

C
19 N

SPECVLI MAIORIS
VINCENTII BVRGVNDI
PRAESVLIS BELVACENSIS,

ORDINIS PRAEDICATORVM,
THEOLOGI AC DOCTORIS EXIMII,

Tomus Tertius.

QVI SPECVLVM MORALE INSCRIBITVR.
In quo proprietates, & actus omnium virtutum, & vitiorum prosequendo, tota eruditio Moralis continetur.

OPVS SANE PRAECLARVM,
omnigena eruditione refertissimum, & diu desideratum,

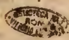
Nunc è tenebris, in quibus iampridem iacuit, omni adhibita solertia emendatum, in lucem prodit.

Cum Indice Librorum, Capitulorum, Rerum, ac Materiarum locupletissimo.

AD S. D. N. GREGORIVM XIIII.
PONTIFICEM MAXIMVM.

VENETIIS, M D X C I.
Apud Dominicum Nicolinum.

INDEX RERVM OMNIVM,

QVÆ PRINCIPALITER TRACTATÆ IN HOC VOLVMINE INVENIVNTVR,

ORDINE ALPHABETICO DESCRIPTARVM, cum numero ad vnumquodq; notabile librorum, partium, distinctionum, ac foliorum ipsarum.

In quo litera a, primam foliorum faciem, b, verò alteram indicat.

A

B

C

D

Dete-

E

F

Inuoca-

INDEX.

Suppli-

Vitia

FINIS.

INDEX
MATERIARVM OMNIVM,
RERVMQVE NOTABILIVM,
QVAE IN SPECVLO MORALI VINCENTII

continentur, ordine alphabetico distinctus:

Et vt lector vno oculi ictu omnia facile inuenire possit, præter locupletissimas, alias allegationes, quas opportunas esse iudicauimus; adiecimus litteras a, & b, quarum prima anteriorem paginæ faciem, & altera posteriorem indicat.

A

B

C

Fortitudi-

N

O

P

Peccato-

R

S

INDEX.

FINIS.

SPECVLI MAIORIS VINCENTII PRAESVLIS

Tomus Tertius,

SPECVLVM MORALE NVNCVPATVS, IN TRES LIBROS DISTINCTVS, QVI ET IPSI IN PARTES, ET DISTINCTIONES SVBDIVIDVNTVR.

De operum humanorum necessitate. *Distin. I.*

IN omnibus operibus tuis memorare nouissima tua,& I eternum non peccabis. Eccle.7. Humanum genus tria incommoda per peccatum primi hominis incurrisse,non tam legimus in scripturis, quàm sensibiliter experimur in nobis, uidelicet difficultatem ad bonum agendum, imprudentiam ad futura præuidendum, & pronitatem ad peccandum. Quia per peccatum fuit homo uiribus eneruatus,sensibus obscuratus.& actibus deprauatus. Iuste quidem homo recedens ab omnipotente Deo, decidit in impotentiam. Recedens a summè sapiente, amisit sapientiam. Recedés a summè bono, perdidit innocentiam. Ab his tribus malis omnia mala suam originem sortiuntur. Deus autem infinitæ misericordiæ, & pietatis immensæ per sapientiam diuinitus inspiratam, contra tria præmissa dat nobis perpulcherrimum documentum, saluberrimum hortamentum,fidelissimum consilium, & efficacissimum remedium,dicens ita,In omnibus operibus, &c. Primo namque excludit negligentiam. Secundo suadet prouidentiam. Tertio promittit hominem per hoc ad innocentiam reformari. In primis igitur excludit negligentiam, supponens opera meritoria,cum dicit. In omnibus operibus tuis. Ex vi quippe sermonis,& ex ipso modo loquendi ostendit unumquemque fidelem non debere ociosum esse,nec pigrum,seu negligentem, sed strenue operantem. De homine in statu innocentiæ dicitur Gé. 2. Tulit dominus Deus hominé, & posuit eum in Paradiso uoluptatis,ut operaretur,& custodiret illû. Sed hæc operatio esset ei sine fatigatione,tedio, & dolore. Eidé uero post lapsum dictum est. Quia comedisti de ligno,ex quo tibi pceperã, ne comederes,maledicta terra i opere tuo. In laboribus comedes ex ea cũctis diebus uitæ tuæ. Sequitur. In sudore uultus tui,uesceris pane tuo. Et Iob.5. dicit. Hõ ad laboré nascit̃,& auis ad uolãdũ. Secundo hortatur sapiens ad pudentiã cũ dicit. Memorare nouissima tua. In his.n.pcipue consistit,uel dãnationis periculum, uel procuratio salutis. Ideo attentissime hortat̃ idem sapiens, Eccle. 38. Memento nouissimorũ,& noli obliuisci. Tertio pmittit innocentiã,cũ dicit. Et in æternũ non peccabis. Cũ summa diligentia consideret unusquisq; quàm fidele consilium, quàm salubre documentũ. O consiliũ nulla rõne spernendũ. O documentum nulla obliuione delendũ,sed potius cũ summo studio,summa cura,& sollicitudine pro viribus adimplendũ. Docet.n.huiem ad puritaté innocentiæ reformari,per exercitiũ bonorũ operum,& circumspectã præuidentiã nouissimorũ. Ad hoc etiam hortatur pastor ecclesiæ Petrus.2.Pe.1. Fratres magis ac magis satagite, ut per bona opera certã uestrã uocationem, & electionem faciatis. Hæc enim facientes non peccabitis aliqñ. Ait ergo sapiés. In oĩbus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternũ non peccabis. Ad excludendam igitur negligentiã, q̃ mater est oĩum uitiorũ,debemus nos in exercitio uirtuosorũ operũ utiliter occupare. Et circa hoc considerãda sunt quatuor. Debet.n.unusquisq; diligenter inspicere genus,& spẽm suæ operationis. Secũdo modũ,& seriẽ suæ executionis. Tertio fructum, & finem suæ intentionis. Quarto ortũ,& originẽ oĩs nr̃æ motionis. In primis igitur consideranda sunt opera,quæ facere debeamus. Sicut inquirunt Iudæi a dño,Ioh.6.dicentes. Quid faciemus,ut operemur opera bona Dei. Quibus ille respondit. Hoc est opus Dei, ut credatis. Hoc est primũ principiũ operandi,& fundamentum primarium omnis boni,uidelicet fides, super quo uideat unusquisq; quo,& q̃ superædificet. Debemus auté operari opera pęnitentię,peccatorum flagitia expiando. Opera misericordiæ, proximorum miserias releuando. Opera sapientiæ cælestia contemplando. Opera perfectæ iustitiæ,diuina consilia adimplendo. Prima opera nostra debent esse opera pęnitentiæ. Quia namq; nõ est homo qui non peccet. Sicut dr̃.3.Reg.8. Et.1.Ioh.1. Si dixerimus,quia peccatum non habemus,nosipsos seducimus, & ueritas in nobis non est. Iob quoq; dicit. Quis põt dicere,mundũ est cor meũ,purus sum a peccato. Ideo necesse habemus agere pœnitentiã. Ait.n.beatus Iohãnes Baptista, Luc.3. Genimina uiperarum,quis ostendit vobis fugere a uentura ira. Respondit aũt. Facite ergo dignos fructus pęnitentiæ. Signanter dicit. Dignos fructus pęnitentię. Neq;.n.par debet esse pęnitentia eius,q multũ peccauit,& eius qui pauciora peccata cõmisit,uel eius q grauiora,& eius qui minus grauia perpetrauit. Item Saluator,ait, Luc.13. Nisi pęnitentiã egeritis,oẽs similiter peribitis. Et Ecç. 2. Nisi pęnitentiã egerimus incidemus in manus Dei, & non in manus hominũ. Exhortans autem dñs ad pęnitẽtiã,dicebat. Pęnitentiã agite,appropinquabit.n.regnum cęlorum. Item Apoc. 2. Memento,unde excideris, & age pęnitentiã, & prima opera fac. Aduerte q̃ sicut pius pater filium contumacẽ corripiens aliqñ ostẽdit ei mala,q̃ fecit ut erubescat,bona,q̃ pdidit,ut doleat mala,quæ meruit,ut timeat,& sic p diuersas uias ipsum reuocare laborat. Sic pius dñs diuersis modis utitur,vt peccatoré ad pęnitentiã salutaré reducat. Nã aliqñ obijcit ei grauitaté, & uilitaté flagitij qđ cõmisit. Sicut dr̃ Hiere.2. Vide uias tuas in cõualle,scito quid feceris. Aliqñ reducit ei ad memoriã uilitaté status in qué incidit. Sicut dixit Adæ Gen.3. Adã ubi es? Et Hiere.3. Leua in directũ oculos tuos,& uide vbi nũc pstrata sis. Aliqñ proponit ei pęnã quã meruit. Sicut patet ĩ verbis Beati Ioh. & dñi superius annotatis. Et Gen.4. Dixit dñs ad Cayn, Quid fecisti? Ecce uox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra,petens uidelicet ultioné. Nõnũquã ẽt ad menté eius reuocat honoré,& bona,q̃ p peccatũ amisit, uel dignitaté status, a quo decidit. Sicut hic. Meméto,vnde excideris.q.d. Memento,q̃a statum innocentiæ perdidisti,& a dignitate gratię corruisti,& ideo age pęnitentiã,ut & pdita recuperare,& ad pristinã dignitatem resurgere,& debitas pęnas euadere,& ad pmissa præmia ualeas puenire. Sequitur. Et prima opera fac. Prima inquã,i.præcipua, uel prima,quæ antequam peccatum committeres facere debuisti. Exempla pęnitentiæ habemus in Petro, & Paulo, qui sunt præcipui fundatores ecclesiæ. In Magdalena Euangelica peccatrice. In Dauid,& Ezechia Regibus. In Niniuitis etiam,de quibus dr̃ Ionæ.3. Vidit Deus opera eorum, quia conuersi sunt de uia sua mala. Et misertus est Deus super malitiam, quã locutus est,ut faceret eis,& non fecit. Nota igitur,q̃ per pęnitentiã macula peccati diluitur, reatus absoluitur, offensa diuina remittit̃, reconciliatur Deo,restituitur ecclesię,de filio diaboli filius Dei efficitur,Paradisus aperitur. Hæc est quæ impium iustificat,Angelos lætificat,amissa bona recuperat. Vnde Bernar.ait, O fœlix pęnitentium humilitas,o beata spes confitentium, q̃ facile uincis inuincibile,quàm cito tremebundum iudicium conuerteris in pijssimum patrem. Secundo debemus agere opera charitatis, & misericordiæ. Sicut pulchrè docemur Lu.10. Cum enim quidam legisdoctor inquisisset a dño,Magister, quid faciẽdo uitam æternam possidebo? Respondit. In lege,quid scriptum est? Quomodo legis. Qui ait, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo,&c.& proximum tuum,sicut teipsum. Et ait illi domi

nus. Hoc fac & viues. Ille rursum quæsiuit. Et quis est meus proximus? Cui respondens Dñs, proposuit parabolam de misero, qui incidens in latrones, spoliatus, atrociter vulneratus, & semiuiuus relictus, a sacerdote prius, & postmodum a Leuita transeuntibus non adiutus, tandem a Samaritano visceroſa pietate permoto, vulneribus illius vinum, & oleum infundente, & ea dulciter alligante, impositus est in iumento, & inductus in stabulum, studiosè stabulario commendatus. His præpositis interrogauit Dñs: Quis horum tibi vr̃ proximus fuisse illi, qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Iesus: Vade, & tu fac similiter. Ecce ad quæstionem primā: Quid faciēdo vitā æternam possidebo? pmissum est documentū de dilectione Dei, & proximi, & ordine cōsequenti subiūctum hortamentum, de operibus misericordiæ faciendis. Nā de fonte charitatis debēt ꝓcedere riuuli pietatis, alias nullius essent meriti, vel virtutis. Sicut ait Apostol. 1. Cor. 13. Si distribuero in cibos pauperum oēs facultates meas, & si tradidero corpus meū, ita vt ardeā, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Propter qđ bene iunxit Apostolus ista duo, dicens. Heb. 13. Charitas fraternitatis maneat in vobis, & hospitalitatem nolite obliuisci. Per hanc enim placuerunt quidam Angelis hospitio receptis. Moueat ergo te dilectio Dei, & cōpassio miseriæ proximi, ad exhibendum opera pietatis ſm exigentiam necessitatis. Hæc autem opera sunt, nudum vestire, esurientem reficere, sitientem potare, infirmū visitare, peregrinū in domo recipere, captiuum redimere, mortuū sepelire & multa talia, ſm ꝙ innumerabilia sunt incōmoda pauperū & miserabiliū personarū. Ad hæc opera pietatis reuet qlibet saltē cōpassionis affectu, vel si adsit facultas & miserationis effectu. Vnde 1. Ti. 6. dicit Apost. Diuitibus huius sæculi pcipe nō sublime sapere, nec sperare in incerto diuitiarū: sed in Deo viuo, &c. bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facilè tribuere, cōicare, thesaurizare sibi fundamentū bonū in futurum, vt apprehēdant verā vitā. De misericordia latius inuenies infra lib. 2. vbi agit de beatitudinibus. Tertio debemus agere opera sapiētiæ, loquendo de vera & salutari sapientia, q̃ dr̃ a sapore. Consistit hęc sapientia nō tm̃ in speculatione veritatis: sed potius in quadā degustatione sapida bonitatis, & ēt in operatione feruida sanctitatis. Est aūt speculatio in cogitando, studendo, audiendo, legendo ea, q̃ ad honorem, laudem, & gloriam Dei pertinēt, aīmæq; salutē. Degustatio aūt non in plena fruitione cōsistit, sic erit in patria: sed in quadā ꝑlibatione, ac tenui saporatione diuinæ dulcedinis, qui ꝓdest vel modicū attingere humana fragilitas ꝓ modulo suo, & pro statu miseriæ pōtis, qua peregrinamur a dño, & detinemur exules in hoc mundo. Hæc degustatio quantūcunque sit modica, excedit oēs delitias huius mundi, & oēm delectationem, q̃ in creatura quacunque valeat inueniri. Facit ēt oia carnalia despici, oia terrena, seu tpalia vilipendi, ac sicut ait expertus Apostolus, velut stercora reputari, facit nihilominus spiritualia diligi, tota mente, totisq; præcordiis cœlestia cōcupisci. Nec sufficit subtilis speculatio intellectus, & degustatio affectus, nisi sequatur perfectæ operationis effectus. Sed qui perspexerit in lege perfectæ libertatis, & permanserit in ea non auditor obliuiosus factus, sed factor operis, hic beatus in facto suo erit. Iac 1. De hac sapientia dr̃ Sap. 8. Intrans in domū meā conquiescam cum illa. s. sapientia. Non enim habet amaritudinem cōuersatio illius, nec tædiū conuictus illius: sed lætitiā, & gaudiū sequitur. In amicitia illius delectatio bona, & in operibus illius honestas sine defectione. Rursus Eccl. 24. Sapiēs introducit sapientē sic loquentē: Trāsite ad me oēs qui cōcupiscitis me, & a gñationibus meis adimplemini. Spiritus enim meus super mel dulcis, & hęreditas mea super mel & fauū. Qui edūt me adhuc esurient, & qui bibunt me adhuc sitient, qui audit me nō confundetur, & qui operantur in me non peccabunt. Qui elucidant me, vitā ęternā habebunt. Si præmissa verba quis seriose vellet exponere, paucis verbis non posset ad eorum indaginem peruenire. De sapientia inuenies multa infra lib. 2. Nūc autem sufficiat opera sapientiæ sub breuitate tāgere: quia hoc est, quod a principio proposuimus & promisimus declarare. Sunt autem opera sapientiæ, doctrinā veritatis diligenter audire, exhortationes vtiles ardēter accipere, correctiones libenter & vtiliter sustinere, audita memoriter retinere, memoriæ cōmendata operibus exercere, vigilanter studere, libros sacros studiosè perlegere, non studendo transcurrere, sed frequenter in memoria ruminare, in studio non verba, sed sensum & fructū requirere, falsitates abiicere, vanitates contemnere, curiositates vitare, veritatem inquirere, in dubiis peritos consulere, consulta discutere, Dei voluntatem & mandata perquirere, meditationes sacras amare, audita, lecta, seu etiam cogitata memorāda digerere, nihil per surreptionem agere, nihil temerè iudicare, verba cum debita maturitate proferre, vitam suam & mores sensuum ordinare, subiectos piè, & iustè regere, errata corrigere, errantes reducere, peccantes arguere, pœnitentibus indulgere, defectus aliorum non culpabiles benignè supportare, hæsitantibus consulere, desolatis solatium exhibere. Quicunque sic fecerit, hic beatus in facto suo erit. Bene ergo dicit Sapientia: Qui operantur in me non peccabunt. Eccles. 24. Quarto debemus sire opera perfectæ iustitiæ, quæ cōsistit in quatuor. Primū est abdicatio mundialium facultatum. Secundum est aspernatio carnaliū voluptatum. Tertium est humilitas obedientiæ. Quartū est strenuitas patientiæ. De primo Prou. 12. Melior est pauper & sufficiens sibi, quàm gloriosus & indigens pane. Et bene iūgit Sapiens ista duo. s. pauper & sufficiens. Quia cui satis est quod habet, satis illum constat hr̃e. Vnde dicit Sen. ꝙ maximę diuitię sunt paupertas cum sufficientia. Sicut dr̃ Thob. 5. Sufficiebat nobis paupertas nostra vt diuitiæ cōputarentur. Ista est vita lætissima, securissima, dulcissima, & perfecta, maxime qñ vita talis eligitur, amat, & sufficit ꝑ Deū. Ideo dr̃ Eccl. 40. Vita operarij sufficientis sibi condulcabitur, & in ea inuenies thesaurum. s. bonorum spiritualium, secundum illud Matth. 19. Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, &c. Sequitur: Et habebis thesaurū in cœlo. Itē Iac. 1. Qui perspexerit in lege perfectæ libertatis, idest paupertatis, quæ verè libera est, & permāserit in ea non auditor obliuiosus factus, sed factor operis, hic beatus in facto suo erit. De secundo. s. aspernatione carnaliū voluptatum dr̃ Eccl. 24. Cibaria & virga & onus asino: panis & disciplina & opus seruo, idest corpori. Huius auctoritatis expositionem require infra dist. seq. Sanè victus austeritas requiritur in omnibus, qui volunt illibatā pudicitiam obseruare, & corporis sui mēbra in sancti Spiritus templum dedicare. Sicut ait Apostolus infra. 1. Cor. 6. Nescitis ꝙ mēbra vestra templum sunt Spiritus sancti. Ideo Dauid volens templū ędificare, vel expensas præparare dicebat. 1. Paral. 29. Opus grande est, nec homini præparatur habitatio, sed Deo. Et Neæmias ędificans ciuitatem Hierusalem dicebat: Opus grande ego facio, & non possum descendere. s. ad secularia negotia, vel ad carnalia desideria adimplenda. De tertio. s. de humilitate obedientiæ dicebat verus obediens, & totius humilitatis & obedientiæ speculum & exemplar. Ioā. 9. Me oportet operari opera patris mei. Idem 4. Meus cibus est, vt faciam voluntatem patris mei, vt perficiam opus eius. Et ideo religiosis obedientiæ dicitur. Ioann. 8. Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite. Ambro. Cuius opera quisque facit, eius filius vocatur. De quarto. s. de benignitate patientiæ sciendum, ꝙ non sufficit bene se hr̃e in prosperis, nisi strenue ac fortiter se habeat in aduersis, nec in tranquillitate bene agere, & in tentatione succumbere, vel in tribulatione deficere. Nam per increpationem dicit Dñs de quibusdam, qui cum gaudio suscipiūt semen bonum, idest verbum Dei: sed orta persecutione pp̃ verbum deficiunt. Hi radices nō habent, quia ad tempus credunt, & in tpe tentationis recedunt. Luc. 8. Omnes autem qui piè volunt viuere, in Christo Iesu persecutionem patiuntur, ait Apostolus. 1. Tim. 3. Ideo necessarium est nobis agere, sicut faciebant illi, qui de captiuitate reuersi in angustia tpis in hostium suorum medio reædificabant Hierusalem. De quibus dr̃, ꝙ vna manu opus faciebant, & altera tenebant gladium. Neæ. 4. Sanè patientes esse debemus, quia patientia reddit hominem perfectū in statu gratiæ, sicut dr̃ Iac. 1. Omne gaudiū existimate fratres, cum in tentationes varias incideritis, scientes quia tribulatio patientiam operatur. Patientia autem opus perfectum habet, vt sitis perfecti & integri, in nullo deficientes. Item cumulat præmium in statu gloriæ: Sicut ait Apostolus. 2. Corint. 5. Id quod in præsenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Ecce aduerte, quod leuissimum est in passione, maximum est in remuneratione, & quod breuissimū est, immo momentaneum in tempore, fit æternum in duratione.

De Operum serie. *Dist. II.*

POstquam declarauimus genus, & speciem nostræ operationis. Nunc videamus modum, & seriem nostræ executionis. Circa quod sciendum est, quòd debemus inchoare celeriter sine dilatione, laborare fideliter ex dilectione, continuare viriliter sine defectione, consumare humiliter sine elatione. Debemus igitur inchoare celeriter propter temporis breuitatem. Breuissimum est omne tempus quo viuimus. Sapien. 2. Exiguum est & cum tædio tempus vitæ nostræ. Ideo excitat nos Dñs ad celeriter operandum dicēs. Ioan. 9. Operamini dum dies est, venit nox, quando nemo potest operari. Et Apostolus Gal. 6. Dum tempus habemus, operemur bonum. Non potest bonam dietam facere, qui mane non surgit. Irridendus esset qui tunc veniret ad opus, quando tempus esset de opere exeundi, tunc seminaret quando esset metendum. Ideo Sapiens Ecclesiast. 10.

Quod-

Quodcunq; pôt manus tua instanter operare, quia nec opus ad merendum, nec ratio ad excusandum, nec sapientia ad sapide cõtemplandum, nec scientia ad euadendum erût apud inferos quo tu properas. Nota ꝙ fatuus esset homo, magnum opus habens agere, & tempus breue, si non festinaret, sed iaceret in lecto vsq; ad vesperam. Nos autem opus permaximum habemus agere, vnde quilibet vestrum posset dicere illud Neæ. 6. Opus grãde ego facio, non possum descendere, ne fortè negligatur opus. Item celeriter inchoare debemus propter securitatem. Augusti. Si uita breuis fuerit, expedit vtique ꝙ bona sit, si autem uita longa fuerit, melius est, ꝙ bona sit. Si multum haberes de frumento uino vel oleo, velles ꝙ totum esset bonũ, & doleres si pars aliqua esset corrupta. Aug. Quid te offendit uita tua, quam solam vis malam habere, ut inter omnia bona tua tu solus sis malus, nunquid plus diligis res tuas quàm te? Talis iniquus est sibiipsi dum plus valt se malum esse, quàm bonum, infirmum, quàm sanum, mortuum, ꝙ̃ viuum, seruum, quàm liberum, nihil habentem, quàm bonorum omnium participem. Propter securitatem habendam ait Sapiẽ. Eccle. 11. Mane semina semen tuum, & vespere ne cesset manus tua, quia nescis, quid horum magis oriatur. Si autem utrumque simul, melius erit. Auis uidens sagittarium arcum extentum cũ sagitta tenentem, non expectat ictum sagittæ, sed euolat, sed homo fatuus expectat ictum mortis. Contra quod ait Psalmista, Nisi conuersi fueritis gladium suum vibrabit, arcum suum tetẽdit, & parauit illum, & in eo parauit uasa mortis, ita cito moritur vitulus sicut uacca, ita cito frangitur uas nouum sicut uetus, & citius amputatur arbor iuuenis, quàm antiqua. Securius est malum passum uitare, quàm eũ cum difficultate transire. Quia sicut ait Sap. Prouerb. 3. Qui amat periculum peribit in illo, & securius est laqueos euadere, quam sese magis ac magis fortius irretire. Dicit autem Sap. Prouer. 5. Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur. Et securius est in principio ægritudinis medicinam quærere, quàm vsq; ad extremum vitæ terminum expectare. Ideo dicit Sapiens Eccle. 18. Ante languorem adhibe medicinam, lepra inueterata, & gutta mollata curari non possunt. De impio autem dicitur Iob. 20. Ossa illius implebuntur uitijs adolescentiæ suæ. Item celeriter inchoare debemus propter assuefactionẽ, vt in ætate tenera caro dometur, ut discat sustinere labores. Equi, canes, vrsi, in iuuẽtute docentur ludere, & omne bestiarum genus domabile, in iuuentute domatur. Equus, qui diu consueuit trotare, nonquam postea doceri potest aliter ambulare, sic & pueri in ætate tenera docendi sunt, & in uirtutum operibus exercendi. Quia scriptum est Prouer. 22. Adolescens iuxta uiam suam etiam cum senuerit nõ recedet ab ea, canis uetus non potest teneri in vinculo: nunquid pot Æthyops mutare pellem suam, aut pardus varietates suas? sic noc non poteritis benefacere, cum didiceritis malè. Iere. 13. Desiderant oẽs, & sperant, bonum finem hr̃e, cum totam uitam malam habuerint, dicentes cum Baalam, moriatur anima mea morte iustorum, sed ista duo non consonant. Ideo seni pessimo iudici, dixit Dan. 42. Inueterate dierum malorum, nunc venerũt peccata tua, quæ operabaris prius. Quãto diutius fuit in ferro rubigo, tanto vehementius intinsatur, & semper magis ac magis corrodit ferrum, & inde difficilius eradicatur, & sordes diu derelictæ in vase difficilius amouentur. Sic quanto diutius fuerit quis malis moribus assuetus, tanto ab eis difficilius euelletur, quia iniquitates suæ capiunt impium, ut dictum est, ac semper fortius detinent alligatum. Vnde Ausel. de seipso dicit, in libro confessi. Tenebar non in alieno ferro, sed mea ferrea uoluntate. Item celeriter inchoare debemus propter meritorum augmentum, & diuinam acceptationem. Qm̃ qui citius incipit, & diutius operatᷣ, & plura merita congregat, & opera in iuuentute facta gratiora sunt Deo, fructus iuuenis plantulæ dulciores sunt, & fructus primitiui temporis cariores, vnde Micheæ. 7. ait dñs. Præcoquas ficus desiderauit anima mea. Et in lege præcepit sibi offerri omne primogenitum, & primitias frugum terræ, & omniũ fructuũ. In signum, & documentum, quod homo de flore iuuentutis suæ debet offerre Deo non de fece: stultus esset, qui dñm suum cibare vellet de pane corrupto, & de faecsure vitæ suæ, potare de fecibus vini sui, vel exenium ei facere de pomis corruptis, & alijs fructibus putrefactis. Ideo conqueritur dñs Malach. 1. Si offeratis cæcum ad immolandum nonne malum est? & si offeratis claudum, uel languidum, nonne malum est? Si quis per totam uitam suam dñm suum nequiter impugnaret, & postmodum confectus senio seruitiũ suũ ei offerret, dñs nõ multũ gratãter acciperet, debemus ergo deferre Deo opera pclara, & electa, qa scriptũ est Eccle. 18. Oẽ opus corruptibile in fine deficiet, & qui illud operatᷣ in illo peribit. Oẽ opus electũ iustificabitᷣ, & q illud operatur honorabitᷣ in illo. Et sic patet primũ ppositũ, videlicet, ꝙ opus nrm debemus inchoare celeriter. Secundo in incepto debemus laborare fideliter. Fideliter laborat, qui operatur ex affectione amoris. Amor enim facit opus meritorium apud Deum, propter quod dicit Apostolus Romano. 8. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Omnia igitur opera vestra in charitate fiant. Sicut hortatur Apostolus. 1. Corinthio. 14. Vt in omnibus mereamur, ait etiam Galata. 5. In Christo Iesu, neque circumcisio aliquid valet, neque præpucium, sed fides, quæ per charitatem operatur. attende ꝙ̃ pulchra societas fidei charitatis, & operis. Fides. n. est bonorũ oĩum primarium fundamentum. Nam sine fide impossibile est placere Deo. Hebrę. 11. Fides aotem sine charitate non valet. Sicut ait Apostolus. 1. Corin. 13. Si habuero oẽm fidem, ita vt montes transferam, charitatẽ aũt non habuero nihil sum. Fides etiã sine opere non ualet. Sicut docet Apostolus Iaco. 3. Sicut corpus sine spũ mortuũ est, ita & fides sine operibus mortua est, ita non valet opus, nisi fiat ex charitate. Sicut docet Apostolus. 1. Corin. 13. Si distribuero in cibos pauperum oẽs facultates m. & si tradidero corpus meũ, ita vt ardeam, charitatem autem nõ habuero, nihil mihi pdest. Similiter nec charitas sufficit sine opere, sicut ait Grego. Amor Dei nunquam est ociosus, operatur. n. magna si est, si ãt renuit operari amor non est. Ideo dicit. b. Io. 1. Ioh. 3. Nõ diligamus verbo, neq; lingua, sed opere, & veritate. Operatio ergo exterior meritum habet ex interiori affectione. Affectio verò probatᷣ ex operatione, sicut arbor cognoscitᷣ ex fructu, uita ex motu, semen ex germine, lapis præciosus non ex colore, sed potius ex virtute, & uirtus medicinę ex sanatione. Quia uerò charitas primo, & principaliter facit hoĩem charũ Deo, & per cõsequens facit opus esse meritorium, nec opus pôt placere Deo, nisi prius placeat operator. Ideo beatus Iohãnes salubriter exhortat, dicens: videte vosmetipsos, ne perdatis, quæ operati estis. Item fideliter laborat, qui operatur ex intentione honoris diuini, idest qui omnia facit propter honorẽ Dei. Sicut docebat Apostolus Colon. 3. Oẽ quodcũq; facitis in uerbo, aut in opere, oĩa in nomine Iesu Christo facite. Et infra, Quodcunq; facitis ex animo operemini, sicut dño, & non hoĩbus, & Matth. 5. dr̃, Sic luceat lux vestra corã hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrũ, qui in cęlis est. Sic igitur patet, ꝙ operari debemus propter Dei gloriam, salutem propriã, ædificationẽ, & exẽplũ proximorũ. Ideo dicit Apostolus Hebrę. 10. Consideremus inuicẽ in puocationẽ charitatis, & bonorũ operũ. Tertio debemus opera nostra uiriliter continuare. Nam operarius in vinea non meretur in sero mercedem accipere, si uicte negligenter, & pigre operetur. Dr̃. n. Ieremi. 48. scḋm unam litterã. Maledictus, qui facit opus dñi negligenter. Viriliter, & constanter laborant operarij, qui cogitant, ꝙ cito erit hora dimittendi opus, & magnam recipiendi mercedem. Nam cõsideratio mercedis minuit uim laboris. Ideo dicit Apostolus. 1. Corinth. 15. Fratres mei stabiles estote, & immobiles in omni opere bono semper scientes, qa labor vester nõ est inanis in dño. Attende, quod plus diligit paterfamilias operariũ, qui tarde ueniẽs ad opus viriliter operatur, ꝙ̃ illum qui cito ueniens remissius operatur, sicut & dux exercitus plus diligit militem, qui fugit in principio, sed postmodum rediens constanter pugnat, & strenue, quàm illum qui nunquam fugit, nec unq̃ strenuè militis opus egit. Nã, sicut ait dñs, Lucæ. 15. Maius gaudium est in cęlo super uno peccatore pęnitentiã agente, quã super nonagintanouẽ iustis, qui non indigent pęnitentia, timeant sibi negligenter agentes, & tepide, ne de ore dñi uelut abominabiles euomantur. Quia scriptũ est Apoca. 3. Quia tepidus es incipiam te euomere ex ore meo. Quarto debẽmus opera nr̃a cõsummare humiliter. Sane humiliter operari, & de operibus nostris humiliter sentire debemus, quia plura mala, quam bona facimus, & quia siqua bona facimus tantæ indeuotioni permixta sunt, ꝙ non multum possumus gloriari. Ideo Psalmus. Imperfectũ meũ uiderunt oculi tui, & Isa. 64. Quasi pannus menstruatæ oẽs iustitiæ nostræ, & quia bona, quæ agimus, non a nobis quasi ex nobis sunt, sed a Deo. Sicut ait Isa. 26. Oĩa opera nostra operatus es in nobis dñe. Et Apostolus Phil. 1. Deus est, qui operatur in nobis, & uelle, & perficere. Et ipsa ueritas ait Iohan. 15. Sine me nihil potestis facere, ergo, qa a Deo sunt opera nostra, necnon & ipsa uoluntas operandi, & secundum gratiam nobis datam, & frequenter oblatam nobis a Deo, negligenter, & non satis fideliter operamur, ideo non nobis, sed Deo debemus gloriam attribuere. Cæterum, quia plerumque putamus bonum opus esse, quód malum est, uel maius esse, quàm sit, & meritorium esse, quod non est, uel maioris esse meriti apud Deum, Ideo in singulis operibus nostris si diligenter consideremus, non gloriari, sed potius formidare debem᷑, pp qḋ dicebat Iob. Verebar oĩa opera mea sciens, ꝙ non parceres delinquenti. Et sapiens ait Ecclesiastici. 10. Noli extollere te in faciendo opere tuo. Beatus quoq; Petrus admonet, dicens. Cum metu, & tre-

more salutem vestram operamini. Debemus auté opera nostra consummare, & ad finem vsque perducere. Videmus enim, quod omnis artifex cum opus aliquod suæ artis inceperit, non cessat donec illud ad complemétum perduxerit. Sicut ostendit sapiens in multis exemplis, dicens Ecclesiastici. 38. Omnis faber, & architectus, qui noctem, tanquam diem transigit, cor suum dabit similitudinem picturæ, & vigilia sua perficiet opus. Sic ferrarius sedens iuxta incudem & considerans opus ferri, cor suum dabit in consummationem operum, & vigilia ornabit in perfectioné. Sic figulus sedens ad opus suum, qui in sollicitudine positus est super opus suum, in misericordia est oīs operatio eius. Eodem modo potest induci in oībus alijs. Et sicut ait dñs Matth. 10. & 24. Non qui bene cęperit, sed qui perseuerauerit usque in finem hic saluus erit. Sine perseuerantia, namq; nec opus meritum habet, nec labor præmium, nec cursus brauium, nec seruitium gratiam, nec pęna quãtumcumq; afflictiua coronam. Sicut patet in legenda 40. martyrum de illo, qui cucurrit ad balneū, & ibi deficiens coronam perdidit præparatam: perseueremus ergo in bono opere, quod cępimus exemplo dñi, de quo dr̃ Deut. 22. Dei perfecta sunt opera. & de seipso dicit Ioh. 17. Opus consummaui, quod dedisti mihi, ut facerē. Et tunc sequitur. Et ego ad te uenio, ecce ergo Dei filius non peruenit ad patrem, nisi nr̃æ salutis opere consummato. In quo loco clarius nobis ostenditur, ꝙ nos multominus ad partem gloriæ peruenire poterimus, nisi in bonis operibus perseuerantiam teneamus. Vnde Iudæis perfidis descensum de cruce Christo suadentibus, dum operabatur salutem in medio terræ nullatenus acquieuit, ne nostræ salutis opus relinqueret imperfectum. Ber. Dolebat sane venenati serpentis astutia exaltatum in deserto serpenté æneum, cuius intuitu animarum nostrarum vulnera sanabantur, eo quippe tendebat maliciosa persuasio, non ut perfidi Iudæi crederent, dicentes, si rex Israel est descédat nunc de cruce, & credimus ei, sed nostra quoque siqua esset in eum fides modis omnibus deperiret. Legentes enim Dei perfecta sunt opera, quomodo illum fateremur Deum esse, qui nostræ salutis opus reliquisset imperfectum. Nos quoque si sequi volumus caput nostrum, non cessemus agere pœnitentiam, non cessemus tollere crucem nostram, perseuerantes in ea, sicut ipse perseuerauit. Fiduciam habentes in domino, qui cœpit in nobis opus bonum perficiet. Sicut ait Apostolus. Petrus. 1. Pet. 5. Deus autem omnis gratię, qui uocauit vos in æternam gloriam suam in Christo Iesu modicum passos, ipse perficiet, confirmabit, solidabitque, ipsi gloria, & Imperium in secula seculorum. Amen.

De operum fine & fructu. *Dist. III.*

POstquam declarauimus genus & speciem nostrę operationis, modum, & seriem nostræ executionis. Nunc uideamus fructum, & finem nostræ intentionis. Sciendum est autem, ꝙ propter quatuor specialiter ad operandum moueri debemus, uidelicet propter pericula deuitanda, propter merita cumulanda, propter delectationem internam, & propter retributioné æternam. Primo quidem operari debemus, propter pericula præcauenda. Cum enim cor hominis ociosum esse non possit, sed necessario circa aliquid occupetur, sicut docet Anselmus, libro de similitudinibus, cor hominis comparans molendino, cuius rota voluitur incessanter, si non fuerit intentum circa aliqđ opus bonū, undiq; patet aditus uitiorū. Sane nō intentū circa unū, qđ est necessarium, nec sacris operibus occupatum, euagatur circa plura minus utilia, & cito defluit ad nociua. Et hoc contingit interdum ex hostis instigatione, vel ex carnis corruptione, uel ex ipsius cordis euagatione. Ex hostis instigatione contingit ut plurimum, quia cum magnus ille paterfamilias omni hora, idest mane, hora tertia, sexta, nona, vndecima, mittat operarios in uineā suam. Sicut scriptum est, Matth. 20. Quos diabolus in uinea non operantes inuenit, ad opera sua mittit. Propter quod ait Hiero. Semper aliquid boni facito, ne te diabolus inueniat ociosum. Ex carnis uero corruptione frequenter mens hominis a spiritualibus, & diuinis retrahitur, & in carnalibus emollitur, nisi sacris operibus occupetur. Propter quod sapiens a carnis seruitute uolens abstrahere, & ad libertatem spiritus eleuare, ait Ecc. 24. Cibaria necessariæ sustentationis, & uirga castigationis, & onus operationis, asino, idest corpori, panis ne deficiat, & disciplina ne lasciuiat, & opus, ut proficiat seruo, idest corpori, tam asini, quā serui nominibus carnem significat, quæ dure sustentanda est, rigide refrenanda, & in sacris operibus occupanda. Sequitur. Iugum, & lorum curuant collum durum. Et seruum inclinant operationes assiduę. Seruo maliuolo tortura, & compedes, mitte illum in operationem ne uacet. Multam enim malitiam docuit ociositas. In opere constitue illum, sic enim condecet illum. Attende, quam districte macerauerunt carnem suam sancti patres, Iohannes Baptista, Benedictus Antonius, Hieronymus, & omnes alij. Paulus specialiter de seipso testatur. Castigo inquiés corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. 1. Corinth. 9. Diligenter aduerte, si Paulus uas electionis, qui tot terras prædicando circuiuit, tot animas ad Christum conuertit, tot & tanta pro Christo sustinuit, sicut ipsemet testatur. 1. Corin. 15. Ter uirgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte ac die in profundo maris fui. Et iterum. In laboribus plurimis, in plagis supra modum, in mortibus frequenter, & multa talia sic enumerat. Denique raptus est in Paradisum, & audiuit arcana uerba, quæ nō licet homini loqui. Si, inquit, ita est, quòd talis ac tantus castigat corpus suum, & in seruitutem redigit, ne forte reprobus efficiatur. Quid nos miseri dicturi sumus, qui defectibus pleni sumus, qui peccata peccatis sine numero cumulamus, & tamé carnem miserā in delicijs confouemus? Ideo dicit Apostolus Gal. 6. Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum uitijs, & cōcupiscentijs. Et Rom. 8. Si secundum carnem vixeritis moriemini. Ex mentis uero euagatione procedunt pericula. Sicut docet, Sapiens Prouer. 21. Desideria occidunt pigrum, noluerunt enim quicquam operari manus eius, tota die concupiscit, & desiderat. Videas hominem ociosum nunc uerbis effluere, nunc rumores inquirere, nunc ludos perquirere, nunc campos, nunc flumina, nunc nemora uagando inaniter circuire, somnum diligere, ciborum delicias, & uinorum uarietates concupiscere, appetere terrena, spiritualia fastidire, diuersis cogitationibus variari, uarijs affectionibus transformari, omnimodis passionum transmutationibus agitari. Et sic in eo uerum est, quod dicitur Iob. 20. Cogitationes uarię succedunt sibi, & mens in diuersa rapitur. Secundo operari debemus, propter lucra, idest merita cumulanda, siue conquirenda. Videmus enim mercatores, agricolas, & omnes artifices operari sollicite propter lucrum, & temporales diuitias acquirendas. Quanto magis deberemus totis uiribus operari, propter spirituales diuitias promerendas. Ideo hortatur Apostolus Colo. 3. Ambuletis digne Deo per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes. Pensate verba. Ambuletis inquit, idest de bono in melius proficiatis. Digne Deo, i. ut sitis digni Deo. Per omnia placentes, idest uos placeatis Deo per omnia opera uestra, & per uos opera vestra placeant Deo. in omni opere bono fructificantes. Nota unaquęque arbor unam specié fructus profert. Sicut ait Saluator, Luc. 6. Vnaquæque arbor ex fructu suo cognoscitur. Neque enim de spinis colligunt ficus, neque de rubo uindemiant uuam. Sed arbor spiritualis omnem fructum bonorum operum ferre debet. Mirabilis esset hominibus arbor una, quæ omnia genera fructuum ex se produceret. Sed arbor spiritualis non est recte fructifera, nisi ex se proferat fructus, idest opera omnium virtutum. Sunt namque nonnulli, qui continent, sed ab opere bono torpent. Alij multa bona opera faciunt, sed non continent. Sed sicut, ait Grego. Nec castitas magna est sine bono opere, nec opus bonum est sine castitate. Alij continent, sed nō abstinét. Alij econuerso. Alij abstinent quidem, & continent, sed ꝑ superbiam intumescūt. Alij sobrij sunt casti, & humiles, sed non compatiuntur afflictis, aut compatientes, vel verius compati se dicentes, pietatem in opere non ostendūt. Sic intellige de alijs operibus uirtuosis. Propter quod bene dicit Apostolus in auctoritate præmissa. In omni opere bono fructificantes. Nota sicut mercator industrius in diuersis uenalium rerum generibus mercationem suam exercet, ut in pluribus lucrando diuitias suas plus augmentet. Sic spiritualis mercator debet in omnibus operibus bonis exerceri, ut in omnibus mercatur. Nam qui in omni opere bono fructificat, in omni bono abūdat. Ait, Sapiens Prouerbi. vigesimoquarto. In omni opere bono erit abundantia. Sed, quia in temporalibus abundantes, ut plurimum solent carere spiritualibus, & uel minus præ cæteris abundare. Ideo dicit Apostolus primæ Thimothei 6. Diuitibus huius seculi præcipe non sublime sapere, nec sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo diuites fieri in operibus bonis. Istæ sunt ueræ diuitiæ, quæ & ueram sufficientiam tribuunt, & inestabiliter locupletant animā, nec in casu necessitatis, uel mortis eam deserunt, sed cum ea permanet in æternum. Sicut dicitur Apocalip. decimoquarto. Beati mortui, qui in domino moriuntur, opera enim illorum sequuntur illos. Vnde Bernardus ait, Veræ diuitiæ non opes sunt, sed uirtutes, quas secum conscientia portat, ut in perpetuum diues fiat. Sed næ filij Adam mundana cupiditate cæcati, qui terrena sapiunt, spiritualia paruipendunt, temporales diuitias totis uiribus, & modis omnibus quibus possunt aggregant, spirituales contemnentes, aut operari negligunt, aut quod est longe deterius, opera nephanda perpetrant, unde nudi, & rei de mundo exeunt, nihil secum præter peccata portantes, & in egestatem perpetuam incidentes. Quia scriptum est, Egestatem operata

est manus

est manus remissa, manus autẽ fortiũ diuitias parat. Pẽsa quantam penuriam sustinebat ille diues, qui ardore gehennæ ineffabiliter cruciatus, unam guttam aquæ non potuit impetrare. Tertio operari debemus propter delectationem internam. Oẽ enim virtuosum opus delectationem quandam habet annexam, & qui operatur illud, delectatur in eo. Sicut ècontrario, oẽ malum sequitur remorsus conscientiæ. Hæc delectatio est quasi quædam remuneratio, sed non plena, vel potius quædam prælibatio remunerationis futuræ. Quis.n. plantat vineam, & de fructu illius non edit? ait Apostolus. 1. Corinth. 9. Nam sicut ait Sapiẽs, Prouer. 12. Qui operatur terram suã, satiabitur panibus. Et. 13. Aĩa operantium impinguabitur. Et ipsa veritas, ait Math. 10. Dignus est operarius cibo suo. Quis autẽ sit iste cibus, testatur ipse Ioh. 13. Meus cibus est, ut faciam uoluntatem eius, qui misit me, ut perficiam opus eius. Ad hunc cibum hortatur ipse, Ioh. 6. dicẽs, Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitã ęternam. Nota, ꝙ dicit permanet, quia hic inchoatur, ibi autem non cessat, sed permanet in æternum, hic ualde tenuiter prægustatur, ibi in sua plenitudine ministratur. Quarto operari debemus ꝓpter retributionem æternam. Magnus.n. pater familias qualibet hora mittens operarios in uineã, cõuentione facta cũ eis ex diurno denario, facto sero dicit procuratori suo. Voca operarios, & redde illis mercedem. Paterfamilias est Deus pater, Christus autem huius uineæ procurator. In sero. id est in ultima hora vitæ nostræ uocat dñs operarios, non ociosos, non pigros, non operarios iniquitatis, sed operarios veritatis. Merces, quæ redditur operarijs, est diurnus denarius, idest æterna Dei uisio ſm Augusti. Ad hanc mercedem acquirendam hortat Sapiens Eccle. vlti. Operamini opus vestrum ante tempus, & dabit uobis mercedẽ in tpe suo, i. tpe oportuno. Et ipse dñs ait Apoc. ulti. Ecce uenio cito, & merces mea mecum est, reddere vnicuique ſm opera sua. Ex his verbis intellige, ꝙ opus nostrum est breuissimum. Quod notatur cum dicit. Venio cito, uidelicet in sero mortis ad retribuendum, qui cito se uenturum asserit, breui tempore nos innuit operari, merces autem operis est æterna. Sicut scriptũ est, Eccle. 18. Non verearis usque ad mortem iustificari, qm̃ merces domini manet in æternum. Item opus nostrum est leuissimum merces autem immensa, & hoc insinuat cum dicit, merces mea, idest quam me decet reddere, ipsum autem dominum largitatis immensę non decet, nisi mercedem immensam retribuere, quia ipsemet immensus, & immensitas est ipsa merces. Sicut, ait Abrahæ Gen. 15. Noli timere ego protector tuus sum. & merces tua magna nimis, licet autem hæc merces in se simpliciter sit immẽsa, tamen proportionaliter redit̃ unicuique ſm suorum operum quantitatem, propter quod ait. Reddere vnicuique secundũ opera sua. Et hoc est, quòd dicit Apostolus. 1. Corinth. 4. vnusquisq; propriam mercedem accipiet secundum laborem.

De operum principijs principali. Dist. IIII.

POstquam declarauimus operum nostrorum genus, & speciem, modum, & seriem, fructum, & finem. Nunc restat declarare ortũm, & originem. Sciendum autem est, ꝙ duplex est operum nostrorum origo, siue principium. Quædam enim sunt principia intrinseca, & quædam extrinseca. Principia intrinseca sunt potentiæ habitus, & passiones secundum Philosophum. 2. Ethico. Extrinseca uerò principia possunt intelligi, uel ex parte Dei, qui solus est actor, & motor uoluntatis humanæ, uel ex parte obiecti. Ex parte quidem Dei, qui solus potest mouere principaliter, & directe voluntatem hominis ad volendum. Sumuntur extrinseca principia multis modis. Deus enim est operum nostrorum principium, principaliter operando, specialiter inspirando, efficaciter adiuuando, imperialiter astringendo, & exemplariter excitando. Primo quippe Deus est operum humanorũ principium principaliter operando, quia causa prima plus influit in causatum, quam causa secunda, sicut habetur propositione de causis, unde omnis motus, & omnis actio, tam corporalis, quàm spiritualis reducitur in primum mouens, & in primũ agens simpliciter, quod est Deus, & ideo quantumcunque natura aliqua corporalis, uel spiritualis ponatur esse perfecta naturaliter, tamẽ non potest in actum suum procedere, nisi moueatur a Deo. Nõ solum autem ab ipso est omnis motio, sicut a primo mouente, sed etiam ab ipso est omnis perfectio naturalis, sicut a primo actu. Sic igitur omnis operatio nostra dependet a Deo quantum ad duo. Vno modo, inquantum ab ipso habemus omnem perfectionem naturalem, per quam agere possumus. Alio modo, inquantum ab ipso mouemur ad agendum, propter quod dicitur. Isa. 20. Omnia opera nostra operatus es in nobis, & 1. Corinth. 12. Idem Deus, qui operatur omnia in omnibus. Secundo Deus est causa operum nostrorum spiritualiter inspirando, ut non solum habeamus ab eo operandi potestatem, verum etiam uoluntatem, sicut dicitur Phil. 2. Deus est qui operatur in nobis, & uelle, & perficere pro bona uoluntate sua, s. q. d. hoc est ex mera bonitate sua, & libera uoluntate. Deus ergo sua gratuita bonitate dat nobis, ut possimus bonum agere, dat etiam, ut uelimus, non enim sufficientes sumus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis. 1. Corinth. 3. Si igitur non sumus sufficientes ex nobisipsis bonum aliquid cogitare, multominus sufficientes sumus velle, & adhuc minus agere, seu perficere. Tertio Deus est causa operum nostrorum uirtuabiter adiuuando, infundendo scilicet gratiam, & virtutes, ut non tantum possimus. nec solum, vt velimus, sed etiam, ut expedite faciliter, & delectabiliter operemur, vnde Gal. 3. Qui tribuit nobis spiritum, idest voluntatem inspirat, vel spiritum, idest gratiam spiritus sancti, operatur & uirtutes in nobis. Quartò Deus est operum nostrorum causa imperialiter obligando, per legem videlicet, & præcepta, Leui. 18. facietis iudicia mea, & præcepta mea seruabitis. Sequitur. Custodite leges meas. Lex autem scripta non est aliud, quàm explicatio legis naturalis, quæ in cordibus nostris naturaliter est impressa. Sic ait Apostolus. Rom. 2. cum gentes, quæ legem non habẽt naturaliter ea, quæ legis sunt faciunt, ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis. quando primum hominem quem formauerat posuit Deus in Paradiso voluptatis, statim legem dedit ei de operando. Gen. 2. posuit eum in Paradiso volup, ut operaretur, similiter post peccatum. Vnde dicitur ibidem. 3. Emisit eum dominus Deus de Paradiso voluptatis, ut operaretur terram, de qua sumptus est. Et Ioh. 6. Operamini cibum, qui non perit. Et Matth. 20. Conuentione facta cum operarijs ex den. di. misit eos in uineam suam. Item Phil. 2. Salutem uestram operamini, sic igitur Deus est causa operum nostrorum irrefragabiliter imperando, & per legẽ, & præcepta firmiter obligando. Quinto Deus est causa operum nostrorum exemplariter informando, unde Christus Deum Patrem, & semetipsum proponit nobis in exemplar. dicens Iohan. 5. Pater meus usque modo operatur, & ego operor. Inspice ergo, & fac secundum exemplar, quod tibi monstratum est in monte. Exo. 25. Considerare debemus, quòd illud exemplar altissimum, scilicet Deus Pater, qui lucem inhabitat inaccessibilem, 1. Timot. 6. nobis erat improportionatum, & inaccessibile. Ideo Dei filius factus est homo similis nobis passibilis, uisibilis, & accessibilis, immo ualde, familiaris, ut nos, & uerbis instrueret, & exemplis operum informaret, qui nos prius instruxerat per legem ueterem, quæ nimis grauis homini uidebatur. Ideo dedit legem gratię ualde leuem, sed quod est incomparabiliter maius, & dulcius, seipsum totum nobis præbuit in exẽplar. Nullum profecto aliud exemplar poterat dare nobis, quod nos ad operandum magis accenderet, uel efficacius excitaret, qñ enim principes, & alijs maiores in populo manus apponunt ad opus, multum excitant, & animant subditos ad similiter operandum. Vnde Neæ. 3. prouocatum est cor populi ad operandum, quando scilicet uiderunt principes operantes. Ex parte uero obiecti potest intelligi, quod aliquid potest mouere uoluntatem & esse causa operum nostrorum tripliciter. Vno modo ipsum obiectum propositum appetitui sensitiuo, uel etiam intellectiuo mouet aliqualiter, & inclinat, sicut cibus excitat desiderium hominis ad edendum. Alio modo ille, qui proponit, uel offert huiusmodi obiectum. Tertio ille, qui persuadet obiectum propositum habere rationem boni, quia in hoc proponit obiectũ proprium uoluntati, quod ostendit illud esse bonum uerum, uel apparens. Primo igitur modo res sensibiles exterius apparentes mouent uoluntatem hominis ad volendum bonum, uel malum, sicut consideratio creaturarum mouet, & inducit hominem ad laudandum sapientiam, honorandum omnipotentiam, & amandum bonitatem creatoris, & e contra, delectatio, quæ inuenitur in creaturis, & varietas pulchritudinis insipientibus est occasio concupiscentiæ, & multiplicis deceptionis, sicut dr̃ Sap. 14. creaturæ Dei in odium factæ sunt, & in tentationem animæ hominum, & in muscipulam pedibus insipientium. Secundo autem, & tertio modo, potest homo hominem excitare, uel inclinare ad bonum, uel malum agendum, diabolus uero ex intentionis suæ peruersitate nititur, & intendit inducere ad peccatum, uel offerendo aliquid appetibile sensu, uel persuadendo rationi. Inter principia intrinseca, quæ sunt potentiæ, habitus, & passiones, de solis passionibus fiet hic consideratio, quia de potentijs animæ tractare non intendimus in hoc libro. De habitibus uero uirtutum aliqui sunt acquisiti ex actibus, & aliqui diuinitus sunt infusi: habitus acquisiti sunt intrinseca principia actuum humanorum, habitus autem infusi inter extrinseca principia computantur pro eo, quòd ab extrinseco infunduntur. Quia igitur principalis intentio Theologicæ considerationis est agere de virtutibus infusis, quæ nobis infunduntur a Deo, & hominẽ ordinent ad supernaturalẽ beatitudinem, & æternã, ideo de virtutibus acquisitis nihil dicemus ad plenũ, sed infra, cum de infusis

agemus. Primo itaq; cõsiderandum est de principijs intrinsecis actuum humanorum, secundo de principijs extrinsecis.

De operum principio intrinseco. *Dist. V.*

DE principijs itrinsecis actuũ humanorũ, i. pãssionib⁹ aĩæ. Primo considerandum est in generali. Secundo in speciali. In generali quatuor cõsideranda sunt. Primo quidem de subiecto earum. Secundo de differentijs earum. Tertio de bonitate, & malitia earum. Quarto de ordine earum adinuicem. Circa primum consideranda sunt tria. Primo utrum passiones sint in anima, & quomodo. Secundo ꝙ in parte appetitiua magis, quàm in parte apprehensiua. Tertio ꝙ sunt in appetitu sensitiuo magis, quàm in intellectiuo. Ad primum patet ẽm Philosophum in 3. Ethi. In anima sunt tria, potentiæ, passiones, & habitus. Sciendum autem, ꝙ pati dr̃ dupliciter. Vno modo cõiter ẽm ꝙ oẽ recipere est pati etiam si nihil abijciatur a re, sicut si dicatur aerẽ pati, qñ illuminatur, hoc autem magis proprie est perfici, quàm pati. Alio modo dr̃ pati proprie, qñ aliquid recipitur cum alterius abiectione. Sed hoc conuenit dupliciter. Vno modo qñ abijcitur, qd̃ non est conueniens rei, sicut cum corpus aĩalis sanatur, dr̃ pati, q̃a recipit sanitatẽ ægritudine abiecta. Alio modo qñ econuerso, sicut ægrotare dr̃ pati, quia recipitur infirmitas sanitate abiecta, & hic est proprijssimus modus passionis. Nam pati dr̃ ex eo, ꝙ aliquid trahitur ad agendum, ꝙ autẽ recedit ab eo, ꝙ est sibi conueniens maxime, uĩ ad aliud trahi, & similiter in primo de generatione dr̃, ꝙ qñ ex ignobiliori generatur nobilius est generatio simpliciter, & corruptio ẽm quid. Econuerso autem qñ ex nobiliori generatur ignobilius ex his tribus modis contingit esse passionem in anima, nam ẽm receptionẽ tm̃ dr̃, ꝙ sentire, & intelligere est quoddã pati, passio autẽ cum abiectione non est nisi ẽm transmutationem corporalem, unde passio proprie dicta non potest competere animæ nisi per accidens, inquantum, s. compositum patitur, sed in hoc est diuersitas. Nam qñ hmõi transmutatio fit in deterius, magis propriẽ habet nomen passionis, quàm qñ fit in melius, vnde tristitia magis propriẽ est passio, quàm lætitia. Ad ẽm. s. ꝙ passiones habẽt esse in parte animæ appetitiua magis, quam in apprehensiua. Sciendum ꝙ sicut Aug. dicit. 9. de Ci. Dei. Motus animi quos græci pathæ nostri autem quidam, ut Cicero perturbationes, quidam affectiones, uel affectus, quidam uerò, sicut in græco expressius passiones uocant. Ex quo patet, ꝙ passiones idem sunt, quod affectiones, sed affectiones manifeste pertinent ad partem appetitiuam, & non ad apprehensiuam. In nomine enim passionis importatur, ꝙ patiens trahatur ad id, quod est agentis, magis autem trahitur anima ad rem per uim appetitiuam, q̃ per uim apprehensiuam. Nam per uim appetitiuam anima habet ordinẽ ad ipsas res, vt prout in seipsis sunt, vt philosophus dicit in 6. Metha. ꝙ bonum, & malum, quæ sunt obiecta appetitiuæ potentiæ sunt in ipsis rebus uis autem apprehensiua non trahitur ad rem, ẽm ꝙ in seipsa est, sed cognoscit eã ẽm intentionem rei, quã in se habet, uel recipit ẽm proprium modum, vnde & ibidem dr̃, ꝙ uerum, & falsum, quæ ad cognitionem pertinent, non sunt in rebus, sed in mente. Vnde patet, ꝙ rõ passionis magis inuenitur in parte appetitiua, quàm in parte apprehensiua, hoc autem contrario modo se habet in his, quæ pertinent ad perfectionem, & in his, quæ pertinent ad defectum. Nam in his, quæ pertinent ad perfectionem attenditur intensio per accessum ad vnum primũ principium, quia quanto aliquid est propinquius, tanto est magis intensum, sicut intentio lucidi attenditur per accessum ad aliquid summe lucidum cui quanto ad aliquid magis appropinquat, tanto est magis lucidum. Sed in his, quæ ad defectũ pertinent attenditur intensio non per accessum ad aliquod summũ, sed per recessum a perfecto, quia in hoc ratio priuationis, & defectus consistit, & ideo quanto minus recedit a primo, tanto est minus intensum, & pp hoc semper in principio inuenitur paru⁹ defectus, qui postea procedendo magis multiplicatur, passio autem ad defectum pertinet, quia est alicuius ẽm ꝙ est in potẽtia, unde in his, quæ appropinquant primo perfecto, s. Deo inuenitur parũ de rõne potentiæ, & passionis, in alijs autem conuenienter plus, & sic etiam in priori vi animę, s. in apprehensiua inuenitur minus de ratione passionis. Licet autem passio proprie loquẽdo fiat ẽm aliquam transmutationem corporalem, transmutatio autem corporalis fieri põt, tam in parte aĩæ apprehensiua, quàm in appetitiua, quia utraq; alligata est organo corporali, uiulorum⁹ tamen huiusmodi trãsmutatio potest dupliciter fieri, quia organum corporale potest dupliciter transmutari. Vno modo transmutatione spirituali, ẽm ꝙ recipit intentionem rei, & hoc per se inuenitur in actu apprehẽsiuæ uirtutis sensitiuę, sicut oculus immutatur a uisibili non ita ꝙ coloretur, sed ita ꝙ recipiat intentionem coloris. Est autem alia materialis transmutatio organi, prout organum transmutatur quantum ad suam naturalem dispositionem, puta ꝙ calefit aut infrigidatur, uel alio simili modo transmutatur. Et hmõi transmutatio per accidens se habet ad actum apprehensiuæ uirtutis sensitiuæ, puta cum oculus fatigatur ex forti intuitu, vel dissoluitur ex uehementia uisibilis, sed ad actum appetitus sensitiui per se ordinatur huiusmodi transmutatio, unde in diffinitione motuũ appetitiuæ partis materialiter ponitur aliqua materialis transmutatio organi, sicut dicitur quod ira est accensio sanguinis circa cor, unde patet quod ratio passionis magis inuenitur in actu sensitiuæ appetitiuæ, q̃ in actu sensitiuæ uirtutis apprehensiuæ, licet utraque sit actus organi corporalis. Ad tertium, s. ꝙ passio magis habet fieri in appetitu sensitiuo, quàm in appetitu intellectiuo, quod est uoluntas, quia passio sicut dictum est proprie inuenitur, ubi est transmutatio corporalis, quæ quidem inuenitur in actibus appetitus sensitiui non solum spiritualis, sicut est in apprehensione sensitiua, sed etiam naturalis. In actu autem appetitus intellectiui non requiritur aliqua transmutatio corporalis, quia huiusmodi appetitus non est virtus alicuius organi. Vnde patet, quod ratio passionis magis proprie inuenitur in actu appetitus sensitiui, quàm intellectiui, propter quod Damascenus describens animales passiones, in secundo libro dicit. Passio est motus appetitiuæ uirtutis sensibilis in imaginatione boni uel mali.

De Passionum differentia. *Dist. VI.*

DEinde considerandum est de differentia passionum adinuicem. Et circa hoc consideranda sunt tria. Primo, quod passiones, quæ sunt in ui concupiscibili specie differunt ab his, quæ sunt in irascibili. Secundo quomodo sit contrarietas in passionibus irascibilis. Tertio, quòd in eadem potentia possunt esse passiones specie differentes, & non contrariæ adinuicem. Ad primum dicendum, quod passiones, quæ sunt in irascibili specie differunt ab his, quæ sunt in concupiscibili. Cum enim diuersarum potentiarum diuersa sint obiecta, necesse est, ꝙ passiones diuersarũ potẽtiarum ad diuersa obiecta referantur, unde multomagis enim passiones diuersarum potentiarum specie differunt, maior enim differentia obiecti requiritur ad diuersificandum speciem potentiarum, quàm ad diuersificandum speciem passionum, uel actuum. Sicut enim in naturalibus diuersitas generis consequitur diuersitatem potentiæ materiæ, diuersitas autem speciei diuersitatem formæ in eadem materia. Ita in actibus animæ actus ad diuersas potentias pertinentes sunt non solum specie, sed & genere diuersi, actus autem, vel passiones respicientes diuersa obiecta specialia comprehensa, uel vno obiecto vnius potentiæ differunt, sicut species illius: ad cognoscendum ergo, quę passiones sint in irascibili, quæ in concupiscibili, oportet assumere obiectum utriusque potentiæ. Obiectum autem potentiæ concupiscibilis est bonum, uel malum, sensibile simpliciter acceptum, quòd est delectabile, vel dolorosum. Sed quia necesse est, quòd interdum anima difficultatem, uel pugnam patiatur in adipiscendo aliquod huiusmodi bonũ, uel in fugiendo aliquod huiusmodi malum, inquantum hoc est quodammodo eleuatum supra talem facilem potestatem animalis. Ideo ipsum bonum, vel malum secundum ꝙ habet rationem ardui, vel difficilis est obiectum irascibilis. Quæcunque ergo passiones respiciunt bonum, vel malum absolute pertinent ad concupiscibilem, ut gaudium tristitia amor odium, & similia. Quæcunque uero passiones respiciunt bonum, uel malum sub ratione ardui prout est adipiscibile, uel fugibile cum aliqua difficultate pertinent ad irascibilem, ut audacia, timor, spes & huiusmodi: & quia adhuc uis irascibilis est animalibus, ut per eã tollantur impedimenta quibus concupiscibilis in suum obiectum tendere prohibetur, vel propter difficultatem boni adipiscendi, uel propter difficultatem mali superandi, & ideo passiones irascibilis omnes terminantur ad passiones concupiscibilis, & secundum hoc etiam passiones quæ sunt in irascibili consequitur gaudium, & tristitia, quæ sunt in concupiscibili. Ad secundum, scilicet qualiter sit contrarietas in passionibus, quæ sunt in irascibili, dicendum, quòd cũ passio sit quidam motus animi, ut dictum est, oportet contrarietatem passionum accipere secundum contrarietatem motuum vel mutationum. Est autem duplex contrarietas in mutationibus, uel motibus, ut dicitur in quinto Physicorum, una quidem secundum accessum, & recessum ab eodem termino, quæ quidem contrarietas est propriæ mutationũ id est generationis, quę est mutatio ad esse, & corruptionis, quæ est mutatio ab esse. Alia autem secundum contrarietatem terminorum, quæ proprie contrarietas est motuum, sicut dealbatio, quæ est motus a nigro in album, opponitur denigrationi, quæ est motus ab albo in nigrum: sic igitur in passionibus animæ duplex cõtrarietas inuenitur, vna quidẽ ẽm contrarietatem obiectorum, s. boni, & mali, alia uero secundum accessum, & recessum ab eodem termino in passionibus quidem

dem concupiscibilis inuenitur prima contrarietas tm̃ quæ.s. est sm obiectum, in passionibus autem irascibilis inuenitur vtraque, cuius ratio est obiectum concupiscibilis est bonum, vel malum sensibile absolutè, bonum autem inquantum bonum non potest esse terminus, ut a quo, sed solum, vt ad quem, quia nihil refugit bonum inquantū bonum sed oīa appetunt ipsum, similiter nihil appetit malum inquantū hmōi, sed oīa fugiunt ipsum, & pp hoc malū non habet rōnem termini ad quē, sed solum termini a quo. Sic igitur oīs passio concupiscibilis respectu boni est, ut ad ipsum, sicut amor desideriū, & gaudium, oīs vero passio eius respectu mali est, vt ab ipso, sicut odiū, fuga, seu abominatio, & tristitia: vnde in passionibus concupiscibilis non pōt esse cōtrarietas sm accessum, & recessum ab eodem obiecto. Sed obiectū irascibilis est sensibile bonū, uel malum, non quidē absolute, sed sub rōne difficultatis, vel arduitatis, vt dictū est. Bonum autem arduū, siue difficile habet rōnem, ut in ipsum tendat, in quantū est bonum, quod pertinet ad spei passionem, & ut ab ipso recedatur inquantum est arduū, vel difficile, quod pertinet ad passionē desperationis, similiter malū arduū habet rōnem, ut uitetur inquantum est malum, & hoc pertinet ad passionem timoris. Habet.n. rationem, vt in ipsum tendatur, sicut in quoddā arduum, q.s. aliquid euadit abiectionem mali, & sic tendit in ipsum audacia, inuenitur ergo in passionibus irascibilis contrarietas sm cōtrarietatem boni, & mali, sicut inter spem, & timorem, & iterum sm accessum, & recessum ab eodē termino, sicut inter audaciā, & timorē. Ad tertiū, s. q in eadē potētia possint ēē passiones spē differentes, & non contrariè ad inuicē, sciendū q passiones sm actiua differunt, q̄ sunt obiecta passionū aīæ, differentia autem actiuorū pōt attendi dupliciter, vno mō sm spēm, vel naturā ipsorū actiuorū, sicut ignis differt ab aqua. Alio mō sm diuersam virtutē actiuā, diuersitas aūt actiui vel motiui quantū ad uirtutē mouendi accipi pōt in passionibus aīæ sm similitudinē agentiū naturaliū. Oē.n. mouens trahit quodāmō ad se patiens, uel a se repellit. Trahendo quidē ad se tria facit in ipso. Nam primo quidē dat ei inclinationē, vel aptitudinē, ut in ipsum tendat, sicut cum corpus leue, quod est sursum dat leuitatē corpori generato, p quam habet inclinationē, & aptitudinē ad hoc, quod sit sursum. Secūdo si corpus generatū extra locum proprium dat ei moueri ad locum. Tertio dat ei quiescere in locum cum peruenerit, quia ex eadem causa aliquid quiescit in loco per quam mouebatur ad locum, & similiter intelligendum est de causa repulsionis. In motibus autem appetitiuę partis bonū habet quasi uirtutem attractiuam, malum autem virtutem repulsiuā. Bonum ergo primo quidem in potentia appetitiua causat quādam inclinationem, seu appetitudinem seu connaturalitatem ad bonum, quod pertinet ad passionem amoris, cui per contrarium respondet odium ex parte mali. Secundo si bonum sit nondū habitum dat ei motum ad assequendum bonum amatum, & hoc pertinet ad passionem desiderij, vel concupiscentiæ, & ex opposito ex parte mali est fuga, vel abominatio. Tertio cum adeptum fuerit bonum dat appetitus quietationem quandam in ipso bono adepto, & hoc pertinet ad delectationem quandam, uel gaudium, cui opponitur ex parte mali dolor, vel tristitia. In passionibus autem irascibilis pręsupponitur quędam appetitudo, vel inclinatio ad pquirendū bonū, vel fugiēdū malū ex cōcupiscibili, quæ absolute respicit bonū, vel malū, & respectu boni nondum adepti est spes, & desperatio, respectu aūt mali nondū nocentis est timor, & audàcia, respectu autem boni adepti non est aliqua passio in irascibili, quia iā non habet rōnē ardui, vt dictū est, s. ex malo iam iniacente sequitur passio irę. Sic igitur patet, quod sunt quatuor coniugationes in concupiscibili, s. amor, & odium desideriū, & fuga gaudiū, & tristitia delectatio, & dolor. Similiter in irascibili sunt tres, s. spes, & desperatio, timor & audacia, & ira cui nulla passio opponitur, hoc autem singulare est iræ, q nō habeat cōtrariū, non.n. pōt hr̃e contrariū, neq; sm accessum neq; sm recessum, neq; sm cōtrarietatē boni, uel mali, causatur eīn ira ex malo difficili iam iniacente, ad cuius pręsentiā necesse est, q aut appetitus succumbat, & sic non exit terminus tristitiæ, quæ est passio concupiscibilis, aut habet motum ad inuadēdū malū læsiuū, quod ptinet ad irā, motū autē ad fugiendū hr̃e non pōt, quia iā malū ponitur esse pręsens, uel præteritum, & sic motui iræ non contrariatur aliqua passio, secundum contrarietatē accessus, & recessus, similiter etiam, neque sm contrarietatē boni, quia malo iam iniacenti opponitur bonum iam adeptum, quia iam non potest hr̃e rationem ardui, uel difficilis, nec post adeptionē boni remanet alius motus, nisi quietatio appetitus in bono adepto quo pertinet ad gaudium, quod est passio concupiscibilis, unde motus iræ non potest habere aliquem motum animæ contrarium, sed solummodo opponitur ei cessatio a motu. Sicut Philosophus dicit in sua Rethorica, quod mitescere opponitur ei, quod est irasci, quòd non est oppositum cōtrariè, sed negatiue, vel priuatiue. Sunt igitur oēs passiones differētes. 13. octo in concupiscibili, & quinq; in irascibili, sub quibus oēs passiones animæ continentur, puta verecundia sub timore, zelus sub amore, inuidia sub tristitia, misericordia sub dolore.

De passionum animæ bonitate, & malitia. *Dist. VII.*

DEinde considerandum est de bono, & malo, circa passiones. Et circa hæc uidenda sunt quatuor. Primo utrum bonum, & malum morale possit in passionibus inueniri. Secundò utrum omnis passio animæ sit mala moraliter. Tertio utrum passio addat, vel minuat ad bonitatem, uel malitiā actus moralis. Quarto utrum aliqua passio sit bona uel mala ex sua specie. Ad primum, s. utrum bonum, uel malum morale possit in passionibus inueniri. dicendum q passiones animæ possunt considerari dupliciter, uno modo sm se, & sic nō sunt bonæ uel malæ moraliter, sed sunt communes hominibus, & brutis unde dicit Philosophus. 2. Ethi. q passionibus non laudamur, neque uituperamur. Alio modo possunt considerari sm q subiacent imperio rationis, & uoluntatis; & sic est in eis bonum, & malum morale. propinquior enim est appetitus sensitiuus ipsi rationi, & voluntati, quàm membra exteriora, quorum tñ motus, & actus sunt boni, uel mali moraliter sm q sunt voluntarij, unde multomagis & ipsę passiones sm q sunt voluntariæ possunt dici bonæ uel malæ moraliter, dicuntur autem voluntariæ, uel ex eo, q a voluntate non prohibentur, uel etiam ex eo, q a uoluntate imperantur, & sic non sunt cōes hominibus, & bestijs, sed sunt homini propriæ & possunt fieri laudabiles, uel uituperabiles, licet enim non laudetur, uel uituperetur, qui timet, uel irascitur absolute loquendo, tamen qui aliqualiter idest sm rōnem, vel pręter rōnem. Ad sm, s. utrum omnis passio animæ sit mala moraliter, dicendum q circa hanc quæstionem diuersa fuit sententia Stoycorum, & Peripateticorum. Nam Stoyci dixerunt omnes passiones esse malas, Peripatetici vero dixerunt passiones moderatas esse bonas, quæ quidem differentia, licet magna uideatur secundum uocem, tamen secundum rem uel est parua, uel nulla, siquis vtrorumque intentiones consideret, Stoyci enim non discernebant inter sensum, & intellectum, & per consequens, nec inter intellectiuum appetitum, & sensitiuum, unde non discernebant passiones animæ a motibus voluntatis, secundum hoc, quod passiones animæ sunt in appetitu sensitiuo. Simplices autem motus voluntatis, secundum hoc, quod passiones animæ, & uoluntatis sunt in intellectiuo. Sed omnem rationalem motum appetitiuę partis uocabant uoluntatem, passionem autem dicebant motum progredientem extra limites rationis. Et ideò eorum sententiam sequens Tulius in 3. li. de Tusculanis quæstionibus omnes passiones animæ uocat morbos, ex quo argumentatur, quod qui morbosi sunt, sani non sunt, & qui sani non sunt, insipientes sunt, unde & insipientes insanos dicimus. Peripatetici uero omnes motus appetitus sensitiui passiones uocant, unde eas bonas existimāt cum sunt a ratione moderatę, malas autem cum sunt præter moderationem rationis, ex quo patet quòd Tulius in eodem libro Peripateticorum sententiam (quia approbabant mediocritates passionum) inconuenienter improbat, dicens quòd omne malum, etiam mediocre uitandum est, nam sicut corpus etiam si mediocriter ægrotat sanum non est, sic ista mediocritas morborum, uel passionum animæ, non enim passiones dicuntur morbi, uel perturbationes animæ, nisi cum carent moderatione rationis. Ad tertium, scilicet utrum omnis passio animæ addat uel minuat ad bonitatem, uel malitiam actus moralis, dicendum quod Stoyci sicut ponebant omnem passionē animæ esse malā. ita ponebant cōuenienter omnem passionem animæ diminuere actus bonitatē. Omne enim bonum ex permixtione mali, uel totaliter tollitur, uel fit minus bonum, & hoc quidem uerum est si dicimus passiones animæ. solum inordinatos motus appetitus sensitiui, prout sunt perturbationes, uel ægritudines, sed si passiones simpliciter nominemus omnes motus appetitus sensitiui, sic ad perfectionē humani boni pertinet, quod etiam ipsæ passiones sint moderatę per rōnem. Cum enim bonum hominis consistat in ratione, sicut in radice, tanto illud bonum erit perfectius, quanto ad plura, quæ homini conueniunt diriuari potest, vnde nullus dubitat quin ad perfectionem boni moralis pertineat, quod actus exteriorum membrorum per rationis regulam dirigantur, unde cum appetitus sensitiuus possit obedire rationi, ut dictum est, ad perfectionem moralis, siue humani boni pertinet, quòd etiam ipsę passiones animæ sint regulatæ per rationem. Sicut igitur melius est, quod homo, & uelit bonum, & faciat exteriori actu, ita etiam ad perfectionem boni moralis pertinet, quod homo ad bonum moueatur non solum secundum uoluntatem, sed etiam secundum appetitum sensitiuum, secundum quod in Psalmus

dicitur. Cor meum,& caro mea exultaue.in Deum viuum , ut cor accipiamus pro appetitu intellectiuo,carnem autem pro appetitu sensitiuo.Vnde notandum , quod passiones animæ dupliciter se possunt habere ad iudicium rationis , Vno modo antecedenter,& sic cum obnubilent iudicium rationis ex quo dependet bonitas moralis actus diminuit actus bonitatem, laudabili⁹ enim est,ꝙ ex iudicio rationis aliquis faciat opus charitatis , ꝗ ex sola passione animæ alio modo se habeat consequenter , & hoc dupliciter,vno modo per modum redundantiæ,quia scilicet cum superior pars animæ intense mouetur in aliquid , sequitur motum eius etiam pars inferior, & sic passio existens conuenienter in appetitu sensitiuo est signum intentionis voluntatis, & sic indicat bonitatem moralem maiorem. Alio modo per modum electionis,quando.s.homo ex iudicio rationis eligit affici aliqua passione , vt promptius operetur cooperante appetitu sensitiuo, & sic passio animæ addit ad bonitatem actionis. Ad quartum.s. vtrum aliqua passio animæ sit sm se bona , vel mala ex sua specie,dicendum ꝙ species actus,vel passionis dupliciter potest cõsiderari,vno modo sm ꝙ est in genere naturæ, & sic bonum vel malum morale non pertinet ad speciem actus,vel passionis, alio modo sm ꝙ pertinent ad genus moris , prout.s.participant aliquid de voluntario,& de iudicio rationis, & hoc modo bonũ, & malum morale possunt pertinere ad speciem passionis,sm ꝙ accipitur, ut obiectum passionis aliquid de se conueniens rationi, vel dissonum a ratione . Sicut patet de verecundia , quæ est timor turpis,& de inuidia , quæ est tristitia de bono alterius , sic enim pertinent ad speciem exterioris actus.

De passionum animæ ordine. *Dist.* *VIII.*

DEinde considerandum est de ordine passionum ad inuicem.Et circa hæc videnda sunt quatuor. Primo de ordine passionum irascibilis ad passiones concupiscibilis. Secundo de ordine passionum concupiscibilis adinuicem. Tertio de ordine passionum irascibilis adinuicem. Quartò de quatuor principalibus passionibus. Ad primum dicendum,quod passiones concupiscibilis ad plura se habent , quam passiones irascibilis,in passionibus concupiscibilis inuenitur aliquid pertinens ad motum,sicut desiderium,& aliquid pertinens ad quietem, sicut gaudium,& tristitia,sed in passionibus irascibilis non inuenitur aliquid pertinens ad quietem , sed solum pertinens ad motum, cuius ratio est,quia id in quo iam quiescitur non habet rationẽ difficilis,seu ardui,quod est obiectum irascibilis,quies autem cũ sit finis motus est prior in intentione, sed est posterior in executione,si ergo comparentur passiones irascibilis ad passiones concupiscibilis,quæ signant quietem in bono,manifeste videtur , ꝙ passiones irascibilis præcedunt ordine executionis huiusmodi passiones concupiscibilis, sicut spes præcedit gaudium , unde & causat ipsum, secundum id Apostoli.Ro.12. Spe gaudentes:sed passio concupiscibilis importans quietem in malo,s.tristitia,media inter duas passiones irascibilis. Sequitur enim timorem,cũ enim occurrerit malum,quod timebatur causatur tristitia,præcedit autem motum irę , quia cum ex tristitia præcedente aliquis in uindictam insurgit,hoc pertinet ad motum irę , & quia rependere vicem malis apprehẽditur ut bonum, cum iratus hic consecutus fuerit gaudet,& sic malum est, ꝙ omnis passio irascibilis terminatur ad passionem concupiscibilis pertinentẽ ad qetem,s.vel ad gaudium,uel ad tristitiam: sed si comparentur passiones irascibilis ad passiones concupiscibilis,quę important motum,sic manifeste passiones concupiscibilis sunt priores,eo quòd passiones irascibilis addunt supra passiones concupiscibilis,sicut etiam obiectum irascibilis addit supra obiectum concupiscibilis arduitatem, siue difficultatem. Spes enim supra desiderium addit quendam conatum,& quandam eleuationem animi ad cõsequendum bonum arduum,& similiter timor addit supra fugã seu abominationem quandam depressionem animi propter difficultatem mali:sicut ergo passiones irascibilis mediæ sunt inter passiones concupiscibilis,quæ important motum in bonum , vel malum,& inter passiones concupiscibilis , quæ important quietẽ in bono,uel malo,& sic patet ꝙ passiones irascibilis, & principium habent a passionibus concupiscibilis ,& in passiones concupiscibilis terminantur.Ad secundum,s.de ordine passionum cõcupiscibilis ad inuicem , dicendum ꝙ obiectum concupiscibilis sunt bonum, & malum, naturaliter autem bonum est.prius malo,eo ꝙ malum est priuatio boni,unde omnes passiones quarum obiectum est bonum naturaliter sunt priores passionibus, quarũ obiectum est malum,unaquęque.s.sua opposita.quia enim quæritur bonum , ideo refutatur oppositum malum, bonum autem habet rationem finis,qui quidem est prior in intentione,sed posterior in consecutione potest ergo ordo passionum concupiscibilis attendi,vel sm intentionem,vel sm consecutionem. Secundum quidem cõsecutionem illud est prius,quod primo fit in eo, quod tẽdit ad finem:manifestum est autem,ꝙ omne,quod tendit ad finem aliquem, primo quidem habet aptitudinem , seu proportionem ad finem,nihil enim tendit ad finem non proportionatum,secũdo mouetur ad finem, tertio quiescit in fine post eius consecutionem , ipsa autem aptitudo seu proportio appetitus ad bonum est amor,qui nihil est aliud , quàm complacentia boni,motus autem ad bonum est desiderium , uel concupiscentia,quies autem in bono est gaudium,uel delectatio, & ideo secundum hunc ordinem amor præcedit desiderium, & desideriũ præcedit delectationẽ,sed secundum ordinem intentionis est è conuerso,nam delectatio intenta causat desiderium,& amorem, delectatio enim est fruitio boni,quæ quodammodo est finis, sicut & ipsum bonum,ut dictum est. Ad tertiũ,scilicet de ordine passionum irascibilis , dicendum ꝙ sicut iam dictum est omnes passiones irascibilis important motum ad aliquid,motus autem ad aliquid in irascibili potest causari ex duobus , uno modo ex sola aptitudine, seu proportione ad finem,quæ pertinet ad amorem vel odium.Alio modo ex præsentia ipsius boni uel mali , ꝗ pertinet ad tristitiam,uel gaudium, & quidem ex præsentia boni non causatur aliqua passio in irascibili , ut dictum est, sed ex præsentia mali causatur passio iræ, quia igitur in via generationis,seu consecutionis proportio , vel aptitudo ad finem præcedit consecutionem finis,inde est,ꝙ ira inter omnes passiones irascibilis est ultima in ordine generationis, inter alias autem passiones irascibilis, quæ important motum consequentem amorem vel odium boni,uel mali,oportet,ꝙ passiones quarum obiectum est bonum,sicut spes & desperatio sint naturaliter, priores passionibus quarum obiectum est malum , s.audacia,& timore,ita tamen ꝙ spes est prior desperatione, quia spes est motus in bonum sm rationem boni , quod de sua ratione est arbitratiuum, & ideo est motus in bonũ per se , desperatio ā̄t est recessus a bono nõ sm ꝙ est bonũ, sed secũdũ aliquid aliud , unde est quasi per accidẽs,& eadem ratione timor cum sit recessus a malo est prior,quàm audacia. Quod autem spes,& desperatio sint naturaliter priores,quàm timor,& audacia , ex hoc manifestum est, ꝙ sicut appetitus boni est ratio quare uitetur malum,ita etiam spes,& desperatio sunt ratio timoris , & audaciæ : nam audacia consequitur spem uictorię,& timor consequitur desperationem uincendi,ira autem consequitur audaciam.nullus enim irascitur uindictam appetens , nisi audeat uindicare , sm ꝙ Auicen.dicit in 6.de naturalibus:sic ergo patet,ꝙ spes est prima inter omnes passiones irascibilis:& si ordinem omnium passionum sm uiam generationis scire uelimus,primo occurrunt amor,& odium.Secundo desiderium,& fuga.Tertiò spes,& desperatio. Quartò timor,& audacia.Quinto ira.Sexto,& ultimò gaudium,& tristitia,quæ consequuntur ad omnes passiones , ut dicitur in secũdo Ethi.Ita tamen,ꝙ amor est prior odio , & desiderium fuga , & spes desperatione,& timor audacia, & gaudium quam tristitia, ut ex prædictis colligi potest . Ad quartum,scilicet de quatuor principalibus,quæ sunt spes,& timor,gaudium , & dolor, dicendum, quòd hæ quatuor passiones conuenienter principales esse dicuntur , quarum duæ scilicet gaudium, et tristitia principales dicuntur , quia sunt finales , et completiuę simpliciter respectu omnium passionum,unde ad omnes passiones sequuntur , ut dicitur in libro secundo Ethicorum, Timor autem,et spes sunt principales non quidem quasi completiuę simpliciter , sed quia sunt completiuę in genere motus appetitiui ad aliquid . Nam respectu boni incipit motus in amore, et procedit ĩ desiderium, et terminatur in spe , respectu uerò mali incipit in odio,et procedit ad fugam , et terminatur in timore , et solet harum quatuor passionum numerus accipi secundum differentiam præsentis , et futuri,motus enim respicit futurum,sed quies in aliquo præsenti : de bono igitur præsenti est gaudium , de malo præsenti est tristitia,de bono uero futuro est spes, de malo futuro est timor : omnes enim aliæ passiones,quæ sunt de bono,uel malo præsenti , uel futuro ad has cõpletiue reducuntur,unde etiam a quibusdam dicuntur principales hæ prædictæ quatuor passiones,quia sunt generales,quod quidem uerum est,si spes,et timor designant motum appetitus conuenienter tendentem ad aliquid appetendum, vel fugiendum.

De amore. *Dist.* *IX.*

DEinde considerandum est de passionibus animæ in speciali , et primo de passionibus concupiscibilis , deinde de passionibus irascibilis.Inter omnes autem passiones,primo dicendũ est de amore,et odio. Secundo de desiderio, et fuga , seu abominatione. Tertiò de delectatione, et dolore. quarto de gaudio,et tristitia. Circa amorem consideranda sunt tria,primo de ipso amore,secũdo de cã amoris.tertio de effectibus eius. Circa primũ cõsiderãda sunt quinq;,primo,ꝙ multiplex est genus amoris,secũdo utrũ amor sit in cõcupiscibili,tertio

tio vtrũ amor sit passio, quarto de dña inter amorẽ, & dilectionem, quinto vtrum amor conuenienter diuidatur in amorẽ amicitiæ, & amorem concupiscentiæ. Circa primum sciendum est, q duplex est amor. s. Amor quo diligimus Deum, & rationalẽ creaturam pp Deum, qui dr charitas. Et est amor quo diligimus creaturam absolute non habito respectu ad Deum, & iste est multiplex. Est enim amor naturalis conuenientiæ, quo amore debent se mutuo diligerẽ omnes homines, pp conformitatẽ naturæ, & amor carnalis attinentiæ, qualis est inter parentes, & filios, & econuerso inter fratres, & sorores adinuicem, inter consanguineos, & affines. Et amor spiritualis colligantiæ, quam facit vnitas pfessionis, qualis est inter christianos adinuicem, pp vnitatem fidei, & inter religiosos vnius regulæ professores. Et amor legalis conditionis, qualis est inter dominos, & seruos, & econuerso. Et amor coniugalis adhærentiæ, qualis est inter virum, & vxorem. Et amor specialis amicitiæ, qualis est inter amicos. Et amor socialis, qualis est inter socios, vicinos, & conciues simul cohabitantes. Omnes isti amores sunt liciti, & sunt in eis diuersi gradus amoris, & diuersa ratio diligendi, Est aũt, & alius amor illicitus. s. inordinatus amor temporalis opulentię, insidialis excellentiæ, & carnalis concupiscentiæ. Amor charitatis quo diligimus Deum est optandus, & a Deo postulandus oẽs alij, q dicti sunt esse liciti, sunt ordinandi & modificandi, tres vltimi abijciendi sunt tanq̃ illiciti. Hos modos amoris breuiter cõprehendit Aug. dicẽs, duo sunt amores, quorum vnus sanctus, alter immundus, alter socialis, alter priuatus, alter cõi vtilitati consulens, pp supernam societatem, alter etiam rem cõem in ppriã potestatem redigens, pp arrogantem dominationem, alter tranquillus, alter turbulentus, alter pacificus, alter sediciosus, alter amicabilis, alter inuidus, alter hoc volens proximo, qđ sibi, alter proximum subijcere sibi, alter pp proximi vtilitatem regẽs proximum, alter pp suam, hæc Aug. Circa affectionem igitur amoris sic se debent hẽre omnes homines, q Deum & bonum eius, idest honorem suum primo principaliter pp se, & super oĩa debent diligere, & optare, secundo bonum animæ suæ debet vnusquisque diligere plus, q̃ bonũ omnium aliorum, & plusq̃ aliud quodcunque citra Deum, ita q pp nullum aliud bonum debet facere aliquid qđ sit in damnum animæ suæ. Sicut ait saluator Math. 16. Quid prodest homini si mundum vniuersum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? quasi diceret, nihil. Ad sm. s. Vtrum amor sit in cõcupiscibili, dicendum q amor est aliquid ad appetitum pertinens, cum vtriusq; obiectum sit bonũ, Vnde sm dñam appetitus est dña amoris. Est enim quidam appetitus non consequens apprehensionem ipsius appetentis, sed alterius, & hmõi dr appetitus naturalis. Res. n. naturales appetunt, qđ eis conuenit sm suam naturam, non per apprehensionẽ propriam, sed apprehensionem instituentis naturam. Alius aũt est appetitus consequens apprehensionem ipsius appetentis, sed ex necessitate non est ex iudicio libero, & talis est appetitus sensitiuus in brutis, qui tñ in hoĩbus aliquid libertatis participat, inquantum obedit rationi. Alius aũt est appetitus consequens apprehensionem appetentis sm iudicium liberum, & talis est appetitus rationalis, siue intellectiuus, qui dr volũtas. In vnoquoq; aũt horum appetituum amor dr illud qđ est principium motus tendentis in finem amatum. In appetitu aũt naturali principiũ huius motus est connaturalitas appetentis ad id qđ tendit, quę dici põt amor naturalis, sicut ipsa connaturalitas corporis grauis ad locum medium, est per grauitatẽ, & põt dici amor naturalis, & similiter coaptatio appetitus sensitiui, vel voluntatis ad aliqđ bonum. i. ipsa complacentia boni, dr amor sensitiuus, vel intellectiuus, seu rationalis. Amor igitur sensitiuus est in appetitu sensitiuo, sicut amor intellectiuus est in appetitu intellectiuo, & pertinet ad concupiscibilem, quia dr per respectum ad bonum absolute, non per respectum ad arduum, qđ est obiectum irascibilis. Ad tertium. s. vtrum amor sit passio. Dicendum est q passio est effectus agentis in patiente, agens aũt naturale duplicem effectum inducit in patiens. Nam primo quidẽ dat formã, secundo aũt dat motum consequentem formam, sicut generans dat corpori grauitatem, & motum consequentem ipsam, & ipsa grauitas, q̃ est tn principium motus ad locum cõnaturalem, pp grauitatem potest quodammodo dici amor naturalis, sic & ipsũ appetibile dat primo quidem quandam coarctationem ad ipsũ, quæ est complacentia appetibilis, ex qua sequitur motus ad appetibile. Nam appetitiuus motus circulo agit, ut dr in tertio de anima: appetibile. n. mouet appetitum faciens quodammodo in eius intentione, & appetitus tendit in appetibile realiter consequẽtem, ut sic ibi sit finis motus, ubi fuit principium. Prima ergo immutatio appetitus ab appetibili vocatur amor, quæ nihil aliud est, q̃ complacentia appetibilis, & ex hac complacentia sequitur motus in appetibile, qui est desiderium, & vltimo quies, quæ est gaudium. Sic igitur cum amor consistat in quadam immutatione appetitus ab appetibili, manifestum est, q amor est passio proprie quidem, sm q est in concupiscibili, cõiter aũt, & extenso noĩe sm q est in uoluntate. Ad quartum. s. de dña inter amorem, & dilectionem. Dicendum est, q quatuor noĩa inueniunt ad idem quodammodo pertinentia, s. amor & dilectio charitas, & amicitia: differunt tñ in hoc, q amicitia sm Philosophum in 7. Ethi. est quasi habitus, amor autem, & dilectio signãtur per modum actus, vel passionis, charitas autem vtroq; modo accipi põt. Differẽter tñ signatur actus per ista triam. Nã amor cõis est inter ea, omnis enim amor est dilectio, vel charitas, sed non econuerso. Addit. n. dilectio supra amorem electionem præcedentem, vt ipsum nomen sonat, vñ dilectio non est in concupiscibili, sed in voluntate tñ, & est solum in sola rationali natura, charitas autem addit supra amorem perfectionem quãdam amoris, inquãtum id qđ amatur magni precij æstimatur, vt ipsum nomen designat. Ad quintum, s. vtrum amor conuenienter diuidatur per amorem amicitiæ, & concupiscentiæ. Dicendũ, q sicut Philosophus dicit in 2. Retho. amor est uelle alicui bonũ. Sic ergo motus amoris in duo tendit, s. in bonũ q quis vult alicui, uel sibi, uel alij, & in id cui vult. Ad illud ergo bonum q quis vult alteri, hr amor concupiscentię. Ad illud autem cui aliquis vult bonum, hr amor amicitiæ. Hæc autẽ diuisio est sm prius, & posterius. Nam id qđ amatur amore amicitiæ, simpliciter, & per se amatur, q autem amatur amore concupiscentiæ, simpliciter, & sm se amatur, sed amatur alteri. Sicut enim ens simpliciter est, quod habet esse, ens autem sm quid est, q est in alio, ita bonum quod conuertitur cum ente, simpliciter quidem est qđ ipsum habet bonitatem. Quod autem est bonum alterius, est bonum sm quid, & per consequens amor quo amatur aliquis, ut sit ei bonum, est amor simpliciter, amor autem quo amatur aliquid, vt sit bonum alterius, est amor secundum quid.

De causa amoris. *Dist.* X.

DEinde considerandum est de causa amoris. Et primo, vtrũ solum bonum sit causa amoris. Secundo, vtrum cognitio. Tertio, vtrum similitudo. Quarto, vtrum aliqua alia passio animæ. Ad primum, s. vtrum solum bonum sit causa amoris. Dicẽdum, q sicut dicit Aug. 8. de Trini. Non amatur certe, nisi bonum, quia sicut dictum est, amor ad appetitiuam potentiam pertinet, quæ est uis passiua, vñ obiectum eius comparatur ad ipsam, sicut causa motus, vel actus ipsius. Oportet igitur, ut illud sit proprie causa amoris, qđ est amoris obiectum, amoris autem proprium obiectum est bonum, quia vt dictũ est amor importat quandam connaturalitatem, vel complacentiam amantis ad amatum, vnicuiq; autem est bonum id qđ est sibi connaturale, & proportionatum, vñ relinquitur q bonum sit propria causa amoris. Malum aũt, nunq̃ amatur, nisi sub ratione boni, s. inquantum est sm quid bonum & apprehenditur, ut simpliciter bonum, & sic aliquis amor est malus, inquãtum tendit in id qđ nõ est simpliciter bonum, & per hunc modum diligit homo iniquitatem, inquantum per iniquitatem adipiscitur aliqđ bonũ, puta delectationem, vel pecuniam, vel aliqđ tale. Pulchrum autem etsi de sui ratione sit amabile, sicut dicit Dyo. 4. de di. no. q nõ solum bonum, sed etiam pulchrum est oĩbus amabile, hoc non obstat prædictis, quia pulchrum est idem cum bono sola ratione differens: cum. n. bonum sit quod oĩa appetunt, de ratione boni est, q in eo quietetur appetitus, sed ad rationẽ pulchri pertinet, q in eius aspectu, seu cognitione quietetur appetitus, vñ & illi sensus præcipue respiciunt pulchrum, qui cognoscitiui sunt, s. uisus, & auditus rõni deseruientes, dicimus. n. pulchra visibilia, & pulchros sonos: in sensibilibus aũt aliorum sensuum non vtũtur noĩe pulchritudinis, non. n. dicimus pulchros sapores, aut odores, & sic patet, q pulchrum addit supra bonũ quendam ordinem ad uim cognoscitiuam, ita q bonum dicatur id qđ simpliciter complacet appetitui, pulchrum aũt dicatur id cuius ipsa apprehensio placet. Ad sm, s. utrum cognitio sit causa amoris. Dicendum, q sicut dictum est, bonum est causa amoris per modũ obiecti, bonum aũt non est obiectum appetitus, nisi prout apprehensum, & ideo amor requirit aliquam apprehensionem boni, qđ amatur, & ppter hoc Philosophus dicit in 8. Ethi. q uisio corporalis est principium amoris sensitiui, & similiter contẽplatio spiritualis pulchritudinis, uel bonitatis est principium spiritualis amoris: sic igitur cognitio est causa amoris rõne qua, & bonum, q non põt amari, nisi cognitum. Ad tertium, s. vtrũ similitudo sit causa amoris. Dicendum q similitudo propriẽ loquẽdo est causa amoris. Sed considerandum est, q similitudo inter aliqua põt attendi dupliciter. Vno modo ex hoc, q utrunq; habet idem in actu, sicut duo habentes albedinẽ dñr similes. Alio modo q unum habet in potentia, & in quadam inclinatione id qđ aliud habet in actu. Sicut si dicamus, q corpus graue exi-

stens

ſtens extra ſuum locum habet ſimilitudinem cum corpore graui in ſuo loco exiſtenti, uel etiam ſm q potentia habet ſimilitudinem ad actum ipſum. Nam in ipſa potentia eſt quodammodo actus. Primus ergo ſimilitudinis modus cauſat amorẽ amicitiæ, ſiue beniuolentiæ, ex hoc.n. q aliqui duo ſunt ſimiles, qui habentes vnam formam, ſunt quodammodo vnum in forma illa. Sicut duo homines ſunt vnum in ſpecie humanitatis, & duo albi in albedine, & ideo affectus vnius tẽdit in alterum, ſicut in vnum ſibi, & vult ei bonum, ſicut & ſibi. Sed ſecũdus modus ſimilitudinis cauſat amorem concupiſcentiæ, vel amicitiã vtilis, ſeu delectabilis, quia vnicuiq; exiſtenti in potentia, inquantum hmôi ineſt appetitus ſui actus, & in eius conſecutione delectat ſi ſit ſentiens, & cognoſcens, dictum eſt aũt, q in amore concupiſcentiæ amans propriẽ amat ſeipſum, cũ vult id bonum, qđ concupiſcit, magis aũt vnuſquiſq; ſeipſum amat, q̃ alium, quia ſibi eſt vnus in ſubſtãtia, alteri vero in ſimilitudine alicuius formæ: & ideo ſi ex eo, qui eſt ſimilis ſibi in participatione formæ impediatur ipſemet a conſecutione boni qđ amat, efficit ei odioſus, non inquantum eſt ſimilis, ſed inquantum eſt boni proprij impeditiuus, & pp hoc figuli corrixantur adinuicem, quia ſe inuicem impediũt in proprio lucro, & inter ſuperbos ſunt iurgia, quia ſeinuicem impediunt in propria excellentia, quam concupiſcunt. Ad quartũ, ſ. vtrum aliqua alia paſſio aiæ ſit cauſa amoris. Dicendum, q nulla alia paſſio aiæ eſt, quæ non ꝑſupponat aliquem amorem. Cuius rõ eſt, quia oĩs alia paſſio aiæ; vel importat motum ad aliquid, vel quietem in aliquo, oĩs aũt motus in aliquid, vel quies in aliqua connaturalitate, vel coaptatione procedit, quæ pertinet ad rõnem amoris, vnde impoſſibile eſt, q aliqua alia paſſio aiæ ſit cauſa naturaliter oĩs amoris, contingit tamen aliquam aliam paſſionem eſſe cauſam amoris alicuius, ſicut etiam vnum bonum eſt cauſa alterius, vnde cum quis amat aliquid pp delectationem, amor quidem ille cauſatur ex delectatione, ſed delectatio illa iterum cauſatur ex alio amore præcedente, nullus enim delectatur in re, niſi aliquo modo amata. Item deſideriũ alicuius ſemper præſupponit amorem illius rei. Sed deſideriũ alicuius rei poteſt eſſe cauſa, vt res illa ametur, ſicut qui deſiderat pecuniam, amat pp hoc eum a quo pecuniã recipit. Spes etiam cauſat, vel auget amorem, & ratione delectationis, quia delectationem cauſat, & etiam ratione deſiderij, q a ſpes deſiderium fortificat. Non.n. ita intenſe deſideramus, quæ non ſperamus, ſed tamen & ipſa ſpes eſt alicuius boni amati.

1 *De effectibus amoris.* *Diſt.* XI.

DEinde conſiderandũ eſt de effectibus amoris, & circa hęc quæruntur quatuor. Primo, vtrum vnio ſit effectus amoris. Secundo, vtrum mutua inhęſio. Tertio, vtrum extaſis. Quarto, vtrũ zelus. Ad primum, ſ. vtrum vnio ſit effectus amoris. Dicendum q duplex eſt vnio amantis ad amatũ, vna ſm rẽ, puta cum amatum præſentialiter adeſt amanti, alia vero ſm affectum, quæ quidem vnio conſideranda eſt ex apprehẽſione ꝓcedenti, nam motus appetitiuus ſequit apprehenſionẽ. Cum aũt ſit duplex amor, ſ. concupiſcẽtiæ, & amicitiæ, vterq; procedit ex quadam apprehenſione vnitatis amati ad amantem, cum.n. aliquis amat aliquid, quaſi concupiſcens illud, apprehendit illud quaſi pertinens ad ſui bene eſſe. Similiter cum aliquis amat aliquid amore amicitiæ ei vult bonum, ſicut & ſibi vult bonũ, vñ apprehendit eum, vt alterum ſe inquantum. ſ. vult ei bonũ, ut & ſibiipſi, & inde eſt q amicus dr alter ipſe, & Aug. dicit in 4. Cõfeſſ. vnde quidam dixit de amico ſuo, dimidium animæ ſuę. Primam ergo vnionem amor facit effectiue, quia mouet ad deſiderandum, & quærendum præſentiam amati, quaſi ſibi conuenientis ad ſe pertinentis, ſecundam vero vnionem facit formaliter, quia ipſe amor eſt talis vnio, vel nexus, vnde Aug. dicit in 8. de Trini. q amor eſt vita quædam duo aliqua copulans, vel copulare appetens, amantem, ſ. & qđ amatur, qđ enim dicit copulans refertur ad vnionem affectus ſine qua non eſt amor, q vero dicit copulare appetens, pertinet ad vnionem realem. Sciendum autem quod vnio tripliciter ſe habet ad amorẽ, quædam enim vnio eſt cauſa amoris, & hæc quidem vnio eſt ſubſtantialis, quãtum ad amorem quo quis amat ſeipſum, quãtum vero ad amorem quo quis amat alia eſt vnio ſimilitudinis, vt dictũ eſt. Quædam vero vnio eſt eſſentialiter ipſe amor, & hæc eſt vnio ſm cooperationem affectus, qui quidem aſſimilatur vnioni ſubſtãtiali, inquantum amans ſe habet ad amatum, in amore quidem amicitiæ, vt ad ſeipſum, in amore autem concupiſcentiæ, vt ad aliquid ſui. Quædam vero vnio eſt effectus amoris, & hæc vnio eſt realis, quam amans quærit de re amata, & hæc quidem vnio eſt ſm conuenientiam amoris, vt enim Philoſophus refert in ſecundo Poli. Ariſtophanes dixit q amãtes deſiderarent ex ambobus fieri vnum, ſed quia ex hoc accideret, aut ambos, aut alterum corrumpi quærunt vnionem, quæ conuenit, & decet, vt ſcilicet ſimul conuerſentur, & ſimul colloquantur, & in alijs huiuſmodi coniungantur. Ad ſm. ſ. utrum mutua inhæſio ſit effectus amoris. Dicendum q effectus iſte mutuę inhæſionis poteſt intelligi, & quantum ad vim apprehenſiuam, & quantũ ad uim appetitiuam. Nam quantum ad uim apprehenſiuam amatum dr eſſe in amante, inquantum amatum immoratur in apprehenſione amantis, ſm illud Philoſop. 3. Fo q habeam uos in corde. amans uero dr eſſe in amato ſm apprehenſionem, inquantum amans non eſt contentus ſuperficiali apprehenſione amati, ſed nititur ſingula, quæ ad amatum pertinẽt intrinſecus diſquirere, & ſic ad interiora eius ingreditur, ſicut de Spirituſancto, q eſt amor dr. 1. ad Corin. 2. Qui ſcrutatur etiam profunda Dei. ſed quantum ad uim appetitiuam amatum dr eſſe in amante, prout eſt per quandam complacentiam in eius affectu, ut uel delectetur in eo, aut in bonis eius apud præſentiam; uel in abſentiam per deſiderium tendat in ipſum amatum per amorem concupiſcentiæ, uel in bona, quæ uult amato eius per amorem amicitiæ, non quidem ex aliqua extrinſeca cauſa, ſicut cum aliquis deſiderat aliquid pp alterum, uel cum aliquis uult bonum altori non pp aliquid aliud, ſed pp complacentiam amati interius radicatam, unde & amor dr intimus, & dr uiſcera charitatis, & econuerſo autem amans eſt in amato, aliter quidem p amorem amicitiæ, aliter per amorem concupiſcentiæ. Amor enim concupiſcentiæ non requieſcit in quacunque extrinſeca, aut ſuperficiali adeptione, uel fruitione amati, ſed quærit amatũ perfecte hře. quaſi ad intima illius proueniens. In amore uero amicitiæ amans requieſcit in amato, in quantum reputat bona, uel mala amici, ſicut ſua, & uoluntatem amici, ſicut ſuam, ut quaſi ipſe in ſuo amico uideatur bona, uel mala pati, & affici, & pp hoc propium eſt amicorum eadem uelle, & in eodem triſtari, & gaudere ſm Philoſophum in 9. Ethi. & in ſecundo Rethoricę, ut ſic inquantum, quæ ſunt amici æſtimat ſua amans uideatur eſſe in amato, quaſi idem factus amato. Inquantũ uero econuerſo uult, & agit pp amantem, ſicut pp ſeipſum quaſi reputãs amicum idem ſibi, ſicut amatum eſt in amante. poteſt autem, & tertio modo mutua inhæſio intelligi in amore amicitiæ ſm uiã readamationis, inquantum mutuo ſe amant amici, & ſibinuicem bona uolunt, & operantur. Ad tertium, ſ. utrum extaſis ſit effectus amoris. Dicendum q extaſim pati aliquid dr cum aliquis extra ſe ponitur, q quidem contingit, & ſm uim apprehenſiuam, & ſm uim appetitiuam. Secundum quidem uim apprehenſiuam aliquis dr extra ſe poni, qñ ponitur extra cognitionẽ propriam ſibi, uel qui ad ſuperiora ſublimantur; ſicut homo dũ eleuatur ad comprehendendum aliqua, quæ ſunt ſuperiora ſenſum, & rationem, dr extaſim pati, inquãtum patitur extra connaturalem apprehenſionem rationis, & ſenſus, uel ad inferiora deprimitur, puta cum aliquis in furiam, uel in amentiam cadit, dr extaſim paſſus. Secundum appetitiuam uero partem dr aliquis extaſim pati, qñ appetitus alicuius in alterũ fertur exiens quodãmodo extra ſeipſum, primã quidem extaſim facit amor diſpoſitiue, inquantum, ſ. facit meditari de amato, ut dictũ eſt. Intenſa autem meditatio unius abſtrahit ab alijs: ſed ſecundam extaſim facit amor directe, ſimpliciter quidem amor amicitiæ, amor autem concupiſcentiæ non ſimpliciter, ſed ſm quid. Nam in amore concupiſcentiæ quodammodo fertur amans extra ſeipſum, inquantum, ſ. non contentus gaudere de bono, qđ habet, quærit frui aliquo extra ſe, ſed quia illud extrinſecum bonum quærit ſibi habere, non exit ſimpliciter extra ſe, ſed talis affectio in fine ipſa concluditur, ſed in amore amicitiæ affectus alicuius ſimpliciter exit extra ſe, quia vult amico bonũ, & operatur quaſi gerens curam, & prouidẽtia ipſius pp ipſum amicũ. Ad quartũ, ſ. utrum zelus ſit effectus amoris. Dicendum q zelus quocunque modo ſumatur ex intenſione amoris prouenit. Manifeſtum eſt.n. q quanto aliqua uirtus intenſius tendit in aliquid, fortius etiam repellit omne contrarium, uel repugnans. Cum igit̃ amor ſit quidam motus in amatum, ut Aug. dicit in lib. 83. quæſtionum. Intenſus amor quærit excludere omne, qđ ſibi repugnat: aliter tñ hic contingit in amore concupiſcentię, & aliter in amore amicitiæ, nam in amore concupiſcentiæ, qui intenſe aliquid concupiſcit mouetur contra omne illud, qđ repugnat conſecutioni, uel fruitioni quietę eius qđ amatur, & hoc modo viri dñr zelare uxores, ne per conſortium aliorum impediatur ſingularitas, quam in uxore quærunt. Similiter etiam qui quærunt excellentiam mouentur contra eos, qui excellere vñr, quaſi impedientes eorum excellentiam, & iſte eſt zelus inuidiæ, de quo dr in Pſal. Noli ęmulari in malig. neque zelaueris faci. iniquitatẽ. Amor autem amicitiæ quærit bonum amici. vnde quando eſt intenſus facit hominem moueri cõtra omne illud qđ repugnat bonis amici, & ſm hoc aliquis dr zelare pro amico quando ſi qua dicuntur, uel fiunt contra bonum amici homo repellere ſtudet,

det, & per hunc etiam modum aliquis dr zelare pro Deo, quando ea, quæ sunt contra honorem, vel voluntatem Dei, repellere sm posse conatur smillud 3. Reg. 19. Zelo zelatus sum pro domino exercituum. Et ideo super illud, zelus domus tuæ comedit Glosa, q bono zelo comeditur quilibet, qui praua, quæ viderit corrigere satagit, si nequit tolerat, & gemit.

De odio. *Dist. XII.*

DEinde considerandum est de odio. Et circa hoc quæruntur sex. Primo, vtrum obiectum, & cā odij sit malum. Secundo, vtrum odium causetur ex amore. Tertio, vtrum odiū sit fortius, q̃ amor. Quarto, vtrum aliquis possit odio hr̄e seipsum. Quinto, vtrum aliquis possit odio hr̄e veritatem. Sexto, vtrum aliquis possit odio haberi in vniuersali. Ad primum, scilicet vtrum obiectum, & causa odij sit malum. Dicendum, q cū appetitus naturalis deriuet ab aliqua apprehensione, licet non coniuncta, eadem ratio vr̄ esse de inclinatione appetitus naturalis, & appetitus animalis, qui sequit apprehensionem coniunctā. In appetitu autem naturali hoc manifeste apparet, q sicut vnūquodque habet naturalem consonantiam, vel appetitudinem ad id qđ sibi conuenit, quæ est amor naturalis, ita ad id qđ est ei repugnans & corruptiuum habet dissonantiam naturalem, quæ est odium naturale. Sic igitur, & in appetitu animali, seu intellectiuo amor est consonantia quædam appetitus ad id qđ apprehenditur vt conueniens, odium vero est dissonantia quædā appetitus ad id qđ apprehendit, vt repugnans & nociuum, sicut autem omne conueniens inquātum hmōi habet ratione boni, ita omne repugnans, vel nociuum, inquantū hmōi habet rationem mali, & ideo sicut bonū est obiectum amoris, ita malū est obiectum odij. Ad sm. s. vtrum odium causetur ex amore. Dicendū, q sicut dictum est, amor consistit in quadam conuenientia amātis ad amatum, odium vero cōsistit in quadā repugnātia, vel dissonantia, oportet autem in quolibet prius considerare, quid ei conueniat, q̃ quid ei repugnet, per hoc. n. aliquid est repugnans alteri qđ est corruptiuum, vel impeditiuum eius, qđ est conueniēs, vñ necesse est q amor sit prius odio, & q nihil odio habeatur, nisi per hoc qđ contrariatur conuenienti qđ amatur, & sm hoc omne odium ex amore causatur. Ad tertium. s. vtrū odium fortius sit amore. Dicendum q impossibile est effectū sua causa esse fortiorem, omne. n. odium pcedit ex aliquo amore, sicut ex causa, vt supra dictum est, vnde impossibile est q odium fortius sit amore simpliciter, sed oportet vlterius q amor simpliciter loquendo sit odio fortior. Fortius. n. mouetur aliquid in finem, q̃ in ea, quæ sunt ad finem, recessus aūt a malo ordinat ad consecutionem boni, sicut ad finem, vnde simpliciter loquēdo fortior est motus animæ in bonum, q̃ in malum, sed tñ aliqñ vr̄ odium fortius amore pp duo. Primo quidem, quia odium est magis sensibile, q̃ amor: cum. n. sensus perceptio sit in quadam immutatione ex quo aliquid iam immutatum est, non ita sentit, sicut qñ est in ipso immutari, vnde calor febris ethicę, q̃uis sit maior, quàm calor tertianæ, non tñ ita sentitur, sicut calor tertianæ, quia calor ethicę iam versus est quasi in habitum & naturā, pp hoc etiā amor magis sentitur in absentia amati, sicut Aug. dicit in 10. de Trini. Quod amor non ita sentitur cum nō prodit cum indigentia, & pp hoc etiam repugnantia eius, qđ oditur sensibilibus percipitur, q̃ conuenientia eius qđ amatur. Secundo, quia non comparatur odium ad amorem sibi correspondentem, sm enim diuersitatem bonorum est diuersitas amorū in magnitudine & paruitate, quibus proportionantur opposita odia, vnde odium qđ correspondet maiori amori magis mouet, quàm minor amor. Ad quartum. s. vtrum aliquis possit odio habere seipsum. Dicendum q impossibile est, q aliquis per se loquendo odiat seipsum, naturaliter. n. vnumquodque appetit sibi bonum, nec potest aliquis aliquid sibi appetere, nisi sub ratione boni, nam malum est præter uoluntatem, vt Dyonisius dicit 4. ca. de di. no. Amare autem aliquem est uelle ei bonum, vnde necesse est, q aliquis amet seipsum, & impossibile est, q aliquis seipsum odiat per se loquendo. Per accidens tamen contingit, q aliquis seipsum odio habeat, & hoc dupliciter. Vno modo ex parte boni, quod sibi vult aliquis. Accidit enim quandoq; quod appetitur, vt sm quid bonum esse simpliciter malum, & sm hoc aliquis per accidens vult sibi malum quod est odire. Alio modo ex parte suipsius cui vult bonum. Vnumquodque enim maxime est id quod est principalius in ipso, vnde ciuitas dicitur facere quod Rex facit, quasi Rex sit tota ciuitas. Manifestum est ergo, q homo maxime est mens hominis. Contingit autem q aliqui æstimant se maxime esse, id qđ sunt sm naturam corporalem, & sensitiuam, vnde amant se sm q æstimant se esse, sed odiunt id qđ uere sunt, dum nolunt contraria rationi, & utroq; modo ille, qui diligit iniquitatem, odit non solum animam suā, sed etiam seipsum. Ad quintum. s. utrum aliquis possit odio habere ueritatem. Dicendum q bonum, & uerum, & ens sunt idē sm rem, sed differūt ratione. Bonum enim habet rationem appetibilis, non autem ens, vel uerum, quia bonum est, qđ omnia appetunt, & ideo bonum sub ratione boni non potest odio haberi, nec in uniuersali, nec in particulari: ens autem, & uerum in uniuersali quidem odio haberi non possunt, quia dissonantia est causa odij, & conuenientia causa amoris, ens autem, & uerum sunt cōia omnibus. Sed in particulari, nihil prohibet quoddam ens, & quoddam uerum odio haberi, inquantum habet rationem contrarij, & repugnantis, contrarietas enim & repugnantia non aduersatur rationi entis, & ueri, sicut aduersatur rationi boni. Contingit autem verum aliquod particulare tripliciter repugnare, uel contrariari bono amato. Vno modo sm q veritas est causaliter, & originaliter in ipsis rebus, & sic homo quādoque odit aliquam ueritatem, dum uellet non esse uerum, qđ est uerum. Alio modo sm q ueritas in cognitione ipsius hominis, quæ impedit ipsum a persecutione amati, sicut si aliqui uellent non cognoscere ueritatem fidei, ot libere peccarēt. Ex quorum persona dicitur Iob. 22. Scientiam uiarum tuarum nolumus. Tertio modo hr̄ ueritas particularis odio, tanquam repugnans, pront est in intellectu alteri, puta cum aliquis latere uolens in peccato odit, q aliquis ueritatem circa suum peccatū cognoscat, & sm hoc dicit Aug. in 10. Confes. q homines amant ueritatē lucentē, oderūt eā redarguentē. Ad sextum, s. utrū aliquid possit odio haberi in uniuersali. Dicendum q de uniuersali dupliciter contingit loqui. Vno modo sm q subest intentioni uniuersali. Alio autem modo de natura cui talis intentio attribuitur. Alia est consideratio hominis uniuersalis, & alia hominis in eo, q homo. Si igitur vniuersale accipiatur primo modo, sic nulla potentia sensitiuę partis, neque apprehensiua, neque appetitiua potest in uniuersale, quia uniuersale fit per abstractionem a materia indiuiduali, in qua radicatur omnis uirtus sensitiua, & potest tamen aliqua potentia sensitiua, & apprehensiua, & appetitiua ferri ī aliquid uniuersaliter, sicut dicimus, q obiectum uisus est color, sm genus, non quia uisus cognoscat colorem uniuersalem, sed quia q sit cognoscibilis a uisu, non conuenit colori, inquantum est hic color, sed inquantum est color simpliciter. Sic igitur odium odium sensitiuę partis potest respicere aliquid in uniuersali, quia ex natura cōi aliquid aduersatur alteri, & non solum ex eo q est particularis, sicut lupus oui, unde ouis odit lupū generaliter. Sed ira semper causatur ex aliquo particulari, quia ex aliquo actu lædentis, actus autē particularium sunt. Et pp hoc Philosophus dicit q ira semper est ad aliquid particulare, uel singulare, odium uero potest esse ad aliqđ in genere, sed odium sm q est in parte intellectiua cum consequatur apprehensionem uniuersalem intellectus, potest utroq; modo esse respectu uniuersalis. Secundum autem q nihil est habendum odio, nisi peccatum, vel pp peccatum. Sicut autem unūquodque diligitur ratione bonitatis, & illud magis amandū est, in quo magis relucet ratio bonitatis, sic unumquodque odiendum pp malum, & ubi est maior ratio mali, illud est amplius odiendum. Primo igitur & principaliter odire debemus peccatum, inquantum est contrarium uoluntati diuinæ, & inquantū Deus per ipsum contēnitur, dehonoratur, & offenditur. Et sicut Deum, & eius honorem debemus amare super omnia, ita peccatum, inquantum est contra Deum, & eius honorem, super omnia debemus odire. Psal. Qui diligitis dominum odite malum. Debemus etiam odire omnes dehonorantes Deum. Psal. Nonne qui oderunt te domine oderam, & super inimicos tuos tabescebam; perfecto odio oderam illos. Hoc autem est perfectum odium, ut sic odiant uitia, ut tñ diligantur homines, sicut Deus diligit omnia, quæ sunt, & nihil odit eorum, quæ fecit, sicut dr Sap. 11. Odit tñ peccatores. Eccl. 12. Altissimus odio habet peccatores, non naturam, quam condidit, nec animam, quam redemit. Ideo statim sequitur. Et misertus est pœnitentibus, i. ratione naturæ, quam diligit miseretur peccatori quàm cito peccata dimittit pœnitendo. Peccatum debemus odire ratione qua contrarium est saluti nostræ. Psalmista. Qui diligit iniquitatē, odit animam suam. Odiamus ergo peccatum, & omnem hominem, qui salutem nostram impedit, & nos pertrahit ad peccatum; Ait enim Saluator, Luc. 14. Si quis uenit ad me, & non odit patrem suum, & matrem suam, & uxorem & filios, adhuc autem & animam suam, non pōt meus esse discipulus. Quod exponēs, Greg. ait. Percunctari licet qō parentes, & carnaliter propinquos præcipimur odisse, qui iubemur, & inimicos diligere. Sed si uim præcepti perpendimus, utrunque agere per discretionem ualemus, ut eos qui nobis carnis cognatione coniuncti sunt, & quos proximos nouimus diligamus, & quos aduersarios in uia Dei patimur, odiendo & fugiendo nesciamus. Quasi. n. per odiū diligitur, qui carnaliter sapiens dum praua nobis ingerit nō audi-

datur,

ditur. Sic ass odisse debemus proximos, & amicos, sicut & animam nostram, quam tunc recte odio habemus, cum eius appetitum frangimus, inclinationes naturales refrenamus, motus uitiosos restringimus, & inhonestos mores pœnitus abdicamus. Qui sic odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternã custodit eam. Ioh. 12. Quod exponens Aug. ait: Magna & mira sententia, quemadmodum sit hominis in animã suam amor, vt pereat, odium ne pereat. Si male amaueris, tunc odisti, si bene oderis, tunc amasti. Felices, qui oderunt custodiendo, vel custodiunt odiendo, ne perdant amando Secundo debemus odire quicquid est contrarium, & nociuum Reipublicæ, & bono communi, exẽplo, Psal. dicentis: A iudicijs tuis non declinaui, quia tu legẽ posuisti mihi. Sequitur: A mandatis tuis intellexi, propterea odiui omnem uiam iniquitatis. Idem. Facientes præuaricationes odiui. Et iterum. Iniquos odio habui. Et quia cupiditas detestanda peruertit iudicium, subuertit iustitiam, per quam respublica cõseruatur, sicut dicitur 1. Regum 8. de filijs Samuelis. Declinaue runt post auaritiam, acceperuntq; munera, & peruerterunt iudicium. Ideo dicitur Exod. 18. Prouide de omni plebe uiros potentes, & timentes Deum, in quibus sit ueritas, & qui oderunt auaritiam. Contra auaros & impios Principes dicitur Micheæ 3. Audite principes, nunquid non vestrum est scire iudiciũ, qui odio habetis bonum, & diligitis malum, qui violẽter tollitis pelles eorum desuper eos, & carnes eorum desuper ossibus eorum. Patet igitur ex prædictis, qualiter omnes homines debeant se habere circa passionem odij, quia scilicet odire debent illa, quæ sunt honori diuino contraria, & propriȩ saluti nociua, Reipublicæ aduersantia, ut publicæ aduer sati. Sed multi adeo peruersi sunt, quòd odiunt diligentes se. & diligunt odientes se, sicut falso dictum est, Dauid 2. Regum 19. Diligis odientes te, & odio habes diligentes te. Diligunt enim adulatores, & eos, qui eis cõsulunt ad suæ placitum voluntatis, odiunt vero bonos, qui eos corripiunt, & nituntur auertere ab eis, quæ illorum cordibus male placent, vnde odiunt eos propter solam displicentiam ueritatis. Exemplum habemus 3. Reg. 22. Dixit Rex Achab de Michea Propheta. Ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed semper malum. Falsos Prophetas qui ei prospera nunciabãt amabat, tamen suis falsis promissionibus decipiebant eum, sanctum uero Prophetam, qui ueraciter prædicebat ei mala, quæ uentura erant super eum odiebat. Huius rationem reddit Saluator, Ioh. 3. Omnis qui male agit, odit lucem, & non uenit ad lucem, vt non arguantur opera eius. De talibus dicitur Oseæ 5. Odio habuerunt in porta corripientem, & loquentem perfecte abominati sunt. Alij odiunt bonos propter displicentiam bonitatis, quia eo ipso ꝙ mali sunt, bonos uidere, vel de bonis audire bona nõ possunt. Exemplum de Iacob, & Esau, Gen. 27. Item exemplum de Ioseph, Gen. 37. Oderũt eum fratres eius, nec poterant ei quicquam pacifice loqui. Et Exod. 1. Oderant Aegyptij filios Israel. Diligenter aduerte, ꝙ nec Iacob nocebat, nec malum uolebat Esau fratri suo, nec Ioseph fratribus suis, nec filij Israel Aegyptijs, sed seruiebant eis, & bona plurima faciebãt, & tamen non poterant eos diligere, sed nequiter odiebant. Nec mirum si mali bonos odiunt, quia & ipsum Deum qui summe bonus est odiunt, sicut ipse testatur. Ioh. 15. St mundus uos odit, scitote, quia me priorem uobis odio habuit.

De desiderio. Dist. XIII.

DEinde considerandum est de passione desiderij, vel concupiscentia. De desiderio nota, quòd est desiderium reprimendum, quia culpabile, & est desiderium persequẽdum, quia laudabile. Primum multiplex est. Alij enim desiderãt excellentias dignitatum, alij opulentias facultatum, alij affluẽtias uoluptatum, alij truculentias voluntatum. Quidam enim desiderant excellentias dignitatum, in quorum designationem, dicitur Hiere. 2. Onager assuetus in solitudine, in desiderio animæ suæ attraxit uentum amoris sui. Onager iste, qui nulli vult seruire, vel subijci, significat ambitiosum, qui præesse desiderat, nõ subesse. Iste dicitur esse assuetus in solitudine, quia solus vult laudari, & honorari, reputari, ac etiam dominari. Iste in desiderio animæ suæ attrahit ventum, scilicet vanitatis. Sic enim onager, ut attrahat ventum in refrigerium cordis sui os aperit. Sic ambitiosus, ut desiderij sui ardorem refrigeret hiat, & aspirat ad honores, qui per uentum proprie designantur, quia aliquantulum refrigerant, tamen non satiant, sed inflant, & fantastice replent. Honores ergo non sunt desiderandi, tamen possunt recipi patienter obediendo diuinæ prouidentiæ, uel mandato. Sicut Dauid, cui dictum est 2. Regum 3. Imperes omnibus, sicut desiderat anima tua. uel utilitatem populi desiderando, sicut ait Apostolus 1. Thim. 3. Qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Opus, inquit, non requiem, onus non honorem. Alij desiderant opulentias facultatum, contra quos dicitur 1. Thimo. 6. Qui uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & in desideria multa, & inutilia, & nociua, quæ mergunt hominem in interitum. & perditionem. Faciamus ergo secundum doctrinam eius. Thim. 2. Abnegantes impietatem, & sæcularia desideria, sobrie, & iuste, & pie uiuamus in hoc sæculo. Signanter coniungit Apostolus ista duo, scilicet cupiditatem, & impietatem, quia cupiditatem, ut in pluribus cõcomitatur impietas. Sobriè, inquit, quantum ad nos, iustè, quantum ad proximos, piè, idest deuote, & religiose, quantum ad Deum. Sobrietatem autem intelligimus non solum in cibis & potibus, verumetiam in verbis, & in operibus. Item in intellectu, vt sobrie cogitemus de nobis, ne supra nos in cogitationibus nostris inaniter extollamur. Et similiter in affectu, ne vltra, quàm statum nostrum deceat, uel saluti nostrȩ expediat appetamus. Alij desiderant affluentias voluptatum, a quibus nos reuocat Apostolus Petrus, dicẽs 1. Pet. 2. Obsecro vos, tanquam aduenas, & peregrinos abstinere uos a carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus animam. Item Paulus Apostolus, Rom. 14. Curam carnis, ne feceritis in desiderijs Item Gal. 5. Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis. Alij desiderant implere truculentias uolũtatum, sicut dicebat Dominus Iudæis, Ioh. 8. Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis implere, ille homicida erat a principio: tales desiderãt mortes, aduersitates, damna, vel alia huiusmodi infortunia proximorum. Vnde dicitur Prouer. 21. Anima impij desiderat malum. Vigilanter attende, quàm misera sit conditio peccatorum. Sicut. n. diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, Rom. 8. ita peccatoribus omnia cedunt, & conuertuntur in malum. Deus enim dimittit eos libere ambulare per deuia uitiorũ, sicut taurus indomitus libere permittitur ire, quocunque impetus eum ducit. Psal. Dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinuẽtionibus suis. Item Rom. 1. Tradidit eos Deus in desideria cordis eorum in immunditiam. Et hoc est manifestum signum reprobationis æternæ. Item preces eorum exaudit in dãnum ipsorum. Psal. Pluit super eos, sicut puluerem carnes, &c. Sequitur. Manducauerunt, & saturati sunt nimis, & desiderium eorum attulit eis. Non sunt fraudati a desiderio suo adhuc escȩ eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super ipsos, &c. Item laudantur ab hominibus, fouentur in sceleribus suis. Psal. Laudatur peccator in desiderijs animæ suæ &c. Item frustrantur a spe adeptionis bonorum. Verbi gratia. Peccator promittit sibi uitæ longæuitatem, compunctionem, pœnitentiæ præmeditationem, in morte adeptionem gloriæ, sed desiderium peccatorum peribit. Item a spe euasionis malorum. Apoc. 9. Quærent homines mortem, & non inuenient eam, desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis. Omnia prædicta desideria sunt culpabilia, dicendum est de desiderio laudabili. De quo notandum est, ꝙ sicut desiderari solent naturaliter loquendo sanitas, fortitudo, sapientia, pulchritudo, delectatio, plenitudo, sic spiritualiter desiderare debemus sanitatem sanctimoniæ, fortitudinem potestatis, claritatem sapientiæ, pulchritudinem honestatis, plenitudinem meritorum, & dulcedinem gaudiorum. Primo ergo desiderare debemus salutẽ sanctimoniæ. Salus est alæ in sanctitate iustitiæ Eccl. 30. Attende, quàm ardenter infirmus desiderat sanitatem, quantas abstinentias, & ieiunia facit, quantas expensas faciens paruipẽdit, nihil enim temporale carum habet dummodo recuperet sanitatem, quàm libenter obedit medico, quàm amaras potiones, quàm asperas sectiones, quàm horrendas vstiones sustinet, pro spe recuperandæ sanitatis, tamen certus nõ est ꝙ recuperet sanitatem, nec quamdiu recuperata durabit. Si igitur tanta facit, & sustinet homo pro incerta sanitate corporis, de necessitate post modicum morituri, quanta facere, quã aspera sustinere, quam larga munera dare, quàm humiliter obedire spirituali medico deberemus pro salute animȩ immortalis? Hãc sanitatem deplorabat amissam Psal. dicens: Non est sanitas in carne mea a facie iræ tuæ, &c. quæ sequuntur usque ibi. Domine ante te omne desiderium meum. Pro hanc recuperanda, & seruanda petebat, Ioh. 31. Quis mihi tribuat auditorem, & desiderium meum audiat omnipotens, & librum mihi scribat ipse, qui iudicat &c. Secundo desiderare debemus fortitudinẽ potestatis in sustinendis aduersis, & tentationibus deuincendis. Et quia non in fortitudine sua roborabitur uir, sed domini, ad ipsum per orationem recurrendum est in omni periculo, sicut facto docuit ipse Christus imminente passione. Ideo dicitur Isa. 27. Vrbs fortitudinis nostræ syon, idest specula orationis. Saluator ponetur in ea murus, & ante murale. Sequitur: Nomen tuũ & memoriale tuum in desiderio animæ. Existens enim in periculo salutis perdendȩ inuocare debet nomen Domini, quod est Iesus, idest Saluator, & memoriale Dominicæ passionis debet ante mentis oculos reuocare, ut exemplum accipiat patiendi,

quæcun-

quęcunque gratia,& virtutem omnia genera tentationum deuincendi. Tertio desiderare debemus claritatem sapientiæ. Sicut enim ait Sap. Prouer. 3. fructus eius præcisior est cũctis opibus,& omnia,quæ desiderantur huic non ualent comparari. Idẽ 8. Melior est sapientia cunctis opibus preciosissimus,& omne desiderabile ei non potest comparari. Sequitur. Per me Reges regnant,& legum conditores iusta decernunt, per me Principes imperant,& potentes decernunt iustitiam. Item Sap. 7. Præposui illam,s. sapientiam regnis, & diuitias nihil esse duxi in comparatione illius, quoniam omne aurum in comparatione illius arena est exigua, & tanquam lutum æstimabitur argentum in conspectu illius,super salutem & speciem dilexi eam. Item Sap. 6. Diligite lumen sapientiæ omnes, qui præestis populis. Idem. Emitte illam de sede magnitudinis tuæ, vt mecum sit,& mecũ laboret, ut sciam quid acceptum sic coram te omni tempore. Scit .n. illa omnia,& intelligit, & deducet me in operibus meis sobrie, & custodiet me in sua potentia, & erunt accepta opera mea,& disponam populum meum iuste, & ero dignus sedium patris mei. Quarto desiderare debemus pulchritudinem honestatis. Eccl. 40. Gratiam & speciẽ desiderabit oculus. Quod duobus modis potest intelligi, scilicet coniunctim in speciem gratiosam, vel diuisim gratiam interius iustificantem, & speciem conuersationis exterius honestantem. Vnum est necessarium pp conscientiam,aliud pp famam,vel pp exemplum proximis exhibendum. Quinto desiderare debemus plenitudinem meritorum. Attende cum quantis laboribus,periculis, solicitudinibus, & angustijs acquirunt homines huius sæculi diuitias temporales,transeunt maria, regna & terras circumeunt,sustinent glacies, niues,frigora,pluuias,& Solis ardores, vt acquirant incertas diuitias,thesaurizant sibi in terra,vbi tinea & ęrugo demolitur,& vbi fures effodiunt, & furantur. Quanto magis nos si sapientes essemus faceremus nobis thesaurum indeficientem in cœlis. Ad qđ nos hortatur dominus. Math. 6. Thesaurizate vobis thesauros in cœlo,vbi nec tinea,nec ęrugo demolitur,& vbi fures non effodiunt,nec furantur. De hoc thesauro dr Prouer. 21. Thesaurus desiderabilis,& oleum in habitaculo iusti. Thesaurus desiderabilis meritorum,& oleum gratiæ,vel oleum pietatis in habitaculo,idest conscientia iusti. Attende ꝙ sicut maiori thesauro indiget princeps, quàm subiecti,immo periculosum est principi esse sine thesauro, ita maioribus meritis indigent Principes, & in maiori sunt periculo,nisi maiorem thesaurum habeãt meritorum. Cæterum absurdum est, ꝙ Principes aggregent sibi thesauros temporales,& careant spiritualibus,& æternis. Sexto desiderare debemus dulcedinem gaudiorum. Hæc dulcedo sentitur aliqualiter in secreto orationis, & contemplationis. Sicut expertam se gaudet anima sancta; Can. 2. Sub umbra illius quẽ desiderabam sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Itẽ Can. 5. Dilectus meus candidus & rubicundus electus ex millibus. Sequitur: Guttur illius suauissimum, & totus desiderabilis. Vere totus desiderabilis, quia non solum desiderabilis contemplatio diuinitatis, sed etiam humanitatis, nec solum gloria regnantis, sed etiam aduentus nascentis. Agge. 2. Veniet desideratus cunctis gentibus,&c. Et humilitas conuersantis,& passio morientis. Isa. 53. Ascendet,sicut virgultum coram eo,& sicut radix de terra sitienti. Sequitur. Desiderauimus eum despectum,& nouissimum virorum virum dolorum,& scientem, &c. Hæc plenitudo hic inchoatur in uia. Psalm. Benedic anima mea domino,qui replet in bonis desiderium tuum. sed cõsumatur in patria. Ideo dicebat Psal. Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, &c. Itẽ Apostolus, Phil. 2. Desiderium habens dissolui,& esse cũ Christo,multo melius est,vere melius,quia ibi est omne bonum. Prouer. 21. Desiderium iustorũ omne bonum. Propter quod Moysi dixit Exo. 33. Ego ostendam tibi omne bonum. Hoc autem desideriũ implebitur,sicut promisit Spiritussanctus. Prouer. 10. Desiderium iustis dabitur. Concupiscentia proprie est in appetitu sensitiuo. De concupiscentia vero quæruntur quatuor. Primo, vtrum concupiscentia sit in appetitu sensitiuo. Secundo, vtrum sit passio specialis. Tertio, vtrum sint aliquę concupiscentiæ naturales, & aliquę non naturales. Quarto, vtrum concupiscentia sit infinita. Ad primum, s. vtrum concupiscentia sit in appetitu sensitiuo. Dicendum ꝙ sicut Philosophus dicit in primo Rhetoricæ: Concupiscentia est appetitus delectabilis. Est autem duplex delectatio. Vna quæ est in bono intelligibili, quod est bonum rationis. Alia,quæ est in bono sm sensum. Prima quidem delectatio uidetur animæ tantum esse. Secunda autem est animæ & corporis,quia sensus est uirtus in organo corporeo, vnde & bonum sm sensum est bonum totius coniuncti. Talis autem delectationis appetitus vr concupiscentia esse, quæ simul pertinet & ad animam, & ad corpus,vt ipsum nomen concupiscentię sonat, vnde concupiscentia proprie loquendo est in appetitu sensitiuo, & in concupiscibili, quæ ab ea denominantur. Appetitus autem sapientiæ, uel aliorum bonorum spiritualium interdum concupiscentia nominatur,sicut dr Sap. 6. Concupiscentia sapiẽtiæ deducit ad regnum perpetuum. Et in Psal. Concupiui mandata tua, & concupiuit aĩa mea desiderare iustificationes tuas. Et hoc pp similitudinem quandam, vel pp intensionem appetitus superioris partis,ex quo fit redundantia in inferiorem appetitum, ut simul etiam ipse inferior appetitus suo modo tendat in spirituale bonum conueniens appetitum superiorem, & etiã ipsum corpus spiritualibus deseruiat, sicut in Psal. dr Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Ad secundũ, scilicet vtrum concupiscentia sit passio specialis. Dicendum, ꝙ sicut dictum est,bonum delectabile sm sensum,est cõiter obiectum concupiscibilis, vnde sm eius differentiam diuersæ passiones concupiscibilis distinguuntur. Diuersitas autem obiecti potest attendi,vel sm naturam ipsius obiecti,uel sm diuersitatem in uirtute agendi. Diuersitas autem obiecti actiui, quæ est sm rei naturam, facit materialem differentiam passionum. Sed diuersitas, quæ est sm virtutem actiuam facit formalem differentiam passionum,sm quam passiones specie differunt. Est autem alia ratio uirtutis motiuæ ipsius finis, uel boni sm ꝙ est realiter præsens, & sm ꝙ est absens. Nam sm ꝙ est præsens facit in seipso quiescere, sm autem ꝙ est absens facit ad seipsum moueri. Vnde ipsum delectabile sm sensum inquantum appetitum sibi adaptat,quodammodo & conformat,causat amorem. Inquãtum uero absens attrahit ad seipsum, & causat concupiscentiã, inquantum uero præsens quietat in seipso,& causat delectationem. Sic igitur concupiscentia est passio differens specie, & ab amore,& a delectatione,sed concupiscentiæ hoc delectabile,vel illud facit qdã concupiscentias diuersas numero. Ad tertium, s. vtrum sint est concupiscentiæ naturales, & qdã non naturales. Dicendum, ꝙ sicut dictum est,concupiscentia est appetitus boni delectabilis. Dupliciter autem est aliquid delectabile. Vno modo,quia est conueniens animalis naturæ,sicut cibus potus,& huiusmodi,& huiusmodi delectabilis concupiscentia dicitur naturalis. Alio modo est aliquid delectabile,quia est conueniens animali sm apprehensionem,sicut cum aliquis apprehendit aliquid,ut bonum, & conueniens,delectatur in ipso,& huiusmodi delectabilis concupiscentia dr non naturalis, & solet magis dici cupiditas. Primæ igitur concupiscentiæ naturales cões sunt hominibus,& animalibus,quia vtriusque est aliquid conueniens,& delectabile sm naturam, & in his etiam omnes homines conueniunt,unde Philosophus in 3. Ethi. uocat eas cões, & necessarias. Sed secundæ concupiscentiæ sunt proprie hominũ, quorum proprium est excogitare aliquid, vt bonum,& conueniens,præter id qđ natura requirit. Vnde in 1. Rhetoricæ Philosophus dicit primas concupiscentias esse irrationales, secũdas vero cum ratione. Et quia diuersimode ratiocinatur,ideo & secundæ dñr in 4. Ethi. impropria,& appositæ, s. supranaturales. Ad quartum, s. vtrum concupiscentia sit infinita. Dicendum ꝙ sicut dictum est concupiscentia est duplex, vna naturalis,& alia non naturalis. Naturalis quidem concupiscentia non potest esse infinita in actu. Est.n. eius, qđ natura requirit, natura uero semper tendit in aliquid finitum,& certum,vnde nunquam homo concupiscit infinitum cibum,uel infinitum potum. Sed sicut in natura contingit esse infinitum in potentia per successionẽ, ita huiusmodi concupiscentia contingit in infinitum esse p successionem, ut. s. post adeptum cibum iterum alia uice desideret cibum,uel quodcunque aliud natura requirit, quia hmõi corporalia bona cum adueniunt non perpetuo manent, sed deficiunt. Vñ dñs dixit Samaritano, Ioh. 4. Qui biberit ex hac aqua sitiet iterum. Sed cõcupiscentia non naturalis omnino est infinita. Sequitur.n. rationem,vt dictum est, rõni aũt competit in infinitũ procedere,vnde qui concupiscit diuitias potest eas concupiscere,non aliquem certum terminum, sed simpliciter diuitem se esse quantumcunque potest. Potest & alia ratio assignari sm Philosophum in primo politicæ Quare quædam concupiscentia sit finita,& quædam infinita. Semper.n. concupiscentia finis infinita est,finis enim per se concupiscitur,ut sanitas,vnde maior sanitas magis concupiscitur, & sic infinitum,sicut & si album per se disgregat magis album magis disgregat, concupiscentia uero eius,qđ est ad finem non est infinita,sed sm illam mensurã appetitur qua conuenit fini,vnde quæ finem in diuitijs ponunt habent concupiscentiam diuitiarum in infinitum. Qui autem diuitias non appetũt,nisi pp necessitatẽ uitæ, cõcupiscũt diuitias finitas sufficientes ad necessitatẽ uitæ,ut Philosophus dicit ibidẽ. Et eadẽ rõ est de concupiscentia quarumcunq; aliarum rerũ.

De abhominatione. Dist. XIIII.

DEinde cõsiderandum est de passione abhominationis, uel fugæ. Sicut aũt affectionem amoris sequit̃ desideriũ, quia cum

eum aliquid cœpit amari, statim desideratur haberi, si post passionem odij sequitur abominatio, vel fuga, quia cum aliquid incipit odiri, statim cor incipit illud abominari, & refugere. Sciendum autem, q solum peccatum abominari debemus, specialiter tñ hipocrisis falsitatem in regularibus, symoniacam prauitatẽ in clericis & præsulibus, ĩn iustitiã in Principibus, detractionis malitiam in curialibus, ornatus vanitatem, & luxuriæ fœditatẽ in mulieribus. Specialiter abhominari debet anima hipocrisis falsitatem, & maxime in regularibus, quia & Deus abominatur eam. Sicut dicit Luc. 16. Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus. Deus autem nouit corda, quia quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum. Item symoniacam prauitatem in clericis. Dan. 9. Erit in templo abominatio desolationis. Item Ezech. 8. Vidi ab Aquilone portæ altaris idolum cœli in ipso introitu. Et dixit ad me fili hominis putas ne vides tu quid isti faciunt? abominationes magnas quas domus Israel facit hic, vt procul recedam a Sanctuario meo. Itẽ iniquitatem, & in iustitiam in principibus. Psal. Iniquitatem odio habui & abominatus sum, legem autem tuam dilexi. Item Prouer. 20. Pondus & pondus, mensura & mensura, vtrunque abominatio est apud Deum. Idem 11. Statera dolosa abominatio est ante Deum. Item detractorum virulentas sæuitias, & adulatorum fraudulentas blanditias in curialibus. Prouerb. 24. Abominatio est hominum omnis detractor. Idem 3. Abominatio est domino omnis illusor. De vtroque simul, Prouerb. 17. Et qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, vterque abominabilis est apud Deũ. Item ornatus vanitatem, & luxuriæ fœditatem in mulieribus. Vnde dicebat Hester 14. Tu scis infirmitatem, & necessitatem meam, quòd abominer omne signum superbiæ, & gloriæ meæ, quod est super caput meum in die ostentationis meæ, & detester illud quasi pannum menstruatũ, & non portem illud in diebus silentij mei. Exemplo huius sanctæ Reginę abominari debent omnes dominæ, & mulieres honestę fastum, & etiam indecentiam in ornatu suo. Contra quod loquitur beatus Iohannes. Apoc. 17. Vidi mulierem sedentem super bestiam coccineã plenam nominibus blasphemiæ, habentem capita septem, & cornua decem, & mulier erat circundata purpura & coccino, & inaurata auro, & lapide præcioso, & margaritis, habens poculum aureum in manu sua plenum abominatione, & immunditia fornicationis suæ, & in fronte eius nomen scriptum mysterium, Babylon magna mater fornicationum, & abominationum terræ. De fuga vero sciendum, q sicut appetitus bene dispositus abominatur malum, inquantum tristabile, vel nociuum, sic ẽt fugit, & sicut bonum ratione suæ bonitatis est appetibile, sic malũ in eo, q malum est fugiendum. Fuga igiť proprie loquendo est respectu mali, inquantũ habet rationem tristabilis, vel nociui. Sciẽdum tñ q est quædam fuga miserabilis, quædam detestabilis, & quædam commendabilis. Porro fuga miserabilis est qua uita nostra præsens continuè fugit. Naturaliter .n. homo nititur fugere mortem, sed hoc est miserabile, q incessanter fugit ad mortem. Dicit .n. Aug. q vita nostra nihil est aliud, q̃ cursus ad mortem. Item miserabilis est uita nostra, quia multis miserijs cumulatur, sicut dř Ioh. 13. Homo natus de muliere breui viuens tẽpore, repletur multis miserijs, qui quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut vmbra, &c. Grego. Quamuis homo hic diu stare desideret, ipso tñ cursu mortalis vitæ impellitur, vt egrediatur, & quia per momenta singula compellitur ad mortem, recte dicitur Et fugit velut vmbra. Vmbra quippe fugienda est, & obscura, & semper moto corpore cuius est, vmbra mouetur, nec teneri potest. Vita igitur nostra dř fugere velut vmbra, quia cæcitatem mentis patimur, & si quid cognitionis habemus obscure cognoscimus, & defectum caloris, idest amoris diuini patimur. Item Ioh. 9. Dies mei velociores fuerunt cursore, fugerunt & non viderunt bonum. Item est fuga detestabilis, quando .s. fugit homo id qđ verum bonum est, & vtile, sibi tamen reputat esse malum. Et hoc fit multipliciter. Primo quidem, qñ fugit homo correctionem insipientiæ, sicut puer fugit scolas, discipulus doctorem, filius patrem corripientem, & indeuotus homo fugit ecclesiam, & prædicationes, & insolens consortia bonorũ. Prouer. 19. qui affligit patrem suum suis malis moribus, uel insolentijs, & matrem fugit docentem, monentem, & corripientẽ, ignominiosus erit, idest ignominia dignus erit. Secundo, quãdo fugit subiectionem obedientiæ, sicut Agar ancilla Sarai fugit, vt dicitur Gen. 16. affligente eam Sarai fugam iniit. Cui dixit Angelus Domini, Agar ancilla Sarai, vnde venis, & quo uadis? Quæ respondit: A facie Sarai dominæ meæ fugio. Dixitque ei Angelus Domini, reuertere ad dominam tuam, & humiliare sub manu ipsius. Hanc imitantur inobedientes in claustris, & monasterijs, qui a suis religionibus apostatant iugum obediẽtiæ fugientes. Tertio, quando fugit austeritatem pœnitentiæ, timens scilicet aggredi pœnitentiam, quia dura est. Sed iste incurrit illud poeticum. Decidit in Scyllam cupiens vitare Carybdim. Et illud Ioh. 6. Qui timent pruinam, irruit super eos nix. Grego. Sunt plerique qui recta agere desiderant, sed nonnulla sunt, quæ infirmis eorum mentibus ex præsenti vita contradicunt. Cumque aduersa in infimis metuunt, in superni iudicij rectitudinem offendunt, dum temporalia aduersa pertimescunt districtioni animaduersionis æternæ se obijciunt. De quibus bene per Psal. dicitur: Illic trepidauerunt timore, ubi non erat timor. Item Ioh. 20. Fugiet arma ferrea, & incidet in arcum æreũ: idest, uitabit dura, uel aduersa temporalia, & incidet in æterna, quia qui timore malo fugit austeritatem pœnitentiæ temporalis, incidet in pœnam miseriæ Gehennalis. Quarto quando fugit austeritatem sustinentiæ, sicut quando ad modicum tentationis impulsum statim uincitur & fugit, vnde de quibusdã dř. 1. Mach. Proiecerunt arma sua, & fugerunt. Et de discipulis domini dicitur, Math. 26 q relicto eo fugerunt. De malo etiam pastore dicitur, Ioh. 10. Mercenarius uidet lupum uenientem, & dimittit oues, & fugit. Quia pastor qui plus quærit lucra temporalium, quàm salutem fidelium subditorum videns persecutorem hominem, vel diabolum gregem sibi creditum inuadentem fugit, quando consilium, vel præsidium subtrahit. Et quandoque timet homo periculum suspicatum, vbi non est periculũ, quia scriptum est Prouer. 28. Fugit impius nemine persequente. Tertio, quædam est fuga commendabilis, quæ .s. est respectu veri mali, non solum apparentis. Et ista duplex est, videlicet, vel respectu mali culpæ, vel mali pœnæ. Porro malum culpæ summopere est fugiendum, sicut dicitur Prouer. 21. Quasi a facie colubri fuge peccatum. Colubro quippe peccatum proprie comparatur, quia coluber serpit, tortuose incedit, venenum silenter infundit, & infundendo occidit. Item coluber solo aspectu horrorem incutit. Nota bene & applica. Nec solum peccata fugienda sunt, quæ uerè peccata sunt, verumetiam, quæ speciem peccati prætendunt. Sicut docet Apostolus 1. Thessa. 5. Ab omni specie mala abstinete vos. Et hoc fuit bene figuraliter designatum. Exod. 4. Vbi dicitur, q uirga Moysi uersa est in colubrem, ita ut fugeret Moyses. Coluber ille non creditur habuisse uenenũ, sed speciem habebat uenenati serpentis, & ideo Moyses fugit. Sic quicquid habet speciem, apparentiam, uel colorem peccati debemus fugere, & uitare. Licet autem peccatum omne sit summa diligentia fugiendum, specialiter tñ peccatum luxuriæ, sicut docet 1. Corint. 6. Fugite fornicationem. Glo. Cum alijs uitijs potest expectari conflictus. Sed hanc fugite ne approximetis, quia non aliter melius potest uinci. Ideo Ioseph cum domina sua sollicitaret eum relicto in manu eius pallio fugit. Genesis 39. & Eccles. 7. Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est, sagena cor eius, vincula sunt manus illius, qui placet Deo effugiet illam. Et 2. Pet. 1. Efficiamini consortes diuinæ naturæ fugientes illam, quæ in mundo est concupiscentiæ corruptionem. Non solum aũt peccata, uel quæ speciem habent, i. apparentiam peccatorum fugere debemus, verumetiam quæcunque dare possunt occasiones ad peccandum. Et sunt specialiter tria, videlicet excellentiæ mundiales, opulentiæ temporales, & insolentiæ sociales. Excellentiæ quidem mundiales præbent vt plurimum occasiones superbiæ, fastus, indignationis, præsumptionis, elationis, & multorum talium. Ideo dñs non tñ verbo, quam exemplo fugiendam esse docuit excellentiam mundialem, quia cum cognouisset, q venturi essent vt caperent eum & facerent regem, fugit ipse in montem. De multis sanctis legimus, q fugiebant honores, sicut Augustinus, Gregorius, Ambrosius, Martinus, Basilius, & alij multi. De hoc require, i. fra 3. libro de ambitione. Item multas peccatorum occasiones dant opulentiæ temporales, sicut dicit Apostolus 1. Thim. 6. Qui nolunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & in desideria multa inutilia nociua, quæ mergunt hominem in interitum, & perditionem. Radix enim omnium malorũ est cupiditas. Sequitur: Tu autem homo Dei hoc fuge. Ideo Mathathias uolens mundana deserere, ut Deo liberius seruiret, dixit 1. Mach. 2. Omnis qui zelum habet legis statuens testamentum exeat post me, & fugit ipse, & filij eius in montes, & reliquerunt omnia, quæ habebant in ciuitate. Item quarto Regum septimo. Fugerunt Syri, & dereliquerunt tentoria sua, & equos, & mulos, & asinos in castris, fugerunt, quia animas tantum suas saluare cupientes. Idem: Multas occasiones peccatorum præbent insolentiæ sociales. Psalmo. Cum peruerso peruerteris. In vitis patrum legitur dictum esse Arsenio quærenti quomodo posset saluari. Fuge homines, & saluaberis. Tobiæ 1. Cum irent omnes ad uitulos aureos quos Hieroboam fecerat Rex Israel, hic solus fugiebat consortia omnium. Tobiæ 1. Bernar. ad Fulchonem monachum: Fugit ouis tremo-

bunda

bunda veniente lupo, abscondit se columba accipitre viso, de caverna mus esuriens exire non audet ambiente catto, & si cum videbas furem currebas cum eo. De hoc require infra de vitanda societate malorum. Item fugiendum est malum pœnæ. Multa vero sunt mala pœnæ, quæ fugere debemus, videlicet, persecutiones, perturbationes, tremebundum iudicium, & horrendum inferni supplicium. Persecutiones quidem fugere possumus & debemus, sicut fugit Iacob a facie Esau fratris sui. Genes. 27. & Moyses a facie Pharaonis. Exodi 2. Quærebat Pharao occidere Moysen, qui fugiens a conspectu eius moratus est in terra Madian. Similiter Dauid a facie Saul. 1. Reg. 19. Fugit Dauid & saluatus est. Sic Helias a facie Iezabel. 3. Regum. Sic præceperat Angelus Ioseph. Matth. 2. Fuge in Aegyptum. Sic Dominus dixit discipulis suis. Mat. 10. Cum vos persequentur de vna ciuitate, fugite in aliam. Sic Sancti Hieronymus, Siluester, Vrbanus, & alij persecutiones tyrannorum fugiebant ad tempus. Item fugere debemus perturbationes mentis. Psalm. Elongaui fugiens, &c. Micheæ 2. Surgite, abite, quia non habetis hic requiem. Sic fugiebant sancti inquietudines, & tumultus mundi, vt quieti seruirent Deo, & contemplationi vacarent. Vnde Hierem. 48. Fugite saluate animas vestras. Et eiusdem 51. Fugite de medio Babylonis, vt saluet vnusquisque animam suam. Item fugere debemus iudiciũ tremendum, sicut monet. Iob 19. Fugite a facie gladij, quia vltor iniquitatis gladius. Gregorius 14. Moral. capit. vlt. Faciem gladij fugere est animaduersionis districtè sententiam, antequam oporteat placare. Vitari namq; terror iudicis non nisi ante iudicium potest, vnde necesse est nunc timere iudicem, cum nondum iudicium exercet, cum diu sustinet, cum adhuc mala tolerat, quæ videt, ne cum semel manum in retributione vltionis excusserit, tanto districtius in iudicio feriat, quanto ante iudicium diutius expectauit. Sequitur: Et scitote esse iudicium. Et Gregorius ibidem. Omnis qui peruersè agit, eo ipso quòd hoc timere despicit Dei iudicium esse nescit. Nam sunt plerique, qui extremum esse iudicium verbotenus sciunt, sed peruersè agendo testantur, quia nesciunt. Vnde beatus Ioannes Baptista prædicando Iudæis, dicebat: Matth. 3. Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere a ventura ira. Sequitur. Facite ergo dignos fructus pœnitentiæ. Item fugere debemus horrendum inferni supplicium. Luc. 21. Vigilate omni tempore orantes, vt digni habeamini. Fugere omnia ista, quæ ventura sunt. s. super impios, quæ tam inæstimabiliter erunt acerba, quòd sicut dicitur Apoc. 9. Quærent homines mortem, & non inuenient eã, & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis. Sic econtra dicitur de iustis. Isa. 35. Gaudium, & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor, & gemitus.

De delectatione. Dist. XV.

DEinde considerandum est de passione delectationis. Sicut autem ad amorem sequitur desiderium, sic ad desiderium sequitur delectatio, quia desiderium, si compleatur, delectat animam. Prouerb. 14. Ideo postquam dictum est de passione desiderij, consequenter est de delectatione dicendum. Circa delectationem vero consideranda sunt quatuor. Primo de ipsa delectatione secundum se. Secundo de causis delectationis. Tertio de effectibus eius. Quarto de bonitate, vel malitia eius. Circa primum quæruntur octo. Primo, vtrũ delectatio sit passio. Secundo, vtrum sit in tempore. Tertio, vtrum differat a gaudio. Quarto, vtrum sit in intellectiuo appetitu. Quinto de comparatione delectationum superioris appetitus ad delectationem inferioris. Sexto de comparatione delectationum sensitiuarum ad inuicem. Septimo, vtrum sit aliqua delectatio non naturalis. Octauo, vtrum delectatio possit esse contraria delectationi. Ad primum. s. vtrum delectatio sit passio. Dicendum, quòd motus appetitus sensitiui propriè passio nominatur, affectio autem quęcunque ex apprehensione sensitiua procedens est motus appetitus sensitiui, hoc autem necesse est competere delectationi. Nam sicut Philosophus dicit in primo Rhetor. delectatio est quidam animæ motus, & constitutio, simul tota, & sensibilis in naturam existentem. Ad cuius intellectum considerandum est, quòd sicut contingit in rebus naturalibus aliqua consequi suas perfectiones naturales, ita hoc contingit in animalibus, & quamuis moueri ad perfectionem, non sit totum simul, tamen consequi naturalem perfectionem est totum simul. Hæc autem est differentia inter animalia, & alias res naturales, quòd alię res naturales quando constituuntur, in id quod conuenit eis, secundum naturam, hoc nõ sentiunt, sed animalia sentiunt, & ex isto sensu causatur motus quidam animæ in appetitu sensitiuo, & iste motus est delectatio. Per hoc ergo, ꝙ dicitur, ꝙ delectatio est motus animæ, ponitur in genere. Per hoc verò, ꝙ dicitur constitutio in existentem naturam, idest in illud, quod existit natura rei, ponitur causa delectationis. s. præsentia esse naturalis boni. Per hoc autem, quòd dicitur. Tota simul, ostendit, quòd constitutio non debet accipi, prout est constitui, sed prout est in constitutum esse, quasi in termino motus. Non enim delectatio est generatio, vt Plato posuit, sed magis consistit in factum esse, vt dicitur in 7. Ethic. Per hoc autem, quòd dicit Sensibilis, excluduntur perfectiones rerum insensibilium, in quibus non est delectatio. Sic ergo patet, quòd cũm delectatio sit motus in appetitu animali, consequens apprehensionem sensus delectatio est passio animæ. Ad secundum. s. vtrum delectatio sit in tempore. Dicendum, ꝙ aliquid contingit esse in tempore dupliciter. Vno modo secundum se, alio modo per aliud, & quasi per accidens. Quia enim tempus est numerus successiuorum, illa secundum se dicũtur esse in tempore, de quorum ratione est successio, vel aliquid ad successionẽ pertinẽs, sicut motus, quies, locutio, & huiusmodi. Secundum vero aliud, & non per se dñr esse in tempore illa, de quorum ratione nõ est aliqua successio, sed tamen alicui successiuo subiacente. Sicut esse hominem de sui ratione non habet successionem, nõ enim est motus, sed terminus motus, vel mutationis, vel generationis ipsius, sed quia humanum esse subiacet causis transmutabilibus, secundum hoc esse hominem est in tempore. Sic ergo dicendum est, quòd delectatio, secundum se quidem non est in tempore: est enim delectatio in bono iam adepto, quod est quasi terminus motus: sed si illud bonum iam adeptum trãsmutationi subiaceat, erit delectatio per accidens in tempore. Si autem sit omnino intransmutabile, delectatio non erit in tempore, nec per se, nec per accidẽs. Ad tertium. s. vtrum gaudium sit idem quod delectatio. Dicendum, ꝙ gaudiũ, vt Auicenna dicit in suo lib. de Anima, est quædam species delectationis. Est autem considerandũ, ꝙ sicut sunt quædam cõcupiscentiæ naturales, quædam autem nõ naturales, sed consequuntur rationem (vt supra dictum est) ita etiam delectationum quædam sunt naturales, quædam non naturales, quę sunt cum ratione. Vel sicut Damasc. & Greg. Nyss. dicunt, quædam sunt corporales, quędam animales, quod in idem redit. Delectamur enim, & in his, quæ naturaliter concupiscimus ea adipiscentes, & in his, quæ concupiscimus, secundum rationẽ. Sed nomen gaudij nõ habet locum, nisi in delectatione, quæ consequitur rationem, vnde gaudiũ non attribuimus brutis aĩalibus, sed solum nomen delectationis. Oẽ aũt qđ cõcupiscimus, ẜm naturam, possumus ẜm naturã. Possumus ẽt cum delectatione rationis cõcupiscere, sed nõ econuerso: vnde de oĩbus põt esse delectatio. Potest etiam esse in habẽtibus rationem, quãuis nõ semp de omnibus sit gaudium. Qñque enim aliquis sentit, aliquam delectationem secundum corpus, de qua tñ non gaudet secundũ rationem, & secundum hoc patet, ꝙ delectatio est in plus, quàm gaudium. Ad quartum. s. vtrum delectatio sit in appetitu intellectiuo. Dicendum (ꝙ sicut dictum est) delectatio quædam sequitur apprehensionem rationis. Ad apprehensionem autem rationis non solum commouetur appetitus sensitiuus per applicationem ad aliquid particulare, sed etiã appetitus intellectiuus, qui dicitur voluntas, & secundum hoc in appetitu intellectiuo, siue in voluntate est delectatio, quæ gaudium dicitur, non autem delectatio corporalis. Hoc tamen interest inter delectationem vtriusque appetitus, quòd delectatio appetitus sensibilis est cum aliqua transmutatione corporali. Delectatio autem appetitus intellectiui, nihil est aliud, quàm simplex motus voluntatis, & secundum hoc Aug. dicit. 14. de Ciuit. Dei, quòd cupiditas, & lætitia non est aliud, quàm voluntas in eorum cõsecutione, quæ volumus. Ad quintum. s. vtrum delectationes corporales, & sensibiles sint maiores delectationibus spiritualibus. Dicendum, ꝙ sicut dictum est, delectatio prouenit ex coniunctione sibi conuenientis, quæ sentit. vel cognoscitur. In operibus autem animæ præcipuè sensitiuę, & intellectiuæ est hoc considerandum, quòd si non transeãt in materiã exteriorẽ sunt actus, vel perfectiones operantis. s. intelligere, sentire, velle, & huiusmodi. Nam actiones, quæ transeunt in exteriorem materiam, magis sunt actiones, & perfectiones materiæ transmutatæ. Motus enim est actus mobilis a mouente, sic igitur prædictæ actiones animę sensitiuę & intellectiuæ, etiam ipsæ sunt quoddam bonum operantis, & sunt ẽt cognitiuę per sensum, & per intellectum, vnde ẽt ex ipsis consurgit delectatio, & nõ solum ex eorũ obiectis. Si igi͛ cõparantur delectationes intelligibiles delectationibus sensibilibus, secundum ꝙ delectamur in ipsis actionibus, puta in cognitione sensus, & in cognitione intellectus, non est dubium, quòd multo sunt maiores delectationes intelligibiles, quàm sensibiles. Multo magis enim delectatur homo, de hoc ꝙ cognoscit aliqd intelligendo, quàm de hoc, ꝙ cognoscit aliquid sentiẽdo, quia intellectualis cognitio, & perfectior est, & magis ẽt cognoscitur, qa intellectus magis reflectitur supra actum suum, q̃ sensus. Est etiam cognitio intellectiua magis dilecta: nullus enim est, qui

non

non magis uellet carere uisu corporali, quàm uisu intellectuali, eo modo quo bestiæ, uel stulti carent. Sic Aug. dicit in lib. de Ciuit. Dei. Sed si comparentur delectationes intelligibiles spirituales delectationibus sensibilibus corporalibus. Sic secundùm se, & simpliciter loquendo delectationes spirituales sunt maiores. Et hoc apparet secundū tria, quæ requiruntur ad delectationem. s. bonum coniunctum, & id cui coniungitur, & ipsa coniunctio. Nam ipsum bonū spirituale. & est maius, quàm bonum corporale, & est magis dilectum. Cuius signum est, quòd homines etiam à maximis corporalibus uoluptatibus abstinēt, ut non perdant honorem, qui est bonum intelligibile. Similiter ipsa pars intellectiua est multo nobilior, & magis cognoscitiua, quàm pars sensitiua. Coniunctio etiam utriusque est magis intima, & magis perfecta, & magis firma. Intimior quidē est, quia sensus sistit circa exteriora accidentia rei. Intellectus uero penetrat usque ad rei essentiam, obiectum enim intellectus est, q quid est, perfectior autem est coniunctio, quia coniunctioni sensibilis ad sensum adiungitur motus, qui est actus imperfectus, unde & delectationes sensibiles non sunt totæ simul, sed in eis aliquid pertransit, & aliquid expectatur consumandum, ut patet in delectatione ciborū, & uenereorum, sed intelligibilia sunt absque motu, unde delectationes tales sunt totæ simul, & etiam firmior, quia delectabilia corporalia sunt corruptibilia, & cito deficiunt, bona uero spiritualia sunt incorruptibilia. Sed quo ad nos delectationes corporales sunt magis uehementes pp tria. Primo, quia sensibilia sunt magis nota quo ad nos, quàm intelligibilia. Secundo etiam, quia delectationes sensibiles, cum sint passiones appetitus sensitiui, sunt cū aliqua transmutatione corporali, quod non contingit in delectationibus spiritualibus, nisi per quandam redundantiam a superiori appetitu in inferiorem. Tertio, quia delectationes corporales appetuntur, ut medicinæ quædā contra corporales defectus, uel molestias, ex quibus tristitiæ quædam cōsequuntur, unde delectationes corporales tristitiis huiusmodi superuenientes magis sentiuntur, & per consequens magis acceptantur, quàm delectationes spirituales, quæ non habent tristitias contrarias. Ideo autē plures consequuntur delectationes corporales, quia bona sensibilia sunt magis & pluribus nota: & quia homines indigent delectationibus, ut medicinis contra multiplices dolores, & tristitias. Similiter cū plures homines non possint attingere ad delectationes spirituales, quæ sunt propriè uirtuosorum, conueniens est, q declinent ad corporales. Ad sextum. s. utrum delectationes, quę sunt secundum tactum, sint maiores delectationibus secundum alios sensus. Dicendum, q sicut dictum est, vnumquodque, inquātum amatur efficitur delectabile. Sensus autem, vt dr in principio Metaph. diligitur pp duo. s. propter cognitionem, & propter utilitatem: unde & utroque modo contingit esse delectationem secundum sensum. Sed quia apprehendere ipsam cognitionem, tanquam proprium bonum quoddam est hominis, & ideo primę delectationes sensuum, quæ s. sunt secundum cognitionem sunt propriè hominum, delectationes autem sensuum, inquantum diligūtur pp utilitatem, sunt communes omnibus animalibus. Si igitur loquamur de delectatione sensus, quæ est ratione cognitionis, manifestum est, q secundum uisum est maior delectatio, quàm s̄m alium aliquem sensum. si aūt loquamur de delectatione sensus, q̄ est ratione utilitatis, sic maxima delectatio est secundum tactum, utilitas enim sensibilium attenditur secundum ordinē ad conseruationem naturæ animalis. Ad hanc autem vtilitatē propinquius se habent sensibilia tactus. Est enim tactus cognoscitiuus eorū, ex quibus consistit animal. s. calidi, & frigidi, & huiusmodi, unde secundum hoc delectationes, quæ sunt secūdum tactum sunt maiores, quasi fini propinquiores, & pp hoc etiam alia animalia, quæ nō habent delectationem secundum sensum, nisi ratione utilitatis, nō delectantur secundum alios sensus, nisi in ordine ad sensibilia tactus. Neque enim odoribus leporum canes gaudent, sed cibatione, neque leo gaudet uoce bouis, sed comestione, ut dr in 3. Ethic. Cum ergo delectatio tactus sit maxima ratione utilitatis, delectatio aūt uisus ratione cognitionis, si quis utrūque cōparare uelit inueniet simpliciter delectationē tactus esse maiorē delectatione uisus, s̄m q sistit infra limites sensibilis delectationis, quia manifestum est, q id quod est naturale in unoquoque est potentissimū, hmōi autem delectationes tactus sunt, ad quas ordinantur concupiscentiæ naturales, sicut cibi, & uenerea, & hmōi. Sed si consideremus delectationes uisus, s̄m q uisus deseruit intellectui, sic delectationes uisus erunt potiores ea ratione, qua intelligibiles delectationes sunt potiores sensibilibus. Ad septimum. s. utrum sit aliqua delectatio naturalis. Dicendum, q naturale dr, q est s̄m naturam, vt dr in 2. Phys. Natura autem in hoīe dupliciter sumi potest. Vno modo, prout intellectus, & ratio est potissime natura hoīs, q̄a secūdum eam homo in specie potissime cōstituitur, & secundum hoc naturales delectationes hoīum dici possunt, q̄ sunt in eo, quod cōtingit ei s̄m rationem, sicut delectari in contemplatione ueritatis, & in actibus uirtutum est naturale hoī. Alio mō pōt sumi natura in hoīe, s̄m q condiuiditur rationi, illud. s. quod est cōe homini & aliis, præcipue q rationi non obedit, & secūdum hoc, ea, q̄ pertinent ad conseruationem corporis, uel secundum indiuiduum, ut cibus, potus, lectus, & hmōi. uel secundum speciem, sicut uenereorum usus dicūtur homini delectabilia naturaliter. Secūdum utrasque autem delectationes contingit aliquas esse innaturales simpliciter loquendo, sed connaturales secundū quid. Contingit enim in aliquo indiuiduo corrumpi aliquod principiorum naturalium speciei, & sic id, quod est contra naturā speciei potest fieri per accidens naturale huic indiuiduo, sicut huic aquæ calefactæ est naturale, q calefaciat. Ita igitur contingit, q id, q est contra naturā hominis, uel quātum ad rationem, uel quantū ad corporis conseruationē fiat huic homini connaturale pp aliquam corruptionem naturæ in eo existentem. Quæ quidē corruptio pōt esse, uel ex parte corporis, siue ex ęgritudine, sicut febricitantibus dulcia uidētur amara, & ecōuerso, uel pp malā complexionem, sicut aliqui delectantur in comestione terrę, uel carbonum, uel aliquorum hmōi, uel etiam ex parte animę, sicut pp consuetudinem aliqui delectantur in comedendo homines, uel in coitu bestiarum, aut masculorum, aut aliquorum hmōi, quæ non sunt secundum naturam humanā. Ad octauum. s. vtrū delectationi sit aliqua delectatio contraria. Dicendum, q delectatio in affectionibus animæ, (sicut dictū est) proportionatur quieti in corporibus naturalibus. Dicūtur autem duæ esse quietes contrariæ, quæ sunt in contrariis terminis, sicut quies, quæ est sursum ei, quæ est deorsum, ut dicitur 5. Phys. unde & contingit in affectibus animæ duæ delectationes esse contrarias.

De causis delectationum. Dist. XVI.

DEinde considerandum est de causis delectationis. Et circa hoc quæruntur octo. Primo, utrū operatio sit propria causa delectationis. Secundo, utrum motus sit causa delectationis. Tertio, utrum spes, & memoria. Quarto, utrū tristitia. Quinto, utrū actiones aliorum sint nobis delectationis causa. Sexto, utrum benefacere alteri sit causa delectationis. Septimo, utrum similitudo sit causa delectationis. Octauo, utrum admiratio sit causa delectationis. Ad primum. s. utrum operatio sit causa delectationis. Dicendum, q sicut supra dictum est, ad delectationem duo requiruntur. s. cognitio boni conuenientis, & cognitio huiusmodi adeptionis. Vtrunque autem horum, in quadam comparatione cōsistit: nam actualis cognitio operatio quædam est. Similiter autem bonum cōueniens adipiscimur aliqua operatione, ipsa autem operatio propria est quoddam bonum conueniens; unde oportet, quod omnis delectatio aliquam operationem consequatur. Ad secundum. s. utrum motus sit causa delectationis. Dicendum, q ad delectationem tria requiruntur. s. duo, quorum coniunctio est delectabilis, & tertium quod est cognitio huiusmodi coniunctionis, & secundum hæc tria motus efficitur delectabilis, ut Philosophus dicit in 7. Ethic. & in primo Rhetor. Nam ex parte nostra, qui delectamur, trāsmutatio nobis efficitur delectabilis, propter hoc quod natura nostra transmutabilis est, & propter hoc, quòd est nobis conueniens nunc, non erit nobis conueniens postea, sicut calefieri ad ignem est conueniens homini in hieme, non autem in ęstate: ex parte uero boni delectantis, quod nobis cōiungitur, fit etiam transmutatio delectabilis, quia actio continuata alicuius agentis auget effectum, sicut cum aliquis diutius appropinquat igni magis calefit, & desiccatur. Naturalis autem habitudo in quadam mensura consistit, & ideo q̄n cōtinuata præsentia delectabilis superexcedit mensuram naturalis habitudinis, efficitur remotio eius delectabilis, ex parte uero cognitionis, quia homo desiderat cognoscere aliquod totū, & perfectum, cū ergo nō pōt aliqua nūc apprehēdere tota simul delectat in his trāsmutatio, ut unū transeat, & sic totū sentiat. Vnde Aug. dicit in 4. Cōfes. Nō uis utiq; stare syllabā, sed trāsuolare, ut aliæ ueniant, & totā audias. Ita semper oīa, ex quibus unū aliqd constat, & non sunt oīa simul plus delectant oīa, q̄ singula, si possint sentiri oīa. Si ergo sit aliqua res, cuius natura sit intrāsmutabilis, & nō possit in ea fieri excessus naturalis habitus p continuationē delectabilis, & q̄ possit totū suū delectabile simul monere, non erit ei transmutatio delectabilis, & quanto aliquæ delectationes plus adhuc accedunt, tanto plus continuare psūt. Ad tertiū. s. utrum spes & memoria sint causa delectationis. Dicendū, q delectatio causatur ex psētia boni conuenientis, s̄m q sentitur, uel qualitercunque percipitur. Est autē aliqd psēs nobis dupliciter. Vno modo secundum cognitionē, prout. s. cognitū est in agnoscēte, secundū suā similitudinē. Alio mō, s̄m rē, prout. s. unum alteri realiter coniungitur,

vel

vel actu, vel potentia secundū quemcunque coniunctionis modū, & quia maior est cōiunctio secundū rem, q̃ secundū similitudinem, q̃ est coniunctio cōditionis. Itē, q̃ maior est cōiunctio rei in actu, q̃ in potentia: ideo maxima est delectatio, q̃ fit per sensum, qui requirit pñtiā rei sensibilis. Secundū autē gradū tenet delectatio spei, in qua nō solū est cōiunctio delectabilis, secundū apprehensionem, sed ē. secundum facultatem, vel potestatē adipiscendi bonū, quod delectat. Tertium aūt gradum tenet delectatio memoriæ, q̃ habet solam coniunctionem apprehensionis. Ad quartū. s. vtrum tristitia sit causa delectationis. Dicendum, ꝙ tristitia potest dupliciter cōsiderari. Vno modo, secundum ꝙ est in actu: alio modo, secūdū ꝙ est in memoria, & vtroque modo pōt esse tristitia causa delectationis. Tristitia siquidem in actu existens est causa delectationis, inquantū facit memoriā rei dilectæ, de cuius absentia aliquis tristat̃, & tñ de sola eius apprehensione delectat̃. Memoria aūt tristitiæ fit delectabilis pp sequentem euasionem, nā carere malo accipit̃ in ratione boni, vnde secundū ꝙ homo apprehendit se euasisse ab aliquibus tristibus, & dolorosis, accrescit ei gaudij materia, secūdū ꝙ Aug. dicit. 22. de Ciuit. Dei, ꝙ sæpe læti tristiū meminimus, & sani dolorum sine dolore, & inde amplius læti, & grati sumus. Et in 8. Cōfess. dicit, ꝙ quāto maius periculū fuit in ꝑlio, tāto erit maius gaudiū in triumpho. Ad quintū. s. vtrum actiones aliorū sint nobis causa delectationis. Dicendū, (ꝙ sicut iā dictū est) ad delectationem duo requirunt̃. s. cōsecutio proprij boni, & cognitio proprij boni consecuti. Tripliciter igit̃ operatio alterius potest esse delectationis causa. Vno modo, inquantum per operationē alicuius consequimur aliquod bonū, & secundū hoc operationes illorum, qui nobis aliquod bonū faciunt, sunt nobis delectabiles, quia bene pati ab alio est delectabile. Alio modo, secundū ꝙ p operationes aliorū efficit̃ nobis aliqua cognitio, vel æstimatio proprij boni, & pp hoc hoīes delectantur in hoc ꝙ laudantur, vel honorantur ab alijs, quia. s. per hoc accipiunt æstimationem in seipsis esse aliquod bonum, & quia ista æstimatio fortius gñatur ex testimonio bonorū, & sapientum, ideo in horum laudibus & honoribus homines magis delectant̃, & quia adulator est apparens laudator, pp hoc etiā adulatores sunt aliquibus delectabiles, & quia amor est alicuius boni, & admiratio est alicuius magni, ideo amari ab alijs, & in admiratione haberi est delectabile, inquātum per hoc homini fit æstimatio propriæ bonitatis, vel magnitudinis, in quibus aliquis delectatur. Tertio modo, inquantum ipsæ operationes aliorum, si sint bonæ, æstimantur, vt bonum proprium pp vim amoris, qui facit æstimare amicum, quasi eundem sibi, & per odium, quod facit æstimare bonum alterius esse sibi contrarium, efficitur mala operatio inimici delectabilis. Vnde dr̄ 1. Cor. 13. ꝙ charitas non gaudet super iniquitate, sed cōgaudet veritati. Ad sextum. s. vtrum benefacere alteri sit causa delectationis. Dicendum, ꝙ hoc ipsum, quod est benefacere alteri, potest tripliei ratione esse delectationis causa. Vno modo per comparationem ad effectum, quod est bonum in alterum constitutum, & secundum hoc inquantum bonum alterius reputamus quasi bonum nostrum pp vnionem amoris, delectamur in bono, quod per nos fit alijs præcipuè amicis, sicut in bono proprio. Secundo per cōparationem ad finem, sicut cum aliquis per hoc, ꝙ alteri benefacit, sperat consequi aliquod bonum sibiipsi, vel a Deo, vel ab homine, spes autem est delectationis causa. Tertio modo per comparationem ad principium: & sic hoc, quod est benefacere alteri, potest esse delectabile per comparationem ad triplex principium. Quorum vnum est facultas benefaciendi, & hoc benefacere alteri fit delectabile, inquantū per hoc fit homini quædam imaginatio abundantis boni, in seipso existentis, ex quo possit alijs communicare: & ideo homines delectātur in filijs, & in proprijs operibus, sicut quibus communicat proprium bonum. Aliud principium est habitus inclinans, secundū quem benefacere est alicui connaturale, vnde liberales delectabiliter dant alijs. Tertium principium est motiuum. puta cum aliquis mouetur ab aliquo, quem diligit ad benefaciēdū alicui. Omnia enim, quæ facimus, vel patimur pp amicum, delectabilia sunt, quia amor est præcipua causa delectationis. Ad septimū. s. vtrum similitudo sit causa delectationis. Dicendum, ꝙ similitudo est quædam vnitas, vnde id quod est simile, inquantum est vnum, est delectabile, sicut & amabile: & siquidem id quod est simile proprium bonum non corrumpat, sed augeat, est simpliciter delectabile, puta homo homini, & iuuenis iuueni. Si verò sic corruptiuum proprij boni sit per accidens, efficitur fastidiosum, vel contristans, non quidem inquantum est simile, & vnum: sed inquantum corrumpit id, quod est magis vnum. Quod autem aliquid simile corrumpat bonum proprium, contingit dupliciter. Vno modo, quia corrumpit mensurā proprij boni per quendam excessum; bonū enim præcipuè corporale, vt sanitas in quadam commensuratione cōsistit, & pp superabundantes cibi, vel quælibet delectationes corporales fastidiuntur. Alio modo per directam contrarietatem ad proprium bonum, sicut figuli abominātur alios figulos, nō inquantum sunt figuli, sed inquantum per eos amittunt excellentiā propriam, siue proprium lucrum, quæ appetunt, sicut proprium bonum. Ad octauum. s. vtrum admiratio sit causa delectationis. Dicendum, ꝙ adipisci desiderata est delectabile, & ideo quanto alicuius rei amatæ magis crescit desiderium, tāto magis per adeptionem crescit delectatio, & etiam in ipso augmento desiderij fit augmentum delectationis, secundum ꝙ fit etiam spes rei amatæ, sicut dictum est, ꝙ ipsum desiderium ex spe est delectabile: est autem admiratio desiderium quoddam sciendi, quod in homine contingit ex hoc, ꝙ videt effectum, & causam ignorat, vel hoc, ꝙ causa talis effectus excedit cognitionem, aut facultatem ipsius, & ideo admiratio est causa delectationis, inquantum habet coniunctam spem consequēdi cognitionem eius, quod scire desiderat, & pp hoc omnia mirabilia sunt delectabilia, sicut quæ sunt rara, & omnes repræsentationes rerū, etiam q̃ in se nunc sunt delectabiles. Gaudet enim anima in collocatione vnius ad alterū, quia cōferre vnū alteri est pprius, & cōnaturalis actus rationis, vt Philosophus dicit in sua Poetria: & pp hoc etiam liberari a periculis magnis est magis delectabile, quia est admirabile, vt dicitur in primo Rhetor.

De effectibus delectationis. Dist. XVII.

DEinde considerandum est de effectibus delectationis. Et circa hoc quæruntur quatuor. Primo, vtrum delectationis effectus sit dilatare. Secundo, vtrum delectatio causet desideriū suiipsius. Tertio, vtrū delectatio impediat vsum rationis. Quarto, vtrum delectatio perficiat operationem. Ad primum. s. vtrū delectationis effectus sit dilatare. Dicendum, quod latitudo est quædam dimensio magnitudinis corporalis: vnde in affectionibus animæ non nisi secundum metaphoram dr̄: dilatatio autem dr̄ quasi motus ad latitudinem, & competit delectationi secundum duo, quæ ad delectationem requiruntur. Quorum vnum est ex parte apprehensiuæ virtutis, quæ apprehendit coniunctionem alicuius boni cōuenientis. Ex hac autem apprehensione apprehendit se homo perfectionem quandā adeptum, quæ est spiritualis magnitudo, & secūdum hoc animus hoīs dr̄ per delectationem magnificari, seu dilatari. Aliud aūt est ex parte appetitiuæ virtutis, quæ assentit rei delectabili, & in ea quiescit quodāmodo se ei præbens ad eā interius capiendā, & sic dilatatur affectus hoīs per delectationem quasi se tradens ad continendum interius rem delectantem. Ad secundū. s. vtrum delectatio causet desiderium suiipsius. Dicendum, ꝙ delectatio dupliciter potest cōsiderari. Vno modo, secundū ꝙ est in actu. Alio modo, secundum ꝙ est in memoria. Item sitis, vel desideriū dupliciter accipi potest. Vno modo propriè, secundum ꝙ importat appetitum rei nō habitæ; alio modo communiter, secundum ꝙ importat exclusionem fastidij. Secundum quidem igit̃, ꝙ est in actu, delectatio nō causat sitim, vel desiderium suiipsius p se loquendo, sed solū per accidens. Si tñ sitis, vel desiderium dicat̃ rei nō habitæ appetitus, nā delectatio est affectio appetitus, circa rem pñtem, sed cōtingit rem pñtem non perfectè haberi, & hoc potest esse, vel ex parte rei habitæ, vel ex parte hñtis. Ex parte quidem rei habitæ, eo ꝙ res habita non est tota simul, vnde successiuè recipitur, & dum aliquis delectat̃ in eo quod habet, desiderat potiri eo quod restat, sicut qui audit primā partem versus, & in hoc delectatur, desiderat aliā partem versus audire, vt August. dicit 4. Confess. & hoc modo omnes ferè delectationes corporales faciunt suiipsarum sitim quousque consumuntur, eo ꝙ tales delectationes cōsequuntur aliquem motum, sicut patet in delectationibus ciborum. Ex parte autem ipsius habentis, sicut cum aliquis aliquā rem in se imperfectam existentem nō statim perfectè habet, sed paulatim acquirit, sicut in mundo isto percipientes aliquid imperfectè de diuina cognitione delectamur, & ipsa delectatio excitat sitim, vel desiderium perfectæ cognitionis, secundum quod potest intelligi, quod hr̄ Eccl. 24. Qui bibunt me, adhuc sitient. Si verò per sitim, aut desiderium intelligit̃ sola intensio affectus tollens fastidium, sic delectationes spirituales maximè faciunt sitim, vel desiderium suiipsarum. Delectationes enim corporales, quæ augmentatæ, vel continuatæ faciunt superexcrescentiā naturalis habitudinis, efficiuntur fastidiosæ, vt patet in delectatione ciborum, & pp hoc, qñ iā aliquis peruenit ad perfectum in delectationibus corporalibus fastidit eas, & qñq; appetit aliquas alias, sed delectationes spirituales non superexcrescunt naturalem habitudinem, sed perficiunt naturā. Vnde cum peruenit̃ ad cōsumptionem in ipsis, tunc sunt magis delectabiles, nisi fortè per accidens, inquantū operationi cōtemplatiuæ adiungunt̃ aliquæ operationes virtutum corporalium, quæ per assiduitatē operandi lassantur. Et per hunc etiam modum potest intelligi,

quod dr Eccl. 24. Qui bibet me adhuc sitiet, quia etiam de Angelis, qui perfectè Deum cognoscunt, & delectantur in ipso, dr 1. Pet. 1. ꝙ desiderant in eum conspicere. Si verò consideretur delectatio, prout est in memoria, & nõ in actu, sic per se nata est causare sui ipsius sitim, & desiderium, qñ s. homo redit ad illam dispositionẽ, in qua erat sibi delectabile, quod præterit. Si verò immutatus sit ab illa dispositione memoria delectationis nõ causat in eo delectationem, sed fastidium, sicut pleno existenti memoria cibi. Ad tertium. s. vtrum delectatio impediat vsum rationis. Dicendum, ꝙ sicut Philosophus dicit in 10. Ethic. Delectationes propriæ adaugẽt operationes, extraneæ vero impediũt. Est ergo quædam delectatio, quæ hr de ipso actu rationis, sicut cum aliquis delectat in contemplando, vel ratiocinando: & talis delectatio nõ impedit vsum rationis, sed adiuuat ipsum, quia illud attentius operamur in quo delectamur, attentio autẽ adiuuat operationem. Sed delectationes corporales impediunt vsum rationis triplici ratione. Primo quidẽ ratione distractionis: quia (sicut iam dictum est) ad ea, in quibus delectamur, multum attendimus. Cum autem attentio fortiter inhæserit alicui rei debilitatur circa alias res, vel totaliter ab eis reuocatur, & sm hoc, si delectatio corporalis fuerit magna, vel totaliter ĩpediet vsum rationis ad se animi intensionem attrahendo, vel multum impediet. Secundo ratione contrarietatis. Quædam enim delectationes maximè superexcedentes sunt contra ordinem rationis: & per hunc modũ Philosophus dicit in 6. Ethic. ꝙ delectationes corporales corrumpunt existimationem prudentiæ, non autem existimationem speculatiuã, cui non cõtrariantur, puta ꝙ triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. Secundum autẽ primum modum vtranque impedit. Tertio modo sm quãdam ligationem inquantum. s. ad delectationem corporalem sequitur quædam trãsmutatio corporalis, maior etiam quàm in aliis passionibus, quanto vehementius afficitur appetitus ad rem præsentem, quàm ad rem absentem: huiusmodi autem corporales perturbationes impediunt vsum rationis, sicut patet in vinolentis, qui habent vsum rationis ligatum, vel impeditum. Ad quartũ, s. vtrum delectatio perficiat operationem. Dicẽdum, ꝙ delectatio dupliciter operationem perficit. Vno modo per modũ finis, non quidem secundum ꝙ finis dr id ꝓp quod est aliquid, sed secundum ꝙ omne bonũ completiuẽ superueniens potest dici finis, & secundum hoc dicit Philosophus in 10. Ethic. quò delectatio perficit operationem, sicut quidam finis superueniens, inquantum s. super hoc bonum, quod est operatio, superuenit aliud bonum, quod est delectatio, quæ importat quietationem appetitus in bono præsupposito. Secundo modo ex parte causæ agentis, non quidem directè, quia Philosophus dicit in 10. Ethi. ꝙ perficit delectatio operationem, nõ sicut medicus sanum, sed sicut sanitas, indirectè autem, inquantum s. agens delectatur in sua actione, vehementius attendit ad ipsam, & diligentius ad eã operatur, & secundum hoc dicitur in 10. Ethico. ꝙ delectationes adaugent proprias operationes, sed impediunt extraneas.

De bonitate, vel malitia delectationum. *Dist.* XVIII.

DEinde considerandum est de bonitate, vel malitia delectationum. Et circa hoc quæruntur quatuor. Primo, vtrũ omnis delectatio sit mala. Secundo vtrum omnis delectatio sit bona. Tertio, vtrum aliqua delectatio sit optima. Quartò, vtrum delectatio sit mensura, vel regula, sm quã iudicetur bonum, vel malũ in moribus. Ad primum. s. vtrum oĩs delectatio sit mala. Dicendũ, ꝙ sicut dr 10. Ethic. aliqui posuerunt oẽs delectationes malas. Cuius ratio vr fuisse, quia intensionem suã referebant ad solas delectationes sensibiles, & corporales, quæ sunt magis manifestæ. Nã, & in cæteris intelligibilia a sensibilibus antiqui Philosophi nõ distinguebant, nec intellectũ a sensu, vt dr in lib. de Anima. Delectationes aũt corporales arbitrabantur omnes esse malas, vt sic hoĩes, qui ad delectationes immoderatas sunt proni, a delectationibus se retrahentes ad medium virtutis peruenirent: sed hæc æstimatio non fuit conueniens. Cũ enim nullus possit viuere sine aliqua sensibili, & corporali delectatione, si illi, qui docent omnes delectationes esse malas, deprehendantur aliquas delectationes suscipere, magis hoĩes ad delectationes erunt procliues exemplo operum verborũ doctrina ꝑtermissa. In operationibus enim, & passionibus humanis, in quibus experientia plurimũ valet, magis mouent exempla, quàm verba. Dicendum est ergo aliquas delectationes esse bonas, & aliquas malas. Est enim delectatio quies appetitiuæ virtutis in aliquo bono amato, & consequens aliquã operationem. Vnde huiusmodi ratio duplex accipi põt. Vna quidem ex parte boni, in quo aliquis quiescens delectatur: bonum enim, & malum in moralibus, dr secũdum ꝙ conuenit rationi, vel discordat ab ea, vt dictũ est, sicut in rebus naturalibus aliquid dr naturale ex eo, ꝙ conuenit naturæ. Innaturale verò ex eo, ꝙ a natura discordat: sicut igitur in naturalibus est quædam quies naturalis, quæ. s. est in eo quod conuenit naturæ vt cum graue quiescit deorsum, & quædam innaturalis, quæ est in eo quod repugnat naturæ, sicut cũ graue quiescit sursum. Ita & in moralibus est quædam delectatio bona secundum ꝙ appetitus superior, aut inferior requiescit in eo, quod conuenit rationi, & quædam mala ex eo, quod quiescit, in eo qđ a ratione discordat, & a lege Dei. Alia ratio accipi potest ex parte operationum, quarum quædam sunt bonæ, & quædam malæ. Operationibus autẽ magis sunt affines delectationes, quæ sunt eis coniunctæ, quam concupiscentiæ, quæ tempore eas præcedunt, vnde cum concupiscentiæ bonarum operationum sint bonæ malarum vero malæ, multo magis delectationes bonarum operationum sunt bonæ, malarum vero malæ. Ad secundum, s. vtrum omnis delectatio sit bona. Dicendũ, ꝙ sicut aliqui Stoycorum posuerunt omnes delectationes esse malas, ita Epicuri posuerunt delectationem secundum se esse bonum, & per consequens omnes delectationes esse bonas, qui ex hoc decepti esse videntur, quod non distinguebant inter id quod est bonum simpliciter, & id quod est bonum, quo ad hunc, simpliciter quidem bonum est, quod sm se bonum est. Contingit autem aliqđ non sm se bonum esse huic bonum dupliciter. Vno modo, quia est ei conueniens sm dispositionem, in qua nunc est, quæ tamen non est naturalis, sicut leproso bonum est, quandoque comedere aliqua venenosa, quæ non sunt simpliciter conuenientia complexioni humanæ. Alio modo, quia id quod non conueniens æstimatur, vt cõueniens. Et quia delectatio est quies appetitus in bono, si sit simpliciter bonum, id in quo quiescit appetitus erit simpliciter delectatio, & simpliciter bona, si autem non sit simpliciter bonum, sed quo ad hunc quidem tunc, nec delectatio est simpliciter, sed huic nec est bona simpliciter, sed bona secũdum quid, vel apparens bona. Ad tertium. s. vtrum aliqua delectatio sit optimum. Dicendum ꝙ Plato nõ posuit omnes delectationes esse malas, sicut Stoyci, neque omnes esse bonas, sicut Epicuri, sed quasdam esse bonas, & quasdam malas, ita tamen ꝙ nullũ sit summum, vel optimum: sed quantum ex eius rationibus datur intelligi, in duobus defecit. In vno quidem, quia cum videret delectationes sensibiles & corporales in quodam motu, & generatione consistere, sicut patet in repletione ciborum, & huiusmodi, æstimauit omnes delectationes consequi generationẽ, & motum, vnde cum generatio & motus sint actus imperfecti, sequebatur ꝙ delectatio non haberet rationem vltimæ perfectionis, sed hoc manifeste falsum apparet in delectationibus intellectualibus. Aliquis enim non solum delectatur in generatione scientiæ, puta cum addiscit, aut miratur, sicut dictum est, sed etiam in contemplando secundum scientiam iam acquisitam. Alio vero modo, quia dicebat optimum, id quod est simpliciter bonum summum, quod. s. est ipsum bonum, quasi abstractum, & non participatum, sicut ipse Deus est summum bonum. Nos autem loquimur de optimo in rebus humanis, optimum autem in vnaquaque re est vltimus finis, finis autem vt dictum est dupliciter dicitur, s. ipsa res, & vsus rei, sicut finis auari est vel pecunia, vel possessio pecuniæ, & secundum hoc vltimus finis hoĩs dici potest, vel ipse Deus qui est summum bonum simpliciter, vel fruitio ipsius, quæ importat delectationem quandam in vltimo fine, & quæ hunc modum aliqua delectatio hominis potest dici optimum inter bona humana. Ad quartum. s. vtrum delectatio sit mensura, vel regula boni, vel mali moralis. Dicendum ꝙ bonitas, vel malitia moralis principaliter in voluntate consistit. Vtrum aũt voluntas sit bona, vel mala præcipuè ex fine cognoscitur. illud autem habetur pro fine, in quo voluntas quiescit, quies aũt voluntatis, & cuiuslibet appetitus in bono est delectatio, & ideo sm delectationem voluntatis humanæ præcipuè iudicatur homo bonus, vel malus. Est enim bonus, & virtuosus, qui gaudet in operibus virtutum, malus autem, qui in operibus malis, delectationes autem appetitus sensitiui, non sunt regula moralis bonitatis, vel malitiæ, nam cibus cõmuniter delectabilis est secundum appetitum sensitiuum bonis, & malis, sed volũtas bonorum delectatur in eis sm conuenientiam rationis, quã nõ curat voluntas malorum. Ex prædictis patere põt, ꝙ multiplex est delectatio, est. n. delectatio naturalis, sicut sensus naturaliter delectatur in ꝓꝑtiis sensibilis sibi conuenientis, vt visus in coloribus, auditus in sonis melodiosis, olfactus in odoribus, & gustus in saporibus, Ps. Delectasti me dñe in factura tua. põt enim gustus delectari in cibo delicato, vel potu conuenienti naturæ sine peccato, & homo sanctus in aspectu picturarum, vel alterius rei pulchræ ex sola cõplacentia naturali. Item est delectatio bestialis. qñ s. homo inordinate delectatur in re qua non debet, vel vltra, q̃ dẽt, aut modo quo non debet. Exẽplũ huius habemus, Gen. 3 Vidit mulier lignũ, ꝙ esset bonũ, & ad vescẽdũ suaue, & pulchrũ oculis aspectuq; delectabile, & tulit de fructu illius, & comedit,

hæc

hæc delectatio fuit culpabilis, non quia lignum malum esset de se, sed quia prohibitum: Esau etiam in edulio vilis lenticulæ vltra, quam debuit delectatus est, & peccauit ex gula. Isaac autem in delicato cibo hædorum, & delicate parato non peccauit, vnde manifestum est, quod in ipsis creaturis non est vitium, sed in abusu fumentium. Dauid etiam similiter in aspectu Bersabeę delectatus est, tanquam in re qua non debuit, & vltra quã debuit. Alij sunt, qui delectantur in rebus omnino malis, & illicitis. Sicut in mendacijs, & periurijs, in fornicationibus, furtis, rapinis, homicidijs, & huiusmodi. Isaiæ. 1. In abominationibus anima eorum delectata est. Item Prouerb. 20. Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas, quicunque his delectatur, non erit innocẽs. Item est delectatio spiritualis, & gratiosa, quando scilicet delectatur intellectus in consideratione sapientiæ, sicut dicitur Sap. 8. immortalis in cogitatione sapientiæ, & in amicitiam illius delectatio bona, affectus etiam in diuinæ dulcedinis degustatione. Psal. Anima mea exultabit in domino; & delectabitur super salutari suo. Idem delectare in domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Item in laude Dei, & gratiarum actione. Psal. Cantabo domino in vita mea, psallam Deo meo, quamdiu sum. Iucũdum sit ei eloquium meum, ego vero delectabor in domino. Item in sacramento eucharistiæ perceptione. Sap. 16. Angelorum esca nutriuisti populum tuum, & paratum panem de cœlo præstitisti illis sine labore, & omne delectamentum habentem, & omnis saporis suauitatem. Item in puritate cordis, & bonorum operatione Ecclesiastici. 30. Non est census super censum salutis corporis, & non est oblectamentum super cordis gaudium. Item est delectatio gloriosa, Psal. Iusti epulentur, & exultent in conspectu Dei, & delectentur in lætitia. Idem adimplebis me lætitia cũ vultu tuo delectationes in dextera tua vsque in finem. His visis patet, quomodo vnusquisque debeat se habere, circa delectationem, quia delectatio naturalis est moderãda, ne videlicet excedat proprios limites excedendo, delectatio bestialis, & vitiosa est omnino fugienda; tamen quanto aliquis magis debet esse sapiens, & modestus, & magis elongari a vita bestiali, tanto amplius debet abhorrere tales delectationes, delectatio spiritualis est degustanda; delectatio gloriosa totis præcordijs appetenda.

De dolore, & tristitia Dist. XIX.

DEinde considerandũ est de dolore, & tristitia, & circa hoc primo considerandum est, de dolore secundum se. Secundo, de causis eius. Tertio, de effectibus eius. Quarto, de remedijs eius. Quinto, de bonitate, vel malitia eius. Circa primum consideranda sunt octo. Primo, vtrum dolor sit passio animæ. Secundo, vtrum sit idem quod tristitia. Tertio, vtrum tristitia, vel dolor sit contraria delectationi. Quarto, vtrum omnis tristitia contrarietur delectationi. Quinto, vtrum delectationi contemplationis sit aliqua tristitia contraria. Sexto, vtrum magis sit fugienda tristitia, quam delectatio appetenda. Septimo, vtrum dolor exterior sit maior, quam dolor interior. Octauo, de diuersis speciebus doloris, seu tristitiæ. Ad primum, secundum vtrum dolor sit passio animæ, dicendum quod sicut ad delectationem duo requiruntur, scilicet coniunctio boni, & perceptio huius coniunctionis, ita etiam ad dolorem duo requiruntur, scilicet coniunctio alicuius mali, quod ea ratione est malum, quia priuat aliquod bonum, & perceptio huius coniunctionis: quicquid autem coniungitur si non habeat respectu eius cui coniungitur rationem boni, vel mali, non potest causare delectationem, vel dolorem. Ex quo patet, quod aliquid sub ratione boni, vel mali est obiectum delectationis, & doloris, bonum autem & malum, inquantum huiusmodi sunt obiecta appetitus, vnde patet ꝙ delectatio, & dolor ad appetitum pertinent. Omnis autem motus appetitiuus; seu inclinatio consequens apprehensionem pertineat ad appetitum intellectiuum, vel sensitiuum. Nam inclinatio appetitus naturalis non consequitur apprehensionem ipsius appetentia, sed alterius. Cum igitur delectatio, & dolor præsupponant in eodem subiecto sensum, vel apprehensionem aliam, manifestum est, ꝙ dolor, sicut & delectatio est in appetitu intellectiuo, vel sensitiuo. Omnis autem motus appetitus sensitiui, dicitur passio, & præcipuè illi, qui in defectum sonant, vnde dolor secundum ꝙ est in appetitu sensitiuo propriissime dicitur passio animæ, sicut molestię corporales propriè passiones corporis dicuntur, vnde & Aug. 14. de ciuitate Dei, dolorem spãliter ægritudinem nominat. Sciendum autem, ꝙ dolor dr̃ esse corporis, quia causa doloris est in corpore, puta cum patimur aliquod nocinum corporis, sed motus doloris semper est in anima. nã corpus non põt dolere, nisi dolente anima, vt Aug. dicit. Ad secundum, scilicet vtrum tristitia sit idem quod dolor, dicendum ꝙ tristitia, & dolor ex duplici apprehensione causari possunt, scilicet ex apprehensione exterioris sensus, & ex apprehensione interiori, siue intellectus, siue imaginationis, interior autem apprehensio ad plura se extendit, quàm exterior, eo ꝙ quæcunque cadunt sub exteriori apprehensione, cadunt sub interiori, sed non ecõuerso. Sola igitur illa delectatio, quæ ex interiori apprehensione causatur, gaudium nominatur: & similiter solus ille dolor, qui ex apprehensione interiori causatur, nominatur tristitia: & sicut illa delectatio, quæ exteriori apprehensione causatur, delectatio quidem nominatur, non autem gaudium. Ita ille dolor, qui exteriori apprehensione causatur, nominatur quidem dolor, non autem tristitia. Sic igitur tristitia est quædam species doloris, sicut gaudium delectationis. Et nota, ꝙ quia sensus exterior non percipit, nisi præsens, vis autem cognitiua interior potest percipere præsens, præteritum, & futurũ, & ideo tristitia potest esse de præsenti, præterito, & futuro. Dolor autẽ corporalis, qui sequitur apprehensionem sensus exterioris, non potest esse, nisi de præsenti. Item sensibilia tactus sunt dolorosa, non solum inquantum sunt improportionata virtuti apprehensiuę, sed etiam inquantum contrariantur naturæ, aliorum vero sensuum sensibilia possunt quidem esse improportionata virtuti apprehensiuæ, non tamen contrariantur naturæ nisi in ordine ad sensibilia tactus: vnde solus homo, qui est animal perfectum in cognitione, delectatur in sensibilibus aliorum sensuum, secundũ seipsa. Alia vero animalia non delectantur in eis, nisi secundum quòd referuntur ad sensibilia tactus, vt dr̃ in 3. Ethic. Et ideo de sensibilibus aliorum sensuum non dr̃ esse dolor, secundum ꝙ cõtrariantur delectationi naturali, sed magis tristitia, quæ contrariatur gaudio animali: sic igitur, si dolor accipiatur pro corporali dolore, quod vsitatius est dolor ex opposito, diuiditur cõtra tristitiã secundum distinctionem apprehẽsionis interioris, & exterioris, licet quantum ad obiecta delectatio ad plura se extendat, quàm dolor corporalis, si verò dolor accipiatur communiter, sic dolor est genus tristitiæ, vt dictum est. Ad tertium. scilicet vtrum dolor contrarietur delectationi, dicendum, ꝙ sicut Philosophus dicit in 10. Ethic. Contrarietas est differentia secundum formã: forma autẽ, seu species passionis, & motus sumit ex obiecto, vel termino: vnde cum obiecta delectationis, & tristitiæ, seu doloris sint contraria. scilicet bonum, præsens, & malum præsens, sequitur, ꝙ dolor, & delectatio sint contraria. Ad quartum. scilicet vtrum omnis tristitia contrarietur omni delectationi: dicendum, ꝙ sicut dr̃ in 10. Metaph. Contrarietas est differentia secundum formam: forma autem est & specialis, & generalis: vnde cõtingit esse aliqua contraria, secundum formam generis, sicut virtus & vitium, & secundum formã speciei sicut iustitia, & iniustitia. Est autẽ considerandum, ꝙ quædam specificãtur, secundum formas absolutas, sicut substantiæ & qualitates, quædam verò specificãtur per cõparationem ad aliquid extra, sicut passiones & motus recipiũt speciem ex terminis, siue ex obiectis. In his ergo, quorũ species considerantur, secundum formas absolutas contingit quidẽ species, quæ continentur sub contrarijs generibus, nõ esse cõtrarias, secundum rationem speciei, non tñ contingit, ꝙ habeant aliquã affinitatem, vel conuenientiã adinuicem. In temperãtia enim, & iustitia, q sunt in contrarijs generibus, virtute. scilicet & vitio non contrariantur adinuicem. secundum rationem propriæ speciei, nec tñ habẽt aliquam affinitatem, vel consequentiã adinuicem: sed in illis, quorum species sumuntur secũdum habitudinem ad aliquid extrinsecum, contingit, ꝙ species contrariorum generũ non solum non sunt contrariæ adinuicem, sed etiam hñt quandam conuenientiam, & affinitatem adinuicem. eo ꝙ eodẽ modo se hñe ad contraria contrarietatem inducit, sicut accedere ad album, & accedere ad nigrum habent rationem contrarietatis, sed contrario modo se hñe ad contraria habet rationem similitudinis, sicut recedere ab albo, & accedere ad nigrum: & hoc maximè apparet in contradictione, quæ est principiũ oppositionis: nam in affirmatione, & negatione eiusdem consistit oppositio, sicut album, & non album. In affirmatione autem vnius oppositorum, & negatione alterius attenditur conuenientia, & similitudo, vt si dicam nigrum, & non album: tristitia autem, & delectatio, cum sint passiones, specificãtur ex obiectis, & quidem ſm genus suũ contrarietatem hñt: nã vnũ pertinet ad prosecutionẽ aliud verò ad fugã, quæ se hñt in appetitu, sicut affirmatio, & negatio in ratione, vt dr̃ in 6. Ethic. & ideo tristitia, & delectatio, quæ sunt de eodem, hñt oppositionem adinuicem ſm speciem: tristitia vero, & delectatio de diuersis, siquidem illa diuersa non sint opposita, sed disperata, non sunt opposita adinuicem secundum rationem speciei, sed sunt etiam disperatæ, sicut tristari de morte amici, & delectari in contemplatione, si verò illa diuersa sint contraria, tunc tristitia, & delectatio non solum habent contrarietatem, secundum rationem speciei, sed etiam hñt conuenientiam, & affinitatem, sicut gaudere de bono, & tristari de malo. Ad quartum. scilicet vtrum delectationi contemplationis sit aliqua tristitia contraria: dicendum, ꝙ delectatio contemplationis

pōt intelligi dupliciter, vno modo, ita q contemplatio sit delectationis cā, & non obiectū, & tunc delectatio non est de ipsa contemplatione, sed de re contemplata: contingit aūt contēplari aliquid nociuum contristans, sicut & aliquid conueniens, & delectans. Vnde si sic delectatio contemplationis accipiatur, nihil prohibet delectationi contemplationis esse tristitiam cōtrariam. Alio modo pōt dici delectatio contemplationis, quia contemplatio est eius obiectum, & causa, puta cū aliquis delectatur de hoc ipso, qđ contemplatur, & sicut dicit Greg. Nicenus ei delectationi, quæ est sc̄dm contēplationem, non opponitur aliqua tristitia, & hoc idē Philosophus dicit in 1. Thopic. & in 10. Ethi. sed hoc est intelligendū per se loquendo, cuius ratio est, quia tristitia per se contrariatur delectationi, quæ est de contrario obiecto, sicut delectationi, q est in calore contrariatur tristitia, q̄ est de frigore, obiecto autem contēplationis nihil est contrariū, contrariorū n. rōnes, s̄m q sunt apprehensæ non sunt contrariæ, sed vnū contrariū est ratio cognoscendi aliud: vnde delectationi, q̄ est in contemplando non pōt per se loquendo esse aliqua tristitia contraria, sed nec et hēt tristitiā annexam, sicut corporales delectationes, q̄ sunt, vt medicinæ q̄dam cōtra aliquas molestias, sicut cum aliquis delectatur in potu ex hoc q anxiatur siti, qn aūt iam tota sitis est repulsa cessat delectatio potus: delectatio n. contemplationis non causatur ex hoc, q excludatur aliqua molestia, sed ex hoc, q est s̄m seipsam delectabilis, non n. est gñatio, sed operatio quædam perfecta, vt dictum est, per accidens autē admiscetur tristitia delectationi apprehensionis, & hoc dupliciter, vno modo ex parte organi, alio modo ex impedimento apprehensionis, ex parte autē organi admiscetur tristitia, vel dolor apprehensioni directè quidem in viribus apprehensiuis sensitiuæ partis, q̄ habent organum corporale, vel ex sensibili, qđ est contrariū debitæ cōplexioni organi, sicut gustus rei amaræ, & olfactus rei fœtidæ, vel ex continuitate sensibilis conuenientis, qđ per assiduitatem facit superexcrescentiam naturalis habitus, & sic redditur apprehensio sensibilis, q̄ prius erat delectabilis tædiosa, sed hæc duo directè in contemplatione mentis locum non habent, quia mens non hēt organū corporale, vnde dr̄ Sap. 8. q non hēt contemplatio mētis, nec amaritudinem, nec tædium, sed quia mens humana vtitur in contemplando viribus apprehensiuis, in quarum actibus accidit lassitudo, ideo indirectè admiscetur aliqua afflictio, vel dolor contemplationi, sed neutro modo tristitia contemplationi per accidens adiūcta contrariatur delectationi eius, nā tristitia, q̄ est de impedimento contēplationis nō cōtrariatur delectationi contēplationis, sed magis hēt affinitatē, & cōuenientiā cū ipsa, vt ex dictis patet: tristitia vero, vel afflictio, q̄ est de lassitudine corporali, non ad idem genus refertur vñ penitus est disparata, & sic manifestū est, q delectationi, q̄ est de ipsa contēplatione nulla tristitia contrariatur, nec adiungitur ei aliqua tristitia, nisi p accidens. Ad tertiū s. vtrū magis sit fugienda tristitia, q̄ delectatio appetenda, dicendū q p se loquendo appetitus delectationis est fortior, q̄ fuga tristitiæ, cuius ratio est, quia delectationis cā est bonū cōueniens, cā aūt doloris, seu tristitiæ est aliqđ malū repugnans, cōtingit autē esse aliqđ bonū conueniens absq; oī dissonantia, non aūt pōt esse aliqđ malum absq; oī cōuenientia repugnans, vnde delectatio pōt esse integra, & perfecta, tristitia autē semper est s̄m partem, vnde naturaliter maior est appetitus delectationis, q̄ fuga tristitiæ: alia vero ratio est, quia bonum, qđ est obiectū delectationis, pp seipsum appetitur, malum autem quod est obiectum tristitiæ est fugiendum, inquantum est priuatio boni, quod autem est per se, potius est eo, quod est per aliud, cuius etiam signum appaet in motibus naturalibus, nam omnis motus naturalis intensior est in fine, cum appropinquat ad terminum suæ naturæ conuenientem, q̄ in principio cū recedit a termino suæ naturæ non conuenienti, quasi natura magis tendat in id quod est sibi conueniens, quàm fugiat id quod est sibi repugnans, vnde & inclinatio appetitiuæ virtutis per se loquendo vehementius tendit in delectationem, quàm fugiat tristitiam, sed per accidens contingit, q tristitiam aliquis magis fugit, quàm delectationē appetit, & hoc tripliciter. Primo quidem ex parte apprehensionis, quia vt August. dicit. 10. de Trini. Amor magis sentitur cum eum prodit indigentia. Ex indigentia n. amati procedit tristitia, q̄ est ex amissione alicuius boni amati, vel ex incursu alicuius mali contrarij, delectatio aūt non hēt indigentiam boni amati, sed quiescit in eo iam adepto. Cum igitur amor sit causa delectationis, & tristitiæ, in tanto magis fugit tristitia, quanto magis sentitur amor ex eo q cōtrariatur amori. Secundo ex parte causæ contristantis, vel dolorem inferentis, q̄ repugnat bono magis amato, q̄ sit bonum illud in quo delectamur, magis. n. amamus consistentiam corporis naturalem, q̄ delectationem cibi. Et ideo timore doloris, q prouenit ex flagellis, vel alijs hmōi, q̄ contrariantur bonæ consistentiæ corporis dimittimus delectationem ciborum, vel aliorum hmōi. Tertio ex parte effectus, in quantum s. tristitia impedit non vnam tm̄ delectationem, sed oēs. Ad septimum, s. vtrum dolor exterior sit maior, q̄ interior, dicendum q dolor interior, & exterior in vno cōueniunt, & in duobus differunt. Conueniunt quidem in hoc q vterq; est motus appetitiuæ virtutis, differunt autē s̄m illa duo, q̄ ad tristitiam, & delectationem requiruntur, s. s̄m causam, q̄ est bonum, vel malum coniunctum, & s̄m apprehensionem, causa aūt doloris exterioris est malum coniunctum, qđ repugnat corpori, causa aūt doloris interioris est malum coniunctum, qđ repugnat appetitui: dolor autē exterior sequitur apprehensionem sensus, & spāliter tactus: dolor autē, & timor, sequitur apprehensionem interiorem imaginationis, s. vel & rōnis. Si igitur comparatur causa interioris doloris ad causam exterioris, vna p se pertinet ad appetitum, cuius est vterq; dolor, alia vero per aliud. Nā dolor interior est ex hoc q aliquid repugnat ipsi appetitui. Dolor autē exterior ex hoc, q repugnat appetitui, quia repugnat corpori, semper autē qđ est per se, est prius eo qđ est per aliud, vnde ex parte ista dolor interior præeminet dolori exteriori, similiter &, & ex parte apprehensionis, nam apprehensio rationis, & imaginationis est altior, q̄ apprehensio sensus tactus, vnde simpliciter, & per se loquendo dolor interior potior est, q̄ dolor exterior, cuius signum est, q etiam dolores exteriores aliquis voluntariè suscipit, vt euitet dolorem interiorem, & in quantum non repugnat dolor exterior interiori appetitui, fit quodammodo delectabilis, & iucundus interiori gaudio, quandoq; tū dolor exterior est cum interiore dolore, & tunc dolor augetur; non solum n. dolor interior est maior, q̄ exterior, sed & vniuersaliter. Quicquid. n. est repugnans corpori potest esse repugnans interiori appetitui, & quicquid apprehenditur sensu potest apprehendi imaginatione, & ratione, sed non conuertitur, & ideo signanter dicitur Eccl. 25. omnis plaga tristitia cordis est, quia etiam dolores exteriorum plagarum sub interiori cordis tristitia comprehenduntur. Ad octauum s. de speciebus tristitiæ, dicendum q ad rationem speciei pertinet, q se habeat ex additione ad genus, sed generi potest aliquid addi dupliciter, vno modo quod per se ad ipsum pertinet, & virtute continetur in ipso, sicut rationale additur animali, & talis additio facit veras species alicuius generis, vt patet per Philosophum in 7. & 8. Meth. Aliquid vero additur generi, quasi aliquid extraneum a ratione ipsius, sicut si album animali addatur, vel aliquid huiusmodi, & talis additio nō facit veras species generis, secundum quòd communiter loquimur de genere, & speciebus. Interdum enim aliquid dicimus esse species alicuius generis, propter hoc quòd habet aliquid extraneum ad quod applicatur generis ratio. Sicut carbo, & flamma dicimus species ignis propter applicationem naturæ ignis ad materiam alienam, & simili modo loquendi, dicuntur Astrologia, & perspectiua species Mathematicæ, in quantum principia Mathematica applicantur ad materiam naturalem, & hoc modo loquendi assignantur hic species tristitiæ per applicationem rationis tristitiæ ad aliquid extraneum, quod quidem extraneum accipi potest, vel ex parte causæ obiecti, vel ex parte effectus, proprium enim obiectum tristitiæ est proprium malum, vnde extraneum obiectum tristitiæ potest accipi, vel secundum alterum terminum tantum, quia scilicet est malum, sed non proprium, & sic est misericordia, quæ est tristitia de alieno malo, in quantum tamen æstimatur vt proprium, vel quantum ad vtrumque, quia neque est de proprio, neque de malo, sed de bono alieno, in quantum tamen bonum alienum æstimatur, vt proprium malum, & sic est inuidia, proprius autem effectus tristitiæ consistit in quadam fuga appetitus, vnde extraneum circa effectum tristitiæ potest accipi, quantum ad alterum tantum, quia scilicet tollitur fuga, & sic est anxietas, quæ sic aggrauat animum, vt non appareat aliquod refugium, vnde alio nomine dicitur angustia, si vero in tantum procedat talis aggrauatio, vt etiam exteriora membra immobilitet ab opere, quod pertinet ad accidiam, sic etiā extraneum, quantum ad vtrumque, quia nec est fuga, nec est in appetitu, ideo autem specialiter accidia dicitur vocem amputare, quia vox inter omnes exteriores motus magis exprimit interiorem conceptum, & affectum non solum in hominibus, sed & in alijs animalibus, vt dicitur in primo Politicæ.

De causis doloris. *Dist.* XX.

DEinde considerandum est, de causis doloris, & circa hoc quæruntur quatuor. Primo, vtrum bonum amissum sit causa doloris, vel magis malum coniunctum. Secundo, vtrū concupiscentia, sit cā doloris. Tertio, vtrū appetitus vnitatis sit causa doloris. Quarto, vtrum ptās cui non potest resisti sit cā doloris. Ad primū, s. vtrū bonū amissum magis sit causa doloris, q̄ malum cōiunctū, dicendū q si hoc mō se haberent priuationes in apprehensione aīæ, sicut se habent in ipsis reb. ista quæ-

stio nullius momenti esse videretur, malum.n.est priuatio boni, priuatio aũt in rerum natura nihil aliud est, quàm carentia oppositi habitus, sc͞dm hoc ergo idem esset tristari de bono amisso, & de malo habito, sed tristitia est motus appetitus apprehensionem sequentis. In apprehensione aũt ipsa priuatio hẽt rationem cuiusdam entis, vnde dr̃ ens rationis, & sic malum cum sit priuatio se hẽt per modum contrarij, & ideo quantum ad motum appetitiuum differt, vtrum respiciat principalius malum coniunctum, vel bonum amissum, & quia motus appetitus animalis hoc modo se habet in operationibus animæ, sicut motus naturalis in rebus naturalibus, ex consideratione naturalium motuum veritas accipi pôt. Si.n.accipiamus in motibus naturalibus accessum, & recessum, accessus per se respicit id quod est conueniens naturæ, recessus aũt per se respicit id quod est contrarium, sicut graue per se recedit a loco superiori, accedit aũt naturaliter ad locum inferiorem: sed si accipiamus causam vtriusque motus, s. grauitatem, ipsa grauitas per prius inclinat ad locum deorsum, quàm retrahat a loco sursum a quo recedit, vt deorsum tendat, sic igitur cum tristitia in motibus appetitiuis se habeat per modum fugæ, vel recessus, delectatio aũt per modum prosecutionis, vel accessus, sicut delectatio per prius respicit bonũ adeptũ, quasi proprium obiectum, ita tristitia respicit malum coniũctum: sed causa delectationis, & tristitiæ, s. amor per prius respicit bonum, quàm malum. Sic ergo eo modo, quo obiectum est causa passionis, magis propriè est causa tristitiæ & doloris malũ coniunctũ, quàm bonum amissum. Ad sc͞dm, s. vtrũ concupiscentia sit causa doloris, dicendũ ꝙ tristitia est quidam motus appetitus aĩalis, motus aũt appetitus, sicut dictũ est, hẽt similitudinem appetitus naturalis, cuius duplex causa assignari pôt, vna per modum finis alia sicut vnde est principium motus, sicut descensionis corporis grauis causa sicut finis est locus deorsum, principium autem motus est inclinatio naturalis, quæ est ex grauitate, causa aũt motus appetitiui per modum finis, est eius obiectũ, & sicut supra dictũ est, ꝙ causa doloris, seu tristitiæ est malum coniunctum, causa aũt, sicut vnde, est principium, talis motus est interior inclinatio appetitus, qui quidem per prius inclinatur ad bonũ, & ex consequenti ad repudiandum malum contrarium, & ideo hmõi motus appetitiui primum principium est amor, qui est prima inclinatio appetitus ad bonum consequendum. Secundum autem principium est odium, qđ est inclinatio prima appetitus ad malum fugiendum, sed quia concupiscentia, vel cupiditas est primus effectus amoris, quo maximè delectatur. Ideo frequenter Aug. cupiditatem, vel concupiscentiam pro amore ponit, & hoc modo concupiscentiã dicit esse vniuersalem causam doloris. Sed ipsa concupiscentia sc͞dm propriam rõnem considerata est quidem interdum causa doloris. Omne.n.qđ impedit motũ ne perueniat ad terminũ est contrariũ motui, id aũt qđ est contrarium motui appetitus est contristans, & sic per consequens concupiscentia fit causa tristitiæ, in quantum de retardatione boni concupiti, vel totali ablatione tristamur: vniuersalis aũt causa doloris esse non pôt, quia magis dolemus de subtractione bonorũ præsentium, in quibus iam delectamur, quàm futurorũ, quæ concupiscimus. Ad tertiũ, s. vtrũ appetitus vnitatis sit causa doloris, dicendum, ꝙ eo modo quo concupiscentia, vel cupiditas boni est causa doloris, & appetitus vnitatis, vel amor causa doloris est ponendus, bonum.n.vniuscuiusq; rei, in quadam vnitate consistit, prout, s. vnaqueq; res habet in se vnita illa ex quib. consistit eius perfectio, vnde & Platonici posuerunt vnum esse primum, sicut & bonũ, vnde naturaliter vnũquodq; appetit vnitatem, sicut & bonitatem, & pp hoc sicut amor, vel appetitus boni est causa doloris, ita & amor, vel appetitus vnitatis. Ad quartum, s. vtrũ ptãs maior cui non pôt resisti, sit causa doloris, dicendum, ꝙ sicut dictũ est, malũ coniunctũ est causa doloris, vel tristitiæ per modũ obiecti. Id ergo qđ est causa coniunctionis dẽt poni causa doloris, vel tristitiæ. Manifestũ est aũt hoc esse contra inclinationem appetitus, vt malũ præsentialiter inhæreat, qđ aũt est contra inclinationẽ alicuius nunquam aduenit ei nisi per actionẽ alicuius fortioris, & ideo ptãs maior esse ponitur causa doloris ab Aug. Sed sciendũ est, ꝙ si ptãs fortior in tm̃ inualescat, ꝙ mutet contrariam inclinationem in inclinationẽ propriam, iam nõ erit aliqua repugnantia, vel violentia, sicut qñ agens fortius corrũpendo corpus graue aufert ei inclinationem qua tendit deorsum, & tunc ferri sursum non est violentum, sed naturale, sic igitur si aliqua potestas maior in tantum inualescat, quòd auferat inclinationem voluntatis, vel appetitus sensitiui ex ea non sequitur dolor vel tristitia, sed tunc solum sequitur quando remanet inclinatio appetitus in contrarium, & inde est, quod August. dicit, quòd voluntas resistens potestati fortiori causat dolorem, si anim non resisteret: sed cæderet consentiendo non sequeretur dolor sed delectatio.

De effectibus doloris, vel tristitiæ. ***Dist.*** XXI.

DEinde considerandum est, de effectibus doloris, vel tristitiæ, & circa hoc quæruntur quatuor. Primo vtrum dolor auferat facultatem addiscendi. Secundo vtrum aggrauatio animi sit effectus doloris. Tertio vtrum dolor, vel tristitia impediat, vel debilitat omnem operationem. Quarto vtrum tristitia noceat corpori magis quàm aliæ passiones. Ad primum. s. vtrum dolor auferat facultatem addiscendi, dicendum quia omnes potentiæ animæ, in vna essentia animæ radicantur, necesse est, quòd quando intentio animæ vehementer trahit ad operationem vnius potentiæ, retrahat ab operatione alterius, vnius.n. potentiæ non pôt esse, nisi vna intẽtio, & propter hoc si aliquid ad se trahat totam intentionem animæ, vel magnam partem ipsius non cõpatitur secum aliquid aliud qđ magnam attractionẽ requirat. Manifestum est aũt ꝙ dolor sensibilis maximè trahit ad se intentionem aĩæ: quia naturaliter vnumquodq, tota intentione tendit ad repellendum contrarium: sicut ẽt in naturalibus apparet. Similiter ẽt manifestum est, ꝙ ad addiscendum aliquid de nouo, requiritur studium, & conatus cum magna intentione, vt patet per illud quod dicitur Prouer. 1. Si quæsieris sapientiam quasi pecuniam, & sicut thesauros effoderis eam, tunc intelliges disciplinam, & ideo si sit dolor intensus impeditur homo ne tũc aliquid addiscere possit, & tm̃ pôt intendi, quòd nec etiam instante dolore pôt homo aliquid considerare ẽt qđ prius sciuit. In hoc tñ attẽditur diuersitas sc͞dm diuersitatem amoris quem homo hẽt ad addiscendum, vel considerandum, qui quanto maior fuerit, magis retinet intentionem animi ne oĩno feratur ad dolorem. Ad sc͞dm. s. vtrum aggrauatio animi sit effectus doloris dicendum ꝙ affectus passionũ animæ, quandoq; metaphoricè noĩatur sc͞dm similitudinem sensibilium corporum, eo ꝙ motus appetitus aĩalis sunt similes ordinationibus, & inclinationibus appetitus naturalis, & per hunc modum feruor attribuitur amori, dilatatio delectationi, & aggrauatio tristitiæ: dicitur.n. homo aggrauari, ex eo ꝙ aliquo pondere impeditur a proprio motu. Manifestum est autem ex prædictis, ꝙ tristitia prouenit ex aliquo malo præsenti, qđ quidem ex hoc ipso, qđ repugnat motui voluntatis aggrauat animũ in quantum impedit ipsum ne fruatur eo qđ vult, & siquidem non sit tanta vis mali contristantis, vt auferat spem euadẽdi, licèt animus aggrauetur quantum ad hoc ꝙ in præsenti potitur eo ꝙ vult: remanet tamen motus ad repellẽdum nociuum contristans, si vero supercrescat vis mali in tantum, vt spem euasionis excludat tunc simpliciter impeditur, & interior motus animi angustiatur, vt neq; hac neq; illac diuertere valeat, & quandoq; ẽt impeditur exterior motus corporis, ita ꝙ remaneat homo stupidus in seipso. Ad tertiũ. s. vtrum dolor vel tristitia impediat omnem operationem, dicendum ꝙ sicut dictum est, tristitia quandoq; non ita aggrauat, vel absorbet animum, vt omnem motũ interiorẽ, & exteriorem excludat, sed aliqui motus quandoq; ex ipsa tristitia causantur, sic ergo operatio ad tristitiam pôt dupliciter comparari, vno modo sicut ad id de quo ex tristitia, & sic tristitia quamlibet operationẽ impedit, nunquam.n. illud quod cum tristitia facimus ita bene facimus, sicut illud quod facimus cum delectatione, vel sine tristitia, cuius ratio est, quia voluntas est causa operationis humanæ, vnde quando operatio est, de qua aliquis contristatur, necesse est, ꝙ actio debilitetur. Alio modo comparatur operatio ad tristitiam, sicut ad principiũ, & causam, & sic necesse est, ꝙ operatio talis ex tristitia augeatur, sicut quãto aliquis magis tristatur de aliqua re, tanto magis conatur ad expellendum tristitiã dummodo spes remaneat expellendi, alioquin nullus motus, vel operatio ex tristitia causaretur. Ad quartum. s. vtrum tristitia magis noceat corpori quàm aliæ passiones, dicendum ꝙ tristitia inter oẽs animæ passiones magis corpori nocet. cuius ratio est, quia tristitia repugnat humanæ vitæ quantum ad speciem sui motus, & non solum quantũ ad mẽsuram seu quantitatẽ, sicut aliæ passiones, consistit.n. humana vita in quadam motione quæ a corde in cætera mẽbra diffunditur, quæ quidẽ motio conuenit naturæ humanæ sc͞dm aliquam determinatam mensurã. si igitur ista motio procedat vltra mensurã debitã repugnabit humanæ vitæ sc͞dm quantitatis mensuram, non aũt sm̃ similitudinem speciei, si aũt impediatur processus hmõi motionis repugnabit vitæ secundum suã speciẽ. Est aũt attendẽdũ in oĩbus aĩæ passionibus, ꝙ transmutatio corporalis quæ est in eis, materialis est conformis & proportionata motui appetitus, qui est formalis sicut in omnibus materia proportionatur formæ. Illæ ergo animæ passiones, quæ important motum appetitus ad prosequendum aliquid non repugnant in tali motione secundum speciem: sed possunt repugnare sc͞dm quantitatem, vt amor gaudium desiderium & hmõi, & ideo ista sc͞dm speciem iuuant naturã corporis, sed pp excessum possunt nocere. passiones autem quæ impor-

tant motum appetitus cum fuga, vel retractione quadam repugnant in tali motione, non solum secundum quantitatem sed etiam secundum speciem motus, & ideo simpliciter nocet, sicut timor, desperatio, & præ omnib. tristitia quæ aggrauat animum ex malo præsenti, cuius est fortior impressio quam futuri.

De remedijs doloris, vel tristitiæ. *Dist.* XXII.

DEinde considerandum est de remedijs doloris, vel tristitię, & circa hoc quæruntur quinque. Primo vtrum dolor vel tristitia mitigetur per quamlibet delectationem. Secundo vtrum per fletum. Tertio vtrum per compassionem amicorum. Quarto vtrum per contemplationem veritatis. Quinto vtrum per somnum. Ad primum scilicet vtrum quælibet delectatio mitiget quamlibet tristitiam, vel dolorem, dicendum ꝙ sicut ex prædictis patet: Delectatio est, quædam quies appetitus in bono conuenienti, tristitia autem est ex hoc quòd repugnat appetitui, vnde sic se habet delectatio ad tristitiam in motibus appetitiuis, sicut se habet in corporibus quies ad fatigationem, quæ accidit ex aliqua transmutatione innaturali, nam & ista tristitia fatigationem quandam seu ægritudinem appetitiuæ virtutis importat. Sicut igitur quælibet quies corporis remedium affert contra quamlibet fatigationem ex quacunque causa innaturali prouenientem, ita quælibet delectatio remedium affert ad mitigandum quamlibet tristitiam ex quacunque procedat. Ad secundum scilicet vtrum fletus mitiget tristitiam, vel dolorem, dicendum quòd lachrymæ, & gemitus naturaliter mitigant tristitiam, & hoc duplici ratione. Primo quidem, quia omne nociuum interius clausum magis affligit, quia magis multiplicatur intentio animæ circa ipsum: sed quando ad exteriora diffunditur, tunc intentio animæ ad exteriora quodammodo disgregatur, & sic interior dolor minuitur, & propter hoc quando homines, qui sunt in tristitijs exterius suam tristitiam manifestant, vel fletu, vel gemitu, vel etiam verbo mitigatur tristitia. Secundo, quia semper operatio conueniens homini secundum dispositionem, in qua est, est sibi delectabilis, fletus autem; & gemitus sunt quædam operationes conuenientes tristato, vel dolenti, & ideo efficiuntur ei delectabiles, cum ergo omnis delectatio aliqualiter mitiget tristitiam, vel dolorem, vt dictum est, sequitur, quòd per fletum, & gemitum tristitia mitigetur. Ad tertium scilicet vtrum dolor amici compatientis mitiget dolorem, dicendum quòd naturaliter amicus condolens in tristitijs est consolatiuus, cuius duplicem rationem tangit Philosophus in 9. Ethi. quarum prima est, quia cum ad tristitiam pertineat aggrauare habet rationem cuiusdam oneris a quo aliquis aggrauatus alleuiari conatur, cum ergo aliquis videt de sua tristitia alios contristatos, fit ei quasi quædam imaginatio, quod illud onus alij cum ipso ferant quasi conantes ad ipsum ab onere alleuiandum, & ideo leuius fert tristitiæ onus, sicut etiam in portandis oneribus corporalibus contingit. Secunda ratio, & melior est, quia per hoc quòd amici contristantur ei, percipit se ab eis amari, quod est delectabile, vt dictum est, vnde cum omnis delectatio mitiget tristitiam, vt dictũ est, sequitur quòd amicus condolens tristitiam mitiget. Ad quartum scilicet vtrum contemplatio veritatis mitiget dolorem, dicendum ꝙ sicut supra dictum est in contemplatione veritatis maxima delectatio consistit, oĩs aũt delectatio dolorem mitigat, vt dictum est, & ideo contemplatio veritatis mitigat tristitiam, vel dolorem, & tanto magis quanto magis aliquis perfectius est amator sapientiæ, & ideo hoĩes ex contemplatione diuina, & futuræ beatitudinis in tribulationib. gaudẽt secundũ illud Iaco. 1. Oẽ gaudiũ existimate fratres cũ in tentationes varias incideritis, & qđ est amplius & inter corporis cruciatus hmõi gaudiũ inuenitur. sicut Tyburtius martyr. cũ nudatis plantis super ardentes prunas incederet dixit. vĩ mihi, quòd super roseos flores incedã in noĩe Iesu Christi. Ad quintũ. s. vtrũ somnus, vel balneũ mitigent dolorem, dicendũ, ꝙ sicut dictũ est, tristitia secundũ suam speciem repugnat vitali motioni corporis, & ideo illa quæ reformant naturam corporalem in debitum statum vitalis motionis repugnant tristitiæ, & ipsum mitigant per hoc etiã, quòd huiusmodi remedijs reducitur natura ad debitum statum causatur ex his delectatio: hoc enim est, quod delectationem facit. vnde cum omnis delectatio tristitiam mitiget, per huiusmodi remedia corporalia tristitia mitigatur.

De bonitate vel malitia doloris vel tristitiæ. *Dist.* XXIII.

DEinde considerandum est, de bonitate vel malitia doloris, vel tristitiæ. Et circa hoc quæruntur sex. Primo vtrũ oĩs tristitia sit malũ. Secundo vtrum possit esse bonũ honestũ. Tertio vtrũ possit esse bonũ vtile. Quarto vtrũ dolor corporis, sit summũ malũ. Quinto qualiter oẽs homines se debeant habere circa passionem doloris. Sexto qualiter omnes homines se habere debeant circa tristitiæ passionem. Ad primũ. s. vtrũ oĩs tristitia sit malũ, dicendũ, ꝙ aliquid põt dici bonũ vel malũ dupliciter, vno modo simpliciter sicut dictum est, & secũdum se, & sic omnis tristitia est quoddam malum. hoc. n. ipsum, quod est appetitum hominis anxiari de malo præsenti rationem mali habet. Impeditur. n. per hoc quies appetitus in bono. Alio modo dicitur aliquod bonum, vel malum ex suppositione alterius, sicut verecundia dicitur esse bonum ex suppositione alicuius turpis commissi, vt dicitur in 4. Ethi. Sic igitur supposito aliquo contristabili, vel doloroso ad bonitatem pertinet, ꝙ aliquis de malo præsenti tristetur, vel doleat. ꝙ enim non contristaretur, vel non doleret non posset esse, nisi quia vel non sentiret, vel quia non reputaret sibi repugnans, & vtrumq; istorum est malum manifestè, & ideo ad bonitatem pertinet, vt supposita præsentia mali sequatur tristitia, vel dolor, & hoc est, quod Aug. dicit. 8. super Gen. ad literam. Adhuc est bonum, quod dolet amissum bonum, nam nisi aliquod bonũ remansisset in natura, nullius boni amissi dolor esset in pœna, sed quia sermones morales sũt in singularibus quorum sunt operationes, illud quod suppositione bonum est dẽt bonum iudicari, sicut quod est ex suppositione voluntarium, voluntarium iudicatur, vt dicitur in 3. Ethi. & supra habitum est. Ad secundum. s. vtrum tristitia possit habere rationem boni honesti, dicendum ꝙ secundum illam rõnem qua tristitia est bonum, põt esse bonum honestum. Dictum est. n. quod tristitia est bonum, secundũ cognitionem, & recusationem mali, quæ quidem duo in dolore corporali attestantur bonitati naturæ, ex qua prouenit, ꝙ sensus sentit, & natura refugit læsiuum, qđ causat dolorem. In interiori verò tristitia cognitio mali, quãq; quidem est per rectum iudicium rõnis, & recusatio mali est per voluntatem bene dispositam detestantem malum: omne autem bonum honestum ex his duobus procedit. s. ex rectitudine rõnis & voluntatis, vnde manifestum est, ꝙ tristitia potest habere rationem boni honesti. Ad tertium. s. vtrum tristitia possit esse bonum vtile, dicendum, ꝙ ex malo præsenti insurgit duplex appetitus motus. Vnus quidem quo appetitus contrariatur malo præsenti, & ex ista parte tristitia non habet vtilitatem: quia id quod est præsens non potest esse non præsens. Secundus motus consurgit in appetitu ad refugiendum, vel repellendum malum contristans, & quantum ad hoc tristitia habet vtilitatem, si sit de aliquo quod est fugiendum. Est enim aliquid fugiendum dupliciter. Vno modo propter seipsum ex contrarietate quam habet ad bonum sicut peccatum, & ideo tristitia de peccato vtilis est, ad hoc quòd homo fugiat peccatum, sicut Apostolus dicit. 2. ad Corin. 7. Gaudeo, non quia contristati estis: sed quia contristati estis ad pœnitentiam. Alio modo est aliquid fugiendum: non quia secundum se sit malum: sed quia est occasio mali, dum vel homo nimis inhæret ei per amorem, vel etiam ex hoc præcipitatur in aliquod malum, sicut patet in bonis temporalibus, & secundum hoc tristitia de bonis temporalibus potest esse vtilis, sicut dicitur Ecclesiastici. 7. Melius est ire ad domum luctus quàm ad domum conuiuij. in illa enim finis cunctorum admonetur hominum. Ideo aũt tristitia in oĩ fugiẽdo est vtilis, quia geminatur fugiendi causa. nam ipsum malum ſm se fugiendum est. ipsam autem tristitiam ſm se omnes fugiunt, sicut & omnes bonum appetunt & delectationem de bono. sicut ergo delectatio de bono facit vt bonũ auidius quæratur, ita tristitia de malo facit, vt malum vehementius fugiatur. Ad quartum. s. vtrum dolor corporis sit summum malum, dicendum, ꝙ impossibile est aliquem dolorem vel tristitiam esse summum hominis malum. omnis enim tristitia seu dolor aut est de hoc quod est verè malum, aut est de aliquo apparenti malo quod est verè bonum, dolor autem seu tristitia quæ est de verè malo non potest esse summum malum, est enim aliquid eo peius. s. vel non iudicare esse malum illud quod est verè malum, vel etiam non refutare illud, tristitia autem vel dolor quæ est de apparenti malo quod est verè bonum, non potest esse summum malum, quia peius esset omnino alienari a vero bono, vnde impossibile est ꝙ aliqua tristitia vel dolor sit summum hominis malum. Ad quintum. s. qualiter omnes homines debeant se habere circa passionem doloris, notandum est, quòd multiplex est dolor. s. dolor appetendus, dolor recolendus, dolor sustinendus, dolor præuidendus, dolor præcauendus. Est enim dolor appetendus, scilicet dolor contritionis, de hoc Oseæ. 13. Colligata est iniquitas Effraym vinculo. scilicet malę voluntatis, & prauæ consuetudinæ, de qua dicit August. in libro confes. Ligatus etam non ferro alieno sed mea ferrea volũtate. velle meum tenebat inimicus, & inde catenam sibi fecerat, & constrinxerat me. quippe ex voluntate non refrenata facta est libido, & dum seruitur libidini facta est consuetudo, & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas, quibus quasi ansulis sibimet innexis me tenebat astrictum. Sequitur. Absconditum est peccatum eius, quasi gladius in corpore, venenum in ventre, serpens in sinu, latrones in domo, & ignis in lecto.

Sequitur.

Sequitur. Dolores vt parturientis venient ei, sicut enim mulier cum delectatione concipit, sed cum maiori dolore parturit, sic peccator cum delectatione peccat, sed cum dolore incomparabiliter maiori, quàm fuerit delectatio punire debet, quod bene significatur cum dicitur. Dolores, vt parturientis: In parturiente tantus est dolor, vt præ dolore deficere videatur, nec est in ea membrum, quod non angustia repleatur. Sic pœnitens adeo vehementer dolere debet, quasi totus dolore deficiat. Sicut docet Aug. dicens. Doleat peccator, & de dolore gaudeat & non satis ei sit, quòd doleat, sed non semper se doluisse doleat, nimirum certè, quòd de dolore gaudium generatur, & quanto vehementior est dolor, tanto maius gaudium inde consequitur. Item pluraliter dicit dolores: quia secundum multitudinem peccatorum debet esse multitudo dolorum: quia de quolibet speciali peccato debet haberi specialis dolor. Item de quolibet semel facto non sufficit semel dolere, sed quotiens recolit homo se peccasse. Ideo de vno peccato oportet habere multos dolores. Ideo dicitur Isa. 13. Torsiones, & dolores tenebunt quasi parturiens dolebunt. Item est dolor recolendus scilicet dolor dominicæ Passionis. Ad hoc nos hortatur ipse dominus. Tre. 1. O vos omnes qui transitis per viam, attẽdite, & videte si est dolor similis, sicut dolor meus. In cuius memoriam eius imago in parietibus depingitur, in ecclesiarum medijs quasi in locis potentioribus exaltatur, figuratur in vitreis, & Cruces in viarum compitis eleuantur, vt eius memoria semper vbique & ab omnibus habeatur. Hic dolor designatur per dolorem capitis cui dolenti condolent omnia membra corporis nisi sint mortua, vt patet in Paraliticis, vel abscisa, vt patet in mutilatis, ideo bene potest dicere cor deuotum, caput meum doleo. Quantus esse debeat iste dolor in corde cuiuslibet fideliter condolentis, ostenditur Zach. 12. Dolebat super eum sicut doleri solet super mortem vnigeniti. Item est dolor assumendus scilicet dolor compassionis, sicut vni membro dolenti condolent omnia membra: cuius signum est, quòd quando dolet vnum membrum statim os aperitur ad quærendum remedium, auris ad audiendum, oculus ad videndum, manus ad tãgendum, vel ligandum. Nos autem omnes sumus membra vnius corporis. Sicut docet Apost. Rom. 12. Multi vnum corpus sumus in Christo. Huius compassionis exemplum habemus Ier. 20. Quare de vulua egressus sum, vt viderem laborem, & dolorem? Item Tre. 1. Attendite vniuersi populi, & videte dolorem meum, iuuenes mei, virgines meæ abierunt in captiuitatem scilicet Diaboli eos per peccatum miserabiliter captiuantis: & de captiuitate in horrendum Inferni carcerem pertrahentis: hoc autem vehementius est dolendum, quòd iuuenes, & virgines, in quibus florere deberet innocentiæ pulchritudo a Diabolo captiuantur. Item exemplum condolendi fratribus vestris ostendit Apost. Rom. 9. Tristitia mihi magna est, & continua dolor cordi meo, optabam enim anathema esse a Christo pro fratribus meis. Attende quomodo porci sibinuicem condolentes mutuo se adiuuant si clamat vnus eorum, omnes accurrunt percussum adiuuare, vel destrictum liberare nituntur, sed multi sunt sicut canes, qui canem percussum lacerant persequuntur, & mordent, ita si vnus peccauerit alij diffamant, & improperant, si in paupertatem deuenerit, clamant, vilipendunt, & derident, & si quid ei remanserit auferre moliuntur, si diffamatur iniustè, alij statim fidem adhibent infamiæ, verba dissemiuant, multiplicant, exaggerant, & augmentant, si persecutionem patitur alij similiter persequuntur. Vnde Psal. 68. Quem tu percussisti persecuti sunt, & super dolorem vulnerum meorum addiderunt. Item est dolor deponendus, hic est dolor inuidiæ, qua dolet quia de prosperitate fraterna, sed de hoc dicemus infra diffusius capitulo de inuidia. Item est dolor sustinendus. Hic est dolor aduersitatis temporalis. De quo Eccl. 2. In dolore sustine, & in humilitate tua patientiã habe. huius exemplum habemus. 2. Mach. 6. De Eleazaro, qui tamquam miles strenuus pro lege Dei sustinens passionem dixit. Domine, qui habes sanctam scientiam, manifestè tu scis, quia cum a morte possem liberari, duros corporis sustineo dolores, secundum animam vero propter timorem tuum libẽter hoc patior. Item exemplum euidentissimum est de Christo, de quo dicitur Isa. 53. Vidimus eum & non erat aspectus, & desiderauimus eum despectum, & nouissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem, & quasi absconditus vultus eius, & despectus. Vnde nec reputauimus eum, verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit, & nos reputauimus eum quasi leprosum, & percussum a Deo, & humiliatum, si igitur pro nobis dolores sustinuit multo magis pro nobisipsis debemus non solum patienter, immo etiam lætanter sustinere dolores. Item si pro incerta sanitate corporis post modicum morituri multa grauia sustinemus, quanto magis pro salute animæ immortalis. Item inter ipsos dolores si ipsos propter Deum voluntariè sustinemus, Deus misericors multas consolationes immittit. sicut ait Psal. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. & Apost. 2. Corin. 1. Sicut abundant passiones Christi in nobis, ita & per Christum abundat consolatio nostra. Item ad hoc mouere nos debet incomprehensibilis præmij magnitudo. Nam expectatio præmij minuit vim doloris, non sunt aũt condignę passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis Rom. 8. Item est dolor præuidendus scilicet dolor mortis corporalis. Nam sicut dicit Apost. 1. Thes. 5. Cum dixerint pax, & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus, ecce quòd aduentus mortis inopinatus est, & incertus. Nihil .n. morte certius, sed nihil incertius hora mortis, nihil venit velocius, nihil inuadit acrius: sicut dolor in vtero habentis, ecce quòd dolor est grauissimus, in partu ruptis carnibus vix egreditur fętus de ventre, sed in morte extrahitur anima de toto corpore. Et non effugient, ecce quòd dolor perpetuus, & ineuitabilis: attende quàm periculosum sit non præuidere sibi ante mortem: quia tũc dolores intolerabiles corpus excruciant, peccata omnia prius facta subito occurrentia cum desperatione agẽdæ pœnitentiæ animum perturbant, infernales pœnæ ad quas aĩa se videt irremediabiliter descensuram, ineffabiliter ipsam terrent, tandem Dæmones horribiles, & crudeles eam expectantes infestant. Quid igit̃ faciet aĩa misera sic vndique obsessa, hæc oĩa breuiter tangit Psal. dicens. Circũdederũt me dolores mortis, & torrẽtes iniquitatis conturbauerunt me, dolores inferni circumdederunt me, præoccupauerunt me laquei mortis. Hęc ad p̃sens sufficiẽt, quia infra dicemus latius de morte, & de his quæ ad mortẽ pertinent. Itẽ est dolor p̃cauendus. s. dolor supplicij infernalis, de hoc Baruch. 2. Non audierũt vocẽ tuã dñe, & ecce mortui sunt in doloribus pessimis. mali sunt hi dolores pp acerbitatem incõparabilẽ. Ibi. n. vlulabunt miseri sicut lupus in pedica, & sicut canis, qui excoriatur. Vnde Isa. 65. Serui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & pręe contritione spiritus vlulabitis. Scdo peiores sunt hi dolores pp anxietatem immitigabilem, nulla. n. spes erit alleuiationis, vel interpolationis. Vnde Apoc. 16. Commanducauerunt linguas suas præ dolore. & blasphemauerũt Deum cœli præ dolorib. & vulnerib. suis. Item. Ier. 30. Insanabilis est dolor tuus præ multitudine iniquitatum tuarũ. Tertio pessimi sunt pp æternitatem interminabilem: tunc cum derisione dicetur illis, ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis quas succendistis vobis in dolorib. dormietis. Hyronicè dicta sunt, quia nec ignis inferni lumen hẽt, sed est horribiliter tenebrosus, nec reprobi in doloribus dormire poterunt nec requiem inuenire. Vnde Iere. 15. dr̃, in persona cuiuslibet damnati. Quare factus est dolor meus perpetuus? Sequitur respon. Et pro quia, plaga mea incurrabilis renuit curari, vt poterunt semper dicere, hæc oĩa initia sunt dolorũ. Matth. 24. Quia dolores eorũ semper erunt quasi incipientes & post infinita secula nunquam peruenientes ad finem. Ad sextum. Qualiter oẽs hoĩes se debeant hẽre circa passionẽ tristitiæ. Notandũ est, quòd sicut docet Apost. 2. Corin. 7. Quædã est tristitia secdm Deũ, quædam secdum sæculũ, prima laudabilis, scda vituperabilis. Circa primam debemus diligenter attendere, quòd si iustus hõ sciret, & vellet sapienter aduertere, quòd vndiq; sibi tot occurrerent causę tristitiæ, quòd nũquam in vita præsenti sine tristitia posset esse. Inuenit. n. hõ materiam, & rõnem tristitiæ, & respectu sui, & respectu Dei, & respectu proximi. Primo quidẽ in seipso reperit, & sensibiliter experitur rõnem tristitiæ, quæ prouenit ex languore condõnis, ex dolore cõpunctionis, ex angore afflictionis. Ex languore quippe condõnis primariæ oritur tristitia magna valde, & eo maior quo insuperabilis, & inseparabilis est a nobis, vbiq; .n. & semper circumferimus nobiscum tristitiæ rõnem. Dicitur aũt oriri ex languore condõis siue corruptionis; qm̃ ex pc̃õ primi hoĩs inest animæ nostræ languor quidã & debilitas, vt nec malo possimus, sicut vellemus resistere, nec bonum desideremus sicut expediret agere: aut non sicut oporteret appetimus, propter quod in persona cuiuslibet nostrum Apostolus ingemiscens exclamat dicens Rom. 7. Ego carnalis sum venundatus sub peccato, non. n. quod volo bonum hoc ago, sed quod odi malum illud facio. Inueni igitur aliam legem volẽti mihi facere bonum, qm̃ mihi malum adiacet. Video igitur aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me sub lege peccati. Nonne considerata tali miseria, debet in nobis esse tristitia, vsque ad mortem. Nam & Christus miseriæ nostræ piè compatiens dicit Matth. 26. Tristis est anima mea vsque ad mortem. Non enim propter timorem passionis piè Iesu tristabaris, propter quam perferendam veneras, sed propter nostram miseriam tristis eras. Ideo bene dicitur Ecclesiastici. 7. Cor sapientum, vbi tristitia. in seipso inuenit rationem tristitiæ, ideo in seip-

ſo debet cor ſuum conuertere, vt & miſeriam ſuam defleat, & languorem ſuum excutiat, malũ pro poſſe ſuo caueat, & bonum agere non tepeſcat. hanc miſeriam ſuam Pſal. lamentabiliter deplorando dicebat. Miſer factus ſum, & curuatus ſum vſque in finem, tota die contriſtatus ingrediebar, quoniam lumbi mei impleti ſunt illuſionibus, & non eſt ſanitas in carne mea. Miſer factus ſum, inquit. Miſer eſt, qui quod deſiderat non habet, & non deſiderat, quod deberet, & multa ſibi eueniunt, q̃ nõ vellet. Qui non aſſequitur, quod delectet, & pati cogitur, quod moleſtet, qui proficua ſibi negligit, vel contemnit, & noxia concupiſcit. Omnis homo, qui hæc omnia experitur in ſe, debet dicere cum dolore, Miſer factus ſum. Et incuruatus ſum inquit, ſcilicet ad inferiora, adeo inquam incuruatus, vt non rectus incedere nec ad opus bonum expedite procedere, nec ſurſum reſpicere, ideſt cœleſtia valeam contemplari, vnde dicebat Manaſſes Rex II. Paral. vlt. Incuruatus ſum multo vinculo ferri, & non eſt reſpiratio mihi: propter hos bene ſubdit me in authoritate præmiſſa, tota die, ideſt toto tempore vitæ meæ. Contriſtatus, ideſt de prædicta miſeria conturbatus ingrediebar in cor meum, ad ſtatus mei pericula explorandum, & meam miſeriã deplorandam, & merito debeo triſtis eſſe, Quoniam lumbi mei impleti ſunt illuſionibus, frequenter immiſſis a Dæmone, & non eſt ſanitas in carne mea, ideſt ſuſtineo tentationes a carne. Secundo prouenit in nobis triſtitia ex dolore compunctionis, de qua dicit Apoſtolus. 2. Corin 7. Contriſtati eſtis ad pœnitentiam, bona eſt triſtitia quæ Deo cedit ad honorem, & animæ procedit ad ſalutem, quòd ſit ad gloriam Dei. Dicitur Baruch. 2. Anima quæ triſtis eſt ſuper magnitudine mali, ideſt peccati commiſſi, & incedit curua, & in infirmis, ideſt curuata ceruice ſuperbiæ tenet ſe in infimis humilitatis, infima ſe præ cęteris reputando, & infima humilitatis opera exercendo, & oculi deficientes præ lachrymis contritionis quo ad ſe, compaſſionis quo ad proximum, deuotionis quo ad Deum, & anima eſuriens, ideſt ardenter deſiderans opera bona facere, meritum acquirere, diuinã dulcedinem prægustare, & ad æternæ vitæ gaudia peruenire, talis inquam anima dat tibi gloriam, & iuſtitiam domino, quoniam iuſtitiam exercet de ſeipſa, ſatisfactionem de peccatis proprijs exoluendo, & honorem Dei in omnibus ſuis operibus intendendo: ſic ergo patet, quòd hæc triſtitia ſit ad gloriam Dei. Item quòd hæc triſtitia ſit ad ſalutem animæ teſtatur Apoſtolus. 2. Corin. 7. dicens. Quæ ſecundum Deum eſt triſtitia pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur. bona eſt triſtitia quæ a Deo infunditur, quæ ſecundum Deum mouetur, propter Deum operatur, ad Deum ordinatur, & a Deo æternaliter remuneratur. Iſta operatur pœnitentiam, ideſt ſatisfactionem condignam in ſalutem ſtabilem, i. ſalutem animæ non corporis; quia illa non eſt ſtabilis ſed breuis mutabilis & incerta. Tertio prouenit in nobis triſtitia ex angore afflictionis. Sanè multiplex eſt in nobis afflictio cordis, & corporis, ideſt tentationes, tribulationes, anguſtiæ, oppreſſiones, & penuriæ, ſollicitudines, & labores, & alia multa, ſine quibus non agitur vita præſens. Ideo dicitur. 1. Pet. 1. Exultabitis modicum nunc ſi oportet contriſtari in varijs tentationibus, &c. Exultabitis inquam: ſi oportet peccato promerente, Dei iuſtitia exigente ex ſapientia ordinante, & clementia faciente, oportet ergo ſignificat neceſſitatem ineuitabilem, triſtari nunc, deſignat temporis breuitatem, modicum denotat leuitatem, quod autem modicum eſt, & leue tribulationis noſtræ. æternum gloriæ pondus operatur in nobis. 2. Corin. & Ro. 8. Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. vere non ſunt condignæ nec comparabiles paſſiones huius temporis ad peccatum quod remittitur, ad gratiam quæ infunditur ad meritum, quod acquiritur: ad conſolationem quæ immittitur, ad æternam pœnam quę euaditur, ad futuram gloriam quæ promittitur in varijs tentationibus: ſiue ſint a Deo probante, vt approbet: ſiue ab homine moleſtante, ſiue a carne inſtigante: ſiue a Dæmone infeſtante. Omnia mala quæ hic patimur tentationes quędam ſunt, quibus probatur virtus noſtra, vel vitium: nunc enim eſt tempus probationis: tunc, ideſt in futuro erit tempus profeſſionis. ſicut namque in religione nouitij, primo probantur antequam profiteantur, ſic nos in vita præſenti probamur, in qua probatione ſi bene humiliter, & deuote vixerimus, recipiemur in ſacrum Collegium, & Glorioſum Conſortiũ Beatorum. ſi autem indeuoti, indiſciplinati, inobedientes, & rebelles diuinæ voluntati fuerimus, abijciemur, & turpiter expellemur, magnam ergo gratiam facit Deus homini quem in tribulatione probat, vt approbet, & approbatum recipiat in collegium Beatorum, vnde dicitur. 1. Pet. 2. Hæc eſt gratia ſi propter conſcientiam Dei, ideſt conſcientiam bonam diuinitus informatam, & a Deo per gratiam inhabitatam, vel propter conſcientiam Dei, ideſt intentionem honoris diuini ſuſtinet quis patienter, ſine murmure triſtitias, ideſt tribulationes quæ ſunt occaſio, & materia triſtitiæ. Aduertendum eſt autem quòd triſtitia quandoque ſcilicet eſt motus quidam præcedens iudicium rationis, & iſto modo bene eſt triſtitia in viris iuſtis, & fuit etiam in Chriſto, ſicut dicitur Math. 14. Cœpit contriſtari, & mœſtus eſſe, & ſic eſt paſſio ſubuertens iudicium rationis, & ſic non cadit in virum iuſtum, ſicut dicitur. Prouer. 12. Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit. vnde Thob. 2. dicitur. Non eſt contriſtatus contra Deum quòd plaga cęcitatis euenerit ei. Et de Chriſto dicitur Iſa. 42. Non erit triſtis neque turbulentus. Item occurrunt nobis occaſiones triſtitiæ, ſi conſideremus ea quæ ſunt ad proximum, videmus enim frequenter amicos noſtros, & proximos delinquentes, aduerſa ſuſtinentes, vel de vita decedentes. Debemus autem correctionem delinquentibus, compaſſionem ſuſtinentibus, affectionem decedentibus. Eſt ergo triſtitia correptiua delinquentium, compaſſiua ſuſtinentium, & deploratiua decedentium. eſt inquam triſtitia correptiua delinquentium. Nam videntes proximum delinquere, vel audientes deliquiſſe, debemus eum ex charitate corripere, ſicut ait ſapiens. Eccl. 19. Corripe amicum. ſæpe enim fit commiſſio. Idem, Corripe amicum, ne fortè nõ intellexerit, & ſi intellexerit ne fortè iteret. Hæc autem correptio licèt procedat ex dulcedine charitatis: tamen frequenter expedit eam fieri cum quadam triſtitia, ideſt auſteritate vultus, & pondere verborum, & efficacia ſermonis. vt oſtendatur zelus ad eum qui corripitur, & diſplicentia peccatorum. Nam ſi molliter profertur verbum correptionis, & tepide, non mouet, & penetrat animum delinquentis, vnde nec erubeſcit de præterito, nec metuit de futuro. Peccant ergo, qui vidẽtes proximum delinquentem ridenti, & videntur applaudere, vel cum riſu, & quadam verborum mollicie corripiunt, ex timore videlicet aut fauore. Ideo dicitur Eccl. 4. Melior eſt ira riſu, quoniam per triſtitiam vultus, corripitur animus delinquentis. Corripiens ergo triſtitiam vultus oſtendat, ideſt diſplicentiam peccati, vel ſi fortè corripere non audeat propter perſonæ magnitudinem, vel ſtatus celſitudinem, ſaltem triſtitiam vultus oſtendat in ſignum diſplicentiæ: quia ſic corripitur animuſ delinquentis, vnde Prouer. 25. dicitur. Ventus Aquilo diſſipat pluuias, & facies triſtis linguam detrahentem. Sicut enim cum aliquis detrahit alijs, ſi rideant auditores, oſtendunt ſibi detractoria verba placere, & ex hoc præbent detractoribus audaciam detrahendi, ſic econtra oſtendendo triſtitiam vultus exprimunt audaciam obloquendi, & ita eſt & de alijs peccatis. Hæc eſt ergo triſtitia correptiua delinquẽtium. Item eſt triſtitia compaſſiua ſuſtinentium. Nam ſecundũ Apoſtolum, ſi patitur vnum membrum compatiuntur alia membra. Et ſi corporibus patientium proximorũ debemus compati quanto magis animabus eorum, vtpote cum videmus animas Chriſti ſanguine redemptas peccare, & ad damnationem currere: quas tamen retrahere non valemus. Ideo dicebat Apoſtolus, zelo charitatis accenſus. Ro. 9. Triſtitia mihi magna eſt, & dolor continuus cordi meo, optabam enim ipſe anathema eſſe a Chriſto pro fratribus meis, ſaluandis ſcilicet, vel iuuandis, ideſt optabam ſi ſine peccato poſſet optari, quòd ad tempus in vita videlicet vel poſt mortem ſepararer a domino Ieſu Chriſto, vt illi non ſepararentur æternaliter. Simile habemus Exo. 32. Nam cum peccaſſent filij Iſrael in deſerto vitulum conflatilem adorando, videns Moyſes iram domini grauiter contra eos accenſam, orando dicebat. Obſecro domine, peccauit populus iſte peccatum magnum, aut dimitte eis noxã hanc: aut dele me de libro tuo quem tu ſcripſiſti. Ait etiam ipſe Chriſtus Math. 26. Triſtis eſt anima mea vſque ad mortẽ. O domine Ieſu vnde prouenit tibi iſta triſtitia? Nunquid ex timore paſſionis inſtantis? abſit hoc a cordibus fidelium cogitare. Non enim propter timorem paſſionis ad quam perferendam veneras, & quam pro ſalute noſtra ſummo deſiderio peroptabat triſtis erat anima tua ſanctiſſima, ſed de damnatione peſſimi proditoris, de lapſu Apoſtolorũ, de perfidia Iudæorum, de ingratitudine falſorũ Chriſtianorum. Heu quot hodie nobis occurrunt cauſæ triſtitiæ, qui tot pauperes videmus quotidie grauari temporaliter, affligi corporaliter, anguſtiari mentaliter, inſuper innumerabiles animas Dei timore rejecto ſuæ ſalutis immemores multiplicare flagitia, & præcipitantes currere ad æterna ſupplicia. Item eſt triſtitia deploratiua morientium, & iſta quodammodo naturalis eſt. Naturale enim eſt quòd homo, de ſeparatione dilecti doleat: cui viuenti coniunctum ſe gaudebat, nec eſt poſſibile quin caro ſentiat diuiſionẽ carnis, ideſt, quin carnalia ſenſualiter ſentiat ſeparationẽ proximi coniuncti ſibi mentaliter, vel carnaliter attinentis: procedit ergo hęc triſtitia ex radice carnalis affectionis, ſed officio rõnis eſt mediocriter temperanda, ſicut docet ſapiens. Eccl. 38. Fili in mortuum produc lachrymas ex affectione, & quaſi dira paſſus incipe plorare. ſ. ſine fictione, cõtra multos, qui ſe plorare fingũt, vt videantur

amici

amici fuisse defuncti, sed illę lachrimę vel falsæ sunt, quia non procedunt ex amore, vel dolosæ, procedentes ex gaudio non dolore. Sequitur. Et secundū iudicium contege corpus illius. Secundum iudicium in quam id est s'm discretionem, & s'm approbatam consuetudinem patriæ, & s'm modum facultatis suæ, & secundum dignitatē personæ defunctæ. Et non despicias sepulturam ipsius. Curādum est enim ꝙ sepeliatur vbi sepulturam elegit, vel in sepulchris maiorum, idest progenitorum suorum, vel vbi maius adiutorium suffragiorum habebit. Hoc autē vltimum in electione sepulturæ principalius est curādum. Propter delaturam autem, idest ne alij te accusent, de inhumanitate & remisso amore. Amare fer luctum illius vno die, & consolare propter iustitiam Dei. s. cuius voluntati debet voluntas hominis conformari, a qua si secundum rationis iudicium dissonaret peccaret, vnde & si secundum motum sensualitatis, nō possit homini placere mors amici, tamen secundum iudicium rationis, & deliberatiuū motum voluntatis, debet sibi non displicere, hæc est enim sententia Dei iusta, idest iustè propter peccatum inflicta, vt de mundo isto non nisi per mortis angustiam transeamus, vnde dicit Greg. amicorum nos amissio tanto debet tolerabilius contristare, quanto amissuros nos illos conditio mortalitatis exposcit. Item consolare propter iustitiam defuncti. Nam quanto melius vixit & maioris meriti fuit, tanto minus est dolendum. Quanto vero deterioris, vel infamioris vitæ fuit, tanto vehementius est lugendum: vnde sequitur hic statim, & fac luctum secundum meritum eius vno die vel duobus. Et prima Thes. 4. Non contristemini sicut cæteri, qui spem non habent, qui enim non sperās de salute defuncti, magnam habent causam & materiam diutius, & vehementius lamentandi: sed sunt nonnulli qui non lugent mortuos, sed seipsos, non considerantes bonitatem vitæ, sed vtilitatem personæ, neque cogitantes de pœnis quas mortui habent sustinere post mortem, deflent amissionem beneficiorum auxilij, vel honoris antea perceptorum, vel in posterum speratorum, nec recogitant quomodo possint eos eleemosynis ieiunijs, & orationibus adiuuare, sed quomodo bona eorum poterunt obtinere. Vbi dictum est supra. Consolare propter iustitiam alia litera communior est propter tristitiam. ne. s. absorbearis nimia & immoderata tristitia. a tristitia enim festinat mors animæ, & corporis, & cooperit virtutem, idest facultatem bene agendi, & tristitia cordis flectit ceruicem, idest debilitat potētiam sustinendi. Videns ergo quod immoderata tristitia abbreuiat vitam corporis, & inducit mortem animæ, generat accidiam, & causat impatientiam. Ideo consequenter hortatur sapiens ibidem. Ne dederis in tristitia cor tuum, idest non sequaris tristitiæ passionem, nec desolationis impetum prosequaris, sed repelle eam a te. Modum autem repellendi docet optimè cum subiungit. Memento nouissimorum, idest mortis tuæ. Futuri iudicij, in quo secūdum facta tua recipies. Infernalium tormentorum, ne incurras. Cœlestium gaudiorum, ne per immoderatam tristitiam illa perdas. Sequitur. Neque enim est conuersio, idest ille non conuertetur seu reuertetur ad te, sed tu ibis ad eum. Sicut ait David de filio suo mortuo. Nonquid potero eum reuocare amplius. ego vado magis ad eum. ille vero non reuertetur ad me. Sequitur. Et huic, idest mortuo, nihil proderis, teipsum immoderatè per tristitiam affligendo, & teipsum pessimabis, quia & corpus tuum pessimè grauabis, & animam damnificabis pessimè vel damnabis. Ecclesiastici. 30. Multos occidit tristitia, & non est vtilitas in ea. Item occurrunt nobis causæ tristitiæ, si consideremus ea quæ sunt ad Deum. Nam in deuotis cordibus prouenit tristitia ex recordatione Dominicę passionis, ex æmulatione diuinæ dehonorationis, & ex prolongatione optatæ possessionis. Primo quidem in nobis debet esse tristitia ex recordatione dominicæ passionis. Nā cum in eo fuerit tristitia imminente passione, sicut ipse testatur, tristis est anima mea vsque ad mortem, non fuit in eo ex timore passionis, quia non timebat proculdubio, sed optabat, sed inter alias rationes tristitię, fuit vna ingratitudo nostra, quia videlicet tantum beneficium, nec dignè recognoscimus, nec deuotè recolimus, nec gratias agimus, vt debemus. vnde in psal. conqueritur dicens. Sustinui qui expectaui qui simul contristaretur, & non fuit, qui consolaretur, & non inueni. Igitur si pius dominus super ingratitudine nostra tristis erat vsque ad mortem, & nos super indeuotione nostra & ingratitudine tristes esse debemus. Eius itaque tristitiam studeamus nobis assumere & deuotione fideli totam in nobis suæ passionis tristitiā excitare. sic ait anima deuota. Tren. 3. Memoria memor ero, & tabescet in me anima mea. Et psal. dicit. Quasi lugens, & contristatus sic humiliabar. Attende quōd dominus discipulis, de passione sua tristibus, & inuicē conferentibus iunxit se medium & cōsortem, sicut dicitur Lucæ 24. & ait. Qui sunt hi sermones quos confertis adinuicem ambulantes, & estis tristes? scripturas, quæ de ipso erant aperuit, mentes nostras interius illustrauit, & ad amorem suum vehementius inflammauit. Sicut ipsi testantur dicentes. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis dum loqueretur in via, & aperiret scripturas? sic & nobis piè suam passionem recolentibus, ac de ea cū alijs, vel in corde nostro conferentibus se dignanter associat, mentes illuminat, & inflammat. Hæc ergo tristitia, quam in nobis assumimus, & excitare satagimus, in gaudium commutatur. Sicut ipse discipulis suis pronunciauit Ioh. 16. Vos tristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Item est tristitia proueniens ex æmulatione diuinæ dehonorationis: quia videlicet leges eius lacerantur, præcepta negliguntur, consilia contemnuntur, nomen eius blasphematur, & honor ei debitus conculcatur, ac per consequēs animæ suo sanguine precioso redemptæ damnantur. vnde Ioan. 16. Discipulis suis ait. Amen amen dico vobis, quia plorabitis, pro mea dehonoratione, & flebitis, pro animarum damnatione, mundus autem gaudebit, gaudio quodam insano, sicut freneticus ridet & gaudet, medicus autem luget: sic profecto miseri peccatores gaudeat in falsa felicitate, & prosperitate mondana, non aduertentes, quōd in puncto ad inferna descendunt. vos autem contristabimini. Huius tristitiæ exemplum habemus notabile, primi Esdræ. 9. vbi dicitur, ꝙ cum ipsi Esdræ nunciatum fuisset filios Israel contra legem Dei vxores alienigenas accepisse, scidit vestimenta sua, & euulsit capillos capitis sui in signum vehementissimi doloris. Dolebat enim tam de transgressione diuinæ legis, quam de offensa Dei, quam etiam de damnatione, idest damnabili peccato populi sui. vnde dicitur ibi. Ego sedebam tristis vsque ad sacrificium vespertinum. Et sequitur. Et in sacrificio vespertino curuaui genua mea, & expandi manus meas, ad dominum, & dixi: domine Deus meus confundor & erubesco leuare faciem meam ad te, quoniam iniquitates nostræ multiplicatæ sunt super caput nostrum, & delicta nostra creuerunt vsque ad cœlum, idest vsque ad tuæ maiestatis contemptum. Item est tristitia proueniens ex subtractione diuinæ coniunctionis. Anima namque sancta diuinæ dilectionis igne succensa, feruenter desiderat Deum habere præsentem, siue in præsenti vita per experimentalem gustum suauitatis internæ, siue in futuro per adeptionem felicitatis æternæ. sicut ait Psal. Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei &c. Et quia Deus dispensatiuè præsentiam suam quandoque subtrahit, vt ardentius appetatur, excitetur deuotio & meritum augeatur. ideo humiliter conquerendo dicit idem psal. Quare oblitus es mei, & quare tristis incedo, dum affligit me inimicus? sed quia propter vtilitatem nostram, sic se subtrahit. Ideo dicitur Ioan. 16. Vado ad eum qui me misit, idest præsentiam meam corporalem subtraho: sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrum, sed ego dico vobis, expedit vobis, vt ego vadam. Sicut aūt expediebat Apostolis, quod Christus suam præsentiam corporalem subtraheret, vt. s. spiritualius, & sublimius ipsum amare discerent, ita nobis expedit, quod Deus aliquando se a nobis, quasi subtrahere videatur, vt non propter breuem & momentaneam delectationem quæ de ipso sentitur multū exiliter in præsenti quæramus eum, sed propter immensam, ineffabilem, & æternam. Est igitur, in nobis tristitia, quando se spiritualiter subtrahit in præsenti, sed maior est quia ad fruitionem eius felicem peruenire differimus in futurum. Sic ergo declaratum est quod multiplex est causa tristitiæ secundum Deum, quæ est laudabilis. Consequenter videndum est de tristitia quæ est secundum sæculum, & est culpabilis. Hominibus autem mūdanis filijs huius sæculi multiplex occurrit causa tristitiæ. quotiens. s. vnusquisque non potest assequi qd quærebat, vel amittere cogitur, quod habebat. Oritur autē quandoque tristitia, ex tumore superbiæ, vel ex liuore inuidiæ, vel ex furore iracundiæ, vel ex languore accidiæ, vel ex ardore auaritiæ, vel ex dolosa simulatione, vel ex æterna desolatione. Oritur ergo tristitia in ambitiosis, ex tumore superbiæ, quando. s. quod appetunt adipisci non possunt, sicut luculenter apparet in quotidianis exemplis. Euidentissimum autem exemplum. 1. Mach. 6. vbi dicitur, quod cum audisset rex Antyochus, ꝙ deuictus esset eius exercitus spoliatus, & fugatus turpiter a Iudæis, expauit rex & commotus est valde, & decidit in lectum, & incidit in languorem præ tristitia, quia non est factum sicut cogitabat, & renouata est in eo tristitia, & arbitratus est se mori. Sequitur. Recessit somnus ab oculis meis, & concidi & corrui corde præ sollicitudine, & dixi in corde meo, in quantam tribulationem deueni, & in quos fluctus tristitiæ in qua nunc sum, de superbia & elatione istius dicitur. 2. Mach. 9. Videbatur etiam sibi fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, & montium altitudines in statera appendere, & sydera cœli contingere se arbitrabatur. Tales ergo replētur mœrore tristitiæ, quādo

non

non possunt quod appetunt obtinere. Item oritur ex liuore inuidiæ. nam inuidia est tristitia felicitatis alienæ. vnde Gen. 4. dixit dominus ad Caim qui inuidia torquebatur. Quare iratus es, & cur concidit facies tua? Item Neæ 2. dicitur. Contristati sunt Sanaballath & Thobias, quia venisset homo qui quærebat prosperitatem filiorum Israel. de hoc dicetur diffusius infra capitulo de inuidia. Item oritur tristitia ex furore iracundiæ: & quia ira quandoque solum consistit in corde, quandoque prorumpit exterius in sermone, quandoque vero demonstratur in opere. Ideo dicitur Ecclesiastici. 14. Beatus, vir qui non est lapsus verbo ex ore suo, quantum ad iram quæ demonstratur in verbo, & non est stimulatus tristitia delicti, quantum ad iram quæ demonstratur in opere. Felix qui non habuit animi sui tristitiã, quantum ad iram quæ consistit in corde, vide infra diffusius, de ira. Item oritur tristitia ex languore accidiæ: nam accidia est quædam tristitia spiritus, & languor mentis, vnde Matth. 26. dicitur. Inuenit Iesus discipulos suos dormientes præ tristitia. Item oritur tristitia ex ardore auaritiæ, sicut dicitur Eccl. 5. Quid prodest auaro quod laborauit in ventum? cunctis diebus comedit in tenebris, & in curis multis, & in ærumna atque tristitia. Ecce ergo quod tristitia inseparabiliter comitatur auaritiã, & in acquirendo diuitias, & in possidendo, & in vtendo, & in custodiendo. Quod autem in dimittendo, vel amittendo tristitiam habeat cupidus, vel auarus, patet Matth. 19. vnus adolescens, ait Iesu. Magister bone quid boni faciam vt habeam vitam æternam, & cum dixisset ei Iesus. Si vis perfectus esse vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & cætera. Cum audisset adolescens verba hæc, abijt tristis, erat enim multas possessiones habens. Item oritur tristitia ex dolosa simulatione: Solent enim hypocritæ simulare maturitatem, honestatem, maciem, & tristem faciem cum pallore, vt videantur ieiunijs, vigilijs, & austera abstinentijs macerari, sicut dicitur Matth. 6. Cum ieiunatis nolite fieri sicut hypocritæ tristes. exterminant enim facies suas, vt appareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis receperunt mercedem suam. de omnibus prædictis tristitijs verum est quod dicit Apostolus. 2. Corin. 7. Seculi tristitia mortem operatur. Tandem oritur tristitia ex immensa desolatione, quæ inseparabiliter, incessanter, & æternaliter est in reprobis, in inferno, sicut dicitur Sap. 5. Lassati sumus in via iniquitatis, & perditionis, ambulauimus vias difficiles, viam autem domini ignorauimus, quid nobis profuit superbia? & diuitiarum iactantia quid contulit nobis? transierunt omnia tanquam vmbra. Sequitur. In malignitate autem nostra consumpti sumus. talia dixerunt in inferno hi qui peccauerunt. Similia verba dicebat ille superbissimus Antiochus, qui etiam in hoc mundo sic est atrociter cruciatus, vt infernus eius dum adhuc viueret fuerit inchoatus. In quantam inquit tribulationem deueni, & in quos fluctus tristitiæ? quasi diceret, hæc tribulatio quam patior erat mihi inopinabilis, seu incredibilis, & fluctus tristitiæ qui in me continue irruunt & opprimunt me, cooperiunt, obruunt, & submergunt, sunt inæstimabiles, & ineffabiles, & interminabiles. Quare vero in tantam tristitiam inciderit recognoscit, & peccata sua, sed tardè & inutiliter confitetur dicẽs. Reminiscor malorum quæ feci, & cæ. cognoui ergo quod propterea inuenerunt me mala ista, & ecce pereo tristitia, in terra aliena. Attende quod dicit, pereo, non dicit perij, quasi sit præteritum, nec peribo, quasi futurum, sed pereo semper præsens, quia dãnatio semper est præsens impijs, in inferno, & quasi semper in inchoando.

De gaudio. *Dist.* XXIIII.

DEinde considerandum est de gaudio. Sciendum autem est quod gaudium & delectatio differunt, sicut magis commune & minus commune. Delectatio enim esse potest de omnibus, quæ concupiscimus, siue secundum sensum, siue secũdum rationem: gaudium autem proprie non est nisi de his, quæ secundum rationem appetimus. Vnde in brutis animalibus, bene est delectatio non autem gaudium. in habentibus vero rationem de omnibus, de quibus potest esse gaudium, potest esse delectatio, sed non econuerso. Quandoque enim aliquis sentit delectationem secundum corpus, de qua tamen non gaudet secundum rationem, & sic patet quod delectatio est in plus, quam gaudium. Sciendum autem qualiter nos habeamus, & habere debeamus, circa passionem seu affectionem gaudij. Notãdum est, quod multiplex est gaudium. Est enim gaudium respuendum. s. gaudiũ mũdanorum, & gaudium conseruandum. s. gaudium iustorum, & gaudium appetendum. s. beatorum. Primum est respuendum, quia secum habet annexam vanitatem, vnde non est verum gaudiũ, sed sophisticum. de hoc dicitur Iob. 20. Gaudium hypocritæ ad instar puncti. Item habet admixtam anxietatem. Ioel. 1. Confusum est gaudium a filijs hominum, plus enim est ibi de labore, sollicitudine, & tædio quam de bono, vnde non est purum gaudium, sed multis contrarijs sociatum. Item habet sociam fatuitatem: sæpe enim fiũt in istis gaudijs multæ fatuitates, quæ alias non fierent, & quando redit homo ad conscientiam suam, non inuenit ibi nisi fatuitatem. Prouer. 15. Stultitia gaudium stulto. Item frequenter habet secum iniquitatem, gaudent enim aliqui de simplicium oppressione, Isa. 32. Gaudium onagrorum pascua gregum, idest gaudent superbi diuites, se rapere bona de quibus pasci deberent simplices: tale fuit gaudium Iudæorum qui de traditione Christi gauisi sunt, & pacti sunt pecuniam se daturos Matth. 14. Alij de ruina vel de infortunio proximorum, contra quod ait sap. Prouer. 24. Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in ruina eius, ne exultet cor tuum, ne forte videat dominus, & displiceat ei. Ideo Iob. 31. Si gauisus sum ad ruinam eius, qui me oderat, quasi diceret non. Alij de morte. Contra quod Ecclesiastici. 8. Noli de mortuo inimico tuo gaudere, quoniam omnes morimur. Alij etiam quod longe deterius est, de iniquitatibus suis gaudent, sicut scriptum est Prouer. 2. Lætantur, cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis, sed sicut Prouer. 19. dicitur. Qui gaudet in iniquitate, denotabitur, idest diffamabitur, vel infamis efficietur, vel denotabitur, idest de nota seu scriptura libri vitæ delebitur. Alij iniquè agentibus congaudent adulando, quod est contra Deum & charitatem. Quia sicut ait Apostolus. 1. Corin. 13. Charitas non gaudet iniquitate, congaudet autem veritati. Hæc omnia prædicta gaudia malo fine concluduntur. sicut dicitur Prouer. 14. Extrema gaudij luctus occupat. Item post illud Iob. 21. Tenent tympanum & cytharam gaudent ad sonitum organi. Sequitur. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. ad vitandum tam horrendum finem hortatur Apostolus. 1. Corin. 7. Qui gaudent tãquam non gaudentes, & qui emunt tanquam non possidentes, & qui vtuntur hoc mundo tanquam non vtantur. Et Iacob. 4. Risus vester in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem. Item Iere. 45. dictum est ad Baruch. Ecce quos ædificaui ego destruo, & quos plantaui ego euello, & tu quæris tibi gaudia, noli quærere. De gaudio spirituali. Dicto de gaudio mundiali, Sequitur dicẽdum de gaudio spirituali, quod etiam est multiplex: prouenit enim gaudium spirituale ex dolore contritionis, & feruore dilectionis, ex mœrore compassionis, ex puritate cõscientiæ, & bonorum operum executione, ex amore iustitiæ, & malorum punitione, ex tentationum & tribulationum passione. Est autem gaudium proueniens ex dolore contritionis. de quo dicitur Prouer. 14. Cor quod nouit amaritudinem animæ suæ in gaudio eius non miscebitur extraneus, idest diabolus, vel homo malignus. Deus. n. & tota cœlestis curia congaudent ei, sicut expresse dicitur Lu. 15. De oue perdita quam dominus per deuia quæque requirit, & si inuenerit eam, imponit in humeros suos gaudens. Sequitur. Gaudium maius erit in cœlo super vno peccatore penitẽtiam agente, quam super nonagintanouem iustis, qui non indigent pnĩa. Tota et militans ecclesia congaudere debet, sicut dicitur Lucæ 16. de filio prodigo reuertenti. Epulari & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuẽtus est. Quantum ergo gaudere debet penitens de sua conuersione cum inde gaudeat Deus altissimus, humilitas iustorum hominum, necnõ etiam sublimitas angelorum. Debet aũt gaudere penitens, sicut æger de curatione sua, obsessus de sua euasione, dãnatus ad mortem de sua liberatione. Mirum est aũt quod de dolore gaudium, de amaritudine dulcedo, & de timore securitas oriatur. Item est gaudium proueniens ex feruore dilectionis, sicut docet Apostolus, 1. Corin. 12. Si patitur inquit vnum membrum, compatiuntur oĩa membra, siue glorificatur vnum membrum congaudent oĩa membra. Itẽ Ro. 12 Gaudere cũ gaudentibus flere cum flentibus. Item est gaudium proueniens ex mœrore compassionis, idest ex memoria dominicæ passionis, cum amaritudine recordatæ, oritur gaudium deuotionis. sicut dicitur Isa. 12. Haurietis de profundo mysterio diuinæ pietatis, Aquas. i. abundantiam lachrymarum in gaudio deuotionis, De fontibus. i. de vulneribus abundanter sanguinem semel producentibus, indeficienter vero gratiam promerentibus. Saluatoris, i. Christi. Item Baruth. 5. Gaudentes in Dei memoria. Itẽ est gaudium proueniens ex puritate conscientiæ, & bonorum operum executione. Quantum ad primum dicitur Ecclesiastici. 30. Non est census super censum salutis corporis, & non est oblectamentum super cordis gaudium. Item Ro. 14. Non est regnum Dei esca & potus, sed gaudium & pax in spũ sancto, quantum ad secundum põt intelligi illud Eccl. 1. Religiositas custodiet & iustificabit cor iucunditatem & gaudium dabit. Item est gaudium proueniens ex amore iustitiæ & punitione malorũ. de hac ait Sap. Prou. 21. Gaudium est iusto facere iudicium quando. s. exercetur iustitia, non ex libidine vindictæ, sed ex amore iustitiæ, sine qua respublica non posset stare, & pauor operantibus iniquitatẽ. De iustitia enim gaudent iusti propter vtilitatem reipu. sicut ait Psal. 57. Lætabitur iustus, cum viderit vindictam.

Mali autem videntes, vel audientes iustitiam exerceri terrentur, vt ex terrore pœnæ & si non ex amore Dei, vel iustitiæ desistant a malis, & a suis prauis voluptatibus compescantur. Itē est gaudium proueniens ex tolerantia passionū Iaco. 1. Omne gaudium existimate, cum in tentationes varias incideretis, scientes, ꝙ probatio fidei nostræ patientiam operatur. patiētia autem opus perfectum habet. Item Ro. 12. Spe gaudentes, in tribulatione patientes. Item Matth. 5. Beati estis cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes propter me, gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. Ideo dicebat Apostolus Colo. 1. Gaudeo in passionibus. Exemplo Christi qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem. Hebræ. 12. Communicantibus igitur Christi passionibus gaudete, vt ī reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes. De gaudio beatorum. Dicto de gaudio mundiali & spirituali, dicendum est aliquod breuiter de gaudio cœlesti. Est autem illud purissimum sine contrarij permixtione, plenissimum omnimoda perfectione, perfectissimum ęterna duratione. Est igitur gaudium cœleste purissimum, sine contrarij permixtione. Isa. 2. Gaudium & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus. Item Apoc. 21. Absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors vltra non erit neque clamor neque dolor erit vltra, quæ prima abierūt. Item est plenissimum omnimoda perfectione. Ioan. 16. Petite & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenum. Item Isa. 65. Ecce ego creó Hierusalem exultationem & populum eius gaudium. Notate verba. Non dicit dominus creó in Hierusalem exultationem, vel Hierusalem plena erit exultatione, vel aliquid tale, sed ipsa ciuitas erit exultatio. Nec dicit, dabo populo eius gaudium, vel populus eius erit gaudiosus, sed ipsum gaudium. Sic autem loquitur ad immensitatem gaudij plenius exprimendam, & expressius designandam. Exēplum sicut lamina ferri in medio fornacis ardentissimè tota & totaliter penetratur ab igne, ita ꝙ de lamina & de qualibet eius parte potest dici ꝙ non tantum est ignita, sed ignis, nec tantum lamina continet in se nec comprehendit totum ardorem fornacis. sic quælibet anima beata sic vndiq; tota & totaliter penetratur a gloria vel gaudio. quòd verè potest dici quælibet anima non tantum gloriosa, sed ipsa gloria, non tantum gaudiosa, sed ipsum gaudium. Nec tamen est aliqua adeo gloriosa quæ totam gloriam comprehendat. Sicut signanter designat dominus Matth. 25. Intra in gaudium domini tui. quasi dicat, non in te intrabit gaudium quia tu non posses illud comprehendere. sed tu intrabis in illud sicut in abyssum impenetrabilem, & immensam. Item est perfectissimum duratione, quia æternum. vnde Ioā. 16. ait saluator discipulis suis. Videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet a vobis.

De passionibus irascibilis. *Dist.* XXV.

Post considerationem de passionibus concupiscibilis, Consequenter dicendum est de passionibus irascibilis. Et primo de spe & desperatione. Secūdo de timore & audacia. Tertiò de ira. Circa primum quærūtur octo. Primò vtrum spes sit idem qđ desiderium vel quod cupiditas. Scđo vtrum spes sit in vi apprehensiua, vel in vi appetitiua. Tertiò vtrum spes sit in brutis animalibus. Quartò vtrum spes contrarietur desperatio. Quintò vtrum causa spei sit experientia. Sextò vtrum in iuuenibus, & ebriosis spes abundet. Septimo de ordine spei ad amorem. Octauò vtrum spes conferat ad operationem. Ad primum. s. vtrū spes sit idem quod desiderium vel cupiditas, dicēdum ꝙ spes passionis ex obiecto consideratur, circa obiectum aūt spei quatuor conditiones attenduntur. Primò quidem si sit bonum. Non. n. proprie loquendo est spes nisi de bono, & per hoc differt spes a timore qui est de malo. Scđo vt sit futurū. non. n. est spes de pñti vel de iā habito, & per hoc differt spes a gaudio qđ est de bono pñti. Tertio requiritur ꝙ sit aliquid arduum cum difficultate adipiscibile. nō. n. aliquis dicitur sperare aliquid minimum, qđ statim est in sua ptāte vt habeat. & per hoc differt spes a desiderio, vel cupiditate quæ est de bono futuro absolute. vnde pertinet ad concupiscibilē, spes aūt ad irascibilem. Quarto aūt ꝙ illud arduum sit possibile adipisci. non. n. aliquis sperat id quod oīno adipisci non pōt. & ₰m hoc differt spes a desperatione. Sic igitur patet ꝙ spes differt a desiderio sicut differunt passiones irascibilis a passionibus cōcupiscibilis, & pp hoc spes præsupponit desiderium. sicut & oēs passiones irascibilis præsupponunt passiones cōcupiscibilis. Ad scđm. s. vtrum spes sit in vi apprehensiua, vel appetitiua. dicendū ꝙ cum spes importet extensionem quandā appetitus in quoddam bonum manifestè pertinet ad appetitiuā virtutē. Motus. n. ad res propriè pertinet ad appetitum. actio vero virtutis cognitiuę perficitur non ₰m motū cognoscentis ad res, sed potius ₰m ꝙ res cognitæ sunt in cognoscente. sed quia vis cognitiua mouet appetitiuam repræsentando ei obiectum suum ₰m diuersas rōnes obiecti appræhensi subsequuntur diuersi motus in vi appetitiua. Alius. n. motus sequitur in appetitu ex apprehēsione boni & alius ex apprehensione mali. & similiter alius motus ex apprehensione pñtis, & futuri, absoluti & ardui, possibilis, & impossibilis, & secundum hoc spes est motus appetitiuæ virtutis consequens apprehensionem boni futuri ardui possibilis adipisci. s. extēsio appetitus in huiusmodi obiectum. Ad tertium. s. vtrum spes sit in brutis animalibus, dicēdum ꝙ interiores passiones animalium ex exterioribus motibus deprehendi possunt. ex quibus apparet ꝙ in animalibus brutis est spes, si enim canis videat leporem, aut accipiter auem nimis distantem, non mouetur ad ipsam quasi nō sperans se eam posse adipisci. Si autem sit in propinquo, mouetur quasi sub spe adipiscendi. Vt. n. supra dictum est appetitus sensitiuus brutorum animalium, & etiam appetitus naturalis rerum sensibilium sequuntur apprehensionem alicuius intellectus, sicut & appetitus naturæ intellectiuę, qui dicitur voluntas, sed in hoc est differentia ꝙ voluntas mouetur ex apprehensione intellectus coniuncti, sed motus appetitus naturalis sequitur apprehensionem intellectus separati, qui naturam instituit. & similiter appetitus sensitiuus brutorum animalium, quæ etiam quodammodo instinctu naturali agunt. vnde in operibus brutorum animalium & aliarum rerum naturalium apparet similis processus, sicut in operibus artis, & per hunc modum in brutis animalibus est spes, & desperatio. Ad quartum. s. vtrum desperatio sit contraria spei. dicendum ꝙ sicut supra dictum est in mutationibus inuenitur duplex cōtrarietas, vna ₰m accessum ad contrarios terminos, & talis cōtrarietas sola inuenitur in passionibus concupiscibilis, sicut amor & odium cōtrariantur. Alio modo per accessum & recessum respectu eiusdem termini, & talis contrarietas inuenitur in passionibus irascibilis: obiectum autem spei qđ est bonum arduum habet quidem rōnem attractiui prout consideratur cū possibilitate adipiscēdi, & sic tendit in ipsum spes, q̄ importat quendam accessum. Sed ₰m ꝙ consideratur cū impossibilitate obtinendi habet rōnē repulsiui qa vt dr̄ in 4. Ethi. cum ventū fuerit ad aliquid impossibile, tunc hoīes discedūt, & sic respicit hoc obiectum desperatio. vñ importat motum cuiusdā recessus, & pp hoc cōtrariatur spei sicut recessus accessui. Ad quintū. s. vtrū experiētia sit causa spei. dicendū ꝙ sicut supra dictū est, obiectū spei est bonū futurum arduum possibile adipisci. Pōt ergo aliquid esse spei causa, vel quia facit hoī aliqđ esse possibile. vel qa facit eū æstimare aliqđ esse possibile. Primo modo est cā spei oē illud qđ auget ptātem hoīs, sicut diuitiæ. fortitudo, & inter cætera ēt experientia. nā p experiētiā homo acqrit facultatem aliquid de facili faciendi. Et ex hoc sequitur spes. vnde Vegetius dicit in libro de re militari. Nemo facere metuit, quod se bene didicisse confidit. Alio modo est causa spei omne illud quod facit alicui æstimationem, ꝙ aliquid sit sibi possibile. Et hoc modo doctrina, & persuasio quælibet pōt esse causa spei, & sic ēt experientia est causa spei, in quantū. s. per experientiam fit homini æstimatio, ꝙ aliquid sit sibi possibile, qđ impossibile ante experientiam reputabat, sed per hunc modum experientia pōt ēt esse causa defectus spei: quia sicut per experientiam fit homini æstimatio, ꝙ aliquid sit sibi possibile, quod reputabat impossibile, ita econtrario per experientiam fit huiusmodi æstimatio, ꝙ aliquid non sit sibi possibile, quod possibile æstimabat. Sic ergo experientia est causa spei duobus modis. causa aūt defectus spei vno modo, & pp hoc magis dicere possumus eam esse causam spei. Ad sextum. s. vtrum in iuuenib. & ebriosis spes abūdet, dicendum, ꝙ iuuentus est causa spei propter tria, ut philosophus dicit in secundo Retho. Et hæc tria pñt accipi scđm tres diuisiones boni, quod est obiectum spei, quod est futurum, & arduum, & possibile, ut dictum est. Iuuenes enim multum habent de futuro, & parum de præterito, & ideo: quia memoria est præteriti, spes aūt futuri, parum habeat de memoria sed multum viuunt in spe. iuuenes ēt propter caliditatem naturæ habent multos spiritus, & ita in eis cor ampliatur. Ex amplitudine aūt cordis est, ꝙ aliquid ad ardua tendat, & ideo iuuenes sunt animosi, & bonæ spei. similiter ēt illi, qui non sunt passi repulsam, nec experti impedimenta in suis conatibus de facili reputāt aliquid sibi possibile, vnde & iuuenes, & propter inexperientiam impedimentorum, & defectuum de facili reputant aliquid possibile, & ideo sunt bonæ spei duo ēt istorum sunt in ebrijs. s. caliditas, & multiplicatio spirituum propter vinum, & verum in consideratione periculorum, uel defectuum, & propter eandem rationem ēt oēs stulti, & deliberatione non vtentes omnia tentāt, & sunt bonæ spei. Ad septimū. s. vtrum spes sit causa amoris. Dicendum ꝙ spes duo respicit. pt. n. respicere sicut obiectum bonum speratum. sed quia speratum est arduum possibile. fit aūt aliqñ aliquod arduum possibile nobis, non per nos, sed per alios. Ideo spes ēt respicit id per quod fit nobis aliquid possibile. Inquantum igitur

spes

spes respicit bonum speratum spes ex amore causatur. Non enim est spes, nisi de bono desiderato & amato. inquantum verò spes respicit illum per quem fit nobis aliquid possibile, sic amor causatur ex spe, & non econuerso. Ex hoc enim ꝙ per aliquid speramus nobis posse prouenire bona, mouemur in ipsum sicut in bonum nostrum, & sic incipimus ipsum amare. Ex hoc enim ꝙ amemus aliquem non speramus, de eo nisi per accidens, inquantum .s. credimus nos te amari ab ipso vnde amari ab aliquo facit nos sperare de eo. sed amor eius causatur ex spe quam de eo habemus. Ad octauum. s. vtrum spes adiuuet operationem dicẽdum ꝙ spes per se semper habet ꝙ adiuuet operationem intendendo ipsam, & hoc ex duobus. Primo quidem ex ratione sui obiecti, ꝙ est bonum arduum possibile. Aestimatio enim ardui excitat attẽtionem. ęstimatio vero possibilis, non retardat conatum. vnde sequitur ꝙ homo intentè operetur propter spem. Secundo vero ex rõne sui effectus, spes enim vt supra dictũ est causat delectationẽ quæ adiuuat operationem, vt supra dictum est, vnde spes operationem adiuuat. Ex prædictis collige ꝙ spes, & est passio & est virtus. vna videlicet de virtutibus Theologicis. Et cõueniunt hęc & illa, quia vtraque est quædam expectatio boni futuri, non cuiuscunque sed ardui. desiderium .n. de quo dictum est supra. est respectu boni futuri cuiuscunque magni vel parui, ardui, vel nõ ardui, & timor est respectu mali futuri cuiuscunque magni, vel parui, sed spes est respectu boni futuri ardui. Differunt aũt spes secundum ꝙ est passio, & scd̃m ꝙ est virtus. quia spes sm̃ ꝙ est virtus, est certa expectatio futuræ beatitudinis, ex gratia & meritis proueniens. sed secundum ꝙ est passio, est expectatio non certa alicuius boni futuri ex ratione, vel coniectura probabili cum confidentia diuinæ bonitatis proueniens. Ex his intellige differentias inter spem secundum ꝙ est virtus, & scd̃m ꝙ est passio. nam vna est expectatio certa, alia non certa. vna est de bono increato & ęterno, alia de bono creato & tpali. vna prouenit ex gratia & meritis, alia non. Sciendum aũt est, ꝙ spes aliqñ accipitur largè pro expectatione boni futuri cuiuscumque ardui, vel non ardui. sicut dicimus, ꝙ agricola laborat spe fructus percipiendi, & mercator in spe lucri acquirendi, & generaliter oĩs artifex operatur in spe finis sui operis assequendi. Alio modo dr̃ spes ꝓprie pro expectatione boni futuri ardui vt dictum est. quæ videlicet expectatio prouenit ex aliqua probabili rõne, quæ tñ est minus principalis, & ex confidentia adiutorij diuinæ bonitatis misericorditer affuturi, sicut videmus, ꝙ aliquis iuuenis delicatus constanter artissimam religionem ingreditur. Nam suæ debilitatis oblitus sperat diuinum sibi adiutoriũ affuturum. Alius austeram assumit pœnitẽtiam. alius longas peregrinationes, & duras. alius labores, & pericula, quæ omnia videntur excedere vires eorum, qui propter firmam spem quam habẽt in dño talia aggredi non verentur. Hoc modo decet oẽs hoĩes esse bonę spei, vt videlicet sperent speranda de diuina misericordia confidendo, & ei principaliter innitendo, scd̃m illud Psal. In Deo sperauit cor meum & adiutus sum. Ad hanc hortatur Sap. Ecclesiastici. 2. Respicite filij nationes hominum, & scitote quia nullus sperauit in dño & confusus est. Maximè vero decet & expedit reges, & principes esse magnæ spei in magnis arduis, & periculosis negocijs, ꝑsertim, cum pro iustitia conseruanda, & vtilitate reipublicæ procuranda vel defendenda hæc attentant, & tanto magis decet eos esse bonæ spei, quanto negotia instiuta sunt & magis cõia, quãto & potestas ciuilis, abundantia diuitiarum, & nobilitas generis eis amplius suffragantur, dummodo non nimis in istis confidant, sed hoc quasi pro nihilo habẽtes diuinæ misericordiæ principaliter innitantur. Exemplo illius nobilissimi Principis, Iudæ .s. Machabæi, de quo sic dicitur. 2. Machab. 15. Machabæus semp confidebat enim omni spe auxilium sibi a domino affuturum, & hortabatur suos ne formidarent ad aduentum nationum, sed in mente haberent adiutorium sibi factum de cœlo, & nunc sperarent ab omnipotente sibi victoriam affuturam. Exemplum etiam habemus. 2. Paral. 13. Quod cũ Hieroboam Rex Israel cũ octingentis milibus venisset ad pugnandum contra Abya regem Iuda, dixit Abya ad Hieroboam & exercitum eius. Habetis grandẽ populi multitudinem, in exercitu autem nostro dux Deus. Filij Israel nolite pugnare contra dñm, quia vobis nõ expedit. Sequitur. Perterruit Deus Hieroboam, & oẽm Israel qui stabat ex aduerso Iuda & Abya, & corruerunt ex Israel vulnerati quingenta millia virorum fortium. humiliatique sunt filij Israel in tpe illo, & vehemẽtissime confortati sunt filij Iuda, eo ꝙ sperassent in dño Deo patrũ suorũ. Ad hoc ẽt sunt excẽpla innumera in scriptura sacra, quæ causa breuitatis omittimus. Sed de mũdanis hominibus dr̃ Sap. 3. Vacua est spes illorum. nec mirũ, quia non in Deo sed in vanitate confidunt. videlicet in opulentia diuitiarum tpaliũ. Sicut de impio dr̃ in psal. Ecce homo qui nõ posuit Deum adiutorem suum, sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum. Propter quod Apostolus Thimotæum admonet dicens. 1. Thi. 7. Diuitibus huius sæculi præcipe non sublime sapere, nec sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo. Et Sap. ait Eccl. 31. Beatus diues, qui inuẽtus est sine macula, & qui post aurum non abijt, nec sperauit in pecunię Thesauris. Alij in potestate ciuili, sicut reges, & principes solent cõfidere in multitudine virorum militarium. cõtra quos Psal. ait. In te inimicos nostros ventilabimus cornu, & in noĩe tuo spernemus insurgentes in nobis, nõ enim in arcu meo sperabo, & gladius meus non saluabit me. quasi dicat. sperent alij in multitudine bellatorũ, sed ego in Deo meo sperabo. Idem ẽt dicit. In Deo speraui, non timebo quid faciat mihi homo. Non .n. saluatur rex per multam virtutem, & gigas non saluabitur in multitudine virtutis suæ. Alij sperant in multitudine amicorum carnalium, affinitate consanguinitate, seu quocunque fędere coniunctorum. Contra tales ait dñs per Prophetam Hier. 17. Maledictus homo qui confidit in homine: & ponit carnem brachium suum, & a dño recedit cor eius. Item Isa. 30. Vę filij desertores dicit dñs, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, & hñtes fiduciã in vmbra Ægypti, & erit vobis fortitudo Pharaonis in confusionẽ, & fiducia vmbræ Ægypti in ignominiam. Aduerte ꝙ qñcunq; filij Israel in necessitatis tpe quasi de dño diffidentes ad humanum auxilium recurrebãt, dñs humiliabat eos coram inimicis suis. Quando vero conuertebantur ad eum de sua misericordia confidentes liberabat eos, sicut patet exemplis innumeris in scriptura. Alij sperant in excellẽtia naturalium, videlicet iuuentute, fortitudine, pulchritudine, sanitate, nobilitate generis, & huiusmodi. Ex his .n. quædam spes vana consurgit, qua promittit homo se diu victurum. Magna quidem, sed non ita scire facturum, honores, & diuitias adepturum, mundi bonis vsurum, & sua iuuenilia desideria impleturum, ante mortem pęnitentiam salutarem acturum, & in morte sensum viuacem, ordinatam memoriam, vsum loquelæ, & actum discretionis necessariæ ac debitę prouidentię habiturum, sed revera vanissima, falsissima, immo omnis erronea est spes ista, cum sit contra Deum, contra rõnem, & cõtra quotidianam experientiã. sicut diligenter intuenti luce clarius innotescit. Ait .n. Sapiens Sap. 5. Spes impij quasi lanugo est, quæ à vento mouetur, & tanquã spuma gracilis, q̃ a procella dispergitur, & tanquã fumus, q̃ à vento diffusus est, & tanquam memoria hospitis vnius diei prætereuntis. Hæc spes adeo seducit homines, vt vix inueniatur aliquis, qui in mortis articulo positus, & iam extremo spũ constitutus, & ab omnibus desperatus non speret adhuc euadere, & recuperare corporis sanitatem, qua spe stultissima circumuentus negligenter agit ea quæ animæ pertinent ad salutẽ. Huius exemplum habemus. 2. Mach. 9. de impijssimo Antiocho, qui a Deo percussus plaga insanabili, ita vt de corpore impij vermes scaturirent, ac viuentes in doloribus carnes eius effluerent, odore ẽt illius, & fętore exercitus grauaretur, dicebat tamen. Ego infirmitate graui apprehensus necessarium duxi pro communi vtilitate curam habere, non desperans memetipsum. sed multam spem habens effugiendi infirmitatem, ecce in desperatum statu positus, non desperabat. Item de negocijs extrinsecis curam habens, de salute animæ non curabat. Isto modo decipiuntur & excęcantur penè omnes homines in extremis. Ex pręmissis satis patet quid sit de desperatione dicendum. Sicut enim expedit omni homini præcipuè Regibus & Principibus sperare sperãda, sic expedit nõ sperare non speranda. Et sicut sperare non speranda est præsumptuosa temeritas, sic desperare speranda est meticulosa timiditas, & si nullos homines decet esse timidos, & pusillanimes, multominus decet Reges & Principes, quos oportet magna & ardua tractare negocia, & grauia interdum subire pericula pro republica conseruanda. vnde in eis periculosa esset desperatio. Sicut dicitur. 2. Reg. 2. An ignoras, ꝙ periculosa sit desperatio. Vere periculosa, quoniam ante aggressionem negocij deijcit animum & eneruat virtutem, vt nullum bonum negocium audeat attẽtare. Sicut dicitur Prouer. 24. Si desperaueris, in die angustiæ imminuetur fortitudo tua. Post aggressionem vero aut desperatio facit desistere ab incepto & minum dimittere imperfectum, & terga vertere inimicis, in prælio, aut ruptis discretionis habenis, & prorsus iudicio rationis oblito ad instar beluæ rabie sæuientis. interdum in mortem præcipitat miserum peccatorem, & perditionis Abyssum. Vnde Ephe. 4. Desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ in operationem omnis immunditiæ. Et Hiere. 18. Dicunt impij domino eos misericorditer reuocanti. Desperauimus, post cogitationes nostras ibimus, & vnusquisque prauitatem cordis sui mali faciemus. Nonnunquam etiam homines desperati & ipsa desperatione excæcati in seipsos crudeliter sæuientes in mortem se præcipitãt corporalem. Alij namque flammis se perimũt, alij in aquis se submergũt. alij gladio se trucidant, alij præcipitant se collidunt & pereunt. alij laqueo se suspẽdũt.

alijsque

alijsque modis varijs, vitam sibi miseram extorquentes, irremediabiliter sibi iam corporum quam animarum æternam perditionem acquirunt. De desperatione sequitur infra libro tertio.

De timore & audacia. *Dist.* XXVI.

Deinde considerandum est de timore & audacia. Circa timorem consideranda sunt quatuor. Primo de ipso timore. Secundo de obiecto eius. Tertio, de causa. Quarto, de eius effectu. Circa primum quæruntur quatuor. Primò vtrum timor sit passio animæ. Secundò, vtrum sit passio specialis. Tertiò vtrum sit aliquis timor naturalis. Quartò de speciebus timoris. Ad primũ. s. vtrum timor sit passio animæ. Dicendum q inter cæteros animæ motus post tristitiam timor magis rationem obtinet passionis. Vt enim supra dictum est, ad rationem passionis primo quidem pertinet q sit motus passiuę virtutis, ad quam, s. comparatur suum obiectum per modum actiui mouentis, eo q passio est effectus agentis, & per hunc modum etiam sentire & intelligere dicitur pati. Secundo modo magis propriè dicitur esse passio motus appetitiuę virtutis. & adhuc magis propriè motus appetitiuę virtutis habentes organum corporale, qui fit aliqua cum transmutatione corporali, & adhuc proprijssimè illi motus passiones dicuntur, qui importent aliquod nocumentum. Manifestum est autem q timor cum sit de malo, ad appetitiuam potentiam pertinet, quæ per se respicit bonum & malum, pertinet autem ad appetitũ sensitiuum. fit enim cum quadam transmutatione. s. cum contractione vt Dam. dicit. Et importat etiam habitudinem ad malum secundum q malum habet quodammodo victoriam super aliquem. vnde verissimè sibi competit ratio passionis, tamen post tristitiam, quæ est de malo præsenti, nam timor est de malo futuro, q non ita mouet sicut præsens. Ad secundum. s. vtrum timor sit passio specialis Dicendum q passiones animæ recipiũt speciem ex obiectis. vnde specialis passio est, quæ habet speciale obiectum, timor autem habet speciale obiectum sicut & spes. Sicut enim obiectum spei est, bonum futurum arduum possibile adipisci, ita obiectum timoris, est malum futurum difficile, cui resisti non potest, vnde timor est specialis passio animæ. Ad tertium. s. vtrum sit aliquis timor naturalis. Dicendum q aliquis motus dicitur naturalis, quia ad ipsum inclinat natura. Sed hoc contingit dupliciter. Vno modo quando totum perficitur a natura absque aliqua operatione apprehensiuę virtutis. sicut moueri sursum est motus naturalis ignis, & augeri est motus naturalis animalium & plantarum. Alio modo dicitur motus naturalis, ad quem natura inclinat, licè: non perficiatur nisi per apprehensionem, quia sicut supra dictum est, motus cognitiuæ, & appetitiuæ virtutis reducuntur in naturam sicut in primum principium. & per hunc modum etiam ipsi actus apprehensiuæ virtutis, vt intelligere, sentire, & memorari, & etiam motus appetitus animalis, quandoque dicuntur naturales, & per hunc modum potest dici timor naturalis. & distinguitur a timore non naturali secundum diuersitatem obiecti. Est enim vt Philosophus dicit in 2. rheto. timor de malo corruptiuo quod natura refugit propter naturale desiderium essendi, & talis timor dicitur naturalis. Est iterum de malo contristatiuo, quod non repugnat naturæ, sed desiderio appetitus, & talis timor non est naturalis. sicut etiam supra amor, concupiscentia, & delectatio distincta sunt per naturale & non naturale. Sed secundum primam acceptionem naturalis, sciendum est quod quædam de passionibus animæ quandoque dicuntur naturales, vt amor, desiderium & spes, aliæ vero naturales dici non possunt, & hoc ideo quia amor & odium desiderium & fuga important inclinationem quandam ad prosequendum bonum & fugiendum malum, quæ quidem inclinatio pertinet & ad appetitum naturalem, & ideo amor quidem naturalis est, & desiderium vel spes potest quodammodo dici etiam in rebus naturalibus cognitione carentibus. Sed aliæ passiones animæ important quosdam motus, ad quos nullo modo sufficit inclinatio naturalis. vel quia de ratione harum passionum est sensus, seu cognitio, sicut dictum est q apprehensio requiritur ad rationem delectationis, & doloris, vnde quę carent cognitione non possunt dici delectari vel dolere. aut quia huiusmodi motus sunt contra rationem inclinationis naturalis, puta quòd desperatio refugit bonum propter aliquam difficultatẽ, & timor refugit impugnationem mali contrarij ad quod est inclinatio naturalis, & ideo huiusmodi passiones nullo modo attribuuntur rebus inanimatis. Ad quartum. s. de speciebus timoris, dicendum quod Damas. lib. 2. assignat quinque species timoris, videlicet, segniciem, erubescentiam, verecundiam, admirationem, stuporem. Quorum numerus, & differentia sic sumitur, quia timor sicut dictum est. est de futuro malo, quod excedit potestatem timentis, vt. s. q ei resisti non possit. sicut autem bonum hominis, ita & malum potest cõsiderari vel in operatione ipsius, vel in exterioribus rebus. In operatione autem ipsius hominis potest dupliciter malum timeri. Primo quidem labor grauans naturam, & sic causatur segnicies, cum aliquis refugit operari propter timorem excedentis laboris. Secundo turpitudo lædens opinionem, & sic si turpitudo timeatur in actu committendo est erubescentia, si autem sit de turpi iam facto est verecundia. Malum autem quod in exterioribus rebus consistit triplici ratione potest excedere hominis facultatem ad resistendum. Primo quidem ratione suæ magnitudinis. cum. s. aliquis considerat aliquod magnum malũ, cuius exitum considerare non sufficit. & sic est admiratio. Secundo ratione dissuetudinis. quia. s. aliquod malum inconsuetum nostræ cõsiderationi offertur, & sic magnum est in nostra reputatione, & hoc modo est stupor qui causatur ex insolita imaginatione. Tertio modo ratione improuisionis. quia. s. præuideri non potest, sicut futura infortunia timentur, & talis timor dicitur Agonia. Et nota quod admiratio & stupor species sunt timoris, sed admiratio, quæ est de magno malo, & stupor qui est de malo insolito. vnde potest dici quod sicut segnicies refugit laborem exterioris operationis, ita admiratio & stupor refugiunt difficultatem considerationis rei magnæ & insolitæ siue sint bona siue mala, vt hoc modo se habeant stupor & admiratio ad actum intellectus, sicut segnicies ad exteriorem actum. Admirans enim refugit in præsenti dare iudicium de eo quod miratur, timens defectum, sed in futurum inquirit. Stupens autem timet & in præsenti iudicare, & in futuro inquirere. vnde admiratio est principium philosophandi, sed stupor est phylosophicę considerationis impedimentum. Item assignantur a magistris, & sanctis septem species timoris. Est enim timor naturalis, mundanus, humanus, seruilis, initialis, filialis siue castus, & reuerẽtiæ. Timor naturalis, est quo naturaliter horret homo quicquid est naturæ contrarium vel nociuum, iste non est meritorius, vel demeritorius, sed indifferens: quia non subijcitur libero arbitrio, hoc timore omnis homo timet in mari & in omni periculo præcipuè in morte: vnde Christus, vt verum corpus humanum se habere ostenderet, imminente passione cœpit pauere & tędere, sicut dicitur Marci. 14. Et ex vehemẽtissimo passionis horrore factus in Agonia sudorem sanguineum emisit, quando factus est sudor eius tãquam guttę sanguinis decurrentis in terram Lucæ. 22. Quia licèt ipse ardentissimo desiderio pro salute nostra quæreret passionem secundum iudicium rationis, & imperium diuinitatis, tamen sensualitas naturaliter horrebat mortem, vnde secundum motum sensualitatis orabat. Pater si fieri potest transeat a me calix iste Matth. 26. sed secundum iudicium rationis dicebat, verumtamen nõ sicut ego volo sed sicut tu. Isto timore fugit Helyas a facie Iezabel. 2. Reg. 18. Istum timorem etiam viri sancti communiter habent in morte, vt siquid est in eis purgandum ipso pauore purgetur, vel quia timet anima separata a carne, & intrare regionem sibi prius ignotam. Vnde in vitis patrum legitur, quod cum quidam pater desideraret videre quomodo anima iusti de corpore egrederet. transiens per quandam villam vidit quendam peregrinum solum in platea iacentem, & quasi in extremis laborantem, & Michaelem & Gabrielẽ de cęlo descendentes, & ei assistentes, vnus ad dexteram, alter ad sinistram & rogabant animam de pręcepto Dei vt a corpore egrederetur, quæ timens nolebat corpus relinquere. & dixit Michael ad Gabrielem, sume hanc animam vt regrediamur. Rñdit Gabriel. missi sumus a dño vt sine dolore & violentia eijciatur. Cum hæc clamarent ad dñm, misit dñs Cytharistam Dauid cum Cantoribus Cœlestis Hierusalẽ. Quorum cantus audiens anima peregrini inter manus Angelorũ exiuit, & cum gaudio in cœlũ deducta fuit. Notandũ q non est mirum si sci & iusti mortem timent. De quibus Prouer. 28 Iustus quasi Leo confidit. Et 30. eiusdem. Leo fortissimus bestiarum ad nullius pauebit occursum. cum ipse Leo vt dicunt naturales septem timeat, vt patet ex libro Isidori & historia trãsmarina. s. stratam publicam, strepitum rotarum, & ignẽ, & quoddam aĩal quod dr̃ Lazaimi. a cuius ferocitate vix pt aliqua bestia esse tuta, & quoddam aĩal paruum qd dr̃ Leotopholos, de cuius carnibus comedens Leo intoxicat a venatoribus, & occidit. vñ illud aĩal maximè odiunt Leones. & si pñt illud inuenire occidũt, quia paruum est. non tñ inde gustant. Item timet Leo venatorũ ingenia siue artificia, vt pedicas, & chordas, võ cauda delet vestigia sua. Itẽ timẽt Leones suorũ custodum flagella. võ aliqñ catulos innoxios verberãt corã eis, vt discant timere. Sic ista sepiẽ debent timere hoies. s. stratam mortis publicã, per quã necesse est oẽs incedere. strepitus rotarum. s. cõminationes, & verba vtriusq; testamenti: ignẽ inferni & purgatorij: seritatẽ summi iudicis, Texicum pctĩ, venatorũ. i. dæmonũ astutiã, flagella pñtia bonorũ & malorũ. Timor mũdanus est quo timet hõ amittere tpalia q̃ habet, vel non consequi q̃ desiderat & non bẽ. i. tantũ q præeligit aliquid facere contra Deũ q̃ habita perdere vel desiderata nõ cõsequi. Primo modo peccauit Pharao opprimens filios Israel iniustè, ne multipli-

multiplicarentur & adderentur inimicis suis, & dãnificarent eũ in rebus. Exo. 1. Sic Herodes occidens pueros, volans occidere Iesum, timens ne auferret ei regnum. Matth. 2. Item Iudæi. Io. 11. Ne fortè veniant Romani, & tollãt locum, &c. Similiter Pilatus timens amittere Præsidentiæ dignitatem, Christum tradidit ad mortẽ, cum tñ prius per multas vias conatus fuisset liberare eũ. Audito enim: Secundũ legem debet mori, quia filiũ Dei se fecit, timuit, sicut dr̃ Io. 19. Sed tñ audito postea: Si hunc dimittis, nõ es amicus Cęsaris: tradidit eũ vt crucifigeretur. De hoc Iob 6. Qui timet pruinã, irruet super eũ nix. Greg. Aliquis peccatorũ suorũ cõscius, ea q̃ possidet indigentibus largiri desiderat; sed th ut da tis rebus egeat, ipse formidat. Cumq; carnis subsidia reseruanda trepidus pparat, ab alimentis misericordiæ animã necat: & cum in terra parit inopiã metuit, ęternam sibi abundantiam supernæ refectionis abscindit. Nõ sic Tobias faciebat, qui potius volebat amittere tpalia, q̃ opera misericordiæ dimittere. Tob. 1. Sancti ista tpalia quasi nihil reputabant, ideo ea amittere pp Deum nõ timebant. Hierem. 4. Aspexi terram, & ecce vacua est, & nihil. Iob 1. Dñs dedit, dñs abstulit. Item in Dial. 20. Cum quidã malitiosus incendisset omnia bona Stephani viri Dei, & quidam diceret ei hic plangens, & diceret: Væ pater quid tibi cõtigit. Ille quasi nihil se amisisse reputans respondens ait: Quid contigit mihi, plangens eius qui fecerat peccatum, nihil reputans damnum suum: sed se potius reputans excommunicatum esse. Item dr̃, q cum quidã Philosophus in ciuitate obsessa amisisset omnia bona sua, adductus nudus corã Rege, qui ciuitatem ceperat, ridebat; & cũ quæreretur quare hoc responderit, eo q nihil amiserat: quia sensum suũ, & bona interiora sua adhuc integre habebat. Et cum dicerent assistentes, immo vxorem, & filias, & diuitias, dixit: Non est tuum quod fortuna facit tuum. Ista enim erant fortunæ, nõ mea. Item timor mũdanus est, qñ aliquis pp amorem quẽ habet, ne deficiant ei tpalia Deum non timet amittere, ea vel iniustè acquirendo, vel retinendo, vt villicus iniquitatis, qui timens defectum horũ defraudabat dñm suum. Luc. 16. Item seruus inutilis, qui talentum Dñi abscondit in terra. Matth. 25. Item de eo qui mnam reposuit in sudario. Luc. 19. Scire autem debent mundani, q Deus est timentibus se thesaurus omnium bonorum indeficiens. Vnde Psal. Nihil deest timentibus Deũ. Isa. 33. Timor Dei ipse thesaurus eius. Item sicut paradisus vbi est abundantia sine defectu. Eccl. 40. Timor Dei, sicut paradisus Dei in benedictionibus, & super omnem gloriam operuerunt illum. s. timentem Deum benedictiones: vnde possumus dicere, quod dr̃ in Psal. Inquirentes aũt Dñm non mi. &c. Et Tob. 10. Omnia in te vno habentes nõ debemus te dimittere ire a nobis. Aug. Fœlix Christiana religio, quę omnia possidet in omnium possessore. Item in vita Iohãnis Eleemosinarij dr̃, q cum quidam redargueret eum, q ita largas elemosinas faciebat, & q nõ posset sufficere dicerent: Ait q totus populus Alexandriæ, si daret ei, immo totus mundus non posset euacuare infinitos thesauros misericordiæ Dei. Idem quanto plus dabat, tanto plus abundabat. Timor humanus est, qñ minus timet homo pellis suæ, & nascitur ex nimio amore corporis proprij, & vitę præsentis, iste est culpabilis, quia plus vellet homo peccare, q̃ vitam perdere, vel quàm grauem dolorem corporis sustinere. A tali timore nos reuocat Dñs. Matth. 10. dicens: Nolite timere eos qui occidũt corpus, animã autem non possunt occidere: sed potius eum timete qui potest corpus & animã perdere in gehennã. Item Prou. 29: Qui timet hoĩem, cito corruit. Chrysost. Facilè deuiat a iustitia, qui in causis plus hominem, q̃ Deũ formidat. Ideo dicebat Psal. Non timebo quid faciat mihi homo. Qui hoc timore terrentur, similes sunt Adæ Gen. 3. Qui plus voluit facere voluntatẽ vxoris suæ, quàm Dei, timens, vt dicit Aug. eã contristari. Itẽ Petro, qui timore mortis, vel incommodi tpalis ter negauit Deũ. Item discipulis, qui hoc timore Iesu relicto fugerũt. Matth. 26. Mar. 14. Luc. 22. Contra quos Matth. 10. Luc. 12. Nolite timere eos, qui occidunt corpus. Et nota, q septẽ rationibus, non sunt timendæ pœnæ, vel mors corporis pp Deum illata. Prima ratio pp diuinam voluntatem, quæ hoc dicit: Nolite timere, &c. vt supra. Et super Genes. 22. dicit Iosephus, q Isaac audiens, q Deus præceperat hæc patri, & q vellet eum mori, ille qui eum patri dederat, libenter voluit ligari & immolari. Secundò pp Dei fidelitatem & largitatem, a quo corpus & membra habemus, & qui debet & promisit ista cum multo præmio restituere, si pp eum amiserimus. Sic dicebant illi boni fratres, de quibus 2. Mach. 7. Quorum vnus dixit: E cęlo ista possideo; sed pp Dei leges hæc ipsa despicio: quia ab ipso me ea recepturũ spero, hæc dicebat membra exponens martyrio. Item quidam dicebat: Non debeo timere asinum miserum amittere in seruitio dñi fidelissimi, qui pro eo amisso in seruitio eius reddet mihi nobilissimũ dextrarium. Tertiò pp eiusdem dñi seueritatem, quia aut trademus ei carnem puniendam pp ea, quæ fecit tpaliter, aut ipse puniet eam ęternaliter. Item quidam paterfamilias bene se torquebat, de quo in vitis patrum dr̃, q cum seruaretur mortuus, circa mediam noctem resurgens terruit omnes quĩ aderant, vadens ad ecclesiam Deo gratias agens, res suas in partes tres diuidẽs: vnam vxori relinquẽs: aliam filiis: tertiam pro Deo distribuens. Hinc fugit ad eremum, cellam faciens iuxta fluuium congelatum, & vestitus se balneabat, & egrediens vestimenta sinebat congelari ad carnem, postea in balneum calidissimum intrabat, & hoc sustinebat successiuè quantum poterat vsque ad mortem: & cum de his, & de aliis ab aspectantibus argueretur, dicebat: Si vidissetis quæ vidi, eadem vel ampliora mecum faceretis: & referebat, q in exitu suo a corpore vir lucidus duxit eum contra ortum Solis vsque ad vallem infinitæ magnitudinis, cuius vnum latus plenum erat flammis feruentibus, aliud gelu & furenti grandine, & erant ipsa latera plena animalibus, quæ cum non possent sustinere ignis vehementiam, transibant ad gelu, & econuerso. Post duxit eum per tenebras densissimas: post disparuit ibi, & vidit globos ignium de baratro ascendentium, & inde ascendẽtes & recidentes homines ignitos ad fauillarum modum, & fœtorem sensit inde exalãtem intollerabilem, & fletum audiuit, etiam eiulatum incomparabilem, & teterrimos dæmones forcipes igneos, & fuscinulas tenentes, & eum capere volentes, & proiicere in fornacem. Tunc is qui eum dimiserat, apparuit ei in mediis tenebris quasi stella inhibens dæmonibus, ne eum tangerent, quia iudex præceperat eum reduci ad corpus, vbi si vellet pœnitentiam ageret. Quem postquam duxit ad loca requiei reduxit eum ad corpus. Hoc etiam factum, vel simile refert Beda in gestis Anglorum. 5. li. 3. ca. Et hunc patremfamilias vocat Drichtelmen: & accidit, vt ait ab Incarnatione Domini D C. & 1. c. 6. De cuius etiam visione plura alia refert. Idem verò refert Grego. dial. 4. lib. 32 ca. de quodam Petro facto eremita, qui antequam eremum peteret, in infirmitate grauatus defunctus est: sed protinus vitæ restitutus inferni supplicia, & innumera flammarum loca se vidisse testabatur, & quosdam potentes huius sæculi ibi suspensos vidisse, vbi cum mergeretur, prohibuit angelus corpus eius dicens, egredere, & qualiter tibi viuendum sit attende. Qui ad vitam rediens, adeo carnem suam vigiliis, & ieiuniis affligebat, vt si lingua taceret, quæ viderat & audierat & timuerat, conuersatio loqueretur. Quartò pp carnis contrarietatem quam habet cum spiritu. Gal. 5. Hæc enim sibiinuicem aduersantur, vt Iacob & Esau. Genes. 25. Collidebantur in vtero eius paruuli. Hierony. Quocunque me verto mecum inimicum porto. Vnde quidam sanctus Abbas, cum esset excæcatus, dicebat: Gratias ago Deo, qui vindicauit me de aduersario meo, qui tot mala mihi solebat facere per istos duos proditores, & raptores. s. oculos quos destruxit. Thren. 3. Oculus meus deprędatus est animam meam. Quintò pp animæ pretiositatem, & corporis vilitatem. 2. Corinth. 4. Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus. Multi autem sunt, vt rusticus quidam, qui vadens ad forum ocreas vilissimas portabat super humeros suos, magis volens nudos pedes lædere, quàm ocreas. Item fuit quidam præpositus, cui (vt dr̃ parabolicè) quidam Rex commendauit filiam suam, vt eã delicatè nutriret sub periculo vitæ suæ, & canem suum, vt eum qualitercunque in vita seruaret, & ligatum teneret, ne in filiam insurgeret. Qui econtrario ita canem omnibus delitiis impinguauit, & filiam ita fame & miseria afflixit, q canis rupto vinculo puellam non valentem resistere interfecit. Canis iste est corpus, filia anima, Rex Deus, præpositus homo, vinculum est obedientia. Bern. Sic stulti ęstimatores de minimis maximam, & de maximis minimam curam gerunt. Sextò pp peccatis aduersariæ modicitatem & durationem, quia momentanea est virtute, quæ nihil potest nisi permissa. Ioan. 19. Non haberes in me potestatem, nisi datum fuisset tibi desuper: vnde, vt dicit Pet. Alphon. Cum quidam Rex comminaretur cuidam Philosopho. Respondit. O Rex potestatem tuam nõ oportet me timere. Non præteritam, quia illa iam non est, nec etiam præsentem, quia momentanea, si est, statim non est. Non futurã, quia illa nondũ est, & dubium est vtrum erit. Vnde B. Hylarius Pictauẽ. vt legitur in vita eius, respondendo Leoni Papæ Arriano Romæ in cõcilio, comminanti ei pp hoc, q stabat prouide sic: cum venero, conteram superbiam tuam. Respondit, & si non veneris, qui secedens ad cameram priuatam mortuus est. Similiter quia mali ad modicum bonos torquent, in ęternum torquebuntur ab eis. Psal. Exultabunt sancti in gloria: Et post. Gladij ancipites in manibus eorum, &c. Malach vlt. Calcabitis impios, &c. Hoc signatum est. Ios. 10. vbi fecit Iosue calcare filios Israel pedibus capita Regum immicorum. De hoc infra de pœna matricidarum, & diuersis consolationibus martyrum. Septimò pp præmij immẽsitatẽ, de quo infra loquemur. 2. Cor. 4.

Id enim,

Id enim, quod in præsenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ, æternæ gloriæ pondus operatur in nobis. & Gen. 49. Isachar videns terram q esset bona, & requiem q esset optima, supposuit humeros ad portandum. Isachar interpretatur vir mercedem vidit: quia qui videt præmium, portat oīa patienter. Stephanus videns Cœlos apertos posuit genua ad Martyrium suscipiendum. Actuum. 6. Quasi non timens tortores. Qui. n. præponunt carnem spiritui similes sunt illi, qui præponunt asinum suum sibi, & plus de eo cogitat, & similes sunt illi militi, qui elegit hospitium, vbi prouideretur equo suo, & ipse negligeretur. Vnde dicitur q tres milites condixerunt adinuicem, q quærerent fortunam, quæ dr̄ auentura, & cum ingrederentur ciuitatem quandam dictum est eis, q non erant ibi nisi tria hospitia. In vno equi bene procurabantur, & equites fame moriebātur. In alio erat econtrario. In tertio aūt eques, & equus bene, sed vix erat quin in exitu eques bene verberaretur. Tres ergo tria hospitia acceperunt, & inuenerunt, vt eis dictum fuerat, tertio excepto, qui non fuerat verberatus, & cum quæreret causam quare non fuerat verberatus, dictum est ei, q dño domus bene obediēs in oībus fuerat. Ciuitas est mūdus in quo sunt tres hospites, quidam sunt, qui nimiam curam gerunt de equo procurando, neglecto milite, equus corpus, miles aīa siue spūs. De his Iob. 24. Obliuiscatur eius misericordia Dei, qui sterilem. s. carnē pauit, & viduæ. i. aīæ non benefecit. Alij sunt qui indiscreto zelo corpus atterunt, & spiritus, & spiritualium curam nō gerunt. Tertij sunt, qui vtriq; indiscrete intendūt, & per oīa Deo obediūt. Hi sine flagello cum recedunt a mundo pertranseunt. Contra illos, qui timore mortis, vel carnali peccant legimus in vitis Patrū, q cum quidam monachus penetrasset interiorem eremum inuenit paruum tugurium, & intus hoīem nudum orantem, qui post plura verba dixit ei, q fuerat eps, & tpe persecutionis timore mortis sacrificauerat idolis, & præ dolore tormentorum fugerat ad solitudinem illam in qua fuerat solus per octuaginta annos, viuens de fructu palmæ cuiusdam, quæ ferebat fructus per menses singulos, & de aqua fontis coniuncti bibens, & cum perseuerasset ibi tanto tpe in pnīa, & oratione non receperat consolationem a dño suæ salutis, nisi anno illo vltimo, quo orante facies eius fit vt ignis, alium timeo tem consolatur rogans, vt eum sepeliat, quo mortuo, & sepulto tugurium statim cecidit, fons defecit, palma aruit. Nō sic Eleazarus, de quo. 2. Mach 6. dicitur q cum magis voluit mori, q̄ fingere se comedere carnes suillas contra legem dicens. Non. n. ætatem nostra dignum est fingere, vt multa adolescentes pp meam simulationem, & pp modicum corruptibilis vitæ tp̄s decipiantur & per hoc maculam atq; execrationem meæ senectuti conquiram, sed senectute dignus apparebo, & adolescentibus exemplum forte relinquam. Timor seruilis s̄m Aug. est qū aliquis timore gehennæ non peccat non habens respectum ad amorem iustitiæ, vel offensam Dei. Aug. Inaniter inquam se putat victorem esse peccati, qui timore non peccat: quia si non impleuit foris negocium malæ cupiditatis: ipsa tn̄ mala cupiditas intus est hostis. Idem, inimicus iustitiæ est, qui solo timore pœnæ non peccat, amicus aūt eius est, qui eius amore non peccat: hunc timorem forsitan habent illi, de quibus Apoc. 18. dr̄, q pp timorem tormentorum plangent pœnam ciuitatis Babylonis, videntes fumum incendij eius. Et Sap. 5. dicitur. Videntes turbabuntur timore horribili. Tales sunt mirabiliter fatui, qui magis timent pœnam incurrere, q̄ Deum offendere, vel amittere: quia ex illo timore inordinato fit vt pœnas quas timent non euadant, & peccatum non deponāt, & Deum, & Regnum æternum amittant, quod non facerent si timorem offensæ Dei præponerent, & eum amore, quod faciunt facerent: videtur q magis velint esse exules, q̄ hæredes. Serui peccati, & Diaboli, q̄ filij Dei: filij ancillæ, q̄ liberæ. non. n. est hæres filius ancillæ cum filio liberæ. Gen. 21. Gal 4. Talis aūt timor non liberat a pœna inferni. Dicimr q cum quidam scholaris videretur Parisius mori valde pœnitens, & compunctus, apparuit post mortem magistro suo habens Cappam de cedulis conscriptam diuersis sophismatibus, & cum quæreret magister qualiter esset ei. Rūdit, q cappa ista plus pōderaret eum q̄ aliqua turris de mundo, & q intus incomparabiliter vreretur, & cum alius diceret, qūu hoc esset, cum ita mori compunctus visus esset, ait, q illæ lachrymæ potius ex timore mortis, & gehennæ processerant, q̄ ex amore Dei, vel ex amissione eius, & cum diceret magister, q non videretur ita torqueri, extendit ille manum suam, & vnam guttam sudoris sui proiecit super manum eius, quæ statim perforata est, & ipse euanuit. Tunc ipse dicens. Linquo coax ranis, cras coruis, vanaq; vanis. Ad Logicam pergo quæ mortis non timet ergo. Apud Claramuallem vadens ibi habitum religionis assumpsit, & arta pœnitentia se ibi afflixit. Non solum aūt s̄m aliquos. seruilis timor est, dimittere peccare timore gehennæ, sed timore alicuius temporalis pœnæ, vnde ibi super Psal. Confige timore. s. car. m. glo. Aug. Viuit in hoīe peccandi voluntas, & sequeretur opus si speraretur impunitas. In hoc erant Iudæi seruantes legem timore nō amore. Deut 33. In manibus eius ignea lex, vnde lex data est cum timore, & errore. Exo. 20. Vt probaret vos dūs venit, &c. & vt terror eius esset in vobis. Similiter Antyochus in flagello suo orabat scelestus Deo a quo non esset misericordiam consecuturus, &c. 2. Mach 9. Similiter Pharao cum releuaretur ab eo plaga dicebat, nescio dn̄m, & Israel non dimittam. Qn̄ aūt flagellabatur, promittebat se dimittere filios Israel. Exo. 10. Qui autem timore aduersitatis a peccato abstinent, sunt similes pyrrhatis, qui tpe tempestatis timore perterriti vouent multa, facta tranquillitate reddere nō curant, sed statim currunt ad ludos. Item similes sunt cuidam Britoni, qui cum duceret ad montem sancti Michaelis ad forum vaccam suam. & vitulum, vt eam venderet ibi, videns fluctus maris refluere, & timens vouit vitulum Beati Michaeli si euaderet. Post recedente fluctu dixit Michaeli, q fatuus esset si crederet, q ei, suum vitulum daret. Post redeunte fluctu, magis de prope magis timens, vouit vitumque dicens, Michael si totum vis, totum habebis. Retrocedente iterum fluctu cum non crederet de cætero fluctum posse eum attingere clamauit, Michael, Michael neq; vaccam, neque vitulum, de cætero habebis. Sic est de his qui seruiliter timentes in periculis mortis, vouent primo aliena restituere, postea religionem intrare, vel aliquid simile. Sed cum crederet se iam esse in tuto loco, venit fluctus subito, & eum, & vaccam, & vitulum inuoluit. Similiter mors subito aufert talibus pecuniam, corpus & animam: quia dum dicunt pax & securitas, tunc repentinus superuenit interitus. Timor initialis est, quo quis timet pœnam, & erubescit culpam commissam, sed plus Dei offensam. Prouer. 1. Eccl. 1. Principium sapientiæ timor domini Prouer. 8. Timor Dei odit malum, plus amore iustitiæ, q̄ timore pœnæ. Hic timor hēt duos oculos, dextrum amoris iustitiæ ad declinandum mala culpæ, sinistrum ad infernum, hic figit cum Abraham tabernaculum suum inter Bethel, & Hay. Gen. 12. & 13. Inter amorem Paradisi, & timorem Inferni Hic est Isachar, habitans inter hos terminos. Gen. 49. Istæ sunt illæ duæ ancillæ, quæ introducunt Hester ad Assuerum. Hester. 15. Timor eleuat, & comprimit defluentia vestimenta virtutum, amor enim eam sustētat. Hi sunt duo Discipuli Philippus, & Andreas, qui gentiliter viuentes introducunt ad Iesum Ioh. 12. Hi sunt duo simul currentes ad monumentum. Ioan. præcurrit. Ioan. 20. Hæ sunt duæ alæ datæ mulieri. per quas volat in desertum pœnitentiæ, & vitæ æternæ. Istæ tres puellę. s. timor, pudor, & amor, datæ sunt Thaydi meretrici, timor pœnæ futuræ eam a malo retraxit, pudor culpæ commissę veniam promeruit, & a peccato eam extraxit, amor iustitiæ eam ad superna transuexit, & ad bonum prouexit Hæ sunt tres puellæ, quæ visæ sunt facere in cœlo lectum eius, de qua dicitur in vitis patrum, q erat speciosissima meretrix in quadam ciuitate, propter quam multi se occidebant, multi se depauperabant, & audiens Abbas Pasnutius mala quæ faciebat, sæculari habitu venit ad eam, & dato ei solido pro scorti pretio petiuit locum obscurum vbi non posset videri, & sine verecūdia peccaret, & cum duxisset eum ad plura loca, & iste semper diceret, q timebat videri, duxit eum ad obscurissimum locum dicens, q non posset eum ibi videre nisi Deus aut Diabolus. De quo verbo facto ei sermone, & ostenso qūo deberet aspectum Dei formidare, conuertit eam, quæ vocauit oēs amatores suos, & fecit oīa, quæ lucrata fuerat ab eis per peccatum comburi in medio vrbis, ad valorem. 400. librarum auri, dicens, q magis volebat hæc ibi comburi q̄ in futuro comburerentur ab eis, post ad desertum venit vbi dictus pater in parua cellula eam inclusit, vbi erat sola fenestra parua, per quam propinabatur ei parum panis, & aqua, singulis diebus in qua vrinam iuata se, & alia necessaria faciebat, quæ non audebat nomen Dei nominare, vel manus, vel oculos ad cœlum leuare, quasi polluta, sed conuersa ad Orientem dicebat. Qui plasmasti me miserere mei. Post tres autem annos compassus ei dictus Abbas iuit ad Beatum Aontonium, quærens si adhuc posset eam emittere, & esset ei dimissum peccatum suum. Qui fecit pro hoc orare. Tunc Paulus maior Discipulus Antonij, in extasi vidit lectum speciosissimum in cœlo a tribus puellis speciosissimis seruatum, & paratum, & cum quæreret si esset locus Beati Antonij, responsum est ei non, sed Thaydis. Cumque esset exclusa dixit, q in dicto triennio habuerit peccata sua semper ante oculos quasi quandam sarcinam, flens super illa quotidie largiter, & dixerunt patres, quòd non propter pœnitentiam quam sustinuerat, sed propter peccatorum memoriam, & confusionem fuerant ei, hæc dimissa. Transactis autem post hoc quindecim diebus quieuit in pace. Timor filialis, siue castus est, de quo dicitur Rom. 8. Non accepistis spiritum seruitutis in timore, sed spiri-

tum

rum adoptionis, in quo clamamus Abba pater. iste timor est perfectorum. Notandum, quod iste timor est in quinque. Timent enim perfecti ne sponsus venire nimis differat ad eorum consolationem. Item vel cum venerit ne cito discedat vel nunquam. Tren. 1. Idcirco ego plorans, & oculus meus deducens lachrymas, quia longe factus est a me consolator. Et similiter in eodem ca. supra. Deposita est vehementer non habens cōsolatorem. Isa. 64. Vtinam disrumperes coelos, & descenderes, a facie tua montes effluerent. s. speciali dulcedine. Gilbertus. Timore seruili & filiali timetur sponsus. Seruili ne veniat iudicaturus. Filiali ne tardet, & cum venerit ne discedat. Item timet homo perfectus coelestis patris iracundiam, licet poenam sensus, vel damni sibi infligendam non metuat. Vnde Lucæ. 21. Virtutes coelorum, id est Angeli mouebuntur, licèt non timeant sibi. Idem. Timeat bonus filius, ne in aliquo patri coelesti displiceat Iob. 9. Verebar omnia opera mea. Vnde legitur in historia tripartita li. 6. Mos solebat esse Romanorum, quòd in magnis festiuitatibus Imperatores facerēt ante se poni pro honore imperiali Aulam, & Thus apponi, & dabantur apponētibus munera. Iulianus apostata Imperator volens quosdam Christianos fieri idolatras, occultatis idolis ibi iussit Christianis Thus igni apponere. Illi autem non aduertentes Idola Thus apposuerunt igni pro amore imperiali, & aurum datum receperunt. Cum autem in conuiuijs Christum benedicerent & inuocarent, responderunt idolatræ. Quomodo eum modo inuocastis, quem paulo ante negastis. Tunc idolum aduertentes aurum reiecerunt Imperatori. & clamauerunt dexteras sibi debere amputari, quibus Thus in igne posuerant & aurum receperant, licet nescirent idola, nec in honore eorum hoc fecissent sed ignoranter, cum essent veri Christiani. Hi tanquam boni filij plus volebant (vt ibi legitur) decapitari quam in modico patrem offendere, vel ei displicere. Sic Machabæi magis volebant inter feras habitare, & fœnum comedere quā habitare cum sacrilegis, & in aliquo ab eis inquinari. 2. Macha 5. Similiter autem Ioannes Baptista fugit ad deserta puer cum feris, ne leui saltem maculare vitam famine posset. Lucæ. 1. Item hunc timorem habet, qui pro aliquo incommodo quod sibi timet imminere nō dimittit quin Dei voluntatem faciat, vt Thobias, idest qui nec timore mortis, aut rerum priuationū dimittebat mortuos sepelire. Item hunc forsitan habet timorem, qui postposito timore zelo succensus offensam Dei non sustinet videre impunitam, vt Mathathias. 1. Mach. 2. Qui occidit idolatram in periculo corporis, & rerum. Septimus est timor reuerentiæ. Tamen quidam dicunt, quòd iste est filialis, & quod huiusmodi vsus habetur in patria Psalm. Timor domini scilicet, per in. s. s. Et notandum, quod iste timor est quando inferior creatura respicit Dei magnitudinem, vel superioris, & in suam resiliens paruitatem pertimescit, & obstupescit. Sic Ioan. Apost. 1. Videns filium hominis concidit. Sic Discipuli tres in monte Thabor. Matth. 17. Et Abraham Gen. 18 loquar ait ad dominum meum cum sim puluis, & cinis. Similiter cum tres videns procidens vnum adorauit. Similiter Angelica natura in coelo videns summam maiestatem tremit & admiratur, & stupet de sua paruitate ad summam magnitudinem, quæ in infinitum maior est. Similiter & anima ibi vel in contemplatione hic. Hoc signatum est in stupore Reginæ Saba, & admiratione Salomonis. 3. Regum. 10. Item in casu Hester. 15. Verè admirabilis es domine. Similiter Ioannes Baptista contremuit baptizans dominum, sicut cantatur de ipso. Hunc timorem bene habebat ille pater beatissimus Sysoi, de quo dicitur in vitis patrum, quod cum instaret migratio beatissimi Sysoi conuenerunt multi patres, & subito facta est facies eius quasi quodam fulgore radians, & dixit. Consolamini fratres, ecce Abrahā venit ad vos, & post Ecce Chorus Prophetarū, & post. Ecce sancti Apostoli, & post: Ecce sancti Angeli. Et cum videretur loqui, & quærerent quid loqueretur, respondit. Venerunt sancti Angeli tollere animam meam a corpore, supplico eis, vt paululum propter pœnitentiam agendam sustineant. Et cum dicerent, Abba tu non indiges pœnitentia, ait. In veritate dico vobis, quòd needum principium pœnitentiæ fecisse me memini. Et cognouerunt quod perfectus esset in timore domini, bene in suam resiliens paruitatem. quo migrante totus locus odore mirabili est repletus. Ad hunc timorem inducit consideratio singulorum mirabilium domini & miraculorum. Sic timebant filij Israel Exo. 19 & 20 Videntes mirabilia & audientes, quæ faciebat super montem Synai. Psal. Turbabuntur a fig. t. qui ha. t. Ion. 1. Videntes viri q mare quieuisset a feruore suo timuerunt valde dominum. Lucæ 7. Resuscitato mortuo accepit omnes timor, & magnificabant Deum. Matth. 9. Videntes turbę paraliticum ambulantem timuerunt & glorificauerunt Deum &c. Marci 4. Videntes discipuli quod imperasset vētis & mari, facta tranquillitate timuerunt valde &c.

De obiecto timoris. *Dist.* XXVII.

DEinde considerandum est de obiecto timoris. Et circa hoc consideranda sunt octo. Primo videndum est vtrum obiectum timoris sit bonum vel malum. Secundo vtrum malum naturæ sit obiectum timoris. Tertio vtrum timor sit de malo culpæ. Quarto vtrum ipse timor timeri possit. Quinto vtrum insolita vel repentina magis timeantur. Sexto vtrum illa, contra quæ non est remedium, magis timeantur. Septimo de Deo timendo. Octauo, de timendis periculis huius mundi. Ad primum. scilicet vtrum obiectum timoris sit malum vel bonum, dicendum quod timor est motus quidam appetitiuę virtutis. ad virtutem autem appetitiuam pertinet prosecutio & fuga. vt dicitur in 6. Ethi. Est autem prosecutio boni, fuga autem mali. vnde quicunque motus appetitiuæ virtutis importat prosecutionem, habet aliquod bonum pro obiecto, quicunque autem importat fugam habet malum pro obiecto. Vnde cū timor importat fugam quandam, primo & per se respicit malum sicut proprium obiectum. Potest autem etiam respicere bonum secundum quòd habet habitudinem ad malum, quod quidem potest esse dupliciter. Vno quidem modo inquantum per malum priuatur bonum, ex hoc autem ipso est aliquid malum quod est priuatiuum boni. vnde cum fugiatur malum quia malum est, sequitur vt fugiatur quia priuat bono, quod quis amando prosequitur. Et secundum hoc dicit Aug. quod nulla est causa timendi nisi amittatur bonum amatum. Alio modo bonum comparatur ad malum vt causa ipsius, inquantum scilicet aliquod bonum sua virtute potest inducere aliquod nocumentum in bono amato. Et ideo sicut spes, vt supra dictum est, ad duo respicit s. ad bonum in quod intendit, & ad illud per quod sperat se bonum concupitum adipisci, ita etiam timor ad duo respicit. s. ad malum quod refugit, & ad illud bonum quod sua virtute potest infligere malum. Et per hunc modum Deus timetur ab homine inquantum potest infligere pœnam vel spiritualem vel corporalem: per hūc etiam modum timetur potestas alicuius hominis maxime quando est læsa, vel quando est iniusta, quia sic in promptu habet nocumentum inferre. ita etiam timetur super alium esse, idest inniti alij, vt scilicet in eius potestate sit constitutum nobis nocumentum inferre, sicut ille qui est conscius criminis timetur ne crimen reuelet. Ad secundum scilicet vtrum malum naturæ sit obiectum timoris, dicendum quod sicut philosophus dicit in secundo Rethorie. Timor prouenit ex fantasia futuri mali corruptiui vel cōtristatiui. Sicut autem contristatiuum malum est quod contrariatur voluntati, ita corruptiuum malum est, quod contrariatur naturæ, & hoc est malum naturæ, vnde de malo naturæ potest esse timor. Sed considerandum est quod malum naturæ quandoque est a causa naturali, & tunc dicitur malum naturæ, non solum quia priuatur naturæ bonum, sed etiam quia est effectus naturæ, sicut mors naturalis, & alij huiusmodi defectus. Aliquando vero malum naturæ prouenit ex causa non naturali, sicut mors, quæ violenter infertur a persecutore: & vtroque modo malum naturæ quodammodo timetur, & quodammodo non timetur. Cum enim timor proueniat ex fantasia futuri mali. vt philosophus dicit. illud quod remouet futuri mali fantasiam excludit & timorem. Quod autem non apparet aliquod malum vt futurum, potest ex duobus contingere. Vno quidem modo ex hoc quod est remotum & distans, hoc enim propter distantiam imaginamur vt non futurum, & ideo vel non timemus, vel parum timemus, vt enim philosophus dicit in secundo rethor. quæ valde longe sunt non timentur. sciunt enim omnes, quòd morientur, sed quia non prope nihil curant. Alio modo æstimatur aliquod malum quod est futurum vt non futurum propter necessitatem, quæ facit ipsum æstimare, vt præsens, vnde philosophus dicit in 2 Rheto. quòd illi qui iam decapitantur non timent videntes, sibi necessitatem mortis imminere: sed ad hoc quod aliquis timeat oportet adesse aliquam spem salutis. Sic igitur malum naturæ non timetur, quia non apprehenditur vt futurum. si vero malum naturæ quod est corruptiuum apprehendatur vt propinquum & tamen cum aliqua spe euasionis, tunc timebitur. Ad tertium scilicet vtrum timor sit de malo culpæ. dicendum, quòd sicut supra dictum est, sicut obiectum spei est bonum futurum arduum. & quod quidem potest adipisci, ita timorem de malo futuro arduo quod nō potest de facili vitari. Ex quo potest accipi, q illud qd oīno subiacet potestati & volūtati nostræ non habet rōnem terribilis. sed id solum est terribile qd habet causam extrinsecam. malum autem culpę ꝓpriam cām habet. s. voluntatem humanam, & ideo propriè non habet rōnem terribilis. Sed quia voluntas humana ab aliquo exteriori potest inclinari ad peccandum, si illud inclinans habebat magnā vim inclinandi, ſm hoc potest esse timor de malo culpæ inquantū est de exteriori causa: puta cū aliquis timet commorari in societa-

te ma-

te malorum ne ab eis ad peccandum inducatur. Sed propriè loquendo in tali dispositione magis timet homo seductionem q̃ culpam s̃m propriam rationem. i. inquantum est voluntaria. sic. n. non habet vt timeatur. Ad quartum, s. vtrum ipse timor timeri possit. Dicendum, quòd sicut iam dictum est, illud solum habet rationem terribilis quod ex causa extrinseca prouenit, non autem quod prouenit ex voluntate nostra. Timor autem partim prouenit ex causa extrinseca, & partim subiacet voluntati. Prouenit quidem ex causa extrinseca inquantum est passio quædam consequens fantasiam imminentis mali. & s̃m hoc potest aliquis timere timorē, ne. s. immineat ei necessitas timēdi propter ingruentiam alicuius excellentis mali. Subiacet autem voluntati inquantum appetitus inferior obedit rationi. vnde homo potest timorem repellere. & s̃m hoc timor timeri nō potest. Ad quintum, s. vtrum insolita & repentina magis timeantur. Dicendum q̃ sicut supra dictum est, obiectum timoris est malum imminens, quod non de facili repelli potest. Hoc autē ex duobus contingit, s. ex magnitudine mali, & ex debilitate timentis, ad vtrumque autem horum operatur q̃ aliquid sit insolitum, & repentinum. Primo quidem facit ad hoc q̃ malum imminens magis appareat. Omnia. n. corporalia bona & mala quanto magis considerantur tanto minora apparent. & ideo sicut per diuturnitatem dolor præsentis mali mitigatur, vt patet per Tullium in tertio de Tuscul. questi. Ita etiam ex præmeditatione minuitur timor futuri mali. Secundo aliquid esse insolitum, & repentinum facit ad debilitatem timentis inquantū subtrahit remedia, quæ homo potest præparare ad repellendū futurum malum, quæ esse non possunt quando ex improuiso malum occurrit. Ad sextum, s. vtrum illa quæ non habēt remediū magis timeantur. Dicendum, quòd obiectum timoris est malū. vnde illud quod facit ad Augmentum mali, facit ad augmentum timoris. Malum. autem augetur non solum s̃m speciem illius mali, sed etiam secundum circunstātias, vt ex prædictis apparet. Inter cæteras autem circunstantias diuturnitas, vel etiam perpetuitas magis videntur facere augmentū mali. Ea. n. quæ sunt in tpe s̃m durationē tpis quodāmodo mensurantur. vnde si pati aliquid in tanto tpe est malum, pati idē in duplo tpe apprehenditur vt duplatum. & s̃m hanc rationem pati idē in infinito tpe, quod est perpetuo pati, habet quodammodo infinitū augmentū. Mala aūt, quæ postquam deuenerint non possunt habere remedium, vel non de facili accipiūtur vt perpetua, vel diuturna. & ideo maxime redduntur timenda. Circa septimum de Deo timendo sciendum, q̃ Deum esse timendum ostendūt. Primo quæ intra nos sunt. Secundo, quæ extra nos. Tertio, quæ infra nos. Quarto quæ supra nos. Intra nos sunt duo, quæ Deū ostendunt esse timendum. Primū est lex naturæ, quā intra nos gerimus. Ratio nanque naturalis dictat summe magnum summè esse timendum. Si ratio naturalis dictat patrem, dn̄m, & regem tpalem, & carnalem esse timendum, sicut videmus ad sensum. quanto magis timendus est summus ille pater, de quo dicitur Ephe. 2. A quo oīs paternitas in cęlo, & in terra est. Et Deu. 32. Nunquid ipse est pater tuus, qui possedit & fecit, & creauit te? Ideo dī Leu. 19. Patrem tuum timebis. Si dn̄m tpalē, quanto magis dn̄m dn̄orū? Vnde Deutro. 10. Quid dn̄s Deus tuus petit a te, nisi q̃ timeas eū &c. Et subiungit rōnem dicens: Ipse est Deus deorū, & dn̄s dn̄antium, deus magnus potens, & terribilis. Item si regem mortalē timemus, quanto magis timendus est rex regum. s. rector piorū regū, & vltor impiorū? Ideo Hier. 10. Quis non timebit te o rex gentiū? Secundo intra nos ostendunt deum esse timendū peccata, quæ facimus. Hier. 2. Arguet te malicia tua &c. Sequitur, Scito, & vide quia malū, & amarū est te reliquisse dn̄m deum suum, & non esse timorē eius apud te Sap. 4. Venient in cognitione peccatorum suorū timidi. Itē extra nos ostendunt deum esse timendum creaturæ generaliter, & scripturę multipliciter. Omnes inquam creaturæ suadent nobis deum esse timendum, quia nos inuitant ad amandum deum, qui creauit hæc oīa ad obsequium nostrū. sicut dicit Augu. respexisse cęlum, & terrā, & oīa quæ in eis sunt, & oīa mihi clamant vt diligam te dn̄e. Cum igitur oīs amans timeat, inuitant nos oīa ad timendū deum. Vnde Apoc. 14. Angelus habēs Euangelium æternum clamabat oībus gentibus, timete dn̄m, & adorate eū qui fecit cęlum, & terrā mare, & omnia quæ in eis sunt. Similiter. 15. Sancti qui vicerant bestiam cantabant, magna, & mirabilia sunt opera tua dn̄e, quis non timebit te? Itē creaturæ inuitant ad timendum deum, quia oīa elemēta, & ea quæ in eis sunt, punita sunt in peccato primi hominis. Vnde Gen. 3. Maledicta terra in ope tuo, spinas, & tribulos germinabit tibi. Quod videtur innuere Apostolus Ro. 8. Oīs creatura ingemiscit, & parturit vsq; adhuc, quæ liberabitur a seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum dei. Si sic patitur creatura, quæ non peccauit, quantum debet timere ille qui hanc pęnam inflixit illi creaturæ. ille qui contra illū iudicem peccauit, qui vt dr̄ Sap. 5. armabit creaturam in vltionem inimicorum. Qui vt dr̄ eiusdem 9. fecit hoīem vt dn̄aretur vniuersæ creaturę, & disponeret orbē terrarū in æquitate. Secundo extra nos ostendunt scripturæ multipliciter, q̃ deum timere debeamus. videlicet suadendo, promittendo, comminando, & flagella seu punitiones peccantium recitando. Prime quidē ostendunt scripturæ deum esse timendum suadendo seu præcipiendo. Leuiti. 19. Timebis dn̄m deū tuū, quia ego sū dn̄s deus tuus. Ibidē Time dn̄m deum tuum. deutero. 16. Dn̄m deum tuum timebis, & illi soli serues. Vel. 10. Quid petit dn̄s a te, nisi vt timeas eum &c. Eccl. 12. deum time, & mandata eius obserua. Hoc est oīs homo. Psalm. Timete dn̄m oēs sācti eius &c. Eccl 7. In tota aīa tua time deum. 1. Pe. 2. deum timete &c. Secundo suadent nobis scripturæ timere deum multa bona timentibus promittendo. deutero. 5. Quis mihi det ait dn̄s eos habere talē mētē vt timeant me, & bene sit eis in sempiternum? Tobiæ 4. Habebimus multa bona si timuerimus deum. Eccl 1. Multa promittuntur timenti deum. Eiusdem. 33. Timenti deo nō occurrent mala, sed in tentatione deus illum liberabit. Psal. Timete dn̄m oēs sancti eius, q̄m nō est inopia timentibus eum. vnde dr̄ esse thesaurus bonorum spiritualium. Isa. 33. Timor dn̄i ipse thesaurus eius, s. bona spiritualia in tuto loco cōseruans. Prou. 22. Timor dn̄i diuitiæ, & gloria. Et non solum in p̄nti promittūtur bona, sed etiam in futuro promittuntur æterna. Ps. dedisti hæreditatē timentibus nomē tuū. Et Eccl. 1. Timor dn̄i gloria, & gloriatio & lætitia, & corona exultationis. Bern. Scribit dn̄s propositum pacis super metuentes eum, dissimulans mala, remunerans bona. vt miro modo & bona, & mala cooperentur eis in bonum. Tertio suadet nobis scriptura timere deum comminando mala non timentibus eum. deu. 5. dn̄m deum timebis. & sequitur post: Neqñ irascatur furor eius contra te, & auferat te de superficie terræ Prou. 1. Increpationes meas neglexistis. Ego quoq; in interitu vestro ridebo &c. Et post. Tunc inuocabunt, & non exaudiam, mane consurgent ad me, & non inuenient me &c. Et post subiungitur causa: Et timorem dn̄i non susceperunt. Hiere. 2. Scito malum, & amarum esse te reliquisse dn̄m, & non esse timorem eius apud te. Quarto suadet scriptura timere deū flagella dei super non timentes eum recitando. Vt. n. nobis timorem incutiat, recitat quō deus peccantes Angelos præcipitans condemnauit. vnde. 2. Pe. 2. Si. n. Angelis peccantibus non pepercit, primos parentes exhæredauit, humanum genus in diluuio fere deleuit, sodomitas subuertit, & succendit, Israelitas peccantes multis flagellis attriuit, & sic de aliis. nec solū timendum est, quia in p̄nti flagellat multipliciter peccatores, sed etiā magis quia flagellis multis bonos exponit in p̄nti. & maxime; per hoc q̃ filium suum vnigenitum tot & tantis flagellis exposuit. Iuxta quod ipse dixit Luce. 23. Si in viridi ligno hoc faciūt, in arido quid fiet? Item ostendunt nobis deum esse timendum quæ infra nos sunt, s. purgatorium, & infernus. de quibus require multa inferius in locis suis. Item deum ostendunt esse timendum, quæ supra nos sunt. i. multæ considerationes attributorū dei, quæ summè sunt in deo, & deum probant esse summè timendum, & eius offensam esse summè cauendā, q̃ sunt eius summa essentia, potentia, sapientia, iustitia, puritas seu bonitas, prouidentia, & munificentia. Primū quidē summa eius essentia, quia ipse est causa prima sine causa causarum oīum, dans omnibus esse per quod sunt. Sic nominat se Moysi Exo. 3. cum quæreret Moyses, quod est nomen tuum, rn̄dit dn̄s, Ego sum qui sū. Cuius essentia non habet causam aliam, sed alia ab eo sunt. Vnde Aristo. & alij Philosophi vocant deum causam primā, quæ immota mouet alias vt sint & efficiant ad quod sunt Bern. de consideratione li. 5. Quid est deus? qui est. Merito quidem nihil competentius certificat quid deus est. si enim bonū si magnū, si beatum, si sapientem dixeris, vel aliud aliquid in hoc verbo instauratur quod est. Ideo summè timēdus est, a quo sumus qđ sumus, ne si eum peccando offendimus se subtrahat a nobis, & nihil simus quod fiunt hoīes cum peccant, vt dicit glosa super Ioan. 1. Sine ipso factum est nihil. Peccatum nihil est, per quod nihil fiunt hoīes cum peccant. Vnde de illo lucifero tali, & tanto, de quo in Ezech. 28. dr̄: Tu signaculū similitudinis dei &c. Post multas gloriosas laudes eius subditur. Inuenta est iniquitas in te peccasti, & eieci te de monte sancto dei, & in fine nihil factus es, & nō eris in perpetuū. In passione Gordiani & Epimachi cum dixisset Gordianus Ego adoro Christum qui fecit oīa, nō Idola. Clemēnus præses ait: Si fecit oīa, quare ab imperatore Iuliano ꝓiectus ē? Rn̄dit Gordianus: Magis ab eo Iulian. ꝓiectus ē, qa deū nō timet, idō a deo ꝓiectus ē. Saul a deo ꝓiect⁹ dæmonib⁹ exposit⁹ ē, & ī nihilū redactus, sicut & impera

tor apostata Iulianus. Secundo summè timendus est Deus propter immensitatem potentiæ. Iob. 42. Scio quòd omnia potes. Matth. 10. & Luc. 12. Eum timete qui postquam occiderit habet potestatem corpus & animam mittere in gehennam. Alij potentes qui possunt in corpus non tñ in aĩa, nec semper & vbique, hic autem in omnibus semper, & vbique, & quomodo & qñ & quo iterum vult & statim cum vult. Bern. super. can. Qui omnia solo verbo creauit corpora, & spiritus cui de sola voluntate celestis suppetit efficientia tam in creandis rebus quàm in ordinandis prout voluerit, valet cum vult, quantum vult, quomodo vult. Idem super can. sermone. 81. Huius omnipotentis arbitrio præsto est incunctanter quod voluerit, omne opus altum inclinat, omne aduersum cedit, docet sine lingua, præbet, & tenet sine manibus, sine pedibus currit, & succurrit petentibus solo spirituali nutu cum vult, ad quæcunque vult agenda cum tempus est. Idem in expositione super missus est. soli Deo idem est facere quod loqui. idem loqui quod velle, siquidẽ apud Deum, nec verbum dissidet ab intentione, quia veritas est, nec factum a verbo, quia virtus est, nec modus a facto; quia salus est. De huiusmodi omnipotentia dicebat Glodoueus rex francorum, cum audiret tonitrua, & tremeret. Iste est rectè dicendus rex potentissimus qui solo nutu suo alios reges facit tremere, & timere. Tertio summè timendus est propter claritatem sapiẽtiæ, quia sicut potest oĩa, ita scit omnia. Iob. 42. Omnia potes, & nulla te latet cogitatio vnde dicit Ioann. Damasc. Deus græcè theos dr̃, a theasthe quod est considerare siue videre, quia considerat, & videt oĩa facta, vel cogitata a nobis. vnde totus videt, & totum videt. vnde Bern. dicit eum totum oculum, & totum lucem. in lib. 5. de consolatione. Solus Deus solam nescit ignorantiam, totus lux totus oculus qui minimè fallitur, quia nunquam clauditur, quia extra se non quærit lumen vt videat, ipse est qui videt, ipse est vnde videt. Ideo Eccl. 23. arguit adulterum dicentem. Quis me videt? tenebræ circundant me, parietes cooperiunt me, delictorum meorum non memorabitur altissimus: & non intelligit quòd oĩa videt oculus illius, iste expellit a se timorem Dei, & post non cognouit, qm̃ oculi dñi multo plus lucidiores sole, circumspicientes omnes vias hominum, & profundum abyssi, & hominum corda. ad hoc facit exemplum supra positũ de Thayde. vnde bene dicit Boetius. Magna vobis indicta est necessitas bonitatis dum cuncta agitis ante oculos iudicis cuncta cernentis. Et quidam versificator. Cum quid turpe facis quod me spectante ruberes, cur spectante Deo non magis ipse rubes? Quarto; timendus est Deus propter seueritatem iustitiæ, quæ sicut dicit Aug. Non sinit dedecus culpæ sine decore vindictæ. de quo Apoc. 19. Qui veniebat ad iudicium vocabatur fidelis, & verax, & in iustitia iudicat, & pugnat. cui in principio capituli clamant voces celestes: Iusta, & vera iudicia eius, qui iudicauit de meretrice &c. quia nec dono nec prætio, nec amore vel fauore, vel odio flectitur ab æquitate, nec timore. Prou. 6. Zelus, & furor viri nõ parcet in die vindictæ, nec acquiescet cuiusquam precibus, nec accipiet pro redemptione dona plurima. Bern. in sermone de philosophia. In exilio mansuetus & amabilis, in iudicio iustus, & terribilis, in regno gloriosus, & admirabilis. hæc rector est momentum. In iudicio discretor meritorum, in regno distributor præmiorum. Hic autem timendus est non solum, quia iustè iudicat, sed etiam quia durè vindicat torquens æternaliter in inferno. vnde sequitur Apoc. 19. Ipse calcat torcular iræ Dei. Eiusdem 14. dr̃. Quod filius hominis sedens super nubem candidam misit falcem suam acutã & vindemiauit botros vineæ terræ, & misit eos in lacum iræ Dei magnum, & calcatus lacus. Iste lacus infernus est, vbi mali præcisi Dei sñia irreuocabili & inflexibili a consortio beatorum proijcientur, & conculcabuntur a dæmonibus, & supplicijs diuersis opprimentur, & atterentur vt acinum in torcularí, in quorum supplicio Deus terribilis, & horribilis apparebit. Ps. Tu terribilis es, & quis resistit tibi? Aug. Deus est in seipso alpha, & omega. i. principiũ & finis, in mũdo creator, & rector, in Angelo decor & sapor, in electo liberator & adiutor, in reprobo terror & horror. Quinto summè timendus est Deus pp̃ summam puritatem bonitatis. Sũma est eius puritas mundicia, & bonitas. Ad cuius comparationẽ bona nostra sordida apparent. Isa. 64. Facti sumus vt immundi oẽs, & quasi pannus menstruatæ vniuersæ iustitiæ nostræ. Iob. 25. Nunquid iustificari potest homo comparatus Deo? aut apparere mundus natus de muliere? ecce luna non splendet, & astra non sunt munda in conspectu eius, quantomagis homo putredo &c. vel quia summè bonus odit impios & impietatem. Sap. 14. Odio sunt Deo impius, & impietas eius. Ideo sm̃ Ioann. Damasc. tertio theos græcè dr̃ ab ethin quod est ardens. i. consumens mala, s. Deutro. 4. Dñs Deus tuus ignis consumens est, deus emulator. Sexto pp̃ summam prouidentiæ bonitatem, quæ est causa causarum oĩum eorum effectuum. ab ipsa enim res oẽs præuidentur ab æterno, & in tp̃e creantur, ordinãtur & disponuntur, & ornantur res inferiores, ad eius nutũ generantur, fouentur, nutriuntur, augmentantur & multiplicantur, & disponuntur, & administrantur. Ipsa est causa oĩum corporalium, & spiritualium motuum, actuum, effectuum meritorum, & præmiorum. Ipsa administrat nobis bona tp̃alia gratuita, & æterna. Ipsa creat, & ornat, & conseruat, subuenit, liberat, iustificat, magnificat, & saluat Deum timentes, & sup ea condignum remunerat. Ipsa merito dr̃ summa, & prima causa, ipsa dr̃ ipse Deus. Ipsa græce theos dr̃ vel a thein quod est currere vel fouere, vt dicit Ioann. Damasc. quia ipsa velociter subuenit gubernat, & disponit, & fouet vniuersa. Sap. 6. Ipsa summa sapiẽtia circuit quærens dignos se, & in vijs suis ostendit se ipsis hilariter, & in oĩ prouidentia occurrit illis Ideo summè timẽdus qui nobis oĩa prouidet, ne si non timeatur, ipse se & sua beneficia nobis ingratis subtrahat, & oĩa amittamus. Ecc. 5. Ne dicas non est prouidentia, ne forte iratus dñs super sermones tuos dissipet cuncta opera manuũ tuarum, vel timenda est eius prouidentia, quia quanto plura, & maiora exhibet, tanto maiorem, & artiorem rationem exiget. Gre. Quantomagis crescunt dona, tantomagis crescunt rõnes donorum. Idem quãtomagis quisque accepit in munere, tantomagis obligatur in reddenda rõne. Ecc. 12. In bonis sit cor tuum &c. & post. Et scito pro nibus istis adducet te Deus ad iudicium. Hæc est una causa sm̃ q̃ assignat glo. Immo præcipua quæ diuitẽ epulonem in inferno tradidit, quia in felicitate sua timidus non fuit. Qui plus habent plus timere dñt. De huius prouidentiæ beneficijs dicit Bern. in lib. 5. de consideratione. Amat vt charitas, nouit vt veritas, sedet vt æquitas, dñatur vt maiestas, regit vt principium, tuetur vt salus, operatur vt virtus, rutilat vt lux, assistit vt pietas. Quid ergo est Deus? q̃ ad vniuersos spectat finis, q̃ ad electionẽ salus. quid quæritur ad se nouit ipse, quid est Deus? voluntas omnipotens, beniuolentissima virtus, lumen æternum, & incommutabilis ratio. summa beatitudo, creans mentes ad se participandum, viuificans ad sentiendum, efficiens ad appetendum, iustificans ad promerendum, dilatans ad capiendum, accẽdens ad zelum, fœcundans ad fructum, dirigens ad æquitatem, informans ad beniuolentiam, moderans ad sapientiam, roborans ad virtutem, visitans ad consulationẽ, illuminans ad cognitionẽ, perpetuans ad immortalitatem, implens ad felicitatem, circundans ad securitatem. Hæc oĩa summa Dei prouidet beneuolentia. Ideo summè reuerenda & timenda, & diligenda. Septimo. propter munificentiæ largitatem, summè timenda est eius irritatio, & sui muneris priuatio de cuius liberalitate innumere. dicit Dionysius. Summa liberalitas dñi dat donum æquale sibi summa decẽt dare ipsam. Hester. 2. Rex Assuerus largitus est dona iuxta magnificẽtiam principalem, donum autem æquale sibi non posset ipse dare nisi se daret, dat autem se timẽtibus se, in presenti per gratiam, in futuro per gloriam. Eccles. 1. Timor dñi iustificabit & custodiet cor. iucunditatem atque gaudiũ dabit æternum, s. iustificat, & seruat cor in presenti per gratiã, dat iucunditatem, & gaudium quando timentibus se dat Deus in præmium. Psal. Qui timent te videbunt me o pater ait filius & lætabuntur, quia visio diuinitatis Christi, & humanitatis est tota merces. vt dicit Augu. Videre est tota merces. Gen. 15. Apparuit dominus Abrahæ per visionẽ dicens. ego protector tuus & merces tua magna nimis Ex præmissis colligitur, quòd summè timendus est non solum quia vbique est, sed, quia omnibus præsens est: nec ita timenda esset eius presentia, si ignoraret, quæ aguntur vbi presens est, sed ipse videt, & scit omnia: non ita timendus esset si omnia sciret, & omnia non posset, quæ velles, sed ipse potest omnia, quomodo, & quando & quotiens vult: vel si posset omnia, & esset exclusus ab aliquo loco posset eius potentia euitari, sed ipse in omnibus & super omnia est, vt non sit qui manus eius possit effugere: vel cum oĩbus antecedentibus non ita esset timendus sed esset motabilis de loco ad locũ, de scientia in ignorantiã, & obliuionẽ, ab oĩpotentia in impotentiam, sed ipse semper idẽ manens & immutabilis: Nec ita timendus eẽt si non prouideret oĩa, si possemus habere aliũ oĩum prouisorem, vel si antecedentia concurrent oĩa & eẽt in aliquo malus posset maliciã non odire, & amare, si nõ esset iustissimus posset dedecus culpæ impunitum relinquere, si non esset summè liberalis & largus, nõ posset nos sũmo bono, & dono priuare quo priuat peccãtes se nõ timẽtes, qđ confert solũ timẽtibus se, q̃a tanto dono soli illi digni sũt de q̃bus dr̃. Dedisti hæreditatẽ timẽtibus nomẽ tuũ dñe ps. Michee. 6. Salus erit oĩbus timẽtibus nomen tuũ. Iosephus in prologo libri antiquitatũ ait, p̃ oĩbus doceantur hoĩes, quia pater oĩum est dñs Deus existens & vniuersa respiciẽs, timẽtibus, & sequẽtibus se vitã felicissimã

præ-

præbet a virtute disgredientes maximis calamitatibus subdit. Ex prædictis patet verum quod legitur Eccle. 33. Nihil melius quàm timere Deum, quod nobis præstare dignetur ipse Deus amen. Circa octauum, s. de periculis huius mundi timendis, cõsideranda sunt septem, quorum consideratio, & frequens meditatio multum est vtilis ad retrahendum hominem a peccato, videlicet locus habitationis, tempus peregrinationis, status conuersationis, conditionis humanę fragilitas, affectionis humanę fatuitas, malorum hominum euitanda societas, & dęmonũ execranda peruersitas. Locus habitationis est mũdus qui in scriptura sacra vocatur mare, vocatur etiam exilium vel desertum. Vnde mundus iste periculosus est ad modum maris, & ad modum deserti. Mundus quippe dr̃ mare, sicut ait Psal. Hoc mare magnum nõ solum spaciosum, sed super oĩa maria periculosũ. Ecc. 43. Qui nauigant mare enarrẽt pericula eius. De quo Bernar. Periculum probat transeuntiũ paucitas, & pereuntiũ multitudo. In magno mari Massiliæ de quatuor nauibus transeuntibus vix non periclitatur vna. In hoc mundo via de quadraginta transeuntibus euadit vnus a periculo. Item in magno periculo sunt homines in hoc mari non solum propter pereuntiũ multiplicitatem, immo propter periculorum pluralitatẽ, & immensitatem. Sunt enim tot, & tam magna pericula, quòd qui vult euitare vnum incidit in aliud. Vnde, Incidit in Scyllam cupiens vitare carybdim. Frequenter volens vitare periculũ luxurię absorbetur a voragine, vel vertigine auariciæ quasi a carybdi. 1. Thi. 6. Qui volunt diuites fieri incidunt in tentationẽ, & in laqueum Diaboli. Et sequitur: Mergunt hominem in interitum, & perditionem. Longe plura sunt pericula in mundo q̃ in mari. Inter quæ sunt octo pericula, quæ Paulus enarrat 2. Cor. 11. Periculis fluminum. i. voluptatum, quæ currunt ad amaritudinem gehennæ. Eccl. 1. Oĩa flumina intrant mare &c. Latrones sunt dæmones latentes insidiantes, & spoliantes descendentem a Hierusalem in Hiericho. & sic de alijs. Contra hoc orat Dauid in Psal. Saluum me fac Deus, q̃m intrauerunt aquæ &c. Et post, Non me demergat tempestas aquæ &c. Itẽ in magno periculo sunt hoĩes in hoc mari pp ventorum vehemẽtiã, & contrarietatem. Dan. 7. Quatuor venti pugnabant in mari, s. vanus timor, vana spes, vanus dolor, & vanũ gaudium, vel presens prosperitas, s. aquilonis, orientalis. i. inspiratio gratiæ, occidentalis. s. suggestio maliciæ. Item quarto periculosũ est hoc mare pp monstrorum diuersitatem. quæ monstra designantur Dan. 7. per quatuor bestias, quæ surgebant de mari. Prima, quæ similis erat Leoni, significat superbiam vitæ. Secunda vrso similis significat voluptatẽ carnalis concupiscentiæ. Tertia similis pardo significat auaritiam vel terrenam concupiscentiã. Quarta habens dentes ferreos terribilis &c. significat crudelitatẽ maliciæ &c. Item in hoc mari sunt syrenarum cãtus. quos vt dicit Hiero. debemus surda aure transire ad modum Vlixis sapientis, qui dr̃ pice aures obturasse ne has Syrenas audiret. Hæ Syrenæ habentes facies fęmineas, & voces blandas sunt adulatores & blandi malorũ suasores. ad quorũ cantus blandos proijciunt se hoĩes in pericula mundi, nisi obturauerint aures suas consideratione deformitatis, & fętoris peccati tanquam pice. Est ibi scylla. i. saxa latrantia vt canes. i. detractores bonis oblatrantes. Est etiam ibi de hoc mari consurgens illa bestia malitiæ, & nequitiæ, & inobedientiæ. De qua Apoc. 13. Vidi bestiam de mari ascendentem, quæ habebat septem capita, & decem cornua. i. septem capitalium vitiorum, & decem transgressionum decalogi, per quem pugnat contra nauigantes per hoc mare. Item sũt ibi syrtes loca sabulosa intercisa, & aquosa p̃funda nimis, hic & ibi sine aqua ex succedente aduersitate & prosperitate. Item quinto sunt in hoc mari peccatores in magno periculo propter peccatorum ponderositatem, cum quibus sunt, & conantur natare per profundissimum mare. Quibus expediret potius vt dicitur Matth. 18. q̃ suspenderetur mola asinaria ad colla eorum, & demergerentur in profundum quàm demergerentur vt lapis proiectus in mare. i. in profundum inferni Apo. 18. Et sustulit Angelus lapidem molarem &c. Item sexto sunt in magno periculo propter vasis in quo nauigant qualitatẽ. Est enim corpus humanum fragilis, & passibilius omni vitro. Item est nauis perforata ita, q̃ intrant aquæ tentationum, & malarum delectationum vsque ad animam per foramina quinque sensuum. Psal. Saluum me fac Deus quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meam. Tren. 3. Inundauerũt aquæ super caput meum. rationis, s. &c. Nauigant peccatores periculosius quàm ille Episcopus & sui, de quibus dicit Greg. in 3. Dial. 34. de Maximiano Episcopo. qui cum rediret de Cõstantinopoli Romã, eius nauis in Adriatico mari in rimas fusa, ea vehementia vndarũ, & vẽtorũ repleta est vndis vsq; ad superiores tabulas nauis. tũc munierũt se cõfessione, & cõione corporis, & sanguinis Christi, & commẽdatione aĩarum suarum. Cum autem hæc nauis vsque ad octo dies sic permanẽs suum iter ageret, nono die exonerata hominibus, & vltimo Maximiano Episcopo, in mari submersa est. Item septimo in magno periculo sunt in hoc mari peccatores propter defectum necessariorum, & ad nauigãdum, & ad viuendum. Ipsi enim peccatores carent virtutibus, p̃ quas quasi per velum, & malum, & alia instrumenta nauis habent duci. Carent vento gratiæ auræ etiam spiritussancti, sine quo nauis non potest procedere in bonum, carent spiritualium consolationum nutrimento, & sustentamento. Itẽ timẽda sunt pericula huius mundi ad similitudinẽ periculorum, quæ in deserto sunt. Mũdus enim est desertum periculosissimũ. Deutero. 8. Ductor tuus fuit in solitudine, in qua erat serpens flatu adurẽs, & scorpio, & dipsas. Serpens flatu adurens est mundana cupiditas. Scorpio primo blandiens in fine autem pungens est carnalis concupiscentia. Dipsas latenter interficiens, est superbia vitæ. Secundo similis est illi deserto per quod filij Israel transierunt ad terram promissionis, vbi tot pericula inuenerunt, quòd de tota multitudine, quæ de Egypto exiens desertum intrauit, mortis periculum non euasit, nec ad terram promissionis peruenit, nisi caleph, & Iosue. Tertio periculosus est, quia est fornax vitiorum, in qua mali succendentes cum semptemplici igne cum chaldæis comburuntur. Dan. 3. 1. Iohan. 5. Mundus in maligno positus est. idest malo igni expositus. Quarto quia carcer periculosissimus, in quo cum pistore Pharaonis reseruantur mali ad mortem, qui nunquam vellent exire hunc carcerem, qui in exitu sunt suspendendi & occidendi. Gen. 39. Item Act. 12. Hærodes seruabat Petrum in carcere occidendum, & tradendum hostibus post Pascha. id est transitum transitus a mundo. Quinto quia ibi est via periculosissima, quia tenebrosa est, sic vt pauci in eas vias suas aut se cognoscendo videant. Item lubricosa, ita vt pauci sint qui in ea mortaliter non corruant. Item irretita, ita q̃ pauci sunt qui in ea hostes euadant. De his tribus in Psal. Fiant viæ illorum te. &c. s. viæ. i. te. & lu. & an. d. dil. Sexto est domus ruinosa, de cuius tota die parietibus cadunt lapides subito iacta vel supra homines opprimendo eos, s. casus subiti, & improuisi. & tñ hoĩes sunt vt porci, qui licet clament & gruniant, cum vnus subito securi percutitur, perterriti parũ, tã cito obliti ad pastum redeunt, vbi similiter subito occiduntur. Item legi, q̃ cum quidam inter Iudæos audiret doctrinam Gamalielis, in qua scriptum est, q̃ non est habitandum in domo ruinosa propter multa pericula, vt lapidum aut lignorum subito cadentium, aut serpentum, cogitans, quòd hoc esset Iudæa derelicta a Deo, vt dicitur Matth. 23. Ecce relinquetur domus vestra deserta, fugit ab ea ad ecclesiam. Item est domus plena laqueis ad capiendum viros spirituales per spirituales tentationes. Eccl. 9. In medio laqueorum ingrederis. Hiere. 5. Inuenti sunt in populo meo ponentes laqueos &c. Post sequitur: Sicut decipula plena auibus, sic domus eorum plenæ sunt dolo. Item est plena muscipulis ad capiendum illos qui ad modum murium adhærent terræ. Sap. 14. Creaturæ Dei factæ sunt in odium, & in muscipulam pedibus insipientium. Item septimo est rota molendinaria, & fortunæ, quæ quando p̃s fluit vt aqua semper voluitur. & vt dicit Grego. qui labenti innititur necesse est, vt cum labente labatur. Secundo timere debemus, quia tempus est periculosum, quia requirit a nobis dñs qualiter illud expẽdimus. Omnia enim momenta concessa sunt nobis ad agendum pænitentiam, ad impetrandam gratiam, ad acquirenda merita, & gloriam promerendam. Et ideo distinctè requiret dñs a nobis omne tempus nobis impensum, qualiter fuerit expensum. & exiget illud a nobis cum vsuris, sicut ostenderur infra de iudicio. Est autem tempus modernum maxime periculosum, quia valde aptum est ad generandas spirituales infirmitates, quæ ducũt ad mortem æternam, vt dicitur 2. Thi. 3. In nouissimis diebus instabunt tempora periculosa, quia simul & semel est tempus nimis calidum, siccum & humidum spiritualiter. ex his contrahuntur omnes infirmitates, ex eo quòd istæ qualitates nimis abundant æstuat tempus ardore inordinato, s. desiderio peccandi. Isa. 9. succensa est quasi ignis impietas. Item abundat frigiditas ex defectu caloris vitalis & ordinati, scilicet charitatis. De vtroque Matth. 24. Abundabit iniquitas, & refrigescet charitas multorum. hoc, scilicet est in nouissimis temporibus. Hoc etiam ostendit Apostolus 2. Thi. 3. Erunt in nouissimis diebus tempora periculosa, homines seipsos amantes &c. Vbi ostenditur quomodo quasi extinguitur ignis charitatis, & succenditur ignis abundantis iniquitatis, vt patet cum dicitur Seipsos amãtes. Vix enim in mundo iam aliquid purè amatur pp Deum, sed propter proprium commodum. Vnde amor modernus reflectitur in seipsum. quia in eo quòd amant, non Deum sed seipsos amant. Quõ abundent iniquitas patet cum subdit. Cupidi

elati superbi &c. Item periculosum est tps ex abundantia siccitatis spiritualis, quæ fit per ingratitudinē, quæ desiccat humorē vitalem in hoc mundo. Vnde Bern. Ingratitudo est ventus vrēs rorem grē, fluenta misericordię, venas pietatis exiccans. vnde subditur in supradicta auctoritate 2. Thi. 3. Ingrati scelesti sine affectione &c. Ingratitudo fuit causa destructionis hierosolimorū, vt dr̄ Luc. 19. Eo q nō cognouerint tps visitationis suæ &c. Hier. 18. Miluus cognouit in cęlo tps suum &c. populus autem meus me non cognouit. Bern. Recolens in corde meo tempore reporēq; miserabiliū horū tporum, in memetipso confundor. cui enim modernorū tm̄ gaudium ingerat tantorū beneficiorū exhibitio, quantū antiquis patribus sola promissio. Vī q mundus sit iam in pedibus statuæ, de qua Dan. 2. dr̄, q coniungebatur ferrum testę. quod signat, q in fine erunt sine fędere, & sicci ab humore grę. Item periculosum est tps ex super abundātia noxij humoris, s. voluptatū carnaliū, in quibus hoīes pro viribus suis abundant. vnde sequitur in supradicta auctoritate. Thi. Voluptatū magis amatores q̄ Dei 2. pe. 2. voluptatē existimantes diei delicias coinquinationis & maculæ deliciis affluētes. Tertio timere debemus rōne status, quia status huius mundi est valde periculosus. vndiq; enim imminet periculum. s. superius, & inferius, interius & exterius. Superius namq; sunt peccatores in maximo periculo, quia Dei iustitia habens euaginatum gladium super capita eorū vult eos scindere per medium. Ioā. 8. Qui incredulus est verbo Dei nō habet vitam in se manētē, sed ira Dei manet sup eum. Ro. 1. Ira dei de cęlo sup omnē impietatē, & iniustitiā Item ex parte inferiori est peccatoribus apertum os putei infernalis, & draconis qui vult eos absorbere & securis mortis est ad radicē arboris vitam scindens de die in diem. Et nota q peccator similis est hoī, de quo dicit Barlaam Iosaphat, vt dicit Ioan. Damas. Qui cū timeret vnicornē sequētē cecidit in foueam qui in casu suo adhæsit arbori, quæ de fundo foueę conscendebat. cum inferius aspiceret videt ad pedem arboris puteum teterrimū abyssalē, & draconē flammiuomum arborem cingentē, & eius casum ore aperto expectantē. Itē videt duos mures maximos, vnū album, & alium nigrum, arborē incessanter in radice corrodentes, sentit etiam arborem iam vacillare, & titubare. videt etiam quatuor viperas a quatuor partibus speluncæ procedere, & totam speluncam flatu mortifero intoxicare. videt ēt in ramis arboris pomula quædam mortifera, sed gustui aliquantulum delectabilia, & apparentia exterius pulchra, quibus delectatus periculi sui obliuiscitur. Quidā autē amicus audiens casum eius occurrens ei ex opposito porrigit ei scalam per quam egrediatur a periculo, inculcans ei periculū, & q inde exeat. Iste aūt cū diceret se prius velle sinū pomis implere, & differret, arbore corrosa, & cadente, a flatu dictarū viperarum corruptus cecidit in os draconis, qui descendens in puteum eū ibi vorauit. Hic homo est peccator, vnicornis est mors temporalis, fouea mūdus, arbor vita peccatrix, poma eius delectationes peccatorū, puteus infernus, draco diabolus, mus albus dies, niger nox, quatuor viperę quatuor qualitatū intēperantię, amicus Iesus Christus aut prædicator, scala est cōsilium pænitentię faciendę. dum aūt differt homo acquiescere salutari consilio subito vita deficiente in os diaboli cadit, qui eum in inferno rapit deuorat & depascit. Item ex parte interiori est in magno periculo, quia eius conscientia est lacus Leonum, cum quibus oportet aū morari quandiu est in peccato mortali. Ecc. 21. Dentes eius dentes Leonis interficientes aīas hoīm: in maiori periculo est q̄ Daniel proiectus in lacum Leonum. Dan. 6. & 14. Qui tñ habebat secum consolantem & concludentē ora Leonū, horū aūt Deus est aduersarius. Aug. Audacior est q in vno peccato mortali dormit q̄ qui cum septem hostibus dāmorte sua inuicem obligatis. Item ex parte interiori quantū ad statum vndiq; est peccatori periculum, quia vt dr̄ Iob. 13. nūquam in eodem statu permanet, quia modo sanus, modo ęger, modo diues, modo pauper, modo lætus, modo tristis, modo timet, modo sperat ex his, quæ exterius sunt, Vnde in magno periculo est. & in magno timore debet esse qui turrim habet ædificare octo laterum, in qua necesse habet quandiu vixerit habitare. Quæ talis est conditionis, quia quam cito ędificauerit vnū latus eius, cadit & aliud vsquequo turris tota cadat, & habitantem prosternat, & atterat. hæc turris vita præsens est, octo latera eius sunt sanitas, infirmitas, diuitiæ, paupertas, lætitia, tristitia, timor, & spes de rebus pręsentibus & vanis, quorum quanto magis ascendit alterum cadit reliquum, vsquequo corpus obruant. & aīa in casu eius opprimatur. Quarto in maximo periculo sumus in hoc mundo propter cōditionis humanæ fragilitatem: habitamus in domo lutea, quæ terrenum habet fundamētum. Iob. 14. Homo natus de muliere bre. vi. tempore &c. ibi satis notatur fragilitas cōditionis humanæ. patet q ex fragilitate humanæ conditionis est homo in magno periculo, quia cum moretur in domo fragilis corporis cum eo pugnant quatuor pugiles assidue sibi aduersantes. Ita quòd si vnus omnino a facie alterius succubuerit domus lutea corruat & in puluerē reuertatur, & habitator capiatur, vt ad suspendium æternū trahatur. Hæc domus est corpus luteum in quo compugnant ſm quatuor cōplexiones eius, calidū, frigidū, siccū, humidū, si alterum istorum omnino ibi succubuerit, necesse habet mori, corpus incinerari, aīa ad patibulum trahi. Et nota q cum quidam rex quęreret a quodam Philosopho quinque quæstiones. respondit ad singulas sic. Prima fuit, quid est homo? Respondit mancipium mortis, hospes loci, viator transiens. Mancipium dicitur quia manum mortis euadere nequit, & quia mors oēs dies eius, & labores rapit, & quia in fine ſm q homo meruerit præmium ei soluitur. Item dicitur hospes loci, quia cito obliuioni traditur, licet cum gaudio recipiatur. Item quia pascens, & potans, & gratos in mane de hospicio nihil de rebus hospicij secum portare permittitur, & in hospicij introitu multa ei promittuntur, quæ non soluuntur. Item est viator transiens nec ad momentum siue dormiendo siue comedendo a cursu ad mortem acquiescens. Secūda quæstio fuit. cui similis est homo? Rñdit aceruo niuis. rosæ matutinę, pomo nouo. Quia vt aceruus niuis modico calore cito in aquam de qua fuerat cito resoluitur, sic homo genitus de putredine modica infirmitate in carnem reuertitur. Rosæ matutinæ, quia in iuuentute habens calorem viridum, in vespere senectutis habet marcidum. Pomo nouo. quia dum in arbore pendens ad crementum debitum peruenire creditur modico verme interius exorto corroditur, & subito corruens inutile efficitur: sic homo in pueritia sua subita infirmitate, & morte præuentus inutilis suis efficitur, & ita patet q vt dicitur in Psa. Homo vanitati si. s. est. di. e. si. vm. prætere. Tertia quæstio fuit quōse habet homo? Rñdit vt lucerna ad ventū, quæ cito extinguitur, vt scintilla in mari, quæ ab vndis cito absorbet, & vt dr̄ in li. Sap. 5. vt spuma gracilis, quæ cito a procella dispergitur, vt lanugo, quæ subito a vento rapitur, vt fumus qui cito diffunditur, & ad nihilum redigitur. Quarta quæstio est, vbi est homo? Rñdit q in bello multiplici & diuerso: Intra se habet bellum intestinum remordentis conscientiæ, vt si est in peccato a Deo auertatur. In se. i. in proprio corpore habet bellum ciuile & vicinum. quatuor elementorum, quæ sibi compugnant adinuicem per contrarias qualitates. calida. n. compugnant in humano corpore frigidis, & humentia siccis, quodlibet quatuor elementorum vult eum sibi vindicare de alio. pro hoc pugnat cum alijs vt ei prædominetur, vel vt eum ad nihilū redigat, terra pugnat vt ei prædominetur per melancoliā. aqua vt fiat flegmaticus. aer vt fiat sāguineus. ignis vt fiat colericus, quodlibet horum in hoīe, & pro homine acquirendo contra alium pugnat, & quodlibet alteri pro viribus repugnat. Tertiū bellum est extra, rerum, s. concupiscibilium, & est vt a Deo auertant. & ad se illicito amore conuerti eum faciant. Quinta quæstio est cum quibus socijs est homo? Responsio est quòd cum septem socijs est homo. qui eum assiduè molestant, qui sunt fames, sitis, calor, & frigus. lassitudo, infirmitas, & mors, & vt ista satisfaciat Deum frequenter peccator molestat. Quinto in magno periculo sunt homines propter eorum manifestam fatuitatem, quæ luculenter apparet in septem. Primo, quia vt Balaam assuetus monstris monstra vi'a nec stupebat nec timebat. Ita ipsi periclitantium visa pericula, nec vitant, nec formidant, & sunt similes latronibus, qui cum vident suspendi aliquē de socijs suis non propter hæc dimittunt furta sua. sed videntes eū suspensum dicit vnus alteri, hoc est territorium mertium. Item non solum videtur, quòd non metuant. immo videtur quòd non sentiant pericula in quibus sunt ad modum ebriorum, & dormientium. Sunt enim similes Ionę propter cuius peccatum nauis periclitabatur. alij omnes clamabant & timebant. ipse solus in tempestate, & periculo dormiebat. eiusdem 2. & ideo alijs innocentibus euadentibus ipse solus in periculo remansit. Prouer. 23 Eris quasi dormiens in mari, & quasi gubernator amisso clauo. Item non solum non sentiunt periculum, immo etiam ipsum diligunt adeo quòd in illud scienter se impingūt, & immergunt, vt qui in mari saliunt scienter, ad cantus Syrenarum. ita homines currunt ad loca, quę sciunt sibi periculosa, ad loca vbi sunt occasiones peccandi, in spectaculis mulierum. Prouer. 7. De fenestra domus meæ prospexi, & ecce video vecordem iuuenem, & ecce mulier occurrit ei in habitu meretricio, & post, statim sequitur eam quasi bos ductus ad victimam & quasi agnus lasciuiens, & post, velut si auis festinat ad laqueum, & nescit quòd de periculo aīę eius agatur. Eccl. 9. Propter speciem mulieris multi perierunt. Item Eccl. 3. Qui amat periculum peribit in illo. Quarto non solum pericula amant

immo periclitantibus se sic illaquean ut ab eis euelli nequeãt, ad modum eorum qui submersi in aquis extinguuntur. Quinto quia cum deberent exonerare, & explicare ab impedimentis in periculo ad modum natantium periculo aquarum timentium ut nudi, & expediti liberius possent nare, & euadere, econuerso se magis implicant, & onerant rebus temporalibus & uitiis. Item Thy. 6. Qui volunt diuites fieri &c. sunt similes illis qui derelicta libera & clara aqua, eligunt per herbosam & limosam aquam fluuium transnadere, qui cum se credunt magis expedire magis se impediunt, onerant. & illaqueant, vnde subito impediuntur submerguntur & extinguuntur. Item sexto, quia cum sint in periculo Deum non excitant, nec adiutorium eius inuocant sine quo euadere nequeunt, sed potius iracundiã eius prouocant, dum volentem nos a periculo reuocare, & liberare contemnunt, & etiam eos quos vident sibi acquiescere, & pericula fugere ad eius monita irrident, & contemnunt a Cor. 1. Verbum crucis pereuntibus stultitia est, eis autem qui salui fiunt id est nobis Dei virtus est. Item dicitur, quòd cum quidam paterfamilias haberet duos filios propter fore, factũ sui in medio maris proiectos. & videret eos in periculo maris in medio palpitantes, non immemor paternorum viscerum nauicula sumpta, & manus porrigens eis, cum clamore, & fletu nitebatur eos a periculo reuocare, & liberare. Alter autem manũ patris porrigens liberatus nauiculæ impositus est. Alius autem verba patris contemnens, & periculum perpendens, & cum spuma maris ludeos ab vndis subito oppressus submersus, extinctus est. Sic Iesus veniens in mundum manibus in cruce extensis vult liberare naufragos; qui acquiescunt ei, & adhærent ei & cruci, a periculo liberãtur. qui autem contemnunt & vanitatem diligunt subito periclitãntur. Non sic fecit Hest. 14. quæ confugit ad dñm pauens periculũ. Non sic Discipuli Matth. 4. Cum nauicula operiretur fluctibus, sed excitauerunt Iesum dicentes. dñe salua nos perimus. Item non sic Petrus, Matt. 14. qui cum cepisset mergi clamauit domine saluum me fac. Item 7. Non solum adiutorium diuini vel sanctorum non aduocãt, sed eos ad iracundiam contumelijs prouocant. & vt maris delphines in tempestate saltant. & vt frenetici & insani in suis periculis exultant, & eos quos secum non vident inuolui in periculis rusensatos incauos reputant. Sap. 5. Nos insensati vitam illorum reputabamus insaniam, & finem sine honore. Sextò, timere debemus, quia periculosa est societas malorum quã multi diligunt, & sequuntur. quæ maxime est declinanda homini desideranti suam salutem. exemplo Ioannis Baptistæ, qui postquam venit ad adultam ætatem, magis elegit habitare inter feras quam inter hoies. Senon. Quotiens inter homines fui minus homo redij. Item exemplo machabæorum. magis elegerunt habitare in desertis cum feris quàm cum gentibus. 2. Mach. 5. Item exemplo domini qui postquam surrexit a mortuis non legitur habitasse vel conuersatus fuisse cum aliquibus malis, sicut fecit tempore illo quo conuersatus est in terris. licèt legatur sæpe apparuisse & fuisse cum bonis. Item in vitis patrum legitur, quòd cũ Arsenius adhuc moraretur in sæculo in palatio, & rogaret pro sua salute, vox ad eũ ait. fuge hoies, & saluaberis. quod intelligitur de malis, & mundanis. & quia multa mala facit mala societas, de quibus eorum aliqua ostendamus. Et notandum, quòd mala societas quindecim mala facit. Primo ab hæreditate excludit. Angelos a cœlo. hominem a Paradiso, Roboam a regno. De primo Apoc. 12. Draco traxit secum tertiam partem stellarũ cũ cauda. prima pars est eorũ qui voluerunt Deo contemplãdo assistere. Secunda est eorũ qui et ministrãdo parati fuerunt Deo obedire. hi non ceciderunt sed in veritate steterunt. Tertia pars fuit eorum qui fuerunt parati Diabolo consentire. hi cũ Lucifero ceciderunt. Adã plus vxori quàm Deo obediens exulat a Paradiso. Roboam quia magis credidit consilio iuuenũ sociorum quàm seniorũ amisit regnũ Israel. Secundo spoliat, & consumit bona temporalia. naturalia. & gratuita. Qui incidit in malã societatem, similis est illi qui incidit in Latrones. Spoliatur gratuitis bonis Luc. 10. Item similis est filio prodigo cuius bona meretrices cõsumpserunt Luc. 16. Item tertio peruertit. sibi similes efficit. Psal. Cum peruerso peruerteris &c. Eccl. 13. Oĩs caro ad similem sibi conuertetur. Ibidem. qui cõicat superbo induet superbiam. Prou. 13. amicus stulti sibi similis efficietur. Exo. 23. Deut. 7. Non inibis cũ eis fœdus. Sen. Ex conuictu. n. mores formant. Candido, & innocenti socio rubiginẽ suam malignus comes affricuit. Dicitur quòd Alexander non poterat se cohibere quin incederet ad modum Leonidis hystrionis cum quo nutritus fuerat. Quarto inficit & corrumpit vt grex morbidus inuidet lepro si sanum, vel mundum. Item fructus putridi sanum. toxicum cibum massa fermentum a Cor. 5. Modicum fermentũ totã massam corrumpit. vinum corruptum corrumpit bonum. flatus maius vt basilisci aerem vicinum. 1. Cor. 15. Corrumpũt bonos mores colloquia praua. Quinto maculat & polluit. vt pix & carbo manũ tangentis. Leuit. 5. Aĩa, quæ tetigerit aliquid immũdum rea erit. Numer. 19. Quicquid tetigerit immundus immũdum erit. Agg. 2. Si tetigerit pollutus in aĩa ex oibus his numquid contaminabitur &c. Sexto apostatare facit. vt Salom 3. regum 11. Mulier. Petrum se calefacientẽ cũ ministris Ioann. 18. Eccl. 19. vinum, & mulieres &c. Septimo seducit. Ezech. 3. Cum scorpionibus habitas. Osee. 7. Effraim quasi columba seducta non habens cor, i. prudentiam declinandi praua consortia. Facit Diabolus, vt aucupes qui ponunt colũbas, quæ habent consutos oculos in decipula sua, ad quas accedentes aliæ non aduertunt eas captas, nec laqueos, & capiuntur cum eis 3. regum 13. de propheta dñi quem, quia falsus propheta seduxit. vt sequeretur eum occisus est a Leone. Item Hie. 38. Seduxerunt te viri pacifici tui. dimiserunt te in cœno, & in lubrico pedes tuos. & recesserunt a te. hoc dĩ de Sedechia. qui quia credidit falsis prophetis a Nabuchodonosor est captus & excæcatus. & in babilonem. ductus est. De seductione malæ societatis refert Petrus Alfonsi multa exempla. Vnum est tale. dicit. n. Cum quidã vellet ire apud Metham per deserta Aegypti, commendauit cuidã bonæ famæ pecuniam quam redeunti negauit, qui consilio cuiusdam sapientis fecit fieri decem cophinos plenos sabulo, & pulcherrimos ab extra. vnus præcessit cum muliere, & seruo. Alij nomen sequebantur a longe. & Dixit mulier illi qui negauerat depositum, quòd quidam magnus diues de consilio suo volebat bonæ fidei eius illos committere decem cophinos plenos pecunia, cui occurrit, & perpendens eum cui negauerat depositũ. ait. amice nimis diu dimisisti pecuniam tuam apud me. quod cum recepisset cophinos, & pecuniam recessit. Itẽ idem dicit, quòd cũ quidam iuuenis haberet domum iuxta diuitẽ quendam. nec vellet ei vendere pro voluntate sua precio dato, posuit in ea decem tunellos. quorum quinque pleni erant oleo. alij quinque semipleni oleo. & alia pars erat plena aqua. quem accusauit diues coram iudice de fraude & oleo furato. qui per consilium cuiusdam Philosophi, qui dicebatur auxilium miserorum liberatur. dum docuit iudicem, quòd faceret fæces mensurari, quia fæces sũderent oleo. Idem Philosophus ait. Non emas domum antequam cognoscas vicinum. & si est ei malus et emptam vende, quia qui habet malum vicinum habet malum matutinum. vt patet in prædicto exemplo. Item is qui supra dixit, quòd quidam diues habens saccum plenum aureis amisit, in quo erat serpens aureus. & cũ faceret clamari a pcone, quòd qui redderet amissum quòd inde haberet decem aureos. pauper qui eam pecuniã inuenit satis inuita vxore reddidit eam. diues aũt dolens pro decẽ aureis quos pauper habebat. accusauit pauperem coram dicens quòd in dicto sacco erant duo serpentes aurei. ad hoc consultus Philosophus dixit. diues probus homo vĩ & vĩ quòd non debeat mentiri. pauper qui cũ posset retinere reddidit. vĩ fidelis, & veridicus, sed iũ sm dictum diuitis nõ est iste saccus suus. retine ergo hũc. & fac clamari quòd qui inuenerit saccum in quo sunt duo serpentes aurei reddat diuiti. & istum reddes cũ inueneris cuius esse debeat. Quod audiens diues detexit dolum suum. Item ad idẽ facit exemplum de duobus sapientibus & teruo simplici. qui volentes se decipere sic decepit. Cum irent per desertum, & nõ haberent nisi modicam farinam, duo eorũ astuti condixerunt quòd deciperent tertium, qui simplex videbatur. & dixerunt quòd de farina facerent libum. & cum coqueretur in igne dixerunt duo tertio, quòd dormirent, & qui mirabilius somniaret panẽ comederet supra dictum. Tunc simplex fingebat se dormire stertendo. & alij duo dixerunt adinuicem in dices quòd somniasti te moriturum. & quòd Angeli portarent te in Paradisum. & ego quòd eram mortuus, & Dæmones volebant me portare in infernum. Alius post attendens, quòd duo dormirent surrexit & comedit libũ. duo excitati dixerunt adinuicẽ quòd sic somniauerant excitantes tertium quærunt somniũ eius. Ego somniaui ait. quòd te mortuum Angeli ferrent in Paradisum, dæmones te in infernũ. ideo surrexi, & libum comedi. Octauo, famam lædit, & virtutes & bona opera occidit. Eccl. 47. Postquam in multis mirabiliter commẽdatus est Salomon de eo subditur. Incuruasti fœmora tua mulieribus. dedisti maculã in gloria tua. Ideo Iacob, Esau dicẽti Gen. 33. Gradiamur simul. ego ero socius itineris tui Dixit, quòd si iret cũ eo morerentur vna die cuncti greges & paruuli simul. Nono, a Deo diuidit. Iosuè 10. Non ero vltra vobiscum, i. quandiu amorreus esset cũ eis. Item in vitis patrũ legitur, quòd quidã petẽs locũ solitudinis. & rogans dñm vt oñderet sibi locũ aptũ. videt Aquilam quã sequitur quasi Angelũ sibi missum. pcedit eũ vsque ad locũ in quo erat palma, & fons in pede. in quo loco mansit pluribus annis orans instãs. de fructibus palmæ comedẽs & de folijs se vestiẽs. tũc diabolus in forma cursoris accedẽs cœpit eũ ad-

mirando inspicere dicens. quòd enim quæsierat per eremum multo tempore, quia pater suus mortuus erat in sæculo, & hæreditas ei competebat, pro qua multi parati erant pugnare, qui ei acquiescens eum secutus est cũ ea intentione vt res distribueret. & post rediret. Quo cum veniret diabolus disparuit. & ille parentes viuos inuenit. & societate illorum illectus ibi remanens, & multis flagitijs se immiscens. in eis miserabiliter mortuus est. Decimo Deum offendit. Psalm. odi.ec.malig. 2. Para. 19. Impio præbens auxilium &c. Vndecimo, lites, & iurgia nutrit. Gen. 13. Facta est rixa &c. Prouer. 13. Inter superbos semper iurgia sunt. Duodecimo, in malum succendit. Psal. Ignis exarsit in sinagoga eorũ. Eccl. 10. A modica scintilla augetur ignis. Iob. 30. Frater fui draconum qui sunt flammiuomi. Terdecimo, in periculo inuoluit. Gen. 18. Surge exi de sodomis. & subditur ne pereas in scelere &c. Perierunt generi Loth qui exire noluerunt. sicut ibidem dicitur. Numeri. 16. Discedite a Tabernaculis eorum. similiter. 3. regum. 15. Quartodecimo, ad mortem temporalem adducit. Seneca. Alter alterum tradimus in mortẽ. Philosophus. Non est transeundum per sedem gentis iniquæ. Dicit Petrus Alfonsi. q; duo clerici euntes per ciuitatem audierunt dulcissime cantantes in taberna cum fistulis. inuitãtes eos ad potum. tunc vnus dixit alteri. dicit Philosophus. Non est trãseundum per sedem gentis iniquæ. non ibo ad eos. & his dictis secessit. Inde alius illectus tam dulcedine cantus quàm auiditate potus, cum declinasset ad eos venit præpositus cuiusdã villæ in qua fecerant homicidium. & cepit omnes & suspendit. & clericum illum cum illis, tunc cum suspenderentur motor experimento suo & tarde. doleo, quòd fatuus est qui non credit sapienti de vitando consortio prauorum. Quintodecimo, in infernum comburit. Matth. 14. Colligite zizania, & ligate in fasciculos ad comburendum. Eccl. 21. Stupa collecta synagoga peccantium, & consumatio eorum ignis. vnus ticio in igne cõburit alium, sic vnus malus hic alium, & in futuro cũ alio comburetur. Septimo, timenda est Dæmonum impietas, qui summe timendi sunt multis de causis, videlicet propter localẽ propinquitatẽ, propinquitatis inuisibilitatem, voluntatis malignitatem, intentionis peruersitatem, actionum crudelitatem, crudelitatis insatiabilitatem, potestatis impietatem, impietatis immẽsitatem, subtilitatem naturæ, antiquitatem experientiæ. sagacitatem fallaciæ, studiositatẽ malitiæ, præsumptionem audaciæ, procacitatem impudentiæ. multiplicitatem obtentæ victoriæ, auiditatem nocendi, varietatem fallendi. assiduitatem tẽtandi, impossibilitatem placandi, & deformitatis horrorem. De eorũ crudelitate spiritualiter dicitur Iob. 16. Collegit furorem suum in me, & comminans mihi infremuit contra me dentibus suis hostibus meis terribilibus &c. Et plus. In manibus impij tradidit me &c. prouer. 5. Ne des alienis honorem tuum & annos tuos crudeli. Isaiæ. 19. Tradã Aegyptum in manibus impiorũ dominorum crudelium. Hiere. 6. Crudelis est, & non miserebitur. Ideo crudelis est iustis crudelior suis. crudelis sibiipsi. Quod crudelis sit iustis patet in flagello. Iob. 2. percussit Iob vlcere pessimo a planta pedis &c. Ita in flagello Antonij quẽ in principio suæ conuersionis verberauerunt dæmones ad mortẽ. Itẽ crudelior est suis in inferno eos deuorando Hiere. 51. In persona damnati. comedit me. deuorauit me. absorbuit me. sicut draco repleuit teneritudine mea ventrem suum. Et Dyal. 40. exemplum de Theodoro & Monacho guloso. qui videbatur valde religiosus & abstinens, sed comedebat in occulto qui in fine hoc clamauit, quòd diabolus absorberet animam eius vt draco, & quòd pedes eius, & genua iam ligauerat, & animam eius absorbebat os suum habens in ore suo, hæc dicens, mortuus est. De eorum potestate Iob. 40. Non est potestas super terram quæ ei possit comparari &c. Eccl. 39. Sunt spiritus ad vindictam creati & in furore suo confirmauerunt tormenta sua, & in tempore consumationis effundent virtutem, & furorem eius qui fecit eos. Ioelis. 1. Dentes eius vt dentes leonum, si sic contra Deũ fortis fuit eũ in cruce occidendo. Hiere. 46. Fortis impegit in fortem & ambo pariter corruerunt, quantomagis contra homines præualebit? Bene. 32. Item abac. 1. ipsa de regibus triũphauit, & super omnem munitionem ridebit. De multiplici arte nocendi vel tentandi. 1. Pet. 5. aduersarius vester diabolus &c. Legitur in vita beati Marcialis q; cum quidam sanctus adiuraret dæmonẽ qui mirabiliter affligebat quendam arreptum diceret quõ vocaretur, dixit quòd mille artifex, eo quòd haberet infinitos modos fallendi & nocendi. Iob. 20. Pluat super eos bellum &c. Ideo in apoc. 12. Draco dr̃ habere septem capita & decem cornua. Ideo in vitis patrum sub specie diuersarum ferarum beato Antonio apparebat, vnde aliquando fingebat diabolus Leonũ rugitus, aliquando sibilos serpentum, vt sic eum ab eremo fugaret. Item Dyal. 4. Dicitur quod cum Datius Mediol. episcopus Corinthum aduenisset, intrauit domum quam multis annis dæmones inhabitantes inhabitabilem reddiderant, & cum vellet ibi de nocte quiescere cepit audire magnis clamoribus rugitus leonum, balatus pecorum, sibilos serpentum, rugitus asinorum porcorum & sonitum huiusmodi, tunc episcopus ait. Bene tibi contigit miser tu es ille qui dixisti ponam &c. Ero similis altissimo, ecce per superbiam tuam his bestijs similis factus es, ad hæc quasi erubescens diabolus recessit. De deformitate eorum horribili dicitur Iob. 20. vadent & venient super eos horribiles. Sap. 11. Potens eras mittere illis multitudinem vrsorum, aut audaces leones, aut noui generis ira plenas &c. post quarum non solum læsura poterat eos exterminare sed etiam aspectus occidere. Quidam sanctus in vitis patrum dicebat, puto quòd si quis videret dæmones in illa deformitate in qua vident eos damnati non posset viuere. Naum. 2. Aspectus eorum quasi lampades, & quasi fulgura discurrentia &c. Igitur secundum quòd in passione beati Bartolomæi legitur, quod Angelus volens ostendere diabolum illis quibus beatus Bartolomæus prædicauerat, præcepit eis in frõtibus fieri signum crucis, & tunc ostendit eis ingentem maurum nigriorem fuligine, facie acuta, barba prolixa, crinibus vsque ad pedes protensis, de oculis igneis scintillas emittentem, ex ore & naribus sulphureum ignem spirantem, iunctis retro manibus. Item Grego. dyal. 40. dicit de crisaurio, quòd cum infirmaretur vidit multitudinem dæmonum horribilium. & cum clamaret inducias, vel vsque mane, & se huc illucque verteret ne eos videret, nec posset eos non videre in terrore illo mortuus est. Item beatus Sebastianus ait in eius legenda, peccator a morte perpetua capietur & tenebitur, in qua est iugis flamma, perseuerans tribulatio, & pœna perpetua, huic atroces angeli commorantur, quorum brachia capita draconum sunt, quorum oculi ex se igneas sagittas iaculant, quorum dentes sicut elephãtis prominent & stimulant ad tormentũ, velut cauda scorpionis. quorũ voces vt leonũ fremitus, sonant quorũ aspectus tremorẽ inducit patitur dolorẽ & mortẽ ad hoc ibi viuit vt vita cruciatibus exponatur, & ad hoc vita reintegratur vt serpentũ morsibus mẽbra iteratis subinde & reparatis postea attrectentur.

De causa timoris. Dist. XXVIII.

Deinde considerandum est de causa timoris. Et circa hoc consideranda sunt duo. Primo vtrum causa timoris sit amor. Secundo vtrum causa timoris sit defectus. Circa primum sciendum, quòd obiecta passionum animæ se habent ad eas tanquam formæ ad res naturales, vel artificiales, quia passiones animæ speciem recipiunt ab obiectis. sicut res prædictæ a suis formis. Sicut igitur quicquid est causa formæ est causa rei constitutæ per ipsam. ita etiam quicquid & quocunque modo est causa obiecti est causa passionis. Contingit aũt aliquid esse causam obiecti, vel per modum causæ efficientis, vel per modum dispositionis materialis. sicut obiectum delectationis est bonum apparens, conueniens coniunctum cuius causa efficiens est illud quod facit coniunctionem, vel quod facit conuenientiam vel bonitatem, vel apparentiam huius boni. Causa autem per modũ dispositionis naturalis est habitus vel quæcunque dispositio, secundum quam fit alicui conueniens, aut apparens illud bonum quod est ei coniunctũ. Sic igitur in proposito obiectum timoris est æstimatum malum futurum propinquum cui resisti de facili non potest, & ideo illud quod potest inferre tale malum est causa effectiua obiecti timoris, & per cõsequens ipsius timoris. illud aũt per quod aliquis ita disponitur vt aliquid sit ei tale, est causa timoris & obiecti eius per modum dispositionis materialis, & hoc modo amor est causa timoris. Ex hoc enim quod aliquis amat aliquod bonum sequitur quod priuatiuum talis boni sit ei malum, & per consequens quòd timeat ipsum tanquam malum, timor enim per se & primo respicit ad malũ qđ refugit qđ opponit alicui bono amato, & sic per se timor nascitur ex amore, vnde dicit Aug. in li. 83. quæsti. nulli dubium est nõ aliam esse metuendi causam. ne illud qđ amamus aut amittamus adeptum, aut non adipiscamur speratum. Secundario timor respicit ad illud per quod prouenit tale malum, & sic quõq; per accidens inducit timor amorem inquantũ s. homo qui puniri timet a Deo seruat eius mandata, & ex obseruantia mandatorum incipit sperare, vt spes inducit amorem & hoc est qđ dicit Aug. super. 1. cano. Io. Quod sicut seta introducit filum, sic timor introducit amorem, hoc tamen est per accidens vt dictum est. Circa secundum. s. vtrum defectus sit causa timoris, dicendum quod sicut dictum est, duplex causa timoris accipi põt. Vna per modum dispositionis materialis ex parte eius qui timet, alia per modũ causæ efficientis ex parte eius qui timet. Quãtũ igitur ad primũ defectus per se loquendo est causa timoris ex aliquo enim defectu virtutis contingit q; nõ possit repellere imminens malum. sicut enim diuitiæ temporales

& co-

& robur corporis, multitudo amicorum. & potestas & huiusmodi excludunt timorem, sicut dicitur in secundo rethorice. sic ex defectu istorũ causatur timor, sed ad causandum timorem requiritur defectus cum aliqua mensura. minor est enim defectus qui causat timorem futuri mali q̃ defectus consequens malum præsens de quo est tristitia. & adhuc esset maior defectus si totaliter sensus mali auferetur, vel amor boni cuius contrarium timetur. Quantum vero ad secundum virtutis & robur per se loquendo est causa timoris. ex hoc enim, quòd aliquid quod apprehenditur vt nocinum est virtuosum, contingit quòd eius effectus repelli non potest. contingit tamen per accidens, quòd aliquis defectus ex ista parte causat timorem inquantum ex aliquo defectu contingit, q aliquis velit nocumentum inferre puta pp iniustitiã, vel qñ ante læsus fuit vel quia timet se lædi.

De effectu timoris. *Dist.* XXIX.

DEinde considerandum est de effectu timoris. Sciẽdum est autem, quòd timor sedecim effectus habet in anima. Primo namque discutit conscientiam. sicut homo timens ne latrones sint in domo disquirit & scrutatur omnia latibula, ne ipsũ spolient vel iugulent dormientẽ. sicut obsessi in castro vndiq; circumeuntes inspiciunt ne subintrare possint aduersarij. & ipsos dum non aduertunt occidant. sicut præsidens in Monasterio omnes officinas visitando circuit omni sero. ne quid contra religionis honestatem fiat ibi. sic homo Deum timens redit ad cor suum ne quid in eo lateat. quod oculos diuinæ maiestatis offendat. Ideo dicitur Eccl. 21. Qui timet Deum conuertitur ad cor suum. & eiusdem primo. timor domini scientiæ religiositas. Secundo timor inducit pœnitẽtiam. sicut patet de Niniuitis Ione. 3. Qui ad prædicationẽ Ionę timuerunt & pœnitentiã egerunt. Et de Paulo Actuum. 9. Qui tremens ac stupens ait. domine quid me vis facere? Et de Gabaonitis Iosue. 9. Qui audientes cuncta, quæ fecerat Iosue &c. callide cogitantes tulerunt sibi cibaria, & omnia quæ pertinent ad veros pœnitentes, & subditur. Timuimus enim valde, & prouidimus animabus nostris. Ista pœnitentia delet peccatum Eccl. 1. Timor dñi expellit peccatum. Ibidem. Nam qui sine timore est non poterit iustificari. Item Eccl. 2. Qui timent dominum præparabunt corda sua. & in conspectu illis sanctificabunt animas suas. Dicunt Philosophi. q ceruus in angustiis positus & timore inter canes & spicola venatorum non habens effugium recurrit ad lachrimas quas abundanter emittit. Tertio timor inducit vigilantiam, ne scilicet homo recidiuum patiatur Prouer. 14. Timor domini fons vitæ in quo scilicet vita gratiæ conseruatur, peccatum abluitur, anima renouatur, feruor fomitis refrigeratur, vt declinet a ruina mortis. spiritualis videlicet & æternę. Item prouer. 15. Per timorem domini declinat omnis a malo culpæ, & pœnæ. auis semel capta si potest euadere diligentius timet laqueos, ceruus canes, lupus pedicam, & homo per incuriam suam infirmitatem incurrens, postquam conualuit. vigilantius cauet sibi. Ideo prouer. 8. Timor domini odit malum, vnde de Iob qui interpretatur dolẽs dicitur Iob. 1. Erat timens Deum. & recedens a malo. & Exo. 20 Dixit Moyses filijs Israel, venit Deus vt terror eius esset in vobis, & non peccaretis. Exemplum in Dyal. 40. De Theodoro q cum in regione necessitate compulsus securus esset fratrem suum. iuramẽto firmabat, quòd nunquam assumeret habitum, sed dissolute viuens infirmitate arripitur. in extremis laborans clamauit fratribus præsentibus, & orantibus. recedite, quia dat9 sum Draconi ad deuorandum, qui iam me absorbet, sed impeditus orationibus vestris, qui cũ magis orarent, clamauit, Deo gratias, quia vestris orationibus liberatus sum, & ex hoc vitam suam emendauit. Quarto excludit extollentiam. Exemplum de rege Niniue. qui audita comminatione de subuersione ciuitatis deposuit vestimẽta regia, surrexit de solio, indutus est sacco &c. Item de Acham. 3. regum 21. Cum audisset Acham cõminationem domini scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, ieiunauit & dormiuit in sacco. & ambulauit demisso capite. similiter Luc. 24. Mulieres cum timerent ad sepulchrum declinauerunt vultus suos in terram. & Gen. 18. Cum audiret Abraham comminationem Dei contra Sodomam ait. loquar ad dominum meum cum sim puluis & cinis. Quomodo pauo circumspiciens eleuationem caudæ superbit de pulchritudine rotę, videns autem turpitudinem pedum dimittit eã, & horribiliter clamat, sic homo respiciens finem suum humiliatur. Quinto timor præstat in tentatione resistentiam. Eccl. 2. Fili accedens ad seruitutem Dei sta in iustitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Nota qui timet & amat dominum suum legitimum, si ab eius aduersario tentatur de damno, de dehonoratione, vel proditione domino suo facienda, non ei consentit sic in proposito exemplum de Ioseph. qui tentatus ab ægyptia noluit assentire. Gen. 39. Vnde Christus tentatus a Dæmone Matth. 4. respondit. Scriptum est, dominum Deum tuum timebis &c. & merito qui tentatur timere non debet, quia sicut dicitur Eccl. 33. Timenti Deum non occurrent mala, sed in tentatione Deus illum conseruabit, & liberabit a malo. Sexto timor Dei dat in afflictione sustinentiam. quia sicut Dicit Grego. Timor domini in via domini operatur fortitudinem, in via sęculi debilitatem, nec mirum, quia sicut ait Psalmus, firmamentum est dominus timentibus eum. & Ecc. 34. Qui timet Deum nihil trepidabit, & non timebit. quoniam ipse est spes eius &c. Sequitur oculi domini super timentes eum. protector potentiæ, firmamentum virtutis, tegimen ardoris, vmbraculum meridiani deprecatio, offensionis, & adiutorium casus, exaltans animam & illuminans oculos. dans sanitatem, & vitam, & benedictionem. Ideo dicebat Psa. Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. Itẽ: si ambulauero in medio vmbrę mortis, non timebo mala, quoniam tu mecũ es. Septimo, timor Dei facit in oratione clamoris vehementiã. Solent enim homines clamare quando timent periculum. Matth. 15. Discipuli timentes præ timore clamauerunt. Hiero. Incerta vox & confusus clamor magni timoris est indicium. & Matth. 14. Cępit Petrus ambulare super aquas vt veniret ad Iesum. videns vero ventum validum venientem timuit, & cum cępisset mergi clamauit dicens, Domine saluum me fac. Psal. Adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo Psal. voluntatem timentium se faciet. & deprecationem eorum exaudiet &c. Octauo, timor Dei dat de Dei condescensione confidentiam. Quia sicut timor sęculi generat diffidentiam, ita timor Dei confidentiam. prouer. 14. Timor domini fiducia fortitudinis Psal. beneplacitum est domino super timentes eum, & in eis qui sperant super misericordia eius. Et bene Psalm. ista duo coniũgit spem videlicet & timorem. quia nec timor sine spe, nec spes esse debet in homine sine timore. ne timor in desperationem deijciat, nec spes sine timore in præsumptionem extollat, vnde Deute. 24. Non accipies loco pignoris inferiorem & superiorem molam. Mola inferior est timor. Mola superior est spes, quarum neutra debet homo carere. In figuram huius dicitur Gen. 49. De benedictionibus cœli desuper & abyssi iacentis deorsum. erit benedictio tua. In bene. ce. figuratur spes cęlestium, quæ est de cęlestibus bonis. In bene. abyssi, figuratur timor qui surgit ex pœnis inferni, inter ista duo debet esse semper vita iusti, vt semper habeat præ oculis gaudia cœli de quibus speret, & pœnas inferni quas timeat, cuius figuram Abraham gerit, de quo legitur Gen. 12. quòd tetendit tabernaculum suum habens ab occidente Bethel, & ab oriente hay. id est in aduersis debet habere spẽ quæ est de gaudijs Paradisi, qui figitur in Bethel, quod interpretatur domus vel habitaculum Dei. In prosperis autem debet habere timorem peccatorum suorum vel futuri iudicij, vel tormẽtorum inferni. quod figuratur in hoc nomine hay. interpretatur enim vita vallium, quæ est vita sordium. vita peccatorum, vel quæstio vitæ, quę erit in iudicio vbi totius vitæ ratio exigetur, vel interpretatur abyssus, in quo notatur timor inferni. Nono, timor Dei facit in operatione diligentiam, timor enim sollicitat, sicut patet timentes inopiam solliciti sunt acquirere, timentes sua amittere solliciti sunt ea custodire, timentes mortem sollicite cauent, quæ possunt mortem inducere: sic homo timens Deum sollicitus est quomodo Deo placeat, & quid agere debeat, vnde Iob. 9. Considerans eum timore sollicito. Eccl. 8. Qui timet Deum nihil negligit. ideo dicebat rex Iosaphat 2. Paral. 20. sit timor domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite. Sequitur. Agetis in timore domini fideliter in corde perfecto. Eccle. 1. Qui timent dñm custodiunt mandata illius, &c. 15. Qui timet Deum faciet bona. & Eccl. 2. Qui timent dominum inquirunt, quæ beneplacita sunt illi. Decimo, timor Dei inducit sapientiam. Eccles. 1. & prouer. 1. Initium sapientię timor domini. & Eccl. 1. Radix sapientiæ timere Deum, nec solum radix immo etiam plenitudo, sicut dicitur Eccles. 1. plenitudo sapientiæ timere Deum. Insuper Iob. 38. timor domini ipse est sapientia. Vndecimo timor Dei facit virtutum obseruantiam. custodit enim hoĩem & oĩa bona eius Psalmus. Immittit Angelus domini in circuitu timentium eũ. Eccles. 1. Timor domini scientiæ religiositas. religiositas custodiet & iustificabit cor, &c. 15. Timor domini super oĩa se supponit, videlicet sicut bonus custos. Vnde Bern. super can. in veritate comperi nihil esse ita efficax ad gratiam promerendam retinendã & recuperandã, q̃ si coram Deo inueniaris nõ altũ sapere sed timere. vnde de Iob dixit diabolus. Nunquid Iob frustra timet Deũ? nonne tu vallasti eũ, & oẽm substantiã eius? Duodecimo, timor Dei dat bonorũ oĩum abũdantiã. Ideo Ps. Timete dñm oẽs sancti eius, qm̃ non est inopia timẽtibus eum, & Tob. 4. Habebis multa bona si timueris Deũ. Tertiodecimo, timor Dei facit

interdum, & culpæ, & penę indulgentiã. Ps. Quō miseretur pater filiorū misertus est dñs timentibus se. Ioan. 41. territi purgabuntur, vñ. 4. dyal. 48. dicit Grego. q aliqñ sancti timēt in morte vt pauor ille purget si aliquid est in eis purgandū, & ponit inde duo exēpla. Vnum est exemplum de quodam sancto, qui mirabiliter in morte timuit. qui post apparuit cuidam in stola splendidissima, & rñdit quærenti quare sic timuerat, q pauor ille oīo eum purgauerat. Item aliud subiungit de fratre Antonio qui secum in eodē monasterio morabatur, qui in scripturis quotidie meditans non verba scientię. sed compunctionis, & deuotionis lacbrymas, quærebat ī eis, quibus affluebat iugiter. cui dictum est per nocturnā visionem. paratus esto, quia dñs iussit te migrare. cumque ille non habere se sumptus ad migrandum diceret. Rñsum est ei. si de peccatis tuis agitur dimissa sunt, veni. Quod dū semel audisset, & adhuc magno metu trepidaret nocte alia eisdē verbis est admonitus, & quinta die post febre correptus corā fratribus flentibus, & orantibus emigrauit. Item de Beato Bernardo dr, q in exitu mirabiliter timuit. Itē timor pęnam euadit ne infligatur. 3. regum. 21. Nonne vidisti Achab humiliatum coram me, non inducam malū hoc in diebus eius, & Isa. 38. de Ezechia sanato, &. 4. regū 22. Cū ostēderet dñs mala, quæ inferre volebat habitantibus in Hierusalem subiungit pro eo, q perterritum est cor tuum &c. non videbunt oculi tui mala, quæ inducturus sum &c. Itē Exo. 39. Qui timuerunt Deū de seruis Pharaonis non sunt læsi a plaga grandinis. Item timor a pęna iam inflicta liberat ne sentiatur. vñ tres pueri qui timore dñi noluerunt idolum adorare, sunt ab ignis incendio liberati Dan 3. Item Daniel de dentibus Leonum Dan. 6 & 14. Item Susanna a falso testimonio, & a morte Dan. 13. Itē Gen. 20. Postquam cōminatus est dñs mortē Abymelech & seruis eius pro vxore Abrahę quā abstulerat timuerunt valde, reddidit eis dñs sanitatē, & fęcunditatem ablatam. Quartodecimo timor Dei dat delectationis affluentiā. Eccl. 1. Timor dñi dabit delectationem cordis, & gaudiū, & lętitiam Psalmus. Quam magna multitudo dulce. t. dñe quam abscondisti ti. &c. Eccl. 27. Timor dñi quasi paradisus in benedictionibus. Quintodecimo timor Dei præbet Deo reuerentiam. vnde Luc. 7. Visa mortui suscitatione accepit omnes timor, & magnificabant Deum Luc. 23. videns centurio, quæ fiebant glorificauit Deum. & actuum 19. cecidit timor super omnes, &c. Item Matt. 17. Tres discipuli videntes gloriam domini transfigurati timuerunt valde, & ceciderunt in terram, &c. Item Apoca. 1. Ioannes cecidit quasi mortuus ante pedes filij hominis. Item Daniel viso Gabriele corruit Dan. 8. & 9. Sextodecimo, timor Dei meretur æternam gloriam, sicut ait Psalmus. Dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum. Eccl. 14. Timentis Deum beata erit anima eius. Ideo dicit Psalmus. Beati omnes qui timent dominum.

De audacia. Dist. XXX.

DEinde considerandum est de audacia. Et circa hoc consideranda sunt quinque. Primo vtrum audacia sit contraria timori. Secundo quomodo audacia se habeat ad spem. Tertio de causa audacię. Quarto de effectu eius. Quinto de speciebus, vel differentijs ipsius. Ad primum, scilicet vtrum audacia sit contraria timori. dicendum, quòd de ratione contrariorum est, quòd maxime a se distent. vt dicitur in 10. Meth. illud autē quod maxime distat a timore est audacia. timor enim refugit nocumentum futurum propter eius victoriam super ipsum timentem, sed audacia aggreditur periculum imminēs propter victoriam sui super ipsum periculum. vnde manifeste timori contrariatur audacia. Ad secundum, s. quomodo audacia se habeat ad spem, dicendum, quòd sicut iam pluries dictum est. Omnes huiusmodi animæ passiones ad appetitiuam potentiam pertinent, omnis motus appetitiuæ potentię reducitur ad prosecutionem vel fugam. Prosecutio autem, vel fuga est alicuius per se, & per accidens. per se quidem est prosecutio boni. fuga vero mali. per accidens autem potest esse prosecutio mali propter aliquod bonum adiunctum: Quod autem est per accidens sequitur ad id quod est per se. & ideo prosecutio mali sequitur prosecutionē boni. sicut, & fuga boni sequitur fugam mali. Hæc autem quatuor pertinent ad quatuor passiones. nam persecutio boni pertinet ad spem fuga autem mali ad timorem. Insecutio mali terribilis pertinet ad audaciam. fuga autem boni pertinet ad desperationem. vnde sequitur. quòd audacia consequatur ad spē. Ex hoc enim, quod aliquis sperat superare terribile imminens. ex hoc audacter insequitur ipsum. ad timorē vero sequitur desperatio. Ideo enim aliquis desperat, quia timet difficultatem, quæ circa bonum sperandum est. Ad tertium, scilicet de causa audaciæ. dicendum q sicut dictum est audacia consequitur spē, & contrariatur timori. vnde quæcunque sunt nata causare spē, vel excludere timorem, sunt causa audacię: quia vero timor, & spes. & etiam audacia cum sint passiones quædam consistunt in motu appetitus. & in quadam transmutatione corporali. Dupliciter potest accipi causa audaciæ siue quantum ad prouocationem spei, siue quantum ad exclusionem timoris. Vno quidem modo, ex parte appetitiui motus. alio modo ex parte transmutationis corporalis. Ex parte quidem appetitiui motus qui sequitur apprehensionem prouocatur spes causans audaciam p ea, quæ faciunt æstimare, quòd possibile est adipisci victoriam. vel secundum propriam potentiam. sicut fortitudo corporis experientia in periculis. multitudo pecuniarum. & alia huiusmodi. siue per potentiam aliorum. sicut multitudo amicorum, vel quorumcunque auxiliantium. & præcipuè si homo confidat de auxilio diuino. Vnde illi qui se habent bene ad diuina audaciores sunt. vt etiam Philosophus dicit in secundo rethoricę. Timor autem excluditur secundum istum modum per remotionem terribilium appropinquantium. puta, quia homo non habet inimicos, quia nulli nocuit, quia non videt aliquod periculum imminere. Illis enim videntur maxime pericula imminere, qui alijs nocuerunt. Ex parte vero transmutationis corporalis causatur audacia per prouocationem spei, & exclusionē timoris, ex his, quæ faciunt caliditatem circa cor. vnde Philosophus dicit in libro de partibus aīalium. q illi qui hñt paruum cor secundum quantitatem sunt magis audaces. & aīalia habētia magnum cor secundum quantitatem sunt timida, quia calor naturalis non tm̄ potest calefacere magnum cor sicut paruum. sicut ignis non potest tantum calefacere magnam domū sicut paruam. & in libro de problematibus dicit, q habētes pulmonem sanguineum sunt audaciores propter caliditatem cordis exinde consequentem. & ibidem dicit, q vini amatores magis sunt audaces propter caliditatem vini. vnde & supra dictum est q ebrietas facit ad bonitatem spei. caliditas enim cordis repellit timorem, & causat spem propter cordis extensionem & amplificationem. Ad quartum, s. de effectu audaciæ. dicendū, q audacia cum sit quidam motus appetitus sensitiui, sequitur apprehensionem sensitiuæ virtutis. Virtus autem sensitiua non est collatiua, nec inquisitiua singulorum, quæ circunstant rem, sed subitum habet iudicium. contingit autem quādoque, q secundum subitam apprehensionem non possunt cognosci omnia, quæ difficultatem in aliquo negocio afferunt. vnde surgit audaciæ motus ad aggrediendum periculum. Vnde qñ iam experiūtur ipsum periculum sentiunt maiorem difficultatem q̄ æstimauerunt, & ideo deficiunt, sed ratio est discussiua omnium, quæ afferunt difficultatem negocio. & ideo fortes qui ex iudicio rationis aggrediuntur pericula in principio videntur remissi, quia non passi. sed cum deliberatione debita aggrediuntur. quādo autem sunt in ipsis periculis non experiuntur aliquid improuisum, sed quandoque minora illis, quæ præcogitauerunt. & ideo magis persistunt. vel etiam quia propter bonum virtutis pericula aggrediuntur, cuius boni voluntas in eis perseuerat, quantacunq; sint pericula. audaces enim sunt pp solam ęstimationem facientem spem & excludentem timorem. sicut dictum est. Ad quintum scilicet de differentijs audaciæ. dicendū quòd, quædam est audacia assumenda. & quædam detestanda. Audacia assumenda est in debellando hostes per potentiam. sicut scriptum est 2. Paral. 17. de rege Iosaphat, & aduerte quàm prudenter & ordinate sumpsit audaciam. Primo. n. sumens audaciam in ardua sanctitatis opera faciendo. sumpsit audaciam exterminandi mala, & malos de regno suo, & postmodum inserēdi bona, & tandem adeo factus est audax contra hostes, vt nullus rebellare præsumeret contra eum, dicit. n. ibi. consumit militum numerus in cūctis vrbibus &c. Sequitur Ambulauit Iosaphat in vijs Dauid patris sui, & sperauit in Deo patris sui. & perrexit in pceptis illius. Sequit Cumq; sumpsisset cor eius audaciam pp vias dñi & excelsa, & lucos abstulit. misitq; de principibus suis qui erudiebant populū, Itaque factus est pauor dñi super oīa regna terrarū. nec audebant rebellare cōtra Iosaphat. Studeat igit princeps viręl bonitatē acquirere, quia pp peccatū principis legimus aliqū populū corruisse 1. regum vlt. & 2. regū vlt. & in multis alijs locis. Secundo de sola Dei bonitate cōfidere nō de meritis suis, nec de sua potestate, sicut faciebant Moyses, Iosue, Dauid Iosaphat, & alij reges ante ingressum plij beneplacitū dñi perquirentes. plus in deuotis pcibus q̄ in armatorū multitudine cōfidētes. Exēplū specialiter habemus. 1. mac. 4. ait Iudas viris qui secū erāt. Ne timueritis multitudinē eorū. mementote quō salui facti sunt patres nostri, & nunc clamemus in cęlū. &c. Et ceciderunt ex aduersarijs quinq; milia. Et inf. di q cōgregauit Lisias virorū electorū. 60. milia, & equitū quinq; milia. Et occurrit eis Iudas cū decē milibus viris, & orauit Iudas & dixit. Bñdict' es dñe saluās Israel &c. Sequit Da illis fortitudinē & tabefac audaciā virtutis eorū. Seq, & cōmisserunt

runt prælium, & ceciderũt de exercitu Lysię quinq; milia virorum: videns autem Lysias suorum fugam & iudęorum audaciã abijt. Itẽ assumenda est audacia puniendo malos de regno suo per iustitiam, dicitur. n. eccl. 10. Noli quærere fieri iudex nisi valeas virtute irrumpere iniquitates, sic. n. exercenda est iustitia in punitione malorum, vt omnes mali videntes & audientes timeant, & timore saltem pęnę, si non amore iustitiæ resipiscãt. vnde dicitur Deut. 19. auferes malum de medio tui, vt audientes cæteri timore habeant, & nequaquam talia audeant facere. Audacia detestanda deterreri & comprimi habet per iustitiam, de hac dicitur. Iob. 12. abundant tabernacula prædonum & audacter prouocant Deum. Greg. Plerunq; mali eo magis superbiũt quo ab eius largitate & contra meritum ditantur, & qui ex bonis perceptis ad meliora proficere debuerũt, donis peiores fiũt. Sequitur. Cum ipse dederit omnia in manibus eorum. Sed quo modo dat Deus quod hi qui prædones sunt nequiter tollunt? Sed sciẽdum nobis est, ꝙ aliud est quod omnipotens misericorditer tribuit, aliud quod iratus haberi sinit. Nam quod prædones iniuste faciunt hæc dispensator æquissimus non nisi iuste fieri permittit, vt & ille qui rapere sinitur cęcatus mente culpã augeat, & ille qui rapinam patitur in ipso damno rapinæ pro alia culpa, quam ante perpetrauerat, finaliter ille purgatur qui opprimitur, in isto reatus augetur qui opprimit, vt vel de profundo nequitiæ vsq; ad pęnitentiam redeat, vel non reuertens tanto grauius ęterna damnatione feriatur. quanto diutius est in sua iniquitate toleratus.

De ira. *Dist.* XXXI.

DEinde dicendum est de ira ſm se. Secundo de causa effectiua. Tertio de effectu eius. Circa primum considerãda sunt octo. Primo vtrum ira sit passio specialis. Secundo vtrum obiectum irę sit bonum vel malũ. Tertio vtrum ira sit in concupiscibili. Quarto vtrũ ira sit cum ratione. Quinto vtrum ira sit naturalior q̃ concupiscentia. Sexto vtrum ira sit grauior q̃ concupiscentia. Septimo vtrum ira sit solum ad illos ad quos est iustitia. Octauo de speciebus irę. Ad primum. s. vtrum ira sit passio specialis, dicendum ꝙ aliquid dicitur generale dupliciter. vno modo per prædicationem, sicut animal est generale ad omnia animalia. alio modo per causam, sicut sol est causa generalis omnium quæ generantur in his inferioribus ſm Dyoni. 4. capitulo de di. no. Sicut. n. genus continet multas differentias potestate ſm similitudinem materiæ. ita causa agens continet multos effectus ſm virtutem actiuam. contingit autem aliquem effectum ex concursu diuersarũ causarũ produci, & quia ois causa aliquo modo manet in effectu. Põt ẽt dici tertio modo, ꝙ effectus ex congregatione multarum causarum productus, habet quandam generalitatẽ inquantum continet multas causas quodammodo in actu. Primo ergo modo ira non est passio generalis, sed condiuisa alijs passionibus vt supra dictũ est. Similiter autẽ nec ſo modo, non enim est passionum aliarũ causa, sed per hunc modũ põt dici generalis passio amor, vt patet per Augu. 14. de ciui. Dei: amor enim est prima radix omnium passionum, vt supra dictum est. Sed tertio modo ira põt dici passio generalis in quantum ex concursu multarum passionũ causatur, non enim insurgit motus iræ nisi pp aliquam tristitiam illatam, & nisi adsit desiderium & spes vlciscendi, quia vt philosophus dicit in ſo rethoricæ, iratus habet spem puniendi. Appetit enim vindictam vt sibi possibilem, vnde si fuerit multum excellens persona quę nocumentum intulit non sequitur ira, sed solum tristitia, vt Auic. dicit in libro de anima. Ad secundum. s. vtrum obiectum irę sit malum, dicendum ꝙ motus appetitiuæ virtutis sequitur actũ virtutis apprehensiuæ. Hæc aũt apprehensiua dupliciter aliquid apprehendit. vno modo per modum incomplexi, vt cum intelligimus quid est homo: alio modo p modum complexi, sicut cum intelligimus album inesse homini, vtroq; modo vis appetitiua põt intendere in bonum & malũ. per modũ quidem simplicis & incõplexi, cũ appetitus simpliciter inhæret bono & fugit malum, & tales motus sunt desideriũ, spes & delectatio, tristitia & huiõi: per modũ aũt complexi, sicut cũ appetitus fertur in hoc ꝙ aliqd bonũ vel malũ insit, vel fiat circa alterum, vt tendendo in hoc vel refugiendo ab hoc, sicut manifeste apparet in amore & odio, amamus enim aliquẽ inquantum volumus ei inesse aliquod bonum. odimus autem aliquem inquantum volumus ei inesse aliquod malum: & similiter est in ira, quicunq; enim irascitur quærit vindictam de aliquo, & sic motus iræ tendit in duo. s. in ipsam vindictam quam appetit & sperat, sicut quoddam bonum, vnde & de ipsa delectatur, tendit etiam in illum de quo quærit vindictam, sicut contrarium & nociuum quod pertinet ad rationem mali. Est tñ duplex differentia attendenda circa hoc, puta irę ad odium, & ad amorem. Quarũ prima est ꝙ ira semper respicit duo obiecta. amor vero & odium qñq; respiciunt vnum obiectum tñ. Sicut enim dicitur aliquis amare vinum vel aliquid huiusmodi aut etiam odire. Secunda est quia vtrumq; obiectorum quod respicit amor est bonum, vult enim amans bonum alicui tanq̃ sibi conuenienti: vtrumque vero eorum quæ respiciunt odium habent rationem mali, vult enim odiens malum alicui tanq̃ cuidam inconuenienti, sed ira respicit vnũ obiectum ſm rationem boni. s. vindictam quam appetit, & aliud secundum rationẽ mali. s. hominem nociuum de quo vult vindicari, & ideo est passio quodammodo composita ex contrarijs passionibus. Ad tertium. s. vtrum ira sit in vi concupiscibili, dicendum ꝙ sicut supra dictum est, passiones irascibilis in hoc differunt a passionibus concupiscibilis, ꝙ obiecta passionum concupiscibilis sunt bonum & malum absolute. obiecta aũt passionum irascibilis sunt bonum & malum cum quadam eleuatione vel arduitate. dictum est aũt ꝙ ira respicit duo obiecta. s. vindictam quam appetit, & eum de quo vindictam quærit, & circa vtrũq; quandã arduitatem ira requirit. Non enim insurgit motus iræ nisi aliqua magnitudine circa vtrumq;, quæcunque aũt nihil sunt aut modica valde nullo digna æstimamus, vt dicit philosophus in 2. rethoricæ. vñ manifestum est ꝙ ira non est in concupiscibili sed in irascibili. Ad quartũ. s. vtrum ira sit cum ratione, dicendũ ꝙ sicut supra dictũ est. ira ẽ appetitus vindictæ, hæc aũt collationem importat pęnæ infligendæ ad nocumentum sibi illatũ. vñ in 8. Ethi. vt dicit philosophus ꝙ syllogizans, qm̃ oportet totaliter oppugnare, irascitur confestim, conferre enim & syllogizare rationis est, & ideo ira est quodammodo cum ratione. Ad quintum, s. vtrum ira sit naturalior quam concupiscentia, dicendum ꝙ naturale dĩ id quod a natura causatur, vt patet in ſo phisi. vñ vtrum aliqua passio sit magis vel minus naturalis cõsiderari non põt nisi ex sua causa. Causa aũt passionis vt supra dictum est dupliciter accipi põt, vno modo ex parte obiecti, & alio modo ex parte subiecti. Si igitur consideretur causa iræ & concupiscentiæ ex parte obiecti sic concupiscentia, & maxime ciborum & venereorum naturalior est quam ira. inquantum ista sunt magis naturalia quam vindicta. Si autẽ consideretur causa iræ ex parte subiecti. sic quodammodo ira est naturalior, & quodammodo quam concupiscentia. Potest enim natura alicuius hominis considerari, vel secundum naturã generis vel ſm naturam speciei, vel ſm complexionem propriã indiuidui: si igitur consideretur natura generis quæ est natura huius hominis inquantum est animal, sic naturalius est concupiscentia quam ira. quia ex ipsa natura cõi habet homo quandam inclinationem ad appetendum ea quæ sunt conseruatiua vitæ, vel ſm speciem vel secundum indiuiduum. Si autẽ consideremus naturam hominis ex parte speciei. s. inquantum est rationalis, sic ira est magis naturalis homini quam concupiscentia, inquantum ira est cũ ratione magis quam concupiscentia. vnde philosophus dicit in 4. Ethi. ꝙ humanius est magis ponere quod pertinet ad iram quã mansuetũ esse quia vnunquodq; naturaliter insurgit contra contraria & nociua. Si vero consideretur natura huiꝰ indiuidui secundum propriam complexionem, sic ira naturalior est quã concupiscentia, quia. s. habitudinem naturalem ad irascendum quæ est ex complexione, magis de facili sequitur ira quam concupiscentia, vel aliqua alia passio. Est enim homo dispositus ad irascendum secundum ꝙ habet colericam complexionem. colera aũt inter alios humores citius mouetur, assimilatur enim igni, & ideo magis est in promptu, vt ille qui est dispositus secundũ naturalem complexionem ad iram irascatur, quã de eo qui est dispositus ad concupiscendum ꝙ concupiscat. Et propter hoc philosophus dicit in 7. Ethi ꝙ ira magis traducitur a parentibus in filios quã concupiscentia. Ad sextum. s. vtrum ira sit grauior quam odium, dicendum ꝙ spẽs passionis & ratio ipsius ex obiecto pensatur, est autem obiectum iræ & odij idem subiecto. Nam sicut odiẽs appetit malũ ei quem odit, ita iratus ei contra quem irascitur, sed non eadẽ rõne, sed odiens appetit malum inimici inquantũ est malũ. Iratus aũt appetit malũ eius contra quem irascitur non inquantũ est malũ, sed inquantũ habet quandam rõnẽ boni. s. prout æstimat illud esse iustũ inquantũ est vindicatiuũ. Vñ supra dictum est ꝙ odiũ est per applicationẽ mali ad malũ. Manifestũ est aũt ꝙ appetere malũ sub rõne iusti minus habet de rõne mali quam velle malũ alicui simpliciter: velle. n. malũ alicui sub rõne iusti põt ẽt esse ſm virtutẽ iustitiæ, si præcepto rõnis obtẽperet, sed ira in hoc solũ deficit ꝙ non obedit rõis præcepto in vlciscendo, vñ manifestũ est ꝙ odium est multo deterius & grauius q̃ ira. Nec obst. qđ dĩ puer. 27. Ira nõ hẽt miam, nec erumpens furor. pp qđ in Deo posset ira grauior esse q̃ odiũ qđ hẽt qñq; miam, qa in ira & odio duo pñt cõsiderari. s. ipsũ qđ desiderat & intẽsio desiderij. Quantũ igr̃ ad id qđ desiderat

ira

ira magis habet misericordiã q̃ odiũ, quia enim odium appetit malũ alterius ẽm se, nulla mensura mali satiat. Ea.n.q̃ secundũ se appetuntur sine mensura appetunt, vt philosophus dicit in primo politicæ, sicut auarus diuitias. vñ dr̃ Eccl. 12. Inimicus si inuenerit tps nõ satiabit sanguine, sed ira nõ appetit malũ nisi sub rõe iusti vindicatiui. vñ qñ malũ illatũ excedit mensurã iustitiæ ẽm æstimationẽ irascentis tunc miseret. vñ philosophus dicit in 2. Rheto q̃ iratus si fiant multa miserebit. odiens aũt ꝓ nullo, quantũ vero ad intẽtionẽ desiderij magis excludit mĩam q̃ odiũ, quia motus iræ est impetuosior ꝓp coleræ inflãmatũ. vñ statim subdit. Impetũ concitati spũs ferre quis poterit? Item differt ira & odiũ in hoc q̃ iratus appetit malũ alicuius inquantũ hẽt rõnẽ iusti vindicatiui. vindicta aũt fit per illationẽ pœnæ. Est aũt de rõne pœnæ q̃ sit contraria voluntati, & q̃ sit afflictiua. & q̃ ꝓ aliqua culpa inferatur, & ideo iratus hoc appetit vt ille cui nocumentum infert percipiat & doleat, & q̃ cognoscat ꝓp iniuriam illatã sibi hoc prouenire: sed odiens de hoc nihil curat, quia appetit malũ alterius inquantum hmõi. Nõ est aũt verum q̃ id de quo quis tristatur sit peius. Iniustitia enim & imprudentia cum sint mala, quia tñ sunt voluntaria, non contristant eos quibus insunt, vt dicit philosophus in secũdo rethoricæ. Ad septimum. s. vtrum ira sit solum ad illos ad quos est iustitia. dicendum, q̃ sicut supra dictum est, ira appetit malum inquantum habet rõnẽ iusti vindicatiui, & ideo ad eosdem est ira ad quos est iustitia & iniustitia. nã inferre vindictã ad iustitiam pertinet. lędere aũt aliquẽ pertinet ad iniustitiam. Vñ tã ex parte causæ quę est lęsio illata ab altero, q̃ ẽt ex parte vindictæ quã appetit iratus manifestum est q̃ ad eosdẽ pertinet ad quos iustitia, & iniustitia. Quamuis aũt ira sit cũ rõne vt dictũ est. tñ põt esse in brutis animalibus, quæ rõne carent. inquantum naturali instinctu per imaginatiuã, mouentur ad aliqd̃ simile operibus rõnis. Sic igitur cum in homine sit & ratio & imaginatio, dupliciter in homine põt motus iræ insurgere. Vno mõ ex sola imaginatione nunciante læsionẽ, & sic insurgit aliquis motus iræ & ad res irrationales & inanimatas. secundum similitudinem ipsius motus qui est in animalibus contra quodlibet nociuũ. Alio modo ex ratione nunciante læsionem, & sicut philosophus dicit in secundo rethoricę. nullo modo põt ira ad res insensibiles neq; ad mortuos aptari. tum quia non dolent. qd̃ maxime quærunt irati in eis quibus irascuntur. tũ ẽt quia non est vindicta ad eos cum eorum non sit iniuriam facere. Item nota q̃ sicut est quædam iustitia vel iniustitia hominis ad semetipsum metaphoricẽ loquendo sicut philosophus dicit in quinto ethicorum inquantum scilicet ratio regit irascibilem & concupiscibilem ẽm hoc ẽt homo dr̃ de seipso vindictam facere, & perconsequens sibipsi irasci, proprie autem & per se non conuenit aliquem sibi irasci. Ad octauum scilicet de speciebus & gradibus iræ. Require infra vbi agitur de tertio vitio capitali.

De causa effectiua iræ. *Dist* XXXII.

DEinde considerandũ est de causa effectiua iræ. Et circa hoc quæruntur quatuor. Primo vtrum motiuum iræ semper sit aliqd̃ factum contra illum qui irascitur. Secundo, vtrum sola ꝑuipensio vel despectatio sit motiuum irę. Tertio de causa iræ ex parte irascentis. Quarto de causa irę ex parte eius contra quẽ aliqs irascitur. Ad primũ. s. vtrum semper irascitur quis propter aliquod contra se factum dicendum q̃ sicut supra dictum est. Ira est appetitus nocendi alteri sub ratione iusti vindicatiui. Vindicta aũt locũ non habet nisi vbi præcessit iniuria. nec iniuria omnis ad vindictã prouocat, sed illa sola quæ ad eum pertinet qui vindictam quærit. Sicut enim naturaliter vnumquodq; appetit proprium bonũ, ita ẽt naturaliter repellit proprium malũ. Iniuria aũt ab aliquo facta non pertinet ad aliquem nisi aliquid fecerit quod aliquo mõ sit contra ipsum, vñ sequitur. q̃ motiuũ irę alicuius semper sit aliquid contra ipsum factũ. Ad secũdũ. s. vtrum sola paruipensio vel despectatio sit motiuum ad iram. dicendũ q̃ omnes causæ irę reducuntur ad paruipẽsionẽ. Sunt.n. tres species paruipensionis, vt dĩ in 2. retho. s. despectus. Epyreasmus. i. impedimentum voluntatis implendę, & contumelia tio, & ad hæc tria omnia motiua irę reducuntur. Cuius ratio põt esse duplex. Prima est quia ira appetit nocumentũ alterius, inquantum hẽt rõnem iusti vindicatiui, & ideo intãtũ quærit vindictam inquantum vr̃ esse iusta. iusta ãt vindicta non fit nisi de eo qd̃ est iniuste factum, & ideo prouocatiuũ ad irã semper est aliquid sub ratione iniusti. vnde dicit philosophus in 2. Rethoricę, q̃ si homines putauerunt eos qui læserunt esse iuste passos non irascentur, non.n. fit ira ad iustũ. Contingit ãt tripliciter nocumentũ inferri. s. ex ignorantia, ex passione, & electione. Tunc.n. aliquis iniustum facit qñ ex electione, vel ex industria vel certa malitia nocumentũ infert, vt dĩ in 5. Ethi. Et ideo maxime irascimur contra illos quos putamus ex industria nobis nocuisse. si.n. putemus aliquos, vel per ignorantiam vel ex passione nobis intulisse iniuriã, vel nõ irascimur cõtra eos, vel multominus, agere.n. aliquid ex ignorantia, vel ex passione diminuit rationem iniurię, & est quodammodo prouocatiuũ misericordiæ, & venię. Illi aũt qui ex industria nocumentũ inferunt, ex contemptu peccare vñr, & ideo cõtra eos maxime irascimur vnde philosophus dicit in 2. Retho. q̃ his qui ꝓp irã aliqd fecerit, aut nõ irascimur, aut minus irascuntur. nõ.n. ꝑuipensionẽ vñr egisse. Secunda rõ est quia paruipensio excellentiæ hominis opponitur, quæ.n. homines putant nullo digna esse paruipendunt, vt dĩ in 2o retho. ex omnibus autẽ bonis nostris aliquã excellẽtiam quęrimus. Et ideo quodcũq; nocumentũ nobis inferat̃ inquantum excellentiæ derogat, vr̃ ad ꝑuipẽsionẽ pertinere. Ad tertiũ. s. vtrum excellentia sit causa quare aliquis magis irascit̃. Dicendum q̃ cã irę in eo qui irascitur dupliciter accipi potest. Vno modo ẽm habitudinẽ ad motiuũ irę, & sic excellentia est causa vt aliquis de facili irascatur. Est.n. motiuũ irę iniusta paruipensio vt dictũ est. Constat aũt q̃ quanto aliquis est excellentior, iniustius paruipenditur in hoc in quo excellit, & ideo illi qui sunt in aliqua excellentia maxime irascuntur si paruipenduntur, puta si diues ꝑuipẽditur in pecunia, & rethor in loquẽdo, & sic de alijs. Alio mõ põt considerari cã irę in eo qui irascitur ex pre dispositionis quę in eo relinquitur ex tali motiuo. manifestũ est aũt q̃ nihil mouet ad irã nisi nocumentũ qd̃ contristat. ea aũt quæ ad defectum pertinẽt maxime sunt contristantia, quia homines defectibus subiacentes facilius lęduntur, & ista est causa quare homines q̃ sũt infirmi, vel in alijs defectibus facilius irascuntur, quia facilius contristantur. Ad quartũ. s. vtrum defectus alicuius sit cã quare cõtra ipsum facilius irascimur, dicendũ q̃ sicut supra dictum est, indigna despectatio ẽ maxime prouocatiua irę. defectus igitur, vel puitas eius contra quẽ irascimur facit ad augumentũ iræ inquantum auget indignam despectationẽ. Sicut.n. q̃to aliquis est maior tanto indignius despicitur, ita quanto aliquis est minor tanto indignius despicit, & ideo nobiles irascuntur si despiciantur a rusticis, & sapientes ab insipientibus, vel dñi a seruis: si vero puitas vel defectus diminuat despectationẽ indignã, talis paruitas nõ auget, sed diminuit irã. Et hoc modo illi qui pœnitẽt de iniurijs factis & confitẽtur se male fecisse, & humiliantur & veniã petunt, mitigant iram secundum illud Prouer. 15. Responsio mollis frangit iram, inquãtum. s. tales videntur non despicere, sed magis magnipendere eos quibus se humiliant.

De effectibus iræ. *Dist.* XXXIII.

DEinde considerandũ est de effectibus irę. Et circa hoc quæruntur quatuor. Primo vtrum ira causet delectationem. Secundo vtrum maxime causet feruorem in corpore. Tertio vtrũ maxime impediat vsum rationis. Quarto vtrum causet taciturnitatem. Ad primum scilicet vtrum ira causet delectationẽ, dicendum q̃ sicut philosophus dicit in 7. Ethi. Delectationes maxime sensibiles & corporales sunt medicinæ quędam contra tristitiam. Et ideo quanto per delectationem contra maiorem tristitiam vel anxietatẽ remediũ præstatur, tanto delectatio percipitur, sicut patet q̃ qñ aliquis sitit delectabilior fit ei potus. Manifestum est aũt ex prædictis quòd motus iræ insurgit ex aliqua illata iniuria contristante. Cui quidem tristitię remedium adhibetur per vindictam, & ideo ad præsentiam vindictæ delectatio sequitur, & tanto maior quanto maior fuit tristitia. Si igitur vindicta fuerit præsens realiter fit perfecta delectatio quæ totaliter excludit tristitiam, & per hoc quietat motum iræ. Sed antequam vindicta sit præsens, realiter fit irascenti præsens dupliciter. Vno modo per spem, quia talis non irascitur, nisi sperans vindictã, sicut supra dictum est. Alio modo secundum cõtinuam cogitationem. vnicuique.n. concupiscenti est delectabile immorari in cogitatione eorum quæ concupiscit, ꝓp quod ẽt & imaginationes somniorum sunt delectabiles, & ideo cum iratus multum in animo suo cogitet de vindicta ex hoc delectatur, tñ delectatio non est perfecta quæ tollat tristitiam, & perconsequens iram. Ad ẽm vtrũ causet feruorem in corpore dicendum q̃ sicut dictũ est, corporalis transmutatio quæ est in passionibus aĩæ proportionatur motui appetitus. Manifestum est autem q̃ quilibet appetitus etiam naturalis fortius tendit in id quod est sibi contrarium si fuerit præsens, vnde videmus quòd aqua calefacta magis congelatur, quasi frigido vehementius in calidum agente. motus autem appetitiuus irę causatur ex aliqua iniuria illata, sicut ex quodam contrario iniacente, & ideo appetitus potissime tendit ad repellendum iniuriam per appetitum vindictę, & ex hoc sequitur magna vehemẽtia & impetuositas in motu iræ & quia motus iræ non est per modum retractionis cui proportionatur frigus, sed magis per modum insecutionis cui proportionatur calor, consequenter fit motus iræ

causatiuus

causatiuus cuiusdam feruoris sanguinis & spirituum circa cor, quod est instrumentum passionis animæ, & inde est quòd propter magnā perturbationem cordis, q̄ est ira, maxime apparent in iratis iudicia quędam in exterioribus membris. vt. n. Greg. dicit in. 5. mor. Iræ suæ stimolo accensum cor palpitat, corpus tremit, lingua se præpedit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquam recognoscuntur noti, ore quidem clamorem format, sed sensus qd loquat ignorat. Ad tertiū. s. vtrū ira impediat rationis vsum, dicendum, q̄ mens vel ratio hominis quamuis non vtatur organo corporali in proprio suo actu, tn̄ quia indiget ad suum actum quibusdam viribus sensitiuis, quorū actus impediuntur corpore perturbato. necesse est q̄ perturbationes corporales etiā iudicium rationis impediant, sicut patet in ebrietate & somno: dictum est aūt q̄ ira maxime facit perturbationem corporalē circa cor, ita ēt vt vsq; ad exteriora membra deriuetur. Vnde ira inter cæteras passiones manifestius impedit iudiciū rationis, sm̄ illud psal. Cōturbatus est in ira oculus meus. Nec obstat q̄ ira est cū ratione vt dictum est, quia a ratione est principium iræ quantum ad motum appetitiuum qui est in ira, sed perfectum iudicium rationis passio iræ præoccupat quasi non perfecte rationem audiens propter commotionem caloris velociter impellentis q̄ est materialis in ira, & quātum ad hoc impedit iudicium rationis. non obstat ēt qd dicit philosophus in 7. Ethi. q̄ iracondus nō est insidiator sed manifestus. manifestatio aūt dicitur uererur si per iram impediretur iudiciū rationis, quia iracundus non dr̄ esse manifestus, quia manifeste operatur, vel quia sibi manifestum sit quid facere debeat, sed quia manifeste operatur non quærens aliquam occultationem, quod partim fit propter impedimentum rationis, quæ non pōt discernere quid sit occultandum & quid manifestandum, nec ēt excogitare occultandi vias, partim vero est ex ampliatione cordis quæ pertinet ad magnanimitatē quam facit ira, vnde & de magnanimo ita philosophus dicit in 3. Ethi. q̄ est manifestus osor & amator, & manifeste dicit & operatur. Concupiscentia āt dr̄ esse latens & insidiosa, quia vt plurimum delectabilia quæ concupiscuntur habent turpitudinem quandam & mollicię, in quibus homo vult latere. In his autem quæ sunt virilitatis & excellentiæ cuiusmodi sunt vindictæ quærit homo manifestus esse. Ad quartum. s. vtrum ira causet taciturnitatem. dicendum q̄ ira sicut iam dictum est & cum ratione est & impedit rationē, & ex vtraq; parte pōt taciturnitatem causare. Ex parte quidem rationis qū iudicium rationis intm̄ viget q̄ si non cohibeat affectum ab inordinato appetitu vindictæ, cohibet tñ linguam ab inordinata locutione: vñ Greg. dicit in quinto moræ. Aliquando ira perturbato aīo quasi ex iudicio silentium inducit, ex parte vero impedimenti rationis, quia sicut dictum est perturbatio irę vsque ad exteriora membra producitur, & maxime ad illa membra in quibus relucet expressius vestigium cordis, sicut in oculis & in facie & in lingua, vñ dictum est lingua se præpendit, facies ignescit, exasperantur oculi. Pōt ergo esse tanta perturbatio iræ q̄ oīno impediatur lingua ab vsu loquendi, & tunc sequitur taciturnitas. Item de ira require multa infra tertio libro. vbi agitur de tertio vitio capitali. De passione inuidiæ require in sexto libro. De mansuetudine require infra. Item de verecundia require infra.

De zelo. *Dist.* XXXIIII.

DEinde considerandō est de zelo. Circa q̄ sciendū, quòd zelus multipliciter accipitur in scriptura. Vno modo idē est quod inuidia, vñ. 1. Corin. 3. Cum sint inter vos zelus & contentio nonne carnales estis, & sm̄ hoīem ambulatis. Item zelus idē est quod imitatio, & zelare idem est qd imitari. Psal. Noli æmulari in malignantibus, neq; zelaueris facientes iniquitatē. Item zelus idem est quod amor. Sap. 1. Nolite zelare mortem in errore vitæ vestræ, neq; sequiraris eam in operibus manuum vestrarū. Itē zelus dr̄ intensus amor viri ad vxorem qui sustinere non pōt alium ad ipsam accedere. Inde vir dr̄ zelotipus vel zelotes, & mulier ēt dr̄ zelotipa. vnde Eccl. 26. Dolor cordis & luctus mulier zelotipa. In muliere zelotipa flagellum linguę omnibus cōicās. Item zelus idem est qd ęmulatio cum quis ea quæ bona sunt nititur æmulari, vnde qñ videt alium meliorē se dolet non de bonitate illius, sed quia ipse nō est ita bonus, & ideo quadam ęmulatione sancta illum nititur imitari, vel ēt excedere, vnde Eccl. 51. zelatus sum bonum & non confundar. A similitudine zeli id est amoris intensi qui est inter virum & vxorem dicuntur viri sancti zelare pro salute aīarū & pro honore diuino. Vñ zelus dr̄ vehemens motus animi quo quis salutē aīarum feruenter desiderat & procurat & contra peccatores mouetur, pro eo q̄ contra aīas suas & honorem diuinum faciunt, vel salutem impediūt aliorū. Isto zelo motus Christus eiecit vendentes & emptores de tēplo, sicut dr̄ Ioan. 2. Et nummulariorum effudit æs, & mensas subuertit. Et sequitur. Recordati vero sunt discipuli eius, quia scriptū est, zelus domus tuæ comedit me. Itē Moyses zelo Dei motus filios Israel qui fecerant & adorauerant vitulū conflatilem occidit ex eis. 23. milia, sicut dr̄ Exo 32. Itē cum iratus esset dn̄s contra filios Israel quia fornicati erāt cū filiabus Moab, Phinees iram eius placauit, quia occidit illum impudentissimum, qui vidente Moyse & oī turba filiorū Israel intrauit ad scortum Madyanitem. vnde dixit dn̄s ad Moysen: Phinees auertit irā meā a filijs Israel, quia zelo meo commotus est contra ipsos vt non ipse delerem filios Israel in zelo, idcirco loquere ad eū: ecce do ei pacem federis mei, & erit tam illi q̄ semini illius pactum sacerdotij sempiternum, quia zelatus est p̄ Deo suo. Itē Helyas zelo occidit prophetas Baal. 4. regum. 19. & dixit: zelo zelatus sum pro dn̄o Deo quia dereliquerunt Deum filij Israel. Item Hyeu rex Israel ex zelo fecit occidi septuaginta filios Achab. Et sequit. Dixit Hyeu ad Ionadab veni mecum & vide zelum meum pro dn̄o. Nota bene historiam. Itē psalmus. Tabescere me fecit zelus meus, quia obliti sunt verba tua inimici mei. Ex præmissis aduerte q̄ ex zelo debent corripi peccatores, quasi flagello de funiculis, id est leniori pœna, si speratur eorū correctio, si aūt non possit eos corripere, quia forte potentes sunt, vel quia multitudo est in crimine, vel non speratur eorum correctio, non restat nisi dolere & lugere. Ideo dicebat psalmus. Tabescere me fecit &c. Si aūt imminet subuersio fidei vel scādalum plurimorum, exterminandi sunt impij, ne totum corpus ecclesiæ corrumpatur, sicut patet in exemplis pręmissis. Cauendum est aūt ne zelo sancto amaritudo iracundiæ vel odij misceatur, id est ne homo puniat vel corripiat ex furore iracundiæ non amore iustitiæ. Ideo Iaco. 3. Si zelum amarum habetis, & contentiones sunt in cordibus vr̄is nolite gloriari. Sciendum est ēt q̄ Deus zelare dr̄ & zelotes, quia videlicet facit aīæ spūaliter quæ solet hō zelotipus facere circa vxorem, visitat. n. conuersationem, id est circūspicit & considerat vias eius, audire volt verba, videre facta, inquirere affectiones, scire intentiones. vñ Sap. 1. Qui loquitur iniqua non pōt latere, nec pteriet illum corripiens iudicium. In cogitationibus enim impij, interrogatio erit, sermonū aūt illius auditio ad Deū veniet, qm̄ auris zeli audit oīa. Itē excitat negligētē Zac. 1 Hęc dicit dn̄s, zelatus sum Hierusalem & Syon zelo magno. Sequitur. Reuertar in Hierusalē in misericordijs, & domus mea edificabitur in ea. Itē Zach. 8. zelatus sum Syon zelo magno, reuersus sum ad Syon habitabo in medio Hierusalem ciuitas veritatis. Item corripit delinquentes. Sopho. 1. In igne zeli mei deuorabit oīs terra. Itē Exo. 20. Ego sū dn̄s Deus tuus fortis zelotes, visitās iniquitatē patrū in filios in tertiā, & quartā generationē & faciens misericordiā in milia his qui diligunt me. Item suscipit reuertentē Hiere. 3. Fornicata es cū amatoribus multis, tñ reuertere ad me dicit dn̄s, ego suscipiam te. Item deserit cōtemnentem. Eze. 6. auferetur zelus meus a te. Item prouer. 6. zelus & furor viri non parcet in die vindictæ, nec acquiescet cuiusq̄ precibus, nec accipiet pro redemptione dona. De verecundia sequire infra 3. lib. vbi agitur de filiabus inanis glorię.

LIBRI I. PARS II.

De lege æterna. *Dist.* *I.*

POSTQVAM dictum est de principijs intrinsecis actuū humanorum, ordine consequenti considerandum est de principijs extrinsecis. Principium extrinsecū inclinans ad malum est diabolus, de cuius tentatione dicemus infra in principio tertij libri. Principium aūt extrinsecum mouens ad bonum est Deus, q nos instruit per legem, & adiuuat per gratiā & virtutes & alia virtutibus adiūcta. s. dona. beatudinis, & fructus. Ideo de his oībus per ordinem est agendum. Primo quidē de lege. Secundo de gr̄a. Tertio de virtutibus. Quarto de donis &c. Primo itaq; considerandum est de lege ęterna. Secūdo de lege naturali. Tertio de lege humana. Quarto de lege diuina. Quinto de occasione verborum Apostoli. Ro. 7. video aliam legem in membris meis &c. dicendum est de lege peccati. De lege æterna considetanda sunt quinq;. Primo q̄ sit. Secundo quid sit. Tertio q̄ eius notio omnibus est impressa. Quarto quòd omnes aliæ leges deriuantur ab ea. Quinto quòd ei subduntur omnia. Circa primū sciendum quòd lex nihil aliud est q̄ dictamen practicę rationis in principe qui gubernat aliquam communitatem perfectam. Manifestum autem est qd supposito quod mundus diuina pro-

uidentia

uidentia regatur, scilicet quod tota communitas vniuersi gubernatur diuina ratione, & ideo ipsa ratio gubernationis rerum in Deo sicut in principe vniuersitatis existens legis habet rationem, & quia diuina ratio nihil concipit ex tempore, sed habet æternum conceptum vt dicitur Prouer. 8. inde est quod huiusmodi legem oportet dicere æternam. Licet autem ab æterno non fuerint creaturæ quibus lex æterna posset imponi, tamen ea quæ in seipsis non sunt, apud Deum existunt inquantum sunt ab ipso præcognita & præordinata, secundum illud Rom. 4. Qui vocat ea quæ non sunt tanquam ea quæ sunt. Sic igitur æternus diuinæ legis conceptus habet rationem legis æternæ, secundum quod a Deo ordinatur ad gubernationem rerum ab ipso præcognitarum. Circa secundum, scilicet quid sit lex æterna. dicendum secundum Aug. in primo de libero arbitrio. Lex æterna est summa ratio cui semper obtemperandum est. Ad cuius euidentiam sciendum est, quod sicut in quolibet artifice præexistit ratio eorum quæ constituuntur per artem, ita & in quolibet gubernante oportet quod præexistat ratio ordinis eorum quæ agenda sunt per eos qui gubernationi subduntur, & sicut ratio rerum fiendarum per artem vocatur ars vel exemplar rerum artificiatarum, ita & ratio gubernantis actus subditorum rationem legis obtinet: obseruatis aliis quæ sunt de legis ratione. Deus autem per suam sapientiam conditor est vniuersarum naturarum ad quas comparatur, sicut artifex ad artificiata, & etiam gubernator omnium actuum & motionum quæ inueniuntur in omnibus creaturis, vnde sicut ratio diuinæ sapientiæ in quantum per eam cuncta sunt creata habet rationem artis vel exemplaris vel ideæ, ita ratio diuinæ sapientiæ mouentis omnia ad debitum finem obtinet rationem legis, secundum hoc lex æterna nihil aliud est quam ratio diuinæ sapientiæ, secundum quod est directiua omnium actuum & motionum. hæc autem ratio diuinæ sapientiæ est vna, & ideo lex est vna, rationes vero ideales sunt plures in Deo sicut dicit Aug. in li. 83 quæstionum, quia fecit Deus singula propriis rationibus, rationes enim ideales respiciunt proprias naturas singularum rerum, & ideo in eis inuenitur quædam distinctio & pluralitas secundum diuersos respectus ad res, sed lex dicitur directiua actuum in ordine ad bonum commune, ea autem quæ in seipsis sunt diuersa considerantur vt vnum secundum quod ordinantur ad aliquod commune, & ideo lex æterna est vna quæ est ratio huius ordinis. Circa tertium, scilicet quod notio legis æternæ est nobis impressa. Sciendum quod aliquid potest cognosci dupliciter. Vno modo in seipso. alio modo in suo effectu, in quo aliqua similitudo eius inuenitur, sicut aliquis non videns solem in sua substantia, cognoscit ipsum in sua irradiatione. Sic igitur dicendum est, quod legem æternam nullus potest cognoscere secundum quod in se ipsa est, nisi solum beati qui Deum vident per essentiam, sed omnis creatura rationalis cognoscit ipsam secundum aliquam eius irradiationem vel maiorem, vel minorem. omnis enim cognitio veritatis est quædam irradiatio & participatio legis æternæ quæ est veritas incommutabilis. vt Augu. dicit in li. de vera rel. veritatem autem omnes cognoscunt aliqualiter, aut vnus quantum ad principia communia legis naturalis, in aliis vero quidam plus & quidam minus participant de cognitione veritatis, & secundum hoc etiam plus, vel minus cognoscunt legem æternam. Illa quidem quæ Dei sunt a nobis cognosci non possunt secundum se, sicut dicit Apostol. 1. Corin. 2. Quæ sunt Dei nemo nouit nisi spiritus Dei. sed tamen in effectibus suis nobis manifestantur secundum illud Ro. 1. Inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur. Nec totaliter potest nobis manifestari lex æterna per suos effectus, & ideo non oportet quod quicunque cognoscit eam, cognoscat totum ordinem rerum, in quo sunt omnia ordinatissima, propter quod dicit Aug. in lib. de vera rel. Lex æterna est de qua homines iudicare non possunt. Sciendum tamen quod iudicare de aliquo potest intelligi dupliciter. Vno modo sicut vis cognitiua diiudicat de proprio obiecto, secundum illud Iob. 12. Nonne auris verba diiudicat, & fauces comedentis saporem, & secundum istum modum iudicii, philosophus dicit quod vnusquisque bene iudicat quæ cognoscit, iudicando scilicet an sit verum quod proponitur. Alio modo secundum quod superior iudicat de inferiori quodam practico iudicio. an scilicet ita debeat esse vel non ita, & sic nullus potest iudicare de re æterna. Circa quartum. scilicet vtrum omnis lex a lege æterna deriuetur, dicendum quod importat rationem quandam directiuam actuum ad finem. in omnibus autem mouentibus ordinatis oportet quod virtus secundi mouentis deriuetur a virtute primi mouentis, quia mouens secundum non mouet nisi inquantum mouetur a primo, vnde & in omnibus gubernantibus idem videmus, quod ratio gubernationis a primo gubernante ad secundos deriuatur, sicut ratio eorum quæ agenda sunt in ciuitate deriuatur a rege per præceptum in inferiores administratores, & in artificialibus etiam ratio artificialium actuum deriuetur ab architectore ad inferiores artifices qui manu operantur. Cum igitur lex æterna sit ratio gubernationis in supremo gubernante, necesse est quod omnes rationes gubernationis, quæ sunt in inferioribus gubernationibus a lege æterna deriuentur, huiusmodi autem rationes inferiorum gubernationum sunt quæcunque aliæ leges præter legem æternam, vnde omnes dicuntur leges in quantum participant de ratione recta, & propter hoc Aug. dicit in primo de libero arbi. quod in temporali lege nihil est iustum ac legitimum quod non ex æterna homines sibi deriuauerint. Circa quintum. s. vtrum omnia æternæ legi subdantur dicendum est, quod duplex est modus quo aliquid subditur legi. Vno modo inquantum participatur lex æterna per modum cognitionis. Alio modo per modum actionis & passionis inquantum participatur per modum interioris motiui principii, & hoc secundo modo subduntur legi æternæ irrationales creaturæ, sed quia rationalis natura cum eo quod est commune omnibus creaturis habet aliquid sibi proprium inquantum est rationalis, id secundum vtrunque modum legi æternæ subditur, quia & notionem legis æternæ aliquo modo habet, & iterum vnicuique rationali creaturæ inest rationalis inclinatio ad id quod est consonum legi æternæ. Sumus enim innati ad habendum virtutes, vt dicitur 10 a. Ethi. vterque tamen modus imperfectus quidem est, vt quodammodo corruptus in malis, in quibus & inclinatio naturalis ad quam virtutem deprauatur per habitum vitiosum, & iterum naturalis cognitio boni in eis obtenebratur per passiones & habitus peccatorum, in bonis autem vterque modus inuenitur perfectior, quia & supra cognitionem naturalem boni superadditur eis cognitio fidei & sapientiæ, & supra naturalem inclinationem ad bonum superadditur eis interius motiuum gratiæ & virtutis: sic igitur boni perfecte subsunt legi æternæ tanquam semper secundum eam agentes, mali autem subsunt quidem legi æternæ, sed imperfecte cognoscunt & imperfecte inclinantur ad bonum, sed quantum deficit ex parte actionis suppletur ex parte passionis, prout scilicet intantum patiuntur quod lex æterna dictat de eis inquantum deficiunt facere quod legi æternæ conuenit. vnde Aug. dicit in primo de libero arbi. iustos sub æterna lege agere existimo, & in lib. de cathechizandis rudibus dicit. Quod Deus ex iusta miseria animarum se deserentium, & conuenientissimis legibus inferiores partes creaturæ suæ nouit ornare. Illud autem verbum Apostoli ad Gal. 5. Si spiritu ducimini non estis sub lege. potest intelligi dupliciter. Vno modo vt esse sub lege intelligatur ille qui nolens obligationem legis subditur quasi cuidam ponderi, vnde glosa ibidem dicit quod sub lege est qui timore supplicii quod lex minatur non amore iustitiæ a malo opere abstinet, & hoc modo spirituales viri non sunt sub lege, quia per charitatem quam spiritussanctus cordibus eorum infundit voluntarie id quod legis est implent. Alio modo potest etiam intelligi inquantum hominis opera qui spiritusancto agitur magis dicuntur esse opera, vnde cum spiritussanctus non sit sub lege, sicut nec filius, sequitur quod huiusmodi opera inquantum sunt spiritussancti non sint sub lege, & huic attestatur quod Apostolus dicit. 2. Corin. 3. Vbi spiritus domini ibi libertas. Item prudentia carnis non potest subiici legi Dei ex parte actionis, quia inclinat ad actiones contrarias legi Dei propter quod dicit Apostol. Ro. 8. Prudentia carnis inimica est Deo, legi enim Dei non est subiecta, subiicitur tamen legi Dei ex parte passionis, quia meretur pati pœnam secundum legem diuinæ iustitiæ, nihilominus tamen in nullo homine ita prudentia carnis dominatur quod totum bonum naturæ corrumpat, & ideo remanet in homine inclinatio ad agendum ea quæ sunt legis æternæ, peccatum enim non tollit totum bonum naturæ.

De lege naturali. Dist. II.

DEinde considerandum est de lege naturali. Circa quam consideranda sunt septem. Primo an sit aliqua lex naturalis. Secundo quid sit lex naturalis. Tertio quæ sunt præcepta legis naturalis. Quarto vtrum omnes actus virtutis sint de lege naturali. Quinto vtrum lex naturalis vna sit apud omnes. Sexto vtrum sit mutabilis. Septimo vtrum possit a mente hominis aboleri. Circa primum dicendum quod cum lex sit regula & mensura vt dictum est dupliciter potest esse in aliquo. Vno modo sicut in regulante & mensurante. Alio modo sicut in regulato & mensurato, quia inquantum participat aliquod de regula & mensura sic regulatur, & mensuratur, vnde cum omnia quæ diuinæ prudentiæ subduntur a lege æterna regulentur & mensurentur, manifestum est quod omnia participant aliqualiter legem æternam, inquantum scilicet ex impressione eius habent inclinationes in proprios actus & fines. Inter cætera autem & rationalis creatura excellentiori quodammodo diuinæ prouidentiæ subiacet, inquantum & ipsa fit prouidentiæ particeps sibi ipsi & aliis prouidens, vnde & in ipsa participatur ratio æterna per quam habet naturalem inclinationem ad debitum actum & finem, & talis participatio legis æternæ in rationali creatura lex naturalis dicitur, vnde cum Psal. dixisset. Sacrificate sacrificium, iustitiæ quasi quibusdam quærentibus quæ sint iustitiæ opera, subiungit, multi dicunt quis ostendit nobis bona? cui quæstioni, respondens dicit, signatum est super nos lumen vultus tui domine, quasi lumen naturalis rationis quo discernimus quid sit bonum & malum quod pertinet ad naturalem legem nihil aliud sit quam im-

presio diuinę luminis in nobis. Vnde patet quòd lex naturalis nihil aliud est quam participatio legis æternæ in rationali creatura. Vnde super illud Ro. 2. Cum gentes quæ legem non habēt naturaliter ea quæ legis sunt faciunt. dicit glosa, & si nō habēt legem scriptam habent tamen legem naturalem, qua quis intelligit & sibi conscius est quid bonum, & quid malū. Vnde patet ꝙ lex naturalis nihil aliud est quam quædā participatio legis æternæ in rōnali creatura, hæc aūt participatio legis æternæ est ēt in creaturis irrationabilibus suo mō. Sed differenter est in creaturis rōnabilibus & irrationalibus: in creaturis. n. rōnalibus participat rōnabiliter, & intellectualiter, nā sicut oīs rōcinatio deriuatur a principiis naturaliter notis, & oīs appetitus eorū q̄ sunt ad finem ab appetitu finis vltimi deriuat, sic ēt opportet ꝙ prima directio actuū nostrorum in finem fiat per legem naturalem, vnde participatio legis æternæ in rationali creatura proprie lex vocatur. In creatura autem irrationali nō participatur rationabiliter, quia solo appetitu naturali agit propter finem, vnde non pōt dici lex nisi per similitudinem. Circa secundum. s. quid sit lex naturalis, vtrum. s. sit habitus. dicendum quod aliquid pōt dici esse habitus dupliciter. Vno modo proprie & essentialiter, & sic lex naturalis non est habitus: dictum est enim, ꝙ lex naturalis est aliquid per rationem constitutum, sicut & ꝓpositio est quoddam opus rationis, non est aūt idem qđ quis agit & quo quis agit. aliquis enim per habitum grāmaticę agit orationem cōgruam. cum igit habitus sit, quo quis agit, nō pōt esse ꝙ lex aliqua sit habitus proprie & essentialiter. Alio modo potest dici habitus id quod habitu tenetur, sicut dr̄ fides id quod fide tenetur, & in hoc modo quia præcepta legis naturalis qn̄q; considerantur in actu a ratione, qn̄q; aūt sunt in ea habitualiter tm̄, s̄m hunc modum pōt dici ꝙ lex naturalis sit habitus, sicut & principia indemonstrabilia in speculatiuis non sunt ipsæ habitus principiorum, sed sunt principia quorum est habitus. Cum aūt dicit philosophus. 2. Ethi. ꝙ in aīa sunt tria. s. habitus potētiæ, & passiones, enumerat tm̄ illa quæ sunt principia actuum humanorum, quia intendit ibi inuestigare genus virtutis. Manifestum est aūt ꝙ virtus est quoddam principium actus, pręter hæc autē scia sunt quædam alia in aīa sicut actus quidā, vt velle est in volente, & etiam cognita sunt in cognoscente, & proprietates naturales aīę insunt ei, vt immortalitas, & hmōi. Ad Tertiū. s. de præceptis legis naturalis. dicendū, ꝙ præcepta legis naturalis hoc modo se habēt ad rōnē practicam sicut principia prima demōstrationum se habēt ad rōnem speculatiuam, vtraq; enim sunt quędam principia per se nota. Dicitur aūt aliquid per se notum dupliciter. Vno modo s̄m se: alio mō quo ad nos. Secundū se quidē quælibet propositio dr̄ per se nota cuius prædicatū est de rōne subiecti. contingit tm̄ ꝙ ignoranti diffinitionē subiecti talis propositio non esset per se nota: sicut ista propositio. hō est aīal rōnale. est per se nota s̄m sui naturā. quia qui dicit hominem dicit rōnale, & tm̄ ignorāti quid sit homo: hæc propositio non est per se nota. & inde est ꝙ Boetius dicit in libro de dogmatibus. Quædā sunt dignitates, vel propositiones p se notæ cōiter oībus: & hmōi sunt illæ propositiones quarū termini sunt oībus noti. vt oē totū est maius sua parte, & qui vni & eidem sunt æqualia, sibinuicem sunt æqualia. Quædam vero propositiones sunt per se notę solis sapientibus qui terminos propositionū intelligūt qd significent, sicut intelligenti ꝙ Angelus non est corpus, per se notū est ꝙ non est circūscriptiuè in loco, quod non est manifestū rudibus q̄ hoc non capiunt. In his aūt quæ in apprehensione oīum cadunt quidā ordo inuenitur. Nā illud qđ primo cadit in apprehēsione eius ens: cuius intellectus includit in oībus quæcunq; qs apprehendit. & iō primū principiū indemonstrabile est, ꝙ non est simul affirmare & negare, quod fundatur supra rōnē entis & non entis, & super hoc principio oīa alia fundantur. vt dr̄ in 4. Meth. Sicut aūt ens est primū quod cadit in apprehensione simpliciter. ita bonum est primum quòd cadit in apprehensione practicè rationis quæ ordinatur ad opus. Omne enim agens agit propter finem qui habet rationem boni, & ideo primū principium in ratione practica est quod fundatur supra rōnē boni, quæ est bonum quod omnia appetunt. Hoc est ergo p̄ceptum legis ꝙ bonum est prosequendum & faciendū, & malū vitandū, & super hoc fundātur oīa alia præcepta legis naturæ, vt. s. oīa alia facienda vel vitanda pertineant ad præcepta legis naturæ, q̄ rō practica naturaliter apprehendit esse bona humana, quia vero bonum habet rōnem finis, malū aūt rōnem cōtrarij. Inde est ꝙ oīa illa ad quæ habet naturalē inclinationē rō naturaliter apprehendit vt bona, & per cōsequens in opere ꝓsequenda, & contraria eorū vt mala vitanda. Secundum igitur ordinē inclinationū naturaliū est ordo p̄ceptorum legis naturæ. Inest enim primo inclinatio hoī ad bonū s̄m naturā in qua cōicat cum oībus substantijs, prout s. quælibet substantia appetit conseruationem sui esse s̄m naturam, & s̄m hanc inclinationem pertinent ad legem naturalem ea per quæ vita hominis conseruatur & contrarium impeditur. Secundo inest homini inclinatio ad aliqua magis specialia s̄m naturā in quo cōicat cum cæteris aīalibus, & s̄m hoc dicuntur ea esse de lege naturali, quæ natura oīa animalia docuit, vt est commixtio maris & fęminæ, & educatio liberorū & similia. Tertio modo inest homini inclinatio ad bonū secundū naturā rationis quæ est sibi ꝓpria, sicut homo habet naturalē inclinationem ad hoc ꝙ veritatem cognoscat de Deo, & ad hoc quòd in societate viuat, & secundum hoc ad legem naturalem pertinent ea quæ ad huiusmodi inclinationē spectant, vt pote ꝙ homo ignorātiam vitet, ꝙ alios non offendat cū quibus debet conuersari, & cætera huiusmodi quæ ad hoc spectant. Circa quartū. s. vtrū oēs actus virtutū sint de lege naturæ. Sciendum ꝙ de actibus virtutis dupliciter loqui possumus. Vno modo inquantum sunt virtuosi. Alio modo inquantum sunt tales actus in proprijs speciebus considerati. Si igitur loquamur de actibus virtutum inquantū sunt virtuosi, sic omnes actus virtuosi pertinent ad legem naturę. Dictū est. n. ꝙ ad legem naturæ ꝑtinet omne illud ad quod homo inclinatur secundum suam naturā. Inclinatur aūt vnunquodq; naturaliter ad operationem sibi conuenientem secundū suam formam, sicut ignis ad calefaciendum, vnde cum anima rationalis sit propria forma hominis naturalis inclinatio inest cuilibet homini ad hoc quòd agat s̄m rōnem, & hoc est agere secundum virtutē. Vnde secundum Berñ. actus oēs virtutū sunt de lege naturæ. Dicat enim hoc naturaliter vnicuiq; propria ratio vt virtuose agat. Sed si loquamur de actibus virtuosis secundum seipsos, prout. s. in proprijs speciebus considerantur, sic nō oēs actus virtuosi sunt de lege naturę. Multa. n. secundū virtutem fiunt, ad quę natura nō primo inclinat, sed per rōnis inclinationē vel inquisitionē ea homines adinuenerūt quasi vtilia ad bene viuendum. Circa quintū. s. vtrum lex naturalis sit vna apud oēs. Sciendum ꝙ ad legem naturę pertinēt ea ad quę homo naturaliter inclinatur. Inter q̄ homini propriū est vt inclinetur ad agendum secundū rōem. Ad rationē aūt pertinet ex cōibus ad propria procedere, vt patet ex primo phi. Aliter tm̄ circa hoc se habet ratio speculatiua, & aliter ratio practica. Quia enim ratio speculatiua pręcipue negociat circa necessaria, quę impossibile est aliter se habere, abiq; aliquo defectu inuenit veritas in conclusionib⁹ proprijs sicut & ĩ principijs cōibus. Sed rō practica negociat circa cōtingentia, in quibus sunt oꝑationes humanę, & ideo si in cōibus sit aliqua necessitas, quāto magis ad propria descendimr, tanto magis inuenitur defectus. Sic igitur in speculatiuis est eadem veritas apud omnes tā in principijs quā in conclusionibus, licet veritas non apud oēs cognoscatur in conclusionibus, sed solum in principijs, quæ dicuntur cōes conceptiones. In operatiuis aūt non est eadem veritas vel rectitudo practicæ apud omnes quātū ad cōia, & apud illos ad quos est eadem rectitudo, in propriis non est æqualiter omnibus nota. Sic igitur patet ꝙ quantū ad cōia principia rationis siue speculatiuę siue practicę est eadem veritas siue rectitudo apud oēs & æqualiter nota. quantū vero ad proprias conclusiones rationis speculatiuæ est eadē veritas. Apud omnes. n. verum est quod triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, quamuis hoc non sit omnibus notū. Sed tm̄ ad proprias conclusiones rōnis practicę nec est eadem veritas siue rectitudo apud omnes, nec ēt apud quos est eadem æqualiter nota. Apud omnes. n. hoc rectū est & verum vt s̄m rationē agatur, ex hoc aūt principio sequitur quasi conclusio propria quòd deposita reddam, & quidem vt in pluribus verū est, sed potest in aliquo casu contingere quòd sit damnosum, & per consequens irrationale si deposita reddam. Puta si aliquis petat ad impugnādum patriā, & hoc tanto magis inuenitur deficere quanto magis ad particularia descenditur, puta si dicatur quod deposita reddam cum tali cautione vel materia tali. Quanto enim plures conditiones particulares opponuntur, tanto pluribus modis poterit deficere, vt si non rectum vel in reddendo vel in non reddendo. Sic igitur dicendū est quòd lex naturę quantum ad prima principia communia est eadem apud omnes & s̄m rectitudinem & s̄m notitiam, sed quantum ad principia quæ sunt quasi conclusiones principiorum cōuertitur. Esse aūt apud omnes vt in pluribus & s̄m rectitudinem & s̄m notitiā, sed vt in paucioribus potest deficere & quantum ad rectitudinem propter aliqua particularia impedimenta, sicut ēt vere generabiles & corruptibiles deficiunt vt ĩ paucioribus pp̄ impedimenta, & ēt quantū ad notitiā, & hoc pp̄ hoc quòd aliqui habēt deprauatā rationē ex passione seu ex mala consuetudine. seu ex mala habitudine naturę, sicut apud germanos olim latrocinīū non reputabatur iniquum,

quū, cū tñ sit ex pſſe contra legē naturę, vt refert Iulius Cęsar in libro de bello gallico. Circa sextū. ſ. vtrū lex naturæ possit mutari. Sciendum ꝙ lex naturalis pōt intelligi mutari dupliciter. Vno modo per hoc ꝙ aliquid ei addatur, & sic nihil prohibet legem naturalē mutari. Multa. n. super legem naturalem super addita sunt ad humanam vitam vtilia tam per legem diuinam q̃ ēt per leges humanas. Alio modo intelligitur mutatio legis naturalis per modum subtractionis, vt. ſ. aliquid desinat esse de lege naturali quod prius fuit contra legem naturalem, sic quā tum ad prima principia legis naturæ lex naturæ omnino est immutabilis, quantū aūt ad secunda præcepta q̃ diximus esse quasi quasdam proprias cōclusiones propinquas primis principijs, sic lex naturalis non immutatur qn vt in pluribus rectū sit totum per quod lex naturalis habet. Pōt tñ immutari in aliquo particulari & in paucioribus pp aliquas spūales causas impedientes obseruantiā talium pceptorum vt dictum est. vnde cum super illud Eccl. 17. addidit eis disciplinam & legem vitæ, dicit glo. legem lr̄ę quantum ad correctionem naturalis scribi voluit. Dic ꝙ lex scripta dr̄ esse data ad correctionem legis naturæ. vel quia per legem scriptam suppletum est quod legi naturæ deerat, vel quia lex naturę in aliquorum cordibus quantum ad aliqua corrupta erat, intantū vt æstimarent bona quę naturaliter sunt mala. & talis corruptio correctione indigebat. Item contra ius vel legem naturæ & occisio innocentis, similiter adulterium & furtum, quæ tñ videntur esse mutata a Deo, puta qñ Deus pręcepit Abrahæ vt occideret filium innocentē Gen. 22. Et qñ præcepit Iudęis ut mutuata vasa ægyptiorū surriperent Exo. 12. Et quando præcepit Oseæ vt vxorem fornicariā acciperet Oseæ. 1. Sed sciendum ꝙ quia naturali morte moriuntur oēs cōiter tam nocentes quam innocētes, quæ quidem naturalis mors diuina potestate inducitur pp peccatum originale, ſm illud. 1. Reg. 2. Dñs mortificat & viuificat. Ideo absq; aliqua iniustitia ſm mandatū Dei pōt infligi mors hoī vel nocenti vel innocenti. Similiter ēt adulterium est concubitus cum vxore aliena, quicquid est ei deputata ſm legem diuinitus traditam, vñ ad quamcunq; mulierem aliquis accedat ex mandato diuino non est adulterium nec fornicatio. Eadē ratio est de furto, quod est acceptio rei alienæ, quicquid. n. accepit ex mandato Dei qui est dñs vniuersorū, non accepit absque voluntate dñi, quod est furari, nec solum in rebus humanis quicquid a Deo mādatur hoc ipso est debitum, sed ēt in rebus naturalibus quicquid a Deo fit est quodammodo naturale. Item sicut dicit Isi. li. Ethy. cōis oīum possessio & vna libertas est de iure naturali, hæc aūt videmus esse mutata per leges humanas. Sed sciendū, ꝙ aliquid dr̄ esse de iure naturali dupliciter. Vno modo quia ad hoc natura inclinat, sicut nō est iniuriam alteri faciendam. Alio modo quia natura non induxit contrariū, sicut possemus dicere ꝙ hominem esse nudum est de iure naturali, quia natura non dedit ei vestitum, sed ars adinuenit. Et hoc modo cōis oīum possessio & omnium vna libertas dr̄ esse de iure naturali, quia. ſ. distinctio possessionum, & seruitus non sunt inductæ a natura: sed per hoīum rōnē ad vtilitatē humanæ vitæ. & sic in hoc lex naturæ non est mutata nisi per additionē. Circa septimū. ſ. vtrum lex naturæ possit de corde hoīs aboleri. Dicendum ꝙ sicut dictū est ad legē naturalē pertinent, Primo quidē quędā præcepta cōissima quę sunt oīb. nota. Quędā aūt secundaria præcepta magis propria: quæ sunt quasi conclusiones propinquæ principijs. Quantum ergo ad illa principia cōia lex naturalis nullo mō pōt a cordibus hoīum deleri in vniuersali: deletur tñ in particulari operabili, ſm ꝙ rō impeditur applicare cōe principium ad particulare operabile propter concupiscentiam, vel aliquam aliam passionem. Quantum vero ad alia præcepta secūdaria potest lex naturalis deleri de cordibus hominum, vel propter persuasiones malas: eo modo quo etiam in speculatiuis errores contingunt circa conclusiones necessarias, vel etiam propter consuetudines, & habitus corruptos sicut apud quosdā non reputabantur latrocinia pctā, vel ēt vitia contra naturam, vt ēt Apostol. dicit Ro. 1.

De lega humana. *Dist.* III.

DEinde considerandū est de lege humana. Circa quam considerandа sunt quinque. Primo vtrum sit aliqua lex humana vel esse dēat Secūdo de vtilitate eius. Tertio de origine eius. Quarto de qualitate. Quinto de diuisione eius. Circa primum sciendū, ꝙ sicut dctm̄ est, lex est quoddā dictamen practicæ rōnis. Similis aūt processus esse inuenitur rationi practicæ & speculatiuæ, vtraq; enim ex quibusdam principijs ad quasdam cōclusiones procedit. Secundum hoc ergo dicendum est, ꝙ sicut in ratione speculatiua ex principijs & demonstrabilibus naturaliter cognitis producuntur conclusiones diuersarum scientiarum, quarū cognitio nō est nobis naturaliter indita, sed per industriā rationis inuenta, ita ēt ex præceptis legis naturalis quasi ex quibusdam principijs cōibus & indemōstrabilibus, necesse est ꝙ rō humana procedat ad aliqua particularia magis disponenda, & istæ particulares dispositiones adinuentæ ſm rationē humanā dicuntur leges humanę, seruatis alijs conditionibus q̃ pertinent ad rationē legis. Vnde & Tullius dicit in sua rethorica, ꝙ initiū iuris est a natura profectum. Deinde quædam in consuetudinem ex vtilitate rationis venerunt, & postea res, & a natura profectas & in consuetudinem prolatas, legum metus & religio sapit. Circa secundum. ſ. vtrum vtile fuit aliquas leges humanas institui Sciendum ꝙ homini naturaliter inest quædā aptitudo ad virtutem, sed ipsa virtutis perfectio necesse est ꝙ hoī adueniat per aliquā disciplinam. sicut ēt videmus ꝙ per aliquam industriam subuenitur homini in suis necessitatibus, puta in cibo & vestitu, quorum initia quędā habet a natura. ſ. rationem & manus, non aūt ipsum complementum, sicut cętera animalia, quibus natura dedit sufficienter tegumentum & cibū Ad hanc aūt disciplinam non de facili inuenitur homo sibi sufficiens, quia defectio virtutis pcipue consistit in retrahendo hominē ab indebitis delectationibus, ad quas præcipue hoīes sunt proni, & maxime iuuenes, circa quos efficacior est disciplina, & ideo oportet, quòd hmōi disciplinam per quam ad virtutem perueniatur, hoīes ab alio sortiantur. Et quidem quantum ad illos iuuenes qui sunt proni ad actus virtutum ex bona dispositione naturæ, vel consuetudine vel magis diuino munere sufficit disciplina paterna q̃ est per monitiones. Sed quia inueniuntur quidā patrum ad vitia proni, qui enim verbis de facili moueri non pōt, necessariū fuit vt per vim & metū cohiberentur a malo, vt saltem sic malefacere desistentes & alijs quietē vitam redderent, & ipsi tandem per hmōi assuetudinem ad hoc producerentur ꝙ voluntarie facerent quæ prius metu implebant, & sic fierent virtuosi. Hmōi aūt disciplina cogens metu pęnæ est disciplina legum, vnde necessariū fuit ad pacem hoīum & virtutem vt leges ponerentur, quia sicut philosophus dicit in 1. politicę. sicut homo si sit perfectus virtute est optimum aīalium, sic si sit seperatus a lege & iustitia est pessimū omnium, quia homo habet arma rōnis ad expellendas concupiscentias & sæuitias q̃ non habent alia aīalia, & Isido. in lib. Ethi. factæ sunt leges vt earū metu humana coerceatur audacia, tutaq; sit inter improbos innocentia & in ipsis improbis supplicio refrenetur nocendi facultas. Quidam. n. bñ dispositi sunt qui melius inducūtur ad virtutem monitionibus voluntarijs q̃ coactione, sed quidā male dispositi non ducuntur ad virtutem nisi cogantur. Præterea sicut dicit philosophus in 2. Rethn Melius est oīa ordinari lege q̃ dimittere iudicum arbitrio, & hoc propter tria. Primo quidē, quia facilius est inuenire paucos sapientes qui sufficiunt ad rectas leges ponendas q̃ multos qui requirerētur ad recte iudicandū de singulis. Secundo quia illi qui leges ponūt ex multo tpe considerant quid lege ferendum sit, sed iudicia de singularibus factis fiunt ex casibus subito exortis, facilius aūt ex multis consideratis pōt hō videre quid rectum sit q̃ solo ex aliquo vno facto. Tertio qa legislatores iudicāt in vniuersali, & de futuris, sed hoīes iudicijs præsidentes iudicāt de pñtibus, ad q̃ afficiuntur amore vel odio aut aliqua cupiditate, & sic eorū deprauatur iudiciū. Quia igitur iustitia animata iudicis non in multis inuenitur, & quia flexibilis est, ideo necessariū fuit vt in quibuscunq; est possibile legem determinare quid iudicandū sit, & paucissima hominum arbitrio cōmittitur. Circa tertium. ſ. vtrū omnis lex humana deriuetur a lege naturali, dicendū est, ꝙ sicut dicit Aug. in 1. de libero arbit. Non vr̄ esse lex quæ iusta nō fuerit, vñ inquantū habet de iustitia intantū habet de virtute legis, in reb. aūt humanis dr̄ aliqđ esse iustū ex eo ꝙ est rectū ſm regulā rōis. rōnis aūt prima regula est lex naturę. Vnde oīs lex humaninis posita intantū hēt de rōne legis, inquātū a lege naturæ deriuatur, si vero in aliquo a lege naturali discordet, iā nō erit lex, sed legis corruptio. Sed sciendū est ꝙ a lege naturali dupliciter pōt aliquid deriuari. Vno modo sicut conclusiones ex principijs. Alio modo sicut determinationes quædā aliquorum communium. Primus quidē modus est similis ei quod in scientijs ex principijs conclusiones demonstratiuæ producuntur. Secundo vero modo simile est quòd in artibus formæ communes determinantur ad quid spāle, sicut artifex formā communē domus necesse est quod determinet ad hāc vel illā figurā domus. Deriuantur igitur quędā a principijs communibus legis naturæ per modū conclusionū, sicut hoc quod est, non esse occidendū, vt conclusio quædā deriuari potest ab eo quod est nulli malum esse faciendum. Quædā vero per modū determinationis, sicut lex naturæ habet quòd ille qui peccat puniatur, hoc est quædam determinatio legis naturæ. Vtraq; igitur inueniunt in lege humana posita, sed ea quę sunt primi modi continentur in lege humana, non tanq̃ sint solum lege posita, sed habent ēt aliquid

quid

quid vigorit ea lege naturali, sed ea q̃ sunt sc̃di modi ex sola lege hũana vigorẽ hñt. Circa quartũ. s. qualis d̃eat esse lex docet Isidor. dicẽs. Erit lex honesta, iusta, possibilis ſm naturã, ſm cõsuetudinem patriæ, loco tp̃iq; conueniens, necessaria, vtilis manifesta quoq; ne aliquid per obscuritatẽ in captione contineat, nullo priuato commodo, sed ꝓ cõi vtilitate ciuiũ conscripta. Conuenienter valde legem describit quia vniuscuiusq; rei quæ est propter finẽ, sicut forma serre talis est qualis cõuenit sectioni vt patet in sc̃do phi. Quælibet ẽt res recta & mensurata oportet ꝙ habeat formã ꝓportionalẽ suæ regulæ & mẽsuræ, lex aũt hũana vtrũq; habet, quia & est aliquod ordinatũ ad finem, & est quædam regula vel mensura regulata quadam superiori mẽsura quę quidẽ est duplex, scilicet lex diuina & lex naturę, finis aũt hũanæ legis est vtilitas hoĩum, sicut ẽt iurisperitus dicit, & ideo Isidorus in conditione legis primo quidẽ tria posuit. s. ꝙ religioni congruat inquantum. s. est ꝓportionata legi diuinæ. Quod disciplinæ conueniat, inquantum est proportionata legi naturę. Quod saluti ꝓficiat, inquantũ est ꝓportionata vtilitati hũanæ. Et ad hæc tria oẽs alię cõditiones quas postea ponit reducũtur. nã ꝙ dr̃ honesta refert̃ ad hoc ꝙ religioni congruat. Quod aũt subditur iusta, possibilis. ſm naturã, ſm cõsuetudinẽ patriæ, loco, tp̃iq; cõueniẽs addit̃ ad hoc ꝙ conueniat disciplinæ. Attẽditur aũt humana disciplina. primũ quidẽ inq̃tũ ad ordinẽ rõnis, quæ importat̃ in hoc ꝙ dr̃ iusta. Sc̃do q̃tũ ad facultatẽ agentiũ, d̃et. n. esse disciplina conueniens vnicuiq; ſm suã possibilitatẽ, obseruata possibilitate naturæ. Nõ. n. eadẽ sunt imponenda pueris quæ imponuntur viris perfectis. Et ſm hũanã consuetudinẽ. non. n. põt hõ solus in societate viuere alijs morẽ nõ gerens. Tertio q̃tũ ad debitas circunstantias dicit loco tp̃ique conueniens. Quod vero subditur necessaria vtilis &c. refertur ad hoc qđ expediat saluti, vt necessitas referatur ad remotionẽ malorũ, vtilitas ad consecutionem bonorũ, manifestatio vero ad cauendum nocumentum. Quod ea ipsa lege posset prouenire, & q̃a lex ordinat̃ ad bonũ cõe, hoc ipsum in vltima prꝛ determinationis oñdit̃. Circa q̃ntũ. s. de diuisione legis humanæ. Sciẽdũ ꝙ vnũquodq; põt per se diuidi ſm id quod in eius rõne continetur, sicut in rõne aĩalis continetur aĩa, quæ est rõnalis vel irrationalis, & ideo aĩal ꝓprie & per se diuiditur ſm rationale & irrationale, non aũt ſm album & nigrũ, quæ sunt oĩno ꝑter rationẽ eius. Sunt aũt multa de ratione legis humanæ, ſm quorũ quodlibet lex humana proprie & per se diuidi põt. Est. n. primo de ratione legis humanæ, ꝙ sit deriuata a lege naturæ, & ſm hoc diuidit̃ ius positiuũ in ius gentiũ & in ius ciuile per duos modos quibus aliquid deriuatur a lege naturæ, sicut conclusiones ex principijs vt iustæ occasiones vẽditiones & alia hmõi sine quibus homines adinuicem conuiuere nõ possent, quod est de lege naturæ, quia homo est naturaliter animal sociale, vt probatur in primo politicæ, quæ vero deriuantur a lege naturę per modũ particularis determinationis ꝑtinent ad ius ciuile, ſm ꝙ quælibet ciuitas aliquid sibi accommodũ determinat. Secundo est de ratiõne legis humanæ quòd ordinet̃ ad bonum cõe ciuitatis, & ſm hoc lex humana diuidi põt ſm diuersitatẽ eorũ q̃ sp̃ãliter dant operã ad bonum cõe, sicut sacerdotes ꝓ populo dm̃ orantes, principes populum gubernantes & milites pro salute populi pugnãtes, & ideo istis hoĩbus sp̃ãlia quędã iura aptantur. Tertio est de rõne legis humanæ ut instituatur a gubernante cõitatẽ ciuitatis, & ſm hoc dicit distinguuntur leges humanę ſm diuersa regimina ciuitatum. Quorum unum ſm philosophum in 3. Poli est regimẽ, qñ. s. ciuitas gubernatur ab uno, & ſm hoc accipiuntur constitutiones principum, aliud vero regnũ est Aristocrachia, id est principatus optimorum & optimatũ, & ſm hoc sumuntur responsa prudentium, & ẽt senatusconsulta. Aliud regnum est oligarchia id est principatus paucorum diuitum & potentum, & ſm hoc sumitur ius ꝑtorũ qđ ẽt honorariũ dr̃. Aliud aũt regnum est populi quod noĩatur de monarchia, ſm hoc sumuntur plebiscita. Aliud est tyrannicum, quod est oĩno corruptum, vñ ex hoc consumitur aliqua lex. Est ẽt aliquod regnum ex istis commixtum, quod est optimum, & ſm hoc sumitur lex q̃ maiores natu simul cum plebibus sanxerunt. vt Isidorus dicit. Quarto est de rõne legis hũanæ ꝙ sit directiua hũanorũ actuũ, & ſm hoc ſm diuersa de quib⁹ leges ferũt̃ distinguunt̃ leges, quæ interdũ ab actoribus noĩant̃, sicut distinguitur lex Iulia de adulterijs, lex Cornelia de sicarijs, & sic de alijs non propter actores, sed propter res de quibus sunt.

De lege diuina veteri. *Dist.* IIII.

DEinde considerandum est de lege diuina. Circa quã considerãda sunt duo. Primo de ipsa lege. Sc̃do de ꝑceptis eius. Circa primũ consideranda sunt sex. Primo vtrũ necessariũ sit esse aliquã legẽ diuinã. Sc̃do vtrũ sit vna tm̃ vel duæ. Tertio vtrũ sit bona. Quarto vtrũ fuit data a Deo. Quinto vtrũ data fuit omnibus, & oẽs obliget. Sexto vtrũ congruo tpe data fuit. Circa primum dicendũ ꝙ præter legẽ naturalẽ & legem humanã necessariũ fuit ad directionẽ humanæ vitæ habere legem diuinã, & hoc propter quatuor rões Primo quidem q̃a per legẽ dirigit̃ hõ ad actus proprios & ordine ad vltimũ finẽ, & siquidem hõ ordinaret̃ tm̃ ad finẽ qui non excederet proportionẽ naturalis facultatis hoĩs, non oporteret ꝙ hõ hrẽt aliquid directiuũ ex parte rõnis supra legem naturalem & legẽ humanitus positam quæ ab ea deriuat̃, sed quia hõ ordinat̃ ad finẽ beatitudinis æternę quæ excedit proportionẽ naturalis facultatis humanæ, ideo necessariũ fuit vt supra legẽ naturalem & humanã dirigeret̃, ẽt ad suũ finem lege diuinitus instituta Secundo quia propter incertitudinem humani iudicij præcipue de rebus contingentibus & particularibus contingit de actibus humanis diuersorũ esse diuersa iudicia, ex quibus etiã diuersæ & cõtrarię leges procedũt vt ergo hõ absq; oĩ dubitatione scire possit q̃d ei sit agendũ, & quid vitãdũ, necessariũ fuit vt ĩ actibus proprijs dirigeret̃ per legẽ diuinitus datã, de qua cõstat ꝙ nullo mõ valeat errare. Tertio quia de his põt hõ legem ferre de quibus põt iudicare. Iudicium aũt hoĩs esse non põt de interioribus motibus qui latent, sed solum de exterioribus actibus qui apparent, & tñ ad perfectionẽ virtutis requirit̃ ꝙ in vtrisq; actibus hõ rectus existat, & ideo lex humana nõ potuit cohibere & ordinare sufficienter interiores actus, sed necessariũ fuit ꝙ ad hoc procederet lex diuina. Quarto quia sicut Aug. dicit in primo de lib. arbi. Lex humana non põt oĩa quæ male fiunt punire vel prohibere, quia dũ ꝓhibere vel auferre vellet oĩa mala, sequeret̃ ꝙ ẽt multa bona tollerentur, & impediret̃ vtilitas boni cõis quod est necessariũ ad cõseruationem humanã, vt ergo nullum malũ prohibitũ & impunitum remaneat necessariũ fuit superuenire legem diuinam per quã peccata oĩa ꝓhibent̃. Et istæ quatuor causæ tanguntur in Psal. vbi dicit. Lex dñi immaculata id est nullam turpitudinẽ pc̃ti permittens, conuertens aĩas, quia non solum exteriores actus, sed ẽt interiores dirigit, testimoniũ dñi fidele, ꝑp certitudinẽ veritatis & rectitudinis, sapientiã præstans paruulis, inq̃tũ ordinant hoĩem ad supnaturalẽ finẽ & diuinũ. Circa ſm. s. vtrũ lex diuina sit vna tm̃. Sciendũ ꝙ dupliciter inueniũtur aliqua distingui. Vno mõ sicut ea q̃ sunt oĩno specie diuersa, vt equus & bos. Alio mõ sicut perfectũ & imperfectum in eadẽ specie, sicut puer & vir Et hoc mõ lex diuina distinguit̃ in legem veterẽ & legem nouã. vñ Ap̃ls ad Gal. 3. comparat statũ veteris legis statui puerili existenti sub pedagogo, statum aũt nouæ legis cõparat statui virili perfecti, q̃ iam non est sub pedagogo. Attendi tur aũt perfectio & ĩperfectio vtriusq; legis ſm tria q̃ ad legem pertinent. Primo. n. ad legem pertinet vt ordinet̃ ad bonũ cõe sicut ad finẽ, qđ quidem põt esse duplex. s. bonũ sensibile & terrenum, & ad tale bonum ordinabat directe lex vet⁹. vñ statim Exo. 3. in principio legis inuitatur pp̃ls ad regnũ terrenum chananęorum. Et iterum bonum intelligibile & cœleste, & ad hoc ordinat ex noua, Vñ statim Christus ad regnũ cœlorum in suę prædicationis principio inuitauit dicẽs. Pęnitentiã agite, appropinquabit regnũ cęlorũ Mat. 4. Et ideo Aug. dicit in 4. contra Faustum, ꝙ tp̃aliũ rerum ꝓmissiones testõ veteri continent̃, & ideo vetus appellatur, sed æternæ vitæ ꝓmissio ad nouũ pertinet testm̃. Secundo ad legem pertinet dirigere humanos actus ſm ordinem iustitiæ, in quo etiam superabundat lex noua legi veteri interiores actus aĩ ordinando ſm illud Mat. 5. Nisi abundauerit iustitiã vr̃a plusq̃ scribarũ & pharisæorum non intrabitis in regnũ cęlorum. Et ideo dr̃ ꝙ lex vetus cohibet manũ, lex noua aĩum. Tertio ad legem pertinet inducere hoĩes ad obseruãtiã mandatorũ, & hoc q̃dem lex vetus faciebat timore pęnarum. lex aũt noua facit hoc per amorem qui in cordibus nr̃is infunditur per gratiã Christi, q̃ in noua lege confertur, sed in legẽ veteri figurabatur, & ideo dicit Aug. contra Adamantinũ Manichei discipulũ, ꝙ breuis est differentia legis & euangelij timor & amor. Circa tertiũ. s. vtrũ lex vetus fuit bona. Dicẽdũ ꝙ absq; oĩ dubio lex vetus bona fuit. Sicut. n. doctrina ostẽditur esse vera ex hoc ꝙ consonat rõni rectæ, ita & lex aliqua ostenditur esse bona ex eo ꝙ cõsonat rõni. Lex aũt vetus rõni cõsonabat, quia concupiscentiã reprimebat q̃ rõni aduersatur, vt patet in illo mandato. Non concupisces rẽ ꝓximi tui qđ ponit̃ Exo. 20. Ipsa ẽt lex oĩa pc̃tã prohibebat q̃ sunt contra rõnem. vñ manifestum est ꝙ bona erat, & hoc id Ap̃li Ro. 7. clare ostendit. Condelector inquit legi ſm interiorẽ hoĩem. Et iterum Consentio legi qm̃ bonum est. Sed attẽdẽdũ ꝙ bonũ diuersos gradus habet vt Dio. 4 ca. de di. no. dicit. Est. n. aliqđ bonũ perfectum, & aliquod bonum imperfectũ. perfecta quidem bonitas est in his q̃ ad finẽ ordinãtur, qñ aliquid est tale qđ per se sufficiẽs est inducere ad finẽ. Imperfectũ aũt bonũ est qđ operatur aliq̃d ad hoc ꝙ perueniat ad finẽ, nõ tñ sufficit ad hoc qđ ad finẽ perducat.

Sicut medicina perfectè bona est q̃ hoīem sanat, imperfecta aũt est quæ hoīem adiuuat, sed tñ sanare non pōt. Est aũt sciendum q̄ alius est finis legis humanæ, & alius legis diuinæ. Legis .n. humanæ finis est tp̄alis tranquillitas ciuitatis. Ad quē finē p̄uenit lex cohibendo exteriores actus q̃tum ad illa mala q̃ possēt perturbare pacificũ statũ ciuitatis. Finis aũt legis diuinæ est perducere hoīem ad finē felicitatis æternæ, qui quidē finis impeditur per quodcunq; p̄ctō, & nō solum per exteriores actus sed ēt p̄ interiores. Et ideo illud qđ sufficit ad perfectionē legis humanæ, vt. s. p̄ctā p̄hibeat & pœnā apponat, non sufficit ad p̄fectionē legis diuinæ, sed oportet q̄ hoīem totaliter faciat idoneũ ad participationē felicitatis æternæ. Quod quidē fieri non pōt nisi per gratiam sp̄ũssci, per quam diffunditur charitas in cordibus nr̄is, quæ legem adimplet. Gr̄a. n. Dei vita æterna, vt dr̄ Ro. 6. Hanc aũt gr̄am lex vetus conferre non potuit. Reseruabatur. n. hoc Christo, q̄a vt dr̄ Ioh. 1. lex per Moysen data est, gr̄a & veritas p̄ Iesum Christũ facta est, & inde est q̄ lex vetus bona quidē est sed imperfecta s̄m illud. Hebræ. 7. Nihil ad perfectum adduxit lex. Quod aũt dicit dñs Ezech. 20. Dedi eis præcepta non bona & iudicia in quibus non viuent. loquit̄ ibi dñs de præceptis cerimonialibus, q̃ quidē dicuntur non bona, quia gr̄am non conferebant, p̄ quā hoīes a p̄ctō mundarentur, cũ tñ per hmōi se p̄ctōres ostenderent. Vñ signanter dr̄. Et iudicia in quibus non viuent. i. p̄ quæ vitam gr̄æ obtinere non p̄nt. Et postea subditur. Et pollui eos in muneribus suis. i. pollutos ostendi cum offerrent oē id qđ apit vuluam propter delicta sua. Itē qđ dicit Apostol. Ro. 7. Sine lege p̄ctm̄ mortuũ erat, ego aũt viuebā sine lege aliq̃ñ, sed cũ venisset mandatũ p̄ctm̄ reuixit, ego aũt mortuus sum. & Ro. 5. Lex subintrauit vt abundaret delictum. Sed lex dr̄ occidisse, non quidem effectiuè sed occasionaliter ex sua imperfectione, inquantum. s. gratiā non conferebat, per quam hoīes implere possent qđ mandabat, vel vitare quod vetabat, & sic occasio ista non erat data sed sumpta ab hoībus. Vnde & Apostolus ibidem dicit. Occasione accepta, p̄ctm̄ per mādatũ seduxit me, & per illud occidit. Et ex hac ēt rōne dr̄ q̄ subintrauit vt abundaret delictũ. vt li vt cōsecutiuè non causaliter inquātũ s. hoīes accipientes occasionē ad legē abũdantius peccauerunt, tũ quia grauius fuit p̄ctm̄ post legis prohibitionē, tũ ēt q̄a concupiscentia crescit, magis. n. concupiscimus quod nobis prohibetur. Circa quartũ. s. vtrũ lex vetus fuit data a Deo qui est pr̄ dñi nr̄i Iesu Christi. Lex. n. vetus hoīes ordinabat ad Christum dupliciter. Vno mō testimonium Christo perhibēdo, vnde ipse dicit Luc. vlt. Necesse est impleri oīa q̃ scripta sunt in lege & psalmis & prophetis de me. Et Ioh. 5 Si crederetis Moysi crederetis forsitā & mihi, de me. n. ille scripsit. Alio mō p̄ modũ cuiusdā dispōnis, dũ retraheret hoīes a cultu idolatriæ cōcludebat eos sub cultu vnius Dei, a quo saluādũ erat humanũ genus p̄ Chr̄m vñ Apost. dicit ad Gal. 3. Priusq̃ veniret fides sub lege custodiebamur cōclusi in eā fidē q̃ reuelanda erat. Manifestũ est aũt q̄ eiusdē est disponere ad finē, & ad finē perducere, & dico, eiusdē per se vel per suos subiectos. Non. n. diabolus legē tulisset p̄ quā hoīes adducerentur ad Christũ per quē erat eijciēdus s̄m illud Math. 12. Si sathanas sathanā eijcit diuisum est regnũ eius. Et ideo ab eodē Deo a quo facta est salus hoīum per gr̄am Christi lex vetus data est. Licet aũt fuerit imperfecta simpliciter, fuit tñ perfecta s̄m tp̄s, sicut dr̄ aliquis puer perfectus non simpliciter, sed s̄m tp̄is conditionē. ita ēt & præcepta quę pueris dantur sunt quidē perfecta s̄m conditionē eorũ quibus dantur, etsi non sint perfecta simpliciter, & talia fuerunt præcepta legis. Vñ Apostolus dicit ad Gal. 3. Lex pedagogus nr̄ fuit in Christo. Itē opa Dei quæ perfecta sunt simpliciter perseuerant in æternum Lex aũt vetus reprobatur tp̄e perfectionis gr̄æ non tanq̃ mala, sed tanq̃ infirma & inutilis pro tp̄e isto, quia vt subditur, nihil ad perfectũ adduxit lex. vñ & ad Gal. 3. dicit Apostolus Vbi venit fides iam non sumus sub pedagogo. fuit aũt data a Deo p̄ Angelos. Ad quod præter generalē rōnem quā assignat Dio. 5. ca. ce. ie. s. q̄ diuina referunt dñt ad hoīes mediantibus Angelis, fuit rō sp̄ālis quare legē veterē per Angelos dari oportuit. Dictum est. n. q̄ lex vetus imperfecta erat, sed disponebat ad perfectam salutem generis humani, quæ futura erat p̄ Christũ. Sic aũt vr̄ in omnibus potestatibus & actibus ordinatis q̄ ille qui est superior, principalem & perfectũ actũ operatur p̄ seipsum, ea vero quæ disponunt ad perfectionem vltimā operatur per suos ministros, sicut nauis factor compaginat nauem p̄ seipsum, sed præparat materiā per artifices subministrantes, & ideo cōueniens fuit vt lex perfecta noui testi daretur immediate per ipsum Deũ hoīem factũ, lex aũt vetus per ministros Dei s. p̄ Angelos daretur hoībus. Et hũc modũ Apostolus in principio ad Hebr. probat eminentiā nouæ legis ad veterē, quia in in nouo testō locutus est nobis Deus in filio. Circa quintum. s. vtrũ soli populo iudęorũ dari debuit, posset ēt s̄m aliquos vera rō assignari, quare potius populo iudęorũ magis data sit q̃ alijs populis, quia alij ad idolatriam declinantibus solus populus iudęorũ in cultu vnius Dei remansit. & ideo alij populi indigni erant legem recipere, ne sanctũ canibus daretur. Sed ista rō conueniens non vr̄, quia populus ille ēt post legē latā ad idolatriā declinauit, quod grauius fuit, vt patet Exo. 32. & Amos. 5. Nunquid hostias & sacrificium obtulistis mihi in deserto quadraginta annis domus Israel, & portastis tabernacula moloch vestro & imaginem idolorum vestrorum secus Dei nostri quæ fecistis vobis, Expresse ēt dr̄ Deu. 9. Scito q̄ non p̄p iustitias tuas Deus tuus dederit tibi terram hanc in possessionē, cum durissimę ceruicis sis populus. Sed rō ibi permittit̄ vt compleret verbũ suũ dñs quod sub iuramento pollicitus est patribus tuis Abrahā Isaac & Iacob. Quæ aũt promissio eis sit facta ostendit Apostolus ad Gal. 3. dicēs. Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini eius, non dicit seminibus quasi in multis, sed quasi in vno, & semini tuo, quod est Christus. Deus igitur & legem & alia documenta specialia illi populo exhibuit propter promissionem eorum patribus factam, vt ex eis Christus nasceretur. Decebat. n. vt populus ille ex quo Christus nasciturus erat, quadam sp̄āli s̄cificatione polleret, s̄m illud quod dr̄ Leui. 19. Sci eritis q̄a ego scũs sum. Nec ēt fuit p̄p meritũ ipsius Abrahę vt talis promissio ei fieret. vt. s. Christus ex eius semine nasceret̄ sed ex gratuitatis electione & vocatione, vñ dr̄. Isa. 41. Quis suscitauit ab oriente iustum vocauit eũ vt sequeretur se. Sic ergo patet quod ex sola gratuitatis electione p̄res promissionē acceperunt, & populus ex eis progenitus legem accepit, s̄m illud Deu. 4. Audistis verbum illius de medio ignis, quia dilexit patres: & elegit semen eorum post illos. Si aũt rursus quæratur quare hunc populũ elegit vt ex eo Christus nasceretur, non alt̄ conueniens rñsio Aug. q̃ dicit super Ioh. quare hunc trahat & illũ non trahat. Noli velle diiudicare si non vis errare. Decens tñ fuit q̄ ille populus de quo Chr̄s nasciturus erat aliquas præ cæteris populis prerogatiuas hr̄et. s̄m illud Ro. 9. Quorũ. s. iudæorũ est adoptio filiorũ Dei, & testimoniũ, & legislatio, quorũ patres ex quibus Christus est s̄m carnē. Nec pōt dici q̄ fuerit personarũ acceptio apud Deũ, quia personarũ acceptio locũ hēt in his quæ ex debito dant̄. in his vero quæ ex gratuita voluntate conferuntur acceptio personarũ locũ non hēt. Non. n. est personarũ acceptor qui ex liberalitate de suo dat vni & non alteri, sed si esset dispensator bonorũ cōiũ, & non distribueret æqualiter s̄m merita singulorũ esset p̄sonarũ acceptio. Salutaria aũt bñficia Deus hũano generi cōfert ex sua gr̄a. vñ nō [ē] p̄sonarũ acceptio si q̄busdā p̄ę alijs cōferat. vñ dicit Aug. in li. de p̄destinatione sanctorũ: oēs quos Deus misericordia docet, quos aũt nō docet iudicio non docet, hoc. n. venit ex dānatione hũani generis pro p̄ctō primi parētis. Ex prædictis appet q̄ aliæ nationes nō obligabāt̄ ad obseruantiam legis veteris, quia lex vetus manifestabat præcepta legis naturæ, & superaddebat q̃dā propria præcepta: q̃tũ igit̄ ad illa q̃ vetus lex cōtinebat de lege naturæ oēs tenebant̄ ad obseruantiā legis veteris, non q̄a erat de veteri lege, sed q̄a erant de lege naturæ, sed q̃tũ ad illa q̃ vetus lex supaddebat non tenebātur aliqui ad obseruātiā veteris legis, nisi solus populus iudęorũ: cuius rō est, q̄a lex vetus sicut dictũ est data est populo iudæorum vt quandā p̄rogatiuā sanctitatis obtineret p̄p reuerentiā Christi q̃ ex illo populo nasciturus erat. Quæcunq; aũt statuunt̄ ad specialē aliquorũ s̄cificationē nō obligant nisi illos, sicut ad q̃dam obligānt clerici q̃ mancipant̄ diuino mysterio ad q̃ laici nō obligant̄, similiter ēt & religiosi ad q̃dam perfectionis opera obligant̄ ex sua professione, ad q̃ seculares nō obligant̄ ex sua professione, similiter ad q̃dam sp̄ālia obligabat̄ populus ille ad q̃ alij populi nō obligabant̄, vñ dr̄ Deuter. 18. Perfectus eris & absq; macula cũ dño Deo tuo. & p̄p hoc ēt quadā professione vtebāt̄, vt patet Deut. 26. Profiteor hodie corā dño Deo tuo &c. nec ēt ex hoc deterioris cōditionis erāt Iudæi præ cæteris populis, ex hoc q̄ ad obseruātiā legis astricti erāt. & nota q̄a quāto hō Deo magis cōiungit̄, tāto efficit̄ melioris cōditionis, & ideo q̄ popul⁹ iudæorũ erat astrict⁹ magis ad diuinũ cultũ dignior alijs populis erat vñ dr̄ Deut. 4. Quæ est alia gēs sic inclita vt hēat cerimonias, iusta iudicia atq; vniuersā legē. Et silr̄ ēt quãtũ ad hoc sunt melioris conditionis clerici q̃ laici, & religiosi q̃ seculares. Admittebant̄ aũt Gētiles ad ritũ Iudæorũ. sicut patet Exo. 12. Si q̄s peregrinorũ in nostrā voluerit transire coloniā, & facere vasa dñi, circũcidet̄ prius oē masculinũ eius, & tunc rite celebrabit, eritq; sicut indigena terræ. Admittebant̄ inq̃ nō quia sine lege saluari nō possent, vel q̄a ad legis obseruantiā tenerent̄, sed perfectius & securius salutē cōsequerent̄ sub obseruātia legis q̃ sub sola lege naturali, & iō ad eas admittebant̄, sicut & nunc laici

transeunt ad clericatū, & sæculares ad religionē, q̃uis absq; hoc possint saluari. Circa sextū. s. vtrū congruo tpe data fuerit, sciēdū, ꝙ conuenientissime data fuit tpe Moysi, cuius rō pōt accipi ex duobus, ſm ꝙ quælibet lex duobus gñribus hoīum imponitur, imponitur. n. quibusdam duris, & superbis, q per legē cōpescunt, & domant. Imponitur ēt bonis, q ꝑ legē instructi adiuuātur ad implendum, qđ intendunt. Cōueniens igitur fuit legem veterē tali tpe dari ad superbiā hoīum cōuincendā, de duobus. n. hō superbiebat. s. de scientia, & de potentia: de scientia qdē quasi rō naturalis ei posset sufficere ad salutē, & ideo, vt de hoc superbia eius conuinceretur pmissus est hō regimini suæ rōnis absque adminiculo legis scriptæ, & experimento hō discere potuit, qa patiebat rōnis defectū ꝑ hoc, ꝙ hoīes ad idolatriam, & turpissima vitia circa tpa Abrahæ prolapsi sunt: & iō post hæc tpa necessariū fuit legē scriptā dari in remediū humanæ ignorantiæ, qa ꝑ legē est cognitio peccati, vt dr̃ Ro. 5. sed postq̃ hō est instructus per legē, conuicta est eius superbia de infirmitate, qđ implere non poterat, qđ cognoscebat. Et ideo sicut Apostolus concludit Ro. 8. ꝙ impossibile erat legi in qua infirmabatur ꝑ carnē misit Deus filiū suū, vt iustificatio legis impleret in nobis, ex parte vero beatorū lex data est in auxiliū. Qđ qdē tunc primo maxime necessariū fuit, qñ lex naturalis obtenebrari incipiebat pp exuberātiā peccatorū: oportebat aūt hmōi auxiliū qdā ordine dari, vt ꝑ imperfecta ad pfectiorē viā duceret, & ideo inter legē naturæ, & legē gratiæ oportuit legē veterē dari.

De præceptis legis veteris. Dist. V.

Deinde considerandū est de præceptis legis, & primo de distinctione præceptorū. Secundo de moralibus spāliter. Circa primum. Primo considerandū est vtrum veteris legis fuerunt plura præcepta. Secundo quot habuerit pcepta moralia. Tertio quot habuerit pcepta cærimonialia. Quarto quot iudicialia. Circa primum sciendū, ꝙ præceptū legis cū sit obligatoriū est de aliquo qđ fieri debet. Qđ aūt aliquid debeat fieri hoc prouenit ex necessitate alicuius finis, vñ manifestū est, ꝙ de rōne pcepti est, ꝙ importet ordinē ad finē, inquantū. s. illud pcipitur, qđ est necessariū, vel expediens ad finē. Contingit aūt ad vnū finem multa esse necessaria, vel expedientia, sed ſm hoc pōt de diuersis rebus dari præcepta inquantū ordinant ad vnū finem. Vñ dicendum, ꝙ oīa præcepta legis veteris sunt vnū ſm ordinē ad vnum finem, sunt tñ multa ſm diuersitatem eorum, quæ ordinantur ad finē illum: lex igitur, q̃ vna est pp ordinē ad finē vnū, diuersa pcepta continet ſm distinctionē eorū, q̃ ordinat in finē. Sicut ēt ars ædificatiua est vna ſm vnitatē finis, qa tendit ad ædificationē domus, tñ continet diuersa pcepta ſm diuersos actus ad hoc ordinatos. Similiter, & præcepta sicut ait Greg. præcepta dñica, & multa sunt, & vnum. Multa per diuersitatem operis. Vnū in radice dilectionis, quia sicut dicit Apost. 1. Thi. 1. Finis pcepti est charitas, ad hoc. n. oīs lex tēdit. vt amicitiā constituat, vel hoīum adinuicem, vel hoīs ad Deū, & ideo tota lex impletur in hoc vno mandato. Dilige proximum tuū sicut teipsum. Sicut in quodam fine mādatorū oīum: in dilectione. n. proximi includitur ēt Dei dilectio, qñ proximus diligitur pp Deum, vñ hic Apostolus vnū pceptum posuit pro duobus, q̃ sunt de dilectione Dei, & pximi, de qbus Dñs dicit Matth. 22. In his duobus mandatis pendet oīs lex, & Prophetę. Itē Matth. 7. dr̃. Oīa quæcunque vultis, vt faciant vobis hoīes, & vos facite illis, hoc. n. est lex, & Prophetæ. in hoc igitur vno oīa continent, quia sicut dr̃ 9. Ethi. Amicabilia, quæ sunt ad alterum, veniunt ex amicabilibus, q̃ sunt hoī ad seipsum, dum. s. homo ita se hēt ad alterum sicut ad se, & ideo in hoc, ꝙ dr̃, oīa quæcunque vultis, vt faciant vobis hoīes, & vos facite illis, explicatur quædam regula dilectionis proximi, q̃ ēt implicite continetur in hoc, ꝙ dr̃, diliges proximum tuum sicut teipsum, vñ est quædā explicatio istius mandati. Circa ſm sciendum, ꝙ lex vetus continebat quidem præcepta moralia, sicut patet Exo. 20. Non occides, non furtum facies. & hoc rōnabiliter, nam sicut intentio principalis legis humanæ est, vt faciat amicitiam hoīum adinuicem, ita intentio legis diuinæ est, vt constituat principaliter amicitiā hoīs ad Deum: cum aūt similitudo sit rō amoris, ſm illud Eccl. 13. Omne aīal diligit simile sibi, impossibile est esse amicitiā hoīs ad Deum, qui est optimus, nisi hoīes boni efficiantur. Vnde dr̃ Leuit. 19. Sancti eritis qm̃ ego sanctus sum, bonitas autem hominis est virtus, quæ bonum facit habentē, & ideo oportuit pcepta legis veteris, & de actibus virtutum dari, & hæc sunt moralia legis præcepta. Circa tertium sciendum, ꝙ lex vetus continebat ēt quædam præcepta cærimonialia. Ad cuius euidentiam notādum sicut dictum est ꝙ lex diuina principaliter instituitur ad ordinandum homines ad Deum, lex aūt humana principaliter ad ordinandum hoīes adinuicem, & ideo leges humanæ non curauerunt aliquid instituere de cultu diuino nisi in ordine ad bonum cōe hominum, & pp hoc multa confinxerunt circa res diuinas, ſm ꝙ videbatur eis expediens ad informādos mores hominū, sicut patet in ritu gentilium, sed lex diuina ecōuerso homines adinuicem ordinauit, ſm ꝙ cōueniebat ordini, qui est in Deum, quē principaliter intendebat. Ordinat autem homo in Deum non solum per interiores actus mentis, qui sūt credere, sperare, & amare, sed ēt per qdā exteriora opera qbus homo diuinam seruitutē pfitetur, & ista opera dñr ad cultum Dei pertinere, qui quidem cultus cærimonia vocatur, quasi Munia idest dona cæteris, quæ dicebatur Dea frugū, vt quidam dicunt, eo ꝙ primo ex frugibus oblationes Deo ferebant. Siue vt maximus Valerius refert, nomen cærimoniæ introductū est ad signandū cultū diuinum ad latinos a quodam oppido iuxta Romam, qđ cærę vocabatur, eo ꝙ Roma capta a Gallis illuc sacra Romanorum ablata sunt, & reuerentissime habita. Sic igitur illa præcepta, quæ in lege pertinent ad cultū Dei specialiter cærimonialia dñr. Præcepta enim legis naturæ, quia cōia sunt indigent determinatione, determinantur aūt per legem humanā, & per legem diuinam: & sicut ipsę determinationes, quæ fiūt ꝑ legem humanam non dñr esse de lege naturæ, sed de iure positiuo, ita ipsę determinationes pceptorum legis naturæ, q̃ fiūt ꝑ legem diuinam, distinguuntur a pceptis moralibus, q̃ pertinent ad legem naturæ. Colere ergo Deum, cū sit actus virtutis, pertinet ad pceptum morale, sed determinatio huius pcepti, vt. s. colatur talibus hostijs, & talibus muneribus, hoc ptinet ad pcepta cęrimonialia, & ideo pcepta cęrimonialia distinguunt a pceptis moralibus. Circa quartū sciendū, ꝙ lex vetus continebat ēt qdā pcepta iudicialia, qa sicut dictum est ad legē diuinā pertinet, vt ordinet hoīes adinuicem, & ad Deum, vtrunq; aūt horū in cōi quidem pertinet ad dictamen legis naturæ, ad qđ referunt moralia præcepta: sed oportet, ꝙ determinetur vtrunq; per legem diuinam, & humanam, quia principia naturaliter nota sunt cōia tam in speculatiuis, q̃ in actiuis. Sicut igitur determinatio cōis præcepti de cultu diuino fit per præcepta cærimonialia, sic etiā determinatio cōis præcepti de iustitia obseruanda inter homines determinat ꝑ præcepta iudicialia, & ſm hoc oportet tria præcepta legis veteris ponere, s. moralia, quæ sunt de dictamine legis naturæ, cærimonialia, quæ sunt determinationes cultus diuini, & iudicialia, quæ sunt determinationes iustitiæ inter homines obseruandæ. Vñ cum Apostolus Ro. 7. dixisset, ꝙ lex est sancta, subiungit, ꝙ mandatum est iustum, & sanctum, & bonū, iustum quidem q̃tum ad iudicialia, sanctum quantum ad cærimonialia, nam sanctum dr̃, quod est Deo dicatum, bonum, idest honestum q̃tum ad moralia. Et nota, ꝙ præcepta iudicialia in aliquo cōicant cum moralibus, inquantum, s. a ratione deriuantur in aliquo cum cærimonialibus, inquantum. s. sunt quædam determinationes cōium præceptorum, & ideo quandoque sub iudicijs comprehenduntur præcepta moralia, & iudicialia. Sicut Deu. 5. Audi Israel cærimonias atque iudicia. Quandoque vero iudicialia, & cærimonialia, sicut Leui. 18. Facietis iudicia mea, & præcepta mea seruabitis: vt præcepta ad moralia referātur, iudicia vero ad iudicialia, & cærimonialia. Itē nota, ꝙ actus iustitiæ in generali pertinet ad præcepta moralia, sed determinatio eius in speciali pertinet ad præcepta iudicialia. Hæc ergo tria genera præceptorum principaliter continebantur in lege, sicut dr̃ Deut. 6. Hæc sunt præcepta cærimoniæ atque iudicia, q̃ mandauit ad uos Deus, & ideo ponuntur in principio legis: sed præter hæc etiam quædam alia continebant: in lege enim ponuntur aliqua tanquam pręcepta, aliqua vero tanq̃ ad præceptorum adimpletionē ordinata. Pręcepta quidē sunt de his, q̃ sunt agenda ad quorum impletionē ex duobus hō inducitur. s. ex auctoritate pcipientis, & ex vtilitate impletionis, q̃ quidē est consecutio alicuius boni vtilis delectabilis, vel honesti, aut fuga alicuius mali contrarij. Oportuit igitur in veteri lege præponi q̃dam, quæ auctoritatem Dei pcipientis indicarent, sicut illud Deu. 6. Audi Israel, dñs Deus tuus Deus vnus est. Et illud Gen. 1. In principio creauit Deus cœlum, & terram. Et hmōi dñr testimonia. Oportuit etiam, ꝙ in lege proponerentur q̃dam pmia obseruantiū legem, & pęna transgredientium, vt patet Deu. 28. Si audieris vocem dñi Dei tui, faciet te excellentiorem cunctis gentibus, &c. Et huiusmodi dñr iustificationes, ſm ꝙ Deus aliquos iuste punit, vel pmiat, ipsa aūt agenda sub præcepto non cadunt nisi inquantū habent aliquam debiti rationem. Est aūt duplex debitum. Vnum quidem ſm regulam rationis, aliud aūt ſm regulam legis determinātis, sicut Philosophus in 8. Ethi. distinguit duplex iustum. s. morale, & legale. Debitum aūt morale est duplex. Dictat enim ratio aliquid faciendum, vel tanquam necessarium, sine quo non potest esse ordo virtutis, vel tanquam utile hoc, quod ordo uirtutis melius conseruetur, & secundum hoc quædam moralium præcise præcipiuntur, vel prohi-

prohibentur in lege, ſicut non occides, non furtum facies, & hęc propria dñr ꝑcepta. Quædam non ꝑcipiunť, vel ꝓhibentur non quaſi ꝑcıſè debita, ſed ꝑp melius. & iſta pñt dici mandata, quia quãdã inductionẽ habẽt, & ꝑſuaſionẽ, ſicut illud Exo. 22. Si pignus acceperis veſtimentum a ꝓximo tuo, ante ſolis occaſũ reddas ei, & aliqua ſimilia. Vñ Hiero. dicit ꝙ in ꝑceptis eſt iuſtitia, in mandatis vero charitas. Debitũ aũt ex determinatiõe legis in rebus quidẽ humanis pertinet ad iudicialia, in rebus aũt diuinis ad cærimonialia, q̃uis etiam ea, q̃ pertinent ad pęnam, vel præmia dici pñt teſtimonia, inquantũ ſunt proteſtationes q̃dam diuinæ iuſtitiæ. Oĩa vero ꝑcepta legis dici pñt iuſtificationes, inquantum. ſ. ſunt q̃dã executiones legalis iuſtitiæ. Pñt ẽt aliter mandata a ꝑceptis diſtingui, vt ꝑcepta dicanť, q̃ Deus ꝑ ſeipſũ iuſſit, mandata aũt q̃ ꝑ alios mandauit, vt ipſum nomen ſonare vř. Ex qbus oĩbus apparet, ꝙ oĩa legis ꝑcepta continenť ſub moralibus, cærimonialibus, & iudicialibus. Alia vero nõ habẽt rõnẽ ꝑceptorũ, ſed ordinanť ad ꝑceptorũ obſeruationẽ, vt dictũ ẽ.

De moralibus præceptis legis veteris. Diſt. V I.

Deinde conſiderandum eſt de moralibus ꝑceptis. Circa q̃ declaranda ſunt duodecim. Primo, vtrũ oĩa ꝑcepta moralia veteris legis ſint de lege naturæ. Scđo, vtrũ præcepta moralia veteris legis ſint de actibus oĩum virtutũ. Tertio, vtrũ oĩa ꝑcepta moralia veteris legis reducãtur ad decẽ ꝑcepta decalogi. Quarto de diſtinctione ꝑceptorum decalogi. Quinto de numero eorum. Sexto de ordine. Septimo de modo tradẽdi ipſa. Octauo vtrum ſint diſpenſabilia. Nono vtrũ modus obſeruãdi virtutem cadat ſob ꝑcepto. Decimo vtrum modus charitatis cadat ſub ꝑcepto. Vndecimo de diſtinctione aliorum ꝑceptorũ moralium. Duodecimo vtrum ꝑcepta moralia veteris legis iuſtificent. Circa primum ſciendũ, ꝙ ꝑcepta moralia a cærimonialibus, & iudicialibus diſtincta ſunt de illis, q̃ ẽm ſe ad bonos mores ꝑtinent. Cum aũt humani mores dicanť in ordine ad rõnẽ, qđ eſt proprium principiũ humanorum actuũ, illi mores dñr boni, qui rationi congruunt, mali aũt q a ratione diſcordant. Sicut aũt oẽ iudicium rõnis ſpeculatiuę ꝓcedit a naturali cognitione primorum principiorum, ita ẽt oẽ iudiciũ rõnis practicę ꝓcedit ex qbuſdã principijs naturaliter cognitis, ex quibus diuerſimodè procedi põt ad iudicandũ de diuerſis. Quædã. n. ſunt in humanis actibꝰ adeo explicita, ꝙ ſtatim cũ modica cõſideratione pñt approbari, vel reprobari per illa cõia, & prima principia. Quædã vero ſunt ad quorum iudiciũ requirıť multa conſideratio diuerſarum circunſtantiarũ, quas conſiderare diligẽter non eſt cuiuſlibet, ſed ſapientũ, ſicut conſiderare particulares cõcluſiones ſcientiarum non ꝑtinet ad oẽs, ſed ad ſolos Philoſophos. Quædam vero ſunt ad quæ dijudicanda indiget homo adiuuari per inſtitutionẽ diuinã, ſicut eſt circa credenda. Sic igitur patet, ꝙ cum moralia ꝑcepta ſint de his, q̃ pertinẽt ad bonos mores, hæc aũt ſunt, quæ rõni congruunt. Oẽ autem humanę rationis iudiciũ aliqualiter a naturali ratione deriuatur, neceſſe eſt, ꝙ oĩa ꝑcepta moralia pertineant ad legẽ naturæ, ſed diuerſimode. Quædam. n. ſunt quæ ſtatim per ſe rõ naturalis hoĩs dijudicat eſſe facienda, vel non facienda: ſicut, honora patrem tuũ, & matrem tuam, & non occides, & non furtũ facies, & hmõi ſunt abſolutè de lege naturæ. Quædã vero ſunt quæ ſubtiliori conditione rationis a ſapientibus iudicãtur eſſe obſeruanda, & iſta ſic ſunt de lege naturæ, vt tñ indigeant diſciplina, qua minores a ſapientioribus inſtruantur, ſicut illud. Coram cano capite cõſurge, & honora perſonam ſenis, & hmõi. Quędam vero ſunt ad quæ iudicanda rõ humana indiget inſtructione diuina, ꝑ quã erudimur de diuinis, ſicut eſt. Non facies tibi ſculptile, neque oẽm ſimilitudinẽ, nõ aſſumes nomẽ Dei tui in vanũ. Circa ẽm, ſ. vtrum oĩa ꝑcepta legis ſint de actibus oĩum virtutũ. Sciendũ, ꝙ cum ꝑcepta legis ordinentur ad bonum cõe, neceſſe eſt, ꝙ ꝑcepta legis diuerſificantur ẽm diuerſos modos cõitatum, vnde Philoſophus in ſua Politica docet, ꝙ alias leges oportet ſtatuere in ciuitate, quæ regitur rege, & alias in ea, quæ regitur ꝑ populum, vel per aliquos potẽtes de ciuitate. Eſt aũt alius modus cõitatis ad quem ordinatur lex diuina, & ad quem ordinať lex humana. Lex enim humana ordinatur ad cõitatem ciuilem, q̃ eſt hominum ad inuicem per exteriores actus quibus homines ſibinuicem cõicant, hmõi autem cõitatio pertinet ad rationẽ iuſtitiæ, quæ eſt proprie directiua cõicationis humanæ, & ideo lex humana non proponit præcepta niſi de actibus iuſtitiæ, & ſi præcipiat actus aliarum virtutum, hoc non eſt niſi inquantum aſſumſit rationem iuſtitiæ, vt patet per Philoſophum in 5. Eth. Sed cõitas ad quam ordinat lex diuina eſt hominum ad Deũ, vel in præſenti, vel in futura vita, & ideo lex diuina præcepta proponit de omnibus illis per quæ homines bene ordinentur ad cõicationem cum Deo. Homo autem Deo coniungitur ratione ſiue mente, in qua eſt imago Dei, & ideo lex diuina præcepta proponit de omnibus illis per quæ ratio hominis eſt bene ordinata, hoc autem contingit per actus omnium virtutum, nam virtutes intellectuales ordinant bene actus rationis in ſeipſis, virtutes aũt morales ordinãt bene actus rationis circa interiores paſſiones, & exteriores operationes, & ideo manifeſtũ ẽſt, ꝙ lex diuina conuenienter proponit præcepta de actibus oĩum virtutum, ita tamen ꝙ quædam illorum ſine quibus ordo virtutis, q eſt ordo rõnis obſeruari non poteſt, cadunt ſunt obligatione præcepti, quædam vero, quæ ſunt de bene eſſe virtutis perfectę cadunt ſub admonitione conſilij. Circa tertiũ, ſ. vtrũ omnia præcepta moralia veteris legis reducantur ad decem ꝑcepta decalogi. Sciendum, ꝙ præcepta decalogi ab alijs præceptis differunt in hoc ꝙ præcepta decalogi per ſeipſum Dñs dř populo propoſuiſſe, alia vero præcepta propoſuit ꝑ Moyſen. Illa ergo ꝑcepta ad decalogum pertinent quorum notitiam homo habet per ſeipſũ a Deo, hmõi vero ſunt illa. ſ. q̃ ſtatim ex principijs cõibus primis cognoſci pñt modica conſideratione, & iterum illa, quę ſtatim ex fide diuinitus in fuſa innoteſcunt. Item ꝑcepta ergo decalogi non computantur duo genera ꝑceptorũ, illa. ſ. quæ ſunt prima, & cõia, quorum non oportet aliam inquiſitionem eſſe niſi ꝙ ſunt ſcripta in rõne naturali quaſi per ſe nota, ſicut ꝙ nulli debet homo male facere, & alia hmõi. Item illa q̃ per diligentem inquiſitionem ſapientium inueniunť rõni cõuenire, hæc. n. prouenıunt a Deo ad populum mediante diſciplina ſapientum. Vtraq; tñ horum ꝑceptorum continentur in ꝑceptis decalogi, ſed diuerſimode. Nã illa, quæ ſunt prima, & cõia continentur in his ſicut principia in concluſionibus proximis: illa vero, quæ per ſapientes cognoſcuntur continentur in eis ecõuerſo, ſicut concluſiones in principijs. Illa vero duo ꝑcepta. Diliges dñm Deum tuum, & diliges proximum tuum, ſicut prima, & cõia præcepta legis naturæ, quæ ſunt per ſe nota rationi humanæ, uel per naturam, vel per fidem. Et ideo oĩa præcepta decalogi ad illa duo referunť ſicut concluſiones ad principia cõia. Circa quartum. ſ. de diſtinctione præceptorum decalogi. Sciendum, ꝙ præcepta decalogi diuerſimode a diuerſis diſtinguunť. Eſichius enim Leui. 26. ſuper illud decem mulieres in vno clibano coquunt panes, dicit præceptum de obſeruatione ſabbati non eſſe de decem præceptis decalogi, quia non eſt obſeruandũ ẽm literam ẽm omne tþs. Diſtinguit tñ quatuor præcepta pertinentia ad Deum, vt primum ſit. Ego ſum dñs Deus tuus. Secundum ſit. Non habebis Deos alienos coram me. Et ſic etiam diſtinguit hæc duo Hierony. Oſeæ. 10. ſuper illud. Propter duas iniquitates tuas. Tertium vero præceptum eſſe dicit. Non facies tibi ſculptile. Qartum vero. Non aſſumes nomen Dei tui in vanum. Pertinentia vero ad proximum dicit eſſe ſex: vt primum ſit. Honora patrem tuum, & matrem tuam. Secundũ. Non occides. Tertium non mæchaberis. Quartum. Non furtum facies. Quintum. Non falſum teſtimonium dices, Sextum. Nõ cõcupiſces. Sed primo hoc vř inconueniens, ꝙ præceptum de obſeruatione ſabbati præceptis decalogi interponatur, ſi nullo modo ad decalogum pertineat. Secundo, quia cum ſcriptum ſit Math. 7. Nemo poteſt duobus Dominis ſeruire, eiuſdem rationis eſſe vř, & ſub eodem præcepto cadere. Ego ſum Dominus Deus tuus, & non habebis Deos alienos. Vnde Origenes diſtinguens etiam quatuor præcepta ordinantia ad Deum, ponit illa duo pro vno ꝑcepto. Secundũ non ponit. Non facies tibi ſculptile. Tertium. Non aſſumes nomen Dei tui in vanum. Quartum Memento, vt diem ſabbati ſanctifices. Alia vero ſex ponit, ut Eſichius, ſed quia facere ſculptile, vel ſimilitudinem non eſt prohibitum, niſi ẽm hoc, vt non colantur pro dijs, nam & in tabernaculo Deus præcepit fieri imaginem Seraphin, ut habeť Exo. 25. conuenienter aũt ponit Aug. ſub vno ꝑcepto, non habebis Deos alienos, & non facies ſculptile. Similiter ẽt concupiſcẽtia vxoris alienæ ad cõmixtionem pertinet ad concupiſcentiam carnis, concupiſcentia aũt aliarũ rerum, quæ deſideranť ad poſſidendum pertineat ad concupiſcẽtiã oculorum, vñ etiam Aug. ponit duo præcepta de non concupiſcendo rem alienam, & uxorem alienam, & ſic ponit tria præcepta in ordine ad Deũ, & ſeptẽ in ordine ad proximũ, & hoc melius eſt. Circa quintũ. ſ. de numero præceptorum decalogi. Dicendum ꝙ ſicut dictum eſt, ſicut præcepta legis humanæ ordinant hominem ad cõitatem humanam, ita præcepta legis diuinæ ordinant hoĩem ad quandã cõitatem ſeu Rempublicam hoĩum ſub Deo. abſq; aũt hoc, ꝙ aliquis in aliqua cõitate bñ cõmoreť duo requiruntť, quorũ primum eſt, vt bñ ſe habeat ad eũ, qui præeſt cõitati, aliud aũt eſt, vt bñ ſe habeat ad alias cõitates, & ſocios, & comparticipes. Oportet igitur, quòd in lege diuina primo ſerantur quædam præcepta ordinantia hominem ad Deum, & quædam alia ordinantia ad alios proximos ſimul conuiuentes cũ Deo. Principi autẽ cõitatis tria debet homo, Primo quidem fidelitatem.

Secundo

Secundo reuerentia. Tertio famulatũ. Fidelitas quidẽ ad dñm in hoc cõsistit, vt honorẽ principatus ad aliũ non deferat, & quãtum ad hoc accipitur primũ pceptũ cum dr̃, Nõ habebis Deos alienos, reuerẽtia aũt ad dñm requiritur, vt nihil iniuriosum in eum cõmittatur, & q̃tũ ad hoc accipitur ſm pceptũ, qđ est, nomen Dei tui inuanum: famulatus aũt debetur dño in recõpẽsatione bñficiorum, q̃ ab ipso percipiunt subditi, & ad hoc ptinet tertium pceptum, qđ est de sanctificatione sabbati, in memoriã creationis rerũ. Ad pximos aũt aliquis bñ se habet, & spãliter, & gñaliter. Spãliter qdẽ q̃tum ad illos quorũ est debitor, vt eis debitum reddat, & q̃tũ ad hoc accipitur pceptũ de honoratione parentũ. Generaliter aũt q̃tum ad oẽs, vt nulli nocumentum inferatur, nec opere, nec ore, nec corde. Opere qdẽ infert nocumẽtũ pximo, qñq; quidẽ in p sonã ppriã q̃tum ad consistẽtiã, .s. p sonæ, & hoc phibetur p hoc, qđ dr̃, non occides: qñque aũt in p sonam coniunctã q̃tum ad ppagationẽ plis, & hoc phibet cum dr̃, non mœchaberis: qñq; aũt in rem possessam, q̃ ordinat ad vtrunq;, & q̃tum ad hoc dr̃, non furtũ facies. Nocumentũ aũt oris phibetur, cum dr̃, non loquaris contra pximũ tuũ falsum testimonium. Nocumentum aũt cordis phibet cum dr̃, non cõcupisces. Et ſm hanc drĩã possent distingui tria pcepta ordinantia in Deum, quorũ primũ ptinet ad opus, vñ ibi dr̃, non facies sculptile. Secundũ ad os, vñ ibi dr̃, non assumes nomen Dei tui inuanum. Tertium ptinet ad cor, quia in sanctificatione sabbati ſm q est morale pceptum pcipitur quies cordis in Deũ. Vel ſm Aug. p primum pceptũ reueremur vnitatẽ primi principij, p ſm veritatem diuinã, per tertium eius bonitatẽ, qua sanctificamur, & in qua quiescimus sicut in finẽ. Sciendũ aũt q nõ fuit dandũ pceptum de dilectione hoĩs ad seipsum duplici rõne, primo, quia pcepta decalogi referuntur ad pcepta dilectionis. Fuit aũt dandũ pceptum hoĩ de dilectione Dei, & pximi, quia q̃tũ ad hoc lex naturalis obscurata erat pp peccatũ, non aũt q̃tũ ad dilectionẽ suijpsius, quia q̃tũ ad hoc lex naturalis vigebat: vel qa ẽt dilectio suijpsius includit in dilectione Dei, & pximi. In hoc.n. homo vere se diligit, q se ordinat in Deũ, & iõ ẽt in pceptis decalogi ponuntur solum pcepta ptinentia ad pximũ, vel ad Deum. Aliter põt dici, q pcepta decalogi sunt illa, q̃ immediatẽ populus accipit a Deo, vñ dr̃ Deut. 10. Scripsit in tabulis iuxta id, qđ prius scripserat decem verba, q̃ locutus est ad nos Dñs. Vñ oportet præcepta decalogi alia esse, quæ statim in mẽte populi cadere possit, præceptũ aũt habet rõnem debiti. Qđ aũt homo ex necessitate aliquid debeat Deo, vel proximo, hoc de facili capere põt in conceptione hoĩs, & præcipuẽ fidelis, sed q aliquid ex necessitate fit debitum hoĩ de his, q̃ pertinet ad seipsum ẽt non ad alium, hoc non ita in promptu apparet, vr̃.n. primo aspectu, q quilibet sit liber in his, quæ ad ipsum ptinẽt, & ideo præcepta quibus phibentur inordinationes hoĩs ad seipsum perueniunt ad populum mediante instructione sapientũ, vñ non pertinent ad decalogum. Item sciendum, q de obseruatione aliarum solẽnitatum non fuit dandũ pceptum inter præcepta decalogi sicut de obseruatione sabbati, quia oẽs solennitates veteris legis sunt institutæ in cõmemorationẽ alicuius diuini beneficij, vel præteriti cõmemorati, vel futuri præfigurati, & similiter pp hoc omnia sacrificia offerebãtur. Inter aũt oĩa bñficia Dei commemoranda primũ, & præcipuum erat bñficium creationis, qđ commemoratur in sanctificatione sabbati, vnde Exo. 20. Pro ratione huius præcepti ponitur, sex.n. diebus fecit Deus cœlum, & terram, &c. Inter oĩa aũt futura bñficia, q̃ erant præfigurãda præcipuum & finale erat quies mentis in Deo, vel in præsenti p gratiam, vel in futuro per gloriã, q̃ ẽt figurabatur per obseruantiam sabbati, vnde dr̃ Isa. 58. Si auerteris a sabbato pedẽ tuũ & vocaberis sabbatum Dñi delicatum, & sanctum Dñi gloriosum. hæc.n. beneficia primo, & principaliter sunt in mente hoĩum maxime fidelium. Aliæ vero solennitates celebrãtur pp aliqua particularia beneficia tpaliter transeuntia, sicut celebratio phasæ pp bñficiũ publicũ liberationis in Aegypto, & pp futuram passionem Christi, quæ tpaliter transiuit, inducẽs nos in quietem sabbati spũalis. Et ideo prætermissis omnibus alijs solennitatibus, & sacrificijs de solo sabbato fiebat mentio inter præcepta decalogi. Item periurium prohibetur inter præcepta decalogi, non autem blasphemiæ, vel falsæ doctrinæ peccatum, quia sicut dicit Apostolus Heb. 6. Homines per maiorem sui iurant, & oĩs controuersiæ eorum finis ad confirmationẽ est iurm, & ideo quia iurm omnibus est cõe, pp hoc prohibito inordinationis circa iurm specialiter præcep o decalogi prohibetur. Peccatum enim falsæ doctrinę non pertinet nisi ad paucos, vnde non oportebat, vt de hoc fieret mentio inter præcepta decalogi, quamuis etiam ad aliquem intellectum in hoc q dr̃, non assumes nomen Dei tui in uanum prohibeatur falsitas doctrinæ, vna causa Glosa exponit, non dices Christum esse creaturam. Item sicut homo naturalem dilectionem habet ad parentes ita ad filios, præceptum ẽt charitatis ad oẽs extenditur, & præcepta prohibentia nocumẽtum inferre proximo generaliter extenduntur ad oẽs. Cuius rõ est, quia rõ naturalis non statim dictat, q aliquid sit pro alio faciẽdũ, nisi cui homo aliquid dẽt. Debitum aũt filij ad patrẽ adeo est manifestũ, q nulla tergiuersatione põt negari, eo q pater est principium generationis, & esse, & insuper educationis, & doctrinæ. Et ideo non ponitur sub præcepto decalogi, vt aliqđ beneficiũ, vel obsequium alicui impendatur nisi parentibus, parentes autem non vñr esse debitores filijs pp aliqua beneficia suscepta, sed potius econuerso, filius etiam aliquid patris, & patres amant filios, vt aliquid ipsorum, sicut dicit Philo. 8. Eth. vñ eisdem rõnibus non ponuntur aliqua pcepta decalogi pertinentia ad amorẽ filiorũ, sicut neq; ẽt aliqua ordinantia hoĩem ad seipsum. Item in quolibet genere peccati conuenit peccare corde, & opere, sed in quibusdã generibus peccatorum, s. in furto, & homicidio seorsum prohibetur peccatum operis, cum dr̃, non mœchaberis, non furtũ facies. Et seorsum peccatum cordis, cum dr̃, non concupisces rẽ proximi tui, & non concupisces vxorẽ proximi tui Non sic aũt dr̃ in peccato homicidij, vel falsi testimonij, cuius rõ est, quia delectatio adulterij, & vtilitas diuitiarũ sunt per seipsa appetibilia inquantum habent rõnem boni delectabilis, vel vtilis, & pp hoc oportuit in eis prohiberi non solum opus, sed ẽt concupiscentiam Sed homicidium, & falsitas sunt ſm se horribilia, qa proximus, & veritas naturaliter amantur, & non desiderantur nisi pp aliud. Et ideo non oportuit circa peccatũ homicidij, & falsi testimonij prohibere peccatum cordis, sed solum operis. Circa sextum, s. de ordinatione præceptorũ decalogi, sciendũ q sicut dictum est præcepta decalogi danẽ de his, quæ statim in promptu mens hominis suscipit: manifestum est aũt, q tanto aliquid magis a ratione suscipitur quanto contrariũ est grauius, & magis ratione repugnãs. Manifestum est autem q cum rationis ordo a fine recipiat, maximẽ est contra rationem, vt homo inordinate se habeat circa finem, finis aũt humanæ vitæ, & societatis est Deus. Et iõ primo oportuit per pcepta decalogi hominẽ ordinare ad Deum, cum eius contrariũ sit grauissimum, sicut etiã in exercitu, qui ordinantur ad ducem sicut ad finem, Primũ est q miles subdatur duci, & huius contrarium est grauissimũ. Secundum vero est, vt alijs coordinetur. Inter ipsa aũt per q̃ ordinamur in Deum. Primum occurrit, q hõ ei fideliter subdatẽ, nullam participationem cum inimicis habens. Secundum aũt est q ei reuerentiam exhibeat. Tertium aũt est, q ei ẽt famulatũ impendat. Manisq; peccatum est ẽt in exercitu, si miles infideliter agens cum hoste pactum habeat, q̃ si aliquam irreuerentiã duci faciat, & hoc ẽt est grauius, quàm si in aliquo obsequio ducis deficiens inueniatur. In præceptis autem ordinãtibus ad pximum manifestũ est, q magis repugnat rationi, & grauius peccatum est si hõ non seruet ordinem debitum ad personas quibus magis est debitor, & ideo inter præcepta ordinantia ad pximum, primo ponitur præceptum pertinens ad parentes, inter alia vero pcepta etiam apparet ordo ſm ordinẽ grauitatis peccatorum, grauius est.n. & magis rõni repugnãs peccare opere, quàm ore, & ore, q̃ corde, & inter peccata operis grauius est homicidium per qđ totaliter uita hoĩs iam existẽtis extinguitur, quã m adulterium per qđ impeditur certitudo prolis nasciturę, & adulterium grauius, q̃ furtum, qđ pertinet ad bona exteriora: licet aũt ſm viam sensus proximus sit magis notus, q̃ Deus, tñ dilectio Dei est ratio dilectionis proximi, & ita præcepta ordinantia ad Deum fuerũt præordinanda. Itẽ sicut Deus est vniuersale principium essendi omnibus, ita ẽt pater est principium quoddã essendi filio. Et iõ conuenienter post præcepta ordinantia ad Deũ ponĩt pceptũ pertinens ad parentes. Sed cõtra p pcepta affirmatiua imperanẽ actus virtutũ, p pcepta aũt negatiua phibenẽ actus viciorũ, sed ſm Boetium in Cõmento pdicamẽtorum, prius exstirpanda sunt vitia, q̃ inserant virtutes, ergo inter pcepta pertinentia ad pximũ ponenda fuerunt primo pcepta negatiua, q̃ affirmatiua. Dicendũ, q ista rõ procedit qñ, s. affirmatiua, & negatiua pertinent ad idẽ genus operis, q̃uis etiã & in hoc non habeat oĩmodam efficaciam: etsi.n. in executione operis prius extirpanda sunt vitia, q̃ inserendę virtutes, ſm illud Psal. Declina a malo, & fac bonum, & Isa. 1. Quiescite agere peruerse, discite benefacere, tñ in cognitione prius est virtus, q̃ peccatum, quia p rectum cognoscĩt obliquum, vt dr̃ in primo de anima. per legem aũt cognitio peccati, vt Ro. 5. dr̃, & ſm hoc præceptum affirmatiuum debuisset primo poni, sed non est ista rõ ordinis, sed quæ posita est, quia in præceptis particularibus adduntur, quæ sunt primæ tabulæ. Vltimo ponĩ præceptũ affirmatiuũ, quia eius trãsgressio minorẽ reatũ inducit. Itẽ peccatũ cordis etsi sit prius in executione, tñ eius prohibitio posterius

tadit in ratione. Circa septimum, s.de modo tradendi ꝑcepta decalogi. Sciendum ꝙ in ꝑceptis diuinæ legis maxima sapientia continetur. Vñ dr Deu.4. Hæc est vestra sapientia, & intellectus coram populis. Sapientia aũt est oĩa debito modo, & ordine disponere. Et ideo manifestum esse debet ꝙ præcepta legis conuenienti modo tradita sunt. Quædam ponunt̃ affirmatiua ꝑcepta, & q̃dam negatiua, qa semper ad affirmationem sequit̃ negatio oppositi, nõ aũt semp ad negationẽ vnius oppositi sequitur affirmatio alterius. Sequitur.n. si est album non est nigrũ, non tñ sequitur si non est nigrũ ergo est albũ, quia ad plura se extendit negatio, q̃ affirmatio. Et inde est ẽt ꝙ non esse faciendũ iniuriã, qd pertinet ad ꝑcepta negatiua ad plures ꝑsonas se extendit ſm primum dictamen rõnis, q̃ esse debitum, vt alicui obsequiũ, vel beneficium impendat̃. Inest aũt primo dictamen rõnis, ꝙ homo debitor est bñficij, vel exhibendi obsequij, vel a qbus bñficia accepit si nõdum recõpẽsauit. Duo aũt sunt quorum bñficium sufficienter nullus recõpensare põt. s. Deus, & pr̃, ut dr in 8. Eth. Et ideo sola duo ꝑcepta affirmatiua ponuntur, vnũ de honore parentum, aliud de celebratione sabbati in commemorationẽ diuini beneficij. Item in quibusdã ponitur rõ ꝑceptorum, in quibusdam non, quia illa ꝑcepta, q̃ sunt purè moralia habent manifestã rõnem. Vñ non oportuit, ꝙ in eis aliqua ratio adderetur. Sed quibusdam præceptis additur cærimoniale, vel determinatiuum præcepti moralis cõis, sicut in primo ꝑcepto. Non facies sculptile, & in tertio ꝑcepto determinat̃ dies sabbati, & ideo vtrobiq; oportuit rõnẽ assignari. Itẽ quare non ponuntur ꝓmissiones in oĩbus ꝑceptis sicut in primo, & in quarto. Rñsio, quia hoĩs, vt plurimũ actus suos ad aliq̃ vtilitatẽ ordinant, & ideo in illis ꝑceptis necesse fuit promissionẽ pręmij apponere ex quibus videbatur nulla utilitas sequi, vel aliqua utilitas impediri. Quia vero parentes sunt iam in recedendo, ab eis non expectat̃ utilitas, & ideo ꝑcepto de honore parentum addit̃ ꝓmissio, similiter ẽt & ꝑcepto de prohibitione idolatriæ, & per hoc uidebat̃ impediri apparens vtilitas, q̃ hoĩes credebãt se posse consequi ꝑ pactũ cũ dæmonibus initũ. Itẽ quare nõ in oĩbus ponitur cõminatio pęnę sicut in primo, & secundo. Rñsio, quia pęnæ ꝑcipuè sunt necessarię contra illos, qui sunt proni ad malum, vt dr in 10. Ethi. & ideo illis solis ꝑceptis legis addit̃ comminatio pęnarum, in quibus erat pronitas ad malũ. Erant autẽ hoĩes proni ad idolatriã ꝑꝑ generalem consuetudinẽ gentium. Et similiter ẽt sunt hoĩes proni ad periurium ꝑꝑ frequentiam iurĩ, & ideo primis duobus ꝑceptis adiungit̃ comminatio. Item quare in solo tertio ꝑcepto fit mentio de memoria cum dr̃. Memento, vt diem sabbati sanctifices, cum oĩa Dei ꝑcepta sint memoriter retinenda, ſm illud Proue. 3. Describe ea in tabulis cordis tui. Et Eccl. 3. Quæ ꝑcepit tibi Deus cogita illa semꝑ. Rñsio, quia ꝑceptum de sabbato ponitur, vt cõmemoratiuũ bñficij præteriti. Et ideo spãliter in eo fit mentio de memoria, vel q a ꝑceptũ de sabbato habet determinationem adiunctã, q̃ non est de lege naturæ, & ideo hoc ꝑceptũ spãli ammonitione indiguit. Circa octauũ, s. vtrum ꝑcepta decalogi sint dispensabilia. Sciendũ, ꝙ in ꝑceptis debet fieri dispensatio, qñ occurrit aliquis particularis casus, in quo si verbũ legis obseruet̃ cõtrariat̃ intentioni legislatoris. Intentio aũt legislatoris cuiuslibet ordinat̃ primo & principaliter ad bonum cõe secundo aũt ad ordinẽ iustitiæ, & uirtutis, ſm q̃ bonum cõe conseruatur, & ad ipsum peruenitur: si qua ergo ꝑcepta dentur, quæ contineant ipsam conseruationẽ boni cõis, vel ipsum ordinẽ iustitiæ, & virtutis, hmõi ꝑcepta continẽt intentionẽ legislatoris, & ideo indispensabilia sunt: puta si poneretur hoc ꝑceptum in aliqua cõitate, ꝙ nullus destrueret rẽpublicam, neque proderet ciuitatem hostibus, siue ꝙ nullus faceret aliquid iniuste, vel male, hmõi ꝑcepta essent indispẽsabilia. Sed si aliqua alia præcepta traderentur ordinata ad ista ꝑcepta quibus exterminant̃ aliqui spãles modi, in talibus ꝑceptis dispẽsatio posset fieri, inquantum ꝑ omissionẽ hmõi ꝑceptorũ in aliquibus cõibus non fieret præiudiciũ primis ꝑceptis, quæ continent intentionem legislatoris, puta si ad conseruationem Reipublicæ statueretur in aliqua ciuitate, ꝙ de singulis uicis aliqui vigilarẽt ad custodiam ciuitatis obsessę, posset cum aliquibus dispensari ꝑꝑ aliquam maiorem utilitatẽ. Præcepta aũt decalogi continent ipsam intentionẽ legislatoris. s. Dei. Nã præcepta primæ tabulæ, q̃ ordinant hoĩem ad Deũ continent ipsum ordinẽ ad bonũ cõe, & finale, qd Deus est. Præcepta aũt secundæ tabulæ continent ipsum ordinẽ iustitiæ inter hoĩes obseruandæ, s. vt nulli fiat indebitũ, ut cuilibet reddat̃ debitũ, ſm hanc igit̃ rõnẽ intelligenda sunt ꝑcepta decalogi, & ideo pręcepta decalogi sũt oĩno indispensabilia. Licet aũt dicat Philosophus in 5. Eth. ꝙ iustũ naturale in aliquibus deficit, & mutabile est, sicut & natura humana, ex quo consequi vr̃, ꝙ ꝑcepta decalogi, q̃ sint de iure naturali pñt ꝑ dispẽsationem mutari. Dicendũ, ꝙ Philosophus ibi non loquitur de iusto naturali, qđ continet ipsum ordinem iustitiæ. Hoc.n. nunq̃ deficit iustitiam esse seruandam, sed loquitur quantum ad determinatos modos obseruationis iustitiæ, q̃ in aliquibus fallunt. Item etsi hõ possit dispensare in ꝑceptis legis, q̃ statuit, non tñ põt Deus dispensare in ꝑceptis decalogi, q̃ dedit. Sicut.n. dicit Apost. 2. Thi. 2. Fidelis est Deus, seipsũ negare non põt. Negaret aũt seipsum si ipsum ordinem iustitiæ suæ auferret, cũ ipse sit ipsa iustitia, & ideo in hoc Deus dispensare non põt, vt hoĩ liceat nõ ordinate se hr̃e ad Deum, vel nõ subdi ordini iustitiæ eius, & in his ſm quæ hoĩes ad inuicẽ ordinãtur. Itẽ occisio hoĩs prohibetur in decalogo ſm ꝙ habet rationem indebiti, sic enim præceptum continet ipsam rationem iustitiæ. Lex aũt humana hoc cõcedere non põt, ꝙ licitè homo indebite occidat̃. sed malefactores occidi, vel hostes Reipublicę hoc non est indebitũ, vñ hoc non cõtrariat̃ ꝑcepto decalogi nec talis occisio est homicidiũ, qđ præcepto decalogi ꝓhibetur, ut Aug. dicit in li. de libe. arbi. & uniuersaliter si alicui auferatur qđ suum erat, si debitum est, ꝙ ipsum amittat, hoc non est furtum, uel rapina, quæ pręcepto decalogi prohibentur. Et ideo qñ filij Israel ꝑcepto Dei tulerũt Aegyptiorũ spolia nõ fuit furtũ, quia hoc eis debebatur ex sentẽtia Dei. Similiter ẽt Abraham cũ consenserit occidere filium, non consensit in homicidiũ, quia debitũ erat eũ occidi per mãdatũ Dei, qui est Dñs vitæ, & mortis. Ipse.n. est, qui pęnã infligit oĩbus hoĩbus iustis, & iniustis ꝓ peccato primi parentis, cuius sñiæ si homo sit executor auctoritate diuina nõ erit homicida, sicut nec Deus. Et similiter Oseas accedens ad uxorẽ fornicariã, uel ad mulierẽ adulterã, non est męchatus neque fornicatus, quia accessit ad eã, q̃ sua erat ſm mandatum diuinũ, q est actor institutionis mr̃imonij. Sit igit̃ ꝑcepta ipsa decalogi quantum ad rõnem iustitiæ, quã continent, immutabilia sunt, sed quantũ ad aliquã determinationẽ ꝑ applicationẽ ad singulares actus, vt. s. hoc, vel illud sit homicidiũ, uel furtũ, uel adulteriũ, aut non. Hoc quidẽ est mutabile q̃que in his auctoritate diuina sola, in his. s. quæ a sole Deo sunt instituta, sicut in matrimonio, & in alijs hmõi. Q̃ñq; ẽt auctoritate humana, sicut in his, q̃ sunt commissa hominũ iurisdictioni, quantum enim ad hoc hoĩes gerunt vicem Dei, non aũt quantũ ad oĩa. Item qñ filij Israel excogitauerunt pugnare in die sabbati, sicut dr̃ 1. Mach. 2. Cogitauerunt in die illa dicentes, oĩs homo quicũq; uenerit ad nos in bello die sabbatorum pugnemus aduersus eum. Illa cogitatio magis fuit interpretatio præcepti, q̃ dispensatio. Non enim intelligitur uiolare sabbatum, qui facit opus, quod est necessarium ad salutem humanam, sicut Dñs ꝓbat Math. 12. Circa nonum. s. vtrum modus virtutis cadat sub præcepto legis, ut. s. aliquis iustè operetur iusta, & sequatur fortia, & similiter de alijs uirtutibus, sicut dr̃ Deut. 16. Iuste, quod iustum est exequeris. Sciendum, ꝙ præceptum legis habet vim coactiuam. Illud ergo directè cadit sub præcepto legis ad q̃ quod lex cogit. Coactio autem legis est per metum pęnę, vt dicitur in 10. Eth. Non illud proprie cadit sub præcepto legis pro quo pęna legis infligitur. Ad instituendum autem pęnam aliter se habet lex diuina, & lex humana. Non enim pęna legis infligitur nisi pro illis de quibus legislator habet iudicare, quia ex iudicio lex punit, homo autem qui est legislator humanæ non habet iudicare nisi de exterioribus actibus, quia homines vident ea, quę apparent, ut dicitur 1. Reg. 16. Sed solius Dei est, qui est legislator diuinæ iudicare de interioribus motibus voluntatũ, secundum illud Psal. Scrutans corda, & renes Deus. Secundum hoc igitur dicendum est, ꝙ modus virtutis quantum ad aliquid respicitur a lege humana, & diuina, quantum ad aliquid autem a lege diuina, sed non a lege humana, quantum ad aliquid autem nec a lege humana, neque a lege diuina. Modus autem virtutis in tribus consistit ſm Philosophum in 2. Eth. quorum primum est, si aliquis operetur sciens, hoc autem dijudicatur, & a lege diuina, & a lege humana. Quod enim aliquis ignorans facit, per accidens facit, vnde ſm ignorantiam aliqua dijudicant̃ ad pœnam, vel ad veniam tam ſm legem humanam, ꝙ ſm legem diuinam. Secundum est, vt aliquid operetur volens, vel eligens, & ꝑꝑ hoc eligens in quo importatur duplex motus, interior, scilicet voluntatis, & intentionis, & ista duo non dijudicat lex humana, sed solum lex diuina, lex enim humana non punit eum, qui vult occidere, & non occidit, punit aũt eũ lex diuina, ſm illud Math. 6. Qui irascitur fratri suo reus erit iudicio. Tertium autem est, vt firmè, & immobiliter habeas, & operetur, & ista firmitas propriè pertinet ad habitum, ut. s. aliquis ex habitu operetur iudicato, & q̃tum ad hoc modus virtutis non cadit sub præcepto, neque legis diuinę, neque legis humanę, neque.n. ab homine, neque a Deo punitur tanq̃ præcepti transgressor, q debitum honorẽ impendit parentibus, q̃uis non habeat habitum pietatis. Modus ergo faciendi actum iustitiæ, qui cadit sub

præ-

præcepto eſt, vt fiat aliquid ſm ordinem iuris, non aũt vt fiat ex habitu iuſtitiæ. Item q aliquis voluntariè, & delectabiliter operetur, hõ cadit ſub pręcepto legis diuinæ. Pſal. Seruite dño in lętitia, & 2. Cor. 9. Non ex triſtitia, & neceſſitate, hylaré.n. datoré diliget Deus, Gloſa, quicquid boni facis cum hylaritate fac, & tunc bene facis, ſi aũt cum triſtitia facis, tunc de te non tu facis. Operari ergo ſine triſtitia actũ uirtutis cadit ſub pcepto legis diuinæ, quia quicunq; operatur cum triſtitia, non uolens operatur, ſed delectabiliter operari ſiue cũ lętitia, aut hylaritate quodammodo cadit ſub præcepto, ſ. ſm q ſequitur delectatio ex dilectione Dei, & proximi, quæ cadit ſub præcepto, cum amor ſit cauſa delectationis, & quodammodo non ſm q delectatio cõſequitur habitum. Delectatio.n. operis eſt ſignum habitus generati, vt dr̃ in 2. Ethi. põt.n. aliquis actus eſſe delectabilis, vel pp finem, vel pp conuenientiam habitus. Circa decimum, ſ. vtrũ modus charitatis cadit ſub præcepto legis diuinæ. Sciendũ q circa hoc fuerunt contrarię opiniones. Quidam.n. dixerunt ab ſocietate modũ charitatis eſſe ſub pcepto, nec eſt impoſſibile obſeruare hoc præceptũ charitaté non habenti, q a põt ſe diſponere ad hoc, q charitas ei infundatur a Deo, neq; qñcũq; aliquis nõ habens charitaté facit aliquid de genere bonorum peccat mortaliter, quia hoc eſt pceptum affirmatiuũ, vt ex charitate operetur, & non obligat ad ſemp, ſed p tpe illo quo aliquis bẽt charitatem. Alij vero dixerunt, q oĩmodus charitatis non cadit ſub pcepto, vterq; aũt quantũ ad aliquid verum dixerunt. Actus.n. charitatis dupliciter conſiderari põt, vno modo ſm q eſt qdam actus p ſe, & hoc modo cadit ſub pcepto legis, qđ de hoc ſpãliter datur, diliges dñm Deũ tuum, & diliges pximum tuum. Et q̃tum ad hoc verum dixerunt, non.n. eſt impoſſibile hoc pceptũ obſeruare, qđ eſt de actu charitatis, quia homo põt ſe diſponere ad charitatem habendam, & qñ habuerit eam non põt ea vti. Alio modo pt cõſiderari actus charitatis ſm, q eſt modus aliarum virtutum, hoc eſt ſm q actus aliarum virtutũ ordinant ad charitatem, q̃ eſt finis præcepti, vt dr̃ 1. ad Thim. 1. Dictũ eſt.n. q intentio finis eſt quidé modus formalis actus ordinati ad finem, & hoc modo verum eſt, q ſi dixerunt, q modus charitatis non cadit ſub pcepto, hoc eſt dictum, q in hoc præcepto, honora patrem nõ includitur, q honoretur pater, vñ qui honorat patré, licet non habens charitaté non efficitur huius pcepti tranſgreſſor, etſi ſit tranſgreſſor præcepti, qđ eſt de actu charitatis, pp q̃ trãſgreſſionem meretur pęnam. Circa vndecimũ, ſ. de diſtinctione aliorum moralium præceptorum legis pter decalogũ, ſciẽdũ, q ſicut ex dictis patet, pręcepta iudicialia, & cęrimonialia ex ſola inſtitutione ui̅m habent, anteq̃ inſtituerentur non vr̃ referre vtrum ſit, uel aliter fieret, ſed præcepta moralia ex ipſo dictamine naturalis rõnis efficaciã habent, ét ſi nunq̃ in lege ſtatuant. Horum aũt triplex eſt gradus. Nam quædam ſunt rectiſſima, & adeo manifeſta, q editione non indigent, ſicut mandata de dilectione Dei, & proximi, & alia hmõi, q̃ ſunt quaſi fines pceptorũ, vñ in eis nullus põt errare ſm iudiciũ rationis. Quędã vero ſũt magis determinata, quorum rõnem ſtatim quiſq; ét popularis põt de facili uidere, & tñ quia in paucioribus circa hmõi cõtingit iudiciũ humanum peruerti, hmõi editione indigent, & hæc ſunt præcepta decalogi. Quædam vero ſunt quorum rõ non eſt adeo cuilibet manifeſta, ſed ſolum ſapientibus, & iſta ſunt præcepta moralia ſuperaddita decalogo, a Deo tradita p Moyſen, & Aaron, ſed ea, q̃ ſunt manifeſta ſunt principia cognoſcendi eorũ, quæ non ſunt manifeſta. Alia pcepta moralia ſuperaddita decalogo reducuntur ad pcepta decalogi p modũ cuiuſdam additionis ad ipſa. Nã in primo pcepto decalogi phibet cultus alienorum deorum, cui ſuperadduntur alia pcepta pbibitiua eorũ, q̃ ordinantur in cultũ idolorũ, ſicut hr̃ Deut. 18. Non inueniat in te, q luſtret filium ſuum, aut filiam ducens per igné, nec maleficus atque incãtator, nec phitones conſulat, neq; diuinos, & q̃rat a mortuis ueritaté. Secundum aũt pceptum phibet periurium, ſuperaddit aũt ei phibitio blaſphemiæ. Leui. 14. prohibitio falſæ doctrinæ. Deut. 13. Tertio uero pcepto ſuperadduntur oĩa cęrimonialia. Quarto aũt pcepto de honore parentum ſuperaddit pceptũ de honoratione ſenum, ſm illud Leui. 9. Coram cano capite conſurge, & honora perſonam ſenis, & vniuerſaliter oĩa pcepta inducentia ad reuerentiam exhibendam maioribus, uel ad beneficia exhibenda, vel æqualibus, vel maioribus. Quinto aũt pcepto, qđ eſt de phibitione homicidij, additur phibitio odij, & cuiuſlibet uiolationis contra proximum, ſicut illud Leui. 19. Non ſtabis contra ſanguinem proximi tui. & ét prohibitio odij, ſm illud, ne oderis fratrem tuum in corde tuo. Præcepto autem ſexto, qđ eſt de prohibitione adulterij ſuperadditur præceptum de prohibitione meretricij, ſm illud Deut. 24. nec erit meretrix de filiabus Iſrael, neque fornicator de filijs Iſrael, & iterũ prohibitio uitij contra naturam, ſm illud Leui. 16. cum maſculo non miſceberis, cum omni pecore non coibis. Septimo aũt pręcepto, qđ eſt de prohibitione furti adiungitur præceptum de prohibitione uſuræ, ſm illud Deut. 18. non fęnerabis fratri tuo ad uſuram, & prohibitio fraudis, ſm illud Deut. 25. non habebis in ſacco diuerſa pondera, & uniuerſaliter omnia, quæ ad prohibitionem calumniæ & rapinæ pertinent. Octauo præcepto, qđ eſt de prohibitione falſi teſtimonij additur prohibitio falſi iudicij, ſm illud Exod. 23. nec in iudicio plurimorum acquieſce ſententię, ut a ueritate devies. & prohibitio mendacij, ſicut ibi ſubdit, médacium fugies, & prohibitio detractionis, ſm illud Leui. 18. Non eris criminator, & ſuſurro in populis. Alijs autem duobus præceptis nulla alia adiunguntur, quia per ea naturaliter omnis mala concupiſcentia prohibetur. Circa duodecimum. ſ. utrũ pcepta moralia iuſtificent, ſciendum q ſicut ſanum proprie, & primo dr̃, qđ habet ſanitatem, per poſterius autem qđ ſignat ſanitatem, uel qđ conſeruat ſanitatem, ita iuſtificatio primo, & proprie dr̃ ipſa factio iuſtitiæ, ſecundario uero, & quaſi impropriè poteſt dici iuſtificatio, ſignatio iuſtitiæ, uel diſpoſitio ad iuſtitiam, quibus duobus modis manifeſtum eſt, q præcepta legis iuſtificabant inquantum diſponebant homines ad gratiam Chriſti iuſtificantem, quam etiam ſignant, quia ſicut Aug. dicit contra Fauſtum, ét uita illius populi prophetica erat, & Chriſti figuratiua. Sed ſi loquimur de iuſtificatione proprie dicta, ſic cõſiderandum eſt, q iuſtitia põt accipi prout eſt in habitu, uel prout eſt in actu, & ſm hoc iuſtificatio dupliciter dicetur, vno quidé modo ſm q homo fit iuſtus adipiſcens habitum iuſtitiæ. Alio uero modo ſm q opera iuſtitiæ operatur, ut ſm hoc iuſtificatio nihil aliud ſit quàm iuſtitiæ executio. Iuſtitia ſicut & aliæ uirtutes poteſt accipi, & acquiſita, & infuſa, acquiſita quidé cauſatur ex operibus, ſed infuſa cauſatur ab ipſo Deo per eius gratias, & hæc eſt uera iuſtitia, de qua nũc loquimur, ſm q aliquis dr̃ iuſtus apud Deum, ſm illud Ro. 4. Si Abraham ex operibus legis iuſtificatus eſt habet gloriã, ſed non apud Deum. Hęc igitur iuſtitia cauſari non poterat per præcepta moralia, quæ ſunt de actibus humanis. Secundũ præcepta moralia iuſtificare non poterant iuſtitiam cauſando. Si uero accipiatur iuſtificatio pro executione iuſtitiæ, ſic præcepta moralia iuſtificabant inquantum continebant id, qđ eſt ſm ſe iuſtum, illa ſacra ueteris legis gratiam non conferebant, ſicut conferunt ſacra nouæ legis, quæ pp hoc iuſtificare dñr. Si uero accipiatur iuſtificatio pro executione iuſtitiæ, ſic omnia præcepta legis iuſtificabant. Aliter tamen & aliter, nam præcepta cærimonialia continebant quidem iuſtitiam ſm ſe in generali, prout. ſ. exhibebantur in cultũ Dei. In ſpeciali uero non cõtinebant ſm ſe iuſtitiam niſi ex ſola determinatione legis diuinæ, & ideo de hmõi præceptis dr̃, q nõ iuſtificabant niſi ex deuotione, & obedientiã faciendum, præcepta uero moralia, & iudicialia continebant id, qd erat ſm ſe iuſtum, uel in generali, uel in ſpeciali. Sed moralia præcepta continebant id, qđ eſt ſm ſe iuſtum ſm iuſtitiam generalem, quę eſt omnis uirtus, ut dr̃ in 5. Ethi. Præcepta uero iudicialia pertinebant ad iuſtitiam ſpecialem, quæ conſiſtit circa contractus humanæ uitæ, qui ſunt inter homines adinuicem.

De noua lege. ſecundum ſe. *Diſt. VII.*

DEinde conſiderandum eſt de lege noua, quæ eſt lex Euangelij, & primo de ipſa ſm ſe. Secundo de ipſa per comparationem ad legem ueterem. Tertio de his, quæ in lege noua cõtinentur. Circa primum conſideranda ſunt quatuor. Primo qualis ſit lex, utrum. ſ. ſit ſcripta, uel indita. Secundo de uirtute eius utrum iuſtificet. Tertio de principio eius utrum. ſ. dari debuerit a principio. Quarto de termino eius, utrum. ſ. duratura ſit uſque ad finem mundi, an debeat ei alia lex ſuccedere. Circa primum ſciendum, quod unaquęque res illud uidetur eſſe, quod eſt in ea potiſſimum, ut Philoſophus dicit in 9. Ethi. id autem quod eſt potiſſimum in lege noui teſtamenti, & in quo tota uirtus ei conſiſtit eſt gratia Spiritusſancti, quæ datur per fidem Chriſti, & ideo principaliter lex noua eſt ipſa gratia Spiritusſancti, qui datur Chriſti fidelibus, & hoc manifeſte apparet per Apo. qui ad Rom. 4. dicit. Vbi eſt gloriatio tua? excluſa eſt per legem factorum? non, ſed per legem fidei. Ipſam.n. fidei gratiam legem appellat. & expreſſius ad Rom. 8. dicitur, lex ſpiritus uitæ in quo Ieſus liberauit me a lége peccati, & mortis. Vnde ut Augu. dicit in libro de Spiritu & litera, quòd ſicut lex factorum fuit in tabulis lapideis, ita lex fidei ſcripta eſt in cordibus fidelium, & alibi dicit in eodem libro, quæ ſũt leges Dei ab ipſo Deo ſcriptæ in cordibus niſi ipſa præſentia Spiritusſancti? Habet tamen lex noua quædam ſicut diſpoſitiua ad gratiam Spiritusſancti, & ad uſum huius gratiæ pertinentia, quæ ſunt quaſi ſecundaria in lege noua, de quibus oportuit inſtitui fideles Chriſti, & uerbis, & ſcriptis tam circa credenda, quàm circa agenda, & ideo dicendum eſt q principa-

cipaliter noua lex, est lex indita. Secundario aũt est scripta. In scriptura.n.Euãgelij nõ continent nisi ea, quæ pertinent ad grã tiam Spiritussancti, vel sicut dispositiua, vel sicut ordinantia ad vsum huius gratiæ, sicut dispositiua quidé quantũ ad intellectũ per fidem per q̃ datur Spiritussancti gratia continentur in Euã gelio ea, quæ pertinent ad manifestandã diuinitaté, vel humanitaté Christi. Secundum affectũ vero continentur in Euangelio ea, q̃ pertinent ad contemptũ mundi, p quẽ homo fit capax Spiritussancti mundus.n.idest amatores mundi non põt capere Spiritumsanctũ, vt hr Io.14. vsus vero spũalis grãe, est in operibus virtutum, ad q̃ multipliciter scriptura noui testamẽti hoies exhortaᷣ. Et nota, q̃ lex naturalis est indita, sicut dr Ro.2. Cũ gentes, quæ legẽ non habent, naturaliter ea, q̃ legis sunt faciunt, &c. qui habent opus legis scriptũ in cordibus suis, & lex Euangelij similiter est indita, sed differenter. Dupliciter.n.est aliquid inditũ hoi. Vno modo pertinens ad naturã humanam, & sic lex naturalis est lex indita hoi. Alio modo est aliq̃d inditũ hoĩ, quasi naturæ superadditũ per grãe donũ, & hoc modo lex noua, est indita homini, non solũ indicans, quid sit faciendũ, sed ẽt adiuuãs ad implẽdũ. Circa sm.s.vtrum lex noua iustificet, dicẽdũ, q̃ ad legẽ Euangelij duo pertinent, vnũ q̃dem principaliter.s.ipsa grã Spiritussancti interius data, & q̃tũ ad hoc lex noua iustificat. Vñ Aug. dicit in lib. de Spiritu, & litera, Ibi.s.in veteri testamento, lex extrinsecus posita est, qua iniusti terrerent, hic.s.in nouo testamẽto intrinsecus data est, qua iustificarentᷣ: aliud pertinet ad legẽ Euãgelij secundario.s.documenta fidei, & p̃cepta ordinantia affectũ humanum, & humanos actus, & q̃tũ ad hoc lex noua non iustificat, vñ Apostolus dicit 2.Cor.3. litera occidit, spũs autem viuificat, & Aug. exponit in li. de Spũ, & litera, q̃ per literã intelligitᷣ quęlibet scriptura hoĩs existens ẽt moraliũ p̃ceptorum, qualia continenᷣ in Euangelio. Vñ ẽt litera Euangelij occidit, nisi esset interius gratia fidei sanans, hęc aũt gratia noui testamenti, etsi adiuuet hoiem ad non peccandũ, non tñ ita cõfirmat in bono, vt homo peccare non possit, hoc.n.pertinet ad statũ gloriæ. Et iõ si aliquis post acceptã grãm noui testamẽti peccauerit, maiori pęna dignus est, tanq̃ maioribus beneficijs ingratus, & auxilio grãe sibi datę non vtens, sm illud Heb. 10. Irritã quis faciens legẽ Moysi sine vlla miseratione duobus, vel tribus testibus moritᷣ, quanto putatis deteriora mereri supplicia, q̃ filiũ Dei cõculcauerit, & sanguinẽ testamẽti pollutũ duxerit in quo sanctificatus est, & spiritui grãe contumeliã dixerit, nec tñ dici debet, q̃ lex noua iram operaᷣ, sicut de lege veteri dr Ro. 4. q̃a quantum est de se sufficiens auxiliũ dat ad non peccandũ. Licet aũt vtraque lex data fuerit ab vno Deo, tñ aliter, & aliter. Nam legem veterẽ dedit scriptã in tabulis lapideis, legẽ aũt nouã dedit scriptã in tabulis cordis carnalibus, vt Apostolus dicit 2.Corin.3. proinde sicut Aug. dicit in li. de Spũ, & litera. Literã istam extra hoiem scriptã, & ministrationẽ mortis, & ministrationem damnationis Apostolus appellat. Hanc aũt.s.noui testamenti legẽ ministrationem iustitiæ dicit, q̃a per donũ spũs operamur iustitiã, & a præuaricationis damnatione liberamur. Circa tertiũ, .s.vtrum lex noua debuit dari a principio mundi. Sciendũ, q̃ triplex ratio põt assignari, quare lex noua non debuit dari a principio mundi. Quarum prima est, q̃a lex noua sicut dictũ est, principaliter est gratia Spiritussancti, quæ abũdãter dari nõ debuit antequã impedimentũ peccati ab humano genere tolleretᷣ, consũmata redemptione p Christum. Vñ dr Io.7. nondũ erat spũs datus, q̃a Iesus nondũ erat glorificatus, & hanc rõné manifeste assignat Apostolus Ro.8. Vbi postq̃ p̃miserat de lege spũalis vitæ subiungit. Deus filium suum mittens in similitudinẽ carnis peccati, de peccato dãnauit peccatum in carne, vt iustificatio legis impleretur in nobis. Secunda rõ põt assignari ex perfectione legis nouæ, non.n.aliquid ad p̃fectum adduciᷣ statim a principio, sed quodã tpalis successionis ordine, sicut aliquis prius fit puer, & postmodũ uir, & hanc rõné assignat Apostolus Gal.3. Lex pedagogus noster fuit ĩ Christo, ut ex fide iustificemur. At ubi venit fides iam non sumus sub pedagogo. Tertia rõ sumiᷣ ex hoc, q̃ lex noua est lex gratiæ, & iõ primo oportuit, q̃ hõ relinqueretur sibi in statu ueteris legis, vt in peccatũ cadendo suã infirmitaté cognoscens recognosceret se grã indigere, & hanc rõné assignat Apost. Ro.5. dicens. Lex subintrauit, ut abũdaret delictũ, vbi aũt superabũdauit delictũ superabũdauit & grã. Circa quartũ, .s.utrum noua lex duratura sit usq; ad finem mundi. Sciendũ, q̃ status mundi variari põt dupliciter. Vno mõ sm diuersitaté legis, & sic huic statui no.le. nullus alius status succedit. Successit.n.status nouæ le.statui, vete.le. tanq̃ perfectior imperfectiori. Nullus aũt status præsentis uitæ põt esse perfectior, q̃ status nouæ legis, nihil.n.põt esse propinquius ultimo fini, q̃ q̃d immediate in finẽ ultimũ introducit, hoc aũt facit no.lex. Vñ Apost. dicit ad Heb.10. habentes itaque fratres fiduciam in introitum sanctorum in sanguinem Christi, q̃ nunciauit nobis viam nouã accedimus ad eum: vñ non potest esse aliquis perfectior status præsentis uitæ, q̃ status nouæ le. quia tanto est unumquodq; p̃fectius quanto vltimo fini propinquius. Alio modo status hominum variari põt sm q̃ hoies diuersimode se habent ad candẽ legem, uel perfectius, uel minus perfecte, & sic status ue.le. frequenter fuit mutatus, cũ q̃nque leges optimé custodirentᷣ, q̃nq; oino p̃termitterentᷣ, sic ẽt & status no.le. diuersificaᷣ sm diuersa loca, & tpa, & p̃sonas inquantum grã Spũssancti perfectius, uel minus perfecte ab aliquibus hr. Non est tñ expectandũ, q̃ sit aliquis status futurus in quo p̃fectius grã Spũssancti habeaᷣ, q̃ habita fuerit, maxime ab Apostolis, q̃ primitias Spũssãcti acceperũt, .s.in tpe prius, & cæteris abundantius, vt glosa dicit ad Rom. 8.

De comparatione nouæ legis ad veterem. *Dist. VIII.*

DEinde considerandum est de cõparatione nouæ legis ad veterem. Et circa hoc consideranda sunt quatuor. Primo, vtrum lex noua sit alia lex a veteri. Secundo, utrũ lex noua impleat ueterem. Tertio, vtrum noua contineaᷣ sub ueteri. Quarto, quę istarũ sit grauior. Circa primũ, .s.vtrum lex noua sit alia a lege ueteri. Sciendum, q̃ omnis lex ordinat conuersationem humanam in ordine ad aliquem finem. Ea autem, quæ ordinantur ad aliquem finem, secundum rationem finis dupliciter diuersificari possunt. Vno modo, quia ordinantur ad diuersos fines. Et hæc est diuersitas speciei, maxime si sit finis proximus. Alio modo, secundum propinquitatem ad finem, uel distantiam ab ipso. Sicut patet, quod motus differunt specie secundum q̃ ordinantur ad diuersos terminos. Secundum uero quod una pars motus est propinquior termino quàm alia, attenditur differentia sm perfectum, & imperfectum, sic ergo duæ leges distingui possunt. Vno modo, quasi omnino diuersæ, vtpote ordinatæ ad diuersos fines, sicut lex ciuitatis, quæ esset ordinata ad hoc, quòd populus dominaretur, esset specie differens ab illa lege, quæ esset ad hoc ordinata, quòd optimates ciuitatis dominarentur. Alio modo duę leges distingui possunt secundum quod vna propinquius ordinat ad finem, alia uero remotius. Puta in una & eadem ciuitate dr alia lex, quæ imponitur uiris perfectis, qui statim possunt exequi ea, quæ pertinent ad bonum commune, & alia lex de disciplina puerorum, qui sunt instruendi qualiter postmodum opera uirorum exequantur. Dicendum ergo, quòd sm primum modum lex noua non est alia a lege ueteri, quia vtrisque est unus finis, scilicet ut homines subdantur Deo. Est autem vnus Deus, & noui, & ueteris testamenti, secundum illud Rom.4. Vnus Deus est, qui iustificat circumcisionem ex fide, & præputium per fidem. Alio modo lex noua est alia a ueteri, q̃a lex uetus est quasi pedagogus puerorum, ut Apostolus dicit ad Gal.3. Lex autem noua est lex perfectionis, quia est lex charitatis, de qua Apostolus dicit ad Col.3. Quod est uinculum perfectionis. Omnes enim differentiæ, quæ assignantur inter nouã legem, & ueterem accipiunᷣ sm perfectum, & imperfectum, præcepta.n.legis cuiuslibet dantur de actibus virtutũ. Ad operanda aũt uirtutum opera aliter inclinãtur imperfecti, q̃ nondũ habẽt uirtutis habitũ, & aliter illi, qui sunt per habitũ uirtutis p̃fecti. Illi.n.qui nondum habent habitũ virtutis inclinantur ad agẽdũ uirtutis opera ex aliqua causa extrinseca. Puta ex comminatione pęnarum, uel ex promissione aliarum extrinsecarum remunerationum, puta honoris, diuitiarum, uel alicuius huiusmodi. Et ideo lex uetus, quæ dabatur imperfectis.i. nondum consecutis gratiam spũalem, dicebatur lex timoris, inquantum inducebat ad obseruantiam præceptorum per comminationem quarũdam pęnarum, & dr hre temporalia quædam promissa. Illi aũt, qui habent uirtutem, inclinantur ad uirtutis opera agenda p̃p amorem uirtutis, non propter aliquam pęnam aut remunerationem extrinsecam. Et ideo lex noua cuius principalitas consistit in ipsa spirituali gratia indita cordibus, dicitur lex amoris, & dr hre promissa spiritualia, & æterna, quæ sunt obiecta uirtutis p̃cipue charitatis, & ita per se in ea inclinatur non quasi in extranea, sed quasi in propria, & p̃p hoc etiam lex vetus dicitur cohibere manum non animum, quia qui timore pęnę ab aliquo peccato abstinet, non simpliciter eius uoluntas a peccato recedit, sicut recedit uoluntas eius, qui amore iustitiæ abstinet a peccato, & propter hoc lex noua, quæ est lex amoris dicitur animũ cohibere. Fuerunt tamen aliqui in statu ve.te. habentes charitatem, & gratiam Spiritussancti, qui principaliter expectabãt p̃missiones spirituales, & æternas, & sm hoc pertinebant ad legẽ nouam. Similiter etiam in nouo testamento sunt aliqui carnales nondum pertinentes ad perfectionem nouæ legis, propter quos etiam oportuit in nouo testamento induci ad uirtutis opera per timorem pęnarum, & per aliqua tẽporalia promissa. Lex autem uetus etsi præcepta charitatis daret, non tamen p̃ eam dabatur Spiritussanctus, per quem diffunditur charitas cordibus

bus nostris, vt dr̃ Rom.5. Similiter ẜm Apostolum Rom.8. Lex vetus dr̃ esse lex factorum, lex autem noua dr̃ lex fidei. Sed lex noua dr̃ lex fidei inquantum eius principalitas consistit in ipsa gratia, quæ interius datur credentibus, vnde dr̃ gratia fidei. Habet autem secundario aliqua facta, & moralia, & sacralia, sed in his non consistit principalitas nouæ legis, sicut principalitas veteris legis in eis consistebat. Illi autem qui in veteri testamento Deo fuerunt accepti per fidem, ẜm hoc ad nouum testamentũ pertinebant, non.n. iustificabantur nisi per fidem Christi, qui est actor noui testamenti, vñ & de Moyse dicit Apostolus ad Heb. 11. Quod maiores diuitias æstimabat thesauris Aegyptiorum improperium Christi. Circa ẜm.s. vtrum lex noua impleat legẽ veterem, dicendum, q̃ sicut dictum est lex noua comparatur ad veterem sicut perfectum ad imperfectum. Oẽ aũt perfectũ adimplet illud, qđ imperfecto deest, & ẜm hoc lex noua adimplet veterem legem inquantum supplet illud, qđ veteri legi deerat. In veteri aũt lege duo pñt considerari, s. finis, & p̃cepta contẽta in lege, finis aũt cuiuslibet legis est, vt hoĩes efficiãtur iusti, & virtuosi. Vnde, & finis veteris legis erat iustificatio hominũ, quã quidem lex efficere non poterat, sed figurabat quibusdam cæremonialibus factis, & promittebat verbis, & q̃tum ad hoc lex noua implet veterem legem iustificando virtute passionis Christi, & hoc est, qđ Apostolus dicit ad Ro.8. q̃ impossibile erat legi; Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati dãnauit peccatũ in carne, vt iustificationẽ exhiberet, qđ lex vetus promittebat, ẜm illud 2. Corin. legis impleret in nobis, & q̃tũ ad hoc lex noua. i. quotquot promissiones Dei sunt, in illo est, id est in Christo. Et iterum q̃tum ad hoc ẽt complet, qđ vetus lex figurabat, vñ ad Col.2. dr̃ de cæremonialibus, q̃ erant vmbra futurorũ corpus aũt Christi. i. ueritas p̃tinet ad Christũ. vñ & lex noua dr̃ lex veritatis, lex aũt vetus vmbræ, vel figuræ. Præcepta vete. legis adimpleuit Christus, & opere, & doctrina. Opere quidem, quia circũcidi voluit, & alia legalia obseruare, quæ erãt illo tp̃e obseruanda, ẜm illud Gal.4. factum sub lege. Sua doctrina adimpleuit præcepta veteris legis tripliciter. Primo quidem verum intellectum exprimẽdo, sicut patet in homicidio, & adulterio, in quorum prohibitione scribæ & pharisæi non intelligebant nisi exteriorem actum prohibitum, vñ Dñs legẽ adimpleuit ostendendo, & interiores actus peccatorum cadere sub prohibitione. Secundo adimpleuit Dñs præcepta ordinando q̃ñ tutius conseruaretur, qđ lex vetus statuerat, vt homo non periuraret, & hoc tutius conseruatur si oĩno a iuro abstineatur nisi in causa necessitatis. Tertio adimpleuit Dñs præcepta legis superaddendo quædã perfectionis consilia, ut patet Math.19. vbi dñs dicenti se obseruasse p̃cepta legis veteris dicit, vnum tibi deest, si vis p̃fectus esse, vade & vende omnia, quæ habes &c. Inde est, q̃ cæremonialia non commemorant Math.5. quia eorum obseruantia totaliter excluditur per impletionem, vt dictum est. De iudicialibus vero præceptis cõmemorauit præceptum talionis, vt qđ de hoc diceretur de oĩbus alijs esset intelligendũ. In quo quidem præcepto docuit legis intentionẽ non esse ad hoc, q̃ pœna talionis quæreretur p̃p liuorem vindictæ, quã ipse excludit monens, q̃ homo debet esse paratus ẽt maiores iniurias sufferre, sed solum p̃p amorem iustitiæ, & adhuc in noua lege remanet. Item etsi videatur Dñs proposuisse q̃dã præcepta contraria p̃ceptis legis veteris Math.5. dicens, audistis, q̃a dictum est antiquis, quicunq; dimiserit uxorẽ suã det illi libellum repudij. Ego aũt dico uobis, quia dimiserit uxorem suam facit eam mœchari. Idẽ ẽt vr̃ esse in prohibitione iuri, & in prohibitione talionis, & ẽt in odio inimicorum. Similiter vr̃ Dñs exclusisse præcepta veteris legis de discretione ciborũ Math. 15. Non qđ in os intrat coinquinat hoĩem &c. Sed reuera sicut dicit Aug. cõtra Faustũ p̃cepta illa Dñi non sunt contraria præceptis ueteris legis. Qđ .n. Dñs præcepit de uxore dimittenda non est cõtrarium ei, qđ lex præcipit, neque .n. ait lex, qui uoluerit dimittat uxorẽ, cui esset contrarium non dimittere, sed vtique noluit dimitti uxorẽ a uiro, qui hanc interposuit moram, vt in discidium animus p̃cepti libelli conscriptione retractus absisteret. Vñ Dñs ad hoc cõfirmandũ, ut non facile uxor dimittat̃ solam cãm fornicationis excepit, & idem ẽt est dicendum in prohibitione iuri sicut dictum est, & idem ẽt patet in prohibitione talionis. Taxauit .n. modum uindictæ lex, ut non p̃cederetur ad immoderatam vindictam a qua Dñs perfectius remouit eum, quem monuit oĩno a uindicta abstinere. Circa odiũ uero inimicorum remouit falsum refutans eorum intellectum nos monens, vt persona odio non haberetur, sed culpa. Circa discretionem uero ciborũ, quæ cæremonialis erat Dñs non mandauit, ut tunc non obseruarent, sed ostdit, q̃ nulli cibi ẜm suam naturã erant immundi, sed ẜm figurã solum, vt dictum est. Item etsi Dñs in factis uideat̃ legẽ excessisse. Sicut q̃ñ leprosum tetigit Math.8. & sabbatũ pluries violasse, tñ non stetit in aliquo contra legem, quia tactus leprosi erat prohibitus in lege, q̃a ex hoc incurrebat homo quandã irregularitatis iustitiam, uel immunditiam, sicut & ex tactu mortui, sed Dñs, qui erat mundator leprosi immunditiam incurrere non poterat. Per ea aũt q̃ fecit in sabbato, sabbatum non soluit ẜm rei ueritatem, sicut ipse multipliciter in Euangelio ostendit, tum, quia operabat̃ miracula virtute diuina, quæ semp operatur in rebus, tunc ẽt quia salutis humanæ opera faciebat, cum pharisæi ẽt saluti animalium in die sabbati prouiderent, tũ ẽt, quia etiam ratione necessitatis discipulos excusauit in sabbato spicas colligentes, sed uidebatur soluere ẜm superstitiosum intellectum pharisæorum, qui credebant ẽt a salubris operibus esse in die sabbati abstinendum, qđ erat contra intentionẽ legis. Circa tertium, s. utrum lex noua contineatur in ueteri, sciendũ, q̃ aliquid continetur in alio dupliciter, vno modo in actu sicut locatum in loco. Alio modo uirtute, sicut effectus in causa, uel complemẽtum in complemento, sicut genus continet species potestate, & sicut tota arbor continet̃ in semine, & per hunc modũ noua lex continetur in ueteri. Dictum est .n. q̃ noua cõparatur ad ueterem sicut perfectum ad imperfectum. Vñ Chrisost. exponens illud, qđ hr̃ Math.4. Vltimo terra fructificat, primo herbam, deinde spicam deinde plenum fructũ in spica. Sic dicit primo herbam fructificat in lege naturæ, postmodum spicas in lege Moysi; postea plenum fructum in Euãgelio. Sic igitur est lex noua in ueteri sicut fructus in spica, omnia .n. quæ credenda traduntur in nouo testamento explicite, & aperte, traduntur credẽda in ueteri testamento, sed implicite sub figura. Et ẜm hoc ẽt quantum ad credenda lex noua continetur in ueteri. Præcepta etiam nouæ legis dñr esse maiora, q̃ præcepta veteris legis quantum ad explicitam manifestationem, sed quantum ad ipsam substantiam præceptorum noui testamenti oĩa continent̃ in ueteri testamẽto, vñ Aug. dicit cõtra Faustũ, q̃ pene oĩa, quæ monuit, uel præcepit Dñs ubi adiungebat, ego aũt dico uobis, inueniunt̃ etiam in illis ueteribus libris. Sed quia non intelligebant homicidium nisi peremptionem corporis humani, aperuit Dñs oẽm iniquum motum ad nocendum fratri in homicidij genere deputari, & quantum ad huiusmõi manifestationes præcepta nouæ legis dñr maiora p̃ceptis ueteris legis, nihil tñ prohibet maius in minori uirtute cõtineri, sicut arbor continet̃ in semine. Circa quartum, s. q̃ illarum sit grauior; sciendum, q̃ circa opera virtutis de quibus præcepta legis dantur, duplex difficultas attendi potest. Vna quidem ex parte exteriorum operum, q̃ ex seipsis habẽt quãdam difficultatẽ, & grauitatẽ, & quantum ad hoc lex uetus est multo grauior, q̃ noua, quia ad plures actus exteriores obligabatur lex uetus in multiplicibus cærimonijs, q̃ lex præter præcepta legis naturæ paucissima superaddidit in doctrina Christi, & Apostolorum. Licet aliqua sint superaddita postmodũ ex institutione sanctiorum patrum. In quibus ẽt Aug. dicit esse moderationem attendendam, ne conuersatio fidelium onerosa reddatur. Dicit .n. ad inquisitiones Ianuarij de quibusdam, q̃ ipsam religionem nostram, quam in manifestissimis, & paucissimis celebrationum sacris Dei misericordia uoluit esse liberam, socialibus premunt oneribus adeo, ut tolerabilior sit conditio iudæorum, quæ legalibus sacris non humanis præsumptionibus subijciuntur. Alia aũt difficultas est circa opera uirtutum in interioribus actibus, puta, q̃ aliquis opus uirtutis exerceat prompte, & delectabiliter, & circa hoc difficile est virtus, hoc .n. nõ habẽti uirtutẽ est ualde difficile, sed per uirtutem reddit̃ facile, & q̃tum ad hoc p̃cepta nouæ legis sunt grauiora præceptis veteris legis, quia in noua lege prohibent̃ interiores motus aĩæ, qui expresse in ueteri lege non prohibebant̃ in oĩbus, etsi in aliquibus p̃hiberent̃, in quibus tñ prohibendis pœna non apponebat̃. Hoc aũt est difficillimum non habenti uirtutem, sicut ẽt Philosophus dicit in 5. Ethi. Qđ operari ea, quæ iustus operat̃ facile est, sed operari ea, eo modo quo iustus operat̃, s. delectabiliter, & prompte est difficile non habẽti uirtutem, & sic ẽt dr̃ 1. Ioh.5. Qđ mandata eius grauia non sunt. Quod exponens Aug. dicit, quod non sunt grauia amanti, sed non amanti sunt grauia.

De noua legis continentia. *Dist. IX.*

DEinde considerandum est de his, quæ in noua lege continẽtur, circa qđ consideranda sunt quatuor. Primo, vtrum lex noua debeat aliqua opera exteriora præcipere, uel p̃hibere. Secundo, vtrũ sufficienter se habeat in exterioribus actibus p̃cipiendis, uel prohibendis. Tertio, vtrum conuenienter hĩtum ad actus exteriores instituat. Quarto, vtrũ conuenienter p̃ceptis consilia superaddat. Circa primũ sciẽdũ, q̃ sicut dictũ est, principalitas operis nouæ legis est gr̃a Spũsancti, q̃ manifestat̃ in fide p̃ dilectionẽ operante, hanc aũt gratiam consequunt̃ homines p̃ Dei filium hoĩem factũ, cuius humanitatẽ primo repleuit gratia, & exinde est apud nos deriuata, vnde dr̃ Ioh.1. Ver-

bum caro factum est. Et postea subdit. Plenum gratiæ, & veritatis, & infra, & de plenitudine eius nos oẽs accepimus gratiã pro gratia. Vnde & subdit, q̃ gratia & veritas per Iesum Christum facta est, & ideo contingit vt per aliqua exteriora sensibilia gr̃a a verbo incarnato profluens in nos deducat̃, & ex interiori gr̃a per quam caro spiritui subditur exteriora quæ dã opera sensibilia producunt̃. Sic igitur exteriora opera dupliciter ad gr̃am ptinere p̃nt. Vno modo sicut inducentia aliqualiter ad gr̃am, & talia sunt opera sacrorum, quæ in lege noua sunt instituta, sicut baptisma, Eucharistia, & hmõi. Alia vero sunt opera exteriora, quæ ex instinctu gratiæ producuntur, & in his est quædam dr̃ia attendendo. Quædam.n. habent necessariam conuenientiã, vel contrarietatem ad interiorem gratiam, quæ in fide per dilectionem operante consistit, & hmõi exteriora opera sunt præcepta, vel prohibita in lege noua sicut præcepta, vt est confessio fidei, & prohibita negatio. Dr̃.n. Math. 10. Qui confitebitur me corã hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, qui autem negauerit me corã hoibus, negabo & ego eũ coram patre meo. Alia vero sunt opera, quæ non habent necessariam conuenientiã, vel contrarietatem ad fidem per dilectionem operanté, & talia opera non sunt in noua lege præcepta, vel prohibita ex ipsa prima institutione, sed reducta sunt a legislatore, s. Christo vnicuique s̃m q̃ aliquis curam gerere debet. Sicut vnicuiq; liberũ est circa talia determinare quid sibi expediat facere, vel vitare, & cuique præsidenti circa talia ordinare suis subditis, quid sit in talibus faciendum, vel vitandum. Vñ et quantum ad hoc dr̃ lex Euangelij, lex libertatis, nam lex vetus multa determinabat, & pauca relinquebat libertati hominum determinanda. Circa s̃m .s. vtrũ conuenienter se habeat in actibus exterioribus illa solũ pcipere debuit, vel prohibere p q̃ in gr̃am introducimur, vel q̃ ptinent ad rectũ gr̃æ vsum ex necessitate, & q̃a gr̃am ex nobis consequi nõ possumus, sed per Xp̃m solum, ideo sacra q̃ p gr̃am consequimur ipse dñs instituit p seipsum. s. baptismũ, Eucharistiã, ordinem ministrorum nouæ legis instituendo Apostolos, & septuaginta duos discipulos, & pœnitentiã, & matrimoniũ indiuisibile, confirmationem et pmisit p Spiritussancti missioné, ex eius institutione Apostoli legunĩ oleo infirmos vngentes sanasse, vt hr̃ Math. 6. quæ sunt nouæ legis sacra, rectus aũt gr̃æ vsus est per opera charitatis, q̃ q̃dé s̃m q̃ sunt de necessitate virtutis pertinét ad pcepta moralia, quę et in veteri lege credebant̃, vel q̃tum ad hoc lex noua sup veteré addere non debuit circa exteriora agéda. Determinatio aũt pdictorũ operũ in ordine ad cultum Dei, pertinet ad pcepta cęrimonialia legis, in ordine vero ad proximũ ad iudicialia. Et iõ, quia istę determinationes nõ sunt s̃m se de necessitate interioris gr̃æ in qua lex consistit, itcirco non cadunt sub pcepto nouæ legis, sed relinquunt̃ humano arbitrio. Quædã q̃dé q̃tũ ad subditos, quæ. s. ptinent sigillatim ad vnumquemq;, q̃dam vero ad platos tp̃ales, vel sp̃ũales, q̃. s. ptinent ad vtilitatem cõem. Sic igĩ lex noua nulla alia exteriora opera determinare debuit pcipiẽdo, vel prohibẽdo nisi sacra, & moralia pcepta, q̃ de se pertinent ad rõné virtutis, puta nõ esse occidendũ, non esse furãdũ, & alia hmõi, q̃a ea quæ sunt fidei sunt supra rõné humanã, vñ in ea non possumus puenire nisi p gr̃am. Et ideo abundantiori gr̃a superueniẽte oportuit plura credenda explicari, sed ad opera virtutũ dirigimur p rõnem naturalé, q̃ est relatio quędam operationis humanæ, & iõ in his non oportuit aliqua præcepta dari vltra moralia legis pcepta, q̃ sunt de dictamine rõnis Circa tertium, s. vtrum cõueniẽter instituit hoies q̃tum ad actus exteriores, sciendũ, q̃ sermo qué dñs in mõte proposuit totã informationem vitę Christianę continet in quo pfecte interiores motus hois ordinant̃. Nã post declaratum beatitudinis finé, & commendata apostolica dignitate per quos erat doctrina Euangelica pmulganda ordinat interiores animi motus. Primo quantũ ad seipsum, deinde q̃tũ ad pximũ. Quantũ aũt ad seipsum dupliciter s̃m duos interiores hoĩs motus circa agenda, quæ sunt voluntas de agendis, & intétio de fine. Vñ primo ordinat hoĩs voluntaté s̃m diuersa legis pcepta, vt .s. abstineat aliquis non solũ ab exterioribus operibus, quæ sunt s̃m se mala, sed et ab interioribus, & ab occasionibus malorum: deinde ordinat intentionem hoĩs, docens q̃ in his, quę agimus neque quæramus humanam gloriã neque humanas diuitias, q̃d est thesaurizare in terra. Consequenter aũt ordinat interiorem hoĩs motum quo ad proximum, vt. s. non temerarie aut iniuste iudicemus, aut præsumptuose, neq; sit sic simus apud proximũ remissi, vt ei sacra cõmittamus si sint indigni: iõ aũt docet modum ad implendi Euangelicã doctrinã, s. implorando diuinũ auxilium, & conatum apponendo ad ingrediendũ per angustã portam perfectę virtutis, & cautelam adhibendo ne a seductoribus corrumpamur, & q̃ obseruatio mandatorũ eius est necessaria ad uirtuté, non aũt sufficit sola confessio fidei, vel miraculorũ operatio, vel solum auditus. Cum ergo decem sint præcepta decalogi ordinantia hoiem ad Deum, & proximum, solum circa tria illorum aliquid adimpleuit, s. circa prohibitioné homicidij, adulterij, & periurij, quia solum circa illa legis pcepta adimpletionem apposuit, in quibus scribæ, & pharisæi non rectũ intellectũ habebant, & hoc contingebat pprie circa tria præcepta decalogi, nam circa prohibitionem adulterij, & homicidij æstimabant solum exteriorem actum prohiberi. Nam interiorem appetitũ magis credebant circa homicidiũ, q̃ circa furtum, vel falsum testimoniũ, quia motus irę in homicidiũ tendens, & concupiscentię motus tendens in adulterium vr̃ aliqualiter nobis a natura esse, non aũt appetitus iurandi, uel falsum testimonium dicendi. Circa periurium vero habebant falsum intellectum, credentes periurium quidem esse peccatum, Iur̃m aũt per se esse appetendum, & frequentandum, q̃d dr̃ ad Dei reuerentiam pertinere, & Dñs ostendit iur̃m non esse appetendum tanq̃ bonum, sed melius esse absque iur̃o loqui nisi necessitas cogat. Item nihil ordinauit Dñs in Euangelio de præceptis iudicialibus nisi circa repudium vxoris, & circa pęnam talionis, & circa persecutioné inimicorum, quia circa præcepta iudicialia scribæ, & pharisæi dupliciter errabãt. Primo quidem, quia quædã quæ in lege Moysi erant tradita tanq̃ permissiones ęstimabant esse per se iusta, s. repudiũ uxoris, & usuras accipere ab extraneis, & ideo dñs prohibuit uxoris repudium Math. 5. & usurarum acceptioné Luc. 6. dicens, date mutuum nihil inde sperantes. Alio modo errabant credentes quædam, q̃ lex uetus instituerat facienda pp iustitiam esse exequenda ex appetitu vindictæ, ex cupiditate temporalium rerum, uel ex odio inimicorum, & hoc in tribus præceptis. Appetitum enim vindictę credebant esse licitum pp pręceptum datum de pęna talionis, q̃d quidem fuit datum, ut iustitia seruaretur, non ut homo uindictam quæreret, & ideo Dñs ad hoc remouendum docet animum hominis sic debere esse pparatum, ut si necesse sit etiam paratus sit plura sustinere, motum autem cupiditatis æstimabant esse licitũ pp præcepta iudicalia in quibus mandabatur restitutio rei ablatę fieri etiam cum aliqua additione, & hoc quidem lex mandauit pp iustitiã obseruandam, non ut daret cupiditati locum. Et ideo Dominus docet, vt ex cupiditate nostra non repetamus, sed simus parati si necesse fuerit etiam ampliora dare. Motum uero odij credebant esse licitum pp pręcepta legis data de hostium interfectione, q̃d quidem lex statuit pp iustitiam implẽdam, non pp odia examinanda, uel exaturanda. Et ideo Dominus docet, ut ad inimicos dilectionem habeamus, & parati simus si opus fuerit et benefacere, hæc enim pręcepta s̃m præparationem animi sunt accipienda, ut Aug. exponit. Item circa præcepta moralia nihil Dominus ordinauit, quia præcepta moralia omnino in noua lege remanere debebant, quia s̃m se pertinent ad rationem virtutis. Præcepta autem iudicialia non remanebant ex necessitate s̃m modum quem determinauit lex, sed relinquebatur arbitrio hominum utrũ sic, uel aliter esset determinandum. Et ideo conuenienter Dñs circa hæc duo genera præceptorum nos ordinauit. Præceptorum autem cærimonialium obseruatio totaliter p rei impletionem tollebatur, & ideo circa hmõi præcepta in illa cõi doctrina nihil ordinauit, ostendit tamen alibi, q̃ totus corporalis cultus, qui erat determinatus in lege, in spiritualem cõmutandus erat, vt patet. Ioh. 4. ubi dixit, uenit hora q̃n neque in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis patrem, sed ueri adoratores adorabunt patrem in spiritu, & ueritate. Item cum ad bonam dispositionem mentis pertineat, vt nullum bonũ opus faciat pp quemcunque temporalem finem, & multa sint alia témporalia bona, quàm fauor humanus, sunt etiam alia bona opera, quam ieiunium, oratio, & eleemosyna, circa hæc tria solum docuit dñs gloriam fauoris humani vitari, q̃a res oẽs mundanę ad tria reducunt̃, s. ad honores diuitias, & delitias, s̃m illud 1. Ioh. 2. Omne q̃d est in mundo concupiscentia carnis est, q̃d pertinet ad delicias carnis, & concupiscentia oculorum, q̃d pertinet ad concupiscentias, & superbia uitæ, quod pertinet ad ambitum gloriæ, & honoris. Superfluas autem carnis delicias lex non repromisit, sed magis prohibuit, repromisit auté celsitudinem honoris, & abundantiam diuitiarum. Dicitur enim Deuter. 28. Si audieris uocem Domini Dei tui faciet te excellentiorem cunctis gentibus, quantum ad primum. Et post pauca subdit, abũdare te faciet in omnibus bonis, quãtũ ad s̃m. Quæ quidem promissa sic praue intelligebant Iudæi, vt propterea esset Deo seruiẽdum sicut propter finem. Et ideo Dominus hic remouit primo, quòd opera virtutis non sunt facienda propter humanam gloriam. Et ponit tria opera ad quæ omnia alia reducunt̃. Nam oĩa, quæ aliquis facit ad refrenandum seipsum in suis concupiscentijs reducuntur ad ieiunium, quęcunque vero sunt pp dilectioné pximi ad eleemosynã reducunt̃, quæcũq; vero pp cultũ

Dei sunt reducuntur ad orationē. Ponit aūt hæc tria specialiter quasi præcipua, & per quæ hoīes maxime solent gloriā venari. Secūdo docuit, ꝙ non debemus finem constituere in diuitijs, cū dixit. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra. Item cū naturaliter sit inditum hoī ut solicitetur circa ea, quæ sunt sibi necessaria ad uiuendum, in qua solicitudine alia animalia conueniunt cum hoīe, pp quod dr̄ Prouer. 6. Vade ad formicam o piger, & considera vias eius, q̄ parat in æstate cibū sibi, & congregat in æstate, qđ cōmedat: dn̄s solicitudinē necessariā nō ꝓhibuit, sed solicitudinē inordinatā. Est aūt quadruplex sollicitudo uitanda circa temporalia. Primo quidem vt in eis finē nō cōstituamus, neq; Deo seruiamus pp necessaria victus, & vestitus, vnde dicit, nolite thesaurizare vobis, &c. Secundo vt nō sic solicitemur de tēporalibus cū desperatione diuini auxilij, unde dn̄s dicit: scit pater vester, quia his indigetis. Tertio ne sit solicitudo præsumptuosa, ut. s. homo confidat se necessaria vitæ per suā solicitudinē posse procurare absq; diuino auxilio, quod dn̄s remouet per hoc, ꝙ hō non pōt aliquid adijcere ad staturā suā. Quarto per hoc, ꝙ hō solicitudinis tempus præoccupat, quia. s. de hoc solicitus est nunc, qđ non pertinet ad curā præsentis temporis, sed ad curā futuri, unde dicit, nolite soliciti esse in crastinū. Circa quartū. s. utrū conuenienter lex noua superaddat præceptis cōsilia, sciendū ꝙ hæc est differentia inter cōsiliū, & ꝓceptū. Quod ꝓceptū importat necessitatē, cōsiliū aūt in optione ponit̄ ei⁹ cui datur, & ideo conuenienter in lege noua, q̄ est lex libertatis supra ꝓcepta sunt addita consilia, non aūt in lege veteri, q̄ erat lex seruitutis. Oportet igit̄, ꝙ præcepta nouę legis intelligantur esse data de his, q̄ sunt necessaria ad consequendū finē æternæ beatitudinis, in quē lex noua immediate introducit, cōsilia vero oportet esse de illis per quæ melius, & expeditius pōt homo cōsequi finem prædictū. Est aūt homo constitutus inter res huius mūdi, & spiritualia bona in quibus beatitudo æterna consistit, ita ꝙ quanto plus inhæret vni eorum, tanto plus recedit ab altero, & econtrario. Qui ergo totaliter inhæret rebus huius mundi vt in eis finem constituat, habens eas quasi rationes, & regulas suorū operum, totaliter excidit a spiritualibus bonis, & ideo huiusmodi inordinatio tollitur, & abijcitur totaliter per pręcepta. Sed ꝙ homo totaliter ea, quæ sunt mundi abijciat, non est necessarium ad perueniendum in finem prædictum, quia pōt homo utens rebus huius mundi, dūmodo. s. in eis finē non constituat, ad beatitudinē ęternā peruenire, sed expeditius perueniet totaliter bona huius mundi abdicando, & ideo de hoc dantur consilia Euangelij. Bona aūt huius mundi, q̄ ꝑtinent ad usum humanæ vitæ in tribus consistunt. s. in diuitijs exteriorū bonorum, in delitijs carnis, quæ pertinent ad concupiscentiā carnis, & in honoribus, qui pertinent ad superbiam vitæ sicut patet. 1. Iohan. 2. Hæc igitur tria totaliter derelinquere s̄m ꝙ possibile est, pertinent ad cōsilia Euangelica, in quibus etiam tribus fundatur hoīs religio, quę statum perfectionis profitetur. Nam diuitiæ abdicantur per paupertatem, deliciæ carnis per perpetuam castitatē, superbia vitæ per obedientiæ seruitutē. Hæc aūt simpliciter obseruata pertinent ad cōsilia simpliciter proposita, sed obseruatio vniuscuiusq; eorū in aliquo speciali casu pertinet ad consilium s̄m quid. s. in casu illo, puta cū hō aliquā eleemosynā dat pauperi quam dare non tenetur, consiliū sequitur quantū ad factum illud. Similiter etiam qn̄ aliquo tp̄e determinato a delectationibus carnis abstinet, ut orationibus uacet, cōsiliū sequit̄ ꝓ tp̄e illo. Similiter qn̄ aliquis non sequitur voluntatē suā in aliquo facto, qđ licite posset facere, cōsiliū sequit̄ in casu illo, puta si bene faciat inimicis qn̄ non tenet̄, vel si offensam remittat cuius iuste posset exigere vindictā, & sic etiā oīa consilia particularia ad illa tria generalia, & ꝑfecta reducunt̄. Licet aūt ꝓdicta consilia quātū est de se sint oībus expedientia, sed ex indispositione aliquorū nō sūt eis expedientia, quia affectus eorum non inclinantur ad hoc. Ideo dn̄s consilia Euangelica proponens semper facit mētionē de idoneitate hoīum ad obseruātiā consiliorū. Dans. n. consilium ꝑpetuæ paupertatis, Math. 19. præmittit, si uis perfectus esse. Et postea subdit, vade & uende omnia, quæ habes, &c. Similiter dans consilium perpetuæ castitatis, cum dixit, sunt eunuchi qui castrauerunt seipsos propter regnum cœlorum, statim subdidit, qui potest capere capiat, & similiter Apostolus. 1. ad Corinth. 7. præmisso cōsilio uirginitatis dicit, porro hoc ad utilitatem uestram dico, non ut laqueum uobis inijciam.

De gratia. Dist. X.

DEinde considerandum est de gratia. Circa quā considerāda sunt quinq;. Primo de eius necessitate. Secundo de ei⁹ essentia. Tertio de eius diuisione. Quarto de eius causa. Quinto de eius effectu. Circa primum quæruntur decem. Primo utrum homo sine gratia possit aliquam cognoscere ueritatem. Secundo utrū sine gratia possit aliquod bonum facere vel velle. Tertio utrū sine gratia possit Deum diligere. Quarto vtrū sine gratia possit mandata legis implere. Quinto utrū sine gratia possit mereri uitam æternam. Sexto utrum sine gratia possit se ad gratiam præparare. Septimo utrū sine gratia possit resurgere a peccato. Octauo vtrum sine gr̄a possit uitare peccatū. Nono utrum gratiam consecutus possit per gratiā absq; diuino auxilio bonum facere, & uitare peccatū. Decimo utrū possit in bono perseuerare per seipsum. Ad primum. s. utrum homo sine gratia possit aliquod uerum cognoscere, dicendum ꝙ quælibet res creata a Deo habet efficaciam respectu alicuius actus determinati s̄m proprietatem, & exigentiam suæ formæ, ultra autē non potest nisi per aliquā formā superadditam, sicut aqua ex forma sua naturali frigefacere potest, sed calefacere non potest nisi calefacta ab igne. Sic igitur intellectus humanus habet aliquā formam. s. ipsum intellectuale lumen, quod est de se sufficiens ad quædā intelligibilia cognoscenda. s. ad ea in quorū notitiā possumus per sensibilia deuenire. Altiora uero intelligibilia non pōt intellectus humanus cognoscere nisi perficiat̄ lumine fortiori, sicut est lumen fidei uel ꝓphetiæ, quod dr̄ lumen gratiæ inquātū est naturæ superadditū. Sic igit̄ patet, ꝙ intellectus humanus ad cognitionem cuiuslibet ueri non indiget noua illustratione superaddita lumini naturali, sed in quibusdā, q̄ naturalē cognitionē excedūt, qn̄q; tn̄ Deus miraculosē per gratiā suā aliquos instruit de his, quæ per naturalē rōnē cognosci possunt, sicut qn̄q; facit aliqua miraculose, quæ natura facere pōt. Sic ergo patet, ꝙ sine gratia pōt ille intellectus humanus multa uera cognoscere, pp quod Aug. li. 1. retracta. dicit non approbo, quod in oratione dixi. Deus qui nō nisi mundos uerū scire uoluisti. Responderi. n. pōt, multos non mundos multa scire uera. Ad s̄m. s. utrum sine gratia possit homo bonū aliquod facere seu velle, dicendum, ꝙ natura hoīs dupliciter pōt considerari, uno modo in sui integritate sicut fuit in primo parente ante peccatū. Alio modo s̄m qđ ęst corrupta in nobis post peccatū primi parentis, s̄m aūt utrunque statum natura humana indiget auxilio diuino ad faciendum uel uolendum quodcumque bonū, sicut primo mouēte, ut dictū est. Sed in statu naturæ integræ quantū ad sufficientiā operatiuę virtutis poterat homo per sua naturalia velle, & operari bonum suæ naturæ proportionatū, quale est bonū virtutis acquisitæ, non aūt bonum superexcedens quale est bonū uirtutis infusæ. Sed in statu naturæ corruptæ deficit hō ad hoc, ꝙ s̄m suam naturā pōt ut non possit totū hmōi bonū per sua naturalia implere, quia tn̄ natura humana ꝑ peccatū nō est totaliter corrupta, ut. s. toto bono naturæ priuetur, Pōt quidē et iā in statu naturæ corruptæ per uirtutē suæ naturæ aliquod bonum particulare agere, sicut ædificare domos, plantare uineas, & alia hmōi, nō tn̄ totū bonū sibi connaturale, ita ꝙ in nullo deficiat, sicut hō infirmus pōt per seipsum aliquē motū hr̄e, nō tn̄ perfecte pōt moueri motu hoīs sani, nisi sanet̄ auxilio medicinæ. Sicut igit̄ uirtute gratuita superaddita uirtuti naturæ indiget hō in statu naturæ integrę quantū ad unū. s. quantū ad uolendum, & operādum bonum supernaturale, sic in statu naturæ corruptæ quantū ad duo. s. vt sanetur, & vlterius ut bonum supernaturalis uirtutis operetur, quod est meritorium, vlterius autem in vtroque statu indiget homo auxilio diuino, vt ab ipso moueatur ad bene agendū. Circa tertium. s. utrum homo ex solis naturalibus sine gr̄a possit diligere Deum, dicendum ꝙ hō in statu naturæ integræ bonum aliquod quod est sibi connaturale poterat operari uirtute suæ naturæ absq; superadditione doni gratuiti, licet nō absque auxilio Dei mouentis, diligere aūt Deū super oīa est quiddam connaturale hoī, & etiā cuilibet creaturæ non solum rōnali, sed etiam irrationali, & etiā inanimatę s̄m modum amoris, qui unicuiq; creaturæ cōpetere pōt. Cuius rō est, quia vnicuiq; naturale est, ꝙ appetat, & amet aliquid s̄m ꝙ aptum natum est esse, sic enī agitur unūquodq; prout aptum natum est, ut dr̄ in 2. Phisi. Manifestum est autem, ꝙ bonum partis est pp bonum totius, unde etiā naturali appetitu vel amore vnaquęq; res particularis amat bonum suum propriū pp bonum cōe totius uniuersi, qđ est Deus, unde Dionysius dicit in li. de di. no. Deus cōuertit oīa ad amorem suipsius, unde homo in statu naturæ integræ dilectionem suipsius referebat ad amorem Dei sicut ad finem, & humiliter dilectionē omnium aliarum rerum, & ita Deū diligebat plusquam seipsum, & sup oīa. Sed in statu naturæ corruptæ hō ab hoc deficit s̄m appetitum uoluntatis rōnalis, quæ propter corruptionem naturæ sequitur bonum priuatum, nisi sanetur ꝑ gratiam Dei. Et ideo dicendum est, ꝙ homo in statu naturæ integræ nō indigebat dono gratiæ superadditæ naturalibus bonis ad diligendum Deum naturaliter, & super omnia, licet indigeret auxilio Dei, ad hoc eum mouentis. Sed in statu naturæ corruptæ indiget etiam homo ad hoc auxilio gratiæ naturam sanantis. Sciendum autem, ꝙ diligere Deum super omnia ex charitate

ritate est ipsum eminentius diligere, quàm ex naturali dilectione, quia charitas diligit Deum super omnia eminentius, quàm natura, natura enim diligit Deum super oĩa, proin.s.est principium, & finis naturalis boni, charitas autem ſm q̃ est obiectum beatitudinis, & ſm hoc homo habet quandam societatem spiritualem cum Deo. Addit etiam charitas supra dilectionem naturalem Dei, promptitudinem quandã, & dilectioné, sicut & quilibet habitus virtutis addit supra actũ bonum, qui fit ex sola rõne naturali hoĩs virtutũ habitus non habentis. Ad quartũ.s.vtrũ sine gr̃a possit hõ mandata legis implere, dicendũ q̃ mandata legis implere põt intelligi dupliciter. Vno mõ quantũ ad substantiã operum, put.s.hõ operat̃ iusta, & fortia, & alia virtutis opera, & hoc mõ in statu naturæ integræ potuit oĩa mandata legis implere, alioquin non potuisset in statu illo nõ peccare, cũ peccare nihil aliud sit q̃ transgredi diuina mandata, sed in statu naturæ corruptæ non põt hõ implere oĩa diuina mandata sine gr̃a sanante. Alio mõ possunt impleri mandata legis non solũ quãtum ad substantiã operis, sed etiã quantum ad modum agẽdi, vt.s.ex charitate faciant, & sic neq; in statu naturæ integræ neq; in statu naturæ corruptæ põt hõ implere absq; gr̃a legis mandata, vnde Aug. in li. de corre. & gr̃a, cum dixisset, q̃ sine gratia nullum prorsus bonum hoĩes faciunt, subdit, non solũ vt monstrante ipsa quid faciendum ut sciant, verũ etiã vt pstante ipsa faciãt cum dilectione, qđ sciunt. Indigent insup in vtroq; statu auxilio Dei mouẽtis ad mãdata implẽda vt dictum est. Ad quintum.s.vtrum sine gr̃a possit hõ mereri vitã æternã, dicendum q̃ actus pducẽtes ad finé oportet esse fini pportionatos, null⁹ aũt actus excedit pportioné principij actiui. Et ideo videmus ĩ reb⁹ naturalibus, q̃ nulla res põt pficere effectũ per suã operationé quin excedat virtuté actiuã, sed solum põt perducere per operationé suã effectum suæ virtuti pportionatum, vita aũt æterna est finis excedẽs pportioné humanæ naturæ, vt ex supradictis patet, & ideo hõ per sua naturalia non põt pducere opera meritoria pportionata vitæ æternæ, sed ad hoc exigit̃ altior virtus, quæ est virtus gratiæ, & ideo sine gr̃a hõ non põt mereri uitã æternã, potest tñ facere opera producentia ad aliquod bonum hoĩ connaturale, sicut laborare in agro, bibere, & mandocare, & hẽre amicũ, & alia hmõi, ut Aug. dicit in tertia responsione contra pelagianos. Ad sextum.s.vtrum sine gratia possit se homo ad gratiam præparare, dicendum q̃ duplex est præparatio humanæ volũtatis ad bonum. Vna quidem, quia præparatur ad bene operandum, & ad Deo fruendum, & talis præparatio voluntatis non põt fieri sine habituali gratiæ dono, q̃ sit principium operis meritorij, ut dictum est. Alio modo põt intelligi, præparatio voluntatis humanæ ad consequendum ipsum gratiæ habitualis donum, ad hoc autem q̃ præparet se ad susceptionem huius doni non oportet præsupponere aliud donum habituale in aĩa, q̃a sic pcederetur in infinitum, sed oportet præsupponi auxiliũ gratuitum Dei, interius aĩam mouentis siue inspirantis bonum propositum, his.n. duobus modis indigemus auxilio diuino, vt supra dictũ est. Qđ aũt hoc indigeamus auxilio Dei mouẽtis manifestũ est, necesse est.n.cũ oẽ agens agat pter finé, q̃ oĩs causa cõuertat suos effectus ad suum finé, & ideo cum ſm ordinem agentium siue mouentium sit ordo finium, necesse est, q̃ ad vltimum finem cõuertatur hõ per motioné primi mouentis, ad finem autem proximũ per motionem aliquorum inferiorum mouentium, sicut animus militis conuertit̃ ad quærendũ victoriã ex motione ducis exercitus, ad sequendum autem vexillum alicuius aciei ex motione tribuni. Sic igitur cum Deus sit primum mouens simpliciter, ex eius motione est, q̃ oĩa in ipsum conuertant̃ ſm cõem intẽtioné boni, per quã vnũquoq; intẽdit assimilari Deo ſm suum modum, unde & Diony. in lib. de Diui. no. dicit, q̃ Deus conuertit oĩa ad seipsum, sed hoĩes iustos conuertit ad seipsum sicut ad specialé finé, qué intendũt, & cui cupiunt adhærere sicut pprio bono, ſm illud Psalm. Mihi adhærere Deo bonũ est. Et ideo, q̃ hõ conuertat̃ ad Deum hoc non põt esse nisi Deo ipsum cõuertente, hoc auté est pparare se ad gr̃am quã ad Deũ cõuerti sicut ille qui habet oculum auersum a lumine solis per hoc se præparat ad recipiendum lumen solis quo oculos suos conuertat versus solé, unde patet q̃ non põt se pparare ad lumen gr̃æ suscipiẽdum nisi per auxilium gratuitum Dei interius mouentis. Ad septimum.s.utrum sine gr̃a possit homo resurgere a peccato, dicendum q̃ homo nullo modo potest resurgere a peccato per seipsum sine auxilio gratiæ, cum enim peccatum transiens actu maneat reatus, ut dictum est, non est illud resurgere a peccato, sed cessare ab actu peccati, sed resurgere a peccato est reparari hominem ad ea, quæ peccando amisit. Incurrit autem homo triplex detrimentum peccando.s.maculam, corruptionem naturalis boni, & reatum pœnæ: maculam quidem incurrit inquantum priuatur decore gratiæ ex deformitate peccati, bonum auté naturæ corrumpitur inquantum natura hoĩs deordinatur, volũtate hoĩs Deo non subiecta, hoc.n.ordine sublato consequens est vt tota natura hoĩs peccantis inordinata remaneat. Reatus auté pœnæ est per quem hõ peccando mortaliter meret̃ damnationé æternã. Manifestum est autem de singulis horum trium, q̃ non possunt reparari nisi per Deum. Cum.n.decor gratiæ proueniat ex illustratione diuini luminis, non põt talis decor in aĩa reparari nisi Deo denuo illustrãte, vnde requiritur habituale donum, quod est gratiæ lumen. Similiter ordo naturæ reparari non põt ut voluntas hoĩs Deo subijciatur nisi Deo uoluntatem hoĩs ad se trahente, vt dictum est. similiter etiam reatus pœnæ æternæ remitti non põt nisi a Deo in quem est offensa commissa, & qui est oĩum iudex, & ideo requiritur auxiliũ gr̃æ ad hoc, q̃ homo a peccato resurgat, & quantum ad habituale donum, & quãtum ad interiorem Dei motionem. Ad octauũ.s.vtrũ sine gr̃a possit homo vitare peccatum, dicendum q̃ de hoĩe dupliciter loqui possumus, vno modo ſm statum naturæ integræ. Alio modo ſm statum naturæ corruptæ. Secundum statum quidem naturę integræ etiam sine gr̃a habituali poterat homo non peccare, neq; mortaliter neq; uenialiter, q̃a peccare nihil aliud est, q̃ recedere ab eo quod est ſm naturã, quod uitare homo poterat in integritate naturæ, non tñ hoc poterat sine auxilio Dei in bono conseruantis, quo subtracto etiam ipsa natura in nihilum decideret. Etiam in statu naturæ corruptæ indiget hõ gr̃a habituali sanante naturã ad hoc, quod oĩno a peccato abstineat. Quæ quidem sanatio primo fit in præsenti uita ſm menté appetitu carnali nõdum totaliter reparato, vt Apostolus ad Ro. 7. & in persona hoĩs reparati dicit, ego ipse mente seruio legi Dei, carne aũt legi peccati. In quo quidẽ statu põt homo abstinere a peccato mortali, quod in rõne consistit vt supra habitum est: non autem põt homo abstinere ab oĩ peccato veniali, pp corruptionem inferioris appetitus sensualitatis, cuius motus q̃dem singulos ratio reprimere potest. Ex hoc hñt rationé peccati voluntarij, non autem oẽs, quia dum vni resistere nititur, fortassis aliud surgit, & quia etiã ratio non semper potest esse peruigil ad hmõi motus vitandos. Similiter igitur antequam hoĩs ratio in qua est peccatum mortale reparetur per gr̃am iustificantem, potest singula peccata mortalia vitare, & ſm aliquod tempus, q̃a non est necesse, q̃ continuo peccet in actu. Sed q̃ diu maneat absque peccato mortali esse non potest, vnde Gregorius dicit super Ezech. q̃ peccatum, quod mox per pœnitentiã non deletur, suo põdere ad aliud trahit, & huius ratio est, quia sicut rationi subdi debet inferior appetitus, ita etiam ratio debet subdi Deo, & in ipso constituere finem suæ voluntatis. Per finem autem oportet q̃ regulent̃ oẽs actus humani, sicut per rationis iudicium regulari debent motus inferioris appetitus. Sicut igit̃ inferiori appetitu non totaliter subiecto rationi, non potest esse quin contingant inordinati motus in appetitu sensitiuo, ita ratione hoĩs non existente subiecta Deo, consequens est ut contingant multæ inordinationes in ipsis actibus rationis. Cum.n. homo non habet cor suum firmatũ in Deo, vt p nullo bono consequendo, vel malo vitando ab eo separari vellet, occurrunt multa propter q̃ consequenda vel vitanda homo recedit a Deo contẽnendo pcepta eius, & ita peccat mortaliter pcipue q̃a in repentinis homo operat̃ ſm finé præconceptũ, & ſm habitum pexistenté, vt philosophus dicit in 3. Ethic. quamuis ex pmeditatione rationis homo possit aliquid agere pter ordiné finis pcepti, & pter inclinationé habit⁹, sed q̃a homo non pt esse in tali præmeditatione, non pt contingere vt permaneat quin operet̃ ſm consequẽtiã voluntatis deordinatę, nisi a Deo cito per gr̃am ad debitũ ordiné reparet̃. Ad nonũ.s.vtrum ille, qui iã consecutus est gr̃am, possit per seipsum operari bonũ, & vitare peccatũ. Dicendum, q̃ ad rectẽ viuendum homo dupliciter indiget auxilio Dei. Vno modo quantum ad aliquod habituale donum per quod natura humana corrupta sanet̃, & sanata etiam eleuet̃ ad operandum opera meritoria uitæ æternę, quæ excedunt pportioné naturę. Alio modo indiget homo auxilio gr̃ę, ut a Deo moueat̃ ad agendũ. Quantũ igit̃ ad primum auxilij modum homo in gr̃a existens nõ indiget alio auxilio gratiæ, quasi alio aliquo habitu infuso, indiget tñ auxilio gr̃æ ſm alium modum vt.s.a Deo moueat̃ ad recte agendum. Et hoc pp duo. Primo quidem ratione generali, pp hoc q̃ sicut dictum est, nulla res creata potest in quẽcumq; actum prodire nisi uirtute motionis diuinæ. Secundo ratione speciali propter conditionem status humanæ naturę, quę quidem licet per gr̃am sanet̃ quantum ad mentem, remanet tñ in ea corruptio, & infectio quantum ad carnem per quam seruimus legi peccati, ut dr̃ ad Rom. 7. Remanet etiam quędam ignorantię obscuritas in intellectu, secundum quam, ut dr̃ etiam Rom. 7. qđ oremus sicut oportet nescimus. propter uarios enim rerum euentus, & quia etiam nosipsos non perfecte cognoscimus, non possumus ad plenum scire quid

nobis

nobis expediat, ſm illud Sapientiæ.9.Cogitationes mortalium timidæ,& incertæ prouidentiæ noſtræ,& ideo neceſſe eſt nobis vt a Deo dirigamur,& ꝓtegamur,q oia nouit,& oia poteſt. Et ꝑꝑ hoc etiã renatis in filios Dei per grãm conuenit dicere,& ne nos inducas in tẽtationẽ, & fiat volũtas tua ſicut i cęlo,& in terra,&c.quæ in oratione dñica continenẽ ad hoc pertinentia. Ad decimũ.ſ.utrum homo in grã conſtitutus indigeat auxilio grẽ ad perſeuerandũ,dicẽdũ ꝙ perſeuerãtia triplex dr̃. Qñq;.n.ſignificat habitũ mentis per quẽ firmiter ſtat ne remoueaẽ ab eo, ꝙ eſt ſm virtutẽ per triſtitias irruentes,vt ſic ſe habeat perſeuerãtia ad triſtitias ſicut continentia ad concupiſcentias, & delectationes vt philoſophus dicit in 8.Ethi.Alio mõ põt dici perſeuerantia habitus quidã ſm qoẽ habet hõ ꝓpoſitũ perſeuerandi in bono vſq; in finẽ,& utroq; iſtorum modorũ perſeuerantia ſimul cum grã infunditur,ſicut & continentia,& cæteræ virtutes. Alio modo dr̃ perſeuerantia continuatio quędam boni vſq; ad finem vitæ,& ad talem perſeuerantiam habendam homo in grã cõſtitutus non quidem indiget aliqua habituali gratia alia,ſed diuino auxilio ipſum dirigente,& protegente contra tentationũ impulſus,ſicut ex præcedentibus apparet. Et ideo poſtquã aliquis eſt iuſtificatus per grãm neceſſe habet a Deo petere prædictum perſeuerãtiæ donũ,vt.ſ.cuſtodiaẽ a malo vſq; ad finẽ uitæ, multis enim datur gratia quibus non datur perſeuerare in gratia.

De gratia. Diſt. XI.

Circa ſm principale.ſ. de grã quantum ad eius eſſentiam quæruntur quatuor. Primo utrũ gratia ponat aliquid in aĩa. Secundo vtrum gratia ſit qualitas Tertiò utrum differat a uirtute infuſa.Quarto de ſubiecto gratiæ. Ad primum.ſ. vtrum gratia ponat aliquid in anima,dicẽdum ꝙ ſm cõem modum loquendi grã tripliciter accipi conſueuit.Vno modo ꝓ dilectione alicuius, ſicut conſueuimus dicere, ꝙ iſte miles habet grãm regis.i.rex habet eum gratum. Secundo ſumitur pro aliquo dono gratis dato,ſicut conſueuimus dicere,hanc grãm facimus tibi.Tertio modo ſumitur ꝓ recõpenſatione beneficij gratis dati,ſicut cum dicimur agere grãs beneficiorũ.Quorũ trium ſm dependet ex primo. Ex amore.n.quo aliquis alium gratum habet procedit,ꝙ aliquid ei gratis impendat.Ex ſecundo autem ꝓcedit tertiũ, quia de beneficijs gratis exhibitis gratiarũ actio conſurgit.Quantũ ergo ad duo vltima manifeſtum eſt,ꝙ gratia aliquid ponat in eo, qui grãm accipit.Primo quidem ipſum donum gratis datum.Secundo hmõi doni recognitionẽ. Sed quantum ad primum eſt differentia attendenda circa grãm Dei, & grãm hoĩs,quia.n.bonum creaturæ prouenit ex uoluntate diuina.Ideo dilectio Dei qua vult creaturę bonum,profluit aliquod bonũ in creatura,voluntas aũt hoĩs mouetur ex bono pręexiſtẽte in rebus,& inde eſt,ꝙ dilectio hoĩs non cauſat totaliter rei bonitatem,ſed præſupponit ipſam, vel in toto,vel in parte. Patet igitur ꝙ quamlibet Dei dilectionẽ ſequitur aliquod bonum in creatura cauſatum qñq;,non tñ dilectioni æternæ coęternum,& ſm hmõi boni differentiam differens conſideratur dilectio Dei ad creaturam. Vna quidẽ cõis ſm quã diligit oia,quæ ſunt, ut dr̃ Sap.9. ſm quã eſſe naturale rebus creatis largitur. Alia eſt dilectio ſpecialis ſm quã trahit creaturã rõnalẽ cõtra conditionem naturæ ad participationẽ diuini boni,& ſm hanc dilectionem dr̃ aliquẽ diligere ſimpliciter, quia ſm hãc dilectionẽ vult Deus ſimpliciter creaturæ bonũ æternũ, qđ eſt ipſe.Sic igiẽ per hoc ꝙ dr̃ hõ grãm Dei hr̃e, ſignificatur qđdã ſupernaturale in hoĩe a Deo ꝓueniens.Qñq; tñ grã Dei dĩ ipſa æterna Dei dilectio,ſm ꝙ dr̃ etiã gratia ꝓdeſtinationis inquantũ Deus gratuito,& non ex meritis aliquos ꝓdeſtinauit ſiue elegit. Dr̃.n.ad Heb.1.prædeſtinauit nos in adoptionem filiorũ,in laudẽ gloriæ & gratiæ ſuæ.Ad ſm.ſ.vtrũ gratia ſit qualitas, dicendum,ꝙ grã in eo,qui dr̃ grãm Dei hr̃e,ſignificaẽ eſſe quidã effectus Dei gratuitę voluntatis.Dictũ eſt autem ſupra,ꝙ dupliciter ex gratuita Dei voluntate hõ adiuuatur. Vno mõ inquantũ aĩa hoĩs moueẽ a Deo ad aliquid cognoſcendum vel volendum uel agendum,& hoc modo ipſe gratuitus effectus in homine non eſt qualitas,ſed motus quidã animæ,actus.n.mouentis in moto eſt motus, vt dr̃ in 3.Phyſi.Alio modo adiuuatur homo ex gratuita Dei uoluntate ſm ꝙ aliquod habituale donum a Deo animæ infunditur. Et hoc ideo,qa non eſt conueniens,ꝙ Deus minꝰ prouideat his quos diligit ad ſupnaturale bonũ,q̃ creaturis quas diligit ad bonum naturale habendum. Creaturis autem naturalibus ſic prouidet,vt non ſolum moueat eas ad actus naturales, ſed etiã largitur eis formas,& virtutes quaſdam, quæ ſunt principia actuũ, vt ſm ſeipſas inclinentur ad hmõi motus, & ſic motus quibus a Deo mouentur ſiunt creaturis connaturales, & faciles,ſm illud. Sap.7.ꝙ diſponit omnia ſuauiter. multo igitur magis illis quos mouet ad ſequendum bonum ſupernaturale æternũ,infundit aliquas formas ſeu qualitates ſupernaturales,ſm quas ſuauiter, & promptẽ ab ipſo moueanẽ ad bonũ æternũ conſequendum, & ſic donum gratiæ qualitas qđã eſt. Ad tertiũ.ſ.utrũ grã differat a virtute infuſa,dicẽdũ ꝙ quidã poſuerunt idẽ eſſe grãm, & virtutẽ ſm eſſentiã,ſed differre ſolũ ſm rõnẽ, ut grã dicaẽ ſm ꝙ facit hoĩem Deo gratum,vel ſecundum ꝙ gratis datur. Virtus ãt ſecundum ꝙ perficit ad bene operandum,& hoc vr̃ ſenſiſſe magiſter in ſecundo ſententiarũ, ſed ſiquis rectẽ conſideret rõnem uirtutis,hoc ſtare non põt,qa vt Philo.dicit in 7.Phyſi. Virtus eſt diſpoſitio perfecti,dico autem perfectum, quod eſt diſpoſitũ ſecundum naturã.Ex quo patet ꝙ virtus cuiuſcunq; rei dr̃ in ordine ad aliquã naturã præexiſtentẽ,qñ.ſ.unũquoq; ſic eſt diſpoſitum ſm ꝙ conuenit ſuæ naturæ. Manifeſtũ eſt autẽ,ꝙ virtutes acquiſitæ ꝑ actus humanos,de qbus dictum eſt, ſunt diſpoſitiones quibus hõ conuenienter diſponitur in ordine ad naturã qua hõ eſt.Virtutes autem infuſæ diſponunt hoĩem altiori modo, & ad altiorẽ finem:vnde etiã oportet,ꝙ etiã in ordine ad aliquã altiorẽ naturã, hoc autẽ eſt in ordine ad naturã diuinã participatã,ſm ꝙ dr̃.2.pe.1.maxima, & precioſa nobis ꝓmiſſa donauit, ut per hoc efficiamini diuinæ conſortes naturæ,& ſm acceptionem hmõi naturæ dicuntur regenerari in filios Dei. Sicut igiẽ lumen naturale rõnis eſt aliquid præter virtutes acquiſitas,quę dicuntur in ordine ad ipſum finem vel lumen naturale, ita etiã ipſum lumen gratiæ, quod eſt participatio diuinæ naturæ, eſt aliquid præter uirtutes infuſas,quæ a lumine illo deriuantur, & ad illud lumẽ ordinanẽ,vnde & Apoſtolus dicit ad Eph.5.Eratis aliqñ tenebræ,nunc autem lux in dño,vt filij lucis ambulate.Sicut.n.virtutes acquiſitæ perficiunt hoĩem ad ambulandum congruenter lumini naturali rationis, ita uirtutes infuſæ perficiunt hoĩem ad ambulandum congruenter lumini gratiæ.Ad quartũ.ſ.de ſubiecto gratiæ,dicendum,ꝙ iſta quæſtio ex pręcedẽti dependet.Si.n.gratia ſit idem ꝙ uirtus, neceſſe eſt,ꝙ ſit in potẽtia animæ ſicut in ſubiecto.Nam potentia animæ eſt proprium ſubiectum virtutis,ut ſupra dictum eſt. Si autem gratia differat a uirtute,non poteſt dici,ꝙ potentia animæ ſit gratiæ ſubiectum, quia omnis perfectio potentiæ animæ habet rationem uirtutis, ut ſupra dictum eſt. Vnde relinquitur, ꝙ gratia ſicut eſt prius uirtute,ita habeat ſubijci prius potentijs animæ, ita.ſ.ꝙ ſit in eſſentia animæ. Sicut enim per potentiam intellectiuam homo participat cognitionem diuinam per uirtutem fidei,& ſm potẽtiam uoluntatis amorem diuinum per uirtutem charitatis, ita etiã per naturã animæ participat ſm quandã ſimilitudinẽ naturã diuinam per quandam regenerationem, ſiue recreationem.

De diuiſione gratia. Diſt. XII.

Circa tertium principale.ſ.de diuiſione gratiæ, quæruntur quinque. Primo de diuiſione gratiæ in gratiam gratum facientem,& gratiam gratis datam. Secundo de diuiſione gratiæ gratum facientis per operantem,& cooperantem. Tertio de eius diuiſione in præuenientem,& ſubſequentem. Quarto de diuiſione gratię gratis datę.Quinto de comparatione gratiæ gratum facientis,& gratis datę. Ad primum.ſ.de diuiſione gratiæ in gratiam gratum facientem,& gratiam gratis datam,dicendum,ꝙ ſicut dicit Apoſtolus Ro.13. Quæ a Deo ſunt ordinata ſunt.In hoc autem ordo rerum conſiſtit,ꝙ quædam per alia in Deum reducuntur,ut Dionyſius dicit in lib.cœle.Hie.Cũ igitur gratia ad hoc ordinetur ut homo reducatur in Deum ordine quodam,hoc agitur,ut.ſ.quidam per alios in Deum reducantur.Secundum hoc igitur duplex eſt gratia. Vna quidem per q̃ ipſe homo Deo coniungiẽ,quæ uocatur gratia gratum faciens. Alia uerò per quam unus homo cooperatur alteri, ad hoc, quod ad Deum reducatur,hmõi autem donum uocatur gratia gratis data, quia ſupra facultatem naturę, & ſupra meritum perſonæ hoĩ conceditur.Sed quia non datur ad hoc ut homo ipſe per eã iuſtificetur,ſed potius ut ad iuſtificationem alterius cooperetur, ideo non uocatur gratum faciens, & de hac dicit Apoſtolus.1. ad Corin.12.Vnicuique datur manifeſtatio ſpiritus ad utilitatẽ aliorum.Ad ſecundum.ſ.de diuiſione gratiæ in operantem, & cooperantem,dicendum ꝙ ſicut dictum eſt, gratia dupliciter poteſt intelligi, uno modo diuinum auxilium, quo nos mouet ad bene uolendum,& agendum. Alio modo habituale donum nobis diuinitus inditum: utroque autem modo gratia dicta conuenienter diuiditur per operantem,& cooperantem, Operatio eñ alicuius effectus non attribuitur mobili,ſed mouenti. In illo igitur effectu in quo mens noſtra eſt mota,& non mouens,ſolus autem Deus mouens operatio Deo attribuitur, & ſecundũ hoc dr̃ gratia operans.In illo autem effectu in quo mens noſtra,& mouet,& mouetur,operatio non ſolum attribuitur Deo, ſed etiam animæ,& ſecundum hoc dicitur gratia cooperans.Eſt autem in nobis duplex actus.Primus quidem interior uoluntatis, & quantum ad iſtum actum uoluntas ſe habet ut mota,Deus autem ut mouens, & præſertim cum uoluntas incipit bonum uelle, quæ

prius

prius malum volebat, & ideò ſm q Deus mouet humanā mētē ad hūc actum dr̃ gratia operans. Alius autem actus est exterior, qui cum a voluntate imperetur, vt ſupra habitum eſt, conſequēs eſt q ad hunc actum operatio attribuatur voluntati, & quia ēt ad hunc actum Deus nos adiuuat, & interius confirmando volū tem ut ad actum perueniat, & exterius facultatem operandi pbendo, respectu huius actus dr̃ gratia cooperans, vnde Aug. dicit in li. de gra. & libero arbi. ut autem velimus operatur. Cum autē volumus vt proficiamus nobis cooperatur. Sic igitur ſi gratia accipiatur pro gratuita Deī motione qua mouet nos ad bonū meritorium, conuenienter diuiditur gr̃a per operantē, & cooperantē. Si verò accipiatur gratia p habituali dono, ſic etiā duplex eſt gratiæ effectus, ſicut & cuiuslibet alterius formæ. Quorū prim⁹ eſt eſſe, ſecundus eſt operatio, ſicut caloris operatio eſt facere calidum, & exterior calefactio, ſi igitur habitualis gratia inquātū aīam ſanat, vel iuſtificat, ſiue gratā Deo facit dr̃ gratia operans, inquantum verò eſt principiū operis meritorij, qđ etiā ex libero arbitrio procedit dr̃ cooperans. Ad tertiū. ſ. de diuiſione gr̃æ in præuenientem, & ſubſequentē, dicendū, q ſicut gratia diuiditur in operantē ſm diuerſos effectus, ita et ī in præuenientē, & ſubſequentem qualitercūq; gratia accipiatur. Sunt autem quinque effectus gratiæ in nobis. Quorū primus eſt ut aīa ſanetur. Secūdus eſt vt bonū velit. Tertius eſt vt bonū, qđ vult efficaciter operetur. Quartus eſt vt in bono perſeueret. Quintus eſt vt ad gloriā pueniat, & ideo gratia ſm q cauſat in nobis primū effectū, vocatur pueniens reſpectu ſecundi effectus, & prout cauſat in nobis ſm, vocat̃ ſubſequens reſpectu primi effectus. Et ſic vnus eſt poſterior uno effectu, & prior alio. ita gratia pōt dici, & pueniēs & ſubſequens ſm eundē effectū reſpectu diuerſorum, & hoc eſt quod Aug. dicit in li. de natura, & gr̃a, præuenit ut ſanemur, ſubſequitur vt ſanati vegetemur, præuenit vt vocemur, ſubſequitur vt glorificemur. Ad quartum. ſ. de diuiſione gratiæ gratis datæ, dicendum q ſicut dictum eſt, gratia gratis data ordinat̃ ad hoc, q hō alteri cooperet̃ vt reducat̃ ad Deū, hō aūt operari ad hoc non pōt interius mouendo, hoc. n. ſolius Dei eſt, ſed ſolū exteri⁹ docendo, vel pſuadēdo. Et ideo gr̃a gratis data illa ſub ſe continet qbus hō indiget ad hoc, q alterū inſtruat in rebus diuinis, q̃ ſunt ſupra rōnem. Ad hoc aūt tria requirunt̃. Primo quidem, q hō ſit ſortitus plenitudinē cognitionis diuinorū, ut ex hoc poſſit alios inſtruere. Secundo vt poſſit confirmare vel pbare ea, q̃ dicit, aliàs non eſſet efficax eius doctrina. Tertiò ut ea, q̃ cōcipit poſſit conuenienter auditoribus proferre. Quantū igit̃ ad primū tria ſunt neceſſaria, ſicut & apparet in magiſterio humano. Oportet. n. q ille qui debet aliū inſtruere in aliqua ſcientia, primo quidem ut principia illius ſcientiæ ſint ei certiſſima, & quantum ad hoc ponitur fides, q̃ eſt certitudo de rebus inuiſibilibus, q̃ ſupponuntur vt principia in catholica doctrina. Secundo, oportet q doctor rectè ſe habeat circa principales concluſiones ſcientiæ, & ſic ponitur ſermo ſapiētiæ, q̃ eſt cognitio diuinorum. Tertio, etiam oportet vt abundet exēplis in cognitione effectuū, per quos interdū oportet manifeſtare cauſas. Et quantū ad hoc ponitur ſermo ſcientiæ, q̃ eſt cognitio rerū humanarū, qa inuiſibilia Dei per ea, q̃ facta ſunt intellecta cōſpiciunt̃. Confirmatio aūt in his, q̃ ſubdunt̃ rōni, eſt p argumenta. In his aūt, quæ ſunt ſupra rōnē diuinitus reuelata confirmatio eſt per ea, q̃ ſunt virtuti diuinæ ppria, & hoc dupliciter. Vno quidē modo vt doctor ſacræ doctrinæ faciat, quæ ſolet Deus facere in operibus miraculoſis, ſiue ſint ad ſalutem corporum, & quantum ad hoc ponitur gratia ſanitatum, ſiue ordinantur ad ſolā diuinæ poteſtatis manifeſtationē, ſicut q ſol ſtet aut tenebreſcat, q mare diuidatur, & quātum ad hoc ponitur operatio virtutum. Secundo ut poſſit manifeſtare ea, q̃ ſolius Dei ſunt ſcire, & hæc ſunt contingentia futura, & quantum ad hoc ponit̃ pphetia, & etiā occulta cordiū, & quantum ad hoc ponitur diſcretio ſpirituū. Facultas autem pnunciandi pōt attendi uel quantū ad idioma in quo aliquis intelligi poſſit, & ſm hoc ponuntur genera linguarū, uel quantum ad ſenſum eorum, quæ ſunt pferenda, & quantū ad hoc ponitur interpretatio ſermonū. Sciendum autem, q fides nō numeratur hic inter gr̃as gratis datas ſm q eſt qđā virtus iuſtificās hoīem in ipſo, ſm q importat quandam ſupereminentiam certitudinis fidei, ex qua homo ſit idoneus ad inſtruendū alios de his, q̃ ad fidem pertinēt, ſpes aūt, & charitas pertinēt ad vim appetitiuā ſm q per eā hō in Deū ordinat̃. Itē gr̃a ſanitatū diſtinguitur a generali operatione virtutū, qa habet ſpecialē rōnem inducendi ad fidē, ad quā aliquis magis promptus redditur per beneficium corporalis ſanitatis q̃ per fidei virtutē aſſequi. Similiter etiam loqui varijs linguis, & interpretari ſermones habent ſpeciales quaſdā rōnes mouendi ad fidē, & ideo ponuntur ſpeciales gr̃æ gratis datæ. Item ſapientia, & ſcientia non cōputant̃ inter gr̃as gratis datas, ſm q enumerant̃ inter dona ſpiritus ſancti, prout, ſ. mens hoīs eſt bene mobilis per ſpiritū ſanctum ad ea, quæ ſunt ſapientiæ, & ſcientiæ. Sic. n. ſunt dona ſpiritus ſancti, ut dictū eſt ſed computant̃ inter gr̃as gratis datas ſm q important abūdātiā quandā ſapientiæ, & ſcientiæ; ut hō poſſit non ſolū in ſeipſo rectè ſapere de diuinis, ſed etiā alios inſtruere, & contradicentes reuincere. Et ideo inter gr̃as gratis datas ſignanter ponitur ſermo ſapientiæ, & ſermo ſciētiæ, vnde Aug. dicit 14. de Tri. Aliud eſt ſcire tūmodo quid hō credere debeat ad adipiſcēdā vitam beatā, aliud eſt ſcire quantū hoc ipſum vt pijs opituleт̃, & contra impios defendatur. Ad quintū. ſ. de comparatione gratiæ gratū facientis, & gratis datę, dicēdū q vnaquæq; virtus tanto excellētior eſt, quanto ad altius bonū ordinatur, ſemper autem finis potior eſt his, quæ ſunt ad finem, gratia autē gratū faciēs ordinat hoīem immediatè ad coniunctionem vltimi finis, gratiæ autem gratis datæ ordinant hoīem ad quædam præparatoria finis vltimi, ſicut per pphetiam, & miracula, & hmōi, aliàs homines inducuntur ad hoc, q ultimo fini coniungantur, & ideo gratia gratum faciens eſt multo excellentior, quam gratia gratis data.

De cauſa gratiæ. Diſt. XIII.

Circa quartum principale. ſ. de cauſa gratię quęruntur quinque. Primo, utrum ſolus Deus ſit cauſa efficiens gratiæ. Secundo, vtrum requiratur aliqua diſpoſitio ad gratiam ex parte recipientis eam per actum liberi arbitrij. Tertio, utrum talis diſpoſitio poſſit eſſe neceſſitas ad gratiam. Quarto, utrum gratia ſit æqualis in omnibus. Quinto, utrum aliquis poſſit ſcire ſe hr̃e gratiam. Ad primum. ſ. utrū ſolus Deus ſit cauſa efficiens gratiæ, dicendum q nulla res agere poteſt ultra ſpeciem ſuam, quia ſemper oportet, q cauſa potior ſit effectu, donum autē gratiæ excedit oēm facultatem naturæ creatæ, cum nihil aliud ſit quàm quædam participatio diuinæ naturæ, quæ excedit omnē aliam naturam, & ideo impoſſibile eſt, q aliqua creatura gratiā cauſet. Sic etiam neceſſe eſt ut ſolus Deus deificet communicando conſortium diuinæ naturæ per quandam ſimilitudinis participationē, ſicut impoſſibile eſt, q aliquid igneat niſi ſolus ignis. Ad ſm. ſ. utrum requiratur aliqua præparatio, &c. dicendum, q ſicut ſupra dictum eſt, gratia dr̃ dupliciter. Quandoque quidem ipſum habituale Dei donum, quandoque autem ipſum auxilium Dei mouentis animam ad bonum. Primo igitur modo accipiendo gratiam præexigitur ad gratiam aliqua gratiæ præparatio, quia nulla forma pōt eſſe niſi in materia diſpoſita, ſed ſi loquamur de gratia ſm q ſignificat auxilium Dei mouentis ad bonum, ſic nulla præparatio requiritur ex parte hoīs quaſi præueniens diuinum auxilium, ſed potius quæcunq; præparatio in hoīe eſſe poteſt, eſt ex auxilio Dei mouentis animam ad bonum, & ſm hoc ipſe bonus motus liberi arbitrij, quo quis præparatur ad bonum gratiæ ſuſcipiendum eſt actus liberi arbitrij moti a Deo, & quantum ad hoc dr̃ homo ſe præparare, ſm illud Prouer. 16. Hominis eſt præparare animum, & eſt principaliter à Deo mouente liberum arbitrium, & ſecundum hoc dr̃ a Deo uoluntas hoīs præparari, & a Deo greſſus hoīs dirigi. Ad tertium. ſ. utrum ex neceſſitate detur gratia præparanti ſe ad gratiam, dicendum ſicut dictum eſt, præparatio hominis ad gratiam eſt à Deo ſicut a mouente, a libero autem arbitrio ſicut a moto. Poteſt igitur pręparatio conſiderari dupliciter. Vno quidem modo ſecundum q eſt a libero arbitrio, & ſecundū hoc nullam neceſſitatem habet ad gratiæ conſecutionem, quia donum gratiæ excedit oēm præparationē virtutis humanæ. Alio modo poteſt conſiderari ſecundum q eſt a Deo mouente, & tunc habet neceſſitatem ad id ad quod ordinatur a Deo, non quidem coactionis, ſed infallibilitatis, quia intentio Dei deficere non poteſt ſecundum q Aug. dicit in lib. de prædeſtinatione ſanctorum, quòd per beneficia Dei certiſſimè liberantur quicunque liberantur, vnde ſi ex intentione Dei mouentis eſt, q homo cuius cor mouet gratiam cōſequatur ineffabiliter ipſam conſequitur, ſecundum illud Ioh. 6. Omnis qui audit a patre, & didicerit venit ad me. Ad quartū. ſ. utrum gratia ſit æqualis in omnibus, dicendum q habitus duplicem magnitudinem habere poteſt. Vnam ex parte finis vel obiecti, ſecundum q dr̃ vna virtus alia nobilior inquantum ad maius bonum ordinatur. Aliam uerò ex parte ſubiecti, quod magis vel minus participat habitū inhærentem. Secundum igitur primam magnitudinem gratia gratum faciens non poteſt eſſe maior, & minor, qa gratia ſecundum ſui rationem coniungit hominem ſummo bono, quod eſt Deus, ſed ex parte ſubiecti gratia poteſt ſuſcipere magis, & minus prout ſcilicet vnus perfectius illuſtratur a lumine gratiæ, quàm alius. Cuius diuerſitatis ratio quidem eſt aliqua ex parte præparantis ſe ad gratiam, qui enim ſe ad gratiam magis pparat, pleniorem gratiam accipit, ſed ex hac parte non poteſt accipi prima ratio huius diuerſitatis, quia præparatio ad gratiā non eſt hominis niſi in quantum liberum arbitrium eius præpa-

ratur a

ratur a Deo, unde prima causa hujus diuersitatis accipienda est ex parte ipsius Dei, qui diuersimodè suæ gratiæ dona dispensat ad hoc, q ex diuersis gradibus pulchritudo, & perfectio ecclesiæ consurgat. Sicut etiā diuersos gradus rerū instituit vt esset vniuersum perfectum, vnde Apls dicit Eph.4. postquam dixit: vnicuiq; data est gra ſm mēsurā donationis Chri, enumeratis diuersis gratijs subiunxit, ad consummationē sanctorū in ædificationē corporis Chri. Ad quintū. ſ. utrū hō possit scire se hre gratiā. dicendū, q triplicitur pōt hō aliquid cognoscere. Vno modo p reuelationē, & hoc modo pōt aliquis scire se hre grām. Reuelat.n. hoc Deus aliqñ aliquibus ex speciali priuilegio, vt securitatis gaudiū & in hac vita in eis incipiat, & confidentius, & fortius magnifica opera consequantur, & mala præsentis vitæ sustineant, sicut Paulo dictum est. 2. ad Corin.12. Sufficit tibi gratia mea. Alio modo hō cognoscit aliquid p se ipsum, & hoc certitudinaliter, & sic nullus pōt scire se hre grām. Certitudo.n. nō pōt haberi de aliquo nisi possit iudicari per ,ppriū principiū. Sic enī certitudo habetur de conclusionibus demonstratiuis demonstrabilia vniuersalia principia. Nullus autem pōt scire se hre sciētiā alicuius conclusionis si principium ignoret, principium aūt gr̄æ, & obiectum eius est ipse Deus, qui pp sui excellentiā est nobis ignotus ſm illud Iob.36. Ecce Deus magnus vincens scientiam nr̄am, & ideo eius præsentia in nobis vel absentia per certitudinē cognosci nō pōt, ſm illud Iob.9. Si venerit ad me non videbo eum, si autem abierit non intelligā. Et ideo homo non pōt per certitudinem diiudicare vtrum ipse habeat grām, ſm illud 1. ad Corin.4. Sed neq; meipsum iudico, qui autem iudicat me dn̄s est. Tertio modo cognoscitur aliquid coniecturaliter per aliqua signa, & hoc modo aliquis pōt cognoscere se hre grām, inquātū. s. percipit se delectari in Deo, & contēnere res mundanas, & inquātū homo non est conscius sibi alicuius peccati mortalis. Secundum quē modum pōt intelligi, qđ habetur Apoc.2. Vincenti dabo manna abscōditum, qđ nemo nouit nisi, qui accipit, q.a. s. ille qui accipit per quandā experientiam dulcedinis nouit., quā non experitur ille, qui non accipit. Ista tñ cognitio imperfecta est. Vnde Apostolus dicit. 1. ad Corinth.4. Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum, quia vt dr̄ in Psalmis: Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me domine.

De effectu gratia. Dist. XIIII.

Circa quintum principale. s. de effectu gratiæ quæruntur duo. Primo, de iustificatione impij, quæ est effectus gr̄æ operantis. Secundo, de merito, quod est effectus gratię cooperantis. Circa primum, quæruntur quinq;. Primo, quid sit iustificatio. Secundo, vtrum ad eam requiratur infusio gratiæ. Tertio utrum requiratur motus liberi arbitrij. Quarto, utrum iustificatio impij sit maximum opus Dei. Quinto, vtrum sit opus miraculosum. Ad primum. s. quid sit iustificatio impij, dicendum, q iustificatio passiuè accepta importat motum ad iustitiam, sicut & calefactio motum ad calorē. Cum autem iustitia de sui rōne importat rectitudinē quandā ordinis, dupliciter accipi pōt. Vno modo ſm q importat rectū ordinē in ipso actu hoīs, & ſm hoc iustitia ponitur virtus quædam. Siue sit particularis iustitia, qui ordinat actum hoīs ſm rectitudinem in comparatione ad alium singularem hoīem. Siue sit iustitia legalis, quæ ordinat ſm rectitudinem actum hoīs in comparatione ad bonū cōe multitudinis, vt patet in 5. Ethi. Alio modo dr̄ iustitia prout importat rectitudinem quandam ordinis in ipsa interiori dispositione hoīs, prout. s. supremum hoīs subditur Deo, & inferioris animæ vires subduntur supremo. s. rōni, & hanc etiā dispositionem uocat philosophos. 5. Ethi. iustitiam Metaphoricæ dictam. Hæc igitur iustitia in hoīe pōt fieri dupliciter. Vno quidem modo per modū simplicis generationis, quæ est ex priuatione ad formam, & hoc modo iustificatio posset cōpetere etiā ei, qui non esset in peccato dum hmōi iustitiam a Deo acciperet, sicut Adam dr̄ accepisse originalem iustitiam. Alio modo potest fieri hmōi iustitia in homine, ſm rationem motus, qui est de contrario in contrariū, & ſm hoc iustificatio importat transmutationem quandam de statu iniustitiæ ad statum iustitiæ prædictæ. Et hoc modo loquimur hic de iustificatione impij, ſm illud Aposto'i ad Rom.4. Ei qui non operatur, credenti autem in eum, qui iustificat impium, &c. & motus magis denominatur a termino ad quem quàm a termino a quo. Ideo hmōi transmutatio qua aliquis transmutatur a statu iniustitiæ, per remissionem peccati sortitur nomen a termino ad quem, & uocatur iustificatio impij. Ad ſm. s. vtrum requiratur infusio gratiæ, dicendum q homo peccando Deum offendit, offensa autem non remittitur alicui nisi per hoc, q animus offensi pacatur offendenti, & ideo ſm hoc peccatum dr̄ nobis remitti, quod Deus nobis pacatur, quæ quidem pax nō cōsistit in dilectione qua Deus nos diligit. Dilectio autem Dei quā tum est ex parte actus diuini est æterna, & immutabilis, sed quātum ad effectum, quem nobis imprimit qñq; interrumpitr, prout. s. ab ipso qñq; deficimus, & qñq, iterum recuperamus. Effectus autem diuinæ dilectionis in nobis, qui per peccatū tollitur, est gr̄a qua hō sit dignus vita æterna, a qua peccatū mortale excludit, & ideo non posset intelligere missio culpæ nisi adesset infusio gratiæ. Ad tertium. s. utrum requiratur motus liberi arbitrij, dicendum q iustificatio impij fit a Deo mouente hominē ad iustitiā. Ipse.n. est qui iustificat impiū, ut dr̄ Ro.4. Deus autē mouet oīa ſm motum vniuscuiusq;, sicut in naturalibus videmus q aliter mouētur ab ipso grauia, & aliter leuia pp diuersam naturam vtriusq;. Vnde & hoīem ad iustitiā mouet ſm cōditionē naturæ humanæ, homo autem ſm propriam naturā habet, q sit liberi arbitrij, & ideo in eo, qui habet vsum liberi arbitrij nō fit motio a Deo ad iustitiam absq; motu liberi arbitrij, sed ita infundit donum gratiæ iustificantis, q etiā simul cum hoc mouet liberum arbitrium ad donum gratiæ acceptandū, in his qui sunt huius motionis capaces. Pueri autem non sunt capaces motus liberi arbitrij, & ideo mouentur a Deo ad iustitiam per solā informationem animæ ipsorum, non autē hoc fit sine sacramēto, quia sicut peccatū originale a quo iustificantur non ,ppria volūtate ad eos peruenit, sed p carnis originē, ita etiā p spiritualē regenerationē a Christo in eos gr̄a deriuatr, & eadē rō est de furiosis, & amentibus, qui nunquā vsum liberi arbitrij habuerūt. Sed si quis aliqñ habuerit vsum liberi arbitrij, & postmodū eo careat, vel per infirmitatē vel p somnum, non consequitur grām iustificantem per baptismum exterius adhibitum, aut per aliqđ aliud sacramentum, nisi prius habuerit sacramentum in ,pposito, qđ sine vsu liberi arbitrij non contingit. Et hoc modo ille de quo loquitur Aug. in 4. confessio, recreatus fuit, & quia prius, & postea baptismum acceptauit, sicut autem in motu locali corpus mobile respectum habet ad duos terminos. s. ad terminū a quo recedit, & ad terminum ad quem acedit, sic oportet, q mēs hoīs dum iustificatur per modum liberi arbitrij recedat a peccato, & accedat ad iustitiam. Recessus autem, & accessus in motu liberi arbitrij, accipitur ſm detestationem, & desideriū, dicit.n. Augu. super Ioh. exponens illud. Mercēnarius autem fugit. Affectiones nr̄æ motus animarum sunt, lætitia animi ,pgressio, tristitia autē animi fuga est, progrederis animo cum appetis, fugis animo cū metuis, oportet igitur q in iustificatione impij sit motus liberi arbitrij duplex, vnus quo p desiderium tendet in Dei iustitiā, & alius quo detestetur peccatum. Requiritur autem motus fidei, qa motus liberi arbitrij requiritur ad iustificationē impij, ſm q mens hoīs mouetur a Deo, Deus aūt mouet aiam hoīs cōuertendo eā ad seipsum, ut dr̄ in Psal. ſm aliā litterā, Deus tu conuertens viuificabis nos, & ideo ad iustificationē impij requiritr motus mentis quo conuertitur in Deum. Prima autem conuersio in Deum fit per fidē, ſm illud ad Heb.11. Accedentem ad Deum oportet credere, qa est, & ideo motus fidei requirit ad iustificationē impij. Ideo dicit Apls Ro.5. Iustificati igitur ex fide pacē habeamus ad Deū. Bene aūt concurrunt alia. s. charitas, ſm illud Lucę.7. Remittuntur ei peccata multa qm̄ dilexit multum. Item Eccl.1. Timor dn̄i expellit peccatū, nā qui sine timore est non poterit iustificari. & iterum humilitas Iac.3. Deus superbis resistit, humilibus āt dat grām. & iterū misericordia. Pro.15. p misericordiā, & fidē purgantur peccata. Quia tñ prima conuersio hoīs ad Deum fit per motū fidei, vt dictum est, ideo magis attribuitur fidei. Motus tñ fidei non est perfectus nisi sit charitate informatus, vnde simul in iustificatione impij cum motu fidei est etiā motus charitatis. Mouetr autem liberū arbitriū in Deum ad hoc, q ei se subijciat, vnde etiā concurrit actus timoris filialis, & actus humilitatis. Contingit.n. unum, & eundē actū liberi arbitrij diuersarum virtutum esse ſm q vna imperat, & alia imperatr, ,put. s. actus est ordinabilis ad diuersos fines. Actus autē misericordiæ operatur contra peccatū per modum satisfationis, & sic sequitur iustificationē. Vel per modum p̄parationis, inquantū misericordes misericordiā cōsequuntur, & sic etiā pōt p̄cedere iustificationem, vel etiā ad iustificationem concurrere simul cum prædictis virtutibus, ſm q misericordia includitur in dilectione ,pximi. Patet igitur ex p̄dictis, q ad iustificationē impij quatuor requiruntur. s. gratiæ infusio, motus liberi arbitrij in Deum per fidem, & motus liberi arbitrij in peccatum, & remissio culpæ. Cuius rō est, qa sicut dictum est, iustificatio est quidam motus quo anima mouetur a Deo a statu culpæ in statu iustitiæ. In quolibet autem motu quo aliquid ab aliquo mouetur tria requiruntur. Primo quidem motio ipsius mouētis, secundo motus mobilis, & tertio consummatio motus siue peruētio ad finem. Ex parte igitur motionis diuinæ accipitur gratiæ infusio, ex parte vero liberi arbitrij moti, accipiuntur duo motus ipsius ſm recessum a termino a quo, & accessum ad terminū ad quem, consummatio verò siue peruētio ad terminū huius motus,

importa-

importatur per remissionem culpæ, in hoc enim iustificatio cõsumatur. Ad quartum. s. vtrum iustificatio impij sit maximũ opus Dei, dicendũ, q; opus aliqđ pôt dici magnũ dupliciter. Vno modo ex parte modi agendi, & sic maximũ est opus creationis in quo ex nihilo fit aliquid. Alio mõ pôt dici opus magnum pp magnitudinẽ eius, quod fit, & ẽm hoc maius opus est iustificatio impij, quę terminat̃ ad bonũ ęternũ diuinæ participationis, q̃ creatio cęli & terræ. quæ terminatur ad bonũ naturæ mutabilis. Et ideo Aug. exponẽs illud Ioh. 14. Maiora horũ faciet, cũ dixisset, q; maius est vt ex impio fiat iustus, q̃ creare cælũ & terrã, subiungit. Cęlum. n. & terra transibunt, pdestinatorũ autẽ salus, & iustificatio permanebit. Sed sciendum est, q; aliquid magnum dr̃ dupliciter. Vno modo ẽm quantitatem absolutam, & hoc modo donum gloriæ est maius, q̃ donũ grẽ iustificãtis impium, & ẽm hoc glorificatio iustorum est maius opus, q̃ iustificatio impij. Alio modo dr̃ aliquid magnum quantitate pportionis, sicut dr̃ mons paruus, & granũ milij magnum, & hoc modo donum gratiæ iustificantis impium est maius hũc, q̃ donum gloriæ beatificantis iustum, qa plus excedit donum gratiæ dignitatem impij, qui erat dignus pena, q̃ donum gloriæ dignitatem iusti, qui ex hoc ipso, q; est iustificatus est dignus gloria. Et ideo Aug. ibidẽ dicit. Iudicet q pt vtrũ maiꝰ sit iustos Angelos creare, q̃ impios iustificare, certe si æqualis est vtrũq; potentiæ, hæc maioris est misericordiæ. Ad quintum. s. vtrum iustificatio impij sit opus miraculosum. Dicẽdũ, q; in operibꝰ miraculosis tria consueuerunt inueniri. Quorũ vnum est ex parte potentiæ agentis, qa sola diuina virtute fieri possunt, & ideo sunt simpliciter mira quasi habentia cãm occultã, & ẽm hoc tã iustificatio impij, q̃ creatio mundi, & vniuersaliter oẽ tẽpus, qđ a solo Deo fieri pôt, miraculosum dici pôt. Secundo in quibusdam miraculosis operibus inuenit̃, q; forma inducta est super naturalem potentiã talis materiæ, sicut in suscitatione mortui vita est supra naturalem potentiã talis corporis, & quantum ad hoc iustificatio impij non est miraculosa, qa naturaliter aĩa est grẽ capax, eo. n. ipso, q; facta est ad imaginẽ Dei, capax Dei est per grãm, vt Aug. dicit. Tertio mõ in operibus miraculosis inuenit̃ aliquid pter solitũ, & consuetum ordinẽ causandi effectum. Sicut cum aliquis infirmꝰ sanitatẽ pfectã assequitur subito pter solitũ cursum sanationis, q̃ fit natura vel arte. Et quantum ad hoc iustificatio impij qñq; est miraculosa, & qñq. non est. Est. n. iste cõsuetus, & cõis cursus iustificationis, vt Deo mouente interius aĩam hõ cõuertatur ad Deum. Primo quidẽ conuersione imperfecta, vt postmodum ad pfectum deueniat, qa charitas inchoata meret̃ augeri vt aucta mereatur perfici, sicut Aug. dicit. Quãdoque vero tam vehementer Deus animam mouet, vt statim quandam perfectionem iustitiæ assequatur, sicut fuit in conuersione Pauli, adhibita etiã exterius miraculose prostratione, & ideo conuersio Pauli tanquã miraculosa in ecclesia commemoratur celebriter.

De merito effectu gratiæ. *Dist.* XV.

CIrca sextum principale quantum ad effectum gratiæ. s. de merito quæruntur nouem. Primo vtrum homo possit mereri aliquid apud Deum. Secundo utrum possit mereri vitam æternam ex condigno. Tertio vtrum gratia sit principium merendi mediãte charitate principaliter. Quarto vtrum homo possit sibi mereri primam gratiam. Quinto vtrũ possit alij mereri primam grãm. Sexto utrum possit sibiipsi mereri operationem post lapsum. Septimo utrum possit mereri augmentũ grẽ. Octauo vtrum possit mereri perseuerantiã finalem in bono. Nono vtrum temporalia bona cadãt sub merito. Ad primum. s. vtrũ hõ possit aliquid mereri a Deo. Dicendum, q; meritum, & merces ad idem referuntur. Id. n. merces dr̃, quod alicui recompensatur pro retributione operis vel laboris quasi quoddã prætium ipsius, unde sicut reddere iustum prætium pro re accepta ab aliquo est actus iustitiæ, ita etiam recompensare mercedem operis vel laboris est iustitiæ actus. Iustitia autem æqualitas quædam est, vt patet per Philo. in 5. Ethic. & ideo simpliciter est iustitia inter eos quorum est simpliciter æqualitas, eorum vero est simpliciter iustitia, sed quidam iustitiæ modꝰ pôt esse, sicut dicitur quoddã ius patrimoniũ vel dnminatiũ, vt in eodẽ li. philosophꝰ dicit. Et ideo in quibus est simpliciter iustũ, est & simpliciter rõ mercedis, & meriti. In quibꝰ aũt est ẽm quid iustũ, & nõ simpliciter, in his etiã nõ simpliciter est rõ meriti, sed ẽm quid inquantum saluat̃ ibi iustitiæ rõ, sic. n. & filius meret̃ aliquid a patre, & seruus a dño. Manifestũ est aũt q; Iter Deum, & hoĩem est maxima inæqualitas, in infinitum. n. distãt, & totum, qđ est hoĩs bonum. est a Deo, vnde non pôt hoĩs ad Deũ esse iustitia ẽm absolutã æqualitatem, sed ẽm pportionẽ quandã, inquantũ. s. vterque operat̃ ẽm modum suũ, modus autẽ, & mẽsura humanæ virtutis hoĩ est a Deo, & ideo meritũ hoĩs apud illum esse nõ pôt nisi ẽm psuppositionem diuinæ ordinationis, ita. s. vt id hõ cõsequatur a Deo p suã operationẽ quasi mercedẽ, ad qđ Deus ei virtutẽ operandi deputauit, sicut ẽt res naturales cõsequunt̃ per pprios motus, & operationes ad qđ a Deo sunt ordinatæ, differẽter tñ, qa creatura rõnalis seipsam mouet ad agẽdũ p liberũ arbitriũ, vñ sua actio habet rõnẽ meriti, qđ nõ ẽ in alijs creaturis. Ad ẽm, s. vtrũ possit mereri vitã æternã ex cõdigno. Dicendũ, q; opus meritoriũ hoĩs cõsiderari pt dupliciter. Vno mõ ẽm q; pcedit ex libe. arbi. Alio mõ ẽm q; pcedit ex grã spũs sancti. Si cõsideret̃ ẽm substãtiã operis, & ẽm q; pcedit ex libero arbitrio, sic nõ pt ibi ẽẽ cõdignitas pp maximã inæqualitatẽ, sed est ibi congruitas pp quãdã æqualitatẽ pportionis. Vi. n. cõgruum vt hoĩ operãti ẽm suã virtutẽ Deus recõpẽset ẽm excellẽtiã suæ virtutis. Si aũt loquamur de opere meritorio ẽm q; pcedit ex gratia spũs scti, sic est meritoriũ vitæ æternæ ex cõdigno, sic. n. attẽdit̃ valor meriti ẽm virtutẽ spũs scti mouẽtis nos in vitã æternã, ẽm illud Ioh. 4. Fiet in eo fons aquę viuæ salientis in vitã æternam. Attendit̃ ẽt pciũ operis ẽm dignitatẽ grẽ, per q̃ hõ consors factus diuinæ naturæ adoptat̃ in filium Dei, cui debet̃ hæreditas ex ipso iure adoptionis, ẽm illud Ro. 8. Si filij Dei, & hæredes. Ad tertium. s. vtrum grã sit principium merẽdi principalius per charitatẽ. Dicẽdum, q; sicut ex pdictis accipi pt, humanus actus habet rõnẽ merendi ex duobus. Primo qdẽ & principaliter ex diuina ordinatione ẽm q; actus dr̃ esse meritorius illius boni ad qđ hõ diuinitus ordinat̃. Secundo vero ex parte liberi arbitrij, inquãtũ. s. hõ habet p cæteris creaturis vt p se agat voluntarius agẽs, & quãtum ad vtrumq; principalitas meriti penes charitatẽ consistit. Primo qdem considerãdũ est, q; vita æterna in Dei fruitione consistat. Motus autem humanæ mentis ad fruitionem diuini boni est pprius actus charitatis, p quem oẽs actꝰ aliarum virtutum ordinant̃ in hunc finẽ, secundum q; aliæ virtutes imperant̃ a charitate, & ideo meritum vitæ æternæ primo ptinet ad charitatem, ad alias autem virtutes secundario. Secũdo q; earum actus a charitate imperant̃. Similiter ẽt manifestũ est, q; id, quod ex amore facimus maxime voluntarie facimꝰ, vñ etiã ẽm qd ad rõnẽ meriti reqritur. q; sit voluntarium principaliter meritum charitati attribuit̃. Ad quartum. s. vtrum hõ possit mereri primã grãm sibiipsi. Dicendum, q; donum grẽ pt cõsiderari dupliciter. Vno mõ ẽm rõnẽ gratuiti doni, & sic manifestum est, q; oẽ meritum repugnat grẽ, qa vt ad Ro. 10. Apl̃s dicit. Si ex operibus, iã non ex grã. Alio mõ pt considerari ẽm naturã ipsius rei, q̃ donatur, & sic ẽt nõ pt cadere sub merito non habentis grãm, tum qa excedit pportionẽ naturæ, tum etiã, qa ante grãm in statu peccati habet hõ impedimentũ pmerendi grãm. s. ipsum peccatũ. Postq̃ autẽ iã aliquis habet grãm, non pt grã tã habita sub merito cadere quasi merces, qa merces est terminus operis, grã vero est principiũ cuiuslibet boni operis, vt nobis indictũ est. Si vero aliud donum gratuitum qs mereatur virtute grẽ pcedentis, iã non erit prima, vñ manifestum est, q; nullus pt sibi mereri primã grãm. Ad quintũ. s. vtrum possit mereri alteri primã grãm. Dicendum, q; sicut ex dictis patet, opus nr̃m habet rõnẽ meriti ex duobus. Primo qdẽ ex vi motionis diuinæ, & sic meret̃ aliqs ex condigno. Alio mõ habet rõnẽ meriti ẽm q; pcedit ex libero arbitrio, inquãtum voluntarie aliqđ facimus, & ex hac parte est meritũ cõgrui, qa congruũ est, vt dũ hõ bene vtit̃ sua virtute, Deus ẽm superexcellentiæ virtutem excellentius operet̃. Ex quo patet, q; merito condigni nullus pt alteri mereri primã grãm nisi solus Christus, qa vnusquisq; nr̃m mouetur a Deo per donũ grẽ, vt ipse ad vitã æternã perueniat, & ideo meritum condigni vltra hanc motionem non se extẽdit: sed aĩa Christi mota est a Deo per grãm, non solum vt ipse perueniret ad gloriã vitæ æternæ, sed ẽt vt alios in eã adduceret, inquantum est caput ecclesiæ, & auctor salutis humanæ, ẽm illud Heb. 2. Qui multos filios in gloriã adduxerat auctor est salutis, &c. Sed merito cõgrui aliqs pt alteri mereri primã grãm, qa. n. hõ in grã cõstitutus implet Dei voluntatẽ, congruũ est ẽm amicitiæ pportionẽ ut Deus impleat hoĩs voluntatẽ in saluatione alterius, licet qñq; possit hẽe impedimentũ ex parte ipsiꝰ cuius aliqs sanctus iustificationẽ desiderat, & in hoc casu loquit̃ auctoritas Hier. 15. Si steterit Moyses, & Samuel corã me, nõ est aĩa mea ad populũ illum. Ad sextum. s. vtrum qs possit mereri sibi reparationem post lapsum. Dicendum, q; nullus pt sibi mereri reparationem post lapsum, neque merito condigni, neq; merito congrui. Merito quidem congrui hoc sibi mereri nõ potest, quia rõ huius meriti dependet ex motione diuinæ grẽ, q̃ quidẽ motio interrumpit̃ per sequens peccatum. Tñ oĩa beneficia, quę postmodũ aliquis a Deo consequit̃ qbus reparat̃ nõ cadunt sub merito tanq̃ motiune prioris grẽ vsq; ad hoc nõ se extendẽte, meritum etiã congrui quo qs alteri primã grãm meretur impeditur ne consequat̃ effectum propter impedimentum peccati in eo cui qs meret̃. Multo igit̃ magis impedit̃ talis meriti efficacia

propter

propter impedimētū,qđ est in eo,q meretur,& in eo cui meretur,hæc.n.vtrūq; in vnā ꝑsonā concurrit, & ideo nullo mō aliqs pōt sibi mereri reparationē post lapsum. Ad septimū.s.vtrū possit mereri augmentū grǣ. Dicendū,ꝙ sicut supra dictum est. Illud cadit sub merito cōdigni,ad qđ motio grǣ se extēdit. Motio aūt alicuius mouētis nō solum se extendit ad vltimū terminum motus,sed etiā ad totum ꝓgressum in motu, terminus aūt motus grǣ est vita æterna,ꝓgressus aūt in hoc motu est ſm augmentum charitatis vel grǣ,ſm illud Prouer.4.Iustorum semita quasi lux splendens ꝓcedit,& crescit vsq; ad ꝑfectū diē, qui est dies glǣ.Sic igiť augmētū grǣ cadit sub merito condigni. Ad octauū.s.vtrum possit mereri finalem ꝑseuerātiā. Dicendum, ꝙ cum hō naturaliter habeat liberū arbitriū flexibile ad bonum, & ad malum,dupliciter pōt aliquis ꝑseuerātiā in bono obtinere a Deo,Vno qdem mō per hoc ꝙ liberum arbitrium determinatur ad bonum ꝑ grām cōsumatā,qđ erit in glīa. Alio mō ex parte motionis diuinæ,q̄ hoīem inclinat ad bonum vsq; ad finē. Sicut autem ex dictis patet,illud cadit sub humano merito, quod comparatur ad motum libe.arbi.directi a Deo mouēte sicut terminus,non autem illud,quod cōparatur ad ꝑdictum motum sicut principium,vnde patet ꝙ perseuerantia glīæ, q̄ est terminus ꝑdicti motus,cadit sub merito,perseuerantia autem viæ non cadit sub merito,qa dependet solum ex motione diuina, quæ est principiū oīs meriti,sed Deus gratis ꝑseuerantiæ bonum largiť cuicumq; illud largitur. Ad nonū.s.vtrum bona tēporalia cadāt sub merito. Dicendū,ꝙ id,quod cadit sub merito est præmium vel merces,qđ habet rōnē alicuiꝰ boni. Bonū aūt hoīs ē duplex. Vnum simpliciter,& aliud ſm qd. Simpliciter qdem bonū hoīs est vltimus finis eius,ſm illud Psal. Mihi adhærere Deo bonum est,& per consequens oīa illa, q̄ ordinanť vt inducentia ad hunc finem,& talia simpliciter cadunt sub merito. Bonum autem ſm quid & non simpliciter hoīs,est quod est bonum ei ut nunc, uel quod ei est ſm aliquid bonum, & hmōi non cadunt sub merito simpliciter,sed ſm quid. Secundum hoc igiť dicendum est, ꝙ si temporalia bona considerenť ꝓut sunt vtilia ad opera virtutum qbus ꝑducimur in vitā æternā,ſm hoc directē,& simpliciter cadunt sub merito,sicut augmentum grǣ,& oīa illa qbus hō adiuuatur ad perueniendum in beatitudinē, post primā grām:tñ.n. dat Deus viris iustis de bonis tēporalibus, & ēt malis,ꝙ eis expedit ad ꝑueniendum ad vitā ǣternā,& intantū sunt simpliciter bona hmōi temporalia,vñ dř in Psal. Timentes autem dñm nō minuentur oī bono. Et alibi, Non vidi iustum derelictum. Si aūt considerenť hmōi temporalia bona ſm se, sic non sunt simpliciter bona hoīs,sed ſm qd,& ita nō simpliciter cadūt sub merito,sed ſm quid,inquantū.s.hoīes mouenť a Deo ad aliqua temporaliter agēda,in qbus suum ꝓpositum consequunť Deo faciēte,vt sicut vita æterna est simpliciter ꝓmiū operum iustitiæ ꝑ relationē ad motionē diuinā,vt dictū est,ita tēporalia bona in se cōsiderata hñt rōnē mercedis,vel habito respectu quātū ad motionē diuinā, qua voluntas hoīum moueť ad hæc ꝑsequāda,licet interdum in his non habeant homines rectam intentionem.

LIBRI I. PARS III.

De Virtutibus. Dist. I.

DEinde considerandum est de virtutibus. Et circa hoc considerandum est. Primo in generali. Secundo in speciali. Circa primū cōsideranda sunt tredecim. Primo de virtutibus quantum ad essentiam. Secundo de subiecto virtutis. Tertio de distinctione virtutum intellectualiū. Quarto de distinctione virtutū moraliū ab intellectualibus. Quinto de distinctione virtutum moralium per cōparationē ad passiones. Sexto de distinctione uirtutum moralium ab inuicē. Septimo de distinctione virtutum cardinalium. Octauo de virtutibus Theologicis. Nono de causa virtutum. Decimo de ꝓprietate virtutum quantum ad earum medium. Vndecimo de connexione virtutum. Duodecimo de qualitate virtutum. Tertiodecimo de duratione earum post hāc vitā. Circa primū.s.de essentia virtutum quæruntur duo. Primo vtrū virtus,sit habitus. Secūdo de diffinitione eius. Ad primum.s.vtrum virtus sit habitus. Dicēdum,ꝙ virtus nominat quādā ꝑfectionē potentiæ. Vniuscuiusq; autem perfectio ꝑcipue considerať in ordine ad suum finē, finis autem potentiæ actus est,vñ potentia dř esse perfecta ſm ꝙ determinať ad suum actum. Sunt autem q̄dā potentiæ,q̄ ſm seipsas sunt determinatæ ad suos actus,sicut potentiæ naturales actiuæ,& ideo hmōi potentiæ naturales ſm seipsas dicuntur virtutes,potentiæ autē rōnales,q̄ sunt potentiæ ꝓpriæ hoīs non sunt determinatæ ad vnum, sed se hñt indeterminatē ad multa,determinanť autem ad actus per habitus,& ideo virtutes humanę habitus sunt. Item cum duplex sit potentia.s.potentia ad esse & potentia ad agere,perfectio vtriusq; potentiæ virtus vocať. Sed potentia ad esse se tenet ex parte materiæ,q̄ est ens in potentia. Potentia autē ad agere se tenet a parte formæ, q̄ est principiū agendi,eo ꝙ vnumquodq; agit inquantum est actu. In constitutione autē hoīs corpus se habet sicut materia,aīa verò sicut forma,& quantum quidem ad corpus hō cōicat cum alijs aīalibus, & siľr quātum ad vires,q̄ sunt aīæ corporiq; cōes, solę autē illę vires,q̄ sunt ꝓpriè aīæ.s.rōnales,sunt hoīs tñ,& ideo virtus humana de qua loquimur non pōt pertinere ad corpus, sed ꝑtinet tñ ad id,quod est ꝓprium aīę,vñ virtus humana non importat ordinē ad esse,sed magis ad agere,& ideo de rōne humanæ virtutis est,ꝙ sit operatiuus habitus,de ratione autem eius est, ꝙ sit habitus bonus,quia virtus cuiuslibet rei ordinať in bonū, ꝑꝑ quod dicit Aug.in li.de moribus ecclesiæ. Nemo dubitauerit,ꝙ virtus aīam facit optimā. Et philo.2.Eth.dicit,ꝙ virtus est, quę bonum facit habentē,& opus eius bonū reddit,vñ patet ꝙ virtꝰ humana est habitus operatiuus,& bonus. Ad ſm.s.de diffinitione virtutis. Sciendum ꝙ hæc diffinitio solet assignari,& sententialiter sumitur ex verbis Aug.secundo de libe.arbi. Virtus est bona qualitas mentis,qua rectè viuitur, qua nemo male utitur, q̄ Deus in nobis sine nobis operatur. Hæc autem diffinitio perfectè cōplectitur totā rationem virtutis. Perfecta.n.ratio vniuscuiusq; rei colligitur ex oībus causis eius. Comprehendit autē ꝑdicta diffinitio oēs causas virtutis:cā nāq; formalis virtutis sicut & cuiuslibet rei accipitur ex eius genere,& differentia,cum dř qualitas bona. Genus.n.virtutis qualitas est, differentia autē bonum. Ea est tñ conuenientior diffinitio si loco qualitas poneref habitus,q est genus ꝓpinquum. Virtus aūt non habet materiā ex qua,sicut nec alia accidētia,sed habet materiā circa q̄, & materiā in qua.s.subiectum. Materia aūt circa q̄,est obiectū virtutis,quod non potuit in ꝑdicta diffinitione poni, eo ꝙ per obiectum determinať uirtus ad spēm. Hic aūt assignať diffinitio virtutis in cōi,vñ poniť subiectū loco causæ materialis, cum dř ꝙ est bona qualitas mētis,finis aūt virtutis cum sit habitus operatiuus,est ipsa operatio. Sed notādū,ꝙ habituū operatiuorū aliq sunt semper ad malū,sicuti habitus vitiosi. Aliqui verò qńq; ad bonū,& qńq; ad malū,sicut opinio se habet,& ad verū, & ad falsum. Virtus aūt est habitus semper se hñs ad bonū.& iden vt discernať virtus ab his, q̄ se hñt semper ad malū,dř qua rectè viuiť. Vt aūt discernať ab his q̄ se hñt qńq; ad bonū qńq; ad malū dř,qua nullꝰ male vtiť. Cā āt efficiēs virtutis īfusę de qua diffinitio dať,Deus est,ꝓpter quod dř. Quā Deus in nobis sine nobis operať,quę qdem aūt particula si auferať, reliquū diffinitionis erit cōe oībus virtutibus,& acquisitis,& infusis. Et nota, ꝙ bonum,quod poniť in diffinitione virtutis non est bonum,quod conuertitur cū ente,nec est in plus,q̄ qualitas,sed est bonū rōnis ſm qđ dicit Dio.4.ca.de di.no.ꝙ bonū aīę est ſm rōnē esse. Hic ergo ponitur qualitas ꝓ genere,bona verò dř ad differētiā malarum qualitatū aīæ.s.vitiorū. Dř quoq; bona qm̄ a Deo bono datur,& bonos facit,& ad bona perducit. Mentis dř ad differentiā qualitatū,q̄ sunt in corpore. Qua rectè vnitur ponitur ad differentiā qualitatū qbus rectè intelligitur,sicut est scientia. Sed nota,ꝙ est q̄dā rectitudo,q̄ consistit circa res exteriores, quæ in vsum hoīs ueniunt,q̄ sunt ꝓpria materia iustitiæ,sicut infra patebit. Alia est rectitudo,q̄ importat ordinē ad finē debitū,& ad legē diuinā, q̄ est regula voluntatis humanæ, & ista cōis est oī uirtuti,& de ista dř,qua rectè uiuitur. Item nota,ꝙ virtute ꝑt aliquis male uti tanquam obiecto,puta cum male sentit de virtute,cum odit eā vel superbit de ea,non autem tanquam principio vsus,ita.s.ꝙ malus sit actus uirtutis. Item nota,ꝙ uirtus infusa causatur in nobis a Deo sine nobis agentibus, non tñ sine nobis consentientibus,& sic est intelligendum,quod dř. Quam Deus in nobis sine nobis operatur. Quæ vero per nos aguntur Deus in nobis causat,nō sine nobis agētibus, ipse.n.operatur in oī uoluntate,& natura. Dř aūt virtus ſm ethymologiā quasi vis intus,& hæc vis consistit in aggressione arduorū,in tolerātia aduersorū,& in abstinētia placitorū. Itē dř virtꝰ quasi viror nitēs, vel dř uirtus quasi virum tuens,vel virtus quasi viri status.

De subiecto virtutis. Dist. II.

CIrca ſm principale.s.de subiecto virtutis quæruntur sex. Primo vtrum virtus sit in potentia animæ sicut in subiecto. Secundo vtrum vna virtus possit esse in pluribus potentijs. Tertio vtrum intellectus possit esse subiectum uirtutis. Quarto vtrum irascibilis,& concupiscibilis. Quinto vtrum vires apprehensiuæ sensitiuæ. Sexto vtrum voluntas. Ad primū.s. vtrum uirtus sit in potentia animæ sicut in subiecto. Dicendum, ꝙ virtutem pertinere ad potentiam animæ tribus potest esse manifestum.

nifestũ. Primo quidem ex ipsa ratione virtutis quę importat pfectionẽ potentiæ, perfectio aũt est in eo cuius est pfectio. Secũdo ex hoc ꝙ est habitus operatiuus, vt supra ostẽsum est, oĩs aũt operatio est ab aĩa p aliq̃ potentiã. Tertio ex hoc, ꝙ disponit ad optimũ, optimũ aũt est finis, q vel est operatio rei, vel aliqd cõfinctũ p operationẽ a potentia egredientẽ, vñ virtus humana est in potentia aĩæ sicut in subiecto. Ad ẽm. s. vtrum vna virtus possit esse in pluribus potẽtijs. Dicẽdũ, ꝙ aliquid esse in duobus cõtingit dupliciter. Vno mõ sic ꝙ ex æquo sit in vtroq;, & sic impossibile est vnã virtutẽ esse in duabus potentijs, qa diuersitas potẽtiarũ attẽdit ẽm generales cõditiones obiectorũ, diuersitas aũt habituũ ẽm speciales, vñ vbicũq; est diuersitas potẽtiarũ, ibi est diuersitas habituum, sed non cõuertitur. Alio modo põt aliquid esse in duobus vel in pluribus nõ ex æquo, sed ordine quodã, & sic vna virtus põt pertinere ad plures potẽtias, ita ꝙ in vna sit principaliter, & se extendat ad alias p modũ diffusionis, vel per modũ dispositionis, ẽm ꝙ vna potẽtia mouet ab alia, & ẽm ꝙ vna potẽtia accipit ab alia. Ad tertiũ. s. vtrũ intellectus possit esse subiectũ virtutis. Dicẽdũ, ꝙ virtus sicut dictũ est, habitus est quo qs bene operat. Dupliciter aũt aliqs habitus ordinat ad bonũ actũ. Vno mõ inquãtum p hmõi habitum acquirit hoĩ facultas ad bonum actum, sicut p habitũ Grãmaticæ habet hõ facultatẽ rectẽ loquendi, nõ tñ grãmatica facit vt hõ semp loquat recte, põt. n. grãmaticus barbarizare. & soloecismũ facere: & eadem rõ est in alijs scientijs, & artibus. Alio mõ aliqs habitus nõ solũ facit facultatẽ benẽ agendi, sed ẽt facit, ꝙ aliqs rectẽ facultate vtat, sicut iustitia nõ solũ facit, ꝙ hõ sit prõptæ volũtatis ad iuste operãdũ, sed ẽt facit vt iuste operet, & qa bonũ sicut, & ens nõ dr simpliciter aliqd ẽm id, qđ est in potẽtia, sed ẽm id, quod est actu. Ideo ab hmõi habitibus simpliciter dr hõ bonum operari, & esse bonus, puta qa est iustus vel tẽperatus, & eadẽ rõ est de similibus. Et qa virtus est, q̃ bonũ facit habẽtẽ, & opus ei⁹ bonũ reddit, hmõi habitus simplr dñr virtutes, qa reddunt bonum opus in actu, & simplr faciunt bonũ habentẽ. Primi verò habit⁹ non simplr dñr virtutes, qa nõ reddũt bonũ opus nisi in quadã facultate, nec simplr faciunt bonum habentẽ. Nõ, n. dr simplr aliquis bonus hõ ex hoc, ꝙ est sciẽs vel artifex, sed dr bonus solum ẽm qd, puta bonus grãmaticus aut bonus faber. Et pp hoc plerũq; scientia & ars cõtra virtutẽ diuidunt, qñq; aũt virtutes dicuntur, vt patet in 7. Eth. Subiectum aũt habitus, q ẽm quid dr virtus, põt esse intellectus nõ solum practicus, sed & intellectiu⁹ absq; oĩ ordine ad voluntatem. Sic. n. philosophus in 7. Eth. sciẽtiã sapientiã, & intellectũ, & ẽt artẽ ponit esse intellectuales virtutes. Subiectũ habitus, qui simplr dr virtus, non põt esse nisi voluntas vel aliqua potentia ẽm ꝙ est mota a voluntate. Cuius rõ est, qa volũtas mouet oẽs potẽtias q̃ aliqualiter sunt rõnales ad suos actus. vt supra habitũ est, & ideo ꝙ hõ actu bene agat, contingit ex hoc, ꝙ hõ habet bonã volũtatẽ, vñ virtus, q̃ facit bene agere in actu, nõ solũ in facultate, oportet ꝙ vel sit in ipsa voluntate, vel in aliqua potentia, ẽm ꝙ est a voluntate mota. Cõtingit autẽ intellectum a voluntate moueri sicut & alias potentias. Cõsiderat. n aliquis aliquid actu eo, ꝙ vult, & ideo intellectus ẽm ꝙ habet ordinẽ ad voluntatẽ, põt esse subiectum virtutis simplr dictæ, & hoc mõ intellectus speculatiuus vel rõ vel subiectũ fidei. Mouet. n. intellectus ad assentiẽdum his, q̃ sunt fidei ex imperio voluntatis, nullus. n. credit nisi volens. Intellectus aũt practicus est subiectũ prudentiæ, cum. n. prudentia sit recta rõ agibilium, requiritur ad prudẽtiã, ꝙ hõ bene se habeat ad principia huiusmodi rationis agendorum, quæ sunt fines, ad quos bene se habet homo per rectitudinẽ voluntatis, sicut ad principia speculabilium per naturale lumen intellectus agentis, & ideo sicut subiectum scientię, quæ est ratio recta speculabilium, est intellectus speculatiuus in ordine ad intellectum agentem, ita subiectũ prudentiæ est intellectus practicus in ordine ad voluntatem rectã. Ad quartum. s. vtrum irascibilis, & concupiscibilis possint esse subiectũ virtutis. Dicendum, ꝙ irascibilis, & concupiscibilis dupliciter possunt considerari. Vno mõ ẽm se inquãtũ sunt partes appetitus sensitiui, & hoc mõ non competit eis, ꝙ sint subiectum virtutis. Alio mõ possunt considerari inquantum participant rõnẽ, p hoc naræ ꝙ sunt rõni obedire, & sic irascibilis vel concupiscibilis põt esse subiectum virtutis humanæ, sic. n. est principium humani actus inquantum participat rõnem, & ẽt in his potentijs virtutes necesse est ponere, ꝙ in irascibili, & concupiscibili sint aliquę virtutes. Actus. n. q pgredit ab vna potentia ẽm ꝙ est ab alia mota, non põt esse perfectus nisi vtraq; potentia sit bene disposita ad actum, sicut actus artificis nõ põt esse congruus nisi artifex sit bene dispositus ad agendum, & etiã ipsum instrumentum. In his igitur circa q̃ operatur irascibilis, & concupiscibilis, ẽm ꝙ sunt a rõne motę, necesse est vt aliquis habitus pficiẽs ad bene agendum sit non solum in rõne, sed etiam in irascibili, & concupiscibili, & qa bona dispositio potentiæ motæ attenditur secundum conformitatẽ ad potẽtiã mouẽtẽ, ideo virtus, q̃ est in irascibili, & concupiscibili nihil aliud est, q̃ habitualis conformitas istarũ potentiarum ad rõnẽ. Ad quintũ, vtrũ vires apprehensiuæ sensitiuæ possint esse subiectũ virtutis. Dicẽdum, ꝙ in viribus sensitiuis apprehẽsiuis interius ponunt aliqui habitus, qđ patet ex hoc pcipue, qđ philo. dicit in lib. de memoria, ꝙ in memorãdo vnũ post aliud, operat cõsuetudo, q̃ est quasi qdã natura. Nihil autẽ est aliud habitus cõsuetudinalis, q̃ habitudo acquisita p consuetudinẽ, q̃ est in modo naturæ, vñ de virtute dicit Tullius in Rhetorica sua, ꝙ est habitus in modum naturæ rõni consentaneus. In hoĩe tñ id, qđ ex consuetudine acquiritur in memoria, & alijs viribus apprehensiuis sensitiuis nõ est habitus p se, sed aliqd annexum habitibus intellectiuę partis, vt supra dictum est. Sed tñ siqui sunt habitus in talibus virib⁹, virtutes dici non possunt. Virtus. n. est habitus pfectus quo non contingit nisi bonum operari, vñ oportet, ꝙ virtus sit in illa potẽtia q̃ est consummatiua boni operis. Cognitio aũt veri non consummatur in viribus sensitiuis apprehensiuis, sed hmõi vires sunt quasi præparatoriæ ad cognitionẽ intellectiuã, & ideo ĩ huiusmodi viribus non sunt virtutes qbus cognoscit uerum, sed magis intellectu vel ratione. Ad sextum. s. vtrũ voluntas possit esse subiectum virtutis, dicendũ, ꝙ cũ p habitum pficit potentia ad agendum, ibi indiget potẽtia habitu pficiente ad benẽ agendũ, q qdem habitus est virtus, vbi ad hoc non sufficit ppria ratio potẽtiæ. Oĩs aũt potẽtiæ ppria ratio attendit in ordine ad obiectũ, vñ cum sicut dictũ est, obiectũ volũtatis sit bonũ rationis volenti pportionatũ, quantũ ad hoc non indiget voluntas virtute pficiente, sed si quod bonum immineat hoĩ volendum, quod excedat pportionem volentis, siue quantum ad totam speciem humanã, sicut bonum diuinum, quod transcendit limites humanæ naturæ, siue quantum ad Indiuiduum sicut bonum proximi, vñ voluntas indiget virtute, & ideo huiusmodi virtutes, quæ ordinant affectum hominis in Deum vel proximum sunt in voluntate sicut in subiecto, ut charitas, iustitia, & huiusmodi.

De distinctione virtutum intellectualium. *Dist.* III.

CIrca tertiũ principale. s. de distinctione uirtutum intellectualiũ qrunt quinq;. Primo vtrum habitus intellect⁹ speculatiui sint virtutes. Secundo utrum sint tres. s. sapientia, scientia, & intellectus. Tertio vtrũ habitus intellectualis, qui est ars sit uirtus. Quarto vtrũ prudentia sit virtus distincta ab arte. Quinto vtrũ prudentia sit virtus necessaria hoĩ. Ad primum. s. vtrũ habitus intellectuales speculatiui sint virtutes, dicendũ, ꝙ cũ hoĩs virtus dicat in ordine ad bonũ sicut supra dictum est, duplici ratione aliquis habitus dr virtus, vt supra dictũ est. Vno modo qa facit facultatẽ bene operãdi. Alio modo qa cum facultate facit ẽt vsum bonũ, & hoc sicut supra dictũ est, ptinet solũ ad illos habitus, q respiciũt partẽ appetitiuã, eo ꝙ vis appetitiua aĩa est, q̃ facit uti oĩbus potentijs, & habitibus. Cũ igit habitus intellectuales speculatiui non pficiãt partẽ appetitiuã, nec aliquo modo ipsam respiciãt, sed solã intellectiuã, possunt qdẽ dici virtutes inquãtum faciũt facultatẽ bonę operationis, q̃ est consideratio veri, hoc. n. est bonum opus intellectus, non tñ dicuntur virtutes secundo modo quasi faciẽtes bene uti potẽtia seu habitu. Ex hoc. n. ꝙ aliquis habet habitum scientiæ speculatiuæ non inclinatur ad utendum, sed fit potens speculari verum in his quorum habet scientiã, sed ꝙ utat scientia habita, hoc est mouente uoluntate. Et ideo uirtus, q̃ perficit uoluntatẽ ut charitas uel iustitia facit ẽt bene uti huiusmodi speculatiuis habitibus, & ẽm hoc etiã in actibus horũ habituum põt esse meritum si ex charitate fiant, sicut Greg. dicit in 7. Moraliũ. Quod contemplatiua est maioris meriti, q̃ actiua. Ad ẽm. s. utrum conuenienter distinguũtur tres virtutes intellectuales speculatiuę. s. sapientia, scientia, & intellectus, dicendum ꝙ sicut iam dictum est, uirtus intellectualis speculatiua est per quam intellectus pficitur ad considerãdũ uerum, hoc autem est bonum opus eius. Verum autem est dupliciter considerabile. Vno modo sicut per se notum. Alio modo sicut per aliud notum, quod autem est per se notum se habet ut principium, & percipitur statim ab intellectu, & ideo habitus pficiens intellectum ab huiusmodi ueri consideratione uocatur intellectus, qui est habitus principiorum: uerum autem quod est per aliud notum non statim percipitur ab intellectu, sed per inquisitionem rationis, & se habet in ratione termini. Quod quidem potest esse dupliciter, uno modo ut sit ultimum in aliquo genere, alio modo vt sit ultimum respectu totius cognitionis humanæ, & quia ea, quæ sunt posterius nota quo ad nos sunt priora, & magis nota secundum naturam, ut dicitur in primo Physicorum. Ideo id, quod est ultimum respectu totius cognitionis humanæ, est id quod est primum, & maxime cognoscibile ẽm naturam, & circa huiusmodi est sapientia, quæ considerat altis-

fimas

simas causas. vt dĩ in primo Meth. Vñ cognoscientes iudicat, & ordinat de oĩbus, quia iudicium perfectum, & vniuersale haberi non potest nisi per resolutionẽ ad primas causas. Ad id vero quod est vltimum in hoc vel illo genere cognoscibilium perficit intellectũ sciã. & idẽ ꝯm diuersa genera scibiliũ sunt diuersi habitus scientiarum, cũ tñ sapientia non sit nisi vna. Ad tertium, s. vtrum ars sit intellectualis. dicendum ꝙ ars nihil est aliud quàm ratio recta aliquorũ operũ faciendorũ. quorum tñ bonum non consistit in eo, ꝙ appetitus humanus aliquo modo se habet, sed in eo, ꝙ ipsum opus quod fit in se bonum est. Non. n. pertinet ad laudem artificis inquantũ artifex est qua voluntate opus faciat, sed quale sit opus quod facit. Sic igitur ars proprie loquendo habitus operatiuus est, & tñ in aliquo conuenit cum habitibus speculatiuis, quia & ad ipsos habitus speculatiuos pertinet qualiter se habeat res quas considerãt. non autẽ qualiter se habeat appetitus humanus ad illas. dummodo. n. geometer verũ demonstret, non refert qualiter se habeat ꝯm appetitiuã partẽ, vtrũ, s. sit lætus vel iratus. sicut nec in artifice refert vt dictum est. & ideo eo modo ars habet rõnem virtutis, sicut & habitus speculatiui, inquantum, s. nec ars nec habitus speculatiuus faciunt bonũ opus quantũ ad vsum quod est proprium virtutis perficientis appetitum, sed solum quantum ad facultatem hñ agendi. Ad quartum, s. vtrum prudentia sit virtus distincta ab arte, dicendum ꝙ vbi inuenit diuersa rõ virtutis, ibi oportet virtutes distingui. dictum est aũt ꝙ aliquis habitus habet rõnem virtutis ex hoc solum, ꝙ facit facultatẽ boni operis, aliquis aũt ex hoc, ꝙ facit non solum facultatem boni operis, sed & vsum. Ars autem facit solam facultatem boni operis, quia non respicit appetitum. prudentia autem nõ solum facit facultatem boni operis sed etiam vsum. Respicit. n. appetitum tanquàm præsupponens rectitudinem appetitus, cuius differentiæ ratio est, quia ars est recta ratio factibilium. prudentia vero est recta rõ agibilium. Differt aũt facere, & agere, quia vt dĩ in 9. Meth. Factio est actus transiens in exteriorem materiam. sicut ædificare, secare, & hmõi. Agere autem est actus permanens in ipso agente, sicut videre, vel velle & hmõi. Sicut igitur hoc modo se habet prudentia ad hmõi actus humanos qui sunt vsus potentiarum, & habituũ, sic se habet ars ad exteriores factiones. Perfectio autem & rectitudo rõnis dependet ex principijs ex quibus ratio simulat, sicut dictum est quòd scientia dependet ab intellectu qui est habitus principiorum, & præsupponit ipsum. In humanis autem actibus se habẽt fines sicut principia in speculatiuis. vt dĩ in 7. Ethi. Et ideo ad prudentiam, quæ est recta ratio agibilium, requiritur quòd homo sit bene dispositus circa fines. quod quidẽ est per appetitum rectum, & ideo ad prudentiam requiritur moralis virtus per quam fit appetitus rectus: bonum autem artificialium nõ est bonum appetitus humani: sed bonum ipsorum operum artificialium & ideo ars non præsupponit appetitum rectum. Et inde est ꝙ magis laudatur artifex qui nolens peccat, quàm qui volens peccat. Magis autem contra prudentiam est ꝙ aliquis peccet volens q̃ nolens, quia rectitudo voluntatis est de ratione prudentiæ. non autem de ratione artis. sic igitur patet quòd prudentia est virtus distincta ab arte. Ad quintum, s. vtrum prudentia sit virtus necessaria hoĩ. dicendum ꝙ prudentia est virtus maxime necessaria ad vitam humanam. Bene. n. viuere consistit in bene operari. Ad hoc autem ꝙ aliquis bene operetur, nõ solum requiritur quid sed quomodo faciat: vt, s. ꝯm electionem rectam operetur non solum ex impetu aut passione. Cũ autem electio sit eorum, quæ sunt ad finem, rectitudo electionis duo requirit, s. debitum finem, & id quod conuenienter ordinatur in debitum finem. Ad debitum autem finem homo cõuenienter disponitur per virtutem, quæ perficit partem animę appetitiuam, cuius obiectum est bonum, & finis. Ad id autem quod disponitur in finẽ debitum oportet ꝙ homo directè disponatur per habitum rationis, quia consiliari, & eligere quæ sunt eorum, quæ sunt ad finẽ, sunt actus rationis, & ideo necesse est in ratione esse aliquã virtutem intellectualem per quam perficiatur ratio ad hoc, quòd conuenienter se habeat ad ea, quæ sunt ad finem, & hæc virtus est prudentia: vnde prudentia est virtus necessaria ad bene viuendum.

De distinctione virtutum. Dist. IIII.

Circa quartum principale, s. de distinctione virtutum moralium ab intellectualibus quæruntur quinq;. Primo vtrũ oĩs virtus sit moralis. Secundo vtrum virtus moralis distinguatur ab intellectuali. Tertio vtrum virtus sufficienter diuidatur per intellectualem, & moralẽ. Quarto vtrũ virtus moralis possit esse sine intellectuali. Quinto vtrum econuerso intellectualis possit esse sine morali. Ad primum, s. vtrum oĩs virtus sit moralis: dicendum ꝙ ad huius euidentiam considerare oportet quid sit mos. sic. n. scire poterimus, quæ sit moralis virtus. Mos autem duo significat, quandoque. n. significat consuetudinem, sicut dicitur Actu. 15. Nisi circumcidamini secundum morem Moysi non poteritis salui fieri. Quandoque vero signat inclinationem quandam naturalem, vel quasi naturalẽ ad aliquid agendum: vnde etiam brutorum animalium dicũtur aliqui mores. vnde dĩ 2. Mach. 11 ꝙ quasi Leonum more irruentes in hostes prostrauerunt eos. & sic accipitur mos in Psal. vbi dĩ. Qui habitare facit vnius moris in domo. & hæ quidem duę significationes in nullo distinguuntur apud Latinos quantum ad vocem. In græco autem distinguuntur. nam Ethos quod apud nos morem significat, quãque habet primam longam: & scribitur per illam literam græcam η. Quãque autem habet primam correptam, & scribitur per ε. Dĩ aũt virtus moralis a more ꝯm ꝙ mos significat quandam inclinationẽ naturalem, vel quasi naturalem ad aliquid agendum, & huic significationi moris propinqua est alia significatio qua significat cõsuetudinem. Nam consuetudo quodammodo vertitur in naturam, & facit inclinationem similem naturali. Manifestum est autem quòd inclinatio ad actum propriè conuenit appetitiuę virtuti. cuius est mouere omnes potentias ad agendum, vt ex supradictis patet. & ideo non omnis virtus dicitur moralis, sed solum illa, quæ est in vi appetitiua. Ad secundum, s. vtrum virtus moralis distinguatur ab intellectuali. dicendum ꝙ omnium humanorum operum principium primum ratio est, & quæcunque alia principia humanorum operum inueniantur quodammodo rationi obediunt, diuersimodè tamen. Nam quædã obediunt rationi omnino ad nutum absque omni contradictione, sicut corporis membra si fuerint in sua natura consistentia. statim. n. ad imperium rationis manus aut pes mouetur ad opus. vñ Philosophus dicit in primo politicę. ꝙ aĩa regit corpus dispotico principatu. i. sicut dñs seruũ, qui contradicendi nõ hẽt. Posuerunt igitur quidã, ꝙ oĩa principia actiua, q̃ sunt in hoĩe, hoc modo se hñt ad rationem: qđ quidem, si verum esset, sufficeret, ꝙ ratio esset perfecta ad bene agendum: vnde virtus, cum sit habitus, quo perficimur ad bene agendum, sequeretur, ꝙ in sola ratione esset: & sic nulla virtus esset nisi intellectualis. Et hæc fuit opinio Socratis, qui dixit oẽs virtutes esse prudẽtias, vt dĩ in 6. Ethic. vnde ponebat, ꝙ homo scientia in eo existente peccare non poterat: sed si quicunque peccabat, ppter ignorantiam peccabat, hoc autem procedit ex suppositione falsi. Pars enim appetitiua obedit rationi non omnino ad nutum, sed cũ aliqua contradictione, vnde Phil. dicit in 1 Polit. ꝙ ratio imperat appetitiuo principatu politico, quo s. aliquis præest liberis, qui hñt ius in aliquo contradicẽdi. Vnde Aug. dicit, ꝙ interdum pcedit intellectus: sequit tardus, aut nullus affectus: intantum, ꝙ quãque passionibus, vel habitibus appetitiuæ partis hoc agit, vt vsus rationis in particulari impediat, & ꝯm hoc aliqualiter verũ est, ꝙ Socrates dixit, ꝙ scientia pñte non peccat, si tñ hoc extẽdat vsque ad vsum rationis in particulari eligibili. Sic igit ad hoc, ꝙ hõ bene agat, reqrit, ꝙ nõ solũ rõ sit bene disposita per habitũ virtutis intellectualis: sed &, ꝙ vis appetitiua sit bene disposita per habitum virtutis moralis: sicut igit appetitus distinguit a ratione, ita virtus moralis distinguitur ab intellectuali: vnde sicut appetitiuũ est principium humani actus, ꝯm ꝙ participat aliqualiter rationẽ, ita habitus moralis habet rationem virtutis humanæ inquãtum rationi conformet. Commendabilis est autem virtus moralis plusquã intellectualis ratione exempli, quia Christus. & oẽs sancti magis studuerunt inducere hoies ad morales, q̃ ad intellectuales, & magis exercitauerunt se in istis, q̃ in illis Ecc. 44. Laudemus viros gloriosos & parentes nostros, Sequit: Hoĩes magni virtute, &c. Item ratione effectus, quia virtus expellit peccatum, scientia nõ. Item rõne originis, quia virtus a Deo infundit, scientia per studium acquirit. Item rõne finis, qa finis virtutis est gloria, nõ scĩetiæ. Item rõne obiecti, qa obiectũ virtutis est bonũ, scientię vero verum. Item rõne securitatis, quia securius est esse bonum, q̃ esse philosophũ. Item rõne mali vitãdi, qa si primi parẽtes manum extendissent ad lignũ vitę, sicut ad lignũ sciẽtiæ, nõ incurrissent tot mala in se & in posteris. Ad tertiũ. s. vtrũ virtus sufficienter diuidat per intellectualem & moralẽ. Dicẽdũ, ꝙ virtus humana est quidã habitus perficiens hoiem ad bene operãdum. Principiũ aũt humanorum actuum in hoĩe nõ est nisi duplex. s. intellectus, siue ratio & appetitus: hæc. n. sunt duo mouentia in hoĩe, vt dĩ in 3. de Aĩa. vnde oĩs virtus humana, oportet, ꝙ sit perfectiua alicuius istorũ principiorũ. Siquidẽ igit sit perfectiua intellectus speculatiui, vel practici ad bonum oĩs: actũ erit virtus intellectualis, si autẽ sit perfectiua partis appetitiuæ, erit virtus moralis: vnde relinquit, ꝙ oĩs virtus humana, vel est intellectualis, vel moralis. Ad quartum. s. vtrum virtus moralis possit esse

fine intellectuali. Dicẽdũ, q virtus moralis põt quidem esse sine quibusdã intellectualibus virtutibus, sicut sine scientia sapientia & arte, non aũt põt esse sine intellectu, & prudentia. Sine prudẽtia quidem esse non põt moralis virtus, quia moralis virtus est habitus electiuus. i. faciens bonã electionem. Ad hoc aũt q electio sit bona, duo requirunt. Primo, vt sit debita intentio finis, & hoc fit per virtutem moralem, q̃ vim appetitiuã inclinat ad bonũ conueniens rõni, qđ est finis debitus. Secdo q homo rectè accipiat ea q̃ sunt ad finem, & hoc non põt esse nisi per rõnem rectè consiliantẽ, iudicantẽ, & præcipientẽ, qđ pertinet ad prudentiã, & ad virtutes sibi annexas, vt supra dictum est, vñ virtus moralis sine prudẽtia esse non põt, & per consequens neq; sine intellectu per intellectum. n. cognoscunt principia naturaliter nota tã in speculatiuis, q̃ in operatiuis, vnde sicut recta rõ in speculatiuis in quantum procedit ex principijs naturaliter cognitis psupponit intellectũ principiorum, ita ẽt prudentia q̃ est recta rõ agibilium. Ad quintum. s. vtrũ intellectualis virtus possit esse sine morali. Dicendũ, q aliæ virtutes intellectuales sine virtute morali esse pñt, sed prudentia sine morali virtute esse nõ põt. Cuius rõ est: quia prudentia est recta rõ agibilium, non aũt solũ in vniuersali, sed in particulari, in quib. sunt actiones, recta aũt rõ præexigit principia ex quibus rõ procedit, oportet autẽ rõnem circa particularia procedere non solũ ex principijs vniuersalibus, sed ẽt ex principijs particularib. Circa principia quidem vniuersalia agibilium hõ rectè se hẽt per naturalem intellectum principiorum, per quem hõ cognoscit, q nullũ malum est agendũ, vel ẽt per aliquam scientiam practicam, sed hoc nõ sufficit ad rectã ratiocinandum circa particularia. Contingit. n. qñq; q hmõi principium vniuersale cognitum per intellectum vel scientiã corrumpit in particulari per aliquã passionem, sicut concupiscenti, qñ concupiscentia vincit, vĩ hoc esse bonũ quod concupiscit, licèt sit contra vniuersale iudicium rationis, & ideo sicut homo disponitur ad rectè se habendum circa principia vniuersalia per intellectum naturalem, vel per habitum scientiæ, ita ad hoc q rectè se habeat circa principia particularia agibilium, quæ sunt fines, oportet, q perficiatur per aliquos habitus secundum quos fiat quodammodo homini connaturale rectè iudicare de fine, & hoc fit per virtutem moralem. Virtuosus. n. rectè iudicat de fine virtutis, quia qualis vnusquisq; est, talis finis vĩ ei, vt dĩ in 4. Ethi. & ideo ad rectam rationem agibilium, quæ est prudentia requiritur quòd homo habeat virtutem moralem.

De distinctione virtutum. *Dist.* V.

Circa quintum principale. s. de distinctione virtutum moralium per cõparationem ad passiones quæruntur quinque. Primo vtrum virtus moralis sit passio. Secdo vtrum virtus moralis possit esse cum passione. Tertio vtrum possit esse cum tristitia. Quarto vtrum virtus moralis possit esse circa passionem. Quinto vtrum aliqua virtus moralis possit esse sine passione. Ad primum. s. vtrum moralis virtus sit passio, dicendum q virtus moralis nõ põt esse passio, & hoc patet triplici ratione. Primo quidem quia passio est motus quidam appetitus sensitiui, vt supra dictum est, virtus aũt moralis non est motus aliquis sed magis principium appetitiui motus habitus quidam existẽs. Secdo, quia passiones ex seipsis non habent rõnem boni, vel mali, bonum. n. vel malum hominis est s dm rationem, vnde passiones secdm se consideratæ se habent & ad bonum, & ad malum, secdm q pñt conuenire rationi, vel non conuenire, nihil aũt tale põt esse virtus, cum virtus solum se habeat ad bonum, vt supra dictum est. Tertio, quia dato q aliqua passio se habeat solum ad bonum vel solum ad malum secdm aliquem modum, tñ motus passionis in quantum passio est, principium hẽt in ipso appetitu, & terminum in ratione, in cuius conformitatem appetitus tendit. Motus aũt virtutis est econuerso principium habens in ratione, & terminum in appetitu, secdm q a ratione mouetur. vñ in diffinitione virtutis moralis dĩ in 2. Ethic. q est habitus electiuus in medietate consistens determinata ratione prout sapiens determinabit. Ad secdm. s. vtrum virtus moralis possit esse cũ passione, dicendũ q circa hoc fuit discordia inter stoycos, & perypateticos, sicut Aug. dicit in 9. de Ciui. Dei. Stoyci. n. posuerunt, q passiones animæ non pñt esse in sapiente siue virtuoso. Peripatetici vero quorum sectam Aristoteles instituit, vt Aug. dicit in 8. de Ciui. Dei, posuerunt q passiones simul cum virtute morali esse pñt, sed ad medium reductæ. Hæc aũt diuersitas, sicut Aug. dicit ibidem, magis erat secdm verba q̃ secdm rerum sniãs: quia. s. stoyci non distinguebant inter appetitum intellectiuum qui est voluntas, & inter appetitum sensitiuum, qui per irascibilem, & concupiscibilem diuiditur, nec distinguebant in hoc passiones animę ab alijs affectionibus humanis, q passiones animæ sunt motus appetitus sensitiui. Aliæ vero affectiones q̃ non sunt passiones sunt motus appetitus intellectiui, qui dĩ volitus. sicut peripatetici, distinxerunt sed solũ quantum ad hoc q passiones esse dicebant quascunque affectiones rõni repugnantes, quæ si ex deliberatione oriantur, in sapiente seu virtuoso esse non pñt, si autem subito oriantur, hoc in virtuoso põt accidere, eo q animi visa quæ appellant fantasias non sunt in ptãte nrã vtrum aliqñ incidam animo, & cum non veniunt ex terribilib. rebus necesse est, vt sapientis animum moueant, ita vt paulisper pauescat, vel metu, vel tristitia contrahatur tanquam his passionibus præuenientibus rõnis officium, nec tñ approbant ista eis q̃ consentiunt, vt Aug. narrat in 9. de Ciui. Dei, ab A. Gellio dictum, sic igitur si passiones dicantur inordinatæ affectiones non pñt esse in virtuoso, ita q post deliberationem eis consentiatur, vt stoyci posuerunt. Si vero passiones dicantur quicunq; motus appetitus sensitiui, sic pñt esse in virtuoso secdm q sunt a ratione ordinatæ. Vñ Arist. dicit in 2. Ethi. q non bene quidam determinant virtutes impassibilitates quasdam, & quietes, qm simpliciter dñt; sed deberent dicere q sunt quietes a passionibus, q̃ sunt vt non oportet, & qñ non oportet. Ad tertiũ. s. vtrum virtus moralis possit esse cum tristitia, dicendum q sicut Aug. dicit. 14. de Ciu. Dei stoyci voluerunt pro tribus perturbationibus in animo sapientis esse tres eupaticas. i. tres bonas passiones, pro cupiditate. s. voluntatem, pro lætitia gaudium, pro metu cautionem. Pro tristitia vero negauerũt posse aliquid in animo sapientis duplici ratione. Primo quidem quia tristitia est de malo qđ iã accidit, nullum aũt malum æstimant posse accidere sapienti, crediderunt. n. q sicut solum hominis bonũ est virtus bona aũt corporalia nulla bona hominis sunt, ita solum hominis inhonestum est malũ, qđ in virtuoso esse non põt, sed hoc irrationabiliter dĩ, cum. n. hõ sit ex anima & corpore cõpositus, id qđ confert ad vitã corporis conseruandum aliqđ bonũ hominis est, non tñ maximum quia eo põt hõ male vti: vnde & malum huic bono contrarium in sapiente esse põt, & tristitiam moderatam inducere. Præterea & si virtuosus sine graui peccato esse possit, nullus tñ inuenitur qui absq; leuibus peccatis vitam ducat, sm illud. 1. Ioh. 1. Si dixerimus, q peccatum non habemus, nos ipsos seducimus. Tertio quia virtuosus, & si peccatum graue non habeat forte qñq; habuit, & de hoc laudabiliter dolet, sm illud 2. ad Corin. 7. Quæ sm Deum est tristitia, pñiam in salutem stabilem operat. Quarto, quia põt ẽt dolere laudabiliter de peccato alterius, vnde eo modo quo virtus moralis compatitur alias passiones rõne moderatas, compatitur ẽt tristitiam. Secundo mouebantur ex hoc q tristitia est de præsenti malo, timor autem de malo futuro, sicut delectatio est de bono præsenti, desiderium vero de bono futuro. Potest autem hoc ad virtutem pertinere, quòd aliquis bono habito fruatur, vel non solum habitum habere desideret: vel quis etiam malum futurum caueat, sed quòd malo præsenti animus hominis substernatur, quod fit per tristitiam, omnino videtur contrarium rationi, vnde cum virtute esse non potest. Sed hoc irrationabiliter dicitur. Est enim aliquod malum quod potest esse virtuoso præsens, vt dictum est, quod quidem malũ ratio detestatur, vnde appetitus sensitiuus in hoc sequitur detestationem rationis, quòd de huiusmodi malo tristatur, moderatè tamen secundum rationis iudicium. Hoc autem pertinet ad virtutem, vt appetitus sensitiuus rationi cõformetur, vt dictum est. Vnde ad virtutem pertinet, q tristetur moderatè in quibus tristandum est, sicut & Philosophus dicit in 2. Ethic. & hoc etiam vtile est ad fugiendum mala, sicut enim bona propter delectationem promptius quærũtur, ita mala propter tristitiam fugiuntur fortius. Sic igitur dicendum est, q tristitia de his quæ conueniunt virtutis non potest simul esse cum virtute: quia virtus in proprijs delectatur, sed de his quæ quocunque modo repugnant virtuti virtus moderatè tristatur. Ad quartum. s. vtrum omnis virtus moralis sit circa passiones. Dicendum, q virtus moralis perficit appetitiuam partem animæ ordinando ipsam in bonũ rationis. Est autem rationis bonũ id quod est sm rationem moderatum seu ordinatum, vnde circa omne id quod contingit ratione ordinari, & moderari, contingit esse virtutem moralem, ratio autem ordinat non solum passiones appetitus sensitiui sed etiam operationes appetitus intellectiui, qui est voluntas, q̃ non est subiectum passionis, vt supra dictum est imperantur. Et ideo non omnis virtus moralis est circa passiones, sed quædam circa passiones, quędam circa operationes. Ad quintum scilicet vtrum virtus moralis possit esse sine passione. Dicendum, quòd si passiones dicantur affectiones inordinatas, sicut stoyci posuerunt, sic manifestum est, quòd virtus perfecta est sine passionibus. Si vero passiones dicamus omnes motus appetitus sensitiui, sic planum est, quòd virtutes morales, quæ sunt circa passiones, sicut circa propriam materiam, sine passionibus esse non possunt. Cuius ratio est: quia secundum hoc sequeretur, q virtus moralis faceret appetitũ sensitiuum omnino otiosum. Non autem

ad virtutẽ pertinet, ꝙ ea quæ subiecta sunt rõni, a proprijs actibus vacent, sed ꝙ exequantur Imperiũ rõnis proprios actus agẽdo, vñ sicut virtus membra corporis ordinat ad actus exteriores debitos, ita appetitum sensitiuum ad motus proprios ordinatos. Virtutes vero morales quæ nõ sunt circa passiones sed circa operationes, pñt esse sine passionibus, & hmõi virtus est iustitia, quia per eas applicatur voluntas ad proprium actum qui non est passio, sed tñ ad actum iustitiæ sequitur gaudium ad minus in voluntate, quod est passio, & sic hoc gaudium multiplicetur per iustitiæ perfectionem, fiet gaudij redundantia vsq; ad appetitum sensitiuum, secundum quòd vires inferiores sequuntur motum superiorem, vt supra dictum est, & sic per redundantiam hmõi quanto magis fuerit perfectior tanto magis passionem causat.

De distinctione virtutum. *Dist.* VI.

Circa sextum. s. de distinctione virtutum moralium ab inuicem quæruntur quinq;. Primo vtrum sit vna virtus moralis. tñ. Scdo vtrum virtutes morales, quæ sunt circa passiones, distinguantur ab illis, quæ sunt circa operationes. Tertio vtrum circa operationes sit tñ vna virtus moralis. Quarto vtrum circa diuersas passiones sint diuersæ virtutes morales. Quinto vtrum virtutes morales distinguantur secundum diuersa obiecta passionum. Ad primum. s. vtrum sit tñ vna virtus moralis. Dicendum, ꝙ sicut supra dictũ est, virtutes morales sunt habitus quidam appetitiuę partis, habitus aũt specie differunt ẽm speciales drĩas obiectorum, vt supra dictum est, species aũt obiecti appetibilis sicut & cuiuslibet rei attenditur ẽm formam specificam q̃ est ab agente. Est aũt considerandum, ꝙ materia patientis se hẽt ad agens dupliciter. Cumq;.n. recipit formam agentis ẽm eandem rõnem prout est in agente, sicut est in oĩbus agentibus vniuocis, & sic necesse est, ꝙ si agens est vnum specie, ꝙ materia recipiat formam vnius speciei, sicut ab igne non gñatur vniuocè nisi aliquid existens in specie ignis. Aliqñ vero materia recipit formam ab agente non ẽm eandem rõnem prout est in agente, sicut patet in generantibus non vniuocis, vt animal gñatur a sole, tunc formæ receptæ in materia ab eodem agente non sunt vnius speciei, sed diuersificantur ẽm diuersam proportionẽ materiæ ad recipiendum influxum agentis, sicut videmus quòd ab vna actione Solis generãtur per putrefactionem animalia diuersarum specierum ẽm diuersam proportionem materiæ. Manifestum est autem ꝙ in moralibus ratio est, sicut imperans, & mouens, vis aũt appetitiua est, sicut imperata, & mota. Non aũt appetitus recipit impressionem rõnis quasi vniuocè, puta non fit rõnale per essentiam sed per participationem, vt dr̃ in 1. Ethi. vñ appetibilia ẽm motionem rõnis constituuntur in diuersis speciebus, ẽm ꝙ diuersimodè se habent ad rõnem, & ita sequitur ꝙ virtutes morales sint diuersæ ẽm speciem, & non vna tm̃. Ad ẽm. s. vtrum virtutes morales distinguantur per hoc, ꝙ quædam sunt circa operationes, & quædam circa passiones, dicendum ꝙ operatio, & passio dupliciter põt comparari ad virtutem. Vno modo sicut effectus, & hoc modo oĩs virtus moralis hẽt aliquas operationes bonas, quarum est productiua, & delectationem aliquam vel tristitiam quæ sunt passiones, vt supra dictũ est. Alio modo põt comparari operatio ad virtutem moralem, sicut materia circa quam est, & ẽm hoc oportet alias esse virtutes morales circa operationes, & alias circa passiones. Cuius ratio est, quia bonum, & malum in quibusdam operationibus attenditur ẽm seipsas qualitercunq; homo afficiatur ad eas, in quantum. s. bonum in eis, & malum accipitur ẽm rõnem commensurationis ad alterum, & in talib. oportet, ꝙ sit aliqua virtus directiua operationum scdm seipsas sicut sunt emptio, venditio, & oẽs hmõi operationes in quibus attenditur ratio debiti, vel indebiti ad alterum, & pp hoc iustitia, & partes eius propriæ sunt circa operationes, sicut circa propriam materiam. In quibusdam vero operationibus bonum, & malum attenditur solum ẽm commensurationem ad operantem, & ideo oportet in his bonũ, & malum considerari scdm ꝙ homo bene, vel male afficitur circa hmõi, & pp hoc oportet, ꝙ virtutes in talibus sint principaliter circa interiores affectiones, q̃ dñr animæ passiones, sicut patet de temperantia, fortitudine, & alijs hmõi. Contingit aũt ꝙ in operationibus quæ sunt ad alterum prętermittatur bonum virtutis pp inordinatam animi passionem, & tunc in quantum corrumpitur commensuratio exterioris operationis est corruptio iustitiæ. In quantum aũt corrumpitur commẽsuratio Interiorum passionum est corruptio alicuius alterius virtutis: sicut cum pp iram aliquis alium percutit, in ipsa percussione indebita corrumpitur iustitia. In immoderantia vero iræ corrumpitur mansuetudo, & idẽ patet in alijs. Ad tertiũ. s. vtrũ sit tñ vna virtus moralis circa operationes, dicendum ꝙ oẽs virtutes morales q̃ sunt circa operationes conueniunt in quadã gñali rõne iustitiæ q̃ attendit̃ scdm debitum ad alterum, distinguuntur aũt scdm diuersas speciales rõnes. Cuius rõ est, quia in operationib. exteriorib. ordo rõnis instituit̃, sicut dictum est, non scdm proportionẽ ad affectionem hoĩs, sed scdm conuenientiã rei in seipsa, scdm quã conuenientiã accipit̃ rõ debiti ex quo cõstituitur rõ iustitiæ. Ad iustitiã.n. pertinere vr̃, vt quis debitum reddat, vñ oẽs hmõi virtutes quæ sunt circa operationes hñt aliquo mõ rõnem iustitiæ, sed debitũ non est vnius rõnis in oĩbus. Aliter.n. debetur aliquid æquali, aliter superiori, aliter minori, & aliter ex pacto, vel ex promisso, vel beneficio suscepto, & scdm has diuersas rões debiti diuersæ sumunt̃ virtutes. Puta religio est, per quã redditur debitũ Deo, pietas est per quã reddit̃ debitũ parentib. vel patriæ, gratia est per quã reddit̃ debitum benefactorib. & sic de alijs. Ad quartum. s. vtrũ circa passiones sint diuersæ virtutes morales; dicendum ꝙ non potest dici, ꝙ circa oẽs passiones sit vna sola virtus moralis. Sunt.n. q̃dam passiones ad diuersas potentias pertinentes: aliæ namq; pertinent ad irascibilem, aliæ ad concupiscibilẽ, vt supra dictum est, nec tñ oportet ꝙ oĩs diuersitas passionũ sufficiat ad virtutes morales diuersificandas. Primo quidẽ quia q̃dã passiones sunt q̃ sibi opponunt̃ scdm contrarietatẽ, sicut gaudiũ & tristitia, timor, & audacia, & alia hmõi, & circa hmõi passiones sic oppositas oportet esse vnã, & eandẽ virtutem. Cum enim virtus moralis in quadã medietate consistat, mediũ in contrarijs passionib. scdm eandẽ rõnem constituit̃, sicut & in naturalibus idem est mediũ inter cõtraria, vt inter albũ & nigrũ. Scdo, quia diuersæ passiones inueniunt̃ scdm eundẽ modũ rõni repugnantes, puta scdm impulsum ad id qđ est cõtra rationem, vel scdm retractionẽ ab eo qđ est scdm rõnem. Et ideo diuersæ passiones concupiscibilis nõ pertinent ad diuersas virtutes morales: quia eorũ motus scdm quẽdã ordinem se inuicem consequunt̃, vtpote ad idem ordinati. s. ad consequendũ bonũ, vel fugiendũ malũ, sicut ex amore pcedit concupiscentia, & ex concupiscentia peruenit̃ ad delectationem, & eadem ratio est de oppositis, quia ex odio sequit̃ fuga, vel abominatio, q̃ producit ad tristitiã. Sed passiones irascibilis non sunt vnius ordinis, sed ad diuersa ordinantur. Nã audacia, & timor ordinant̃ ad aliqđ magnũ periculum, spes, & desperatio ad aliqđ bonũ arduum. Ira aũt ad superandũ aliqđ contrariũ qđ nocumentũ intulit. Et iõ circa has passiones diuersæ virtutes ordinant̃, vtpote tẽperantia circa passiones concupiscibilis, fortitudo circa timores, & audacias, magnanimitas circa spẽ, & desperationẽ, mansuetudo circa iras. Ad quintum. s. vtrũ virtutes morales distinguant̃ scdm obiecta passionũ, dicendũ ꝙ perfectio virtutis ex rõne dependet, perfectio aũt passionis ex ipso appetitu sensitiuo, vnde oportet, ꝙ virtutes diuersificent̃ scdm ordinẽ ad rõnem, passiones aũt scdm ordinem ad appetitũ. Obiecta igit̃ passionũ, scdm ꝙ diuersimodè considerant̃ ad appetitum sensitiuũ causant diuersas passionis species. Scdm vero ꝙ comparant̃ ad rões causant diuersas species virtutum. Non aũt est idem motus rõnis, & appetitus sensitiui, vñ nihil prohibet aliquã drĩam obiectorum causare diuersitatem passionũ q̃ non causat diuersitatem virtutũ, sicut qñ vna virtus est circa multas passiones, vt dictum est. Et aliquam etiam differentiam obiectorum causare diuersitatem virtutum, quæ non causat diuersitatem passionum, cum circa vnam passionem, puta delectationem diuersæ virtutes ordinentur, & quia diuersæ passiones ad diuersas potentias pertinentes semper pertinent ad diuersas virtutes, vt dictum est, ideo diuersitas obiectorum, quæ respicit diuersitatem potentiarum, semper diuersificat species virtutum, puta quòd aliquid sit bonum absolutè, & aliquid bonum cum aliqua arduitate, & quia ordine quodam ratio inferiores hominis partes regit, & etiam se ad exteriora extendit, ideo etiam ꝙ vnum obiectum passionis apprehenditur sensu, vel imaginatione, aut etiam ratione, & etiam secundum quòd pertinet ad animam, corpus vel res exteriores diuersam habitudinem habet ad rationem, & per consequens natum est diuersificare virtutes. Bonum igitur hominis quod est obiectum amoris concupiscentię, & delectationis potest accipi, vel ad sensum corporis pertinens, vel ad interiorem animæ apprehensionem, & hoc siue ordinetur ad bonum hominis in seipso, vel quantum ad corpus, vel quantum ad animam, siue ordinetur ad bonum hominis I ordine ad alios, & omnis talis diuersitas propter diuersum ordinem ad rationem diuersificat virtutem. Sic igitur si consideretur aliquod bonum, siquidem sit per sensum tactus apprehensum, & ad consistentiam humanæ vitæ pertinens in indiuiduo, vel in specie, sicut sunt delectabilia ciborum, & venereorum, erit pertinens ad virtutem temperantiæ. Delectationes autem aliorum sensuum cum non sint vehementes non præstant aliquam difficultatem rationi, & ideo circa eas non ponitur aliqua virtus, quæ est circa difficile sicut & ars, ut dicitur in secundo Ethi. Bonum aũt non sensu sed interiori virtute apprehẽsum ad ipsum hoĩem ptinẽs scdm seipsum est, sicut pecunia & honor, quorũ pecunia

ordinabilis est de se ad bonum corporis, honor aũt consistit in apprehensione aiæ. Et hęc quidem bona considerata pñ, vel absolutè ſm q pertinent ad concupiscibilem, vel cum arduitate quadam ſcdm q pertinent ad irascibilem. Quæ quidem distinctio locum nõ hẽt in bonis q̃ delectant tactum, quia hmõi sunt quædam infima, & competunt hoĩ, ſcdm q conuenit cũ brutis. Circa bonũ igiẽ pecuniæ absolutè ſumptũ ſcdm q est obiectum concupiscentiæ, vel delectationis aut amoris, est liberalitas. Circa bonũ aũt hmõi cũ arduitate ſumptũ, ſcdm q est obiectum spei, est magnificentia. Circa bonum vero quod est honor, si quidem sit absolutè sumptum ſcdm qđ est obiectũ amoris, sic est quædã virtus quæ vocatur Philotimia. i. amor honoris. Si vero cum arduitate consideretur, ſcdm qđ est obiectum spei, sic est magnanimitas: vñ liberalitas, & Philotimia videntur esse in concupiscibili. Magnificentia vero & magnanimitas in irascibili. Bonũ vero hoĩs in ordine ad aliũ nõ vr̃ arduitatem habere, sed accipiẽ, vt absolutè ſumptũ prout est obiectũ passionũ concupiscibilis. Qđ quidẽ bonũ põt esse alicui delectabile ſcdm q p̃bet se alteri, vel in his quæ serio fiunt. i. in actionib. per rõnem ordinatis ad delectationẽ im: q̃ non eodem mõ se hñt ad rõnem sicut prima. In serijs aũt exhibet se aliquis dupliciter. Vno mõ, vt delectabile decentibus verbis, & factis, & hoc pertinet ad quandam virtutem, quã Arist. noĩat amicitiã, & potest dici affabilitas. Alio mõ p̃bet se aliquis alteri, vt manifestũ per dicta, & facta, & hoc pertinet ad aliã virtutem, quã nominat veritatem: manifestatio. n. propinquius accedit ad rõnem q̃ delectatio, & seria q̃ iocosa. Vnde & circa delectationes ludorum est alia virtus, quam Philosophus Eutrapeliam nominat. Sic igitur patet, q ſcdm Aristo. sunt duodecim virtutes morales circa passiones. ſ. fortitudo, temperantia, liberalitas, magnificentia, Philotimia, mansuetudo, amicitia, magnanimitas, veritas, eutrapelia, & iustitia. Et distinguuntur secundum diuersas materias, vel secundum diuersas passiones, vel secundum diuersa obiecta. Si igitur addatur iustitia quæ est circa operationes, erunt omnes duodecim.

De distinctione virtutum Cardinalium. **Dist. VII.**

Circa septimum principale. ſ. de distinctione virtutũ Cardinalium quæruntur quinq;. Primo vtrum virtutes morales debeant dici Cardinales vel principales. Secundo de numero earum. Tertio quæ sint. Quarto vtrum differant ab inuicem. Quinto vtrum conuenienter diuidantur in virtutes Politicas purgatorias, & purgati animi, & exemplares. Ad primum. ſ. vtrum virtutes morales debeant dici Cardinales. Dicendum, q cum simpliciter de virtute loquimur, intelligimus loqui de virtute humana, virtus autem humana, vt dictum est secundum perfectam rationem virtutis dicitur, q requirit rectitudinem appetitus: hmõi n. virtus non solum facit facultatem bene agendi, sed & vsum boni operis causat, sed ſcdm imperfectam rõnem virtutis dĩ virtus, quæ non requirit rectitudinem appetitus: quia solum facit facultatem bene agendi, non aũt causat boni operis vsum: constat aũt q perfectum est principalius imperfecto, & ideo virtutes q̃ continẽt rectitudinem appetitus dñr principales. Hmõi aũt sunt virtutes morales, & intellectuales: sola prudentia quæ est quodammodo moralis, est ſcdm naturam vt ex infradictis patet, vnde conuenienter inter virtutes morales ponuntur illæ quæ dñr principales seu Cardinales. Ad ſcdm ſ. de numero earum, dicendum q numerus aliquorum accipi põt, aut ſcdm principia formalia, aut ſcdm subiecta, & vtroq; modo inueniuntur quatuor Cardinales virtutes. Principium. n. formale virtutis, de qua nunc loquimur, est rõnis bonum. Qđ quidem dupliciter põt considerari, vnu modo ſcdm q in ipsa rõne consideratio consistit, & sic erit vna virtus principalis q̃ dĩ prudentia. Alio modo ſcdm q circa aliquid ponitur rõnis ordo, & hoc vel circa operationes, & sic est iustitia, vel circa passiones, & sic necesse est esse duas virtutes. Ordinem. n. rõnis necesse est ponere circa passiones considerata repugnantia ipsarum ad rõnem, q̃ quidem põt esse duplex. Vno modo ſcdm q passio impellit ad aliquid contrarium rõni, & sic necesse est, q passio reprimatur, & ab hoc denominatur temperantia. Alio modo ſcdm q passio retrahit ab eo quod ratio dictat, sicuti timor periculorum, vel laborum, & sic necesse est, q firmetur homo in eo qđ est rõnis ne recedat, & ab hac denominatur fortitudo. Silr̃ secundum subiecta idem numerus inuenitur. Quadrupliciter n. inuenitur subiectum huius virtutis, de qua loquimur. ſ. rõnale per essentiam, qđ prudentia perficit, & rõnale per participationem: quod diuiditur in tria. ſ. in voluntatem, q est subiectum iustitiæ, & in concupiscibilem quæ est subiectum temperantiæ, & in irascibilem q̃ est subiectũ fortitudinis. Ad tertium. i. quæ dici debent Cardinales, dicendum q sicut supra dictum est, hmõi quatuor virtutes Cardinales accipiuntur ſcdm quatuor formales rõnes virtutis, de qua loquimur, quæ quidem in aliquibus actibus, vel passionibus principaliter inueniuntur, sicut bonum consistens in consid ratione rõnis principaliter inuenitur in ipso imperio rõnis, non aũt in cõsilio, neq; in iudicio, vt dictum est. Silr̃ & bonum rationis prout ponitur in operationibus secundum rationem recti, & debiti principaliter inuenitur in commutationibus, vel distributionibus q̃ sunt ad alterum cum æqualitate: bonum aũt refrenãdi passiones principaliter inuenitur in passionibus, quas maximè difficile est reprimere. ſ. in delectationibus tactus: bonum aũt firmitatis ad standum in bono rationis contra impetũ passionum, præcipuè inuenitur in periculis mortis, contra quod difficillimum est stare. Sic igiẽ p̃dictas quatuor virtutes duplicites considerare possumus. Vno modo ſcdm cões rõnes formales, & ſcdm hoc dñr principales, quasi gñales ad oẽs uirtutes, vtputa q oĩs virtus, quæ facit bonum in consideratione rõnis dicatur prudentia, & q oĩs virtus, quæ facit bonum debiti, & recti in operationibus dicatur iustitia, & oĩs uirtus quæ cohibet passiones, & deprimit, dicatur temperantia, & oĩs virtus, quæ facit firmitatem animi contra quascunque passiones animi dicatur fortitudo, & sic multi loquuntur de istis uirtutibus tam sacri Doctores q̃ & Philosophi, & sic aliæ uirtutes sub ipsis continentur, vñ cessant oẽs obiectiones. Alio vero modo p̃ncaccipi ſcdm q ipsę virtutes denoĩantur ab eo, qđ est principium in vnaquaq; materia, & sic sunt speciales virtutes cõtra alias diuisæ, dñr tñ principales respectu aliarum pp principalitatem materiæ, puta q prudentia dicatur q̃ est præceptiua, iustitia quæ est circa actiones debitas inter æquales, temperantia quæ reprimit concupiscentias delectationum tactus, fortitudo quæ firmat contra pericula mortis, & sic & cessant aliæ obiectiones, quia aliæ virtutes põt hẽre aliquas alias principalitates, sed istæ dñr principales ratione materiæ, vt dictum est. Ad quartum. ſ. vtrum virtutes prædictæ differant ab inuicem, dicendum q sicut supra dictum est, p̃dictæ quatuor virtutes dupliciter a diuersis accipiuntur. Quidam. n. accipiunt eas prout signant quasdam gñales condõnes humani animi, q inueniũtur in oĩbus virtutibus, ita. ſ. q prudentia nihil aliud sit q̃ quædam rectitudo discretionis in quibuscunque actibus, vel materijs. Iustitia vero sit quædam rectitudo animi per quam operatur, qđ dẽt in vnaquaqua materia. Tẽperantia vero sit quadam dispõ animi q modum quibuscunq; passionibus, vel operationibus imprimit, vel imponit, ne vltra debitum efficiãtur. Fortitudo vero sit quędam dispõ animi per quam firmetur in eo, qđ est ſm rõnem cõtra quoscunque impetus passionum, vel operum labores. Hæc aũt quatuor sic distincta non important diuersitatem habituum virtuosorum quantum ad iustitiam, temperantiam, & fortitudinem: cuilibet. n. virtuti morali ex hoc q est habitus conuenit quædam firmitas, vt a contrario non moueatur, qđ dictum est ad fortitudinem pertinere: ex hoc vero quod est virtus hẽt q ordinetur ad bonum in quo importatur ratio recti, vel debiti, qđ dicebatur ad iustitiam pertinere. In hoc vero q est virtus moralis rationem participans hẽt q modum rõnis in oĩbus seruet, & vltra non se extendat, quod dicebatur pertinere ad temperantiam: solum aũt hoc q est discretionem hẽre, quod attribuebatur prudentiæ, vĩ distingui ab alijs tribus in quantum hoc est ipsius rõnis per essentiam. Alia vero tria important quandam rõnis participationem per modum applicationis cuiusdam ad passiones, vel operationes. Sic igitur secundum prædicta, prudentia quidem est virtus distincta ab alijs tribus, sed aliæ tres non essent virtutes distinctæ ab inuicem. Manifestum est aũt q vna & eadem virtus, & est habitus, & est virtus, & est moralis. Alij uero, & melius, accipiunt has quatuor uirtutes, secundũ q terminantur ad materias ſpãles, vnaquęq; quidem illarum ad unam materiam, in qua principaliter laudatur illa gñalis conditio a qua nomen virtutis accipitur, ut supra dictum est, sed secundum hoc manifestum est, quòd dictæ uirtutes sunt diuersi habitus secundum diuersitatem obiectorum distincti. Ad, quintum scilicet utrum conuenienter diuidantur in Politicas, purgatorias, & cæt. Dicendum, quòd sicut August. dicit in lib. de mor. eccle. oportet, quòd anima aliquid sequatur ad hoc quòd ei uirtus possit innasci, & hoc est Deus, quem si sequimur bene viuimus. Oportet igitur quòd exemplar humanæ uirtutis in Deo præexistat, sicut & in eo præexistunt omnium rerum rationes, sic igitur uirtus potest considerari, uel prout est exemplariter in Deo, & sic dicuntur uirtutes exemplares, ita scilicet, quòd ipsa diuina mens in Deo dicatur prudentia. Temperantia uero conuersio intentionis diuinæ ad seipsum, sicut in nobis temperantia dĩ per hoc q concupiscibilis conformatur rõni, fortitudo autem Dei est eius immutabilitas, iustitia uerò Dei est obseruatio legis æternæ in suis operibus, sicut plotinus dixit. Et quia homo secundum suam naturam est animal politicũ, uirtutes hmõi prout in homine existũt secundũ condõnem suæ naturę, politicę uocanẽ, q̃ut. ſ. hõ ſcdm has uirtutes rectã se hẽt in rebus

bus humanis gerẽdis, ſm quem modum hactenus de his virtutibus locuti ſumus. Sed quia ad hominẽ pertinet vt etiam ad diuina ſe trahat quantum poteſt, vt etiam philoſophus dicit in 10. Ethi. & hoc nobis in ſacra ſcriptura multipliciter commẽdatur, vt eſt illud Matth. 5. Eſtote perfecti ſicut pr̃ veſter cœleſtis perfectus eſt. neceſſe eſt ponere quaſdam virtutes medias inter politicas, quæ ſunt virtutes humanæ, & exemplares, quæ ſunt virtutes diuinæ, quæ quidem virtutes diſtinguuntur ſm diuerſitatem motus, & termini: ita. ſ. q quædam ſunt virtutes tranſcẽdẽtium, & in diuinam ſimilitudinem tendentium, & hæ vocantur virtutes purgatoriæ, ita. ſ. q prudentia omnia mundana diuinorũ contemplatione deſpiciat, omnemque animi cogitationẽ in ſola diuina dirigat: temperantia vero relinquat inquantum patitur quæ corporis vſus requirit: fortitudinis autẽ eſt vt anima non terreatur pp receſſum a corpore & aſcenſũ vel acceſſum ad ſupernaturalia. Iuſtitia vero eſt vt tota aĩa cõſentiat ad huius ppoſiti viã. Quædam vero ſunt virtutes iam aſſequentium diuinã ſimilitudinem, quæ vocantur virtutes purgati animi. Ita. ſ. q prudentia ſola diuina intueatur, temperantia terrenas cupiditates neſciat, fortitudo paſſiones ignoret, iuſtitia cum diuina mente perpetuo fœdere ſocietur, eam. ſ. imitando, quas quidem virtutes dicimus eſſe beatorum vel aliquorum in hac vita perfectiſſimorum.

De virtutibus Theologicis. *Diſt* VIII.

CIrca octauum. ſ. de virtutibus Theologicis, quęruntur quatuor. Primum vtrum ſint aliquę virtutes Theologicæ. Secundo vtrum virtutes Theologicæ diſtinguantur ab intellectualibus, & moralibus. Tertio quot & quę ſint. Quarto de origine earum. Ad primum. ſ. vtrum ſint aliquæ virtutes Theologicæ. Dicendum, q per virtutem perficitur homo ad actus quibus in beatitudinem ordinatur, vt ex ſupradictis patet. Eſt autem duplex hoĩs beatitudo ſiue fœlicitas, vt dictum eſt. Vna quidẽ proportionata naturæ humanæ, ad quam. ſ. homo peruenire põt per principia ſuæ naturę. Alia eſt beatitudo naturam hoĩs excedens, ad q̃ homo ſola diuina virtute põt peruenire ſm quãdam diuinitatis participationem. ſm q dr̃ a Pe. 2. q per Chriſtum facti ſumus conſortes diuinę naturæ, & quia hmõi beatitudo proportionem humanæ naturæ excedit, principia naturalia hoĩs, ex quibus pcedit ad bene agendũ ſm ſuam proportionẽ, non ſufficiũt ad ordinãdum hoĩem in beatitudinem prædictam, vñ oportet q ſuperaddantur homini diuinitus aliqua principia, p quæ ita ordinet ad beatitudinẽ ſupernaturalẽ, ſicut p principia cõnaturalia ordinat ad finẽ connaturalẽ, non tñ abſque adiutorio diuino. & hæc principia dñr virtutes Theologicæ, tum quia hñt Deum pro obiecto inquantum per eas rectè ordinamur in Deũ, tũ ẽt qa a ſolo Deo nobis infunduntur, tum tertio quia ſola diuina reuelatione in ſacra ſcriptura hmõdi virtutes tradunt. Ad ſm. ſ. vtrũ virtutes Theologicæ diſtinguãtur a virtutibus intellectualibus, & moralibus. Dicendum, q ſicut ſupra dictum eſt, Habitus ſpecie diſtinguuntur, ſm formalem differentiam obiectorum. Obiectum autem virtutum Theologicarum eſt ipſe Deus, qui eſt vltimus rerum finis, prout noſtræ rationis cognitionem excedit. obiectum aũt virtutum intellectualium & moralium eſt aliquid quod humana rõne comprehendi põt. vnde virtutes Theologicæ ſpecie diſtinguuntur a moralibus, & intellectualibus. Ad tertium. ſ. quot & q̃ ſunt virtutes Theologicę. Dicẽdum, q ſicut ſupra dictum eſt, virtutes Theologicæ hoc modo ordinant hominem ad beatitudinem ſupernaturalem, ſicut per naturalem inclinationem ordinatur homo in finem ſibi connaturalem. Hoc aũt contingit ſm duo. Primo quidem ſm rationem vel intellectum, inquantum continet prima principia vniuerſalia cognita nobis per naturale lumen intellectus, ex quibus procedit ratio tam in ſpeculandis, quam in agendis. Scdo per rectitudinem voluntatis naturaliter tendentis ad bonum rationis. Sed hæc duo deficiunt ab ordine beatitudinis ſupernaturalis, ſecundum illud. 1. ad Corinth. 2. Oculus nõ vidit, & auris nõ audiuit, & in cor hoĩs non aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. vnde oportuit q quãtum ad vtrumq; aliquid homini ſupnaturaliter adderet ad ordinandum ipſum in finem ſupernaturalem, & primo quidem quantum ad intellectum adduntur homini quædam principia ſupernaturalia quæ diuino lumine capiuntur, & hæc ſunt credibilia, de quibus eſt fides. Scdo vero voluntas ordinatur in illum finem & quantum ad motum intentionis in ipſum tendentem, ſicut in id qđ eſt poſſibile conſequi, qđ pertinet ad ſpem, & quãtum ad vnionem quandam ſpũalem, per q̃ quodammodo tranſformatur in illum finẽ, qđ fit per charitatem. Appetitus. n. vniuſcuiuſque rei naturaliter mouetur & tendit in connaturalem, & iſte motus prouenit ex quadam conformitate rei ad ſuum finẽ. Ad quartum. ſ. de ordine earum dicendũ q duplex eſt ordo. ſ. generationis, & perfectionis, ordine quidem gñationis quo materia prior eſt forma, vt imperfectum perfecto. in vno & eodem modo fides præcedit ſpem, & ſpes charitatem ſm actus. nã habitus ſil̃ infunduntur, non. n. poteſt in aliquid motus appetitus tendere vel ſperando vel amãdo niſi qđ eſt apprehenſum ſenſu aut intellectu, per fidem aũ. apprehendit intellectus, ea quæ ſperat & amat. vnde oportet q ordine gñationis fides præcedat ſpem & charitatem. Sil̃r aũt ex hoc homo aliquid amat & apprehẽdit illud vt bonũ ſuum. per hoc aũt q homo ab aliquo ſperat ſe bonũ conſequi poſſe, reputat ipſum in quo ſpem hẽt quoddã bonũ ſuum, vñ ex hoc ipſo q homo ſperat de aliquo, procedit ad amãdũ ipſum, & ſic ordine gñationis ſm actus ſpes pręcedit charitatẽ. ordine vero perfectionis charitas præcedit & ſpem & fidem, eo q tam ſpes, quam fides per charitatem format & perfectionẽ virtutis acquirit. Sic. n charitas eſt mater omnium virtutũ & radix inquantum eſt omnium virtutum forma vt infra dicetur.

De cauſa virtutum. *Diſt.* IX.

CIrca nonum. ſ. de cauſa virtutum quæruntur quatuor. Primo vtrum virtutes ſint in nobis a natura. Secundo vtrum aliqua virtus cauſetur in nobis ex aſſuetudine operũ. Tertio vtrum aliquæ virtutes morales ſint in nobis per infuſionem. Quarto vtrum virtus quam acquirimus aſſuetudine operum ſit eiuſdem ſpeciei cum virtute infuſa. Ad primum. ſ. vtrum virtutes inſint nobis a natura. dicendum q circa formas corporales dixerunt aliqui q totaliter ſunt ab intrinſeco, ſicut ponentes latitationem formarum. Aliqui vero q totaliter ſint ab extrinſeco, ſicut ponentes formas corporales eſſe ab aliqua cauſa ſeparata. Aliqui vero q partim ſunt ab intrinſeco, & quantum. ſ. præexiſtunt in potentia, in materia, & partim ab extrinſeco inquãtum reducuntur ad actum per agens. Ita etiam circa ſciãs, & virtutes aliqui quidem poſuerunt eas totaliter eſſe ab intrinſeco, ita. ſ. q omnes virtutes, & ſcientiæ naturaliter præexiſtunt in anima, ſed per diſciplinam & exercitium impedimenta ſcientiæ & virtutis tollũtur, quæ adueniunt animæ ex corporis grauitate. ſicut cum ferrum clarificatur per limationem, & hæc fuit opinio Platonicorum. Alij vero dixerunt q ſunt totaliter ab extrinſeco. i. ex influentia intelligentiæ agentis, vt ponit Auicen. Alij vero dixerũt q ſecundum aptitudinem ſcientiæ & virtutes ſunt in nobis a natura, non autem ſecundum perfectionem, vt philoſophus dicit in 2. Ethi. & hoc verius eſt. Ad cuius manifeſtationẽ oportet conſiderare q aliquid dr̃ alicui homini naturale dupliciter vno modo ex natura ſpeciei. alio modo ex natura indiuidui. & qa vnũquodque habet ſpeciem ſecundum ſuam formam. indiuiduatur vero ſecundum materiam. forma vero hominis eſt anima rationalis. materia vero corpus. Ideo quod conuenit homini ſecũdum animã rõnalem eſt ei naturale ſecundum rõnem ſpeciei, id vero quod eſt ei naturale ſecundum determinatam corporis complexionem, eſt ei naturale ſcdm naturam indiuidui. qđ. n. eſt naturale homini ex parte corporis ſm ſpẽm quodammodo refert ad animã inquãtũ. ſ. tale corpus eſt tali animę pportionatũ: vtroque aũt modo virtus eſt homini naturalis ſm quãdã inchoationẽ. Scdm q̃dẽ naturã ſpeciei. inquãtũ. ſ. in rõne hominis naturaliter inſunt q̃dã principia naturaliter cognita tã ſcibiliũ q̃ agendorum, q̃ ſunt q̃dam ſeminalia intellectualium virtutum & moraliũ, & inquantum in voluntate ineſt q̃dam naturalis appetitus boni quod eſt ſecundum rationem. Scdm vero naturam indiuidui inquantũ ex corporis diſpoſitione aliqui ſunt diſpoſiti vel melius, vel peius ad quaſdam virtutes: prout. ſ. vires quędam ſenſitiuę actus ſunt quarũdam partium corporis, ex quarum diſpoſitione adiuuantur, vel impediũtur hmõi vires in ſuis actibus, & per conſequens vires rõnales quibus hmõi ſenſitiuę vires deſeruiũt, & ſm hoc vnus homo habet naturalẽ aptitudinẽ ad ſciam, alius ad fortitudinem, alius ad temperantiã, & his modis tã virtutes intellectuales, q̃ morales ſcdm quãdam aptitudinis inchoationem ſunt in nobis a natura: non aũt conſummatio earũ, quia natura determinat ad vnum, cõſummatio aũt hmõi virtutũ non eſt ſcdm vnum modum actionis, ſed diuerſimodè ſcdm diuerſas materias in quibus virtutes operant, & ſm diuerſas circũſtãtias. Sic igr̃ patet q virtutes in nobis ſunt a natura ſcdm aptitudinẽ & inchoationẽ, non ãt ſcdm pfectionem pter virtutes Theologicas, q̃ ſunt totaliter ab extrinſeco. Ad ſcdm. ſ. vtrum oẽs virtutes poſſint in nobis cauſari ex aſſuetudine operũ. dicendũ q ſicut ſupra dictũ eſt, virtus pficit hominẽ ad bonũ. cũ ãt rõ boni cõſiſtat in mõ ſpecie & ordine vt Aug dicit in lib. de natura boni, ſiue in numero pondere & menſura, vt dicitur Sap. 11. oportet q bonum hominis ſcdm aliquam regulam cõſideretur. Quæ quidem eſt duplex, vt ſupra dictũ eſt. ſ. ratio humana & lex diuina. & qa lex diuina ſuperior eſt regula, ideo ad plura ſe extendit. ita q quicquid regulatur ratione humana regulatur etiam lege diuina, qa non conuertitur. Virtus ergo hominis ordinata ad bonum quod modificatur ſcdm regulam rõnis humanæ, poteſt ex actibus humanis cauſari inquantum hmõi actus procedũt a rõne ſub cuius

potestate & regula tali bonum consistit. Virtus vero ordinans hominem ad bonum sm ꝙ modificatur per legem diuinam, & non per rõnem humanam, non põt causari per actus humanos, quorum principium est ratio, sed causatur solum in nobis per operationem diuinam, & ideo hmõi virtutem diffiniens Aug. posuit in diffinitione virtutis, quam Deus in nobis, sine nobis operatur. Ad tertium.s.vtrum virtutes morales sint in nobis per infusionem. Dicendum, ꝙ effectus oportet esse proportionatos suis causis,& principijs. Omnes aũt virtutes, tam intellectuales, q̃ morales, q ex nostris actibus acquiruntur, procedunt ex quibusdam naturalibus principijs in nobis præexistentibus, vt supra dictum est, loco quorum naturalium principiorum conferũtur nobis a Deo virtutes Theologicæ, quibus ordinamur ad finem supernaturalem, v. supra dictum est, vnde oportet, ꝙ his virtutibus Theologicis proportionaliter respondeant alij habitus diuinitus causati in nobis, qui sic se habeant ad virtutes Theologicas, sicut se habent virtutes intellectuales,& morales ad principia naturalia virtutum. Ad quartum.s.vtrum virtutes infusæ specie differant ab acquisitis. Dicendum, ꝙ habitus dupliciter distinguuntur specie. Vno modo sicut prædictum est sm speciales, & formales rõnes obiectorum. Obiectum aũt cuiuslibet virtutis est bonum consideratum in materia propria, sicut temperantiæ objectum est bonum delectabilium in concupiscentijs tactus, cuius quidem obiecti formalis ratio est a ratione, quæ instituit modum in his concupiscentijs, materiale est id quod est ex parte concupiscentiarum. Manifestum est autem, ꝙ alterius rõnis est modus impositus in hmõi concupiscentijs sm regulã rõnis humanæ, & sm regulam diuinam: puta in sumptione ciborum rõne humana modus instituitur, vt non noceat valetudini corporis, nec impediat rõnis actum: sm aũt regulam legis diuinæ requiritur ꝙ homo castiget corpus suum, & in seruitutem redigat per abstinentiam cibi,& potus, & aliorum hmõi, vnde manifestum est, ꝙ temperantia infusa, & acquisita differat specie, & eadem ratio est de alijs virtutibus. Alio modo habitus distinguuntur specie secundum ea ad quæ ordinantur, non enim est eadem species sanitas hominis,& equi propter diuersas naturas, ad quas ordinantur. Et eodem modo dicit Phil. in 3. Politicæ, ꝙ diuersæ sunt virtutes ciuium secundum ꝙ bene se habent ad diuersas politias, & per hunc ẽt modum differunt specie virtutes morales infusæ, per quas hoĩes bene se habent in ordine ad hoc ꝙ sint ciues sanctorum,& domestici Dei,& aliæ virtutes acquisitæ secundũ quas homo bene se hẽt in ordine ad res humanas.

De connexione virtutum. *Dist.* X.

CIrca decimum principale.s.de connexione virtutum quæruntur quinque. Primo vtrum virtutes morales sint ad inuicem connexæ. Secundo, vtrum virtutes morales possint esse sine charitate. Tertio vtrum charitas possit esse sine eis. Quarto vtrum fides,& spes possint esse sine charitate. Quinto vtrum charitas possit esse sine fide,& spe. Ad primum.s.vtrum virtutes sint ad inuicem connexæ. Dicendum, ꝙ virtus moralis põt accipi, vel perfecta, vel imperfecta. Imperfecta quidem moralis virtus, vt temperantia, vel fortitudo nihil est aliud quam aliqua inclinatio in nobis existens ad opus aliquod de genere bonorum faciendum, siue talis inclinatio sit in nobis a natura siue ex assuetudine, & hoc modo accipiẽdo virtutes morales non sunt cõnexæ. Videmus.n.aliquem ex naturali complexione, vel ex aliqua assuetudine promptum esse ad opera liberalitatis, qui tñ nõ est promptus ad opera castitatis. Perfecta aũt virtus moralis est habitus inclinans ad bonum opus bene agendum,& sic accipiendo virtutes morales, dicimus eas esse connexas, vt ferè ab oĩbus ponitur. Vnde Ambro. dicit super Lucam. Connexæ sibi sunt concathenatæq; virtutes, vt qui vnam hẽt plures habere videatur. Aug. ẽt dicit in 6. de Trinit. ꝙ virtutes quæ sunt in humano animo nullo modo separantur ab inuicem. Et Greg. dicit in 22. moraliũ, ꝙ vna virtus sine alijs aut oĩno nulla est aut imperfecta. Tullius dicit in 2. de Tusc. quæst. Si vnam virtutem confessus es te non hẽre, nullam necesse est te habiturum. Cuius ratio assignatur duplex, sm ꝙ diuersimodè aliquę virtutes Cardinales distinguunt. Vt.n. dictum est quidam distinguunt eas scdm quasdam gñales cõditiões virtutũ, vtpote ꝙ discretio pertineat ad prudentiam, rectitudo ad iustitiam, moderãtia ad temperantiam, firmitas animi ad fortitudinem, in quacunq; materia ista considerentur. Sed scdm hoc manifestè apparet ratio connexionis, non.n. firmitas hẽt laudem virtutis si sit sine moderatione, vel rectitudine aut discretione. Et eadem ratio est de alijs, & hanc rõnem cõnexionis assignat Greg. 22. mor. ꝙ virtutes si sunt disiunctæ non põt esse perfectæ scdm rõnem virtutis, quia nec prudentia vera est, quæ iusta, temperans, & fortis non est,& idẽ subdit de alijs virtutibus, & similem rõne assignat Aug. in 6. de Trin. Alij vero distinguunt prædictas virtutes scdm materias, & scdm hoc assignatur ratio cõnexionis ab Arist. in 6. Ethi. quia sicut supra dictum est, nulla virtus moralis põt sine prudẽtia haberi, eo ꝙ proprium virtutis moralis est facere electionem rectã cum sit habitus electiuus. Ad rectam aũt electionem non solum sufficit inclinatio in debitum finem, qđ est directè per habitum virtutis moralis, sed ẽt ꝙ aliquis directè eligat ea quæ sunt ad finem, qđ fit per prudentiam quæ est consiliatiua,& iudicatiua, & præceptiua eorum q̃ sunt ad finem. Silr ẽt prudentia non põt haberi nisi habeantur virtutes morales, cum prudentia sit recta ratio agibilium, quæ sicut ex principijs procedit ex finib. agibilium, ad quos aliquis rectè se hẽt per virtutes morales. Vnde sicut scientia speculatiua nõ põt haberi sine intellectu principiorum, ita nec prudentia sine virtutibus moralibus: ex quo manifestè sequitur virtutes morales esse connexas. Sciendum aũt, ꝙ virtutum moralium quędam perficiunt hominem scdm cõem statum, s. quantum ad ea q̃ cõiter in omni vita hominũ occurrunt agẽda, vnde oportet, ꝙ hõ simul exercitetur circa materias oĩum virtutum moralium: & si quidem circa oẽs exercitetur bene operando acquiret habitus oĩum virtutum moralium: si aũt exercitetur bñ operando circa vnam materiam non aũt circa aliã, puta bñ se habendo circa iras, non aũt circa concupiscentias, acquiret quidem aliquem habitũ ad refrenandũ iras: qui tñ non habebit rõnem virtutis pp defectum prudentiæ, q̃ circa concupiscentias corrumpitur, sicut ẽt naturales inclinationes non habent perfectam rõnem virtutis si prudentia desit. Quædam vero virtutes morales sunt quæ perficiunt hominem scdm aliquem eminentem statum, sicut magnificentia,& magnanimitas. Et quia exercitium circa materias harum virtutum non occurrit vnicuique cõiter, põt aliquis habere alias virtutes morales, sine hoc ꝙ habitus harum virtutum hẽat actu, loquendo de virtutib. acquisitis. Sed tñ acquisitis alijs virtutib. hẽt istas virtutes in potentia propinqua. Cum.n. aliquis per exercitiũ adeptus est liberalitatem circa mediocres donationes,& sumptus, si superueniat ei superabundantia pecuniarum, modico exercitio acquiret magnificentiæ habitum, sicut geometer modico studio acquirit scientiã alicuius conclusionis, quam nunq̃ considerauit. Illud aũt habere dicimur, qđ in prõptu est, vt habeamus, scdm illud philosophi in 2. Phisi. qđ parum deest, quasi nihil deesse vr. Item virtutes intellectuales sunt circa diuersas materias adinuicem non ordinatas, sicut patet in diuersis scientijs,& artibus, & ideo non inuenitur in eis connexio, quæ inuenitur in virtutibus moralibus existentibus circa passiones,& operationes, q̃ manifestè habẽt ordinem adinuicem. Nam oẽs passiones in quibusdam primis procedẽtes .s. amore,& odio ad quasdã alias terminant. s. delectationẽ,& tristitiam. Et silr oẽs operationes q̃ sunt virtutis moralis naturaliter hñt ordinem adinuicem, & ẽt ad passiones, & ideo tota materia moralium virtutum sub una rõne prudentiæ cadit. Habent tñ omnia intelligibilia ordinem ad prima principia. Et scdm hoc oẽs virtutes intellectuales dependent ab intellectu principiorum sicut prudentia a virtutibus moralibus, vt dictum est. Principia aũt vniuersalia quorum est intellectus principiorum, non dependent a conclusionibus, de quibus sunt reliquæ intellectuales virtutes, sicut morales dependent a prudẽtia, eo ꝙ appetitus mouet quodammodo rõnem, & ratio appetitum, vt supra dictum est. Ad scdm. s. vtrum virtutes morales possint esse sine charitate, dicendũ, ꝙ sicut supra dictum est, virtutes morales prout sunt operatiuæ boni in ordine ad finem, qui non excedit facultatem naturalem hominis, põt per opera humana acquiri,& sic acquisitę sine charitate esse possunt, sicut fuerunt in multis gentibus. Secũdum autem, ꝙ sunt operatiuæ boni in ordine ad vltimum finem supernaturalem, sic perfectè, & verè se habẽt ad rationem virtutis,& non possunt actibus humanis acquiri, sed a Deo infunduntur,& huiusmodi virtutes morales sine charitate esse nõ possunt. Dictum est enim quòd aliæ virtutes morales non possunt esse sine prudentia, prudentia autem non potest esse sine virtutibus moralibus, in quantum virtutes morales faciunt bene se habere ad quosdam fines, ex quibus procedit ratio prudẽtiæ. Ad rectam autem rationem prudentiæ multomagis requiritur, quòd homo bene se habeat circa vltimum finem, quod fit per charitatem, quàm circa alios fines, quod fit per virtutes morales. Sicut ratio recta in speculatiuis maximè indiget primo principio indemonstrabili, quod est, contradictoria non esse simul vera, vnde manifestum fit, quòd nec prudentia infusa potest esse sine charitate, nec aliæ virtutes morales consequenter, quæ sine prudentia esse non possunt. Patet igitur ex prædictis, ꝙ solæ virtutes infusæ sunt perfectæ, & solæ simpliciter dicendæ virtutes: quia bene ordinant hominem ad finem vltimum simpliciter. Aliæ vero virtutes scilicet acquisitæ sunt secundum aliquid virtutes, non autem simpliciter. Ordinant enim hominem bene respectu finis vltimi in aliquo genere, non autem respectu

vltimi finis simpliciter, vnde Ro. 14 super illud. Omne quod nō est ex fide peccatum est, dicit ibi glo. Augustini vbi deest agnitio veritatis, falsa est virtus etiam in bonis motibus. Ad tertium .s. vtrum charitas possit esse sine virtutibus moralibus, dicēdum ꝙ cūm charitate infunduntur oēs virtutes morales. Cuius ratio est, quia Deus non minus perfectè operatur in operibus gratiæ q̄ in operibus naturæ. Sicut aūt videmus in operib. naturæ ꝙ nō inuenitur principium aliquorum operum in aliqua re, quin inueniantur in ea q̄ sunt necessaria ad hmōi opera perficienda, sicut in aīalibus inueniuntur organa quibus perfici pñt opera, ad q̄ peragenda aīa hēt potētem. Manifestum est aūt ꝙ charitas in quātum ordinat hoīem ad finem vltimum est principium oium operum bonorum q̄ in finem vltimum ordinari pñt. Vñ oportet ꝙ cum charitate sīr infundantur oēs virtutes morales quib. homo perficit singula gña bonorum operum. Et sic patet, ꝙ virtutes morales infusæ non solum hñt cōnexionem pp prudentiam sed ēt pp charitatem, & ꝙ qui amittit charitatem per pctm̄ mortale, amittit oēs virtutes morales infusas. Ad quartum .s. vtrum fides, & spes possint esse sine charitate, dicendum ꝙ fides, & spes sicut & virtutes morales duplr̄ cōsiderari pñt. Vno modo scd̄m inchoationem quādam. Alio mō s̄m perfectum esse virtutis. Cū .n. virtus ordinetur ad bonum opus agendum, virtus quidē perfecta dicitur in hoc ꝙ pōt in opus perfectè bonū, qd̄ quidem est dum nō solū bonū est, qd̄ fit, sed ēt bene fit. Alioquin si bonū sit, qd̄ fit, non aūt bene fiat, non erit perfectè bonum. Vñ nec habitus, qui est talis operis principium habebit perfectè rōnem virtutis, sicut si aliquis operetur iusta, bonum quidem facit sed non erit opus perfectæ virtutis, nisi hoc bñ faciat .i. s̄m electionē rectam, qd̄ est per prudentiam, & iō iustitia sine prudentia non pr esse virtus perfecta. Sic igitur fides, & spes, sine charitate pñt quidē aliqualiter esse, perfectæ aūt virtutis rōnem sine charitate nō hñt. Cum .n. fidei opus sit credere Deo, credere aūt sit aliquē ꝓpria voluntate assentire, si non debito mō velit nō erit fidei opus perfectū, qd̄ aūt debito mō velit hoc est per charitatē q̄ perficit voluntatē. Oīs .n. rectus motus voluntatis ex recto amore ꝓcedit, vt Aug. dicit. 14 de ci. Dei. Sic igit̄ fides est, qd̄ sine charitate, sed non perfecta virtus, sicut temperantia, vel fortitudo, siue prudentia. Et sīr dicendū est de spe. Nā actus spei est expectare futurā beatitudinē a Deo, qui qdē actus perfectus est, si fiat ex meritis quæ quis hēt, qd̄ nō pōt esse sine charitate, si aūt hoc expectet ex meritis q̄ nondū hēt sed ꝓponit in futurū acquirere, erit actus imperfectus, & hoc pōt esse sine charitate, & iō fides, & spes, pñt esse sine charitate, propriè loquendo virtutes nō sunt, nā ad rōnem virtutis pertinet, vt non solū s̄m ipsam aliquid bonū operet̄, sed ēt bñ, vt dr̄ in 2. Ethi. Ad quintū .s. vtrū charitas possit haberi sine fide, & spe, dicendū ꝙ charitas non solū signat amorem Dei, sed ēē amicitiā quādā ad ipsum, q̄ quidem super amorem addit mutuam readamationem cum quadam mutua cōicatione, vt dr̄ in 8 Ethi. Et ꝙ hoc ad charitatem pertineat, patet per illud qd̄ dr̄ 1. Ioh. 4. Qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo, & 1. ad Corin. 1. dr̄. Fidelis Deus per quē vocati estis in societatē filij eius. Hæc aūt societas hoīs ad Deum est quædam familiaris conuersatio cum ipso: Inchoatur quidem hic in p̄senti per grām, perficietur aūt in futuro in gloria, quorum vtrumque fide, & spe tenetur, vnde sicut aliquis non posset cum aliquo amicitiam habere si discrederet, vel desperaret se posse habere aliquam societatem, vel familiarem conuersationem cum ipso, ita aliquis non potest habere amicitiam ad Deum quæ est charitas, nisi fidem habeat per quam credat huiusmodi societatem, & conuersationem hominis cum Deo, & speret se ad hanc societatem pertinere: & sic charitas sine fide, & spe nullo modo esse potest.

De æqualitate virtutum, Dist. XI.

Circa vndecimum .s. de æqualitate virtutum quæruntur sex. Primo vtrum virtus possit esse maior, vel minor. Secundo vtrum oēs virtutes in eodem existentes sint æquales. Tertio de comparatione virtutum moralium ad intellectuales. Quarto de comparatione virtutum moralium adinuicem. Quinto de comparatione virtutum intellectualium adinuicem. Sexto de comparatione virtutum Theologicarum adinuicem. Ad primum .s. vtrum virtus possit esse maior, vel minor, dicendum ꝙ cum quæritur vtrum vna virtus sit maior alia, dupliciter intelligi quæstio potest. Vno modo in virtutibus specie differentibus, & sic manifestum est, ꝙ vna virtus est alia maior, semper enim causa est potior suo effectu, & in effectibus tanto aliquid est potius, quanto est causæ propinquius. Manifestum est autem ex dictis, ꝙ causa & radix humani boni est ratio. Et ideo prudentia quæ perficit rationem præfertur in bonitate alijs virtutibus moralibus perficientibus vim appetitiuam in quantum participat ratione, & in his ēt tanto est vna altera melior, & maior, quanto magis ad rōnem accedit, vnde & iustitia quæ est in voluntate præfertur alijs virtutibus moralibus, & fortitudo quæ est in irascibili præfertur temperantiæ quæ est in concupiscibili. quæ minus participat ratione, vt patet in 7. Ethi. Alio modo potest intelligi in virtute eiusdem speciei. & sic secundum ea quæ supra dicta sunt cum de intentionibus habituum ageretur, virtus dupliciter potest dici maior & minor, vno modo secundum seipsam, alio modo ex parte participantis subiecti. Si igitur s̄m seipsam consideretur, magnitudo vel paruitas eius attenditur s̄m ea ad quæ se extendit: qñcunque aūt habet aliquā virtutem. Puta temperantiam habet ipsam quantum ad oīa ad quæ se temperantia extendit, quod de sciā ex arte non conuenit. Non enim qñcunque est Grammaticus scit oīa quæ ad Grammaticā pertinent. Et secundum hoc bene dixerunt stoici, vt Simplicius dicit in commento prædicamentorum, ꝙ virtus non recipit magis, & minus, sicut sciā vel ars, eo ꝙ iō virtutis cōsistit in maximo. Si vero consideretur virtus ex parte subiecti participātis, sic contingit virtutem esse maiorem vel minorem siue s̄m diuersa tpa in eodē siue in diuersis hoibus, quia ad attingendum medium virtutis, qd̄ est s̄m rōnem, vnus est melioris dispositionis, q̄ alius, vel pp maiorem assuetudinem, vel pp meliorē dispositionem naturæ, vel pp perspicacius iudicium rōnis. aut ēt pp maius gratię donū, qd̄ vnicuique donatur s̄m mensuram donationis Christi, vt dicitur ad Ephe. 4. Et in hoc deficiebant stoici æstimantes nullum esse virtuosum dicendum, nisi qui fuerit summè dispositus ad virtutem: non .n. exigitur ad rōnem virtutis, ꝙ attingat rectę rōnis mediū in indiuisibili sicut stoici putabant. sed sufficit prope mediū esse, vt dr̄ in 2. Ethi. Idem ēt indiuisibile signū vnus promptius attingit, q̄ alius, sicut ēt patet in sagittatoribus trahentibus ad certum signū. Ad s̄m .s. vtrū oēs virtutes in vno & eodem sint ęquales dicendum ꝙ quantitas virtutum sicut ex dictis patet, p̄t attendi dupliciter. Vno modo s̄m rōnem spei. & sic nō est dubiū ꝙ vna virtus hoīs est maior q̄ alia, sicut charitas fides, & spes. Alio modo pōt attendi s̄m participationem subiecti, prout .s. intendit̄ vel remittitur in subiecto. & s̄m hoc oēs virtutes vnius hominis sunt æquales, quadam æqualitate proportionis. inquantū .s. æqualiter crescunt in hoīe, sicut digiti manus sunt inęquales scd̄m quantitatem, sed sunt æquales scd̄ proportionem, cum proportionaliter augeant̄. huius aūt æqualitatis oportet eodem modo rōnem accipere sicut & connexionis. Æqualitas .n. est q̄dā cōnexio virtutū scd̄m quantitatē. Dictum est supra, ꝙ rō connexio virtutum pōt dupliciter assignari. Vno modo scd̄m intellectū eorum qui intelligunt p has quatuor virtutes quatuor gñales conditiones virtutum, quarum vna simul inuenit̄ cum alijs in qualibet materia. Et sīr virtus in quacūq; materia nō pōt ęqualis dici nisi habeat oēs istas æquales conditiones. Et hāc rōnē æqualitatis virtutum assignat Aug. in 6. de Trin. dicens. Si dixeris æquales esse istos fortitudine, sed illū patrare prudentia. sequit̄ ꝙ huius fortitudo vnius prudens sit ac per hoc nec fortitudine æquales sunt, qñ est illius fortitudo prudentior. atque ita de cęteris virtutibus inuenies, si omnes eadem cōsideratione percurras. Alio modo assignata est ratio connexionis virtutum scd̄m eos, qui intelligunt hmōi virtutes habere materias determinatas, & scd̄m hæc ratio connexionis virtutum moraliū accipit̄ ex parte prudentiæ, & ex parte charitatis quantum ad virtutes infusas, nō aūt ex parte inclinationis, quæ est ex parte subiecti, vt supra dictū est. Sic igī & rō æqualitatis virtutū potest accipi ex parte prudentiæ, quātum ad id qd̄ est formale in omnibus virtutibus moralibus, existente enim rōne æqualiter p̄fecta in vno & eodem, oportet ꝙ proportionaliter scd̄m rōnē rectā mediū constituat̄ in qualibet materia virtutum. Quantum vero ad id quod est materiale in virtutibus moralibus .s. inclinationem ipsam ad actum virtutis p̄t esse vnus homo magis promptus ad actum vnius virtutis, q̄ ad actū alterius, vel ex natura vel cōsuetudine, vel ēt ex dono gratiæ. Ad tertium .s. vtrum virtutes morales præemineant intellectualibus, dicendum ꝙ aliquid potest dici maius, vel minus dupliciter, vno modo simpliciter, alio modo secundum quid. nihil enim prohibet aliquid esse melius simpliciter vt philosophari, quam ditari. quod tamen non est melius secundum quid, idest necessitatem patienti. Simpliciter autem consideratur vnumquoque quando consideratur scd̄m propriam rationem suæ speciei. habet autem virtus speciem ex obiecto, vt ex dictis patet. Vnde simpliciter loquendo illa virtus nobilior est, quæ habet nobilius obiectū. Manifestum est autem ꝙ obiectū rationis est nobilius, quam obiectum appetitus. Ratio enim apprehendit aliquid in vniuersali. sed appetitus tendit in res, quæ habent esse particulare. vnde simpliciter loquendo virtutes intellectuales, quæ perficiunt rōnem, sunt nobiliores, quam morales, quæ perficiunt appetitum. Sed si consideretur virtus in ordine ad actum, sic virtus moralis, quæ perficit appetitū, cuius est mouere alias potētias ad actū, vt supra dictum est, nobilior est, & quia virtus dr̄ ex eo ꝙ est principium

alicuius actus cum sit perfectio potentiæ, sequitur etiam ꝙ ratio virtutis magis competat virtutibus moralibus q̄ virtutibus intellectualibus, quamuis virtutes intellectuales, sint nobiliores habitus simpliciter. Ad quartum. s. de comparatione virtutum moralium adinuicem, dicendum, ꝙ virtus aliqua secundum suam speciem potest dici maior, vel minor, vel simpliciter vel secundum quid. Simpliciter quidem dicitur virtus maior secundum ꝙ in ea maius bonum rationis relucet, vt supra dictum est, & secundum hoc iustitia inter omnes virtutes morales præcellit tanquã propinquior rationi, qđ patet ex subiecto, & ex obiecto. Ex subiecto quidem, quia est in voluntate, sicut in subiecto, voluntas autem est appetitus rõnis, vt ex dictis patet: ẽm aũt obiectũ, siue materiam, quia est circa operationes, quibus homo ordinatur nõ solum in seipso sed ẽt ad alterum, vnde iustitia est præclarissima virtutum, vt dr̃ in 5. Ethi. Inter alias aũt virtutes morales q̄ sunt circa passiones tanto in vnaquaque magis relucet rõnis bonum, quanto circa maiora appetitus motus subditur rõni. Maximum aũt in his quæ ad hominem pertinent est vita, a qua omnia alia dependent. Et ideo fortitudo q̄ appetitiuum motum subdit rõni in his q̄ ad mortem & vitam pertinent, primum locum tenet inter virtutes morales quæ sunt circa passiones, tñ ordinatur infra iustitiam. Vnde Philosophus dicit in primo rethoric. ꝙ necesse est maximas esse virtutes, q̄ sunt alijs honoratissimæ. Siquidem est virtus potentia benefactiua pp̄ hoc fortes, & iustos maximè honorant, hæc quidem. n. in bello. s. fortitudo, hæc aũt. s. iustitia in bello, & in pace vtilis est. Post fortitudinem aũt ordinatur temperantia, q̄ subijcit rõni appetitum circa ea, quę immediatè ordinantur ad vitam, vel in eodem ẽm numerum, vel in eodem ẽm speciem . s. in cibis, & venereis, & sic istæ tres virtutes sil' cum prudentia dñr esse principales ẽt dignitate. Scđm quid aũt dr̃ aliqua virtus esse maior ẽm ꝙ adminiculum, vel ornamentum præbet principali virtuti, sicut substantia est similiter dignior accidente, aliqđ tñ accidens est ẽm quid dignius substantia, in quantum perficit subiectum in aliquo esse accidentali. Ad quintum. s. de comparatione virtutum intellectualium adinuicem, dicendum ꝙ sicut dictum est magnitudo virtutis scđm suam speciem consideratur ex obiecto. Obiectum autem sapientiæ præcellit inter obiecta oĩum virtutum intellectualium. Considerat. n. causam altissimam quæ Deus est, vt dr̃ in principio Metha. & quia per causam indicatur de effectu, & per causam superiorem de causis inferioribus. Inde est, ꝙ sapientia hẽt iudicium de oĩbus alijs virtutibus intellectualibus, & eius est ordinare oẽs, & ipsa est quasi architeconica respectu omnium. Ad sextum. s. de comparatione virtutum Theologicarum, dicendum ꝙ sicut dictum est magnitudo virtutis scđm suam speciem consideratur ex obiecto. Cum aũt tres virtutes Theologicę respiciant Deum sicut proprium obiectum, non põt vna earum dici maior altera, ex eo ꝙ sit circa maius obiectum, sed quia vna se hẽt ppinquius ad obiectum q̄ alia, & hoc modo charitas est maior alijs. Nam aliæ important in sui ratione quandam distantiam ex obiecto, est enim fides de non visis. spes autem de non habitis, sed amor charitatis est, de eo quod iam habetur, est enim amatum quodammodo in amante, & ẽt amans per affectum trahitur ad vnionem amati, ppter quod dr̃. 1. Ioh. 4. Qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo.

De medio virtutum. *Dist.* XII.

Circa duodecimum principale. s. de medio virtutum quæruntur quatuor. Primo vtrũ virtutes sint in medio. Secũdo vtrum medium virtutis, sit medium rei, vel rationis. Tertio vtrũ virtutes intellectuales consistant in medio. Quarto vtrũ virtutes Theologicæ consistant in medio. Ad primum. s. vtrum virtus moralis consistat in medio, dicendum ꝙ sicut ex supra dictis patet, virtus de sui ratione ordinat hoĩem ad bonum, moralis aũt virtus propriè est perfectiua appetitiuę partis aĩæ circa aliquam determinatam materiam. Mensura aũt & regula appetitiuus motus circa appetibilia est ipsa ratio, bonum autem cuiuslibet mensurati & regulati consistit in hoc ꝙ conformetur suæ regulæ, sicut bonũ in artificiatis est, vt consequatur regulã artis, malum aũt per consequens in hmõi est per hoc ꝙ aliquid discordat a sua regula, vel mensura. Qđ quidem contingit, vel per hoc ꝙ superexcedit mensuram, vel per hoc ꝙ deficit ab ea, sicut manifestè apparet in oĩbus mensuratis, & regulatis, & ideo patet, ꝙ bonum virtutis moralis consistit in adæquatione ad mensuram rationis. Manifestum est aũt ꝙ inter excessum & defectum medium est æqualitas siue conformitas, vnde manifestè apparet, ꝙ moralis virtus in medio consistit. Ad scđm. s. vtrum medium virtutis moralis, sit medium rei, vel rationis, dicendum ꝙ medium rõnis dupliciter põt intelligi. Vno modo scđm ꝙ medium in ipso actu rõnis existit quasi ipse actus rõnis ad medium reducatur, & sic virtus moralis non perficit actum rõnis, sed actum virtutis appetitiuę, & isto modo medium virtutis moralis non est medium rõnis Alio modo põt dici medium rationis, id qđ a rõne ponitur in aliqua materia, & sic omne medium virtutis moralis est medium rõnis, quia sicut dictum est virtus moralis consistere dr̃ in medio per cõformitatem ad rõnem rectam. Sed qñq; contingit, ꝙ medium rõnis est ẽt medium rei, & tunc oportet, ꝙ virtutis moralis medium sit mediũ rei, sicut est in iustitia. Qñq; aũt medium rõnis non est medium rei, sed accipitur per cõparationem ad nos, & sic est medium in oĩbus alijs virtutibus moralibus. Cuius ratio est, quia iustitia est circa operationes quæ consistunt in rebus exteriorib. in quibus rectum institui dẽt simpliciter, & scđm se, vt supra dictum est. Et ideo medium rõnis in iustitia est idem cum medio rei, in quantũ. s. iustitia dat vnicuiq; qđ dẽt, & non plus nec minus. Aliæ vero virtutes morales consistunt circa passiones interiores in quibus non põt rectum constitui eodem modo, pp̄ hoc ꝙ homines diuersimode se habent ad passiones, & ideo oportet, ꝙ rectitudo rõnis in passionibus instituatur per respectum ad nos, qui afficimur ẽm passiones. Ad tertium. s. vtrum virtutes intellectuales consistant in medio, dicendum, ꝙ bonum alicuius rei consistit in medio. ẽm ꝙ conformatur regulæ, vel mensuræ, quam contingit transcendere, & ab ea deficere, vt dictum est: virtus aũt intellectualis ordinatur ad bonum sicut & moralis, vt supra dictum est. Vnde ẽm ꝙ bonũ virtutis intellectualis se hẽt ad mensuram, sic se hẽt ad rõnem medij, bonum aũt virtutis intellectualis est verum, speculatiuę quidem virtutis verum absolutè, vt in 6. Ethi. dicitur, practicæ aũt virtutis verum ẽm conformitatem ad appetitum rectum. Verum aũt intellectus nr̃i absolutè consideratum est sicut mensuratum a re. Res. n. est mensura intellectus nr̃i, vt dr̃ in 9. Metha. Ex eo . n. ꝙ res est, vel non est, est veritas. & in opinione, & in oratione. Sic igitur bonum virtutis intellectualis speculatiuæ consistit in quodam medio per conformitatem ad ipsam rem, scđm ꝙ dicit esse, qđ est, vel non esse, qđ non est, in quo rõ veri consistit. Excessus aũt est scđm affectionem falsam, per quam dr̃ esse, qđ nõ est, defectus aũt accipit' scđm negationẽ falsam, per quã dr̃ non esse, qđ est. verum aũt virtutis intellectualis practicæ cõparatũ quidẽ ad rem hẽt rõnem mensurati, & sic eodem mõ accipit' mediũ p conformitatẽ ad rẽ in virtutib. intellectualib. practicis, sicut & in speculatiuis, sed respectu appetitus hẽt rõnem regulæ, & mensuræ: vñ idem mediũ, qđ est virtutis moralis ẽt est ipsius prudentię . s. rectitudo rõnis: sed prudentiæ quidem est istud medium, vt regulantis, & mensurantis, virtutis aũt moralis, vt mensuratæ, & regulatæ, & similiter excessus, & defectus accipitur diuersimodè vtrobiq;. Ad quartũ. s. vtrum virtutes Theologicæ consistant in medio, dicendũ ꝙ sicut dictũ est, mediũ virtutis accipitur p conformitatẽ ad suã regulã, vel naturã, scđm ꝙ contingit ipsam trãscẽdere, vel ab ea deficere. Virtutis aũt Theologicæ dupliciter pt accipi mensura, vna quidẽ scđm ipsam rõnem virtutis, & sic mẽsura, & regula virtutis Theologicæ est ipse Deus. Fides. n. nr̃a regulat' scđm veritatẽ diuinã, charitas aũt scđm bonitatẽ eius, spes aũt scđm magnitudinẽ oĩpotentiæ, & pietatis eius, & ista est mẽsura excellens oẽm humanã facultatẽ. Vñ nunquam põt hõ tñ diligere Deũ q̄tum dẽt diligi, nec tñ credere aut sperare in ipsũ q̄tum dẽt, vñ multominus põt ibi esse excessus, & sic bonũ talis virtutis non consistit in medio, sed tanto est melius quanto magis accedit' ad summũ. Alia vero regula virtutis Theologicæ est, ex parte nr̃a, quia etsi nõ possimus in Deũ ferri q̄tum debemus, debemus tñ ferri in ipsum credendo sperando, & amando scđm mensuram nr̃æ conditionis. Vnde per accidens potest in virtute Theologica considerari medium, & extrema ex parte nostra.

De virtutum duratione. *Dist.* XIII.

Circa decimumtertium principale, scilicet de duratione virtutum post hanc vitam quæruntur sex. Primo vtrum virtutes morales maneant post hanc vitam. Secundo vtrum virtutes intellectuales. Tertio vtrum fides. Quarto vtrum maneat spes. Quinto vtrum aliquid fidei, vel spei maneat. Sexto vtrum maneat charitas. Ad primum scilicet vtrum virtutes morales maximè maneant post hanc vitam, dicendum ꝙ sicut August. dicit in 14. de Trinita. Tullius posuit post hanc vitam quatuor virtutes Cardinales non esse, sed in alia vita homines esse beatos sola cognitione naturę, in qua nihil est melius aut amabilius vt Aug. ibidem dicit, ea natura qua creauit Deus oẽs naturas. Ipse aũt determinat postea huiusmodi quatuor virtutes in futura vita existere, tñ alio modo. Ad cuius euidentiam sciendum est, ꝙ in huiusmodi virtutib. aliquid est formale, & aliquid quasi materiale. Materiale quidem est in his virtutibus inclinatio quædam partis appetitiuę ad passiones, vel operationes secundum aliquem modum, sed quia iste modus determinatur a rõne, ideo formale in omnibus virtutibus est ipse ordo rationis. Sic igitur dicendum ꝙ hmõi virtutes morales in futura vita non manent, quantum ad id quod est materiale in eis. non enim habebunt in

futura

futura vita locum concupiscentiæ, & delectationes ciborum, & venereorum. neque etiam timores, & audaciç circa pericula mortis, neque etiam distributiones, & communicationes rerum quæ conueniunt in vsum præsentis vitę, sed quantum ad id quod est formale remanebũt in beatis perfectissimè post hanc vitam, inquantum ratio vniuscuiusque rectissima erit circa ea quæ ad ipsum pertinent secundum statum illum, & vis appetitiua omnino mouebitur secundum ordinem rationis in his, quæ ad statum illum pertinent. Vnde Aug. ibidem dicit, quòd prudentia ibi erit sine vllo periculo erroris, fortitudo sine molestia tolerandorum malorum, temperantia sine repugnatione libidinum, vt prudentiæ sit nullum bonum Deo præponere vel æquare. fortitudinis ei firmissimè cohærere, temperantiæ nullo defectu noxio delectari. De iustitia vero manifestius est quem actum ibi habebit scilicet esse subditum Deo, quia etiam in hac vita ad iustitiã pertinet esse subditum superiori. Ad secũdum scilicet vtrum virtutes intellectuales maneant, dicendum quod quidam posuerunt quod species, intelligibiles non permanent in intellectu possibili nisi quamdiu actu intelligit, nec est aliqua conseruatio specierum cessante consideratione actuali, nisi in viribus sensitiuis, qui sunt actus corporalium organorum. s. in imaginatiua & memoratiua. hmõi aũt vires corrumpuntur corrupto corpore. Et ideo ſm hoc scia nullo modo post hanc vitam remanebit corrupto corpore, neque aliqua alia intellectualis virtus. Secundũ hoc opinio est contra sententiam Aristotelis, qui in tertio de aĩa dicit, ꝙ intellectus possibilis est in actu cum fit singula sicut sciẽs cum sit in potentia ad considerandum in actu, est etiam circa rationem, quia species intelligibiles recipiuntur & in intellectu possibili immobiliter secundum modum recipiẽtis. Vnde & intellectus possibilis dicitur locus specierum quasi species intelligibiles conseruans sed fantasma, ad quæ aspiciendo homo intelligit in hac vita applicãdo ad ipsas species intelligibiles corrumpuntur corpore corrupto. vnde & ipsa fantasmata quæ sunt quasi materialia in virtutibus intellectualibus virtutes intellectuales destruuntur destructo corpore, ſm quantum ad species intelligibiles, q̃ sunt in intellectu possibili virtutes intellectuales manent. spẽs ãt se hñt in virtutibus intellectualibus, sicut formalitates, vñ intellectuales virtutes manẽt post hãc vitam q̃tum ad id qđ est formale eis. non ãt ad id qđ est materiale. sicut & de moralibus dictum est. Ad tertium. s. vtrum fides maneat, dicendũ ꝙ oppositio est per se & propria cã ꝙ vnum excludatur ab alio inquantum. s. in oĩbus oppositis includitur oppositio affirmationis & negationis. Inuenitur aũt in quibusdam oppositio sedm contrarias formas. sicut in coloribus albũ & nigrum. In quibusdam aut sedm perfectum & imperfectum. vnde in alterationibus magis, & minus accipiuntur vt contraria. cum de minus calido fit magis calidũ, vt dicitur in 5. Phisi. & quia perfectum & imperfectum opponuntur, impossibile est ꝙ simul. ſm idem sit perfectum & imperfectio. Est aũt considerandum ꝙ imperfectio q̃dem q̃nque est de rõne rei, & ptinet ad speciẽ ipsius, sicut defectus rõnis pertinet ad rõnẽ speciei equi vel bouis, & quia vnũ & idem numero manens non p̃t transferri de vna specie in aliã. Inde est ꝙ tali perfectione sublata tollit̃ spẽs rei, sicut iam non esset bos, vel equus ſm esse rõnalis, q̃nque vero imperfectio nõ pertinet ad rõnem speciei, ſm accidit indiuiduo ſm aliquid aliud. Sicut alicui hoi q̃nque accidit defectus rõnis inquantũ impedit̃ in eo rõnis vsus, pp somnũ vel ebrietatẽ. vel aliq̃d hmõi. Patet ãt ꝙ tali imperfectione remota, nihilominus substãtia rei manet. Manifestũ est ãt ꝙ imperfectio cognitionis est de rõne fidei. ponit̃. n. in eius diffinitione. fides. n. est substãtia rerũ sperandarũ, argumentum non apparentium. vt dr̃ ad Heb. 11. Et Augu. dicit. quid est fides, nisi credere qđ nõ vides? Quod aũt cognitio sit sine visione & apparitione, hoc ad imperfectionẽ cogitationis pertinet, & sic imperfectio cognitionis est de rõne fidei. Vñ manifestũ est ꝙ fides nõ posset esse pfecta cognitione eadẽ numero manẽs. Sedm vlterius cõsiderandũ est vtrũ possit simul esse cũ cognitione pfecta, nihil. n. ꝓhibet aliq̃ cognitionẽ impfectã simul esse aliqñ cũ cognitõe pfecta. Est igĩ considerãdũ ꝙ cognitio p̃t esse impfecta tripliciter. vno mõ ex parte obiecti cognoscibilis, alio mõ ex pte medij, tertio mõ ex pte subiecti. Ex pte q̃dẽ obiecti cognoscibilis differũt ſm pfectũ & impfectũ cognitio matutina, & vespertina in Angelis. nã cognõ matutina est de reb. sedm ꝙ hñt eẽ I verbo, cognõ ãt vespertina ẽ de eis sedm ꝙ hñt esse in ꝓpria natura, ꝙ est Ipfectũ respectu primi esse. Ex pte vero medij differũt sedm pfectũ & impfectũ, cognõ q̃ de aliqua cõclone p mediũ demõstratiuũ & p mediũ ꝓbabile. Ex pte vero subiecti differũt sedm pfectũ & imperfectũ opinio fides, & scia. nã de rõne opinionis est, ꝙ accipiat̃ vnũ cũ formidine alterius oppositi, vñ nõ hẽt firmã inhæsionẽ. De rõne vero sciæ est, ꝙ habeat firmam inhæsionem cum visione intellectiua. habet. n. certitudinem procedentẽ ex intellectu principiorum: fides enim medio modo se habet: excedit enim opinionem in hoc, ꝙ habet firmam inhæsionem: deficit vero a scientia in hoc, ꝙ non habet visionem. Manifestum est autem, ꝙ perfectum & imperfectum non possunt simul esse secundum idem: sed ea, quæ differunt secundum perfectum & imperfectum, secundum aliquid idem possunt simul esse in aliquo alio eodem. Sic igit̃ cognitio perfecta & imperfecta ex parte obiecti nullo modo potest esse de eodem obiecto, possunt tñ conuenire in eodẽ medio & in eodem subiecto Nihil enim prohibet, ꝙ vnus homo simul & semel per vnum & idem medium habeat cognitionem de duobus, quorum vnum est perfectum, & aliud imperfectum, sicut de sanitate & ęgritudine. & bono, & malo. Siũr etiã impossibile est, ꝙ cognitio perfecta & imperfecta ex parte medij conueniãt in vno medio: sed nihil prohibet, qn conueniãt in vno obiecto, & in vno subiecto. Põt enim vnus homo cognoscere eandem conclusionem per mediũ probabile, & demonstratiuum: & similiter impossibile est, ꝙ cognitio pfecta & imperfecta ex parte subiecti sint simul in eodem subiecto. Fides autẽ in sui ratione habet imperfectionem, quæ est ex parte subiecti, vt s. credens non videat id quod credit: beatitudo autem de sui ratione habet perfectionem ex parte subiecti, vt s. beatus videat id quo beatificatur, vt supra habitum est. Vnde manifestum est, ꝙ impossibile est, ꝙ fides maneat simul cũ beatitudine in eodem subiecto. Ad quartum. s. vtrum spes maneat. Dicendũ, ꝙ sicut dictum est, id quod de sui ratione importat imperfectionẽ subiecti, non potest simul stare cũ subiectu opposita perfectione perfecto, sicut patet, ꝙ motus in sui ratione importat imperfectionem subiecti. Est enim actus existentis in potentia inquãtum hmõi: vnde qñ illa potentia reducit̃ ad actum, iã cessat motus: nõ enim adhuc albatur, postq̃ iã aliquid factum est album: spes aũt importat motum quendã in id, quod non hr̃, vt patet ex his, q̃ supra de passione spei diximus: & ideo qñ habebit̃ id qđ sperat̃. s. diuina fruitio iã spes esse nõ poterit. Ad quintũ. s. vtrum aliquid fidei, vel spei maneat. Dicendum, ꝙ quidã dixerunt, ꝙ spes totaliter tollitur, fides autem partim tollitur. s. quantum ad ęnigma, & partim manet. s. quantum ad subiectum cognitionis. Quod quidem si sic intelligat̃, ꝙ maneat non idem numero, sed idem gñe, verissimè dictum est: fides enim cum visione patriæ conuenit in gñe, quod est cognitio: spes autem non conuenit cũ beatitudine in gñe: comparatur enim spes ad beatitudinis fruitionem, sicut motus ad quietem in termino. Si autem intelligat̃, ꝙ eadẽ numero cognitio, quæ est subiecti, maneat in patria, hoc est omnino impossibile: non enim remota drĩa alicuius speciei, remanet substãtia generis eadem numero, sicut remota drĩa constitutiua albedinis, nõ remanet eadem substantia coloris numero, vt si idem numero color sit, q̃nque albedo, q̃nque vero nigredo, non enim comparatur genus ad drĩam, sicut materia ad formã, vt remaneat substãtia generis eadem numero drĩa remota, sicut remanet eadem numero substantia materiæ remota forma: genus enim, & drĩa non sunt partes speciei, alioquin non prædicarentur de specie: sed sicut species significat totum, idest compositum ex forma, materia in rebus materialibus, ita drĩa significat totum & similiter genus, sed genus denominat totum ab eo, quod est sicut materia: drĩa vero ab eo quod est sicut forma: species vero ab vtroque, sicut in homine natura sensitiua materialiter se habet ad intellectiuam. Animal autem dr̃, quod habet naturã sensitiuam, rationale quod habet intellectiuam: homo vero quod habet vtrũque, & sic idem totum signat̃ per hæc tria, sed non ab eodem. Vnde patet, ꝙ cum drĩa non sit nisi designatiua generis, remota drĩa non potest substantia generis eadẽ remanere. Nõ enim remanet eadẽ animalitas, si sit alia anima constituens animal: vnde non potest esse, ꝙ eadẽ numero cognitio, quæ prius fuit ęnigmatica, postea fiat visio aperta. Et sic patet, ꝙ nihil idem numero, vel specie, quod est in fide, remanet in patria, sed solum idem genere. Ad sextum. s. vtrum charitas maneat. Dicendum (quòd sicut supra dictum est) quando imperfectio alicuius rei non est de ratione speciei ipsius, nihil prohibet idem numero, quod prius fuit imperfectum, postea perfectum esse, sicut homo per augmentum perficitur, & albedo per intensionem. Charitas autem est amor, de cuius ratione non est aliqua imperfectio: potest enim esse habiti, vel non habiti, & visi & non visi: vnde charitas non euacuatur per gloriæ perfectionem, sed eadem numero manet.

Post considerationem habitã de virtutibus in generali dicendũ est de eisdem in speciali. Et primo de theologicis. Secundo de moralibus. In prosequendo aũt de virtutibus theologicis. Primo dicendũ erit de fide. Secundo de spe. Tertio de charitate. De fide vero consideranda sunt quinque. Primo de eius obiecto. Secundo de eius actu. Tertio de ipso fidei habitu. Quarto de eius subiecto. Quinto de eius effectu.

De obiecto fidei. *Dist.* XIIII.

CIrca primũ consideranda occurrũt sexdecim. Primo, vtrum obiectũ fidei sit prima veritas. Secũdo, vtrũ obiectũ fidei sit verũ cõplexũ, vel incõplexũ. Tertio, vtrũ obiecto fidei possit subesse falsum. Quarto, vtrũ obiectũ fidei possit esse aliqd visum. Quinto, vtrum aliquid scitum. Sexto, vtrum aliquid opinatum. Septimo, vtrũ credibilia debeant distingui per certos articulos. Octauo, quot sunt articuli, & quo distinguantur. Nono, vtrum in Symbolo Apostolorũ sufficienter contineant oia, q̃ necessariũ est credere ad salutem. Decimo de comparatione Symboli Apostolorum ad alia duo symbola. Vndecimo, cuius sit cõdere symbolum fidei. Duodecimo, vtrum ante Christi Aduentum fuerit necessariũ ad salutem credere mediatorẽ. Tertiodecimo, vtrum omnibus, qui secuti sunt Aduentum Christi fuerit necessarium ad salutem explicite credere oẽs articulos fidei. Quartodecimo, vtrum eadem fides sit eorum, qui fuerũt ante Aduentũ Christi, & eorum, qui secuti sunt. Quintodecimo, vtrum fides creuerit quantum ad numerum credendorum. Sextodecimo, vtrũ certius credat per fidem modernorum, q̃ per fidem eorum, qui Aduentũ Christi pcesserunt. Ad primum .s. vtrum obiectum fidei sit veritas prima: dicendum, q de obiecto fidei contingit loqui dupliciter, aut de eius obiecto materiali, quod est creditũ, aut de formali, quod est ratio credendi. Primo modo obiectum fidei non tm̃ est verum increatum, sed etiã creatũ. Sic enim esse plura obiecta respectu vnius habitus nõ est inconueniens, nec plures habitus esse respectu eiusdem obiecti. Idem enim potest esse creditũ per credulitatem acquisitam, & per fidem infusam, nec mirũ. Videmus enim scitũ posse esse obiectum materiale diuersorũ habituũ scientiæ. Verbi gratia, per habitum scientiæ naturalis scit homo terram esse rotundã, & hoc idem scit alius per habitum scientię metaphysicę: formalia tm̃ obiecta, q̃ sunt rõnes sciendi, hoc est ipsa media, per q̃ probat pdicta conclusio sunt specie dr̃ia. Si aũt loquamur de formali obiecto fidei: sic dico, q est tm̃ verum increatũ, quia tale est ratio credendi, cui innitit fidelis in assentiẽdo vero credito: ista aũt ratio est tm̃ prima veritas. Quicqd enim per fidem credimus, ideo credimus, quia credimus, q prima veritas hoc reuelauit: nec põt dici, q tale obiectum sit obiectũ acqsitæ credulitatis. Ad secundũ .s. vtrũ obiectum fidei sit verum cõplexum, vel incomplexũ. Dicendũ, q cognita sunt in cognoscẽte ẽm modũ cognoscentis. Modus aũt pprius intellectus humani est, vt in cõponendo & diuidendo veritatem cognoscat. Et ideo ea, q̃ sunt ẽm se simplicia intellectus humanus cognoscit p quãdã cõplexionem, sicut intellectus diuinus econuerso incõpletè cognoscit ea, q̃ sunt secũdũ se complexa. Sic igit obiectum fidei dupliciter cõsiderari põt; vno modo ex parte ipsius rei creditæ, & sic obiectũ fidei est aliquid incõplexũ .s. res ipsa, de qua fides hr̃; alio modo ex parte credentis, & ẽm hoc obiectum fidei est aliqd cõplexum per modũ enunciabilis, & ideo vtrunque verè opinatum fuit apud antiquos, & ẽm aliquid vtrunque est verum. Ad tertiũ .s. vtrum obiecto fidei possit subesse falsum. Dicendum, q fidei nõ potest subesse falsum. Fides enim nõ potest intellectum determinare ad credendũ aliqd, qd nõ sit cõsonũ formali rationi sui obiecti, quia illi rõni innitit fides in credendo quicquid credit: ista aũt ratio (vt superius ostẽsum est) prima veritas est, cui non põt concordare nisi verum. Vnde etsi fidelis possit credere aliquid falsum, hoc nõ est inquantũ fidelis, qa hoc non potest p fidem, sed per opinionẽ, vel suspitionem, quã ipse vel alia creatura sibi formauit. Apparet aũt multipliciter nostræ fidei veritas. Primo. n. ratio bene disposita fidem nostrã esse verã fidem ostendit Phil. nãq; per naturales rationes ad cognitionẽ Dei venerunt tripliciter. Primo per operationem causæ ad effectus. Secundo p collationẽ sectarũ & discussionẽ fidei. Tertio p virtutis sensum. Primo per cõparationem, quia cõparantes cognouerunt causam meliorem esse effectu suo, & q si cũ illa esset ab alia, melior semper esset illa, a qua alia erat, & sic esset pcedere in infinitum, vel retrocedere, vt & idem esset causa alicuius, & causatum ab eo, qđ erat impossibile, vel erat deuenire vsq; ad aliquã causam, a qua causarent alia, & vltra quã non esset pgredi, & q̃ a nullo causaret, sed esset summa & sine principio, nõ creata a se, vel ab alio, & illa esset optima. Considerantes enim rerum immensitatem iudicauerunt eã potissimã, considerãtes rerũ ordinem & pulchritudinem cognouerunt horum opificem, & causam sapientissimã a rerum bonitate & vtilitate, indicauerunt horum causam supremã optimã. Et sic summã causam, aut principium iudicauerunt summã potentiã, sapientiã, & bonitatem, qa nos Deum dicimus Trinitatem & Vnitatem, Patrem & Filium & Spiritumsanctũ, ponentes Deum illud, quo maius excogitari non potest. Sap. 13. A specie enim magnitudine & creaturę cognoscibiliter poterat eorum creator videri. Aug. Da mihi q faciat alium cęlũ & terrã: & dicã, quia est Deus. Rom. 1. Inuisibilia Dei, &c. Et post. Qui cum Deum cognouissent, non &c. Multi etiã Gentiles, siue per naturalem rationem, siue per reuelationem de eis, q̃ pertinẽt ad fidem nostrã & dixerunt & scripserunt, vt post dicemus. Secundo ratio pbat & approbat fidem nostrã per collationem ad alias sectas, qñ videt scripta positiones & assertiones earum. Multa enim Saraceni conferentes euangelia cũ Alchorano, legem Mahumeti irrisibilem contemptibilem naturali ratione iudicantes ad Deum conuersi sunt: sapientiores ẽt eorum, cum in secreto a nris conferẽt cum eis, nostrã fidem iudicant meliorem, & in secreto fatent, sed in aperto non audent pp mortis timorem, quã incurrunt deprehensi, vel pp amorem voluptatum, in quibus sunt enutriti, sicut auditum est ab illis fratribus, qui fuerunt inter illos, & multi in secreto baptismum recipiebant. In historia trãsmarina legit, q senex de monte Dñs accessinorum, cum esset sapiens, & multa videret in Alchorano, siue in lege Mahumeti inhonesta & irrationabilia, recipiens similiter legem Iudæorum non approbauit, recipiens autem euangelia & conferens de fide Christi, nihil videns secundum eam fieri nisi dignum & honestum contulit cum suis maioribus ostendens eis, quo lex eorum esset carnalis & inhonesta, & ipsi decepti legẽ Mahumeti reprobauerunt, & nostrã approbauerunt. Qui cõi consilio misit ad Patriarcham Latinum, & Regem Hierosolimorum rogans, q mitteret eis viros & sacerdotes peritos, qui eos in fide nostra instruerent, quã volebant suscipere iudicantes eã oibus meliorem. Cum aũt Rex pdictus & Patriarcha nuncios eorum honorificè suscepissent, & plurima munera eis dedissent, & promisissent eis mittere quæ mandauerant. Cum nuncij dicti redirent, quidam filij diaboli eos secuti spoliauerunt & occiderunt, vnde indignati dicti acestiui dixerunt non esse credendũ de cætero proditoribus Latinis. Item quidã fuit permagnus Princeps in Aluernia dictus Marchesius de monte Ferrando acutissimi ingenij naturalis, & antiquissimæ ętatis, qui cum crederet bene sex viginti annorũ, & multa fecisset dictamina de Regibus & Principibus & statibus diuersorum hoium sui tpis, pene per 50. annos posuerat curã & diligentiã cõgregare libros oium sectarum quascunque audiebat esse per vniuersum orbem cum multo sumptu, quos diligenter legebat & legi sibi faciebat, cum autem esset infirmus infirmitate, qua mortuus est, fratres quidã visitauerunt eũ, q hoc dixerunt, eo autem inter alia, q̃ dixerunt ei, hoc auribus eius ingessissent, q timor habitus est de eo, ne esset hæreticus pp libros eorum, quos audiuerant eum & audisse & legisse, & affinitate quam habebat terra sua cum terra Albigensium. Respõdit, verum est curiosus fui per 40. annos cũ multis sumptibus libros sectarum oĩum colligere, & legere, & studere in eis, quia videbã, q cum plus ibi aspicerẽ, plus in fide catholica roborabar, & plus hæreses abominabar, videns fallaciã traditionis eorum, & in signum huius vilipensionis quã habebam ad alias sectas a fide feci fieri scrinium ligneum, quod feci poni sub pedibus meis, qñ sedebam in sede camerę meæ priuatæ, quasi nõ possem ipsas sectas magis vilipendere nisi pedibus meis subessent, qñ sedeo, vile naturæ officium expleturus, euangelia autem Dñi mei multo honore seruaui. Ideo autem legi libros diuersarum sectarum, quia terræ meæ affines sunt hæretici Albigenses, vt mihi ab eorũ versutiis scirem cauere, & eos si mecum de suis loquerent erroribus sectam de suis iaculis repercuterem, & eos cõfutarem per suas positiones & assertiones. Fecit autẽ dictos hæreticorũ libros extrahi de loco dicto, & in oculis suis comburi, qui multis annis ante mortem suã in memoriam passionis eius, & fidei stigmata Dñi Iesu in corpore suo portauerat cum aliis pęnitẽtiis, quas faciebat, in memoriã passionis Dñi cum quibusdam clauis carnem suam singulis sextis feriis vsq; ad sanguinis effusionem configebat. Item in ecclesiastica historia lib. 7. c. 7. legit, q cum Dionysius Alexandrinus Patriarcha legeret diligenter libros hæreticorum, arguebat a quibusdã consacerdotibus suis de hoc, licet diceret se p hoc facere, vt fallacias eorum per hoc deprehenderet, & hæreticorum falsitatem, & vt per scripta sua eos confutare & vincere posset, eos autem pp aliorum reprehensiones legere timẽte, & desistẽte, facta vox ad eum est dicẽs, lege q̃cunque manus tua inuenire põt, qa probare & discernere nõ potes. Per hoc enim fideles possunt in fide roborari & hæretici confutari. Item ratio probat & approbat fidei articulos per sensum, sicut in euãgeliis legit, infirmi qui sentiebant in se virtutem fidei credebant. Itẽ verba fidei & meditatio credendorum efficiunt in hoĩe aliqñ q̃dam nouã immutationem sensibilem, per quam clamat rõ sentiẽs virtutis efficaciã, ista est vera fides & acquiesce ei. Ecc. 25. Fidei initium ad glutinandum est ei, qñ dat Deus voci suæ vocẽ virtutis spiritualiter, vel corporaliter sensibilem. Sicut legit in primo lib. Historiæ Tripartitæ, cum Constantinus Magnus cõuocasset Nicenum Concilium contra hæreses, erat ibi quidam Philosophus, qui oẽs verbis dyalecticis confundebat fidem improbando

probando rōnibus, tunc surrexit contra eum quidā eṗs simplex & sanctus petens audientiam, qua obtenta ait, audi Philosophe. Christus & Sancti Apostoli nō artem dialecticam aut sophisticam, sed fidem puram & doctrinam euangelicā tradiderant hominis operibus comprobandam, & conseruandam. Audi ergo dogmata veritatis, & numerauit fidei articulos, ꝓut in symbolo continent, & q̄siuit, si ita crederet: tunc sentiens in verbis fidei virtutem & cordis immutationē, rn̄dit, credo firmiter ita esse. Cui sanctus. Si ita credis ꝓsequere quod fateris fidam operibus complendo, & sacrm̄ fidei suscipiēdo. Tunc cōuersus ad discipulos suos Philosophus & ad alios ait, quandiu fuerunt verba reddidi verba pro verbis in quibus abundabā, sed quācito venit virtus Dei isto loquente, cui nō possum resistere me victū gaudeo, & qui mecum vult gaudere me sequat᷑, quo cōuerso multi sunt eum secuti, & baptizati cum eo. Per hunc modum sunt cōuersi quinquaginta Rethores ad verba B. Catherinæ virtute Dei operante. In eodem libro & loco legit᷑, ꝙ cum Cōstantinus venisset Cōstantinopoli, cōuenerunt Philosophi Græci conquerentes de hoc, ꝙ pp irrationabiles assertiones Christianorū, qū parati erāt ꝓbare oibus, destrueret ipse antiquorum traditiones. Qui cum cōuocasset Alexandrū dictæ vrbis epm̄ simplicē: ait dictus eṗs, ꝙ eligerent quemcunque vellent peritiorem, & ille disputaret cōtra eū. Qd̄ cū fecissent ait, cum retulisset articulos fidei in oīe Dn̄i nostri Iesu Christi: p̄cipio tibi o Philosophe: vt contra hoc oīno aut loqui non audeas, aut obmutescas: qd̄ ita factum est, & ad hoc multi sunt conuersi. Cū aūt ibidem quidam p̄r de fide inquereꝛ: vis verbi lapides diuisit. Item cum quidā Philosophi venissent ad B. Antonium vt tentarent eum, & de fide rationē poscerent ait: Q̄ro hue ad hoiem fatuum venistis. Cum autē ipsi rn̄derent, ꝙ nō venerant ad fatuum, sed ad sapientem, intulit dicens. Si ad fatuum venistis, fatuos vos demonstratis: si autem ad sapientem iudicio vestro, aut vos fatuos demōstratis, aut mutari debetis, quem Christianum sapientem iudicans. Cum autem mirarent᷑, q̄ro illiteratus homo sic rationabiliter loqueret᷑, quæsiuit ab eis quis borū prius fuisset sensus aut littera: & cum rn̄derent, ꝙ sensus, qui litteras adinuenit, conclusit, si ex sensu litteræ procedunt, cui sensus in columnis literas non requirit. Item cum quidem alij Gentiles obiecerent cōtra fidem de passione Christi & cruce, quā Christiani colebant, intulit. Nunquid magis credi debet ei, qui ex summa benignitate, ꝓpria voluntate ꝓ amicis suis Deus in mundum venit, & ꝓ eis liberādis crucem subiit, & mortē sustinuit, honesta omnia & fecit & docuit: q̄ hominibus, quos Deos colitis, qui stupra & adulteria, & ad alia, q̄ vos in aliis motia dānatis, & fecerunt & docuerunt: nūquid magis est rationabile crucem colere nobis, a qua mundi redemptionem & salutem nostrā ꝓfecisse ꝓfitemur, q̄ a vobis colere hoies quasi Deos, quos adulteros, & incestuosos, & corruptores, & proditores hominum profitemur. Ex his admirati & confutati discesserunt. Secundo ꝓbat᷑ fides nr̄a per testimonium scripturarum veteris & noui testi, s̄m ꝙ ostendit Dn̄s Iudæis. Io. 5. Scrutamini scripturas, illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me. Discipulis euntibus in Emaus probauit fidei articulos incipens a Mose de omnibus ꝓphetis & scripturis interpretabat᷑ eis omnia, q̄ in eis scripta erant de eo. Luc. 24. Post tertiu, hæc locutus sum vobis, cum adhuc essem vobiscum, quia oportebat impleri ea, q̄ scripta erant in lege & ꝓphetis, & psalmus de me. Misit Deus discipulos Ioānis ad prophetiam. Isa. 25. dicentis. Deus ipse ve. & sal. no. tunc aperient᷑ oculi cæcorum, &c. Hanc prophetiam viderunt ipsi cōpletam per signa, q̄ fecerat coram eis. Matth. 11. Dicite Ioanni, quæ vidistis & audiuis, cæci vident, &c. Tertio ꝓbat᷑ figuris. Oēs enim ritus veteris legis & sacrificia figuræ erant nr̄æ fidei, vt dicit Apost. Omnia contingebant illis in figura. Cor. 11. Hoc autē in figura facta sunt ve. &c. Heb. 10. Vmbram habuit lex beatorum futurorum, &c. Quarto fides ꝓbat᷑ per multos testes omni exceptione maiores, vt per Deum Patrē, Filium, Spiritum sanctū, per Angelos, Patriarchas, Prophetas, Apostolos, Martyres, Confessores, Virgines, & per ecclesiam gn̄alem, & ꝑ sanctos tā beatos & per omnes fidei inimicos. Probat fidem pater. Matt. 3. Hic est filius meus. & Luc. 3. Spiritus sanctus ibidem super eum descendens. Io. 5. Qui misit me p̄r testimonium perhibet de me. Filius. Io. 8. Ego sum lux mundi. Idē 8. Ego principium qui & loquor vobis. Sit̄ eius opera. Io. 5. Tres sunt qui testimonium dant in cœlo: P̄r dans filium credentibus, verbum eis ṗdicans, & eos informans, Spiritus sanctus eos illustrans, in terra Spiritum sanctum credentibus dedit. Sanguis, quo eos filius redemit. Aqua, q̄ eos sanctificauit, & cui vim regenerationis dedit. Item idem Christus Dei sapientia ꝓbat Iudæis suum testimonium esse verum, & patris sui qui misit illum. Io. 8. Et ꝙ sit Dei filius. Act. 10. Petrus ait: Præcepit nobis Iesus Chr̄s ṗdicare populo & testificari, quia ipse est, q̄ cōstitutus est iudex viuorum & mortuorum. Sunt autem duodecim testes rationabilium rerum diuersi omni exceptione maiores per quos fides nostra irrefragabiliter cōtra hæreticos ṗt probati. Primo igitur inter oēs res rōnales, & supra oēs perhibet testimonium Beata Trinitas, & Iesus Christus summa sapiētia. Io. 3. qui de cœlo venit super oēs est, & quod vidit & audiuit hoc testatur, &c. probat fidem pater. Scd̄o probatur testimonio Angelorum qui fuerunt ministri vel nuncij vel erunt. vel assistentes oībus rebus, de quibus sunt articuli fidei. vt Beatæ Trinitatis, & vnitatis quā præsentauerunt dicentes. Isaiæ. 7. Ter Sanctus. Sanctus, &c. Vel. Gen. 18. Qn̄ Abraham tres vidit & vnum adorauit. Similiter Incarnatione, Natiuitate, Resurrectione, & Ascēsione, & Passione Christi, in quibus omnibus, Angeli fuerūt ibi Nuncij. vt Incarnationis, Natiuitatis, Resurrectionis, & iudicij. Act. 1. Hic Iesus, qui assumptus est, a vobis in ce. Sic veniet quemadmodū &c. Passioni eius affuit Angelus, de cœlo confortans eum, cum factus esset sudor eius sicut guttæ sanguinis, &c. Lucæ. 27. Erunt ministri & assessores iudicij & futuræ resurrectionis. sicut legitur Matth. 28. Matth. 25. Oēs Angeli eius venient cū eo. Act. 10. Cornelius per denunciationē Angeli deuenit ad fidem. Tertio, testis fidei est ecclesia iustorum, quę eandem fidem tenet & prædicat per totum orbem, & hāc testantur oēs filij Dei. Eccl. 3. Filij sapientię ecclesia iustorum, & natio eorum obedientia fidei maximè & dilectio in obseruatione mandatorum, in quibus matri ecclesiæ debent obedire, sicut probat Greg. Dialog. 1. cap. vbi probat per exemplum mulieris in carcere positæ, ibique parientis, & nutrientis, cui puer adultus credere debet, de his q̄ mater vidit in luce. & de sua Natiuitate, & de suis progenitoribus. Quisque credit vicinis suis, & matri, licet nesciat qn̄ fuit genitus ab illo patre & natus ab illa matre, tn̄ requisitus statim incunctanter rn̄det talem esse suum patrem, & talem suam matrem, talem auum suum, licet nesciat nisi ex auditu suorum, nec alienis crederet de contrario. Sic per peccatum Adæ in hoc carcere nati & nutriti debemus credere mr̄i ecclesiæ & vicinis sanctis filijs eius, de his quæ pertinent ad fidem. licet ea non viderimus, non extraneis ab ea hæreticis si contrariū dicant q̄ sunt extranei a p̄re luminum. Quarto, fidei perhibent testimonium p̄res antiqui veteris, & nouæ legis, qd̄ significatur Apoc. 4. dum viginti quatuor Seniores attestantes confessioni quatuor aīalium ceciderunt in facies suas adorantes viuentem in sæcula sæculorum, hoc ꝓbat Ap̄s Hebr. 11. concludens. Hi oēs testimonio fidei ꝓbati inuenti sunt. Quinto oēs prophetæ, vt dicit Petrus Act. 10. Hi oēs testimonium ṗhibent &c. Cuius testimoniū Sp̄ussanctus cōfirmauit cadens in signo visibili super oēs quibus hoc prædicabat statim. De prophetis circumcisionis planum est: sed & multi gentilium philosophorum & vates, de Chr̄o & eius fide vaticinati sunt, vt Sybilla quæ tam egregiæ prædixit de eius aduentu, & passione & iudicio & malorum supplicio & beatorum præmio quasi si loqueretur de re iam gesta. Virgilius Poeta qui circa eius aduentū fuit, vt dicit Hier. de Chr̄o vaticinauit. dicens in bucol᷑. egl᷑. 4. Vltima cumei venit nunc carminis ætas. Magnos ab integro sęculorū nascitur ordo. Iam redit & virgo redeunt saturnia regna. Et noua progenies cęlo dimittit᷑ alto. Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum. Desinet. ac toto surget gens aurea mundo. Casta faue &c. Et B. Iob. 19. cap. dicens. Credo ꝙ redemptor meus viuit, &c. Et multa alia de Xp̄o & ecclesia prophetauit. Itē legit᷑ in gestis Romanorum ꝙ tp̄ibus Theodosij Imperatoris, cum q̄dam hæretici mouissent quæstionem de resurrectione futura dum effoderetur terra pro quibusdam fundamentis iaciendis, inuētum est quoddam antiquissimum sepulchrum cuiusdam græci philosophi qui diu fuerat ante Incarnationē Xp̄i. quo aperto inuenerunt intra Epitaphium in lapide scriptum in quo fides eius continebatur, ꝙ credebat in Dei filium in mūdum pp salutē hoīum venturū & passurum &c. & ꝙ eum in die nouissimo a mortuis suscitaret. & in fine erat scriptum ꝙ tp̄e Theodosij Imperatoris sepulchrum eius aperiretur, & ossa eius soli paterent: & eo viso, multi sunt hæretici qui dicebant non esse mortuorum Resurrectionē confutati. & Catholici in fide roborati. Legitur in ep̄la quam scripserunt Bragmanni Alexandro. in qua arguebāt eum & alios gētiles, de idolatria & vitijs suis diuersis. hoc inseruerūt per dandamum dydascallum. In verbo maxime homo filis est Deo, quia Deus verbum est. & verbū illud oīa creauit. & ꝑ illud verbū omnia viuunt. Hoc colimus, hoc adoramus. hoc amamus. Nā Deus sp̄us & mens est. ideo non amat nisi mundā mentē. vos tot Deos vobis asseritis quot membra bētis. Mineruā Deā capitis dicitis & natam de cerebro Iouis, quia fuit inuētrix operum multorum. Iunonem, quia fuit iracūda dicitis Deam cordis. Martē quia fuit bellicosus dicitis Deum pectoris. & sic de alijs mēbris, & dijs quos eis dedicabant. Idem Ioannes Baptista non solū multa de eo prophetauit, sed ēt eū digito demonstrauit, & alijs certissimis indicijs, Io. 1. Hic venit in testimonium. Sexto, hāc fidem testati

sunt

sunt duodecim Apostoli, q ad hoc ab eo electi p Spiritumsanctũ cõfirmati, sicut dr̃ Act. 1. p Spiritũsanctũ quos elegit, &c. Et post: Eritis mihi testes in oĩ Iudęa & Samaria, &c. Act. 10. Verbũ misit Deus filiis Israel, annuncians pacem per Iesum Christum, hic est oĩũ Deus, &c. Et post ait Petrus, & nos testes sumus oĩum q̃ fecit. Canonica Ioã. 1. Qđ audiuimus & vidimus & manus nr̃æ attrectauerunt de verbo vitæ, testamur, manifestamus vobis, &c. Dr̃, φ B. Apostoli post cõfirmationẽ receptã Spiritus sancti cõcilium tenuerunt: in quo symbolũ, qđ dr̃ Apostolorũ cõi cõcilio statuerunt & cõposuerunt, qđ dr̃ minor credo, in quo 12. articulos, sic radices posuerunt, vel ſm alios 14. In quo sunt sex articuli ptinentes ad diuinitatẽ, vel septem, & totidẽ ad humanitatem, ſm φ in eodẽ symbolo patet. Et symbolũ quasi cõis bolus dr̃, quia quilibet de Apostolis posuit ibi bolũ suũ. i. articulũ, & normã fidei: & dr̃ articulus, q̃a ita arctat ad credendũ qđlibet eorum, qđ impossibile est discredentẽ saluari. Hæ sunt 12. fundamenta ciuitatis Ierusalem. i. ecclesiæ supra q̃ fundata est per orbẽ vniuersum. Apo. 21. Fundamenta ciuitatis duodecim. Super hæc domus nõ fundata corruit. Matt. 7. Septimo B. Euangelistæ, ſm φ est figuratũ in figura eorũ. Apo. 4. Vbi ter sanctus clamare nõ cessant, q̃a incessanter fidẽ Trinitatis p̄dicãt, & testanť. Ezec. 1. Audiebã sonũ alarum quatuor animaliũ quasi vocem aquarũ multarum, & quasi sonũ sublimis Dei, &c. Ideo B. Ioãnes Euangelista, cum Romæ ductus esset, & diceret ei Domitianus Imperator, φ Christũ negaret, & a p̄dicatione eius cessaret, alioquin frigeret in dolio feruentis olei, qđ sibi paratũ erat ante portam Latinã. Rñdit, Christũ nõ negabo, & a p̄dicatione fidei nõ cessabo, donec complẽã cursum ministerij mei qđ accepi, magis eligens in oleo cõcremari, q̃ cessare a p̄dicatione fidei. Octauo, sunt beati martyres, q̃ in articulo mortis moriendo, immo oĩa tormentorũ gñã ꝓ ipsa fide sustinendo eã confessi sunt: nullus enim in hora mortis sanę capitis libenter mentiendo perhibet testimoniũ de falsitate. Ipsi aũt martyres ꝓ fide de futura beatitudine certi ꝓ ea testificãda oĩa tormentorũ gñã sustinebãt, ſm qđ dr̃ Heb. 11. Sãcti ludibria & verbera experti, &c. Et post. Hi oẽs testimonio fidei ꝓbati inuenti sunt. Itẽ Vincentius ad Datianũ, cui ait Vincentius. Fide nr̃a nihil certius, vt dicit Petrus de martyribus. Probatio fidei nostræ multo p̄tiosior auro, qđ per ignem ꝓbať, inueniať in laudem & gloriã, &c. Nono, beati Cõfessores & Doctores ꝓ eius defensione, exilia & pericula sustinentes, vt B. Hylarius & Martinus, ſm qđ legiť in vitis eorũ, & B. Athanasius per totũ orbem ab hæreticis & Imperatoribus persecutus, ita vt vix posset latitare alicubi. Sicut legiť in ecclesiastica hystoria, q̃ multa refert de eius persecutione: ꝓ hac & B. Aug. & alij Doctores laborauerũt scripturas exponendo, scribendo, contra hęreticos disputando, & persecutiones patiendo, & ẽt mẽbrorũ mutilationes & insidias multiplices. De B. Aug legiť, φ hæretici posuerunt ei insidias multoties in viis suis, vt eum occiderent, a quibus semper eum Dñs liberauit. De B. Ambrosio legiť in vita eius, φ cum contra hæreticos p̄dicaret & dissereret, quidã hæreticus vidit Angelũ ei assistentem & ministrantem quicquid loquebať, qui ad fidem conuersus est. Item Aug. Ideo diuina ꝓuidentia hæreticos esse permittit, vt cum nos interrogant ea, q̃ nescimus, discutiamus pigritiã, vt diuinas scripturas capiamus. Decimo, testimonium fidei nr̃æ perhibuerunt B. Virgines, regnum mundi, & oẽm ornatum eius ꝓ fide cõtemnentes, carnalem copulã postponentes, Christo fide adhærentes, vt patet, si facta beatarũ virginum discurramus. Sicut dicebat B. Agnes cum eius nuptias filius Romani Præfecti deposceret. Ait, anulo fidei subarrauit me, & ipsi sum despõsata, cui Angeli seruiunt, cuius pulchritudinem Sol & Luna miranť. Vndecimo beati & iusti etiam iã mortui corporaliter. Sicut legiť in vita B. Siluestri, quia B. Petrus & Paulus apparuerunt Constãtino Imperatori leproso, monentes eum, vt fidem Christianam reciperet, & baptizareť, & instrueretť a Siluestro Papa, & curaretur. Qđ ita factum est. In passione B. Cecilię Valeriano sponso eius apparuit senex lucidus, cum vestibus niueis ostendens librũ aureum, in quo erat aureis literis scriptũ, vnus Deus, & vna fides, & vnũ baptisma, &c. A quo, cum q̃reret, si ita crederet. Rñdit, nihil esse sub cęlo, qđ verius posset credi. Item de B. Lazaro fratre B. Marthæ, quem Dñs suscitauit a mortuis, legiť, φ pp̃ fidem patriã contemnens, & exul factus mare transiens in ꝓuinciã Galliæ veniens fidem p̄dicauit, ꝓ qua ẽt caput posuit martyrium suscipiens, cuius sepulchrum ostendiť in ciuitate Eduensi in ecclesia Cathedrali, vbi corpus eius esse dr̃. Et in villa Aualone caput eius esse perhibeť. In libro, q̃ intitulať de gestis Saluatoris legitur, φ Carinus & Leuotius, duo filij Symeonis iusti, qui Dñm in vlnas suas suscepit, fuerũt de illis mortuis, quos Dñs suscitauit, de q̃bus in Matth. legiť, φ multa corpora sanctorũ surrexerunt, & apparuerunt multis, qui iusti & nouissimi fuerunt inter Iudæos, q̃ adducti in Ierusalem in Synagoga, vt veritatem de Christo fatereť, petierunt chartas, vt stabilius esset eorũ testimonium, & scripserunt in eis separatim, quõ Iesus esset Dei filius in lege promissus, missus in mundũ, & de virtute passionis eius, & de descensu ad inferos, & liberatione sanctorũ, & de eius Resurrectione & Ascensione futura quã expectabant, vt cum eo cœlos ascenderent, & multa scripserunt in chartis, dicentes hoc esse eorũ testimonium, quas tradiderũt iudicibus separatis, qui conferentes adinuicem, neque plus, vel minus literas, vel syllabã inuenerunt in vna, q̃ in alia, quorum testimonia, vt dicit Horosius, & Greg. Turon. & Hugo de S. Victore in Cronicis suis. Pilatus scripsit ad Tyberium & Senatum Romanum, & de miraculis Christi & Passione & Resurrectione eiꝰ, & φ ab hominibus Deus hr̃ & coliť. Tyberius aũt cum magno fauoris suffragio dictas epistolas detulit ad Senatum. Senatus autem dixit, φ nullus deorum suorum tam mirifica fecisset, tñ licet merito esset inter Deos computandus, quia legem dederat, ne aliquis nisi per eos Deus reputaretur quia nõ p̄cesserat prius de eorum iudicio, noluerunt, φ inter Deos computareť. Item in vitis patrum legitur, φ cum quidam hæreticus venisset ad discipulos B. Macharij volens subuertere fidem eorum, nec posset superari verbis, ait assistentibus, veniamus ad argumenta fidei, & eis annuentibus duxit eos ad cimiterium fratrum, dicẽs hæretico, φ in virtute fidei suæ, verum esset vera, vocaret aliquem de fratribus, & quæreret in qua fide saluatus esset. Coi hæreticus ait. Tu hoc prius fac. Cũ autem fratrem mortuum suscitasset inuocatione fidei, & q̃reret in qua fide saluatus esset, ait. In fide Macharij, & non hæretici: et hæreticus cum confusione est fugatus. Duodecimo, testimoniũ perhibent peruersi homines & ipsi dæmones, quia multi prius peruersi, & fidei persecutores cõuersi facti sunt fidei defensores, vt dicit Aug. in lib. de symbolo. Et qui alios ad martyrium trahebant, postea voluntarij martyrium suscipiebant, sanguinem Christi fundere prius sitierunt, & postea credẽtes illum biberũt, & suum pro Christo fuderũt, sicut patet de Paulo, & de pluribus aliis in passionibus sanctorum, qui per ea, q̃ circa martirizatos videbant conuersi martyres effici volebant, vel quia omnes sectæ post suam nostram iudicabant meliorem. Meliorem enim iudicant Iudæi nostram fidem, q̃ Saracenorũ, vel aliorum Paganorum, vel hæreticorum, qđ satis patet, q̃a oẽs Pagani, q̃ fere totũ mundum occupabant, facti sunt Christiani, & plurimi Iudæorũ & Saracenorum. Cũ aũt eis in recto iudicio nõ debeat valere testimonium suũ datum pro se, sed potius probet pro nobis, quod testantur ꝓ nobis cum ipsi aduersarij fidei nr̃æ sint. Vehemẽtissimũ enim argumẽtũ est, qđ ab aduersario eliciť, vt dicit ius. Maximè ẽt ꝓbat fidem nostrã esse verã, & certum testimonium, qđ aduersarij eius perhibent ꝓ ea & de ea. Item ipsi dæmones testimoniũ perhibent ꝓ fide nostra, q̃ per eius articulos adiurati, de suis habitaculis expelluntť, ſm φ Dñs p̄dixerat multipliciter in fine. In noĩe meo dæmonia eiicient, &c. qđ patet in Exorcistis, qđ maximè fiebat in primitiua ecclesia ad inuocationẽ articulorũ, & noĩs Christi: sanctũ & terribile est nomẽ Christi dæmonibus. In passione Cyriaci, Lar. & Sma. legitur, φ cum essent illata multa eis supplicia, & in carcere detinereť Arthemia filia Diocletiani a dæmonio vexata clamabat, φ nõ exiret nisi p Cyriacũ Diaconũ, q̃ eductus inuocato nomine Iesu expulit dæmonem, dicentẽ. Si exieris faciã te in Babyloniã venire. Arthemia expulso dęmone clamauit, φ Deum p̄dicabat Cyriacus videns, tunc liberati sunt, & Arthemia baptizata venerunt nuncij Saporis Regis Babyloniæ rogãtes, vt Diocletianus mitteret Cyriacum in Babylone, quia eius filia vexata eum clamabat, qđ fecit. Cumq; p̄ciperet in nomine Dñi vt exiret, ait dæmõ, vt ipse prius pausaret fatigatus. Cum Cyriacus diceret: Nõ sum fatigatus, sed vbique Dei auxilio & sanctorum Angelorũ gubernatus. Rñdit dæmõ, φ eũ illuc perduxerat vt voluerat, ait Cyria, imperat tibi Iesus Christus, vt exeas dæmõ: ad hoc statim exiuit clamans, o nomen terribile, φ me coarctat exire. Cyriacus autem baptizata puella cum multis Romã rediens a Maximiano fratre Arthemiæ martirio cum socius eius est consummatus. Ad quartum. s. visũ obiectum fidei aliquid possit esse. Dicendum, φ visum sensibili visione nõ põt esse obiectum fidei sub ratione qua visum est, sicut patet ex verbis Apostoli in diffinitione positis. Heb. 11. quia s. fides est nõ apparentium, sed visio est apparentium. Item Aug. in lib. de videndo Deo dicit. P̄ñtia vide, creduntť absentia. Et infra. P̄ñtia hic intelligamus, dicta illa, q̃ pręsto sunt sensibus, siue animi, siue corporis. Idem super illud. Ioan. 14. Si abiero & præparauero vobis locum, dicit, fides quæ non videt credit: nam si videt, non est fides, & hec rationabile est. De ratione enim fidei est esse cum ænigmate respectu rei non apparentis: quod autem sensibiliter vr̃ quantum ad id qđ vr̃, clarè & præsentialiter cognosciť: quia tñ aliqua res ſm aliquid sui sensibiliter potest esse visa, & ſm aliud non, sicut apparet in Christo: visu enim Thomas

apprehendit

apprehendit ipsum hominem, non tñ vidit sensibiliter illum hominem esse Deum. Similiter discipuli illum hominem sensibili visione viderunt ascendentem in cęlum. sed sensibiliter non viderunt illum esse Deum qui ascendebat, vnde Thomas p fidem illum quē videbat Deum cōfessus est dicens, dñs meus, & Deus meus. discipuli & illum quem ascendentem viderunt esse Deum per fidem crediderūt. Beata etiam virgo illum quem experimento certo sciebat se concepisse sine virili semine, per fidem credidit esse Deum. Articulus autem de ascensione Xpi in cœlum est, q filius Dei homo ascendit in cœlū. Silr articulus de conceptione est, q filius Dei inquantum homo fuit cōceptus per spm scm in virgine. Vnde idem scdm aliquid sui pōt esse sensibiliter visum & etiam scdm aliquid creditum. Ad quintum. s. vtrum obiectum fidei possit esse aliquid scitum. dicēdum q scitum ab vno potest esse obiectum fidei in alio. Beati. n. omnes articulos fidei sciunt, qui sunt fidei nrę obiectū. silr scitum ab vno prius potuit esse creditum ab eodē. Sicut homines beati articulos quos modo sciunt, prius in hac vita crediderunt. Quidam etiam in hac vita credūt aliquid quod alij sciunt. verbi gratia. Deum esse creditur a simplicibus, vnde Aug. 11. de ciui. Dei cap. 4. Deum esse credimus. hoc tñ ab aliquibus demonstratione scitur procedente ex principijs per se notis quo ad nos per nrm lumen naturale, vel saltem per aliquod lumen supernaturale, quo non tantum posset demōstrari Deum esse, sed Deum esse trinum & vnum. Cū. n. dicat Ricardus primo li. de Tri. c. 4. Ad quorumlibet explanōnem quæ necesse est credere non modo probabilia, immo etiā necessaria argumenta non deesse, quis ista interim contingat nrām latere industriā, posset nobis a Deo infundi supernaturale lumen quo veritates aliqua vltro se offerrēt intellectui nro, p quas possemus Deum esse trinum & vnum necessaria & euidenti etiam quo ad nos rōne probare. Idem & ab eodem homine in hac vita primo pt esse creditum, & postea p demonstrōnem sciū. Dico tñ q si aliquid sit scitum p demōstrōnem, pcedētem ex principijs p se notis quo ad nos, ita q vltro se offerāt intellectui nro: illud idem & scdm idem nō pt silr ab eodem hoīe esse creditum, si accipiant scire & credere scdm actum, qa impossibile est q intellectus actu assentiat vni & eidem veritati de necessitate, & non de necessitate silr, sed quia per demonstrationem, in via non possumus scire aliquid creditum tali scientia, quæ perfectè tollat oē ænigma, sicut facit visio patriæ. Iō mihi vr dicendum & probabiliter, q in via aliquid pōt esse a nobis silr scitū & creditum scdm habitum: nec. n. incōueniens est q respectu alicuius veritatis scitę habeamus habitū quo illā crederemus si eā nesciremus, & quo possumus exire in actū credēdi qñ non sumus in actu sciēdi. Ad sextum. s. vtrum obiectum fidei possit esse aliqd opinatum, dñt qdā q duplex est opinio, vna est acceptio vnius partis, cum formidine alterius, alia quæcunq; conceptio ex probabili rōne causata. prima i eodem intellectu & respectu eiusdem obiecti nō pt simul stare cum fide, quia credens p fidem adhæret vni parti, sine alterius partis formidine. sed scda opinio pt simul stare cum fide, quia ad ea quæ fidei sunt possunt rōnes probabiles hri. Sed contra hoc arguunt aliq sic, opinans inquantum opinans est certus de veritate quam opinat, quia inquātum opinans rōni probabili innitit, q nō facit certitudiē, qui āt nō est certus de aliqua re vel veritate, de illa dubitat. & q de vna parte dubitat, formidat ne pars opposita vera sit, ergo oīs opinio est acceptio ptis vnius, cum formidine partis alterius. Huic etiā cōcordat Bern. 5. de cōside. cap. 6. dicens, q opinio falli pt, & q opinio ambiguum hēt. vel scdm sntam philosophi primo posteriorū. de rōne opinionis est, q ille qui opinatur ęstimet rem posse aliter se hre. Et ideo mihi vr dicendū. q quis respectu diuersorum obiectorum possit silr esse, in eodem intellectu fides & opinio, & in diuersis intellectibus respectu eiusdem obiecti, & in eodem intellectu temporibus diuersis, tamen in eodem intellectu respectu eiusdem obiecti, & scdm idem non possunt silr esse actus opinandi & actus credendi, qa de ratione actus credendi est assentire veritati creditæ sine alterius partis formidine. Quia sicut dicit Bern. 5. de consid. c. 6. Fides ambiguum non habet, aut si hēt, fides non est: vnde credens, ita determinate assentit veritati creditę, q tenet hoc impossibile aliter se habere per primam comparationem ad primā veritatē cui innititur. De rōne aūt opinionis est, q ille q opinatur, rei opinatæ assentiat cū alterius partis formidine, vt superius ostēsum est. non est aūt possibile q idē intellectus eidē veritati assentiat cū formidine & sine formidine simul. Ad septimū. s. vtrū credibilia debeant distingui p certos articulos. dicendū q nomen articuli ex græco vr esse deriuatū. Arthron enim in græco qd articulus dicitur in latino, signat quandam coaptationem aliquarum partium distinctarum: & ideo particulæ corporis sibiinuicē coaptatæ dicuntur mēbrorum articuli, & silr in grāmatica apud græcos dñr articuli qdam partes orationis coaptatę alijs dictionibus ad exprimendum earum genus, numerum, vel casum, & silr in rhetorica articuli dñr qdam partiū coaptationes. Dicit. n. Tullius in 4. li. rheto. q articulus dr cum singula verba interuallis distinguunt cæsa orōne. Verbi grā. Acrimonia voce vultu aduersarios perterruisti. vñ & credibilia fidei Christianæ dñt per articulos distingui inquātum in quasdam partes diuidunt hntes aliquam coaptationem adinuicem. Est aūt obiectum fidei aliquid nō visum circa diuina, vt supra dictū est: & ideo vbi occurrerit aliqd spāli rōne non visum, est ibi spālis articulus. vbi aūt multa scdm eandem rōnem sunt cognita vel incognita, ibi non sunt articuli distinguendi: sicut aliam difficultatē habet ad videndū q Deus sit passus, & aliam q mortuus resurrexit. Et ideo distinguitur articulus resurrectionis ab articulo passionis, sed qd sit mortuus, passus, & sepultus vnam & eandem difficultatem hēt, ita q vno suscepto non est difficile alia suscipere, & pp hoc oīa hæc ptinēt ad vnum articulum. Sciendū est q aliqua sunt credibilia, de quibus est fides scdm se. Aliqua vero sunt credibilia de quibus nō est fides scdm se, sed solum in ordine ad alia. Sicut & in alijs scientijs quædam proponuntur vt per se intenta, & quædam ad manifestationem aliorum, quia vero fides principaliter est de his, q videnda speramus in patria scdm illud Hebræ. 11. Fides est substātia sperandarum rerū argumentum non apparentiū. Ideo per se ad fidem pertinent illa q directè nos ordināt ad vitam æternam: sicut sunt tres personę, oīpotētia Dei, mysteriū incarnationis Xpi: & talia hmōi. Et scdm hoc distinguunt articuli fidei. Quædā vero proponuntur in sacra scriptura vt credenda, non quasi principaliter intēta, sed ad prædictorū manifestationē. sicut q Abraham habuit duos filios, qd ad tactū ossium Helisei suscitatus est mortuus, & alia hmōi q narrant in sacra scriptura in ordine ad manifestationē diuinæ maiestatis, vel incarnationis Xpi. & scdm talia hmōi non oportet articulos distinguere. Item nota q non distinguunt articuli scdm materialē distinctionem credibilium, q quasi in infinitū fieri possit, sed scdm rōnem formalem obiecti. Sed formalis rō obiecti pt accipi dupliciter. Vno modo ex parte ipsius rei creditæ, & sic ratio formalis oium credibiliū est vna. s. veritas prima: & ex hac parte articuli non distinguuntur. Alio modo pt accipi ratio formalis credibiliū ex parte oīa, & sic ratio formalis credibilis est vt sit nō visum. & ex hac parte articuli fidei distinguuntur vt visum est. Ad octauum. s. de numero & distinctione articulorum, dicendum q illa per se pertinent ad fidē, quorum visione in vita æterna perfruemur, & p q ducemur in vitā æternā. Duo aūt. nobis ibi videnda proponunt. s. occultum diuinitatis, cuius visio nos beatos facit, & mysteriū humanitatis Xpi, per qd etiam ad gliam filiorum Dei accessum habemus. vt dr Ro. 5. Vñ dr Io. 17. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te verū Deum vnum, & quem misisti Iesum Christū. Et ideo prima distinctio credibilium est, q qdam pertinēt ad maiestatem diuinitatis, qdā vero pertinent ad mysterium humanitatis Xpi, quod est pietatis sacrm. vt dr. 1. ad Thi. 4. Circa maiestatem autem diuinitatis tria nobis credenda proponuntur. Primo quidem vnitas diuinitatis, & ad hoc pertinet primus articulus. Secūdo Trinitas psonarum, & de hoc sunt tres articuli scdm tres personas. Tertio vero pponuntur nobis opera diuinitatis propria, quorum primum ptinet ad esse naturæ, & sic pponitur nobis articulus creationis. Scdm vero pertinet ad esse grē, & sic proponuntur nobis sub vno articulo oīa pertinentia ad sanctificationem humanam. Tertiū vero pertinet ad esse gloriæ, & sic ponit alius articulus de resurrectione carnis, & de vita æterna. & ita sunt septem articuli ad diuinitatem pertinentes. Silr etiam circa humanitatem Xpi ponuntur septem articuli. quorum Primus est de incarnatione siue conceptione Xpi. Scds de natiuitate eius ex virgine. Tertius, de passione eius & morte & sepultura. Quart de descēsu ad inferos. Quintus, de resurrectione. Sextus, de ascensione. Septimus, de aduentu ad iudicium, & sic in vniuersu sunt quatuordecim. Quidā tñ distinguunt duodecim articulos fidei: sex pertinentes ad diuinitatem, & sex ad humanitatem. Tres. n. articulos trium personarum comprehendunt sub vno, quia eadem cognitio trium personarū. Articulum vero de opere glorificationis distinguunt in duos. s. in resurrectionem carnis, & gloriam aiæ. Similiter articulū conceptionis & natiuitatis coniungūt in vnum. Sciendum aūt q pris, & filij & spūssancti est vna cognitio quantum ad vnitatem essentię q pertinent ad primum articulum, qtū vero ad distinctionem personarum, q est p relationes originis, quodammodo in cognitione pris includitur cognitio filij. non. n. esset pater si filium non hēret, quorum nexus est spūssanctus, & quantum ad hoc bñ moti sunt qui posuerunt vnum articulum trium personarū. sed qa circa singulas personas sunt aliqua attendenda, circa q contingit esse errorem, Quantū ad hoc de tribus personis pñt poni tres articuli. Arrianus. n. credidit prem oīpotentem & æternū, sed non credidit filium coæqualem, & consubstantialem pri, & ideo necessa-

necessarium fuit apponere articulum de persona filij ad hoc determinandum. Et eadem ratione contra Macedoniū necesse fuit ponere articulum tertium de persona spūs sci: & sic ēt cōceptio Xpi & Natiuitas, & ēt resurrectio & vita æterna, ſm vnam rōnē possunt comprehendi sub vno articulo inquantum ad vnum ordinantur, & ſm aliam rōnem pñt distingui inquantū seorsum habent spāles difficultates. Ad nonum. s. vtrum in symbolo Apostolorum sufficienter contineātur oīa q̄ necessariū est credere ad salutem. dicendum, q̄ eorum q̄ necessarium est credere ad salutem, quædam sunt de dictamine rōnis naturalis, quæ. s. pōt elicere intellectus per lumen naturale ex principijs, quæ vltro se offerunt cognitioni, q̄uis. n. respectu prædictorum principiorū non sit actus credendi pp eorum euidentiam, tñ respectu conclusionum ex illis principijs sequentium pōt esse actus credendi in illis, qui eas elicere nesciunt. Quædam aūt sunt ad quæ credenda directè, & principaliter dirigit habitus fidei, & isti sunt articuli fidei. Quædam aūt sunt cōsequentia ad illos articulos, vt sunt veritates salutiferę q̄ ex illis articulis pñt probari. Dicendū ergo q̄ loquendo de credendis, quæ sunt articuli fidei oīa sufficiēter, & plene & explicite continentur in symbolo Apłorum vt ex pcedentibus patet. Ad illud enim symbolum componendū cōuenit vniuersitas Apłorum, quibus complete reuelatum erat quę ponenda erant in symbolo ad fidei complementum, & vt haberet maiorē firmitatem singuli posuerunt ibi suas partes. Petrus. Credo in Deum patrem oipotentem creatorem cœli & terræ. Andreas. Et in Iesum Chrm filium eius vnicum dnm nrm. Ioānes. Qui conceptus est de spūsancto natus ex Maria Virgine. Iacobus maior. Passus sub pontio Pilato, Crucifixus mortuus, & sepultus. Thomas. Descēdit ad inferna tertia die resurrexit a mortuis. Iacobus minor. Ascendit ad cœlos sedet ad dexteram Dei patris oipotentis. Philippus. Inde venturus est iudicare viuos, & mortuos. Bartholomæus. Credo in spiritū sanctum. Matthæus. Sanctam Ecclesiam Catholicam. Simon chananeus. Scōrū cōionē, remissionem peccatorum. Iudas Thadeus. Carnis resurrectionem. Mathias. Vitam æternam Amen. Paulus, & Barnabas nihil ibi posuerunt, quia electi fuerunt post missionem Apostolorum ad prædicandum, & symbolum debuit constitui ab omnibus simul congregatis, in vnum, antecedentia aūt & consequentia ad articulos in symbolo non continentur nisi per quādam reductionem. Ad decimum. s. de cōparatione symboli Apłorum ad alia duo symbola. dicēdum, q̄ illorum trium vnum dr̄ symbolum Apłorum, aliud symbolum Niceni cōcilij, & aliud symbolum Athanasij. Symbolum Apłorum in conclaui ab Apłis, ante dispersionē eorum fuit cōpositum ad veritatis breuem & necessariam acceptionem. Sic. n. dicitur Hebr. 11. Accedentem oportet credere. non pōt aūt aliquis credere nisi veritas, quam credit, pponat eidem. Et ideo necesse fuit veritatem fidei in vnum colligi vt facilius posset oībus proponi, ne aliquis per ignorantiam a fidei veritate deficeret, & ab hmōi collectione sniarum nomē symboli est acceptum. In sacra namque scriptura veritas fidei diffusè valde, & in aliquibus locis obscurè, & modis varijs continetur, ita q̄ ad eliciendum certam fidei veritatem longum studium & exercitium requiritur, ad quod vix pōt peruenire oēs illi quibus necessarium est cognoscere fidei veritatem, quorum pleriq; alijs negocijs occupati studio vacare non pñt, & ideo fuit expediens, vt ex scripturæ sacræ sententijs, summariè colligeretur aliquid manifestum qd̄ proponeretur oībus ad credendum. Symbolū vero Nicenum quod dr̄ in missa, fuit factum in cōcilio ad istius symboli explanationem, & ad quarundā Hæresum confutationem. Symbolum aūt Athanasij compositum fuit maxime ad confutandum hæresim Arrianam. Vnde multum fuit Athanasius sollicitus ibi diligenter exprimere vnitatem essentiæ cū distinctione & æqualitate personarum. In oībus ergo symbolis eadē fidei veritas edocetur. sed ibi oportet populum diligētius instrui de fidei veritate vbi insurgunt errores, ne fides simplicium p hæreticos corrumpatur. Et hæc fuit cā quare necesse fuit plura condere symbola, quæ in nullo alio differunt, nisi q̄ in vno plenius explicant, q̄ in alio implicite continentur, ſm q̄ hæreticorum instātia requirebat. Inter oīa aūt symbolum Apłorum est principalius, & dr̄ esse maius, non quia plus contineat in quantitate scripturæ, sed quia articulos fidei cōtinet plenius. Oēs. n. articuli continentur in eo, & quia de snīa plus continet in virtute, & quia conditum fuit ab Apłis, qui maiores fuerunt auctoritate, q̄ patres illi qui Nicenum symbolū cōdiderūt, & q̄ Athanasius, q tertiū symbolum cōposuit, qa aūt symbolum Apłorū fuit cōditū tpe veritatis nōdū publicatę, ideo submisse dr̄. In prima tñ & cōpletorio dr̄ ad signandū cōfessionē fidei maxime fuisse necessariū in primitiua eccłia, & fore necessariū in tpibus vltimis, & ad signādū confessionē fidei, in baptismo & in morte, & in prosperitate & in aduersitate. Symbolum āt Niceni concilij factū fuit tpe veritatis propalatę, & ideo alta voce dr̄ & in missa in diebus solēnibus post Euangelium & ante cōionē, quia tractum est de euāgelio, & est pparatio ad coionem. Symbolum aūt Athanasij conditum fuit tpe veritatis propalatæ concussæ & præualentis, iō dr̄ alta voce post noctē finitam in prima hora diei. Ista āt pdicta symbola, symbola dhr, quia multæ snīæ in quolibet eorū sil̄ collectę sunt. vnde dr̄ symbolum a Syn. qd̄ est sil̄, & bolæ qd̄ est snīa. Et sic patet q̄ symbolum Niceni concilij & Athanasij ex rōnabili cā condita sunt, & si insurgeret necessitas, vtpote si insurgerent nouę hæreses adhuc posset ecclesia facere aliud symbolū, vt trahi pōt ex snīa Anselmi in libro de processione spūsancti biū añ finem. Sed nulli alij nisi Romanæ Ecclesiæ hoc liceret ad quam causæ maiores vniuersalis Eccłiæ referendæ sunt. vñ ad ipsam eām solam pertinet congregatio gñalium conciliorum, vt hētur di. 17. generalia: & maxime ad ipsam referenda est dubitatio de via salutis si oriretur, vt habetur. c. di. c. nec licuit. Ad vndecimū. s. cuius sit symbolum fidei condere. dicendū q̄ noua editio symboli necessaria est ad vitādum errores insurgentes: ad illius ergo auctoritatem pertinet editio symboli, ad cuius auctoritatē ptinet snīaliter determinare ea quæ sunt fidei, vt ab oībus inconcussa fide teneantur, hoc aūt ptinet ad auctoritatē summi Pōtificis, ad quam maiores, & difficiliores Ecclesiæ qōnes referuntur, vt dr̄ in dec. di. 43. vnde & dñs Lucæ. 24. Petro dixit, quem summū Pontificem constituit. Ego pro te rogaui Petre non vt deficiat fides tua, & tu aliqñ conuersus confirma fratres tuos. Et huius rō est, qa vna fides debet esse totius Eccłiæ. ſm illud 1. Corin. 1. Idipsum dicatis oēs, & non sint in vobis scismata, quod seruari non posset nisi questio fidei de fide exorta determinaret per eum qui toti Eccłiæ pręest, vt sic eius sententia firmiter teneat. Et iō ad solam auctoritatem summi Pontificis pertinet noua editio symboli, sicut & omnia alia q̄ pertinent ad totam Ecclesię vnitatem, vt congregare synodum gñalem, & alia hmōi. Illa ergo anathematis sententia q̄ in gestis primæ Ephesinæ synodi continet. s. q̄ pelecto symbolo Nicenę synodi, decreuit scā synodus, nulli liceret aliam fidem conscribere, componere, vel proferre præter diffinitum a sanctis patribus, qui in Nicena synodo congregati fuerunt a spūscō. & subditur ibi anathematis pœna. Et idem etiam reiteratur in gestis synodi Calcedonensis. Sed hmōdi phibitio vel snīa ad priuatas tm̄ personas se extendit quarum non est determinare de fide. non. n. per hmōi sentētiā ablata est ptās sequenti synodo nouam editionē symboli facere. nō quidē fidē aliā continentem, sed eandem magis expositā. Synodus. n. quælibet hoc seruauit vt sequens synodus aliquid exponeret supra id qd̄ pcedens exposuerat, & hoc pp necessitatem alicuius hæresis insurgentis. Ad summum ergo Pontificem pertinet, cuius auctoritate synodus congregatur & eius sententia confirmatur. Intelligendū est igitur q̄ Athanasius, qui non fuit summus Pontifex, sed Alexandrinus Patriarcha non composuit manifestationem fidei p modum symboli, sed magis per modum cuiusdam doctrinæ. sicut satis apparet ex ipso modo loquendi. Sed quia integram fidei veritatem eius doctrina breuiter continebat auctoritate summi Pontificis est recepta vt quasi regula fidei habeat. Ad duodecimum. s. vtrū omnibus, q Chri præcesserunt aduētum fuit necessarium ad salutem credere mediatorem. dicendum q̄ necessariū fuit ad salutem ante aduentum Xpi credere mediatorem implicite, vel explicite, & sub velamine vel sine. Ad hoc enim q̄ hoīes essent digni salute æterna, necessarium erat eis, vt illā mō debito intenderent, ad quod necessarium erat vt eam mō debito desiderarēt & sperarent quæ præsupponebant, vt illā salutē in se & se posse ad illam pertingere debito modo cognoscerent, qd̄ esse non poterat, nisi de via pertingendi ad illam salutem aliquam cognōnē haberent. nullus. n. cognoscit se peruenire ad aliquem terminū, nisi hñs aliquā cognōnem in gñali vel in spāli de via pertingēdi ad illum terminū. ergo necessariū ad salutē fuit illis q aduētum Christi præcesserunt, vt cognoscerent in generali vel in spāli viā ptingendi ad æternā salutē. Cū āt illam salutē cognoscerent esse supernaturalē, oportebat vt cognoscerent se non posse per illam ptingere via naturali tm̄ sed via supernaturali generi humano a Deo promissa. & quia Deus prouiderat electos saluandos p mediatorē. quapropter dicit saluator Io. 14. Ego sum via. Sequit̄, q̄ necessarium fuit ad salutē eis credere mediatorem saltē implicite, & qa illa cognitio non erat clara, nec respectu rei pñtis, sed erat ænigmatica, sequit̄ q̄ oportebat q̄ illa cognitio esset per fidem. Præterea sicut dicit Hugo primo libro de sacris parte 10. cap. 5. Semper ī ecclesia Dei ab initio fuit fides & cognitio incarnationis & passionis Chri, quia ab initio nunq̄ defuerūt q hoc cognouerunt, & hoc patet quia semper fuerunt aliqui q Deo sacrificia offerebant Xpm signantia & ipsius passionem. Illis aūt per reuelationē Deus inspirauerat, vt alios de via salutis per illa sacrificia & aliquibus modis alijs sub quodā velamine instruerēt, quousq; per

media-

mediatorem via salutis absque velamine ostenderetur. Illi aūt viri tantæ erant perfectionis, & tantā cum Deo familiaritatē hātes, & tanta pro eis Deus faciebat. sicut patuit in Noë & Muyse, & pluribus alijs, q̄ alij concurrente super naturali illustratione interiori q̄ habebat quilibet cuius intellectum non velabat malitia voluntaria, tenebant eis, de via salutis credere, & eorū sacrificia a Deo instituta esse, ad signandum viam salutis a Deo prouisam. Certum est aūt q̄ illi maiores q̄bus hoc Deus reuelauerat tenebant hre fidem de mediatore non velatam. Alij aūt in hoc q̄ tenebantur maioribus assentire tenebantur saltem ad fidem velatam, ergo omnibus fidelibus, qui aduentum Xp̄i pcesserunt necessarium fuit credere mediatorē cum velamine vel sine, vel explicite, vel implicite, vnde Aug. in Enchiridion c. penul. dixit q̄ nec antiquorum quicumque iustorum præter Xp̄i fidem salutem potuit inuenire. Item in ep̄la adoptat. Illa fides sana est qua credimus nullum hoīem siue maioris, siue paruulæ & recentis ætatis liberari ab obligatione mortis antiquæ & contagione peccati qd̄ prima Natiuitate contraxit, nisi per vnū mediatorem Dei & hominū, hominē Iesum Xp̄m. Ad decimūtertiū. s. vtrum omnibus, qui Xp̄i pcesserunt aduentū necessarium fuit ad salutem explicite credere mediatorem dicendū q̄ eorū q̄ aduentum Xp̄i præcesserunt q̄dā sunt sub lege scripta. q̄ dā sub lege naturę. non sub lege scripta, & istorū q̄dā fuerunt viri eminentis perfectionis q̄bus reuelata erant explicite multa vel omnia de mediatore credenda. & hi tenebant ad habendū de mediatore fidē explicitam, sedm mensurā & modū reuelationis sibi factæ, alij aūt ad habendū fidem explicitā de mediatore non tenebant, sed sufficiebat eis credere qd̄ in præcedentibus dictū est. Silr hi qui fuerunt sub lege scripta, quidā fuerūt viri perfectionis eminētis q̄bus reuelata erant explicite multa vel omnia de mediatore credenda. & hi ad fidem explicitā de mediatore tenebant s̄m modū reuelationis sibi factæ. Alij aūt non tenebant ad credendū explicite aliquid de mediatore, nisi hoc q̄ Deus mitteret personam mediatoris, & redemptoris, sed vtrum esset Angelus, vel homo purus, vel Deus, & homo, credere explicite non tenebant. Et his expresse concordat Hugo li. de sac. parte. 10. c. 5. dicens. Añ legem Deus creator credebat, & ab eo salus, & redemptio expectabat, p quem vero & q̄o eadē salus implenda ac pficienda foret exceptis paucis quibus singlr hoc scire in munere datū erat, a cæteris ēt fidelibus non cognoscebat. Sub lege aūt persona redemptoris mittēda pdicabat & ventura expectabatur, q̄ aūt ipsa psona foret, hoc est homo vel Angelus, vel Deus, nondū manifestabat. soli hoc cognouerunt qui per spm̄ scm̄ singlr ad hoc illuminati fuerunt. Si āt inueniant aliquæ auctoritates Augustini vel aliorū Doctorum q̄ videant sonare q̄ fideles, qui pcesserunt Xp̄i aduentū distinctius, & magis in spāli tenerent credere mediatorē q̄ dictū est, exponi possunt sedm sententiam Hug. primo li. de sacris parte. 10. c. 6. vbi dicit hoc modo. Sano intellectu dici pt. oēs ab initio iustos saluatoris fidem habuisse, & oēs in fidem redemptionis venturę iustificatos fuisse, q̄ a eandem redemptionem, vl venturā cognouerunt, vel cognoscentibus, & credentibus crediderunt, & cum hac fide sacra ipsius redemptionis, quæ ab initio instituta sunt ad sanctificationem susceperūt. & in ipsis iam redēptionem suā quasi in vmbra & figura portauerunt. Ad decimumquartum. s. vtrū omnibus qui secuti sunt aduentū Xp̄i necessarium fuerit ad salutem credere explicite omnes articulos fidei. dicēdum q̄ illorum qui aduentum Xp̄i secuti sunt, quidam sunt maiores, q̄bus, vel rōne officij vt Doctoribus, vel rōne ministerij, vt prædicatoribus, vel rōne gradus dignitatis, vt platis, vl alicuius spālis interioris illuminationis, vt prophetis, incumbit non tm̄ dare operam vt seipsos disponant ad hoc vt perducātur in finem quamuis ad hoc principaliter teneantur, sed ēt incūbit eis dare operam quantum in eis est, vt alij perducātur in finem. Alij sunt minores, ad quos de lege cōi mediantibus maioribus a Deo doctrina fides deriuata est, & sicut videmus, q̄ quia diuinæ illuminationes deriuantur ad Angelos inferiores mediātibus superioribus, oportet q̄ superiores de reb. diuinis habeāt notitiam pleniorē. A simili dico aliqualiter q̄ oportet superiores in ecclesiæ notitiam de fide pleniorem quam inferiores, vñ superiores pdictos credo teneri ad credendum omnes articulos fidei explicite, q̄uis non teneatur quilibet eorum credere numerum vel articulorum distinctionem eorum. Minores vero etsi teneant explicite credere aliquos articulos, qui magis sunt necessarij ad dirigēdum in finem, & qui in ecclesia solemnizant cōiter & publicē. vt sunt articuli pertinentes ad personas, & articulus pertinens ad vnitatem essentię, vt Xp̄i Natiuitas, Passio, Resurrectio, Ascēsio, aduentus ad iudicium, nō tñ tenent ad credendum oēs articulos explicite. Si aūt sunt vel essent aliqui quibus, non est Xp̄s locutus, nec p se nec per Ap̄los, nec p pdicatores aliquos, nec eis reuelauerat per aliquā interiorem inspirōnem, quid credendum, tales non tenerentur ad credendum explicite, nisi illud quod credebatur sub lege naturæ: vnde de Iudæis dicit saluator Io. 15. Si non venissem & locut' eis non fuissem, peccatum non haberent. s. de hoc q̄ non credebant in eum secundum glosam ibidem. Ad decimumquintum. s. vtrum eadem sit fides modernorum & eorum qui fuerunt ante Christi aduentum, dicendum, q̄ fides potest accipi vel pro his quæ creduntur, vel pro habitu quo creduntur, vl pro actu credendi. Primo modo loquendo de fide, eadem fides fuit secundum numerum fidelium qui aduentum Christi præcesserunt, & qui secuti sunt, quia eandem veritatem in numero quam illi implicite crediderunt, isti explicite credunt. Secundo modo & tertio loquendo de fide dico, q̄ eadem fides in specie est istorum & illorum, quia eidem rationi formali. s. summæ veritati cui isti in credendo innituntur, etiam illi qui aduentū Xp̄i præcesserunt innitebantur, vnitas aūt habitus sedm speciem attēdit ex sui comparatione ad formalem rōnem sui obiecti, & pterea vt iam dictum est ipsa credita sunt eadem, quamuis ab illis essent credita implicite. & ab istis explicite. vnde sicut eadem diliguntur per eādem charitatem in specie ab vno implicite ab alio explicite, per eandem tñ rōnem formalem sic rectē dr̄, q̄ per eandem fidem in specie a fidelibus antiquis, & modernis eadē sunt credita ab illis implicite, & ab istis explicite, per eandem tñ rōnem formalem. Ad decimumsextū. s. vtrum fides creuerit quantum ad numerum credendorum, dicendum, q̄ ex dictis in q̄ōne præcedenti satis haberi pt, q̄ fides non creuit quantum ad credendorum multitudinem per nouorū articulorum additionem; sed solum per implicitorū explicationem, quia quæ aliquo tpe implicite pponebantur credenda, & implicite credebantur, postea processu temporis explicite sunt ad credendum pposita & explicite credita. Ad decimumseptimum. s. vtrum certior sit fides modernorum quam fuerit antiquorum, dicēdum, q̄ si fiat comparatio modernorum ad illos, q̄ aduentū Xp̄i præcesserunt quātum ad singulares personas, sic dico q̄ aliquæ personæ ante Xp̄i aduentum certius crediderūt credenda q̄ multi q̄ aduentū Xp̄i sunt secuti. Sed si comparetur cōitas ad communitatem credenda certius credita sunt per fidem modernorum, q̄ per illorum fidem qui Xp̄i pcesserunt aduentum. Credere. n. est intellectui assentire ad Imperium voluntatis, non visæ veritati. Certior ergo elicitur actus credendi. & per voluntatis imperantis maiorem pfectionem, & per habitum charitatis maiorem, & per maiorem intellectus, & per habitum fidei maiorem determinōnem, & per veritatis creditę maiorem manifestationem. Post Xp̄i aūt aduentum per meritum passionis Xp̄i iam exhibitæ, & p plures intercessiones sanctorum charitas abundantius infunditur voluntati & fides intellectui. Veritas etiā credita magis est manifestata per veritates articulorum aliquorum ad impletionem per q̄ alij articuli probari possunt a nobis efficacius, & pp Xp̄i & Ap̄lorum & Doctorum doctrinā per q̄ scriptura sacra patet apertius, & credibilia intellectui repsentant distinctius, & ordinatius, & expssius, & etiā pp testiū idoneorum multiplicationem. s̄m Ap̄lm ad Heb. 12. vñ Ricardus primo li. de Tri. c. Vtinā attenderent Iudęi. vtinā aīaduerterent pagani cum q̄ta conscię securitate pro hac parte ad diuinum iudicium poterimus accedere, nonne cū omni confidentia Deo dicere poterim' dñe si error est a teipso decepti sumus. Nā ista in nobis tātis signis, & prodigijs confirmata sunt & talibus, q̄ non nisi per te fieri pñt, certè a summæ sanctitatis viris sunt nobis tradita, & cū summa & Authentica attestōne pbata teipso cooperāte. & sermonem cōfirmante sequētibus signis.

De actu fidei. *Dist.* XV.

Circa s̄m principale. s. de actu fidei, considerandum est. Primo de actu eius interiori qui est credere. Sedo de actu exteriori. Circa primū consideranda sunt nouem. Primo qd̄ sit credere & quot modis dicatur. Secūdo vtrum credere aliquid supra rōnem naturalem sit necessarium ad salutē. Tertio vtrum credere illa ad q̄ rō naturalis pertingere potest sit necessarium. Quarto; vtrum sit necessarium ad salutem explicite aliqua credere. Quinto vtrum ad credēdam explicite oēs æqualiter teneantur. Sexto vtrum explicite credere ministerium Xp̄i sit de necessitate salutis. Septimo vtrum credere Trinitatem explicite sit de necessitate salutis. Octauo vtrum actus fidei meritorius sit. Nono vtrum rō humana diminuat de merito fidei. Ad primum. s. q̄d sit credere, dicendū q̄ s̄m Aug. credere est cum assensione cogitare. Ad cuius euidentiā sciendum est q̄ cogitare tripl'r sumitur. Vno modo cōiter p qualibet actuali consideratione intellectus, sicut Aug. dicit in 14. de Tri. hanc tunc dico intelligentiā quam intelligimus cogitantes. Alio mō dr̄ cogitare propriè magis consideratio intellectus, quæ est cum quadā inquisitione anteq̄ perueniat ad perfectionem intellectus per certitudinē visionis, & sedm hoc Aug. in 15. de Tri. dicit, q̄ Dei fili' nō cogitatio dr̄ sed verbū Dei dr̄, cogitatio q̄ppe nr̄a perueniens, ad id q̄ scimus atque inde

formata

formata verbum nostrum verbum est verbum. & ideo verbum Dei sine cogitatione debet intelligi non aliquid h?s formale, qđ possit esse informe, & s̄m hoc cogitatio quippe dr̄ motus animi deliberantis nondum perfecti per plenā veritatē visionis, vel visionē veritatis, s̄m q̄ talis motus pōt esse vel animi deliberātis circa intētiones vles qđ ptinet ad intellectiuā partē, vl̄ circa intētiones particulares, qđ pertinet ad partem sensitiuā. Iđ cogitare scđo modo sumitur pro actu intellectus deliberantis. Tertio modo pro actu virtutis cogitatiuæ. Si igitur cogitare sumitur cōiter s̄m primum modum, sic hoc qđ dr̄ cum assensione cogitare non dicit totam rōnem eius qđ est credere, nam per hunc modū quæ cōsiderat ea q̄ scit vel intelligit cum assensione cogitat. Si vero sumatur cogitare secūdo modo, sic in hoc intelligitur tota ratio huius actus, qui est credere. Actuum.n. ad intellectū ptinentium quædam habent firmam assensionem absque tali cogitatione, sicut cum aliquis considerat ea quæ scit vel intelligit. talis.n. consideratio iam est formata. quidā vero actus intellectus hn̄t qdem cogitationem informē absque firma assensione, siue in neutram partem declinent, sicut accidit dubitanti, siue in vnam partē magis declinēt. sed tenent̄ sicut aliquo leui signo, sicut accidit suspicanti, siue vni parti adhæreat tantum cum formidine alterius, qđ accidit opinanti Sed actus iste qui est credere habet firmā adhæsionem ad vnam partem in quo conuenit credens cum sciēte & intelligente, & tn̄ eius cogitatio non est perfecta per maximam visionem in quo conuenit cum dubitante, suspicante, & opinante, & sic proprium est credentis ēt cū vt assensu cogitet, & p hoc distinguitur iste actus, qui est credere ab oībus actibus intellectiuis, q̄ sunt circa verū vel falsam. Et nota q̄ differt credere Deo, credere Deum, & credere in Deū. Hanc distinctionē ponit Aug. super Io. Actus.n. cuiuslibet potentiæ vel habitus accipitur scđm ordinem potentiæ vel habitus ad suum obiectū. Obiectū aūt fidei pōt tripl̄r considerari. cum.n. credere ad intellectum ptineat prout est a voluntate motus ad assentiendum. vt dictum est, pōt obiectum fidei accipi vel ex parte ipsius intellectus, vel ex parte voluntatis intellectum mouentis. Si quidem ex parte intellectus. sic in obiecto fidei duo pn̄t considerari. sicut supra dictū est. quorum vnum est materiale obiectū fidei, & sic ponitur actus fidei credere Deo. quia sicut supra dictum est, nihil proponitur nobis ad credendū nisi s̄m q̄ ad Deum pertinet. Aliud est āt formalis rō obiecti qđ est sicut mediū, pp qđ tali credibili debeamus assentire, & sic ponitur actus fidei credere Deum, quia sicut supra dictum est, formale obiectū fidei est veritas prima, cui inhæret homo vt pp eā creditis assentiat. Si vero consideretur tertio modo obiectum fidei s̄m q̄ intellectus est motus a voluntate, sic ponitur actus fidei credere in Deum. Veritas.n. prima ad voluntatem refert̄ s̄m q̄ habet rōnem finis. Ad scđm. s. vtrum credere aliqd supra rōnē naturalem sit necessariū ad salutē. dicendū q̄ in oib⁹ naturis ordinatis inuenit̄ q̄ ad perfectionem inferioris naturæ duo occurrunt. Vnū qđē qđ est s̄m proprium motum, aliud aūt quod est scđm motum superioris naturæ. sicut aqua scđm motū proprium mouetur ad centrum. scđm aūt motum lunę mouetur circa centrum s̄m fluxum & refluxum. Similiter ēt orbes planetarum mouent̄ proprijs motibus ab Occidēte in Orientem, motu aūt primi orbis ab Oriente in Occidentem. sola aūt natura rōnalis creata hēt immediatum ordinem ad Deū. q̄a cæteræ creaturę non attingunt ad aliquid vl̄e, sed solum ad aliquid particulare, participantes diuinā bonitatē, vel in essendo tm̄, sicut inaīata, vel ēt & viuendo & cognoscendo singularia, sicut plantæ & aīalia. Natura āt rōnal' inquantū cognoscit vl̄em boni & entis rōnem hēt immediatum ordinem ad vl̄e essendi principium. perfectio igitur rōnalis creaturæ non solū consistit in eo qđ ei cōpetit s̄m suā naturam, sed ēt in eo qđ ei attribuit̄ ex quadā supernaturali perfectione diuinæ bonitatis, vn̄ & supra dictum est, q̄ vltima beatitudo hoīs consistit in quadā supernaturali Dei visione: ad q̄ quidem visionem hō pertingere non p̄t nisi per modum addiscentis a Deo Doctore. scđm illud Io. 6. Oīs, q̄ audit a p̄re & didicit venit ad me. huius aūt disciplinæ fit hō particeps non statim sed successiuè scđm modum suæ naturæ. Oīs aūt talis addiscens oportet q̄ credat ad hoc q̄ ad p̄fectā sciam perueniat. Sicut etiā philosophus dicit q̄ oportet addiscentē credere. vn̄ ad hoc q̄ hō perueniat ad p̄fectam visionē beatitudinis p̄exigitur q̄ credat Deo tanq̄ discipulus magistro docenti. Ad tertiū. s. vtrū ea q̄ naturali rōne probari pn̄t sit necessariū credere. dicendū, q̄ necesse est accipere per modū fidei non solū ea q̄ sunt supra rōnē, sed ēt ea q̄ p rōnē cognosci pn̄t. & hoc pp tria. Primo qđē vt citius hō ad veritatis diuinæ cognitionem perueniat. Scia.n. ad q̄ ptinet probare Deum esse & alia hmōi de Deo, vltimo hominibus addiscenda proponit̄ præsuppositis multis alijs scientijs, & sic non nisi post multum tps vitæ suæ homo ad Dei cognōnem, perueniret. Scđo aūt vt cognitio Dei sit cōior: multi.n. in studio scientiæ proficere non pn̄t vel pp hebetudinem ingenij, vel pp alias occupationes, & necessitates tpalis vitæ, vel ēt pp torporem addiscendi. q̄ oino a Dei cognitione fraudarent̄ nisi p̄ponerent̄ eis diuina p modū fidei. Tertio, pp certitudinem. rō n. humana in rebus diuinis est multū deficiens. cuius signū est q̄a philosophi de rebus humanis naturaliter inuestigantes in multis errauerūt, & sibiipsis cōtraria senserunt. Vt ergo esset indubitata, & certa cognitio apud hoīes de Deo, oportuit q̄ diuina ei per modum fidei traderent̄. q̄ quasi a Deo dicta q̄ mentiri non pōt. Ad quartum. s. vtrū teneat̄ hō aliqd explicite credere. dicendum, q̄ præcepta legis q̄ hō tenet̄ implere dant̄ de actibus virtutum qui sunt via perueniendi ad salutem. Actus aūt virtutis sicut supra dictū est. sumit̄ s̄m habitudinem habitus ad obiectum. Sed in obiecto cuiuslibet virtutis pn̄t duo cōsiderari. s. id quod est propriè & per se virtutis obiectum, q̄ necessariū est in omni actu virtutis, & iterum id q̄ per accidēs siue consequēter se hēt ad p̄priā rōnē obiecti. Sicut ad obiectum fortitudinis propriè & per se pertinet sustinere pericula mortis, & aggredi hostes, cum periculo pp bonum, sed q̄ hō armet̄ vel se percutiat in bello iusto aut aliqd hmōi faciat, reducit̄ qdem ad obiectum fortitudinis, sed per accidēs. Determinatio igr̄ virtuosi actus ad proprium & per se obiectum virtutis est sub necessitate p̄cepti: sicut & ipse virtutis actus. Sed determinatio actus virtuosi ad ea q̄ accidentaliter vel secundario se hn̄t ad propriū & p se obiectū virtutis, nō cadūt sub necessitate p̄cepti nisi loco & tpe. Dicendum est igr̄ q̄ fidei obiectum per se est id quo hō beatus efficitur. vt supra dictū est. Per accidens, vel secundario se hn̄t ad obiectum virtutis omnia q̄ in scripturis diuinitus tradita continentur. sicut q̄ Abraham habuit duos filios. q̄ Dauid fuit filius Isay & alia hmōi. Quantum igitur ad prima credibilia, quę sunt articuli fidei tenetur homo explicite credere, sicut & tenetur hr̄e fidem: quantum autem ad alia credibilia non tenetur homo explicite credere, sed solum implicite, vel in p̄paratione animi inquantum paratus est credere quicquid in diuina scriptura continetur, sed tunc solum ea tenet̄ explicite credere, quando hoc ei constiterit in Doctrina fidei contineri. Ad quintum. s. vtrum oēs æqualiter teneantur explicite credere. dicēdum q̄ explicatio credendorum fit per reuelationem diuinam. credibilia.n. naturalem rōnem excedunt. reuelatio aūt diuina ordine quodam fit per superiores, sicut ad hoīes per Angelos, & ad inferiores Angelos per superiores, vt patet per Diony. 3. Cel. Hier. Et ideo pari rōne explicatio fidei oportet q̄ perueniat ad inferiores hoīes p maiores. Et ideo sicut superiores Angeli q̄ inferiores illuminant, hn̄t pleniorē notitiam de rebus diuinis, q̄ inferiores, vt dicit Diony. 12. ca. ce. Hiera. Ita ēt superiores hoīes, ad quos pertinet alios erudire, tenent̄ hr̄e pleniorem notitiam de credendis, & magis explicite credere. Ad sextum. s. vtrum explicite credere mysterium Xp̄i sit de necessitate salutis apud omnes. dicendum q̄ sicut supra dictum est. Illud propriè & per se pertinet ad obiectum fidei per q̄ homo beatitudinē consequit̄. via aūt hominibus veniēdi ad beatitudinem est mysterium incarnationis Christi & passionis, dicitur.n. Actuum. 4. Non est aliud nomen datū hominibus in quo oporteat nos saluos fieri. Et ideo mysterium incarnationis Chr̄i aliqualiter oportuit omni tempore esse traditum apud oēs. diuersimode tn̄ secūdum diuersitatem temporum & personarū. Nam ante statum peccati homo habuit explicitā fidem de Xp̄i incarnatione secundum q̄ ordinabatur ad consumationem gloriæ, non autem secundum q̄ ordinabatur ad liberationem a peccato per passionem & resurrectionem, quia homo non fuit præscius peccati futuri, videt̄ tn̄ incarnationis Xp̄i præscius fuisse per hoc q̄ dixit, pp hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ. vt habetur Gen. 2. & hoc Ap̄s, ad Eph. 5. dicit. sacramētum magnum esse in Christo & ecclesia, quod quidem sacramentum non est credibile primum hominem ignorasse. Post peccatum aūt fuit explicite creditum mysterium Xp̄i, nō solum quantum ad incarnationem, sed ēt quātum ad passionē & resurrectionem quibus humanum genus a peccato & morte liberat̄. Aliter.n. non præfigurassent Christi passionem quibusdam sacrificiis, & ante legem & sub lege. quorum quidem sacrificiorū signatum explicite maiores cognoscebant, minores aūt sub velamine illorū sacrificiorū, credentes ea diuinitus esse disposita, de Christo vēturo quodammodo habebant fidem velatam, & sicut supra dictū est ea q̄ ad mysteria Xp̄i pertinent tāto distinctius cognouerunt quanto p̄pinquiores Xp̄o fuerūt. post autem tempus grāæ reuelatę tam maiores, q̄ minores tenentur hr̄e fidem explicitam de mysterijs Christi. præcipuè quātum ad ea q̄ cōiter in ecclesia solēnizant̄. & publicè p̄ponuntur. sicut sunt articuli incarnationis, de quibus supra dictum est. Aliàs aūt subtiles cōsiderationes, circa incarnationis articulos tenent̄ aliqui magis, vel minus explicite credere s̄m quod conuenit statui & officio vniuscuiusq;. Ad septimū. s. vtrum explicite credere Trinitatem sit de necesse-

necessitate salutis: dicendũ, ꝙ mysteriũ Christi explicitè credi non põt sine fide Trinitatis: quia in mysterio Christi hoc continet, ꝙ filius de carne assumpserit, ꝙ per gratiã Spiritus sancti mundũ renouauerit: & iterũ ꝙ de Spiritu sancto cõceptus fuerit. Et ideo eo modo, quo mysteriũ Christi ante Christum fuit quidẽ explicitè creditũ a maioribus, implicitè aũt & quasi obũbratæ a minoribus, ita ẽt & mysteriũ Trinitatis. Et ideo ẽt post tps gratiæ diuulgatæ tenent oẽs ad explicitè credendũ mysteriũ Trinitatis, & oẽs qui renascunt in Christo, adipiscunt hoc per inuocationẽ Trinitatis, ſm illud Matth. ult. Euntes docete oẽs gentes, baptizantes eos in noĩe Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen. Ad octauũ. s. vtrum actus fidei sit meritorius. Dicendũ, ꝙ actus nostri sunt meritorij, inquãtũ procedũt ex libero arbitrio, si sit motũ a Deo per gratiã: vnde oĩs actus humanus, qui subijcit libero arbitrio, si sit relatus in Deũ, potest esse meritorius, ipsum aũt credere est actus intellectus assentientis veritati diuinæ ex imperio voluntatis a Deo motæ per gratiã, & sic subiacet libero arbitrio in ordine ad Deũ, vnde actus fidei põt esse meritorius. Ad nonũ. s. vtrũ ratio humana inducta ad ea, quæ sunt fidei, diminuat meritũ. Dicẽdũ, ꝙ sicut dictũ est actus fidei potest esse meritorium, inquantum subiacet voluntati non solũ quantum ad vsum, sed ẽt quantũ ad assensum. Ratio autẽ humana inducta ad ea, q̃ sunt fidei, dupliciter põt se hr̃e ad voluntatẽ credentis; vno quidẽ modo, sicut pcedẽs. Puta cum qs aut non haberet voluntatẽ, aut nõ haberet promptã voluntatẽ ad credendũ, nisi ratio humana induceret: & sic ratio humana inducta diminuit meritũ fidei: sicut & supra dictũ est, ꝙ passio pcedens electionẽ in virtutibus moralibus, diminuit laudẽ virtuosi actus. Sicut enim homo actus virtutũ moraliũ debet exercere pp iudiciũ rationis, nõ tñ pp passionem; ita credere debet homo ea q̃ sunt fidei, non pp rationem humanã, sed pp auctoritatem diuinã: alio modo ratio humana põt se hr̃e ad voluntatẽ credentis cõsequenter: cũ enim homo habet promptã volũtatẽ ad credendũ, diligit veritatem creditã, & super ea excogitat & amplectit, si quas rationes ad hoc inuenire põt: & quãtũ ad hoc ratio humana nõ excludit meritũ fidei: sed est signum maioris meriti, sicut ẽt passio cõsequens in virtutibus moralibus est signũ promptioris voluntatis, vt supra dictum est: & hoc significatur Io. 4. vbi Samaritani ad mulierem, per quã nõ humana significatur, dixerunt. Iã tunc non pp tuam loquelam credimus.

De actu exteriori fidei. Dist. XVI.

Deinde cõsiderandũ est de actu exteriori fidei. Et circa hoc videnda sunt duo. Primò, vtrũ confessio sit actus fidei. Secundò, vtrũ cõfessio sit necessaria ad salutem. Ad primũ dicendũ, ꝙ actus exteriores propriè sunt illius virtutis, ad quorũ fines ſm suas species referunt, sicut ieiunare ſm suã speciem refert ad finẽ abstinentiæ, q̃ est cõpescere carnẽ: & ideo est actus abstinentiæ: cõfessio aũt eorum, q̃ sunt fidei, ſm suã speciẽ ordinat, sicut ad finem ad id qđ est fidei, ſm illud. 2. ad Cor. 4. Hñtes eundem spiritũ fidei pp quod & loquimur. Exterior enim locutio ordinat ad significandum id qđ in corde concipit: vnde sicut cõceptus interior eorum, q̃ sunt fidei, est propriè fidei actus & causa, ẽt & exterior confessio. Ad secũm. s. vtrum confessio fidei sit necessaria ad salutem. Dicendum, ꝙ ea, q̃ sunt necessaria ad salutẽ, cadunt sub pceptis diuinæ legis: confessio aũt fidei, cum sit quiddã affirmatiuũ, non põt cadere nisi sub pcepto affirmatiuo: vnde eo modo est de necessarijs ad salutem, quo modo potest cadere sub pcepto affirmatiuo diuinæ legis. Præcepta autẽ affirmatiua, vt supra dictum est, non obligant ad semper: & si semper obligent, obligãt aũt pro loco & tpe, & ſm alias circũstantias debitas, ſm quas oportet actum humanum limitari ad hoc, ꝙ sit actus virtutis: sic igit cõfiteri fidem nõ semper, nec in quolibet loco est de necessitate salutis: sed aliquo loco & tpe, quando s. per omissionem huiusmodi confessionis subtraheretur honos debitus Deo, vel etiam vtilitas proximis impendenda, puta si aliquis interrogatus de fide taceret: & ex hoc crederetur, vel quòd non haberet fidem, vel quòd fides non esset vera, vel alij per eius taciturnitatem auerterent a fide: in huiusmodi enim casibus confessio fidei est de necessitate salutis.

De habitu fidei. Dist. XVII.

Circa tertium principale. s. de ipso habitu fidei consideranda sunt octo. Primò quid sit fides. Secundò, vtrum sit virtus. Tertiò, vtrum sit vna virtus. Quartò, vtrum sit homini a Deo. Quintò, vtrum forma eius sit charitas. Sextò, vtrum eadem numero sit fides formata & informis. Septimò, de ordine eius ad alias virtutes quãtum ad primitatem. Octauò, de cõparatione certitudinis eius ad certitudinẽ virtutum intellectualium. Primo ergo q̃ritur, vtrum diffinitio fidei quã ponit Apost. Heb. 11. sit conueniens: hæc s. fides est sperandarũ substãtia rerum, argũm non apparentium. Ad hanc q̃onem dicẽdum, ꝙ licet aliqui dicant pdicta Apostoli verba non esse diffinitionem fidei, q̃a diffinitio indicat quid est esse rei: tñ si aliquis rectè consideret oĩa, ex quibus fides potest diffiniri in pdicta diffinitione, siue descriptione tangunt, licet verba non ordinent sub forma diffinitionis, sicut ẽt apud philosophos prætermissa philosophica forma syllogismorum principia tangunt. Ad cuius euidentiã cõsiderandum est, ꝙ cum habitus cognoscãtur per actus, & actus per obiecta: fides, cum sit habitus quidã, debet diffiniri per pprium actum in comparatione ad proprium obiectum. Actus autem fidei est credere, qui, sicut supra dictum est, actus est intellectus determinati ad vnũ ex imperio voluntatis. Sic ergo actus fidei habet ordinem ad obiectũ voluntatis, qđ est bonum & finis, & ad obiectũ intellectus, qđ est verum: & quia fides, cum sit virtus Theologica, sicut supra dictũ est, habet idẽ pro obiecto & fine: necesse est, ꝙ obiectũ fidei & finis pportionaliter sibi correspõdeant. Dictũ est autem supra, ꝙ veritas prima est obiectũ fidei, ſm ꝙ ipsa est non visa, & ea quibus pp ipsam inhæretur. Secũdum hoc oportet, ꝙ ipsa veritas prima se habeat ad actum fidei per modum finis ſm rationem rei non visæ, quod pertinet ad rationem rei speratæ, ſm illud Apost. Rom. 8. Quod non videmus speramus. Veritatem enim videre est ipsam hr̃e. Non autem sperat aliquis id quod iam habet: sed spes est de hoc, quod non hr̃, vt supra dictum est. Sic igitur habitudo actus fidei ad finem, qui est obiectum voluntatis, significatur in hoc, ꝙ dr̃. Fides est substantia rerum sperandarum. Substantia enim solet dici prima inchoatio cuiuslibet rei, & maximè qñ tota res sequens continetur virtute in primo principio: puta si dicamus, quòd prima principia indemonstrabilia sunt substantia scientiæ, quia s. primum, quòd in nobis est de scientia, sunt huius principia, & in eis virtute continet tota sciẽtia. Per hunc ergo modum dr̃ fides esse substantia rerum sperãdarũ, quia s. prima inchoatio rerũ sperandarũ in nobis est per assensum fidei, quæ virtute cõtinet oẽs res sperãdas. In hoc enim speramus beatificari, ꝙ videmus aperta visione veritatem, cui per fidẽ adhæremus, vt patet per ea, q̃ supra de fide dicta sunt. Habitudo aũt ad actus fidei ad obiectũ fidei intellectus, ſm ꝙ est obiectum fidei, designat in hoc, qđ dr̃, argũm non apparentium, & sumit argũm pro argumenti effectu. Per argũm enim intellectus inducit ad adhærendum alicui vero: vnde ipsa firma adhæsio intellectus ad veritatem fidei non apparentem, vocat hoc argũm: vnde alia litera habet cõuictio, quia s. per auctoritatem diuinã intellectus credentis conuincit ad assentiendum his q̃ non videt. Si quis ergo in forma diffinitionis hmõi verba reducere velit, põt dicere, ꝙ fides est habitus mentis, qua inchoatur vita æterna in nobis faciens intellectum assentire non apparentibus, per hoc autem fides ab oĩbus alijs distinguitur, q̃ ad intellectũ pertinẽt: per hoc enim, ꝙ dr̃ argũm, distinguit fides ab opinione, suspitione, & dubitatione, per quæ nõ est prima adhæsio intellectus firma ad aliquid. Per hoc autem, ꝙ dr̃, non apparentium, distinguit fides a scientia, & intellectu, per quæ aliquid fit apparens. Per hoc autẽ ꝙ dicit, substantia rerum sperandarum, distinguit virtus fidei a fide communiter sumpta, q̃ non ordinat ad beatitudinem speratã. Oẽs autem aliæ diffinitiones quæcunque de fide dant, explicationes sunt huius, quã Apost. ponit. Quod aũt dicit Aug. Fides est virtus qua creduntur quæ non vĩr, & quod dicit Damascenus, ꝙ fides est nõ acquisitus consensus. Et quod alij dñt, ꝙ fides est certitudo quædã animi de absentibus supra opinionem & infra scientiam, idem est ei, qđ Apostolus dicit, argũm non apparentium. Quod verò Dionys. 7. cap. de Diui. no. dicit, quòd fides est manens credentium fundamentum, collocans eos in veritate, & in ipsis veritatem: idem est ei, ꝙ dr̃ substantia rerum sperandarum. Ex dictis patet, ꝙ substantia non sumitur hic propriè, ſm ꝙ est genus generalissimum: sed ſm ꝙ in quolibet gñe inuenitur similitudo substantiæ, prout s. primum in quolibet gñe continens in se alia in virtute dr̃ esse substantia illorum. Magis autem dr̃ fides esse substantia rerum sperandarum, quàm diligendarum, licet charitas sit forma fidei, non spes, sicut infra dicemus, quia dilectio potest esse visorum, & non visorum, præsentium, & absentium. Et ideo res diligenda non ita propriè adaptatur fidei, sicut speranda, cum spes sit semper absentium, & non visorum. Item licet argũm, ſm quòd sumitur ex proprijs rei principijs faciat rem esse apparentem, tamen secundum quòd sumitur ex auctoritate diuina, nõ facit rem esse apparentem, & sic accipit in diffinitione fidei. Ad secundam, s. vtrum fides sit virtus. Dicendum, quòd sicut ex supradictis patet: virtus humana est, per quã actus humanus redditur bonus: vnde quicunque habitus est semper principium boni actus, potest dici virtus humana, talis aũt habitus est virtus formata. Cũ enim credere sit actus intellectus assentiẽtis nõ ex imperio volũtatis: ad hoc, ꝙ iste actus sit pfectus, duo requirunt,

quorum vnũ est, vt infallibiliter intellectus tendat in suum bonũ, quod est verum: aliud est, vt infallibiliter ordinet ad vltimũ finem, ppter quem assentit: voluntas vero, & vtrunque inuenit in actu fidei formatæ. Nã ex ratione ipsius est, q intellectus semp ferat in verum, quia fidei nõ potest subesse falsum, vt supra dictũ est. Ex charitate aũt, q̃ format fidẽ, habet aĩa, q infallibiliter voluntas ordinet ad bonum finem, & ideo fides formata est virtus: fides aũt informis nõ est virtus, quia etsi habeat pfectionem debitã actus informis fidei ex pte intellectus, non tñ habet perfectionem debitã ex parte voluntatis, sicut & si tẽperantia nõ esset in cõcupiscibili, & prudẽtia nõ esset i rationali, tpantia nõ esset virtus, vt supra dictũ est, quia ad actũ tpantiæ requiritur & actus rationis & actus cõcupiscibilis, sicut ad actũ fidei requiritur & actus voluntatis, & actus intellectus. Nota tñ q fides cõnumeratur inter gratias gratis datas. 1. Cor. 12. Et sit inter fructus. Gal. 5, & ẽ hoc inter virtutes, sicut dictũ est. Sed qdã posuerũt, q fides, q̃ cõnumerat inter gratias gratis datas est fides informis, qđ nõ est conuenienter dictum, quia gratiæ gratis datæ, q̃ ibi enumerant, non sunt cões oĩbus membris ecclesiæ. vnde Apost ibi dicit: Diuisiones gratiarũ sunt. Et iterũ, alij dat hoc, alij illud. Fides aũt informis cõis est oĩbus mẽbris ecclesiæ, quia informitas eius nõ est de substantia eius, sm qđ est donum gratuitũ. Vnde dicendum, q fides ibi sumit pro aliqua fidei excellentia, sicut p constãtia fidei, vt dicit Glo. vel p sermone fidei. Ponit aũt fides inter fructus, sm q habet aliquã delectationem in actu suo ratione certitudinis: vnde Gal. 5. Cum enumerant fructus, exponit fides. i. de inuisibilibus certitudo. Ad tertium, s. vtrũ fides sit vna virtus. Dicẽdum, q fides, si sumat pro habitu, dupliciter potest considerari: vno modo ex parte obiecti, & sic est vna fides: obiectum enim formale fidei est veritas prima, cui inhærendo credimus quæcunque sub fide continent; alio modo ex parte subiecti: & sic fides diuersificat, sm q est diuersorum. Manifestum est autem, q fides, & quilibet alius habitus ex formali ratione obiecti habet speciem, sed ex subiecto indiuiduatur. Et ideo si fides sumatur pro habitu quo credimus: sic fides est vna specie, differens numero in diuersis: si vero sumatur p eo quod credit, sic & est vna fides, quia idem est quod ab oĩbus credit, & si sint diuersa credibilia, q̃ cõiter oẽs credũt, tñ oĩa reducunt ad vnum. Ad quartum, s. vtrum fides sit virtus infusa: dicendum q sic, sicut expresse dicit Apost. Eph. 2. Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis ne quis glorietur, Dei enim donũ est. Ad cuius euidentiã sciendum, q ad fidem duo requirunt: quorũ vnum est, vt homini credibilia pponant, qđ requirit ad hoc, q homo aliquid explicitè credat. Aliud aũt qđ ad fidem requirit, est assensus credentis ad ea, q̃ proponunt. Quantum igit ad primũ horum necesse est, q fides sit a Deo. Ea enim, q̃ sunt fidei, excedunt rationem humanã: vnde nõ cadunt in contemplatione hoĩs, nisi Deo reuelante: sed quibusdã quidẽ reuelant immediatè a Deo, sicut sunt reuelata Apostolis, & Prophetis, quibusdã aũt proponunt a Deo mittente fidei pdicatores, sm illud Ro. 10. Quo pdicabunt nisi mittant? Quantũ verò ad sm, s. ad assensum hoĩs in ea, q̃ sunt fidei, pôt considerari duplex causa; vna quidẽ exterius inducens, sicut miraculũ visum, vel persuasio hoĩs inducentis ad fidẽ, quorum neutrũ est sufficiens causa: videntiũ enim vnũ & idẽ miraculũ & audientium & eandem pdicationẽ qdã credunt, & quidã non credunt, & ideo oportet ponere aliã causam interiorẽ, q̃ mouet hoĩem interius ad assentiendũ his, q̃ sunt fidei. Hanc aũt causam Pelagiani ponebant solũ liberum arbitriũ hoĩs: & ppter hoc dicebãt q initiũ fidei est ex nobis, inquantũ s. ex nobis est, q parati sumus ad assentiendũ his q̃ sunt fidei: sed cõsũmatio est a Deo, per quem nobis pponunt ea, per q̃ credere debemus. Sed hoc est falsum, quia cũ homo assentiendo his, q̃ sunt fidei, eleuet supra naturã suã: oportet, q hoc insit ei ex supernaturali principio interius mouente, qđ est Deus. Et ideo fides quãtũ ad assensum, qui est principalis actus fidei, est a Deo interius mouente per gratiam. De fide informi ẽt tenendũ, qđ est Dei donũ, & a Deo, sicut dicit quædã Glo. 1 Cor. 14. Qđ fides, q̃ est sine charitate, est donum Dei. Cum aũt informitas sit priuatio: cõsiderandum est, q priuatio qñq; pertinet ad rõnẽ speciei, qñq; aũt nõ, sed superuenit rei iã hñti propriã speciẽ, sicut priuatio debitæ cõmẽsurationis humorũ est de ratione speciei ipsius ægritudinis, tenebrositas aũt nõ est de ratione speciei ipsius diaphani, sed superueniens q; igit, cũ assignat causa alicuius rei, intelligit assignari causa eius, sm q in ppria specie existit, ideo qđ non est causa priuationis, nõ pôt dici causa illius rei, ad quã pertinet priuatio, sicut existẽs de rõne speciei ipsius. Nõ. n. pôt dici causa ægritudinis, qđ non est causa distẽperantiæ humorũ, pôt tñ dici aliquid causa diaphani, quis nõ est causa obscuritatis; q̃ non est de ratione speciei ipsius diaphani. Informitas aũt fidei non pertinet ad rationẽ speciei ipsius fidei, cũ fides dicat informis ppter defectum cuiusdã exterioris formæ, sicut dictum est. Et ideo illud est causa fidei informis, qđ est causa fidei simpliciter dictæ, hoc aũt est Deus, vt dictũ est: vnde relinquit, q fides informis sit donũ Dei, q̃ etsi non sit perfecta simpliciter perfectione virtutis, est tñ perfecta quadam perfectione, q̃ sufficit ad fidei rationẽ. Deformitas autem actus vitiosi est de rõne speciei ipsius actus, sm q est actus moralis, vt supra dictum est: dr enim actus deformis per priuationẽ formæ intrinsecæ, q̃ est debita commensuratio circũstãtiarũ actus. Et ideo non potest dici causa actus deformis Deus, qui non est causa deformitatis, licet sit causa actus, inquãtum est actus. Vel dicẽdum, q informitas non solum importat priuationẽ debitæ formæ, sed & contrariã dispõnẽ: vnde deformitas se habet ad actum, sicut falsitas ad fidem: & ideo sicut actus deformis non est a Deo, ita nec aliqua fides falsa, & sicut fides informis est a Deo, ita & actus, qui sunt boni ex gñe, quãuis non sint charitate formati, sicut plerunq; in peccatoribus contingit. Ad quintũ, s. vtrum forma fidei sit charitas: dicendum, q sicut ex superioribus patet actus voluntarij speciẽ recipiunt a fine, q est voluntatis obiectum, id autẽ a quo aliquid speciẽ sortit, se habet ad modum formæ in rebus naturalibus. Et ideo cuiuslibet actus voluntarij forma quodãmodo est finis ad quẽ ordinat, tum quia ex ipso recipit speciẽ, tum & quia modus actionis oportet, q respondeat pportionaliter fini. Manifestum est autẽ ex pdictis, quòd actus fidei ordinat ad obiectum voluntatis, qđ est bonum, sicut ad finẽ: hoc autẽ bonum, qđ est finis fidei. s. bonum diuinum est proprium obiectum charitatis. Et ideo charitas dr forma fidei, inquãtum per charitatẽ actus fidei perficit & formatur. Ad sextũ, s. vtrum eadem sit fides formata & informis. Dicendum, quòd circa hoc diuersæ fuerunt opiniones. Quidam enim dixerunt, q alius est habitus fidei formatæ, & alius fidei informis: sed adueniente fide formata, tollit fides informis, & similiter in hoĩe post fidem formatã peccante mortaliter, succedit alius habitus fidei informis a Deo infusus. Sed hoc non vr esse conueniẽs, q gratia adueniens homini aliquod Dei donum excludat, neq; & q aliquod Dei donum hoĩ infundat ppter peccatum mortale. Et ideo alij dixerunt, q sunt quidã diuersi habitus fidei formatæ & informis: sed tñ adueniente fide formata, non tollitur habitus fidei informis: sed simul manet in eo cum habitu fidei formatæ. Sed hoc & vr inconueniẽs q habitus fidei informis in hñte fidem formatã remaneat otiosus. Et ideo aliter dicendum est, q idem est habitus fidei formatæ, & informis. Cuius ratio est, quia habitus diuersificat sm id, quod per se ad habitum pertinet. Cum autẽ fides sit perfectio intellectus, illud per se ad fidem pertinet, qđ pertinet ad intellectum, qđ autẽ ptinet ad voluntatẽ, non per se pertinet ad fidẽ, ita q per hoc diuersificari possit habitus fidei. Distinctio autẽ fidei formatæ & informis est sm id qđ pertinet ad voluntatem. i. sm charitatem, non autẽ sm id, qđ pertinet ad intellectum: vnde fides formata, & informis non sunt diuersi habitus. Ad septimum i. de ordine fidei ad alias virtutes. Dicendum, q aliquid potest esse prius altero dupliciter; vno modo per se; alio modo per accidens. Per se quidẽ inter oẽs virtutes prima est fides. Cum enim in agibilibus finis sit principium, vt supra dictum est: necesse est virtutes Theologicas, quarum obiectum est vltimus finis, esse priores cæteris virtutibus. Ipse autẽ finis vltimus, oportet, q prius sit in intellectu, q̃ in voluntate, quia voluntas non fert in aliquid, nisi put est in intellectu apprehẽsum. Vnde, cum vltimus finis sit quidẽ in voluntate per spẽ & charitatẽ, in intellectu autem per fidẽ: necesse est, quòd fides sit prima inter oẽs virtutes, quia naturalis cognitio non potest attingere ad Deum, sm quòd est obiectum beatitudinis, put tẽdit in ipsum spes & charitas. Sed p accidẽs potest aliqua virtus esse prior fide: causa enim p accidẽs est p accidẽs prior: remouere autẽ phibẽs ptinet ad causam p accidens, vt patet per Philos. in 8. Phy. & sm hoc aliquæ virtutes pôt dici per accidens priores fide, inquãtum remouẽt impedimẽtum credẽdi, sicut fortitudo remouet mordinatum timorẽ impediẽtẽ fidẽ, humilitas autẽ superbiã, per quã intellectus recusat se submittere veritati fidei. & idẽ potest dici de aliquibus alijs virtutibus, quãuis non sint veræ virtutes, nisi præsupposita fide, vt patet per August. in lib. contra Iulianum. Ad octauum, s. vtrum fides sit certior scientia, & alijs virtutibus intellectualibus. Dicendum, quòd virtutum intellectualium duæ sunt circa contingentia, s. prudentia, & ars, quibus præfert fides in certitudine ratione suæ materiæ, quia est de æternis, quæ non contingũt aliter se hñre. Tres autẽ reliquæ intellectuales virtutes. s. sapiẽtia, sciẽtia, & intellectus sunt de necessarijs, vt supra dictum est. Sed sciendum est, quòd sapientia, scientia, & intellectus dupliciter dñr; vno modo, sm quòd ponunt virtutes intellectuales a Phil. in 6. Ethi. alio modo sm q ponunt dona Spiritus sancti.

Primo igit᷑ modo dicendū est, ꝙ certitudo pōt cōsiderari dupliciter; vno modo ex causa certitudinis: & sic dr̄ esse certius illud, qd habet certiorē causam: & hoc modo fides est certior tribus prædictis, quia fides innititur veritati diuinæ: tria aūt p̄dicta innituntur rōni humanæ; alio modo pōt cōsiderari certitudo ex parte subiecti: & sic dr̄ esse certius, qd plenius cōsequitur intellectum hoīs: & per hunc modū, quia ea, q̃ sunt fidei, sunt supra intellectū hoīs, nō autem ea, q̃ subsunt tribus p̄dictis, ideo ex hac parte fides est minus certa. Sed quia vnumquodque iudicatur simpliciter quidem ſm suā causam, ſm autem dispōnem, quæ est ex parte subiecti, iudicat᷑ ſm quid. Inde est, ꝙ fides simpliciter certior est: sed alia sunt certiora, secundum quid. s. quo ad nos. Similiter & si accipiantur tria prædicta, secundum quòd sunt dona præsentis vitæ, comparantur ad fidem, sicut ad principiū, quod præsupponunt: vnde secundum hoc fides est eis certior.

De subiecto fidei. *Dist. XVIII.*

CIrca quartū principale. s. de subiecto fidei cōsideranda sunt sex. Primò, vtrum fides sit in intellectu, sicut in subiecto. Secundò, vtrū sit in intellectu speculatiuo, vel practico. Tertiò, vtrū Angelus, vel homo in prima sui cōditione habuerit fidē. Quartò vtrū dæmones habeant fidē. Quintò, vtrū hæretici errātes in vno articulo fidei habeant fidē de aliis articulis. Sextò, vtrum hñtium fidem alius alio maiorem fidem habeat. Ad primum. s. vtrū fides sit in intellectu, sicut in subiecto. Dñt aliqui, ꝙ fides non tm̄ est in intellectu, sicut in subiecto, nec tm̄ in affectu, sed in vtroque. Qd bene pōt intelligi; credere enim est voluntariè assentire primæ veritati nondum visæ: Vnde Bernar. 5. de cōsideratio. cap. 7. Fides est voluntaria quædā, & certa p̄libatio nondū propalatæ veritatis. Qd ideo dictū est, q̄a actus credendi, & ab intellectu elicit᷑, & a voluntate imperat᷑. Si ergo notitia Dei cōprehendat᷑ non tm̄ habitu, quo determinat᷑ intellectus ad actū credēdi eliciendū: sed ēt habitu, quo determinat᷑ voluntas ad actū imperandū: sic fides est in intellectu & voluntate, sicut in subiecto. Quod certum ēst de fide formata, q̄a charitas, per quā determinat᷑ voluntas ad imperandū actū reddēdi formatū, in voluntate est, sicut in subiecto, & ēt ſm multos verū est de fide informi. Dñt enim multi, ꝙ ad hoc, ꝙ intellectus eliciat actū fidei informem, non tm̄ requirit᷑ habitus existens in ipso ipsum determinans ad actū credendi eliciendū: sed ēt aliqs habitus informis in voluntate ipsam determinans ad p̄dictum actum imperandū. Quāuis aūt ad actum credendi p̄exigat᷑ voluntatis actus, non tñ est de essentia illius habitus, quo determinat᷑ intellectus ad eliciendum actū credendi. Et ideo cum habitus fidei propriè loquendi sit ille, quo determinat᷑ potentia ad eliciendū credendi actum: & ille habitus sit tm̄ in intellectu, sicut in subiecto: ideo melius vr̄ concedendum, ꝙ fides sit tm̄ in intellectu, sicut in subiecto, inquantū tñ est mobilis a volūtate, q̄ ꝙ sit intellectu, & voluntate, sicut in subiecto. Ad secundum s. vtrum sit in intellectu speculatiuo, vel practico: dñt aliqui, ꝙ fides est in intellectu practico, sub praxi comprehendendo dilectionem. Sicut enim scientia non iudicat᷑ speculatiua, vel practica principaliter ex parte obiecti, sed ex parte proximi finis: quapp Philos. 2. Metaph. speculatiuā distinguit a practica penes finē dicens, ꝙ theoricè finis est veritas, & practicæ opus, ita habitus intellectualis non debet iudicari speculatiuus, vel practicus principaliter ex sui cōparatione ad obiectū, sed ex comparatione actus sui ad finē proximū, non accidentalem, quē constituit intentio considerantis, sed essentialē, quem principaliter respicit habitus quantū est ex parte sua. Quāuis autem obiectū fidei sit verū sub ratione, qua verū est, tñ finis proximus est dilectio veritatis illius. Assentimus enim primæ veritati credendo, vt ipsam modo debito diligamus; & ideo habitus fidei principalius practicus est, q̄ speculatiuus: sed habitus practicus est in intellectu practico, sicut in subiecto. Præterea cū ille habitus sit in intellectu, inquantū est mobilis a voluntate, non tm̄ iudicatur actus credendi practicus ex sui cōparatione ad modū voluntatis, ad quē disponit, seu inclinat: sed ēt ad actū volūtatis a quo imperat᷑, & ita aliquā habet rationē praxis ex parte principij, quāuis principalius eā habeat ex parte proximi finis. Alij aūt dñt, ꝙ fides principalius est in intellectu speculatiuo, quia non ita debet iudicari habitus practicus per sui cōparationē ad principiū imperans actū, nec per cōparationē actus sui ad finē proximū, sicut ex sui cōparatione ad formale obiectū. Quod sic patet: habitus enim constituit᷑ in specie ex sui cōparatione ad formalē rōnē sui obiecti: p illud aūt, p qd habitus cōstituit᷑ in specie, cōuenit ei esse speciē habitus speculatiui, vel practici. Obiectū aūt fidei est verū sub ratione, qua verū nō visum, in quo solo intellectus pōt beatificari, hoc aūt obiectū est speculabile, nō operabile, non enim depēdet ex aliqua nr̄a actione: ergo fides principaliter est habitus speculatiu᷒: & ex cōsequēti sequit᷑, ꝙ sit tanq̃ in subiecto in intellectu speculatiuo. Ad tertiū. s. vtrū Angelus ante confirmationē, & hō ante lapsum fidē habuerūt. Dñt quidā, ꝙ nō pp manifestā contemplationem, q̃ tūc erat de rebus diuinis: sed cū fides sit argm̄ nō apparentium ſm Apl̄m: & per fidem credantur ea, q̃ non vīr, vt Aug. dicit. Illa sola manifestatio excludit fidei rōnē, per quā credit᷑ apparens, vel visum, id de quo principaliter est fides: principale autem obiectū fidei est veritas prima, cuius visio beatos facit, & fidei succedit. Cum igit᷑ Angelus ante confirmationē, & homo ante peccatum nō habuerit illā beatitudinem, qua Deus per essentiam vi: manifestū est, ꝙ nō habuit sic manifestā cognitionem, ꝙ excluderet᷑ ratio fidei. Vnde ꝙ nō habuerit fidē hoc esse non potuit, si ꝙ penitus erat ei ignotū illud, de quo est fides: & si homo, & Angelus fuerunt creati in puris naturalibus (vt quidam dñt) fortè posset teneri, ꝙ fides nō fuit in Angelo ante confirmationem, nec in hoīe ante peccatum. Cognitio enim fidei est supranaturalem cognitionē de Deo non solum hoīs, sed ēt Angeli: sed q̄a homo & Angelus creati sunt cū dono gratiæ: ideo necesse est dicere, ꝙ per gratiā acceptam, & nondum confirmatā, vel consummatā fuerit in eis inchoatio quædam speratæ beatitudinis, quæ quidē inchoat᷑ in voluntate per spē, & charitatem: sed in intellectu per fidem, vt supra dictū est. Et ideo necesse est dicere, ꝙ Angelus ante confirmationem habuerat fidem, & sic homo ante peccatū. Sed tñ considerandum est, ꝙ in obiecto fidei est aliqd quasi formale. s. veritas prima super oēm naturalē cognitionem creaturæ existens. Est ēt aliquid materiale, sicut id, cui assentimus, inhærendo primę veritati. Quantū ergo ad primum horum cōiter fides est in oībus hñtibus cognitionem de Deo, futura beatitudine nondum adepta, inhærendo primę veritati. Sed quantū ad ea, q̃ materialiter credenda proponuntur, quædā sunt credita ab vno, quæ sunt manifestè scita ab alio, ēt in statu pñti, vt supra dictū est. Et ſm hoc ēt potest dici, ꝙ Angelus ante cōfirmationem, & homo ante peccatum quidem de diuinis mysteriis manifesta cognitione cognouerunt, q̃ nunc non possumus cognoscere nisi credendo. Ad quartum. s. vtrum dæmones habeant fidē: dicendū, ꝙ fides tripliciter pōt accipi; vno modo pro quadā credulitate exorta per euidentiā signorū testificantium illā veritatē quā credit sancta ecclesia; alio modo pro habitu infuso determinante intellectū ad actum credendi non formatū; tertio modo pro fide formata. Primo modo in intellectu diaboli est fides: talia enim signa vident testificantia veritatem quā credit sancta ecclesia, ꝙ velint nolint intellectu coꝛū credit esse verum, qd ecclesia credit: illā tñ veritatem non vident, & sic intelligit᷑ illud verbum. Iac. 2. Dæmones credūt, & contremiscunt: & Glo. super illud Rom. 1. Ex fide in fidē, quæ dicit de fide informi, qd est dæmonum, & noīe Deus Christianorum. Secundo modo, & tertio loquendo de fide dico, ꝙ in intellectu diaboli non est fides. Sic enim loquendo de fide nō habuerunt fidem ante lapsum, quia non infunditur sine gratia, quā illi nunquā habuerunt, nec post lapsum eis infusa est, quia digni non sunt. Ad quartū. s. vtrum sit fides in hæreticis errantibus in vno articulo fidei, &c. Dicendum, ꝙ hæreticus, qui discredit vnum articulum fidei, nō habet habitum fidei, neq; formatæ, neque informis. Cuius ratio est, quia species cuiuslibet habitus rerū depēdet ex formali rōne obiecti, q̃ sublata species habitus remanere non pōt. Formale aūt obiectū fidei est veritas prima, ſm ꝙ manifestat᷑ in scripturis sacris, & doctrina ecclesiæ. Vnde quicunque nō inhæret, sicut infallibili & diuinæ regulæ doctrinæ ecclesiæ, q̃ procedit ex veritate prima in scripturis sacris manifestata, ille nō habet habitum fidei: sed ea, q̃ sunt fidei alio modo tenet, q̄ per fidem, sicut si aliquis tenet mēte aliquā cōclusionem nō cognoscens mediū illius cōclusionis: manifestum est, ꝙ nō habet eius scientiā, sed opinionem solū. Manifestū est autem, ꝙ ille, qui inhæret doctrinæ ecclesiæ tanquam infallibili regulæ, oībus assentit, q̃ ecclesia docet: alioquin si de his, q̃ ecclesia docet, q̃ vult tenet, & q̃ non vult, non tenet, non iā inhæret ecclesiæ doctrinæ, sicut infallibili regulę, sed propriæ voluntati. Et sic manifestum est, ꝙ hæreticus, qui pertinaciter discredit vnū articulū fidei, nō est paratus sequi in oībus doctrinā ecclesiæ, si enim non pertinaciter, iā nō est hæreticus, sed solum errans. Vnde manifestū est, ꝙ talis hæreticus, qui discredit circa vnū articulū, fidem nō habet de aliis articulis, sed opinionem quandā ſm propriā voluntatem. Ad sextū. s. vtrū hñtium fidem alius alio maiorem fidem habeat. i. vtrum fides possit esse maior in vno, q̄ in alio. Dicendum, ꝙ qualitas habitus ex duobus attendi potest; vno modo ex obiecto; alio modo ſm participationem subiecti. Obiectum autem fidei potest considerari dupliciter; vno modo ſm formalem rationem; alio modo ſm ea, q̃ materialiter credenda proponunt᷑. Formale aūt obiectum fidei est vnū, bonū & simplex. s. veritas prima, vt supra dictū est.

Vnde ex hac parte fides non diuersificatur in credentibus, sed est vna spes in omnibus, vt supra dictũ est: sed ea, quæ materialiter credenda proponuntur, sunt plura, & possunt accipi vel magis vel minus explicitè: & secundum hoc vnus homo potest plura explicitè credere, quàm alius: & sic in vno potest esse maior fides secundum maiorem fidei explicationem. Si vero consideretur fides secundum participationem subiecti, hoc contingit dupliciter. Nã actus fidei procedit ex intellectu, & ex voluntate, vt supra dictũ est. Põt igitur fides in aliquo dici maior; vno modo ex parte intellectus propter maiorem certitudinem & firmitatem; alio modo ex parte voluntatis propter maiorem promptitudinem, seu deuotionem, vel confidentiam.

De effectu fidei. Dist. XIX.

Circa quintũ principale. s. de effectu fidei: considerandũ est, quod fides multos effectus habet in anima. Primo namq; fides viuificat. Oĩa enim anima sine fide mortua est: sed infusa ei fide infunditur ei vita. Abac. 2. Qui incredulus est, nõ est aĩa eius recta cum eo. Iustus autem ex fide viuit. Io. 3. Qui incredulus est, nõ habet vitã in se manentem. & c. Ioã. 11. Qui credit in me, etiã si mortuus fuerit, viuet. Item in vita B Siluestri, cũ Constantinus esset factus Christianus, adhoc Helena nondum Christiana, sed a Iudæis circũuenta reprobaret, congregati sunt sapientissimi Iudæorum. & S. Siluester cum pluribus epis catholicis, qui cum elegissent duos sapiẽtissimos paganos, iudices, & philosophos Graconem. & Zenobolũ, & iudices inter eos Iudæos plurimos. Cum B Siluester rationibus confutasset eos. vnus inter eos opposuit de hoc, quod Christiani adorabant Crucifixum dicens, quòd sciebat vnum nomen Dei, cuius vim nõ poterant ipsa saxa ferre. Qui et dixit, quod adduceretur ei taurus ferocissimus, qui virtutẽ illius nois non posset sustinere, quo facto, cum in aure eius nescio quod nomen murmuraret, mortuus est statim taurus. Quod cum oẽs mirarentur, ait Siluester, quod non erat magnum occidere, cum hoc possent etiam & ferè modicum veneni, & quod illud, quod dixerat, non erat nomẽ Dei, cuius erat viuificare: sed dæmonis, cuius erat occidere. Sed si virtute illius nois taurũ viuere faceret, tunc esset nomen Dei. Cũ autẽ iudices vrgerent Iudæũ, vt taurum suscitaret, & ipse renueret, dicens se hoc non posse: Siluester inuocato crucifixi noĩe, Christianis separatim orantibus, præcepit tauro in noĩe dictu, vt surgeret, & in pace abiret. Qui statim hoc fecit. Iudæi autem hoc viso, sicut dixerant, baptizati sunt cum Helena, & conuersi sunt vna die plusquã tria milia cum Helenæ familia tota. Item refert Ioannes Belet in summa sua, & quidam etiam alius Doctor se legisse meminerat, quod B. Petrus ad prędicandũ Theutonicis misit tres discipulos suos, Eucharium. s. Valerium & Maternum. Cum autem transirent alpes, altero eorum ibi mortuo, alij ad B. Petrum redierunt, dicentes quod acciderat. Qui tradidit eis baculum suum dicens, quod in virtute fidei eum humatũ tangerent, præcipientes vt surgeret, & irent quo missi erant. Qui hoc fecerunt post 40. dies, postquam mortuus fuerat ad sepulchrum eius venientes. Qui surrexit, & cum eis iuit. Qui postea successiuè diu fuisse epi in Colonia ciuitate, quæ tunc Agrippina dicebatur. Secundo fides mentem illuminat. Est enim quoddã lumen spirituale manuducens aĩam ad assentiendũ his, quæ prima veritas sibi dictat esse credenda. Isa. 7. secundum litteram. Si non credideritis, non intelligetis. Et Matth 9. dixit Dñs cæcis: Creditis. quod hoc facere vobis possum? & tetigit oculos eorum, dicens. Secundũ fidẽ vestrã fiat vobis: & aperti sunt oculi eorũ. Aug. Quid est fides nisi credere, quod nõ vides? credimus vt cognoscamus, &c. Item in hystoria Francorum lib 2 & cap. 2. legitur. De persecutione Vuandalorum, quod cũ facti Arriani vastantes Galliã, & Hispaniã, & aliquos epos secũ captos ducerent, per eos Dñs multa faciebat miracula cæcos illuminando, &c. Quidã autẽ eps Cerula noĩe eps Arrianus hæreticus hoc audiens & videns, confundebatur rationibus, & disputationibus catholicorũ, & maximè fama miraculorũ, qui dedit cuidã suæ sectæ 50 aureos eo pacto, vt cæcum se fingeret, & ab eo illuminatum: cum autem transiret Dñs Cerola cum exercitu Vuandalorũ & epis captiuis catholicis clamauit dictus homo: audi me beatissime Cerola, & respice cæcitatẽ meã, & experiar virtutem tuã, qui reddis cæcis visum, surdis auditum, leprosos enim mundas, mortuos suscitas, tunc Cerula trahens eũ ad partem ait, tangens eius oculos: secundum fidem nostrã, qua rectè credimus in Deũ, aperiantur oculi tui, & videas, quo dicto, incœperunt oculi miseri hora instari, & tãtus dolor eum arripuit, vt vix possit digitis suis eos comprimere quin creparentur, & præ dolore eiulans omnibus dolũ detexit, & clamabat proijciens aureos. Ecce aurum tuum, redde mihi visum meum: tunc bono vsus consilio clamans, & eiulãs proiecit se ad pedes eporum catholicorũ abnegans Arrianã perfidiam, & profitens fidem catholicã: tunc B. Eugenio epo crucem eius oculos imprimente sanitatẽ, & visum recepit. Videns Hunoricus Rex Vuandalorum sectã suam confundi, & fidẽ exaltari, sanctos diuersis suppliciis lacerauit, quo facto, Sol obscuratus est, & dictus Honoricus a diabolo arreptus, proprijs dentibus se lacerauit, & indignã vitam hoc digno cruciatu finiuit. Itẽ in gestis Anglorum Beda 1. lib. 18. cap. Cũ missus fuisset B. Germanus eps Antisiodo. & B. Lupus Trecensis a cõcilio eporum Galliæ cõtra Pelagianã hæresim in Britanniã, & hæretici cõuenissent ornati vestib. in verbis corã principibus clero & populo, nec possent conuinci verbis, ait B. Germanus: veniamus ad vltimum ad argumenta fidei, adducatur aliquis infirmus cuiuscunq; ægritudine, & notus. Annuentibus iudicibus adductus est cæcus notus de gente eorum, cuius cũ oculis nihil proficerent hæretici. B Germanus arripiens reliquias sanctorũ martyrũ, quas ad collũ suum portabat, eis tetigit oculos dicti cæci, in fide ipsorũ martyrum quã prędicabat præcipiẽs vt videret, qui statim vidit & per hoc, & per alia miracula plura, quæ sancti fecerunt ibi, hæretici sunt confutati, & infideles illuminati. Item in 2. lib. cap. 2. legitur idẽ fecisse B. Aug. eps Anglorum missus a B. Greg Papa pro Anglicis cõuertendis, quibus pro magna parte cõuersis, erat scisma inter eum, & socios suos contra epos Britones, qui dissentiebant ab ecclesia Romana, alio tpe Pascha celebrantes, & celebrari illud docẽtes, & in aliis ritibus suis moribus. Cum aũt diu disceptasset verbis coram Regibus, & aliis, & hæretici illi verbis abundaret. B. Aug petiuisset adduci infirmos, vt fides vera probaretur, & epi scismatici cæcum adductum non possent illuminare, ipse fidei inuocatione eum statim illuminauit, & corda multorũ. Cum quidã hæreticus fuisset combustus, & quidã eorũ credẽs, cineres eius pro reliquiis collegisset. Cũ quidã aliquantulũ pateretur in oculis de cõsilio dicti credentis, qui ei sanitatẽ promittebat de dicto puluere in suis oculis posuisset, statim omnino excæcatus est. Item ad hoc facit exemplum B. Dionysij, quod hr in hystoria Scholastica. Cum B. Paulus prędicaret apud Athenas, dixit ei Dionysius: vidẽs cęcum a natiuitate nascentem, quod si illum illuminares sine magicis verbis, virtute fidei suæ crederet, cui Paulus dixit, quòd ipsemet diceret verba hæc. In noĩe Iesu Christi concepti, nati ex Maria Virgine, crucifixi, mortui, qui resurrexit, & ascendit in cęlum, pręcipio tibi cæce vt videas. Quæ cũ diceret Dionysius, illuminatus est in corpore, & Dionysius in mente credendo. Tertio fides ędificat: est enim spiritualis ędificij, & omnium bonorũ primariũ fundamẽtũ. Heb. 11. Fides est sperandarũ substantia rerũ, i. substratũ immobile fundamentũ. Oĩs hõ sine fide quãtacunq; opera faciat, vel tormenta sustineat, nõ construit, sed destruit, non ędificat spiritualem fabricã, sed ruinam, sicut dr Matth. 7. de illo, qui ędificat super arenã: & de viro sapiẽte, qui ędificat super petrã. Hoc fundamentũ collocauit Christus. Matth. 16. qũ dixit Petro: Super hanc petrã ędificabo ecclesiã meam. Eccl. 40. Iniquitas delebitur, fides in æternum stabit. Heb. 6. Fundamentũ fides stat. Hoc fundamentũ collocauerat Apost. 1. Cor. 3. Fundamentum aliud nemo potest ponere, &c. Sup hoc fidei fundamentũ videat vnusquisque qualiter superædificet. Nã illi ędificant lignum, fœnũ, & stipulam: alij autem aurum, argentum, & lapides preciosos at nota bene, & expande. Et aduerte, quod sicut posito fundamẽto excitatur, & animatur homo ad superædificandũ: alioquin superuacuũ est fundamentũ: sic fidei fundamento stabiliter collocato excitatur homo fidelis ad viriliter operandum. Gal. 5 In Christo Iesu neque Circumcisio aliquid valet, neque præputium: sed fides, quæ per dilectionem operatur. Iac. 3. Fides si non habeat opera, mortua est in semetipsa. Ibidem. Sicut corpus sine anima mortuum est, sic fides sine operibus mortua est. Quarto, fides Deo gratificat, quia sicut dr Heb. 2. Sine fide impossibile est placere Deo. Et infra. Fide Abel plurimam hostiã obtulit Deo. Scriptũ est autem Gen. 4. Respexit Dñs ad Abel, & ad munera eius: Ad Caim vero & ad munera eius non respexit. Item Eccl. 1. Beneplacitum est Deo fides & mansuetudo. Nec mirum, si fides reddit animam gratam Deo puritatis actori: quia videlicet fidem purificat: sicut ait beatus Petrus Act. 15. Fide purificans corda. Et Hierem. 5. Circuite vias Ierusalem. Et sequitur: Si inueneritis quærentem fidem, propitius ero ei. Prouerb. 15. Per misericordiã, & fidẽ purgantur peccata De hoc exemplum hr Ion. 3. Viri Niniuitæ crediderunt, & misericordiã obtinuerũt. Act. 10. Oẽs prophetæ testimonium perhibent remissionem peccatorũ accipere his qui credunt. Matth. 9. dr de paralyticum portantibus: Vt vidit Iesus fidem eorum ait paralytico: Dimittuntur tibi peccata tua. Glo. Ecce quantũ valet apud Deum fides propria, apud quem tm valuit aliena. Adeo etiam fides gratificat, quòd filios Dei facit. Ioã. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri, &c. Fides etiam copulat animam Deo, & facit charissimam eius sponsam, quia fides est virtus, qua anima subarratur Christo Vnde dixit B. Agnes. Anulo fidei suæ subarrauit me, &c. Oseæ 2. Sponsabo te mihi in fide. Considera quomodo Synagogam,

quam

quam desponderat sibi Dñs, quandiu Deo credidit, fidem eius seruauit, super oẽs nationes de mundo multiplicaret exaltauit. Quod patuit in terra quã eis dedit, & lege, & regno, tẽplo, & victoriis, & miraculis, signis, & prophetiis, & cultu, & beneficiis. Postq̃ aũt Christũ negauerũt & fidẽ abiecerũt, nulla gẽs magis fuit vilificata, & depressa, & abiecta oppressionibus tyrannorũ, latronum, sicariorum, scissuris, depopulationibus mutuis, dissensionibus & obsidionibus; pestibus, cladibus, gladio, fame, captiuitate, incendio, & strage, seruitute, ludibriis, vẽditione, & desperatione, & oẽm ventũ, vt liqueat super eos euenisse oẽs legis maledictiones; q̃ liquidius videre põt, si quis legit finem Iosephi, & quinque libros Egesippi, quẽdã librũ Petri Alphõsi, in quo dr̃, q̃do capti dati sunt triginta pro denario vno, quãdiu inuenti sunt emptores. Postea multi in nauibus positi cõpellebant comedere, q̃ egesserant, in captiuitate libros legis nõ hr̃e, & filios nõ circumcidere cõpellebant. Qñ ẽt contrahebant, antequã vxores suas, cũ quibus cõtraxerant auderent cognoscere sub pœna capitalis sñie adducebant eas ad gentiles iudices, vt eas primo cognoscerent, vel aliis eas traderent, vt eas sibi haberẽt quãtũ vellent. Si ẽt cessaret oĩa scriptura loquens de eorum cladibus, patet hoc vbicunq; humanis oculis, q̃ gens, q̃ quondã fuit pulcherrima, forma nobilissima, mõ patet abiectissima esse vilissima & turpissima, debilis, & meticulosa sup oẽs. Sic̃ ẽt de aliis hæreticis, in quibus tñi timorẽ posuit Dñs, q̃ via audent se manifestare, nisi in latebris & de nocte, similes noctuæ oẽs timentes. 1. Reg. 2. Qui honorificauit me, glorificabo eum, qui aũt me contemnunt, erunt ignobiles. Sic̃ ecclesiam Christianã, q̃ fidẽ recepit & seruat, Christus multipliciter exaltauit, & in æternũ seruabit. Quinto fides examinat, nã in tribulatione probant fideles. 1. Pet. 1. Probatio fidei nr̃æ multo preciosior sit auro, qđ per ignem probat. Iudith 8. Tentati sunt patres nostri, vt probaret, si verè colerent Deũ. Et post: Oẽs qui Deo placuerũt, per multas tribulationes trãsierunt fideles. Itẽ probat ẽt aliqñ Dñs fidẽ per ignẽ & approbat, hæresim reprobat. Sicut legit̃ fecisse tpe B. Dñici in terra Albigensiũ, in qua, cũ venissent hæretici disputãtes cõtra catholicos corã iudicibus cõibus, & multa essent verba hinc & inde: de mãdato iudicis q̃libet libros scripserunt, inter quas iudex pelegis rationes B. Dñici, & cum adhuc vacillãtes, iudices cõsenserunt, vt fierat ignis in mediũ, & proiicerent in eo duo libelli, ille B. Dñici, & aliusq̃ videbat̃ fulcitus melioribus rationibus ex parte hæreticorũ, vt ignis probaret, q̃ fides & melior & certior esset. Cũ aũt liber B. Dñici proiceret̃, resiliit ter illæsus. Liber aũt hæreticorũ cõtinuo vt iniectus est, totus cõbustus est. Itẽ in vita Eugeniæ virginis legit̃ de quodã sancto epo, qui eã recepit inter monachos vt monachũ, qui cũ esset puer, in signũ fidei, & innocẽtiæ prunas ardẽtes portabat in vlnis suis, nec lędebat̃ ab igne. Cũ aũt quidã hæreticus venisset ad populũ cui perat, pestiferos errores disseminans, quos disputando corã populo defendere volebat: ait sanctus. Veniamus ad argumentũ fidei, & fiat ignis, vt probet cuius sit fides vera. Cũ hoc factũ esset, & hæreticus nollent intrare: sed diceret, q̃ prior intraret eps, facto signo crucis sanctus prior intrauit stans & orans illæsus in medio flãmæ quasi per duas horas. Cũ aũt hæreticus nollet intrare, populi hoc vidẽtes intus proiecerunt eũ. Sanctus aũt eum semiuiuũ, anteq̃ omnino esset suffocatus, ab igne extraxit, & eũ cũ dedecore a patria eiecit. In sancto autem epo nullũ ignis vestigium fuit. Idẽ vr̃ exemplum, qđ ponit Hiero. in vitis patrũ de sancto Coprete & hæretico manichæo. Sexto fides a periculis liberat. Deus enim merito fidei eripuit hoĩem a periculis aĩarum & corporũ, sicut Abrahã, vt dñt Hebræi, de igne Chaldæorũ, in quo proiecerunt eũ, quia nolebat adorare ignẽ quẽ ipsi colebant. Sic̃ tres pueros de fornace Chaldęorũ. Dan 3. dixit Nabuchodonosor. Benedictus Deus q̃ liberauit seruos suos, q̃a crediderũt in eũ, &c. Sic̃ Dan. 6. Liberauit Danielẽ de lacu leonũ. Et dr̃ ibi: Nulla læsio inuenta est in Daniele, quia credidit in Deo suo. Sic̃ in nouo testõ, vel tpe gratiæ merito fidei a diuersis periculis, sm̃ q̃ sibi & aliis erat vtile eos Dñs liberauit, ea ipsis, & in ipsis periculis aduersarios incredulos puniendo. Heb. 11. Sãcti per fidem, &c. obturauerũt ora leonũ, &c. Et post. Et oẽs hi testimonio fidei probati inuenti sunt. Glosa. Melius tunc liberat, qñ patientiã in tribulatione pr̃stat. Econtra increduli periculis opprimunt̃, vt dr̃ Baruch 1. de Iudæis. Quia eramus incredibiles ad Deũ nostrum, & dissipati recessimus ne audiremus, aduenerũt nobis multa mala & maledictiones, &c. Credentes aũt liberat Deus, vt dr̃ Tob. 3. Hoc habet pro certo oĩs qui colit te, &c. Septimo fides hostes superat tã corporales, q̃ spirituales. De spiritualibus dr̃. 1. Petr. 5. Aduersarius vester diabolus tanquã leo rugiens circuit q̃rens quẽ deuoret, cui resistite fortes in fide. De corporalibus Heb. 11. Oẽs hi per fidẽ vicerunt regna, &c. Hoc fuit antiquitus probatũ multis & inuincabilibus victoriis. Primo, q̃a Deus per paucos simplices & debiles superauit & acquisiuit oĩa regna mũdi & suæ fidei subiugauit. Item Constantinus, postquam fidem susceperat vexillo crucis armatus Maxentium superauit, & imperium obtinuit. In passione Ioannis & Pauli, cum votum fecisset Gallicanus, q̃ si vinceret infinitã multitudinem barbarorum, q̃ in Christũ crederet, prius desperans de victoria vicit eos fidei virtute. Sic̃ in vita B Remigij, & 2. lib. hystor. Francorum. Gregor. Turon. dicit, q̃ cum Clodoueus primus Francorum Rex videret suos vinci, desperans de victoria vouit, si vinceret, q̃ fieret Christianus, qui statim vicit Alemannos oẽs. In Exaltatione S Crucis legit̃, q̃ cũ filius Cosdroe Rex Persarũ contra Heracliũ Imperatorẽ pugnaret, cõdixerunt duellũ duo principes super pontẽ tali conditione, q̃ Deus ostenderet, & exercitus sequeret̃ principẽ, cuius fides vera ex victoria monstraret̃. Vicit & occidit tyranũ Heraclius virtute fidei, & Persæ facti sunt Christiani. Itẽ legit̃ in Tripartita hystoria lib. 2. q̃ Huni, qui venerant de Scythia frequentes irruptiones faciebant contra Burgundiones, q̃ habitabãt iuxta ripas Rheni, qui tunc gentiles erant, & fabri lignarij. Cũ autẽ eos sæpe vincerent & deprędarent, habuerũt mutuum colloquiũ, q̃ nõ homini, sed alicui Deo se conferrent potente eos a dictis hostibus defendere & ei seruirẽt, & in hoc recedit eorũ cõsilium, q̃ illi Deo se conferrẽt, qui erat cæteris potentior, & ille videbat̃ esse Deus Romanorũ, qui iã erant Christiani, per quẽ oĩa vincebant, & venientes in vnam ciuitatem Galliæ, vt addiscerent ibi quõ eũ colerent, instructi sunt ab epo eius in fide, & baptizati, & cũ fide sumentes audaciã tria armati cũ tribus millibus occurrerunt exercitui Hunnorum, & decem millia cũ Rege eorũ occiderunt, & alios fugauerunt oẽs. Item q̃ preualet fides nr̃a fidei Iudæorũ patet, quia quãdiu fidem Dei tenuerunt opere & veritate semper vicerũt, quia angelicas virtutes secũ habuerunt in prælijs, sicut patet in Regum quatuor libris, Iosue & Machabæorũ. Sed ex quo Christum negauerũt, semper postea a Christianis victi fuerunt, & angelicæ virtutes ab eis recesserunt, q̃ auditæ sunt de nocte clamare in templo, vt dr̃ in 5. Egesippi, & in Iosepho, & ecclesiastica hystoria: trãseamus ab his sedibus. Qđ melior sit fides nr̃a credentia hæreticorũ, patet ex multis victoriis Theodosij contra Imperatores, & populos Arrianos. Legit̃ in gestis Frãcorũ, vt dicit B. Greg. Turon. lib. 2. 35. cap. q̃ cũ Clodoueus factus esset Christianus, & videret Arrianos dñari per totã Burgundiã, & Hispaniã, & per totũ fere Galliã, ait suis principibus, q̃ nuper fidẽ receperãt, valde molestè fero, q̃ video hæreticos Arrianos occupantes partes maximas Galliarũ, impugnemus Regẽ eorũ Alaricũ, q̃ est apud Pictauim: sed sciamus primo Dei voluntatẽ. Misit ergo solẽnes nuncios Turonis cũ muneribus ad B. Martinũ, qui ibi iacebat sepultus, vt rogaret dñm, q̃ daret̃ ei signũ aliq̃đ diuinæ volũtatis. Cum aũt obtulissent nuncij, q̃ ibi mittebant̃, cum intrarent, tñ so aut signo certificati, incępit pcentor antiphonã subito, & precinxisti me virtute ad bellum, &c. Admirati nuncij hoc grãs agentes dño suo retulerunt pro tñ so acceptantes totam seriem verborum sequentium, cõfisi de victoria arma mouerunt. Cum autẽ non possent transire fluuium quendã timuerunt, & mane Clodoueo misit Deus in exercitu ceruã miræ magnitudinis, q̃ eos precessit, vadũ docens. Cumq; obsiderent vrbẽ Pictauim: farus igniꝰ & splendens visus est egredi de ecclesia B. Hylarij, & venire super Clodoueum, in signum, q̃ B. Hylarius, qui lux patriæ fuerat, & sæpe contra hæreticos confl icerat lumine suæ consolationis adiuuãs faceret cum vincere acies hæreticorum, qui cõfisus viso pugnauit & obtinuit vrbẽ, & thesauros Alarici, ipsumq; & suos occidit & vicit. Octauo, fides inducit fiduciã impetrando. Iac. 1. Si qs vestrum indiget, &c. Postulet autem in fide nihil hæsitãs. Matth. 21. Si habueris fidẽ & nõ hæsitaueritis, nõ solum &c. Sed si huic monti dixeritis: Tolle, & mitte te in mare, fient oĩa, & q̃cunque petieritis in oratione credẽtes accipietis. Itẽ cũ in quibusdã partibus oppressissent gẽtiles catholicos, & sustinerẽt eos viuere sub tributo. Cum rector illius terræ conuocasset epos & sacerdotes, vt de fide rõnẽ redderent, & nr̃i cõfutarent gentiles, & de fide rõnẽ reddendo, & eorũ errorã cõfutãdo, hoc q̃siuit dictꝰ iudex eorũ, si dixerat Chr̃s: Si habueritis fidẽ, &c. Matt. 21. Rñdẽtibus q̃ sic: ergo aut vos tali die mõtem illum, qui est in terra mea, in mare sm̃ legem vestrã trãsferetis, aut lex vestra falsa apparebit: & vos; sicut infideles, capitalem sñiam sustinebitis. Cum aũt dies ad hoc esset assignata, & indixissent catholici ieiunium & orationem, cum ad diem venirent mæsti clerici & sacerdotes, q̃siuit causam, & audiẽs eã quidã faber catholicus, martello assumpto ad locũ pedis montis iuit vbi erat assignata, & q̃ęsiuit ab epis, si hoc diceret Dñs. Et ipsis respõdentibus quòd sic, ait: Quomodo ergo vos super hoc trepidi dubitatis, & accedens ad montem fide securus ait:

Montem feriens de martello: in noīe dñi Iesu qui hoc dixit; præcipio tibi vt hinc te transferas o mons in mare. Qui statim subito præceptum impleuit. Econtra infidelitas non impetrat quod petit. Iac. 1. Non estimet hō qui hæsitat in fide, q̄ accipiat aliquid. Matt. 17. De dæmone lunatico, quem non potuerunt discipuli eiicere pp incredulitatē suā. Et post: Amen dico vobis si habueritis fidem &c. Nono fides præstat constantiā sustinendi. Nam virtute fidei fideles patienter sustinent tribulationes, afflictiones, infirmitates, & huiusmodi. Virtute etiā fidei martyres horrenda & exquisita tormenta sustinuerunt, nō solum patienter sed & gaudenter. Iuxta illud Act. 5. Ibant Apl'i gaudentes &c. & Hebr. 11. Sancti Ludibria, & verbera experti &c. Et de btā Agatha dī. q̄ lętissime & gloriantes ibat ad carcerem, & quasi ad epulas inuitata. Decimo fides facit oīa caduca & tpalia paruipendi 1. Ioann. 4. Hæc est victoria quæ vincit mundum fides nostra. Hiero. Fideli totus mundus diuitiarum est. Hebr. 11. Fide Abraam obediuit Deo relinquens terram, cognationem, & patriam, nesciens quo iret. Fide Moyses grandis effectus negauit se esse filium filiæ pharaonis &c. Fide Franciscus, Benedictus, & alij sancti mundū, & mūdialia contemnens, & tanq̄ stercora reputantes paupertatē voluntariam elegerunt. Vndecimo fides mirificat. i. miris signis, & prodigia facit 1. Cor. 13. si habuero oēm fidē, ita vt montes transferam &c. Matt. 17. Si habueritis fidē sicut granū Synapis, feruidā, sapientē, fortē, & humilē, nihil impossibile vobis erit. De hoc require sup. octauo. Duodecimo fides saluat & glorificat Luc. 7. vixit dñs btē Mariæ magdalenæ: Fides tua saluā te fecit. Et in multis alijs locis in Euangelio multis alijs idem dixit 1. Pet. 1. Reportantes finē fidei n̄ræ salutē aīarū n̄rarum. Mar. vlt. Qui crediderit & Baptizatus fuerit saluus erit. qui vero non crediderit condēnabitur. Tobiæ 3. Filij sanctorum sumus, & vitam illam expectamus quam dominus daturus est his qui fidem suā nunquam mutant ab illo. Apl's ad Hebr. 11. Fide Enoch translatus est in paradisum. Denique latroni credenti fideliter Dixit dñs: Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiso.

De vitijs oppositis fidei. Dist. XX.

POst considerationē de fide videndū est de vitiis oppositis fidei. Et primo de infidelitate quæ opponitur fidei. Secundo de blasphemia, quæ opponitur actui fidei qui est cōfessio fidei. Circa primum considerandum est primo de infidelitate in cōi. Secundo de hæresi. Tertio de Apostasia a fide. Circa primū cōsideranda sunt duodecim. Primo vtrum infidelitas sit peccatū. Secundo in quo sit sicut in subiecto. Tertio vtrum sit maximū peccatorū. Quarto vtrū ōis actio infidelium sit pctm̄. Quinto de speciebus infidelitatis. Sexto de cōparatione eorū ad inuicē. Septimo vtrum cum infidelibus sit de fide publicè disputandū. Octauo vtrū sint cogendi ad fidem. Nono vtrū sit cōicandū cū eis in aliquo. Decimo vtrū Christianis possint infideles pręesse. Vndecimo vtrū ritus infideliū sint tollerādi. Duodecimo vtrū pueri eorū sint inuitis parentibus baptizandi. Ad primū, s. vtrū infidelitas sit pctm̄. Dicendū, q̄ infidelitas dupliciter accipi pt. Vno mō s̄m purā negationē, vt dicatur infidelis ex hoc solo, q̄ nō habet fidem. Alio mō pt intelligi infidelitas s̄m contrarietatē ad fidē, quia s. aliquis repugnat auditui fidei, vel et contemnit ipsam. s̄m illud Isa. 50. Quis credidit auditui n̄ro. Et in hoc proprie pficit rō infidelitatis. & s̄m hoc infidelitas est peccatū. Si autem accipiat infidelitas s̄m negationē purā, sicut in illis qui nihil audierunt de fide, nō habet rōnē pcti sed magis pœnę, quia talis ignorātia diuinorū ex peccato primi parētis subsecuta est. Qui aūt sic sunt infideles damnantur. quidē pp alia peccata, q̄ sine fide remitti nō pñt, non aūt dānantur pp infidelitatis pctm̄. Vnde dñs dicit. Ioann. 9 Si non venissem, & locutus nō fuissem eis, pctm̄ nō haberent. Quod exponens Aug. dicit, q̄ loquit̄ de illo pctō quo nō crediderūt in Chr̄m. Ad secūdum, s. in quo sit sicut in subiecto. Dicendum, q̄ pctm̄ quodlibet est in illa potentia, quę est principiū, actus aūt pcti pt esse duplex principiū. Vnum quidē primū, & vle, quod imperat oēs actus pctōrum. & hoc principiū est voluntas, quia oē pctm̄ est voluntariū. Aliud aūt principiū actus pcti est propriū, & pximū quod elicit pcti actū. sicut concupiscibilis est principium gulę & luxurię. Et s̄m hoc gula & luxuria dñt esse in concupiscibili. Dissentire aūt qui est pprius actus infidelitatis, est actus intellectus, sed moti a voluntate sicut & assentire. Et ideo infidelitas sicut & fides est quidē in intellectu sicut in proximo subiecto, in voluntate autem sicut in primitiuo. & s̄m hūc dī esse oē pctm̄ in voluntate, vt supra dictū est. Ad tertiū, s. vtrū infidelitas sit maximū pctm̄. Dicendū, q̄ oē pctm̄ formaliter consistit in auersione a deo, vt dictum est, vn̄ tāto aliquod pctm̄ est grauius, quanto p ipsum homo magis a deo separat̄. per infidelitatē aūt maxime homo a deo elongatur, q̄a nec verā dei cognitionē habet: q̄ falsam pōt cognitionē ipsius non appropinquat ei, sed magis ab eo elongatur. Nec pōt esse, q̄ quantū ad quid deū cognoscat qui falsam opinionē de ipso habet, quia id q̄d ipse opinatur nō est deus. Vn̄ manifestum, q̄ pctm̄ infidelitatis est maius oībus pctīs, quæ contingunt in peruersitate morū. Secus aūt est de pctīs oppositis alijs virtutibus Theologicis, vt infra dicetur. Ad quartū, s. vtrū quęlibet actio infidelis sit pctm̄, dicendum q̄ sicut sup. dictū est. pctm̄ mortale tollit grām gratum facientē, non autē totaliter corrumpit bonum naturæ. Vn̄ cū infidelitas sit quoddā pctm̄ mortale, infideles, quidē grā carēt, remanet tn̄ in eis aliquod bonum naturæ. Vn̄ manifestum est q̄ infideles non pñt operari opa bona, q̄ sunt ex grā, s. opa meritoria, tn̄ opa bona ad quæ sufficit bonū naturæ aliqua operari pñt. Vn̄ non oportet, q̄ in oī ope suo peccent, sed qñcunque aliquod opus opantur ex infidelitate tunc peccant. Sicut. n. habens fidē pt aliquod pctm̄ committere in actu quē non refert ad fidei finē vel venialiter peccando, ita infidelis pt aliquod bonum actum facere in eo q̄ non refert ad finem infidelitatis. Ad quintum, s. quæ & quot sint species infidelitatis, dicendū q̄ quęlibet virtus consistit in hoc q̄ attingit aliquā regulā cognitionis vel operationis humanę, vt sup. dictum est. attingere autē regulā est vno mō circa vnā materiā, sed a regula deuiare contingit multipliciter. & ideo vni virtuti multa vitia opponuntur. diuersitas autē vitiorum, q̄ vnicuiq; virtuti opponuntur, pōt considerari dupliciter. Vno mō s̄m diuersam habitudinē ad virtutē, & s̄m hoc determinatę sunt quadā species vitiorū quæ opponuntur virtuti, sicut virtuti morali opponitur vnū s̄m excessū ad virtutē, & aliud vitiū s̄m defectum a virtute. Alio mō pt cōsiderari diuersitas vitiorū oppositorū vni virtuti s̄m corruptionē diuersorū quæ requirūtur ad virtutē. & s̄m hoc vni virtuti, puta temperantię, vel fortitudini opponunt̄ infinita vitia. s̄m q̄ infinitis modis cōtingit diuersas circumstātias virtutis corrumpi vt a rectitudine virtutis recedatur. Vn̄ & pytagorici malū posuerunt infinitū. Sic ergo dicendum est q̄ si infidelitas attendatur s̄m comparatione ad fidē, diuersę sunt infidelitatis species & numero determinatæ. Cum. n. pctm̄ infidelitatis consistat in renitendo fidei, hoc pōt contingere dupliciter: quia aut renitit̄ fidei nondum susceptæ, & talis est infidelitas paganorum siue gentilium. aut renititur fidei Christianæ susceptę, vel in figura, & sic est Iudæorum. vel in ipsa manifestatione veritatis, & sic est infidelitas hæreticorum. Vn̄ in generali pñt assignari tres prędictæ species infidelitatis. Si vero distinguantur infidelitatis species s̄m errorē in diuersis q̄ ad fidē ptinent, sic non sunt determinatę species infidelitatis. Possunt. n. errores in infinitū multiplicari, vt patet per Aug. in lib. de hæresibus. Ad sextum, s. de comparatione specierum infidelitatis adinuicē. Dicendū q̄ in infidelitate pñt duo considerari. Quorum vnum est comparatio eius ad fidē. & ex hac parte aliquis grauius contra fidē peccat qui fidei renitit̄ susceptæ, sicut grauius peccat q̄ non implet qd̄ promisit, q̄ si non impleat quod nunq̄ promisit, & s̄m hoc infidelitas hæreticorū qui profitentur fidem Euangelij, & ei renituntur corrumpentes ipsam, grauius peccant, quàm Iudæi, q̄ fidem euangelij nunquam susceperunt. Sed quia susceperūt eius figurā in veteri lege quā male interpretātes corrūpunt, idō et eorū infidelitas est grauius peccatū, q̄ infidelitas gentiliū, q̄ nullo mō fidē euāgelij susceperunt. Aliud qd̄ in infidelitate cōsideratur, est corruptio eorū, q̄ ad fidē ptinēt: & s̄m hoc, cū in pluribus errēt Gētiles, q̄ Iudæi, & Iudæi, q̄ hæretici: grauior. n. ē infidelitas Gētiliū, q̄ Iudæorū, & Iudæorū, q̄ hæreticorū, nisi fortè quorundā, puta Manichęorū, q̄ et circa credibilia plus errant, q̄ Gētiles. Harū tn̄ duarum grauitatum prima pponderat secūdæ quātū ad rōnē culpæ, q̄a infidelitas hēt rōnē culpæ, vt sup. dictū est, magis ex hoc, q̄ renitit̄ fidei, quam de hoc, q̄ nō hēt ea q̄ fidei sunt. Hoc. n. vr̄, vt dictū est, magis ad rōnē pœnę ptinere. Vn̄ simpliciter loquēdo, īfidelitas hæreticorū est pessima. Ad septimū. s. vtrū cū hæreticis, vel alijs infidelib. sit publicè disputādū. dicēdū, q̄ in disputatione fidei duo sunt cōsideranda: vnū qdē ex parte disputātis: aliud āt ex parte audiētium. Ex parte qdē disputātis est cōsiderāda intētio: si enim disputet tāquā de fide dubitās, & veritatē fidei p certo nō supponēs, sed argumētis experiri intēdēs, pculdubio peccat tāquā dubius de fide & infidelis. Si aūt disputet aliqs de fide ad cōfutādū errores, vel ēt ad exercitium, laudabile est. Ex parte verò audientium considerādū est, vtrum illi, q̄ disputationē audiūt, sint instructi & firmi in fide, aut simplices & in fide titubātes, & corā qdē sapiētib. in fide firmis nullū periculum est disputare de fide. Sed circa simplices est distinguēdū, q̄ aut sunt sollicitati, siue pulsati ab infidelibus, puta Iudęis, vel hæreticis, siue Paganis intendentibus, vel nitentib. corrumpere in eis fidem, aut oīno non sunt sollicitati super hoc, sicut in terris, in quibus non sunt aliqui infideles. In primo casu ne-

sit necessariũ est publicè disputare de fide, dummodo inueniantur aliqui ad hoc sufficientes, & idonei, qui errores confutare pñt. Per hoc enim simplices in fide firmabuntur, & tolletur ab infidelibus decipiendi facultas. & ipsa taciturnitas eorum qui resistere deberent peruertentibus fidei veritatem esset eorum cõfirmatio. vnde Greg. in 2. pasto. Sicut. n. incauta locutio in errorem pertrahit, ita indiscretum silentium eos qui erudiri poterant in errore derelinquit. In scdo vero casu periculũ est publicè disputare de fide coram simplicibus, quorũ fides ex hoc est firmior, ꝙ nihil diuersum audierunt ab eo quod credunt. & ideo non expedit eis vt verba infidelium audiant disputantiũ contra fidem. Ad octauum, s. vtrum infideles sint ad fidem compellendi. Dicendum, ꝙ infidelium quidã sunt qui nunq̃ fidẽ susceperunt, sicut gentiles & Iudęi. & tales nullo mõ sunt ad fidẽ cõpellendi vt ipsi credant, quia credere voluntatis est. sunt tñ compellẽdi a fidelibus si facultas adsit, vt fidẽ non impediant vel blasphemiis, vel malis persuasionibus, vel etiã apertis persecutionibus. Et pp hoc fideles Christi frequenter cõtra infideles bellum mouent, non quidẽ vt eos ad credendum cogãt. quia ẽt si eos vicissent, & captiuos haberent, in eorũ libertate relinquerent an credere vellent, sed pp hoc vt eos cõpellãt ne fidẽ Chri impediant. Alij vero sunt infideles, qui qñq; fidẽ susceperunt & eã profitentur, sicut hæretici, vel quicunq; apostatę. & tales sunt ẽt corporaliter cõpellẽdi, vt impleant quod promiserunt, & teneant quod semel susceperunt. Ad nonũ, s. vtrũ cũ infidelibus sit cõicandũ. Dicendũ, ꝙ cõio alicuius psonæ interdĩ fidelibus dupliciter. Vno mõ in pęnam illius cui cõio fidelium subtrahit. Alio mõ ad cautelã eorũ quibus interdĩ ne alij cõicent. & vtraq; causa ex verbis Apli accipi põt 1. Cor. 5. Nã postq̃ sniam excõicationis protulit subdit pro rõne. Nescitis quia modicũ fermentũ totã massam corrũpit. Et postea rõnẽ subdit ex parte pęnæ per iudiciũ Ecclesię illatæ, cum dicit: Nõne de his quæ sunt intus vos iudicatis. Primo igitur modo non interdicit Ecclesia fidelibus cõionem infidelium qui nullo mõ fidẽ Christianã receperunt, s. paganorũ vel Iudęorũ, qui nõ hñt de eis iudicare spũali iudicio sed tpali, in casu cũ inter Christianos cõmorantes aliquã culpã cõmittunt, & p fideles tpaliter puniuntur. sed isto mõ, s. in pęnã interdicit Ecclesia fidelibus cõionem illorum infideliũ qui a fide suscepta deuiant vel corrũpendo fidẽ fideliũ, sicut heretici, vel ẽt totaliter a fide recedẽdo, sicut apostatę. In vtroq; .n. horũ excõicationis sniam pfert Ecclesia. Sed quantũ ad scdm modũ vr esse distinguendũ fm diuersas cõditiones personarũ & negociorũ, & tporum. Si. n. aliqui sint firmi in fide, ita ꝙ ex cõicatione eorum cum infidelibus conuersio infidelium magis sperari possit q̃ fideliũ auersio, nõ sunt prohibendi infidelibus cõicare qui fidẽ non susceperunt, s. paganis vel Iudęis. & maxime si necessitas vrgeat. Si aũt sint simplices, & infirmi in fide, de quorũ subuersione probabiliter timeri possit, prohibendi sunt ab infideliũ cõione. & præcipue ne magnã familiaritatẽ cũ eis habeant, vel absq; necessitate eis cõicent. Ad decimũ, s. vtrũ infideles possint habere prælationẽ vel dñium super fideles. Dicendũ, ꝙ hoc dupliciter loqui possumus. Vno mõ de dñio vel platione infideliũ sup fideles de nouo instituenda. & hoc nullo modo permitti debet. Cedit. n. hoc in scandalũ & in periculũ fidei. De facili enim illi qui submittuntur aliorũ iurisdictioni, immutari pñt ab eis quibus subsunt vt sequantur eorum imperiũ, nisi qui subsunt fuerint magnæ virtutis. & similiter infideles contẽnunt fidẽ si infidelium defectus cognoscãt. Et ideo Apls prohibuit ꝙ fideles non cõtendant iudicio corã iudice infideli. & ideo nullo mõ pmittit Ecclesia, ꝙ infideles acquirãt dñm super fideles, vel qualitercũq; eis pficiant in aliquo officio. Alio mõ possumus loqui de dñio vel platione iã pexistẽti. Vbi considerandũ est, ꝙ dñiũ & platio introducta sunt ex iure hũano. Distinctio aũt fideliũ est ex iure diuino. Ius aũt diuinũ quod est ex grã, nõ tollit ius humanũ quod est ex naturali rõne. Distinctio fideliũ, & infidelium fm se considerata nõ tollit dñium vel plationẽ infideliũ super fideles. Põt tñ iustè p sniam, vel ordinationẽ Ecclesię auctoritatẽ Dei habentis tale ius vel dñiom plationis tolli, quia infideles merito suę infidelitatis merentur põtatẽ amittere super fideles qui transferuntur in filios Dei. sed hoc quidẽ Ecclesia qñq; facit qñq; ãt nõ facit. In illis ẽt infidelibus qui ẽt tpali subiectione, subijciuntur Ecclesiæ, & mẽbris eius, hoc ius Ecclesia statuit, vt seruus Iudęorum statim factus Christianus liberetur, nullo precio dato si fuerit vernaculus. i. in seruitute natus. Et similiter si infidelis existens fuerit emptus ad seruitiũ. Si aũt fuerit emptus ad mercationẽ tenetur eum infra tres mẽses exponere ad vendendũ. nec in hoc iniutiã facit, quia cũ ipsi Iudęi sint serui Ecclesiæ põt disponere de rebus eorum. sicut & principes seculares multas leges ediderunt erga suos subditos in fauorẽ libertatis. In illis vero infidelibus qui tpaliter Ecclesię vel eius membris nõ subiacent, pdictũ ius Ecclesia nõ statuit, licèt posset instituere de iure. & hoc facit ad scandalum vitandũ. Sicut ẽt dñs Matth. 17. ostendit, ꝙ poterat se a tributo excusare, quia liberi sunt filij. sed tñ mandauit tributum solui ad scandalum vitandum. Ita etiã Paulus cum dixisset ꝙ serui dñs suos honorarent subiungit, ne nomẽ dñi & doctrina blasphemetur. Ad vndecimũ, s. vtrũ sint ritus infideliũ tolerandi. dicẽdũ ꝙ hũanũ regnũ deriuatur a diuino regimine. & ipsum debet imitari. Deus aũt q̃uis sit oĩpotens & summè bonus, permittit tñ aliqua mala fieri in vniuerso q̃ prohibere posset. ne eis sublatis maiora bona tollerentur. vel ẽt peiora mala sequerentur. Sic igitur & in regimine humano illi qui psunt rectè aliqua mala tolerant, ne aliqua bona impediant. vel ẽt ne aliqua mala peiora incurrant. sicut Aug. dicit in li. de ordine. Aufer meretrices de rebus hũanis, turbaueris oĩa libidinibus. Sic igitur q̃uis infideles in suis ritibus peccent, tolerari tñ pñt, vel pp aliquod bonum quod ex eis prouenit. vel pp aliquod malũ quod vitatur. Ex hoc autem ꝙ Iudęi ritus suos obseruãt in quibus olim pfigurabatur veritas fidei quam tenemus, hoc bonum prouenit, ꝙ testimoniũ fidei nrę habemus ab hostibus. & quasi in figura nobis reputatur quod credimus. & ideo in suis ritibus tolerantur. Aliorũ vero infideliũ ritus qui nihil veritatis aut vtilitatis afferunt. non sunt aliqualiter tolerandi nisi forte ad aliquod malum vitandum, s. ad vitandũ scandalum vel dissidium quod ex hoc posset prouenire. vel impedimentũ salutis eorum qui paulatim sic tolerati conuertuntur ad fidẽ. pp hoc ẽt hæreticorum, & paganorum ritus aliqñ Ecclesia tolerauit qñ erat magna infidelium multitudo. Ad duodecimum, s. vtrum pueri infideliũ sint inuitis parentibus baptizandi, dicẽdũ, ꝙ maximũ habet auctoritatem Ecclesiæ consuetudo, quæ est semper in omnibus ęmulanda. quia & ipsa doctrina Catholicorum doctorũ ab Ecclesia auctoritatẽ habet. Vnde magis est standũ auctoritati Ecclesiæ q̃ auctoritati Aug. vel Hieronymi vel cuiuscũq; doctoris. Hic aũt Ecclesiæ vsus nunq̃ habuit, vt Iudæorũ filij inuitis parentibus baptizarentur quamuis fuerint retroactis tẽporibus multi Catholici principes potentissimi. vt Constantinus, Theodosius, quibus familiares fuerunt sanctissimi Episcopi. vt Siluester Constantino, & Ambrosius Theodosio. qui nullo modo prætermisissent ab eis hoc impetrare, nisi hoc esset cõsonũ rõni. Et ideo periculosum vr hanc assertionẽ de nouo inducere vt præter consuetudinem in Ecclesia hactenus obseruatam Iudæorum inuitis parentibus filij baptizarentur. Et huius est duplex causa. vna quidem pp periculum fidei. Si. n. pueri nondum vsum rõnis habentes baptismum susciperent, postmodũ cum ad perfectã ætatem peruenirent de facili possent a parentibus induci vt relinquerent quod ignorantes susceperunt. quod vergeret in fidei detrimentũ. Alia vero rõ est. quia repugnat iustitiæ naturali. filius. n. naturaliter est aliquid patris. Et primo quidẽ a parentibus nõ distinguitur fm corpus quandiu in matris vtero continetur. Postmodũ vero postquã ab vtero egreditur antequam vsum liberi arbitrij habeat continetur sub parentũ cura, sicut sub quodam spirituali vtero: quandiu. n. vsum rõnis nõ habet puer, non differt ab aiali irrationali. vnde sicut bos vel equus est alicuius vt vtatur eo cũ voluerit fm ius ciuile sicut proprio instrumento, ita de iure naturali est, ꝙ filius antequã habeat vsum rõnis sit sub cura pris. Vnde contra iustitiã naturalem esset si puer antequam habeat vsum rõnis a cura parentũ subtrahatur, vel de eo aliquid ordinetur inuitis parentibus. Postquam autem incipit habere vsum liberi arbitrij iam incipit esse suus. & potest quantum ad ea quæ sunt iuris diuini vel naturalis sibiipsi prouidere. & tunc est inducendus ad fidẽ non coactione. sed persuasione. Põt etiam inuitis parentibus assentire fidei & baptizari. non autem antequam habeat vsum rationis. Vnde de pueris antiquorum patrum dr, ꝙ saluati sunt in fide parentum. per quod datur intelligi, ꝙ ad parentes pertinet pouidere filijs de sua salute. præcipue antequã habeant vsũ rõnis. De hæresi & apostasia, & blasphemia. require inf. tertio li.

De Spe. Dist. XXI.

Consequenter post fidem considerandum est de spe. Circa quam consideranda sunt quatuor. Primo de habitu spei. Secundo de eius obiecto. Tertio de eius subiecto. Quarto de vitiis oppositis. Circa primum consideranda sunt quatuor. Primo vtrum spes sit virtus. Secundo vtrum sit virtus Theologica. Tertio de distinctione eius ab aliis virtutibus Theologicis. Quarto de ordine eius ad fidem, & ad charitatem. Ad primũ scilicet vtrum spes sit virtus, dicendum quòd spes potest quadrupliciter accipi, scilicet pro spe secundum quòd est passio. & pro actu sperandi, & pro habitu per quem elicitur actus sperandi. Tribus primis modis non est virtus. Quarto autem

mõ adhuc distinguendũ est. Ille.n.habitus põt cõsiderari aut inquãtũ est informis aut inquãtũ est formatus. Primo mõ nõ attingit ad plenã rõem virtutis.q̃ est pficere habẽtẽ & actũ eius.& ipsum referre debito mõ in vltimũ finẽ. voluntas.n. in sperando est mouens & mota.& quãuis sit hinc mobilis ad actum sperandi per habitum spei.non tñ est debito modo perfecta ad mouẽdum nisi per habitum charitatis.Ad debitã autem perfectionem actus non tm̃ requiritur debita dispositio mobilis. sed etiã debita perfectio mouentis.voluntas & actũ suũ debito mõ referre nõ põt in vltimũ finẽ.nisi debito mõ se hẽat ad finẽ illũ quod sine charitate esse non põt.secũdum tñ ꝙ virtus large accipitur pro quocunque habitu determinante potentiam ad aliquem actũ respectu obiecti debiti, sic habitus spei informis virtus dici põt. Si autem loquamur de habitu spei, vt est formatus, sic dico ꝙ virtus est simplex, quia sibi conueniunt oĩa, quæ requiruntur ad plenum esse virtutis.habentem enim perficit, & actum eius bonum reddit. & per ipsam refertur ipse actus modo debito in vltimum finem. quod quidem referri est per id quod est quasi materiale in spe formata dispositione,& per eius formam,quę est charitas completiue. Ad secundum scilicet vtrum sit virtus Theologica.dicẽdũ,ꝙ sic,quia inter virtutes Cardinales Theologicas est hæc vna differentia inter alias, ꝙ oĩs virtus appetitiuæ partis Deum habens pro obiecto,Theologica est.quæ autem creaturam habet pro obiecto est moralis. sed virtus spei Deum habet pro principali obiecto,& formali,siue accipiamus eius obiectum rem speratam, quia per spẽ extenditur affectus, seu erigitur principaliter ad habendũ Deũ.siue accipiamus obiectũ spei illud per cuius adiutorium speramus nos habituros rem speratam. Per spem.n.in solo Deo principaliter confidimus. vt obtineamus rem speratam,& amatã,quæ est in se. qui enim cõfidit se hoc posse per hoĩem principaliter obtinere,maledictus est.Iuxta illud Iere.17. Maledictus est homo qui confidit in hoĩe,& ponit carnem brachium suum. Licet autem spes sit media inter duo vitia,s.præsumptionem,& desperationem, quod est proprium virtutum moralium,quia virtus Theologica non consistit in medio duorum vitiorum,vt supra dictũ est, hoc tamen non tollit quin sit virtus Theologica, quia mediũ accipitur in regulatis. & mẽsuratis secundum quòd regula vel mensura attingitur. secundum autẽ quòd exceditur regula est superfluum.secundum autem pefectum a regula est diminutũ. In ipsa autem regula mensura non est accipere medium,& extrema. Virtus autem moralis est circa ea,quæ rõne regulantur, sicut circa proprium obiectum. & ideo per se cõuenit ei esse in medio ex parte proprij obiecti.sed virtus Theologica est circa ipsam regulam primam non regulatam alia regula, sicut circa proprium obiectum. Et ideo per se,& ſm proprium obiectum nõ conuenit virtuti Theologicæ esse in medio,sed põt sibi cõpetere per accidẽs rõne eius quod ordinatur ad principale obiectum,sicut fides non potest hr̃e medium & extrema in hoc ꝙ innititur primę veritati,cui nullus põt nimis inniti.sed ex parte eorũ,quæ credit põt hr̃e mediũ,& extrema. sicut vnum verũ est medium inter duo falsa.Et similiter spes nõ habet medium, & extrema ex parte principalis obiecti,q̃a diuino auxilio nullus põt nimis inniti. sed quantũ ad ea, quæ confidit aliquis se adepturum põt ibi esse medium,& extrema. inquãtũ vel p̃sumit ea,quæ sunt supra suam proportionem vel desperat de his,quæ sunt sibi proportionata. Ad tertiũ,s.de distinctione spei ab alijs virtutibus Theologicis,dicendum ꝙ virtus aliqua dr̃ Theologica ex hoc ꝙ habet Deum pro obiecto cui inhęret. Põt aũt aliquis alicui rei inhęrere dupl. vno modo pp̃ seipsum. Alio mõ inquãtum ex eo ad aliud deuenit.Charitas igitur facit hoĩem Deo inhærere pp̃ seipsum, voluntatem hoĩs vniens Deo per affectum amoris.spes aũt,& fides faciunt hoĩem inhærere Deo, sicut cuidam principio ex quo aliqua nobis proueniũt. De deo autem prouenit nobis,& cognitio veritatis,& adeptio perfectę bonitatis. Fides igitur facit hoĩem Deo adhęrere inquantum est nobis principium cognoscendi veritatẽ. credimus.n.ea vera esse quæ nobis a Deo dñr. Spes autẽ facit Deo,adhærere prout est nobis principiũ perfectę bonitatis, inquantũ,s.p spẽ diuino auxilio innitimur ad btitudinẽ obtinendã. Ad quartũ,s.de ordine spei ad fidẽ,& charitatẽ.dicendũ ꝙ fides absolutè p̃cedit spẽ. obiectũ.n.spei est bonũ futurũ arduũ,possibile hr̃i. Ad hoc ergo ꝙ aliquis speret requiritur ꝙ obiectũ spei proponatur ei vt possibile. Sed obiectũ spei est vno mõ btitudo æterna.& alio mõ auxilium diuinũ,vt ex p̃dictis patet.& vtrũq; eorũ proponitur nobis per fidẽ p quã nobis innotescit, ꝙ ad vitã æternã possumus puenire. & ꝙ ad hoc paratũ est nobis auxiliũ, secũdum illud Heb. 11. Accedentẽ ad Deũ oportet credere,q̃a est.& quia diligentibus se remunerator est. vnde manifestum est ꝙ fides præcedit spẽ.charitatẽ vero p̃cedit spes vno mõ.& alio mõ nõ. Ad cuius euidentiã sciendũ est,ꝙ duplex est ordo.vnus q̃dẽ ſm viã generationis & naturæ. ſm quã impfectũ prius est perfecto.alius ũo ordo pfectionis est & formę ſm quẽ perfectũ naturaliter prius est impfecto. Sc̃dm igitur primũ ordinẽ spes est prior charitate, quod sic patet: spes & oĩs appetitiuus motus ex amore deriuatur vt sup. habitum est cũ de passione ageretur. Amor aũ ẽ q̃dã est perfectus quidã impfectus. Perfectus quidem amor est quo aliquis ſm se amatur. vtpote cui aliquis vult bonũ. sicut hõ amat amicũ. Imperfectus aũt amor quo aliquis aliquid amat nõ ſm ipsum,sed vt id bonũ sibiipsi pueniat, sicut hõ amat rẽ quã cõcupiscit. Primus aũt amor Dei pertinet ad charitatẽ quæ inhæret Deo ſm seipsum.sed spes pertinet ad sc̃dm amorem,quia ille qui sperat sibi aliquid obtinere intendit,& ideo in via generationis spes est prior charitate. Sicut.n.aliquis introducitur ad amãdum Deum per hoc ꝙ oẽs recedentes ab ipso punit & cessat a peccato. vt Aug. dicit super primã can. Ioann.ita ẽt & spes introducit ad charitatem inquantũ sperans remunerari a Deo accenditur ad amandum Deum,& seruãdum præcepta eius: sed ſm ordinem perfectionis charitas naturaliter prior est. Et ideo adueniente charitate spes perfectior redditur.q̃a de amicis maxime speramus.& hoc mõ dicit Ambrosius ꝙ spes ẽ ex charitate.

De obiecto spei. *Dist.* XXII.

CIrca secundum principale, s.de obiecto spei consideranda sunt tria. Primo vtrum beatitudo æterna sit obiectum spei. Secundo vtrum possit aliquid sperare beatitudinẽ alterius. Tertio vtrum possit aliquis licite sperare in hoĩe. Ad primũ,s.vtrũ obiectum spei sit æterna beatitudo.dicendũ,ꝙ sicut dictum est, spes de qua loquimur, attingit ad Deum innitens eius auxilio ad consequendum bonum speratum.oportet autem effectũ esse proportionatum,& ideo bonum quod proprie,& principaliter sperare debemus, est bonum infinitũ quod proportionatur virtuti Dei adiuuantis. Nam infinitę virtutis est proprium ad infinitum bonum producere.hoc autem bonũ est vita æterna quæ in fruitione ipsius Dei consistit. non enim minus aliquid a Deo sperandum est,quàm sit ipse,cum non sit minor eius bonitas p quam bona creaturæ cõicat quàm eius essentia.& ideo propriũ & principale obiectum spei est beatitudo æterna. Ad ſm,s.vtrũ possit homo sperare beatitudinem alterius. dicendũ ꝙ spes põt esse alicuius dupliciter. Vno mõ q̃dẽ absolute.& sic est solũ boni ardui ad se pertinentis. Alio mõ ex præsumptione alterius. & sic potest esse etiam eorũ qui ad aliũ pertinent. Ad cuius euidentiam sciendum est,ꝙ amor & spes in hoc differunt ꝙ amor importat quandã vnionẽ amantis ad amatum,spes aũt importat quendam motum siue protensionẽ appetitus in aliquod bonum arduum,vnio autem est aliquorum distinctorum. Et ideo amor directe põt respicere alium quẽ sibi aliquis vnit per amorem,habens eum sicut seipsum:motus autem semper est ad proprium terminum proportionatum mobili.& ideo spes respicit directe proprium bonum,non aũt id quod ad alium pertinet sed præsupposita vnione amoris ad alterum iam. aliquis põt desiderare & sperare aliquid alteri sicut sibi. & ſm hoc aliquis põt sperare alteri vitam æternã inquantum est ei vnitus per amorẽ. & sicut est eadem virtus charitatis qua quis diligit Deum.seipsum.& proximum,ita est eadẽ virtus spei,qua quis sperat sibiipsi & alij. Ad tertium,s.vtrum licite possit aliquis sperare in homine. dicendũ, ꝙ spes sicut dictũ est duo respicit.s.bonũ quod obtinere intẽdit.& auxiliũ per quod illud bonum obtinetur.bonum autem quod quis sperat obtinendum habet rõnem causæ finalis. auxiliũ aũt per quod sperat illud bonũ obtinere habet rõnem causæ efficientis.In genere autem vtriusque causæ inuenitur principale,& secũdarium. principalis.n est finis vltimus. secundarius autem finis est bonũ quod est ad finem. Similiter principalis causa agens est primum agens secundario vero causa efficiens est agens secundarium instrumentale.spes aũt respicit beatitudinem ęternã sicut vltimũ finẽ, diuinũ aũt auxilium sicut primã causam inducentẽ ad beatitudinẽ.Sicut igitur non licet sperare aliquod bonum præter beatitudinem sicut vltimũ finem,sed solum sicut id quod est ad finem beatitudinis ordinatum.ita non licet sperare de aliquo hoĩe vel de aliqua creatura sicut de prima causa mouente in beatitudinem.Licet aũt sperare de aliquo hoĩe vel aliqua creatura sicut de agente secundario & instrumentali per quod aliquid adiuuatur ad quęcunque bona consequenda in beatitudine ordinata:& hoc modo ad sãctos conuertimur, & ab hominibus aliqua petimus. & vituperãtur illi de quibus aliquis confidere non põt ad auxiliũ ferẽdũ.

De subiecto spei. *Dist.* XXII.

CIrca tertium principale, scil. ece de subiecto spei considerãda sunt quatuor. Primo vtrum virtus spei sit in voluntate sicut in subiecto. Secundo vtrũ sit in beatis. Tertio vtrum sit in dãnatis. Quarto vtrũ in in viatoribus habeat

certi-

certitudinem. Ad primum.s.vtrum spes sit in voluntate sicut in subiecto, dicendum sicut ex ex dictis patet, habitus cognoscunt per actus. Actus aũt spei est quidã motus appetitiuæ ptis cũ sit obiectũ eius bonũ. Cũ aũt sit duplex appetitus in hoĩe.s. appetitus sensitiuus qui diuidit p irascibilẽ, & concupiscibilẽ, & appetitus intellectiuus q dr̃ volutas, vt supra habitũ est. Similes aũt motus qui sunt in appetitu inferiori cum passione, sunt in superiori sine passione, vt ex supra dictis patet. Actus aũt virtutis spei non põt pertinere ad appetitum sensitiuum, quia bonũ, quod est obiectũ principale hmõi virtutis non est aliquod bonum sensibile, sed bonũ diuinũ. Et ideo spes est in appetitu superiori qui dr̃ voluntas sicut in subiecto. non aũt in appetitu inferiori ad quem pertinet irascibilis. Ad scd̃m.s.vtrum spes sit in beatis dicendum subtracto eo quod dat speciem rei soluitur species, & res non põt eadem remanere. sicut remota forma corporis naturalis non remanet idẽ ſm speciem, spes aũt recipit speciẽ a subiecto principali sicut & cæteræ virtutes vt ex supradictis patet. obiectũ aũt principale eius est beatitudo æterna, secundũ est possibilis haberi ex auxilio diuino vt supra dictũ est, quia bonũ arduũ possibile non cadit sub ratione spei nisi scd̃m est futurum. ideo cum beatitudo iam non fuerit futura sed præsens, non potest ibi esse virtus spei, & ideo spes sicut & fides euacuatur in patria, & neutrum eorum esse põt in beatis. Ad tertium. s. vtrum in damnatis in inferno possit esse spes. dicendum si nomen inferni ita generaliter accipiatur, extendatur ad locũ purgatorij & limbum in quo sancti patres erant ante aduentum Christi concedendum est in inferno fuit spes. In existentibus enim in limbo erat virtus spei, cum grãm haberẽt gratũ facientem, ace añ mortem Christi Deum clare viderent. Similiter dicendum est de illis qui sunt in purgatorio, quis. n. illi essent certi de sua salute futura, & isti similiter non pp hoc neganda est in eis spes fuisse. Securitas enim consequendi bonũ arduũ spei non repugnat, sed magis cõcordat, cũ spei conueniat certitudo securitatis quantum est ex parte sua, & ratione eius cui innititur, q̃uis sperans dubitare possit, & timere de absoluta consecutione rei speratæ, pp liberi arbitrij vertibilitatẽ in malũ quæ nõ est in existentibus in purgatorio, nec erat in existentibus in limbo. Si aũt restringatur nomẽ inferni ad infernũ damnatorũ. sic dicẽdum in inferno nunquã fuit spes, quia dãnati ad cumulũ damnationis suæ certi sunt da ppetuitate sui supplicij, & ĩpossibilitate cõsequendi salutẽ, spes aũt non est respectu boni ardui, nisi absentis apprehensi vt possibile adipisci. Est. n. obiectũ spei bonum summẽ arduum apprehensum, vt absens possibile adipisci. Ad quartum. s. vtrum in viatoribus spes habeat certitudinem, dicendũ certitudo inuenitur in aliquo dupliciter. s. essentialiter, & participatiue. Essentialiter quidem inuenitur in vi cognitiua, Participatiue aũt in oĩ eo quod a vi cognitiua mouetur infallibiliter ad finem suum. ſm quẽ modum dr̃ natura certitudinaliter operatur tanquam mota ab intellectu diuino certitudinaliter mouente vnunquẽq; ad suum finẽ, & per hunc ẽt modum virtutes morales certius arte dicuntur operari inquantum per modum naturæ mouentur a ratione ad suos actus, & sic ẽt spes certitudinaliter tendit ad suum finem quasi participans certitudinem a fide quæ est in vi cognoscitiua. De vitijs oppositis spei videlicet præsumptione & desperatione require infra tertio libro,

De charitate. *Dist.* XXIIII.

COnsequenter considerandum est de charitate. Circa quam consideranda sunt sex. Primo de charitate ſm se. Secundo de charitate per cõparationẽ ad subiectum. Tertio de obiecto charitatis. i. de diligendis ex charitate. Quarto de ordine diligẽdorũ Quinto de actibus charitatis. Sexto de vitijs oppositis. Circa primũ. s. de charitate ſm se, consideranda sunt octo. Primo vtrum charitas sit idẽ quod amicitia. Secundo vtrum charitas sit quid creatũ in aĩa Tertio vtrum sit virtus. Quarto vtrũ sit virtus specialis. Quinto vtrum sit vna virtus. Sexto vtrum sit maxima virtutũ. Septimo vtrum sine charitate possit esse salus vel vera virtus. Octauo vtrum sit forma virtutum Ad primum. s. vtrum charitas sit amicitia, dicendum ſm philosophum. 8. Ethi. Non quilibet amor habet rationem amicitiæ, sed amor qui est cũ beniuolentia, qñ. s. sic amamus aliquem vt ei bonum velimus. Si aũt rebus amatis nõ bonum velimus sed ipsum eorum bonũ velimus nobis, sicut dicimus amare vinũ aut equũ vel aliquid hmõi, non est amor amicitiæ, sed cuiusdam concupiẽ. Ridiculũ. n. est dicere quod aliquis habeat amicitiam ad vinum vel ad equũ. Sed nec beniuolentia sufficit ad rationẽ amicitiæ, sed requiritur quædam mutua beniuolentiæ amatio, quia amicus est amico amicus. Talis aũt mutua beniuolentia fundatur super aliqua communicatione. Cum igitur sit aliqua cõicatio homini ad Deum ſm quod nobis suam btĩtudinem cõicat super hac cõicatione oportet aliquam amicitiã fundari. de qua quidẽ cõicatione dr̃. 1. ad Corin. 1. Fidelis Deus per quem vocati estis in societatẽ filij eius. Amor aũt super hac cõicatione fundatus est charitas. vñ manifestũ est quòd charitas amicitia quædam est hoĩs ad Deum. Ad secundum. s. vtrũ charitas sit quid creatum in aĩa, dicẽdum quòd magister perscrutatur hãc quæstionem in 17. primi libri sniarum, & ponit quòd charitas non est aliquid creatũ in aĩa, sed est ipse spũssanctus mentẽ inhabitãs, nec est sua intẽtio iste motus dilectionis quo Deum diligimus sit ipse spũssanctus, sed quod iste motus dilectionis est a spũssancto non mediãte aliquo habitu. sicut aspectus sunt alij actus virtuosi mediãtibus habitibus aliarũ virtutũ, puta habitu spei aut fidei aut alicuius alterius virtutis, & hoc dicebat ppter excellentiã charitatis. sed siquis recte consideret hoc magis redundat in charitatis detrimentũ. Non. n. motus charitatis ita procedit a spũsancto mouente humanã mentẽ quod humana mens sit mota tm̃ & nullo mõ sit principium huius motus, sicut cum aliquod corpus mouetur ab aliquo exteriori mouente, hoc enim est contra rõnem voluntarij, cuius oportet principiũ ĩ ipso esse sicut supra dictum est. Vñ sequeretur quod diligere non esset voluntariũ quod implicat contradictionem, cum amor de sui rõne importet quòd sit actus voluntatis. Similiter ẽt non põt dici quòd sic moueat spũssanctus voluntatẽ ad actũ diligendi sicut mouetur instrũm, quod etsi sit principiũ actus non tñ est in ipso agere vel nõ agere. Sic enim ẽt tolleretur rõ voluntarij actus & excluderetur rõ meriti. Cum tñ supra habitum sit, quòd dilectio charitatis est radix merendi, sed oportet quòd sic voluntas moueatur a spũssancto ad diligendum Deũ, quòd ẽt ipsa sit efficiens hunc actum, nullus autem actus perfectẽ producitur ab aliqua potentia actiua nisi sit ei connaturalis per aliquã formam quæ sit principium actionis. vnde Deus qui oĩa mouet ad debitos fines singulis rebus indidit formas, per quas inclinantur ad fines sibi pstitutos a Deo. & secundum hoc disponit oĩa suauiter, vt dr̃ sap. 8. Manifestum est aũt quod actus charitatis excedit naturam potentiæ voluntatis. Nisi ergo aliqua forma superadderetur naturali potentiæ per quam inclinaretur ad dilectionis actũ ſm hoc esset actus iste ĩperfectior actibus naturalibus & actibus aliarum virtutum, nec esset facilis & delectabilis. Quod patet esse falsum, quia nulla virtus habet tantã inclinationem ad suum actum sicut charitas, nec aliqua ita delectabiliter operatur. Vñ maximẽ necesse est quod ad actum charitatis existat in nobis aliqua habitualis forma superaddita potentiæ naturali inclinans ipsam ad charitatis actum, & faciens eam prompte & delectabiliter operari. Ad tertium. s. vtrum charitas sit virtus, dicendum quòd actus humani bonitatẽ hñt ſm quòd regulantur debita regula & mensura. Et ideo humana virtus quæ est principium oĩum bonorum actuũ hominis consistit in attingendo regulam humanorum actuum. Quæ quidem est duplex vt supra dictum est. s. humana rõ, & ipse Deus, vñ sicut virtus moralis diffinitur per hoc quod est actus ſm rõnem rectã, vt patet in 2. Ethi. ita etiã attingere Deum constituit rationem virtutis, sicut ẽt supra dictum est de fide & spe. Vñ charitas attingit Deum, quia coniungit nos Deo, vt patet per auctoritatem Aug. in li. de moribus ecclesiæ dicentis. Est virtus q̃ cũ nr̃a rectissima affectio est coniungit nos Deo qua eũ diligimus. Consequens est charitatem esse virtutem. Ad quartum s. vtrum sit virtus spãlis, dicendum quod actus & habitus specificantur per obiecta. vt ex supra dictis patet, proprium aũt obiectum amoris est bonum, vt supra habitum est, & ideo vbi est spãlis rõ boni. ibi est spãlis rõ amoris bonum autẽ diuinum inquantum est beatitudinis obiectum, habet specialem rõnem boni. Et ideo amor charitatis quæ est charitas huius boni est spãlis amor. vñ charitas est specialis virtus. Ad quintum. s. vtrũ sit vna virtus, dicendum charitas est sicut quędã amicitia hominis ad Deum, diuersæ autẽ amicitiarum species accipiuntur quidem, vno mõ ſm diuersitatem finis, & ſm hoc dicunt tres spẽs amicitię. s. amicitia vtilis, delectabilis, & honesti. Alio mõ ſm diuersitatem cõicationum in quibus amicitiæ fundantur. sicut alia spẽs amicitiæ est consanguineorum, & alia conciuium aut peregrinantium. Quarum vna fundatur super cõicatione naturali, alia super cõicatione ciuili vel peregrinationis, vt patet per philosophũ in 8. Ethi. Neutro autẽ istorum modorum charitas potest diuidi in plura. Nam charitatis finis est vnus. s. diuina bonitas, est etiã vna cõicatio beatitudinis æternæ super quã hæc amicitia fundatur. Vñ relinquitur quòd charitas est vna virtus simpliciter non distincta in plures species. Sextum. s. vtrum charitas sit excellentissima virtutum, dicendum bonum in humanis actibus attẽdatur ſm regulantur debita regula, necesse est virtus humana q̃ est principium oĩum bonorum actuum consistat in attingendo humanorum actuum regulam,

gulam. Est aũt duplex regula humanorum actuum, vt supra dictũ est.s.rõ humana, & Deus, sed Deus ẽ prima regula, qua ẽt humana rõ regulanda est. Et ideo virtutes theologicæ quæ consistunt in attingendo illã regulã, primam eo ꝙ eorũ obiectũ est Deus, excellentiores sunt virtutibus moralibus vel intellectualibus q̃ consistunt in attingẽdo rõnem humanã, ꝑp qd ẽt oportet vt ẽt inter ipsas virtutes theologicas illa sit potior quę magis Deum attingit, semper aũt id qd est per se magis est eo qd est per aliud. Fides aũt & spes attingunt quidẽ ipsum Deũ ꝟm ꝙ ex ipso prouenit nobis vel cognitio veri, vel adeptio boni, sed charitas attingit ipsum Deũ vt in ipso sistat nõ vt ex eo aliquid nobis proueniat. Et ideo charitas est excellentior fide & spe, & per consequens oĩbus alijs virtutibus, sicut ẽt prudentia q̃ attingit rõnem ꝟm se est excellentior q̃ aliæ virtutes morales q̃ attingunt rõnem ꝟm qd ea ea mediũ cõstituit in operationibus vel passionibus humanis. Ad septimũ.s. vtrũ sine charitate possit esse vera salus vel virtus, dicẽdũ ꝙ virtus ordinatur ad bonũ vt supra habitũ est, bonũ aũt principaliter est finis, nam ea q̃ sunt ad finem nõ dicuntur bona nisi in ordine ad finẽ. Sicut ergo duplex est finis. vnus vltimus & alius proximus, ita ẽt est duplex bonũ, vnum quidem vltimũ & aliud ꝓximum & particulare, vltimũ quidẽ & principale bonũ hoĩs est Dei fruitio ſcdm illud psalmi. Mihi adhærere Deo bonum est, & ad hoc ordinatur hõ per charitatem. Bonũ aũt secundariũ & quasi particulare hoĩs põt esse duplex. Vnum quidẽ qd est verè bonũ vtpote ordinabile quãtum in se est ad principale bonũ qd est vltimus finis. Aliud aũt est bonũ apparens & non verum, quia abducit a finali bono. Sic igitur patet ꝙ vera virtus est illa quæ ordinat ad principale bonum hoĩs, sicut & philosophus in 8 phisi. dicit ꝙ virtus est dispositio perfecti ad optimũ, & sic nulla vera virtus põt esse sine charitate. Sed si accipiatur virtus ꝟm ꝙ est in ordine ad aliquẽ finem particularẽ. sic põt aliqua virtus dici sine charitate inquantũ ordinatur ad aliquod bonum particulare. Sed si illud particulare bonum non sit verum bonum sed apparens, virtus ẽt q̃ est in ordine ad hoc bonum erit non vera virtus, sed falsa similitudo virtutis, sicut non est vera virtus auarorum prudentia qua excogitant diuersa genera lucellorum, & auarorum iustitia qua grauium damnatorum metu contẽnunt aliena, & auarorum temperantia qua luxuriæ q̃ sumptuosa est cohibent appetitũ, & auarorum fortitudo, qua vt ait Oratius, per mare pauperiem fugiunt per saxa per ignes, vt Aug. dicit in 4. lib. contra Iulianũ. Si vero aliud bonum particulare sit verum bonum, puta conseruatio ciuitatis vel aliquod hmõi, erit quidã vera virtus, sed imperfecta nisi referatur ad finale & perfectum bonum, & ꝟm hoc est simpliciter vera virtus, qd sine charitate esse non põt. Ad octauum.s. vtrum charitas sit forma virtutũ, dicendum ꝙ in moralibus forma actus attenditur principaliter ex parte finis. Cuius rõ est, quia principiũ moraliũ actuũ est voluntas, cuius obiectum & quasi forma est finis. sp aũt cã act⁹ consequitur formã agentis. Vñ oportet ꝙ in moralibus id quod dat actui ordinem, det ei ẽt formã, vñ manifestũ est secundũ ꝓdicta ꝙ per charitatẽ ordinatur actus oĩum aliarũ virtutum ad vltimum finem, & secundum hoc ipsa dat formam actibus omnium aliarum virtutum, & pro tanto dr̃ esse forma virtutum. Nam & ipsæ virtutes dicuntur in ordine ad actus formatos.

De charitate per comparationem ad subiectum. *Dist.* XXV.

Circa secundum principale. s. de charitate per comparationem ad subiectum consideranda sunt octo. Primo vtrum charitas sit in voluntate sicut in subiecto. Secundo vtrum causetur in homine ex actibus vel ex infusione. Tertio vtrum infundatur secundũ capacitatem naturaliũ. Quarto vtrum augeatur & quõ. Quinto vtrum charitas viæ possit esse perfecta Sexto de diuersis gradibus charitatis. Septimo vtrum charitas possit diminui. Octauo vtrum habita semel possit amitti. Ad primum. s. vtrum charitas sit in voluntate sicut in subiecto, dicendum quòd cum duplex sit appetitus. s. sensitiuus & intellectiuus, qui dr̃ voluntas, vtriusq; obiectum est bonum, sed diuersimode, nam obiectum appetitus sensitiui est bonum per sensum apprehensum, obiectũ vero appetitus intellectiui vel voluntatis est bonum sub cõi rõne boni prout est apprehensibile ab intellectu, charitatis aũt obiectum non est aliquod bonum sensibile, sed bonum diuinum quod solo intellectu cognoscitur. Et ideo charitatis subiectum non est appetitus sensitiuus sed appetitus intellectiuus. i. voluntas. Ad secundum. s. vtrum sit in homine ex infusione, dicendum quod charitas est amicitia hominis ad Deum fundata super cõicationem beatitudinis æternę, hæc autem cõicatio non est secundum bona naturalia, sed ꝟm dona gratuita, quia vt dr̃ Ro. 6. Grã Dei vita æterna, vnde & ipsa charitas facultatem naturæ excedit. Quod aũt excedit naturæ facultatem nõ põt esse neq; naturale neq; per potẽtias naturales acquisitum, quia naturalis effectus nõ transcendit suã cãm, vnde charitas non põt neq; naturaliter nobis inesse, neq; per vires naturales est acquisita: sed per infusionem spũssancti qui est amor patris & filij, cuius participatio in nobis est ipsa charitas creata sicut supra dictũ est. Ad tertiũ. s. vtrum infundatur ꝟm capacitatẽ naturaliũ, dicendũ ꝙ quantitas vniuscuiusq; dependet a propria causa rei, quia vniuersalior causa effectum maiorem producit, charitas aũt cũ superexcedat proportionem naturæ humanę vt dictum est, non depẽdet ex aliqua naturali virtute, sed ex sola gratia spũssancti eã infundentis. Et ideo quantitas charitatis non dependet ex conditione naturæ, vel ex capacitate naturalis virtutis, sed solum ex voluntate spũssancti distribuentis sua dona ꝓut vult. vñ & Apostolus dicit ad Ephe. 4. Vnicuique vr̃m data est gratia ꝟm mẽsurã donationis Christi. Ad quartum. s. vtrum charitas augeatur, dicendum ꝙ charitas viæ põt augeri, sicut dicit Aug. super Ioh. Charitas meretur augeri, vt aucta mereatur & perfici. Ex hoc. n. dicimur esse viatores ꝙ in Deum tendimus q est vltimus finis nr̃æ btitudinis. In hac aũt vita tantomagis procedimus quanto Deo magis appropinquamus, cui non appropinquatur passibus corporis sed affectibus mentis: hanc aũt propinquitatẽ facit charitas, quia ꝑ ipsam mens Deo vnitur, & ideo de rõne charitatis viæ est, vt possit augeri. si. n. non posset augeri iã cessaret viæ processus. Et ideo Apostolus charitatem viã noĩat dicens. 1. Corin. 12. Adhuc excellentiorem viã vobis demonstro. Dixerunt aũt quidã charitatẽ ꝟm suã essentiã non augeri, sed solum ꝟm radicationem in subiecto vel ꝟm feruorem: sed hi propriã vocem ignorauerunt. Cum. n. sit accidens, eius esse est inesse, vnde nihil est aliud ipsam ꝟm essentiam augeri q̃ eã magis inesse subiecto, qd est eam magis radicari in subiecto. Similiter ẽt ipsa essentialiter est virtus ordinata ad actum, vñ idem est augeri ꝟm essentiam, & ipsam hẽre efficaciam ad producẽdum feruentioris dilectionis actũ. Augetur ergo essentialiter, non quidem ita ꝙ esse incipiat vel esse desinat in subiecto, sed ita ꝙ magis in subiecto esse incipiat. Vtrum augeatur per additionem vel quõ. sciendũ ꝙ oĩs additio est alicuius ad aliquid, vñ in oĩ additione, oportet saltẽ præintelligere distinctionẽ eorũ quorum vnũ additur alteri añ ipsam additionem. Si igitur charitas addatur charitati, oportet præsupponi charitatem additam vt distinctã a charitate cui additur, non quidem ex necessitate ꝟm esse, sed saltem ꝟm intellectum. Posset. n. Deus ẽt quantitatẽ corporalẽ augere addendo aliquam magnitudinem non prius existentẽ, sed tunc causatam, q̃ q̃uis non fuerit prius in rerum natura habet tñ in se, vñ eius distinctio intelligi possit a quantitate cuĩ additur. Si igitur charitas addatur charitati oporteret præsupponere ad minus ꝟm intellectum distinctionem vnius charitatis ab alia. Distinctio aũt in formis est duplex, vna quidem ꝟm speciem, alia ꝟm numerum Distinctio quidẽ ꝟm speciẽ in habitibus est ꝟm diuersitatem obiectorum. Distinctio vero ꝟm numerũ est ꝟm diuersitatem subiecti. Põt igitur contingere ꝙ aliquis habitus per additionem augeatur dũ extenditur ad q̃dam obiecta ad q̃ per prius se non extẽdebat, & sic augetur scia geometriæ in eo qui de nouo incipit scire aliqua geometralia quæ prius nesciebat. Hoc aũt non põt dici de charitate, qa ẽt minima charitas extendit se ad oĩa illa q̃ sunt ex charitate diligenda. Non ergo talis additio in augmẽto charitatis põt intelligi ꝓsupposita distinctione ꝟm speciẽ charitatis additæ ad eã cui superadditur. Relinquitur ergo ꝙ si fiat additio charitatis ad charitatẽ, ꝙ hoc sit ꝓsupposita distinctione ꝟm numerum q̃ est ꝟm diuersitatem subiectorum, sicut albedo augetur per hoc ꝙ albũ additur albo. q̃uis hoc augmẽto non fiat aliquid magis albũ, sed hoc in proposito dici non põt, quia subiectum charitatis non est nisi mens rõnalis, vnde tale charitatis augmentum fieri nõ posset nisi per hoc, ꝙ vna mens rõnalis alteri adderetur, qd est ĩpossibile, q̃uis ẽtsi esset possibile tale augmẽtũ faceret maiorẽ diligentem aĩam. nõ aũt magis diligentẽ. Relinquitur ergo ꝙ nullo mõ charitas augeri põt per additionẽ charitatis ad charitatẽ sicut quidã ponunt. Sic per charitas augetur solũ per hoc ꝙ subiectum magis ac magis participat charitatem. i. ſcdm ꝙ magis reducitur in actum illius, & magis subditur illi. Hic. n. est modus augmẽti proprius cuiuslibet formæ q̃ intenditur, eo ꝙ esse hmõi formæ totaliter consistit in eo qd inhæret susceptibili. Et ideo cũ magnitudo rei consequitur esse ipsius formã esse maiorẽ, hoc est eam magis inesse susceptibili, non aũt aliã formã aduenire, hoc. n. esset si forma haberet aliquam quantitatem ex seipsa non per cõparationem ad subiectum. Sic igitur & charitas augetur per hoc ꝙ intenditur in subiecto, & hoc est ipsam augeri ꝟm essentiam, non aũt p hoc ꝙ charitas addatur charitati. Sicut est in augmẽto q̃titatis corporalis. Quãtitas. n. corporalis hẽt aliqd ĩquãtũ est q̃titas, & aliqd inquãtũ est forma

accidentalis

accidentalis. Inquantum est q̄titas habet q̄ sit distinguibilis ſm situm vel ſm numerū. Et ideo hoc mō consideratur augmentū magnitudinis per additionem vt patet in aīalibus, inquantū vero est forma accidentalis est distinguibilis solū ſm subiectū & sc̄dm hoc hēt propriū augmentū sicut aliæ formæ accidentales, per modū intentionis eiꝰ in subiecto, sicut patet in his q̄ raræ fiunt, vt probat philosophus in 4. Phisi. Et similiter & sciētia habet quantitatē inquantum est habitus ex parte obiectorum, & sic augetur per additionē inquantum aliquis plura cognoscit: habet ēt quantitatē inquantum est quedā forma accidētalis ex eo q̄ inest subiecto, & sc̄dm hoc augetur in eo q̄ certiꝰ eadem scibilia cognoscit nunc q̄ prius. Similiter ēt & charitas habet duplicem quantitatē, sed sic ſm eā quę est ex parte obiecti non augetur, vt dictū est. vñ relinquitur q̄ per solam intentionem augeatur. Item attende q̄ prima infusio charitatis importat mutationem ſm habere & non habere, ideo oportet q̄ aliquid adueniat q̄ prius non infuit. sed augmentatio charitatis importat mutationē sc̄dm minus habere aut magis, & ideo non oportet q̄d aliquid insit q̄d prius non infuerit, sed quod magis insit q̄ prius minus inerat, & hoc est q̄d facit Deus charitatē augendo. s. q̄ magis insit & q̄ perfectius similitudo spiritussancti participetur in aīa. Nec est intelligendū q̄ augmentū charitatis sit cōtinuū. na q̄ quilibet actus augeat charitatē. q̄a augmentū spūale charitatis quodāmō simile est augmento corporali. Augmentū aūt corporale in aīalibus & plantis non est motus cōtinuus. ita. s. q̄ si aliquod tm̄ augeat in tanto tpe. necesse sit q̄ proportionaliter in qualibet parte illius tpis aliquid augeat, sicut contingit in motu locali: sed per aliqd̄ tps natura operat disponens ad augmentū & nihil augens in actu, & postmodū producit in effectū id ad q̄d disposuerat augēdo aīal vel plantā in actu. Ita ēt non quolibet actu charitatis charitas actu augetꝰ, sed quilibet actus charitatis disponit ad charitatis augmentū inquantū ex vno actu charitatis hō redditꝰ promptior iterū ad agendū ſm charitatē, & habilitate crescente hō prorūpit in actū feruentiorē dilectionis quo conetꝰ ad charitatis profectū, & tunc charitas augetur in actu. Huic aūt charitatis augmento nullus terminus præfigi pōt in uia, nunq̄. n. tm̄ augetur quin amplius possit augeri. Terminus. n. augmento alicuius formæ pōt præfigi tripliciter. Vno mō ex rōe ipsius formę quæ hēt terminatā mensurā ad quā cū peruentū fuerit non pōt vltra procedi in forma, sed si vltra processum fuerit pueniꝰ ad aliā formā, sicut patet in pallore, cuius terminos per continuā alterationē aliquis transit, vel ad albedinem, vel ad nigredinē perueniens. Alio mō ex parte agētis cuius virtus nō se extendit ad vlterius augēdū formā i subiecto. Tertio mō ex parte subiecti, q̄d non est capax amplioris perfectionis. Nullo aūt huiꝰ modorū imponitꝰ terminus augmento charitatis in statu viæ. ipsa. n. charitas ſm rōnē propriæ speciei terminū augmenti nō hēt. Est. n. participatio quędā infinitæ charitatis quæ est spiritussanctus. Sīr ēt causa augentis charitatem est infinitæ virtutis. s. Deus. Sīr ēt ex parte subiecti terminus huic augmento præfigi nō pōt. quia ipsa charitate crescente superexcrescit habilitas ad vlterius augmentū. vñ relinquitꝰ q̄ charitatis augmento nullus terminus pfigi possit in hac vita. Ad quintū. s. vtrū charitas viæ possit esse perfecta dicendū q̄ perfectio charitatis pōt intelligi dupliciter. Vno mō ex parte diligibilis. Alio mō ex parte diligentis. Ex parte qdē diligibilis perfecta est charitas, vt diligatꝰ aliquid quantū diligibile est. Deus aūt est tm̄ diligibilis q̄tū bonus est, bonitas aūt eius est infinita, vñ infinitè diligibilis est. Nulla aūt creatura pōt eū infinitè diligere cū quælibet virtus creata sit finita. vñ per hūc modū nullius creaturæ pōt charitas esse pfecta, sed solū charitas Dei qua seipsum diligit. Ex parte vero diligentis charitas dr̄ esse perfecta. qn̄ aliquis ſm totū suū posse diligit. q̄d quidē contingit tripliciter. Vno mō sic q̄ totū cor hoīs actualiter sp̄ feratꝰ in Deū. & hæc est perfectio charitatis patriæ: q̄ nō est possibilis in hac vita in qua impossibile est pp̄ humanæ vitæ infirmitatē sp̄ actu cogitare de Deo, & moueri dilectione ad ipsum. Alio mō vt hō studiū suum deputet ad vacandū Deo, & rebus diuinis, prætermissis alijs nisi quantum necessitas pñtis vitę requirit: & ista est perfectio charitatis quę est possibilis in via, non tñ est cōis oībus charitatē hñtib. Tertio mō ita q̄ habitualiter aliquis totū cor suū ponat in Deo. ita. s. q̄ nihil cogitet, vel velit q̄d sit diuinę dilectioni contrariū, & hæc est perfectio cōis oībus charitatē hñtibus. Ad sextam. s. de gradibus charitatis, dr̄ q̄ est charitas incipiens, proficiens & perfecta. Sciendū q̄ augmentū charitatis cōsiderari pōt q̄tū ad aliquid simile corporalis hoīs augmēto. q̄d quidē q̄uis in plurimas partes distingui possit, hēt tñ aliquas determinatas distinctiones sūc determinatas actiones, vel studia ad quę hō perducitur per augmentū. Sicut infantilis ætas dr̄ anteq̄ hēat vsum rōnis. postea aūt distinguitur alius status hoīs qñ iā incipit loqui & rōne vti. Iterū tertius status eius pubertatis qñ iā incipit posse generare, & sic inde quousq; perueniatur ad pfectū. Ita & diuersi gradus charitatis distinguuntur ſm diuersa studia, ad q̄ hō perducitꝰ per charitatis augmentū. Nā primo quidē incūbit hōmini studiū principale ad recedendū a peccato, & resistendum concupiscentijs eius, q̄ in contrariū charitatis mouent, & hoc pertinet ad incipientes in quibus charitas est nutrienda & fouenda ne corrūpatꝰ. Sc̄dm aūt studiū succedit vt hō principaliter intendat ad hoc q̄ in bonis proficiat, & hoc studiū ptinet ad proficientes, qui ad hoc principaliter intendunt vt in eis charitas per augmentū roboretꝰ. Tertium aūt studiū est vt hō ad hoc principaliter intendat vt Deo inhæreat & eo fruatur, & hoc pertinet ad perfectos, qui cupiūt dissolui & esse cum Christo. Sicut ēt videmus in motu corporali, q̄ primū est recessus a termino, ſm aūt est appropinquatio ad aliū terminū, tertiū aūt quies in termino. Ad septimū. s. vtrū charitas possit diminui, dicendum q̄ quantitas charitatis quā habet in cōparatione ad obiectum propriū minui non pōt, sicut nec augeri vt supra dictum est. Sed cum augeatꝰ ſm quantitatem quā hēt per cōparationē ad subiectū, hæc oportet considerare verū ex hac parte diminui possit. si aūt diminuitur oportet vel q̄ diminuatꝰ p aliquē actū vel per solā cessationem ab actu. Per cessationē quidē ab actu diminuuntꝰ virtutes ex actibus acquisitæ, & qñq; ēt corrūpuntur, vt supra dictū est. Vñ de amicitia philosophus dicit in 8. Ethi. q̄ multas amicitias inappellatio soluit, id est non appellare amicū, & non colloqui ei, sed hoc ideo est, quia conseruatio vniuscuiusq; rei dependet ex sua cā. Causa aūt virtutis acquisitę est actus humanus, vñ cessantibus humanis actibus, virtus acquisita diminuitur, & tandē totaliter corrumpitur, sed hoc in charitate locum non habet, quia charitas non causatur ab humanis actibus, sed solum a Deo, vt supra dictum est: vnde relinquitur q̄ ēt cessante actu propter hoc nec diminuitur nec corrūpitur si desit peccatum in ipsa cessatione. Relinquitur ergo q̄ diminutio charitatis non possit causari nisi vel a Deo vel ab aliquo peccato. A Deo quidem non causatur aliquis defectus in nobis nisi per modum pęnæ ſm q̄ subtrahit gratiā in pęnā peccati. vnde nec ei cōpetit diminuere charitatē nisi per modū pęnę. Pœna aūt debetꝰ peccato. vnde relinquitur q̄ si charitas diminuatꝰ q̄ cā diminutionis eius sit peccatū vel effectiuè vel meritoriè. Neutro aūt mō peccatū mortale diminuit charitatē, sed totaliter corrūpit ipsam. Effectiuè, quia oē peccatū mortale cōtrariatꝰ charitati vt infra dicetꝰ, & ēt meritoriè, qa qui peccādo mortaliter aliquid contra charitatē agit, dignū est vt Deus ei subtrahat charitatem. Similiter ēt nec per peccatum veniale charitas diminui pōt, neq; effectiuè neq; meritoriè. Effectiuè quidem non, quia ad ipsam charitatem non attingit. Charitas. n. est circa finem vltimū. Veniale aūt peccatū est quędā inordinatio circa ea q̄ sunt ad finē, non aūt diminuitur amor finis ex hoc q̄ aliquis inordinationem quandam committit circa ea q̄ sunt ad finem, sicut aliqñ contingit q̄ aliqui infirmi multū amātes sanitatem, inordinatè tñ se hñt circa dietæ obseruationem. Sicut ēt in speculatiuis falsæ opiniones circa ea quæ deducuntur ex principijs non diminuunt certitudinē principiorum. Similiter ēt veniale peccatum nō meretur diminutionem charitatis. Cum. n. aliquis delinquit in minori, non meretur detrimentū pati in maiori. Deus. n. non plus se auertit ab hoīe q̄ hō se auertat ab ipso. vnde qui inordinatè se habet circa ea q̄ sunt ad finē, non meretur detrimētū pati in charitate per quam ordinatꝰ ad vltimum finem. vnde consequēs est q̄ charitas nullo mō diminui possit directè loquendo, pōt tñ indirectè loquendo dici diminutio charitatis dispō ad corruptionē ipsius, q̄ fit vel per peccata venialia vel ēt per cessationem ab exercitio operū charitatis. Ad octauū. s. vtrū charitas semel habita possit amitti, dicendū q̄ per charitatē spūssanctus in nobis habitat, vt ex supra dictis patet. Tripliciter ergo possumꝰ cōsiderare charitatē. Vno mō ex parte spūssancti mouētis aīam ad diligendū Deū, & ex hac parte charitas impeccabilitatem habet ex virtute spiritussancti, qui infallibiliter opatur quodcunq; voluerit, vñ impossibilē est hæc duo simul esse vera, q̄ spiritussanctus aliquē velit mouere ad actum charitatis, & q̄ ipse charitatem amittat peccando. Nam donum perseuerantiæ computatꝰ inter beneficia Dei, quibus certissime liberantur quicunq; liberantur. vt Aug. dicit in lib. de prędest. sc̄orū. Alio mō pōt considerari charitas ſm propriam rōnem. & sic charitas non potest nisi id q̄d pertinet ad charitatis rationem. Vnde charitas nullo mō pōt peccare, sicut nec calor pōt infrigidare. Et sic ēt iniustitia non pōt bonū facere. vt Aug. dicit in lib. de sermone dn̄i in monte. Tertio mō pōt considerari charitas ex parte subiecti quod est vertibile ſm arbitrij libertatē. Pōt aūt attendi cōparatio charitatis

tatis ad hoc subiectũ, & s̃m vniuersalem rõnẽ quo cõpatur forma ad materiam, & s̃m spãlem rõnem quo comparat̃ habitus ad potentiam. Est aũt du rõne formæ q̃ sit in sub ectõ amissibiliter: qñ non replet totã potentialitatem materiæ, sicut patet in formis generabiliũ & corruptibiliũ, quia materia horum sic recipit vnã formam q̃ remanet in ea potentia ad aliam formã, quasi non repleta tota potentialitate materię per vnam formã & ideo vna forma põt amitti per acceptionem alterius, sed forma corporis cęlestis, quia replet totã materiæ potentialitatem ita q̃ non remanet in ea potentia ad altã formam inamissibiliter inest. Sic igitur charitas patriæ quia replet totã potentialitatẽ rõnalis mentis, inquãtum. s. hoĩs actualis motus eius refertur in Deum inamissibiliter habetur. Charitas aũt viæ non sic replet potentialitatem sui subiecti, quia non sp̃ actu fertur in Deum, vnde qñ actu in Deũ non fertur, põt aliquid occurrere per quod charitas amittatur: habitui vero proprium est vt inclinet potentiã ad agendũ, qđ conuenit habitui inquantum facit id videri bonũ quod ei conuenit, malũ aũt qđ ei repugnat, sicut. n. gustus diiudicat sapores s̃m suã dispositionem, ita mẽs hoĩs diiudicat de aliquo faciendo s̃m habitualem suam dispositionẽ, vñ & philosophus dicit in tertio Ethic. q̃ qualis vnusquisq; ẽ, talis finis vĩ ei. Ibi ergo charitas inamissibiliter habetur, vbi id qđ conuenit charitati non põt videri nisi bonũ. s. in patria, vbi Deus p̃ essentiam vĩ qui est ipsa essentia bonitatis, & ideo charitas patriæ amitti non põt. Charitas aũt viæ in cuius statu non vĩ ipsa essentia bonitatis Dei, põt amitti. Amittit̃. n. per actũ cuiuslibet peccati mortalis, quia cũ nullo peccato mortali stare põt. Vnũ. n. contrariũ per aliud contrariũ superueniens remouetur. Quilibet aũt actus peccati mortalis, cõtrariatur charitati s̃m propriam rõnem quæ consistit in hoc q̃ Deus diligatur super oĩa, & q̃ hõ totaliter se illi subijciat oĩa sua referẽdo ĩ ipsum. Est igitur de rõne charitatis vt sic diligat Deũ, q̃ in oĩbus velit se ei subijcere, & pręceptorũ eius regulam in oĩbus sequi. Quicquid. n. contrariatur pręceptis eius manifeste contrariatur charitati, vnde de se habet q̃ charitatem excludere possit. & siquidem charitas esset habitus acquisitus ex virtute subiecti dependens, non oporteret q̃ statim per vnũ actum contrarium tolleretur. Actus. n. non directe contrariatur habitui, sed actui. Conseruatio aũt habitus in subiecto non requirit continuitatẽ actus. vñ ex superueniente contrario actu non statim habitus acquisitus excluditur. Sed charitas cũ sit habitus infusus dependet ex actione Dei infundentis, q̃ sic se hẽt in infusione, & cõseruatione charitatis, sicut sol ĩ illuminatione aeris vt dictũ est, & ideo, sicut lumẽ statim cessaret esse in aere, si aliquod obstaculũ opponeret̃ illuminationi solis, ita & charitas statim deficit esse in aĩa, qñ aliqđ obstaculum ponitur influentię charitatis a Deo in aĩam. Manifestũ est aũt q̃ per quodlibet peccatum mortale quod diuinis præceptis contrariatur, ponitur prædictæ infusioni obstaculum, quia ex hoc ipso q̃ hõ eligendo præfert peccatum diuinæ amicitiæ quæ requirit vt Dei voluntatem sequamur, consequens est vt statim per vnum actum peccati mortalis habitus charitatis perdatur. Vñ & Aug. dicit. 8. super Geñ. ad litteram, q̃ hõ Deo sibi præsente illuminatur, absente aũt continuo tenebratur, a quo non locorum interuallis, sed voluntatis auersione disceditur. Nec te moueat quod dicit Orig. in periarchon. Si aliqñ sacietas capit aliquem ex his qui in summo perfectoq; constiterit gradu, nõ arbitror q̃ ad subitum quis euacuetur aut decidat, sed paulatim & per ptes decidere necesse est. Hoc. n. verbũ Orig. sic est intelligendum q̃ hõ qui est in statu perfecto non subito procedit in actũ peccati mortalis, sed ad hoc disponit̃ per aliquam negligẽtiam præcedentem, vnde & peccata venialia dicuntur esse dispositio ad mortale, sicut supra dictum est. Sed tñ per vnum actum peccati mortalis si eũ commiserit decidit charitate amissa, sed quia ipse subdit, si aliquis breuis lapsus acciderit & cito resipiscat, nõ p̃enitus ruere vĩ. Põt aliter dici q̃ ipse intelligit eũ p̃enitus euacuari, & decidere qui sic decidit vt ex malitia peccet. qđ non statim in viro perfecto a principio contingit. Itẽ non moueat quod dicit Leo Papa ĩ sermone de passione Petrum alloquẽs: vidit in te dñs non fidẽ inceñã, non dilectionem auersam, sed constantiam fuisse turbatã, abundauit fletus, vbi non defecit affectus, affectus charitatis lauit verba formidinis. Ex hoc forte Bern. accepit q̃ in Petro dixit non fuisse charitatẽ extinctã sed sopitam. Sed ad hoc dicendum est q̃ charitas amittitur dupl̃r. Vno modo directẽ per actualẽ conceptum, & hoc modo Petr⁹ charitatẽ non amisit. Alio modo indirectẽ, qñ committit aliqđ contrarium charitati pp̃ aliquã passionem concupiscentiæ vel timoris, & hoc modo Petrus contra charitatẽ faciẽs charitatẽ amisit, sed cã cito recuperauit. Sic igitur patet q̃ charitas per vnum peccatum mortale amittitur, non sic aũt fides & spes, qa charitas importat vnionẽ quandã ad Deum, non aũt fides neq; spes. Oẽ aũt peccatum mortale consistit in auersione a Deo, vt supra dictũ est. Et ideo oẽ peccatũ mortale non contrariat̃ fidei vel spei, sed q̃dã determinata peccata per q̃ habit⁹ fidei & spei tollit̃. sicut & per oẽ peccatũ mortale habit⁹ charitatis, vñ patet q̃ charitas nõ põt remanere informis cũ sit vltima forma virtutũ ex hoc q̃ respicit Deum in rõne finis vltimi, vt dictum est.

De obiecto charitatis. *Dist.* XXVI

CIrca tertiũ principale. s. de obiecto charitatis consideranda sunt decem. Primo vtrum solus Deus sit ex charitate diligendus vel & proximus. Scdo vtrũ charitas sit ex charitate diligenda. Tertio vtrũ creaturæ irrationales. Quarto vtrũ hõ possit seipsum ex charitate diligere. Quinto vtrum peccatores sint ex charitate diligẽdi. Sexto vtrum peccatores seipsos diligant. Septimo vtrũ inimici sint ex charitate diligendi. Octauo vtrũ sint eis signa amicitiæ exhibẽda. Nono vtrũ Angeli sint ex charitate diligendi. Decimo de enumeratione diligendorũ. Ad primũ s. vtrũ solus Deus sit ex charitate diligendus, dicendũ q̃ sicut supra dictũ est. habitus nõ diuersificat̃ nisi ex hoc q̃ variat speciẽ actus, oĩs. n. actus vnius speciei ad eundẽ habitũ ptinet. Cũ aũt species actus ex obiecto sumatur s̃m formalẽ rõnẽ ipsius. necesse est q̃ idẽ specie sit actus qui fertur in rõnem obiecti & qui fertur in obiectũ sub tali rõne, sicut est eadẽ specie visio qua vĩ lumen, & qua vĩ color scd̃m luminis rõnem, rõ aũt diligendi proximũ Deus est, hoc. n. debemus in proximo diligere vt in Deo sit. Vñ manifestũ est q̃ idẽ specie act⁹ ẽ quo diligatur Deus, & quo diligitur proximus, & pp̃ hoc habitus charitatis non solũ se extendit ad dilectionẽ Dei, sed & ad dilectionem proximi. Ad scd̃m. s. vtrũ charitas sit ex charitate diligenda, dicendũ q̃ charitas amor q̃dã est, amor aũt ex natura potentiæ cuius est actus, hẽt q̃ possit supra seipsum reflecti, qa. n. voluntatis obiectum est bonũ vniuersale, quicquid sub rõne boni continet̃ põt cadere sub actu volũtatis, & quia ipsum velle est quoddam bonum, põt velle se velle. sicut & & intellectus cuius obiectũ verũ intelligit se intelligere quia hæc est & quoddã verum, sed amor & ex rõne propriæ speciei hẽt q̃ supra se reflectatur, quia est spontaneus motus amantis in amatũ, vñ ex hoc ipso q̃ amat aliquis amat se amare. Sed charitas, vel sã non est simplex amor, sed hẽt rõnẽ amicitiæ, vt supra dictũ est. Per amicitiã ãt amatur aliqđ dupliciter. vno mõ sicut ipse amicus ad quem amicitiam habemus & cuius bona volumus, alio mõ sicut bonũ qđ amico volumus: & hoc mõ charitas per charitatẽ amatur, & non primo, qa charitas est illud bonũ qđ optamus oĩbus quos ex charitate diligimus, & eadẽ ratio est de btitudine & de alijs virtutibus. Ad tertiũ. s. vtrũ creaturæ irrationales sint ex charitate diligendæ, dicendũ q̃ charitas est amicitia q̃dã. Per amicitiã ãsamat̃. Vno qdem modo amicus ad quẽ amicitia hẽtur. Alio modo bona q̃ amico optantur. Primo igitur mõ nulla creatura irrationalis põt ex charitate amari, & hoc triplici rõne, quarũ duæ pertinent cõiter ad amicitiã q̃ ad creaturas irrationales hẽri non p̃õt. Primo quidem, quia amicitia ad eũ hẽtur cui volumus bonũ, non aũt proprie possumus velle bonũ creaturæ irrationali, quia nõ est eius proprie hẽre bonũ, sed solum creaturæ rationali, q̃ est dña vtendi bono qđ hẽt per liberum arbitriũ. Et ideo philosophus dicit in 2. phi. q̃ hmõi rebus non dicimus aliquid bñ vel male contingere nisi s̃m similitudinẽ. Scdo quia oĩs amicitia fundatur sup̃ ei aliquã cõicationẽ vitæ. nihil. n. est ita proprium amicitiæ sicut bona vitæ, vt patet p̃ philosophũ, in 8. Ethi. Creaturæ aũt irrationales nõ pñt cõicationẽ hẽre in vita humana q̃ est s̃m rõnem. vñ nulla amicitia põt hẽri ad creaturas irrationales nisi forte s̃m methaphoricã. Tertia rõ est propria charitati, quia charitas fundatur sup̃ cõicatione btitudinis ęternę, cuius creatura irrõnalis capax nõ ẽ. Vñ amicitia charitatis non p̃õt hẽri ad creaturã irrationalẽ. Pñt tñ ex charitate diligi creaturæ irrationales, sicut bona quę alijs volumus, inquantum. s. ex charitate volumus eas conseruari ad honorẽ Dei & vtilitatẽ hoĩũ, & sic & ex charitate Deus eas diligit. Ad quartum. s. vtrum homo ex charitate seipsum possit diligere, dicendum quòd cum charitas sit amicitia q̃dam sicut dictum est, dupliciter possumus de charitate loqui. Vno mõ sub cõi ratione amicitiæ, & s̃m hoc dicendũ est quod amicitia proprie nõ hẽtur ad seipsum sed aliquid maius amicitia, qa amicitia vnionẽ q̃dã importat. Dicit. n. Diony. q̃ amor est virtus vnitiua. Vnicuiq; aũt ad seipsum ẽ vnitas quæ est potior vnione, vñ sicut vnitas, quę est potior est principium vnionis, ita amor quo quis diligit seipsum est forma & radix amicitiæ. In hoc enim amicitiã habemus ad alios quòd ad eos nos habemus sicut ad nosipsos. Dr. n. in 9. Ethi. Quod amicabilia quæ sunt ad alterum venerunt ex his quæ sunt ad seipsum. Sicut & de principijs non habet̃ scientia, sed aliquid maius. s. intellectus.

ctus. Alio mō possumus loqui de charitate ſm propriā rōnē ipſius, prout. ſ. eſt amicitia hoīs ad Deū principaliter, & ex cōſequēti ad ea q̄ ſunt Dei. inter q̄ ēt eſt ipſe hō q̄ charitatē hēt, & ſic inter cætera q̄ ex charitate diligit quaſi ad Deū pertinētia, ſe ipſum ēt ex charitate diligit id eſt aīam ſuā. De corpore aūt proprio diſtinguendum eſt. Pōt.n. corpus noſtrum conſiderari dupliciter, vno mō ſm eius naturā. alio mō ſm corruptionem culpæ & pœnæ. Natura aūt corporis nr̄i non eſt a malo principio creata, vt manichæi fabulantur, ſed eſt a Deo. vñ poſſumus eo vti ad ſeruitium Dei, ſm illud Ro. 6. Exhibete membra vra arma iuſtitiæ Deo. Et ideo ex dilectione charitatis qua diligimus Deum debemus ēt corpus noſtrum diligere, ſed imperfectionem culpæ & corruptionem pœnæ in corpore nr̄o diligere non debemus, ſed potius ad eius remotionem anhelare deſiderio charitatis. Licet aūt corpus nr̄m Deo frui nō poſſit cognoſcendo & amando ipſum, tñ per opa quæ per corpus agimus ad perfectam Dei fruitionem poſſumus venire. vñ & ex fruitione aīæ redundat quædam beatitudo ad corpus ſ. ſanitatis & incorruptionis vigor. vt Aug. dicit in Epiſtola ad Dyaſcorum, & ideo quia corpus aliquo modo eſt pticeps beatitudinis pōt dilectione charitatis amari. Ad quintū. ſ. vtrū peccatores ſint ex charitate diligendi. dicendum q̄ in peccatoribus duo pñt conſiderari. ſ. natura. & culpa. Sc̄dm naturā quidē quam a Deo hñt capaces ſunt beatitudinis, ſuper cuius cōicatione charitas fundatur vt ſupra dictum eſt, & ideo ſm naturā ſuam ſunt ex charitate diligendi, ſed culpa eorum Deo contrariatur, & eſt beatitudinis impedimentū, vñ ſm culpā qua Deo aduerſantur ſunt odiendi quicunq; peccatores, & pr̄ & mr̄ & propinqui, vt hr̄ Luc. 14. Debemus in peccatoribus odire q̄ peccatores ſunt, & diligere q̄ hoīes ſunt beatitudinis capaces, & hoc eſt vere eos ex charitate diligere pp Deū. Ad ſextū. ſ. vtrū peccatores ſeipſos diligant, dicēdū q̄ amare ſeipſum, vno mō cōe eſt oībus, alio mō propriū bonorū, tertio mō propriū eſt malorū. Quod.n. aliqs amet id quod ſeipſum eē æſtimat, hoc cōe eſt oībus. Hō aūt dr̄ aliquid eſſe dupliciter. Vno mō ſm ſuā ſubſtantiā & naturā, & ſm hoc oēs æſtimant bonū cōe ſe eſſe id quod ſunt. ſ. ex aīa & corpore eſſe cōpoſitos. Et ſic ēt oēs hoīes boni, & mali diligunt ſeipſos inquantū diligūt ſui ipſorū conſeruationē. Alio mō dr̄ homo aliquid eſſe ſm principalitatē. ſicut princeps ciuitatis dr̄ eſſe ciuitas, vnde quod principes faciūt dr̄ ciuitas facere. Sicut aūt non oēs æſtimant ſe eſſe id qd̄ ſunt. Principale.n. in hoīe eſt mens rōnalis. ſecundariū aūt eſt natura ſenſitiua & corporalis: quorum primū Apoſtolus noīat interiorē hoīem, ſecundū exteriorē, vt patet 2. ad Cor. 5. Boni aūt æſtimant principale in ſeipſis rōnalē naturā ſiue interiorē hoīem. Vnde ſecundū hoc æſtimant ſe eſſe quod ſunt, mali aūt æſtimant principale in ſeipſis naturā ſenſitiuā & corporalē. ſ. exteriorē hoīem. vnde nō recte cognoſcentes ſeipſos non vere ſeipſos diligunt, ſed rō diligunt id q̄ ſeipſos eſſe reputant. boni aūt verè cognoſcentes ſeipſos vere ſeipſos diligunt. Et hoc probat philoſophus in 9. Ethi. per quinq; quæ ſunt amicitiæ propria. Vnuſquiſq; enim amicus quidē primo vult ſuū amicū eſſe & viuere. Scd̄o vult ei bona. Tertio operatur bona ad ipſum. Quarto conuiuit ei delectabiliter. Quinto concordat cū ipſo quaſi in eis delectatus & contriſtatus, & ſm hoc boni diligunt ſeipſos q̄tū ad interiorem hoīem, quia ēt volunt ſeipſum ſeruari in ſua integritate, & optant ei bona eius quæ ſunt bona ſpiritualia ēt ad aſſequenda opera impendunt, & delectabiliter ad cor propriū redeūt, quia ibi inueniunt & bonas cogitationes in præſenti, & memoriā bonorum præteritorū, & ſpē futurorū bonorū, ex quibus delectatio cauſatur. Similiter ēt non patiūtur in ſeipſis voluntatis diſſenſionem, quia tota aīa eorū tendit in vnū. E contrario aūt mali non volunt conſeruari integritatem interioris hoīs, neq; appetunt ſpūalia eius bona, neq; ad hoc operantur, neque delectabile eſt eis ſecum conuiuere redeundo ad cor, qa inueniunt ibi mala & præſentia & præterita & futura quæ abhorrent. Neq; ēt ſibiipſis concordant pp conſcientiam remordentē, ſm illud pſalmi. Arguam te & ſtatuā contra faciē tuam. Et per eadem probari pōt q̄ mali amāt ſeipſos ſm corruptionem exterioris hoīs, ſic aūt boni non amant ſeipſos. Ad ſeptimū. ſ. vtrū inimici ſint ex charitate diligendi, dicendum q̄ dilectio inimicorū pōt tripliciter conſiderari. Vno quidem mō vt inimici diligantur inquantū ſunt inimici, & hoc eſt peruerſum & charitati repugnās, quia hoc eſt diligere malū alterius. Alio mō pōt accipi dilectio inimicorū quantū ad naturā, ſed in vniuerſali, & ſic dilectio inimicorū ē de neceſſitate charitatis, vt. ſ. aliquis diligēs Deū & proximū ab illa generalitate dilectionis proximi inimicos ſuos nō excludat. Tertio mō pōt cōſiderari dilectio inimicorū in ſpeciali. vt. ſ. aliquis in ſpeciali moueat motu dilectionis ad inimicū, & iſtud nō eſt de neceſſitate charitatis abſolute, quia nec ēt moueri motu dilectionis in ſpeciali ad quoſlibet hoīes ſingulariter ē de neceſſitate charitatis, q̄a hoc eſſet impoſſibile, eſt tñ de neceſſitate charitatis ſm præparationem aīæ. vt. ſ. hō habeat aīum paratum ad hoc q̄ in ſingulari inimicū diligeret ſi neceſſitas occurreret, ſed q̄ abſq; articulo neceſſitatis, hō ēt hoc actu impleat vt diligat inimicū pp Deum, hoc pertinet ad perfectionem charitatis. Cū.n. ex charitate diligatur proximus pp Deū, quanto aliquis magis diligit Deū, tanto ēt magis ad proximorum dilectionē oñdit, nulla inimicitia impediente, ſicut ſi aliquis multū diligeret aliquē hoīem, amore ipſius filios eius amaret ſibi ēt inimicos. Et ſm hunc modū loquitur Aug. in enchiride. dicens, q̄ cū magnū bonū ſit diligere inimicos, non eſt tātæ multitudinis quantā credimus exaudiri. Ad octauū. ſ. vtrū inimicis ſint ſigna & effectus charitatis exhibenda. dicendū q̄ ſigna & effectus charitatis ex interiori dilectione procedunt & ei proportionantur. Dilectio aūt interior ad inimicū in cōi quidem eſt de neceſſitate præcepti abſolute, in ſpeciali tñ eſt non abſolute, ſed ſecundū præparationē aī. vt ſupra dictū eſt. Sic igitur dicēdū ē de effectu vel ſigno dilectionis exterius exhibendæ. Sunt.n. quædā bñficia vel ſigna dilectionis q̄ exhibentur proximis in cōi. Puta cū aliquis orat pro oībus fidelibus vel pro toto populo, aut cum aliquod bñficiū impendat aliquis toti cōitati, & talia bñficia vel dilectionis ſigna inimicis exhibere eſt de neceſſitate præcepti. Si.n. non exhiberentur inimicis hoc pertineret ad liuorem vindictæ, contra id quod dr̄ Leui. 19. Non quæres vltionem, & non eris memor iniuriæ ciuiū tuorū. Alia vero ſunt bñficia, vel dilectionis ſigna, q̄ qs exhibet particulariter aliquib. pſonis, & talia bñficia dilectionis ſigna inimicis exhibere nō eſt de neceſſitate ſalutis. niſi ſm præparationē aī. vt. ſ. ſubueniat ei in articulo neceſſitatis, ſcd̄m illud Prouer. 25. Si eſurierit inimicus tuus ciba illū, ſi ſitit potū da illi, ſed q̄ per articulū neceſſitatis huiuſmōi bñficia aliquis inimicis exhibeat, pertinet ad perfectionē charitatis, per quam aliquis non ſolum cauet vinci de malo quod neceſſitatis eſt, ſed ēt vult in bono vincere malū qd̄ eſt ēt perfectionis, dum. ſ. non ſolum cauet pp iniuriam ſibi illatā trahi ad odiū, ſed etiā pp ſua bñficia inimicū intendit pertrahere ad ſuū amorē. Ad nonū. ſ. vtrū Angeli boni vel mali ſint a nobis ex charitate diligendi dicendū q̄ntum ad bonos q̄ ſic, quia amicitia charitatis fundatur ſuper cōicationē btitudinis æternæ in cuius participatione cōicant cū Angelis homines. Dr̄.n. Math. 22. q̄ in reſurrectione erunt homines ſicut Angeli in cœlo. Et ideo manifeſtū eſt q̄ amicitia charitatis ēt ad Angelos ſe extendit. continentur ēt ſub dilectione proximi, quia proximus non ſolū dr̄ cōicatione ſpeciei, ſed ēt cōicatione bñficiorū pertinētiū ad vitā æternā, ſuper qua cōicatione amicitia charitatis fundatur. Quantum vero ad malos Angelos, dicendum eſt ſecundū præmiſſa, q̄ aliquis ex charitate diligitur dupl̄r. Vno mō ſicut ad quē amicitia hētur, & ſic ad illos ſpūs amicitiā charitatis hēre non poſſumus. Pertinet.n. ad rōnem amicitiæ, vt amicis nr̄is bonum velimus. Illud aūt bonū vitæ æternæ qd̄ reſpicit charitatem ſpiritibus illis a Deo æternaliter damnatis ex charitate velle non poſſumus, hoc.n. repugnaret charitati Dei per quam eius iuſtitiam approbamus. Alio mō diligit aliquid ſicut qd̄ volumus permanere vt bonum alterius, per quem modū ex charitate diligimus irrationales creaturas, inquantū volumus eas permanere ad gl̄iā Dei & vtilitatem hominum vt ſupra dictū eſt. Et p hūc modū ēt naturā dæmonū ex charitate diligere poſſumus, inquātū. ſ. volumus illos ſpūs in ſuis naturalibus conſeruari ad gloriā Dei. Ad decimū. ſ. de numero diligendorū ex charitate dicēdum q̄ ſm Aug. primo de doctrina Chriſtiana, quatuor ſunt diligenda ex charitate. Vnū qd̄ ſupra nos eſt. ſ. Deus. Alterum quod nos ſumus. Tertiū quod iuxta nos eſt, ſ. proximus. Quartum quod infra nos eſt. ſ. corpus propriū Quia ſicut dictum eſt amicitia charitatis ſuper cōicatione beatitudinis fundatur, in qua quidem cōicatione, Vnū quidē eſt qd̄ conſideratur influēs beatitudinem. ſ. Deus. Aliud eſt beatitudinē directe participans ſ. homo & Angelus. Tertiū aūt id ad qd̄ per quandā redundantiam btitudo deriuatur. ſ. corpus humanū. Id quidē qd̄ eſt beatitudinē influens eſt ea rōne diligibile, qa eſt beatitudinis cā. id aūt quod eſt beatitudinē participans pōt eſſe duplici ratione diligibile, vel quia eſt vnum nobiſcū, vel qa eſt nobis conſociatū in beatitudinis participatione, & ſcd̄m hoc ſumuntur duo ex charitate diligibilia. puta. ſ. hō diligit & ſeipſum & proximum.

De ordine charitatis. *Dist.* XXVII.

Circa quartum principale. ſ. de ordine charitatis conſiderāda ſunt tredecim. Primo vtrum ſit aliquis ordo in charitate. Secundo vtrum homo debeat Deum diligere plus q̄ proximum. Tertio vtrum plus Deum quā ſeipſum. Quarto vtrum ſe plus q̄ proximum. Quinto vtrum proximū plus q̄ corpus

pus proprium. Sexto vtrum plus vnum proximum q̃ alium. Septimo vtrũ plus debeamus diligere meliores q̃ coniunctiores. Octauo vtrũ magis coniunctũ nobis ſcd̃m carnis affinitatẽ vel ſm alias neceſſitudines. Nono vtrũ plus filiũ q̃ prẽm. Decimo vtrũ mrẽm plus q̃ patrẽ. Vndecimo vtrũ vxorẽ plus q̃ patrem vel matrem. Duodecimo vtrũ plus benefactorem q̃ beneficiatum. Tertiodecimo vtrum ordo charitatis manebit in patria. Ad primum. ſ. vtrũ ſit aliquis ordo in charitate, dicendum ꝙ ſicut philoſophus dicit in 8. Ethic. Prius & poſterius dr̃ ſm relationem ad aliquod principium. Ordo aũt includit in ſe aliquem modũ prioris & poſterioris, vñ oportet ꝙ vbicũq; eſt aliquod principiũ, ſit & aliquis ordo. Dictũ eſt aũt ſupra ꝙ dilectio charitatis tendit in Deum ſicut in principium beatitudinis in cuius cõicatione amicitia charitatis fundatur Et ideo oportet ꝙ in his q̃ ex charitate diliguntur, attendatur aliquis ordo ſm relationẽ ad primum principiũ huius dilectionis quod eſt Deus Ad ſecundũ. ſ. vtrũ Deus magis ſit diligendus q̃ proximus dicendũ ꝙ vnaquæq; amicitia principaliter reſpicit id, in quo principaliter inuenitur illud bonũ in cuius cõicatione fundaẽ, ſicut amicitia politica principalior reſpicit principẽ ciuitatis a quo totum bonũ cõẽ ciuitatis dependet. vnde & ei maxime debetur fides & obedientia a ciuibus. Amicitia aũt charitatis fundatur ſuper cõicatione beatitudinis, q̃ conſiſtit eſſentialiter in Deo ſicut in primo principio a quo deriuatur in oẽs qui ſunt beatitudinis capaces. Et ideo principaliter & maxime Deus eſt ex charitate diligendus. Ipſe. n. diligitur ſicut beatitudinis cã. proximus aũt ſicut beatitudinẽ ſimul nobiſcum ab eo participans. Ad tertiũ. ſ. vtrũ hõ plus dẽat diligere Deũ q̃ ſeipſum, dicendum ꝙ a Deo duplex bonum accipere poſſumus. ſ. bonũ naturæ & bonũ gratiæ, ſuper cõicatione aũt bonorũ naturaliũ nobis a Deo facta fundatur amor naturalis, quo non ſolũ hõ ĩ ſua integritate naturæ ſuper oĩa diligit Deũ & plus q̃ ſeipſũ, ſed hoc & q̃libet creatura ſuo mõ. i. vel intellectuali vel rõnali vel aĩali vel ſaltem naturali amore, ſicut lapides & alia q̃ cognitione carent, quia vnaquæq; pars naturaliter plus amat rõe bonũ totius q̃ particulare bonũ propriũ. Quod manifeſtatur ex opere. Qualibet enim pars habet inclinationem principalem ad actionem cõem vtilitatis totius. Apparet aũt & hoc in politicis virtutibus, ſm quas ciues pro bono cõi & diſpendia propriarũ rerũ & perſonarũ interdum ſuſtinent. Vñ multomagis hic verificatur in amicitia charitatis quæ fundatur ſuper cõicatione donorum grẽ, & ideo ex charitate dẽt magis hõ diligere Deum qui eſt bonũ cõe oĩum, q̃ ſeipſum, quia beatitudo eſt in Deo ſicut in cõi & fontali oĩum principio qui beatitudinẽ participare pñt. Ad quartũ. ſ. vtrum debeat hõ ex charitate plus diligere ſeipſum quã proximũ, dicẽdũ ꝙ ĩ hõie duo ſunt. ſ. natura ſpũalis & natura corporalis. Per hoc aũt hõ dr̃ diligere ſeipſum ꝙ diligit ſe ſm naturã ſpũtualem, vt ſupra dictũ eſt, & ſecundũ hoc dẽt hõ magis ſe diligere poſt Deum quã quẽcũq; aliũ. Et hoc patet ex ipſa rõne diligendi. Nam ſicut ſupra dictum eſt Deus diligitur vt principium boni ſuper quo fundaẽ dilectio charitatis, hõ aũt diligit ſeipſum ex charitate ſm rõnẽ qua eſt particeps prædicti boni, proximus aũt diligitur rõne ſocietatis in iſto bono. cõſociatio aũt eſt rõ dilectionis ſm quãdam vnionem in ordine ad Deũ. Vñ ſicut vnitas potior eſt quã vnio. ita ꝙ hõ ipſe participat bonũ diuinũ, eſt potior rõ diligẽdi, quã ꝙ alius aſſocietur ſibi in hac participatione Et ideo hõ ex charitate dr̃ magis ſeipſum diligere quã proximũ, & huius ſignum eſt ꝙ hõ non dẽt ſubire aliquod malũ peccati, qd̃ contrariaẽ participationi beatitudinis vt proximũ liberet a peccato. Ad quintum. ſ. vtrũ debeamus plus ex charitate diligere proximum quam corpus propriũ dicẽdũ ꝙ illud magis eſt ex charitate diligendũ qd̃ hẽt pleniorẽ rõnem diligibilis ex charitate vt dictũ eſt. conſociatio aũt in plena participatione beatitudinis quæ eſt rõ diligendi proximũ, eſt maior rõ diligendi quã participatio beatitudinis per redundantiam quæ eſt rõ diligẽdi propriũ corpus, & ideo proximũ quãtũ ad ſalutẽ aĩæ magis debemus diligere quam corpus proprium. Ad ſextũ. ſ. vtrũ debeamus ex charitate diligere vnum proximum plus quã aliũ. dicendũ ꝙ circa hoc fuit duplex opinio. Quidã enim dixerunt ꝙ oẽs proximi ſunt æqualiter ex charitate diligendi quantum ad affectum, ſed quantum ad exteriorem affectum, ponentes ordinem dilectionis eſſe intelligendũ ſcd̃m exteriora beneficia quæ magis debemus impendere proximis quã alienis, non aũt ſm interiorẽ affectũ quẽ æqualiter debemus ĩpendere oĩbus & inimicis. Sed hoc irrationabiliter dr̃. Non enim minus eſt ordinatus affectus charitatis qui eſt inclinatio gratiæ, quam appetitus naturalis qui eſt inclinatio naturæ, vtraq; enim inclinatio ex diuina ſapientia procedit. Videmus aũt in naturalibus inclinatio naturalis proportionatur actui vel motui qui conuenit naturæ vniuſcuiuſq;, ſicut terra hẽt maiorem inclinationẽ grauitatis quã aqua, quia competit ei eſſe ſub aqua. Oportet igiẽ ꝙ & inclinatio gratiæ quæ eſt affectus charitatis proportioneẽ his q̃ ſunt exterius agenda, ita. ſ. vt ad eos intẽſioris charitatis affectũ habeamus, quibus conuenit nos magis beneficos eſſe. Et ideo & dicendũ eſt ꝙ & ſm affectum oportet magis vnum proximum quã aliũ diligere. Et rõ eſt, quia cum principium dilectionis ſit Deus & ipſe diligens, neceſſe eſt ꝙ ſcd̃m propinquitatem maiorem ad alterum iſtorum principiorũ maior ſit dilectionis affectus. Sicut. n. ſupra dictũ in oĩbus in quibus inuenitur aliquod principiũ ordo attenditur ſm comparationem ad illud principiũ. Ad ſeptimũ. ſ. vtrũ ex charitate plus debeamus diligere meliores q̃ coniunctiores, dicendũ ꝙ oĩs actus oportet ꝙ proportionetur & obiecto & agenti, ſed ex obiecto hẽt ſpeciẽ, ex virtute aũt agẽtis hẽt modũ ſuę intentionis, ſicut motus habet ſpeciẽ ex termino ad quẽ eſt, ſed intentionem velocitatis habet ex diſpoſitione mobilis & virtute mouentis. Sic igitur dilectio ſpeciem habet ex obiecto, ſed intẽſionẽ habet ex parte ipſius diligẽtis, obiectũ autẽ charitatiuę dilectionis Deus eſt, hõ aũt diligens eſt, diuerſitas ergo dilectionis q̃ eſt ſm charitatem q̃tum ad ſpeciem eſt attendenda in proximis diligẽdis ſm cõparationẽ ad Deũ, vt. ſ. ei qui eſt Deo propinquior maius bonum ex charitate velimus, quia licet bonum qd̃ oĩbus vult charitas. ſ. beatitudo æterna, ſit vnum ſcd̃m ſe, hẽt tñ diuerſos gradus ſm diuerſas beatitudinis participationes, & hoc ad charitatem pertinet vt velit iuſtitiam Dei ſeruari, ſm quam meliores perfectius beatitudinem participant, & hoc pertinet ad ſpeciẽ dilectionis. Sunt enim diuerſæ dilectionis ſpecies ſm diuerſa bona quæ optamus his quos diligimus, ſed intenſio dilectionis eſt attendenda per comparationem ad ipſum hoĩem qui diligit, & ſcd̃m hoc illos qui ſunt ſibi propinquiores intenſiori affectu diligit homo ad illud bonum ad quos eos diligit quam meliores ad maius bonum. Eſt etiam ibi alia differentia attendenda. Nam aliqui proximi ſunt propinqui nobis ſm naturalem originem a qua diſcedere non pñt, quia ſm eã ſunt id qd̃ ſunt. Sed bonitas virtutis ſm quam aliqui appropinquant Deo põt accedere, & recedere augeri & minui, vt ex ſupra dictis patet, ideo poſſum ex charitate velle ꝙ ille q eſt mihi cõiunctus ſit melior alio, & ſic ad maiorem beatitudinis gradum peruenire poſſit. Eſt aũt & alius modus quo plus diligimus ex charitate nobis magis cõiunctos, quia pluribus modis eos diligimus. Ad eos enim qui non ſunt nobis coniuncti non habemus niſi amicitiam charitatis. Ad eos aũt qui ſunt nobis magis coniũcti habemus aliquas amicitias ſm modum coniunctionis eorum ad nos. Cũ. n. bonum ſuper qd̃ fundatur quælibet alia amicitia honeſta ordinet ſicut ad finem ad bonũ ſuper quod fundatur charitas, conſequens eſt vt charitas imperet actum cuiuſlibet alterius amicitiæ, ſicut ars quæ eſt circa finem imperat arti quæ eſt circa ea quæ ſunt ad finem, & ſic hoc ipſum quod eſt diligere aliquem, quia conſanguineus, vel quia cõiunctus eſt, vel quia conciuis, vel propter quodcunq; bonũ aliud licitum ordinabile in finem charitatis põt a charitate imperari, & ita ex charitate tam eliciente q̃ imperante pluribus modis diligimus magis nobis coniunctos. Ad octauũ. ſ. vtrum debeamus plus diligere nobis coniunctos ſm carnis affinitatem q̃ ſm alias neceſſitudines, dicendum ꝙ illi qui ſunt nobis magis coniuncti ſunt ex charitate magis diligendi, tum quia intenſius diliguntur, tum quia pluribus rationibus diliguntur. Intenſio aũt dilectionis eſt ex coniunctione dilecti ad diligentem. Et ideo diuerſorum dilectio eſt menſuranda ſm diuerſam rõem coniunctionis, vt. ſ. vnuſquiſq; diligatur magis in eo quod pertinet ad illam coniunctionem ſcd̃m quam diligitur. Et vlterius comparanda eſt dilectio dilectioni ſm comparationem coniunctionis ad coniunctionem. Sic igitur dicendum eſt ꝙ amicitia conſanguineorũ fundatur in coniunctione naturalis originis, amicitia aũt conciuium in cõicatione ciuili, & amicitia commilitantium in cõicatione bellica. Et ideo in his quæ pertinent ad naturam plus debemus diligere conſanguineos, in his aũt q̃ pertinẽt ad ciuilem conuerſationem plus debemus diligere conciues, & in bellicis plus commilitones. Vnde & philoſophus dicit in 9. Ethic. ꝙ ſingulis propria & congruentia eſt attribuendum ſic aũt & facere vñt, qui ad nuptias quidẽ vocant cognatos, Videbiẽ vtiq; & nutrimenta parentibus oportere maxime ſufficere, & honorẽ paternũ, & ſimile & in alijs Si aũt cõparemus cõiunctionẽ ad coniunctionẽ, cõſtat ꝙ cõiunctio naturalis originis eſt prior & immobilior, quia eſt ſcd̃m id qd̃ pertinet ad ſubſtantiã. aliæ aũt coniunctiones ſunt ſuperuenientes & remoueri pñt, & rõ amicitia cõſanguineorũ eſt ſtabilior, ſed aliæ amicitiæ. pñt eſſe potentiores ſcd̃m id qd̃ eſt propriũ vniuſcuiuſq; amicitiæ. Ad nonũ. ſ. vtrũ plus debeamus ex charitate diligere filiũ q̃ prẽm, dicẽdum

quòd

ꝙ sicut dictū est gradus dilectionis ex duobus pensari pōt. Vno mō ex parte obiecti, & sc̄dm hoc, id quod hēt maiorē rōem boni est magis diligendum, & qd̄ est Deo similius, sic pater est magis diligēdus q̄ filius, quia .ſ. p̄rem diligimus sub rōe principij qd̄ hēt rōnem eminentioris boni & Deo similitudinis. Alio mō cōputantur gradus dilectionis ex parte ipsius diligentis, & sic magis diligitur qd̄ est magis coniunctum, & sic magis filius est diligendus q̄ pater, vt philosophus dicit in octauo Ethicorū. Primo quidem quia parentes diligunt filios vt aliquid sui existentes. pater aūt nō est aliquid filij, & ideo dilectio s̄m quam pater diligit filiū similior est dilectioni qua qs diligit seipsum. Secundo quia parentes magis sciunt aliquos esse suos filios q̄ econuerso. Tertio quia filius est magis propinquus parenti, vt pote pars existēs, quā pater filio ad quem hēt similitudinē principij. Quarto quia parentes diutius amauerunt, nā pater statim incipit diligere filiū, filius aūt tpe procedente incipit diligere patrē. Dilectio aūt quanto diuturnior tanto est fortior, sc̄dm illud Eccl. 9. Non derelinquas amicū antiquū, nouus.n. non erit similis illi. Ad decimū .ſ. vtrū dēat hō plus diligere m̄rem, dicēdū ꝙ in istis cōparationibus dicunt ꝙ id quod dr̄ est intelligēdū per se, vt videlicet intelligatur esse quęsitū de patre inq̄tū est pater, an plus diligēdus sit matre inquantum mater est. Pōt.n. in oībus hmōi tanta esse distantia virtutis & malitiæ vt amicitia soluatur vel minuatur, vt philosophus dicit in 8. Ethi. & iō vt Ambro. dicit boni domestici sunt malis filijs præponendi, sed per se loquendo magis pater est amandus q̄ mater. Amantur .n. pater & mater vt principia quędā naturalis originis, pater aūt hēt excellentiorem rōnem principij q̄ mater, quia pater est principium per modū agentis, mater aūt magis per modū patientis & materiæ, & ideo per se loquendo pater est magis diligendus. Ad vndecimū .ſ. vtrū dēat hō plus diligere vxorem q̄ patrem & matrē, dicendū ꝙ sicut dictū est, gradus dilectionis attendi pōt & s̄m rōnem boni, & s̄m coniunctionem ad diligentem. Secundū igitur rōnem boni, quod est obiectū dilectionis, magis sunt diligendi parentes q̄ vxor, quia diliguntur sub rōne principij & eminentioris cuiusdam boni. Sc̄dm aūt rōnem coniunctionis magis diligenda est vxor, quia vxor coniungitur viro & vna caro existēs, s̄m illud Matth. 19. Itaq; non sunt duo sed vna caro: & ideo intensius diligitur vxor, sed maior reuerentia est parentibus exhibenda. Ad duodecimū .ſ. vtrū dēat hō magis diligere benefactorem, q̄ bñficiatū, dicendum ꝙ sicut supra dictū est aliquid magis diligitur dupliciter. Vno mō quidē, quia hēt rōnem excellentioris boni. Alio mō rōne maioris coniunctionis. Primo quidem igitur mō benefactor est magis diligendus, quia cū sit principium boni in beneficiato hēt excellentioris boni rōnem, sicut & de patre dictum est. Secundo aūt mō magis diligimus beneficiatos, vt philosophus probat in 9. Ethi. per quatuor rōnes. Primo quidē quia beneficiatus est quoddam opus benefactoris, vñ consueuit dici de aliquo, iste factura illius est, naturale autem est cuilibet quod diligat opus suum, sicut videmus quod poetę diligunt poemata sua. Et hoc ideo, quia vnumquodq; diligit suum esse & suum viuere, quod maxime manifestatur in suo agere. Secundo quia vnusquisq; naturaliter diligit illud in quo inspicit suū bonū, hēt quidem igitur & bñfactor in beneficiato aliquod bonū & ecōuerso, sed bñfactor inspicit in beneficiato suum bonum & honestum, beneficiatus in bñfactore suum bonum vtile. bonū aūt honestum delectabilius consideratr̄ quā bonum vtile, tū qa est diuturnius, vtilitas.n. cito transit, & delectatio memoriæ nō est sicut delectatio rei præsentis, tū ēt, quia bona honesta magis cū delectatione recolim⁹ quā vtilitates q̄ nobis ab alijs prouenerunt. Tertio quia ad amantē pertinet agere, vult.n. & operatur bonū amato. ad amatum aūt pertinet pati, & ideo excellentioris est amare, & pp hoc ab benefactorē pertinet vt plus amet. Quarto quia difficilius est bñficia impendere quā recipere, ea vero in quibus laboramus magis diligimus: quæ vero nobis de facili proueniūt, quodāmō contēnimus. Ad tertiūdecimū .ſ. vtrū ordo charitatis manebit in patria. dicendū ꝙ necesse est ordinē charitatis remanere in patria, quāntum ad hoc, ꝙ Deus est super oīa diligendus, hoc enim simpliciter tunc erit qñ hō perfectè eo fruetur. Sed de ordine suipsius ad alios distinguendū vr̄, quia sicut supra dictum est, dilectionis gradus distingui pōt vel s̄m differentiā boni quod quis alij exoptat vel s̄m intēsionem dilectionis. Primo quidem mō plus diliget meliores q̄ seipsum, minus vero minus bonos, volet.n. quilibet beatus vnūquēq; hēre quod sibi dētur s̄m diuinam iustitiam propter perfectam conformitatem voluntatis humanę ad diuinam, nec tūc erit tp̄s perficiendi per meritum ad maius p̄mium, sicut nunc accidit qñ hō pōt meliorem virtutem & p̄miū desiderare, sed tunc voluntas vniuscuiusq; infra hoc sistet quod est determinatum diuinitus. Secundo vero mō aliquis seipsum plus diliget quam proximum ēt meliorē, quia intensio actus dilectionis prouenit ex parte subiecti diligentis, vt supra dictum est. & ad hoc ēt donū charitatis vnicuiq; confertur a Deo, vt primo quidē mentē suā in Deū ordinet, quod pertinet ad dilectionē suipsius. Secundario vero ordinē aliorum in Deū velit vel ēt operetur s̄m suum modū sed quantum ad ordinē proximorū adinuicē, simpliciter quis magis diliget meliorem s̄m charitatis amorē. Tota enim beata vita consistit in ordinatione mētis ad Deum, vñ totus ordo dilectionis beatorū conseruabitur per cōparationem ad Deum, vt .ſ. ille magis diligatur & propinquior sibi habeatur ab vnoquoq; qui est Deo propinquior. Cessabit .n. tunc prouisio q̄ est in p̄senti vita necessaria, qua necesse est vt vnusquisq; magis sibi coniuncto s̄m quācūq; necessitudinē prouideat magis quā alieno, rōne cuius in hac vita ex ipsa inclusione charitatis hō plus diligit magis sibi coniunctum cui magis dēt impendere charitatis affectum. Contingit tñ in patria ꝙ aliquis sibi coniunctū pluribus rōnibus diliget, non.n. cessabūt ab aīo beati honestę dilectiōs causę, tñ oīb⁹ istis rōib⁹ p̄fert īcōpabiliter rō dilectionis, q̄ sumit̄ ex ꝓpinq̄tate ad Deū.

De actu charitatis. *Dist.* XXVIII.

Circa quintū principale .ſ. de actu charitatis consideranda sunt tria. Primo de actu principali charitatis, q̄ est dilectio. Secundo de actibus interioribus consequētibus actum principalē. Tertio de actibus exterioribus consequentibus actū principalem. Circa primū consideranda sunt octo. Primo quid sit magis proprium charitatis, vtrum .ſ. amari vel amare. Secundo vtrum amare prout est actus charitatis sit idem ꝙ beneuolentia. Tertio vtrum Deus sit per seipsum amandus. Quarto vtrum possit in hac vita immediate amari. Quinto vtrum possit amari totaliter. Sexto vtrum eius dilectio hēat modum. Septimo quid sit melius, vtrum diligere amicū, vel inimicū. Octauo vtrū sit magis meritoriū diligere proximū quā diligere Deū. Ad primum .ſ. vtrum magis sit propriū charitatis amare quam amari, dicēdum ꝙ charitas cū sit virtus, s̄m suā essentiā hēt inclinationem ad propriū actum, amari aūt non est actus charitatis ipsius q amatur, sed actus charitatis eius est amare. Amari aūt competit ei s̄m cōem rōnē boni, prout .ſ. ad eius bonū ali⁹ per actum charitatis mouetur, vñ manifestū est ꝙ charitati magis conuenit amare quā amari. magis.n. conuenit vnicuiq; qd̄ conuenit ei per se & substantialiter quā quod conuenit ei per aliud. Et huius duplex est signum. Primū quidē, quia amici magis laudantur ex hoc ꝙ amantur, quinimmo si non amant & amant̄, vituperantur. Secundo quia matres q̄ maxime amant plus quærunt amare q̄ amari: qdā.n. vt philosophus dicit in eodem lib. dant filios suos nutrici & amant quidem, reamari aūt non q̄runt si non contingat. Ad secundū .ſ. vtrum amare secundum quod est actus charitatis sit idem quod beneuolētia, dicēdum ꝙ beniuolentia proprie dr̄ actus voluntatis quo alteri bonum volumus, hic aūt voluntatis actus differt ab actuali amore, tam secundum ꝙ est in appetitu sensitiuo, q̄ ēt secundum ꝙ est in appetitu intellectiuo qui est voluntas, amor.n. qui est in appetitu sensitiuo passio quædā est. Oīs aūt passio cum quodā impetu inclinat in suum obiectum. Passio aūt amoris hoc habet ꝙ nō subito exoritur, sed per aliquam assiduam inspectionem rei amatę. Et iō philosophus in 9. Ethi. ostēdens differentiā inter beneuolentiā & amorem qui est passio dicit, ꝙ beneuolētia non habet distensionem & appetitum .i. aliquem impetum inclinationis, sed ex solo iudicio rōnis hō vult bonum alicui. Similiter ēt talis amor est ex quadam consuetudine, beneuolētia aūt interdum oritur ex repentino, sicut accidit nobis de pugilibus qui pugnant, quorum alterum vellemus vincere. Sed amor qui est in appetitu intellectiuo ēt differt a beneuolentia. Importat.n. quandam vnionem s̄m affectum amantis ad amatum, inquantum .ſ. amans æstimat amatum quodammodo vt vnum sibi vel ad se pertinens, & sic mouetur in ipsum. Sed beneuolentia est simplex actus voluntatis quo volumus alicui bonum, ēt non præsupposita prædicta vnione affectus ad ipsum. Sic igitur in dilectione s̄m ꝙ est actus charitatis includitur quidem beneuolentia, sed dilectio siue amor addit vnionem affectus. & propter hoc philosophus dicit ibidem ꝙ beniuolentia est principium amicitiæ. Ad tertium .ſ. vtrum Deus sit propter seipsum amandus, dicendum ꝙ hoc propter importat habitudinē alicuius causæ. Est aūt quadruplex genus causæ .ſ. finalis, formalis, efficiens, & materialis, ad ꝙ reducitur ēt materialis dispositio quæ nō est causa simpl'r, sed secundū quid. Et s̄m hæc quatuor genera causarum dr̄ aliquid propter alterum diligi. Secūdum quidem genus causæ finalis sicut diligimus medicinam propter sanitatem. Secundum aūt genus causæ formalis, sicut diligimus hoīem propter virtutem, quia virtute formaliter est bonus

bonus, & per consequens diligibilis. Secundum aūt rōnem efficientē sicut diligimus aliquos inquātū sunt filij talis patris. Secūdm aūt dispositionē q̄ reducitur ad genus causæ materialis, dicimur diligere aliquid pp id qd̄ nos disposuit ad eius dilectionem, puta pp aliqua bñficia suscepta: q̄uis postquā iā amare incepimus non tam propter illa beneficia amemus amicum, sed propter eius virtutē. Primis igitur tribus modis Deum non diligimus propter aliud sed pp seipsum. Non enim ordinatur ad aliud, sicut ad finē, sed ipse est finis vltimus oīum: neq; ēt informatur aliquo alio ad hoc q̄ sit bonus sed ēt substantia eius est eius bonitas ƒm quā exemplariter oīa bona sunt, neq; iterū ei ab altero bonitas inest, sed ab ipso oībus alijs. Sed quarto mō pōt diligi propter aliud, quia .s. ex aliquibus alijs disponimur ad hoc q̄ in Dei dilectionē proficiamus, puta per bñficia ab eo suscepta, vel ēt per pmia sperata, vel per pęnas quas per ipsum vitare intendimus. Ad quartū .s. vtrū Deus in hac vita possit immediate amari, dicēdum q̄ sicut supra dictum est actus cognitiuæ virtutis perficitur per hoc q̄ cognitū est in cognoscente, actus aūt virtutis appetitiuę perficitur per hoc, q̄ appetitus inclinatur in rē ipsam, & ideo oportet q̄ motus appetitiuæ virtutis sit in res ƒm conditionē ipsarū rerū, actus aūt cognitiuę virtutis est ƒm modum cognoscentis. Est aūt ipse ordo rerū talis secūdm se q̄ Deus ē propter seipsum cognoscibilis, vtpote essentialiter existēs ipsa veritas & bonitas per quam alia cognoscuntur & amantur, sed quo ad nos, quia nostra cognitio a sensu ortū hēt, prius .n. sunt cognoscibilia q̄ sunt sensui propinquiora, & vltimus terminus cognitionis est in eo qd̄ est maxime a sensu remotum. Secūdm hoc ergo dicēdū est q̄ dilectio q̄ est actus appetitiuę virtutis, ēt in statu vię tendit in Deū primo, & ex ipso deriuatur ad alia, & ƒm hoc charitas immediate Deū diligit, alia vero mediāte Deo. In cognitione vero est econuerso, quia .s. per alia Deum cognoscimus sicut cām per effectus vel per modū eminēnę aut negociationis, vt patet per Dionysium in 2. lib. de diui. no. Ad quintum .s. vtrum Deus in hac vita possit amari totaliter, dicēdum q̄ cū dilectio intelligatur quasi mediū inter amantem & amatum, cū quæritur an Deus possit totaliter diligi, tripliciter pōt intelligi. Vno mō vt modus totalitatis referatur ad rē dilectā, & sic Deus est totaliter diligendus, quia quicquid ad Deū pertinet hō diligere dēt. Alio mō pōt intelligi ita q̄ totalitas referatur ad diligentem, & sic Deus ēt totaliter diligi dēt, quia ex toto posse suo dēt hō Deum diligere, & quicquid hēt ad Dei amorē ordinare, ƒm illud Deutero. 6. Diliges dnm Deum tuū ex toto corde tuo. Tertio mō pōt intelligi ƒm cōparationē diligentis ad rē dilectā, vt .s. modus diligentis adæquetur mō rei dilectę, & hoc non pōt esse. Cum .n. vnumquodq; intantū diligibile sit quantum est bonū, Deus cuius bonitas est infinita est infinitè diligibilis, nulla aūt creatura pōt Deū infinitè diligere, qa oīs virt⁹ creaturæ siue naturalis siue īfusa ē finita. Ad sextū .s. vtrū diuinę dilectionis sit aliquis modus, dicendum q̄ sicut dicit Bern. in lib. de diligendo Deo: cā diligendi Deum Deus est, modus sine modo diligere. Modus .n. importat quandam mensurā, sicut dicit Aug. 4. super Gen. ad litteram Modus est quem vnicuiq; propria mensura perficit, huius aūt mensurę determinatio inuenitur & in mensura & in mensurato, aliter tñ & aliter. In mēsura .n. inuenitur essentialiter, quia mensura ƒm seipsam est determinatiua & modificatiua aliorum. In mensuratis aūt inuenitur mensura ƒm aliud .i. inquantum attingunt mensurā. Et iō in mēsura nihil pōt accipi immodificatū, sed res mēsurata est īmodificata, nisi mensurā attingat siue deficiat siue excedat. In oībus aūt appetibilibus & agibilibus mensura est finis, quia eorum q̄ appetimus & agimus oportet propriam mēsurā ex fine accipe, vt patet p philosophū in 2. phisi. Et iō finis ƒm seipsum hēt modū, ea vero quæ sūt ad finē hñt modū ex eo q̄ sunt fini pportionata. Et iō sicut philosophus dicit in 1. politi. Appetitus finis in oībus artibus est absq; fine & termino, eorū aūt q̄ sunt ad finē est aliqs terminus, nō .n. medicus īponit aliquē terminū sanitatis, sed facit eā pfectā q̄tūcūq; pōt, sed medicinæ īponit terminū, nō .n. dat tm̄ medicinā quātū pōt, sed ƒm proportionē ad sanitatē, q̄ quidē proportionē si medicina excederet vel ab eā deficeret, esset īmoderata, finis aūt oīum actionū hūanarū & affectionū est dilectio, p quā maximę attingimus vltimū finē, vt supra dictū est. Et iō in dilectione Dei nō pōt accipi mod⁹ sicut in re mensurata, vt sit in ea accipe pl⁹ & minus, sed sicut inuenit̄ modus in mēsura in qua nō pōt esse excessus, sed q̄to plus attingit̄ regula tāto melius est, ita quāto pl⁹ Deus dilig̃t, tāto est dilectio melior. Ad septimū .s. qd sit melius diligere amicū vel inimicū, dicendū q̄ rō diligendi proximū ex charitate Deus est sicut supra dictū est. Cū ergo q̄ritur qd sit melius vel magis meritoriū, vtrū diligere amicū q̄ inimicū duplicitet istæ dilectiones cōpari pñt. Vno mō ex pte proximi qui diligitur. Alio mō ex pte rōnis pp quā diligitur. Primo quidē mō dilectio amici pēminet dilectioni inimici, quia amicus est melior & magis coniunctus. vnde est materia magis conueniens dilectioni, & propter hoc actus dilectionis super hanc materiā transiens melior est. vñ & eius oppositū est deterius, peius .n. est odire amicū quā odire inimicū. Secundo aūt mō dilectio inimici pēminet dilectioni amici propter duo. Primo quidem, quia dilectionis amici pōt esse alia rō quā Deus, sed dilectionis inimici solus Deus est rō. Secūdo quia supposito q̄ vterque propter Deū diligatur, fortior ostenditur esse dilectio Dei quæ alium hoīs ad remotiora extendit .s. vsq; ad dilectionē inimicorū. sicut virtus ignis tāto ondit̄ fortior esse q̄ ad remotiora diffundit suum calorem, tanto ēt onditur diuina virtus esse fortior, quanto propter ipsam difficiliora implemus, sicut ēt & virtus ignis tanto est fortior quanto cōburere pōt materiā minus cōbustibilē, sed sicut idē ignis in ppinquiora fortius agit quam remotiora. ita ēt charitas feruentius diligit coniunctos quam remotos, & quantum ad hoc dilectio amicorum ƒm se considerata feruentior & melior est quam dilectio inimicorū. Ad octauū .s. vtrum diligere proximum sit magis meritoriū q̄ diligere Deū, dicēdū, q̄ cōparatio ista pōt intelligi dupliciter. Vno mō vt seorsum consideretur vtraq; dilectio, & tunc non est dubium q̄ dilectio Dei est magis meritoria. Debetur .n. ei merces propter se ipsam qa vltima merces est frui Deo in quē tendit diuinæ dilectionis motus, vnde & diligenti Deum merces promittitur. Io. 14. Si quis diligit me diligetur a pr̄e meo, & manifestabo ei meipsum. Alio mō pōt attendi ipsa comparatio vt dilectio Dei accipiatur ƒm q̄ solus Deus diligitur, dilectio aūt proximi accipitur ƒm q̄ proximus diligitur, propter Deum, & sic dilectio proximi includet dilectionem Dei, sed dilectio Dei non includet dilectionem proximi, vnde erit comparatio dilectionis Dei perfecte, quæ extendit seipsum ad proximum ad dilectionem Dei insufficiētem & imperfectam: quia hoc mandatum habemus a Deo, vt qui diligit Deum diligat & fratrem suū. Et hoc sensu dilectio proximi pręeminet.

De gaudio. *Dist.* XXIX.

DEinde considerandum est de effectibus consequentibus actum principalem charitatis, quæ est dilectio. Et primo de effectibus interioribus. Secundo de exterioribus. Circa primum consideranda sunt quatuor. Primo .n. considerandum est de gaudio. Secundo de pace. Tertio de misericordia Quarto de zelo. Circa primum consideranda sunt quatuor. Primo vtrum gaudium sit effectus charitatis. Secundo vtrum gaudium compatiatur secum admixtionem tristitiæ. Tertio vtrum gaudium huiusmodi possit esse plenum. Quarto vtrum gaudium sit virtus. Ad primum .s. vtrum gaudium sit effectus charitatis. Dicendum, quod ex amore procedit & gaudium & tristitia, sed contrario modo. Gaudium enim ex amore causatur vel propter præsentiam boni amati, vel etiam propter hoc quòd ipsi bono amato proprium bonum inest & conseruatur, & ƒm hoc maxime pertinet ad amorem beniuolentiæ, per quam .s. aliquis gaudet de amico prospere se habente si sit ēt absens. Econtrario aūt ex amore sequitur tristitia vel propter absentiam amati, vel propter hoc quòd cui volumus bonum suo bono priuatur aut aliquo modo deprimitur. Charitas āt est amor Dei, cuius bonū immutabile est, quia ipse est sua bonitas, & ex hoc ipso quod amatur, est in amante per nobilissimum sui effectum, ƒm illud 1. Ioh. 4. Qui manet in charitate in Deo manet & Deus in eo. & ideo spirituale gaudium quod de Deo habetur, ex charitate causatur. Ad secundum .s. vtrū gaudium spirituale quod ex charitate causatur recipiat admixtionem tristitiæ. Dicendum, quòd ex charitate causatur duplex gaudiū de Deo, sicut supra dictum est. Vnum quidem principale quod est proprium charitatis, quo .s. gaudemus de bono diuino secondū se considerato, & tale gaudium charitatis permixtionem tristitię non patitur, sicut nec illud bonum de quo gaudet potest aliquā mali admixtionē habere. Et ideo Apostolus dicit ad Phil. 4. Gaudete in dño sp. Aliud aūt gaudiū est charitatis, quo gaudet quis de bono diuino ƒm quod participatur a nobis, hæc aūt participatio pōt impediri per aliquod contrariū, & ideo ex hac pte gaudiū charitatis pōt habere permixtionē tristitiæ, prout .s. aliquis tristatur de Deo, quod repugnat participationi diuini boni in nobis vel ī proximis, quos tanq̄ nosipsos diligimus. Ad tertiū .s. vtrū spūale gaudiū qd̄ ex charitate causat̄ possit ī nobis īpleri. Dicēdū, q̄ plenitudo gaudij pōt intelligi dupliciter. Vno mō ex pte rei de qua gaudet̄, vt .s. tm̄ gaudeat̄ de ea quātū est dignū de ea gauderi, & sic solum Dei gaudium est plenū de seipso, quia gaudium eius est infinitū. & hoc est condignū infinitę bonitati Dei, cuiuslibet aūt creaturæ gaudiū oportet esse finitū. Alio mō pōt intelligi plenitudo gaudij ex pte gaudentis.

Gaudium

Gaudium autem comparatur ad desiderium sicut quies ad motũ, vt supra dictum est cum de passione ageretur. Est autem quies plena cum nihil restat de motu. Vnde tunc est gaudium plenũ qñ iam nihil desiderandum restat. Quandiu autem in hoc mundo sumus non quiescit in nobis desiderij motus, quia adhuc restat q̃ Deo magis appropinquemus per gratiam, vt ex supradictis patet. Sed qñ iam ad beatitudinem perfectam peruentũ fuerit, nihil desiderandum restabit, quia erit Dei plena fruitio inquantum homo obtinebit quicquid etiam circa alia bona desiderauit. ẽm illud Psal. Qui replet in bonis desiderium tuum. Et ideo quiescet desiderium non solũ quo desideramus Deum, sed etiam erit oĩum desideriorum quies. vnde gaudiũ beatorũ est perfecte plenum, & etiam superplenum, quia plus obtinebunt q̃ desiderare suffecerint. Nõ. n. in cor hoĩs ascendit quod præparauit Deus diligẽtibus se, vt dr̃ 1. Cor. 2. Et hoc est quod dr̃ Luc. 6. Mẽsurã bonam & superfluentem dabunt in sinus vestros. Quia tñ nulla creatura est capax gaudij de Deo ei condigni, inde est q̃ illud gaudium oĩno plenum non intrat in hoĩem, sed potius hõ intrat in ipsum. ẽm illud Matth. 26. Intra in gaudium dñi tui. Ad quartum, s. vtrum gaudium sit virtus. Dicendum, q̃ virtus est habitus quidã operatiuus, vt dictum est. & ideo ẽm propriã rõnem habet inclinationem ad aliquem actum. Est autem contingens ex vno habitu plures actus eiusdem rõnis ordinatos prouenire, quorum vnũ sequatur ex altero: & quia posteriores actus non procedunt ab habitu virtutis nisi per actum priorem, inde est q̃ virtus non diffinitur nec denominatur nisi ab acto priori, quamuis ẽt aliæ actus ab ea consequantur. Manifestum est autẽ ex his, quæ supra de passionibus dicta sunt, q̃ amor est prima affectio appetitiuę potentię, ex qua sequitur & desiderium & gaudium: & ideo habitus virtutis idem est qui inclinat ad diligendum, & desiderandum bonum diuinum dilectum, & ad gaudẽdũ de eo. sed quia dilectio inter hos actus prior est q̃ virtus non denominatur a gaudio nec a desiderio, sed a dilectione, & dr̃ charitas. Sic ergo gaudium non est aliqua virtus a charitate distincta, sed est quidam charitatis actus siue effectus: & propter hoc connumeratur inter fructus, vt patet Gal. 5.

De pace. *Dist.* XXX.

DEinde considerandum est de pace. Et circa hoc consideranda sunt quatuor. Primo vtrum pax sit idem quod concordia. Secundo vtrum oĩa appetant pacem. Tertio vtrũ pax sit effectus charitatis. Quarto vtrum pax sit virtus. Ad primum, s. vtrum pax sit idem quod concordia. dicendũ q̃ pax includit cõcordiam, & aliquid addit, vnde vbicunque est pax ibi est concordia: non tñ vbicunque est concordia ibi est pax, si nomẽ pacis propriẽ sumatur. Concordia. n. propriẽ sumpta est ad alterũ, inquantum, s. diuersorum cordium voluntates simul in vnũ consensum conueniunt. Contingit etiam vnius hoĩs cor tendere in diuersa, & hoc dupliciter: vno quidem mõ ẽm diuersas potentias appetitiuas, sicut appetitus sensitiuus plerumq; tendit in contrarium rõnalis appetitus. ẽm illud Gal. 5. Caro concupiscit aduersus spiritum. Alio modo inquantum vna & eadẽ vis appetitiua in diuersa appetibilia tendit, quæ simul assequi non põt. vnde necesse est esse repugnantiã motuum appetitus. vnio autem horum motuum est quidem de rõne pacis: non. n. hõ habet pacatũ cor quandiu, & si habeat aliquid quod vult, tamen adhuc restat ei aliquid volendum quod simul habere non põt. Hæc autem vnio non est de rõne concordię: vnde concordia importat vnionem appetituum diuersorum appetentiũ: pax autem super hãc vnionem importat etiam vnius appetentis vnionem. Ad scd̃m, s. vtrum oĩa pacem appetant. dicendum q̃ ex hoc ipso q̃ homo aliquid appetit, consequens est ipsum appetere eius quod appetit assecutionem, & per consequens remotionẽ eorum quæ consecutionem impedire põt. Põt aũt impediri assecutio boni desiderati per contrariũ appetitum vel suipsius vel alterius, & vtrũque tollitur per pacẽ, sicut supra dictũ est. Et ideo necesse est q̃ oẽ appetens appetat pacẽ, inquantum, s. oẽ appetens appetit tranquillẽ, & sine impedimẽto peruenire ad id quod appetit, in quo consistit rõ pacis, quã Aug. diffinit tranquillitatẽ cordis. Ad tertium, s. vtrum pax sit effectus charitatis: dicendũ q̃ duplex vnio est de ratione pacis sicut dictũ est: quarũ vna est ẽm ordinationem propriorũ appetituum in vnum. Alia vero est ẽm vnionem appetitus proprij cum appetitu alterius, & vtramque vnionem efficit charitas. Primam quidem vnionem ẽm quam Deus diligitur ex toto corde, vt s. oĩa referamus in ipsum, & sic oẽs appetitus nři in vnum feruntur. Aliam vero prout diligimus proximũ sicut nosipsos. Ex quo contingit q̃ hõ vult implere voluntatem proximi sicut & suipsius: & pp̃ hoc inter amicabilia, vnum ponitur identitas electionis: vt patet in 9. Ethi. Et Tullius dicit in lib. de amicitia, q̃ amicorum est idem velle & nolle. Ad quartũ, s. vtrum pax sit virtus: dicendum, q̃ sicut supra dictum est: cum oẽs actus ab agente ẽm eandem rõnem procedentes se inuicẽ cõsequantur. oẽs hmõi actus ab vna virtute procedunt: nec hñt singuli singulas virtutes a quibus procedant: vt patet in rebus corporalibus, quia. n. ignis calefaciendo liquefacit, & rarefacit non est in igne aliqua virtus liquefactiua, & alia rarefactiua, sed oẽs actus hos operatur ignis per vnam suam virtutem calefactiuam. Cum igitur pax causetur ex charitate ẽm ipsam rõnem dilectionis Dei & proximi vt ostensum est, non est alia virtus cuius pax sit proprius actus nisi charitas, sicut & de gaudio dictum est.

De misericordia. *Dist.* XXXI.

DEinde considerandum est de misericordia. Circa quam quatuor videnda sunt. Primo vtrum malũ ex parte eius cuius homo miseretur sit causa miæ. Secundo vtrum defectus sit causa miserendi ex parte miserentis. Tertio vtrum mia sit virtus. Quarto vtrum sit maxima virtutum. Ad primum, s. vtrum malum ex parte eius cui fit mia sit rõ miserendi. Dicendũ, q̃ sicut Aug. dicit in 9. de ciui. Dei. Misericordia est alienæ miseriæ in nřo corde compassio, qua vtique si possemus subuenire compellimur. Di. n. mia ex eo q̃ aliquis habet misericordiam super miseriam alterius: miseria autem felicitati opponitur. Est autem de rõne beatitudinis siue felicitatis, vt aliquis potiatur eo, q̃ vult: nã sicut Aug. dicit 13. de trini. Beatus est qui habet oĩa, quæ vult & nihil mali vult. Et ideo econtrario ad misericordiam pertinet vt homo patiatur, quæ non vult. Tripliciter autem vult aliquis aliquid. Vno quidem mõ appetitu naturali, sicut oẽs hoĩes volunt esse, & viuere. Alio modo homo vult aliquid per electionem ex aliqua præmeditatione. Tertio mõ hõ vult aliquid non scd̃m se sed in causa sua. Puta qui vult comedere nociua quodammodo debemus eum velle infirmari. Sic igit̃ motiuũ misericordiæ est tanquam ad miseriam pertinens. Primo quidem quia illud contrariatur appetitui naturali, volentis, s. mala corruptiua, & contristatiua: quorum contraria hoĩes naturaliter appetunt: vnde Philosophus dicit in 2. retho. q̃ mia est tristitia quædam super apparenti malo corruptiuo, vel contristatiuo. Secundo hmõi efficiũtur magis ad misericordiam prouocantia si sint contra voluntatẽ rationis. Vnde & Philosophus ibi dicit q̃ illa mala sunt quorum fortuna est causa, puta cum aliquod malum eueniat vnde sperabatur bonum. Tertio autem sunt adhuc magis miserabilia si sunt contra totam voluntatem Puta si aliquis semper sectatus est bona & eueniunt ei mala: & ideo Philosophus dicit in eodẽ libro, q̃ mia maxime est super malum eius qui indignus patit̃. ppea malum culpæ pro eo quod est voluntariũ non habet rõnẽ miserabilis, sed magis rõnẽ puniendi. Sed quia culpa põt esse aliquo modo pœna, inquantum, s. habet aliquid annexũ quod est contra voluntatẽ peccãtis: scd̃m hoc pt habere rõnẽ miserabilis: & scd̃m hoc miseremur & cõpatimur peccantibus. Sicut Greg. dicit in quadã homilia, q̃ vera iustitia non habet dedignationẽ, s. ad peccatores, sed compassionẽ Et Matt. 9. dr̃: Videns Iesus turbas misertus est eis, quia erant vexati & iacentes sicut oues non habentes pastorẽ. Ad scd̃m, s. vtrum defectus ex parte miserentis sit rõ miserendi. Dicendũ, q̃ mia sit passio quædã super miã aliena vt dictum est, ex hoc contingit q̃ aliquis misereat̃, ex quo cõtingit q̃ de miseria aliena doleat: quia autem tristitia seu dolor est de malo proprio, intantum aliquis de miseria aliena tristatur aut dolet, inquantum miseriã alienam apprehendit vt suã. Hoc autem contingit tripliciter. Vno mõ scd̃m vnionẽ affectus, quod fit per amorem: quia. n. amans reputat seipsum amicum, malum ipsius reputat tanquam malũ suum: & ideo dolet de malo amici sicut de suo: & inde est q̃ Philosophus in 9. Eth. inter alia amicabilia ponit hoc quod est condolere amico: & Apl̃s dicit R. 12 Gaudere cum gaudentibus flere cum flentibus. Alio mõ contingit scd̃m vnionẽ realẽ, vtpote cũ malũ aliquorũ ita propinquũ est vt ab eis ad nos transeat. Et ideo Philosophus dicit in 2. rhet. Hões miserentur sup illos qui sunt eis coniuncti, & similes: quia p hoc fit eis ęstimatio q̃ ipsi ẽt põt similia pati. Et inde est q̃ senes & sapientes qui considerant se posse in mala incidere, & debiles & formidolosi magis sunt misericordes. Econtrario ãt illi q reputant se esse felices & intm̃ potentes, q̃ nihil mali putant se pati posse, non ita commiscerentur. Sic igit̃ sp defectus est rõ miserendi vel inquantum aliquis defectum alicuius reputat suum pp̃ vnionem amoris, vel pp̃ possibilitatem similia patiendi. Ad tertiũ, s. vtrũ mia sit virtus. Dicẽdũ q̃ mia importat dolorẽ de miseria aliena. Iste aũt dolor põt nominare vno quidẽ modo motũ appetitus sẽsitiui: & scd̃m hoc mia passio est, & nõ virtus. Alio mõ non põt nolare motũ appetitus intellectiui scd̃m q̃ alicui displicet malũ alterius. Hic ãt pt esse scd̃m rõnẽ regulatus: & põt ẽm huoc modũ rõne regulatũ regulari motus inferioris appetitus: vñ Aug. dicit in 9. de ci. Dei, q̃ iste motus aĩ, s. mĩa seruit rõni qñ ita præbetur misericordia vt iustitia conseruet̃, siue cum indigẽti tribuat̃, siue cũ ignoscat̃ pęnitẽti: & q̃a rõ virtutis hũanę

cōsistit in hoc q motus aīi rōne reguletur, vt ex superioribus patet, consequens est misericordiā esse virtutē. Ad quartum, s. vtrū sit maxima virtutum. Dicendum q aliqua virtus pt esse maxima dupliciter. Vno modo scdm se. Alio mō per comparationem ad habentē scdm se. Misericordia quidē maxima est. Pertinet. n. ad mīam q alij effundat: & quod plus est, q & defectus aliorū sublaueт: & hoc est maxime superioris. Vnde & misereri ponit proprium Deo, & in hoc maxime dr eius oīpotentia manifestari. Sed quantum ad habentem misericordia non est maxima, nisi ille, qui habet sit maximus, qui nullum sup. se habeat, sed oēs sub se. Ei. n. qui supra se aliquem habet, maius & melius est coniungi superiori quàm supplere defectum inferioris. Et ideo quātum ad hominem qui habet Deum superiorem, charitas p quā Deo vnitur est potior quàm misericordia per quam defectua proximorum supplet. sed inter oēs virtutes q ad proximum pertinent potissima est misericordia, sicut etiam est potioris actus. Nam supplere defectum alterius inquantū est hmōi est superioris & melioris. De zelo require sup. vbi agitur de passionibus.

De beneficentia. *Dist.* XXXII.

DEinde considerandum est de exterioribus effectibus charitatis. Et primo de beneficentia. Scdo de elemosyna. Tertio de correctione fraterna, quæ est quædam eleemosyna. Circa primum quæruntur quatuor. Primo vtrum beneficentia sit actus charitatis. Secundo vtrum oībus sit benefaciendum. Tertio vtrū magis benefaciendum sit his, qui sunt nobis magis coniuncti. Quarto vtrum beneficentia sit virtus specialis. Ad primum, s. vtrum beneficentia sit actus charitatis. Dicendum, q beneficētia nihil aliud importat quàm facere bonum alicui. Pōt autem hoc bonum considerari dupliciter. Vno modo scdm cōem rōnem boni, & hoc pertinet ad cōem rōnem beneficentiæ: ea hoc. n. est actus amicitiæ, & per consequens charitatis. Nam in actu dilectionis includitur beneuolentia, per quam aliquis vult bonum amico, vt sup. habitum est: voluntas autem effectiua eorum, quę vult si facultas adsit. Et ideo ex consequēti benefacere amico ex actu dilectionis consequitur: & pp hoc beneficentia scdm cōem rōnem est amicitiæ, vel charitatis actus. Si autem bonum quod quis facit alteri accipiatur sub aliqua speciali rōne boni, sic beneficentia accipiet specialem rōnem, & pertinebit ad aliquam specialem virtutem. Ad scdm, s. vtrum omnibus sit benefaciendum. Dicendum, q sicut dictum est, beneficentia cōsequitur amorem ex ea parte qua mouet superiora ad prouisionem inferiorum, gradus autem in hominibus non sunt immutabiles sicut in Angelis, quia hoīes pñt pati multiplices defectus. Vnde qui est superior scdm aliquid, vel est vel pōt esse inferior scdm aliud. Et ideo cum dilectio charitatis se extendat ad oēs, beneficentia debet se extendere ad omnes, p loco tñ & tempore: oēs. n. actus virtutum sunt scdm debitas circunstantias limitandi. Ad tertiū scilicet vtrum magis benefaciendum sit his, qui nobis coniuncti sunt: dicendum q gratia & virtus imitatur naturæ ordinem qui est ex diuina sapientia institutus. Est autem talis ordo naturæ, vt vnumquodque agens naturale per prius magis diffundat suam actionem ad ea, quę sunt sibi propinquiora, sicut ignis calefacit magis rem sibi magis propinquam: & similiter Deus in substantia sibi propinquiores proprius & copiosius dona suę bonitatis diffundit. vt patet per Dion. 4. cap. ce. ierar. Exhibitio aūt beneficiorum est quædā actio charitatis in alios. Et ideo oportet q ad magis propinquos simus magis benefici. Sed propinquitas vnius hominis ad alium pōt attendi scdm diuersa in quibus sibi adinuicem homines cōicant: vt consanguinei naturali cōicatione, conciues in ciuili, fideles in spirituali, & sic de alijs. & scdm diuersas coniunctiones sunt diuersimode diuersa beneficia dispensanda. nam vnicuique est magis beneficium exhibēdum pertinens ad eandē rem scdm quam est nobis magis cōiunctus simpliciter loquendo: tñ hoc pōt variari scdm diuersitatem locorum & temporum & negociorum: nam in aliquo casu est magis subueniendum extraneo: puta si sit in extrema necessitate quàm etiam patri non tātam necessitatem patienti. Ad quartum, s. vtrum beneficentia sit specialis virtus. dicendum q virtutes diuersificantur scdm rōnes obiecti: eadem autem est ratio formalis obiecti charitatis, & beneficentię. Nam vtraque respicit cōem rationem boni vt ex supradictis patet. Vnde beneficentia non est alia virtus a charitate, sed nominat quendam charitatis actū. De eleemosyna require inf inter partes satisfactionis.

De correctione fraterna. *Dist.* XXXIII.

DEinde considerandum est de correctione fraterna. Circa qđ videnda sunt octo. Primo vtrū correctio fraterna sit actus charitatis. Secundo vtrum sit sub præcepto. Tertio vtrum hoc præceptum extendat se ad omnes vel solum ad prælatos. Quarto vtrum subditi ex hoc præcepto teneantur corripere prælatos. Quinto vtrum peccator possit corripere. Sexto vtrum corripi debeat ille qui ex correctione fit deterior. Septimo vtrum secretā correctio debeat præcedere denunciationē. Octauo vtrum testiū inductio debeat præcedere denunciationem. Ad primum, s. vtrū fraterna correctio sit actus charitatis: dicendum q correctio delinquentis est quoddam remedium quod debet adhiberi contra peccatum alicuius. Peccatum autem alicuius dupliciter considerari pōt. Vno quidem modo inquantum est nociuum ei qui peccat. Alio modo inquantum vergit in nocumentum aliorū qui ex eius peccato lędtur vel scandalizantur: & etiam inquantū est in nocumentum boni cōis cuius iustitia p peccatum perturbatur. Duplex ergo est correctio delinquentis. vna quidem, quæ adhibet remedium peccato inquantum est quoddam malum ipsius peccantis: & ista est proprie fraterna correctio, quæ ordinatur ad emendationem delinquentis, remouere autem malum alicuius eiusdem rationis est & bonum eius procurare. Procurare autem fratris bonum pertinet ad charitatem per quam volumus & operamur bonum amico: vnde etiam correctio fraterna est actus charitatis, quia per eam repellimus malum fratris, s. peccatum: cuius remotio pertinet ad charitatem magis quàm etiam remotio exterioris dāni, vel etiam corporis nocumenti, qñ contrarium bonum virtutis magis est affinis charitati quàm bonum corporis vel exteriorum rerū. Vnde correctio fraterna magis est actus charitatis q curatio infirmitatis corporalis, vel subuentio per quam excluditur exterior egestas. Alia vero correctio est, q adhibet remedium peccati delinquentis scdm q in nocumentū aliorum, & etiam pcipue in nocumento boni cōis, & talis correctio est actus iustitiæ cuius est conseruare rectitudinem iustitiæ vnius ad alium. Ad scdm, s. vtrum correctio fraterna sit in præcepto: dicendum q sic: sed considerandum est q sicut præcepta negatiua legis prohibent actus peccatorum, ita præcepta affirmatiua inducunt ad actus virtutum. Actus aūt peccatorū sunt scdm se mali, & nullo modo bene fieri pñt, nec aliquo tpe aut loco, quia scdm se sūt coniuncti malo fini. vt dr in 2. Ethi. Et ideo pcepta negatiua obligant sp & ad sp. Sed actus virtutis nō quolibet modo fieri debent sed obseruatis debitis circunstantijs, q requiruntur ad hoc q sit actus virtuosus, vt, s. fiat vbi dēt, & qñ debet, & sm q debet, & quia dispositio eorum q sunt ad finē attenditur scdm rationem finis. In istis circunstātijs virtuosi actus pcipuè attendenda est rō finis, qui est bonū virtutis. Si igitur talis sit omissio aliqua alicuius circunstantiæ circa virtuosum actū q totaliter tollat bonū virtutis. hoc cōtrariat pcepto. Si aūt sit defectus alicuius circunstātię, q non totaliter tollat virtutē. licet nō pfecte attingat ad bonū virtutis, non est cōtra pceptū. Vnde Philosophus dicit in 2. Ethi. q si parū discedat a medio, non est contra virtutē, sed si multum discedat, corrumpit virtus in suo actu. correctio aūt fraterna ordinat ad fratris emendationem, & ideo hoc modo cadit sub pcepto scdm q est necessaria ad istū finem, non aūt ita q quolibet loco vel tp frater delinquēs corrigat. Ad tertiū, s. vtrū solum pertineat ad platos. dicendū q sicut dictū est, duplex est correctio. Vna quidem q est actus charitatis, q specialiter tendit ad emendationem fratris delinquentis per simplicem admonitionem, & talis correctio pertinet ad quemlibet charitatem habentem, siue sit subditus siue sit prælatus. Est autem alia correctio, q est actus iustitię per quam intendit bonum cōe, quod non solum procurat p admonitionē fratris, sed etiam interdum per punitionem, vt alij a peccatis timentes desistant. & talis correctio pertinet ad solos prælatos, qui non solum habent admonere, sed etiam corrigere puniendo. Ad quartum, s. vtrum aliquis subditus teneat corripere prælatum suum. Dicendum, q correctio q est actus iustitiæ per cohærtionem pœnæ non cōpetit subdito respectu plati. Sed correctio fraterna q est actus charitatis pertinet ad vnumquemque respectu cuiuslibet personæ ad quam charitatem debet habere, si in eo aliquid corrigibile inueniatur. Actus. n. ex aliquo habitu vel potentia procedens se extēdit ad oīa q continentur sub obiecto illius potentiæ vel habitus, sicut visio ad oīa q continent sub obiecto visus. Sed qa actus virtuosus dēt esse moderatus debitis circūstantijs, ideo in correctione qua subditi corrigunt platos debet modus congruus adhiberi, vt, s. non cum proteruia & duritia, sed cum mansuetudine, & reuerentia corrigantur. Vnde Apls dicit 1. Thi 4. Seniorē ne increpaueris, sed obsecra vt patrem tuū. Et ideo Dio. redarguit Demophilum monachum, quia sacerdotem irreuerenter correxerat, eum percutiens, & de Ecclesia eiiciens. Ad quintum, s. vtrum peccator debeat corripere, Dicendum, q correctio delinquentis pertinet ad aliquem inquantum viget in eo rectum iudicium rationis. Peccatum autem vt supra dictum est, non tollit totum bonum naturæ quin remaneat in peccante aliquid de recto iudicio rōnis: & sm hoc pōt competere sibi in subditis delictū arguere. Sed tñ per peccatū præcedēs impedimentū quoddā huic correctioni affert pp tria. Primo quidem, quia ex pctō pcedenti

inda-

indignus redditur vt alium corrigat, & pcipuè si maius peccatũ cõmisit, nõ est dignus vt corrigat aliũ de minori peccato. Vnde super illud Mat. 7. Quid vides festucã, &c. dicit Hiero. De his loquitur qui cũ mortali crimine detineantur obnoxij, minora peccata fratribus nõ cõcedunt. Secundo redditur indebita correctio pp scandalum, quod sequitur ex correctione, si peccatũ corripiẽtis sit manifestum, qa vr̃ q̃ ille, qui corrigit non corrigat ex charitate, sed magis ad ostentationẽ. Vñ super illud Mat. 7. Quõ dicis fratri tuo, &c. exponit Chriso. In quo ꝓposito putas ex charitate vt salues proximum tuum, nõ qa teipsum saluares. Vis ergo non alios saluare, sed per bonam doctrinã malos actus celare, & scientiæ laudẽ ab hoĩbus quærere. Tertio mõ per superbiã corripientis, inquantum. s. aliquis ꝓpria peccata parnipendens seipsum ꝓximo præfert in corde suo peccata eius austera seueritate diiudicans acsi esset ipse iustus. Vñ Aug. dicit in lib. de sermone dñi in monte. Accusare vitia officium bonum est, quod cum mali faciunt alienas partes attingunt. Et ideo Aug. dicit in eodem. Cogitemus cum aliquẽ reprehendere nos necessitas coegerit, vtrum tale sit vitium, qđ nunq̃ habuimus, & tunc cogitem⁹ nos hoĩes esse, & hẽre potuisse, vel tale, quod habuimus, & iã nõ habemus, & tunc tangat memoriã cõis fragilitas vt illã correctionem non odium sed misericordia pcedat. Si autẽ inueniremus nos in eodẽ vitio esse, non obiurgemus, sed congemiscamus, & aliqualiter deponendum inuitemus. Ex his igitur patet, q̃ peccator si cũ humilitate corripiat delinquentem, non peccat, nec sibi nouã cõdemnationẽ acquirit, licet per hoc vel in conscientia fratris vel saltẽ sua ꝓ peccato pterito cõdẽnabilẽ se esse ostẽdat. Ad sextũ. s. vtrũ debeat qs a correctione cessare si timet, q̃ ille fiat ex correctione deterior. Dicẽdũ, q̃ sicut dictũ est, duplex est correctio delinquentis. Vna qdem ptinẽs est ad platos, q̃ ordinatur ad bonum cõe, & habet vim coactiuam, & talis correctio nõ est dimittenda pp turbationem eius, q̃ corripit, tum qa etsi ꝓpria sponte emendari non velit, cogẽdus est p pœnas vt peccare desistat, tum etiã qa si incorrigibilis sit, per hoc ꝓuidetur bono cõi dum seruat ordo iustitiæ, & exẽplo vnius alij deterreant, vñ iudex non pretermittit ferre sentẽtiã dãnationis in peccãtẽ pp timorẽ turbationis ipsius vel etiã amicorũ eius. Alia verò correctio est fraterna cuius finis est emendatio delinquentis, nõ hñs citationẽ, sed simplicem admonitionem, & ideo probabiliter æstimatur, q̃ peccator admonitionẽ nõ recipiat, sed ad peiora labat, est ab hmõi correctione desistendũ, qa ea, q̃ sunt ad finẽ debent regulari ẽm q̃ exigit rõ finis. Ad septimũ. s. vtrum de necessitate pcepti secreta correctio debeat præcedere denũciationẽ. Dicẽdum, q̃ circa publicã denunciationem peccatorum distinguẽdum est, aut. n. peccata sunt publica aut sunt occulta, si quidem sint publica, non est tñ adhibendum remedium ei, q peccauit vt melior fiat, sed etiã alijs in quorum notitiã deuenit, vt non scandalizentur, & ideo talia peccata sunt publice arguenda, ẽm illud Apl̃i ad Thi. 5. Peccantem corã oĩbus argue, vt timorem cæteri habeãt. Quod intelligitur de peccatis publicis sicut Aug. dicit in lib. de verbis dñi. Si vero sint peccata occulta, sic vr̃ hẽre locum, qđ dñs dicit Si peccauerit in te frater tuus, qñ. n. te offendit publice corã alijs, iã non solum in te peccat, sed etiã in alios quos turbat. Sed quia etiã in occultis peccatis potest parari proximorũ offensa, ideo adhuc distinguendum vr̃. Quædam. n. peccata occulta sunt, quæ adhuc sunt in nocumentum proximorum vel corporale vel spirituale. Puta si aliquis occulte tractet quõ ciuitas tradatur hostib⁹, vel si hæreticus priuatim homines a fide auertat: & quia ille qui occulte peccat non solum in te peccat, sed etiam in alios, oportet statim ad denũciationem ꝓcedere vt hmõi nocumentum impediatur, nisi forte aliquis firmiter æstimaret, q̃ statim per secretã admonitionem posset hmõi malum impediri. Quædam vero peccata sunt quæ sunt solum in malum peccãtis, & ei in quem peccatur, vel quia a peccante læderis, vel saltẽ ex sola notitia, & tunc adhuc solom tenendum est vt fratri peccanti subueniatur, & sic medicus corporalis sanitatem debet ei inferre si põt sine alicuius membri abscisione, si autem non põt, abscidit membrum minus necessarium vt vita totius conseruet, sic ille qui studet emendationi fratris debet si potest sic emendare fratrem quantũ ad conscientiã vt fama eius cõseruet. Quæ qdem est vtilis. Primo quidem etiã ipsi peccanti non solũ in tẽporalibus in qbus quantũ ad multa hõ patitur detrimẽtũ amissa fama, sed etiã quantum ad spiritualia, quia præ timore infamiæ multi a peccato retrahunt, vñ qñ se infamatos conspiciunt inefrenate peccant, vñ Hiero. dicit. Corripiẽdus est seorsum frater, ne si semel pudorem aut verecundiam amiserit permaneat in peccato. Secundo debet conseruari fama fratris peccantis, tũ quia vno infamato alij infamantur, ẽm illud Aug. in Epistola ad plebẽ hiponensem cum de aliquibus qui sanctũ nomen ꝓfitẽtur aliqd criminis vel falsi sonuerit vel veri patuerit instant satagũt ambiunt vt de oĩbus hoc credatur, tũ etiã quia ex peccato vnius publicato alij ꝓuocantur ad peccatũ, sed qa conscientia pferenda est famæ, voluit dñs vt saltẽ cũ dispendio famæ, fratris conscientia p publicã denũciationem a peccato liberet. Vñ patet de necessitate pcepti esse, q̃ secreta admonitio publicã denunciationẽ pcedat. Ad octauũ, s. vtrũ testiũ inductio debeat pcedere denũciationẽ, dicendũ, q̃ de vno extremo ad aliud extremũ cõuenienter transitur per medium, in correctione autem fraterna dñs voluit, q̃ principiũ esset occultũ dũ frater corriperet fratrẽ inter se & ipsum solũ, finẽ aũt voluit esse publicum, vt. s. ecclesiæ denũciaret, & ideo conuenienter in medio testiũ ponit inductio, vt primo paucis indicet peccatũ fratris, qui possint ꝓdesse, & nõ obesse, vt saltem sic sine multitudinis infamia emendetur.

De præceptis charitatis. *Dist. XXXIIII.*

Circa sextum principale. s. de præceptis charitatis considerãda sunt sex. Primo vtrum de charitate fuerunt danda pcepta. Secundo vtrum vnum vel duo. Tertio vtrum conuenienter pcipiatur, q̃ Deus ex toto corde diligatur. Quarto vtrũ præceptum possit in hac vita cõpleri. Quinto de hoc præcepto, diliges proximum tuum sicut teipsum. Sexto vtrum ordo charitatis sit in præcepto. Ad primum. s. vtrum de charitate fuerunt danda præcepta, dicendum q̃ præceptum importat rõnẽ debiti, in tantum ergo aliquid cadit sub præcepto, inquantum habet rõnẽ debiti, est aũt aliqd debitũ dupliciter, vno mõ per se, alio mõ p aliud. Per se qdem debitũ est in vnoquoq; negocio id qđ est finis, qa habet rõnem per se boni. Propter aliud autẽ est debitũ id, qđ ordinatur ad finem: sicut medico per se debitum est vt sanet, pp aliud aũt vt det medicinã ad sanãdum, finis aũt spiritualis vitæ est, vt hõ vniatur Deo, qđ fit per charitatẽ, & ad hoc ordinantur sicut ad finem oĩa, q̃ pertinet ad spiritualem vitã. Vñ, & Apl̃s dicit 1. ad Thi. 1. Finis pcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Oẽs. n. virtutes de quarũ actibus dantur præcepta, ordinant ad purificandum cor a turbinibus passionũ, sicut virtutes, q̃ sunt circa passiones, vel saltẽ ad habendũ bonã cõsciẽtiã sicut virtutes, q̃ sunt circa operationes, vel ad habẽdã rectã fidẽ, sicut illa qua ptinet ad diuinũ cultũ, & hæc tria requiruntur ad diligendũ Deũ. Nã cor impurũ a Dei dilectione abstrahitur pp passionem inclinantem ad terrena, cõscientia verò mala facit horrere diuinã iustitiã pp timorem pœnæ. Ficta autem fides trahit affectum in id, qđ de Deo fingitur, separans a Dei veritate. In quolibet autem genere id, quod est p se potius est eo, qđ est pp aliud, & ideo maximum præceptũ est de charitate, vt dr̃ Mat. 22. Ad 2m. s. vtrum vnum tñ præceptũ dandum fuit vel duo, dicendum q̃ sicut dictum est hoc mõ se hñt præcepta in lege sicut propositiones in scientijs speculatiuis, in quibus conclusiones virtute continentur in primis principijs, vñ qui perfecte cognosceret principia ẽm totã suã virtutẽ, nõ opus haberet vt ei conclusiones seorsum ꝓponerent. Sed qa nõ oẽs qui cognoscũt principia sufficiũt cõsiderare quicquid in principijs virtute cõtinetur, necesse est pp eos vt in scientijs ex principijs cõclusiones deducant. In operabilibus aũt in qbus pcepta legis nos dirigunt, finis habet rõnem principij, vt supra dictũ est. Dilectio aũt Dei finis est ad quẽ dilectio ꝓximi ordinatur. Et ideo nõ solum oportet dari pceptum de dilectione Dei, sed etiã de dilectione ꝓximi, pp minus capaces, q non de facili cõsiderãt vnum horum pceptorum sub alio cõtineri. Sufficiũt autem duo, nec fuit necesse plura dari, quia sicut supra dictũ est charitas est amicitia qdam, amicitia autem ad alterum est. Vñ Greg. dicit in quadã homilia. Minus quàm inter duos charitas haberi non potest. Quomodo autem ex charitate aliquis seipsum diligat supra dictum est. Cum autẽ dilectio, & amor sit boni, bonum autem sit vel finis vel id, quod est ad finẽ, cõueniẽter de charitate duo præcepta sufficiunt. Vnum quidem quo inducimur ad Deum diligendum sicut finem. Aliud autem est quo inducimur ad diligendum ꝓximum pp Deum sicut pp finem. Ad tertium. s. vtrum conuenienter præcipiatur Deus diligi ex toto corde, &c. Dicendum, q̃ præcepta dantur de actibus virtutum. Hoc ergo mõ aliquis actus cadit sub præcepto ẽm q̃ actus est virtutis. Requiritur autem ad actum virtutis non solum, q̃ cadat super determinatam materiã, sed etiã, q̃ vestiatur debitis circunstantijs quibus sit proportionatus tali materiæ; Deus autẽ est diligendus sicut finis vltimus ad quem omnia sunt referẽda. Et ideo totalitas quædam fuit designanda circa præceptum de dilectione Dei. Inuenitur autem hoc præceptum diuersimodè traditum in diuersis locis. Nam sicut dictum est Deut. 6. ponuntur tria, scilicet ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota fortitudine. Matthæi. 22. ponuntur duo horum, scilicet ex toto corde, & in tota anima, & omittitur, ex tota fortitudine, sed additur in tota mente. Sed Mar. decimosecundo ponuntur quatuor, scilicet ex toto corde, & in toto anima, ex tota mẽte, ex tota vir-

ta virtute.q̃ est idẽ fortitudini. Et hæc etiã quatuor tanguntur Luc.10. Nã loco fortitudinis seu virtutis ponit. Ex oĩbus viribus tuis. Et ideo horũ quatuor est rõ assignanda, nã q alicubi vnum horum omittit, hoc est quia vnum intelligit ex alijs. Est igit cõsiderandum, q dilectio est actus voluntatis, qui hic significatur p cor. Nã sicut cor corporale est principiũ oĩum corporaliũ motuũ, ita etiã voluntas, & maxime quantũ ad intẽtionẽ finis vltimi, qđ est obiectum charitatis, est principium oĩum spiritualiũ motuum. Tria autẽ sunt principia motuum siue actuum, q̃ mouentur a voluntate.s. intellectus qui significatur p mentem, vis appetitiua iterior, q̃ significatur per aĩam, & executiua exterior quæ significat per fortitudinẽ, & virtutẽ siue viros. Præcipit ergo nobis vt tota nr̃a intentio feratur in Deum, quod est ex toto corde. Et qđ intellectus nr̃. subdat Deo, quod est ex tota mente. Et q appetitus nr̃ reguleẽ sm̃ Deum, quod est ex tota aĩa. Et q exterior actus nr̃ obẽdiat Deo, quod est ex tota fortitudine, vel virtute, vel viribus Deũ diligere. Chris.th super Matt. accipit ẽcontrario cor, & aĩam q̃ dictum sit Aug. vero in primo de doctrina Christiana refert cor ad cogitationes, & aĩam ad vitam, mentẽ ad intellectum. Quidã autem dicunt ex toto corde.i. in intellectu, aĩa.i. voluntate, mente.i. memoria. Vel sm̃ Greg. Nice. per cor signat aĩam vegetabilẽ, per aĩam sensitiuã, & p mẽtẽ intellectiuã, quia hoc, q nutrimur sentimus & intelligimus, debemus ad Deum referre. Ad quartum.s. vtrum hoc p̃ceptum possit impleri in hac vita. Dicẽdũ, q p̃ceptũ aliquod dupliciter impleri põt. Vno mõ perfecte. Perfecte qdem implet p̃ceptum qñ peruenitur ad finem quẽ intẽdit p̃cipiẽs. Implet autẽ sed imperfectẽ, qñ etsi non pertingat ad finem præcipientis, nõ tñ receditur ab ordine ad finẽ, sicut si dux exercitus p̃cipiat militibus vt pugnent, ille pfectẽ implet p̃ceptum, q pugnando hostẽ vincit, qđ dux intendit. Ille autẽ implet, sed imperfecte, cuius pugna ad victoriã, non pertingit, non tñ contra disciplinã militarẽ agit. Intendit autẽ Deus per hoc p̃ceptum vt hõ Deo totaliter vniat, qđ fiet in patria qñ Deus erit oĩa in oĩbus, vt dr̃. 1. ad Corin. 15. Et ideo plene, & perfecte in patria implebitur hoc p̃ceptũ. In via verũ implebitur imperfecte, & tñ in via tãto vnus alio pfectius implet quanto magis accedit per quandã similitudinẽ ad patrię perfectionẽ. Ad quintũ.s. de hoc p̃cepto. Diliges pximũ tuũ, &c. Dicendũ, q hoc p̃ceptum cõuenienter tradit; tangit.n. in eo, & diligendi rõ, & dilectionis modus. Rõ qdem diligendi tangitur ex eo, q pximus nominat, pp hoc.n. ex charitate debemus alios diligere, qa nobis sunt pximi, & sm̃ naturalẽ Dei imaginẽ, & sm̃ capacitatẽ gloriæ. Nec refert verũ dicat pximus vel frater, vt habet 1. Ioh. 4. vel amicus, vt habet Leui. 19. Quia p oĩa hæc affinitas eadẽ designat. Modus autẽ dilectionis tangit cũ dr̃, sicut teipsum. Qđ non est intelligẽdũ quantũ ad hoc, q aliqs carnaliter sibi diligat, sed silr̃ sibi: Et hoc tripliciter. Primo qdẽ ex parte finis, vt.s. aliqs diligat pximũ p̃pter Deum, sicut & seipsũ p̃pter Deũ debet diligere, vt sic sit dilectio pximi sancta. Secũdo ex parte regulę dilectionis, vt.s. aliqs nõ cõdescẽdat pximo in aliquo malo, sed sõlũ in bonis, sicut & suę voluntati satisfacere debet nõ solum in bonis, vt sic sit dilectio pximi iusta. Tertio ex parte rõnis dilectionis, vt.s. nõ diligat aliqs pximum p̃pter p̃priã vtilitatẽ vel dilectionẽ, sed ea rõne, q velit pximo bonum sicut sibiipsi vult bonum, vt sit dilectio pximi vera. Nã cum qs diligit pximum p̃pter suã dilectionem vel utilitatem, non vere diligit proximum, sed seipsum. Ad sextum.s. vtrũ ordo charitatis sit in præcepto. Dicendum, q modus, qui pertinet ad rationem actus virtuosi cadit sub præcepto, quod datur de actu virtutum. Ordo autem charitatis pertinet ad ipsam rationem virtutis, cum accipiatur secundum proportionem dilectionis ad diligibile, vt ex supradictis patet, vnde manifestum est, quod ordo charitatis debet cadere sub præcepto.

De scandalo.

Circa septimum principale suprapositum considerandũ est de vitijs oppositis charitati. Et primo de odio, quod opponitur ipsi dilectioni. Secundo de accidia, & inuidia, quę opponuntur gaudio charitatis. Tertio de discordia, & schismate, quæ opponuntur paci. Quarto de offensione, & scandalo, quæ opponuntur beneficientię, & correctioni fraternę, De his omnibus require infra in 3. li. vbi de singulis agitur suis locis. De scandalo nunc dicemus. Circa, quod consideranda sunt octo. Primo qd sit scandalum. Secundo utrum scandalum sit peccatum. Tertio vtrum sit speciale peccatum. Quarto vtrum sit peccatum mortale. Quinto vtrum perfectorum sit scandalizari. Sexto vtrũ scandalum actiuũ sit in viris perfectis. Septimo vtrum spũalia bona sint pp scãdalũ dimittẽda. Octauo vtrũ pp scãdalum sint tẽporalia dimittenda. Ad primum.s. quid sit scandalum sciendum, q super illud Matth. 15. Scis quia Pharisęi audito hoc verbo, scandalizati sunt, &c. dicit Hiero. qñ legimus: quicunque scandalizaverit, &c. Hoc intelligimus, quia dicto vel facto occasionem ruinę dederit. Quod.n. Græce scandalon dr̃, nos offensionem vel ruinã vel impactionem pedis possumus dicere. Vnde diffinit sic, scandalum est dictum vel factum minus rectum præbens alijs occasionem ruinę. Cõtingit.n. qñq; q aliquis obex ponitur alicui in via corporali cui impingens disponitur ad ruinam, & talis obex dr̃ scandalum. Et similiter in processu viæ spiritualis contingit aliquem disponi ad ruinam spiritualem per dictum vel factum alterius, inquantum.s. aliquis a sua admonitione vel inductione aut exemplo alterum trahit ad peccandum, & hoc p̃prie dr̃ scandalum. Nihil autem sm̃ p̃priã rõnẽ disponit ad spiritualem ruinã, nisi quod habet aliquem defectum rectitudinis, qa id, quod est perfecte rectum magis munit hoĩem contra casum, q̃ ad ruinã inducat, & ideo conuenienter dr̃, q dictũ vel factum minus rectum p̃bens occasionẽ ruinę sit scãdalum. Et notã, q dictum vel factum alicuius põt esse alteri cã peccandi dupliciter, vno mõ per se, alio mõ per accñs. Per se qdẽ, qñ aliquis suo malo verbo vel facto intẽdit alium ad peccãdum inducere, vel etiã si ipse hoc nõ intendat ipsum factum est tale, q de sui rõne habet q sit inductiuũ ad peccãdum, puta q aliqs publice facit peccatũ, vel q habet siĩtudinẽ peccati. Et tũc ille, q hmõi actum facit p̃prie dat occasionẽ ruinæ, vñ vocatur scandalũ actiuum. Per accñs autẽ verbum vel factum vnius est alteri cã peccãdi, qñ & p̃ter intentionẽ operantis, & p̃ter conditionẽ operis aliqs male dispositus ex hmõi opere inducit ad peccandum vel ad operandum. Puta cum aliqs inuidet bonis aliorum, & tũc ille, q facit hmõi actum rectum nõ dat occasionẽ ruinæ quantum in se est, sed alius sumit occasionẽ, sm̃ illud Ro. 7. Occasione aũt accepta, &c. Et ideo hoc est scandalum passiuum sine actiuo, qa ille q recte agit quantum est de se non dat occasionẽ ruinæ, q̃ alter patitur. Qñq; ergo contingit, q etiam sit simul scandalum actiuum in vno, & passiuum in alio, puta cũ ad inductionẽ vnius alius peccat. Qñq; autẽ est scandalum actiuum sine passiuo, puta cum aliqs inducit verbo aut facto alium ad peccãdum, & ille nõ cõsentit. Qñq; vero est scandalum passiuum sine actiuo, sicut iã dictum est. Itẽ nota, q cogitatio vel cõcupiscentia, qa latẽt in corde non p̃ponuntur alteri vt obex disponens ad ruinã, ideo dr̃ dictum vel factum. Itẽ dr̃ minus rectum non per cõparationem ad aliud a quo superet i rectitudine. sed qa habet aliquẽ defectũ rectitudinis, vel qa est sm̃ se malum, sicut peccatũ, vel qa habet spẽm mali, sicut cum aliquis recũbit in idolo, q̃uis.n. hoc sm̃ se non sit peccatũ, si aliqs hoc non corrupta intẽtione faciat, tñ qa habet quãdã spẽm vel siĩtudinẽ venerationis idoli, p̃t alteri p̃bere occasionẽ ruinę. Et ideo Apl̃s monet. 1. ad Thes. 5. Ab oĩ mala spẽ abstinete vos. Et ideo cõuenientẽr dr̃ minus rectũ, vt cõprehendant tã illa, q̃ sunt sm̃ se mala.i. peccata, q̃ illa, q̃ habent spẽm mali. Itẽ p̃bẽs occasionẽ ideo dr̃, qa nihil põt esse hoĩ sufficiens cã peccati, quod est spũalis ruina, nisi p̃pria uoluntas. Et ideo dicta vel facta alterius hoĩs possunt esse cã aliqualiter inducẽs ad ruinã, & pp hoc nõ dr̃ dans cãm ruinę, sed dans occasionẽ, qđ signat cãm imperfectã, & nõ semper cãm per accñs, & tñ nihil p̃hibet in qbusdã diffinitionibus poni id, quod est per accidẽs, qa id quod est sm̃ accñs vni põt per se alteri cõuenire, sicut in diffinitione fortunæ ponitur cã p accñs, in scdo Physi. Ad sm̃.s. vtrum scandalum sit peccatũ, dicẽdũ, q sicut iã dictum est duplex est scandalum.s. passiuum, in eo, qui scandalizatur, & actiuum, in eo q̃ scandalizat dans occasionẽ ruinę. Scandalũ igit passiuum semper est peccatum in eo, qui scandalizatur, non enĩ, qui scandalizatur, scandalizatur, nisi inquantum aliqualiter ruit spirituali ruina, q̃ est peccatũ. Põt tñ esse scandalum passiuũ sine peccato eius ex cuius facto aliquis scandalizatur de his, q̃ aliter facit bene. Similiter etiã scandalum actiuum semper est peccatũ in eo, qui scandalizat, qa vel ipsum opus, quod facit est peccatũ; vel etiã si habeat spẽm peccati dimittendam est semper p̃pter pximi charitatẽ, de qua vnusquisq; conatur saluti pximi puidere, & sic qui non dimittit contra charitatẽ agit, põt tamẽ esse scandalum actiuum sine peccato alterius, qui scandalizetur, sicut supra dictum est. Ad tertium.s. vtrum scandalum sit speciale peccatum, dicendum, q sicut dictum est, duplex est scandalũ.s. actiuum, & passiuum. Passiuum quidẽ scãdalum non põt esse speciale peccatum, quia ex dicto vel facto alterius aliquẽ ruere cõtingit sm̃ quodcunq; genus peccati: nec hoc ipsum, quod est occasionem peccandi sumere ex dicto vel facto alterius specialem rationem peccati constituit, quia non importat specialem deformitatem speciali virtuti oppositã. Scandalum autem actiuum põt accipi dupliciter, per se.s. & per accidens. Per accidens autẽ quidem quãdo est p̃ter intentionem agentis, puta cum aliquis suo facto vel verbo inordinato non intendit alteri dare occasionem ruinę, sed solum suæ satisfacere voluntati. Et sic etiam scandalum actiuum non semper est peccatum speciale, quia quod est

ens per

em per accidens nõ cõstituit spẽm. Per se autẽ est actiuũ scandalum, qñ aliqs suo inordinato dicto vel facto intendit aliũ trahere ad peccatũ, & sic ex intẽtione specialis finis sortit rõnẽ specialis peccati, finis.n. dat spẽm in moralibus, vt supra dictũ est. Vñ sicut furtũ est speciale peccatũ aut homicidiũ pp speciale nocumentũ pximi, vel pp hoc, q intenditur, ita etiã scandalũ est speciale peccatum pp hoc, q intenditur speciale pximi nocumentum, & opponitur directe correctioni fraternę, in qua intenditur specialis nocumenti remotio. Ad quartum. f. vtrum sit mortale peccatum. Dicendum, q sicut dictum est, scandalũ importat impactionẽ quandã, per quã aliquis disponit ad ruinã. Ideo scandalum passiuum qñq; qdem põt esse peccatum veniale, quasi hñs impactionem quandam tñ, puta cum aliquis ex inordinato dicto vel facto alterius cõmouet motu venialis peccati. Qñq; verò est peccatum mortale, quasi hñs cum impactione ruinã, puta cũ aliquis ex inordinato dicto vel facto vel verbo alterius pcedit vsq; ad peccatũ mortale. Scandalum autẽ actiuũ si sit quidẽ per accñs, põt esse qñq; quidem peccatum veniale, puta cum aliquis vel actum peccati venialis cõmittit, vel actum qui non est sm se peccatum, sed habet aliquã spẽm mali cum aliqua leui indiscretione. Qñq; verò est peccatum mortale siue qa cõmittit actum peccati mortalis, siue qa contemnit salutem pximi, vt p ea conseruanda non prætermittat aliquid facere, qd sibi libuerit. Si verò scãdalum actiuum sit p se, puta cum intẽdit inducere alium ad peccandum, si qdem intẽdit ipsum inducere ad peccandũ mortaliter, est peccatum mortale, & similiter si intendat inducere ad peccãdũ venialiter p actũ peccati mortalis. Si vero intendat inducere pximũ ad peccandum venialiter p actũ peccati venialis, est peccatũ veniale. Ad quintũ. f. vtrum scãdalũ passiuũ sit ẽt in viris pfectis. Dicẽdũ, q scãdalũ passiuum importat quãdã cõmotionẽ menti a bono in eo, qui scãdalum patitur, nullus aũt cõmouetur, q rei immobili firmiter inhæret, maiores aũt siue perfecti soli Deo inhærent, cuius est incõmutabilis bonitas, qa etiã si inhæreant suis plãtis nõ inhærẽt eis nisi inquantũ illi inhærent Chro, sm illud 1. ad Corin. 4. Imitatores mei estote sicut & ego Chri. Vñ quantumcumq; videant alios inordinate se hñe dictis vel factis, ipsi a sua rectitudine nõ recedunt, sm illud Psal. Qui confidunt in dño sicut mons Syon, nõ cõmouebitur in æternum qui habitat in Hierusalem. Et ideo in his, qui perfectè Deo inhærent per amorem, scandalum nõ inuenit, sm illud Psal. Pax multa diligentibus legẽ tuã, & nõ est illis scandalum. Ad sextum. f. vtrum scandalum actiuum possit inueniri in viris pfectis. Dicendũ, q scandalum pprie est cum aliquis tale aliqd dicit vel facit, qd de se tale est, vt alterum natum sit inducere ad ruinam. Quod qdem est solũ id, qd inordinate fit vel dr. Ad pfectos autem ptinet ea, q agunt, sm regulã rõnis ordinare, sm illud 1. ad Corin. 14. Oĩa honeste, & sm ordinem fiant in vobis. Et pcipuè hãc cautelã adhibent in his, in qbus non solũ ipsi offenderent, sed etiã alijs offensionẽ pararent. Et si in eorũ manifestis dictis vel factis aliqd ab hac moderatione desit, hoc pueniet ex infirmitate humana, sm q a pfectione deficiũt, nõ tñ intantũ deficiunt vt multum ab ordine rõnis recedatur, sed modicum, & leuiter, qd non est tã magnum vt ex hoc rõnabiliter possit ab alio sumi peccãdi occasio. Ad septimũ. f. vtrum bona spiritualia sint pp scandalum dimittenda. Dicendũ, q duplex sit scãdalum. Actiuum. f. & passiuum. Quæstio ista non habet locũ de scandalo actiuo, qa cum scãdalum actiuum sit dictum vel factũ minus rectum, nihil est cum scandalo actiuo faciendum. Habet autẽ locum qstio si intelligatur de scandalo passiuo. Considerãdum est igit qd sit dimittendum ne alius scandalizetur. Est aũt in spiritualibus bonis distinguendum. Nam qdã horum sunt de necessitate salutis, q pætermitti non possunt sine peccato mortali. Manifestum est autẽ, q nullus debet mortaliter peccare vt alterius peccatũ impediat, qa sm ordinẽ charitatis plus debet hõ suã salutẽ spiritualẽ diligere, q alterius, & ideo ea, q sunt de necessitate salutis pætermitti non debẽt pp scãdalum vitandum. In his aũt spiritualibus bonis, q non sunt de necessitate salutis vẽ distinguendum, qa scandalum, qd ex eis oritur qñq; ex malitia pcedit, cum. f. aliqui volunt impedire hmõi spiritualia bona scãdala concitãdo, & hoc est scandalum Phariseorũ, qui de doctrina dñi scandalizabant. Quod esse cõtẽnendum dñs docet Mat. 15. Qñ verò pcedit ex infirmitate vel ignorantia, & hmõi scandalum est pusillorum, pp qd spiritualia opera vel occultãda vel etiã interdũ differenda sunt vbi periculum nõ imminet quousq; reddita rõne hmõi scandalũ cesset. Si autem post redditã rõnẽ hmõi scandalum duret, iam vr ex malitia esse, & sic pp ipsum non sunt hmõi spiritualia opera dimittenda. Ad octauum. f. vtrũ ppter scandalum sint temporalia bona dimittenda. Dicendũ, q circa temporalia bona distinguendum est, aut.n. sunt nřa, aut sũt nobis ad conseruandum pro alijs commissa, sicut bona ecclesiæ cõmittũtur prælatis, & bona cõia cuiuscumq; reipub. rectoribus, & talium conseruatio sicut & depositorum imminet his quibus sunt cõmissa ex necessitate, & ideo non sunt pp scandalum dimittenda, sicut nec alia, q sunt de necessitate salutis. Tẽporalia verò quorum nos sumus dñi dimittere ea tribuẽdo si penes nos ea habeamus, vel non repetiendo si apud alios sint pp scandalũ qñq; quidẽ debemus qñq; autem non. Si.n. scandalum ex hoc oritur pp ignorantiam vel infirmitatẽ aliorum, quod supra diximus esse scandalum pusillorum, tunc vel totaliter dimittẽda sũt temporalia, vel aliter sedandum scandalum. f. per aliquã admonitionẽ: vñ Aug. dicit in li. de sermone dñi in monte, Dãdũ est, q nec tibi, nec alteri noceat quantum ab hoĩe tradi põt, & cum negaueris, quod petit indicãda est ei iustitia, & melius ei aliqd dabis cum petentem iniuste correxeris. Aliqñ vero scandalum nascitur ex malitia, quod est scandalum Phariseorum, & sic pp eos, qui sic scandala concitant non sunt temporalia dimittenda, qa hoc etiã noceret bono cõi, daretur enim malis rapiendi occasio, & noceret ipsis rapientibus, qui retinendo alia in peccato remanent, vnde Greg. dicit in Moralib. Quidam dum temporalia nobis rapiunt solummodo sunt tolerandi, quidam verò seruata æquitate prohibendi, non solum cura ne nostra subtrahantur, sed ne rapientes non sua semetipsos perdant.

De prudentia. *Dist.* XXXVI.

POst virtutes Theologicas considerandum est de virtutibus cardinalibus. Inter quas; Primo dicendum est de prudẽtia. Secundò de iustitia. Tertio de temperantia. Quartò de fortitudine. Circa prudentiã considerãda sunt tria. Primò de prudentia sm se. Secundo de partibus eius. Tertio de vitijs oppositis. Circa primum consideranda sunt quatuordecim. Primo qd sit prudentia. Secundo vtrum prudentia sit in rõne vel in voluntate sicut in subiecto. Tertio si est in rõne, vtrum sit in rõne speculatiua vel practica. Quarto vtrum sit virtus specialis. Quinto vtrum pstituat finẽ alijs virtutibus moralibus. Sexto vtrum cõstituat in eis medium. Septimo vtrum pcipere sit pprius actus eius. Octauo vtrum prudentia se extendat ad regimen multitudinis. Nono vtrum prudentia, q est respectu boni pprij sit eadẽ spẽ cum ea, q se extendit ad bonum cõe. Decimo vtrum prudẽtia sit in subditis vel solum in principibus. Vndecimo vtrum inueniatur in bonis oĩbus. Duodecimo vtrum sit in oĩbus habentibus grãm. Tertiodecimo vtrum insit nobis a natura. Quartodecimo vtrum perdat per obliuionem. Circa primum. f. quid sit prudentia, sciendum est, q nomen prudentiæ multipliciter sumitur in scriptura: qñq;.n. large sumit p quodã instinctu vel solertia naturali, & sic extendit etiã ad bruta aĩalia, & sic dr prudentia naturalis, q indita est aĩalibus a natura, vt q agnus statim natus naturaliter agnoscat balatum matris, & q fugiat lupum, quẽ alias nunquam vidit. Vñ frequenter hoĩes mouentur considerare prudentiam animalium. Sicut Iob 12. Interroga iumenta, & docebunt te, & Prouer. 6. Vade ad formicam o piger, & cõsidera vias eius, & disce sapientiã, q cum non habeat ducem, qui ostendat, nec præceptorem, qui iubeat, nec principem qui cõpellat, præparat in æstate cibum sibi. Dr etiã, q de grano germen resecat ne ĩ herba germinet, & inanescat, aceruũ fouea vallat ne tempore pluuię putrescat. In multis etiã alijs, q prudenter agit naturaliter edocta nos instruit vt nos per rõnẽ edocti faciamus, videlicet vt in præsenti p futuro præmio laboremus, germẽ malę intentionis de nřis operibus præscindamus, & vt bona congregata humilitate vallemus, & sic in bonis spiritualibus congregãdis, & conseruandis formicæ prudentiã habeamus. Idem Matth. 10. Saluator Discipulis suis ait. Estote prudentes sicut serpẽtes, &c. vt sicut serpens super oĩa membra caput custodit, & oĩa alia membra pro tuendo capite a quo vitam habet exponit, sic nos a Christo capite inter vitã gratiæ, & vitã gloriæ sperantes nos finaliter habituros vitam nostram corporalem debemus exponere, multomagis membra corporis, & oĩa bona temporalia nõ solum dare liberaliter, sed tanquam stercora reputare debemus. Secundo sicut serpens renouari debemus ieiunando. f. maxime a vitijs aquam fontis viui, id est Doctrinæ Sacræ hauriendo, in arto foramine pellem veteris hominis idest malę consuetudinis exuendo, nouum hominem qui sm Deum creatus est induẽdo, venenum peccati in confessione totaliter euomendo. Tertio cõtra incantatorem Diabolum aures cordis obturando sicut aspis, quæ vnã aurem obturat cauda aliã verò terra, sic nos debemus tentationes Diaboli excludere consideratione finis nostri, & terrenæ fragilitatis. Psalmus. Sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas quæ non exaudiet vocem &c. Quarto sicut serpens inimicitias quas habet cum homine fugit, & sub spinis latitat, & habitat in desertis: sic propter odium mundi, & insidias viri sancti fugiunt ad deserta claustri, & latent sub asperitate pœnitentiæ. Quinto ambulans, & natans per aquam

leuat corpus ne totus submergatur, sic viri sancti caput mentis eleuant ad superna, ne præsentibus delitijs submergantur. Secũdo abusiue sumitur prudentia pro astutia peruersorũ, vnde prudẽtes dicuntur hoĩes callidi, & subtiles ad fallendum vel nocendũ. Gen. 3. Serpens callidior cunctis animantibus. Glosa, quia plen⁹ erat dæmone. Iere. 4. Sapientes sunt vt faciant mala, bene autem facere nescierunt. Glosa, malitiosi. De hac prudentia dr̃ Ecclesiastici. 19. Non est cogitatus bonus peccatorũ prudentia, est prudẽtiæ nequitia, & in ipsa execratio. Isa. 39. Peribit sapientia a sapientibus, & intellectus prudentium reprobabitur. Sequitur, Væ qui profundi estis corde, vt a dño abscondatis consilium. Tertia est prudentia mundanorum, quæ consistit circa acquisitiones, obseruationes, & aggregationes terrenorum. Baruch. 3. Filij agar exquisierunt prudentiã, quæ de terra est, negociatores terræ, &c. Et quia mundani homines magis student circa terrena, quã viri spirituales circa diuina, ideo dr̃ Luc. 16. Filij huius seculi prudẽtiores filijs lucis in generatione sua sunt. Quarta est prudentia carnalis siue animalis, quæ est circa ea, quæ sunt suauia, & delectabilia carni, de qua Ro. 8. Prudentia carnis mors est. Glo. Prudentiã carnis habet qui q̃ suę carnis sunt studiosius implet. Hãc Christus non docuit, sed tam verbo, quàm exemplo contemnendam esse monstrauit. Sicut Bern. dicit in quodam sermone de natali dicens. Christus Dei virtus, & sapientia nascitur, in cuius erat arbitrio quodcunque vellet eligere, quod molestius est elegit, præsertim paruulo pauperis matris filio, tempus hyemis asperrimum, noctis medio tenebras, & horrorem, matrem pauperem, quæ vix habebat pannos ad inuoluendum, præsepe ad reclinandum. Vbi nullam audio de pellibus fieri mentionem: non est tale iudicium mundi, aut iste fallitur, aut mundus errat, sed diuinam impossibile est falli sapientiam, merito ergo carnis prudentia stultitia iudicatur. Quid enim Christus, qui non fallitur elegit, quod est molestius? Id ergo melius, id vtilius, id potius eligẽdum. Quisquis alius aliud doceat, ab eo tanquam a seductore cauendum. In prudentia carnis videntur clerici nostri temporis abundare eligentes de omni genere hominum, quod est in eis carni suaue, & delectabile, respuentes, quod est carni laboriosum vel durum. Sicut ostendit Bern. dicens. Habent singula quæque genera hominum aliquid laboris, & aliquid voluptatis. Aduertenda autem est aliquorum prudentia miranda non imitanda, q̃o quodam artificio miro discernentes, & sequestrantes, totum quod carnem delectat eligunt, & amplectuntur, quod molestum est fugiunt, & declinant. Quinta est prudentia virtuosa, laudabilis, appetenda, quæ dr̃ prudentia iustorũ. De qua Luc. 1. de Iohãne Baptista dr̃. Hic venit vt conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam iustorum. Hæc est prudentia spiritualis de qua Ro. 8. Prudentia spiritus, & vita, & pax. Hæc est virt⁹, & inter virtutes cæteras prima reputatur, de hac sola considerare proponimus. Sciendum igitur, q̃ hoc modo sumpta prudentia sm̃ Macrobium est ad rõnis normã, quæ cogitat, & quæ agit vniuersa dirigere, ac nihil præter rectum velle vel facere. Secundũ Aug. in li. de mori. Ec. dicen. Prudentia est amor ea quibus adiuuatur in Deum ab his quibus impedimur sagaciter eligens. Tullius vero in li. de offi. dicit. Prudentia est appetendarum fugiendarumque rerum cognitio. Hęc virtus discernit bona a malis, & de bono quid melius, & de malo quid peius. Et notandum q̃ prudentia non solum est scientia vel cognitio, quia non solũ illuminat intellectum, sed mouet, & inflammat affectum, sicut radius veri solis mouens voluntatem, & docens vt sciat, & velit quid, qualiter, qñ & q̃o sit agendum. Sciẽdum est autem, q̃ est prudentia cordis. i. quæ latet, & consistit in corde. De qua Sen. sic ait. Si prudens es opiniones tuæ iudicia sint. Cogitationes vagas somnia similes nõ recipies, quibus si animum tuum oblectaris cum oĩa disposueris, tristis remanebis. Cogitatio tua stabilis sit & certa, siue deliberet, siue quærat, siue contempletur, nõ recedat a vero. Si prudentiam amplecteris, vbique idem eris, & prout rerum ac temporum varietas exigit, ita te accõmodes tẽpori, nec te in aliquibus mutes, sed potius aptes, sicut manus, q̃ eadẽ est, & cũ in palmũ extendit, & cũ in pugnũ astringitur. Nõ semper in actu sis, sed interdum animo tuo requiẽ dato, & requies tua sit plena sapientiæ studijs, & cogitationibus bonis. Prudens est nunquam ocio marcet. Prou. 11. In corde prudentis requiescit sapientia. Item est prudentia in ore. i. q̃ declaratur in sermone. De qua Sen. ait, Prudens fallere non vult, falli non poterit. Et sequitur. Sermo tuus non sit inanis, sed aut suadeat aut moueat aut consolet aut præcipiat, laudare parce, parcius vitupera. Similiter. n. reprehensibilis est nimia laudatio, vt immoderata vituperatio. Illa siquidẽ adulatione ista verò malignitate suspecta est. Testimonium veritati non amicitiæ reddas. Cum consideratione promitte. Plenius, q̃ promiseris redde. Prudentis proprium est examinare consilia, & non cito facili credulitate ad falsa prolabi.

De dubijs non diffinias, sed suspensam tene sententiã, nihil affirmes, quia non oẽ verisimile statim, & verum est, & sicut & sæpius, quod primo incredibiliter vr̃ non continuo falsum est. De prudẽtia in locutione tenenda dr̃ Prou. 10. Qui moderaĩ labia sua prudentissimus est. Et Eccl. 1. Verba prudẽtiũ statera põderabunt. Itẽ est prudentia in opere. De qua Sen. ait. Prudens nunq̃ ocio marcet, accelerat tarda, prolixa expedit, dura mollit, ardua exæquat. Scit. n. quid & qua via aggredi debeat, & cito singula, & distincte videt. Idem. Cuiusq; facti cãm require, cum initia inueneris exitus cogitabis. Scito te in quibusdã perseuerare, quæ vel qm̃ cepisti. Quædã verò, nec incipere in quibus perseuerare sit noxiũ. Idẽ, Id quære, qđ potes inuenire, id disce qđ potes scire, .i. opta, qđ coram te oĩbus optari pt̃. Ne altiori rei te ponas in qua stãti tibi tremẽdũ, descẽdẽti cadẽdũ est. Tunc salubria cõsilia aduoca, cum tibi alludit vitæ psperitas, tunc te velut in lubrico retinebis, & sistes. Nec tibi dabis impetus liberos, sed circũspicies quo eũdũ sit & quousq;. Ait. n. sapiens consilium custodiet te, & prudẽtia seruabit te. Itẽ nota, q̃ est prudentia monastica, iconomica, & politica. Monastica dr̃ q̃ mores quo ad seipsũ instruit. Iconomica familiã disponit. Tertia. s. politica vrbes, & regna regit. Monastica igiĩ docet regere semetipsum. Et de hac dicitur. 1. Reg. 18. Dauid in oĩbus prudenter se agebat. Iconomica docet regere domũ suã. Prou. 24. Sapientia ædificabiĩ dom⁹, & prudẽtia roborabiĩ. Et de Abygail dr̃. 1. Reg. 25. Erat mulier illa prudẽtissima. Politica docet regere regna, vñ hæc pcipue necessaria est regibus, & principibus. Ait. n. sapiens Prou. 28. Dux indigens prudentia multos opprimet, & calumniam, vnde hanc petebat Dauid pro Salomone filio suo. Sic dr̃. 1. Paral. 22. Det tibi Deus prudentiã vt regere possis Israel, & custodire legẽ dñi Dei tui. Et. 3. Re. 4. Dedit dñs sapientiam Salomoni & prudẽtiã multã nimis. Ad sm̃. s. vtrum prudentia sit in rõne vel voluntate, dicendum q̃ sicut Isido. dicit in li. Ethimo. Prudens dr̃ quasi porro videns. Perspicax. n. est, & incertorum videt causas. Visio autem non est virtutis appetitiuę, sed cognoscitiuę. Vnde manifestum est, q̃ prudentia directe pertinet ad vim cognoscitiuam, non autem ad vim sensitiuam, quia per eã cognoscunĩ solum ea, quæ præsto sunt, & sensibus offeruntur. Cognoscere autem futura ex præsentibus vel pteritis, quod ptinet ad prudentiã proprie rõnis hepar, qa hoc per quãdã collationem agitur. Vnde relinquitur q̃ prudentia proprie sit in rõne. Licet autem sm̃ Aug. Prudentia dicatur esse amor sagaciter eripẽs ea quibus adiuuamur in Deum ab his quibus impedimur, sed tã amor, q̃ electio sunt in appetitiua. Sciẽdum, q̃ prudentia non est amor essentialiter, sed inquantum amor mouet ad actum prudentię. Vnde postea subdit Aug. q̃ prudentia est amor bene discernẽs ea quibus adiuuetur ad tenendum in Deum ab his quibus impediri põt. Dr̃ aũt amor discernere inquantũ mouet rõnẽ ad discernẽdũ. Item prudens considerat ea, q̃ sunt procul inquantum ordinantur ad adiuuãdũ vel impediendũ ea, q̃ sunt psentialiter agenda, vñ patet q̃ ea, q̃ considerat prudentia ordinanĩ ad alia sicut ad finem, eorũ aũt, quæ sunt ad finẽ est consiliũ in rõne, & electio in appetitu, quorũ duorum consiliũ magis propriẽ ptinet ad prudẽtiã. Dicit. n. Philoso. in 6. Ethi. q̃ prudens est bene cõsiliatiuus, sed qa electio psupponit cõsiliũ. Est. n. appetitus præconsiliati, vt dr̃ in 3. Ethic. Ideo etiã eligere põt attribui prudentię consequenter, inquãtũ. s. electionẽ p consilium dirigit. Ad tertium. s. vtrum pertineat ad rõnem speculatiuã vel practicã, dicendum q̃ sicut philosophus dicit. Prudẽtia est bene posse cõsiliari cõsiliũ ãt est de his, q̃ sunt p nos agẽda in ordine ad aliquẽ finẽ, rõ aũt eorum, q̃ sunt agenda pp finẽ, est rõ practica. Vñ manifestum est, q̃ prudẽtia nõ cõsistit nisi in rõne practica. Ad quartum. s. vtrum prudẽtia sit virtus, dicendum q̃ sicut supra dictum est. Virtus est, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit. Bonum autẽ põt dici dupliciter. Vno mõ materialiter pro eo, qđ est bonũ. Alio mõ formaliter sm̃ rõnẽ boni, bonum autẽ inquantum hmõi est obiectum appetitiuę virtutis. Et ideo si qui habitus sunt, qui faciunt rectã cõsiderationẽ rõnis, non habito respectu ad rectitudinẽ appetitus, minus hñt de rõne virtutis, tanquam ordinantes ad bonũ materialiter. i. ad id, quod est bonũ, non sub rõne boni. Plus aũt hñt de rõne virtutis habitus illi, qui respiciunt rectitudinẽ appetitus, qa respiciunt bonum non solum materialiter, sed etiã formaliter. i. ad id, quod est bonum vel rõne boni. Ad prudẽtiã autẽ ptinet sicut dictum est applicatio rectę rõnis ad opus, qđ non fit sine appetitu recto, & ideo prudentia nõ solum habet rõnem virtutis q̃ hñt aliæ virtutes intellectuales, sed etiã habet rõnem virtutis q̃ hñt virtutes morales, q̃bus etiã cõnumeratur. Itẽ cum actus, & habitus recipiãt spẽm ex obiectis, vt ex supradictis apparet, necesse est q̃ habitus cui respondet speciale obiectum ab alijs distinctum specialis sit habitus, & si est bonus est specialis virtus. Speciale autem obiectum dicitur non sm̃ mate-

rialē considerationē ipsius, sed magis ſm formalem rōnē, ut ex supradictis patet. Nā vna & eadē res cadit sub actu diuersorum habituū, & etiā diuersarū potentiarum ſm rōnes diuersas, maior ṫ obiecti diuersitas requiritur ad diuersitatē potentiæ, q̃ ad diuersitatē habitus, cū plures habitus inueniant̄ in vna potētia, vt supra dictū est. Diuersitas ergo rōnis obiecti, q̄ diuersificat potētiā, multomagis diuersificat habitum. Sic igitur dicendum est, ꝙ cum prudentia sit in rōne vt dictū est, diuersificatur quidem ab alijs virtutibus intellectualibus ſm materialem diuersitatem obiectorum. Nā sapientia, & scientia, & intellectus sunt circa necessaria, ars autem, & prudentia circa contingentia, sed ars circa factibilia, q. s. in exteriori materia constituuntur, sicut domꝰ, cultellus, & hmōi. Prudētia aūt est circa agibilia, q̄. s. in ipso operante consistunt vt supra dictū est. Sed a virtutibus moralibꝰ distinguit prudentia ſm formalē rōnē potētiarū distinctiuā. s. intellectū in quo est prudentia, & appetitū in quo est virtus moralis. Vñ manifestū est prudētiā esse virtutē specialē ab oībus alijs virtutibus distinctā. Ad quintū. s. vtrū prudentia ꝯstituat finem alijs virtutibus moralibus. Dicendū, ꝙ finis virtutū moraliū est bonū humanū, bonū aūt humanæ aiæ est ſm rōnem esse, vt patet per Dio. 4. ca. de Diui. no. Vñ necesse est, ꝙ fines moraliū virtutū præexistant in rōne, sicut autē in rōne speculatiua sunt q̄dā vt naturaliter nota, quorū est intellectus, & quædā quæ per illa innotescunt. s. conclusiones, quarū est scientia, ita in rōne practica, q̄ existunt sunt q̄dā principia vt naturaliter nota, & hmōi sunt fines virtutū moraliū, q̄a finis se habet in operabilibus sicut principiū in speculatiuis, vt supra habitū est, & q̄dam sunt in rōne practica vt conclusiones, & hmōi sunt ea, q̄ sunt ad finem, in quæ peruenimus ex ipsis finibus, & horū est prudentia applicans vniuersalia principia ad particulares conclusiones operabiliū. Et ideo ad prudentiā non ptinet ꝯstituere finem moralibus, sed solū disponere de his quæ sunt ad finē. Ad sextū. s. vtrū prudentia ꝯstituat medium in alijs virtutibus. Dicēdum, ꝙ hoc ipsum, q̄d est ꝯformari rōni rectę, est finis ꝓprius cuiuslibet virtutis moralis, tēperantia autē hoc intendit ne pp concupiscentias hō diuertat a rōne, & similiter fortitudo ne a recto iudicio rōnis diuertat pp timorem vel audaciā, & hic finis præstitutus est hoī ſm naturalem rōnem: naturalis. n. rō dictat vnicuiq̧, vt ſm rōnē operetur, sed qualiter & per quæ hō in operando attingat medium rationis, pertinet ad dispositionem prudentiæ. Licet. n. attingere medium sit finis virtutis moralis, tñ per rectā dispositionē eorū, q̄ sunt ad finem medium inuenitur. Ad septimū. s. vtrū præcipere sit proprius actus prudentiæ. Dicendum, ꝙ prudentia est recta rō agibilium, vt supra dictum est: vnde oportet, ꝙ ille sit actus præcipuus prudentiæ, qui est præcipuus actus rōnis agibiliū. Cuius quidē sunt tres actus, quorum primus est consiliari, q̄d pertinet ad inuentionē, nā consiliari est quærere, vt supra habitū est. Secundus actus est iudicare de inuentis, & hoc facit speculatiua rō. Sed practica rō, quæ ordinatur ad opus ꝓcedit vlterius, & est tertius actus eius ꝓcipere, qui q̄dem actus consistit in applicatione consiliatorū, & iudicatorum ad operandū, & quia iste actus est ꝓpinquior fini rōnis practicæ, inde est, ꝙ iste est principalis actus rōnis practicę, & per consequens prudentiæ. Et huius signū est, q̄a perfectio artis consistit in iudicando, non autem in præcipiendo. Ideo reputat̄ melior artifex, qui volens peccat in arte, quasi hñs rectum iudiciū, q̄ qui peccat nolens, q̄d vȓ esse ex defectu iudicij, sed in prudentia est econuerso, vt dr̄ in 6. Eth. Imprudentior. n. est, qui volens peccat, quasi deficiens in principali actu prudentiæ, qui est præcipere, q̄ qui nolēs peccat. Ad octauum. s. vtrum prudentia se extendat ad regimen multitudinis. Dicendum, ꝙ sicut philosophus dicit in 6. Ethi. quidam posuerunt ꝙ prudentia non se extendit ad bonum cōe, sed solū ad bonum proprium. Et hoc ideo, q̄a existimabant, ꝙ non oportet hoīem quærere nisi proprium bonum, sed hæc existimatio repugnat charitati, quæ non quærit quæ sua sunt, vt dr̄. 1. ad Corinth. 13. Vnde & Apostolus de seipso dicit primo ad Corinth. 10. Non quæro, quod mihi vtile sit, sed quod multis, vt salui fiant. Repugnat etiā rōni rectæ, q̄ hoc iudicat ꝙ bonum cōe sit melius, q̄ bonum vnius: quia igitur ad prudentiā pertinet rectè consiliari, & iudicare, & pręcipere de his per quę peruenitur ad debitum finem, manifestum est, ꝙ prudentia non solum se habet ad bonum priuatum vnius hoīs, sed etiam ad bonum cōe multitudinis. Ad nonum. s. vtrum prudentia, quæ est respectu boni proprij sit eadem spē cum illa, quæ se extendit ad bonum cōe. Dicendum, ꝙ sicut supra dictum est, spēs habituū diuersificant̄ ſm diuersitatē obiecti, quæ attenditur penes rōnem formalem ipsius, rō autem formalis oīum, quæ sunt ad finem attenditur ex parte finis, sicut ex supradictis patet. Et ideo necesse est, ꝙ ex relatione ad diuersos fines diuersificentur spēs habitus: diuersi aūt fines sunt bonum ꝓprium vnius, & bonū familiæ, & bonū ciuitatis, & regni. Vnde necesse est, ꝙ prudentiæ differant spē ſm differentiā horum finium, vt. s. vna sit prudentia simpliciter dicta, q̄ ordinat̄ ad bonū ꝓpriū. Alia aūt yconomica, q̄ ordinat̄ ad bonū cōe domus vel familiæ. Et tertia politica, quæ ordinat̄ ad bonū cōe ciuitatis vel regni. Ad decimū. s. vtrū prudentia sit in subditis. Dicendum, ꝙ prudentia in rōne est, regere aūt, & gubernare ꝓpriē rōnis est, & ideo vnusquisq̧ inquantū participat de regimine, & gubernatione, intantum conuenit sibi hr̄e rōnem prudētiæ. Manifestū est aūt, ꝙ subditi inquantū est subditus, & serui inquantū est seruus nō est regere, & gubernare, sed magis regi, & gubernari. Et ideo prudentia nō est virtus serui inquantū est seruus, nec subditi inquātū est subditus, sed quia quilibet hō inquantum est rōnalis participat aliquid de regimine ſm arbitriū rōnis, intantū conuenit ei prudentiā hr̄e, vnde manifestū est, ꝙ prudentia q̄dem in principe est ad modū artis architectonicę, vt dr̄ in 6. Ethi. in subditis autem ad modum artis manu operātis. Ad vndecimum. s. vtrū prudentia sit in peccatoribus. Dicendū, ꝙ prudentia tripliciter dr̄. Est. n. quædam prudentia falsā, vel per similitudinem dicta. Cum. n. prudens sit qui bene disponit ea, q̄ sunt agenda pp aliquem bonū finē, ille qui pp malum finē aliqua disponit congruentia illi fini, habet falsam prudentiā, inquantum. s. id quod accipit ꝓ fine non est vere bonum, sed ſm similitudinem, sicut dr̄ aliquis bonus latro. Hoc. n. modo potest ſm similitudinem dici prudens latro, qui conuenientes vias adinuenit ad latrocinandum. Et hmōi est prudentia de qua Apostolus dicit ad Ro. 8. Prudentia carnis mors est, quæ s. finem vltimum constituit in delectatione carnis. Secunda autem prudentia est quidē vera, q̄a adinuenit vias accōmodatas ad finem vere bonū. Sed est imperfecta duplici rōne. Vno modo quia id bonum, quod accipit pro fine non est cōis finis totius humanæ vitæ, sed alicuius specialis negocij. Puta cū aliquis adinuenit vias accommodatas ad negociandum vel ad nauigandum dr̄ prudens negociator vel nauta. Alio modo, q̄a deficit in principali actu prudentię, puta cum aliquis bene cōsiliat̄, & recte iudicat etiā de his, q̄ pertinent ad totā vitā, sed non efficaciter præcipit. Tertia autē est prudentia vera, & perfecta, q̄ ad bonū finē totius vitæ recte consiliatur iudicat, & ꝓcipit, & hæc sola dr̄ prudentia simpl̄r, q̄ in peccatoribus esse nō pōt. Prima aūt prudentia est in solis peccatoribus. Prudentia autem imperfecta est cōis bonis & malis, maximē illa, q̄ est imperfecta pp finem particularem, nam illa q̄ est imperfecta pp defectū principalis actus non est nisi in malis. Ad duodecimū. s. vtrum prudētia sit in oībus habentibus grām, dicendum, ꝙ necesse est virtutes esse connexas, ita vt qui vnam habet habeat oēs, vt supra ostensum est. Quicunq̧ autem habet grām habet charitatem, vnde necesse est, ꝙ oēs habeāt alias virtutes, & ita cum prudentia sit virtus, vt ostensum est, necesse est, ꝙ habeat prudentiā. Ad tertiumdecimum. s. vtrum prudentia insit nobis a natura, dicendum ꝙ sicut ex præmissis patet prudentia includit cognitionem vniuersalium, & singularium operabilium, ad quæ prudens vniuersalia principia applicat. Quantum igitur ad vniuersalem cognitionem, eadem rō est de prudētia, & de scientia speculatiua, quia vtriusq̧ prima principia vniuersalia sunt naturaliter nota, vt ex supradictis patet, nisi ꝙ principia cōia prudentiæ sunt magis connaturalia hoī, vt. n. philosophus dicit in 10. Ethic. Vita quæ est ſm speculationem est melior, quām quæ est ſm actionem. Sed alia principia vniuersalia posteriora siue sint rōnis speculatiuæ siue practicæ non habent̄ per naturā, sed per inuentionē ſm viā experimentalem, vel per disciplinam. Quantum autem ad particularem actionem vel cognitionem eorum circa quæ operatio consistit, est iterum distinguendum. Quia operatio consistit circa aliquid, vel sicut circa finem, vel sicut circa ea, quæ sunt ad finem. Finis autem recti humanæ vitæ sunt determinati, & ideo potest esse naturalis inclinatio respectu horum finium, sicut supra dictum est, ꝙ quidē habent ex naturali dispositione quasdam virtutes quibus inclinantur ad rectos fines, & per consequens etiam habent naturaliter rectum iudicium de hmōi finibus. Sed ea, quæ sunt ad finem in rebus humanis non sunt determinata, sed multipliciter diuersificantur ſm diuersitatem personarum, & negociorum. Vnde q̄a inclinatio naturæ semper est ad aliquid determinatum, talis cognitio non potest hoī inesse naturaliter, licet ex naturali dispositione vnus sit aptior ad hmōi discernenda, q̄ alius. Sicut etiam accidit contra conclusiones speculatiuarū scientiarū. Quia igitur prudentia non est circa fines, sed circa ea, quæ sunt ad finem, vt supra habitum est, ideo prudentia non est naturalis. Ad quartumdecimum, scilicet vtrum prudentia possit per obliuionem amitti. Dicendum, ꝙ obliuio respicit cognitionem tñ, & ideo per obliuionem potest aliquis artem totaliter perdere, & similiter scientiam, quæ in ratione consistunt, sed prudentia non cōsistit in sola cognitione, sed etiam in appetitu, quia vt dictum est

principalis actus eius est præcipere, quod est applicare cognitionem habitam ad appetendum, & operandum. Et ideo prudentia non directe tollitur per obliuionem, sed magis corrumpitur per passiones. Dicit.n. philosophus in 6. Ethi. q delectabile, & triste peruertit existimationem prudentię, vnde Dan. 13. dr. Species decepit te, & concupiscentia decepit cor tuum. & Exo. 23. dr. Ne accipias munera, quæ excęcant etiam prudentes. Obliuio th potest impedire prudentiam inquantum procedit ad præcipiendũ ex aliqua cognitione, quæ per obliuionem tolli potest.

De partibus prudentiæ in generali. *Dist.* XXXVI.

DEinde considerandum est de partibus prudentiæ. Et primo de partibus eius in generali. Secundo de partibus eius integralibus. Tertio de partibus eius subiectiuis. Quarto de partibus eius potentialibus. Circa primum sciendum, q Tullius in secundo Retho. ponit tres partes prudentię. s. memoriã, intelligentiam, & prouidentiam. Macrobius autem sm sententiã Platonis ponit sex. s. rõnem, intellectum, circumspectionem, prouidentiã, solertiã. & cautionem. Sciendũ autẽ, q triplex est pars alicuius. s. integralis vt paries, tectum, & fundamentum sunt partes domus. Item est pars subiectiua, sicut bos & leo sunt partes aĩalis. Itẽ est pars potẽtialis vt nutritiuũ, & sensitiuũ sũt partes animæ. Tribus igitur modis possunt assignari partes alicui virtuti. Vno modo ad similitudinem partium integralium, vt. scilicet illę dicantur esse partes alicuius virtutis, quas necesse est concurrere ad perfectum actum illius. Et sic ex omnibus enumeratis possunt accipi duodecim partes prudentiæ, illę sex quas enumerat Macrobius, quibus addẽda est eustochia quam ponit Aristo. in 6. Ethi. Item studiositas, docilitas, & consilium, & cõsideratio, & solicitudo siue vigilãtia. Quarum septem pertinẽt ad prudentiã, sm q est cognoscitiua. s. memoria, ratio, itellectus, studiositas, docilitas, solertia, & consideratio. Alia vero pertinẽt ad eam sm q est præceptiua, applicando cognitionem ad opus. s. prouidentia, cautio, circumspectio, sollicitudo, & disciplina. Quorum diuersitatis rõ patet ex hoc, q circa cognitionem tria sunt consideranda. Primo quidem ipsa cognitio, q si sit præteritorũ, sic est memoria, si vero præsentium, sic est intelligentia siue intellectus. Secundo consideranda est ipsa cognitionis acquisitio q fit vel per disciplinã, & ad hoc pertinet studium, & docilitas, vel per inuẽtionẽ, & ad hoc ptinet consideratio, & eustochia, quę est bona cõiecturatio, huius autem pars est solertia, quæ est vera cõiecturatio modi, vt dr in primo posteriorum. Tertio considerandus est vsus cognitionis. i. sm q ex cognitis aliquis procedit ad alia cognoscenda siue iudicanda, & hoc pertinet ad rõnem. Rõ autem ad hoc, q rectẽ præcipiat tria debet hr̃e. Primo quidem vt ordinet aliquid ad cõmodum, & ad finem, & hoc pertinet ad prudentiã. Secundo vt attendat circunstantias negocij, qd pertinet ad circumspectionem. Tertio vt vitet impedimenta, qd ptinet ad cautionem. Partes autẽ subiectiuę alicuius virtutis dicuntur spẽs eius diuersę, & hoc mõ partes prudentię sunt prudẽtia per quã aliquis regit seipsum, & prudentia per quã aliqs regit multitudinẽ, q differunt spẽ vt dictum est. Iterum prudẽtia, quæ est multitudinis regitiua subdiuiditur sm diuersas species multitudinis. Est autem multitudo adunata, & ordinata ad aliquod speciale negocium, vt exercitus congregatus ad pugnandũ cuius regitiua est prudentia militaris. Quædam vero est multitudo ad totam vitam, sicut multitudo totius domus vel familiæ cuius regitiua est prudentia yconomica. Et est multitudo vnius ciuitatis vel regni, cuius quidem directiua est in principe regnatiua, in subditis autem politica simpliciter dicta. Partes autem potentionales alicuius virtutis sunt virtutes adiunctæ, quæ ordinantur ad aliquos secundarios actus vel materias quasi non habentes æquam potentiã principali virtuti, & sm hoc ponuntur partes prudentiæ eubochia, quæ est circa consilium, & synesis q est circa iudicium particularium operabilium, & gnomyn, q est circa eorum in quibus oportet qñq; a cõi lege recedere. Prudentia vero est circa principalem actum, qui est præcipere.

De partibus integralibus prudentiæ. *Dist.* XXXVII.

DEinde considerandum est de partibus prudẽtiæ quasi integralibus. Et circa hoc consideranda sunt vndecim. Primo de studiositate. Secundo de docilitate. Tertio de cõsideratione. Quarto de memoria. Quinto de intellectu vel intelligentia. Sexto de solertia. Septimo de ratione. Octauo de prouidentia. Nono de circumspectione. Decimo de cautione. Vndecimo de sollicitudine vel vigilantia. Circa primum. s. de studiositate sciendum, q qui vult esse prudens, necesse est, q sit studiosus, & diligens circa inquisitionem veritatis, & ad hoc vehementer debet animum suum applicare. Est enim studium vehemens applicatio animi ad aliquid agendum. Vnde qui desiderat esse prudens debet orando, legendo, studendo, & audiendo, inquirere veritatem. Prouer. 2. Inclina cor tuum ad cognoscendam prudẽtiam. Si.n. sapientiam inuocaueris, & inclinaueris cor tuũ prudẽtiæ, si quæsieris eã quasi pecuniã. & quasi thesauros effoderis eã, tũ intelliges timorẽ dñi, &c. Sic Salomon inuenit sapientiã, sicut dicit Eccle. 2. Magnus effectus sum, & præcessi sapientia oẽs, qui fuerunt ante me, dediq; cor meũ vt scirẽ prudentiã atq; doctrinã: Sen. in li. de quatuor virtutibus de prudentia loquens ait. Nõ semper in actu sis, sed interdum animo tuo requiẽ dato, & requies ipsa plena sit sapientiæ studijs, & cogitationibus bonis. Prudens.n. nunquam ocio marcet. Infra. Illud quære quod potes inuenire, id disce, quod potes scire. Modum autem studendi docet epistola secũda ad Lucillum. Illud vide ne lectio habeat aliquid vagum, & instabile, certis ingenijs immorari, & nutriri oportet, si velis aliquid trahere, qd in animo fideliter sedeat. Nusquã est qui vbiq; est. Vitã in peregrinatione agentibus hoc euenit, ut multa hospitia habeant, nullas amicitias: idem accidere necesse est his, qui nullius ingenio se familiariter applicant, sed oĩa cursim, & pperantes transmittunt. Non prodest cibus, nec corpori accedit, qui statim sumptus egeritur. Nihil æque sanitatem impedit sicut remediorum crebra mutatio. Non venit vulnus ad cicatricem in quo medicamenta tentantur. Non coalescit planta, quæ cito transfertur. Nihil tã vtile est vt in transitu prosit. Fastidientis stomachi est multa degustare, q vbi varia sunt & diuersa inquinant, & non alunt. Cũ multa percurreris, vnum decerpe, quod illo die decoquas. Sunt autem sex studia detestanda summopere viro studioso cauenda, studere volenti circa sapientiam salutarẽ. Primũ est studiũ gulosorum, qui nõ inueniũt sapientiã, sed amittunt, sicut dr Prouer. 23. Cui vę, cuius patri vę, cui suffossio oculorum? nonne his qui morantur in uino, & student calicibus epotandis? Econtra qui volunt sapientiã verã acquirere debent non ebrietati, sed abstinentiæ, & sobrietati studere. Sicut Daniel & socij eius, quibus dedit Deus sapientiã, & prudentiã præ cæteris sapientibus Babylonis, & Salomõ qui abstraxit a vino carnẽ suã vt aiam suã transferret ad sapientiã. Eccle. 2. dedit Deus sapientiã, & prudentiã multã nimis. 3. Regum. 3. Secũdum est studiũ libidinosorũ, qui velut porci student voluptatibus, & inusitatos luxurię modos adinuenire nitunt, & eos experiri in se ac per eos corrũpere cæteros, & corrumpi. Psalmus. Corrupti sũt, & abominabiles facti sunt in studijs suis. Econtra iusti student munditiæ castitatis. Prouer. 20. Ex studijs suis intelligitur puer, verũ recta & munda sint opera eius. Tertiũ est studiũ cupidorũ, ad hoc studium confluunt multi studentes clerici, milites & burgenses, sicut oẽs qui concurrunt ad scientias lucratiuas, mercationes, & alijs modis innumeris temporalia cõgreganda. Hie. 6. A maiore vsq; ad minorem oẽs auaritiæ student. Huius studij scholares vel magistri sunt oẽs, qui student rapinis, furtis, fraudibus, exactionibus, & vsuris. Quartũ est studium malignãtium, q student ad nocendum alijs in corpore, rebus vel aĩa. Exemplo dyaboli, cuius totum studium est decipere vel nocere. Tale fuit Iudæorũ studiũ contra Chr̃m, sicut patet ex multis Euangeliorum exemplis. Et ante Chr̃i aduentum, sicut dr Neæ. 9. Reges nostri, & principes, sacerdotes, & patres nr̃i non seruauerunt legẽ tuã, &c. Et infra. Non seruierunt tibi, nec sunt reuersi a studijs suis pessimis. Ideo eiecit eos dñs, & dispersit, sicut prædixit eis. Hiere. 44. Non poterit dñs portare vos vltra pp malitiã studiorum vestrorum. Quintum est studium peruersorum, qui difficile corriguntur. i. hæreticorũ, qui nituntur scripturas puertere, & hoĩes subuertere. Iob. 13. Fabricatores mendacij, & cultores peruersorum dogmatum. 2. Thim. 2. In nouissimis diebus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dęmoniorum. Tales sunt qui student magicis artibus, & superstitiosis puta Necromãtię, Diuinationibus, Sortilegijs, & hmõi. Econtra iusti non erroribus, sed veritati student. Iuxta illud Prouer. 27. Stude sapientię fili mi, vt possis exprobrãti respondere sermonẽ, idest hæretico resistere opponendo, respondẽdo, veritatem fidei defendendo. Sextum est studium vanitatis, sicut in figmentis, & fabulis poetarum, in vanis, & curiosis scientijs philosophorum, sicut multi spretis sacris literis student in libris gentilium. Contra quos decretorum. distin. 37. per totum. Nota quomodo fuit Hierony. flagellatus. sicut ipse de seipso testatur. Econtra Hieremię. 7. Bonas facite vias vestras, & studia vestra, & habitabo vobiscum. Et idem: 18. Dirigite studia vestra, &c.

De docilitate.

SEcunda pars prudentiæ est docilitas actiuẽ, scilicet & passiue. Actiue, quidem vt sit homo habilis ad competenter & prompte docendum. Passiue vero vt sit homo habilis, & voluntarius ad discendum. Ad prudentiam enim pertinet docilitas passiue, quia cum prudentia sit circa particularia operabilia in quibus sunt quasi infinitæ diuersitates, quæ non possunt sufficienter ab vno homine considerari sine doctrina aliorum, nec per modicum tempus sciri, sed per diuturnitatem

temporis

temporis, ideo in his, quę ad prudētiā pertinent maxime indiget homo ab alio erudiri, & pcipue ex senibus, qui sanum intellectū adepti sunt circa fines operabilium, vñ Philosophus dicit in 5. Ethi. Oportet attendere expertorum, & seniorū, & prudentum in demōstrabilibus, enunciationibus, & opinionibus nō minus, q̄ in demonstrationibus. Propter experientiā.n. vident principia. Vñ & Prouer. 4. dr. Ne innitaris prudentiæ tuę. Et Eccl. 6. In multitudine presbyterorum.i. seniorū prudentiū sta. & sapientiæ illorum ex corde coniūgere. Hoc aūt pertinet ad docilitatē, vt aliquis sit bñ disciplinæ susceptiuus, & ideo cōuenienter ponitur docilitas pars prudētię. Hæc aūt diuersitas s̄m aptitudinem quidem est a natura, sed ad eius consummationē plurimum valet humanum studium, dū.s. homo sollicite, frequenter, & reuerenter aīum suum applicat documentis maiorū, non negligens ea per ignauiam, nec contēnēs ea per superbiā. Item ad prudentiam pertinet docilitas actiue dicta, quia ad prudētes pertinet esse aptos, & habiles ad docendum subditos, vt sint doctores, & rectores idonei. Hanc Salomon præcipue postulauit a dño, sicut legitur. 3. Reg. 3. Dabis seruo tuo cor docile, vt possim iudicare populum tuum, & discernere inter bonum, & malum.

De consideratione.

Tertia pars prudentiæ est consideratio, de qua dicit Bern. 2. de consideratione. Consideratio dici pōt intensa ad aliquid inuestigandum cogitatio, vel vehemens intentio animi inuestigantis verum. Debet aūt vir prudens considerationē suā conuertere ad Deum, seipsum, & pximum. In Deo considerare dēt summam potentiam, q̄ patet in oī creatione, summā sapientiam in mundi gubernatione, & nuda oīum cognitione, summā misericordiam in hoīs redemptione, iustificatione, & glorificatione. Summam dulcedinem in degustatione, & glorificatione. Summam æquitatē in malorum punitione. Debet ēt considerare futurum iudicium, inferni supplicia, & gaudia beatorū. De tribus istis vltimis require infra lib. 2. Item cōsideret homo prudens seipsum, vt post Dei cognitionem veniat in cognitionē sui, qd̄ orabat Aug. dicens. Dñe nouerim te nouerim me. qa cognitio sui post cognitionem Dei maxime necessaria est homini, quia est donum spūale Dei nostri. Philosophus, de cœlo descendit nothis elythes.i. cognitio sui. Multi.n. vt dicit Bern. Multa sciunt, se aūt nesciunt, & quid valet alia scire, & se ignorare. Bern. de consideratione in lib. 1. A te tua inchoet consideratio, ne frustra intendas, & extendaris in alia te neglecto. Nam quid proficit tibi si totum mundū lucreris teipsum perdens? nā licet omnia misteria noueris, lata terræ, profundum abyssi, & alta cœli, si te nescieris eris similis homini ędificanti sine fundamento, & quicquid extruxeris extra te erit admitar congestis pulueris ventis obnoxium: a te ergo incipiat, & in te finiatur, de quocunque euagatur ad te reuocabis eū cū salutis fructu, primus tibi, tu vltimus, vt quicquid non aliquo modo ad salutē tuam pertinet respuendum. In consideratione aūt tui debes quatuor attendere. Primo, quid es s̄m corporis fragilitatē, & miseriam. Secūdo, quid es s̄m aīæ dignitatē, & gratiā. Tertio, quid es s̄m Dei misericordiā. Quarto, quid es s̄m culpę malitiā. Eccl. 18. Quid est homo? s. s̄m corporis fragilitatem, & miseriā, aut quid gloria eius? s̄m aīę dignitatem, & gratiam. Quid est bonū eius? s̄m Dei misericordiam: aut quid nequam? s̄m malitiæ culpā. Ad primū .s. quid est homo s̄m corporalem miseriam. Rñdet Iob 14. Homo nat' de muliere, breui viuēs tpe, repletᷓ multis miserijs, &c. Bern. 2. lib. de consid. Cōsideranti tibi, quid sis, occurret tibi, q̄ es homo nudus, pauper, miser, & miserabilis. Quod sis homo dolens erubescens, q̄ nudus plorans, quia natus murmurans, quia ad laborem non ad honorem, natus de muliere, ideo cū reatu: breui viuens tpe, ideo cū metu: repletur multis miserijs, ideo viuens cū fletu, natus in peccatis corpore fragili, mente sterili, cum infirmitate corporis, fatuitate mentis, traductione sordis, additione mortis. Idem in sermone de passione Dñi. In sordibus generamur, in tenebris cōfouemur, ī doloribus parturimur, ante exitum miseras matres oneramus, in exitu quasi viperam fætu eas laceramus, & mirum est quō non ipsi cum ipsis pariter laceramur primum, plorationis vocem damus, vtpote vallē plorationis ingressi, recole primordia, attēde media, memorare nouissima. Hæc pudorem, illa dolorem afferunt, hæc timorē incutiunt. Cogita ergo vnde venis, & erubesce vbi es: & ingemisce quo vadis, & contremisce. Item Bern. in lib. meditationū. O aīa pp carnē aliena tibi peccata imputantur, oēs iustitię tuæ quasi pannus menstruatæ reputantur, pp hanc quasi nihilum, & inane reputata es, nihil aliud est caro cum qua tanta tibi familiaritas, nisi spuma caro facta fragili vestita decore. Sed quid erit cadauer putridum, & fœtidum, ēsca vermium, vas stercorum, nam quoquo extollatur semp caro est, etsi consideres, quid per os, & per aures, & nares cæterosq; corporis meatus egreditur vilius sterquilinium non vidisti, si singulas carnis miserias consideres, q̄ sit onerata peccatis, irretita vitijs, parens concupiscentijs, corrupta passionibus, polluta illusionibus, prona semper ad malū, eā plenam omni confusione, & ignominia inuenies, & q̄ pp carnē homo vanitati similis factus est. Idē ibidē. Attēde hō quid fuisti ante ortū, quid sis ab ortu vsque ad occasum, & qd eris post mortem vtique fuisti, qn̄ nō eras de vili materia conceptus, vili sanguine menstruali nutritus, vili pelle secundina p tunica vestitus, sic ornat' venisti ad nos. Idē post. Quid superbis puluis, & cinis cuius conceptus culpa, nasci miseria, viuere pęna, mori angustia. Cur carnem tuā preciosis impinguas, & ornas, quā post paucos dies deuoraturi sunt vermes? & aīam non curas, q̄ cito Deo, & angelis præsentāda est? cur carnem pponis? ancillā dñari, & dñam ancillari, magna abusio est. Secundo in consideratione tui debes attendere qd es s̄m aīę dignitatē, q̄ qui attenderet non eā vilipenderet. Hanc.n. Deus sup oēs creaturas nobilitauit, & dignificauit, qa eam cū maiori deliberatione creauit, imagina sua illustrauit, silitudine decorauit, & ne euanesceret in superbiam limo corporis vilissimo eam copulauit. Hanc ēt virtute ornauit.s. iustitia naturali, & immortalitate s̄m suā primam conditionem. Huic ēt donauit libertatis arbitrium, rōnis fastigium, inferiorum dñium, intellectus disciplinam, discernendi scientiā, legis naturalis, & scriptā peritia, spūsancti grām, angelorū custodiā. Hanc elegit sibi beata Trinitas in habitaculū, filius Dei desponsauit sibi in matrimoniū, Spūsanctus consecrauit sibi templum. Pro hac deniq; filius Dei in mundū venit, carnem passibilem accepit, mala mundi sustinuit, documenta Euāgelica proposuit, sacra instituit, sctītatis exempla exhibuit, mirabilia opera oñdit. Pro hac redimenda sanguinē suū effudit, pro hac viuificanda mortem pertulit, pro hac liberanda ad inferos descendit, p hac spe confortanda humanitatem a se assumptā resuscitauit, & glorificauit, pro hac illuminanda, & docenda spiritum sanctū misit, p hac reuocanda ab erroribus, & prouocanda ad fidei veritatem discipulos per mundum dispersit, p hac exaltanda, & hæreditanda cœlos ascendit, & regnū æternæ beatitudinis præparauit. Hæc qui attendit merito non eā vilipēdit, nec pro vili peccati commertio eā venalē diabolo exponit. Horum multa notantur Eccl. 17. Deus de terra creauit hoīem, s̄m imaginem suam fecit illum. Et cætera multa sequunᷓ in qbus aīæ dignitas s̄m creationem denotatur, & s̄m gratiam multiplicem ei a Deo exhibitam. De hac dignitate Bern. in lib. Meditationum. O aīa insignita Dei imagine, decorata similitudine, desponsata fide, dotata spū, redempta sanguine, deputata cum angelis, particeps beatitudinis, hæres bonitatis, rationis particeps, quid tibi cum carne? Et post multa. Totus siquidē mundus iste ad vnius aīę precium æstimari non pōt, pro qua Christi sanguis effusus est, & quæ nisi Christi sanguine redimi non potuit. Tertio in consideratione sui debet homo considerare quid sit s̄m culpam, vel eius malitiam. Est.n. pantheon omnium dęmoniorū, vt in pluribus. Vt Babylon facta habitatio oīum dęmoniorū, & custodia oīs spiritus immundi, & volucris immundę, & odibilis sentina sordiū, & receptaculū, & habitaculū oīum vitiorū. Bern. in sermone de dedicatione. Cogitans de aīa mea iuxta rei veritatē intueor nihil verius de ea sentire possum, q̄ q̄ ad nihilū sit redacta. Quid.n. necesse est singulas eius miserias recitare, q̄ sit onerata peccatis, confusa tenebris, irretita illecebris, parens cōcupiscentijs, obnoxia passionibus, impleta illusionibus, prona sēper in malum, & in vitium cadere procliuis, confusione, & ignominia plena. Patet ergo, q̄ s̄m culpam hō vanitati similis est factus, & ad nihilum redactus. Quarta consideratio sui est considerare quid est hō s̄m Dei misericordiā. Bern. in eodē sermone. O pr misericordiarū, qd est hō, qa magnificas eū. O miserorū pr, qd apponis, & erga quos apponis cor tuū? scio vbi est thesaurus tuus ibi est & cor tuū, nihil sum in iudicio veritatis tuæ, qa oēs gentes quasi non sint, sic sunt aīn te, quasi nihilū, & inane reputatę sunt in iudicio tuæ veritatis, sed non affectu tuæ pietatis. Quid est hō, qa magnificas eū? magnus vtique, sed apud eū a quo magnificatur: quō non magnus est apud eū cui tāta cura est de eo? Itē. Vide q̄ magnificati sumus p qbus tam sollicita sit tanta maiestas, vt apponat ergo nos cor suū: mittit.n. nobis filiū suū, immittit in nobis spm̄ suum, pmittit nobis vultū suū, mittit nobis angelos suos. Oēs.n. sunt administratorij spūs ad ministeriū missi pp eos, q hæreditatē capiunt salutis. Prudētiæ ēt est considerare sermones suos ne temere qd loquaᷓ, ne plus, aut minus, aut nociuū verbū sibi, vel alijs loquaᷓ. Sed iuxta verbū Senecę, primus veniat sermo ad limā rōnis, & considerationis, q̄ ad linguā pnunciationis, qa vt dr Prouer. 13. Qui custodit os suū ab mendacio, & incauta locutione, custodit aīam suā, q aūt inconsideratus est ad loquendū sentiet mala Prouer. 10. In multiloquio non deerit peccatū, q aūt moderaᷓ labia sua prudētissimus

tissimus, est & 17. eiusdē. Qui moderaẗ sermones suos doctus, & prudens est. Itē prudentis est considerare actus suos, vt de malis actibus suis pęniteat, & vt eos in posterū cōmittere timeat, & caueat, & vt actus suos consideratione pueniat, & in Deū, & ad eū ordine dirigat, & disponat, & ſm eius bñplacitum oēs actus suos cōponat, vt in oībus vijs suis palpebræ considerationis ꝑcedant gressus operationis. Ad hoc facit, qđ dicit Bern. 1. lib. de conside. Si q̄ viuis, ꝙ sapis totū das actioni cōsiderationi nihil, laudo te? in hoc non laudo. Certe nec ipsi actioni expedit consideratione non pueniri. Et primum quidē ipsam mentē de qua orit̃ purificat consideratio, deinde dirigit affectus, corrigit excessus, cōponit mores, vitā honestat, ordinat confusa, hyantia tegit, sparsa colligit, secreta rimaẗ, vera inuestigat, verisimilia examinat, ficta & fucata explorat, agenda pordinat, acta recogitat, vt nihil in mēte resideat incorrectū, vel correctione egēs. Hæc est, quæ in ꝓsperis aduersa præsentit, & aduersa quasi non sentit, quorū alterū est prudentiæ, alterū fortitudinis. Hæc inter voluptates media q dē arbitra sedens vtrunq; certis terminat formans ex eis virtutē quā tpantiā vocant ad iustitiā exhibendū, quæ est vna de quatuor: necesse est de consideratione mētē pueniri, vt se formet in ea. Se.n. necesse est, vt prius cogitet, vt ex se normam ducat iustitię, ne factura sit alij, qđ non vult negari sibi ferri. Triplex aūt cōsideratio, vt dicit Bern. in li. 3. de consideratione debet puenire oēm actionem nostrā. Ait.n. ibi spūalis, q oīa iudicat, & a nemine iudicaẗ, oē opus suū trina consideratione puenit an liceat, an deceat, an expediat. Nā & si cōstat in christiana vtiq; Philosophia non decere, nisi qđ licet, non expedire nisi qđ decet, licet non continue, tñ oē, qđ licet decere aut expedire conueniens erit, aut qđo non indecēs erit voluntate ꝓ lege vti, ptātem exercere, negligere rōnem, non est tā electi, q̄ deiecti animi, & quasi rōnis inexpertis nō p rōnem, sed libitu agere, non iudicio agi, sed appetitu. Tertio dēt vir prudens considerare, quæ sunt ꝓximi, videlicet ꝓfectus, & defectus. Profectus considerat vir prudens, vt ex eis proficiat, & suos eos faciat eis congaudendo, promouendo, fouendo, tuendo, & exēplum in eis accipiendo. Sicut legimus fecisse B. Iohannē Euangelistam 2. Ioh. 2. Gauisus sum valde, qa inueni de filijs tuis ambulantes in charitate. Et 3. eiusdem. Maiorē horum non habeo grām, q̄ vt audiā filios meos ambulare in veritate. Sicut & legimus fecisse Paulū. Phil. 4. Gaudiū meū, & corona meæ sic state in dño charissimi. Qui bonis, & de bonis proximi gaudet coronam sibi acquirit de eis, & sic ea sua facit. Itē nr̃a debemus bona ꝓximi facere non solum ea diligendo, sed nobis eorū exēpla incorporādo, vt bona apis, mel de floribus colligendo, & fauum sibi conficiendo. Sic B. Antonius legitur fecisse in initio cōuersionis suę, visitans habitacula fratrū in singulorū profectibus proficiebat, & singulorū gratias hauriebat, istius humilitatē, illius patiētiā, alterius mansuetudinem, & sic de alijs. Debemus etiam defectus pęnæ, & culpæ proximi considerare subueniendo, cōpatiēdo, & de miserijs, & peccatis aliorum nostrum bonum facere.

De memoria. Dist. XXXVIII.

QVarta pars prudentiæ est memoria. Est aūt memoria respectu præteritorum sicut intelligentia respectu præsentium. Ad memoriam præteritorū habēdā hortatur nos sapiens. Eccl. 41. Memento, quæ ante te fuerunt. Memoriæ viuūt mortua, & sunt quasi præsentia. Illa pars vitæ nostræ, quæ ꝑterijt memoriæ manet, sine hac quasi mortua est. Iuxta illud Senecę. Qui nihil de præterito cogitat vitā perdidit: memoria est thesaurus oīum cognoscibilium in quo veritas seruatur, q̄ ratio inuestigans cœpit memoria fideliter retinet, & custodit. Aīus obliuiosus est quasi locus in quo qcqd repositum fuerit morit̃. Greg. t. mor. Cibus mentis sermo Dei est, quasi cibus acceptus languente stomacho reijcit̃, qñ sermo in vētre memoriæ nō retinetur. Quisquis alimenta non retinet, huius ꝓfecto vita despeꝛat̃. Sciendum aūt, ꝙ laudabilis est memoria quorūdā respectu Dei, & quorūdā respectu sui, & quorundā respectu ꝓximi. Multum laudabilis est memoria respectu Dei q̄tū ad quatuor. Laudabilis immo necessaria est memoria diuinorū beneficiorū ad regratiandū, mandatorum ad exequendū diuinæ iustitiæ cōtra ꝓsumptionē, & diuinæ clementiæ contra desperationē. Laudabilis inquam est memoria diuinorum bñficiorum, vtpote creationis. Deut. 32. Nunquid non ipse est pater tuus, q possedit, & fecit, & creauit te, memento dierum antiquorum, &c. Eccle. 12. memento creatoris tui, &c. Item bñficij redemptionis. Psa. Renuit cōsolari aīa mea, memor fui Dei, & delectatus sum, & exercitatus sum, & defecit spūs meus. Ad hanc memoriam habēdā monet ipse Dñs Tren. 3. Recordare paupertatis meæ, & transgressionis, & absinthij, & fellis. Et rñdet aīa deuota. Memoria memor ero, & tabescet ī me aīa mea. Bern. Sup oīa te mihi reddit amabilem bone Iesu, calix quē bibisti, &c. Sequitur. Memor ero q̄diu vixero laborum quos pertulisti in prædicando, fatigationum in discurrēdo, tentationū in ieiunando, vigiliarū in orādo, lachrimarū in cōpatiendo. Recordabor ēt dolorū tuorū, cōuitiorū, sputorū, colaphorū, subsannationū, exprobrationū, clauorum, horumq; similiū, quæ per te, & super te abundantius transierunt. Alioquin exquiretur a me sanguis iustus, q effusus est sup terrā, si ingratus fuero tantæ charitati. Ad hanc memoriā iugiẗ in cordibus nr̃is habendā instituit Dñs sacrm̃ altaris quotidie celebrandā, sicut dr̃ Math. 26. Hoc facite in meā cōmemorationē. Iō Eccl. 29. Fideiussoris tui ne obliuiscaris. Dedit.n. ꝓ te aīam suam. Bern. ad fratres de monte Dei. Scit, q seruū Dei hēt q̄tum christianæ fidei expediat, q̄tū seruū Dei seruū redēptionis vna saltem diei hora passionis ipsius ac redēptionis colligere bñficia ad fruēdū. Considerare debemus, ꝙ ēt bruta aīalia beneficiorum memoriā retinent acceptorū. De hoc require infra gratitudo. Secundo laudabilis est memoria mandatorum Dei ad exequendū Ps. Memores sunt mandatorum eius ad faciendum ea. Deut. 6. Erunt quæ ego præcipio tibi hodie in corde tuo, & narrabis ea filijs tuis, & meditaberis in eis &c. Numeri 15. Dices filijs Israel, vt faciant fimbrias p quatuor angulos palliorum, ponentes vittas iacinctinas, quas cū viderit recordent̃ oīum mandatorū Dei. Eccl. 3. Quæ ꝑcepit tibi Deus cogita illa semper. Tertio laudabilis est memoria diuinæ iustitiæ cōtra ipsum peccatorē. Ps. Dñe memorabor iustitiæ tuæ solius. Idem. Oīa iudicia eius in conspectu meo. Sequit̃. Et ero immaculatus cū eo. Memento, q̄ districte puniuit peccatum angelorū in cœlo peccantium, primi hoīs peccantis in Paradiso terrestri, & tunc puniuit, & adhuc quotidie punit in nobis. Mundum deleuit diluuio, Sodomitas ignis, & sulphuris exterminio, Aegyptū diuersis plagis flagellans, tandē regē, & totū eius exercitū destruxit naufragio, filios Israel plures in deserto, & in terra promissionis, & extra fame, peste, morte, & gladio. In diuersis mūdi partibus vrbes subuertit regna transtulit, nationes exterminando destruxit. Cæterum q̄ta quotidie non cesset exercere iudicia, qs enarrare sufficiat. Ps. Memor fui iudiciorū tuorum a sæculo Dñe, & consolatus sum. Sed vñ tibi cōsolationis occasio, qa ꝓfecto, quædā sunt iudicia ad correctionē, quædā ad punitionē, & q̄dam ad augmentum, & cumulū meritorum. Itē qa memorando Dei iudicia timet homo, & ꝑcauet a pctō, & punit in se peccata ꝑterita ne puniat̃ æternaliter in futuro, & stimulat̃ ad bonū, & sic extremū iudiciū pueniens non dānat̃. Itē iustus hō meditando Dei iudicia cognoscit eius iustitiā, cui volūtatē suā conformare conat̃, & ideo consolat̃, & gaudet, iuxta illud. Ps. Lætabitur iustus cū viderit vindictā, &c. Quarto laudabilis est memoria diuinæ clementiæ contra desperationē. Qui.n. solius seueritatis, & iustitiæ memor esset, & misericordiam non attenderet, occasionē desperationis haberet. Ideo Eccl. 51. Memoratus sum misericordiæ tuæ Dñe &c. De misericordia Dei require infra in loco proprio. Et infra de spe. Etiā require lib. 3. in dist. de desperatione. Cæterum laudabilis, & multū vtilis est memoria respectu sui, & rerū pertinentiū ad seipsum. Primo nanque non solū vtilis, immo necessaria est memoria peccatorū. Ps. Cogitabo ꝓ peccato meo Isa. 38. Recogitabo tibi oēs annos &c. Et Apoc. 2. Memor esto vnde excideris &c. Require infra de pęnitētia li. 3. Secundo laudabilis est memoria votorū, & oīum bonorū conceptuū dño promissorū 2. Esdrę. 4. Memor esto voti, qđ promisisti ędificare Ierusalē &c. Tertio laudabilis est memoria eorū, q̄ quis studuit, vel audiuit, vel inspirante Dño cogitauit. Seneca. Certis ingenijs immorari, & innutriri oportet si velis aliquid trahere, qđ in aīo fideliter sedeat. Idē. Cū multa ꝑcurreris, vnū excerpe, qđ illa die decoquas. Item Bern. ad fratres de monte Dei. Non tñmō agendū, vt cū aliqua, vel sine grandi nausea dies transigat̃, sed ēt de peracta dieta ad ꝓfectū mentis aliquid in conscīa resideat, aliquid quotidie in thesauris cordis congerat̃. Idē in eodē. De quotidiana lectione, aliquid in vētre memoriæ dimittendum est, qđ fidelius digerat̃, & sursum reuocatū crebrius ruminet̃, qđ ꝓposito conueniat, qđ intentioni ꝓficiat, qđ detineat aīum, vt aliena cogitare nō libeat. Sed qa tutū est pp memoriæ confidētiā nihil scripto cōmendare, qa vt ait Seneca. In memoriā primo senectus incurrit, iō defectū memoriæ dēt supplere scriptura. Eccl. 38. Sapiētiā scribe in tpe vacuitatis. vt dñs scripsit decalogū lapideis tabulis Iudęis. Exo. 31. & 34. Sunt reprehensibiles, q nihil ponunt in memoria, sed oīa in scripto. Pittagoras. Caue ne armariū doctius, q̄ pectus feras. Seneca. Distrahit librorū multitudo, itaq; cū legere non possis q̄tū habueris, satis est hēre q̄tū legas. Quarto vtilis est memoria ꝑteritæ ꝓsperitatis in aduersitate. Et econuerso. Eccl. 18. Memento paupertatis in die abundantiæ. Itē Eccl. 11. In die malorum ne immemor sis bonorū, & in die bonorū ne immemor sis malorum, sicut monebat Mardocheus Hester. Memor esto dierum

humi-

humilitatis tuæ quo nutrita sis in manu mea. Sicut et dr fecisse qdā diues hō Parisius, q cū de maxima paupertate ad magnas diuitias deuenisset, p magno thesauro custodiens discū in quo paupertatis suæ tpe carnes de macello deportare solebat ad domos ementiū, in magnis festis, & conuiuijs faciebat in cōspectu suo poni in Speculum, & memoriā pteritæ paupertatis. Quinto tpe afflictionis, & desolationis vtilis est memoria bonorū, q facit hō ne cadat in desperationē. Sicut fecisset legit Iob. 31. p totū. Vel ad diuinæ misericordiæ implorationē sicut fecit Ezechias. Isa. 37. & 4. Reg. 20. Memento qsō quō ambulauerim coram te in veritate, & in corde pfecto &c. Vel ad aliorū ædificationem. Sicut legit Apost. 2. Cor. 11. In quo qs audet, in insipiētia dico audeo, & ego, Hebræi sunt, & ego, & cætera multa. Sexto vtilis est memoria nouissimorū. Eccl. 7. In oīb⁹ operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternū non peccabis. Deniq; laudabilis est memoria multorū respectu pximi. Primo memores esse dēmus miserorū ad miserēdū, sicut rogabat Ioseph Pincernā. Gen. 44. Memento mei dū bn tibi fuerit. Et latro Euāgelicus. Lucæ 24. Memēto mei dū veneris in regnū tuū. Secūdo memores esse debemus defunctorū ad succurrēdū, sicut petit mortuus a viuente. Eccl. 38. memor esto iudicij mei, sic .n. erit & tuum, & 2. Reg. 1. Considera Israel p his, qui mortui sunt. Tertio memores esse debemus virorū illustrium, ad imitandū, sicut nobilibus pueris replicatur nobilitas parentum, & pbitas, vt honeste, & fortiter agant, aliorum largitas, aliorum benignitas, pietas, & cætera hmōi, vt mores eorū commendabiles imitent. Vñ Dñs improperauit Iudæis Abrahæ sctītatē. Ioh. 8. Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite, & Isa. 51. Attende ad petram ex qua excisi estis. Et post. Attendite ad Abrahā patrē vestrū. Itē ait qdā sapiens: nobilitatis ad hoc tm meminetis, vt claritatem generis morum nobilitate transcendas, & cū nobilitate corporis al nobilitate pficias. Multomagis igit sctītatē virorū spūalium imitari debemus tā in sancte cōuersando, q aduersa huius mūdi viriliter sustinendo 1. Mach. 4. Mementote operum patrū vestrorū, q fecerunt in generationibus suis, & accipietis gloriā magnā, & nomen æternum. Ibidē. Memores estote quō salui facti sunt pres vestri. Greg. Si facta pcedentiū consideremus, nō erūt grauia, q toleramus. Ioh. 15. Mementote sermonis mei: non est seruus maior dño suo, si me persecuti sunt, & vos psequentur. Quāto memorari debemus ruinas debiliū ad euitandū. i. eorū, qui in bello spūali. i. in tentatione corruerunt, sicut Adā, Moyses, & Aaron, Dauid, & Salomon, & ēt princeps Apostolorū Petrus, vt nullus de sua bonitate confidat. Hiero. Nunq in pterita castitate confidas, qa nec Dauid sanctior, nec Salomone sapientior, nec Sansone fortior, nec Petro feruentior esse potes. Memēto semp, q paradisi colonū mulier de sua possessione deiecerit. Ideo dr Ioh. 41. Memento belli, & vltra non addas loqui. s. verba iactantiæ, vel verba confidentiæ sanctitatis.

De intelligentia.

Quinta pars prudentiæ est intellectus siue intelligētia. Sed aduertendū, q intellectus non ponitur hic p potētia intellectiua, sed put importat qdā rectā æstimationē alicuius extremi principij, qd accipit, vt p se notū, sicut prima principia demonstrationū intelligere dicimur. Ois aūt deductio rōnis, pcedit ab aliquibus, q accipitur, vt prima. Vñ oportet, q oīs pcessus rōnis ab aliquo itellectu pcedat. Quia igit prudētia est recta rō agibiliū, iō necesse est, q totus pcessus prudentiæ ab intellectu deriuet, & pp hoc intellectus ponitur pars prudētiæ. Hic aūt Itellectus respectū habet ad psentia, q ordinat sicut memoria respicit pterita, & puidētia futura. Vñ Seneca. Si prudēs est aīus tuus, tribus tpibus dispēsit, psentia ordina, futura puide, pterita recordare. Tullius. Intelligentia est p q aīus p spicit ea quæ sunt, vir prudens, & intelligens ex apertis obscura æstimat, ex paruis magna, ex proximis remota, ex partibus tota. Seneca. Prudens nunq ocio marcet. Aliqn aīum remissum habet, nunq solutum, accelerat tarda, prolixa expedit, dura mollit, ardua exequat. Sic. n. quid qua via aggredi debeat, & cito singula, & distincte videt. Idē. Quisquis prudentiā sequi desideras, tunc per rōnem recte viues, si oīa prius æstimes, & ppenses, & dignitatē rebus non ex opinione multorum, sed ex earū natura cōstituas. nā scire debes, q vñr bona esse, & non sunt, & q non vñr bona esse, & sunt. Quæcunq; aūt ex rebus transitorijs possides, nō memineris, nec magni æstimes, qd caducū ē, nec apud te, q hēs tanq aliena seruabis, sed pro te tanq tua, & dispenses, & vtaris. Si prudentiam amplecteris vbique idē eris, ac proui rerum, & temporum varietas exigit, ita te accōmodes tpi. Nec te in aliquibus mutes, sed potius aptes, sicut manus, quæ eadē est, & cū in palmum extēditur, & cū in pugnā astringitur. Ad hāc partē prudētiæ. i. intelligentiam hortatur Psal. dicens. Et nunc reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram, seruite domino in timore, &c. sed heu, quia homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis, &c.

De solertia.

Sexta pars prudentiæ est solertia. Circa q sciendum est, q prudentiæ est rectā existimationem hre de operandis. Recta aūt existimatio siue opinio acquirit in operatiuis sicut in speculatiuis dupliciter. Vno mō quidē per se inueniēdo. Alio modo ab alio addiscendo, sicut aūt docilitas ad hoc ptinet, vt homo bn se hēat in acquirendo rectā opinionē ab alio, ita solertia ad hoc ptinet, vt hō se hēat in acquirendo rectā existimationem p seipsum. Ita tñ vt solertia accipiat p Eustochia cuius est pars, nā Eustochia est bn coniecturatiua de quibuscunque. Solertia aūt est facilis, & prōpta coniecturatio circa inuentionē medij, vt dr in primo posteriorū. Tō ille Philosophus, qui ponit solertiā partem prudentiæ accipit eam cōiter pro omni Eustochia. Vnde dicit, q solertia est habitus, qui prouenit ex repentino inueniens, qd conuenit, puta cū aliquis videns aliquos prius inimicos postmodum sibi factos amicos coniecturat ex hoc inimicos esse factos eiusdem, & huiusmodi.

De ratione.

Septima pars prudentiæ est rō. Ad cuius euidentiā sciendum est, q rō non ponit hic pro ipsa potentia rōnis, sed pro bono vsu eius. Opus. n. prudētis est esse bn consiliatū, vt dr in 6. Ethi. Consiliū aūt inquisitio qdā est ex quibusdā ad alia procedens, hoc aūt vr esse opus rōnis. Vñ ad prudentiā necessariū est, q hō sit bn rōcinatiuus: & qa ea, q exigunt ad perfectionē prudentiæ dñr exigitiuę, vel quasi integrales partes prudentię. Inde est, q rō inter partes prudētiæ connumerari dēt. Licet autē intellectus, & rō nun sint diuersæ potentię essentialiter, tñ denominant a diuersis actibus. Nomen. n. intellectus sumitur ab Itima penetratione veritatis, nomē aūt rōnis ab inquisitione, & discursu Et iō vtrūq; ē pars prudētiæ sicut ex pdictis apparet.

De prouidentia. *Dist.* XXXIX.

Octaua pars prudentiæ est prouidentia. Circa qd sciendū est, q prouidētia proprie est circa ea, q sunt ad finē, & hoc ad eius offm proprie pertinet, vt ad finē debite ordinenē, & quis aliqua necessaria sint pp finem, q subijciuntur diuinæ prouidentię, humanæ tñ prudentiæ non subijciunt nisi contingentia operabilia, q p hoīem pñt fieri pp finē. Præterita aūt in necessitatē quandā transeunt, quia impossibile est non esse, qd factū est, similiter ēt & pñtia inquantū hmōi necessitatē quandā hñt, necesse est. n. sortē sedere dū sedet. Vñ consequens est, q contingentia futura sm q sunt p hoīem in finē humanæ vitæ ordinabilia pertineant ad prudētiā, vtrunq; aūt horum importatur in noīe prouidentiæ. Importat. n. prouidētia respectū quēdā alicuius distantis ad qd ea, q in præsenti occurrunt ordināda sunt. Vō prouidentia est pars prudentiæ, immo inter oēs partes eius est principalior, quia oīa alia, q requirūtur ad prudētiā ad hoc necessaria sunt, vt aliquid recte ordinet in finē. Qñcunque. n. multa requirunt ad vnū, necesse est vnū esse principale ad qd oīa ordinant, & in quolibet toto necesse est esse vnā partem principalē formalē, & pdominantē a qua totū vnitatē habeat. Vñ & nomen prudentiæ sumitur a prouidentia tanq a principaliori sui parte. Dr. n. prudens quasi porro, vel procul vidēs. Sicut Isido. dicit in li. Ethy. Similiter, & prouidens. Est aūt prouidentia multum vtilis, immo necessaria. Primo, quia dēt homo considerare futura pericula, vt ea prouideat, & caueat, vel ad ea toleranda si oportet tolerare se muniat. Eccl. 41. Memēto, q superuentura sunt tibi. Grego. Minus lædunt iacula, q pruident, & nos tolerabilius mundi mala suscipimus, si contra ea p clipeum prouidentiæ communimur. Se. Si prudens esse cupis in futura pspectum intende, & q pñt contingere in aīo tuo cūcta propone. Nihil tibi subitū sit, sed totū ante prospiciēs, nā qui prudēs est non dicit nō putaui hoc fieri, quia non dubitat, sed expectat, nō suspicat, sed cauet. Cām cuiuscunque rei perquire, & cū initia inueneris exitus cogitabis. Idē. Si prudēs esse cupis in futura pspice, nam qui nihil de futuro pmeditat in oīa incautus incidit. Propone in aīo tuo bona futura, & mala, vt mala tolerare possis bona moderari. Secūdo dēs prouidere futura, vt fraudes videas & caueas. Seneca. Prudens fallere non vult, & falli non pōt, quia prouidet fallacias, & vitat. Prouer. 1. Frustra iacitur rethe ante oculos pennatorum, quia hoies virtutibus pennati prospiciunt fraudes, & fugiunt. Tertio debes prouidere futura, vt tibi de rōne reddenda summo iudici prouideas, & hoc debes facere maxime tu, qui hēs curam, & regimen aiarum. Greg. in homil. illa. Simile est regnū cœlorum hoī regi, qui voluit rōnē ponere cum seruis suis. Veniet veniet profecto nec longe est dies illa, qn pastor pastorum a suis seruis rōnem exiget, & qui per plātos mō subditorū peccata vlciscitur per semetipsum plātorum facta cōtemnet. Iō Abac. 2. dr, Contēplabor, vt videā quid dicat mihi, &

quid

quid rñdeam ad arguentem me? Quarto debet hō ꝓuidere nouissima, vt peccare timeat, & caueat peccatum. Eccl. 7. In oĩbus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. Qui gubernare vult bñ nauē semper residet in parte eius nouissima, vt pericula viæ, q̃ sunt ante se p q̃ habet ire prouideat, & caueat sibi, & alijs quos gubernat, sic rectores ecclesiarum debent stare in consideratione nouissimorum, & ꝓuidere q̃uo euitēt sibi, & suis nouissimorum mala. Sunt aũt ista nouissima mala, q̃ sæpe meditata timorem in corde hominis generant, & peccati odium, & fugam, mortis exitũ, districtum Dei iudicium inferni supplicium. Prouer. 8. Timor Dñi odit malum, eiusdē 14. Sapiens timet, vt declinet a malo, & 15. Timore Dñi declinatur a malo. O vtinam prælati sibi, & suis præuiderent. Deut. 32. Vtinam saperent, & intelligerent ac nouissima prouiderent, ita q̃ a malo recederent. Qualiter aũt horum memoria a malo reuocet. Require libro 2. vbi agitur de morte, & vbi de purgatorio, & vbi de inferno. Quinto debet homo cõsiderare futura, vt oĩum viarum suarum, & operationum suarum finem attendat, & qđ inde sequi possit, siue bonum, siue malum sit, diligenter attendat, & præuideat. Prouer. 14. Astutus considerat gressus suos. Boetius. Non solũ, qđ est ante oculos verumẽt rerũ exitus prudentia tuet. Seneca, de quatuor virtutibus. Non tibi dabis impetus liberos, sed circũspicies quo eũdũ est, & quousq;. Idē in eodē. Prudens oĩa ꝓuidet, accelerat tarda, prolixa impedit, & dura mollit, ardua exequat. Sicut.n. quid qua via aggredi debeat, & singula distincte videt. Idem in eodem. Quisquis prudentiã assequi desideras, tunc per rõnem recte viues si oĩa prius æstimes, & propenses, & dignitatem rebus non ex multorũ opinione sed ex earum natura constituas. Sexto debet homo ꝓuidere, & maxime prælatus q̃uo in subditis suis bona in futurũ prouideat, vt coram Deo, & hoĩbus cõmendabilē conuersationē habeat. Ro. 12. Prouidentes bona non tm̃ corã Deo, sed ẽt corã hoĩbus, ꝓuidentes s. vt ad honorem Dei, & vtilitatē aĩarum vestrarum, & proximorũ beatã vitã habeatis, bonũ exemplum exhibentis, bona tpalia, & spũalia bñ dispensetis, singulis ꝓut necesse, & dignũ est distribuatis, & q̃ sunt aĩabus eorũ vtilia eis ꝓuidere studeatis. Septimo futuros rerũ euentus attendere, & tpa futura numerare debent maxime ꝓlati sm̃ ea, q̃ ꝓdicta sunt a prophetis tã veteris, q̃ noui testamenti, & de eis subditos ꝓmunire. Gal. 5. Prophetias nolite spernere. 2. Pet. 1. Habetis firmiorem propheticum sermonē cui benefacietis attendentes quasi lucernæ lucēti in caliginoso loco donec dies elucescat &c. Ipsi .n. prophetæ tpa futura, & pericula, & ꝓuiderunt, & nunciauerunt, & ꝓdixerunt eorum pericula, vt Apost. 1. Thi. 4. In nouissimis diebus discedent quidam a fide attendentes spiritibus erroris, &c. Idem Thi. 3. Hoc autem scito, quia in nouissimis diebus instabũt tpa periculosa, &c. Prophetæ aũt tam veteres, q̃ nouæ legis significati sunt per nudos numerantes, qui in vrbe Romana descripti sunt. Legitur in gestis Romanorum, & in libro Imperatorũ descriptio Romanæ vrbis, q̃ tpe Tyberij Imperatoris sub quo Dñs prædicauit, & passus fuit, venerunt Romã duo sapientissimi viri Philosophi Praxidelis, & Phidia, quos pp sapientiã suã sibi caros habuit Imperator in palatio suo, q̃ Imperatori qcq̃d in aure suis secretarijs diceret siue de die, siue de nocte, vsque ad vnum verbum repetebãt, q̃ ꝓmisit se daturũ qcq̃d peterēt; qui eius munera respuerũt. Sed vnũ memoriale in vrbe fieri petierunt in memoriam sui, & euētuũ futurorũ, vt s. fierent in euidenti loco vrbis duo hoĩes nudi habentes brachia eleuata, & digitos incuruatos, ad modum numerantium, & habentes ante se duos caballos nudos ab oĩ ornatu marmoreos, & añ equos mulierem serpentibus circundatam, & ante eam concham ad quã non poterat, quis accedere nisi per conchã. Per qđ significabat, vt ipsi prædixerũt, q̃ veniret Rex potentissimus habens equos fortissimos contēnentes ornamentũ mundi, & cõculcantes oēm terrenã ꝓtãtē. Per quos designati sunt Apostoli Christi, p hoĩes nudos numerantes futura tpa, & euentus, ꝓpheras vtriusque testamenti designauerunt, q̃bus oĩs scientia salutaris noda, & aperta fuit. Per mulierem circundatã serpentibus designatã voluerunt Ecclesiam circundatam diuersis tribulationibus tentationibus, & persecutionibus. Ad q̃ nullus põt accedere, nisi ablutus in cõcha baptismatis fluminis, aut sanguinis, aut flaminis. Octauo prudens hō prouidet q̃uo bona vera, & æterna sibi congreget in futuro ꝓmiorum, congregando sibi in pñti diuitias meritorum per quæ acquirat sibi thesauros præmiorũ, iuxta cõsiliũ dñi. Math. 6. Thesaurizate vobis thesauros in cœlo, &c. De hac materia multa habentur exempla, & auctoritates infra 3. lib. de eleemosyna, q̃ eleemosyna thesaurizat in cœlo. Bern. Non sunt condigna, quæ hoĩes in præsenti patiuntur, aut quicquid ab eis agitur ad præteritam culpam, quæ eis remittitur, & ad futuram gloriam, quæ eis promittitur, & in cœlo reseruatur.

De circumspectione. *Dist.* X L.

Bona pars prudentiæ est circunspectio. Circa quã considerãdum est, q̃ cum ad prudentiam pertineat recte aliquid ordinare in finē, qđ non fit nisi & finis sit bonus, & id qđ ordinatur ad finem sit ẽt bonum, & cõueniēs fini, sed prudētia sicut dictũ est circa singularia operabilia est in quibus multa occurrunt. Contingit.n. aliqđ sm̃ se consideratũ esse bonũ, & conueniens fini, qđ tñ ex aliquibus concurrentibus redditur, vel malum, vel opportunũ ad finē, sicut ostendere signa amoris alicui sm̃ se consideratũ vr̃ esse conueniens ad alliciendũ eius alium ad amorē. Sed si contingat in aĩo illius superbia, vt suspicio adulationis, non erit hoc conueniens ad finē, & iõ necessaria est circunspectio ad prudentiã, vt. s. homo id, qđ ordinatur ad finē cõparet ẽt cum alijs, q̃ circunstant. Sicut.n. ad ꝓudentiã pertinet ꝓspicere id, qđ est per se conueniens fini, ita ad circunspectionē pertinet considerare an sit conueniens fini sm̃ ea, q̃ circunstant, vtrũ aũt horum habet specialē difficultatē, & iõ vtrunq; eorum seorsum ponitur pars prudentiæ. Sciendum aũt, q̃ est multiplex circunspectio. Est.n. q̃dam circũspectio vitiosa, & q̃dã virtuosa. Vitiosa q̃dē est iudicium vagi cordis, & vani, sicut patet in illis, qui girouagos habent oculos, & sunt in moribus incõpositi, signum.n. est incontinentiæ pp qđ dr̃ Eccl. 9. Noli circunspicere in vicis ciuitatis, nec oberraueris in plateis illius, auerte faciē tuam a muliere compta, & ne circunspicias speciē alienã. Propter speciē mulieris multi perierunt, & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit. Alia est circunspectio virtuosa, & laudabilis, de qua Seneca dicit. Tunc consilia salubria aduoca, cum tibi alludit vitæ prosperitas, tunc te velut in lubrico retinebis ac sistes, nec tibi dabis impetus liberos, sed circunspicies, quo eũdũ sit & quousque. Debet aũt hō prudens circunspicere superius, & inferius, interius, & exterius, dextrorsum, & sinistrorsum. Superius q̃dē ad Deũ videlicet contẽplandũ tanq̃ speculatorē oĩa conuenientē. Sicut dr̃ Prouer. 15. Oculi Dñi contẽplant bonos, & malos, & Iob 13. Obseruasti oēs semitas meas, & vestigia pedũ meorũ considerasti. Iõ dicit Boe. Magna vobis indita necessitas probitatis dũ oĩa ante oculos agitis iudicis cuncta cernentis. Et Eccl. 14. Beatus vir, qui in sapientia morabitur, & in iustitia meditabitur, & in sensu cogitabit circunspectionem Dei, i. q̃ Deus oĩa circunspicit Actus. s. sensus, gestus, ac ẽt cogitatus. Vñ cõtra fatuũ, & iniquũ dr̃ Eccl. 23. Quis me videt? tenebræ circumdant me, parietes cooperiunt me, & nemo circũspicit, quē vereor? Sequit. Et non cognouit, q̃m oculi Dñi multo lucidiores sunt sup solē circunspicientes oēs vias hoĩum, & ꝓfundum abyssi, & hominum corda intuentes, & Eccl. 7. Est q̃ humiliat, & exaltat circonspector Deus. Sic igitur debemus sursum respicere, vt timeamus. Itē debemus sursum respicere, videlicet supernã patriã, vt appetamus. Gen. 15. Dixit Dñs ad Abrahã, vide a loco in quo nunc es, & circunspice ad Aquilonē. Oēm terrã iõ quã domsis tibi dabo, & semini tuo Baruch. 4. Circũspice Ierusalē ad Oriētem, & vide iucunditatē a Deo venientē. & eiusdē 5. Exurge Ierusale circunspice ad Orientē. Secundo circunspicere debemus inferius, mundi. s. prauitatē ad aspernendũ. Et dico inferius, q̃m homo iustus debet mundum contēnere, & eum tenendo sub pedibus conculcare, q̃m si bñ considerat non inuenit in eo nisi cæcitatē, sicut dr̃ Marci. 3. Circunspiciens Iesus cũ ira contristatus est super cæcitate cordis eorũ. Item non inuenit pietatē. Isa. 42. Circunspexi, & non erat auxiliator. Item non inuenit nisi vanitatem, vel potius nihilitatem, ideo cõpellit oculũ intentionis in Deũ conuertere. Sicut bñ signatũ est Marci. 9. Circunspicientes neminem viderunt nisi Iesum tm̃, quia postq̃ dulcedinem bonitatis eius senserant, & viderant claritatem, oĩa q̃ infra ipsos erãt quasi nihilũ reputabant. Tertio circunspicere debemus interius. s. conscientiã nostram discutere, & omnes eius latebras visitare, ne forte aliquid in ea lateat, qđ mentem corrodat, & mordeat, & oculos diuinæ maiestatis offendat. In signũ hui⁹ quatuor aĩalia describuntur intus esse plena oculis. Apoc. 4. & Ezech. 1. Totum corpus plenum erat oculis, videlicet circunspectionis. Glo. Qualem argumentũ fabulæ poetarũ describunt, quem Iuno ob negligentiam sui custodiã in Pauonem conuertit. Quarto circũspicere debemus exterius, vt non solũ intra nos inspiciamus conscientiã, verumetiã omnes actiones, locutiones, & totã conuersationem extrinsecã, ne quid in facto verbo, gestu, incessu, risu, & hmõi sit aliquid vitiosum, vel in conspectu hominũ reprehensibile videatur, vñ Ezech. 1. Aĩalia sancta non solũ intus, sed etiã in circuitu dñr oculis esse plena, vnde dr̃ ibi. In circuitu, & intus plena sunt oculis. s. circunspectionis. Glo. Exemplo alios informant, & in circuitu i. in conspectu hoĩum irreprehensibiles sunt. Alia Glosa. Vita sanctorum ex omni parte circunspecta est plena oculis. Vnde de Anna vxore Thobiæ dr̃. Thob. 10. Exiens circunspiciebat omnes vias. Anna, quæ interpretatur gratia, vel respon-

respondens signat aïam gratiosam, q̃ considerans, q de oĩbus factis verbis, & hmôi, habet coram summo iudice reddere, circumspicis oẽs vias. i. oẽs sensus suos, sermones, & actus. Quinto circunspicere debemus a dextris, videlicet sanctorũ vitas, & exempla bona conspicere, vt per ea in sanctis moribus informemur, eisq; in virtuosis operibus conformemur, vñ Iob 39. dr̃ de Onagro p quẽ vir iustus, vel religiosus designat. Contẽnit multitudinẽ ciuitatis. i. tumultũ, & pressuram mundi. Fugit, vt effugiat eius pericula. Et vocẽ exactoris. i. Diaboli tẽtatoris. Non audit. Circunspicit montes. i. sanctorũ vitã eminentes pascuæ suæ, q a in his pascitur, & delectat mens eius. Et virentia quæq;. i. opera virore virtutum amœna. Perquirit, vt videlicet in eis delectet, & delectabiliter foueat. Sexto debemus circunspicere a sinistris aduersitatis, q̃uo. s. aduersitatis tpe in mũdo nõ inuenimus adiutorẽ, sed q psperitatis tpe videbant amare fideliter, deficiũt in aduersis. Sicut dr̃ in Ps. Sustinui, q simul contristaret, & nõ fuit, q consolaret, & non inueni, sed potius dederunt in escã meam fel, &c. Et Isa. 63. Circunspexi, & non erat auxiliator. Iõ non in mundo, sed in Deo debemus fiduciã nr̃am figere, & eius misericordiã implorare. Exẽplo Iosaphat regis, q dicebat 2. Paral. 20. Cũ ignoremus qd agere debeamus, hoc solũ habemus residui, vt oculos nostros ad te dirigamus, & Mat. 9. Circũspicientes neminẽ viderunt nisi Iesum tñ, q a in ipsum solũ spẽ nr̃am, & intentionẽ debemus figere, & q a ipsum solũ fidelẽ amicũ, & adiutorem ptũ inuenimus. A sinistris ẽt circũspicientes videmus hostiũ tentationes, & insidias, vt vitemus, ne mortis gladios, & deceptionũ laqueos incurramus. Ad modũ auiculæ, q̃ dum in via pabulũ suũ quærit vndiq; circunspicit, & se circunuolando custodit. Si vero videat aliqd̃ periculosũ statim euolat, & euadit. Prouer. 1. Frustra iacitur rethe ante oculos pẽnatorũ. De hoĩe vndiq; obsesso, & ex oĩ parte videnti pericula, & fere de euasione periculorũ innumerabiliũ diffidenti, dr̃ Iob 15. Non credit, q possit reuerti de tenebris ad lucẽ circunspectans vndiq; gladium. Et qm̃, qui volunt diuites fieri incidunt in tentationẽ, & laqueum Diaboli, & in desideria multa, q̃ demergũt hoĩem in interitum, & perditionem. 1. Thi. 6. Ideo dr̃ Mar. 10. Circunspiciens Iesus discipulos suos ait, quàm difficile, qui pecunias habent in regnum Dei intrabunt.

De cautione.

Decima pars prudẽtiæ est cautio, de qua dr̃ Eph. 5. Videte q̃uo caute ambuletis. Illa. n. circa q̃ hẽt esse prudentia sũt contingentia operabilia in q bus sicut verũ põt cõmisceri falso, ita ẽt malũ bono pp multiformitatẽ hmôi operabiliũ, in q bus bona plerunq; impediunt a malis, & mala habent speciẽ boni. Et iõ necessaria est cautio ad prudentiã, vt sic accipiant bona, q vitent mala. Est igitur cautio necessaria, vt homo caueat ab his p q̃ actus virtutũ impediri pñt, q̃ tñ q̃nq; speciẽ hñt boni, q vitia multã similitudinẽ habent cum virtutibus, & ipsa se mentiunt esse virtutes. Dicit. n. auarus se largũ esse, & prodigus similiter. Et q̃nq; seueritatẽ exercens dicit se iustitiam exercere, quia sub colore iustitiæ latet seueritas, & remissio vr̃ esse clementia, & sic de alijs. Cautio igit̃ facit, vt homo via recta virtutum incedat, nõ declinans ad dexteram, vel sinistrã vitiorũ. Sed dicit cũ poeta. Mediũ tutissimus ibis. Sap. 10. Iustũ deduxit dñs per vias rectas virtutũ, non declinans hincinde p deuia vitiorũ. Bethincus. Est virtus mediũ vitiorũ vtrinq; redactũ. In vitiũ ducit fuga culpæ si caret arte. s. cautiones sine qua dũ stulti vitant vitia, incidunt in contraria, vt dũ vitant temeritatẽ, incidunt in timiditatẽ, nisi cautio ponat mediũ. s. fortitudinẽ. Dũ vitãt desperationẽ incidunt in psumptionem, nisi ponat mediũ. s. spem, & sic de alijs. Ad cautionem ẽt pertinet vitare aliqua impedimenta extrinseca, q̃ pñt accidere, immo q̃ frequenter occurrũt. Vñ licet ad eandẽ virtutẽ ptineat prouidere, vel psequi bona, & vitare mala opposita, sicut eiusdẽ artis est facere sanitatẽ, & vitare ægritudinem, tñ aliqua mala, vel impedimenta, q̃ pñt ab extrinseco contingere non est eiusdẽ rõnis cũ eo, qđ est prosequi bona. Et iõ cautio cuius est vitare impedimẽta virtutis merito distinguit a prudentia, cuius est puidere bona. Dẽt aũt hõ cauere oẽ impedimẽtũ salutis immo oẽ peccatũ, & occasiones oĩum peccatorũ. Peccatũ q̃dẽ, & interius in corde, & exterius in ore & opere. Itẽ tam peccatũ cõmissionis, q̃ omissionis. De peccato cõsensus, & affectionis vitando dr̃ Thob. 4. Caue ne q̃n peccato consentias. De peccato locutionis Gen. 31. Caue ne quicq̃ durius loquaris contra Iacob. Dictũ est ad Labã. Et Num. 22. Caue ne quid aliud loquaris, q̃ qđ pcepero tibi. De peccato cõmissionis, vel operis dr̃ Iob 36. Caue ne declines ad iniquitatẽ. De peccato omissionis Hester 6. Caue ne quicq̃ eorũ, q̃ dixisti prætermittas. Itẽ debet hõ cauere occasiones peccatorũ. i. locũ suspitionis. Gen. 24. Caue ne q̃n filium meum reducas illuc. Verbum est Abrahæ ad pcuratorẽ domus suæ prohibentis ne filiũ filium Isaac reduceret in terrã de qua dñs ipsum eduxerat. Itẽ cauere debet circum seductionis. Exo. 35. Caue ne cũ habitatoribus terræ illius iungas amicitias. De cauenda societate malorum. Require infra lib. 3. Item cauere debet primum impulsum tentationis. Nam q̃ cito sentit homo tentationis impulsum, debet eum repellere ne si diu tenuerit in corde fortius inualescat, & cũ inualuerit superare non possit. Beatus. n. qui tenebit, & allidet paruulos suos, i. motus tentationis, dũ adhuc paruuli sunt allidit ad petrã. i. Christum. Ideo dr̃ Deut. 11. Cauete ne forte decipiatur cor vestrũ. s. per malitiã tentatoris, & recedatis a dño per culpã trãsgressionis. De tentatione quare, & q̃uo sit cauenda. Require infra lib. 3. Licet aũt oẽ peccatum summopere sit cauendũ, tñ pcipuẽ suadet scriptura sacra cauere superbiã reginã oĩum vitiorũ. Exo. 19. Cauete ne ascendatis in montẽ. s. superbiæ. Et Marc. 12. di. Cauete a scribis, q̃ volunt in scholis ambulare, & salutari in foro. Itẽ inobedientiã, pessimã eius prolẽ Iosue 6. Cauete ne de his, q̃ pcepta sunt vobis quippiã contingatis, & sitis puaricationis rei. Itẽ irreuerentiã respectu sacrorũ. Exo. 34. Locutus est dñs ad Moysen dicẽs. Dic Aarõ, & filijs eius, vt caueant ab his, quæ consecrata sunt, ne. s. indigne, & irreuerenter tractent ea. Itẽ ingratitudinẽ bñficiorum. Deut. 6. Caue ne obliuiscaris dñm, qui eduxit te de terra Aegypti, &c. Itẽ transgressionem votorum, seu quorumcunq; dño promissorum. Deut. 4. Caue ne q̃n obliuiscaris pacti dñi Dei tui, qđ videlicet ipse tecũ pepegit, & tu cũ eo. Itẽ hipocrisis falsitatẽ. Mat. 16. Cauete a fermẽto pharisæorũ, qđ est hipocrisis. Itẽ auaritiæ cæcitatẽ. Luc. 12. Videte, & cauete ab oĩ auaritia, quasi diceret nisi eã caueritis non videbitis, quia ipsa vr̃æ mentis oculos excæcabit. Nec solum excæcat, verumetiam illaqueat. 1. Thi. 6. Qui volunt diuites fieri incidũt in tentationem, &c. sed Prouer. 10. dicitur. Qui cauet laqueos securus erit.

De sollicitudine. Dist. XLI.

Vndecima pars prudentiæ, est sollicitudo, circa q̃ sciendũ, q sicut Isi. dicit in li. Ethi. Sollicitus dr̃ quasi solercitus inquantum. s. aliquis ex quadã solercia aĩ est velox ad psequendũ ea, quæ sunt agenda. Hoc aũt pertinet ad prudentiã, cuius pcipuus actus est circa agenda pcipere de consiliatis, & præiudicatis. Vñ Philosophus dicit in 6. Ethi. q oportet operari quidem velociter consiliata, consiliari aũt tarde. Et inde est, q sollicitudo proprie ad prudẽtiã pertinet. Et pp hoc Aug. dicit in li. de moribus Ecclesiæ, q prudentiæ sunt excubiæ atq; diligẽtissima vigilantia, ne surrepẽte paulatim mala suasione fallamur. Notandũ aũt q multiplex est sollicitudo. Est. n. sollicitudo, q̃ inducit necessitas, alia q̃ producit cupiditas, alia q̃ generat carnalitas, aliã q̃ imperat charitas. Prima est excusabilis. Secunda dãnabilis. Tertia culpabilis. Quarta est laudabilis. De prima dr̃ 1. Corin. 6. Qui cũ vxore est, sollicitus est q̃ sunt mundi, q̃uo placeat mundo. Qui. n. vxorẽ habet, liberos, & familiã, necessitate cõpellitur sollicitari pro se, vxore, liberis, & tota familia. Et in hoc ostendit Apostolus statum coniugij minus esse perfectũ, minus quietum, vel liberum, q̃ statum cõtinentiũ. Vñ dicit ibidẽ, volo vos sine sollicitudine esse. De secunda sollicitudine. s. quã parit cupiditas dr̃ Eccl. 2. Peccatori dedit Deus afflictionem, & curã superfluam, vt addat, & congreget, sed & hoc vanitas est, & cassa sollicitudo mentis. Huius vanitatẽ, fatuitatẽ, & miseriã ostendit idẽ sapiens ibidẽ parũ ante. Detestatus sum oẽm industriã meam, qua sub sole studiosissimẽ laboraui, habiturus hæredẽ post me, quẽ ignoro vtrũ sapiens an stultus futurus sit, & dñabit in laboribus meis, q bus desudaui, & sollicitus fui. Sciendũ aũt q ista sollicitudo perturbat consciam, sicut patet ex pmissis verbis, & Hiere. 49. Præ sollicitudine quiescere non potuit. Secũdo excludit Dei grãm, sicut dr̃ Luc. 8. Sollicitudo istius sæculi, & fallacia diuitiarũ suffocat verbũ, &c. Tertio inducit inopiam spũalem semp, & interdum ẽt tpalem. Nã cupidi timentes famẽ, & inopiã tpalem, sollicitantur de diuitijs acquirendis. Sed iusto Dei iudicio quanto plus aggregant tpalia, tanto plus spũalibus vacuantur, ac interdum diuersis, & inopinatis casibus emergentibus egestatem tpalem incurrunt. Sicut dr̃ Hiere. 42. Fames pro qua solliciti estis adhærebit vobis. Quarto perducit ad æternam miseriam: pp qđ dr̃ Prouer. 11. Expectatio sollicitorum peribit. Expectant cupidi, q diu viuant, q in fine peniteant, q aliena restituant, q sua distribuant, q veniã consequantur, & gratiã. Sed hæc expectatio est mala sollicitudo, quia nec vere pœnitent, nec restituunt aliena, nec distribuunt sua. Quod si forte faciunt q̃nque, frustra hoc faciunt, q a nec gratiam consequuntur nec veniam, sed in æternam miseriã deuoluũtur. De tertia sollicitudine, s. quam generat carnalitas dr̃ Mat. 6. Ne solliciti sitis animæ vestræ, quid mãducetis, neque corpori vestro, quid induamini, non est intelligendus hic Dñs prohibere necessarium, licitum, & moderatum actum prouisionis humanæ quantum

tum

tum ad necessarium, vel decentem victum, & vestitum, sed illicitum, & immoderatum. Vel excogitatum immoderatum studium, & superfluam curam in procuratione gulositatis, qd' est contra illos, qui nimis sunt solliciti de pparandis, vel procurandis conuiuijs, festis, & cibarijs delicatis, qui timere vident̃ ne fame moriantur, vel q̃ nõ habeant delicias, vel voluptuosã, quæ appetũt. Talibus comminat̃ dñs Hiere. 42. Fames pro qua solliciti estis adhærebit vobis. Tales semper famem patiuntur, vt canes, nam cum in mane fuerunt saturati cogitant quõ ꝑque laute, vel lautius epulentur in sero, & in sero sollicitantur de crastino, & sic semp. Alia est sollicitudo, quã inducit voluptas libidinis. Sicut patet de duobus senibus impudicis. Dan. 13. Obseruabant quotidie solliciti videre eam. De quarta sollicitudine, videlicet q̃ imperat charitas. Sciendũ, q̃ sicut charitas vna est essentialiter ad Deũ, ad seipsum, & ad proximum, sed multiplex in effectu, sic multiplex est sollicitudo proueniens ex vno habitu charitatis. Est.n. sollicitudo quædam respectu sui, quædã respectu Dei, & quædã respectu proximi. Est inquã sollicitudo hoĩs ad seipsũ. Primo quidẽ peccata præterita puniendi. Exẽplu illorum qbus dicit Apost. 1. Corin. 7. Ecce hoc ipsum contristari vos quãtã in vobis operatur sollicitudinẽ. s. pœnitẽtiã agendi. Secundo est sollicitudo puritatẽ cõscientię cõseruandi, sicut pcepit Dñs Deut. 6. Custodi temetipsum, & aĩam tuam sollicite. Custodi inquam temetipsum, ne peccato cõsentias, ne in tentatione succũbas, ne in tribulatione deficias, ne pigritiæ languore torpescas. Tertio sollicitudo est virtuosa opera faciendi, & merita acquirendi, sicut mũdani solliciti sunt ꝑ victualibus, & alijs necessarijs acquirendis viriliter operari. Sicut dr̃ Eccl. 38. Figulus sedẽs ad opus suum vertens pedibus suis rotam, & in sollicitudine positus est pp opus suum. Et ibidem ante ponit alia exẽpla multa de alijs artificibus, dicẽs. Omnis faber, & architectus noctẽ quasi diem transigit &c. Si igitur isti sunt ita solliciti pro lucro tpali, ꝑ victu quotidiano, pro necessarijs sibi imposterũ prouidendis, & diuitijs tpalibus acquirendis, q̃to magis deberemus esse solliciti ꝑ spirituali lucro, pro meritis, & spiritualibus aĩæ diuitijs acquirendis. Rursus est sollicitudo hoĩs ad Deũ, ad quã mouere nos dẽt timor punitionis, pudor confusionis, amor cõplacentiæ, honor reuerentiæ. Ad sollicitudinẽ iu has, q̃ ad Deũ pertinent habendã, mouere solet q̃nque timor punitionis, sicut timore pęne multi, vel retrahunt̃ a malo, vel ad bonum aliqđ attrahunt̃. vñ Iob 23. A facie eius turbatus sum, considerans cũ timore sollicitor. Turbatus sum inquit, sed non perturbatus, turbatus inquã, non turbatione rõnem excęcante, vel iudicium subuertente, vel voluntate peruertente, sed turbatione admirationis. Sicut beata virgo turbata est in sermone archangeli Gabrielis. Luc. 1. Sequitur, & considerans eum timore sollicitor, in iudicando districtissimum, in puniendo seuerissimum, timore initiali, vel filiali sollicitor ad peccatum detestandum, ad conscientiã discutiẽdũ, ad iudiciũ metuendũ, ad suppliciũ præcauẽdũ, & ad bonũ vbiq; faciendũ. Ideo dr̃ Iosue 23. Estote solliciti, vt custodiatis cũcta, quæ scripta sunt in volumine legis. Secundo sollicitare solet cor hominis, pudor confusionis, sicut patet in multis, qui ne cõfusionem sustinere cogantur faciunt aliqua bona, alias non facturi, vñ 2. Thi. 2. Sollicite cura teipsũ ꝑbabilẽ exhibere Deo, operarium inconfusibilem. i. sic studeas operari, vt non confusione dignus appareas, sed potius approbatione diuina. Qui.n. confusione res dignas gerit, & in conscientia sua ẽt nullo sciente cõfunditur, & confusione dignus iudicabit̃ in diuino iudicio, & cõfusibiliter condemnabitur. Iõ aĩæ peccatrici dr̃ Isa. 57. Viã manus tuæ inuenisti. s. confusionẽ, sicut manus tua. i. opera tua meruerũt. Propterea non rogasti pro quo sollicita timuisti. Tertio sollicitare solet cor hoĩs amore cõplacẽtiæ, sicut patet, q̃ hoies sollicite seruiunt his quõs amant, & quibus placere desiderant. Ideo 1. Corin. 12. Sollicitudine non pigri, spiritu feruentes, dño seruientes. Et 1. Corin. 7. Qui sine vxore est. s. carnali, vel sine cõcupiscentia mundiali, sollicitus est, q̃ dñi sunt, q̃o placeat Deo. Quarto sollicitare solet cor hoĩs honor reuerentiæ, sicut solliciti sunt filij parentes suos, serui dños, honorare, vbique ambulantes cum eis, vt eis honorem exhibeant. Micheæ 6. Iudicabo tibi homo quid sit bonum, & quid dñs requirat a te, vtique facere iudicium, & diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cũ Deo tuo. Qui aũt Deum honorant, & ei placere desiderant, & ecclesiam sanctam, & ministros eius honorant, & ẽt loca sancta in quibus Deus principaliter honoratur. Sicut faciebant illi de quibus dr̃ 2. Mach. 15. Erat eis pro vxoribus, & liberis, itemque pro fratribus, & cognatis minor sollicitudo, maximus aũt, & primus pro sanctitate timor erat templi. Itẽ est sollicitudo hoĩs ad proximum, & hoc est multiplex in effectu, videlicet ministrãdo egẽtibus subsidium pietatis, seruando communicantibus consortiũ vnitatis, præstando ignorantibus consilium veritatis, præbendo laborantibus suffragium charitatis. De primo Gal. 2. pauperum memores essemus. Sequitur. Sollicitus fui hoc ipsum facere, & Luc. 10. Martha Martha sollicita es. s. Christo, & eius discipulis ministrando. Item Thob. 1. Esurientes alebat, nudis vestimenta præbebat, mortuis atque occisis sepulturã sollicitus exhibebat. De secundo dr̃ Eph. 4. Solliciti seruare vnitatem spũs in vinculo pacis. De tertio. Colo. 2. Volo vos scire qualẽ sollicitudinem habeam pro vobis, & pro his, qui sunt Laodiciæ, vt consolentur ipsorum corda, instructi in charitate, & in oẽs diuitias plenitudinis intellectus, in agnitione ministerij Dei. De quarto. Colo. 4. Salutat vos Epaphras sollicitus pro vobis in orationibus, & Phil. 2. Timotheus sinceræ affectione pro vobis sollicitus est. Ad hanc sollicitudinẽ præcipue tenentur prælati, sicut dr̃ Ro. 12. præest in sollicitudine. 2. Corin. 11. Instãtia mea quotid ana sollicitudo oĩum ecclesiarum. Et 1. Mach. 16. Simon perambulans ciuitates, & sollicitudinem gerens earum descendit. Simon, qui interpretatur audiens designat principem, vel prælatum, qui adhoc debet perambulare per ciuitates, & castra, vt audiat ẽ si sit in eis aliquid corrigendum, sollicite debet inquirere omnes subditos, patienter audire. Iuxta illud Deut. 1. Ita paruum audietis, vt magnum. Debet autem descendere in Iericho, ad defectus vbi debeet corrigendum.

De disciplina. *Dist.* XLII.

Duodecima pars prudentiæ est disciplina. Ad cuius euidẽtiam sciendum, q̃ disciplina tripliciter accipitur in scriptura. Vno modo dr̃ disciplina idem realiter, qđ scientia, differens rõne. Dr̃ enim scientia ſm qđ est habitus cognitionis firmatus in aĩa, & dr̃ a sciendo. Disciplina vero dr̃ per comparationem ad discipulum, & dr̃ a discendo. Sicut doctrina dr̃ per comparationem ad doctorem, & dr̃ a docendo. Vñ Prouer. 12. Qui diligit disciplinam diligit scientiam, & eiusdẽ 19. Suscipe disciplinam, vt sis sapiens. Secũdo modo dr̃ disciplina correctionis. Prouer. 22. Noli subtrahere a puero disciplinam. Ibidem. Stultitia colligata est in corde pueri, sed virga disciplinæ effugabit eam. Ad hanc suscipiendam hortatur sapiens. Prouer. 3. Disciplinam dñi fili mi ne abijcias, neque deficias cum ab eo corriperis, quem.n. diligit dñs corripit, &c. Heb. 12. In disciplina perseuerate filij. Sequitur. Quis.n. filius quem non corripiat pater? q̃ si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri, & non filij estis. De his duobus simul dr̃ in Ps. Disciplina tua correxit me in finẽ, & disciplina tua ipsã me docebit. Disciplinam correctionis patienter sustinere debemus exemplo Christi. De quo dr̃ Isa. 53. Disciplina pacis nostræ super eum. Ipse sui gratia pro nobis suscepit durissimam disciplinam, vt nemo pro peccatis suis quantumlibet asperam sustinere recuset. Tertio modo dr̃ disciplina ordinata morum compositio. Vnde aliquis disciplinatus dr̃ homo. s. vndiq; bene moribus ordinatus, hanc petebat Ps. dicens. Bonitatem, & disciplinã, & scientiam doce me. Bonitatem quantum ad gratiam interiorem, disciplinam quantum ad exteriorem morum compositionem honestam, scientiam quantum ad intellectus illustrationẽ, per hæc tria peruenitur ad beatitudinem. Ricardus de Sancto Victore diffinit eam sic. Disciplina est conuersatio bona, & honesta cui parum est malum non agere, sed studet etiam in his, quæ benefacit per omnia irreprehensibilis apparere. Idem. Disciplina est membrorum oĩum motus bñ ordinatus, & dispositio decens in oĩ habitu, & actione. Idem. Disciplina est compes cupiditatis, malorum desideriorum carcer, frænum lasciuiæ, elationis iugum, vinculum iracundiæ, quæ domat intẽperantiã, læuitatẽ ligat, atq; oẽs inordinatos, & illicitos mentis suffocat appetitus. Et sicut ꝑ inconstantiã mentis nascitur inordinata motio corporis, ita quoq, per disciplinam cũ corpus astringit̃, aĩus ad constantiam solidatur, & paulatim mens ad quietẽ cõponit̃ cum disciplinæ custodiam mali motus eis foris fluere non sinitur. Iõ bene dicit sapiens Prouer. 15. Qui abijcit disciplinã despicit aĩam suã. Sap. 3. Sapiẽtiã, & disciplinã, q abijcit infelix est, qa similis est illi de quo loquit̃ Salomõ Prouer. 6. Homo apostata vir inutilis graditur ore peruerso, annuit oculo, terit pede, digito loquit̃, prauo corde machinatur malum, oĩ tpe iurgia seminat. Idẽ Ricardus. Quattuor sunt pcipuẽ in quibus considerãda est disciplina in habitu, in gestu, in locutione, & cõmestione. In habitu quinq; modis disciplina custoditur, in genere, & qualitate, in colore, in formatione, & coaptatione. In genere, ne sint nimis pciosa. In qualitate, ne sint nimis subtilia, vel mollia. In colore, ne nimis nitida, vel aliquo modo supra, q̃ disciplina religiosę conuersationis expedit fucata. In formatione ne sint nimis magis aut dependentia, aut fluxa, aut nimis stricta siue quolibet alio modo, ſm seculi vanitatem derorta. Coaptatio ad modum portandi pertinet. Et sunt mille modi quibus hoies suauissimi spectaculũ de se intuẽtibus facere cõcupiscũt. Idẽ Ricard.

Vesti-

Vestimenta appetant serui Dei plus vilia q̃ præciosa, plus crossa quam subtilia, plus aspera quam mollia, plus fusca q̃ nitida, plus neglectè, q̃ composita accuratè. Idem Ricar. Beatus est modus, & figuratio corporis, & membrorum ad oẽm agendi & hñbi modũ. Hic sex modis reprehensibile inuenit̃. s. si est aut mollis, aut dissolutus, aut tardus, aut procax, aut turbidus. Mollis significat lasciuiam, dissolutus negligentiam, tardus pigritiam, citatus inconstantiam, procax superbiam, turbidus iracundiam. Idem Ricardus. Diligenter obseruandũ est vt singula membra suum teneãt officium. vt id agat horum quodlibet ad qđ factum est, nec vnum vsurpet officium alterius, vt nec loquatur manus, nec os audiat, nec oculus linguæ officium assumat, & sic de alijs. Sunt enim q̃dam qui audire vel auscultare nesciunt, nisi buccis patentibus, quasi per ea audiant. Alij labia velut molam circũdãt. Alij vt canes sitientes linguam extrahunt. Alij loquẽdo digitum extendunt, & supercilia erigunt. Alij oculos in orbem rotant, & sic de alijs. Idem. Alij nares rugant, alij labia contorquent, alij ore dimidio loquuntur, alij brachijs nauigando, alij pedibus per terram ambulando & lacertis, in aere volitãt. Mirabile monstrum quod fingit in se hoĩs incessum, nauis remigium, auis volatum. Item idem Rica. Scđa est custodia disciplinæ in gestu, vt vnumquodq; mẽbrorum id qđ facit eo mõ ac mensura faciat quo faciendum est. Hoc est ridere sine aspectione dentiũ, videre sine defixione oculorum, loqui sine extensione manuũ & intensiua digitorũ, sine contorsione labiorum, incedere sine modulatione gressuum, sine vẽtilatione brachiorum, sine gestitulatione scapularum, sedere sine diuaricatione crurium, sine alterutra superiectione pedum, sine extensione vel agitatione tibiarũ, sine alterna cumulatione laterum, iacere sine deiectione membrorum, & vt de his finem loquẽdi faciamus, gestus hominis in omni actu debet esse gratiosus, sine mollitie, quietus sine dissolutione, gratus sine tarditate, alacer sine inquietudine, maturus sine proteruia & sine turbulentia seuerus. Tertio secundum eundem Ricar. In locutione seruanda est disciplina, vt attendat homo quid, cui, vbi, quomodo, qñ, quare loquatur, & quantum. Quòd verba vera & vtilia & nonquam ociosa habeantur. Ociosa aũt sunt oĩa q̃ sunt aut nociua, aut inhonesta, aut inutilia. Inutilia sunt quæ nec audientibus, neque loquentibus prosunt. Inhonesta sunt, quæ vel illius, qui loquitur, vel illius, cui loquitur, vel de quo loquit̃ dignitati non conueniunt. Nociua sunt quæ suis suasionibus aĩos auditorum siue ad errorem, siue ad prauitatem inducunt. Qualitas ãt personæ cui loquendum est quatuor modis consideratur, secundum ætatem, ₰m scientiam, ₰m officium, ₰m cõditionem. Scđm ætatem. quia aliter conuenit loqui Senibus, aliter iuuenibus, aliter sapiẽtibus, aliter simplicibus, aliter actiuis, in negocijs secularibus, aliter contemplatiuis in spũalibus, aliter dñis, aliter seruis, aliter prælatis, aliter subditis. Idem. Considerandum est quibus sit loquendum, non stultis, & ebriosis, & dormientibus, & contemnentibus, &c. Vbi, qñ, quõ, quare, quantum. Nota. In mensa aũt debet esse duplex custodia disciplinæ. Prima in gestu suo. Secunda in cibo suo. His tribus modis inter epulas, in gestu suo debet homo seruare disciplinã in semetipso, videlicet vt linguam a loquacitate restringat, & oculos suos a circumspectione coerceat, & vt cætera membra cum modestia & quiete cõtineat. Triplex etiam obseruantia debet esse in cibo, vt attendat homo quid sumat, quantum, & quomodo sumat. Quid sumat, vt non nimis delicata & preciosa, aut nimis rara aut insolita, aut nimis accurate & lautè præparata concupiscat. In quantitate sumendi hõĩa est custodia disciplinæ, vt neque contra honestatem neq; supra necessitatem sumatur cibus. Non.n. oĩs venter est idem. Alteri enim sufficit minus, & ille lædit̃ superfluitate cito, alter pluribus indiget & plura requirit & in hoc sæpe honestas comedendi læditur, & priusquam ad superfluitatem veniatur prius caueat superfluitatem, tendat & attendat honestatem. In modo sumẽdi habenda est disciplina, vt homo cibum mundè sumat & temperate, mundè vt in sumendo caueat homo ab omni immunditia & inhonestate. Temperate vt caueat a cibi & potus superfluitate & sumendi nimis festinatione, & mora nimia in comedendo.

De speciebus prudentiæ. *Dist.* XLIII.

DEinde cõsiderandum est de partibus prudentiæ subiectiuis. Et quia de prudentia per quam aliquis regat semetipsum iam dictum est, restat dicendũ de speciebus prudentiæ quibus multitudo gubernat̃. Circa quas quæruntur quatuor. Primo vtrum regnatiua debeat poni species prudentiæ. Secundo vtrum politica. Tertio vtrum yconomica. Quarto vtrum militaris. Ad primum. s. vtrum regnatiua debeat poni spẽs prudentiæ, dicendũ, q̃ sicut ex supradictis patet, ad prudentiam pertinet regere & ꝓcipere. Et iõ vbi inuenitur speciale rõ regiminis ꝓcepti in humanis actibus ibi inuenitur spãle rõ prudẽtiæ. Manifestũ est aũt q̃ in eo qui non solũ seipsum hẽt regere, sed & cõitatem perfectam ciuitatis, vel regni inuenitur speciale & perfecta rõ regiminis. Tanto.n. perfectius regimen est, quanto est vniuersalius, & ad plura se extendens, & vniuersaliorem finẽ attingens. Et ideo regi, ad quem pertinet regere ciuitatem vel regnum, prudentia competit ₰m specialem & perfectissimam sui rõnẽ. Et pp hoc regnatiua ponitur species prudentiæ. Quamuis aũt regnatiua ordinetur ad iustitiam, sicut dicitur 5. Ethi. Princeps est custos iustitiæ, tñ magis ponitur species prudẽtiæ quam iustitiæ, quia oĩa quæ sunt virtutum moralium ꝑtinent ad prudentiam, sicut ad dirigentem. Vnde & rõ recta prudentiæ ponit̃ in diffinitione virtutis moralis, vt supra dictum est. Et ideo & executio iustitiæ prout ordinatur ad bonum cõe, quæ pertinet ad officiũ regiminis indiget directione prudentiæ. Vnde istæ duæ virtutes sunt maxime propriç regi, s. prudẽtia & iustitia, secũdum illud Hiere. 23. Regnabit Rex & sapiens erit, & faciet iudicium & iustitiã in terra: quia tamẽ dirigere magis pertinet ad regem, exequi vero ad subditos, ideo regnatiua magis ponitur species prudentiæ, quæ est directiua q̃ iustitiæ quæ est executiua. Ad secundum scilicet vtrum politica sit species prudentiæ, dicendum, q̃ seruus ꝑ Imperium mouetur a dño, & subditus a principante, aliter tamẽ q̃ irrationalia & inanimata moueatur a suis motoribus. Nã inanimata & irrationalia aguntur solum ab alio, non aũt agunt seipsa, quia non habent dominium sui actus per liberum arbitriũ. Et ideo rectitudo regiminis ipsorum non est in ipsis, sed solum in motoribus. Sed homines serui vel quicumque subditi ita aguntur ab alijs per præceptum, q̃ tamen agunt seipsos per liberum arbitrium, & ideo requiritur in eis quædam rectitudo regiminis per quam seipsos dirigant in obediendo principantibus, & ad hoc pertinet species prudentiæ quæ politica vocatur. Ad tertium scilicet vtrum Yconomica sit species prudentiæ, dicendum q̃ rõ obiecti diuersificata ₰m vniuersale & particulare, vel ₰m totum & partem, diuersificat artes, & virtutes, secundum quam diuersitatem vna est principalis respectu alterius. Manifestum est aũt q̃ domus medio modo habet se inter vnam singularem personam & ciuitatem vel regnum. Nam sicut vna singularis persona est pars domus, ita vna domus est pars ciuitatis, vel regni. Et ideo sicut prudentia communiter dicta quæ est regnatiua vnius distinguitur a Politica prudentia, ita oportet q̃ Yconomica distinguatur ab vtroque. Ad quartum. s. vtrum militaris sit spẽs prudentiæ, dicendum q̃ ea quæ secundum artem & rõnem agũtur, conformia oportet esse his, quæ sunt ₰m naturam quç a rõne diuina sunt instituta. Natura aũt ad duo intendit. Primo quidẽ ad regendum vnumquamque rem in seipsa. Scđo vero ad resistẽdũ extrinsecis impugnantibus, & corruptiuis. Et propter hoc nõ solum dedit aĩalibus vim concupiscibilem per q̃ moueantur ad ea quæ sunt saluti accommodata eorum, sed & vim irascibilem per quam animal resistit impugnantibus. Vnde & in his, q̃ sunt ₰m rationem non solum oportet esse prudẽtiam politicam per quã conuenienter disponantur ea quæ pertineant ad bonum commune, sed etiam militarem per quam hostium insultus repellantur.

De eubulia, synesi, & gnomyn. *Dist.* XLIIII.

DEinde considerandum est de virtutib. adiunctis prudentiæ, quæ sunt quasi partes potentiales ipsius. Et circa hoc quæruntur quatuor. Primo vtrũ ebulia sit uirtus. Scđo vtrum sit specialis virtus a prudentia distincta. Tertio vtrum synesis sit specialis virtus. Quarto vtrũ gnomyn sit specialis virtus. Ad primum. s. vtrum ebulia sit virtus, dicendum q̃ sicut supra dictum est, de ratione uirtutis humanæ est q̃ faciat actũ hoĩs bonum. Inter cæteros aũt actus hominis proprium est consiliari, q̃a hoc importat quandam rationis inquisitionem circa agenda in quib. consistit vita humana, nã vita speculatiua est supra hoiem, vt dr̃ in 10. Ethi. Eubulia aũt importat bonitatem consilii. Dr̃.n. ab eu, qđ est bonum, & boly quod est consilium, quia bona consiliatio, uel potius bona consiliatiua, unde manifestũ est q̃ eubulia est uirtus humana. Ad ₰m. s. vtrũ sit uirtus distincta a prudentia, dicendũ q̃ sicut dictum est supra. Virtus prudentiæ ordinat̃ ad actum quem reddit bonum. Et ideo oportet ₰m differentiam actuum esse diuersas virtutes, & maximè qñ non est eadẽ rõ bonitatis in actib. q̃a si esset eadẽ rõ bonitatis in eis, tunc ad eandẽ virtutẽ pertinerent diuersi actus, sicut ex eodẽ depẽdet bonitas, amoris, desiderii, & gaudii. Et iõ oĩa ista ꝑtinent ad eandem uirtutem charitatis. Actus aũt rationis ordinati, ad opus sũt diuersi actus, nec hñt eandẽ rõnem bonitatis. Ex alia.n. efficit̃ hõ bene consiliatiuus & bene iudicatiuus, & bene præceptiuus. Quod patet ex hoc q̃ ista aliquando ab inuicem separantur. Et ideo oportet aliam esse uirtutem eubuliam per quam homo est bene consiliatiuus, & aliam prudentiam per quam homo est bene præceptiuus. Et sicut consiliari ordinatur ad præcipere tanquam ad principalius, ita etiam eubulia ordinatur ad prudentiam tanquam ad principaliorem uirtutem sine qua nec uirtus esset, sicut

nec

nec morales virtutes, sine prudentia, nec cæteræ virtutes, sine charitate. Licèt autem Eubulia & prudentia ordinentur ad eundem finem, vt dicitur, 6. Ethi. idest non ad quendã finẽ particularem, sed ad eũdem finem totius vitæ, ex hoc non sequitur, ꝙ sint vna virtus, quia ad vnum finem vltimum quod est bene viuere bene ordinantur diuersi actus ſm quendam gradum. Nam præcedit consilium, sequitur iudicium, & vltimum est præceptum, quod est immediate respectum habet ad finem vltimũ. Alij autẽ duo actus remote, qui tñ hñt quosdam proximos fines, consilium quidẽ inuentionem hẽt eorum quæ agenda sunt, iudicium autẽ certitudinẽ. Vñ ex hoc non sequitur ꝙ Eubulia & prudentia nõ sint diuersæ virtutes, sed ꝙ Eubulia ordinetur ad prudentiam sicut virtus secũdaria ad principalẽ. Ad tertium s. vtrum Synesis sit virtus, dicẽdũ, ꝙ synesis importat rectũ iudiciũ. nõ quidem circa speculabilia, sed circa particularia operabilia, circa quæ est ẽt prudentia, vñ ſm Synesim dñt aliqui in græco syneti. i. sensati vel eusyneti. i. hoies boni sensus. Sicut econtrario qui carent hac vita dñt assyneti. i. insensati. Oportet autẽ ꝙ ſm dr̃iam actuum qui non reducuntur in eandem causam, sit ẽt diuersitas virtutum Manifestum est autẽ ꝙ bonitas consilij, & bonitas iudicij non reducuntur in eandẽ cãm. Multi autẽ sunt bene consiliatiui qui nõ sunt tñ bñ sensati quasi rectè iudicantes, sicut ẽt in speculatiuis aliqui sunt bene ingeniosi, propter hoc ꝙ ratio eorum prompta est ad discurrendum per diuersa. Quod vĩ prouenire ex dispositione imaginatiuæ virtutis quæ de facili potest formare diuersa fantasmata & hmõi, quãque non sunt boni iudicij, quod est ꝓp defectum intellectus, qui maxime contingit ex mala dispositione cõis sensus, non bene iudicantis. Et ideo oportet præter Eubuliam esse aliam virtutem quæ est bene iudicatiua, & hæc dicitur synesis. Sciendum autẽ ꝙ rectum iudicium in hoc consistit, ꝙ vis cognoscitiua apprehendat rem aliquam ſm ꝙ in se est. Quod quidem prouenit ex recta dispositione virtutis apprehensiuæ, sicut in speculo si fuerit bñ dispositum imprimuntur formæ corporum ſm ꝙ sunt, si vero fuerit speculum male dispositum apparent ibi imagines distortæ & prauè se habentes. Quod autẽ virtus cognoscitiua sit bene disposita ad recipiendum res ſm ꝙ sunt, contingit quidem radicaliter ex natura, consummatiuè autem ex exercitio vel ex munere gratiæ. & hoc dupliciter. Vno modo directè ex parte ipsius cognoscitiuæ virtutis, puta quia non est imbuta prauis conceptionibus, sed veris, & rectis, & hoc pertinet ad synesim secũdum quod est specialis virtus. Alio modo indirectè ex bona dispositione appetitiuæ virtutis, ex qua sequitur ꝙ homo bñ iudicet de appetibilibus, & sic bonũ virtutis iudicium cõsequitur habitus virtutũ moraliũ, sed circa fines, synesis autẽ est magis circa ea quæ sunt ad finẽ. Ad quartũ. s. vtrũ gnomyn sit virtus distincta a prudentia, dicendũ ꝙ habitus cognoscitiui distinguuntur ſm altiora, vel inferiora principia, sicut sapientia in speculatiuis altiora principia considerat, quàm scĩa. Et ideo ab ea distinguitur, & ita ẽt oportet esse in actiuis sicut in speculatiuis. Manifestum est autẽ ꝙ illa quæ sunt præter ordinem inferioris principij sive causæ reducuntur quãq; in ordinem altioris principij, sicut monstruosi partus animalium sunt præter ordinem virtutis actiuæ in semine, tñ cadunt sub ordine altioris principij. s. cœlestis corporis, vel alterius prouidentia diuinæ. Vnde ille qui consideraret virtutem actiuã in semine, nõ posset iudiciũ certũ ferre de hmõi monstris, de quibus tñ põt iudicari ſm considerationem diuinæ prouidentiæ. Contingit autẽ quãq; esse aliquid faciendum præter cões rl̃as agendorũ. puta cum impugnatori patriæ non est depositum reddendum, vel aliquid aliud hmõi. Et ideo oportet de hmõi iudicare ſm aliqua altiora principia quàm sint regulæ cões ſm quas iudicat synesis. Et ſm illa altiora principia exigitur altior virtus iudicatiua. Vocatur autem gnomyn, quæ importat quandam perspicacitatẽ iudicij.

De discretione.

Quia tam Synesis, quàm Gnomyn important rectũ iudicium vt ex præmissis apparet. Rectum. autẽ iudicium fit per virtutẽ discretionis, ideo de discretione vidẽdum est quid sit discretio. & ad quæ sit vtilis. Est autẽ discretio, sicut dicit Papias, discussio quarumlibet rerum, & consideratio ad quid tendant. Itẽ quidam sapiens ait. Discretio est in iudicandis rerum causis prouida in suorum motuum moderatrix. Sciendum autẽ ꝙ discretio necessaria est in conscientijs dirigendis, in eloquijs proponendis, in cõsilijs tribuendis, in iudicijs proferendis, & in mysterijs cognoscendis. Est inquam discretio necessaria in conscijs dirigendis. Ipsa siquidem discernit verum a falso, bonum a malo, vtile a nõ vtili, expediens a non expediẽti, malum respuit, bonum eligit & diligit, virtutes dirigit, & erigit corda. virtutibus ornat eas, & motus, & actus earum ordinat. extrema temperat, moderata conseruat, & excessus euitat, ignota discutit, & incerta expedit & diffinit. Bern. Homini opus est discretione sciã quæ Zelũ supprimat, spiritum temperet, ordinet charitatem. Discretio quippe omni virtuti ordinem ponit, ordo modum tribuit & decorem, & ẽt perpetuitatem. Est ergo discretio non tam virtus, quàm quædam moderatrix & auriga virtutum ordinatrixque affectuum & morũ doctrix, & consummatio perfectionis, tolle hanc virtutem erit ipsa & affectio naturalis. Hanc autẽ discretionem facit in corde verbum diuinum inspiratum diuinitus, & infusum. De quo dr̃ Hebr. 4. Viuum est verbum Dei & efficax, & penetrabilior &cæ. Sequitur. Et discretor cogitationum & intentionum cordis, hoc est cibus solidus perfectorum, qui exercitatos hñt sensus, ad discretionem boni & mali. Scd̃o discretio est necessaria in eloquijs proponendis, vel exponendis. Magna quippe discretio requiritur in loquẽdo: quia sicut dr̃ Iac. 3. Siquis in verbo nõ offendit, hic perfectus est vir: nam prudens hõ primo debet hr̃e verbum in corde circũcidens illud prius lima rõnis, quàm veniat ad linguam incautæ prolationis. Senec. Primo venias sermo ad limam quàm ad linguam, scd̃m ꝙ dr̃ in ps. Os iusti meditabitur sapientiam & lingua eius loquatur iudicium. Deliberati sermonis, & per rõnem ad ꝓferendum iudicium. Eccl. 21. Verba prudentũ statera ponderabuntur, quia ponderate & deliberate loquentur. In ore fatuorum cor eorum, & in corde sapientium os eorum, quia sapientes, & discreti prius discernendo in corde deliberant, quàm loquantur, stulti econtrario. Sicut beata Virgo cogitabat qualis esset Angelica salutatio, & pastorum verba & Symeonis, & Annæ, cõferens ĩ corde suo antequàm responderet, vt legitur Luc. 1. Nec solum in collocutione sociali vel singulari, sed multomagis in prædicatione verbi diuini, in qua Doctor vel prædicator debet attendere quæ quibus qualia & qualiter sint proponenda. Quia debet attendere ꝙ altioribus altiora, maioribus maiora, minoribus vero idest simplicibus plana & facilia. & modo grossiori debent proponi, vt audiui melius capere possint & facilius retinere. Item aliquos mouere debet per rõnes, aliquos per blãdas admonitiones, aliquos per duras increpationes, aliquos per virtutum exempla. Per rationes, & authoritates plenus spũ discretionis Petrus, in prima prædicatione sua post receptum spũm sanctum de crucifixoribus domini conuertit circa tria millia, qui compuncti corde baptizati sunt, vt legitur. Act. 2. Dura increpatione duros, & obstinatos Pharisæos Ioãnes Baptista alloquebatur. Math. 3. videns Ioannes multos Pharisæorum & saducæorum. Genimina viperarũ &c. Isid. in li. 4. de sententijs. Non eadem omnibus competit doctrina, sed pro diuersitate morum diuersa erit exhortatio Doctorum, sicut diuersis infirmitatibus diuersa competunt remedia non oĩbus vna. Nã quosdam corrigit increpatio dura, quosdam vero exhortatio blanda. Sic Ioannes Baptista diuersis diuersa, secũdum ꝙ eis competebat prædicabat salutis remediu. Aliter enim prædicabat & consulebat Pharisæis, aliter turbis, aliter militibus. Item Isyd. ibidem. Prima quippe prudentiæ virtus, est eam quam docere oportet æstimare personam. Rudibus populis, & carnalibus plana atque cõia, quia si eis proponuntur, quæ capere nõ põt indiscretè altiora aut detrahunt aut negligunt, aut contemnunt, & potius per summa & ardua opprimuntur, quam erudiuntur. Corui non dant pullis suis cibum solidum, & suũ vsque quo sint sibi similes, & solidiores effecti nigrescant, tunc pascunt eos suo solido cibo, sic Doctores boni quos iã vident sibi similes, & per pœnitentiam nigrescere, hos iam prouectos pascunt solido cibo. Ad hoc autẽ facit exemplum quod refert Beda de gestis Anglorum, li. 4. & dr̃ ꝙ Osualdus rex Anglorum cum esset baptizatus in Scotia, rogauit epos Scotiæ, vt mitterent ei prædicatorem qui prædicaret Anglicis adhuc paganis, qui miserunt ei vnum episcopum, qui cum esset magnus clericus, & prædicabat rudi populo nimis alta & ardua & rex eum pro viribus iuuabat interpretando eius verba. Ipse autem quia indiscretè, & nimis austere prædicabat nihil proficiens, in Hyberniam de qua erat rediit, cum autẽ epi conuocato consilio quærerent quæ esset cã quare non profecisset dictus epus in gentem prædictam, quidam dictus Adam, respondit ꝙ hoc fuit propter indiscretam prædicatiõnem suam, quia populo rudi & infideli nõ proposuerat plana & cõia sed nimis ardua. Omnes autẽ patres illius insulæ consenserunt dicentes, ꝙ oĩum virtutum mater est discretio, & eum qui locutus fuerat epm ordinauerunt, & ibi miserũt, qui virtutibus ornatus, & præcipuè discretione grossa leuia, & cõia eis, & quæ possent capere prædicauit, & vadens cum rege per quatuor prouincias Britanniæ, quæ in quatuor linguas diuiduntur. s. Britonum, Pictorum, Scotorum, Anglicorum, per discretam prædicationem suam oẽs Christo, & regi subiecit. Fiducia. n. est sicut æstus grandis a cuius facie oẽs fugiunt, qui arborum fructus oẽs corrumpit. Fiducia nulla est peior passio, quæ est nutrix oĩum passionum, huic autẽ opponit discretio dñi timorem qui generat humilitatem conseruatricem, & nutricem oĩum bonorum spalium, & spiritualium. Item discretio necessaria est in cõsilijs tribuendis. Præcipuè in foro pœnitentiæ, & in his quæ ad salutem pertinẽt animarum. Nam discretio illuminat rationem

ad discernendum de singulis. Sicut dicit Apostolus. 1. Corin. 3. Spiritualis homo iudicat omnia. Sine discretionis lumine homo efficitur animalis, non percipiens, ea quæ Spiritus Dei sunt, stultitia enim est illi, & nõ potest intelligere. Vt dicitur ibidem. vnde sacerdotibus dicitur Leui. 10. Habeatis scientiã discernendi inter sanctum & prophanum, inter pollutum & mundum. Sacerdotes enim indiscreti, quæ debent mundare, & sanctificare cõtaminant, quæ debent seruare animas, s. exterminant, quæ debent diligere, & eligere contemnunt, quæ debent mundare polluunt, quæ debent iudicare non discernunt, quæ debent cognoscere non intelligunt. Quod notatur Ezech. 22. Sacerdotes contempserũt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea, inter sanctum & prophanum non habuerunt distãtiam, inter pollutum & mundum non intellexerunt, &c. Per discretionem homo discretius requirit, & examinat consilia, discernit iusta, expedit & diffinit iudicia dubia, & perplexa, hoc potest dicere, quod dicit Sapien. Prouer. 8. Ego sapientia habito in consilijs, & eruditis intersum cogitationibus. Quarto discretio necessaria est in iudicijs proferendis. Vnde potest dicere illud Prouer. 8. Meũ est consilium, & æquitas, mea est prudentia, & fortitudo, per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Ideo Salomon discretionis gratiam postulauit a domino. 3. Regum. 4. dicens. Dabis seruo tuo cor docile, vt possit iudicare populum tuum, & discernere inter bonum, & malum, & per hanc cognouit, & iudicauit de duabus meretricibus quæ esset vera mater pueri quem viuum præceperat diuidi, & medietatem dari vni, & aliam, &c. Et post, timuit omnis Israel regem, videntes Dei Sapientiam in eo ad faciendum iudicium. Item discretionis plenus Dauid iudicauit æquam portionem dandam de præda eis, qui lassi remanserant ad sarcinas, & eis qui venerant ad prælium, & factum est hoc iudicium, quasi præfinitum, & constitutum, & quasi lex in Israel, in die illa, & deinceps. 2. Regum. 30. Item hoc spiritu plenus Daniel duos senes, quæ Susannam condemnauerãt ad mortem conuicit, iudicauit & condemnauit, vt legitur Dan. 13. Quinto discretio necessaria est in mysterijs cognoscendis. Hoc maxime competit viris spiritualibus, & perfectis, vt sciant discernere inter reuelationes, & illusiones. Angelus. n. Sathanæ qñq; transfigurat se in Angelum lucis, illudens viris sanctis, reuelans eis secreta mysteria, vel futura prædicens, sed vt plurimũ veritati multas falsitates admiscet, vt decipiat, & in errorem inducat. Ideo. 1. Ioh. 4. Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sunt. Beatus Martinus Spiritum discretionis habuit, qua Diabolum cognosceret in quamcunque formam, vel speciem se transformaret, sicut nouit eum & deceptionis suę fallaciam quando apparuit ei in similitudine Christi purpura, & dyademate renitentis. Item in vitis patrum quidam fratres venerunt ad Beatum Antonium, vt quærerent ab eo de fantasijs suis, quas credebant reuelationes, quorum asinus mortuus est in via, qui cum quæreret ab eis de asino suo quõ mortuus fuisset, cum ait mirantes quærent ab eo quõ hoc sciret ait, quia Dæmones hoc ei reuelauerant, & sumpta occasione de asino oñdit quõ fantasiæ suæ non erãt Dei reuelationes, sed Dæmonũ illusiones.

De imprudentia. Dist. XLV.

DEinde considerandum est, de vitijs oppositis prudentiæ. Dicit autem Aug. in 4. contra Iulianum, q omnibus virtutibus non solum sunt vitia manifesta discretione contraria, sicut prudentiæ temeritas, verumetiam vicina quodammodo, nec veritate sed quadam specie fallente similia, sicut ipsi prudẽtiæ astutia. Primo ergo considerandum est, de vitijs quæ manifeste contrarietatem habent ad prudentiam, quæ. s. vitia proueniunt ex defectu prudentiæ, vel eorum quæ ad prudentiam requiruntur. Scdo de vitijs quæ habent quandam similitudinem falsam cum prudentia, quæ. s. contingũt per abusum eorum quæ ad prudentiam requiruntur. Quia vero sollicitudo ad prudentiam pertinet, ideo circa primum consideranda sunt duo. Primo quidem de imprudentia. Secundo de negligentia quæ sollicitudini opponitur. Circa primum quæruntur sex. Primo de imprudentia vtrũ sit pctm̃. Scdo vtrum sit spãle pctm̃. Tertio de præcipitatione siue temeritate. Quarto de inconsideratione. Quinto de incõstantia. Sexto de origine horum vitiorum. Ad primum. s. vtrum imprudentia sit pctm̃, dicendum q imprudentia dupliciter accipi põt, vno modo priuatiuè alio modo contrariè. Negatiuè autem non propriè dr̃ ita. s. q importat solam carentiam prudentiæ, q̃ põt esse sine pctõ. Priuatiuè quidem imprudentia dr̃ in quãtum aliquis caret prudentia quam natus est, & dẽt habere, & s̃m hoc imprudentia est pctm̃ rõne negligentiæ qua quis adhibet studiũ ad prudentiam habendam. Contrariè vero accipitur imprudentia s̃m q rõ prudentiæ econtrario modo mouetur vel agit. Puta si recta ratio prudentiæ agit consiliando, imprudens consilium spernit, & sic de alijs quæ in actu prudentis conseruanda sunt, & hoc modo imprudentia est pctm̃ s̃m rõnem propriam prudentiæ. Non. n. põt hoc contingere q hõ contra prudẽtiam agat, nisi diuertens a regulis quibus ratio prudentiæ rectificatur. Vnde si hoc contingat per auersionem a regulis diuinis est pctm̃ mortale, puta cum aliquis quasi contemnens, & repudians oia documenta præcipitanter agit, si vero præter eas agat aliquid absque contemptu, & absque detrimento eorum q̃ sunt de necessitate salutis, est pctm̃ veniale. Ad s̃m. s. vtrum imprudentia sit pctm̃ spãle, dicẽdum q aliqd pctm̃ põt dici gñale dupliciter. Vno mõ absolutè, quia. s. est gñale respectu oium peccatorum. Alio mõ quia est gñale respectu quorundam vitiorum, quæ sunt species eius. Primo aũt mõ põt dici aliqđ vitium gñale dupliciter. Vno mõ per essentiam, quia prædicatur. s. de oibus peccatis, & hoc modo imprudentia non est gñale pctm̃, sicut nec prudentia generalis virtus, cũ sint circa actus spãles, & circa ipsos actus rõnis. Alio mõ per participationem, & hoc mõ imprudentia est gñale pctm̃. Sicut. n. prudentia participatur quodammodo in oibus virtutibus in quantum est directiua earum, ita & imprudentia in omnibus vitijs, & pctis. Nullum. n. pctm̃ accidere põt, nisi sit defectus in aliquo actu rõnis dirigentis, qđ pertinet ad imprudentiam. Si vero dicatur pctm̃ gñale non simpliciter, sed s̃m aliqđ genus, quia. s. continet sub se multas spẽs diuersas, sic imprudentia est gñale peccatũ. Continet. n. sub se diuersas species tripliciter: Vno quidem mõ per oppositũ ad diuersas partes subiectiuas prudentiæ: sicut n. distinguitur prudentia in monasticam q̃ est regitiua vnius, & in alias spẽs prudentiæ, q̃ sunt multitudinis regitiuæ, vt supra habitũ est, ita ẽt imprudentia. Alio modo s̃m partes quasi potentionales prudentiæ, quæ sunt virtutes adiũctæ, & accipiuntur s̃m diuersos actus rõnis. Et hoc modo quantum ad defectum consilij circa qđ est eubulia est præcipitatio siue temeritas imprudentię spẽs. Quantum vero ad defectum iudicij, circa qđ sunt synesis, & gnome, est inconsideratio. Quantum vero ad ipsum præceptum qđ est proprius actus prudentiæ, est inconstantia, & negligentia. Tertio modo põt sumi per oppositum ad ea quæ requiruntur ad prudentiam, q̃ sunt partes quasi integrales prudentiæ: sed si oia illa ordinantur ad dirigẽdum prædictos tres rõnis actus, inde est q oẽs defectus oppositi reducuntur ad quatuor p̃dictas partes, sicut incautela, & incircunspectio includitur sub inconsideratione. Qđ aũt aliquis deficiat a docilitate, vel memoria, vel rõne pertinet ad præcipitationem. Imprudentia vero & defectus intellectus, vel intelligentiæ, & solertiæ pertinent ad negligentiam, & ad inconstantiam. Et nota q imprudentia q̃ opponitur prudentiæ, ponitur esse pctm̃ spãle, non aũt ignorantia quæ opponitur scientiæ: quia. n. scia magis est remota a moralibus q̃ prudentia, s̃m propriam rõnem vtriusq;, inde est q ignorantia non hẽt de se rõnem peccati mortalis, sed solum ratione negligentiæ præcedentis, vel effectus sequentis, & pp hoc ponitur inter gñales causas peccati: sed imprudentia s̃m propriã rationem importat vitium mortale, & ideo magis potest poni speciale peccatum. Item nota q licet multa requirantur ad prudentiam. s. ratio, intellectus, docilitas, &c. quę supra dicta sunt, non tñ sunt diuersæ species imprudentiæ ex defectu, vel corruptione huiusmodi circunstantiarum, quia qñ corruptio diuersarum circunstantiarum hẽt idem motiuum, non diuersificantur species peccati: sicut eiusdem speciei est peccatum, vt aliquis accipiat non sua, vbi non debet, & qñ non debet: sed si sint diuersa motiua, tunc essent diuersę species, puta si vnus acciperet vbi non deberet, vt faceret iniuriam loco sacro, quod faceret speciem sacrilegij: alius quando non debet propter solum superfluum appetitum habendi, quod esset simplex auaritia, & ideo defectus eorum quæ requiruntur ad prudentiam, non diuersificant species nisi quatenus ordinantur ad diuersos actus rationis, vt dictum est. Ad tertium scilicet vtrum præcipitatio sit speciale peccatum sub imprudentia contentum. Dicendum. quòd præcipitatio in actibus animæ metaphoricè dicitur secundum similitudinem a corporali motu acceptam. Dicitur autem præcipitari secundum corporalem motum, quod a superiori in ima peruenit secũdum impetum quendam proprij motus, vel alicuius impellentis, non ordinatè incedendo per gradus. Summum autem animæ est ipsa ratio: Imum autem est operatio per corpus exercitata: Gradus autem medij per quos debet ordinatè descendere, sunt memoria præteritorum, intelligentia præsentium, solertia in considerandis futuris euentibus, ratiocinatio conferens vnum alteri, docilitas per quam aliquis acquiescit sentẽtijs maiorum. Per quos quidem gradus aliquis ordinatè descendit rectè consiliando. Si quis autem feratur ad agendum per impetum voluntatis, vel passionis, pertransitis huiusmodi gradibus, erit præcipitatio. Cũ ergo inordinatio consilij ad imprudentiam pertineat, manifestum est, quòd vitium præcipitationis sub imprudentia continetur. Differt autem præcipitatio, & temeritas: quia illa di-

cuntur fieri temere quæ rõne non regunẽ. Quod quidem potest contingere dupliciter. Vno modo ex impetu voluntatis vel passionis. Alio mõ ex contemptu regulæ dirigentis: & hoc propriè importat temeritas, vnde dr̃ ex radice superbiæ prouenire, quæ refugit subesse regulæ alienæ. Præcipitatio autẽ sic habet ad verũ que, vnde temeritas sub præcipitatione continetur: quãuis præcipitatio magis respiciat primum. Item licèt in consiliando contingat esse peccatum non solum per hoc aliquis nimis est festinus, sed etiam per hoc, ꝙ aliquis est nimia tardus: ideo in inquisitione consilij multa particularia sunt cõsideranda. Et ideo Philosophus dicit in 6. Eth. Oportet consiliari tarde: vnde præcipitatio directius opponit̃ rectitudini cõsilij, quàm tarditas superflua, quæ habet quandam similitudinem recti consilij. Ad quartum, s. vtrum inconsideratio sit speciale peccatum in imprudentia cõtentum. Dicẽdum ꝙ inconsideratio importat actum intellectus veritatem rei intuentis. Sicut autem inquisitio pertinet ad rõnẽ, ita iudicium pertinet ad intellectum. Vñ & in speculatiuis demonstratiua scientia dr̃ iudicatiua inquantum per resolutionem in prima principia intelligibilia de veritate inquisitiuorũ diiudicatur. Et ideo consideratio maxime pertinet ad iudicium, vnde, & defectus recti iudicij ad vitium inconsiderationis pertinet, prout s. aliquis in recte diiudicando deficit ex hoc, quòd cõtemnit, vel negligit attendere ea ex quibus rectũ iudicium procedit. vnde manifestum est ꝙ inconsideratio est peccatum. Sciendum autem ꝙ inconsideratio hic accipitur non scdm, ꝙ pertinet ad intellectum speculatiuum, sed ad practicum intellectum scdm determinatam materiam, s. scdm agibilia humana, in quibus plura sunt attendenda ad recte iudicandum quàm in speculatiuis, quia operationes sunt in singularibus. Item sciendum, ꝙ qđ dñs discipulis suis dixit Matth. 10. Dum steteritis ante reges & p̃sides cogitare nolite, quõ aut quid loquamini. Non eis prohibet considerare ea quæ sunt agenda vel dicenda, qñ homo habet opportunitatem, sed dat fiduciam singulis in verbis inductis, vt deficiẽte sibi opportunitate, vel propter imperitiam, vel quia subito præoccupantur, in solo diuino confidant consilio: quia cum ignoramus quid agere debeamus, hoc solum residui habeamus vt oculos nostros dirigamus ad deum, sicut dr̃. 2. Paral. 20. Alioquin si hõ prætermittat facere quod põt, solũ diuinum auxiliũ expectans, vi tentare Deum. Ad quintum. s. vtrũ inconstantia sit peccatum sub imprudentia contentũ. Dicendum, ꝙ inconstãtia importat recessum quẽdam in bono proposito diffinitio. Huiusmodi aũt recessus principium quidem hẽt a vi appetitiua. Non enim aliquis recedit a priori proposito nisi pp aliquid, quod sibi inordinate placet: sed iste recessus non consummatur nisi per defectum rõnis, quæ fallit in hoc ꝙ repudiat id quod recte acceptauerat: & quia cum possit resistere impulsui passionum, si non resistat hoc est ex debilitate ipsius, quæ non tenet se firmiter in bono concepto. Et ideo inconstantia quantum ad sui consumationem pertinet ad defectum rõnis practicæ. Sicut aũt omnis rectitudo rõnis practicæ pertinet aliqualiter ad prudẽtiam, ita omnis defectus eius pertinet ad imprudentiam. Et iõ inconstantia secũdum sui consummationem ad imprudentiam pertinet. Et sicut præcipitatio est ex defectu circa actum consilij, & incõsideratio circa actum iudicij, ita inconstantia circa actũ præcepti. Ex hoc enim dr̃ aliquis incõstans, qñ ratio deficit præcipitando ea q̃ sunt consiliata & iudicata. Ad sextum. s. vtrum prædicta vitia orianẽ ex luxuria. Dicẽdum ꝙ sicut philosophus dicit in 6. eth. delectatio maxime corrumpit existimationem prudentiæ, & præcipue delectatio quæ est in venereis, quæ totam animam absorbet, & trahit ad sensibilem delectationem. Perfectiõ aũt prudentiæ, & cuiuslibet intellectualis virtutis consistit in abstractione a sensibilibus, vnde cum prædicta vitia pertineant ad defectum prudẽtiæ, & rõnis practicæ, sicut supra habitum est, sequitur ꝙ ex luxuria maxime oriantur. Deinde considerandum est de negligẽtia, de hoc require inf. libro tertio inter partes acediæ.

De vitiis oppositis prudentiæ. *Dist.* XLVI.

Deinde considerandum est de vitiis oppositis prudentiæ, q̃ habent aliquam similitudinem cum ipsa. Et circa hoc cõsideranda sunt octo. Primo vtrum prudentia carnis sit peccatũ. Secundo vtrum sit peccatum mortale. Tertio vtrum astutia sit peccatum speciale. Quarto de dolo. Quinto de fraude. Sexto de sollicitudine temporalium rerum. Septimo de sollicitudine futurorum. Octauo de origine horum vitiorum. Ad primum, s. vtrũ prudentia carnis sit peccatum, dicendum ꝙ sicut supra dictum est, prudẽtia est circa ea, quæ sunt ad finem totius vitæ. Et ideo prudẽtia carnis propriè dr̃ ſm ꝙ aliquis bona carnis habet, vt vltimum finem suæ vitæ. Manifestum est autem ꝙ hoc est peccatum, per hoc. n. homo deordinatur circa vltimum finem, qui nõ consistit in bonis corporis, sicut supra dictum est: & ideo prudẽtia carnis est peccatum. Et nota ꝙ licet prudentia sit virtus nobilior q̃ iustitia vel tẽperantia vel aliæ virtutes morales, vtpote omnium regitiua, tñ quia iustitia & tẽperantia in sui rõne important id vnde virtus laudatur, s. æqualitatem & concupiscentiarum refrenationem, & ideo nunquam accipiuntur in malo. Sed nomẽ prudentiæ sumitur a prouidendo, sicut sup. dictum est, quod p̃t etiam extendi ad mala. Et ideo licet prudentia simpliciter dicta in bono accipiatur, in aliquo tñ addito potest accipi in malo, & scdm hoc dr̃ prudentia carnis esse peccatum. Item nota, ꝙ caro est pp animam, sicut materia pp formam, & instrumentum pp principale agens, & ideo sic licite diligitur caro, vt ordinetur ad bonum animæ sicut ad finem. Si autem in ipso bono carnis constituatur vltimus finis, erit inordinata & illicita dilectio: & hoc mõ ad amorẽ carnis ordinatur prudentia carnis. Itẽ nota ꝙ diabolus nos tentat non per modum appetibilis, sed per modũ suggerentis, & ideo cum prudentia importet ordinem ad aliquẽ finẽ appetibilem, non ita dr̃ prudentia Diaboli sicut prudentia respectu alicuius mali finis, sub cuius rõne tentat nos mundus & caro, inquantum, s. proponuntur nobis ad appetendum bona mũdi vel carnis: & ideo dr̃ prudentia carnis, & prudentia mundi, scdm illud Luce. 16. Filij huius sæculi prudentiores sunt in generatione sua &c. Apls aũt totum comprehendit sub prudentia carnis, quia etiam exteriores res mundi appetimus pp carnem: põt tñ dici ꝙ quia prudentia quodãmodo dr̃ sapientia, vt supra dictũ est, ideo scdm tres tentationes põt intelligi tripliciter prudentia. Vbi dr̃ Iaco. 3. Sapientiam esse terrenam, animalẽ, & diabolicam, vt sup. expositum est cum de sapientia agereẽ. Ad scdm s. vtrum prudentia carnis sit pctõ mortale, dicendum ꝙ sicut supra dictum est, prudens dr̃ aliquis dupliciter. Vno mõ simpliciter, s. in ordine ad finem totius vitæ. Alio mõ scdm quid, s. in ordine ad finem aliquem particularem, puta sicut dr̃ aliquis prudens in negociatione vel in aliquo hmõi. Si. n. prudentia carnis accipiatur scdm absolutam prudentiæ rõne, ita, s. ꝙ in cura carnis constituatur vltimus finis totius vitę, sic est pctm mortale, quia per hoc hõ auertitur a Deo, cum impossibile sit esse plures fines vltimos, vt supra habitũ est. Si vero prudentia carnis accipiatur scdm rõnem particularis prudentię, sic prudentia carnis est peccatum veniale. Contingit. n. qñque ꝙ aliquis inordinatè afficiẽ ad aliquod delectabile carnis absque hoc ꝙ auertatur a Deo per peccatum mortale. Vnde non constituit finem totius vitæ in dilectione carnis, & sic adhibere studiũ ad hãc dilectionẽ cõsequẽdũ est pctm veniale, quod pertinet ad prudentiã carnis. Si vero aliquis actu curam carnis referat in finem honestum, puta cum aliquis studet comestioni propter corporis sustentationem, non vocatur prudentia carnis, quia sic vtitur hõ cura carnis vt ad finẽ. Ad tertiũ. s. vtrũ astutia sit speciale peccatũ. Dicendũ ꝙ prudentia est recta rõ agibiliũ: sicut scia est recta rõ scibiliũ. Contingit aũt cõtra rectitudinẽ sciæ dupliciter peccari in speculatiuis. Vno quidem mõ qñ ratio inducitur ad aliquã conclusionẽ falsam quæ apparet vera. Alio mõ ex eo ꝙ rõ procedit ex aliquibus falsis quæ videntur esse vera, siue sint ad conclusionẽ verã, siue ad conclusionẽ falsam. Ita ẽt aliquod pctm põt esse contra prudentiam habens aliquã similitudinem eius dupliciter: vno mõ scdm ꝙ studium rationis ordinatur ad finem qui non est vere bonus, sed apparens: & hoc pertinet ad prudentiam carnis. Alio modo inquãtum aliquis ad finem aliquem consequendum, vel bonũ, vel malum, vtitur non veris vijs, sed simulatis, & apparentibus: & hoc pertinet ad pctm astutiæ. Vnde est quoddam peccatum prudentiæ oppositum, à prudentia carnis distinctum. Ad quartũ s. vtrum dolus sit peccatum pertinens: dicendum ꝙ sicut supra dictum est, ad astutiam pertinet assumere vias non veras, sed simulatas & apparentes, ad aliquem finem prosequẽdum vel bonum, vel malũ. Assumptio aũt harũ viarũ põt dupliciter considerari. Vno quidẽ mõ in ipsa excogitatione viarum hmõi: & hoc proprie pertinet ad astutiam, sicut excogitatio rectarum viarum ad debitum finem pertinet ad prudentiam. Alio mõ põt considerari talium viarum assumptio ſm executionem operis, & ſm hoc pertinet ad dolum, & ideo dolus importat quandam executionem astutiæ, & ſm hoc ad astutiam pertinet. Ad quintum, s. vtrum fraus ad astutiam pertineat. Dicendum ꝙ sicut dolus cõsistit in executione astutiæ, ita etiam & fraus: sed in hoc differre videntur, ꝙ dolus pertinet vniuersaliter ad executionẽ astutiæ siue fiat per verba siue per facta: fraus autem magis propriè pertinet ad executionem astutiæ scdm ꝙ fit per facta. Ad sextũ, s. vtrum licitum sit sollicitudinem habere de tẽporalibus. Dicendũ ꝙ sollicitudo importat studiũ quoddam adhibitum ad aliquid consequendum. Manifestum est autem ꝙ maius studium adhibetur vbi est timor deficiendi, & ideo vbi est securitas consequendi, minor interuenit sollicitudo. Sic ergo sollicitudo tẽporalium rerum tripliciter põt esse illicita. Vno quidem modo ex parte eius de quo sollicitamur, si, s. tẽporalia tanq̃ finem q̃ramus: vnde Aug.

dicit

dicit in li. de operibus monachorum: cū dñs dicit: Nolite solliciti esse in crastinum: hoc dicit, vt non ista intueanť, vt pp ista faciant quicquid in Euangelij prędicatione facere iubentur. Alio modo pōt esse tpalium sollicitudo illicita pp superfluū studiū, qđ apponitur ad tpalia procuranda, pp qđ homo a spūalibus quibus principaliꝰ inseruire debet, retrahiť. Et ideo dř Math. 13. ꝙ sollicitudo sæculi suffocat verbum. Tertio modo ex parte timoris superflui, qn. s. aliquis timet ne faciēdo qđ debet, necessaria sibi deficiant. Qđ dñs tripliciter excludit. Primo pp maiora beneficia hoī præstita diuinitus pp primam sollicitudinem. s. & corpus, & aīam. Secundo pp subuentionem, qua Deus aīalibus, & plantis subuenit absque opere humano fm proportionē suæ naturæ. Tertio ex diuina prouidentia; pp cuius ignorantiā Gētiles circa tpalia bona quærenda principaliꝰ sollicitantur. Et ideo concludit, ꝙ principalis nostra sollicitudo debet esse de spiritualibus bonis, sperantes, ꝙ ēt tpalia nobis prouenient ad necessitatē si fecerimus, qđ debemus. Ad septimum. s. vtrum aliqs debeat esse sollicitus in futurū. Dicendū ꝙ nullum opus pōt esse virtuosum nisi debitis circunstantijs vestiatur, inter quas vna est debitū tpꝰ, fm illud Eccl. 8. Oī negocio tpꝰ est & opportunitas. Qđ non solum in exterioribus operibus, sed ēt in interiori sollicitudine locum habet. Vnicuique. n. tempori cōpetit ppria sollicitudo, sicut tempori æstatis competit sollicitudo metendi, tempori autumni sollicitudo vindemiæ. Si quis ergo tpe æstatis de vindemia iam esset sollicitus, superflue præoccuparet futuri tpis sollicitudinē: vñ hmōi sollicitudinem tanq̄ superfluā dñs prohibet dicens: Nolite solliciti esse in crastinum, vñ subdit: Crastinus. n. dies sollicitus erit sibijpsi, i. suam propriam sollicitudinem habebit, q̄ sufficiet ad animum affligendum. Et hoc est qđ subdit: Sufficit diei malitia sua. i. afflictio sollicitudinis. Ad octauum. s. vtrum prædicta vitia oriantur ex auaritia. Dicendum ꝙ sicut dictum est, prudentia carnis, & astutia cū dolo, & fraude quandam similitudinem habent cum prudentia in aliquali vsu rōnis; præcipue aūt inter alias virtutes morales vsus rōnis rectē apparet in iustitia, q̄ est in appetitu rōnali. Et ideo vsus rōnis indebitus etiam maxime apparet in vitijs oppositis iustitiæ. Opponitur aūt sibi maximē auaritia, & ideo prædicta vitia maxime ex auaritia oriunť. De curiositate, quę opponitur studiositati, require infra 3. libro inter filias inanis gloriæ.

De obiecto iustitiæ. *Dist.* XLVII.

CОnsequenter post prudentiam considerandum est de iustitia. Circa quam occurrit triplex consideratio. Prima est de iustitia. Secunda de partibus eius. Tertia de præceptis ad iustitiam pertinentibus. Circa iustitiam vero consideranda sunt quatuor. Primo quidem de iure. Secundo de ipsa iustitia. Tertio de iniustitia. Quarto de iudicio. Circa primum. s. de iure considerāda sunt quatuor. Primo vtrum ius sit obiectū iustitiæ. Secundo vtrum ius conuenienter diuidatur in ius naturale, & positiuum. Tertio vtrum ius gentium sit idē qđ ius naturale. Quarto vtrū ius dominatiuum, & paternum debeant specialiter distingui. Ad primum. s. vtrum ius sit obiectum iustitiæ. Dicendum ꝙ sicut dicit Isid. in li. Ethy. ius dictum est, quia est iustum. Constat aūt ꝙ iustum est obiectū iustitię: sicut dicit Philosophus 5. Eth. Oēs talem habitum volunt dicere iustitiā, a quo operatiui sunt iustorum. Ad cuius euidentiā sciendū est, ꝙ iustitiæ propriū est inter alias virtutes, vt ordinet hominem in his, quæ sunt ad alterum. Importat. n. æqualitatem quandā, vt ipsum nomen demōstrat. Dicuntur enim vulgariter ea, quæ adæquantur iustari, æqualitas aūt ad alterum est. Aliæ aūt virtutes perficiunt hoīem solū in his, q̄ ei conueniunt fm seipsum. Sic igitur id, qđ est rectū in operibus aliarū virtutum, ad qđ tēdit intentio virtutis quasi in proprium obiectum, nō accipitur nisi per comparationē ad agētem, rectum vero, qđ est in opere iustitiæ etiam præter comparationem ad agentem constituitur per comparationem ad aliū. Illud enim in opere nostro dř esse iustum, qđ respondet fm aliquam æqualitatem alteri, puta recompensatio mercedis debitæ pro seruitio impenso. Sic igitur iustum dř aliquid quasi habens rectitudinem iustitiæ ad quod terminatur actio iustitiæ, etiam non considerato qualiter ab agente fiat. Sed in alijs virtutibus non determinatur aliquid rectum nisi fm ꝙ aliqualiter fit ab agente. Et pp hoc specialiter iustitiæ præ alijs virtutibus determinatur fm se obiectum, qđ vocatur iustum, & hoc quidem est ius. Vnde manifestum est ꝙ ius est obiectum iustitiæ. Et nota, ꝙ consuetum est, ꝙ nomina a sui prima impositione detorqueantur ad alia significanda, sicut nomen medicinæ impositum est primo ad signādum remedium, qđ præstatur infirmo ad sanandum: deinde tractum est ad signandum artem qua hoc fit. Ita etiam hoc nomen ius primo impositum est ad signandum ipsam rem iustam, postmodo aūt est determinatum ad artem qua cognoscitur quid sit iustum, & vlterius ad signandum locum in quo ius redditur, sicut aliquis dř comparere in iure, & vlterius dř etiam ius, qđ redditur ab eo, ad cuius officium pertinet iustitiam facere, licet etiam id, qđ decernit sit iniquum. Item nota, ꝙ sicut eorum, quæ per artem fiunt exterius, quædam ratio in mente artificis præexistit, quæ dř regula artis: ita etiam illius operis iusti, qđ ratio determinat, quædam ratio præexistit in mente, quasi quædam prudentiæ regula, & hoc si in scriptum redigatur vocatur lex. Est enim lex fm Isido. constitutio scripta. Et ideo lex non est ius proprie loquendo, sed aliqualis ratio iuris. Ad secundum. s. vtrum ius conuenienter diuidatur in ius naturale, & positiuum: dicendum ꝙ sicut dictū est, ius siue iustum est aliquod opus adæquatum alteri fm aliquem æqualitatis modum. Dupliciter autem alicui homini potest aliquid esse adæquatum. Vno quidem modo ex ipsa natura rei, puta cum aliquis tantū dat vt tantundem recipiat, & hoc vocatur ius naturale. Aliō modo aliquid est adæquatum, vel cōmensuratum alteri ex condicto siue ex cōi placito, quando. s. aliquis reputat se contentum si tantum accipiat. Quod quidem pōt fieri dupliciter. Vnō modo per aliqđ priuatum condictum, sicut ꝙ firmatur aliquo pacto inter priuatas personas. Alio modo ex cōdicto publico, puta si totus populus consentit, ꝙ aliquid habeatur quasi adæquatum, & commēsuratum alteri, vel cum hoc ordinat princeps, qui curam populi habet, & eius personam gerit, & hoc dř ius positiuum. Voluptas enim humana ex cōi condicto potest aliquid facere iustum in his, quæ fm se non habent aliquam repugnantiam iustitiam naturalem, & in his habet locum ius positiuum, vnde Philosophus dicit in 5. Ethy. ꝙ legale iustum est, qđ ex principio quidem nihil differt sic, vel aliter fieri, quando autem ponitur, differt. Sed si aliquid de se repugnantiam habeat ad ius naturale, non potest voluntate humana fieri iustum, puta, si statuatur ꝙ liceat furari, vel adulterium committere, vnde dř Isa. 10. Væ, qui condunt leges iniquas. Et nota, ꝙ ius naturale quantum est de se semper est idem, & immutabile. Illud enim qđ est naturale habenti naturam immutabilem, oportet ꝙ sit semper, & vbique tale. Natura autem hominis est mutabilis, & ideo id, qđ naturale est homini potest aliquando deficere, sicut naturalem æqualitatē habet, vt deponenti depositum reddatur. Et si ita esset, ꝙ natura humana semper esset recta, hoc esset semper seruandum: sed quia q̄nque contingit, ꝙ voluntas hoīs deprauatur, est aliquis casus in quo depositum non est reddendum, ne homo peruersam voluntatē habens male eo vtatur, vt puta si furiosus, vel hostis Reipublicæ arma deposita reposcat. Item nota ꝙ ius diuinum dř, qđ diuinitus pmulgatur, & hoc quidem partim est de his, quæ sunt naturaliter iusta, sed tamen eorum iustitia homines latet; partim autem est de his, quæ fiunt iusta institutione diuina: vnde & ius diuinū per hæc duo distingui potest, sicut & ius humanum. Sunt enim in lege diuina quædam præcepta quia bona, & prohibita quia mala, quædam vero bona, quia præcepta, & mala quia prohibita. Ad tertium. s. vtrum ius gentium sit idem cum iure naturali. Dicendum ꝙ ius siue iustum naturale est, quod ex sua natura est adæquatum, vel commensuratum alteri. Potest autem hoc contingere dupliciter: vno modo fm absolutam sui considerationem, sicut masculus ex sui ratione habet commensurationē ad fœminam, vt ex ea generet, & parens ad filium, vt eum nutriat. Alio modo aliquid est naturaliter alteri commensuratum non fm absolutam sui rationem, sed fm aliquid qđ ex ipso consequitur, puta proprietas possessionum. Si enim consideretur iste ager absolute, non habet vnde magis sit huius, quam illius, sed si consideretur ad opportunitatem colendi, & ad pacificū vsum agri, secūdum hoc habet quandam commensurationem ad hoc quod sit vnius non alterius, vt patet per Philosophum in 2. Pol. Absolute autem apprehendere aliquid non solum conuenit homini, sed etiam alijs animalibus. Et ideo ius, quod dicitur ius naturale fm primum modum, commune est nobis, & alijs animalibus. A iure autem naturali sic dicto recedit ius gentium, vt iurisconsultus dicit, quia illud omnibus animalibus, hoc solum hominibus inter se commune est. Considerare autem aliquid comparando ad id, quod ex ipso sequitur, est proprium rationis, & ideo hoc quidem est naturale homini fm rationem naturalem, quæ hoc dictat. Et ideo dicit Gaius iurisconsultus, quod naturalis ratio inter homines constituit, id apud omnes gentes custoditur, vocaturq; ius gentium. Ad quartum, scilicet vtrum specialiter distingui debeat ius dominatiuum, & paternum. Dicendum, quōd ius siue iustum dicitur per commensurationem ad alterum. Alterum autem potest dici dupliciter. vno modo, quod simpliciter est alterum, sicut quod est omnino distinctum, sicut apparet in duobus hominibus quorum vnus non est sub altero, sed ambo, sunt sub vno Principe ciuitatis, & inter tales secundum Philosophum in quinto Ethycorum,

est simpliciter iustum. Alio modo dr̃ aliquid alterum non simpliciter, sed quasi aliqd eius existens, & hoc modo in rebus humanis filius est aliqd pr̃is, quia quodãmodo est pars eius, vt dr̃ in 1. Poli. Et ideo patris ad filium non est comparatio sicut ad simpliciter alterum, & pp hoc non est ibi simpliciter iustũ, sed quoddã iustũ. s. pr̃num, & eadem rõne nec inter dñm & seruũ, sed est inter eos dñatiuum iustum. Vxor aũt q̃uis sit aliquid viri, quia cõparaẽ ad eam sicut ad propriũ corpus, vt patet p Apostolum ad Ephe. 5. Tñ magis distinguitur a viro, q̃ filius a pr̃e, vel seruus a dño. Assumitur. n. in quandã socialẽ vitã matrimonij, & ideo Philosophus dicit, q̧ inter virũ & vxorẽ plus est de rõne iusti, q̃ inter patrem, & filium, vel dñm, & seruũ, qa cũ vir & vxor habent immediatam relationem ad domesticã cõitatẽ, vt patet in 1. Poli. ideo inter eos non est simpliciter etiam politicum iustum, sed magis iustum Aeconomicum.

De iustitia. Dist. XLVIII.

Deinde considerandũ est de iustitia, circa quã vidẽda sunt duodecim. Primo quid sit iustitia. Secundo vtrũ semp sit ad alterum. Tertio vtrum sit virtus. Quarto vtrũ sit in voluntate sicut in subiecto. Quinto vtrũ sit virtus generalis. Sexto vtrum ẽm q̧ est generalis sit idem in essentia cum oĩ virtute. Septimo vtrum sit aliqua iustitia particularis. Octauo vtrũ iustitia particularis habeat propriam materiã. Nono vtrũ sit circa passiones, vel operationes tñ. Decimo vtrũ medium iustitiæ sit mediũ rei. Vndecimo vtrum reddere vnicuiq; qđ suum est sit actus iustitiæ. Duodecimo vtrum iustitia sit pcipua inter alias virtutes morales. Ad primum. s. quid sit iustitia. Dicendũ q̧ a iurisperitis diffiniẽ sic: Iustitia est constans, & ppetua voluntas ius suum vnicuiq; tribuens. Hæc aũt diffinitio conueniens est si recte intelligaẽ. Cũ. n. oĩs virtus sit habitus, q est principiũ actus, necesse est q̧ virtus diffiniatur p actũ bonũ circa propriã naturã virtutis. Est aũt iustitia circa ea, q̃ sunt ad alterũ sicut circa propriã naturam, vt infra patebit. Et ideo actus iustitiæ p cõparationẽ ad propriã materiã, & obiectũ tangiẽ cum dr̃, ius suum vnicuiq; tribuens. Quia vt Isid. dicit in lib. Ethy. iustus dr̃, quia ius custodit. Ad hoc aũt q̧ aliquis actus circa quãcunq; materiã sit virtuosus, requiritur, q̧ sit voluntarius, & q̧ sit stabilis, & firmus. Quia Philosophus dicit in 2. Eth. q̧ ad virtutis actũ requiritur primo quidẽ, q̧ opereẽ sciens. Secũdo aũt q̧ eligens, & pp debitum finem. Tertio quia immobiliter opereẽ. Primũ aũt horũ includitur in secundo, qa qđ per ignorantiã agiẽ est inuoluntariũ, vt dr̃ in 4. Eth. Et ideo in diffinitione iustitiæ primo ponitur voluntas, ad ostendendum, q̧ actus iustitiæ debet esse voluntarius. Additur de iustitia, vel constantia, & perpetuitate ad designandũ actus firmitatẽ, & iđ pdicta diffinitio est completa diffinitio iustitiæ nisi q̧ actus poniẽ pro habitu, q per actũ specificatur: habitus. n. ad actus dr̃. Et ideo si aliquis vellet in debitam formã diffinitionis reducere posset sic dicere, q̧ iustitia est habitus ẽm quem aliquis constans, & ppetua voluntate ius suum vnicuique tribuit. Et quasi est eadẽ diffinitio cũ ea q̃ Philosophus ponit in 5. Eth. dicẽs, q̧ iustitia est habitus ẽm quẽ aliquis dr̃ operatiuus ẽm electionem iusti. Quare ergo dr̃, q̧ iustitia est voluntas? Dicas, q̧ voluntas hic noĩat actum, non potentiam. Est aũt consuetũ, q̧ apud auctores habitus per actus diffiniantẽ. Sicut Aug. dicit super Ioh q̧ fides est credere qđ nõ vides. Cũ autem additur perpetua, dicas q̧ voluntas põt dici perpetua dupliciter. Vno modo ex parte ipsius actus, q perpetuo durat, & sic solus dei voluntas est perpetua. Alio modo ex parte obiecti, quia . s. aliquis vult perpetuo facere aliquid, & hoc requiriẽ ad rõnem iustitiæ. Non. n. sufficit ad rõnem iustitiæ, q̧ aliquis velit ad horam in aliquo negocio seruare iustitiã, quia vix inuenitur aliqs q velit in oĩbus iniuste agere, sed requiritur, q̧ homo habeat voluntatẽ perpetuo, & in oĩbus iustitiã conseruare, & quia ppetuũ non accipiẽ ẽm durationẽ perpetuã actus voluntatis, non superflue additur constans, vt sicut per hoc, q̧ perpetua voluntas designatur, q̧ aliquis gẽrat in proposito perpetuo iustitiã conseruandi, ita ẽt per hoc q̧ dr̃ constans designatur, q̧ in hoc proposito firmiter pseueret. Et nota q̧ iudex reddit, qđ suum est vnicuiq; per modum imperantis, & dirigentis, quia iudex est iustũ aĩatũ, & princeps est custos iusti, vt dr̃ in 5. Eth. sed subditi reddunt qđ suum est vnicuique per modum executionis. Ad ẽm. s. vtrũ iustitia semper sit alterum. Dicendũ, q̧ sicut supra dictum est, cum nomen iustitiæ æqualitatem importet, ex sua ratione iustitia habet q̧ sit alterum, nihil enim sibi est æquale, sed alteri. Et quia ad iustitiam pertinet actus humanos ratificare, vt dictum est, necesse est, q̧ alietas ista quam requirit iustitia sit diuersorum agere potentium, actiones aũt sunt suppositorum, & totorum, non aũt proprie loquendo partium, & formarum seu potẽtiarum. Nõ. n. proprie dr, q̧ manus percutiat, sed homo per manum, neq; proprie dr̃, q̧ calor calefaciat, sed ignis per calorem, ẽm tamen similitudinem quandam hæc dñr. Iustitia ergo propriẽ dicta requirit diuersitatem suppositorum, & ideo non est nisi vnius hominis ad alium, sed ẽm similitudinem accipiuntur in vno, & eodem homine diuersa principia actionum quasi diuersa agentia, sicut ratio, & irrationabilis, & concupiscibilis. Et ideo metaphorice in vno, & eodem hoĩe dr̃ esse iustitia ẽm q̧ ratio imperat irascibili, & concupiscibili, & ẽm q̧ hæ obediunt rationi, & vniuersaliter ẽm q̧ vnicuique parti hominis attribuitur, qđ ei conuenit. Vnde Philosophus in 5. Eth. hanc iustitiam appellat ẽm Metaphoram dictam. Ad tertium. s. vtrum iustitia sit virtus. Dicendum, q̧ virtus humana est, quæ bonum reddit actum humanum, & ipsum hoĩem bonum facit. Quod quidẽ cõuenit iustitiæ. Actus. n. hoĩs bonus redditur ex hoc, q̧ attingit regulam rõnis, ẽm quã humani actus rectificãtur, vñ cũ iustitia operationes humanas rectificet, manifestum est, q̧ opus hoĩs bonum reddit, & Tullius in 1. de offi. Ex iustitia præcipue viri boni nominanẽ, vñ sicut ibidem dicit. In ea virtutis splẽdor est maximus. Et nota q̧ cum aliquis facit qđ debet, non semper affert vtilitatẽ lucri illi cui facit, qđ debet, sed solum abstinet a damno eius, vñ Lucæ 17. Cum feceritis oĩa, quæ præcepta sunt vobis, dicite serui inutiles sumus, qđ debuimus facere fecimus. Sibijpsi tñ affert vtilitatem inquantum spontanea, & prompta voluntate facit, qđ debet, qđ est agere virtuose: vñ Sap. 8. dr̃. Qđ sapientia Dei sobrietatem docet, & iustitiã, prudentiã, & virtutem, qbus vtilius nihil est hoĩbus in vita. s. virtuosis. Dicit enim Ambro. in 3. de officijs vtilitatẽ non pecuniarij lucri æstimationem accipimus, sed acquisitionem pietatis. Itẽ reddere alij, qđ suũ est, qđ pertinet ad iustitiã, est necessitatis. Sed duplex est necessitas, vna coactionis, & hæc qa repugnat voluntati, tollit rõnem meriti. Alia aũt est necessitas ex obligatione præcepti siue ex necessitate finis, qñ. s. aliquis non põt consequi finem virtutis nisi hoc faciat, & talis necessitas non excludit rõnem meriti, inquantum aliquis hoc qđ sic est necessarium, voluntarie agit, excludit tñ gloriã supererogationis, ẽm illud 1. ad Corin. 9. Si Euãgelizauero non est mihi gloria, necessitas. n. mihi incumbit. Ad quartum. s. vtrum iustitia sit in voluntate sicut in subiecto. Dicẽdum q̧ illa potentia est subiectum virtutis, ad cuius potentiæ actum rectificandum virtus ordinaẽ. Iustitia aũt non ordinatur ad dirigendum aliquem actum cognoscitiuũ, non. n. dicimur iusti ex hoc, q̧ recte aliquid cognoscimus: & ideo sobiectũ iustitię non est intellectus, vel rõ, quæ est potentia cognoscitiua: sed qa iusti dicimur ex hoc, q̧ recte aliquid dicimus, vel agimus, proximum aũt principium actus est vis appetitiua, necesse est, q̧ iustitia sit in aliqua vi appetitiua sicut in subiecto. Est aũt duplex appetitus. s. voluntas, quæ est in rõne, & appetitus sensitiuus consequens apprehensionem sensus, quæ diuiditur per irascibilem, & concupiscibilem, vt supra habitum est. Reddere aũt vnicuique qđ suum est, non potest procedere ex appetitu sensitiuo, qa apprehensio sensitiua non se extẽdit ad hoc, q̧ considerare possit proportionem vnius ad alterum, sed hoc est proprium rõnis. Vñ iustitia non põt esse sicut in subiecto in irascibili, vel concupiscibili, sed solum in voluntate. Et ideo Philosophus diffinit iustitiã per actum voluntatis, vt ex supradictis patet. Ad quintũ. s. vtrum iustitia sit virtus. Dicendum q̧ iustitia, sicut dictum est, ordinat hominem in comparatione ad alium. Qđ qdem põt esse dupliciter. Vno modo ad alium singulariter consideratũ. Alio modo ad alium in cõi, ẽm. s. q̧ ille, qui seruit alicui cõitati seruit oĩbus hoĩbus, quæ sub cõitate illa continentur. Ad vtrunque igiẽ se potest hẽre iustitia ẽm propriam rationem. Manifestum est autem q̧ omnes, qui sub cõitate aliqua continentur, comparantur ad cõitatem, sicut partes ad totum, pars autem id, qđ est totius est, vñ & quodlibet bonum partis est ordinabile in bonũ totius. Secundum hoc igitur bonum cuiuslibet virtutis siue ordinantis aliquem hominem ad seipsum, siue ordinantis ipsum ad alias aliquas personas singulares, est referibile ad bonũ cõe ad qđ ordinat iustitia, & ẽm hoc actus omnium virtutum pñt ad iustitiã pertinere, ẽm q̧ ordinat hoĩem ad bonũ cõe, & q̃tũ ad hoc iustitia dr̃ virtus generalis. Et quia ad legẽ pertinet ordinare in bonum cõe, vt supra habitũ est, idem est, q̧ iustitia prædicto modo generalis dr̃ iustitia legalis, quia. s. per eã homo concordat legi ordinanti actus oĩum virtutum in bonum cõe. Ad sextum. s. vtrum iustitia ẽm q̧ est virtus generalis sit idem cũ oĩ virtute; dicendum, q̧ generale dr̃ aliquid dupliciter. Vno modo per prædicationẽ, sicut animal est gñale ad hoĩem & equum, & alia huiusmodi, & hoc mõ gñale oportet, q̧ sit idẽ essentialiter cũ his ad q̃ est gñale, qa genus ptinet ad essentiã spẽi, & cadit in diffinitione eius. Alio modo dr̃ aliquid gñale ẽm virtutem, sicut cã vniuersalis est generalis ad oẽs effectus, vt sol ad oĩa corpora, q̃ illuminantur, vel immutantur per virtutem ipsius. Et hoc modo generale non oportet, q̧ sit idem cum his ad quæ est generale,

quia non est eadem essentia causæ, & effectus. Hoc aũt mõ ſm pdicta, iustitia legis dr̃ esse generalis virtus, inquantũ. s. ordinat actus aliarũ virtutũ ad suum finẽ; qđ est mouere per imperium oẽs alias virtutes. Sicut. n. charitas põt dici virtus generalis inquantũ ordinat actũ oĩum virtutũ ad bonũ diuinũ, ita ẽt iustitia legalis inquãtũ ordinat actus oĩum virtutũ ad bonũ cõe. Sicut ergo charitas, q̃ respicit bonũ diuinũ, vt ppriũ obiectũ, est q̃dã specialis virtus ſm essentiam suã, ita ẽt iustitia legalis est q̃dã specialis virtus ſm suam essentiã, ſm ꝙ respicit cõe bonum, vt ppriũ obiectũ, & sic est in principe principaliter, & quasi architectonice. In subditis aũt secundario, & quasi ministratiue. Potest tñ quælibet virtus ſm ꝙ a prædicta virtute speciali quidẽ in essentia, generali aũt ſm virtutẽ ordinaṫ ad bonũ cõe, dici iustitia legalis, & hoc modo loquendi iustitia legalis est idem in essentia cũ oĩ virtute: differt aũt a rõne, & hoc modo loquiṫ Philosophus. Ad septimum. s. vtrum sit aliqua iustitia generalis post iustitiã legalẽ. Dicendũ ꝙ sicut dictum est, iustitia legalis non est essentialiter oĩs virtus, sed oportet pter iustitiã legalẽ, q̃ ordinat hoĩem immediatẽ ad bonũ cõe, esse aliãs virtutes, q̃ immediatẽ ordinant hoĩem circa particularia bona, quæ quidem pñt esse, vel ad seipsum, vel ad alterã singularẽ psonã. Sicut igiṫ pter iustitiã legalẽ oportet esse aliquas virtutes particulares, q̃ ordinant hoĩem in seipso, puta tẽperantiã, & fortitudinẽ, ita ẽt præter iustitiã legalẽ oportet esse quãdã particularẽ iustitiã, q̃ ordinet ad bonũ hoĩem circa ea, q̃ sunt ad alteram singularẽ psonã. Ad octauũ. s. vtrum iustitia spãlis habeat materiã specialẽ: dicendũ ꝙ oĩa q̃cunq; rectificari pñt per rõnem, sunt materia virtutis moralis, q̃ diffiniṫ per rõnem rectã, vt patet per Philosophum in 2. Eth. Pñt aũt p rõnẽ rectificari, & interiores aĩæ passiones, & exteriores actiones, & res exteriores, q̃ ĩ vsum hoĩs veniunt. Sed tñ p exteriores actiones, & p exteriores res, q̃ sibiinuicẽ hoĩes cõicare pñt, attendiṫ ordinatio vnius hoĩs ad alium. Secdm aũt interiores passiones rectificatur consideratio hoĩs in seipso. Et ideo cũ iustitia ordineṫ ad alterũ non est circa totam materiã virtutis moralis, sed solum circa exteriores actiones, & res ſm quandã rõnem obiecti specialẽ, put. s. ſm eas vnus hõ alteri coordinaṫ. Ad nonum. s. vtrũ iustitia sit circa passiones: dicẽdũ ꝙ huius q̃õnis veritas ex duobus apparet. Primo quidem ex ipso subiecto iustitiæ, qđ est voluntas, cuius motus, vel actus nõ sunt passiones, sed solũ motus appetitus sensitiuę passiones dñr. Et iõ iustitia non est circa passiones sicut tẽperantia, & fortitudo, q̃ sunt irascibilis, & concupiscibilis, in quibus sunt passiones. Alio mõ ex parte materiæ, q̃a iustitia est circa ea, q̃ sunt ad alterũ, non aũt per passiones interiores immediatẽ ad alterũ ordinamur, & ideo iustitia circa passiones non est, sed circa operationes, sicut dicit Philosophus 5. Ethi. Operationes aũt exteriores mediæ sunt quodãmõ inter res exteriores, q̃ sunt earũ materia, & inter passiones interiores, q̃ sunt earũ principia, conuenit aũt q̃nq; esse defectũ ĩ vno eorũ sine hoc ꝙ sit de necessitate in alio defectus, sicut si aliquis surripiat rem alterius nõ cupiditate habendi, sed voluntate nocẽdi, vel econuerso, si quis alterius rẽ cõcupiscat, q̃ tñ surripere non velit. Rectificatio igitur operationũ ſm ꝙ ad exteriora terminanṫ, pertinet ad iustitiã, sed rectificatio earũ ſm ꝙ a passionibus oriuntur pertinet ad alias virtutes morales, q̃ sunt circa passiones, vñ surreptionẽ alienæ rei iustitia impedit inquantũ est contra æqualitatẽ in exterioribus constituendã. Liberalitas vero inquantũ pcedit ab immoderata cõcupiscentia diuitiarũ, sed q̃a operationes exteriores non habẽt speciẽ ab interioribus passionibus, sed magis a rebus exterioribus, sicut obiectis, ideo p se loquẽdo operationes exteriores magis sunt materia iustitiæ, q̃ aliarũ virtutũ moraliũ. Nec obstat, ꝙ Philosophus dicit in 2. Eth. ꝙ circa voluptates, & tristitias est virtus moralis, quia non intendit Philosophus dicere, ꝙ oĩs moralis virtus sit circa voluptates, & tristitias sicut circa materias: nam fortitudo est circa timores, & audacias, sed oĩs virtus moralis ordinatur ad delectationẽ, & tristitiã sicut ad quosdam fines consequentes, quia vt Philosophus dicit in 6. Ethi. delectatio, & tristitia est finis principalis aĩæ, ad quẽ respicientes vnũquodq; hoc quidẽ bonum, hoc quidẽ malũ dicimus, & hoc mõ ẽt pertinent ad iustitiã, quia non est iustus, q̃ non gaudet iustis operationibus, vt dr̃ in 1. Eth. Ad decimum. s. vtrum mediũ iustitiæ sit medium rei. Dicendũ ꝙ sicut dictum est, aliæ virtutes morales consistunt principaliter circa passiones, quarum rectificatio non attenditur nisi ſm comparationem ad ipsum hoĩem cuius sunt passiones, ſm. s. ꝙ irascitur, & concupiscit prout debet ſm diuersas circunstantias. Et iõ medium talium virtutum non accipitur ſm pportionem vnius rei ad alterã, sed solum ſm comparationem ad ipsum virtuosum, & pp hoc in ipsis est medium solum ſm rõnem quo ad nos. Sed materia iustitiæ est exterior operatio ſm, ꝙ ipsa res cuius est vsus, debitã pportionẽ habet ad aliam personam. Et iõ medium iustitiæ consistit in quadam proportionis æqualitate rei exterioris ad psonam exteriorem. Aequale est aũt realiter mediũ inter maius, & minus, vt dr̃ in 10. Meth. vñ iustitia habet medium rei. Ad vndecimum. s. vtrũ actus iustitiæ sit reddere vnicuiq; qđ suum est. Dicẽdũ ꝙ sicut dictũ est, materia iustitiæ est operatio exteriorũ ſm ꝙ ipsa est, vel res, qua per eam vtimur proportionatur alteri personæ ad q̃ per iustitiã ordinamur. Hoc aũt dr̃ esse suũ vnicuiq; psonæ, qđ ei ſm proportionis æqualitatem debeṫ. Et ideo proprius actus iustitiæ nihil est aliud, q̃ reddere vnicuiq;, qđ suum est, vñ dicit Ambros. in li. de offi. Iustitia est, q̃ vnicuiqoe, qđ suũ est tribuit, alienum non vendicat, vtilitatem propriam negligit, vt cõem custodiat æqualitatem. Ad duodecimum. s. vtrum iustitia præeminẽat inter cæteras virtutes morales. Dicẽdũ ꝙ sicut dicit Tullius in li. 1. de offi. Iustitia virtutis splẽdor est maximus, ex qua boni viri nominantur. Nã si loquamur de iustitia legali, manifestum est, ꝙ ipsa est præclarior inter oẽs virtutes morales inquãtum bonum cõe præeminet bono singulari vnius personæ. Et ſm hoc in 5. Ethi. Philosophus dicit, ꝙ præclarissima virtutum vr̃ esse iustitia. Et neq; est vesperus neq; lucifer ita admirabilis. Sed ẽt si loquemur de iustitia particulari, pcellit inter alias virtutes morales duplici rõne, quarum prima põt sumi ex parte subiecti, quia. s. est in nobiliori parte aĩæ. i. in appetitu rõnali. s. voluntate, alijs virtutibus existẽtibus in appetitu sensitiuo ad quẽ pertinent passiones, q̃ sunt materia aliarum virtutum moraliũ. Secunda iõ sumitur ex parte obiecti, nam aliæ virtutes laudanṫ solum ſm bonum ipsius virtuosi actus. Iustitia autem laudatur ſm ꝙ virtuosus ad alium bene se habet, & sic iustitia quodam modo est bonum alterius, vt dr̃ in 5. Ethi. Et pp hoc Philosophus dicit in 1. Rheto. Necesse est esse maximas virtutes eas, q̃ sunt alijs honestissimæ: si quidem est virtus potentia bñfactiua pp hoc fortes, & iustos maxime honorant; qm̃ Fortitudo est vtilis alijs in bello, Iustitia autem & in bello, & in pace.

De iniustitia. *Dist.* XLIX.

Deinde considerandum est de iniustitia. Circa quam videnda sunt quatuor. Primo vtrum iniustitia sit spãle vitium. Secundo vtrum iniusta agere sit proprium iniustitiæ. Tertio vtrum aliquis possit iniustum pati volens. Quarto vtrũ iniustitia ex suo genere sit peccatum mortale. Ad primũ. s. vtrũ iniustitia sit spãle vitium: dicendum ꝙ iniustitia est duplex. Vna quidem legalis, q̃ opponiṫ legali iustitiæ, & hoc quidẽ ſm essentiã est spãle vitium inquantũ respicit spãle obiectũ. s. bonum cõe, qđ contemnit, sed quantum ad intentionẽ est vitiũ generale, q̃a per contemptum boni cõis põt ad oĩa peccata hõ reduci, & sic ẽt oĩa vitia inquantum repugnant bono cõi iniustitiæ rõnẽ habent quasi ab iniustitia deriuata: sicut & supra de iustitia dictũ est. Alio modo dr̃ iniustitia ſm inæqualitatẽ quandam ad alterum, prout. s. homo vult hr̃e plus de bonis, puta diuitijs, & honoribus, & minus de malis, puta laboribus, & damnis: & sic iniustitia habet materiam specialem, & sic est particulare vitium iustitiæ particulari oppositum. Ad secundum. s. vtrum aliquis dicatur iniustus ex hoc ꝙ faciat iniusta. Dicendum ꝙ sicut obiectũ iustitiæ est aliquid æquale in rebus exterioribus, ita etiam obiectum iniustitiæ est aliquid inæquale, prout. s. alicui attribuitur plus, vel minus, quam sibi competat. Ad hoc autem obiectum comparatur habitus iniustitiæ mediante proprio actu, qui vocatur iniustificatio. Potest ergo contingere, quod qui facit iniustũ non est iniustus dupliciter: vno modo propter defectum comparationis operationis ad proprium obiectum, quæ quidem recipit speciem, & nomen a per se obiecto, non autem ab obiecto per accidens. In his autem quæ sunt propter finem, per se dicitur aliquid quod est intentum, per accidens autem qđ est præter intentionem. Et ideo si aliquis faciat aliquid qđ est iniustũ non intendens iniustum facere, puta cum hoc facit per ignorantiam non æstimans se iniustum facere, tunc non facit iniustum per se, & formaliter loquendo, sed solum per accidens, & quasi materialiter faciens id, quod est iniustum, & talis operatio non denominatur iniustificatio. Alio modo potest contingere pp defectum comparationis ipsius operationis ad habitum. Potest. n. iniustificatio procedere quandoque quidem ex aliqua passione, puta iræ, vel concupiscentiæ, quandoque autem ex electione, quando. s. ipsa iniustificatio per se placet? & tunc proprie procedit ab habitu, quia vnicuique habenti aliquem habitum est ſm se acceptum, quod cõuenit illi habitui facere, ergo iniustum ex intentione, & electione facere est proprium iniusti ſm quod iniustus dr̃, qui habet iniustitiæ habitum: Sed facere iniustum præter intentionem, vel ex passione potest aliquis absque habitu iniustitiæ. Ad tertium, scilicet vtrum aliquis possit iniustum pati nolens, dicendum quod actio de sui ratione procedit ab agente, passio autem secundum propriam rationem est ab alio. Vnde

Vñ non pōt esse idem ẽm idem agens, & patiens, vt dr in 3.& 8.Physi. propriũ aũt principium agendi in hoibus est voluntas; & ideo illud proprie, & per se hõ facit, qđ facit volens: & econtrario illud propriẽ hõ patitur, qđ preter voluntatẽ suã patitur, quia inquantũ est volens pncipiũ est ex ipso, & ideo inquantũ est hmõi magis est agens, q̃ patiens. Dicendum est ergo, ꝙ iniustum per se, & formaliter loquendo nullus pōt facere nisi volẽs, nec pati nisi volens. Per accidẽs aũt, & quasi materialiter loquẽdo pōt aliquis id, qđ est de se iniustũ, vel facere volens, sicut cũ quis ꝑter intentionẽ operatur, vel pati volens, sicut cũ qs plus alteri dat sua voluntate, q̃ debeat. Ad quartũ. s. vtrum iniustitia ex suo genere sit peccatum mortale: dicendũ ꝙ sicut supra dictũ est cũ de dña peccatorũ ageret, peccatũ mortale est, qđ cõtrariat charitati ꝑ q̃ est aĩæ vita. Oẽ aũt nocumentũ alteri illatũ ex se charitati repugnat, quæ monet ad volendũ bonũ alterius. Et ideo cũ iniustitia semp consistat in nocumento alterius, manifestũ est, ꝙ facere iniustũ ex genere suo est peccatũ mortale.

De iudicio. Dist. L.

DEinde considerandũ est de iudicio. Circa qđ quæruntur sex. Primo vtrum iudiciũ sit actus iustitiæ. Secundo vtrũ sit licitum iudicare. Tertio vtrum per suspiciones sit iudicandum. Quarto vtrum dubia sint in meliorẽ partẽ iudicanda, vel interpretanda. Quinto vtrum iudiciũ semp sit ẽm leges scriptas ꝓferendũ. Sexto vtrũ iudiciũ p vsurpationẽ peruertaĩ. Ad primũ. s. vtrum iudiciũ sit actus iustitiæ. Dicendũ ꝙ iudiciũ ꝓprie noĩat actũ iudicis inquantũ est iudex. Iudex aũt dr quasi ius dicens. Ius aũt est obiectũ iustitiæ, vt supra habitũ est, & iõ iudiciũ importat ẽm primã noĩs impositionẽ diffinitionem, vel determinationẽ iusti siue iuris. Quod aũt aliquis bene diffiniat in operibus virtutis, ꝓpriẽ procedit ex habitu virtutis, sicut castus recte determinat ea, quæ pertinẽt ad castitatẽ. Et ideo iudiciũ, qđ importat rectã determinationẽ eius, qđ est iustũ, ꝓprie pertinet ad iustitiã. Propter qđ Philosophus dicit in 5. Eth. ꝙ hoies ad iudicem fugiunt sicut ad quandã iustitiã aĩatam. Sciẽdũ, ꝙ nomen iudicij, quia ẽm primã impositionẽ signat rectam determinationẽ iustorum, ampliatũ est ad signandũ rectã determinationem in quibuscunq; rebus tam in speculatiuis, q̃ in practicis. In oĩbus tñ ad rectũ iudiciũ duo requirunĩ, quorũ vnum est ipsa virtus proferens iudiciũ, & sic iudiciũ est actus rõnis, dicere.n. vel diffinire aliquid rõnis est. Aliud aũt est dispositio iudicantis ex quo hẽt idoneitatẽ ad recte iudicandũ: & sic in his, q̃ ad iustitiam pertinẽt iudiciũ procedit ex iustitia, sicut & in his, q̃ ad fortitudinẽ pertinẽt ex fortitudine. Sic ergo iudicium est quidã actus iustitiæ sicut inclinantis ad recte iudicandũ prudentiæ aũt sicut iudicium proferentis, vñ & synesis ad prudẽtiã pertinens dr bene iudicatiua, vt dictũ est. Itẽ nota, ꝙ iustitia in principe quidem est sicut virtus architectonica quasi imperans, & præcipiens qđ est iustũ, in subditis aũt est tanq̃ virtus executiua, & ministrans, & ideo iudiciũ, qđ importat diffinitionẽ iusti, pertinet ad iustitiã ẽm ꝙ est principaliori modo in ꝓsidẽte. Ad ẽm. s. vtrũ sit licitum iudicare: dicendũ ꝙ iudiciũ intñ est iustũ inquantũ est iustitiæ actus. Sicut aũt ex supradictis patet, ad hoc ꝙ iudicium sit actus iustitiæ tria requirunĩ: Primo quidẽ, vt procedat ex inclinatione iustitiæ. Secundo ꝙ procedat ex auctoritate Præsidentis. Tertio, ꝙ ꝓferatur ẽm rectã rõnẽ prudentiæ. Quandcunq; aũt horum defuerit, est iudiciũ vitiosum, & illicitũ. Vno quidẽ modo qñ est contra rectitudinem iustitiæ, & sic dr iudicium peruersum, vel iniustũ. Alio modo qñ hõ iudicat in his in quibus non habet auctoritatẽ, & sic hĩ iudiciũ vsurpatum. Tertio qñ deest certitudo rõnis, puta cũ aliquis de his iudicat, q̃ sunt dubia, vel occulta per aliquas leues coniecturas, & sic dr iudicium suspiciosum, vel temerariũ, & tale iudiciũ ꝓhibet dñs Math. 7. Nolite iudicare, & nõ iudicabimini &c. Itẽ illi, qui sunt in grauibus peccatis non debent iudicare eos, qui sunt in eisdẽ, vel minoribus peccatis, sicut dicit Chriso. super illud Math. 7. Nolite iudicare. Et Ro. 2. Inexcusabilis es, ó homo oĩs, qui iudicas, in quo.n. iudicas alterum, teipsum cõdẽnas, eadem.n. agis, quę iudicas. & præcipue hoc intelligendũ est qñ illa peccata sunt publica, qa ex hoc generatur scandalũ in cordibus aliorum. Si aũt non sunt publica, sed occulta, & necessitas iudicandi immineat pp officiũ, pōt cum humilitate, & timore, vel arguere, vel iudicare. Vñ Aug. dicit in li. de Sermone dñi in mõte: Si inuenerimus nos in eodem vitio esse, congemiscamus, & ad pariter conandum innitamur. Nec tñ pp hoc homo sic seipsum condemnat, vt nouum condemnationis meritum sibi acquirat, sed quia condemnans alium ostendit se similiter condẽnabilem esse pp idem peccatũ, & simile. Ad tertiũ. s. vtrum iudiciũ ex suspicione procedẽs sit illicitũ: dicendũ ꝙ sicut Tullius dicit, suspicio importat opinionem mali, qñ ex leuibus indicijs ꝓcedit. Et cõtingit ex tribus. Vno quidẽ modo ex hoc, ꝙ aliquis in seipso malus est, & ꝙ ex hoc ipso sibi conscius suæ maliciæ faciliter de alijs malum opinatur, ẽm illud Eccl. 10. In via stultus ambulans, cum ipse sit insipiens oẽs stultos æstimat. Alio modo prouenit ex hoc ꝙ aliquis male afficitur ad alterum. Cum.n. aliquis contemnit, vel odit aliquem, aut irascit, vel inuidet ei, ex leuibus signis opinatur mala de ipso, qa vnusquisq; faciliter credit, qđ appetit. Tertio mõ prouenit ex longa experientia, vnde Philosophus dicit in 2. Rheto. ꝙ senes sunt maximẽ suspiciosi, quia multotiens experti sunt aliorum defectus. Primæ aũt duæ suspicionis causæ manifeste pertinent ad peruersitatẽ affectus. Tertia vero cã diminuit rõnem suspicionis inquantum experientia ad certitudinem proficit, q̃ est contra rõnem suspicionis, & iõ suspicio vitium quoddã importat, & quanto magis ꝓcedit suspicio, tanto magis est vitiosum. Est aũt triplex gradus suspicionis; primus quidem gradus est, vt hõ ex leuibus indicijs de bonitate alicuius dubitare incipiat, & hoc est veniale, & leue peccatũ, pertinet.n. ad tentationem humanam, sine qua vita ista non ducitur, vt hĩ in Glosa super illud 1. Cor. 4. Nolite ante tẽpus iudicare. Secundus gradus est cum aliquis pro certo maliciam alterius æstimat ex leuibus iudicijs, & hoc si sit de aliquo graui, est peccatum mortale, inquantum non est sine contemptu proximi. Vñ Glosa ibidem subdit. Et si ergo suspiciones vitare nõ possumus, quia hoies sumus. iudicia tñ. i. diffinitiuas firmasq́ue sententias continere debemus. Tertius gradus est, cum aliquis iudex ex suspicione procedit ad aliquem condemnandũ, & hoc directe ad iniustitiam pertinet: vñ est peccatum mortale. Ad quartum. s. vtrum dubia sint in meliorem partem interpretanda: dicendum ꝙ hic: sicut expresse dicit gl. super illud Ro. 14. Qui non manducat manducantem non iudicet. Dubia inquit in meliorem partem interpretanda, qa sicut dictum est, ex hoc ipso, ꝙ aliquis habet malam opinionem de alio absq; sufficiẽti cã, iniuriatur ei, & contemnit ipsum. Nullus aũt debet aliũ contemnere, vel nocumentum inferre qđcunq; cã cogente. Et ideo vbi non apparent manifesta indicia de malitia alicuius, dẽmus eum, vt bonum hĩe, in meliorem partẽ interpretando, qđ dubiũ est. Pōt tñ cõtingere, ꝙ ille, q in meliorem partem interpretaĩ, frequentius fallitur, sed melius est, ꝙ aliquis frequenter fallatur habens bonam opinionem de aliquo malo hoĩe, q̃ ꝙ rarius fallatur habens malam opinionem de aliquo bono, qa ex hoc fit iniuria alicui, nõ aũt ex primo. Item nota, ꝙ interpretari aliqđ in deteriorem, vel meliorẽ partẽ contingit dupliciter: vno mõ p quandã suppositionẽ, & sic cum debemus aliquibus malis adhibere remedium siue nfis siue alienis, expedit ad hoc, vt securius remediũ apponaĩ, q̃ supponaĩ id, qđ deterius est, qa remediũ, qđ est efficax contra magis malum, multo magis est efficax contra minus malum. Alio modo interpretamur aliquid in bonum, vel malum diffiniendo siue determinando. Et sic in rerum iudicio dẽt aliquis niti ad hoc, vt interpretaĩ vnũqđque ẽm ꝙ est in iudicio, aut ꝑsonarũ, vt interpretaĩ in melius, vt dictũ est. Itẽ aliud est iudicare de rebus, & aliud de hoĩbus. In iudicio.n. quo de rebus iudicamus, non attendiĩ bonũ, vel malũ ex parte ipsius rei de qua iudicamus, cui nihil nocet qualitercunq; iudicemus de ipsa, sed attendiĩ ibi solũ bonũ iudicantis, si vere iudicet, vel malũ si false, qa verũ est bonũ Itellectus, falsũ aũt est malũ ipsius, vt dr in 6. Ethi. Et iõ vnusquisq; debet niti ad hoc, ꝙ de rebus iudicet ẽm ꝙ sunt. Sed in iudicio quo iudicamus de hoĩbus, ꝑcipue attendiĩ bonũ, vel malũ ex parte eius de quo iudicaĩ, qa in hoc ipso honorabilis hĩ, ꝙ bonus iudicaĩ, & cõtẽptibilis, si iudiceĩ malus. Et iõ ad hoc potius tẽdere dẽmus in tali iudicio, ꝙ hominem iudicemus bonum, nisi manifesta ratio in contrarium appareat. Ipsi autem homini iudicanti falsum iudicium, quo bene iudicat de alio, non pertinet ad malum intellectus ipsius, sicut nec ad eius perfectionem pertinet ẽm se cognoscere veritatem singularium contingentium, sed magis pertinet ad bonum affectum. Ad quintum. s. vtrum semper secundum leges scriptas sit iudicandum: dicendum ꝙ sicut dictum est, iudicium nihil aliud est nisi quædam diffinitio, vel determinatio eius, quod iustum est. Fit autem aliquid iustum dupliciter, vno modo ex ipsa natura rei, quod dicitur ius naturale: alio modo ex quodam condicto inter homines, quod dicitur ius positiuũ, vt supra habitum est. Leges autem scribuntur ad vtriusque iuris declarationem, aliter tamen, & aliter. Nam legis scriptura ius quidem naturale continet, sed non instituit, non habet enim robur ex lege, sed ex natura. Ius autem positiuum scripturam legis, & continet, & instituit, dans ei auctoritatis robur. Et ideo necesse est, quòd iudicium fiat secundum legis scripturam: alioquin iudicium deficeret, vel a iusto naturali, vel a iusto positiuo. Sciendum tamen quòd sicut leges iniquæ secundum se contrariantur iuri naturali, uel semper, uel ut in pluribus, ita etiam leges, quæ sunt recte positæ in aliquibus casibus

deficiunt

deficiunt: in quibus si seruarentur esset contra ius naturale, & ideo in talibus non est secundum literam legis iudicandum, sed recurrendum est ad æquitatem quam intendit legislator. Vnde iurisperitus dicit, Nulla ratio iuris, aut equitatis benignitas patitur, vt quæ salubriter pro vtilitate hominum introducuntur, ea nos duriori interpretatione contra ipsorum commodum producamus ad seueritatem, & in talibus etiam legislator aliter iudicaret, etsi considerasset, lege determinasset. Ad sextum. s. vtrum per vsurpationem iudicium reddatur iniustum: dicendum quod cum iudicium sit ferendum secundum leges scriptas, vt dictum est, ille qui iudicium fert, legis dictum quodammodo interpretatur, applicando ipsum ad particulare negocium. Cum autem eiusdem auctoritatis sit legem interpretari, & legem condere, sicut lex condi non potest nisi publica auctoritate, ita etiam nec ferri potest nisi publica auctoritate, quæ quidem se extendit ad eos, qui communitati subduntur. Et ideo sicut iniustum esset, vt aliquis constringeret alium ad legem seruandam, quæ non esset publica auctoritate sancita, ita etiam iniustum est si quis aliquem compellat ferre iudicium, quod publica auctoritate non fert. Licet autem non legatur expresse quod Moyses publicam auctoritatem haberet, quando occidit Aegyptium. Exo. 2. Nec Phinees filius Eleazari, quando occidit Zambri filium Salomi. Sicut legitur Num. 25. Tamen Moyses videtur Aegyptium occidisse quasi ex inspiratione diuina auctoritatem adeptus, vt videtur per hoc quod dicitur Actuum 7. Quod percusso Aegyptio æstimabat Moyses intelligere fratres suos, quoniam dominus per manum ipsius daret Israel salutem. Vel potest dici, quod Moyses occidit Aegyptium defendendo eum, qui iniuriam patiebatur cum moderamine inculpatæ tutelæ. Vnde Ambro. dicit in lib. de officijs. Quod qui non repellit iniuriam a socio cum potest, tam est in vitio, quam ille, qui facit. Et inducit exemplum Moysi in eodem loco. Vel potest dici sicut Aug. dicit in quæstionibus Exod. quod sicut terra ante vtilia semina herbarum inutilium fertilitate laudatur, sicut illud Moysi factum vitiosum quidem fuit, sed magnæ fertilitatis signum gerebat, inquantum. s. erat signum virtutis eius, qua populum liberaturus erat. De Phinee autem dicendum, quod ex inspiratione diuina zelo Dei motus hoc fecit, vel quod licet nondum esset summus sacerdos, erat tamen filius summi sacerdotis, & ad eum hoc iudicium pertinebat, sicut & ad alios iudices, quibus hoc erat præceptum.

De partibus iustitiæ. Dist. LI.

Deinde considerandum est de partibus iustitiæ. Et primo de partibus subiectiuis, quæ sunt species iustitiæ. s. distributiua, & commutatiua. Secundo de partibus quasi integralibus. Tertio de partibus quasi potentialibus. s. de virtutibus adiunctis. Circa primum occurrit duplex consideratio. Primo de ipsis iustitiæ partibus. Secundo de vitijs oppositis. Et quia restitutio videtur esse actus iustitiæ commutatiuæ, & distributiuæ, Secundo de restitutione. Circa primum quæruntur quatuor. Primo vtrum duæ sint species iustitiæ. s. commutatiua, & distributiua. Secundo vtrum eodem modo medium accipiatur in eis. Tertio vtrum sit earum multiformis, vel multiplex materia. Quarto vtrum secundum aliquam earum speciem iustum sit idem, quod contra passum. Ad primum. s. vtrum conuenienter ponantur duæ species iustitiæ. s. commutatiua, & distributiua: dicendum quod Philosophus in 5. Ethi. ponit has duas species iustitiæ: & dicit quod vna est directiua in distributionibus: alia in commutationibus. Sicut. n. dictum est supra, iustitia particularis ordinatur ad aliquam priuatam personam, quæ comparatur ad communitatem sicut pars ad totum. Potest autem ad aliquam partem duplex ordo attendi: vnius quidem partis ad partem cui similis est ordo vnius priuatæ personæ ad aliam, & hunc ordinem dirigit commutatiua iustitia, quæ consistit in his, quæ mutuo fiunt inter duas personas ad inuicem. Alius ordo attenditur totius ad partes, & huic ordini assimilatur ordo eius, quod est commune ad singulas personas. Quem quidem ordinem dirigit iustitia distributiua, quæ est distributiua communium secundum proportionalitatem. Et ideo duæ sunt iustitiæ species. s. commutatiua, & distributiua. Ad secundum. s. vtrum eodem modo accipiatur in eis medium: dicendum quod sicut dictum est in distributiua iustitia datur aliquid alicui priuatæ personæ inquantum id, quod est totius est debitum parti. Quod quidem tanto maius est quanto ipsa pars maiorem principalitatem habet in toto, & ideo in distributiua iustitia tanto plus alicui de bonis communibus datur, quanto illa persona maiorem principalitatem habet in communitate, quæ quidem principalitas in Aristocratica communitate attenditur secundum virtutem, in oligartica secundum diuitias, in democratica secundum libertatem, & in alijs aliter. Et ideo in iustitia distributiua non accipitur medium secundum æqualitatem rei ad rem, sed secundum proportionem rerum ad personas, vt. s. sicut vna persona excedit aliam, ita etiam res, quæ datur vni personæ excedit rem, quæ datur alij. Et ideo dicit Philosophus, quod tale medium est secundum Geometricam proportionalitatem, in qua attenditur æquale, non secundum quantitatem, sed secundum proportionem. Sicut si dicamus, quod sicut se habent sex ad quatuor, ita se habent tria ad duo, quia vtrobique est sexquialtera proportio, in qua maius habet totum minus, & mediam partem eius, non autem est æqualis excessus secundum quantitatem, quia sex excedunt quatuor in duobus, tria vero excedunt duo in vno. Sed in commutationibus redditur aliquid alicui singulari personæ propter rem eius, quæ accepta est, vt maxime patet in emptione, & venditione, in quibus primo inuenitur ratio commutationis. Et ideo oportet adæquare rem rei, vt quanto iste plus habet quam suum sit de eo, quod est alterius, tantundem restituat ei cuius est, & sic fuit æqualitas secundum Arithmeticam medietatem, quæ attenditur secundum parem quantitatis excessum, sicut quinque, est medium inter sex, & quatuor, in vnitate enim excedit, & exceditur. Si ergo a principio vterque habeat quinque, & vnus eorum accepit vnum de eo, quod est alterius, vnus. s. accipiens habeat sex, & alij relinquuntur quatuor. Erit igitur iustitia, si vterque reducatur ad medium. vt accipiatur vnum ab eo, qui habet sex, & detur ei, qui quatuor habet, sic. n. vterque habebit quinque, quod est medium. Ad tertium. s. vtrum earum sit eadem, vel diuersa materia: dicendum quod sicut dictum est supra, iustitia est circa quasdam operationes exteriores. s. distributionem, & commutationem, quæ quidem sunt in vsum quorundam exteriorum, vel rerum, vel personarum, vel etiam operum. Rerum quidem, sicut cum aliquis, vel refert, vel restituit alteri rem suam. Personarum autem, sicut cum aliquis in ipsam personam hominis iniuriam facit, puta percutiendo, vel conuitiando, aut etiam cum reuerentiam exhibet. Operum autem, sicut cum quis iuste ab alio exigit, vel alteri reddit aliquod opus. Si igitur accipiamus, vt materiam vtriusque iustitiæ ea quorum operationes sunt vsus, eadem est materia distributiuæ, & commutatiuæ iustitiæ, nam & res, & distribui possunt a communi in singulos, & commutari, vel commutari de vno in alium Et est etiam quædam distributio laboriosorum operum, & recompensatio. Si autem accipiamus, vt materiam vtriusque iustitiæ actiones ipsas principales quibus vtimur personis, rebus, & operibus, sic inuenitur vtrobique alia materia. Nam distributiua iustitia est directiua distributionis: commutatiua vero iustitia est directiua commutationum, quæ attendi possunt inter duas personas, quarum quædam sunt inuoluntariæ, quædam vero voluntariæ. Inuoluntariæ quidem quando aliquis vtitur re alterius, vel persona, vel opere, eo inuito. Quod quidem contingit quandoque occulte per fraudem, quandoque etiam manifeste per violentiam, vtrunque autem contingit, aut in rem, aut in personam propriam, aut in personam coniunctam. In rem quidem si occulte rem alterius accipiat, vocatur furtum, si autem manifeste, vocatur rapina. In persona autem, vel quantum ad ipsam consistentiam personæ, vel quantum ad dignitatem ipsius. Si autem quantum ad consistentiam personæ, sic læditur aliquis occulte per dolosam decisionem, seu persecutionem, & exhibitionem veneni. Manifeste autem per occisionem manifestam, aut per incarcerationem, aut verberationem, seu membri mutilationem. Quantum ad dignitatem autem personæ læditur aliquis occulte per falsa testimonia seu detractiones, quibus alicui aufert famam suam, & per alia huiusmodi. Manifeste autem per accusationem in iudicio seu per conuitij illationem. Quantum autem ad personam coniunctam, læditur aliquis in vxore, vt in pluribus occulte per adulterium. In seruo autem quando aliquis seruum seducit, vt a domino discedat. Et hæc etiam possunt manifeste fieri, & eadem ratio est de alijs personis coniunctis, in quas possunt etiam omnibus modis iniuriæ committi, sicut & in personam principalem. Sed adulterium, & serui seductio sunt proprie iniuriæ, circa has personas. tamen quia seruus est possessio quædam, hoc refertur ad furtum. Voluntariæ autem commutationes dicuntur, quando aliquis voluntarie transfert rem suam in alterum: & si quidem simpliciter in alterum transferat rem suam absque debito sicut in donatione, non est actus iustitiæ, sed liberalitatis. Intantum autem ad iustitiam voluntaria translatio pertinet, inquantum est ibi aliquid de ratione debiti: quod quidem contingit multipliciter, vno modo quando aliquis transfert simpliciter rem suam in alterum pro recompensatione alterius rei, sicut accidit in venditione, & emptione. Secundo modo quando aliquis tradit rem suam alteri concedens ei vsum rei cum debito recuperandi rem, & si quidem gratis concedit vsum rei vocatur vsusfructus in rebus, quæ aliquid fructificant, vel simpliciter mutuum seu accommodatum in rebus, quæ non fructificant, sicut sunt denarij, vasa, & huiusmodi. Si vero nec ipse vsus gratis concedatur, vocatur locatio, & conductio. Tertio modo aliquis tradit rem suam, vt recuperandam, non ratione vsus, sed vel ratione conseruationis, sicut in deposito, vel ratione obligationis, sicut cum aliquis rem suam pignori obligat, seu cum aliquis pro alio fideiubet. In omnibus autem huiusmodi actionibus siue voluntarijs siue inuoluntarijs est eadem ratio accipiendi medium secundum æqualitatem recompensationis. Et ideo omnes istæ actiones ad vnam speciem iustitiæ pertinent, s. ad commutatiuam. Ad quartum. s. vtrum iustum sit idem, quod contra passum, dicendum, quod hoc quod contra passum importat æqualem recompensationem passionis ad actionem præcedentem. Quod quidem propriissime dicitur in passionibus iniuriosis, quibus personam proximi lædit, puta si percussit, quod repercutiatur, & hoc quidem iustum determinatur in lege. Exo. 21. Reddit animam pro anima, oculum pro oculo &c. Et etiam quia auferre rem alterius est quoddam facere, ideo secundario etiam in his dicitur contra passum, prout. s. aliquis qui damnum intulit, in re sua

ipse ẽt damnificatur, & hoc ẽt iustum damnum continet in lege. Exo. 21. Si qois furatus fuerit ouẽ aut bouem, & occiderit vel vendiderit, quinqꝫ boues pro vno boue restituet, & quatuor oues pro vna oue. Tertio vero transfert nomen contrapassi ad voluntarias cõmutationes, in qbus vtrinqꝫ est actio, & passio, sed voluntariũ diminuit de rõne passionis, vt dictũ est. In oĩbus aut his debet fieri ẽm rõnem iustitiæ cõmutatiuæ recõpẽsatio ẽm æqualitatẽ, vt. s. passio recompensata sit æqualis actioni, nõ aũt semper esset æqualis si idẽ speciale aliquis pateret, qđ fecit. Nam primo qoidẽ cũ quis iniuriose lædat alterius personã maiorẽ, maior est actio, q̃ passio eiusdẽ speciei quã ipse pateretur. Et iõ ille, qui percutit principẽ non solũ repercutit, sed molto grauios punitor. Similiter ẽt cũ quis aliquẽ inuoluntariũ in re sua dãnificat, maior est actio, q̃ esset passio si sibi sola res illa auferet, quia ipse qui damnificauit aliũ in re sua nihil dãnificaret, & iõ punitur in hoc ꝙ multiplicius restituat, quia ẽt non solum dãnificauit personã priuatã, sed rem publicã eius tutelã, & securitatẽ infringendo: similiter ẽt nec in cõmutationibus voluntarijs semp esset æqualis passio, si aliquis daret rẽ suã accipiẽs rẽ alterius, quia forte res alterius est multo maior, q̃ sua. Et ideo oportet ẽm quãdã ꝓportionatã cõmensurationẽ adæquare passionẽ actioni in cõmutationibus ad qđ inuẽta sunt nũmismata, & sic contrapassium est cõmutatiuũ iustũ. In distributiua aũt iustitia locũ non hẽt, quia in distributiua non attendit æqualitas ẽm ꝓportionẽ rei ad rẽ, vel passiõis ad actionẽ, vñ dr̃ cõtrapassum, sed cõtra ꝓportionalitatẽ rerũ ad ꝑsonas, vt supra dictũ ẽ.

De restitutione. Dist. LII.

DEinde considerandũ est de restitutione. Circa q̃ consideranda sont octo. Primo vtrũ restitutio sit actus iustitię. Secũdo vtrum necesse sit ad salutem oẽ ablatũ restitui. Tertio vtrũ multiplicatum oporteat restitui. Quarto vtrũ oporteat restitui illud, qđ quis nõ accepit. Quinto vtrũ oporteat restitui ei a quo acceptũ est. Sexto vtrũ oporteat eũ restituere, qui accepit. Septimo vtrum aliquem alium. Octauo vtrum sit statim restituendum. Ad primũ. s. vtrũ restitutio sit actus iustitię cõmutatiuæ: dicendũ ꝙ restituere nihil aliud esse vr̃, q̃ iterato aliquẽ statuere in possessionẽ, vel dñium rei suæ, & ita in restitutione attendit æqualitas iustitiæ ẽm recompensationẽ rei ad rẽ, quæ pertinet ad iustitiã cõmutatiuã. Et iõ restitotio est actus cõmutatiuæ iustitiæ, qñ. s. res vnius ab alio hr̃, vel ꝑ voluntatem eius, sicut in mutuo, & deposito, vel contra voluntatẽ eius, sicut in rapina, vel furto. Ad ẽm. s. vtrum sit necessariũ ad salutẽ, ꝙ fiat restitutio eius, qđ ablatum est, dicendum ꝙ restitutio sicut dictũ est, est actus iustitiæ cõmutatiuæ, quæ in quadã æqualitate cõsistit. Et ideo restituere importat redditionẽ illius rei, q̃ iniustẽ ablata est, sic. n. per iteratam eius exhibitionẽ ęqualitas reparat̃. Si vero iuste ablatum, inæqualitas erit si ei restituatur, quia iustitia in æqualitate consistit. Cum igitur seruare iustitiã sit de necessitate salutis cõsequens est, ꝙ restituere id, qđ iniustẽ ablatum est alicui, sit de necessitate salutis. Hoc tñ intellige si res ablata eadẽ numero, vel aliquid æquiualens põt restitui. In qbus aũt non põt æquiualens restitui, sufficit ꝙ recõpensetur, qđ possibile est, sicut patet de honoribus, qui sunt ad Deũ, & ad parentes, vt Philosophus dicit in 8. Eth. Et ideo qñ id, qđ ablatum est, non est restituibile per aliquid æquale, debet fieri recõpẽsatio qualis possibilis est, puta cum aliquis alicui abstulit mẽbrũ, debet ei recompensare, vel in pecunia, vel in aliquo honore, considerata conditione vtriusqꝫ personæ ẽm arbitriũ probi viri. Si aũt auferat aliquis alteri famam, distinguendũ est, quia famã põt aliquis alteri tripliciter auferre, vno mõ verũ dicendo, & iustẽ, puta cum aliquis crimen alicuius prodit, ordine debito seruato, & tunc non tenetur ad restitutionem famæ. Alio modo falsum dicendo, & iniuste, & tunc tenet̃ restituere famã confitendo se falsum dixisse. Tertio modo verum dicendo, sed iniustẽ, puta cum aliquis prodit crimen alicuius contra ordinẽ debitũ, & tunc tenetur ad restitutionem famæ quantum põt, sine mendacio tñ, vtpote, ꝙ dicat se male dixisse, vel quia iniuste eũ diffamauerit, vel si non possit famam restituere, debet ei aliter recompensare, sicut & in alijs dictũ est. Item ille qui impedit aliquem ab aliqoo bono cousequendo, põt eum multipliciter impedire. Vno modo iustẽ, puta si intendens honorem Dei, vel vtilitatem Ecclesiæ procuret, ꝙ detur alicui personæ digniori, & tunc nullo modo tenetur ad restitutionem, vel aliquã recõpensationem faciendam. Alio modo iniuste, puta si intendat eius nocumentum quem impedit ꝑꝑ odium, vel vindictam aut aliquid hmõi & tunc si impedit ne præbenda detur digno, consiliens ꝙ non detur anteq̃ sit firmatũ, qđ ei detur, tenetur quidẽ ad aliquã recompensationem, pensatis conditionibus personarum, & negocij ẽm arbitrium sapientis, non tenet̃ tñ ad æquale, quia ille nondum fuerat adeptus, & poterat multipliciter impediri. Si vero iam firmatum sit ꝙ alicui detur præbenda, & aliquis ꝑꝑ causam indebitam procuret, ꝙ reuocetur, idem est acsi iam habitam ei auferret, & iõ tenetur ad restitutionẽ æqualis, tñ ẽm suam facultatem. Ad tertiũ. s. vtrum illud multiplicatum oporteat restitui, vel sufficiat restituere simplum, dicendũ, ꝙ cũ aliquis iniuste accepit rem alienam, duo sunt ibi. Quorũ vnum est inæqualitas ex parte rei, q̃ qñque est sine iniustitia, vt patet in mutuis. Aliud aũt est iniustitiæ culpa, q̃ põt esse ẽt cũ æqualitate rei, puta cum aliquis intendat inferre violentiam, sed non præualet. Quantũ ergo ad primum adhibetur remediũ per restitutionem quantum ei æqualitas reparat̃, ad qđ sufficit, ꝙ restituat tm̃ quantum habuerit de alieno, sed quantũ ad culpam adhibetur remedium ꝑ pęnam, cuius inflictio pertinet ad iudicem, & ideo anteq̃ sit condemnatus ꝑ iudicium, non tenet̃ plus restituere, q̃ accepit, sed postq̃ condẽnatus est tenetur pęnã soluere. Ad quartum. s. vtrum aliquis teneatur restituere, qđ non abstulit: dicendũ, ꝙ quicunqꝫ dãnificat aliquem vr̃ ei auferre id in quo ipsum damnificat, damnum. n. dr̃ ex eo, ꝙ aliquis minus habet q̃ debet hr̃e ẽm Philosophum in 5. Ethi. & ideo homo tenetur ad restitutionem eius in quo aliquẽ damnificauit. Sed damnificatur aliquis dupliciter: vno modo, quia aufertur ei, qđ actu habebat, & tale damnum semper est restituendum ẽm recõpensationem, æqualis, puta si aliquis damnificet aliquem diruens domum eius, tenetur ad tm̃ quantum valet domus. Alio modo damnificat aliquis aliquem impediendo, vt adipiscatur, qđ erat in via habendi, & tale damnum non oportet recõpensare ex æquo, quia minus est hr̃e aliqoid in virtute, q̃ habere in actu, q autem est in via adipiscendi aliquid, habet illud solum ẽm virtutem, vel potentiam, & ideo si redderetur ei, hr̃et hoc in actu, restitueretur ei, qđ est ablatum non simplum, sed multiplicatum, qđ non est ex necessitate restitutionis, vt dictũ est, tenetur tamen aliquam restitutionem facere ẽm conditionem personarum, & negociorum. Ad quintum. s. vtrum semper oporteat restitutionem fieri ei a quo acceptum est: dicendum, ꝙ per restitutionem fit reductio ad æqualitatẽ cõmutatiuæ iustitiæ, q̃ consistit in rerum adæquatione, sicut dictũ est. hmõi autẽ rerum adæquatio fieri non potest nisi ei, qui minus habet, q̃ qđ suum est, suppleat̃, qđ deest, & ad hanc suppletionẽ faciendã necesse est, vt ei fiat restitutio a quo acceptum est. Si tñ res restituenda apparet esse grauiter noxia ei cui restitutio faciẽda est, vel alteri, non ei debet tunc restitui, quia restitutio ordinat̃ ad vtilitatem eius cui restituitur: oĩa. n. quæ possidentur sub rõne vtilis cadunt, nec tamẽ debet ille, qui rem alienam detinet sibi appropriare, sed vel reseruare, vt congruo tpe restituat, vel etiã alibi tradere tutius ad conseruandum. Itẽ si ille cui est restitutio facienda sit ignotus, debet hõ restituere ẽm ꝙ põt. s. dando in eleemosynas pro salute ipsius, siue sit mortuus siue sit viuus: ꝑmissa tñ diligenti inquisitione de persona eius, cui est restitutio facienda. Si vero sit mortuus ille cui restitutio est facienda, debet restitui hæredi eius, qui cõputat̃ quasi vna ꝑsona cũ ipso. Si vero sit multum distans, debet sibi transmitti, qđ ei debetur, & ꝑcipue si sit res magni valoris, & possit cõmode transmitti, alioquin debet in aliquo loco tuto deponi, vt pro eo conseruet̃, & dño significari. Itẽ si aliquis illicitẽ dat alij, illa datio põt esse illicita dupliciter: vno mõ, q a ipsa datio est illicita, & contra legẽ, sicut patet in eo, q simoniace aliquid dedit, & talis meret̃ amittere, qđ dedit, vñ non debet ei restitutio fieri: ille etiam q accepit, quia contra legẽ accepit, non debet sibi retinere, sed debet in pios vsus conuertere. Alio modo aliquis illicitę dat, quia ꝑꝑ rem illicitam dat, licet ipsa datio non sit illicita, sicut cũ qs dat meretrici ꝑꝑ fornicationem: vnde, & mulier põt sibi retinere, qđ est ei datũ, & si superflue aliquid per fraudẽ, vel dolũ extorsisset, tenet̃ eidẽ restituere. Itẽ si prælatus rem Ecclesiæ surriperet, hoc posset esse tripliciter: vno mõ si rẽ Ecclesiæ nõ sibi deputatã, sed alteri sibi vsurparet, puta si Eꝑs vsurparet sibi rem capituli, & tunc planum est, ꝙ debet restituere ponendo in manus eorum ad quos de iure ꝑtinet. Alio mõ si rẽ Ecclesiæ suæ custodiæ deputatam in alterius dñiom transferat, puta consanguinei, & amici, & tunc debet Ecclesiæ restituere, & sub sua cura hr̃e, vt ad successorem ꝑueniat. Alio modo põt ꝑlatus Ecclesiæ rem surripere solo aĩo, dom. s. incipit hr̃e animum possidendi eam vt suam, & non noĩe Ecclesię, & tunc debet restituere talem animum deponendo. Ad sextum. s. vtrũ semp teneatur restituere ille qui accepit: dicendum ꝙ circa illũ, qui rem alienã accepit, duo sunt consideranda. s. ipsa res accepta, & ipsa acceptio. Ratione autem rei tenetur eam restituere q̃diu eã apud se habet, quia qđ habet vltra id, quod suum est, debet ei subtrahi, & dari cui deest, ẽm formã cõmutatiuæ iustitiæ: sed ipsa acceptio rei alienæ põt tripliciter se habere, qñque enim est iniuriosa. s. contra voluntatẽ existens eius, qui est rei dñs, vt patet in furto

&

& rapina, & tunc tenetur ad restitutionem non solum rõne rei, sed etiã rõne iniuriosæ actionis, etiã si res apud ipsum non remaneat. Sicut.n.qui percutit principẽ aliquẽ, tenet̃ recõpensare iniuriã passo, quamuis nihil apud ipsum remaneat, ita etiã qui furatur vel rapit, tenet̃ ad recõpensationem dãni illati, etiã si nihil inde habeat. & vlterius ꝑ iniuria illata debet puniri. Alio mõ aliqs accipit rem alterius in vtilitatẽ suã absq; iniuria cum voluntate.s.eius cuius est res, sicut patet in mutuis, & tunc ille qui accepit, tenetur ad restitutionem eius, quod accepit, non solum rõne rei, sed etiã rõne acceptionis, etiã si rem amiserit, tenetur eñ recõpensare ei qui grãm fecit, quod non fiet, sed etiam si per hoc damnum incurrat. Tertio aliquis accipit rẽ alterius absque iniuria nõ ꝑ sua vtilitate, sicut patet in depositis. Et ideo ille, q sic accipit in nullo tenetur rõne acceptionis, quinimmo accipiẽdo impendit obsequium, tenetur autẽ rõne rei, pp hoc si ei subtrahatur res absque sua culpa, nõ tenetur ad restitutionem, secus tñ esset si cũ magna culpa sua rẽ depositã amitteret. Ad septimũ.s. vtrum ille qui non accepit aliqñ restituere teneatur, dicendũ, q sicut dictum est ad restitutionem tenetur aliquis non solum rõne rei alienæ, q̃ accepit, sed etiã rõne iniuriosæ acceptionis, & ideo quicumque est causa iniustæ acceptionis tenetur ad restitutionem. Quod quidem contingit dupliciter, directe.s.& indirecte. Directe qdem, qñ inducit aliquis alium ad accipiendum, & hoc quidem tripliciter. Primo qdem mouendo ad ipsam acceptionem, qd quidem fit præcipiendo, consulendo, consentiendo, & expresse laudando aliquẽ quasi strennuũ de hoc, q aliena accepit. Alio mõ ex parte ipsius accipientis, qa.s.eũ recepeat vel quatercũq; ei auxiliũ fert. Tertio mõ ex parte rei acceptæ, qa.s.est particeps furti vel rapinæ quasi socius maleficij. Indirecte vero, qñ aliquis non impedit, cum possit, & debeat impedire, vel quia subtrahit præceptum siue consilium impediẽs furtum vel rapinã, vel qa subtrahit suum auxilium quo possit obsistere, vel quia occultat post factum. Quæ his versibus cõprehenduntur. Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus. Participans, mutus, non obstans, non manifestãs. Sciendum tñ q quinq; præmissorum semper obligant ad restitutionẽ. Primo iussio, quia.s.ille q iubet est principaliter mouens, vñ ipse principaliter tenetur ad restitutionem. Secundo consensus in eo.s.sine quo rapina fieri non potest. Tertio recursus, qñ.s.aliquis est receptator latronum, & eis patrocinium præstat. Quarto participatio, qñ.s.aliquis participat in crimine latrocinij, & in præda. Quinto tenetur ille, qui non obstat cum obstare teneatur, sicut principes qui tenentur custodire iustitiam in terra, si per eorum defectum latrones increscant ad restitutionem tenentur, quia redditus quos habent sunt quasi stipendia ad hoc instituta, vt iustitiam conseruẽt in terra. In alijs ñ casibus enumeratis non semper obligatur aliquis ad restitutionem, non.n.semper consilium, vel adulatio, aut aliquid hmõi est efficax causa rapinæ. Vnde tunc solum tenetur consiliator, aut palpo.i.adulator ad restitutionem, qñ probabiliter æstimari põt, quia ex hmõi causis fuit iniusta acceptio subsecuta. Principaliter autem tenetur restituere ille, qui est principalis in facto. Principaliter quidem præcipiens, secundario exequens, & consequenter alij per ordinem. Vno tñ restituente illi, qui passus est damnum, alius eidem restituere non tenetur. Sed illi qui sunt principales in facto ad quos res peruenit, tenentur alijs restituere, qui restituerunt. Qñ autem aliquis præcipit iniustam acceptionem, quæ non subsequitur, non est restitutio facienda, cum restitutio principaliter ordinetur ad reintegrandam rem eius, qui iniuste est damnificatus. Ad octauum.s. vtrum statim teneatur homo restituere, dicendum q sicut accipere rem alienã est peccatum contra iustitiã, ita etiã detinere eã, quia per hoc aliquis detinet rem alienam inuito dño, impedit eum ab vsu rei suæ, & sic ei facit iniuriam. Manifestum est autem, q nec per modicum tempus licet in peccato morari, sed quilibet tenetur statim peccatum deserere, ſm illud Ecclesiastici. 21. Quasi a facie colubri fuge peccatũ. Et ideo qlibet tenetur statim restituere, vel petere dilationem ab eo, qui potest vsum rei concedere.

De personarum acceptione. *Dist.* LIII.

DEinde considerandum est de vitijs oppositis prædictis iustitiæ partibus. Et primo de personarum acceptione, quæ opponitur iustitiæ distributiuæ. Secundo de peccatis, quę opponuntur iustitiæ commutatiuæ. Circa primum considerãda sunt quatuor. Primo vtrum personarum acceptio sit peccatũ. Secundo vtrum locum habeat in dispensatione spiritualium. Tertio vtrum in exhibitione donorum. Quarto vtrum in iudicijs. Ad primum.s. vtrum personarum acceptio sit peccatum, dicendum, q personarum acceptio opponitur distributiuæ iustitiæ. Consistit.n.æqualitas distributiuæ iustitiæ in hoc, q diuersis ꝑsonis diuersa tribuitur ſm ꝓportionem ad dignitates personarum. Si igitur aliquis consideret illam proprietatem personæ pp quam id, quod ei confertur, est ei debitum, non erit acceptio ꝑsonarum, sed causæ, vnde glo. super illud Ephe. 6. Non est personarum acceptio apud Deũ, dicit q Deus iudex iustus causas discernit, non ꝑsonas, puta cum aliquis ꝓmoueat aliquẽ ad magisteriũ pp sufficientiã scientiæ, hic attendit̃ cã debita in persona. Si autẽ aliqs cõsideret in eo cui aliqd cõfert, non id pp qd id, quod ei datur, esset ꝓportionatũ ei vel debitũ, sed solũ hoc, q est iste hõ, puta Petrus vel Martinus, est hic acceptio ꝑsonæ, qa non attribuitur ei aliquid pp aliquã cãm, q̃ faciat eũ dignũ, sed simplr attribuitur personæ. Ad personã aũt refertur quæcumq; conditio non faciat ad cãm, pp q̃ sit dignus hoc dono, puta si aliquis ꝓmoueat aliquem ad prælationem vel magisterium, qa est diues, vel quia est consanguineus suus, est acceptio personæ. Cõtingit tñ aliquã conditionẽ personæ facere eã dignam respectu vnius rei, & non respectu alterius, sicut consanguineitas facit aliquem dignũ ad hoc, q instituat̃ hæres patrimonij, non autem ad hoc, q ei conferatur ꝑlatio ecclesiastica, & ideo eadem conditio personę in vno negocio considerata facit acceptionem personę, in alio autem non facit. Sic igitur patet, q personarum acceptio opponitur iustitiæ distributiuæ in hoc, q pp distributionẽ agit̃, nihil autem opponitur virtuti nisi peccatum, vñ consequens est, q personarum acceptio sit peccatum. Ad ſm.s. vtrũ personarum acceptio locum habeat in dispensatione spiritualium, dicẽdum, q personarum acceptio peccatum est inquantum contrariat̃ iustitiæ, quanto aũt in maioribus aliqs iustitiã trãsgredit̃, tãto grauius peccat. Vñ cũ spiritualia sint temporalibus potiora, grauius peccatum est personas accipere in dispensatione spiritualium, q̃ in dispensatione temporalium. Et qa personarũ acceptio est cũ aliquid personæ attribuitur ꝑter ꝓportionẽ dignitatis ipsius, cõsiderare oportet, q dignitas alicuius personæ pt attendi dupliciter, vno mõ simplr, & ſm se, & sic maioris dignitatis est ille, q magis abundat in spiritualibus gratiæ donis. Alio mõ per cõparationẽ ad bonum cõe. Contingit.n. qñq;, q ille, qui est minus sanctus, & minus sciens, põt magis conferre ad bonum cõe propter potentiã, vel industriã singularẽ, vel pp aliquid hmõi. Et qa dispensationes spiritualium rerum principalius ordinant̃ ad vtilitatẽ cõem, ſm illud 1. ad Corin. 12. Vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem, ideo qñq; absq; acceptione personarum in dispensatione spiritualium illi, qui sunt simpliciter minus boni melioribus præferuntur, sicut etiam Deus gratias gratis datas qñq; concedit minus bonis. Fit autẽ personarum acceptio vel in beneficiorum collationibus, vel dispensationibus.i.iuris relaxationibus, vel in electionibus. In distributionibus quidẽ beneficiorum, qa vt plurimum prælati conferunt, ea consanguineis suis. Sed circa consanguineos prælati distinguendum est, qa qñq; sunt minus digni, & simpliciter, etiã per respectum ad bonum cõe, & sic si dignioribus præferantur, est peccatum personarum acceptionis in dispensatione spiritualium, quorum prælat⁹ ecclesiasticus non est dñs, vt possit ea dare pro libito, sed dispẽsator. 1. ad Corin. 4. Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Qñq; vero consanguinei prælati ecclesiastici sunt æque digni vt alij, & sic licite põt absq; personarum acceptione consanguineos suos præferre, quia saltem in hoc præeminent, q de ipsis magis confidere põt, vt vnanimiter secum negocia ecclesiæ tractent. Esset tñ hoc scandalũ dimittendum, ne ex hoc aliqui exemplum sumerent, etiam præter dignitatem bona ecclesiæ consanguineis dandi. In dispensationibus vero matrimonium nota, q dispensatio matrimonij cõtrahendi principaliter fieri consueuit propter fœdus pacis firmãdum, quod quidem magis est necessarium cõi vtilitati circa ꝑsonas excellentes, & ideo cum eis facilius dispensatur absq; peccato acceptionis personarum. In electionibus autem sciendum, q quandoque mediocriter bonus meliori præfertur, quia quantum ad hoc, q electio impugnari nõ possit in foro iudiciali sufficit eligere bonum, nec oportet eligere meliorem, quia sic oĩs electio posset hẽre calumniam. Sed quantum ad conscientiã eligentis necesse est eligere meliorem, vel simpliciter, vel in comparatione ad bonum cõe, quia si potest haberi aliquis magis idoneus erga aliquam dignitatem, & alius præferatur, oportet, q hoc sit propter aliquam causam, quæ quidem pertineat ad negocium, quantum ad hoc erit ille, qui eligitur magis idoneus: si vero non pertineat ad negocium, id quod consideratur vt causa, erit manifeste acceptio personæ. In electionibus etiam aliquis mediocriter bonus præfertur melioribus, de gremio ecclesiæ existens præfertur multis melioribus de gremio eiusdem non existentibus, quia ille qui de gremio ecclesiæ assumitur, vt in pluribus consueuit esse vtilior quantum ad bonum commune, quia magis diligit ecclesiam in qua est nutritus. Et propter hoc etiã mandatur Deutero. 17. Non poteris alterius gentis facere regẽ, qui non sit frater tuus. Ad tertium.s. vtrum acceptio personarũ

consistat

consistat in exhibitione honorum, dicendum q̃ honor est quoddam testimonium de virtute eius, qui honoratur, & ideo sola virtus est debita causa honoris. Sciẽdum tñ q̃ aliquis potest honorari non solum pp virtutem ꝓpriã, sed etiã pp virtutem alterius, sicut principes, & prælati honorantur, etiam si sint mali, inquantum gerunt personã Dei, & cõitatis, cui pręficiuntur, ẜm illud Prou. 26. Sicut qui immittit lapidẽ in aceruum mercurij, ita q̃ tribuit insipienti honorẽ: q̃a gẽtiles rõnẽ attribuebãt mercurio, aceruus mercurij dr̃ cumulus ratiocinij, in quo mercator qñq; mittit vnum lapillum loco centum marcarum, ita etiã honoratur insipiens, qui ponitur loco Dei, & loco totius cõitatis. Et eadem rõne parentes, & dñi sunt honorãdi pp participationẽ diuinæ dignitatis, q̃ est oĩum pr̃, & dñi. Senes aũt sunt honorãdi pp signum virtutis, quod est senectus, licet hoc signũ qñq; deficiat. Vñ vt dr̃ Sap. 4. Senectus vero est honoranda nõ diuturna, nec annorum numero cõputata, cani aũt sunt sensus hoĩs, & ætas senectutis vita est immaculata. Diuites aũt honorandi sunt pp hoc, q̃ maiorẽ locũ in cõitatibus obtinent: si autem solũ intuitu diuitiarũ honorentur, erit peccatum acceptionis personarũ. Ad quartum. s. vtrum ꝑsonarum acceptio locũ habeat in iudicijs, dicendum q̃ sicut supra dictum est, iudiciũ est actus iustitiæ ꝓut iudex ad æqualitatẽ iustitiæ reducit ea, q̃ inæqualitatẽ facere possunt opposità. Personarum autẽ acceptio inæqualitatẽ quandã habet inquantũ attribuitur alicui ꝑsonæ ꝑter ꝓportionẽ sua in qua consistit æqualitas iustitiæ, & ideo manifestũ est, q̃ personarum acceptione iudiciũ corrũpit. Sciendũ aũt, q̃ iudiciũ dupliciter põt accipi, vno mõ quãtum ad ipsam rẽ iudicatã, & sic iudicium se habet cõiter ad cõmutatiuã, & ad distributiuã iustitiã, põt. n. in iudicio diffiniri qualiter aliquid cõe sit distribuendũ multis, & qualiter vnus alteri restituat, qđ ab eo accepit. Alio mõ considerari põt quãtum ad ipsam formã iudicij, prout. s. iudex etiã in ipsa cõmutatiua iustitia ab vno accipit, & alteri dat, & hoc pertinet ad distributiuã iustitiã, & ẜm hoc in quolibet iudicio locum hr̃e potest personarum acceptio. Est ergo personarum acceptio, qñ iudex plus punit vnũ iniuriãtẽ, quã aliũ cæteris paribus. Tñ qñ punitur grauius aliquis pp iniuriã in personã maiorem cõmissam, nõ est personarum acceptio, quia ipsa diuersitas personæ facit quantum ad hoc diuersitatem rei, vt supra dictum est. Similiter est personarum acceptio, qñ iudex plus vnum sustinet vel defendit, quàm alium, vel qñ plus miseretur vni, quàm alteri, cæteris paribus. Debet tamen iudex plus in iudicio pauperi subuenire quantum fieri potest, tamen sine læsione iustitiæ, alioquin habet locum illud, quod dicitur Exo. 23. Pauperis quoque non misereberis in iudicio.

De iniustitia iudicis. Dist. LIIII.

DEinde considerandum est de vitijs oppositis commutatiuæ iustitiæ. Et primo considerandum est de peccatis, quę committuntur circa inuoluntarias commutationes. Secũdo de peccatis, quæ committuntur circa commutationes voluntarias. Committuntur autem peccata ẜm inuoluntarias commutationes per hoc, q̃ aliquod nocumentum proximo infertur contra eius voluntatem. Quod quidem fieri potest dupliciter, facto, s. & verbo. Facto quidem cum proximus læditur vel in propria persona, vel in persona coniuncta, vel in proprijs rebus. De his igitur per ordinem considerandum est. Et primo de homicidio per quod maxime nocetur proximo. Secundo de iniurijs minoribus, quæ proximo inferuntur. s. de mutilatione membrorũ, verberatione, & incarceratione. Tertio de peccatis, quæ per nocumẽtum inferuntur proximo in rebus suis. s. de furto, & rapina. Sed de his omnibus agitur infra, vbi agitur de peccatis capitalibus, & filiabus eorum. Sed hic agetur de peccatis oppositis commutatiuæ iustitiæ, quæ consistunt in verbis quibus læditur proxim⁹. Et primo de his, quæ pertinent ad iudicium. Secundo de nocumentis verborum, quæ fiunt extra iudicium. Circa primũ quinque consideranda sunt. Primo de iniustitia iudicis in iudicãdo. Secundo de iniustitia accusatoris in accusando. Tertio de iniustitia rei in sua defensione. Quarto de iniustitia testis in testificando. Quinto de iniustitia aduocati in patrocinando. Circa primum consideranda sunt quatuor. Primo vtrum aliquis possit iudicare eum qui non est ei subditus. Secundo vtrum iudici liceat iudicium proferre contra veritatem quam nouit, pp illa, q̃ sibi proponuntur. Tertio vtrum iudex possit iuste condemnare non accusatum. Quarto vtrum possit pęnã licite relaxare. Ad primũ s. vtrum possit aliquis iudicare illum, qui non est sibi subditus, dicendum. q̃ sententia iudicis est quædam particularis lex in aliquo particulari facto. Et ideo sicut lex generalis debet hr̃e vim coactiuam, vt patet per Philosophum. 10. Ethi. ita etiam & iustitia iudicis debet hr̃e vim coactiuam per quã cõstringatur vtraq; pars ad conseruandam sententiam iudicis, alioquin iudiciũ non esset efficax. Potestatem autem coactiuã non habet licite in rebus humanis nisi ille, qui fungitur publica potestate, & q̃ ea funguntur, superiores reputantur respectu eorum, in quos sicut in subditos potestatem accipiunt, siue habeant ordinarie, siue ꝑ cõmissionẽ. Et ideo manifestum est, q̃ nullus põt iudicare aliquẽ, nisi sit aliquo modo subditus eius, vel per cõmissionẽ, vel ꝑ potestatẽ ordinariã. Per potestatẽ qdẽ ordinariã põt iudex omnes subditos suos licite iudicare, nisi tale factum commiserit pp qđ oporteat ad superiorẽ recurrere. Sicut patet q̃ pp maiora crimina oportet recurrere ad Episcopum vel ad Papã, vel vbi per appellationẽ causa subditi ad superioris iudicium deferatur. Item per ordinariã potestatẽ põt aliquis iudicare eum qui non erat subditus rõne delicti. Nã episcopus in cuius diœcesi aliquis non subditus suus deliquit, efficitur superior eius rõne delicti, etiam si sit exemptus, nisi fortè delinquat in re aliqua exempta, puta in administratione bonorum alicuius monasterij exempti. Sed si aliquis exẽptus cõmittat furtũ vel homicidiũ vel aliq̃d hmõi, pt̃ per ordinarium iuste condẽnari. Itẽ ꝑ cõmissionẽ põt aliq̃s iudicare non subditum suum tripliciter. s. per cõmissionẽ Diuinã, sicut Moyses iudicauit Aegyptium iniuriantem Hebræũ, & occidit eum. Exo. 2. Et Daniel accepit potestatem ad iudicandum duos senes iudices impudicos, quasi cõmissam ex instinctu diuino. Qđ significatur per hoc, q̃ ibi dr̃. Suscitauit dñs spiritũ pueri iunioris. Vel per cõmissionem humanã, & hoc põt fieri dupliciter. Vno mõ q̃a iudex ordinari⁹ potestatẽ sua cõmittit alicui, sicut quotidie ep̃i vel alij iudices committunt, vel in tp̃alibus, vel in spiritualibus vices suas. Alio modo, q̃a aliqui sponte sua possunt se subijcere aliorum iudicio, quamuis non sint eis superiores, sicut patet in his qui cõpromittunt in aliquos arbitros. Et inde est, q̃ necesse est arbitrium pęna vallari, q̃a arbitri qui sunt s̃periores non habent de se plenariã potestatẽ coercendi. Sic e igitur & Christus ꝓpria sponte humano se iudicio subdidit. Sicut etiam Leo Papa iudicio se Imperatoris subdidit. Ad ẜm. s. vtrũ iudici liceat iudicare contra veritatem quam nouit, &c. dicẽdũ q̃ iudicare pertinet ad iudicem ẜm q̃ fungitur publica potestate, & ideo informari debet in iudicando non ẜm illud, qđ ipse nouit tanquam priuata persona, sed ẜm illud, quod sibi innotescit tanquam personæ publicæ. Hoc autem innotescit sibi, & in cõi & in particulari. In cõi quidem per leges publicas vel diuinas vel humanas, contra quas probationes nullas admittere debet. In particulari autem negocio aliquo per instrumenta, & testes, & alia hmõi legitima documenta, quæ debet sequi in iudicando magis, q̃ id quod ipse nouit tanquam priuata persona, ex quo tñ ad hoc adiudicari põt, vt districtius discutiat ꝓbationes inductas, vt possit earũ defectũ inuestigare, q̃ si ea non possit de iure repellere, debet sicut dictum est eas in iudicando sequi. Ad tertium. s. vtrũ iudex possit iudicare non accusatũ, dicendum, q̃ iudex est interpres iustitiæ, vñ sicut Philosophus dicit in 5. Eth. ad iudicẽ confugiunt sicut ad quãdã iustitiã animatã, iustitia aũt sicut supra habitum est, nõ est ad seipsum, sed ad alterũ, & ideo oportet q̃ iudex inter aliquos duos diiudicet, quod quidẽ fit cũ vnus est accusator, & alius reus. Et ideo in criminibus nõ potest aliquem in iudicio condemnare iudex nisi habeat accusatorem, ẜm illud actuum. 25. Non est consuetudo rõnis damnare aliquẽ hominem priusquam is qui accusatur præsentes habeat accusatores, locumq; defendendi accipiat ad abluenda crimina, quę ei obijciebantur. Deus autem in iudicio suo vtitur cõsciẽtia peccantis quasi accusatore, ẜm illud Ro. 2. Inter se inuicem cogitationum accusantium, aut etiã defendentium, vel etiã euidentia facti quantum ad ipsum, ẜm illud Gen. 4. Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra: procedit etiam in iudicio ex tota scientia veritatis, non autem homo, vt supra dictũ est. Et ideo hõ non potest simul esse accusator, & iudex, & testis, sicut Deus: Daniel autem accusator fuit simul & iudex quasi diuini iudicij executor, cuius instinctu mouebatur vt dictum est. Nota etiam q̃ in humano iudicio publica infamia locum tenet accusatris. Vnde super illud Gen. 4. Vox sanguinis fratris tui, &c. dicit Glo. Euidentia patrati sceleris accusatore non eget. In denunciatione verò sicut supra dictum est, non intenditur punitio peccantis sed emendatio, & ideo nihil agitur contra eum cuius peccatum denunciatur, sed pro eo, & ideo nõ est ibi necessarius accusator. Item si iudex videt aliquid punitione dignum, non potest procedere ad ferendam sententiam, & inferendam pęnam, quia causa & sententiæ, & pęnæ debent esse ecclesiæ manifesta. Non est autem ecclesiæ manifesta per hoc, quod iudex videt, quia non videt vt publicam potestatem habens, sed vt persona singularis extra iudicium. Ad quartum. s. vtrum iudex possit pęnam relaxare, dicendum q̃ sicut ex dictis patet, duo sunt quantum pertinet circa iudicem consideranda. Quorum vnum est, q̃ ipse habet iudicare inter accusatorem & reum. Aliud autem est, q̃ ipse non fert iudicij sententiam quasi ex propria, sed quasi ex publica potestate.

potestate. Duplici ergo ratione impeditur iudex ne reum a pęna absoluere possit. Primo quidem ex parte accusatoris, ad cuius ius qñq; pertinet vt reus puniatur, puta pp aliquã iniuriã in ipsum cõmissam, cuius relaxatio non est in arbitrio alicuius iudicis, quia quilibet iudex tenetur ius suum reddere vnicuiq;. Alio modo impeditur ex parte reipub. cuius potestate fungitur, ad cuius bonum pertinet, ꝙ malefactores puniantur. Sed tñ quantum ad hoc differt inter inferiores iudices, & supremum iudicem. s. principem cui est plenarię potestas publica cõmissa. Iudex enim inferior non habet potestatẽ absoluẽdi reũ a pęna cõtra leges a superiori sibi impositas. Vnde super illud Ioan. 19. Non haberes aduersum me potestatẽ vllã, dicit Aug. Talem Deus dederat Pilato potestatẽ vt esset sub Cæsaris potestate, ne ei oĩno liberum esset accusatũ absoluere. Sed princeps qui habet plenariã potestatẽ in repub si ille qui passus est iniuriã velit eã, & pęnã remittere, poterit eũ licite absoluere, si hoc publicę vtilitati viderit nõ esse nociuum. Vñ qa Deus habet supremã potestatẽ iudicãdi, & ad ipsum pertinet quicquid contra aliqoẽ peccat, ideo liberũ est ei pęnã remittere, præcipuè cum peccato ex hoc pęna maximè debeatur, quod est contra ipsum, non tñ remittit pęnam nisi ẽm quod decet suam bonitatem, quæ est oĩum legum radix. Nota etiã, ꝙ misericordia iudicis habet locũ in his, q̃ arbitrio iudicis relinquuntur, in quibus boni viri est, vt sit diminutiuus pęnarũ, sicut Philosophus dicit in 5. Eth. In his autem, quæ sunt determinata ẽm legem diuinã vel humanã, nõ est suum misericordiã facere. Si.n. inordinatè pęnam remitteret, nocumentum inferret etiam cõitati cui expedit vt maleficia puniantur, ad hoc, ꝙ peccata vitentur, vnde Deutero. 13. Post pœnam seductoris subditur, vt omnis Israel audiens timeat, & nequaquam vltra faciat quispiam huius rei simile. nocet etiam personæ cui est illata iniuria, quæ recompensationem accipit per quandam restitutionem honoris, in pœna iniuriantis.

De iniusta accusatione. Dist. LV.

DEinde considerandum est de his, quę pertinent ad iniustã accusationem. Et circa hoc quæruntur quatuor. Primo vtrum homo accusare teneatur. Secundo vtrum accusatio faciẽda sit in scriptis. Tertio quõ sit accusatio vitiosa. Quarto qualiter male accusantes sint puniendi. Ad primum. s. vtrum homo teneatur accusare, dicendum ꝙ hæc est differentia inter denunciationem, & accusationem, quia in denunciatione attẽditur emendatio fratris, in accusationu autem attenditur punitio criminis. Pęnæ autem præsentis vitæ non per se expetuntur, qa non est hic vltimum retributionis tempus, sed inquantum sunt medicinales conferentes vel ad emendationem personæ peccãtis, vel ad bonum reipublic. cuius quies procuratur per punitionem peccantium. Quorũ primum intenditur in denunciatione, sicut dictum est, ẽm aũt ꝓpriè pertinet ad accusationẽ. Et ideo si crimen fuerit tale, ꝙ vergat in detrimentum reipu. tenetur hõ ad accusationem, dũmodo sufficienter possit ꝓbare, qđ pertinet ad officiũ accusatoris, puta cũ peccatũ alicuius vergit in multitudinis corruptelã corporalẽ seu spiritualẽ. Si aũt non fuerit tale peccatũ, qđ in multitudinẽ redũdet, vel etiã si sufficientem probationẽ adhibere non possit, nõ tenet̃ ad interpretandũ accusationẽ, qa ad hoc nullus tenetur, qđ non põt debito mõ perficere. Ad ẽm. s. vtrũ accusatio debeat fieri in scriptis, dicendum, ꝙ sicut supra dictum est, qñ in criminibus per modũ accusationis agitur, accusator instituitur pars, ita ꝙ iudex inter accusatorẽ, & eum qui accusatur, medius constituitur ad examen iustitiæ, in quo oportet quantũ possibile est ẽm certitudinẽ ꝓcedere. Quia vero ea, quæ verbotenus dñr facile labuntur a memoria, nõ posset iudici esse certum, quid & qualiter dictũ sit cum debet proferre sententiã, nisi esset in scriptis redactum, & ideo rõnabiliter institutum est, vt accusatio sicut & alia quæ in iudicio aguntur, redigatur in scriptis. Ad tertiũ. s. quõ & per quæ accusatio reddatur vitiosa, dicendũ, ꝙ accusatio ordinat̃ ad bonũ cõe, qđ intẽditur per cognitionẽ criminis, nullus autẽ debet alicui nocere iniuste vt bonum cõe ꝓmoueat, & ideo in accusatione duplici rõne conuenit esse peccatum. Vno mõ ex eo, ꝙ iniuste agit contra eum qui accusatur, falsa crimina ei imponendo, qđ est calũniari: alio mõ ex parte reipublicæ cuius bonũ principaliter intenditur in accusatione, dum. s. aliquis impedit malitiose punitionem peccati. Quod iterum dupliciter contingit, vno mõ fraudẽ in accusatione adhibendo, & hoc pertinet ad præuaricationẽ, nã præuaricator quasi varicator qui aduersam partẽ adiuuat prodita cã sua. Alio mõ totaliter ab accusatione desistendo, qđ est tergiuersari. In hoc.n. ꝙ desistit ab hoc, qđ cęperat, quasi tergum vertere vr̃. Et nota, ꝙ qa non debet aliquis accusationem ꝓponere nisi de re sibi omnino certa, in quo ignorantia facti locum non habeat, nec tñ qui falsum crimen alicui imponit, calumniatur, sed solum qui ex malitia in falsam accusationem ꝓrumpit. Contingit.n. qñq; ex ipsa animi leuitate ad accusationẽ ꝓcedere, qa. s. nimis faciliter credit, qđ audiuit, & hoc temeritas est. Aliqñ aũt ex iusto errore mouetur aliquis ad accusandũ, q̃ oĩa ẽm præsentiã iudicis debent discerni, vt non prorumpat cum calumniatum fuisse, vel qui ex leuitate animi, vel ex iusto errore rei in falsam in accusationẽ ꝓrumpit. Itẽ nota, ꝙ non quicũq; abscondit vera crimina ꝑuaricatur, sed solũ si fraudulenter abscõdit ea de qbus accusationẽ ꝓponit colludens cũ reo, ꝓprias reprobationes dissimulãdo, & falsas excusationes admittẽdo. Itẽ nota, ꝙ tergiuersari est ab accusatione desistere, oĩno aĩom accusãdi deponẽdo, non qualitercũq; sed inordinatẽ. Contingit autẽ aliquẽ ab accusatione desistere ordinate absq; vitio dupliciter, vno mõ si in ipso accusationis ꝓcessu cognouerit falsum esse id de quo accusabat, & sic pari assensu se absoluunt accusator, & reus. Alio mõ si princeps ad quẽ ꝑtinet cura boni cõis, qđ per accusationẽ intẽditur, accusationẽ absoluerit. Ad quartũ. s. vtrũ ille qui accusando in ꝓbatione deficit, teneat̃ ad pęnã talionis, dicendũ ꝙ sicut supra dictũ est, accusator in cã accusationis constituit̃ pars intẽdẽs ad pęnã accusati, ad iudicẽ aũt pertinet vt inter eos iustitiæ æqualitatẽ cõstituat. Iustitiæ aũt æqualitas hic requirit vt nocumentum, qđ qs alteri intẽtat, ipse patiat̃ ẽm illud Exo. 21. Oculum ꝓ oculo, dentẽ ꝓ dente. Et ideo iustũ est, ꝙ ille, q per accusationẽ aliquẽ in periculũ grauis pœnæ inducit, ipse etiã similẽ pęnã patiat̃, vñ extra de accusationibus dicit Adrianus Papa, si non ꝓbauerit, qđ obiecit, pęnã q̃ intulit, ipse patiatur. Sed sicut dicit Philosophus in 5. Ethi. Iniustitia non semper cõpetit cõtra passum simpliciter, qa multũ differt an aliqs voluntarie vel inuoluntarie alium lædat, voluntarius aũt meret̃ pęnã, sed inuoluntario debet̃ venia. Et ideo qñ iudex cognouerit aliquẽ de falso accusasse non voluntate nocendi, sed inuoluntariè pp ignorãtiã ex iusto errore, non imponit pęnã talionis. Et nota, ꝙ ille q malè accusat, peccat & contra personã accusati, & contra rempub. vñ pp vtrumq; punit̃. Et hoc est qđ dr̃ Deute. 19. Cũq; diligentissime perscrutantes inuenerint falsum testẽ dixisse cõtra fratrẽ suũ mẽdaciũ, reddẽt ei sicut fratri suo reddere facere cogitauit, qđ pertinet ad iniuriã personæ. Et postea quantum ad iniuriam reipub. subditur, & auferes malum de medio tui, vt audientes cęteri timorẽ habeant, & nequaquam talia audeant facere. Specialiter tñ personæ accusati facit iniuriam, si de falso accuset. Et ideo accusatus si innocens fuerit, põt ei iniuriã suam remittere, maxime si non non calumniose accusauerit, sed ex animi leuitate. Si vero ab accusatione innocentis desistat pp aliquam confusionem cũ aduersario, facit iniuriã reipublicæ, & hoc non põt ei remitti ab eo, qui accusatur, sed potest ei remitti per principem qui curã reipublicæ gerit. Item nota, ꝙ pęnã talionis meret̃ accusator in recõpensationem nocumẽti, quod ꝓximo inferre intentat, sed pęna infamiæ ei debetur pp malitiã ex qua calũniosè aliũ accusat. Et qñq; quidem princeps remittit pęnã, sed non abolet infamiã, qñq; autem pariter infamiã abolet, vnde & Papa põt hmõi infamiã abolere. Et quod dicit Gelasius pariter infamiã abolere non possumus, intelligendũ est vel de infamia facti, vel quia eã abolere aliqñ non expedit, vel etiam loquitur de infamia irrogata per iudicem ciuilem, sicut dicit Gratianus.

De iniustitia. Dist. LVI.

DEinde considerandum est de peccatis, quæ sunt contra iustitiam ex parte rei. Et circa hoc consideranda sunt quatuor. Primo vtrum aliquis negando veritatem per quam condemnaretur, peccet mortaliter. Secundo vtrum alicui liceat se calumniosè defendere. Tertio vtrum subterfugere iudicium appellando. Quarto vtrum condemnato liceat per violentiam se defendere si adsit facultas. Ad primũ. s. vtrum aliquis negãdo veritatẽ, per quã condemnaretur, peccet mortaliter. Dicendum, ꝙ quicunq; facit contra debitum iustitiæ, mortaliter peccat, sicut supra dictum est. Pertinet autem ad debitum iustitiæ, ꝙ aliquis obediat suo superiori in his ad quæ ius prælationis se extendit. Iudex autem vt supra dictum est, est superior respectu eius, quẽ iudicatur. Et ideo ex debito tenetur accusatus iudici veritatem exponere, quam ab eo ẽm formã iuris exigit. Et ideo si confiteri noluerit veritatem quam dicere tenetur, vel eam mendaciter negauerit, mortaliter peccat. Si verò iudex hoc exquirat, quod non potest ẽm ordinem iuris, non tenetur ei accusatus respondere, sed põt vel ꝑ aliquã appellationem, vel aliter licite subterfugere, mendacium tamen dicere non licet. Qui enim mentitur in iudicio se excusando, facit contra dilectionem Dei, cuius est iudicium, & contra dilectionem proximi, tum ex parte iudicis cui debitum negat, tum etiam ex parte accusantis, qui punitur si in probatione deficiat, vnde & in Psalmis dicitur. Ne declines cor meum in verba mali. ad excu. in peccatis. Vbi dicit Glosa. Hæc est consuetudo impudentium, vt deprehensi per aliqua falsa se excusent. Et Grego. 21. Mora. exponens illud Iob. 31. Quod

si ab-

ſi abſcōdi vt homo peccatum meū, dicit vſitatū humani generis vitiū eſt, & libēdo peccatū cōmittere, & negando cōmiſſum abſcondere, & conuictum defendendo multiplicare. Et nota, ꝙ qñ mentitur aliquis, vt alium morte, vel alio malo liberet, ſine iniuria alterius, mendacium eſt officioſum, & eſt veniale peccatum; ſed qñ mentitur, vt vnum a morte liberet cum iniuria alterius, non eſt mendacium ſimpliciter officioſum, ſed habet aliquid de pernicioſo admixtum, ideo non eſt veniale, ſed mortale peccatū. Simili modo dicas, ꝙ ſi mentitur quis excuſando ſe vt a morte liberet, & hoc extra iudicium, ita ꝙ in nullius iniuriā hoc faciat peccat venialiter, quia plus tenetur hō ſibi, ꝗ alteri. Sed qñ mentitur aliquis in iudicio excuſando ſe, iniuriā facit illi, cui obedire tenetur, dum ſibi denegat quod ei debet. ſ. confeſſionem veritatis. Nec obſtat verbum Chriſo. dicentis. Non tibi dico vt te prodas in publicum, neq; apud aliquos te accuſes, quia qñ. ſm ordinem iuris aliquis interrogatur a iudice, non ipſe ſe prodit, ſed ab alio proditur, dum ei neceſſitas reſpondendi imponitur per eum cui obedire tenetur. Ad ſm. ſ. vtrū accuſato liceat calūnioſe defendere ſe, dicendum ꝙ aliud eſt veritatē tacere, aliud eſt falſitatē ꝓponere, quorū primum in aliquo caſu licet. Non. n. aliquis tenet oēm veritatem confiteri, ſed illā ſolū quā ab eo pōt, & debet requirere iudex, ſm ordinem iuris, puta cum præceſſit infamia ſuper aliquo crimine, & non aliqua expreſſa indicia apparuerunt, vel etiā cum ꝓceſſit ꝓbatio ſemiplena. Falſitatem tñ imponere in nullo caſu licet alicui, ad id autem, qđ licitum eſt pōt aliqs ꝓcedere per vias licitas, & fini intento acōmodatas, quod pertinet ad prudētiam, vel per aliquas vias illicitas, & ꝓpoſito fini incongruas, qđ pertinet ad aſtutiā, ꝗ exercet per fraudē, & dolū, vt ex dictis patet, quorum primum eſt laudabile, ſm vero vitioſum. Sic igitur reo, qui accuſatur, licet defendere veritatē occultando, ꝗ confiteri non tenetur per aliquos conuenientes modos, puta ꝙ non reſpondeat ad quæ reſpondere tenetur, Hoc autem non eſt calumnioſe ſe defendere, ſed magis prudenter euadere, non autem licet ei vel falſitatem dicere, vel veritatem tacere ꝗ confiteri tenetur, neq; etiā aliquā fraudem vel dolum adhibere, qa fraus, & dolus vim mendacij habēt, & hoc eſt calumnioſe ſe defendere. Et nota ꝙ ſi accuſator colludat cū accuſato, punitur ſm iura, pœnā recipiens legibus cōſtitutam, vt dř 2. q. 6 Sed non imponitur pœna accuſato ſi cum accuſatore colludit, quod eſt calumnioſe ſe defendere. Hæc autem eſt rō, quia non ſit hoc peccatum ſicut illud, ſed multa ſm leges humanas impunita relinquuntur, ꝗ ſm diuinum iudicium ſunt peccata, ſicut patet in ſimplici fornicatione, quia lex humana non exigit ab hoīe omnimodā veritatē vel virtutē, ꝗ paucorum eſt, & non ꝑt inueniri in tanta multitudine populi quantā lex humana ſuſtinere habet neceſſe. Qđ aūt aliquis non velit aliqđ peccatum cōmittere, vt mortē corporalē euadat, cuius periculum ibi in cā ſanguinis imminet reo, eſt perfectæ virtutis, qa oīum terribiliū vel temporalium maximē terribile eſt mors, vt dř in 3. Ethic. Et ideo ſi reus in cauſa ſanguinis corrumpat aduerſarium ſuū, peccat quidem inducendo eum ad illicitum, non autem huic peccato lex ciuilis adhibet pœnam, & pro tanto licitum eſſe dř. Tñ cū inducere aliquem ad peccandum ſit peccatum, vel qualitercūq; peccati participem eſſe, cum Apoſtolus dicit dignos morte eos, qui peccantibus conſentiunt, manifeſtum eſt, ꝙ etiam reus peccat cum aduerſario colludendo. Non tñ ſm leges humanas imponitur ſibi pœna ꝓp rōnes iā dictas. Ad tertium. ſ. vtrum accuſato liceat ſubterfugere iudicium appellando dicendū ꝙ ex duplici cā contingit aliquem appellare, vno quidē modo confidētia iuſtæ cauſæ, quia videlicet iniuſte a iudice grauatur, & ſic licitum eſt appellare. Hoc. n. eſt prudenter euadere, ſicut Paulus Cęſarem appellauit, ſicut legitur actuum. 25. Vnde. 2. q. 1. dř. Omnis oppreſſus libere ſacerdotum ſi voluerit appellet iudicium, & a nullo prohibeatur. Oīs. n. inferior. ſuperiori poteſtati ī tm̄ debet eſſe ſubiectus, inquantum ipſa poteſtas ordinem ſuperioris obſeruat, a quo ſi exorbitauerit, ei ſubijci non oportet, puta ſi aliud iuſſerit proconſul, & aliud imperator, vt patet per Gloſam Ro. 13. Cum autem iudex iniuſte aliquem grauat, quantum ad hoc relinquit ordinem ſuperioris poteſtatis, ſm quem neceſſitas ſibi iuſte iudicandi imponitur. Et ideo licitum eſt ei, qui contra iuſtitiam grauatur, ad directionem ſuperioris poteſtatis recurrere appellando vel ante ſententiam vel poſt. Et quia nō præſumit eſſe rectitudo vbi fides nō eſt, ideo non licet catholico ad infidelem iudicem appellare ſm illud. 2. q. 6. Catholicus, qui cauſam ſuam ſiue iuſtam ſiue iniuſtam ad iudicium alterius fidei iudicis, prouocauerit, excommunicetur. Nam & Apoſtolus arguit eos, qui iudicio contendebant apud infideles. Alio modo aliquis appellat cauſa afferendæ moræ, ne contra eum iuſta ſententia proferatur, & hoc eſt calumnioſe ſe defendere, quod eſt illicitum ſicut dictum eſt, facit. n. iniuriam, & iudici, cuius officium impedit, & aduerſario ſuo cuius iuſtitiam quantum poteſt perturbat. Sicut enim di. 2. q. 6. Omnimodo puniendus eſt cuius iniuſta appellatio pronunciatur. Et nota. ꝙ ſm iura a iudicibus arbitrarijs non licet appellare, licet tñ a iudicibus ordinarijs, cuius rō eſt, quia ex proprio defectu vel negligentia procedit, ꝙ aliquis ſua ſponte ſe alterius iudicio ſubijciat. de cuius iuſtitia non confidat. Leuis etiam animi eſſē vř vt non permaneat in eo, quod ſimul approbauit, & ideo rōnabiliter denegatur ſubſidium appellationis a iudicibus arbitrarijs. qui non habent poteſtatem, niſi ex conſenſu litigantium. Sed poteſtas iudicis ordinarij non dependet ex conſenſu illius, qui eius iudicio ſubditur, ſed ex auctoritate regis, & principis qui eum inſtituit. Et ideo contra eius iniuſtum grauamen lex tribuit appellationis ſubſidium, ita ꝙ etiam ſi ſit ſimul ordinarius, & arbitrarius iudex pōt ab eo appellari, quia vř ordinaria poteſtas occaſio fuiſſe, ꝙ arbiter eligeretur. Nec debet ad defectum imputari eius qui conſenſit in eum ſicut in arbitrum, quem princeps iudicem ordinarium dedit. Ad quartum ſ. vtrum condemnato liceat ſe defendere, dicendū ꝙ aliquia condemnatur ad mortem dupliciter; vno modo iuſte, & ſic non licet condemnato ſe defendere, licitum eſt. n. iudici eum reſiſtentem impugnare, vnde relinquitur, ꝙ ex parte eius ſit bellum iniuſtum, vnde indubitanter peccat. Sicut expreſſe dicit Apoſto. rō. 13. Qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit, & ipſe ſibi damnationem acquirit. Alio mō condemnaī aliqs iniuſtē, & tale iudicium ſimile eſt violētiæ latronum, ſm illud Ezech. 22. Principes eius in medio eius quaſi lupi rapientes prædam ad effundendum ſanguinem. Et ideo ſicut licet reſiſtere latronibus, ita licet reſiſtere in tali caſu malis principibus, niſi forte ꝓpter ſcādalum vitandum, cum ex hoc aliqua grauis turbatio timeretur.

De iniuſtitia teſtium. *Diſt.* *LVII.*

DEinde conſiderandum eſt de iniuſtitia pertinente ad perſonam teſtis. Et circa hoc videnda ſunt quatuor. Primo, vtrum homo teneatur ad teſtimonium ferendū. Secundo vtrum duorum vel trium teſtimonium ſufficiat. Tertio vtrum teſtimonium alicuius abſq; culpa eius repellatur. Quarto vtrū falſum teſtimonium perhibere ſit mortale peccatum. Ad primū ſ. vtrum homo teneatur ad teſtimonium ferendum, dicendū, ꝙ in teſtimonio ferendo diſtinguendum eſt, quia aliquando requiritur teſtimonium aliquando alicuius, aliquando non requiritur, ſi requiritur teſtimonium alicuius ſubditi auctoritate ſuperioris, cui in his, quæ ad iuſtitiam pertinēt obedire tenetur, non eſt dubium quin teneatur teſtimonium ferre in his, in quibus ſm ordinem iuris teſtimonium ab eo exigitur, puta in manifeſtis, & in his de quibus infamia præceſſit. Si autem exigatur ab eo teſtimonium in alijs puta in occultis, & de quibus infamia non præceſſit, non tenetur ad teſtificandum. Si verò requiratur eius teſtimonium non auctoritate ſuperioris cui obedīre tenetur, tunc diſtinguendum eſt, quia ſi teſtimonium requiritur ad liberādum hominem, vel ab iniuſta morte, ſeu pœna quacumque, vel falſa infamia, vel etiam ab iniquo damno, tunc tenetur homo ad teſtificandum. Et ſi eius teſtimonium non requiritur, tenetur facere, quod in ſe eſt, vt veritatem denunciet alicui. qui ad hoc poſſit prodeſſe, dr. n. in Pſalm. Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate, & Prouer. 24. Erue eos, ꝗ ducuntur ad mortem, & Ro. 1. dř. Digni ſunt morte non ſolum, qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt faciētibus. Vbi dicit Gloſa, ꝙ conſentire eſt tacere, cum poſſis redarguere. Super his verò quæ pertinent ad condemnationem alicuius, non tenetur ferre teſtimonium, niſi cum a ſuperiori compellitur ſm ordinem iuris, quia circa hoc veritas occultetur. Nulli. n. ex hoc ſpeciale dānum naſcitur, vel ſi immineat periculum accuſatori non eſt curandum, quia ipſe ſe in illud periculum ſponte ingeſſit. Alia verò ratio eſt de reo cui imminet periculum eo nolente. Sed nota ſollicite, ꝙ de illis, quæ commiſſa ſunt homini ſub ſecreto per confeſſionem, nullo modo debet teſtimonium ferre, quia hmōi non ſcit vt hō, ſed tanquā Dei miniſter, & maius eſt vinculum ſacramenti quolibet hominis præcepto. Circa ea verò quæ aliter homini ſub ſecreto committuntur, diſtinguendum eſt. Quandoque enim ſunt talia, quæ ſtatim cum ad notitiam hominis veniunt, homo ea manifeſtare tenetur, puta ſi pertineret ad corruptionem multitudinis ſpiritualem vel corporalem, vel in graue damnum alicuius perſonæ, vel ſi quid aliud eſt huiuſmodi, quod quis propalare tenetur vel teſtificando vel denunciando, & contra hoc debitum obligari nō poteſt per ſecreti commiſſum, quia in hoc non frangeret fidem quam alteri debet. Quandoque vero ſunt talia quæ quis prodere non tenetur, vnde poteſt obligari ex hoc, quod ſibi ſub ſecreto committitur, & tunc nullo modo tenetur ea prodere, etiam ex præcepto ſuperioris, quia ſeruare fidem eſt de iure naturali. Nihil autem poteſt præcipi homini contra id, quod eſt de iure naturali. Ad ſecūdum. ſ. vtrū duorum

rum vel trium testimonium sufficiat. Dicendum, ꝙ Deu. 17. dr. In ore duorum vel trium testiũ peribit qui interficietur. Et infra. 19. In ore duorum vel trium testium stabit oẽ verbũ. Quia ſm Philosophum in 1. Ethi. Certitudo non est similiter quærenda in omni materia. In actibus. n. humanis super quibus constituuntur iudicia, & exiguntur testimonia, non potest haberi certitudo demonstratiua, eo ꝙ sunt circa contingentia, & variabilia, & ideo sufficit probabilis certitudo, quæ vt in pluribus veritatem attingat, & sic a veritate in paucioribus deficiat. Est autẽ probabile, quod magis veritatem continet multorum, quàm dictum vnius, & ideo cum reus sit vnus qui negat, sed multi testes asserunt idem cum actore, rõnabiliter institutum est iure diuino, & humano, ꝙ dicto testium stetur. Omnis autem multitudo in tribus comprehenditur. s. principio, medio, & fine. Vnde ſm Philosophum in 1. de cęlo. Oẽ, & totum in tribus ponimus. Trinarius quidem constituitur asserentium, cum duo testes conueniunt cum actore vel accusatore, & ideo requiritur binarius testium, vel ad maiorẽ certitudinẽ vt sit trinarius, qui est multitudo perfecta in ipsis testibus, vñ & Ecclesiastici. 4. dr. Funiculus triplex difficile rumpitur. Aug. autem dicit super illud Ioan. 8. Duorum hominum testimonium verum est, ꝙ in hoc est Trinitas ſm ministeriũ cõmẽdata, in qua est ꝑpetua firmitas veritatis. Hac igitur rõne determinauit lex diuina pariter, & humana duos vel tres sufficere ad testimoniũ ꝓhibẽdũ, qa quantacunq; multitudo testium determinaret, posset qñq; testimoniũ esse iniquũ, cũ scriptum sit Exo. 24. Ne sequaris turbam ad faciendum malum. Nec tñ quia non põt in talibus fallibilibus certitudo haberi, debet negligi certitudo, q̃ ꝓbabiliter haberi põt per duos vel tres testes, vt dictum est. Hoc tñ ſm iura canonica non tenet quãtũ ad aliquas personas in dignitatibus cõstitutas, sicut legit. 2. q. 5. vbi dr. Præsul non damnetur nisi septuaginta duobus testibus. Presbyter aũt Cardinalis nisi in quadraginta quatuor testibus non deponatur. Dyaconus cardinalis vrbis Romæ nisi in 28. testibus non condemnabitur. Subdyaconus, acolitus, exorcista, lector, ostiarius, nisi in septem testibus non condemnabitur. Sed magis est periculosum peccatum eius, qui in maiori dignitati cõstitutus est, & ita minus est tolerandum, ergo, nec in aliorum cõdemnatione sufficit duorum vel trium testimonium. Sed illud locum habet specialiter in epis, presbyteris, dyaconibus, & clericis Ecclesiæ Romanæ pp eius dignitatẽ, & hoc triplici rõne. Primo quidem quia in ea tales debent institui, quorum sanctitati plus credat, q̃ multis testibus. Secũdo qa hoĩes, q hñt de alijs iudicare sępe pp iustitiã multos aduersarios hñt, vñ nõ est passim credendum testibus contra eos, nisi magna multitudo conueniat. Tertio quia ex condẽnatione alicuius eorum derogaret in opinione hoĩum dignitati illius ecclesiæ, & auctoritati, qđ est periculosius, q̃ in ea tolerare aliquẽ peccatorem nisi valde publicum, & manifestum, de quo graue scandalum oriret. Et nota, ꝙ quia testes inuicẽ discordare contingit, pp qđ testimonium illorum vel minus certũ efficitur, vel penitus eneruat, ideo sciendũ, ꝙ discordia testiũ in aliquibus principalibus circunstantijs, q̃ variant substantiã facti, puta in tpe, vel loco, vel personis de q̃bus principaliter agitur, aufert efficaciã testimonij, quia si discordant in talibus, videntur singulares esse in suis testimonijs, & de diuersis factis loqui, puta, si vnus dicat hoc factũ esse in tali tpe, vel loco, & alius alio tpe vel loco, non videntur de eodem facto loqui. Non tñ præiudicatur testimonio, si vnus dicat se nõ recordari, & alius asserat determinatum tps, vel locum. Et si in talib9 oĩno discordauerint testes actoris, & rei, si sint æquales numero & pares dignitate statur ꝓ reo, qa facilior debet esse iudex ad absoluendum, q̃ ad condemnandũ, nisi forte in causis fauorabilibus, sicut est cã libertatis, & hmõi. Si vero testes eiusdem partis dissenserint, debet iudex ex motu sui animi percipere cui parti sit standum, vel ex numero testium, vel ex dignitate eorum, vel ex fauorabilitate causæ, vel ex conditione negocij, & dictorum. Multo autem magis testimoniom vnius repellitur, si sibiipsi diffideat interrogatus de visu, & scientia, nõ autem si diffideat interrogatus de opinione, & fama, quia põt ſoi visa diuersa, & audita diuersimode motus esse ad respondendum. Si vero sit discordia testimonij in aliquibus circunstantijs non pertinentibus ad substantiam facti, puta si tempus fuerit nubilosum vel serenum, vel si domus fuerit picta aut non, vel aliquid huiusmodi, discordia talis non præiudicat testimonio, quia homines nõ cõsueuerunt circa talia multum sollicitari, vnde facile a memoria elabuntur, quinimmo aliqua discordia in talibus facit testimonium credibilius. vt Chrisost. dicit. super Matt. quia si ita in omnibus concordarent etiam in minimis, viderentur ex condicto eundem sermonem proferre, quod tñ prudentiæ iudicis relinquitur discernendum. Ad tertium. s. vtrum aliquis sine culpa a testimonio repellatur, dicendum ꝙ testimonium sicut dictũ est, non habet infallibilem certitudinem, sed probabilem. Et ideo quicquid est, quod probabilitatem auferat in contrarium, reddit testimonium efficax. Redditur autem probabile, ꝙ aliquis in veritate testificanda non sit firmus, qñq; quidem pp culpam, sicut infideles infames, item illi, qui publico crimine rei sunt, qui nec accusare possunt: qñq; autem absq; culpa, & hoc vel ex defectu rationis, sicut patet de pueris, amentibus, & mulieribus, vel qñq; ex affectu, sicut patet de inimicis, & de personis coniunctis, & domesticis, vel etiam exteriori conditione, sicut sunt pauperes, serui, & illi quibus imperari potest, de quibus probabile est, ꝙ facile possunt induci ad testimonium ferendum contra veritatem. Et sic patet, ꝙ testimonium alicuius repellitur, & pp culpam, & absque culpa. Ad quartum. s. vtrum falsum testimonium semper sit peccatum mortale, dicendum, ꝙ falsum testimonium habet triplicem deformitatem. Vno modo ex periurio, quia testes non admittuntur nisi iurati, & ex hoc est peccatũ mortale. Alio modo ex violatione iustitiæ, & hoc est peccatum mortale in suo genere, sicut & quælibet iniustitia. Et ideo in præcepto decalogi sub hac forma interdicitur falsum testimonium, cũ dr. Exo. 20. Non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium. Nõ enim contra aliquem facit qui eum ab iniuria facienda impedit, sed solum qui ei suam iniustitiam tollit. Tertio modo ex ipsa falsitate secundum ꝙ omne mendacium est peccatum, & ex hoc nõ habet falsum testimonium, ꝙ semper sit peccatum mortale.

De iniustitia aduocatorum. *Dist.* *LVIII.*

DEinde considerandum est de iniustitia, quæ fit in iudicio ex parte aduocatorum. Et circa hoc consideranda sunt quatuor. Primu vtrum aduocatus teneatur præstare patrocinium causæ pauperum. Secundo vtrum aliquis debeat arceri ab officio aduocati. Tertiu vtrum aduocatus peccet iniustam causam defendendo. Quarto vtrum peccet accipiendo pecuniã pro suo patrocinio. Ad primum. s. vtrum aduocatus teneatur patrocinium præstare causæ pauperum, dicendum, ꝙ cum præstare patrocinium causę pauperum ad opus misericordiæ ꝑtineat, idẽ ẽ hic diecdũ, ꝙ & supra dictũ est de alijs misericordiæ operib9. Nullus. n. sufficit oĩbus indigentibus misericordiæ opus impendere, & ideo sicut Aug. dicit in primo de Doctrina Christiana, cum omnibus prodesse non possis, his potissime consulẽdum est, qui pro locorum, & temporum vel quarumlibet rerum opportunitatibus constricti, tibi quasi quadam sorte iunguntur. Dicit pro locorum opportunitatibus, quia non tenetur homo per mũdum quærere indigentes quibus subueniat, sed sufficit si eis, q sibi occurrunt misericordiæ opus impendat, vnde dr Exo. 23. Si occurreris boui inimici tui aut asino erranti reduc ad eum. Addit etiam, & temporum, quia homo non tenetur futuræ necessitati alterius subuenire, sed sufficit si præsenti necessitati succurrat. Vnde dr. 1. Ioan. 3. Qui viderit fratrem suum necessitatẽ patientem, & clauserit uiscera sua ab eo, &c. subdit autem, vel quarumlibet rerum, quia homo sibi coniunctis quacumque necessitudine maximẽ debet curam impendere, ſm illud primę ad Thim. 5. Si quis suorum, & maximẽ domesticorum curam non habet, fidem negauit. Quibus tñ concurrentibus considerandum restat, vtrum aliquis tantam necessitatẽ patiatur, ꝙ non in ꝓmptu appareat qũo ei possit aliter subueniri, & in tali casu tenetur ei opus misericordiæ impendere. Si autem in promptu appareat qũo ei aliter subuenire possit vel per seipsum, vel per aliam personam magis coniunctam, aut maiorem facultatem habentem, non tenetur ex necessitate indigenti subuenire, ita ꝙ non faciẽdo peccet, quamuis si suboenerit absque tali necessitate laudabiliter faciat. Vnde aduocatus non tenetur semper causę pauperum patrocinium præstare, sed solum concurrentibus conditionibus prædictis, alioquin oporteret eũ omnia alia negocia prætermittere, & solis causis pauperum iuuandis intendere, & idem dicendum est de medico quantũ ad curationem pauperum. Ad ſm. s. vtrum aliquis arceri debeat ab officio aduocandi, dicendũ ꝙ aliquis impeditur, ab aliquo actu duplici ratione. Vno modo propter impotentiam. Alio modo propter indecentiam. Sed impotentia simpliciter excludit aliquem ab actu, indecentia autem non excludit omnino, quia necessitas indecentiam tollere potest. Sic igitur ab officio aduocatorum prohibentur quidã propter impotentiam, eo quòd deficiunt sensu vel interiori sicut furiosi, & impubes, vel exteriori sicut surdi, & muti. Est enim necessaria aduocato, & interior peritia, qua possit conuenienter iustitiam assumptæ causæ ostendere, & exterior loquela cum auditu vt possit pronunciare, & audire, quod ei dicitur. Vnde qui in his defectum patiuntur, omnino prohibentur ne sint aduocati, nec pro se, nec pro alijs. Decentia autem huius officij exercendi tollitur dupliciter, vno modo ex hoc, quod aliquis est rebus maioribus obligatus, vnde Monachos, & presbyteros non decet in quacumque causa aduocatos esse, neque clericos in

cos in

eos in iudicio seculari, quia huiusmodi personæ sunt rebus diuinis astrictæ. Alio modo propter defectum personæ vel corporalem, vt patet de cæcis qui conuenienter iudici astare non possent, vel spiritualem, non enim decet vt alterius iniustitiæ patron⁹ existat, qui in seipso iustitiam contempsit. Et ideo infames, infideles, & damnati de grauibus criminibus nō decenter sunt aduocati, & cum horū indecentiæ necessitatis præfertur. Et propter hoc huiusmodi personæ possunt pro seipsis vel pro personis sibi coniunctis vti officio aduocati, vnde & clerici pro ecclesijs suis possunt esse aduocati, & Monachi pro causa monasterij sui si abbas præceperit. Ad tertium, s. vtrum aduocatus peccet iniustam causam defendendo, dicendum, q illicitum est alicui cooperari ad malum faciendum siue consulendo, siue adiuuando, siue qualitercumque consentiendo, quia consilians, & coadiuuans quodammodo est faciens. Et Apostolus dicit Rom. 1. Quod digni sunt morte non solum qui faciunt peccatum, sed etiam qui consentiunt facientibus. Vnde etiam supra dictum est, q omnes tales ad restitutionem tenentur. Manifestum est autem, q aduocatus, & auxilium, & consilium præstat ei cuius causæ patrocinatur. Vnde si scienter iniustam causam defendat, absque dubio grauiter peccat, & ad restitutionem tenetur eius damni, quod contra iustitiam per eius auxilium altera pars incurrit. Si autē ignoranter iniustam causam defendit putans esse iustam, excusatur sm modum quo ignorantia excusare potest. Ad quartum, s. vtrum aduocatus peccet pro suo patrocinio pecuniam accipiēdo, dicendum, q nō, sicut expresse dicit. Aug. ad Macedonium, aduocatus inquiens licite vendit iustum patrocinium, & iurisperitus verum consilium. Et ratio huius est, quia illa, quæ quis nō tenetur exhibere alij, potest pro eorum exhibitione recompensationem accipere. Manifestum est autem, q aduocatus non semper tenetur patrocinium præstare, aut consilium dare causis aliorum. Et ideo si vendat suum patrocinium siue suum consilium, non agit contra iustitiam. Et eadem ratio est de medico opem ferente ad sanandum, & de omnibus alijs huiusmodi personis, dum tñ moderate accipiant considerata conditione personarū, & negociorum, & laboris, & consuetudine patriæ, si autem per improbitatem aliquid immoderate extorqueant, peccant contra iustitiam, vnde Aug. dicit ad Macedonium, q ab his extorta per immoderatam improbitatem repeti solent, data per tolerabilem consuetudinem non solent. Quamuis autem scientia iuris sit quoddam spirituale, tamen vsus eius fit opere corporali, & ideo pro eius recompensatione licet pecuniā accipere, alioquin nulli artifici liceret de arte sua lucrari. Nota tñ q nec iudex, nec testis possunt accipere, sicut dicit Aug. ad Macedonium, nō debet inquit iudex vendere iustum iudicium, nec testis verum testimonium. Cuius causa est, quia iudex, & testis sunt personæ cōmunes vtrique parti, quia iudex tenetur iustam sententiam dare, & testis verum testimonium dicere. Iustitia autem, & veritas non declinant in vnam partem magis, quàm in aliam. Et ideo iudicibus de publico sunt stipendia laborum statuta, & testes accipiunt, non quasi præcium testimonij, sed quasi stipendium laboris expensas, vel ab vtraque parte, vel ab ea qua inducuntur, quia nemo militat stipendijs suis vnquam, vt dicitur. 1. ad Corinth. 9. Sed aduocatus alteram partem tantum defendit, & ideo licite potest præcium accipere a parte quam adiuuat.

DEinde considerandum est de iniurijs verborum, quæ inferuntur extra iudicium. Primo de contumelia, Secundo de detractione. Tertio de susurratione. Quarto de derisione. Quinto de maledictione. Sed de his omnibus, require infra libro tertio.

DEinde considerandum est de peccatis, quæ fiunt circa voluntarias commutationes. Et primo de fraudulentia, quæ fit in emptionibus, & venditionibus. Secundo de vsura, q fit in mutuis. Circa alias commutationes voluntarias non inuenitur aliqua species peccati, quæ distinguatur a rapina, & furto. De fraudulentia, & vsura require infra libro tertio.

De iustitia partibus. *Dist. LIX.*

DEinde considerandum est de partibus integralibus iustitiæ, quę sunt facere bonum, & declinare a malo, & de vitijs oppositis. Circa quæ consideranda sunt quatuor. Primo vtrum duo prædicta sint partes iustitiæ. Secundo vtrū trāsgressio sit speciale peccatum. Tertio vtrum omissio sit speciale peccatum. Quarto de comparatione omissionis ad transgressionem. Ad primum, s. vtrum facere bonū, & declinare a malo sint partes iustitiæ, dicendum, q & si loquamur de bono, & malo in communi, facere bonum, & vitare malum pertinet ad omnem virtutem. Et sm hoc non possunt poni partes iustitiæ, nisi forte iustitia accipiatur prout est omnis virtus. Quamuis etiam iustitia hoc modo accepta respiciat quandam rationem boni specialem, vt. s. est debitum in ordine ad legem Diuinam vel humanā. Sed iustitia secundum q est specialis virtus, respicit bonum sub ratione debiti ad proximum. Et secundum hoc ad specialem iustitiam pertinet facere bonum sub ratione debiti in comparatione ad proximum, & vitare malum oppositum secundum q est nociuum proximo. Ad iustitiam vero generalem pertinet facere bonum debitum in ordine ad communitatē vel ad Deū & vitare malum oppositum. Dicuntur autem hæc duo partes iustitiæ generalis, & specialis quasi integrales, quia vtrumque eorum requiritur ad perfectum actum iustitiæ. Ad iustitiam enim pertinet æqualitatem constituere in his, quæ sunt ad alterum, vt ex supradictis patet, eiusdem autem est aliquid constituere, & constitutum conseruare. Constituit autem aliquis æqualitatem iustitiæ faciendo bonum, idest reddendo alteri, quod ei debetur. Conseruat autem æqualitatem iustitiæ iam constitutæ declinando a malo, idest nullum nocumentum proximo inferendo. Bonum ergo & malum hic accipiuntur sub speciali ratione per quam appropriantur iustitiæ. Ideo tamen hæc duo ponūtur partes iustitiæ secundum aliquam propriam rationem boni & mali, non autem alterius alicuius virtutis moralis, quia virtutes morales aliæ constituuntur circa passiones, in quibus facere bonum est venire ad medium, quod est declinare ab extremis quasi a malis, & sic in idem redit quantum ad alias virtutes facere bonum, & declinare a malo. Sed iustitia consistit circa operationes, & res exteriores, in quibus aliud est facere æqualitatē, & aliud est factam non corrumpere. Item declinare a malo non importat negationem puram, quæ est non facere malum, hoc. n. nō meret̄ palmam, sed solum vitat pęnam. Importat autem motum voluntatis repudiantis malum vt ipsum nomen declinationis ostendit, & hoc est meritorium, præcipue quando aliquis impugnatur vt malum faciat, & resistit. Ad secundum, scilicet vtrū transgressio sit speciale peccatum, dicendum, quod nomen trāsgressionis a corporalibus motibus ad morales actus deriuatum est. Dicitur autem aliquis secundum corporalem motum transgredi ex eo, quod transgreditur terminum sibi præfixum. Terminus autem præfigitur homini vt vltra non transeat in moralibus, per præceptum negatiuum, & ideo transgressio propriè dicitur ex eo, q aliquis agit aliquid contra pręceptum negatiuū. Quod quidem materialiter potest esse commune omnibus speciebus peccatorum, quia per quamlibet speciem peccati mortalis homo transgreditur aliquod præceptum Diuinum. Sed si accipiatur formaliter. s. sm hanc specialem rationem, quod est facere contra præceptum negatiuum, sic est speciale peccatum dupliciter: Vno quidē modo sm q opponitur ad genera peccatorum opposita alijs virtutibus: sicut. n. ad propriam rationem iustitiæ legalis pertinet attendere debitum præcepti, ita ad ꝓpriā transgressionis rationem pertinet attendere contemptum præcepti. Alio modo sm q distinguit̄ ab omissione, qua contrariatur pęcepto affirmatiuo. Et nota, q sicut iustitia legalis est omnis virtuti subiectiue, & quasi materialiter, ita etiam iustitia legalis est materialiter omne peccatum. Et hoc modo peccatum diffiniuit Ambro. s. sm rationem iustitiæ legalis, dicens, Peccatum est transgressio legis Diuinæ, & cælestium inobedientia præceptorum. Ad tertium, scilicet vtrum omissio sit speciale peccatum, dicendum quod omissio importat prætermissionē boni, non autem cuiuscumque, sed boni debiti, bonum autem sub ratione boni debiti pertinet propriè ad iustitiam. Ad legalem quidem, si debitum accipiatur in ordine ad legem Diuinam vel humanam. Ad specialem autem iustitiam secundum quod debitum consideratur in ordine ad proximum. Vnde eo modo quo iustitia est specialis virtus, vt supra habitum est, & omissio est speciale peccatum distinctum a peccatis, quæ opponuntur alijs virtutibus. Et eo modo quo facere bonum, cui opponitur omissio, est quædam specialis pars iustitiæ distincta a declinatione mali, cui opponitur transgressio, etiam omissio a transgressione distinguitur. Omissio igitur opponitur speciali virtuti, scilicet iustitiæ, vt dictum est. Non enim est omissio boni alicuius virtutis nisi sub ratione debiti, quod pertinet ad iustitiam. Plus autem requiritur ad actum virtutis meritorium, quam ad demeritum culpæ, quia bonum est ex integra causa, malum autem ex singularibus defectibus. Et ideo ad iustitiæ meritum requiritur actus, non autem ad omissionem. Dicitur autem omissio peccatum actuale, non quia habeat aliquem actum sibi essentialem, sed secundum quod negatio actus reducitur ad genus actus, & secundum hoc non agere accipitur vt agere quoddam, vt supra dictum est. Item nota, quod sicut peccatum transgressionis opponitur præceptis negatiuis, quæ pertinent ad declinandum a malo, ita peccatum omissionis opponitur præceptis affirmatiuis, quæ pertinent ad faciendum bonum. Peccata autem affirmatiua

firmatiua nō obligant ad semper, sed ad tps determinatum, & pro illo tpe peccatum omissionis incipit esse. Pōt tn̄ contingere, ꝙ aliquis tunc sit impotens ad faciendum quod dēt, qđ quidem si sit præter eius culpam, non omittit vt dictum est: si vero sit pp culpam eius præcedentem, puta cum aliquis de sero se inebriauit, & non potest surgere ad matutinas, vt dēt, tunc dīit quidam ꝙ tunc incæpit peccatum omissionis, qñ aliquis applicat se ad actum illicitum, non compossibilem cum illo actu ad quem tenetur. Sed hoc non vī verum, quia dato ꝙ excitaretur per violentiam, & iret ad matutinas, non omitteret, vnde patet ꝙ præcedens inebriatio non fuit omissio, sed omissionis causa. Vnde dicendum est, ꝙ omissio incipit ei imputari ad culpam, qñ fuit tps operādi, sed tñ pp causam præcedentem ex qua omissio sequens redditur voluntaria. Ad quartum. s. vtrum peccatum transgressionis sit grauius q̄ peccatum omissionis, dicendum ꝙ peccatum in tantum est grauius, in quantum a virtute distat: Cōtrarietas aūt est maxima distantia, vt dī in 10. Metha. Vnde contrarium magis distat a suo contrario, quàm simplex eius negatio, sicut nigrum plus distat ab albo quàm simpliciter non albū, omne enim nigrum est non album, sed non conuertitur. Manifestum est autem quòd transgressio contrariatur actui virtutis: omissio autem importat negationem ipsius, puta peccatū omissionis est si quis parentibus debitam reuerentiam non exhibeat. Peccatum autem transgressionis, si contumeliam, vel quamcunque iniuriam eis inferat. Vnde manifestum est, ꝙ simpliciter & absolutè loquendo transgressio est grauius peccatum, q̄ omissio: licet aliqua omissio possit grauior esse aliqua transgressione.

De iustitia annexis virtutibus. *Dist.* L X.

DEinde considerandum est de virtutibus annexis iustitiæ. Et circa hoc consideranda sunt duo. Primo quæ virtutes iustitiæ annectantur. Scdo de singulis earum in speciali. Ad primum. s. qualiter assignentur virtutes annexæ iustitiæ. Et vī ꝙ inconuenienter assignentur. Tullius. n. enumerat sex. s. religionem, pietatem, gratiam, vindicationem, obseruantiam, veritatem. Vindicatio aūt vī esse species commutatiuæ iustitiæ secundum quam illatis iniurijs vindicta rependitur, vt ex supradictis patet, nō ergo dēt poni inter virtutes iustitiæ annexas. Præterea Macrobius super somnium Scipionis ponit septem. s. innocentiam, amicitiam, concordiam, pietatem, religionem, affectionem, humanitatem, quarum plures a Tullio prætermittuntur, ergo videtur insufficienter enumeratas esse virtutes iustitiæ adiunctas. Præterea a quibusdam alijs ponuntur quinque partes iustitiæ, scilicet obedientia respectu inferiorum, æquitas respectu æqualium, fides, & veritas respectu omnium, de quibus a Tullio non ponitur nisi veritas, ergo vī insufficienter enumerasse virtutes iustitiæ annexas. Præterea Andronicus peripateticus ponit nouem partes iustitiæ annexas, scilicet liberalitatem, benignitatem, vindicatiuam, eugnomosynam, eusebiam, eucharistiam, sanctitatem, bonam commutationem, legis positiuam. Ex quibus etiam Tullius manifestè non ponit nisi vindicatiuam, ergo vī insufficienter enumerasse. Præterea Arist. in 5. Ethi. ponit epiekeyam iustitiæ adiunctam, de qua in nulla præmissarum assignationum videtur mentio esse facta, ergo insufficienter sunt enumeratæ virtutes iustitiæ annexæ. Responsio, dicendum ꝙ in virtutibus quæ adiunguntur alicui principali virtuti duo sunt consideranda. Primo quidem ꝙ virtutes illæ in aliquo cum principali virtute conueniant; secundo ꝙ in aliquo deficiant a perfecta ratione ipsius: quia vero iustitia ad alterum est, vt ex supradictis patet, omnes virtutes quæ ad alterum sunt possunt rōne conuenientiæ iustitiæ annecti. Ratio vero iustitiæ consistit in hoc ꝙ alteri reddatur quod ei debetur secundum æqualitatem, vt ex supradictis patet. Dupliciter autē aliqua virtus ad alterum existens a ratione iustitiæ deficit. Vno quidem modo in quantū deficit a ratione æqualis, alio modo in quantum deficit a ratione debiti. Sunt enim quædam virtutes quæ debitum quidem alteri reddunt, sed non possunt reddere æquale. Et primo quidē quicquid ab homine Deo redditur debitum est, non tamen potest esse æquale vt scilicet tantum homo ei reddat quantum debet, secundum illud, Psal. Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Et secundum hoc adiungitur iustitiæ religio, quæ vt Tullius dicit, est superioris cuiusdam naturæ quam diuinam vocant, vel ceremoniam, quia cultum affert. Secundo parentibus non potest secundum æqualitatem recompensari, quod eis debetur, vt patet per Philosophum in 8. Ethi. Et sic adiungitur iustitiæ pietas, per quam, vt Tullius dicit, sanguine iunctis patriæque beneuolis officium, & diligens tribuitur cultus. Tertio non potest æquale præmium recompensari ab homine virtuti, vt patet per Philosophum in quarto Ethicorum. Et sic adiungitur iustitiæ obseruantia, per quam, vt Tullius dicit, hoīes aliqua dignitate excellentes quodam cultu & honore dignātur. A ratione vero debiti iustitiæ defectus pōt attendi scdm ꝙ est duplex debitum. s. morale & legale. Vnde & philosophus in 8. Ethi. ſm hoc duplex iustum assignat, debitum quidē legale est ad qđ reddendum aliquis lege astringitur, & tale debitum proprie attendit iustitia quæ est principalis virtus, debitum autem morale est quod aliquis debet ex honestate virtutis. Et quia debitum necessitatem importat, ideo tale debitum habet duplicem gradum. Quoddam enim est sic necessarium vt sine eo honestas morum conseruari non possit: & hoc habet plus de rōne debiti, & potest hoc debitū attendi ex parte ipsius debentis, & sic ad hoc debitū pertinet, ꝙ homo talem se exhibeat alteri verbis, & factis qualis est; & ita adiungitur iustitiæ veritas, per quam, vt Tullius dicit, immutata ea quæ sunt, fuerunt, aut futura sunt, dicuntur. Potest etiam attendi ex parte eius cui debetur, prout. s. aliquis recompensat alicui ſm ea quæ fecit, quandoque quidem in bonis, & sic adiungitur iustitiæ gratia in qua, vt Tullius dicit, amicitiarū & officiorū alterius memoria remunerandi voluntas cōtinetur alterius. Qñque vero in malis, & sic adiungitur iustitiæ vindicatio, p q̄, vt Tullius dicit, vis aut iniuria & oīno quicquid obfuturū est defendendo aut vlciscendo propulsatur. Aliud vero debitum est necessarium, sicut cōferens ad maiorem honestatem, sine quo tñ honestas conseruari potest. Quod quidem debitum attendit liberalitas, affabilitas, siue amicitia, & alia hmōi quæ Tullius prætermittit, in prædicta enumeratione, quia parum habet de rōne debiti. Ad primum ergo dicendum ꝙ vindicta quæ fit auctoritate publicæ ptātis ſm sententiam iudicis, pertinet ad iustitiam commutatiuam; sed vindicta quam quis facit proprio motu, non tñ contra legem, vel quam quis a iudice requirit, pertinet ad virtutē iustitiæ adiunctam. Ad scdm dicendum ꝙ Macrobius videtur autē dixisse ad duas partes integrales iustitiæ. s. declinare a malo, ad qđ pertinet innocentia, & facere bonum, ad quod pertinent sex alia, quorum duo videntur pertinere ad æquales. s. amicitia in exteriori conuictu, & concordia interius, duo vero pertinent ad superiores, pietas ad parentes, & religio ad Deum, duo vero ad inferiores. s. affectus inquantum placent bona eorum, & humanitas, per quam subuenitur eorum defectibus. Dicit enim Isid. in libro ethym. ꝙ humanus dī aliquis, ꝙ habeat circa hominē amorem & miserationis affectum, vnde humanitas dicta est qua nos inuicem tenemur, & secundum hoc amicitia sumitur prout ordinat exteriorem conuictum, sicut de ea philosophus tractat in 4. Ethi. Potest etiam sumi secundum ꝙ proprie respicit affectum prout determinatur a philosopho, in 8. & in 9. Ethi. Et sic ad amicitiam pertinent tria. s. beneuolentia quæ hic dicitur affectus, & concordia, & beneficentia, quæ hic vocatur humanitas. Hæc autem Tullius prætermisit, quia parum habent de ratione debiti, vt dictum est. Ad tertium dicendum ꝙ obedientia includitur in obseruantia, quam Tullius ponit, nam præcellentibus personis debentur & reuerentia honoris, & obedientia. Fides autem per quam fiunt dicta, includitur in veritate quantum ad obseruantiam promissorum. Veritas autem in plus se habet vt infra patebit. Disciplina autem non debetur ex debito necessitatis, quia inferiori non est aliquis obligatus inquantum est inferior, tamē potest aliquis superior obligari vt inferioribus prouideat, secundum illud Matth. 23. Fidelis seruus, & prudens, quem constituit dominus supra familiam suam, & ideo a Tullio prætermittitur. Potest autem contineri sub humanitate quam Macrobius ponit. Æquitas vero sub epyeheya vel amicitia. Ad quartum dicendum, ꝙ in illa enumeratione ponuntur quædam pertinentia ad veram iustitiam, ad particularem quidem bona commutatio, de qua dicit ꝙ est habitus in commutationibus æqualitatem custodiens. Ad legalem autem iustitiam quantum ad ea quæ communiter sunt obseruanda, ponitur legis positiua, quæ vt ipse dicit, est scientia commutationum politicarum ad communitatem relatarum. Quantum vero ad ea quæ quandoque particulariter agenda occurrunt præter communes leges, ponitur eugnomosyna, quasi bona gnome, quæ est in talibus directiua, vt supra habitum est in tractatu de prudentia. Et ideo dicit de ea, ꝙ est voluntaria iustificatio, quia. s. ex proprio arbitrio id quod iustum est, homo scdm eam seruat, non ſm legem scriptam. Attribuuntur autem hæ duæ prudentiæ ſm directionem iustitiæ non ſm executionem. Eusebia vero dicitur quasi bonus cultus, vnde est idem qđ religio. Ideo de ea dicit ꝙ est scia Dei famulatus, & loquitur ſm modum quo Socrates dicebat omnes virtutes esse sciās. Et ad idem reducitur sanctitas, vt postea dicetur. Eucharistia autem idem est quod bona gratia, quam Tullius ponit sicut & vindicatiuam. Benignitas autem videtur esse idem cum affectu, quem ponit Macrobius, vnde & Isid. dicit in libro ethym. quòd benignus est vir sponte ad benefaciendum paratus, & dulcis ad eloquium. Et ipse Andronicus dicit, ꝙ benignitas est habitus voluntariæ benefactiuus, liberalitas autem videtur

tur ad humanitatem pertinere. Ad quintum dicendum q epicheya non adiungitur iustitiæ particulari sed legali, & videtur esse idem cum ea quæ dicta est eugnomosyna.

De religione. *Dist.* LXI.

DEinde considerandum est, de singulis prædictarum virtutum quantum ad præsentem intentionem pertinet. Et primo considerandum est de religione. Secūdo de pietate. Tertio de obseruātia. Quarto de gratia. Quinto de vindicta. Sextò de veritate. Septimo de amicitia. Octauo de liberalitate. Nono de epichiya. De alijs autem hic enumeratis supra dictū est, partim in tractatu de charitate, scilicet de concordia & alijs huiusmodi, partim in hoc tractatu de iustitia, sicut de bona commutatione & innocentia, de lege positiua autem in tractatu de prudentia. Circa religionem autem tria cōsideranda occurrunt. Primo quid est de religione secundum se. Secundo, de actibus eius. Tertio de vitijs oppositis. Circa primum quæruntur octo. Primo vtrum religio consistat tantum in ordine ad Deum. Secūdo vtrum religio sit virtus. Tertio vtrum religio sit vna virtus. Quarto vtrum religio sit specialis virtus. Quinto vtrum religio sit virtus Theologica. Sexto, vtrum religio sit præferenda alijs virtutibus moralibus. Septimo vtrum religio habeat exteriores actus. Octauo vtrum religio sit eadem sctitati. Ad primū. s. vtrū religio consistat tantum in ordine, ad Deum, dicendum q sicut Isyd. dicit in li. ethym. Religiosus, vt ait Cicero, est a religione appellatus, qui retractat & tanquam relegit ea q̄ ad cultum diuinum pertinent. Et sic religio videtur dicta à relegēdo ea quæ sunt diuini cultus, quia hmōi cultus sunt frequenter in corde reuoluenda, s̄m illud Prouer. 3. In omnibus vijs tuis cogita illū. Quamuis etiam possit intelligi q religio ex hoc dicta est, q Deū reeligere debemus quem amiseramus negligentes, sicut Aug. dicit. 10. de ciui. Dei. Vel potest intelligi religio a religando dicta. Vnde Aug. dicit in lib. de vera religione. Religet nos religio vni omnipotenti Deo. Siue aūt religio dicatur a frequenti relectione, siue ex iterata electione eius, quod negligenter amissum est, siue a religione, religio. n. proprie importat ordinem ad Deum, ipse. n. est cui principaliter alligari debemus tanquam indeficienti principio, ad quem etiam nostra electio assiduè dirigi debet sicut in vltimum finē, quem etiam negligenter peccando amittimus, & credendo & fidem protestando recuperare debemus. Sciendum aūt q religio duplices actus habet, quosdam quidē immediatos, & immediatos quos elicit, per quos homo ordinat ad solum Deum, sicut sacrificare, adorare, & alia hmōi facere. Alios aūt actus habet quos producit mediantibus virtutibus, qbus imperat, ordinans eos in diuinam reuerentiam, quia. s. virtus ad q̄ pertinet finis imperat virtutibus ad quas pertinent ea q̄ sunt ad finem. Et s̄m hoc actus religionis per modum Imperij ponit esse, visitare pupillos, & viduas in tribulōne eorū, q est actus eliciteus a misericordia. Immaculatū āt custodire se ab hoc seculo imperatiuè quidem est religionis, electiuè autē temperantiæ, vel alicuius hmōi virtutis. Item nota q cum seruus dicatur ad dūm, necesse est q vbi est propria & specialis ratio dnij, ibi sit specialis, & propria ratio seruitutis. Manifestum est autem q dnīum conuenit Deo s̄m propriam & singularem quandam rationem, quia. s. ipse omnia fecit, & quia summum in omnibus rebus obtinet principatum. Ideo specialis ratio seruitutis ei debetur, & talis seruitus nomine latriæ designatur apud græcos, & ideo ad religionem proprie pertinet. Item nota q licēt religiosi dici pnt cōiter omnes, qui Deum colunt, spāliter tn̄ religiosi dnr, qui totam vitam suam diuino cultui dedicant a mundanis negocijs se abstrahentes. Sicut etiam contemplatiui dnr non qui contēplantur, sed qui contemplationi totam vitam suam deputant. Hmōi aūt non se subijciunt homini propter hoīem, sed pp Deum, s̄m illud Apostoli Gal. 4. dicitur. Sicut Angelum excepistis me, sicut Iesum Christum. Ad s̄m. s. vtrum religio sit virtus, dicendum, q virtus est, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonū reddit. Et necesse est dicere omnem actum bonū ad virtutē pertinere. Manifestum est aūt q reddere debitum alicui habet rōnem boni. Per hoc quòd aliquis alteri debitum reddit, & constituitur in proportione conuenienti respectu ipsius, quasi conuenienter ordinatus ad ipsum. Ordo aūt ad rōnē boni pertinet, sicut & modus, & species, vt patet p Aug. in libro de natura boni. Cum igitur ad religionem pertineat reddere honorem debitum alicui, s. Deo, manifestum est q religio virtus est. Ad tertium. s. vtrū religio sit vna virtus, dicendum, q sicut supra dictum est, habitus distinguuntur s̄m diuersam rōnem obiecti. Ad religionem aūt pertinet exhibere reuerentiam vni Deo s̄m vnam rōnē, inquantum. s. est primū principium creationis, & gubernationis rerum, vnde ipse dicit Mal. 1. Si ego pater, vbi honor me⁹? ipsius. n. est producere & gubernare. Et iō manifestū est q religio est vna virtus. Vñ q3 tres diuinæ psonę sunt vnū principium creationis, & gubernationis rerum, & ideò eis vna religione seruit. Diuersæ aūt rōnes attributorum concurrunt ad rōnem primi principij, quia Deus producit oīa & gubernat sapientia, voluntate, & potentia bonitatis suæ, & ideo religio est vna virtus. Licēt aūt religio multos actus videatur hēe s. adorare, colere, seruire, vouere, sacrificare, & hmōi, isti tñ actus nō diuersificant habitum religionis, q3 eodem actu hō seruit Deo, & colit ipsum. Nā cultus respicit Dei excellentiam, cui reuerētia debet: seruitus aūt respicit subiectionem hois, q ex sua conditione obligatur ad exhibendū reuerentiam Deo. Et ad hæc duo pertinent oēs actus, qui religioni attribuuntur, quia per oēs homo protestat diuinam excellentiam, & subiectionem sui ad Deū, vel exhibendo aliquid ei, vel iterum assumendo aliquid diuinū. Item nota q imaginibus non exhibet adoratio, vel religionis cultus, s̄m q in seipsis considerantur quasi res quędā, sed s̄m q sunt imagines ducentes in Deū incarnatū. Motus aūt qui est ī imaginem, prout est imago, nō sistit in ipsa, sed tendit in id cuius est imago. Et ideo ex hoc q imaginibus Xp̄i exhibetur religionis cultus, non diuersificatur rō latriæ nec virtus religionis. Ad quartū. s. vtrū religio sit specialis virtus, dicēdū, q cū virtus ordinet ad bonū, vbi est spālis rō boni, oportet ibi esse spālem virtutem. Bonum āt ad qđ ordinat religio, est exhibere Deo debitum honorem, honor āt debet alicui rōne excellentiæ. Deo aūt competit singularis excellentia, inquantū oīa in infinitum transcendit s̄m omnimodum excessum, vñ ei dētur spālis honor, sicut in rebus humanis videmus, q diuersis excellentijs personarum diuersus honor debet, alijs aūt patri, alius āt regi, & sic de alijs. Vō manifestum est q religio est specialis virtus. Ad quintum. s. vtrum religio sit virtus Theologica, dicendum, q sicut dictū est, religio est quæ Deo debitum cultū affert. Duo igr̄ in religione considerant. Vnum quidem qđ religio Deo affert, est cultus, & hoc se habet p modū materiæ, & obiectū ad religionē. Aliud āt est id cui affert. s. Deus cui cultus exhibetur, non quasi actus, quibus Deus colit, ipsum Deum attingūt, sicut cū credimus Deo, credēdo Deo Deum attingimus, pp qd supra dictum est, q Deus est fidei obiectū, non solū inquantum credimus Deum, sed inquantum credimus Deo. Affertur aūt Deo debitus cultus, inquātum actus, quidam quibus Deus colit, in Dei reuerentiam fiunt, puta sacrificiorum oblationes, & alia hmōi. Vnde manifestum est q Deus non comparatur ad virtutē religionis sicut materia vel obiectum, sed sicut finis. Et ideo religio non est virtus Theologica, cuius obiectum est vltimus finis, sed est virtus moralis, cuius obiectū est, esse circa ea q̄ sunt ad finē. Ad sextum. s. vtrum religio sit oibus alijs virtutibus præferenda. Dicendū q ea quę sunt ad finem sortiunt bonitatē ex ordine ad finem. Et ideo quāto sunt fini propinquiora, tāto sunt meliora. Virtutes aūt morales, vt supra dictum est, sunt circa ea q̄ ordinātur in Deū sicut in finem. Religio aūt magis de propinquo accedit ad Deum q̄ aliç virtutes morales, inquantum operat ea, quæ directè & immediate ordinantur in timorem diuinum. Et ideo religio præeminet inter alias virtutes morales. Ad septimum, scilicet vtrum religio habeat aliquos exteriores actus, dicendum, q Deo reuerentiā, & honorem exhibemus non propter ipsum, qui in seipso est plenus gloria, cui nihil a creatura adijci potest, sed propter nos, quia videlicet per hoc q Deum reueremur & honoramus, mens nostra ei subijcitur. & in hoc eius perfectio consistit. Quælibet. n. res perficitur propter hoc, q subdit suo superiori, sicut corpus per hoc q viuificatur ab anima, & aer p hoc q illuminatur a sole, mens autem humana indiget ad hoc q coniungatur Deo, sensibilium manuductione, quia inuisibilia per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, vt Apostolus dicit Ro. 1. Et ideo in diuino cultu necesse est, aliquibus corporalibus vti, vt eis, quasi signis quibusdam, mens hominis excitetur ad spirituales actus, quibus Deo coniungimr. Et ideo religio habet quidem interiores actus, quasi principales, & per se ad religionem pertinentes, exteriores vero actus quasi secundarios, & ad interiores actus ordinatos. Ad octauum. s. vtrum religio sit idē sanctitati, dicendum q nomen sanctitatis duo videtur importare, vno quidem modo munditiam, & huic significationi competit nomen græcū, dicitur enim agios quasi sine terra. Alio modo importat firmitatem, vnde apud antiquos sancta dicebantur, quæ legibus erant munita, vt violari nō deberent, vnde & dicitur esse aliquid sanctum, quia est lege firmatum. Potest etiā s̄m latinos hoc nomen sanctus ad munditiam pertinere, vt intelligatur sanctus quasi sanguine tinctus, eo q antiquitus illi q purificari volebant, sanguine hostiæ tingebantur, vt Isyd. dicit in lib. ethym. Et vtraque significatio competit, vt sanctitas attribuatur his, quæ diuino cultui applicantur, ita q non solum homines, sed etiam templum, & vasa, & alia huiusmodi sanctificari dicuntur, ex hoc q cultui diuino applicantur. Munditia. n. necessaria est ad hoc q mēs Deo applicetur, quia mēs humana inquinatur

quinatur

quinatur ex hoc, quòd inferioribus rebus iungitur, sicut quælibet res ex immixtione peioris sordescit, vt argentum ex immixtione plumbi. Oportet autem, quòd mens ab inferioribus rebus abstrahatur ad hoc, quòd supremæ rei possit coniungi: & ideo mens sine munditia Deo applicari non potest: vnde ad Heb. vlt. dicitur: Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum. Firmitas etiam exigitur ad hoc, quòd mens Deo applicetur: applicatur enim ei sicut vltimo fini, & primo principio. Huiusmodi autem oportet maximè immobilia esse. Vnde dicebat Apost. ad Ro. 8. Certus sum, quòd neque mors, neque vita separabit me a charitate Dei. Sic igitur sanctitas dicitur, per quam hominis mens seipsum & suos actus applicat Deo: vnde non differt a religione secundum essentiam, sed solum ratione. Nam religio dicitur, secundum quòd exhibet Deo debitum famulatum in his, quæ pertinent specialiter ad cultum diuinum, sicut in sacrificiis, in oblationibus, & aliis huiusmodi. Sanctitas autem dicitur, secundum quòd homo non solum hoc, sed aliarum virtutum opera refert in Deum: sed secundum quòd homo se disponit per bona opera ad cultum diuinum.

De deuotione, & contemplatione. *Dist.* L X I I.

DEinde considerandum est de actibus religionis. Et primo de actibus interioribus, qui sunt principaliores. Secundo de actibus exterioribus, qui sunt secundarij. Interiores autem actus religionis videntur esse deuotio, & oratio. Et ideo primo de deuotione, secundo de oratione dicendum est. Circa primum consideranda sunt tria. Primò, vtrum deuotio sit specialis actus religionis. Secundò, vtrum contemplatio sit causa deuotionis. Tertiò de eius effectu. Ad primum. s. vtrum deuotio sit specialis actus religionis. Dicendum, quòd deuotio dicitur a deuouendo; vnde deuoti dicuntur, qui seipsos quodammodo Deo deuouerunt, vt ei se totaliter subdant, propter quod & olim apud Gentiles deuoti dicebantur, qui seipsos idolis deuouebant in mortem pro sui salute exercitus, sicut de duob. Deciis Tytus Liuius narrat. Vnde deuotio nihil aliud esse videtur, quàm voluntas quædam promptè tradendi se ad ea, quæ pertinent ad Dei famulatum. Vnde Exo. 35. dicitur, quòd multitudo filiorum Israel obtulit mente promptissima, atque deuota primitias domino. Manifestum est autem, quòd voluntas promptè faciendi, quod ad Dei seruitium pertinet, est quidam specialis actus: vnde deuotio est specialis actus voluntatis. Ad eandem autem virtutem pertinet velle facere aliquid, & promptam voluntatem habere ad illud faciendum, quia vtriusque actus idem est obiectum. Propter quod Philos. dicit in 5. Ethic. Iustitia est qua volunt homines, & operantur iusta. Manifestum est autem, quòd operari ea, quæ pertinent ad diuinum cultum, seu famulatum, pertinet propriè ad religionem, vt ex prædictis patet. Vnde & ad eum pertinet habere promptam voluntatem ad huiusmodi exequenda, quod est esse deuotum. Et sic patet, quòd deuotio est actus religionis, & et charitatis, sed differenter. Ad charitatem enim pertinet immediatè, quòd homo tradat seipsum Deo, adhærendo ei per quandam spiritus vnionem. Sed quòd homo tradat seipsum Deo ad aliqua opera diuini cultus, hoc immediatè pertinet ad religionem, mediatè autem ad charitatem, quæ est religionis principium. Ad secundum. s. vtrum contemplatio, seu meditatio sit causa deuotionis: dicendum, quòd causa deuotionis extrinseca, & principalis est Deus. De quo dicit Ambros. super Lucam. Quod Deus quos dignatur, vocat, & quem vult religiosum, facit: & si voluisset Samaritanos, ex indeuotis deuotos fecisset. Causa autem intrinseca ex parte nostra, oportet quòd sit meditatio, seu contemplatio. Dictum est enim, quòd deuotio est quidam voluntatis actus ad hoc, quòd homo promptè se tradat ad diuinum obsequium. Omnis autem actus voluntatis ex aliqua consideratione procedit, eo quòd bonum intellectum est obiectum voluntatis. Vnde Aug. dicit in lib. de Trin. quòd voluntas oritur ex intelligentia; & ideo necesse est, quòd meditatio sit deuotionis causa, inquantum s. per meditationem homo concipit, quòd se tradat diuino obsequio. Ad quod quidem inducit duplex consideratio: vna quidem, quæ est ex parte diuinæ bonitatis, & beneficiorum ipsius, secundum illud Psal. Mihi adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam. Et hæc consideratio excitat dilectionem, quæ est proxima deuotionis causa. Alia verò est ex parte hominis considerantis suos defectus, ex quibus indiget, vt Deum innitatur, secundum illud Psal. Leuaui oculos meos ad montes, vnde veniet auxilium mihi. Auxilium meum a Domino qui fecit cœlum, & terram. Et hæc consideratio excludit præsumptionem, per quam aliquis impeditur, ne Deo se subiiciat, dum suæ virtuti innititur. Vnde consideratio, seu contemplatio eorum, quæ nata sunt dilectionem Dei excitare, deuotionem causant. Subtiles verò meditationes intelligibilium ad amorem Dei non pertinentium frequenter deuotionem impediunt, & mentem a deuotione distrahunt, altiores et contemplationes circa diuina, licet ex natura sua maximè natæ sint excitare dilectionem Dei, & per consequens deuotionem, quia Deus est super omnia diligendus, tamen ex debilitate mentis prouenit, quòd indiget manuductione ad cognitionem diuinorum, & similiter ad dilectionem, per aliqua sensibilia nobis nota, inter quæ principaliter est humanitas Christi, secundum quòd in præfatione dicimus, Vt dum visibiliter Deum cognoscimus per hunc in inuisibilium amorem rapiamur. Et ideo ea, quæ pertinent ad humanitatem Christi, maximè deuotionem excitant per modum manuductionis. Frequenter enim maior deuotio excitatur ex consideratione passionis Christi, & aliis humanitatis eius mysteriis, quàm ex consideratione diuinæ magnitudinis, cum tamen deuotio principaliter circa ea, quæ sunt diuinitatis, existat. Vnde manifestè videmus, quòd aliqui apti sunt ad contemplationem, non sic autem ad deuotionem, & econuerso: In quibusdam simplicibus, & viris, & mulieribus abundat deuotio, qui nihil aut modicum de contemplatione nouerunt. Ad tertium. s. de deuotionis effectu, vtrum s. spiritualis lætitia sit deuotionis effectus: dicendum, quòd deuotio per se quidem & principaliter spiritualem lætitiam mentis causat, ex consequenti autem & per accidens causat tristitiam. Dictum est enim, quòd deuotio ex duplici consideratione procedit, principaliter quidem ex consideratione diuinæ bonitatis, quia ista consideratio pertinet quasi ad terminum motus voluntatis tradentis se Deo, & ex ista consideratione per se quidem sequitur delectatio, secundum illud Psal. Memor fui Dei, & delectatus sum. Sed per accidens hæc consideratio tristitiam quandam causat in his, qui nondum plenè Deo fruuntur, secundum illud Psal. Sitiuit anima mea ad Deum viuum: & postea sequitur. Fuerunt mihi lachrymæ meæ, &c. Secundario vero causatur, vt dictum est, ex consideratione propriorum defectuum. Nam hæc consideratio pertinet ad terminum, a quo homo per motum voluntatis deuotè recedit, vt s. non in se existat, sed Deo se subdat. Hæc autem consideratio econuerso se habet ad primam. Nam per se quidem nata est tristitiam causare, recogitando proprios defectus, per accidens autem lætitiam. s. propter spem diuinæ subuentionis. Et sic patet, quòd ad deuotionem primo, & per se consequitur delectatio: secundario autem, & per accidens tristitia, quæ est secundum Deum. De oratione sequitur infra lib. 3. vbi agitur de partibus satisfactionis.

De adoratione. *Dist.* L X I I I.

DEinde considerandum est de exterioribus actibus latriæ. Et primo de adoratione, per quam aliquis ad Deum venerandum exhibet corpus suum. Secundo de illis actibus, per quos aliquæ res exteriores Deo offeruntur. Tertio de illis actibus, quibus ea, quæ Dei sunt, assumuntur. Circa primum consideranda sunt tria. Primò, vtrum adoratio sit actus latriæ. Secundò, vtrum adoratio importet actum interiorem, vel exteriorem. Tertio, vtrum adoratio requirat determinationem loci. Ad primum. s. vtrum adoratio sit actus latriæ: dicendum, quòd adoratio ordinatur in reuerentiam eius, qui adoratur. Manifestum est autem ex dictis, quòd religionis proprium est reuerentiam Deo exhibere. Vnde adoratio, qua Deus adoratur, est religionis actus. Deo enim debetur reuerentia propter eius excellentiam, quæ aliquibus creaturis communicatur non secundum æqualitatem, sed secundum quandam participationem. Et ideo alia veneratione veneramur Deum, quod pertinet ad latriam, & alia ratione quasdam excellentes creaturas, quod pertinet ad duliam de qua post dicetur. Et quia ea, quæ exterius aguntur, signa sunt interioris reuerentiæ, quædam exteriora ad reuerentiam pertinentia exhibentur excellentioribus creaturis, inter quæ maximum est adoratio. Sed aliquid est, quod soli Deo exhibetur. s. sacrificium. Vnde Aug. dicit in 10 de Ciu. Dei. Multa de cultu diuino vsurpata sunt, quæ honoribus deferuntur humanis, siue humilitate nimia, siue adulatione pestifera: ita tamen, vt quibus ea deferentur, homines haberentur, qui dicuntur colendi, & venerandi, si autem multum additur, & adorandi. Quis vero sacrificandum censuit nisi ei, quem Deum aut sciuit, aut putauit, aut finxit? Secundum reuerentiam igitur, quæ creaturæ excellenti debetur, Nathan adorauit Dauid. Secundum autem reuerentiam, quæ Deo debetur, Mardochæus noluit adorare Aman, timens ne honorem Dei transferret ad hominem, vt dicitur Hest. 14. Et similiter secundum reuerentiam debitam creaturæ excellenti Abraham adorauit Angelos, & etiam Iosua, vt legitur Ios. 5. Quamuis possit intelligi, quòd adorauerit adoratione latriæ Deum, qui in persona Angeli apparebat, & loquebatur. Secundum autem reuerentiam, quæ debetur Deo, prohibitus est Ioannes Angelum adorare. Apoc. vlt. tamen ad ostendendum dignitatem hominis, quam adeptus est per Christum, et Angelis æquatur. Vnde ibidem subditur: Conseruus tuus sum, & fratrum tuorum. Cum ad excludendum idolatriæ occasionem subditur, Deum adora. Et quoniam vna est excellentia trium personarum in diuinis, vnus honor, & reuerentia eis debetur, & per consequens vna adoratio, in cuius figuram, vt legitur de Abraham. Gen. 18. quòd viri tres ei apparuerunt, adorauit vnum alloquitur, dicens: Domine si inueni gratiam, &c. Trina autem genuflexio signum est trinitatis personarum, non autem diuersitatis adorationum.

Ad scdm.s.vtrum adoratio importet actum exteriorem, vel interiorẽ: dicendum, ꝙ sicut Damas. dicit in 4. lib. quia ex duplici natura cõpositi sumus, intellectuali.s.& sensibili, duplicẽ adorationẽ Deo offerimus, s. spiritualem, q̃ cõsistit in interiori mentis deuotione, & corporalem, q̃ cõsistit in exteriori corporis humiliatione. Et quia in oĩbus actibus latriæ, id qd exterius refertur ad id, qd est interius, sicut ad principalius: ideo ipsa adoratio exterior fit pp interiorem, vt videlicet per signa humilitatis, q̃ corporaliter exhibemus, excitetur noster affectus ad subiiciendũ se Deo, quia cõnaturale est nobis, vt per sensibilia ad intelligibilia ꝓcedamus. Ad tertiũ.s. vtrum adoratio requirat determinatum locũ: dicendũ, ꝙ sicut dictũ est de adoratione, principaliter est interior deuotio mentis: secũdarium aũt est, qd pertinet ad corporalia signa exteriora. Mẽs aũt interius apprehẽdit Deũ quasi nõ cõprehensum in aliquo loco, sed corporalia signa, necesse est, ꝙ in determinato loco, & situ sint. Et ideo determinatio loci nõ requirit ad orationẽ principaliter quasi sit de necessitate ipsius, sed ẽm quandã decentiã, sicut & alia corporalia signa. Elicit ergo determinatus locus ad adorandũ non pp Deũ, qui adorat, quasi loco concludat, sed pp ipsos adorantes. Et hoc triplici ratione. Primo quidem pp loci cõsecrationem, ex qua spiritualẽ deuotionem cõcipiunt orantes, vt magis exaudiãtur, sicut patet ex adoratione Salomonis. 3. Reg. 8. Secũdo pp sacra mysteria, & alia sanctitatis signa, q̃ ibi continent. Tertio pp cõcursum multorũ adorantiũ, ex quo fit adoratio magis exaudibilis, ẽm illud Matth. 18. Vbi sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum ego in medio eorũ. Item versus Oriẽtem adoramus pp quandã decentiã. Primo quidem pp diuinæ maiestatis indicium, q̃ in nobis manifestat in motu cœli, q est ab Oriente. Secundo pp paradisum in Orientẽ constitutũ, vt legit Gen. 2. ẽm litteram Septuag. interpr. quasi quæramus ad paradisum redire. Tertio pp Christum, qui est lux mundi, & oriens nominatur. Zachariæ 6. Et qui ascendit super cœlum cœli ad Orientem. Et ab Oriẽte etiam expectatur venturus, secundũm illud Matth. 24. Sicut fulgur ab Oriente exit, & apparet vsque ad Occidentem, ita erit aduentus filius hominis.

De sacrificio. Dist. LXIIII.

Deinde considerandũ est de actibus, quibus aliquæ res exteriores Deo offerunt. Circa quos occurrit duplex consideratio. Primo quidẽ de his, q̃ a Deo fidelibus dant. Scdo de votis, quibus ei aliqua promittunt. Circa primũ considerandum est de sacrificiis, oblationibus, primitiis, & decimis. Circa sacrificia q̃runt quattuor. Primò, vtrũ offerre Deo sacrificiũ sit de lege naturæ. Secundò, vtrum soli Deo sit sacrificiũ offerẽdũ. Tertiò, vtrũ offerre sacrificiũ sit specialis actus virtutis. Quartò, vtrum oẽs teneant ad sacrificium offerendũ. Ad primum, s. vtrũ offerre sacrificium Deo sit de lege naturæ: dicendum, ꝙ naturalis ratio dictat hoĩ, ꝙ alicui superiori subdat pp defectus, quos in seipso sentit, in quibus ab aliquo eget adiuuari, & dirigi. Et quicquid illud sit, hoc est, qd apud oẽs dĩ Deus. Sicut aũt in rebus naturalibus naturaliter inferiora superioribus subduntur, ita ẽt naturalis ratio dictat hoĩ ẽm naturalem inclinationẽ, vt ei qd est supra hoĩem subiectionẽ, & honorem exhibeat ẽm suũ modum. Est aũt modus cõueniẽs hoĩ, vt sensibilibus signis vtat ad aliqua exprimenda, qa ex sensibilibus cognitionem accipit. Et ideo ex naturali rõne ꝓcedit, ꝙ homo quibusdã sensibilibus rebus vtit, offerẽs eas Deo in signũ debitæ subiectionis & honoris, ẽm similitudinẽ eorum, qui dñis suis aliqua offerũt in recognitionẽ dñij. Hoc aũt pertinet ad sacrificij rationem, & ideo oblatio sacrificij pertinet ad ius naturale. Sed nota, ꝙ aliqua in cõi sunt de iure naturali, quorũ determinationes sunt de iure positiuo, sicut ꝙ malefactores puniant, hoc habet lex naturalis: sed ꝙ tali pœna puniant, est ex institutiõne diuina, vel humana: sic ẽt oblatio sacrificij in cõi est de lege naturali, & ideo in hoc oẽs conueniunt: sed determinatio sacrificiorum est ex institutiõne diuina, vel humana, & ideo in hoc oẽs differunt. Item nota, ꝙ nec Adã, nec Isaac legunt sacrificia obtulisse. Probabiliter tñ credendũ, immo firmiter est tenendũ, ꝙ ipsi, sicut & alij iusti Deo sacrificiũ obtulerunt, ẽm sui tpis congruẽtiã, vt patet per Greg. qui dicit, ꝙ apud antiquos per sacrificiorũ oblationẽ remittebat pueris originale peccatũ. Non tñ de oĩbus iustorum sacrificiis fit mẽtio in scriptura, sed solũ de illis, circa q̃ aliquid speciale accidit. Põt tñ esse ratio, quare Adã nõ legit sacrificiũ obtulisse, quia in ipso notat origo peccati, simul ẽt in eo sanctificationis origo signatur. Isaac vero signãbat Christum, inquantum ipse oblatus est in sacrificium. Vnde non oportebat, ꝙ sacrificaret quasi sacrificium offerens. Ad scdm.s. vtrum soli Deo sit sacrificium offerendum: dicendum, ꝙ sicut dictum est, oblatio sacrificij fit ad aliquid signandum: signat autẽ sacrificium, quod offert exterius, spirituale sacrificiũ, quo aĩa seipsam offert Deo, ẽm illud Psal. Sacrificium Deo spiritus contribulatus: quia, sicut supra dictum est, exteriores actus religionis ad interiores ordinant. Aĩa aũt se offert Deo in sacrificium, sicut principio suæ creationis, & sicut fini suæ beatificationis. Scdm aũt fidem solus est Deus creator aĩarum nostrarum. In solo ẽt eo animæ nostræ beatitudo cõsistit, vt supra dictum est. Et ideo sicut soli summo Deo debemus sacrificium spirituale offerre, ita ẽt soli ei debemus offerre exterius sacrificium. Sicut ẽt orãtes, atque laudãtes ad eũ dirigimus signãtes voces, cui res ipsas in corde, quas signamus offerimus, vt Aug. dicit in 10. de Ciui. Dei. Hoc enim videmus in oĩ republica obseruari, ꝙ summum rectorem aliquo signo singulari honorant, quod si cuicunque alteri deferreret, esset crimen læsæ maiestatis. Et ideo in lege diuina statuit pœna mortis his, qui diuinum honorem aliis exhibent. Ad tertiũ.s. vtrum oblatio sacrificij sit specialis actus virtutis. Dicendum, ꝙ sicut dictum est, ꝙ qñ actus vnius virtutis ordinat ad alterius finem virtutis, participat quodãmodo speciem eius, sicut cũ quis furat, vt fornicet, ipsum furtum accipit quodammodo fornicationis deformitatem, ita ꝙ ẽt si aliàs nõ esset peccatum, ex hoc iã peccatũ esset, ꝙ ad fornicationem ordinat. Sic igit sacrificium est specialis virtus, laudẽ hñs ex hoc, ꝙ in diuinã reuerentiã fit, pp quod ad determinatã virtutẽ pertinet. s. ad religionẽ. Cõtingit aũt ẽt ea, q̃ ẽm alias virtutes fiũt in diuinã reuerentiã ordinari, puta cũ aliquis eleemosinã facit de rebus propriis pp Deum, vel cum aliquis proprium corpus alicui afflictioni subiicit pp diuinã reuerentiã, ẽm hoc ẽt actus aliarum virtutum sacrificia dici põt. Sunt tñ quidã actus, qui non hñt ex alio laudem, nisi quia fiunt pp reuerentiã diuinã, & isti actus ꝓpriè sacrificia dñr, & pertinẽt ad virtutẽ religionis. Est enim triplex bonũ hoĩs. Primum quidẽ est bonũ aĩæ, quod Deo offert interiori quodã sacrificio p deuotionẽ & orationẽ, & alios hmõi interiores actus, & hoc est principale sacrificiũ. Secundũ est bonũ corporis, quod Deo quodãmodo offert per martyriũ, & abstinentiã, seu continentiã. Tertiũ est bonum exteriorum rerũ, de quo sacrificium offert Deo. Directè quidẽ qñ immediatè res nostras Deo offerimus, mediatè autẽ qñ eas cõicamus pp Deum ꝓximis. De rebus enim exterioribus offerunt Deo sacrificia, oblationes, primitiæ, decimę. Quæ sic differunt, quia sacrificia ꝓpriè dñr, qñ circa res oblatas aliquid fit, sicut ꝙ animalia occidebant, ꝙ panis frangit, & benedicit: & hoc ipsum nomen sonat. Nã sacrificium dĩ ex hoc, ꝙ homo facit aliquid sacrum. Oblatio autẽ directè dĩ cum Deo aliquid offert, ẽt si nihil circa ipsum fiat. Sicut dñt offerri denarij, vel panes in altari, circa quos nihil fit. Vnde omne sacrificium est oblatio, sed non econuerso. Primitiæ autem oblationes sunt, quia Deo offerebantur, vt legitur Deuter. 26 Non autem sunt sacrificia, quia nihil sacrum circa eas fiebat. Decimæ autem propriè loquendo nõ sunt neque sacrificia, neque oblationes, quia nõ immediatè Deo, sed ministris diuini cultus exhibentur. Ad quartum. s. vtrum oẽs teneantur ad sacrificia offerenda. Dicendum, ꝙ duplex est sacrificium, sicut dictum est: quorum primũ est principale sacrificium interius, ad quod oẽs tenent Deo deuotã mentem offerre. Aliud autẽ est sacrificium exterius, quod in duo diuidit. Nam quoddã est, quod ex hoc solum habet laudem, ꝙ Deo aliquid exterius offert in protestationem diuinæ subiectionis. Et ad hoc aliter tenent illi, qui sunt sub lege noua, vel veteri, aliter illi, qui non sunt sub lege: nã illi, qui sunt sub lege, tenent ad determinata sacrificia offerenda ẽm legis pcepta: illi vero, qui non erant sub lege, tenebant ad aliqua exteriora facienda in honorem diuinum ẽm condecentiam ad eos, inter quos habitabant, non autem determinatè ad hæc, vel ad illa. Aliud verò est exterius sacrificiũ, qñ actus exteriores aliarum virtutum in diuinã reuerentiam assumunt. Quorum quidã cadunt sub præcepto, ad quod omnes tenentur. Quidam verò sunt supererogationis, ad quos non omnes tenentur.

De oblationibus, & sacrificijs. Dist. LXV.

Deinde considerandũ est de oblationibus, & primitiis. Et primò, vtrũ aliquæ oblationes sint de necessitate pcepti. Secũdò, quibus oblationes debent. Tertio, de quibus rebus fieri debeãt. Quartò, specialiter de oblationibus primitiarũ vtrum oẽs de necessitate teneant ad eas. Ad primum. s. vtrũ aliquæ oblationes sint de necessitate pcepti. Dicẽdũ, ꝙ sicut dictũ est, nomen oblationis cõe est ad oẽs res, quę in cultũ Dei exhibent. Quod si aliquid exhibeat in cultũ diuinũ, quasi in aliquid sacrũ, quod inde fieri dẽat cõsummẽdũ, est oblatio, & sacrificiũ. Vnde dĩ Exo. 29. Offeres totum arietẽ incensum super altare: oblatio est dño suauissimus odor victimæ Dei. Et Leu. 2. dĩ: Aĩa cũ obtulerit oblationẽ sacrificij Dño similis erit eius oblatio. Si verò sic exhibeat, vt integrũ maneat diuino cultui deputãdum, vel in vsus ministrorũ expẽdẽdum erit oblatio, & nõ sacrificiũ

ergo

ergo hmôi oblationes de sui ratione hñt, q̃ volũtariè offerantur, s̃m illud Exod. 35. Ab hoïe qui offert vltroneus accipietis eas. Potest tñ cõtingere, q̃ aliquis ad oblationes teneat̃ quadruplici ratione. Primo quidem ex p̃cedenti conuentione, sicut cũ alicui conceditur aliquis fundus ecclesiæ, vt certis tp̃ibus certas oblationes faciat, quod tñ habet rationem census. Secundo pp̃ præcedentem deputationem, siue promissionem: sicut cũ aliqs offert donationẽ inter viuos, vel cũ reliquit in testamẽto ecclesiæ aliquã rem mobilem, siue immobilem in posterum soluendã. Tertio modo pp̃ ecclesiæ necessitatem, puta si ministri ecclesiæ non haberent vnde sustentarent̃. Quarto modo pp̃ consuetudinem. Tenent̃ enim fideles in aliquibus solemnitatibus ad aliquas oblationes consuetas: tñ in his duobus vltimis casibus remanet oblatio quodãmodo voluntaria. s. quantum ad quãtitatem, vel speciem rei oblatæ. Ad scd̃m. s. quibus oblationes debeant̃. Dicendum, q̃ sacerdos quodãmodo constituit̃ sequester & medius inter populũ & Deum Sicut de Moise legit̃ Deut. 5. Et ideo ad eũ pertinet diuina dogmata & sacra exhibere populo: & iterũ ea, q̃ sunt populi, puta preces & sacrificia & oblationes per eũ dño debent exhiberi, s̃m illud Apost. ad Heb. 5. Oĩs pontifex ex hoïbus assumptus pro hoïbus cõstituit̃ in his, quæ sunt ad Deum, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. Et ideo oblationes, q̃ a populo Deo exhibent̃, ad sacerdotes pertinent, non solum vt eas in suos vsus cõuertant: verumetiam vt eas fideliter dispensent: partim quidẽ expendendo eas in his, q̃ pertinent ad cultum diuinũ, partim verò in his, q̃ pertinẽt ad p̃priũ victũ: quia qui altari deseruiunt, cũ altari participant̃, vt dr̃. 1. ad Cor. 9. partim ẽt in vsus pauperũ, qui sunt quantũ fieri põt de rebus ecclesiæ sustentandi, quia & Dñs in vsus pauperũ loculos habebat, vt Hiero. dicit super Matth. Põt añt monachi, vel alij religiosi oblationes recipere tripliciter; vno modo, sicut pauperes per dispensationem sacerdotis, vel ordinationem ecclesiæ; alio modo si sint ministri altaris: & tunc põt accipere oblationes tanquã ecclesiæ rectores. Ad tertium. s. de quibus rebus debeant oblationes fieri. Dicendũ, q̃ sicut Aug. dicit in lib. de verbis Dñi. Si deprædateris aliquem inualidum, & de spolijs eius dares alicui iudici, si pro te iudicaret, tanta vis est iustitiæ, vt tibi displiceret: nõ est talis Deus tuus, qualis nõ dẽs esse nec & tu. Et ideo dr̃ Eccles. 34. Immolantis ex iniquo oblatio est maculata. Vnde patet, q̃ de iniustè acquisitis, & possessis non potest oblatio fieri. In veteri aũt lege, in qua figuræ seruiebat̃, q̃dam pp̃ significationem reputabant̃ immunda, q̃ offerre non licebat. Si au noua lege oĩs creatura Dei reputat̃ munda, vt dr̃ ad Tit. 1. & ideo quãtum est de se de quolibet licitè possesso potest oblatio fieri. Per accidẽs tñ contingit, q̃ de aliquo licitè possesso oblatio fieri non potest, puta si vergat in detrimentum alterius, vt si filius aliquid offerat Deo vnde debet patrem nutrire. Qđ Dñs improbat. Matth. 15. vel pp̃ scandalum, vel pp̃ cõtemptum, vel aliquid aliud hmôi. Vnde in veteri lege prohibebat̃ oblatio de mercede prostibuli pp̃ immunditiã: in noua lege autẽ pp̃ scandalum, ne videatur ecclesia fauere peccato, si de lucro peccati oblationem recipiat. Canis ẽt s̃m legem reputabat̃ animal immundum: alia animalia tñ immunda redimebant̃, & eorũ precium poterat offerri, s̃m illud Leuit. vlt. Si immundum animal est, redimet qui obtulerit. Sed canis non offerebat̃, nec redimebatur, tũ quia idolatræ canibus vtebant̃ in sacrificijs idolorum, tum ẽt quia signãt rapacitatem, de qua non potest fieri oblatio: sed hæc prohibitio cessat in noua lege. Oblatio verò animalis claudi, vel cæci reddebat̃ illicita tripliciter. Vno modo ratione eius, ad quod offerebat̃. Vnde dr̃ Malach. 1: Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum est? Sacrificia autẽ oportebat esse immaculata. Secundo ex contẽptu: vnde ibidem subditur: Vos polluistis nomen meum in eo q̃ dicitis: mensa Dñi cõtaminata est: & quod supponit̃, contemptibile est. Tertio modo ex voto p̃cedenti, ex quo obligat̃ homo vt integrum reddat qđ vouerat. Vnde ibidem subdit: Maledictus dolosus qui habet in grege suo masculũ, & votum faciens immolat debile Dño. Et eædem causæ manẽt in lege noua, quibus tñ cessantibus nõ est illicitum. Ad quartum. s. vtrũ ad primitias offerẽdas oẽs hoïes teneant̃. Dicendum, q̃ primitiæ ad quoddam genus oblationis pertinent, quia Deo exhibentur cum quadã professione, vt hr̃ Deut. 26. vnde & ibidem subditur: Suscipiet cartallũ sacerdos, s. primitiarum de manu eius, qui defert primitias, & ponet ante altare Dñi Dei tui. Et postea mandat̃ ei, q̃ dicat. Idcirco offero primitias frugum terræ, quas Dñs dedit mihi. Offerebãtur añt primitiæ ex speciali causa. s. in recognitionem diuini beneficij, si aliquis profiteat̃ se a Deo fructus terræ percipere, & ideo se teneat̃ ad aliquod hmôi Deo exhibendũ, s̃m illud. 1. Paral. vlt. Quæ de manu tua accepimus dedimus tibi. Et quia Deo debemus exhibere id quod præcipuum est: ideo primitias quasi p̃cipuum aliquid de fructibus terræ p̃ceptũ fuit Deo offerre. Et quia sacerdotes constituũtur pro populo in his, quæ sunt ad Deum: ideo primitiæ a populo oblatæ in vsum sacerdotum cedebant. Vnde dr̃ Numer. 18 Locutus est Dñs ad Aaron: Ecce dedi tibi custodiam primitiarum mearum. Pertinet autem ad ius naturale, vt homo ex rebus sibi datis a Deo aliqd exhibeat ad eius honorem. Sed quòd talibus personis exhibeatur, aut de primis fructibus terræ, aut in tali quantitate: hoc quidem fuit in veteri lege iure diuino determinatum. In noua autem lege diffinitur per determinationem ecclesiæ, ex qua homines obligantur, vt primitias soluant secundum consuetudinem patriæ, & indigentiæ ministrorum ecclesiarum.

De decimis. Dist. LXVI.

DEinde considerandum est de decimis. Et primo, vtrum homines ad soluendas decimas ex necessitate præcepti teneantur. Secundo, de quibus rebus dandæ sint decimæ. Tertio, quibus debeant dari. Quarto, quibus competat eas dare. Ad primum. s. vtrum homines teneantur dare decimas ex necessitate præcepti. Dicendum, q̃ decimæ in veteri lege dabantur ad sustentationem ministrorum Dei. Vnde dr̃ Malach. 3. Inferte omnem decimationem in horreum meum, vt sit cibus in domo mea, Vnde præceptum de solutione decimarum, partim quidem erat morale, inditum naturali rationi, partim autem erat iudiciale, ex diuina institutione robur habens. Quod enim his, qui diuino cultui ministrabant ad salutem totius populi, populus necessario victus ministraret, ratio naturalis dictat. Sicut his, qui communi vtilitati inuigilant. s. principibus, & militibus, & alijs hmôi stipendia victus debentur a populo. Vnde & Apostolus hoc probat. 1. ad Cor. 9. per humanas cõsuetudines dicens. Quis militat suis stipendijs vnquã, quis plãtat vineã, & de fructibus eius nõ edit? Sed determinatio partis exhibendæ ministris diuini cultus nõ est de iure naturali: sed introducta est institutiõe diuina s̃m conditionẽ illius populi cui lex dabatur. Qui enim in duodecim Tribus esset diuisus duodecima Tribus. s. Leuitica, q̃ tota diuinis obsequiis erat mancipata, possessiones nõ habebat. Vnde conuenienter institutum est, vt reliquæ vndecim tribus decimã partem suorum prouentuũ Leuitis darent, vt honorabilius viuerent, & quia ẽt aliqui per negligentiã erant transgressores futuri. Vnde quantũ ad determinationẽ decimæ partis erat iudiciale, sicut & alia multa: specialiter in illo populo instituta erãt ad æqualitatem inter hoïes adinuicem conseruandã s̃m populi illius conditionem, q̃ iudicialia p̃cepta dñr, licet ex consequẽti aliquid signarent in futurũ, sicut & oĩa eorum facta, s̃m illud. 1. ad Cor. 10. Oĩa in figurã contingebant illis, in quo cõueniebant cũ ceremonialibus p̃ceptis, q̃ principaliter instituta erant ad figurandum aliquid futurum: vnde & p̃ceptum de decimis persoluendis hic signat aliquid in futurũ. Qui enim decimã dat, quæ est perfectionis signũ, eo q̃ denarius est quodãmõ numerus perfectus, quasi primus limes numerorũ, vltra quem numerũ nõ procedunt, sed reuertunt̃ ab vno, nouẽ sibi partibus reseruatis, protestat̃ quasi in quodã signo ad se pertinere aliqd perfectionis. Perfectionem verò, q̃ erat futura, per Christũ esse expectandã a Deo. Nec tñ pp̃ hoc est ceremoniale præceptum, sed iudiciale, vt dictum est. Est añt hæc dĩa inter ceremonialia & iudicialia legis præcepta, vt supra diximus, q̃ ceremonialia illicitũ est obseruare tp̃e nouæ legis: iudicialia vero & si non obligent tp̃e gratiæ, tñ põt obseruari absque peccato, & ad eorum obseruantiã aliqui obligantur, si statuat̃ auctoritate eorum, quorum est condere legem, sicut præceptũ iudiciale veteris legis est, q̃ qui furatus fuerit, ouẽ reddat quattuor oues, vt legitur Exo. 23. Quod si ab aliquo Rege statuatur, tenentur eius subditi obseruare, ita ẽt determinatio decimæ partis soluẽda est auctoritate ecclesiæ tp̃e nouæ legis instituta, s̃m quandã humanitatẽ, vt s. non minus populus nouæ legis ministris noui testamenti exhiberet, q̃ populus veteris legis ministris veteris testamẽti exhibebat, cũ populus nouæ legis ad maiora obliget̃, s̃m illud Matth. 5. Nisi abundauerit iustitia vestra plus, q̃ Scribarũ, vel Pharisæorũ non intrabitis in regnum cœlorum Et tñ ministri noui testamenti sunt maioris dignitatis, q̃ ministri veteris testamenti, vt probat Apost. 2. ad Cor. 3. Sic ergo patet, q̃ ad solutionem decimarum tenent̃ hoïes, partim quidẽ ex iure naturali, partim ẽt ex institutiõe ecclesiæ. Quæ cõpensatis opportunitatibus tp̃rum, & personarũ, posset partem aliã determinare soluendã. Et notã, q̃ ante tp̃s veteris legis nõ erãt determinati ministri diuini cultus. Sed dr̃, q̃ primogeniti erant sacerdotes qui duplicem portionem accipiebant. Et ideo ẽt nõ erat determinata aliqua pars exhibenda ministris diuini cultus: sed vbi aliquis occurrebat, vnusquisque dabat ei propria sponte, quod sibi videbat̃, sicut Abrahã quodam prophetico instinctu dedit decimas Melchisedech Sacerdoti Dei summi, vt dr̃ Genes. 14.

Et sic & Iacob vouit decimas se daturum, quãuis non videaƈ decimas vouisse quasi aliquibus ministris exhibendas, sed in diuinum cultum, puta ad sacrificiorum consummationem. Vnde signanter dicit. Decimas offerã tibi. Itẽ in veteri lege tenebanƈ ad triplices decimas soluendas, quarum quasdã soluebãt Leuitis: dr̃ enim Numer. 18. Leuitæ decimarum oblatione contenti erunt, quas in vsus eorum, & necessaria separaui. Erãt quoque aliæ decimæ, de quibus legiƈ Deuter. 18. Decimã partem separabis de cunctis fructibus tuis, q̃ nascunƈ in terra per annos singulos, & comedes in conspectu Dñi Dei tui in loco quem elegerit Dñs. Etant quoque & tertiæ decimæ aliæ. De quibus ibi subdiƈ: Anno tertio separabis aliã decimam ex oĩbus, q̃ nascunƈ tibi eo tpe, & repones intra ianuas tuas, venietq; Leuites, q aliã nõ habet partẽ, nec possessionẽ tecum, & peregrinus, aut pupillus, & vidua, q inter ianuas tuas sunt & comedẽt & saturabunƈ. Sed ad secundas & tertias decimas hoĩes non tenenƈ tpe grãæ. Secundæ enim decimæ, q̃ seruabanƈ ad sacrificia offerenda locũ in noua lege non hñt cessantibus legalibus victimis. Tertiæ verò decimæ, quas cũ pauperibus comedere debebant in noua lege, augenƈ per hoc, q Dñs nõ solũ decimã partẽ, sed oĩa superflua pauperibus iubet exhiberi, ẽm illud. Luc. 11. Quod superest date eleemosinã. Ipsæ ẽt decimæ, q̃ ministris ecclesiæ dãtur per eos, debent in vsus pauperũ dispensari. Item nota, q pceptũ de solutione decimarũ, quantum ad id, qđ erat morale, datum est in Euangelio a Dño. Vbi diciƈ Matth. 10. Dignus est operarius mercede sua. Et ẽt ab Apost. 1. ad Cor. 10. Sed determinatio certæ partis est reseruata ordinationi ecclesiæ. Itẽ quia ministri ecclesiæ maiorem curã debent hẽre spiritualiũ bonorũ in populo promouendorũ, q̃ tpalium colligendorũ. Et ideo voluit Apost. vti potestate sibi a dño tradita, vt s. acciperet stipendia victus ab his, quibus euangeliũ pdicabat, ne dareƈ aliqđ impedimentum Euãgelio Christi, nec tñ peccabãt illi, qui ei non subueniebant, alioquin Apostolus eos corrigere nõ omisisset. Et sic laudabiliter ministri ecclesiæ decimas ecclesiæ non requirunt, vbi sine scãdalo requiri nõ possent, vel pp dissuetudinem, vel pp aliam causam aliquã, nec tñ sunt in statu dãnationis, qui nõ soluũt in locis illis, in quibus ecclesia nõ petit, nisi fortè pp obstinationẽ animi hñtes voluntatem nõ soluendi, etiam si ab eis peterenƈ. Ad scdm. s. de quibus hoĩes debeãt decimas dare. Dicendum, q de vnaquaque re pcipuè est iudicandũ ẽm eius radicem. Radix aũt solutionis decimarũ est debitũ, quo seminãtibus spiritualia debenƈ carnalia, ẽm illud Apost. 1. ad Cor. 9. Si nos vobis spiritualia seminauimus, magnũ nõ est, si carnalia vestra metamus. Super hoc enim determinatio est solutionis decimarũ. Oĩa aũt q̃cunq; hõ possidet, sub carnalibus continenƈ; & ideo de oĩbus possessis decimæ sunt soluendæ. Cũ aũt q̃dã sint decimæ personales, & q̃dam pdiales: specialis ratio fuit, quare in veteri lege nõ fuit datum pceptum de personalibus decimis ẽm conditionẽ illi' populi, qa oẽs aliæ Tribus certas possessiones habebãt, de quibus poterãt sufficienter prouidere Leuitis, qui carebant possessionibus. Non aũt interdicebaƈ eis, quin de aliis operibus honestis lucrarenƈ, sicut & alij Iudęi. Sed populus nouę legis est vbiq; per mundũ diffusus, quorũ plurimi possessiones nõ hñt, sed de aliquibus negotiis viuũt, a quibus nihil conferretur ad subsidium ministrorum Dei, si de eorum negotiis decimas non soluerent. Ministris ẽt nouæ legis arctius interdiciƈ ne se ingerant negotiis lucratiuis, ẽm illud. 2. Tim. 2. Nemo militãs Deo se implicat sęcularibus negotiis. Et ideo in noua lege tenẽtur hoĩes ad decimas personales ẽm consuetudinẽ patriæ, & indigentiã ministrorũ: vnde Aug. dicit, & hr̃. 16. q. 1. cap. 10. De militia & de negocio & de artificio redde decimas. De minutis aũt minutis, q̃ hoĩ proueniũt, sicut sunt herbę, q̃ nascunƈ in horto, & hmõi non determinauit lex vetus decimas esse soluẽdas, nisi solũ de frugibus & pomis arborũ & aĩalibus, q̃ sub pastoris virga trãseunt. Leui. vlt. quia solutio decimarũ est debita nõ pp se, sed pp ministros, quorũ honestati non conuenit, vt ẽt minima exacta diligẽtia requiraƈ: hoc enim in vitiũ computaƈ, vt patet per Phil. in 4. Eth. & ideo lex vet' nõ determinauit, vt de hmõi minutis rebus decimę denƈ, sed reliquit hoc arbitrio dare volẽtiũ, quia minima quasi nihil computanƈ. Vnde Pharisæi quasi pfectã legis iustitiã sibi ascribẽtes, ẽt de his minutis decimas soluebãt, nec de hoc rephẽdunƈ a dño: sed solũ de hoc, q maiora, idest spiritualia pcepta contẽnebãt. Magis aũt de hoc eos ẽm se cõmẽdabiles esse ostendit dicẽs, hoc oportuit facere. s. tpe legis, vt Chrysost. exponit, qđ ẽt vr̃ magis in quãdã decentiã sonare, q̃ obligationem: Vnde & nunc de hmõi minutis non tenenƈ hoĩes decimas dare, nisi fortè pp consuetudinẽ patriæ. Item de male acq̃sitis nõ debet fieri oblatio, sicut dictũ est supra. Oblationes aũt, q̃ immediatè exhibenƈ Deo, magis ptinere vr̃ ad diuinũ cultum, q̃ decimæ, q̃ ministris exhibenƈ: vnde patet, q nec de malè acq̃sitis decimæ solui debẽt. Distinguẽdũ tñ vr̃, qa aliqua malè acquirunƈ dupliciter; vno mõ, qa ipsa acquisitio est iniusta, puta si acquirunƈ per rapinã aut vsurã, q̃ hõ teneƈ restituere, non aũt de eis decimas dare. Tñ si aliqs ager sit emptus de vsura, de fructu eius teneƈ vsurarius decimas dare, quia fructus illi nõ sunt ex vsura, sed ex Dei munere. Quædã vero dñr malè acquisita, quia acquirunƈ de turpi causa, sicut de meretricio & de hystrionatu, & aliis hmõi, q̃ non tenenƈ restituere: vnde de talibus tenenƈ decimas reddere ẽm modũ aliarũ personaliũ decimarũ: tñ ecclesia nõ dẽt recipere quãdiu sunt in peccato, ne videaƈ eorũ peccatis cõicare: sed postq̃ pœnituerint, põt ab eis de his recipi decimæ. Itẽ nota de his, q̃ furto, vel rapina tolluntur, ille a quo auferunƈ decimas soluere nõ teneƈ, anteqũ recuperet, nisi fortè pp culpã, vel negligentiã suã damnũ incurrerit, qa ex hoc ecclesia nõ debet dãnificari: si vero vendat triticũ non decimatũ: põt ecclesia decimas exigere, & ab emptore, quia habet rẽ ecclesiæ debitã, & a venditore, qui quantũ est de se fraudauit ecclesiã. Vno tñ soluente alius nõ teneƈ. Debenƈ aũt decimæ de fructibus terræ, inquantũ proueniũt ex diuino munere. Et ideo decimæ non cadunt sub tributo, nec ẽt sunt obnoxiæ mercedi operariorũ. Et ideo non debent prius deduci tributa & pcium operariorũ, q̃ soluanƈ decimæ: sed ante oĩa debẽt decimæ solui ex integris fructibus. Ad tertium. s. quibus sint dandæ decimæ. Dicendũ, q circa decimas duo sunt considerãda. s. ipsum ius accipiendi decimas, & ipsæ res, q̃ noĩe decimæ danƈ. Ius aũt accipiendi decimas spirituale est: consequiƈ enim illud debitũ, quo ministris altaris deutur sumptus de ministerio, & quo seminãtibus spiritualia deutur tpalia, quod ad solos clericos pertinet hñtes curã aĩarum. Et ideo eis solis cõpetit hoc ius hr̃e. Res aũt q̃ noĩe decimæ danƈ, corporales sunt: vnde pñt in vsum quorũlibet cedere, & sic pñt ẽt ad laicos puenire. Sicut aũt res noĩe decimarũ acceptas põt ecclesia alicui laico tradere, ita ẽt potest ei concedere, vt dandas decimas ipsi accipiant, iure accipiendi ministris ecclesiæ reseruato, siue pro necessitate ecclesiæ, sicut quibusdã militibus decimæ debenƈ in feudum per ecclesiã concessæ, siue ẽt ad subuentionem pauperum, sicut aliquibus religiosis laicis, vel non hñtibus curã aĩarum aliquæ decimæ sunt concessæ per modum eleemosinæ: quibusdã tñ religiosis cõpetit accipere decimas ex eo, q hñt curã aĩarum. Debent aũt decimę personales dari illi ecclesiæ, in qua homo habitat. Decimæ verò pdiales rationabiliter magis vr̃ pertinere ad ecclesiã, in cuius terminis pdia sita sunt: Tñ iura determinãt, q in hoc seruetur consuetudo diu obtenta. Pastor aũt, qui diuersis tpibus in duabus parochiis gregem pascit, debet proportionaliter vtrique ecclesiæ decimas soluere, & quia ex pascuis fructus gregis pueniunt magis decima debeƈ illi ecclesiæ, in cuius territorio grex pasciƈ, q̃ illi, in cuius territorio ouile locaƈ. Ad quartũ. s. quibus competat decimas dare. Dicendum, q idem non potest esse causa dandi & recipiendi, sicut nec causa agendi, & patiendi. Contingit autem ex diuersis causis, & respectu diuersorum eũdem esse dantem & recipientẽ, sicut agentem & patientẽ. Clericis aũt inquantum sunt ministri altaris spiritualia populo seminantes decimæ a fidelibus debenƈ. Vnde tales clerici, inquãtũ sunt clerici. i. inquantum possessiones hñt, ecclesiasticas decimas soluere nõ tenenƈ. Ex alia vero causa. s. pp hoc, q possident proprio iure, vel ex successione parẽtum, vel ex emptione, vel quocunque alio modo ad hmõi decimas soluendas obligati sunt. Quia clerici de propriis pdiis tenenƈ soluere decimas parochiali ecclesiæ, sicut & alij, ẽt si ipsi sint ecclesiæ eiusdem clerici, quia est aliud hr̃e aliquid vt proprium, aliud vt commune. Prædia verò ecclesiæ non sunt ad decimas soluendas obligata, etiam si sint infra terminos alterius parochiæ. Religiosi verò clerici, si habent curam animarum spiritualia populo seminantes non tenentur decimas dare, sed possunt eas recipere. De aliis vero religiosis, etiam si sint clerici, qui non dispensant populo spiritualia alia est ratio. Ipsi enim tenentur de iure communi decimas dare: habent tamen aliquã immunitatem secundum diuersas concessiones eis a Sede Apostolica factas.

De voto. Dist. LXVII.

Deinde considerandum est de voto, per quod aliquid Deo promittitur. Et circa hoc consideranda sunt duodecim. Primo quid sit votũ. Secundo quid cadat sub voto. Tertio de obligatione voti. Quarto de vtilitate vouendi. Quinto, vtrũ sit actus latriæ, vel religionis. Sexto, vtrum magis meritorium sit facere aliquid ex voto, q̃ sine voto. Septimo, de solemnitate voti. Octauo, vtrum vouere possunt illi, qui sunt subiecti alterius potestati. Nono, vtrum pueri possunt obligari ad religionis ingressum. Decimo, vtrum votum sit dispensabile. Vndecimo, vtrum in solẽni voto continentiæ possit dispẽsari. Duodecimo, vtrum in dispensatione voti requiraƈ superioris auctoritas.

Ad

Ad primum.s.qd sit votũ. Dicẽdũ, ꝙ votum quandã obligationem importat ad aliquid faciendũ, vel dimittendũ. Obligat aũt hõ se hoĩ ad aliquid per modum ꝓmissionis, q̃ est rõnis actus, ad quã ptinet ordinare. Sicut.n. homo imperãdo, vel deprecando ordinat quodãmodo qd sibi ab aliis fiat, ita ꝓmittẽdo ordinat q̃d ipse ꝓ alio facere debeat. Sed ꝓmissio, q̃ ab hoĩe fit hoĩ, nõ põt fieri nisi p verba, vel quæcunq; exteriora signa. Deo aũt põt fieri ꝓmissio p solã interiorẽ cogitationẽ. Quia, vt dr̃ 1.Re.16. Homo videt ea q̃ apparẽt, sed Deus intuet̃ cor. Exprimunt̃ tñ quoq; verba p exteriora, vel ad suipsius excitationem, sicut circa orationẽ dictum est, vel ad alios contestãdum, vt non solũ desistat a fractione voti pp timorẽ Dei, sed ẽt pp reuerẽtiã hoĩum. Promissio aũt procedit ex ꝓposito faciendi. Propositum autẽ aliquã deliberationẽ p̃exigit, cũ sit actus voluntatis deliberatæ. Sic igit̃ ad votum tria requirunt̃ ex necessitate. Primò quidem deliberatio. Secundò propositum voluntatis. Tertio ꝓmissio, in qua perficit̃ rõ voti. Superadduntur vero quãq; & alia duo ad quandã voti confirmationem.s. ꝓnunciatio oris, ſm illud Psal. Reddã tibi vota mea, q̃ distinxerũt labia mea. Et iterum testimoniũ aliorum. Vnde Magister dicit.38.dist.quarti lib.Senten. ꝙ votum est testificatio quædã promissionis spontaneæ, q̃ Deo & de his q̃ sunt Dei fieri debet, quãuis testificatio possit ad interiorem testificationem ꝓpriè referri. Ad scdm.s.quid cadat sub voto. Dicendũ, ꝙ sicut dictum est, votum est ꝓmissio Deo facta, ꝓmissio aũt est alicuius, qd̃ aliquis ꝓ aliquo voluntariè facit, non enim esset promissio, sed cõminatio si quis diceret se contra aliquẽ facturum. Silr̃ vana esset ꝓmissio, si quis alicui promitteret id, qd̃ ei nõ esset acceptũ: Et ideo cum oẽ peccatũ sit cõtra Deũ, nec aliquod opus sit Deo acceptum, nisi sit virtuosum: cõsequẽs est, ꝙ de nullo illicito, nec de aliquo indifferẽti debeat fieri votũ, sed solũ de aliquo actu virtutis. Sed qa votũ promissionem voluntariã importat, necessitas aũt voluntatem excludit, id qd̃ est absolutè necessarium esse, vel non esse, nullo modo cadit sub voto. Stultum enim esset, si quis vouerit se esse moriturũ, vel se non esse volaturum. Illud vero, qd̃ non habet absolutã necessitatem, sed necessitatem finis, puta qa sine eo nõ potest esse salus, cadit quidem sub voto, inquantũ volũtariè fit, non aũt inquantũ est necessitatis. Illud aũt, qd̃ neq; cadit sub necessitate absoluta, neq; sub necessitate finis est voluntarium: & ideo hoc ꝓpriissimè cadit sub voto. Hoc autẽ dr̃ esse maius bonum in comparatione ad bonum, qd̃ cõiter est ex necessitate salutis. Et ideo ꝓpriè loquendo votũ dr̃ esse de meliori bono. Vnde patet, ꝙ suo voto baptizandis potest cadere abrenunciare põpis diaboli, & fidem Christi seruare, qa voluntariè fit, licet sit de necessitate salutis. Silr̃ potest dici de voto Iacob, q Gen 28. vouisse legit̃, ꝙ Dñs esset ei in Deũ, q̃uis ẽt possit intelligi, ꝙ Iacob vouit se hr̃e fidem in Deũ p specialem cultũ, ad quẽ non tenebat̃, sicut per decimarũ oblationem, & alia hmõi, q̃ ibi subdunt̃. Scĩe no ꝙ q̃dã sunt in oẽm euentũ bona, sicut opera virtutis, & alia bona, q̃ absolutè pñt cadere sub voto. q̃dã verò I oẽm euentũ sunt mala, sicut ea, q̃ ſm se sunt peccata: & hæc nullo mõ pñt sub voto cadere. Quædã verò sunt q̃dã ĩ se cõsiderata bona, & ſm hoc pñt cadere sub voto, põt tñ hr̃e malũ euentũ, in quo nõ sunt obseruãda. Et sic accidit in voto Iepte: q. vt dr̃ Iud.11. Votum vouit Dño dicens: Si tradideris filios Amon in manus meas, quicunq; primus egressus fuerit de foribus domus meæ, mihiq; occurrerit reuertenti in pace aum offeram holocaustum Dño. Hoc enim poterat malum euentum hr̃e, si occurreret ei aliqd aĩal non immolatiuũ, sicut asinus, vel homo, quod ẽt accidit. Vnde & Hiero. dicit: In vouendo fuit stultus, qa discretionẽ nõ adhibuit, & in reddẽdo impius. Permittit̃ tñ ibidẽ. ꝙ factus est sup eũ spiritus Dñi, quia fides & deuotio ipsius, ex qua motus est ad vouendũ fuit a Spiritu sancto, pp qd̃ ponit̃ in Catalogo Sanctorũ, & pp victoriã quã obtinuit, qa ꝓbabile est eũ pœnituisse de facto iniquo, qd̃ tñ aliquod bonũ figurabat. Item nota, ꝙ maceratio corporis, puta per vigilias & ieiunia non est Deo accepta, nisi inquãtũ est opus virtutis. Quod quidẽ est, inquãtũ cũ debita discretione fit.s. vt cõcupiscẽtia refrenet̃, & natura nõ nimis grauet̃, & sub tali tenore pñt hmõi subvoto cadere. Propter qd̃ Apost. Ro.12. postq̃ dixerat: Exhibeatis corpora vr̃a hostiã viuentem, sanctã, Deo placentẽ, addidit. Rõnabile sit obsequiũ vestrum. Sed qa in his, q̃ ad seipsum pertinent, de facili fallit̃ hõ in iudicãdo, talia vota cõgruẽti⁹ ſm arbitriũ superioris sunt, vel seruãda, vel p̃termittenda: ita tñ, ꝙ si ex obseruatione talis voti magnũ & manifestum grauamen sentiret, & non esset facultas ad superiorẽ recurrendi, non debet homo tale votũ seruare. Vota vero, q̃ sunt de rebus vanis & inutilibus, sunt magis deridenda, q̃ seruanda. Ad tertiũ.s. vtrum oẽ votum obliget ad sui obseruationẽ. Dicendũ, ꝙ ad fidelitatem hoĩs pertinet, vt soluat id quod promisit: vnde ſm Aug. fides dr̃ ex eo, ꝙ

fiunt dicta. Maximè aũt debet hõ fidelitatẽ Deo, tũ rõne dñij, tum ẽt rõne beneficij suscepti. Et ideo maximè obligat̃ homo ad hoc, ꝙ impleat vota Deo facta: hoc enim pertinet ad fidelitatem quã hõ debet Deo. Fractio aũt voti est q̃dã infidelitatis species: vnde Salomon rõnem assignãt, quare sint vota reddenda, quia displicet Deo infidelis ꝓmissio: dicit Eccl 5. Quæcũq; voueris redde. Displicet enim Deo infidelis, & stulta ꝓmissio. Multoq; melius est nõ vouere, q̃ post votũ ꝓmissa nõ soluere. Si tñ illud, qd̃ quis vouerit ex quacunque causa reddat̃ impossibile, debet homo facere qd̃ in se est, vt saltem habeat promptã voluntatem faciendi qd̃ potest. Vnde ille, qui vouit monasteriũ aliqd̃ ingredi, debet dare operã quantũ potest vt ibi recipiatur: & si quidẽ intentio sua fuit se obligare ad religionis ingressum principaliter, & non ex consequenti, elegit hanc religionẽ, vel hunc locũ quasi sibi magis congruentẽ, tenet̃, si non põt recipi ibi aliã religionẽ intrare. Si aũt principaliter intẽdit se obligare ad hãc religionem, vel ad hunc locũ pp specialẽ complacentiã hmõi religionis, vel loci, non tenet̃ aliã religionem intrare, si illi eũ recipere nolunt. Si vero incidit in impossibilitatem implendi votum ex propria culpa, tenet̃ insuper de propria culpa præterita pœnitentiã agere: sicut mulier, q̃ vouit virginitatẽ, si postea corrumpat̃, nõ solum debet seruare quod vouit.s. perpetuã continentiã: sed ẽt de eo, quod amisit peccando pœnitere. Item nota, ꝙ quia oblĩo voti ex ꝓpria voluntate, & intentione causat̃, sicut dr̃ Deut.23. Quod semel egressum est de labiis tuis obseruabis, & facies sicut ꝓmisisti Dño Deo tuo, & ex propria voluntate, & ore tuo locutus es: & ideo si in intentione, & voluntate vouentis est obligare se ad statim soluendum, tenet̃ statim soluere: si aũt ad certum tp̃s, vel sub certa conditione, non tenetur statim soluere, sed nec debet tardare, vltra q̃ intendit se obligare. Dr̃ enim ibidẽ: Cum votum voueris Dño Deo tuo nõ tardabis reddere: qa requiret ille Dñs Deus tuus, & si moratus fueris, reputabit̃ tibi in peccatum. Ad quartum.s. de vtilitate vouendi.s. vtrum expediat aliquid vouere. Dicendũ, ꝙ sicut dictum est, votum est ꝓmissio Deo facta. Alia aũt ratione promittitur aliquid hoĩ, & alia ratione Deo. Homini quidẽ ꝓmittimus aliquid pp eius vtilitatem, cui vtile est, & ꝙ ei aliqd exhibeamus, & ꝙ eũ de futura exhibitione prius certificemus. Sed ꝓmissionem Deo facimus, nõ pp eius vtilitatẽ, sed pp nr̃am. Vnde Aug. dicit in epist. ad Armentariũ, & Paulinã: Benignus est exactor nõ egenus, & q non crescat ex redditis, sed in se crescere faciat redditores. Et sic id qd̃ damus Deo, nõ est ei vtile, sed nobis, qa qd̃ ei reddit̃, reddẽti addit̃, vt Aug. ibidem dicit: ita ẽt ꝓmissio, qua Deo aliquid vouemus, non cedit in vtilitatẽ eius, q a nobis certificari nõ indiget, sed ad vtilitatem nostrã, inquantum vouendo voluntatem nostrã immobiliter firmamus ad id qd̃ expedit facere. Et ideo expediens est vouere. Nec ista firmatio voluntatis diminuit libertatem voluntatis humanæ, quia sicut non posse peccare, nõ diminuit libertatem, ita ẽt necessitas firmatæ voluntatis in bonũ non diminuit libertatem, vt patet in Deo, & in beatis, & talis est necessitas voti similitudinem quandam hñs cũ confirmatione beatorũ. Vnde Aug. in eadẽ epist. dicit, ꝙ fœlix necessitas, q̃ in meliora compellit. Nec ille qui vouet, exponit se periculo, sicut dñt aliqui ex malitia sua retrahentes a voto, & sicut Aug. vr̃ dicere in epist. p̃dicta: quia, inquit, Deo vouisti, te obstrinxisti, aliud tibi facere non licet, non talis eris, si non feceris qd̃ vouisti, qualis mansisses, si nihil tale vouisses, minor & tunc esses, non peior, non aũt qd̃ absit tãm miserior, si fidẽ Deo fregeris, quãto beatior, si persolueris. Sed de periculo distinguendũ, quia aut periculum nascit̃ ex ipso facto, & tunc illud factũ nõ est expediens, puta ꝙ aliqs per pontẽ ruinosum transeat fluuiũ. Sed si periculũ immineat ex hoc, ꝙ hõ deficiat ab illo facto non desinit pp hoc esse expediẽs, sicut expediẽs est ascẽdere equũ, q̃uis periculũ immineat cadẽti de equo. Alioqn oporteret ab oĩbus bonis cessare, q̃ per accidens ex aliquo euẽtu pñt esse periculosa. Vnde & dr̃ Eccl.11. Quòd qui obseruat, ventũ non seminat, & q̃ cõsiderat nubes nunq̃ metet. Periculũ aũt vouẽti non imminet ex ipso voto: sed ex culpa hoĩs, qui voluntatẽ mutat trãsgrediẽs votum. Vnde Aug. dicit in eadẽ epist. Non te vouisse pœniteat, immo gaude iã tibi sic non licere, qd̃ cum tuo detrimento licuisset. Ad quintum.s. vtrum votum sit actus latriæ, vel religionis. Dicẽdum, ꝙ sicut supra dictum est, opus virtutis ad religionem, seu latriã pertinet per modum imperij, ſm ꝙ ad diuinã reuerentiam ordinatur, quod est ꝓprius finis latriæ. Ordinare autem alios actus in suum finẽ, pertinet ad imperãtem virtutem, non ad virtutes imperatas: & ideo ipsa ordinatio actuum cuiuslibet virtutis in seruitiũ Dei est ꝓprius actus latriæ. Manifestum est aũt ex dictis, ꝙ votum est quædam promissio facta Deo, & ꝙ promissio nihil est aliud, quàm ordinatio quædam eius, quod promittitur in eum cui promittitur.

Vnde votum est ordinatio quædã eorum, q̃ quis vouet in diuinũ cultum, seu obsequiũ. Et sic patet, ꝙ vouere est actus latriæ, seu religionis. Vnde Isa. 19. Colent eũ in hostiis & muneribus, & vota vouebunt dño, & soluent. Sciendum aũt, ꝙ illud, quod cadit sub voto, qñq; qdẽ est actus alterius virtutis, sicut ieiunare, continentiã seruare, qñq; vero est actus religionis, sicut sacrificiũ offerre, vel orare, vtrorumq; tñ promissio Deo facta ad religionẽ pertinet ratione iã dicta. Vnde patet, ꝙ votorũ quoddã pertinet ad religionem solius ꝓmissionis Deo factæ, q̃ est essentia voti, qñq; ẽt ratione rei ꝓmissæ, q̃ est materia voti. Itẽ nota, ꝙ votum propriè loquendo soli Deo fit: sed ꝓmissio etiam hoĩ potest fieri, & ipsa ꝓmissio q̃ fit hoĩ, põt cadere sub voto, inquantũ est quoddã virtuosum. Et per hunc modũ intelligendũ est, ꝙ quis vouet sanctis peregrinationẽ, ieiuniũ, & aliquas particulares orationes, vel p̃latis religiosi profitẽtes vouẽt obedientiã, ipsa ꝓmissio facta sanctis, vel p̃latis cadit sub voto materialiter. s. inquantũ hõ vouet Deo se impleturũ, qđ sanctus, vel p̃latus ꝓmisit. Ad sextum. s. vtrũ sit magis laudabile, & meritorium facere aliquid cũ voto, q̃ sine voto. Dicendum, ꝙ triplici ratione facere idẽ opus cũ voto est melius & magis meritoriũ, q̃ facere sine voto. Primo quidẽ quia vouere, sicut dictum est, est actus latriæ, q̃ est p̃cipua inter virtutes morales: nobilioris aũt virtutis est opus melius, & magis meritoriũ: vnde actus inferioris virtutis est melior & magis meritorius ex hoc, ꝙ Imperatur a sup̃iori virtute, cuius actus fit per imperiũ, sicut actus fidei, vel spei melior est, si imperet a charitate. Et iõ actus aliarum virtutum moraliũ, puta ieiunare, qđ est actus abstinentiæ, & cõtinere, qđ est actus charitatis, sunt meliora, & magis meritoria, si fiãt ex voto, q̃a sic iã pertinet ad diuinum cultum quasi quædã Dei sacrificia. Vnde August. dicit in lib. de virginitate, ꝙ neq; ipsa virginitas, quia virginitas est, sed quia Deo dicata est honorat. quã vouet & seruat cõtinentia pietatis. Secundò, quia ille, qui vouet aliquid, & facit, plus se Deo subiicit, q̃ ille, qui solũ facit. Subiicit enim se Deo nõ solũ quantũ ad actum, sed ẽt quantũ ad potestatẽ, quia de cætero aliud nõ potest facere, sicut plus daret hoĩ, qui daret ei arborẽ cũ fructibus, q̃ qui daret ei fructus tñ, vt dicit Ansel. in lib. de similitudinib. & inde ẽt est, ꝙ promittentibus grãæ aguntur, vt dictũ est. Tertiò, quia per votũ immobiliter volũtas firmat in bonum: facere autem aliquid ex voluntate firmata in bonũ, pertinet ad perfectionem virtutis, vt patet per Phil. in 2. Ethic. Sicut peccare mente obstinata aggrauat peccatũ: & dr̃ peccatum in Spiritum sanctũ, vt supra dictũ est. Ille quidẽ, qui facit aliquid sine voto, habet immobilem voluntatem respectu illius operis singularis qđ facit, & tũc qñ facit, nõ manet voluntas eius oĩno confirmata in futurum, sicut vouentis, qui suã voluntatem obligauit ad aliquid faciendum, antequã faceret illud singulare opus & fortasse ad plures faciẽdum. Hmõi aũt firmatio voluntatis per votum inducit quandã necessitatẽ immutabilitatis, vt videlicet voluntas hoĩs immutabiliter permaneat in proposito & deuotionẽ faciendi in futurũ qđ promisit, non aũt inducit necessitatem coactionis, q̃ inuoluntarium causat, & deuotionẽ excludit. Et de tali necessitate loquit Prosper in lib. 2. de vita contemplatiua dicens: Sic abstinere, & ieiunare debemus, vt non nos necessitati ieiunãdi subdamus, ne iã non deuoti, sed inuiti rem voluntariam faciamus. Hæc aũt necessitas coactionis tristitiã causat, quã a nobis excludi, & caueri monet Apostolus. 2. ad Corin. 9. Et vnusquisque prout destinauit in corde suo nõ ex tristitia, aut ex necessitate: hilarem enim datorem diligit Deus. Necessitas aũt voti in his, qui sunt bene dispositi, inquantũ voluntatẽ confirmat, non causat tristitiã, sed gaudiũ. Vnde Aug. dicit in epist. ad Armẽtariũ, & Paulinã: Nõ te vouisse pœniteat, immo gaude iã tibi sic non licere, qđ cũ tuo detrimẽto licuisset. Si tñ ipsum opus ſm se cõsideratũ triste & inuoluntarium redderet post votũ, dum iõ remaneat voluntas votũ implendi, adhuc magis est meritorium, q̃ si fieret sine voto, quia impletio voti est actus religionis, quæ est potior virtus, q̃ abstinẽtia, cuius actus est ieiunare. Ad septimũ. s. de solẽnitate voti. Dicendũ, ꝙ vnicuiq; rei solẽnitas adhibet ſm illius rei conditionẽ, sicut alia est solẽnitas nouæ militiæ s. in quodã apparatu equorũ & armorum, & concursu militũ, & alia solemnitas nuptiarũ, q̃ consistit in apparatu sponsi & sponsæ, & cõuentu propinquorũ. Votum aũt est ꝓmissio Deo facta: vnde solẽnitas voti attẽdit ſm aliquid spirituale, quod ad Deũ pertineat. i. ſm aliquã spiritualẽ benedictionẽ, vel per consecrationẽ, q̃ ex institutione Apostolorũ adhibet in ꝓfessione certæ regulæ secundo gradu post sacri ordinis susceptionem, vt Dion. dicit in 2. cap. Ecclesiast. Hierach. Et huius est ratio, quia solẽnitates nõ consueuerunt adhiberi, nisi qñ aliquis totaliter mãcipat alicuius rei. Nõ enim solẽnitas nuptialis adhibet, nisi in celebratione matrimonij, qñ vterq; cõiugũ sui corporis potestatẽ alteri tradit. Et siĩr voti solẽnitas adhibet, qñ aliquis per susceptionẽ sacri ordinis diuino mysterio applicat, & in ꝓfessione certæ regulæ, qñ per renunciationẽ sæculi, & propriæ voluntatis aliquis statũ perfectionis assumit. Hmõi aũt solẽnitas pertinet non solũ ad hoĩes, sed ẽt ad Deũ, inquantũ habet aliquã spiritualem benedictionem, seu consecrationẽ, cuius Deus est actor, & si homo sit minister, ſm illud Num. 6. Inuocabunt nomen tuũ super filios Israel, & ego benedicã eis. Et ideo votũ solẽne habet fortiorem obligationem apud Deum, q̃ votũ simplex: & grauius peccat, qui illud transgredit. Quòd aũt dr̃, ꝙ votum simplex nõ minus obligat apud Deum, q̃ solẽne, intelligẽdum est quãtũ ad hoc, ꝙ vtriusq; trãsgressor peccat mortaliter. Nota ẽt, ꝙ aliqua vota particularia ex hoc, ꝙ fiũt in publico, pñt hr̃e quandã solẽnitatem humanã, non aũt solemnitatem spiritualẽ & diuinã, sicut hñt vota ꝓmissa, ẽt si coram paucis fiant. Vnde aliud est votum esse publicũ, & aliud est esse solẽne. Ad octauũ, s. vtrum illi, q̃ sunt alterius potestati subditi vouere possint. Dicendum, ꝙ sicut dictũ est, votum est ꝓmissio quædã Deo facta. Nullus aũt potest per promissionẽ se firmiter obligare ad illud, qđ est in potestate alterius, sed solũ ad illud, qđ est oĩno in sua potestate. Quicunq; aũt est subiectus alicui, quantũ ad illud, in quo est subiectus, non est suæ potestatis facere, qđ vult sed dependet ex voluntate alterius, & ideo non potest per votũ obligare se firmiter in his, in quibus alteri subiicit sine cõsensu sui superioris. Est enim contra rationem virtutis vt id quod est alterius homo offerat Deo, vt supra dictum est. Et ideo non põt saluari oĩno ratio voti, cũ quis in potestate constitutus vouet id qđ est in potestate alterius, nisi sub conditione, si ille, ad cuius potestatem pertinet, nõ contradicat. Nota tñ, ꝙ filiusfamilias, ex quo peruenit ad annos discretionis, vel pubertatis, si sit liberæ cõditionis, est suæ potestatis quantum ad ea, q̃ pertinent ad suã personam, puta ꝙ obliget se religioni per votũ, vel ꝙ matrimoniũ contrahat, nõ aũt est suæ potestatis quantũ ad dispensationem domesticã: vnde circa hoc non põt aliquid vouere, qđ sit ratum sine consensu patris. Seruus aũt, quia est in potestate Dñi ẽt quantum ad personales operationes non potest se voto obligare ad religionem, per quã ab obsequio, vel officio dñi sui abstraheret. Nota ẽt, ꝙ religiosus subditus est p̃lato quantum ad suas operationes ſm professionem regulæ. Et ideo si aliquis ad horã aliquid facere possit, qñ ad alia non occupat a p̃lato, tñ q̃a nullum tps est exceptũ, in quo p̃latus nõ possit eum circa aliqđ occupare, nullũ votum religiosi est firmũ, nisi sit de consensu p̃lati, sicut nec votũ puellę existẽtis in domo, nisi sit de cõsensu patris, nec vxoris, nisi sit de cõsensu viri. Sicut expresse dr̃ Num. 30. Itẽ nota, ꝙ licet votũ eorũ, qui sunt alterius potestati subiecti, nõ sit firmũ sine cõsensu eorũ, q̃bus subiiciuntur, nõ tñ peccãt vouẽdo, quia in eorum voto intellr̃ debita conditio. s. si suis superioribus placuerit, vel non renitant. Ad nonũ. s. vtrum pueri possint se obligare per votũ ad religionis ingressum. Dicendũ, ꝙ sicut ex dictis patet, duplex est votum. s. simplex & solẽne. Et q̃a solẽnitas voti in quadã spirituali benedictione, & consecratione consistit, vt dictum est, q̃ fit per ministerium ecclesiæ, ideo solẽnizatio voti sub dispensatione ecclesiæ cadit. Votũ aũt simplex efficaciã habet ex deliberatione animi, qua quis se obligare intẽdit. Quòd aũt talis oblĩo robur nõ habeat, potest dupliciter cõtingere, vno quidem modo pp defectum rationis, sicut patet in furiosis, & amentibus, qui se voto non pñt obligare ad aliqđ, dũ sunt in furia, vel amẽtia; alio modo, quia ille, qui vouet, est alterius potestati subiectus, vt supra dictũ est. Et ista duo cõcurrunt in pueris ante annos pubertatis, q̃a ẽt patiunt rationis defectum, vt in pluribus, & sunt naturaliter sub cura parentum, vel tutorũ, qui sunt eis loco parentũ. Et iõ eorũ vota ex duplici causa robur non hñt. Contingit tñ pp naturæ dispõnem, q̃ legibus humanis non subdit in aliquibus, licet paucis accelerari rationis vsum, qui ob hoc dñt doli capaces. Nec tñ pp hoc in aliquo eximunt a cura parentum, q̃ subiacet legi humanæ respicienti ad id, qđ frequentius accidit. Est ergo dicendũ, ꝙ si puer, vel puella ante pubertatis annos nõdum hẽat vsum rõnis, nullo modo se põt ad aliqđ voto obligare. Si verò ante annos pubertatis attigerit vsum rõnis, põt quidẽ quãtum in ipso est se obligare: sed votum eius potest irritari p parentes, quorum curæ remanet adhuc subiectus. Quãtũcunq; tñ sit doli capax ante annum pubertatis non põt obligari voto solẽni religionis pp ecclesiæ statutum, qđ respicit id, qđ in pluribus accidit. Post annos autem pubertatis pñt iã se voto religionis obligare, vel simplici, vel solemni absque voluntate parentum. Ad decimum. s. vtrum in voto dispensari possit. Dicendum, quòd dispensatio voti intelligẽda est ad modum dispensationis, quæ fit in obseruantia alicuius legis: quia, vt supra dictum est, lex ponitur in respiciẽdo ad id, quod in pluribus videtur bonum,

sed

sed quia contingit hoc in aliquo casu non esse bonũ, oportuit per aliquem determinari in illo particulari casu legem nõ esse seruandã, & hoc propriè est dispensare in lege. Nã dispensatio, vt vr̃, importat commensuratã quandã distributionem, vel applicationem alicuius cõis ad ea, q̃ sub ipso cõtinent̃, per quem modum dr̃ aliquis dispensare cibum familiæ. Siľr autem ille, qui vouet quodãmodo sibi statuit legem, obligãs se ad aliquid, quod est s̃m se, & in pluribus bonũ. Potest autem contingere, ꝙ in aliquo casu sit, vel simpliciter malum, vel inutile, vel maioris boni impedimentum, qđ est contra rationem eius, qđ cadit sub voto, vt ex supra dictis patet. Et ideo necesse est, ꝙ determinet̃ in tali casu votum non esse seruandum, & si quidẽ absolutè determinet̃ aliqđ votum non esse seruandum, dr̃ esse dispensatio voti: si autem per hoc, qđ seruandum erat, aliquid aliud imponat̃, dr̃ commutatio voti. Vnde minus est votum commutare, q̃ in voto dispensare, vtrunq; tñ in potestate ecclesiæ consistit. De commutatione tñ in voto facienda vr̃ esse contrariũ, qđ hr̃ Leuit. 27. Animal quod immolari potest Dño, si quis vouerit sanctum erit, nec mutare poterit, nec melius malo, nec peius bono: sed dic, ꝙ animal, quod immolari poterat ex hoc ipso, ꝙ vouebatur sanctum, reputabatur quasi diuino cultui mancipatum. Et hæc erat ratio, quare nõ poterat commutari, sicut nec modò posset aliquis rem quã vouit iam consecratam, puta calicem, vel donum cõmutare in melius, vel in peius. Animal autem, qđ non poterat sanctificari, & qđ nõ erat immolatiuum redimi poterat & debebat. Sicut ibidem lex dicit. Et ita ẽt nunc commutari põt vota, si consecratio non interueniat. Siľr de dispensatione nota, ꝙ in his, quæ sunt de lege naturæ, & in præceptis diuinis non potest per hoĩem dispensari, & in præceptis primæ tabulæ, quæ directè ordinatur ad dilectionem Dei, qui est vltimus finis omnium præceptorum. Sed sicut ex iure naturali, & præcepto diuino tenet̃ homo implere votum, ita etiam tenetur ex eisdẽ obedire superiorum legi, vel mãdato, & tñ cũ dispensat̃ in aliqua lege humana, nõ fit, vt legi humanæ nõ obediat̃, qđ est contra legem naturæ, & mãdatum diuinum. Sed fit vt hoc quod erat lex, nõ sit lex in hoc casu, & ita ẽt auctoritate superioris dispensantis fit vt hoc qđ continebat̃ sub voto non contineat̃, inquantum determinatur in hoc casu hoc non esse congruã materiam voti. Et ideo cum prælatus ecclesiæ dispensat in voto, nõ dispensat in præcepto iuris naturalis, vel diuini: sed determinat id, quod cadebat sub obligatione deliberationis humanæ, q̃ non potuit oĩa circũspicere. Ad vndecimũ. s. vtrum in voto solemni possit fieri dispensatio. Dicendum, qđ in solẽni voto continentiæ põt tria considerari. Primo quidem materia voti. s. ipsa continentia. Secundo perpetuitas voti. s. cum aliquis voto se astringit ad perpetuam obseruantiam continẽtiæ. Tertio ipsa solemnitas voti. Dñt ergo quidã, ꝙ votum solemne est indispensabile ratione ipsius continẽtiæ, quæ non recipit condignã recompẽsationem, vt patet extra de statu monachorum in fine illius decretalis. Cum ad monasterium. vbi dr̃: Abdicatio proprietatis, sicut ẽt custodia castitatis adeo est annexa regulæ monachali, vt contra eam nec summus Pontifex possit indulgere. Cuius rationem quidã assignant, ꝙ per continentiã homo triumphat de domestico inimico, vel quia per continentiã homo perfectè conformat̃ Christo s̃m puritatem animæ & corporis: sed hoc modo non vr̃ efficaciter dici, quia bona animæ vtpote contemplatio, & oratio sunt multo meliora bonis corporis, & magis nos Deo conformant, & tñ potest dispensari in voto orationis, & contemplationis. Vnde non vr̃ esse ratio, quare non possit dispensari in voto continentiæ, si respiciatur absolutè ad ipsam continentiæ dignitatem, præsertim cũ Apostolus. 1. ad Cor. 7. ad continentiã inducat ꝑꝑ contemplationem dicens, ꝙ mulier innupta cogitat, q̃ Dei sunt: finis autem potior est his, q sunt ad finem. Et ideo alij rationem huius assignant ex perpetuitate, & vtilitate huius voti. Dñt enim, ꝙ votum continẽtiæ non potest ꝓtermitti nisi per id, qđ est oĩno cõtrarium, qđ nunquã licet in aliquo voto. Sed hoc est manifestè falsum, quia sicut voti carnalis copula est cõtinẽtiæ contrariũ, ita comedere carnes, vel bibere vinum est contrarium abstinentiæ a talibus, & tñ in hmõi votis potest dispensari. Et ideo alijs vr̃, ꝙ ẽt in voto solemni continentiæ possit dispensari ꝑꝑ aliquã cõem vtilitatem, seu necessitatem, vt patet de pacificatione terrarum ex aliquo matrimonio contrahẽdo, puta si qñ per contractum matrimonij aliquarũ personarum, q̃ continẽtiã vouerint, posset pax patriæ ꝓcurari. Sed quia decretalis inducta expressè dicit, ꝙ nec summus Pontifex potest cõtra custodiã castitatis monacho licentiã dare: ideo aliter vr̃ dicẽdum, ꝙ sicut supra dictum est: & hr̃ Leu. vlt. illud, quod semel sanctificatum est Dño, non potest in alios vsus commutari. Non autẽ potest facere aliquis ecclesiæ ꝓlatus, vt id qđ est sanctificatũ, sanctificationẽ amittat, & in rebus inanimatis, puta ꝙ calix cõsecratus desinat esse cõsecratus, si maneat integer. Vnde multo minus hoc põt facere aliquis ꝓlatus, vt homo Deo cõsecratus, quãdiu viuit, consecratus esse desistat. Solẽnitas autem voti consistit in quadã consecratione, seu benedictione vouentis, vt dictũ est; & ideo nõ põt fieri per aliquem ꝓlatum ecclesiæ, ꝙ ille, qui votum solẽne emisit, desistat ab eo, ad qđ est consecratus, puta quòd ille, qui est sacerdos, nõ sit sacerdos, licet posset ꝓlatus ob aliquã causam executionem ordinis inhibere. Et simili ratione Papa nõ potest facere, ꝙ ille, qui est professus religionem, non sit religiosus, licèt quidã Iuristæ ignoranter contrarium dicãt. Est aũt considerandum, vtrũ continẽtia sit essentialiter annexa ei, ad qđ votum solẽnizat̃, quia si nõ est ei essentialiter annexa, potest manere solẽnitas consecrationis sine debito continentiæ, qđ non põt contingere, si sit essentialiter annexũ ei, ad qđ votum solemnizat̃. Non est aũt essentialiter annexũ debitum continẽtiæ ordini sacro, sed ex statuto ecclesiæ. Vnde vr̃, ꝙ per ecclesiã possit dispẽsari in voto continentiæ solemnizato per susceptionẽ sacri ordinis. Est aũt debitũ continentiæ essentiale statui religionis per quem homo abrenunciat sęculo totaliter Dei seruitio mãcipatus, quod non potest simul stare cum matrimonio, in quo incũbit necessitas procurãdæ vxoris, & prolis, & familiæ, & rerum, quæ ad hoc requirunt̃: vnde Apost. dicit. 1. ad Cor. 7. Ille qui est quidẽ cum vxore, solicitus est, q̃ sunt mũdi, quõ placeat vxori, & diuisus est: vnde nomẽ monachi ab vnitate sumit̃ per oppositum ad diuisionẽ. Et ideo in professione solemnizata per votum religionis non potest per ecclesiã dispensari. Et rationem assignat decretalis, quia castitas est annexa regulæ monachali, extra de statu monachorũ in fine illius decretalis, Cum ad monasterium. dr̃. Abdicatio ꝓprietatis, sicut & castitatis a Deo est annexa regulæ monachali, vt contra eã, nec summus possit põtifex indulgere: ergo nec ꝑꝑ pacem inter aliquos reformandã, nec ꝑꝑ bonum quodcunque multitudinis, vel regni dispensari potest cum aliquibus, qui continentiã vouerunt, ꝙ contrahere possint, vel contra votum suum facere quoquo modo. Humanarum enim rerum periculis obuiandum est per res humanas, nõ autem per hoc, quòd res diuinæ conuertant̃ in vsum humanum. Professi autem religionem mortui sunt mundo, & viuunt Deo, vnde non sunt reuocandi ad vitã humanã occasione cuiuscunque euentus. Sed sicut in voto tꝑalis abstinẽtiæ, vel oblationis, vel sacrificij Deo offerendi per actum latriæ, quæ virtus nobilior est, q̃ castitas, dispensari põt: sic ẽt in voto continẽtiæ tꝑalis. Sed quod in voto continẽtiæ per professionẽ solẽnizato nõ possit dispensari, hoc non est, inquãtum est actus castitatis, sed inquantum incipit ad latriã pertinere per professionem religionis. Itẽ in voto abstinentiæ dispensari potest, quia cibus directè ordinat̃ ad conseruationẽ personæ: & ideo abstinentia cibi directè potest vergere in periculum personæ. Vnde ex hac ratione recipit votum abstinentiæ dispensationẽ. Sed coitus nõ ordinat̃ propriè ad conseruationem personæ, sed ad conseruationẽ speciei: vnde directè abstinentia coitus per continentiam non vergit in periculũ personæ: sed si per accidens ex ea aliqđ periculũ personale accidit, potest aliter subueniri. s. per abstinentiã, vel per alia corporalia remedia. Itẽ religiosos, qui ad ep̃atũ assumit̃, sicut non absoluitur a voto continentiæ, ita nec a voto paupertatis, quia nihil debet hr̃e tanquã propriũ, sed sicut dispẽsator communium bonorum ecclesiæ. Siľr etiam non absoluit̃ a voto obediẽtiæ, sed per accidẽs, obedire non tenet̃, si superiorẽ non habeat, sicut & Abbas monasterij, q tñ non est a voto obediẽtiæ absolutus. Nec obstat, qđ dr̃ Eccl. 26. Oĩs ponderatio nõ est digna aĩæ continentis, quia auctoritas illa intelligenda est q̃tum ad hoc, ꝙ nec fęcunditas carnis, nec aliqđ corporale bonũ est comparãdũ continẽtiæ, q̃ inter bona aĩæ computat̃, vt Aug. dicit in lib. de sancta virginitate. Vnde signãter dr̃ aĩæ continẽtis, non carnis continentis. Ad duodecimum. s. vtrum ad commutationem, vel dispensationem voti requirat̃ superioris auctoritas. Dicendum, quòd sicut supra dictũ est, votum est ꝓmissio Deo facta de aliquo, qđ sit Deo acceptũ. Quid sit aũt in aliqua promissione acceptum ei, cui permittit̃, ex eius dependet arbitrio. Prælatus aũt in ecclesia gerit vicem Dei; & ideo in cõmutatione, vel dispensatione votorum requisit̃ prælati auctoritas, qui in persona Dei determinat quid sit Deo acceptum, s̃m illud. 2. ad Cor. 2. Nam & ego ꝑꝑ vos donaui in persona Christi. Et signanter dicit, ꝑꝑ vos, quia omnis dispensatio petita a prælato debet fieri ob honorem Christi, in cuius persona dispẽsat, vel ad vtilitatem ecclesiæ, quæ est eius corpus. Dixerunt autem aliqui, quòd prælati possunt in votis pro libito dispensare, quia in quolibet voto includit̃ conditionaliter voluntas prælati superioris, vt supra dictum est, qđ in votis subditorum, puta serui, vel filij intelligitur conditio; si placuerit domino, vel patri,

vel si non renitatur: & sic subditus absque ol remorsu conscientia posset votum prætermittere quæcunque sibi a plato diceret. Sed pdicta positio falso innitit, quia dū potestas plati superioris, qui nō est Dñs, sed dispensator sit in ędificationē data, & nō in destructionē, vt patet 2. ad Cor. 10. Sicut platus non potest imperare ea, q̄ ſm se Deo displicent. s. peccata, ita nō pōt prohibere ea, q̄ ſm se Deo placent. s. virtutis opera. Et ideo absolutè pōt homo ea vouere. Ad platum tñ spectat diiudicare quid sit magis virtuosum, & Deo magis acceptū. Et ideo in manifestis dispensatio plati nō excusat a culpa, puta si platus dispēsaret cū aliquo super voto de ingressu religionis nulla apparenti causa obstante. Si aūt causa apparens, per quā saltem in dubiū verteret, posset stare iudicio plati dispensantis, vel commutantis, nō tñ iudicio proprio, quia ipse nō gerit vicē Dei, nisi forte in casu in quo id qd̄ vouit esse manifestè illicitum, & nō posset opportunè ad superiorē recurrere. Itē quia summus Pōtifex gerit plenariè vicē Christi in tota ecclesia, ipse habet plenitudinē potestatis dispensandi in oībus dispensabilibus votis. Aliis autē inferioribus platis cōmittit dispēsatio in votis, q̄ cōiter fiunt, & indigent frequenti dispēsatione, vt habeant de facili hoīes ad quē recurrant, sicut sunt vota peregrinationū, & ieiuniorū, & aliorū huiusmodi. Vota vero maiora, puta cōtinentiæ, & peregrinationis terræ sanctæ reseruant summo Pontifici. Itē nota, φ per religionis ingressum absoluit homo ab oībus votis particularibus, q̄a oīa alia vota sunt quorundā particularium operū, sed p religionē hō totā vitā suā Dei obsequio deputat, particulare aūt in vl'i includit. Et ideo decretalis dicit, φ reus fracti voti nō hr̄, qui tpale obsequiū in perpetuā religionis obseruātiam cōmutat, nec tñ religionem ingrediens tenet implere vota, vel ieiuniorū, vel orationū, vel aliorum hmōi, q̄ existens in sæculo fecit, quia religionem ingrediens morit priori vitæ, & etiā singulares obseruantiæ religioni non competunt, & religionis onus onerat satis hominem, & alia superaddere non oportet.

De iuramento. Dist. LXVIII.

Deinde considerādum est de actibus exterioribus latriæ, q̄bus aliqd diuinū assumit ab hoīb. qd̄ est, vel aliqd sacrū, vel ipsum nomē diuinū. Sed de sacri assumptione nō est hic intētio nr̄a tractare. De assumptione aūt diuini noīs nunc agendū est. Assumit aūt diuinum nomē ab hoīe tripliciter; vno modo per modū iuri ad ppria verba cōfirmanda; alio modo p modū adiurationis ad alios inducendū. Tertio modo per modū inuocationis ad orandū, vel laudandū. Primo ergo de iurō agendū est. Circa qd̄ q̄runt decē. Primò quid sit iurm. Secūdò, vtrum sit licitū. Tertiò qui sint comites iuri. Quartò, cuius virtutis sit actus. Quintò, vtrum sit appetendū & frequentandum tanquā vtile & bonū. Sextò, vtrū liceat iurare per creaturā. Septimò, vtrum iurm sit obligatorium. Octauò, q̄ sit maior oblio iuramenti, vel voti. Nonò, vtrū in iurō possit dispensari. Decimò, quibus & qñ liceat iurare. Ad primum. s. quid sit iurm. Dicendū, φ iurare est testē Deum inuocare: vnde Aug. in quodā sermone de periurio dicit. Quid est, per Deū, nisi testis est Deus? sicut enim dicit Apost. Heb. 6. Iurm ad confirmationē ordinat. Cōfirmatio aūt in scibilibus p rationē fit, q̄ pcedit ex aliquibus naturaliter notis, q̄ sunt infalibiliter vera. Sed particularia facta contingentia hoīum nō pñt per rationē confirmari: & ideo ea, q̄ de his dñt, solent cōfirmari per testes. Sed humanum testimoniū non est sufficiens ad hmōi confirmandum pp duo. Primo quidē pp defectum veritatis humanæ, quia plurimi in mēdaciū labunt, ſm illud Psal. Os eorū locutū est mendatiū. Secundo pp defectū cognitionis, quia hoīes non pñt cognoscere neq; futura, neq; cordiū occulta, vel ēt absentia, de quib' hoīes tñ loquuntur, & expedit rebus humanis, vt certitudo aliqua de his habeat. Et ideo necessariū fuit recurrere ad diuinū testimoniū, quia Deus neq; mentiri potest, nec eū aliquid latet falsum. Assumere aūt Deum in testē dr̄ iurare, quia quasi p iure introductū est, vt qd̄ sub inuocatione diuini testimonij dr̄, pro vero habeat. Diuinum aūt testimonium qñq; inducit ad asserēdum pñtia, vel pterita, & hoc dr̄ iurm assertorium. Qñq; aūt inducit diuinū iurm ad cōfirmādum aliquid futurum, & hoc dr̄ iurm pmissorium. Ad ea vero, q̄ sunt necessaria, & per rationē inuestigāda, non inducit iurm. Derisibilis. n. videret si quis in disputatione scientiæ vellet ppositum per iurm pbare. Et no. φ aliud est vti diuino testimonio iā dicto, qd̄ fit cū aliquis auctoritatem alicuius sacræ scripturæ inducit, & aliud est testimoniū Dei implorare vt exhibendum, qd̄ fit in iurō. Itē nota, φ aliquis testimoniū inuocat ad hoc φ testis inuocatus veritatem manifestet circa ea q̄ dñt. Deus aūt manifestat an verū sit, qd̄ dr̄ dupliciter; vno modo simpliciter, reuelando veritatem, vel per internā inspirationem, vel ēt per facti denudationem, dum s. producit in publicum ea, q̄ erant occulta; alio modo per pœnam mentientis, & tunc simul est & iudex & testis, dū puniēdo mendacē manifestat mēdatium, & ideo duplex est modus iurandi: vnus quidē per simplicem Dei contestationem, sicut cum quis dicit. Est mihi Deus testis, vel Corā Deo loquor, vel Per Deum, qd̄ idē est, vt dicit Aug. Alius modus iurandi est per execrationem, dum s. aliquis se, vel aliquid ad se pertinens ad pœnā obligat, nisi sit verum quod dr̄. Ad scdm. s. vtrum licitū sit iurare. Dicendum, φ iurm in aliquibus casibus est licitum, sicut infra declarabit. Et Deut. 6. Dñm Deum tuum timebis, & per nomen eius iurabis. Sed nihil prohibet aliquid ſm se bonum esse, qd̄ tñ cedit in malum eius, qui non vtit eo cōuenienter, sicut sumere eucharistiā est bonum, & tñ qui indignè sumit, iudicium sibi manducat & bibit, vt dr̄ 1. ad Cor. 11. Sic igit in proposito dicendū est, quòd iurm ſm se est licitū, & honestū. Qd̄ patet ex origine, & ex fine. Ex origine quidem, quia iurm est introductum ex fide, q̄ hoīes credunt Deum hr̄e infallibilem veritatem, & vl'em omnium cognitionem, & puisionem. Ex fine quidem, quia iurm est introductum ex fide ad iustificandum hoīes, & ad finiendum cōtrouersias, vt dr̄ ad Heb. 6. Sed iurm cedit in malum alicui ex eo, φ malè vtit eo & sine necessitate, & cautela debita. Vr̄ enim parū reuerentiam hr̄e ad Deum, qui eum ex leui causa testem inducit, qd̄ non psumeret ēt de aliquo viro honesto. Imminet ēt periculum periurij, quia de facili homo in verbo delinquit, ſm illud Iac. 3. Si quis in verbis non offendit, hic perfectus est vir: vnde & Eccles. 23. dr̄: Iurationi non assuescat os tuū, multi enim casus in illa. Quòd autem Dñs iurum vr̄ prohibere vr̄. Matth. 5. Ego autem dico vobis non iurare oīno. Et Iac. 5. dr̄. Ante omnia autem fratres mei nolite iurare. Rñdent quidam, φ Hierony. super Matth. dicit. Considera quod Saluator dicit Non iurare omnino, non prohibuerit per Deum iurare, sed per cœlum & terrā. Hanc enim per elementa iurandi pessimā consuetudinem hr̄e Iudæi noscunt: sed ista ratio non sufficit, quia Iacobus addit, neque per aliud quodcunq; iurm. Et ideo dicendum est, φ sicut Aug. dicit in lib. contra mendaciū, φ Apostolus in epistolis suis iurans, ostendit quō accipiēdum esset, quod dictum est: Dico vobis non iurare oīno, ne s. iurando ad facilitatem iurandi veniat, ex facilitate iurandi ad consuetudinem, & a cōsuetudine in periurium decidat. Et ideo nō inuenit iurasse nisi scribens, vbi consideratio cautior non habet linguam præcipitem. Item nota, φ Dñs necessitatem iurandi non dixit simpliciter esse malā, sed ex malo esse. Matt. 5. Sit autem sermo vr̄: Est est: Non non. Quòd autem his abundantius est, a malo est. Quod exponens Aug. dicit in lib. de Sermone Dñi in mōte. Si iurare cogeris: scias de necessitate venire infirmitatis eorum, in quibus aliquid suades, quæ vtique infirmitas malum est. Itaque non dixit, φ amplius est, malum est, tu enim nō malum fateris, qui bene vteris iuratione, vt alteri persuadeas, qd̄ vtiliter persuades: sed a malo est illius, cuius infirmitate iurare cogeris. Ad tertium. s. qui & quot debeant esse comites iuri. Dicendum, φ sicut dictum est, iurm non est bonum nisi ei qui bene vtitur iurō. Ad bonum autem vsum iuri duo requiruntur. Primo quidem, φ aliquis non leuiter, sed ex necessaria causa, & discretè iuret. Et quantum ad hoc requiritur iudicium. s. discretionis ex parte iurantis. Secundo quantum ad id, quod per iurm confirmatur, vt s. neque sit falsum, neque sit aliquid illicitum: & quantum ad hoc requiritur veritas, per quam aliquis iurō confirmat, quod verum est, & iustitia per quā confirmat, quod licitum est, iudicio autem caret iurm incautum, veritate autem iurm mendax. Iustitia autem iurm iniquum, siue illicitum: quia ergo in iurō multa sunt pericula, tum pp Dei magnitudinem, cuius testimonium inuocatur, tum etiam pp labilitatem linguæ humanæ, cuius verba iurō confirmantur. Et ideo huiusmodi magis requirūtur ad iurm, quàm ad alios humanos actus. Et si ibi requirantur alia multa. s. deuotio & reuerētia diuini noīs & fides, per quā credimus Deum omnia scire & mentiri non posse. Hæc tñ omnia comprehenduntur iudicio, quod pertinet ad debitum modum iurandi. Alia vero duo. s. iustitia, & veritas pertinent ad rem de qua iurat, quāuis posset dici, φ iustitia pertinet ad causam p qua iurat. Ad quartum. s. vtrū iurm sit actus religionis, vel latriæ. Dicendū, φ sicut ex dictis patet ille qui iurat, inuocat diuinum testimonium ad confirmādum ea quæ dicit. Nihil autem confirmat nisi per aliquid, qd̄ certius est & potius. Et ideo in hoc ipso, φ homo per Deū iurat, pfitet Deum potiorem, vtpote cuius veritas est indefectibilis, & cognitio vl'is: & sic aliquo modo Deo reuerentiam exhibet: vnde & Apostolus dicit ad Heb. 6. quòd hoīes per maiores se iurant. Et ideo Hieron. dicit super Matth. Qui iurat, aut veneratur, aut diligit eum per quē iurat. Philosophus etiā dicit in 1. Metaph. quòd iurm est honorabilissimum, exhibere autē reuerētiā Deo pertinet ad religionem, siue latriā. Vnde manifestum est, quòd

iuramentum

iuramentum est actus religionis siue latriæ. Ad quintum. s. vtrū iuramentum sit appetendū & frequentādum tanquam vtile & bonū. Dicendū, q illud quod non quæritur nisi ad subueniendū alicui defectui non numeratur inter ea quæ sunt per se appetēda sed inter ea quæ sunt necessaria, sicut patet de medicina, quę quærit ad subueniendū infirmitati. Iuramētū aūt quærit ad subueniēdū alicui defectui, q. s. vn' hō alteri discredit. Et ideo iuramentū est habendū nō inter ea q sunt per se appetēda, sed inter ea quæ sunt huic vitæ necessaria, quibus indebite vtitur quicunq; eis vtitur vltra terminos necessitatis. Vn̄ Aug. dicit in li. de sermone dn̄i in monte. Qui intelligit non in bonis. s. per se appetendis, sed in necessarijs iurationem habendā, refrenat se quantum pōt vt non ea vtatur nisi necessitas cogat. vn̄ Eccl. 23. dī, Iurationi nō assuescat os tuū Et infra. Vir multū iurās replebit iniquitate. Et dicit in li. cōtra mendaciū, q præceptum dn̄i de prohibitione iuramēti ad hoc positū est vt quātum in te est non affectus, non quasi pro bono cū aliqua delectatione appetas iusiurandū. Sicut. n. medicina est vtilis ad sanandum, & tn̄ quanto est virtuosior tanto maius inducit nocumentū si nō debite sumatur, ita & iuramentū vtile quidē est ad confirmationē, tn̄ quāto est magis venerandū, tanto est magis periculosum si indebite inducat, quia vt dī Eccl. 23. Si frustrauit. i. deceperit fratrē, delictum illius supra ipsum erit, & si dissimulauerit, qd̄ fit per simulationē iurando falsum, delinquit dupliciter, quia. s. simulata æquitas est duplex iniquitas. Et si in vanū iurauerit. i. sine debita causa & necessitate, non iustificabitur Ad sextum. s. vtrum liceat iurare per creaturas. Dicendū, q sicut supra dictum est, duplex est iuramentū. Vnū quidē qd̄ fit per simplicem contestationē, inquantū. s. Dei testimoniū inuocatur, & hoc iuramentū innititur diuinæ veritati sicut & fides. Fides aūt per se quidē & principaliter de Deo est, qui est ipsa veritas. Secundario aūt est de creaturis, in quibus veritas. s. Dei relucet, vt supra habitū est. Et similiter iuramentū principaliter refertur ad ipsum Deū cuius testimoniū inuocatur. Secundario aūt assumuntur ad iuramentū aliquæ creaturæ, sed non s̄m se, sed inquantū in eis diuina veritas manifestatur. sicut iuramus per euangeliū. i. per Deum, cuius veritas in euangelio manifestatur, & per scōs qui hanc veritatem crediderunt & obseruauerūt. Alius aūt modus iurandi est per execrationē, & in hoc iuramento inducitur aliqua creatura, vt in qua diuinū iudiciū exerceatur, & sic solet hō iurare per caput suū, vel p filium suū, aut per aliquā aliā rem quam diligit. Sicut & Apostolus iurauit. 2. ad Corin. 1. dicens, Ego testem Deū inuoco in animam meam. Quod aūt Ioseph per salutem Pharaonis iurauit, vtroq; mō pōt intelligi vel per modū execrationis, quasi salutem Pharaonis obligauerit Deo, vel per modū contestationis, quasi contestando veritatem diuinæ iustitiæ. Ad cuius iuramē ti executionē principes terræ constituuntur. Dn̄s ergo prohibuit iurare per creaturas, ita q eis exhibeatur reuerentia diuina. Math. 5. Ego dico vobis nō iurare oīno, neq; p cęlū, neq; p terrā, neq; per Hierosolymā, neq; p caput tuū iurauerís Quod exponens Hiero. dicit. Considera q hoc dicens saluator non p hibuerit iurare per Deum, sed per cęlum & terram &c. Et ibidē subdit Hiero. Quod iudęi p Angelos &c. hmōi iurātes creaturas venerabantur Dei honore. Et eadē rōne punitur s̄m canones clericus per creaturam iurans, quod ad blasphemiā infidelitatis pertinet. Vn̄ dī 22. q. 1. Clericum per creaturas iurantem acerrime obiurgandū, & si perstiterit excōicandū placuit. Et in sequēti capitulo dī. Si quis per capillū Dei vel per caput eius iurauerit, vel alio mō blasphemia contra Deum vsus fuerit, si in ecclesiastico est ordine deponatur. Ad septimū. s. vtrū iuramē tū hēat vim obligandi. Dicendū, q obligatio refertur ad aliqd quod est faciendū vel dimittendum. Vn̄ non vī respicere iuramentum assertoriū, quod est de præsenti vel de præterito, neq; & iuramentum de his quæ sunt per alias causas fienda, sicut si quis iuramento assereret q cras pluuia esset futura, sed solum in his quæ sunt fienda per illū qui iurat. Sicut aūt iuramentum assertoriū quod est de præterito vel de præsenti dēt habere veritatem, ita ēt & iuramentū de his quæ sunt fienda a nobis in futurū, & ideo vtrumq; iuramentum hēt quandam obligationem, diuersimode tn̄, quia in iuramento quod est de præterito vel p̄nti obligatio est non respectu rei quæ iam fuit vel est, sed respectu actus ipsius iurandi, vt. s. iuret id quod iam verū est vel fuit. Sed in iuramento quod præstatur de his quæ sunt fienda a nobis, obligatio cadit ecōuerso super rem quam aliquis firmauit iuramento. Tenetur. n. aliquis vt faciat verum esse id quod iurauit, alioquin deest veritas iuramento. Si aūt est talis res q in eius p̄tate non sit, deest iuramento discretionis iudicium, nisi forte qd̄ erat possibile qū iurauit, reddatur ei impossibile per aliquem euentum, puta cum aliquis iurauit se pecuniā soluturum quæ ei postmodum vi vel furto subtrahitur, tunc. n. vī excusatus esse a faciendo quod iurauit, licet teneatur facere quod in se est. Sicut & supra circa obligationem voti diximus. Si vero sit quidem possibile fieri, sed fieri non dēat, vel quia est per se malum, vel quia est boni impeditiuū, tunc iuramento deest iustitia, & ideo iuramentum non est seruandum in eo casu quo est pctm̄, vel boni impeditiuū, s̄m. n. vtrūq; horum vergit in deteriorem exitum. Sic ergo dicendum q quicunq; iurat aliquid se facturum, obligatur ad illud faciendum ad hoc, q veritas impleat, si tn̄ alij duo comites adsint. s. iudicium & iustitia. Pōt aūt iuramentum vergere in deteriorem exitum dupliciter. Vno mō quia ab ipso principio hēt peiorem exitum. vel quia est s̄m se malum, sicut cum aliquis iurat se patraturū adulterium, vel quia est maioris boni impeditiuum, puta cum aliquis iurat se non intraturū religionem, vel q non fiet clericus, aut q non accipiet p̄lationem in casu in quo expedit eū accipere, vel si quid est aliud hmōi. Hmōi. n. iuramētū a principio est illicitū, differenter tn̄, quia si quis iuret se facturū aliquod pctm̄, & peccauit iurando & peccauit iuramentū seruando Si quis aūt iurat se non facturū aliquod melius bonū, quod tn̄ facere non tenetur, peccat quidem iurando in quantum ponit obicem spirituisancto, qui est boni propositi inspirator, tn̄ non peccat iuramentum seruādo, sed multo melius facit si nō seruet. Alio mō vergit in deteriorem exitū propter aliquid qd̄ de nouo emerserat, quod fuit impræmeditatum. Sicut patet in iuramento Herodis qui iurauit puellæ saltanti, quod petisset se daturum. Hoc. n. iuramentum poterat esse a principio licitū intellecta debita conditione. s. si peteret quod dare deceret, sed impletio iuramēti fuit illicita, Vn̄ Ambr. dicit in primo de offi. Est contra officium nonnunquam promissum soluere sacramentū, sicut Herodes qui necem Ioannis præstans ne promissum negaret Et nota q si quis inuitus compellitur ad iurandū duplex est obligatio. Vna quidē qua obligatur hoī cui aliquid promisit, & talis obligatio tollitur per coactionem, quia ille qui vim intulit, hoc meret, vt ei promissum non seruetur. Alia aūt est obligatio qua quis Deo obligatur vt impleat quod per nomen eius promisit. Et talis obligatio non tollitur in foro cōsciæ, quia magis dēt damnum tp̄ale sustinere q iuramentū violare. Pōt tn̄ repetere in iudicio quod soluit, vel p̄lato denunciare, nō obstante q contrariū iurauit, quia tale iuramentū vergeret in deteriorē exitum, esset enim contra iustitiam publicā. Romani aūt pontifices ab hmōi iuramentis hoīes absoluerunt non quasi decernentes hmōi iuramēta nō esse obligatoria, sed quasi hmōi obligationes ex iusta causa relaxantes. Itē nota q qn̄ non est eadem iurantis intentio & eius cui iuratur, si hoc prouenit ex dolo iurantis dēt iuramentū sanum seruari s̄m intellectū eius cui iuramentum præstatur. Vn̄ Isidu. dicit, quacūque arte verborū quis iuret Deus tn̄ qui conscientiæ testis est ita hoc accipit sicut ille cui iuratur intelligit. Et q hoc intelligitur de doloso iuramento patet per id quod subditur. Dupliciter reus fit qui & nomē Dei inuanum assumit, & proximum dolo capit. Si aūt iurans dolum non adhibeat, obligatur s̄m intentionem iurantis. Vn̄ Greg. dicit 27. lib. moral. Humanæ aures talia verba nostra iudicant qualia foris sonant, diuina vero iudicia talia foris audiunt qualia ex intimis proferuntur. Ad octauum. s. vtrum maior sit obligatio iuramenti quā voti. Dicendū q vtraq; obligatio. s. iuramenti & voti causatur ex aliquo diuino, aliter tn̄ & aliter. Nam obligatio voti causatur ex fidelitate quā Deo debemus, vt. s. ei promissum soluamus. Obligatio aūt iuramenti causatur ex reuerentia quam debemus ei ex qua tenemur q verificemus id qd̄ per nomen ei' promittimus. Oīs aūt infidelitas irreuerentiam continet, sed non conuertitur. Vī. n. infidelitas subiecti ad dn̄m esse maxima irreuerentia. Et ideo votum ex rōne sua magis est obligatorium q iuramentū Ad nonū. s. vtrū dispensari possit in iuramento. Dicendum q sicut supra dictum est necessitas dispensationis tam in lege q in voto est pp hoc q id quod iuste vel vtiliter consideratum, est vtile vel honestum, & s̄m aliquē particularem euentum pōt esse inhonestum, & nociuum, quod non pōt cadere nec sub lege, nec sub voto. Quod aūt aliquid vt inhonestum vel noxium repugnat his quæ dn̄t attendi in iuramento, nam si sit inhonestum repugnat iustitiæ, si sit noxium repugnat iudicio. Et ideo pari rōne ēt in iuramēto dispensari pōt. Dispensatio em̄ quæ fit in iuramento non se extendit ad hoc q aliquid contra iuramentum fiat. Hoc n. est impossibile cum obseruatio iuramenti cadat sub præcepto diuino qd̄ est indispēsabile. Sed ad hoc se extendit dispensatio iuramenti, vt id qd̄ sub iuramento cadebat sub iuramento non cadat, quasi non existens debita materia iuramenti, sicut ēt de voto supra diximus. Materia aūt iuramenti assertorij qd̄ est de p̄terito vel p̄nti in quā-

dam

dũ necessitatem iam transijt, & immutabilis facta est. Et ideo dispensatio non refertur ad materiam, sed refertur ad ipsum actũ iuramenti. Vñ talis dispensatio directe esset contra præceptum diuinũ. Sed materia iuramenti promissorij est aliquid futurum quod variari pōt, ita. s. q̃ in aliquo euentu pōt esse illicitum & nociuum, & per consequens non esset debita materia iuramenti. Et ideo dispensari pōt in iuramento promissorio, quia talis dispensatio respicit materiā iuramenti, & non contrariatur præcepto diuino de iuramenti obseruatione. Et nota q̃ in iuramẽto promissorio pōt aliquis promittere alteri sub iuramento dupliciter. Vno mō qñ promittit aliquid pertinens ad vtilitatem ipsius, puta si sub iuramento promittebat se seruiturũ ei, vel pecuniam daturum. Et a tali promissione pōt absoluere ille cui promissio facta est. Intelligitur. n. iā ei soluisse debitum promissum quod facit de eo sm̄ eius vtilitatem. Alio mō promittit aliquis alteri, quod pertinet ad honorem Dei vel ad vtilitatem aliorum, puta si aliquis iuramento promittat alicui se intraturum religionem, vel aliquod opus pietatis facturum, & tunc ille cui promittitur non pōt absoluere promittentē, quia promissio non est facta ei principaliter, sed Deo. Nisi forte sit ei interposita cōditio, s. si illi videbitur cui promittit vel aliquid aliud tale. Item illud qđ cadit sub promissorio iuramento qñq; est aliquid repugnans, vel quia est pctm̄, sicut cum aliquis iurat se facturum homicidium, vel quia est maioris boni impeditiuũ sicut cum quis iurat se religionem non intraturũ, & tale iuramentum dispensatione non indiget. Sed in primo casu tenetur aliquis tale iuramentum non seruare. In scđo aũt casu licitũ est seruare, & non seruare. vt supra dictum est. Qñq; vero aliquid sub iuramento promittitur de quo dubium est vtrum sit licitum vel illicitum, proficuum vel nociuum, aut simpliciter aut in aliquo casu. Et in hoc pōt quilibet ep̃s dispensare. Qñq; vero sub iuramento promittitur aliquid quod est manifeste licitum & vtile. Et in tali iuramento non vr̃ hr̃e locum dispensatio, vel commutatio, nisi aliquid melius occurrat ad cōem vtilitatem. Quod maxime videtur pertinere ad ptātē Papę, qui hēt curam vniuersalis ecclesiæ, vel ēt absoluta relaxatio, qđ tñ ad Papam pertinet in oībus, generaliter quæ ad dispensationē rerum ecclesiasticarũ pertinet, super quas hēt plenitudinē ptātis, sicut ad vnũquēq; pertinet irritare iuramentũ quod a sibi subdito factum est circa ea quæ eius ptāti subdũtur, sicut pater pōt irritare iuramentũ puellę, & vir vxoris, vt dr̃. Numeri. 30. Sicut & supra de voto dictũ est. Ad decimũ. s. quibus & qñ liceat iurare. Dicendum q̃ in iuramento duo sunt consideranda Vnũ quidē ex parte Dei cuius testimoniũ inducit, & quantũ ad hoc debetur iuramento maxima reuerentia. Et propter hoc a iuramento excluduntur & pueri ante annos pubertatis, q̃ nō coguntur ad iurandum, quia nondum habent perfectum vsum rōnis, quo possint cũ debita reuerentia iuramentũ præstare. Et iterum periuri qui ad iuramentũ non admittuntur, quia ex retroactis præsumitur q̃ debitam reuerentiā iuramento non exhibebunt. Et propter hoc ēt vt iuramento debita reuerentia exhibeatur, dr̃ 20. q. 5. Honestum est vt qui in sanctis audet iurare, hoc ieiunus faciat cũ oī honestate & timore Dei. Aliud aũt est considerandũ ex parte hoīs cuius dictum est iuramento cō firmatũ. Non. n. indiget dictũ hoīs confirmatione, nisi quia de eo dubitatur. Hoc aũt derogat dignitati personę vt dubitetur de veritate eius quod dicit. Et ideo personis magnę dignitatis non conuenit iurare. Propter quod dr̃ 2. q. 4 ca. Si quis presbyter. Et sacerdos ex leui causa iurare non dēt, tñ pro aliqua necessitate vel magna vtilitate licitũ est eis iurare, & præcipuè p̃ spiritualibus negocijs pro quibus ēt iuramenta competit præstare in solemnibus diebus, quibus est spiritualibus rebus vacandum. Non aũt tunc sunt iuramenta præstanda pro rebus temporalibus, nisi forte ex magna necessitate.

De assumptione diuini nominis. *Dist.* LXIX.

DEinde considerandum est de assumptione diuini noīs p̃ modum adiurationis. Et primo vtrum liceat adiurare homines. Secundo vtrum liceat adiurare dęmones. Tertio vtrum liceat adiurare irrōnales creaturas. Ad primũ. s. vtrũ liceat adiurare hoīes. Dicēdũ q̃ ille qui iurat iuramento promissorio per reuerentiam Dei vel diuini noīs qđ ad confirmationem suæ promissionis inducit, seipsum obligat ad faciendum quod promittit. Quod est seipsum immobiliter ordinare ad aliquid agendũ. Sicut aũt hō seipsum ordinare pōt ad aliquid agendum, ita ēt & alios superiores quidem depcando, inferiores aũt imperando, vt ex supradictis patet. Cum igitur vtraq; ordinatio per aliquod diuinum confirmatur est adiuratio. Tñ in hoc differt, quia hō est suorũ actuũ dñs, non est aũt dñs eorũ quæ sunt ab alio agenda, & ideo sibiipsi pōt necessitatem imponere per diuini noīs inuocationem. Non aũt hanc necessitatem pōt alijs imponere nisi subditis, quos pōt ex debito pstiti iuramenti compellere. Si igitur aliquis per inuocationē diuini noīs, vel cuiuscũq; rei sacræ alicui non sibi subdito adiurādo necessitatem agendi aliquid imponere intendat, sicut imponit sibiipsi iurando. talis adiuratio illicita est, quia vsurpat potestatem in aliũ quam non hēt. Tñ propter aliquam necessitatem superiores suos inferiores tali genere adiurationis cōstringere pñt. Si vero intendit solummodo per reuerentiam diuini noīs vel alicuius rei sacræ aliquid ab alio obtinere absq; necessitatis impositione, talis adiuratio licita est respectu quorumlibet. Ad secundũ. s. vtrum liceat adiurare dæmones. Dicē dum, q̃ sicut dictum est, duplex est adiurandi modus. Vnus quidem per modum deprecationis vel inductionis ob reuerentiā alicuius sacri. Alius aũt per modum compulsionis. Primo aũt mō non licet dæmones adiurare, quia ille modus adiurandi vr̃ ad quandam beneuolentiam vel amicitiam pertinere, qua nō licet ad dæmones vti. Secundo aũt adiurationis mō, qui est per compulsionem, licet nobis ad aliquid vti. & ad aliquid non licet. Dæmones. n. in cursu huius vitæ nobis aduersarij constituũtur, non aũt eorũ actus nīæ dispositioni subduntur, sed dispositioni diuinę & scōrũ Angelorum. Quia vt Aug. dicit in 3. de Tri. Spūs desertior regitur per spm̄ iustum. Possumus ergo dæmones adiurando per virtutem diuini noīs tanquam inimicos repellere ne nobis noceāt vel spiritualiter vel corporaliter sm̄ potestatem datam a Christo, sm̄ illud Luc. 10. Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes & scorpiones, & super omnē virtutē inimici, & nihil nocebit vobis. Non tñ licitũ est eos adiurare ad aliquid ab eis addiscendum, vel ēt aliquid per eos obtinendum, quia hoc pertinet ad aliquam societatē cũ ipsis habendam. Nisi forte ex speciali instinctu vel reuelatione diuina aliqui scī ad aliquos effectus dæmonum operatione vtantur. Sicut legitur de btō Iacobo, q̃ per dæmones fecit Hermogenē ad se adduci. Ad tertiũ. s. vtrum liceat adiurare irrōnales creaturas. Dicendum, q̃ creaturæ irrōnales ab alio aguntur ad proprias operationes. Eadem aũt actio est eius quod agitur & mouetur, & eius qui agit & mouet, sicut motus sagittæ est ēt operatio quædam sagittantis. Et ideo operatio irrōnalis creaturæ nō solum ipsi attribuitur, sed principaliter Deo, cuius dispōne oīa mouentur. Pertinet ēt ad diabolũ, qui permissione diuina vtitur aliquibus irrōnalibus creaturis ad nocendum hoībus. Sic ergo adiuratio qua quis vtitur ad irrōnalem creaturam, pōt intelligi dupliciter. Vno modo vt adiuratio referatur ad ipsam creaturam irrōnalem sm̄ se, & sic vanũ esset irrōnalē creaturā adiurare. Alio mō vt referatur ad eũ a quo irrōnalis creatura agitur & mouetur. Et sic dupliciter adiuratur irrōnalis creatura. Vno mō p̃ modũ deprecationis ad Deũ directæ. qđ ptinet ad eos q̃ diuina inuocatione miracula faciunt. Alio mō per modũ cōpulsionis, q̃ refertur ad diabolũ, qui in nocumentum nostrũ vtitur irrationalibus creaturis, & talis est modus adiurandi ecclesiæ exorcismis, per quos dæmonum potestas excluditur ab irrationalibus creaturis. Adiurare autem dæmones ab eis auxilium implorando non licet.

DEinde considerandum est de inuocatione diuini noīs. qđ fit p̃ orationē vel per laudē. De oratione quidem infra dicetur, mō de laude restat dicendũ. Circa qđ consideranda sunt tria Primo vtrum Deus sit ore laudandus. Secundo vtrũ in eius laude sit cantus assumendus. Tertio quare sit laudandus. Ad primũ. s. vtrum sit Deus ore laudandus. Dicendũ, q̃ verbis alia rōne vtimur ad Deũ, & alia rōne ad hoīem. Ad hoīem quidē vtimur verbis, vt conceptũ nr̃i cordis quem non pōt cognoscere, verbis ei exprimamus. Et ideo laude oris ad hoīem vtimur vt vel ei vel alijs innotescat q̃ bonā opinionem de laudato habemus, vt per hoc & ipsum qui laudatur ad meliora prouocemus, & alios apud quos laudatur in bonā opinionē & reuerentiam & imitationē ipsius inducamus. Sed ad Deum verbis vtimur, non quidem vt ei qui inspector est cordium nr̃os conceptus manifestemus, sed vt nosipsos & alios audientes ad eius reuerentiam inducamus. Et ideo necessaria est laus oris, non q̃dem propter Deum, sed propter ipsum laudantē, cuius affectus excitatur in Deum ex laude ipsius, secundùm illud Psal. psalmo 49. Sacrificium laudis honorificabit me. & illic iter quo ostendam illi salutare Dei. Et inquantũ hō per diuinam laudē affectu ascendit in Deũ, intantũ per hoc retrahitur ab his quę sunt cōtra Deũ, sm̄ illud Isa. 48. Laude mea infrenabo te ne interreas. Proficit ēt laus oris ad hoc q̃ aliorũ affectus prouocet in Deum. Vñ dr̃ in psal. Semper laus eius in ore meo. Et postea subditur, Audiant mansueti & lætentur, magnificate dñm mecũ. Ad sm̄. s. vtrũ in Dei laude sit cantus assumendus. Dicendũ, q̃ sicut dictũ est. Laus vocalis ad hoc necessaria est vt affect⁹ hominis prouocet in Deũ. Et ið quæcũq; ad hoc vtilia esse pñt, in

diuinas laudes congruenter assumuntur. Manifestum est aűt q̃ sm̃ diuersas melodias sonorũ aĩ audientiũ diuersimodè disponuntur, vt patet per philosophum in 8. poli. & per Boetium in prologo musicę. Et ideo salubriter fuit institutũ, vt in diuinas laudes cantus assumerentur, vt aĩ infirmorum magis prouocarentur ad deuotionem. Vñ Aug. in 10. confes. adducit cantandi consuetudinem approbare in ecclesia, vt per oblectamentũ aurium infirmorũ aĩus in affectu pietatis assurgat. Et de seipso dicit in eodem confessi. Fleui in hymnis & canticis tuis suaue sonantis ecclesiæ tuę vocibus commotus acriter. De tertio. Quare. s. sit laudandus. Et de motiuis ad orandum. Require infra li. 3. parte decima, dis. 3 t. per totum.

DEinde considerandum est de vitijs religioni oppositis. Et primo de illis quæ cum religione conueniunt ex hoc q̃ exhibent cultum diuinum. Secundo de vitijs manifestam contrarietaté ad religionem habentibus p contẽptũ eorũ quæ pertinent ad cultum diuinum. Primum horũ pertinet ad superstitioné. Secundũ pertinet ad irreligiositatem. Vñ primo considerandum est de superstitione & partibus eius. Secundo de irreligiositate & partibus eius. Circa primum cõsiderandũ est primo vtrum superstitio sit vitiũ religioni contrarium. Secundo vtrum habeat plures partes vel species. De his require infra libro tertio parte tertia.

DEinde considerandũ est de speciebus superstitionis. Et primo de superstitione in cultu veri Dei. Secundo de superstitione idolatriæ. Tertio de superstitione diuinationum. Quarto de superstitione obseruationum. De his omnibus require infra tertio libro.

DEinde considerãdũ est de vitijs religioni oppositis qui manifestam contrarietatem hñt ad religionem. Vñ sub irreligiositate continentur. Hmõi aũt sunt q̃ pertinent ad cõtemptum siue irreuerentiam Dei, & rerum sacrarum. Ergo dicẽdum est primo de vitijs quæ directe pertinent ad irreligiositatem per irreuerentiam Dei. Scdo de his quæ pertinent ad irreuerentiam rerũ sacrarũ. Circa primũ occurrit considerandũ de tentatione qua Deus tentatur, & de periurio quo nomẽ dei irreuerenter assumitur. De his similiter require infra tertio libro.

DEinde considerandum est de vitijs ad irreligiositatem pertinentibus, per quæ rebus sacris irreuerentia exhibetur. Et primo de sacrilegio. Secundo de symonia. De his ẽt oĩbus require infra tertio libro.

De pietate. Dist. LXX.

DEinde post religionem considerandũ est de pietate cuius vitia opposita ex ipsius consideratione innotescunt. Circa pietatem consideranda sunt quatuor. Primo ad quos pietas se extendit. Secundo quid per pietatem sit aliquibus exhibendum. Tertio vtrum pietas sit spãlis virtus. Quarto vtrum religionis obtentu sit pietatis officium prætermittendum. Ad primũ. s. ad quos pietas se extendit. Dicendum q̃ hõ fit alijs debitor diuersimode sm̃ eorũ diuersam excellentiam, & diuersa bñficia ab eis suscepta. In vtroq; aũt Deus summũ obtinet locũ qui excellentissimus est, & est nobis essendi & gubernationis primum principium. Secũdario vero nostri esse & gubernationis principiũ sunt parentes & patria, a quibus & in qua nati & nutriti sumus. Et ideo post Deum maxime est hõ debitor parẽtibus & patrię. Vñ sicut ad religionẽ pertinet cultũ Deo exhibere, ita secũdo gradu ad pietatem pertinet exhibere cultũ parẽtibus & patrię. In cultu aũt parentũ includitur cultus omnium consanguineorũ, quia ẽt consanguinei ex hoc dicuntur q̃ ex eisdem parentibus processerunt, vt patet per philosophum in 8. Ethi. In cultu aũt patriæ intelligitur cultus conciuiũ & oĩum patrię amicorũ, & ideo ad hos principaliter pietas se extendit. Ad secundũ. s. quid per pietatem sit parentibus exhibendũ. Dicendum q̃ parentibus aliquid debetur dupliciter. Vno mõ per se, alio mõ per accidens. Per se quidẽ debetur eis id quod decet patrem inquantum est pater, qui cum sit superior & principiũ filij existens debetur ei a filio reuerentia & obsequium. Per accidens aũt aliquid debetur patri quod decet eũ accipere sm̃ aliquid quod accidit ei. puta si sit infirmus q̃ visitetur & eius curationi intendatur, & si sit pauper q̃ sustentetur, & sic de alijs hmõi quæ oĩa sub debito obsequio continetur. Et ideo Tullius dicit q̃ pietas exhibet & officiũ & cultum, vt officium referatur ad obsequium, cultus vero ad reuerentiam siue honorem, quia vt Aug. dicit in 10. de ci. Dei. dicimur colere hoĩes quos honorificatione vel recordatione vel præsentia frequentamus. Ad tertium. s. vtrum pietas sit specialis virtus, dicendum q̃ virtus aliqua est specialis ex hoc q̃ respicit aliquod obiectum sm̃ aliquam rationem specialem. Cum aũt ad rationem iustitię pertineat q̃ debitum alij reddat, vbi inuenitur specialis ratio debiti alicui personæ, ibi est specialis virtus. Debetur aũt aliqd specialiter alicui, quia est connaturale principiũ producens in esse & gubernans. Hoc aũt principium respicit pietas inquantum parentibus & patriæ & his qui ad hoc ordinantur officium & cultum impendit, & ideo pietas est specialis virtus a religione distincta. Sicut enim religio est quædã protestatio fidei, spei, & charitatis quibus hõ primordinaliter ordinatur in Deũ. ita ẽt pietas est quædam protestatio charitatis quam quis hẽt ad parentes & ad patriam. Longe aũt excellẽtiori modo Deus est principium essendi & gubernationis q̃ pater vel patria. Et ideo alia virtus est religio quæ cultum Deo exhibet, a pietate quę exhibet cultum parentibus & patriæ, sed ea quæ sunt creaturarum per quandam superexcellentiam & causalitatem trãsferuntur in Deum, vt Dionysius dicit. 3. ca. de di. no. Vnde per excellentiam pietas cultus Dẽi nominatur. Sicut Deus excellenter dr̃ pater noster. Ad quartum. s. vtrũ occasione religionis prętermittendũ sit officiũ pietatis. Dicẽdum q̃ religio & pietas sunt duæ virtutes, nulla aũt virtus alij virtuti contrariatur aut repugnat: quia sm̃ philosophum in prędicamentis, bonum non est bono contrarium. Vnde non põt esse q̃ pietas & religio se mutuo impediant, vt propter vnam alterius actus excludatur. Cuiuslibet. n. virtutis actus vt ex supra dictis patet debitis circunstantijs limitatur, quas si prætereat non erit iã virtutis actus, sed vitii. Vnde ad pietatem pertinet officium & cultum parentibus exhibere sm̃ debitum modum. Non est aũt modus debitus vt plus hõ intendat ad colendum patrem q̃ ad colendum Deũ. Sed sicut Ambro. dicit super Lucã. Necessitudini generis diuinæ religionis pietas anteferitur. Si ergo cultus parentum abstrahat nos a cultu Dei, nõ esset pietatis, parentum insistere cultui contra Deũ. Vñ Hiero. dicit in epl'a ad Heliodorum. Per calcatum perge patrẽ, per calcatam perge matrẽ, ad vexillum crucis euola. Summum genus pietatis est in hac re fuisse crudelem. Et ideo in tali casu dimittenda sunt officia in parentes propter diuinũ religionis cultũ. Si vero exhibendo debita obsequia parentibus non abstrahamur a diuino cultu, hoc iam pertinebit ad pietatẽ, & sic nõ oportebit propter religionẽ pietatem deserere. Vnde illud verbum dñi Luce. 14. Si quis venit ad me & nõ odit patrem suum & matrem & vxorem & filios adhuc aũt & aĩam suam, non põt meus esse discipulus, exponit Gre. q̃ parentes & alios carnaliter propinquos quos aduersarios in via Dei patimur, odiendo & fugiendo nesciamus. Si. n. parentes nr̃i nos prouocent ad peccandum vel abstrahant a cultu diuino, debemus eos quantum ad hoc deserere, & odire. Et hoc mõ dicuntur leuitę suos consanguineos ignorasse. Deu. ter. 33. dr̃ in eorum laudem qui dixerunt patri suo & matri suæ nescio vos, & fratribus suis, ignoro illos, & nescierunt filios suos. Hi custodierunt eloquium tuum, quia. s. idolatris sm̃ mandatum dñi non pepercerũt. Sciendũ ẽt q̃ si parentes sufficienter habeant vnde viuant, vel si sunt alij qui illis indigentibus possint & debeant necessaria ministrare, põt hõ parentes deserere propter diuinę religionis cultũ, puta religionis ingressum. Vñ Iacobus & Iohannes laudantur Ioh. 4. Quod relictis retibus & pr̃e secuti sunt Christum. Laudantur aũt non quia pater eorum ipsos prouocaret ad malum, sed quia sciebant eũ vitam posse transigere ipsis sequentibus Christũ. Item Math. 8. & Luce. 9. Dr̃ q̃ dñs dicenti sibi, Permitte mihi primum ire & sepelire patrem meum. R̃ndit. Sine, vt mortui sepeliant mortuos suos: tu aũt vade & annuncia regnum Dei, quia sicut exponit Cyrillus super Lucam. Discipulus ille non petijt q̃ prẽm iam defunctũ sepeliret, sed q̃ adhuc viuentẽ in senectute sustentaret vsq; quo sepeliret, qd̃ dñs non concessit, quia erant alii qui eius curam hr̃e poterant linea parentali astricti. Sed si parentibus nr̃is obsequia nr̃a sunt necessaria vt sine his commode sustentari non possint. nec nos ad aliquid contra Deũ inducant, non debemus intuitu religionis eos deserere. Si aũt sine pc̃õ eorum obsequijs vacare nõ possumus, vel ẽt si absq; nr̃o obsequio põt sustẽtari. licitum est eorum obsequia prætermittere, ad hoc q̃ amplius religioni vacemus. Nota tñ q̃ aliud est dicendum de illo qui adhuc est in sęculo constitutus, & aliud De eo qui est iam in religione professus. Ille. n. qui est in sęculo constitutus si hẽt parentes qui sine ipso sustentari non possent, non dẽt eis relictis religionem intrare, quia transgrederetur præceptum de honorificatione parentum. Quamuis quidam dicant q̃ ẽt in hoc casu licite posset eos deserere eorum curam Deo committens. Sed si quis recte consideret hoc esset tentare Deum, cũ dñs humano consilio quid ageret si periculo parentes exponeret sub spe diuini auxilii. Si vero sine eo parentes vitam transigere possent, licitum esset ei desertis parentibus religionem intrare, quia filii non tenentur ad sustentationem parentum nisi causa necessitatis vt dictum est. Ille vero qui iã est in religione professus reputatur iã quasi mortuus mundo. Vnde non dẽt occasione

siue sustentationis parentum extra claustrum in quo Christo sepelitur, & se iterum secularibus negocijs implicare, tenetur tñ salua sui prelati obedientia & suæ religionis statu pium studium adhibere qualiter eius parentibus subueniatur.

De obseruantia & partibus eius. *Dist.* LXXI.

DEinde considerandum est de obseruantia & ptibus eius per quæ de vitijs oppositis erit manifestum. Circa obseruantiam aũt consideranda sunt tria. Primo vtrum obseruantia sit specialis virtus ab alijs distincta. Secundo quid obseruantiã pertineat. Tertio de comparatione eius ad pietatem. Ad primum.s. vtrum obseruantia sit virtus specialis. Dicendũ q̃ sicut ex dictis patet necesse est vt eodem mõ per quendam ordinatũ descensum distinguantur virtutes, sicut & excellentia psonarum quibus est aliquid reddendum. Sicut aũt carnalis pater particulariter participat rationem principij quæ vniuersaliter inuenitur in Deo, ita ẽt persona q̃ quantũ ad aliquam ꝓuidentiam circa nos gerit particulariter participat proprietatẽ patris, quia pater est principium generationis & educationis & disciplinæ & oĩum quæ ad perfectionem humanæ vitæ pertinent, persona aũt in dignitate constituta est sicut principium gubernationis respectu aliquarum rerũ, sicut princeps ciuitatis in rebus ciuilibus, dux aũt exercitus in rebus bellicis, magister aũt in discipulis & simile in alijs. Et ideo est q̃ oẽs tales personæ pr̃es appellãtur pp similitudinem curæ. Sicut. 4. Reg 4 Serui Naaman dixerunt ad eum. Pater, & si grandem rẽ dixisset tibi propheta &c. & ideo sicut sub religione per quam cultus tribuitur Deo quodam ordine inuenitur pietas per quam coluntur parentes, ita sub pietate inuenitur obseruantia per quã cultus & honor exhibetur personis in dignitate constitutis. Et sicut religio per quandam supereminentiam pietas dẽ, & tñ pietas proprie dicta a religione distinguitur, ita ẽt pietas per quandam excellentiam põt dici obseruantia, & tñ obseruantia proprie dicta à pietate distinguit. Vñ Tullius dicit in sua Rethorica, q̃ obseruantia est per quã hoĩes aliqua dignitate antecedentes quodam cultu, & honore dignãtur. Item sciendũ q̃ aliquis ex hoc q̃ est in dignitate constitutus nõ solũ quandã status excellentiam hẽt, sed quandã p̃tãtẽ gubernandi subditos. Vñ cõpetit sibi rõ principij prout est aliorum gubernator. Ex hoc autẽ q̃ aliquis hẽt perfectionẽ scientiæ vel virtutis non sortitur rõnẽ principij quantũ ad alios, sed solam quandã excellentiã in seipso, & ideo spãliter quædam virtus determinatur ad exhibendum honorem & cultũ his qui sunt in dignitate constituti. Verũ quia per scientiã & virtutẽ & oĩa alia hmõi aliquis idoneus redditur ad dignitatis statũ, reuerentia q̃ pp quãcũq; excellentiã aliquibus exhibetur ad eãdẽ virtutem pertinet. Ad secundũ.s. quid obseruantia dẽat exhibere. Dicendũ q̃ ad eos qui sunt in dignitate constituti pertinet gubernare subditos; gubernare aũt est mouere aliquos in debitum finẽ sicut nauta gubernat nauẽ ducẽdo eã ad portũ. Oẽ aũt mouens hẽt excellentiã quãdam & virtutem supra id qđ mouet. Vñ oportet q̃ in eo q̃ est in dignitate constitutus. Primo consideretur excellentia status cũ quadã potestate in subditos. Scdo ipm gubernationis officiũ. Rõne igitur excellentiæ debetur eis honor q̃ est quædam recognitio excellentiæ alicuius. Rõe aũt officij gubernationis debetur eis cultus, qui in quodã obsequio consistit.s. dũ aliquis eorũ obedit imperio & vicẽ beneficiis eorũ pro suo mõ rependit. Ad tertiũ.s. de cõparatione obseruantiæ ad pietatẽ. Dicendũ q̃ personis in dignitate constitutis põt aliquid exhiberi dupliciter. Vno mõ in ordine ad bonũ cõe, puta cũ aliquis ei seruit in administratione reipub. & hoc iam non pertinet ad obseruãtiã, sed ad pietatem quæ cultũ exhibet non solum pr̃i sed ẽt p̃riæ. Alio mõ exhibetur aliquid personis in dignitate constitutis ptinens spãliter ad dignitatem, vel personalẽ eorũ vtilitatem, & gloriã, & hoc proprie pertinet ad obseruantiam ſm q̃ a pietate distinguitur. Et ideo cõparatio obseruantiæ ad pietatem necesse est q̃ attendatur ſm diuersas habitudines diuersarũ personarũ ad nos, quas respicit vtraq; virtus. Manifestum est aũt q̃ personæ parentũ & eorum qui sunt nobis sanguine coniuncti substantialius nobis coniunguntur q̃ personæ quæ sunt in dignitate constitutæ. Magis.n. ad substantiam pertinet generatio & educatio cuius principiũ est pater, q̃ exterior Dei gubernatio cuius principium sunt illi qui in dignitate constituuntur, & ſm hoc pietas obseruantiæ præeminet inquantum cultũ reddit personis magis cõiunctis quibus magis obligant.

De dulia. *Dist.* LXXII.

DEinde considerandũ est de ptibus obseruantiæ. Et primo de dulia per quã psonis superioribus honor, &c. ad hoc ptinẽtia exhibent. Scdo de obedientia per quã p̃sidentis imperijs obedit. Circa primũ cõsideranda sunt quatuor. Primo vtrũ honor sit quid spũale vel corpale. Scdo vtrũ honor debeatur supioribus. Tertio vtrũ dulia per q̃ exhibetur honor & cultus supioribus sit spãlis virtus distincta a latria. Quarto vtrum p species distinguant. Ad primũ.s. vtrũ honor importet aliqd corporale vel spũale. Dicendũ q̃ honor testificationem quãdã importat de excellentia alicuius. Vñ hoĩes qui volunt honorari testimoniũ suæ excellentiæ quærunt, vt patet per philosophũ in 8. Ethi. Testimoniũ aũt redditur vel corã Deo, vel corã hoĩbus. Corã quidẽ Deo qui inspector est cordiũ testimoniũ conscientiæ sufficit. Et ideo honor quo ad Deũ põt consistere in solo interiori motu cordis, dũ.s. aliquis recogitat vel Dei excellẽtiã vel ẽt alterius hoĩs corã Deo. Sed quo ad hoĩes aliqs nõ põt testimoniũ ferre nisi p aliqua signa exteriora, vel verborũ, puta cũ aliquis ore pronũciat excellentiam alicuius: vel factis, sicut inclinationibus, obuiationibus & alijs hmõi: vel ẽt exteriorib⁹ rebus, puta in exeniorum vel munerũ oblatione, aut imaginũ institutione, vel alijs hmõi. Et ſm hoc honor in signis exterioribus & corpalibus consistit. Differt aũt honor & reuerẽtia, quia reuerentia ex vna pte est principiũ motiuũ ad honorandũ, inq̃tũ.s. aliquis ex reuerentia q̃ hẽt ad aliquẽ eũ honorat. Ex alia vero parte est honoris finis, inquantũ.s. ad hoc aliquis honoratur, vt in reuerentia habeatur ab alijs. Item laus distinguitur ab honore dupliciter. Vno mõ, quia laus consistit in solis signis verborum, honor autem in quibuscunq; exterioribus signis & ſm hoc laus in honore includitur. Alio mõ quia p exhibitionem honoris testimoniũ reddimus de excellentia bonitatis alicuius absolute. Sed per laudẽ testificamur de bonitate alicuius in ordine ad finẽ, sicut laudam⁹ bñ operantes pp finẽ. Honor aũt ẽt est optimorũ q̃ nõ ordinantur ad finẽ, sed iã sunt in fine, vt patet per philosophum in primo Ethi. Gloria aũt est effectus honoris & laudis, quia ex hoc q̃ testificamur de bonitate alicuius, clarescit eius bonitas in notitia plurimorum, & hoc importat nomen gloriæ. Nã gloria dr̃ quasi claria, vñ Ro. 2. dicit q̃dã glosa Ambrosij, q̃ gloria est clara cũ laude notitia. Ad scdm.s. vtrum honor debeatur superioribus. Dicẽdũ q̃ sicut dictũ ẽ honor nihil aliud est q̃ q̃dã protestatio de excellentia bonitatis alicuius. Põt aũt alicuius excellentia considerari non solũ per cõparationẽ ad honorãtẽ, vt.s. sit excellentior eo qui honoratur, sed ẽt ſm se, vel p cõparationẽ ad aliquos alios, & ſm hoc honor sp̃ dẽtur alicui pp aliquã excellentiã vel superioritatẽ. Nõ .n. oportet q̃ ille qui honoratur sit excellentior honorãte, sed forte quibusdã alijs vel ẽt ipso honorante q̃tũ ad aliquid & nõ simpliciter, sicut priuatæ personæ interdum honorãtur a regib⁹ Sicut Thob. 1. legit. q̃ habebat decem talenta qbus fuerat honorat⁹ a rege. Et Hest. 6. dr̃ q̃ Assuerus honorauit Mardocheũ, & coram eo fecit proclamari, hoc honore dignus est quemcũque rex honorare voluerit. Sic ergo inferiores honorantur a regibus, non q̃a sint eis supiores ſm ordinẽ dignitatis, sed pp aliquã excellentiã virtutis ipsorũ, & quia in quolibet põt aliquid inueniri. Vñ põt eũ aliquis supiorẽ reputare, ſm illud Phil. 2. In humilitate supiores inuicẽ arbitrãtes. Ideo ẽt oẽs se deũt inuicem honoribus p̃uenire. Ro. 12. & 1. Pet. 2. Oẽs honorate. Et nota q̃ superiores si mali sunt non honorantur pp excellẽtiã propriẽ virtutis, sed propter excellentiã dignitatis ſm q̃ sunt Dei ministri, & in eis ẽt honoratur tota cõitas cui præsunt. Dæmones aũt sunt irreuocabiliter mali, & pro inimicis habendi, magis q̃ honorandi. Itẽ nota q̃ Angelus prohibuit Iohãnẽ nõ a quacũq; honoratione sed ab honoratione adorationis latriæ q̃ debet Deo, vel ẽt ab honoratione duliæ, vt ondderet ipsius Iohannis dignitatem qua per Christum erat Angelis adæquatus ſm spem gloriæ filiorum Dei, & ideo nolebat ab eo adorari tanq̃ superior. Ad tertiũ.s. vtrũ dulia sit specialis virtus. Dicendum q̃ sicut Aug. dicit. 10 de ci. Dei. Alia est seruitus quæ dẽtur hoĩbus ſm q̃ præcepit Apls̃ seruos dñis suis subditos esse, q̃.s. græce dulia dr̃. Alia vero latria q̃ dr̃ seruitus pertinens ad colendũ Deũ. quia vbi est alia rõ debiti, ibi necesse est q̃ sit alia virtus q̃ debitum reddat. Alia aũt rõne debetur seruitus Deo & hoĩ, sicut alia rõne dñm esse competit Deo, & hoĩ. Nam Deus plenariũ & principale hẽt dñium respectu totius & cuiuslq; creaturæ q̃ totaliter eius subijcitur potestati. Hõ aũt participat quandã similitudinẽ diuini dñij, ſm q̃ hẽt particularem p̃tãtẽ super aliquẽ hoĩem vel super aliquã creaturã. Et ideo dulia q̃ debitã seruitutem exhibebat hoĩ dñanti alia virtus est a latria quæ exhibebat debitam seruitutẽ diuino dño. Et est quædam obseruantiæ species quia per obseruantiam honoramus quascunq; personas dignitate p̃cellentes. Per duliam aũt proprie sumptam serui dños venerantur. Dulia.n. græce seruitus dr̃ latinè. Sicut aũt religio per excellentiam dẽ pietas inquantum Deus per excellentiam est pr̃, ita ẽt latria per excellentiam dr̃ dulia inquantũ Deus excellenter est dñs. Vñ super illud psalmi. Dñe Deus meus in te sperauí. dicit glo. Dñe olim per potentiam cui debet dulia, Deus

per

per creationē cui dētur latria non aūt creatura participat potētiam creandi rōne cuius Deo debetur latria. Et ideo latria soli Deo conuenit ſm potentiā creandi, quę creaturæ non cōicat Dulia ſm dñium qđ creaturę cōicatur. Et nota ꝙ eadē est virtus charitas qua diligitur Deus, & qua diligitur proximus, q̄a rō diligendi proximū est ipse Deus. Non.n. diligimus per charitatem in proximo nisi Deū, & ideo eadem charitas est qua diligitur Deus & proximus. Sunt tñ aliæ amicitiæ differentes a charitate ſm alias rōnes quibus hoīes amant. Et sic cū sit alia rō seruiendi Deo & hoī aut honorandi vtrūq; non est eadem virtus latria & dulia. Item sicut qñq; alius est motus in imaginem inquantū.ſ. est pictura quędā, & in imaginē inquantū est imago, & ideo qñq; alius est motus ſpe in rem, & alius motus in imaginē. Sic ergo dicendū ꝙ honor vel subiectio duliæ respicit absolutē quandā hoīs dignitatem ſm quā sit hō ad imaginem, licet.n. ſm illā dignitatē sit hō ad imaginē vel silitudinē Dei, nō tñ ſp hō qñ reuerentiā alteri exhibebat refert hoc actu in Deū, vel dicendū ꝙ motus qui est in imaginē quodammō est in rem, non tō motus qui est in rem oportet ꝙ sit in imaginem. Et ideo reuerentia quæ exhibetur alicui inquantū est ad imaginem redundat quodammodo in Deū. Alia tñ est reuerētia quæ ipsi Deo exhibetur, q̄ nullo mō pertinet ad eius imaginē. Ad quartū.ſ. vtrum dulia per ſpēs distinguatur. Dicendū ꝙ dulia pōt accipi dupliciter. Vno mō cōiter ſm ꝙ exhibebat reuerentiā cuicūq; hoī rōne cuiuscūq; excellentiæ, & sic cōtinet sub se pietatem & obseruantiā, & quācūq; hmōi virtutem quę hoī reuerentiam exhibet & ſm hoc habebit partes specie differentes. Alio mō pōt accipi stricte prout ſm eam seruus reuerētiam exhibet dño. Nam dulia seruitus dē vt dictū est, & ſm hoc non diuiditur in diuersas ſpēs, sed est vna species obseruantię quam Tullius ponit, eo ꝙ alia rōne seruus reuerētur dñm, miles ducem, discipulus magistrū, & sic de aliis huiusmodi.

De obedientia. *Dist.* LXXIII.

DEinde considerandū de obedientia. Circa quam considerāda sunt sex. Primo vtrū hō dēat hoī obedire. S.do vtrū obedientia sit specialis virtus. Tertio de cōparatione eius ad alias virtutes. Quarto vtrū Deo sit in oībus obediēdū. Quinto vtrū subditi plātis suis teneantur in oībus obedire. Sexto vtrū fideles teneantur sęcularibus ptātibus obedire. Ad primū.ſ. vtrū vnus hō teneat̃ alteri hoī obedire. Dicēdū ꝙ sicut actiones rerū naturaliū ꝓcedunt ex potētiis naturalibus, ita ēt operationes hūanæ procedunt ex hūana voluntate, oportuit aūt in reb. naturalibus vt superiora mouerent inferiora ad suas actiones per excellentiam naturalis virtutis collatæ diuinitus. Vnde oportet ēt in rebus hūanis ꝙ superiores moueant inferiores p suam voluntatē ex mandatis diuinitus ordinatis. Mouere aūt per rōnē & voluntatē est ꝑcipe. Et ideo sicut ex ipso ordine naturali diuinitus instituto inferiora in rebus naturalibus necesse hēat subdi motioni supiorū, ita ēt in rebus humanis ex ordine iuris naturalis & diuini tenentur inferiores suis superioribus obedire. Diuina nanq; voluntas est prima regula qua regulantur oēs rōnales voluntates, cui vna magis appropinquat q̄ alia ſm ordinem diuinitus institutū. Et ideo voluntas vnius hoīs ꝑcipientis pōt esse quasi secunda regula voluntatis alterius obedientis. Licet aūt dicatur hō relictus esse in manu consilij sui, sicut dī Eccl. 15. Deus ab initio constituit hoīem & reliquit eū in manu consilij sui. Non est tñ intelligendū ꝙ ei sit licitum facere qđ velit, sed quia ad id qđ faciendū est non cogat̃ de necessitate naturæ, sicut creaturæ irrōnales, sed libera electione ex proprio consilio procedente. Et sicut ad alia facienda dēt procedere proprio consilio ita ēt ad hoc ꝙ obediat suis superiorib. Dicit.n. Greg. vlt. moī. ꝙ dū alienę voti humiliter subdimur, nosmetipsos in corde superamus. Nec tñ opus bonum ex obedientia factū dēt minus laudabile vel meritorium iudicari. Quia aliquid pōt iudicari gratuitum dupliciter. Vno mō ex pte ipsius operis, quia.ſ. hō ad id non obligatur. Alio mō ex parte opantis, quia.ſ. libera voluntate hoc facit. Opus aūt redditur virtuosum & laudabile & meritorū ꝑcipue ſm ꝙ ex volūtate procedit. Et ideo q̄uis obedire sit debitū, si prompta voluntate aliquis obediat, nō ꝑp hoc minuitur eius meritū maxime apud Deū, qui non solū exteriora opera, verū ēt interiorē volūtatē videt. Ad secundum.ſ. vtrū obedientia sit specialis virtus. Dicēdū ꝙ ad oīa opa bona quę spālē laudis rōnē hēnt specialis virtus determinatur. Hoc.n. præcipue cōpetit virtuti vt op⁹ bonū reddat: obedire aūt superiori debitū ē ſm diuinū ordinē rebus inditū, vt ostēsum est, & per consequens est bonū. Cū bonum consistat in mō, specie & ordine, vt Aug dicit in li. de natura boni, hēt aūt hic actus specialem rōnē laudis ex speciali obiecto. Cū.n. inferiores suis superioribus multa debeant exhibere, inter cętera hoc est vnū speciale ꝙ tenentur eius ꝑcepta obedire. Vñ obedientia est specialis virtus, & eius speciale obiectū est præceptū tacitū vel expressum. Voluntas.n. superioris quocunq; mō innotescat est quoddam tacitū præceptū, & tanto vr̄ obedientia promptior q̄to ꝑceptū expressum obediēdo præuenit, voluntate superioris intellecta. Nihil aūt ꝓhibet duas spāles rōnes ad quas duæ virtutes spāles respiciunt, in vno & eodē materiali obiecto concurrere, sicut miles defendēdo castrū regis, implet opus fortitudinis, non refugiens mortis periculum propter bonū, & opus iustitiæ, debitū seruitiū dño suo reddēs. Sic igit̃ rō præcepti q̄ attendit obedientia non currit cū actib⁹ oīum virtutū, quia non oēs actus virtutū sunt in præcepto, vt supra habitū est, similiter ēt quædā qñq; sub pręcepto cadunt q̄ ad nullā aliā virtutē pertinent, vt patet in his q̄ non sunt mala nisi quia prohibita. Sic ergo si obedientia propriē accipiat̃ ſm ꝙ respicit per intentionem formalē rōne præcepti. erit specialis virtus, & inobedientia peccatū speciale. Secundum hoc ad obedientiā requirit̃ ꝙ impleat aliquis actū iustitiæ vel alterius virtutis intendens implere præceptū. Et ad inobedientiam requiretur qđ actualiter contemnat præceptū. Si vero obedientia large accipiatur pro executione cuiuscunq; qđ pōt cadere sub præcepto, & inobedientia pro omissione eiusdē ex quacūq; intentione, sic obedientia erit virtus generalis, & inobedientia erit generale peccatū. Est ergo obedientia specialis virtus non theologica, quia eius per se obiectum non est ipse Deus, sed ꝑceptū superioris cuiuscunq; expressum vel interpretatiuū.ſ. simplex verbū prælati eius indicans voluntatem. Ideo virtus moralis est cū sit pars iustitiæ habens mediū superfluū & diminutū. Attenditur aūt eius superfluū non quidē ſm q̄tum, quia quantomagis est aliq̄s obediens, tantomagis laudatur eius obedientia, sed ſm alias circunstantias inquātū.ſ. obedit vel cui nō dēt vel in quibus non dēt, sicut ēt supra de religione dictū est. Pōt ēt dici ꝙ sicut iniustitia superfluum est in eo qui retinet alienum. diminutū aūt in eo cui non redditur qđ dētur, vt philosophus dicit in 5. Ethi. ita ēt obedientia mediū est inter superfluum qđ attenditur ex parte eius qui subtrahit superiori obedientiæ debitū, quia superabundat in implendo propriā voluntatē. Diminutum aūt ex parte supioris cui nō obeditur. Vñ ſm hoc obedientia non erit mediū duarū malitiarum, sicut supra de iustitia dictum est. Itē sciendum, ꝙ obedientia sicut & quęlibet alia virtus dēt hēre promptā volūtatē in suum propriū obiectū, non aūt in id qđ repugnans est ei. Propriū aūt obiectū obedientiæ est præceptū, qđ quidē ex alterius voluntate procedit. Vñ obedientia reddit promptā hoīs voluntatē alterius.ſ. ꝑcipientis. Si aūt id qđ ei ꝑcipitur sit ꝑp se volitū ēt absq; rōne ꝑcepti sicut accidit in ꝓsperis iā ex propria voluntate tendit in illud. Et non vr̄ illud implere propter præceptū sed ꝑp propriā voluntatē. Sed qñ illud qđ ꝑcipit̃ nullo mō est ex se volitū sed est ſm se cōsideratū proprię voluntati repugnans, sicut accidit in prosperis, tunc oīno manifestū est quia non impletur nisi ꝑp ꝑceptū. Et ideo Greg. dicit in li. mo. ꝙ obedientia quę hēt aliq̄d de suo in ꝓsperis ē vel nulla vel minor, quia.ſ. volūtas propria non vr̄ principaliter tendere ad implendū præceptū, sed ad asse quendum proprium volitum. In aduersis aūt & difficilibus est maior, quia propria voluntas in nihil aliud tendit q̄ in præceptū. Sed hoc intelligēdum est ſm illud quod exterius apparet. ſm tñ Dei iudicium qui corda rimatur, pōt contingere ꝙ in prosperis obedientia aliquid de suo hñs non propter hoc sit minus laudabilis, si.ſ. propria voluntas obedientis non minus deuote tendat ad impletionē præcepti. Ad tertium.ſ. de cōparatione obedientiæ ad alias virtutes. Dicendum ꝙ sicut peccatum consistit in hoc ꝙ hō contēpto Deo cōmutabilibus bonis inhæret. ita meritum virtuosi actus cōsistit in contrario in hoc ꝙ hō cōtemptis bonis creatis Deo inhæret, finis aūt potior est his quæ sunt ad finem. Si ergo bona creata propter hoc contēnant vt Deo inhæreatur, maior est laus virtutis in hoc ꝙ Deo inhæret q̄ ꝙ bona terrena contēnit. Et ideo illæ virtutes quibus Deo inhæret̃ ſm se.ſ. theologicæ sunt potiores virtutibus moralibus aliquid terrenum contēnitur vt Deo inhæreatur. Inter virtutes aūt morales tanto aliqua potior est quātomaius aliq̄d contēnit vt Deo inhæreat. Sunt aūt tria genera bonorū humanorum q̄ hō pōt contēnere propter Deum, quorū infimū sunt exteriora bona, medium aūt bona sunt corporalia, supremum aūt sunt bona aīę, inter quæ quodāmō principium est voluntas inquantum.ſ. per voluntatē hō oībus aliis bonis vtitur. Et ideo per se loquendo laudabilior est obedientiæ virtus quæ ꝓpter Deum contēnit propriā voluntatē, q̄ aliæ virtutes morales q̄ propter Deum aliqua alia bona cōtēnunt. Vñ Greg. dicit vltimo mor. ꝙ obedientia victimis iure præponitur, q̄a victimas aliena caro, per obed. ētiam vero voluntas propria mactat. Vñ & quęcunq; alia virtutū opa ex hoc meritoria sunt apud Deū.

quod

ꝙ sint vt obediat voluntati diuinæ. Nam si quis & martyriũ sustineret, vel oĩa sua pauperibus erogaret nisi hoc ordinaret ad impletionẽ diuinę voluntatis qđ recte ab obedientiã pertinet, meritoria esse non possent, sicut nec si fierent sine charitate quæ sine obedientia esse non põt. Dr̃ 1. Ioh. 2. Quod qui dicit se noscere Deũ & mandata eius non custodit mendax est, qui aũt seruat verba eius verè in hoc charitas Dei perfecta est. Et hoc ideo, quia amicitia facit idem velle & nolle. Sciendũ aũt ꝙ obedientia procedit ex reuerentia quæ exhibebat cultum & honorẽ superiori, quantũ ad hoc sub diuersis virtutibus continetur, licet ẽm se considerata prout respicit rõnem pręcepti sit vna specialis virtus. Inquantũ ergo procedit ex reuerentia prælatorũ continetur quodãmõ sub obseruantia. Inquantũ vero procedit ex reuerentia parentũ sub pietate. Inquantũ vero procedit ex reuerentia Dei. sub religione, & pertinet ad deuotionẽ q̃ est principalis actus religionis. Vñ ẽm hoc laudabili⁹ est obedire Deo q̃ sacrificium offerre. Et ideo ẽt quia sacrificio immolatur aliena caro, per obedientiã aũt propria voluntas, vt Greg. dicit specialiter tñ in casu quo loquebatur Samuel melius fuisset Sauli obedire Deo q̃ aĩalia pinguia Amalechitarum in sacrificiũ offerre contra Dei mandatũ. Itẽ sciendũ ꝙ obediẽtia pertinet ad oẽs actus virtutũ prout sunt in pcepto. Inquantũ ergo actus virtutũ operantur causaliter vel dispositiuè ad earũ generationẽ, & conseruationẽ, intantũ dr̃ ꝙ obedientia oẽs virtutes menti inserit & custodit. Nec tñ sequit̃ ꝙ obedientia sit simpliciter oĩbus virtutibus prior propter duo. Primo quidẽ, quia licet qđẽ actus virtutis cadat sub pcepto, tñ põt aliquis implere actũ virtutis non attendens ad rõnẽ præcepti. Vñ si aliqua virtus sit cuius obiectum sit naturaliter prius q̃ præceptũ, illa virtus dr̃ naturaliter prior q̃ obedientia, vt patet de fide, per quam nobis diuinę auctoritatis sublimitas innotescit, ex qua cõpetit ei potestas præcipiendi. Secundo quia infusio gratię & virtutũ põt pręcedere ẽt tpaliter oẽm actũ virtuosum, & ẽm hoc neq; tpe neq; natura est obedientia oĩbus alijs virtutibus prior. Itẽ sciendũ ꝙ ẽm Greg. nunquã per obedientiam dẽt malũ fieri, qñq; tñ põt pp bonũ obedientiæ bonũ aliquod prætermitti. Ad cuius euidentiam notandũ ꝙ duplex est bonũ, quoddã ad ꝙ faciendũ hõ ex necessitate tenetur, sicut amare Deũ vel aliquid hmõi & tale bonũ nullo mõ dẽt propter obedientiam prętermittere. Est aũt aliud bonũ ad quod hõ non tenetur ex necessitate, & tale bonũ dẽt hõ qñq; pp obedientiã prætermittere, ad quam ex necessitate hõ tenetur, quia non dẽt hõ aliquod bonũ facere culpam incurrendo. Et tñ sicut ibidẽ Greg. dicit. Qui ab vno quoq; bono subiectos vocat necesse est vt multa concedat ne obedientis mẽs subdita intereat si a bonis oĩbus penitus repulsa ieiunet, & sic per obedientiam & per talia bona põt damnũ vnius boni recõpensari. Ad quartũ. s. vtrũ Deo sit in oĩbus obediendũ. Dicendũ ꝙ sicut supradictũ est, ille qui obedit mouetur per imperiũ eius cui obedit. sicut res naturales mouentur per suos motores. Sicut aũt Deus est primus motor oĩum quæ naturaliter mouentur; ita ẽt est primus motor oĩum voluntarum vt ex supradictis patet. Et ideo sicut naturali necessitate oĩa naturalia subduntur diuinæ motioni, ita ẽt quadã necessitate iustitiæ oẽs voluntate tenentur obedire diuino imperio. Sicut aũt Deus nihil operatur contra naturam, quia hoc est natura vniuscuiusq; rei ꝙ in ea Deus operatur vt habet̃ in glo. Ro. 11. Operatur tñ aliquid contra solitum cursum naturæ, ita ẽt Deus nihil põt pręcipere contra virtutem, quia in hoc principaliter consistit virtus & rectitudo voluntatis hũanæ, qđ Dei voluntati cõformetur & eius sequatur imperiũ, q̃uis sit contra consuetũ virtutis modũ. Secundũ hoc ergo pręceptũ Abrahę factũ ꝙ filiũ innocentem occideret non fuit contra iustitiam, quia Deus est auctor mortis & vitę. Silr̃ nec fuit contra iustitiam ꝙ mandauit Iudæis vt res Aegyptiorum acciperẽt, quia eius sunt oĩa, & cui voluerit dat illa. Similiter etiã non fuit contra castitatem præceptum Oseæ factum vt mulierem adulteram acciperet, quia ipse Deus est humanę generationis ordinator. Et ille est debitus modus mulieribus vtendi quem Deus instituit. Vñ patet ꝙ prædicti, nec obediendo Deo, nec obedire volendo peccauerũt. Item nota ꝙ non peccauerunt duo ceci illuminati a dño, quibus præcepit, videte ne quis sciat. Illi aũt exeuntes diffamauerunt eum per totam terram illam. Math. 9. Quia dñs præcepit illis vt miraculũ occultarent non quasi intendens eos per virtutem diuini pręcepti obligare, sed sicut Greg. dicit. 19. mor. seruis suis se sequẽtibus exemplum dedit vt ipsi quidem virtutes suas occultare desiderẽt, & tñ vt alij eorum exemplo proficiãt prodantur inuiti. Ad quintũ. s. vtrum subditi teneantur superioribus suis in oĩbus obedire. Dicendum ꝙ sicut dictũ est obediẽs mouetur ad imperium pręcipientis quadã necessitate iustitię sicut res naturalis mouetur ex virtute sui motoris necessitate naturę. Quod aũt aliqua res naturalis non moueatur a suo motore põt contingere dupliciter. Vno mõ pp impedimentũ qđ prouenit ex fortiori virtute alterius mouentis, sicut lignum non cõburitur ab igne si fortior vis aquæ impediat. Alio mõ ex defectu ordinis mobilis ad motorem, quia & si subijciatur actioni eius q̃tum ad aliquid, non tñ q̃tum ad omnia, sicut humor quãque subijcitur actioni caloris q̃tum ad calefieri, non aũt q̃tum ad exiccari siue consumi. Et similiter ex duobus põt contingere ꝙ subditus suo superiori non teneatur in oĩbus obedire. Vno mõ pp præceptum maioris ptãtis. Vt. n. dr̃ Ro. 13. super illud. Qui resistunt ipsi sibi dãnationem acquirunt, dicit Glo. Si quid iusserit curator nunquid tibi faciendum est si contra proconsulem iubeat. Rursum. si aliquid Proconsul iubeat & aliud imperator, nunquid dubitat̃ illo contẽpto illi esse seruiendũ. Ergo si aliud Iperator aliud De⁹ iubeat, cõtẽpto illo obtẽperandum est Deo. Alio mõ nõ tenet̃ inferior suo supiori obedire, si ei aliqd pręcipiat in quo ei non subdit̃. Dicit. n. Sen. in 3. de beneficijs. Errat siquis existimat seruitutem in totum hoĩem descendere, pars eius melior excepta est, corpora obnoxia sunt, & ascripta dominis, mens quidẽ est sui iuris. Et ideo in his q̃ pertinent ad interiorẽ motũ voluntatis hõ non tenetur hoĩ obedire, sed soli Deo. Tenetur aũt hoĩ in his q̃ exterius per corpus sunt agẽda, in quibus tñ ẽt ẽm ea q̃ ad naturã corporis pertinent hõ hoĩ obedire nõ tenet̃, sed soli Deo Quia oẽs hoĩes natura sunt pares, puta in his q̃ pertinent ad corpis sustentationẽ & prolis generationẽ. Vñ nõ tenent̃ nec serui dñis, nec filij patẽribus obedire de matrimonio contrahendo, vel virginitate seruanda, aut aliquo alio hmõi. Sed in his q̃ pertinent ad dispositionẽ actuũ & rerũ hũanarũ tenet̃ subdit⁹ suo supiori obedire ẽm rõnẽ supioritatis, sicut miles duci exercitus in his q̃ pertinent ad bellum. seruus dño in his quæ pertinent ad seruilia opa exequẽda, fili⁹ patri in his quæ pertinent ad disciplinam vitæ & curã domesticã, & sic de alijs. Religiosi vero profitent̃ obediẽtiã q̃tũ ad regularẽ conuersationẽ, ẽm q̃ suis prælatis subduntur, & ideo q̃tum ad illa sola obedire tenẽtur quę pñt ad regularẽ conuersationẽ pertinere, & hæc est obedientia sufficiens ad salutẽ. Si aũt ẽt in alijs obedire voluerint, hoc pertinebit ad cumulũ perfectionis; dum tñ illa non sint contra Deũ aut contra perfectionẽ seu professionẽ regulæ, quia talis obedientia esset illicita. Põt ergo sic triplex obedientia distingui. Vna sufficiẽs ad salutem, quæ. s. obedit in his ad quæ obligatur. Alia perfecta q̃ obedit ĩ oĩbus licitis. Alia indiscreta q̃ ẽt ĩ illicitis obedit. Ad sextũ. vtrũ Christiani teneant̃ secularibus ptãtibus obedire. Dicendũ ꝙ fides Christi est iustitiæ principiũ & cã, ẽm illud Ro. 3. Iustitia Dei per fidẽ Iesu Christi. Et ideo per fidẽ Christi non tollit̃ ordo iustitiæ sed magis firmat̃. Ordo aũt iustitiæ requirit vt inferiores suis superioribus obediãt. aliter. n. nõ posset hũanarũ rerũ status conseruari. Et ideo per fidẽ Christi nõ excusant̃ fideles, quin principibus secularibus obedire teneant̃. Et ideo dicit Apl̃us. Ro. 13. Oĩs aĩa potestatibus sublimioribus subdita sit. non. n. est ptãs nisi a Deo. itaq; qui ptãti resistit, Dei ordinationi resistit. Et. 1. Thy. 3. Admõe illos principib⁹ & ptãtibus subditos esse. Et. 1. Pe. 2. Subiecti estote oĩ hũanæ creaturæ pp Deũ. siue regi quasi præcellenti, siue ducib⁹ tanq̃ ab eo missis &c. Seruitus. n. qua hõ hoĩ subijcitur ad corpus pertinet non ad aĩam q̃ libera manet. nunc aũt in statu huius vitę per gratiã Christi liberamur a defectibus aĩæ non a defectibus corporis, vt patet per Apostolũ Ro. 7. qui dicit de seipso ꝙ mẽte seruit legi Dei carne aũt legi peccati. Et ideo illi qui fiunt filij Dei per gratiã liberi sunt a spirituali seruitute peccati, non aũt a seruitute corpali qua tpalibus dominis tenentur astricti, vt dicit Glo. super illud 1. ad Thy 7. Quicunq; sunt sub iugo serui &c.

DEinde considerandũ est de inobedientia. Et primo vtrũ sit peccatum mortale. Secundo vtrum sit grauissimũ peccatum. De hoc require infra tertio libro.

De gratitudine. *Dist.* LXXIIII.

DEinde cõsiderandũ est de gratia siue gratitudine & de ingratitudine. Circa gr̃am siue gratitudinẽ cõsiderãda sunt sex. Primo vtrũ gratia sit specialis virtus. Secũdo quis magis teneatur ad gr̃arũ actiones, vtrũ. s. innocẽs vel pęnitẽs. Tertio vtrũ sp teneat̃ hõ ad gr̃as hũanis beneficijs reddẽdas. Quarto vtrũ sit retributio gr̃arũ differenda. Quinto vtrũ retributio gr̃arum sit mensuranda ẽm acceptũ beneficiũ, vel ẽm dantis affectum. Sexto vtrũ oporteat aliqd maius rependere. Ad primũ s. vtrũ gr̃a sit specialis virtus. Dicendũ ꝙ sicut supra dictum est ẽm diuersas causas ex quibus aliquid debetur, necesse est diuersificari debiti reddendi rõnem, ita tñ ꝙ sp in maiori illud qđ minus est continetur. In Deo aũt primo & principaliter inuenitur cã debiti, eo ꝙ ipse est primũ principium oĩum bonorum nostrorũ. Secundario aũt in pr̃e, qđ est proximũ nostrę generationis

tionis & disciplinæ principium. Tertio aūt in psona quæ dignitate aliqua præcellit ex qua cōia beneficia procedunt. Quarto autem in aliquo benefactore a quo aliqua particularia & priuata beneficia recipimus pro quibus particulariter ei obligamur. Quia igitur nō quicquid debemus Deo, vel patri vel personæ dignitate præcellenti debemus alicui benefactorum a quo aliqđ particulare beneficiū recepimus, inde est q post religionē qua debitū cultum Deo impēdimus, & pietatē qua colimus parentes, & obseruantiā qua colimus psonas dignitate pcellentes est gratia siue gratitudo q benefactoribus gratiā recōpēsat. Et distinguit, a præmissis virtutib⁹ sicut q̄libet posteriorū distinguitur a priori quasi ab eo deficiens. Ad scd̄m. s. quis magis teneatur ad gratias reddendas. vtrum innocens vel pęnitens. Dicendum q actio gratiarum in accipiēte respicit gratiā dantis. Vñ vbi est maior gr̄a ex pte dantis, ibi est maior gr̄arum actio ex pte recipientis. Gr̄a aūt est qđ gratis dat. Vñ dupliciter pōt esse ex parte dantis maior gr̄a. Vno mō ex quantitate dati, & hoc mō innocens tenetur ad maiores gratiarū actiones, quia maius donū ei datur a Deo, & magis continuatum cæteris paribus absolute loquēdo. Alio mō pōt dici maior gratia, quia magis datur gratis, & scd̄m hoc magis tenetur ad gratiarū actiones pęnitens q̄ innocens, quia magis gratis datur illud qđ ei datur a Deo. Cū. n. esset dignus pęna datur ei gratia, & sic licet illud donum, quod datur innocenti sit absolute consideratum maius, tñ donum qđ datur pęnitenti est maius in cōparatione ad ipsum, sicut & paruum donū pauperi datū ei est maius q̄ diuiti magnum: & quia actus circa singularia sunt in his q̄ agenda sunt magis consideratur quod est hic vel nunc tale q̄ simpliciter tale sicut philosophus dicit, in 3. Ethi. de voluntario & inuoluntario. Ad tertium. s. vtrum hō sp tenatur ad gratias p humanis beneficijs reddendas. Dicendū q oīs effectus naturaliter ad suam causam conuertitur. Vñ Dyonisius dicit. 3. ca. de di. no. q Deus oīa in se conuertit tanq oīum cā. Sp. n. oportet q effectus ordinetur ad finē agentis. Manifestum est aūt q benefactor inquantū hmōi est cā beneficiati. Et ideo naturalis ordo requirit vt ille qui suscepit beneficiū, per gratiarū recōpensationē conuertatur ad benefactorem f̄m modū vtriusq; & sicut de patre supradictum est: Benefactori quidē inquātū hmōi debetur honor, & reuerentia, eo q hēt rōnem principij, sed p accidens debetur ei subuentio vel sustentatio si indigeat. Sciendū tñ q sicut Sen. dicit in 5. de beneficijs. Sicut non est liberalis qui sibi donat, nec clemens qui sibi ignoscit, nec misericors qui malis suis tangit, sed qui alienis: ita & nemo sibiipsi beneficiū dat, sed naturæ suæ paret q̄ mouet ad refutanda nociua, & appetenda proficua. Vñ in his quæ sunt ad seipsum non hēt locum gratitudo & ingratitudo. Non. n. pōt hō sibiipsi aliquid denegare nisi sibi retinendo. Methaphoricè tñ illa q̄ ad alterum proprie dicuntur. accipiunt in his q̄ sunt ad seipsum, sicut de iustitia philosophus dicit in 5. Ethi. inquantū. s. accipiūtur diuersæ partes hoīs sicut diuersæ psonæ. Itē nota, q boni aī est vt magis attendat ad bonū q̄ ad malū. Et ideo si aliquis beneficiū dedit non eo mō quo debuit, non oīno dēt recipiens a gratiarum actione cessare, minus tñ q̄ si mō debito præstitisset, quia & beneficiū minus est, quia vt Sen. dicit in 2. de beneficijs. multū celeritas fecit. multum abstulit mora. Itē nota q sicut Seneca dicit in 6. de beneficijs, multū interest verum aliquis beneficiū nobis det sua cā, an sua & nostra. Ille qui totus ad se spectat & nobis prodest, quia aliter sibi prodesse non pōt, eo mihi loco habēdus vī quo q pecori suo pabulū prospicit. Si me ī cōsortiū admisit, si duos cogitauit, ingratus sum & iniustus nisi gaudeo hoc illi profuisse quod prodesset mihi. Summæ malignitatis ē non vocare beneficium nisi qđ dantē aliquo incommodo afficiat. Item sicut Seneca dicit in 3. de beneficiis, q̄diu seruus præstat qđ a seruo exiget, solum ministeriū est, nisi plus q̄ a seruo necesse beneficiū est, vbi. n. in affectum amici transit, incipit vocari beneficiū. Et ideo & seruis vltra debitū facientibus, gratiæ sunt habendæ. Itē nota q pauper ingratus non est si faciat qđ possit. Sicut. n. beneficiū magis in affectu cōsistit q̄ in effectu, ita & recōpensatio magis in affectu consistit. Vñ Seneca dicit in 2. de beneficiis, q gratè beneficiū accipit, primā eī⁹ psionē soluit. Qđ gratè aūt ad nos bñficia puenisse indicem⁹ effusis affectib⁹, qđ nō ipso tm̄ audiēte sed vbiq; testemur. Et ex hoc patet q quātūcūq; in felicitate existēti pōt recōpēsatio bñficii fieri per exhibitionē reuerentiæ & honoris. Vñ philosophus dicit in 8. Ethi. q super excellenti quidē dēt fieri honoris retributio, indigenti aūt retributio lucri. Et Seneca dicit 5. de beneficiis. Multa sunt per quæ quicquid debebimus reddere & felicibus & possumus, fidele consiliū assidua conuersatione, sermo cōis & sine adulatione iocundus. Et ideo non oportet vt hō optet indigentiā eius seu miseriā qui beneficium dedit, ad hoc q beneficiū recōpensetur, quia vt Seneca dicit in 6. de beneficiis. Si hoc ei optares cuius nullum beneficiū. haberes inhumanū erat votū, q̄to inhumanū erat votū si hoc ei optas cui bñficium dēs. Si aūt ille q bñficiū dedit ī peius mutatus est, dēt tñ sibi fieri recōpēsatio scd̄m statū ipsius, vt s. ad virtutē reducat si sit possibile. Si aūt sit insanabilis pp maiorē malitiā tunc alter est effectus q̄ prius erat. Et ideo non debetur ei recōpēsatio beneficii, sicut, prius, & tñ q̄tū fieri pōt salua honestate memoriæ dēt haberi pristini beneficii, vt patet per philosophum in 9. Ethi. Ad quartū. s. vtrū hō statim dēat beneficiū recōpensare. Dicendū q sicut in beneficio dando duo considerant. s. effectus & donū, ita & hæc duo considerantur in recompensatione beneficii, & q̄tum quidē ad effectum statim recōpensatio fieri dēt. Vñ Seneca in 2. de beneficiis. Vis reddere beneficiū? benignè accipe. Quātū aūt ad donū dēt quidē expectari tps q recōpensatio sit benefactori oportuna. Si aūt non conuenienti tpe statim aliqs velit munus pro munere reddere, vī esse mutua recōpensatio Vt. n. Seneca dicit in 4. de beneficiis. Qui nimis cito cupit soluere, inuitus dēt, & qui inuitus dēt ingratus est. Vñ sicut beneficia sunt oportuno tpe danda, & tunc non est amplius tardandū dū oportunū tps aduenerit. Sic idē & obseruari oportet in beneficiorū recōpensatione. Nota tñ q debitū legale est statim soluendū, alioquin non esset conseruata iustitiæ equalitas si vnus retineret rē alterius absq; eius voluntate, sed debitū morale dependet ex honestate debentis. Et ideo dēt reddi debito tpe f̄m qđ exigit rectitudo virtutum. Ad quintū. s. vtrū recompensatio beneficiorū mensuranda sit f̄m acceptū beneficium vel f̄m dantis affectū. Dicendū q recōpensatio beneficii pōt ad tres iudices pertinere. s. ad iustitiā, ad gratiā, & amicitiā. Ad iustitiam quidem pertinet qñ recompensatio hēt rōnē debiti legalis sicut in mutuo & in aliis hmōi. Et in tali recompensatio dēt attendi f̄m quantitatē dati. Ad amicitiā aūt pertinent recompensatio beneficii, & similiter ad virtutē grœ, f̄m q hēt rōnem debiti moralis. aliter tñ & aliter. Nam in recompensatione amicitiæ oportet respectum haberi ad amicitiæ cām. Vñ in amicitia vtilis dēt recompensatio fieri f̄m vtilitatem quam quis est ex beneficio cōsecutus. In amicitia aūt honesti dēt in recōpensationem haberi respectus ad electionē siue ad affectū dantis, quia hoc præcipuè requiritur ad virtutē, vt dr̄ in 8. Ethi. Et similiter q gr̄a respicit beneficiū f̄m q est gratis ipensum quod quidē pertinet ad effectum. Ideo & gratiæ recompensatio attendit magis affectū dantis quam effectū. Oīs. n. actus moralis ex voluntate dependet. Vñ beneficiū f̄m q est laudabile prout ei gratiæ recompēsatio debetur materialiter quidem consistit in effectu, sed formaliter & principaliter in voluntate. Vñ Seneca dicit in 1. de beneficiis. Beneficiū non in eo quod fit aut dat consistit, sed in ipso dantis aut facientis aīo. Aīum aūt hoīs vel affectum per se quidem solus Deus videt, sed f̄m q per aliqua signa manifestatur pōt & ipsum homo cognoscere. Et hoc mō affectus benefacientis cognoscitur ex ipso modo quo beneficiū tribuitur, puta quia gaudenter & prompte aliquis bñficium impendit. Ad sextum. s. vtrū oporteat aliquid plus exhibere q̄ recepit. Dicendum q sicut dictum est, recompensatio grœ respicit beneficium f̄m voluntatem beneficiantis. In qua quidē præcipue hoc comendabile vī, q gratis beneficium contulit ad qđ non tenebatur, & ideo, qui beneficiū accepit ad hoc obligatur ex debito honestatis vt sic gratis aliquid impendat. Non aūt vī gratis aliquid impendere, nisi excedat quantitatem accepti beneficii, & quandiu recompensat minus vel equale non vī facere gratis, sed reddere qđ accepit. Et ideo gratiæ recompensatio sp tendit vt pro suo posse aliquid maius retribuat. Sicut. n. in iustitia quæ est virtus Cardinalis attenditur æqualitas rerū, ita in gratitudine equalitas voluntatum, vt. s. sicut ex promptitudine voluntatis beneficij aliquid exhibuit ad qđ non tenebat. ita & ille qui suscepit beneficium aliquid supra debitum recōpenset. Itē in recompensatione beneficii magis est considerandus affectus beneficii quā effectus. Si ergo considerēmus effectū bñficii qđ filius a parentibus accepit. s. esse & viuere, nihil equale filius recōpensare pōt, vt philosophus dicit. Si aūt attendam⁹ ad ipsam volūtatē dātis & retribuentis, sic pōt fili⁹ aliqđ maius patri retribuere. vt Seneca dicit in 3. de beneficiis. Si tñ non potest, sufficit ad gratitudinem recompensandi voluntas.

DEinde considerādum est de ingratitudine. Et primo vtrū ingratitudo sit peccatum Scd̄o vtrum sit peccatum speciale. Tertio vtrū sit peccatum mortale. Quarto vtrū ingratis sint beneficia subtrahenda &c. Require infra libro tertio.

De vindicatione. Dist. LXXV.

DEinde considerandum est de vindicatione. Et primo vtrū vindicatio sit licita. Secundo vtrum sit spālis, virtus. Tertio de modo vindicandi. Quarto in quos sit vindicatio exercenda.

cenda. Ad primū. s. vtrū vindicatio sit licita. Dicendū q̄ vindicatio sit p aliqd malū pœnale inflictū peccāti. In vindicatione ergo sumenda considerandū est aliud ex parte vindicātis, aliud ex parte peccantis, & aliud ex parte illatæ iniuriæ. Ex parte quidē vindictā inferētis considerandus est status & animus. Status quippe considerandus est, quia si sit persona singularis non hñs publicam potestatem non est sibi licitū vindicare, sicut dr̄ Math. 26. Oēs qui acceperint gladiū, gladio peribunt. Talis. n. vsurpat sibi qd Dei est, sicut habetur Deuter. 32 Mea est vltio & ego retribuam. eis &c. Alia lr̄a est Mihi vindictam, & ego retribuam. Si vero potestatem hñs sm gradum sui ordinis & suæ limites potestatis vindictam exercet in malos, non vsurpat sibi qd Dei est, sed vtitur ptāte sibi diuinitus concessa. Dr̄, 13. Roma. de principe terreno, q̄ Dei minister est vindex in irā ei qui male agit. Si aūt præter ordinē diuinæ institutionis aliquis vindictā exerceat, vsurpat sibi qd Dei est, & ideo peccat. Considerādus ēt est animus vindicantis, si. n. eius intentio feratur principaliter in malū illius de quo vindicta sumitur & ibi quiescit non est oīno licitum, quia delectari in malo alterius pertinet ad odiū qd charitati repugnat, qua oēs hoīes debemus diligere, nec aliquis excusatur si malū intendat illius qui sibi iniuste intulit malum, sicut non excusatur aliquis per hoc quòd odit se odientē. Nō enim debet hō in aliū peccare pp hoc q̄ ille peccauit prius in ipsum, hoc. n. est vinci a malo. Quod Aplūs prohibet Ro. 12. dicens. Noli vinci a malo, sed vince in bono malū. Si vero intentio vindicantis feratur principaliter ad aliquod bonū ad qd peruenitur per pœnā peccantis, puta ad emēdationem peccantis, vel saltem ad cohibitionem eius & quietē aliorū, & ad iustitiæ conseruationē & Dei honorem, pōt esse vindicatio licita, aliis circunstantijs debitis seruatis. Ex parte peccantis similiter considerandū est vtrum sit persona singularis vel multitudo populi. in primo casu est vindicta exercēda. Si vero sit peccatum multitudinis, aut multitudo tota peccat, aut magna pars multitudinis. In primo casu est de ea sumenda vindicta. Vel quantū ad totā multitudinem, sicut Aegyptij submersi sunt in mari rubro persequentes filios Israhel, vt habet Exod. 14. Et sicut sodomitę perierunt Vel quantū ad magnam multitudinis partē, sicut patet Exo. 32. In pœna eorum qui vitulum adorauerunt Qñq; vero si speratur multorū correctio dēt seueritas vindictæ exerceri in aliquos paucos principaliores, quibus punitis cæteri terreantur. Sicut dñs Numeri. 25. mādauit suspendi principes populi p peccato multitudinis. Si aūt non tota multitudo peccauit sed pro parte, tunc si possint mali secerni a bonis, dēt in eos vindicta exerceri, si tñ hoc fieri possit sine scandalo aliorū. alioquin parcendum est multitudini, & detrahendum seueritati. Et eadem rō est de principe quē sequitur multitudo. Tolerandū. n. est peccatū eius si sine scandalo multitudinis puniri non pōt, nisi forte esset tale peccatū principis qd magis noceret multitudini vel spiritualiter vel tpaliter q̄ scandalum qd exinde timeretur. Ex parte vero iniuriæ cōsiderandum est, quia si inferatur iniuria in personam iudicis, dēt eā patienter sustinere. Sicut dicit Criso. super Math. Discamus exēplo Christi nras iniurias sustinere. Dei aūt iniurias nec vsq; ad auditū sufferre. Item in proprias iniurias esse quempiā patientem laudabile est. Iniurias autem Dei dissimulare nimis est impium. Vñ si iniuria illata personæ iudicis vel alterius redundat in Deū & ecclesiam, tunc dēt aliquis propriam iniuriā vlcisci. Sicut patet de Helya qui fecit ignem descendere super eos q̄ venerant ad ipsum capiendū, vt legitur. 4. reg. 1. Et similiter Helyseus maledixit pueris ipsum irridentibus, vt habetur, 4. reg. 2. Et Silnester Papa excōicauit eos qui eū in exilium miserunt, vt habetur. 23. q. 3. Inquantum vero iniuria in aliquē illata ad eius personā ptinet, debet eam tolerare patienter si expediat. Huiusi. n. præcepta patientiæ intelligenda sunt sm pparationem aī, vt Aug. dicit in li. de sermone dñi in mōte. Ad sm. s. vtrū vindicatio sit virtus spālis. Dicēdū q̄ sicut Philosophus dicit in 2. Ethi. Aptitudo ad virtutem inest nobis a natura, licet complementum virtutis sit per assuetudinem vel per aliquā aliam cām. Vñ patet q̄ virtutes q̄ perficiunt nos ad prosequēdū debito mō inclinationes naturales pertinent ad ius naturale. Et ideo ad quamlibet inclinationem naturalem determinatam ordinatur aliqua specialis virtus. Est aūt quædam specialis inclinatio naturæ ad remouēdum nocumentum. Vñ & aīalibus datur vis irascibilis. separatim a vi concupiscibili. Repellit aūt hō aliquod nocumentum per hoc q̄ se defendit contra iniurias ne ei inferantur, vel iam illatas iniurias vlciscitur non intentione nocendi, sed intentione remouendi nocumenta. Hoc aūt pertinet ad vindicationem Dicit n. Tullius in sua rethorica q̄ vindicatio est per quam vis aut iniuria & oīno quicquid obscurum est. i. ignominiosum defendendo aut vlciscendo propulsatur, vnde vindicatio est specialis virtus. Sciendum aūt q̄ sicut recompensatio debiti legalis pertinet ad iustitiam commutatiuam, recompensatio aūt debiti moralis q̄ nascitur ex particulari beneficio exhibito pertinet ad virtutem gratiæ. Ita etiam punitio peccatorum sm q̄ pertinet ad publicam iustitiā est actus commutatiuæ iustitiæ, sm aūt q̄ pertinet ad immunitatē alicuius personæ singularis a quo iniuria ppulsatur pertinet ad virtutē vindicationis. Virtuti aūt vindicationis opponuntur duo vitia vnum quidem per excessum. s. peccatū crudelitatis vel sæuitię q̄ excedit mensuram in puniēdo, aliud aūt est vitiū quod consistit in defectu, sicut cum aliquis nimis remissus est in puniendo. Vñ dr̄ puer. 13. Qui parcit virgę odit filium suum. Virtus aūt vindicationis consistit vt homo sm oēs circunstantias debitam mensuram in vindicando conseruet. Ad tertiū. s. de mō vindicandi. Dicendum q̄ vindicatio in tantum licita est & virtuosa, inquantum tendit ad cohibitionem malorū. Cohibentur aūt aliqui a peccando qui affectū virtutis nō hñt p hoc q̄ timēt amittere aliqua plus amāt q̄ illa q̄ peccādo adipiscant, aliàs timor nō cōpesceret peccatū. Et ideo p subtractionē oīum q̄ hō maxime diligit est vindicta de peccatis sumēda. Hæc aūt sunt q̄ hō maxime diligit, vitā, incolumitatē corporis. libertatē sui. Etiam bona exteriora, puta diuitias, patriā, & gloriam Et ideo vt Aug. refert. 21. De ci. Dei. Octo genera pœnarum in legibus esse describit Tullius. s. mortem per quam tollunt vita, verbera, & talionem, vt. s. oculum pro oculo perdat per quæ amittit corporis incolumitatē, seruitutem & vincula per q̄ perdit libertatem, exilium per qd perdit patriam, damnū per qd perdit diuitias. ignominiam per quā perdit gloriā. Ad quartū. s. vtrū vindicta sit exercenda in eos q̄ non peccauerunt. Dicendū q̄ pœna dupliciter pōt considerari. Vno mō sm rōnem pœnæ & sm hoc pœna non debetur nisi peccato, quia per pœnam reparatur equalitas iustitiæ inquantū ille qui peccando nimis secutus est suā voluntatē, aliquid contra suam voluntatem. patitur. Vnde cū oē peccatum sit voluntarium ēt originale vt supra habitum est consequens est q̄ nullus punitur hoc mō nisi pro eo qd voluntariè factum est. Alio mō pōt considerari pœna inquantum est medicina, non solum sanatiua peccati præteriti, sed ēt preseruatiua a peccato futuro, & promotiua in aliquod bonum. Et sm hoc aliquis interdū punit sine culpa, non tñ sine cā. Sciendū tñ q̄ nunquā medicina subtrahit maius bonum vt promoueat minus. sicut medicina carnalis nunquā cecat oculum vt sanet calcaneum. Qñq; infert nocumentū in minoribus vt melioribus auxilium præstet Et quia bona spiritualia sunt maxima bona, bona aūt tpalia sunt minima, ideo qñq; punitur aliquis in tpalibus bonis absq; culpa. cuiusmodi sunt plures pœnæ præsentis vitæ diuinitus inflictæ ad humiliationē vel probationem. Nō aūt punitur aliquis in spiritualibus bonis sine propria culpa neq; in præsenti neq; in futuro, quia ibi pœnæ non sunt medicinæ sed consequuntur spiritualem damnationē Pœna inquam spirituali nūquam vnus hō punitur pro peccato alterius, quia pœna spiritualis pertinet ad aīam sm quā quilibet est liber sui. Pœna aūt tpali qñq; vnus punitur pro peccato alterius triplici rōne. Primo quidem, quia vnus hō tpaliter est res alterius & ita in pœnam eius & ipse punitur, sicut filij sunt sm corpus quædā res patris, & serui quædam res dominorum. Alio mō inquantum peccatum vnius deriuatur in alterum vel per imitationē, sicut filij imitantur peccata parentum, & serui peccata dominorum vt audacius peccent, vel per modum meriti sicut peccata subditorum merentur peccatorem prælatum sm illud Iob. 33. Qui regnare facit hoīem hypocritā pp peccata populi. Vnde & pro peccato Dauid populū numerantis populus Israhel punitus est vt habetur. 2. reg. vlti. Siue ēt p aliquale cōsensum seu dissimulationem sicut ēt interdum boni simul puniuntur tpaliter cum malis, quia eorū peccata non redarguerunt. vt Aug. dicit in primo de ci. Dei. Tertio ad commendandum vnitatem hūanæ societatis ex qua vnus dēt pro alio sollicitus esse ne peccet, & ad detestationem pcī dum pœna vnius redundat in omnes quasi oēs essent vnū corpus, vt Aug. dicit in peccato Achar. Quod aūt dominus dicit visitans peccata parentum in filios vsque ad tertiam vel quartam generationem, magis videtur ad misericordiam quā ad seueritatem pertinere, dum statim vindictam non adhibet sed expectat in posterum, vt sa tem vel posteri corrigantur, sed crescente malitia posterorū necesse est vltionem inferri. Item nota q̄ sicut Aug. dicit, iudicium hūanū dēt imitari iudiciū diuinū, in manifestis Dei iudicijs quib⁹ hoīes specialiter dānat p pprio pctō. Occulta vero Dei iudicia qbus tpaliter aliquos punit, absq; culpa nō pōt hūanū iudiciū imitari, qa hō nō pōt cōphēdere horū iudiciorū rōes vt sciat qd expediat vnicuiq; Et iō nunq̄ sm hūanū iudiciū aliqs dēt puni

ri sine culpa pœna flagelli vt occidatur, vel vt mutiletur vel verberetur. Pœna autem damni ponitur aliquis etiam secundũ humanum iudicium etiam sine culpa sed non sine causa. Et hoc tripliciter. Vno modo ex hoc ꝙ aliquis infamis vel ineptus redditur sine sua culpa ad aliquod bonum habendum vel consequendum, sicut propter vitium lepræ aliquis remouetur ab administratione Ecclesiæ, & propter bygamiam vel iudicium sanguinis aliquis impediatur a sacris ordinibus. Secundo quia bonum in quo damnificatus non est proprium bonum sed commune, sicut ꝙ aliqua Ecclesia habeat Episcopatum pertinet ad bonum totius ciuitatis, non autem ad bonum clericorum tantum. Tertio quia bonum vnius dependet ex bono alterius, sicut in crimine læsæ maiestatis filius amittit hæreditatẽ pro peccato parentis.

De veritate. *Dist.* LXXVI.

DEinde considerandum est de veritate, & vitiis oppositis. De veritate autẽ quatuor consideranda sunt. Primo vtrũ veritas sit virtus. Secundo vtrum sit virtus specialis. Tertio vtrum sit pars iustitiæ. Quarto vtrum declinet in minus. Ad primum, s. vtrum veritas sit virtus. Dicendum, quòd veritas dupliciter accipi potest. Vno modo secundum veritatem aliquid dicitur verum, & sic veritas nõ est virtus, sed obiectum, vel finis virtutis. Sic enim accepta veritas non est habitus, quod est genus virtutis sed æqualitas quædam intellectus, vel signi ad rem intellectam, & signatam, vel etiam rei ad suam regulam. Alio modo pôt dici veritas qua aliquis verum dicit secundum quòd sit virtus, quia hoc ipsum, quod est dicere verũ est bonus actus. Virtus aũt est, quæ facit bonum habentem, & opus eius bonum reddit. Non est aũt veritas virtus Theologica, quia non hẽt Deũ pro obiecto, sed res temporales. Dicit enim Tullius quòd veritas est per quam immutata ea, quæ sunt aut fuerunt aut futura sunt dicuntur. Sed est virtus moralis consistens in medio inter superfluum & diminutum dupliciter. Vno quidem modo ex parte obiecti. Alio autem modo ex parte actus. Ex parte quidem obiecti, quia verum scdm suam rationem importat quandam æqualitatem, æquale autem est medium inter magis & minus. Vnde ex hoc ipso ꝙ aliquis verum dicit de seipso medium tenet inter eum, qui maiora dicit de seipso, & inter eum q minora. Ex parte autem actus medium tenet inquantum verum dicit quando oportet, & secundum quòd oportet. Superfluum autem cõuenit illi qui importunè ea, quæ sunt manifestat, defectus ãt cõpetit alii qui occultat qñ manifestare oportet. Ad scdm, s. vtrum veritas sit virtus specialis. Dicendum ꝙ ad rõnẽ virtutis humanæ pertinet ꝙ opus hominis bonum reddat. Vnde vbi in actu hoĩs inuenitur specialis rõ veritatis vel bonitatis, necesse est ꝙ ad hoc disponatur homo per specialem virtutem. Cum autem bonum ẽm Aug. libro de natura boni consistat in ordine, necesse est specialem rõnem boni considerari ex determinato ordine. Est autem specialis qdem ordo secundum ꝙ exteriora nr̃a vel verba vel facta debite ordinantur ad aliquid, sicut signum ad signatum, & ad hoc perficitur homo per virtutem veritatis. Vnde manifestũ est quòd veritas est specialis virtus. Licet autem verum, & bonũ conuertantur sed ſm Philosophum, nõ bonitas non ponitur esse virtus specialis sicut veritas, qa oĩs virtus bonitas, sed veritas est virtus specialis rõne iam dicta. Ad cuius euidentiam sciendum est, ꝙ verum & bonum subiecto quidem conuertuntur, quia oẽ verum est bonum, & omne bonum est verum, sed secundum rõnem inuicem se excedunt, sicut intellectus, & voluntas inuicẽ se includunt. Nam intellectus intelligit voluntatem, & intellecta alia, & voluntas appetit ea, quæ pertinent ad intellectum, & multa alia. Vnde verum secundum rõnem propriam in qua est perfectio intellectus, est quoddam particulare bonum inquantũ est quoddam appetibile. Et similiter bonum secundum propriã rõnem prout est finis appetitus est quoddam verum inquãtum est quoddam intelligibile. Quia ergo veritas includit rõnẽ boni tatis, ꝓpe esse ꝙ veritas sit specialis virtus sicut verum, est speciale bonum, non autem ꝓt esse ꝙ bonitas sit specialis virtus, cum magis ẽm rõnem sit genus virtutis. Ad tertium, s. vtrum veritas sit pars iustitiæ. Dicendum ꝙ sicut supradictũ est, ex hoc ꝙ aliqua virtus iustitiæ annectitur sicut secundario principali, quod partim quidem cum iustitia conuenit, partim autem deficit ab eius pfecta rõne. Virtus ãt veritatis conuenit qdem cũ iustitia in duobus. Vno qdem mõ in hoc ꝙ est ad alterum. Manifestatio. n. quã diximus eẽ actum veritatis est ad alterum, inquantum, s. ea q circa ipsum sunt vnus hõ alteri manifestat. Alio mõ inquantũ iustitia æqualitatem quandam in rebus constituit, in hoc facit virtus veritatis, adæquat. n. signa rebus existentibus circa ipsum, deficit ãt a ꝓpria rõne iustitiæ q̃tum ad rõnẽ debiti. Non. n. hoc virtus attendit debitum legale qđ attẽdit iustitia, sed potius debitũ morale, inquantũ, s. ex honestate vnus hõ alteri dẽt veritatis manifestationẽ. Vnde veritas est pars iustitiæ inquantũ annectitur ei sicut virt' scdaria principali. Ex hoc. n. ꝙ hõ est aĩal sociale naturaliter homo debet alteri id sine quo societas humana conseruari: non autem possent homines ad inuicem conuiuere nisi sibinuicem crederent tanquam sibinuicem veritatem manifestantibus, & ideo virtus veritatis aliquo modo attendit rõnem debiti. Sciendum aũt, quòd cum sit triplex veritas ẽm Hiero. scilicet veritas vitæ, iustitiæ, & veritas doctrinæ. Veritas de qua nunc loquimur differt à veritate vitæ, quia veritas vitæ continet in se omnem virtutem. Veritas autem iustitiæ dr̃ dupliciter. Vno modo ẽm quòd ipsa iustitia est rectitudo quędam regulata secundum regulam diuinæ legis, & secundum hoc differt veritas iustitiæ à veritate vitæ, quia veritas vitæ est secundum quam aliquis rectè viuit in seipso. Veritas aũt iustitiæ secundũ quam aliquis rectitudinem legis in iudiciis, quæ sunt ad alterum seruat, & secundũ hoc veritas iustitiæ non pertinet ad veritatem de qua nunc loquimur, sicut nec veritas vitæ. Alio modo potest intelligi veritas iustitiæ, secundum ꝙ aliquis ex iustitia veritatem manifestat. Puta enim aliquis in iudicio verũ confitetur aut verum testimonium dicit, & hoc veritas est, quidam particularis actus iustitiæ, & non pertinet directè ad veritatẽ de qua nũc loquimur, quia. s. in hac manifestatione veritatis principaliter homo intendit ius suum alteri reddere, vnde philosophus in 4. Ethi. de hac veritate determinans dicit. Non de iudicio in confessionibus dicimus, neq; quęcunq; ad iustitiã, vel iniustitiã contendunt. Veritas autem doctrinæ consistit in quadã manifestatione verborum de quibus est scientia. Vnde nec ista veritas directè pertinet ad hanc virtutem, vel veritatem, sed solam veritas qua aliquis in vita, & sermone talem se demonstrat qualis est, & non alia, quàm circa seipsum sint nec maiora, nec minora: veruntamen, quia verba nobiliora inquãtum sunt a nobis cognita circa nos sunt, & ad nos pertinent, & secundum hoc veritas doctrinæ pôt ad hanc virtutem pertinere, & quæcunq; alia veritas qua quis manifestat verbo, vel facto, qđ cognoscit. Ad quartum. s. vtrum veritatis virtus declinet in minus. Dicendum, ꝙ declinare in minus a veritate contingit dupliciter. Vno modo affirmando, puta cum aliquis non manifestat totum bonum quod in ipso est, puta scientiã, vel sanctitatem, vel aliquid hmõi, quod fit sine præiudicio veritatis, quia in maiori est, & minus, & ẽm hæc virtus declinat in minus. Hoc. n. vt philosophus dicit in 4. Ethi. vr̃ esse prudentius propter onerosas superabundantias esse, homines enim qui maiora de seipsis dicunt, quam sint, sunt aliis onerosi quasi excellere alios volentes, homines autem qui minora de seipsis dicunt, gratiosi sunt quasi aliis condescendẽtes per quandam moderationẽ. Vnde apostolus dicit 2. Cor. 12. Si voluero gloriari non ero insipiens, veritatem. n. dicam parco autem ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me. Alio modo pôt aliquis declinare in minus negando, vt. s. neget sibi inesse, quod inest, & sic non pertinet ad hanc veritatem declinare in minus, quia per hoc incurreret falsum, & tamen hoc ipsum esset minus repugnans veritati, non quidem secundum rationem propriam veritatis, sed secundum rationem prudentiæ quam oportet saluari in omnibus virtutibus, magis enim repugnat prudentiæ, quia periculosius est, & inhonestius aliis, quòd aliquis æstimet, vel iactet se habere, quod non habet, quàm quòd non existimet, vel dicat se non habere quod habet.

DEin de considerandum est de vitiis oppositis. Et primo de mendacio. Secundo de simulatione siue hypocrisi. Tertio de iactãtia, & opposito vitio. Circa mendaciũ considerãdũ est, primo vtrũ mẽdaciũ semper opponatur veritati, quasi. s. cõtinẽs falsitatẽ. Scdo de speciebus mẽdacii. Tertio vtrũ mẽdaciũ semper sit peccatũ. Quarto vtrũ sit peccatũ mortale. De hoc require infra 3. d. De simulatione siue hypocrisi. Similiter require infra 3. d.

De iactantia. *Dist.* LXXVII.

DEinde cõsiderandum est de iactãtia, & ironia, q̃ sunt partes mẽdacii ẽm philosophum 4. Eth. De iactãtia aũt considerãdũ est. Primo cui vitium opponatur. Scdo vtrũ sit peccatũ mortale. Ad primũ dicendũ, q̃ iactãtia propriè importare vr̃, ꝙ homo verbis se extollat, illa. n. q̃ homo vult lõgè iactare in altũ eleuat. Tũc aũt propriè aliquis se extollit qñ de se aliquid supra se dicit. Quod quidẽ contingit dupliciter. Vno modo qñ aliquis loquitur de se nõ quidẽ supra id, qđ in se est, sed supra id, qđ de eo oẽs opinãtur. Quod apostolus refugiens dicit 2. Cor. 12. Parco autem nec quis existimet me supra id, quod videt in me, aut audit aliquid ex me. Alio modo aliquis per verba se extollit loquens de se supra id qđ est in se ẽm rei veritatem, & quia magis est aliquid iudicandum secundum id, quod in se est, quàm ẽm quod est in opinione aliorum. Inde est, ꝙ magis propriè dr̃ iactãtia qñ aliquis effert se supra id, qđ in seipso est, q̃ qñ effert supra id quod est in opinione aliorum, quamuis vtroq; mõ iactã-

tia dici possit. Et ideo iactantia propriè dicta opponitur veritati per modum excessus. Sciendum tamen q peccatum iactantiæ pt considerari dupliciter. Vno mō sedm speciem actus, & sic opponitur veritati per modum excessus: vt dictum est. Alio modo sedm causam suam ex qua etsi non semper tn frequentius accidit: & sic procedit quidē ex superbia: sicut ex causa interius mouētia & impellente. Ex hoc. n. q aliquis interius p arrogātiā supra seipsum eleuatur: sequitur plerūq; q exterius maiora quædam de se iactet: licet qnque nō ex arrogantia: sed ex quadam vanitate aliquis ad iactantiam procedat & in hoc delectetur qa talis est sedm habitū. Et ideo arrogantia per quam aliquis sup. seipsum extollitur, est supbiæ species: non tn est idem iactantiæ, sed vt frequentius eius causa. Et pp hoc Greg. ponit iactātiā superbiæ speciem. Tendit autem iactator plerūque ad hoc q gloriam consequatur p suam iactantiam. Et ideo sedm Greg. Ex inani glia orit sedm rōem finis. Ab sedm, s. vtrum iactantia sit peccatū mortale. Dicendum q sicut supra dictū est, peccatum mortale est, quod charitati contrariatur. Dupli ergo iactantia considerari pōt. Vno modo sedm se prout est mendacium quoddam & sic qnque est pctm mortale: qnq; veniale. Mortale quidem qn quis iactanter de se pfert quod est contra gliam Dei: sicut ex psona regis Thyri dr Ezec. 28. Eleuatum est cor tuum & dixisti Deus ego sum. Vel ēt contra charitatem pximi: sicut cum aliqs iactando seipsum prumpit in contumelias aliorum: sicut habet Lucæ. 18. de pharisæo q dicebat: non sum sicut ceteri hoīum raptores, iniusti, adulteri, velut etiam hic publicanus. Qnque vero est peccatum veniale, qn, s. aliqs de se talia iactat, q neq; sunt cōtra Deum neq; contra pximum. Alio mō pt considerari sedm causam suam, s. supbiam vel appetitum lucri aut inanis gloriæ & sic si pcedat ex supbia vel inani glia, q sit pctm mortale, etiā ipsa iactantia erit pctm mortale, alioquin erit pctm veniale. Sed qnque aliquis prorumpit in iactantiam pp appetitum lucri: & hoc modo vr ptinere ad pximi deceptionem vel damnum. Et ideo talis iactantia est magis pctm mortale. Vnde, & Philosophus dicit in 4. ethi. q turpior est qui se iactat causa lucri quàm qui se iactat causa gloriæ vel honoris: non tn semper est peccatum mortale, qa pt esse tale lucrum ex quo alius nō damnificat.

De Ironia.

DEinde considerandum est de Ironia. Et primum vtrum ironia sit pctm. Scdo vtrum sit maius pctm q iactātia. Ad primum, s. vtrum Ironia sit pctm. Dicendum q ad hoc q aliq minora de se dicant pt contingere dupliciter. Vno modo salua veritate dum, s. maiora quæ sunt in seipsis reticent: q iam vero minora detegunt: & de se proferunt, quæ tn in se esse recognoscūt. Et sic minora de se dicere non pertinet ad Ironiam: nec est pctm sedm suum genus nisi per alicuius circunstantiæ corruptionem. Alio modo aliquis dicit minora a veritate declinans: puta cum asserit de se aliquid vile, quod in se non recognoscit aut cū negat de se aliqd magnum, quod tn percipit in seipso esse: & sic pertinet ad Ironiam: & est semper pctm. Ad sedm; s. de comparatione Ironiæ ad Iactantiam. Dicendum q vnum mendaciū est grauius altero: qnque qdem ex materia: sicut mēdacium quod fit in doctrina religionis est grauissimum: qnque autem ex motiuo ad peccandum: sicut mendacium perniciosum est grauius q officiosum, vel iocosum. Ironia autem & iactantia circa idem mentiuntur vel verbis vel factis vel qbuscunque exterioribus signis, s. circa conditionē psonæ. Vnde quantum ad hoc æqualia sunt, Sed vt plurimum iactantia ex turpiori motiuo pcedit, s. ex appetitu lucri vel honoris. Ironia vero ex hoc q fugit: licet inordinate per elationem vr alijs grauius esse, & sedm hoc Phil. dicit q iactantia est grauius peccatum q Ironia. Contingit tn qnque quòd aliquis minora de se fingit ex aliquo alio motiuo: puta ad dolosè decipiendum: & tunc Ironia est grauior.

De hac plura require infra inter gradus superbiæ libro tertio.

De Affabilitate.

DEinde considerandum est de amicitia, quæ affabilitas dr: & de vitijs oppositis quæ sunt adulatio & litigium. Circa amicitiam seu affabilitatem. Primo considerandum est vtrum sit specialis virtus. Secundo vtrum sit pars iustitiæ. Ad primum s. vtrum amicitia sit specialis virtus. Dicendum q sicut dictum est: cum virtus ordinetur ad bonum vbi occurrit specialis rō boni ibi oportet esse specialem rōnem virtutis: bonum autem in ordine consistit sicut supra dictum est. Oportet autem hominem conuenienter ad alios ordinari in cōi conuersatione tam in factis quàm in dictis vt, s. ad vnumquemque se habeat secundum quod decet. Et ideo oportet esse specialem quandam virtutem, quæ hanc conuenientiam ordinis obseruet: & hæc vocatur amicitia seu affabilitas. Sciendum autem quòd Philosophus in 8. ethi. de duplici amicitia loquitur: quarum vna consistit principaliter in affectu quo vnus alium diligit: & hæc potest cōsequi quamcunque virtutem. Quæ autem ad hanc amicitiam pertinent supra de charitate dicta sunt. Aliam vero amicitiam ponit quæ consistit in solis exterioribus verbis vel factis, quæ quidem non habet perfectam rationem amicitiæ, sed quandam eius similitudinem inquantum, s. quis decenter se habet ad illos cum qbus conuersatur. Ad sedm, s. vtrum amicitia sit pars iustitiæ. Dicendum q hæc virtus, est pars iustitiæ, inquantum ei adiungit sicut principali virtuti. Conuenit. n. cum iustitia in hoc q ad alterum est: sicut etiam iustitia. Deficit autem a ratione iustitiæ: quia non habet plenam debiti rationem prout aliquis alteri obligatur, vel debito legali ad cuius solutionem lex cogit, vel etiā aliquo debito proueniente ex aliquo beneficio suscepto: sed solum attendit quoddam debitum honestatis quod magis est ex parte ipsius virtuosi q ex parte alterius, vt, s. faciat alteri qd decet eum facere, quia sicut homo est naturaliter aial sociale debet ex quadam honestate veritatis manifestationem alijs hominibus: sine qua societas hominum durare non posset. Sicut autem non posset viuere homo in societate sine veritate: ita nec sine delectatione: quia sicut Philosophus dicit in 8. ethi. Nullus potest perfecte morari cum tristi neque cum non delectabili: & ideo homo tenetur ex quodam debito honestatis naturalis, vt ipse alijs delectabiliter conuiuat: nisi propter aliquam causam necesse sit alios vtiliter aliquando contristare.

DEinde considerandum est de vitijs oppositis. Et primo de adulatione. Secundo de litigio. De adulatione videndum, est primo vtrum sit peccatum. Secundo vtrum sit peccatū mortale. De his omnibus require infra libro tertio. Deinde considerandum est de litigio. Et primo vtrum opponatur veritati amicitia. Secundo de comparatione eius ad adulationem. De his omnibus require infra libro tertio.

De liberalitate. *Dist.* LXXVIII.

DEinde considerandum est de liberalitate & vitijs oppositis s. auaritia & prodigalitate. Circa liberalitatem considerandum est primo, vtrum sit virtus. Secundo de materia eius. Tertio de actu ipsius. Quarto vtrum ad eam magis dare quàm accipere pertineat. Quinto vtrum liberalitas sit pars iustitiæ. Sexto de comparatione eius ad alias virtutes. Ad primum, scilicet vtrum liberalitas sit virtus. Dicendum, quòd sicut Augu. dicit in libro de libero arbitrio. Bene vti his quibus male vti possumus, pertinet ad virtutem. Possumus autem bene & male vti non solum his, quæ intra nos sunt, scilicet potentijs, & passionibus animæ, sed etiam his, quæ extra nos sunt, scilicet rebus huiusmodi mundi concessis nobis ad sustentationem vitæ. Et ideo cum bene vti his rebus pertineat ad liberalitatem, consequens est, quòd liberalitas sit virtus. Sicut enim dicunt Ambrosius, & Basilius superabundantia diuitiarum datur aliquibus a Deo, vt meritum bonæ dispensationis acquirant, pauca autem vni sufficiunt. Et ideo liberalis plura laudabiliter in alios expēdit quàm in seipsum. Debet autem homo semper sibipsi magis prouidere in spiritualibus bonis in quibus vnusquisque sibi præcipuè subuenire potest, tamen etiam in temporalibus rebus non pertinet ad liberalem vt sic alijs intendat, quòd omnino se, & suos despiciat. Vnde Ambrosius dicit in primo de officijs. Est illa probanda liberalitas vt proximos seminis tui non despicias si egere cognoscas. Ad liberalem etiam non pertinet sic diuitias emittere, vt non sibi remaneat vnde sustentetur, & vnde virtutis opera exequatur quibus ad felicitatem peruenitur, vnde Philosophus dicit in 4. ethi. quòd liberalis curat propria volens per hoc quibusdam sufficere. Et Ambrosius dicit in libro de officijs, q dominus non vult simul effundi opes sed dispensari. Nisi forte vt Hælyseus, qui boues suos occidit, & pauit pauperes ex eo qd habuit vt nulla cura teneretur domestica, quod pertinet ad statum perfectionis spiritualis vitæ, de quo infra dicetur. Et tamen sciendum est, quód hoc ipsum quod est sua liberaliter largiri inquantum est actus virtutis ad beatitudinem ordinatur. Item sciendum, quòd sicut Philosophus dicit in 3. ethi. illi qui consumunt multa per intemperantias non sunt liberales sed prodigi, & similiter quicunque effundit, quæ habet propter quæcunque alia peccata. Vnde Ambro. dicit in primo de officijs. Si adiuues eum qui possessiones aliorum eripere conatur non probatur largitas. Nec illa perfecta est liberalitas si iactantiæ causa magis q misericordiæ largiaris. Et ideo illi qui carent alijs virtutibus licet in aliqua opera, multa expendant non sunt liberales. Nihil etiam prohibet aliquos multa in bonos vsus expendentes, habitum liberalitatis non habere, sicut & aliarum virtutum opera faciunt homines antequam virtutis habitum habeant, licet non eo modo quo virtuosi vt supra dictum est. Similiter etiam nihil phibet aliquos virtuosos licet sint pauperes esse liberales. Vnde Philosophus dicit in 4. ethi. sedm substantiam idest facultatem diuitiarum liberalitas non dr, non enim consistit in multitudine da-

ne datorum: sed in dantis habitu. Et Ambrosius dicit in 1. de officijs: quod affectus diuitem collationem, aut pauperem facit, & pretium rebus imponit. Ad 2m. s. de materia liberalitatis. Dicendũ, quod 2m Philosophum in 4. Ethi. Liberalis non est acceptiuus pecuniæ, nec custoditiuus, sed emissiuus. Vnde & alio noie liberalitas largitas noiatur: quia qđ largum est, non est retentiuum, sed est emissiuum, & ad hoc idem pertinere vr̃ & liberalitatis nomen. Cum.n. aliquis a se emittit, quodammodo illud a sua custodia, & dñio liberat, & animum suum ab eius effectu liberum esse ostendit. Ea vero q̃ emittenda sunt ab vno hoie in alium sunt bona possessa, q̃ noie pecuniæ signantur. Et ideo propria materia liberalitatis est pecunia. Quia tñ sicut dictum est liberalitas non attendit̃ in q̃titate dati: sed in affectu dantis, affectus aut dantis disponit̃ 2u passiones amoris, & concupiscentiæ. Et per consequẽs delectationis, & institiæ ad ea q̃ dantur, ideo immediata materia liberalitatis sunt interiores passiones, sed pecunia exterior est obiectum ipsarum Passionum. Ad tertium. s. de actu liberalitatis sunt interiores passiones, sed pecunia exterior est obiectum ipsarum passionum. Ad tertium. s. de actu liberalitatis. s. vtrum vti pecunia sit actus eius. Dicendũ, quod species actus sumit̃ ex obiecto vt supra habitum est. Obiectum aũt siue materia liberalitatis est pecunia, & quicquid pecunia mensurari põt, vt dictum est. Et quia quælibet virtus conuenienter se hẽt ad suũ obiectũ, consequens est, vt cũ liberalitas sit virtus, actus eius sit proportionatus pecuniæ, pecunia aũt cadit sub rõne bonorum vtilium: quia oia exteriora bona ad vsum hois sunt ordinata. Et iõ actus proprius liberalitatis est pecunia, vel diuitijs vti. Sciendũ ergo quod ad liberalitatem pertinet bene vti diuitijs in quantum hmõi, eo quod diuitiæ sunt propria materia liberalitatis. Ad iustitiã aũt pertinet vti diuitijs 2m aliam rõnem. s. 2m rõnem debiti, prout. s. res exterior debet̃ alteri. Ad magnificentiã aũt pertinet vti diuitijs 2m quandã spẽalem rõnem, idest scđm quod assumunt̃ in alicuius magni operis expletionem. vñ & magnificentia quodãmodo se hẽt ex additione ad liberalitatẽ, vt infra dicet̃. Item sicut dictum est propinqua materia liberalitatis sunt interiores passiones scđm quas hõ afficit̃ circa pecuniã. Et iõ ad liberalitatẽ pcipuẽ ptinet, vt hõ pp inordinatã affectionẽ ad pecuniã non phibeat̃ a quocunq; debito vsu eius. Est aũt duplex vsus pecuniæ. Vnus ad seipsum, qui vr̃ ad sumptus, vel expensas pertinere. Alius aũt quo quis vtitur ad alios, qđ pertinet ad dationes. Et iõ ad liberalitatẽ pertinet, vt neq; pp immoderatũ amorem pecuniæ aliquis impediat̃ a conuenientib. expensis, neq; a conuenientib. dationib. Vñ circa dationes, & sumptus liberalitas consistit scđm Philosophum in 4. Ethi. Verbum aũt Senecæ in 5. de beneficijs intelligendum est de liberalitate scđm quod se hẽt ad dationes. Non .n. dr̃ aliquis liberalis ex hoc quod sibi aliquid donat. Ad quartum. s. vtrum ad liberalem magis pertineat dare q̃ accipere. Dicendum quod propriũ est liberalis, vti pecunia, vsus aũt pecuniæ est in emissione ipsius nam acquisitio pecuniæ magis assimilatur gñationi q̃ vsui. custodia vero pecuniæ in q̃tum ordinatur ad facultatẽ vtendi assimilat̃ habitui. Emissio aũt alicuius rei quanto fit ad aliquid distantius, tanto a maiori virtute procedit, sicut patet in his q̃ proijciuntur. Et ideo ex maiori virtute procedit quod aliquis emittat pecuniam dando eam alijs q̃ expendendo eam circa seipsum. Propriũ est aũt virtutis, vt pcipuẽ tendat, in id quod perfectius est. Nam virtus est perfectio quædam, vt dr̃ in 7. Phi. Et ideo liberalis maximè laudatur ex datione. Cum aũt liberalitas a prudentia dirigatur, sicut & quælibet alia virtus moralis, ad prudentiam pertinet custodire pecuniam ne surripiatur, aut inutiliter expẽdatur. Sed vtiliter eam expendere non est minoris prudentiæ, quàm vtiliter eam conseruare, sed maioris, quia plura sunt attẽdenda circa vsum rei, qui assimilatur motui quàm circa conseruationem, quæ assimilatur quieti. Quod autem illi, qui susceperunt pecunias ab aliis acquisitas liberalius expendunt, quàm existentes inopiæ inexperti, si propter solum hanc inexperientiam liberaliter expenderent, non haberent liberalitatis virtutem: sed quandoque huiusmodi inexperientia se habet solum sicut tollens impedimentum liberalitatis, ita quòd promptius liberaliter agant, timor enim inopiæ ex eius experientia procedens impedit quandoque eos qui acquisierunt pecuniam ne eam consumant liberaliter agendo. Et similiter amor quo eam amant tanquam proprium effectum, vt Philosophus dicit in 4. Ethi. Ad quintum scilicet vtrum liberalitas sit pars iustitiæ. Dicendum, quod liberalitas non est species iustitiæ: quia iustitia exhibet alteri, quod eius est, liberalitas autem exhibet id quod est suum. Habet tamen quandam conuenientiam cum iustitia in duobus. Primo quidem, quia principaliter est ad alterum, sicut & iustitia. Secundo, quia est circa res exteriores, sicut & iustitia, licet secundum aliam rationem, vt dictum est. Et ideo liberalitas a quibusdam ponitur pars iustitiæ, sicut virtus ei annexa, vt principali. Ad sextum, scilicet de comparatione liberalitatis ad alias virtutes. Dicẽdum quòd quælibet virtus tendit in aliquod bonum. Vnde quanto aliqua virtus in melius bonum tendit tanto melior est: liberalitas autem tendit in aliquod bonum dupliciter. Vno modo primo & per se. Alio modo ex consequenti. Primo quidem & p se tendit ad ordinandũ propriã affectionẽ circa possessionẽ pecuniarũ in vsum, & sic 2m hoc prefert̃ liberalitati: & tẽperantia q̃ moderatur concupiscentias & delectationes pertinentes ad propriũ corpus, & fortitudo & iustitia q̃ ordinantur quodãmodo in bonũ cõe, vna tpe pacis, alia tpe belli, & oibus pferũtur virtutes q̃ ordinant in bonũ diuinũ. Nã bonũ diuinum præminet cuilibet bono humano, & in bonis humanis bonũ publicum præminet bono priuato, in quibus bonũ corporis præminet bono exteriorum rerũ. Alio modo ordinatur liberalitas ad aliquod bonum ex consequenti: & scđm hoc liberalitas ordinat̃ in oia bona pdicta. Ex hoc.n. quod hõ non est amatiuus pecuniæ, sequitur quod de facili vtat̃ ea & ad seipsum & ad vtilitatẽ aliorum & ad honorẽ Dei, & 2m hoc habet quandã excellentiã, ex hoc quod vtilis est ad multa, & quia vnũquodq; magis iudicatur per illud quod primo & per se competit ei q̃ 2m id quod consequẽter se habet: iõ dicendũ est liberalitatẽ non esse maximam virtutẽ. De vitiis oppositis, s. auaritia, & pdigalitate. Requare inf. li. 3.

De epykeya.

DEinde considerandum est de epykæya, & primo vtrũ sit virtus. Secundo vtrum sit pars iustitiæ. Ad primũ considerandũ quod quia actus humani de quibus leges dãtur, in singularibus contingentibus consistunt, quę infinitis modis narrari põt, non fuit possibile aliquã regulã legis institui, q̃ in nullo casu deficeret, sed legislatores attendunt ad id quod in pluribus accidit 2m hoc legem ferentes, quã tñ in aliquibus casibus seruare est contra ęqualitatem iustitiæ, & cõtra bonum cõe quod lex intendit: sicut lex instituit quod deposita reddãtur, quia hoc quod in pluribus iustũ est: contingit tñ aliqñ esse nociuum, puta si furiosus deposuit gladium, & eum reposcat dũ est in furia, vel si aliquis reposcat depositũ ad patriæ impugnationem. In his.n. & similibus casibus malũ esset sequi legẽ positam: bonum aũt est prætermissis verbis legis, sequi id quod poscit iustitiæ rõ & cõis vtilitas, & ad hoc ordinat̃ ad epykæyã q̃ apud nos dr̃ æquitas. Vnde patet quod epykeya est virtus. Epykeya.n. non aufert iustũ simpliciter, sed iustũ quod est lege determinatũ, neq; ẽt opponitur seueritati q̃ sequit̃ veritatẽ legis in quibus oportet, sequi aũt verba legis in quibus non oportet vitiosum est: vñ dr̃ in codice de legibus, & constitutionibus principũ: non dubium est in legem cõmittere eum q verba legis amplexus contra legis nititur volontatem. Ad 2m, s. vtrũ epykæya sit pars iustitiæ. Dicendum quod sicut sup. dictum est: virtus aliqua habet triplicem partem, s. partem subiectiuam, integralẽ, & potentialem. Pars autem subiectiua est de qua essentialiter pdicat̃ totũ, & est in minus. Quod quidem contingit dupliciter. Qñque .n. aliqd pdicat̃ de pluribus 2m vnã rõnem, sicut aĩal de equo, & boue: qñque aũt pdicatur 2m prius, & posterius, sicut ens pdicatur 2m prius & posterius, quia pędicat̃ de substantia, & accidente. Epykeya ergo est pars iustitiæ cõiter dictæ tanq̃ iustitia q̃dam existens, vt dicit Phil. in 5. ethi. Vnde patet quod epykæya est pars iustitiæ subiectiua, & de ea iustitia p prius dr̃ q̃ de legali. nã legalis iustitia dirigitur 2m epykæyã. Vñ epykæya est quasi superior respectu hũanorũ actuũ.

De præceptis iustitia. *Dist.* LXXIX.

DEinde considerãdum est de præceptis iustitiæ. Et circa hoc considerãda sunt sex. Primo vtrum præcepta decalogi sint præcepta iustitiæ. Secundo de primo præcepto decalogi. Tertio de secundo. Quarto de tertio. Quinto de quarto. Sexto de alijs sex Ad primum, scilicet vtrum præcepta decalogi sint pręcepta iustitiæ. Dicendum quòd præcepta decalogi sunt prima præcepta legis, & quibus statim ratio naturalis assentit sicut manifestissimis. Manifestissimè autem ratio debiti quæ requiritur ad præceptum, apparet in iustitia, quæ est ad alterum, quia in his q̃ spectãt ad seipsum, videtur primo aspectui quod homo sit sui dñs, & quòd liceat ei facere quod licet. Sed in his quæ sunt ad alterum manifeste apparet, quod homo est alteri obligatus ad reddendum ei id quod debet ei. Et ideo præcepta decalogi oportuit ad iustitiam pertinere. Vnde tria præcepta sunt prima de actibus religiosis, quæ est potissima pars iustitiæ. Quartum autem præceptum est de actu pietatis quæ est pars iustitiæ secunda. Alia vero sex dantur de actibus iustitiæ cõiter dictæ, quæ inter æquales attenditur. Ad secundum, s. de primo præcepto decalogi. Dicendum, quod ad legem ptinet facere homines bonos, & ideo oportet prima pcepta legis ordinari scđm ordinẽ generationis qua s. fit hõ bonus. In ordine aũt generationis duo sunt attendenda: quorũ primũ est: quod prima pars primo constituitur sicut in generatione aĩalis primo generat̃ cor: & in domo fit primo fundamẽtũ.

In bonitate aūt animæ prima pars eſt bonitas voluntatis, ea qua aliquis homo bene vtitur qualibet alia bonitate. Bonitas autem voluntatis attenditur ad obiectum ſuum quod eſt finis. Et ideo in eo qui erat per legem inſtituendus ad virtutem, primo oportuit iacere quoddam fundamentum religionis per quam homo debite ordinatur in Deum, qui eſt vltimus finis humanæ voluntatis. Secundo attendendum eſt in ordine generationis, ꝙ primo contraria & impedimenta tolluntur: ſicut agricola primo purgat agrum, poſtea proijcit ſemina, ſcdm illud Hiere. 4. Nouate vobis nouale, & nolite ſeminare inter ſpinas, & tribulos. Et ideo circa religionē primo erat homo inſtituendus, vt impedimenta veræ religionis excluderet. Præcipuum autem religionis impedimentum eſt, ꝙ homo falſo Deo inhæreat. ſecūdum illud Matth. 7. Non poteſtis ſeruire Deo & mammonæ. Et ideo in primo præcepto legis excluditur cultus falſorum Deorum. Cultus autem alienorum Deorū dupliciter apud antiquos obſeruabatur. Quidam enim quaſdam creaturas pro Dijs colebant abſque inſtitutione imaginum. Vnde Varro dixit ꝙ antiqui Romani diu ſine ſimulachris Deos coluerūt. Et hic cultus prohibetur primo cum dicitur. Non habebis Deos alienos. Erat autem apud alios cultus falſorum Deorum ſub quibuſdam imaginibus. Et ideo oportune prohibetur ipſarum imaginum inſtitutio cum dicitur. Nō facies tibi ſculptile. Et imaginum ipſarum cultus, cum dicitur. Non Coles ea &c. Ad tertium ſ. de ſecūdo præcepto decalogi, qđ eſt. Non aſſumes nomen Dei tui in uanum. Secūdū ꝙ oportet prius impedimenta veræ religionis excludere in eo qui inſtituitur ad virtutem, quam eum in vera religione fundare. Opponitur aūt veræ religioni aliquid dupliciter. Vno modo per exceſſum, qñ. ſ. id quod eſt religionis alteri indebite exhibetur, quod pertinet ad ſuperſtitionem. Alio modo quaſi per defectum reuerentiæ, cū. ſ. Deus contemnitur, quod pertinet ad vitium veræ religioſitatis, vt ſupra habitum eſt. Superſtitio autem impedit religionem quantum ad hoc ne ſuſcipiatur Deus ad colendum. Ille autem cuius animus implicatus eſt indebito cultu, nō poteſt ſimul debitum Dei cultum ſuſcipere, ſecundum illud Iſa. 28. Anguſtatū eſt ſtratum vt alter decidat. ſ. Deus verus, & falſus in corde hoīs, & pallium breue vtrumque operire non pōt. Per irreligioſitatē autem impeditur religio quantum ad hoc ne Deus poſtquam ſuſceptus eſt honoretur. Prius autem eſt Deum ſuſcipere ad colēdum q̄ eum ſuſceptum honorare. Et ideo præmittitur præceptum in quo prohibetur ſuperſtitio. Secundo præceptum quo prohibet͛ periurium ad irreligioſitatem pertinens. Ad quartum. ſ. de tertio præcepto, quod eſt. Memento vt diem Sabbati ſcīfices. Sciendum, ꝙ remotis impedimentis veræ religionis per primū pceptum & ſm decalogi, vt ſupra dictū eſt, conſequens fuit vt tertium pceptum poneret͛, per qđ hoīes in vera religione fundarent͛. Ad religionem aūt pertinet cultum Deo exhibere. Sicut aūt in ſcriptura diuina myſteria traduntur nobis ſub aliquibus corporalium rerum ſimilitudinibus, ita cultus exterior Deo exhibetur per aliqđ ſenſibile ſignū. Et quia ad internū cultū q̄ cōſiſtit in orōne & deuotione magis inducit͛ hō ex interiori ſpūſſci inſtinctu præceptum legis dandum fuiſſe de exteriori cultu ſcdm aliquod ſenſibile ſignum. Et quia præcepta decalogi ſunt quaſi quædam prima & cōia principia vel præcepta legis, ideo in tertio præcepto decalogi præcipitur exterior Dei cultus ſub ſigno cōis beneficij, qđ pertinet ad oēs repræſentādum. ſ. opus creationis mundi, a quo requieuiſſe dñs dr̄ ſeptima die. In cuius ſignū dies ſeptima mandat͛ ſanctificanda, i. deputanda ad vacandum Deo. Et ideo Exo 20. præmiſſo præcepto de ſanctificatione Sabbati aſſignatur ratio, quia ſex diebus fecit Deus cœlum & terram, & in die ſeptimo requieuit. Sciēdū aūt ꝙ præceptum de ſanctificatione Sabbati literaliter intellectum, eſt partim morale, partim autem cerimoniale. Morale quidem quantum ad hoc ꝙ homo deputet aliquod tps vitæ ſuæ ad vacandum diuinis. Ineſt enim homini naturalis inclinatio ad hoc ꝙ cuilibet rei neceſſe deputetur aliquod tempus, ſicut corporali refectioni, ſomno, & alijs huiuſmodi. Vnde etiam ſpūali refectioni qua mens hoīs in Deo reficit͛ ſm dictamen naturalis rōnis aliquod tempus deputat͛ homini, & ſic habere aliquod tempus deputatū ad vacandum diuinis, cadit ſub præcepto morali. Sed inquantum in hoc præcepto determinatur ſpāle tps in ſignum creationis mundi, ſic eſt præceptū ceremoniale. Similiter etiam cerimoniale eſt ſm allegoricam ſignationem, prout fuit figura quietis Christi i ſepulchro, quæ fuit ſeptima die, & ſilr̄ ſm moralem ſignificationem prout ſignat ceſſationem ab omni actu pctī & quietem mētis in Deo, & ſm hoc quodammodo eſt pceptum generale. Silr̄ etiam cerimoniale eſt ſcdm ſignificationem anagogicam, prout. ſ. pſigurat quietem fruitionis Dei quæ erit in patria. Vnde pceptū de ſanctificatione Sabbati ponit͛ inter præcepta decalogi inquātū eſt pceptū morale, nō inquātū eſt cerimoniale. Itē ſciendū, ꝙ in obſeruatione Sabbati duo ſunt cōſiderāda. Quorū vnū eſt ſicut finis, & hoc eſt ꝙ homo vacet rebus diuinis, qđ ſignificatur in hoc ꝙ dicit, Memento vt diem Sabbati ſanctifices. Illa āt ſcīficari dñr in lege, quæ diuino cultui applicantur. Aliud eſt āt ceſſatio operum, quæ ſignificatur cū dr̄. Septima die dñi Dei tui non facies oē opus. Sed de quo opere intelligatur apparet per id qđ exponitur Leui. 23. Omne opus ſeruile non facietis in eo. Opus aūt ſeruile dr̄ a ſeruitute. Eſt autem triplex ſeruitus. Vna quidem qua homo ſeruit peccato. Iuxta illud. Qui facit pctm̄, ſeruus eſt peccati, & ſm hoc omne opus pctī dr̄ ſeruile. Alia ſeruit⁹ eſt qua homo ſeruit homini. Eſt aūt homo alterius ſeruus non ſm mētē, ſed ſm corpus, vt ſupra habitum eſt. Et iō opera ſeruilia, ſm hoc dñr opera corporalia in quibus vnus homo alteri ſeruit. Tertia aūt eſt ſeruitus Dei, & ſm hoc op⁹ ſeruile poſſet dici opus latriæ, qđ pertinet ad Dei ſeruitium. Si aūt ſic intelligat͛ opus ſeruile non phibet͛ in die Sabbati, quia hoc eſſet contrarium fini obſeruationis Sabbati. Homo. n. ad hoc ab alijs operibus abſtinet in die Sabbati, vt vacet operibus ad Dei ſeruitutē pertinentibus. Et inde eſt quod dr̄ Io. 7. Circumciſionem homo accipit in Sabbato vt non ſoluatur lex Moyſi. Inde etiam eſt ꝙ ſicut dr̄ Matth. 12. Sabbatis Sacerdotes in templo Sabbatum violant, ideſt corporaliter in Sabbato operantur & ſine crimine ſunt. Et ſic etiam Sacerdotes in Sabbato circumferentes arcam non tranſgrediebantur præceptum de obſeruatione Sabbati: ſilr̄ & nullius ſpiritualis actus exercitium eſt cōtra obſeruantiam Sabbati. Puta ſi quis doceat verbo vel ſcripto, vnde Numeri. 28. dicit gloſa. ꝙ faber & & huiuſmodi artifices ocientur in die ſabbati. Lector autē diuinæ legis vel doctor ab opere ſuo non deſinit, nec tñ contaminatur ſabbatum, ſicut ſacerdotes in templo ſabbatum violant, & ſine crimine ſunt. Sed alia opera ſeruilia quæ dicuntur ſeruilia primo vel ſecundo modò contrariantur obſeruantiæ ſabbati, inquantum impediunt applicationem hominis ad diuina. Et quia magis impeditur homo a rebus diuinis per opus pctī quam per opus licitum q̄uis ſit corporale, ideo magis contra hoc pceptum agit qui peccat ī die feſto, q̄ qui aliquod corporale opus licitum facit. Vnde Aug. dicit in lib. de decem chordis. Melius faceret videns in agro ſuo aliquid vtile, q̄ in theatro ſeditioſius exiſteret: & melius fœminæ eorum die ſabbati lanā facerent, q̄ tota die in neomenijs ſuis impudice ſaltarent. Non. n. qui peccat venialiter in ſabbato contra hoc pceptum facit, quia pctm̄ veniale non excludit ſanctitatem. Opera enim corporalia ad ſpūalē cultū non pertinentia inquantum ſeruilia dñr, inquantum pprie ptinent ad ſeruientes, inquantū vero ſunt cōia tam ſeruis q̄ liberis ſeruilia non dñr. Quilibet aūt tam ſeruus, q̄ liber tenet͛ in neceſſarijs prouidere, non tm̄ ſibi ſed & proximo, præcipuè quidem in his, q̄ ad ſalutē corporis pertinent, ſm illud prouer. 13. Erue eos, qui ducuntur ad mortē. Scdario in damno rerū vitando. ſcdm illud Deutero. 22. Nō videbis ouem & bouē fratris tui errantem & pteribis, ſed reduces fratri tuo. Et ideo opus corporale ptinens ad conſeruandam ſalutē proprij corporis nō violat ſabbatum. Non enim eſt contra obſeruantiam ſabbati, ꝙ aliqs comedat, & alia hmōi faciat quibus ſalus corporis conſeruatur. Et pp hoc Machabæi nō polluerūt ſabbatum pugnantes ad ſui defenſionē die ſabbati vt legit͛. 1. Mach. 2. Silr̄ nec Helyas etiam fugiens a facie Iezabel in die ſabbati. Et propter hoc etiā dñs Matth. 12. Excuſat diſcipulos ſuos q̄ colligebant ſpicas in die ſabbati propter neceſſitatem quàm patiebantur. Similiter etiam opus corporale qđ ordinatur ad ſalutem corporalem alterius nō eſt contra obſeruantiam ſabbati. Vnde Dominus dicit Ioh. 7. Mihi indignamini, quia totum hominem ſaluum feci in ſabbato. Similiter etiā opus corporale qđ ordinatur ad imminens dāmnum rei exterioris vitādum, non violat ſabbatū. Vnde Dñs dicit Matth. 12. Quis erit ex vobis homo qui habet vnā ouē, & ceciderit in ſabbato in foueam, nonne tenebit, & releuabit eā. Item nota ꝙ obſeruatio diei Dñicę in noua lege ſuccedit obſeruātię ſabbati, non ex neceſſitate legis, ſed ex conſtitutione populi Chriſtiani, nec etiam hmōi obſeruatio eſt figuralis, ſicut fuit obſeruatio ſabbati in veteri lege. Et ideò non eſt ita arcta phibitio opandi in die Dñica, ſicut in die ſabbati, ſed quædā opa conceduntur in die Dominica, quæ in die ſabbati phibebant͛, ſicut decoctio ciborum, & alia hmōi. Et etiam in quibuſdam operibus phibitis facilius ppter neceſſitatem diſpenſatur in noua q̄ in veteri lege, quia figura pertinet ad proteſtationem veritatis, quàm nec in modico præterire oportet. Opera autem ſecundum ſe conſiderata immutari poſſunt pro loco & tempore. Ad quintum. ſ. de quarto præcepto quòd eſt de honoratione parentum. Dicendum quod præcepta decalogi ordinantur ad dilectionem Dei, & proximi. Inter proximos autem maximè obligamur parentibus. Et immo immediate poſt præcepta ordinantia nos in Deum, ponitur præceptum ordinans nos ad parentes, qui ſunt particulare

ticulare

ticulare principium, nostri esse, sicut Deus est vniuersale principium, & sic est quædam affinitas huius præcepti ad pcepta primę tabulę. Ad sextum.s. de alijs sex præceptis, sciendũ ꝙ sicut p partes iustitię debitum reddit͛ aliquibus determinatis psonis quibus hõ ex aliqua speciali ratione obligat͛, ita etiam per iustitiam proprię dictam aliquis debitũ reddit cõiter omnibus. Et ideò post præcepta tria pertinentia ad religionem qua reddit͛ debitum Deo, & post quartum preceptum ꝙ est pietatis qua redditur parentibus debitum Deo, in quo concluditur omne debitum quod ex aliqua speciali rõne debetur necesse fuit ꝙ ponerent͛ consequenter alia pcepta ptinentia ad iustitiã ppriè dictã q̃ indifferenter oĩbus debitũ reddit. Sciendum aũt ꝙ oĩa nocumenta quę pximis inferunt͛ pñt ad ista reduci q̃ his pceptis phibentur tanq̃ ad q̃dam cõiora, & principaliora. Nam omnia nocumenta q̃ in psonam pximi inferunt͛ intelligunt͛ prohiberi in homicidio sicut in principaliori. Quę verò inferantur in psonã coniunctã, & maxime p modum libidinis intelligunt͛ phiberi simul cum adulterio. Quæ verò ptinent ad damna in rebus illata intelliguntur phiberi simul cum furto. Quæ aũt pertinent ad locutionem sicut detractiones, blasphemiæ, & siqua huiusmodi intelliguntur phiberi falso testimonio, qđ directiua iustitiæ contrariatur. Itẽ quia homicidium secundũ se nõ est concupiscibile sed magis horribile, quia non habet de se rõnem alicuius boni. Sed adulteriũ de se habet aliquã ratione boni.s. delectabilis. Furtum etiã habet rõnem alicuius boni.s. vtilis. Boni aũt de se habet rationẽ concupiscibilis, ideò fuit specialib. pceptis phibẽda cõcupiscẽtia furti & adulterij, nõ aũt cõcupiscẽtia homicidij.

De fortitudine. Dist. LXXX.

Consequẽter post iustitiã considerandũ est de fortitudine. Circa quã cõsiderãda sunt quattuor. Primo de ipsa fortitudine. Secundo de pcipuo actu eius.s. de martyrio. Tertio de vitijs oppositis fortitudini. Quarto de partibus eius. Circa primum cõsideranda sunt quattuordecim. Primo q̃lio fortitudo laudabilis à reprobabili distinguat͛. Secundo quæ valeat ad commendationẽ fortitudinis, & ostendũt eã esse laudabilem. Tertio p quæ fortitudo iuuet͛. Quarto vtrum fortitudo sit virtus. Quinto vtrũ sit virtus spãlis. Sexto vtrũ sit circa timores, & audacias. Septimo vtrũ sit solũ circa timorem mortis. Octauo vtrũ sit solũ in rebus bellicis. Nono vtrũ sustinere sit pcipuus actus eius. Decimo vtrũ habeat delectationẽ in actu suo. Vndecimo vtrũ fortitudo maximè consistat in repentinis. Duodecimo vtrũ vtatur ira in actu suo. Tredecimo vtrũ sit virtus cardinalis. Quartodecimo de comparatione eius ad alias virtutes. Circa primũ sciendum ꝙ est q̃dam fortitudo laudabilis, & virtuosa: q̃dam vero reprobabilis, & vitiosa. Prima bonorũ. Secunda malorũ. Mali nãque sunt fortes in carnis opibus, debiles in spũalibus. Econtra boni fortes sunt in spũalibus, debiles in carnalibus. Fortes sunt mali ad acq̃renda tpalia, debiles ad ęterna. Fortes inquam sunt boni in operibus virtuosis. sicut dicit͛ Isa. 41. Vocabunt͛ in ea fortes iustitiæ plantatio Dñi ad glorificandũ.i. ad æternã gloriam acquirendã. Econtra mali sunt fortes in vitijs ppetrandis. Hiere. 23. Factus est cursus eorũ malus, & fortitudo dissimilis. s. à fortitudine bonorũ. De vtraq; fortitudine loquens Grego. ait sup illud Iob. 6. Quæ est.n. fortitudo mea, vt sustineã, aut patientia mea, vt fortiter agã? Notandũ est inquit ꝙ alia est fortitudo iustorũ, alia reproborum. Iustorũ est fortitudo carnẽ vincere, ppprijs voluntatibus contrarias delectationes vitæ psentis extinguere, mundi aspera p æternis præmijs amare, psperitatis blandimenta contẽnere: aduersitatis metũ in corde superare. Reproborũ vero fortitudo est transitoria sine cessatione diligere: contra flagella conditoris insensibiliter pdurare, ab amore tpalium nec aduersitate quiescere, ad inanem gloriã etiã cum vitę detrimento puenire, malitię argumenta quærere, bonorum vitam non solum lingua & moribus, sed etiã gladijs impugnare: in semetipsis spem ponere, iniquitatem quotidiè sine vllo desiderij defectu perpetrare. An non fortes sunt reprobi, qui ad pænitentis vitæ concupiscentiam tot laboribus currunt, tot piculis se audacter obijciunt, p lucris contumelias libenter ferunt, ab appetitus sui libidine nulla victa contrarietate resiliunt, pcussionibus decertant, & mala mundi tollerant, p mundo & eius gloria & fallaci pmissione, vt ita dixerim, gaudia, quærẽtes perdũt. Nec tñ hoc ppẽdentes fatigãtur ibi quasi in absinthio inebriãtur. At contra vir iustus ad mundi pericula pro mundo tolerãda gaudet esse debilis, finem suũ conspicit, vita psens q̃ sit transitoria attendit, pro eo labores perpeti renuit, cuius intrinsecus delectationem vincit. Ad hoc facit verbũ beati Bernar. sup illud Cant. 5. Innixa super dilectum qui stas da gloriam Deo, cuius manu erigeris, necesse habes, vt eius manu tenearis: multum opus virtute habes, sed qua induaris ex alto. Ipsa enim si perfecta fuerit, faciè facit animum victorem sui, & sic inuictũ reddit ad omnia. Quid est fortitudo vel virtus, est quippe vigor animi, cedere nesciens pro curãda ratione. Vel sic, est vigor animi quantum in se est omnia ad rationẽ ducens, & dirigẽs. Quid nisi quia omnia sunt possibilia innitenti super eum qui omnia potest. Nihil enim potentiã Dei clariorem reddit q̃ ꝙ omnipotentes facit omnes qui in se sperant, an non omnipotens est, cui omnia possibilia sunt? ita animus si non psumat de se, sed confortet͛ à Deo, poterit dominari sibi si nõ dominet͛ ei omnis iniustitia. Ita namq; Deo innixum nulla vis, nulla fraus, nulla iam illecebra poterit, vel stantem deijcere, vel subijcere dñantem. Alioquin frustra nit͛ si non innititur. Hæc aũt q̃ de virtute dicta sunt, fortitudini specialiter conueniunt, q̃ etiam virtutis nomine designant͛. Sap. 8. Vbi inter quattuor Cardinales virtutes, virtutem vocat fortitudinem dicens, Sobrietatem docet, & prudentiã, & iustitiam, & virtutem. Fortitudo enim multũ est necessaria ad exercitium bonorum operum. Bern. in sermone rogationum; Veritate, charitate, & fortitudine me egere multum fateor, deficit ratio mea præ ignorantia veritatis, languet volũtas p desidia affectionis, caro infirmat͛ præ inopia fortitudinis. Nam ratio minus intelligit q̃ agẽda sunt, & voluntas minus diligit intellecta, & corpus qđ corrumpit͛ aggrauat animam, vt non q̃ volumus illa faciamus. Neque enim pateret͛ hunc defectum si ratio esset iugiter exercitata in inquisitione veritatis, voluntas in desiderio charitatis, caro in operatione virtutis. Circa secundum sciendum. Primo ꝙ ad commendationem fortitudinis valet huius nominis interpretatio. Secundo scripturę sacrę multiplex exhortatio. Tertio status in quo sumus cõsideratio. Quarto multiplex effectuum eius meditatio. Primum autem qđ facit ad cõmendationem fortitudinis est ipsum nomen eius, qđ vt dicit Papias dicit͛ vel à fero fers, vel à ferro, quia est virtus ferrea, omnia mala valens ferre. Et quia virtus inuincibilis est, & turris fortissima in qua dependet omnis armatura fortis, quæ sunt in ea munimẽta omnia contra omnium tentationum machinamenta, & insultus hostiles. Per hãc.n. virtus omnis habet vincere, & resistere à vitio sibi contrario, vnde dicit Tullius Soli fortitudini nomen virtutis attribuebãt. Virtus quasi virum tuens dicit͛. Hoc specialissime competit fortitudini qua armatus homo non potest vinci nisi eã abiecerit. Vnde dicit͛ Phõ Boetio. Talia tibi contuleramus arma ꝙ vinci non potuisses nisi abiecisses. Hæc est armatura qua armauit summa philosoph. Christus pugiles, & pares duodecim qua erant parati ad vincendum & subiugandum totum mundum, vt dic.t͛ Luc. in fine. Sedete in ciuitate donec induamini virtute ex alto. Per hanc armaturã lupi missi inter lupos subiugauerunt lupos, & locustæ gigantes. Dicunt exploratores terrę promissionis. Numeri 13. Vidimus homines quibus cõparati quasi locustæ eramus. Ibi Origenes. Nouit Dominus mirabilia facere de locustis superare gigantes. Hęc armatura facit verè hominem virum à vi mentis vel rigore sic dictum. sicut ait Seneca. Facilius est vnam gentem q̃ vnum virum superare. Volens autem Dñs Chananeos vincere, & gigãtes terræ promissionis delere, mittens Iosue ad hoc agendum inuitat eum ad hanc armaturam, qui ait Ios. 1. Confortare & esto robustus, tu enim diuides terram filijs Israel pro qua iuraui vt darem eam eis. Hac armatura oẽs vicit & deiecit & inuincibilis pmansit, sicut ostenditur Ecclesiastici 46. Fortis in bello Iosue, & cætera multa ad hoc. Scđo ad commendationem fortitudinis facit multiplex exhortatio scripturæ sanctæ. Deutro. 31. Viriliter agite & confortamini, & nolite timere, neque paueatis ad cõspectum inimicorum vestrorũ dixit Moyses filijs Israel. Et post Iosue ait, viriliter age & cõfortetur cor tuum &c. Psal. Viriliter agite & confortetur cor vestrum. Idem hẽtur Dan. 10. S. & idem. 1. Corin. 6. Similiter Hebre. 11. Estote fortes in bello &c. Tertio facit ad commendationem fortitudinis locus, & status in quo sumus. Sumus.n. in mundo isto in campo certaminis, in medio inimicorum in quo habemus vincere cum gloria vel vinci cũ ignominia, & vincere non possumus, sine hac armatura. Baruch. 3. Quid est Israel ꝙ in terra inimicorum es? &c. In hoc campo, vt dẽ Tren. 1. Abierunt absque fortitudine ante faciem subsequentis. Multi rõ tanquam puluis quem proijcit ventus tentationis ante faciem subsequentis diaboli qui vincitur sine aliqua reluctatione. Quarto commendabilem reddit fortitudinẽ multiplex eius vtilitatis effectus. Primus effectus eius est, quia a peccato & a seruitute diaboli fortitudo educit & liberat. Psal. Qui educit vinctos, i fortitudine &c. Diaboli enim cor est simile cordi Pharaonis, de quo legitur in Exodo. Induratum est cor Pharaonis ipse non dimittebat quos tenebat nisi in manu forti. Iud. 6. Dicit dominus Gedeoni. Vade, i hac fortitudine tua liberabis Israel de manu Madian. Sic dominus per prędicatorem fortem liberat peccatores a seruitute diaboli. Sampson quamdiu fortitudinem habuit, se semper de manu Philistinorum liberauit, &

eorum vincula, & clausuras dirupit Iud. 15. & 16. Item de manu fortis liberauit Israel a Golyath, & Philisteorum seruitute. 1. Reg. 17. Scd'o fortitudo Diabolum superat, & fugat. Psal. Præcinxisti me virtute ad bellum, & supplantasti inimicos meos subtus me, & inimicos meos dedisti mihi dorsum. Bern. Virtus ex alto in homine si perfecta fuerit: facilè facit animum victorem sui, & sic eum inuictum reddit ad omnia. Sic Sampson Philisteos quãdiu fortitudinẽ seruauit semper superauit, qua amissa deiectus, & abiectus est a fœmina, & ab aduersarijs captus, & excæcatus. Numeri. 24. Hæreditas Seyr cædet inimicis suis: quia iure hæreditatio Israel, qui interpretatur fortis cum Deo fortiter aget. Ia. 4. Resistite Diabolo, & fugiet a vobis: quia vt Greg. ait: Debilis est hostis, qui non põt vincere nisi volentem. Tertio fortitudo ex victoria præmium sperat, & obtinet ex victoria gloriam. Paral. 15. Confortamini, & non dissoluantur manus vestræ, erit.n. merces operi vestro. Vnde Apost. Coran. 2. Esto fidelis vsque ad mortem & dabo tibi coronam vitæ. Iac. 1. Beatus vir qui suffert tẽtationem, qm̃ cum probatus fuerit: accipiet coronam vitæ, &c. Isa. 61. Vocabuntur in ea fortes iustitiæ plantatio dñi ad glorificandum Quarto fortitudo eorum qui vacant Dei seruitio fortes in eo Deum lætificat. Nee. 8. Gaudium dñi est fortitudo nostra Ideo Psal. dicebat: Fortitudinẽ meam ad te custodiam, vt de ea gaudeas, & mihi retribuas. Quinto fortitudo virilium operũ Deo placet & eum placat, sicut Rex multum amat militem qui aliqñ ei fortiter restitit, vel castrum fortè vel eum fortiter impugnauit qñ ad eum redit, & ei fideliter seruit, & fortiter pro eo pugnans hostes eius fortiter impugnat. Sicut fecit Paulus, qui de pessimo persecutore factus est fortissimus, & fidelissimus propugnator ecclesiæ, & fidelissimus Christi p̃dicator. Legit' in Egesip. li. 1. de Cladibus Iudæorum, ꝙ cũ Herodes Aschalonita fuisset amicissimus Pompei, & pugnasset fortiter contra Cæsarem pro eo, Pompeio mortuo cũ haberet' ei exosus veniens ad Cæsarem confessus fidelitatẽ amicitiæ quã habuerat ad Põpeium, & quanta sustinuerat pro Romanis, & vt ostenderet non solũ verbis sed factis, expoliauit se dicens: Cessent verba, loquant' vulnera fidelitatẽ quam habeo ad amicos. Et ostendit Cæsari cicatrices multorũ, & magnorũ vulnerum q̃ sustinuerat pro fidelitate amoris Põpei, & Romanorũ. Quẽ amorem paratus erat cũ Cæsare, si ei placeret seruare. Qđ adeo Cæsari placuit, ꝙ eum ex tunc amicissimũ habuit, & Iudeæ totius procurationẽ ei cõmisit. Ad idẽ ẽt facit exẽplum B. Magdalenæ Luc. 7. Quæ ante conuersionẽ suã ita fortiter Deũ impugnauit, ꝙ de se munitionẽ septem principalib. Dæmonib. munitã contra Deum fecit. Quæ pp hoc ꝙ ita fortiter fleuit, & pœnituit, ꝙ lachrymis dñi pedes lauit, Deũ adeo placauit, vt oĩbus sibi pctis dimissis ab eo, in pace rediret. Sic' latro in Cruce. Ad hoc ẽt facere põt exemplũ qđ refert God. permausensis in lib. de gestis Imperatorum dicens, ꝙ anno dñi nongentesimo tricesimosexto imperãte Othone primo accidit in eius curia in die Paschæ, ꝙ cũ quidã puer filius cuiusdam comitis porrexisset manum ad fercula q̃ portabat cocus, percussit eum sic baculo ꝙ deiecit eum quasi mortuum. Miles quidã custos pueri gladio cocum occidit, captus ducit' ante Imperatorem. Qui cum vellet rõnem reddere facti sui, noluit eum audire Imperator, sed p̃cepit eum occidi. Miles audiens irruit in Imperatorem eum per capillos ad pedes suos p̃ijciens. Quem cum ducerent ad mortem, prohibuit Imperator faciens eum adduci ad se, q̃rens cãm tantæ p̃sumptionis. Qui ait ꝙ iõ fecerat quia contra leges Imperiales eum ad mortem iudicauerat nolens audire suã rõnem. Quã sibi ostensa ait Imperator eum fuisse iustum vltorẽ suæ iniustitiæ, & p̃cepit ne coram eo cõpareret, & vt sibi dimitteret'. Cum aũt Imperator aliqñ in tentorio suo æstiuo ipaliter dormiret, & hostes sui latenter venientes ad eum occidẽdum, & videret hoc miles balneans se nudus exiuit assumpto clipeo, & ense, mouens clamorẽ in castris, & occurrens eis fugauit timentes cum alijs, qui ad eius clamorem excitati parauerũt ad arma. Qđ cum audiret Imperator, non solum fauorem pristinum ei remisit, sed ẽt in curia sua eum fecit amicum, & Principem. Sic quantum ad hoc põt fortitudo ad hoc aptari, ꝙ Deus quemcunq; suum inimicum quantamcunq; ei iniuriam intulerit, si reatum suum confessus fuerit, facti sui pœnitens sibi' hostes suos impetierit fortiter his resistens, & maximè his qui pro eo diuitijs tpalib. nodantur, & scuto armãtur fidei, & gladio spũs, qđ est verbum Dei, Dæmonem & membra eius impetunt, vitia fortiter impugnando, non solum eos ad pacem, & amicitiam recipit: sed eos in curia sua cœlesti magnos efficit. Placat ergo tremendum iudicem humiliter pœnitens, & opera pœnitentiæ fortiter agens manum ad fortia remittens. Prouer. 30. Bern. O humilitas pœnitentium, obedientia confitentium, spes consistentium, q̃ cito vincis inuincibilem, q̃ cito tremẽdum iudicem vertis in clementissimũ patrem. Sexto fortitudo ditat fortiter agentem. Prouer. 10. Egestatem operata est manus remissa, manus aũt fortium diuitias parat. Idem in eodem. 11. ca. Robusti habebunt diuitias. Prou. 21. Cogitationes robusti semper in abundãtia, oĩs aũt piger semper in egestate. Septimo fortitudo hominem confortat. Ephe. 6. Confortamini in dño, & in potentia vir. eius. Hæc est fortitudo quæ est eius qui non est fortis, vt est dñs, &c. Qui viriliter agunt ex hoc habent confortari. Psal. Viriliter agite, & confortetur cor vestrum. Idem 1. Corin. 16. Octauo mala p̃sentia æquanimiter portat, vt faciebat Paulus. 2. ad Corin. 4. In oĩbus tribulationem patimur sed non angustiamur, &c. Phil. 4. Oĩa possum in eo qui me confortat. Sicut faciebat Stephanus plenus gratia, & fortitudine. Act. 6. Seneca de quatuor virtutibus: Si magnanimus fueris nunquam iudicabis tibi contumeliam fieri de inimico tuo, dices, nõ nouit, & si nocendi animum habuit, & cum illum in potestate tua habueris, vindictam putabis vindicari potuisse. Scito.n. maius vindicandi genus ignoscere. In hoc.n. homo vincit se fortẽ, & cor suum vehementer resistentem subijcit. Sicut legitur fecisse Iulius Cæsar, qui ait cuidam se sibi opponenti. Dignum te Cæsaris ira nullus honor faciet. Legitur in gestis Alexandri, ꝙ cum quidam offendisset eum, nec vellet ei parcere probante sibi Arist. magistro suo, ꝙ victor esset gloriosior vincendo cor suum q̃ ꝙ vicerat, & subiecerat sibi totum mũdum, tunc vicit cor suũ qđ fuit maximè fortitudinis, & remisit illi, qui ipsum offenderat iniuriam. Nono glorificat: quia facit gloriosè dominari sibi, & vincit. Prouer. 12. Manus fortium dñabitur, remissa aũt tributis seruiet. 1. Mach. 2. Filij, dixit Mathathias, confortamini, & viriliter agite in lege, & cum feceritis ea quæ in ea scripta sunt, in ipsa gloriosi eritis. Isa. 61. Vocabuntur in ea fortes iustitiæ plantatio dñi ad glorificandum. Decimo bona spũalia, & tpalia seruat in pace. Luc. 11. Dum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia q̃ possidet. Vndecimo regnum cœlorum impetrat. Mat. 10. Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Circa tertium sciendum ꝙ multa sunt q̃ iuuant hominem ad fortiter agendum, & strenue sustinendum. Primum qđ iuuat fortitudinem est Dei gratia: sine qua omnis virtus infirma est, & impotens bona agere, vel mala, vincere ad salutẽ, & meritum vitæ æternæ. Gratia vero Spiritus sancti virtutem fortitudinis adiuuat, vt oĩa magna, & ardua quantum expedit implere possit, & oia aduersa, & aspera superare. Psal. Deus Israel ipse dabit virtutem, & fortitudinem plebi suæ, per quam facilius, & expeditius bona, & ardua peragat, & mala patiatur, & vincat. Huius generis donum Deo attribuebat Apost. 1. Corin. 15. Gratia Dei sum id qđ sum, & gratia eius in me vacua non fuit. Et 1. Corin. 15. Plus oĩbus laboraui, non aũt ego solus sed gratia Dei mecum. Hæc aũt fortitudo est vigor infusus a Deo in animo in quo est gratia quæ facit animam in Deo per spem, & amorẽ firmiter inniti, vt per eum cui innititur omnia possit. Phil. 4. Oĩa possum in eo, qui me confortat. Bern. Omnia sunt possibilia credenti innitenti super eum qui oĩa põt, nihil.n. clariorem reddit Dei oĩpotentiam q̃ ꝙ omnipotentes reddit oẽs qui in se sperãt. Scdm qđ adiuuat fortitudinem est consideratio grauis ruinæ q̃ est in pcti casu. Miles.n. fortiter in bello studet agere ne in seruitute redigat' hostiũ, & ne in carcerem detrahat' teterrimũ vel in mortem ignominiosam q̃ in bello spũali vincit', in seruitute Dæmonum redigi, in latrinã & sentinã vitiorum demergit', tandem in Inferni carcerem victus detrudet'. 1. Reg. 4. dñs Philistei, Cõfortamini, & bellate ne seruiatis Hebræis. Multo fortius viriliter debemus agere ne Dæmonibus seruiamus, sicut ille faciebat de quo legit' in vitis patrũ, ꝙ de peccatis suis dolens, & pœnitens intrusit in quodã sepulchro se ibi mactans fletib. ad quẽ cum venissent Dæmones et diuitias, & delitias, & honores p̃mittentes, si ad eorum rediret obsequium, & cum ipse immobilis in luctu perseueraret, verberauerunt eũ vsq; ad mortẽ, dicẽtem, ꝙ magis volebat mori q̃ eorum seruituti de cætero subijci, qui ex tunc adeo gratia est cumulatus, ꝙ inter homines quasi Dei Angelus appareret quem cum in pugna inuenissent Dæmones inter flagella immobilẽ vinci clamauerunt fugientes ab eo confusi dicentes, monache vicisti. Item Egisippus de Cladibus Iudæorum lib. 5. dicit, ꝙ cum Titus in obsidione Ierusalem hortaretur Romanos milites, vt essent viriles, & agerent in bello fortiter ne subijcerentur viliter victi in confusione humanæ probitatis iudæorum populo, & ne victi, & occisi mitterent' in Infernũ, proposuit eis exemplum Leonidæ. Qui cum esset in pugna cum trecentis Lacedæmonijs quibus præerat contra infinitam multitudinem Persarum ait eis, prandeamus ante pugnam in terris, qa si victi fuerimus cenaturi sumus apud inferos. Quod tm̃ valuit apud eos, ꝙ victores Persas, vel occiderunt, vel fugauerunt, & ꝙ nullus in bello cecidit vno excepto. Tertium quod iuuat fortitudinem exhortatio maiorum sicut præmissum est in exemplo Titi, & Leonidæ exhortatione. Item Deutero. 20. Appropinquante

pinquante

pinquante prælio stabis Sacerdos ante aciem, & sic loquetur. Nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis eos, quia dñs Deus vester in medio vři est, & cõtra aduersarios vřos dimicabit, & eruet vos a periculo. 2. Mach. 15. Iudas Machabæus hortabatur suos ne formidarent aduentum hostium. Et post. Alloquutus est eos de lege, & Prophetis, &c. singulos eorum armauit non hasta, & clipeo, sed sermonibus optimis, & exhortationibus, &c. Et nota alia quæ postea sequuntur ad hoc facientia. Quartum est exempla virorum robustorum. 1. Mach. 2. dixit Mathathias filijs suis. Mementote operum patrum, quæ fecerunt in generationibus suis. Quorum ostendit eis multa exempla. Item Iaco. 5. Exemplum accipite exitus mali, & longanimitatis laboris, & patientiæ Prophetas, qui locuti sunt in nomine dñi. Et post. Ecce beatificamus eos qui sustinuerunt. Et Hæbr. 11. Hi Prophetæ s. per fidem vicerant regna, &c. Et post, fortes facti sunt in bello, castra verterũt exterorum. 2. Mach. 6. dixit Eleazarus adolescẽtibus. Exemplum fortè relinquam si prompto animo ac fortiter pro grauissimis ac sanctissimis legibus honesta morte perfungar. Et post, iste hoc modo vita discessit non solum iuuenib. sed et vniuersæ genti memoriam mortis suæ, exemplum virtutis, & fortitudinis derelinquens. Quinto fides iuuat fortitudinem. Hæbr. 11. Sancti per fidem vicerunt regna. 1. Pe. vlt. Cui resistite fortes in fide. Glossa. Quæ est tanq̃ murus. Per hanc vicerunt Martyres oĩa supplicia. Sexto iuuat spes. Isa. 40. Qui sperant in dño mutabunt nomen vel ha. fortitudinem, &c. Hæbr. 6. Fortissimum solatium habemus, qui confugimus ad tenendam propositam spem. Glossa. Qđ nos faciat in oĩ tribulatione fortes: volentes ad præsens, vel horam pati, vt in æternum regnemus. Septimo iuuat fortitudinem charitas. 1. Corin. 13. Charitas oĩa suffert. Can. vlt. Fortis, vt mors dilectio. Et ibidem, Aquæ multæ, id est tribulationes non potuerunt extinguere charitatem. Octauo timor Prouer. 14. In timore dñi fiducia fortitudinis. Iob. 4. Vbi est timor tuus, vbi est fortitudo tua. Glossa. Sicut in via sęculi audacia fortitudinem timor debilitatem parit: ita in via dñi timor fortitudinem. Nono clamor orationis: quia vt dixit Iudas suis dicentibus. Quõ poterimus ieiuni, & pauci superare tãtam multitudinem, & tam fortem? Ait. Nolite timere: quia de cęlo fortitudo est. 1. Mach. 3. Dominus enim dat virtutem, & fortitudinem plebi suę. Item. 1. Macha. 4 Dixit Iudas: Impetum inimicorum ne formidetis: memẽtote quõ salui facti sunt patres vři, & nunc clamemus in cęlum, & miserebitur nři Deus, & conteret exercitum istum, qđ & fecit. Exo. 17. Eleuante Moysa manus in Cœlum, & orante vincebatur Amalech. Decimum quod iuuat for. est temperantia, & abundantia. Greg. in Mora. Nulla aduersitas deijcit qđ prosperitas nulla corrumpit in hac vita, vt ait idem: Qui nulla prospera appetit, nulla aduersa pertimescit. Ebrij, & nimis cibis repleti cito deijciuntur, sicut patet. 3. Reg. 20. vbi legitur, ꝙ cum Benadab Rex obsedisset Samariam, cum trigintaduob. Regibus, qui cum eo erant, cum innumera multitudine, cum biberent vinum temulenti victi sunt viliter per centum triginta pedissequos Principum Prouinciarum. Item refert Orosius in li. de Cladibus sęculorum, ꝙ cum Titus, Rex potentissimus pugnaret contra Scithas, Thamaris eorum regina videns, ꝙ nõ posset resistere ei vi: cõgregato exercitu suo fugiens a facie eius, hac arte vsa est sciẽs eius exercitum afflictum fame tetendit tentoria, in locis amęnia ponens, & vini vasa, in multa copia, & fercula delicata, in locis per quæ debebat Titus transire, & eius exercitus, quasi si Scithæ fugissent, a facie exercitus Titi, perterriti relictis cibis sibi præparatis intactis. Cum autem inuenisset Titus, & eius exercitus loca tentoriorum, cibaria, & pocula pręparata, crediderunt ꝙ ea Scithæ sibi præparassent, & terrore eorum commoti ea intacta reliquissent, sed tunc, & comederunt. Et cum cibis essent onerati, & inebriati quiescerent, exeuntes subito Schitæ de insidijs super eos irruerunt. Thamaris autem dicta amputato Titi capite, posuit illud in vtre sanguinis humani dicens: Sanguinem sitisti, modo de eo satis bibe. Item Iudith. 13. Post orationem, & lachrymas fusas ad Deum caput amputauit inebriati Holofetni. Similiter Iahel Sisaram lacte repletum occidit Iud. 14. Vndecimo iuuat for. carnis continentia Iudith. Fecisti viriliter, & confortatum est cor tuum, eo ꝙ castitatem amaueris. Prouer. 31. Accinxit fortitudine lumbos suos, & roborauit brachium suũ. Iob. 17. Mundis manibus addet Deus fortitudinem. Cum Godfredus de Bullione, qui primus de Francis regnauit in Ierusalem, cœpisset Antiochiam, & Ierusalem, & terram Syriæ occisis, & expulsis Saracenis obscenis, cum mirarentur eius fortitudinem cui nullus Saracenus posset resistere, nec ictum manus eius sustinere, tpe Treugæ Thurcorum admirati miserunt ei munera visitantes eum, & quærentes, vnde tanta eius manibus esset fortitudo, qui coram eos ense suo scidit, vno ictu equi caput. Et cum dicerent, ꝙ erat virtute, & bonitate ensis sui, accepto ense de eis sibi

tradito idem fecit de alio equo, & tunc cum quærerent, vnde hæc virtus ei: cum ipse nõ esset maior alijs hominibus, ait ꝙ manus suæ nũquam carnes tractauerãt meretricis, nec luxuria fuerant inquinatæ. Duodecimo iuuat fortitudinem sapientia. Prouer. 14. Vbi sapiens fortis est, & vbi doctus robustus, & validus. Addit. n. multum sapientia ad vires, cum melior sit sapientia q̃ vires, vt Eccl. 9. Vnde vbi viguit sapientia tamdiu ibi viguit militia. Primo apud Chaldeos. Post apud Gręcos. Post apud Romanos. Tandem apud Francos. Tredecimo iuuat fortitudinem eleemosyna data pro Deo Prouer. 22. Victoriam, & honorem acquirit, qui dat munera. Eccl. 17. & 29 Elemosyna viri, quasi sacculus cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam cõseruabit. Et post: Super scutum potentis, & lanceam aduersus inimicũ tuum pugnabit. Vnde Ludouicus Rex Frãciæ, dixit optimum verbum, cum pauperes essent congregati in curia sua, expectantes elemosynã, & crederetur ꝙ ipse dormiret in camera sua, alijs dormientibus ipse exiuit de camera sua, solus cum vno famulo portante maximam quantitatem denariorum quam in habitu scutiferi distribuebat manu sua egenis, & largius eis quos credebat magis egere. Quo completo cum ipse retruderet se in camerã suam occurrit ei frater quidam qui hoc de fenestra inspexerat dicens ei: Dñe Rex ego bene vidi factum vestrum. Cui Rex satis verecundè ait: Frater charissime isti sunt stipendiarii, qui pro nobis pugnant contra aduersarios nřos, & seruant nobis Regnũ Franciæ in pace, qui non soluimus stipendia, vt meruerunt. Quartodecimo iuuat fortitudinem caro edomita per disciplinam, quia vt dicit Greg. electi Dei, dum carnem domant Spiritum roborant, & Dæmonibus imperant. Eccl. 33. Cibaria, virga, & onus asino, panis & disciplina, & opus seruo. Et post: Seruo maliuolo tortura, & compedes, mitte illum in opus ne vacet. Greg. Quid si hoste per disciplinam debilitato in fortior efficiaris. Quintodecimo mercedis consideratio. Greg. Consideratio præmii minuit vim flagelli. Gen. 49. Isachar asinus fortis videns requiem, ꝙ esset bona, & terram ꝙ esset optima: supposuit humeros ad portandum, factusque est tributis seruiens. Decimosexto iuuat forti. consideratio Dominicæ Passionis. Hæbr. 12. Curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorẽ fidei, & consummatorẽ Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit Crucem confusione contempta. Et post. Recogitate eum, &c. 1. Pet. 4. Passo Christo in carne, & vos eadem cogitatione armamini. Hac armatus quidam Martyr in tormentis insuperabilis, requisitus quare sic inuenirentur fortes Christiani in supplicijs. Respondit, quia Passionem Christi habebant impressam in cordibus suis. Tortor aũt volens hoc experiri in eo occiso extrahens ab eo cor eius, & diuidens, in quotcunq; partes diuisit in omnibus Crucifixi similitudinem, vt in speculo relucentem inuenit. Decimoseptimo iuuat fortitudinem consideratio inspicientium certamen nostrum, & remunerantium, & gaudentium de probitate nřa. 1. Corin. 4. Spectaculum facti sumus huic mundo, & Angelis, & hominibus. Boetius 5 de consolatione. Magna nobis incũbit bñ agendi necessitas, qui omnia agimus coram oculis cũcta cernentis. Titus, vt refert Iosephus cum moneret suos vt in bello Iudaico agerent fortiter, inter alias rõnes quas ostendebat eis, vt acueret eos ad viriliter agendum fuit, hoc ꝙ pugnarent in oculis Imperatoris, & inuictæ militiæ Romanorum, qui sibi esset, & testis, & laudator eorum probitatis, & remunerator. Decimo octauo est adiutoriorum consideratio Dei, & sanctorum, plures. n. sunt nobiscum q̃ cũ eis, & iuuantes nos ad bñ agendũ, & gaudentes de nřa probitate, sicut ostẽdit Heliseus ministro suo timenti, & videnti cĩrca se venientẽ exercitũ Syrorũ. 4. Reg. 6. Noli ait timere plures sunt nobiscũ, q̃ cũ illis, & ostẽdit ei Deus montẽ plenum curruũ igneorũ, &c. Decimonono iuuat fortitudinem, laus, & honor, & merces fortis boni pugilis bõ, quem Rex summus voluerit honorare pro victoria sibi erit honor quẽ iudicauit Assuerus exhibendũ Mardocheo Hest. 6 Quia Christus in iudicio ducet cũ in consortio suo indutũ vestib. regijs, & gloria, & honore coronatũ proclamabit honorandũ ab omnib. Id. n. qđ in pñti est momentaneũ, & leue tribulationis nřæ, supra modũ in sublimitate æternæ gloriæ pondus operabitur in nobis, ait Apost. 2. Corin 4. Vicesimo iuuat fortitudinẽ, consideratio confusionis, qua cõfundent̃ pugiles inertes corã oĩbus victi a vilissimis Dæmonibus, & membris eorũ. Hiere. 20 ca. Confundent̃ vehementer qui nõ intellexerunt opprobriũ sempiternum, quod nunq̃ delebit̃, qñ. s. Deus dicet. Ite maledicti in ignem æternum &c. Matth. 25. Confundent̃, vt confusi sunt Iudæi, victi a Tito, vt refert Egisippus. 6. lib. de Cladibus Iudæorum, vbi dicit, ꝙ Iudæi victi, & capti a Tito ducebantur per singulas ciuitates, & ludibrium & opprobrium ante Imperatorem ligati, & cathenati, & diuersis contumeliis, & iniurijs afficiebantur. Tandem bestijs ferocissimis occidendi, & vorandi tradebantur coram omnibus in ciuitati-

bus cruciatis, per quas Tytus Imperatoris Vespasiani filius victor transibat, ut albus ludibrio & horrori. Sic in iudicio coram Xpo adducentur reprobi condemnandi & illudendi & a tormentibus infernalibus deuorandi. Ad quartum. s. vtrum fortitudo sit virtus, dicendum, ꝙ secundum philosophum in 2. Ethi. Virtus est q̃ bonũ facit habentem, & opus eius bonum reddit. Bonum aũt hois est scdm rõnem esse, secundum Diony. ca. 4 de diuinis nominibus. Et ideo ad virtutem humanam pertinet ut faciat hoiem & opus eius secundum rõnem esse. Quod quidẽ tripliciter cõtingit. Vno modo scdm ꝙ ipsa rõ rectificatur, qđ fit per virtutes intellectuales. Alio modo scdm ꝙ ipsa rectitudo rõnis i rebus humanis instituitur, qđ pertinet ad iustitiam. Tertio scdm ꝙ tollunt̃ impedimenta huius rectitudinis in rebus humanis. Dupliciter aũt impedit̃ voluntas humana ne rectitudinẽ rõnis sequat̃. Vno modo per hoc ꝙ abstrahitur ab aliquo delectabili ad aliud q̃ rectitudo rõnis requirat. Et hoc impedimentum tollit virtus temperantię. Alio modo per hoc ꝙ voluntatem repellit ab eo qđ est scdm rõnem pp aliquid difficile quod incumbit. Et ad hoc impedimentũ tollendum requiritur fortitudo mentis, qua. s. hmõi difficultatibus resistat, sicut & homo per fortitudinẽ corporalem impedimẽta corporalia superat & repellit. Vnde manifestum est ꝙ fortitudo est virtus inquantum facit hoiem scdm rõnem esse. Sciendũ aũt ꝙ aliqui exteriorẽ virtutis actum efficiunt, sicut habentes virtutem, ex alia tñ causa q̃ ex habitu virtutis. Vñ philosophus in 4. Ethic. ponit quinque modos eorum qui similitudinariè dicũt fortes quasi exercentes actum fortitudinis praeter virtutem. Qđ quidem contingit tripliciter. Primo quidem quia feruntur in id quod est difficile ac si non esset difficile. Quod in tres modos diuiditur. Q̃nque. n. hoc accidit propter ignorantiam, quia. s. homo non percipit magnitudinem periculi. Quandoque autẽ hoc accidit propter hoc ꝙ homo est bonae spei ad pericula vincenda, puta cum expertus est se saepe pericula euasisse. Q̃nque autẽ hoc accidit propter scientiam & artem quandam, sicut patet in militibus qui propter peritiam armorum & exercitium nõ reputãt grauia pericula belli, aestimantes se per suam artem posse contra ea defendi. Sicut Vegetius dicit libro primo de re militari, nemo facere metuit, quod se bene didicisse cõfidit. Alio modo agit aliquis actum fortitudinis, sine virtute propter impulsum passionis, vel tristitiae quam vult repellere, vel etiam irae. Tertio modo propter electionem finis, non quidem debiti sed alicuius tpalis commodi acquirendi, puta honoris, voluptatis, vel lucri; vel alicuius incommodi vitãdi, puta vituperij vel damni vel afflictionis. Ad quintum. s. vtrum fortitudo sit virtus specialis. Dicẽdum ꝙ sicut supra dictum est nomen fortitudinis dupliciter accipi potest. Vno modo scdm ꝙ absolutè importat quandam animi firmitatem, & scdm hoc est general̃ virtus, vel potius conditio cuiuslibet virtutis. Quia sicut philosophus dicit in 2. Ethi. ad virtutem requiritur firmiter & immobiliter operari. Alio mõ ps accipi fortitudo scdm ꝙ importat firmitatem animi in sustinendis & repellendis his quibus maxime difficile est firmitatem habere. s. in aliquibus periculis grauibus. Vnde Tullius dicit in sua rheto, ꝙ fortitudo est considerata periculorum susceptio, & laborum perpessio, & sic fortitudo ponitur spãlis virtus, vtpote materiã determinatã hñs. Sciẽdũ aũt s̃m philosophũ in primo de cę. & mun. Nomẽ virtutis refert̃ ad vltimũ potentię. Dr aũt vno mõ potẽtia naturalis scdm q̃ aliquis põt resistere corrũpẽtibus. Alio mõ scdm q̃ est principium agendi, vt patet in 5. meth. Et iõ quia haec acceptio est cõior, nomen virtutis scdm ꝙ importat vltimũ talis potentię est cõe. Nam virtus cõiter sumpta nihil aliud est q̃ habitus quo quis põt bene operari. Scdm aũt ꝙ importat vltimũ potentiae primo modo dictae, qui quidem est modus magis spãl̃ attribuitur spãli virtuti. s. fortitudo fortitudini, ad quam pertinet firmiter stare contra quaecumque impugnantia. Vñ Ambro. in primo de offi. dicit. Non mediocris est alę fortitudo, quę sola defendit ornamenta virtutum oium & integra custodit, quae inexpugnabili priuilegio aduersus oĩa vitia decertat, inuicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduersus voluptates, auaritiam fugat tanquam labẽ quandam q̃ virtutem effeminat. Accipit aũt hic Ambro. fortitudinem large scdm ꝙ importat ai firmitatem respectu quorũcũque impugnantiũ, & tñ scdm ꝙ est spãl̃ virtus hñs determinatam materiã, coadiuuat ad resistendum impugnationibus oium vitiorum. Qui. n. põt firmiter stare in his, q̃ sunt difficilia ad sustinendũ, consequens, est ꝙ sit idoneus ad resistendũ alijs, q̃ sunt minus difficilia. Ad sextum. s. vtrum fortitudo sit circa timores, & audacias. Dicendum, ꝙ sicut dictũ est, ad virtutẽ fortitudinis pertinet remouere impedimẽtum quo retrahitur volũtas a sequela rõnis. Quòd aliquis retrahit̃ ab aliquo difficili pertinet ad rõnem timoris, qui importat recessum quẽdam a malo difficultatem hñtem, vt supra habitum est cum de passionibus ageret̃. Et iõ fortitudo principaliter est circa timores difficilium rerum quę trahere possunt voluntatem a sequela rõnis. Oportet aũt hmõi rerum difficilium impulsum non solum firmiter tollerare cohibendo timorem, sed & moderatè aggredi, quando. s. oportet ea exterminare ad securitatem impósterũ habendam, quod vr̃ pertinere ad rõnem audaciae. Et ideo fortitudo est circa timores, & audacias quasi cohibitiua timorum & audaciarũ moderatiua. Vnde Tullius dicit in sua rhetorica, ꝙ ad fortitudinem pertinet susceptio periculorum, & perpessio laborũ. Sed quia res periculosae & actus laboriosi non retrahunt voluntatem a via rationis, nisi inquantum timentur, ideo oportet ꝙ fortitudo sit immediate circa timores, & audacias, mediate ãt circa pericula & labores sicut circa obiecta praedictarum passionũ. Ad septimum. s. vtrum fortitudo sit circa pericula mortis. Dicendum, ꝙ sicut dictum est, ad virtutem fortitudinis pertinet, vt voluntatem hoĩs tueatur ne retrahatur a bonis rationis, propter timorem mortis, vel mali corporalis. Oportet aũt bonum rationis firmiter tenere contra quodcũque malum, quia nullum bonum corporale aequiualet bono rationis, & ideo oportet ꝙ fortitudo animi dicatur, quae firmiter retinet voluntatem hoĩs in bono rationis contra mala maxima, quia qui stat firmus contra maiora, consequens est ꝙ stet firmus contra minora, sed non conuertit̃. Et hoc etiam ad rõnem virtutis pertinet vt respiciat vltimum. Maximè autem terribile inter oĩa corporalia mala est mors, quę tollit oĩa corporalia bona. Vnde Aug. dicit in li. de moribus eccl. ꝙ vinculum corporis, ne concutiantur atque vexet̃ laboris atq; doloris ne auferatur atque perimatur mortis terrore aĩam quatit. Et ideo virtus fortitudinis est, circa timores periculorũ mortis. Timor autem quia ex amore nascitur quaecunque virtus moderatur timorem contrariorum bonorum, consequens est vt moderetur timorem contrariorum malorum, sicut liberalitas, q̃ moderatur amorem pecuniarum, per consequens etiam moderatur timorem amissionis earum. Et idem apparet in temperantia & in alijs virtutibus. Sed amare propriam vitam est temporale vel naturale, & ideo oportuit esse specialem virtutem quae moderet̃ timores mortis. Ad octauum. s. vtrum fortitudo consistat ppriè circa pericula mortis, quae sunt in bello. Dicendum, ꝙ sicut dictum est, fortitudo confirmat animum hominis contra maxima pericula, q̃ sunt pericula mortis. Sed quia fortitudo virtus est, ad cuius rationẽ pertinet ꝙ semper tendat in bonum, consequẽs est vt homo pericula mortis, non refugiat propter aliquod bonũ persequendum. Pericula autem mortis, quae est ex aegritudine, vel ex tempestate maris, vel ex incursu latronum, vel siqua alia sunt huiusmodi, non videntur directè alicui imminere ex hoc ꝙ prosequatur aliquod bonum, sed pericula mortis, quae est in bellis, directè imminent homini propter aliquod bonum commune, inquantum. s. defendit bonum commune per iustum bellum. Potest autem esse iustum bellum dupliciter. Vno modo generale, sicut cum aliqui decertant in acie. Alio modo particulare, puta cum aliquis iudex vel etiam priuata persona non recedit a iusto iudicio timore gladij imminentis, vel cuiuscunque periculi etiam si sit mortiferum. Pertinet ergo ad fortitudinem firmitatem animi praebere contra pericula mortis, non solũ qui imminent in bello cõi, sed etiam quae imminent in particulari impugnatione, quae cõi nomine bellũ dici põt, & scdm hoc concedendum est ꝙ fortitudo proprie est circa pericula mortis, q̃ est in bello. Sed circa pericula cuiuscũq; alterius mortis fortis bñ se habet, praesertim quia etiam cuiuslibet mortis homo p̃t periculum subire pp virtutem, puta cum aliquis non refugit amico infirmanti obsequi pp timorem mortiferae infectionis, vel cũ non refugit itinerari ad aliquod piũ negocium prosequendum pp timorẽ naufragij vel latronum. Ad nonũ. s. vtrũ p̃cipuus actus fortitudinis, sit sustinere. Dicendum, ꝙ sicut philosophus dicit in 3. Eth. Fortitudo magis est circa timores reprimendos, q̃ circa audacias moderandas, difficilius. n. est timorẽ reprimere q̃ audaciam moderari, eo ꝙ ipsum periculũ quod est obiectum audaciae, & timoris de se cõfert aliquid ad repressionẽ audaciae, sed operatur ad augmẽtum timoris. Aggredi ãt pertinet ad fortitudinẽ scdm ꝙ moderat̃ audaciam, sed sustinere sequit̃ repressionem timoris, & ideo principalior actus fortitudinis est sustinere immobiliter, id est sistere in periculis, q̃ aggredi. Difficilius. n. est sustinere, q̃ aggredi triplici rõne. Primo quidẽ, quia sustinere vr̃ aliquis, ab aliquo inuadente. Qui aũt aggredit̃, inuadit per modum fortioris. Difficilius autem est pugnare cum fortiori quam cum debiliori. Secundo quia ille qui sustinet iam sentit pericula imminentia, ille aũt aggredit̃ ea quasi futura. Difficilius aũt est nõ moueri a praesentibus, quam a futuris. Tertio quia sustinere importat diuturnitatem temporis, sed aggredi p̃t aliquis ex subito motu. Difficilius autem est diu manere immobilem q̃ subito motu moueri ad aliquid arduum. Vñ philosophus dicit ĩ 4. Eth. Quod quidam sunt praeuolantes ante pericula, in ipsis ãt discedũt, for-

tes

tes aũt econtrario se habent. Ad decimum, s. vtrum fortis habeat delectationem in actu suo. Dicendum, ꝙ duplex est delectatio. Vna quidem corporalis, quæ consequitur actum corporalẽ. Alia autem animalis, quæ consequitur apprehensionem aiæ, & hoc modo ꝓprie consequitur opera virtutum, quia in eis consideratur bonũ rõnis. Principalis vero actus fortitudinis est sustinere aliqua tristitia s̃m apprehensionem aiæ, puta ꝙ hõ amittit corporalem vitam q̃ virtuosus amat non solum inquãtũ est quoddã bonum naturale, sed & inquantum est necessaria ad opera virtutum & quæ ad eam pertinent. Et iterum sustinere aliqua dolorosa s̃m tactum corporis, puta flagella & vulnera. Et ideo fortis ex vna parte hẽt delectõnem vnde delectatur s. delectõnẽ aĩalem. s. de ipso actu virtutis, & de fide eius. Ex alia vero parte hẽt vñ doleat, dum considerat amissionem ꝓpriæ vitæ corporaliter. Vñ legitur 2. Mach. 6. Eleazarus dixit. Diros corporis sustineo dolores, s̃cdm aĩam vero ꝑꝑ timorem tuum libenter hæc patior. Sensibilis ãt dolor corporis facit non sentiri aĩalem delectionẽ virtutis, nisi forte ꝑꝑ abundantem Dei grãm, quæ fortius eleuat animam ad diuina in quibus delectatur q̃ corporalibus pœnis afficiatur. Sicut beatus Tyburtius cũ super carbones incensos nudis plantis incederet, dixit ꝙ videbatur sibi super Roseos flores ambulare. Facit ẽt virtus fortitudinis, vt rõ non absorbeatur a corporalibus doloribus. Tristitiam vero animalem superat delectatio virtutis inquantum homo ꝓfert bonum virtutis corporali vitæ, & quibuscũque ad eam pertinentibus. Et iõ philosophus dicit in 3. Eth. ꝙ a forti non requiritur vt delectetur quasi delectationem sentiens, sed sufficit ꝙ non tristetur. Vehementia.n. actus, vel passionis vnius potentiæ impedit aliquam potentiam in suo actu, & iõ ꝑ dolorem sensus impeditur mens fortis, ne in propria operatione delectationem sentiat: licẽt.n. opera virtutũ sint delectabilia ꝓcipue ꝑꝑ finem, pñs tñ ex sui natura est tristia, & ꝓcipuè hoc contingit in fortitudine. Vnde philosophus dicit in 3. Ethi. ꝙ nõ in omnibus virtutibus operari delectabiliter existit ꝓter ingnantum finẽ attingit, sed quia dolor corporalis est sensibilior, & apprehẽsio sensitiua magis est homini in manifesto inde est, ꝙ a magnitudine corporalis doloris quasi euanescit delectatio spũalis, q̃ est de fine virtutis. Ad vndecimum. s. vtrum fortitudo maximè consistat in repentinis. Dicendũ, ꝙ in operatione virtutis duo sunt consideranda. Vnum quidẽ quãtum ad electionẽ ipsius, & sic fortitudo non est circa repentina. Eligit.n. fortis præmeditari pericula quæ pñt imminere, vt eis resistere possit, aut facilius ea ferre. Quia vt Greg. dicit in quadam Homilia, iacula quæ ꝓuidentur minus feriunt, & nos mala mundi facilius ferimus si contra ea Clipeo præscientiæ præmunimur. Aliud vero considerandũ est in operatione fortitudinis quantum ad manifestationem virtuosi habitus, & sic fortitudo maxime est circa repentina, quia s̃cdm philosophũ in 3. Eth. In repentinis periculis maxime manifestatur habitus fortitudinis. Habitus.n. agit in modum naturæ, vñ ꝙ aliquis absq; præmeditatione faciat ea quæ sunt virtutis cũ necessitas imminet ꝑꝑ repentina pericula hoc maxime manifestat ꝙ sit fortitudo habitualiter in anima cõfirmata. Potest autem aliquis ẽt qui habitu fortitudinis caret ex diuturna præmeditatione animum suum contra pericula præparare, qua præparatione etiam fortis vtitur cum tempus adest. Ad duodecimum. s. vtrum fortis vtatur ira in suo actu. Dicendum, ꝙ de ira & alijs animæ passionibus, sicut supra dictum est. aliter locuti sunt perypatetici, & aliter stoici. Stoici enim & iram & alias animæ passiones ab aĩo sapientis, siue virtuosi excludebant. Perypatetici vero quorũ princeps fuit Aristo. irã & alias animæ passiones attribuebãt virtuosis, sed moderatas rõne, & forte quantum ad rem nõ differebãt, sed solum quantum ad modum loquendi. Nam perypatetici oẽs motus appetitus sensitiui qualitercunque se hñtes passiones aĩæ nominabant, vt supra habitum est. Et quia appetitus sensitiuus mouetur per Imperiũ rõnis, ad hoc ꝙ cooperetur ad promptius agendum, iccirco ponebant iram & alias animæ passiones assumendas esse a virtuosis moderatas s̃cdm Imperium rõnis. Stoici vero vocabant passiones animæ immoderatas quosdam affectus appetitus sensitiui, vñ nominabant eos ægritudines, vel morbos, & ideo penitus eos a virtute separabant. Sic ergo iram moderatã assumit fortis ad suum actum, non aũt iram immoderatã. Cum aũt fortitudo sicut dictum est, habeat duos actus. s. sustinere & aggredi, non assumit iram ad actũ sustinendi, q̃a tunc actum sola rõ per se facit, sed ad actum aggrediendi, ad quem magis assumit iram q̃ alias passiones, quia ad iram pertinet insilire in rem contristantem, & sic directè cooperatur fortitudini in aggrediẽdo. Tristitia ãt s̃cdm propriam rationem succumbit nociuo, sed per accidens coadiuuat ad aggrediendũ vel inquantũ tristitia est cã iræ, vt supra dictum est, vel inquantum aliquis periculo se exponit vt tristitiam fugiat. Silr ẽt concupiscentia s̃cdm propriã rõnẽ tẽdit in bonum delectabile, cui per se repugnat aggressio periculorum, sed per accidens quandoque coadiuuat ad aggrediẽdum, inquantum. s. aliquis potius vult in pericula incidere q̃ delectabili carere. Et ideo philosophus dicit 3. Eth. ꝙ inter fortitudines, quæ sunt ex passione, naturalissima esse vr quæ est per iram, & accipiẽs electionẽ, & cuius grã. s. debitũ finẽ fortitudo fiat vera. Ad tredecimum. s. vtrũ fortitudo sit virtus Cardinal. Dicendũ, ꝙ Greg. 22. Mor. & Ambro. super Lucam. & Aug. in li. de mo. ec. numerant fortitudinem inter quatuor Cardinales, seu Principales virtutes. Quia sicut dictũ est, virtutes Cardinales, seu Principales dicuntur quæ præcipuè sibi vendicant id qd̃ pertinet cõiter ad virtutes. Inter alias aũt cões virtutis conditiones vna ponitur firmiter operari, vt patet in 2. Eth. Laudem aũt firmitatis potissime sibi vendicat fortitudo. Tanto.n. magis laudatur qui firmiter stet, quanto habet grauius impellens ad cadendũ vel retrocedendum. Impellit aũt hominem ad descendẽdum ab eo ꝙ est s̃cdm rõnem & bonum delectans, & malum affligens, sed grauius impellit dolor corporis, quam voluptas. Dicit.n. Aug. in li. 83. quæstionum. Nemo est qui non magis dolorem fugiat q̃ affectet voluptatem. Qñque quidem videmus ẽt immanissimas bestias, & maximis voluptatibus deditas exterreri dolorum motu vel metu. Et inter dolores animæ & pericula maxime timentur ea q̃ ducunt ad mortem, contra q̃ firmiter stat fortis, vnde fortitudo est virtus Cardinal. Ad quartumdecimũ. s. de comparatione eius ad alias virtutes. Dicendũ, ꝙ sicut Aug. dicit in 6. de Trin. his, quæ non mole magna sunt, idem est esse maius, qd̃ melius. Vñ tanto aliqua virtus maior est quanto melior est. Bonũ ãt rõnis est hoĩs bonum s̃m Dio. 4. ca. de di. no. Hoc ãt bonum essentialiter quidem hẽt prudentia, quæ est perfectio rõnis. Iustitia ãt est huius boni factiua. s. quãtũ ad ipsam pertinet ordinẽ rõis ponere in oĩbus rebus humanis. Aliæ autem virtutes sunt conseruatiuæ huius boni, inquantum. s. moderantur passiones, ne abducant hominem a bono rõnis. Et in ordine harum fortitudo tenet locũ ꝓcipuum, quia timor periculorum mortis maxime efficax est ad hoc ꝙ hominem faciat recedere a bonis rõnis postquam ordinatur temperantia, quia etiam delectationes tactus maxime inter cætera impediunt bonum rationis. Illud autem quod essentialiter dr̃ potius est eo quod dicitur effectiue, & hoc etiam potius est eo qd̃ dicitur conseruare secundum remotionem impedimenti. Vñ inter virtutes Cardinales prudentia est potior, secunda iustitia, tertia fortitudo, quarta temperantia, & post has cæteræ virtutes.

De martyrio. *Dist.* LXXXI.

DEinde considerandum est de martyrio. Et primo vtrũ martyrium sit actus virtutis. Secundo de perfectione eius. Tertio de pœna martyrij, vtrum. s. mors sit de rõne martyrij. Quarto de causa martyrij. Ad primum. s. vtrum martyrium sit actus virtutis. Dicendum, quod sicut dictum est, ad virtutem pertinet ꝙ aliquis in bono rationis conseruetur. Consistit autem bonum rõnis in veritate sicut in proprio obiecto, & iustitia sicut in proprio effectu, sicut ex supradictis patet. Pertinet autem ad rõnem martyrij vt aliquis firmiter stet in veritate & iustitia cõtra persequentium impetus. Vnde manifestum est ꝙ martyrium est actus virtutis. Cum autem actus virtutis sit voluntarius, dixerunt quidam ꝙ innocentibus occisis pro Christo quos vt veros Martyres Ecclesia veneratur, acceleratus est miraculosè vsus liberi arbitrij, ita ꝙ voluntariè martyrium passi sunt, sed quia hoc ꝑ auctoritatem scripturæ non comprobatur, ideo melius dicendũ est, ꝙ martyrij gloriam quam in aliis propria volũtas meretur, illi paruuli occisi Dei gratia sunt assecuti. Nam effusio sanguinis propter Christum vicem gerit baptismi. Vnde sicut pueris baptizatis per grãm baptismi meritum Christi operatur ad gloriam obtinendam, ita in occisis propter Christum meritum martyrij Christi operatur ad palmam martyrij consequendã. Vnde Aug. dicit in quodam sermone de Epiphania quasi eos alloquẽs. Ille nostra corona dubitabit in passione pro Christo, qui paruulis baptismum prodesse non æstimat Christi, non habebatis ætatẽ qua in passurum Xp̃m crederetis, sed habebatis carnẽ in qua pro Xp̃o passuro passionem sustineretis. De illis autem qui seipsos occidisse leguntur, sicut dicit Aug. primo de ciui. Dei. ꝙ q̃dã sanctæ feminæ tempore persecutionis, vt insectatores suæ pudicitiæ deuitarent, se in fluuium deiecerunt, eoque modo defunctæ sunt, earumque martyria in catholica ecclesia veneratione celeberrima frequentantur. Dicendum sicut Aug. dicit ibidem, possibile esse qd̃ aliquibus fide dignis testificationibus diuina persuasit auctoritas ecclesiæ, vt dictarum sanctarum memoriam honorarent. Cuius autem virtutis actus martyrij dicẽdum? Præcipuè dici debet actus fortitudinis, quia sicut ex supradictis patet ad fortitudinem pertinet vt confirmet hominem in bonum virtutis contra pericula & præcipuè contra pericula mortis, & maxime eius, qui in bello est. Manifestum est autem ꝙ in martyrio homo firmiter confirmatur in bono virtutis, dum fidem & iustitiam

iustitiam non deserit pp imminentia pericula mortis, quæ ẽt in quodam certamine particulari a persecutoribus imminent. Vñ Cyprianus dicit in quodam sermone. Vidit admirans præsentium multitudo cœleste certamen, & in prælio stetisse seruos Christi voce libera, mente incorrupta, virtute dñica. Vnde manifestum est, q́ Martyriũ est fortitudinis actus. Et pp hoc de Martyribus legit ecclesia. Fortes facti sunt in bello. In actu tñ fortitudinis duo sunt consideranda, quorum vnum est bonũ in quo fortis firmat̃, & hoc est fortitudinis finis. Aliud est ipsa firmitas qua quis non cedit contrarijs prohibentibus ab illo bono, & in hoc consistit essentia fortitudinis. Sicut aũt fortitudo ciuilis firmat animum hoĩum in iustitia humana: pp cuius obseruationẽ mortis pericula sustinens, ita & fortitudo gratuita firmat animũ hoĩs in bono iustitiæ Dei q̃ est per fidem Iesu Christi, vt dr̃ Ro. 3. Et sic martyrium comparatur ad fidem, sicut ad finem in quo aliquis firmat̃. Ad fortitudinem aũt sicut ad habitũ elicientem. Ad actum ẽt martyrij inclinat charitas: sicut primum principale motiuum per modum virtutis imperantis. Fortitudo aũt sicut motiuum proprium per modum virtutis elicientis. Et inde ẽt est q́ martyrium est actus charitatis, vt imperantis, fortitudinis aũt vt elicientis, & inde est, q́ vtramq; ẽt virtutem manifestat. Qđ aũt sit meritorium, hẽt ex charitate sicut & quicunq; virtutis actus. Et ideo sine charitate non valet. Item principalior actus fortitudinis est sustinere sicut dictum est, ad quem pertinet martyrium, non aũt ad secundariũ actum eius qui est aggredi. Et quia patientia deseruit fortitudini ex parte actus principalis, qui est sustinere: inde est, qđ concomitanter in martyrib. patientia commendatur. Ad 2m. f. vtrum martyrium sit actus maximæ perfectionis Dicendum, q́ sicut dicit Aug. in lib. de virgin. Præfertur martyrium virginitati q̃ ad perfectionem pertinere vr̃. Sciendũ aũt q́ de aliquo actu virtutis loqui possumus dupliciter. Vno mõ ẽm speciem actus ipsius prout comparat̃ ad virtutem proximè elicientem ipsam, & sic non põt esse q́ martyriũ qđ consistit in debita tollerãtia mortis sit perfectissimus inter virtutis actus: quia tolerare mortem non est laudabile ẽm se, sed solũ ẽm q́ ordinat̃ ad aliqđ bonũ, qđ consistit in actu virtutis, puta ad fidẽ, & delectationẽ Dei. Vnde ille actus virtutis cum sit finis melior est. Alio mõ põt cõsiderari actus virtutis, ẽm q́ comparat̃ ad primum motiuum, qđ est amor charitatis, & ex hac parte præcipuũ aliquis actus hẽt q́ ad perfectionẽ vitæ pertineat. Quia vt Apostolus dicit ad Collo. 3. Charitas est vinculũ perfectionis. Martyrium inter oẽs actus virtuosos maximè demonstrat perfectionẽ charitatis, quia tanto magis ostenditur aliquis aliquam rẽ amare, quanto pro ea rẽ magis amatã cõtẽnit, & rem magis odiosam eligit pati Manifestũ est aũt q́ inter oĩa alia bona pñtis vitæ maximè amat hõ ipsam vitã, & ecõtrario maximè odit ipsam mortẽ, & pcipuè cũ dolorib. corporaliũ tormentorũ quorum metu ẽt bruta alalia a maximis voluptatibus abstinent̃, vt Aug. dicit in li. 83. q. Et ẽm hoc patet q́ martyriũ inter cæteros actus humanos est perfectior ẽm suũ genus, qđ est maximæ charitatis signũ, ẽm illud Ioh. 15. Maiorẽ charitatẽ nemo hẽt q̃ vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Martyrium ẽt complectit̃ id qđ esse põt summũ in obedientia, vt s. aliquis obediens sit vsq; ad mortẽ, sicut de Christo legit̃, q́ factus est obediens vsq; ad mortem. Vñ patet, q́ martyriũ ẽm se est perfectius q̃ obedientia absolutè dicta. Licèt per obedientiam dicat̃ hõ dare aĩam suam Deo, & per martyrium corpus. Propter qđ Greg. dicit vlt. moral. q́ obedientia cunctis martyrijs pfertur, quia per martyrium non solũ dat corpus suum Deo, verum ẽt aĩam multo perfectius q̃ per obedientiam citra mortem. Vnde. 1. Pet. 4. Qui patiuntur pp voluntatem Dei, fideli creatori commendant animas suas. Ad tertium. s. vtrum mors sit de rõne martyrij. Dicendum, q́ sicut dictum est, martys dr̃ quasi testis fidei Christianæ, per quam nobis visibilia pro inuisibilib. contemnenda proponunt̃. vt dr̃ Hæb. 11. Ad martyrium ergo pertinet, vt hõ testificet̃ fidem, se opere ostendens tpalia cuncta despicere, vt ad futura, & inuisibilia bona perueniat. Quamdiu aũt hoĩ remanet vita corporalis, nondũ opere se ostendit tpalia cuncta despicere. Cõsueuerunt. n. hoĩes cõsanguineos, & oĩa bona possessa cõtẽnere, & ẽt dolores corporis pati, vt vitã cõseruent. Vñ, & Sathan, contra Iob, induxit. Pellẽ p pelle, & cuncta q̃ hõ hẽt dabit p anima sua, & p vita corporali. Et iõ ad perfectã rõnem martyrij requiritur q́ aliquis mortem sustineat pp Christum Fortitudo. n. principaliter consistit circa pericula mortis: Circa alia aũt consequenter. Et ideo nec martyrium propriè dr̃ pro sola tollerantia carceris, vel exilij, vel rapinæ, vel diuitiarum, nisi fortè secundũ q́ ex his sequitur mors. Ad quartum. s. vtrum sola fides sit causa martyrii. Dicendum, q́ sicut dictum est, martyres dicuntur quasi testes, quia scilicet corporalibus suis passionibus vsque ad mortem testimonium perhibent veritati, non cuicunque sed veritati quæ ẽm pietatem est, quæ per Xp̃m nobis innotuit, vnde & martyres Xp̃i dñt quasi testes ipsius. Hmõi autem est veritas fidei. Et ideo cuiuslibet martyrij causa est fidei veritas. Sed ad fidei veritatem non solũ pertinet ipsa credulitas cordis, sed ẽt exterior protestatio. Quę quidem fit non solum per verba quibus cõfitet̃ fides, sed per facta quibus aliquis fidem se hr̃e ostendit, ẽm illud Iac. 2. Ego ostendam tibi ex operibus fidem meam. Vnde & de quibusdam dr̃ Tyt. 1. Confitentur se nosse Deum, factis autem negant. Et ideo omniũ virtutum opera scdm q́ referuntur in Deum sunt quædam protestationes fidei, per quas nobis innotescit q́ Deus huiusmodi opera a nobis requirit, & nos pro eis remunerat, & secundum hoc possunt esse martyrij causa. Vnde & beati Ioannis Baptistæ martyrium in ecclesia celebratur, qui non pro neganda fide sed pro reprehensione adulterij mortem sustinuit.

De timore. *Dist.* LXXXII.

Deinde considerandum, est de vitijs oppositis fortitudini. Et primo de timore. Secundo de intimiditate. Tertio de audacia. Circa primum consideranda sunt quatuor Primo vtrum timor sit peccatum. Secundo vtrum opponatur fortitudini. Tertio vtrum sit peccatum mortale. Quarto vtrum excuset vel diminuat peccatum. Ad primum s. vtrum timor sit pctm̃ dicendum, q́ aliquid dicitur esse peccatum in actibus humanis propter inordinationem. Nam bonus actus humani in ordine quodam existit, vt ex supradictis patet. Est autem hic debitus ordo vt appetitus regimini rationis subdatur. Ratio autem dictat aliqua esse fugienda, & aliqua esse prosequenda. Et inter fugienda quædam dictat esse magis fugienda quàm alia. Et simr inter prosequenda quædam dictat esse magis prosequenda q̃ alia, & inquantum bonum est prosequendum, tantum est aliqđ oppositum malum fugiendum. Inde est q́ ratio dictat quædã bona esse magis prosequenda q̃ quædam mala fugienda. Qñ ergo appetitus fugit ea q̃ non dictat esse sustinenda, ne desistat ab alijs, quæ magis prosequi debet, timor inordinatus est, & habet rationem peccati. Qñ vero appetitus timendo refugit id quod est ẽm rõnem fugiendum, tunc appetitus, non est inordinatus nec pctm̃. Sciendum tñ q́ timor cõiter dictus scdm suam rõnem importat vniuersaliter fugam. Vnde quantum ad hoc nõ importat rõnem boni vel mali, & similiter ẽt de qualibet alia passione. Et ideo philosophus dicit, q́ passiones non sunt laudabiles, neq; vituperabiles, quia. s. non laudant̃ neq; vituperant̃ qui irascunt̃ vel timent, sed qui circa hoc aut ordinatè, aut inordinatè se habent. Item mala quibus non põt homo resistere, & ex quorum sustinentia nullum bonum prouenit homini, rõ dictat esse fugienda. Et ideo timor talium non est peccatum. Vñ dicit philosophus 3. Eth. Erit aliqs insanus, vel sine sensu doloris, si nihil timeat neque terræmotum neque inũdationes. Ad secundum. s. vtrũ pctm̃ timoris opponat̃ fortitudini dicendũ, q́ sicut dictũ est supra, oĩs timor ex amore pcedit. Nullus. n. timet nisi contrariũ eius, qđ amat. Amor aũt non determinat̃ ad genus virtutis, vel vitij. Sed timor ordinatus includit̃ in qualibet virtute. Quilibet. n. virtuosus amat proprium bonũ virtutis. Amor ẽt inordinatus includit̃ in quolibet pctõ, ex amore. n. inordinato procedit inordinata cupiditas. Vnde simr inordinatus timor includit̃ in quolibet pctõ, sicut auarus timet amissionẽ pecuniæ, intemperatus amissionem voluptatis, & sic de alijs. Sed timor præcipuus est periculorum mortis, vt probatur in 3. Eth. & ideo talis timoris inordinatio opponitur fortitudini qua est circa pericula mortis. Propter hoc Antonomasicè dicitur timiditas fortitudini opponi. Ad tertiũ. s. vtrum sit peccatum mortale. Dicẽdum, q́ sicut dictũ est, timor peccatum est ẽm q́ est inordinatus, prout. s. refugit quod nõ est ẽm rõnem fugiendum. Hæc autem inordinatio timoris qñque quidẽ consistit in solo appetitu sensitiuo non superueniente cõsensu rõnalis appetitus, & sic non potest esse peccatum mortale, sed solum veniale. Qñque vero hmõi inordinatio timoris pertingit vsq; ad appetitum rõnalẽ, q̃ dr̃ voluntas, quæ ex libero arbitrio refugit aliquid non ẽm rõnem, talis inordinatio timoris quãdoque est peccatum mortale, quandoque veniale. Si. n. aliquis pp timorem quo refugit periculum mortis, vel quodcunque aliud tpale malum sic dispositus est vt faciat aliquod prohibitũ, vel prætermittat aliquid qđ est pceptũ in lege diuina, talis timor est pctm̃ mortale, alioquin erit peccatum veniale. Ad quartum. s. vtrum timor excuset a peccato. Dicẽdum, q́ sicut supra dictum est, timor intantum habet rõnem peccati, inquantum est contra ordinem rõnis. Rõ aũt iudicat quædam mala esse magis alijs fugiẽda. Et iõ quicunq; vt fugiat mala q̃ sunt ẽm rõnem magis fugienda non refugit mala quæ sunt scdm rationem minus fugienda, non est pctm̃. Sicut magis est fugiẽda mors corporalis, q̃ amissio rerum. Vnde siquis pp timorem mortis latronibus aliquid promitteret aut daret, excusaretur a peccato quod incurreret, si sine causa legitima prætermissis bonis quibus esset magis dandũ pctõribus largi-

largiretur. Si autem aliquis propter timorem fugiens mala quæ ſm rõnem ſunt minus fugienda, incurrat mala quæ ſm rõnem ſunt magis fugienda, non poſſet totaliter a peccato excuſari, qa timor talis inordinatus eſſet. Sunt aũt magis timenda mala animæ quàm mala corporis, & mala corporis, quàm mala exteriorum rerum. Et ideo ſiquis incurrat mala animæ.i. peccata fugiẽs mala corporis, puta flagella vel mortem aut mala exteriorum rerum, puta damnum pecuniæ, aut ſi ſuſtineat mala corporis, vt vitet damnum pecuniæ, non excuſatur totaliter a peccato, diminuitur tamen ſecundum aliquid eius peccatum, quia minus voluntarium eſt, quia ex timore agitur. Imponitur.n. homini quædam neceſſitas aliquid faciendi propter imminentem timorem. Vnde philoſophus in 10. Ethi. Quæ timore fiunt dicit eſſe non ſimpliciter voluntaria, ſed mixta ex voluntario & inuoluntario.

De intimiditate.

DEinde conſiderandũ eſt de intimiditate. Et primo vtrum intimidum eſſe ſit peccatum. Secũdo vtrum opponatur fortitudini. Ad primum. ſ. vtrũ intimiditas ſit peccatum. Dicendum, ꝙ quia timor ex amore naſcitur, idem iudicium vĩ eſſe de amore & de timore quo mala tpalia timentur, qui prouenit ex tpalium bonorum amore. Iudicium autem eſt vnicuique naturaliter vt propriam vitam amet, & ea q̃ ad ipſam ordinant. Debito tñ modo, vt. ſ. amentur hmõi non quaſi finis conſtituat in eis, ſed ſcdm ꝙ vtendum eſt eis propter vltimum finẽ. Vnde ꝙ aliquis deficiat a debito modo amoris ipſorum eſt contra naturalem inclinationem, & ꝑ conſequens eſt pctm̃. Nunquam tñ a tali amore totaliter aliquis decidit, quia id qđ eſt naturæ totaliter perdi non poteſt. Propter quod Apoſtolus dicit ad Eph. 5. Nemo vnquam carnem ſuam odio habuit. Vnde & illi qui ſeipſos interimunt ex amore carnis ſuæ hoc faciunt, qa volunt a præſentibus anguſtijs liberari. Vnde contingere põt ꝙ aliqs minus, quam debeat timeat mortem & alia tpalia mala, ꝓpter hoc ꝙ minus debito amet ea. Sed ꝙ nihil horum timeat, non põt ex totali defectu amoris contingere, ſed ex eo exiſtimat mala oppoſita bonis, q̃ amat ſibi superuenire non poſſe. Quod qñq; contingit ex ſuperbia animi de ſe præſumentis, & alios contemnentis, ſm ꝙ dr̃ Io. 41. Factus eſt vt nullum timeret, omne ſublime videt. Qñqua aũt contingit ex defectu rõnis, ſicut philoſophus dicit in 3. Eth. & certè propter ſtultitiam nil timent. Vnde patet ꝙ eſſe impauidum eſt vitioſum, ſiue cauſetur ex defectu amoris, ſiue cauſetur ex elatione animi, ſiue cauſetur ex ſtoliditate, quæ tñ excuſat a peccato ſi ſit inuincibilis. Ad ſecũdum. ſ. vtrum impauidum eſſe opponatur fortitudini. Dicendum, ꝙ ſicut ſupradictum eſt, fortitudo eſt circa timores, & audacias. Omnis autem virtus Moralis ponit modum rõnis in materia circa quam eſt. Vnde ad fortitudinem pertinet timor moderatus ſecundum rationem, vt. ſ. homo timeat quod oportet, & quando debet, & ſimiliter de alijs huiuſmodi. Hic autem modus rationis corrumpi poteſt ſicut per exceſſum timoris, ita per defectum. Vnde ſicut timiditas opponitur fortitudini per exceſſum timoris, ſ. inquantum homo timet quod non oportet, vel ſecundum ꝙ non oportet, ita etiam impauiditas opponitur ei per defectum timoris inquantum. ſ. non timet aliquis quod oportet timere.

De audacia.

DEinde conſiderandum eſt de audacia. Et primo vtrum audacia ſit peccatum. Secundo vtrum opponatur fortitudini. Ad primum. ſ. vtrum audacia ſit peccatum. Dicendum, ꝙ audacia eſt paſſio quædam, paſſio autem quandoque quidem eſt moderata ſm rationem, quãdoque autem caret modo rõnis, vel per exceſſum vel per defectum. Et ſecundum hoc paſſio eſt vitioſa. Sumuntur autem quandoque nomina paſſionis a ſuperabundanti, ſicut ira dr̃ non quæcũq; ſed ſuperabundans, prout. ſ. eſt vitioſa, & hoc etiam modo audacia per ſuperabundantiam dicta ponitur eſſe peccatum. Ad ſecundum ſcilicet vtrum audacia opponatur fortitudini. Dicendum ꝙ ſicut dictum eſt ad virtutem Moralem pertinet modum rationis obſeruare in materia circa quam eſt. Et ideo omne vitium quod importat immoderantiam circa materiam alicuius virtutis Moralis opponitur illi virtuti Morali, ſicut immoderatum moderato. Audacia autem ſcdm ꝙ ſonat in vitium importat exceſſum paſſionis, quæ audacia dicit. Vnde manifeſtum eſt ꝙ opponitur virtuti fortitudinis, quæ eſt circa timores, & audacias, vt ſupra dictum eſt.

De partibus fortitudinis, in generali. *Diſt.* LXXXIII.

DEinde conſiderandum eſt de partibus fortitudinis. Et primo in generali. Secundo, de ſingulis earum in ſpeciali. Circa primum ſciendum ꝙ Tul. ponit in rheto. ſua quatuor partes fortitudinis. ſ. magnificẽtiam, fiduciam, patientiam, & perſeuerantiam. Macrobius autem ponit ſeptem partes fortitudinis. ſ. magnanimitatem. fiduciam, cõſtantiam, ſecuritatem, magnificentiam, tollerantiam, firmitatem. Ad cuius euidentiam cõſiderandum eſt, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, alicuius virtutis pñt eſſe triplices partes. ſ. ſubiectiuæ & integrales & potentiales. Fortitudini autem ſm ꝙ eſt ſpecialis virtus, non poſſunt aſſignari partes ſubiectiuæ, eo ꝙ non diuiditur in multas virtutes ſpecie differentes, quia eſt circa materiam valde ſpecialem. Aſſignant aũt ei partes quaſi integrales & potentiales. Integrales quidem ſm ea quæ oportet concurrere ad actum fortitudinis. Potentiales aũt ſm ea quæ fortitudo obſeruat circa difficillima. ſ. pericula mortis. Aliquæ aũt aliæ virtutes obſeruãt circa materias quaſdam alias minus difficiles. Quæ quidẽ virtutes adiunguntur fortitudini ſicut ſecundariæ principali. Eſt aũt ſicut ſupra dictũ eſt duplex fortitudinis actus. ſ. aggredi & ſuſtinere. Ad actum autẽ aggrediendi duo requiruntur. Quorum primũ pertinet ad animi præparationem, vt. ſ. aliquis promptum animum habeat ad aggrediendum, & quantum ad hoc ponit Tul. fiduciam, vñ dicit ꝙ fiducia eſt per quam magnis, & honeſtis rebus multum ipſe animus in ſe fiduciæ cum ſpe collocauit. Secũdum ãt pertinet ad operis perſecutionem, ne. ſ. aliquis deficiat in executione illorũ quæ fiducialiter inchoauit, & quantum ad hoc ponit Tul. magnificentiam. Vnde dicit ꝙ magnificentia eſt rerum magnarum & excelſarum cũ animi ampla quadã & ſplendida ꝓpõne cogitatio atque adminiſtratio. i. executio, vt ſ. ampli propoſiti adminiſtratio non deſit. Hæc igit duo ſi coarcent ad propriã naturam fortitudinis. ſ. ad pericula mortis, erunt quaſi partes integrales ipſius, ſine qbus fortitudo eſſe nõ pt. Si ãt referant ad aliquas alias materias in qbus eſt minus difficultatis, erunt virtutes diſtinctæ a fortitudine ſm ſuam ſpeciem, tñ adiungent ei ſicut ſcdarium principali. Sicut magnificẽtia a philoſopho in 4. Eth. ponit circa magnos ſumptus. Magnanimitas aũt q vĩ eſſe idem fiduciæ circa magnos honores. Ad alium aũt actũ fortitudinis, q eſt ſuſtinere, duo requirunt. Quorũ primum eſt ne difficultate imminentium malorũ animus frangat per triſtitiã, & decidat a ſua magnitudine, & quantũ ad hoc ponit patientiã. vnde dicit ꝙ patientia eſt honeſtas, aut vtilitas cã rerum arduarũ ac difficiliũ volũtaria ac diuturna perpeſſio. Aliud eſt aũt vt ex diuturna difficilium paſſione hõ non fatiget vſque ad hoc ꝙ deſiſtat. ſm illud Hebr. 12. Non fatigemini aĩs vr̃is deficientes, & quantũ ad hoc ponit pſeuerantiam. Vñ dicit ꝙ perſeuerantia eſt in rõne bñ cõſiderata ſtabilis, & perpetua permanſio. Hæc ẽt duo ſi coarcent ad ꝓpriã materiã fortitudinis erunt partes quaſi integrales ipſius. Si ãt ad quaſcũq; materias difficiles referant, erũt virtutes a fortitudine diſtinctę, & tñ ei adiungent ſicut ſcdariæ principali. Macrobius ãt ponit quatuor ꝑdicta a Tullio poſita. ſ. fiduciã, magnificẽtiã, tollerantiã, q̃ ponit loco patientiæ, & firmitatem, q̃ ponit loco pſeuerantiæ. Superaddit aũt tria, quorum duo. ſ. magnanimitas, & ſecuritas a Tullio ſub fiducia comprehendunt. Sed Macrobius magis diſtinguit per ſpãlia. Nam fiducia importat ſpem hõis ad magna, ſpes aũt cuiuſlibet rei præſupponit appetitum in magna protenſum ꝑ deſiderium, qđ ptinet ad magnanimitatẽ. Dictum eſt aũt ſupra. ꝙ ſpes præſupponit amorem & deſiderium rei ſperatæ. Vel melius pt dici ꝙ fiducia ptinet ad fidei certitudinẽ, magnanimitas ãt ad magnitudinẽ rei ſperatæ ſpes aũt firma eſſe nõ põt, niſi amoueat contrarium. Qñque.n. aliquis quantum ex ſeipſo eſt ſperaret aliquid, ſed ſpes tollit per impedimẽtũ timoris, timor ãt quodammodo ſpei contrariat vt ſupra habitum eſt. Et ideo Macrobius addit ſecuritatem, q̃ excludit timorẽ. Tertiũ aũt addit. ſ. conſtantiam, q̃ ſub magnificentia comprehẽdi pt. Oportet.n. in his, q̃ magnificẽ aliquis facit, conſtantem aĩum hr̃e. Et ideo Tullius dicit ad magnificentiã pertinere non ſolũ adminiſtrationem rerum magnarũ, ſed ẽt animi amplam excogitationem ipſarum. Poteſt aũt conſtantia ad perſeuerãtiam pertinere, vt perſeuerans dicatur aliquis ex eo ꝙ non deſiſtit ꝑꝑ diuturnitatẽ. Conſtans aũt ex eo ꝙ non deſiſtit ꝑꝑ quęcumque alia repugnantia. Aduertendum eſt ãt ꝙ magnificentia q̃ vĩ eſſe circa pecunias, ſicut & liberalitas, vnde neceſſe eſt magnificum liberalem eſſe, ſicut dicit philoſophus 3. Ethi. videtur eſſe pars iuſtitiæ, non fortitudinis. Sed magnificentia circa materiam liberalitatis addit quandã magnitudinem, q̃ pertinet ad rõnem ardui, qđ eſt obiectum iraſcibilis, quam perficit principaliter fortitudo, & ex hac parte pertinet ad fortitudinem. Item ſciẽdum, ꝙ ſpes & confidentia differunt, quia ſpes qua quis confidit de Deo ponit virtus Theologica, ſed per fiduciã quæ ponitur pars fortitudinis, hõ hẽt ſpem in ſeipſo, tñ ſub Deo. Itẽ ſciẽdum, ꝙ licet magnificentia & fiducia de ſui rõne non importent aliquam hĩtudinem ad pericula, tñ quaſcunque res magnas aggredi vĩ eſſe periculoſum, pro eo ꝙ in his deficere eſt valde nociuum. Itẽ ſi magnificẽtia, & fiducia circa quæcũque magna operanda vel aggrediẽda ponantur, habent affinitatem cum fortitudine ratione periculi imminentis. Item ſciendũ ꝙ patientia inquantum eſt circa pericula mortis, ſic ponit eſſe pars integralis fortitudinis. Inquantum

tum

tum vero aũt circa alia quæcumque difficilia vel periculosa, sic ponitur esse virtus adiuncta fortitudini. Vlterius nota q̃ perseuerantia secundum q̃ dicit continuitatem boni operis vsque in finẽ, sic est circunstãtia cuiuslibet virtutis. Sed pars fortitudinis ponitur eo modo quo dictum est. Præterea philosophus in 3. Ethic. ponit quinque modos fortitudinis. Quarum prima est politica q̃ fortiter operatur propter timorem exhonorationis vel penę. Secunda est militaris, quæ fortiter operatur propter artem vel experientiã rei bellicæ. Tertia est fortitudo quæ fortiter operatur ex passione præcipuè irę. Quarta est fortitudo quę fortiter operatur pp consuetudinem victoriæ. Quinta est quæ fortiter operatur propter ignorantiam periculorum. Has aũt fortitudines nulla prædictarum diuisionum cõtinet, ergo prædictę enumerationis partium fortitudinis videntur esse inconuenientes. Sed ista quinque deficiunt a vera rõne virtutis, quia & si conueniant in actu fortitudinis, tamen deficiunt in motiuo, & ideo non ponuntur partes fortitudinis, sed quidam modi fortitudinis.

De magnanimitate. *Dist.* LXXXIIII.

Deinde considerandum, est de singulis partibus fortitudinis, ita tñ vt sub quatuor principalibus quas ponit Tul. alias comprehẽdamus, nisi q̃ magnanimitatem de qua & tractat philosophus, loco fiduciæ ponemus. Primo ergo cõsiderandum erit de magnanimitate. Secundo de magnificentia. Tertio de patientia. Quarto de perseuerantia. Item primo considerandum erit de magnanimitate. Secundo de vitijs oppositis. Circa primũ videndum est primo vtrum magnanimitas sit circa honores. Secundo vtrum sit circa magnos honores. Tertio vtrum sit virtus. Quarto vtrum sit specialis virtus. Quinto vtrum sit pars fortitudinis. Sexto quomodo se habeat ad fiduciam. Septimo quomodo se hẽat ad securitatem. Octauo quomodo se habeat ad bona fortunę. Ad primum. s. vtrum magnanimitas sit circa honores. Dicendum q̃ magnanimitas ex suo nomine importat quandam extensionem animi ad magna. Consideratur autem habitudo virtutis ad duo. Vno quidem modo ad materiam circa q̃ operatur. Alio modo ad actum proprium qui consistit in debito vsu talis materiæ. Et q̃a habitus virtutis principaliter ex actu determinatur ex hoc principaliter aliquis dr̃ magnanimus, q̃ habet aliquẽ magnũ actum. Aliquis aũt actus pt̃ dici dupliciter magnus. Vno modo secundum proportionem. Alio mõ absolutè. Magnus, quidẽ pt̃ dici actus ẽm proportionem & qui consistit in vsu alicuius rei paruę vel mediocris, puta si aliquis illa re optime vtat̃. Sed simpliciter & absolutè magnus actus est q̃ consistit in optimo vsu rei maximæ. Res aũt quę in vsum hominis veniunt sunt res exteriores, inter quas simpl̃r maximum est honor, tum quia propinquissimũ est virtuti, vtpote testificatio quædam existens de virtute alicuius vt supra habitũ est, tum &, quia Deo & optimis exhibet̃, tum &, quia hoĩes pp honorem consequendum & vituperium vitandum, alia oĩa postponunt. Sic aũt aliquis dr̃ magnanimus ex his, quæ sunt magna simpliciter & absolutè. Sicut dr̃ fortis aliquis ex his, quæ sunt difficilia simpliciter. Et ideo consequens est, q̃ q̃ contẽnunt eos laudabiles sunt: sed quia illi qui contemnunt honores, hoc mõ q̃ pro eis, adipiscendis nihil inconueniens faciunt, nec eos nimis appretiant̃, laudabiles sunt. Signum aũt hoc modo cõtemneret honores, q̃ non curaret facere ea q̃ sunt honore digna, hoc vituperabile esset. & hoc modo magnanimitas, est circa honores, vt videlicet studeat facere ea q̃ sunt honore digna, non tñ sic, vt pro magno estiment humanum honorem. Ad secundum. s. vtrũ magnanimitas sit circa magnos honores. Dicẽdum, q̃ secundum philosophũ in 4. Eth. Virtus est perfectio quædam, & intelligit̃ esse perfectio potentiæ, ad cuius vltimum pertinet, vt patet in primo de cęlo. Perfectio aũt potentiæ non attendit̃ in qualibet operatione sed in operatione quæ habet aliquam magnitudinem, aut difficultatem. Quælibet enim potentia imperfecta potest in aliquã operationem modicam & debilem. Et ideo ad rationem virtutis pertinet, vt sit circa difficile & bonum, vt dr̃ in 2. Ethic. Difficile aũt & magnum quæ ad idem pertinent in actu virtutis, possunt attendi dupliciter. Vno modo ex parte rõnis inquantum. s. difficile est modum rationis adinuenire, & in aliqua materia statuere, & ista difficultas sola inuenit̃ in actu virtutum intellectualium, & etiam in actu iustitiæ. Alia autem est difficultas ex parte materiæ, quæ de se repugnantiam habere potest ad modum rationis, qui est circa eam ponendus. Est ista difficultas præcipuè attenditur in alijs virtutibus Moralibus, quę sunt circa passiones, quia passiones pugnant contra rationem, vt Dionysius dicit 4. c. de di. no. Circa quas considerandum, quod quædam passiones sunt quæ habent vim magnam resistendi rationi, principaliter ex parte passionis. Quædam vero principaliter ex parte rerum quæ sunt obiecta passionum. Passiones autem non habent magnam vim repugnandi rationi nisi fuerint vehementes, eo q̃d appetitus sensitiuus in quo sunt passiones, naturaliter subditur rõni. Et iõ virtutes q̃ sunt circa huiusmodi passiones, non ponunt̃ nisi circa illud qd̃ est magnum in ipsis passionibus: sicut fortitudo est circa maximos timores, & audacias. Temperantia aũt circa maximarum delectationum concupiscentias. Et similiter mãsuetudo est circa maximas iras. Passiones aũt quædam hñt magnam vim repugnandi rõni ex ipsis rebus exterioribus, q̃ sunt passionum obiecta, sicut amor vel cupiditas pecuniæ seu honoris. Et in istis oportet esse virtutem non solum circa id qd̃ est maximum in eis sed & circa mediocria, vel minora, quia res exterius existentes & si sint paruæ, sunt multum appetibiles, vtpote necessariæ ad hominis vitam. Et ideo circa appetitum pecuniarum sunt duę virtutes. Vna quidem circa mediocres, & moderatas. s. liberalitas. Alia aũt circa maximas pecunias. s. magnificentia. Similiter & circa honores sunt duæ virtutes. Vna quidem ẽm mediocres honores quæ innominata est, nominatur tñ ex suis extremis q̃ sunt Philothimia. i. amor honoris, & aphilothimia. i. sine amore honoris. Laudatur. n. q̃nq; qui amat honorem, q̃nq; aũt qui non curat de honore, prout. s. vtrumq; moderatè põt fieri. Circa magnos aũt honores est magnanimitas, & ideo dicendum est, q̃ propria materia magnanimitatis est magnus honor, & ideo ad ea tendit magnanimus q̃ sunt maximo honore digna. Ad tertium. s. vtrũ magnanimitas sit virtus. Dicendum, q̃ ad rõnem virtutis humanæ pertinet vt in rebus humanis bonum rõnis seruetur, qd̃ est proprium hominis bonum. Inter cæteras aũt res humanas exteriores, honores p̃cipuum locum tenent, sicut dictum est, & iõ magnanimitas quæ modum rõnis ponit circa magnos honores, est virtus. Proprietates aũt magnanimi quas ponit Philosophus. tertio Ethi. licet prima facie vituperabiles videãtur. Primo quidem q̃ magnanimus non est memor beneficiorum. Secundo, quod est ociosus, & tardus. Tertio. q̃ vtitur ironia ad multos. Quarto, q̃ non põt conuiuere familiariter nisi ad amicos. Quinto q̃ vult magis habere infructuosa q̃ vtilia. Istæ tñ proprietates ẽm q̃ ad magnanimum pertinent non sunt vituperabiles, sed potius laudabiles excellenter. Qd. n. in primo dr̃ q̃ magnanimus non hẽt memoriam a quibus beneficia recipit, intelligendum est, q̃tum ad hoc qd̃ non est sibi delectabile, q̃ ab aliquibus beneficia recipiat, quin sibi maiora recompenset, qd̃ pertinet ad perfectionẽ gratitudinis in cuius actu vult superexcellere sicut & in actibus aliarum virtutum. Similiter & secundo dr̃. q̃ est ociosus, & tardus, nõ q̃a deficiat ab operando ea, q̃ sibi conueniunt, sed quia non ingerit se quibuscunq; operibus sibi non conuenientib. sed solum magnis, qualia decent eum. Dr̃ & tertio, q̃ vtitur ironia non ẽm q̃ opponit̃ veritati, vt. s. dicat de se aliqua vilia q̃ non sunt, vel neget aliqua magna quæ sunt. Sed quia non totam magnitudinem suam monstrat maximè quãtum ad inferiorum multitudinem, quia sicut Philosophus ibidem dicit, ad magnanimum pertinet magnum esse ad eos qui in dignitate, & bonis fortunis sunt, ad medios aũt moderatum. Quarto & dr̃, q̃ ad aliquos non potest cõuiuere. s. familiariter nisi ad amicos, quia oĩno vitat adulationem, & simulationem, q̃ pertinent ad animi paruitatem. Conuiuit tñ oĩbus, & magnis, & paruis ẽm q̃ dẽt vt dictum est. Quinto & dr̃ q̃ vult habere magis infructuosa q̃ fructuosa, non quæcunq; sed bona. i. honesta. Nam in oĩbus præponit honesta vtilibus tanq̃ maiora. Vtilia. n. quæruntur ad subueniendum alicui defectui, qui magnanimitati repugnat. Ad quartum. s. vtrũ magnanimitas sit virtus spẽalis. Dicendum, q̃ sicut supra dictum est, ad spẽalem virtutem pertinet, q̃ modum rõnis in aliqua determinata materia ponat. Magnanimitas aũt ponit modũ rõnis circa determinatam materiam. s. circa honores, vt supra dictum est, honor aũt ẽm se consideratus est, quoddam bonum spẽale, & secundum hoc magnanimitas secundum se cõsiderata est spẽalis virtus quædam. Sed quia honor est cuiuslibet virtutis præmium, vt ex supra dictis patet, ideo ex consequenti rõne suæ materiæ respicit oẽs virtutes. Ad quintum. s. vtrum magnanimitas, sit pars fortitudinis. Dicendum, q̃ sicut dictum est, principalis virtus est ad quã pertinet aliquem gñalem modum virtutis constituere in aliqua materia principali. Inter alios aũt generales modos virtutis vnus est firmitas animi, quia firmiter se habere in omni virtute requiritur, vt dr̃ in 4. Ethi. Præcipuè tñ hoc laudat̃ in virtutibus, quæ in aliqd̃ arduum tendunt in quib. difficillimum est firmitatem seruare. Et iõ quanto difficilius est in aliquo arduo firmiter se habere tanto principalior est virtus, q̃ circa illud firmitatem p̃stat animo. Difficilius aũt est firmiter se habere in periculis mortis, in quibus confirmat animum fortitudo, q̃ in maximis sperandis vel adipiscendis ad quæ cõfirmat animum magnanimitas, quia sicut homo maximè diligit vitam suam, ita maximè refugit mortis pericula. Sic ergo patet quòd magnanimitas conuenit cũ fortitudine, in quantum confirmat animum circa aliquid arduum. Deficit autem ab ea in hoc quòd firmat animum in eo circa qd̃ facilius est firmitatem seruare. Vnde magnanimitas ponitur pars forti-

fortitudinis; quia adiungitur ei sicut secundaria principali. Fortitudo tñ & magnanimitas pro eodem accipi pñt; quia sicut dicit Philosophus.2. Ethi. Carere malo, accipitur in rõne boni. Vñ non superari ab aliquo graui malo, puta a periculo mortis, accipitur quodammodo pro eo, quod est attingere ad magnũ bonum. Quorum primum pertinet ad fortitudinẽ, ẽm ad magnanimitatẽ. Vnde Sene. in lib. de quatuor virtutib. dicit, magnanimitas q̃ & fortitudo dr̃, si insit animo tuo, cum fiducia magna viues. Et Tullius dicit in primo de officijs. Viros fortes magnanimos esse eosdem veritatis amicos minimeq; fallaces. Et sic patet, ꝙ Seneca, & Tullius fortitudinem, & magnanimitatem pro eodem accipiunt, quia tñ alia ratio difficultatis est in vtroq; prædictorum, ideo propriè loquendo Philosophus magnanimitatem ponit aliam esse virtutem a fortitudine. Ad sextũ. s. vtrum fiducia pertineat ad magnanimitatem. Dicendũ ꝙ nomen fiduciæ ex fide sumptum esse vr̃, ad fidem aũt pertinet aliquid & alicui credere. Pertinet aũt fiducia ad spem, scd̃m illud Iob. 11. Habebis fiduciam proposita tibi spe. Et ideo nomẽ fiduciæ hoc principaliter vr̃ signare, ꝙ aliquis spem concipiat, ex hoc ꝙ credit verbis alicuius auxilium promittentis. Sed quia fides dr̃ opinio vehemens, contingit aũt aliquid vehementer opinari non solum ex eo, qđ est ab alio dictum, sed ẽt ex eo qđ in alio considerat. Inde est, ꝙ fiducia põt dici qua aliquis spem alicuius rei concipit ex aliquo considerato, qñq; quidem in seipso, puta cum aliquis videns se sanum confidit se diu victurum, qñq; aũt in alio, puta cum aliquis considerans alium amicum suum esse, & potentem, fiduciam hẽt adiuuari ab eo. Dictum est aũt supra ꝙ magnanimitas propriè est circa spẽ alicuius ardui, & ideo quia fiducia importat quoddam robur spei prouenientis ex aliqua consideratione q̃ facit vehementẽ opinionem de bono assequendo. Inde est ꝙ fiducia ad magnanimitatem pertinet. Ad septimũ. s. vtrum securitas pertineat ad magnanimitatem Dicendũ, ꝙ sicut Philosophus dicit in scd̃o Rethoric. Timor facit hoĩes consiliatiuos in q̃tum. s. curã hñt qualiter possint ea euadere, q̃ timent. Securitas aũt dr̃ per remotionem hmõi curæ quã timor ingerit. Et iõ securitas importat quandã perfectã quietem animi a timore sicut fiducia importat quoddã robur spei. Sicut aũt spes directè pertinet ad magnanimitatem, ita timor directè pertinet ad fortitudinem, & ideo sicut fiducia immediatè pertinet ad magnanimitatem, ita securitas immediatè ad fortitudinem. Considerandum tñ est, ꝙ sicut spes est cã audaciæ, ita timor est cã desperationis, vt supra habitum est cum de passionibus ageret. Et iõ sicut fiducia ex consequenti pertinet ad fortitudinẽ in quantum vtitur audacia, ita & securitas ex consequenti pertinet ad magnanimitatem in quantum repellit desperationem. Ad octauum. s. vtrum bona fortunæ pertineant ad magnanimitatem. Dicendũ, ꝙ sicut ex supradictis patet, magnanimitas ad duo respicit, ad honorẽ quidẽ sicut ad materiã, & ad aliquid magnũ operandũ sicut ad finẽ. Ad vtrumq; aũt istorũ bona fortunę cooperant. Quia. n. honor virtuosis nõ solũ a sapientib. sed ẽt a multitudine exhibet, q̃ maxima reputat hmõi exteriora bona fortunæ, sic ex consequenti, vt maior honor exhibeatur his quibus adsunt exteriora bona fortunæ. Similiter etiam ad actus virtutum organicæ bona fortunæ deseruiunt, quia per diuitias, & per potentiam, & amicos datur nobis facultas operandi. Et ideo manifestum est quòd bona fortunæ conferunt ad magnanimitatem.

DEinde considerandum est de vitijs oppositis magnanimitati. Et primo. De illis quæ opponuntur ei per modum excessus, quæ sunt tria scilicet. Præsumptio. Ambitio, & Inanis gloria De his oĩb. require inf in 3. li. De p̃sumptione require infra parte tertia distinctione. 26 De ambitione require infra parte tertia distinctione. 9. De inani gloria, require parte tertia distinctione. 8. Secundo de pusillanimitate quæ opponitur ei per modum defectus. De hac require parte scã in. distin. 4.

De magnificentia. *Dist.* LXXXV.

DEinde considerandum est de magnificentia, & de vitijs oppositis. Circa magnificentiam considerãda sunt quatuor. Primo vtrum magnificentia sit virtus. Secundo vtrum sit virtus specialis. Tertio, quæ sit eius materia. Quarto vtrum sit pars fortitudinis. Ad primum, scilicet vtrum magnificentia sit virtus. Dicendum ꝙ sicut dr̃ in primo de cælo, & mundo. Virtus dr̃ per comparationem ad vltimum, in quod potentia potest, non quidem vltimum ex parte defectus, sed ex parte excessus, cuius ratio consistit in magnitudine. Et ideo operari aliquid magnum ex quo sumitur nomen magnificentiæ, propriè pertinet ad rationem virtutis, vnde magnificentia nominat virtutem. Ad secundum, scilicet vtrum magnificentia sit specialis virtus. Dicendum, ꝙ ad magnificentiam pertinet facere aliquod magnum sicut ex ipso nomine apparet. Facere autem dupliciter potest accipi. Vno modo proprie. Alio modo communiter. Propriè autem facere dicitur operari aliquid in exteriori materia, sicut facere domum vel aliquid aliud huiusmodi. Communiter autem facere dicimr pro quacumque actione siue transeat in exteriorẽ materiam, sicut vrere & secare, siue maneat in ipso agente, sicut intelligere, velle. Si igitur magnificentia accipiatur secundum ꝙ importat factionem alicuius magni, put factio proprie dicitur, sic magnificentia est specialis virtus. Opus. n. factibile producitur ab arte. In cuius quidem vsu potest attendi vna specialis ratio bonitatis, ꝙ ipsum opus factum per artem sit magnum. s. in quantitate & præciositate & dignitate, quod facit magnanimitas, & secundum hoc magnificentia est specialis virtus. Si vero nomen magnificentiæ accipiatur ab eo quod est facere bonum vel magnum, secundum ꝙ facere communiter sumitur, sic magnificentia non est specialis virtus. Ad tertium. s. de materia magnificentiæ. Dicendum, ꝙ ad magnificentiam sicut dictum est, pertinet tendere ad aliquod magnum opus faciendum. Ad hoc autem ꝙ aliquod magnum opus conuenienter fiat requiruntur proportionati sumptus. Non. n possunt magna opera fieri nisi cum magnis expensis. Vnde ad magnificẽtiam pertinet magnos sumptus facere ad hoc ꝙ opus magnum conuenienter fiat. Vnde & philosophus dicit in 4 Ethi. ꝙ magnificus ab æquali idest proportionato sũptu opus faciet magis magnificũ. Sũptus ãt est quædam pecuniæ emissio, a qua põt aliqs ꝓhiberi per superfluũ amorẽ pecuniæ. & iõ magnificentiæ põt dici & ipsi sumptus q̃bus vtitur magnificus ad opus magnum faciendum, & ipsa pecunia qua vtitur ad sumptus magnos faciendos, & amor pecuniæ quem moderatur magnificus, ne sumptus magni impediantur. Vnde nota ꝙ vsus pecuniæ aliter ptinet ad liberalẽ, & aliter ad magnificum. Ad liberalem. n. pertinet scd̃m ꝙ procedit ex ordinato affectu circa pecunias. Et ideo oĩs vsus debitus pecuniæ cuius impedimentum tollit moderatio amoris pecuniæ pertinet ad liberalem. s. & dona sumptus. Sed vsus pecuniæ pertinet ad magnificum in ordine ad opus aliquod magnum quod faciendum est, & talis vsus non potest esse nisi sumptus siue expensa. Magnificus etiam dat dona vel Exenia, vt dr̃ in 4. Eth. Non tamen sub ratione doni, sed potius sub ratione sumptus ordinati ad aliquod opus faciendum, puta ad honorandum aliquem vel ad faciendum aliquid, vnde proueniat honor toti ciuitati, sicut cum facit aliquid ad quod tota ciuitas studet Item quia principalis actus virtutis est interior electio quam virtus potest habere absque exteriori fortuna, ideo pauper põt esse magnificus. Sed ad exteriores actus virtutũ requirunt bona fortunæ sicut q̃dam instrũ, & scd̃m hoc pauper non põt exteriorẽ actum magnificentiæ exercere in his q̃ sunt magna simpliciter, sed forte in his q̃ sunt magna per comparationem ad aliquod opus, quod etsi in se sit paruum, tñ põt magnificè fieri ẽm proportionem illius generis. Nam paruum, & magnum dñr relatiue, vt Philosophus dicit in p̃dicamentis. Ad quartum. s. vtrum magnificentia sit pars fortitudinis. Dicendum ꝙ magnificentia scd̃m ꝙ est spãlis virtus, non põt poni pars subiectiua fortitudinis; quia non conuenit cum ea in materia: sed ponitur pars eius in quantum adiungitur ei, sicut virtus secundaria principali. Ad hoc aũt ꝙ aliqua virtus adiũgat alicui principali duo requirunt. vt supra dictũ est Quorũ vnũ est, vt secundaria cõueniat cũ principali. Aliud aũt est, vt in aliquo excedat ab ea. Magnificentia aũt cõuenit cũ fortitudine in hoc ꝙ sicut fortitudo tendit in aliqđ arduũ, & difficile, ita ẽt magnificentia: vñ ẽt vr̃ esse in irascibili, sicut & fortitudo. Sed magnificẽtia deficit a fortitudine in hoc ꝙ illud arduum, in qđ tendit fortitudo hẽt difficultatẽ pp periculũ, qđ imminet p̃sonę. Arduũ aũt in qđ tendit magnificentia hẽt difficultatẽ pp dispendiũ rerũ, qđ est multũ minus, q̃ periculũ personæ, & iõ magnificentia ponit pars fortitudinis. Et nota, ꝙ magnificentia conuenit in materia cũ liberalitate vt dictũ est, & tñ liberalitas nõ est pars fortitudinis, sicut magnificentia, sed est pars iustitiæ. Cuius rõ est: quia iustitia respicit operationes scd̃m se, prout in eis considerat rõ debiti: sed liberalitas, & magnificẽtia cõsiderant operationes sumptuũ, scd̃m ꝙ cõparant ad passiones aĩæ, diuersimode tñ. Nã liberalitas respicit sumptus p cõparationẽ ad amorẽ, & concupiscentiã pecuniarũ, q̃ sunt passiones cõcupiscibilis, quib. nõ impedit liberalis a dationib. & sumptib faciẽdis. Vnde est in concupiscibili. Sed magnificentia respicit sumptus p cõparationẽ ad fidẽ. & spẽ, attingendo ad aliquid arduum nõ simpliciter, sicut magnanimitas, sed in determinata materia. s. in sumptib. Vnde magnificentia videtur esse in irascibili, sicut & magnanimitas. Et si magnificentia non conueniat cum fortitudine in materia, cõuenit tñ cũ ea in cõdõne materiæ, in q̃tũ. s. tẽdit in aliqđ arduũ circa sumptus, sicut fortitudo ĩ aliqđ arduũ circa timores.

De paruificentia. *Dist.* LXXXVI.

DEinde considerandum est de vitijs oppositis magnificentiæ. Et primo vtrum paruificentia sit vitium. Secundo de vitio

vitio ei opposito. Ad primum.s.vtrum paruificentia sit vitium. Dicendum ꝙ Moralia speciem sortiuntur a fine, vnde & a fine vt plures nominantur. Ex hoc ergo dicitur aliquis paruificus, ꝙ intendit ad aliquod paruum faciendum, paruum autem & magnum secundum philosophum in prædicamentis relatiuè dicuntur. Vnde cum dicitur ꝙ paruificus intēdit aliquid paruum faciendum, facere paruum intelligendum est in comparatione ad genus operis faciēdum quod facit. In quo quidem magnum & paruum potest attendi dupliciter, Vno modo ex parte operis fiendi, Alio modo ex parte sumptus. Magnificus igitur principaliter intendit magnitudinem operis. Secundario intendit magnitudinem sumptus, quam non vitat vt faciat magnum opus. Vnde philosophus dicit in 4. Eth. Quod magnificus, ab æquali sumptu facit opus magis magnificum, paruificus autem econuerso principaliter quidem intendit paruitatem sumptus. Vnde philosophus dicit in 4. Ethi. Quod intendit qualiter minimum consumat, ex consequenti autem intendit paruitatē operis quā s.non recusat dummodo paruum sumptum faciat. Vnde philosophus ibidem dicit, ꝙ paruificus maxima consumens in paruo puta ꝙ nō vult expendere, bonum perdit.s.magnifici operis Sic ergo patet ꝙ paruificus deficit a proportione quæ debet esse ſm rationem inter sumptum & opus, defectus aūt ab eo ꝙ est ſm rationem causat vitij rationem. Vnde manifestum est ꝙ paruificentia vitium est. Ad secundum.s.vtrum paruificentiæ aliquod vitium opponatur. Dicēdum, ꝙ paruo opponit̃ magnum. Paruum autem & magnum vt dictum est relatiuè dicuntur. Sicut autem contingit sumptum esse paruum in comparatione ad opus, ita & contingit esse magnum in comparatione vt scilicet excedat proportionem quæ debet esse sumptus ad opus secundum rōnis regulam. Vnde manifestum est ꝙ vitio paruificentiæ qua aliquis deficit a proportione debita expensarum intendens ad opus minus expendere quam dignitas operis inquirat, opponitur vitium quo quis dictam proportionem excedit, vt plus.s.expēdat quam sit operi proportionatum. Et hoc vitium quidem græcè dicitur baunasia a fumo dicta, quia videlicet ad modum ignis, qui est in fumo omnia consumit, vel dicitur Apyrocalia.i.sine bono igne, quia ad modum ignis omnia consumit, non propter bonū. Vnde latinè hoc vitium nominari potest consumptio.

De patientia. *Dist.* LXXXVI.

DEinde considerandum est de patientia, circa quam consideranda sunt nouem. Primo, vtrum patientia sit virtus, Secūdo, vtrum sit maxima virtutum. Tertio, vtrum possit haberi sine grā. Quarto, vtrū sit pars fortitudinis Quinto, vtrū sit idem cum longanimitate. Sexto, ostēdemus, quam multipliciter dicatur. Septimo ꝙ multipliciter impugnat̃. Octauo, qualiter & a quibus adiuuatur. Nono qualiter infirmitates corporis paciēter debeant tolerari & de multiplici vtilitate tribulationis. Ad primum.s vtrum patientia sit virtus, dicendum, ꝙ sicut dictum est supra, virtutes morales ordinantur ad bonum, inquantum conseruant bonum rationis contra impetus passionum. Inter alias autem passiones tristitia efficax est ad impediendum bonum rationis, secundum illud 2. ad Corin. 7. Seculi tristitia mortem operatur. Et Ecclesiastici. 13. multos occidit tristitia, & non est vtilitas in illa. vnde necesse est habere aliquam virtutem, per quam bonum rationis conseruetur contra tristitiam, ne.s.ratio tristitiæ succumbat, hoc autem facit patientia. Vnde Augu. dicit in lib. de patientia ꝙ patientia hominis est, qua mala æquo animo toleramus.i.sine perturbatione tristitię, ne animo iniquo bona deseramus, per quæ ad meliora perueniamus. Vnde manifestum est patientiam esse virtutem. Vnde dicit Aug. in lib. de patientia: virtus animi q̃ patiētia dicitur tam magnum donū Dei est, vt etiam ipsius, qui nobis eam largitur patientia prædicetur. Tullius etiam inter partes fortitudinis eam connumerans, dicit in prima rhetorica sua. Patientia est honestatis, aut vtilitatis causa, rerum arduarum terribiliumque volūtaria ac diuturna perpessio: honestatis causa, vt cū quis per fidem Christi potius mori eligit, quam vitam negando, eam seruare: vtilitatis cā, vt cum quis pastor Ecclesiæ pro gregis salute mori eligit: voluntaria dicitur, quia nemo omnino inuitus, nec laudem acquirit, nec meritum. Diuturna dicitur, ꝙ ad veram patientiæ pertinet vt in ipsa perseueret. Sumitur autem patientia qñque largè, sc̄dm ꝙ est circa omne difficile, & circa omnium tentationem, strictè vero sumitur secundum ꝙ est circa passiones extrinsecus illatas: actus vero patientiæ recipit passionem ita ꝙ animus non succumbat, neque vindictam inferentis appetat. Et nota, quod patientia inter virtutes ponitur, & inter fructus ab Apostolo numerat̃. Gal. 5. quia fructus de sui rationem importat quandam delectationē. Sunt autem operationes virtutum delectabiles ſm seipsas, vt dr̄ in primo Eth. Consuetum est aūt vt nomine virtutum etiam virtutum actus significentur, & ideo patientia quantum ad habitū, ponitur virtus, quantum autem ad delectationem quam habet in actu ponitur fructus, & præcipuè quantum ad hoc ꝙ per patientiam animus præseruatur, ne obruatur tristitia. Ad secūdum. s.vtrum patientia sit maxima virtutum, dicendum, ꝙ virtutes secundum iam dicta ordinantur ad bonum. Est enim virtus, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit, vt dicitur in 2. Eth. vnde oportet quod tanto principalior sit virtus, & potior, quātomagis, & directius ordinat in bonum, directius autem ad bonum ordinant hominem virtutes, quæ sunt constitutiuæ boni, quam illæ quæ sunt impeditiuę eorum quæ abducunt a bono, & sicut inter illa quæ sunt constitutiuæ boni tanto aliqua potior est, quanto in maiori bono constituit hominem, sicut fides, spes, & charitas, quam prudentia & iustitia, ita etiam inter illas, quæ sunt impeditiuę retrahentium a bono tanto aliqua est potior quanto id quod ab ea impeditur magis a bono retrahit. Plus autem a bono retrahunt pericula mortis, circa quæ est fortitudo, vel delectationes tactus circa quæ est temperantia, quam quæuis aduersa, circa quæ est patiā, & iō patiētia non est potissima virtutum, sed deficit non solum a virtutibus Theologicis, vt prudentia & iustitia, quæ directè statuunt hominem in bono, sed etiam a fortitudine. & temperantia, quæ retrahunt a maioribus impedimentis. Sciendum autem ꝙ in tolerādis, qui sunt obiectum patientiæ, Primo procedit tristitia, quam moderatur patientia Secundo ira, quam moderatur mansuetudo. Tertio odiū quod tollit charitas. Quarto iniustum nocumentum, quod prohibet iustitia tollere. n. principium vniuscuiuscunque est perfectius, nec tamen sequitur, si in hoc patientia est perfectior, ꝙ sit perfectior simpliciter. Item nota, ꝙ secundum Greg. in quadam Homil. patientia est radix, & custos omnium virtutum, non q. directè eas causando, & conseruando, sed solum prohibēs remouendo. Ad tertium.s.vtrum patientia possit haberi sine gratia, dicendum, ꝙ sicut Aug. dicit in lib. de patiā, vis desideriorum facit tolerantiam laborum & dolorum, & nemo nisi pro eo quod delectat sponte suscipit, qđ cruciat. Et huius rō est, quia tristitiam & dolorem secundum se abhorret animus, vnde nunquam eligeret eam pati propter se, sed solum propter finem, ergo oportet ꝙ illud bonum, pp qđ aliquis vult pati mala, sit magis volitum, & amatū, quam illud bonum, cuius priuatio ingerit dolorem, quē patienter toleramus. Quod autem aliquis præferat bonum grāe omnibus naturalibus bonis ex quorum amissione potest dolor causari pertinet ad charitatem, quæ diligit Deum super omnia. Vnde manifestum est, ꝙ patiā secundum, ꝙ est virtus a charitate causatur. 1. Corin. 13. Charitas patiens est. Manifestum est āt ꝙ charitas non potest haberi, nisi per gratiam ſm illud Rom. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spūm sanctum q datus est nobis. Vnde patet ꝙ patiā sine auxilio gratiæ non pōt hri. In natura n. humana si esset integra præualeret inclinatio rationis, sed in natura corrupta præualet inclinatio concupiscētiæ, quæ in hoīe dn̄atur, & ideo pronior est homo ad sustinendū mala in quibus concupiscentia delectatur præsentialiter, quā tolerare mala pp bona futura, quæ ſm rōnem appetunt̃, qđ tn̄ pertinet ad veram patientiam, vnde dicit Augu. in li. de patiētia, ꝙ multa mala in laboribus, & doloribus sustinent hoīes pp illa quæ vitio se diligunt. Ad quartum. s.vtrum patiā sit pars fortitudinis, dicēdum, ꝙ patiā est pars fortitudinis. q. potentionalis, quia adiungitur fortitudini, sicut virtus secūdaria principali, ad patiām. n. ptinet aliena mala æquanimiter perpeti, vt Greg. dicit in quadam Homil. In malis, āt quæ ab alijs inferuntur præcipua sunt & difficilia ad sustinendum illa, quæ pertinent ad pericula mortis, circa q̃ est fortitudo. Vñ patet, ꝙ i ista materia principalitatē tenet fortitudo. q. vendicans sibi id qđ principalius est in hac materia, & iō patiā adiungit̃ fortitudini sicut secūdaria virtus principali, quia ad fortitudinem ptinet. non aliquodcunque sustinere difficile, sed illud ꝙ est summè difficile in sustinēdo. s. sustinere pericula mortis, ad patiām aūt pertinere ꝑt sustinentia quorūcūq; malorū. Itē actus fortitudinis non solū cōsistit in hoc ꝙ aliq̄s in bono ꝑsistat contra timores futurorū periculorū, sed ēt vt non deficiat pp ꝑsentium tristitiam seu dolorē, & ex hac parte hēt affinitatem cū fortitudine patiā, fortitudo tn̄ principaliter est circa timores, ad quorū rōnem pertinet fugere qđ vitat fortitudo, patiā vero principalius est circa tristitias, nā patiēs aliq̄s dr̄ nō ex hoc ꝙ non fugit, sed ex hoc ꝙ laudabiliter se hēt in patiendo, q̃ principaliter nocent, vt. s. nō inordinate ex eis tristet̃, & iō fortitudo ꝓprie est in irascibili, patiā āt in concupiscibili, nec hoc impedit quin patientia sit pars fortitudinis, quia adiūctio virtutis ad virtutem non attendit̃ ſm subiectum, sed sc̄dm materiā vel formā, nec tñ patientia ponit̃ pars temperantiæ, q̄uis vtraque sit in concupiscibilia, quia temperantia est solum circa tristitias, q̃ opponuntur delectationibus tactus, puta quæ sunt ex absentia ciborū vel venereorum, sed patientia est præcipuè circa tristitias, q̃ ab

alijs

alijs inferunt, & iterum ad temperantiã pertinet refrenare hmõi tristitias, sicut & delectationes contrarias: ad patientiã aũt ptinet, vt pp hmõi tristitias, quãtæcũq; sint bonus non recedat a bono virtutis, põt ergo patientia quantum ad aliud sui poni pars integralis fortitudinis, prout s. aliquis patienter sustinet mala, & quę pertinent ad pericula mortis, nec est contra rõnem patientiæ, φ aliquis, qñ opus fuerit insiliat in eum, qui mala facit, quia vt Crysost. dicit super illud Matt. 7. Vade Sathana. In iniurijs proprijs patientem esse laudabile est. Iniurias aũt Dei patienter sustinere nimis est impium. Et Aug. dicit in quadam Ep̃la ad Marcellin. φ præcepta patientiæ non cõtrariant̃ bono reipub. p quo conseruando contra inimicos impugnat̃, sed̃o vero φ patientia se habet circa quæcunque alia mala, adiungitur fortitudini, vt virtus secũdaria principali. Ad quintum. s. vtrum patiẽtia sit idem cum longanimitate, dicendum, φ sicut magnanimitas dr̃ per q̃ aliquis habet aĩum tendendi in magna, ita ẽt longanimitas dr̃ p q̃ aliquis habet aĩum tendendi in aliud qđ in longinquũ distat. & iõ sicut magnanimitas magis respicit spẽ tendendi in bonum q̃ audaciam & timorem siue tristitiã quæ respicit malum, ita ẽt & longanimitas. Vñ & longanimitas maiorẽ conuenientiam vr̃ hr̃e cum magnanimitate, q̃ cum patientia, põt tñ hr̃e cum patiã conuenientiam duplici rõne. Primo quidem, quia patiẽtia sicut & fortitudo sustinet aliqua mala pp aliquod bonũ, φ si ex propinquo expectetur facilius est sustinere. Si aũt in longinquum differat̃ difficilius est, mala aũt oportet in p̃nti sustinere. Sed̃o, quia hoc ipsum φ est differri bonum speratũ natũ est cãre tristitiam s̃m illud Prouer. 14. Spes, q̃ differt̃ affligit aĩam. Vñ & in sustinendo huius afflictionẽ põt esse patientia sicut & in sustinẽdo quascũq; alias tristitias. Sic ergo dicendũ est φ s̃m φ sub rõne mali circũstantiæ ps cõprehendi & dilatio boni sperati, q̃ ptinet ad lõganimitatẽ, & labor quẽ hõ sustinet in continuata executione boni operis, quod pertinet ad constantiam, tam longanimitas, q̃ etiã constantia sub patientia comprehenduntur. Vnde Tullius diffiniens patientiam, dicit, φ patientia est honestatis, aut vtilitatis causa voluntaria & diuturna perpessio rerũ arduarum & difficilium: qđ dicit arduarum, pertinet ad constantiam in bono: qđ dicit, difficilium pertinet ad grauitatem mali quam propriè respicit patientia: φ addit, & diuturna, pertinet ad longanimitatem secundum quod conuenit cum patientia.

Dist. LXXXVII.

Circa sextum sciendum, φ patientia multipliciter inuenit̃. Est. n. patientia euidenter scelerata, hæc est patientia peruersorum, qui multa mala sustinent, pro suis sceleribus adimplendis. Iere. 9. Vt iniquè agerent laborauerunt, hoc in inferno recognoscunt impij. Sic dicitur Sap. 5. Lassati sumus ĩ via iniquitatis, & perditionis ambulauimus vias difficiles, &c. Item est patientia fraudulenter simulata hoc est patientia fictorum & hypocritarum, q se simulant multa pati, vt videant̃ hoĩbus esse iusti Matth. 6. Exterminant n. facies suas, vt appareant hoĩbus ieiunantes, multa quidem patiunt̃, sed intentione sinistra, & iõ cum latrone sinistro dãnant̃. Itẽ est patientia impatiẽter inflata, qñ s. aliquis aspera, & dura aduersitatis sustinet cum murmure vel dolore cordis, sicut Symon Cyreneus, qui crucem dñi portauit in Angaria. Mat. 26. Similiter & multi religiosi, sed parũ deuoti frequenter ieiunant, vel alia religionis onera perferunt, qui bñ vellent a talibus abstinere, vel aliud facere si liceret, de talibus dici p̃t illud, psalmi. Famẽ patient̃, vt canes. &c. Si vero fuerint saturati & mur. Silr̃ & seruus multa patit̃ a dño suo cõuitia vt nenia verbera in corde quidẽ murmurãs, sed non audẽs ostendere signũ impatiẽtiæ ex timore videlicet vel pudore. Sic & multi patiunt̃ egritudines, & dolores, sed ex necessitate, nõ ex deuotione, quia nõ p̃nt aliquod facere, & aliqui multa patiunt̃, vt ab illis liberent̃, sicut mulier q̃ fluxũ sanguinis patiebat̃, 12. annis. Matth. 9. & Mar. 5. Mulier q̃ erat in profluuio sanguinis annis. 12. & fuerat multa perpessa a plurib⁹ Medicis, & erogauerat oĩa sua nec quicq̃ p̃fecerat, sed magis deterius hẽbat, &c. & Matt. 17. Miserere filio meo, quia lunaticus est, & male patit̃. Item est patiẽtia affectanter acceptata hoc est patientia iustorũ q sustinẽt pp Deum, & illos ẽt pp Deũ diligũt, q persecutionẽ eis inferũt, sicut ait Greg. Hom. 35. Euãg parte prima, patiẽtia vera est aliena mala æquanimiter ppeti contra eũ quoq; q irrogat nullo dolore morderi. Nam q sic p̃ximi mala portat vt eũ tacitus doleat, & tp̃s digne retributionis q̃rat, patientiã non exhibet, sed oñdit. Scriptũ quippe est, charitas patiẽs est, benigna est, patiẽs quippe est, vt aliena mala toleret, benigna vero vt ipsos quoq; quos portat amet. Hæc aũt patientia triplex est. Videlicet cordis oris, & operis. In cordẽ q̃dẽ debet hr̃i patientia vt hõ pp Deũ volũtarie patiat̃. Ecclesiastici. 7. Melior est patiens arrogante Et Prou 17. Melior est patiens viro forti, & q dñat̃ animo suo expugnatore vrbium. Greg. Homi. Euang. 35. parte prima. Minor est victoria vrbes expugnare quia extra sunt qui vincunt̃. Maius aũt est φ per patientiam vincit̃, quia ipse a se animus superat̃, & semetipsum sibimetipsi subijcit, qñ eum patientia in humilitate sternit, sed plerumq; contingit, sicut ibidem dicit Greg. φ aliqui eo tp̃e quo patiunt̃ aduersa vel contumelias audiunt, nullo dolore pulsent̃, & sic patientiã exhibẽt φ ẽt innocentiã cordis seruant, postmodum, qñ qui pertulerunt ad memoriã reuocãt igne vehementissimi doloris instigant̃ argumenta vltionis inquirunt, mansuetudinem q̃ tolerantes habuerant amittunt, callidus. n. hostis, cõtra duos bellum commouet. Vnum inflammans, vt contumelias prior inferat, alterum vero prouocans, vt contumelias læsus reddat, sed quia iam victor exiñt quem ad contumelias p̃ferendas commouet contra illũ actus dolet quem ad reddendas iniurias commouere non potuit, quietis ergo tp̃ibus ad victoris animum rediens, vel damna rerum, vel iniuriarum iacula ad memoriam reducit, cunctaque sibi illata sunt vehementer exaggerãs intolerabilia fuisse oñdit & quiescẽtis animum tanto furore cõturbat, vt plerũq; vir patiẽs illa se tolerasse post victoriã erubescat. Isti sunt similes illis, qui per fortitudinem in bello victores sunt, sed per negligẽtiam postmodũ intra vrbis menia capiunt̃. Vel illis quos irruens grauis languor a vita non subtrahit, sed leniter veniens recidiua febris occidit. Ille ergo verè patiẽtiam seruat, qui ad tempus aliena mala sine dolore tolerat, & hæc eadẽ pertractans, retractans exultat se talia pertulisse, ne quietis tp̃ibus, bonum patientiæ pereat, quod in perturbationibus custoditur. Sic ergo seruanda est patientia in corde. Item est patientia seruãda in ore, sicut docet Apostolus. 2. Thi. 4. Argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina. Prælatis pręcipuè necessaria est patientia in ore, quia sicut dicit Greg. vbi supra per impatientiæ vitium ipsa virtutũ nutrix doctrina dissipat̃. Scriptum namq; est Prouerb. 19. doctrina viri per patientiam dignoscit̃. Tanto ergo vnusquisque minus doctus ostendit̃, quãto cõuincit̃ minus esse patiens, neque. n. p̃t veraciter bona docendo impendere si viuendo nesciat æquanimiter aliena mala tolerare. Item seruanda est patientia in opere. 1. Thes. 4. Patientes estote ad oĩs Rom 12. In tribulatione patiẽtes, & 2 Cori. 6. In omnibus exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros in multa patientia, & Iacobi. 5. Patientes estote Fratres Greg. vbi supra. Seruate fr̃es in mente patientiam eamq; cum res exigit exercitate in operatione. Circa septimum. s. φ patientia multipliciter impugnat̃, vel exercitat̃, sicut ait Grego. vbi supra. Sciendum inquiens, φ quatuor modis virtus patientiæ exerceri solet, alia namque q̃ a Deo, alia quę ab antiquo aduersario, alia q̃ a proximo, & alia q̃ a nobisipsis sustinemus, ab his. n. tribulatio, vel afflictio ortum hẽt. A Deo namq; nobis infligunt̃ infirmitates corporum, amissiones rerum & etiã amicorum, hæc omnia patienter sustinere debemus, scientes, φ hæc est disciplina p̃ris pijssimi & amantissimi quam dat filijs, in signum clementiæ & amoris pro correctione nr̃a & vtilitate multiplici, sicut infra patebit Apo. 3. Ego quos amo arguo & castigo. Heb. 12. Fili noli negligere disciplinam p̃ris, quẽ. n. diligit dñs corripit castigat, flagellat aũt oẽm filium quẽ recipit. & infra. Quis. n. fili⁹, quẽ nõ corripiat p̃r, & si extra disciplinã estis, ergo non filij, sed adulteri estis, glo. qui vult exceptus esse a disciplina flagellorum, exceptus erit a numero filiorũ. Sed̃o patiæ virtus impugnat̃ a dæmone per tentõnes varias. Greg. Assidua tentatione Dyabolus pulsat, vt saltem tædio vincat, eius tentatio dr̃ Aquilo. Iere. 1. Ab Aquilone pandet̃ omne malum, hic est ventus veniens a regione deserti. i. a Dyabolo, qui Deum deserens, & a Deo desertus cœlũ deseruit, & nos a cœlesti regione nitit̃ excludere. De multiplici tentõne Dyaboli re. infra li. 3. dist. 1. Tertio patientiæ virtus exercitat̃ a p̃ximo dum nobis infert læsionem corporum, damna rerum, cõtumelias verborum. De primo Heb. 11. Sancti ludibria & verbera experti insuper & vincula, & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt &c. Himnus Cedunt̃ gladijs more bidentiũ nõ murmur resonat, nõ q̃rimonia, sed corde tacito mens bñ consciẽtia conseruat patientiã. Sic dñs in flagellis ludibrijs, & hmõi immo & in Crucifixione sua patientiam exhibuit, & φ longe maius est pro suis Crucifixoribus exorauit, eos ẽt excusando, Lu. 23. Pater dimitte illis, non. n. sciunt qd faciũt. Sic & B. Stephanus, in sua lapidatione. Act. Silr̃ & B. Iacobus frater dñi p inimicis suis legit̃ exorasse. De patientia exhibẽda in corporis lęsione ponunt̃ exempla quæ sequũt̃. Refert. B. Greg. 1. Dyal. 4. de Liberatino, qui tantæ fuit virtutis, φ Deus p eum cuiusdam viduæ mulieris filiũ suscitauerat. Ego aũt virtutem patiẽtiæ signis, & miraculis maiorem credo. Pr̃ monasterij aliqñ contra dictum Liberti, grauiter inardescens cũ manibus percussisset, tollens ẽt eum in capite & facie scabello subpedaneo grauiter percussit, & totam eius faciẽ tumentẽ & liuidã reddidit, qđ cũ tacitus sustineret, In crastinũ venit ad lectũ dicti Abbatis petens orõnẽ humiliter, & benedictionem,

nem, quia habebat ire pro negocijs monasterij, ille autem humilitatem & patientiam dicti viri & asperitatē & duritiā & iniuriam q̄ intulerat tanto viro confusus, & cōpūctus procidit ad pedes eius se reum confitens petijt veniam. Econtra libertinus ad terram se prostrauit sibi imputans qđ pertulerat, nō eius seuitiæ. Inde factum est vt ad maximam mãsuetudinē dictus Abbas deueniret, & vt humilitas discipuli magistra fieret magistri: & cum q̄reretur a Libertino quomodo sic hĩet faciē tumidam & liuidam, peccatis meis exigentibus, rñdebat, in scabello subpedaneo impegi. Item ĩ vitis pa. legit̃ q̄ philosophi venerunt probare Monachos, & videntes vnū transeuntem vestitū bñ stola alba, dixerunt, tu veni huc, ille indignatus iniurijs aggressus est eos, transeunti aũt Monacho magno, dixerunt ei, tu monache male senex veni huc quo adueniente ad eos, dabant ei alapas, qui cæsus in vna maxilla porrexit ei aliam, qđ videntes philosophi illi statim adorauerunt eū dicentes. Vere ecce hic Monachus, & fecerunt eum sedere in medio sui quærẽtes, quid plus facitis a nobis, quia ieiunamus, & corpora nostra castigamus, sicut & vos. Rñdit senex, in gratia Dei speramus, & mentem nostrā custodimus. Responderunt philosophi, hoc non possumus facere, & recesserunt bene ędificati. Item dicit Hie. in epistola ad Rusticum Monachum q̄ in quadam congregatione erat rusticus, quidam qui nimio ardore carnalis cōcupiscẽtiæ inflāmabatur & a Dyabolo tentabatur ad fornicandum, quem cum non posset pr̃ monasterij reuocare a tentatione illa, verbera attentauit verberibus iniungens cuidam Fratri Seniori, vt eum iniurijs afficeret, & de eo ei clamorem in capitulo offerret, & occasionem accusandi eū semper daret alijs. Vnde cum ille eum sæpè accusaret, & pater eum verberaret assidue, vocauit eum pater monasterij secreto quærens, si adhuc a spiritu fornicationis vexaretur, cui respondit, Papè viuere mihi non licet, & fornicari libet, & ita pater ille per flagellum verberum curauit vulnus tentationis. De impulsione tentationis Dyabolicæ loquitur Bern. super Canti. Impulsor hois ad malum est Dyabolus mundus, & homo, Dyabolus liuore maliciæ mundus vento vanitatis, homo pondere suæ corruptionis impellit, sed nō euertit, si tuum ei negaueris auxilium & consensum. Impellit mundus, quia in maligno positus est, sed solos euertit suos amicos, & consentaneos sibi. Noli ergo esse amicus mundi, ne constituaris inimicus Dei, & cadas quo nullus casus grauior. De multiplici tentatione Dyaboli dicemus infra 3. li. quomodo Diabolus p suas diuersas conditiones, & ꝓprietates diuersimodè tentat, de hoc sunt multæ auctoritates, rōnes, & exēpla. Scdo patiunt̃ iusti ab impijs ex damnificatione rerū: in quo ꝓbat̃ eorum patientia, ipsi vero patienter sustinentes lucra spūalia acquirunt & ęternum præmium cōsequunt̃, vñ de lucro tãto gaudent, sicut illi de quibus dr̃ 10. Rapinam bonorū nostrorum cū gaudio suscepistis. In vit. pa. ti. de patientia legit̃, q̄ cū in cella cuiusdam senis venissent latrones, & q̄reret quid vellent, dixerunt, q̄ tollere oĩa q̄ in cella eius erant venerant, qui respōdit. quantum vobis vĩ filioli, tollite, qui cū tollerent oĩa preter sacculum quendam absconditum clamauit post eos, ecce filioli tollite sacculum quem obliti estis, qui admirantes senis patientiam, restituerũt ei oĩa pniam agentes. Item 3. Dyal. 20. ca. Cum q̄dam Sanctus noĩe Stephanus paupertatis amator patientiā in aduersis custodiens amore Cęlestium audisset messem suam q̄ seminauerat & collegerat ad opus anni, succensam a quodā malitioso, & dixisset ei quidam vę pr̃ Stephane quid contingit tibi? cui illa statim mente placita respondit, vę potius illi qui hoc fecit, magis. n. illi condolebat, qui hęc fecerat q̄ⁿ sibi, magis, vt dicit Greg. plangens, id qđ culpæ reus perdebat interius, q̄ qđ pdiderat exterius. Item tertio persequunt̃ mali bonos contumelijs verborū, in quibus eorū patientia probat̃, sicut legit̃ secit semel Dauid, cum fugeret a facie Absalon. lapides post eum iaciens, & dicēs egredere vir sanguinum, vir Belial &c. 2. Re. 16. Ipse aũt tãq̃ surdus, non audiebat, & sicut mutus non aperiens os suum nitidum inhibebat suis, ne aliqđ malū inferrent ei dicens, q̄ Deus hoc ei p̄ceperat, vt sibi malediceret, sed ei nihil rñdit. Sic dñs in passione in contumelijs verbos nihil rñdebat saturatus opprobrijs, sic sancti verborum contumelias sustinent patienter & libenter pp domini promissum. Matt 5. beati eritis, cū maledixerint vobis hoĩes, & exprobrauerint vobis, &c. Gaudete & exultate &c. Itē pp domini exemplum & patientiæ lucrum, sicut fecit Constantius mansionarius, de quo legit̃ Dyal. 40. q̄ cū esset tãtæ sanctitatis, q̄ cū in ecclesia vbi seruiebat non posset hĩe oleū ad lãpades illuminandas, posuit ibi aquā q̄ officiū olei suppleuit, vt in ea ignis sicut in oleo luceret. Vnde cum pp hoc & alia eius fama se diffunderet, & multi venirẽt ad eum visitandū, venit ibi ad hoc quidã rusticus, & inueniens lãpades succendẽtē, & vidēs illū pusillū statura atq; despectū corpore, quē tam magnū audiuerat fama, despexit eū & derisit dicens, ego grãdē credidi inuenire iste aũt nihil hēt de hoĩe, q̄ audiēs vir sanctus dimissis lampadibus, quas aptabat, cucurrit in amplexus, & oscula dicti rustici gaudens, & grãs agens. & dicēs, tu solus in me apertos oculos habuisti, & de me rectè iudicasti, vt dicit Greg. qualis quisq; apud se lateat, illata contumelia probat. Item in collationibus patrum li. 12. legitur q̄ quidã reclusa Alexandriæ petijt ab ep̄o q̄ traderet ei sociam aliquã, quę esset cum ea in solatium, qui tradidit ei viduã honestate pollentem, mitē. dulcē. in oĩbus pacificam, obedientē, & sibi deuote seruientem, q̄ cōquesta est ep̄o, dicens q̄ nō esset ei vtilis, qui dedit ei aliã durã & verbosam & litigiosam, & rebellem, & eam multis conuitijs afficientē, de qua nō est conq̄sta. sed eam pacifice sustinuit vsq; quo cum ea exercitata eius iniurijs addisceret perfectam patientiã, pro quo admirans ep̄s cum quæreret quomodo esset ei, & ipsa diceret q̄ in pace, & quæreret quō in maiori pace erat cū ista q̄ cum prima. Respondit, q̄ prima erat ita dulcis, & ita pacifica q̄ nihil lucrabat̃ eius patientia, cum sola aũt exercitabar, multis iniurijs pfectam didiceram patientiam hr̃e. Item in li. 2. de vit. pa. Cū Abbas Moyses esset niger, & ordinaret̃ ab ep̄o præsbyter operuit eū pallio albo dicens, ecce Abba totus albus factus es. Cui ille, putas ne pr̃ q̄ nisi quando penitus, sic albus fieri possum, mox ep̄s pcepit clericis, q̄ cū egrederetur ab altari expellerent eū cū iniuria dicentes. egredere foras Æthiops: tunc ille hoc secum dicebat. Iuste hoc tibi fecerūt, cū sis homo qualiter præsumpsisti intrare inter hoĩes. Quando patit̃ homo tribulationem a seipso & periculosius, q̄ ab alio Bern. super cant. homo siquidem suipsius impulsor est, & pcipitator, intantum vt non possit sine se impellente præcipitari ab alio impulsore, si proprias a seipso manus continuerit & consensum; & nō dederit membra sua seruire iniquitati suæ alieno impulsu cadere pōt hō, absq; ne suo cadere non pōt, & ideo ei fortissimè resistendū est qui solus deiicere pōt, sine ipso ãs alij pñt nihil, a seipso autem impugnat̃ homo a sua carne s. & a mente vel corde a carne, autē sua impugnat̃ & tribulatur. s. a carnis sua concupiscentia q̄ est in oĩbus membris suis, quæ est lex peccati. oĩa. n. membra sua militant contra eū. Ro. 7. Video. n. aliã legem in mēbris meis repugnãtem legi mentis meæ, &c. Bern. in q̄busdã sent. Maximū plane est delictū concupiscentia lex peccati q̄ in membris oĩbus inuenit̃. Inde. n. ... inde oculorū petulãtia, olfatus inordinata voluptas, inordinata edacitas, & ĩ toto corpore sensus mollicies, & libido perniciosa tangendi, vĩ mus in aĩa ebrietas desideriorum malorum & fornax ambitionis auaritiæ. iracūdiæ cōtumaciæ oĩbus vitiorū affectibus vehementer accēsa.

Dist. LXXXVIII.

Circa septimum sciēdum, q̄ multa sunt p q̄ patientia roborat̃, & ex quorum consideratione iuuat̃. Primu est necessitas impossibilis euitari, sumus. n. in terra tribulationis, in agro laboris, in campo certaminis, & tyrocinio ꝓbationis. Vbi Tyrones ꝓbaut̃. Bern. in cãpu certaminis sumus, vbi qui plagã, vel liuorem non sustinuerit, males ingloriosus apparebit, in hoc mundo tot emergũt casus, imminēt aduersitates, infirmitates desolationes, & molestiæ, q̄ hō velit nolit habet sustinere, sicut nauis in medio maris vndique procellosis fluctibus agitat̃, & cōcutit̃, nec est in volūtate gubernatoris sedare sæuitiam tempestatis nec commotiones fluctuum mitigare. Infirmus corporaliter necesse habet sustinere dolores velit nolit quos si impatienter sustinet grauat̃ dolor, quia cum afflictione corporis est & desolatio cordis, & suæ facit animæ detrimentum. Si aũt hr̃et patientiã, leuius sustineret citius, & facilius curaret̃, & infirmitas sibi fieret in meritū & salutē. Sic in his, q̄ patimur faciamus, de necessitate virtutē, vt q̄ nobis essent dãnationis occasio, fiant nobis materia exercendę virtutis, & acquirendæ salutis. Vnde Iudith. 8. scribit̃ illi q̄ tentatiõnes nō susceperūt cū timore dñi & impatiam suam & improperiū murmurationis suæ cōtra Deum ꝓtulerūt, exterminati sunt ab exterminatore, & a serpente perierũt. Scdo patiam iuuat & roborat diuina voluntas, cui debemus conformari. Porro q̄uiscūque sensualitas repugnat duris, & asperis, q̄ patimur, tñ volūtate regulata p rōnem patienter sustinere debemus exemplo dñi saluatoris, q̄ imminente sua passione dixit. Matt. 26. Pater si fieri pōt transeat a me calix iste verūtñ non mea voluntas, sed tua fiat. nos ergo eius exēplo cōmoniti volūtatem nr̃am debemus diuinę subdere voluntati, accipientes q. vestrū cuilibes esse dictum illud. 1. Re. 28. q̄ pateris fecit tibi dominus, tu aũt q̄s es, vt contradicas Deo? nunq̄d vas cōtra figulum, aut securis mouebit̃ cōtra eum, qui secat ĩ ea? quō ergo creatura cōtra creatorē murmurare p̄sumet? q̄s est fili⁹ quē nō corripiat pr̃? Heb. 12. Nū q̄d nō pius dñs seruū suū & pr̃ misericordiarū filiū suū castigabit? Iō Prouer. 3. Disciplinã dñi fili mi ne abijcias, nec deficias cum ab eo corriperis, quē. n. diligit dñs, corripit, & quasi pr̃ ĩ filio cōplacet sibi. Ideo dicit Aplus Heb. 10. patia vobis necessaria est vt voluntatem Dei facientes reportetis promissionem. Tertio patientiam iuuat

iuuat & roborat consideratio pctõrum qbus debet oĩa aduersitas quã patimur imputari. Poeta. Quod merito pateris patienter ferre memento. Sic fratres Ioseph cognoscebant esse pp pctã sua datã ad tribulationem Gen. 42. Merito hæc patimur, qa peccauimus in fratrem nr̃am, iccirco venit sup nos tribulatio. Mac. 7. Iram, dñi portabo: qa peccaui ei. Sic̃ latro dexter. Luc. 23. Nos qdẽ iustẽ, nam digna factis recepimus. Item Greg. in scđa parte moraliũ, tanto qs eat, & q multiplicitatẽ delictorũ suorũ intelligi cũ cta q parit minora ppendit, & p hoc q pondus culpæ cognoscitur, afflictionis pena leuigatur. Item patienter iniuriã illatã tolerat, q pie respicit, q ipse habet in quo tolerari debeat. Idem. Infirmitatis propria mala nobis excusat aliena. Item in vitis pa. legit, q qdam frater iniuriam sibi factam renunciauit seni, cui ait, non tibi fecit ille iniuriam, sed pctã tua, in oĩ tribulatione q̃ tibi vẽ eam inferre. Sed pctã tua pp q̃ tibi inferunt. Quarto patientiam iuuat exemplorum pclaritas q̃ debemus imitari: meminisse debemus quantam patiam habuerunt patres antiqui: & q̃ euidens exemplum nobis dederint Abel a Chain fratre suo petimitur, de quo Grægo ait Abel esse renuit, quem Chain malitia non exercet. Abraham à Chaldæis, Loth, a Sodomitis, Isaac ab Ismaele, Iacob ab Esau persecutiones patiuntur. Ioseph a fratribus venditur, & patiens sustinuit, & clementer indulsit, immo, & bona p malis reddidit: Moyses a Pharaone, & Egyptiis: nec non a filiis Israhel in deserto multa, & multotiens sustinuit, & semper eorum mores grauissimos supportauit, & pro transgressionibus eorum adeo feruenter orauit vt diceret Exo. 32. Dñe aut dimitte eis noxam hanc, aut dele me de libro suo. Dauid a Saule, & Absalon filio suo, & a Seme patit̃ nec turbatur. Iob. & Thobias exempla patiẽtiæ præbuerunt, sicut dixit Angelus Thobiæ 12. quia acceptus eras Deo, necesse fuit, vt temptatio probaret, vt posteris daretur exemplum patientiæ, sicut & sancti Iob. Similiter Isaias, Ieremias, Zacharias, Helyas, & oẽs prophetæ p veritate dicẽda diuersa sustinuere supplicia. Eleazarus & vir nobilissimus Iudæorum, miram exhibuit patientiam. De quo 2. Matt. 6. dr̃. q gloriosissimam mortem magis q̃ odibilem vitam eligens voluntarie pibat ad supplicium patienter sustinens, destinauit non admittere illicita pp vitæ amorem. Et cum plagis perimeret, ingemuit, & dixit, dñe tu scis quia cum a morte possem liberari duros corporis sustineo dolores, scđm aĩam vero pp timorem tui, libenter hoc patior, & hoc modo decessit exemplũ virtutis, & fortitudis relinquens. Fratres 7. cum matre venerabili miram patientiam ostenderunt. Tres pueri in camino, Daniel in lacu Leonum. Mathatyas & eius filij. Et oẽs quotquot ante nos fuerunt per multas tribulationes transierunt. Vnde dicit. b. Iacobus, 5. exemplum accipite fratres exitus mali & longanimitatis, & patientię & laboris, Prophetas. Et Heb. 11. Sancti per fidem vicerunt regna. Sequit̃ lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt egentes, angustiati afflicti &c. Sed iam ad patres noui testamenti, & sanctos nr̃i temporis veniamus. Primo & Christus exemplar patientiæ, voluntate non necessitate sustinuit famem sitim, & caumata, & frigus, labores, & fatigationes vigilias, & pnoctationes, cõtumelias, blasphemias obprobria ludibria colaphos, alapas, sputa, coronam spineam, & flagella, Insuper, & acerbissimum genus mortis, videlicet negligere maledicta, vt acquirat sibi temporales diuitias mortem crucis. Vnde, b. Petrus ait. Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exẽplum vt sequamini vestigia eius 1. pe. 2. & Paulus ait Heb. 12. deponentes omne pondus, & circunstans nos pctm̃, per patientiam curramus ad propositum vobis certamen aspiciẽtes in auctorem fidei, & consumatorem Iesum qui pposito sibi gaudio sustinuit crucem. Istud exemplũ præcipue iuuat, & roborat, sicut dr̃ Tre. 3. Dabis eis scutum cordis laborem suum, & 1. pe. 4. Christo in carne passo, & vos eadem cogitatione armamini, quia vt dicit Ber. Deuotus miles, qui bene armatus vulnera nõ sentit dum benigni ducis vulnera inspicit. Idem supes cantic. vtrumque es mihi dñe Iesu, & speculum patiendi, & præmiũ patiẽtis, tu doces manus meas in cruce, s. expansus ad prælium, & vehementer accendis ad patiendum pp patientiæ pmiũ. Ante oculos debemus habere passionis Dei memoriam tanquam speculum, vt per eam aĩemur ad prælium, hoc est sanguis vuæ & mori quam ostendebant Elephantib. vt acuerent eos ad prælium, vt legitur 1. Mac. 6. hoc est mirrę fasciculus dulcorãs oẽm amaritudinem positus in corde, & præ oculis memoriæ collocatus. Bern. habere mirræ fasciculum non retro in humeris, sed ante præ oculis, ne portantes, & non odorantes, & onus premat & odor non erigat. Christus est vas nouum in quo fuit reconditũ sal diuinę sapiẽtiæ, q in aquis Hiericho amaris, & mortiferis passiuum eas dulcorauit. Sic ergo ea posima tribulationibus parentibus virtute memorię suę passionis reddit eas nobis saluiferas, & tolerabiles. Grego. Si passio dñi ad memoriam reducitur, nihil est ita durum, q non æquanimiter toleretur. Bern. super cantic. Dolores labores Christi, & ea oĩa q̃ pro nobis sustinuit meditari dixi sapientiam, hęc me in aduersis erigunt in prosperis reprimunt, inter aduersa tristitiaque huius sęculi via regia incedenti tutum pbent vtrobique ducatum, hoc mihi conciliat mundi iudicem, dum tremendum Angelicis potestatibus figurant, mitẽ & humilem, hoc mea summa philosophia scire Iesum Christum, & hunc Crucifixum. Idem sup Cant. Columba mea in foraminibus petrę, &c. In hac petra est firmitas atque securitas a casu & ab hoste, & vera tutaque est infirmis requies in vulneribus saluatoris, tanto illic securior habito quanto ille potentior est ad saluandum, præmit corpus fremit diabolus mundus insidiatur, non cado fundatus super hanc petram. Idem peccaui peccatum grande turbatur conscientia, sed non perturbatur, quia vulnerum dñi recordabor, quid. n. tam efficax ad curãdum conscientię vulnera ad purgandum aciem, q̃ frequens vulnerũ Chr̃i meditatio, qd tam ad mortem, q non Chr̃i morte medeatur. Si igit̃ in mentẽ venient tam efficax medicamentum, nulla iam possũ morbi malignitate terreri, q ex me mihi deest præsumo ex vulneribus Iesu Christi, quę affluunt misericordia, nec desunt foramina p q̃ effluat, patet id magnum pietatis sacrum, patent viscera miæ Dei nr̃i. Refert magister Iacobus exemplũ ad hoc q memoria passionis mitiget, & curet turbationem mentis, & peccatorum vulnera. Cum qdam occidisset filium cuiusdam iudicis, & pater sequeretur eum cum manu armata in die parasceues, ille videns se fugiendo non posse effugere, prostrauit se in forma crucis, dicens patri occisi filij. Dñe scio apud te mortem merui, sed rogo pro illo qui hodie mortuus est in cruce pro te, vt tu parum anteq̃ occidar audias me, quo concedente. Dñe ait scio, quia dignus sum morte, sed rogo te p illum, qui hodie mortuus est pro te, vt hodie non occidas me, sed da mihi spacium confitendi, vel si plus vis facere pro amore illius qui dixit dimittite, & dimittetur vobis, & qui pro suis crucifixoribus orauit, & vt habeatis in die iudicij aliquod magnum, q pro eo feceritis q ei possitis ostendere, remittatis mihi ne occidar, & ego oĩbus diebus vitæ meæ pro vobis, & pro aĩa vr̃i filij peregrinabor, ille aũt motus ad dñicę passionis mẽam, eũ liberũ abire permisit, & cum venisset osculari crucẽ ipsa die Crucifixus eũ visus est amplexari in signum pacis & remissionis peccatorum. Itẽ patiam nr̃am iuuant & roborant exẽpla sctõrum, sancti. n. Apostoli sua patientia totum mundũ subiugauerunt fidei, & vincentes Tyrannicã feritatẽ oiumq; principũ ptãtem: Ecclesiã suo sanguine fundauerũt, post eos S. martyres in diuersis mũdi partibus innumerabilia sustinuere tormẽta, & qđ est mirabilius, et virgines iuuẽculę, & aliæ sãctę venerabiles mulieres in sexu fragili suæ fragilitatis oblitę acerbissima tormenta lętissime & constantissime felici cõmercio vitã sibi mercabantur æternã. Ideo dr̃ Iac. 5. Exemplũ accipite fratres exitus mali laboris & patiẽtiæ Prophetas &c. suos amicos exponit Deus tribulationibus, vt aliis sint in exemplum patiæ. Thob. 2. Hãc tẽtationẽ ei Deus euenire pmisit, vt aliis est exẽplũ patię, sicut & S. Iob Hier. Quis sanctorũ sine patia coronatus est, a cunabulis Ecclesiæ non defuit iniquitas pmens, & iustitia patiens. Greg. si facta præcedentiũ patrum consideramus, non erunt nobis grauia q̃ toleramus. Item patientiam nr̃am iuuant exempla malorum qui per tot, & tãtas tribulationes & tormenta, q̃ sustinent adimplendo sua flagitia acquirunt sibi æterna tormenta, q in inferno cognoscunt dicentes Sap. 5. Lassati sumus in via iniquitatis, & perditionis, ambulauimus vias difficiles. Eccl. 21. Via peccantium cõplantata lapidibus. s. duris, & asperis tribulationibus, & in finem illorum inferi, & tenebræ & pœnæ. Ber. Quid ignauiæ charissimi, ardentius amant mali perniciosa, q̃ nos vtilia, alacrius currunt ad mortem, q̃ nos ad vitam. Adiuuant nihilominus patientiam nr̃am exempla mundanorum, qui pro rebus tpalibus acquirẽdis, & custodiendis sunt in assiduis doloribus, & laboribus, q̃ portant patienter. Ber. Sudant agricolæ, putant, & fodiunt viatores patienter ferentes labores graues, & assiduos pp lucra modica terrenorum. Iaco. 5. agricola patienter expectat pciosum terræ fructum, &c. Eccl. 2. Quid proderit hoĩ de vniuerso labore suo, & afflictione spũs qua sub sole cruciatus est, cũctis dies eius laboribus, & ærumnis pleni sũt, nec per noctem mentẽ quiescit, & hæc oĩa pp lucra terrena patiẽter portãt, q̃ cũ frequẽter labore multo congregata sunt subito amittuntur. Propter iustitiam, q mercedem tpalẽ plus diligunt q̃ iustitiam quoniũ multi magis volunt psecutionẽ q̃ iustitiam sustinere quibus est grauis ad videndũ; est. n. contraria opibus eorum. Ceterũ pp auaritiã, & ambitionẽ paruos vides eos dissimulare obpbria, negligere maledicta, vt acqrãt sibi tpales diuitias, & æminentias sęcularium dignitatum, & aliqñ antequã peruenerint p multa mala ad id qđ intẽdũt, in via moriendo deficiũt, vel nõ assequũt̃ id, sed illi⁹ cõtrariũ, q itẽdebãt. Ad cõsiderationẽ aũt tribula-

tionis mundanorum q̃ accidit eis ex insperata fortuna. consolabatur se pauper quidam, de quo legit in lib. de verbis pa. q̃ cum in hyemalis frigoris asperitate iaceret sub diuo nõ hñs, nisi vnã Natam cuius medietatem habebat supra, & aliã inf. cum media nocte surgeret ad vrinam, & ad natã rediret, consolabat dicens. Gratias ago tibi dñe. Quanti sunt hodie diuites afflicti pro suis diuitijs, q̃ & astricti tenent ferro, & cõpedib. qui nec vrinã suã libere pñt facere, ego aũt velut Imperator extendo pedes meos sub ista nata vbi volo me vertens. Qđ audientes quidam patres, qui ibi propè ad nocturnã orationem surrexerant, ædificati sunt. Quinto patientiã nostrã iuuat clamor orationis, p̃cones in tyrocinijs clamando animant tyrones ad fortiter agendũ, & pugnãtes in p̃lio exclamando, & vociferando confortantur ad viriliter militandũ, & obsessi in castro q̃si clamando, & p̃tendendo auxiliũ sperant se posse audiri Principe cuius castrũ custodiunt, & p̃ quo bellũ gerunt confortant sibi sperantes auxiliũ affuturum. Sic vir patiens clamare dẽt ad dñm qui est virtus patientię. Psal. Deo subiecta esto anima mea, qm̃ ab ipso patiã mea, nam & ipse Deus meus, & sal. meus, adiutor meus, &c. Hanc patiam, & hoc adiutoriũ dat ipse orantib. pro se, vel alijs liberando a tribulatione, vel dando fortitudinem patienter tolerandi aduersa. Psal. Inuocauit me, & ego exaudiam eũ. Idẽ. Ad dñm cum tribularer clamaui, & exaudiuit me. Lucæ. 21. Docet dñs discipulos ad orationẽ recurrere dicens. Vigilate & orate, vt digni efficiamini af fugere oia mala hæc. In vitis pa. ti. de patia. Venerunt quidã fratres ad B. Ant. petentes verbum per qđ saluarent, qui ait. Qui vos percusserit in vnam maxillã, porrigite p̃bere aliam. Dñt non, & poteritis sustinere, vt iterũ percutiamini in eadẽ: nõ. & vultis non reddere malum p̃ malo, a quo malum accepistis. Dñt. Nolumus: sed volumus malũ p̃ malo reddere. Tũc ait ministro. Vade facias escam, quia valde infirmi sunt, & ait ad illos. Si alterũ istorũ non vultis, & alterũ non potestis, necessaria est vobis oratio, per quam vestræ impatientiæ infirmitas sanet. Itẽ in eod. lib. legit. Qđ cum Abbas Besseream ambularet iuxta mare, & eius discipulus grauiter sitiret, iussit haurire aquã de mari, & facta oratione a dicto Abbate dictæ aquæ impotabiles conuersæ sunt in dulcedinem, in quo signat, q̃ virtute orationis fiunt tribulationes dulces, & tolerabiles Deut. 33 Inundationes maris. q. lac sugent, &c. Sexto priam nr̃am iuuat, & roborat amor affectionis. 1. Corin 13. Charitas patiẽs est. Sequit. Oĩa suffert, omnia sustinet. Aug. Oĩa sæua, & aspera, facilia, & propè nulla facit amor. Hic est, qui fecit B. Stephano lapides torrentis esse dulces, hic martyribus oĩa dulcorauit supplicia, hic est q̃ facit infatigabilẽ currentem post Deũ, & omnia q̃ in via sunt, & aspera cõtẽnere, & transilire, donec perueniat ad Deum, & requiescat in eo, qui finis est desideriorum eius. Bern. Finis p̃cepti charitas, finis charitas De⁹, ad quem cũ peruenerit foris intentio non hẽt vlterius, quo tendat: sed ibi requiescit. In li. de verbis. p. dixit quidam senex. Intueri dẽt, qui vult consequi dñm, canes q̃ sequunt leporẽ quẽ vident. Illi latrando insequunt leporẽ, alij videntes eũ currere, & audientes eũ sequunt. & fatigati vnus redit post aliũ. Ille aũt qui vidit leporẽ non impedit intentione p̃p reuertentes, nec de spinis neq; de p̃cipitijs cogitat, & licet a spinis, & vepribus pungatur, nec quiescit donec comp̃hendat, sic qui Christum q̃rit licẽt multi retrocedant, non dẽt cessare donec Christum habeat amans Deũ patiendo consideras, q̃ flagellat a Deo filium verberatore, hæc est. n. disciplina patris amantissimi. De hoc re. supra, Hæc est virga aurea assueri quã qui osculat euadit mortem, quã porrigit, his quos vult saluare, & a morte liberare, Assuerus interpretat beatus, & signat Deũ regem beatũ, qui illis quos seruare vult porrigit virgam p̃sentis tribulationis ad eorũ correctionem, quã qui osculant gratant, gratias agẽdo euadit mortẽ æternã, & virgã ferream iustitiæ inflexibilis. Hester. 4. hanc osculata Hester non solũ mortẽ euasit: sed qđ petiit obtinuit, & a morte. populum suum liberauit. Hester. 5. Apo. 3. Ego quos amo arguo, & castigo. Heb. 12 Fili noli negligere disciplinã, quem. n. diligit Deus castigat, & flagellat oẽm filiũ quem recipit. gl. q̃ non vult esse receptus a disciplina flagellorũ, erit exceptus a numero filiorũ. Et post ibidẽ. In disciplina perseuerante, tanq̃ filius offert se vobis Deus, quis est filius quẽ non corripit pr̃, q̃ si extra disciplinã estis, non estis filij, sed adulteri. Attẽde q̃ qñ puer verberat a pr̃e si patienter sustinet, pr̃ ex cõpatienti cessat a verbere, si aũt clamat, & murmurat, diutius verberatur, & pr̃ offenditur, & amplius prouocatur. Siliter filij Israel q̃ncunq; impatienter contra dñm murmurabant, iratus dñs contra eos, nũc glad. nunc incendio, nunc serpentib. nunc fame, nunc peste, & alijs modis varijs consumebat, vnde Eccl. 2. Væ illis qui perdiderunt sustinẽtiam. Item considerare dẽt vir patiens, q̃ pugnat corã Deo spectante, Deus. n. Angeli, & hoies certamen eiũ cõsiderantes attendunt; Deus & Angeli gaudent, hoies ædificant, & ad patientiam animantur. 1. Corin. 4. Spectaculũ facti sumus huic mundo Angelis, & hoibus. Heb. 10. Magnũ certamẽ passionum sustinuistis, obprobriis, & tribulationibus spectaculũ facti. Boe. de conso. Magna nobis incumbit bene agendi necessitas, qui omnia facimus corã oculis cuncta cernentis. In vitis pa. & B. Ant. legit, q̃ cũ Dæmones verberassent B. Ant. vsq; ad mortem, & ipse immobiliter perseueraret in bono proposito suo Deum inuocans, lux emissa a Deo Dæmones fugauit, Ant. sanauit, Iesum Christũ sibi astantẽ ei demõstrauit. cui Ant. Vbi eras o bone Iesu cum Dæmones ita malè me tractarent. Ego ait Deus eram iuxta te cernens, & gaudens de victoria patientiæ tuæ. Iuxta est. n. Deus his, qui tribulato sunt corde, iudex feriens, & testis aspiciens, & patiens mercedẽ tribuens. In sententijs Isid. diuinæ sapientię subtilitas sicut interius est testis, & scrutator conscientiæ, ita exterius irrogat pœnas, vt verum sit testimoniũ Prophetæ: quia idem iudex est, & testis. Miserere ait dñe misero Isidoro indigna agenti, & digna patienti, & tua flagella quotidie sustinenti. Ad hoc aũt põt valere, q̃ legit Iosephi. li. 19. Romanos ad virtutem hortabat consuetudo vincendi q̃ vinci non consueuerãt, & scribere militiæ exercitationes perpetuæ, & Imperij magnitudo, super oia Titus Imperator vbiq; p̃sens semper, & q̃ grauissimum scelus iudicatur eo p̃nte, & spectante esse inertẽ, & qui decertassent testis aderat qui rependeret p̃mium, & magnus fructus in certamine laudis præconiũ, & ibi cognosci virum p̃bum, & fortem, & multos in certamine virtutis exemplo reddere fortitudinis æmulatores. Vbi notant decem cãæ, q̃ animant in certamine tribulationum ad viriliter agendũ, & patiendum, assistunt ẽt Angeli sancti patientibus. Legit in passione B. Euffemię, q̃ cum ipsa in Macedonia pateret, Sostenes, & Victor, qui eius aderant Passioni, apertis sibi diuinitus oculis viderunt circa eã Angelorum exercitũ, & Virginum choros, p̃p q̃ ad dñm sunt conuersi, qui multa supplicia p̃ferentes ad vltimũ in oratione, & exhortatione mutua necati sanctas animas dño reddiderunt. Item considerare dẽt hõ, q̃ patitur cum Deo ipsum benignè, & dupliciter comitante, ait. n. in Psal. Cum ipso sum in tribulatione. O q̃ gloriosum est talẽ hẽre sociũ, bonus & fidelis est iste socius, qui multipliciter adiuuat patientẽ videlicet vires, & fortitudinẽ augmentando, sicut ait. Psal. Adiutor in opportunitatib. in tribulatione, & Eccl. Qui dat lasso virtutem, & his qui non sunt. i. qui deficere vñr, fortitudinem, & robur multiplicat. Vnde de multis sanctis legimus, q̃ cum in tormentis iã deficere viderent, iterum inuocato nomine Iesu, viribus reparabant ad pugnã, ac si nihil mali ante sensissent. Sicut patet de B. Vincen. & alijs multis, vnde diuina virtute sibi assistente erãt insuperabiles, nec mirum, quia Deus omnipotens supportabat debilitatem eorum, & virtus minima fortiori virtuti coniuncta multa põt q̃ per se nõ poterat. Idõ Psal. in persona martyrum dicit. In dño faciemus virtutem. Idem dñs fortitudo plebis suæ. Miles in tyrocinio vallatus auxilio virorum fortium, q̃ ipsum de æquo eijci non permittunt, multa sustinet, q̃ per se sustinere non posset, & agit viriliter ac inde acquirit famam, & gloriam triumphalem. Puer nutricis manib. sustentat, & infirmus, qui p̃p infirmitatem nõ posset incedere, brachijs alicuius sani hoĩs supportat. Et mulier delicata q̃ p̃p debilitatem corporis, & teneritudinem cõplexionis se vix sustinere põt, brachijs deducentis eam subleuatur per latera. Hi oẽs cum adiutorio fortioris adiuncti, sustinere pñt, vel facere q̃ per se non possent facere. Sic iustus fideli deuotione, & confidentia Deo iunctus magna, & mira facere põt, ac ẽt sustinere, quæ virtute propria nunquam posset: sed illa põt sustinere ea virtute diuina, cui innititur. Ideo ait Psal. In Deo faciemus virtutem. q. d. non virtute propria sed diuina. Sequitur. Omne, quòd applicitum tibi fuerit accipe. i. ad te capere, & ad vtilitatem tuam conuerte, siue sint bona Dei bona, siue mala. Nam bona debes recipere cum timore, ne sint tibi pro retributione & pagamento pro bonis si qua fecisti, vel ne non digna facias inde debitum tuum. Item dona accipe cum amore, & deuota gratiarum actione. Mala vero debes accipere cum patientia: quia sicut ait Iob. Si bona suscepimus de manu domini, mala autem quare non suscipiamus, vel sustineamus. Videmus manifestè quod canis quantumcunque sit ferox extraneis, tamen quando verberatur a domino suo, omni ferocitate deposita caput & caudam demittit, & totum corpus humiliat, non latrans, nõ mordens, & vix audens plãgere, sed solum relaxationem verberum postulare. Similiter videmus in alijs bestijs, q̃ a dominis suis quæ eas nutriunt, fustigationes, & verbera multa recipiunt, quanto magis igitur nos ratione vigentes, qui tãta Dei beneficia a Deo patre, & Saluatore nostro accipimus incessanter, mala quæcunque sint propter eum sustinere debemus. Et quia quidam plus timent afflictiones pœnales quàm deiectiones, & opprobria, quidam econuerso. Ideo dicit sapiens post verba præmissa in dolore sustine, quantum ad primum. Et in humilitate tua patientiã habe

quantum ad ſm. Vñ Chriſtus exemplar patientiæ acerbiſſimã & ignominioſiſſimã ſuſtinuit paſſionem. Item adiuuat patientẽ ſupplicium mitigando,hic eſt.n. Angelus Dei, qui deſcendẽs cũ pueris in fornacẽ ignis ardentis.i.acerbiſſimę tribulationis facit medium fornacis quaſi ventum roris flantem. Eccle.18. Nonne ardorẽ refrigerabit ros. Vñ dicebat Decio.B.Lau. Diſce miſer, quia carbones tui non ardorem,ſed refrigerium mihi præſtant, & B.Tyburtius cũ ſup prunas ardentes iuberetur incedere nudis pedibus,dicebat. Vĩ mihi ꝙ ſup roſeos flores ingrediar. Ad B.Agathã miſſus eſt.B.Petrus ad ſanandum, & leniendum dolorẽ mãmillarũ. Itẽ adiuuat cõſolando. Pſalmus. Tu dñe adiuuiſti me,& cõſolatus es me. Idẽ.ſm multitudinẽ dolorũ meorũ, nec in conſe.t.lætiſi.a.me. Ipſe eſt.n.pater miſericordiarũ, & Deus tocius cõſolationis. Itẽ adiuuat ꝓtegẽdo,& liberando. Sicut Dauid de manu Saul.1.Re.in multis locis,ſicut Ezechiã,& populũ liberauit. Iſa.38. Sicut Criſtinã,Caterinã,& alios multos de ſupplicijs. Pſalm. Qm̃ in me ſperauit liberabo eũ ꝓtegã eũ, &c.B. Bern. Quid ei nocere poterit eorũ, quæ ſub cęlo ſunt quẽ Deus cęli ꝓtegere,& conſeruare voluerit.q.d.nihil. Septimo patiẽtiã nſam iuuat,& roborat conſcientiæ puritas illibata. t.pe.2. hæc eſt gra.apud Deum. Gre.in Mor. Bonis mentibus hæc ipſa ſiunt pſpera,q̃ videnẽ aduerſa. Itẽ idẽ in Homel. Mens iuſtorũ bonis eſt in adiutoriũ malis in teſtimoniũ. De beatis martyribus dicit Hymnus Ambroſij. Cæduñ gladijs more bidẽtiũ,&c. Et poſt. Corde tacito mẽs benẽ conſcia conſeruat pa. Item Bern.in li.3. de conſi.inter anguſtias,q̃ nõ deſunt,fruaris bono cõſcientię,magis aũt ſcias,q d deſit tibi. Nã cui nõ deſit nemo eſt,oĩa.n.illi deſunt, qui nihil ſibi deeſſe putat. Idẽ ſup Cant. nihil hac luce clarius,nihil hic glorioſius teſtimonio, cũ veritas in mente ſulget, & mẽs in veritate ſe videt,pudicã verecũdiã,pauidã circũſpectã nihil penitus admittẽtẽ,ꝙ euacuet teſtimoniũ cõſciẽtiæ in nullo conſcientiã ſibi quo erubeſcat præſentiã veritatis, hoc plane eſt ſup oĩa bona aĩæ, & Diuinos oblectãs aſpectus. Idẽ in ſermone de annunciatione. Teſtimoniũ cõſciẽtiæ eſt, cũ Spiritus ſanctus teſtimoniũ ꝑhibet ſpũi nřo,hoc eſt teſtimoniũ Spiritus ſancti,cũ dicit tibi ĩcorde tuo p cũ tibi dimiſſa peccata tua,& ꝙ credis,ꝙ ipſe,& nõ alius,q cõdonat peccata, donat & merita,& ꝑmia redonat. Cũ hoc teſtimonio Chři Martyres ibant gaudẽtes ad ſupplicia vocati,ſicut ſi eſſent ad nuptias inuitati. Vñ Agatha lætiſſime, & glorioſẽ ibat ad carcerẽ,& quaſi ad nuptias inuitata agonẽ ſuũ dño. P.con. Octauo patientiam nřam iuuat,& roborat multiplex vtilitas expectata. Sciẽdũ.n.ꝙ patiẽtia eſt. Gubernatrix doctiſſima. Propugnatrix fortiſſima. Mercatrix prudẽtiſſima. Conſeruatrix fideliſſima. Patiẽtia dico eſt gubernatrix doctiſſima,nobis q dẽ rectẽ nos gubernare inſinuat in hoc mari magno. i. io mundo pleno periculis ſcandalis, & præſſuris quaſi turbinibus ꝓcelloſis,amaritudinibus,& hoſtibus monſtruoſis,cui⁹ pericula ꝓbat,pereuntiũ multitudo. Trãſeuntiũ paucitas, & portus ad quẽ ꝑueniendum eſt incertitudo. In mari magno de.40. nauibus trãſeũtibus,vix nõ periclitaĩ vna. In hoc mundo de.10. nauigantibus vix euadit vnus,q directẽ ꝑueniat ad portũ optatę ſalutis,multũ igiĩ eſt neceſſariũ hoĩ gubernaculũ tenere fortiter,& vitã ſuã vigilãtiſſimẽ gubernare. Patiẽtia autẽ eſt gubernaculum vitæ nřæ. Sicut dĩ.Prou.14. Qui patiens eſt multa gubernatur ſapientia. Gubernator in fine nauis exiſtens vndiq; conſiderat pericula,ne incidat in ea,ne impingat in ſaxum,vel terrã vel ſabulum,declinando vitat ventum contrarium. Sic hõ patiẽs debet eſſe vndiq; circũſpectus pericula declinando ne nauis aĩę frangatur per impatiẽtiã. Greg. tanto quiſq; minus doctus oſtẽditur,quanto minus patiens eſſe conuinciĩ. Pro.14. qui impatiẽs eſt operaĩ ſtultitiã,magna ſapientia eſt ſcire euadere maris naufragium,ignis incendiũ,verſutias hoſtiũ, ferarum rabiẽ, morſus venenatorum aĩaliũ. De mũdi periculis, re.infra. li.3.Par.3.diſ. Patiẽtia eſt quaſi anchora mẽtis,firmãs eã,& tenẽs immobilem in tẽpeſtate aduerſitatis. Sicut.B. Lucia ſtetit immobilis corpore,ſicut a fide erat immobilis mẽte, & B.Agatha ſic erat immobilis,ꝙ facilius eſſet ferrũ molliri, & ferrũ in plũbi molliciẽ cõuerti,q̃ ipſam a Chriſtiana intentione reuocari. Patiẽtia ſimilis eſt cuidã piſci,q dĩ Echinus,de quo legiĩ in hiſtoria tranſmarina,qđ ſi adhæſerit naui,reddit eã immobilem. Refert magiſter Geruaſius in li.de mirabilibus terrarũ,qđ in ꝓuincia Othithẽſi in caſtro,qđ dĩ Remelinũ cõuenire ſolẽt ſcarabei in magna multitudine,q maioris ſunt quantitatis,q̃ alij,& plures eorũ cornuti ſunt,& circa feſtũ ſancti Ioh.pugnantes adinuicẽ, & cõtra turrim impetũ faciẽtes, illa ſtante immobili, & illæſa ſe occidunt. Sic de patiẽtia, q̃ eſt turris aĩæ fortiſſima qua ſtante immobili, oẽs in eã impetũ facientes ſpiritualiter occiduñ. Talis erat Iob. qui dicebat. Iuſtificationẽ,q̃ cępi tenere nõ deſerã. Et Thobias de quo legiĩ eiuſdẽ.2. Nõ eſt cõtriſtatus cõtra Deũ,ꝙ plaga cæcitatis eueniſſet ei, ſed in timõre dñi ſemꝑ immobilis ꝑmanebat. Secundo patiẽtia eſt ꝓpugnatrix fortiſſima,p patiẽtiã enĩ vincit hõ totũ mũdũ. Sicut Apľi ſancti,& Martyres vicerũt oẽm ſapientiã mundanorũ,& potẽtiã tyrannorũ. Sicut Vicentius.Dacianũ, Laurẽtius Deciũ. Petr⁹,& Paul⁹ Neronẽ. Catherina Maxẽtium,& ſic de alijs. Vincit aũt patiẽtia,& de hoſte reportat victoriã nõ pugnãdo,nõ repercutiẽdo,ſed ſolũ ictus, & verbera ſuſtinẽdo. Sicut ait.Aug.de.B.Stephano in ſermone,vſq; adeo inter ſrementes remãſit intrepidus,& inter lapidũ fuit cruciamẽta ſecurus,ut incredulitatẽ Iudæorũ fidenter argueret, & benignus ꝓ lapidantibus exoraret,lapidantes non repercutiens, ſed patiens ſuperaret, inſup occiſus aulã regni cæleſtis,viuus,& coronatus intraret. Patiẽs,nõ gladiũ,nõ manũ,nõ baculum,immo nec feſtucã leuat cõtra aduerſarios ſuos,ſed potius amat cõpatiẽ eis,& orat. Vñ uere dĩ. Nobile vincẽdi genus eſt patiẽtia. Vincit qui patitur. Si vis vincere,diſce pati. Itẽ maxima virtutũ patientia pugnat,inermis armatoſq; ſolet vincere ſæpe viros, nec ſolũ ſic ſuperat patientia,verumetiã ipſorum iacula retundit in eos. Iniuriantes.n.prius leduntur in corde per peccatum,vel per motum cõmotionis, q̃ ledant ipſos iniuriã patientes in corporibus eorum,aut rebus. Vñ in Pſalm. Gladius eorum intret in corda ipſorum,&c. Item patientia ſic nobiliter vincit aduerſarios, ꝙ eos facit credere in Deum ſuum.i.cõuertit ad fidem incredulos, vel ad pęnitentiã conuertit impios Chriſtianos. Sicut patet in legẽdis Agnetis. Catherinæ,Criſtinæ,Margaritæ,& ſic de alijs. Patientia ſic pugnat viriliter,& conſtanter,ꝙ Martyres facit. Greg. Sine ferro,& flammis Martyres eſſe poſſumus, ſi patientiam veraciter ſeruauerimus. Hos beatos Martyres ornat patiẽtia ornatu decentiſſimo. Eſt.n. patientia veſtis purpurea cum qua Chriſtus victor aſcendit laureatus in cælum. Pro.in fine. Byſſus, & purpura indumentum eius,cuius pulchritudinem admirãtes virtutes cæleſtes clamabant. Iſa.63. Quis eſt iſte qui venit de Edon &c. Et poſt. Iſte formoſus in ſtola ſua. Hoc ornatu Sancti Martyres ſecuti ſunt eum de quib⁹ dĩ.Apo.7. Hi ſunt qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine agni. Et in Apocriſis Heſdræ additur. Hi ſunt,qui mortales depoſuerunt tunicas,& modo coronantur,& accipiunt palmam. Vidit Heſdras exercitum Angelicum ſuper montem maximũ, vbi præſidebat iuuenis ſpecioſiſſimus,& coram eo innumera multitudo iuuenum,quibus ſingulis coronas imponebat,& palmas dabat,& cum quæreret eſdras ab Angelo,qui eſſent hi. Reſpondit vt ſupra dictum eſt,hi ſunt &c. Ad hoc ornamentum monet nos Apoſtolus Col.3. Induite vos ſicut electi Dei, Sancti, & dilecti viſcera miſericordiæ,benignitatem,humilitatem, modeſtiã,patientiam. Item ſic pugnat patientia, ꝙ miracula facit, & ſignis, & miraculis præcellit. Hæc.n.fecit locuſtas ſuperare gigantes, agnos vincere lupos,Apoſtolos,& Martyres, & Virgines ſuperare mundi poteſtates,potentes,& tyrannos. Orig.nouit dñs mirabilia facere,& de locuſtis ſuperari gigantes,infirma.n.huius mũdi eligit Deus vt fortia confundat. De hoc dicit Bern. Licet De⁹ in mundum veniens multa mirabilia fecerit, hoc indicio meo præ omnibus emicuit,ꝙ per paucos ſimplices,& illiteratos pauperes,& infirmos totam altitudinem mundanæ ſapientiæ,& potentiæ ſuperauit, & ſibi ſubiugauit. Hęc maximæ fecit ꝑ ꝑ corũ patientiam,vel patientia facit,ꝙ ſi mortiferum biberint, nõ eis nocebit,ſed proficiet ad ſalutem,quia venenum mortiferum cõuertit in animæ medicamentum,tenebras, & noctem aduerſitatis in diem,& lucem gratiæ. Item miraculo præcellit virtus patientiæ.1.Dyale.4.ca. Ego dicit Greg. Signis, & miraculis virtutem patientiæ maiorem credo. Hoc dicit pro libertino,qui cum mortuum præcibus ſuſcitaſſet,magis admirabatur virtutem patientiæ ſuæ,quàm miraculum, eo ꝙ a ſuo rectore grauiter percuſſus in facie,ſcabello ſubpedaneo, contra eum non murmurauit,ſed ſuis peccatis humiliter imputauit. Item per patientiam vincit homo ſeipſum,ideſt animi ſui impetum. Prouer.16. Melior eſt patiens viro forti,& qui dominatur animo ſuo,expugnatore vrbium. Gregorius. Minor eſt victoria vrbes expugnare, quia extra ſunt, qui vincuntur. Maius autem eſt, quod per patientiam vincitur, quia ipſe a ſe animus ſuperatur, vnde Bragmani ſcripſerunt Alexandro,quòd pugnabat contra hoſtes exteriores quos uincebat, vt nutriret hoſtes interiores, a quibus vincebatur, quos dicebant animi ſui impetus, & cupiditates. Ariſtotiles contra Alexandrum cum nollet cuidam iracundiam remittere, probauit ei, quòd nobiliorem triumphum acquireret, uincendo ſeipſum, quam in eo, quòd vicerat, & ſibi ſubiecerat totum mundum, quòd ſi ſe vel animum ſuum non vinceret, non erat victor, ſed victus, ob quam rationem vicit eum Ariſtotiles. Item Sene.in lib.de naturalibus quæſtionibus, quàm plures immo innumerabiles fuerunt,qui populos, & vrbes in ſua habuerunt poteſtate,pauciſſimi autem,qui ſe. Idem facilius eſt gentem vnam, quam hominem vnum vincerę

scilicet se. Item in vitis pa. venerunt quidam fratres ad quendã sanctũ senẽ in solitudine sedentẽ, iuxta quẽ pascebant pueri pecora, clamose, & inhoneste aliqñ loquẽtes, qui dixerunt ei. Quõ potes abba portare verba puerorũ istorũ, & nõ pcipis eis vt taceant. Qui rñdit volui, iãdiu est, sed vici cogitationẽ meã, dicens. Si hoc modicũ non potes portare, quõ si venerit tibi maior portabis. Iob. 4. vbi est fortitudo tua? Glo. Qui se vincit, contra omnia fortis est. Item Sen. consilio melius, quàm iracundia vinces. Item per patientiam vincit homo dæmones Greg. in li. Mor. Inimicus hominum callidè insidians fraudem quam contra sanctum Ioh parauerat, pertulit, quia quot sancto viro occasiones intulit, tot causas victoriæ ministrauit. Item de verbis patrum. Quidam frater quæsiuit ab Abbate Isaac, quare dæmones eũ tñ timerent. Rñdit. Ex quo factus sum Monachus statui apud me ne impatientiæ vel iracundiæ verbum extra guttur meum exiret. Itẽ in vitis patrefert Iohan. eremita de quodã flagitiosissimo, qui reuersus ad cor intrusit se in quodam sepulchro, se pœnitentia mactans, ad quẽ cũ venissent dæmones volentes cũ blãditijs, & minis, & pmissionibus reuocare, & nõ valentes p tres noctes, flagellauerunt eũ vsq; ad mortẽ. Cũq; nec sic eũ possent vincere, sed diceret, q magis volebat penitus occidi, q̃ eis vlterius obedire, confusi clamauerũt recedentes. Vicisti Monache vicisti. Ille aũt oĩ virtute ornatus quasi Angelus Dei est postea cõuersatus. Item in vitis pa. cum quidã arreptus a dæmone quendã patrẽ percussisset in maxilla, & ille præberet ei aliã, dæmon eius patientia victus ab eo discessit. Item per patientiã vincit hõ Deum inuincibilẽ. Nã licet Deus sit hoi offensus pp culpã, tñ, qñ Deo faciente, vel pmittẽte dura flagella sustinet patiẽter placat̃ ei Deus, sicut dr̃ Pro. 19. patientia lenietur princeps. i. Chrs princeps regũ terræ. Apo. 3. qñ seruus dñm, filius patrẽ vel amicus amicũ offendit in aliquo, si postea libenter, & patienter sustineat aliquis istorũ ab eo vel p eo, sedat̃ ira, placatur animus, & recõciliat̃, & sic inter eos pax, & amicitia reformat̃. Similiter qñ miles, qui fugit de acie, postmodũ cũ dolore, & robore recognoscens se malefecisse reuertit̃ fortiusq; pugnat, q̃ cæteri, q semper cũ principe exercitus remãserũt. recõciliat̃ principi, ac amorẽ recuperat, & honorẽ Ideo dr̃ Eccle. 2. Qui timent dñm custodiũt mandata illius, & patientiã habebunt, vsq; ad inspectionẽ illius dicentes. Si pœnitentiã non egemus, incidemus in manus Dei, & non in manus hoĩum. Tertio patientia est conseruatrix fidelissima, custodit. n. virũ patiẽtẽ, sicut arma militem, & sicut arca thesaurum. Ideo Luc. 21. In patiẽtia vestra possidebitis aĩas vestras. Greg. prima parte Euange. Homil. 15. Iccirco possessio aĩæ in virtute patientiæ ponit̃, quia radix oĩum, custosq; virtutum est patientia. Per patientiã. n. possidemus aĩas nr̃as, quia dũ nobisipsis dñari discimus, hoc ipsum incipimus possidere, quod sumus: multũ diligit hõ, & sæpe visitat arcam in qua thesaurum suũ secure custodit, quia vbi est thesaurus tuus, ibi est cor tuum. Diligit etiã illum, qui gratis fabricat talẽ arcã. Tribulatio autem est huius arcę materia. Ideo dicit Apost. Ro. 5. Gloriamur in tribulationibus. scientes, q tribulatio patiẽtiã operatur. Deus autem est artifex hu9 arcę sicut dicit Psal. Deo subiecta esto aĩa mea, qm̃ ab ipso patientia mea, quia ipse Deus meus, & saluator me9 adiutor meus. Attende, q latrones libenter inuadunt loca in qbus sciunt esse Thesaurum, & cum arcam fregerint, ritu habent Thesaurũ rapiunt, & furantur. Sic dæmones libentius, & vehementius impugnant viros iustos habentes Thesaurum. i. copiam meritorum, & cum cor fregerint per impatientiam, totus Thesaurus virtutũ, & meritorum amittit̃, qa cor fatui quasi vas cõfractum. Bene seruantur viri iusti per patientiã, qa sicut dr̃. 1. pe. 4. qui patiuntur sm̃ voluntatẽ Dei, fideli dño cõmendãt animas suas, in secura manu ponitur, quæ fidelitati Dei quasi in deposito cõmendat̃. Ideo dr̃ Apo. 3. qm̃ seruasti verbũ patientiæ meę seruabo te ab hora tentationis, &c. Quarto patientia est mercatrix prudentissima, quæ mirabiliter, & copiose magnis meritis animam locupletat, nec mirum, quia multam, & magnam inuenit in mundo materiam, spirituales diuitias acquirendi, oẽs aduersitates, tribulationes, desolationes, iniurias, & contumelias huius mundi. Item fames, sitis, æstus, & frigora, infirmitates, & mors, sunt nobis materia merendi, & merita cumulandi. Pręterea patientia res viles in pręciosas conuertit. Inuenit enim in vili sabulo aurum, immo sabulum conuertit in gemmas præciosas. vt B. Ioh. legitur fecisse in Ecclesiastica Hystoria, & virgas in aurum, quia verba dura, & uerbera, vilipensiones, & opprobria, conuertit in præciosa merita, quibus hoies spiritualiter ditãtur. Hi sunt Thesauri absconditi arenarum, hæ sunt gemmæ, & aurum de quibus mab bonis fabricant coronã æternã. Psal. Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores coronã. s. æternam flagellando me. Cum quædam mulier litigiosa cuidam bonæ mulieri diceret verba contumeliosa, porrexit ei pallium suum dicẽs proijcias hic satis de lapidibus istis præciosis vt de eis possim ditari, & coronari. Tantæ etiã prudentiæ est hæc benedicta mercatrix, q amara facit dulcia, aspera suauia, dura mollia, grauia leuia. Patientes. n. ad modum piscium marinorum inundationes maris, quasi lac sugunt, vt legitur Deu. 33. Ad modum Salamãdræ in igne tribulationis viuunt, ad modũ struthionis ferro duris & asperis. s. verbis, & iniurijs reficiuntur, ad modũ asinorum carduis asperis, & pungitiuis pascuntur, & delectantur. Ad modum existentis in aqua gratia Dei, & eius subsidio, & beneficio leuiter eleuantur. Oĩa. n. vt dicit Aug. sęua, & grauia, & immania, leuia & propè nulla facit amor. His diuitijs vir patiens debita sua soluit de aliena bursa sine fraude, & sine sui detrimento, qm̃ & culpa remittit̃, & pęna debita relaxatur. Culpa quidẽ remittitur, sicut dr̃ Thr. 3. Cum iratus fueris, dñe misericordiã facis, & peccata hoĩum in tribulatione dimittis his, qui inuocant te. Bern. Non sunt condignę passiones huius tpis, ad pteritã culpã, q̃ remittit̃, ad præsentẽ grãm, q̃ immittitur, ad futurã gloriã, q̃ pmittit̃. Itẽ Isid. in li. de sinon. Tribulatio, & angustia præsentis tpis, salus est aĩæ, qm̃ pius, & misericors Deus remittit peccata in tpe tribulationis oĩbus inquirentibus eũ in veritate. De hoc require supra. Nec ei solũ culpa remittitur, sed & pęna relaxatur, æterna quidẽ totaliter, purgatoria vel in toto vel in parte. Vñ Aug. Sancti tpalẽ pęnã lucrũ putãt, qa p hanc æternam euadere hõ formidãt. Itẽ Isido. in lib. de sinon. Ordinata est Dei puidentia, q̃ prius p flagella hoĩes hic emendat, & post eos ab æterno supplicio liberat, nequaquã. n. delinquẽtibus parcit De9, qũ peccatorẽ aut hic ad emẽdationẽ ferit, aut in æterno iudicio æternaliter puniendũ relinquit. Ideo dicit Aug. super illud Psal. Dñe ne in furore tuo, &c. Dñe hic vre, hic seca, hic percute, vt in æternũ parcas. Iudit. 8. Non vlciscamur nos p his, q̃ patimur, sed reputantes peccatis nr̃is hic ipsa minora esse supplicia flagella dñi, quasi serui qui corripimur ad emendationẽ, & non ad pditionẽ nr̃am euenisse credamus. Sic fratres Ioseph dicebãt Gen. 42. Merito hæc patimur, qa peccauimus in fratrẽ nostrum. Sic tres pueri in camino ignis. Dan. 3. quicquid patiebant̃ imputabant peccatis. s. dicentes. Iudicia vera fecisti iuxta oĩa, q̃ induxisti sup nos, qa in veritate, & in iudicio induxisti oĩa hæc pp peccata nr̃a, &c. Sic illi. 7. fratres Machabęi. 2. Mach. 7. Nos pp nosmetipsos patimur peccantes in Deũ nostrũ. Deniq; ille latro pendens in cruce iuxta dñm dixit socio suo. Nos qdẽ digna factis recipimus. Itẽ patientia non solũ debita sua soluit. Verũetiã magnũ Thesaurũ meritorũ acquirit, vñ. 2. Thi. 1. sm̃ grãm Dei, q̃ data est nobis a Chr̃o, &c. hæc patior, sed non confundor, scio enĩ cui credidi, & certus sum, qa potens est depositũ meũ seruare. Nota qñ pponit, & incipit aliqs benefacere, mox eũ diabol9 impedire, deridet, & dissuadet mũdus, retrahit caro, retinet quoq; consuetudo, & ideo necessaria est patientia. Ideo de iustis dr̃ Luc. 8. fructũ afferunt in patientia. Nã sicut semẽ iactũ in terram exponit̃ ventis, & moribus, & glaciebus, & nimbus, & hemõi, quę postq̃ sustinuerit fructificat̃, & crescit, sic semen spirituale, qđ est verbũ Dei interius inspiratũ, vel exterius pdicatũ, in terra deuoti cordis pfert fructũ bonorũ operũ, & multiplicat̃ in magnũ cumulũ meritorũ, si tñ constanter steterit in incepto, ita q nec dissuasionibus, nec derisionibus neq; molestijs qbuscumq; desistat, qm̃ si perstiterit nõ cessabit cumulare merita, donec ad statum pfectionis adducat. Vnde sup illud. Iob. 4. vbi est timor tuus, fortitudo tua, patientia, & pfectio viarum tuarum? dicit Glo. a patientia pfectio nascit̃, pfectus. n. dr̃ hõ ex integritate mẽbrorum oĩum, & q põt agere operationes pfectas, nã puer põt esse pfectus primo mõ, sed nõ secũdo mõ. Miles vero strenuus, & robustus vtroq; mõ. Aliæ virtutes primo mõ pficiũt hoĩem, patiẽtia vero secundo mõ, qa q patiẽtiã habet, oẽs virtutes habet, & sic est pfectus ex oĩ integritate virtutũ agit ẽt operationes magnas & pfectas, quasi operationes strẽnui militis, & audacis. Ideo dicit. B. Iacobus: Oẽ gaudiũ existimate fratres cũ in tẽtationes varias incideritis, scientes, q pbatio fidei nr̃æ p tiẽtiã operat̃, patiẽtia aũt opus pfectũ habet, vt sitis pfecti, & integri, in nullo deficientes. In vitis pa. qdã frater requisiuit senẽ quendã dicens, dic mihi pater vnã rem quã faciã vt saluer p ipsam. Rñdit. Si potueris ferre iniurias, & contumelias, & tacere, magna est res, & super oĩa mandata. Item alius ibidem idem interrogatus, palliũ suum sub pedibus suis conculcauit dicẽs. Nisi quis fuerit conculcatus, perfectus Monachus esse non potest. Item ibidem. Quidã cum aliquis contumeliã ei dicebat, vel iniuriã inferebat, gaudebat dicens. Isti sont qui nos iuuant ad perfectum, qui autem nos iustificant, ipsi nos decipiunt. Item alius cum audisset aliquem sibi detraxisse, si prope erat, eum remunerabat per se, si erat longe, munera ei mittebat. Item non solum spirituales diuitias, & Thesaurum meritorum acquirit patientia, verumetiam æterna gaudia præmiorum. 1. Pe. 2. Si quid patimini propter iustitiam

stitiam

stitiam beati.s.hic in spe,tandem in re. Et pp spem istam Apłs Ro.12.Spe gaudentes in tribulatione patientes. 1.Pe.4. Cōicātes Christi passionibus gaudete,vt in reuelatione gliæ eius gaudeatis.Act.5.Ibant Apłi gaudentes,&c.Mat.5.Beati,q persecutionē patiunť pp iustitiā qm̄ ipsorū est regnū cęlorum. Propter iustitiā inquit,q̄a martyrem non facit pęna,sed cā. Multi multa patiuntur pp suas malas voluntates adimplendas.Isti sunt martyres Diaboli.Ideo dicit Petrus.1.Pe.3. Nemo vestrum patiať quasi homicida aut fur, si autem vt Christianus non erubescat. Alij multas aduersitates,& inedias patiuntur non sponte,sed voluntate potius murmurante. Isti suum faciunt incōmodum de hoc vnde mereri poterant regnum cęlorū.Vñ Pro.10. Qui impatiens est sustinebit damnum. Qui autē voluntariē patiunť, & pp iustitiā faciendā docendā seu etiā defendendam, beati sunt hic in spe tandem in re,qm̄ ipsorum est regnum cælorum iure.s.acquisitionis, sicut miles strenuus acquirit regnum vel terram aliquam iure belli,regnum.n.cęlorum vim patitur,& violenti rapiunt illud.In vitispatrum legitur,q Abbas Ioan.ait. Via q̄ ducit ad vitā,& angusta porta regni cęlorū, q̄ est superne ciuitatis, est patientia in tribulatione.Et dicebat tale exemplū. Cuiusdā philosophi discipulus peccauit,dum sibi peteret dimitti,dixit ei Philosophus,non indulgeo tibi, nisi tribus annis aliorum onera portaueris.Quo facto ait iterum Philosophus. Nec indulgeo tibi,nisi tribus annis alijs dederis mercedem his, qui te iniurijs, & cōuitijs affecerunt.Quo facto dixit ei Philosophus. Veni mō ingredere ciuitatem Atheniensium, vt illic sapientiā addiscas. Ad portā aūt vrbis erat q̄dā senex sapientiæ studiosus, qui oēs ingredientes experiendi causa cōuitijs afficiebat,& iniurijs.Qđ cū dicto iuueni faceret, ipse risit.Cui senex.Q̄o cū ego iniuriā tibi faciā tu rides?Rñdit iuuenis.Quòd tribus annis mercedem dedi pro hoc,quod tu gratis impendis.Tunc senex ait.Ingredere ciuitatem,quia dignus es. Sic ciuitatem cęlestem intrare digni sunt,qui iniurias patienter sustinent,& gaudenter. Patientia meretur coronā gloriæ spiritualem.Tobi.3. Hoc habet pro certo oīs,qui colit te,qm̄ vita eius si in ꝓbatione fuerit coronabiť. Iac.1.Beatus vir,qui suffert tentatio.qm̄ cum proba.fu.ac.co.vi. In vitisp̄a.legiť,q Cronius Vitriæ presbyter referebat,q quidā Scholasticus Eulogius audiēs de immortalitate aīæ sęculo abrenunciauit,partē pecuniæ retinens de qua sibi ꝓuideret, quia laborare nesciebat.Et cū nō posset in monasterio degere,nec in solitudine morari vidit leprosum totū morbo Elephantino occupatū,ita q nec manus,nec pedes videreť hr̄e, in sola lingua autē potens erat.Cui cōpassus,vt eius obsequio acquireret salutem, suscepit eū cura seruiēs ei p annos quindecim in cibo, & potu, & lecto,& necessarijs.Econtra leprosus ingratus conuitijs eū afficiebat vocans eum furem ꝓditorem, &c.& petebat vt emitteret. Econtra Eulogius ei blandiebať vocās eū dñm,veniā petens ab eo si in aliquo eū offenderat, & quanto magis ei blandiebatur,leprosus magis ad iracundiā ꝓuocabať, ille studebat seruire in cibis,& balneis,& medicinis,& quibus poterat,ille ècōtra magis erat impatiens, & petebat cum contumelijs vt reduceretur ad locum a quo assumptus fuerat. Super quo consuluerunt fratres Eulogiū dictū vt iret ad Beatum Anto. quod cum fecisset consuluit Beatus Anto.ne Eulogius dimittat leprosum cui seruiebat Chri vice, & leproso ne dimittat Eulogiū, q vice Chri administrabat ei,ne dimittēdo eū Christū dimittat, q sibi ꝓuidet per eū.Addidit etiā,q cū essent ꝓpe finē suū,maxime insidiabať eis Diabolus q̄uo auferret patientiā, & patientiæ suæ coronā,q̄ ipsi cito si patienter se ferentes essent accepturi erāt. Cū & pace reformata redirēt, statim mortuus est Eulogi⁹, leprosus post eum per tres dies.Nota etiā exemplum de 60. martyribus.

De patientia. Dist. LXXXIX.

Circa nonum sciēdum,q tā infirmitates corporales, quàm aduersitates tpales cū multa debent patienter sustinētibus vtiles sunt in multis, & impatienter ferentibus multipliciter sunt nociuæ. Primo quidem infirmitates corporales, vel aduersitates tpales patienter sustinere debemus, q̄a per eas Deus delinquentes castigat,negligentes instigat,reos sibi conciliat,arrogantes humiliat. Per hoc inquā Deus delinquentes castigat,videlicet auersos ad cōuersionē, conuersos ad correctionē peruersos ad punitionem.Castigat auersos ad conuersionem,sicut ait Psal.in persona peccatoris.Castigans castigauit me dñs, & mor.non tra.me. Et Tobiæ.13. Postquam Deus filios Israel multis modis afflixerat, fame, siti, peste, gladio, & captiuitatis erumna, dixit Tobias. Castigauit nos propter iniquitates nostras.& ipse saluabit nos propter misericordiam suam. Et infra. Hierusalem ciuitas Dei castigauit te dñs in operibus manuum tuarum. Ad hoc autem sic castigat vt ad se conuertat auersos. Sic dñs seruum suū fugitiuū, & rebellem castigat vinculis,& flagellis,vt reuocet,& reducat Psal.Cum occideret eos quærebant eum.Conuersus sum in erumna mea,&c.Imple facies eorū ignominia,& quærent nomen tuū Deus.Item Isa.26. Dñe in angustia requisierūt te.Oseę.6.In tribulatione sua mane cōsurgēt ad me. Ioñ.2. Cū angustiareť in me aīa mea dñi recordatus sum. Paral.33.Cōuersus est, Manasses rex malignissimus in vinculis & carcere.Et filius ꝓdigus fame, & miseria afflictus in longinqua regione.Ionas in cęti ventre.Paulus ꝓstratus, & excecatus in sua vocatione.Itē castigat conuersos ad correctionem, qm̄.n. in multis offendimus oēs,sicut dr̄ Iaco.3.Non est aliquis in quo Deus nō inueniat aliq̄d corrigendū.Ideo dicit Iere.33. Castigabo te in die iudicij,vt non tibi videaris innoxius. Apoca.3.Ego quos amo arguo,& castigo. Hebre.13. Quem diligit dñs castigat,flagellat autem oēm filium,quem recipit. Psal.Visitabo iniquitates eorum,& in verberibus peccata eorum, misericordiam autem meā nō disp.ab eo. Tertio castigat dñs peruersos ad punitionem.Greg. 1.Moral. Alia est pcussio qua peccator pcutiť, vt sine retractione puniať,alia qua percutiť vt corrigatur.De prima. Iere.30.dr̄ ad Iudæam. Plaga inimici percussi te,castigatione crudeli,pp multitudinem iniquitatis tuæ, dura facta sunt peccata tua,quid clamas ad me super contritione tua, insanabilis est dolor tuus.Aug. 1.de Ci.Dei. Manet sub similitudine passionum dissimilitudo passorum,& licet sub eodē tormento. Nō est idē virtus,& vitium,nā sub eodē igne, aurū rutilat, & palea fumat,& sub eadē tribula paleæ cōminuunť, & frumēta purgantur.Sequitur vna eadēq; vis bonos ꝓbat purificat,& eliquat,malos dānat vastat,& exterminat:vñ in eadē afflictione mali detestantur,& blasphemant,boni autem precantur, & laudant:nā pari mō exagitatū exalat horribiliter cœnū, & suauiter fragrat vnguensum, obdurati, & morte pessima morientes hic incipiunt suū infernū quo æternaliter cruciantur, sicut patet de Antio.2. Mach.9.vbi dr̄,q de curru cadendo oībus mēbris cassatus,ita vt de corpore impij vermes scaturirent, & viuentes in doloribus carnes eius effluerent,odore etiā illius, & fœtore totus exercitus grauareť,&c.orabat scelestus dñm, a quo non erat misericordiā consecuturus.Itē Actu.12.De Herode.quē Angelus pcussit, & consumptus a vermibus expirauit.Itē de Ioram rege Iuda dr̄.2. Paral.41.q Helyas scripsit ei litteras in quibus inter cætera dicebat.Qm̄ ambulasti non recte, &c. Ecce dñs pcutiet te plaga magna, &c.tu autē ægrotabis pessimo languore vteri tui donec egrediantur vitalia tua paulatim per singulos dies, & infra lōga consumptus est tabe, ita vt ægereret viscera sua mortuusq; est in infirmitate pessima & tñ non legitur penituisse, & ideo, nec inter reges alios est sepultus.Item de Pharaone,qui multipliciter flagellatus, inter flagella legitur obduratus.Item de Herode Ascalonita sub quo dñs natus est, qui pp nimia scelera sua, & occisionem innocentium,& vxoris suæ Mariānes,percussus est a dño,infirmitatibus pessimis deterior semper fiebat, intantam,q desperans occidere se tentauit.Sicut ergo patet,q dñs delinquētes castigat.Secūdo negligentes instigat, & hoc multipliciter ad diuersa.Instigat.n.& stimulat.Ad agendū penitentiā ad seruādā patientiā,ad tenendā ꝓuidentiā.Instigat q̄dē ad agēdū pęnitētiā.Stimulus asinū,& ęquū calcaria festinare compellunt,& dormiēs q̄nq; cū virga vel baculo,excitať vt surgat ad opus.Angel⁹ percusso latere Petri excitauit eū dicens, surge velociter.i.de somno pigritiæ,de vinculis peccatorum, & de carcere Herodis.i.Diaboli seruitute.Psalm. Multiplicatæ sunt infirmitates eorū, postea accelerauerunt.Item per infirmitates,& afflictiones instigat dñs ad patientiam.Ro.5.Tribulatio patientiā operať.Hoīes enim qui diu fuerunt sani,nesciunt patienter ægritudinem sustinere,& qui diu fuerunt in prosperitate,& nihil experti sunt aduersi,statim per impatientiam perturbantur,postquam verò fuit homo exercitatus in talibus,discit patientiam obseruare vidēs, quia durum est contra stimulum calcitrare,& oportet eum facere de necessitate virtutem. Miles exercitatus in prælijs melius nouit sustinere ictus,& hostes repercutere. Hebræ.12. Omnis disciplina,in præsenti quidem,non est gaudij,sed meroris postea fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiæ. Vnde in Col.patrum, legitur q ingressuri religionem monachorū primo anno probabantur sic:occupabantur in exterioribus officijs,& imperabantur eis dura,& aspera,vt discerent patientiam, secundo recipiebantur interius,& tradebantur, qui imperabant eis illa maxime,quæ credebant voluntatibus eorum esse cōtraria,vt sic assuefierent ad patientiam, & suas frāgere voluntates. vnde de quibusdam dicit Apostolus.2. Corinthio.octauo. Ex multo experimento tribulationis eorum gaudium fuit, quia non solum patienter, sed etiam gaudenter sustinebant tribulationes, quia ex multo experimento erant in talibus assueti. Item per infirmitates, & aduersitates alias instigat dominus ad prouidentiam, generat enim terrorem in homine, quia quando mali vident flagellari bonos in præsenti quē

non meruerũt, timẽt, sibi, q̃a mala meruerũt, iuxta qđ dicit dñs. Luc. 23. Si in viridi ligno hæc fiunt, in arido quid fiet. Iere. 25. Si in ciuitate in qua inuocatũ est nomẽ meũ incipio affligere, & vos quasi innocentes, & immunes eritis? nõ eritis immunes. Verberatur catulus innocens corã oculis leonis, qui magistrum suum offendit, vt leo timeat, qui verbere catuli metuit conscius sibi. Grego. Si Deus tam aspere percutit vbi parcet: q̃ aspere pcutiet vbi non parcet? Idem. Pensandum est quanta districtione districtus iudex in futuro feriet quos reprobat, q hic sic cruciat quos amat. Item generat timorem in bonis, qui videndo præsentia flagella, q̃ sunt futurorũ q̃dã signa, & iudicia, æstimant futura sine cõparatione grauiora, & timent ne incurrant ea. Isid. in Sẽt. eius. Quamuis præsentia flagella iustũ a peccato absoluãt, tñ sub metu vindictæ turbatur, timens ne instantes ei pœnę non sufficiant ad purganda delicta: prouide ergo patientia patitᷣ, vñ futura pertimescit, & iste timor sollicitat hoĩem cogitare de morte, Deũ timere, & eius horrendum iudicium, pęnas purgatorij, & inferni facit hoĩem confiteri, condere testamentum, & sibi prouidere de necessarijs ad salutem. Ideo dr̃ Hiere. 30. Tempus tribulationis Iacob, & ex ipso saluabitur, q̃a tribulatio erit ei occasio procurandæ salutis. Item Iob. 15. Terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eũ, sicut regem, q pparatur ad p̃liũ, qui. s. est in magna sollicitudine de his q̃ sunt necessaria ad defensionẽ, & salutẽ sui, & populi sui pparandi. Tertio Deus per infirmitates corporales, & aduersitates tpales reos sibi conciliat. Sicut qñ paterfamilias cõtra seruũ suũ offensus donec ipsum verberauerit vel punierit non placatur, sed postq̃ puniuit eum iuxta cor suũ, tũc animus ei sedatᷣ, sicut dr̃ Isa. 6. In indignatione mea percussi te, & in reconciliatione mea misertus sum tui. Pro. 25. Patientia lenietur princeps. Ideo dr̃ in Psal. Apprehendite disciplinã ne qñ irascatur dñs, &c. Qñ Deus offensus erat contra Iudæos, affligebat eos multipliciter, & qñ ipsi plagã dñi cognoscentes misericordiã petebant reconciliabat eis, sicut patet in Iosue, & in lib. Regum. Ideo dr̃. 2. Mach. 1. Exaudiat orationes vestras, & reconcilieᷣ. Quarto Deus per hoc arrogantes humiliat, sicut Paulum per stimulum. 2. Corin. 12. Ne magnitudo reuelationum extollat me, &c. Iob. 6. Sagittæ dñi in me sunt, quarũ indignatio ebibit spiritum meum. Greg. 7. Moraliũ. ca. 3. Quid est spũs hoĩs nisi spiritus elationis. Sagittæ dñi spiritum hoĩs ebibunt, cum supernę animaduersione sententiæ afflictã mentẽ ab elatione compescunt. Itẽ dicas, q tribulatio tpalis vel infirmitas corporalis viuificat purificat fortificat in afflictione, certificat de electione. Interiorem quidẽ hoĩem viuificat. Psal. Si ambulauero in medio tribulationis, viuificabis me. Greg. Hõ per cibum sibi mortẽ intulit, per disciplinam reductus ad veniam melius viuit. Idẽ mens viuificatur interius ex vulnere, quæ mortua iacebat ex crimine. 2. Cor. 4. Licet qui foris est vetus hõ corrumpatur, interior autẽ de die in diẽ renouatur. Sydonius. Maximum vitæ remediũ est nři interioris hoĩs si in hac area mundi varijs passionũ flagellis hõ exterior cruciatur. Secundo infirmitas, & tribulatio purificat aĩam ab omni contagione. Tobię. 3. In tpe tribulationis peccata dimittis his, qui inuocant te. Fit autem ista purificatio vel p modum ablutionis sicut pannus vel vestis mundaᷣ aqua. Ezech. 16. Effundam super vos aquã mundã, & mundabimini ab oĩbus inquinamentis vestris. Nume. 31. Quicquid ignem non poterit sustinere, aqua expiationis sanctificabitᷣ. Per aquam tribulatio minor, per ignem maior intelligitᷣ, vel per modũ conflationis. Mal. 3. Sedebit conflans, & emundans argentum, & purgabit filios Leui, & conflabit eos quasi aurum, & quasi argentum. Hiero. Rubigo peccati sine igne tormẽti consumi nõ põt. Greg. Ignẽ tribulationis dñs apponit, & per hunc in nobis vitiorum rubiginẽ cõsumit. Fornax. n. tribulationis ligna vitiorum concremat, & aurũ virtutum purgat. Aug. Quod lima ferro, fornax auro, flagellum grano, hoc facit tribulatio viro iusto, quia purgat eum. Et Greg. in Mora. Aurum ad naturæ suæ claritatem proficit, dum in fornace sordes amittit. Flagella quippe bonorum aut vitia pperata purgant, aut ea, quæ poterant cõmitti deuitant. Ad hoc facit exemplum Mauricij Imperatoris, qui imperauit sexagesim⁹ ab Augusto, cui Tyberius Constantinus vt dicit Beatus Greg. Turon. dedit vnigenitam filiam in vxorem, & ei imperium reliq̃t, vt habetur in li. dicti. Grego. de gestis Francorum. 5. li. ca. 4. Qui primus fuit Imperator Græcus. Hic cum Beatum Gregoriũ Papã nõ cessaret psequi. XXXIII. Imperij sui anno vidit in visione Monachum se persequentem, gladio extracto, & dicentem sibi: morieris. Quo territus scripsit beato Gregorio Papæ, & multis epis, & Abbatibus vt pro eo rogarent dñm, vt sic, eum puniret in præsenti ne damnaretur in futuro. Cum autem hoc ipse rogasset, vidit in somnis se esse ante crucifixum, & ei eam portam palatij Imperialis. Qui dicebat ei terribiliter cum clamore, date Mauricium, date Mauricium Focæ. Et post dicebat ei. Vbi vis Maurici reddatur tibi sm̃ exigentiã meritorum tuorum, hic vel in futuro? Qui ait. Hic volo reddatur mihi sm̃ exigentiã meritorum. Tunc iussit eum cum vxore, & liberis, & tota cognatione sua. Cũ aũt mane facto hoc referret Philippo genero suo, & iste eũ irrideret, & stultitiã imputaret, q in somnis crederet, & se diceret nullum cognoscere, qui Focas vocaretur. Mane facto redeuntes nuncij quos ipse miserat ad B. Papam Grego. & alios sanctos viros, retulerunt ei idem esse sanctis, q̃bus missi fuerant reuelatum. Cum aũt ipse misisset exercitũ suũ contra sibi rebellantes, & pp suã auaritiã exercitus eius, fame, & inedia laboraret, versi in seditionẽ elegerunt contra eũ Focã, q cũ audisset factũ, dictus Mauricius fugit cũ vxore, & liberis, & tota pgenie sua, & cõprehensus iuxta Calcedoniã, patienter mortẽ suscipiens, & peccatum suum confitens, & recognoscens, cũ suis oĩbus decapitatus est. Vel per modum medicationis, sicut qñ in humano corpore abundãt humores mali sanguinẽ corrũpentes, datᷣ ei medicinalis curatio. Oseæ. 6. Percutiet, & curabit nos ille. s. qui sanat contritos corde, & alligat cont. Eccle. 38. Altissimus de terra creauit medicinã, & vir prudens non abhorrebit eã. Greg. Per amarum poculũ puenitᷣ ad spem salutis. Idem. Si dulcia q̃rimus, necesse est amara toleremus. Vulnerat dñs vt bonus cirurgicus partem hoĩs indigniorem. s. corpus vt curet digniorẽ. s. animam, vt fecit B. Benedictus vt dr̃ in Dialo. 2. quem cũ Diabolus tentaret tentatione luxurię in spẽ auis merulæ, se pijcit nudũ inter spinas, & per vulnera carnis curauit vulnera mentis. Item in Morali. Electi licet timerent, ne vltio, q̃ suspenditur grauior in fine seruetur, feriri paterna correctione desiderant, & dolorẽ vulneris salutarem medicinam putãt. Huius patris correctio est curatio, de qua Eccle. 10. Curatio cessare faciet maxima peccata. Greg. durũ nõ æstimes esse, q pateris, quia exterioribus cruciatibus ab interna passione liberaris. Idẽ, Quis nesciat, q melius est ardere flammis febriũ, q̃ estu vitiorũ, & tñ cũ febre corripimur, vitiorũ estu, q occupare nos poterat considerare negligimus, q de percussione murmuramus. Idẽ Diuina dispensatione agitur vt plixiora vitia prolixior ægritudo exurat, nec solum a contagione peccati purgat infirmitas corporalis, vel aduersitas tpalis, verũetiã a pęna debitæ p peccato: est. n. quoddã purgatorium, quo purganᷣ aĩæ in hoc mundo vel in toto vel in parte. Et quanto libentius, & cũ maiori volũtate, q̃s patiᷣ tanto plus de pena remittitur, & aĩa plus purgatur. Debet ergo cõsiderare patiẽs quot, & quãta cõmisit peccata, p quibus patitur, & quantas pœnas meruit in purgatorio, vel inferno, & videbit, q incomparabiliter grauiores ac etiã longiores, vel etiã æternas. Ideo debet dicere illud Iere. 10. Pessima est plaga mea, & dixi hæc infirmitas mea est. i. mihi debita pro peccatis, & ego portabo illã. Mich. 7. Iram dñi portabo, quia peccaui ei. Ira æqua est flagellum eius, multa. n. sunt flagella peccatoris. Gen. 42. Merito hæc patimur, quia peccauimus, &c. Iudi. 8. Reputemus peccatis nostris hæc ipsa supplicia, & minora esse flagella dñi. Maria soror Moysi pro peccato suo pcussa est lepra Nume. 12. & rex Ozias. 2. Paral. 26. Nota quàm libenter debet homo afflictiones hmõi sustinere, q̃a istæ sunt longè leuiores, & breuiores pęnis purgatorij, & longè vtiliores, quia istæ sunt meritoriæ illæ nõ. Magnam gratiam faceret homo debitori suo, si fabas quibus fit computus acciperet, p Marchis auri, sed vere minor est comparatio afflictionum præsentium ad illas, quàm vnius fabæ ad. M. Marchas. Itẽ qñ patiẽs libenter vel sine murmure sustinet leuior est sibi dolor, & min⁹ affligitur, & citius curatur, & Deus est cũ eo confortãs eũ. Psal. Cum ipso sum in tribulatione. Ro. 8. Spiritus eius, qui suscitauit Iesum habitat in nobis, sequitur. Ipse. n. spiritus adiuuat infirmitatẽ nřam. Isa. 40 Qui dat lasso virtutem, &c. Sequitur. Qui sperant in dño mutabunt fortem. 2. Corinth. 13. Nos infirmi viuimus in illo, nihil horum est in purgatorio. Et ideo deberet homo letissime, & cum gratiarum actione præsentes afflictiones sustinere, tum quia offensa. Diuina remittitur, tum quia pro modico a magnis debitis liberatur. tũ, quia roboratur a Deo, & dulciter consolatur, tum quia feliciter, & abunde remunerari meretur. Isido. in Sent. Iusto temporalia flagella ad ęterna proficiũt gaudia. Idem. Quanto quisq; aut in corpore aut in mente grauiora flagella sustinet. tanto in fine magis remunerari meretur. Tertio infirmitas vel tribulatio fortificat in afflictione, sicut ignis materialis consolidat, & fortificat, & hoc tripliciter scilicet ad operandum, ad tolerandum, ad superandum. Ad operandum quidem sicut equus piger, & asinus stimulati citius currunt, & seruus quando verberatur, fortius operatur. Ideo dicitur Ecclesiasti. 33. Cibaria, & virga, & onus asino &c. Psalm. Ego autem cum mihi molesti essent ind. cilitio, &c. Psal. Multiplicatę sunt infir. c. postea accell. Item fortificat ad tolerandum. 1. Reg. 3. Infirmi accincti sunt, &c. Hebræ. 11. Conualuerunt de infirmitate fortes facti sunt in bello. Sicut enim ignis

materialis consolidat, & fortificat laterē, ita ignis tribulationis iustis mentē. Dicebat Agatha in tribulationibus suis. Mens mea consolidata est in Christo, pp hoc dicebat Apostolus. 2. Corin. 12. Cōplaceo mihi in infirmitatibus meis, & persecutionibus, & angustijs p Christo. Cū n. infirmor tūc potens sum. Sic cū Apostoli essēt molles, & nō valērēt sustinere tribulationes ante aduētū spiritussancti, eo recepto in die Pentheco. ad robur quāto maioribus tribulationibus obuoluebant, tanto fortiores quo magis affligebantur inueniebantur in tribulationibus. Sic Beati Martyres vt grana synapis quanto magis atterebantur, tanto fortiores in flagellis inueniebantur, vt Laurentius, & Vincen. & alij. Legit de Marcelliano, & Marco fratribus, q cū essent Romæ pro fide stipitibus ligati, & clauis acutissimis affixi, iudici dixerunt. Nūquam ita bene epulati sumus, mō incipimus esse fixi in amore Christi, vtinā quamdiu viuimus ita maneamus. Qui cū sic perseuerassent per diē integrū, & noctē laudantes Deū, lanceis confossi coronant. Itē fortificat ad superādū oēm tentationē. Eccle. 11. Malitia. i. afflictio vnius horæ obliuionem facit luxuriæ. Maxime sicut patet in exēplo supra posito illius, qui tentabatur a spiritu fornicationis incessanter, cū patre monasterij procurante assidue accusaret, & disciplinaret, Abbate quærēte qūo esset ei, rādit, Pape viuere non licet, & fornicari liberet. Pro. 20. Liuor vulneris absterget mala plagæ in secretioribus ventris. Sicut patet in exēplo beati Benedicti, qui se projiciens nudum inter spinas, & vrticas, per vulnera carnis sanabat vulnera mentis. In vitispatrū legit, q cū quidā arreptus a dæmone percussisset quendam heremitā in maxilla, & ipse ei pbuisset aliā sm Euangelium, dæmon exiens ait. Per patientiā istius amisi quē diu firmiter possedi. Itē extinguit ignē peccati, & ignea iacula diaboli, & ignē inferni, & hoīes perducit ad patriā. Itē tribulatio sicut aqua submergit oēm exercitū Pharaonis. Exo. 15. Submersi sūt, &c. Quarto certificat de electione. Ostendit. n. hoīes esse gratos, & acceptos Deo, &c. Psal. Multæ tribulationes iustorum. Tobi. 12. Quia acceptus eras Deo, necesse fuit, q tentatio pbaret te. Iudith. 8. Oēs quotquot placuerunt Deo per multas tribulationes transierunt fideles. Et 2. Thi. 3. Oēs qui pie volunt viuere in Christo Iesu persecutionem patientur, electos. n. filios, & dilectos flagellat paterfa. Eccle. 30. Qui diligit filium assiduat ei flagella, vt lætetur in nouissimo suo. Hebre. 12. Quem diligit Deus castigat, flagellat autem oēm filium quē recipit. Et post. Si extra disciplinam estis cuius participes facti sunt oēs, ergo adulteri, & nō filij estis. Aug. Si exceptus es a passionibus flagello exceptus es a numero filiorum. Idem. Noli esse in sensu puerili, vt dicas, plus diligit pater meus fratrem meum cui permittit facere quicquid vult, q me, quia si me mouero contra eius iussionem, flagella inuenio. Potius gaude flagellis, quia tibi seruatur hæreditas, illis ad tempus parcit quos in æternum dānabit. Idē. Quid mirū si flagellat Deus custodiens paruulos, quos grandes quærit hæredes? Greg. in Mora. Nisi dñs hæreditatē dare disponeret, erudire eos p flagella non curaret, & Aug. Ne timeas flagellari, sed exhæredari. Desperatis ægris consueuerunt medici dare quicquid petunt, & ea quę negant eis de quorum salute sperant. In vitispa. quidam pater qui singulis annis consueuerat infirmari, cū vno anno sine infirmitate transisset moleste ferebat dicens. Reliquisti me dñe, & noluisti me isto anno more solito visitare. Item dicas, q infirmitas corporalis vel aduersitas temporalis cæcitatem illuminat, siccitatē emollit, examinat pbitatē, sanctitatem extollit. Primo quidem illuminat oculos intellectus, prosperitas quippe mūdialis excecat vt non cognoscat seipsum, nec enormitatē peccati, nec grauitatē pœnæ, nec vanitatē mūdi, nec incertitudinē mortis suæ, nec Diuinæ misericordię bonitatē, nec seueritatē horrēdi iuditij. Aduersitas verò illuminat oculos intellectus ad cognoscēdā suā nullitatē, peccati vilitatē, pœnæ debitæ grauitatē, mūdi, & mūdialiū vanitatē, vitæ pprię breuitatē, mortis vicinitatē Diuinæ misericordiæ bonitatē, & ecōtra suæ iustitiæ seuerissimā æqtatē. Ideo dicit, necessaria est talis illuminatio, sic expediēs est nebulo. Hie. 31. Castigasti me dñe, & eruditus sum quasi iuuenculus indomitus, &c. Isa. 28. Sola vexatio dabit intellectū auditui, sm 70. per multa flagella erudieris Israel. Pro. 29. Virga atq; correctio tribuit sapiētiā, Itē. Aug. in 1. li. de Ci. Dei. Patiētia Dei sicut ad pœnitentiā inuitat malos, sic flagellū eius ad patientiā erudit bonos. Item idem in eodem ostendit Deus sepe in rebus distribuendis operationem suā vt veros erudiat. Nam si oē peccatum manifeste plecteretur pœna, nihil vltimo seruari putaretur. Et rursum si nullum peccatum puniret aperte, nulla esse Diuina prouidentia crederetur. Exemplo Laodicię, qui dicebat se diuitem, & nullius egere, scribit dñs q eras pauper cæc⁹, & nudus. Et post. Collirio inunge oculos tuos vt videas. Collirium amaritudine sua oculos prouocat, & significat tribulationem. Collirium primo pungit oculum, & ad tempus turbat, & prouocat ad lachrymas, sed postea eos efficit clariores. Sic tribulatio oculos mentis illuminat, vt statum suum videat, doleat, & lugeat cæcitatem suā, & bonorū spiritualium egestatē. Tren. 3. Ego vir videns paupertatem meā, & virga indignationis eius. Iob. 36. Reuelabit in tribulatione an. eius. Ibi Greg. Oculos mētis quos prosperitas claudit aduersitas aperit. Item Ephe. 5. Oē, quod arguitur a lumine manifestatur. Grego. Asperitas correctionis origo fit luminis. Tobias qui stercoribus hirundinum est excecatus, felle linitus in oculis est illuminatus. Hirundinū stercora sunt tēporaliū affluentia, quæ sancti stercora sūt arbitrati. Item Nabuchodonosor in prosperitatis superbia sensum amisit. Dan. 4. Secundo infirmitas vel aduersitas cor durum, & aridum emollit sicut ignis ceram, & quodlibet metallum. Emollit autē ad compunctionem, compassionem, & deuotionem. Ad amaritudinem compunctionis emollitum est cor eius, quia dicit Iob. 23. Dans emolliuit cor meum, & omnipotens conturbauit me. Grego. 16. Moralis. Ex Diuino munere cor iusti dr emolliri, qn superni iudicij timore penetratur. Molle est. n. quod penetrari potest, durum quod penetrari non potest. Non autē secura, sed perturbata sunt corda bonorum, quia dum futuri examinis pōdus cōsiderant, quietē hic hīc non appetunt, securitatē suā discretionis intima consideratione perturbant. Secundo emollit cor hoīs ad teneritudinem compassionis. Infirmus. n. experimento nouit infirmis cōpati, pauper pauperi, & afflictus afflicto Medicus, qui non sentit infirmitatem, infirmitatibus nescit cōpati. Ideo Christus ex his, quæ passus est didicit compati p experientiā. Heb. 4. Non habemus pontificem, qui non possit cōpati infirmitatibus nostris tentatum per oīa, &c magister. n. cōpatientibus cōpatitur. similia passus. Tertio emollit cor hoīs ad sollicitudinem orationis. Ignis in domo, aqua nauem intrans, & tempestas vehemens, excitans hoīes ad clamandum, & adiutorium postulādū. Mat. 8. Dñe salua nos perimus. Aug. Præmuntur iusti in ecclesia, vt pssi clament, clamantes exaudiantur, exauditi glorificent Deū. Psal. Tribulationem, & dolorem inueni, & nomen dñi inuocaui. Tertio infirmitas vel tribulatio examinat. Iudic. 8. Abraham p multas tribulationes probatus amicus Dei effectus est. Sic & Thobias eiusdem. 12. quia acceptus eras Deo necesse fuit vt probaret te tentatio, sic & Iob. 22. Probabit me quasi aurum, quod p ignem transit. Prouer. 17. Sicut igne probatur argentum, & aurū ita corda probat Deus. Sic Martyres de quibus Sapientiæ. 3. In igne probatur aurum, & argentū, & homines receptibiles in camino humiliationis. Idem 27. Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. Sic Laurentius. Psalm. Probasti cor meum, & visitasti nocte, &c. Glo. Nemo vires suas in pace cognoscit si bella desunt virtutum experimenta non proderunt. Item. Grego. Improuidus miles est, qui se fortem in pace gloriatur. Nemo quippe quantum proficit, nisi inter aduersa cognoscit. Aug. Si vis probare, qui sunt in ecclesia Dei granum vel palea adhibe oris iudicem, idest perfla aliqua conuicia · si steterit, granum, est, si palea, recedit in altum: & quanto minor, & leuior tantomagis in altum ascendit, idest magis mouetur, & superbē respōdet. Quidam stoicus, vt dicit Boetius in porta Atheniensi stabat, vt probaret, qui essent Philosophi ingredientes, & egredientes, & cum quidam conuiciatus ab eo dure respondisset, ait ei si tacuisses, Philosophus esses. Examinando autem tentat hominem vtrum veraciter Deum amat. Deutero. 13. Tentauit vos dominus Deus vester, vt palam fiat vtrum diligatis eum aut nō in toto corde, & in tota aīa vestra. De Beatis Martyribus dicitur. Sapien. 3. Deus tentauit illos & inuenit illos dignos se tanquam aurum in fornace probauit illos. Grego. Pœna interrogat si quis in aduersitate positus Deum veraciter amat. Quarto infirmitas vel tribulatio animam extollit. Ad confidentiam sperandorum. Ad eminentiā meritorū. Ad excellentiā gaudiorum. Primo ad confidentiā sperandorū. Iob. 13. Etiā si occiderit me in eo sperabo. Greg. 11. Moralis. Nunquam patientię virtus est in prosperis. Ille autem vere est patiens, qui aduersis atteritur, & tamen a spei suæ rectitudine non curuatur. Idem tanto spes in Deo solidior surgit, quanto quis pro eo grauiora pertulit. Augustinus. Iudex fixæ spei tribulatio est. Sapien. tertio. Et si coram hominibus tormenta passi sunt spes illorum immortalitate plena est. Merito potest sperare da regno cœlorum habendo, qui monetam habet qua potest emi. Hæc moneta tribulatio est. Matthæo quinto. Beati qui persecutionem pa. propter iusti, &c. Gregorius. Electorum desideria dum hic præmuntur aduersitate crescunt. Sicut ignis flatu præmitur vt crescat, & vnde extingui creditur, inde roboratur. Item extollit ad opulentiam meritorum. Tribulatio namque facit bona spiritualia abundare, multiplicans ea, & dilatans, sicut aurum malleatione dilatat. Exodo. 1. Filij Israel quanto magis opprimebantur, tanto magis crescebant, & multiplicabantur. Auget. n. merita, quia virtu-

non meruerit, timēt, sibi, qa mala meruerit, iuxta qđ dicit dñs, Luc. 23. Si in viridi ligno hæc fiunt, in arido quid fiet. Iere. 25. Si in ciuitate in qua inuocatū est nomē meū incipio affligere, & vos quasi innocentes, & immunes eritis? nō eritis immunes. Verberatur catulus innocens corā oculis leonis, qui magistrum suum offendit · vt leo timeat, qui verbere catuli metuit conscius sibi. Grego. Si Deus tam aspere percutit vbi parcet: q̄ aspere percutiet vbi non parcet? Idem. Pensandum est quanta districtione districtus iudex in futuro feriet quos reprobat, q hic sic cruciat quos amat. Item generat timorem in bonis, qui videndo præsentia flagella, q̄ sunt futurorū q̄dā signa, & iudicia, æstimant futura sine cōparatione grauiora. & timent ne incurrant ea. Isid. in Sēt. eius. Quamuis præsentia flagella iustū a peccato absoluāt, tn̄ sub metu vindictæ turbat, timens ne instantes ei pœnę non sufficiant ad purganda delicta: prouide ergo patientia patit, vñ futura pertimescit, & iste timor sollicitat hoīem cogitare de morte, Deū timere, & eius horrendum iudicium, pœnas purgatorij, & inferni facit hoīem confiteri, condere testamentum, & sibi prouidere de necessarijs ad salutem. Ideo dr̄ Hiere. 30. Tempus tribulationis Iacob, & ex ipso saluabitur, qa tribulatio erit ei occasio ꝓcurandæ salutis. Item Iob. 15. Terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eū, sicut regem, q ꝑparatur ad ꝓliū, qui. s. est in magna sollicitudine de his q̄ sunt necessaria ad defensionē, & salutē sui, & populi sui ꝑparandi. Tertio Deus per infirmitates corporales, & aduersitates tpales reos sibi conciliat. Sicut qñ paterfamilias cōtra seruū suū offensus donec ipsum verberauerit vel punierit non placatur, sed postq̄ puniuit eum iuxta cor suū, tūc animus ei sedat, sicut dr̄ Isa. 6. In indignatione mea percussi te, & in reconciliatione mea misertus sum tui. Pro. 25. Patientia lenietur princeps. Ideo dr̄ in Psal. Apprehendite disciplinā ne qñ irascatur dñs, &c. Qñ Deus offensus erat contra Iudæos, affligebat eos multipliciter, & qñ ipsi plagā dñi cognoscentes misericordiā petebant reconciliabat eis, sicut patet in Iosue, & in lib. Regum. Ideo dr̄. 2. Mach. 1. Exaudiat orationes vestras, & reconciliet. Quarto Deus per hoc arrogantes humiliat, sicut Paulum per stimulum. 2. Corin. 12. Ne magnitudo reuelationum extollat me, &c. Iob. 6. Sagittæ dñi in me sunt, quarū indignatio ebibit spiritum meum. Greg. 7. Moraliū. ca. 3. Quid est spūs hoīs nisi spiritus elationis. Sagittæ dñi spiritum hoīs ebibunt, cum supernę animaduersione sententiæ afflictā mentē ab elatione compescunt. Itē dicas, q tribulatio tpalis vel infirmitas corporalis viuificat purificat fortificat in afflictione, certificat de electione. Interiorem quidē hoīem viuificat. Psal. Si ambulauero in medio tribulationis, viuificabis me. Greg. Hō per cibum sibi mortē intulit, per disciplinam reductus ad veniam melius viuit. Idē mens viuificatur interius ex vulnere, quæ mortua iacebat ex crimine. 2. Cor. 4. Licet qui foris est vetus hō corrumpatur, interior autē de die in diē renouatur. Sydonius. Maximum vitæ remediū est nři interioris hoīs si in hac area mundi varijs passionū flagellis hō exterior cruciatur. Secundo infirmitas, & tribulatio purificat aīam ab omni contagione. Tobię. 3. In tpe tribulationis peccata dimittis his, qui inuocant te. Fit autem ista purificatio vel p modum ablutionis sicut pannus vel vestis mundat aqua. Ezech. 16. Effundam super vos aquā mundā, & mundabimini ab oībus inquinamentis vestris. Nume. 31. Quicquid ignem non poterit sustinere, aqua expiationis sanctificabit. Per aquam tribulatio minor, per ignem maior intelligit, vel per modū conflationis. Mal. 3. Sedebit conflans, & emundans argentum, & purgabit filios Leui, & conflabit eos quasi aurum, & quasi argentum. Hiero. Rubigo peccati sine igne tormēti consumi nō pōt. Greg. Ignē tribulationis dñs apponit, & per hunc in nobis vitiorum rubiginē cōsumit. Fornax. n. tribulationis ligna vitiorum concremat, & aurū virtutum purgat. Aug. Quod lima ferro, fornax auro, flagellum grano, hoc facit tribulatio viro iusto, quia purgat eum. Et Greg. in Mora. Aurum ad naturæ suæ claritatem proficit, dum in fornace sordes amittit. Flagella quippe bonorum aut vitia ꝑpetrata purgant, aut ea, quæ poterant cōmitti deuitant. Ad hoc facit exemplum Mauricij Imperatoris, qui imperauit sexagesim⁹ ab Augusto, cui Tyberius Constantinus vt dicit Beatus Greg. Turon. dedit vnigenitam filiam in vxorem, & ei imperium reliq̄t, vt habetur in li. dicti. Grego. de gestis Francorum. 5. li. ca. 4. Qui primus fuit Imperator Græcus. Hic cum Beatum Gregoriū Papā nō cessaret ꝑsequi. XXXIII. Imperij sui anno vidit in visione Monachum se persequentem, gladio extracto, & dicentem sibi: morieris. Qui territus scripsit beato Gregorio Papæ, & multis epis, & Abbatibus vt pro eo rogarent dñm, vt sic, cum puniret in præsenti ne damnaretur in futuro. Cum autem hoc ipse rogasset, vidit in somnis se esse ante crucifixum, & ęreā portam palatij Imperialis. Qui dicebat ei terribiliter cum clamore, date Mauricium, date Mauricium Focæ. Et post dicebat ei. Vbi vis Maurici reddatur tibi ſm exigentiā meritorum tuorum, hic vel in futuro? Qui ait. Hic volo reddatur mihi ſm exigentiā meritorum. Tunc iussit eum cum vxore, & liberis, & tota cognatione sua. Cū aūt mane facto hoc referret Philippo genero suo, & ille eū irrideret, & stultitiā imputaret, q in somnis crederet, & se diceret nullum cognoscere, qui Focas vocaretur. Mane facto redeuntes nuncij quos ipse miserat ad. B. Papam Grego. & alios sanctos viros, retulerunt ei idem esse sanctis, qbus missi fuerant reuelatum. Cum aūt ipse misisset exercitū suū contra sibi rebellantes, & ꝓp suā auaritiā exercitus eius, fame, & inedia laboraret, versi in seditionē elegerunt contra eū Focā, q cū audisset factū, dictus Mauricius fugit cū vxore, & liberis, & tota ꝓgenie sua, & cōprehensus iuxta Calcedoniā, patienter mortē suscipiens, & peccatum suum confitens, & recognoscens, cū suis oībus decapitatus est. Vel per modum medicationis, sicut qñ in humano corpore abundāt humores mali sanguinē corrūpentes, dat ei medicinalis curatio. Oseæ. 6. Percutiet, & curabit nos ille. s. qui sanat contritos corde, & alligat con. e Eccle. 38. Altissimus de terra creauit medicinā, & vir prudens non abhorrebit eā. Greg. Per amarum poculū ꝑuenit ad spem salutis. Idem. Si dulcia q̄rimus, necesse est amara toleremus. Vulnerat dñs vt bonus cirurgicus partem hoīs indigniorem. s. corpus vt curet digniorē. s. animam, vt fecit B. Benedictus vt dr̄ in Dialo. 2. quem cū Diabolus tentaret tentatione luxurię in spē auis merulæ, se ꝓiecit nudū inter spinas, & per vulnera carnis curauit vulnera mentis. Item in Morali. Electi licet timerent, ne vltio, q̄ suspenditur grauior in fine seruetur, feriri paterna correctione desiderant, & dolorē vulneris salutarem medicinam putāt. Huius patris correctio est curatio, de qua Eccle. 10. Curatio cessare faciet maxima peccata. Greg. durū nō æstimes esse, q pateris, quia exterioribus cruciatibus ab interna passione liberaris. Idē, Quis nesciat, q melius est ardere flammis febriū, q̄ estu vitiorū, & tn̄ cū febre corripimur, vitiorū estu, q occupare nos poterat considerare negligimus, q de ꝑcussione murmuramus. Idē Diuina dispensatione agitur vt ꝓlixiora vitia prolixior ægritudo exurat, nec solum a contagione peccati purgat infirmitas corporalis, vel aduersitas tpalis, verūetiā a pœna debita ꝓ peccato: est. n. quoddā purgatorium, quo purgant aīæ in hoc mundo vel in toto vel in parte. Et quanto libentius, & cū maiori volūtate, qs patit tanto plus de pena remittitur, & aīa plus purgatur. Debet ergo cōsiderare patiēs quot, & quāta cōmisit peccata, ꝓ quibus patitur, & quantas pęnas meruit in purgatorio, vel inferno, & videbit, q incomparabiliter grauiores ac etiā longiores, vel etiā æternas, Ideo debet dicere illud Iere. 10. Pessima est plaga mea, & dixi hæc infirmitas mea est. i. mihi debita pro peccatis, & ego portabo illā. Mich. 7. Iram dñi portabo, quia peccaui ei. Ira æqua est flagellum eius, multa. n. sunt flagella peccatoris. Gen. 42. Merito hæc patimur, quia peccauimus, &c. Iudi. 8. Reputemus peccatis nostris hæc ipsa supplicia, & minora esse flagella dñi. Maria soror Moysi pro peccato suo ꝑcussa est lepra Nume. 12. & rex Ozias. 2. Paral. 26. Nota quam libenter debet homo afflictiones hmōi sustinere, qa istæ sunt longè leuiores, & breuiores pœnis purgatorij, & longè vtiliores, quia istæ sunt meritoriæ illę nō. Magnam gratiam faceret homo debitori suo, si fabas quibus fit computus acciperet, ꝓ Marchis auri, sed vere minor est comparatio afflictionum ꝑsentium ad illas, quàm vnius fabæ ad. M. Marchus. Itē qñ patiēs libenter vel sine murmure sustinet leuior est sibi dolor, & minꝰ affligitur, & citius curatur, & Deus est cū eo confortās eū. Psal. Cum ipso sum in tribulatione. Ro. 8. Spiritus eius, qui suscitauit Iesum habitat in nobis, sequitur. Ipse. n. spiritus adiuuat infirmitatē nrām. Isa. 40 Qui dat lasso virtutem, &c. Sequitur. Qui sperant in dño mutabunt fortem. 2. Corinth. 13. Nos infirmi viuimus in illo, nihil horum est in purgatorio. Et ideo deberet homo letissime, & cum gratiarum actione præsentes afflictiones sustinere, tum quia offensa Diuina remittitur, tum quia pro modico a magnis debitis liberatur. tū, quia roboratur a Deo, & dulciter consolatur, tum quia feliciter, & abunde remunerari meretur. Isido. in Sent. Iusto temporalia flagella ad ęterna proficiūt gaudia. Idem. Quanto quisq; aut in corpore aut in mente grauiora flagella sustinet. tanto in fine magis remunerari meretur. Tertio infirmitas vel tribulatio fortificat in afflictione, sicut ignis materialis consolidat, & fortificat, & hoc tripliciter scilicet ad operandum, ad tolerandum, ad superandum. Ad operandum quidem sicut equus piger, & asinus stimulati citius currunt, & seruus quando verberatur, fortius operatur. Ideo dicitur Ecclesiasti. 33. Cibaria, & virga, & onus asino &c. Psalm. Ego autem cum mihi molesti essent ind. cilitio, &c. Psal. Multiplicatę sunt infir. e. postea accell. Item fortificat ad tolerandum 1. Reg. 3. Infirmi accincti sunt, &c. Hebræ. 11. Conualuerunt de infirmitate fortes facti sunt in bello. Sicut enim ignis

materialis consolidat, & fortificat laterẽ, ita ignis tribulationis iustis mentẽ. Dicebat Agatha in tribulationibus suis. Mens mea consolidata est in Christo, pp hoc dicebat Apostolus. 2. Corin. 12. Cõplaceo mihi in infirmitatibus meis, & persecutionibus, & angustijs p Christo. Cũ.n. infirmor tũc potens sum. Sic cũ Apostoli essẽt molles, & nõ volẽtes sustinere tribulationes ante aduẽtũ spiritussancti, eo recepto in die Pentheco. ad robur quãto maioribus tribulationibus obuoluebantur, tanto fortiores quo magis affligebantur inueniebantur in tribulationibus. Sic Beati Martyres vt grana synapis quanto magis atterebantur, tanto fortiores in flagellis inueniebantur, vt Laurentius, & Vincen. & alij. Legitur de Marcelliano, & Marco fratribus, q cũ essent Romæ pro fide stipitibus ligati, & clauis acutissimis affixi, iudici dixerunt. Nũquam ita bene epulati sumus, mõ incipimus esse fixi in amore Christi, vtinã quamdiu viuimus ita maneamus. Qui cũ sic perseuerassent per diẽ integrũ, & noctẽ laudantes Deũ, lanceis confossi coronantẽ. Itẽ fortificat ad superãdũ oẽm tentationẽ. Eccle. 11. Malitia.i. afflictio vnius horæ obliuionem facit luxuriæ. Maxime sicut patet in exẽplo supra posito illius, qui tentabatur a spiritu fornicationis incessanter, cũ patre monasterij procurante assidue accusaretẽ, & disciplinaretẽ, Abbate quærẽte quõo esset ei, rñdit, Pape viuere non licet, & fornicari liberet. Pro. 20. Liuor vulneris absterget mala plagæ in secretioribus ventris. Sicut patet in exẽplo beati Benedicti, qui se proijciens nudum inter spinas, & vrticas, per vulnera carnis sanabat vulnera mentis. In vitispatrũ legitẽ, q cũ quidã arreptus a dæmone percussisset quendam heremitã in maxilla, & ipse ei pbuisset aliã sm Euangelium, dæmon exiens ait. Per patientiã istius amisi quẽ diu firmiter possedi. Itẽ extinguit ignẽ peccati, & ignea iacula diaboli, & ignẽ inferni, & hoĩes perducit ad patriã. Itẽ tribulatio sicut aqua submergit oẽm exercitũ Pharaonis. Exo. 15. Submersi sũt, &c. Quarto certificat de electione. Ostendit.n. hoĩes esse gratos, & acceptos Deo, &c. Psal. Multæ tribulationes iustorum. Tobi. 12. Quia acceptus eras Deo, necesse fuit, q tentatio pbaret te. Iudith. 8. Oẽs quotquot placuerunt Deo per multas tribulationes transierunt fideles. Et 2. Thi. 3. Oẽs qui pie volunt viuere in Christo Iesu persecutionem patientur, electos.n. filios, & dilectos flagellat paterfa. Eccle. 30. Qui diligit filium assiduat ei flagella, vt lætetẽ in nouissimo suo. Hebre. 12. Quem diligit Deus castigat, flagellat autem oẽm filium quẽ recipit. Et post. Si extra disciplinam estis cuius participes facti sunt oẽs, ergo adulteri, & nõ filij estis. Aug. Si exceptus es a passionibus flagello exceptus es a numero filiorum. Idem. Noli esse in sensu puerili, vt dicas, plus diligit pater meus fratrem meum cui permittit facere quicquid vult, q me, quia si me mouero contra eius iussionem, flagella inuenio. Potius gaude flagellis, quia tibi seruatur hæreditas, illis ad tempus parcit quos in æternum dãnabit. Idẽ. Quid mirũ si flagellat Deus custodiens paruulos, quos grandes quærit hæredes? Greg. in Mora. Nisi dñs hæreditatẽ dare disponeret, erudire eos p flagella non curaret, & Aug. Ne timeas flagellari, sed exhæredari. Desperatis ægris consueuerunt medici dare quicquid petunt, & ea quę negant eis de quorum salute sperant. In vitispa. quidam pater qui singulis annis consueuerat infirmari, cũ vno anno sine infirmitate transisset moleste ferebat dicens. Reliquisti me dñe, & noluisti me isto anno more solito visitare. Item dicas, q infirmitas corporalis vel aduersitas temporalis cæcitatem illuminat, siccitatẽ emollit, examinat pbitatẽ, sanctitatem extollit. Primo quidem illuminat oculos intellectus, prosperitas quippe mũdialis excecat vt non cognoscat seipsum, nec enormitatẽ peccati, nec grauitatẽ pœnæ, nec vanitatẽ mũdi, nec incertitudinẽ mortis suæ, nec Diuinæ misericordię bonitatẽ, nec seueritatẽ horrẽdi iudicij. Aduersitas verò illuminat oculos intellectus ad cognoscẽdã suã nullitatẽ, peccati vilitatẽ, pœnæ debitæ grauitatẽ, mũdi, & mũdialiũ vanitatẽ, vitæ pprię breuitatẽ, mortis vicinitatẽ Diuinæ misericordiæ bonitatẽ, & ecõtra suæ iustitiæ seuerissimã æqtatẽ. Ideo dicit, necessaria est talis illuminatio, sic expediẽs est nebulo. Hie. 31. Castigasti me dñe, & eruditus sum quasi iuuenculus indomitus, &c. Isa. 28. Sola vexatio dabit intellectũ auditui, sm 70. per multa flagella erudieris Israel. Pro. 29. Virga atq; correctio tribuit sapiẽtiã. Itẽ. Aug. in 1. li. de Ci. Dei. Patiẽtia Dei sicut ad pęnitentiã inuitat malos, sic flagellũ eius ad patientiã erudit bonos. Item idem in eodem ostendit Deus sepe in rebus distribuendis operationem suã vt veros erudiat. Nam si oẽ peccatum manifeste plecteretur pęna, nihil vltimo seruari putaretur. Et rursum si nullum peccatum puniret aperte, nulla esse Diuina prouidentia crederetur. Exemplo Laodicię, qui dicebat se diuitem, & nullius egere, scribit dñs q eras pauper cæcus, & nudus. Et post. Collirio inunge oculos tuos vt videas. Collirium amaritudine sua oculos prouocat, & significat tribulationem. Collirium primo pungit oculum, & ad tempus turbat, & prouocat ad lachrymas, sed postea eos efficit clariores. Sic tribulatio oculos mentis illominat, vt statum suum videat, doleat, & lugeat cæcitatem suã, & bonorũ spiritualium egestatẽ. Tren. 3. Ego vir videns paupertatem meã, & virga indignationis eius. Iob. 36. Reuelabit in tribulatione an. eius. Ibi Greg. Oculos mẽtis quos prosperitas claudit aduersitas aperit. Item Ephe. 5. Oẽ, quod arguitur a lumine manifestatur. Grego. Asperitas correctionis origo fit luminis. Tobias qui stercoribus hirundinum est excecatus, felle linitus in oculis est illuminatus. Hirundinũ stercora sunt tẽporaliũ affluentia, quæ sancti stercora sũt arbitrati. Item Nabuchodonosor in prosperitatis superbia sensum amisit. Dan. 4. Secundo infirmitas vel aduersitas cor durum, & aridum emollit sicut ignis ceram, & quodlibet metallum. Emollit autẽ ad compunctionem, compassionem, & deuotionem. Ad amaritudinem compunctionis emollitum est cor eius, quia dicit Iob. 23. Dans emolliuit cor meum, & omnipotens conturbauit me. Grego. 16. Moralis. Ex Diuino munere cor iusti dr̃ emolliri, qñ superni iudicij timore penetratur. Molle est.n. quod penetrari potest, durum quod penetrari non potest. Non autẽ secura, sed perturbata sunt corda bonorum, quia dum futuri examinis põdus cõsiderant, quietẽ hic hẽ non appetont, securitatẽ suã discretionis intima consideratione perturbant. Secundo emollit cor hoĩs ad teneritudinem compassionis. Infirmus.n. experimento nouit infirmis cõpati, pauper pauperi, & afflictus afflicto Medicus, qui non sentit infirmitatem, infirmitatibus nescit cõpati. Ideo Christus ex his, quæ passus est didicit compati p experientiã. Heb. 4. Non habemus pontificem, qui non possit cõpati infirmitatibus nostris tentatum per oĩa, &c magister.n. cõpatientibus cõpatitur similia passus. Tertio emollit cor hoĩs ad sollicitudinem orationis. Ignis in domo, aqua nauem intrans, & tempestas vehemens, excitans hoĩes ad clamandum, & adiutorium postulãdũ. Mat. 8. Dñe salua nos perimus. Aug. Præmuntur iusti in ecclesia, vt pssi clamem, clamantes exaudiantur, exauditi glorificent Deũ. Psal. Tribulationem, & dolorem inueni, & nomen dñi inuocaui. Tertio infirmitas vel tribulatio examinat. Iudic. 8. Abraham p multas tribulationes probatus amicus Dei effectus est. Sic & Thobias eiusdem. 12. quia acceptus eras Deo necesse fuit vt probaret te tentatio, sic & Iob. 22. Probabit me quasi aurum, quod p ignem transit. Prouer. 17. Sicut igne probatur argentum, & aurũ ita corda probat Deus. Sic Martyres de quibus Sapientiæ. 3. In igne probatur aurum, & argentũ, & homines receptibiles in camino humiliationis. Idem 27. Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. Sic Laurentius. Psalm. Probasti cor meum, & visitasti nocte, &c. Glo. Nemo vires suas in pace cognoscit si bella desunt virtutum experimenta non proderunt. Item. Grego. Improuidus miles est, qui se fortem in pace gloriatur. Nemo quippe quantum profecit, nisi inter aduersa cognoscit. Aug. Si vis probare, qui sunt in ecclesia Dei granum vel palea adhibe oris iudicem, idest perfla aliqua conuicia · si steterit, granum, est, si palea, recedit in altum: & quanto minor, & leuior tantomagis in altum ascendit, idest magis mouetur, & superbe respõdet. Quidam stoicus, vt dicit Boetius io porta Atheniensi stabat, vt probaret, qui essent Philosophi ingredientes, & egredientes, & cum quidam conuiciatus ab eo dure respondisset, ait ei si tacuisses, Philosophus esses. Examinando autem tentat hominem vtrum veraciter Deum amat. Deutero. 13. Tentauit vos dominus Deus vester, vt palam fiat vtrum diligatis eum aut nõ in toto corde, & in tota aĩa vestra. De Beatis Martyribus dicitur. Sapien. 3. Deus tentauit illos & inuenit illos dignos se tanquam aurum in fornace probauit illos. Grego. Pœna interrogat si quis in aduersitate positus Deum veraciter amat. Quarto infirmitas vel tribulatio animam extollit. Ad confidentiam sperandorum. Ad eminentiã meritorũ. Ad excellentiã gaudiorum. Primo ad confidentiã sperandorũ. Iob. 13. Etiã si occiderit me in eo sperabo. Greg. 11. Moralis. Nunquam patientię virtus est in prosperis. Ille autem vere est patiens, qui aduersis atteritur, & tamen a spei suæ rectitudine non curuatur. Idem tanto spes in Deo solidior surgit, quanto quis pro eo grauiora pertulit. Augustinus. Iudex fixæ spei tribulatio est. Sapien. tertio. Et si coram hominibus tormenta passi sunt spes illorum immortalitate plena est. Merito potest sperare da regno cœlorum habendo, qui monetam habet qua potest emi. Hæc moneta tribualtio est. Matthæo quinto. Beati qui persecutionem pa. propter iusti, &c. Gregorius. Electorum desideria dum hic præmuntur aduersitate crescunt. Sicut ignis flatu præmitur vt crescat, & vnde extingui creditur, inde roboratur. Item extollit ad opulentiam meritorum. Tribulatio namque facit bona spiritualia abundare, multiplicans ea, & dilatans, sicut aurum malleatione dilatatẽ. Exodo. 1. Filij Israel quanto magis opprimebantur, tanto magis crescebant, & multiplicabantur. Auget.n. merita, quia virtutes per-

tes perficit, ficut dicitur.2.Corint.12.Virtus in infirmitate perficitur, & Iaco. 1. Patientia opus perfectum habet. Sicut patet sancta Petronella filia sancti Petri,& de Romula. Item extollit animam ad excellētiā gaudiorū,q̄a glorificat, & perducit ad regna cęlorū.Mat.5.Beati qui perse.pa.&c Psal.Cū ipso sum in tribulatione,eripiā eū,& glorificabo eū.2.Corin.4.id.n.q̄ in p̄senti est momentaneum,& leue,est tribulationis nr̄æ, supra modū in sublimitate æternæ gloriæ pondus operabit̄ in bonis. Itē Bern. in sermone de ramis palmarū.Tribulatio recēs est via vitæ, via gloriæ,via ciuitatis habitaculi,via regni.Isid.sup Psal.Qui habitat. Vtilis est tribulatio,q̄ p̄batione operat̄ ducit ad gloriā.Est tribulatio necessaria,q̄ in gl̄iam vertit̄,tristitia,q̄ in gaudiū mutatur,gaudiū sane verū,& summū,& longū,qđ cū semel acceperimus,nemo tollet a nobis. Gloriemur ergo in tribulatione in qua est spes gloriæ,immo in ipsa est gloria. sicut spes fructus in semine,in hunc modū regnū Dei intra nos est,ingēs thesaurus in vase fictili. in agro vili absconditus.Hæc est via recta,& cōpēdiosa per q̄ Christus intrauit.Luc.24. Oportebat pati Christū, & ita intrare in gloriā suā,hæc est angusta porta, & arta via paradisi,de qua Mat.7.Intrate p angustā portā, & post angusta est porta,& arta via,q̄ ducit ad vitā,qđ patet in eius angustia.Paulus dimisit,& amisit caput quasi caputiū,Beata Agatha mām̄as, B.Bartholomeus pellē,quasi tunicā.Sic qui transit per artum locū cū pressura,aliq̄s dimittit,& amittit ibi aliq̄s capuciū, aliq̄s manicas,aliq̄s palliū.Sic Martyres in hac porta, & arta via,q̄ est p̄ssura,& passio præsentis tp̄is diuersi diuersa mēbra amiserunt, & dimiserūt,& maxime pellē oīum tp̄alium,& corporis, & aīas exalauerunt in hac p̄ssura.De hac porta siue via dr̄ Act.14. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnū cęlorū. Hæc est via p q̄ vt dr̄.Eccle.4.de carcere, & cathenis ingredit̄ ad regnū.Hic est turbo.s.præsens tribulatio,per quā Helyas.i. vir iustus ascendit in cęlum 4.Regum.2.Ascendit Helyas per turbinē in cęlo.Hæc est virga aurea quā nobis porrigit Assuerus,quā osculatur Hester gratias de tribulatione agendo,intrat securus in beatitudinē visionis Dei,qui per Assuerū,qui beatus interpretatur designatur.Beati.n.sunt qui habitant in domo tua dn̄e. De hac virga Hester.4.&.15.Item Bern.in sermone de ramis palmarū.Præsens tribulatio est via vitæ,via gloriæ,via ciuitatis habitaculi,via regni,qđ signatur Mat.20. Cum mater filiorum zebedei petiuisset pro filijs suis regni cōsessionē, r̄ndit Iesus eius filijs.Potestis bibere calicē,quē ego bibiturus sū.q.d.p calicē passionis venitur ad honorē meæ consessionis. Glo.Per calicē peruenitur ad maiestatē.Pauci vero sunt qui per istā viā velint seq dominum, vt beatus. Ber.dicit super Cant.Quod pauci sunt o bone Iesu, qui post te ire velint, cum tn̄ ad te peruenire nemo sit qui nolit,scientibus cunctis q̄m delectationes sunt in dextera tua vsq; in finē.Ideo volunt oēs te frui, at non ita imitari conregnare cupiunt,sed non cōpati,non curant q̄rere quē desiderāt inuenire,cupientes consequi,sed non sequi. Item dicas,q̄ infirmitas vel tribulatio retrahit p timorē,extrahit p dolorē,attrahit ad amorē,pertrahit p dulcorē. Retrahit a peccato per timorē,q̄a sentiens hō se affligi p̄p peccata sua, timet ea cōmittere, ne qui tp̄aliter affligit̄ p̄p p̄terita,p futuris si cōmittat æternaliter puniat̄.Aduersitas custodit hoīem a peccato, sicut myrrha corpus a putrefactione, custodit etiā sicut sepes hortū Oseæ.2. Sepiā vias tuas spinis tribulationū. Apoc.3. Q̄m seruasti verbū patientiæ meæ,seruabo te ab hora tentationis. Glo.Hō p cibū sibi mortē intulit,per disciplinā reductus ad veniā melius viuit. Greg.in pasto.Cor Salomonis iccirco funditus sapientia deseruit,q̄a ipsum exterius nulla disciplina exercuit.s.affl.ctionis,quę eum interius custodiret. Ad hoc facit exemplum de quodā clerico,qui cum fuisset in iuuentute socius sancti Aymundi,audiēs transitū eius,& miracula,q̄ per eū dn̄s faciebat,venit Pontinguiacum ad eius tumulū visitandū.Cū autē ægrotare cepisset, rogauit sanctū p amicitiā quā ad ipsum quondā habuerat, vt ei sanitatē apud dn̄m impetraret. Facta oratione continuo sentiēs se sanatum,& reuertens cum gaudio sensit se pronum ad peccādū, proinde stultū se reputans, q̄a simpliciter petisset corporis sanitatē,denuo reuersus ad sanctū, rogauit eū vt sibi p̄curaret suis præcibus apud Deum id,quod magis Deo placeret, & aīæ suæ vtilius esse sciret. Statimq; redijt infirmitas, quā cū gratiarum actione recepit,certus existens,q̄ vtilior esset ei tā ad vitandum peccatum,quàm ad augmentū meriti salutaris. Ad idem valet exemplum de milite quodam indeuoto mundano,& lubrico, q̄ sanus existens erat omnis dedens,vanitati,nec Deū timere, nec de sua salute curare vel recolere videbatur: sed q̄ndocūq; dn̄s ipsum per infirmitatē aliquā visitabat,timebat, confitebat̄,orabat,orationum suffragia mendicabat. Cum autem ipso ægrotāte,clericus quidā qui aquā benedictā portare cōsueuerat, domū eius intrasset,petijt aquam benedictam,panem ei dare pręcepit, & q̄ pro eo oraret ad dn̄m humiliter supplicauit, rogans vt pro sanitate sua Deum suppliciter oraret. Audiens hoc clericus obstupuit,quia nec orationes petere, nec panē ei dare vel dari facere solebat,sed magis conuitia, & mala verba dicere tp̄e sanitatis.R̄ndit igitur militi.Dn̄e libenter orabo dn̄m,q̄ teneat vos in illo statu quem aīæ vestræ vtiliorē, & saluti vestræ magis nouerat expedire.Secundo extrahit a mūdo, & mundialibus per dolorē.Nā aliqui sic mundo vehementer adhærent, q̄ non sine dolore magno possunt inde diuelli.Ideo Deus pius,& misericors p dolores infirmitatū, & afflictionum tp̄alium extrahit eos, sicut paterfamilias filiū insolentē de taberna vel societate mala violēter extrahit vel p capillos,vel p brachia, vel per pedes cū verberibus,& vinculis ad se trahens. Vn̄ Luc.14. Cuius vestrū asinus aut bos in puteū cadet,& nō cōtinuo extrahet eum? Et Iob.29. Cōterebā malos iniqui.i.diaboli,& de dentibus eius auferebam prædā.Hie.38.Extraxerunt eū de lacu in quo nō erat aqua, sed lutū,q̄a viri iustū extrahunt Deus,& p̄dicatores sui de lacu miseriæ,& de luto fecis,in quo non est aqua refrigerans uel abluēs, sed lutum inquinans,& fetens. Similiter Dan.14. Extraxerunt Danielē de lacu leonū.i.de mundo, in quo sunt leones.i.dæmones vel hoīes superbi,& crudeles,ambo isti erant in lacu,nō sine afflictione,& timore mortis: nec sine pęna,præcibus, & labore inde fuerunt extracti: ita iusti in profundo lacu mundanę cōuersationis non sunt sine pęna dolore,& afflictione cordis, & corporis, nec inde extrahuntur nisi per infirmitates corporū afflictiones cordium valde multas p̄p̄ea gaudent sancti in tribulationibus scientes,q̄ sic de lacu miseriæ,de carcere cathenisq; extrahent̄ ad regnū.Dn̄a q̄dā pulchra facie,sed pulchrior fide deuota Deo,pia pauperibus, & eleemosynis assueta,cum a pijssimo p̄re Deo tanquā filia charissima p̄cussa fuisset, subit plaga lepræ tota facie deformata,plangentibus oībus, q uidebant eā,ipsa sola gaudebat gr̄as agens Deo,visitās aūt eā q̄dā ep̄s,& videns eam, sic horribiliter deturpatā,q̄ tā speciosa fuerat, & tā sancta dicebat̄ ab oībus,flere cepit,& Dei iudiciū admirari. Illa vero ridēs interrogauit eū quare fleret.R̄ndit ep̄s,q̄ ex cōpassione nō poterat a lachrymis continere,inquirēti vero ep̄o,quare ipsa risisset. R̄ndit.Dn̄e siquis detineret̄ in carcere tali pacto, q̄ nunquā exiret inde,donec muri funditus corruissent.Si videret muros paulatim corruere,p sua liberatione gauderet, vn̄ cū aīa teneat̄ in carcere corporis,gaudere debet q̄n videt corpus suū deficere,& ad finē suū tendere: gaudet p̄culdubio sciens exitus sui tp̄s p̄pinquare vt ad sui redemptoris aspectū libera reuertat̄. Tertio infirmitas vel tribulatio attrahit aīam p amorē, q̄n cogitat hō, q̄ Deus ipsum paterna charitate castigat,s̄m illud Apoc.3. Ego quos amo arguo,& castigo. Frequēter vulnus infirmitatis in carne generat vulnus charitatis in mente. In Sen.Isid. Gemina est sagitta diuina vna qua percutitur hō vt in carne emendetur, alia qua vulnerat̄ in conscientia charitate,vt Deus ardentius diligatur.Psal.Sagittæ potētis acutæ cū carbonibus,&c. De B.Aug.legitur,q̄ vulnerauerat charitas Christi cor eius, & gestabat in visceribus verba eius,quasi sagittas acutas. Itē in passione Marcelliani,& Marci legit̄,q̄ cū ipsi p fide Christi essent stipitibus acutissimis clauis ligati dixerunt iudici,nunquā ita bene fuit nobis nec ita bene epulati sumus, mō incipimus esse in amore Dei,q̄ cum p diē,& noctē sic p̄seuerarent in Dei laudibus, lanceis cōfossi coronati sunt.Nota ignis nunquā ita bene accenditur sicut igne,nec amor Diuinus in anima,sicut amore diuino,& ideo tribulatio,quæ ex amore diuino infligitur vrit, & accendit corda dura in amorem Dei.Quod bene legitur figuratum Iudit.6.q̄n dn̄s summitate virgæ,quam tenebat in manu tetigit carnes,exiuit ignis de petra,& carnes cōsumpsit:q̄n.n.dn̄s virga correctionis præsentis tangit carnem hominis affligendo, de duro corde quasi lapideo succenditur ignis amoris, & amorem carnalē quę habebat ad mūdum commutat in spiritualem ad Deum.Psalm. Dum superbit impius persequendo incenditur pauper in amorē & animatur ad aduersa toleranda pro Christo,vnde Iere.31. In charitate perpetua dilexi te,ideo attraxi te. Iste tractus est tribulatio per quam Deus nos ad se trahit,quasi violenter. Grego. Mala, quæ nos hic præmunt ad Deum nos ire cōpellunt. Oseę.11. In funiculis Adam traham eos in vinculis charitatis. Funiculi Adam sunt penalitates penitentes, quibus propter peccatū Adæ sumus astricti.Bern.super.Cant.cum tribulationibus, & tētationibus exercemur. Quarto pertrahit per dolorem, sicut dulcedine vini trahitur homo ad tabernam. Augu.Ramum viridē ostendis oui,& trahitur,nuces puero,& trahitur. Sic per dulcedinem consolationis, quam infundit Deus tribulationem patientibus,trahit eos ad tolerantiam passionum. Psal.s̄m multitudinem dolorum meorum in corde meo,cont.t.lætificauerunt animam meam. Idem.virga tua, & baculus tuus i.m: consol.e. Thob.2.Post tempestatem tranquillum facis, & post lachrymationem,

tionem, & fletum exultationē infundis. Isa 60. Spūs Dhi dimisit me, vt consolarer oēs lugentes, vt ponerē consolationē lugentibus Syon, vt darem, &c. Iob. 6. Hæc sit consolatio mea, vt affligens me dolore non parcat. Micheæ 6. Afflictā consolabor, &c. Num. 1. Bonus dñs confortans in die tribulationis. 2. Cor. Pater misericordiarum consolatur nos in oī tribulatione nr̃a, & post. Sicut abundant passiones in nobis, ita & ꝑ Christū abundāt consolationes nr̃æ. Bern. Quātū abundat tribulatio nr̃a ꝓ Deo, abūdat consolatio nr̃a per eum. B. Aegidius noluit a plaga sua curari, vt frequentius consolatione a dño visitaretur. Itē. B. Martinus cū incidisset in latrones, & quærerent ab eo si non timeret. Rñdit se nunq̄ magis fuisse securū sciens Dei cōsolationē adesse sperantibus in se in tribulatione. Istas aūt consolationes causat Deus ex pñtia sua, q̄ exhibet tribulatis. Ps. Cum ipso sum in tribulatione. Si ambulauero in medio tribulationis, non timebo mala qm̄ tu mecū es. Isa. 43. Si transieris ꝑ aquas tecū ero, &c. Ps. Iuxta est Dñs his, qui tribulato sunt corde. Bern. supra, Quis habitat, vñ scimus, ꝙ nobiscū sit Dñs, ex eo vtiq;, ꝙ sumus in tribulatione. Quis. n. sustineret aut quis sufficeret sine eo, bonū est mihi Dñe tribulari dummodo sis mecū, q̄ regnare sine te, epulari sine te, sine te gloriari, bonum est mihi Dñe in tribulatione magis complecti te, & in camino hr̃e te mecum, q̄ esse sine te, vel in cœlo. Et post. Quid trepidamus, qd cunctamur, quid refugimus, hunc caminū, scuit ignis, sed Dñs est nobiscum, in plenitudine gratiæ, est nobiscum, & in plenitudine gloriæ erimus nos cum illo. In plenitudine gr̃æ fuit Deus cum tribus pñeris in fornace faciens medium fornacis, quasi ventū roris flantē. Dan. 3. Species quarti, quem vidit Nabuch. cum eis in fornace similis erat filio Dei. Sic erat cum B. Antonio de quo legitur, ꝙ cū eū non possent Dæmones superare per multas, & varias tentationes, & flagellassent eū vsq; ad mortem, cum inuocaret, vt peteret Dei adiutoriū, lux cælestis circunfulsit eū, & Dæmones effugauit. Et cum iuxta eū Dñs appareret, ait. Vbi eras bone Iesu, cum sic Dæmones me torquerent. Rñdit: Ego iuxta te erā expectans victoriā tuam. Item Deus qñque ex eo, ꝙ hoīem affligit, vehementer inflammat cor eius, ad consolationē diuinā petendam, vel vitam beatam, vbi est requies post laborem, sicut qñ qs grauiter infirmatur, vehementius desiderat sanitatē, & quanto magis est famelicus ardētius impetit cibum, & potū sitibundus. Greg. Mala, q̄ nos hic pr̄munt, &c. vt supra. Aug. Cum molestię in huius vitæ fragilitate crebrescunt, æternam requiem nos desiderare compellunt. Mūdus quippe iste periculosior est blādus, q̄ molestus, & magis cauendus est cum se illiciti diligi, q̄ cū admonet cogitē; contēni. Et Greg. in mor. Mali bonos magis ab huius mundi desiderijs expediunt dū eos affligunt, qa dū multa hæc molesta ingerunt, festinare eos ad ęterna compellunt.

De Perseuerantia. *Dist.* X C.

DEinde considerandum est de perseuerantia, & de vitijs oppositis. Circa perseuerationem aūt consideranda sunt quinque. Primo vtrum perseuerantia sit virtus. Secundo vtrū sit pars fortitudinis. Tertio qūo se habet ad constantiam. Quarto vtrum indigeat auxilio gr̃æ. Quinto, quæ mouere nos debēt ad perseuerantiam obseruandā. Ad primū. s. vtrum perseuerātia sit virtus. Dicendum ꝙ ſm Philosophum in 2. Eth. virtus est circa difficile, & bonum, & ideo vbi occurrit spālis rō difficultatis, vel boni, ibi est spālis virtus. Opus aūt virtutis pōt hr̃e bonitatē, & difficultatem ex duobus. Vno quidem modo ex ipsa specie actus, q̄ accipitur ſm rōnem ꝓprij obiecti. Alio modo ex ipsa diuturnitate tp̄is. Nam hoc ipsum, qđ est diu insistere alicui difficili, spālem difficultatē habet, & rō diu persistere in aliquo bono vsque ad cōsummationē pertinet ad speciē virtutis. Sicut ergo temperantia, & fortitudo sunt speciales virtutes eo, ꝙ altera earum moderatur delectationes tactus, qđ de se difficultatē habet, altera aūt moderatur timores, & audacias circa pericula mortis, qđ ēt ſm se difficile est, ita ēt perseuerantia est quædā spālis virtus, ad q̄ pertinet in his, vel in alijs virtuosis operibus diuturnitatē sustinere prout necesse est, & in bono ꝑsistere vsq; ad finem. Sed sciendū, ꝙ hoc pōt alicui virtuti dupliciter cōuenire. Vno modo ex propria intentione finis, & sic diu ꝑsistere in bono vsq; ad finem, pertinet ad spālē virtutem, quæ dr̃ perseuerantia, q̄ hic intendit sicut spālem finem. Vnde dicit Tul. in sua Rheto. ꝙ perseuerantia est in fine bene considerata stabilis, & perpetua permansio. Alio modo ex comparatione habitus ad subiectum. Et sicut immobiliter persistere consequitur quamlibet virtutem inquantum est qualitas difficile mobilis, sicut dicit Philosophus 3. Eth. Sciendum aūt ꝙ eodem noīe qñque noīaī, & virtus, & actus virtutis. Sicut Aug. dicit super Ioh. Fides est credere, qđ non vides. Potest tñ contingere, ꝙ aliquis habet habitum virtutis, q non exercet actū, sicut aliquis pauper hēt habitum magnificentię, cum tñ actum non exerceat. Qñq; quidē aliquis habens habitū incipit quidē exercere actū, sed non perficit, puta si edificator incipiat edificare, & non compleat domū. Sic ergo dicendum, ꝙ nomen perseuerantiæ qñq; sumitur pro habitu, pro quo quis perseuerare eligit, qñque aūt pro actu quo quis perseuerat, & qñque quidē habens habitū perseuerātiæ eligit quidē perseuerare, & incipit exequi aliquandiu persistendo, non tñ complet actū, quia non persistit vsq; in finem. Est aūt duplex finis. Vnus qdē, q est finis operis, alius aūt qui est finis humanæ vitæ. Per se aūt ad perseuerantiā pertinet, vt aliquis perseuēret vsque ad terminum virtuosi operis, sicut ꝙ miles perseueret vsque ad finem certaminis, & magnificus vsq; ad consummationem operis. Sunt aūt q̄dam virtutes, quarū actus per totam vitam debet durare, sicut actus fidei spei, & charitatis, quia respiciūt vltimum finē totius humanæ vitæ, & ideo respectu harum virtutum, q̄ sunt principales non consumaī actus perseuerātiæ vsq; ad finem vitę, & ſm hoc Aug. in li. de perseuerantia. Nemo potest dici perseuerantiā hr̃e q̄diu viuit, nisi perseueret vsque ad mortem, accipiens ꝑseuerantiā pro actu perseuerātiæ consummatæ. Ad ſm. s. vtrum perseuerantia sit pars fortitudinis. Dicēdum ꝙ sicut supra dictum est, virtus principalis est cui principaliter attribuitur aliquid qđ pertinet ad laudē virtutis, inquantum. s. exercet illud circa propriam materiam in qua difficilimum, & optimum est illud obseruare. Et ſm hoc dictū est, ꝙ fortitudo est principalis virtus, quia firmitatē seruat in his i quibus difficilimum est diu persistere firmiter. s. in periculis mortis. Et ideo necesse est, ꝙ fortitudini adiungaī sicut secundaria virtus principali oīs virtus, cuius laus consistit in sustinendo firmiter aliqđ difficile. Sustinere autem difficultatem, quæ prouenit ex diuturnitate tp̄is boni operis, dat laudem perseuerantiæ. Nec hoc est ita difficile sicut factum esse pericula mortis, & ideo perseuerantia adiungitur fortitudini sicut secundaria virtus principali. Ad tertium. s. qūo perseuerantia se habeat ad cōstantiam. Dicendum ꝙ perseuerantia, & constantia conueniunt quidem in fine, quia ad vtranq; pertinet firmiter persistere in aliquo bono difficili. Differunt aūt ſm ea, quæ difficultatem inferunt ad persistendū in bono. Nā virtus perseuerantiæ ꝓprie facit firmiter persistere hoīem in bono contra difficultatē, quæ ꝓuenit ex ipsa diuturnitate actus. Cōstantia aūt facit firmiter perseuerare in bono contra difficultatem, q̄ ꝓuenit ex quibusdam alijs exterioribus impedimentis, & ideo principalior pars fortitudinis est perseuerantia, q̄ constantia, quia difficultas, quę est ex diuturnitate actus est essentialior actui virtutis, q̄ illa, q̄ est ex exterioribus impedimentis, exteriora aūt impedimenta persistendi in bono præcipue sunt illa, quæ tristitiā inferūt. Circa tristitiam aūt est patientia, vt dictū est, & iō constantia ſm finem conuenit cū perseuerantia, ſm aūt ea, quæ difficultatē inferunt conuenit cum patientia, finis aūt potior est, & iō constantia magis pertinet ad perseuerantiā, q̄ ad patientiam. Ad quartum. s. vtrum perseuerantia indigeat auxilio gr̃æ. Dicendum ꝙ sicut ex dictis patet, perseuerantia dupliciter dr̃. Vno modo ꝓ ipso habitu perseuerantiæ ſm, ꝙ est virtus, & hoc modo indiget dono gr̃æ habitualis, sicut & cæteræ virtutes infusæ. Alio modo pōt accipi pro actu perseuerantiæ durante vsq; ad mortē, & hoc modo indiget non solum gr̃a habituali, sed ēt gratuito Dei auxilio conseruantis hoīem in bono vsq; ad finē vitæ, sicut supra dictū est cū de gr̃a ageret, qa cū liberū arbitriū de se sit vertibile, & hoc ei non tollaī per habitualē gr̃am pñtis vitæ non subest pōtāti liberi arbitrij ēt per gr̃am reparati, vt se immobiliter in bono statuat, licet sit in pōtāte eius, ꝙ hoc eligat, plerunq;. n. cadit in potestate nr̃a electio non aūt executio. Ad quintū. s. q̄ mouere nos debent ad perseuerantiā conseruādā. Sciendū ꝙ perseuerantia oēs virtutes ad finē ꝑducit optatū, & oīa bona cōsummat dans oībus cōplementū, quia sine ꝑseuerantia nec labor ꝓmium, nec seruitiū gr̃am, nec cursus brauiū, nec pugna victoriā, nec opus qđcunq; finem optatū consequitur, nec ēt pęna martyrij q̄tumcunq; afflictiua coronā. Quid. n. iuuat in stadio currere, & ante terminū defecisse, & qd prodest pugnare viriliter, & añ victoriā terga vertere, aut qd valet diu nauigasse fęliciter, & ad portū debitū non venire. Ambro. Lauda nauigantis fęlicitatē, sed cū peruenerit ad portū, lauda ducis virtutē, sed cū ꝑductus est ad triūphū. Debemus aūt perseuerare finaliter, in operando, in tolerando, in pugnando, & in orando. In operando quidem, vt oīa opera nostra ad ꝑfectionem debitā perducamus, exēplo summi opificis, de quo dr̃ Deutero. 32. Dei perfecta sunt opera. Et Ioh. 5. Pater meus operatur vsq; modo, & ego operor. Et Dei filius Ioh. 17. dicit. Opus consummaui, qđ dedisti mihi, vt facerem. Exemplo ēt naturæ, quæ non cessat operari donec perficit opus suum, sicut patet in herbis, & arboribus, auibus, & cæteris aīalibus. Vnde Eccl. 3. Oīa opera Dñi perseuerant in æternum. Item exemplo artificum singulorum, qui vsque ad consummationem

tionem operũ suorum perscrutando persistunt, sicut dr Eccl. 38. Oĩs faber, & architectus noctem tanq̃ diem transigit. Sequitur. Vigilia sua perficiet opus. Sic faber ferrarius sedẽs, &c. Cor suũ dabit in consummationẽ operum, &c. Sic figulus sedens, & opus suum, &c. Si igitur pp lucrum tpale isti perseuerãt manualiter operando, quanto magis homo iustus pp lucrum spũale, & æternum præmium perseuerare debet. Ideo Gal. 6. Bonũ aũt facientes non deficiamus, tpe enim suo metemus non deficientes. Operantes in vinea non nisi in sero denarium diurnum receperunt. Math. 20. Greg. 1. moral. c. 28. Incassum bonũ agitur, si ante vitæ terminum deseratur, qa frustra velociter currit, qui priusq̃ ad metam veniat deficit. Hinc Ioseph inter fratres solus talarẽ habuisse tunicã phibetur. Nã quid est talaris tunica, nisi actio cõsummata. Hinc est ẽt, qđ in sacrificio dñi cauda aĩalis præcipit immolari Leui. 3. Secundo perseuerare debemus in tolerando. Math. 10. Tradet frater fratrẽ in mortẽ, & pater filium, & insurgent filij in parentes, & morte afficient eos, & eritis odio oĩbus hoĩbus pp nomen meũ, qui aũt perseuerauerit vsque in finẽ, hic saluus erit. Vñ dñs, vt perseuerãtiã facto doceret, noluit de Cruce descẽdere, licet derisorie dicerent ei Iudęi. Si Rex Israel est, descendat nunc de Cruce, & credimus ei. Vñ Bern. ait. Hac ꝑrogatiua. s. perseuerantia Christi spoliare satagebant Ecclesiã, q dicebant. Si Rex Israel est, &c. Dolebat venenati serpentis astutia exaltatum in deserto serpentẽ ęneum cuius intuitu sanabantur vulnera, q̃ inflixit. Nã virtute Crucis enutilari se sentiens inimicus, sera ducitur pnia, & quos instigauerat ad crucifigẽdũ, instigat ad suadendũ, vt de Cruce descendat. Hæc plane serpentis astutia, hæc adinuentio fuit nequiciæ spiritalis, eo quippe tẽdebat malitiosa persuasio, nõ vt ipsi crederent, sed vt nra quoq; si qua erat fides in eũ modis oĩbus desperaret, legentes. n. Dei perfecta sunt opera, quo credemus Deũ esse, qui opus nrę salutis relinqueret imperfectũ. Nos quoq; qui sequimur caput nostrum non cessemus agere pniam, non cessemus tollere Crucem nram, perseuerantes in ea, sicut ipse perseuerauit, neminẽ audiamus fratres descensum de Cruce suadentẽ, persistamus in Cruce, moriamus in Cruce. In legenda 40. Martyrũ, dr q cũ nocte quadã in stagni congelati frigore torquerentur, vnus eorũ pusillanimis effectus recurrit ad balneũ, sed calorem balnei sustinere non valens confestim spiritũ exalauit. Custos aũt carceris videns in ipsa nocte profunda claritatẽ maximã descendere de cęlo sup eos, ac in ipsa claritate 39. coronas præfulgidas super eorum capita descendentes 40. inquit sunt, corona vnius, vbi est? Rñderunt illi, q vnus ad balneum cõfugiens, & expirans ibidẽ, ꝑ eo, q non perseuerauerat coronã gloriæ perdidisset. Quo audito volens ille mereri, qđ alius perdiderat, ꝓsiliuit in stagnũ, vt socius passionis effectus ipsorum ẽt consors in gloria fieri mereretur. Quarto perseuerare debemus in orando, exẽplo Moysi, q de seipso dicit Deu. 9. Perseueraui in monte 40. diebus, & 40. noctibus. Apostoli perseuerantes in oratione vnanimiter cũ mulieribus, & Maria mater Iesu, & fratribus eius Spiritũsanctũ in plenitudine receperunt, sicut dr Act. 1. & 2. Ad hanc perseuerantiã hortatur nos dñs verbo pariter, & exẽplo Luc. 11. Si perseuerauerit pulsans, dico vobis, & si nõ dabit surgẽs eo, q amicus eius sit, pp improbitatem tñ eius surget, & dabit illi, &c. Vñ Petrus, qui perseuerabat pulsans, apertũ est ei hostium, & intrauit. Multi ergo non obtinent, qđ petunt, quia non perseuerant in petendo. Quinto perseuerare debemus in pugnando. Militia est vita hoĩs super terrã. Iob 7. Miles aũt quantũcunq; pugnet viriliter, non reportat gloriã triũphalẽ nisi perseueret in pugna. 2. Thi. 2. Qui certat in agone non coronabitur nisi legitime certauerit. Iosue 14. In me fortitudo perseuerat tã ad bellandũ, q̃ ad gradiẽdũ. In bello spũali fortissimus pugnãdi modus est virtus orõnis deuotę. Sicut exemplum habemus euidẽs Exo. 17. de oratione Moysi, de qua Chrisosto. Stabat Moyses in mõte non armis, sed precibus pugnaturus. Et infra: Fit Moyse orãte pugna occulta, sed manifesta victoria, perseuerante prece perseuerans victoria roboratur. Multos Diabolus sua improbitate diutissime tentat, vt tædio vincat, & auferat eis perseuerantiã, sicut habentur exempla infra lib. 3. de tentatione.

Deinde considerandum est de vitijs oppositis perseuerantiæ. Primo de mollicie. Secundo de pertinacia. Ad primum sic proceditur. Videtur, quod mollicies non opponatur perseuerantiæ, quia super illud 1. ad Corin. 6. Nec adulteri, nec molles, nec masculorum cõcubitores. Glo. exponit molles. i. patici. i. muliebria patientes. Sed hoc opponitur castitati, ergo mollicies non est vitium oppositum perseuerantiæ. Præterea Philosophus in 7. & hoc, q delicia mollicies quædã est, sed esse deliciosum vr pertinere ad intemperantiam, ergo mollicies non opponitur perseuerantiæ. Præterea Philosophus dicit in 7. Eth. q lasiuus est mollis, sed est immoderatio. Lasiuũ opponitur Eutrapeliæ, quæ est virtus circa delectationes ludorũ, vt dr in 4. Eth. ergo mollicies non opponitur perseuerantiæ. Sed econtra est qđ Philosophos dicit in 8. Eth. q molli opponitur perseuerātiuus. Rñsio. Dicendum q sicut supra dictum est, laus perseuerãtiæ in hoc cõsistit, q aliquis non recedat a bono pp diuturnam tollerantiã difficilium, & laboriosorum, cui directe vr opponi, q aliquis defacili recedat a bono pp aliqua difficilia, quæ sustinere non potest, & hoc pertinet ad rationem molliciei. Nam molle dr quod facile cædit tangenti, non aũt indicatur aliquid molle ex hoc, q cædit forte impellenti. Nam & parietes cædunt machinæ percutienti, & ideo non reputatur aliquis mollis si cædat aliquibus valde grauiter impellẽtibus. Vñ Philosophus dicit in 7. Eth. q si aliquis a fortibus, & superexcellentibus delectationibus vincitur, vel tristitijs, non est admirabile, sed condonabile si contra tendat. Manifestum est aũt, q grauius impellit metus periculorum, q̃ cupiditas delectationũ. Vñ Tul. dicit in 1. de offi. Non est consentaneum, qui metu non frangitur eum frangi cupiditate, nec qui inuictum a labore se præstiterit, vinci a voluptate. Ipsa ẽt voluptas fortius mouet attrahendo, q̃ tristitia de carentia voluptatis retrahendo, quia carentia voluptatis est purus defectus. Et ideo ſm Philosophum proprie mollis dr, qui recedit a bono pp tristitias causatas ex defectu delectationum, quasi cædens debili mouenti. Ad primum ergo dicendum, q ꝑdicta mollicies causatur dupliciter. Vno modo ex cõsuetudine, cũ enim aliquis assuetus est voluptatibus frui, difficilius potest earum absentiam sustinere. Alio modo ex naturali dispositione, quia videlicet habent animum minus constantẽ pp fragilitatem cõplexionis, & hoc modo comparantur fœminæ ad masculos, vt Philosophus dicit in 7. Ethi. Et ideo illi, qui muliebria patiuntur molles dñr quasi muliebres effecti. Ad ſm dicendum, q voluptati corporali opponitur labor, & ideo res laboriosę tñ impediunt voluptates. Deliciosi autem dñr, qui non pñt sustinere aliquos labores, nec aliquid quod voluptatem diminuat. Vñ dr Deut. 28. Tenera mulier, & delicata, quæ super terram ingredi non valebat, nec pedis vestigium figere pp molliciem, & ideo delicia, quædam mollicies dr. Sed mollicies proprie respicit defectum delectationum, deliciæ autem causam impeditiuã delectationis, puta laborem, vel aliquid hmõi. Ad tertium dicendũ, q in ludo duo est considerare. Vno quidem modo delectationẽ, & sic inordinate lasiuus Eutrapeliæ opponitur. Alio modo in ludo consideratur quædam remissio siue requies, quæ opponitur labori, & ideo sicut nõ posse sustinere laboriosa pertinet ad molliciem, ita ẽt nimis appetere remissionem ludi, vel quamcunque aliam quietem. Ad ſm. s. vtrum pertinatia sit pars perseuerãtiæ. Sciendum q sicut Isido. dicit in lib. Ethi. Pertinax dr aliquis, q est impudenter tenens, quasi oĩa tenens, & hic idẽ dr pertinax, eo q in proposito suo ad victoriam perseuerat, antiqui. n. dicebant Ayciam, qđ nos victoriam, & hoc Philosophus vocat in 7. Ethi. Ichyponomenes. i. fortis sñiæ, ydionomenes, s. propriẽ sñię, quia. s. perseuerat in propria sñia plusquam oportet, mollis autẽ minus, q̃ oportet; perseuerans aũt ſm q oportet. Vñ patet, q ꝑseuerantia laudatur sicut in medio existens, pertinax aũt vituperatur, sicut ſm excessum medij, mollis aũt ſm defectum, & quia quãque nimis persistit aliquis in propria sñia, quia per hoc vult suam excellentiam manifestare. Ideo pertinatia oritur ex inani gloria, sicut dicit Greg. 31. moraliũ. Dictum est aũt supra, q oppositio vitiorum ad virtutes non attenditur ſm causam, sed ſm speciem. De hoc require infra lib. 3. dist. 91.

De temperantia. *Dist.* XCI.

Vltimo inter virtutes Cardinales considerandum est, de tẽperantia. Circa quã consideranda sunt tria. Primo quidem de ipsa temperantia. Secundo de vitijs oppositis. Tertio de partibus eius. Circa primum, primo videndum est vtrum tẽperantia sit virtus. Secundo vtrum sit virtus spãlis. Tertio vtrũ sit circa concupiscentias. Quarto vtrum sit circa delectationes tactus. Quinto vtrum sit circa delectationes gustus inquantũ est gustus, vel solum ſm, q est tactus quidam. Sexto, quæ sit regula temperantiæ. Septimo vtrum sit virtus Cardinalis, siue principalis. Octauo vtrum sit potissima virtutum. Ad primum. s. vtrũ tẽperantia sit virtus. Dicendum q sicut supra dictum est de rõne virtutis est, vt inclinet hoĩem ad bonum, bonum autem hoĩs est ſm rõnem esse, vt Diony. dicit in 4. c. de di. no. & ideo virtus humana est, quæ inclinat ad hoc, qđ est ſm rõnem. Manifeste autẽ ad hoc inclinat temperantia. Nã in eius nomine importatr quædam moderatio, seu temperies, quam ratio facit. Et ideo temperantia est virtus, non autẽ contrariatur tẽperantia inclinationi naturæ hoĩs inquantum homo est, natura autẽ inclinat in id, qđ est conueniens vnicuique. Vñ homo naturaliter appetit delectationem sibi cõuenientẽ, qa vero homo inquantum hmõi est rationalis, conueniens est, q delectationes sicut hoĩ cõuenientes, q̃

sunt

sunt ẽm rationem, & ab his non retrahit tpantia, sed potius ab his, quæ sunt contra rõnem. Vñ patet, ꝗ temperantia non cõtrariatur inclinationi naturæ humanæ, sed conuenit cũ ea, contrariat̃ tñ inclinationi naturæ bestialis, & non subiectæ rõni. Ad secundum. s. vtrum tpantia sit spãlis virtus. Dicendũ ꝗ ẽm cõsuetudinẽ humanæ locutionis aliqua noĩa cõia restringunt̃ ad ea, q̃ sunt præcipua inter illa, quæ sub tali cõitate cõtinentur, sicut nomen vrbis accipitur anthonamatice, pro Roma. Sic igitur nomen temperantiæ dupliciter accipi põt, vno modo ẽm cõitatẽ suæ significationis, & sic tpantia nõ est virtus spãlis, sed gñalis, quia nomen tpantiæ signat quandã temperiem. i. moderationẽ, q̃ rõ ponit in humanis operationibus, & passionibus, qđ est cõe in oĩ virtute morali. Differt tñ rõne tpantia a fortitudine etiã ẽm ꝗ vtraq; sumitur, vt virtus cõis. Nã tpantia retrahit ab his, q̃ contra rõnem appetitum alliciunt, fortitudo aũt impellit ad ea sustinenda, vel aggredienda pp q̃ homo refugit bonũ rõnis. Si vero consideretur anthonomatice tpantia ẽm, ꝗ refrenat appetitum hoĩs ab his, q̃ maxime alliciunt hoĩem, sic est spãlis virtus, vtpote habens spãlem materiam sicut, & fortitudo. Et sicut ipsum nomen dupliciter põt sumi, vno modo cõiter, alio modo excellenter, ita & integritas, q̃ Aug. attribuit tpantiæ dicens in li. de moribus Ecclesiæ. Temperantia est, amor sese Deo integrũ incorruptumq; conseruans, quia ẽt tpantia est circa illa, q̃ maxime pñt animum inquietare pp hoc, ꝗ sunt hoĩ essentialia, vt infra dicetur, & ideo tranquillitas animi per quãdã excellentiã attribuitur tpantiæ, q̃uis cõueniat cõiter oĩbus virtutibus. Et nota, ꝗ licet pulchritudo conueniat cuilibet virtuti, excellenter tñ attribuitur tpantię duplici rõne. Primo quidẽ ẽm cõem rõnem tpantiæ ad quam pertinet quædã moderata, & conueniens ꝓportio, in quo consistit ratio pulchritudinis, vt patet per Diony. 4. c. de di. no. Alio modo, quia ea quibus refrenat tpantia, sunt infima in hoĩe, conuenientia sibi ẽm naturam bestialẽ, vt infra dicetur, & ideo ex eis maxime natus est homo deturpari, & per consequens pulchritudo tpantiæ attribuitur, q̃ ꝓcipuẽ turpitudinẽ hoĩs tollit, & ex eadẽ rõne ẽt honestum maximẽ attribuit̃ temperantiæ. Dicit. n. Isido. in lib. Ethimo. Honestus dr̃, qđ nihil habeat turpitudinis. Nam honestus dr̃ quasi honoris status, qui maxime cõsideratur in temperantia, qua repellit vitia maximẽ opprobriosa, vt infra dicetur. Ad tertium. s. vtrum tpantia sit circa concupiscentias, & delectationes. Dicendũ ꝗ sicut ait Isido. in lib. Ethimo. Tpantia est, qua libido concupiscentiaq; refrenatur. Sicut. n. dictum est supra, ad virtutem moralẽ pertinet conseruatio boni rationis contra passiones rõnem repugnantes. Motus aũt passionũ animæ est duplex, vt supra dictũ est, cũ de passionibus ageretur. Vnus quidẽ ẽm ꝗ appetitus sensitiuus ꝓsequitur sensibilia, & corporalia bona. Alius aũt ẽm, ꝗ refugit sensibilia, & corporalia mala. Primus aũt motus appetitus sensitiui præcipue repugnat rationi, sed magis seruiunt ei sicut infra quibus homo vtitur ad conseruationem ꝓprij finis, repugnant aũt ei præcipuẽ ẽm ꝗ appetitus sensitiuus in ea tendit non ẽm modum rõnis. Et ideo ad virtutem moralem pertinet ꝓprie moderari hm̃õi passiones, quæ important ꝓsecutionem boni Motus aũt appetitus sensitiui refugientis mala sensibilia ꝓcipue contrariatur rõni, non quidem ẽm sui immoderantiã, sed maxime ẽm suum effectum prout. s. quis refugiendo mala sensibilia, & corporalia, quæ interdũ concomitant̃ bonũ rõnis, per conueniens discedit ab ipso bono rõnis, & ideo virtutem moralem pertinet in hm̃õi firmitatẽ præstare in bono rõnis. Sicut ergo virtus fortitudinis de cuius rõne est firmitatẽ præstare, ꝓcipue consistit circa passionẽ pertinentẽ ad fugã malorũ corporaliũ, circa. s. timorẽ, ex cõuenienti aũt circa audaciã, quæ aggredit̃ terribilia sub spe alicuius boni, ita ẽt temperantia, q̃ importat moderationẽ quãdã consistit circa passiones tendentes in bona sensibilia. s. circa concupiscentiam, & delectationẽ, ex consequenti aũt circa tristitias, q̃ contingunt ex absentia talium delectationũ. Nã sicut audacia ꝓsupponit terribilia, ita ẽt tristitia talis prouenit ex absentia delectationum prædictarum. Ad quartũ. s. vtrum temperantia sit solum circa delectationes tactus. Dicendũ, ꝗ illa est tẽperantia circa delectationes, & concupiscentias, sicut fortitudo circa timores, & audacias. Fortitudo aũt est circa timores, & audacias respectu maximorum malorum quibus natura extinguit̃, q̃ sunt pericula mortis. Vñ similiter tẽperantia oportet, ꝗ sit circa cõcupiscentias maximarum delectationũ. Et quia delectatio consequitur operationẽ connaturalẽ, tanto aliquę delectationes sunt vehementiores, quanto consequuntur operationes magis naturales. Maxime aũt naturales aĩalibus sunt operationes quibus conseruatur natura indiuidui per cibum, & potum, & natura speciei per coniunctionem maris, & fœminæ, & ideo circa delectationes ciborum, & potuũ, & circa delectationes venereorũ est ꝓprie temperantia. Hm̃õi autem delectationes consequunt̃ sensum tactus, vnde relinquitur, ꝗ temperantia sit circa delectationes tactus. Ad quartum. s. vtrum tpantia sit circa delectationes gustus inquantum est gustus, vel solum ẽm, ꝗ est tactus quidam. Dicendum ꝗ sicut dictum est, temperantia consistit circa præcipuas delectationes, quæ maximẽ pertinent ad conseruationem humanæ vitæ, vel in specie, vel in indiuiduo, in quibus aliquid consideratur principaliter, aliquid aũt secundario. Principaliter aũt ipse visus rei necessariæ, puta, vel fœminæ, quæ est necessaria ad conseruationem speciei, vel cibi, vel potus, quæ necessaria sunt ad conseruationem indiuidui. Et ipse vsus horum necessariorum habet quandã essentialẽ delectationem adiũctã. Secundario aũt consideratur circa vtrunq; vsum aliquid qđ facit ad hoc, ꝗ vsus sit magis delectabilis, sicut pulchritudo, & ornatus fœminæ, & sapor delectabilis in cibo, & ẽt odor. Et ideo principaliter temperantia est circa delectationes tactus, quæ ꝑ se consequuntur ipsum vsum rerum necessariũ, quarum oĩs vsus est in tangendo, circa delectationes aũt, vel gustus, vel olfactus, vel visus est temperantia, & intemperantia. Secundario aũt inquantũ sensibilia horum sensuum conferunt ad delectabilẽ vsũ rerum necessarium, qui pertinet ad tactum, quia tñ gustus ꝓpinquior est tactui, q̃ alij sensus, ideo temperantia magis est circa gustum, q̃ circa alios sensus. Ad sextum. s. quæ sit regula temperantiæ. Dicendum ꝗ sicut ex dictis patet bonum virtutis moralis præcipue consistit in ordine rõnis. Nam bonũ hoĩs est circa rõnem esse, vt Diony. dicit 4. c. de di. no. Præcipuus aũt ordo rõnis consistit ex hoc, ꝗ aliqua in finem ordinat, & in hoc ordine maxime consistit bonum rõnis. Nam bonũ habet rõnem finis, & ipse finis est regula eorum, quæ sunt ad finem. Oĩa aũt delectabilia, quæ in vsum rõnis veniunt, ordinantur ad aliquã vitæ huius necessitatem sicut ad finem, & ideo temperantia accipit necessitatem huius vitæ, ẽm regulam delectabilium, quibus vtit̃, vt. s. tñ eis vtatur quantum necessitas huius vitæ requirit. Vñ dicit Aug. de mo. Ec. Habet vir temperans in rebus huius vitæ regulam vtroque testamento firmatam, vt eorum nihil diligat, nihil per se appetendum putet, sed ad vitæ huius atque officiorum necessitatem quantũ est vsurpet vtentis modestia, non amãtis affectu. Et nota, ꝗ necessitas humanæ vitæ dupliciter potest attendi. Vno modo ẽm, ꝗ dr̃ necessarium id sine quo res nullo modo esse potest, sicut cibus est necessarius animali. Alio modo ẽm ꝗ dr̃ necessarium, id sine quo res non potest cõuenienter esse. Temperantia aũt non solum attendit primã necessitatẽ, sed ẽt secundã. Vnde Philo. dicit in 2. Ethi. ꝗ temperatus appetit delectabilia pp sanitatem, vel pp bonam habitudinem. Alia vero, quæ ad hæc non sunt necessaria pñt simpliciter se hr̃e. Quædam enim sunt impedimenta sanitatis, vel bonę habitudinis, & his nullo modo temperatus vtitur, hoc. n. esset peccatum contra temperantiã. Quædam vero sunt, quæ non sunt his impedimenta, & his moderate vtitur pro loco, & tempore, & congruentia eorum quibus conuiuit. Et ideo ibidem Philosophus dicit, ꝗ ẽt temperatus appetit alia delectabilia, quæ. s. non sunt necessaria, ad sanitatem, vel ad bonam habitudinem, non impedimẽta his existentia. Item conuenientia vitæ attenditur non solum ẽm cõuenientiã corporis, sed ẽt ẽm conuenientiam exteriorum rerũ, puta diuitiarum, & officiorum, & multomagis ẽm conuenientiã honestatis, & ideo Philosophus ibidem subdit, ꝗ in delectabilibus quibus temperatus vtitur, non solũ cõsiderat, vt non sint impeditiua sanitatis, & bonæ habitudinis corporalis, sed ẽt vt non sit præter bonum. i. contra honestatem, & ꝗ non sunt supra substantiam, idest supra facultatem diuitiarum. Et Aug. dicit in li. de moribus Ecclesiæ, ꝗ temperatus respicit non solum necessitatem huius vitæ, sed etiam officiorum. Ad septimum. s. vtrum temperantia sit virtus Cardinalis, seu principalis. Dicendum ꝗ sicut supra dictum est, virtus principalis, seu Cardinalis dr̃, quæ principalius laudatur de aliquo eorum, quæ cõiter requiruntur ad rõnem virtutis. Moderatio aũt quæ in oĩ virtute requiritur, præcipue laudabilis est in delectationibus tactus, circa quæ est temperantia, nam quia tales delectationes sunt magis naturales nobis, & ideo difficilius est ab eis abstinere, & concupiscentias eorum refrenare, tum etiam, quia earum obiecta magis sunt necessaria præsenti vitę, sicut ex prædictis patet. Et ideo temperãtia ponitur virtus principalis, seu Cardinalis. Ad octauũ. s. vtrũ temperantia sit maxima virtutum. Dicendum ꝗ sicut Philosophus dicit in 1. Ethi. bonũ multitudinis diuinius est, q̃ bonum vnius, & ideo quanto aliqua virtus magis pertinet ad bonũ multitudinis, tanto melior est. Iustitia autem, & fortitudo magis ꝑtinent ad bonum multitudinis, quam temperantia, quia iustitia consistit in cõicationibus, quæ sunt ad alterum, fortitudo aũt in periculis bellorum, q̃ sustinentur pro salute cõi, temperantia aũt moderatur solum concupiscentias, & delectationes earum, q̃ ꝑtinent ad ipsum hoĩem, vnde manifestum est, ꝗ iustitia, & for-

citudo

titudo sunt excellentiores, quàm temperantia quibus prudentia, & virtutes Theologicæ sunt potiores.

De vitijs oppositis temperantiæ. *Dist.* XCII.

Deinde considerandum est de vitijs oppositis tẽperantiæ. Et primo vtrum insensibilitas sit peccatum. Secũdo vtrũ intemperantia sit vitium puerile. Tertio de comparatione intemperantiæ ad timiditatẽ. Quarto vtrũ vitiũ intemperantiæ sit maximè opprobriosum. Ad primum. s. vtrum insensibilitas sit vitium. Dicendum ꝙ oẽ id, qđ contrariatᷓ ordini naturali, est vitiosum, natura aũt delectationẽ apposuit operationibus necessarijs ad vitam hoĩs, & iõ naturalis ordo requirit, vt homo intantũ hmõi delectationibus vtatur, quantũ necessarium est saluti humanæ, vel quantum ad conseruationẽ indiuidui, vel quãtũ ad conseruationẽ speciei. Si quis ergo intantũ delectationem refugeret, ꝙ prætermitteret ea, quæ sunt necessaria ad conseruationem naturę, peccaret quasi ordini naturali repugnans, & hoc ptinet ad vitium insensibilitatis. Sciendũ tñ, ꝙ ab hmõi delectationibus consequẽtibus hmõi operationes quandoque laudabile est, vel necessarium abstinere ꝓp aliquẽ finẽ, sicut sanitatẽ corporalem aliqui abstinent a quibusdam delectationibus in cibis, & potibus, & venereis, & ẽt ꝓp alicui⁹ officij executionẽ, sicut athletæ, & milites, necesse est a multis delectationib⁹ abstinere, vt officiũ propriũ exequantur, & similiter pœnitentes ad recuperandam aĩæ salutem abstinẽtia delectabiliũ, quasi quadã dieta vtũtur, & hoĩes volentes cõtẽplationi, & rebus diuinis vacare oportet, ꝙ se magis a carnalibus abstrahant, nec aliquid prædictorũ ad insensibilitatis vitium pertinet, quia sunt ꝰm rõnem rectam, vnde Daniel, vt se idoneũ redderet ad reuelationes diuinas abstinebat se ab hmõi delectationibus, sicut dr̃ Dan. 10. Lugebam trium hebdomadarũ diebus, panem desiderabilẽ non comedi, & caro, & vinum non introierũt in os meũ, sed neq; vnguẽto vnctus sum, Eccl. 2. Cogitaui a vino abstrahere carnem meam, vt animum meum transferrem ad sapiẽtiam. Et Dan. j. dr̃, ꝙ pueris illis, s. Danieli, & socijs eius Deus dedit sciam, & disciplinam, in oĩ libro, &c. Et nota, ꝙ quia homo non põt vti ratione sine potẽtijs sensitiuis, quæ indigent organo corporali, necesse est, vt hõ sustentet corpus ad hoc, ꝙ rõne vtatur: sustentatio aũt corporis fit per operationes delectabiles, vñ non potest esse bonũ rationis in hoĩe si abstineat ab oĩbus delectabilibus. Secũdũ tñ, ꝙ homo in exequendo actum rationis plus, vel minus indiget corporali virtute, ꝰm hoc plus, vel minus necesse habet homo delectabilibus corporalibus vti, & ideo hoĩes, qui officium hoc assumpserunt, vt contemplationi vacent, & bonum spirituale, quasi quadam spirituali propagatione in alios transmittat, a multis delectabilibus laudabiliter se abstinent, a quibus illi quibus ex officio competit operibus corporalibus, & generationi carnali vacare laudabiliter se non abstinerent. Ad ꝰm. s. vtrum intemperantia sit peccatum puerile. Dicendum ꝙ aliquid dr̃ esse puerile dupliciter, vno modo, quia conuenit pueris, & sic non intendit Philosophus dicere, ꝙ peccatum intemperantiæ sit puerile. Alio modo ꝰm quandam similitudinem, & hoc modo peccata intemperantiæ puerilia dñr. Peccatum. n. intemperantiæ est peccatũ superfluę concupiscentiæ, quæ similatur puero quantum ad tria. Primo quidem quantũ ad id, qđ vterq; appetit, sicut. n. puer ita, & concupiscentia appetit aliquid turpe, cuius ratio est, quia pulchrum in rebus humanis attẽditur prout aliquid ordinatur ꝰm rationem, vñ Tullius dicit in 1. de officijs. Quod pulchrum est, qđ consentaneum est hoĩs excellentiæ in eo, in quo natura eius a reliquis aĩantibus differt. Puer aũt non attendit ad ordinẽ rõnis, & similiter concupiscentia non audit rõnem, vt dr̃ in 2. Eth. Secundo quãtum ad euentum, puer. n. si suæ voluntati dimittitᷓ crescit in voluntate propria. Vnde dr̃ Eccl. 30. Equus indomitus euadit durus, & filius remissus euadit præceps. Ita ẽt, & concupiscentia, si ei satisfiat, maius robur accipit. Vñ Aug. dicit in 7. confes. Dum seruitur libidini facta est consuetudo, & dum consuetudini non resistitur facta est necessitas. Tertio quantum ad remediũ, qđ vterq; prębetur, puer. n. emendatur per hoc, ꝙ coercetur. Vnde dr̃ Prouer. 23. Noli subtrahere a puero disciplinã, tu virga percuties eum, & de inferno liberaberis. Similiter dum concupiscentiæ resistitur, reducitur ad debitum honestatis modum. Et hoc est ꝙ Aug. dicit in 6. Musi. ꝙ mente in spũalia suspensa atque infixa, & manente, consuetudinis. s. carnalis concupiscentiæ impetus frangitur, & paulatim repressus extinguitur. Maior. n. erat cum insequeremur, non oĩno nullus, sed certe minor cũ refrenamus, & ideo Philosophus dicit in 3. Eth. ꝙ quẽadmodum puerum oportet, ꝰm præceptum pedagogi viuere sic, & concupiscibile consonare rationi. Et nota, ꝙ concupiscentia aliqua põt dici naturaliter dupliciter. Vno modo ꝰm suum genus, & sic tꝑantia, & intemperantia sunt circa concupiscentias naturales. Sunt. n. circa concupiscentias ciborũ, & venereorũ, q̃ ordinantur ad conseruationem naturæ. Alio modo põt dici concupiscentia naturalis quantũ ad speciẽ eius, qđ natura ad sui conseruationem requirit, & sic non multũ contingit peccare circa naturales concupiscentias. Natura enim non requirit nisi id per qđ subuenitur necessitati naturæ, in cuius desiderio non cõtingit esse peccatum nisi solum ꝰm q̃titatis excessum, & ꝰm hoc solũ peccatur circa naturalẽ concupiscentiã, vt Philosophus dicit in 3. Eth. Alia vero circa q̃ plurimũ peccatᷓ sunt q̃dam concupiscentiæ incitamenta, q̃ hominum curiositas adinuenit, sicut curiose cibi præparati, & mulieres ornatæ, & q̃uis ista non multũ requirunt pueri, nihilominus tñ intemperantia dr̃ puerile peccatum ratione iam dicta. Ad tertium. s. de comparatione intẽperantiæ ad timiditatẽ. Dicendũ ꝙ vnũ vitium potest alteri comparari dupliciter. Vno modo, ex parte materiæ, vel obiecti. Alio modo ex parte ipsius hoĩs peccantis, & vtroq; modo intemperãtia est grauius vitium, q̃ timiditas. Primo nanq; ex parte materiæ, vel obiecti. Nam timiditas refugit pericula mortis, ad quæ vitanda inducit maxima necessitas conseruandæ vitæ. Intẽperãtia aũt est circa delectationes, quarũ appetitus non est adeo necessarius ad vitæ conseruationẽ, qa vt dictũ est, intẽperantia magis est circa quasdã oppositas delectationes, seu concupiscentias, q̃ circa concupiscentias, seu delectationes naturales, quanto aũt illud, qđ mouet ad peccandũ magis vr̃ esse necessariũ, tanto peccatũ leuius est. Et ideo intemperantia est grauius vitiũ, q̃ timiditas ex parte obiecti, seu materiæ mouentis. Similiter ẽt ex parte ipsius hoĩs peccãtis, & hoc triplici ratione. Primo quidẽ, quia q̃to ille, qui peccat magis est compos suæ mentis tãto grauius peccat, vñ alienatis non imputantᷓ peccata. Timores aũt & tristitiæ grauẽs, & maximè in periculis mortis stupefaciũt mentem hoĩs, qđ non facit delectatio, quæ mouet ad intẽperãtiam. Secundo, quia quãto peccatum est magis voluntarium tanto, & grauius. Tẽperantia aũt habet plus de voluntario, q̃ timiditas, & hoc duplici rõne. Vno modo, quia ea, q̃ per timorem fiũt principium habent ab exteriori impellente, vñ non sunt simpliciter voluntaria. Alio modo, qa ea, q̃ intemperata sunt magis sunt voluntaria in particulari, minus aũt voluntaria in vniuersali. Nullus. n. vellet intẽperatus esse, allicitur tñ homo a singularibus delectationibus, quæ intemperatũ faciunt hominẽ. Propter qđ ad vitandã intemperantiã maximum remedium est, vt non immoretur hõ circa singularũ consideratione, sed in his, q̃ ptinẽt ad timiditatẽ & ecõuerso. Nã singula, q̃ imminent sunt minus voluntaria, vt abijcere clipeum, & alia hmõi. Sed ipsum cõe est magis voluntarium, puta fugiendo saluari, hoc aũt simpliciter magis voluntariũ est, qđ est magis voluntarium in singularibus in quibus est actus. Et ideo intemperantia cũ sit simpliciter magis voluntaria, q̃ timiditas, est maius vicium. Tertio, quia cõtra intemperantiam põt magis defacili remediũ adhiberi, q̃ contra timiditatem, eo ꝙ delectationes ciborũ, & venereorum, circa quę est intemperantia, ꝑ totã vitam occurrunt, & sine periculo põt homo circa ea exercitari ad hoc, ꝙ sit tꝑatus, sed pericula mortis rarius occurrunt, & periculosius homo in his exercitatᷓ ad timiditatẽ fugiendã. Et ideo intemperantia est maius simpliciter peccatum, q̃ timiditas. Itẽ nota, ꝙ excellentia fortitudinis supra temperantiã põt considerari dupliciter. Vno modo ex parte finis, qđ pertinet ad rõnem boni, quia fortitudo. s. magis ordinatᷓ ad bonum cõe, q̃ temperantia. Ex hac. n. parte timiditas habet quandã excellentiã supra intẽperantiã, inquantũ. s. per timiditatem aliqui desistunt a defensione boni cõis. Alio modo ex parte difficultatis inquantum. s. difficilius est subire pericula mortis, q̃ abstinere a quibusdã delectationibus, inquantũ ad hoc nõ oportet, ꝙ timiditas præcellat intẽperantiam. Sicut. n. maioris virtutis est non vinci a fortiori, ita ẽt a contrario minoris vitij est a fortiori vinci, & maioris vitij est a debiliori superari. Ad quartum. s. vtrum peccatũ intemperantiæ sit maxime exprobabile. Dicẽdum ꝙ exprobatio opponi vr̃ honori, & gloriæ, honor aũt excellentiæ debetᷓ, vt supra habitũ est, gloria aũt claritatem importat. Est ergo intẽperantia maxime exprobabilis ꝓp duo. Primo quidẽ qa maxime repugnat excellentiæ hoĩs, est. n. circa delectationes cões nobis, & brutis, vt supra habitum est. Vñ & in Ps. dr̃. Homo cũ in honore esset non intellexit, cõparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Secundo, quia maxime repugnat eius claritati, vel pulchritudini, inquantũ in delectationibus circa quas est intemperantia minus apparet de lumine rõnis, ex qua est tota claritas, & pulchritudo virtutis, vñ & huiusmodi delectationes dicuntur maximè exprobabiles.

De partibus temperantiæ. *Dist.* XCIII.

Deinde considerandum est de partibus temperãtiæ. Et primo de istis partibus in generali. Secũdo de singulis in speciali. Circa primum sciendũ, ꝙ Tullius in sua Rethorica assignat partes tẽperãtiæ, continentiã, modestiam, clementiam.

Macro-

Macrobius aũt super somnium Scipionis ponit modestiam, verecũdiam, continentiam, castitatem, honestatem, moderationem, parcitatem, sobrietatem, & pudicitiam. Andronicus vero dicit, q familiares tẽperantiæ sunt austeritas, continentia, humilitas, simplicitas, ornatus, bona ordinatio per se sufficientia. Ad euidẽtiam horum sciendum est, q sicut dictum est supra alicuius virtutis Cardinalis triplices partes pñt esse. s. integrales, subiectiuę, & potentiales: & dñr partes integrales alicuius virtutis cõditiones quas necesse est cõcurrere ad virtutem, & ſm hoc duæ sunt partes integrales temperantiæ. s. verecundia per q̃ aliquis refugit turpitudinem temperantiæ contrariã, & honestas per quã. s. aliquis amat pulchritudinem temperantiæ, nam sicut ex dictis patet præcipuẽ temperantia inter virtutes vendicat sibi quẽdã decorem, & vitia intemperantię maxime turpitudinem habẽt, partes aũt subiectiuę alicuius virtutis dñr species eius. Oportet aũt diuersificare species virtutum ſm diuersitatẽ materiæ obiecti. Est aũt temperantia circa delectationes tactus, q̃ diuiduntur in duo genera. Nã quædam ordinanť ad nutrimentum, & in his quantum ad cibum est abstinẽtia, quantum autẽ ad potũ ꝓprie sobrietas. Quædam vero ad vim generatiuã ordinanť, & in his quantum ad delectationẽ principalem ipsius coitus est castitas, q̃tum aũt ad delectationes circunstantes, puta, q̃ sunt in osculis, tactibus, & amplexibus, attendiť pudicitia, partes aũt potentiales alicuius virtutis principalis dñr virtutes secundariæ, q̃ modũ quem principalis virtus obseruat circa aliq̃ principalẽ materiã ipsę obseruant in quibusdã alijs materijs, in quibus non est ita difficile. Pertinet igiť ad temperãtiã moderari delectationes tactus, quas difficillimum est moderari. Vñ quæcunq; virtus moderationem quãdã operatur in aliqua materia, & refrenationẽ appetitus in aliquid tendentis, põt poni pars tẽperãtiæ sicut virtus ei adiuncta, qđ quidẽ contingit tripliciter. Vno modo in interioribus motibus animi. Alio modo in exterioribus motibus, & actibus corporis. Tertio modo in exterioribus rebus, ꝑter motum aũt concupiscentiæ, q̃ moderatur, & refrenat tẽperantiam, tres motus inueniuntur in aĩa tendentes in aliquid. Primus quidem est motus voluntatis commotę ex impetu passionis, & hũc motũ refrenat continentia, ex qua fit, vt licet hõ immoderatas concupiscentias patiať, voluntas tñ nõ vincitur. Alius aũt motus interior in aliquid tendens est motus spei, & audaciæ, q̃ ipsam consequitur, & hunc motũ moderať siue refrenat humilitas. Tertius aũt motus est iræ tendentis in vindictã, quẽ refrenat mansuetudo siue clementia: circa aũt motus, & actus corporales moderationẽ, & refrenationẽ facit modestia, q̃ Andronicus in tria diuidit, ad quorũ primum pertinet discernere, qđ sit faciendũ, & quid dimittendũ, & quid quo ordine sit agendũ, & hoc firmũ ꝑsistere, & q̃tum ad hoc ponit bonã ordinationẽ: aliud aũt est, q homo in eo, q agit decentiã obseruet, & q̃tum ad hoc ponit ornatũ. Tertium est aũt colloquium amicorũ, vel quibuscunque alijs, & quantũ ad hoc ponitur austeritas: circa exteriora aũt duplex moderatio est adhibenda. Primo quidẽ, vt superflua nõ requirantur, & quantum ad hoc poniť a Macrobio parcitas, & ab Andronico per se sufficientia. Secundo vero, vt homo nõ minus exquisita requirat, & quantum ad hoc ponit Macrobius moderationem, Andronicus vero simplicitatem.

Deinde considerandũ est de partibus tẽꝑantiæ in speciali, & primo de partibus quasi integralibus, quæ sunt verecũdia, & honestas. Circa verecundiã considerandã sunt quatuor. Primo, vtrum verecũdia sit virtus. Secundo de q̃bus sit verecundia. Tertio a quibus hõ verecũdeť. Quarto quorum sit verecundari. Ad primum. s. vtrum verecundia sit virtus. Dicendũ, q virtus dupliciter accipi põt, propriẽ. s. & cõiter. Proprie quidẽ virtus perfectio quædã est, vt dř in 7 Phis. Et iõ omne illud, qđ repugnat perfectioni, ẽt si sit bonũ, deficit a rõne virtutis, verecundia aũt repugnat perfectioni, timor. n. est alicuius turpis, qđ. s. est exprobabile. Vnde Damas. dicit, q timor est verecũdia de turpi actu, sicut aũt spes est de bono possibili, & arduo, vt supra habitum est, cũ de passionibus ageretur, ita ẽt timor est de possibili, & arduo: ille aũt qui est perfectus ſm habitus virtutis, nõ apprehendit aliqđ exprobabile, & turpe ad faciendũ, vt possibile, & arduũ. i. difficile ad vitãdũ, neque ẽt facit actu aliquid turpe vnde opprobriũ timeat, vnde verecundia ꝓprie loquendo nõ est virtus, deficit. n. a perfectione virtutis. Cõiter aũt virtus dř omne qđ est bonũ, & laudabile in humanis actibus, & passionibus, & ſm hoc verecundia quoq; dř virtus, cũ sit quædã laudabilis passio. Sicut dicit Ambro. lib. de officijs, q verecundia socia ac familiaris est mentis placiditas, proteruiam fugitans, ab oĩ luxu aliena, sobrietatẽ diligit, honestatẽ souet, & decorũ requirit. Deficit tñ a rõne virtutis, quia sicut hř 2. Eth. virtus est habitus electiuus in medietate cõsistens, licet aũt verecundia in medio consistere videatur, tñ verecundia non noĩat habitũ, sed passionem neq; motus eius est ex electione, sed ex impetu passionis. Ad ſm. s. vtrum verecundia sit de turpi. Dicendũ q sicut dictũ est supra, timor est de malo arduo, qđ. s. difficile vitatur est aũt duplex turpitudo. Vna q̃dem vitiosa, quæ. s. consistit in deformitate actus voluntarij, & hęc ꝓpriẽ loquendo non hẽt rõnẽ mali ardui, qđ. n. in sola voluntate consistit, non vř esse arduum, & eleuatum supra hoĩs potestatẽ, & ꝑꝑ hoc non apprehendiť sub rõne terribilis, & ꝑꝑ hoc Philosophus dicit in 3. Reth. q horũ malorum non est timor. Alia aũt est turpitudo quasi pęnalis, q̃ quidẽ cõsistit in vituperatione alicuius, sicut quædã claritas gloriæ consistit in honoratione alicuius, & quia ẽt vituperiũ habet rationem mali ardui, sicut huiõi honor hẽt rõnem boni ardui, verecundia, quæ est timor turpitudinis, primo & principaliter respicit vitium, seu opprobrium: & q̃a vituperium ꝓprie debeť vitio sicut honor virtuti, ideo ẽt ex consequenti verecundia respicit turpitudinẽ vitiosam, vñ Philosophus dicit in 2. Rethoricor. q minus homo verecũdať ex defectibus, qui nõ ex eius culpa ꝓueniunt. Respicit aũt verecundia culpã dupliciter, vno mõ, vt aliquis desinat vitiosa agere ꝑꝑ timorẽ vituperij. Alio mõ, vt homo in turpibus, q̃ agit, vitet conspectus publicos ꝑꝑ timorẽ vituperij, quorũ primum ſm Greg. Nicenũ pertinet ad erubescentiã, ſm etiam ad verecundiã. Vñ ipse dicit, q qui verecũdať, occultat se in his, q̃ agit, q vero erubescit, timet incidere in ingloriationem. Verecundia autem, vel erubescentia proprie respicit ingloriationẽ, ſm q debetur culpæ, q̃ est defectus voluntarius, vñ Philosophus dicit in 2. Rheto. q oĩa illa homo verecũdatur magis, quorũ ipse est cã, opprobriosa aũt q̃ inferuntur alicui, ꝑꝑ virtutem virtuosus quidẽ contemnit, quia indigne sibi irrogantur, sicut de magnanimis Philosophus dicit in 4. Eth. Et de Apostolis dř Actu. 5. q ibant Apostoli gaudentes a conspectu Concilij, q̃m digni habiti sunt pro noĩe Iesu Christi contumeliam pati. Ex imperfectione aũt virtutis contingit, q aliquis verecũdetur de opprobrijs, q̃ sibi inferuntur ꝑꝑ virtutẽ, q̃a quãto aliquis est magis virtuosꝰ, tãto magis contẽnit exteriora bona, vel mala, vñ dř Isa. 51. Noli timere opprobriũ hominum. Ad tertium. s. a q̃bus homo verecundeť. Dicendũ q cũ vituperium opponatur honori, sicut honor importat testimoniũ quoddã de excellentia alicuius, & pręcipuẽ, quę est ſm virtutẽ, ita ẽt opprobrium cuius timor est verecundia importat testimoniũ de defectu alicuius, & ꝓcipuẽ ſm aliquam culpam. Et ideo quanto testimonium alicuius reputať maioris ponderis, tanto ab eo aliq̃s magis verecundatur. Põt aũt testimoniũ aliqđ maioris ponderis reputari, vel ꝑꝑ eius certitudinẽ veritatis, vel ꝑꝑ effectũ, certitudo aũt veritatis adest testimonio alicuius, ꝑꝑ duo, vno quidẽ modo ꝑꝑ certitudinẽ iudicij, sicut patet de sapiẽtibus, & virtuosis a quibus homo, & magis desiderat venerari, & magis verecundanť, vnde a pueris, & bestijs nullus verecundatur ꝑꝑ defectus recti iudicij, qui est in eis. Alio modo ꝑꝑ cognitionẽ eorum, de quibus est testimoniũ, q̃a vnusquisque bene iudicat, q̃ cognoscit, & sic magis verecundamur a ꝑsonis coniunctis, q̃ magis facta nřa considerant. A peregrinis aũt & oĩno ignotis ad quos facta nostra non perueniũt, nullo modo verecundamur, ex affectu aũt est aliqđ testimoniũ magni põderis ꝑꝑ iuuamentũ, vel nocumentũ ab eo proueniens. Et ideo magis desiderant homines honorari ab his, qui pñt eos iuuare, & magis verecũdanť ab eis, q pñt nocere, & inde ẽt est q q̃tũ ad aliquid magis verecundamur a ꝑsonis coniunctis, cũ quibus semꝑ sumus conuersaturi, quasi ex hoc nobis perpetuum ꝓueniat detrimentũ, qđ aũt prouenit a peregrinis transeuntibus tãtum pertransit. Similis aũt est rõ, quare verecundamur a melioribus, & a personis coniunctis, quia sicut meliorũ testimoniũ reputatur magis efficax ꝑꝑ vniuersalẽ cognitionem, q̃ habent de rebus, & incõmutabilem sñiam a veritatis, ita ẽt familiariũ personarũ testimoniũ vř magis efficax ꝑꝑ hoc, q magis cognoscunt particularia, q̃ circa nos sunt, a personis vero nobis similibus in peccato non verecundamur, quia non estimamus, q defectũ apprehendant sicut aliquid turpe. A propalantibus autẽ verecundamur ꝑꝑ nocumentũ idẽ proueniens, quod est diffamatio apud multos. Ab illis ẽt inter quos nihil mali fecimus magis verecundamur ꝑꝑ nocumentum sequens, quia. s. per hoc amittimus bonam opinionẽ, q̃ de nobis habebant, & ẽt quia contraria iuxta se posita maiora vñr, vnde cum aliquis subito de aliquo quem bonum æstimanit aliquid turpe percipit, apprehendat hoc, vt turpius, ab illis autem a quibus de nouo aliquid postulamus, vel quorum nunc primo volumus esse amici, magis verecũdamur ꝑꝑ nocumentum inde ꝓueniens, qđ est impedimentum implendæ petitionis, & amicitiæ, consumandæ. Ad quartum. s. quorum sit uerecundari. Dicẽdo q sicut dictum est, uerecundia est timor alicuius turpitudinis. Quod autem aliquod malum non timeatur ꝑꝑ duplicẽ rationem potest contingere. Vno modo quia nõ æstimatur, ut malum.

lum. Alio modo, quia non æstimatur, vt possibile, vel vt difficile vitari, & ſm hoc verecũdia in aliquo deficit dupliciter. Vno modo, quia ea, quæ sunt erubescibilia non apprehenduntur ẽt turpia, & hoc modo carent verecundia hoĩes io peccatis profundati, quibus sua peccata non displicent, sed magis gloriant̃ de eis. Alio modo, quia non apprehendunt turpitudinem, vt possibilẽ sibi, vel quasi nõ facile vitabilem, & hoc modo senes, & virtuosi verecũdia carent, sunt tñ dispositi sicut si in eis esset aliquid turpe, de hoc verecundarentur, vñ Philosophus dicit in 4. Ethi. quod verecundia est ex suppositione studiosi.

DEinde considerandum est de honestate. Et primo qũo honestum se habeat ad virtutẽ. Secundo qũo se habeat ad decorem. Tertio qũo se habeat ad vtile, & delectabile. Quarto vtrum honestas sit pars temperãtiæ. Ad primum. s. qũo honestas ad virtutem se habeat. Dicendũ q̃ sicut Isid. dicit honestas dr̃ quasi honoris status, vnde ex hoc vr̃ aliquid dici honestum, qđ est honore dignum, honor aũt vt supra dictum est excellentiæ debetur, excellentia aũt hoĩs maximẽ considerat̃ ſm virtutem, quæ est dispositio perfecti ad optimũ, vt dr̃ in 7. Phi. Et idem honestum proprie loquendo in idem refertur cum virtute. Et nota, q̃ eorum, quæ honorant̃ præter virtutẽ aliqd virtute est excellentius. s. Deus, & beatitudo, & hmõi nõ ita nobis per experientiã nota sunt, sicut virtutes ſm quas quotidie operamur. Et ideo virtus magis sibi vendicat nomen honesti. Alia vero, quæ sunt infra virtutẽ honorantur inquantũ coadiuuãt ad operationem virtutis, sicut nobilitas, potentia, & diuitiæ, vt. n. Philosophus dicit 4. Eth. hmõi honorantur a quibusdã, sed ſm virtutem solus bonus est honorandus, bonus aũt est aliquis ſm virtutem. Et iõ virtuti quidẽ debetur laus ſm, qđ est appetibilis pp aliud, honor aũt prout est appetibilis pp seipsum, & ſm hoc habet rationem honesti. Itẽ. nota q̃ radicaliter honestas est in interiori electione, significatiue aũt in exteriori conuersatione, quia honestũ sicut dictum est importat debitũ honoris, honor aũt est quędã attestatio de excellentia alicuius. Testimoniũ aũt non profertur, nisi de rebus notis, interior aũt electio non innotescit, nisi per exteriores actus. Et ideo exterior conuersatio habet rõnem honesti, ſm q̃ est interioris rectitudinis ostensiua, pp hoc qđ dicit Apostolus 1. Corin. 14. Oĩa honeste, & ſm ordinẽ fiant in vobis. Iterum, q2 ſm vulgarẽ opinionẽ excellentia diuitiarum facit hoĩem dignum honore. Inde est, q̃ qñque nomen honestatis ad exteriorem ꝓsperitatem transfert̃, ſm illud Eccl. 11. Bona, & mala vita, & mors, paupertas, & honestas a Deo sunt. Et post sequitur. Potens est Deus subito honestare pauperem. i. ditare. Ad ſm. s. qũo honestas se habeat ad decorẽ. Dicendum q̃ sicut accipi potest ex verbis Diony. 4. c. de di. no. Ad rõnem pulchri siue decori cõcurrit, & claritas, & debita ꝓportio, dicit. n. q̃ Deus dr̃ pulcher, sicut vniuersorũ consonãtiæ, & claritatis causa. Vñ pulchritudo corporis in hoc cõsistit, q̃ homo habet membra corporis, bñ proportionata cum quadã debiti coloris claritate, & similiter pulchritudo spiritualis in hoc cõsistit, q̃ cõuersatio hoĩs siue actio eius sit bene proportionata ſm spiritualẽ rõnis claritatẽ, hoc aũt pertinet ad rõnem honesti, qđ diximus idem esse virtuti, q̃ ſm rõnem moderat̃ oẽs res humanas, & ideo honestũ est idem spũali decori. vñ Aug. dicit in li. 73. qõnum, honestatẽ voco intelligibilẽ pulchritudinẽ quã spũalem nos ꝓprie dicimus. Et postea subdit, q̃ sunt multa pulchra visibilia, quę minus proprie honesta appellant̃. Ad tertiũ. s. qũo honestas se habeat ad vtile, & delectabile. Dicendum q̃ honestum concurrit in idem subiectũ cum vtili, & delectabili, a quibus tñ differt rõne. Dr̃. n. aliquid honestũ sicut dictũ est, inquantũ habet quẽdã decorem ex ordinatione rõnis, hoc aũt qđ est ſm rõnem ordinatum est naturaliter conueniens homini, vnũquodque aũt naturaliter delectatur in suo conuenienti. Et ideo honestũ est hoĩ naturaliter delectabile, sicut de operatione virtutis Philosophus probat in 5. Ethi. Nõ tñ omne delectabile est honestũ, quia põt ẽt aliquid esse conueniens ſm sensum nõ ſm rõnem, sed hoc delectabile est præter hoĩs rõnem, q̃ perficit naturã ipsius. Ipsa ẽt virtus, q̃ ſm se honesta est, refert̃ ad aliud sicut ad finẽ. s. ad fœlicitatẽ, & ſm hoc idẽ subiecto est honestũ, & vtile, & delectabile, sed ratione differunt. Nã honestũ dr̃ ſm q̃ aliquis habet quandã excellentiã dignã honore pp spũalem pulchritudinem. Delectabile aũt inquantum quietat appetitũ, vtile aũt inquantum refert̃ ad aliud, in pluribus tñ est delectabile, q̃ vtile, & honestum, q2 omne vtile, & honestũ est aliqualiter delectabile, sed non conuertitur, vt dr̃ in 2. Eth. Ad quartũ. s. vtrum honestas debeat poni pars tẽperantiæ. Dicendũ q̃ sicut dictũ est, honestas est q̃dam spũalis pulchritudo, pulchro aũt opponit̃ turpe, opposita aũt maximẽ se inuicem manifestant. Et iõ spãliter ad tpantiam honestas ptinere vr̃, quæ id qđ turpissimũ est hoĩ, & indecentissimũ repellit. s. brutales voluptates, vñ & in ipso noĩe temperãtiæ, maximẽ intelligitur bonũ rõnis cuius est moderari, & temperare concupiscentias prauas. Sic igitur honestas prout spũali quadam rõne temperanciæ attribuitur, ponit̃ pars eius, non quidem subiecta, vel sicut virtus adiũcta, sed pars integralis ipsius sicut quædam eius conditio.

De partibus temperantiæ. Dist. XCIIII.

DEinde considerandum est de partibus subiectiuis temperantiæ. Et primo de illis, quæ sunt circa delectationes ciborum. Secũdo de illis, q̃ sunt circa delectationes venereorum. Circa primum considerandũ est primo de abstinentia, quę est circa cibos, & potus. Secundo de sobrietate, q̃ est specialiter circa potum. Circa abstinentiã considerandum est primo de ipsa abstinentia. Secundo de actu eius, qđ est ieiuniũ. Tertio de vitio opposito, qđ est gula. De abstinentia videndum est primo vtrum sit virtus. Secũdo vtrũ sit specialis virtus. Ad primum. s. vtrum abstinentia sit virtus. Dicendum q̃ abstinentia ex suo nomine importat subtractionem ciborum. Dupliciter aũt nomen abstinentiæ accipi potest. Vno modo ſm q̃ absolute abstractionem ciborum designat, & hoc modo abstinentia non designat, neque virtutem, neque actum, sed quiddã virtutis, & differens. Alio modo põt accipi ſm q̃ est rõne regulata, & hoc põt fieri dupliciter, vno modo per comparationẽ corporis, & sic moderatio ciborum ſm quantitatem, & æqualitatẽ pertinet ad artem medicinæ. Alio modo ſm interiores affectiones in comparatione ad bonũ rõnis, & sic pertinet ad virtutem. vñ Aug. in lib. de qõnibus Euangelij dicit. Non interest oĩno. s. ad virtutẽ qd elementorum, vel q̃tum quis accipiat, dũmodo id faciat pro congruentia hoĩum cum quibus viuit, & personæ suæ, & pro valitudinis suæ necessitate, sed quanta facilitate, & seueritate animi his valeat cum oportet, vel necesse est carere. Et nota, q̃ ad temperantiam pertinet refrenare delectationes, q̃ nimis aĩum ad se alliciunt, sicut ad fortitudinẽ pertinet firmare aĩum contra timores a bono rõnis repellentes, & ideo sicut laus fortitudinis cõsistit in quodã excessu, & ex hoc denominant̃ oẽs partes fortitudinis, ita & laus tẽperantiæ consistit in quodã defectu, & ex hoc ipsa, & oẽs partes eius denominantur, vñ & abstinentia, q2 pars est temperantiæ denominat̃ a defectu, & tñ consistit in medio inquantum est ſm rõnem rectam. Ratio. n. recta facit abstinere sicut oportet. s. cum hilaritate mẽtis, & pp qđ oportet. s. pp gloriam Dei, non pp gloriam suam. De his, quæ faciunt ad cõmẽdationem abstinentiæ require infra, vbi agitur de vitio gulæ, nã quæ dñr ibi ad detestationem gulæ per oppositũ faciunt ad commendationem abstinentiæ, & quæ dissuadent gulam, suadẽt abstinentiam. Ad ſm. s. vtrũ abstinentia sit specialis virtus, dicẽdum q̃ sicut dictum est virtus moralis conseruat bonum rõnis contra impetus passionum, & ideo vbi inuenitur specialis ratio qua passio abstrahat a bono rationis, ibi necesse est esse specialẽ virtutem. Delectationes autẽ ciborum natæ sunt abstrahere hominem a bono rationis, tum pp magnitudinem earum, tum ẽt pp necessitatem ciborum quibus homo indiget ad vitæ conseruationem, quam maxime homo desiderat, & ideo abstinentia est specialis virtus. De ieiunio, quod est actus abstinentiæ, require infra, vbi agitur de partibus satisfactionis. De vitio gulæ opposito abstinentiæ, require infra, vbi agitur de sexto vitio capitali in 3. libro.

DEinde considerandum est de sobrietate, & vitio opposito. s. ebrietate. Circa sobrietatem primo cõsiderandum est, quæ sit materia sobrietatis. Secundo vtrum sobrietas sit specialis virtus. Tertio vtrum vsus vini sit licitus. Quarto quibus præcipue competat sobrietas. Ad primum scilicet, quæ sit materia sobrietatis. Dicendum, quod virtutes, quæ ab aliqua generali conditione uirtutis nominantur, illam materiam specialiter sibi uendicant, in qua difficillimum, & optimum est conditionem huiusmodi obseruare, sicut fortitudo circa pericula mortis, & temperantia circa delectationes tactus, nomen autem sobrietatis sumitur a mensura. Dicitur enim aliquis sobrius quasi briam, idest mensuram seruans, & ideo illam materiam sibi specialiter sobrietas ascribit, in qua maxime laudabile est mensuram seruare, huiusmodi autem est potus inebriare valens, q2 eius usus mensuratus multum confert, & modicus excessus multum lædit, quia impedit usum rationis, magis etiam, quam excessus cibi, unde dicitur Ecclesiastici 31. Sanitas est animæ, & corporis sobrius potus, uinum multum potatum irritationem, & iram, & ruinas multas facit. Et ideo specialiter sobrietas attenditur circa potum, non quemcunque, sed eum qui sua fumositate natus est caput conturbare sicut uinum, & omnia, quæ inebriare possunt. Communiter autem sumendo nomen sobrietatis, potest in quacunq; materia dici, sicut supra dictum est de fortitudine, & temperantia. Et nota, q̃ sicut uinum materiale corporaliter inebriat, ita ẽt methaphorice, consideratio sapien-

ux

tia dr potus inebrians pp hoc quod sua delectatione alium alliciat sm illud psalmi. Calix tuus inebrians, q̃ præclarus est. Et iō circa contemplationem sapientiæ per similitudinem quandam sobrietas dr. Ro. 12. Non plus sapere q̃ oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Ad secūdum. s. vtrum sobrietas, sit spālis virtus. Dicēdum, q sicut dictum est, ad virtutem moralem pertinet obseruare bonum rōnis contra ea quibus pōt impediri, & iō vbi inuenitur spāle impedimentum rōnis, ibi necesse est spālem virtutem ad illud remouendum, potus aūt inebrians habet specialem rōnem impediendi rōnis vsum absorbendo ea per immoderantiam delectationis inquantum. s. perturbat cerebrum sua fumositate. Et ideo ad remouendum hoc impedimentum rōnis, requirit spālis virtus, quæ est sobrietas. Ad tertium. s. vtrum vsus vini sit licitus. Dicendum, q nullus cibus, vel potus sm se consideratus, est illicitus, sm sniam dñi dicentis Matth. 15. Nihil quod intrat in os coinquinat hoiem. Et ideo bibere vinum sm se loquendo non est illicitum, pōt tñ illicitum reddi per accidēs, qñq; quidem ex conditione bibentis, qui a vino de facili læditur, vel qui est ex speciali voto obligatus ad vinum nō bibendū: qñq; āt ex modo bibendi, qa. s. mensurā in bibendo excedit: qñq; āt ex parte aliorū qui ex hoc scandalizarentur. Ad quartum. s. quibus præcipuè competat sobrietas. Dicendū, q virtus habet habitudinē ad duo. Vno quidem modo ad contraria vicia, quæ excludit & concupiscentias quas restringit. Alio modo ad finem in quem perducit. Sic igitur aliqua virtus magis requirit in aliquibus duplici rōne. Vno modo quia in eis est maior pronitas ad cōcupiscētias quas oportet per virtutem refrenari, & ad vitia, q̄ per virtutem tollunt, & sm hoc sobrietas maximè requiritur in iuuenibus, & mulieribus, quia in iuuenibus viget concupiscentia delectabilis propter feruorem ætatis, in mulieribus autem non est sufficiens robur mentis ad hoc q concupiscentijs resistant, vnde sm maximum Valerium, mulieres apud Romanos, antiquitus non bibebant vinum. Alio vero mō sobrietas magis requirit in aliqbus vtpote magis necessaria ad ppriam operationē ipsorum, vinū āt immoderatè sumptum præcipuè impedit vsum rationis. Et ideo Senibus in quibus ratio debet vigere ad aliorum eruditionem, vt in episcopis, seu quibuslibet ecclesiæ ministris, qui mēte deuota debent spiritualibus officijs assistere & regibus, qui per sapiētiam debeant populum subditum gubernare specialiter sobrietas indicitur. De ebrietate require infra libro tertio.

De castitate. *Dist.* XCV.

DEinde cōsiderandum est de castitate. Et primo de ipsa virtute castitatis. Scdo de virginitate, quæ est pars castitatis. Tertio, de luxuria, quę est vitium oppositum castitati Circa primum consideranda sunt quinque. Primo vtrum castitas, sit virtus. Secundo vtrum castitas sit virtus generalis. Tertio vtrū sit virtus distincta ab abstinentia. Quarto quō se habeat ad pudicitiam. Quinto ostendetur, quæ suadent castitatem. Ad primū. s. vtrum castitas sit virtus. Dicendum, q nomen castitatis sumitur ex hoc q per rōnem concupiscentiæ castigatur, q̃ ad modū pueri est refrenanda, vt patet per philosophum in 3. Ethi. In hoc āt rō humanæ virtutis consistit, q sit aliquid sm rōnem modificatū, vt ex supradictis patet, vnde manifestum est castitatē esse virtutem. Est autem castitas in aīa sicut in subiecto, sed materiā hēt in corpore. Pertinet ad castitatē, vt sm iudicium rōnis, & electionē voluntatis aliqs moderatè vtatur corporalibus mēbris, quibus & si violentia inferatur, nihilominus manet in aīa habitus castitatis, sicut de mulieribus violenter oppressis, dicit Aug. de ci. Dei. ppo sito aī permanente per qd ēt corpus sanctificari meruit, nec ipsi corpori aufert castitatem violentia libidinis, alienæ q̃ seruat pseuerantia continentiæ suæ, & ibidē dicit q est virtus aī, quę comitem habet fortitudinem, qua potius quælibet mala tolerare, q̃ malo consentire decreuit. Ad secūm. s. vtrum castitas sit virtus generalis. Dicendū, q nomen castitatis dupliciter accipitur, vno modo proprie & sic est quædam spālis virtus hñs spālem materiā. s. concupiscentias delectabilium, q̃ sunt in venereis Alio mō nomen castitatis accipitur Metaphorice sicut. n. in corporis cōmixtione consistit delectatio venereorum circa q̃ proprie est castitas, & vitiū oppositum. s. luxuria, ita & in quadam spūali cōiunctione mentis ad res aliquas consistit q̃dā delectatio, circa q̃ est q̄dam spūalis castitas metaphoricè dicta, vel & spūalis fornicatio similiter metaphoricè dicta. Si. n. mens hominis delectetur in spūali coniunctione, id cui debet cōiungi. s. ad Deū & abstineat se de delectabiliter alijs cōiungatur contra debitū diuini ordinis, dicetur castitas spūalis, sm illud 2. Cori. 11. Despondi vos vni viro virginē castā exhibere Xpo. Si aūt delectabiliter cōtra debitum terminū ordinis coniungatur mēs quibuscūq; alijs rebus, dicetur fornicatio spūalis, sm illud Hier. 3. Tu āt fornicata es cū amatoribus multis. Et hoc mō accipiēdo castitatē. Castitas dr gñalis virtus, qa p q̃libet virtutē retrahitur mens humana ne rebus illicitis delectabiliter coniungatur. Principaliter tñ rō huius castitatis consistit in charitate, & in alijs virtutibus Theologicis quibus mens hominis coniungitur Deo. Ad tertium. s. vtrum castitas sit virtus, distincta ab abstinentia. Dicendum q sicut dictum est, tēperātia proprie est circa concupiscentias delectationum tactus. Et ideo oportet vt vbi sunt diuersæ rationes delectationis, ibi sint diuersæ virtutes sub tēperātia comprehensæ. Delectationes aūt pportionantur operationibus quarum sunt perfectiones, vt dr in 10. Eth. Manifestum est autem q alterius generis sunt operationes pertinentes, ad vsum ciborum, quibus natura indiuidui conseruatur & operationes pertinentes ad vsum venereorum, quibus cōseruatur natura spēi. Et ideo castitas, q̃ est circa delectationes venereorū, est virtus distincta ab abstinentia, quæ est circa delectationes ciborū: delectationes aūt venereæ vehementiores sunt, & magis opprimētes rōnem, q̃ delectationes ciborū, & pp hoc magis indigent castigōne & refrenatione, qa si eis consentiatur, magis ex hoc increscit vis concupiscentiæ, & deijcitur virtus mētis. Vñ Aug. dicit i primo soliloquiorū. Nihil esse sentio, qd magis deijciat animū virilē, q̃ blādimēta fœminę, corporūq; ille cōtactus, sine quo vxor hēri non pt. Ad quartum. s. vtrū pudicitia ptineat ad castitatē spāliter. Dicendū, q nomen pudicitiæ a pudore sumitur, in quo verecundia significatur, & iō oportet q pudicitia pprie sit circa illa de quibus hō magis verecūdatur, maximè āt verecūdantur homines, de actibus venereis, vt Aug. dicit in 14. de ci. Dei. intantū q & concubitus coniugalis, qui honestate nuptiarū decoratur, verecūdia nō careat. Et hoc ideo, quia motus genitalium membrorū, non subditur imperio rōnis, sicut motus aliorum exteriorū membrorum. Verecundatur aūt hō non solum de illa mixtione venerea, sed ēt de quibuscūq; signis eius, vt philosophus dicit in 2. rethoricæ. Et iō pudicitia attenditur pprie circa venerea, & pcipuè circa signa venereorum, sicut sunt aspectus impudici, oscula, tactus, & quia hæc magis solent dphendi, iō pudicitia magis respicit exteriora signa hmōi. Castitas aūt magis respicit ipsam veneream cōmixtionem. Et iō pudicitia ad castitatem ordinatur, nō quasi virtus ab ipsa distincta, sed sicut exprimens castitatis circūstantiā quandam interdū cum vnū p alio ponimr. Sciēdū aūt q castitas diuiditur in virginalem, vidualem, & coniugalē. Castitas coniugalis magna virtus est, vidualis maior, quæ est cū pposito de cætero non cōtrahendi, nec corpus suum alio mō polluendi, virginalis, est maxima, quæ nec carne polluta est, & hoc pposituū incorruptionem carnis pp Deum perpetuo conseruandi. De castitate coniugali nihil in speciali proponimus, hic dicere, nisi q rōnes, q̄ in sequenti capitulo ponuntur ad amorem & custodiam castitatis vidualis adaptari possunt ad amorem & custodiam castitatis cōiugalis. Item infra, vbi agitur de luxuria ponuntur multa quę disuadent adulterium, & econtra pbāt & ostēdunt commendabilē castitatem coniugalē. sed hic spāliter est dicēdū, de castitate quæ hñda & seruanda est post corruptionem carnis, siue post experientiam operis carnalis, q̃ nō hēt nomē pprium, sed cōi noīe castitas appellatur, sicut est castitas viduarū, vel regularium, vel ecclesiasticorū virorum, vel in sacris ordinib' pmotorū. De talibus dicit saluator Matt. 18. Sunt q se castrauerunt, pp regnum cęlorum &c. Papias dicit, q castitas est carnis incorruptio, vel post corruptionem eius abrenunciatio, vñ casti primo a castigōne, dicti sunt, postea placuit veteribus eos castos vocari, qui perpetuā libidinis abstinentiam pollicentur. Ad conseruationem aūt & diligentem custodiam castitatis, multa nos monere debent. Primum est exhortatio sacræ scripturæ & sanctorum. Paulus. n. ad hoc nos monet verbo & exemplo. 1. Corin. 7. Volo oēs homines esse sicut meipsum. Idem ibidem. Dico āt non nuptis, sed viduis bonum est illis, si sic permanserint sicut ego. 1. Thess. 3. Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra, vt abstineatis vos a fornicatione, vt sciat vnusquisque vas suum possidere in sanctificatione, & honore. 1. Thy. 5. Teipsum castum custodi. Scdo suadet seruare castitatem natura aliquarum auium Prouer. 30. Gallus succinctus lumbos suos, est homo, & præcipuè sacerdos castus Lucæ. 12. Sint lumbi vestri præcincti pter alijs sacerdotibus veteris legis, quæ cohibebant manum. i. peccati actū, nō omnium, Xps autem prohibet & cohibet, & actum & voluntatem & punit, Eph. 6. State succincti lumbos mentis vestræ in veritate, vt cor & voluntas rñdeat exteriori mundiciæ. Itē natura turturis, quæ suo compari casto amore adeo coniungitur, q nulli alteri neq; etiam post mortem copulatur, sed volat solitaria, & declinat cōsortia aliarum auium, nec volat cum eis: sic anima casta debet inseparabiliter adhærere Xpo, ad cui' mortis, & sanguinis memoriam debet frequentare gemitus, vt faciebat Magdalena. Debet ēt dimittere virorem prosperitatis mūdanę & vitę sęcularis, & declinare cōsortia leuium psonarū. Itē dicit Aris. in li. de natura aialium, q turtur latet i hyeme, ita q vix inuenitur, In estate āt libenter tenet loca frigida. Sic anima casta debet oc-

cultare

cultare se contra mundi pericula, & declinare a locis calidis, & ea quæ nutriunt carnis incentiuum. Itē admonet rō naturam, vt hō rōne vigens sit ad modū Angeli mundè viuens, conformando se non brutis aīalib. Bern. Nihil bestialius hoīe q̄ est rōne vigens, & nō rōne vtēs. Itē q̄dam Philo. attēdens aīam suā cœlestis esse nobilitatis, & dignitatis, & Angelicæ, & diuinæ conformen naturæ, non fœditatis porcinæ, cum tentatus vellet cum muliere peccare, ait. Erubesce cęlum intrare in cęnum, nō est dignum, vt locum debitū Deo, & Angelis debens hēre in cœlo, in terris iaceat cū porcis in immunditiæ carnalis cęno. Tertio suadēt seruare castitatē exempla plurima. Primo exēplum Chri, & suorū Aplorum, qui adeo castitatem amauit, q̄ voluit esse summè castus, & de matre castissima, & sine immunditiæ opere concipi, & nasci, & viuere semper, qui & discipulos suos voluit a coniugib. separari, quasi fere oēs, vt dicit Ambr. qui & vxores relinquentib. pp se vitam pmisit æternā. Matth. 19. Ois qui reliquerit vxorem, &c. pp nomen meū centuplū accipiet, & vitā æternā possidebit. Item ad hoc facit & exemplū Ioseph, de quo dr Gen. 39. cui cū diceret vxor Phutifaris, dormi mecū, nequaq̄ acquieuit operi nephario, sed ait. Quō possum hoc malū facere, & peccare in dnm meū, &c. Et post mulier molesta erat adolescenti, & ipse recusabat stuprum, de quo dicit Iosephus in principio libri. 2. q̄ dicta mulier sollicitauit eū blandimentis, pmissis, & minis, & ardens in amorē eius fingens se infirmā, remansit a festiuitate publicæ celebritatis, & ostendit iuueni ardorē suum, iterās, & rogans cum fletib. vt secum dormiret, ipsum nec mulieris miseria, nec pietatis misericordia, nec rogantis instātia, nec metus, nec promissio, nec minæ, nec blādimenta, nec aliqua incitamenta potuerunt aīum iuuenis emollire, nec a castitate recedere psuaserunt, sed preces, & pmissa respuit, nec minis cessit. Itē exemplum Iudith, de qua eiusdem. 15. Cōfortatum est cor tuum, eo q̄ amaueris castitatem, & post virū tuū alterū nescieris. Iō bndicta eris in æternū. vnde hīc q̄ meritum castitatis, & hostes vicerit, & Holofernem occiderit quo occiso cū esset caput exercitus, alij sunt victi, & in fugā conuersi, & Iudęi liberati. Item exemplū trium puerorū quorū Saraballa in fornace Babiloniæ non fuerunt cōbusta: q̄a eorum genitalia nō fuerāt p luxuriā inquinata aut inflammata, vt dr Dan. 13. Ad hoc facit exemplum Susannæ, q̄ maluit mortem incurrere, q̄ castitatē amittere. Vñ ait. Melius est mihi incidere in manus vras q̄ delinquere in legē Dei mei. Itē ad hoc facit exemplū Razi æ, de quo legit 2. Mach. 14. q̄ multis tēporib. continentiæ ppositum tenuerat in Iudaismo paratus corpus, & aīam tradere p pseuerā ia, hic magis voluit vitam amittere, q̄ continentiā. Itē ad hoc facit exemplū Annæ, de qua legit Lu. 2. q̄ postq̄ vixisset cum viro suo p 7. annos pmanserat vidua vsq; ad 84. annos seruiens Deo in tēplo, die ac nocte non discedēs ab eo ieiunijs, & obsecrationib. vacās, p vñ hoc meruit Christū videre, & cognoscere corporaliter, & spūaliter de eo Prophetare, hoc ostendit exēplo quo bonæ viduæ dent. & viuere, & agere, & castitatem seruare. Item ad castitatis custodiā facit exēplū B. Benedicti, q̄ vt legit Dial. 2. cum tentaret a spū fornicationis sub specie merulæ, piecit se nudum voluntans inter aculeos spinarum in veprib. vt per vulnera carnis excuteret tentationes libidinis, & castitatem inuiolatam seruaret. Item exemplum B. Ber. Clareuallensis, q̄ cum iuuenis tentaret, & inflammaret caro ei9 libidine intentione cuiusdā mulieris, surgens de lecto proiecit se nudum in stagno gelido, vt flāmam libidinis extingueret, & castitatem suā a periculo custodiret. Itē ad hoc facit exemplum, qd legit in vita Pauli Primi Heremitæ, q̄ sub persecutione Decij, & Valeriani cū persecutores non possēnt quendā iuuenem tormentis superare, fecerunt ei lectū in horto florido delicatissimū, & nobilissimū inter rubentes rosas, & lilia cādentia, q̄ alias horti amœnitates resupinū in lecto, ne se posset quoq; vertere, & excutere, blandis funib. nexuerunt, introducta speciosa meretrice eū solo, q̄ cum nuda cum eo se poneret, & eius mēbra contrectaret, vt eū ad libidinem puocaret, ipse dentib. linguā sibi pcidit, & ipsam cū sanguine in faciē eius piecit; & sic motū libidinis doloris magnitudine cōpescuit. Quarto suadent seruare castitatem figure. Figurabatur. n. p circuncisionem carnis castitas, q̄ est circuncisio carnis. & cordis, remouens non solū a carne, sed & a corde noxias delectationes, q̄ vt dr in Eze. 44. Incircuncisi, & incircuncisi corde non intrabunt in sanctificationem. s. Paradisi, & Hiere. 4. Circuncidimini dño, & auferte pputia cordium vestrorū, hæc aūt duplex castitas carnis, & cordis, signatur in duplici cingulo religiosorū, cū vno dēnt religiosi dormire. s. interiori, vt semper illud habeant. i. in corde, ppositum castitatis, & reijciant a se oēs cogitationes, & delectationes noxias. Isa. 11. Erit iustitia cingulum lumborū eius, & fides cinctoriū renum eius, vt iustitia coerceat a delectationibus prauis carnem, ne pcedat ad actum illicitū, fides cor teneat p amorē æterni pmij, & timorem

æterni supplicij, nec pcedat vsq; ad illicitum consensum. Itē milites Chri figurant per milites Salomonis, quorū vniuscuiusque ensis super femur suū, q̄a contra carnales, & nocturnas tentationes pugnant, & repugnant eis, Can. 3. Ad hoc facit exemplum, qd legit in vitispa. Cum q̄dam solitarius tentaret de accipienda vxore, descripsit eam in Sabulo dicens. Mō hēs vxorem, & oportet te dupli laborare. s. vt acquiras, tibi & sibi necessaria. Post finxit sibi filiam, & triplicauit sibi laborem, pius filium, & sic scdm q̄ sibi fingebat filios vel filias, augebat sibi laborem p vxoris, & filiorum puisione. Cum aūt labor multiplicatus esset ei intolerabilis ait ergo cum nō posses de vniuerso labore tuo tot filijs prouidere, non habes necesse nubere, & sic quieuit tentatio. Quinto suadet viuere caste, corporis. & cordis mūditia, vt spiritui sancto, qui in mūdis habitat cordib. & corporib. mundū templum pparet. 1. Corin. 6. Nescitis q̄m membra vestra tēplū sunt Spiritus sancti, & Spiritus sanctus habitat in vobis, qui quiescit in flore cordis, & corporis floridi, Isa. 11. Et requiescat super florē spūs dñi. Psal. Et refloruit caro mea, floruit in virginitate, refloruit in castitate, post lapsum supra ostēsum per verbum B. Martini, qui videns pratum, cuius partem porci effoderant. Aliā boues depauerant, & redibant ad suū vigorem, & florē. Tertia pars erat intacta, & diuersis floribus quasi gēmis varijs picturata. Prima typum tenet Incōtinentium. Secunda castorum post lapsum. Tertia statum signat virginum, munda dēnt esse corpus, & aīa illorū, qui volunt esse Spiritus scti habitaculum, & cęlestis sapiæ receptaculum, qui dr sanctus. i. mundus. Scti estote, quia ego sanctus sum, de quo dr in Psal. Tu aūt in scō habitas. i. in mundo: quia columba p quā Spūs sanctus signat, in lutosis non inuenit vbi requiesceret pes eius, vt dr Gen. 8. Sap. 1. Nō habitabit in corpore subdito peccatis. Sexto suadet ad amorē, & custodiam huius virtutis multiplex vtilitas ipsius in psenti. Ipsa si quidem facit aīam preciosam pulchram, mundā, domesticā, Angelicā dignā, fœcundā, securam, sanam, & honestam, & beatā. De pciositate. Eccl. 26. Nō est digna ponderatio animæ continentis. De alijs Bern. & Isid. Bern. in epist. qd castitati decorius, q̄ mundū de immundo conceptū semine facit, de hoste domesticū, de hoīe Angelū. Differūt. n. inter se hō pudicus, & Angelus, sed fœlicitate, non virtute: sed & illius castitas fœlicior. huius fortior esse dignoscit. Item Isid. in li. de Simon. Amāda est pulchritudo castitatis, est. n. fructus suauitatis, & pulchritudo inuiolata. securitas mentis, & sanitas corporis. Dicit S. Basilius. Castū fili tuū teipsum custodi, vt videas dñm in glia cōsistentē, mentem tuā, & mēbra tua dedicasti dño ne cōmisceas ea cum mulierib. meretricibus, reflecte amorem tuum ab amore mulierum, ne te ab amore Dei excludent. Item Alchuinus. O q̄ pulchra est iuuenum pudica castitas, & Deo amabilis, & ad oē bonum vtilis. Qui filios hēt spūales, vel carnales nutriat eos in castitate Deo, nō in luxuris Diabolo. Quid pdest hoī filium hēre, amare & nutrire, si eū ęternis nutriat tormentis. Qui in castitate viuūt Angelicā in terris hūt cōuersationē. Castitas hoīem cœlo coniungit, & Angelorū facit conciuē. Item. Oib. castitas necessaria est, sed maximè ministris altaris Chri, quorū aliorū dēt esse eruditio, & assidua salutis pdicatio. Tales decet dñm hēre ministros qui a nullo carnis contagio corrum pantur: sed potius continentia carnis resplendeant, & totius honestatis in populo fulgeant exēplis. Timor & psentiū pœnarū retrahit a luxuria, & inducit in amorē castitatis. Legit in quibusdā cronicis, q̄ Pictagoras Phisicus, & Philosophus de Athenis iuit apud Aegyptum, & Babiloniam ad addiscendum motus syderum, q̄ rediens inuenit populum gulæ datum ebrietati, & luxuriæ, & ornatui, & lasciuiæ, qui adeo pdicauit eis frugalitatem, sobrietatem, & castitatem, asserens, q̄ videtat multas ciuitates, subuersas pro vitijs. q̄ ita sunt conuersi q̄ quasi virgines viuerent castè, & sobriè, & lasciuiæ ornamenta, & superbiæ reiecerunt. Octauo suadet castitatem, nocumentum, quod eius amissio infert, vel qd suum contrarium confert in præsenti, & tormenta quæ confert maximè in futuro, in morte. & iudicio, & præcipuè in Inferno. De hoc requirè multa inf. 3 li. vbi agitur de luxuria. Nono suadet ad amorem, & custodiam castitatis multiplex præmium, quo in futuro castitas remuneratur. Matth. 19. Omnis qui reliquerit vxorem propter nomen meum, centuplum accipiet, & uitā æternam possidebit. Matth. 5. Beati mundo corde, quoniā ipsi Deum videbunt, cuius visio magna merces. Et Matth. 19. Sunt Eunuchi, qui se castrauerunt propter regnum Cœlorum, hi sunt qui propter regnum Cœlorum acquirendum castè viuunt, quare per hoc regnum Cœlorum acquirunt. Isa. 56. Non dicat Eunuchus, ego lignum aridum: quia hoc dicit dominus Eunuchis, qui custodierunt sabbatum meum, & quæ volui elegerunt, & tenuerunt fœdus meum, dabo eis in domo mea, & in muris meis nomen, & locum melius a filijs, & filiabus, & nomē sempiternum eis dabo, quod nunquam peribit. Ad hoc faciunt multa exempla

de

de transitu sanctorum, quæ ponit Greg.2. Dial.4.li.de quibus sufficiat duo ponere. Refert.n.de Vrsino presbyterorum quandã ecclesiã cum timore dñi regebat, qui quandã presbyteram, quã ante ordinationẽ suã habuerat fugiebat vt hostem, licet diligeret eã vt sororem, nec vnquam eã ad se sinebat accedere. Cũ aũt in extremis videretur laborare, & tenuẽ, & quasi nullũ videretur spũm efflare, accessit dicta mulier cõpassionis cã iuxta nares ei⁹ vt videret si adhuc spũm efflaret, quod sentiens ille, recollecto spũ fortioris, & voce ait. Recede hinc mulier, adhuc igniculus viuit, paleam tolle, qua recedente, cum tota virtute corporis, & lætitia magna cœpit clamare, bene veneriut dñi mei, bene venerint dñi mei, bene venerint dñi mei, quid ad tantillum seruũ dignamini venire, venio, venio, gratias ago. Cũ aũt astãtes qrerẽt, qđ videret, cur hoc diceret, ait nunquid non videtis sanctos aduenisse, nunquid nõ videtis hic principes Apostolorum aduenisse Petrum, & Paulum? & repetens hæc verba. Ecce venio ecce venio, emisit his spũm. Itẽ.14.li.c.4.dicit, ꝙ Galla nobilissima Romanorum defuncto viro post annũ, licet Phisici dicerent ei inspecto rubore faciei, ꝙ nisi contraheret, & a viro cognosceretur, Barbã virilẽ haberet & licet multas haberet, diuitias, & arriderent oĩs ꝓsperitas, q̃ eã ad contrahendũ inuitabat, maluit in castitate seruire dño, & ei nubere, q̃ hoĩ. Reiecto seculari habitu, & religioso sumpto, sese monasterio Beati Petri Apl̃i tradidit religioni studens, & eleemosynis, verecundiã barbæ adueniẽtis nõ timẽs, sed solũ qũo Deo placeret. Cũ aũt labores eius vellet omnipotens Deus æterna mercede remunerare, percussa est in mãmilla vlcere cancri. Cũq; iaceret de nocte inter duo cãdelabra q̃ ante se lucentia habebat, amica lucis vidit altare Beatũ Petrũ Apostolũ, & ait nõ pterrita, sed læta. Quis es dñe? Sũt ne mihi dimissa peccata mea? cui ille benignissime inclinato capite ait. Dimissa sunt, veni. Cui illa veniat inquit mecum soror Benedicta. Cui ille. Nõ veniet mõ, sed die.30. sed alia talis, dixit ipse, veniet tecum. Quod cũ reuelasset matri monasterij, migrauit ad Deũ, quã aliæ sicut supradictum est sunt secutæ. Debet autem euitare, qui affectat castæ viuere ea, q̃ sunt incitamenta ad peccatum luxuriæ, & fugere, q̃ sunt desideria carnis, ne.s.curet vel procuret ea, q̃ caro desiderat. Curam carnis ne feceritis in desiderijs. Gal.5. Caro concupiscit aduersus spiritum. debet etiã attẽdere, & cauere multiplices tẽtationes, & fraudes, & astutias Sathanæ, & qũo insidiaẽ castitati. Incitantia ad peccatũ carnis sũt deliciæ, victus & vestitus, & ioci, & ocia, societates leues.1. Thim.5. Vidua, q̃ in delicijs est viuens mortua est. de quibus.1. Thi.5. Ociosæ discunt circuire domos, non solum autem ociosæ, sed verbosæ & curiosæ. Quia filij Israel occasiones luxuriæ nõ euitauerũt, & ideo de consilio Balaã, & fraude Balach in deserto castitatẽ diu seruatam amiserunt, & perierunt, vt legitur Num.24. & 25. & dicit Iosephus li.3. Antiquitatũ, ꝙ consiliũ fuit Balaã, ꝙ Balach mitteret in exercitu filiorum Israel virgines, quarum pulchritudine, & ornatu posset subdi, & deuinci ex rerum venalium copijs, q hoc fecit. Quæ illexerunt eos ad libidinẽ ludis, & ostensionibus, & rerum copia, vocantes eas ad festa sua, & conuiuia, & concubitũ. Quæ cum vellent recedere, & illi rogarent cũ fletib⁹ ꝙ remanerent, illæ respõderũt, ꝙ nulla rõne possent hoc facere, nisi relicta lege sacrificarent dijs suis. Qđ ipsi se facturos iurauerunt, vtentes cibis, & sacrificijs, legem Dei, & sacrificia, & festa relinquentes, pro quo cum nollent admoniti per Moysen se corrigere, occisi sunt tã gladio, q̃ peste imissa a dño, tã hi, q hoc fecerant q̃ illi qui eos corrigere debebant, & nõ fecerãt. Ad euitandas carnis illecebras, & dæmonũ insidias, Ponemus duo exẽpla duorum deceptorũ ꝑ carnis illecebrã, & dæmonis fallaciã in mulieris specie se transfigurantis, & per carnis illecebrã, ab altitudine castitatis, & sanctitatis deijciens duos eremitas, qui finem tñ dissimilem habuerunt. De vno refert Sanctus Iohannes in vitispa.ꝙ erat quidam solitarius in eremo Monachus. Cuius domus spelunca fuit, vir summæ abstinentiæ, labore manuũ sibi victum quærens, die ac nocte in orationibus persistens, cunctis animi virtutibus florẽs, quẽ cũ videret de hac ꝓsumẽtẽ tẽtator, laqueos parat, fingit se speciosam mulierẽ per eremum oberrantem, & pulsans ad speluncæ hostiũ, rogat vt eam miserationis intuitu ad angulũ cellulæ pernoctare dimittat, ne fiat præda ferarum, qui pietate fictionis suæ consentit, & eã introducit, & causas viæ, & erroris sui per eremum fingit astutas, & accedens propius post verborum figmenta, & oscula manuũ quasi reuerentia tangit barbam amplexatur caput, verbis, & factis cõcitat ad libidinem. Hic autem laborum priorum immemor, & æstuans ardore libidinis cum irrueret in fœdos amplexus, inclinatis lacertibus inter manus amplexantis, cum clamore horribili, & fœdissima illusione elabitur, & multitudo dæmonum, q̃ ad hoc spectaculum conuenerat, cum ingenti cachino clamauit. O Monache, Monache qui te vsq; ad cœlum extollebas, qũo demersus es vsq; ad infernum. Hic autem confusus non pœnitens, sed desperans notosq; fugiens ad sæculum rediens, reuelamẽ, & colloquia bonorum declinans amplius præda dæmonum, & gaudium pfectum effici. Itẽ ad idẽ aliud exẽplũ de Calẽdario Bede. Legitur de victorio Martyre. Victorinus, & Seuerin⁹, q mortuis parentibus suis vendiderunt oĩa, q̃ habebant, & pauperibus erogantes, vt Deo liberius seruirent sibi ad inuicem successiue seruiebant. Et cum nihil haberent, faciẽte Deo nihil eis deerat. Victorinus autem aliquid perfectius volens agere, secessit ad eremum, sedens in excelso rupis specu. cui subterfluebant aquæ, vbi ita erat artus locus, ꝙ vix eum posset capere, qui sedẽs posset dormire, si alterum reciperet ibi clausit aditum. Assiduus in oratione, & lectione stat Dyabolus ad hostium sub similitudine simulatæ personæ, dicit & plangit se errabundam, & metuẽtem noctu tenebras, & incursus ferarum allegat, se debere recipi solus noctis spacio alioquin dicit mortem suã imputandã Victorino. Quam cum motus cõpassione recepisset, incepit ei blãdiri verbis, signis, & gestu, & tactu. Victorinus victus, scelus perficit, hostis euanescit, irridẽs eum Cachino victum victorinũ, hic primo factus velut exanguis, post ad se reuersus fratrem suũ adijt, casum suum ei referat, ipse sibi pœnam indicit, arborẽ findens, & per fixuras remotis ramis, in modum crucis manus sibi astringens. Seuerinus episcopum ad fratrẽ adducit, nec ei victorinus, vt inde recedat acquiescit. Qđ videns eps ei benedicens, inde recedit, hic solo die dñico coactus a fratre modicũ panis, & aquæ recipiebat, frater aũt ꝓ eo simili cibo, & ieiunio se macerabat, post triennium autẽ vix acquieuit ab hac pœnitentia egredi, carnibus eius iã fere consumptis. Postea autẽ ab epo cũ sanctissimẽ viueret, & multa miracula dñs per eũ faceret Amittinæ vrbis fit sacerdos. Nerua autẽ imperante ab arriano iudice primo exilio relegatus est, post ad locũ, q catilias vocatur super aquas puteutes ex sulphure p triduũ suspensus capite deorsum verso, dira passus supplicia. Martyrio coronatus est. De castitate claustralium notandum, ꝙ illa, quæ suadent castitatem personis ecclesiasticis in Sacris ꝓmotis, & quæ disuadent peccatum luxuriæ in eis possunt suadere in claustralibus castitatis amorẽ, & obseruantiã, & dissuadere eis luxuriæ vitium, quæ infra in 3. h.notata sunt, vbi agitur de his, quæ dissuadẽt luxuriam in claustralibus, & per contrarium suadent eis castitatem. Et de circũstantijs, quæ aggrauant luxuriam monialium, quæ debent eas incitare ad amorem, & custodiam castitatis promouere.

De virginitate. *Dist.* *XCVI.*

DEinde considerandum est de virginitate. Circa, q̃ vidẽda sunt quinq;. Primo in quo consistat virginitas. Secundo vtrum sit virtus. Tertio de excellentia eius respectu matrimonij. Quarto de excellentia eius respectu aliarum virtutũ. Quinto specialiter, quæ mouere debent ad virginitatem seruãdam. Ad primum.s.in quo consistat virginitas. Dicendum, ꝙ nomen virginitatis a virore sumptum vr̃. Et sicut illud dr̃ virens in suo virore persistere, quod non est ex superabũdãtia caloris adustionem expertum, ita etiam virginitas hoc importat, ꝙ persona cui inest immunis sit a concupiscentiæ adustione, q̃ esse vr̃ in cõsummatione, maxime delectationis corporalis qualis est venereorum delectatio. Vñ Ambros. dicit li. de virginitate, ꝙ castitas virginalis est expers contagiunis integritas. In delectatione aũt venereorũ tria est considerare. Vnum quidem, quod est ex parte corporis.s. violatio signaculi virginalis. Aliud est autem illud in quo contingitur id, qđ est aĩæ cũ eo, qđ est corporis.s. ipsa resolutio seminis delectationẽ sensibilẽ causans. Tertiũ aũt est solũ ex parte aĩæ suæ ꝓpositum pueniendi ad talẽ delectationẽ. In quibus tribus id, quod est primo positũ per accidens se habet ad moralem actum, qui non consideratur per se, nisi sm̃ ea, q̃ sunt aĩæ. Secundum vero materialiter se habet ad actum moralẽ. Nã sensibiles passiones sunt materia moralium actuum. Tertiũ vero se habet formaliter, & cõpletiuẽ, qa rõ moraliũ in eo, qđ est rõnis completur, quia igitur virginitas dr̃ per remotionem pdictæ corruptionis, consequens est, ꝙ integritas membri corporalis ꝑ accidens se habeat materialiter ad virginitatem, ipsa autem immunitas a delectatione, quæ consistit in seminis resolutione se habet materialiter, ad ipsum autem ꝓpositũ perpetuo abstinendi a tali delectatione se habet formaliter, & cõpletiue in virginitate, & hæc tria tangit Aug. in diffinitione virginitatis, dicens in libro de nuptijs, & concupiscentia. Virginitas est in carne corruptibili incorruptionis perpetua meditatio. Hæc autem diffinitio tangit in recto illud, quod est formale in virginitate. Nam per meditationem intelligitur propositum rationis. Quod autem additur perpetua, non sic intelligitur, quòd oporteat virginem semper actualem meditationẽ habere, sed hoc qa debet in proposito gerere ut perpetuo in hoc perseueret. Id vero, quod est materiale tangitur in obliquo, cum dicitur incorruptionis

in carne corruptibili,qđ addit ad ostendendum virginitatis difficultatem,Nā si caro corrumpi non posset,non esset difficile ꝑpetuā incorruptionis meditationē hīc. Sciendum est autē, ꝙ si integritas membri corporalis aliquo casu per aliū, q̄ per concubitum corrumpat̄,non magis p̄iudicat virginitati, q̄ si corrūperetur manus vel pes. vnde dicit Aug.1.de Ci.Dei, ꝙ membra illa possūt diuersis casib⁹ vulnerata vim ꝑ peti. Et medici aliqñ saluti opitulātes hoc ibi faciunt,quæ horret aspectus.Obstetrix etiā virginis cuiusdā integritatē manu velut explorans dum inspicit perdidit.Et subdit.Non opinor quenquam tā stulte sapere vt huic perijsse aliquid existimet etiam de ipsius corporis sanctitate,quamuis membri illius integritate iā perdita. Item sciēdum,ꝙ delectatio,quæ est ex seminis resolutione dupliciter pōt contingere,vno mō vt ꝓdeat ex mentis ꝓposito, & sic tollit virginitatē,siue fiat per concubitū,siue absque concubitu. Facit tñ mentionem Aug.de concubitu,q̄a hmōi resolutio cōiter,& naturaliter ex concubitu causat̄. Alio mō pōt ꝓuenire p̄ter ꝓpositum mentis vel dormiendo, vel ꝑ violentiā illatā cui mens non cōsentit,quamuis caro delectationem experiat̄, vel ex infirmitate etiā naturæ,vt patet in his,q̄ fluxū seminis patiunt̄, & sic nō ꝑditur virginitas,q̄a talis pollutio non accidit per impudicitiā, q̄ virginitas excludit.Ad s̄m.s.vtrum virginitas sit virt.Dicēdū ꝙ in humanis actibus illud est vitiosum, qđ est p̄ter rōnem rectā,hoc aūt habet rō recta,vt his,q̄ sunt ad finem vtatur aliquis s̄m eā mensurā,quę congruit fini.Est aūt triplex hoīs bonum,vt dr̄ in 1.Eth.Vnū qdem,qđ consistit in exterioribus rebus, puta diuitijs,aliud autem qđ consistit in bonis corporis. Tertiū autē est,qđ consistit in bonis aīæ inter, q̄ etiā bona contemplatiuę vitæ sunt potiora bonis vitæ actiuæ, vt ꝓbat Philosophus in 10. Ethi.Et dñs dicit Luc.5.Maria optimā partem elegit. Quorum bonorū exteriora q̄dē ordinant̄ ad ea, q̄ sunt corporis,ea verò,q̄ sunt corporis ad ea,q̄ sunt aīæ,& vlterius ea, q̄ sunt vitæ actiuæ & cōtēplatiuę.Pertinet igit̄ ad rectitudinē rōnis,vt aliquis vtat̄ exterioribus bonis s̄m mensurā,quę cōpetit corpori, & similiter de alijs.Vñ siquis abstineat ab aliquibus possidēdis, q̄ aliàs esset bonū possidere vt consulat saluti corporali vel cōtemplationi veritatis,nō esset hoc vitiosum,sed s̄m rōnē rectam. Et similiter si aliqs abstineat a delectationib⁹ corporalib⁹ vt liberius vacet cōtēplationi veritatis,ꝑtinet hoc ad rectitudinē rōnis. Ad hoc āt pia virginitas ab oī delectatione venerea abstinet,vt liberius diuinę contēplationi vacet,dicit.n.Apl̄s primę ad Corin.7.Mulier innupta,& virgo cogitat,q̄ sunt dñi,vt sit sancta.& corpore,& spiritu,q̄ autem nupta est cogitat, q̄ sunt mundi quō placeat viro. Vñ relinquitur,ꝙ virginitas nō est aliqd vitiosum,sed potꝰ laudabile.Cū igit̄ in virginitate sit aliquid formale, & cōpletiuū.s. ꝓpositum abstinendi ab oī delectatione venerea, quod q̄dē ꝓpositum laudabile redditur ex fine inqu ntum.s.hoc sit ad vacādum rebus Diuinis materiale. Similiter in virginitate est integritas carnis absq; oī experimento delectationis venereæ. Manifestum est autem, ꝙ vbi est specialis materia hñs specialem excellentiā ibi inuenit̄ specialis rō virtutis, sicut patet in magnificentia,q̄ est circa magnos sumptus, & ex hoc est specialis virtus a liberalitate distincta, q̄ cōiter se habet circa oēm pecuniarum vsum. Hoc aūt,qđ est seruare se immunē ab experimēto venereæ voluptatis,habet quādā excellētiā laudis, supra hoc,qđ est conseruare se immunē ab inordinatione venereæ voluptatis, & ideo virginitas est q̄dā spiritualis virtus hñs se ad castitatē sicut magnificentia ad liberalitatē,& nota,ꝙ virginitas quantū ad id, quod est materiale inest nobis a natura, q̄a oēs hoīes ex sua natiuitate hñt id,quod est materiale in virginitate.s.integritatem carnis,immunē ab experimento venereorū:non tñ hñt id, quod est formale in virginitate vt.s.habeant ꝓpositum seruādi hmōi integritatē ꝑꝑ Deū, & ex hoc habet rōnem virtutis vñ.Aug.dicit in lib.de virginitate. Nec nos in virginibus prædicamus, ꝙ virgines sunt. Sed ꝙ Deo dicatę sunt pia continentia virgines. Item virginitas quantū ad id qđ est materiale, per pęnitentiam reparari nō p̄t,sed quantum ad id,qđ est formale in ipsa:non.n. siquis magnificus consumpsit suas diuitias,ꝑ pęnitētiam peccati restituunt̄ ei diuitiæ, & similiter ille,q̄ peccādo virginitatē amisit,ꝑ pęnitentiā non recuperat virginitatis materiā, sed recuperat virginitatis ꝓpositū.Circa materiā autē virginitatis est aliquid,qđ miraculose reparari poterit diuinitus.s.integritas mēbri,q̄ diximus accidentaliter ad virginitatem se hr̄e. Aliud est autem,qđ nec miraculo reparari pōt, vt.s.qui expertus est voluptatē venereā fiat non expertus,non.n.Deus pōt facere vt ea, q̄ sunt facta non sint facta.Item licet id, quod est materiale possit amitti sine peccato.s.per matrimonium,non tñ pōt amitti virginitas s̄m ꝙ est virtus, quia virginitas s̄m ꝙ est virtus importat ꝓpositum voto firmatū integritatis perpetuo seruandę.Dicit.n. Aug.in libro virginitate, ꝙ per virginitatem integritas carnis

ipsi creatori aīæ,& carnis vouetur,consecratur,seruatur. Vnde virginitas s̄m ꝙ est virtus nunquam amittitur, nisi per peccatū. Consistit autē virtus virginitatis in medio rōnis, non rei. ide.n. qui ab oībus delectationibus abstinet, præter rōnem rectā quasi delectationes per se abhorrens est insensibilis, sicut agricola. Virgo autem non abstinet se ab oī delectatione,sed solum a delectatione venerea, & ab hac abstinet se s̄m rōnē rectā vt dictū est,medium autē uirtutum non s̄m quantitatē, sed s̄m rōnem rectam determinatur, vt dr̄ in secundo Ethi.vnde de magnanimo di in 4.Ethi.ꝙ est magnitudine extremus, eo ꝙ vt oportet medius.Nec est contra præceptum legis naturæ, ꝙ.s.est ad conseruationē speciei,sicut habetur Gen.1. Crescite,& multiplicamini,& replete terrā,quia præceptum habet rōnem debiti.Dupliciter aūt est aliquid debitū, vno mō vt impleatur ab uno, & hoc debitum sine peccato prætermitti non potest.Aliud autem est debitum implendum a multitudine,& ad tale debitum implendū non tenet̄ quilibet de multitudine. Multa.n.sunt multitudini necessaria,ad quæ implenda vnus nō sufficit, sed implentur a multitudine,dū vnus hoc alius illud facit.Præceptum igitur legis naturæ hoī datum de cōmestione, necesse est ꝙ ab vnoquoque impleat̄.Aliter.n.indiuiduum cōseruari non posset. Sed p̄ceptum datū de generatione respicit totā multitudinē hoīum cui necessarium est non solū,ꝙ multiplicetur corporaliter,sed etiam spūaliter ꝓficiat.Et ideo sufficienter ꝓuidetur humanæ multitudini,si q̄dā carnali generationi operā dent,quidā vero ab hoc abstinentes contēplationi diuinorū vacent ad totius humani generis pulchritudinē,& salutem. Sicut etiā in exercitu quidā castra custodiunt,quidā signa deferunt, quidā gladijs decertant,q̄ tñ oīa debita sunt multitudini, sed per vnū impleri nō possunt. Ad tertium.s.de comparatione virginitatis ad matrimonium. Dicendum,ꝙ sicut patet in libro.Hiero.contra Iouinianum,hic error fuit Iouiniani, qui posuit virginitatē non esse matrimonio p̄ferendā,q̄ q̄dem error p̄cipue destruitur, & exēplo Chri, qui matrem virginem elegit,& ipse virginitatem seruauit,& ex doctrina Apl̄i,qui primę ad Corin.7.virginitatē consuluit tanquā melius bonum,& etiā rōne, tū q̄a bonū Diuinū est potius bono humano,tum,q̄a bonū aīæ p̄fertur bono corporis,tū etiā,q̄a bonū contēplatiuæ vitæ p̄fertur bono actiuæ. Virginitas aūt ordinatur ad bonū aīæ s̄m vitā contēplatiuā,qđ est cogitare ea,quæ sunt Dei,cōiugiū aūt ordinat̄ ad bonū corporis,qđ est corporalis multiplicatio generis humani,& ꝑtinet ad vitā actiuā, quia vir,& mulier in matrimonio viuentes necesse hñt cogitare, quæ sunt mundi,vt patet ꝑ Apostolū primę ad Corin.7.Vñ indubitāter virginitas p̄ferenda est continētiæ coniugali:q̄a tñ meritum non solū pensat̄ ex genere actus,sed magis ex aīo operātis, hinc est,ꝙ sicut dicit Aug.in li.de bono cōiugali, non impar est meritū continētiæ in Iohanne, q̄ nullas expertus est nuptias, & in Abrahā,q̄ filios generauit,q̄a Abrahā habuit aīum sic dispositū vt paratus esset seruare virginitatē si esset tp̄s congruū, ex quo meritū continētiæ cōiugalis in ipso æquat̄ merito continentiæ virginalis.In Iohāne respectu p̄mij substātialis, nō aūt respectus p̄mij accidentalis,vñ Aug.dicit in lib.de bono coniugali, ꝙ Iohānis celibatus,& Abrahæ connubiū ꝑ tēporum distributionem Chro militauit,sed cōtinētiā & Iohānes in opere,Abrahā in solo habitu habebat.Item licet virginitas sit melior,q̄ continentia coniugalis,pōt tñ coniugatus esse melior, q̄ virgo duplici rōne. Primo q̄dem ex parte ipsius castitatis.s.si ille, qui est coniugatꝰ habeat animū magis paratū ad virginitatē seruādā, si oporteret, q̄ ille q̄ actu est virgo,vñ Aug.instruit virginē ī li.de bono cōiugali,vt dicat.Ego non sum melior,q̄ Abrahā. Sed melior est castitas celibū,q̄ castitas nuptiarū,& rōnē postea subdit. Quod.n. nūc ago,melius illi egissent si tunc agendum esset, quod autē illi egerunt,sic ego non agerē,etiā si nunc agendum esset. Secundo,q̄a forte ille qui non est virgo habet aliquam excellentiorem virtutem,vñ Aug.dicit in li.de virginitate. Vñ sit virgo quāuis sollicita,q̄ sunt dñi,ne forte ꝑꝑ aliquā incognitā infirmitatē nō sit etiam matura Martyrio,illa vero mulier cui se præferre gestiebat iam possit bibere calicem dñicæ passionis. Item bonum cōe potius est bono priuato,si sit eiusdem generis,sed potest esse,ꝙ bonum priuatum sit melius s̄m suum genus, & hoc modo virginitas Deo dicata præfertur fœcunditati carnali,vnde Aug. dicit in li.de virginitate,ꝙ fœcunditas carnis,etiam illarum,quę in hoc tempore nihil aliud in coniugio, quam prolem requirūt, q̄a mācipāt Chro ꝓ amissa virginitate cōpensare non posse credenda est.Ad quartū.s.de comparatione virginitatis ad alias virtutes.Dicendum,ꝙ aliquid potest dici excellentissimum dupliciter,vno modo in aliquo genere,& sic virginitas est excellentissima in genere castitatis,transcendit enim & castitatem vidualem, & coniugalem,& quia castitati anthonomasice attribuitur decor. Ideo virginitati per consequens attribuitur excellentissima pul-

ma pulchritudo: vnde Ambros. dicit in lib. de virginitate. Pulchritudinē quis potest maiorē æstimare decore virginis, q̄ amaꝫ a Rege, ꝓbaꝫ a iudice, dedicaꝫ Dño, consecraꝫ Deo. Et Cyprianus in lib. de virginitate. Nūc nobis ad virgines sermo est, quarum quo sublimior gloria est, maior & cura. Flos inquā est ille ecclesiastici germinis decus, atq; ornamentū grãæ spiritualis, illustrior portio gregis Chri. s. per cōparationem ad viduas, & coniugatas. Scđm hunc modū intelligendum est, ꝙ fructus centesimus debeꝫ virginitati, scđm Hieron. pp excellentiam quã hẽt ad viduitatem, cui attribuiꝫ sexagesimus: & ad matrimoniū, cui attribuiꝫ tricesimus: quia sicut Aug. dicit in lib. de Quæstionib. Euang. centesimus fructus est martyrum, sexagesimus virginū, & tricesimus coniugatorū. Vnde ex hoc non seqꝰꝫ, ꝙ virginitas sit simplr̃ maxima virtutum oīum, sed solum aliis gradibus castitatis. Dñr & virgines sequi agnum quocunq; ierit, qa imitanꝫ agnum Chrm nō solū in integritate mentis, sed in integritate carnis, vt Aug. dicit in lib. de virginitate. Et ideo in pluribus sequunꝫ agnum, nō tñ oportet, ꝙ magis de propinquo, qa aliæ virtutes faciunt ꝓpinquius inhærere Deo per imitationē mentis. Canticum aũt nouū, qđ solæ virgines cantant, est gaudium de integritate carnis seruata: alio modo pōt dici aliquid excellentissimū simpl.: & sic virginitas non est excellentissima virtutum. Semper enim finis excellit id, qđ est ad finem, & ideo quanto efficacius aliquid ordinaꝫ ad finem, tanto melius est: finis aũt, ex quo virginitas laudabilis reddiꝫ, est vacare rebus diuinis, vt dictum est. Vnde ipsæ virtutes Theologicæ, & ēt virtutes religionis, quarum actus est ipsa occupatio circa res diuinas ꝑferunꝫ virginitati. Silr̃ & vehementius operanꝫ ad hoc, ꝙ inhæreant Deo martires, q̄ ad hoc ꝙ postponant propriā vitam, & viuentes in monasteriis, qui ad hoc postponunt propriā voluntatem, & oīa q̄ pñt hr̃e, q̄ virgines, q̄ ad hoc postponunt venereas voluptates. Et ideo virginitas non simplr̃ est maxima virtutum. Ad quintum. s. de his, q̄ mouere debent ad amorem, & custodiā virginitatis. Sciendū, ꝙ septem sunt causæ, pp quas virginitas est seruanda. Prima est scripturarum exhortatio. Secūda est eius ad alios castitatis gradus cōparatio. Tertia est Dei ad virgines summa cura, & dilectio. Quarta est Angelorum ad virgines amor, & obsequiū. Quinta est, quia multis, & diuersis in scriptura sacra virginitas comparaꝫ. Sexta est multiplex vtilitas, quam virginitas eam seruantibus efficit in pñti. Septima causa est maxima merces, q̄ ꝑparaꝫ virginibus in futuro. Primū ergo, quod mouere debet ad virginitatē seruandam est cōsiliū, & exhortatio scripturarū. Apost. 2. Cor. 11. Despōdi enim vos vni viro virginem castam exhibere Chro. Glo. virginitas carnis corpus est intactum, & impollutum a luxuria. Item idem Paulus. 1. Cor. 7. De virginibus mandatum Dñi nō habeo, consiliū aũt do. Glo. a dño Spiritu sancto mihi inspiratum, vt s. permaneant in virginitate, & non nubant. Ibidem. Qui matrimonio non iungit virginē suam, melius facit, q̄ qui iungit. Ibi gl. Bona est pudicitia coniugalis, sed melior virginalis, vel vidualis. Vnde sequiꝫ. Beatior erit, si sic permanserit scđm consiliū meum. Legiꝫ in passione B. Teclæ virginis, ꝙ cū esset nobilissima Iconiorum, & Paulus ibi veniens esset receptus in domo Honisfori, & ꝑdicaret in ea oīb. aduenientib. de oīum virtutū fructibus. Cum domus parentum Teclæ esset coniuncta illi: de fenestra domus paternæ audiuit Paulum ꝑdicantem, allecta eius ꝑdicationis adeo dulcedine, ꝙ nec comedere, nec bibere vellet per triduum, nisi eum audire. Vnde cum recessisset inde apud Antiochiā, Paulum est secuta amore ꝑdicationis eius audiendæ, & virginitatis seruandæ, in cuius ꝑdicatione fructum audierat ꝓ fide, & virginitate seruādā. Et cum esset virgo speciosissima, lenonum insultus, ignium incendia, ferarum pugnas, & rabiē, & multa tormentorū supplicia sustinens, & vincens ad instructionem multorum Seleuciā veniens quieuit in pace ibi. Quam ad amorem seruandæ virginitatis perpetuæ, & tolerātiā passionum animauit, & inflammauit sacra Pauli Apost. doctrina. Scđm quod incitat ad seruādam virginitatem, & amandum, est istorū triū adinuicē cōparatio. s. virginitatis, viduitatis, & coniugalitatis. Dñs. n. cōparat coniugalem castitatem terræ bonæ: vidualē meliori, virginalē optimæ. Et hoc ideo, quia prima fert fructum tricesimum; secunda sexagesimum; tertia cētesimum. Hiero. Laudo coniuges, magis aũt virgines, qa de spinis rosam, de terra aurum, de concha eligo margaritā. Ex cōparatione patet quantum virginitas ꝑualet cōiugalitati, quantū s. rosa spinæ, aurum terræ, margarita conchæ. Item legiꝫ in vita, & passionibus B. Victoriæ, & Anathaliæ virginum, ꝙ cum Victoria virgo Romæ esset desponsata Eugenio Pagano nobili, nec vellet eū accipere, missa est ad eam Anathalia virgo, vt suaderet ei, vt cōsentiret ei qui eā desponsauerat, q̄ ait illi: Ego sum Christiana sicut & tu; & scio, ꝙ Deus præcepit nuptias hominibus, dicens: Crescite, & multiplicamini, &c. Cui ait Victoria. Ego ex eo die quo vendidi ornamēta mea ad dandū pauperibus, vidi iuuenem auro radiantem, splendidum, insignitum diademate, in vestibus purpureis, atq; gēmatis, qui grata facie, & vultu hilari me inspiciens, ait: O virginitas, q̄ morte nō vinceris, q̄ a morte perpetua liberas, q nunq̄ in tenebris, sed semper in lumine versaris: & eo discedente cœpi flere, &c. Et ꝓiecit se dicta virgo sup pauimentū, & orauit Dñm, vt ei idē Angelus, qui ei loquebatur verba dulcissima appareret: q sub ea forma, sub qua prius ei apparuit, & virginitatem multipliciter cōmendauit, & eā ad eius custodiā ꝓuocauit verbis multiplicib. Ad cuius Victoriæ s. virginis Anathalia ꝓuocata, & exēplo, & verbis oīa ornamēta sua vendidit, & pauperibus erogauit, in virginitatis ꝓposito cōfirmata. Quod cū fecisset, apparuit ei idē Angelus, & ait ei. Inter alia hñt suas comparationes virginitas, castitas, coniugalitas: virginitas cōparaꝫ auro, castitas argento, coniugalitas ferramēto. Virginitas diuitiæ, castitas mediocritas, coniugalitas paupertas. Virginitas pax, castitas redemptio, cōiugalitas captiuitas. Virginitas Sol, castitas aurora, coniugalitas Luna. Virginitas regina, castitas portus, cōiugalitas pelagus. Virginitas caro sana, castitas cicatrix, cōiugalitas vulnus. Post hoc aũt, cum in virginitatis ꝓposito perseuerarent, nec vellent Idolis immolare, nec eum sponsis consentire, diuersis suppliciis ꝑcipiente Imperatore Decio afflictę, & post multa miracula gladio cōsummatæ sunt. Spiculatores aũt earū lepra percussos, infra sex dies vermib. cōsumptus expirauit. Tertiū, qđ incitat ad amorem, & custodiā virginitatis est maximus amor, quē Deus habet ad virgines, cuius amor maximus ad eas perpendiꝫ a meritis. Primo, qa Chrs est amator virginum, qđ patet in eo, ꝙ super oēs mulieres elegit bīe in matrem B. Virginem, & quia præ aliis purior, & mūdior, & qa ea primo ei obtulit votū virginitatis. Elegit. n. eā Deus, & ꝑelegit eā, sicut Assuerus Hester inter alias virgines, & adamauit eā super oēs mulieres, & inuenit grãm, & misericordiā in oculis eius, & fecit eam regnare, sicut legiꝫ Hest. 2. Item B. Ioannes virginitatis suæ priuilegio inter cæteros discipulos a dño magis legiꝫ esse dilectus. Qđ ex multis signis patuit Ioannis in fine. Item Beda super Lucam. Sicut Christus in summa pace natus est, vt se pacem diligere ostenderet: sic natus de Virgine est, vt se virginitatem diligere demonstraret. Incorruptio aũt facit proximum Deo, quia facit aīam Deo sororem, & sponsam, & amicam, & immaculatā. qđ ostendiꝫ Can. 4. & 5. Aperi mihi ait Dñs soror mea, &c. Item amor iste, quem Dñs habuit ad virgines incorruptas mente, & corpore apparet, quia sunt sponsæ eius. Sponsus enim amat sponsum, vt dr̃ de B. Catherina, & maximè qñ inuenit eam fidelem Oseæ 2. Sponsabo te in fide: & scies quia ego Dñs. Cant. 4. Vulnerasti cor meum soror mea, sponsa. s. amore tuo. Soror, quia me sicut se diligit: sponsa, quia casta fuit. Bene fuit hoc figuratum, Leuit. 21. in hoc, ꝙ summus Sacerdos, qui erat sine legis macula, immaculatā elegit sibi sponsam, & non aliam, nisi virginem, sicut immaculatus Dñs immaculatam elegit sponsam, sicut legitur in passione B. Agathæ. Item de B. Agnete legitur, ꝙ cum Romanæ vrbis præfecti filius eā adamaret ei promittens multa, si eius coniugio consentiret. Respondit: Discede a me pabulum mortis, fomes peccati, nutrimentum facinoris, quia iā ab alio amatore præuenta sum, qui satis mihi meliora contulit ornamenta, qui annulo fidei suæ subarrauit me, &c. Et post: Ipsi sum desponsata, cui Angeli seruiunt, cuius pulchritudinem Sol, & Luna mirantur. Item hæc desponsatio signatur Hest. 2. Quærenti Regi dīit ministri Assuero, qui interpretatur beatus, idest Angelus Christo: quærantur puellæ virgines speciosæ. Et post: Multæ pulchræ puellæ adductæ sunt Regi Assuero in Susam, quæ interpretatur lætitia gratiæ, vel gaudium doni. Virginitate perueniunt ad Dei gratiæ lætitiam, & ad donum superni gaudij. Item dixit B. Margarita dæmoni, quem sub suis pedibus cōculcabat, ꝙ ideo talis ei potestas erat hoc faciendi, quia sponsa Christi erat, cuius nomen, & potestas permanet in sæcula sæculorum. Arripuerat enim dæmonem per capillos, sub pedibus suis eum conculcans, qui venerat in carcere ad eā tentandam in specie nigri Æthiopis. Secundò, Deus virginitatem honorificat, quia de virgine voluit nasci, & nutriri, & a Ioseph, qui virgo crediꝫ custodiri, & virgo permāsisse, & ꝑcursorem virginem habuisse, & dilectum suum Ioannem, vt virgo permaneret a coniugio, & nuptiis reuocasse. Honorauit virgines multis miraculis in pñti, & in futuro, & multis gloriosis triūphis habitis a dæmonibus, & hoīb. Qđ patet ī vitis Sāctorū, & ī ministerio Angelorū, & virgines innocētes fecit primo signiferos ī hoc mūdo veniēs. Nō solū aīas honorat ī cœlo: sed ēt corpora multis miraculis, & exēplis, & Angelorū ministeriis ī terra, sicut legiꝫ fecisse de corpore B. Catherinę, qđ Angeli detulerāt, & sepelierāt in Sinai vertice,

qui longè erat loco suæ passionis plusquam viginti dietas. Sic̃ corpus B. Agathæ, qui cũ sepeliret̃ sepulturæ eius affuit iuuenis speciosissimus, & ornatissimus, ducens secũ plusquã centũ pueros speciosissimos, & ornatissimos, q̃ nunq̃ discesserunt a loco vsquequo clausum fuit eius sepulchrum, & tunc dictus iuuenis posuit ad caput tumuli eius titulũ marmoreum, in quo erat scriptum. Mentem sanctã s. habuit, spontaneũ honorẽ dedit. s. Deo, & patriæ liberationẽ, quo titulo posito, cũ his, qui cũ eo erant, discessit, q nec antea, nec postea visi fuerunt, & credit̃ fuisse, qui dictũ titulũ ibi posuit Angelus eius. Tertiò, Deus virgines honorat, qa in eo totã spem suam ponunt, in necessitate adiuuat, & ꝓtegit, & eruit a tribulatione. Eccl. 51 Et canit̃ de virginib⁹. Collaudabo te dñm Deũ Saluatorẽ meum, qa adiutor, & ꝓtector factus es mihi, & liberasti corpus a pditione, maximè virginitatis. Et notant̃ multa ibi, a quib. liberat, & in qb. adiuuat a laqueo linguæ iniquæ. s. a tẽtationib. dæmonũ, a sollicitationib. hoĩum peruersorum, & dolosorum, ab instantia Imperatorũ, & minis, & sæuitiis eorũ, & a multis tribulationib. ꝑsecutorũ. Et post: Qm̃ eruis sustinentes te, & liberas eos de manu angustiæ, qñ s. deficit humanũ auxiliũ, vt liberauit tres pueros de camino ignis. Dan. 3. Et Danielem virginẽ de lacu leonũ. Vnde Rex Babylonis scripsit olbus ꝓpatriis Deum Danielis esse omnipotantem, & ꝙ erat Saluator, & ꝙ æstimaretat eum, qui liberauerat Danielem de lacu leonum. Dan. 6. Et vltimo in fine. Hoc beneficium recognoscebat B. Agatha de restõne mammillarum suarũ: cũ quidã, q erant in carcere viso lumine cœlitus misso ei in carcere custodes perterriti fugissent, dimisso aperto carcere, & dicerent ei, ꝙ recederet. Rñdit, absit a me, vt ego fugiendo coronã meam perdã, & custodes meos in tribulatione relinquã, ego adiuta a dño permanebo in confessione eius, qui me saluã fecit, & consolatus est me. Item in passione Eufemiæ virginis legit̃, ꝙ cũ ipsa esset speciosissima Phosofonis Senatoris filia, & accusata, cõfessa fuisset se Chrianã, venit ad eam Priscus iudex in carcere, volens eã opprimere, ipsa autẽ orans ait: Adiuua me Iesu spes mea, Saluator mundi: ipsa aũt Chri adiutorio inualuit. Tunc Priscus indignatus, ꝙ a muliere victus esset, fecit fieri rotas terribiles, in quibus virginẽ contereret, cũq; ministri ipsam confitentẽ Chrm, & dicentem: Saluator mundi adiuua me, & libera me; cum ministri rotas voluerent, & ossa eius attererent, Angelus descendit de cœlo rotas illas atterens, eã illæsam reddens liberatã, ministri aũt percussi sunt paralisi, & facie immutati. Cum aũt ꝑses confusus comminaretur ei, ꝙ mitteret eã in fornacem ardentẽ. Rñdit. Non timeo hũs adiutorem Chrm: sed conculcabo adiutorio eius oẽs tyrãnicos terrores tuos. Cum aũt iuberet tyrãnus eã ꝓiici in fornacẽ quam parauerat maximã: minister cui præceperat hoc ei dixit, ꝙ non posset in eã manum mittere: qa videbat circa fornacẽ candidatorũ exercitum expectantem eã. Sedẽs autẽ cui hoc ꝑcepit, ait, victor noie, ꝙ nõ posset hoc facere, qa videbat circa fornacem viros gloriosos paratos fornacẽ dispergere, & illæsam, & immaculatã custodire, hi aũt carcere custoditi tandẽ in martirio coronati sunt. Tunc proiectã super ignẽ susceperunt eam Angeli Dei dispergentes ignẽ hoc, atq; illuc pp hoc in carcere per sex dies per capillos suspẽsa est, negato ei cibo, & potu, & quotidie ab Angelo refecta est, Postea posita est inter maximos lapides, q Dei adiutorio in puluerẽ sunt cõminuti. Postea cũ superasset, missa in foueam vrsi, & leonis illæsa ab his, a carnifice gladio transfixa ad Deũ migrauit. Percussos aũt eius a leone deuorat̃. Priscus aũt, & Appellius in furiã statim cõuersi, & seipsos comedentes, mortui inuenti sunt. Et de hoc cũ multa sint alia exẽpla sufficiant. Quarto, virginitas facit Deo habitationem sanctam, & mũdã. Albuinus. Virginitas est vita angelica, q̃ si cũ humilitate fuerit, Spiritus sancti merebit̃ habitationẽ. E cõtra dæmonũ habitatio est mens immũda: vnde dæmones expulsi ab eo, quẽ inhabitabat legio dæmonũ, petierunt, vt concederet̃ eis, vt intrarent in porcos. Matth. 8. Mar. 5. Luc. 8. Glo. Nisi more porci quis vixerit, in eu diabolus potestatẽ nõ habebit. Psalm. Tu aũt Dñe in sancto habitas, i. mundo: sanctus. n. est idẽ qđ mundus. Dñs in templo sancto suo. i. mundo corde. 1. Cor. 6. Templum sanctum Dei ẽt qđ estis vos. In passione S. Luciæ legit̃, ꝙ ipsa orante, apparuit B. Agatha cũ choris Angelorũ dicens, eã andẽtã orõnem suam, qa in sua virginitate iocundũ Deo habitaculũ ꝑparauerat, & cõtinuo sanata est mr̃ eius a fluxu sanguinis, vt petebat. Et post: Rñdit Lucia Paschasio. Castæ mentes templũ sunt Spiritus sancti, q habitat in eis. Et cũ vellet eã facere trahẽ ad lupanar, vt exponeret̃ lenonib⁹, & fugaret̃ sic ab ea Spiritus sanctus, q eã docebat, tãto pondere fixit eã in signũ, ꝙ eã inhabitabat, ꝙ nec aliquo tractu, nec per multa paria boum posset moueri. Item in passione S. Margaritæ dixit ei dæmon, quẽ cõculcabat sub pedibus, video Chrm in te habitantem; & ideo contremisco, & nõ sum ausus resistere tibi. Quinto, in virginib. triũphat Chrs. Greg. Quãto fragilius est vasculum, qđ de hoste portat triumphũ, tãto diabolus maioris confusionis opprobrio induit̃, & tanto in pugnatricibus suis Dñs gloriosior inuenit̃. Serpenti dixit illa: mulier. s. virgo conteret caput tuũ, & tu insidiaberis calcaneo eius. Vnde in passione B. Margaritæ dr̃, ꝙ diabolũ apparentem sibi in carcerẽ in forma Æthiopis accepit per capillos, conterens caput eius sub pedibus suis. 1. Cor. 1. Nõ multi sapientes, non potentes multi, non multi nobiles, supple sm̃ carnem vocati sunt a Dño: sed q̃ stulta sunt mundi, elegit Dñs, vt confundat fortia. s. sapientiã, & potentiam dæmonum, & hoĩum, Regum & principũ, & mundi terrenorum, q̃ superauit, per virgines, maximè in sexu, & ætate, & sapientia mundi debiles, & infirmas, sicut patet in ꝑdicta Eufemia, & Margarita, & præcipuè in B. Catherina, quæ superauit Dei virtute, Rhetores sapientissimos mundi in philosophia disputando, & eos conuertit ad Chrm, ꝓ cuius amore incendio sunt extincti volũtarij, nõ tñ nec eorũ vestes, aut capilli igne sunt cõcremati. Vicerunt ẽt virgines Imperatores, & diuersa suppliciorũ gñá, immo Christus in eis carũ ꝓpugnator. Sexto, virginum est Deus magnificatus in pãti miraculis, & meritis, quarũ status transcẽdit aliorum statũ. Sicut. n. superior pars ecclesiæ. Prima. n. pars sunt coniugati. Secunda continẽtes. Tertia virgines, qb. merito aureolę fructus centesimi debiti. s. excellẽtiores. Coniugatis debet̃ fructus tricesimus, cõtinentibus 60. virginibus centesimus. In futuro ẽt vñr hr̃e statum eminentiorẽ. Apoc. 14 Hi sunt, qui cũ mulierib. nõ sunt coinquinati. Virgines. n sunt, & sequunt̃ agnum quocunque ierit, hi empti sunt ex olb primitiæ Deo, & agno, &c. Indutæ sunt purpurea regia, & coronatę cum virginali filio tanq̃ speciales eius sponsæ. Cant. 4. Ait sponsas virgines in exitu huius exilij. Veni de libano sponsa mea, veni coronaberis, libanus interꝑtat̃ candidatio, & significat cãdorẽ virginitatis; & bis dr̃ pp duplicem candorem mentis, & carnis. In sent. Isid. virgo carne, & non mente non habet ꝑmium in remuneratione. Angelus ad Victoriã Virginem: secundo apparens ait. Virginitas est purpura regalis, quã qui indutus fuerit, cæteris eminentior erit. Virginitas est gemma ꝑciosissima in thesauris regis. Virginitas thesaurus ꝑciosissim⁹, & immẽsus est Regis summi, cui fures insidias tẽdunt, hunc vigili sollicitudine custodi, hanc q̃tũ plus te hr̃e cogitas, diligentius custodi ne perdas. Septimo, ornat virgines, & vestit vt sponsus. Ezech. 16. Ingressus sum pactum tecum, & facta es mihi vxor, laui te aqua, mundaui sanguinem tuum a te, vnxi te oleo gr̃æ, i. in baptismo, vestiui te discoloribus, varietate. s. virtutũ, calceaui te iacincto, ornaui te ornamento, &c. Et post: Et coronam decoris posui super caput tuum, & ꝓfecisti in regnum, hæc autẽ ornamenta sponsæ Chri non sunt corporalia, sed spiritualia virtutis, & gr̃æ, qb. ornauit Apostolos in die Pẽtecostes indutos virtute ex alto, de quibus Colos 3. Induite vos, sicut electi Dei sancti, & dilecti viscera misericordiæ benignitatem, humilitatem, modestiã, patientiã, &c. De B. Agnete legit̃, ꝙ cum filius Romani ꝑpositi offerret ei ornamenta ꝑciosissima, vt consentiret in amorem suum, respuit ea vt lutũ dicens se ab alio amatore ꝑuentã, q longè meliora tã ei dederat ornamenta, & gñe, & dignitate, Chrs. i. q dexteram meã, & collũ meum cinxit lapidib. ꝑciosis, q circũdedit me vernantib. atq; coruscãtib. gẽmis ꝑciosis, q induit me ciclade auro texta, & immensis monilib. ornauit me. Hæc sunt ornamenta Spiritus sancti, quorum solus ipse est operator, & doctor cũ patre, & filio phaleris charitatis deaurata, & cæterarum virtutũ, q̃ qa ornant, & illuminant, ꝑciosam reddunt aĩam, & eius operationes dñr lapides ꝑciosi, & quia eã a vitiis restringũt, & coarctant, dñr monilia. Spiritus sanctus signat̃ per Egeum, qui dat ornamenta ꝑciosa virgini b q̃ introducendæ sunt ad cubiculum Assueri, q interpretat̃ beatus. Et Chrm signat, q nutrit, & fouet eas, anteq̃ introducant̃ ad ęternã requiẽ. Per Egeum vnguentum charismatũ, & pigmentis diuinarum, & spiritualium cõsolationum. Ecc. 38. Nunquid vnguentarius faciet pigmenta suauitatis, & vnctiones cõficiet sanitatis. Egeus lætus, & Festinus sanctum spiritũ signat, quia dat spiritualem lætitiã, & Festinus est hospes aĩæ. Octauo, vltor eorum, qui eis violentiam inferũt, est Christus Iob 24. Aĩæ vulneratorum clamabunt, & Deus multũ abire non patit̃, sicut qui volebant deuorari Danielem virginẽ, a leonibus deuorati sunt ab eis. Dan. 7. Sicut etiam patet in passionibus virginum, ꝙ ferè omnes oppressores earum, & imperatores morte turpissima sunt perempti. Sicut patet de B. Lucia, quia ipsa die, qua migrauit ad Dñm Diocletianus ab Imperio est expulsus, Maximianus mortuus, & Paschasius, antequã ipsa moreret̃ ferro vinctus, Romã ductus, capitali snĩa dãnatus est, a quibus, vel sub quibus passa est. Item in passione beatæ Agnetis, iuuenis volens eam corrumpere, a diabolo suffocatus est.

Item

Item ad sepulchrum dictæ Agnetis cum multitudo Gentilium venisset, & Christianos ibi orãtes lapidib. impeterẽt & fugarẽt. Emerentianã virginem collactaneã eius eos arguentem, iuxta eius sepulchrũ lapidauerunt. Vnde factũ est, vt sereno cęlo tanta facta sunt subito tonitrua, & fulgura, q̃ penè oẽs ab his sunt occisi. Item de Quintiano legit, q̃ cũ post martyriũ B. Agathæ iret ad inquirendũ de facultatib. suis, & ad oẽs de parẽtela sua accipiendum, dũ transiret in naui fluuium calcib. duorũ equorũ suorũ flumine iactatus, nusquã postea cõparuit. Simili morte & Maxentius interiit, qui B. Catherinã martirizauit, q, cum transiret ad pugnã contra Constantinum super pontem, quem de nauib. fecerat super Tybrim, ab equo suo in Tybrim præcipitatus, nunq̃ postea cõparẽs inuentus nõ est: sed amisit vitã, & imperium, qd obtinuit aduersarius eius Constãtinus, ecclesiã Dei exaltãs. Nono, defensor est virginũ, & liberator. Eccl. 51. Adiutor & protector factus es mihi, & liberasti corpus meum a perditione. Silr & conseruator, & ductor. Hierem. 4. Voca me, dicit Dñs, pr̃ meus es tu, dux virginitatis meæ. Aliqñ et per feras defendit virgines, & seruat. In passione Crisanti & Dariæ, cũ scelestissimus pfectus vrbis Romanæ afflixisset eos diuersis suppliciis, qui erant virgines matrimonio coniuncti, & ab omnibus suppliciis liberasset eos Dominus illæsos, Dariam fecit præses poni in lupanari, mittens ad eam corrumpendum lenones, vbi cum prosterneretur orans leo subito prorumpens de cauea intrauit lupanar, & iuxta prostratam pstérnitur, & defendit eam a leonibus. Item Spiritus sanctus Luciã, vt non posset trahi a lenonibus. Ad hoc autẽ, q̃ persecutores virginitatis grauiter puniant, confundant, illudant cæcitate, & morte subita, & ęterna. Facit exemplum, qd legit in passione B. Anastasiæ, quę cũ esset nobilissima Romanorum, instructa a B. Grisogono, quẽ in carcere visitabat, & necessaria ministrabat, postq̃ multa fuisset passa a sponso, qa eius copulæ consentire nolebat, eo subito mortuo, & ea in carcere liberata est, accusatæ sunt tres eius sociæ, & traditæ ab Imperatore cuidã pposito, vt illas faceret diis immolare, qui cum inclusisset eas in quadã camera, vbi erant vasa coquinæ, ingressus est ad eas nocte, volẽs corrumpere eas, & dum illæ orabant, ille tota nocte amplexatus est ollas, & cacabos, & osculatus. In mane exiens, totus veste, & facie denigratus reputatus est insan⁹ a familia sua, q̃ cum fugisset ab eo, Imperatoris curiã credens se vestitum vestibus mundis, & cãdidis reputatus est ibi insanus, irrisus, & flagellatus, & vix ad domum reductus est, & cognoscens se delusum, remisit eas ad alium ppositũ, quę cum nollent idolis immolare, pcepit eas duci ad scortum: ipsi aũt cum hoc crederent facere, duxerunt eas ad supercilium montis cuiusdã, vbi cum vellet ppositus ascendere non valuit: sed tota die montem girauit, qui non sustinens se delusum, alterã sagitta occidi fecit, duas in ignem proiici, quo extincto illæ illæsæ ab eo in orõne spiritum emiserunt, quidam aũt ab Imperatore obtinuit, vt S. Anastasia vxor ei daret, pmittens, q̃ eam a Christianitate reuocaret. Quod cũ multipliciter attentasset pmissis minis, & suppliciis, & ipsa in camera quadã immobilis per triduum permãsisset sine cibo, & potu, & somno: dictus vir intrãs ad eã. cum vellet eam amplecti excæcatus circuibat p camerã, nec valebat exire: vnde cum clamaret præ dolore oculorum, intrantes famuli emiserunt eum, & ad idola duxerunt, vt peteret rñsum a dæmonibus, vtrum curaret ab infirmitate sua. Qui rñderunt ei q̃ non: sed pp hoc quod fecerat Anastasiæ: sciret ipse, q̃ infra triduum esset cum eis in inferno ęternaliter cruciandus. Qui exterritus, & supra modum turbatus, cum reduceret inter manus famulorum subito mortuus est: ipsa aũt Anastasia post multas afflictiones p Chrõ carcerem, & exilij, & incendij, & extensionis corporis super quattuor palos spiritum reddidit. Decimo, misericors & miserator Dñs eis in necessitate positis consolator cordiũ dat p cætetis spiritales cõsolationes, qa pp ipsum contẽpserunt carnales. Bern. Delicata est diuina consolatio, q̃ non dat admittentib. alienã. Vestit in nuditate virgines, sicut B. Agnetem, cũ fustigaret nuda essetque soluto tantã densitatem crinũ dedit ei Deus, & longitudinem, q̃ pou⁹, pulchriusq; ornaret crinib. q̃ vestib. & cũ esset nuda posita in patibulo, Dñs vestiuit eã lumine sicut vestimento. Item de B. Eulalia legit, q̃ post multa supplicia, q̃ pertulit a Daciano pside, cuius corpus iussu tyranni dum per tridũ nudũ maneret in patibulo suspensum, De⁹ vestiuit illud vestitu niueo misso de cęlo, & aiam morientis viderunt astantes ascendere in cęlum in similitudinem columbæ niueæ. Item nõ solum induit in pñti Deus miserator B. virgines corporaliter in pñti, aut spiritualiter ornamẽto gratiæ, sed in futuro ornamẽto glr̃iæ. Isa. 61. pñt dicere verba Isaiæ dicentis: Gaudẽs gaudebo in Dño, qa induit me vestimento salutis, & indumento iustitiæ, vel lætitiæ. i. vestimẽto grãæ in pñti, & gloriæ in futuro, q̃ põt dici indumentum iustitiæ debitæ sibi p meritis, & solutæ sibi in gloria. Item nota, Deus solus miserator eas nõ solũ vestit, & ornat, sed in suis necessitatib. p seipsum pascit, eas visitat, & curat, & cõfortat, & p nuncios suos, q vestit lilia agri, & pascit, & vestit volucres cęli, vt legit Matt. 6. Item pascit, & visitat Dñs, & cõfortat virgines per seipsum, qñ sunt in arto famis positi, sicut legit fecisse Eugeniæ virgini, q cũ multa supplicia sub Galieno Imperatore intulisset ignis, & aquæ, & aliorũ tormẽtorũ, & superasset, euasissetq; illæsa, tãdẽ clausa detinet in obscurissimo carcere sine ol cibo, & lumine, in quo Dñs eã visitauit, & pauit pane candidissimo, & carcerẽ immenso lumine illuminauit, & cũ crederet mortua, apparuit corpulentior, & pulchrior, q̃ prius. Item in passione B. Catherinæ legit, q̃ post diuersa supplicia, & scorpionũ verbera Maxentius iubet B. Catherinã detrudi in obscurissimũ carcerẽ sine ol cibo, & lumine, quã Angeli visitantes, & vnguentis, & aromatib. vulnera eius vngentes, & refouentes curauerunt. Per columbam et Dñs de cęlo singulis diebus misit ei cibum. Duodecimo aũt die visitauit eã ipse Dñs cum discipulis suis in choro virginum, monens vt viriliter ageret, nec timeret: duodecimo aũt die cũ crederet mortuã fame, & euocata de carcere appareret pulchrior, cũ crederet Imperator cibũ ei ab aliquo ministratũ, & pcepisset torqueri carceris custodes: miserta eorũ ait virgo. Ego cibũ ab hoie nõ accepi, sed q cõfortat suos in tribulatione per suũ Angelũ me nutriuit, &c. Itẽ per suum Apl̃m Petrũ visitauit B. Agathã, qui de cœlo veniens, & vnguenta deferens eius vulnera curauit, & mãmillas eius abscisas reparauit ei. Itẽ in passione B. Anastasiæ, de qua supra dictum est, legit, q̃ post multa supplicia detrusa est in imo carcere, & detenta sine cibi administratione per 30. dies. Cui misit Dñs vnam de sociabus suis prius martirizatis, q̃ apponebat ei mensam singulis dieb. refertã oib⁹, cui cũ dixisset Anastasia. Qũo huc venisti soror, q̃ iã martyriũ suscepisti p Chro. Illa rñdit: Dñs dat libẽter licentiã sanctis suis visitandi, & confortandi eos, q puro corde adhærẽt ei: educta aũt de carcere inuenta est pulchrior, & fortior. Hiis aũt p̃ses suspectos custodes, adhuc p mensem in eodẽ carcere eam inclusit, signans hostia sigillo suo, & post mẽsem inuẽta est, vt prius, &c. Itẽ Danielem virginem in lacu leonũ visitauit Dñs p Angelũ suũ, q cõclusit ora leonũ, vt ei nõ nocerent, & qui ei deportauit de Iudæa in Babylonem p Abacuc prophetã cibũ quẽ parauerat dictus Abacuc messoribus, & cũ ille dedisset eum, in momẽto p capillum capitis sui impetu suo, sicut eum deportauerat in Babylonẽ, reportauit vbi eũ assumpserat. Vndecimo, oculus virginei intellectus meret a Dño illuminari intelligẽtiæ gra, & in pñti, & in futuro. Qui quanto purior, tãto pspicacior ad cognoscendũ Deũ, & creaturas, & maximè ad intelligentiam spiritualiũ: vnde Matt. 5. Beati mundo corde, qm ipsi Deum videbunt: quãto cor mundius, tanto videbit pspicacius. Dr̃ de B. Martino, q cordis oculũ habuit purissimum in carne, maximè ol luxuria alienam, qa legit carne fuisse vitro purior, lacte candidior: & iõ pspicacissimi fuisse intellectus ad spiritualia. Dr̃ et, q̃ nigromãtici puros virgines ponunt in adiurationib. dæmonum, vt limpidius videre possint in corporib. conspicuis, vt speculis, & spũtis dæmonũ transformationes vs repñtationes. Itẽ virginitas meret obtinere donũ pphetiæ, vt patet Dan. 2. De visione statuæ. Et 12. Gabriel fac intelligere visionẽ. Item in vitis pa Poemen virgo & innocens, & maximæ abstinentiæ fuit: & in, vt dr̃ ibi, meruit donum pphetię obtinere, & scietiam futurorum, q̃ cum moraret cum mře sua in quodam vicu Ægypti in summa abstinentia, & puritate, qdam de alia villa collecta maxima multitudine hominũ veniebant ad exterminandũ eos de vico suo, qd sibi p Angelum fuit reuelatum: vñ veniens ad sacerdotes illius villæ: aduentum & ppositum dictorum hostium eis reuelauit, & cõsuluit, & monuit eos, q̃ ipsi exirent eis obuiam, & placarent eorum furorẽ, ne & hoies occiderent, & vicum destruerent. Qd illi facere nõ sunt ausi, timentes eorum furorem: sed ei supplicauerunt flexis genibus, q̃ ipsa hoc faceret, qd ipsa se facturam negauit. Ipsa autem in domum suam se inclusit orans Deum, vt eos ita retineret ligatos, ne possent accedere ad exterminiũ eorum, & destructionem vici sui. Et statim oratione cõpleta ita steterunt, vbi erant prope dictum vicum sic immobiles, ac si ibi fuissent clauis affixi. Qui rogauerunt per nuncios aduenientes tibi illos de dicto vico de pace, dicentes: Gratias agite Deo, & virgini eius Poemen, cuius oratio impediuit nos a destructione vestra, sicut nobis est reuelatum. Item de passione Luciæ virginis legit, q̃ cum esset vulnerata ad mortem, ait astantibus Christianis: Agite gratias Deo, qui mihi hoc reuelauit, quia hodie reddita est pax ecclesiæ Diocletiano, & Maximiano iam non imperantibus. Alter enim mortuus est, & alter de Imperio eiectus, & Paschasius Romæ vinctus ducit, vt pro factis suis iam ibi accipiat capitalem, qd ita factum est ipsa die, vt ipsa prædixit.

Duodecimo suscipit Dñs aīas virginū ī morte, vt eas glorificet, vt possint dicere ipsi obuiā cū Angelis aduenienti: Tu aūt Dñe susceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum Ecc. 15. Qui cōtinēs est iustitiæ. i. pp iustitiā, apprehēdet illā, & obuiabit ei ipsa sapientia Chrūs quasi mr̄ honorificata, & quasi mulier ā virginitate suscipiet eā sapientia Dei Chrūs. De qua loquit ibi, quia virgines continentiā seruātes pp iustitiā acquirendā gl'iæ, & consequendā, vt iustum est mercedē gloriæ, apprehendent illā sapientiam Dei, p mercede, quia obuiat illis quasi mr̄ honorificata in consortio filiorū honorabilium, & aliorū se concomitātiū. Et suscipiet virginē in morte cū sociis Sanctorū & Angelorum, sicut suscipit mulier virgo honorificè a sponso a virginitate sua. i. pp virginitatem suā, pp quam eā desponsauit. Mat. 25. Quinq; prudētes virgines susceptæ sunt a sponso, & intrauerūt cum eo ad nuptias: & signāt illas, qui seruauerunt puritatem affectuum, consensuū, & intentionū interius, & exterius munditiā sensuum, & operationū. Finaliter q vt ornatæ lampadibus bonorū operum: quia, vt dicit Isid. Virgo carne & nō mente non habet pmium in repromissione. Vnde fatuis virginibus dicit Dñs: Nescio vos, quia nihil prodest incorruptio carnis, vbi nō est integritas mentis. Necesse est ēt, vt prauis operibus abstineant. vnde idē: Qui rectè de virginitate gaudere volunt, necesse est, vt prauis operibus non seruiant: sic suscipitur mente virgo, & corpore in exitu suo ab hoc mundo, sicut suscipit Hester ab Assuero, de qua susceptione Hest. 2. Ducta est Hester virgo. i. humilis ad cubiculū Assueri ad Regia beati requiē æternā, & habuit gratiā, & misericordiā corā eo, & posuit diadema regni in capite eius, & fecit eā regnare secum. s. in susis, q̄ interpretat gaudiū meum, vel lætitia assumpta a Deo. i. lætitia æterna, q̄ est supra eorū caput. Sic susceptus B. Ioannes Euangelista virgo, & electus a Dño, cui ante obitum suū apparuit Dñs cum discipulis suis, dicens: Veni dilecte mi, quia tpr est vt epuleris in conuiuio meo cū fratribus tuis. Qui cū vocasset, & docuisset populū, & celebrasset, descendēs in foueā orans, lumine aūt sibi misso desuper videri non potuit, & recedēte lumine nō est postea inuentus. Vnde credit a quibusdā, q in aīa simul & corpore in cœlo sit assumptus, cum Chro glorificatur. Item ad hanc susceptionē faciunt eaē, la multa, dial. l. 4. de tribus Romulę refert Greg. q cū maneret cum quadā sua magistra noīe Redēpta plena virtutibus, percussa paralisi, & mēbrorum officio destituta, in summa patientia degens, assiduè orabat. Nocte aūt quadā vocauit magistrā, & aliā condiscipulam, q̄ surgentes aduenerunt, tunc tantus fulgor locum repleuit, vt corda astātium inestimabili pauore perstringeret, & ita vt corpora eorū obrigescerent, & cęperunt audire strepitum maximę multitudinis domum ingredientis, & neminē videbant, & quia pauor eas depresserat, & splendor tantæ claritatis eos reuerberabat, quam lucē mira suauitatis fragrantia est subsecuta, q̄ perterritos refouit, & cōfortauit. Cōfortauit aūt Romula Redēptā, dicēs: Noli timere mr̄, non morior mō. Luce aūt paulatim recedēte odor remāsit p tridoū. Nocte aūt quarta magistrā suā Redēptā vocauit, viaticū petiit, & accepit, & cito post ante hostiū cellulæ duo chori psallentiū astiterunt, & videbat astātibus, q psalmodiā dicebāt viri, & fœminæ rndebant. Ad quā vocē illa sancta aīa carne soluta est, & dicta vna psallentiū cum Dei ancilla ascendente ad cęlū minus, & minus cępit audiri, & odor sentiri vsquequo omno deficeret. Item de Carsilla sacra virgine, & amita sua refert idē Gregor. ibidem, q Fęlix Romanæ ecclesiæ Antistes atauus B. Greg. defunctus ei apparuit, & mansionē æternæ claritatis ei ondit, dicēs: Veni in hac mansione te suscipio. Quæ sequēte nocte febre correpta est. Cum aūt in extremis vitæ multi eius circundarent lectū, incęepit clamare: Recedite recedite, quia Iesus venit. Et cum in eum intenderet quem videbat, aīa eius carne soluta est & statim tanta suauitatis fragrantia aspersa est, vt pateret illic suauitatis auctorē fuisse. Quæ cū lauaret ex assiduo vsu orōnis inuenta est in genibus, & cubitis ad modum cameli callos cōtraxisse. Itē de hoc facit, qd ibidē ponit exēplū Musæ puellæ, cui B. virgo apparuit cū choro virginū dicens, q si vellet cum eis cōiungi abstineret a leuitatibus risu, & iocis, & die 30. si hoc faceret, eis associaret, q̄ subito mutata fuit. Parentes eius hoc videntes, causam requirunt, q̄ eis eam retulit 25. die febre correpta cū die 30. appropinquaret hora exitus sui, vidit B. virginē eam vocantē cum choro virginū. Cui rndit. Ecce dña venio, ecce dña venio: & hoc dicto de virgineo corpore ad B. virginē, & ad alias sacras virgines eas adiicient exiit: hoc est qd dr̄ Hiere. 31. Lætabit virgo in choro, &c. Ad hāc susceptionē pertinet, qd legit de B. Margarita post multa supplicia, q̄ vicit, & oiōnē, vox de cœlo facta est ad eā, dicens: Veni Margarita in requiē Chri tui, veni in regnū cœlorū: beata es, q̄ virginitatem desiderasti, & dilexisti, & coronā vitæ meruisti. Ad quam vocē crediderunt in Dño 5. milia hoīum, qui & p Christo decollati sunt. In hora aūt decollationis suæ dixit speculator: Miserere Margarita. Video. n. Christū circa te cū multitudine Angelorū expectantiū te, cum orasset, factum est tonitruū maximum, & columba niuea apparuit descendēs de cœlo, dicens ei, q oīō petitiones suæ essent exauditæ. Veni ergo celeriter ad locū tibi paratū ego sum tecū, ego aperiā tibi regnum cœlorū: decapitata aūt ea viderunt, qui aderant, sanctos Angelos descendentes, & stantes sup corpus eius glorificantes Deū, & ascēdentes sup nubē deducebāt spiritū eius cātātes: nō ē similis tui ī dus dñe, &c. Dęmones aūt torquebant, & infirmi a diuersis languoribus curabant. Ad hoc ēt facit, qd supra positū est pximè de ornamēto, quo Chrs virgines ornat. Glorificat aūt virgines gloriosis triūphis, meritis, documētis, & exēplis, &c. pmiorū excellentia ptæ cæteris, qa aureola. Isa. 56. Nō dicat eunuchus: lignū sum aridū: qa hoc dicit Dñs eunuchis, q elegerunt q̄ ego volui. i. q se castrauerunt. i. castè viuere elegerunt, & tenuerunt fœdus meū, votū s. virginitatis, vel castitatis, dabo eis in domo mea, & ī muris meis locū, & nomē a filiis & filiabus, & nomē sempiternū, qd non peribit, & erit in hoc, q oēs in fructu 60. cognoscent, q fuerunt cōtinentes, in cētesimo qui fuerunt virgines. s. in aureola virginitate. Quintum motiuum ad amorē virginitatis est maximus amor quē hñt Angeli sancti ad virgines qui dñe eorum. Matth. 18. Angeli eorū semper vident faciē patris, non solū aūt sunt virginum amici, sed ēt serui: in multis. n. seruiunt eis. Hæc aūt oīa satis patent ex pcedentibus. Quòd aūt Angelus sit amator virginū, patet, qa, vt dicit Hiero. Virginitas soror est Angelorū: Quòd vita virginalis est angelica, reuelat Hieron. dicens. In carne pter carnē viuere est angelicæ naturæ, non humanæ. Dixit B. Cecilia Valeriano: Angelū Dñi habeo amatorem, qui nimio zelo corpus meum custodit. Item legit, q cum B. Theodora cōfortaret martyres in agone suę passionis, tradita est cuidā iuueni ludificanda, & post in scorto publico oīb. exponēda, quā cum vellet impudicè tangere, cœpit emittere maximū sanguinē de narib. & clamauit iudici, stat irata cū iuuenis speciosissimis deauratis indutus vestib. de cuius manu pugiem in naribus accepi. Ipsa aūt B. Theodora, cum nollet sacrificare idolis, martyrio ignis cōsummata coronata est. Itē q cū Serapia virgo conuertisset S. Sabinā, post plurima supplicia tradita est duobus lasciuis iuuenibus ludificāda, quā cum vellēt impudicè tāgere, factus est terremotus maximus, & ceciderunt exanimes in terra, mēbris oīb. resoluti, q in mane sic inuēti sunt. Et nunciatum est hoc psidi, & ei potiati, & virgo adducta est corā eo, q̄ orōne facta pcepit eos in noīe Dñi Iesu Chri surgere, & stare supra pedes suos. Qd cū fecissent, q̄siuit iudex quo fecisset virgo, q sic resoluti essēt, dixerunt, cū vellemus eā tāgere ingressus est qdā iuuenis mira magnitudine decorus, vt Sol corruscans totus stans inter nos, & hanc puellā, cuius claritatis tremor, & timor, & defectione nos cōcussit. Virgo aūt post multa supplicia, q̄ vicit, gladio consummata est. Ex his patet, quō Angeli diligunt, & custodiūt virgines, & puniunt earū inuasores. Quintum incitatiuum ad amorē, & custodiā virginitatis sunt diuersa, quibus in scriptura sacra virginitas cōputat. Primo ad amorē virginitatis debet allicere hoc, q virginitas comparat flori fragrantissimo, & specialissimo, & suauissimo, & mundissimo, & fructuosissimo, super quē quiescit spiritus Dñi septiformis, & hoc qō ad obseruantiā eius mouet incendiū charitatis. Bern. Cōparat lilio cāpi: sicut liliū inter spinas tentationū: sic amica mea inter filias, quo magis pungit tribulationibus, & tentationibus, meliorē Deo odorē reddit, hoc lilium debet hre sex folia expanda. Tria intus, & tria extra. Intus dñs hre puritatē cogitationū, vt malis cogitationib. nō consentiat, affectionū vt delectationes nō recipiat noxias, vel intentionum, vt pp Deum virginitatē custodiat. Tria folia extra sunt munditiæ. s. sensuum, actuum, & exemplorum. Hoc liliū debet hre candorem exteriorem, & interiorē puritatis. s. cordis, & corporis, ruborem interiorem internæ charitatis in curatione ad se, & ad inferiora humilitatis ad affectus suos hnt respectū. Istæ tres virtutes debēt esse cōiunctæ, virginitas, humilitas, & charitas, sm B. Bern. in epist. ad Henricum Senon. Archiepm. Charitas, humilitas, castitas, nullius quidē coloris sunt: sed nullius decoris, nec mediocris, sed qui diuinos oblectare possit aspectus. Quid castitate pulchrius, q̄ mundum facit de immundo conceptum semine, de hoste domesticum, de hoīe angelum. Differunt quidem inter se homo pudicus, & Angelus: sed fœlicitate, non virtute, illius fœlicior istius fortior castitas esse cognoscitur. Sola est castitas, q̄ in hoc mortalitatis statu, & spe, & loco statum immortalis gloriæ repōtat, sola inter nuptiarū solēnia morē illius vendicat regionis, vbi nec nubent nec nubent: verūtn cum in talib. venustas præemineat castitatis, sine charitate tn̄ nec meritum habet,

habet, nec pmium: castitas sine charitate, sine oleo lampas est: tolle eum lampas, non lucet: tolle charitatē, castitas nō placet: sed cū his duab⁹ virtutib. necessaria est humilitas, vt absq; illa aliq;, nec virtutes essa vōt, oēpe vt casti & cari dicant, humilitas hoc meret, qa de humilib. dat grām, seruat acceptā, qa nec requiescit Spiritus sanctus, nisi sup qetū, & humilē. Seruatam & cōsummat: Nam virtus in infirmitate pficit. i. in humilitate: nā inimicā ton⁹giq n se, & ab alijs virtutib. ppulsat. Idē sup Missus est. Pulchra cōiunctio virginitatis, & humilitatis, qa nec Mariæ placuisset virginitas, nisi ei cōiuncta fuisset humilitas: hūc florē virginitatis bene seruauerat intactū B. Dñicus, de cui⁹ tumulo, cū post multos annos a sepultura sua aperiret, exuberauit insu rata, & mira suauitatis fragrantia, vt de eo canit. O quam pbat carnis florem uēm sopeisns odorē tumuli eius fragrantia. Itē hoc florem bene legit seruasse F. Merculus, de quo 2. Dial. c. refert Greg. cui in nocturna visione apparuit. s. q de albis flori bus corona de cœlo descēdebat. Qui moa corporis molestia cū magna securitate defunctus est, & hilaritate animi. De cui⁹ sepulchro, cū Abbas monasterij vellet facere ibi sepulchrū, tanta odoris fragrantia exiuit, ac si ibi florum oīum odoramenta essent cōgregata. Hic aūt erat miræ cōpassionis, & deuotionis, & assiduæ orōnis Ad hoc ēt facit exemplum, quod legit in passione B. Ceciliæ virginis, vbi legit, q cū ad pdicationē Ceciliæ Valerianus pmisisset se seruaturum virginitatē, & fuisset purificatus, Angelus Dñi descendit, & apparuit ei, & Ceciliæ apportans duas coronas de rosis, & lilijs paradisi, q̄ nunq̄ marcescebant, nec decorē amittebant. Quarū odorem sentiēs Tiburtius frater Valerij ad fidē est conuersus, & harum coronarū odore, & decore virgines, & martyres p multa supplicia transierūt, eas in perpetuū acquisierunt. Maximus aūt Corniculatius, q eos custodierat in carcere Præfectus vrbis Romæ eis promiserat, q in Christū crederet, si eū certum facerent de futura vita quā ei pdicabant. Qui dixerunt, q in hora passionis certificaret. Cū aūt decapitati essent, idē Maximus cum fletu, & iurō asserebat his q aderant, q videtat in hora passionis eorum, alas eorum egredi de corpore, & Angelos Dei lucidiores Sole eas suscipiētes tanq̄ spōsas egredientes de thalamo in gremio suo, & sub tegmine alarum suarum eas deportari ab eis in cœlum, pp quā assertionē multi crediderunt, & martyrium susceperunt, & ipse Maxim⁹ p resurrectionis, & futuræ vitæ gloria tādiu plūbatis est cæsus vsquequo spiritū exhalaret. B. aūt Cecilia corpus eius sepeliuit in sarcophago nouo, faciens super illud sculpi auem fœnicem, q̄ amore innouandæ vitæ veteris deponēdæ, & nouæ suscipiendæ spontaneæ morti se exponit. Sic fecerat dictus Maximus. Vel ad hoc pōt pertinere, qd legit in inuētione reliquiarum S. Stephani, vbi legit, q B. Gamaliel Pauli nutritor, & Magister Apostolorū apparuit Luciano pbytero, in cui⁹ parochia fuerat sepultus cum B. Stephano, reuelans ei locum vbi ipse, & B. Stephanus, & Nicodemus nepos suus, & Abibas filius sepulti erant, & vt fidē ei faceret, & de eorū merito, & sepulturæ eorū situ. In secunda apparitione ostendit ei tres calathos aureos; quorum vnus, quē posuit ad dexterā eius habebat rosas purpureas, quib. erat plenus. Duo alij habebāt rosas albas, & quartus argēteus rosis croceis, & fragrantissimis plenus, quibus manus extendens ad collum coram eo deposuit. Et dixit ei, q primus purpureas hūs rosas signabat loculum B. Stephani, qui virtute charitatis circūfultus vndique, qd in calatho aureo signat solus inter eos martyrio meruit coronari sanguine pprio laureatus, & rubricatus. Alij duo calathi pleni rosis albis loculum suum, & Nicodemi, q amore Christi circūfulti iniurias, & persecutiones Iudæorū cōtāpserunt, qa ab Apostolo fidē instructi baptismum susceperunt Christi mundati ab eo, & in operib. innocentiæ, & munditiæ perseuerauerunt, & in illis adhuc neophiti ad dominum in baptismali munditia migrauerunt. Abibas autem cū patre suo Gamaliele baptizatus in virginitate immaculatus semper corpore fuit post baptismum ad dūm migrauit. Quod signabat in hoc, q eius calathus erat argenteus, & in croco fragrantissimo feruor charitatis eius, & carnalis fragrātia designabat, vt ei S. Gamaliel exponebat. Secundo, virginitas cōparatur ebori. Sicut. n. ebur latens sub panno lineo, & sic cōseruat eum a cōbustione carbonis ignei superpositi: sic virginitas latens in corde seruat corpus fragile ab incentiuo luxuriæ, & ne succendat a diabolica suggestione, cuius afflatus prunas ardentes facit, vt dr in Iob 40. Itē virginitas est thronus eburneus, in quo regnat, & quiescit verus Salomon Chrs, de quo 1. Re. 10. Fecit Rex Salomon thronū de ebore grandē, & vestiuit eū auro fuluo nimis, &c. Tertio, cōparat pcioso lapidi illi margaritæ, qua inuēta celestis negociator, dedit oīa q̄ habuit, & cōparauit eā Margaritā. Ros cœli, q cō his marinis recipit, & intus seruat in pciosum lapidē mutat, & candidum recepto ab ostreis ibi in cōchis: sic grā Dei de cœlo descendens, in cōchis cordium humilium, ppositum virginitatis seruandæ ibi gnat, & in eius perseuerantiam quasi in lapidē pciosum induratus, q est dignus comparari regno cœlorū: vel margarita valet cōtra caducum morbum, & virginitas cōtra luxuriæ casum. Itē similis est thopazio, q inter lapides pciosos est speciosissimus, & pciosissimus, qui rarius inuenit: de quo dōt naturales, q positus in olla custodit eam ab ebullitione, & ēt ebullitiones ollæ bullientis sedat, & seruat ollam ab effusione. Sic latens in corde virginitas ipat, & sedat ebullitiones tentationis carnis, ne hō effluat super luxuriam, & effundat vt Rubē, de quo dr Genes. 49. Effusus es sicut aqua, ideo nō crescas. Quarto, virginitas comparatur thesauro. Matth. 13. Simile est regnū cœlorum, thesauro abscondito in agro, quē q inuenit hō abscōdit, pgaudio illius vadit, & vendit oīa q̄ hēt, & emit agrum illum. Ager virgo, in cuius corde abscōditus thesaurus, virginitatis p firmitatem in pposito seruando, in cuius carne manet per eius integritatē. Hō dans oīa pro redemptione virginis, vt eam sibi spōsam vendicet, Chrs est, q dedit p agro & thesauro se redemptionis pcium p suos Angelos in custodiæ cōsortium, grām suam ad benefaciendum, adiutoriū, & gloriam suam in pmiū thesauro cōparat, qa thesaurus fit de reb⁹ vtilib. & delectabilib. & raris, & pciosis, & durabilib. & cautè, & sollicitè occultandis, & custodiēdis. Est aūt virginitas res pulchra, & delectabilis, qa est candor lucis æternæ, & speculū sine macula. Sap. 7. Quia a luce grę, q̄ venit ab æterno Deo, est candor iste, & iste est thesaurus, de quo Iob 38. Nūquid ingressus est thesaurus niuis, & grandinis. Niuis thesaurus dr pp persecutionem dæmonis, & immissionē tentationū, quas cum immittit per se, & per suos earum victoria maximā vtilitatem cōfert in augmento grę, & acquisitione coronę, sicut maximè in B. Agatha, cuius virginitatis, & fidei ppositū, cum nō posset diabolus tentationibus aliquibus reuocare per se, vel per Quintianū Ciciliæ pfectū, tradidit eam cuidam meretrici, q̄ habebat 9. filias meretrices, vt ipsa erat, q̄ non cessauerunt per 30. dies blandimētis, minis, & pmissis conari, qūo in ppositū eius immutarēt, vel ipsis multiplicibus tormentis. Qd cū non possent, ipsa magis, ac magis grām, & pmiū acquisiuit Itē thesaurus comparat virginitati, qa thesaurus fit in reb. vtilib. raris, & pciosis. Eccl. 6. Nō est digna ponderatio alicuius rei. s. pciosæ aīæ continētis. Isid. Prælata est virginitas nuptiis, qa nuptiarū coniugiū bonū est, virginitas est optimum, coniugiū est concessum, virginitas nō est iussa, sed admonita, q est res nimis excelsa, & pciosa: q cognoscunt huius pciositatē, plangunt & flent amissionē, & timent, ne amittant potius volentes amittere corporalem vitam, q̄ eam, cauētes eius corruptores tanq̄ latrones, spoliatores, & occisores alarum, qui est sine contagio, & qui auferunt tam pciosum thesaurum. De hoc thesauro Prou. 21. Thesaurus desiderabilis. s. virginitas, & oleum gratię in habitaculo iusti, & vir imprudens dissipabat illum. Huius pciositatē bene cognoscebat B. Bern. Clareuall. qui cū esset iuuenis & pulcher in sęculo, in quodam hospitio receptus, & hospita sua de nocte ter intrasset intra lectum eius, ipse clamauit, latrones, latrones, & sic eam a se ter fugauit. In mane socijs suis ab eo q̄rentibus, cur clamauerat. Rñdit, q verè inuenerat latronem, q thesaurum inæstimabilem, & irrecuperabilem virginitatem sibi accipere volebat. Huius pciositatem cognoscebant bene sanctæ virgines, Cecilia, Agnes, Agatha, Catherina, & aliæ, q̄ magis voluerunt oīa tormētorum gña sustinere, & vitam corporalem amittere, q̄ illum thesaurum. Item illa virgo, & aliæ, de quibus legitur in vitis Sanctorū, q fuit in ciuitate Cappadociæ virgo speciosissima, & iustissima, & instructissima ab origine, apud quam ipsa latuit pluribus diebus tpe persecutionis, quam cum iudex non posset inflectere, vt ei consentiret, tradidit eam cuidam lenoni, vt poneret eam in lupanari, tali conditione, q exponeret eam oībus, & de lucro suo daret ei singulis diebus 5. sol. Quæ cum quidam vellet ad eam accedere flebat, dicens se vulnus hēre in secretiori parte corporis, quod si discooperiret fœtore suo, occideret eos, & eos repulit. Quidam aūt Christianus diues hoc audiens, amore virginitatis seruandæ in ea, posuit se in corporis periculo, dās 5. sol. lenoni cui erat tradita, vt eam dimitteret cum eo pernoctare, q cum esset cum ea, suasit ei fugam tradens ei habitum suum, q̄ facto signo crucis recessit incognita. Ille autem pro ea captus imposito sibi Christianitatis nomine Fortissas bestiis traditus, duplici martyrio est coronatus, & pro eo q sustinuit pro fide, & pro hac, q pro seruanda virginitate, & salute pximi morti se exposuit. Qd audiens virgo, q pro ea sustinuisset martyrium, ad stadium reuersa cū ipso martyrio est coronata. Huius thesauri preciositas bene vi agnouisse quædam, de qua refert B. Greg. Turon. in gestis Francorū, q tpibus Honorij, & Archadij Imperatorum, & B. Martini Turonē. ep.,

quidam iuuenis de nobilioribus Senatorū Romanorū cōtraxit cū quadā virgine de nobilissimis, & dignissimis parētib. Alumnorū. Cū aūt simul adducti essent in vno cubili, puella versa ad parietē cępit amarissimè flere. Cū aūt adiurata fuisset a iuuene, ꝙ fateret̄ ei causam tanti fletus: ait se miserā, eo ꝙ debebat amittere maximum virginitatis thesaurum, qđ Deo obtulerat, & deuouerat, coronā virginum, paradisi gaudium, agni consortiū. Cum aūt iuuenis ei diceret, ꝙ cōsideranda erat ꝓles, q̄ susciperet̄ a coniugio, q̄ erat parentum gaudiū, hæres bonorū, pax patriæ & consanguineorū: illa ecōtra ostendit ei multis rationibus nihil esse mundū contemnēdū, qđ erat caducum & trāsitorium, appetendū bonum ęternum, conseruandū virginitatis bonum, vilissimū voluptatis vitiū, adeo efficaciter ei ꝓdicauit, ꝙ sibi dexteras dederunt de seruanda virginitate mutua. Cum aūt diu in hoc proposito permansissent in eodē thoro nullo sciēte, puella migrauit ad Christū. Expleto aūt funeris officio, cū clauderet̄ in tumulo, ait vir: Gratias ago tibi Dn̄e Iesu Christe: quia hunc thesaurū quē mihi cōmisisti, sicut cōmisisti integrū, & immaculatū tibi restituo. At illa de sepulchro subridens audiētib. astantibus. Rn̄dit: Cur loqueris, q̄ non interrogaris? Non post multū verò tp̄is vir dictus migrauit ad dn̄m, & cum sepelissent eū in sepulchro separato longè ab illo, in quo vxor eius fuerat posita, inuenerunt in mane sibi ad inuicē coniunctos, vt quos coniunctos nō separat cœlū, sepultorū corporū non separet monumentū. Incolæ aūt terræ illius illos vocare cōsueuerūt duos amantes. Ista aūt de subiugo bene cognoscebat ꝓciositatē huius thesauri, q̄ regnū mūdi, & oēm ornatū eius contēpsit pp amorē Dn̄i nostri Iesu Christi, de qua legit̄ in quibusdā Chronicis sic. Cū Sigismundus Rex Lothoringiæ fecisset sibi adduci vnā nobilissimā, & speciosissimā Virginē de Alemannia, vt eā desponsaret sibi, & coronaret reginā, cum esset ad hoc adducta in ecclesia B. Stephani, incępit flere & asserere, ꝙ nullum nunquā haberet spōsum, nisi Christū, cui se offerebat currens ad altare, & amplexans. Videns aūt Rex eius firmū propositū ait, ꝙ nolebat facere iniuriā illi dn̄o suo, cui se deuouerat: & ait, ꝙ non erat dignū, ꝙ cū minori solēnitate ei desponsaret̄, q̄ sibi. Fecit ergo eā indui vestibus regiis, & corona, & velū superimponi, & sic eā dn̄o consecrari, & regali cōuiuio expleto fecit eā in ecclesia S. Petri monialium collocari. Item de quadā alia dr̄, ꝙ cum Rex Angliæ Richard⁹ vidisset in quadā Abbatia regni sui quādā speciosissimā monialē, cōcupiuit eā, & cū nō posset eā inflectere aliquo pacto ad turpe opus, voluit eā rapere violenter. Qđ cū sciret illa, fecit inquiri quid vidisset in ea, qđ ita incitasset cū in eius amorē. Rn̄dit, ꝙ super oīa hoc fecerat pulchritudo oculorum suorū. Illa aūt benedicta magis volens priuari oculis, q̄ tāto thesauro virginitatis, ipsamet eruit sibi oculos, vt sic euaderet, & misit quasi exeniū. vt se satiaret pulchritudine eorū, & eā in pace dimitteret. Quod vidēs & audiens ille cōfusus recessit. Nō sic fecit q̄dā maledicta, q̄ cū a quodā impeteret̄, & vellet eā matrimonio rapere, cū a monialibus ita esset occultata, ꝙ non posset eā inuenire, & illa eū recedere videret, adeo clamauit post eum kuku, ꝙ ipse sensit vbi erat, & ab aliis eā rapuit, & thesaurū deripuit virginalē. Itē de quadā alia dr̄, ꝙ cum quidā impeteret eā pro promisso ꝓcio dimisit se a quodā iuuene deflorari. Cū aūt post factū negaret ei iuuenis. qđ promiserat: illa obtulit clamorē iudici, ꝙ violenter eā oppresserat. Iudex aūt negāte eo ꝙ non fecerat ea inuita, iudicauit, ꝙ die assignata veniret datnrus ei quandā summā pecuniæ, vel vt eā acciperet in vxorem. Iuuenis aūt magis eligens dare pecuniā ei tradidit. Cū aūt illa in sinu suo eā posuisset & recederet: ait iuueni iudex, vt iret post eā, & ei eā auferret, & si posset, recuperaret. Quā cum toto conatu suo nō posset ei auferre, adeo se defendens, ꝙ nihil valuit iuuenis, sed malè tractatus ab ea rediret ad iudicem, iudex eā reuocās fecit pecuniā reddi iuueni dicens, ꝙ patebat eā mentitā, quia si sic seruasset virginis thesaurū vt pecuniā, nunq̄ esset ei ablatus. Thesaurus aūt virginitatis abscondendus est sub tegumento humilitatis. Vnde Matth. 13. Hunc qui inuenit, abscōdit. Glo. Vt serū a malignis spiritibus, & humanis laudibus, vt si sit opus in publico intētio tecta maneat in occulto, vt s. pp Deum, non pp laudē bonum seruet̄: quia, vt dicit Greg. ibi: hūc a malignis spiritibus custodire non sufficit, qui eū ab humanis laudibus nō abscondit, maligni spiritus in p̄nti vita quasi q̄dā latrunculi obsident, deprędari desiderat, qui thesaurum publicè portat in via: ideo quia Ezechias nuncii Babylonicis publicauit ad gloriā amissi sunt thesauri⁹ & deportati in Babyloniam. Ideo dixit Angelus ad Anastasiā virginem cui apparebat: Virginitas est thesaurus Regis immensus, cui fures insidias tendunt: hunc tu vigilans sollicitè custodi, hunc quantum plus ad hīc cogitas, instantius custodi ne perdas. Hunc antē thesaurum bene custodiebat sub tegumēto humilitatis Eukarius pastor, de quo

legit̄ in vitis patrū, ꝙ duo magni eremitæ rogabant Deum, vt ostenderet eis, in quā mensurā peruenerant: & rn̄sum est eis, ꝙ nondū peruenerant ad mensurā Eukarii pastoris, & vxoris eius Mariæ, qui sunt in tali villa Aegypti, vbi venientes ad cellā eius nō inuenientes eū, & requirentes ait eis vxor, ꝙ oues pasceret & recepit eos vxor in domo. Cumq; venissent vir parauit eis, ipsi dixerunt, quòd nec comederent, nec pedes lauarent, nisi diceret operationem suā, & cum diceret se simplicem & pastorē, & illā vxorem suā. cumq; perseuerarent, & ille nollet eis reuelare, dixerunt se missos a dn̄o, timuit & ait, ꝙ oues habebant a parentibus suis, & quicquid ex eis aliunde lucro suo hr̄e poterant, in tres partes diuidebāt; vnā dabant pauperibus, alterā in susceptione peregrinorū; tertiā ad vsum suum retinebant, & ex quo acceperat vxorē nunq̄ pollutus fuerat cum altera sed virgo erat. & iacebant separatim abinuicem, & noctibus induti iacebant saccis, in die induebant̄ vestibus suis, & nullus vsque tūc sciuerat. Quod audientes & admirantes glorificauerūt Deum. Itē hunc thesaurum bene occultauerat q̄dam anus, de qua sic ibidem dr̄, ꝙ ne virginitatis suæ thesaurus periculū pateret̄, in mundi vanitatibus, in malorū societatibus, in carnis voluptatibus mundū fugit, eremū adiit, & se viuā in spelunca, quasi sepeliuit, vtens per 38 annos quasi pabulo iumentino. Dr̄ enim ibi, ꝙ quidā magni senes ambulabant per eremū, & audiētes vocē plangentis. & q̄rentes inuenerunt, introierunt intus, & nihil inuenerunt nisi anū illā plangentem. Cum aūt q̄rerent ab ea q̄s eā ibi introduxisset, & quare, & qū ibi venerat, ait, quòd 38. annos habebat, ex quo ibi manserat, nec hoīem ibi viderat herbas comedens, & Christū sequens, & misit vos modo Deus adhuc, vt sepeliatis corpus meū, quo dicto quieuit in pace. Ipsi aūt Deum glorificantes illius corpus sepelierunt, & abierunt. Hunc thesaurum ēt seruauit bene sub humilitatis tegumento B. Eugenia virgo: q̄, vt legit̄ in lib. de passione, & vita eius, cum esset Philippi, & Claudiæ Romanæ vrbis gn̄e nobilissimorū, & missus fuisset a Cōrado Imperatore ad Alexādrinā vrbē, vt esset ibi Præfectus. artes magicas ibi exterminauit, & Iudæorum nomen, & Christianos ab vrbe expulit, filiā suam Eugeniā instrui fecit doctrinis liberalium artiū, & philosophorū, & Græco eloquio, & Latino. Cū aūt curiosè scrutaret̄ documenta antiquorū, & venisset ad manū eius doctrina Pauli Apostoli, exarsit in amorē Christianitatis, & seruandæ virginitatis, cum aūt pater suus vellet eā desponsare cuidā nobili filio Senatoris, ipsa petita & obtenta licentia a parentibus suis, eunuchis Protho & Iacintho 15. annorū existēs iuit ad visitāda paterna prædia, & suburbia, vbi audiens Christianos cātantes. Oēs dij gentiū dæmonia sunt, probauit hoc duobus ꝓdictis eunuchis. & cōuertit eos, & cū cōsentirent, & eā ducerēt ad desertū Aegypti attōsam vt virū indutā, & dicerent eā fratrē suū Eugeniū, venerunt cōi cōsensu ad domū religiosam, in qua ꝑerat S. Helenus eps, ab infantia Christianus, & tantæ puritatis, & innocētiæ, ꝙ cū puer mitteret̄ ad ignē quędam apportabat illū in viuis suis vestibus illæsis. Quendam ēt hæreticū quasi non posset eū pp astutiam suā, & artes superare verbis, superauit eū orōne & vinculo igne facto in medio cōi consensu assistentiū ad ꝓbationē verę fidei, intrauit S. Helenus, & mansit illæsus, vbi eū ꝓiecissent hæreticū, & cōburerent̄, sanctus eū extraxit de igne semiustū, & expulsus est de terra, hic aūt venientē ad se cognouit Eugeniam & socios vñ venerant & quare & q̄ essent, & suscepit eā in monachū dicēs, ꝙ multa oporteret eū sustinere ꝓ seruanda fide & virginitate. Post obitū dicti Heleni eligit̄ in Abbatē, in oīb. se exhibens humilē & seruientē, cū aliis āt bonis operib. miraculis, & fama, & in habitu viri fulgeret, & exēplis curauit a languore febrium q̄dā mulierē magna opulentia plenā, q̄ exarsit in cōcupiscētia eius, quē cū nō posset inflectere muneribus, aut blandiciis, vt cū ea cōtraheret, finxit se infirmā, mittens ad Abbatē, vt eā causa salutis visitaret. Quod cū fecisset, ipsa se solum videns arripuit eū, volens violenter eū trahere ad turpē cōmixtionē. Cū aūt se excussisset ab ea fugiens ipsa cōtempta clamauit, imponens ei, ꝙ vellet ei violentiā inferre, vadit ad Alexandriā accusat Abbatē talē, & monachos apud patrē Eugeniæ, vocant̄ & capiunt̄. & testes falsi cōtra eos apud Alexandriā ꝓducunt̄. Cū aūt iudicarent̄ ad pęnas, Eugenia remoto caputio, & scissis vestib. ostēdit se fęminā, & iudici, & fratri se Eugeniā & amore assequēdæ Christianitatis, & seruandæ virginitatis hoc cōsiliū habuisse, vt sub tali habitu lateret, & Chrō seruiret. Hæc aūt postq̄ patrē & fratres & magnam partē verbis ad Chrm̄ cōuertisset, pr̄ eius fit vrbis eps, quem q̄dam Gentiles in orōne positū ꝓditiosè gladio percusserunt, & occiderunt: postmodū mr̄ eius & fratres cū ipsa reuersi sunt Romam, & honorificè a Senatu recepti, vbi B. Eugenia post multorū cōuersionē seditione orta inter Christianos sub Imperio Galieni post passionē Prothi, & Iacinthi, post multam

sagitta-

cogitationem in tyberim ꝓ saxo proiecta est, euadens Dei virtute illæsa. Sic & proiecta in fornacem euadens illæsa, superatis & bestiis fortissimis in carcere. 20. diebus sine cibo est detenta, apparente sibi Christo pane candidissimo est refecta ab eo, & tã cœlesti lumine confortata, ibidem tandem in die natalis dñi decollata est. Quinto virginitas cõparatur cibo quo Deus pascitur & delectatur, est. n. similis api, quę pascitur in floribus & ortis. Similiter Deus in mundis cordibus, & puris affectionibus & cogitationibus. Cant. 2. Qui pascit inter lilia. Cant. 6. Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolas aromatum, vt pascatur in hortis, & lilia colligat. Sexto comparatur lecto suauissimo, in quo Deus cum sancta conquiescit, de quo Can. 1. Lectus nr̃ floridus; spũs dñi requiescit in flore. i. corde virgineo. Psal. 131. Super ipsum efflorebit sanctificatio mea. Septimo virginitas cõparatur terræ benedictæ fructiferę simul & florigeræ, cuius fructus non tollit florem, de qua Math. 13. legitur, ꝙ terra in qua seminatum fuit verbum Dei tulit fructum centesimum. Bona est cõiugij terra ferens fructum tricesimum. Melior vidualis castitas, q̃ fructum fert sexagesimum. Optima virginitas quæ fructum fert centesimum aureolam ꝓmerendo. Vel virginitas est ager plenus. s. floribus, fructibus, odoribus, cui benedixit dñs. Item virginitas est illa pars prati floribus picturata & intacta a porcis, de qua legitur in vita btĩ Martini, ꝙ cum ambularet cum monachis, vidit pratũ qđ in parte erat effossum a porcis depastũ & dissipatũ. Alia pars similis fuerat, sed virore graminis & flore deposito gramen retinẽs virore suo prati partem vestiebat. Tertia pars a porcis intacta manebat, grata aspectibus virens graminibus, picturata floribus, fragrãs odoribus. Et dicebat sctũs monachis, ꝙ prima pars a porcis euersa significabat statũ incontinentium, in quibus sę dæmones per luxuriam inhabitant, & ab eis oĩum bonorũ spũalium gemina eradicãt. Secunda pars signat statum illorũ, qui per pęnitentiam ad statũ continentiæ post pc̃tm̃ redeunt. Tertia pars statum significat virginum intactarũ, in quarum aspectu Dei filius delectatur. Bern. Amat florigera flos de radice Iesse. Octauo virginitas balsamo comparatur Eccl. 24. Quasi balsamum non permixtum odor meus, hoc balsamo corpora incorrupta seruanẽ, maxime qñ non admiscetur ibi infectio malæ intentionis vel affectionis, & redduntur diuinis & Angelicis naribus bene redolentia, & ẽt humanis qñq; sicut corpus virgineum btĩ Dñici eleuatũ a terra, & multorum aliorum sctõrum virginum & sanctarũ effudit circumquaq; miri odoris fragantiã. Hoc balsamum reddit corpora virginea qñq; ad lr̃am imputribilia, & incorrupta seruat, sp aũt spiritualiter, nisi obijciatur a putredine luxuriæ & fetore, vñ Bern. ad Henr. sen. epm̃. Sola castitas quæ in hoc mortalitatis loco & tpe statũ immortalis gloriæ repñtat, sola inter nuptias iũ solemnia morem illius btæ vindicat regionis, vbi neq; nubent neq; nubent. Vas vitreũ fragile quod portamus, in quo & peregrinamur tenet castitas in sanctificatione ad instar balsami, quo condita cadauera seruantur incorrupta, sensus & aĩus continet & cõstringit ne dissoluantur, saucijs ne corrumpãtur, desiderijs ne carnis voluptatibus computrescant. De hoc ponit Beda exemplum in gestis Anglorum li. 3. ꝙ aliqñ ẽt incorruptionem carnis ostẽdit miraculo eius incorruptionis. Vñ refert ꝙ in terra Cãtuariæ erat quædam abbatissa quę Deo vt vouerat perpetuam virginitatẽ ita incorruptam seruauit. Cum sũt incepisset ædificare ecclesiã in honore. 12. Apostolorum. morte pręuenta sepulta est extra, qua consumata & dedicata cũ vellent ossa prędictæ abbatissæ transferre intra, inuenerũt corpus in vestibus incorruptum & illæsum ab oĩ putredine, sicut a peccatis carnis fuerat intactũ. Item corpus btĩ Petri martyris Mediolan. de ordine prædicatorum post annũ a sepultura sua inuentum est integrum & incorruptum, & in eadem recentia in qua fuit ibi positum, in testimonium contra hæreticos suæ incorruptæ virginitatis & fidei sinceritatis, & integritatis, pro cuius defensione passus est gloriosus virgo prædicator & martyr. vñ & meruit triplici aureola decorari. Item idem Beda lib. 4. in gestis Anglorũ refert ꝙ Anthea rex orientalium saxonum, dedit Eldetridam filiã suã vxorẽ cuidam principi, qui post connubium cito defunctus est, quã post dedit regi Herfrido vxorem, cũ quo mansit per 12 annos in ꝑpetua virginitate. Quo mortuo cũ eã multi peterent in coniugem, & pr eã eis promitteret, ipsa noluit consentire, sed spretis carnalibus nuptijs adhęsit spõso Christo sumẽs monachorum habitum regularem profitendo, vbi in mirabili perseuerauit humilitate & abstinentia. Prædixit mortem suam & oĩum aliarũ q̃ ẽ suo monasterio essent euocandæ. Cũ aũt mortua fuisset, & ablutum esset corpus eius, posita in locello ligneo, in quo mansit per 12 annos. Cũ aũt ascendissent nauem inuenerunt iuxta quosdam muros sepulcrum vacuum de candidissimo marmore, qđ deportantes volentes transferre ossa eius in marmoreũ illud sepulcrum, inuenerunt corpus eius & vestes ita recentia sicut primo fuerant ibi posita, & sepulchrum dictum ita aptatum fuisse eius corpori ac si pro ea fuisset fabricatum. Et iterũ fuerat ablutum & aliis vestibus indutum, & cum habuisset inflaturas sub maxilla in gutture, de qua fuit scissa & mortua, cum aperto vulnere inuenta plaga clausa ibi cicatrice remanẽte, de qua inflatura dicebat grãs agendo, ꝙ merito talia patiebatur, ꝓp ornamenta talium lapidũ præciosorum, q̃ ibi portauerat & auri. Fuit aũt iterum abluta tertio, & alijs vestibus induta, cuius perpetuæ virginitatis testimonium dedit eps̃ confessor suus, & soror sua abbatissa, & aliæ mulieres quæ lauerũt & & tractauerunt corpus eius. Itẽ de scã Brigida legitur, ꝙ cũ tetigisset lignũ altaris, viruit in testimoniũ eius perpetuæ virginitatis. Itẽ nono virginitas cõparatur aulæ mundę habitationis diuinæ, sicut supra monstratũ est. Sextũ incitamentũ ad amorẽ & custodiam virginitatis, est multiplex vtilitas quam virginitas facit eã seruantib' efficaciter in pñti & in futuro. Et de hoc require, infra lib. tertio in fine. Septimũ incitamentũ ad amorẽ virginitatis est maxima merces q̃ ꝑparatur virginibus in fu turo in oĩbus fere membris suis, & ornamenti nobilitate, & in nobili societate, & in sponsi agni propinquitate, & similitudinis eius conformitate, remunerabuntur in capite, vbi non solum habebunt coronam, sed & singularem virginibus debitam virginitatis aureolam. Itẽ in ore in cãtici nouitate & singularitate. Apoc. 14. Cantabant cãticum nouum. Glosa, ꝙ de integritate aĩæ & corporis gaudebant, nemo poterat dicere canticum nouum coram agno. nisi illa. 144. &c. Et post, virgines. n. sunt. Item in pedibus q̃ sequuntur agnũ quocũq; ierit. Item vt videatur in oculis quia cęteris videntur fuisse corde & corpore mundiores, quẽ si beati mundo corde vident, vr̃ ꝙ qui puriorẽ & limpidiorẽ habuerũt oculũ mentis limpidius eũ vident. In spõsi propinquitate, quia innocentes adhęrent ei in btẽ virginũ societate, vt mr̃is dñi & aliarum, vnde Hiere. 31. Lætabitur virgo in choro ludentiũ. In totius corporis & membrorũ puritate q̃ munda seruauerunt & incorrupta ꝑp Deũ: de mercede aũt earũ supra habitũ est, vbi dictum est quõ Deus est susceptor & glorificator & remunerator virginũ. In Christi & Angelorum maiori conformitate & btẽ virginis qui virgines sunt & virginitatẽ diligunt specialiter, sicut Christus præ cęteris Iohannẽ dilexit familiari' & teneri', qđ patuit ĩ multis indicijs amoris.

DEinde considerandũ est de luxuria q̃ opponitur castitati & de partibus luxurię. Sed de his requi. infra lib. tertio vbi agitur de septimo vitio capitali.

De partibus temperantiæ potentialibus. ***Dist.*** **XCVII.**

DEinde considerandũ est de potentialibus partibus tẽperantiæ. Et primo de continentia. Secundo de clementia. Tertio de modestia. Circa primũ considerãdũ est de continẽtia & incontinentia. Circa continentiã considerãda sunt quatuor. Primo vtrũ continentia sit virtus. Secundo q̃ sit eius materia. Tertio de eius subiecto. Quarto de cõparatione eius ad tpãtiam. Quinto de his q̃ faciunt ad cõmendationẽ eius. Ad primũ. s. vtrũ continentia sit virtus. Dicendum ꝙ nomẽ continentiæ dupliciter sumitur a diuersis. Quidam. n. continentiã nominãt per q̃ aliquis ab oĩ delectatione venerea abstinet: vñ & Apostolus Gal. 5. Continentia castitati coniungit, & sic continentia perfecta principalis quidẽ est virginitas. Secundario vero viduitas. vñ s̃m hoc eadẽ rõ est de continentia q̃ de virginitate quã supra diximus virtutẽ. Alii vero dicunt continentiã esse ꝑp q̃ aliquis resistit concupiscentiis prauis q̃ in eo vehemẽtes existunt, & hoc mõ accipit philosophus continentiã in 7. Ethi. Et hoc ẽt mõ accipitur cõtinentia in collationibus patrũ, hoc aũt mõ continentia hẽt aliquid de rõne virtutis, inquãtũ. s. rõ firmata est contra passiones ne ab eis deducatur, non tñ attingit ad pfectã rõnẽ virtutis moralis, s̃m quã ẽt appetitus sensitiuus subditur rõni, sic vt in eo nõ insurgant vehementes passiones rõni contrariæ, & ideo philosophus dicit in 4. Ethi. ꝙ continẽtia non est virtus, sed quædã mixta inquantũ. s. aliquid hẽt virtute, & in aliquo deficit a virtute. Largius tñ accipiendo nomẽ virtutis pro quolibet principio laudabilium operũ, possumus dicere continentiam esse virtutem. Ad scdm̃ s. quæ sit materia continentiæ. Dicendũ ꝙ dicit philosophus. 7. Ethi. ꝙ continentia & incontinentia sunt circa eadem, circa quę tpantia, & intpantia, tpantia aũt & intpantia sunt circa concupiscentias delectationum tactus, vt dictũ est, nomen vero continentiæ refrenationẽ quãdã importat, inquantũ. s. tenet se aliquis ne passiones sequatur. Et ideo ꝓprie continentia dr̃ circa illas passiones q̃ impellũt ad aliqđ prosequendũ, in quibus laudabile est vt rõ recta retrahat hoiem prosequendo, non sũt proprie est circa illas passiones q̃ important retractionẽ quãdã, sicut timor & alia

alia hmõi. In his. n. laudabile est firmitatem seruare in prosequendo, quod ratio non dictat, vt supra dictũ est. Est aũt considerãdum q naturales inclinationes principia sunt omnium superuenientiũ, vt supradictũ est, & ideo passiones tanto vehementius impellunt ad aliquid prosequendũ, quanto magis sequuntur inclinationem naturæ, quæ præcipue inclinat ad ea quæ sunt sibi necessaria, vel ad cõseruationem indiuidui, sicut cibi, vel conseruationem speciei, sicut sunt actus venerei, quorũ delectationes ad tactum pertinent. Et ideo continentia & incontinentia proprie dicuntur circa cõcupiscentias delectationum tactus. Sicut aũt nomen tpantiæ põt cõiter accipi in quacunq; materia proprie tñ dr in illa materia, in qua est optimũ hoĩem refrenari, ita & continentia proprie dr in materia in qua est optimũ & difficillimum continere. s. in concupiscentiis delectationũ tactus. Cõiter aũt & sm hoc quidem põt dici in quacũq; alia materia, & hoc mõ vtitur Ambrosius nomine continentiæ, dicẽs in primo de officijs. Generale decorũ ita est, ac si formam æquabilem atq; vniuersitatẽ honestatis habeat in oĩ actu suo continentẽ. Ad tertiũ. s. de subiecto continentiæ. Dicẽdũ, q oĩs virtus in aliquo subiecto exñs facit illud differre a dispositione quã hẽt dũ subijcitur opposito vitio, concupiscibilis aũt eodẽ mõ se hẽt in eo qui est continens, & in eo qui est incontinens, quia in vtroq; prorumpit ad concupiscentias prauas vehementes, vñ manifestũ est q continentia non est in cõcupiscibili sicut in subiecto. Similiter & rõ eodẽ mõ se hẽt in vtroq; quia tã cõtinens q incõtinens hẽt rõem rectã, & vterq; extra passionem exñs gerit in proposito concupiscentias illicitas non sequi. Prima aũt differentia eorũ inuenitur in electione, quia continens q̃uis patiat vehementes concupiscentias, tñ eligit non sequi eas pp rõnẽ. Incontinẽs aũt eligit sequi eas non obstante contradictione rõnis. Et ideo oportet q continẽtia sit sicut in subiecto in illa vi aĩæ cuius est electio, & hoc est voluntas, vt supra habitũ est. Ad quartũ. s. de cõparatione eius ad tpantiã. Dicendũ, q sicut dictũ ẽ, nomen cõtinentiæ dupliciter accipit. Vno mõ sm q importat cessationẽ ab oĩbus delectationibus venereis, & sic sumendo nomẽ continentiæ, continentia est potior tpantia simpliciter dicta, vt patet ex his, quæ supra dicta sunt de præeminentia virginitatis ad castitatem simpliciter dictam. Alio mõ põt accipi nomẽ continentiæ sm q importat resistentiã rõnis ad concupiscentias prauas, q sunt in hoĩe vehementes, & sm hoc tpantia multo potior q̃ continentia, quia bonũ virtutum laudabile est ex eo q est sm rõnẽ, plus aũt viget bonũ rõnis in eo qui est tpatus, in quo & ipse appetitus sensitiuus est subiectus rõni, & quasi a rõne edomitus, q in eo qui est continens, in quo appetitus sensitiuus vehementer resistit rõni per concupiscentias prauas. Vñ continentia cõparatur ad tpantiã sicut imperfectũ ad perfectũ. Quod aũt dr Eccl. 24. Oĩs aũt ponderatio non est digna cõtinens aĩæ, dupliciter põt intelligi. Vno mõ sm q accipitur continentia prout abstinet ab oĩbus venereis, & hoc mõ dr q oĩs ponderatio nõ est digna aĩæ continentis in genere castitatis, quia nec & fęcunditas carnis q quæritur in mrĩmonio adæquatur continẽtiæ viduali, vel virginali, vt supra dictum est. Alio mõ põt intelligi sm q nomen continentiæ accipitur cõiter pro oĩ abstinentia a rebus illicitis, & sic dr q oĩs ponderatio non est digna aĩæ continentis, quia non recipit æstimationem auri, vel argenti, quæ commutantur ad pondus. Et nota q magnitudo cõcupiscentiæ seu debilitas eius ex duplici cã procedere põt. Qñq; enim procedit ex cã corpali: quidã. n. ex naturali cõplexione magis sunt proni ad concupiscendũ q alij. Iterũ quidã hñt oportunitates delectationum cõcupiscentiã inflãmantes magis paratas, q̃ alij. & talis debilitas concupiscentiæ diminuit meritum, magnitudo vero auget. Qñq; aũt debilitas vel magnitudo concupiscentiæ prouenit ex cã spũali laudabili, puta ex vehementia charitatis, vel fortitudine rõnis, sicut est in hoĩe tpato, & hoc mõ debilitas concupiscentiæ auget meritũ rõne suæ causæ, magnitudo vero minuit. Ad quintũ. s. de commendatione continentiæ. Dicendũ, q cõmendat in hoc continentia a magnitudine dantis, quia solius Dei donũ est. Sap. 8. Scio quia non possum esse continens nisi dederit Deus. hoc ipm erat sapientia scire, cuius erat hoc donum, pro quo dono obtinendo multum est rogandus dator huius muneris. Vñ sequitur. Adij dñm & deprecatus sum illũ ex totis præcordijs meis. Exo. 3 Qui diligit Deũ exorabit pro pctĩs & continebit se ab illis. Hoc donũ virtute orõnis dedit Deus abbati æquitum, de quo legitur dial. i. Quod cũ iuuentus fatigaret nimis carnis suæ incentiuo, continuis precibus Deũ oĩpotentẽ exorabat vt eũ ab incentiuo carnis liberaret, vñ post orõnẽ quadã nocte ab Angelo sibi apparẽte in somnis se eunuchari vidit, & videbat ei q oẽm motũ ex mẽbris genitalibus abscinderet, & ex tunc ita alienus factus est a carnis tẽtatione ac si sexũ nõ hrẽt. Itẽ de quodã clerico legit q cũ frequẽtissime in carnis vitiũ laberet, frequẽter cõfitebat, & cũ confiteretur cuidã scõ viro & multũ litato, cuius relatione hoc cõpertũ est frequẽs lubricum suũ, consuluit ei q frequẽter pro hac peste dñm precaret & præcipue beatã Mariã virginẽ. Quã cũ pro hoc frequenter oraret, & cã frequẽter salutaret, in quo cũ fatigatus quadã nocte dormiret, apparuit ei btã virgo perspiciens eũ, & videbat ei in somnis a veteri pelle excoriari. cuius dolore excitatus inuenit se totũ immutatũ, & ita a carnis incentiuo liberatũ, vt postea non sentiret motus carnis. Itẽ secundo per continentiã est hõ suiipsius victor & cultor aĩ sui circũcidens ab eo superflua, sicut cultor vineæ a vinea amputat superflua, & nutrit & fouet vtilia. Hier. 4. Circũcidimini dño & auferte præputia cordiũ vestrorũ. Præputia sunt superfluæ cogitationes & affectiones mentis, quas circũcidit continentia dũ facit cõtinere cor ab eis. Sen. Cõtinẽtiã si diligis circũcide superflua, & in artũ desideria cõstringe. Itẽ facit suiipsius verũ victorẽ. i. aĩ sui, cuius magis victor est qui vincit aĩ sui cõcupiscẽtiarũ ipetus, q̃ si vinceret totũ mũdũ. Sicut pbasse dr Arist. Alexandro, q cũ moueret cõtra quendã q eũ offenderat, nec vellet aliquibus pcibus remittere, dicens q non poterat inuenire in corde suo quin iniuriã ab eo sibi factã puniret. ait Arist. Docebo te gloriosiorẽ esse victorẽ, q fueris vincẽdo totũ mũdũ. Quia tãtũ vicit & subiecit totũ mũdũ nisi magnanime cor tuũ, qd si viceris gl'iosior victor eris q̃ qñ totũ mũdũ vicisti p ipsum. Si aũt secutus fueris eius volũtates & cõcupiscentias, nõ es victor gloriosus, sed ignominiose victꝰ. Eccl. 18. Post cõcupiscẽtias tuas nõ eas, & a voluntate tua auertere, si pstes aĩæ tuę cõcupiscẽtias eius, dabit te in gaudiũ inimicis tuis, & hoc cũ fueris nõ victor sed victus, & ab eis subditus. Eccl 5. Ne sequaris cõcupiscentiã cordis tui. Itẽ hęc virtus facit hoĩem verũ aĩ sui dñatorẽ, & cordis sui possessorẽ, quia subijcit & vincit volũtatẽ cordis. Gen. 4. Sub te erit appetitus tuus, & tu dñaberis illius. Prou. 7. Melior est patiẽs viro forti, & q dñat aĩo suo propugnatore vrbiũ, talis est hõ tpatus, cõtinẽs, & mitis. Glo. Math. 5. Btĩ mites, qm possidebũt terrã. mẽtis mites sunt q malis motibꝰ dñant, pfecta virtus est morũ possessio. Vel alia glo. mitis est q nec irritat, nec irritat, nec nocet nec nocere appetit. Ad refrenationẽ voluptatũ & volũtatũ ppriatũ & motuũ, faciũt multa q hñtur supra quarta pte ti. 2. c. 1. & 2. De diuersis cogitationibꝰ. Veros aũt victores & aĩ dñatores & cordis possessores facit cõtinẽtia, q refrenat motus illicitos cordis sui: subiecto virtuti cõtinẽtię subijciũtur oĩa mẽbra q hñt obedire cordi, & q dñs est cordis est oĩum dñs & vincit oĩa rõne sibi aduersantia. Cũ nuncij Alexãdri trãsirent iuxta quãdã syluã, secuti sunt fontis riuulũ ducẽtẽ ad fontẽ iuxta quẽ inuenerũt philosophũ nudũ cõtẽplantẽ naturas rerũ, & cũ qrerent q essent. Rñderũt q erãt nuncij dñi totius mũdi Alexãdri, & cum illi qrerent quis ipse esset. Rñdit q ipse esset dñs dñi sui. Et cũ ipsi artarẽt eũ ad rñdẽdũ qs esset ille dñs, qa nullꝰ Alexãdro maior esset. Rñdit q sumo cor suũ, qd ei dñabat, & ipse ita erat cordis sui seruus, q quicquid ei cor suũ ipabat, Alexãder oĩa faciebat, licet iniusta eẽnt & iniqua. Ipse vero philosophus vt dicebat ita cor suũ domauerat & sibi subdiderat, q suus rõni cor in oĩbus obediebat vt dño, Alexander cordis sui cõcupiscentijs obediebat vt seruus. Itẽ cũ idẽ Alexander scriberet Dãdamo regi Bragmanorũ esse dñm dñorũ quæsiuit referibẽs quõ poterat se vocare dñm qui seruus erat infinitorũ dñorũ, cũ aĩus dñabat ei cui dñabant infinitæ cupiditates cordis sui, q oẽs res mundi non potuerant nec poterunt satiare. Item scripsit ei in Epl'a quadã, q seruus erat tot dñorum quot habebat officia mẽbrorũ & dicebat, quõ vos inqt mineruam, quia inuẽtrix fuit mltorũ opum, Deam capitis dicitis. Iunonẽ, quia fuit iracunda Deam cordis asseritis. Martẽ, quia fuit bellicosus Deum pectoris. Mercuriũ, quia mltiloquus Deũ linguæ Herculẽ quia fuit fortis, Deum brachiorum. Bachum, quia iocundus & amator ebrietatis fuit, Deum gutturis. Cupidinẽ, quia inflãmator fuit libidinis, Deum iecoris. Cererem, quia inuenit agriculturam, asseritis Deam ventris. Venerẽ, quia fuit luxuriosa, asseritis Deam genitalium, & sic de alijs & ita in vobis nullum orẽbrum reliquistis vobis liberum, qñ de eo serui dęmonum sitis & vitiosum. Nõ sic aũt scĩ pr̃es, sed quia iugum seruitutis diabolicę a se excusserunt, & cor suum sibi subdiderunt, miracula de mẽbris suis agere potuerunt & dñari eis, & mira pati & sustinere in eis. Virtus aut continentiæ facit hoĩem Deo placitũ, & gratiosum & eius amicum Prou. 22. Qui diligit cordis mũditiam pp grãm labiorum suorum amicum habebit regẽ, gratę sunt taliũ Deo orõnes. Itẽ mũdorum cordis est aĩa Deo pciosa, quia nullus thesaurus est ei cõpondei abilis. Eccl. 26. Oĩs põderatio non est digna aĩæ continentis. Itẽ hæc virtus facit aĩam Deo pximã, & eius sponsam. Sap. 6. Incorruptio pximũ facit

esse

esse Deo quia facit aīam Deo dilectā sororem, & sponsam & immaculatā, & columbā suā. Aug. in lib. confes. Per continentiam colligimur in vnū a quo in multū defluximus, minus .n. te amat dñe qui tecū aliquid amat qđ nō pp te amat. Itē Aug. de moribus ecclesiæ dicit, q̄ est amor Deo sese integrū incorruptūq; seruans, quia Deo seruat integrū cor, qđ maxime Deus requirit. Prouer. 24. Fili pbe mihi cor tuū, qđ qui hēt totū hēt, & prædia & rusticum. Sicut vt dr̄ vulgariter. Qui hēt rusticum, & prędia, quia q dñs est cordis, dñs est mēbrorū corpis, actuū & appetituū. Item continentię virtus facit animam mundā & purā, & oculos mundos & puros mētis eius vt possint videre Deū. Matt. 5. Beati mūdo corde qm̄ Deū videbunt. Glosa. mūdo corde sunt quos non arguit cōscientia pctōrū, vel mūdi eos de sunt, q hñt nō oculos Lyæ lippos a prauis cogitationibus & affectionibus, sed limpidos ad modū Rachel q̄ interpretatur videns principiū Dñi, quia beati mundo corde. q. d. videbunt purificato oculo intellectus a prauis delectationibus. Glo. super illud, Deū videbunt, intellectus, mētis oculus, eius virtus continētiæ vtrūq; purificat oculū affectus, ne p illicitas delectationes effluat. ego aūt non ab ea tm̄ q̄ abhominabilis est, sed ab oī voluntate carnis continendū dico. Itē oculus intellectus dēt esse purus & mundus ab oī mala cogitatione q̄ cū cōsensu est, & ab oī praua intentione. Bern. super cant. Cōtinētia illa apud Deū, & iō maxime opus est puritatē intentionis habere qua soli Deo placere cōpetat, vt ei valeat adhærere, neq; enim aliud est Deū videre q̄ ei inhęrere, qđ solis mundis corde singulari felicitate donatur. Hāc cōtinentiā & munditiā cordis bū seruauerat Sara, q̄ dicebat. Tho. 4. Tu scis dñe, quia nunq̄ concupiui virū, sed mundā seruaui aīam meā ab oī concupiscentia &c. Sicut & Iob dicens. 27. Donec desinā nō recedā ab innocentia mea, iustificationē quā cępi tenere non deserā. Itē virtus continentiæ dū cohibet motus malos, facit aīam non solū mūdā vt Deū in pñti per speculū in ęnigmate cōtēplando videat, sed ēt facit vt in fonte purissimo conscientiæ pacatæ & pure resulieēt limpidissimæ Dei reuelationes & rerū scibiliū imagines, vt intelligat inuisibilia Dei, per ea q̄ facta sunt, & Deū videat in pñti tanq̄ in speculo, & sicuti est facie ad faciē in futuro, & ēt facit aīam pacatā & quietā, vt in ea diuina sapientia intret & habitet, & quiescat, cuius in pace factus est locus. Sap. 8. Intrans in domū meā conquiescā in ea, nō .n. hēt amaritudinē conuersatio illius, nec tędiū cōuictus illius, sed lętitiā & gaudiū. Hæc ēt virtus facit virū pacificū & beatū, & Dei filiū. Vñ Matth. 5. Btī pacifici, quia filii Dei vocabunt, veri continentes sunt btī pacifici. Glosa Bedę. Btī pacifici sunt q oēs motus aīæ cōponunt, & rōni subijciunt, qa his nihil repugnat, sed similes sunt pri suo, qa est summa quies & pax, q fuit similis arce Noæ, in qua oīa aīalia fuerunt pacata. Similiter in mente iusti dnt esse motus brutales subditi rōni. Itē alia glo. Postq̄ spūs iustus impat vitiis tuc hō spm̄ seruat tūc pax quæ interna est ad alios deriuatur, vt quantū est in nobis pacē habeamus cū aliis. Btā est illa domus q̄ similis est arcæ vbi oēs bestiæ sunt pacificæ qñ oīs motus interior rōni obtēperat, & tota familia interior facit qđ ipsa imperat. De qua Iob. 5. Bestiæ terræ pacificæ erunt tibi, & scies quia pacē hēt tabernaculū tuū. quia si vitiorū tentationes seruiant intus pacē non turbant, quin oīa subiecta fiant tanq̄ rectori domus. Glo. supra Btī pacifici, in pñti hō pacific⁹ & si bellū gerat cum vitijs, in nullo tamen pacē abrumpit quam Deus dedit.

Deinde cōsiderandū est de incontinentia. Et primo vtrū incontinentia pertineat ad aīam vel ad corpus. Secundo vtrū incontinentia sit pctm̄. Tertio de cōparatione incontinētiæ ad intēpantiā. Quarto qs sit turpior vtrū incontinēs iræ vel incōtinēs cōcupiscentiæ. Ad primū. s. vtrū incontinētia ptineat ad aīam vel ad corpus. Dicendū q̄ vnūquodq; magis attribuitur ei qđ est cā p se q̄ ei q̄ solā occasionē pstat, id aūt qđ est ex pte corpis solū occasionē incōtinentiæ pstat. Ex dispōne. n. corpis pōt cōtingere q̄ insurgant passiones vehementes in appetitu sensitiuo, q̄ est virt⁹ corporei organi, sed hmōi passiones quantūcunque vehementes non sunt sufficiens cā incontinentiæ, sed occasio sola, eo q̄ durāte vsu rōnis sp pōt hō passionibus resistere. Si vero passiones adeo inerescant quod totaliter auferāt vsum rōnis, sicut accidit in his q pp vehemētiā passionum amentiā incurrunt, non remanebit rō continentiæ neq; incontinentię, quia non saluat in eis iudiciū rōnis qđ continens seruat & incontinens deserit, & sic relinquitur q̄ per se cā incontinentiæ sit ex pte animæ, q̄ rōne passionibus non resistit. Qđ quidē fit duobus modis, vt philosophus dicit in 7. Eth. Vno mō qñ aīa passionibus cedit anteq̄ rō consiliet, q̄ quidē vocat infrenata incontinentia, vel præuolatio. Alio mō qñ nō pmanet hō in his q̄ consiliata sunt, eo q̄ debiliter est firmatus in eo qđ rō iudicauit. Vñ & hæc incontinentia vocatur debilitas, & sic patet q̄ incōtinētia principaliter ad aīam pertinet. Sequitur tñ incontinentia cōplexionem corporis, sicut dicit phūs 7. Ethi. q̄ maxime acuti. i. colerici & melancolici fm irrefrenatam incōtinētia sunt incontinentes, quia videlicet ea impetu passionis contingit q̄ aliquis statim passionē sequatur ante cōsilium rōnis. Impetus aūt passionis puenire pōt vel ex velocitate, sicut in colericis, vel ex vehementia, sicut in melancolicis qui pp terrestrē cōplexionē vehementissime inflāmantur, sicut & ecōtrario contingit q̄ aliquis non psistat in eo qđ consiliatū est ex eo q̄ debiliter inhęret pp molliciē cōplexionis, vt de mulieribus dictū est. Quod ēt vt in flegmaticis cōtingere pp eādē cām sicut & in mulieribus. Hęc aūt accidunt inquantum ex cōplexione corpis datur aliqua incontinentiæ occasio, nō aūt cā sufficiens, vt dictum est. Qualiter aūt intelligatur verbum philosophi ibidē, q̄ mulieres nō dnt cōtinentes neq; incōtinētes. Dicēdū q̄ aīa hūana q̄ est forma corpis hēt quasdā vires corpeis organis vtentes, quarum opationes aliquid cōferunt ēt ad illa opa alę q̄ sunt sine corporeis instrumentis. i. ad actū intellect⁹ & voluntatis, inquantū. s. intellectus a sensu accipit, & voluntas impellit a passione appetitus sensitiui, & fm hoc quia fęmina fm corpus hēt debilem cōplexionē, sit vt in pluribus q̄ ēt debiliter inhęreat quibuscunq; inhęret. Et si raro in aliquib⁹ aliter accidat, fm illud. Prouer. vlti. Mulierē fortē quis inueniet? Et quia id qđ est paruum & debile reputatur quasi nullum, inde est qđ philosophus loquitur de mulieribus quasi non habētibus iudicium rōnis firmum, q̄uis in aliquibus mulieribus cōtrarium accidat. Et pp hoc dicit, q̄ mulieres non dicimus continentes, qa non ducunt quasi habentes solidā rōnem, sed ducūtur q nasi defacili sequentes passiones. Ad fm. s. vtrum incontinentia sit pctm̄. Dicendū, q̄ incontinentia pōt attendi circa aliquid tripliciter. Vno mō pprie & simpliciter, & sic incontinētia attenditur circa concupiscentias delectationū tactus, sicut & intēperantia, vt supra dictum est de continentia. Et hoc mō incontinētia est pctm̄ triplici rōne. Vno mō ex eo q̄ recedit ab eo qđ est fm rōnem. Alio modo ex eo q̄ se immergit aliquib⁹ turpib. delectationibus, & ideo philosophus dicit in 7. Ethi. q̄ incontinētia vituparat, non solū sicut pctm̄ qđ. s. est per recessum a rōne, sed sicut malitia quædā inqtum s. prauas concupiscentiis sequitur. Alio mō incontinētia dr̄ circa aliqd pprie quidē, inqtum hō recedit ab eo quod est fm rōem, sed non simpliciter, puta cum aliquis non seruat modū rationis in concupiscentiis bonorū diuitiarum & aliorū hmōi, quę fm se videntur esse bona, circa quæ non est incontinentia simpliciter, sed fm quid, sicut supra de continentia dictū est, & sic incontinentia ē pctm̄ non ex eo q̄ aliquis ingerat se prauis concupiscētiis, sed eo q̄ non seruat modum debitū rōnis, ēt in concupiscentia rerum per se appetendarū. Tertio mō incontinentia dr̄ esse circa aliquid non proprie sed fm silitudinē, puta circa concupiscentias eorū quibus non pōt aliquis male vti. Puta circa concupiscentias virtutū circa quas pōt dici aliquis esse incontinens per silitudinem, quia sicut ille qui est incontinens totaliter ducit per concupiscentiā malā, ita aliquis totaliter ducit p concupiscentiā bonā qđ est fm rōnem, & talis incontinentia non est pctm̄, sed pertinet ad perfectionē virtutis. Ad tertium. s. de comparatione incontinentiæ ad intēperantiam s. quis plus peccet, vtrum incontinens vel intpatus. Dicendū q̄ pctm̄ fm Aug. pcipue in voluntate consistit, voluntas. n. est qua peccat & recte viuitur, & ideo vbi est maior inclinatio voluntatis ad peccandum, ibi grauius est pctm̄. In eo aūt qui est intempatus, voluntas inclinat ad peccandū ex ppria electione, quæ pcedit ex habitu p consuetudinē acquisito. In eo aūt qui est incontinēs voluntas inclinat ad peccandum ex aliqua passione, & quia passio cito transit, habitus aūt est qualitas difficile mobilis. Inde est q̄ continens statim pœnitet transeunte passione. Quod non accidit de intpato, quinimmo gaudet se peccasse eo q̄ opatio pctī est sibi facta connaturalis fm habitū, vñ de his dr Prou. 2. Quod lætantur cum malefecerint, & exultāt in rebus pessimis. Vñ patet q̄ intpatus est multo peior, q̄ incontinens, vt ēt philosophus dicit in 7. Ethi. Licet aūt incontinens magis contra sciam agere videat q̄ intpatus, sicut dicit phūs 7. Ethi. Incontinens sciens q̄ praua sunt quæ concupiscit, nihilominus agit pp passionem. Intpatus āt credit ea quę concupiscit esse bona & sic magis vr̄ ignorans q̄ incontinens. Ignorantia aūt diminuit pctm̄. Dicendum q̄ ignorantia intellectus qñq; quidem præcedit inclinationem appetitus, & causat eā, & sic quanto est maior ignorantia, tanto magis diminuit, vel totaliter excusat, inq̄tum causat vt voluntarium. Alio mō econuerso ignorantia rōnis sequitur inclinationem appetitus, & talis ignorantia q̄to est maior, tanto pctm̄ est grauius, quia ostenditur inclinatio appet⁹ esse maior. Ignorantia aūt tā incontinentis q̄ intpati

prouenit ex eo, quod appetitus est in aliquid inclinatus, siue per passionē, sicut in incōtinentia, siue per habitū, sicut in intēperato, maior ignorantia causatur ex hoc in intēperato q̃ in incontinente. Et vno quidē mō quātū ad durationē quia in incontinēte durat illa ignorantia solū passione durante, sicut accessio febris tertianæ durat durante cōmotione humoris, ignorantia aūt in intēperato durat assidue pp permanētiā habitus. Vñ assimilatur Ptysicæ vel cuicūq; morbo cōtinuo, vt philosophus dicit in 7. Eth. Alio aūt mō est maior ignorantia intēperati quātū ad id qđ ignoratur. Nā ignorantia incontinentis attenditur quantū ad aliqđ particulare eligibile, puta .s. æstimat hoc nunc esse eligendū, sed intēperatus hēt ignorantiā circa ipsum finē, inquantū .s. iudicat hoc esse bonū, vt irrefrenate concupiscentias sequatur. Vñ philosophus in 7 Ethi. dicit q incontinens est melior intēperato, quia saluatur in eo optimū principiū .s. recta æstimatio de fine. Item etsi peccatū incontinentis insanabilius videatur, quia peccatū alicuius sanatur per admonitionē & correptionē quæ nihil vr̄ conferre incontinenti qui scit se male agere, & nihilominus male agit. intēperato aūt vr̄ q bñ agat. Dicendū q ad sanationē incontinētis non sufficit sola cognitio, sed requiritur interius auxiliū grāæ concupiscentiā mitigantis, & adhibetur ēt exterius remediū admonitionis & correctionis ex quibus aliquis incipit concupiscentijs resistere, ex quo concupiscentia debilitatur, vt supra dictum est. Et ijsdem medijs pōt sanari intēperatus, sed difficilior est eius sanatio pp duo, quorū primū est ex parte rōnis, q̃ corrupta est circa æstimationē vltimi finis qđ se hēt sicut principium in demonstratiuis, difficilius aūt reducitur ad veritatē ille qui errat circa principiū, & similiter in operatiuis ille qui errat circa finē. Aliud aūt est ex parte inclinationis appetitus q̃ intēperato est ex habitu qui difficile tollitur. Inclinatio aūt incontinentis est ex passione quæ facilius reprimi pōt. Itē incontinēs peccat ex maiori libidine q̃ intēperatus quia maiores hēt concupiscentias. Dicendū tñ q libido voluntatis quæ auget peccatū maior est in intēperato, q̃ in incontinente, vt ex dictis patet, sed libido concupiscentiæ appetitus sensitiui quandoq; maior est in incontinente, quia incontinens non peccat nisi a graui concupiscentia. Sed intēperatus ēt ex leui concupiscentia peccat & quandoq; eā præuenit, & ideo philosophus dicit in 7. Eth. q magis intēperatū vituperamus, quia nō concupiscēns, vel quiete .i. remisse cōcupiscēs persequitur delectationes, quid .n. faceret si adesset cōcupiscentia iuuenilis. Ad quartū .s. quis sit peior, vtrū incontinens iræ vel incōtinens concupiscentiæ. Dicendū q pctm̄ incontinētiæ pōt dupliciter considerari Vno mō ex parte passionis ex qua rō superatur, & sic incontinētia concupiscentiæ est turpior q̃ incontinentia iræ, quia motus concupiscentiæ habet maiorem inordinationem quā motus iræ. Et hoc propter quatuor, q̃ phūs tangit in 7. Eth. Primo quidē quia motus iræ participat aliqualiter rōne, inquantū .s. iratus tendit ad vindicandū iniuriam sibi factā, quod aliqualiter rō dictat, sed non pfectè, quia non intēdit debitū modū vindictę, sed motus concupiscētiæ totaliter est fm̄ sensum, & nullo mō fm̄ rōnē. Secundo quia motus iræ magis sequitur corporis complexionē pp velocitatē motus choleræ, q̃ incēdit ad irā. Vñ magis est in pmptu q ille q̃ est fm̄ cōplexionē corporis dispositus ad irascēdū irascatur, q̃ ille q est dispositus ad concupiscendū concupiscat. Vñ & frequētius ex iracūdis nascuntur iracundi q̃ ex cōcupiscentib. concupiscētes. Quod aūt puenit ex naturali corporis dispōne reputatur magis venia dignū. Tertio quia ira quęrit manifeste operari, sed concupiscentia q̃rit latebras & dolose subintrat. Quarto quia concupiscēs delectabiliter operatur, sed iratus quasi quadā tristitia præcedente coactus. Alio mō pōt considerari pctm̄ incontinētiæ quātū ad malū in qđ quis incidit a rōe discedēs, & sic incōtinētia irę vt plurimū grauiorē quia ducit in ea q̃ ptinēt ad pximi nocumētū.

De clementia, & mansuetudine. *Dist.* XCVIII.

DEinde considerādū est de clementia & mansuetudine & vitijs oppositis. Circa ipsas aūt virtutes consideranda sunt sex. Primo vtrū clementia & mansuetudo sint idem. Secūdo vtrū vtraq; earū sit virtus. Tertio vtrū vtraq; earum sit pars tpantiæ. Quarto de compatione earum ad alias virtutes. Quinto spāliter de clementia, q̃ sunt .s. illa q̃ ad clementiā mouere dēnt. Sexto de māsuetudine. Ad primum .s. vtrū eadem sint clementia & mansuetudo. Dicendum, q sicut dr̄ in 2. Ethi. Virtus moralis consistit circa passiones & actiones, passiones aūt interiores sunt actionum exteriorū principia, aut ēt impedimenta & ideo virtutes q̃ moderantur passiones exteriores quodāmodo concurrunt in eundem effectum cum virtutibus q̃ moderantur passiones interiores, licet specie differant. Sicut ad iustitiā proprie ptinet cohibere hoīem a furto, ad qđ aliqs inclinatur p inordinatum amorem vel concupiscentiā pecuniæ, q̃ moderatur p liberalitatem, & ideo liberalitas concurrit cum iustitia in hoc effectu qui est abstinere a furto, & hoc ēt est considerandū in proposito. Nā ex passione iræ puocatur aliqs ad hoc q grauiorem inferat pęnā, ad clementiā aūt pertinet directe q sit diminutiua pęnarū quod quidē impediri posset per excessum iræ, & iō mansuetudo inquantū refrænat impetum irę concurrit in eundem effectum cū clementia. Differunt tñ ab inuicem inquantum clementia est moderatiua exterioris punitionis, mansuetudo aūt proprie diminuit passionem iræ. Vō mansuetudo proprie respicit ipm̄ vindictæ appetitum, sed clementia respicit ipsas pęnas q̃ exterius adhibentur ad vindictā. Ad fm̄ .s. verum vtraq. istarū sit virtus. Dicendum, q rō virtutis moralis consistit in hoc q appetitus rōni subdatur, vt patet p philos. in 1. Eth. Hoc aūt seruatur tā in clementia q̃ in mansuetudine. Nā clementia in diminuēdo pęnas aspicit ad rōnē. vt Sen. dicit, in 13. de clemē. Silr ēt mansuetudo fm̄ rōnem rectam moderatur iras, vt dī in 4. Ethi. Vñ manifestum est, q tam clementia q̃ māsuetudo est virtus. Differt aūt mansuetudo a feritate. Alia ira. Directe autē opponitur mansuetudo seueritati. Quia mansuetudo est circa iras, seueritas aūt attenditur circa exteriorem inflictionem pœnarum. Vñ fm̄ hoc videretur magis opponi clementiæ, q̃ ēt circa exteriorem punitionem consideratur vt dictū est, non tñ opponitur eo q vtrunq; est fm̄ rōnem rectam. Nam seueritas inflexibilis est circa inflictionem pęnarū qñ hoc recta rō requirit, clementia aūt diminutiua est pęnarū ēt fm̄ rōnem rectam, quā .s. oportet, & in quibus oportet. & ideo non sunt opposita, quia non sunt circa idem. Et nota q tā mansuetudo q̃ clementia in diminutione quadā cōsistit. mansuetudo .n. est diminutiua iræ, clementia vero diminutiua pęnarū. Habitus aūt q mediū tenet in ira est innoīatus, & iō virtus nolatur à diminutione iræ, q̃ signatur nole mansuetudinis, eo q virtus ppinquior est diminutioni q̃ supabundantię, pp hoc q naturalius est hoī appetere vindictā iniuriarū illatarū q̃ ab hoc deficere, quia vix alicui nimis parę vr̄ iniuriæ illatæ, vt dicit Salustius. Clementia est diminutiua pęnarum, non quidem in respectu ad hoc q est fm̄ rōem rectā sed in respectu ad id qđ est fm̄ legem cōem, q̃ respicit iustitia legalis. sed pp aliqua particularia considerata clementia diminuit pęnas quasi decernens hoīem non esse magis puniendum. Vñ dicit Sen. in 2. de clemē. Clemētia hoc primū pstat, vt quos dimittit nil aliud illos pati debuisse pnunciat. Venia vero debitę pęnę remissio est, ex quo patet q clementia cōparatur ad seueritatem sicut epycheia ad iustitiam legis, cuius pars est seueritas q̃tum ad inflictionem pęnarum fm̄ legem, Differt tñ clementia ab Epycheia vt infra dicetur. Item nota q mansuetudo siue mititas inter beatitudines ponitur. Matth. 5. Et inter fructus. Gal. 5. Inter virtutes ēt numeratur, quia btitudines sunt actus virtutum, fructus aūt sunt delectationes de actibus virtutum: Et iō nihil phibet mansuetudinem poni & virtutem & beatitudinem, & fructum. Ad tertium .s. verum vtraq; istarum sit pars tpantiæ. Dicendum q ptes assignantur virtutib' principalibus fm̄ q imitantur ipsas in aliquibus materiis secundarijs q̃tum ad modum, ex quo principaliter dependet laus virtutis, vñ & nomen accipit. Sicut modus & nomen iustitiæ in quadā ęqualitate consistit, fortitudinis aūt in quadam firmitatę, tpantiæ aūt in quadam refrænatione inq̃tum .s. refrænat cōcupiscentias vehementissimas delectationum tactus. clementia aūt & mansuetudo similiter in quadam refrænatione consistit, quia .s. clementia est diminutiua pœnarum, mansuetudo vero est mitigatiua iræ, vt ex supradictis patet. Et ideo tam clementia q̃ māsuetudo adiunguntur tpantiæ, sicut virtuti principali, & fm̄ hoc ponuntur ptes ipsius. Et nota q in diminutione pœnarum duo cōsideranda sunt, vnū est q diminutio pęnarum fiat fm̄ intētionē legislatoris, licet nō fm̄ verba legis, & fm̄ hoc pertinet ad Epycheiam. Aliud aūt est q̃dam moderatio affectus, vt hō non vtatur sua ptāte in inflictione pœnarū, & hoc pprie ptinet ad clementiā pp qđ Sene. dicit. Est tpantia aī in ptāte vlciscendi & hæc quidem moderatio aī puenit ex quadam dulcedine affectus, qua qs abhorret oē illud qđ pōt alium tristare & ideo dicit Sene. q clementia est q̃dam lenitas aī, nam econtrario austeritas aī vr̄ esse in eo qui non veretur alios contristare. Item nota q adiunctio virtutū secundariarū ad principales magis attenditur fm̄ modū virtutis q est q̃dam forma eius q̃ fm̄ materiam. Mansuetudo aūt & clementia conueniunt cum tpantia in mō vt dictum est, licet non conueniant in materia. Ad quartum .s. de cōpatione clementiæ & mansuetudinis ad alias virtutes. Dicendum q nihil phibet aliquas virtutes nō esse potissimas simpliciter nec quo ad oīa, sed fm̄ qd. & in aliquo genere, nō est aūt possibile q clementia & māsuetudo sint potissimæ virtutes simpliciter, quia laus earum attenditur in hoc q retrahunt a malo, inq̃tum .s. diminuūt iram vel pęnam, perfectius aūt persequi bonum q̃ carere malo, & ideo virtutes simpliciter ordinant hoīem

in bo-

in bonū. sicut fides & spes & charitas, & ēt prudentia & iustitia sunt simpliciter maiores virtutes q̄ clemētia & mansuetudo, sed ſm qd nihil ꝓhibet mansuetudinē & clementiā hr̄e quandā excellentiā inter virtutes q̄ resistunt affectionibus prauis. Nam ira quā mitigat mansuetudo pp suū impetū maxime īpedit āīm hoīs ne liberè iudicet veritatē. pp hoc mansuetudo maxime facit hoīem esse cōpotē sui. vñ dr̄ Eccl. 10. Fili in mansuetudine serua aīam tuā, q̄uis concupiscentię delectationū tactus sunt impiores, & magis continuè infestent pp qd tpantia magis ponitur virtus principalis vt ex dictis patet, clementia vero in hoc q̄ diminuit maxime pęnas vr̄ accedere ad charitatē, q̄ est potissima virtutū, p q̄ bona opamur ad proximos, & eorū mala impedimus. Ad quintum spāliter. s. de clementia. Nota q̄ ſm Tulliū clementia est virtus per quā aīus alicuius temere cōcitatus in odiū alicuius benignitate quietat̄. Vel ſm Sene. Clementia est tpantia aī in ptāte vlciscendi, vel lenitas supioris aduersus inferiorē in pęnis constituendis. Itē Sen. Sicut magni aī non est q̄ de alieno liberalis est, sed q̄ qd alij donat sibi subtrahit, ita clementē voco non in alieno dolore facilem, sed in suo magni aī est iniurias suas in summa patientia pati. nec quicq̄ esse gloriosius principe impune lęso. Hæc aūt virtus licet sit necessaria omnibus, tamen maxime necessaria principibus & prælatis quibus subsunt alij. *Motiua ad clementiam.*

SVnt aūt octo q̄ principes dēnt mouere ad clementiam Primum qd dēt mouere oēs Christianos ad clementiā & maxime oēs principes & reges tam sęculares q̄ ecclesiasticos est vnctio qua vnguntur in baptismate & cōfirmatione & alijs consecrationibus, p quā præ cæteris debent esse suaues exterius q̄ ēt significat vnctionē spūalem quā dēnt hr̄e interius, de qua. 1. Ioh. 2. Vnctionē habetis a scō. Bern. super cant. Est enim vnctio spūs, nec mirū si aīa vngitur q̄ vnctiō cōplectit̄, aīa. s. q̄ per amorem inhæret Christo. Idem. Crede mihi non curaui Christum curantē cauterio sed vnguento. Scdm quod dēt mouere hoīem ad clementiā est natura multiplex. primo natura hoīs, quia hō vt ait philosophus est aīal mansuetū natura. Itē natura facit eū non armatum feritate vt leoninis rictibus, ferinis dentibus, vnguibus, aut cornibus, sed aīal risibile. Ideo contra naturā est esse ferinum & crudelem. Contra naturā humanā, vt dicit Sene. est cathenarum delectari sonis, quocunq; vēnum est multū sanguinem effundere aspectu suo terrere, & fugare, q̄ alia vita esset si leones vrsiq; regnarent, si serpentibus in nos aut noxiosissimo aiali cuiq; daret̄ potestas in nobis, ipsa. n. rōnis incapatia natura abstinet a suis, & est tuta ab eis. Inter feras. n. silitudo morum est, leo leenam non comedit, nec serpens serpentem. Arist. in li. de natura aīalium. Non est auiū vnius spēi vt se comedāt. Itē Sen. Ferina rabies ē sanguine & vulneribus gaudere, & abiecto hoīe in Silvestre aīal transire. Itē ad clementiā dēt mouere naturalis nobilitas aīorū humanorum. Sen. Remissius imperanti melius paret̄. Nā contumax est aīus humanus, in cōtrariū atq; arduū tendens facilius sequitur q̄ trahat̄. Tertiū quod dēt mouere principes ad clementiā, est sua pax & securitas. Clementia facit principes dilectos & securos ab hoībus, crudelitas odiosos reddidit. Eccl. 3. Fili in mansuetudine opera tua perfice & super gloriā hoīum diligeris. De Tito quia erat clementissimus imperator, legit̄ q̄ fuit ab hoībus oībus dilectissimus, vñ plangebant eū sui mortuū, & q̄ epitaphium superposuerunt ei hoc est. Hic est amor & deliciæ totius mundi. Hic cū videret diem transisse in qua non fecisset aliquod opus liberalitatis & clemētię, vertens se ad amicos suos dicebat. O amici qualiter diē istū perdidimus in qua nihil clementiæ & liberalitatis fecimus. E contra ꝓpter crudelitatem suam Herodes filijs ꝓprijs exosus cū insidiarent̄ ei occisi sunt tres eorū ab eo, de quo dixit imperator Augustus. Mallem esse Herodis porcus q̄ filius, quia dum ꝓselitus sit ipse porcos nutrit & filios suos occidit. Silr̄ Nero ꝓpter crudelitatē suā q̄ ad oēs exercebat oībus odiosus effectus est, ēt a suis ad mortē q̄situs est & fugatus, sibiipsi crudelis extitit vt hoīes vitaret fugiens ad siluas, vt dicit Egesippus & Horosius, facto de lignis manigulo ait cuidā suo liberto qui secū fugerat Nunq̄ vidisti ita bonum artificem suæ necis, sicut me videbis hodie. Quo dicto de facto manigulo se iugulauit, cuius corpus postea a canibus dr̄ fuisse deuoratū. Silr̄ Domitianus frater Titi imperator, cum esset crudelissimus, q̄ beatum Iohannem euangelistam viuū voluit frigere viuū ponens in feruentis olei doleum: vbi cū Dei grā mansisset illæsus & exisset inunctus non exustus, missus in Pathmos insulam, vbi humano destitutus auxilio moreret̄, quia nolebat vel Christum negare, vel ab eius ꝓdicatione cessare. Hic aūt Domitianus frustratus spe sua ꝓpter crudelitates suas multiplices a suis & alijs odiosus effectus est. Dicit Horosius a vespelionibus nullo sibi auxilium ferente raptus & captus, per latrinas distractus est extra vrbem oī carens honore & sepultura, & ēt post mortem eius oīa a senatu vrbis & populo facta & dicta cassata sunt & deducta in irritum Vñ ēt beās Iohannes ab exilio reuocat̄. Sene. in ep̄lis. Alieno sanguini tanq̄ proprio parcit clementia Qui non parcit alijs nec alij parcunt sibi, & q̄ fecit oēs crudelia sua timere merito pōt timere oēs. Sicut faciebat Alexander, de quo legit̄ in lib. de vita Bragmanorū, q̄ cū mandasset Dādamo Didascalo Bragmanorum, q̄ propter sapientiam suā vellēt eū videre, & q̄ veniret ad eū multa promittens se ei daturū, ipse contēpsit eius dona, & tunc Alexander deposito regio habitu venit cū aliquibus paucis amicis ad siluā eius, in qua inuenit eū nudū iacentē sub ilice, salutauit eū, sedens ad pedes eius, rogans q̄ impartiretur ei donū sapientiæ. Qui rñdit q̄ ipse cuius cor innumerę cupiditates repleuerant non poterat tale donum accipere, cū non hr̄et in quo. Et quō possum cordi tuo satisfacere, cui totus mundus satisfacere non potuit? Cui post multa q̄ dixit ei, ait Alexander, quō oēs timebat cum eū oēs timerent. Scio inquit Alexander te verū dicere ego inquit inter tumultus & formidines viuo, plurimos ex ipsis qui me custodiunt timeo & maior sp mihi metus est ab amicis q̄ ab hostibus quos vereor, eorū cōstipatione custodior, diebus totis varias gentes psequor & fatigo, noctibus somnus me turbat & fatigat, timeo sp ne quis inimicus in me irruens repente me occidat &c Et post multa ait Dādamus. Tu ergo cū sis mortalis, quare tot mala faciendo discurris. Vidi ego latronē quendam spoliatorem stratarum publicarū cum satellitibus, quē hoīes habitantes in partibus illis, & transeuntes per stratā publicam timebant oēs vt mihi confessus est, q̄ per annos plurimos non audebat se alicui cōmittere, nec audebat in villa aliqua morari, nec in domo aliqua quiescere, sed silvis morabat̄ æstate & hyeme, iacens in hyeme super niuē per multos annos, ita q̄ nemini de amicis & socijs audebat se committere, nec sustinere q̄ in aliquo appropinquaret ei vel in mensa, vel in lecto, oēs habens suspectos de proditione sua. Et ita exoſus factus est. Qui cum esset maximus corpore, qdā paruus hō in quē irruebat portans merces venales, eū cępit & ligauit & potestati sęculari eū tradidit puniendum. Itē Greg. Nazanzenus cuidam imperatori scribit. A Christo tibi in hoīes vitæ venia mortisq; potestas indulta est, & gladius tibi datus est, non tā vt opereris q̄ vt cōmineris, quē vtinam quasi depositū quoddam impollutū & incruentum restituas cōmittenti tibi. Quinto ad clementiam dēnt nos prouocare scōrū exempla, & exemplū Christi, de quo legit̄ Hier. 10 Ego quasi agnus mā suetus q̄ portatur victimā. Isa 17. Emitte agnū dn̄e dn̄atorē terrę. Matth. 21. Rex tuus venit tibi mā suetus. Item Moyses quē pp mansuetudinem præfecit filijs Isrl̄. Nu. 12. Erat Moyses mansuetissimus super oēs. Itē exemplum Dauid, q̄ hanc virtutem allegat præ cæteris. Memento dn̄e Dauid, & oīs mā suetudinis eius, 2. Reg. 22. Mansuetudo mea multiplicauit me. Itē Assueri Hest. 13. Nolui ptāte abuti magnitudine, sed clementia & lenitate regere subiectos. Reg. 20. Audiuimus, dicūt Syri, q̄ reges domus Israelis clementes sunt. Itē nō solum Christianorū exempla, sed ēt gentiliū dēnt principes ecclesiæ ad clementiā prouocare Legitur de Adriano imperatore q̄ tantum seruit clementiā principi necessariā, q̄ factus imperator, oēs quos prius habuerat inimicos postea fecit amicos eos sibi reconcilians. Et cuidā inimico suo cui factus imperator obuiauit fertur dixisse. Hodie euasisti mortem. Itē in eisdē cronicis de Antonio pio legim: q̄ pius dictus pp clementiā est, & primas & pater patriæ. Hic factus imperator videns multos oppressos debitis in regnis Romanorū, oēs cautiones in dicto regno cōbussit. oīa debita relaxauit. Hic fert̄ dixisse Scipiōis exēplo. Malo vnum seruare ciuē, q̄ perdere mille hostes & occidere. Item notandum q̄ ad clementē principem pertinet populū subditum modeste & leniter tractare, vt faciebat Assuerus. Hester. 13. vt Tyberius imperator, cui cū dicerent sui q̄ deberet a populis exigere vel extorquere. Rñdebat Boni pastoris est ouē tondere leniter, non excoriare, & q̄ nullus deberet ab imperatore recedere vacuus. Hic vt dicit Iosephus, nec accusationes aliorū defacili recipiebat, nec officiales defacili mutabat, reddēs rōem de his, ne alij haberēt occasionem alios defacili accusandi & calumniandi & vexandi, & ipse ēt in hoc vexaretur, & qa ēt noui officiales qui veniunt ad se ditandū consueuerūt populo esse acriores exactores q̄ iā ditati. Ponebat ad hoc ēt exē plū de vulnerato qui conquerebat̄ de eo qui ab eius vulneribus abigebat muscas priores, quibus succedebant aliæ tanto acriores quanto macilentiores. Itē Iosephus li. 22. Commendat Philippum fratrē Herodis de clementia dicens. q̄ 37 annis ita mā suete rexit quatuor prouincias, q̄ nullas oppressiones subditis fecit, & cū paucis & grauibus maturitate & scīa visitauit & ad portas processit, proferens iusta & deliberata iudicia in causis.

ri. Si alicuius oppressionē audiebat, statim sedens in solio causam eius audiebat, iustę partis adiutor, iniustę punitor. In itinere necessitantibus & ope agentibus impigre subueniebat. Itē ad Clementē principē ptinet iniurias sibi illatas patienter pati, sicut Dauid cōuicia Semei. 2. Re. 16. Sicut Iulius Cęsar verba cuiusdā Romani qui se ei opponebat dicens, q non tutiaret erariū publicum nisi per ventrē suū, cui rñdit Cæsar. Dignum te Cæsaria ira nullna honoe faciet. Itē clemētia pertinet eis qui intulerūt sibi iniurias supplicibus ptendere, ad exemplū dicti Dauid qui pepercit Semei suplicitet veniam petenti. 1. Re. 18. Et Ioseph Gen. 45. Qui cū fratres eius qui eū vendiderāt essent timore perterriti, audientes eū esse Ioseph q eis loquebatur ait eis clementer. Accedite ad me nolite pauere &c. Hic nō solū iniuriā remisit, sed bona p malis reddidit. Ad hoc ēt dēt mouere leonis exēplū, q vt dicunt naturales, supplicibus consueuit parcere & rebelles impugnare & domare, de quo dē. Parcere subiectis scit nobilis ira leonis, talis.n. feritas dēt inesse bonis. De his poeta. gaudent infigere thauros pdas cotēnunt humiles Item ad clementiā pertinet molestias aię maxime humiles placare. Sicut legit fecisse Leo Papa, quia qui eos molestat, & Deū, & qui eis satisfacit, satisfacit & Deo, sicut legit fecisse dictus Leo in gestis Romanorū Pontificū. cū.n. intraret palatiū suū inuenit in porta pauperē vt videbat ei improbe petentē, quē cū molestasset in introitu suo, regressus vt cū placaret introduxit eū in camerā suā & posuit eū in lectū suū vt ibi quiesceret, vsq; quo de negocijs q eū vrgebant, rediret & eū placaret satisfaciēdo, serans ostiū cameræ suæ cū claue. Qui ad eū rediens inuenit ostiū firmatū vt dimiserat, & dictū pauperē ibi non esse. Vñ psumpsit illū esse dñm q ēt molestat immolestia paupeeis & placat eius reconciliatione, vt dr̄ Matth. 25. Quod vni ex &c. Quintū qđ dēt tpare hoīes a crudelitate & reddere clemētes ad huīcs ē hoīum dignitas, & eorū sanguinis pciositas. Sene. in epist. Clementia sanguini alieno non pprio parcit sed docet hoīem esse hoīe nō pdige vtēdū. Idē in persona principis clementis dicit, apud me conditū immo strictum habeto gladiū cū summa psimonia, sanguis ēt mitissime fundendus est. Itē Greg. Naaanaenua ad Impatorē. A Christo tibi in huīs vita veniæ mortisq; potestas indulta est, & gladius tibi datus est, nō tā vt operia q vt cōminetis. Quē vtinā quasi depositū quoddā incruentū & impollutū restituas cōmēdāti cū deliberatione multa. Si funditur eai gente iustitia est fundendus ne ex iræ impetu fundatur. Ideo vt legit cū Theodosius īpator cōtra quosdā ciues, quorū qdā eū offenderant, motus ita ruht mortis sniam contra illos subito, & inuentū est quosdā innoxios occisos. Vñ cū venisset apud Mediolanū ab Ambrosio super hoc duriter est argutus & ab ecclesia eiectus, nec receptus quousq; egisset publicā pęnitentiā. qui ēt p hoc legē sanxit vt nullius mortis snīa ferret nisi post triginta dies, vt esset deliberata snīa, & cū pacato aīo ferret. Cū deliberatione multa & discretione effundendus est sanguis humanus & medicinæ acueę dandæ qñ nō pōt leuius adhiberi remediū, & incisionea faciendæ mēbrorū qñ putredo & eorū infectio ad mēbra alia se extēdit. Sen. Nō minus turpia sunt principi multa supplicia q̄ medico multa funera, ptāē dedit Deus non in destructionē, sed in ędificationē, vt dr̄. 1. Cor. 10. Dēnt principes imitari agricolas q nō oēs arbores excidūt, sed alias trāsplātāt, alias erigunt, alias appodiant, alias inclināt & alias circūcidūt vt fructificēt & crescāt. Sextū dissuadens crudelitatē, & clemētiā suadēs est hoc, qa q ledit sæpe ad audiēdū mala & ad deteriora puocat, & studet quō lædat lædentē se, & audet facere, vñ se vindicet qualitercūq; qñ videt se I mortis discrimine. Ingeniū.n. dicit poeta mala sæpe mouent. Sene. Tēpatus timor cohibet aīos, assiduus vero & acer ad extrema admunēs. in audaciā iacentes aīos excitat, & oīa capiti suadet acerrima seueritas est, quia vltima necessitas extendit. Legit in quibusdā cronicis, q cū Philostratus rex Atheniēsiū moriens reliquisset duos filios successores, quorū alter Diocles est dictus. alter Lupias cū Diocles cōstuprasset virginē, frater virginis occidit eū. Cū aūt Lupias tormentis vrgeret occ. sorē fris captū, vt fateret si qui essent cōscij illius homicidij, ille videns se nō posse euadere, accusauit amicos oēs maximos lupiæ in tormentis volēs sic de eis se vindicare, quibus occisis oībus cū adhuc torqueret inquisitus si adhuc plures essent consej qui supessent. Rñdit neminē volo occidi amplius pterq teipsum. Septimū qđ suadet clementiā est bonū qđ facit ei in quo est primo quidē Deo assimilat, qui vt dr̄ Ioel. 3. Est benignus & misericors. Ioñ. 4. Scio dñe q tu clemens & misericors es, patiens & multę miserationis, & ignoscēs super malitiā. Dicit Barlaā ad Iosaphat. datorem piātis potest princeps imitari si nihil aliud iudicauerit, q̄ misereri pciosius Itē cōmotionē populi ad principem mitigat, & eos ei se subiicit, sicut patet. 2. Par. 10. Dixerunt senes Roboā si lenieris populū concitatū verbis trementibus seruient tibi oībus diebus. Quod quia non fecit, sed magis eos exasperauit verbis superbis iuxta consilium iuuenum amisit dñium decem tribuū. Itē fecundat. Prouer. 15. In hilaritate vultus regis vita & clementia. q. himbee serotinus qui fructus maturat & perficit. Itē regnū roborat. Prouer. 20. Misericordia & veritas custodiunt regem, & clementia roborabitur thronus eius. Item dr̄. Prouer. 13. Clementia pparat vitam, insectatio malorū mortē. Quia qui clemēter se hēt ad populum subditū diligitur ab eo & custoditur, contra maliciosos sæpe fiunt conspirationes, & sępe turpiter occidunt. Vltimo suadet clementiā consideratio districti iudicij Dni & timor eius qui seuerus erit crudelibus, & clemens clementibus. Sap. 7. Durissimū iudiciū fiet his qui psunt. Luc. 7. Eadem mensura qua mensi fueritis remetiet vobis. Bene aūt hoc ad memoriā reduxit quidā nobilis de quo referebat magister Iaco. de Viterbio, q cū quidā plebeius occidisset filiū suum, & quęreret cū manu armata in die parasceues, obuiauit ei peregrinanti, qui videns q non posset effugere, prostrauit se ad pedes dicti nobilis dicens rogo te dñe vt pro amore crucifixi audias duo verba quæ tibi dicā: scio me dignū morte sed pro amore illius qui pro te mortuus est, da mihi modicū vitæ spacium vt confitear, & si tibi plus pro eo facere placet vt dimittas mihi misericorditer vitā ad agendū pniam pro me & & pro filio tuo, vt toto tpe vitæ meę peregrinet pro eo cū morte mea nec tibi nec aīæ filij tui proficiat, & vt habeas opus magnæ clementiæ q possis in iudicio Dei ipsi exhibere pro pctīs tuis, vt tibi clemens fiat, pce mihi vt tibi parcat Deus. Ille aūt motus pietate dimisit eū & cū veniret eadem die ad adorandū crucē dictus nobilis cū obscularetur crucē eū amplexatus est crucifixus. Itē ad detestationē crudelitatis ad cōmēdationē clemētiæ & amorem eius per contrariū faciunt multa q̄ habentur infra tertio lib. vbi agitur de ira. Ad scatū.s. de mansuetudine īpālitee sciendū, q cū per clementiam superiores cōtemperare se debent suis inferioribus, vt eos tpate & amicabiliter regant. Sic subditi per tractabilitatē mansuetudinis dēnt se tpate suis superioribus vt bñ regantur ab eis, ad hanc aūt virtutē debēt monere subditos & exempla & ea q̄ hæc virtus facit bona, & dnsorū, & rebelliō pctā. Primo suadet tractabilitatē exemplum Christi q dicit. Quæ placita sunt pr̄i facio. Itē exēplū. B. Virginis q̄ ait Luc. 1. Ecce ancilla dñi. Silr & militiæ cęlestis Angelorū qui ad nutū dñi quocunq; innuerit pergūt ministri eius. Bar. 3. Stellæ vocatæ dicunt assumus. Ibidē. Qui emittit lumen & vadit & vocat illud & obedit ei. in quo intelligi pōt obedibilitas Angelicę naturę & creaturarum oīum. Oia.n. aīalia ab hoīe & dæmone ei obediūt & seruiunt. Iob. 38. Nubes lustrant cuncta per circuitū quocūq; voluntas gubernantis duxerit &c. Itē exēplū. B. Pauli, qui statim dixit. Dñe qđ me vis facere, paratus sum ad oīa. Itē exemplū Centurionis, immo & militum. Matth. 8. Hēo dixit Cēturio sub me milites & dico vni vade, & vadit, & alio veni, & venit. & seruo meo fac hoc, & facit. Hęc aūt tractabilitas merito pōt dici mānsuetudo. i. manuū suauitas, quia suaues sunt ad tractandū vt Iacob, non hispidus vt Esau. qui dictus est Esau. qđ sic interptatur, de quo Gen 26. Iacob ait matri. Nosti q Esau sit hō pilosus & ego leuis. Hæc aūt virtus impetrat scripturarū intelligentiā. Eccl. 5. Fili esto mansuetus ad audiēdū verbū Dei vt intelligas &c. Itē impetrat misericordiam per quā saluetur hō. Iaco. 1. In mansuetudine suscipite insitum verbū in cordibus vestris qđ saluare potest aīas vestras. Itē impetrat Dei gratiā. Eccl. 1. Beneplacitū est Deo fides & mansuetudo. Iudith. 10. humiliū & mansuetorum tibi semper placuit deprecatio. Proue. 12. Mansuetis gratiam dabit. Item facit Dei & hominum amicitiam. Eccl. 3. In mansuetudine perfice opera tua & super hoīum gratiam diligeris. Item seruat aīam. Eodem. In mansuetudine serua animam tuam. Acquirit verbi Dei intelligentiam. Eccl. 5. Esto mansuetus ad audiendum verbum Dei vt intelligas, Psalmus. Docebit mites vias suas. Item Impetrat salutem, misericordiam, & veniam peccatorum. Psalmus. Exaltauit mansuetos in salutem. Dan. 3. Fac nobis iuxta mansuetudinem tuā. Item facit bonorum abundantiam. 2. Re. 22. Mansuetudo mea multiplicauit me, Psalmus. Dñs dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum. Item. dat possessionem æternam Matt. 5. Beati mites qm̄ possidebunt terrā. Psalmus Mansueti hæreditabūt terram. s. viuentium. Multi aūt sunt adeo immites & intractabiles, q non blande psūt tractari, nisi cum armata manu flagellentur, similes spinis quæ pungūt & cruentant manus inermes, de quibus. 2. Reg 23. Præuaricatores quasi spinę euelluntur, quę non tolluntur manibus, & si quis eos tangere voluerit armabitur ligno lanceato igneque succensi comburuntur in nihilum. Item multi sunt Iudæis similes, qui mansuete tractabantur & apostatabāt. Ezech. 2. Gen

tes

tes apostatrices filij dura ceruice,& indomabili corde,ad verba Christi,& sanctorum, sicut de eis dicit B.Stephanus.Act.7.Dura ceruice,&c.tn̄ cum occideret eos quærebant eũ, &c.Hi a p̄latis tractari non p̄nt,nisi cum violentia flagellorũ. De his, qui reddunt mansuetudinem commendabilem, re. infra de ira vbi ponuntur multæ rationes,quæ ostendunt iram esse detestabilẽ, & econtra modestiam esse commendabilem.

DEinde cõsiderandũ est de vitijs oppositis,& primo de iracundia,quæ opponitur mansuetudini.Secundo de crudelitate, quæ opponitur clementiæ. De vtraque istarum, re. infra.vbi agitur de tertio vitio capitali.3.lib.

De modestia. Dist. XCIX.

DEinde considerandum est de modestia. Et primo de ipsa. Secundo de singulis contentis sub ea. Circa primũ considerãda sunt duo.Primo verũ modestia sit pars temperantiæ.Secundo,quæ sit eius materia. Ad primũ.s.vtrum modestia sit pars temperantiæ.Dicendũ q̄ tẽperantia moderationẽ adhibet circa ea, in quibus difficillimũ est moderari.s.circa cõcupiscentias delectationũ tactus.Vbicunq; aũt est aliqua virtus specialiter circa aliqđ maximum, oportet esse aliq̄ aliam virtutem circa ea,q̄ mediocriter se habent, eo q̄ oportet q̄tum ad oĩa vitam hoĩs ſm virtutes regulatam esse,sicut supra dictũ est,q̄ magnificentia est,circa magnos sumptus pecuniarũ, p̄ter q̄ est liberalitas necessaria , q̄ fit circa mediocres sumptus.Vñ necessariũ est,q̄ sit q̄dam virtus moderatiua in alijs mediocribus in q̄bus non est ita difficile moderari. Et hæc virtus vocaĩ modestia, & adiungiĩ temperantiæ sicut principali:aliqua.n.indigent tẽperatione pp suam vehementiã, sicut vinũ forte temperaĩ, sed moderatio requiriĩ in oĩbus, & iõ tẽperãtia magis se hẽt ad passiones vehementes,modestia vero ad mediocres. Et nota,q̄ nomẽ cõe q̄nque appropriatur his,quæ sunt insima , sicut nomen cõe Angelorũ appropriaĩ infimo ordini Angelorũ, ita ẽt & modus, q̄ cõiter obseruaĩ in qualibet virtute appropriaĩ specialiter virtuti,quæ in minimis modũ ponit,vñ 2.Thi.2. Seruum Dei non oportet litigare,sed mansuetũ esse ad oẽs cũ modestia corripiẽtem.Accipitur hic modestia a modo cõiter sumpto,p̄nt requiritur in oĩbus virtutibus.Ad ſm.s.q̄ sit materia modestiæ.Dicẽdum q̄ sicut dictum est, modestia differt a tẽperantia in hoc,q̄ temperantia est moderatiua eorũ,q̄ difficillimum est refrenare, modestia aũt est moderatiua , q̄ in hoc mediocriter se habent. Diuersimode aũt aliqui de modestia vñr esse locuti , vbicunq; .n.considerauerũt aliq̄ specialem rõnem boni, vel difficultatis in moderando,illud subtraxerunt modestiæ reliquentes modestiã circa minora.Manifestũ est aũt oĩbus,q̄ refrenatio delectationũ tactus specialẽ quãdã difficultatẽ habet. Vñ oẽs tẽperantiam a modestia distinxerunt. Sed p̄ter hoc Tullius cõsiderauit quoddã speciale bonum esse in moderatione pęnarũ, & iõ etiã clementiam subtraxit modestiæ, ponens modestiam circa oĩa,q̄ relinquuntur moderanda . Quæ quidẽ vñr esse quatuor,quorũ vnum est motus animi ad aliquã excellentiã,quã moderatur humilitas Sc̄dm aũt est desiderium eorũ,q̄ pertinent ad cognitionem,& in hoc moderaĩ studiositas, q̄ opponitur curiositati.Tertium aũt, qđ pertinet ad corporales motus,& actiones, vt.s.decenter,& honeste fiant, tã in his,q̄ serio, q̄ in his,q̄ ludo aguntĩ. Quartũ est, qđ pertinet ad exteriorem apparatum puta in vestibus,& alijs hmõi. Sed circa quædam eorum alij posuerũt quasdam speciales virtutes,sicut Andronicus mansuetudinẽ, simplicitatem, & humilitatẽ, & alia hmõi, de quibus supra dictũ est. Aristo. etiam circa delectationes ludorum posuit Eutrapeliam, q̄ oĩa continentur sub modestia , ſm q̄ a Tullio accipiĩ, & hoc modo modestia se habet non solum circa exteriores actiones, sed ẽt circa interiores. Vñ nihil p̄hibet modestiã esse circa ea, q̄ requirunt diuersas virtutes, & tñ non est tanta diuersitas inter partes modestię adinuicem, quanta est iustitiæ,quæ est,circa operationes ad tpantiam,quæ est circa passiones,q̄a in actionibus in quibus non est aliqua excellens difficultas ex parte materiæ , sed solum ex parte moderationis,non attenditur virtus nisi vna, scilicet secundum rationem moderationis.

De speciebus modestiæ. Dist. C.

DEinde considerandum est de speciebus modestiæ. Et primo de humilitate,& superbia,quæ ei opponitur.Secundo de modestia ſm, q̄ est in verbis.Tertio de modestia ſm, q̄ est circa exteriores motus corporis. Quarto de modestia ſm q̄ est circa exteriorem cultum . Quinto de modestia circa res exteriores. Circa humilitatem considerãda sunt septem. Primo vtrum humilitas sit virtus . Secundo vtrum sit in appetitu, vel in iudicio rationis . Tertio vtrum per humilitatem aliquis se debeat oĩbus subijcere. Quarto vtrum humilitas siĩ pars modestiæ,vel temperantiæ. Quinto vtrum sit potissima virtutum. Sexto de gradibus humilitatis.Septimo, quæ p̄nt,& debent ad humilitatem nos inducere,vel mouere. Ad primum.s.vtrum humilitas sit virtus.Dicendum q̄ sicut supra dictum est cũ de passionibus ageretur,bonum arduum habet aliquid,vñ attrahit appetitum. s.ipsam rõnem boni,& habet aliquid retrahens .s.ipsã difficultatem adipiscendi, ſm quorum primum insurgit motus spei,& ſm aliud motus desperationis. Dictum est aũt supra , q̄ circa motus appetitiuos , qui se habent p modum impulsionis oportet esse virtutum moralem moderantem, & refrenantẽ;circa illos aũt, q̄ se habẽt per modum retractionis oportet esse virtutem moralem firmantem,& impellentẽ, & ideo circa appetitum boni ardui necessaria est duplex virtus, vna quidem qua tẽperet,& refrenet aĩam ne immoderate tendat in excelsa, & hoc pertinet ad virtutem humilitatis : alia vero, quæ firmat aĩum contra desperationem,& impellit ipsum ad prosecutionem magnorum ſm rõnem rectam,& hæc est magnanimitas , & sic patet,q̄ humilitas est q̄dã virtus. Dr̄ aũt humilis, sicut dicit Isid. in lib.Eth.quasi humi acclius,i.imis in hærens.Qđ quidẽ contingit dupliciter.Vno modo ex principio extrinseco puta cũ aliquis ab alio deijcitur,& sic humilitas est pęna, & dr̄ verius humiliatio, q̄ humilitas. Alio modo a principio intrinseco, & hoc põt fieri q̄nque quidem bñ.Puta aliquis considerans suum defectum tenet se in infimis ſm suum modum,sicut Abraham dixit ad Dñm.Gen. 18, Loquar ad Dñm incũ cũ sim puluis,& cinis,& hoc modo humilitas ponitur virtus. Q̄nque aũt põt fieri male , puta cum homo honorem suum non intelligens cõparat se iumentis insipientibus,& fit similis illis.Ex dictis patet,q̄ humilitas ſm q̄ est virtus importat quandam sui laudabilem deiectionem ad ima.Hoc autem quandoque fit solum secundum signa exteriora ſm fictionem . Vñ hęc est falsa humilitas de qua Aug.dicit in quadam Epistola, q̄ est magna superbia,quia.s.vr tendere ad excellentiã gloriæ , q̄nque aũt fit ſm interiorẽ modũ aĩę,& ſm hoc humilitas p̄prie ponitur virtus,q̄a virtus non cõsistit in exterioribus,sed principalis in interiori electione mẽtis,vt patet per Philosophum in lib. Ethi.Nã reprimit appetitũ ne tendat in magna præter rõnem rectam. Magnanimitas autẽ aĩum ad magna impellit ſm rõnem rectam.Vñ patet,q̄ magnanimitas non opponitur humilitati,sed cõueniũt in hoc q̄ vtraque est ſm rõnem rectam. Ad ſm.s. vtrum humilitas consistat circa appetitum, &c.Dicendum q̄ sicut dictum est,ad humilitatem propriẽ pertinet,vt aliquis reprimat seipsum ne feraĩ in ea, q̄ sunt supra se.Ad hoc aũt necessarium est,vt aliquis cognoscat id in quo deficit a proportione eius,qđ suam virtutem excedit. Ideo cognitio proprij defectus pertinet ad humilitatem , sicut regula quædam directiua appetitus:sed in ipso appetitu cõsistit humilitas essentialiter, & ideo dicẽdum est q̄ humilitas est p̄prie moderatiua motus appetitus. Est igitur humilitas sicut ait Bern.virtus,qua homo verissima sui cognitione sibijpsi vilescit. Nã cũ homo semetipsum sine dissimulatione considerat considerando sine adulatione se iudicat,veraciter iudicando nihil se reputat apud Deum parum valere, in multis offendere,& facere pauca bona,talis cognitio facit hoĩem sibi vilescere,& in paruitatem propriam resilire. Ps.In veritate tua humiliasti me.Et nota,q̄ in fortitudine inueniĩ eadem rõ refrenandi audaciã , & firmandi aĩum contra timorem, vtriusque rõ ex hoc est, q̄ homo debet bonum rõnis periculis mortis præferre.Sed in refrenando præsumptionem spei,qđ pertinet ad humilitatem,& firmando aĩum contra desperationem,qđ pertinet ad magnitudinem est alia,& alia rõ.Nam rõ firmandi aĩum cõtra desperationem est adeptio boni proprij,ne.s.desperando homo se indignũ reddat bono , qđ sibi competebat: sed in reprimendo p̄sumptionem spei ratio præcipua sumitur ex reuerẽtia diuina ex qua cõtingit,vt homo non plus sibi attribuat,q̄ sibi competat ſm gradum quem est a Deo sortitus.Vñ humilitas præcipue vr̄ importare subiectionem hoĩs ad Deum,& pp hoc Aug.in lib. de sermone Dñi in monte, humilitatem quã intelligit per paupertatẽ spũs attribuit dono timoris quo homo Deũ reueretĩ: & inde est,q̄ fortitudo aliter se hẽt ad audaciam,q̄ humilitas ad spem. Nam fortitudo plus vtitur audacia, q̄ eam reprimat.Vñ superabundantia est ei similior, q̄ defectus,humilitas aũt plus reprimit spem,vel fiduciam de seipso, q̄ ea vtatur,vñ magis opponiĩ sibi superabundantia, q̄ defectus.Ad tertium. s. vtrũ homo per humilitatem debeat se oĩbus subijcere . Dicendum q̄ in hoĩe p̄nt duo considerari.s. id qđ est Dei , & id qđ est hoĩs,hoĩs est aũt quicquid pertinet ad defectum, sed Dei est,quicquid pertinet ad salutem,& perfectionem,ſm illud Oseę 13.Perditio tua Israel:ex me tñ auxiliũ tuum est . Humilitas aũt sicut dictum est proprie respicit reuerentiam,qua hõ Deo subijciĩ,& iõ quilibet homo ſm id,qđ suum est debet se cuilibet proximo subijcere q̄tum ad id,qđ est Dei in ipso.Non aũt hoc requirit humilitas,vt aliquis illud,qđ est Dei in seipso subijciat ei,qđ apparet

esse

esse Dei in altero. Nam illi, q dona Dei participant cognoscunt ea hēc, ſm illud 1. ad Corin. 2. Vt sciamus, q̄ a Deo sunt donata nobis & ideo absq; prejudicio humilitatis phīt dona, quę ipsi aūt ceperunt pferre donis Dei, q̄ alijs apparent collata, sicut Apost. ad Ephe. 3. dicit. Alijs generationibus non est agnitū filijs hominum, sicut nunc reuelatū est sanctis Apostolis eius. Similiter ēt non hoc requirit humilitas, vt aliquis id, qđ est suum in seipso subijciat ei, qđ est hoīs in proximo, alioquin oporteret, vt quilibet reputaret se magis peccatorē quolibet alio, cū tñ Apostolus absq; pjudicio humilitatis dicat. Gal. 2. Nos ex natura Iudæi, & non ex gentibus peccatores. Pōt tñ aliquis reputare aliquid boni esse in pximo, qđ ipse non habet, vel aliquid mali in se esse, qđ in alio non est, ex quo pōt ei se subijcere p humilitatē. Ad quartum. s. vtrum humilitas sit pars modestiæ. Dicendū, q sicut supra dictū est, in assignando partes virtutibus pcipue attendit similitudo, q̄tum. s. ad modū virtutis, modus aūt tēperantiæ ex quo maxime laudē habet, est refrenatio, vel repressio impetus alicuius passionis. Et ideo oēs virtutes refrenantes siue reprimētes impetus aliquarum affectionū, vel actiones moderantes ponunt partē tēperantiæ. Sicut aūt mansuetudo reprimit motum irę, ita ēt humilitas reprimit motū spei, q est motus spūs in magna tendentis, & ideo sicut mansuetudo ponit pars tēperantiæ, ita & humilitas. Vñ & Philo. in 4. Eth. Eū, qui tēdit I parua, ſm suum modū dicit non esse magnanimum, sed tēperatū, quē nos humilē dicere possumus, & inter illas partes tēperantię rōne superius dicta cōtinet sub modestia, put Tullius de ea loquit, inquantū. s. humilitas nihil est aliud, q̄ qdā moderatio spūs. Vñ, & primę Pe. 3. dr, Icorruptibilitate qeti, ac modesti spūs. licet aūt magnanimitas, & humilitas in materia conueniant, differūt tñ I modo, & rōne cuius magnanimitas ponit pars fortitudinis. Humilitas aūt pars tēperantiæ. Itē nota, q virtutes aliquæ virtutibus principalibus assignant, vt partes, non ſm conuenientiam in subiecto, vel in materia. Sed ſm conuenientiā in mō formali, vt dictū est, & ideo licet humilitas sit in irascibili sicut in subiecto, ponitur tñ pars modestiæ, & tēperantiæ, pp modū. Ad quintū. s. vtrum humilitas sit potissima virtutum. Dicendū q bonū humanæ virtutis in ordine rōnis consistit, q̄ quidē principaliter attendit respectu finis, vñ virtutes Theologicæ, q̄ habent vltimū finē p obiecto, sunt potissimæ. Secundario aūt attendit put ſm ordinē finis ordinant ea, q̄ sunt ad finē, & hæc qdē ordinatio essentialiter consistit in ipsa rōne ordinante, participatiuē aūt in appetitu p rōnem ordinato, q̄ quidē ordinationē vniuersaliter facit iustitia, pcertim legalis ordinationi, facit aūt hoīem bñ subiectum humilitas in vniuersali, q̄tum ad oīa. Quælibet aūt alia virtus q̄tū ad aliq̄ specialē materiā. Et ideo post virtutes Theologicas, & virtutes intellectuales, q̄ respiciūt ipsam rōnē, & post iustitiā pcertim legalē potior cæteris est humilitas. Dr aūt humilitas esse fundamentū aliarū virtutū, sicut dicit Aug. in li. de verbis dñi. Cogitans magnā fabricā construere celsitudinis, de fundamento cogita humilitatis, sicut. n. ordinata virtutū cōgregatio per quandā similitudinē ædificio cōparatur, ita ēt illud, qđ est primū in acquisitione virtutum fundamēto cōparat, qđ primū in ædificio iacit, virtutes aūt vere infundont a Deo. Vñ primū in acquisitione virtutū pōt accipi dupliciter. Vno mō p modū remouentis prohibens, & sic humilitas primū locū tenet, inquantum. s. expellit superbiā, cui Deus resistit, & pbet hoīem subditū, & supra patulum ad suscipiendū influxū diuinæ gratię, inquantum euacuat inflationē superbię, vt dr Iaco. 4. Qđ Deus superbis resistit, humilibus aūt dat gratiā, & ſm hoc humilitas dr spūalis ædificij fundamentū. Alio modo est aliquid in virtutibus directe, p qđ. s. iam ad Deū accedit. Primus aūt accessus ad Deū est per fidem, ſm illud Heb. 11. Accedētē ad Deū oportet credere, & ſm hoc fides ponit fundamentū nobiliori mō, q̄ humilitas. Ideo aūt Christus humilitatē nobis pcipue cōmendauit, qa per hoc maxime remouet impedimentū salutis humanæ, q̄ consistit in hoc, q homo ad cęlestia, & spūalia tendat a qbus homo impedit, dū in terrenis magnificari studet. Et ideo Deus, vt impedimentum salutis auferret, exteriorē celsitudinē contēnēdā mōstrauit p humilitatis exēpla. Et sic humilitas est quasi quædā dispositio ad liberū accessum hoīs in spūalia, & diuina bona. Sicut ergo pfectio est potior dispositione, ita ēt charitas, & aliæ virtutes, quibus hō directe mouetur in Deū sunt potiores humilitate. Et nota, q sicut cōtemnenti terrena pmittuntur cęlestia, sic contemnenti diuitias terrenas pmittunt cælestes thesauri, ſm illud Math. 5. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, sed thesaurizate vobis thesauros in cęlo, & similiter contēnentibus mundi gaudia promittuntur consolationes cœlestes, ſm illud Math. 5. Beati qui lugent qm̄ ipsi consolabuntur, & eodē modo humilitati promittitur spūalis exaltatio non quia ipsa sola eā mereat, sed quia eius est pprium contēnere sublimitatem terrenam, vñ Aug. dicit in li. de Pœnitentia. Ne putes eum, qui se humiliat semper iacere. cū dictū sit, exaltabit, & ne opineris eius exaltationē in oculis hoium per sublimitates corporales fieri. Ad sextum. s. de gradibus humilitatis. Sciendū, q in regula B. Benedicti ponuntur duodecim gradus, quorum primus est corde & corpore semper humilitatē ostendere, defixis in terrā aspectibus. Secūdus, vt pauca verba, & rōnabilia loquatur aliquis, non clamosa voce. Tertius, vt non sit facilis, aut prōpeus in risum. Quartus taciturnitas vsque ad interrogationē. Quintus tenere, qđ hēt cōis monasterij regula. Sextus credere, & pnunciare se oībus viliorē. Septimus ad oīa indignū, & inutilē se confiteri, & credere. Octauus cōfessio peccatorū. Nonus p obedientiā in duris. & asperis patientiā amplecti. Decimus, vt cum obedientia se subdat maiori. Vndecimus, vt voluntatē propriam non delectetur implere. Duodecimus, vt Deū timeat, & memor sit oīum, quę præcepit. Præterea Anselmus in lib. de similitudinibus ponit septem humilitatis gradus. Quorū primus est cōtēptibilē esse cognoscere se. Secundus de hoc dolere. Tertius hoc confiteri. Quartus hoc persuadere, vt. s. velit hoc credi. Quintus vt patienter sustineat. h. d. Sextus, vt patiatur contemptibiliter se tractari. Septimus, vt hoc amet, ergo vñt præmissi gradus esse superflui. Præterea Mathęi 3. dicit Glosa. Perfecta humilitas tres habet gradus. Primus est subdere se maiori, & non pferre se æquali, quæ est sufficiens. Secundus subdere se æquali nec pferri se minori, & hoc dr abūdans. Tertius gradus est subesse minori in quo est oīs iustitia: ergo præmissi gradus vñt esse superflui. Sciendum aūt q sicut ex supradictis patet humilitas essentialiter in appetitu consistit, ſm q aliquis refrenat impetū animi sui, ne inordinate tendat in magna, sed regulam habet in cognitione, vt. s. aliquis non existimet esse supra id, qđ est, & vtriusque principium, & radix est reuerentia, q̄ quis habet ad Deū, ex interiori aūt dispositione humilitatis procedunt quædā exteriora signa in verbis, & in factis, & gestibus quibus id, qđ interius latet manifestatur. Sicut in cæteris virtutibus accidit. Nam ex visu cognoscitur vir, & ab occursu faciei sensatus, vt dr Eccl. 19. Et ideo in prædictis gradibus humilitatis ponitur aliquid qđ pertinet ad humilitatis radicem. s. duodecimus gradus, qui est, vt homo Deum timeat, & memor sit oīum, q̄ præcepit. Ponitur etiam aliquid pertinens ad appetitum, ne. s. in propriam excellentiam ordinate tendat. Qđ quidem fit tripliciter. Vno modo, vt non sequatur hō propriam voluntatē, qđ pertinet ad vndecimum gradum. Alio modo, vt regulet eam ſm superioris arbitrium, qđ pertinet ad duodecimum gradum. Tertio modo, vt ab hoc non desistat pp dura, vel aspera, quæ occurrunt, & hoc pertinet ad nonum. Ponuntur ēt qdam pertinentia ad existimationem hoīs recognoscentis suum defectum, & hoc tripliciter. Vno qdem modo per hoc, q proprios defectus recognoscat, & confiteat, qđ pertinet ad octauum. Secundo, vt ex consideratione sui defectus aliquis se insufficientē existimet ad maiora, qđ ptinet ad septimū. Tertio, vt q̄tū ad hoc sibi alios pferat, quod pertinet ad sextū. Ponuntur ēt quædam, q̄ pertinent ad exteriora signa, quorū vnum est ēt in factis, vt. s. hō non recedat in suis operibus a via cōi, qđ pertinet ad quintū. Alia duo sunt in verbis, vt. s. hō non præaccipiat tps loquendi, qđ pertinet ad quartum, nec excedat modum in loquendo, qđ pertinet ad ſm. Alia vero consistunt in exterioribus, gestibus, puta in reprimēdo extollētiā oculorū, qđ pertinet ad primū, & in cohibendo exterius risum, & alia inepta signa lætitię, qđ pertinet ad tertiū. Omnes aūt gradus quos Anselmus ponit reducuntur ad opinionē, & manifestationem, & voluntatem proprię abiectionis. Nam primus gradus pertinet ad cognitionem proprij defectus, sed qa vituperabile esset si quis proprium defectum amaret, hoc p ſm gradū excluditur, sed ad manifestationem sui defectus pertinent tertius, & quartus gradus, vt. s. aliquis non solū simpliciter suū defectum enunciet, sed ēt persuadeat. Alij aūt tres gradus pertinent ad appetitum, qui excellentiam exteriorem nō quærit, sed exteriorem abiectionem, vel æquanimiter patit siue in verbis siue in factis, qa sicut Greg. dicit in registro, non grande est his nos non esse humiles a quibus honoramur, qa & hoc sæculares quilibet faciunt, sed illis humiles maxime esse debemus a qbus aliqua patimur, & hoc pertinet ad quintū, & ad sextū gradū, vel ēt desideranter exteriorem abiectionem amplectit, qđ pertinet ad septimū gradū, & sic oēs gradus illi continent sub sexto, & septimo superius enumeratis. Illi vero, q̄ ponunt in Glo Math. 3. accipiuntur non ex parte ipsius rei. i. ſm naturam humilitatis, sed per cōparationē ad gradus hoīum, q sunt, vel maiores, vel minores, vel æquales. Circa septimū sciendum, q ad humilitatem multas nos debent inducere, vel mouere. Videlicet vtilitas humanæ conditionis. Vitæ præsentis calamitas ærumnosa. Claritas exemplaris instructionis, Fructus sequentis vtilitas copiosa.

Primo

Primo quidem mouere debet vilitas humanæ conditionis, quæ luculenter apparet in multis, videlicet si consideretur materia primæ formationis, quia primo non de aliquo nobili oleo, nec absolute de terra, quæ tamen est vilior obscurior & inferior omnibus elementis, sed de limo terræ, sicut dicitur Gen. 2. Et Iob. 10. dicitur. Memento quæso quòd sicut lutum feceris me. Et 30. Comparatus sum luto &c. Secundo apparet hæc vilitas si consideretur materia propriæ conceptionis, quæ longe vilior est quam prima. Concipitur. n. homo de semine fœdo & fœtido & infecto. Iob. 13. Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? profecto immundũ, fœtidum & infectum est semen conceptionis humanæ, ex cuius contactu anima quæ creatur a Deo pura & pulchra contrahit fœditatẽ turpitudinem, & fœtorem originalis peccati, & ex coniunctione sui cum leprosa carne, contrahit lepram iniquitatis & adeo rea efficitur, vt gloriosa Dei visione priuetur perpetuo, nisi per sanctæ regenerationis lauacrum emundetur. Sicut enim ex vase corrupto liquor infusus corrumpitur, & pollutum tangens ex ipso contactu polluitur, sic ex contactu polluti seminis & maculati anima maculatur. Ideo Iob ait. 15. Quid est homo vt immaculatus sit & iustus appareat natus ex muliere? Tertio si consideretur quo cibo conceptus homo nutriatur i vtero, & videbit quòd vilissimo. s. sanguine mẽstruali, de quo dicunt philosophi, quòd ex eius contactu fruges nõ germinant, arescunt arbusta, moriuntur herbæ, amittunt arbores fructus, & animalia fœtus suos, si canes inde comederint in rabiem conuertuntur. De hac materia melius esse tacendũ censeo, quam diffusius differendum. Quarto si considerentur ea quæ egrediuntur de corpore. Nam si diligenter inspicias quid per os, quid per nares, cęterosq; meat⁹ corporis egreditur, vilius sterquilinium nunquã vidisti, herbę quippe & arbores de se producunt frondes, flores & fructus, & tu de te lẽdes, pediculos & lumbricos emittis, illę de se effundunt oleum, vinum & balsamum, & tu de te sputum, vrinam & stercus. Ille de se spirant suauitatem odoris, & tu de te abominationem fœtoris. Ex his omnibus apparet quam vere dicatur Mich. 6. Humiliatio tua in medio tui. Secundo ad humilitatem debet nos mouere vitæ præsentis calamitas erumnosa, in qua cõtinue subiectus est homo infirmitatibus, desolationibus, molestiis & angustiis, tentationibus & periculis infinitis. De preterito meminit se peccasse de quibus doleat. In presenti sentit in se pronitates ad malum, tentationes hostium, societates hominum impiorum pertrahentes iugiter ad peccatum. De futuro videt sibi superesse multa quę timeat: certus est quòd peccauit, sed non est certus si vnquã Deus suam pœnitentiam acceptauit, nescit vtrum amore vel odio dign⁹ sit, nescit quando vel quomodo morietur, nescit vtrum finaliter saluabitur vel æternis suppliciis adiicietur. Quis igitur itã profunde considerans non humilietur? Vnde. Psal. Humiliasti nos in loco afflictionis. Idem. Persecutus est inimicus animam meam &c. Tertio mouere nos debet claritas exemplaris instructionis. Videmus enim quòd humiliant se pauperes coram diuitibus, serui corã magnatibus, rei coram iudicibus, nobiles æqualibus. Pauperes inquã coram diuitibus magnas humiliationes ostendunt, supplicationes faciunt, egestates allegant, infirmitates demonstrant, infortunia sua narrant, vt corda diuitum ad dulcedinem compassionis & ad opera pietatis inclinent. Vide Eccl. 29. Donec accipiant osculantur manus dantis, & in promissionibus humiliant voces suas. Si igitur pauperes hoc faciunt pro re minima temporali impetranda, quantomagis anima se sentiens egenam gratia pauperem meritis, tota mente humiliare se debet coram Deo, qui diues est in misericordia, diues inquam in omnes qui inuocant illum. Et hoc pro spirituali & inæstimabili venia peccatorum, vel gratia meritorum. Tales qui bene humiliare se nouerunt, impetrant in oratione a domino quicquid volunt. Dicitur enim Iudith. 8. Superbi nõ tibi placuerunt a principio, sed humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio. psal. Respexit in orationem humilium, & non spreuit precem eorum. Ideo dicitur Eccl. 7. Humiliare Deo & expecta vias eius: sicut pauper videns quòd pia mulier manum ponit ad bursam, vel aperit arcam, expectat & respicit manus eius, sperãs se eleemosynam accepturum. Ideo dicit psal. Sicut oculi seruorũ in manibus dominorum suorum & sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ, ita oculi nostri ad dominum Deum nostrum donec misereatur nostri. Secundo humiliant se serui coram magnatibus, valde diligenter, humiliter & lætanter seruiunt domicelli dominis suis regibus principibus & prælatis, & vigilanter assistunt mundi, nitidi & ornati flexis genibus, curuatis ceruicibus & totis corporibus inclinatis ministrant eis in mensis, & alibi habentes aures erectas ad audiendum, oculos intentos ad inspiciendum, pedes ad cursendum, manus ad operandum, & animos ad hilariter exequendũ domini voluntatem. Ex his discant diuites & potentes huius mundi quam sollicite & attente Deo seruire debeant ex toto corde, tota anima, tota cordis intentione ac humiliter obedire. Documentum autem humilis obsequii dixit angelus ad Agar. Reuertere ad dominam tuam, & humiliare sub manũ eius Gen. 16. Ideo dicit beatus Pet. 1. pe. 5. Humiliamini sub potenti manu Dei. Humiles enim honorant Deum sicut dicitur Eccl. 3. Magna potentia Dei solius, & ab humilib⁹ honoratur, propterea sancti viri coram deo totis viribus humiliare se solent, sicut patet de Abraham Gen. 18 Loquar ad dominum meum cum sim puluis & cinis. Item ex humilitate Moyses ducatum populi refugiens, quinquies excusauit se antequam vellet illum recipere quem ei dominus imponebat, nec acquieuit donec dominum intellexit iratum. Exod. 4. Iratus dominus in Moysen &c. Item Gedeon angelo dicenti sibi. Vade in hac fortitudine liberabis Israel. Respondit humiliter, ecce familia mea infima est in Manasse, & ego minimus in domo patris mei. Iudicum. 6. Item ex humilitate recusauit dominium, cum enim dicerent ei filii Israel, dominare nostri tu & filius tuus. Respondit humiliter. Non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius me⁹ &c. Iudicum 8. Item Dauid valde fuit humilis, sicut patet in multis. Humilis fuit coram patre, quia licet per Samuelem vnctus esset in regem, tamen ex mandato patris portauit victualia fratrib. suis quibus fuerat prælectus. 1. Reg 19. Item humilis fuit coram domino suo rege quando dicebat, non sum dignus fieri gener regis. Itẽ. 1. Reg 22. egrediens & regrediens & pergens ad imperium regis. Item psallens coram eo quando malignus eum spiritus agitabat. Item furorem eius declinans humiliter quando volebat eum lancea perforare. Item benigne parcens ei quando poterat eum occidere Item ex humilitate fugiens pluries, & tandem exiens regnum eius, humiliando se dicebat, quem persequeris rex Israel quem persequeris? canem mortuum & pulicem viuum. 1. Reg. 24. Item humiliter se habuit coram Semei seruo suo quãdo insultabat ei maledicens & lapides iaciens & contumelias irrogans. Item fuit humilis coram Deo quando saltabat coram archa domini, 2. Reg. 6. Ludam & vilior fiam & ero humilis in oculis meis &c Greg. 27. lib. Mor. 29. Multa loquens de eius humilitate sic ait Ego Dauid saltantem magis stupeo quam pugnantem. Pugnando quippe hostes subdidit, saltando autem coram domino semetipsum deuicit. Item de seipso dicit in psal. Domine non est exaltatum &c. Si non humiliter sen. &c. Item humiliatus est coram domino Achab sceleratissimus. 3. Reg. 22. Item Ezechias. 2. Paral. 32. De his Re. infra. Item humiliter excusauit se Iere. quando dixit ei dñs, prophetam in gentib. dedi te. Ait enim Ier. 1. Ecce nescio loqui quia puer ego sum. Ioan. Baptista cum tantæ sanctitatis esset & famę, vt Christus ab oĩbus putaretur ait, non sum Christus, non sum Helyas, nõ propheta Sed quid? Ego vox clamantis in deserto Io. 1. Et iterum, non sum dignus soluere cal. eius. Beatissima virgo ab angelo tam venerabiliter salutata, & mater filii altissimi nuncupata, audiens se singulariter prælectam & virtute spiritussancti fecundatam, nõ inde superbit, mundi dominam, non Dei matrem se nominat, sed ancillam. Item non mandat pro sancta Elizabeth, sed vadit humiliter ad illam, prior salutat tanquam iunior & humilior. Cum aũt sancta Elizabeth spũsancto repleta cognouisset quæ fecerat Deus in ea ipsa diuinam potentiam & maternam commendauit dicens. Magnificat anima mea dñm. Quia respexit humilitatem an. s. Luc. 1. Ber. super missus est. Homil. 3. Mater Dei eligitur & ancillam se nominat, non mediocris reuera humilitatis insigne est, oblata tãta gloria, non obliuisci humanitatem, non magnum est humilem esse in abiectione magna prorsus & rara virtus humilitas honorata. Similiter omnium electorum proprium esse solet humilia de se sẽtire. Sicut dicitur Ro. 12. Non alta sapientes sed humilibus consẽtientes. Nota de humilitate B. Petri qui cum ad præceptum domini cõclusisset piscium multitudinem copiosam. procidit ad genua Iesu dicens. Exi a me, quia homo peccator sum domine. Lucæ. 5. Itẽ interrogatus a dño, Symon Ioan. diligis me plus his? Respondit humiliter dicens Tu scis domine quia amo te. Item de humilitate Pauli dicentis. Non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum ecclesiam Dei. 1. Corin. 15. Et. 1. Thim. 1. Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Et Philip. 4. Scio humiliari. Nota etiam de humilitate Pauli primi eremitæ, Antonii, Benedicti, Francisci, Dominici, & huiusmodi. Tertio humiliant se rei coram iudicibus. Attende quomodo deprehensus in furto vel alio crimine coram iudice seculari humiliando se ea totis intimis cordis sui flexis genibus, complosis manibus, fusis lachrymis, voce lamentabili petit veniam, promittit correctionem, paratus ad pœnam quaniam & qualem iudex voluerit ei imponere sustinendam. Ideo Dauid in persona pœnitentis sic ait. Afflictus sum & humiliatus sum nimis, rugiebam a gemitu cordis mei. Domine ante te omne desiderium meum, & gemitus meus a te non est absconditus. Sequitur. Quoniam in flagella paratus sum. Idem, quasi lugens & contristatus sic humili. Item, sacrificium Deo spiritus contribulatus cor contritum & humiliatum Deus non despicies. Consideret anima christiana, quòd si tantum humiliatur homo coram mor-

tali iudice pro morte corporis vel pœna temporali vitanda, quantomagis humiliare se debet homo peccator coram summo & summè iusto iudice pro vitanda morte aię & pęna intolerabili & æterna. Iō dicitur Ecclesia. 7. Humilia valde spiritum tuū, qm̄ vindicta carnis impij ignis & vermis. Cæterum seruus ante Dn̄m filius ante prēm multū se humiliāt cum eos offenderint, vt eorū aios pacificent, nec possunt mētes eorū quiescere, donec sciāt se in pacē & amicitiā pristinā esse receptos, quātomagis aia quotidie se videns delinquere, & multa quę Deo nō placent incessanter cōmittere, humiliare se debet, orare, gemere, lachrymari, donec in pacē & amicitiam sit recepta. Quarto humiliant se nobiles corā æqualibus, vel etiā corā minoribus, sicut videmus q̄ domicelli generosi & curiales ex quadā vrbanitate ciuili seruiūt socijs suis, & aliqū minoribus & diuitijs & generis claritate assurgūt & ministrant amotis caputijs & flexis genibus, & quāto nobiliores sunt moribus & genere, tanto humilius hoc faciunt, s̄m consiliū sapientis. Ecclesia. 3. Quanto magnus es humilia te in omnibus & coram Deo inuenies gratiā. Sic spūales viri humiliter seruiunt, non solū Deo, sed etiam Christi pauperibus propter Deū, sicut docet B. Petrus, 1. Pe. 3. Estote cōpatientes, frāternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles. Item aliqū pascunt eos manibus suis, & lauant pedes eorum & manus, ac alia faciunt eis opera pietatis. Præcipua humilitatis exēpla accipere possumus & debem᷒ in Dn̄o nr̄o Iesu Christo, qui vt in omnib᷒ humilitatē ostenderet & doceret, in despecta patria concipi voluit. s. in Galylea, de qua Iohan. 7. Scrutamini scripturas, & videte quia a Galylea Propheta non surgit. Vnde Nathanael admirando dixit, A Nazareth potest aliquid boni esse. De matre humili & in paruula ciuitate, & in humili loco nasci. Luc. 2. Reclinauit eum in præsepio &c. Itē quasi per annos 30. latuit in mundo, ita quod nihil legitur de ipso, nisi q̄ cū factus esset annorū 12. remansit in Hierusalem, & inuētus est in templo in medio doctorū, audiens & interrogans. Luce 2. quod est contra præsumptuosos, qui nimis festine prorūpūt ad officiū docendi vel prædicandi. Sequitur ibi. Venit Nazareth & erat subditus illis. s. Deus hominib. Item humiles elegit discipulos & cum eis humiliter conuersatus, de humilitate præcipue docuit eos verbo pariter, & exēplo. Matth. 11. Discite a me quia mitis sum & humilis corde. Quęrētibus discipulis, quis maior esset in regno cęlorū. Rn̄dit dicēs: Quicunq. humiliauerit se sicut paruulus iste, hic maior est in regno cęlorum. Matth. 18. Exemplū humilitatis inducit Lucæ 14. Cum inuitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco &c. Itē aliud exēplū inducit de Pharisęo superbo & humili publicano, Lucæ 18. Item ad vitandū iactantiam & humilitatem sectandi, prohibebat sua miracula reuelari, sicut patet in leproso mundato Matth. 8. vade nemini dixeris &c. Item de duobus cęcis illuminatis Matth. 11. Item de surdo & muto Mar. 7. Item de sui trāsfiguratione dixit, Nemini dixeritis visionē &c. Math. 17. Itē pauperib᷒ nuptijs, & humilibus interfuit, vbi vinū defecit. Iohā. 2. non autē festis vel conuiuijs magnatorū. Ad seruū Cēturionis sanandū obtulit se ventur̄ Matth. 8. Nō aūt ad filiū reguli. Io. 4. Itē didragma quasi seruus aut alienus soluit. Mat. 17. Itē nō habebat vbi caput reclinaret Lucę 9. Itē ciuitates vel castella circuiēs pedes ibat, & ex itinere fatigatus sedit super fontē & a muliere Samaritana bibere petijt Io. 4. Item sciēs qđ ventori erant vt facerent eū regē, fugit Io. 6. Denique de hoc mūdo transiturus ad patrē volens relinquere spāle humilitatis exēplum, discipulorum pedes lauit, & lintheo quo præcinctus erat, extersit Ioh. 13. Postremo in passione nimis humiliauit se, permittēs se viliter, à vilibus personis illudi, conspui, colaphis cędi &c. Vnde Isa. 53. nos reputauimus eum quasi leprosum, & percussum a Deo & humiliatū. Item condēnatus, crucifixus & mortuus. Phil. 2. humiliauit semetipsum factus obediens vsq; ad mortē, non quancunque sed crucis, quæ erat genus mortis turpissimum. Sic igitur Christus tanquā generosus nobilis multipliciter humiliauit se, non coram æqualibus, sed coram minoribus non solum amicis, verum ingratis, inimicis & persequentibus, propter hæc exempla eius multi sancti & nobiles seruiunt, non solum ęqualibus, sed etiam pauperibus & abiectis propter Deum, de his Re. infra, lib. 3. vbi agitur de eleemosyna. Quarto debet nos inducere ad humilitatem fructus sequentis vtilitas copiosa. Per humilitatem quippe consequuntur rei remissionem, pauperes consolationem, serui liberationē, nobiles exaltationem. Humiliemur ergo coram domino sicut rei corā iudicibus, vt obtineamus remissionem, sicut docet illa sancta Iudith 8. Indulgentiam eius cum lachrymis postulemus & humiliemus illi animas nostras. Item humiliemus nos coram domino, sicut pauperes coram diuitibus, vt inueniamus consolationē, sicut dicitur Iudith 8. Expectemus humiles consolationem eius. Et 2. Cor. 1. Qui consolatur humiles, consolatur vos Deus. Intantum Deo placet vera humilitas q̄ apud ipsum impetrat quicquid petit, sicut patet ex predictis. Ideo dr̄ Eccl. 35. Oratio humiliantis se nubes penetrabit &c. Req. huius auctoritatis expositionem infra li. 3. de oratione q̄ debet esse humilis. Item humiliemur corām domino, sicut serui coram magnatibus, vt impetremus liberationem. s. ab omni malo, & periculo animarum & corporum. Humilitas. n. vera præseruat animam à vindicta Dei placans eius offensam & sentētiam reuocans, sicut patet de Achab rege pessimo 3. Reg. 21. vbi dicitur: Non fuit alter talis sicut Achab qui venundatus est vt faceret malum in conspectu domini, & abominabilis factus est intantum vt sequeretur idola. Cum autem Helyas ex præcepto domini prædixisset ei, q̄ ipsum & totam domum eius destrueret, scidit vestem suam & operuit cilicio suam carnem, ieiunauitque, & dormiuit in sacco &c. Sequitur. Factus est igitur sermo domini ad Helyam dicens: Nunquid vidisti Achab humiliatum coram me? igitur quia humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius. Exemplum etiam de Ezechia de quo dicitur 2. Paral. 32. Humiliatus est eo q̄ exaltatum fuisset cor eius, & ideo non venit in eum ira domini. Exemplum etiam de Niniuitis, quia cum eis prædicasset Ionas ex præcepto domini, adhuc 40. dies & Niniue subuertetur, humiliati sunt, & pepercit dominus toti ciuitati. Sic quotienscunque filij Israel propter iniquitates suas flagellabantur à domino, vel inimicorum suorum manibus tradebantur humiliati parcebat, & de omni afflictione liberans eos mirabiliter exaltabat, sicut habemus in libris iudicum, Regum, Iudith, Hester, & Macha. Psal. etiam dicit: Humiliatus sum & liberauit me. & 2. Paral. dicitur q̄ Semeias propheta dixit ad Roboam & principes eius: hæc dicit dominus: Vos reliquistis me, & ego reliqui vos. Qui consternati dixerunt. Iustus est dominus, cumq; vidisset dominus, q̄ humiliati essent, factum est verbum domini ad Semeiam dicens, eo q̄ humiliati sunt non disperdā eos, & Psalmus dicit: Humiliatus sum & liberauit me. Item humiliemur corā domino sicut nobiles coram æqualibus, vt assequamur exaltationem, quia sicut dicitur Lucæ 18. Qui se humiliat exaltabitur. Iustum. n. est q̄ qui se ęqualibus vel inferioribus subijciunt propter Deum, ab ipso sublimiter exaltentur, & sicut finis superbiæ est ignominiosa deiectio, sic finis humilitatis est sublimatio gloriosa. Iob 22. Qui humiliatus fuerit erit in gloria. Item dicas, q̄ humilitatis vtilitas est multiplex: humilitas est. n. spiritualis ædificij firmissimū fundamentū, sicut ait Bern. fundus bonus est humilitas, in quo omne ædificium spirituale constructū crescit in templum sanctū in dn̄o. Idem, virtutum siquidem firmum, & stabile fundamentū est humilitas. Nāpe si nutet illa, aggregatio virtutū non nisi ruina est. Quisquis igitur voluerit altum magnum & nobile ædificium spirituale. s. virtutum & bonorum operum fabricare, studeat humilis esse. Nā quanto profundius foderit, & iecerit fundamentum, tanto maius & firmius erit ædificium, sicut scriptum est Matth. 18. Accesserunt ad Iesum discipuli dicentes: Quis putas maior est in regno cœlorum? & adducens Iesus paruulum, statuit eum in medio eorum, & dixit: Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum: quicunque ergo humiliauerit se sicut paruulus iste, hic est maior in regno cœlorum. s. in ecclesia militante, & etiam in ecclesia triumphante. Item humilitas est animæ sponsæ Christi decentissimum ornamentum. Dat enim ei Deus ornamentum gratiæ. Prouer. 3. Ornamentum gratiæ accipias. Bern. super missus est. Semper solet diuinę gratię familiaris virtus esse humilitas: Deus. n. superbis resistit, humilibus dat gratiam. Idem Decor animæ est humilitas. Asperges me inquit isopo & mūdabor &c. humilis herba est & pectoris purgatiua humilitatem signans, hac se lauari post grauem lapsum rex propheta confidit, & sic niueum quendam recuperare candorem. Verum in eo qui peccauit, & si amanda: non tamen admiranda est humilitas, at si quis innocentiam retinet, ac simul humilitatem iungit, nonne videtur geminum animæ possidere decorem. idem ad Euge. lib. 2. Humilitas maior in maioribus, & in clarioribus clarior approbatur, nulla splendidior præcipuè in omni ornatu summi pontificis. Quo. n. celsior cęteris, eo in humilitate apparet illustrior & seipso. Itē humilitas est potentissimū tutamentum. Emollit. n. hominum duram superbiā sicut frequentibus patet exemplis, q̄ hoies iusti humilitate sua emolinnt duritiā superborum. Exemplū. Gen. 32. vbi dr̄ q̄uo Iacob humiliando se coram Esau cōpescuit iram eius. Item Iudicum 8. dicitur, q̄ Gedeon sedauit sua mansueta & humili responsione viros Effraim iurgantes fortiter contra eum. Item exemplū de B. Frācisco, qui cum à quodam ep̄o humiliter peteret per se & fratribus suis q̄ de beneplacito suo possent in eius dyocesi prædicare & confessiones audire, ep̄s dure sibi respondit & turpiter, sed vir Dei patiens & humilis patienter egressus, statim humiliter est regressus. Cui cum ep̄s arroganter & impatienter diceret, quare rediisset, cū iam ei suam volūtatem planius expressisset. Respōdit humiliter. Dn̄e si pater iratus filio per vnū hostium expulerit eū, per aliud reintrandum est. Quo audito, episcopus ipsum benigniter amplexatus concessit ei quicquid petierat dicens, quòd humilitas eius sancta cor eius in mansuetudinem conuerterat, nec fuerat ei

aliquid

aliquid denegare, nec debet esse mirum si feritatem humanã emolliat, cum & bestialem feritatem conuertat in mansuetudinem, sicut ait Isidorus in lib. Ethim. Patet leonum materia exemplis assiduis, prostratis enim parcunt, captiuos repatriare permittunt, non nisi læsi quęrunt irasci. Item humilitas eneruat dæmonum diram proteruiam. De multis enim sanctis legim^s q̃ si seipsos & alios de periculis animarũ & corporũ humilitatis suę merito liberabant quia dæmones superbi virtutem humilitatis scienciæ non ferentes, confusi fugiebant. In ui. pa. legimus, q̃ cum B. Ant. totũ mundum plenum laqueis domino reuelante vidisset, inquirenti, quis posset laqueos illos euadere, responsum est q̃ humilis. Ad hoc facit exemplũ de illo qui qñcunque tentabatur a diabolo dicebat. Vbi sunt nunc peccata tua, & sic dæmones eius humilitate confusi cõtinuo fugiebant. Item exemplũ de illo cui dyabolus apparens dixit se esse Gabrielem. Re de hoc duo exempla, infra li. 3. de tentatione. Itẽ non solum homines vel dæmones vincit humilitas, verũ & ipsum Deum, præseruans hominem ab ultione diuina placans &c. vt patet ex supra dictis Item humilitas est conuenientissimũ tegumentũ. est.n. custos oium virtutum sicut operimentũ sub quo spũalis thesaurus aiæ conseruatur ne furtim tollatur a furibus, vel hostibus rapiatur. Sicut igitur magne fatuitatis est thesaurum suum latronib. vel hostibus palam ostendere. Quod vtiq; facit superbia, elatio vel iactantia. Sic magnæ sapientiæ est thesaurũ suum sub tegumento humilitatis abscondere, vnde Greg. Thesaurus absconditur vt seruetur, thesaurum aũt aiæ a malignis spiritibus custodire non sufficit, qui hunc & ab humanis laudibus non abscondit. Item sicut puluis a vento rapitur, nisi sub operimento ponatur, sic ab elationis vẽto virtutes cęteræ disperguntur, nisi sub humilitate tegantur, vnde Greg. Qui virtutes cæteras sine humilitate congregat, quasi puluerem in ventum portat. Sicut ergo prima stultitia angeli fuit superbia sic vera hominis sapientia est humilitas. Prouer. 11. Vbi humilitas ibi & sapientia, & Eccl. 11. Sapientia humiliantis exaltabit caput illius, in præsenti quidem exaltatione gratiæ, & in futuro exaltatione gloriæ.

DEinde considerandum est de superbia. Et primo de supbia in cõi. Scdo de peccato primi hoĩs, quod ponitur esse superbia. De his Re. infra. 3. lib. vbi de hoc diffuse agetur.

De modestia. Dist. CI.

DEinde considerandum est de modestia quæ consistit in verbis, q̃ põt dici taciturnitas, quæ est respectu verborum quę temperat & refrenat linguam a uerbis inutilibus Poeta Cato, virtutem primam esse puto compescere linguam, a verbis. s. superfluis & inutilibus, quia vt dicitur Prouer. 10. In conuiuiis loquacitas cumulatur, & in multiloquio non deerit peccatum, qui moderatur labia sua, prudentissimus est. Idem. 17. Qui moderatur sermones suos doctus & prudens est. Stultus quoq; si tacuerit, sapiẽs reputabitur. Ad taciturnitatis virtutem amandam & seruandã, & vitium loquacitatis euitandũ valent & faciunt ea, quæ posita sunt infra lu. 3. de vitio linguę & vtilitate silentii. Hæc aũt virtus sermones limat, ita vt ante veniant ad limam q̃ ad linguam, vt nihil inde sit superfluum vel inutile aut nociuũ. Sen. Prius veniat sermo ad limam rõnis, q̃ ad linguam locutionis. Vnde Eccl. 21. Verba sapientis statera ponderantur Eccl. 28. Verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos, vt. s. ponderes quid sit tacendum quid loquendum. Quod non fecit quidam philosophus dictus Secundus, de quo legitur in quibusdam cronicis, q̃ cũ diu studuisset apud athenas tpibus Adriani Imperatoris, & audisset in scholis, q̃ mulier ois fornicaretur, si crederet q̃ hoc posset latere. Cũ venisset de scholis mortuo patre suo, voluit experiri in matre sua, ĩ cuius domo cum tanq̃ extrane^s fuisset hospitatus, fecit eam sollicitari per ancillam domus data pecunia. Cum aũt illa ei cõsentiret & esset cum eo parata ad hoc opus, ait Secundus Quomodo inquinabo locum vnde exiui? Quod audiens mater, & eum agnoscens, præ pudore & dolore mortua est. Cum ipse autem hoc videns ait, Quid est optimum, & quid est pessimum, nisi verbũ optimum discrete & vtiliter prolatum, pessimũ incautum & nociuũ? & extũc perpetuo silentio se damnauit. Cũ autem imperator Adrianus vellet extorquere ab eo vt loqueretur vix voluit comminanti & intentati mortem, ad quæsita pauca & discreta cum deliberatione respondere.

DEinde considerandum est de modestia secundum q̃ consistit circa exteriores motus corporis. Et circa hoc cõsideranda sũt quatuor. Primo, vtrum in motibus exterioribus corporis qui serio se aguntur possit esse virtus & vitium. Secundo, vtrum possit esse aliqua virtus circa actiones ludi. Tertio de peccato quod fit in excessu ludi. Quarto de peccato ex defectu ludi. Ad primum. s. vtrum in motibus corporis qui serio aguntur, possit esse virtus & vitium. Dicendum q̃ virtus moralis consistit in hoc q̃ ea quę sunt hominis per rationem ordinantur. Manifestum est autem q̃ exteriores motus hominis sunt per rationem ordinabiles, quia ad imperium rationis exteriora mẽbra mouentur. Vnde manifestum est q̃ circa

horum motuum ordinationem virtus moralis consistit, ordinatio autem horum motuum attenditur quantum ad duo. Vno quidem modo secundum conuenientiam personæ. Alio modo secundum conuenientiam ad exteriores personas negocia seu loca. Vnde Ambro. dicit in 1. lib. de officijs, hoc est pulchritudinem tenere viuendi, conuenientia cuicunq; sexui & personæ reddere, & hoc pertinet ad primum. Quantum autem ad secundum subditur. Hic ordo gestorum optimus, hic ornatus ad omnem actionem accommod^s, & ideo circa huiusmodi exteriores motus ponit Andronicus duo. s. ornatum qui respicit conuenientiam personæ. Vnde dicit q̃ sciẽtia est circa decens in motu & habitudine, & bonum ordinem qui respicit conuenientiam ad diuersa negotia, & ea quæ circunstãt. Vnde dicit q̃ experientia est separationis. i. distinctionis actionum. Motus enim exteriores sunt quędam signa interioris dispositionis, secundum illud Eccl. 19. Amictus corporis & risus dentium, & ingressus hominis enunciant de illo, & Ambr. dicit in primo de officijs, q̃ habitus mentis in corporis statu cernitur, & q̃ vox quędam animi est motus corporis. Interior autem dispositio præcipue attẽditur secundum animæ passiones, & ideo moderatio exteriorum motuum requirit moderationem interiorum passionum. Vnde Ambro. dicit in primo de officiis, q̃ hinc. s. ex motibus exterioribus homo cordis nostri absconditus, aut leuior, aut iactantior, aut turbidior, aut grauior, aut incõstantior, & purior, & maturior estimatur. Per motus etiam exteriores alij homines de nobis iudicium capiunt, secundum illud Eccl. 19. Ex visu cognoscitur vir, & ab occursu faciei cognoscitur sensatus. Et ideo moderatio exteriorum motuum quodammodo ad alios ordinatur, secundum illud quod Aug. dicit in regula. In omnibus motibus vestris nihil fiat quod cuiuscunq; offendat aspectum, sed quod vestram deceat sanctitatem, & ideo moderatio exteriorum motuum potest reduci ad duas virtutes, quas philosophus tangit in 4. Eth. Inquantum enim per exteriores motus ordinamur ad alios pertinet exteriorum motuum moderatio ad amicitiam vel affabilitatem quæ attenditur circa delectationes & tristitias, quę sunt in verbis & factis in ordine ad alios quibus homo conuiuit. Inquantum vero exteriores motus sunt signa dispositionis interioris pertinet eorum moderatio ad virtutẽ veritatis, secundum quam aliquis talem se exhibet in verbis & factis qualis est interius. Vnde potest dici q̃ pertinet ad virtutem, q̃ dicitur maturitas, q̃. s. refrenat omnes impetus aiæ ne aliquis præcipitanter attentet, sed oĩa cum deliberatione pręuia operetur. Item motus exteriores componit ne in eis aliquid dissolutum vel remissum appareat, aut quod sit indecens honestati. Hæc. n. maturitas in grauitate morum & honestate consistit, quæ attenditur in incessu & gestu & habitu, & motu, verbo & actu ordinato, & cum pondere deliberationis facto. De hac maturitate dicitur in psal. In populo graui laudabo te, graui. i. maturo. Hæc maturitas est contraria auiditati gratię, & leuitati puerilis lasciuię. De hac maturitate cõmendatur Thobias, eiusdem. 1. Cum esset Thobias iunior omnib^s in tribu nephtalim, nihil tamen puerile gessit in opere. Similiter & Sara, eiusdem. 3. Cum scis domine q̃ mundam seruaui animam meam ab omni concupiscentia, nunq̃ cum ludentibus me miscui, neq; his qui in leuitate ambulant participem me præbui. Ad hanc virtutem pertinet prǫuidere initio operum finem eorum, & temperare opus vt tendat honeste ad debitum finem, & contemperare se in agendo bonum secundum q̃ competit honestati actionis, & loci & societatis. Ad secundum scilicet vtrum in ludis possit esse aliqua virtus. Dicendum q̃ sicut homo indiget corporali quiete ad corporis refocillationem q̃ non potest continue laborare, propter hoc q̃ habet finitam virtutem, quę determinatis laboribus proportionatur, ita etiam est ex parte animę, cuius est etiam virtus finita ad determinatas operationes proportionata. Et ideo quando vltra suum modum in aliquas operationes se extendit laborat & ex hoc fatigatur, præsertim quia in operationibus animę simul laborat corpus, inquantum. s. anima etiam intellectiua vtitur viribus per organa corporea operantibus. Sunt autem bona sensibilia connaturalia homini. Et ideo quando anima supra sensibilia eleuatur operationibus rationis intenta, nascitur exinde quędam fatigatio animalis, siue homo intendat operationibus rationis practicę, siue speculatiuæ, magis tamen si operationibus contemplationis intendat, quia per hoc magis a sensibus eleuatur. Quamuis forte in aliquibus operibus exterioribus rationis practicę maior labor corporis consistat, in vtrisque tamen tanto aliquis magis animaliter fatigatur, quanto vehementius operibus rationis intendit. Sicut autem fatigatio corporalis soluitur per corporis quietem, ita etiam oportet quod fatigatio animalis soluatur per animæ quietem, quies autem animæ est delectatio vt supra habitum est, cum de passionibus ageretur, & ideo oportet remedium contra fatigationem animalem adhiberi per aliquam delectationem, intermissa intentione ad insistendum studio rationis, sicut in collationibus patrũ legitur, quod beato Iohan. euangelista cum quidam scandaliza-

grentur cum suis discipulis ludentem inuenerunt, dicitur mãdasſa vni eorum qui arcum gerebat vt sagittam traheret, quod cum pluries fecisset quæsiuit vtrum hoc continue facere posset. Qui respondit quod si hoc continue faceret, arcus frangeretur, vñ. b. Iohã. subintulit, quod similiter animus hominis frangeretur, si nũquam a sua intentione relaxaretur. Huius autem dicta vel facta in quib⁹ non queritur nisi delectatio animalis, vocantur ludicra vel iocosa. & ideo necesse est talibus interdum vti quasi ad quandam quietẽ animæ. Et hoc est quod philosophus dicit in 4. Ethi. quod in huius vitæ conuersatione quædam cum ludo requies habetur, & ideo oportet interdum aliquibus talibus vti. Circa quæ tamen tria videntur præcipue esse cauenda, quorum primum & principale ast, quod prædicta delectatio non quæratur in aliquibus operationib⁹ val verbis turpibus vel nociuis. Vnde Tullius dicit in primo de officiis, quod vnum genus iocandi est illiberala petulans flagitiosum obscenum. Aliud autem attendendum ast ne totaliter grauitas animæ resoluatur. Vnde Ambro. dicit in primo de officiis. Caueamus ne dum relaxare animum volumus, soluamus omnem armoniam quasi contẽptum quendam honorum operum. Et Tullius dicit in primo de officiis, quod sicut pueris non omnem ludendi licentiam damus, sed eam quæ ab honestatis actionibus non sit aliena, sic in ipso loco quod ingenij probi lumen eluceat. Tertio aũt est attendendum sicut & in omnibus aliis humanis actibus vt congruat personæ & tempori, & loco, & secundum alias circunstãtias dabite ordinetur, vt sup. sit tẽpore & homina dignus, vt Tullius ibidẽ dicit, huiusmodi aũt secundũ iudiciũ rationis ordinantur, habitus aũt secundũ rationem operans est virtus moralis, & ideo circa ludos potest esse aliqua virtus, quam philosophus eutrapeliam nominat, & dicitur aliquis eutrapelius a bona conuersione, quia. s. bene conuertit aliqua dicta, vel facta in solatium, & quantum per hanc virtutem homo refrenatur ab immoderantia ludorum, sub modestia continetur. Ad tertiũ. s. vtrũ in superfluitate ludi possit esse peccatũ. Dicendũ quod in omni eo quod ast dirigibile secundũ rationem superfluum dicitur quod regulam rõnis excedit. Diminutum aũt dicitur aliquid secundum quod deficit a regula rationis, dictum est autem quod ludicra siue iocosa verba vel facta sunt dirigibilia secundũ rõnem, & ideo superfluũ in ludo accipitur qđ excedit regulã rõnis, quod quidem potest esse dupliciter. Vno modo ex ipsa specie actionum quæ assumunt in ludis, qđ quidem ludendi genus secundũ Tulliũ dicitur esse illiberale, petulans, flagitiosum, obscenũ, qñ. s. vtitur aliquis causa ludi turpibus factis, vel verbis, vel atiã his quę vergunt in proximi nocumentum, quę de se sunt peccata mortalia, & sic patet ꝙ excessus in ludo est peccatũ. Alio mõ potast esse axcessus in ludo ꝫm defectũ debitarũ circunstãtiarum, puta cum aliqui vtuntur ludo vel temporibus, vel locis indebitis, aut etiã præter conuenientiam negocij seu personæ, & hoc quidem qñq; põt essa peccatũ mortale propter vehementiam affectus ad ludum cui⁹ delectationẽ præponit aliquis dilectationi Dei, ita quod cõtra præceptũ Dei vel ecclesiæ talib⁹ ludis vti non refugiat. Quandoq; aũt est peccatũ veniale, puta cũ aliquis non tm̃ afficitur ad ludum, ꝙ propter hoc vellet aliquid cõtra Deum cõmittere. Hæc aũt ludi superfluitas pertinet ad ineptam lętitiam quæ secundũ Greg. 3 1. mor. est filia gulæ. Vnde Exod. 32. Sedit populus manducare & bibere & surrexerunt ludere. Sciendum tamen qđ ludi necessarij sunt, vel vtiles ad conuersationẽ hũanæ vitæ, ad oĩa aũt que sunt vtilia conuersationi hũanæ vitæ deputari possunt aliqua officia licita. Et ideo etiã officiũ hystrionũ ꝙ ordinatur ad solatiũ hominibus exhibendũ, non est ꝫm se illicitũ, nec sunt in statu peccati, dũmõ moderate ludo vtantur. i. non vtendo aliquibus illicitis verbis vel factis ad ludũ, & non adhibendo ludum, negociis & temporibus indebitis: & quãuis in rebus hũanis non vtantur alio officio per cõparationem ad alios homines, tñ per cõparationẽ ad seipsos & ad Deum aliàs habent seriosas & virtuosas operationes puta dum orant & suas passiones & operationes cõponunt, & quãdoq; etiã pauperibus eleemosynas largiuntur. Vnde illi qui moderate eis subueniunt non peccant, sed iustè faciunt, mercedẽ ministerij eorũ eis tribuendo. Si qui aut superfluà sua in tales consumunt, vel etiam sustentant illos hystriones qui illicitis ludis vtuntur, peccant quasi eos in peccato fouentes. Vnde Augu. dicit. super Ioh. Donare res suas hystrionibus superflua vitiũ ast immane, nisi forte hystrio esset in extrema necessitate, in qua esset ei subueniendum. Dicit. n. Amb. in li. de officijs. Pasce fame morientẽ, si nõ paueris occidisti. Quisquis. n. pascẽdo seruare poteris, si non paueris occidisti. Ad quartũ. s. vtrum in defectu ludi possit esse peccatũ. Dicendũ qđ oẽ ꝙ ẽ cõtra rõnẽ in rebus hũanis vitiosũ est. Est aũt cõtra rationẽ vt aliquis sa aliis onerosum exhibeat, puta dum nihil delectabile exhibet, & etiã delectationes aliorũ impedit. vnda Seneca dicit: sic te geras sapiẽter vt nullus te habeat tanquã asperũ, nec contẽnat quasi vilẽ, illi aũt qui in ludo deficiunt, neq; dicunt aliquod ridiculũ & dicentib⁹ molesti sunt, quia. s. moderatos aliorũ ludos non recipiunt & ideo tales vitiosi sunt, & dicũtur duri & agrestes, vt philosophus dicit in 4. Ethi. Sed quia ludus ẽ vtilis propter delectationem & quietem, delectatio aũt & quies non propter sa quęruntur in humana vita, sed propter operationem, vt dicitur in 10. Ethi. Defectus ludi minus est vitiosus quam ludi superexcessus. Vnde philosophus dicit in. 10. Ethi. quod pauci amici propter delectationem sunt habendi, quia parum da delectatione sufficit ad vitam quasi pro cõdimento. Sicut parũ de sale sufficit in cibo. Sciendum autem ꝙ austeritas secundum quod ast virtus non excludit omnes delectationes, sed superfluas & inordinatas. Vnde videtur pertinere ad affabilitatem, quam philosophus amicitiam nominat, vel ad eutrapeliam siua iucunditatem, & tamen nominat, & diffinit eam sic secundum conuenientiam ad temperantiam, cuius est delectationes reprimere. Ludi aũt caueri debent qñq; ratione status, sicut pęnitentibus quibus luctus indicitur pro peccatis, interdicunt ludi sicut dicit Aug. de pęnitente loquens. Cohibeat se a ludis & spectaculis sęculi, quicũq; vult perfectam consequi remissionis gratiã. Hoc tamen non pertinet ad vitium defectus, quia hoc ipsum est secundum rationem quod ludi diminuãtur in eis vel ratione temporis. Sicut Iere. 15. Non sedi in consilio ludentium, vbi dicit Hieroni. quod Ieremias loquitur secundum congruentiam temporis. cuius status amaritudine plenus erat.

De modestia in ornatu. *Dist.* CII.

DEinde considerandum est de modestia secundum quod consistit in exteriori apparatu. Et primo vtrum circa exteriorẽ apparatum possit essa virtus & vitiũ. Secundo vtrum mulieres peccent in superfluo ornatu. Tertio ostendẽdũ est rationibus auctoritatibus & exemplis quã multipliciter peccẽt mulieres in superfluo ornatu. Ad primũ. s. vtrum circa exteriorem apparatum possit esse virtus & vitium. Dicendum quod in ipsis rebus axterioribus quib⁹ homo vtitur non est aliquid vitiũ, sed ex parte hominis qui immoderate vtitur eis, quæ quidẽ imoderantia potest esse duplex. Vno modo quidem per comparationẽ ad consuetudinem hominũ cum quibus aliquis viuit, vnda dicit Aug. in 3. confessionam, quod contra mores hominum flagitia pro morum diuersitate vitanda sunt, vt pactũ inter sa ciuitatis & gentis consuetudine, vel lege firmatũ, nulla ciuis aut peregrini libidine violetur. Turpis. n. est omnis pars vniuerso suo non conueniens. Alio modo potest esse immoderatio in vsu talium rerum ex inordinato affectu vtẽtis. Ex quo quandoq; contingit quod homo nimis libidinose talibus vtatur siua secundum consuetudinem eorum cum quibus viuit, siue etiam præter eorũ consuetudinem. Vnde Aug. dicit in 3. de doctri. christia. in vsu rerum abesse oportet libidinem, quę non solum ipsa eorum inter quos viuit consuetudine nequiter abutitur, sed etiam sępe fines eius egressa fœditatem suam quæ inter claustra morum solennium latitabat flagitiosissima eruptiona manifestat. Contingit autem ista inordinatio affectus tripliciter, quantũ ad superabundãtiã. Vno modo per hoc quod aliquis ex superfluo cultu vestium hominum gloriam quærit, prout scilicet vestes & alia homini pertinent ad quẽdam ornatum, vnde Greg. dicit in quędam homilia. Sunt nonnulli qui in cultu subtilium preciosarumque vestium non putant esse peccatum, quod videlicet si culpa non esset, nequaquam sermo Dei tam vigilanter exprimeret, quod diues qui torquetur apud inferos bisso & purpura indutus fuisset. Nemo quippe vestimenta pręcipuè, scilicet excedentia proprium statum nisi ad inanem gloriam quærit. Alio modo secundum quod homo per superfluum cultum vestium quærit delitias secundum qđ vastis ordinatur ad corporis fomentum. Tertio modo secundum quod nimiam sollicitudinem apponit ad exteriorem vastium cultu etiam si non sit aliqua inordinatio ex parta finis. Et secundum hoc Andronicus ponit tres virtutes circa exteriorem cultum. s. humilitatem quæ excludit intentionem gloriæ. Vnde dicit quod humilitas est habitus non superabundans in sumptibus & præparationibus, & per se sufficientiam quæ excludit intentionem delitiarum. Vnde dicit quia per se sufficientia est habitus contentus quibus oportet & determinatiua eorum quæ ad viuere conuenit, secundum illud Apoca. 1. ad Thimo. vltimo. Habentes alimenta & quibus tegamur his contenti simus. Et simplicitatem quæ excludit superfluam sollicitudinem talium. Vnde dicit quod simplicitas est habitus contentus his quæ contingunt. Ex parte autem defectus similiter potest esse duplex inordinatio secundum affectum. Vno modo quidem ex negligentia hominis qui non adhibet studiũ vel laborẽ ad hoc ꝙ exteriori cultu vtatur secundum quod oportet. Vnde philosophus dicit in 8. Ethi. quod ad mollitiem pertinet, quod aliquis trahat vestimentum per terram vt non laboret eleuando ipsum, alio modo ex eo quod ipsum defectum exterioris cultus ad gloriam ordinat. Vnde dicit Augu. in lib. de sermone Dñi in mõte, non in solo rerum corporearũ nitore atq; põpa, sed etiam in ipsis fordib⁹ & luctuosis essa posse iactãtiã, & eo piculosiorẽ quo sub nomine seruitutis Dei decipit. Et philosoph⁹

dicit

dicit in 4. Ethi. quod superabundantia & inordinatus defectus ad iactantiam pertinet. Illi autem qui in dignitatibus constituunt vel etiam ministri altaris preciosioribus vestibus quam cæteri induuntur, non propter sui gloriam sed ad significandam excellentiã sui ministerij, vel cultus diuini. Et ideo in eis non est vitiosum, vñ August. dicit in 3. de doctrina christiana. Quisquis sic vtit exterioribus rebus vt metas consuetudinis bonorũ inter quos versaẽ excedat, aut aliquid significat, aut flagitiosus est, dum .s. propter delitias vel ostentationẽ talibus vtitur. Similiter etiã ex parte defectus contingit esse peccatũ, non tñ semper qui vilioribꝰ quã cæteri vestibus vtitur peccat, sed si hoc faciat propter iactantiã vel superbiã, vel vt cæteris pferatur, vitiũ superstitionis est. Si aũt hoc faciat pp macerationẽ carnis vel humiliationẽ spiritus, ad virtutem temperantiæ pertinet. Vñ Aug. dicit in 3. de doctr. christia. Quisquis restrictius rebus vtitur, q̃ se habeant mores eorũ cum quibus viuit, aut tẽperans, aut superstitiosus est. Præcipue aũt cõpetit vestimẽtis vilibꝰ vti his qui alios & exemplo & verbo ad pniam hortantur, sicut fuerunt prophetæ. De quibꝰ loquiẽ Apo. Heb. 11. Circuerunt in melotis &c. Vñ & quędã Glo. dicit. Math. 3. Qui pniam prædicat, habitũ pniæ prætendat. Ad 4m .s. vtrũ mulieres peccent in superfluo ornatu. Dicendum ꝙ circa ornamenta mulierũ sunt eadem attendenda quæ supra cõiter dicta sunt circa exteriorem cultũ, & insuper quoddam aliud speciale, ꝙ .s. muliebris cultus viros ad lasciuiã prouocat, ẽm illud Prouer. 7. Ecce mulier occurrit illi ornatu meretricio, præparata ad decipiendas aias. Põt tñ mulier licite operã dare ad hoc quod viro suo placeat, ne per eius contẽptũ in adulterium labatur. Vnde diciẽ primę ad Corint. 7. Mulier quæ nupta ẽ cogitat quæ sunt mundi quõ placeat viro. Et ideo si mulier coniugata ad hoc se ornet vt viro suo placeat, põt hoc facere absq; peccato. Illę aũt mulieres quę viros non habent, nec volunt habere, & sunt in statu non habẽdi, non possunt absq; peccato appetere placere virorũ aspectibus ad cõcupiscendũ, quia hoc est dare eis incentiuũ peccandi, & siquidem hac intentione ornent se vt alios prouocent ad concupiscendũ, mortaliter peccant. Si aũt ex quadam leuitate, vel etiã ex vanitate propter quãdã iactantiã non semper est peccatũ mortale, sed quandoq; veniale, & eadẽ rõ quãtũ ad hoc est de viris vnde Aug. dicit in Epistola ad Possidoniũ. Nolo vt de ornamentis auri vel vestis propriam habeas in prohibẽdo sniam, nisi in eos qui neq; coniugati cupientes, quæ cogitare debent quomodo placeãt Deo. Illi aũt cogitãt quæ sunt mundi quõ placeãt, vel viri vxoribus vel mulieres maritis, nisi quòd capillos nudare fęminas, quas ẽt caput velare iubet Apostolꝰ, vt maritatas decet, in quo tñ possent aliquæ a peccato excusari, qñ hoc nõ fieret ex aliqua vanitate sed propter contrariã consuetudinem q̃uis talis consuetudo non sit laudabilis. De isto superfluo ornatu dicitur super illud primæ Pet. 1. Quarum .s. mulierũ sit non extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumẽti vestimentorum cultus, Dicit Glo. Cypriani. Serico & purpura indutę, Christum sincere induere nõ possunt auro & margaritis ornatę & monilibus, ornamẽta mentis & corporis perdiderũt. Sed sicut ibidem dicit Cyprianus, mulieres eorũ qui in tribulatione erant cõtẽnebant viros, & vt alijs placerẽt se pulchrè ornabãt, quod fieri apostolus prohibet in quo etiã casu loquiẽ Cyprianus non aũt prohibet mulieribus coniugatis ornari vt placeant viris ne dent eis occasionẽ peccandi cũ alijs. Vnde primę Thim. 2. dicit Apostolus. Mulieres in habitu ornato cũ verecundia & sobrietate ornantes se, non in tortis crinibꝰ aut auro aut margaritis vel veste præciosa. Per quod daẽ intelligi, ꝙ sobrius & moderatus ornatus non prohibetur mulieribus, sed superfluus & inuerecundus & impudicus. Item idẽ Cyprianus in libro de habitu virginũ. Nõ virgines tñ aut viduas, sed etiã nuptas. Puta etiam oẽs omnino fęminas admonendas ꝙ corpus Dei & facturã eius & plasma adulterare nullo mõ debeãt, adhibito flauo colore vel nigro puluere vel rubore, aut quodlibet liniamẽta natiua corrumpẽte medicamine. Et postea subdit. Manus Deo inferunt qñ illud qđ ille formauit reformare contendũt. Impugnatio ista ẽ diuini operis præuaricatio & veritatis, Deum videre non poteris, quãdo oculi tibi nõ sunt quos Deus fecit, sed quos diabolus infecit, de inimico tuo cõpta cum illo pariter arsura. Sed sciendũ quod mulier ista de qua Cyprianus loquitur est quędã species fictionis, quę non potest esse sine peccato, vñ Aug. dicit in Epistola ad Possidonium, fucati figmentis quo rubicundior vel candidior appareat adulterina fallacia ẽ, qui non dubito etiã ipsos maritos se velle decipi, quibus solis permittẽdę sunt fęminæ ornari ẽm veniã non ẽm imperium, non tñ semper talis fucatio est cum peccato mortali, sed solũ qñ fit per lasciuiam, vel in Dei cõtemptũ, in quibus casibus loquiẽ Cyprianus. Sciendum tñ ꝙ aliud est fingere pulchritudinem non habitam, & aliud est occultare turpitudinem ex aliqua causa prouenientem. Puta ęgritudine vel aliquo huiusmodi, hoc .n. est licitũ, quia ẽm Apostolũ. 1. ad Cor. Quæ putamus ignobiliora esse mẽbra corporis, his honorem abundantiorem circundamus. Et sciendum quod si esset aliqua ars ad faciendum aliqua opera, quibꝰ homines vti non possunt absque peccato, per consequens artifices talia faciendo peccarent, vtpote præbentes directe alijs occasionem peccandi. Puta si aliquis fabricaret idola, vel aliqua ad cultum idolatrię pertinentia. Si qua vero ars sit cuius operibus homines possũt bene & male vti sicut gladij, sagittę, & alia huiusmodi vsus talium artium non est peccatum, & hæ solę artes sunt dicẽdę. Vnde dicit Crisost. super Math. eas solas oportet artes vocare quæ necessariorum & eorũ quæ continent vitã nostrã sunt tributiuę & cõstructiuæ, si tñ operibꝰ alicuius artis vt pluries aliqui male vtereñ, quamuis de se non sint illicitę, sunt tñ per officium principis a ciuitate exturpandę ẽm documẽta Platonis, quia ergo mulieres licitẽ possunt ornare, vel vt conseruent decentiam sui status, vel aliquid suadere vt placeant viris, consequens est quod artifex talium ornamentorũ non peccat in vsu talis artis, nisi forte inueniendo aliqua superflua & curiosa, vnde Chriso. dicit super Math. Qđ & ab arte calceatorũ & textorũ multa abscindere oportet. Etenim ad luxuriã deduxerũt necessitatẽ corrũpẽtes artẽ male arti cõmiscẽtes.

De æquanimitate *Dist.* *CIII*

DEinde considerandũ est de modestia quæ cõsistit circa vsum rerũ exteriorũ. Et primo de æquanimitate. Secundo de parsimonia. Tertio de mundi contẽptu. Quarto de voluntaria paupertate. Circa primũ .s. de æquanimitate. Sciendũ quod æquanimitas ẽ animi æqualitas, qua .s. homo æqualiter, se habet in prosperis & aduersis, etiam in subita mutatione fortunæ prosperę & aduersę. Æquanimitas enim tenet animum & temperat ne extollatur in prosperis, & ne deijcitur in aduersis, sed stabiliter permaneat in vtrisque. Hæc in prosperitatis tempore facit animum memorem malorum, & in aduersis bonorum. Iuxta illud Eccle. 11. In die malorum ne immemor sis bonorumꝰ, & die bonorum ne immemor sis malorum, vt vinum prudentis lętitiæ temperes aqua futuræ, quæ potest tibi accidere, mestitię & tribulationis. Ad hanc æquanimitatem monet Angelus Thobiam in tribulatione sua eiusdem .v. Gaudium ait tibi sit semper cui Thobias, quale gaudium mihi esse põt &c. Et angelus, æquo aĩo esto, quia in proximo est vt a Deo cureris. homo debet esse sicut homo siluester, de quo dicitur quod męsticiam quam habet de tẽporis pluuiosi intemperie temperat futuræ serenitatis spe, & econuerso, leticiam serenitatis timore intemperiei futuræ. De hac æquanimitate comẽdaẽ Anna. 1. Re. 1. Amplius vultus Annę non sunt in diuersa mutati. Eccle. 27. Homo Sanctus in sapientia sua permanet sicut sol. Stultus vt Luna mutaẽ .s. ẽm mutationem temporis & fortunæ. In gestis Romanorũ Imperator cõmendatur Antonius seuerus, quia vt dicitur quod aliqua fortuna prospera vel aduersa nunquam factus apparuit tristior aut lętior in mutatione vultus. Ideo Seuerus dicebatur quia vultus austeritatem nullo casu deponebat.

DEinde considerandum est de parsimonia quæ est moderatrix in vsu rerũ tpaliũ, quæ .s. frugalitas dẽ. Eccle. 31. Vtere quasi homo frugis his quæ tibi apponuntur, sicut faciebat .b. Aug. cuius mẽsa semp frugalis erat. Vestimẽta nec nimis sordida, nec nimis pciosa, & sic i oibꝰ alijs moderationis mẽsurã & regulã obseruabat.

DEinde considerandum est de contemptu mundi, qui refrenat appetitum ne immoderate mundũ, vel mundialia diligamꝰ. propter quod diciẽ. 1. Io. 2. Nolite diligere mundũ, neq; ea quæ in mundo sunt. Considerandus est ergo mundus vt cognoscatur, & cognitus contẽnatur. Contẽnendus est ergo mundus propter vanitatem consistentiæ, abundantiam fęditatis, viscositatem inhærentię, inundantiam iniquitatis, anxietates dolorum lamentabilium, diuersitates periculorum innumerabilium. Primo quidem contennendus est mundus propter vanitatem consistentiæ, vanus est enĩ mundus & vana sunt omnia quę sunt in eo, sicut dicitur Eccle. 1. Vanitas vanitatum & omnia vanitas. Mundus non dicitur solum vanus esse, sed vanitas emphatice loquendo, quia vanissimus est plusquam posset dici, vanos etiam efficiens amatores suos, sicut dicitur Iere. 2. Ambulauerunt post vanitatem & vani facti sunt. Verè vanus est mundus, & omnia mundialia vana sunt non enim replent diligentem. Sicut nec vacuitas, Genes. 1. Terra erat inanis & vacua omnia mundana vacua sunt. Ideo non replent, sed magis euacuant. Item non replẽt, quia non sunt in corde sed extra. Vnde arcam potest quis replere pecunia, sed non mentem. Item non replent, quia cor hominis tantę capacitatis factum est, vt nihil minus Deo possit illud implere. Ideo Ecclesi. v. Auarus non implebitur pecunia. Vana ergo sunt mundialia, quia non replent ambientem. Item vana sunt, quia non ditant possidentem sicut nec somnia. Isa. 29. Sicut somniat esuriens & comedit, cum autem fuerit experrectus vacua est anima eius. Et sicut somniat sitiens & bibit, & postquam fuerit expergefactus lassus adhuc sitit, & vacua est anima eius. Sic erit multitudo omnium gentium. Psal. Dormierunt somnum & nihil inuenerũt &c. Nec esuriẽtem reficiunt, sicut nec aura Ber. Nõ plus satiabiẽ cor auro, q̃ corpus au

ra. Inuenientem non fulciunt vel sustinent, sicut nec fumus vel baculus arundineus: mundana subito transeunt sicut fumus, & sicut aquę cum impetu defluentes, quæ sępe rapiunt omne quod male radicatũ inueniunt. Sic mundi concupiscẽtia rapit male radicatos in fide & charitate trahens & mergens in mare amaritudinis æternæ. Chorin. 7. Prętcrit figura huius mundi Ioh. 2. Transit mundus & concupiscẽtia eius. Si uis ne te trahat decursus tẽporaliũ tene te ad lignum quod plantatum est secus decursus aquarum. i. ad Christum. Mundialium breuem & leuem transitum quem hic non nouerũt mundi amatores, cognoscunt in inferno plangentes, vbi habetur sapientia. 5. Quid nobis atunt profuit superbia, quid diuitiarum iactantia? Bern. Oia transierunt tanq̃ umbra, & sicut nuncius præcurrens, & sicut nauis quæ pertransit fluctuantem aquam &c. Sequitur Ber. Certa est mundabilium breuitas. Et ipsius breuitatis finis incertus. Sæpe enim dimittunt viuentem, raro autem sequuntur morientem. Greg. in Mora. fugit omne quod cernitur, & mãsora sunt quæ sequuntur. Idem. Si ea quæ iam transacta sunt ad memoriam reducimus, patẽter cognoscimus quam celeriter hoc quoque fugiat quod tenemus. Nemo valet mobilia diligere, & ipse immobilis stare. Qui enim mobilia amplectitur, eo ipso percussum ducitur quo decurrentia complectitur. Idẽ qui labenti innititur necesse est ut cum labente labatur. Item confidentem non stabiliunt, non dant securitatem, sed decipiunt confidentes, Psal. Deus destruet te in finem, euellet te &c. Sequitur videbunt iusti & timebũt, & super eum ridebunt & dicent, ecce homo qui non po. d. ad. s. sed sperauit in multitudine di. scilicet &c Idem Nolite confidere in principibus. In filiis hominum in quibus non est salus. Sane vix inuenitur hodie vir fidelis de quo possit homo confidere, propter qđ Iere. 9. dicitur. Vnusquisq; a proximo suo se custodiat, & in omni fratre suo non habeat fiduciam, quia omnis frater supplantãs supplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet, ut fratrem suum deridebit, & veritatem non loquetur &c. propter instabilem vanitatem immo continuam volubilitatem, potest dici mundus rota molendinaria quę uoluitur & mouetur ad cursum continuũ aquæ fluentis, sic mundus ad continuum fluxum temporis mundani voluitur & mouetur ad omnia quę in eo sunt. Est rota molendinaria circa cuius negocia & opera quasi equi excęcati discurrunt mũdani, ut dicti equi circueuntes molendinum ad equos motu & circuitu suo mouent ipsum. Psal. In circuitu impii ambulant. In huius rotę circuitu rotat diabolus inimicos veri Dauid. i. Christi sicut lapis rotatur in funda ut proiiciatur, sic diabolus per phas & nephas per diuersos circuitus mundanæ impietatis facit malos discurrere in acquisitione temporalium, ut eos sic diu rotatos longe a Deo eiiciat subito proiiciat in infernum. dixit Abigail ad Dauit. 1. Re. 25. Anima inimicorum tuorum domine rotabitur, quasi impetu & circulo fundę, quod fit cum per diuersas sollicitudines & desideria terrenorum animæ eorum circumuoluuntur deiiciuntur in infernum. Ad hũc circuitum ut dicitur Iudi. 16. Sampson a Philistæis captus & exoculatus & incarceratus, ad molendum ponitur ut fit ludibrium philistinorum. Item in mundo isto sunt duæ rotæ sibi altrinsecus aduersantes plenę gladiis, & sunt similes illis rotis, quas fecit Maxentius ad dilacerandum corpus B. Catherinæ, quarum altera potest dici fortuna prospera, altera aduersa. Altera uoluitur a sinistra aduersitatis, & vertit homines de sinistra aduersitatis ad dexteram prosperitatis, huius gladii diuersi sunt var etatẽs concupiscibiles, quæ vulnerant & lacerant animas per diuersas concupiscẽtias & sollicitudines suas. Alia rota aduersitatis tendens a dextra in sinistram habet pro gladiis volnerantibus corda diuersos casus infortunii temporalis & spiritualis. Item mundus est rota fortunæ, quę quosdam gloriantes extollit in summo gradu prosperitatis, & alios multos deiicit & deprimit in imo extremæ aduersitatis, alios eleuat ab imo, alios a gradu summo. Secundum has quatuor differentias totum mundum vertit. Qui stat in summo rotæ potest dicere quod dixit quidam versificator. Glorior elatus. qui incipit deiici potest dicere. Descendo glorificatus. Qui stat in imo depressus sub rota potest dicere. Subsum prostratus. Quartus dicere potest. Surgo prius attenuatus. Secundo contemnendus est mundus pp abundantiam fęditatis. Hic est lacus miseriæ, & lutum fęcis. In lacũ istũ proiiciunt dæmones hominem mũdanũ. Sicut fuit Hieremias missus in lacum, in quo non erat aqua, sed lutũ. Ier. 38. Hæc est sentina oĩum sordiũ, ad q̃ confluunt oẽs sordes, & fluũt oẽs imũditię quæ tangentes & adherentes maculant, sicut lutũ & stercora quib. mundana cõparant a sanctis. Phil. 3. Hæc oĩa arbitratus sum vt stercora. Sap. 14. Hæc oĩa cõmixta sunt in mũdo. s. sanguis, homicidiũ, furtum, fictio, corruptio, infidelitas, turbatio, periurium, tumultus, bonorum dñi immemoratio, aiarum inquinatio, natiuitatis immutatio, nuptiarum incõstantia, inordinatio mechiæ & impudicitiæ. Matth. Homicidia, furta, adulteria, fornicationes, falsa testimonia, blasphemię. Hæc sunt quæ coinquinant hominem. Ideo in tanto mundi contagio, qui tot & tantis & tam diuersis immũdicijs inquinat amantes se, beatus est diues qui inuẽt' est sine macula peccati mortalis. Ideo Tre. 4. Recedite polluti clamauerũt. s. oẽs scripturæ & sancti, recedite, abite, & nolite tangere. s. mundum, vel mundana a mundo polluta, pp immunditias pecatorum & sordium abluendas, immisit Deus diluuium, & quinq; ciuitates euersione damnauit. Sicut dicitur. 2. Pe. 1. Originali mũdo nõ pepercit Deus. Sed octauum Noe iustitiæ præconem custodiuit diluuium mundo impiorum inducens, & ciuitates Sodomorum & Gomorreorum ĩ cinerem redigens euersione damnauit, exemplum eorum qui impie acturi sunt ponens. Sicut aũt in diluuio paucissimi. i. octo animæ saluatę sũt omnes alii in iniquitatib' & flagitiis suis submersi sunt, ita nunc saluantur paucissimi respectu damnatorum. Sicut expresse dicit B. Petrus. 1. Pe. 3. In arca pauci. i. octo animæ saluę factæ sunt per aquam, q̃ & uos nũc similis formæ saluos facit baptisma, & in euersione quinq; ciuitatum solus Loth cum duabus filiabus suis ereptus est. Tertio contemnendus est mundus immo potius fugiendus propter viscositatem adhærentiæ. Mũdana enim adeo sũt uiscosa, & sic amatores suos inuiscant, q̃ uix possunt ab eo auolare, & ad cęlestia uolare. Aug. Amor terrenorum viscus est spiritualium pennarum. Eius amatores possunt dicere: Cõglutinatus est in terra uenter noster. Sic adhærens terrenis ut non possint ab eis separari, licet uideant mortem sibi imminere in eis quę iniustè detinent per quæ detinentur a diabolo. Aug. Detines alienum, & detineris a diabolo. Sunt enim aues inuiscatę in manu aucupis diaboli, & magis ac magis se inuiscant in hoc mundo in quo sunt multi putei bituminis qđ est gluten tenacissimum, qui detinent multos adeo vt non possint ab eis separari, nisi per amaræ mortis gladium. Gen. 14. Vallis illustris. i. mundus multos habet puteos bituminis, in hac ualle multi submerguntur, & subuertuntur in his & ab his puteis cum Sodoma & Gomorra. Aug. de li. de symbolo. Ecce tot calamitatibus repleuit Deus mundum, ecce amarus est, & sic amatur, ecce ruinosus est, & sic habitatur, quid faceremus si stabilis & dulcis esses, o munde immunde & tenebras pariens si transiens sic detines, quid faceres si maneres? si amarum sic decipis quem non deciperes si dulcis esses. Quartus fugiendus ac ẽt odiendus est mundus pp inũdantiam iniquitatis. Inundant iniquitates & flagitia in mundo isto, plusq̃ aquæ materiales inundauerunt in diluuio, vnde Osee. 4 dicitur. Non est veritas, non est misericordia, non est scientia Dei in terra, maledictum, mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit. cũ enim fecisset Deus mũdũ. Sicut dicitur Actu. 17. Deus fecit mundũ & oĩa quæ in eo sunt, diabolus per astutiam suã hominẽ tentando præualuit, totumq; genus humanum subiiciens, factus est princeps mundi, id est omnium mundanorum, sicut dicitur Iohan. 16. Venit princeps mundi huius &c. Et. 1. Pet. 2. Totus mũdus in maligno positus est. i. in potestate maligni, qui totum mundum malignitate repleuit Et sicut solent hostes facere quando obtinuerunt uictoriã, q̃ totam terram aduersarii sui cremant, sic diabolus obtenta uictoria contra primum hominem totum mundum incendio cõcremauit, vnde totus mundus in maligno. i. in malo igne positus est. Hęc est fornax Babylonis succensa septuplum. i. septemplici igne septẽ capitalium vitiorum. De hoc incendio tres pueri. i. puritatem cordis oris & operis conseruantes exeunt, & euadunt illæsi solutis vinculis amoris mundani, sed Chaldæi in hoc incendio deuorantur.

Iste princeps malignus excæcauit hominis intellectum, ut dominũ suum verum non cognosceret nec recognosceret, & deprauauit affectum vt ipsum non diligeret nec timeret. Deus autem misericors mũdum ad se multipliciter studuit reuocare, videlicet per prophetas Patriarchas & angelos, tandem per filium suum. Io. 3. Sic De' dilexit mundum, vt vnigenitum suum daret &c. Filius ipse venit. 1. Thi. 1. Christus Iesus venit in mundum pecatores saluos facere; ipsi vero nec eum recipere nec recognoscere sicut dominum voluerunt. Ioan. 1. In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus ipsum non cognouit, in propria venit, & sui eum non receperunt. Item prædicauit & monuit vt redirent ad se, sed prędicationem eius contempserunt. Ioh. 3. Ego lux ueni in mundum & dilexerunt homines tenebras magis quam lucem. Item corpus suum proprium dedit eis in cibum, & sanguinem in potum. Ioh. 6. Panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita. Et ibidem, Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Item seipsum dedit in precium redemptionis & salutis. Ioh. 3. Non misit Deus filium suum vt iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum. Sed hæc omnia non solum contempserunt, insuper & occiderunt, patrem etiam qui filium suum miserat dederat & morti tradiderat recognoscere noluerunt. Ioh. 17. Pater iuste mundus te non cognouit. Item recedens a mundo spiritumsanctum misit, sed nec ipsum recipere voluerunt. Iohan. 14. Spiritum veritatis mundus non potest accipere. Denique misit apostolos suos discipulos & alios multos, & illos iniuriis, ludibriis, vinculis, flagellis, & suppliciis multisque mortis generibus occiderunt.

De

De missione dicit̃ Mar.16. Euntes in mundum vniuersum predicate Euangelium &c. Et Iohan.17. Sicut tu me misisti in mundū, & ego misi eos in mundū. De supplicijs vero quæ mundus eis intulit dicitur Hebr.11. Ludribia & verbera experti, insuper & vincula & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tētati sunt, in occisione gladij mortui sunt. Sequitur. Quibus dignus non erat mūdus. Sic igitur apparet iniquitas mūdanorū cōtra Christū & suos, quō maligno principi adhęserunt, quō Deū summū principē sua & suos multipliciter impugnauerunt. Non igitur mirum est si mūdus odit & persequitur sctōs qui nō sunt, quia inueteratū est odiū inter mundū & Deū & oēs amicos suos. Vnde dicebat Christus suis. Ioh. 15. Si mūd⁹ vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit. Item mūdus eos odio habuit, quia non sunt de mundo sicut & ego de mūdo nō sū. Item in mūdo pressurā habebitis. Hac ergo rōne fugiendus ē mundus & odiendus tanquā hostis public⁹ Dei & suorū. 1. Io.2. Nolite diligere mundū neq; ea quæ in mūdo sunt. Si quis diligit mūdū non est charitas pris in eo. Et Iac.4. Adulteri nescitis quia amicitia huius mundi inimica est Deo, quicunq; ergo voluerit amicus esse huius mundi inimicus constituitur Dei. Et nota ꝙ sicut amicitia mundi est Dei inimicitia vt dictum ē, sic mundi sapiētia est insipientia. 1.Corinth.3. Sapiētia huius mūdi stultitia est apud Deū. Sic opulentia facultatum ē inopia. 1.Thi.6. Nihil intulim⁹ in hunc mundū, haud dubiū quia nec auferre quid possum⁹. Mundus.n. in exitu dom⁹ suæ inexorabilē cōstituit ianitorē.s. mortē, quę nec prece nec precio, nec alio quouis mō aliquid inde deferre pmittit. Iob.1 Nudus egressus sum de vtero matris meę, nudus reuertar illuc. Sicut igitur hō pauper & nudus mundū ingreditur, ita pauper & nudus egredit̃, sed etiā plurimi pauperiores exeunt quā intrauerint, quia.s. pluribus pctīs irretiti recedūt, nihil secū præter pctā portantes. Item mundi delicię sunt fœditas, vt dictū est, quæ in supplicium conuertent̃. Apoc.18. Quantū glorificauit se & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum. Iō dixit Aplš, Mihi absit gloriari nisi in Cruce Dñi nři Iesu Christi, p quē mund⁹ crucifix⁹ ē &c. Itē honores mundi in ignominiā conuertētur. Phil.4. Glīa in confusionē eorū qui terrena sapiunt. Iō Mat.4. Cū diabolus Christū tentans de glīa mundiali ostenderet ei oīa regna mundi, & gloriā eorū dicēs. Hæc oīa tibi dabo si cadens adoraueris me, dixit ei. Vade sathana, scriptum est, Dñm Deū tuū adorabis &c. Itē gaudium mundi conuertit̃ in merorē. Sicut dr̃ Io.16. Mundus gaudebit, vos aūt cōtristabimini, sed tristitia vr̃a vertet̃ in gaudiū. Per qđ innuit ꝙ gaudiū conuertet̃ in tristitiam & merorē. Quoto contēnendus est mundus pp anxietates & calamitates dolorū lamentabiliū. Mūdus.n. est vallis lacrymarū, ad quā confluunt causę doloris & gemitus, quas qui prudenter considerat, potest dicere illud Psal. Circundederunt me mala, quorū non est numerus. Licet aūt oēs humanæ vitæ miserias nullus pfectē describere enarrare vel enumerare sufficiat, oēs tñ ad quatuor reduci pñt. Est namq; miseria cōnaturalis, quā nascendo contrahimus. Secunda est miseria contēporalis quā viuēdo perferimus. Tertia est miseria criminalis quā peccando acquirim⁹. Quarta est miseria gehennalis quā moriēdo incurrimus. Prima grauis est. Secunda grauior. Tertia grauissima. Quarta pergrauissima. Prima est incurabilis, & iō miseranda. Secunda tolerabilis, & iō substinēda. Tertia detestabilis, & iō fugienda. Quarta intolerabilis, & iō metuenda. Miseria cōnaturalis quā contrahimus est cū qua ex vtero nascimur, oēs.n. nascimur eiulantes, vt futurā exprimamus miseriā, vñ Aug. ait, Puer a ploratu incipit, nec ridere pōt, statim natus plorat, propheta, calamitatis suæ lacrimæ testes sunt futuræ miserię, nondū loquitur & iam prophetizat. Iō Sap.9. Similē vocē oībus emisi plorās, nemo.n. ex regibus aliud habuit natiuitatis exordiū, misera profecto & miserabilis est hominis nascentis conditio. Oēs.n. nascimur sine scia, sine verbo, sine virtute, sine corporis indumento, nisi forte indumentum eius volueris applicare vilissimum tegumētum, quo inuolutus exit ex vtero turpe dictu, turpius audito, turpissimū visu.s. pellicula fœda, sanguinē cruentata. Nascimur inq̃ flebiles, debiles & miserabiles parum a brutis differentes, & io multas minus habentes. Nā bruta statim cum nata sunt gradiuntur & currunt, nos aūt non solū pedib⁹ non ambulamus erecti, veruetiam incuruati manibus non reptamus. Quidam etiā quod miserabilius est deformes & prodigiosi nascuntur, quibus melius fuisset prouisum si nunq̃ pcessissent ad visum. Qm̃ vt mōstra mōstrant̃, & ostēta ostēduntur, plerīq; vero diminuti mēbris & sensibus corrupti nascuntur in parentum verecūdiā & tristitiam propinquorū. Secunda est miseria contpalis, quæ iō contpalis dr̃, quia totum vitæ nr̃ę tempus cōcomitat̃. Hanc miseriam grauē reddūt quatuor, sine quibus vita nr̃a non agit̃. Quorum primum est naturalis fragilitas, qua pęnaliter aggrauatur. Secundum est temporalis aduersitas, qua iugiter molestatur. Tertiū est corporalis infirmitas qua grauiter anxiatur. Quartum est hostilis malignitas, qua nequiter impugnatur. Primū inquam est naturalis fragilitas qua pęnaliter aggrauatur. De qua loquit̃ b. Greg.

exponens illud Iob. Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miseriis, dicens. Si breuiter consideretur, omne quod hic agitur, pęna est & miseria, carnis enim corruptioni seruire ad necessaria, atq; concessa, miseria est, vt cōtra frigus vestimenta, contra famē alimēta, cōtra ęstū frigora requirantur, qđ cū multa cautela custodit̃ salu, corporis, ꝙ etiā custodita amitit̃, & amissa cū graui labore reparatur, & tñ reparata semper in dubio est, qđ hic aliud q̃ mortalis vitæ miseria est, ꝙ amissa cęlesti patria repulsus hō delectatur exilio, grauatur curis, & tamen cogitare dissimulat, quod denique priuatus est æterno lumine, & cum dissimulat suā perpeti cæcitatē, quid hoc aliud q̃ de pęna nostra nata miseria est. Hanc miseriā Psal. deplorat, dicens. Miser factus sum & curuatus sum vsq; in finē. Secundū quod contpalē miseriā grauem reddit, ē temporalis aduersitas qua iugiter molestatur, quæ multiplex est. O quanta mortales augit anxietas, sollicitat cura, sollicitudo molestat, metus exterret, tremor concutit, dolor affligit, conturbat tristicia, contristat turbatio, pauper & diues, seruus & Dñs, coniugatus & continens, bonus & malus, & omnes generaliter mundanis cruciatibus affliguntur. Quis vnq̃ vnicā diem totā habuit ex sua delectatione iucūdā, quā iactura aliqua vel offensa seu passio non commouerit, quam visus, vel auditus, vel actus aliquis non offenderit. Sēper.n. mundanę lęticię tristitia repentina succedit, & quod incepit in gaudio, desinit in mœrorem. Mundana quippe fęlicitas multis amaritudinibus est respersa. Nouerat hoc sapiens, qui dicit. Eccle.2. Risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupat. Bernardus in sermone de ramis palmarū. Videte seculares & intelligite, quia extrema gaudij luctus occupat, hic est finis leticiæ secularis, hic fructus gloriæ temporalis. Subito enim dum non aduertimus nec timemus infortunium accidit, calamitas irruit, morbus inuadit, mors intercipit quam nullus euadit, ergo ne glorieris in crastinum, ignorans quid de te ventura pariat dies. Nec solum aduersitates nobis euenientes nos conturbant, veruntetiam proximorū miseriæ nos contristant. O quanto dolore turbamur, quanto terrore concutimur cum amicorum damna sentim⁹, cum parētum pericula formidamus. Cuius cor tam lapideum, cuius pect⁹ tā ferreum, vt gemitus non exprimat, lacrymas non effundat, cum proximi, vel amici morbum, vel interitum intuetur. Ipse Iesus cum vidisset Mariam & iudęos, qui cum eo venerāt ad Lazari monumentum plorantes, infremuit spiritu, turbauit se metipsum, & lacrimatus est, nec fleuisse credendus est, quia Lazarus mortuus erat, sed quia mortuum ad vitæ miserias reuocabat. Preterea vt totum tempus vitæ nostræ miserijs repleatur, nihilque sine miseria & calamitate pertranseat, etiam tempus quieti concessum non cōceditur esse quietum, quia terrent somnia, visiones conturbant, & licet non sint in veritate tristia, vel terribilia seu laboriosa quæ videntur in somnijs, tamen in veritate terrentur, tristantur & fatigātur dormientes intantum, quod aliquando lachrymantur, & clamantes euigilant, & euigilantes sæpissimè conturbantur. Tertiū quod hanc miseriam reddit grauem est corporalis infirmitas qua grauiter anxiat̃, quæ etiā multiplex est. Quis enim numeret quot morborum genera, quot species passionum quot diuersitates cogitur humana fragilitas tolerare dolorum. Profecto plures exprimitur egritudinum differentias quam sicut humani corporis membra nec dudum a sęculis industria medicorum tot morborum species potuit indagare quot miserias homo nascitur sustinere, hoc autem mirabile miserabile & lamentabile & dolore plenum est, quod solum corporis hominis pluribus malis & passionibus subiacere dignoscitur quam tota vniuersitas creaturarum cum hominē productarum. Quartum quod hanc miseriam grauem reddit, est hostilis malignitas qua nequiter impugnatur. Hostes enim nostri vndiq; nobis insidiantur vt rapiant, persequuntur vt puniant &c. Require supra de mundi periculis. Tertia est miseria criminalis, quæ longe deterior est præmissis, quia aliæ pertinent ad corpus & faciunt corpus miserum, ista ad animam ipsam faciens infelicem, & sicut dignitas animæ incomparabiliter excellit cuiusq; corporis dignitatem, sic miseria animæ absq; vlla cōparatione peior & vilior est quam miseria corporalis. O grauis necessitas. O infelix cōditio antequam peccem⁹ peccato constringimur, antequam aliquid boni, vel mali fecerim⁹, filij irę, rei mortis & perditionis efficimur. Hanc ergo miseriam non per actum proprium nec ex propria voluntate, sed ex necessitate originis contrahimus, postmodum autē ab hac miseria liberati, & ab originali peccato mundati, & opera nostra & consensum propriè voluntatis nosipsos miseros efficimus. Nam post nitorem baptismi, post collatum nobis piæ regenerationis candorem, post acquisitam indumenti nuptialis angelicam dignitatem in peccatorum cœno relapsi, & in antiqua criminum volutabra reuoluti, niueum vestimentum tetris iniquitatū & libidinum contagijs sordidamus, & post singularem Dñi nr̃i indulgētiam inouata fœdam⁹, integra rescindimus, expiata violam⁹, repetentes non iam vndis purgāda sed flāmis. De hac animæ mise-

ria dicit. Sap. Prouer. 14. Miseros facit populo pctm. Heu quã misera fit aia p peccatũ, turpis.s. & horrida, cui⁹ turpitudine nihil horridius fœda & fœtida, nullũ enim cadauer putridũ adeo fetet corã hominib⁹, sicut peccatrix aia corã Deo. Item fit aia per peccatũ debilis, & ad omne opus bonũ infirma, paup, inops, & oi bono vacua cęca, muta, & fatua, Deo sanctis & angel' odiosa, ęterno regno priuata, æternis inferni supplicijs deputãda. Pro hac miseria deplorat Psal. dicens. Iniquitates meę supgressæ sunt caput meum, & sicut onus graue grauatę sunt sup me, putruerũt & corruptę sunt cicatrices meę a facie insipiẽtię meæ. Miser factus sũ & curuat⁹ sũ vsq; in finẽ, tota die cõtristat⁹ ingrediebar &c. Nota q sicut btũs ẽ qui habet quicquid vult, & nihil vult male, ita miser est ille qui nõ habet quod vult, & multa vult male. Pctõr igitur recte miser est qui multa vult in malũ suũ, & illa nõ desiderat quę essẽt ad bonũ suũ. Multa etiã vult quę cõsequi nõ vel implere nõ põt. Heu quanta miseria pctõris, qui p se põt cadere, sed nõ resurgere, maculare, nõ lauare, vulnerare, nõ sanare, occidere, nõ viuificare, malũ suũ velle põt non bonũ, & si qñq; velit bonũ, tñ cõsequi vel implere non potest. Voluntariẽ currit ad interitũ, & damnationẽ suã clare cõspiciens resilire non potest. Vnde Bern. Ex quo peccare cœpi, nunquã Diem vnũ sine peccato transire potuit, nec adhuc peccare cesso, sic de die in diẽ pctã pctis addo, & ea præ oculis habeo nec gemo, erubescenda video nec erubesco, dolẽda video nec doleo, quod est mortis signum, & dñationis initiũ vel indicium. Membrũ.n. quod dolorẽ non sentit mortuũ est, & morb⁹ isensibilis est incurabilis, leuis sũ & dissolutus, nec me corrigo, ad pctã quæ confessus sum, quotidie redeo, nec caueo foueã in quã cecidi vel alium cadere vidi, cumque plorare & orare deberẽ pro malis quæ feci, & pro bonis quę facere neglexi, pro dolor versus est mihi in contrarium, nam tepui & frigui a feruore orõnis, & iam frigidus sine sensu remansi, & ideo me ipsum flere non possum, quia fons lachrymarum recessit a me. Et alia miseria pctõris, qui qñq; putat se bonum esse qui malus est, & saluari sperat qui ęternaliter est dãnandus. De hoc beatus Ioan. in Apoc. 3. dicit. Tu dicis quia diues sum & locupletatus, & nullius egeo, diues.s. gratia & virtutibus locupletat⁹ bonis operibus, & nullius consilio, doctrina vel orõnibus egeo, quia.s. per me sum sufficiens ad salutẽ, & tu nescis quia tu es miser & miserabilis & paup & nudus & cęcus, miser pp defectũ gratiæ, miserabilis propter vilitatẽ ignominiæ, pauper quia sine meritis operũ, nudus quia sine vestitu virtutũ, & cęcus quia ignorãs miseriæ tuę statũ. Quarta est miseria generalis, de qua Psal. dicit, Cadent super eos carbones, in ignem deijcies eos, in miserijs non subsistent. Carbones hic intelligi pñt increpationes æterni iudicis, quibus reproborũ facies cõtudẽtur, & conscientiæ exurent. Ignis vero de quo dicit hic, in ignem deijcies eos, est atrocissimũ incendiũ ineffabiliter crucians tã aias quã corpora damnatorũ. De quo dicitur Math. 25. Ite maledicti in ignem æternũ, qui paratus est diabolo & angelis eius. Sequitur, In miserijs non subsistẽt, pluraliter dicit miserijs quia sunt innumerabiles, inenarrabiles, inexcogitabiles, intollerabiles, & interminabiles. Sed mirũ q dicit, nõ subsistẽt, cũ miseri æternaliter in miserijs viuere cõpellant. Sed reuera diuina iusticia exigente semper seruant in supplicijs vt sine fine crucient, & tñ ex imẽsa acerbitate pęnarũ ad extremũ debilitatis deducũt, vt oino deficere videat, viuũt ergo vt sp moriãtur, & tñ mori nõ pñt, vt sp iniquitas puniat. Horrẽdũ est ergo in hãc miseriã incidere, quæ & tollerari nõ poterit, & tñ non poterit terminari. De hac liberari petebat Iob. 10. dicens. Dimitte me vt plangã paululũ dolorẽ meũ añquã vadã, & non reuertar ad terrã tenebrosam & opertã mortis caligine, terrã miseriæ & tenebrarũ &c. De hac require diffusius infra lib. tertio per totũ. Sexto fugiend⁹ est mund⁹ pp diuersitates periculorũ innumerabilium. Tot sunt pericula & periculorum occasiones, q vix potest aliquis euadere quin capiat irretiatur & inuoluat: vnde Math. 18. Vę mundo a scandalis .i. propter scandala quæ præbent omnibus occasionem ruinæ. De his require supra de mund periculis.

De paupertate. Dist CIIII.

DEinde considerandum est de voluntaria paupertate quam generat contemptus mundi, quia ex eo quod aliquis mundũ contemnit incipit diligere paupertatem, hæc enim in nobis amorem cõtemperat terrenorũ & refrenat vel extinguit cupiditatem eorũ. Circa paupertatem consideranda sunt tria. Primo quid sit paupertas maxime illa quæ dicitur voluntaria, siue paupertas spiritus quæ bonos facit. Secundo quomodo paupertate aliquis vel in bonum bene vtitur, vel in malum male vtitur, secundum quod sunt diuersa genera paupertatis. Tertio per quæ homo ad amorem paupertatis inducitur. Circa primum .s. quid sit paupertas. Sciendum quod paupertas est carentia diuitiarum, secundũ quod dicit August. Inuestiganti singulas rerũ naturas, nõ occurret quid sit paupertas nuditas, aut forasnẽ nisi priuationes. Priuatio autem multorum bonorum quandoque sunt occasiones, per has.n. a multis elongant vitijs, quia vt dicit poeta, nõ habet vñ suũ pauertas pascat amorem. Non enim habent tantam materiam peccandi nec occasionem pauperes sicut diuites. Greg. Habent sancti hoc proprium vt semper ab illicitis longe sint, & a se licita abscindant plerunq; ne per ea possint cadere in illicita. Quandoq; aũt dicitur paupertas contemptus diuitiarum, ẽm q dicit Sene. Nemo est dignus Deo qui opes non cõtempsit. Tertio dr paupertas amor paupertatis. Bern in Epist. Non paupertas virtus reputatur sed paupertatis amor Deniq;. Beati pauperes nõ rebus sed spiritu. Idem. Volo te esse amicum pauperum, magis autem amatorem paupertatis, & pauperum imitatorem. Amicitia enim pauperum amicos regis constituit. Amor paupertatis reges facit. Matth. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cęlorum. Circa secundum notandũ quòd sunt diuersa genera pauperum, secũdum q homines hic Dei dono male vtuntur aut bene. Sũt enim tria genera hominũ, qui male vtuntur paupertate, qui sunt mali, peiores, pessimi. Alii qui bene vtuntur ea, sunt aliqui boni, aliqui meliores, alii optimi, alii indifferentes. Horũ septem generum pauperũ qui possunt distingui. Primi possunt dici mali, quia cũ paupertatem habent, non eã ad Deũ retorquent, vt eam pp Deum ferant, sed in ea sunt querulosi & impatientes & ignorantes, viam domini scire & tenere negligentes. De quibus Iere. 5. Pauperes sunt & stulti, & ignorantes viam dñi & iudicium Dei sui. Secundi sunt qui aliquod pecatum habent qđ aufert eis paupertatis suæ meritum, vt quando sunt superbi & vani gloriosi aut præsumptuosi. Eccl. 10. Qui gloriatur in paupertate quanto magis in substantia. Eccl. 25. Odit Deus pauperem superbum. Qualis erat episcopus Laodiceæ. Apoc. 3. Dicis quia diues sũ & locupletatus & nullius egeo, & nescis, quia miser es & miserabilis & pauper & cęcus & nudus. Tales sunt vt pauper somnians se imperatorem, qui excitatus inuenit se in veritate in clibano iacentem nudum & pauperem. Tertij sunt pessimi.s. qui de dono paupertatis contra Deum murmurãt, & de dono salutari qđ dedit eis ad salutem acquirendã se occidunt, & vnde gratias Deo reddere debuerunt, eum impugnant & blasphemãt, Eccl. 13. Nequissima paupertas in ore impij, quia de ea se nequiter occidũt, & Deũ blasphemant. Item nequissima est paupertas illorum qui non solum de ea vel in ea Deum impugnant, sed alios pauperes opprimunt & spoliant molestiis, fraudibus & furtis & aliis iniurias. De quibus Prouer. 28. Vir pauper calumnians pauperes, similis est imbri vehementi in quo paratur fames.i. tẽpestas quæ oia atterit, quia acriores sunt aliis, sicut sciniphes, aut muscæ macilentiores vnde refert Iosephus q Tyberius imperator non libenter mutabat præpositos, nec de pauperibus eos libenter faciebat reddens causam, quia quanto erant pauperiores consueuerunt esse aliis acriores. Reddit exemplum de muscis, & de vulnerato sedente ad muscas, quas cũ quidam amicus suus vellet ab eo abigere, ait, parce, quia istis q̃ iam sunt satiatę succedunt alię, quę quanto sunt aliis macilentiores, tanto mihi erunt acriores. Sic sunt pauperes dominium exercentes in alios, tales deteriores sunt leonibus, aut lupis, aut serpentibus, qui non comedent, ut dicit Sene. res suæ speciei. Sed omne animal diligit sibi simile, ut dicitur in ecclesiastico 13. Primi sunt insipientes, quia lucrum paupertatis & patientiæ amittunt. Secundi magis, quia bonum paupertatis superbia sua, uel alio suo peccato inficiunt, vel materiam humilitatis quæ debet esse paupertas, in suum contrarium committunt quando de ea superbiunt. Tertij pessimi qui datori huius boni cui gratias agere deberent, non solum ingrati sunt, sed ei contumeliam inferunt, & proximis quibus magis deberent compati tanquam similioribus iniuriosi magis sunt, similes illi latroni sinistro cum domino crucifixo, qui cũ esset in eadem damnatione, ei contumeliam inferebat eũ blasphemando. Sunt autem pauperes quarti, quorum paupertas nec habet meritum nec demeritum, quia non propter Deum onera diuitiarum reiiciunt & sollicitudines, sed vt liberius vacent philosophiæ studijs & secularibus scientiis, quas non retorquent ad Deũ. De quibus dicit beatus Ber. in ser. de omnibus sanctis. Philosophi sua oia reliquisse legunt vt uacarẽt liberius studio vanitatis, quos decernit cum dicit spiritu.i. spirituali voluntate pp solũ Dei beneplacitum & salutem, qm ipsorum est regnum cęlorũ. Sunt alii quorum paupertas non habet meritum, qui pp hoc solũ diuites fieri nolũt, & diuitias habitas reiiciunt, ne eaũ curis & sollicitudinib⁹ & oneribus affligantur, non pp Deũ & suarũ salutẽ aiarũ. Sicut legitur fecisse Diogenes philosophus, qui cũ haberet pecuniam q̃ ad caput suũ posuerat vt dormiret, & quidam latro hoc perciperet, insidiabatur ei de nocte consurgens quomodo dormiẽti eã surriperet, & ille ecõtra hæc aduertens præ sollicitudine custodiẽdi eã cũ affligeret & dormire nequiret, vocato latrone & accepta pecunia illã proiecit ei dicẽs. Tolle miser, & vtcunq; me sine dormire. Item Maximianus imperator purpuram imperialem deposuit, & imperium dimisit, nihil esse difficili⁹ dicens quam imperare propter sollicitudines diuersorum negociorum, & elegit vitã priuatã apud Mediolanũ ducere, ne diuersis angustiaretur curis. Tamẽ in aliquib. oro

nacis

nicis legitur, quòd tam ipse quam Diocletianus, qui fuerunt ecclesiæ pessimi psecutores, diuino iudicio a dæmone sunt arrepti, Diocletianus apud Nicomediã, Maximianus apud Mediolanũ, eadẽ die qua simul imperauerunt imperium relinquentes. De Diocletiano legitur hoc commendabile, quòd factus imperator suos parẽtes ita moderate ditauit, vt nec nimia paupertate depressi nimis affligerentur, & ne diuitiis accumulati in superbiam extollerentur. Horum paupertas sine merito fuit & imperii dimissio & diuitiarum, quia non pp Deum has abiecerunt. Item est paupertas bona ipsã patienter ferentium, eorum. s. qui sunt pauperes necessitate. Secũda est melior eam non solum patienter ferentium, sed ẽt lętanter, & est optima eorũ qui oĩa mundana abiiciunt temporalia propter Deum, & sustinent paupertatem libenter. Prouer. 19. Melior est pauper sufficiens sibi q̃ diues gloriosus indigens pane. Tobi. 5. Sufficiabat nobis paupertas nostra. hæc facit diuites, quia nullus põt esse diues nisi satis habeat, sed ut dicitur. Cui satis est quod habet, satis illum constat habere. Eccl. 11. Est homo abundans paupertate, & & oculus domini respexit illum in bonum &c. Et post Paupertas & honestas a dño Deo sunt. De his autem qui sunt pauperes necessitate, qui onus paupertatis patienter portant, dicit Ber. Sunt pauperes miserabili necessitate, laudabili voluntate, quibus tamẽ apud Dei misericordiã profutura spero hanc ipsam suã miseriam. Scio tamen non de his esse dictum. Beati pauperes spiritu, sed de his qui pñt dicere, voluntarie sacrificabo tibi. s. qui de necessitate faciunt uirtutem, eam sibi iustitiam patienter portando, uel eam cum eam non habeant uoluntarie spretis temporalibus diuitiis suscipiendo. Bonus pauper fuit Lazarus, qui portatus est mortuus ab angelis in sinũ Abrahæ, de quo quidam senex ait in uitispa. Nihil reperimus scriptum de Lazaro paupere quòd aliquã uirtutẽ fecerit, nisi quòd nunq̃ aduersus diuitẽ murmurauit misericordiã qui nullam ei impendebat, sed cum gratiarum actione laborem sustinebat paupertatis sibi a dño inflictum. Item meliores uidentur esse pauperes cũ vitæ innocentia & simplicitate q̃ multas habere diuitias, quas possent & scirent acquirere lucris temporalibus inhiando, & mundi negocia exercendo, prouer. 28. Melior est pauper ambulans in simplicitate sua quam diues prauis itineribus. Item similiter meliores q̃ primi uidentur, qui non solum paupertatẽ sibi datam a Deo patienter sustinent, sed etiam de necessariis vitæ suę sibi subtrahunt, ea quæ possunt pro Deo tribuunt, vt faciebat illa uidua euangelica, quæ de penuria sua in gazophilatium miserat duo minuta, quę Domini iudicio plus omnibus misit. Mar. 21. Luc. 21. Item de melioribus dici possunt, qui omnia sibi subiiciunt temporalia ea contemnendo. Psa. Diuitię si affluant nolite cor apponere. Qui sunt similes Dauid, Abrahę, & aliis Patriarchis sanctis, qui non fuerũt pecuniarum auari congregatores, sed fideles dispensatores, quorum manibus de bonis domini nihil adhęrere contigit, qui sibi retinerent. Vt faciebat beatus Nicolaus, & beatus Iohan. elemosynarius, & alii, qui vitæ necessaria solum sibi retinebant ad usus necessarios, omnia alia pro Deo erogabant, non retinendo aliqua superflua. Optimi autem pauperes sunt, qui omnia temporalia propter Deum abiiciunt, & seipsos seruituti perpetuę subiiciunt, vt illi de quibus Mat. 19. dicitur. Ecce nos reliquimus omnia & secuti sumus te &c. Bern. in ser. de passione. Homines bonæ uoluntatis qui christiana pietate diuitias in paupertate commutant, & etiam non habitas tanq̃ habitas cõtẽpserunt, relinquẽtes omnia propter Christum, sicut & ipse reliquit omnia propter ipsos, sequuntur agnum quocunque ierit. Idem in ser. de omnibus sanctis. Vere martyrii genus est paupertas uoluntaria. Quod enim martyrium grauius quã inter epulas esurire, inter vestes algere, paupertate premi inter diuitias, quas offert mundus, quas ostentat malignus, quas desiderat appetitus? An non merito coronabitur qui sic certauerit? Idem in quibusdam dictis. Paupertas voluntaria suos a gemina impugnatione qua huiusmodi mundi diuites impugnantur reddit securos. s. a propria inuidia & aliena. Paupertas enim dũ putatur miseria aliena caret inuidia, & quia est uoluntaria nemini quicquam inuidet. Hęc autem paupertas bonos facit tam per rerum abdicationem q̃ per paupertatis donum, & ex eo quòd non solum paupertatis defectus portat homo patienter, sed etiam libenter & gaudenter, non cum murmuratione, sed cum gratiarum actione. Bern. in sermone de omnibus sanctis. Vis obtinere cœlum, paupertatis voluntatem amplectere & tuum erit, non enim tam paupertas virtus reputatur quam amor paupertatis amicitia, pauperum amicos regis æterni facit, amicitia paupertatis, reges, regnum enim cœlorum pauperũ est. Beatus ergo qui post illa non abiit, quæ possessa onerãt, amata inquinant, amissa excruciant. Idem in sermone de aduentu domini. Magna quædam est penna paupertatis per quam tam cito uolatur in cœlum quod paupertati non tam promittitur quam datur Videmus enim pauperes alios qui si verã haberent paupertatem, adeo pusillanimes non inuenirentur & tristes, ut pote reges celi, sed hi sunt qui pauperes esse volunt, eo tamen pacto ut nihil eis desit,

& sic diligunt paupertatem ut nullam inopiam patiantur. Non talis erat. b. Arsenius, qui paupertatis defectus non solum ferebat patiens, sed etiam libenter & gaudẽter. De quo legitur in vi. pa. quod cum fuisset Romę de magnis senioribus, & in curia imperatoris in deliciis nutritus, amore paupertatis & Christi relictis omnibus fugit ad Ægipti solitudinem, ubi factus est eremita probatissimus: vbi cum quidam de Roma attulisset ei testamentum patris sui defuncti, vbi amplissima relinquebatur ei hæreditas, tantus amator paupertatis fuit, q̧ testamentum patris noluit vel accipere vel videre, dicens. Pater meus in cœlis est Deus. Ego aũt sum mortuus ante illum de quo mihi facis mentionem. Hic aũt non solum paupertatem suam tulit libenter, sed ẽt cum gratiarũ actione gaudenter. Nam cum infirmarẽt, & pro sua cura paucis egeret nummis, cum eos pro Deo petiisset ait. Gratias ago tibi Domine, quia me dignum fecisti pro tuo nomine eleemosynam petere & accipere. Tales fuerunt pauperes primitiui christiani, qui oĩa quæ possidebant vendebant, & precium ante pedes apostolorum proiiciebãt, vt ex eos conuenientius suppleretur fidelium necessitas, ſm q̧ legitur Actu. 4. Circa tertium notandum q̧ ad amorem paupertatis mouere nos debent naturalis conditio. Mortis necessitas festinanter adueniens. Exemplaris instructio. Iugonis veritas incunctanter proueniens. Primo quidem ad amorem paupertatis mouere debet naturalis conditio, quę nos nudos & pauperes in hunc mundum introducit & educit, nec aliquid temporale nos exportare permittit. 1. Thi. 6 Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium, quia nec aliquid auferre possumus, hoc bene recognoscebat Iob dicens. Nudus egressus sum de vtero matris meę, nudus reuertar illuc. Ideo de bonorũ suorum amissione benedicebat dñm, dicens. Dñs dedit, dñs abstulit, sicut domino placuit, ita factum est, sit nomen domini benedictũ. Itẽ natura ſm philosophos & medicos paucis contẽta, saluatur in paucitate, grauatur & periclitatur in superfluitate. Item natura fecit pedes hoĩs infra quibus calcaret terram, caput supra, & sensus oẽs, in quo signatur homini q̧ terrena debet contẽnere, cęlestia appetere, & ad ea totis viribus anhelare, lutum & stercora sunt temporalia non amplexanda sed naturaliter conculcanda, affectibus mentis contemnendo & abiiciendo. Phil. 3. Hæc oĩa arbitratus sum vt stercora. Secundo ad amorem paupertatis mouere debet mortis necessitas festinanter adueniens, qui oĩa diuitibus subito surripit violenter & inexorabiliter. Vnde quidam sapiẽs ait. Mors sceptra ligonibus ęquat. Item alius mundus sibi in exitu domus suæ inexorabilem constituit ianitorem, mortem. s. quæ nullis supplicationibus aut precibus aliquid sinit deferre. Ad hoc ostendẽdum ponentur infra li. 3. par. 1. 101. dist. vbi agetur de morte timenda, auctoritates, rationes, & exempla quę hoc monstrant. Eccl. 17 Memento paupertatis in tpe abundantiæ, & necessitatem paupertatis in die diuitiarũ, quia a mane vsq; ad vesperam immutabitur tempus. s. tibi per mortem, quia quod tuũ est in mane alterius erit ante uesperã. In mane aliquis diues est & morte interueniente traditur perpetuę paupertati, vt patet Lucę. 15. de diuite Epulone & de alio qui dicebat. Destruam horrea mea &c. Cui dñs respondet. Stulte ac nocte aiam tuã repetent a te, & q̃ congregasti cuius erunt. De mundanis diuitiis q̃ velociter transeundo fugiunt. Require infra lib. 3. de auaritia. Similiter de malis quę faciunt amatoribus suis, & q̃ difficile saluantur qui tẽporalia diligunt ibidẽ. Tertio mouere debet exemplaris infectio. Specialiter & principaliter amor Christi, qui propterea factus est pauper ut nos ad amorem paupertatis prouocaret. Hier. Facile contemnit oĩa amor Christi & timor Gehennę. 1. Corin. 8. Scitis gratiã dñi nostri Ihesu Christi, qm cũ esset diues, pro vobis egenus factus est, ut eius inopia diuites essetis. Idẽ in Epistolis. Affatim diues est, qui cũ Christo paupet est, & Aug. sũma religionis est imitari quem colis. Quantũ Christus dilexerit dominam paupertatẽ patet in multis. s. quia de regalibus sedibus & diuitiis ad uallem miseriæ pro hac innouanda venit, formam serui accipiens, pauper natus, pauperior in mundo conuersatus, pauperrimus mortuus, fuit enim de paupere virgine natus & loco paupere, & tpe hiemali, & pauperibus pãnis inuolutus, & lacte virgineo alitus. Sed pauperior uixit, quando nõ habebat quid comederet sępe, nec ubi caput reclinaret. Math. 8. Vulpes foueas habent & vo. cœli filius vero hoĩs nõ habet vbi caput reclinet. In cruce autem fuit pauperrimus, vbi nec habuit ubi se verteret nec caput reclinare, vbi pependit sine cibo & operimento nudus. De huius paupertate Bernar. in ser. de oĩbus sanctis. Forte aliquis arbitraretur filii Dei sublimia esse quærenda palatia, vt cum gloria susciperet, sed non propter hoc ille a regalibus sedibus venit, in cuius dextera diuitiæ & gloria. in sinistra longitudinitas vitæ, horũ bonorũ omniũ in cœlo affluentia suppetebat, sed paupertas non inueniebatur in eis. Porro nimis abundabat & superabundabat hæc spẽs in terris, & nesciebat homo precium. Ad hanc itaq; filius Dei descendit, vt eam sua æstimatione nobis redderet preciosam. Item Aug. in ser. de resurre. Descendit ab inenarrabilibus cęli diuitiis, & veniens in hunc mun

dum

dum nec istas qualescunq; diuitias habere voluit, sed in tanta paupertate vixit, vt natus continuo poneretur in præsepio. Magna abusio & vere magna vt diues velit esse vermiculus, propter quē Deus maiestatis & dominus Sabaoth voluit esse pauper. Sic etiam viuēs in mundo docuit terram contemnere & diligere paupertatē, quia eius tempore non fuerunt diuitiæ alicuius precij, quia docuit eas dimitti pro nihilo paupertatis. Hęc est illud nihilum pro quo beati pauperes salui facti sunt Psal. Pro nihilo saluos faciet illos, pro nihilo habuerunt terram desiderabilem paradisi cœlestis regni. 3. Re. 10. Argentum nullius precij reputabatur in diebus veri Salomonis Christi, quando commutabatur in nihilū paupertatis. Sicut patet in Mathæo & aliis apostolis, qui relictis omnibus diuitiis secuti sunt eum eius imitando paupertatem, qui tantæ fuit paupertatis vt dicit glo. Mat. 18. vbi misit Petrus ad piscandum pro soluēdo tributo, ꝙ non haberet vnde tributum solueret. Similiter alia glo. Mar. 11. Circunspectis omnibus cum iam vesperatura esset hora, exiit in Bethaniam cum. 12. ibi glo. Circunspectis. Si quis eum hospitio susciperet. In cruce autem nobis depingitur nudus, suspēsus patibulo, & vulneratus in loco neruorum in extremitatib. vbi conueniunt & uenę & nerui, ut nos in his reducamus ad memoriam suæ summę paupertatis, qui pependit nudus, & summæ suæ vilitatis qui pependit in vilissimo crucis patibulo, & summæ eius anxietatis & amaritudinis, qui vulneratus est in pedibus & manibus in locis neruosis, vnde dolor per membra oīa diffunderetur de facili abscissis & læsis neruis. Ideo ut incitemur ad memorandam summam eius paupertatem & uilitatem & dolorem carnis & cordis ait Tren. 3. Recordare paupertatis meę transgressionis absinthij & fellis. Item ad amorem paupertatis debent nos prouocare exempla antiquorum patriarcharum, vt Moysi, de quo Hebræ. 11. Fide Moyses grandis effectus negauit se filium filiæ Pharaonis &c. Et post, maiores diuitias æstimans thesauro Ægyptiorum improperiū Christi. Et dicitur ibi de omnibus patribus antiquis. Sancti non receperunt repromissiones &c sed confitebantur quòd peregrini & hospites erant super terram. Qui enim hoc dicūt signant se patriā inquirere &c. Item exemplum beati Iob, qui in rerum amissione benedicebat dominum dicens. 1. cap. Dominus dedit dominus abstulit, sicut domino placuit ita factum est, sit nomen domini benedictum. Item exemplum beatorum apostolorum, qui oīa propter Christum reliquerunt. Mat. 19. Ecce nos reliquimus omnia & secuti sumus te, dixit Petrus ad Iesum. Item Actor 2. Primitiui credentes possessiones & substantias vendebant & diuidebant illas oībus. Actor. . Argentum & aurum non est mihi &c. Actor. 20. Paulus ait, Argentum & aurum & uestes nullius vestrū concupiui. Itē in passione beati Bartholomei legitur, ꝙ cum liberasset a Dæmonio filiam Polemii regis, misit ei camelos oneratos auro & argēto & gēmis & vestibus, q̃ reducta sunt ad palatium regis, ipso non inuento tota die. In mane vero apparuit ei dicens. Quæ misisti mihi heri, illorum sunt qui terrena quærunt, ego autem nihil terrenū quæro, nihilq; carnale ad exemplum filii Dei. Item exemplum beatorum martyrum incitat ad amorem paupertatis, de quibus dicit Hebr. 11. ꝙ fuerunt egentes, angustiatis, afflicti, in solitudinibus errantes. De quibus unicum ponamus exemplum. Cum quidā mulier bona sua fere oīa expendisset in medicos Palladia noīe, nec ei aliquid profuisset, curata est a beato Damiano. Ipse enim & frater suus sanctus Cosmas oēs infirmitates curabant, tanti zelatores paupertatis, ꝙ nihil uolebant accipere ab aliquo. Dicta aūt mulier cū curata esset, & offerret munera sancto Damiano, & nollet ea accipere, obtulit ei munusculum quod non congrueret cupiditati sed sanctitati, adiurans eum pp nomen domini nostri Ihesu Christi ꝙ illud acciperet, quod propter eius adiurationem accepit quasi compulsus. Sed cum sciret frater suus sanctus Cosmas supra modum doluit, & præcepit ne secum sepeliretur. Cum aūt martyrium simul suscepissent, & propter adiurationem sancti Cosmæ nollent eum sepelire, misit eis dominus camelum voce humana loquētem & dicentem eis in nomine domini ꝙ eos in sepultura non separarent, quia munus quod acceperat sanctus Damianus non læserat eius paupertatis virtutem, quia cum susceperat propter charitatem adiuratus non propter cupiditatem, & ne uideretur contēnere nomen domini nostri Iesu Christi. Item cum beatus Ambr. oraret in loco vbi sepulta fuerant & diu occultata corpora beatorum martyrum Geruasij & Prothasij, factus in extasi quasi semidormiens, vidit duos iuuene, speciosissimos collobio & pallio candidissimis indutos, eleuatis manibus secum pariter orātes. Quo excitato & orante & ieiunio se affligente, apparuerunt iterum ei vt prius. Tertia nocte & vice vigilanti & stupenti apparent cū tertia persona quam recognouit esse Paulum apostolum, qui ait ei. Isti sunt qui monita mea secuti sunt, qui respuentes diuitias, & prædia secuti sunt dominum nostrum Iesum Christum nihil terrenū aut carnale concupiscentes. Sic in Mediolanensi vrbe per decenniū perdurantes in Dei seruitio ad palmam martyrij peruenerūt, quorum corpora inuenies in loco in quo stas & oras, in arca marmorea repositos, ad quorum caput scriptam inuenies vitam eorum & passionem. Qui faciens vt beatus Paulus ei dixerat, inuenit fodiens dictam arcam & corpora sanctorum, cum Episcopis vicinis conuocatis, & inuenerunt sanctorum corpora ita recentia ac si eadem die fuissent ibi posita miro odore fragrantia, & libellum ad caput eorum in quo scriptum erat, ꝙ patre eorum Vitale mortuo familiam suam ingenuam fecerunt, & domos & possessiones vendentes pro Christo oia erogauerunt, & per decem annos in solario quodam inclusi ieiuniis & orationibus vacantes, accusati a sacerdotibus principi romanorum, eo ꝙ Deos contemnerent & offenderent, cum eis nollent sacrificare, martyrio sunt consummati. Item ad amorem paupertatis debent nos prouocare exempla beatorum confessorum & eremitarum, vt Pauli primi eremitæ, qui vt legitur in vit. pa. fugiens mundi pericula, per multos annos latuit in spelunca, quę illi erat pro domo, folia palmarum pro uestimento, aqua pro poculo, panis quem ei coruus deferebat pro cibo, nullum oino hoīem per multa curricula annorum uidens, vel eorum cōsolationem habens, nihil oino possidens. Cum autem ad hunc visitādum iret beatus Anto. domino sibi hoc reuelante, inuentum in via discum argenteum cognouit diaboli figmentum, & cū diceret diabolo, pecunia tua tecum sit in perditione, euanuit vt fumus. Item massam auri inuentam in uia, fugit ut incendium. De amore quem habebant sancti Patres ad paupertatem, leguntur in vit. pa. multa exempla. Cum abbas Siluanus exiuisset a cella sua, discipulus eius remouens sepem, ampliauit hortum eius, quod cum redisset inueniens accepto uestimento suo voluit recedere, nec cellam suam voluit intrare donec sepes posita est in loco suo. Item senex quidam vadens uendere opera manuū, inuenit in via sacculū pecuniæ, cū centū solidis, & stetit in eodē loco si forte veniret ille cuius esset pecunia, ad quem cum ueniret plorans, accessit inquirens intersignia ei exhibuit. Cum aūt ille vellet partem dare, & ille nullatenus uellet accipere, clamabat aduenientibus. Venite ad hoīem Dei, uidete qd fecit. Ille aūt fugit ne agnosceretur & honoraretur. Item cū in vrbe quadam quidam pauper inuenisset sacculum cū multis aureis, tulit ad domum suam vt seruaret illi qui amiserat. Cum aūt præco clamaret si quis inuenisset pecuniam talis mercatoris, si eā redderet mediatatem ei daret ille qui amiserat. Audiens hæc pauper ille adduxit eum ad domum suam, & agnito ꝙ sua esset, reddidit ei pecuniam integre. Ille autem attendens viri paupertatem & fidelitatem & familiæ suæ, cogitans ꝙ melius eā non posset erogare, rotam ei dabat, cum nollet accipere vel eam vel de ea aliquid. Ille egressus domum proiecit eam intus abiens. Cum aūt nollet recipere pauper clamauit post eum, latrones, vterq; iudici præsentantur, requisitus cur sic reclamasset post mercatorem ait. Vere latronem exhibeo, quia mihi volebat subripere duo de maioribus bonis quæ habeam paupertatem. s. & fidelitatem proiiciens in domo mea pecuniam q̃ sibi restitueram ex fidelitate mea, & uoluit ꝙ eam retinerem vt paupertatem meam, & fidelitatem amitterem. Ad hoc faciunt multa exempla infra lib. 3. de auaritia, quæ dissuadent auaritiam, & per consequens suadent paupertatem. Item ad hoc faciūt exempla philosophorum paganorum, qui non pp æternæ retributionis præmium, sed pp vanę laudis commertiū, & vanæ philosophiæ liberius habendum studium paupertatem elegerunt. In vita beati Iohan. Euangelistæ legitur, ꝙ cum in quadam ciuitate Asię quidam philosophus Craton noīe, cuidam iuueni qui gemmas habebat preciosissimas ita prædicauit contēptū mundi & diuitiarū, ꝙ corā omni populo eas fregit, redigens in fragmenta parua. Vbi cum superuenisset beatus Iohānes doctrinam hanc ostendit reprehensibilem esse ex eo ꝙ non pp veram Dei gloriam, sed pp vanā hoc factum est, & ꝙ potius gemmæ fuissent vendendæ, & precium pro Deo erogandum pauperibus q̃ frangendæ, cui cū promisissent tam iuuenis q̃ philosophus, ꝙ ad Christum conuerterentur, & cōsilium suum de hoc facerent, si eas precibus reintegraret, facta oratione coram omni populo eas in integrum reparauit. Item refert Hiero. de quodam ꝙ cum pergeret ad Athenas ad philosophiam addiscendam & uirtutes acquirendas, maximam auri massam q̃ secum ferebat considerans ꝙ non posset simul aurum & uirtutes possidere, a se proiecit dicens. O diuitiæ abite hinc procul a nobis. Idem Diogenes ut melius philosophię vacaret, degebat in dolio iuxta fontē, habens dolium pro tecto, olera pro cibo, resecans a se omnem superfluitatem, & sic sibi sufficiens locupletem docebat vitæ paupertatem. Ad quem cum uenisset quidam aulicus, & inuenisset eum ad fontem, olera sua lauantem, ait ei. Cum sapiens sis philosophus si mihi credidisses non olera lauares, sed in aula regia summus princeps mecum maneres. Cui respondens ait. Et tu si mihi credidisses & paupertate mediocriter uti uoluisses, non oporteret te regibus adulādo blandiri & mentiri. Hic ēt cum vidisset quēdam uenientem ad fontem, & aquam fontis bibentem, cum duabus manibus, proiecit uasculum quod ad bibendum habebat dicens,

nesciebam naturam mihi de cipho prouidisse. Item alius cum ferret aurum, proiecit in mari dicens Ite pessime diuitiæ, malo submergere vos, quam submergi a vobis Item ad hoc facit exemplũ bragmannorum, de quibus Beatus Hiero in prologo biblię mentionem facit, qui dicuntur nudi sapientes, de quibus Papias ait, ꝙ bragmanni sunt Indię religiosam vitam ducentes in plaga orientali, quæ est versus paradisum, de quibus dicitur in hystoria transmarina, quòd sunt populi timidi habitantes in India de herbis & fructibus viuentes, & aquam fluminis bibentes, separatim a suis vxoribus habitantes, & ad eas per fluuium venientes, nec cum eis coeuntes nisi semel in anno tempore ad hoc certo, causa prolis procreandę. Vxores aũt si pepererint filios postquam educati fuerint eos a se separant, & relinquunt suis patribus, si fęminas, eas apud se matres detinent. Hi nec habent domus, nec agros, nec possessiones, nec causas, nec lites, quia nec habent proprium, totus eorum labor est vacandi diuinæ sapientiæ & summæ. Vnde eorum sapientiorem eligunt quem sibi dydasculum & regem constituunt, quem ducẽt de diuinis naturis & de moribus audiunt & ei obediunt. De quibus cum audisset Alexander loqui, scripsit Dandamo eorum dydascolo, ꝙ volebat eos honorare propter suam sapientiam, & ꝙ ipse paratus erat eis dare quicquid ab eo petissent. Inter alia aũt quæ scripsit ei dandamus scripsit hoc. Nos nec guerras nec lites habemus, quia nec possessiones nec propria habemus, sed de terræ graminibus & radicibus & fructibus cõiter accipimus prout indigemus ad cibum, & aquam fluminum ad potum, quia superfluitates non habemus, infirmitates non habemus. Nos bragmani ait, simplicem & puram uitam ducimus, nihil volumus habere plus nisi quantum nostra natura exigit, oia cum patientia sustinemus, necessariis ad uitá cõtenti sumus, & id iudicamus necessarium, quod non est superfluum, hostes interiores occisos habemus, vnde exteriores non timemus, corpora de foliis arborum operimus, de quorum fructibus ea reficimus, lac comedimus, & aquam de fluuio bibimus, laudes deo semper canimus, & desideramus uitam futuri seculi, diuitias non amamus, quia insatiabilis est earum cupiditas, quæ ad paupertatem solent adducere, non possunt acquirendi finẽ facere. Et post multa huiusmodi ait Dandamus Rogamus te vt cũ moriemur oẽs des nobis immortalitatem, quam super oia desideramus, & tibi in perpetuum seruiemus. Cum aũt rescripsisset Alexander, Ego cum sim mortalis, hunc quod petitis quomodo uobis conferre possum. Rescripsit ei dictus Dandamus. Tu ergo cum sis mortalis, quare tot mala faciendo discurris. Quidam dicunt quosdam istorum vocari gymnosophistas & nudos sapientes, qui habitant in speluncis in partibus illis nudi uacantes summæ philosophiæ .i. gymnasiis sapientiæ vel sophię. Item in lib. de vita bragmãnorũ legitur, ꝙ cum Alexander magnus penetrasset interiora Indię, & uenisset ad siluam Dandami regis & dydascali bragmannorum, misit nuncios ad eum, qui inuenientes eum iuxta fontem sub quadam arbore super folia in pace quiescentem & meditantem, dicunt ei ꝙ Alexander magnus humani generis dñs miserat eos vt ei dicerent ꝙ veniret ad eum in pace, plura munera suscepturus, & ꝙ si non veniret, capite plecti faceret contemptorem. Qui ait, Iste solus dñs meus est qui homicidia vetat, & bella non concitat. Alexander aũt & bella concitat & homicidia facit, moriturus munera sua alij promittat, quia de eis non curo, quia sunt inutilia, ego mori non timeo, sed si caput abstulerit, animam auferre non põt, hoc minetur Alexander his & spondeat qui diuitias appetunt, & mori metuunt, ego autem nec quicquam eorum que ad ipsum pertinẽt appeto, aut mori timeo. Quod cum audisset Alexander ꝙ nullius eorum quæ sua erant nolebat eis aut indigebat, & ꝙ ipse ad eum nõ veniret, quia nec suo nec suorum aliquo indigebat, sed ipse si eo indigeret ad eum ueniret, exarsit ad eum uidendum, & latenter cũ paucis iuit ad eum, & inueniens eum ubi erat prius, sedit ad pedes eius Alexander. Cui ait Dandamus. Quid tu de nostris sollicitudinibus affectas, quia quod uos cupitis, nos non curamus, quod nos habemus vobis non esse necessarium iudicatis, nos honoramus Deum, amamus homines, negligimus aurum, mortem contemnimus, uos econtra timetis mortem, honoratis & appetitis aurũ, & contemnitis Deum. Et post multa alia sequitur. Oia possidemus q̃cunq; non cupimus, ferocissima pestis est cupiditas. quæ solet eos quos capit egenos efficere dum finẽ acquirendi nõ inuenit, sed magis quo locupletata fuerit magis mendicat &c. & per contrarium amor paupertatis quanto magis habetur magis efficit locupletes. Quarto ad amorem paupertatis mouere debet ingens vtilitas incũctanter proueniens. Paupertas enim reddit hominem puriorem, promptiorem, lętiorem, quietiorem. Primo quidem paupertas reddit hominem puriorem, purgat enim sordes mentis, sicut ait Greg. Homil. 20. secunde partis euangel. ubi loquens de Lazaro ait. Mala Lazari purgauit inopia, & bona Lazari remunerauit felicitas p̃sentis vitæ, illum paupertas afflixit & crescit, istum abundantia remunerauit & repulit &c. Sequitur. Cum quoslibet pauperes nonnulla reprehensibilia perpetrare conspicitis, nolite despicere, nolite desperare, quia forsitan quod superfluitas tenuissimæ prauitatis inquinat, caminus paupertatis purgat. Sequitur Eorum vitam magistra paupertas cruciat, quousque ad rectitudinem perducat. Vnde paupertas dicitur fornax vel caminus. Isa. 48. Elegite .i. electum & purum facite in camino paupertatis. Apoc. 1. Pedes filii hominis .i. angeli qui tenebat figurã Christi erant similes auricalco sicut in camino ardenti. Pedes eius pauperes sunt, qui sunt in corpore mystico præsentis ecclesiæ inferiora membra & abiectiora, quæ in præsenti paupertate purgantur Itẽ in uitispa, dixit sancta Sinclatica. Perfectum bonum est in hoc mundo nihil possidere, quia, qui nihil possident tribulationem carnis habent, sed mentis requiem tenent, sicut sortia vestimenta pedibus conculcantur & dealbant, sic sortis aĩa per voluntariam paupertatem purificatur & fortius confirmatur. Secũdo paupertas facit hominem promptiorem, exonerat enim a pondere terrenorum faciens hominem leuem & agilem ad sequendum Christum liberum & expeditum a præsentibus periculis multis, quod patet sanctorum multis auctoritatibus Gregor. in Moral. Liberius ad patriam tendimus eo ꝙ in uia pondere caremus. Item terrena substantia æternæ felicitati comparata põdus est, non subsidium. Item Aug. de verbi dñi, Abite abite onera diuitiarum, abite vincula uolũtaria, abite anxietates & tedia, quæ te plurimis annis inquietant. Item Hiero. in epistolis Si habes vade & vende & da pauperibus, si non habes a grandi opere liberatus es. Item Greg. Qui mihi onus diuitiarum abstulit, me ad currendum citius expediuit. Item Ber. Paupertas leuem facit hominem ut currat, humilitas modicum vt lateat, patientia fortem ut sustineat, diabolus onerat hominem diuitiis & uitiis vt corruat, inflat per altam viam incedens vt decidat, frangit ut deficiat. Et super illum locum Apost. 1. Thi. 6. Qui volunt diuites fieri incidunt in tentationes & laqueos diaboli &c. dicit: Heu q̃ paucos inuenies qui ab hoc laqueo exultent se liberari, sed quam multos qui dolent, quia parum sibi uident irretiri, & ab hoc quantum possunt semagis in agisq; inuoluere irretireq; laborant. Sapientes nautę ut euadant periculum maris & tempestatum, & ad portum optatum possint peruenire, scientes se nimis oneratos proiiciunt in mari quęcunq; preciosa, ut ille philosophus, qui nauigans per mare cum diuitiarum pondere, in tempestate timens submergi, proiecit eas in mari dicẽs Ite pessime diuitiæ, malo submergere vos q̃ submergi a vobis. Sic sapientes timentes pericula mundi & tempestatem futuri iudicii, ne cum eis submergantur in inferno, proiiciunt eas propter Deũ, eis abrenunciando ne mergant eos in infernum & perditionem. Deu. 17. Non habebit rex auri & argenti immensa pondera. Glos. ibi. Ad infernum mergentia. Ion. 1. Miserunt nautæ in tempestate vasa quæ erant in naui in mare ut nauis alleuiaretur & euaderent tempestatem. Similiter Actuu. 27. Nautæ uidentes se in periculo tẽpestatis, pp onus nauis iactabant triticum in mari, ut alleuiaretur nauis & euaderent. Tertio paupertas reddit hominem lætiorẽ. Nępe quia sancti viri non habent in mundo isto ꝙ inordinate diligãt, & amant paupertatem, de defectu vel amissione temporalium nõ dolent, quia sic augetur qđ diligunt. Vnde Isa. 29. Pauperes hoĩes in sancto Israel exultabunt. Et Hebr. 12. Rapinam bonorũ uestrorum cum gaudio suscepistis, & Iob. 1. Dominus de. dñs abstulit &c. Sit no. dñi benedictum. Non sic auari, qui quasi se immo plusquã se diuitias diligunt, unde qñ comburuntur res suæ, dicunt se cõbustos, cũ tempestantur contempestatos, quia pp nimiis adhærentiã ꝙ res eorum patiuntur dicunt se passos. Vnde cum in quadam parrochia attriuisset tempestas bona oia, & venissent ad ecclesiam sequenti dominica parrochiani & murmurarent contra Deum, quidam eorum lętus dño benedicebat. Cum aũt alii quærerent quare non doleret, respondit ꝙ socium habebat, cum quo si fidelis esse nihil poterat amittere, & iste erat Deus, qui ita ei erat ligatus ꝙ nihil faciebat nisi qđ ipse vellet. Cum aũt eum accusarent coram capellano suo tanquam loquentem erronea, respondit quòd verum diceret, quia ipse in corde suo statuerat ꝙ se in oĩbus uoluntati diuinę conformaret prout posset & sciret, nec de aliquo facto suo murmuraret, nec in aliquo ei contradiceret, sed ꝙ ipse vellet facere tanquam dominus hoc ei gratum esset, & quia nihil nolebat nisi qđ Deus uolebat, Deus faciebat quicquid ipse uolebat, quia Deus faciebat hoc totum, & nihil contrariũ. Veri pauperes sunt læti qꝛ non habent unde sint solliciti, nec timent amittere, nec dolent vel curant de rerum amissione, ut ille adolescẽs faciebat, de quo Mat. 19. cum dixisset ei dñs. Vade & vende oĩa qua habes & da pauperibus. Subditur. Abiit tristis. Multas enim habebat possessiones. Sen. Sæpe pauper fidelius ridet, nulla enim in alto ei est sollicitudo. Idẽ Qui fęlices vocantur, in eis hilaritas falsa est & grauis tristitia, eo quidẽ grauior intra, quia interdum non licet eis palam esse miseros, sed interdum enuncias cor ipsum excedentes necesse agere fęlicem. Aug. in lib. Confes. loquitur de quodam mendico exhilarato. Ille inquit lætabatur, ego aũt anxius eram, nimirum nõ tñ quia hilari-

hilaritate perfundebatur cum ego curis vrerer, verum ꝙ ille bene
operando vinum acquisierat, ego autem mentiendo quærebam ci
phum. Item bene felix læta paupertas, sicut paupertas cuiusdam, de
quo legitur in vitis pa. ꝙ cum uenissent quidam patres ad quandā
vrbem, & essent in solario, & quidam eorum exiuisset ad fenestrā,
audiuit quēdam pauperem qui exiuerat ad urinam in hyemali fri
gore qui iacebat in napta, cum rediret ad eam dicebat gratias ago
tibi Deus, quia quam multi sunt reges & magni cunstricti compe
dibus in inferno, uel alibi capti, qui non possunt se extendere aut
pedem mouere, ego autem quasi vnus imperator sub napta ista
quomodo nolo me extendo. Item ad idem facit quod quidam di-
ues valde pecuniosus habebat domum suam maximam coniun-
ctam tugurio pauperis cuiusdam laboratoris. Cum autem diues
in loco suo & camera pręsaturitata & solicitudine torqueretur,
nec posset dormire, audiebat pauperem iuxta igniculum suum cū
pueris suis lætantē, & per residuum noctis in pace dormientē, vsq;
quo in mane eum vxor sua excitaret a somno uix ad laborem. Qđ
audiens diues inuidens eius lætitię cogitauit ꝙ eum faceret partici
pem sollicitudinum & miseriarum suarum, & surgens de nocte a-
peruit hostium domus pauperis, quod non erat multum seratum,
& bursam pecunię pependit ad hostii cau illam quem mane inue-
niens pauper, & uidens ꝙ erat pecunia, noluit ire ad laborē solitū
timens ne sibi furaretur sed gemens & sollicitus quid inde faceret
vt uicini sui uel vxor sua nescirent eum inuenisse illam, & vnde ve
nisset. Posuit eam in stramine lecti sui, fingens se infirmum iacens
supra vsque quo deliberasset quid inde faceret, & dum per plures
dies sic affligeretur, nec cantaret de nocte more solito, intrauit do-
mum eius diues quærens eum, & cum uxor sua eum assereret infir
mum in renibus, ego inquit scio vnde curem eum, & accedens ad
eum, ait ei in secreto, redde mihi pecuniam meam quam in tali lo
co accepisti, alioquin faciam te suspendi, qui timens reddidit pecu
niam & recuperauit solitam lętitiam Maxime aūt in morte con-
sueuerunt lætari beati pauperes. Scientes ꝙ liberantur a præsenti mi
seria, & sperātes de mercede sibi debita & lætitia futura, econtra di
uites dolere pro diuitiarum amissione & paupertatis futuræ metu.
Eccl. 16. O mors quam amara est memoria tua homini iniusto, pa
cem habenti in substantiis suis &c. Et post econtra. O mors bonū
est iudicium tuum homini indigenti &c. Confidit enim de amico
fideli Christo, cui fuit socius in paupertate fidelis, vt sit ei socius in
consolatione. Eccl. 22. Fidē posside cum amico tuo in paupertate il
lius, ut in bonis illius post ea lęteris, in tempore tribulationis per-
mane illi fidelis, ut in hęreditate illius coheres sis Item ad hoc facit
exemplum positum supra de timore naturali de paupere peregri-
no, de quo legitur in uitis patrum, ꝙ cum quidam pauper rogasset
Deum, vt ei ostenderet qualiter egrederetur ab hoc seculo aīa iusti
pauperis, affuit ei lupa ducens eum per vestem vsque ad uillam, in
cuius platea uidit pauperem peregrinum, iacētem sine alicuius au-
xilio in extremis laborantem, ad cuius trāsitum uidit missos duos
Archangelos Michaelem & Gabrielem, vnum ad eius dexteram,
& alium ad sinistram, expectantes animam ut exiret de corpore, &
cum illa timeret naturaliter egredi, & differret, ait Michael Gabrie
li ut eam tolleret & redirent. Respondit ꝙ a domino receperat in
mandatis, ꝙ sine omni pęna ei deferret, quia satis in mundo de pę
na sustinuerat, tunc ea dolente egredi missus est Dauid de cœlo cū
Cythara & cantoribus suis. Ad cuius cantici dulcedinem anima il
la lętitia statim exiliit a corpore inter manus angelorum cum qui
bus est ad cœlum cum gaudio deducta. Item ad hoc facit hoc qđ
dicit beatus Greg. 4. dyal 15. de transitu seruuli. Sępe animabus ele
ctorum exeuntibus dulcedo solet laudis erumpere cęlestis, ut dum
illam libenter audiunt, dissolutionem carnis ab anima sentire mi
nime permittuntur. Et ponit exemplum de seruulo paupere rebus,
sed diuite mentis, qui Romę iacebat in quodam porticu paraliti-
cus gratias agens, & eleemosynas sibi datas aliis largiens, qui cum
præsentiret exitum propinquare, monuit assistentes secū psalmos
cantare, cumq; cum eis psalleret, psallentes compescuit cum voce
magni clamoris dicens. Tacete tacete, numquid non auditis quan-
tę resonent laudes in cęlo, & dum ad easdem laudes quas intus au-
dierat aures cordis intenderat, sancta eius anima carne soluta est,
& omnes qui affuerant inestimabili suauitatis fragrantia odoris
sunt repleti. Quarto paupertas reddit hominem quietiorem, quia
facit eum esse quietum in se auferendo sollicitudines rerum mun
dialium quæ mentem hominis inquietant, sicut patet per exemplū
suprapositum de diuite & paupere vicino, & facit quietum esse cū
aliis, sicut ait Seneca. Quietissime uiuerent homines si hoc duo ꝓ-
nomina, meum, & tuum tolerentur de medio. i. ꝙ non haberent ꝓ
prium. Ideo bragmani ut scripsit eorum rex Alexādro quietissimè
viuebāt nec guerras, nec lites, nec causas inter se habebant, quia ni
hil proprium habere volebant. Sm etiam Bern. meum & tuum fe-
cit infernum. Quoniam autem paupertas liberum facit perquietū
a causis & guerris & curis, nullus enim pro ea obtinēda litigat aut

mouet guerras cum omnes uere refugiant & laborent quomodo
eam effugiant, licet sit bona, mirabile tamen dicit de ea quidam
philosophus nomine Secundus, paupertas est bonum odibile, ma
ter sanitatis, curarum remotio, reparatrix sapientiæ, negocium sine
damno, possessio sine calumnia, sine sollicitudine fęlicitas. Ipsa enī
sanitatem generat, quam superfluitas exterminat, & cum curas a-
biiciat, sapientiæ libere uacat, est negociatio in qua nullus amittit
suum capitale, & nullus alium laborat circumuenire, nec decipere,
aut furari ei paupertatem suam. Ideo possessio est sine calumnia,
& felicitas pro qua custodienda non oportet esse sollicitum, quia
nullus uel rarus ei inuidet aut insidiatur ut eam alicui subripiat.
Ideo sicut elongauit se a mundo fugientes ad solitudines claustri &
eremi, vt ibi in paupertate degentes liberi & quieti sint a curis re-
rum mundi, a quibus mundani diuersimode afficiuntur, vnde quia
paupertas exonerat, faciens hominem expeditum & promptū ad
currendum post Christum, vt dictum est, facit etiā hominē quie-
tum. Ideo Christus posuit eam primarium fundamentum christia
næ religionis dicens Matth. 5. Beati pauperes spiritu. Collocauit
enim eā quasi primariū lapidē in fundamēto. Similiter & sancti pa
tres nostri Franciscus & Dominicus religiones suas sāctas fundaue
rūt sup fundamētū solidū paupertatis, exēplo Christi q dicit. Qui
audit verba mea & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ędifica
uit domum suam supra petram. i. supra Christum pauperem, quā
non potuerunt euertere, nec pluuia irruens, nec venti, nec flumina,
vt dicitur Matth. 7. Sed quę fundata est super arenam. i. super terre
nas possessiones subtracto temporalium fundamento cito corruit.
Similiter quę fundata est super Christi paupertatem, subtracto fun
damento cito habet corruere. Item notandum ꝙ paupertas est ma
ter & nutrix & custos religionis. Religio autem reperit diuitias &
possessiones, quia pro remedio animarum suarum possessiones re-
linquebant homines & diuitias, & dabant vbi religio apparebat, &
vbi maiori libentius maiores, diuitiæ autem & possessiones tempo
rales pauperes religiosos fugauerunt, vt Iudęi Stephanum qui re-
gula interpretatur, religionem occiderunt, & regulares obseruan-
tias lapidauerunt. Iam enim in claustris non est studium sacrorum
librorum sed strepitus causarum & litigiorum terrenorum. In ca-
pitulis non est tam correctio culparum quam computatio rerum
terrenarum, plus sunt ibi uirgę ad ostentationem quam ad vitio-
rum fugationem. In ecclesiis & choris plus habent multi affectionē
ad temporalia quam ad spiritualia vel Dei verba, plus cogitant &
vacant terrenorum occupationi quam orationi, in refectorio plus
dominatur ferculorum & potuum superfluitas, quam temperan-
tiæ sobrietas, plures sępe introducit ibi Simon magus, quam Simō
Petrus, vel pactum temporalis commodi, quam amor Dei. Aliqui
etiam sicut canes qui catulos suos nutrire non sufficiunt nobiles
qualicunq; proce vel precio uel carnis intuitu eos ibi reiiciunt, et iā
adeo multi non curant de religione & honestate, ꝙ potius viden-
tur Goliardi q̄ monachi, quia nihil habent de monacho nisi flocci
tum & tōsuram, vel possessiones & diuitias. Similes sunt pullis uul
turum, de quibus dicunt naturales ꝙ postquam increuerunt enutri
ti a parentibus qui sibi prædas suas subtraxerunt ut eos nutrirent,
postquam patres debilitati sunt & attenuati & pulli ditati & aug-
mentati & roborati, eos a nido suo expellunt, quem expulsis eis oc
cupant, sic diuitię temporales religionem & paupertatem propter
quas datæ sunt locis sacris ipsam religionem & paupertatem eiece
runt, curis & occupationibus temporalibus ibi introductis. Item di
citur ꝙ auis qui dicitur cuculus in nido cuiusdam auis paruę po-
nit oua sua, & illius oua absorbet, auicula autem fouet oua cucu-
li, & nutrit ut proprios pullos eius, qui postquam creuerunt, & in-
ualuerunt, & occidunt auiculam quæ eos nutriuit. Sic mundus tē-
porales possessiones & curas temporalium ponit in locis religiosis
fouentes, quæ postquam fortes sunt & augmentatę suis sollicitudi
nibus religionem suffocant. Hæ sunt spinę sollicitudinum diuitia-
rum, quę postquam creuerunt in religione suffocauerunt triticum
spiritualium bonorum, hæc sunt zizanię discordiarum quæ gene-
rant lites & ęmulationes & suffocationem tritici, de quibus Matt.
13. & Luc 15. Item dicas ꝙ paupertas sancta generat securitatem
& opulentiam, humilitatem & patientiam, hęc est enim sponsa re
gis altissimi quam non decet esse solam, sed habet istas comites an
te dictas. Primo quidem domina paupertas sociam habet securita-
tem, immo ipsa facit homines securos a latronibus & calumniato
ribus, est enim ut dicit secundus philosophus, bonum odibile, nego
cium sine damno, possessio sine calumnia, quia dicit poeta. Canta-
bit vacuus coram latrone viator. Sen. Nudos latrones transmittūt,
& obsessa via pauperi pax est. In vit. pa. legitur cum beatus Hyla-
rion relictis omnibus puer ad exemplum beati Antonii ad eremū
confugisset, vt ibi in summa paupertate sibi facto tugurio viueret,
latrones uolentes eum inde fugare conuenerunt, & tota nocte cir-
ca eius tugurium errauerunt, in mane autem eo inuento dixerunt
ei, quid faceres si venirent ad te latrones? ait, non timeo eos, quia
nudus

audus latrones non timet, & cum illi dicerent possent te occidere, ait, nec sic eos timeo quia mori paratus sum. Hanc autem ille pauper non timebat. Item de quodam rege misso a romanis ad explorandum quasdam terras, qui vt securius iret per mare & terras reliquit regem in litore.i.regium habitum, & sumpto rupto & vili iuit securus in eo. Vnde dicit: regem parere iubenti.s.principi romano ardua non pingais positisq; insignibus aulæ egreditur ruptos vel raptos famuli indutus amictus In dubiis tutum est inopé simulare tyranno. Quáto igitur mundi dominus securius cum verus pauper agit.q.d.securius viuit verus pauper dominus mundi cum confinxit dictus rex paupertatem propter habendam securitaté, de quo subdit, dimissoq; in litore rege.i. regio habitu, ipse per Britanniæ scopulos & per alia loca multa quę subdit iuit securus in simulata paupertate. Ad hoc facit exemplum quod legitur in libro de vita bragmanorum, vbi dicitur ꝙ audiens Alexander de paupertate & vita & moribus & sapientia bragmanorum. Latenter cum paucis.s.cum decé suis specialibus amicis, deposito regio habitu venit ad Dandamum, & ipsum inueniens salutauit eum reuerenter, & sedens ad pedes eius, rogauit eum vt sibi impartiretur de data sibi a Deo sapientia. Cum autem Dandamus ei multas sui status miserias & malitias retulisset, recognouit ita esse vt ipse asserebat dicés. Ego inquit inter tumulta & formidines viuo, plurimós ex ipsis q me conspipant & custodiont timeo, maior mihi semper ab amicis metus venit, quam ab hostibus quos vereor, eorum conspipatione super custodior, diebus totis varias gentes persequor & fatigo, noctibus somnus me turbat & fatigat, timeo séper ne quis inimicus repentinus in me impetum faciat, & cætera multa. Securis ille pauper Dandamus uiuebat Alexandro iacens.s.super terram sub arbore nudus, quam Alexander gemmis & purpura & auro ornatus, sicut dicit glo Aug.2.Corin.8.supra illud Christus cum esset diues factus est pauper Pauper in arca, diues in conscientia securius dormit in terra q diues in auro & purpura. Item paupertas volútaria facit securos a duplici impugnatione diaboli per pestem inuidiæ. Bern. in quibusdam dictis. Paupertas volontaria a gemina pugna diuitum huius mundi securos reddit a propria inuidia & aliena. Paupertas enim dum pura miseria aliena caret inuidia, & quia est voluntaria nemini quicquam inuidet. Sola ut dicit Boe. miseria caret inuidia. Item paupertas securiores facit pauperes in præsenti ab hostibus spiritualibus i.demonibus & uitiis, quam diuites quorum prodit iniquitas, quasi ex adipe diuitiarum & deliciarum, quia abundantia diuitiarum & deliciarum sunt incitamenta & fomenta vitiorum & tentamentorum, & materia eorum qui vbi deficiunt extinguitur ignis malarum concupiscentiarum. Prouer. 26. Cum defecerint ligna extinguitur ignis. Item paupertas volútaria reddit pauperes io futuro iudicio securos, quia sicut vulgariter dicitur. Qui nihil habet nihil cadet ei, ita qui nihil habuit, & qui oïa propter Deum reliquit, nihil exigetur ab eo. Cum de omnibus bonis temporalibus ratio districta a diuitibus quibus commissa sunt exigetur a dictis pauperibus, non solum nó exigetur, sed vt dicitur Iob.26. Deus pauperibus iudicium tribuit. Hiero. in epistola ad Eliodorum ait. Ecce de cœlo tuba canit, ecce debellaturus mundum imperator summus egreditur, & de ore eius gladius bis acutus, a via quoq; deuiantes aggreditur, tunc ad vocem tubę pauebit terra cú populis &c. Et post ibi. Reges potentissimi quondam nudo latere palpitabunt, tunc tu pauper rusticanus videbis ridebis & dices. Ecce Deus meus, ecce Saluator meus filius cuiusdam pauperculę quæstuarię Deus hominem fugiens in Ægyptum iudicabit orbem terrarum hic qui quondam indutus est coccino, & sentibus coronatus. Securi erunt qui potuerunt dicere ihi domino quod dicit Petrus Matth.19. Ecce nos reliquimus omnia & secuti sumus te. Item cum quidam monitus fuisset ad ordinis introitum, & deliberaret apud se quid ei super hoc expediret, & videretur ꝙ in securo statu & bono esset, qui satis vt videbatur ei sobrie & caste & pie io seculo viueret, & bene temporalia sibi credita dispensaret, apparuit ei dominus dicens, Et ego propter te tot & tanta dimisi, tot & tanta sustinui, & quid respondebis mihi, & quid pro me dimisisti aut sustinuisti? recordare paupertatis meæ, transgressionis meæ, & vilitate absinthij, & fellis, & doloris corporis, & cordis anxietate. At ille cum non haberet quid responderet ad hoc, obmutuit & erubuit, & hęc confusio eum ad securiorem & perfectiorem statum addoxit. Secundo paupertas dat opulentiam faciens hominem diuitem & abundantem, quia sufficit ei id quod habet, quia sine sofficientia nemo potest esse diues, cum hac nemo pauper. Vnde versus. Cui satis est quod habet satis illum constat habere. Prouer. 13. Est quasi diues cum nihil habeat, & quasi pauper cum in multis diuitiis sit. Item idem.15. Melior est parum cum timore domini quam multi thesauri insatiabiles. Psal. Melius est modicum iusto super diuitias peccatorum multas. Aug. Felix christiana religio, quæ omnia nemo pót. Facilis est tamen transitus ad habitum omnium contemptum diuitiarum.2.Corin.6. Tanquam nihil habentes & omnia possidentes, quia sibi sufficientes putabantur omnia possidere, non solum spiritualia, sed etiam temporalia, quia nihil deest timentibus Deum. Hæc enim fuit gloria Apostolorum nihil possidere, sine sollicitudine esse, & tam res q̃ dominos earum possidere, quia oia ante pedes eorum ponebantur, & ipsi eis subdebantur.2. Corint.8. Altissima eorum paupertas abundauit in diuitias simplicitatis eorum. Amare autem paupertatem & sibi sufficere in illa facit maxime exemplum Christi charitatis & paupertatis eius.2.Corin.8. Scitis gratiam domini nostri Iesu Christi. Glo. id est charitatem, quoniam propter vos egenus factus est cum diues esset, vt eius inopia diuites essetis, & consiliú io hoc do. Hoc enim vtile vobis est. Glos. Paupertatem assumpsit, & diuitias nó amisit, intus diues, foris pauper, latens Deus in diuitiis, apparens homo in paupertate, vt diuites essemus in spiritualibus per illius paupertaté, abiecimus pannos iniquitatis, vt induceremur stola immortalitatis, omnes diuites facti sunt in paupertate Christum credentes. Nemo igitur se contemnat pauper in cęlla, diues io conscientia. Securios pauper dormit in terra q̃ diues in auro & purpura. Non igitur expauescas ad eum accedere cum tua mendicitate, qui indutus est tua paupertate, vbi se depauperauit, nos ditauit. Talis pauper.s.temporalibus diuitiis & diues meritis, & spe mercedis erat episcopus smyrnæ, cui scripsit dominus per beatum Iohannem Apoc. 2. Scio tribulationem tuam & paupertatem tuam, sed diues es. Glo. Spe remunerationis. Vnde post. Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Item talis est ille de quo Eccl.11. Est homo marcidus abundans paupertate &c. quia de ea potest habere quantum desiderat. Tales fuerunt beatus Dominicus, & beatus Franciscus, qui nullam prouisionem possessionum aut in communi aut in particulari retinuerunt sibi vel suis, sed io Deo omnem suam sollicitudinem proiecerunt. Item Dandamus rex bragmanorum Alexandro uenienti ad se ait inter multa alia. Omnia possidemus quęcunq; non cupimus, quia de eis habemus quantum desideramus. Est enim ferocissima pestis cupiditas, quæ consueuit quos capit egenos efficere, dum finem acquirendi non iouenjunt, sed quo magis fueriot locupletati, eo magis mendicantes & cupidi. Vere diuites facit sancta paupertas voluntaria, quia thesaurizat in præsenti Christum & gratiam eius in cœlo gloriam, vt dicit Aug. super.2.Corin.8. Christus factus est egenus vt eius inopia diuites essetis, pauper in cella diues est in conscientia. Christum habens intra se in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientię Dei absconditi. Hier. in epistola cuidam de cibo cogitanti. Si Deus famem non patitur, affatim diues est qui cú Christo pauper est. Prouer.21. Thesaurus desiderabilis.s. gratiæ & virtutum & oleum mundæ conscientiæ in habitaculo iusti Bern. O mira nouitas eius qui omnia noua facit, tollens iugum inuenit requiem, relinquens omnia habet centuplum. Christum.s. & gratiá eius in centuplum plus ualentem. In vitis pa. requisitus senex quid cogitandum est in iuuentute. Respondit. Christus acquirendus est in quo uno habentur oïa, tuum est eligere Deum aut mammona. Hunc thesaurum volentes emere se uendiderunt vt Christum emerent sui precio, de quo refert Ioh. eleémosynarius duo exempla. Vnum de Petro thelonceario, qui visione facta sibi terribili quę supra posita est de paupere, cui ex improbitate sua pedit siliquam panis cum dixisset sibi iudex, qui eum debebat iudicare & damnare nihil inueniens in libra quod deberet ei valere, nisi siliquam, ait iudex, reuertere ad uitam propter istam siliquam, & si vis saluari adauge ad eam, ex quo sanus factus cum venditis omnibus erogasset pauperibus, obuians nudo pauperi & exuens exosorium suum preciosum, rogans vt vestiens eo vteretur & oraret pro eo cum eú uideret, pauper autem erubescens preciositatem vendidit eum, qđ sciens dictus sanctus flebat se non fuisse dignum vt pauper sua vteretur veste, cui apparuit dominus speciosior sole, super caput habens crucem, quærens si eum agnosceret, & exosorium.s. quo indutus erat quo respondente ꝙ sic. Ait dominus. Noli flere, quia ex quo hoc vestimentum dedisti pauperi pro me eo sum vestitus, qui ad se reuersus pauperes beatificans cogitauit quomodo eos imitaretur, qui venditis omnibus & erogatis. Vno seruo retento quem libertati donauit per eum se fecit vendi in loco ignoto & genti, & precium erogari, vt eo Christum emeret, & annis pluribus pauper Christi seruiuit in coquina emptoris sui, pauper pro Christo & diues meritis. Item simile refert idem Iohannes eleemosynarius de sancto Serapione, qui sidonius appellatus est, qui obuians pauperi, dedit ei amictum suum, post alteri nudo tunicam suam, nihil retinens nisi euangelium, sed cum nudus esset, quærentibus cur sic esset, ait vendo & do pauperibus, quo facto etiam seipsum vendidit quibusdam mymis græcis dans precium sui pro Christo emendo quibus cum seruisset diu humillime uerbo & vitę exemplo, ad dominum conuertit eos, acquirens hic gratiam, & gloriam in futuro. Item paupertas thesaurizat in cœlo. Matth.19. dixit dominus adolescenti, Vende omnia quæ habes & da pauperibus & sequere me, & habebis thesaurum in cœlo. Item Lucę.12. Vendite quæ possidetis,

tis, & date eleemosynas, facite vobis sacculos qui nõ veterascent, thesauros indeficientes, quo fures non appropiant, nec tinea corrũpit. Similis est eligens voluntarie paupertatem illi filio diuitis, de quo refert Ioannes Damascenus in Barlaam, quem proposuit Barlaam regis filio Iosaphat in exemplum dicens. Quod cum quidam diues desponsasset filio suo puellam nobilem & pulchram, timens iuuenis ꝙ sibi poterat imminere periculum antequam contraheret a patre elabitur fugiens & veniens hospitio est receptus in domo cuiusdam agricolæ, qui rebus videbatur pauper moribus & honestate diues. Attendens autem iuuenis rogat, & obtinet ut moretur cum eo, volens experiri & se informare eius moribus. Hic autẽ filiam habebat sibi, quam cum iuuenis videret sedentem in domo patris laborantem assidue & laudantem Deũ, quęsiuit ab ea quid & quare sic diceret. Cui illa respondit ꝙ Deum laudabat, cui nec sufficere valebat gratias agere pro susceptis iam beneficiis, multo minus pro maioribus quę sperabat adhuc ab eo suscipere, & cum quęreret cum nec esset diues, aut multum pulchra aut nobilis, respondit, quia de eo ipso dolebat, quia in hoc subtraxerat ei Deus malam causam superbiendi, & quia non sufficeret pro solis beneficiis creationis, iustificationis, & redemptionis. Ad quarum occasionem attendens iuuenis eius sapientiã, postulauit eã a patre sibi dari in coniugem. Pater autem volens experiri eius constantiã & mores per annum, post eam dedit ei uxorem, postea ducens in secretũ cubiculum suum, ostendit ei thesaurorum suorum immẽsas copias & pondera quas habebat præ cunctis diuitibus & gloriosis terræ, in quibus debebat fieri hæres suus. Sic qui contemnunt honores & diuitias pro paupertate cui contrahunt in professione religionis in fine obtinebunt infinitos thesauros patris Christi, qui hic apparuit pauper, secundum ꝙ ipse ostendit in scripturis in præsenti & exhibebit in fine. Tertio paupertas generat humilitatem, nam & vilitas habitus & victus compellunt hominem ad sui humiliationem. Itẽ homines mundani paruipendunt & abiiciunt pauperes, & sic eos compellunt resilire in propriam paruitatem, si petit eleemosynam mendicando propter Christũ, necesse habet humiliter petere, quia scriptum est prouer. 19. Cum obsecrationibus loquetur pauper. Si loquitur inter magnos contemnitur. Sicut dicitur Eccl. 13. Locutus est pauper & dicunt despectiue, quis est hic? Si sapienter consulit vilipenditur. Sicut dicitur Eccl. 9. In ciuitate obsessa a rege magno & potenti inuentus est vir pauper & sapiens, & liberauit urbem p sapientiam. Sequitur ibi ꝙ sapientia pauperis cõtempta est. Super omnia autem quod mouere debet pauperem ad hoc ꝙ sit humilis, est quia & mundus abominatur, & Deus ipse superbiam pauperum detestatur. Eccl. 30. Tres species odiuit anima mea pauperẽ superbum &c. Item pauperes tanquã leues & expediti sequuntur Christum relictis omnibus, & ideo ipsum in beatitudine præmii etiam consequuntur, sequuntur per viam perfectionis, consecuuntur in mercede retributionis spiritum in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ recõditi. Vnde dixit dominus Abrahæ Gen. 15. Noli timere protector tuus ego sũ, & merces tua magna nimis. Pro hac mercede consequenda apostoli relictis omnibus secuti sunt eum. Luce. 5. Petrus & Andreas Iacob. & Iohãnes, & Leui siue Matheus eiusdem. Bern. in ser. Homines bonæ voluntatis qui christiana pietate diuitias paupertate commutarunt, uel non habitas tanquam habitas contempserunt, relinquentes omnia propter Christum, sicut & ipse reliquit omnia propter ipsos, hi sequuntur agnum quocunq; ierit. Mat. 19. Ecce nos reli. omnia & se. su. te. Bern. in ser. Bene inquit Petre & non ad insipientiam tibi. Alter enim gigantẽ, sequi non poteras qui exultauit ad currendam viam. Bern. super Can. Trahe me post te, libenter sequar, libentius fruar trahi sua dulcedine est eum sequi, consequi est eo frui. Multi autem volunt Christum consequi, sed pauent sequi. Idem Bern. super Cant. Qđ pauci post te domine irę volunt, cum tamen ad te peruenire nemo sit qui nolit, scientibus cunctis quoniam delectationes in dextera sunt vsque ad finem. Volunt omnes te frui, sed non ita imitari, regnare cupiunt, sed non compati, non curant quærere quantum desiderant inuenire, compati cupiunt sed non pati. Item Bern. in quibusdam sententiis. Quidam non sequuntur Christum, sed fugiunt. quidam non sequuntur sed pręcedunt, quidam sequuntur sed non consequuntur, quidam sequuntur & consequuntur. Non sequũtur sed fugiunt qui peccare non desistunt. de quibus in Iohanne. Qui male agit odit lucem &c. Psal. Qui elongant se a te peribunt. Præcedunt qui magistrorum sententiis suas præferunt. Non cõsequũtur qui segniter & remisse agunt, vel qui vsque in finem non perseuerant de medio itinere reuertentes. Consequuntur autem qui viã humilitatis & paupertatis eius perseueranter imitantur, cuius imitationis fructus est adeptio æternę beatitudinis. Item sequi eum est imitari eum. Bern. Imitemur eum inquantum possumus, qui sic dilexit paupertatem, ꝙ licet in manu eius essent omnes fines terræ, nihil tamen habuit vbi caput reclinaret. Quarto paupertas comitẽ debet habere patientiam. Eccl. 13. Diues iniuste egit & fremebit, pauper autem lęsus tacebit. Frequenter oportet pauperes contumelias audire, damna & iniurias sustinere, quia sicut dicitur Eccl. 13. Venatio leonis onager in eremo, & pascua diuitum pauperes. Et Isa. 3. contra diuites impios dicitur. Vos depasti estis vineam meã, & rapina pauperis in domo vestra. Contra impios principes & iudices qui leges iniquas instituunt in damnum & præiudicium pauperum dicitur Isa. 10. Væ qui condunt leges iniquas, & scribentes iniustitias scripserunt vt opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerent causę humilium &c. Sed sicut ait Psal. non in finem obliuio erit pauperis, patientia pauperum non peribit in finem. Gre. Homil. euang. 15. primę partis. Quasi perisse patientia pauperum cernitur, cum nihil in hac vita pro illa recompensatur, sed patientia pauperum non peribit in finem, quia tunc eius gloria percipitur, cum simul oia laboriosa terminantur. Seruate ergo fratres in mente patientiam, eamq; cum res exigit exercete in operatione, nulli vestrum contra proximum cõtumeliosa verba commoueãt, nulla periturarum rerum damna perturbent. Si enim fixa mente mansura damna pertimescetis damna transeuntium rerum grauia non putatis. Si æternæ retributionis gloriam conspicitis, de temporali iniuria non dolebitis. Item dicas ꝙ ad amorem paupertatis mouere debet, quia veri pauperes habent Deum prouisorem, adiutorem, promissorem, susceptorem. Habẽt inquam Deum prouisorẽ, qui in necessitate prouidet eis de vestimentis, alimentis, medicamẽtis, & huiusmodi, secundum ꝙ eis expedit. Propter qđ 1. Pe. 5. Oẽm sollicitudinem nostram proiicientes in eum, quoniam ipsi cura est de nobis. Ps. Tibi derelictus est pauper &c. Ideo dicit Math. 6. Ne solliciti sitis aiæ vestræ quid manducetis, aut corpori vestro quid induamini &c. Sequitur. Scit enim pater vester quia his omnibus indigetis. Ipse per coruos pauit Heliam, quia deferebant ei panem & carnes mane & vespere. Et per viduam mulierem. 3. Re. 17. Multos etiam sanctorum in carcere clausos, & ab humano auxilio destitutos pauit per semetipsum eis apparendo, vt beatum Dionysiũ & socios eius, per Columbam, vt beatam Catherinam, per angelos vt Heliam in deserto, & Danielem in carcere, apportãs ei Abachuc de Iudea cum cibis quos parauerat messoribus suis. Psa. Parasti cibum in dulcedine tua pauperi Deus. Quod satis patet per exẽplum Hysnardi domini castri dalfini, quod est in prouincia prope falcalquerium. Cum enim dictus dominus iuisset ad terram transmarinam, motus deuotione transiuit vltra mõtem carmeli, ut ibi pro peccatis suis ageret vitam eremiticam, ibi degens in summa paupertate in deserto. Cum autem consumpsisset ibi paucos panes & siccos, conuertit se ad herbas crudas comedendum, pro quarum crudelitate & amaritudine languides & infirmus conuertit se ad orationem, ut infirmitati suæ Deus misereretur, cui cõpassus Deus, misit coruum, qui vnguibus & rostro extraxit herbæ cuiusdam radicem, quam ei exhibuit cognoscendam, qua gustata, sensit in ea miram dulcedinem & saporis suauitatem, & de illa assidue viuebat conualescens, & de riuo aquæ bibens. Cum autem quidam de seruis suis post septennium transfretasset, iuit ad desertum in quo degebat, inquirens eum & inueniens post mutuam agnitionem & allocutionem de multis, apposuit ei mensam radicem pro cibo, & aquam pro pomo, & postea cum nollet redire dictus princeps, nec dimittere gratiam quam Deus ei fecerat, retulit ei supradicta, & remisit eum. Dictus autem seruus asserebat ꝙ radix a dulcedine & suauitate superabat carnarium ferculorum delitias. Hoc refert magister Geruasius in libro, quem fecit de mirabilibus terrarum & imperialibus solatiis. Ad hoc faciunt multa exempla infra de timore mundano. Et infra similiter de timore humano. De episcopo qui timore humano & afflictione suppliciorum idolis immolans fugit ad eremum vbi per 80. annos vixit in fletu & oratione pro peccato suo pœnitens viuens de palmã & fonte in tugurio quod Deus parauerat ei, quo defuncto & sepulto a fratre qui ibi superuenit, fons & palma statim aruerunt, & tugurium cecidit. Item ad idem multa exempla infra posita de gradibus misericordię Dei, quomodo pascit & curat & vestit suos pauperes atq; ditat, de Paulo primo eremita & Antonio, & de sancto Frontonio & sociis, & de monacho lapso fugiente ad eremum, & cibo sibi prouiso & hepate eius curato. Item ad hoc ꝙ dominus habeat curam pauperes suos pascẽdi & potandi facit quod habetur infra de oratione de pietatis fidei, & panibus multiplicatis, quomodo scilicet oratio multiplicat, quomodo oratio pascit & potat. Item ad idem faciunt multa exempla illorum pauperum, qui recipere volebant sibi oblata ne amitterent prouisionem Dei qui erat procurator eorum pauperum de quibus habetur infra de auaritia capitulo de acceptione munerum. Item capi. de proprietate claustralium, ibi habentur multa exẽpla, quomodo Deus prouidet victum, vestitum & medicamentum. Item ad hoc facit quod legitur dyal. Greg. lib. 2. cap. 2. Vbi legitur ꝙ cum beatus Benedictus fugiens mundum, lateret in specu, & diabolus fregisset campanã eius, ad cuius pulsationem romanus monachus panem ei porrigebat, in die paschæ apparuit dominus cuidam presbytero

sbytero

byterō dicens. Tu tibi delitias præparasti, & seruus meus tali loco fame cruciatur, qui surgens portauit ei quę preparauerat sibi & comedit cum eo, nitēdens q̄ esset pascha. Item in vitispatrum de quodam eremita legitur, qui congregauerat pecuniam vt si forte contingeret eum infirmari, haberet vnde sibi de cura prouideret, passus autem pedis infirmitatem, expendit quod congregauerat, & nihil ei profecit, sed dixit ei medicus, q̄ nisi sibi faceret pedem amputari quam citius totum corpus inficeretur, & ipse moreretur statim, in ipsa autem nocte fleuit pęnitens, & angelus Domini apparuit ei dicens, q̄ nisi confisus fuisset in pecunia sua curasset eum summus medicus, quem compunctum curauit angelus. In mane autem veniens medicus ad pedem amputandum, eum sanatum inueniens, sua ferramenta reportauit. Secundo pauperes habent dominum adiutorem, psal. Factus est dominum refugium pauperi, adiutor in opor. in tribulatione. Idem, Adiuuit pauperem de inopia, adiuuat autem eos conseruando, ne. s. cadant in tentationē vel desperationem. Iob. 5. Saluum faciet egenum a gladio oris eorum. i. a tentatione. Item vires & fortitudinem tribuendo. Isa. 55. Factus est domine fortitudo pauperi fortitudo egeno in tribulatione sua, spes a turbine, vmbraculum ab estu. Item ab angustiis liberando. Psal. Liberabit pauperem a po. &c. Item eripiens inopem de manu for. eius &c. Item consolando. Isa. 59. Consolatus est dominus populū suū, & pauperum suorum miserebitur, quia non habent consolationes carnales vel temporales, ideo dat eis spirituales, quia secundū Ber. Delicata est diuina consolatio, nec conceditur admittentibus alienam. Tertio pauperes habent Deum promotorem, petitiones eorū exaudiendo, Psal. Desiderium pauperum exaudiuit dominus &c. Eccl. 21. Deprecatio pauperis ex ore vsq; ad aures perueniet, & iudicium festinatum adueniet illi. Idem. Non despiciet dominus preces pupilli & viduæ, si effundat loquelam gemitus. Item beneficiū factum pauperi sibi pręstitum reputando. Matth. 25. Quod vni ex minimis meis fecistis mihi fecistis. Quod patet in pallio beati Martini, quod dimidium dedit pauperi algenti, & vidit ipsa nocte Deū eo indutum angelis dicentem. Martinus adhuc cathecuminus hac me veste contexit. credidit decurtasse suam clamidem, & adeo augmentauit, vt vnus eius angulus esset in terrā super humeros Martini, & alius in cęlo super humeros Christi. Bern. de hoc. Puto o Martine q̄ si sciuisses quibus humeris eam dimidiasses, sed integrum dedisses. Ad idem facit exemplum supra positum Petri thelonearii, qui naufrago nudo dedit suum exo forium, quo vidit dominum indutum. Item, æterna bona pauperibus reseruando. Psal. Non in finem obliuio &c. Videtur dominus obliuisci pauperes in præsenti, bona terrena dans diuitibus, sed non est ita, sed sicut pater familias videtur obliuisci proprium filium pro hospitibus extraneis, sed hoc non facit nisi ad horam, quia in mane recedentes nihil de bonis eius secum deferunt, ita diuites cum hinc recedunt, nihil secum deferunt de bonis temporalibus præter stercora peccatorū suorum, filius aut licet ad tempus videatur pauper, in fine super omnia bona patris constituitur dominus, & hereditas eorum. s. cęlestis debet esse præclara eis, quia est pater orphanorum in testamēto suo iam eis legauit, conficiens super hęc literas euangelii inuiolabilis, & adhibens super hæc testes acceptione maiores senatum Apostolorum sigillans imagine filii sui pro hoc in cruce pendenti & septem sigillis intus, & totidem foris, quibus vidit testamentum signatum beatus Iohan. apost. 5. Que aperuit agnus qui occisus est: & sunt signacula forinsecus septem articuli fidei, quæ pertinent ad eius humanitatem, intrinsecus septem quæ ad eius pertinent diuinitatem, qui in symbolo continentur. Dicebat magister guillerm⁹ aluernus episcopus Paris. q̄ rex regnm visitans mundum istum cōuocauit curiam ut munera largiretur peccatoribus ad hoc nomen vocans, quòd audientes tam diuites quam pauperes ad curia venerunt, sed diuites cum equis suis venientes videntes agros, prata, siluas iumenta, & villas, & rerum istarum pulchritudinem non credētes alia bona istis esse potiora, hoc a rege petierunt qui & concessit eis, qui lęti redeuntes currentes equis obuios sibi pauperes pedites irridebat quasi inutiliter laborarent eundo ad curiam vbi nihil obtinerent credentes data sibi omnia bona. Pauperes autem nihilominus ad curiam accesserunt, postulantes vt si aliquis remansisset eis misericorditer conferetur, rege autē asserente q̄ habebat bona sine comparatione meliora & maiora. s. æterna, ea pauperibus cōcessit ea conditione, q̄ ad modicum patientes expectarent, & cū vocaret generalem curiam coram omnibus eos in plena poneret possessione. Cum autem redirent & denunciarent diuitibus magnitudinem muneris sibi facti, redierunt diuites ad regem petentes bona æterna. Qui ait, quæ dedi pauperibus eis non auferam, sed emite vobis ab eis, quia vobis dedi temporalia vnde emere potestis quæ petitis. Iste est dominus Iesus qui dat diuitibus temporalia quę possunt in euangelio spondens pauperibus æterna. Luc. 12. Nolite timere pusillus grex, complacuit patri meo dare vobis regnum cęlestes. hos in generali iudicio ponet in plena possessione, q̄ si emeris diuites dando eis eleemosynas, poterunt habere. Item sedem eis iudicii prębendo Iob. 36. Iudicium pauperibus tribuit. Math. 19. Vos qui reliquistis omnia sedebitis super sedes iudicantes duodecim tribus Israel. Glo. super psal. Iudicabuntur & saluabuntur boni, imperfecti iudicabuntur. & damnabuntur: fideles mali non iudicabūtur & damnabuntur, infideles quia qui sine lege peccauerunt, sine lege peribunt: iudicabunt & non iudicabuntur, sed saluabuntur pfecti viri, & hoc merito, quia mundus eos deprimit & vilipendit. 1. Reg. 2. Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & subleuat, suscitans de puluere egenum, & de stercore, e.p. Eccl. 11. Deficiens virtute abundans paupertate, oculus domini respexit illum in bonum, & erexit eum ab humilitate, & mirati sunt in eo vniuersi. Sicut patet in beato Dominico & Francisco, quos Deus de tam maxima humilitate & paupertate exaltauit ad tantam miraculorum operationem, ad tantam filiorum multiplicationem, ad tantam totius ecclesiæ venerationem, ad tantam populi christiani deuotionē & gloriæ sublimationem, q̄ stupeat inde mundus. Ad confusionē autem eorum qui vilipendunt pauperes sapientes, est illud quod legitur Eccl 9. Est ciuitas parua, & viri pauci in ea &c. Hanc autem cum nullus posset liberare aliquibus viribus, inuentus est in ea vir pauper & sapiens qui eam ab obsidione liberauit per sapientiam suam, & nemo postea recordatus est illius pauperis. Item ad hoc valet quod legitur in Cronicis, q̄ circa raptū Helię Homerus poeta floruit, qui cū in habitu vili vellet intrare apud athenas curiam regis, est prohibitus, qui sumpto pręcioso habitu, statim intrauit, honorifice receptus obtinuit quicquid petiuit. Quid ad confusionem regis & suorum, vestes coram omnibus exuit, & eas honorauit, & adorauit gratias eis referens de obtento quod valuerant apud regem, quod non valuerat sapientia aut bonitas obtinere. Idē dicitur fecisse magister Petrus abalardi, in confusionem aliquorū monachorum, qui cum venisset in quadam abbatia relinquens alibi equos & ornatum cum cappa paupere vix est ibi receptus, & cū ribaldis positus in hospitio, & viliter tractatus, postea autem veniens ibi cum summariis & pompa, cum maximo honore est ibi receptus & tractatus, & ad loquendum in eorum capitulo inuitatus, vbi multum confutauit eos dicens, q̄ si venisset ad eos Christus pauper & pedes fuisset male tractatus, & eius sapientia repudiata, & de bono hospitio, quod ibi habuit nō agens sibi gratias, sed suis phaleratis æquis & ornatui & pompę superbiæ. Quarto pauperes habent Deum susceptorem, sicut patet de Lazaro. Luc. 16. Recipit enim in domum suam eos qui suas proprias reliquerunt, & quia Dei est domus pauperum, ideo præcepit seruo suo. Luc. 14 Exi cito in plateas & vicos ciuitatis, & pauperes ac debiles, cæcos & claudos introduc huc in cenam meam. Ad hanc etiam cænā vidit beatus Antonius recipi Paulum primum eremitam qui ad eremum tempore persecutionis fugerat omnia relinquens, cum rediret de eius visitatione, quē vidit vt legitur in vitis patrum recipi & in cęlum deduci inter choros angelorum & prophetarum & apostolorum & aliorum sanctorum. Ad hoc faciunt exempla multa, videlicet, Ambrosij, Francisci, Dominici, & huiusmodi. Faciet dominus in futuro pauperibus, sicut fecisse legitur Otto imperator filius Ottonis, qui vt refert Godefredus Parmensis libro. s. de gestis imperatorum; cū esset coronatus in vrbe romana clamari fecit vt omnes sub pęna mortis seruarent pacem adinuicem, nec depredarent pauperes, nec iniuriarentur eis. qui cum recessisset in theutoniam, inceperunt in vrbe ut consueuerant guerras facere, bona pauperum dissipare, & eos destruere. Quod cum audisset, fecit inquiri, qui & quę fecissent, & scribi. Cum autem redisset ad urbem, conuocauit maximam curiam, ad quam cum venissent vndiq; maiores, & præparatum esset maximum conuiuium, & residerent; fecit venire maximam multitudinem armatorum & præconizari sub pœna mortis, q̄ nullus se moneret, & fecit, conuncatis ex nomine malefactorib. & iudicatis & recitatis eorum iniuriis, ibi coram se & aliis decapitari, & capita eorum poni coram se & omnibus pro speculis & ferculis, illos enim qui non erant malefactores, fecit ibi secum refici multis delitiis, & sic pauperes vindicauit, & pacem terræ dedit. Sic faciet dominus in iudicio, malefactores pauperum morte ęterna occidet, & a se capite & suis separabit. Pacificos secum æternis delitiis reficiet, qui esuriunt & sitiunt iustitiam, vt dicitur Matth. 5. Ipsos etiam pauperes gloria & honore coronat in cęlo, & super solium regni cęlestis collocat cum apostolis suis. Psal. Suscitans a terra inopem & de stercore erigens pauperem humilitatis & vilitatis, vt collocet eum cum principibus populi sui. Item. 1. Reg. 2. Suscitat de puluere egenum, & de stercore eleuat pauperem vt sedeat cum principibus & solium glorię teneat. Iob. 36. Reges in solio collocat in perpetuum, & illic eliguntur si fuerint in cathenis & vinciantur funibus paupertatis. Pauperibus spiritu dominus dat regnū & martyribus, quia quoddam genus martirii est voluntaria paupertas. Bern. in serm. de omnibus sanctis. Quod martyrii genus grauius quam inter epulans esurire, inter vestes algere, paupertate

premi

primi inter diuitias quas confert mundus, quas ostentat malignus, quas desiderat appetitus, nomino merito coronabitur qui sic certauerit, ideo qui in hoc certamine pseuerat merito coronatur. Apoc. 2. Esto fidelis vsq; ad mortem, & dabo tibi conoram vitæ. Item in sermone da omnibus sanctis, vis obtinere cęlum? paupertatis vilitatem amplectere, & tuum erit, non enim paupertas virtus reputatur, sed paupertatis amor, amicicia pauperum regis amicos facit, amor paupertatis reges. Regnum deniq; cęlorum pauperum est.

LIBRI I. PARS IIII.

De donis. Dist. I.

CONSEQVENTER considerãdum est de donis. De quibus primo considerandum est in generali. Secũdo de singulis in spirituali. De donis in generali consideranda sunt Octo. Primo vtrum dona differunt a virtutibus. Secũdo de necessitate donorum. Tertio vtrum dona sint habitus. Quarto quæ & quot sint. Quinto vtrum dona sint connexa. Sexto vtrum maneant in patria. Septimo de comparatione eorum adinuicem. Octauo de comparatione eorum ad virtutes Ad primum. s. vtrum dona differant a virtutibus. Dicendum q si loquamur de dono & virtute secundum nominis rationem, sic nullam oppositionem habent adinuicem. Nam ratio virtutis sumitur secundum q perficit hominem ad bene agendũ, vt supra dictum est. Ratio autem doni sumitur secundum comparationem ad causam a qua est, nihil autem prohibet id quod est ab alio, vt donum esse perfectiuum alicuius ad bene operandum, præsertim cũm supra diximus q virtutes quædam nobis sunt infusę a Deo. Vnde secundum hoc donum a virtute distingui non potest, & ideo quidam posuerunt q dona non essent a virtutibus distinguenda, sed in eis remanet non minor difficultas, vt. s. rationem assignent, quare quędam virtutes dicantur dona & non omnes, & quare aliquę computantur inter dona quæ non computantur inter virtutes, vt patet de timore. Vnde alii dixerunt dona a virtutibus esse distinguenda, sed non assignauerũt conuenientem causam distinctionis quæ. s. ita conueniret virtutibus q nullo modo donis aut econuerso. Considerantes. s. aliqui q inter septẽ dona quatuor pertinent ad rationem. s. sapientia, scientia, & intellectus, & consilium, & tria ad vim appetitiuam, fortitudo, pietas, & timor, posuerunt q dona perficiebant liberum arbitrium, secundum quod est facultas rationis, virtus vero secundum quòd est facultas voluntatis, quia inuenerunt solas duas virtutes in ratione vel intellectu. s. fidem & prudentiam, alias vero in appetitiua vel affectiua: oporteret autem si hæc distinctio esset conueniens quòd omnes virtutes essent in vi appetitiua, & omnia dona in ratione Quidam vero cõsiderantes quod Greg. dicit in secundo Moralium, quòd donum Spiritussancti quod in mente sibi subiecta format prudentiam, iustitiam, temperantiam, & fortitudinem, eandem mentem munit contra singula tentamenta per septem dona. dixerunt quòd virtutes ordinantur ad bene operandum, dona vero ad resistendum tentationibus. Sed nec ista distinctio sufficit, quia etiam virtutes tentationibus resistunt, inducentibus ad peccata quę contrariantur virtutibus. Vnumquodq; n. resistit naturaliter suo cõtrario, quod pręcipue patet de charitate de qua dicitur Cantic. 8. Aquę multæ non poterunt charitatem extinguere. Alii vero considerantes quòd ista dona traduntur in scriptura secundum quod fuerunt in Christo, vt patet Isa. 11. Dixerunt quòd virtutes ordinantur simpliciter ad bene operandum, sed dona ordinantur ad hoc quòd per ea conformentur Christo, præcipuè quantum ad ea quæ passus est, quia in passione eius præcipue huiusmodi dona resplenduerunt. Sed hoc etiam non videtur esse sufficiens, quia ipse dominus præcipue nos inducit ad sui conformationem secundum humilitatem & mãsuetudinem. Math. 11. Discite a me quia mitis sum & humilis corde, & secundum charitatem, vt Ioh. 10. Diligatis inuicem sicut dilexi vos. Et hæ etiam virtutes præcipue in passione Christi refulserunt, & ideo ad distinguendum dona a uirtutibus debemus sequi modũ loquenti scripturæ in, qua nobis traduntur, non quidem sub nomine donorum, sed magis sub nomine spirituum. Sic enim dicitur Is. 11. Requiescet super eum spiritus sapientiæ & intellectus &c. Ex quibus verbis manifeste datur intelligi quòd ista septem enumerantur ibi secundum quòd sunt in nobis ab inspiratione diuina. Inspiratio autem signat quandam motionem ab exteriori. Est enim considerandum, quòd in homine est duplex principium mouens. Vnum quidem interius quod est ratio, aliud autem exterius quod est Deus, vt supra dictum est, & etiam philosophus dicit in capitulo de bona fortuna. Manifestum est autem quòd omne quod mouetur necesse est proportionatum esse motori, & hæc est perfectio mobilis inquantum mobile, dispositio qua disponitur ad hoc q bene moueatur a suo motore: quanto igitur mouens est altior, tanto necesse est quòd mobile perfectiori dispositione ei proportionetur, sicut videmus quòd perfectius oportet esse discipulum dispositum ad hoc quòd altiorem doctrinam capiat a docente. Manifestũ est autem quòd virtutes humanę perficiunt hominem secundum quòd homo natus est moueri per rationem in his quæ interius vel exterius agit, oportet igitur inesse homini altiores perfectiones secũdum quas sit dispositus ad hoc quòd diuinitus moueatur, & istę pfectiones vocantur dona, non solum quia infunduntur a Deo, sed quia secundum ea homo disponitur vt efficiatur prompte mobilis ab inspiratione diuina, sicut legitur de Isa. 50. Dominus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico, retrorsum non abii. Et philosophus dicit in capitulo de bona fortuna, quòd his quæ mouentur per instinctum diuinum, non expedit consiliari secundum rationem humanam, sed quod sequantur interiorem instinctum, quia mouentur a meliori principio quam sit ratio humana, & hoc est quod quidam dicunt quòd dona perficiunt hominem ad altiores actus quam sit actus virtutum. Huiusmodi autem dona quandoq; nominantur virtutes secundum cõmunem rationem virtutis, habent tamen aliquid supereminens rationi communi virtutis, inquantum sunt quædam diuinæ virtutes perficientes hominem inquantum est a Deo motus. Vnde & philosophus in 7. Eth. Supra virtutem communem ponit quandam virtutem heroycam vel diuinam, secũdum quam dicuntur aliqui diuini viri, vnde. Greg. primo Mor. exponens illud Iob. 1. Nati sunt ei septem filii, dicit. Septem filii nobis nascuntur cum per conceptionem bonę cogitationis spiritussancti septem in nobis virtutem oriuntur. & inducit illud Isa. 11. Requiescet super eum spiritus sapientiæ &c. vbi enumerantur septem dona spiritussancti. Ad secundum. s. vtrũ dona sint necessaria ad salutem. Dicendum quòd sicut dictum est, dona sunt quędam hominis perfectiones quibus homo disponitur ad hoc q bene sequatur instinctum diuinum. Vnde in his quibus non sufficit instinctus rationis sed est necessarius spiritussancti instinctus, per consequens etiam est necessarium donum. Ratio autem hominis est perfecta a Deo dupliciter. Primo quidem naturali perfectione. s. secundum lumen naturale rationis. Alio modo quadam supernaturali perfectione per virtutes theologicas, vt supra dictum est, & q̃uis hæc secunda perfectio sit maior quam prima, tamen prima perfectiori modo habetur ab homine quasi plena possessio. Secunda autem habetur quasi imperfecte. Imperfecte n. diligimus & cognoscimus Deum. Manifestum est autem quòd vnumquodq; quod pfecte habet naturam vel formam aliquam aut virtutem, potest per se secundum illam operari, non tamen exclusa operatione Dei, qui in omni natura & voluntate interius operatur, sed id quod imperfecte habet naturam aliquam vel formam aut virtutem, non potest per se operari nisi ab altero moueatur, sicut sol, quia est perfecte lucidum, per seipsum potest illuminare, luna autem in qua est imperfecte natura lucis, non illuminat nisi illuminata. Medicus & qui perfecte nouit artem medicinæ, potest per se operari, sed discipulus eius qui nondum est plene instructus non potest per se operari nisi ab eo instruatur. Sic igitur quantum ad ea quæ subsunt humanę rationi in ordine. s. ad finem connaturalem homini potest homo operari per iudicium rationis. Si tamen etiam in hoc homo adiuuetur a Deo per specialem instinctum, hoc erit superabundantis bonitatis. Vnde secũdum philosophos, non quicunq; habebant virtutes morales acquisitas, habebant virtutes heroycas vel diuinas, sed in ordine ad finem vltimum supernaturalem ad quem ratio mouet secundum quòd est aliqualiter & imperfecte informata per uirtutes theologicas, non sufficit ipsa motio rationis nisi desuper adsit instinctus & motio spiritussancti, secundum illud Rom. 8. Qui spiritu Dei aguntur hi filii Dei sunt, & filii & hæredes. Et in psalmo dicitur. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectã. quia. s. in hæreditatem illius terre beatorum nullus potest peruenire nisi moueatur & ducatur a spiritusancto, & ideo ad illum finẽ consequendum necessarium est homini habere donum spiritussancti, excedunt autem dona communem perfectionem virtutum, nõ quantum ad genus operum, eo modo quo consilia excedunt præcepta, quia ad perfectionem consiliorum non tenetur homo de necessitate salutis, vnde sine ipsis potest homo consequi salutem, sed dona excedunt perfectionem virtutum quantum ad modum operandi, secundum quòd mouetur homo ab altiori principio. Ad tertium. s. vtrum dona sint habitus. Dicendum quòd sicut dictum est, dona quædam sunt perfectiones hominis, quibus disponitur ad hoc quòd homo bene sequatur instinctum spiritussancti. Manifestum est aũt ex supradictis q virtutes mòrales perficiũt vim appetitiuã, secundum quòd participat aliqualiter rationem, inquantum. s. nata est moueri per imperiũ rationis, hæc igitur dona spiritussancti se

habent

habent ad hoiem in comparatione ad Spiritumsanctum, sicut virtutes morales se habent ad vim appetitiuam in comparatione ad rationem. Virtutes aût morales habitus quidam sunt quibus vires appetitiuę disponuntur ad prompte obediendam rationi, vnde & dona Spiritussancti sunt quidã habitus, quibus homo perficitur ad prompte obediendum Spiritusancto. Et nota ꝙ duo sunt genera donorũ Spiritussancti, quędam sine quibus ad salutem peruenire non potest, sicut sunt ista, de quibus nunc loquimur: quędam vero sunt sine quibus potest homo peruenire ad vitam, quia non sunt de necessitate salutis, sicut est donum prophetię & hmôi, quę dñr gratię gratisdatę. Prima dona sunt habitus manentes in hoie, & in talibus donis Spiritussanctus in electis omnibus semper manet. Sicut dr̃ Io.14. Vbi dñs discipulis suis de Spiritusancto loquens ait: Apud vos manebit & in vobis erit. Alia vero dona modo sunt habitus, nec semper manent in hoie. Spiritus.n. prophetię nõ semper adest prophetis. Sicut dicit Greg. prima homil. super Ezech. Sic ẽt est de alijs huiusmodi donis. Vnde proprium est Christi, ꝙ dona Spiritussancti requiescant in eo, vt dr̃ Isa.11. Et Io.1. dr̃: Super quẽ videris Spiritum descendentem & manentẽ super eum: hic est qui baptizat, quod exponens Greg. lib. 2. mora. ait: In cunctis fidelibus Sanctusspiritus venit, sed in solo mediatore semper singulariter permanet. Ad quartum. s. quę & quot sint dona. Dicendum ꝙ sunt septẽ, quę enumerantur Isa.11. Requiescet super eũ spiritus sapientię & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, & spiritus sciẽtię & pietatis, & replebit eum spiritus timoris dñi. Ad cuius euidentiã sciendum ꝙ dona sunt quidã habitus perficientes hominem ad hoc ꝙ prompte sequatur instinctũ Spiritussancti. Sicut virtutes morales perficiunt vires appetitiuas ad obediendũ rationi. Sicut autẽ vires appetitiuę natę sunt moueri per imperium rationis, ita oẽs vires humanę natę sunt moueri per instinctũ Dei, sicut à quadam superiori potentia. Et ideo in oib. viribus hominis quę possunt esse principia humanorum actuũ, sicut sunt virtutes, ita ẽt sunt dona. s. in ratione & in vi appetitiua. Ratio autẽ est & speculatiua & practica, & in vtraq; consideratur apprehensio veritatis quę pertinet ad inuentionem & iudicium de veritate. Ad apprehensionem igitur veritatis perficitur speculatiua ratio per intellectum, practica vero per consilium, ad rectè aût iudicandum, speculatiua quidem per sapientiã, practica vero per scientiam perficitur: appetitiua autem virtus in his quidem quę sunt ad alterũ perficitur per pietatem. In his quę sunt ad seipsum perficitur per fortitudinem contra timorem periculorum: contra concupiscentiã vero inordinatam delectabilium per timorem dñi, ſm illud Prou.16. per timorem dñi declinat omnis homo à malo, & in Psalmo: Confige timore tuo carnes meas, à iudicijs.n. tuis timui. & sic patet ꝙ hęc duo extendunt se ad oia, ad quę extendunt se virtutes tã intellectuales q̃ morales. In hac.n. enumeratione ponuntur quatuor pertinentia ad virtutes intellectuales. s. sapientia & intellectus, scientia & consilium, quod pertinet ad prudentiam, sed nihil ponitur quod pertineat ad artẽ, quę est quinta virtus intellectualis, quia dona perficiunt hominẽ in his quę pertinent ad bene viuendũ, ad quę non ordinatur ars, sed ad exteriora factibilia. Est.n. ars ratio recta non agibilium, sed factibiliũ, vt dr̃ in 6. ethi. Potest tñ dici ꝙ quantũ ad infusionẽ donorum ars pertinet ad Spiritumsanctũ, qui est principaliter mouens: non aût ad hoies qui sunt quędã organa eius, dum ab eo mouentur. Siſr in hac enumeratione ponitur aliquid pertinens ad iustitiam. s. pietas, & aliquid pertinens ad fortitudinem. s. donum fortitudinis. Temperantię aût respondet quodãmodo donum timoris. Sicut.n. ad virtutem temperantię pertinet ſm eius propriam rationem vt aliquis recedat a delectabilibus prauis, pp bonum rationis, ita ad donum pertinet ꝙ aliquis recedat à delectationibus prauis pp Dei timorem. Et nota, ꝙ circa fortitudinẽ non ponitur aliqua pars eius ꝙ sit donum, sicut circa iustitiam ponitur pietas, quę est pars eius. Sed pro fortitudinis virtute ponitur ẽt fortitudo donum, ita ꝙ eodem nomine tenetur virtus & donum eis respondens, non sic autem ponitur iustitia. Sed pietas quę est quędã pars eius, quia nomen iustitię à rectitudine rationis imponitur, & ideo est nomen virtutis conuenientius q̃ nomen doni, sed nomen pietatis importat reuerentiam quam habemus ad patrem & patriam, & quia pater oĩm Deus est, ẽt cultus Dei pietas nominatur, vt dicit Aug. 10. de ciu. Dei. Et ideo conuenienter donum quo aliquis pp reuerentiam Dei bonum operatur ad oẽs, pietas noiatur. Non ponuntur aût aliqua dona pertinẽtia ad virtutes theologicas, quę tñ maximẽ ordinant nos in Deũ, quia animus hoĩs nõ mouetur à Spiritusancto, nisi ei ſm aliquem modũ vniatur, sicut instrm non mouet ab artifice nisi per cõtactum, aut per aliq̃ aliã vnionem. Prima aût vnio hoĩs est per fidẽ, & charitatem, vnde istę virtutes presupponuntur ad dona sicut radices quędã donorũ, vnde oĩa dona pertinent ad has tres virtutes, sicut quędam deriuationes prędictarum virtutum. Item nota, ꝙ intellectui adiungitur sapientia, quę regit ipsum, fortitudini consilium, pietati sciẽtia: timori vero

qui singulariter nominatur, non ponitur aliud directiuum nisi ipsa sapientia, quia per sapientiam dirigitur hoĩs intellectus, & hoĩs affectus, & ideo ponuntur correspondentia, sapientia tanq̃ directiuo, ex parte quidem intellectus donũ intellectus, ex parte aût affectus donum timoris. Ratio.n. timendi Deum pręcipue sumitur ex consideratione excellentię diuinę q̃. cõsiderat sapientia. Ad quintum. s. vtrũ dona sint connexa. Dicendum ꝙ huius quęstionis veritas de facili ex pręmissis potest haberi: dictũ est aût supra ꝙ sicut vires appetitiuę disponuntur per virtutes morales in comparatione ad regimen rationis, ita oẽs vires animę disponuntur per dona in cõparatione ad Spiritumsanctum mouentẽ. Spiritus aût sanctus habitat in nobis per charitatẽ, ſm illud Rom.5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritũsanctũ qui datus est nobis, sicut & rõ nostra perficitur per prudentiã, vnde sicut virtutes morales cõnectuntur sibiinuicẽ in prudentia: ita dona Spiritussancti cõnectunt sibiinuicem in charitate: ita. s. ꝙ qui charitatem habet, oĩa dona Spiritussancti habet: quorũ nullũ sine charitate haberi põt. Vnde Greg. primo moral. dicit, ꝙ minor est sapientia si intellectu careat, & valde inutilis est intellectus si ex sapientia non subsistat. Vile est consiliũ, cui opus fortitudinis deest, & valde fortitudo destruitur nisi per consiliũ fulciatur: nulla est scientia si vtilitatẽ pietatis non habet, & valde inutilis est pietas si sciẽtię discretione caret, timor quoq; ipse si non has virtutes habuerit, ad nullum opus bonę actionis assurgit, sicut aût connexio virtutum cardinaliũ probatur, vno modo per hoc ꝙ vna earum perficitur quodammodo per aliam, vt supra dictum est: Ita Greg. eodem modo vult probare connexionẽ donorum per hoc ꝙ vnum sine alio non potest esse perfectũ. Vnde pręmittit, dicẽs: Valde singula quęlibet destruuntur, sed non vna alij virtus virtuti suffragatur. Nõ ergo datur intelligi ꝙ vnũ donũ non possit esse sine alio, sed quia si esset sine sapiẽtia, nõ esset donum, sicut tẽperantia si esset sine iustitia, nõ esset virtus. Et nota ꝙ sapientia & scientia vno modo possunt considerari ſm quod sunt gratię gratisdatę: prout. s. aliquis intantum abundat in cognitione diuinorum et humanorum, vt possit infideles instruere & aduersarios cõfutare, & sic de eis loquitur Apostolus 1. Cor.12. Alij per spiritum datur sermo sapientię. Alij sermo scientię &c. Vnde signanter fit mentio de sermone sapientię & sciẽtię, & isto modo sapientia & sciẽtia non sunt cõnexę. Alio modo possunt accipi prout sunt dona Spiritussancti, & sic sapientia & sciẽtia nihil aliud sunt q̃ quędã perfectiones humanę mentis, ſm quas disponitur ad sequendũ instinctus Spiritussancti in cognitione diuinorũ vel humanorum, & sic patet ꝙ hmôi dona sunt in oib. charitatẽ habentib. Ad sextũ. s. vtrum dona Spiritussancti maneãt in patria. Dicendũ ꝙ de donis dupliciter possumus loqui. Vno modo quantũ ad essentiam donorum, & sic perfectissimã erunt in patria, vnde Ambr. dicit in libro de Spiritusancto. Ciuitas Dei illa Hierusalem cęlestis, nõ meatu alicuius fluuij terrestris abluitur, sed ex vitę fonte procedẽs Spiritussanctus, cuius nos breui satiamur haustu in illis cęlestibus spiritibus redundantius vr̃ affluere pleno septẽ virtutũ spiritualiũ feruens meatu. Cuius ratio est, quia dona Spiritussancti perficiunt mentẽ humanã ad sequendũ vinctionem Spiritussancti, quod pcipuẽ erit in patria, qñ Deus erit oĩa in oib. vt dr̃ 1. Cor. 15. Et qñ homo totaliter erit subditus Deo. Alio modo possunt cõsiderari quantũ ad materiam, circa q̃ operantur, & sic in pręsenti hñt operationẽ circa aliq̃ materiã circa q̃ nõ habebũt operationẽ in statu glorię, & ſm hoc non manebunt in patria, sicut supra de virtutibus cardinalibus dictum est. Vnde de donis ſm ꝙ cõpetunt statui pręsenti dicit Greg. in secundo moral. ꝙ Spiritussanctus cõtra singula tentamẽta septẽ donis erudit mentẽ, sed in statu glorię cessantib. malis per dona pficimur in bono. Vnde in singulis donis ponit Greg. aliquid qđ transit cũ statu pręsenti, & aliquid qđ permanet ẽt in futuro: dicit.n. ꝙ sapientia mentẽ de ęternorum spe & certitudine reficit, quorum duorum spes trãsit, sed certitudo remanet. Et de intellectu dicit ꝙ in eo qđ audita penetrat reficiẽdo cor tenebras eius illustrat, quorum auditus trãsit, quia non docebit vir fratrẽ suum, vt dicit Hier.31. Sed illustratio mentis manebit, de cõsilio aût dicit ꝙ prohibet esse pręcipitẽ quod est necessariũ in pñti: & iterum ꝙ ratione aium replet, qđ est necessarium ẽt in futuro. De fortitudine vero dicit ꝙ aduersa non metuit, qđ est necessariũ in pñti, & iterũ ꝙ cõfidentię cibos apponit, quod permanet ẽt in futuro. De scientia vero vnũ tñ ponit. s. ꝙ ignorãtię ieiuniũ superat, qđ pertinet ad statũ pñtem. Sed ꝙ addit in vẽtre mentis potest finaliter intelligi ꝙ repletio cognitionis pertinet ẽt ad statũ futurũ. De pietate vero dicit ꝙ cordis viscera misericordię operibus replet, quodquidem ſm verba pertinet tantum ad statum pręsentem, sed ipse intimus affectus proximorum per viscera designatus peruenit etiam ad statum futurum, in quo pietas non exhibebit misericordię opera, sed congratulationis affectum. De timore vero dicit, quod premit mentem ne de pręsentibus superbiat, quod pertinet ad statum pręsentem, & quòd de futuros cibos spei

confortat, quod etiam pertinet ad statum præsentem quantum ad spem, & potest etiam quantum ad statum futurum pertinere, quantum ad confortationem de rebus hic speratis & ibi obtentis. Ad septimum. s. vtrum dignitas donorum attendatur secundum ordinẽ enumerationis quæ habetur Isa. 11. Dicendum ꝙ dignitas donorũ dupliciter potest attendi. Vno modo simpliciter. s. per comparationem ad proprios actus, prout procedunt a suis principiis. Alio modo secundum quid. s. per comparationem ad materiam. Simpliciter autem loquendo de dignitate donorum eadem est ratio comparationis in ipsis & virtutibus, quia dona ad omnes actus potentiarum animę perficiunt hominem ad quos perficiunt virtutes, vt supra dictum est. Vnde sicut virtutes intellectuales præferuntur virtutibus moralibus, & ideo ipsis virtutibus intellectualibus contemplatiuę præferuntur actiuis, vt sapientia & intellectus & scientia, prudentiæ & arti, ita tamen ꝙ sapientia præfertur intellectui, & intellectus scientiæ, sicut prudentia & synesis eubuliæ, ita etiam in donis sapientia & intellectus, scientia & cõsilium præferuntur fortitudini, pietati & timori, in quibus etiam pietas præfertur fortitudini, fortitudo timori, sicut iustitia fortitudini, & fortitudo temperantiæ. Sed quantum ad materiã fortitudo & consilium præferuntur scientię & pietati, quia. s. fortitudo & consilium in arduis locum habent. Scientia autem & consilium & in rõnibus. Sic igitur donorum dignitas ordini enumerationis respondet, partim quidẽ simpliciter ſm quòd sapientia & intellectus oĩbus præferũtur, partim aũt ſm ordinẽ materiæ, ſm quòd consiliũ & fortitudo præferuntur scientiæ & pietati. Ad octauum. s. de cõparatione bonorum ad virtutes. Dicendum quòd sicut ex dictis patet virtutes in tria genera distinguũtur. Sunt enim quædam virtutes theologice, quædã intellectuales, quædã morales. Virtutes quidẽ theologice, sunt quibus mens humana Deo coniũgitur. Virtutes aũt intellectuales sũt quibus rõ ipsa perficitur. Virtutes autem morales sũt quibus vires appetitiuę perficiuntur ad credẽdũ rõni. Dona aũt spũssancti sunt quibus oẽs virtutes aĩæ disponuntur ad hoc quòd subdatur motioni diuinæ. Sic ergo eadẽ videtur esse cõparatio donorum ad virtutes theologicas per quas homo vnitur spiritusancto mouẽti, sicut virtutum moralium ad virtutes intellectuales, per quas perficitur rõ quæ est virtutũ moraliũ motiua. Vnde sicut virtutes intellectuales præferũtur virtutibus moralib. & regulãt eas, ita virtutes theologicę præferuntur donis spiritusancti, & regulant ea, vnde Greg. dicit in primo Mor. quòd neq; ad denarii perfectionẽ septem filii id est septẽ dona perueniunt, nisi in spe & fide & charitate fuerit omne qđ agunt. Sed si comparemus dona ad alias virtutes intellectuales vel morales, dona præferuntur virtutibus, quia dona perficiunt vires animæ in comparatione ad spiritumsanctum mouentem, virtutes autem perficiunt vel ipsam rationem vel alias vires in ordine ad rationem. Manifestum est autem quòd ad altiorem motorem oportet maiori perfectione mobile esse dispositum. Vnde perfectiora sunt dona virtutibus.

De donis in special. *Dist.* *II.*

DEinde considerandũ est de donis in speciali, & primo de dono timoris. Secundo de dono pietatis. Tertio de dono scientie. Quarto de dono fortitudinis. Quinto de dono cõsilii. Sexto de dono intellectus. Septimo de dono sapientiæ. Circa primum de dono timoris consideranda sunt duodecim. Primum est vtrum Deus sit timendus. Secundum est de diuisione timoris. Tertium est de timore naturali. Quartum est de timore humano. Quintum est de timore mundano. Sextum est de timore seruili. Septimum est de timore initiali. Octauum est de timore filiali. Nonum est vtrum timor sit initium sapientiæ. Decimum est vtrum timor sit donum spiritusancti. Vndecimum est vtrum crescat crescente charitate. Duodecimum vtrum maneat in patria. Ad primum. s. vtrum Deus timeri possit. Dicendum quòd sicut spes habet duplex obiectum, quorum vnum est ipsum bonum futurum cuius adeptionem quis expectat. Aliud est auxilium alicuius per quod expectat illud adipisci quod sperat, ita etiam timor duplex obiectum habere potest quorum vnum est ipsum malum quod homo refugit, aliud est a quo malum prouenire potest. Primo ergo modo Deus qui est ipsa bonitas obiectum timoris esse non potest, sed secũdo modo potest esse obiectum timoris, inquantum. s. ab ipso vel per comparationẽ ad ipsum nobis, potest aliquod malum imminere: ab ipso quidem potest nobis imminere malum pęnę, quod nõ est simpliciter malũ sed ſm quid, bonum aũt simpliciter. Cũ enim bonũ dicatur in ordine ad finẽ, malũ aũt importet huius ordinis priuationẽ, illud est malum simpliciter qđ excludit ordinẽ a fine vltimo, quod est malum culpę, malum aũt pęnę est quidẽ malum inquantũ priuat aliquod particulare bonũ, est tñ bonũ simpliciter inquantũ dependet ab ordine finis vltimi: per comparationẽ aũt ad Deum põt nobis malum culpæ prouenire si ab eo separamur, & per hunc modũ Deus põt & debet timeri. In Deo enim est cõsiderare iustitiã, ſm q̃ peccãtes punit, & misericordiã, ſm q̃ nos liberat. Secundum igitur cõsiderationem iustitiæ ipsius insurgit in nobis timor. Scđm aũt considerationem misericordiæ consurgit in nobis spes, & ita ſm diuersas rationes Deus est obiectum spei & timoris. Et nota ꝙ malum culpæ non est à Deo sicut ab actore, sed est à nobisipsis inquantũ à Deo recedimus: malum aũt pœnæ est quidem à Deo actore inquãtum habet rationẽ boni, prout. s. est iustum, sed ꝙ iuste nobis pœna infligitur hoc primordialiter ex merito nostri peccati contingit, ſm quem modum dr̃ Sap. 1. ꝙ Deus mortem non facit, sed impij manibus & verbis accersierunt illã. Ad ſm. s. de diuisione timoris, q̃ ponit magister sententiarũ lib. 3. dist. 34. s. in filialem, initialẽ, seruilem, & mundanũ. Sciendum ꝙ de timore nũc agimus ſm ꝙ per ipsum aliquo modo ad Deum conuertimur, vel ab eo auertimur. Cum. n. obiectum timoris sit malũ, quandoq; homo propter mala quæ timet à Deo recedit, & iste dr̃ timor humanus vel mũdanus: quandoq; autẽ homo per mala quæ timet ad Deum conuertitur vt ei inhæreat, quod quidem malum est duplex. s. malum pœnæ, & malum culpæ. Si igitur aliquis conuertatur ad Deum & ei inhæreat propter timorem pœnæ, est timor seruilis. Si aũt propter timorem culpæ, est timor filialis, nam filiorum est timere offensam patris. Si autem propter vtrũq;, est timor initialis, qui est medius inter vtrũq; timorem. Vtrum autem malum culpæ possit timeri, supra habitũ est cum de passione timoris ageretur. Et nota, ꝙ timor naturalis non connumeratur inter alios timores in hac diuisione contẽtos, quia timor naturalis non est bonus nec malus, bonitate vel malitia morali, sed præsupponitur ab vtroque. Omnes aũt isti timores important vel bonum morale, quod præcipuè consistit in conuersione ad Deum, vel malum morale quod præcipuè cõsistit in auersione à Deo. Item nota, ꝙ licèt alia sit habitudo filij ad patrem, & vxoris ad virum, & serui ad dñm: tñ timor castus, qui est per cõparationem vxoris ad virum, nõ distinguitur a timore filiali, qui est per comparationem filij ad patrem, sicut distinguitur à timore seruili, qui est per cõparationem serui ad dñm. Cuius ratio est, quia habitudo serui ad dominum est per potestatem dñi ad seruum se sibi subijcientis, sed habitudo filij ad patrem, vel vxoris ad virum est econuerso per affectum filij se subdentis patri, vel vxoris se cõiungentis viro vnione amoris. Vnde timor filialis est castus ad idẽ pertinet, quia per charitatis amorem Deus pater noster efficitur, ſm illud Rom. 8. Accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba pater: sed p eãdem charitatem dr̃ etiam sponsus noster, ſm illud 2. ad Cor. 11. Despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo. Timor aũt seruilis ad aliud pertinet, quia charitatem in sua resurrectione non includit. Item nota ꝙ isti tres timores. s. mundanus, seruilis, & initialis respiciunt pœnam, sed diuersimode. Nam timor mundanus siue humanus respicit pœnam à Deo auertentem, quam quandoq; inimici Dei infligunt, vel comminantur. Sed timor seruilis & initialis respiciunt pœnam per quam homines attrahuntur ad Deum diuinitus inflictam vel comminatam. Quam quidem pœnam principaliter timor seruilis respicit timor autem initialis secundario. Item nota, ꝙ sicut alia est cõcupiscentia oculorum qua concupiscit homo bona mundi. Alia concupiscentia carnis qua quis dilectionem proprij corporis concupiscit, ita aliud est malũ qđ respicit timor mũdanus. s. amittere bona mundana. Aliud qđ respicit timor humanus. s. amittere delectationem vel incolumitatem proprij corporis, quia tñ eadem rõne homo à Deo auertitur pp timorem amittendi bona mũdana, & pp timorem amittẽdi incolumitatem proprij corporis, quia bona exteriora ad corpus pertinent, & ideo vterq; timor hic pro eodẽ cõputatur, quãuis mala quæ timẽtur sint diuersa, sicut & bona q̃ cõcupiscũtur. Ex qua quidẽ diuersitate prouenit diuersitas peccatorum ſm spẽm, quib. tñ oĩb. cõe est à Deo abducere. Ad tertiũ. s. de timore naturali. Et ad quartũ. s. de timore humano. Req. supra vbi agit de passione timoris. Ad quintũ. s. de timore mũdano quęrit, vtrum timor mũdanus semper sit malus, & quid sit. Sciendũ aũt, ꝙ sicut ex supra dictis patet, actus morales & habitus ex obiectis & nomẽ, & spẽm habent: proprium aũt obiectum appetitiui motus est bonũ finale, & ideo à proprio fine oĩs motus appetitiuũ, & specificatur, & nominatur. Si quis. n. cupiditatẽ nominaret amorẽ laboris, quia pp cupiditatem hoĩes laborant, non rectè nominaret. Non. n. cupidi laborem quærunt sicut finẽ, sed sicut illud qđ est ad finem, sicut finẽ aũt quærunt diuitias. Vnde cupiditas rectè noĩatur desideriũ, vel amor diuitiarũ qđ est malũ, & per hunc modũ amor mundanus proprè dr̃ quo aliquis mũdo innititur tanq̃ fini, & sic amor mũdanus semper est malus: timor aũt ex amore nascit: illud. n. hõ timet amittere qđ amat, vt patet per Aug. in li. 83. quæst. Et ideo timor mũdanus est qui pcedit ex amore mũdano tanq̃ à mala radice: & pp hoc & ipse timor mũdanus semper est malus. Sciendũ aũt ꝙ naturalr̃ est homini ꝙ refugiat pprij corporis detrimẽtum, vel & dãna tpalium rerũ, sed quod homo pp ista recedat à iustitia est cõtra rationẽ naturalẽ. Vnde & philosophus dicit in 3. eth. ꝙ quędã sunt. s. peccatorum opera, ad q̃ nullo timore aliquis debet cogi,

quia

quia peius est hmôi peccata cômittere q̃ pœnas quascunq; pati. Ad timorem humanũ pertinere vr, q homines reueremur. Sed dupliciter potest aliquis hoies reuereri. Vno modo inquantum in eis est aliquid diuinum, puta bonum gratię, vel virtutis, vel saltem naturalis Dei imaginis: & hoc modo vituperantur, qui hoies non reuerentur. Sicut iudex iniquus, qui nec Deum timebat, nec hoies reuerebatur. Lucę 18. Alio modo potest aliquis homines reuereri inquantum Deo contrariantur, & sic laudantur, qui homines non reuerentur, ſm illud Eccl. 48. In diebus suis non pertimuit principẽ. Et Matth. 10. Nolite timere eos qui occidunt corpus &c. Ad timorem mundanum pertinere videntur pœnæ, quæ per potestates sęculares infliguntur. Potestates autem qñq; infligunt pœnas ad retrahendũ à peccato in hoc, q Dei ministri sunt: ſm illud Rom. 14. Minister Dei est iudex in iram ei, qui male agit: & ſm hoc timere potestatem sęcularem non pertinet ad timorem mundanum, sed ad timorem seruilem, vel initialem: qñ vero pœnas infligunt contra iustitiam homines persequendo vel bona tpalia rapiendo, sic ad timorem mũdanum pertinet timere potestatẽ sęcularem, & ex hmôi timore prouenit, q homo plus vult iustitiam deserere, vel Deum offendere, q̃ temporalia bona perdere. De hoc re. vbi supra. Circa sextũ. s. de timore seruili considerãda sunt tria. Primo vtrũ timor seruilis sit bonus. Secundo vtrum sit idem cum timore filiali. Tertio vtrum remaneat cum charitate. Ad primum s. vtrum timor seruilis sit bonus. Dicendum q timor seruilis ex parte seruilitatis, habet q sit malus: seruilitas. n. opponitur libertati: vnde cum liber sit qui sui est, vt dr in principio methaphisicæ, seruus est qui non causa sui operatur, sed quasi ab extrinseco motus: quicunque autem ex amore aliquid facit quasi ex seipso operatur, quia ex propria inclinatione mouetur ad operandum, & ideo contra rationẽ seruilitatis est q aliquis ex amore operetur. Sic igitur timor seruilis inquantum seruilis est, charitati contrariatur. Si igitur seruilitas esset de ratione timoris oporteret, q timor seruilis simpliciter esset malus, sicut adulterium simplr est malum, quia id ex quo contrariatur charitati pertinet ad adulterij speciem, sed prædicta seruilitas non pertinet ad speciem timoris seruilis sicut nec informitas ad speciem fidei informis. Species. n. moralis habitus vel actus ex obiecto accipitur, obiectum autẽ timoris seruil est pœna cui accidit, q bonum cui contrariatur pęna ametur, tanq̃ finis vltimus, & per consequens pœna timeatur tanq̃ principale malum, quod conuenit in non habente charitatẽ, vel q ordinetur in Deũ, sicut in finem, & per consequens pœna non timeatur tanq̃ principale malum, quod conuenit in habente charitatem: nõ. n. tollitur species habitus per hoc q eius obiectum, vel finis ordinatur ad vlteriore finem, & ideo timor seruilis ſm suam substantiam bonus est, sed seruilitas eius est mala. Ad ſm. s. vtrũ timor seruilis sit idẽ in re cum timore filiali. Dicendum q propriẽ obiectum timoris est malum, & quia actus & habitus distinguuntur ſm obiecta vt ex dictis patet, necesse est q ſm diuersitatem malorum ẽt timores specie differãt. Differt autem specie malum pœnæ quod refugit timor seruilis, & malum culpæ quod refugit timor filialis, vt ex su pradictis patet. Vnde manifestum est, q timor seruilis & filialis nõ sunt idem ſm substantiam, sed differunt specie, vnde Aug. super primam canonicam Ioannis dicit duos esse timores. Vnum seruilem, & alium filialem vel castum: licẽt aũt vterq; timor respiciat Deum, quia vtroq; timemus Deum: non tñ sub eadem habitudine. Nam timor seruilis respicit Deum sicut principium inflictiuũ pœnarum: timor autem filialis respicit Deum, non sicut principiũ actiuum culpæ, sed potius sicut terminum à quo refugit separari per culpam. Et ideo ex hoc obiecto, quod est Deus nõ consequuntur identitatem spẽi, quia ẽt motus naturales ſm habitudinem ad aliquem terminum specie diuersificantur: non. n. est idem motus specie qui est ab albedine, & qui est ad albedinem. Per istam eandem rationem dicas q fides formata, & informis ſm obiectum nõ differunt: vtraq;. n. fides & credit Deo & credit Deum, sed differũt solũ per aliquid intrinsecum. s. ſm præsentiam & absentiam charitatis, & ideo nõ differunt ſm substantiam, sed timor filialis & seruilis differunt ſm obiecta, & ideo non est similis ratio. Similiter eadem est spes, qua speramus frui Deo, & aliqua alia beneficia obtinere ab eo: non tñ est idem timor quo timemus separari à Deo & ab eo puniri: quia spes respicit Deum, sicut principium tã respectu fruitionis diuinæ q̃ respectu cuiuscunq; alterius beneficij, non sic autem est de timore, & ideo non est ratio similis. Ad tertium. s. vtrum timor seruilis simul maneat cum charitate Dicendum q timor seruilis ex amore sui causatur, quia est timor pœnæ quæ est detrimẽtum proprij boni. Vnde hoc modo timor pœnæ potest stare cũ charitate, sicut & amor sui: eiusdem. n. rationis est, q homo cupiat bonum suum, & q timeat priuari eo. Amor autem sui tripliciter se potest haberi ad charitatem. Vno. n. modo contrariatur charitati ſm q aliquis in amore proprij boni finẽ constituit. Alio modo includitur in charitate ſm q homo se pp Deũ, & in Deo diligit. Tertio modo à charitate quidem distinguitur, sed charitati non contrariatur, puta cum aliquis diligit quidem seipsum ſm rationem proprij boni: ita tñ q in hoc proprio bono non constituat finẽ, sicut ẽt ad proximum potest esse aliqua alia spiritualis dilectio præter dilectionem charitatis quæ fundatur in Deo, dum proximus diligitur, vel ratione consanguinitatis, vel alicuius conditionis humanæ, quæ tamen referibilis sit ad charitatẽ. Sic igitur & timor pœnæ excluditur. Vno modo in charitate. Nam separari à Deo est pœna quædã, q̃ charitas maxime refugit, vnde hoc pertinet ad timorẽ castum. Alio aũt modo contrariatur charitati ſm q aliquis refugit pœnam cõtrariam bono suo naturali, sicut principale malum cõtrarium est bono quod diligitur vt finis, & sic timor pęnæ non est cum charitate. Alio modo timor pœnæ distinguitur quidem ſm substãtiam à timore casto, quia. s. homo timet malum pœnale, non ratione separationis à Deo, sed inquantũ est nociuum proprij boni, nec tñ in illo bono constituitur eius finis. Vnde nec illud malum formidatur tanq̃ principale malum: & talis timor potest esse cum charitate, sed iste timor pœnæ non dr esse seruilis, nisi qñ pœna formidatur sicut principale malum, vt ex dictis patet, & ideo timor inquantum seruilis nõ manet cum charitate. Sed substantia timoris seruilis cum charitate manere potest sicut amor sui manere potest cũ charitate. De hoc ẽt req. vbi sup. Circa septimum. s. de timore initiali. Req. vbi supra, vbi agitur de passione timoris. Circa octauum. s. de timore filiali. Req. vbi supra. Vtrum autem timor initialis ſm essentiam differat à timore filiali. Dicendum q timor initialis dr ex eo q est initium, sed cum & timor filialis & timor seruilis sint aliquo modo initium sapientię, vterq; potest aliquo modo initialis dici, sed sic non accipitur initialis ſm quod distinguitur à timore seruili & filiali, sed accipitur ſm qd competit statui incipientium in quib. inchoatur quidam timor filialis per inchoationem charitatis: non tñ est in eis timor filialis perfecte, quia nondum perueniunt ad perfectionẽ charitatis: & ideo timor initialis hoc modo se habet ad filialem, sicut charitas imperfecta ad perfectam. Charitas autem perfecta & imperfecta non differunt ſm essentiam, sed solum ſm statum, & ideo dicẽdum est, quod timor initialis prout hic sumitur nõ differt ſm essentiam à timore filiali. Et nota q timor seruilis timet pœnã, & timor initialis timet pœnam, sed non eodem modo, quia timor seruilis respicit pœnam sicut obiectum proprium: timor aũt initialis non timet pœnã sicut proprium obiectum, sed inquantum habet aliquid de timore seruili adiunctum, qui ſm substantiam manet quidẽ cum charitate, seruilitate remota, sed actus eius manet quidem cum charitate imperfecta in eo, qui nõ solum mouetur ad bene agendũ ex amore iustitiæ, sed ẽt ex timore pœnæ. Sed iste actus cessat in eo qui habet charitatem perfectam quę foras mittit timorẽ habentem pœnam vt dr 1. Io. 4. Circa nonum. s. vtrum timor sit initium sapiẽtiæ. Sciẽdum q initium sapientiæ potest aliquid dici dupliciter. Vno modo quia est initium ipsius sapientiæ quantũ ad eius effectus, sicut initiũ artis ſm eius essentiam sunt principia ex quibus procedit ars. Initium aũt eius ſm artis effectum est vnde incipit ars operari. Sicut si dicamus q principium artis ædificatiuę est fundũ, quia ibi incipit ædificator operari, cum aũt sapientia sit cognitio diuinorum, vt infra dicetur: aliter cõsideratur a nobis, & aliter à philosophis: quia. n. vita nostra ad diuinam fruitionẽ ordinatur, & dirigitur ſm quandam participationẽ diuinæ naturæ, quæ est per gratiam. Sapientia ſm nos non solum considerat vt est cognoscitiua Dei sicut apud philosophos, sed ẽt vt est directiua humanæ vitæ, quæ non solum dirigitur ſm rationes humanas, sed ẽt ſm rationes diuinas, vt patet per Aug. de Trin. Sic igit initium sapiẽtiæ ſm eius essentiã sunt prima principia sapientiæ, quæ sunt articuli fidei, & ſm hoc fides dr initiũ sapientię. Sed quãtũ ad effectum, initium sapientiæ est vnde sapientia incipit operari: & hoc modo timor est initium sapiẽtię. Aliter tñ timor seruilis, & aliter timor filialis: timor. n. seruilis est sicut principium extra disponens ad sapientiã, inquantum aliquis timore pœnę discedit à peccato, & per hoc habilitatur ad sapiẽtię effectũ, ſm illud Ecc. 1. Timor dñi expellit peccatũ, timor autẽ castus, vel filialis est initiũ sapientię sicut primus sapientię effectus. Cum autem ad sapiẽtiam pertineat q humana vita reguletᷣ ſm rationes diuinas: hinc oportet sumere principium vt homo Deum reuereatᷣ, & se ei subijciat. Sic. n. consequẽter in oĩb ſm Deum regulabitur. Dr aũt timor initium sapiẽtiæ, & ipsa sapientia. Iob 28. Timor Dei ipse est sapientia, quia timor cõparatur ad sapientiã sicut radix ad arborẽ. Vnde dr Eccl. 1. Radix sapientię timere Deum. & ideo sicut radix virtute dr esse tota arbor, ita timor Dei dr esse sapientia. Ex dictis patet q fides alio modo est principiũ sapientię & alio mõ timor. Vnde dr Eccl. 25. Timor dñi initium dilectionis eius, initium aũt fidei agglutinãdum est ei. Circa decimum. s. vtrum timor sit donũ Spiritus sancti. Dicẽdũ q multiplex est timor, vt supra dictũ est. Timor autẽ humanus, vt dicit Aug. in libro de gratia & libero arbitrio:

non est donum Dei: hoc.n.timore Petrus negauit Christum, sed ille timor de quo dictum est, illum timete, qui potest animã & corpus mittere in gehennã. Silr ẽt timor seruilis non est numerandus inter septẽ dona Spiritussancti, licẽt sit à Spiritussancto, q̃a vt Aug. dicit in lib. de natura & gratia, põt habere annexã voluntatẽ peccandi: dona aũt Spiritussancti non possunt esse cũ voluntate peccãdi, quia nũ sunt sine charitate, vt dictum est supra. Vnde relinquit ꝙ timor Dei qui numeratur inter septẽ dona Spiritussancti est timor filialis siue castus: dictũ est.n.supra, ꝙ dona Spiritussancti sunt quædã habituales perfectiones potentiarũ aĩæ, quibus reddũtur bene mobiles à Spiritussancto, sicut à virtutibus mobilibus potentię appetitiuę reddũtur bene mobiles a ratione: ad hoc aũt ꝙ aliquid sit bene mobile ab aliquo mouẽte, primo requiritur vt sit ei subiectũ non repugnans, quia ex repugnantia mobilis ad mouens impeditur motus: hoc aũt facit timor filialis, vel castus, inquantũ per ipsum Deum reueremur, & refugimus nosipsi subducere, & ideo timor filialis quasi primũ locum tenet ascendendo inter dona Spiritussancti. Vltimũ aũt descendendo, sicut Aug. dicit in lib. de serm. dñi in monte. Iste aũt timor filialis non contrariatur virtuti spei: non.n.per timorẽ filialem timemus ne nobis deficiat quod speramus obtinere per auxilium diuinum, sed timemus ab hoc auxilio nos subtrahere, & ideo timor filialis, & spes subinuicem cohærẽt, & seinuicem perficiunt, nec est idem cũ charitate: non.n.ex hoc ꝙ amor est principiũ timoris, sequitur ꝙ non sit habitus distinctus à charitate, quæ est amor Dei, quia amor est principium omniũ affectionum, & tñ in diuersis habitibus perficimur circa diuersas affectiones: ideo tñ amor magis habet rationem virtutis, q̃ timor, quia amor respicit bonum ad quod principaliter virtus ordinatur s̄m propriam rationẽ, vt ex supradictis patet, & pp hoc & spes ponitur virtus: timor aũt principaliter respicit malũ cuius fugã importat: vnde aliquid minus est virtute theologica. Circa vndecimũ.s. vtrũ crescẽte charitate crescat timor. Dicendũ ꝙ duplex est timor Dei sicut dictũ est. Vnus quidẽ filialis, quo quis timet offensam ipsius, vel separationem ab ipso. Alius aũt est seruilis timor quo quis timet pœnam. Timorem aũt filialem necesse est crescere crescẽte charitate, sicut effectus crescit crescente causa: quãto.n.aliquis magis diligit aliquẽ, tantomagis timet eũ offendere, & ab eo separari. Sed timor seruilis quantũ ad seruilitatem totaliter tollitur charitate adueniẽte: remanet tñ s̄m substantiã timor pœnæ, vt dictũ est, & iste timor diminuitur charitate crescente, maxime quantum ad actũ, quia quanto aliquis magis diligit Deũ, tãtominus timet Deũ. Primo quidẽ quia minus attendit ad bonũ propriũ cui contrariatur pœna. Secundo quia filius inhærens magis confidit de præmio, & per consequens minus timet de pœna, & sic intelligit Aug. qũ dicit super primam canonicam Ioannis, ꝙ quantũ charitas crescit tñ timor decrescit. Silr spe crescente diminuitur timor pęnæ, sed ea crescente crescit timor filialis, quia quãto aliquis certius expectat alicuius boni consecutionem per auxiliũ alterius, tantomagis veretur eũ offendere, vel ab eo separari. Circa duodecimũ.s. vtrum timor permaneat in patria. Dicendũ ꝙ timor seruilis, siue timor pęnæ nullo modo erit in patria. Excluditur.n.timor talis per securitatem æternæ hæreditatis, vel beatitudinis quæ est de ipsius beatitudinis ratione, sicut supra dictum est. Timor aũt filialis si augetur augmentata charitate, ita charitate perfecta perficietur, vnde non habebit in patria omnino eundẽ actũ quem habet modo. Ad cuius euidentiã sciendum est, ꝙ proprium obiectũ timoris est malũ possibile, sicut proprium obiectũ spei est bonũ possibile, & cũ motus timoris sint quasi fugæ: timor importat fugã mali ardui possibilis: parua.n.mala timorem non inducunt. Sicut aũt bonũ vniuscuiusq; est vt suum ordinem deserat: ordo aũt creaturæ rationalis est, vt sit sub Deo, & supra ceteras creaturas. Vnde sicut malum creaturæ rationalis est vt subdat se creaturæ inferiori per amorẽ: ita ẽt malum eius est, si non Deo se subijciat, sed in ipsum presumptuosè insiliat, vel contẽnat: hoc aũt malum creature rationali s̄m suã naturam considerate possibile est pp naturalem liberi arbitrij flexibilitatem, sed in beatis fit non possibile per gloriæ perfectionẽ: fuga igitur mali quod est Deo non subijci, vt possibilis naturę, impossibilis aũt beatitudini erit in patria. In via aũt est fuga huius mali, vt oĩno possibilis. Et ideo Greg. dicit 17. moral. exponens illud Iob 26. Columnæ cõtremiscunt, & pauent ad nutum eius. Ipse inquit, virtutes cœlestium quæ habent, sine cessatione conspiciũt, in ipsa contẽplatione cõtremiscunt, sed idem tremor ne eis pęnalis sit non timoris est, sed admirationis: quia.s. admirantur Deũ, vt supra se existentẽ, & eis incõprehensibilem. Aug. aũt in 14. de ciuit. Dei: hoc modo ponit timorem in patria, quamuis hoc sub dubio derelinquat. Timor inquit ille castus permanens in sęculũ sęculi, si erit, in futuro sęculo non erit timor exiens à malo quod accidere potest, sed tenens in bono quod amitti non potest: vbi.n.boni adepti amor immutabilis est, perfectò si dici potest mali cauẽdi timor securus est: timoris quippe casti nomine ea voluntas signata est, q̃ nos necesse erit nolle peccare, & non sollicitudine infirmitatis, ne fortè peccemus, sed tranquillitate charitatis cauere peccatum, aut si nullus omnino generis timor ibi esse poterit ita fortasse timor in sęculum sęculi dictus est permanens, quia id quidẽ permanebit ad quod timor ipse perducit. Spes autem non manebit in patria, quia spes importat quendam defectum.s. absentiam beatitudinis, quæ tollitur in eius pręsentia. Sed timor importat defectum naturalem creaturæ, s̄m ꝙ in infinitum distat à Deo, quod etiam in patria remanebit, & ideo timor non euacuabitur totaliter.

De dono pietatis. Dist. III.

DEinde considerandũ est de dono pietatis vtrum.s. pietas sit donum Spiritussancti. Dicendum ꝙ sicut supra dictum est, dona Spiritussancti sunt quædã habituales animæ dispositiones quibus est prompte mobilis à Spiritussancto. Inter cetera autẽ mouet nos Spiritussanctus ad hoc ꝙ affectũ quendã filialem habeamus ad Deum, s̄m illud Rom. 8. Accepistis spiritũ adoptionis filiorum in quo clamamus Abba pater. & quia ad pietatem proprie pertinet officium, & cultũ patri exhibere. Consequens est, ꝙ pietas per q̃ cultum & officium exhibueris Deo, vt patri per instinctũ Spiritussancti sit donum. Et nota ꝙ differt pietas quæ est virtus, à pietate quæ est donum: quia pietas quæ est virtus exhibet officium, & cultum Deo vt patri: & sicut per pietatem, quę est virtus exhibet homo officiũ, & cultum non solũ patri corporali, sed ẽt oibus sanguine iunctis s̄m ꝙ pertinent ad patrẽ: ita ẽt pietas s̄m ꝙ est donum non solum exhibet cultum & officium Deo, sed oibus quæ pertinent ad Deum, & pp hoc ad ipsam pertinet honorare sanctos, nõ contradicere scripturæ siue intellectę, siue nõ intellectę, sicut Aug. dicit in lib. de doctr. Christiana. Ipsa ẽt ex consequenti subuenit in miseria constitutis, & quamuis iste actus non habeat locum in patria præcipuè post diem iudicij: habebit tñ locum præcipuus actus eius, qui est reuereri Deum affectu filiali, quod pręcipuè tunc erit, s̄m illud Sap. 5. Ecce q̃o computati sunt inter filios Dei: erit etiã mutua honoratio sanctorum adinuicem: nunc autem ante diem iudicij miserentur bonum qui in statu huius miserię sunt.

DEinde cõsiderãdum est de dono scientię, quod est tertium inter dona. Et circa hoc consideranda sunt tria. Primo vtrum scientia sit donum. Secundo vtrum sit circa diuina. Tertio vtrum sit speculatiua vel practica. Ad primum.s. vtrum scientia sit donũ. Dicendum ꝙ gratia perfectior est q̃ natura. Vnde nõ deficit in his in quibus homo per naturam perfici potest. Cum aũt homo per naturalem rõnem assentit s̄m intellectum alicui veritati, dupliciter perficitur circa veritatem illam. Primo quidem quia capit eã. Secundo quia de ea certum iudicium habet: & ideo ad hoc ꝙ intellectus humanus perfectè assentiat veritati fidei duo requirũtur, quorum vnum est, ꝙ sanè capiat ea quę proponuntur quod pertinet ad donum intellectus, vt supra dictum est. Aliud aũt est vt habeat certum iudicium de veritate per discursum rationis, & rectum de eis discernendo.s. credenda à non credendis, & ad hoc est necessarium donum scientię. Circa credenda autẽ potest haberi duplex scientia, vna quidem per q̃ homo scit quod credere debeat: discernens credenda à non credendis, & s̄m hoc scientia est donũ, & conuenit omnib. sanctis, alia vero scientia circa credenda per q̃ homo non solum scit quid credere debeat, sed & scit fidem manifestare, & alios ad credendum inducere, & cõtradictores reuincere, & ista scientia ponitur inter gratias gratisdatas, quę non dantur oib. sed quibusdam, vnde Aug. 13. de Trin. postq̃ dixerat, ꝙ scientia non pollent plurimi, quamuis polleant ipsa fide, subiungit ibidẽ: Aliud est scire tantummodo quid homo credere debeat. Aliud est scire quemadmodum hoc ipsum & pijs opituletur, & cõtra impios defendatur. Ex dictis patet q̃o differt scientia quę est donum à scientia, quæ ponitur inter gratias gratisdatas, differt aũt à scientia quę est habitus intellectualis animę, quæ est effectus naturalis rationis, sicut dicit philosophus in primo posteriorum, ꝙ demonstratio est sylogismus faciens scire, quia certitudo cognitionis in diuersis naturis inuenitur diuersimode s̄m diuersam conditionem vniuscuiusq; naturæ. Nam homo consequitur certum iudicium de veritate per discursum rationis, & ideo scientia humana ex ratione demonstratiua acquiritur, sed in Deo est certum iudicium veritatis absq; omni discursu per simplicẽ intuitum, & ideo diuina scientia non est discursiua vel ratiocinatiua, sed absoluta & simplex, cui similis est scientia, quæ ponitur donum Spiritussancti, cum sit quædam participatiua similitudo ipsius. Et nota, ꝙ virtuti fidei respõdet donum intellectus, & ẽt donum scientiæ, quia licẽt dona sint perfectiora virtutib. moralib. & intellectualib. non sunt aũt perfectiora virtutibus theologicis, sed magis cõia dona ad perfectionẽ theologicarũ virtutũ ordinãtur sicut ad finẽ, & ideo non est incõueniens si diuersa dona ad vnam virtutem theologicam ordinantur. Ad secundum.s. vtrum donum sciẽtiæ sit circa diuina. Dicendum ꝙ certum iudicium de re aliqua maximè datur ex sua cã. Et ideo s̄m ordinem causarũ oportet esse ordinem iudiciorum. Sicut.n.cã prima

est

est causa secundæ, ita per causam primā iudicatur de secunda causa. De causa autem prima non potest iudicari per aliam causam, & ideo iudicium quod fit per primam cām est primū, & perfectissimum. In his aūt in quibus est aliquid perfectissimum nomen cōe generis appropriatur his quæ deficiunt à perfectissimo: ipsi aūt perfectissimo adaptatur aliquod speciale nomen, vt patet in logicis. Nam in genere conuertibilium illud quod signat id quod quid est, in speciali nomine diffinitio vocatur, extrema aūt quæ ab hoc deficiunt conuertibilia existentia nomen causæ sibi retinent. s. ꝙ propria dr̄: igitur quia nomen scientiæ importat quandam rectitudinem iudicij, vt dictum est, Si quidē certitudo iudicij fit per altissimam causam illius generis habet speciale nomen quod est sapientia: dr̄. n. sapiens in vnoquoq; genere qui nouit altissimā cām illius generis per q̄ potest de omnib. iudicare: simplr̄ aūt sapiens dicitur, qui nouit iudicare altissimam cām. s. Deum, & ideo cognitio diuinorum vocatur sapientia. Cognitio vero rerum humanarum vocatur scientia, quasi communi nomine importante certitudinē iudicij appropriato ad iudicium quod fit per causas secūdas: & ideo sic accipiendo nomen scientiæ ponitur donum distinctum à dono sapientiæ. Vnde donum scientiæ est solum circa res humanas, vel circa res creatas: licèt. n. ea de quibus est fides sint res diuinę & ęternæ: tñ ipsa fides est quoddam tp̄ale in anima credentis, & ideo scire, quia credendum sit pertinet ad donum scientiæ. Scire aūt res ipsas creditas ſm seipsas ſm quādam vnionem ad ipsas pertinet ad donum sapientiæ, vnde donum sapientiæ magis respondet charitati, quæ vnit mentem hominis Deo.

De fortitudine. Dist. IIII.

DEinde considerandum est de quarto dono quod dr̄ fortitudo, vtrū. s. fortitudo sit donum, & dicendū ꝙ fortitudo importat quandam animi firmitatem, vt supra dictum est. Et hæc quidē firmitas non requiritur in bonis faciendis, & in malis perferendis, & præcipuè in arduis bonis, vel malis. Homo aūt ſm propriū, & connaturalem sibi modum hanc firmitatem in vtroq; potest habere, vt non deficiat à bono propter difficultatē vel alicuius ardui operis implendi, vel alicuius mali grauis perferendi, & ſm hoc fortitudo ponitur virtus specialis vel generalis, vt supra dictum est, sed vlterius à Spiritussancto mouetur animus hominis ad hoc, ꝙ perueniat ad finem cuiuslibet operis inchoati, & euadat quæcunq; pericula imminētia, quod quidem excedit naturam humanam. Quãq; enim non subest potestati hoīs, vt consequatur finem boni operis, vel euadat mala, seu pericula, cum qñq; opprimatur ab eis in mortem: sed hoc operatur Spiritussanctus in homine dum perducit eū ad vitam æternā, quæ est finis omnium bonorum operum, & euasio omnium periculorum & huius rei infundit quandam fiduciā menti Spiritussanctus, contrarium timorē excludēs, & ſm hoc fortitudo donum Spiritussancti ponitur. Dictum est. n. supra ꝙ dona respiciunt motionem animæ à Spiritussancto. Ex dictis patet, ꝙ & quō differt fortitudo quę est virtus à fortitudine quæ est donum, quia fortitudo q̄ est virtus perficit aīum ad sustinendum quęcūq; pericula, sed non sufficit dare fiduciā euadendi quęcunq; pericula, sed hoc pertinet ad fortitudinē, quæ est donum Spiritussancti: præterea donum fortitudinis respicit virtutem fortitudinis, non solū, ſm ꝙ consistit in sustinendo pericula, sed ēt ſm ꝙ cōsistit in quocunq; ardui opere faciendo, & ideo donum fortitudinis dirigitur à dono consilij, quod vr̄ præcipue esse de melioribus bonis. Itē notea ꝙ donum fortitudinis manebit in patria, sed nec donū fortitudinis nec alia habent eosdē actus in patria quos habēt in via. Actus. n. fortitudinis in via est dare fiduciam trepidanti contra aduersa, quæ nulla erunt in patria. Sed actus eius in patria erit perfrui plena securitate à laboribus & malis.

DEinde considerandum est de dono quinto quod est consiliū. Circa quod cōsideranda sunt quatuor. Primo vtrum cōsiliū debeat poni inter dona. Secundo vtrū rñdeat virtuti prudētiæ. Tertio vtrū maneat in patria. Quarto de effectibus consilij in aīa viri iusti. Ad primum. s. vtrum cōsilium sit donum. Dicēdū ꝙ dona spiritus, vt supra dictum est, sunt quædam dispositiones quibus redditur aīa bene mobilis à Spiritusancto, Deus aūt mouet vnūquodq; ſm motum eius quod mouetur, sicut creaturā corporalem mouet per tp̄s & locum: creaturā aūt spiritualem per tp̄s & non per locū, vt Aug. dicit 8. super Gen. ad litterā. Est aūt proprium rōnalis creaturæ ꝙ per inquisitionē rōnis moueatur ad aliquid agendū, q̄ quidē inquisitio consiliū dr̄, & ideo Spiritussanctus per modum cōsilij creaturā rationalē mouet, & pp hoc consilium ponitur inter dona Spiritussancti. Differt aūt consilium qđ acquirit homo per virtutē prudentiæ, vel eubuliæ, & per donū Spiritussancti, quia prudentia, vel eubulia siue sit acquisita, siue infusa dirigit hoīem in inquisitione cōsilij ſm ea q̄ ratio cōprehendere pōt. Vnde homo per prudentiā vel eubuliā fit bene cōsiliatiuus, vel sibi vel alij, sed quia humana ratio non pōt comprehendere singularia contingentia q̄ occurrere possunt, sic ꝙ cogitationes mortalium sunt timidæ, & incertę prouidentiæ nostræ, vt dr̄ Sap. 9. Et ideo indiget homo inquisitione consilij dirigi à Deo, qui oīa cōprehendit, quod fit per donum consilij per quod homo dirigitur quasi consilio à Deo accepto. Sicut ēt in reb. humanis qui sibiipsis non sufficiunt in inquisitione consilij à sapiētioribus cōsilium requirunt. Et nota ꝙ ad gratiā gratisdatā pertinere potest ꝙ aliquis ita boni consilij sit, ꝙ alijs consilium præbeat in agendis. Sed ꝙ aliquis à Deo consilium habeat in his quæ sunt necessaria ad salutē, hoc est cōe oīum sanctorum. Ad ſm. s. vtrum donum cōsilij rñdeat prudentiæ. Dicēdum ꝙ principium motiuum inferius præcipuè adiuuatur, & perficitur p hoc ꝙ mouetur à suo superiori motiuo principio, sicut corpus in hoc ꝙ mouetur à Spiritusancto. Manifestum est autē ꝙ rectitudo rationis humanæ comparatur ad rationē diuinā sicut principium motiuum inferius ad superius: ratio. n. æterna est suprema regula oīs humanæ rectitudinis, & ideo prudentia quæ importat rectitudinem rationis maximè perficitur, & iuuatur ſm quod regulatur & mouetur à Spiritusancto, quod pertinet ad donum consilij vt dictum est, vnde donum consilij rñdet prudentiæ. Sicut ipsam adiuuans & perficiens. Ad tertium. s. vtrum donum consilij maneat in patria. Dicēdum ꝙ sicut dictum est, dona Spiritussancti ad hoc pertinent vt creatura rationalis moueatur à Deo. Circa motionē autē humanę mentis a Deo duo considerari oportet. Primo quidē, quia alia est dispositio eius, quod mouetur dum mouetur, & alia dum est in termino, & quidem qñ mouens solum est principium mouendi, cessante motu cessat actio mouentis super mobile, quia iā peruenit ad terminum, sicut domus postq̄ ædificata est nō vlterius ædificatur ab ædificatore: sed qñ mouens non solum est cā mouendi, sed etiā est cā ipsius formæ ad q̄ est motus, tunc non cessat actus mouentis, ēt post adeptionē formæ, sicut sol illuminat aerem, ēt postq̄ est illūminatus, & hoc modo Deus causat in nobis virtutem & cognitionē, non solum qñ primo acquiruntur, sed ēt quādiu in eis perseueramus, & sic cognitionē agendorum causat Deus in beatis non quasi in ignorātib. sed quasi cōtinuando in eis cognitionē eorum, quæ agenda sunt. Tū q̄dam sunt quę beati & Angeli vel hoīes non cognoscunt q̄ non sunt de essentia beatitudinis, sed pertinent ad gubernationē rerum ſm diuinā prouidētiam, & quantum ad hoc est aliud considerandum. s. ꝙ mens beatorum alr̄ mouetur à Deo, & aliter mens viatorum. Nā mens viatorum mouetur à Deo in agendis per hoc ꝙ sedatur anxietas dubitationis in eis præcedēs: in mēte vero beatorum circa ea, quæ non cognoscuntur est simplex nescientia, à qua ēt Angeli purgantur ſm Dion. 5. c. ecclesiasticæ vel cœlestis hierarc. nō autē pręcedit in eis inquisitio dubitationis, sed simplex cōuersio ad Deum, & hoc est Deum consulere, sicut Aug. dicit super Gen. ad literā, ꝙ Angeli de inferiorib. Deum cōsulunt, vnde instructio qua super hoc à Deo instruuntur consilium dr̄, & ſm hoc donum consilij est in beatis inquātum in eis à Deo continuatur cognitio eorum q̄ sciunt & inquantum illuminātur de his, quæ nesciunt circa agenda. Licèt autem consilium ſm statum vięſit de his, quę sunt ad finē, & oēs beati iam fine vltimo potiātur: tñ in eis potest esse consilium, sicut & alij actus ordinati in finem, qui sunt in beatis, vel quasi procedentes ex consecutione finis, sicut ꝙ Deum laudant, vel quibus alios pertrahunt ad finē, quē ipsi sunt consecuti, sicut sunt ministeria Angelorū & orationes sanctorum, & quantum ad hoc habet in eis locum donum consilij. Item licèt consilium ſm statum viæ præsentis dubitationem importet, non tñ ſm ꝙ est in patria & in via. Circa quartum. s. de excellentia huius doni & de effectib. eius. Sciendum ꝙ consilium duob. modis accipitur. Vno modo large dr̄ consilium deliberatio eorum, q̄ à nobis fienda sunt valentibus ad finem eorum, quę intendimus, vt si quis velit ędificare domū, deliberat vbi, qñ, quō, per quos, de qua materia, & quō habebit expensas &c. Alio modo strictè sumendo dr̄ cōsilium deliberatio de rebus excellentib. adimplendis, ad quæ nō tenemur ex præcepto, nisi ad eorum obseruātiā obligauerimus nos voto, talia sunt consilia perfectionis euangelicę, quæ Angelus magni cōsilij admirabilis cōsiliarius Dei filius attulit in hunc mūdum. Ad quæ implenda quidā se obligant voto, & professione solēni vt viuāt continenter in obedientia, & sine pprio pp Deū, & vt alias regulas euangelicæ perfectionis obseruent, & statuta maiorū suorū. Alij vero diuinitus illustrati & sine obligatione voti sequi volunt monita & pia vestigia Saluatoris. Non solum adimplendo præcepta, quæ sunt de necessitate salutis, verumēt eius consilia: & sic consilium dr̄ mentis illuminatio, vel inspiratio diuini beneplaciti. De his quæ pertinent ad perfectionis euangelicæ cōplementū, Bern. ad fratres de monte Dei. Attendamus non solū q̄ Deus præcipiat, sed q̄ sit voluntas eius bona beneplacēs & perfecta. Aug. si cōsilio vti volueris maius bonū adipisceris, nō mali aliquid perpetrabis. Sciendū aūt ꝙ cōsilium dat aīæ peritiā eligendi, lętitiā congaudēdi, cōstantiā persistēdi, fiduciā obtinendi. Dat inquā peritiā eligēdi, & discernēdi quid bonū, quid malū, quid melius, quid optimū, quid expediēs, quid dissonum, quid facile, quid difficile, quid certū,

quid incertum, quid securum, quid periculosum, & sic de aliis circunstantijs, præeligit aût bonum à malo, expediens à damnoso, certum ab incerto, tutum à periculoso, facile à difficili: ideo monet sapiens Eccl. 37. Ante omnia verbum verax præcedat te, & ante omnem actum consilium stabile. Et Tob. 4. Pete ab eo. i. Deo vt vias tuas dirigat, & oĩa consilia tua in ipso permaneant. Et Eccl. 32. Sine consilio nihil facias. Hoc dono illuminatus oẽs fraudes, & dolos tam dæmonum q̃ hominum scit cognoscere & cauere. Greg. j. moral. Consiliũ cautum reddit Prou. 13. Astutus omnia agit cum cõsilio, qui aût fatuus est, aperit stultitiam suam. Astutia sumitur hic in bono pro quadam solertia cognoscendi, & cauendi oẽs fraudes & malitias, quæ nocere possunt animę, & eius impedire salutẽ. Secũdo consiliũ dat animæ lætitiam spiritualem: sicut dr̃ Prou. 12. Qui pacis ineunt cõsilia, sequetur eos gaudium, pacis inquam primo & principaliter cũ Deo, sine quo non potest pax haberi. Iob 9. Quis restitit ei & pacem habuit? certe nullus: pacis etiam cum proximo, sicut hortatur Apostolus Heb. 12. Pacem sequimini cũ omnibus, & sanctimoniã sine qua nemo videbit Deũ. Idem. Si fieri potest ꝙ ex vobis est cum omnibus hoĩbus pacem habẽtes. Pacis denique in seipso q̃ nunciauerunt Angeli Christo nato. Luc. 2. In terra pax hominibus bonæ voluntatis, qui huius pacis triplicis ineũt consilia sequitur eos gaudium conscientiæ in præsenti, & gloriæ in futuro: nec mirum si tales gaudium habent in conscientia cum quibus habitat Deus pacis. Hiere. 7. Bonas facite vias vestras, & studia vestra, & habitabo vobiscum. Exod. 18. Audite verba mea, atque consilia, & dñs erit tecum. Prou. 8. Ego sapientia habito in consilijs. Tertio consiliũ dat constantiam persistendi. i. animi firmitatem in bono proposito, vt non sit homo sicut arundo mobilis omni vento. Sine isto dono frequenter homo multa bona proponit, sed non perficit qđ incępit, vel forte ẽt non incipit. Vnde Prou. 15. Dissipantur cogitationes. i. bona proposita vbi non est consilium. Vbi vero sunt plures cõsiliarij. s. Deus, angelus bonus, & prelatus, confirmantur. Prou. 20. Cogitationes consilij roborantur. Ẽcõtra de impijs dicitur in Psal. Cogitauerunt consilia quæ non potuerũt stabilire. Idem, dominus dissipat cõsilia gentium &c. Sequitur, cõsilium aût dñi in æternũ manet. Quarto consilium dat animę fiduciam obtinendi. s. æternum præmium. Prou. 11. Salus vbi multa cõsilia. Nota donum consilij vnum est in essentia, sed multiplex in effectu, quia vno Dei consilio monetur & excitatur anima ad multa magnificè faciendum: vbi ergo multa sunt consilia ibi salus animæ, nunc in spe postmodum in re. Sciendum est ẽt, ꝙ licèt multa sint consilia perfectionis euangelicæ, tñ ad quatuor omnia reducũtur. Primum est pp Deum terrena cuncta despicere ex amore paupertatis. Secundum est oblectamenta carnis abijcere pro candore castitatis. Tertium est seipsum homini pp Deum subijcere abnegando propriam voluntatem. Quartum est aduersa mundi lætanter suscipere contemnendo omnimodã voluntatem. Ista aût consilia diuinæ sapientiæ quæ mundi iudicio stultitia reputantur, sed diuino iudicio summa sapientia iudicantur. Prouerb. 13. Qui oĩa agunt cum consilio multa reguntur sapientia. Primum ergo consilium, quod dedit Angelus magni consilij est bene, prudenter, & sine fraude mercari, dare. s. pro paruis magna, pro paucis multa, pro centuplis simpla, pro terrenis emere spiritualia, pro caducis & temporalibus sempiterna. Vnde dixit Angelus magni consilij. Matth. 19. Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo. Luc. 12. Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam. Donum consilij illuminat hominẽ vt sequatur viam perfectionis Christi, omnia pp eum relinquendo, & religionem intrando, & ei ad vota professionis obligando se. Prouer. 12. Qui ineunt pacis consilia vouendo viuere sine proprio continenter, & obedienter sequetur eos gaudium. Eccl. 40. Aurũ, & argentum, & constitutio pedis super vtrũq; consilium beneplacitum: pro quo implendo relinquunt homines dono consilij inspirati aurum & argentum, & statum bonorum secularium, & intrãt religionem, quibus dicit dñs Matth. 19. Vos qui reliquistis omnia, & secuti estis me, sedebitis super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel, & omnis qui reliquerit &c. cẽtuplum accipiet & vitam æternam possidebit. Ecce gaudium accipiet ex mercede. Paral. 30. Mittente Ezechia Rege nuncios cursores ad filios Israel, vt venirent in Hierusalẽ ad placandum dñm, alijs subsannantib. quidam viri ex Aser, & Zabulon, & Manasse acquiescentes consilio venerunt in Hierusalem. Sic multi de tribus mundi plagis relicta carnis concupiscentia, vitæ superbia, & concupiscentia oculorum veniunt ad religionem, & ibi contra ista tria emittũt triplex votũ cõtinentiæ, obedientiæ, paupertatis voluntariæ. Ista sunt magnifica consilia, quæ dat Angelus magni consilij consiliarius Deus Isa. 9. Bern. Vocat te Angelus magni consilij, dicens: Sequere me, & tu aliud cõsilium præstolaris, amicos consulas qui non legit, inimici hois domestici eius. Idem ad fratres de monte Dei. Attendamus probantes quæ sit voluntas Dei beneplacens, & perfecta. De his cõsilijs dicit Sen. in epistolis: Bonus vir sine Deo nemo est, nõ potest aliquis supra fortunam nisi ab eo adiutus exurgere. Ille dat magna consilia & erecta. Ista consilia dat Deus per pastores gregis sui. Per filium suum consilia euangelicę perfectionis, per B. Aug. Benedictum, Dominicum, Franciscum, & per alios hmõi consilia dedit regularis perfectionis, de quibus dr̃ sub Typo filiorum Isachar, Paral. 12. De filijs vero Isachar fuerunt viri eruditi, qui nouerunt singula tempora ad pręcipiendũ quid facere deberet Israel, princeps, & omnis reliqua tribus eorum cõsilium sequebatur. Sed istud Dei consilium cõtemnũt cupidi mundialium amatores: sicut habetur Lucæ 7. Pharisæi autem & legisperiti spreuerunt consilium Dei in semetipsis, quia. s. erant auari, sicut dicitur Lucæ 16. Audiebant autem eum Pharisæi qui erant auari, & deridebant eum. Secundũ est consilium purissimæ castitatis: de qua dñs Matth. 18. Sunt eunuchi qui semetipsos castrauerunt pp regnum cęlorum: qui potest capere capiat. Hoc propter perfectionem nõ præcipitur, sed in boĩs voluntate relinquitur. Aliqui tñ ad hoc voluntate deuota se obligãt, castitatis voto se perpetuo obligantes, seu ẽt virginitatis professionem solenniter vouẽtes: de quibus dicit Apostolus 1. Cor. 7. De virginibus præceptum dñi non habeo, consilium aũt do &c. Tertium est consilium obedientię perfectæ, quo quis sponte & deuote propriam abnegat voluntatem volens obedire homini propter Deũ, qui factus est obediens vsq; ad mortem &c. De hoc potest intelligi illud Prou. 13. Qui omnia agunt cum consilio, dicitur. s. de voluntate prælati multa reguntur sapientia, quia. s. in omnibus monstur. Ideo Eccl. 25. Viro religioso consulitur. Sine consilio nihil facias. Idem: Omnia fac cum consilio &c. Quartum est consilium perfectæ & inuictę patientię: hoc consilio homo diuinitus illustratus eligit aduersa pati pp Christum, qui pro nobis aduersa pati voluit in hoc mundo, vt nobis exemplum patiendi præberet: hoc exemplum dedit nobis & in principio. i. in sue natiuitatis exordijs. Sicut ait Bern. in serm. de natali dñi. Quid est Christus Dei virtus & sapientia eius nasciturus, in cuius arbitrio erat quodcunq; vellet eligere, elegit quod molestius est præsertim paruulo, pauperis matris filio, tempus hyemis asperrimum, noctis mediæ tenebras, & horrorem, matrem pauperem, quæ vix haberet pannos ad inuoluẽdum, præsepe ad reclinandum, vbi nullam audio pellium fieri mentionem. Non est tale iudicium mundi, aut iste fallitur, aut mundus errat, sed diuinam impossibile est falli sapientiã. Merito ergo carnis prudentia mors, & ipsa inimica est Deo, & sęculi prudentia stultitia iudicatur; quid. n. Christus qui non fallitur, elegit quod erat carni molestius: id ergo melius, id vtilius, id potius eligendũ. Et quisquis alius aliud doceat, aut suadeat ab eo tanq̃ à seductore cauendum. Idem ibidẽ. Age pœnitentiã, per hanc appropinquat regnum Dei, hanc Christus pdicat & stabulũ suggerit, præsepe clamat: hęc membra infantilia illa loquuntur, hoc pueri lachrymę, & vagitus euangelizãt: lachrymæ Christi pudorẽ mihi pariunt, & dolorẽ, iudebã forit in plateis, & ecce in secreto regalis cubiculi mortis sñia contra me fere, baturandiuit hoc regis vnigenitus, exijt posito dyademate sacco indutus, aspersus cinere caput, nudis pedibus flens, & eiulans, ꝙ dãnatus esses morti seruulus eius &c. Et post. Ex qualitate remediũ periculi mei estimo quãtitatẽ, sanus mihi videbar, & ecce matris virginis & altissimi Dei filius, & iubetur occidi, vt vulneribus meis pretioso sanguinis eius balsamo medeatur. Agnosce ô homo q̃ grauia sunt vulnera ꝓ quib. necesse fuerit Christũ Deum vulnerari. Si nõ essent ad mortẽ sempiternã nunq̃ pro eorũ remedio Dei filius moreretur, & in medio suę conuersationis, sustinendo videlicet irrisiones, detractiones, cõtumelias, & opprobria multa nimis. Habuit. n. obseruatores in factis, cõtradictores in verbis et derisores in signis: sustinuit. n. famem, sitim, frigora, caumata, fatigationes, & vigilias, & hmõi. Sustinẽtes ẽt pro eius noĩe beatos esse dixit. Mat. 5. Beati qui persecutionẽ patiunt &c. ad patiendum nos inuitat B. Petrus 1. Pet. 2. Christus passus est pro nobis, vobis relinquẽs exẽplum vt sequamini vestigia eius. Sicut faciebãt sancti martyres de quib. dicitur pp te mortificamur tota die, estimati sumus sicut oues occisionis. Et ille qui dicebat, quid retribuam dño pro omnibus quæ retribuit mihi, calicem tribulationis salutaris accipiã pro eo qui bibit pro me calicẽ passionis, & mortis. Sicut illi faciebant, de quibus dr̃ Actuum 5. Ibant Apostoli gaudentes à cõspectu cõcilij, qm digni habiti sunt pro nomine Iesu cõtumeliã pati.

De dono intellectus. Dist. V.

DEinde considerãdũ est de sexto dono Spiritussancti, de dono. s. intellectus. Circa qđ considerãda sunt sex. Primo vtrũ intellectus sit donũ Spiritussancti. Secundo vtrum possit esse simul in eodẽ cum fide. Tertio vtrũ intellectus qui est donum sit speculatiuus tñ vel practicus. Quarto vtrum qui sunt in gratia habeãt donũ intellectus. Quinto vtrum hoc donum inueniatur in aliquibus absq; gratia. Sexto quomodo se habeat donum intellectus ad alia dona. Ad primum. s. vtrum donum intellectus sit donũ Spiritussancti. Dicẽdũ ꝙ nomẽ intellect. quãdam intimã cognitionẽ importat. Dr̃

enim intelligere quaſi intus legere, & hoc manifeſtum eſt conſiderantibus differentiam intellectus & ſenſus. Nam cognitio ſenſitiua occupatur circa qualitates ſenſibiles exteriores, cognitio autẽ intellectiua penetrat vſque ad eſſentiam rei, obiectum enim intellectus eſt quod quid eſt, vt dicitur in 3. de anima. Sunt autem multa genera eorum quę intus latent ad quæ oportet cognitionem hominis quaſi intrinſecus penetrare. Nam ſub accidentibus latet natura rerum ſubſtantialis ſub verbis latent ſignata verborum, ſub ſimilitudinibus & figuris latet veritas figurata, res enim intelligibiles ſunt quodammodo interiores reſpectu rerum ſenſibilium quæ exterius ſentiuntur, & in cauſis latent effectus & econuerſo. Vnde reſpectu horum omnium poteſt dici intellectus. Sed cum cognitio hominis a ſenſu incipiat quaſi ab exteriori. Manifeſtum eſt quòd quanto lumen eſt fortius, tanto poteſt magis ad intima penetrare, lumen vero naturale noſtri intellectus eſt finitę virtutis, vnde vſq; ad determinatum aliquod pertingere poteſt, indiget igitur homo ſupernaturali lumine, vt vlterius penetret ad cognoſcendum quędam quę per lumen naturale cognoſcere non valet, & illud lumen ſupernaturale homini datum, vocatur donum intellectus. Ad ſecũdum. ſ. vtrum donum intellectus ſimul ſit in eodem cum fide. Dicendum ꝙ hoc duplici ratione opus eſt. Vna quidẽ ex parte fidei. Alia ex parte intellectus. Ex parte quidem fidei diſtinguẽdum eſt, quia quædam per ſe & directe cadunt ſub fide quæ rationem naturalem excedunt, ſicut Deum eſſe trinum & vnum, & filium Dei eſſe incarnatum: quædam vero cadunt ſub fide quaſi ordinata ad iſta ſecundum aliquem modum. Sicut omnia quæ in ſcriptura diuina continentur. Ex parte vero intellectus diſtinguendum eſt, ꝙ dupliciter dici poſſumus aliqua intelligere. Vno modo perfecte, quando. ſ. pertingimus ad cognoſcendum eſſentiam rei intellectę, & ipſam veritatem enunciabilẽ intellectui ſecundum quòd in ſe eſt, & hoc modo ea quæ directe cadunt ſub fide intelligere nõ poſſumus durante fidei ſtatu, ſed quædam alia ad fidem etiam ordinata hoc modo intelligi poſſunt. Alio modo contingit aliquid intelligi imperfecte quando. ſ. ipſa eſſentia rei vel veritas propoſitionis non cognoſcitur quid ſit, aut quomodo ſit. Sed tamen cognoſcitur quòd ea quæ exterius apparent veritati non contrariantur, inquantum ſcilicet homo intelligit ꝙ propter ea quę exterius apparent non eſt recedendum ab his quæ ſunt fidei, & ſecundum hoc nihil prohibet durante ſtatu fidei intelligere etiam ea quæ per ſe ſub fide cadunt. Ad tertium. ſ. vtrum intellectus qui eſt donum ſit ſpeculatiuus vel practicus. Dicendum ꝙ ſicut dictum eſt, donum intellectus non ſolum ſe habet ad ea quæ primo & principaliter cadunt ſub fide, ſed etiam ad omnia quæ ad fidem ordinantur. Operationes autem bonę quendam ordinem ad fidem habẽt. Nam fides dilectionem operatur, vt apoſtolus dicit ad Galat. 5. Et ideo donum intellectus etiam ad quædam operabilia ſe extendit, non quidem vt circa ea principaliter verſetur, ſed inquantum in agendis regulamur rationibus ęternis, quibus conſpiciendis & conſulẽdis, ſecundum. Aug. 12. De tri. Inheret ſuperior ratio quæ dono intellectus perficitur. Ad quartum. ſ. vtrum donum intellectus ſit in omnibus habentibus gratiam. Dicendum ꝙ in omnibus gratiam habentibus neceſſe eſt eſſe rectitudinem voluntatis, quia per gratiam præparatur voluntas hominis ad bonum, vt Aug. dicit. Volũtas autem non poteſt rectũ ordinari in bonum niſi pręexiſtente aliqua cognitione veritatis, quia obiectum voluntatis eſt bonum intellectus, vt dicitur in 3. de anima. Sicut autem per donum charitatis ſpiritusſanctus ordinat voluntatem hominis vt directe moueatur in bonum quoddam ſupernaturale, ita etiam per donum intellectus illuſtrat mentem hominis vt cognoſcat veritatem quandã ſupernaturalem in quam oportet tendere voluntatem rectã, & ideõ ſicut donum charitatis eſt in omnibus habentibus gratiam gratũ facientem, ita etiam donum intellectus, & ſi non omnes habentes gratiam intelligant omnia quę proponuntur credenda, intelligũt tamen eſſe ea credenda, & ꝙ ab eis pro nullo eſt deuiandum. Et nota ꝙ donum intellectus nunquam ſubtrahitur a ſanctis circa ea quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem, ſed circa alia interdum ſe ſubtrahit, vt non omnia ad liquidum per intellectum penetrare poſſit ad hoc ꝙ ſuperbiæ materia ſubtrahatur, ſicut dicit Greg. in 2. Moral. dum ſublimia intelligendo ſe in elationem animus erigit, in rebus imis & vilibus graui ægritudine vel hebetudine pigreſcit. Ad quintum. ſ. vtrum donum intellectus inueniatur in non habentibus gratiam. Dicendum ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, dona ſpiritusſancti perficiunt animam ſcdm ꝙ eſt bene mobilis a ſpirituſancto. Sicut ergo intellectuale lumen gratiæ ponitur donum intellectus maximum, intellectus hominis eſt bene mobilis a ſpirituſancto. Huiuſmodi autem motus conſideratio in hoc eſt ꝙ homo apprehendat veritatem circa finem, vnde niſi vſque ad hoc moueatur a ſpiritu ſancto intellectus humanus vt rectam eſtimationem de fine habeat, nondum executus eſt donum intellectus, quęcunq; ex illuſtratione ſpiritus alia quædam præambula cognoſcat. Rectam aũt eſtimationẽ de vltimo fine non habet, niſi ille qui circa finem non errat, ſed ei firmiter inhęret tanquam optimo, quod eſt ſolum habentis gratiã gratum facientem. Dicit etiã in moralibus: Rectam eſtimationem habet homo, ſicut de fine per habitum virtutis, vnde donum intellectus non habet ſine gratia gratum faciente. Ad ſextum. ſ. vtrũ donum intellectus diſtinguatur ab aliis donis. Dicẽdum ꝙ diſtinctio huius doni ab aliis tribus donis. ſ. pietate, fortitudine, & timore manifeſta eſt, quia donum intellectus pertinet ad vim cognoſcitiuam, illa vero tria pertinent ad vim appetitiuam. Sed differentia huius doni ad alia tria. ſ. ſapientiam, ſcientiam & conſilium quæ etiam ad vim appetitiuam pertinent, non eſt adeo manifeſta. Videtur autem quibuſdam ꝙ donum intellectus diſtinguatur a dono ſcientiæ & conſilij per hoc, ꝙ illa duo pertineant ad practicam cognitionem, donum vero intellectus ad ſpeculatiuam. A dono vero ſapientiæ, quod etiam ad ſpeculatiuam cognitionem pertinet diſtinguitur in hoc, ꝙ ad ſapientiam pertinet iudicium, ad intellectum vero capacitas intellectus eorum quæ proponuntur ſiue penetratio ad intima eorum, & ſecundum hoc ſupra numerum donorum aſſignauimus. Sed diligẽter intuenti donum intellectus nõ ſolum ſe habet circa ſpeculanda, ſed etiam circa operanda vt dictum eſt, & ſimiliter etiam donum ſcientiæ circa vtrunque ſe habet, vt infra dicetur, & ideo aliter oportet eorum diſtinctionem accipere, omnia enim hæc quatuor dicta ordinantur ad ſupernaturalem cognitionem quę in nobis per fidem fundatur, fides autem eſt ex auditu vt dicitur Ro. 10. vnde oportet aliqua proponi homini ad credendum non ſicut viſa. ſed ſicut audita, quibus per fidem aſſentiat. Fides autem primo quidem & principaliter ſe habet ad veritatem primam. Secundario ad quædam circa creaturas conſiderandа, & vlterius ſe extendit etiam ad directionem humanorum operum ſecundum ꝙ per dilectionem operatur, vt ex dictis patet. Sic igitur circa ea quæ proponuntur fidei credenda duo requiruntur ex parte noſtra. Primo quidem vt intellectu penetrentur vel capiantur, & hoc pertinet ad donum intellectus. Secundario autẽ oportet vt de eis homo habeat iudicium rectum, vt eſtimet his eſſe inhærendum & ab eorum oppoſitis recedendum, hoc igitur quantum ad res diuinas pertinet ad donum ſapientiæ, quãtum vero ad res creatas pertinet ad donum ſcientię. quantum vero ad applicationem ad ſingularia opera pertinet ad donum conſilii. Prędicta autem differentia quatuor donorum manifeſte competit diſtinctioni eorum quæ Greg. ponit eſſe oppoſitam in 2. Moral. dicens. Sapientiæ opponitur ſtultitia, ebetudini intellectus, pręcipitationi conſilium, ignorantiæ ſcientia. Hebetudo enim acuitati opponit. Dicitur autem per ſimilitudinem intellectus acutus quoniam poteſt penetrare ad intima eorum quæ proponuntur. Vnde hebetudo mentis eſt per quam ad intima penetrare non ſufficit. Stultus autẽ dicitur ex hoc ꝙ peruerſe iudicat circa omnem finem vitæ, & ideo proprie opponitur ſapientiæ quæ facit rectum iudicium circa vniuerſalem finem. Ignorantia vero importat defectum mentis circa quęcunq; particularia, & ideo opponitur ſcientię, per quam homo habet rectum iudicium circa particulares cauſas. ſ. circa creaturas. Præcipitatio vero manifeſte opponit conſilio, per quod homo ad actionem procedit ante deliberationem rationis.

De dono ſapientiæ. Diſt. VI.

DEinde conſiderandum eſt de ſeptimo dono. ſ. ſapientiæ. Circa quod conſideranda ſunt ſeptem. Primo vtrum ſapiẽtia ſit donum ſpiritusſancti. Secundo in quo ſit tanquam in ſubiecto. Tertio vtrum ſapientia ſit ſpeculatiua tantum, vel etiã practica. Quarto vtrum donum ſapientiæ poſſit eſſe cum peccato mortali. Quinto vtrum ſit in omnibus habentibus gratiam gratumfacientẽ. Sexto de dignitate ſapientiæ. Septimo de effectibus eius. Ad primum. ſ. vtrum ſapientia ſit donum ſpiritusſancti. Dicendum, ꝙ ſecundũ philoſophum in principio metha. ad ſapientem pertinet conſiderare cauſam altiſſimam, per quam de aliis certiſſimę iudicatur, & ſecundum quam omnia ordinari oportet. Cauſa autem altiſſima dupliciter accipi poteſt, vel ſimpliciter, vel in aliquo genere. Ille igitur qui cognoſcit cauſam altiſſimam in aliquo genere, & per eã poteſt de omnibus quę ſunt illius generis iudicare & ordinare, dicitur eſſe ſapiens in illo genere, vt in medicina vel in architectura ſecundum illud. 1. ad Cor. 3. Ac ſapiens architectus fundamentũ poſuit. Ille autem qui cognoſcit cauſam altiſſimam ſimpliciter, quę eſt Deus, dicitur ſapiens ſimpliciter, inquantum per regulas diuinas omnia poteſt iudicare & ordinare. Huiuſmodi autem iudiciũ conſequitur homo per ſpiritumſanctum, ſecundum illud. 1. ad Corinth. 2. Spiritualis iudicat omnia, quia ſicut ibidem dicitur, ſpiritus omnia ſcrutatur etiam profunda Dei. Vnde manifeſtum eſt ꝙ ſapientia eſt donum Spiritusſancti. Et nota ꝙ ſapientia dicitur dupliciter ſ. vere & proprie: alio modo improprie & abuſiue. Sicut & bonum dupliciter dicitur. Vno modo quod vere eſt bonũ, & ſimpliciter perfecte. Alio modo dicitur aliquid eſſe bonum ſecundum quandam ſimilitudinem, quod eſt in malitia perfectum, ſicut dici

tur bonus latro vel perfectus latro, vt patet per philosophum in 5. metha. Et sicut circa ea quę sunt vere bona inuenitur aliqua altissima causa, quę est summum bonum quod est vltimus finis, per cuius cognitionem homo dicitur vere sapiens, ita & in malis est inuenire aliquid ad quod alia referuntur sicut ad vltimum finem, per cuius constitutionem homo dicitur sapiens ad male agendum, secundū illud Hier. 4. Sapientes sunt vt faciant mala, bene aūt facere nescierūt. Quicunq; aūt auertitur à fine debito, necesse est ꝙ aliquem finem indebitum sibi præstituat, quia omne agens agit pp finem. Vnde si præstituat sibi finem in bonis exterioribus terrenis, vocatur terrena sapientia. Si autem in bonis corporalibus, vocatur sapientia corporalis, vel animalis. Si autem in aliqua excellentia, vocatur sapientia diabolica pp imitationem superbiæ diaboli⁹ de quo dicitur Iob 41. Ipse est rex super vniuersos filios superbiæ. Itē nota, ꝙ sapientia quæ est donum, differt ab ea qua ponitur esse intellectualis acquisita. Nam illa acquiritur studio humano. Hęc aūt est desursum descendens, vt dicitur Iac. 3. Similiter & differt à fide. Nam fides assentit veritati diuinę sm seipsam. Sed in Deum quod est sm veritatem diuinam pertinet ad donum sapientiæ, & ideo donum sapientiæ præsupponit fidem, quia vnusquisq; bene iudicat quæ cognoscit, vt dr in primo eth. Ad secundum .s. in quo sit sapientia sicut in subiecto. Dicendum, ꝙ sicut supra dictum est, sapientia importat quandam rectitudinem iudicij sm rationes diuinas. Rectitudo aūt iudicij potest contingere dupliciter. Vno modo sm perfectū vsum rationis. Alio modo pp connaturalitatē quandam ad ea de quibus iam est iudicandum, sicut de his quę ad castitatem pertinēt per rationis inquisitionem recte iudicat ille qui didicit scientiam moralem, sed per quandam connaturalitatem ad ipsa rectè iudicat de eis ille qui habet habitum castitatis. Sic igitur circa res diuinas ex rationis inquisitione rectum iudicium habere pertinet ad sapientiam quæ est virtus intellectualis: sed rectum iudicium habere de eis secundum quandam connaturalitatem ad ipsa: pertinet ad sapientiam sm ꝙ est donum Spiritussancti, sicut dicit Diony. in 2. ca. de di. no. ꝙ Ideotheus factus est in diuinis non solum discens, sed & sapiens & patiēs diuina. Huiusmodi aūt compassio siue connaturalitas ad res diuinas fit per charitatem, quæ quidem vnit nos Deo, sm illud 1. ad Corin. 6. Qui adhæret Deo vnus spiritus est. Sic igitur sapientia quæ est donum, causam quidem habet in voluntate .s. charitatem: sed essentiam habet in intellectu, cuius est actus recte iudicare, vt supra habitū est. Ad tertiū .s. vtrum sapientia quæ donum est sit speculatiua vel practica, dicendum, ꝙ sicut Aug. dicit in 12. de Trin. superior pars rationis sapiētiæ deputatur: inferior aūt scientiæ. Superior autē ratio vt ipse in eodem dicit, intendit rationibus supernis, diuinis, & conspiciendis, & consulendis. Conspiciendis quidem sm ꝙ diuina in seipsis contemplatur. Consulendis autē secundum ꝙ per diuina iudicat de humanis, per diuinas regulas dirigens actus humanos. Sic igitur sapientia sm ꝙ est donum, non solum est speculatiua, sed & practica. Ad quartum .s. vtrum sapiētia possit esse cum peccato mortali. Dicendum, ꝙ sapientia quę est donum Spiritussancti, sicut dictum est, facit rectitudinem iudicij circa res diuinas, vel per regulas diuinas de alijs ex quadam connaturalitate siue vnione ad diuina, quæ quidem per charitatem fit, vt dictum est, & ideo sapientia de qua loquimur præsupponit charitatem. Charitas autem nō potest esse cum peccato mortali, vt ex supradictis patet, vnde relinquitur, ꝙ sapientia de qua loquimur non potest esse cum peccato mortali. Ad quintum .s. vtrum donum sapientiæ sit in omnibus habentib gratiam. Dicendum ꝙ sapientia de qua loquimur, sicut dictum est, importat quandam rectitudinem iudicij circa diuina conspicienda & consulenda, & quantum ad vtrūq; ex vnione ad diuina sm diuersos gradus aliqui sapientiā sortiuntur, quidam .n. tm̄ sortiuntur de recto iudicio tam in contemplatione diuinorū, q̄ & in ordinatione rerū humanarum sm diuinas regulas, quantū est necessarium ad salutem, & hoc nulli deest sine peccato mortali existenti per gratiam gratūfacientem, quia si natura non deficit in necessarijs, multo minus gratia. Vnde dicitur 1. Io. 2. Vnctio docet de oībus. Quidam aūt altiori gradu percipiunt sapientiæ donum, & quantū ad contemplationem diuinorum, inquantū .s. altiora quædam mysteria & cognoscunt & alijs manifestare pnt, & & quantū ad directionem humanorum sm regulas diuinas inquantum pnt sm eas non solum seipsos, sed & alios ordinare, & iste gradus sapientiæ non est cōis omnib. habentib. gratiā gratūfaciētem, sed magis pertinet ad gratias gratisdatas, quas Spiritussanctus distribuit prout vult, sm illud 1. ad Cor. 12. Alij datur per spiritū sermo sapientiæ &c. Circa sextū .s. de dignitate sapiētię. Sciēdū ꝙ multiplex est sapiētia, sicut testatur B. Iacobus .s. terrena, animalis, diabolica, & alia desursum descendens Iac. 3. Sapientia terrena cōsistit in aggregatione diuitiarum tpalium. Illi .s. dīr sapientes in hoc mūdo, qui sciunt per quascunq; vias bonas, vel malas diuitias aggregare. Sed sicut dicit Apostolus: Sapientia huius mundi stultitia est apud Deū. Ideo si quis vult sapiens esse in hoc mūdo, stultus fiat vt sit sapiens: nā bona sua pauperibus erogare & oīno relinquere pp Deū, est fatuitas apud mundū, sed est sapientia apud Deū. Sed sapientia Christi pauperis cōtempta est. Iste est pauper & sapiens, qui liberauit vrbem .i. mūdi per sapientiā suam. Quia vero mundus non nouit per sapientiā Deū, placuit Deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes, quia qd stultū est Dei, sapiētius est hominib. Sapientia animalis est sapientia & custodia carnis & corporis, & in degustatione delectationum carnaliū. Sed sicut dicit Apostolus: Sapiētia carnis mors est. Sapiētia diabolica est in oppressione pauperū, in excogitatione malitiarū, et vindicatione iniuriarū. De qua sapientia loquitur Hiere. c. 4. dicens: Sapientes sunt vt faciāt mala, bene aūt facere nescierūt: vnde Greg. Sapientia huius mūdi est cor machinationibus tegere, sensum verbis velare, quæ falsa sunt vera ostendere, quæ vera sunt falsa monstrare. Hæc vsu in iuuenibus scitur, hæc a pueris pretio discitur. Hāc qui sciūt cęteros despiciūt, & despiciēdo superbiunt. Hanc qui nesciūt stulti & timidi ab alijs vocantur, quia ab eis hæc eadem duplicitas iniquitatis noīe palliato diligitur dū mentis peruersitas vrbanitas vocatur. Hæc sibi obsequētibus præcipit honorū culmina quærere, adepta tpalis gloriæ vanitate gaudere, irrogata ab alijs mala multiplicius reddere, cū vires suppetūt nullis resistentibus cedere, cum virtutis possibilitas deest, quicquid implere non valet per malitiam, hoc velit in pacifica bonitate simulare. Sapientia desursum descendens est sapiētia iustorum: de qua Greg. ait. Sapientia iustorum est nihil per ostētionem fingere, sensum verbis aperire, vera, vt sunt diligere, falsa deuitare, bona gratis exhibere, mala libentius tolerare q̄ facere, nullam iniuriæ vltionē quærere, pro veritate cōtumeliā sustinere, lucrū putare. Sed hæc iustorū simplicitas deridetur, quia hęc à mūdi sapiētibus puritatis virtus fatuitas creditur. Quid .n. stultius vr mūdo q̄ mentē verbis ostēdere, nil callida machinatione simulare, nullas pro contumelijs iniurias reddere, pro maledicētibus orare, paupertatem quærere, possessa relinquere, rapienti nō resistere? De hac sapientia B. Iacobus ait. Quæ aūt desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia, nō iudicās, sine simulatione. Apparet igitur dignitas huius sapientiæ, quæ videlicet desursum descendit, sicut dr Eccl. 1. Omnis sapientia à dño Deo est &c. Et infra: Fons sapientiæ verbū Dei in excelsis. Ideo Iac. 1. Si quis indiget sapientia postulet illā à Deo &c. Hac sapientiā debet homo feruenter appetere, deuote & humiliter postulare, quia sapientia nihil preciosius, nihil speciosius, nihil delectabilius, nihil honorabilius, tandem nihil fructuosius. Nihil inquam sapientia preciosius, sicut scriptum est Prouer. 8. Sapientia preciosior est cunctis opibus preciosissimis, & omne desiderabile ei non potest cōparari. Ideo dicit Sapiens 8. Sapiētiā præposui regnis & sedibus, & diuitias nihil esse dixi in cōparatione illius, nec cōparaui illi lapidē preciosum, qm oē aurum in cōparatione illius arena est exigua, & tanquam lutum æstimabitur argentū in conspectu illius, super salutem & spēm dilexi eā, & proposui pro luce habere illā. Itē sapientia nihil speciosius. Scriptū est .n. Sap. 6. Clara est & quæ nunq̄ marcescit sapiētia, vnde claram & speciosam reddit aīam, sicut claritas solis vel aliarū stellarū reddit eas toti mundo speciosas. Et sicut amota claritate solari totus mundus redderetur tenebrosus, & horridus, & oēs hoīes essent indicibiliter desolati, & oīa quæ in mundo sunt suam amitterent pulchritudinem, sic exclusa à rege sapiētia, qui solus fulget in regno sicut sol in cœlo, totū regnū efficitur desolatū. Per sapientiā aīa illustratur interius, & mirabiliter decoratur, vnde ait Sap. Ecc. 51. In sapiētia eius luxit aīa mea, & ignorantias meas illuminauit. Itē sapiētia nihil est delectabilius, dat .n. quietē, iucūditatē, & pacē cordis. Vnde ait Sap. 8. Intrans in domū meā .s. cōscientiæ, cōquiescā cū illa .s. sapientia. Nō .n. habet amaritudinē cōuersatio illius, nec tædiū cōuictus illius, sed lætitiā & gaudiū: hāc delectationē nō experti, sapiētiā peruipendūt. Sicut ait Sapiēs Eccl. 6. Quòd amara est sapiētia indoctis hoīb. & nō pmanebit in ea excors. Sapiētia .n. doctrinæ sm nomē est eius .i. sapida est, & nomen habet ex sapore, sed nō multis est manifesta, quib. aūt agnita est, permanet vsq; ad cōspectū Dei. Sequitur. Inuenies requiē in ea, & cōuertetur tibi in oblectationē. Quā stulti ergo sunt, qui delectationes & solatia q̄rūt exterius in reb. visibilib. i. venationib. & aucupijs, alijsq; ludis, inutilib. & vanis in qb. est labor & fatigatio corporis, & plerūq; periculū, imò pericula multa nimis, amissio tpis, distractio cordis, & finalr nullus fructus. In sapiētia aūt quies mētis, et corporis delectatio, animi nō periculū, sed securitas nō distractio, sed pacis trāquillitas, nō amissio tpis, sed acquisitio meritorū. Itē sapiētia nihil honorabilius, vñ scriptū est Ecc. 37. Sapiēs in populo hæreditabit honorē. & iterū inquit Sap. 8. Habebo pp sapientiam claritatem ad turbas, & honorē apud seniores. Iuuenis, & acutus inueniar in iudicio & in conspectu potentiū amabilis ero, & facies principū mirabitur me, tacentem me sustinebūt, & loquentem me respicient, &

sci-

sermocinante me plura, ori suo manus imponent. Vnde Salomon pp sapiētiā suam apud oēs nationes factus est honorabilis & famosus sicut scriptū est. 2. Par. 9. Magnificatus est Salomon super oēs reges terræ diuitiis & sapia, & gloria & vniuersa terra desiderabat videre faciē Salomonis. Acquirit aūt sapientia p doctrinā, diligēter & humiliter audiendo. Ait enim sapiens. Auris bona cum oī cōcupiscentia audit sapiam, & iterū, auris sapientiū quærit sapientiam. Nec mirū sicut sapiens dicit. Si dilexeris audire sapiens eris. Et rursum. Audiens sapiens sapientior erit. Ideo hortatur sapiēs dicens. Audi tacens & pro reuerentia accedet tibi bona gratia. Audi tacēs simul & q̄rens. In signū huius inuentus est Iesus in tēplo in medio doctorū, audiēs illos & interrogās. Itē acquirit & augetur sapia p studiū in legēdo & subtiliter meditādo. Ideo ait sapiens. Stude sapiæ fili mi & cor meum lætifica. Libri enim sunt pro memoriæ labilis supplemento. Parum esset audire & interrogare sine memoria, nec memoria sufficeret oia retinere sine studio. Itē sine doctoris pñtia pōt homo recordari de auditis. In libris ēt inueniunt q̄nq; q̄ homo aliàs non audiuit, præterea visus certiorē reddit hominē q̄ auditus, verbū enim auditū transit, litera scripta manet. Antiqui principes instrui voluerunt & vigilātissime studuerunt in scientiis humanis & aliqui ēt in diuinis, vt patet in Ptolomeo rege, qui licet esset gētilis, vocauit septuaginta interpretes, vt haberet notitiam diuinę legis, eiq; cōicaret sapientibus regni sui. Alexander ab Aristotele fuit instructus & inter insignia Philippi Macedonis patris ei9 hoc fuit præcipuū, q̄p studium literarū ad vnicū quem regni & felicitatis suæ sperabat herodē futurū transmittere curauit. Vnde Alexandro nato misit epistolam Aristoteli, hæc & similia continentē. Philippus Aristoteli salutē. Dedit mihi deus filiū mihi genitū. Scio ergo eo quidē Deo debem9 gratiā, non tam proinde quia natus est, q̄ pro eo q̄p eū nasci contingit t̄pibus tuis. Spero enim fore q̄p educatus eruditusq; a te dignus existat nobis & regni susceptione, & ad illud pertinentiū. Similiter & alii principes, & de se studiosi fuerunt, & magistros qui eos instruerēt habuerūt. Sic Nero Senecam, Traianus Plutharcum & sic de aliis. De Theodosio legimus, p diē exercitari armis, subiectorūq; negocia disceptare, iudicare simul & agere, modo seorsum, modo publice quę erāt agenda considerare, noctibus vero libris incumbere. Consimiliter legit de Carolo Magno, q̄p fuit studiosus in liberalibus scientiis, & eas miro modo in palatio suo depingi fecit prout habetur in gestis eius. Studiosus etiā fuit in libris diuinis & studiū transferri fecit de Roma vsque Parisius. Q̄n tales principes. s. sapientes regnabant, illud seculū dicebatur aureum. Isti enim cohibebant malos, honorabant bonos, ac per hoc ad melius excitabant suadebant, dissuadebant, quia & vtilia & inutilia monstrabant, horum prudentia ne quid suis deesset sagaciter prouidebat, fortitudo arcebat pericula, beneficia largitas augmentabat, non erat cuiquam animus iniuriādi vel causa, cum bene imperanti bene pareretur, nihilque grauius aut maius posset rex male parentibus comminari, q̄ vt de regno recedere cogerētur: vere felix est respublica q̄n ipsam studiosi regunt per seipsam, vel eius rectores circa sapiæ studiū occupantur, nullus enim est quem oporteat vel plura, vel meliora scire q̄ principē, cuius sapia debet oibus prodesse subiectis. Sciendū est aūt q̄p sapia requiescit in cordis habitatione, declaratur in locutione, demonstratur in conuersatione & probatur in operatione. Requiescit inquam in cordis habitatione, sicut dicitur prou. 14. In corde prudentis requiescit sapientia & dirigit cogitationes. Ideo sapiens hortatur dicens. Attēde fili mi sapientiam, vt custodias cogitationes tuas. Vnde Seneca dicit. Opiniones tuæ iudicia sint. Cogitatio tua sit stabilis & certa, siue deliberet, siue quærat, siue contempletur non recedat a vero. Cogitationes somnio similes non recipies, quibus si animum delectaueris, cum oia disposueris tristis remanebis. Itē sapia declaratur in locutione. Nam sapia docet oportuno tempore loqui, quia tempus tacēdi & tēpus loquēdi. Aliq̄n enim est sapientiæ tacere. Sicut docet sapiēs, stultus quoq; si tacuerit sapiens reputabitur. Et iterū, est tacens & ipse sapiens. Et iterū. Sapiēs tacebit vsq; ad tempus, fatuus aūt non obseruabit tēpus, tēpus aūt & responsionē cor sapientis intelligit. Docet ēt sensate loqui. Sicut scriptum est. In labiis sapientis inuenitur sapientia, quia. s. cor sapientis erudit os eius. Ideo psa. Os iusti meditabitur sapientiam. Docet ēt loqui moderate, q̄a in corde sapientiū os illorum, & in ore insipientiū cor eorū est. Sapientes habent os in corde, quia nihil ore proferunt, qd̄ non prius deliberauerint, pōderauerint, & examinauerint in corde, sed fatui siue stulti habent cor in ore, quia ante proferunt verba sua q̄ corde deliberauerint. Nam impræmeditati loquuntur, & hoc reprehēditur in scriptura cum dr̄ in Iob. Nunquid sapiens rñdit, quasi in ventum loquens? quasi diceret non. Non est contemnenda ista sapientia, quia sicut ait sapiens. Non erudietur qui non est sapiēs in verbo. Sapiens aūt in verbis se amabilē facit. Sen. Sermo tuus non sit vanus, sed aut suadeat, aut moneat, aut consolet, aut præcipiat. De circunstantiis in locutione seruandis dictum est supra. Item

stratur sapientia in conuersatione, sicut ait sapiens. In facie hominis lucet sapientia. Quid per faciem nisi notitia, id est exterior conuersatio per quam homo interior innotescit designatur. Vnde beatus Iacobus ait, quis sapiens & disciplinatus inter vos ostendat cōuersationem suam in mansuetudine sapientię. Item probatur sapientia in operatione, nam ex fructu arbor cognoscitur. Ille enim vere sapiens est, qui bene se habet in suis operibus exequēdis. Ideo dicebat Moyses ad filios Israel. Scitis q̄p docuerim vos præcepta atq; iusticias. Si facietis & ea obseruabitis, & complebitis opere, hæc est enim vestra sapientia & intellectus coram populis. Diligēter attende q̄p si rex vel principes non habeat notitiam de agendis, non est dignus tali dignitate, quia non est homo, sed bestia. Si autem notitiam habens non operatur secundum sapientiam suam non est dignus, non quidem propter ignorantiam, sed propter negligentiam nimis crassam & reprehensibilem vel peruersam animi voluntatem, vnde talis incomparabiliter plus peccat, & minus est excusabilis, quam si cognitionem sapientiæ non haberet. Ait enim beatus Iacobus. Scienti bonum facere & non facienti peccatum est illi. Exemplum de quodam rege qui elegantissime dotatus naturalibus, & superadiectis gratiis excellentissime cumulatus, miro intellectus acumine & memorię viuacitate præpollens, audiebat quidem satis benigniter & attente causas, negocia & querelas, & in ipsa hora videbatur moueri. Sed cito post quasi oblitus oino nihil aut pauca exequebatur opere, pp qd̄ habebatur contemptui, nec timebatur a malis, nec amabatur a bonis, sed ab oibus damnabilis iudicabatur, & super innumeris malis quæ fiebant in regno inexcusabilis dicebatur. Tandem infirmitate graui correptus, & in extasim raptus videbat se trahi ad iudiciū, cui iudex aspectu terribilis & increpatione durus, & in punitione seuerus apparuit dicēs. Quare gratiis meis non es vsus? Quare neglectis regni negociis venationibus, & aucupiis & aliis vanitatibus intendisti? Quare grauatis pauperibus & oppressis a te clamantibus non misertus, sicut oues inter lupos dimisisti? Quare talentum sapię non ppte solū, sed propter populū meum tibi cōmissum abscondisti? Quare qd̄ videbas agendū dimisisti? Quare suos tuos timuisti, & plus eos honorasti q̄ me? Contra conscientiam tuam eorū voluntatibus & iniquis cōsiliis acquiescere voluisti: nonne sapiam & intelligentiā tibi dederā vt scires, potentiā vt non timeres, multitudinē gratiarū vt non obmitteres? & in post tergum tuū abiectis oibus negligenter egisti. Iniquos exactores, raptores, fures & ipsos exaltasti. Inter hoc obiurgationis verba tortorib. traditus & durissime & diutissime flagellatus, iacēs obmutuit. Iudice aūt volente sniam dānationis eius p ferre, ecce sanctus vnus cū multitudine albatorū supplicās rogauit iudicē, vt aīa ad corpus suū reuertente spacium emendādi se haberet. Cui iudex intercedentiū precibus inclinatus, misericorditer cōcessit t̄ps pniæ, grauiora cōminans ei supplicia, si deinceps negligēter ageret tā seuerę castigationis oblitus. Debet ergo rex & priceps diligens esse in opatione. Ait enim Sen. Sapiēs nunq̄ ocio marcet, aliq̄n animum remissum habet nunq̄ solutum. Accelerat tarda, p lixa expedit, dura mollit, ardua exequitur. Scit enim quid qua via aggredi debeat, cito singula & distincte videt consilium peritorū, ex apertis obscura estimat, ex paruulis magna, ex proximis remota, ex partibus tota. Circa septimum. s. de vtilitate sapientiæ, & effectibus eius. Sciendum q̄p sapientia nihil est fructuosius, cuius fructus multiplex est & innumerabilis, nam sicut ait sapiens prouer. 8. Fructus eius preciosior est cunctis opibus, & omnia q̄ desiderantur, huic non valent comparari. Possumus autem dicere compendiose q̄p vtilitas sapientiæ est in diligendis conscientiis. Sapiēs enim primo & principaliter debet ędificare domum conscientiæ suæ & semetipsum primitus ordinare. Vnde in commendationē animæ sapientis, dicitur prouer. 14. Sapiens mulier ędificat domū suam. Et iterum, prouer. 21. Sapientia ędificabitur domus. Ait & saluator Math. 7. Qui audit verba mea & ea facit assimilabitur viro sapienti qui ędificauit domum suam supra petram. Nam supra petram quæ est Christus debemus ædificare domum nostram, vt immobiliter permaneat tanquam supra immobile fundamentum. Similiter hic potest ędificari domus pulcherrima fortis & alta, & omnibus bonis plena. Sed sicut ait Sapiens. Tanquam domus exterminata sic fatuo sapientia, quia videlicet fatuus nō plus vult manere cum sapientia quam in domo exterminata. i. ruinosa, vacua, fęda, & fętida, & ideo domus eius. i. conscientia est sicut dom9 exterminata. i. ruinosa, quia quotidie corruit in peccatum, vacua meritis & omnibus bonis, fęda per immundiciam, fętida per infamiam. Item sapientia est vtilis in conferendis consiliis. Scriptum est enim prouer. 8. Ego sapientia habito in consilio. Quanto enim homo sapientior est, tanto libentius tractat consilia sua cum sapiētibus. Vnde Dauid habuit secum Nathan prophetam, & Sadoch sacerdotem, Chusi & Achitophel, qui fuerunt homines sapientissimi. Et Salomon similiter viros expertissimos. Et Tobias docens filium suum ait Tobi. 4. Consilium a sapiente perquire. Vnde rex

quan-

quantumcunq; sit sapiens debet habere consiliarios sapientes. Itē sapientia est vtilis in proferendis iudiciis. Vnde Salomon sapientiam petens a domino ait. 3. Re. 3. Tu domine fecisti me regem super populum tuum multum, qui tam innumerabilis est quam puluis terræ, da mihi sapientiam & intelligentiam. Quis enim potest hunc populum tuum digne qui tam grandis est iudicare? De eodē dicitur. Timuerunt regem audientes sapientiam Dei esse in eo ad faciendum iudicium. Item sapientia vtilis est in perferendis molestiis. Nam tribulationes & aduersitates huius mundi siue a Deo siue ab homine inferantur multum sunt vtiles & meritoriæ, si quis eas ad salutem suam nouerit ordinare. Vnde magnæ sapientiæ est scire vti eis in bonum, & ad salutem suam conuertere. Propter qđ ait sapiens. Qui patiens est, multa gubernabitur sapientia. Reuera magna est sapientia de malis eligere bona, de damnis lucra, de duris suauia, de amaris dulcia. Qui autem impatiēs est, sustinebit damnum, quia siue sit afflictio corporis, siue rei temporalis amissio, siue quæcunq; desolatio cordis. Hæc impatienti animo inferunt maiores angustias, & mens eius vehementius cruciatur, & nihilominus perdit meritum, & suæ facit animæ detrimentum. Item vtilis est sapientia in propellēdis iniuriis. Si regi vel principi fiat iniuria, magna discretione opus est in repellendo, dissimulando, tollerando etiam vel vindicando, quia sicut ait Sapiens, vir sapiens fortis est, & vir doctus robustus & validus, quia cum dispositione initur bellum. Et iterum. Gubernaculis tractanda sunt bella, vnde qui sapientior est in talibus est fortior & potentior ceteris paribus. Scriptum est enim: Maior est sapientia quàm arma bellica. Et iterum. Melior est sapientia quàm vires. Et iterum. Omnium potentior est sapientia. Item vtilis est sapientia in præcauendis insidiis. Nam & dæmones suis tentationibus nos multipliciter circumuenire contendunt, & homines per astutias suas nos multipliciter seducere moliuntur. Ideo opus est esse hominem vndiq; circumspectū, & ex omni parte multiformiter oculatum, nam inter tot & tantas hostis antiqui insidias, & inter tam exquisitas hominum malignorum versutias, plures oculos nos opus esset habere quàm Argus secundum fabulas habuisse dicatur, qui tamen centum fingitur habuisse. Vnde in Apoc. dicuntur animalia sancta plena oculis ante & retro. In Ezech. vero dicitur, q totum corpus eorum plenum erat oculis. Et iterum ibidem. Omne corpus eorum & colla & manus & pennę plena erant oculis. Ideo scriptum est. Sapiens timet & declinat a malo, tamen sapientiam non vincit malicia. Vnde de Iacob dicitur. In fraude circumuenientium illi affuit sapientia, & honestum fecit illum, custodiuit illum ab inimicis, & a seductoribus tutauit illum. Sciendum etiam q per sapientiam cognoscimus quæ supra nos sunt. s. Deum ad diligendum, quia dilectio Dei honorabilis est sapientia. Eccl. 1. Et cęlestia ad appetendum, sicut hortatur Apostolus dicens Col. 3. Quæ sursum quærite, vbi Christus est in dextera Dei sedens. Quæ sursum sunt sapite, hæc est vera sapientia. i. cognitio sapida, hæc maxime delectabilis est, sicut superius dicebatur. Item quæ intra nos sunt. s. nosipsos, & ea quę in nobis sunt. i. mores bonos vel malos, merita vel demerita, vel Dei beneficia & nostra maleficia, hæc omnia nos ad humilitatem inclinant. Vbi autem humilitas ibi sapientia. Prouer. 11. Hæc sapientia maxime necessaria est homini ad salutem. Vnde Bern. Stude nosse te, quia melior es & laudabilior si te noueris, quàm si te neglecto scires cursus syderum, vires herbarum, complexiones hominū, naturas animalium, omniumq; cœlestium & terrestriū haberes sciētiam. Licèt enim noueris omnia mysteria, alta celi, lata tęrre, profunda maris &c. Si te nescieris eris similis homini ędificante domū suam sine fundamento, ruinam faciens, non structuram. Quicquid enim extra te extruxeris, erit instar aggesti pulueris ventis expositi. Item quæ circa nos sunt i. proximos, vt sciamus qui boni, qui mali, qui seductores & duplices, qui veraces, qui sapientes, qui fatui, qui amici, qui inimici. Et per consequens quos diligere & nobiscū assumere, & quos vitare, vel a nobis elongare debeamus. Hoc maxime necessarium est principi, vt sciat de quibus possit confidere, quos in consilium suum vocare, vel malis officiis instituere, quos amare seruientium, & amplius debeat honorare. Item quæ infra nos sunt. s. mundum & omnia mundialia tanquam transitoria, parum vtilia, & delectationibus suis plerunq; nociua. Vere enim sapiens eris, sicut ait Sen. si dignitatem rebus non opinione multorum, sed ex earum natura constituas. Nam scire debes, q quędam videntur esse bona & non sunt, & quędam videntur esse bona & sunt, quæcūque autem ex rebus transitoriis possides, non mireris, nec magni estimes, quod caducum est, nec apud te quę habes tanquam aliena seruabis, sed pro te tanquam tua dispenses & vtaris. Item Sen. Si sapiens es animus tuus tribus temporibus dispensetur, præsentia ordina, futura prouide, præterita recordare. Præsentia quippe debet sapiens ordinare, vbi enim non est ordo, ibi est confusio: debet ergo semetipsum & vitam suam totum tempus suum & omnia facta sua prudenter & vtiliter ordinare, ministeriales in domo, officiales in regno, pensatis conditionibus personarum temporum & rerum. Hanc sapientiam habuit Salomō, sicut scriptum est, Vidit regina Saba omnem sapientiam Salomonis, domum quam ędificauerat, & cibos mensę eius, & ordines ministrantium, vestesque eorum & pincernas, & holocausta quæ offerebat per singulos dies non habebat vltra spiritum. Præterita debet sapiens recordari, videlicet diuina beneficia ad regratiādum, mandata ad exequendū, iudicia districta, quæ iam fecit & vltiones quas exercuit ad timendum, quomodo. s. propter peccata deleuit totum mundum diluuio, Sodomam & Gomorrā & finitimas ciuitates incendio, Ægyptios multipliciter flagellauit, & tandem eos omnes filios Israel persequentes, submersit in mari rubro, filios Israel multotiens & multipliciter occidit in deserto, & in terra promissionis temporibus iudicum & diebus regum. sicut multa legimus exempla in scriptura. Quis etiam recordari sufficit qualia iudicia exercuerit Deus in diuersis terrarum partibus temporibus retroactis? debet etiam recordari peccata sua propria ad pænitēdum & lachrymis diluendum, facta nihilominus antiquorum regum & principum. s. probitates, largitates, sapientiam, pietaté, iustitiā, & alia huiusmodi ad imitandum, mala etiam facta scripta sunt ad correptionem nostram, ne similia facientes in pęnas similes incidamus, vnde ait sapiens. Per agrum hominis pigri transiui, & per vineam viri stulti, & ecce totum repleuerant vrticæ, operuerant faciem eius spinæ & ex hoc didici sapientiam. Idem, pestilente flagellato stultus sapiētior erit. Futura similiter præuidere debet vir sapiens, sicut docet Sen. Qui nihil de futuro præmeditatur, incautus in omnia incidit, propone auté animo tuo & mala futura & bona, vt illa sustinere possis, illa moderari. Idem si sapiens esse cupis, in futura prospectum intendes, & quæ possunt contingere in animo tuo cuncta propone, nihil tibi subitum sit, sed ante totum prospicias, nam qui prouidus est, non dicit non putaui hoc fieri, quia non dubitat, sed expectat, non suspicatur, sed timet. Hanc sapientiam spiritualiter habuit Ioseph qui contra famem futuram septem annis prouidendo Ægiptum & multas alias regiones saluauit. Idem dixit ei Pharao rex Ægypti. Nunquid sapientiorem te poterimus inuenire? tu eris super domum meam.

De fructibus. *Dist.* *VII.*

Deinde considerandum est de fructibus. Et circa hoc considerāda sunt quoque. Primo vtrum fructus sit actus. Secundo vtrū differat a beatitudinibus. Tertio de numero eorum. Quarto de oppositione eorum ad opera carnis. Quinto quæ mouere debent ad producendum fructus. Ad primum. s. vtrum fructus sint actus. Sciendum q nomen fructus a corporalibus ad spiritualia est translatū. Dicitur autem in corporalibus fructus, qui ex planta producitur cum ad perfectionem peruenerit, & quandam in se suauitatem habet, qui quidem fructus ad duo comparari potest. s. ad arboré producentem fructum ipsum, & ad hominem qui fructum ex arbore adipiscatur. Secundum hoc ergo nomen fructus in rebus spiritualibus dupliciter accipere possumus. Vno modo vt dicatur fructus hominis quasi arboris id quod ab eo producitur. Alio modo vt dicatur fructus hominis id quod homo adipiscitur, non autem omne id quod adipiscitur homo habet rationem fructus, sed id quod est vltimum delectationem habens. Habet enim homo & agrum & arborem qui fructus non dicuntur, sed solum id quod est vltimū, quod. s. ex arbore & agro homo intendit habere, & secundum hoc fructus hominis dicitur vltimus hominis finis quo debet frui. Si aūt dicatur fructus hominis id quod ex homine producitur, sic ipsi actus humani fructus dicuntur, operatio enim est actus secundus operantis & delectationem habet, si sit conueniens operanti. Si igitur operatio hominis procedat ab homine secundum facultatem suę rationis, sic dicitur esse fructus rationis. Si vero procedat ab homine secundum altiorem virtutem quæ est virtus spiritussancti, sic dicitur operatio esse hominis fructus spiritussancti, quasi cuiusdam diuini seminis. Dicitur enim. 1. Ioh. 3. Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet. Notandum autem q licet fructus habeat rationem vltimi finis, vt dictum est, tamen nihil prohibet alicuius fructus esse alium fructum, sicut finis ordinatur ad finem, dicitur enim Sap. 4. Bonorum laborum gloriosus est fructus, & Ioan. 4. Qui metet mercedem accipit, & congregat fructum in vitam ęternam. Opera igitur nostra inquantum sunt effectus spiritussancti operantis in nobis, habent rationem fructus, sed inquantum ordinantur ad finem vitæ æternæ, sic magis habent rationem florum. Vnde dicitur Eccl. 24. Flores mei fructus honoris & honestatis. Item cum fructus a fruendo dicatur, secundum autem Aug. 10. de trinitate, fruimur cognitis in quibus voluntas propter se delicata conquiescit. Voluntas hominis potest in aliquo propter se delectari dupliciter. Vno modo secundum quòd li propter dicit causam finalem, & sic propter se non delectatur aliquis nisi in vltimo fine. Alio modo secundum quòd designat causam formalem, & sic propter se aliquis delectari

ri

ri pôt in omni eo quod est delectabile secundum suam formam, sicut patet ꝙ infirm⁹ delectatur in sanitate propter se sicut in fine. In medicina autem suaui non sicut in fine, sed sicut in habente saporem delectabilem, in medicina autem austera nullo modo propter se, sed solum propter aliud. Sic igitur dicendum est, ꝙ in Deo delectari debet homo non propter se sed propter vltimum finem. In actibus autem virtuosis non sicut propter finem, sed propter honestatem quam continet delectabilem virtuosis. Vnde Ambro. dicit ꝙ opera virtutum dicuntur fructus, quia suos possessores sancta & sincera delectatione reficiunt. Item nota, ꝙ & si aliquæ virtutes enumerantur ab Apostolo inter fructus, puta charitas, fides, mansuetudo, continentia, castitas, quę non sunt actus sed habitus: Nomina virtutum sumuntur quandoq; pro actibus earum, sicut Aug. dicit ꝙ fides est credere quod non vides, & charitas est motus animi ad diligendum Deum & proximum, & hoc modo sumuntur nomina virtutum in enumeratione fructuum. Ad secundũ. s. vtrũ fructus differant a beatitudinibus. Dicendum, ꝙ plus requiritur ad rationem beatitudinis quam ad rationem fructus. Nam ad rationem fructus sufficit quod sit aliquid habens rationem vltimi & delectabilis, sed ad rõnem beatitudinis vlterius requiritur quòd sit aliquid perfectum & excellens, vnde oẽs beatitudines possunt dici fructus, sed non conuertitur. Sunt enim fructus quæcunq; virtuosa opera in quibus homo delectatur, sed beatitudines dicuntur solũ opera perfecta, quæ etiam rõne suę perfectionis magis attribuũtur donis quam virtutibus. Ad tertium. s. de numero fructuum. Sciendum, quòd Apostolus valde conuenienter enumerat duodecim fructus spiritus. Gal. 5. Et possunt signari per duodecim fructus de quibus dicitur Apoc. vlt. Ex vtraq; parte fluminis lignum vitę afferens fructus duodecim. Quia vero fructus dicitur quod ex aliquo principio procedit, sicut ex semine vel radice, attẽdenda est distinctio horum fructuum secundum diuersum processum spiritussancti in nobis, qui quidem processus attenditur secũdum hoc vt primo mens hominis in seipsa ordinetur, secundo vero ordinetur ad ea quæ sunt supra vel iuxta, tertio vero ad ea quæ sunt infra. Tũc autem bene mens hominis disponitur in seipsa qñ mens hominis bene se habet & in bonis & in malis. Prima autem dispositio mẽtis humanæ ad bonum, est per amorem, qui est prima affectio & omnium affectionum radix. Et ideo inter fructus spiritus primo ponitur charitas, in qua specialiter spiritussanctus datur sicut in propria similitudine, cum & ipse sit amor. Vnde dicitur Ro. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritumsanctũ qui datus est nobis. Ad amorem autem charitatis ex necessitate sequitur gaudium. Omnis enim amans gaudet ex coniunctione amati. Charitas autem semper habet præsentem Deum quem amat, secundũ illud. 1. Ioh. 4. Qui manet in charitate in Deo manet & Deus in eo. Vnde sequela charitatis est gaudium, perfectio autem gaudii est pax quantum ad duo. Primo quidem quantum ad quietem ab exterioribus conturbantibus. Non enim potest perfecte gaudere de bono amato, qui in eius fruitione ab aliis perturbatur. Et iterũ. Qui perfecte cor habet in vno peccato, a nullo alio molestari põt, cum aliud quasi nihil reputet. Vnde dicitur in psal. Pax multa diligentibus nomen tuum. Et non est illis scandalum, quia ab exterioribus non perturbantur quin Deo fruantur. Secundo quantum ad sedationem desiderii fluctuantis. Non enim perfecte gaudet de aliquo cui non sufficit id de quo gaudet. Hęc autem duo importat pax. s. vt neq; ab exterioribus perturbemur, & vt desideria nostra conquiescant in vno. Vnde post charitatem & gaudium tertio ponitur pax. In malis autem bene se habet mẽs quantum ad duo. Primo quidem vt non perturbetur mens per imminentiam malorum, quod pertinet ad patientiam. Secundo vt non perturbetur in dilatione bonorum, quod pertinet ad longanimitatem. Nam carere bono habet rationem mali, vt dicitur in 5. Eth. Ad id autem quod est iuxta hominem. s. proximum bene disponitur mens hominis. Primo quidem quantum ad voluntatem beneficiendi, & ad hoc pertinet bonitas. Secundo quantum ad beneficientiæ executionẽ, & ad hoc pertinet benignitas. Dicuntur enim benigni quos bonus ignis amoris feruere facit ad benefaciendũ proximis. Tertio quantum ad hoc quòd æquanimiter tollerentur mala ab eis illata. Et ad hoc pertinet mansuetudo quæ cohibet iras. Quarto quantum ad hoc vt non solum per iram proximis non noceamus, sed etiam neque per fraudem vel per dolum, & ad hoc pertinet fides si pro fidelitate sumatur. Sed si sumatur pro fide qua creditur in Deum, sic per hanc ordinatur homo ad id quod est supra se, vt. s. homo intellectum suum deo subiiciat, & per cõsequens sua quæ ipsius sũt. Sed ad id quod infra est bene disponitur homo. Primo quidẽ quantum ad exteriores actiones per modestiam, quæ in omnibus dictis & in factis modum obseruat, quantum ad interiores concupiscentias per continentiam & castitatem, siue hæ duo distinguãtur per hoc quod castitas refrenat hominem ab illicitis, continentia vero etiam a licitis, siue per hoc quòd continens patitur concupiscẽtias sed non deducitur, castus etiam neq; patitur neq; deducitur. Et nota, quòd cum ipse Apostolus vnum solum fructum ponere videatur Rom. 6. Habetis fructum vestrum in sanctificationem. Et Isa. 27. dicitur, Hic omnis fructus est vt auferatur peccatum. Hoc non est contra enumerationem prædictam, quia sanctificatio fit per oẽs virtutes per quas etiam peccata tolluntur, vnde fructus singulariter ibi nominatur propter virtutem generis, quod in multas species diuiditur, secundum quas dicuntur multi fructus. Item dominus Matth. 13. ponit triplicem fructum terrę bonę. s. centesimum, sexagesimum, & tricesimum, sed ista non diuersificantur, secundum diuersas species virtuosorum actuum, sed secundum diuersos perfectionis gradus, etiam vnius virtutis, sicut continentia coniugalis dicitur signari per fructum tricesimum, continentia vidualis per sexagesimum, virginalis autem per centesimũ, & aliis etiam modis sancti distinguunt tres euangelicos fructus secundum tres gradus virtutis, & ponuntur tres gradus, quia cuiuslibet rei perfectio attẽditur secundum principium, medium & finem. Item cum fructus habeat rationem vltimi, fides cum & si accipiatur prout est fundamentum, habet quandam rationem vltimi, & delectabilis, secundum quod continet certitudinem, vnde Glo. exponit, fides. i. de inuisibilibus certitudo. Item cum fructus habeat rationem delectabilis, patientia tamen & longanimitas, quæ habent esse in rebus cõtristantibus, dicuntur esse fructus, quia hoc ipsum quod est non perturbari in tristitiis habet delectabilis rationem. Ad quartum. s. de oppositione fructuum ad opera carnis. Sciendum quòd opera carnis & fructus spiritus possunt accipi dupliciter. Vno modo secundum communem rationem, & hoc modo in communi fructus spiritussancti contrariantur operibus carnis. Spiritus enim sanctus mouet humanam mentem ad id quod est secundum rationem, vel potius ad id quod est supra rationem, appetitus autem carnis qui est appetitus sensitiuus trahit ad bona sensibilia, quæ sunt infra hominem, vnde sicut motus sursum & motus deorsum contrariantur in naturalibus, ita operibus humanis contrariantur opera carnis fructibus spiritus. Alio modo possunt considerari secundũ proprias rationes singulorum fructuum enumeratorum & operum carnis, & sic non oportet quòd singula singulis cõtraponantur, quia sicut dictum est, apostolus non intendit enumerare omnia opera spiritualia, nec omnia opera carnalia, sed tamen secundum quandam adaptationem Aug. super epistolam ad gala. contraponit singulis operibus carnis singulos fructus. Sicut fornicationi quę est amor explendę libidinis a legitimo connubio consolutus, opponitur charitas per quam anima coniungitur Deo, in qua etiam est vera castitas, immunditiæ autẽ sunt oẽs perturbationes, de illa fornicatione conceptę quibus gaudium tranquillitatis opponitur. Idolorum autem seruitus propter quam bellum gestum est aduersus euangelium Dei, opponitur paci. Contra veneficia autem & inimicitias, & contentiones & ęmulationes, animositates & dissensiones, opponuntur longanimitates ad sustinendum mala hominum, inter quos viuimus, & ad curandum benignitas, & ad ignoscendum bonitas. Hęresibus autem opponitur fides, inuidię mansuetudo, ebrietatibus & comessationibus continentia. Circa quintum. s. quæ mouere debent ad fructus spirituales proferendum. Sciendum ꝙ fructum multiplicem legimus in scriptura. Est enim quidam fructus prohibitus, quia venenosus, & mortem inferens, & ideo sollicite fugiendus, de quo prou. 10. Fructus impii ad peccatum. De prohibitione fructus huius, & quantum sit venenosus & mortem inferens, habemus expresse Gen. 2. De ligno scientiæ boni & mali, ne comedas. In quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris. Serpens autem. i. diabolus in specie serpentis apparens dixit ad mulierem. Cur præcepit vobis Deus vt nõ comederetis de omni ligno paradisi. Cui respondit mulier. De fructu lignorum quę sunt in paradiso vescimur, de ligno autem quod est in medio paradisi præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus ne forte moriamur. Dixit autem serpens ad mulierẽ, nequaquam moriemini &c. Sequitur. Vidit mulier ꝙ bonum esset lignum ad vescendum. Hoc cognouit ex odoratu. Et pulchrum oculis, ecce aspectus. Tulitq; de fructu, ecce tactus. Et comedit, ecce gustus. Et sic in Eua completum est peccatum inobedientiæ, ad quod tamen multæ deordinatæ circunstantię concurrerunt. Sequitur. Deditq; viro suo, ecce iniqua suggestio. Qui comedit. Et sic consummata est transgressio in vtroq;. Iste processus qui fuit in peccato primorum parentum materialiter, solet esse spiritualiter in peccato vnius hominis. Nam aspectus est in cogitatione, & odoratus in delectatione, tactus in consensu, gustus in perpetratione. Considera quam mortifex sit venenum peccati, ꝙ non solum ex gustu occidit hominem, verum etiam ex visu odoratu & tactu. De hoc fructu loquitur apostolus Rom. 5. quem fructum habuistis tunc in illis in quibus nunc erubescitis. Nam finis illorum mors est. Item est alius fructus nobis exhibitus ad medendum & auferendum virus mortiferum primi fructus. Psal. Benedixisti domine terram tuam, auer-

tisti

tisti &c. Sequitur. Dominus dabit benignitatem & terra nostra i. virgo beata quæ ex cęlesti benedictione susceperat, dabit fructum suum. Fructus iste est summe speciosus, saporosus, præciosus, & copiosus: primo quidem speciosus est inestimabilis in decore, cui⁹ pulchritudinem sol & luna mirantur, cuius specie cęlestes angeli rapiuntur, in quem sicut ait apostolus Petrus, desiderant angeli prospicere. 1. Pet. 1. hunc igitur fructum sumamus nobis, sicut dicitur Leuitic. 23. Sumetis vobis die primo in principio, ex quo incipietis vsum discretionis habere vel ex quo dies gratiæ vobis cepent illucescere, vobis. i. ad vtilitatem vestram s. ad informationem intellectus, refectionem affectus, & directionem effectus. Fructus arboris pulcherrimę. i. virginis gloriosę, pluraliter dicit fructus, quia licet sit vnicus in persona, tamen est valde multiplex in effectu, sicut patet subtiliter intuenti & deuote meditanti. Beata virgo bene dicitur arbor pulcherrima, puchra quidem in matris vtero propter sanctificationem, pulchrior in mundo propter vitę perfectionem, pulcherrima in cęlo propter glorificationē. Item pulchra propter corporis & cordis integritatem illibatissimam, pulchrior propter humilitatem profundissimam, pulcherrima propter fęcunditatem beatissimam. Secundo fructus iste est præciosus inestimabilis in valore. Reddit enim vitam gratię perditam per peccatum. Prouer. 19. Fructus iusti ad vitam. Dicamus ergo virgini gloriosæ: Benedicta filia tu a Domino, quia per te fructum vitæ communicauimus. Et illud Luc. 1. Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Non quia tu benedicta, ideo ille benedictus. sed quia ille te præuenit in benedictionibus dulcedinis. De qua benedictione Psal. Benedixisti domine terrā tuam. & sequitur multiplex effectus huius benedicti fructus, auertisti captiuitatem Iacob, remisisti iniquitatem &c. vsque illuc, conuerte nos. Tertio fructus iste est saporosus inenarrabilis in dulcore. Ca. 2. Fructus eius dulcis gutturi meo. Et Eccl. 11. Breuis in volatilibus apis, & initium dulcoris habet fructus eius. Initium inquit, quia licet in se dulcorem habeat infinitū, tamen quicquid potest ab homine viatore sentiri non est nisi initium illius dulcedinis quam degustant sancti in patria. Quarto fructus iste copiosus est & indefectibilis in vigore. Dan. 4. Videbam & ecce arbor in medio terrę, altitudo eius nimia, magna arbor & fortis, & proceritas eius coelum contingēs, aspectus eius vsq; ad terminos vniuersæ terræ, folia eius pulcherrima, & fructus eius nimius, & esca vniuersorum in ea &c. Hic spiritualiter intelligendo notantur in Virgine gloriosa septem conditiones nobilissimæ, propter q̃ est a nobis summopere ueneranda. Primo namq; describitur quantum ad situs aptitudinem in medio terræ. Deus enim rex noster ante secula operatus est salutem in medio terrę, vnde beata virgo dicitur esse in medio terrę tanquam omnium mediatrix. Vnde Bern. Operatus est salutem in medio terræ. In vtero videlicet virginis Marię, quæ mirabili proprietate terrę medium appellatur. Ad illā enim sicut ad medium, sicut ad arcanum Dei, sicut ad rerum causam, sicut ad negocium sęculorum respiciunt & qui in coelo sunt, & qui habitant in inferno, & qui nos præcesserunt, & nos qui sumus, & qui sequuntur & nati. Illi qui sunt in cęlo vt resartiantur. Illi qui sunt in inferno vt eripiantur. Qui præcesserunt vt prophetæ tui fideles inueniantur. Nos qui sumus vt gratiā consequamur. Illi qui sequuntur vt glorificentur. Secundo describitur quantum ad eius celsitudinem. Altitudo eius nimia, & proceritas eius contingens coelum. Tertio quantum ad sui latitudinem. Aspectus eius vsque ad terminos vniuersæ terræ. Quarto quantum ad eius fortitudinem. Arbor magna & fortis. Quinto quātum ad foliorum pulchritudinem. Folia eius pulcherrima. Sexto quantum ad sui plenitudinem. Et fructus eius nimius. Copiosus quidem est, quia potest animam vnam reficere, quam totus mundus diuitiis delitus & honoribus plenus satiare non posset. Copiosior, quia toti mundo sufficere potest. Copiosissimus, quia nunquam potest deficere. Sed nimius, quia si essent infiniti mundi & semper durarent, omnibus sufficeret iste fructus, & semper excederet. Septimo describitur quantum ad vsus promptitudinem. Esca vniuersorum in ea. O esca delicatissima, esca reficiens, palatum animæ ad saporem afficiens, cunctis sufficiens, & in te nunquam deficiens, & sumentem in bono perficiens. Tertio est alius fructus quem debemus producere, & quem Deus requirit e nobis sub interminatione damnationis æternæ. Matth. 3. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur & in ignem mittetur. Ita omnis homo qui non facit opera bona excidetur a consortio Dei & sanctorum, & in ignem gehennæ mittetur. Chrisosto. Duę quidē sunt pęnę, ignis gehennę, & casus gloriæ. Nouimus autem ꝙ multi gehennam solum abhorrent. Ego autē casum gloriæ multo amariorem gehenna esse dico. Intollerabile quidem malū est gehenna, sed si decies mille gehennas ponat quis, nihil tale dicturus est quale est ab illa gloria excidere. Terror huius comminationis horribilis animos nostros excitare deberet ad fructus copiose bonorum operum proferendum. Nota ꝙ ficulnea quæ esuriente domino ficus non habuit, maledicta fuit a domino, & statim aruit. Matth. 21. Notandum autem quòd sicut sunt quidam arbores infructuosę, vt quercus, vlmus, & huiusmodi, quæ fructum non faciunt, vel si quem faciunt nō humano esui aptum, sed porcino, quędam autem proferunt fructum mortiferum, quędam fructum vtilem & suauem. Item quidam sunt velut arbores infructuosę, quæ nullum fructum proferunt, sicut homines ociosi, desidiosi quasi spiritum non habentes, vel si fructum afferunt. i. opera faciunt, non humano esui apta sunt sed porcino, tales sunt filij huius sęculi, qui in cōmessationibus & ebrietatibus, ludis & choreis, in venationibus & aucupiis vitam agunt. De talibus dicitur Sap. 3. Vana est spes eorum, & labores sine fructu. Et infra. 4. Fructus eorū inutiles & acerbi ad manducandum, & ad nihilum apti. Quidam autem mortiferum fructum ferunt. De quibus Matth. 7. Mala arbor fructus malos facit. Sap. 10. In testimonium nequitię fumigabunda extat deserta terra. Vere cor miseri peccatoris est velut terra deserta inculta. s. sicca, sterilis, & non habitata. Est etiam fumigabunda, euaporans. s. fumum fętidum & corruptiuum infamiæ, quia Deus frequenter occulta peccata punit per infamiam manifestam. Sequitur. Et in certo tempore fructus habentes arbores. In Sodomis dicuntur esse quædam arbores exterius quidem pulcherrimos fructus habentes, qui si aperiantur exit inde fumus & cinis, sic ex vita & operibus impiorum exit fumus obscurus & fętidus, & cinis combustionis ęternę. Quidam vero bonum fructum proferūt. De quibus Matth. 7. Arbor bona fructus bonos facit. Sed quare in fructuosas arbores distinguimus a malis arboribus, cum dominus non distinguat nisi duo genera. Matth. 7. Arbor bona fructus bonos facit. Mala autem arbor fructus malos facit, & Math. 12. Aut facite arborem bonam & fructum eius bonum, aut arborem malā & fructum eius malum. Siquidem ex fructu arbor cognoscitur. Notandum autem ꝙ ad hoc ꝙ arbor fructificet, quatuor requiruntur. Primum est localis congruentia, vnde de viro iusto dicitur in Psal. Erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum quod fructum suum dabit in tempore suo. Et Ezech. 17. dicitur de vinea. In terra bonā super aquas multas plātata est, vt faciat frondes & portet fructum, vt sit in vineā grandē. Ad hoc est exemplum de semine, cuius vna pars cecidit secus viam. Alia inter spinas. Alia inter petras. Alia in terram bonam. Lucæ 8. Aliud cecidit in terram bonam & ortum fecit fructum centuplum, sed Matth. 13. dicitur. Alia ceciderunt in terram bonam & dederunt fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, & aliud tricesimum. Secundo requiritur radicis adhærentia. 4. Re. 19. & Isa. 37. Mittet id quod saluatum est de domo Iuda, & quod relictum est radicem deorsum & faciet fructum sursum. & Iohan. 15. Dicit saluator. Qui manet in me & ego in eo, hic fert fructum multum, sed de quibusdam dicitur in canonica Iudæ. Hi sunt arbores autumnales infructuosæ, bis mortuæ eradicatę. Nota arbores autumnales dicim⁹, id est in autunno plantatæ quarum radix non potest figi firmiter in terra, quia tunc non est tempus idoneum ad plantandum, ideo sunt infructuosæ, & qđ peius est, dicitur ꝙ sunt bis mortuæ, mortuæ quidem sunt, quia non habent principium vitę. s. charitatē. Greg. Non habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non manet in radice delectationis vel charitatis. Item mortuę quia mortiferum fructum ferunt, & tam sibi q̃ aliis multis mortem inferunt. Tertio requiritur culturę diligentia, puta transplantatio. Nam quæ in vno loco minus bene fructificant, in alio loco. s. aptiori melius fructificant, vnde de viro iusto dicitur Ier. 17. Erit quasi lignum quod transplātatur super aquas, quod ad humorem mittit radices suas. Sequitur nec aliquando desinet facere fructum. Item quandoque requiritur insertio. Arbor enim fructum amarum faciens & siluestrem quando inseritur in arborem fructiferā dat fructum bonum & sapidum, sicut dicit apostolus Rom. 11. Tu autem cum oleaster esses insertus es in bonam oliuam & factus es socius. i. particeps radicis. s. patriarcharum & prophetarum & pinguedinis oliuæ. s. dulcedinis gratiæ spiritussancti. Exemplum de Nabuch. Dan. 4. Succidite arborem, & dissipate eam, attamen germē radicum eius in terra sinite. Iste fructum ferebat amarissimum & mortiferum. s. idolatriæ & tyrannidis, ideo succissus est de regno suo, & ablata est tota malicia arboris & inserta in bonam. Nam sequitur. Altissimo benedixi, & viuentem in sempiternum laudaui. Item requiritur putatio & superfluorum amotio. Cantic. 2. Tempus putationis aduenit, & Ioh. 15. Omnem palmitē in me non ferentem fructum tollet eum, & omnem qui fert fructum purgabit eum, vt fructum plus afferat. Item quandoq; requiritur circumfossio & appositio nutrimenti. Luce. 13. Arborem fici habebat quis plātatam in vinea sua, & dixit dominus vineę procuratori suo: ecce anni tres sunt ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non inuenio, succide ergo illam, vt quid etiam terram occupat? at ille respondens, dixit illi, domine dimitte illam & hoc anno vsq; dum fodiam circa illā & mittam stercora, nota & expone. Item quandoq; requiritur irrigatio vnde Eccl. 2. Feci hortos & pomaria, & conseui ea cuncti generis

ætis arboribus & extruxi mihi piscinas aquarum vt irrigarem silvam lignorum germinantium & Eccl. 24. dixi. Rigabo hortū meū plantationum & inebriabo partus mei fructum. Denique requiritur custodiæ vigilantia, quia non minor est virtus quærere q̄ parta tueri. Prou. 27. Qui seruat ficum, comedet fructus eius. Tres autem custodes adhibendi sunt, videlicet clausura disciplinæ, id est murus vel sepes spinosa per quam asperitas vitæ signatur, vnde Matth. 21 Homo erat paterfamilias qui plantauit vineam & sepem circūdedit ei &c. Nota totum. Item Isa. 5. Vinea facta est &c. Sequitur. Auferam sepem eius, & erit in direptionem, diruam macerā eius, & erit in conculcationem. Secundus custos est timor, de quo dicitur Eccl. 1. Plenitudo sapientiæ timere Deum, & plenitudo a fructibus illius. Sequitur. Corona sapientiæ timor domini replens pacē & salutis fructum. Tertius custos est humilitas per hanc oliua, ficus, & vitis fructus suos custodire volentes recusauerūt regiam dignitatem, & noluerunt inter ligna cetera promoueri. Iudicum. 9. Nota bene quod dicitur ibi. Et ideo Eccl. 6. Non te extollas in cogitatione tua velut taurus, ne forte elidatur virtus tua per stultitiam, & folia tua comedas, & fructus tuos perdas, & relinquaris velut lignum aridum. Quarto ad hoc q̄ arbor fructificet necessaria est cœlestis influentie, scilicet calor solaris, & humor pluuialis, vnde quia in vere solet esse caloris solis influentia plus quam in hyeme, ideo arbores tunc incipiunt producere frondes, flores, & fructus. Luc. 21. Videte ficulneam & omnes arbores cum producunt iam ex se fructum, scitis quoniam prope est æstas, videmus q̄ in eadem arbore poma quæ sunt versus solem meliora sunt aliis in colore, odore, & sapore, pariter & valore. Ideo Deu. 33. In benedictione Ioseph dicitur, de benedictione Domini terra eius. Sequitur. De pomis fructuum solis & lunæ. Et Osee. 14. ex me fructus eius inuentus est. Et Ioh. 15. Sine me nihil potestis facere. Ad fructum bonorum operum proferendum exercitari debemus multiplici ratione. Primo quidem propter internæ resurrectionis dulcorē, vnde Hier. 29. Plantate hortos & comedite fructum eorum. Et 4. Re 19. Seminate & metite, plantate vineas & comedite fructum earum. Nam sicut ait Apostolus. 2. laborantem agricolam oportet primo de fructibus suis percipere. Secundo propter diuinæ glorificationis honorem. Ioh. 15. In hoc clarificatus est pater meus vt fructum plurimū afferatis, & efficiamini mei discipuli. gaudet magister de profectu discipulorum, & pater de profectu filiorum, & cultor horti vel vineæ de fructuum vbertate: vnde sponsa dilectum suum inuitat ad visitandum hortum suum, vt in eius fructibus delectetur. Cant. 5. Veniat dilectus meus in hortum suum, vt comedat fructum pomorū suorum. Et infra. 7. Veni dilecte mi &c. Sequitur. Videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt. Tertio propter multiplicationem spiritualium thesaurorum. i. vt efficiamur spiritualiter ditiores. Psal. A fructu frumenti vini & olei sui multiplicati sunt. Expone. Vt autem vberius multiplicari possimus in omni opere bono, fructificare debemus, iuxta illud Col. 1. Ambuletis digne Deo per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei. Quarto propter ædificationem intuentium proximorum. Non enim nobis solis debemus proficere, sed & proximos verbis pariter & exemplis ædificare debemus. Vnde. Ezech. 47 Montes Israel ramos vestros germinetis. i. multiplicādo dilatetis, & dilatando extendatis ad alios, & fructum vestrum afferatis populo meo. i. ad vtilitatem populi mei. Quinto mouere debet iudicialis comminatio damnationis æternæ. Mat. 7. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur &c. Require supra. Sexto mouere debet fiducialis expectatio retributionis supernæ. Iaco. 5. Ecce agricola expectat preciosum fructum terræ patienter ferens, donec accipiat temporaneum & serotinū, patientes estote & vos fratres. Debet in spe fructus percipiendi qui arat arare. Exploratores missi per Moysen ad considerandum terram promissionis ostenderunt filiis Israel fructus terræ dicentes, venimus in terram ad quam misisti nos, quæ reuera fluit lacte & melle, sicut ex his fructib9 cognosci potest. Vlterius est notandum q̄ multiplicem fructum legimus, videlicet fructum pœnitentiæ in seipso punientis peccata. Fructum iustitiæ in proximo corrigentis errata. Fructum sapientiæ diligentis, & fructum patientiæ sustinentis aduersa. De primo dicit beatus Ioannes Baptista. Genimina viperarum quis ostendit vobis fugere a ventura ira? Facite ergo dignos fructus pœnitentiæ. Lu. 3. Super quo verbo ait Greg. Aliud est fructum pœnitētiæ facere, Aliud est dignos fructus pœnitentiæ facere. Sequitur. Neq; par debet esse fructus boni operis eius qui minus & eius qui amplius deliquit. Per hoc ergo quod dicitur, Facite fructus dignos pœnitentiæ vniuscuiusque conscientia conuenitur, vt tanto maiora quærat bonorum operum lucra per pœnitentiam, quanto grauiora sibi intulit damna per culpam, & tanto magis a se licita debet abscindere, quanto se meminit & illicita perpetrasse. Quod preciosi sunt fructus pœnitentiæ, patet ex hoc per pœnitentiam peccatum diluitur, sicut dicitur Isa. 27. Iste omnis fructus eius vt auferatur peccatum.

Liberatur etiam homo a seruitute diaboli grauissima & vilissima, & recipitur in seruitium Dei summi, quod est nobilissimum, quia seruire Dei regnare est. Iugum vetiam eius suaue, & onus eius leue. Item sanctificatur, & in sanctorum numerum computatur, tidem æterna vita confertur. De his omnibus ait Apostolus Rom. 6. Liberati a peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam. De secundo. s. fructu iustitiæ dicitur Phil. 1. Repleti fructu iustitiæ. Iustitia secundū Philosophum est virtus ad alterum. Per iustitiam enim debemus Deo obedientiam in præceptis, propter quod dicitur Iob. 22. Acquiesce ei & habeto pacē, & per hoc habemus fructus optimos, & gratiarum actionem pro beneficiis. Sicut docet Apostolus Hebr. 13. Christus vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Sequitur. Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo. i. fructum labiorum confitentium nomini eius. Item honorem & gloriam in cunctis operibus nostris, in cuius signū iubentur solui decimæ, quia omnem imperfectionem nobis, Deo vero perfectionem debemus ascribere, quæ per denarium numerum designatur, vnde Deu. 14. Decimā partem de cunctis fructibus tuis separabis per annos singulos. Item per iustitiam debem9 proximo amicitiam pacem & cōcordiam. Gal. 5. Fructus autem spiritus est charitas gaudium pax. Et Iac. 5. Fructus in pace seminatur. Ad hoc specialiter tenētur principes & prælati, & omnes iudices, vt verbis operibus & exemplis procurent pacem inter subditos conseruari. Exemplo summi principis, de quo dicitur Hier. 32. Oculi tui aperti super omnes vias filiorum Adam, vt reddas vnicuique s̄m vias suas, & secundum fructum adinuentionum eorum. De malis & iniquis iudicibus dicitur Amos. 6. Conuertisti in amaritudinem iudicium, & fructum iustitiæ in absinthium, quod vtiq; faciunt qui amore vel odio, pace vel precio pauperes opprimunt iudicium & iustitiam peruertendo. De tertio fructu. s. sapiētiæ dicitur Prou. 3. Beatus homo qui inuenit sapientiam &c. Sequitur. Primi & purissimi fructus eius: fructus sapientiæ sunt lectio meditatio & oratio. Isti sunt purissimi. Puri quidem in lectione, puriores in meditatione, purissimi in oratione. Vel puri sunt in corde meditando, puriores in ore prædicando, purissimi in opere exequendo, propter quod comparantur auro & argento & lapidi precioso. Aurum quidem est in meditatione, argentum sonorū in prædicatione, lapides preciosi in operatione. Tamen his omnibus melior & purior est fructus sapientiæ. prouer. 8. Melior est fructus meus auro & lapide precioso, & gemma mea argento electo. De quarto fructu. s. patientiæ. de quo dicitur Cantic. 7. Ascendam in palmam & apprehendam fructus eius: palma quidem aspera est in cortice, & in statura sublimis, & ideo difficilis ad ascendum, sed in eius summitate fructus magnæ dulcedinis inuenitur. Ideo bene dicit Apostolus hebræ. 12. Omnis disciplina in præsenti quidem esse non videtur gaudii, sed moeroris, fructum autem pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiæ. Nota, qui verbum Dei retinent corde perfecto & optimo fructum afferunt in patientia. Luc. 8. Granum etiam frumenti cadens in terram nisi mortuum fuerit ipsum solum manet. Si autem mortuum fuerit multum fructum affert Ioh. 12. Palmitem quoque qui fert fructum purgat paterfamilias, vt fructum plus afferat Ioh. 15. Quartus est fructus quem debemus acquirere, ad quem debemus ex totis præcordiis aspirare. Iste est fructus vitæ qui colligitur de ligno vitæ. prouer. 11. Fructus iusti lignum vitæ. de quo dicitur Apoc. 22. Ex vtraq; parte fluminis lignum vitæ, afferēs fructus duodecim per menses singulos reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatem gentium. huius auctoritatis expositionem require infra inter contemplationes, contemplatione prima quæ est de vita æterna, ad idem videtur esse quod dicitur Ezech. 47. Super torrētem orietur in ripis eius ex vtraque parte omne lignum pomiferū, non defluet folium ex eo & non deficiet fructus eius, per mēses singulos afferet primitiua, quia aquæ eius de sanctuario egredientur, & erunt fructus eius in cibum, & folia eius ad medicinam, nos in ecclesia militante non habemus nisi folia ligni vitæ, quæ tamen sūt in morborum omnium spiritualium medicinam. Beati vero in patria habent fructus eius in cibum summe delectabilem, cuius delectationis suauitas omnino est incomprehensibilis gustu beatorū. Ad huius fructus gustum & suauitatem plenissimam perueniunt puritas illibata, charitas inflamata, humilitas conculcata, pœnalitas affectata. De primo sapientiæ. 3. Felix est sterilis, & i. coinquinata, q̄ nesciuit thorum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum. & hoc iuste, quia enim non quæsiuit fructum de suo mortali corpore temporalem, habebit fructum spiritualem & penitus immortalem. De secundo Gal. 5. Spiritus est charitas, & ps. Cum dederit dilectis suis somnū ecce hæreditas domini filii merces fructus ventris. De tertio. i. de humilitate dicitur Isa. 7. Erit germen domini in magnificentia & gloria. i. Dei filius in incarnatione sua humiliatus, & factus paruulus corporaliter, sicut germē paruuli est in vtero matris. Istud inquam germen erit in magnificentia

tia & gloria. Phil. 2. Semetipsum exinaniuit formam serui ac. &c. vsq; in gloria est Dei patris. Sequitur. Et fructus terræ. i. virginis gloriosę eius sublimis, & exultatio his qui saluati fuerint de Israel. i. humilibus. q. d. Christus humilis erit merces & gloria humilium. De quarto. i. asperitate pęnali. Sapientiæ quarto: Bonorum laborũ gloriosus est fructus.

De beatitudinibus. Dist. VIII.

DEinde considerandum est de beatitudinibus. Et primo in generali. Secundo in spirituali. In generali quidem consideranda sunt quatuor. Primo vtrum beatitudines a virtutibus & donis distinguantur. Secundo de numero beatitudinum. Tertio de præmiis beatitudinum, vtrum. s. pertineant ad hanc vitam. Quarto de conuenientia præmiorum quæ eis attribuuntur. Ad primum. s. vtrũ beatitudines a donis & virtutibus distinguantur. Dicendum ꝙ sicut dictum est, beatitudo est vltimus finis humanę vitæ. Dicitur autem aliquis iam finem habere propter spem finis obtinendi, vnde philosophus dicit in 1. Eth. ꝙ pueri dicuntur beati propter spem, & apostolus dicit Ro. 8. Spe salui facti sumus. Spes autem de fine consequendo insurgit ex hoc ꝙ aliquid conuenienter mouetur ad finem & appropinquat ad ipsum, quod quidem fit per aliquam actionem. Ad finem autem beatitudinis mouetur aliquis & appropinquat per operationes virtutum, & præcipue per operationes donorum, si loquamur de beatitudine æterna, ad quam ratio non sufficit sed in eam reducit spiritussanctus, ad cuius obedientiam & sequelam per dona perficimur, & ideo beatitudines distinguuntur quidem a virtutibus & a donis nõ sicut habitus distincti ab eis, sed sicut actus distinguuntur ab habitibus, vnde Aug. & Ambr. attribuunt beatitudines donis & virtutibus, sicut actus attribuunt or habitibus, dona autem sunt eminentiora virtutibus cardinalibus, sicut supra dictum est. Et ideo Ambrosius exponẽs beatitudines turbis propositas attribuit eas virtutibus cardinalibus. Aug. autem exponens beatitudines discipulis propositas in monte tanquam perfectioribus attribuit eas donis spiritussancti. Ad secundum. s. de numero beatitudinum. Dicendum ꝙ beatitudines conuenientissime enumerantur. Ad cuius euidentiam considerandum est ꝙ triplicẽ beatitudinem aliqui posuerunt, quidam enim posuerunt beatitudinem in vita voluptuosa, quidam in vita actiua, quidam vero in uita cõtemplatiua. Hæ autem tres beatitudines diuersimode se habent ad beatitudinem futuram, cuius spe dicuntur hic beati. Nam beatitudo voluptuosa, quia falsa est, & rationi contraria, impedimentum est beatitudinis futuræ. Beatitudo vero vitæ actiuæ dispositiua est ad beatitudinem futuram. Beatitudo vero contemplatiua si sit perfecta, est essentialiter ipsa futura beatitudo, si autem sit imperfecta, est quędã inchoatio eius. Et ideo dominus primo quidem posuit quasdam beatitudines quasi remouentes impedimentum voluptuosæ beatitudinis. Consistit enim voluptuosa vita in duobus. Primo quidem in affluẽtia exteriorum bonorum, siue sint diuitiæ siue honores. A quibus quidem retrahitur homo per virtutem, sic vt moderate eis vtatur. Per donũ autem excellentiori modo, vt. s. homo totaliter ea contemnat, vnde prima beatitudo ponitur Beati pauperes spiritu. Quod potest referri vel ad contemptũ diuitiarum, vel ad contemptum honorum, quod fit per humilitatem. Secundo vero voluptuosa vita consistit in sequendo proprias passiones siue irascibilis siue concupiscibilis. A sequela autem passionum irascibilis retrahit virtus nę homo in eis superfluat secundum regulam rationis. Donum autem excellentiori modo, vt. s. homo secundum voluntatem diuinam totaliter ab eis tranquillus reddat. Vnde secunda beatitudo ponitur Beati mites. A sequela vero passionum cõcupiscibilis retrahit virtus, moderate huiusmodi passionibus vtendo. Donum vero eas si necesse fuerit totaliter abiiciẽdo, quinimo si necessarium fuerit voluntarium luctum assumendo. Vnde tertia beatitudo ponitur Beati qui lugent. Actiua vero vita in his præcipue consistit quæ proximis exhibemus vel sub ratione debiti, vel sub ratione spontanei beneficii, & ad primum quidẽ nos virtus disponit, vt ea quæ debemus proximis non recusemus exhibere, quod pertinet ad iustitiam. Donum autem ad hoc ipsum abundantiori quodam affectu nos inducit, vt. s. feruenti desiderio iustitiæ opera impleamus, sicut feruenti desiderio esuriens & sitiẽs cupit cibum vel potum. Vnde quarta beatitudo ponitur Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam. Circa spontanea vero dona nos perficit virtus, vt his donemus quibus ratio dictat esse donandum Puta amicis aut aliis nobis coniunctis, quod pertinet ad virtutem liberalitatis. Sed donum propter Dei reuerentiam solam necessitatẽ considerat in his quibus gratuita beneficia præstat. Vnde dicitur Luc. 14. Cum facis prandium aut cęnam, noli vocare amicos aut fratres tuos &c. sed voca pauperes & debiles &c. quod proprie est misereri. Et ideo quinta beatitudo ponitur. Beati misericordes. Ea vero q̃ ad contemplatiuam vitam pertinent, vel sunt ipsa beatitudo finalis, vel aliqua inchoatio eius. Et ideo non ponuntur in beatitudinibus tanquam merita, sed tanquam præmia. Ponuntur autem tanquam merita effectus actiuæ vitæ, quibus homo disponitur ad vitã contemplatiuam. Effectus autem actiuę vitæ quantum ad virtutes & dona quibus homo perficitur in seipso, est mundicia cordis, vt. s. mens hominis passionibus non inquinetur. Vnde sexta beatitudo ponitur Beati mundo corde. Quantum vero ad virtutes & dona quibus homo perficitur in comparatione ad proximum, effectus actiuæ est pax, secundum illud Isa. 30. Opus iustitiæ pax. Et ideo septima beatitudo ponitur, Beati Pacifici. Sciendum autem ꝙ in attributione beatitudinum ad dona possunt duo considerari. Quorum vnum est conformitas materiæ, & secundum hoc omnes quinq; primę beatitudines possunt attribui scientiæ & consilio tanquam dirigentibus. Sed inter dona exequentia distribuuntur, ita. s. ꝙ esuries & sitis iustitiæ, & etiam materia pertineat ad pietatẽ quæ perficit hominem, & his quę sunt ad alterum, mititas autẽ ad fortitudinem. Dicit enim Ambr. super Lucam, quòd fortitudinis est irã vincere, indignationem cohibere. Est enim fortitudo circa passiones irascibilis, paupertas vero & luctus ad donum timoris quo homo se retrahit a cupiditatibus & delectabilibus mundi. Alio modo possumus in his beatitudinibus considerare motiua ipsarũ, & sic quantum ad aliqua eorum oportet aliter attribuere, præcipuè enim ad mansuetudinem mouet reuerentia ad Deum, quæ pertinet ad pietatem. Ad lugendum autem mouet pręcipue scientia, p quam homo cognoscit defectus suos & rerum mundanarum, secũdum illud Eccl. 1. Qui addit scientiam addit & dolorem. Ad esuriendum autem iustitiæ opera pręcipuè mouet animi fortitudo. Ad seruiendum vero præcipue mouet consilium Dei, secundum illud Dan. 4. Consilium meum regi placeat, peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperũ. Et hunc modum attributionis sequitur Aug. in lib. de ser. domini in monte. Item sciendum, quòd omnes aliæ beatitudines quæ in sacra scriptura continentur, ad has beatitudines reducuntur vel quantũ ad merita, vel quantum ad præmia, quia necesse est quòd omnes pertineant aliquo modo vel ad vitam contemplatiuam. Vnde quod dicitur Beatus vir qui non corripitur a domino, pertinet ad beatitudinem luctus. Quia vero dicitur Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum, pertinet ad cordis mundiciam. Quod vero dicitur Beatus vir qui inuenit sapientiam, pertinet ad præmium septimę beatitudinis. Et idem patet de omnibus aliis quæ possent induci. Item sciendum, quòd octaua beatitudo est quędam confirmatio & manifestatio omniũ præcedentium. Ex hoc enim quòd aliquis est firmatus in paupertate spiritus & mititate & aliis sequentibus prouenit quòd ab his bonis propter nullam persecutionem recedit. Vnde octaua beatitudo quodammodo ad septem præcedentes pertinet. Denique nota quòd Matthęus enumerat octo beatitudines Matth. 5. Lucas vero ponit tantum quatuor, sicut patet Luc. 6. Cuius ratio est, quia Matthęus recitat sermonem domini in mõte factum discipulis tanquam perfectioribus. Lucas vero narrat sermonem domini factum esse ad turbas: vnde beatitudines numerantur ab eo secundum capacitatem turbarum, qui solam voluptuosam & temporalem & terrenam beatitudinem nouerũt, vnde dominus per quatuor beatitudines quatuor excludit quæ ad prędictam beatitudinem pertinere videntur, quorum primum est abundantiam exteriorum bonorum, quam excludit per hoc quòd dicit, beati pauperes. Secundum est quòd sit bene homini quantum ad corpus in cibis & potibus & aliis huiusmodi, & hoc excludit p secundum quod ponit. Beati qui esuritis. Tertium est quòd sit homini bene quantum ad cordis iucunditatem, & hoc excludit tertio dicens. Beati qui nunc fletis. Quartum est exterior hominum fauor, & hoc excludit quarto dicens. Beati eritis cum vos oderint homines, & sicut Ambr. dicit. Paupertas pertinet ad temperantiã quæ illecebrosa non quærit, esuries ad iustitiam, quia qui esurit compatitur, & patiendo largitur, fletus ad prudentiam, quia cuius est flere eius est & pati odium hominum ad fortitudinem. Ad tertium. s. vtrum præmia quę attribuuntur beatitudinibus pertineant ad hanc vitam. Dicendum quod circa ista præmia expositores sacræ scripturę diuersimode sunt locuti, quidam enim omnia ista pmia ad futuram beatitudinem pertinere dicunt, sicut Ambrosius super Lucam. Aug. vero dicit ea ad præsentem vitam pertinere. Crisost. autem in suis homiliis, quędam eorum dicit pertinere ad futuram vitam, quędam autem ad præsentem. Ad cuius euidentiã considerandum est quòd spes futuræ beatitudinis potest esse in nobis propter duo. Primo quidem propter aliquam præparationem vel dispositionem ad futuram beatitudinem, quod est per modum meriti. Alio modo per quandam inchoationem imperfectam futuræ beatitudinis in viris sanctis & in hac vita. Aliter enim habetur species fructificationis arboris cum virescit frondibus, & aliter cũ iam primordia fructuum incipiũt apparere. Sic ergo ea quę in beatitudinibus tanguntur tanquam merita sunt quædam præparationes vel dispositiones ad beatitudinem vel perfectam vel inchoatã, ea vero quæ ponuntur tanquam præmia possunt esse vel ipsa bea-

titu-

titudo perfecta,& sic pertinent ad futurã vitam,vel aliqua inchoatio beatitudinis,sicut est in viris perfectis, & hic premia pertinent ad præsentem vitam,cum enim aliquis incipit proficere in actibus virtutum,& donorum,potest sperari de eo quòd perueniat & ad perfectionem viæ,& ad perfectionem patriæ.Omnia ergo illa præmia perfectè quidem cunsumabuntur in vita futura, sed interim in hac vita quodammodo inchoantur:nam regnum cęlorum, vt Aug. dicit potest intelligi perfectę sapientię initium scdm quòd incipit in eis spiritus regnare: possessio etiã terrę signat affectum bonum animæ requiescẽtis per desiderium in stabilitate hæreditatis perpetuæ per terram signatæ:consolantur aũt in hac vita p spiritũ sanctum qui paraclitus.i.consolator dicitur participando saturando etiam in hac vita illo cibo de quo dominus dicit.Meus cibus est vt faciam voluntatem patris mei.in hac etiam vita consequentur homines misericordiã Dei,in hac etiam vita purgato oculo per donum intellectus,Deus quodammodo videri potest Similiter etiam in hac vita qui motus suos pacificant ad similitudinem Dei accedentes filii Dei nominantur,tamen hoc perfectius erit in patria.

Ad quartum. s. de conuenientia præmiorum quæ attribuuntur beatitudinibus.Dicendum quòd pręmia ista conuenientissimè assignantur considerata conditione beatitudinum secundum tres beatitudines supra assignatas. Tres enim primæ beatitudines accipiuntur per retractionem ab his in quibus voluptuosa beatitudo consistit quam homo desiderat,quærens id quod naturaliter desideratur,nõ vbi quærere debet.s.in Deo,sed in tẽporalibus & caducis,& ideo præmia trium primarum beatitudinum accipiuntur secundum ea quę in beatitudine terrena aliquid quærunt. Quęrunt enim homines in rebus exterioribus.s.diuitiis & honoribus excellentiam quandam & abundantiam,quorum vtrunq; importat regnum cęlorum per quod homo consequitur excellentiam & abũdantiam bonorum in Deo,& ideo regnum cęlorum dominus pauperibus spiritu promisit:Quærũt autem homines feroces, & immites per litigia & bella securitatem sibi acquirere,inimicos suos destruendo. Vnde dominus repromisit mitibus securam & quietam possessionem terræ viuentium,per quam signatur soliditas ęternorum bonorum:Querũt autem homines in concupiscentiis & delectationibus mundi habere consolationem contra pręsentis vitæ labores,& ideo dominus consolationem lugentibus repromittit. Aliæ vero duę beatitudines pertinent ad opera actiuè beatitudinis quæ sunt opera virtutum ordinantium hominem ad proximum, a quibus operibus aliqui retrahuntur per inordinatum amorẽ proprii boni,& ideo dominus illa præmia attribuit his beatitudinibus propter quæ homines ab eis discedunt Discedunt enim aliqui ab operibus iustitiæ non reddentes debitum.Sed potius aliena rapientes,vt bonis temporalibus impleantur,& ideo dominus esurientibus iustitiam & saturitatem repromisit. Discedunt etiam aliqui ab operibus misericordiæ,ne se immisceãt miseriis alienis,& ideo dominus misericordibus repromittit misericordiam,per quam ab omni miseria liberentur. Aliæ vero duæ vltimæ beatitudines pertinent ad cõtemplatiuam felicitatem seu beatitudinem, & ideo secundum conuenientiam dispositionum quę ponuntur in merito præmia redduntur,nam munditia oculi disponit ad clare vidẽdũ: vnde mundis corde diuina visio repromittitur, constituere vero pacem vel in seipso vel inter alios manifestat hominem esse Dei imitatorem,qui est Deus mititatis & pacis,& ideo pro pręmio redditur ei gloria diuinæ filiationis quę est imperfecta coniunctione ad Deum per sapientiam consumatam.Sciendum autem quòd sicut dicit Chrisost. Omnia ista pręmia vnum sunt in re.s.ipsa beatitudo æterna,quam intellectus humanus nõ capit.Et ideo oportuit q per diuersa bona nobis nota describeretur obseruata conuenientia ad merita quibus præmia attribuuntur.Sicut autẽ octaua beatitudo est firmitas quædam omnium beatitudinum, ita debentur sibi omnium beatitudinum præmia,& ideo redit ad caput vt intelligantur sibi consequenter omnia præmia attribui.Vel secundum Ambro. pauperibus spiritu repromittitur regnum cœlorum quãtum ad gloriam animę.Sed passis persecutionem in corpore quantum ad gloriam corporum.Hoc etiam nota quòd præmia secundum additionem se habent ad inuicem.Nam plus est possidere terram regni cœlorum quam simpliciter habere. Multa enim habemus quæ non firmiter & pacifice possidemus.Plus est etiam consolari in regno q̃ habere & possidere.Multa enim cum dolore possidemus.Plus est etiam saturari quam simpliciter consolari,nam saturitas abundantiã cõsolationis importat,misericordia vero excedat saturitatem,vt plus.s.accipiat homo quam meruit vel desiderare potuerit.Adhuc autem maius est Deũ videre, sicut maior est qui in curia regis non solum prãdet,sed etiam faciem regis videt. Summam autem dignitatem in domo regia filius regis habet.

De Paupertate. Dist. IX.

DEinde considerandum est de beatitudinibus in spirituali. Et primo de paupertate spiritus.Secundo de secunda Beati mites &c.& sic de aliis per ordinem.Circa primam quę est paupertas consideranda sunt quinq;. Primo quid sit paupertas maxime illa q̃ dicitur paupertas spiritus,& quæ beatos facit, sicut dicitur Mat. 5.Beati pauperes spiritu &c. Secundo quomodo aliquis paupertate vel in bonum bene vtitur,vel in malum abutitur secundum q sunt diuersa genera pauperum. Tertio per quæ ad amorem paupertatis aliquis adducitur.Quarto de bonis quæ paupertas in animis facit.Quinto de diuersis signis amoris quæ Deus ostendit pauperibus,per quæ probantur esse vere beati.De his omnibus require supra vbi agitur de paupertate.

CIrca secundam beatitudinem.s.Beati mites.Sciendum, quòd appetenda est mititas & amanda ratione diuinæ imitationis. Ad hanc enim nos inuitat dominus Matth.11.Seipsem proponens in exemplum imitationis dicẽs.Discite a me,quia mitis sum & humilis corde.Hanc lectionem summus doctor singulariter commẽdauit,& ad eam retinendam in corde & imitandam in opere singulariter incitauit.Secundo ratione diuinæ instructionis. Mites enim specialiter docet dominus de agendis & necessariis ad salutẽ. Psal. Docebit mites vias suas.Beati qui talem habent doctorem. Tertio ratione diuinæ consolationis Psal.Miserere mei domine, quoniã ad te clamaui tota die, lętifica.a.s.e.&c. Sequitur. Quoniã tu domine suauis & mitis &c.Et ideo dicitur Isa. 29.Addent mites in domino lętitiam. Quarto ratione conuersationis. Talium enim conuictus & conuersatio gratiosa est & amabilis.Prouer.16 Melius est humiliari cum mitibus quam diuidere spolia cum superbis.Quinto ratione diuinę promotionis Mites enim promouet dominus & sublimat interdum etiam temporaliter.Sicut patet de beatis Nicolao & Martino & aliis.Specialiter ẽt de Moyse, quem super totum populum suum principem & rectorem instituit. De quo dicitur Numeri.12.Erat Moyses vir mitissimus super omnes homines &c.Similiter etiam de Dauid,qui de seipso dicit, Memẽto domine Dauid & omnis mansuetudinis eius.Et Eccl.10.Sedere fecit mites pro eis.Sexto ratione beatę possessionis.Matth. 5. Beati mites quoniam ipsi possidebunt terram.

CIrca tertiam beatitudinem.s.Beati qui lugent.Sciẽdum, quod luctus inuenitur multiplex in scriptura.Est enim luctus naturalis affectionis sicut mater dolet & luget pro morte vnigeniti filii sui,vel amicus amici,vt Iacob multo tẽpore luxit pro filio suo Ioseph,quem mortuum æstimabat Gen.37.Et Dauid luxit pro morte filii sui Amnõ multis diebus.2.Reg.13.Et filium suum Absalõ. 2.Regum.19. Nunciatum est Iacob q rex lugeret filium suũ &c. Iste luctus moderãdus est,sicut docet Sapiens Eccl.22.Luctus mortui septem dies.Et Eccl.38.Modicum plora super mortuum. Item luctus temporalis afflictionis.Et iste est sustinendus.Iob. 30. Versa est in luctum cythara mea,& organum meum in vocem flẽtium. Et Baruch.4.Adduxit mihi dominus luctum magnum.Item est luctus amarę compunctionis.Iaco.4.Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miseriis quæ aduenient vobis &c Sequitur. Miseri estote. i.miseros vos esse scitote,& miseriam vestram dolete & lugete antequam in miseriam descendatis æternam.Et ibidem.Risus vester in luctum conuertatur,& gaudium in męrorem.Et Eccl. 7. Melius est ire ad domum luctus quam ad domum conuiuii. Item Iob.14. dicitur de pęnitente, Caro eius dum viuit dolebit,id est pęnitens debet in carne sumere & facere pęnitentiam dolorosam, & anima eius in seipso lugebit.i.pœnitens semper debet in corde habere luctus compunctionis,Quartum est luctus compassionis,sicut ex cõpassione lugebat Samuel Saul primo Regũ.15.Et.2.Esdrę.1. In tota Iudæa lugebat Iosiam.Et primo Esdrę.10. Lugebat pro transgressione eorum qui de captiuitate venerant. Et Neemiæ. 1. Luxi multis diebus & ieiunaui.s.pro destructione Hierusalem Et Thob. 2.Manducauit panem suum in luctu.Item Ioel. 1.Luxerunt sacerdotes ministri domini.Et Eccl.7.Ne desis plorantibus in consolatione & cum lugentibus ambula.Quintus est luctus recolendus.s. luctus deuotionis quem assumit homo deuotionis ex memoria dominicę passionis.De quo Tre.3.Recordare paupertatis meæ & absinthii & fellis &c.& Iere.7.Luctum vnigeniti fac planctum amarum Et.2.Esdrę.1.In tota Iudæa lugebant Iosian. i. Christum quia Iosias interpretatur incensus Domini vel sacrificium vel salus domini,Christus autem semetipsum obtulit deo patri in incensum inflammationis,vel inflammatę deuotionis,ex incendio dilectionis,& sacrificium reconciliationis,& in salutem æternæ glorificationis.Sextus est luctus dilationis. Psal. Hęu mihi quia incolatus meus prolõgatus est,& de isto spiritualiter dicitur Matt.5.Beati q lugent.Et Ier.31.Conuertam luctum eorum in gaudium.Et Is.61. Spiritus domini sup me euangelizare pauperibus misit me &c. vt consolarer omnes lugentes in syon.& 66.Gaudete cum ea.s.hierusalem vniuersi qui lugebatis super eam.Septimus est luctus æternæ damnationis.Lucę.6.Vę vobis qui nunc ridetis, quia lugebitis. Prouer 14.Extrema gaudii luctus occupat.Et Apoc.18.Quantum glorificauit se & in deliciis fuit,tantum date illi tormentũ & luctũ.

Circa

Circa quartã beatitudinẽ. s. Beati qui esuriunt & sitiũt &c. Sciẽdũ ꝙ multiplicẽ inuenimus esuriem in scriptura. Est. n. esuries detestanda metuẽda, sustinẽda, miserãda, & appetẽda. Esuries detestanda, quia culpabilis & vitiosa multiplex est. Est. n. esuries ambitiosorũ qui desiderant honores & apparentiã fastuosam, qui pp sa stũ plus expendunt q̃ habeant, multiplicant sibi equos & familiã multã nimis, dant vestes & iocalia, celebrãt cõuiuia sumptuosa, & vt hæc & alia multa continuare possint, opprimunt pauperes & tyrãnice dominantur, sicut dicitur Prou. 14. Leo rugiens & vrsus esuriens princeps impius super populum pauperem. Item est esuries cupidorum, qui quantoplus aggregant diuitias, tantoplus esuriũt. psal. Diuites eguerunt & esurierunt. & bene dicit eguerunt, quia sicut dicit Hier. Auaro deest tam quod habet quam quod non habet: tantum crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit. Est. n. auaritia hydropisis quædam spiritualis, sicut ait Greg. Et si ex diuitiis aggregatis quandoq; videatur eius esuries aliqualiter sedati, non tamen vere sed fantasticè satiatur, sicut homo famelicus quãdo somniat se comedere & delitiis abundare. vnde dicitur Isa. 29. Sicut somniat esuriens & comedit, cum autem fuerit experrectus vacua est anima eius, & sicut somniat sitiens & bibit, & postquam fuerit expergefactus lassus adhuc sitit, & anima eius vacua est. De cupido dicitur Isa. 44. Declinabit ad terram, & esuriet. Ista esuries ad multa mala pertrahit animam infęlicem, videlicet ad furta, fraudes, rapinas & huiusmodi. Vnde de cupido dicitur Prouer. 6. Furatur vt esurientẽ impleat animã. Item est esuriens accidiosorum. De qua dicitur Prouer. 18. Animæ effeminatorum esuriẽt. Et. 19. Anima dissoluta esuriet. Accidiosi namq; patiuntur casum appetitus quæ est infirmitas periculosa, sicut in psal. dicitur, esuriẽtes & sitientes anima eorum in ipsis defecit. Item est esuries metuẽda. s. fames calamitatis æternæ. De qua dicitur Isa. 65. Serui mei comedent, & vos esurietis. Serui mei bibent & vos sitietis &c. Nota de siti diuitis Epulonis Lucæ. 16. Econtra de iustis dicitur. Isa. 49. Nõ esuriẽt neq; sitient amplius, neq; percutiet eos sol & æstus. Ap. 7. Non esurient neq; sitient amplius, & Ier. 29. Erit anima eorum quasi hortus irriguus, & vltra non esuriet. Et Ioh. 6. Qui venit ad me non esuriet. Item est esuries sustinenda. s. esuries temporalis egestatis. Gen. 44. In cuncta Ægypto erat fames, qua vrgente clamauit populus. Et Matth. 13. Esurientes discipuli cœperũt euellere spicas &c. Et Mar. 4. Dauid esuriit & qui cum illo erant. Ista est indifferens, quia potest homo ea vti bene vel male, quoniam si sustineatur cum murmure, demeritoria est. Isa. 8. Cum esurierit irascetur, & maledicet Deo suo. Psal. Famem patientur vt canes, ipsi dispergentur ad manducandũ, si vero fuerint saturati & murmurabunt. Exemplum de Iudæis. Ex. 16. Et in multis aliis locis. Si autem sustineatur patiẽter, meritoria est. Sicut dicit apostolus de seipso Phi. 4. Vbiq; & in omnibus institutus sum & satiari & esurire & abundare & penuriam pati. Item est esuries assumenda exemplo Christi, qui voluntarie ieiunauit, & cum ieiunasset. 40. diebus, & 40. noctibus postea esuriit. Baruch. 2. Anima esuriẽs dabit gloriam Deo. De ista specialiter dicitur Matth. 5. Beati qui esuriunt &c. Et Lucæ. 6. Beati qui nunc esuritis. Et Lucæ. 1. Esurientes impleuit bonis psal. Animam esurientem satiauit bonis. Idem. Dat escam esuriẽtibus. Item est esuries, miseranda & misericorditer releuanda. s. esuries pauperum de quas Thob. 1. Esurientes alebat. Et. 4. panẽ tuũ cum esurientibus & egenis comede Is. 58. Frange esurienti panem tuum &c. Sequitur, cum effuderis esuriẽti animam tuam & animã afflictam repleueris, orietur in tenebris lux tua &c. & requiem dabit tibi Deus semper & implebit splendoribus animam tuam &c. Item Eccl. 4. Animam esurientem ne despexeris, de hoc specialiter disceptabit Christus in iudicio, dicens impijs, esuriui & non dedistis mihi manducare &c. Iustis vero dicet. esuriui & dedistis mihi manducare &c. Item est esuries appetenda, scilicet ardens desiderium delitiarum spiritualium & etiam ęternarum, vel etiam feruens desiderium benefaciendi, & semper in melius proficiendi, & de ista spiritualiter dicitur Matth. 5. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam &c. Et Eccles. 24. Qui edunt me adhuc esurient &c. Art. n. Greg. Hoc distare inter delitias corporis & cordis solet, quòd corporales delitiæ cum non habentur graue in se desiderium accendunt, cum vero habitę eduntur, comedentem protinus in fastidiũ per satietatem vertunt. At contra spirituales delitię cum non habẽtur in fastidio sunt, cũ vero habentur in desiderio, tantoq; a comedente amplius esuriuntur, quãto ab esuriente amplius comeduntur.

De effectibus misericordiæ. *Dist.* X.

Circa quintam beatitudinem. s. Beati misericordes &c. Aduertendum est ꝙ Deus qui summe misericors est & super omnia vult de misericordiæ prædicari ad misericordiã nos inuitans semetipsũ proponit in exemplar euidentissimũ, veracissimũ & perfectissimum, per quod habeamus doctrinaliter informari, per quod debeamus veraciter reformari, & cui studeamus exemplariter conformari, & in quod habeamus desformiter trãsformari. Ait enim Lucæ. 6. Estote misericordes sicut & pater vester misericors est. Sciẽdũ igit ꝙ licet misericordia Dei vna sit essentialiter, sicut & Deus vnus est. Psal. Deus meus misericordia mea, tñ multiplex est in effectu. Psal. Misericordiæ tuæ multæ domine. Et 2. Re. 24. Multæ misericordiæ eius. Et vere tã multę sunt vt enarrare nõ possint. Ps. Quis sapiens & intelliget misericordias Domini. Quamuis autem effectus diuinæ misericordię sint innumerabiles absolute loquẽdo, libet tamen ad præsens de duodecim facere mentionem. Primus est in peccatorem ad penitentiam longanimiter expectando. Secundus est in ipsum multipliciter reuocando. Tertius est in reuerti volentem liberando & obicem remouendo. Quartus est reuertentem benigne recipiendo Quintus est clementer indulgendo. Sextus est in desolatum pro spe venię consolando. Septimus est in damna & deperdita restituendo. Octauus est in necessarijs prouidendo. Nonus inpugnanti succurrendo. Decimus in bonum promouendo. Vndecimus in donis suis magnum efficiendo. Duodecimus introducendo in cœlum, & supra condignum remunerãdo. Primus igitur effectus diuinæ misericordiæ est ꝙ peccantẽ diu expectat ad penitẽtiam. Sap. 11. Dissimulans peccata hominum propter pœnitentiã. Is. 30 Propterea expectat dominus vt misereatur nostri. Rom. 2. an ignoras ꝙ benignitas Dei ad penitentiam te adducit. Bern. Magna plane omnino misericordia domini in expectatione est. Non enim peccantem angelum expectauit, sed præcipitauit e cœlo, hominẽ peccantem non distulit, sed protinus expulit eum e paradiso, nunc autem tã expectat, dissimulat. sustinet decẽ annos aut viginti, & vsque ad senectutẽ & senium, & hæc est gratia Christi & virtus crucis eius, quia ait. Viuo ego dicit dominus. Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat, sic dominus Pharaonem diu expectauit, ad vltimum submersit in mari. Ex. 14. Sic Iudæos vt ab idolatria redirent tandem per Babilonios captiuauit: vt peniterent de hoc ꝙ Christum occiderat, vt legitur in ecclesiastica & scholastica hystoria per quadragintã annos, ad vltimum impęnitentes gladio Romanorũ tradidit, & per mundum dispersos sempiterno obbrobrio. Similiter Isa. 5. Cum dominus diu expectasset vineam vt faceret vuas nec faciebat nisi labruscas, eam dissipationi & destructioni exposuit Secundus effectus diuinæ misericordiæ est, quia peccatorem multipliciter reuocare conatur, videlicet corripiendo flagello, blandiendo promissio, demonstrando creaturarum ea, vocando prædicationis, vel locutionis verbo, incitando, reclamando, & inspirando, interno cõsilio, increpando aliquo terribili signo. Hæc omnia notantur Prouer. 1. Conuertimini ad correctionem meam, ecce primum, en proferam &c. Ecce secundum &c. Post. Ecce quã sollicitus est dominus ad reuocandum peccatores, misit enim legẽ & prophetas, vt patet Isa. 6. Ecce ego, mitte me. Ier. 1. Ad omnia q̃ mittam te ibis &c. Item Ezech. 3. Non ad populum ignotę linguæ ego mittam te. Item Apostolos Matth. in fine. Ite prædicate euangelium omni creaturæ &c. Item in ecclesiastica hystoria legitur, ꝙ cum dominus expectasset Iudęos ad pęnitentiam per. 40. annos post passionem suam, auditi fuerũt angeli Iudæos exponentes qui fuerant eorum custodes & clamabant, transeamus ab his sedibus, & sic recesserunt, portę templi per se apertę sunt, superliminare templi scissum est, vacca quæ debebat immolari inter manus sacerdotis agnum peperit, quidam homo iuit per ciuitatem Hierusalem clamare non cessans, & frequenter replicans inter clamores. Væ væ tibi Hierusalem, hic nec minis nec verberibus, poterat compesci, & cum laceratus esset a Iudęis vsq; ad mortem, hoc moriendo clamauit signis comminatoriis in Iudęos. 2. Macha. 6. De cohortibus armatis decurrentibus per aera. Tertium beneficium diuinæ misericordiæ circa peccatores est, quia volentes redire ab impedimentis explicat & liberat, vt Israel de ergastulo Ægypti & de manu Pharaonis & exercitu eius. Exo. 14. vt Ionam de ore piscis Ion. 3. & in multis aliis locis in Biblia. Item in vitis pa. de monacho flagitioso, qui cum nollet redire ad domum, & intrusisset se in quodã sepulchro, vt ibi pęnitentiam ageret, venerunt dęmones ad eum volentes eũ retrahere, primo blandimẽtis, deinde promissis diuitiarum delitiarum, scortorum nobilium, & cũ nec sic proficerent, attriuerũt eum per triduum flagellis vsq; ad mortem, & cum ille in corde semper eis contradiceret in extremo spiritu constitutus dominus eum misso lumine desuper confortauit, & liberauit, & dęmones effugauit, clamãtes, vicisti monache vicisti, & eum ita commutauit, vt quasi angelus Dei ex tunc inter homines appareret. Quartum beneficiũ est ꝙ reuertentes benigne recipit, & pro reditu eorum gaudet, vt dicitur Lucæ. 15. De filio prodigo gaudenter recepto a patre, & probat hoc ibi dominus per triplicis parabolę exempla. s. ouis perditæ, quæ reperta ad ouile cum gaudio reducitur. dragmæ, quæ amissa & diligenter quæsita & reperta cum gaudio erigitur & custoditur: filii qui reuersus cum gaudio recipitur a patre, & pro receptione sua magnum gaudium amicis & vicinis exhibetur. per hoc probat dominus ꝙ magnum gaudium est angelis Dei in cęlo, & Deo similiter super vno peccatore pęnitentiam agẽte, vnde Iere. 3. Dicit

domi-

dominus, vulgo dicitur, si dimiserit vir vxorem suam, & recedés ab eo duxerit virum alterum, nunquid reuertetur ad eá vltra? nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa. Ibi ostendit quã benigne suscipiat peccatorem dum adulteram quæ fornicata est cum amatoribus multis, se recepturum promittit dicens, tu aũt fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me, & ego suscipiam te. Huius exemplum voluit. b. Bern. imitari, de quo legitur in vita sua ꝙ quendam in monachum receperat, qui lusor fuerat, qui cum omnino vellet exire ordinem, quæsiuit sanctus quid facere sciret vñ victum suum acquireret. At ille ait se nihil scire facere nisi cum talis ludere. Ad hoc sanctus Bern. & si tibi capitale cõmisero, volo vt singulis annis venias computare mihi, & lucrũ diuidere, esto inquit, accipiens triginta solidos, lętus abiit, post modicum tẽmpus perdidit, & confusus ad portam rediit, quod audiés beatus Bern. lętus illuc perrexit & gremium suum illi porrexit, vt lucrum suum simul diuiderent. At ille ait, nihil lucratus sum, sed solidos vestros amisi, sed si vultis me recipere potestis me habere pro vestro capitali. Ad hoc sanctus. Melius est vt te recipiã, q̃ totum simul perdam, & recepit eum gaudens de eius recuperatione: hęc receptio signatur. j. Reg. 22. Conuenerunt ad Dauid in odollam quę interpretatur testimonium eorum vel testimonium approbationis omnes qui constituti erant in angustia, & oppressi ęre alieno, & amaro animo, & factus est eorum princeps, per quos signantur pęnitentes ad Christum reuertentes ad testimonia misericordię, hæc receptio pęnitentis signatur. 2. Re. 19. in receptione Semei ad pacem venientis, & veniã postulantis. Item. 2. Re. 14. Nõ vult Deus perire aĩam &c. In receptione & reconciliatione Absalonis. Itẽ quãto castrum aliquid fortius & magis munitũ videt rex cõtra se fortius rebellare, tanto magis gaudet de eius redditione ad beneplacitum regię voluntatis. Sic de peccatore quanto rebellauit altius cõtra Deũ, tanto de eius conuersione voluntaria magis gaudet. Itẽ quãto venatores regis feram magis siluestrẽ capiunt & maiorem, & in aliquo magno festo regi & curię suę offerunt, rex magis lętatur cum tota curia sua. Sic Deus qñ prędicatores maiorem peccatorẽ diuinę curię repręsentant magis lętatur cum celesti curia tota. Itẽ quanto morbus est grauior & desperatior, tanto efficitur medicus lętior, si per manum eius infirmus desperatissimus curatur, sic Christus ꝓ peccatore desperatissimo penitente. Itẽ quãto filius a patre pro recessit longius tanto eũ videt libentius, & lętãtius recipit redeuntem, vt filium ꝓdigum euangelicus pater Lucę 15. Itẽ mater habens duos filios quorum vnum audit cecidisse in lutum leniter, & alium in ꝓfundissimum puteum, currit ad magis periculosum citius subuenit ꝓ viribus, plangit ꝓ eo fortius, recipit eum gratãtius. Sic Christus eos qui de maiori periculo euadũt. Quintum beneficium est, ꝙ pęnitenti veniã petenti clementer indulget. Eccl. 18. Magna misericordia dei & ꝓpitiatio illius conuertentibus ad se. Isa. 44. Deleo iniquitates tuas ꝓpter me, & peccatorum tuorum non recordabor. Ezech. 18 quòd si impius egerit pęnitentiam &c. Huius exempla multa habemus in nouo & veteri testamento, vt de Dauid dicente, peccaui, cui Nathã, & dominus transtulit a te peccatum tuum. 2. Re. 12. Item Math. 9. Dixit paralitico, Remittuntur tibi peccata. Itẽ Lucę 7. Fides tua te saluum fecit, vade in pace &c. Item dimissa sunt ei peccata multa ibidem. Item Math. 15. Chananęę clamanti, miserere mei, respondit, fiat tibi sicut petisti. In cuius signum filia eius a dęmonio liberabatur. Item Ioan. 8. rñdit adulterę, nec ego te condemnabo, vade iã amplius noli peccare. Item Lucę. 18. Publicanum iudicauit iustificatum. Lucę. 23. ait latroni, Hodie mecum eris in Paradiso. Act. 10. Paulus conuersus dicitur vas electionis. Item nullum sanauit dominus, quem integre non sanauerit, nulli remittit quin integre remittat quãtũ ad culpam, & si integram agat pęnitentiam quantũ ad culpam & pęnam integre remittit. Bern. Vere benignus & misericors est integre remittendo, quia nec punit integre & perfecte pęnitentem vindicando nec confundit exprobrando, nec minus diligit rancorem retinendo, nec imputat beneficium retrahendo. De his multa exempla sunt. In vitispa. dicitur quòd quidã frater manens in eremo suasu seniorum iuit in Ægyptum, vbi habebat sororem carnalem, quę multis erat causa perditionis, quę cum audiret eum aduenire, occurrit ei relictis amatoribus nudato capite, & discalciata volens eum amplecti, quæ cum eam argueret, quæsiuit ipsa si adhuc spes superesset ei. qui ait quòd sic, illa petiit ꝙ permittat eam secum in desertum. Ille ait quòd prius vadat calciare se & cooperire caput, illa dicit quòd non rediret de cetero ad officium peccati sui, illa eum sequitur ad desertum, cum autem videret homines ne male ædificarentur, dixit ei quòd per aliam viam vadat, cum autem rediret ad eam inuenit eam mortuam, habentem pedes plenos spinis, & sanguine, & reuelatum est patribus quòd Deus acceptasset eius pęnitentiam, maxime pro feruore suo, quia non fuit reuersa etiam quasi non sentiens dolorem iter arreptum, non dimiserat. Sextum beneficium est, quòd de-

solato pro timore venię consolationem immittit. Iob. 5. Merẽtes erigit sospitate. Isa. 61. vt darem consolationem lugentibus Syon &c. In signum huius. Matth. 27. dicit angelus, dicite discipulis eius & Petro. Ipsum spiritualiter nominat ad eum cõsolandũ, qui vt dicitur in scholastica hystoria a passione domini in speluncã quæ dicitur gallicantus flens pro eo ꝙ Deum negauerat & pro passionis compassione permansit, vsque quo dominus ei apparuit confortans eum. Item apparuit Mariæ Magdalenæ primum ad consolandum eam & erigendum ad spem. Mar. 16. Et Matth. 20. Item in vitis pa. dicitur, ꝙ quidam solitarius magnæ vitæ faciebat sportellas, quas quidam prouidentes quieti eius vendebant ei in proxima ciuitate, quibus volens parcere in labore, suadente diabolo ipsemet iuit, & videns ibi mulierem in eam incurrit & cum rediret videt iuxta flumen dæmones gaudentes & tripudiantes pro eius ruina, quod aduertens cogitauit præ dolore in flumen se submergere. Sed cogitans ꝙ de hoc perfectum faceret eis gaudium, inclusit se in arta pęnitentia habens ante se lucernam extinctam in cacabo flens frequenter, anno finito in vigilia paschę volens experiri si forte remisisset ei Dominus, eleuato capite inuenit ardentem lucernam post annum. Septimum beneficium est, quòd amissa restituit. Ezech. 36. Restituam vos sicut a principio, bonisque dotabo maioribus quam habuistis ante. Ioel. 2. Reddam vobis annos quos comedit locusta, brucus, & eruca, & rubigo &c. Leu. 25. in anno iubileo redibãt omnes ad amissas possessiones. Hoc signatur per diuersa exempla bibliæ. Gen. 40. Visio vitis in qua erant tres propagines signum fuit pincernę Pharaonis ꝙ reuerteretur in gradũ pristinum, & ꝙ recuperaret amissa. Vitis pęnitentiam significat, quæ vino compunctionis inebrians Deum lętificat, tres propagines, tres partes eius. Item. 4. Re. 20. Pęnitente & flente Ezechia, vita ei prolõgatur, sanitas datur, & sol reuertitur. Item. 2. Paral. 34. Manasse pęnitente de cuius sceleribus & flagitiis enormibus in carcere & vinculis regis Babylonis Deus eum liberauit, & in Hierusalem reduxit, & ablata restituit. Similiter Dan. 4. Cũ Nabuchodonosor propter peccata sua mutatus in bestiam eiectus esset a regno & per septennium exul. cum eleuaret oculos suos ad cęlum ad dominum sensus suus redditus est ei, & reuocatus est ad regnum, & recuperauit amissa bona sua. Item in vitispa. dicitur, ꝙ cum quidam eremita impugnatus a fornicatione venisset in quãdam ciuitatem Ægypti & videret ibi filiam sacerdotis idolorum adamauit eam, & petiuit a patre ꝙ daret eam sibi in vxorem, qui de consilio diaboli in idolo loquentis dixit ꝙ non daret eam ei nisi baptismum & Deũ negaret, & propositum monachi, quod vt fecit vidit columbam de ore suo egredientem, & in cœlum ascendentem, nec sic adhuc voluit dare ei nisi consulto Deo suo, qui ait, non dabis ei, quia Deus christianorum, etsi ipsi negent eum, non negat eos, sed adiuuat. Qđ cum referret ei sacerdos cõpunctus, & reuersus ad cor rediit ad eremum ad magnum quendam senem cui hoc ostendit, qui cũ data sibi penitentia perstiterit per ebdomadam in ieiunio & oratione, in fine rediit ad senem, qui cum orarent vident in cęlum columbam super caput eius, sed nondum descendentem. In fine secũdæ ebdomadæ vident eã appropinquantem, in fine tertię in os eius intrantem. Octauum beneficium est, quia cõuersis prouidet necessaria ad vtilitatem, vt alimentum, vestimentum, documentum, medicamentum, sicut fecit filiis Israel in deserto, post exitum Aegypti & transitum maris rubri, manna & aquam de petra dedit eis pro alimento, dedit durabilitatem eorum vestimentis & calciamẽto per quadraginta annos, pro documento dedit legem, pro medicamento æreum serpẽtem, de his omnibus legitur Deutero. 8. Mar. 8 misereor super turbam, quia iam triduo. s. pęnitentiæ me sustinent &c. Matth. 6. Ne solliciti sitis aĩæ vestræ &c. quia qui pascit volatilia dabit alimentum, qui vestit lilia dabit vestimẽtum, qui dat crescere herbas & arbores dabit augmentum. Quod aũt suos pascit habemus exemplum. 4. Re. 17. Helyam pauit per coruum & mulierem sareptenam, & eiusdem. 19. Eundem pascit per angelum Dan. 14. Danielem pascit per Abacuch. In vitispatrum dicitur, quòd cũ fieret grauissima persecutio christianorum timens Paulus primus eremita periculum fugit in desertum, vbi parauit ei Deus speluncã ad habitandũ, ꝑ quadraginta annos, folia palmæ ad vestiẽdũ, fontẽ ante os speluncæ ad bibẽdũ, dimidiũ panẽ albissimũ ad vescendũ, & hoc singulis diebus ꝑ illud tẽpus. Cũ aũt b. Antonius venisset ꝑ reuelationẽ ad eũ, coruus apportauit panẽ integrũ, eo aũt mortuo cũ b. Antonius nõ haberet quomodo ei sepulturã faceret leones duo pedibus eam fecerunt in ea, facta, petita, & habita benedictione Antonii recedũt. In vitispa. cũ beatus Frontonius esset in quadã ciuitate vbi habebat in conuentu triginta monachos, suasit eis, vt irent ad eremũ pro pœnitentia facienda, relictis delitiis ciuitatis, qđ facerũt secũ ferentes sarculos & semina, cũq; socij murmurarẽt ꝓ defectu cibi verbis eos cõsolabaẽ. Angelꝰ aũt dñi apparuit cuidã diuiti arguẽs eũ ꝙ delicate viueret, & Dei seruos fame mori permitteret. Itẽ scđo apparuit comminãdo, tertio eũ grauiter flagellauit, max-

tem minans nisi dictis monachis prouideret. Qui cum nesciret vbi essent, consuluerunt amici eum quibus vulnera sua ostendebat, ꝙ septuaginta camelos suos victualibus oneraret, & extra ciuitatem conduceret, & in custodiam angeli eos committeret, quod fecit, cũ autem monachi afflicti fame Deum laudarent, audiunt campanulas camelorum, camelos recipiunt lauant pedes & reficiũt, medietatem nucum eorum retinent, & aliam remittunt in camelis. Cũ autem die quarta diues ille lugeret, credens amisisse camelos recipit eos, quæ reportauerunt dedit pauperibus, hoc faciebat singulis annis quousq; monachi sunt reperti. Item cum quidam frater esset in eremo & comederet herbas, licet essent dulces, ita dissoluebant eum, ꝙ fere moriebatur, & cum ieiunasset per. 7. dies tollés omnes herbas, quædam bestia dicta dorcas apportauit ei fasciculum de nõ nociuis, vt per eas cognosceret quibus vesci deberet. Item cum beata Agnes esset nudata vestiuit eam Deus condensitate crinium suorum solutorum. Item veste candidissima sibi missa per angelum. Item beatę Agathæ prouidit misso medicamento per. b. Petrũ apostolum. Item in vitis pa. quidam frater intrans interiora deserti inuenit speluncam, & vidit quendam venientem cum grege bubalorum, qui post adiurationem dixit ei ꝙ fuerat monachus in congregatione, post inde recesserat & hospitale edificauerat, & hospites recipiebat, viuens de textura, fit familiaris virgini sacræ, cum qua per septem menses post missa munera & visitationes peccauit, post pęnitens fugit ad eremum habitans cum feris, vbi cum pre dolore hepatis, nec stare, nec orare posset clamauit ad dominũ, adest vir, tangit digitis locum doloris, scindit & vlcus abradit & ei ostendit, & hepar in loco suo reponit & sanauit, nec post per aliquam intemperiem doluit. Nonum beneficium est, ꝙ pugnãti vel impugnato subuenit, custodiens & eripiens eum si in tentatione vel tribulatione confidenter ad ipsum confugiat, sicut Ezechiam ab insidiis Senacherib & suos eripuit & protexit. 4. Reg. 19. Et 2. Paral. 14. Asa clamante ad dominum, perterruit dominus Ægyptios & Ethyopes, qui domino cedente contriti sunt & prostrati &c. eiusdem. 20. Orante Iosaphat & dicente. Cum ignoremus hoc solum residui habemus &c. hostes in semetipsos versi mutuis se concidere vulneribus Iob. 5. In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum. Nota quæ ibi sunt. De hoc habetur exemplum in uita beati Antonii, de quo legitur in vitispa, ꝙ cum reliquisset omnia propter Deum, vadens in quodam agello tentauit eum ibi dyabolus diuersimode per spiritum luxuriæ, blasphemiæ, & aliis occulte, & post per somnia diuersimode, post aperte sub forma parui Ethyopis dicens ei, ꝙ ei assentiret & quomodo multos seduxerat, in omnibus tentationibus viriliter resistebat dicens, ꝙ de eo non curabat, quia sua obscuritas & paruitas signa erant suę deformitatis & impotentiæ. Cum autem iuisset ad loca vbi erant sepulchra, vt ibi vitam solitariam duceret, dęmones videntes ꝙ non praualuerunt ei occulte tentando, verberauerunt eum ad mortem, frater autem qui ministrabat ei & visitabat eum, inueniens eum quasi mortuum reportauit eum ad locum vnde venerat, vbi cũ venissent fratres quasi ad exequias funeris, resumpto spiritu caput eleuans videns se vbi erat rogabat vt reduceretur ad priorem locum, quo facto veniunt dæmones tentantes eum perterrere volentes eum sub omni specie ferarum & reptilium, & irruentes in eum, & domum eius diruentes, eum iterum ad mortem flagellantes. Sed cum immobilis perseueraret, clamant se victos, & fugientes recedunt, adueniente Christo cum lumine & domum eius reparante, a quo cum quæreret, vbi eras o bone Iesu. Respondit, ꝙ iuxta eum erat eius triumphum de dæmonibus aspiciens & congaudens. Cum solus fugeret ad desertum, discum argenteum inuenit, qui vt fumus euanuit. Item massam auri inuentam fugit vt incendium. In loco deserti vbi fuerat, castrum desertum fuit per viginti annos, ad quem frequenter veniebant dæmones in forma militum armatorum, nunc vrsorum, nunc leonum, quos confutabat, & adiuuante domino vincebat & cruce fugabat. Decimum beneficium est, ꝙ in bonum promouet & nutrit, psal. Oculi domini super iustos. Greg. Cito bonum perditur, quod a largitore non custoditur. Exemplũ huius habetur Gen. 28. Dixit dominus ad Iacob. Ero custos tuus in omnibus viis tuis &c. Item Iob. 1. Dixit Sathan ad dominum, vallasti Iob & domum eius & vniuersam substantiam eius &c. Ita ꝙ non potuit diabolus potestatem habere in vnica ouicula eius nisi permissus. Dixit diabolus beato Bartolomęo vt legitur in passione eius, ꝙ dominus adeo custodiebat eum & angeli eius, ꝙ non poterat contingere aut lędere minimam formicã in lecto eius. Custodit dominus per seipsum vt Iob, per angelos vt Iacob, qui vidit castra Dei. Gen. 32. Aliquando etiam per suos ne cadant in peccatum, vt beatum Hylarium per beatum Martinum, de quo habetur hoc exemplum, ꝙ cum b. Hylarius festinaret contra hæreticos pro fidei defensione pedes, adiunxit se dyabolus ei in specie cuiusdam seruientis portans ei cappam & alia, multum se ingerens in eius obsequium quasi compatiendo, rogat eum primo vt vinum minus limpharet vt laborem vie melius sustineret, quod cum ad eius instantiam fecisset. Postea rogauit, vt sine aqua biberet. Post vt carnes comederet. Et sic eius pęnitentiam paulatim imminuta, cum venissent in quandam siluam dicit ei diabolus, ꝙ ibi erat quædam religiosa mulier quæ multum affectabat ei loqui, procurante ergo ita diabolo pluries locuta est ei, quæ sic sanctum virum verbis & factis allexit ꝙ commotus fuisset ad casum nisi Deus hoc opus diaboli beato Martino reuelasset, qui occurrens subito dæmonem effugauit & propalauit, & Hylarium liberauit. Vndecimum beneficium est ꝙ conuersum ad se frequẽter ad magna prouehit, adeo ꝙ vbi abundauit delictum superabundet & gratia Ro. 5. vt patet de Maria Magdalena Petro & Paulo. Item 10 uitispa. legitur ꝙ cum Musius esset princeps latronum & gentilis, & venisset ad domum cuiusdam sacræ virginis ad spoliandum eam, dormiens vidit quendam in habitu regio dicentem sibi ꝙ cessaret ab his maleficiis, homicidiis & furtis, & faceret eum ducem & principem militiæ spiritualis monachorum. Hic promisit libenter se facturum, quęrit a virgine monasterium, baptizatur & quærit mandata salutis docens eum tres primos versus psalterii, dicens eos posse ei sufficere ad salutem, vadit ad eremum perseuerans in fletibus & orationibus, viuit ibi diu de radicibus, post redit versus dictos reddere opere & sermone. Post ad eremum reuersus dominicis diebus panem diuinitus sumebat, pater multorũ extitit postea monachorum, & operator multorum miraculorum &c. Item inter miracula beati Ioannis euangelistæ legitur in historia ecclesiastica lib. 3. ca. 23. Quod cum ecclesias circuiret vidit quendam iuuenem fortem & pulcherrimum ferocis animi, quem sub testimonio Christi & ecclesiæ cuidam episcopo commendauit nutriendum & baptizandum & informãdum in seruitio Christi, quod cum fecisset, postea cum aliis laxauit habenas & recedẽs ab episcopo omnibus flagitiis se admiscens fit princeps latronum, omnino desperans. Post aliquantum tempus beatus Ioan. rediens requirit ab episcopo commissum, a stupente requirit iuuenem, quem cum diceret mortuum in anima, & vbi esset percussio capite diu. ascendit equũ insequitur, & inuentus est a latronibus quærit ab eis suum principẽ, quo adducto eum agnoscens fugit armatus. Ioannes oblitus ætatis suæ eum insequitur clamans, quid fugis fili dilectissime patrem senem non armatum, noli timere, ego pro te Christo rationem reddam. Paratus pro te mori, crede mihi quia Christus me misit, tunc ille stetit vultum demisit, arma deposuit & amarissime fleuit. Veniam postulanti & dexteram nimiis cędis consciam occultanti, pollicetur Ioannes quasi sub sacramento se ei veniam impetraturum, & pedibus iuuenis prouolutum manum eius quasi per pœnitentiam purgatam osculatur, ad ecclesiam eũ reducit, veniam quam promiserat ei ieiuniis & orationibus impetrauit, nec destitit vsq; eum emẽdatum per pęnitentiam perfecit. Duodecimum beneficium est, ꝙ introducit in gloriam & supra cõdignum remunerat. psal. Benedic anima mea domino. Qui coronat te in misericordia & miserationib⁹. Deutero. 8. Dominus De⁹ tuus introducet te in terram bonam &c. Et. 15. Introduces eos & plantabis in monte hæreditatis tuæ &c. Sicut fecit latronem. Luc. 24. In vitispa. legitur, quòd cum rediret. b. Anton. de visitatione Pauli primi eremitæ audiuit choros angelorum cantantes, & animam dicti Pauli introducentes. Item in vitis pa. cum beatus Pafnucius oraret, respondit ei angelus ꝙ similis foret cuidam symphoniaco qui in vico quodam cantaret, a quo quæsito & inuento quæsiuit de merito, sui qui dixit se fuisse latronem, adiurauit, vt diceret ei si tunc aliquid boni fecerat. Ille dixit quòd virginẽ sacratam & flentem vi rapuerat de manibus sociorum suorũ, & intactã restituit in loco suo. Item requisitus vltra. Respondit se mulierem lassam inuenisse in silua, quæ nec per triduum comederat, quæ ait quòd fugerat pp tortores, qui virum suum pp fiscale debitum in carcere detinebãt & pueros suos, & ipsam ad hoc requirebãt, & ꝙ eã duxit ad foueam suam, & refecit, & 300. dedit ei solidos, ad virũ & filios liberãdos; & reduxit eã ad locũ suũ. Qui suasus ad vitã eremiticã, abiectis tibiis pro musica spũali secutus est Pafnuciũ. & p tres annos artissime se affligens inter choros sanctorũ & angelorum tradidit spiritũ, qđ Pafnucio est reuelatũ audiẽti eũ ab eis in cœlũ deportari. Itẽ cũ Pafnucius dictus post artius se affligeret. Responsus est ei ꝙ similis foret primario vici illius, vadit ad eum suscipitur honorifice, adiuratus refert ꝙ per triginta annos cũ vxore sua manẽs continuerat, nec eã ante cognouerat nisi causa prolis, & ꝙ nunq̃ ab hospitalitate cessauit, adueniẽte peregrino prior occurrit, & ꝙ viaticũ in recessu suo semper dedit, & ꝙ pauperẽ nullum despexerat, sed necessaria pro posse suo eis dederat, personam in iuditio nõ acceperat, alienæ fruges in domum suam non introierant, litẽ videns nõ prætererat, sed ad pacẽ pro viribus reduxerat, famulos suos nemo in forefacto suo inuenerat, greges sui alienas fruges non lęserant, quantum potuerant inferiorem opprimere nõ sustinuerat, semper studuerat neminem contristare, & a nemine con-

contristari, in iudicio neminem condemnaui sed pacificaui. Ad hoc pasnucius ait. Hic vnum tibi deest vt abneges temetipsum, tollas crucem tuam, & sequaris Christum, qui statim obediuit factus monachus. Quadam autem die dum in cella sua resideret Pasnucius vidit animam dicti primarii recipi a multitudine angelorum psallentium. Beatus quem elegisti & assumpsisti domine inhabitabit in atriis tuis. Item post hoc artius se affligens quis sibi adhuc foret similis, audiuit, quod talis negociator Alexandrinus vigintimilium solidorum naues duas plenas mercibus deducens, hic decem saccos plenos leguminum deferebat, quæ dabat viris religiosis quos visitabat quorum orationibus se committebat. Huic occurrit Pasnucius amplexans eum, & dicens, quid tibi cum his negociis o deo digna & preciosissima margarita. Ille autem statim eum sequitur, iubens omnia quæ ducebat dari pro Deo, qui post breue tempus ad dominum assumptus est. Postea autem ait angelus Pasnucio oranti, eras venies in æterna tabernacula. Tunc vocato sacerdote reuelauit ei ante dicta, & suscipit sacramenta, tunc emisso spiritu qui aderant viderunt animam eius suscipi ab angelis & sanctis, hymnum canentibus. Item legitur quod quidam rex in terra sua habens quendam diuitem sapientem non inueniens occasionem quomodo eius pecuniam extorqueret, quæsiuit ab eo tres quæstiones quod nisi eas solueret multam pecuniam ei daret, quæ videbantur insolubiles. Prima fuit, vbi erat medium terræ quasi centrum. Alia quot modii aquæ erant in mari. Tertia quam magna erat misericordia Dei. Cum autem die assignata corã regis curia a carcere deduceretur in quo detinebatur vt se redimeret & dictas quæstiones solueret, de consilio cuiusdam philosophi dicti auxilium miserorum assumpto baculo in terra infixit dicens, hic est centrum terræ & medium, improba si potes. Si vis vt mensurem modios maris, retine flumina & aquas alios ne subintrent illud quousque mensurauerim, & tibi dicam numerum modiorum. Tertiam soluere potero si tradideris mihi vestes tuas & solium ad hoc iudicium faciẽdũ, quo facto cum esset in sublimi solio in apparatu regio, ait. Audite & videte sublimitatem misericordiæ dei, quia paruum ante eram seruus, modo subito factus sum quasi rex, ante pauper modo quasi diues, ante in imo modo in alto, ante in cathenis & carcere, modo in libertate &c. Sic centrum misericordiæ dei est vbiq; in præsenti vita, misericordiæ eius non est numerus, sublimitas & immensitas eius est quod de carcere & vinculis peccatorum per penitentiam modicam venit peccator ad regnum celorum. Eccl. 4.

De incarnatione filij Dei. *Dist. XI.*

DE misericordia dei nobis exhibita per filium pro nobis misericorditer incarnatum libet aliqua considerare breuiter ad ipsius summi Dei laudem & gloriam & nostram vtilitatem permaximam, nihil enim dulcius ad cogitandum, nihil vtilius ad sciẽdum, nihil efficacius ad amorem eius in nobis vehementius inflammandum, nihil magis a malo retrahit, nihil æque ad bonum attrahit, nihil ita disponit ad gratiam, nec ad concipiendam spei fiduciam, nec ad gloriam acquirendã. Sciẽdum itaq; quod Deus pater misericordiarum, filium suum misit, & ipse filius seipsum dedit nobis in solatium nostræ peregrinationis, In consilium nostræ directionis. In remedium nostræ curationis. In subsidium nostræ reconciliationis. In præsidium nostræ defensionis. In conuiuium nostræ refectionis. In precium nostræ redemptionis. In præmium nostræ glorificationis. Est igitur nobis Christus in solatium tanquam nostræ deiectionis reparator. Cum. n. esset homo per peccatum de status sublimitate deiectus, de paradisi amœnitate eiectus, in exilium proiectus & diabolo vili seruituti subiectus, Christus homo fact⁹ est, & sic eum de tam vili deiectione misericorditer releuauit, dum naturam diuinam humanæ naturæ tam mirabiliter copulauit, quod factus est nobis amicus, socius, frater, & sponsus. Sicut ante promiserat antiquis patribus, specialiter Abrahæ dicens. In semine tuo benedicentur omnes gentes, quod est Christus. Et Dauid. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Ideo dicitur Micheæ. 7. Dabis veritatem Iacob. misericordias Abraham, quæ iurasti patribus antiquis nostris. Hanc misericordiam petebat Dauid dicens. Ostende nobis domine misericordiam tuam, ostende inquam vt videamus, & salutare tuum da nobis vt teneamus, sed de dilatione incarnationis velut impatiens dicebat. Vbi sunt misericordiæ tuæ antiquæ domine, sicut iurasti Dauid in veritate tua? Memor esto opprobrii seruorum tuorum. De ista promissione dicitur Isa. 55. Feriã vobiscum pactum sempiternum misericordias Dauid fideles. i. fideliter repromissas. Et Luc. 1. Sicut locutus est per os sanctorum qui a seculo sunt prophetarum eius &c. ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, & memo. test. sui san. Iusiurandum quod iurauit ad Abra. pa. nostrũ datu. se nobis. Hunc petebat in fratrem anima sancta. Cant. 8. Quis mihi det te fratrem meum sugentem vbera matris meæ, & iam me nemo despiciat, vnde possumus ei dicere illud Eccl. 29. Hospitio. s. ventris virginei factus es mihi frater. Quod autem fieri vellet sponsus dulcissimus animarũ dicit Osee. 2. Sponsabo te mihi in sempiternum, & sponsabo te mihi in iustitia & iudicio, & in misericordia, & miserationibus, & sponsabo te mihi in fide. Nota quando rex aliquis magnus & potens aliquam puellam de humili plebe ducit in matrimonium, tota progenies honoratur, omnis infamia tollitur, seruitus aboletur, libertas redditur, & in dignitatem nimiam sublimatur Bern. super can. Puto iam me contemnere non poterit os de ossibus meis, & caro de carne mea. In vit. pa. legitur quod quædam mulier venit ad. b. Hylarionem, quæ cum esset sterilis rogabat sanctum vt ei fecunditatis gratiam suis precibus impetraret, sed cum ipse fugeret eam, clamauit illa, non est contemnendum hunc sexum qui genuit & peperit saluatorem. Quo audito expectauit eam patienter audiuit, eiq; fecunditatis gratiam impetrauit. Bern. Quomodo non te moueat si recordatus fueris, quia ille qui erat in forma Dei in die æternitatis suæ in splendore sanctorum ante luciferum genitus, splendor & figura Dei substantiæ venit ad carcerem tuum ad limum tuum. Infixus vt dicitur vsq; ad cubitos in limo profundi. Idẽ, Quid retribuam do. pro o. quæ re. mihi. Nonne si conferẽtur in rationes vitæ filiorum Adam omnes dies seculi, labores omnium hominum, qui fuerunt & qui sunt & qui erunt, nihil esset ad comparationem illius corporis, quod spectabile & stupendum est virtutibus supernis, in conceptu de spiritusancto, in ortu de virgine, in vitæ innocentia, in doctrinæ fluentia, in choruscatione miraculorum, in reuelationibus sacramẽtorum? Cum ergo ei deuouero quicquid sum, quicquid possum, nonne sic est sicut stella ad solem, stilla ad flumen, scintilla ad fornacem, lapis ad montem, granum ad aceruũ, athomus ad totum mundum. Idem super missus est. Hom. 1. Sed verto me ad conceptum & partum virginis, hanc reperio nouitatem. Ibi enim agnoscetur lõgitudo breuis, & latitudo angusta, altitudo subdita, profunditas plana. Ibi agnoscitur lux non lucens, verbum infans, aqua sitiens, panis esuriens, ibi videbis regi potentiam, instrui sapientiam, sustentari virtutem, Deum lactantem sed angelos reficientem, vagientem, sed miseros consolantem. Item Cassiodorus. O quanta misericordia nostri conditoris q̃ fecit vt Deus immortalis homo fieret mortalis, quod panis esuriret, fons sitiret, via fatigaretur, virtus infirmaretur, vita moreretur, quæ fecit creari creatorem, seruire dominatorẽ, vendi redemptorem, mori viuificatorẽ. Monialis quædam religionem egressa facta publica meretrix, post multos annos ad suum monasterium est reuersa, quæ penitens q̃si de Dei iudicio cogitabat & de penis inferni fere desperabat se posse veniam obtinere, quando de domini passione quãta mala Christus sustinuerat, & econtra quanta mala ipsa commiserat quasi desperãs, anxia nimis erat, & sic de aliis quæ Christus fecerat, vel quæ facta fuerant circa Christum. In natali autem domini cæpit cogitare, quia puer natus est nobis, & quod pueri pro modico placantur coram imagine beatæ virginis cæpit cogitare de infantia saluatoris, & tot perfusa est lachrymis quod fere moriebatur, adiurans puerũ per benignitatem infantiæ suæ quod misereretur eius, ipsa audiuit vocem dicentem sibi, quod per benignitatẽ illius infantiæ quam allegabat sciret ipsa sibi dimissa omnino peccata sua. Deniq; fratres scitote, quia puer cito donat, cito cõdonat, pro vno pomo potest placari, quare pomum est penitentia nostra. Item quædam glo. Puer q̃ cito placatur, Iesus non meminit. Secundo Christus factus est consilium nostræ directionis. Ipse enim est magni consilii angelus. Lucæ. 2. per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitauit nos oriens ex alto. Illuminare his qui in te. & in vmbra mortis sedent ad dirigendos pedes nostros. Quia enim primus homo a summa luce peccando recesserat, cecus factus in tenebris ambulat, sed De⁹ misericors lucem sapientiæ misit, vnde factus est legislator. Is. 33. Dominus legifer noster qui nobis attulit legem gratiæ, legem amoris, legem libertatis. Hanc legem Christus docuit & verbis suæ prædicationis & factis suæ sanctissimæ conuersationis, & signis miraculorum clarissimis, & exemplis. Eccl. 18. Qui misericordiam habet docet & erudit. Tertio factus est nobis in remedium nostræ curationis, nam per peccatum a tanta sublimitate collapsi, facti sumus infirmi. Ideo psal. Miserere mei domine quoniam infirmus sum. Exemplum Luc. 10. de illo qui incidit in latrones, samaritanus iter faciens & videns illum misericordia motus est. Nota bene totam parabolam, vbi ad quæstionem quis horum trium videtur proximus fuisse illi qui incidit in latrones. Respondetur, qui fecit misericordiam in illũ. Quis est iste samaritanus. i. custos, nisi Christus qui nobis factus est proximus, & fraternitate carnis assumptæ & affectu dilectionis immensæ, & effectu miserationis impensæ? Voluit enim p oĩa fratrib. assimilari vt misericors fieret, non solũ nr̃as infirmitates corporũ & aiarũ sanauit dũ viueret, verumẽt sacramẽta. i. spũales medicinas instituit, vt medico personaliter in celum ascendente, sacramentorũ remedia perpetuo remanerent. Vnde ad Tit. 3. Non ex operib. iustitiæ q̃ fecimus nos, sed sm̃ suã misericordiã saluos nos fecit p lauacrũ regenerationis, & renouationis spũs sancti. O q̃ pius medicus qui venit personaliter ad ęgrotũ nõ voca-

tus se ingerit, cum expensis propriis curam assumit, quicquid infirmus sustinere deberet ipse in corpore suo sumit. Puta si oportet egrotum ieiunare, vigilare, sudare, amaram potionem bibere, flebothomiam sustinere. Hæc omnia Christus assumpsit. Quarto factus est nobis in subsidium nostræ reconciliationis, quia est pacis nostræ conuenientissimus mediator, quia videlicet Deus & homo, ideo inter Deum & hominem pacem potuit reformare. Cũ enim in curia diuina cõtrouersia tractaretur pro parte Dei allegabat veritas concludens contra hominem, iustitia vero pro eius punitione & condemnatione sententiam proferebat, pro homine vero misericordia veniam implorabat, et pia non penam subterfugiens petebat fieri compromissum, et quod esset aliquis fidelis et pius mediator. Adinuenta est hæc via pro bono communi, q̄ filius Dei media. s. in trinitate persona, naturam humanam assumeret, vt inquantum Deus Dei cõseruaret honorem, inquantum homo pacẽ et bonum hominis procuraret, vnde misericordia et veritas obuiauerunt inuicem concordantes, iustitia et pax osculatæ sunt in signum reconciliationis et fęderis sempiterni. Vnde pace reformata consolatur Deus hominem dicens Isa. 54. In momento indignationis abscondi faciem meam parumper a te, et in misericordia sempiterna misertus sum tui. Sequitur. Misericordia mea non recedet a te. & fędus pacis meæ non mouebitur, dicit miserator tuus dominus. Quinto factus est in præsidium nostræ defensionis, quia est pro nobis fortissimus propugnator, profecto reformata pace inter Deum & hominem expediẽs erat q̄ homo defenderetur ab hoste ne amplius sæuiret in eum, nec tyrannice dominaretur ei, sicut fecerat subiciens eum sibi & opprimẽs grauissima seruitute. Ideo Isa. 43. Quis est iste qui venit de Edon tinctis vestibus de bosra? Et respondet. Ego qui loquor iustitiam, et propugnator sum etc. Verè multum expediebat q̄ fortem haberemus propugnatorem, quoniam hostes fortissimos et ferocissimos habebamus. Ideo Tre. 3. Misericordiæ domini quia non sumus consumpti etc. psal. Dedit eos in misericordias in conspectu omnium qui ceperant eos. Et hiere. 41. Nolite timere a facie regis Babilonis. i. dyaboli. Sequitur, Dabo vobis misericordias, et miserebor vestri. Iste igitur est rex noster qualem nobis expediebat habere, qui. s. nobis esset pissimus, et contra aduersarios nostros fortissimus, vnde psal. exclamat dicens. O domine libera animam meam misericors dominus et iustus etc. Nobis etiam est modo misericors, sed iustus et seuerissimus in futuro illis videlicet qui modo eius misericordia abutuntur, vnde Isa. 16. Præparabitur in misericordia solium eius, et sedebit super illud in veritate in tabernaculo Dauid, iudicans et quærens iudicium et velociter reddens quod iustum est. nunc itaq; tenet thronum misericordiæ, in futuro tenebit thronum iustitiæ. Ideo iuxta consilium apostoli. Heb. 4. Adeamus cũ fiducia ad thronum gratię, vt gratiam inueniamus et misericordiam consequamur in auxilio opportuno. Sexto Christus factus est nobis viaticũ internæ refectionis, qui seipsum dat nobis quotidie in cibum et poculum animarum, videlicet in eucharistiæ sacramento de quo. ps. Memoriam fecit mirabilium suorum miserator & misericors dominus, escam dedit timentibus se. Expone. Septimo seipsum dedit in precium nostræ redemptionis. ps. Apud dominum misericordia & copiosa apud eum redemptio, vere copiosa cuius copię non est numerus nec mensura. Vnde. B. Bern. ait. Considera filium virginis deturpatum sputis, liuidum plagis, confixum clauis. Attende coeli rectorem stantem in cruce, pallidum morte, deformem carne, ne p̄transeas dominum angelorum virum percussum a deo & humiliatum iterum, quasi leprosum & omnibus detrimentis expositum. Considera apud eum copiosam redemptionem, vere copiosam, quia per quinque partes corporis eius vnda sanguinis emanauit, cum tamen ad redemptionem totius orbis vna gutta sanguinis sufficeret, sed ideo data est gratis copiosa, vt virtus gratitudinis in beneficio redundante claresceret. Et hoc egit vt tibi ostenderet quãtum te diligeret, qui non aliter quam sic moriendo a morte te voluit liberare.

De passione domini. Dist. XII.

CIrca passionem itaque domini saluatoris, per quam talis & tãta redemptio facta est, consideranda sunt octo, cordibus nostris medullitus imprimenda cum gratiarum actione iugiter recolenda. Primum est in factis multiplex ostensio pietatis. Secundum est in verbis multiplex instructio veritatis. Tertium est circa passionem multiplex afflictio attendenda. Quartum est pęnas inferentium conditio detestanda. Quintum est Christi patientis sublimitas veneranda. Sextum est passionis atrocitas dolorosa, & doloris immensitas excessiua. Septimum est compatientium Christo deuotio imitanda. Octauum est passionis Christi vtilitas appetenda. Cũ multa deuotione considerare debemus quomodo Christus tanquã totius bonitatis fontale principium pietatis suæ uiscera multotiẽs multipliciter & in multis ostendit. Primo quidem in cęnę & paschę typice celebratione, quam dupliciter humiliter & benignè cęnauit cum discipulis, cum quanto desiderio illud vltimum pascha celebrauit cum eis, quomodo pedes eorum etiam & proditoris sui lauit, quomodo permagnificum conuiuium in suo recessu parauit. i. corpus suum sacratissimum in cibum, & sanguinem preciosum in poculum propinauit, quomodo tam venerabile sacramentum in suæ passionis benedictæ memoriam & in summæ dilectionis euidentiam pro salute nostra instituit, quomodo potestatem conficiendi ipsis & ipsorum successoribus ordinauit, quomodo cõtra imminentem tribulationem eis diu multipliciter & efficaciter futura reuelando ad patientiam & in fide constantiam roborauit, exhortando consolando promittendo. Secundo pietatem suã multipliciter ostendit in oratione. Primo quidem in cęna patrem orando pro discipulis vt eos ammodo seruaret, sanctificaret, & consummaret in bono, sibiq; inseparabiliter vniret, & eis vitam largiretur æternam. Item in horto cœpit tristari & mestus esse, non pro sua passione quam ardenter optabat, sed pro peccatis nostris & miseria sicut ait Ambrosius. Doles domine non tua sed nostra vulnera, non tuam mortem sed nostram infirmitatem, vnde plus compatiebatur nostræ miseriæ quam passioni suæ. Item quando se ter in oratione prostrauit non vt pro se impetraret, sed vt Deo patri reuerentiam exhiberet, & nobis præberet exemplum super imminẽte necessitate quacunq; ad orationis esse suffragium recurrẽdum. Item pietatem suam ostendit, q̄ licèt in illa oratione totus esset attentus, tamen pius dominus seruos suos pius magister discipulos obliuisci non potuit, sed ex compassione piè eos visitans, dormientes excitauit, negligentes arguens ne in tentationem inciderent animauit. Item in illa oratione licet sensualitas mortem naturaliter exhorreret, tamen & carnem spiritui, & spiritum paternę voluntati subiecit. Item in agonia positus & orans prolixius sudorem sanguineum ex toto corpore sic abundanter emisit, q̄ guttæ sanguinis decurrebant in terram, vt ardorem spiritus & vehementiam sui doloris ostenderet & compassionis ardorem, quæ sacrum sanguinem sic ebullire faciebant ipso facto monstraret. Item pius dominus pietatem suam ostendit in sui voluntaria oblatione, qñ. s. proditori & furentibus inimicis sponte se obtulit, eisq; non agnitus obuiauit, proditoris osculum non recusans, amicum vocans eũ tanquam diligens non dilectus, vt ex hoc iniquitatem suam considerer & ad amicitiã redeat, sic allectus. Item ipsum piè corripit vt rubore perfusus recordaretur quod in psal. dicitur, Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me. i. intus cor meum crepare faciet ex dolore. Item illud, superuenit mãsuetudo & corripiemur. Item pietatem suam ostendit quando quos sola voce prostrauerat & prostratos velut in cęcitatem conuerterat, vt eum non agnoscerent, nec tangere vel appropinquare valerent, & pristinam virtutẽ restituit & cognosci se fecit & obtulit capiendum. Item pietatem suam ostendit quando discipulorum infirmitati compatiens se solum capi permisit, ipsosq; nec tangi nec lædi p̄cepit, si me inquiẽs quæritis, sinite hos abire. Item pietatem suam ostendit qñ non armis vel gladiis se defendi sustinuit, sed gladium extrahentem, & vnum de astantibus vulnerantem corripuit, sicq; passionem suam impediri vel seditionem moueri prohibuit. Insuper & vulneratũ salutifico tactu suo sanauit. Item pietatem suam ostendit quando proditores & homicidas piè & mansuete & humiliter increpauit dicens: Tanquam ad latronem existis &c. Item pietatem ostendit quando cum ab impiis cęderetur, conspueretur, derideretur, vinculis alligaretur, & Petrum qui iam ter ipsum negauerat non despexit, sed oculo pio respiciens cognitionem peccati & compunctionis lachrymas ei dedit. Item pietatem ostendit quando mulieres plangentes, vt seipsas & filios suos plangerent propter peccata quę fecerant, & miserias quæ eis imminebant admonuit. Item pietatẽ ostendit quando pendens in cruce pro crucifixoribus suis impiis exorauit piis allegationibus, excusationibus, vulnerum suorum ostensione, brachiorum extensione, manuum & pedum confixione, veniam implorando. Bern. Flagellis cæsus, spinis coronatus, clauis constrictus, affixus patibulo, opprobriis saturatus, omniũ tñ dolorũ immemor ait. Pater ignosce illis, quia nesciũt quid faciũt. Itẽ pietatẽ ostendit qñ non solũ ciuitatẽ respiciẽs fleuit super eã, verumẽt ĩ cruce vidẽs ingratitudinẽ peccatorũ fleuisse super eorũ cæcitate & miseria phibetur. Itẽ pietatẽ ostẽdit qñ latroni cõfitenti nõ solum tñ qđ petebat cõcessit, verũetiã & peccata remisit, & pęnas ei iustẽ pro sceleribus suis inflictas in martyrii palmã computans, paradisi coronam & societatis suæ gloriã repromisit, eodemq; die qđ promiserat adimpleuit. Hodie inquit mecũ eris ĩ paradiso. Amb. Vita est esse cum Christo, quia vbi Christus ibi regnũ. Idẽ. Pius dñs plus tribuit q̄ petat. Ansel. Latro qui p̄ suis scelerib. tecũ crucifixus est o dñe Iesu, vsq; ad ipsius aitæ suæ singultũ semper in peccatis fuit, sed tñ in ipsa hora expirationis suæ, quia suam malitiam confessus est & misericordiã inuenit, & tecũ ipso die in paradiso fuit. Au. De symbolo: latro cõfitetur, & Petrus turbat. Hic cognouit, Petrus negauit, quorum alterum est contra desperantes, alterum contra

præ-

præsumentes. Vere mirabile fuit valde huius latronis negociũ, hic enim Christum credidit quando sui a fide ceciderunt, hic adhæsit quando sui relicto eo fugerunt, hic quomodo potuit ipsum lingua defendit, quando alii quantum poterant impugnauerũt, hic quicquid habuit liberum. s. cor & linguam Christo dedit quando aduersarii spoliauerunt, hic solus iustificabat eum quãdo alii reum mortis proclamauerunt, hic regnum cęlorum petijt sibi dari ab eo quẽ videbat morte damnari, postulauit habere sui memoriam quẽ videbat pari mortis angustiam. Iustam dicebat pęnam sibi inflictam Christi vero iniustam, plus plangens supplicium Christi quam proprium. Item pius dominus pietatem ostendit quando matrem suã desolatissimam astanti discipulo in custodiam, consolationem, & prouidentiam commendauit dicens. Mulier, ecce filius tuus. Itẽ pietatem ostendit quando se derelictum planxit, in hoc intelligens ruinam suorum, qui fugientes ipsum solum reliquerant, vel detentionem eorum qui in limbo tamdiu fuerant derelicti, vnde Aug. super illud. Deus meus Deus meus vt quid dereliquisti me. ait. Caput loquitur pro membris derelictis, vnde derelictionem earũ suã reputans se dicebat derelictum. Item pietatem ostendit quando dixit sitio, quod non de materiali vel corporali siti debemus intelligere principaliter esse dictum, sed de spirituali, vt sit sensus. Sitio; id est ardenter desidero fidem vestram.

De verbis domini in passione. *Dist.* *XIII.*

SEcundo circa passionem domini cõsideranda est in verbis multiplex instructio veritatis. Aug. Lignum vbi fixa sunt membra Christi morientis fuit cathedra magistri docentis. Notandum aũt q circa passionem eius a cęna vsq; ad mortem fuerunt verba. 13. digna memoria & recordatione deuota, quorum. 6. verborum genera fuerunt antequam crucem ascenderet. Alia vero. 7. fuerunt in ipsa cruce prolata. Primum itaque verbum summi doctoris fuit verbum pię exhortationis non solum in cęna, verumetiam in horto quando discipulis suis dixit, vigilate & orate ne intretis in tentationem. Multum. n. in illo suo discrimine compatiebatur eis & eorum pugnæ. Ideo frequenter eos ad vigilantiam, orationem & constantiam hortabatur. Secundum fuit verbum piæ condescensionis cum dicit. Dormite iam & requiescite. Sciebat eos mæstitia prægrauatos, & q cito malam haberent requiem, ideo compatiens eis dixit. Dor. &c. Tertium fuit verbum piæ orationis, cum dixit. Pater, si fieri potest transeat a me &c. In hoc ostendit se verum corp⁹ habere & naturaliter mortem horrere. Sed vicit naturam pietas cũ dicit. Non sicut ego volo, sed sicut tu. Et fiat voluntas tua. Dat nobis exemplum obedientiæ vt in arduis & periculosis; discamus nihil proprię voluntatis habere, sed carnem spiritui & spiritum Deo subiicere. Rabanus. Tribus vicibus orauit dominus, vt nos a præteritis malis veniam, a præsentibus tutelam, a futuris cautelam oremus, hanc domini orationem præcessit pauor, comitatur agonia & sudor, sequitur angelica consolatio. Quartum fuit verbum piæ oblationis, quia se obtulit vt liberarentur sui. Iohan. 18. Cum dicit ego sum, si me quæritis sinite eos abire. Aries capitur & traditur pro Isaac liberando Gen. 22. Agnus immolatur pro populo iudæorum Exodi. 12. Quintum genus verborum fuerunt verba piæ reprehensionis, cum dixit. Non potuistis vna hora vigilare mecum, & cum dicit; amice ad quid venisti? ex summa pietate, amicum vocat suum proditorem. Ioh. 18. Si male locutus sum testimoniũ perhibe de malo. Item, tanquam ad latronem &c. Sextum fuit verbum benignę responsionis, vt Annæ, ego palã locutus sum &c. Item Matth. 26. Caiphę. tu dixisti. Lucæ. 23. Si vobis dixero nõ credetis mihi &c. Ad Pylatum. Ioh. 19. Regnum meum non est de hoc mundo. Ista fuerunt verba domini saluatoris antequam crucẽ ascenderet. Sequuntur verba quæ protulit in cruce. Primum fuit Verbum pię interpellationis, quando pro crucifixoribus orauit dicens. Pater ignosce illis quia nesciunt quid faciunt, de hoc Re. supra. Secundum fuit verbum pie remissionis, cum dicit latroni iuxta se pendenti. Amen dico tibi hodie &c. Re. supra. Tertium fuit verbum pie consolationis desolatissimæ matri suæ, cum dixit. Mulier, ecce filius tuus. De inde dicit discipulo, ecce mater tua. Anselmus. O domina mea misericordissima quos fluctus lachrymarũ, quos gemitus, quos singultus dicam de tuis pudicissimis visceribus erupisse, vultumq; tuum pussimum perfudisse, cum attenderes vnigenitum filium tuum innocentem coram te ligari, flagellari, mactari, in cruce sine culpa extendi, & carnem de carne tua crudeliter ab impiis dilacerari, cum audires ab eo. Mulier, ecce filius tuus, cũ acciperes in filium seruum pro domino, discipulum pro magistro, creaturam pro creatore, hominem pro Deo, tamen quod in hoc mundo charius relinquebat suo charissimo commendauit. Quartum fuit verbum pię compassionis, maxime pro his qui erant in lymbo; quorum miseriam & detentionem diutinam suam esse dicebat, cum ait. Deus meus Deus meus &c. Quintum fuit verbũ feruentis dilectionis, cum dicit. Sitio. Sextum fuit verbum consummatæ perfectionis, cum dixit, consummatum est. Septimum fuit verbum discretæ prouisionis, cum dixit. Pater in manus tuas commendo spiritum meum. Hæc verba Christi quæ præmisimus magnis & deuotis sententiis sunt fęcunda, sed breuiter perstringendo potius quam exponendo tetigimus dantes ea legentibus materiã cogitandi.

De afflictione passionis domini multiplici. *Dist.* *XIIII.*

TErtio circa domini passionem est afflictio multiplex attendẽda. Hæc autem meditatio continet septem articulos dominicæ passionis, qui sunt eius venditio, venditi capti illusio, illusi flagellatio, flagellati condemnatio, condemnati crucifixio, crucifixi occisio. Hęc sunt septem signacula. i. septem mysteria libri signati, quæ aperuit agnus qui occisus est Apo. 5. Prima igitur meditatio dominicę passionis esse debet circa eius venditionem, qualiter scilicet ęterna Dei sapientia quę preciosior est cunctis opibus, cui omnia quæ desiderantur non valent comparari, quasi pro nullo precio sit venalis exposita, cum Iudas dixit. Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? Glo. quasi vile mancipium precium posuit in emendum optatione. Cogita igitur quis, quibus & qualiter sit venditus, quia. s. agnus lupis, innocens homicidis, amicus inimicis, pius impiis, iustus iniustis. O quantum mouere potest ad pietatem si cogitemus quam viliter mundi precium & preciosus vir & speciosus forma præ filiis hominum sit venalis expositus, pro tã modico precio sit venditus, a quam ingrato discipulo sit traditus, cum quanta ingratitudine & fallacia sit a proditore proditus, a quã crudelibus mercatoribus sit emptus, ex quantę charitatis radice, & ex quantis pietatis visceribus vendi, voluit vt per eius venditionẽ mundus esset redemptus. Aug. in lib. de symbolo. Exulta christiane, quod iudæus emit, Iudas vendidit, tu obtinuisti in hoc commercio inimicorum tuorum, quia venditus redemit te, occisus dilexit te, quia mori voluit pro te. Secunda meditatio dominicę passionis est circa venditi captionem, debet enim mens deuota meditari quam voluntarie saluator noster se obtulit, quam violenter & crudeliter cum gladijs & fustibus captus & detentus fuerit, quã efficaciter volentibus discipulis gladio percutere, & captionem suam impedire, ne percuterent prohibuit, quam duriter ligatus & constrictus fuit, quam viliter deductus de loco ad locum & vinct⁹, quasi vilis latro, per vicos & plateas fustigatus fuit Iuxta quod in Tren. 4. dicitur, spiritus oris nostri. Christus dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus, sub vmbra tua viuemus. Maximè autem mouere debet consideratio causæ pro qua ligari voluit. s. vt nos compeditos a vinculis culpe & pęnæ absolueret. Aug. ligatur qui soluit compeditos. Ansel. quomodo lætabor de libertate mea, quę non est nisi de vinculis tuis? qualiter gratulabor de salute mea, cum nõ sit nisi de doloribus tuis, quomodo gaudebo de vita mea, quæ non est nisi de morte tua. Hic etiam considerandum est quòd dominus in septem locis fuit ligatus. In præsepio. In horto. In domo Annę, in domo Caiphę & in domo Pylati, in prætorio ad columnam, in crucis patibulo, In sepulchro, vt a nexibus septem vitiorum capitalium nos dissolueret, & vincula nostra dirumperet, vt Sampson septem funes philisthinorum Iudic. 16. Tertia meditatio dominicæ passionis est circa capti & detenti illusionem. Notandum autem quòd illusus fuit in quatuor locis, in domo Caiphæ, Pylati, Herodis, & cruce. O quantum nos mouere ad compassionẽ debet qualiter in domo Caiphę facies sole speciosior fuit sputis vilissimis iudæorum inquinata, alapis cæsa, blasphemiis inhonestata. In ludibrium velata, de prophetatione eum cędentium palmis interrogata. O quantum sit summo regi compatiendum qui in Pilati atrio pro nobis vestimentis propriis exuitur, & in ludibrium amictibus tanquam rex fatuorum purpura circundatur, spinis coronatur, falso adoratur, & rex iudæorum vocitatur, & tanquam non valens saluare, & longe a salute sua falso salutatur, & arundine caput eius angelis tremendum & venerandum spiritibus beatis percutitur, & tanquam fragilis vel nulla sit eius potentia baculus arundineus in manu eius dextera pro scepetro regio ponitur, & tanquam sit vermis, vilissimus & immundissimus conspuitur, & tanquam ab omnibus sit contemnendus, conuocata tota cohorte iudæorum ab ipsis, & gentibus illuditur multipliciter & irridetur, altissimus, Dei altissimi filius, rex regum dominus Sabaoth, & gloria angelorum, & scales iustorum, & decus beatorum. O quantum nos ad compatiendum perurgere debet angelorum & cœlorum regis illusio facta coram Herode terreno & iniquo rege, cum ab ipso & toto eius exercitu contemnitur, & tanquam fatuus indutus veste alba & illuditur & irridetur, & a curia eius eiicitur, & Pylato iudicandus remittitur. O quantum viscera christianę debet concutere illusio quarta, quæ fuit cum rex Israel & pater misericordiarum misericordia hoc faciente affixus est in cruce pendens & effundens viscera misericordiæ suæ ob salutẽ & redẽptionẽ nostrã, vbi a principib. & sũmis sacerdotib. & senioribus scribis, & populis militibus, & et ab ipsis cõdemnatis, & cũ eo crucifixis latronib. a prætereuntib⁹. & caput cõmouentib. felle & aceto i siti sua potatũ, sub

sannatur, blasphematur, irridetur, & uituperatur. O vtinam bone Iesu obprobria exprobrantium tibi super me cadant, vt cor meum durum ad compunctionem commoueant. Quarta meditatio dominicę passionis esse debet circa illusi flagellationé, debet enim anima christiana profundius cogitare qualiter fuit Christus flagellatus multipliciter & attritus, videlicet flagellis, linguarum blasphemantium, alaparum cędentium, spinarum pungentium, sputorū deturpantium, flagellorum disrumpentium, arundinis & lanceę. Isa. 53. Vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, disciplina pacis nostrę super eum. O vtinam bone Iesu disciplina tua me doceat, me moueat, me sanet, & ideo pacificet. Hic anima christiana Christi sanguine precioso redempta diutius immoretur, profusius meditetur, quam viliter sit consputus, quam nequiter alapis & colaphis laniatus, q̄ crudeliter ligat° ad stipitem & virgis & funiculis toto corpore laceratus. Quomodo illa caro virginea innocens & tenella vndiq; in membris oībus sit dirupta, & suo sanguine cruentata, hec est regis nostri vestis purpurea cruore Christi tosco rubricata. Habuit etiam rex noster arūdinem pro sceptro, sicut legitur, percutiebant caput eius arundine. Habuit & coronam non auream vel argēteam, non lapidibus pręciosis ornatam, sed spinis pungentibus fabrefactam, non in honore personę vel capitis ornamentum sed potius in ignominiam, opprobrium ac etiam cruciatum. Quinta meditatio dominicę passionis est circa flagellati condemnationem, fuit enim dominus mendaciter & nequiter accusatus, iudicatus & condemnatus iniustè in quadruplici curia. In curia Anne iudicatus est pcunēdus. In curia Cayphę morte dignus. In curia Herodis irridendus tanquam fatuus & tanquam impotens contemnendus. In curia Pylati crucifigendus. Qui autem ab hominibus iniustè iudicatus est iustè homines iudicabit. Iob. 16. Causa tua tanquam impii iudicata est iudicium causamq; recipies. Qui compatitur iniustè iudicato, iustè iudicanti cōregnabit. Et qui non compatitur tāquam ingratus tanto beneficio ab ipso iustè iudicante condemnabitur. Sexta meditatio dominicę passionis est circa condemnati crucifixionem, circa quam quatuor amara nimis & compassione dignissima cōsiderare debem°: Primum est crucis baiulatio, quia videlicet propriis humeris crucis patibulum baiulauit, ille sub quo curuantur qui portant orbē. Ioh. 19. Exiit ergo Iesus portans spineam coronam & purpureum vestimentum, & baiulans sibi crucem &c. Nota quid responderit illis sanctis mulieribus, quę plangebant & lamentabantur sequentes eum. Filię Hierusalem nolite flere &c. Secundum est eius omnimoda denudatio. Psal. Diuiserunt sibi vestimenta mea &c. O q̄ verecundum fuit ei coram tanta populi multitudine denudari, cum esset honestissimus maturus & virgo pudicissimus: longe grauius ei fuit toto corpore denudari q̄ ad columnā ligatum membris oībus flagellari, & carnem suam teneram dissipari. Tertium est aceti & fellis amara potio. Psal. Dederunt in escam meā fel &c. Quartū est dolorosa crucis affixio, ps. foderunt manꝰ meas. Cuius est cor tam saxeum, vel pectus tam ferreum, quod tam acuta nō penetrēt & tam pungitiua non compungant. Septima meditatio dominicę passionis est circa crucifixi occisionem. Isa. 53. Tradidit in mortē animam suam &c. Phil. 2. Humiliauit semetipsum factus obediēs &c. O quam crudelis fuit mors illa quę vitę peremit actorem, quę tam iocundum consortium tamamabile connubium, id est animę sanctissimę & corporis nexum tanto fędere copulatum dissoluit, quā amarissima fuit mors illa per quā inebriata & repleta fuit amaritudine dulcissima mundi vita. Bern. Heu fratres captiuorum libertas traditur, gloria angelorum illuditur, Deus omnium flagellatur, candor lucis ęternę & speculum sine macula consputur &c. vita omnium viuentium occiditur. Quid ergo restat nobis miseris agendum, nisi vt eamus & moriamur cum eo? Ioh. 11.

De conditione detestanda pœnas inferentium. *Dist. XV.*

QVarto consideranda est pęnas inferentium conditio detestanda. Ad hanc aūt passionem inferendam pariter concurrerunt in proditore cupiditas, In iudęis inuidentia, In Pylato timiditas, In Romanis truculentia. In Iuda quidem fuit cupiditas execranda quę adeo cor eius irretiuit & oculos excęcauit, vt omnium beneficiorum sibi factorum immemor & ingratus, & suę salutis oblitus Deum venderet, magistrum proderet, salutis actorem morti traderet, ac per hoc viam salutis sibi precluderet, & finaliter desperādo, seipsum laqueo suspenderet, vnde Matth. 26. Videns iudas q̄ damnatus esset &c. Sequitur. Abiens laqueo se suspendit. Infelix mercator qui inpreciabilem pro precio vili vendidit, & non solum precium quod receperat perdidit, sed etiam semetipsum, & incōparabiliter plus offendit dominum desperando, quā Dei filium vendendo & tradendo. In iudęis fuit inuidentia. Matth. 27. Sciebat Pilatus q̄ per inuidiam tradidissent eum summi sacerdotes. Isti bene ostenderunt se filios esse dyaboli, sicut prędixit eis dominus Io. 8. Vos ex patre dyabolo estis. Scriptum est autem Sap. 2. Inuidia dyaboli mors intrauit in orbem terrarum. imitantur autem eum qui sunt ex parte illius. Isti fuerunt stultissimi summam sapientiam cōtemnendo vel potius odiendo. Deutro. 32. Heccine reddis domino popule stulte & insipiens. Sap. 15. Insipientes & maligni oderunt sapientiam. Fuerunt amarissimi, vinum mirratum propinādo Ier. 2. Quomodo conuersa es in amaritudinem vitis aliena. Osee. 12. Ad iracūdiam me prouocauit Effraim, in amaritudinibus suis. Itē fuerunt vilissimi, preciosum precium contemnendo, sanctum datum est canibus, preciosa margarita proiecta est ante porcos. Is. 53. Absconditus est vultus eius, & despectus nec reputauimus eū, hoc dicit in persona crucifigentiū. Item fuerunt crudelissimi mortuo nō parcendo. Ier. 12. Facta est mihi hęreditas quasi leo in silua &c. Alia translatio quasi spelunca hyenem. Item fuerunt sceleratissimi in sanctum Israel manus violentas & sacrilegas iniiciendo. Isa. 1. Vę genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam filiis sceleratis, dereliquerunt dominum blasphemauerunt sanctū Israel &c. Item fuerunt ingratissimi & peruersissimi malum ꝓ bono reddendo, & bona in malum peruertendo. Deutero. 32. Generatio praua atq; peruersa. Ier. 18. Nunquid redditur pro bono malū? Item fuerunt insanissimi in manus medici mordendo, medicinas conculcando, & ipsum medicum occidendo. Aug. O cęcitas iudęorum, o furor freneticorum, dicentium. Noli dimittere hūc, sed Barrabam. Gen. 49. Maledictus furor eorum, quia pertinax, & indignatio, quia dura. In Pylato fuit timiditas, timuit. n. Cęsarem offendere, & perdere principatum, & non timuit summum imperatorem offendere, & summum principem per quem principes imperant condemnare. Criso. Facile deuiat a iustitia qui in causis plus hominem quam Deum formidat. De Timore mundano, Require supra. In romanis fuit truculentia manibus suis flagellando, conspuendo, colaphis cędendo, corona spinea coronando, vestibus spoliando, crucifigendo, aceto & felle potando, latus aperiendo, & huiusmodi. Hęc enim omnia fecerunt romani, sed ad instantiam iudęorum, sicut dicit ipse dominus Matth. 20. Filius hominis tradetur principibus sacerdotum & scribis. & condemnabunt eum morte. Et tradent eum gentibus ad illudendum & flagellādum & crucifigendum.

De comparatione passionis ad ipsum patientem. *Dist. XVI.*

QVinto consideranda est Christi passio per comparationē ad ipsum patientem. Sunt autem circa hæc septem attendenda. Quorum primum est patientis excellentia summa, & econtra passionis summa deiectio. De summa eius excellentia. Phil. 2. Cum in forma Dei esset non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo. De summa eius abiectione statim subdit, exinaniuit semetipsum; formam serui accipiens &c. vsque illuc, mortem autem crucis Gl. Exinaniuit semetipsum vsq; ad incarnationem, vsq; ad mortalitatis humanæ participationem, vsque ad dyaboli tentationem; vsque ad populi derisionem, vsque ad sputa & vincula alapas & flagella, & si hoc parum est, aliquid de genere mortis addendum est non cuiuscunque, sed crucis quæ cæteris ignominiosior Item Bern. quanto minorem se fecit humilitate, tanto maiorem se ostendit in bonitate, & quanto fuit vilior, tanto mihi est charior. Idē super can. O humilem & sublimem, o altissimum & nouissimum, o opprobrium hominum & gloriam angelorum, nemo sublimior, & nemo despectior. De vilitate eius idem Bern. Esto vilis quantū poteris, nunquam Christo vilior eris. Ipse siquidem rex regum & dominus dominātium fuit vilissimo precio venalis expositus, a vilissimo populo vilissima passus, in vilissimo loco crucifixus, & vilissimo crucis supplicio traditus, & inter latrones positus, cum iniquis & vilissimis hominibus deputatus, et modo uilissimo est tractatus. Etenim tanquam malefactor bonus dominus capitur, tanquam furiosus mansuetus vinculis constringitur, tāquam pestifer saluator accusatur et arguitur, et tanquam fatuus Dei sapientia irridetur, tanquam homicida vita hominum morti damnatur, tanquam leprosus et immundus mūdator criminum extra mœnia eiicitur, tanquam latro crucifigitur, tanquam flagitiosissimus confutandus ab omnibus et intuendus ab omnibus nudatur, et confusione indutus, ab omnibus fastigatur et tanquam vermis vilissimus summus dominus consputur, abiicitur, occiditur et conculcatur. Secundo consideranda est circa personam patientis innocentia et omnimoda puritas seu immunitas a peccato. Ipse est enim q. peccatum non fecit etc. prima pe. 2. Et tamen morti traditur pro peccato, innocens occiditur et peccator liberetur. Deus enim qui diues est in misericordia propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, de peccato damnauit peccatum. Ro. 8. Hic est serpens æneus habens quidem similitudinem serpentis, sed non venenum. Sic Christus similitudinem carnis peccati, sed non habet peccatum, et sicut qui mordebantur a serpentibus, aspicientes illum sanabantur a morsibus serpentum, sic qui deuota fide respiciunt Christum pendentem in cruce sanantur a morsibus peccatorum. Mirum valde est et stupendū q̄ Deus summè iustus vnigenitum suū dilectissimū inocē-

tem occidi voluerit pro liberatione omnium peccatorum. Ansel. O amantissime iuuenis quæ fuit causa vt sic patereris? Certè ego causa sum doloris tui. Is.53. Vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, & infra Ipse peccatū multorum tulit. j.pe.2. Peccata nostra ipse tulit in corpore suo super lignum. vnde bene præfiguratus est per hyrcum emissarium qui peccata populi portabat in desertum, de quo dicitur Leui. 16. Quod sacerdos omnes iniquitates filiorum Israel, & vniuersa delicta atque peccata eorum imprecans capiti eius emittebat eum, & hoc est quod dicitur Isa.53. Dominus posuit in eo iniquitates omniū nostrum. Dauid quando vidit populum innocētem pro culpa sua occidi, pro eius liberatione mori postulauit, econtra Christus innocens mori voluit pro populo peccatore, vt qui mortem meruerat non moreretur, & qui mortem non meruerat moreretur. Tertio circa personam patientis consideranda est eius mira patientia, ad quam declarandam dicitur in persona eius Ier.12. Ego quasi agnus mansuetus qui portatur ad victimam, & Isa.53. Sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum Itē Isa.42. Non erit tristis neq; turbulentus &c. Cæterum vt ostenderet q voluntariè pateretur ostendit multipliciter, quia quærentibus se occurrit, nō agnitus se obtulit, agnosci se fecit, volentes impedire prohibuit, non fugit non diuertit nō murmurauit, non se defendit, nec defendi permisit, accusantibus ipsum mendaciter non respondit, quinpotius ipse seipsum tradidit & exposuit passioni. Tren.3. Dabit percutienti se maxillam. Is.50. Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus, faciem meam non auerti ab increpantibus & cōspuentibus in me. Et Isa.53. Tradidit in mortem animam suam. Item Eph.5. Christus dilexit nos & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo &c. Hęc etiam prædixit sybilla. Conuenient art sacerdotes hebræorum contra illum qui multa signa faciet & comprehendent eum, dabunt autem alapas Deo manib. incestis, & in vultu sacro conspuent venenata sputa, dabit vero ad verbera simpliciter dorsum suum, & colaphos accipiens tacebit. Ad cibum autem fel. & ad sitim acetum dabit, & suspendent eum in ligno, & nihil valebit eis, quia tertia die resurget. Vnde Isa.42. Tacui. semper silui patiens fui. Et sap. 15. Tu autem Deus noster suauis & verax es, patiens, & in misericordia disponens omnia. Bene opus nostrę salutis in misericordia disposuit, quādo pro crucifixoribus suis orabat dicens. Pater dimitte illis quia nesciunt quid faciunt, vnde Ber. Caput tremendum cęlestibus spiritibus spinarum densitate confingitur, oculi nitidiores sole in morte caligant. Aures audientes cantus angelicos audiunt peccatorum insultus dicentium crucifige crucifige eum, os quod docet angelos felle & aceto potatur, facies speciosa præ filiis hominum sputis iudæorum deturpatur, manus quæ cęlos fundauerunt cruci clauis affixę extenduntur, pedes quorum scabellum adorandum, quia sanctum est, cruci clauis affiguntur. Quid plura, linguam habuit liberam ad orandum, & matrem suam dilecto suo discipulo commendandum. Quarto circa personam patientis consideranda est inuicta obedientia, de qua dicitur Philip.2. Humiliauit semetipsum factus obediens &c. O vere mira pietas Dei patris, quæ ex amore nimio filio suo obedientiam talem dedit & nimis miranda charitas filii, qui tam duram & tam asperam obedientiam piè iucunde & desiderabiliter impleuit, quam ardenter appeteret passionem exprimebat dicens Lucæ. 12. Baptismo habeo baptizari, & quomodo coartor vsque dum perficiatur. Et Ioh.4. Meus cibus est vt faciam volūtatem eius qui misit me vt perficiam opus eius. Quinto circa personam patientis cōsideranda est summa bonorum omnium affluentia quantum ad dominium, & extrema penuria quātum ad possessionem & vsum. Nam ipse qui est rex regum & dominus dominantium, immo qui creator & dominus est omnium, sicut nudus egressus est de vtero matris suę, sic nudus egreditur, nihil terrenum vel temporale prorsus retinens, nihil habens, ideo Tren.3. Recordare paupertatis meę qui maximè patet & patuit in his septem, in vllius thesauri vel pecuniæ possessione, quia non habuit vnde vitam suam redimeret. In amicorum amissione, quia non fuit qui pro ipso coram iudice staret. In vestium nudatione, quia non habuit quo carnem operiret. In terræ subtractione, quia non habuit de ea vbi pedem figeret. In cibi & potus sublatione, quia non habuit quid biberet aut comederet, pauper fuit a domo & lecto sibi deficientibus, quia in cruce non habuit vbi caput reclinaret, pauper fuit a membrorum incolumitate & libertate, quia nō habuit membrum a passione liberum de quo se iuuare posset, nisi linguam aceto & felle ad vltimum impeditam. Sexto circa personam patientis consideranda est immensa affectio charitatis, nam domina charitas, quæ mater est & regina virtutum omnium, ipsum plene & potestatiue possedit, ex cuius inestimabili fornace progrediens zelus ardentissimus animarum ipsum de cęlis eduxit, in hoc exilium mundanum adduxit, tunicela nostrę carnis & mortalitatis paupertatem extremā induit,

cum peccatoribus conuersari fęcit tanq̄ medicum cū infirmis pro nobis ieiunare, vigilare & in orationibus pernoctare, prædicando discurrere, & discurrendo fatigari; esurire, sitire, frigora & cauma ta sustinere, contumelias, blasphemias, opprobria, ludibria, contradictiones in verbis, insidias mortis, & tentationes in factis. Tandē & ipsius mortis supplicium sustinere, & pro nobis animam suam ponere, & a sacratissimo suo corpore separari. j.Io.3. In hoc cognouimus charitatem Dei in nobis, quoniam ille pro nobis animā suam posuit. Maiorem aūt dilectionem nemo habet q̄ vt animam suam ponat quis pro amicis suis Ioh.15. Reuera dulcissime Iesu, tu maiorem habuisti, qui tuā beatissimam animam pro inimicis actualiter nequissima voluntate persequentibus posuisti, pro te deridentibus, blasphemantibus, & crucifigentibus exorasti, & plus iniquitatibus eorum quām tibipsi compatiens, longe plus de ipsorum ingratitudine & damnatione q̄ de passionis tuę supplicio doluisti. Vnde ait quidam. Homo vide quæ pro te patior, ad te clamo qui pro te morior, vide clauos quibus confodior & dolores quibus afficior, cum sit tantus dolor exterior, intus tn̄ planctus est grauior, tā ingratum te dum experior. Propter passionē suam nunq̄ Christus flevisse legitur, sed pluries ex compassione pro nobis, qui ēt mulieribus, ipsum ad passionē sequentibus & flētibus dixit, quòd nō de sua passione dolerent, sed super seipsas & super filios suos flerent. Ber. in persona animę sanctę dixit. Nesciui q me tn̄ diligeret De', amplius mihi vilis esse non debeo, qui Deum pro me crucifigi & mori conspicio, qui tn̄ ei placui, vt pro me mori eligeret ne me perderet. Aug. de symbolis. Hic pro amore tuo, non timuit iudæos armatos venientes, nec iudices iniuste iudicantes, nec coronā spineā imponentes, nec vestimenta diuidentes, nec fel & acetū propinātes, nec milites irridentes, nec inimicos subsannantes, nec crucem, nec lanceam, nec mortē, & hæc cum fierent Deus virtutum negocium tuum agebat, quæ non rapuerat tunc exoluebat. Septimo circa personam patientis consideranda est summa diffusio largitatis, ex summa charitatis affectione processit q oia sua, suos, & se totū nobis exhibuit & expendit. Ber. Totus expēsus est agnus in vsus nostros, ex extensione. n. brachiorum & membrorum ostendit q tātū nos dilexit, quantū diligere potuit, cuius dilectionis formam puer paruulus, cū fari incipit interrogatus ab aliquo quātū eū diligat, postq̄ respondit plura, ad vltimum extensis brachiis & manibus q̄tum potest, & inclinato capite in modum crucifixi dixit, tn̄ vos diligo, quasi diceret, totū me expono amori vestro, & exhibeo vobis quicquid sum, quicquid possum, tn̄ vos diligo q exprimere nequeo verbo, ideo quod indicibile est exprimo signo. Quomodo se totum diuersimode dedit nobis videlicet in fratrem, socium & amicū &c. Re. supra de beneficio incarnationis. Hic est excessus amoris & amorosissimę largitatis de qua loquebantur Moyses & Helyas visi in maiestate, sicut dicitur Lucæ.9. Vide quanta fuit eius charitas q in passione sua & cruce de se & de suis tot fecit xennia largitatis. Etenim corpus dedit crucifixoribus, dorsum flagellatoribus, faciē cędentibus & conspuentibus, genas percutientibus, barbam vellentibus, cor redire volentibus, vestes dedit lusoribus, sanguinem reis, sudorem infirmis, fontēm lateris immundis, lachrymas perditis, discipulo matrē, Symoni Cyreneo crucem, paradisum latroni, animam patri, vitam morti. Item quidam de verbis Bern, quędam accipiens & addens ait. Vere largus est ille dispensator qui carnem suam dedit in cibum, & sanguinem in potum, animam in preciū vulnera in remediū, brachia in refugium, crucem in clipeum, cor in amoris indicium, aquam in balneum, sudorem in medicamētū, clauos in salsamentum, spineam coronam in ornamentum, verba in documentum, vitam & mortem vtrunque in exemplum. Hi sunt duodecim fructus ligni vitæ. Apoc. 22 Et 12. panes in mensa propositionis.

Dist. XVII.

SExto circa ipsam domini passionem considerandum est acerbitas dolorosa, & doloris immensitas excessiua. Hier. 8. Dolor meus super dolorem in me cor meum mœrens. Tren.1. O vos omnes qui transitis per viam attendite & videte si est dolor similis sicut dolor meus. Apparet autem maximus & grauissimus fuisse dolor iste multiplici ratione. Primo quidē fuit dolor passionis Christi grauissimus ratione personalis conditionis. Secundo ratione complexionis. Tertio ratione diffusionis. Quarto ratione præcognitionis. Quinto ratione separationis. Sexto ratione paruipensionis. Primo quidem fuit dolor acerbissimus ratione conditionis personę, & econtra passionis inflictæ, videlicet quòd tā magnus nobilis & excellens tractaretur tam viliter, tam pius tam crudeliter, tam innocens tam duriter, tantus amator tam hostiliter, tam voluntariè se offerens tam violenter. De quo vide supra vbi agitur de passione per comparationem ad personam patientis. Secundo fuit dolor grauissimus ratione complexionis nobilissimæ. Quanto enim complexio melior & caro magis a corruptio-

ne remota, tanto pugna est durior, dissolutio grauior, & angustia maior. Cum igitur in domino Iesu Christo caro fuerit mundior & viuacior & a corruptione peccati prorsus immunis, & complexio conuenientior quàm in cæteris hominibus. Ideo maior fuit sensus doloris in eius læsione, maior doloris violentia, & vehementior angustia passionis, propter quod ad considerationem huius doloris inuitat dicens Tren. 1. O vos omnes qui transitis &c. Et infra. Attendite vniuersi populi & videte dolorem meum. Tertio dolor dominicæ passionis fuit grauissimus ratione diffusionis, quia passio fuit generaliter in omnibus membris eius, non enim habuit dolorem particularem in vnico solum membro, sed dolor vehementissimus se transfundit per omnes eius artus, & per totũ corpus. Vulneratus est. n. in locis vbi venę & nerui totius corporis conueniunt s. in manibus & pedibus & corde, quibus disruptis sanguis de toto corpore effusus est, & dolor per totum corpus diffusus. Cui competit quod dicitur Ier. 10. tabernaculum meum vastatum est. i. corpus, omnes enim funiculi eius disrupti sunt, funiculi venę & nerui sunt in signum huius generalis doloris cum omnia membra eius fuissent passione afflicta, sola lingua videbatur immunis derelicta. Ideo quam cito fel & acetum lingua degustauit, statim consummatum est proclamauit, & spiritum inclinato capite emisit. Quarto fuit dolor grauissimus ratione præcognitionis apertissimæ, præcognouit enim Christus quantus esset dolor futuræ passionis & mortis, cuius appropinquantis imaginatio vsque ad sudorem sanguineum eum artauit, non enim bibit passionis calicẽ oculis clausis vt non præuideret internam amaritudinem, vt faciunt qui mortem non timent, qui angustias eius non vident, sed visum exhorruit cum pro salute nostra bibit. Quinto fuit dolor acerbissimus ratione separationis amarissimæ, quanto enim aliqua duo magis sibi inuicem copulantur, tanto cum maiori dolore & non nisi maiori violentia separantur. Cũ igitur maiori & fortiori vinculo naturalis amoris corpus & aīa in Christo pluſq̃ in cæteris hoībus fuerint copulata, maior & vehementior fuit dolor in separatione. Videmus sensibiliter quòd quanto quis habet vxorem magis dilectã promptiùs obedientem sibi & melius seruientẽ & ad nutũ suum oīa facientem, tantomagis dolet de morte eius vel separatione sui: dñs Iesus Christus habens carnẽ oīno subiectã spiritui, & super oēs homines obedientem ei, super oēs pro separatione eius dolere debuit, nisi quia dolorẽ illius minuit & deuouit ineffabilis eius pietas & amor nostræ salutis. Sexto fuit dolor passionis acerbissimus rōne paruipensionis ingratissimæ, cui tūc ingrati fuerunt Iudæi, & sunt adhuc hodie christiani. Videbat quidẽ manifeste ingratitudinem iudæorum quos ab ergastulo Aegypti liberauerat, mare transduxerat, manna pauerat, legem docuerat, in columna præcesserat, hostes eorũ prostrauerat, terram optimã eis dederat, prophetas eis miserat, & post multa alia beneficia, ad complementum omnium ipse ad salutẽ eorum saluator hominum venerat. Post prædicationis eius instructionem, post perfectionis viarum demonstrationẽ, post regni cœlestis expositionem, post miraculorum tantam choruscationẽ, post infirmitatum suarum tantam curationẽ, post sacramentorum salutis tam salutarẽ institutionem, manus sacrilegas in eum proiicientes ceperunt, ligauerunt, illuserunt, flagellauerunt, damnauerunt, crucifixerunt, & occiderunt. Ier. 18. Nunquid redditur pro bono malum? Psa. Retribuunt mihi mala pro bonis sterilitatem animæ meæ. Glo. ibi. Ego attuli fœcunditatem, illi reddebant sterilitatem, ego honores, ipsi cõtumelias, & ego medicinas, & ipsi vulnera, ego vitam, & ipsi mortem intulerunt. Maximẽ aũt doluit pro ingratitudine populi christiani, pro quo maiora facturus erat quod præuidebat, quibus daturus legis nouę documẽta, gratię sacramẽta, virtutum ornamẽta, salutis munimẽta, tot probitatis & sanctitatis exempla pro quibus effodit tot viscera misericordiæ, tot fluenta gratiæ, quibus dedit tot refugia purgo, tantam spem veniæ, tot aperuit semitas iustitiæ, tot ostendit signa amicitiæ, tot remouit impedimẽta gloriæ, tot dedit solatia præsentis miseriæ, tot contulit ad victoriam laboris pœnitentiæ, tot compendia futuræ coronę. Contra ingratitudinem christianorum maximẽ circa beneficium dominicæ passionis põt dici illud Bern. O bone Iesu quã dulciter cum hominibus conuersatus es, q̃ magna & abundanter eis largitus es, q̃ dura & aspera pro eis passus es, dura verba, duriora verbera, durissima & horrendissima crucis tormenta. Idẽ. Non valuit opus suum reparare nisi cum ista difficultate, valuit quidẽ, sed maluit cum iniuria sui, ne odiosum vitium ingratitudinis vltra in homine reperiret, sed vt multæ dilectionis debitorem hominem faceret, commoneretq; ad gratiarum actionem, quẽ minus fecerat gratum felicitas creationis, vbi dixit & facta sunt, mandauit & creata sunt. Idem. Sub spinato capite non debet corpus luxuriare, ego coronam spineam, & tu in capite habes sertũ de floribus, ego clauos defixos, & tu cyrothecas habes in manibus, tu in albis vestibus tripudias, & ego in albis vestibus ab Herode sui derisus, tu tripudias cum pedibus, & ego laboraui pro te clauis defixus in pedibus, ego habui pro te brachia extensa ad crucis patibulum, tu in choreis ad modum crucis brachia extendis in meum opprobrium, ego in cruce dolui & tu in chorea exultas, tu habes latus apertum, & pectus in signum inanis gloriæ & luxuriæ, & ego pro te latus fossum habui mucrone diræ lanceæ, veruntamen reuertere ad me dicit dominus, & ego recipiam te. Idem Bern. Respice oculo mẽtali o homo quanto remunerationis debito astringaris domino patiẽti pro te. Respice sanguineum sudorẽ, alaparum cõtumelias, flagellorum iniuriam, coronam spineam, sputa, ludibria, crucis angariam, & patibuli suspendium, oculos languidos, oris pallorẽ, fellita cibaria, acida pocula, caput inclinatum, geniculationes, irrisiones, titulum famosum, sortem vestimentorum, geminatum crucifige. Et quid plura, vilissimum mortis supplicium, & probra nephandissima. Idẽ. Hic profundit saluator noster totius suæ charitatis profluuium, & totius pietatis suæ plenitudinem, hic profundit totius incomprehensibilis iræ suæ indignationem, nihil est vnde magis appareat q̃ ingrati sunt, quàm qui tantæ gratiæ ingrati existunt. Ideo dicitur Eccles. 29. Gratiam fideiussoris ne obliuiscaris, dedit enim animã suã pro te. Inde ergo tanti negociatoris dolor est maximus, q̃ inpreciabilis eius sanguis ab ingratis ita turpiter vilipenditur, immo vt liter conculcatur, & non solum non recognoscitur, verumetiam iniquis operibus impugnatur, hoc etiam dolorem eius nimis exagerat, de tam preciosis suis meritibus fructum tam modicum reportatur.

De deuotione compatientium Christo Dist. XVIII.

SEPTIMO circa domini passionem consideranda est compatientium Christo deuotio viscerosa. Multum mouere solet ad fletũ in aliquo funere vox lamentantium & mœrentium. Sic a nobis debent lachrymas extorquere, & cordium nostrorum duritiam penetrare. Primo compassio pia fidelium qui præsentes in passione fuerunt. Secundo etiam aliquorum infidelium seu gẽtilium qui viderunt. Tertio compassio angelorum. Quarto compassio sanctorum, qui a mortuis resurrexerunt. Quinto prophetarum, qui prædixerunt. Sexto sanctorum noui testamenti qui Christum patientem non viderunt. Septimo irrationabilium creaturarum quæ signa compassionis aliqualiter ostenderunt. De passione fideliũ dicit Bern. Expansis in cruce manibus dedit risum malignantibus & fletum fidelibus, factusq; est omnibus derisui, qui solus potuerat esse terrori. Mouere autem debet nos maximè istorum piorum pietas compassionis, scilicet b. Mariæ matris domini, Beati Petri Apostoli, latronis dextri, Ioseph & Nichodemi, mulierum sequentium, mulierum ad monumentum venientium, & præcipuè beatæ Mariæ Magdalenæ. Cuius autem pectus ferreum non vigeat, cor saxeum non emolliat, mentem non concutiat, viscera non commoueat, cõmotio viscerum tuorum & effusio lachrymarum. O dulcissima dña: O mater misericordiarum pijssima. O Maria benignissima, cum ante oculos tuos cerneres prolem tuam tam nobilem pati tã ignobilia, tam piã tam impia, tam mansuetam & innocentem, tã dira atque dura, quis possit digna cogitare, vel linguã exprimere quam maximus fuit dolor tuus, quam profunda credantur esse tua suspiria, amarissimus gemitus, immensi cordis tui rugitus, iouidatissimi lachrymarum tuarum fluctus, vehementissimę angustię, singultus violentissimi, viscerum tuorum diuulsus, quando iuxta iusti Symeonis vaticinium passionis Christi gladius acutissimus tua viscera penetrauit, mors eius amarissima tuam ipsius animam trãsuerberauit. O quam accumulauit super ea quæ te opprimeret compassionis vehementiam, & quasi parturientis angustiam Deus, & qui te lętam & ab omni angustia immunẽ in partu tuo virgineo effecit, & de te Deus & homo natus, te super parturientis angustia dolor eius affecit, quando coram oculis tuis benedictus fructus ventris tui passus crucifixus & occisus est, vt merito posses dicere qđ dicebat illa vetus Noemi quondã Ruth. 1. Nolite me vocare Noemi. i. pulchram, sed vocate me mara, quia amaritudine valde repleuit me omnipotens. Credo veraciter q̃ ex passionis vehemẽtia fuisset mortua, nisi spes certa propinquę resurrectionis eius dolorem refrenasset. Contritio etiam beati Petri, & passionis Christi compassio, & luctus eius amarissimus ad compassionem & fletum nos debet prouocare, quem oculi domini lucidiores sole respicientes illuminauerunt, vt peccatum trinę negationis suæ aduerteret erubesceret & doleret, & vt regem gloriæ tam ignominiosè & dura pati attenderet, & ei condoleret. Glo. Dominus inter flagella Petrum lachrymantẽ oculo misericordię respexit, quando dixit. Plus doleo de peccato tuo quam de meo flagello, vnde quasi si eius passionẽ aspicere non valeret foras exiuit, vt habenas lachrymis liberius laxaret, nec solũ foras exiit, immo etiam in spelunca se inclusit, vbi ab amaritudine fletus non cessauit vsquequo eum dñs resurgens & apparens cõfortauit. Vnde dicit magister Petrus comestor, & legit in Clemẽtis itinerario, q̃ audito gallicãtu Petrus semp ad orationem solebat surgere, & recolere suam negationem, & domini passionem lachrymas vbertime effundere. Tertio quis non stupeat

peat dextri latronis tantam fidei illuminationem & firmitatem, vbi viso domino in tanto passionis discrimine omnia cœli luminaria excepta beata virgine à firmamento fidei cecidisse. Quem non moueat eiusdem regis cœlestis recognitio, & ad eum conuersio, & eius adhæsio, quando sui relicto eo fugerunt? Quem nõ pietatis visceribus emolliat eiusdem defensio domini, & iustificatio, & sui accusatio, cum diceret ei qui à sinistris domini blasphemabat: Neque tu Deum times cum in eadem damnatione sis: & nos quidem iuste nam digna factis recipimus, hic vero nihil mali gessit? Quē non moueat pia ad Deum conuersio, & humilis, & deuota supplicatio eius, & petitio, dicentis: Memento mei domine cū veneris in regnum tuum? Quarta compassio fuit filiarum Hierusalem. Quis Christianus non lamentetur cum lamentantibus, & fleat cum flentibus filiabus Hierusalem, si cordis gressibus sequatur cum sequentibus Dei filium pro suis peccatis ductum ad ignominiosum crucis suspendium? Quinto compassi domino Ioseph & Nicodemus. Quis enim non moueatur qui recogitet cum quanta audacia, & instantia ille Ioseph Decurio nobilis corpus Iesu à Pilato petierit, & cum quanta cordis lætitia munus illius nobilis funeris sibi datum accepit, cum quanta deuotione credendum est, q̄ illud corpus dominicum de patibulo deposuerit, cum q̄ charis amplexibus illud deportauerit, q̄ reuerenter tractauerit illud Dei templum, quam dulciter osculatus fuisse credendus est illud Dei sanctuarium, quantis lachrymis aspersisse creditur, & lauisse loca vulnerum, cum quanta diligentia creditur abstersisse & retinuisse stillas & aspersiones sanguinum eius: cum quanta pietate creditur aspexisse liuores flagellorum, cum quanta deuotione ligasse, in mundo syndone inuoluisse, & in nouo sepulchro posuisse. De quo Ansel. Vtinam cum felici Ioseph dn̄m meū de cruce deposuissem, aromatibus condidissem, in sepulchro collocassem, aut saltem post secutus essem, vt tanto funeri non deesset aliquid officij mei. Quis cogitet cū quāta deuotione Nicodemus tot libras mirrhe & aloes attulit, quibus corpus quod tot passiones pertulerat non sine multa lachrymarū admixtione liniuit vt estimo. Sexto inter fideles cõpassi sunt domino amici eius & noti qui à longe stabant, & passionem eius cernebant, quia forsitan pro dolore passionem eius cernere de prope nõ valebant, quanto pie credi possunt pietatis signa ostendisse, & lachrymarum fluenta visa eius passione effudisse, & eius vulneribus infudisse, & eius sanguini admiscuisse, quot lamēta planctus & gemitus in eius exequijs & sepultura ingeminasse & inculcasse credantur. Ansel. O benignissime & suauissime domine & serenissime, quando restaurabis mihi quia carnis non vidi tuæ passionem, quia non sum deosculatus loca vulnerum, fixuras clauorum, quia nõ vidi illam beatam tuæ carnis incorruptionem, quia non respexi lachrymas cicatrices veri corporis testes. Septimo fuit piarum compassio Mariarum, quæ parauerunt aromatica vnguenta vt delinirent domini Iesu noua vulnera, quarū compassio perpendi potest ex vehementia amoris, quæ omnia reliquerant, patriam familiam & domum propriam propter Iesum, vt audire possent sermonis eius dulcedinem, videre possent cõuersationis eius pulchritudinem, & operum eius mansuetudinem, miraculorum eius multitudinem. Et sequebantur eum ministrantes de facultatibus suis, vt consequerentur per eius ministerium misericordiæ suæ mansuetudinem, & gratiæ plenitudinem. Et quanto maior erat ad eum dilectio, tanto maior in passione eius erat doloris accumulatio. Patet etiam eorum pia cõpassio ex sepulchri eius crebra visitatione, ex passionis inspectione, in vnguentorū deportatione, ex temporis consideratione & loci, vbi quando inuenerunt, ex diliganti domini inquisitione, ex pedum eius adoratione & detentione. Illa autem beata peccatrix quæ præ cæteris factam in se magnam misericordiam Dei sciebat, pre cæteris ardebat, & pre cæteris inconsolabiliter flebat, sm̄ q̄ tangit Ansel. Quis enim explicet ô beata sponsa Dei quam benigna familiaritate & familiari benignitate, cuius amore flagrabas, quem ad monumentum stabat quærendo & flendo quærebas, ipsa te quam consolari venerat magis attendebat, ipse se videnti celabat, & se non videnti, se ostēdit, cum quem quæreres & cur fleres quærebat. O dulcissime domine, cur quæris, Quid ploras? nonne viderat te cor suum dulcem vitā animæ suæ crudeliter mactari, quodam ligno expādi, clauis ferreis affigi velut latronem ad ludibrium impiorum suspendi & occidi, & quia nequiuerat iuuare ne te occiderent, volebat corpus tuum diu seruare vnguentis ne putresceret, vt saltem mortuum diu flere posset, & cum corpus ipsum quod gaudebat sibi dimissum credit amissum, & tu quæris mulier cur ploras? O singulare gaudium eius cur concitas dolorem eius? nõ enim ignorabas amorem quē inspirabas, sed ô bone domine magister benigne, ecce fidelis ancilla, ecce discipula tua nuperrimè redempta tuo sanguine, ecce desiderio tui anxiatur & æstuat circumspicit & interrogat, & nusquā apparet quem desiderat, displicet ei quicquid videt, quia te solum quem aspicit non videt, & tu quæris quid ploret. Secundum genus compatientium fuit ipsa crudelitas infidelium crucifigentium, clamat eo moriente Centurio eum esse Dei filium, & vere fuisse iustum, turba circumspicientiū eū morientē pectora sua percutiunt & recedunt, qui aliorum crura frangunt videntes eum mortuum os eius non comminuunt. Tertium genus compatientiū fuit multitudo cœlestium Angelorum. O quantam & quam piam compassionem de Rege cœlorum & domino habuit cœlestis Angelus qui eo in agonia facto de cœlo descendit & ei astitit, & pietatis fontē & Deum totius consolationis confortauit. O quanta fuit beatorū Angelorum circa dominum suum deuotio & pia compassio: quāta circa eius aduersarios eorundem indignatio cum eorum voces, vt in euangelio Nazareorum legitur. Et idem scribit Iosephus, vt legitur in 19. lib. de bello Iudaico, in tertia parte eiusdem libri de signis euersionis Hierusalem. Auditæ fuerunt voces, dicentium: Transeamus ab his sedibus, & eos quos prius cum tanta diligentia custodierunt, sacrilegos & aere excommunicatos reliquerunt: & qui prius erant eorum defensores & propugnatores, facti sunt eorū persecutores, extunc vt dicitur beatus Michael qui Princeps & dux erat Iudæorum, factus est Princeps militiæ Christianorū, & præpositus ecclesiæ, qui prius præerat synagogæ. Quartum genus compatientium fuit multitudo sanctorum mortuorum, quorum multa corpora surrexerunt, & de eius passione & resurrectione testimonium viuis perhibuerunt. Quintum genus est prophetarum beatorum qui aduentum domini præcesserunt, qui & si corporali præsentia passionem domini non viderunt, tamen prophetali spiritu præuiderunt & prædixerunt. Quæ enim lingua exprimere bene sufficit compassiones eorum circa Christum passum, & acta pia cantica & lugubria carmina acerba fletus, & planctus, & lamentationes ad passionem Christi pertinentia, quæ ipsi prædixerunt, & scripta reliquerunt, vt Dauid, Isaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel, Iob, & alij. Sextum genus est compassio sanctorum martyrum, confessorum, & virginum, qui & si passionis Christi tpe non fuerunt, nec eam oculis corporeis viderunt, tamen de ea audiētes, & eam in prophetijs & euangelijs legentes, & mente eam recolentes pro effuso Christi sanguine lachrymas innumerabiles effuderunt, mundi solatia & prospera spreuerunt, possessiones huius temporis ad passionis eius memoriam contempserunt, aduersa quæq; ad passionis memoriam confecta pati elegerunt, & ex amore eius tanquam colligentes de spinis vuas, & de tribulis ficus dulcia reputauerunt. Septimum genus compatientium Christo fuit in passione eius multitudo irrationabilium creaturarum. Sol enim patiente domino obscuratur, aer obtenebratur, velum templi scinditur, superliminare templi finditur, lapides cæsi sunt, monumenta aperta sunt, mortui surrexerunt, commotis igitur creaturis irrationabilibus pro domino passo, quomodo non commouebitur rationalis creatura, pro qua terra tremuit, creator patitur.

De vtilitate passionis domini. Dist. XIX.

OCtauo circa domini passionem consideranda finaliter occurrit eius vtilitas copiosa, quæ licet propter immēsitatem suam nec verbis explicari, nec humana possit intelligentia comprehendi: pauca tamen ad deuotionem fidelium excitādam breuiter percurrendo dicamus, q̄ passio Saluatoris reuocat oberrantes, reuertentes ædificat, prouocat torpescentes, pœnitentes pacificat, intellectum illuminat, & allicit ad amorem; omnium culpam eliminat, & afficit ad dulcorem. In aduersis examinat, & thesauros amplificat, omnes hostes exterminat, & in cœlis glorificat. Isti sunt duodecim fructus dominicæ passionis, ad quos omnes alij reduci possūt. Primo Christus sua passione reuocat oberrantes. Nam de carne sua suo sancto sanguine rubricata fecit reclamatorium ad reuocādum aues venaticas quæ de manu nobilis euolarunt. Oseæ 12. Effraym quasi auis auolauit, quæ nimis impinguata si non redeat, nec pro voce reclamantis, nec pro reclamatorio ostendentis, dimittit eam diabolo. Prouer. 1. Vocaui & renuistis, extendi manū meā, & non fuit qui aspiceret &c. Sequitur. Ego quoque in interitu vestro ridebo. Isa. 44. Reuertere ad me, quoniam redemi te. Hiere. 3. Reuertere ad me, & ego suscipiam te. Hebr. 12. Accessistis ad sanguinem melius loquentem quam Abel, videte ne recusetis loquentem. Cum quidam clericus scholaris Parisius multum esset vitio carnis subditus, & procrastinaret pœnitentiam facere, quadam nocte apparuit ei dominus in ea forma in qua crucifixus est, ostendēs vulnera sua cruentata dicens, q̄ hæc pro peccato suo pertulerat, & eorum cicatrices retinuerat, ad coruos maxime i. procrastinatores faciendæ pœnitentiæ ad faciendam pœnitentiam aduocandos, & à peccato reuocandos. Qui ad hanc visionem ortus religionē intrauit, qui vitam bono fine consummauit. Item Mach. 5. Ostendebant elephantis sanguinem vuæ & mori. Christi, vt acuerent eos in prælium: hic fuit acumen martyrum ad bene agēdum, pugnandum, patiendum. Aug. de symbolo: Antidotum Christi crucifixi sanguine confectum martyres Christi biberunt, & qui prius erant ecclesiæ persecutores, eius facti sunt defensores, sanguinem eius biberunt,

berunt, & pro eo sanguinem suum fuderunt. Hiero. ad Heliod. Licèt paruulus nepos ex collo tuo pendeat, licèt sparso crine scissis vestibus vbera quibus te nutriuit mater exhibeat, licèt in limine pater iaceat, per calcatum perge patrem, per calcatam perge matrem, & exemplo Christi ad vexillum crucis euola: hoc genus pietatis putiu est in hac re esse crudelem. Quòd autem & à malo reuocet & ad bonum prouocet, ostendit exemplum beati Eustachij, qui cum esset paganus & princeps militiæ Romanorum, & venãs in silua sequeretur ceruum quendam in grege ceruorum maioré, cum esset à socijs elõgatus stetit ceruus, & apparuit inter eius cornua dominus crucifixus loquens ei per os cerui: O Placide quid me persequeris? ego enim sum Iesus &c. Et ꝙ ipse esset creator cœli & terræ dixit ei, & fidei articulos docuit alios & ꝙ faceret se baptizari cum vxore sua & filijs, & ꝙ postea ad eum rediret. Qui rediens dixit hoc vxori suæ, quæ dixit similiter ei se vidisse consimilem visionem: ideo baptizati sunt cum filijs suis. Sequenti die redijt ad venandum, & vbi viderat ceruum crucifixum videt iterũ. Qui dixit eum non ex facto suo beatum esse, sed oporteret eum multa sustinere propter Deum, & ꝙ eligeret vel tunc vel post, elegit tunc pati dummodo daret patientiam ei. Moriuntur in breui omnes serui eius, & tota familia, possessiones diripiuntur, nocte fugit cum vxore & filijs, pauper intrat nauem, pro naulo retinetur eius vxor, ipse dolens transijt fluuium, altero trãsportato cum ad alterum puerorum suorum rediret, & esset in medio fluminis, alterum rapit leo, alterum lupus, quos pastores eripientes tradiderunt diuersis dominis tũc in eodem vico nutriti. Eustachius autem per 15. annos in paupertate maxima custodiuit agrum cuiusdam hominis. Nauclero autem mortuo vxor eius munda est à domino custodita. Cum autem ingruerent bella contra Romanum Imperatorem, omnes clamãt ꝙ si Placidus qui nominatus est Eustachius in baptismate adesset, omnes vincerentur barbari. Cum autẽ per mundum mitteret Imperator milites, veniunt ad locum vbi morabatur. Quos vt cognouit inuitauit eos ad quiescendum ad domum domini sui, & recolens dignitatem flebat egrediens, & lota facie redibat & seruiebat eis. Qui eum considerantes & cognoscẽtes à cicatricibus eius, arripiunt eum, ducunt eum ad Imperatoré, & filios suos pro tyronibus quos venustos forma iudicabat, vincit hostes: filios suos habuit socios & charissimos propter probitatem & naturalem strenuitatem. Cum autem nutu Dei venisset pater cum filijs ad domum domini sui vbi vxor eius hospitabatur, iunior frater incœpit quærere in horto vbi erant à fratre suo vnde esset, qui retulit ei, ꝙ nesciebat aliud, nisi quòd pater suus princeps militum sic cum matre sua de Roma exiens fugit, & omnia de processu viæ alteri narrauit quomodo tenuerit recolebat, alter prosiliens osculatus est eum dicens: Per Deum ait audi frater meus es. Mater hæc audiens, & admirans rogat eos vt faciant eam loqui cũ principe suo, ad quem cum adducta esset notans eum cognouit eum, rogans flexis genibus, vt diceret si esset Placidas. Agnoscũt se mutuo, quærunt de pueris. Cum autem diceret quid actum esset, dixit illa ꝙ audiuerat à iuuenibus dictis, qui mutuo se noscentes & narrantes omnia lętificauerunt totum exercitum, reducuntur de victoria loco mortuo translato. Adrianus Imperator audiens eos Christianos cum nollent sacrificare idolis, & cum dati leonibus incolumes remanerènt fecit eos in boue ęreo per quatuor dies cõcremari: ipsi autem emissi inuenti sunt integri, nec eorum capillus adustus est, & hæc omnia sustinuerunt patienter ad dominicę passionis commemorationem. Item nota ꝙ ad bonorum prouocationem, ad benefaciendum & reuocationem malorum à malo ponitur crucifixus in medio ecclesiæ. In hystoria tripartita legitur, ꝙ Constantinus crucis signum faciebat præferre suo exercitui pro laboro Imperiali signo, vt militibus pugnantibus passionis memoria robur daret. In hystoria an. Lanceam domini quam inuenerũt diuina reuelatione sub altari sancti Petri, vbi eam dicitur occultasse in memoriam passionis, vt animarentur ab bene pugnãdum deportabat ante oculos pugnantium. Item ꝙ passio domini à malo reuocet, & prouocet ad bonum, ponitur exemplum in hystoria Antiochena, vbi dicitur, ꝙ cum ciuitas Antiochiæ diuino miraculo fuisset capta à Christianis, multis eorum cum mulieribus Saracenis peccantibus sic sunt obsessi à Turcis, & tanta fame prægrauati, quod ipsi credebant ꝙ nullatenus euadere possent, tunc cuidam sacerdoti nomine Stephano in quadam ecclesia vigilanti, & oranti, & flenti pro morte sibi & alijs imminenti, apparuit dominus Iesus Christus super omnem pulchritudinem speciosus, quærẽs ab eo causam sui fletus, & cum ille eam ei diceret, subito crux Sole splẽdidior apparuit circa eum, & dixit ei quòd erat dominus virtutum, potens in prælio quem offenderat populus Christianus peccando, & dixit ꝙ diceret episcopo ꝙ prædicaret populo. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos, & cum ad pugnã irent, & dicerent congregati sunt inimici nostri & gloriantur in virtutibus suis &c. & ꝙ vsque ad quinque dies misereretur eorum si pœ-

niterent, quo facto victoriam inæstimabilem contra Saracenos obtinuerunt. Item ibidem dicitur ꝙ cuidam Bertoloneo scilicet cui facta est reuelatio de lancea domini inuenienda apparuit dominus in cruce duorum lignorum nigrorum rotundorum, impositorũ, in ea forma qua crucifixus est, & Petrus, & Andreas, & quidã tertius crucem eius sustentantes, & ostendebat vulnera sua quinque propter quinque genera hominum, quæ erant in exercitu, vt alios ad benefaciendum animaret, & alios à malo reuocaret, primũ genus vt dicebat erant illi qui ad exemplum illius nullum genus gladiorum, vel aduersitatum propter eum timebant, et illi cũ obeunt ad eius dexteram collocantur. Alij sunt qui prioribus subsidiũ impendunt, & eos a tergo in pugna custodiunt, & refugiẽtes recipiũt. Hi similes sunt eis qui Christum sequebantur. Tertij sunt qui pugnantibus prioribus lapides tela & arma pugnæ necessaria ministrant. Hi vt dicebat dominus similes erant eis qui eum pati uidebant & dolebant, & pectora percutiebant, iniuriam ei fieri proclamantes. Quarti sunt hi, qui cum clamorem belli audiunt intrudũt se in domibus suis, & ad negocia sua se conuertunt non credentes in virtute Dei bella consistere, similes sunt illis qui in passione clamauerunt Reus est mortis, & crucifigatur. Quinti sunt qui clamorem belli audiunt, & causas inquirunt, & ignauiæ non virtutis alijs exempla relinquunt, & alios à prælio, & constantia animi, & confidentia in Deo retrahunt, hi Iudæ proditori, & Pilato, & alijs crucifixoribus similes sunt. Quidam magnus clericus prædicator crucis hoc prędicabat, quod legitur in historia Arturi, quòd consuetudo eius erat, ꝙ differebat comedere quousque aliquid nouum & mirabile veniret ad curiam suam. Cum autem expectarent hoc, ecce nauis quædam applicuit sine gubernatore, & ductore, mirantes & occurrentes milites inuenerunt in naui illa militem ibi iacentẽ vulneratum, & lanceatum, & cruentatum, cum autem respicerent in eius eleemosynariam inuenerunt ibi literas vbi continebatur, ꝙ defunctus iste petebat iustitiam à curia ab eis ibi contentis, qui iniustè eum occiderant, quæ literæ totam curiam animauerunt, ad sumendum arma in vltionem sanguinis innocẽtis. Hoc autem si non fuit ad literam verum, tamen similitudinariè quia Christus pugil noster in nauicula crucis apparet, pro nobis innocens occisus à Iudæis, & gentibus, quod ostenderunt nobis euangelia sacra, quæ de cordis eleemosynaria tanquam huius proditionis literæ exierunt: hoc ad accipiendum arma pro hac proditione vindicanda corda nobilia debet multum mouere. Secundo reuertentes viuificat, peccatores enim quasi filij prodigi abeuntes in regionẽ longinquam, & omnia bona sua consumentes spiritualiter moriũtur: dicitur enim Lucæ 16. Mortuus fuerat & reuixit. Ad hoc enim Christus mortuus est vt nos viuificaret, vnde Tren. 4. Spiritus oris nostri Christus dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus sub vmbra tua viuemus. Psal. Similis factus sum pelli. &c. & hoc in cruce, de qua dicitur ꝙ est auis nimiæ maciei quæ pullos suos, cum offendunt eam occidit, & præ dolore eos mortuos per triduũ plangit, & rostro suo perforans eos mortuos sanguine suo rigat, & virtute sanguinis viuificat, sic Christus nos virtute crucis & sanguinis effusi, vnde ad effusionem sanguinis eius multa corpora sanctorum de morte surrexerunt: hoc signatur 4. Reg. 17. De puero suscitato super lectum Helyæ in trina dimensione eius super puerum: lectulus Helyæ crux Christi est, trina dimensio Christi quam fecit de eo charitas, secundum longum eius in cruce extendens à vertice, vsque ad pedes, secundum latum est secunda dimensio, qua charitas brachia eius extendit. Secundum bassum fuit tertia dimensio, quando vnus militum lancea latus eius aperuit, quia vt dicitur in Prouer. 4. Ex corde vita procedit. Item hoc figuratur 2. Reg. 4. De suscitatione pueri in lectulo Helysei super quem puerum incuruatus est, ponẽs os suum super os pueri, & oculos super oculos eius, & sic de alijs membris, quia omnia membra sua pro nostris viuificandis morti exposuit. Crux enim domini est arbor vitæ in medio Paradisi. Prouer. 3. Lignum vitæ est his, qui apprehenderint eã & c. de quo triplex vita colligitur, videlicet naturæ: vnde corporaliter mortui suscitati sunt tempore passionis. Item vita gratię, quod notatur in hoc quòd multi conuersi sunt ad fidem. Item vita gloriæ quòd notatur in hoc quòd latroni datum est regnum cœlorũ. Bern. Arbor crucis si est qui colligat, vitam germinat, iucunditaté fructificat, oleum stillat, balsamum fundit, spiritualium carismatũ non est arbor siluestris, lignum vitę est apprehendentibus eam, arbor salutifera, lignum crucis. Tertio Christus ex virtute passionis prouocat torpescentes ad bonum, scilicet faciendum, propter hoc imago crucifixi ponitur in medio ecclesiæ ad pigros scilicet excitandũ. Nota quòd hyrandi in tyrocinijs portantes cor alicuius animalis in lanceę summitate clamant, qui non habet cor huc. Ideo Heb 12. Recogitate eum, qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, vt non fatigemini animis vestris deficientes: nondum enim vsq; ad sanguinem restitistis aduersus peccatum repugnantes. Torporem nostrum excitare debent aculei

spi-

spinarum, & stimuli passionum: nam passio Christi labores leuigat, & dolores mitigat. Tren.4. Dabis eis scutum cordis laborem tuum. Psal. Pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute mea. Bern. Quid non suaue tibi erit, si colligeris omnes amaritudines domini Dei, & rememoraberis. Primum quidē illarum infantilium necessitatum. Deinde laborum quos pertulit in prædicando, fatigationum in discurrendo, tentationum in ieiunando, vigiliarum in orando, lachrymarum in compatiendo, insidiarum in colloquendo, postremo periculorum in falsis fratribus, conuitiorum, sputorum, colaphorum, subsannationum, exprobrationum, clauorum, & horum similium, quæ in salutem nostri generis trigintatribus annis operatus est in medio terræ. Hic est fasciculus myrrhæ. Ci.1. ponendus inter vbera nostra. Quarto Christus virtute suę passionis pœnitentes pacificat. Ipse.n.est pax nostra. Ephe.1. Pacificans per sanguinem crucis eius siue quæ in terris sunt.i. pacem faciens inter homines & Deum, inter homines & Angelos. Item pacem faciens in terris.i.vt homines cum hominibus, & homines in seipsis pacem habeant: & merito pax plene fuit reformata inter Deum & homines Christo passo, & primæ præuaricationes emenda: tunc enim misericordia & veritas ob.sibi, tunc iustitia & pax osculatæ sunt. Pacem igitur habeamus ad Deum per dominum Iesum Christum, & de tam immenso beneficio gaudeamus, ac Deo gratias infinitas agamus. Quinto Christus per passionem suam intellectum illuminat. hoc est colirium in quo inungendi sunt oculi vt videāt. Apoc.3. Item hæc est virga de cuius summitate gustato melle illuminatur Ionathas 1.Reg.14. Gustans gustaui &c. Item fel piscis, quo liniti oculi ceci curantur. Tob.6. Fel eius &c. In passione Longini martyris dicitur, ꝙ cum esset cęcus astans passioni domini instigantibus alijs latus domini lancea aperuit, & casu fortuito oculos manu humida tangens illuminatus conuersus est ad dominū, & post in Capadocia prædicans & miracula faciens martyr efficitur gloriosus. Item in exaltatione sanctæ crucis, legitur ꝙ cruce reducta in Hierusalem per Heraclium, quindecim cęci ibi sunt illuminati. In passione sancti Sixti, & sancti Laurentij, legitur ꝙ beatus Laurentius cum signo crucis cecos illuminabat, & ad fidem per hoc eos, & alios conuertebat. Illuminat autem ad cognitionē Dei, sui, & peccati. Dei quidem, quia per hoc manifestè cognoscimus quam sit misericordia Dei circa nos, & quantum diligat nos. De hoc infra. Sui vero, quia clare videmus quam pretiosæ sunt animæ nostræ Dei iudicio, quia corpus, & sanguinem, & vitā propriam in hac statera posuit vt animas nostras hoc pretio precioso redimeret, & quantum nos diligeret, & quantum valeamus nobis ostenderet, qui nos istis præposuit & præponderat ne nos vilissimo peccati pretio de cętero nos vendamus. Prou.16. Ponderator spirituum est dominus. Aug. Ne tibi vilescas ò homo, appēde te ex pretio. Bern. Vę mihi si talentum mihi traditum negligenter tractauero pretioso sanguine agni incontaminati Christi appreciatū. Peccati vero, quia luculenter ostendit Deus quantum odit peccatum, pro quo destruendo nec pater filio suo pepercit qui nullum mori præciperet, nec ipse filius sibiipsi. Patet etiam ex hoc quantū debeamus odire & detestari peccatum, & studere cauere, quia si Deus pater filio suo non pepercit, & nobis non parcet. Lucæ 23. Si in viridi hoc faciunt, in arido quid fiet? Item qui peccatum facit renouat causam mortis suæ, & quantum in se est Dei filium crucifigit. Heb.16. Rursum filium Dei iterum crucifigentes. Sexto Christus per passionem suam nos allicit ad amorem. Iure sibi nos vendicat attrahit & inflammat, sicut ipse dicit Io.12. Ego si exaltatus fuero à terra.s.in cruce, omnia attrahā ad meipsum. Hoc aūt dixit &c. Ansel. Domine quia totum me fecisti totū me debeo amori tuo, quia totum te mihi dedisti, totum me debeo amori tuo: immo tātum plus debeo me tibi totum, quāto tu me maior es, qui pro me dedisti teipsum totum. Item Bern. super Cant. Super omnia te mihi reddunt amabilem, ò bone Iesu calix quem bibisti pro nobis, opus redemptionis nostræ frequenter numeratum: hoc sæpe excogitatum facile sibi nostrum vendicat amorem, nihil deuotionem nostram blandius allicit, iustius exigit, artius stringit, vehemētius afficit. Multum quidem laborauit, nec in omni machina mundiali tātum sibi fatigationis assumpsit. Sic actor vitæ, ibi enim habuit in dictis contradictores, in factis obseruatores, in tormentis irrisores, in morte exprobratores. Item Bern. in serm. O quam indebita miseratio, quam gratuita & probata dilectio, quam inopinata dignatio, quam stupenda dulcedo, quam inuicta māsuetudo, regem gloriæ pro despicatissimo seruo crucifigi. Idem: Cum ego deuouero quicquid sum, quicquid possum, nonne sic est sicut stella ad Solem, scintilla ad fornacem, stilla ad flumen, lapillus ad montē, granum ad aceruum, athomus ad totum mundum. Ideo non habeo domine nisi duo minuta, immo minutissima corpus & animam. Vel potius minutum vnicum.s. voluntatem, & non dabo pro volūtate illius, qui tantus tantillum tantis beneficijs me præuenit, qui toto se totum me comparauit: alioquin si illa retinuero qua fronte, quibus oculis, qua mente, qua cōscientia vado ad viscera misericordiæ Dei nostri, & video perfodi illud fortissimum propugnaculum quo custoditur Israel, & stillas illius, non guttas, sed vndas à quinque corporis partibus in meum pretium detorquere. Nota, ꝙ crux est mensura, quæ ostendit & mensurat quantus est amor Dei ad nos, qui tantum extendit vnigenitum suum in ea, quòd ex omni parte quantum poterat extendi ad dexteram & sinistrā, sursum & deorsum, ac si diceret, tātum vos amo quantum amare valeo, qui in amorem vestrum totum ex omni parte me extendo. Eccles.6. Amico fideli nulla est comparatio, & non est digna ponderatio auri, & argenti contra bonitatem fidei illius. Bern. Quis audiuit vnquam tale, aut quis vidit huic simile? Ipse pro inimicis, & iniustis mortuus est, eligens exulare à cœlis, vt nos ad cœlos reportaret, amicus dulcis, consiliarius prudens, adiutor fortis. Respice ò homo oculo mentali quantæ remunerationis debito astringaris domino patienti pro te, respice sudorem sanguineum, alaparum contumeliam, flagellorum instantiam, coronam spineam, sputa, ludibria, crucis angariam, patibuli supplicium, oculos languidos, oris pallorem, fellica cibaria, acida pocula, caput inclinatum, geniculationes, irrisiones, titulum famosum, sortem vestimentorum, geminatum crucifige, & quid plura, vilissimum mortis supplicū, & probra nephandissima, & hoc egit vt ostenderet tibi quantum te diligeret, qui non aliter quam sic moriendo à morte te voluit liberare. De fidelitate illius amici, & maximo eius amore legitur in Barlaā, qui dixit ad Iosaphat, quòd quidā habuerat quatuor amicos, quorum tres plus quam se dilexerat, & negocia sua pro eis dimiserat, pro quarto valde pauca facere voluerat. Cū autem à terribilibus regis seruis caperetur per decem milibus talentorum quæ debebat, datis sibi inducijs vt amicos rogaret pro dicti debiti solutione, vt sic à suspendio liberaretur. Primus rogatus ab eo respondit, ꝙ ex quo in illo discrimine eccidisset non daret ei nisi linteolum, quo ductus ad suspendium inuolueretur. Secundus dixit, ꝙ hanc solam gratiam ei faceret, ꝙ cum duceretur eum conduceret, vt honorabilius ad suspendium duceretur. Tertius dixit ꝙ pro seruitio, quod ei fecerat eum ad suspendium duceret & eum suspenderet. Quartus autem hoc audiens pro quo parum fecerat dixit ei: Licèt pro me parum fecisti, quia tamen ad me recurris in necessitate, & me diligere de cætero proponis pro te ne suspendaris venalē me exhibeo, & suspendi volo. Primus amicus falsus est mundus, à quo homo in morte non recipit nisi sudarium. Secundus sunt amici mundi, qui conducunt vsque ad sepulchrum. Et tertius est diabolus, qui hominem suspendit si ad eum recurrat. Quartus Christus, qui pro homine suspendi eligit. Septimo Christus per passionem suam omne peccatum eliminat, & sic mundando sanctificat. Vnde dominus passionem suam vocat baptismum. Lucæ 12. Baptismo habeo baptizari, & quomodo coartor donec perficiam illud. Baptismus vt dicit Greg. est ablutio quo fędi decori fiunt. Zacha.3. Ecce lapis, & celabo sculpturam eius, & auferam iniquitatē terræ, per sculpturas lapidis huius riui sanguinis exierunt ad emūdationem peccatorum, sculpturæ eius sunt vulnera eius. Heb.9. Sāguis Christi qui per Spiritumsanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo emundabit conscientias nostras. 1.Io.1. Sanguis Iesu, Christi emundat nos ab omni peccato &c. Ideo in signum huius dicitur 4.Reg.5. Lauare septies in Iordane. Per septem ablutiones Iordanis Naaman leprosus mundatur à lepra, quia per septem effusiones sanguinis Christi peccator à septem maculis mortalium peccatorum mundatur. Vt singula singulis respōdeant per quandā appropriationem, sic effusio facta in circuncisione de membro à quo luxuria maxime exercetur ab hominibus, fuit ad purgādum in nobis peccatum luxuriæ. In sudore maxime contra peccatum gulæ nos toxicata comedimus, & Adam pater noster pomū vetitum: vnde pro nobis habuit Christus sudare vsque ad sanguinem. Contra peccatum inuidiæ fuit effusio de liuore flagellorum, inuidos enim bona visa flagellant, & liuidos faciunt. Contra peccatum pigritię fuit effusio pedum, quod peccatū maxime regnat in pedibus. Contra peccatum iræ & odij fuit apertio lateris, & vulneratio cordis Christi. Contra peccatum auaritiæ & rapinæ fuit effusio manuum. Contra peccatum superbiæ, quæ maxime apparet in capite fuit vulneratio spinarum, & effusio sanguinis vt creditur de puncturis earum. Nota quomodo Constantinus Imperator fuit curatus à lepra corporali, & spirituali virtute sanguinis Christi veraciter innocentis qui prius habuerat consilium lauari in sanguine innocentium puerorum. Apoc.1. Dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Octauo Christus per passionem suam afficit ad dulcorem: licèt enim anima meditando dolores, & opprobria dilectissimi sponsi sui dolorosis amaritudinibus repleatur, tamen dum cogitat amoris immensi dulcedinem, & fructum sacratissimę passionis .i. redemptionem humani generis, & omnia bona quæ ex ipsa passione proueniunt ineffabili gaudio, & consolatione perfunditur. Vnde post illud Cant.1. fasciculus myr-

rhi dilectus meus mihi. Sequitur: Botrus Cypri dilectus meus mihi. Et Cant. 2. dicitur: Sub vmbra illius quem desideraueram sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Vnde Christus pro salute nostra patiens animas deuotas afficit ad dulcorem, si sciant colligere de spinis coronæ dominicæ vuas inebriantis deuotionis, & de tribulis .i. punctutis, & aculeis flagellorum, conuitiorum, sputorum, colaphorum, & huiusmodi ficus miræ consolationis. Huius passionis fructus multiplices degustare desiderans anima sancta, dicit Cant. 1. Ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius. Hæc est arbor illa mirabilis de qua dicitur Dan. 4. videbam, & ecce arbor in medio terræ &c. Cuius dignitas gloriosa in duodecim cómendanda describitur. Primo in situ, quia in medio terræ sita. Pro eo quod per eã operatus est dominus salutem in medio terræ, vt sit cómune refugium, & remedium omnibus vbicunq; confugientibus ad eam. Secundo commendatur in altitudine nobilitatis summæ, quia altissimus altissimi filius, gloriosus ventris virginis fructus in ea pependit. Vnde sequitur: Altitudo eius erat nimia, ferendo. s. tã altum fructum. Tertio in magnitudine dignitatis, quia filios Dei consignat, & in frontes eorum transiens regno cælorũ eos dignos ostendit. Supra Aug. Magna crucis dignitas, quæ de patibulis latronum transit ad frontes Imperatorum. Vnde sequitur: Magna arbor. Quarto in fortitudine per quam infernum fregit, mortem destruxit, & virtutem diaboli, & dominium peccati oppressit, & ad nihilum redigit. Vnde sequitur: Et fortis. Quinto in rectitudine, quia cælos aperuit, & tanquam pons tornatilis, & scala Paradisi, quia humiles ab imo in sublime cælorum habitaculum transfert. Hoc est quod dicitur: Summitas eius contingens cælum. Sexto in latitudine virtutis, & potestatis, quæ per totum mundum se extendit. Vnde sequitur: Aspectus illius erat vsque ad terminos terræ vniuersæ. Septimo in pulchritudine frondium & florum .i. verborum & exemplorum virtutis, quæ in ea Christus exhibuit. Vnde dicitur: Folia eius pulcherrima, quia vita virida, & floribus bonorum exemplorum ornata. Octauo in fructuum multitudine. s. multiplicis vtilitatis quam mundo multipliciter impendit. Vnde sequitur: Fructus eius nimius. Nonó commendatur in necessitate quã de ea habemus, quia in ea carnem suam in vsum, & alimentũ omnium Christus præparauit. Vnde sequitur: Et esca vniuersorum in ea. Decimo in securitate, & capacitate vmbræ est, quia virtute sua religiosos & seculares munit & custodit. Vnde sequitur: Subter eã habitabant animalia & bestiæ. Vndecimo in iucunditate contemplationis & compassionis. Vnde per passionis iugem meditationẽ post lachrymarum ex compassione passionis dominicæ multam contemplantibus passionem effundit cordis lætitiam & exultationem. Vnde: Et in ramis eius .i. in diuersis passionum eius generibus. Conuersabantur. Iugiter meditando circa ea: Volucres cæli, viri contemplatiui, diuersos captus inde promendo, diuersas affectiones pietatis & consolationis inde recipiendo. Duodecimo in consolatione & mitigatione tribulationum, quia in ea caro Christi est afflicta & attrita diuersis tribulationum flagellis, & consideratio attritionis carnis Christi multam recipit flagelli sui mitigationem, & diuinæ gratiæ consolationem. Vnde sequitur: Ex ea vescebatur omnis caro. De hac dicit B. Bern. Quis misericordiæ tuæ, ó crux benedicta dignè queat inuestigare longitudinem, latitudiné, sublimitatem, & profundum. Nam longitudo tua vsque ad diem nouissimum subuenit vniuersis inuocantibus eam: latitudo tua replenit omnem orbem terrarum, sublimitas tua supernæ ciuitatis inuenit restaurationem, profundum tuum sedentibus in tenebris, & vmbra mortis obtinuit redemptionem. Nono Christus per passionem suam dat in afflictione solatium, vt sit homo imperturbabilis. Virtus enim passionis eius omnem amaritudinem conuertit in dulcedinem. Sicut ait Aug. Temporalis afflictionis quod nobis proponat aduersitas nihil dolemus si consideremus quid pro nobis bibit ad patibulum, qui nos inuitat ad premium. Hoc est lignum amarum, quod dominus ostendit Moysi, quod positum in aquis Marath omnem earum amaritudinem dulcorauit. Eccl. 48. Nonne à ligno indulcata est aqua amara .i. à passione & cruce præsens tribulatio. Hoc est quod dicitur 4. Reg. 2. Vas nouum, idest corpus Christi, in quo positum erat sal sapientiæ diuinæ positum in aquis Iericho reddit eas dulces, & potabiles, idest præsentes tribulationes. Hæc est farina facta de grano frumenti in cruce comminuto, quam misit Helyseus in ollam, de qua nemo gustare poterat, sed clamauerũt filij prophetarum mors in olla vir Dei. 4. Reg. 4. Quid non suaue tibi erit, si collegeris omnes amaritudines &c. Require supra. Religiosus quidam cum propter duritiam et asperitatem ordinis maximè in cibis, & potibus proponeret religionem exire, cogitauit quòd de proditione posset merito argui si redderet castrũ pro aliqua indigentia, nisi prius ea exposita, & petito adiutorio à domino principali a quo castrum tenetur. Vnde venit ad crucifixum coram quo orare consueuerat exponens necessitates suas, & petens eius adiutorium, quia non poterat ciborum duritiam sustinere, quia fuerat in seculo delicatus, tunc visum fuit ei, quod diceret ei crucifixus: Intinge buccellam tuam in aceto passionis meæ, & fac tibi de meis vulneribus salsamentum. Qui extunc recepit tã tam consolationem, quod omnia dura cibaria visa sunt ei dulcia. Decimo Christus per passionem suam præstat in tentatione præsidiũ vt sit insuperabilis. Ipse enim est virtus, & fortitudo pugnantium. Psal. Dominus dabit virtutem & fortitudiné plebi suæ. Ideo monet idem: Ponite corda vestra in virtute eius. Ab ipso similiter est victoria, sicut dr 1. Cor. 15. Deo gratias, qui dedit nobis victoriã per Iesum Christum dominum nostrum. Ipse nempe virtutem pugnantis adiuuat sanando & virtualiter roborando. Item arma fortissima ministrando. Item hostes debellando, & turpiter effugando. De primo quidem. Pugnantem adiuuat eius virtutem sanando, & virtualiter roborando, dicitur Eccl. 38. Altissimus de terra i. de terreno corpore Saluatoris creauit medicinam. Hoc bene figuratum est in serpente Æneo Num. 21. Qui solo aspectu sanabat a morsibus serpentum. Quòd autem per hoc fuit figuratus, ipse testatur Io. 3. Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, sic exaltari oportet filiũ hominis, vt omnis qui credit in ipsum non pereat. Si figura tantam virtutem habuit vt omnes à serpentibus vulneratos solo visu sanaret, nõ est mirum si veritas figurata sanat à morsibus serpẽtum spiritualium. Nota, quòd Christus in passione sua fuit similis scaladrio, qui applicatur infirmo ægrotanti ad morté, si aliis existentis in eum oculos proiicit, infirmitatem eius bibit, & ægrotat pro infirmo, & æger liberatur. Tamen vt dicitur per istũ modum auis curatur, quia ad ardorem Solis eleuatur, alas extédit, & cum sudore emisso infirmitatem emittit, sic Christus quos respicit de cruce oculis misericordiæ curat sudore suo sanguineo. Eccl. 6. Amicus fidelis medicamentum vitæ. Amicus iste fidelissimus est Christus, qui omnia medicamentorum genera pro nostra curatione spirituali in corpore suo sacro dignanter exercuit, sicut patet deuote meditanti. Contra nanquam acutam auaritiæ sanguinem sudauit, cótra humores subcutaneos hipocrisis fuit quasi scarificatio sine scarpulo, idest carnis minuta incisio, in flagellatione, & spinarum punctione. Cótra apostemata superbiæ, & iræ, & odij fuerunt vulnerum incisiones, fellica potio. Contra vicium ebrietatis, minutio. Contra vicium luxuriæ, dieta. Contra gulam vel emplastrum fecit de carne attrita & testa sanguinis diffusa super pellem agni. Contra casus & contusiones impatientiæ, & iracundiæ balneum fecit de aqua lateris. Contra fœditates infamiæ, inunctiones misericordiæ fecit. Contra crudelitatem inuidiæ, fundendo lachrymas compassionis, & pietatis. Electuaria fecit etiam contra vitium accidiæ ex dulcedine verborũ quæ protulit in passione. Mortem etiam gustauit, ne moreretur ægrotus. Quòd auté passio Christi, & crux sanet multa habemus exempla. Lucæ 4. In occasu Solis curat omnes adductos ad se. Item Matt. 9. Sanguiflua tangens fimbriam vestimenti domini curatur, per quod passio signatur, fimbria finis est vestimenti, in quo signatur finis corporis Christi. Legitur in tripartita historia lib. 6. quòd quædam imago Christi fuit in Cæsarea Philippi, vbi erat imago mulieris tangentis fimbriam vestimenti imaginis Christi, vbi crescebat quædam herba à medicis incognita, quæ quando creuerat adeo quòd tangebat vestimẽti imaginis fimbriam habebat vim curandi de ista infirmitate, aliter non. Hanc imaginem cum Iulianus apostata fecisset remoueri, & suam vt honoraretur loco eius apponi, fulgur cadẽs caput illius imaginis Iuliani amputauit. Item idem in Nicopoli, quæ quondã Emaus dicta est, fons vt dicitur eodem libro est vbi Christus transiens cum discipulis lauit pedes, & ad tactum pedis eius vim accepit curãdi de diuersis infirmitatibus. multo fortius crux debet hoc habere. Item ibidem dicitur quod in Thebaida Hierapoli erat arbor, persybolis nomine, sub quo propter eius speciositaté posita erant diuersa idola, quæ corruerunt cum Christus fugeret in Ægyptũ, & arbor Christo inclinans, & eum obumbrãs ad tactum eius vim accepit, vt quicunque portet ad collum de eius folijs, fructibus, ligno, cortice, vel radice fiat ei salutare medicamentum, multo fortius hoc debet habere crux. Item lib. 2. tripartitæ historiæ legitur. Cum quidam Probianus nomine de Pagano factus esset Christianus, hoc solum videbatur abominabile ei, quòd crux adoraretur in qua taliter dominus esset tractatus, cum ante podagra laboraret, nec curari posset, vidit Angelos & sanctos in visione crucé adorantes super altare, & dicentes ei, quod aliter nunquam curaretur, nisi crucem adoraret. Cum autem rediens à visione crucem adorasset statim curatus est. Item quòd crux sanat dicitur in festo Philippi, quòd cum captus esset ductus fuit ad templũ Martis vt ibi idolum adoraret, vbi cum Philippus adorasset draco exiuit de sub base idoli multos occidens, & cum multi flatu eius infirmarentur, dixit eis Philippus, quòd loco statuæ altare facerent, & crucem superpositam adorarent, & curarentur. Quod ita fuit factum & infirmi fuerunt omnes curati, & mortui eorum suscitati. Ité in exaltatione Sanctæ Crucis, cum reduxisset Heraclius crucem in Hierusalem

rusalem

rusalem fuit vnus mortuus suscitatus, paralitici tres curati, leprosi decem mundati, cęci illuminati, infirmi multi curati. Item ibidem legitur, quod cum quidam Christianus mansisset ibi iuxta Iudæorum synagogam, transferens mansionem suam alibi, imaginem crucifixi quam iuxta lectum suum infixerat, vt coram eo oraret quę erat mirabiliter bene composita ibi reliquit. Cum autem quidam Iudæus domum illam conduxisset, & quendam suum contribulem inuitasset aduertit imaginem esse ibi, & significauit hoc alijs Iudæis, qui cum dictum Iudæum, qui ibi habitabat verberassent, & de synagoga sua eiecissent: licèt se asséreret imaginem dictā ignorare. Crucifixum illum clauis confixerunt, & alia passionis domini facta innouauerunt: cum autem latus eius lancea aperirent exiuit inde sanguis & aqua, quæ recipientes in vase stupefacti, infirmos suos de illo liquore tetigerūt, & omnes curati sunt. Quo viso miraculo factum episcopo loci retulerunt, & baptizati sunt omnes, & eorum synagogæ in ecclesias dedicatæ sunt. Inquisitus & requisitus Christianus cuius fuerat imago, & vbi eam acceperat, & quis eam sic pulchre composuerat. Respondit hanc ei fuisse traditā ab antecessoribus suis, & quod eam composuit Nicodemus, qui moriens reliquit eam Gamalieli. Gamaliel, Zacheo, iste Iacobo, & ita per diuersas successiones ad eum venerat. Ideo bene de ipso dicitur Isa. 53. Verè lāguores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Vnde quantumcunque fuerit quis in bello spirituali plagatus, nihilominus decurrat ad medicum & curabitur, vt cū beata Agatha possit dicere Qui me dignatus est ab omni plaga curare, ipsum inuoco Deum viuum. De secundo. s. quòd Christus discipulis suis arma ministrat. Dictum est Boetio sicut legitur in lib. 1. de consolatione. Talia tibi contuleramus arma, quæ nisi prior abiecisses, inuicta te infirmitate tuerentur. Ideo dicitur Eph. 6. Confortamini in domino, & in potentia virtutis eius. Induite vos armaturam Dei vt possitis stare aduersus insidias diaboli: habemus ergo pro galea coronam spineam, pro gladijs clauos manuum, pro scuto triangulo crucem opertam pelle agni, & rubricatam sanguine eius, vbi depingitur rosarium Paradisi, in quo dependent quinque rosæ, aperturę scilicet vulnerum. Pro calcaribus clauos pedum, pro lorica liuores flagellorum, pro equo crucem secundum quod portauit dominum, pro clipeo secundum quòd baiulatur ab eo. Io. 19. Baiulans sibi crucem exiuit &c. Accipiamus etiam ipsam lanceam quæ latus domini eius aperuit, vt per eam transfodiamus aduersarium. His armis munita fuit beata Catherina contra Maxentium, & contra quinquaginta rethores congressura, quibus cōtra omnes nobiliter triūphauit. Item beatus Martinus quando dixit: Ego signo crucis non clipeo protectus, aut galea, hostium cuneos penetrabo securus. Itē dicitur in tripartita historia, quod Cōstantinus in prælijs signum crucis habebat pro Labaro. i. pro Imperiali signo. Item milites suos in armis suis faciebat muniri signo crucis. Item habebat lustratores qui portabant signum crucis tectum auro, & lapidibus, & per illud acies suas perlustrando muniebat ne hostes eas possent irrūpere: & hoc ante etiam quam in fide essent omnes instructi. Dicitur ibi, quod cum quidam portaret vexillum crucis timens impetus hostium, tradidit illud cuidam socio suo portandum vt euadere posset. Ipse autē dimisso crucis signo solus in exercitu occisus est. Et dicitur quod ille qui vexillum hoc portabat irruentibus in eum telis, & sagittis à nullo est læsus, quia signum crucis omnia in se tela immissa recipiebat & sagittas, ita quod nullum læderent in exercitu. De tertio. s. quod Christus per passionem suā hostes spirituales effugat spoliat & confundat, dicitur Eph. 2. Per crucem interficiēs inimicitias &c. Col. 2. Per sanguinem crucis eius spolians principatus & potestates. Vnde solo signo crucis agnito dæmones effugantur. Exemplum de Iustina virgine, quæ per signum crucis ab omni tētatione, & infestatione dæmonum se penitus liberabat. Cum autē Cyprianus quæreret à principe dæmonum quare non possent Iustinam virginem superare, respondit: Vidi signum crucis & extimui, & dixit quòd ex quo Christus in cruce perpenderat, per signum crucis tabefacti illico fugiebant, quia ibi attrita fuit eorum fortitudo per passionem crucifixi. Item in vitispatrum legitur, quod cum beatus Antonius solus in eremo habitaret, & dæmones sub diuersarum specierum similitudine in eum irruerent, signo crucis eos abigebat. Item cum ad eum venirēt homines perterriti per solitudinem à diuersis horroribus, & illusionibus dęmonum dicebat eis: Signate vos & abite securi. Item signate domos vestras & eritis securi. Assumunt diuersas species, sed statim facto signo crucis soluuntur, & in nihilum rediguntur: metuunt enim ait illud tropheum salutis. Item cum quidam philosophi misissent dæmones perurgente inuidia ad S. Antoniū vt eum de cella sua eijcerent, & ipsi eū acerrimè tentarent, per crucē & orationem eos repellebat, & eorū tentationes, & cū redirent confusi, videntes philosophi quod ei non preualerent dæmones, ad eū veniētes veritatē sunt confessi, & ad Deum conuersi. Item dicitur in Barlaam, quod cū Iosaphat rex dimisisset regnum & penetrasset eremum, in quo plus quam per duos annos oberrauit quærens magistrum suum sanctum Barlaam, post quam multas immiserat ei diabolus tentationes de gloria quā dimiserat, & de delicijs & regno & amicis, nec præualeret nec per asperitatem nec per paupertatem & difficultatem viæ quam sustinebat, ad vltimum apparuit ei euaginatum tenens gladium mortē ei intentans & comminans nisi rediret, & assumens diuersarū ferarum formas horribilium perterrere nitebatur eum. Sed hæc omnia Dei seruus crucis opponens signaculum vincebat, & dæmones & assumptas formas fugabat, & etiam Dracones & serpentes & feras & monstra materialia quæ occurrebant signo crucis fugabat. Item cum quidam iuuenis pauper & nobilis cupiens esse diues, ductus ad principem dæmonum per quendam magum requireretur homagium faciendo dicere, Abnego patrem & filium & spiritumsanctum, obstupuit, horruit, & dexteram quam extenderat vt homagium faceret retraxit, signans se & dicēs Ego me reddo Deo patri filio & spirituisancto. Quo facto tota dæmonum multitudo cum maximo strepitu recessit, & castrum quod ibi videbatur esse cum omnibus edificiis & ornamentis funditus corruit, ita vt nullum ibi vestigium remaneret. Vndecimo Christus per passionem suam thesauros amplificat. Infinitus enim thesaurus est hominibus, quo qui vsi sunt participes facti sunt amicitiæ Dei. In hoc thesauro accipit ecclesia remissiones & indulgentias quę communicant fidelibus Isa. 5. Non est finis thesaurorum eius. Christus in passione sua salutis apothecam aperuit in curationem infirmorum, horreum & cellarium cęleste in refectionem famelicorum, & thesaurum paradisi in redemptionem captiuorum, diuinum præsidium in refugium fugitiuorum, tot misericordiæ incitamenta in reconciliationem reorum, per tot hostia suam misericordiam nobis aperuit, quando viscera misericordiæ Dei nobis tam multipliciter & tam abundanter & per tot foramina tam misericorditer effudit.

Sunt vulnera domini apothecę salutis dissipatę ob curationem nostrā. Ioel. 1. Dissipatæ apothecæ Isa. 53. Cuius liuore sa. su. Sunt horrea quæ aperuit Ioseph. Gen. 41. ad famelicos pascendum. Vnde dicunt Aegyptij famelici: Salus nostra in manu tua est. Gen. 47. Item cellę vinarię apertę & attabernatæ vt inebriētur animæ charitate. Can. 1. Introduxit me rex in cellaria sua exul. &c. Can. 5. Bibite & inebriamini charissimi. Ibi sugunt mel de petra, & sanguinem vuæ bibunt meracissimum. Deu. 32. Item sunt thesauri redemptionis nostræ. Bern. Fodiendas domine præbuisti manus tuas, vt procederet nobis de eis thesaurus salutis qui in eis latebat. Idem Ego fidens quod ex me mihi deest vsurpo de vulneribus domini mei Iesu, quoniā misericordia affluunt nec desunt foramina per quę effluant, meū plane meritum est misericordia domini. Non sum meriti inops quādio ille miserationum lacus non defuerit. Patet arcanum cordis per foramen corporis. Patet magnum pietatis sacramentum. Patent viscera misericordiæ dei nostri in quibus visitauit nos oriens ex alto. Itē sunt fortissimū præsidium fugitiuorum, sicut quinq; ciuitates refugij in terra promissionis. Sunt foramina petræ, & cauerna macerię, columbarium san. animarum contra accipitres infernales. Debent igitur ad illud confugere in tentationibus suis Cantic. 2. Columba mea veni in foraminibus petræ in cauerna maceriæ. Bern. Vbi tuta firmaq; requies, nisi in vulneribus saluatoris? Idem Bona & desiderabilis vmbra sub alis domini Iesu, ibi tutum fugiētibus refugium gratum fessis refrigeriū. Idē. Passio tua domine est vltimum refugiū, singulare remedium. Deficiente sapientia, succūbente iustitia, sanctitatis succumbentibus meritis succurrit illa. Itē Christi vulnera sunt apud Deum, reconciliationis incitamenta. Ber. Securum habes accessum o homo ad Deum &c. vbi habes ante filium matrem & filium ante patrem Mater ostendit filio pectus & vbera, filius ostendit patri latus & vulnera, nec vlla poterit esse repulsa, vbi tot incurrunt charitatis insignia. Hæc ille. Duodecimo Christus per passionem suam nos in cœlis glorificat, nā passio vel crux eius est via per quam dirigimur. Pons per quem trāsferimur, scala per quam progredimur, nauis per quam transuehimur, signū per quod distinguimur. Primo quidem hęc est via regia recta & cōpendiosa perueniendi ad cęlum. Ioh. 14. Ego sum via, veritas, & vita. Vnde vere potest dicere: hæc via, ambulate in ea, neq; ad dexteram, neq; ad sinistram. Item hic est pons per quem transferimur. Pons inquam, quem fecit nobis Christus assistens pontifex futurorum bonorum. Hæbr. 9. In quo fecit tres arcus. s. summæ pęnalitatis, paupertatis, vilitatis contra concupiscentiam carnis, contra concupiscentiam oculorum, contra superbiam vitæ, quæ sunt tria pericula generalia pręsentis vitæ, quę mergūt animas in perditionē inferni. Est ēt crux nauis institoris de longe portās panem suum s. corpus Christi qui est panis vitæ, prou. 31. De longe quia de mortalitate ad immortalitatē. In hac summus institor merces preciosas exhibuit pro vilibus quas assumpsit in ea. Aug. Venit ad nos cęlestis negociator accipere paupertatem, dare diuitias, accipere cōtumeliam, dare honores, subire labores, dare requiem, accipere dolores, dare salutem, subire mortem, dare vitam. Est etiam scala

per quam cœlum ascenditur: de qua Gen. 28. Vidit Iacob in somnis scalam stantem super terram, cuius cacumen attingebat cœlum, & Angelos ascendentes, & descendentes per eam, & dominũ innixum scalæ. Per hanc cœlos ascendunt Angeli animas deducendo, & introducendo in cœlum, descendunt ad ministerium & adiutorium seruorum crucis. Est etiam porta cęli per quam ingredimur, vt dicitur Gene. 28. Vnde in morte summi Pontificis redibant homines exules ad hæreditates suas. Similiter nos ascendimus per mortem Christi ad cœlum. Item in vita beati Bernardi, dicitur quòd aliquando ei ægrotanti est visum, quòd præsentaretur ante tribunal Christi iudicandus, quem cum diabolus multis quæstionibus, & accusationibus propulsaret. Respondit. Fateor ꝙ ex proprijs meritis non sum dignus obtinere regnũ cœlorum: sed duplici iure illud obtinet dominus meus. s. hęreditate patris, & merito suæ passionis, altero ipse sibi contentus est, alterum illud mihi donat, cuius merito passionis & dono non confundor illud mihi vendicare. Ad hoc diabolus confusus obmutuit & sanctus de extasi redijt. Est etiam signum per quod distinguimur. Vnde notandũ quod est signum multiplex. Est enim signum distinctiuum, distinguit enim monetas Christianas ab infidelibus, oues Christi à diaboli. Matth. 22. cuius est hęc imago, & hęc suprascriptio? Et post: Redde quæ sunt Cęsaris Cęsari, & quæ sunt Dei Deo. Moneta ꝗ in iudicio Dei inuenietur sine hac superscriptione reddetur diabolo qui est Cęsar. i. princeps, possidens mundanos vt tanquam faber infernalis in fornace inferni eam comburendam ponat. Christiana anima moneta hoc signum Dei viui habens redditur ei in cęlestes thesauros reponenda. Item est signum ouium Christi quo ecce Iesus pastor eas cognoscit. Io. 10. Ego cognosco oues meas. Item est signum domorum Dei & hospitalariorum & templariorum, qui hoc signo signantur super habitaculum, & templum Dei. Vnde cum hoc distinguuntur domus consecratę à non consecratis, in hoc distinguuntur milites Dei. In tripartita historia, & ecclesiastica 9. lib. 9. cap. dicitur quòd Constantinus statuit vt crux imprimeretur in monetis Christianis, & quòd hoc signo signarentur arma militum suorum. Item in historia Antiochena legitur, ꝙ Vrbanus Papa apud Claromontem statuit, quòd omnes qui vellent facere peregrinationem transmarinam pro Deo hoc signo distinguerentur. Item in primitiua ecclesia cum hoc signo catholici se cognoscebant. Vnde legitur in miraculis Marię Magdalenæ, quòd cum ipsa venisset apud Marsiliam cum sancta Martha sorore sua, & alijs pluribus, & prædicaret ibi articulos fidei, & audiretur libẽter, tum propter suam nouitatem, & eorum quæ prædicabat, vel propter suam pulchritudinem, vel eloquij gratiam, & dulcedinẽ. Et ipsa & sui multam penuriam paterentur, vxor principis ciuitatis, quæ ad eam audiendam aliquando conuenerat perterrita est de visione horribili, & vir eius vltimo similiter, & dictum est eis, quòd nisi membris Christi fame afflictis, & penuria cito necessaria prouiderent, cito punirentur, qui cum eis inuentis loquerentur beatæ Mariæ Magdalenæ, promiserunt quòd crederent in Christum quem Maria prædicabat, & obedirent ei si eis obtineret prolis fœcunditatem, & quòd visitarent beatum Petrum qui apud Antiochiam præsidebat, & terram sanctam. Cum autem vxor dicta quæ diu fuerat sterilis esset prægnans, & propinqua partui, præ gaudio voluit statim princeps soluere promissum, & ire apud Antiochiam: vxor autem eius noluit remanere, vnde beata Magdalena in signum recognitionis dedit eis cruces in vestibus. Cum autem nauigarent, vxor dicta peperit, & post partum mortua est: gaudet vir pro nato filio, sed magis dolet pro vxoris morte, & pro filio cito morituro. Cum autem nautę vellent eam in mari projicere, obtinet dominus ille vt applicent ad propinquam insulã, vbi vxorem suam dimitteret in lecto parato, & puerum viuum inter eius vbera, commendauit eos custodiæ beatæ Magdalenæ, quæ eũ ei obtinuerat, vt ea etiam esset pueri nutrix & custos. Cum venisset apud Antiochiam, signum crucis cognitum est a Christianis instructus a beato Petro, & baptizatus. Postquam visitauerat terram sanctam cum beato Petro, redijt post annum, applicans ad locum vbi vxorem suam mortuam reliquerat, videt puerum ludentem cum lapillulis littoris, qui videns eos fugit sub coopertura ad vbera matris quasi catulus cum quatuor pedibus, inueniunt puerum viuum & sanum, & mulierem ita iacentem vt dimiserant eam: adiurant eam, vt virtute fidei quam Petrus docebat surgat, & merito beatæ Mariæ Magdalenæ. Quæ statim quasi de somno surrexit, & ei narrauit quomodo ipsa fuerat per omnia loca suæ peregrinationis, & quòd doctrinam Petri Apostoli cum ipso audierat. Deinde gaudentes ad propria redierunt. Propter hoc bene dicit Psalmus: Benedic anima mea domino &c. qui coronat te in misericordia. Idem: Misericordias domini in æternum cantabo, quoniam in æternum misericordia ædificabitur in cœlis. Idem: Domine in cœlo misericordia tua.

De misericordia hominis ad hominem. *Dist.* XX.

DIcto de misericordia Dei, considerandum est de misericordia hominis ad hominem. Circa quam sciendum est, ꝙ ad misericordiam faciendam multa nos monere debent. Sicut in multis locis legimus in scriptura. Primo quidẽ nos inuitat ad misericordiam faciendam diuinæ voluntatis complacentia, quia Deo qui summè misericos est summè placet, sicut dicitur Prou. 21. Facere misericordiam magis placet Deo quam victimæ. Et Oseæ 6. Misericordiam volo & non sacrificium. Nullum enim materiale sacrificium tantum placet Deo quantum misericordia propter Deum facta pauperibus ex visceribus pij cordis. Vnde Matth. 9. dicit Saluator: Discite quid est, misericordiam volo & non sacrificium. Secundo diuinæ legis obseruantia. Hanc enim legem Deus instituit, vt qui fecerit misericordiam, misericordiam consequatur, & qui non, non. Iac. 3. Iudicium sine misericordia fiet illi qui non fecerit misericordiam. Et Eccl. 28. Homo homini seruat iram, & a Deo quærit medelam. In hominem similem sibi non habet misericordiam, & pro delictis suis deprecabitur? q. d. frustra deprecabitur. Exemplum Matth. 18. Serue nequam omne debitum dimisi tibi quoniam rogasti me, nonne oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego tui misertus sum? Nota bene quod sequitur ibi. Ideo dicit hic: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Tertium est curialis exhortatio. Multipliciter enim hortatur nos Deus & inuitat ad misericordiam faciendam tam per se quam per sanctos suos. Lucæ 6. Estote misericordes &c. Et 1. Pet. 3. Estote inuicem misericordes, modesti, humiles. Item Eph. 4. Estote inuicem misericordes, benigni, donantes vobismetipsis &c. Col. 3. Induite vos sicut electi Dei sancti, & dilecti viscera misericordiæ &c. Quartum est exemplaris imitatio. Imitari namque debemus exemplar verissimum, clarissimum, & perfectissimum nobis exhibitum & ostensum. Primo exemplar Dei Patris. Lucæ 6. Estote misericordes sicut & pater vester misericos est. Vnde de filio prodigo dicitur Lucæ 15. Videns eum pater misericordia motus est. Nota quod sequitur: Vnde anthonomatice pater misericordiarũ nuncupatur. 2. Cor. 1. Benedictus Deus &c. Pater misericordiarum, & Deus consolationis. Item exemplar filij, qui de seipso dicit: Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Qui nos ad misericordiam inuitando dicebat Matth. 9. Discite quid est, misericordiam volo & non sacrificium. Attende ꝙ̃ signanter dicit, discite. q. d. hanc lectionem vobis specialiter super omnes cõmendo, & in cordibus vestris indelebiliter imprimi volo, & opere fideliter adimpleri. Exemplum de misericordia filij ponitur euidentissimum Lucæ 10. de illo qui incidit in latrones, de quo dicitur ibi ꝙ Samaritanus iter faciens & videns eum misericordia motus est. Nota bene totam parabolam, vbi specialiter ad quæstionem ibi factam. Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi qui incidit in latrones? Respondetur: Qui fecit misericordiam in illum. Quis est iste Samaritanus. i. custos, nisi Christus qui nobis factus est proximus, & fraternitate carnis assumptæ, & affectu dilectionis immensæ, & effectu miserationis impensæ? Voluit enim per omnia fratribus assimilari vt misericors fieret. Heb. 2. id est vt ipse qui ex diuinitate essentialiter est misericors, ab æterno ex infirmitatibus & passionibus nostris assumptis in carne deberet esse misericors experimentaliter sustinendo. Iac. 5. Patientiam Iob audistis, & finem domini vidistis, quia misericors est dominus. Exemplar etiã Spiritussancti imitari debemus. Cui Psal. ait: Deus Deus misericordia mea. Idem: Tu dñe suauis ac mitis, et multę misericordiæ inuocantibus te. Quintum quod mouere debet ad misericordiam exhibendam est diuini honoris exhibitio, qui. n. honorat seruum propter dominum, non est illum principaliter dominũ honorare. Omnis. n. honor, obsequium, & beneficium impensum seruo indubitanter ipsi domino principalius exhibetur. Sicut ipse testatur Matth. 25. Quandiu vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Et Prou. 14. Honorat dñm qui miseretur pauperis. Sextũ est peccatorum remissio. Prou. 15. Per misericordiam & fidem purgãtur peccata. Et eiusdem 16. Misericordia & veritate redimitur iniquitas. Eccl. 3. Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna resistit peccatis. Dan. 4. Peccata tua eleemosynis redime & iniquitates tuas misericordijs pauperum. Septimum est acquisitio meritorũ. Multa. n. & magna acquirit homo misericors, quia pro omni miseria proximorum quibus piè subuenit, vel pio corde compatitur meretur. Præterea quicquid dat pauperi, Deo accommodat ad vsurã: vnde Psal. de viro iusto & pio dicit: Tota die miseretur & commodat. Et Sapiens dicit Prou. 19. Fęneratur dño qui miseretur pauperi. Attende quanta sit sapientia dño fęnerari: ipse. n. fideliter soluit vsuras, in manu secura reponitur, quod ei cum fęnore commodat. Soluit ẽt abundanter, quia pro quolibet obolo plusquã cẽties millesies mille marchas. O terreni & cupidi filij Adam quare non aduertitis, quare non negociamini, quare non præstatis ad tantas vsuras sine peccato & pro ineffabili lucro? Quare ad fideles mercationes

tes & nundinas quæstuosissimas auaritias mondanorum latepuit & obdormiuit in terra. Cur Iudæo, cui sacrilego dare paruum pro maximo, temporale pro æterno, corruptibile pro incorruptibili, vile pro inæstimabili cunctareris? Ideo Thobias exhortans filium suum ad has vsuras, dicebat: Quomodo potueris ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue. Si autem exiguum, illud exiguum libenter impartiri stude: præmium.n. bonum thesaurizas tibi in die necessitatis, qm̃ eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animas ire in tenebras. Ad hunc thesaurum hortatur dñs. Matth. 6. dicens: Thesaurizate vobis thesauros in cœlo, vbi nec ærugo corrodit, nec tynea demolitur, & vbi fures non effodiunt nec furantur, & bene dicit Thobias in die necessitatis .s. in morte & post mortẽ: tunc.n. indiget homo maximè misericordia. Sola autem misericordia est comes defunctorum, ait Amb. Vnde diues Epulo qui Lazari pauperis nõ est misertus dum viueret, nec in morte, nec post mortem misericordiam inuenit, vt vnicam aquæ guttulam impetraret. Magna igitur est sapiẽtia pauperibus propter Deum misericorditer erogare, hæc est sapiẽtia nõ terrena animalis, & diabolica, sed sapientia quæ desursum est. De qua Iac. 3. Quæ desursum est sapientia, primum quidẽ pudica est &c. plena misericordia & fructibus bonis. Ista sapientia non tm̃ est misericors, sed plena misericordia, quia misericordia facit eam plenam replendo mentis, & spiritualibus bonis & fructib. i. operibus sanctis, vnusquisq;.n. nostrũ est in horto dñi. i. ecclesia sicut arbor fructifera. Vnde dicit dñs Matth. 6. Arbor bona fructus bonos facit, mala aũt arbor fructus malos facit. Homo vero misericors est sicut oliua fructifera habens in se fructus suauissimos ex qua procedit oleum dulcissimum vnctionis, quod quidem valet ad mitigandum dolores, ad sanandum languores, ad condimentum saporis & nutrimentum ardoris. Vnde Psal. in persona misericordis hominis dicit: Ego aũt sicut oliua fructifera in domo domini. Sanè tot fructus producit hæc oliua, tot exhibet opera pietatis. Octauũ est acquisitio amicorum, homo nãq; misericors acquirit sibi amicos, & multiplicat, intercessores pro se ad Deũ obligãt, & in causa sua congregat aduocatos. Ideo dicit dñs: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, nec solũ hoĩes acquirit amicos, sed qđ longe maius est ipsum Deũ, sicut dr̃ Ecc. 4. Eleemosynam pauperis ne defraudes &c. Et post multa pietatis opera. Subdit: In iudicando esto pupillis misericors vt pater &c. Et eris tu velut filius altissimi, & miserebitur tibi magis quam mater. Nonum est in afflictione consolatio. Psal. Si dicebã motus est pes meus misericordia tua, dñe ad me, scd̃m multitudinem do. m. in cor. m. conso. e. læti. se. a. m. Idem: Fiat misericordia tua vt consoletur me. Deus.n. misericors illos consolatur & liberat, & à tribulatione, & à miseria qui miseros consolantur & eorum compatientes miserijs miserentur, vnde Aug. Beatos dicit esse dñs, qui subueniunt miseris: qm̃ eis ita rependitur vt à miseria liberentur. Psal. Beatus qui intelligit super egenum, & pauperem in die mala liberabit eum dñs. Decimũ est pœnæ debitæ relaxatio, quia pœna q̃ soluere debet aliquis in purgatorio: propter opera misericordię relaxatur. Sicut homo dando de suis aliqua, sperat se à poena carceris liberari. Vnde regi Nabuch. cui Deus in somno per visionẽ ostenderat, & per Danielem prædixerat, ejicient te ab hominibus, & cum bestijs, ferisque erit habitatio tua, fœnum vt bos comedes &c. Dixit Daniel quamobrem rex consilium meũ placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum. Econtra Seruo nequam qui noluit conseruo suo misereri, & debitum sibi remittere dixit dominus eius. Serue nequam omne debitum dimisi tibi, qui rogasti me: nonne ergo oportuit & te misereri cõserui tui, sicut & ego tui misertus sum, & iratus tradidit eum tortoribus quousq; redderet vniuersum debitum. Vndecimum est districta rationis exactio. Christus.n. in iudicio de operibus misericordiæ disceptabit, & rationem exquiret, sicut dr̃ Matth. 25. Tunc dicet rex impijs qui à sinistris eius erunt: Esuriui & non dedistis mihi manducare, sitiui & non dedistis mihi bibere &c. Et sequitur sententia nimis terribilis, & horrenda: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Dicit.n. B. Iacobus: Iudicium sine misericordia fiat illi qui non fecerit misericordiam. Misericordib. aũt dicet: Esuriui & dedistis mihi manducare, sitiui & dedistis mihi bibere &c. Et sequitur sententia desiderabilis, & amanda: Venite benedicti Patris mei, possidete regnum quod vobis paratum est à constitutione mundi. Istud horrendum iudicium præueniens Micheas propheta ait 6. Indicabo tibi homo quid sit bonum, & quid dñs requirat à te, vtiq; facere iudicium, diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo. Duodecimum est multiplex benedictio. Propter quod dr̃ Prou. 22. Qui pronus est ad misericordiam benedicetur. A quibus? Profecto à recipientibus à videntib. & audientibus, sed quod est principaliter appetendum à Deo benedictionem gratiæ in præsenti, & benedictionem gloriæ in futuro iudicio qñ dicet iustis: Venite benedicti &c. Necnon & statim post mortẽ qñ recipietur in cœlo. Ideo dicitur Prou. 21. Qui sequitur misericordiã, & iustitiam inueniet vitam & gloriam. Et eiusdem 13. Qui miseretur pauperi beatus erit. Vlterius sciendũ q̄ duplex est misericordia. Est.n. misericordia quædã corporalis, & quędã spiritualis. Misericordia corporalis est multiplex, videlicet esurientem reficere, sitientem potare, nudum vestire, infirmum vel in carcere existentem visitare, captiuum redimere, vagum in domũ recipere, mortuum sepelire. De oĩb. istis excepto vltimo habetur simul Matth. 25. De tribus eorum & sepultura mortuorũ dr̃ specialiter Tobiæ 1. Esurientes alebat, nudis vestimẽta pręebebat, & mortuis atque occisis sepulturam sollicitus exhibebat. Similiter misericordia spiritualis multiplex est, videlicet ignorantes instruere, negligentes exhortari, in dubijs consulere, peccantes corripere, afflictos seu mœstos consolari, & eis ex animo condolere, pœnitentib. indulgere, defectus aliorũ non culpabiles supportare, pro oibus & inimicis orare. Versus: Consule castiga solare remitte fer ora. Debemus igitur esse misericordes, ignorantes instruendo, delinquentes exhortando, in dubijs consulendo. Et dr̃ Eccles. 18. Qui misericordiam docet & erudit sicut pastor gregem suum. Item peccãtes arguendo. Psal. Corripiet me iustus in misericordia. Item afflictos consolando. Eccl. 7. Ne desis plorantibus in consolatione, & cũ lugentibus ambula. Iob 31. Flebam quondam super eo, qui afflictus erat &c. Hierem. 9. Quis dabit capiti meo aquam &c. Et si afflictis corporaliter condulere debemus, multo magis compati debemus peccatoribus, & lugere miserias eorum ex zelo, sicut Psal. qui dicit: Vidi præuaricantes & tabescebam &c. Idem: Tabescere me fecit zelus meus &c. Item misericordes debemus esse, pœnitentibus indulgendo, & illatas nobis iniurias remittendo. Lucæ 6. Dimittite & dimittemini. Et Matth. 18. Pater vester cœlestis non dimittet vobis peccata vestra, nisi dimiseritis vnusquisq; fratri suo de cordibus vestris. Propter qđ Apostolus Eph. 4. dicit: Estote inuicem benigni, misericordes &c. donantes vobismetipsis &c. Item misericordes esse debemus pro inuicẽm orando. Iac. 5. Orate pro inuicẽ vt saluemini. Sic Moyses orabat pro populo, sic Aaron, Samuel, & cæteri, sicut habetur in locis innumeris in scriptura. Matth. 5. Orate pro persequẽtibus & calumniantibus vos. Exemplo dñi, qui pro suis crucifixoribus orauit. Lucæ 23. Pater ignosce illis &c. Exemplo & beati Iacobi minoris, qui præcipitatus de pinnaculo templi, dum adhuc superuiueret flexis genibus orauit pro illis qui præcipitauerant eum. De B. Frãcisco legitur, q̄ pro peccatoribus in oratione flendo clamabat, & animarum perditionem cum tanta teneritudine deplorabat, vt præ dolore totus deficere videretur, ac si eas in Christo quotidie parturiret. De his quæ ad misericordiam pertinent, require infra libro 3. de eleemosyna. Item misericordes esse debemus defectus aliorum culpabiles supportando. Col. 3. Induite vos sicut electi Dei sancti & dilecti viscera misericordię &c. supportantes inuicem in charitate. De hac materia require in libro 3. de eleemosyna.

De munditia cordis. Dist. XXI.

CIrca sextam beatitudinem Beati mundo corde &c consideranda sunt tria. Primo quomodo possit munditia cordis acquiri. Secundo quomodo possit custodiri. Tertio quæ debent nos mouere ad munditiam acquirendam vel seruandam. Circa primum sciendum, q̄ munditiam cordis nemo potest per se acquirere nec habere, sed solus Deus qui potest animas creare potest mundare. Iob 14. Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine: Nõne tu qui solus es? Nam anima licet à Deo creata sit munda de se, tñ in ipsa creationis hora & infusionis maculatur, & quasi leprosa efficitur ex contactu leprosi seminis & infecti. Ideo desiderans anima munditiæ sanitatem dicat illud verbum quod dixit leprosus domino Iesu Christo Matth. 8. Domine si vis potes me mundare. Qui continuo respondebit. Volo, mundare. Sciendũ q̄ Deus mundat animam abluendo, sicut res aliqua corporalis ablutione mundatur. Primo quidem lauacro baptismali. Intantum.n. ostendit se velle nostram munditiam q̄ seipsum pro nobis tradidit & morti exposuit, vt ex suo corpore benedictio lauacrum nostræ mundationis produceret, sicut Apostolus Eph. 5. Christus dilexit ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea mundans lauacro. Et ad Titum 2. Christus dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem. Attende prouide rationalis anima quanto preciosis redempta q̃ precioso lauacro sis mundata. Attende etiam quantum desiderare debes hanc habere munditiam, quam Christus tanto desiderauit ardore, quanto quoq; studio debeas eam custodire, ineffabili procuratam amore. Sed heu, quia sicut dixit Maximus in sermone. Nos post nitorem baptismi post collatum nobis piæ regenerationis candorem, post acquisitam indumenti nuptialis angelicam dignitatem in peccatorum cœno relapsi, & in antiqua criminum volutabra reuoluti niueum vestimentum terris iniquitatum ac libidinum contagijs sordidamus &c. Sed quid agemus, quia non est iterabilis

rabilis emundatio baptismalis. Ideo Deus cuius misericordiæ non est finis aliud nouæ lauacrum emundationis nobis instituit, vt qui perdidimus munditiam baptismalem, per pœnitentiam emundari possemus, & hæc emundatio quæ fit per pœnitentiam plures habet vias, sicut sunt plures pœnitentiæ partes, videlicet contritio, cõfessio, & satisfactio. Primo igitur mundatur anima ablutione contritionis. Sed aquam huius ablutionis habere non possumus, nisi nobis diuinitus infundatur. Ideo Ezech. 36. Effundam super vos aquã mundam & mũdabimini ab omnibus inquinamẽtis vestris, Naaman lauando mundatus est à lepra 4. Reg. 5. Vade & lauare septies in Iordane, & sanitatem recipiet caro tua, atq; mundaberis. Septies lauare præcipitur, quia à septem capitalibus vitijs emundatur. In Iordane quod interpretatur riuus iudicij lauatur, qui ex consideratione diuini iudicij quod formidat, vel proprij iudicij, quo se reum, & damnatione dignum considerat, riuus lachrymarum effundit, quibus & caro sanatur à feruore libidinis, & anima mundatur funditus à peccatis. Secundo mundatur anima virtute cõfessionis, sicut mundatur corpus euacuatione & expulsione malorum humorum, & sicut mundatur granum expulsione palearũ. Matth. 3. Cuius ventilabrum in manu eius, & permundabit aream suã, & sicut mundatur domus quã scobando feces & pulueres eiiciuntur. Matth. 12. Inuenit domum scopis mundatam & ornatam. Ideo dicitur Paral. 29. Mundate domum dñi .i. cõscientiam vt fiat habitaculum Deo dignũ. & sicut scinditur, & aperitur apostema vt eiecta sanie sanitas restauretur. Tertio mundatur anima virtute satisfactionis, cuius tres sunt partes .s. ieiunium, oratio, & eleemosyna. Per ieiunium aũt intelligitur quicquid est corporis afflictiuum: Col. 3. Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam &c. De Iudith dicitur, ꝙ habens super lumbos suos cilicium ieiunabat omnibus diebus vitæ suæ præter sabbata, & Neomenias, & festa domus Israel. Iudith 8. & infra. Munda manebat in tabernaculo. De oratione vero dicitur ibidẽ. Et Leuit. 12. dicitur de muliere purificanda post puerperium, orabit pro ea sacerdos & sic mundabitur. Si per alterius orationẽ mũdatur aliquis, multo magis per orationem propriam, nam orando cor homo dirigit in Deum & eleuat, eleuando mundificat. Iob 8. Si omnipotentem fueris deprecatus, si mundus & rectus incesseris, statim euigilabit ad te exaudiendum .s. & consolandum ac et protegendum. De eleemosyna vero dicitur Lucæ 11. Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Et Iac. 1. Religio munda et immaculata apud Deum & patrem, hæc est, visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum. Circa 3m .s. qualiter possit munditia custodiri. Sciendum ꝙ requiritur disciplinata clausura sensuum, tam interiorum, q̃ exteriorum, ne ex aliqua parte immunditia admittatur. Vnde Leuit. 15. Docebitis filios Israel, vt caueant immũditias. Debet igitur homo habere munditiam in opere. Prouer. 21. Qui mundus est rectum est opus eius. Iob 22. Saluabitur innocẽs. Saluabitur aũt in munditia manuũ suarum .i. operũ: non .n. sufficit quantacunq; munditia interior si non habeat opera. Qñ enim diabolus domum conscientiæ inuenit vacantem, licèt scopis mundatam, & ornatam inueniat, tñ assumit alios septem spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi. Sicut dicitur Matth. 12. Debet .n. homo à puero inchoare, & tunc erit ei facile munditiam custodire. Prouer. 22. Adolescens iuxta viam suam et cum senuerit non recedet ab ea. Prouer. 20. Ex studijs suis intelligitur puer si recta & munda sunt opera eius. Item debet esse lingua munda, quia ipsa si munda non fuerit, maculat totum corpus. Iaco. 3. Ideo dicitur Eph. 4. Fornicatio & omnis immunditia nec nominetur in vobis sicut decet sanctos. Item oculi debent esse mundi. Abacuch 1. Mundi sunt oculi tui ne videant malum. Multas immunditias cõtrahit anima per oculos. Require infra de custodia oculorum lib. 3. Similiter tactus, & omnes alij sensus debent esse mundi. Prouer. 6. Qui ingreditur ad vxorem proximi sui, non erit mũdus cum tetigerit eam .s. osculando, amplexando, vel alias tangendo. Super omnia autem debet cor munde seruari, ex corde .n. exeunt cogitationes malę &c. Matt. 23. Arguit dominus Pharisęos, quia munditiam prætendebãt exterius tñ, dicens Matth. 23. Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritę, qui mundatis quod de foris est calicis & catyni, intus autem pleni estis rapina & omni immunditia. Iac. 4. Emundate manus peccatores, & purificate corda duplices animo. In hac autem munditia perseuerare oportet, sicut dicitur Isa. 1. Lauamini mũdi estote auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis. Greg. Lauatur & mundus esse negligit, qui post lachrymas vitæ innocentiam non custodit. Iob 17. Tenebit iustus viam suam, & mundus manibus addet fortitudinem. Secundo ad custodiam perfectę munditię requiritur omnium occasionum euitatio, videlicet ꝙ homo caueat à consortijs malis, a ludis & spectaculis. Vnde Tobiæ 3. Dicebat Sara quæ fuit vxor Tobiæ iunioris: Mundam seruaui animã meam ab omni concupiscentia, nunquam cum ludentibus miscui me, neque cum his qui in leuitate ambulant participem me præbui. Iac. 1. Religio munda & immaculata hæc est, immaculatum se custodire ab hoc sęculo. Tertio ad seruandam munditiam multum valet sacræ lectionis frequentatio. Io. 15. Vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis. Nota de illo cui præcepit senex ꝙ calathum immundum reportaret plenum aqua, quem pluries immergendum mundum, licèt aqua vacuum reportauit. Quarto ad seruandam munditiam multum valet dominicæ passionis deuota meditatio. 1. Ioã. 1. Sanguis Christi emundat nos ab omni peccato. Nota populo Iudęorum data est aqua expiationis, qua mundaretur aspersus ab immunditijs corporum. Nume. 19. Qui aqua expiationis non est aspersus immundus erit, & manebit spurcitia eius super eum. Nobis autem dedit dominus Iesus Christus suum sanguinem preciosum ad purgandum immunditias animarum. Heb. 9. Si enim sanguis hyrcorum aut vitulorum, & cinis vitulę aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo emundabit conscientiam nostrã &c. Circa tertium, quæ .s. mouere nos debent ad munditiam conseruandam. Sciendum ꝙ ad hoc moueri debemus multiplici ratione. Primo si consideremus precium nostræ mundationis, quod est sanguis Christi. Secundo si consideretur difficultas immo impossibilitas recuperationis quantũ est ex nobis, quia nec per nos nec ex nobis recuperare possumus, sed solus Deus potest nobis eam reddere. Tertio debet nos mouere animæ nostrę sanitas, quia recuperando munditiam recuperamus pariter sanitatem, sicut quando corpus mundatur à malis humoribus quæ causant ægritudinem, recipit sanitatem. De his tribus require supra eodem cap. Quarto mouere nos debet optata tranquillitas, quia non habet pacem conscientia quousque fuerit emundata. Peccata .n. pacem turbant. Isa. 48. Non est pax impijs dicit dominus, sicut paterfamilias non est in pace, nec potest quiescere quandiu scit latrones vel inimicos suos mortales esse in domo. Puer iacẽs in cunis quãdiu dormit in fecibus suis non clamat nec aduertit, sed quam cito fuerit excitatus clamat & eiulat donec extractus fuerit à fecibus, sic peccator dormiens in fecibus peccatorum non clamat per confessionem, sed excitatus per gratiam non habet pacem quousq; fuerit munditiæ restitutus. Quinto mouere nos debet ad idem, quia recuperando munditiam diuinum recuperamus amorem. Neminem potest Deus diligere nisi mundum, quia ipse est totius puritatis amator. Prou. 22. Qui diligit cordis munditiam propter gratiã labiorum habebit amicum regem. In mundis corde facit suã mansionẽ, sicut in templo suo sancto. Ideo dicitur 2. Paral. 29. Auferte omnem immunditiam à sanctuario meo. Ibidem. Mundate domum domini Dei, vos autem estis templum Dei viui, dicit dominus 2. Cor. 6. Quoniam inhabitabo in illis & inambulabo, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus. Sequitur: Immundũ ne tetigeritis, & ego recipiam vos & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios, & filias dicit dominus omnipotens. Has igitur habẽtes promissiones charissimi mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus perficientes sanctificationem in timore domini. Sexto mouere nos debet ad munditiam conseruandam, quia acquirendo & recuperando munditiam acquirimus, vel recuperamus splendorem cognitionis. Aer, aqua, oculus, vel speculũ, quodlibet istorum quanto mundius tanto clarius, sic & intellectus quãto, affectus mundior tanto clarior ad videndum, & spiritualia cõtemplandum. Sap. 7. Spiritus intelligentiæ mundus subtilis, & quãto mundior tanto subtilior. Ideo dicitur hic. Beati mundo corde, quia ipsi Deum videbunt, in præsenti quidem per gratiam cõtemplando, & in futuro per gloriam clare & nude facie ad faciem intuendo. Septimo mouere nos debet ad idem, quia acquirendo mũditiam acquirimus dulcorem deuotionis, & cuiusdam prægustationis. Quod figuraliter præsignatur Leuit. 22. Qui tetigerit immundum cuius tactus est sordidus, immundus erit, & non vescetur his quę sanctificata sunt, sed cum lauerit carnem suam aqua, scilicet compunctionis, & occubuerit Sol, scilicet iustitiæ, qui est Christus occubuerit agnum in cruce, tunc mundatus sanguine Christi vescetur sanctificatis, id est ecclesiæ sacramentis: non tantum sacramentaliter, sicut communiter recipiunt omnes, sed etiã spiritualiter, quod non est nisi iustorum. Per munditiam etiam acquirimus dulcorem fruitionis æternæ, quę etiam comprehenditur sub nomine visionis, quia secundum Aug. visio est tota merces, quia videlicet fruitionis dulcedinem comprehendit. Bene ergo dicitur: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

De pace. *Dist.* XXII.

CIrca septimam beatitudinem .s. Beati pacifici &c. Sciẽdum ꝙ est pax multiplex. Quædam mala, & culpabilis, quædam bona & laudabilis. Nisi .n. esset aliqua pax mala, nõ diceret dominus. Matth. 10. Nolite putare, quoniam veni pacem mittere in terram, non veni pacem mittere, sed gladium. Hieron. Bellum nullum est bonum vt rumperetur pax mala. Pax autem mala multiplex est:

quæ-

q̄dam enim est pax phantastica, quædam sophistica, quædā diabolica. Pax phantastica non vera est quam credunt, & dicunt hoīes mundani se habere in terrenis diuitijs, in mundanis fastigijs, & in carnis delitijs, sed vere non est pax in istis, sicut dicit dñs Ioan. 18. In mundo pressuram habebitis: in me autē pacem. Bene erat pax phantastica quam habebat ciuitas Hierusalem. Luc. 19. Videns ciuitatem fleuit super illam, dicens, quia si cognouisses & tu, & nūc in hac die tua quæ ad pacem tibi &c. Videbatur ciuitas pacis prosperitate gaudere, & non videbat sibi excidium imminere. Si igitur pacē sibi videantur habere non est vera, sed phantastica. Quod enim non sit pax in terrenis diuitijs satis patet, licèt.n. diuites videantur dominari populis, & in mundo non esse quod timeant, ac per hoc pacem putantur habere, profecto pax ista semper cū conscientia litigat, & rixatur interius & si nō habeat hostem exterius secum ipsa decertat. Diuitiæ nāq; materiam litium administrant inquietudinibus & erūnis: licèt sentire non videantur laborantes hoc morbo, quia non cōsiderant circa diuitias quantus ardor est in acquirendo, labor in discurrendo, timor in possidendo, dolor in amittendo, anxietas in relinquendo. Timet auarus potētem ne rapiat, pauperem ne furetur, vermes nec corrodant, incendium, ne consumat & hmōi, & cum pax sit ille semper insidias suspicatur. Iob 15. Nulla ibi vera tranquillitas vbi nunq̄ mens sine sollicitudine vigilat, neq; corpus recreat vera somni suauitas. Qñq; rapiūtur extorquentur, vel incendio deuorantur diuitiæ, vt subito desolatus appareat qui sa tanta pollere fęlicitate putabat. Ceterum desiderium si cōpleatur, delectat animam. Prou. 14. Ergo si non completur, non delectat, sed pacem tollit, cruciat, & fatigat. Sed auarus (ſm sententiam Sapientis Eccles. 5.) nunq̄ implebitur pecunia. Ergo continue desiderans, continue cruciatur, nā ipsi diuites si totum mundum singuli possiderent, tñ adhuc desiderijs arderent. Viget.n. in eis ignis qui nunq̄ dicit, sufficit. Prou. 30. Qui iam fere totam huius mundi siluam sic inuasit, q̄ nec amicitiarum, nec propinquitatis, nec interdum filiorū, nec coniugij amorem habeāt dū retinent cupiditatis ardorē, nisi q̄ vr eis dulce in tantis ardorib. habitare, in curis & sollicitudinibus laborare, & se in talibus reuoluere, sicut delectatur scarabeus in fimo & stercore. Dicit Apostolus 1. Thim. 6. Qui volunt diuites fieri incidunt in laqueum & tētationem &c. Producantur in medium illi quinque freuetici quos beatus Bern. inducit: Vidi inquit quinque freneticos, quorū vnus harenam masticabat maris. Alius astans lacui sulphureo exhalantē vaporem fetidissimū gestiebat haurire. Tertius incūbans fornaci vehementer accensę, micantes scintillas ore aperto lætabatur accipere. Quartus supra pinnaculum templi residens vētum ore attrahebat, ventum flabello cōmouens, ac si speraret se totum aerē deglutire. Quintus seorsum positus cæteros irridebat, qui carnes ꝓprias deuorare laborās, nunc brachiū, nūc partes alias applicabat. Quid ista signant, nisi miserorum miserabilium famem q̄ hi cibi, qui naturales non sunt magis prouocant q̄ extinguūt, capacem Dei animam quicquid Deo minus est implere non potest. Immo sicut dicit Aug in lib. de confes. Egestas est omnis copia quæ Deus nō est. Peregrinis enī quæ vere pacis patriam quærunt onerosę sunt diuitiæ quas ne grauentur in via relinquunt, sufficiunt.n. vt sustententur, & defectus necessarios suppleant, & motus noxios reprimant, & lasciuos, sicut scriptum est 1. Mach. 14. Vnusquisq; colebat terrā suam in pace. De hac materia req. infra lib. 3. Auaritia. Aduertendum est, q̄ non oēs diuitias, nec diuites execramus, quia non sunt in culpa diuitiæ, sed abusus. Vnde sunt licitę si sine prauitate acquirantur, si cum humilitate & timore Dei seruentur, si cum sobrietate & frugalitate in vsus necessarios & licitos expēdantur, si cū pietate pauperibus erogētur. Item non est pax vera in delitijs, nisi iudicio illorū qui esse sub sentibus delitias computant. Nā sicut ait quidam, habet hoc oīs voluptas, q̄ stimulis agit fruentes, aculeis sub melle latitat. In appetitu viget anxietas, & penitudinem habet sacietas, ibi nulla requies, nulla iucūditas. More brutorū voluptuosi lasciuiunt distentis ventribus, sed eorum voluptates turpes hñt exitus, pp crapulam multi perierunt. Eccl. 37. Et cum dixerint pax & securitas repentinus eis superueniet interitus. 1. Thess. 4. Quid Salomoni delitiæ profuerunt, quæ sibi prę cæteris abundantius affluxerunt? Vadam inquit Eccl. 2. & effluam delitijs & fruar bonis nec prohibui cor meū quin omni voluptate frueretur, & oblectaret se in eis. Habebat pacem ex omni parte 3. Reg. 4. Sed suscitauit contra eum dñs seruum suum 3. Reg. 11. Inducit vita voluptuosa dolorem, laborem, paupertatē, & mortem. Indurandus est igitur animus & à voluptatibus abstrahendus, debellandæ sunt corporeę voluptates, quia multa vicerunt aduersarios suos fortissimos, quos tādem voluptates, & vitia vicerunt. De hac materia req. supra. Abstinentia. Et infra, Gula. Rom. 14. Non est regnum Dei esca & potus, sed pax & gaudium in Spiritusancto. Sic tractādū est corpus vt seruiat nō vt rebellet, aut lasciuiat. Habenda est cura carnis in necessarijs, non fouenda in desiderijs, sed exercenda salutaribus disciplinis. Cibus quanto honestius & ordinatius ingeritur, tanto facilius digeritur, & corpus dulcius consopitur & somniorū honestas exoritur, ac cū minoris afflictionis tædio surgitur, & robustius laboratur. Omnia cū discretione præsentia sic agantur ne retardentur spiritualia, deficiēte spiritu & corpore languescente. Ideo dī Eccl. 41. Disciplinam & pacē conseruate. Item non est pax vera in fastigijs. Semper.n. vt cancer serpit ambitio, qua crescente tanto se lōgius a pace se homo reperit, quāto magis in mundanis honoribus desiderium suū ponit. Ad honorem verū facilius ille pertingit, & pacem qui spernit oīa, q̄ qui anfractuosa via circuiens mēdicat suffragia vt ad optatā perueniat dignitatem. Adepta ēt dignitate quietudo, vel pax non sequitur, sed magis ac magis crescit ambitio. Quam tpib. nostris intantū videmus excrescere, q̄ quidā tanq̄ impudētissimi canes appetunt esse pastores, qui nec verbo, nec exemplo, nec subsidio sibi cōmissas oues dñicas pascere sciunt, & ideo nō est eis pax. Sicut nec Absalon, qui libidine dominandi succensus, patris sui regnū conatus est nequiter vsurpare. 3. Reg. 17. Tales in se pacē non habeot, nec fouent in alijs, quia viā pacis non cognouerūt, sed contritio & infęlicitas in vijs eorū, nec est timor Dei ante oculos eorum, quia nō sic impudenter ad honores, & ecclesiasticas dignitates currerent plurimi, si timerent, si terreret eos mentis impuritas, corporalis virtutis imbecillitas, oneris difficultas. De hac materia req. infra, Ambitio. Sic igitur declaratum est, q̄ quædam pax phantastica. Secundo quædā est pax sophistica, puta in vulgaribus amicitijs & mundanis, qm̄ inter amicissimos videmus qñq; graues inimicitias suboriri, quæ pristinam dulcedinē abolentes inexpressibilē amaritudinem pariebant. Psal. Homo pacis meæ in quo sperabam, magnificabit super me supplantationē. Et Hiere. 9. De fictis, et sophisticis amicis sic dī. Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum locuta est. In ore suo pacem cum amico suo loquitur, & occultè ponit ei insidias Psal. Loquuntur pacem cum proximo suo, mala aūt in cordibus eorum Et sequitur: Da illis ſm opera eorum &c. Idem, mihi quidem pacifice loquebantur, & in iracundia terræ loquentes dolos cogitabant. In istis igitur nō est pax vera, sed timor & suspitio deceptionis, & fraudis. Item est pax diabolica, quā.s. se dicunt peccatores habere, qū possint voluptates suas impias adimplere, qui lętātur cum malefecerint & exultant in rebus pessimis, sed nō est pax impijs dicit dñs Isa. 47. Mentem.n. corruptam vitijs q̄ remordet conscientiæ vermis, quæ vt in pluribus distrahitur cogitationib. vanis, & noxijs quandiu latet in spinis pacem habere, & in pace quiescere impossibile est: habentes tñ cordis oculos obscuratos, quia excęcauit eos malitia, multi magna & grauia, & horrenda flagitia in suis conscientijs non recognoscunt, nec recognoscere cupiunt ne doleant, & cōpungantur. Alij vellēt quidem cognoscere, sed ad hoc laborare non curant, sicut de iniusto dicit Psal. Noluit intelligere vt bene ageret, tales in magno conscientiæ bello tot & tam magna mala pacem appellant. Sed qūo pacē pōt habere, qui gladiū portat in corde, qui iacet in spinis cuius lectus plenus est serpentib. venenosis, qui inter leones & dracones versatur qui latrones habet in domo, qui suos hostes sęuissimos sentit contra se crudelissime sęuientes, & ipsum qualibet hora deuorare volētes, qui videt gladium vltionis diuinæ vibrari super se & horrendam foueam abyssalem igne et sulfure succensam infra se paratam ipsum miserum peccatorem protinus absorbentem. Denique qūo pacem habebit, qui pacis actori resistit. Iob 3. Quis.n. ei restitit & pacam habuit? Greg. Peruersa mens vnde contra se erigit actorem, inde se in semetipsa confundit, habere ergo pacem resistēs nō potest, quia dum superbiam confusio sequitur, quod stultè per culpā geritur in agentis pęnam mirabiliter ordinatur. Item diabolica est pax peccatorum, qui quantumcunque inter se dissentiant odio vel rancore, quandoq; consentiunt in pauperum oppressione, aut in Dei, vel ecclesiæ impugnatione, sicut Pilatus & Herodes facti sunt amici in dominica passione. De tali pace talium ex magno zelo dolebat Psal. dicens: Zelaui super iniquos pacem peccatorum videns. Nunc videndum est de pace bona & laudabili, de qua dicit Aug. 19. de ciui. Dei: Tm̄ est bonum pacis, vt in rebus terrenis, atq; mortalibus nihil gratius soleat audiri, nihil desiderabilius concupisci, nihil postit melius inueniri: tantum est pacis bonum, vt nihil sine pace sit bonum. Deniq; tantum est pacis bonum, vt Deus ipse sit & se vocari faciat Deum pacis. Isa. 9. vocatur Princeps pacis. Et Thess. 5. Deus pacis sanctificet vos &c. Ipse est pacis lator, pacis dator, ęmulator, propugnator, præmiator. Sciendum aūt q̄ est pax interna, pax fraterna, & pax superna. Pax interna quam debet habere quilibet in seipso est affectuosè quærenda, & studiosè seruanda. Quod autem sit affectuosè quærenda, patet ex hoc, quòd quęlibet creatura naturaliter pacem appetit, & quietem. Si enim lapis iaciatur superius semper nititur inferius descendere, & ignis sursum ascendere, licet quandoque violenter inferius teneatur, si oleo superinfunderis liquores alios ipsum quasi suæ deiectionis impatiens exilit, & donec se superposuerit non

uiecit, sic videre potest in omnibus creaturis quòd omnes naturaliter quietem suam appetunt, & donec locum suę pacis inuenerint non quiescunt, sic anima rationalis naturaliter pacem appetit & donec pacem inuenerit appetitus eius terminari non pôt. Ideo. psal. Quis est homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos? Sequitur, inquire pacem & persequere eam. Ex his verbis aduerte, quòd qui non habet pacem, non habet vitam, nec pôt bonû diê habere, vbi autem inquirenda sunt & qualiter insinuat cû ait. Inquire &c. Inquire .i. totus in animo tuo quære, non extra te .i. in creaturis extrinsecis non inuenies pacê, sed potius miseriam & dolorem. Dictû est enim supra, ꝙ nec in diuitiis, nec in delitiis, nec in excellentiis, nec etiam in amicitiis huius mûdi potest pax vel requies inueniri. Ideo conuertere anima mea in requiem tuam, ab omnibus extrinsecis creaturis auertere. Ad cor tuum reuertere, & clausis sensuum exteriorum hostiis & fenestris, discute, visita, perscrutare cor tuû, ne forte aliquid in eo lateat quod oculos diuinæ maiestatis offendat, quia locum mundum & quietum quærit spôsus & diligit, nô sordidum spurcitia vitiorum nec inquietum tumultuosis discursibus circunstrepentium vanitatum. Tunc enim sponsus adueniet in secretarium cordis tui cum clauso hostio nihil in eo dimiseris quod conscíêtiam tuam remordeat, nihil inquietum, nihil inordinatum remanserit, sed omnia pacata ad instar domus & familiæ quietissimæ & in omnibus ordinatę. Tunc inquam Christus adueniet dicens. Pax huic domui Matth. 10. Ad discipulos suos orantes clausis ianuis adueniens. dixit eis, pax vobis Ioh. 20. Quod quietû locum diligat. ait. ps. Factus est in pace locus eius. Quod pulchre figuratum est 2. Reg. 7. Et 1. Par. 22. Licet enim Dauid sanctus esset & gratus Deo, noluit tamen dominus quòd ei ædificaret domum. Sed Salomon filius eius pacificus hoc fuit priuilegio specialiter honoratus. Bene ergo dicit psal. Inquire pacem, quia difficilis est ad inueniendum, sed quia longe difficilior est ad tenendum. Ideo subdit. Et persequere eam, quasi. s. fugientem. Multa sunt enim quæ pacem nostram impediunt & perturbant. Primo quidem hostilis malignitas. Dęmones nempe de statu pacis & fęlicitatis eiecti pacem nostram multipliciter perturbare nituntur, prima Petri 5. Aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit &c. ps. insidiatur in abscôdito quasi leo in spel. Ideo necessaria est strenuitas ad defendendum, quia sicut dicitur Luc. 11. Cum fortis armatus custodit atrium suum in pace sunt omnia quæ possidet .i. cum vir iustus fortis per gratiam armatus virtutibus custodit atrium cordis sui, ne ex aliqua sui parte diabolus ingressum inueniat, tunc in pace sunt omnia quæ possidet .i. omnia bona spiritualia, quę sunt animæ vera possessio Et Iob. 5. dicitur. Bestiam terræ non formidabis .i. diabolum, secundum Greg. & bestiæ terræ pacificæ erunt tibi, non dicit pacatæ, sed pacificæ, videlicet non quia pacem habeât tecum, aut tu debeas pacem habere cum eis, sed quia pacem tuam cum Deo faciunt. Hostes quippe callidi dum insidiantur affligunt, sed mens afflicta tanto magis ad æternam patriam reditû diligit, quanto in hoc erumnoso exilio laboriosus viuit, sed verius se gratiæ adiutoris humiliat cum contra insidias hostium acriores pensat. Inde ergo nobis pax cum Deo robustior oritur vnde nobis ab aduersariis pugna durior generatur. Secundo pacem nostram perturbat pęnalis aduersitas .i. multiplex afflictio, tribulatio, & desolatio cordis, & infirmitas corporalis, & huiusmodi. Hier. 8. Expectauimus pacem & non erat, bonum tempus medelæ, & ecce formido. Vnde de falsis prophetis qui populum seducebant, dicitur ibidem. ante sanabant contritionem filiæ populi mei dicentes, pax, cum non esset pax. Ad hoc igitur quòd homo possit in aduersitatibus huius mundi pacem habere, necessaria est patientia ad sustinendû, vt inter fluctus pelagi nauis cordis inconcussa permaneat & quieta. Vnde beato Iob in multis tribulationibus existenti dictum est. Acquiesce ei & habeto pacem, & per hoc habebis fructus optimos Multi sunt enim & optimi patientiæ sanctæ fructus. Heb. 12. Omnis disciplina in præsenti quidem non uidetur esse gaudii, sed mœroris, postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiæ. Tertio pacem nostram perturbat peruersa societas hominum .s. impiorum. Sed de hoc patebit infra, cum dicemus de pace fraterna. Quarto pacem nostram perturbat status nostri dubietas. Graue debet esse cuilibet ꝙ ignorat quâdo vel quomodo morietur, vt sit in statu salutis vel damnationis, quia nescit homo vtrû amore vel odio dignus sit, quòd semper in periculo sit viuens & moriens. Ideo dicitur Zach. 8. Neq; introeunti supple in mundû, neq; exeunti de mundo erat pax, videlicet propter incertitudinem sui status, prima Thess. 5. Cum dixerint pax & securitas, repentinꝰ eis superueniet interitus. Quinto pacê nostram perturbat affectionum varietas Quam oîs & innumeris modis affectiones animâ inquietant quis enarrare sufficiat. Motus enim bestiales insurgêtes in carne frequenter animam inquietant sicut ostendit apostolus Rom. 7. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati & mortis &c. Gal. 5. Caro concupiscit aduersus spiritum &c. Ideo psal. clamat. Nô est sanitas in carne mea a facie iræ tuæ, nô est pax ossibus meis &c. Propter hoc opus est carnem subiicere spiritui, & eius concupiscêtias edomare, vt subacto interiori aduersario pax reddatur. Vnde super illud Iob. 5. Bestiæ terrę pacificæ erunt tibi dicit Greg. Per terræ bestias possunt motus carnis intelligi, qui dum mentem nostram irrationabilia suadendo lacescunt, contra nos bestialiter insurgunt, sed cum cor sub diuina lege deprimitur, carnis incentiua detumescunt, vt & si tentando submurmurant, non tamen vsque ad effectum operis, quasi ad aperti morsus rabiem exurgant. Quis eni in hac corruptibili carne subsistens has terræ bestias plene edomet, cum ille ad tertium cęlum raptus egregius prædicator dicat, video aliam legem in membris meis &c. Sed aliud est has bestias in campo operis sęuientes aspicere, aliud intra cordis caueam frementes tenere. Redactę namq; intra claustra continentiæ, & si adhuc tentando rugiunt, vsq; ad morsum tamen vt diximus actionis illicitę non excedunt, per hoc etiam quòd pacificę dicuntur. Et id quod de malignis spiritibus diximus non inconuenienter accipitur. Motus enim carnis pacem nobis cum Deo faciunt dum tentâdo contradicunt. Nam mens iusti dum ad superna dirigitur, ex corruptibili carne grauis bello fatigatur, quę & si quando a desideriis cęlestibus huius mundi qualibet minima delectatione tardatur, ipso bello suæ tentationis impellitur, vt illud toto corde diligat, quod contradictio nulla perturbat, considerare enim vnusquisq; côpellitur, vnde & quo cecidit, qui postquam pacem Dei deseruit, rixa sibi contra se exurgere intra semetipsum sentit, & tunc uerius videt de secura Dei delectatione quid perdidit, quando ad se dilapsus suam in se contumeliam inuenit. Sequitur. Et scies quod pacem habeat tabernaculum tuû, quia cû mentê Deo & carnem mêti subiugamus tabernaculum nostrum pacem habere dicitur. Rursus, quia non sufficit motus bestiales carnis restringere, sed & alias animæ passiones sub rationis regula refrenare. Ideo sequitur. Et visitans speciê tuâ non peccabis. Necessariû enim est oês aiæ latebras perscrutando visitare, ne passiones suas sequêdo irrônabiliter moueatur in aliquo, ne .s. regnet in ea superbia, ne vana gloria, nec ambitio, præsumptio vel aliquid hmôi dominetur, ne tabescat inuidia, ne turbetur iracundia, ne torpescat accidia, ne cupiditate rerum mundialiû distrahatur, & sic de aliis. Sicut enim paterfamilias domum suâ visitat ne latrones lateant, ne ignis noceat, ne aliqua fenestra, vel hostiû apertum remaneat, ne aliquid inhonestum vel illicitum ibi fiat. Sic vir iustus conscientiæ suę sedulus explorator debet oês cordis sui vias & motus perquirere, & secundû rônis regulâ ordinare, & quicunq; hanc regulâ secuti fuerint pax sup illos & misericordia. Sed heu quia tanta est mobilitas & vanitas cordis nostri quòd vix etiam a viris spûalibus teneri possit in uinculo pacis, sed semper extra se nititur euolare sicut auis in cauea per oîa foramina circunspiciens circuit quærens si possit euadere clausurâ, & libere peruagari. Vnde beatus Bern. in medita. suis ait. Nihil fugatius corde meo, quod quotiens me deserit & per prauas cogitationes effluit, totiens Deum omnipotentem offendit, cor meum vanum & cor vagum & inscrutabile, dum totiens ducitur suo arbitrio, & diuino caret consilio, in se non potest consistere, sed omni mobili mobilius per infinita distrahitur, & hac illacque discurrit per innumerabilia. Dum & per diuersa requiem quęrit non inuenit, sed in labore miserum, & a requie vacuum non manet, sibi non concordat, a se dissonat, a se resilit, voluntatem alternat, consilia mutat, edificat noua, destruit vetera, destructa iterum reedificat, eademque iterum & iterum alio & alio modo mutat & ordinat, quia vult & non vult, & nunquam in eodem statu permanet. Sicut enim molendinû cito voluitur & nihil respuit, sed quicquid ei imponitur molit, si autem nihil apponitur seipsum consumit, sic cor meum semper est in motu, & nunquam requiescit, sed siue dormiam siue vigilem somniat, cogitat quicquid illi occurrit, & sicut molendinum si arena ei imponatur exterminat, pix inquinat, palea occupat, sic cor meum cogitatio amara turbat, immûda maculat, vana inquietat & fatigatur, ita cor meum cęleste nô curat gaudium, neque diuinum quærit auxilium, ab amore cęlestium elongatur, & in amore terrestrium occupatus. Cumque elongatur ab illis & inuoluitur in istis vanitas illud recipit, curiositas deducit, cupiditas allicit, volupeas seducit, luxuria polluit, torquet inuidia, turbat iracundia, circuit tristitia, sicque miseris casibus submergitur omnibus uitiis, quoniam vnum Deum qui ei sufficere poterat dimisit, vide ergo quam necessarium sit pacem persequi sic mirabiliter fugientem. Ideo bene dicit psal. Inquire pa. & perse. eam. Vlterius sciendum est quòd pax cordis custoditur, in puritate conscientiæ, feruore dilectionis, claritate sapientiæ, dulcore deuotionis. Primo quidem pax custoditur in puritate conscientiæ, sicut dicitur Iob. 8. Si mundus in cogitatione & rectꝰ in intentione nel opere incesserit, statim euigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum iustitiæ tuæ. Pacem & sanctimoniam comun-

coniungit Apostolus Heb.12. Pacem sequimini & sanctimoniam sine qua nemo videbit Deum. Item beatus Apostolus pacis sapiens estimator in oibus epistolis suis paci gratiã præmittebat dicens, gratia vobis & pax, per hoc dans intelligere, q̃ nunq̃ pax vera sine gratia potest haberi. Vnde illis quos Christus tam mente q̃ corpore sanauerat dicebat, vade in pace. Mar.5. Lucæ 7. & 8. Item nato dño nunciant Angeli pacem, sed tñ hominibus bonæ voluntatis. Luc.2. Gloria in excelsis Deo. Et in terra pax hominib. bonæ voluntatis. Dñe dabis pacem nobis. Isa.26. Gloriam tuã vsurpare non debeo, qñ dixisti: Gloriã meam alteri non dabo. Isa.46. Mecum bene agitur si mihi pacem dederis conscientia seruata. Secũdo pacis tranquillitas custoditur in feruore dilectionis. Psalm. Pax multa diligentibus legem tuam. Lex Dei est lex amoris s. in illud Rom.13. Plenitudo legis est dilectio Dei. s. & proximi. Tertio custoditur pacis tranquillitas per claritatem sapientiæ. Iac.3. Quæ desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica. Et Eccl.1. Corona sapientiæ timor dñi replés pacem, & salutis fructũ. Quarto custoditur, & nutritur in dulcore deuotionis. Isa.57. Creaui fructũ labiorum pacem. Fructus labiorum est propriũ confessio peccatorum, instructio proximorum, virtutum exhortatio, obiurgatio vitiorum, frequens, & feruens oratio, gratiarum actio, & vox laudis. In hac pace specialiter requiescit dicens cum Psal. In pace in idipsum dormiam & requiescã. Hac pace nihil vtilius, nihil iucundius, nihil securius. Nihil inquam vtilius, quia per hãc acquiritur opulentia meritorum, sicut qñ pax est in aliqua terra, mercantur hoies, & excolunt terras suas, & recipiunt fructus, colligunt, & recondunt. Psal. Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis. Sap.1. Donum & pax est electis Dei, Deus.n. dando bonum pacis quod est bonum præcipuum, dat & alia multa dona. Item pace nihil iucundius. Rom.14. Non est regnum Dei esca, & potus, sed pax & gaudium in Spiritusancto, vide q̃ paci gaudium sociatur. Item Gal.5. Fructus aũt spiritus est charitas gaudiũ pax. Et Colo.3. pax Christi exultet in cordibus vestris. Item pace nihil securius, loquendo. s. de securitate quæ potest haberi in vita præsenti, vnde Lucæ 24. Stetit Iesus in medio discipulorum, & dixit eis. Pax vobis, ego sum, nolite timere. Item Ioseph fratribus suis, dixit Gen.44. Pax vobiscum, nolite timere. Et Angelus Gedeoni. Iud.6. Pax tecum ne timeas non morieris. Pro his omnibus 2.Cor.13. Pacem habete & Deus pacis, & dilectionis erit vobiscũ. Item est pax fraterna, quæ est pax hois ad hominem, de qua Mar.9. Pacem habete inter vos. Debemus aũt seruare vnitatem in conueniendo, sanctitatem in exemplando, patientiam in tolerando, & prudentiam in declinando. Primo quidem reseruare debemus vnitatem indiuisibilem. Tota.n. ecclesia fidelium vnum est corpus, cuius caput est Christus: nos aũt singuli huius corporis membra sumus. Rom.12. Sicut in vno corpore multa membra habemus. Omnia aũt membra non eundem actum habent, ita multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autẽ alter alterius membra. Sicut autẽ in corpore naturali si membrum vnum locum suum reliquerit, vel di[s]iunctũ fuerit violenter, magnum dolorem ingerit, quia totius corporis vnitas impeditur, & donec illud membrum ad locum suum redierit, vel reductum fuerit non quiescat, sic qñ discordat, vel contentiose dissentit ab alijs vnus homo, quantum in se est diuidit vnitatem corporis, & dolorem ingerit omnib. alijs, non debet quiescere donec redierit ad corporis vnitatẽ. Ideo dicit Apostolus Eph.4. Solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Secundo debemus habere sanctitatem in exemplando. Rom.12. Proinuicẽ sollicita sint membra, vnde si patitur vnum membrum compatiuntur omnia membra, & si gaudeat vnum membrum congaudent oĩa membra, vnum & aliud adiuuat miro modo in actibus suis. Sic in corpore Christi mystico debemus inuicem congaudere & compati, & mutuo nos iuuare, non solum in temporalibus: immo multo magis in spiritualibus sanctitatis, & ædificationis exempla inuicẽ ostendendo ad alios prouocandum. Sicut docet Apostolus Ro.14. Quæ pacis sunt sectemur, & quæ ædificationis sunt inuicem custodiamus. Heb.10. Consideremus inuicẽ in prouocationem charitatis, & bonorum operum. Tertio debemus habere patientiam in sustinendo. Si.n. molestet nos aliquis, iniurietur vel contumeliam inferat, non statim debemus vltionẽ repetere, nec nos verbis contentiosis, vel contumeliosis aut gladijs vindicare. Sed oportet multa patienter tolerare, quicunq; pacem suam & aliorum desiderat custodire, vnde dicebat Psal. Cum his qui oderant pacem eram pacificus &c. De fratrib. Ioseph dr̃ Gen.37. Quod oderant eum, nec poterant ei quicquam pacifice loqui, tñ ipse patienter sustinuit. Ideo quia difficile est cum talibus pacem habere. Dicit Apostolus Heb.12. Si fieri potest, q̃ ex vobis est cum omnib. hominib. pacẽ habentes. Signanter dicit si fieri potest. s. salua conscientia, salua iustitia, debemus semper facere quod in nobis est, vt non ex nobis proueniat defectus pacis. Quarto debemus habere prudentiam in declinando, quia si sunt aliqui sic proterui rationis expertes, & omnis iustitiæ inimici, q̃ non possint ad pacem adduci, nec rationem reddendo, nec exhortando, nec corripiendo, nec ẽt patiendo: tũc si vis pacem habere, necesse habes talium conuictum, consortium, commertia, & colloquia declinare. Quidam.n. pacem perturbant aperte. De quib. dr̃ Eccl.28. Homo iracundus incendit litem, & vir peccator turbabit amicos, & in medio pacẽ habentium immittit inimicitiã. Alij occulte. s. detractores: de quibus Eccl.28. susurro & bilinguis maledictus, multos.n. turbauit pacẽ habentes. Psal. Loquuntur pacem cum proximo suo, mala autẽ in cordibus eorum. Idẽ: Mihi quidem pacifice loquebantur &c. Et Hiere.12. Sagitta vulnerans lingua eorum dolum locuta est. In ore suo pacem cum proximo suo loquitur, & occultẽ ponit ei insidias. Primi cauendi sunt tanq̃ aperti pacis, & concordiæ turbatores. Alij vero fugiendi tanquã pessimi proditores. Præterea sciendum q̃ pax fraterna duplex est. Est.n. pax domestica, & pax politica. Pax domestica q̃ debet paterfamilias procurare, & fouere in domo sibi cõmissa, siue domus intelligatur eius hospitium, siue collegium ecclesiasticum, vel etiã cenobium regulare, nã quilibet in domo & familia sua, eps in collegio sibi subdito, abbas vel prior in monasterio suo debet vnitatem pacis & concordiæ procurare, pro viribus & nutrire. Vnde in commendationem antiquorum patrum dr̃ Eccl.48. Laudemus viros gloriosos & parentes nostros &c Sequitur: Homines diuites in virtute pulchritudinis studium habentes, pacificantes in domibus suis, omnes isti in generationibus gentis suæ gloriam adepti sunt. Pax vero politica est pax reipublicæ, quæ summẽ desiderari debet in regnis & prouincijs, & tanto vehementius debet optari, & diligentius obseruari, quanto plura bona ex ipso proueniunt & pluribus, & quanto ex eius contrario plura mala procedunt. Ad hoc autem q̃ in republica sit pax, tria præcipue requiruntur, videlicet ad summum principem. s. Deum reuerentia cum timore. In rege vel principe prouidentia cum amore. In subditis obedientia cũ honore. Primo quidem requiritur reuerentia cum timore, videlicet q̃ tam princeps q̃ populus dñi reuereatur & timeat ipsum offendere, & cum eo pacem habere studeat & reseruare, vnde dñs Hiere.15. dicit: Quis miserebitur tui Hierusalem, aut quis contristabitur pro te, aut quis ibit ad rogãdum pro pace tua? tu.n. dereliquisti me dicit dñs. Item Leuit.26. Si in præceptis meis ambulaueritis, & mãdata mea custodieritis, & feceritis ea dabo vobis &c. promittens eis abundantiam bonorum omnium. Pacem specialiter promittit eis tanq̃ præcipuum, bonum, dicens: Dabo pacem in finibus vestris &c. Quia si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea &c. comminatur eis bonorum omnium egestatẽ, famem, pestilentias, intemperiem aeris, siccitatẽ, corruptiones, ardorem, guerras, gladium, & terrores, & alia multa mala. Quomodo regibus populo pacem habentibus cum Deo ipse semper pacem dederit, patet exemplis innumeris. Salomon quandiu Deum dilexit, et coluit, habuit pacẽ ex oi parte, sicut dr̃ 3.Reg.4. Sed qñ deprauatum est cor eius per mulieres, vt Deos coleret alienos, suscitauit ei dominus aduersarium. 3.Reg.11. Asa Rex Iuda, quia fecit quod placitũ erat in conspectu Dei, & subuertit aras peregrini cultus &c. regnauit in pace. 2.Paral.14. Sequitur: Quietus erat & nulla temporibus eius bella surrexerunt, pacem domino largiente. Item de Iosaphat dr̃ 2.Paralip.20. Qui postq̃ terram purgauit, & populo prædicauit, vt quæreret dominum, quieuit regnum Iosaphat, & præbuit ei dominus pacem per circuitum. Item temporibus iudicum quotiens relinquebant dñm, dabat eos in manus hostium, quando vero cõuertebantur ad eum misericordiam postulantes liberabat eos largiẽs eis pacem, quia scriptum est Prouer.16. Cum placuerint domino viæ hominis, inimicos quoque eius conuertet ad pacem. Ceterum quãta nunc sustineat ille populus Israel videamus. Quid est Israel, q̃ in terra inimicorum es, inueterasti in terra aliena? considera veraciter, & cognosce: nam si in via Dei ambulasses, habitasses vtiq; in pace super terram. Baruch 3. Perdidisti propriam terram expulsus cum ignominia, terram incolis alienam, duram & vilem sustinens seruitutem, qui prius oppressiones Ægyptiacas euasisti legem Dei recipiens, magistros, & iudices habuisti, fundebas ad dominũ multas preces, nocte & die præcedebat populum ignis & nubes, cœlum ministrabat cibum esurientibus, petra potum sitiẽtibus, mare sub tuis pedibus solidatum cedebat fugientibus fluenta, Iordanis obsequium præbuerunt trãseuntibus, & multa mira fecit tibi Deus, terram opulentam & inclitam tibi dedit, exterminauit ante te barbaras nationes, subiecit tibi populos, regnum, diuitias, et gloriã dedit tibi. Ac vero subintrante discordia, diuisus est populus Hieroboã inter se dissidentibus regentibus populum tumultuare cœperunt, puer contra senem, & ignobilis contra nobilẽ, dereliquit populus dñm, & traditi sunt Babylonicæ captiuitati, tandem liberatus nõ cessauit eius malitia, successit Antiochus in populum exercẽs tyrannidem, postmodum a Babylonijs destruitur ciuitas illa sancta cum tẽplo sanctuaria pollutis manib. cõculcantur, trucidatur sine miseratione senes & iuuenes, matres & virgines. Mulieres etiam

filios suos vt comederent occiderunt, multa quoq; alia quæ narrare non possumus sustinere cōpulsi sunt Tyto & Vespasiano regnātibus, sicut Iosephus & Ægysippus referunt de cladibus Iudæorū. Quicunque igitur rex, vel princeps in terra sua pacem habere desiderat cum Deo pacem habere studeat, & populus eius similiter, quia qñq; pp peccata populi, qñq; pp peccata principis Reipublicæ pax turbatur. Secundo requiritur regis vel principis prouidentia cum amore. 3. Mach. 4. Sine regali prouidentia impossibile est pacem rebus dari. Et Hester 15. Quā malis quorundam suggestionibus regum studia deprauantur, prouidendum est paci oium prouinciarū. Debet ergo princeps prudens & prouidus habere dulcorē clementiæ in subiectos beniuolos gubernādo, feruorem astutiæ in corrigenda diligentius inquirendo, rigorem iustitiæ in maleficos acrius puniendo, vigorem constātiæ in aduersarios expugnando. Primo quidē princeps debet habere dulcorem clementię beniuolos benignius gubernando, exemplo regis Assueri qui dicit Hester 12. Cum plurimis gentibus imperarem, & vniuersum orbem meæ ditioni subiugassem, nolui nequaq̄ potentiæ abuti magnitudine, sed clementia, & lenitate gubernare subiectos, vt absq; vllo terrore vitam silentio transigentes optata cunctis mortalibus pace fruerentur. Secundo debet princeps habere feruorē astutiæ corrigēda vitia disquirendo, vnde debet terram suam sollicite visitare, & per viros fideles facere visitari, & inquestas fieri super baillinus p̄positos, & hmōi. Isa. 60. Ponā visitationem tuam pacem, quasi diceret ex tali visitatione tota terra reducetur ad pacē. Tertio debet princeps habere rigorem iustitiæ maleficos puniendo, frustra.n. fierent visitationes nisi punitio sequeretur, ex punitione vero malorum pacē turbantium redditur pax in terra. Isa. 32. Erit opus iustitiæ pax. Psal. Iustitia & pax osculatę sunt. Idem: Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis. Quarto debet princeps habere vigorē constantiæ aduersarios expugnando, sicut fecit Dauid hostes expugnando vndiq; quousq; pacem reddidit in tota terra. Quantum autē laborauerunt ipse Dauid, Ezechias, Io as, Iosaphat, & alij reges Imperatores, iudices, potestates pro pace procurāda, seruanda, ac ēt defendenda innumerabilia sunt exempla tam in scriptura sacra q̄ in alijs historijs, & scripturis. Debet igitur oīs princeps pacem habere cum suo superiori.i. Deo. Cum suo hoīe interiori, cum quolibet inferiori, ac ēt cū quolibet exteriori, debet pacem habere cum subditis, oēsq; subditos ad pacem deducere vt pacem habeant inuicē, & ad oēs. Item debet pacem habere cū oībus extraneis, propinquis, & remotis si potest fieri, iustitia semper salua, nec vnq̄ debet cum extraneis maximè Christianis bellū incipere, sed nec illis prouocātibus debet guerras mouere nisi pro ardua valde causa & necessitate. Sollicite deliberare debet, & diligenter aduertere quanta mala fiant in guerris, quāta pericula tam rerum q̄ corporum immineāt reipub. quanta turbatio animorū, quantæ oppressiones pauperum, destructiones bonorū, vastationes vinearum & segetum, cōbustiones villarū, eorsiones castrorū, exterminia ciuitatum, strages hoium, labores corporum, terrores mentiū, rancores, & inimicitiæ in futurum, & damnationes innumerabilium aiarum. In his alijsq; pluribus debita consideratione pensatis diligenter attendat prudens princeps q̄ inuitè guerras mouere debeat, vel motas ab alijs acceptare. Dicit.n. Sapiens Prouer. 12. Qui pacis ineunt consilia sequitur eos gaudiū. Deut. 20. Præcepit dñs si accesseris ad expugnandum aliq̄ ciuitatem, primum offeres eis pacē, cui si consenserint, pacis, & amicitię fędera sociabis, si fieri potest salua iustitiæ permanente. Nisi forte sint aduersarij fidei cum quib. nec pacis pacta, nec fędus amicitiæ debēt habere fideles, dño prohibente. Deut. 7. Non inibis cum eis fędus nec misereberis eorum, neq; sociabis cum eis coniugia. Et primo Esdra. 9. Nō quæratis pacē eorum, & prosperitatem eorum vsq; in sempiternū. Et 2. Esd. 8. Non quæratis pacē habere cū eis omni tpe. Tertio ad pacē reipub. requiritur subditorum ad principem obedientiam cum honore: non.n. posset princeps rēpub. regem nisi subditi fideliter & ex corde sibi pareret, pp hoc Hebr. 14. Obedite prepositis vestris, & subiacete eis. Et prima Thess. 5. Rogamus vos fratres vt noueritis eos qui laborant in vobis & præsunt vt habeatis eos abundantius in charitate pp opus illorū pacem habētes cum eis. Sed iusto Dei iudicio fit frequenter vt populus male obediat principi, si ipse male obediat summo regi, nec ipse cum populo, nec populus inter se pacem habet, nisi ipse cū summo principe pacē seruet. Pax superna dr̄ q̄ habemus, & habere debemus respectu supernorū. Et hæc est duplex, vna q̄ habemus ad Deum in ecclesia militante, alia quā speramus nos habituros in Deo, & cū Deo in ecclesia triumphante. Vna est pax inchoata, alia consummata. Vtramq; dñs nobis insinuat dicens Io. 15. Pacem relinquo vobis, pacē meā do vobis. Primam nobis reliquit, quasi sub fędere testamenti dicens: Pacē relinquo vobis, videlicet in hoc sęculo in quo per fidem ambulemus, & per q̄ iustificamur. Iustificati igitur ex fide pacem habeamus ad Deum. Ro. 5. Ex fide inq̄ non ficta vel mortua, sed viua, firma, probata per dilectionem operante. Hanc pacem diligere, & inuiolabiliter obseruare nos mouēt. Primo inclinatio naturalis. Secundo inuitatio curialis. Tertio redēptio copiosa. Quarto adeptio fructuosa. Primo quidē mouent nos inclinatio naturalis. Naturaliter.n. omnis creatura obtemperat creatori, & omnia pacem appetunt, & in vnum pacis principium reducūtur, vnde pacem habemus ad Deum si mādata eius in reuerentia teneamus. Prou. 13. Qui timet præceptum in pace versabitur. Naturaliter pater, filium, & seruus dñm reueretur. Si quis igitur libenter seruat pacē dñi sui, alioquin nec de rebus suis, nec ēt de corpore suo securus est, quanto magis debet homo custodire pacē cum Deo, cuius nec manum effugere, nec sapientiā latere, nec potentiam superare, nec sniam potest aliquatenus reuocare. Secundo mouere debet ad hoc inuitatio curialis. Attende homo peccator quanta sit Dei benignitas, qui nos seruos contumaces, ipsos, & ingratos rogat de pace reformanda cum eo postq̄ offendimus eū, dicens Isa. 27. Pacem faciet mihi, faciet pacē mihi. O quanta confusione dignus est, qui hanc pacem violat, & ad hāc pacē inuitatus venire dissimulat, vel recusat. Tertio mouere debet ad idem redemptio copiosa, summa Dei sapiētia, quæ nouit pacis hoc pretium æstimare, pati voluit & mori, ut nobis ac quireret bonū pacis. Isa. 53. Disciplina pacis nostræ super eū &c. Sequitur. Tradidit in mortē aīam suam, pro hac sanguinem suum effudit, col. j. Pacificans per sanguinē crucis eius, siue quæ in cœlis, siue quæ in terris sunt. Attende q̄ care debemus eam diligere, quā tā care emit æterna sapientia Dei patris. Cogita q̄ inpreciabilis sit, q̄ inpreciabili sanguine cōparauit. Quarto mouere debet ad idē adeptio fructuosa. Vere magni, & innumerabiles sunt fructus pacis nostræ cum Deo, sicut patet aliqualiter ex prædictis. Iob 22. Acquiesce & habeto pacē, & per hoc habebis fructus optimos. Pacem plenā & perfectè consummatam, & æternam promittit nobis dñs in futuro, dicens: Pacem meam do vobis. Hæc prorsus est ineffabilis, & incomprehensibilis, Phil. 4. Pax Dei que exuperat oēm sensum. Quā elegāter describit Isa. 22. Sedebit populus meus in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta. Nota septē conditiones laudabiles huius pacis, promittit.n. dñs quantum ad statum dignitatē fastigij. Nam sedere regnantium est. Matth. 9. Cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes &c. Secundo promittit iucunditatem cōsortij, cum dicit: Populus meus. O q̄ beatus populus, o q̄ sanctum, q̄ amabile, & gloriosum consortium, sicut ait Psal. Beata gens cuius est dñs Deus eorū, populus quē elegit in hæreditatem sibi. Et Leuit. 26. Ambulabo inter vos, & ero vester Deus, vosq; eritis populus meus. Et Apoc. 21. Loquens de beatis dicit: Ipsi populus eius erunt, & ipse Deus cum eis erit eorū Deus, esse igitur in consortio sanctorū est esse in consortio Dei, q̄a Deus est in quolibet eorū. Sequitur: Et absterget Deus oēm lachry. ab ocu. eorum. O felices lachrymæ quas abstergere dignabitur suauissima pietas pijssimi redemptoris. Et mors vltra nō erit, neq; luctus, neq; clamor, neq; dolor erit vltra. Tertio promittit refulgentiā claritatis, tam loci q̄ habitatorū eius. Magna & mirabilis est pulchritudo palatij. Eccl. 43. Altitudinis firmamentum, pulchritudo eius in visione gloriæ. Maior est pulchritudo sanctorū.i. ecclesiæ triumphantis, de qua Cant. 6. Pulchra es amica mea, suauis & decora sicut Hierusalem. Et Cant. 7. Quā pulchra es, & q̄ decora charissima in delitijs. Sed maxima & merito super maxima est pulchritudo spōsi. Cant. 1. Ecce tu pulcher es dilecte mi &c. Eccl. 43. Pulchritudinem candoris eius admirabitur oculus. Quarto promittit omnimodā concordiā vnitatis, cum dicit pacis. Aug. Pax cœlestis ciuitatis est ordinatissima & concordissima societas fruendi Deo, & seinuicem in Deo Psal. Mansueti hæreditabūt terram, & delectabuntur in multitudine pacis. Idē: Lauda Hierusalē dñm, qui posuit fines tuos pacem, & adipe frumen. sa. te. Filij nēpe Hierusalem, quæ sursum est mater vestra, paleas nō comedūt, qđ est pabulum iumentorū, sed frumenti fruuntur adipe, quod purissimā dicimus similā, quod est edulium Angelorū. O fœlices catellā tui dñe de mensa dominorū suorum reliquias colligentes ne famelici remaneant, & deficiant in via egestate, & fame steriles. Sic.n. de tantis delitijs panis micam, vini stillam, ignis scintillam immittit quasi de reliquijs ciuium tuorū vt attendas desiderium, & in reliquijs tuis prepares vultū eorum. Oēs.n. qui hanc internā dulcedinē vel tenuiter gustauerunt, quicquid extrinsecus transitorię delectationis occurrit despiciunt, & ad illas delitias superplenas tota mētis auiditate percurrunt, vt sicut adipe & pinguedine eorū animæ repleantur. Quinto promittit distinctiones, & ordines mānsionum s̄m differentias meritorum, cū dicit, in tabernaculis. Io. 14. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Ibi erit tabernaculorum distinctio, sicut ait Psal. Quàm dilecta tabernacula tua dñe virtutū. Et Num. 24. Quàm pulchra tabernacula tua Iacob. Sexto promittit securitatem in terrore hostium, cum dicit: Fiduciæ. Osee 2. Dormire eos faciam fiducialiter. Leuitic. 26. Absque pauore habitabitis in terra vestra, dabo pacem in finibus vestris, dormietis &

non

non erit qui exterreat. Septimo promittit quietudinis firmitaté cũ dicit in requie.ibi erit suauis,& perfecta requies post laboré. Apoc. 14.amodo iam dicit spiritus vt requiescant à laboribus suis: & Isa.58.Requiem dabit tibi dñs Deus tuus semper. Octauo promisit plenitudinis vbertaté, cum dicit opulentã.Isa.33.Oculi tui videbunt ciuitaté opulentam, vbi.s.est plenitudo bonorũ omniũ quæcũque desiderari possunt aut excogitari, quia nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus his qui diligunt eum, primæ Cor.2.

FActa digressione, sed non inutili sicut puto tractando de pace ẽm considerationes diuersas, ad propositũ redeamus. In septima beatitudine dicit dñs: Beati pacifici &c. Aug.in pace perfectio est vbi nihil repugnat, & ideo filij Dei pacifici, qui nihil resistit Deo,& filij similitudinem patris habere debent. Pacifici aũt in semetipsis sunt, qui oẽs animi sui motus cõponentes, omnesq; cõcupiscentias habentes édomitas sint regnum Dei, in quo ita ordinata sunt omnia, vt id quod est in homine præcipuum, & excellens, hoc imperet cęteris non reluctantib. & id quod excellit subdatur potiori, quod est prima veritas filius Dei, nec imperare inferiorib potest, nisi superioribus subijciatur: & hęc est pax quæ datur in terra hominibus bonę voluntatis. Maximã aũt dignitatem habent pacifici, sicut qui filius Regum dr, in domo regia summus est. Circa octauã beatitudinem qua dr: Beati qui persecutioné patiũtur &c. Chriso. Posita pacificorũ beatitudine, ne aliquis estimaret, φ semper sibi pacem quærere sit bonũ. Subdit: Beati qui persecutionem &c. Hic aũt accipitur iustitia generaliter pro omni vir. ute. Nã beati sunt qui persecutioné patiuntur pp veritatem, vel propter defensioné aliorum, vel propter pietatem. Signanter addidit propter iustitiam, quia multi propter peccata sua persecutioné patiuntur, & non sunt iusti. De hoc req.supra.Patientia. Hæc aũt octaua beatitudo ad caput redit, quia tanq̃ consummatũ perfectumq; ostendit & probat. Itaque in prima, tertia, & octaua, nominatum est regnum cœlorum. Septem.n.sunt qui perficiunt, nam octaua clarificat, & perfectũ demonstrat. Nec mireris, ait Chriso. Si ẽm vnamquãq; beatitudinem regnum non audis: nã cum dicit consolabuntur, & misericordiã cõsequentur &c. Per hoc oĩa nihil aliud q̃ regnũ cęlorũ occulté insinuat, vt nibil sensibile expectes, neq; enim beatus est, qui in his coronatur, quæ cum præsenti vita discedunt.

De beatitudinum correspondentia donis. Dist. XXIII.

DEinde considerandum est quõ prædictæ beatitudines rñdeant donis.i.quæ beatitudo cuiq; dono rñdeat. Et primo sciendũ, φ prima beatitudo quæ est paupertas spiritus respondet dono timoris, sicut dicit Aug.in li.de sermone dñi in monte: Timor Dei congruit humilibus, de quibus dr: Beati pauperes spiritu. Cum.n. ad timorem pertineat Deo reuerentiã exhibere, & ei subsidiũ esse, illud quod ex hmõi subiectione consequitur pertinet ad donum timoris. Ex hoc aũt φ aliquis Deo se subijcit, desinit quęrere in seipso, vel in aliquo alio magnificari nisi in Deo: hoc.n.repugnaret perfectę subiectioni ad Deum. Vnde dicit in Psal. Hi in curribus, & hi in equis: nos autem in nomine Dei nostri inuocabimus. Et ideo ex hoc, φ aliquis perfecte timet Deum, consequens est, φ non quęrat magnificari in seipso per superbiam: neque etiam quærat magnificari in exterioribus bonis.s. honoribus & diuitijs, quorum vtrũq; pertinet ad paupertaté spiritus: ẽm φ paupertas spiritus intelligi potest, vel exinanitio inflati, & superbi spiritus, vt Aug.exponit: vel ẽt abiectio tpalium rerum quæ fit spiritu.i. propria voluntate per instinctum Spiritussancti, vt Amb.& Hiero.exponunt. Et nota φ timor importat motum ẽm habitudinem recessus a termino a quo: spes aũt importat motũ ẽm habitudinem accessus ad terminũ ad quem tenditur, & ideo vltima beatitudo quæ est spiritualis, est perfectionis terminus, congruè respondet spei, sed prima beatitudo quę est per recessum a rebus exterioribus impedientibus diuinam subiectioné, congrue rñdet timori. Item nota φ in fructibus illa quæ pertinent ad moderatum vsum, vel abstinentiã a rebus téporalibus videntur dono timoris conuenire, sicut modestia, continentia, & castitas. Dono pietatis respondet secunda beatitudo.s. Beati mites, sicut dicit Aug.in lib.de sermone dñi in monte: pietas congruit mitibus. Sed sciẽdum, φ in aptatione beatitudinis ad dona duplex conuenientia potest attendi, vnam quidem ẽm rationé ordinis q̃ videtur Aug.fuisse secutus, vnde primam beatitudinem attribuit infimo dono.s.timori. Secundã autem.s.Beati mites, attribuit pietati, & sic de alijs. Alia conuenientia potest attendi ẽm propriam rationem beatitudinis, & ẽm hoc oporteret adaptare beatitudines donis ẽm obiecta & actus, & ita actui pietatis magis respõdet quarta, & quinta beatitudo q̃ secunda, tñ secunda beatitudo habet aliquam conuenientiam cum pietate, inquantũ.s. per mãsuetudinem tolluntur impedimenta actuũ pietatis. In fructibus auté bonitas, & benignitas directè possunt attribui pietati, mansuetudo aũt indirecté inquantũ tollit impedimenta actuum pietatis, vt dictum est. Dono scientię respondet tertia beatitudo: Beati qui lugent, sicut Aug.dicit in sermone dñi in monte. Scientia congruit lugentibus. Ad scientiam.n.pertinet rectum iudicium creaturarũ, creaturę aũt sunt ex quibus homo occasionaliter a Deo auertitur, ẽm illud Sap.13. Creaturæ factæ sunt in odium & muscipulã pedibus insipientium, qui.s.rectũ iudicium ex his non habent dum estimant in eis perfectum bonũ esse, vnde in eis finé constituendo peccant, & verum bonum perdunt, & hoc dãnum hois innotescit per rectum iudicium de creaturis, quod habetur per donũ scientiæ, & ideo beatitudo luctus ponitur respondere dono scientię. Dono fortitudinis respondet quarta beatitudo, quæ est: Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, sicut dicit Aug.in lib.de sermone dñi in mõte. Fortitudo congruit esurientibus, & sitientibus iustitiam, qui laborant desiderantes gaudium de veris bonis: amorem a terrenis auertere cupientes. Quia Aug beatitudines attribuit donis ẽm ordiné enumerationis considerata tñ aliqua conuenientia. Et ideo quartã beatitudinem.s. esurire & sitire iustitiam attribuit quarto dono.s. dono fortitudinis: est tñ ibi aliqua conuenientia, quia sicut dictum est fortitudo in arduis consistit. Est aũt valde arduũ, φ aliquis non solum opera virtuosa faciat, quæ cõiter dñr opera iustitiæ, sed φ faciat ea cum insatiabili quodam desiderio, quod potest signari p famem & sitim iustitiæ. Sicut aũt dicit Chrisost.super Matth. Iustitia hic potest accipi non solum particularis, sed ẽt vniuersalis, quę se habet ad omniũ virtutum opera, vt dicitur in 5.eth.in quibus arduum intendit fortitudo quæ est donum. Inter fructus ponuntur duo, quæ respondent dono fortitudinis.s.patientia quæ respicit sustinentiam malorum, & longanimitas quæ respicit diuturnã expectationem, & operationem bonorum. Dono filij respondet quinta beatitudo, quæ est: Beati misericordes &c. Sicut dicit Aug.in libro de sermone domini in monte. Cõsilium cõuenit misericordibus, quia vnicum remedium est de tantis malis eruι dimittere & dare. Consilium.n.proprié est de his, quæ sunt vtilia ad finem, vnde ea quę maxime debent correspondere dono cõsilij, hoc aũt est misericordia, ẽm illud ad Thimo.4. Pietas ad oĩa vtilis est. Et ideo specialiter dono cõsilij respondet beatitudo misericordiæ, non sicut elicienti, sed sicut dirigenti. Dono intellectus respondet sexta beatitudo.s.Beati mundo corde. Sicut dicit Aug.in lib.de sermone dñi in monte. Sexta operatio Spiritussancti, qui est intellectus cõuenit mundis corde, qui purgato oculo possunt videre quod oculus non vidit. In sexta aũt beatitudine sicut & in alijs duobus continẽtur, vnũ per modum meriti.s.munditia cordis, & aliud per modũ pręmij.s.visio Dei, vt supra dictum est, & vtrũq; pertinet aliquo modo ad donum intellectus. Est.n.duplex munditia. Vna quidé præambula, & dispositiua ad Dei visioné, quæ est depuratio affectus ab inordinatis affectionibus, & hæc quidem mũditia cordis fit per virtutes & dona quæ pertinent ad vim appetitiuam. Alia vero mũditia cordis est.s.quæ est quasi completiua resp ectu visionis diuinæ. Et hæc quidé est munditia mentis depuratę a phantasmatibus & erroribus, vt.s.ea quæ de Deo proponuntur non accipiãtur per modum corporalium phantasmatũ, neq; ẽm hæreticas peruersitates, & hanc munditiã facit donum intellectus. Similiter & duplex est visio Dei. Vna quidé perfecta, per q̃ vr Dei essentia. Alia vero imperfecta, per q̃ etsi non videamus de Deo quid est: videmus tñ quid nõ est, & tanto in hac vita Deũ perfectius cognoscimus, quãto magis intelligimus eum excedere quicquid intellectu cõprehenditur, & vtraq; Dei visio pertinet ad donũ intellectus. Prima quidé ad donũ intellectus consummatũ, ẽm φ erit in patria. Secunda vero ad donũ intellectus inchoatum, ẽm φ habetur in via. In fructibus aũt fides quæ est fructus rñdet dono intellectus, quia sicut dictũ est fructus spiritus dicuntur vltima, & delectabilia, quæ in nobis proueniunt ex virtute Spiritussancti. Vltimum aũt delectabile habet rationé finis qui est proprium obiectum voluntatis, & ideo oportet φ id quod est vltimum & delectabile in volũtate, sit quodammodo fructus omnium aliorum quę pertinent ad alias potentias. Secundum hoc igitur doni, vel virtutis perficientis aliquã potentiam potest accipi duplex fructus. Vnus quidem pertinẽs ad suã potentiam, alius autem quasi vltimus pertinens ad voluntatem. Et ẽm hoc dicendũ est φ dono intellectus respondet pro proprio fructu fides.i.fidei certitudo, & pro vltimo fructu respõdet ei gaudiũ quod pertinet ad voluntatem. Et nota quód cognitionis practicæ fructus non potest esse in ipsa, quia talis cognitio non scitur pp se, sed pp aliud, sed cognitio speculatiua habet fructũ in seipsa.s.certitudiné eorum quorum est, & ideo dono cõsilij quod pertinet solum ad practicã cognitionem non rñdet aliquis propriè fructus: donis aũt sapientiæ intellectus, & scientię quę possunt ẽt ad speculatiuã cognitioné pertinere rñdet solus vnus fructus qui est certitudo signata noie fidei: plures auté fructus ponuntur pertinentes ad partẽ appetitiuã, quia sicut iam dictum est, ratio finis quæ importat in noie fructus magis pertinet ad vim appetitiuã q̃ intellectiuam. Dono sapientiæ respondet septima beatitudo, quæ est: Beati pacifici &c. Sicut dicit Aug.in lib.de sermone dñi in monte. Sapientia con-

uenit pacificis, in quibus nullus motus est rebellis, sed oẽs obtẽpe-perant rationi. Cõgruè aũt potest beatitudo septima adaptari donó sapiẽtiæ, & quantum ad meritũ, & quãtum ad præmiũ. Ad meritum quidẽ pertinet quod dr̃. Beati pacifici. Pacifici aũt dñr quasi pacem facientes, vel in seipsis vel alijs, quorum vtrũq; contingit in hoc, q̃ ea in quib. pax cõstituitur ad debitum ordinẽ rediguntur. Nã pax est trãquillitas ordinis, vt Aug. dicit 19. de ciuit. Dei. Ordinatio aũt pertinet ad sapiam, vt patet per philosophũ in principio meth. Et ideo esse pacificũ cõuenièter attribuitur sapiæ. Ad primũ aũt pertinet q̃ dr̃. filij Dei uocabuntur Dñr autẽ aliqui filij Dei in quantum participãt similitudinem filij vnigeniti & naturalis, s̃m illud Rom 8. Quos præsciuit conformes fieri imaginis sui filij, qui quidem est sapientia genita, & ideo pręcipiendo donũ sapientiæ, ad Dei filiationẽ homo pertingit. Et nota, q̃ ad sapientiam s̃m q̃ est donum pertinet non solum contemplari diuina, sed ẽt regulare humanos actus, in qua quidẽ directione. Primo occurrit amotio à malis, quæ contrariantur sapientiæ, vnde & timor dĩ esse initium sapientiæ inquantum facit recedere à malis, vltimum aũt est sicut finis, q̃ omnia ad debitum ordinem redigantur, quod pertinet ad rationẽ pacis, & ideo conuenienter Iacobus dicit, q̃ sapientia quę desursum est, quę est donum Spiritussancti, primũ est pudica quasi vitans corruptelas peccati. Deinde aũt pacifica, quod est finalis effectus sapientiæ, pp quod ponitur beatitudo. Iam vero oĩa quę sequuntur manifestant ea per quæ ad pacem sapientia perducit, & ordine congruo. Nam homini per pudicitiam à corruptelis recedenti, Primo occurrit quod quantum ex se potest omnibus modũ teneat, & quantũ ad hoc dr̃ modestia. Secundo vt in his, in quibus ipsa sibi non sufficit, aliorũ monitis acquiescat, & quantũ ad hoc subdit, suadibilis. Et hęc duo pertinent ad hoc q̃ homo cõsequat̃ pacem in seipso. Sed vlterius ad hoc q̃ homo sit pacificus ẽt alijs, Primo requiritur vt bonis eorum non repugnet, & hoc est q̃ dicit bonis consentiens. Secundo q̃ defectibus proximi compatiatur in affectu, & subueniat in effectu, & hoc est q̃ dicitur, plena misericordia & fructibus bonis. Tertio requiritur vt charitatiue emendare peccata satagat, & hoc est q̃ dicit, iudicans sine simulatione, ne. s. correctionem præcedens odium intendat explere.

LIBER II. PARS I.

Dist. *I.*

TERMINATO p Dei gratiã primo voluminis huius libro: in quo ostendit sapiens excludendam esse negligẽtiam, ac per hoc assumendam esse diligentiã agendorum, vbi ostendimus, quid, quare, & qualiter sit aliquid operandum, & de principijs intrinsecis actuum humanorum. i. de passionib. seu affectionibus animæ: rursus de principijs extrinsecis. i. de lege & præceptis, de gratia & habitibus virtutũ: nunc summa Dei sapientia dirigente, considerandum est de prouidentia futurorum. Ad quam nos Sapiens hortatur, cum dicit: Memorare nouissima tua. Debemus aũt aduertere, q̃ in scriptura sacra docemur locum nouissimum tenere. Tẽpus nouissimum præcauere. Et finem nouissimũ præuidere. Primo quidem docemur nouissimum locum tenere, quia profecto hæc est directa via perueniendi, ad culmen summæ sublimitatis, sicut summa Dei sapientia docet Lucæ 14. Cum vocatus fueris ad nuptias, non recumbas in primo loco &c. Sed cum vocatus fueris vade & recũbe in nouissimo loco, vt dicat tibi qui te inuitauit: Amice ascende superius, & erit tibi gloria coram simul discumbentib. Nos igitur ad cœlestes nuptias inuitati non quæramus primũ locum tenere, nec gerere principatũ, ne forte depellat nos in locum nouissimum dñs nuptiarum Sed per humilitatem locum nouissimum eligamus, vt ad sublimitatem gloriæ conscendamus. Et merito locũ nouissimum decet eum eligere, qui se debet inter alios nouissimũ reputare. Exemplo capitis nostri, de quo dicitur Isa. 53. Vidimus eũ, & non erat aspectus, & desiderauimus eum despectum, & nouissimum virorum. In terra voluit esse nouissimus virorum, qui in cęlis est gloria beatorum, & dños angelorum, vt exemplo suo mõstraret verum esse quod dicitur Matth. 20. Erunt nouissimi primi, & primi nouissimi. Hoc aũt multipliciter potest intelligi. Vno modo sic. Qui se nouissimos. i. humiles & abiectos fecerint propter Deum: isti erunt primi. i. sanctitate præcipui, & inter primos amicos Dei in regno cœlorum merito computandi. Et primi nouissimi. i. qui volunt esse primi reputatione, vel principatum habere super alios in aliqua dignitate: isti erunt nouissimi. i. viles & abiecti diuino iudicio, & vilissimi in inferno. Et hoc est quod dicitur Luc. 14. Omnis qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. Alio modo. Erunt nouissimi primi &c. i. qui viliores sunt isti sunt, qui ardentius & impudentius ambiunt dignitates. Qui vero primi sunt. i. cęteris meliores, magis se humiliant & aspernantur honores. Alio modo. Erunt nouissimi primi &c. i. qui tardius pœnitere, & benefacere cęperunt, feruentius agendo primi fiunt, & meritis præcellunt illos, qui citius inchoantes negligenter egerunt. Vnde in vinea dñi tardius venientes, prius diurnum denarium receperunt. Quod apertissimè declaratur. Matth. 20. vbi dicitur. Cum sero factum esset, dixit dñs vineę procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à nouissimis vsque ad primos. Exemplum habemus in latrone, qui iuxta dominum pendens, credens, pœnitens, & diuinam confitens maiestatem, primus meruit obtinere Paradisi præbendam. Cui dictum est. Hodie mecum eris in Paradiso. Lucæ 23. Secundo docemur tempus nouissimum præcauere, quia tempus nouissimum ætatis mundi, in quo & abundat iniquitas, & charitas magis, ac magis cõtinue refrigescit, sicut prædixit dominus Matth. 24. Summe periculosum est, sicut prædixit Apostolus 2. Thim. 3. Hoc aũt scito q̃ in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa. Quæ autem & quanta sint pericula describit dicens: Erunt homines seipsos amantes. Sed quid sibi vult Apostolus, aut quod malum est seipsum amare, cũ plus teneatur homo seipsum diligere q̃ totum mundum? Quare ergo dicit Apostolus, q̃ erunt periculosa tẽpora, pro eo q̃ erunt homines seipsos amantes. Sciendum est igitur q̃ s̃m Aug. duo sunt amores. Alter mundus, alter immũdus. Alter socialis, alter priuatus. Alter cõi vtilitati consulens propter supernam societatem, alter rem ẽt cõem in propriam potestatem redigens propter arrogantem dominationem. Alter tranquillus, alter turbulentus. Alter pacificus, alter seditiosus. Alter amicabilis, alter inuidus &c. Et distinxerunt conditas in genere humano duas ciuitates. Idem: Ciuitates duas fecerunt amores duo. Ciuitatem Dei amor Dei, vsq; ad contemptum sui. Ciuitatem diaboli amor sui, vsq; ad contemptum Dei. Sicut autẽ ex amore Dei omnes virtutes aliæ, & affectiones laudabiles generantur: prout ait Greg vt. n. multi arboris rami ex vna radice prodeunt, sic multę virtutes ex vna charitate generantur: ita omnia vitia, & omnes deordinatę affectiones amore sui proprio vel priuato radicaliter oriuntur. Et hoc bene insinuat Apostolus, qui postq̃ dixerat, erunt homines seipsos amantes, amore suo inordinato, amore proprio, vel priuato, subiũgit, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, voluptatum amatores magis q̃ Dei, habẽtes quidem speciem pietatis, virtutem aũt eius abnegantes. Et quia cũ talibus habitare periculosum est, ideo subdit: Et hos deuita. Sed q̃s facile, immo impossibile est istos penitus euitare, quin cum eis interdum oporteat conuersari: ideo summopere cauendum est homini ne seducatur à talibus, aut cõformetur eis in moribus, vel ne saltem ab eis mendaciter infametur. Tertio docemur finẽ nouissimum prędere. Exemplum accipiamus in singulis artificibus, qui antẽq̃ opus suæ artis incipiant, præstituunt sibi finem, & s̃m exigentiam finis prosequuntur opus donec ad finem intentum perueniant. Sed ab ista ordinatione operum nostrorum in finẽ vltimum abducuntur aliqui vehementi passione, seu delectatione illecti. Sicut innuit Sapiens Prou. 5: Ne intenderis fallacię mulieris: fauus. n. distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius. Mulier ista est carnalis concupiscentia, quæ emolliendo mentem efficit mulierem. Dr̃ aũt meretrix, quia animam prostituit. Sequitur: Nouissima aũt illius amara quasi absynthium Item Prou. 23. Ne intuearis vinũ qñ flauescit, cũ splenduerit in vitro color eius ingreditur blãde, sed in nouissimo mordebit vt coluber, & sicut regulus venena diffundet. Per vinum intellige delectationem carnalem, quæ mentem inebriat, & à se quodammodo alienat, vt non videat nec considerет vt sit finis huius delectationis. Alij a consideratione finis vltimi abducuntur, ignorantia seducti. Sicut innuit Sapiens Prou. 14. Est via quæ vr̃ homini recta, nouissima eius deducunt ad mortẽ. Alij per malitiam obfirmati, sicut Balaam ex sola malitia perseuerabat in malis, & tñ dicebat: Moriatur anima mea morte iustorũ, & fiant nouissima mea horum similia. Mortem optabat similẽ iustis, & tñ habebat vitam dissimilem, Sic̃ multi vitam eius pessimã imitantes Deum orant, q̃ det eis mortem prouidam, & vitã æternam. Quod tñ nunq̃ aut valde raro cõtingit, vt qui sanus, & sanis sensibus sibi non prouidit, in mortis angustia ligatis iam sensibus, & deficiẽtib sibi salubriter prouidere possit. Cũ dicat Psal. Nõ est in morte qui memor sit tui. Et B. Aug. ait: Percutitur hac animaduersione peccator, vt moriens obliuiscatur sui, qui dũ viueret oblitus est Dei. Nec vitã æternã meretur miser homo peccando, vel in peccato manendo, sed mortẽ æternã. Sicut ait Apostolus Ro. 6. Stipendia peccati mors. Magna igit̃ est fatuitas imo dementia detestanda post malã vitam sperare bonã mortem. Ideo prudẽter & or-

dinę

dine debito monet Sapiens. Prou.19. Audi consiliũ, & suscipe disciplinam, & esto sapiens in nouissimis tuis. Attende q̃ breuiter & ordinate procedit. Primum est.n. vt consilium sanum requiras, & audias teuerenter. Secundũ vt illud adimpleas diligenter.i. vt vitã ordinatam habeas, & vndiq; regulatam. Et tũc sequitur ordinate tertium, vt.s. sis sapiens in nouissimis tuis. In hoc quippe consistit sapientiæ complementum. Non.n. qui sapienter incipit opus grãde, sed qui sapienter consumat laudandus est. Sicut ait Ambrosius: Lauda nauigantis fœlicitatem, sed cum peruenerit ad portũ. Lauda ducis virtutem, sed cum perductus est ad triũphum. Quid.n. prodest bene, & diu nauigasse, & in portu perire? Et quid valet cũ hostibus fortiter dimicasse, & in ipsa hora victoriæ defecisse. Non pigeat hic exemplum sub breuitate tangere, de quadraginta martyribus, quorum vnus post multa supplicia recurrens ad balneũ pusillanimis effectus, deficiens emisit spiritum, & coronam perdidit iam paratam. Quid igitur prodest in tpalium rerum dispositione sapientem esse, & circa finem desipere, cum finis consideratio debeat esse principalis, & intentione cuiuslibet operantis, & ex bonitate finis dependeat bonitas operis. Ideo dñs insipientiam nostram redarguens, & ad veram sapientiam nos exhortans, ait Deute.32. Gens absq; consilio, & sine prudentia, vtinam saperent & intelligerent, ac nouissima prouiderent. Notare verba. Aliqui cõsilio nõ egentes, propria prudentia diriguntur. Alij prudentiam nõ habentes, consilio sapientiore reguntur, & vtrique sapientia sua, vel aliena saluantur. Qui vero nec prudentiam habent, nec cõsilium quærunt, vel negligunt, quõ saluabuntur. Multominus profecto patere potest via salutis illis hominibus qui prudentiam habent, nec eam ad opus applicant, sed contraria potius operantur. Et rursus habẽtes consilium, nullatenus acquiescunt. Vtinam inquit saperent, id est saporarent cœlestia, & intelligerent, id est intus legerent interna cõscientiæ secreta, merita videlicet vel demerita, cogitationes, affectiones, & intentiones, & etiam pronitates. Sequitur: Ac nouissima prouiderent. Sane in prouisione nouissimorum præcipuè cõsistit, & totius vitæ præteritæ erratorum correctio, & periculorum futurorum euasio, ac procuratio sufficiens necessariorum seu expedimentum ad salutem. Nouissima aũt, quorum prouisionem seu prouidam meditationem dominus tam viscerose, quam misericorditer nobis optat dicens: Vtinam nouissima prouiderent. Et sapiens ad eorum iugem memoriam nos inuitat, dicens: In omnib. operibus tuis, memorare nouissima, q̃ sunt quatuor, videlicet, Pœnale mortis diuortiũ, Finale Dei iudicium, Damnatio reproborũ, Remuneratio beatorum. Mortem vocaui diuortium, quia valet imminente mortis articulo confligentibus elementis armonia dissipatur, & illud corporis & animę separatur matrimonium quod tanto fuerat nexu concordiæ fœderatum. Antequam istud diuortium celebretur: debemus nos sollicite præparare per timorẽ dñi: quo cuncta noxia declinemus. Et per sapiẽtiam qua operemur salubria & cœlestia degustemus. De primo dicit Sapiens Prou.23. Ne æmuletur cor tuum peccatores, sed in timore dñi esto tota die, quia habebis in nouissimo spem, & præstolatio tua non auferetur. De secundo dicit idem 24. Comede fili mi mel, quia bonum est, & fauum dulcissimum gutturi tuo, sic & doctrina sapientię animę tuæ, q̃ cũ inueneris habebis in nouissimo spem, & spes tua nõ peribit. & de muliere sancta dicitur Prou.31. Ridebit in die nouissimo.

De morte naturæ. *Dist.* *II*

IN scriptura sacra mortẽ quadruplicẽ inuenimus. Est.n. mors naturæ, ad q̃ nos præparare debemus, quia periculosa, de qua ait Psal. Quis est homo qui viuet & non videbit mortem, eruet aiam suam de manu inferi? Primum est impossibile. Secundum valde difficile. Attende, multum esset periculosus, vbi nõ posset homo euadere quin aliquod membrum amitteret, quantũcunq; sibi sollicite præcaueret: si vero negligẽter ageret, vitam perderet corporalẽ, sic est de transitu mortis, q̃ impossibile est hominem euadere quãtũcunq; diligentia ipsam effugere vel differre conetur. Sed si prudenter sibi prouiderit, aiam suã de pęnis inferi liberabit. Si vero male sibi precauerit, corporis simul & animæ vitã perdit. Secunda mors est culpæ quã declinare debemus, quia dãnosa, de qua dr̃ Oseę 18. Aia q̃ peccauerit ipsa morietur. Tertia est mors gratię, q̃ debemus optare, quia fructuosa. De qua dicit Apostolus Ro.6. Estimate vos quidẽ mortuos esse peccato, viuentes aũt Deo. Quarta est mors gehennæ, q̃ debemus formidare, quia dolorosa. De qua dr̃ Baruch 2. Mortui sunt in doloribus pessimis. Circa mortẽ naturæ considerare debemus moriẽdi sniam, Morientis angustiam, Mortis præsentiam. Et mortuorũ dñiam. Moriendi sentẽtia à summo legislatore prolerſ. Gen.2. vbi dñs ad Adam ait: De ligno scientiæ boni & mali ne comedas. In quocunq;.n. die comederis ex eo, morte morieris. Signanter aũt dicit, morte morieris, videlicet quia mortuus in anima mortis etiam corporalis sententiæ subiacebis. O sententia generalis, Rationabilis, Medicinalis, irreuocabilis. Verè generalis sententia a qua nullus excipitur, vt nullus superbiat. Vnde 2. Regũ 14. Omnes morimur. Ecclesiastes.2. moritur doctus pariter & indoctus. Bern. mors nullius inopię miseretur, nec diuitias reueretur, nec generi cuiuslibet aut moribus, nõ ipsi deniq; parcit ętati. Mors est sicut cyphus illius qui proclamat vinum in taberna, qui adeo communis est q̃ omnibus communicatur. Nam ipse omnib. porrigit cyphum suum vt omnes alliciat. Similiter est sicut latro dãs potum transeuntibus vt sopiantur, & sic eos spoliet dormiendo, sic mors omnibus transeuntibus vias præsentis vitæ porrigit potũ amaritudinum suarum, vt dormiant somnum sempiternum. Dicebat quidam q̃ si haberet iudicem fidelem eligere, mortem præ ceteris eligeret, eo q̃ non est personarum acceptio apud eam, nec miseretur pupillo, nec defert seniori, nec timet potentem, nec veretur nobilem, nec horret pauperem aut ignobilem, nec dimittit diuitẽ, nec contemnit infirmum aut debilem, nec euitat fortem, nec parcit sapienti, nec condonat insipienti. Sed vt dicitur, mors sceptra ligonibus æquat, est commune mori, mors nulli parcit honori Nobilis & fortis veniunt ad funera mortis. Eccl.41. O mors bonum est iudicium tuum. Dicitur q̃ cum dominus de mugorri haberet filium nouum militem eũtem ad tyrocinium & transeuntem per claramuallem, videns ibi Dei milites beatę virgini militantes, cogitans quis finis est vtriusque militiæ, & q̃ in vtraq; posset mori, quia mors communis erat his & illis iunioribus & senioribus, intrauit ibi ordinem. Cum aũt pater suus veniret minans q̃ abbatiã destrueret nisi rediret, ait q̃ filius rediret cum hac conditione si vnam consuetudinem quæ erat in terra sua remoueret, quod si non faceret eum in pace dimitteret. Hoc pater annuit. Filius consuetudinem patriæ declarauit, quę erat q̃ ęquè morerentur ibi iuuenes sicut senes. Ex his patet q̃ mors est ineuitabilis, propter quod ait Aug. Non importune nec incongrue arbitror accidisse, & si non humana industria, diuino fortasse iudicio vt hoc verbum quod est moritur in latina lingua, nec grammatici declinare potuerunt, ea regula qua cætera declinitur. Ab eo namq; quod est oritur, fit verbum præteriti temporis quod est, ortus est, & si qua sunt similia, quæ per temporis præteriti participia declinantur, ab eo autem qđ est moritur, si q̃ ratamni præteriti temporis verbum. Responderi soler, mortuus est.n. litera geminata. Sic.n. dicitur mortuus quomodo fatuus, arduus, carduus, conspicuus, & si qua sunt similia, q̃ non sunt præteriti temporis, sed qm̃ nomina sunt, sine tempore declinantur, illud aũt quasi vt declinetur quod declinari non põt pro participio præteriti temporis, ponitur nomen. Conuenienter itaq; factum est, vt quemadmodum id quod significat non põt vitari agendo, ita verbum non põt loquẽdo declinari. Hæc Aug. Hæc aũt ineuitabilis moriendi necessitas, est hominis ratio humiliãdi, vnde Bern. ad Eugenium ait. Cõsideranti duo hæc, rationale.s. & mortale is tibi exinde occurrit fructus, vt mortale quod est in te, rationale humiliet. Et rursum rõnale, mortale confortet. Quorum neutrum neglectui est huiusmodi circũspecto, nam etsi superbierit ex rõnali, qđ ei commune est cũ angelis, ex mortali fit humilis quod participat cum iumentis, qm̃ homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Item mortis sententia est rationabilis. Nam per vnum hominẽ peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, ita mors in omnes homines pertransiuit, in quo omnes peccauerunt. Ait apostolus Rom.5. Natura enim humana quę in primis parentibus tota fuit, ipsorum inobedientia creatori suo contumeliam fecit quæ toti humano generi iustè debuit imputari. Cum enim in semine sit virtualiter tota arbor, vitium seminis, vitium dicetur & arboris. Sicut autem fluuius viciatur in fonte, fructus in semine, sic tota posteritas viciatur in origine. Nonne pro quibusdam criminibus, vt pote homicidiis, sacrilegiis, & huiusmodi, quę committuntur a patribus, tota progenies mortis supplicio condemnatur, vel in exiliũ deportatur, posteritatem suam pater occidit, cum committendo flagitiũ morte dignũ, filiis non præcauit. Sic in Adæ peccato intelligendum est, q̃ persona corrupit naturam, & natura corrupta corrũpit personam. Vnde cum tota humana natura fuerit in Adã qñ peccauit totam naturam corrupit, quæ tota corrupta, non potest nisi filios corruptos generare, & quia peccando originalem iustitiã & immortalitatem perdidit, nõ nisi iniustos & mortales filios generauit. Itẽ mortis sententia medicinalis est. Mors quidẽ Christi est medicinalis, deletiua culpæ causaliter, mors aũt nostra nobis est medicinalis occasionaliter. Nam p mortẽ Christi deletur originale peccatũ in paruulis, qđ suo pondere ipsos trahebat ad tartarũ, vt q̃ alterius volũtatẽ & factũ.i. Adę amisit originalẽ iustitiã & reus erat obligatus ad pęnã dãni.i. carentiã diuinę visionis, per alterius voluntatem & remedium rediret ad innocentiam & reduceretur ad gloriã, vt sicut primo vnius delicto regnauit mors per vnum sicut dicit apostolus Rom.5. multomagis vita rediret per vnum Iesum.s. Christũ, qui mortuus est & resurrexit, imo qui & interpellat p nobis. Nec solũ delet originale peccatũ in paruulis, verũetiam actuale diluit in adultis cooperante fide & libera voluntate In dele

tione enim actualis peccati requiritur motus liberi arbitrij, sicut ipsum actuale peccatum committitur per sensum propriú ipsius peccantis, vnde ait Apostolus Rom. 5. Si vnius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei, & donum in gratia vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit. Si.n. in vnius delicto mors regnauit per vnum, multomagis abundantiam gratiæ & donationis, & iustitiæ, accipientes in vita regnabút per vnú Iesum .s. Christum, qui in cruce manus expandit, membra distédit, dilatat viscera, pectus porrigit, latus aperuit, vt sanguine suo viuificet sobolé, vt recurrat, nó tam filius paruulus ad vbera piæ matris, q̃ adultus velut filius prodigus ad viscera pij patris. Vt lucidè videamus, & viuaciter sentiamus, q́ claui eius quib. mortem nostram moriédo destruxit, non tam illius confixerunt mébra, q̃ nostra viscera transfixerunt, nec tam illi infixere doloré, q̃ in nobis infixerunt amoré: extensio siquidé corporis, in argumentú fuit & indicium dilatationis amoris. Rursus mors nostra occasionaliter nobis est medicina Iis. Iustis quidem medicinalis est, quia placens Deo factus dilectus, & viuens inter peccatores translatus est, sic dicitur Sap. 5. & quare. Raptus est ne malitia immutaret intellectú eius, aut ne fictio deciperet aiam illius. Quia.n. placita erat Deo aïa illius, pp hoc properauit educere illum de medio iniquitatú. Iustus aút si morte preoccupatus fuerit, in refrigerio erit. Vnde ait quidam, iusti mori subita, q̃ præcessit bona vita, non aufert merita si moriatur ita. Iniustis aút medicinalis est mors. Nam mors est eis finis peccati, reatus diminutio. Nam si esset vita prolixior, esset forsitan & culpa numerosior: expedit igitur impio mori, magis q̃ viuere, ne si diutius viueret, peccaret amplius, & acerbius puniretur. Item mortis sententia est irreuocabilis, vnde Sap. 2. dr̃: Non est agnitus, qui sit reuersus ab inferis, & Iob 14. Lignú habet spem si præcisum fuerit. Rursum virescit, & rami eius pullulant. Si senuerit in terra radix eius, & in puluere emortuus fuerit trúcus illius, ad odorem aquę germinabit &c. homo vero cú mortuus fuerit, nudatus, atq; cósumptus, vbi quæso est? q́uo si recedant aquæ de mari, & fluuius vacuefactus arescat: sic homo cú dormierit, nó resurget, ideo dr̃ 2. Reg. 14. Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, q̃ non reuertentur. Sed cú resurrectionem omnium generalem credamus, & dicat Apostolus 1. Cor. 15. Oés quidem resurgemus, q́uo verum est, qđ hic dicitur: Homo cú dormierit non resurget? Responsio. Quia quidam hæretici posuerunt, q́ homo pluries moreretur, & pluries resurgeret ad vitam corruptibilem, & mortalé qualem vtiq; nunc habemus. Alij vero posuerunt, q́ homo semel mortuus nunq̃ resurgeret in ęternum. Ideo contra primos dicit Iob 14. Homo cum dormierit, non resurget. Contra secundos vero dicit Apostolus: Omnes resurgemus. Et hoc probat multipliciter, sicut patet ibidé. Est etiam ratio, vanum gaudium contemnendi. Mirum est.n. cum homo sit sicut latro, qui lata contra se sñia mortis velatis oculis et ligatis manibus ducitur ad suspendium, q́uo ridet aut gaudet? Tales erant ciues Hierusalem, quorum fatuam cecitatem videns & arguens dñs fleuit. Lucæ 19. videns ciuitatem fleuit super illam, dicens, quia si cognouisses & tu, supple fleres. Ad hoc valet exemplú de fratre regis, qui timore mortis inconsolabiliter flebat, nec a fletu poterat aliqua musicorum dulcedine cohiberi. Hoc exemplú require infra de iudicio. c. 3. Si sic flebat ille pro sententia regis terreni fratris sui, pro morte corporis, cum tñ non esset sibi conscius criminis alicuius, quantum homo flere debet pro sententia iudicis æterni iusta & irreuocabili, pro morte non corporis tantum, sed animę simul & corporis, non téporali, & mométanea, sed ęterna?

De mortis angustia Dist. III.

POst mortis sententiam videamus mortis angustiá. Mors quippe à morsu vel amaritudine nomen habet, quia primus homo per inobedientiam lignum vetitum tetigit, & per morsum morté amaram incurrit. Mortis aút angustiam ostendunt. Amor vnionis, Dolor passionis, Terror damnationis. Amor vnionis ostendit mortis angustiam, qñ amor vitæ præsentis ita cunctos deuinxit, quòd omnis homo destitutionem corporis sui plangit, & vnitam proportione mirabili corporis & animæ armoniam dissolui ingemiscit. Per mortem autem dissoluitur matrimonium, quod táto fuerat nexu concordię copulatú. Siccine separat amara mors? 1. Reg. 15. Quantumcunq; autem quis desideret voluntate per gratiá ordinata ad ęternæ vitę gloriam peruenire: tñ appetitu naturali refugit & horret separationem animæ a corpore: vnde idé Apostolus, qui dicit Phil. 1. Cupio dissolui, & esse cum Christo. dicit 2. Cor. 5. Nos qui sumus in tabernaculo isto, ingemiscimus grauati, eo q́ nolumus expoliari, sed superuestiri vt absorbeatur quod mortale est a vita. Petro quoq; dixit dominus Io. 21. Cum esses iunior, cingebas te, & ambulabas quo volebas. Cum autem senueris alius te cinget, & ducet quo tu non vis. Ecce Petrus etiam senex non prorsus abiecerat hunc affectum quin mortem horreret: ducendus videlicet quo nó vellet. Hic est affectus quem ostendit Christus proximus passioni, dicens: Tristis est aïa mea vsque ad mortem. Matth. 26. Et iterum, pater mi si possibile est transeat a me calix iste, veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu vis. Cum igitur hic affectú tam inseparabiliter nobis inhæreat, manifestum est q́ non sine angustia possunt corpus & anima tanto fœdere copulata seiúgi. Deponitur autem in morte corpus & ab anima separatur ac destituitur a sua pulchritudine, quia vt dicit Aug. Cuius erat ante gratissimus amplexus, fit eius in morte horribilis aspectus. Vnde legitur in vitis patrum, quòd cum quidam eremita tentaretur de pulchritudine cuiusdam mulieris, audiens eá mortuam post paucos dies cucurrit ad sepulchrum eius, vt videret qualis esset amor eius, & aperto sepulchro abstersit saniem de corpore cum pallio suo, & deformitatem & saniem opponebat tentationi suæ, dicens. Vide qualis est amor tuus. Post separationem corporis sequitur etiá eius corruptio in carnis putrefactione & tabefactione. Sicut enim homo de putrefactione, seu putredine concipitur & nutritur ita in putredine ipsum corpus reuertitur. Iob. 25. Homo putredo & filius hominis vermis. Idé 17. ca. Putredini dixi, pater meus es, & mater mea. Quia de nobilitate parentum nihil habet homo nisi putredinem, ad quam redit nobile corpus. Vnde est similis glaciei, quæ aquę filia generat eam, quia in eam resoluitur, vnde. Mater me genuit, eadem mox gignitur ex me. Sic mater corporis humani est putrédo, quam postea ipsum generat, dum in eam resoluitur tabefactum. 1. Mach. 2. Gloria peccatoris stercus & vermis, hodie extollitur & cras nó inuenietur. Eccl. 28. tabitudo & mors imminent, vnde cuidam dictú est in somnis. Diuide quicquid habes, fies cito lurida tabes. Quod cum fecisset volens eum diabolus facere desperare & pęnitere de bono facto, respondit ei per somnium. Somnia ne cures, quia fallút plurima plures. Item corruptio patet in vermium corruptione, & corrosione. Vnde filium hominis vermis, homo vermes de se generat quamtúcunq; nobilis extiterit. Eccl. 5. c. Homo cum morietur hereditabit serpentes bestias & vermes, quia vt dicitur de cerebro corporis buffo post mortem nascitur, de renibus serpens, de ventre lúbrici, de carne vermes, de lingua astalabus, de pelle tinea. Et hoc de nobili corpore hominis nascuntur, & illud consumunt. Fuit quidam nobilissimus homo, cuius cum sepulchrum preciosum euolutum ostenderetur subito insiliit de sepulchro illius buffo rufus & maximus super marmoreum pauimentum ecclesiæ, quem aliunde habuisse originem non æstimo nisi a carne illius nobilissimi ibi sepulti. Ex ista vermium generatione debent humiliari homines nobiles & potentes, quibus dicit beatus Bern. Quid fętidius humano cadauere, quid horribilius mortuo? cuius erat in vita gratissimus amplexus, fit in morte horribilis aspectus. Quid ergo prosunt diuitiæ, quid delitiæ, quid honores? Diuitiæ non liberant hominem a morte, delitiæ non liberant hominem a verme, honores non liberant eú a fętore, quia qui modo sedebat diues & gloriosus in throno, modo iacet pauper in tumulo. Qui modo delitiis vescebatur, nunc a vermibus in sepulchro cósumitur. Qui paulo ante in aula gloriosus astabat, modo in túba ignominiosus sepultus iacet. Memorare ergo nouissima tua & in æternum non peccabis. Idé Bern. Non solum nouissima sed & prima & media. Vide prima & erubesce. Vide media & ingemisce. Vide nouissima & contremisce vel pertimesce. Prima inducunt homini pudorem. Secunda dolorem. Nouissima timorem. Habetur autem huius corruptionis & tabefactionis exemplum. 2. Mach. 9. b. c. de subita percussione regis Antiochi, de quo ibi dicitur, quòd apprehendit eum dolor dirus viscerú & amara intestinorum tormenta. Et post. Ita vt de corpore impij vermes scaturirent, & viuentes in doloribus carnes eius effluerent, odore etiam illius & fetore exercitus grauaretur &c. Item actuum. 12. Herodes autem vestitus veste regia concionabatur ad populum &c. Et post. Angelus autem domini percussit eum confestim, & consumptus a vermibus expirauit. De cuius corruptione, carnis tabefactione & consumptione satis tangitur in historia ecclesiastica & scholastica. Item ex corruptione surgit corporis incineratio. Iob. 34. ca. Deficiet omnis caro simul, & homo in cinerem reuertetur. In signum huius superponuntur ei cineres in capite ieiunii. Et dicitur ei. Memento quia cinis es, & in cinerem reuerteris. Gen. 18. Dixit Abraham ad dominum, loquar ad dominum Deum meum cum sim puluis & cinis. Huius elegans exéplú legitur de exercitu Sennacherib, quem angelus domini percussit, & in spacio vnius noctis in cineré redegit, vt legitur in historia scholastica. Quod & tangitur Isa. 37. g. Et. 4. Reg. 19. 2. Paral. 32. Item dolor passionis ostendit mortis angustiam, qñ in morte solent cócurrere varia morború genera, & mébra sic occupare sigula vt plures q̃nq; sint morbi q̃ membra. Dolores et irruunt tam vehementer intensi, vt vires corporis eneruent, somnum auferant, quietem impediant, animú inquietent, sensus oés perturbent, appetitum destituant, obtundant memoriam, obnubilent intellectú, ac si aiam totá occupent & distrahant, & nihil aliud ei cogitare liceat, q̃ dolores. Vnde Greg. Tãta est ibi vis doloris, q́ alibi nó posset referri impetus cogitationis. Quod multú deberét aduertere qui cogitát in fi-

ne penitere,& tunc primo de salute aiæ suæ cogitare, quia qñ ali-
quis habet aliquem amicissimum quem semper habuit pr̨ oculis,
& eum videt anxium ad mortem,& habet vicinum infirmum de
cuius incommodo nunq̃ aut parum cogitauit,qué non habet præ
oculis,non est mirū si nimis dilectum quem non videt tradat obli
uioni,pro eo quem maxime dilectum mori videt. Amicum quem
carnales maximè dilexerūt corpus eorum est, nimimè dilectus &
qui non videtur ipsū est,qui tunc obliuioni traditur & Deus ipse.
ipsa.Qm̃ non est in morte,qui me.s.t.Aug. in quadam Homil. Per
cutitur hac aiaduersione peccator,vt moriens obliuiscatur sui,qui
dum viueret oblitus est Dei Itē debens cogitare φ ita inexorabi-
lis est mors φ pro toto mundo non daret vnam diē aut horā de in
ducijs,vel aliquam moram.Et φ pp aliqué reuocaret præcibus ali
quibus aut precio grauitudinem infirmitatis Vnde cum quidā,vt di-
cebat mar. Iacobus longo tpe seruisset cuidam magno principi &
grauiter egrotaret,cum aliaret ei dñs suus dicens φ multū ei cōdo
leret,& φ si quo indigeret,hoc ab eo peteret.Dixit eger φ petebat
pro omni seruitio,qđ ei fecerat φ liberaret eū ab infirmitate vel
saltem ad horā,& cum diceret quòd hoc non posset facere, nisi so
lus Deus,ait eger. & ego illi qui solus facere potest hoc promitto
quòd si me liberet,ei soli in perpetuum seruiam,quod & fecit. Itē
rex Franciæ laborans ad mortem,& desperatus a medicis & posi-
tus in cinerem, vocauit oēs astantes,dicēs.Ecce ego qui ditissimus
eram,& nobilissimus de mundo & potentissimus pro omnibus di
uitijs meis & potentia & amicis non possum extorquere a morte
inducias ab hac infirmitate per vnicā horam. Quid ergo valēt ista
omnia? Et hoc dicens,oēs audientes concitauit ad fletū. Ipse cōtra
spem a dño curatus cum crederetur mortuus resurgēs, & Deo gra
tus existens crucem accepit.Iob.16 Ego quondam opulentus,repē
te contritus sum.Non sic fecit quidam vsurarius,qui dum in extre
mis laboraret,fecit apportari ante se vasa aurea & argentea pro-
mittens animę suæ illa,& multo ampliora,vt agros domos & alia
si adhuc cum eo remaneret.Et cum magis vrgeret eum dolor infir
mitatis ait, ex quo nō vis mecum morari,reddo te diabolo,& hoc
dicens expirauit.Cum autem mors corporis ad pęnam purgatoriā
pertinere credatur,nam per dolores huiusmodi nonnunq̃ in toto
purgantur aiæ,vel saltē in parte.Ideo plerunque electi durius mo-
riuntur,quoniam in eorum morte tenduntur quandoq; dolores,
per quos venialia resecātur. Sic purgatus est in vita Lazarus vlceri
bus plenus,vt mortuus ab angelis in sinū Abrahę cum iubilo por-
taretur,& diues moriens apud inferos sit sepultus Lucæ.16. Diues
varijs crapulatus ferculis, auribus obturatis,præcordijs obturatis
clamorem pauperis contempsit.Sed ecce post modicum vritur,ar
det & ęstuat in inferno, qui mendicanti misericordiam denegauit.
Vbi sant diues cellaria tua,vinorum tam annositate,q̃ varietate re
pleta? vbi sunt horrea,tantis granorum copijs cumulata. Non te
purpura defendit a frigore,non byssus tibi subuenit ab ardore.Nū
quam quę pateris incurrisses,si de tantis horreis micā, si de tantis
cellarijs guttam pauperi misericorditer impendisses.Sic ergo patet
quòd Lazarus pauperē vitam ducendo & mortē durā & miserabi
lem sustinendo purgatus est.Similiter virū Dei missum ad Hiero-
boam in Bethel.leo propter culpam inobedientiæ purgandū occi-
dit quem purgatum in morte vltra tangere non præsumpsit, quin
potius tam ipsius mortui,q̃ eius asini custos fuit.Non igitur mira-
ri debemus,si iustos dure mori & impios transire leuius audiamus,
qm̃ iusto Dei iudicio iusti qñq; dure moriendo purgantur in hoc
mundo,ne puniantur acrius in futuro.Impii vero si quid boni fe-
cerunt,quasi pro remuneratione leniter moriuntur,pro malis aūt
quæ fecerunt,puniendi perpetuo reseruantur.Nota in vitis pa. de vi
ro iusto,pio & simplici,qui duram mortem sustinuit, & propter
pluuias tempestates & grandines vix potuit corpus eius ad locū se
pulturæ deferri,vxor vero eius mulier impudica,cum serenitate ae
ris & populi multa frequentia iuit ad ecclesiā honorifice deporta
ta.Item terror desperationis multis ostendit angustiā. Inminente
nempe mortis articulo videntes dæmones quia modicū tēpus ha-
bent,& si hominem illa hora perdiderint,non eum vltra recupera
re valebunt,experiuntur plus solito vires suas tentantes acrius, &
protervius infestantes,miserum hominem in desperationis foueā
præcipitare conantes,vt eū ad penalia loca pertrahant, & illi sint
tortores in penis, cuius fuerunt suasores in vitiis,propter qđ bene
dicitur Eccl.8.Non est in hominis ditione prohibere spiritum sci-
licet exeuntem a corpore. Non enim pōt homo mortem suam im
pedire vel differre.Sed tunc quasi reus de carcere rapitur ad tribu-
nal iudicis propria corporis recepturus,secundum illud.2.Corin.5
Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt recipiat
vnusquisq; propria corporis,prout gessit siue bonum siue malum.
Sequitur.Nec habet potestatem sui.s.vel disponēdi sua in die mor
tis,anxietate morbi & debilitate corporis impeditus. Nec sinitur
quiescere ingruente bello.s.incursu dæmonum.Ait enim b. Bern.
Hostium nostrum maligni spiritus obsident & aduentum nostrū
illę horrendę effigies pręstolantur.Idem.Quomodo non mors pec
catorum pessima vbi non subuenit vita? formido exire, & in ipso
contremisco portus ingressu,dum non confido prope assistere qui
excipiat exeuntem.Quid enim secure non exeo,si non dominus ip
se custodiat exitum meum,heu ero dubito dæmonum intercipien
tium me,non assistente qui redimat neq; qui saluū faciat. De mor
tis angustia,tam ex dolore passionis quam ex terrore damnatio-
nis. Psal. pulchre loquitur dicens.Circūdederunt me dolores mor
tis,& torrentes iniquitatis conturbauerunt me,dolores inferni cir-
cundederunt me,præoccupauerunt me laquei mortis. Diligenter
attende quatuor quæ mortis tempus infelicem animā coangustāt,
Primum est multiplex corporalis infirmitas,quæ notatur cum di-
citur.Circundederunt me dolores mortis.Ecce quòd irruunt infir-
mitates variæ vndiq; circundantes,vt qñq; plura sint dolorum ge-
nera quam membra.Item cū hoc quòd multæ sunt,& graues sunt
dolorisę & grauiter affligentes,& adeo sunt dolores vehementer
intensi, quòd armoniā corporis oino destruunt & animam a cor-
pore separari compellunt.Secundum est multiplex occurrens iniq
tas,quod notatur cum dicit. Torentes iniquitatis conturbauerunt
me.Ibi iniquitates omnes quas feci,rapide & fortiter irruentēs.Iu-
sto enim Dei iudicio fit vt qui in vita pęnitere noluit, nec de suis
cogitare peccatis,de omnibus tunc simul irruentibus desperabili-
ter conturbetur.Vnde dominus per psal. ait misero peccatori. Ar-
guam te,& statuam cōtra faciem tuam. Tertium est consideratio
supplicii infernalis,quod notatur cum dicit. Dolores inferni circū
dederunt me.Et hoc rectè sequitur ad præcedens,ex quo nāq; cōsi
derat omnia peccata sua de quibus non egit pœnitentiam nec de
inceps se sperat agere posse,non restat aliud nisi φ pro oībus æter
naliter crucietur.Pluraliter autem dicit dolores, quia non solum
secūdum mensuram culpæ erit & mensura pęnæ,verum etiam sin
gulis peccatis pęnæ singulę respondebunt,vt aliæ pro aliis,diuersæ
pro diuersis,& grauiores pro grauioribus infligātur. Quartum est
aspectus dæmonum nimis terribilis. Quod notatur cū dicit. Præ-
occupauerunt me laquei mortis.Dæmones nominātur laquei mor
tis,quia infelicem animam illaqueant ne pęnitere possit, & veniā
postulare,& sic illaqueatam ad mortem pertrahant infernalem.
Quando enim illaqueant dæmones per consensum proprium &
consuetudinem tunc fortissimę detinent alligatam, vt ad pęniten-
tiā se mouere non possit dicit aūt,præoccupauerunt, videlicet, ante
prolationem damnationis a iudice,& ante separationē aiæ a cor-
pore.Dæmones nēpe tātæ sunt præsumptionis & proteruiæ, vt nō
expectent miserum peccatorem sibi tradi a iudice per sententiam
diffinitiuam Sed in eo dominiū & potestatē,quasi de iure acquisi-
tam vsurpant,vnde saluator loquens Hierusalem in persona pec-
catorum.Luc.19.ait.Venient dies in te,& circundabunt te inimici
tui vallo.Inimici sunt maligni spiritus qui animam a corpore ex
euntē obsidēt,q̃ vallo circundant,quia ante mentis eius oculos re-
ductis iniquitatibus quas perpetrauit,hanc ad societatē suæ dam-
nationis trahentes conantur,vt in ipsa extremitate vitæ posita, &
a quibus hostibus circumclusa sit videat,& tamen euadendi aditū
inuenire non possit,quia operari iam bona non licet,quæ cū licuit
agere contēpsit.De quibus aperte sequitur & circundabunt te &
coangustabunt te vndiq;,qm̃ ei nō solum operis,verumēt locutio-
nis atq; insuper cogitationis iniquitates replicant, vt quæ prius di
latauit in scelere,ad extremum de omnibus coangustetur in retri-
butione.Sciendum quòd sicut docet Greg. 4. li. Dial. huiusmodi
terribiles visiones qñq; ad vtilitatem & correctionem ipsorum vi
dentium,qñq; vero ad vtilitatē audiētū ostenduntur, sicut decla-
rat b.Greg. per exēpla. Ait enim Inquietus valde Theodorus noīe
puer fuit,qui in meum monasterium fratrem suum necessitate ma
gis q̃ voluntate secutus est,cui graue erat si quis ei de salute sua a-
liquid loqueretur,bona aūt non solū facere sed ēt audire non po-
terat,nunquam se ad sāctæ conuersationis habitum venire iurādo
irascēdo deridendo testabatur.Cum autem perductus ad mortem
extremū spm̃ ageret,conuenerūt fratres vt eius exitū orando protege-
gerēt,iā corpus eius ab extrema fuerat parte præmortuū,in solo tā-
tūmodo pectore vitalis adhuc calor anhelabat,fratres aūt tanto cę
perunt enixius orare quāto eum videbāt sub celeritate discedere,
cū repente cæpit clamare,magnisq; vocib. orationes eorū interrū-
pere dicens.Recedite recedite.Ecce draconi ad deuorandum dat
sum,qui pp vestrā præsentiam me deuorare non pōt. Iam in ore
suo caput meum absorbuit,date locum ne amplius me cruciet,sed
faciat quod facturus est.Dicētibus aūt ei fratrib Frater qđ loqueris
signum tibi sanctæ crucis imprime.Ille cum magnis clamoribus re
spondebat Signare me volo sed non possum, quia squamis huius
draconis premor. Tunc fratres in terram prostrati cæperunt pro
ereptione illius vehemēter orare.Et ecce subito cæpit eger magnis
vocibus clamare dicens,Gratias ago deo,quia draco qui me deuo
randum acceperat,orationibus vestris expulsus stare non potuit.
Modo pro peccatis meis intercedite, quia paratus sum conuerti,
& fun-

& funditus habitum relinquere secularem. Postquam vero toto ad Deum corde conuersus est diuque flagellis atritus, tunc eius anima carne soluta est. Constat proculdubio quòd isti pro vtilitate sua hæc visio a pio domino misericorditer est ostensa. At contra Crisaurius nomine tãtum plenus vitiis quantum rebus, superbia tumidus, carnis voluptatibus subditus, in acquirendis rebus auaritię facibus accensus, cum dominus tot vitiis finem imponere decreuisset, corporali molestia percussus est. Qui ad extremũ veniens, eadem hora qua iam de corpore erat exiturus, apertis oculis vidit nigerrimos spiritus corã se assistere, & vt eum ad inferni claustra perducerent vehementer vrgere. Cępit ille tremere, pallescere, sudare, magnisque vocibus inducias petere, filiumque suum nomine Maximum, quem ipse iam monachus monachum vidi nimis turbatis clamoribus vocare dicens. Maxime curre, nunquam tibi aliquid mali feci, in fide tua me suscipe. Turbatus mox Maximus affuit lugens, & perstrepens familia conuenit. Ipsi autem malignos spiritus quos ille grauiter insistentes tollerabat, videre non poterant: sed eorum præsentia in confusione pallore ac tremore illius qui trahebatur videbant. Pauore autem tetrarũ eorum imaginum huc illucque vertebatur, in lectulo iacebat in sinistro latere, aspectum eorum ferre non poterat, vertebatur ad parietem ibi aderant. Cunque constrictus nimis relaxari se posse desperaret, cępit magnis vocibus acclamare Inducias vel vsque mane. Sed cum sic clamaret, in ipsis vocibus de habitaculo suæ carnis emissus est. De quo nimirum constat, quia ista pro nobis non pro se viderit, vt eius visio nobis proficiat, quos adhuc diuina patientia longaminiter expectat. Idem Monachus quidam magnę æstimationis bonis moribus videbatur, & in omni sua actione compositus. Sed sicut ex fine patuit longe aliter quàm apparebat fuit. Nam cum se ieiunare cum fratribus demonstraret, occulte manducare consueuerat. Quod eius vitium omnino fratres nesciebant. Sed corporis superueniente molestia ad extrema perductus, fratres omnes qui in monasterio erant ad se congregari fecit. At illi a tali vt putabant viro conuocati, magnum quid ac delectabile se ab eo crediderunt audire. Cui ipse afflictus ac tremens compulsus est dicere, cui hosti traditus cogebatur exire. Nam dixit: Quando me vobiscum ieiunare credebatis, occulte comedebam, & nunc ecce ad deuorandum draconi sum traditus, qui cauda sua pedes meos & genua colligauit, caput vero suum intra meum os mittens spiritum meum ebibens abstrahit. Quibus dictis statim defunctus est, & vt penitendo liberari posset a dracone, quem viderat, expectatus non est. Constat quòd ad solam vtilitatem audientium nõ suam hoc viderit, qui hostem cui traditus fuerat & innotuit & nõ euasit. Item narrat Beda de gestis Anglorum, quòd rex Eurendus quendam iuuenem grauiter ęgrotantem vt confiteretur ammonuit. Qui respondit quod hoc in infirmitate non faceret, quia sodales insultarent ei, quòd hoc nõ ex deuotione sed timore mortis & defectu cordis egisset, sed postquam cõualuisset libenter hoc faceret. Cum autem infirmitate amplius aggrauata rex eum iterũ visitasset dixit ille quòd tunc nec deinceps esset aliqua visitationis eius vtilitas, eo quòd duo iuuenes pulchri & albi ad eum intrauerant, quorum vnus portabat librum pulchrum paruulum, in quo scripta erant bona quæ fecerat, sed perpauca. Postea vero innumerabilis exercitus malignorum spirituum, quorum maior protulit librum enormis magnitudinis, ponderis importabilis, & deformitatis horrendæ, in quo scripta erãt teterrimis litteris omnia scelera quæcunque fecerat, & cogitauerat æger ille. Dixerunt autem maligni spiritus illis albis. Quid statis hic. Recedite, quia noster est iste. Quibus illi dixerunt, verum est. Ducite eum in damnationis abyssum. Duoque malignorum spirituum percusserunt me ait infirmus, vnus in caput, alius in pedes. Cum autem ad cor peruenerint, moriar & portatus a demonibus pertrahar ad infernum. Quod & factum est. Non pro se vidit ista, quę sibi nõ profuerunt, sed pro aliis, ne similiter penitere differant, ait Beda. Idem etiam narrat de quodam fabro qui propter necessitatem operum in quodam monasterio sustentatus a fratribus irreligiose viuebat, ebrietati ac aliis vitiis feruiebat, magisque nocte in officina sua consueuerat residere, quam ad orandum ire. Qui infirmatus & ad extrema perductus, vocatis ad se fratribus narrauit se videre inferos apertos, & sathanam demersum in profundum, & Cayphan cum ceteris qui Christum dominum occiderunt, sibiq; locum preparatum cum eis. Cunque fratres hortarentur eum ad penitentiam, desperans respondit, quòd iam non erat ei tempus immutandi vitã: ex quo iudicium suum viderat iam completum. Qui sine viatico obiens extra monasterium est proiectus. Hæc vidit vt desperata salute miserabilius periret, sicut beatus Stephanus vidit Cęlos apertos, vt sustineret constantius & illuc letius perueniret.

De præsentia mortis. *Dist. IIII.*

POst mortis sententiam & mortis angustiam videamus mortis presentiam, quæ bene notatur. 2. Regum. 14. Omnes morimur. Ex virtute enim verbi præsentis temporis, mortis præsentia designatur. Et amplius dicit. j. Corin. 15. Quotidie morior. Nam media vita in morte sumus. Mors enim quotidie tollit portionem aliquotam vitę nostrę. Nam si crescimus vita decrescit. Quia secundũ Augu. quicquid viuitur, de spacio viuendi demitur, & quotidie fit minus minusq; quod restat, vt oĩno nihil aliud sit tempus vitę huius, quàm cursus ad mortem. Consideremus igitur mortis præsentiam. Horis omnibus meditandam. Locis omnibus expectãdam. Cunctis mentibus metuendam. Modis oĩbus tolerandã. Quoniam autem horis omnibus a morte carpimur, ideo mortẽ horis omnibus meditemur. Sciendum est aũt ꝙ meditatio mortis multum est vtilis profunde non perfunctorie meditanti. Primo quidẽ horrorem incutit. Nullo est enim tam prophanus, tam insanus, tam insensibilis, aut tam miserabilis, qui non vehementer horreret, si diligenter inspiceret, & in corde suo profundius ruminaret ꝙ morietur & nescit vbi, qñ, vel quomodo, verũ sensus memoriæ vel loquelę facultatem habebit, an conscientiam suam discutere, an peccata sua recolere, an gratiam compunctionis obtinere valebit. Tunc enim forsitan nec de Deo nec de seipso cogitare licebit, quia secundum Augu. percutitur hac animaduersione peccator vt moriens obliuiscatur sui, qui dũ viueret oblitus est Dei. Tunc o miser homũcio circundabunt te dolores corporis, angustiæ mortis, terror iudicij, horror inferni. Tunc te miserum maligni spiritus obsidebunt, tunc exitum tuum horrendę illę effigies expectabunt, tunc secundum euangelicam veritatem circundabũt te inimici tui vallo, & circundabunt te vndique, & ad terram prosternent te. Tunc si poterunt te in desolationis abyssum, & in barathrum desperationis immittent. Rursus tunc ante faciẽ tuam reuoluetur horrenda congeries omnium peccatorum &c. Require supra. O miser homuncio, quis te tunc exeuntem excipiet? quis recognoscet, quis consolabitur, quis comitabitur, quis hospitabit? Iuuenis quidam dux lothoringię cum esset in extremis respiciens domos suas & castra, dicebat. O domine Deus quantum contemnendus est mundus iste, qui ego qui tot habeo castra & palatia, & tot potui hospitare, nescio quo adhuc in nocte hac debeo ire, aut quis me debet hospitare. Secundo meditatio mortis torporẽ excutit. Hic est stimulus pungens asinum, & calcar lasciuum & discolum vrgens equum: Ideo monet sapiens Eccl. 9. Quodcunq; potest manus tua instanter operare, quia nec opus &c. Eccl. 14. Si habes benefac tecum & Deo dignas oblationes offer. Memento ire quoniam mors non tardabit. Nota bene & expone. Tertio meditatio mortis a peccato reuocat. Facit enim hominem dimittere, & detestari peccatum, secundum illud Eccl. 7. In omnibus operibus tuis memorare nouissi. t. & in æternum non peccabis. Qui recolit de morte, cogitare debet quòd causa mortis peccatum est. Gen. 2. Quacunque die comederis morte morieris. Dicitur in historia trãsmarina. Quòd cum Bragmanni ab Alexãdro peterent immortalitatem sibi dari, & ipse se hoc non posse dare diceret, cũ ipse esset mortalis, dixerunt, tu ergo cum sis mortalis, quare tot mala faciendo discurris? quasi dicerent, ab his malis mors te deberet reuocare. Quarto memoria mortis ad penitentiam agendam prouocat. Quia cum secundum Greg. minus est mala non agere, nisi etiam quisque studeat & bonis operibus insudare, non sufficit ad salutem a peccatis perpetratis cessare, vel perpetranda cauere, nisi & studeat homo de perpetratis penitentiam agere, secundum illud Matth. 3. Genimina viperarum quis demonstrauit vobis fugere a ventura ira? Facite ergo dignos fructus pœnitentiæ. Quòd autem memoria mortis prouocet ad penitentiã, patet per illud Isa. 39. Ezechias enim audito, morieris tu & non viues, fleuit. Item Niniuitę audita comminatione subuersionis & mortis, penitentiam egerunt. Ionã. 3. Itẽ dicitur in vitis patrum, quòd quidam sanctus Abbas dicebat. Memor esto semper exitus tui, & ne obliuiscaris extremi iudicij, & non erit delictum in aĩa tua. Et beatus Greg. ait. Cum culpa animum tentat, necesse est vt breuitatẽ suę delectationis aspiciat, ne ad viuacem mortẽ iniquitas rapiat. Exemplum de quodam diuite peccatore, qui cum diu male vixisset, & semel ad confessionem veniens nullã a confessore pniam recipere vellet, dicens ꝙ pnias agere nec consueuerat nec valeret, tãdem cõfessor vix ab eo potuit extorquere ꝙ quolibet die faceret sibi dici mane qñ surgeret, & sero qñ lectum intraret: Dñe vos moriemini, vel aliquid æquipollens. Quod cũ multis diebus dictũ ei fuisset, nec nomen mortis auditum eius animum penetraret, tandem diuino nutu cõpunctus expauit, aduertens ꝙ indubitãter decederet, sed ignorabat qñ vel quõ ex hac vita migraret. Hoc aũt constabat ei, ꝙ nisi vitã suã corrigeret, sine fine periret. Confestim igitur confessus, oĩno se mãdatis cõfessoris exposuit, vitãq; suã in melius cõmutauit. Itẽ cum quidã pyratæ agerent in tẽpestate positi, vouerunt ꝙ cõfiterentur si euaderent. Euadẽtes cõfitentur cuidã eremitę. Cũ suasu aliquo, vni eidem cõfiteretur magister eorũ, arguitur ab eo de flagitijs suis, & ad Papam mittitur. Ille aũt eũ

occidit,

occidit. Idem fecit de alio. Tertio aũt confitens tractatur blande, & iniungitur ei cum non posset euelli a malicia sua vt saltem hoc faceret, ꝙ quotiescunq; aliquis moreretur si posset adiuuaret eũ poni in terra, & cogitaret quis fuisset mortuus, & qualis ipse esset futurus, & ꝙ idem fieret de eo cito. Qui cum sæpe hoc faceret, & de morte frequenter cogitaret: horruit statum suum, & fugiens ad eremum artissimam pœnitentiam egit. Quinto memoria mortis prouocat ad munera largitatis. Alexãder vt cognouerat ꝙ moreretur, dimisit regnum pueris suis. j. Mach. 1. Multi timore mortis condunt & ordinant testamẽta, & dant eleemosynas, & amicos sibi faciunt, & intercessores acquirũt secundum consilium dñi Luc. 6. Facite vobis amicos de mã. iniqui. &c. Ambro. Nõ sunt hoĩs bona quæ secum portare non potest, sola aũt misericordia comes est defunctorum. Dicitur ꝙ quidã Burgensis Parisiẽ. parauit feretrũ suum in camera sua in quo deferretur cum moreretur, vt per hoc mortis memoriã haberet, & prouocaretur ad opera misericordiæ, & in die defunctorum replebat illud panibus quos pauperibus dabat dicens. Ecce citò moriar, & quis memorabitur mei? Sexto reprobat opera vanitatis. Omne mundi gaudium, & oẽm ineptam lætitiam & huiusmodi contẽnit qui de mortis amaritudine recordatur, secundum illud Eccl. 2. Risum reputaui errorem, & gaudio dixi, quid frustra deciperis? Idem. 7. Melius est ire ad domũ luctus ꝗ̃ ad domum conuiuij. In illa enim finis docetur oĩum. Idem. 11. Si multis annis vixeris homo, & in his oĩbus lætus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis & dierum malorum, qui cum venerint vanitatis arguentur oĩa quæ in mundo sunt vana esse. Septimo in meditatione mortis contẽnitur mundi cupiditas. Ad contemptũ mundi & oĩum terrenorum multum valet meditatio mortis. Iob. 1. Nudus egressus sum de vtero matris meæ, nudus reuertar illuc. Idem 27. Diues cum dormierit nihil secum auferet, aperiet oculos suos, & nihil inueniet. Psal. Ne timueris cum diues factus fuerit homo &c. Ideo Hiero. Facile contẽnit õmnia qui se semper cogitat moriturum. Vnde legitur in Barlaam, ꝙ cum videret Iosafat senẽ decrepitum, audiens ꝙ omnes si diu viuant habent ad hanc miseriam deuenire, nisi prius morte præueniantur, incepit cogitare de morte, & inde delectabilia abhorrere. Dicitur ꝙ cum frater Gregorius audiens legi in biblia de antiquis, ille vixit tot annis, & iste tot, & mortuus est, mundum contemnens intrauit ordinem prædicatorum, vbi factus est maximus magister in theologia, & contẽptor mundi & sui. Item cum ecclesia cõsecraretur in qua erat comes sepultus, & deberet inde extrahi propter consecrationem, patefacto eius sepulchro apparuit immanissimus bufo super faciem eius eum corrodens, & alij vermes & serpẽtes, ad quorum aspectũ & horrorem oẽs refugierunt. Filius aũt dicti comitis iuuenis hoc audiens accessit, & visa carnis paternæ sanie & vermium diuersitate & horrore, incepit mestus cogitare de morte, & ꝗ̃ vanæ sũt mũdi diuitiæ & deliciæ & honores. Vñ relictis oĩbus fugit cogitãs se beatum fore si pauper fieret pro Christo. Quidã aũt domicelli citius eum sequentes & imitantes, nec eum reuocare valentes, venditis equis & rebus & pro Deo erogatis, ad monitionem eius eum, pauperem pauperes sequebantur, multa conuitia propter Deum ab oĩbus sustinentes, Romam venit, vbi factus est carbonarius, & secretum suum cuidam cardinali cui confessus est, & statum suum reuelauit. Cum aũt post plures annos semel vrbem intrasset ad vẽdendum carbonem, & in domum dicti cardinalis confessoris sui carbones deportasset, arreptus ibi infirmitate, post suscepta sacramenta oĩa pauper iacens sub gradu ad dñum migrauit. Quo facto oẽs cãpanæ vrbis per se sonuerunt. Qđ cum Papa miraretur, & cardinalis cõfessor eius reuelauit cãm, hoĩes aũt terræ suæ existentes in curia audientes hoc quẽ viuũ quærebãt mortuũ inuenerũt. Ad idẽ facit exẽplũ qđ ponit Barlaã ad Iosaphat de hoĩe qui fugiens vnicornẽ, incidit in baratrũ in quo arbusculã apprehẽdẽs, vidit in eius radice duos mures, vnum album, alium nigrum, radicẽ arboris cõtinue corrodẽtes, in fundo vidit dracone horribilẽ aperto ore ipsũ deuorare volentẽ. Eleuatis aũt oculis vidit illę modicum mellis in arboris summitate. Qui õmnium prædictorũ oblitus, totũ se cõtulit ad mellis dulcedinẽ. Sed dum nõ aduertit, arbore corrosa a muribus in profundũ subito corruente, draco cõtinuo ipsum deuorauit. Vnicornis est mors. Barathrum mundus. Arbuscula, vitę pñtis miseria, quæ albo, & nigro mure. i. die & nocte cõsumitur incessanter. Draco expectans diabolus insidijs & exitũ nostrũ desiderans ad perdendum. Octauo in meditatione mortis nutritur cordis humilitas, vñ antiqui humiliare se volentes ponebãt cinerẽ super capita sua in memoriã ꝙ cinis eẽnt. Eccli. 10. Quid superbis terra & cinis? Gen. 18. Loquar ad dñm meũ cũ sim puluis & cinis. Cũ Alexãder nauigaret per quẽdã fluuiũ Paradisi, vt veniret ad hortũ eius, quidã senex de rupe apparens ei, suasit ei regressum & dedit ei lapidẽ preciosum pulcherrimum, dicẽs ei ꝙ in eius pondere cognosceret valorem suum. Lapis ergo ille positus in statera nudus omnia ponderabat, quæcunque in alia lance ponebantur, coopertus puluere nihil ponderabat, sed ei preponderabat festuca vna. In hoc dabatur ei intelligi ꝙ viuus alijs omnibus præponderabat, mortuus aũt & opertus sepulchro nihil. Item homo ad modum pauonis visis pennis superbit, & rotam caudę visis pedibus deponit, sic homo viso fine. Itẽ legitur in vita Ioannis eleemosynarij patriarchæ Constantinopolis, ꝙ consuetudo imperatorum erat cum essent electi prima die coronationis suæ veniebat lathomus ferens in manu sua tres aut quatuor pecias marmoris diuersorum colorum dicens. Iubeat imperator de quo genere marmoris velis sibi fieri monumentum. Per hoc insinuantes ꝙ tanquam mortalis homo cogitaret de morte, curam animæ suæ ageret, piè regeret regnum suum, subditos suos non contemneret, nec se super alios arroganter efferret. Idem Ioannes eleemosynarius factus Patriarcha fecit fieri sepulchrum imperfectum, & in præcipuis solemnitatibus statuit quendam qui ei diceret cum esset in loco honoris sui. Domine imperfectum est sepulchrum tuum. Iube illud perfici quia nescis qua hora fur veniet. Item dicitur cum Papa consecratur & in summum honorem extollitur, ꝙ stuppa comburitur in eius oculis, & ei dicitur, sic transit gloria mundi, quasi diceret cogita te cinerẽ & mortalem. Item ad hoc facit exemplum de Achab. 3. Reg. 21. qui cum audiret mortem sibi imminere quam minabatur ei Helyas indutus est sacco & ambulabat demisso capite, & dicit dominus ad Helyam, nonne vides Achab humiliatum coram me &c. Cogitans enim de morte inuenit in se materiam humiliationis & causam, fragilitatem suam considerans, & sciens se cito in puluerem redigendum, omni gloria mundiali, opulentia temporali, pulchritudine & robore corporali, post modicum spoliandum, ac sic non intumescit per superbiam, sed potius per humilitatem veram comprimitur in seipsum. Quis enim tam superbus, præsumptuosus elatus, si profunde cogitet ꝙ quamcito anima separatur a corpore corpus marrescit & corrumpitur, fitq; cadauer, quo nihil vilius, nihil fędius, nihil fetidius, nihilq; horribilius inuenitur. Quid enim verbi gratia sic aerem inficit tam graues exalationes emittens, olfactum hominis sic contristat, aspectumq; molestat, vel eius complexionem tam vehementi alteratione corrumpit. Nullus vnquã fuit ita charus homini dum viuebat, cuius aspectum consortiumq; cadaueris mortui non horresca. Nono in mortis meditatione carnis feruor deprimitur. Greg. Nihil adeo valet ad edomanda carnis desideria quam cogitare qualis mortua sit futura. Sicut mulier volẽs filium ablactare, aliquid amarum apponit vberibus vt puer amaritudinem sentiendo ab vbere abstrahatur sic homo mortis amaritudinem præuidens a delitijs carnis retrahitur. Eccl. 41. O mors ꝗ̃ amara est memoria tua homini iniusto. Nota exemplum de eremita abstergente saniem a muliere mortua, & apponente narib. suis cum temptaretur. Iob 2. Sedens in sterquilinio testa. i. mortis memoria & fragilitatis, & tractione corporis saniem tentationis. s. peccati radebat. Hoc autem prætermittendum non est quòd tanto viliora fœtidioraq; sunt cadauera, quanto delicatius in crapulis & luxurijs fuerint enutrita. Nam caro quę nunc delicatis cibis alitur, paulopòst scaturire vermibus agnoscetur, vt in sepulchro sit esca vermium, quæ delectabiliter saginatur affluentia ferculorum, & quanto nunc sibi procurat suauiorem ciborum mollitiem, tanto grauiorem exhalabit putrefacta fetorem, sicut euidẽter ostenditur. 2. Mach. 9. Vbi de superbissimo & impijssimo Antiocho dicit ꝙ de corpore impij vermes scaturiebant, & viuẽtes in dolore carnes effluebant, ita vt odore eius & fętore totus eius exercitus grauaretur nec ipse etiam fętorem suum ferre posset. Cuiusdam ducis Venetiarum vxor delicata nimis communibus aquis sese dedignabatur abluere, sed procurabat sibi fieri balneũ de collecto laboriosius cœli rore, cibos concisos minimius a famulorum manibus proprijs non tangebat, sed ori suo fuscinulis aureis adhibebat redolebat vel fetebat potius eius corpus & cubiculum multo vapore aromatum diuersorum. Sed vibrato super eam mucrone diuini iudicij, corpus eius omne computruit, nec fetorem eius quispiam ferre potuit, nisi quòd ex ancillis vna non sine multarum specierum auxilio raptim dominę ministrabat, & protinus fugiens abscedebat, & sic miserabiliter cruciata diem clausit extremum cunctis lętantibus, relinquens posteris meditationis exemplum vt carnis delicias abhorrentes iugiter habeamus ante cordis oculos finem nostrum. Decimo per meditationem mortis vita præsens dirigitur, quia qui de morte cogitat, est ad modum nauigantis, qui regendo nauem in fine se ponit. Item ad modum iumẽti, quod cauda se defendit. Item ad modum auis, quæ cauda in volando se regit. Vnde Iob. 12. Interroga iumenta, & docebunt te, & volatilia cœli & indicabunt tibi. Vndecimo meditatio mortis valet ad mortis supplicium euitandum, cuius ista mors non nisi vmbra sepultura & introitus. In passione sancti Andreæ dicitur. Egrediuntur homines a corpore rei & nudi nihil secum præter peccata portantes. Duodecimo valet ad æternæ vitæ desiderium accendendum, cuius ipsa mors est introitus. Iob. 3. Quasi effodientes thesaurum vehementer gaudent

dem cum inuenerint sepulchrum. Eccl. 41. O mors q̃ bonū est iudicium tuum &c. Et post. Noli metuere iudicium mortis. Sap. 3. a. Visi sunt oculis insipientium mori, illi autem sunt in pace. Sic igitur euidenter apparet quanta bona proueniāt ex meditatione mortis. Vnde Hier. dicit, Sententia Platonis est, q̄ summa philosophia est mortis meditatio. Et in vitispatrū dicitur, q̄ Theophil⁹ Episcopus moriens dixit, Beatus es abba Arseni, quia semper hic horam ante oculos habuisti. Semper igitur habeat homo memoriā mortis ante oculos cordis sui, sicut speculum in quo se videat, vitā suā consideret & attendat. Consideremus etiam mortis præsentiam locis omnibus expectandam, quoniam eius aduentus nobis est inopinabilis & incertus. Nihil enim morte certius, nihil incertius hora mortis, nihil venit velocius, nihil inuadit acrius, nihil potest crudelius impugnare. Ille in locis omnibus nos expectat, & nos si sapientes fuerimus eam vbiq; expectare debemus. Circa mortem autem quatuor sunt incerta. s. status, locus, tempus, & modus, siue genus. Status, quia nescit homo in quo statu morietur, in bono vel in malo, in charitate vel extra. Eccl. 9. B. Nescit homo vtrum amore vel odio dignus sit. Item nescit vtrum iuuenis, vel senex, diues vel pauper, compos mentis vel mente alienatus. Item dubium est ei de loco. Nescit homo vtrum moriatur in mari aqua vel terra, in aere vel igne. Ideo dominus noluit mortis diem esse certū, vt in omni loco timeretur mors. Sen. Mors insidiatur tibi in omni loco, & tu eam in omni loco securus expecta. Debemus facere sicut miles, qui cum pugnaret cum aduersario suo in duello, & vterq; videret q̄ non posset alium superare, nocte superueniente communi consensu egressi sunt campum tali conditione q̄ vterq; diffidauit alterū, ita quòd vbicunq; eum inueniret, si posset eum occideret. Ideo alter timens fortitudinem aduersarii & violentiam, in nullo loco volebat incedere sine armis. Ita debet quilibet vbiq; ferre arma pœnitentiæ. 2. Corin. 6. Per arma iustitiæ a dextris & à sinistris. Item tempus mortis voluit dominus incertum esse, vt oīs hora suspecta haberetur. Matth. 24. Vigilate quia nescitis horā neq; diem. Si enī intrares domum, & scires quòd aliquis in domo illa accederet & occideret, proculdubio ad te omnes accedentes timeres & suspectos haberes. Sic tu intrās in mundum hunc certus debes esse, quòd aliqua hora te occidet, & nescis quæ sit illa, & ita oēs debes suspectas habere. Item incertum est genus mortis, quia homo res est fragilissima, quę præ nimia fragilitate pōt infinitis modis occidi. Hominem enim pōt occidere vel vnus morsus, vt canis rabidi vel serpentis, vel vna ēt punctura, vt dypsis vel scorpionis aculeus vel tactus alicuius venenati, vel haustus. s. veneni, vel flatus, vt situle & reguli, vel visus, vt basilisci, vel defectus modici aeris, vel morsellus alicuius venenosi, quia intra delicatum morsellum inueniunt diuites sępe subitam & improuisam mortem, vnde frequenter faciunt diuites sicut cocodrillus, qui est maximum animal potens in aqua & terra, durissimam pellem habens, qui mirabiliter odit hydrū serpentem, quem si percipit alicubi, conculcat eum & atterit, conculcatus autem abscōdit se & inuoluit in herba in loco in quo nouit illum venire ad pastum, & dum glutit herbam viridē glutit ipsū, qui interiora eius perforat & intoxicat & occidit. Sic diues duri cordis habet super omnia mortē odiosam, quā cum perpendit in aliqua accessione vel distemperantia febrili multis medicaminib⁹ eam atterit & conculcat. Cum autem aliqū credit se comedere cibum gratum & delectabilem in aliquo morsello glutit mortem, quæ subito & ex improuiso eum perforat & occidit. Vnde dicitur. Frigidus latet anguis in herba. Vita hominis est sicut lucerna ad vētum, quæ cito & subito extinguitur. Prou. 27. Lucerna hominis spiraculum eius. Prou. 13. b. Lucerna impiorum extinguetur. Item vita hominis est quasi tela araneę, quę ad modicum flatum venti rūpitur. Immo fragilior est q̄ filum araneæ. Citius enim extinguitur ab irruente aduersitate q̄ filum illud a vento rumpatur. In magno periculo sunt peccatores, qui ad filum tam debile dependent supra puteum inferni. Vnde quidam ait. Oīa sunt hominum tenui pendētia filo, & subito casu quæ valuere ruūt. Nota exemplum supra positum de homine fugiente vnicornem. Item cum dixisset quidam Dionysio tyranno quòd valde felix videretur esse status eius, puta qui multis populis imperabat, qui diuitiis delitiis & honoribus abundabat, fecit ei Dionysius magnum conuiuium præparari, mēsam aūt poni fecit super foueam profundam, & horridam in qua erat ignis magnus accensus, super caput vero sedentis in mensa gladius acutissimus cum filo tenui dependebat, qui singulis horis super caput eius cadere videbatur. Cum ergo multa fercula delicatissima in vasis aureis & argenteis faceret ei Dionysius propinari, & inuitaret eum ad iucunde & hylariter epulandum, nō poterat ille nec comedere, nec lętari, quia ex vna parte timebat, ne in foueā & ignē subito corrueret, ex alia parte ne gladius ille terribilis in caput eius decidēs ipsum scinderet mediū formidabat. Tunc dixit ei Dionysius. Ecce felicitas mea quam ita desiderabilē, delectabilē & amabilem reputabas. Cum enim ex vna parte timeam in profundissimam foueam inferni & ignis æterni supplicium repente corruere, ex alia parte gladium æterni iudicis super caput meū ex improuiso cadere perhorrescam, quomodo in auro argento & epulis & omni gloria mundiali delectari potero vel gaudere? Item homo peccator similis est illi qui somniabat, vt postea dixit, quòd aduersarius suus existens in cœlo tenebat clauam in manu dimissam inferius, in qua ipse manibus se tenebat infenus, & dictus aduersarius eum in abyssum qui ei suberat proiicere volebat, qui p̄ timore dormiendo clamabat vsq; quo excitaretur a somno, & sic liberaretur ab imaginato periculo. Sic est de peccatore, quē Deus cuius est aduersarius tenet, cuius uita in manu eius est, quem cum per iudicialem sententiam Deus cadere dimiserit in abyssum inferni, non clamat adiutorium bonorum quo excitatus a peccato liberetur a periculo. Item fragilior est homo aliquo vase vitreo, luteo, ligneo, lapideo, quia si vas vitreum potest aliquo duro frangi, non tamen potest submersum extingui. Item ligneum si pōt vri, aqua nō leditur si submergitur. Item luteum aquam tenes, & igne solidatur, homo autem ab omnibus istis lęditur & destruitur. Pōt enim homo lapide frangi, igne exuri, aqua extingui, per corruptū aerem infici & corrumpi. Item magnæ fragilitatis est homo, quia punctura vnius acus eum occidit, vel accessio vnius febris. Iob. 21. c. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Punctus iste est aculeus mortis vt dicitur vulgariter. Per vnum pūctum perdidit Martinus asinam suam. s. homo ad punctum mortis corpus suum. Propter hoc hortatur sapiens Eccl. 5. Ne tardes conuerti ad dominum, & ne differas de die in diem, subito enim venit ira illius &c. Et dominus Apoc. 3. Si non vigilaueris veniam ad te tanquam fur, & nescies qua hora veniam ad te, & Matth. 24. Si sciret pater familias qua hora fur veniret, vigilaret vtiq; & non sineret perfodi domum suam. Ideo & vos estote parati, quia qua hora non putatis filius hominis veniet. Debet ergo quilibet esse paratus omni hora, quasi nunc esset absq; dubio moriturus. Propterea nēpe voluit Deus finem nostrum nobis esse incertum, vt dum incerti sumus qua die vel hora vel quomodo moriamur, semper ad mortem parati inueniri sollicite studeamus. Debemus autem ad mortem esse parati multipliciter. Primo sicut boni prouisores ad necessaria. i. merita congregandum. Sicut dispensatores ad rō[illegible] reddendum. Sicut strenui bellatores ad nos & nos[illegible] defendendum. Sicut fideles serui ad aduentum domini expectādum. Sicut sponsæ dilectæ ad nuptias properantes. Debemus [illegible]quam esse parati sicut prouidi mercatores præparant merces ad nundinas profecturi. Et sicut prudentes iconomi prouident sibi necessaria p̄ victu suo & familię suæ. Videmus enim quòd homines in messe mane surgunt, instanter colligunt, nec ante noctem dimittunt. Sic debet quisq; fidelis congregare manipulos meritorum. Sicut ait sapiens prou. 10. Qui congregat in messe filius sapiens est, qui autem stertit in ęstate filius confusionis. Idem prou. 6. Vade ad formicam o piger, & considera vias eius, & disce sapientiam, quæ cum nō habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, præparat in estate cibum sibi & congregat in messe quod comedat. Vide quòd homines sapientes prouident sibi necessaria pro anno, eo tempore quo possunt sibi conuenientius & vtilius prouidere, aliquādo pro vno solo mense. Pauperes vero qui nō possunt ad longum tempus sibi prouidere, saltem pro septimana prouident sibi. Diuites etiam qū volunt facere magnum festum, per multos dies ante prouident q̄ necessaria sunt ad festum. Quanto magis deberent sibi merita congregare non pro die, mense vel anno, sed pro vita æterna. Etsi mūdani solliciti sunt de thesauris pecunię cōgregandis, quantomagis quisq; fidelis deberet esse sollicitus de thesauris spiritualibus acquirendis. Sicut docet saluator Matth. 6. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra &c. Thesaurizate aūt vobis thesauros in cęlo, vbi nec ærugo nec tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt nec furātur. Ad hoc exhortans Barlaam tale ponit exemplum. In ciuitate quadam mos fuit quolibet anno vnum sibi principem instituere, quem in fine anni nudare, & in exilium mittere consueuit. Sapiens autem quidam & prouidens, electus in principem & legem audiēs, bona sua transmisit ad exilium, ad quod veniens finito tempore principatus, inuenit sufficientia sibi, ita quòd bonis omnibus abūdauit. Item debemus esse parati ad mortem, sicut serui reddituri domino suo rationem de receptis pecuniis, & aliis bonis domini sui. De seruitiis omissis & de transgressionibus commissis, & de tēporis aliarumq; rerum abusu, & de lucris temporalibus augmentandis. Tales præ sollicitudine cogitant, uigilant, scribunt singula de quibus reddituri sunt rationem, ne si deficiant minus fideles reputentur, confusionem habeant, ac etiam puniantur. Vnde saluator Matth. 25. Homo quidam peregre proficiscens uocauit seruos suos & tradidit illis bona sua &c. Post multum uero temporis uenit dominus seruorum illorum, & posuit rationem cum eis. Ibi nota quomodo boni remunerati sunt, seruus vero malus & piger reprobatus. Et Luc. 16. Paterfamilias vocauit villicum dicens ei. Red

de

de rationem villicationis tuæ. Ibi nota quomodo prouidit sibi & laudauit dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset, nó quia iniquitatem approbet dominus, sed illius prouidentiam quá pro se habuerat commendauit. Vnde subdit. Et ego vobis dico, facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Item debemus esse parati, sicut boni & strenui bellatores, qui in iugi pugna sumus cú multis hostibus fortibus & malignis. Aduerte quomodo obsessi in castro abstinent, vigilant, circunspicientes cauent pericula, castrú circuennt, ruinas resarciunt, infirmiora defendunt, & semper timétes, semper solliciti, vix audent comedere, vix dormire. Et si semp habeamus pugnare cum multis, sicut ait Apostolus Eph. 6. Nó est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus príncipes & potentes &c. Imminente tamen morte longe prauior & periculosior instat pugna. Tunc namq; hostes maligni totas exercéut vires suas quantum permittuntur a Deo, scientes quia modicum tempus habent, & si illa hora perdiderint hominem, alias recuperare non poterunt. Si vero lucrati fuerint, in perpetuum non amittunt. Item debemus esse parati sicut ministri suum dominum expectantes, sicut ait dominus Luc. 12. Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus dominum suum quando reuertatur a nuptiis. In renibus accinctis castitas, in lucernis ardentibus ardor charitatis & splédor bonorum operum designatur. In expectatione domini venientis a nuptiis intelligitur expectatio mortis, in qua dominus de coelo quasi de palatio festiuali & thalamo nuptiali veniens visitat amicos suos in morte. Cui curialiter venienti & per ægritudines pulsáti ad hostium nostrum, mortemq; proximam nuncianti debemus esse parati per consensum cordis hostium aperire, vt de carcere. i. de corpore mortis huius nos educens, & cum gaudio nos deducés, ad gaudia sempiterna perducat. Item debemus esse parati ad morté, sicut sponsę ad nuptias profecturæ, quę se parant vt placeant sponsis suis. Vnde Apoc. 19. dicitur, Venerunt nuptiæ agni, & vxor eius præparauit se. Et Matth. 25. Venit sponsus, & quæ paratę erant intrauerunt cum eo ad nuptias, & clausa est ianua, fatuis. s. nouissimè venientibus, & congruo. i. mortis tempore non paratis. Ideo ait dominus Luc. 12. Et vos estote parati, quia qua hora non putatis filius hominis veniet. Consideremus etiam mortis præsentiam cunctis mentibus formidandam tam bonis quam malis. Quod enim malis timenda sit mors, docet Psal. dicens. Mors peccatorum pessima, vere pessima. Mala, quia in morte eis omnia delectabilia auferútur. Peior quia omnia tristabilia infliguntur. Pessima, quia nulla solatia vel remedia conceduntur, sicut patet de diuite Epulone Luc. 16. Ad maiorem desolationem aliquorum morientium impiorú ostendit eis Deus pęnas infernales, aut exitum ex hac vita, sicut patet per exempla aliqua suprascripta. Cum autem quadruplex sit mors secundum Aug. videlicet mors corporis, quæ est separatio animæ a corpore. Et mors animæ, quæ est. s. separatio Dei ab anima per peccatum. Et mors animæ post hanc vitam. s. pęna ipsius solius ante iudicium, qualis fuit pęna diuitis Epulonis. Et mors quarta, q́ est pęna corporis & animæ simul in inferno post iudiciú. Si mors corporis est adeo metuenda vt dictum est, quæ tamen non est nisi vmbra mortis, sicut Greg. super illo verbo Iob. 13. Producit in lucem vmbram mortis. Dicitur etiam somnus, sicut dicit Greg. super illo verbo Iob. 14. Nec consurget de somno suo. Quanto magis aliæ mortes timendę sunt, in quibus omnibus Deus ab anima separatur. Quanto ergo Deus melior est anima, tanto deterior est separatio animæ a Deo q̃ animæ a corpore. Præterea mors animæ solius in inferno ante iudicium, vel animæ cum corpore post iudicium, quarum vtraq; dicitur mors secunda, sunt incomparabiliter plus metuendę, sicut docet Aug. sic dicens. Prima mors. s. corporis animam nolentem tenet in corpore. Et ideo sempiterna mors, quoniam nec anima viuere poterit Deum non habendo, nec doloribus carere corporis moriendo, nec anima ibi viuere dicenda est, quæ a vita Dei alienata erit, nec corpus quod æternis doloribus subiacebit, ac per hoc durior quia finiri morte non poterit. Ob hoc autem præcipue prima mors est timenda, quia ex ea fit transitus ad secundam. Non solum autem malis & impiis est timenda, sed etiam iustis, sicut ostendit Greg. in Mor. super illo verbo Iob. 33. Hæc operatur tribus vicibus, vbi loquens de timore electorum in morte ait, Cú de omnibus semper diuina iudicia pertimescant, tunc tamen vehementer metuunt cum ad soluendum humanæ conditionis debitum veniente districto iudice propinquare senserunt, & fit tanto timor acrior quanto & retributio æterna vicinior. Considerandum enim quia nec hæc quidem sine aliquo reatu ast quod laudabiliter gessimus si remota pietate iudicemur. Ideo Dauid dicit, Nó intres in iudicium cum seruo tuo domine. Et Iac. 3. In multis offendimus omnes. Et. 1. Ioh. 1. Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosipsos seducimus. Et merito debet quisq; timere. Tum propter defectum & peccatorum multitudinem. Tum etiam quia multa latere possunt in conscientia, quorum memoriam vel notitiam non habemus, vnde Paulus. 1. Corin. 4. Nihil mihi conscius sum, sed nó in hoc iustificatus sum. Tum tertio quia quædam forte grauiora sunt, quam putemus. Tum quarto quia eorum remissioné per gratiam ignoramus. Tum quinto propter bonorum nostrorum impuritatem. Nam sicut dicitur Isa. 64. Quasi pannus menstruatæ, oés iustitiæ nostræ. Et Iob. 9. Si lotus fuero quasi aquis niuis, & fulserint velut mundissimæ manus meæ, tamen sordibus intinges me. Mala enim nostra pura sunt mala, sed bona non sunt pura bona, sed multis impuritatibus sunt admixta, propter quod ait Greg. Vę laudabili vitæ hominum, si remota pietate iudicetur, quia vnde ante oculos iudicis se placere suspicatur, obruitur. Prętcrea timere debet homo propter inflexibilem æterni iudicis æquitatem, quia nescit homo quam districte iudicat, & quam seuere. Prou. 6. Zelus & furor viri non parcet in die vindictę, nec acquiescet cuiusquam pręcibus, nec accipiet pro redemptione dona plurima. Tum etiam propter hostium malignorum tunc insidiantium fraudulentiam & infestationem proteruam, vnde Ber. ait. Hostium nostrum maligni spiritus obsident, & aduentum nostrum illę horrendę effigies præstolantur. Ideo formido exire, & in ipso contremisco portus ingressu, dum non confido prope assistere qui excipiat exeuntem. Secure enim non exeo, si non dominus ipse custodiat exitum meum. Heu ero ludibrio dęmonum intercipientium me, nó assistente qui redimat, neq; qui saluum faciat. In vita eiusdem dicitur, q̄ cum infirmaretur, & extremum trahere spiritum videretur Sathan astitit ei improbis accusationibus eú pulsans. Sed vir Dei imperterritus respondit, fateor non sum dignus, nec possum regnum cęlorum ꝓpriis meritis obtinere. Cęterum duplici iure illud obtinet Dominus meus Iesus Christus. s. hęreditario iure patris, & merito passionis: alterum horum mihi donabit, ex cuius dono illud mihi iure vendicans non confundor. Hoc dicto, malignus hostis abscessit. Itě beato Martino legitur astitisse, vt eú in extremis positum tentaret. Cui vir Dei dixisse refertur. Quid hic astas cruenta bestia? nihil in me funeste reperies. De beato quoq; Hylarione legimus q̄ moriés & animæ suæ loquens, dicebat. Anima christiana quid dubitas. 70. annis seruisti Christo, & mori times? In vitis etiam patrum inueními mus sanctos patres hora mortis multum timuisse. Vnde dicebat abbas Helyas. Tres res timeo. Vna ast quando anima egressura est a corpore. Alia quando sum occursurus Deo. Tertia quando aduersum me erit sententia proferenda. Et de abbate Agathone dicitur, q̄ cú moriturus esset, per tres dies mansit immobilis, apertos tenés oculos. Ad quem fratres. Abba vbi es? Qui respondit, in conspectu diuini iudicii assisto. Et illi. Et tu times. Et ille. Laboraui virtute qua potui, in custodiendis mandatis Dei, sed & homo sum, nescio si placuerunt opera mea coram Deo, quia aliter sunt iudicia hominum, aliter Dei, nec præsumo, nisi venero ante Deú. De beato etiá Augustino legimus q̄ ante proximum diem obitus sui, libros a se dictatos & editos recensuit, & quicquid in eis minus bene inuenit, correxit. Iussit autem psalmos pęnitentiales affigi in pariete, quos attente respiciens & legens, vbertim flebat iugiter, & ne eius intentio impediretur ab aliquo ante decem dies ferme quam exiret de corpore postulauit, ne quis ingrederetur ad eum, nisi tantum horis quibus intrabát medici, vel cum ei refectio inferretur. Si ergo mortis tempore timuerunt sancti, sicut ostensum est, quomodo nos miseri peccatores non multo plus timere debemus? Vnde bene ait Greg. in Mor. super illo verbo Iob. 26. Columnę cęli cótremiscét aduentum eius. Quid facient tabulę, si tremunt columnę? aut quo modo arbusta immobilia stabunt, si huius pauoris turbine cęli concutiuntur? Deniq; super illud Tho. 6 Exiuit ad deuorandum eú, dicit gl. Domino in cruce passo diabolus quo mouente crucifixus erat, aduenit, quęrens, si quid peccati in eo forsitan inueniret. Quis ergo tunc poterit aut debebit esse securus, si ad mortem eius qui essentialiter bonus est, qui sua morte benedicta mortem nostram destruxit aduenire præsumpsit. Prædictis rationibus adde q̄ mors est omnibus metuenda, quia post mortem non est facultas meritum acquirendi. Sicut ait Eccl. 9. Viuentes sciunt se esse morituros corporaliter. s. & etiam æternaliter, nisi sibi caueant & abstineát a peccatis: mortui autem nihil nouerunt amplius, scilicet proficuum ad salutem, nec habent vltra mercedem, quam. s. possint post mortem acquirere, quia tunc nihil possunt meritorium operari. Item post non est potestas ad corpus vel seculum reuertendi. Dicitur enim Sap. 2. Non est agnitus qui sit reuersus ab inferis, & Iob. 14. Lignú habet spem si pręcisum fuerit, rursum virescit, & rami eius pullulát. Homo vero cum mortuus fuerit & nudatus atq; consumptus, vbi quæso est? quomodo si recedant aquæ de mari, & fluuius vacuefactus arescat, sic homo cum dormierit non resurget supple ad vitá istam mortalem, quia scio q̄ resurget in resurrectione in nouissimo die. Non resurgent etiam quantum est de lege cómuni, & hoc dico, quia multos legimus miraculose corporaliter suscitatos. Item post mortem non est potestas de rebus suis aliter disponendi, & ideo si testamentum suum homo non condidit, si debita non reddidit,

dit, si forefacta non emendauit, si male acquisita non restituit, nec de mămona iniquitatis amicos sibi fecit, nec bona sua pauperibus erogauit, non reuertitur amplius ad prædicta faciendum. Ideo dictū est Ezechię, Dispone domui tuæ quia morieris tu & nō viues. Isa. 38. Et Eccl. 11. Est qui locupletatur parce agendo, & hæc pars mercedis eius in eo ꝙ dicit, inueni requiem mihi, & nunc manducabo de bonis meis solus, & nescit ꝙ tp̄s prætereat & mors appropinquat, & relinquat oīa aliis & moriatur. Ideo bene dicit Prou. 11. Mortuo homine impio nulla erit vltra spes. s. pœnitendi, pœnitētiam agendi, merendi, reuertendi, vel rebus suis aliter disponendi. Declaratum est igitur ꝙ mors est cunctis hominibus metuenda.

Hoc aūt aduertendum est, ꝙ sicut dicit b. Greg. 4. Dial. plerunq; de culpis minimis ipse solus pauor egredientes animas iustorū purgat, sicut narrat ibi de quodam viro sancto, qui veniens ad mortē vehementer expauit, sed post mortem discipulis suis in cādida stola apparuit, & q̄ præclare susceptus fuerit indicauit. Nonnūquam vero omnipotens Deus trepidantiū mentes quibusdam prius reuelationibus reparat, vt in morte minime pertimescant, sicut ibidem declarat Greg. per exēpla. Cōsideremus deniq; mortis præsentiā modis omnibus tollerandam. Cum enim nobis insit necessitas moriendi, faciamus de necessitate virtutē, & dū tributū naturæ persoluimus, apud Deū meritū acquiramꝰ. Velis nolis necessario morieris, sed si voluntatē tuā diuinæ conformare volueris, & pœnales angustias leuius sustinebis, & pacem consciētię obtinēs purgatoriū tuū facies hic in mūdo, soluēdo videlicet pœnas debitas pro peccatis, ac insuper æternæ vitæ brauiū assequeris. Nonne latro pendēs iuxta dñm filius mortis erat, & pœnas iustē pro sceleribus suis luebat, & tñ quia voluntarie sustinēs pœnas inflictas peccatis suis imposuit, nō tū veniā impetrauit, sed & triūphalē gloriā martyrii reportauit. Ipsū enim martyrē esse asserit doctor egregius Aug. Certū est ꝙ moriemur, cur ergo murmuramus, prorsus eadem mihi videtur stultitia dolere, quia nō vixeris, anteq̄ ipse vixisti, & quia nō viues postquā vixisse desieris, paria sunt hæc, nec in tua posita potestate. Tollerat Christus mortē, tollerāt martyres, ex quibus vnꝰ qui Christū nō audierat incarnatū ait. 2. Mach. 6. Tu dñe qui sanctā habes sciētiā, manifeste tu scis quia cū a morte possem liberari, duros corporis sustineo dolores, s̄m aīam vero pp̄ timorē tuū libēter hæc patior. Christū & martyres reuoluas aio, quicquid in carne tolleras, leuius esse credas eorū tormēta. Quid si moriaris in terra propria vel ēt aliena, cum omne solū forti sit patria, nisi ꝙ in propria moriēs plus consolationis habeas tp̄alis, sed in aliena ceteris paribus amplius spiritualis? Quid siue iuuenis siue senex, cū numerus annorū nec miserum faciat nec beatū? Nonne mors est humani generis terminus, nō scopulus in quē impingas, sed portus quē libēter attingas, ad quem si quis intra primos annos applicuerit, non quarimoniā agat quasi minꝰ vixerit, sed gaudeat q̄a citius nauigauit.

De differentia morientium. Dist. V.

Quia superius dictum est mortē oībus esse timendā, cuius cōntrarium verū esse videtur, cū aliqui mortē legātur & inueniātur optasse. Sciendum est ꝙ impii cū angustia, iusti cū spei fiducia, perfecti vero cū lætitia moriuntur. Ideo primi mortē vehementer abhorrent. Secundi patiēter tollerāt. Tertii feruenter desiderant. Impii debent mortē non solum metuere sed horrere, sicut patet ex dictis supra de mortis angustia pp̄ timorē damnationis. Et merito debēt horrere, cū eis dicat Sap. Eccl. 41. Vę vobis viri impii qui dereliquistis legē altissimi, quia si nati fueritis, in maledictione nascemini, & si mortui fueritis, in maledictione erit pars vestra. Maledicti ergo sunt in vita pariter & in morte, sed longe peius est ipsis in morte q̄ in vita. Quia sicut dr̄ Ec. 10. cum morietur homo hæreditabit serpentes bestias & vermes. Serpētes sunt filii & nepotes imitatores scelerū paternorum, quia de venenatis parentibus venenati filii generantur. Vnde b. Ioannes baptista ait Luc. 14. Genimina viperarū quis docebit vos fugere a ventura ira? Et Ps. ait de impiis, Introibunt in inferiora terræ. i. in infernū. Partes vulpium erunt. i. tēporalia bona cedent in partes vulpiū. i. hæredū malitiosorū & sequentiū. Et aduerte ꝙ vulpeculę cū parētes eis prædā attulerint, pugnant ad inuicem dentibus & vnguibus mordent & lacerāt se mutuo, quæ prius anteq̄ prædam haberent simul colludebant & stabant in pace. Per bestias intelligite dæmones, qui animam rapiunt. Vermes ad literam cadauer deuorant & corrodunt. Et sic bona impiorū in tres partes diuiduntur in morte, aīa dæmonibus, cadauer vermibꝰ, & tēporalia bona vulpibus. i. hæredibus assignātur. Non est ergo mirum si cum angustia moriuntur qui de temporali ad perpetuam pertrahuntur. Moriuntur iusti cum fiducia, quoniam & si morientes considerant multitudinem peccatorum & paucitatem meritorum, omnino tamen expedit ꝙ in illa hora summam fiduciam qua malignum hostis ad desperationis abyssum conatur eos pertrahere, considerando suffragia sanctorum pro eis intercedentium, præsidium angelorum morituris assistentium, thesaurum Christi pro suis tempore necessitatis expositum, & immēsam diuinę pietatis abyssum. Exemplo beati Bernardi qui in extremis agens diabolo assistenti & improbe accusanti respondisse fertur. Fateor non sum dignus &c. Vnde dicit sapiens Prouer. 14. Sperat iustus in morte sua. Licet enim fidelis quilibet ante mortē plus debeat timere quam confidere & in ipsa mortis hora præcipue formidare propter rationes superius assignatas, & sic inter spem ambulet & timorem, necesse tamen est vt illa hora vltima, spiritus assumpta fiducia ne deficiat roboretur. Multa enim sunt quæ tunc ad interitum & desperationis barathrum pertrahunt desolatum, Iō talem sic depressum mæstitia, per spei consolationē subleuare conatur. Sapiens Eccl. 41. Noli metuere iudicium mortis. Quis enim fiduciam spei non assumat, si deuota mēte recogitet quòd immensa Dei pietas Petrum post trinam negationem, pastorem ecclesiæ & vicarium Christi fecit. Paulum persecutorem misericordiā consecutum, doctorem gentium & lumen orbis effecit. Matthęum thelonarium apostolum & euangelistam instituit. Publicanum orantem iustificauit. Zacheum hospitem Christi facere non contēpsit. Euangelicam peccatricē, speciosissimam Christo reddidit. Filium prodigum consumpta substantia & libidine consummata, reuertētem recepit. Dauid post adulterium & homicidium, eximium prophetarum constituit. Manassen post tam cruenta flagitia reduxit in regnum suū. Et Niniuē ciuitatē a subuersione saluauit. Ipse enim qui diues est in misericordia, cuius misericordię non est numerus neq; finis, cui proprium est misereri semper & parcere, nulli vnq̄ misericordiam suam denegat fideli mente petenti, sicut ipse p̄ prophetā suum proclamat. Quacunq; hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius nō recordabor. Hoc exemplum clarissimē lucidenter apparet in latrone euangelico, cui Christum confitenti ipsa hora promisit & contulit paradisum. Moriuntur perfecti cum lætitia. Ait enim apostolus Philipen. 5. Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Sane perfectis est mori lucrum, quia de labore transeunt ad quietem, de vilitate ad gloriam, de paupertate ad regnū, de timore ad securitatem, de dolore ad gaudium, de morte ad vitā. Ideo bene dicitur Eccl. 41. O mors bonum est iudicium tuum homini indigenti. De muliere sancta dicitur Prouer. 31. Ridebit in die nouissimo. Deus enim totius consolationis sanctis suis agonizantibus multas consolationes immittit, & salutis suæ reuelationes ostendit aliis iustis assistentibus, & plerunq; etiam in remotis agentibus, glorificationis eorum signa demonstrat, sicut. b. Greg. ostendit per multa exempla. 4. dial. Considerandum est autem ꝙ & si mors viris iustis formidanda sit multiplici ratione, sicut est superius declaratum tamen timorem istum vincunt & pœnæ euacuāt quatuor, propter quæ mors eis redditur magis desiderabilis quā timenda. videlicet timor transgressionis, dolor afflictionis, feruor æmulationis, dulcor prægustationis. Primum ergo propter quod mors desideratur a iustis est timor transgressionis qui timor continuā sollicitat aīam viri iusti. Sicut pulchre docet apostolus. Ro. 7. Scio quod non habitat in me, hoc est in carne mea bonum, nam velle adiacet mihi, perficere autem bonum nó inuenio: non enim quod volo bonum hoc facio, sed quod nolo malum, hoc ago: video enim aliā legē in membris meis repugnantem legi mētis meæ, & captiuantē me in lege peccati & mortis, vt non quæcunq; vultis illa faciatis. Et ideo exclamat idem apostolus personam cuiuslibet nostrum in se exprimens, cum dixit. Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Et sapiens Eccl. 7. Melior est minquit dies mortis dies natiuitatis Melior id est certior. ait Hieron. quia in morte patet qualis fuit qui moritur, sed in natiuitate nescitur qualis erit qui nascitur, bonus scilicet vel malus, damnandus finaliter vel saluandus. Infinita sunt pericula inter quæ iugiter ambulamus. Quid nos inter dæmonum laqueos, hominum gladios, carnis motus illicitos remanere delectat? Vbi quotidie mūdus labitur, reatus augetur, virtus minuitur, corpus multis pœnis & laboribus & mortis doloribus subiugatur. Ruinosum est domicilium corporis in quo uiuimus, procellosum est mundi pelagus intra quod currimus, periculosum est quicquid terrenum diligimus, quæ omnia nobis suadent, ut de tot periculis non inuiti, sed alacres exeamus. Quia semper in periculis victitamus, & semper est status noster dubius & incertus, ideo dicitur Eccl. 11. Ante mortem ne laudes hominem quemquam. Glosa. Stultum est laudare pugnantem, quasi iam victorem. Et beatus Ambrosi. Illo potissimum tempore merita sanctitatis extollas, quando nec laudantem adulatio vocet, nec laudatum tentat elatio. Lauda ergo, sed prius periculum prædica securum, lauda nauigantis fœlicitatem, sed cum peruenit ad portum, lauda ducis uirtutem, sed cū perductus est ad triumphū. Quis enim viuēs tuto possit, & sine trepidatione laudari, qui & de p̄terito meminit se habere, qđ doleat, & de futuro videt sibi superesse qđ timeat? Quis ēt ī hoc corpusculo positus debeat sibi quicquā vēdicare de meritis, quorū iter vitæ occulta dæmonū infestatio velut latronū obsidet multitudo, quib. per omnes vias supplantatores inuisi, animarum laqueos tendit,

innume-

innumerabilium mortibus expauescendus. Nauigantibus enim nobis per hoc mare magnum & spaciosum, in quo reptilia quorum non est numerus, animalia pusilla & magna.i. diuersa inimicorũ genera, nobis valde pertimescendum est, ne nauem nostram aut procella tempestatis arripiat aut fluctus absorbeat, aut in æternã prædam pyratha crudeliter abducat. Secundũ propter quod mors desideratur a iustis, est dolor afflictionis. Innumeris enim modis eueniunt infirmitates, sollicitudines, anxietates, persecutiones, tedia, & huiusmodi, quæ adeo cruciant, molestant, & viri iusti animum inquietant, vt magis desideret mori quam viuere, sicut patet in beato Iob: qui postquàm facultates, liberos, & corporis sanitaté amiserat, ab vxore & amicis multipliciter molestatus, obiurgatus, linguarum gladijs transfossus mentaliter, plus vellet mori quàm viuere. Similiter Tobias qui a domino cęcitate percussus, & postmodum vxoris obiurgationibus molestatus dixit. Et nunc domine secundum voluntatem tuam fac mecum misericordiam, & præcipe in pace recipi spiritum meum. Expedit enim mihi mori magis quàm viuere. Et perfectissimus virorum Apostolus dixit. 2. Corin.j. Supra modum grauati sumus super virtutem, ita vt tederet nos etiam viuere, sed & ipsi in nobis responsum mortis habuimus, vt non simus fidétes in nobis, sed in Deo qui suscitat mortuos. Si igitur viri perfecti præ tędijs & grauaminibus mortem desiderant, & vitam oderunt temporalem, quid facient peccatores, viri muliebres & tepidi, debiles, imperfecti, qui a peccatoribus huius mundi molestantur, opprimuntur, spoliantur bonis suis, grauantur angarijs, & iniustis calumnijs infestãtur. Ex alia parte damna rerum inferunt latrones, incendia, aurugines & vermes, pruinæ, & glacies, inundationes aquarum, ardores solis, fulgura, tempestates. Ex alia parte languores & infirmitates innumerę, corpus propriũ affligentes, mortes etiam liberorum, parentum, aliorumq; charorum animos eorum transuerberant, & pené tam hæc quam omnia supradicta in foueam desperationis inducunt. Propter quod bene dicit Sap. Eccl. 30. Melior est mors quàm vita amara. Nõ autem sine causa Deus omnipotens præsentem vitã tantis malis impleuit, sed secundum altitudinem sapiẽtiæ suæ misericorditer ordinauit, vt per temporalia mala quæ patimur, & purgemur a peccatis præteritis, & caueamus diligentius a futuris, retundatur nostra superbia, negligẽtia seu vecordia propellatur, humiliẽtur corda, & merita augeantur, immo compellamur mundũ cõtemnere, vitam caducam non diligere discamus, animos ad Deum mentes & desideria subleuare, vitãq; gloriosam totis præcordijs præoptare. Tertium propter quod iusti mortem desiderãt, est feruor ęmulationis. Considerantes namq; viri iusti omnia mala quæ sub sole geruntur, quia videlicet multiplicantur peccata, regnat iniustitia, veritas conculcatur, dehonoratur Deus, animæ damnantur, pauperes opprimuntur, iusti despiciuntur, & impij dominã tur, dolent, gemunt, & dolore tabescunt, mori quàm viuere præoptantes. Vnde vnus eorũ Matathias dixit. j. Mach. 2. Væ mihi, vt quid natus sum videre contritioné populi mei, & contritionem ciuitatis sanctæ, & sedere illic cum datur in manus inimicorum &c. Idẽ Hier. 20. Maledicta dies in qua natus &c. Et Psal. Zelus domus tuę comedit me. Idem. Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinquentibus legé tuam. Idem. Tabescere me fecit zelus meus, quia obliti sunt verba tua inimici mei. Item. 3. Reg. 19. Helyas petiuit animæ suæ, vt moreretur, & ait. Sufficit mihi domine, tolle animam meã. Sequitur. Zelo zelatus sum pro domino Deo exercituũ &c. Demq; ait Sap. Eccl. 4. vidi calumnias, idest falsas accusationes, & iniquas ligationes, quæ sub sole geruntur, lachrymas innocentium, pro calumnijs & opressionibus iniquorum, & neminem consolatoré oppressorum, nec posse resistere cunctorum auxilio destitutos. Sequitur. Et laudaui magis mortuos quàm viuentes. Quartum propter quod iusti morté desiderãt, est dulcor prægustationis. Sicut namq; qui illius cœlestis gloriæ dulcedinis vel modicum gustauerunt, omnia terrena fastidiunt, mundi delitias abhorrent, etiam ipsam vitã despiciunt, ac ad abyssum dulcedinis totis præcordijs aspirant. Sicut vnus eorum de seipso testatur dicens Quemadmodum ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus, sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciẽ Dei &c. Idẽ. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est. Idẽ. Quã dilecta tabernacula tua dñe virtutũ, cõcupiscit & deficit aia mea in atria dñi. &c. Et Apostolus Phil. j. Mihi viuere Christus est, & mori lucrũ. Sequitur. Desideriũ habẽs dissolui & esse cũ Christo. Et sapiẽs ait Eccl. 41. O mors bonũ est iudiciũ tuũ &c. Scit propterea bonũ est iudiciũ mortis, quia mors nõ est aliud quàm exitus de carcere, finis exilij, laborũ cõsummatio, ad portũ applicatio, peregrinationis terminus, grauissimi oneris, idest corporis depositio, de domo ruinosa liberatio, omnium periculorum euasio, omnium malorum consumptio, debiti naturæ solutio, reditus ad patriam, ingressus ad gloriam. Ad quam nos perducat dominus Iesus Christus, qui viuit & regnat &c.

De morte subita. Dist. VI.

QVoniam mors subita periculosa nimis est & horrenda, constat illud peccatum esse grauissimum, & summopere detestãdum, propter quod Deus hominis mortem subitã legitur inflixisse. Inuenimus aũt hanc inflictam esse propter peccatum inobediẽtiæ, sicut exemplum habemus Leui. 10. Arreptisq; Nadab & Abiu filijs Aaron thuribulis suis imposuerunt ignem & incensum desuper offerentes coram dño ignem alienum: quod eis præceptũ non fuerat, immo prohibitum. Egressusq; ignis a dño deuorauit eos. Et mortui sunt coram dño. Hiero. Ignem alienum accendit, qui tẽporalis cupiditatis vel torpore voluntatis ignem in sacrario cordis nutriẽs, audet altaribus dñi propinquare, qui non recipiunt accessionem, nisi ignis quem dñs venit mittere in terrã, & voluit vehementer accendi. Lucæ. 12. Secundo propter peccatum murmuris & impatientiæ. Sicut scriptum est Numeri. 11. Ortum est murmur populi cõtra dñm, quasi dolentium pro labore. Sequitur. Accensus in eos ignis dñi, deuorauit extremam castrorum partem. Itẽ Numeri. 16. Murmurauit vniuersa multitudo filiorum Israel, cõtra Moysem & Aaron, dicens. Vos interfecistis populũ dñi. Sequitur. Stans Aaron inter mortuos & viuentes, quos scilicet vastabat incendium, pro populo deprecatus est. Fuerunt autem qui percussi sunt, quatuordecim milia hominũ & septingenti. Tertio propter peccatum irreuerentiæ circa diuina. Puniebat enim dominus illos tali morte, qui vasa sanctuarij contrectabant indigne, vel etiam quod maius est, qui ex curiositate spectabant. De indigno contactu habemus inhibitionem expressam Numeri. 4. vbi ait dominus. Non tangant vasa sanctuarij, ne moriantur, scilicet filij Caath. Vnde quia Oza licet esset sacerdos temere plaustrum tetigit, in quo erat arca domini, percussit eum dominus. 2. Reg. 6. Extendit Oza manum ad arcam domini, & tenuit eam, quoniã calcitrabant boues & declinauerunt eam. Iratusque dominus contra Ozam, percussit eum super temeritate qui mortuus est ibi. Greg. Sacerdos qui temere arcã tetigit, reatũ sui ausus immatura morte purgauit. Vbi intuandum est quantum delinquat qui ad corpus domini reus accedit, si ille morte mulctatur, quia arcam domini corporis figuram, minori quèm debuit veneratione corripi. De curioso aspectu dedit dominus inhibitionem expressam Numeri. 4. dicens. Aaron & filij eius intrabunt sanctuarium, ipsisque deponent opera singulorũ, alij nulla curiositate videant quæ sunt in sanctuario, alioquin morientur, propter quod percussit dominus Bethsamitas, sicut dicitur. 1. Reg. 6. Percussit dominus de viris bethsamitis, eo quód vidissent arcam domini. Et percussit de populo septuaginta viros, & quinquaginta milia plebis. Si ergo tantam reuerentiam requirebat dominus in ministris veteris testamenti, & tam seuere puniebat indignos propter illa quæ non erãt nisi vmbra & figura sacrosãcti corporis domini Iesu Christi, quãtam munditiam nunc requirit in ministris nouæ legis, qui ipsum sanctum sanctorum verbis consecrant, manibusque contrectant. Quanta etiam pœna digni sunt, qui indigna & irreuerenter accedũt. Tales enim similes sunt Iudæ pessimo proditori, qui exterius ostendunt signa dilectionis & pacis, interius autem pleni dolo, & fallacia contumeliam faciunt creatori. Vnde scriptum est, Hebræ. 10. Irritam quis faciens legé Moysi sine vlla miseratione duobus vel tribus testibus moritur. quãto magis putatis deteriora mereri supplicia qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamẽti pollutum duxerit in quo sanctificatus est & spiritum gratiæ cõtumeliã fecerit. Berñ. Io multis multipliciter regnat luxuria, qui puritatis auctori impuro corde & corpore ministrantes non verentur ante Angelum dñi qui secet eos medios & disperdat, sed omnino audent agni immaculati sacras contingere carnes, & intingere in sanguine saluatoris manus nepharias, quibus paulo ante carnes pro dolor meretricias attractarunt, sic altaria circuire, sic frequentare psalmos, cum huiusmodi laus sit execrabilis, & oratio in peccatum. Quarto propter peccatum seditionis. Exemplũ manifestum habemus Numeri. 16. De Chore, Dathan, & Abyron, & complicibus eorum, quorum aliquos terra deglutiuit, alios incendium deuorauit. Dicitur enim ibi. Ecce autem Chore, Dathan, & Abiron surrexerunt contra Moysem: alijq; filiorum Israel ducẽte quinquaginta. Sequitur. Si consueta hominum morte interierit, non me misit dominus. Confestim ergo vt cessauit loqui, dirupta est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suum deuorauit eos. Sequitur. Sed & ignis egressus a domino interfecit ducentaquinquaginta viros qui offerebant incensum. Quinto propter peccatum impie oppressionis. Exemplum de Ægyptijs, quorum primogenita prius vna nocte & vna hora pariter sunt occisa, sicut dicitur Exo. 12. Percussit dñs omne primogenitum in terra Egypti, a primogenito Pharaonis: vsque ad primogenitum captiuę &c. Ortus est clamor magnus in Aegypto neq; enim erat domus in qua non iaceret mortuus. Postea patres mortui sunt in mari rubro. Exo. 14. Viderũt filij Israel Aegyptios mortuos super litus maris.

Sexto propter peccatum effrenatæ luxuriæ. Exemplum: de Holoferne Iudit 14. & 15. Quem vidit dormientem occidit. Item exemplum de effrenata luxuria etiam in coniugio. Thob. 3. Sara tradita fuerat septé viris, & dæmonium nomine asmodeum occiderat illos. Ideo timebat Thobias iunior illam ducere in vxorem, sicut dicitur Thob. 6. Vnde dixit Angelo Raphaeli. Audio quòd tradita est septem viris, & mortui sunt, sed & hoc audiui quòd dæmonium occiderit illos. Exemplum etiam de duobus filijs Iudæ, scilicet Her & Onam, quos percussit dñs & occidit. Gen. 38. Septimo propter voti transgressionem. Exemplũ Act. 5. De Anania & Saphyra qui partem de precio agri sui venditi retinẽtes, quem tamẽ Deo deuouerãt subito mortui sunt. Dicitur enim ibi. Audiens Ananias hæc verba Petri, scilicet increpantis cecidit & expirauit. Et infra de Saphira. Confestim cecidit & expirauit. Intrantes autem iuuenes qui veniebãt de sepeliendo virum eius, inuenerunt illam mortuam. Octauo propter peccatum blasphemiæ. Exemplũ. 4 Re. 19. de exercitu Sẽnacherib: cui inquit dñs. Exprobasti & blasphemasti, & contra quem leuasti manum tuam, & eleuasti oculos tuos contra semen Israel, per manum seruorum tuorum exprobasti dño. Sequitur: In illa nocte venit Angelus dñi & percussit in castris Assyriorum centum octogintaquinq; milia. Cumq; diluculo surrexisset, vidit oĩs cadauera mortuorum. De illius blasphemia habetur plenius. 2. Paral. 32. Nono propter desperationẽ. Exemplum Ezech. 11. Dum prophetarem ait Ezechiel, Phathyas filius Banaye mortuus est. Liber. Sunt multi qui peccatorum conscientia salutem desperãt & dicunt: Ciuitas hæc in qua versamur lebes est, nos autem carnes, & Babylonia cõsumemur ardore eius scilicet cuius iacula ignita sunt volentes agere penitentiam & desperantes salutem. De talibus erat iste Phathyas, immo princeps eorum, sicut dicitur ibidem. Decimo propter peccatum pusillanimitatis & somnolentiæ. Exemplum Iudicum. 4 de Sysara, qui hostes fugiens in tanto periculo obdormiuit, soporem morti sociãs expirauit. Exemplum de Hysboseth, de qdo 2. Re. 4. Dormiebat super stratum suum meridie, hostiaria domus obdormiuit &c. Sequitur. Et percutientes eum Baana & Rachab interfecerunt eum. De multis alijs percussis & occisis satis legitur in biblia in legendis sanctorum & vitispatrum, & videmus frequenter in quotidianis exemplis. In miraculis sancti Andreæ legitur, quòd cum quædam mulier interpellaret filium de stupro & nollet consentire, sed adhereret beato Andreę. Ipsa accusauit eum apud præpositum. Et cum nollet crimẽ matris reuelare, submergi iubetur in sacco, pro quo orante beato Andrea mater subito fulgore percussa est. Item cum pater sanctę Barbaræ eam decapitasset, subito a fulgure percussus est. Item in passione Simonis & Iudæ legitur, ꝙ cum essent occisi a Pontificibus idolorũ duo magi Zaroen & Arphaxat, qui eis persecutionem intulerant, cœlo existente sereno fulguribus cadentibus percussi in carbones sunt versi, & templum idolorum triphariam est ipsis fulguribus diuisum. Item in passione sancti Alexandri Papæ dicitur, ꝙ cum vellet insurgere cõtra martyres mortuos, Aurelius virga ignea de cœlo missa cecidit ante eum, & vox ad eum dixit. Accipe præmium meritorum, & in infernum scias te mittendum. Qui furendo, & præ doloribus linguam suam manducando mortuus est. Item in passione Thimotei & Appolinaris dicitur, ꝙ cum Lampadius decapitasset eos, iaculum igneum de cœlo descendens dextrum eius humerũ perforauit, & statim a diabolo est turpiter occisus. Item ignis a dño missus sodomitas subito concremauit. Gen. 19. de Pluit Deus super sodomam &c. Item Leui. 10. a. Egressus ignis a dño deuorauit Nadab & Abiu. Item Nu. 16. e Sed & ignis egressus a dño interfecit ducentos quinquaginta viros. Item eodem. g. Percussi sunt incendio quattordecim milia virorum & octingenti &c. Item. 3. Re. j. Et ignis deuorauit duos quinquagenarios missos ad gubernandum Helyam. Item in passione beatę Catherinę dicitur, ꝙ illi qui parauerãt ei quattuor rotas quæ puellam dissiparent, ab Angelo rotas dissipante emisso cœlesti igne sunt occisi. Item non solum mali in bonorum persecutores igne aut fulgure concremantur, sed etiã frequẽter in aqua ex insperato extinguũtur, vt patet de illis qui in diluuio perierũt, & de Pharaone & de exercitu eius. Et de Maxẽtio in passione beatæ Catherinæ. Qui cum post eius martyrium iret per pontem cũ equo corruit & submersus est. Item in Septembri in passione beatæ Luciæ & Geminiani dicitur, ꝙ cũ torsisset eos Diocletianus diuersis pęnis, exiens de vrbe per nauigium cũ mille trecẽtis quadragintasex, oẽs in flumine sunt submersi & perẽpti eo solo euadẽte, vt duriori iudicio forsitan puniretur. Itẽ in passione beati Iacobi Apostoli vt dicit Ioannes beleth, ꝙ milites regine cuius palanũ petiuerant discipuli b Iacobi ad sepeliendum corpus eius sequentes eosdem discipulos ad perimendũ, de põte cadẽtes subito sunt submersi. Item multi alij non in igne & aqua perierunt, sed in aere, vt qui prę tristitia & desperatione se suspenderunt, vt Achitophel. 2. Re. 27. Et Iudas proditor Act. j. ca. qui laqueo se suspendit.

Item alij præ desperatione & dolore proprijs manibus se peremerunt, vt Saul & seruus eius. 2. Reg. in fine. Et de Põtio Pilato dicitur in decollatione sancti Ioan. Bap. ꝙ accusatus est a Iudęis in opprobriũ sui generis mittitur apud Lugdunũ in exiliũ damnandus, vbi vt dicitur damnatus est sic vt nihil comederet. Qui ibidem vbi ortũdus fuerat vt dicitur prę dolore se occidit. Alij ꝙ dicunt Lugduni est suspendio adiudicatus, & apud Viennam est suspensus. Et ostẽditur adhuc ibi in ecclesia beatæ Mariæ vncus ferreus in quo dicitur fuisse suspensus, & ibi prope in monte supra sanctchamon in puteo proiectus, vbi quando lapis proiicitur, fumus inde egredi dicitur, de quo tempestas concitatur. Item aliqui a terra sunt absorpti, vt Dathã & Chore &c. Nu. 16. Itẽ in passione beati Georgij dicitur, ꝙ dum Pontifices idolorum eum duxissent ad templum eorum vt ibi idolis immolaret, oratione eius ignis descendis de cœlo vorans eos, & terra dehiscens absorbuit eos cum templo. Item ibidem dicitur, ꝙ cum Datianus rediret a decollatione eius, igne emisso de cœlo cum omnibus eius complicibus est deuoratus. Item alij sunt a dęmone suffocati subito, vt in passione sanctæ Agnetis dicitur, ꝙ iuuenis volens corrumpere eam a diabolo suffocatur. Item in passione sancti Vrbani Papæ dicitur ꝙ cũ Carpasius rediret a cede martyrum, & idolis gratias ageret, arreptus a diabolo idola blasphemabat, & inuitus christianos nostros prædicans a diabolo suffocatur. Item in Augusto in passione Thimothei & Appolinaris, & in passione b. Bartholomęi, & in Sepẽbri in passione Euphemiæ virginis, & in Februario in passione Iulianæ virginis, & in multis alijs locis legitur, quomodo ipsi dęmones tormentauerunt & occiderunt tortores bonorum. Item alij a Sanctis & Angelis ipsis ipsi sunt perempti, vt sodomitæ. Gen. 19. Et Babilonij incendentes fornacẽ tribus pueris Dañ. 3. Et illi de exercitu Sennacherib. Isa 37. g. Item in miraculis assumptionis beatæ Mariæ in tripertita historia legitur, ꝙ sicut vidit sanctus Basilius, qui populum conuocauerat ad ecclesiam b. virginis, vt orarẽt cõtra minas Iuliani apostatæ. Beata virgo in multitudine sanctorum conquesta est de Iuliano apostata: quærens, quis eam de blasphemo illo vindicaret. Tunc surrexit Mercurius martyr nouus & miles de sepulchro, & assumptis armis suis & equo, quæ adhuc in ecclesia dicti Basilij seruabãtur, cum esset dictus Iulianus cum exercitu suo comminans christianis, dictus Mercurius per mediũ exercitum transcurrens, lancea sua transuerberauit illum, qui blasphemando, & sanguinem suum contra Deum ad cœlum prouocãdo, & dicendo, vicisti Galilee vicisti, mortuus est. Dicitur in Ecclesiastica historia ꝙ de sepulchro eius fętor intolerabilis apud Constãtinopolim egrediebatur. Sciendum est, ꝙ etsi propter aliqua alia peccata Deus quandoq; subitã mortem inflixit aliquibus, & frequenter infligit: necnõ ẽt iustis hoibus, licet iusto semper iudicio, sed non semper cognito, ignorata videlicet rõne. Hoc aũt indubitanter tenendum est, ꝙ si iustus morte subita rapiatur: talis non solum ei non obsit, verumetiam nonnunquàm prodest. Sicut scriptum est, Sap. 4. Iustus si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. Et sequitur. Raptus est ne malicia immutaret intellectũ eius, aut ne fictio deciperet animam illius. Alia ratio est, quia si quid in eo purgãdum est tali morte purgatur. Sicut patet de viro Dei qui missus fuerat ad Ieroboam regem. 3. 12. & contra inhibitionẽ diuinam comedit ibi falsi Prophetæ mendatio circumuentus, cuius inobedientiam purgasse credendum est Deus, cum iussu diuino occidit eum leo, ipsum enim viuum ab inobedientiæ reatu purgandum occidere potuit, quem mortuum, & morte purgatum tangere non præsumpsit. Et de Oza ait Greg. Sacerdos qui arcam domini temere tetigit reatum sui ausus immatura morte purgauit, vt dictum est supra. Alia quoq; ratio est, vt omnes hoies improuisi timeant inueniri, scientes etiam iustos a morte sic subito præueniri. Si autem peccatoribus infligitur, non est de eorum salute penitus desperandum: nec de ipsorum damnatione temere iudicandũ: cũ in ipsa mortis hora possit homo quasi in instanti, tempore imperceptibili pęnitere. Deus aũt semper est paratus gratiã suã infundere pęnitenti. Hoc tñ est rarissimũ, & valde difficile est, ꝙ pctõr nullã habẽs dispositionẽ præambulã: immo nõ solũ dispositionẽ, sed & habitũ cõtrariũ & habitudinẽ repugnantem & dementia impedientia: subito se disponat. Ideo talis mori peccatoribus est horrẽda. Impijs aũt quos nõ pęnitentes præuidet Deus mortem istã infligit, vel quia tot & tanta sunt eorũ flagitia, ꝙ nõ merentur habere nec tempus, nec gratiam pęnitendi, vel quia præuidet eos si diutius viuerent semper deteriora facturos, & sic damnationis suæ cumulum iugiter adaucturos, vel quia compatitur Deus pauperibus & personis miserabilibus quos opprimunt, & si viuerent, opprimere non cessarent. Nec quenquàm permoueat ꝙ in exemplis supra positis, aliqui non subito & in instanti mortui sunt, sed aliqua mora licet breuis tẽporis interuenit. Quia sicut ait Greg. super illud Iob. 34. Subito morientur, quamlibet sero de hac vita tollantur iniqui, subito & repente tolluntur, quia finẽ suum cogitãdo preui

dere

derē nesciunt. Subitum autē est homini, quod ante cogitare non potuit. Sobito diues ille sublatus est, qui horrea quæ præparauerat deseruit, & inferni locum quem non præuidebat inuenit.

De morte gratiæ. Dist. VII.

POst quam dicta sunt aliqua de morte naturę ad quā debemus nos præparare, quia periculosa. Dicendum est de morte gratiæ, quam debemus optare, quia fructuosa. De qua Berū. ait. Bona mors quæ vitam non aufert: sed mutat in melius, per quam corpus non cadit sed anima subleuatur. Necesse est enim vt in via moriamur vitiis, vt melior sit dies mortis die natiuitatis. Moriamur ergo interim peccato si viuere desideramus Christo, quasi morientes ait Apostolus. ij. Corin. 6. & ecce viuimus. Ad similitudinem autem morte naturali morientium, consideremus in morte spiritoali progressum. Moriturus igitur in principio infirmatur & dolet, dolor augumentatur & languet, languor figuratur & pallet. Cum aotem amplius inualescit infirmitas, motus destruitur, sensus obtunditur. In morte vero nexus dissoluitur. Spiritus egreditur. Corpus mortuum sepelitur. Sepultum resoluitur. His. 11. gradibus spiritualiter intellectis peccato morimur. Quorum tres primi ad virtutis ingressum. Duo medij ad progressum. Alij vero vltimi ad statum perfectum animæ referuntur. Moriturus ergo spiritualiter infirmatur per attritionem, & dolet per contritionem. Attritionem intelligo qn̄ anima per grām gratis datā infirmatur. i. ab illicitis refrenatur. Cōtritionē qn̄ per grām gratū faciētē dolet peccatis, & corde perfecto cōpūgitur & penitet, ꝗ cōtritio similitudinē mortis tenet. Peccatum enim quod peccanti dulce fuerat ad momentum, amarum postea pęnitenti conuertitur in lamentum. Et dum eum fœtor culpę sollicitat, dum conscientiæ dolor instigat, dū pudor offensę diuinæ cor penetrat, dum horror extremi iudicij inquietat, suspirat & gemit, in spiritu vehementi clamans & dicens Tristis est anima mea vsq; ad mortem. Math. 26. Et illud Psal. Circuodederuot me dolores mortis, & pro quia pericula inferni inuenerunt me. Vel illud. Circundederuot me dolores mortis, & torrentes iniquitatis cōturbauerunt me &c. In secundo gradu dolor corporis per singula membra diffusus ægrum in lectum deiicit & languorem inducit. Sic contritionis dolor in desiderium surgit, & in dilectionem ignescit. Et sicut languor inducitur ex dolore: sic amor gignitur ex cōtritione. Vnde Can. 4. Si inueneritis dilectum, anouncietis ei quia amore langueo. Videas languidum nunc in lecto iacentē, nunc aliquantulum ad surgendum pro viribus enitentem. Nonne sic se habet conuersio pęnitentis dum in eo vices alternat affectio doloris & amoris. Dolor enim deorsum deprimit quē erigere nititur amor sursum. Nam quanto per amoris impetum collectis viribus conatur erigi, tanto repressus memoria peccatorum cogitur reclinari. Sed bene cum eo agitur, si nec pęnitus prostratus, nec erectus in lecto sedeat, & cum lachrymis gemitibus & suspiriis gratiā visitantem expectet. Nemo enim ex graui infirmitate resurgens subito in vigorem pristinum conualescit. In tertio gradu pallor nascitur ex languore, sic maceratio carnis ex inualescēte dilectione. Palleat omnis amans color hic est aptus amanti. Vnde sponsa decoloratam se clamat ex amore dilecti. Can. j. Nolite me considerare ꝙ fusca sim, quia decolorauit me sol. Hoc pallore io ianuis mortis afficimur, dum ex amore Christi caro nostra iugiter maceratur. Vnde Psal. Propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis, vt nosipsos domino in sacrificium offerentes sicut in holocausto arietum, & sicut in milibus agnorum pinguium, sic fiat sacrificium nostrum vt placeat ante Deum. Vnde clamat Apostolus Col. 3. Mortificate membra vestra quę sunt super terram. Nā secundum eundem Ro. 8 Si secundum carnem vixeritis moriemini. Si autem spiritu facta carnis mortificaueritis viuetis. Mortificetur igitur caro vt spiritus viuat. Quia sicut ait Apostolus Petrus. j. Pe. 4. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, vt nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, viuificatos autem spiritu. Semel mori Domino satis fuit, qui peccatum non fecit, qui vna oblatione sua sufficientissima & suprabundantissima pro omnibus satisfecit. Nos autem peccantes quotidie peccato mori quotidie debemus. Et quia fomes vel libido carnis radicaliter semper manet, nec semel ita mortificari potest vt totaliter destruatur semel, ideo carnem non semel sed continue mortificare debemus. In quarto gradu motus destituitur. Motus inquam, tam exterioris operationis quàm interioris affectionis. Adeo namque fit homo immobilis ad peccatum, vt nec ipsum operetur, nec in eius imaginatione vel memoria delectetur, vel illius recipiat etiam primum motum. Nā quemadmodum statutum est hominibus semel mori. Hebræ. 11. Sic nos debemus esse semel mortui peccato, non vltra reuiuiscamus in eo, scientes quòd Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, & mors illi vltra non dominabitur. Sequitur. Ita & vos existimatę vos quidem mortuos esse peccato, viuentes autem Deo. Gilo. Sicut Christus mortuus est semel, ita peccatum in vobis moriatur semel, vt non oporteat iterari. Et sicut Christus semper vi-

uit, ita semper etiam vos viuatis virtutibus. Si enim mortui sumus peccato. s. per gratiā Dei, quomodo. i. qua ratione adhuc post tantum beneficium viuemus in illo & reddemus vires hosti. Cum enim hoc præstiterit gratia vt moreremur peccato, quid aliud facimus si viuimus in eo nisi vt gratiæ simus ingrati. Vis videre spiritum innouatum, & hominem in virum alterum immutatum, hic est qui non suam sed domini quærit facere voluntatem, carnis mundiciam cordis amplectitur puritatem, seruat silentiū nisi verbum proferat ordinatum, nihil tortuum videbit in oculis, nihil inordinatum in gressu, nihil offensiuum in gestu, nihil lasciuum in risu, nihil in auribus quod ad pruriginem pertineat leuitatis, nihil in toto corpore quod prætendat motum aliquem vanitatis. In quinto gradu sensus obtunditur, & per patientiam velut insensibilis reputatur. Vnde in filio Sunamitis qui mortuus iacebat in lectulo non erat vox neq; sensus. 4. Re. 4. Sic martyres velut insensibiles effecti oia tormentorum genera contēnebant quasi pęnitus non sentirent, quia Christum mentaliter excedebāt. Sic Apostolus clamat se configuratum morti Christi, si quo modo pertingat ad resurrectionem, quæ est ex mortuis. Qm̄ partes debet congruere suo toti, & membra suo capiti conformari, necesse est formam patientiæ ad nos a Christo capite deriuari. Vn̄ Christus in crucis patibulo morientē, dorsum suū scissum verberibus, vellicatas genas, faciē speciosā p̄ filus hominū sputis illitā hominū immundorū, caput corona spinea sauciatū, latus sanguine rubricatū, manus & pedes clauis confossos, & tanquā agnus mansuetissimus iugulatori suo non respondens. In crucis cathedra patientiam efficaciter docet verbo pariter & exemplo. Pater inquit dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt. Nouum docendi genus nouus magister assumpsit. Reos excusat, factum attenuat, & ad patientiā miro modo fideles suos informat. Moyses iniurias suas prosequitur, & lege talionis vlciscitor & absq; vlla miseratione legis suæ contemptor occiditur. Christus autem gladium in vaginam reponi pręcipit, nec fratri permittit irasci, nec racha nec fatue dici, in quibus tribus iram conuitium & contemptus pęnitus interdixit. Dictum est antiquis, oculum ꝓ oculo, dentem pro dente. Iudeos vocat antiquos quos furor vindictę sic freneticos fecerat, sic reddiderat effrenatos, vt pro oculo caput, pro dente vitam expeterent, vnde lex eos ad vindictæ vicissitudinem refrenabat, vt tantum exigerent vltionis quantum vis furētis intulerat læsionis. Ego autem dico vobis ait Christus Math. 6. Si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi & alterā. Vult dominus nō vitia vitiis vindicari sed virtutibus superari, & irę scintillam in ipso principio ne in furoris incendium prorumpere permittatur extingui. Si ergo vitia superare volueris, arma patientiæ sume non furoris. Nonne dominātē colera, febre acrius æstuante, plerunque videmus freneticum fieri ægrotantem. Frendet dentibus, percutit pugno, morsibus impetit obsequentes, sed medicus armatus patientia non respicit iniurias, morsus sustinet, vt a pœna liberet laborantem. Cum igitur inferentes nobis iniurias laborare frenesi cognoscamus, furentium morbos & morsus virtute patientiæ superemus, & velut insensibiles facti quasi mortui taceamus. Exemplo Dauid qui Saul persequenti dicebat. Quem persequeris Rex Israel, quem persequeris? canem mortuum persequeris & culicem vnum. Attende quàm signanter loquitur, canis viuus latrat, clamat & mordet si potest, sed canis mortuus nihil horum facit. Videas aliqua animalia pedibus, vnguibus, dentibus & cornibus sese defendere, quidam aliquibus prædictorum, sed verus patiens est velut canis mortuus, aut culex vnus. Idem quoque dicit in psal. Propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis. In sexto gradu corporis & animæ nexus dissoluitur, quia subtractis sensibus velut insensibilis mens effecta nullis temporalium rerum nexibus, nullius corruptibilis creaturæ vinculis per affectionem amoris illiciti detinetur. Vnde Can. 8. dicitur. Fortis est vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio, lampades eius lampades ignis atque flammarum, aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem. Mors naturalis separat animam a corpore, mors spiritualis a rei corruptibilis affectione, in hoc gradu separatur anima ab omnibus quibus ante fuerat per affectionem vnita, vt soli sponso inhęreat per amorem, propter quod amor morti merito comparatur. Dura sicut infernus ęmulatio. Infernus quos recipit, non dimittit. Sicut ergo amor dicitur esse similis morti propter perfectam separationem, in inferno propter perpetuam cum Christo vnionem. Lampades eius &c. In lampade lux & ardor. Ardet mens interius deuotione, lucet exterius coram hominibus opinione. Sic ardet Deo per desiderium, vt luceat foris hominibus ad virtutis exemplum. Dictam separationem mortis proponit Apostolus in seipso dicens. Phil. j. Desiderium habens dissolui & esse cum Christo. In septimo gradu spiritus liber egreditur quia nullis rei creatæ retinaculis impeditur. In hoc gradu mens ad cœlestia meditanda libere subleuatur. Faciliter enim

per meditationem in Deum erigitur, qui temporalium affectione nõ inuiscatur, nec sollicitudine distrahitur, nec põdere pregrauaẽ. Aues suarum leuitate pẽnarum subleuantur in altum, aut ad cibũ quęrendum, aut ad laqueos euadendum, aut ad delectabiliter spaciandum. Sic aĩa ad cęlestia sustollitur, quandoq; pro spũali refectione quærenda. Sic hortatur apostolus col. 3. Quæ sursum sunt q̃rite, quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram, mortui.n. estis & vita vestra abscondita est cum Christo in deo, quandoq; pro delectatione gustanda, & qñq; pro quietis tranquillitate inuenienda, & plerunque pro tentatione fugienda. Et de vtroq; istorum ait ps. Quid dabit mihi pennas sicut columbæ & volabo & requiescã, ecce elongaui fugiens &c. Solent animalia terrena quibusdam lusib⁹ saltus dare, & corpora sua quantulumcunq; in aera saliendo transcendere, sic & pisces super aquas saliunt, & terminos suæ habitationis excedunt. Sic anima semetipsum debet excedere, & per meditationem ad cęlestia se leuare, vt mundo mortua, viuat in Deo. Vnde Aaron moriturus iubetur in montem ascendere, quia p meditationem debemus ad excelsa transire. Paucorum est in hũc mõtem ascendere, paucorum vero stare in vertice, sed paucissimorũ ibi morari, & quiescere, propter quod ait, Psal. Quis ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Quinimmo. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in loco sancto tuo? Ascẽsus habet difficultatem, status sublimitatem, requies voluptatem. De diuinis siquidem meditari mentibus incõsuetis ad talia, oculis caligantibus ad cęli luminaria, magnę est difficultatis. Exerceri tamẽ in eis, & meditationibus sacris scopare & purgare spiritum, magnæ est dignitatis. Quiescere autem & non reuocari ad inferius, magnæ est voluptatis. Notabile aũt est quod dicitur, q̃ Aaron.i. montanus in supercilio montis Or, moritur. Or interpretatur lumen, quia in vertice mõtis luminis & visionis, mũdo, carni, & etiam sibiipsi moritur vir contemplatiuus Et aduerte verbum domini, Aaron inquit colligetur, & morietur ibi. Mẽs enim quæ per vana desideria spargitur, quæ varijs cogitationibus huc illucq; distrahitur, in hoc monte non moritur. Discat igitur mens humana prius ad seipsam intrare, & in se consistere quatenus in hunc montem possit ascendere. Colligat anima cogitationes suas, vt exurgat in meditationem, meditatio proficiat in contemplationem, contemplatio inducat exultationem, exultatio dilatetur in admirationem, admiratio transeat in alienationem, alienatio terminetur in mortem spiritualem. Est aũt differentia inter cogitationem & meditationem. Quia cogitatio est improuidus mentis obtutus ad euagationẽ pronus. Meditatio aut est prouidus mẽtis obtutus, circa veritatis inquisitionem vehemẽtius occupatus. In octauo gradu mortuus sepelitur, quia cum per meditationem mens sursum erigitur, pacis serenitas obtinetur, vnaquęq; res non quiescit, nisi cum ad locum proprium peruenerit. Quare cum locus aię sit Deus, quamdiu amor noster ad multa spargitur, vel ad ima deriuatur, nunquã ad verã pacem producitur. Ideo dicit Aug. Inquietum est dñe cor nostrũ donec requiescat in te. Ibi ergo sit mens, & hic erit requies. Ibi mortu⁹ sepelitur. Hoc est sepulchrũ qđ Ioseph dño pparauit, in quo Christus mortuus requieuit. Moriturus Moyses montem ascendit, terram promissionis aspicit, in vertice montis phasgas moritur, sepelitur a dño, cuius sepulchrum omnib. hominibus est ignotum. Ascendit in montem per mentis eminentiã, contemplatur promissam fidelibus patriam, moritur cum efficitur quodammodo difformis per gratiam, sepelitur a dño per infusam sibi lętitiam, sed sepulchrum illius nullus agnoscit hominum, qm̃ illa pax exuperat omnem sensum. In nono gradu, corpus sepultũ resoluitur. Quia cum mens in lumine diuino semetipsam clarius intuetur, recognoscens se quantum ad animam creatam ex nihilo & sic quantum est de se simpliciter nihil esse, quantum autem ad corpus se puluerem esse & cinerem, immo vilissimum sterquiliniũ saccus stercorum, & cibum vermium, necessario humiliari cõpellitur. Sicut ait psal. Inflammatum est cor meum ad dilectionem, & renes mei commutati sunt quantum ad delectationem, quia in renibus consistit delectatio, & ego ad nihilum redactus sum.s. in mei reputatione.i. in verissima mei cognitione me nihil esse cognoui. Attende q̃ quanto plus proficit quis in Dei cognitione, tãto in diuino lumine cognoscat se verius, & tanto amplius se conspicit nihil esse Vnde Apostolus 1. Corin. 4. dicit. Puto quòd Deus nos nouissimos apostolos.i. vilissimos, quasi de quibus non curet, ostendit tanquam morti destinatos quasi ad nullam vtilitatem, sed morti reseruatos. Sequitur Tanquam purgamenta huius mundi facti sumus omnibus peripsema vsq; adhuc. Et Dauid ex humilitate se cani mortuo comparauit. Attende quòd sicut ignis in suo cinere qui est vltimus suæ resolutionis terminus conseruatur, sic anima in humilitate quæ resoluitur vsq; ad minima & vsq; ad vltima custoditur. Et sicut fęnix congregatis aromatibus incendit ignẽ quo concremata & in cinerem redacta renouatur, & per talem renouationem perpetuus conseruatur, sic anima charitatis igne succensa, ac in humilitatis cinere resoluta, conseruatur in gratia ac de die in diem per gratiam renouatur.

De morte culpæ. *Dist.* *VIII.*

POst mortem naturæ & gratiæ, videndum est de morte culpæ, quam vitare debemus, quia est detestabilis & damnosa. Cum enim omnis creatura Dei bona sit, sicut dicitur. 1. Thim. 4. Deus tamen mortem non fecit Sap. 1. Nec obstat huic illud quod dicitur Eccl. 11. Bonum & malum vita & mors a Deo sunt, quia illud est intelligendum de morte corporali, quam Deus inflixit homini propter peccatum. Vnde Ro. 5. Per hominẽ peccatum intrauit in mũdum, & per peccatum mors. Mors igitur corporalis.i. necessitas moriendi pro tanto dicitur esse a Deo, quia impedimento mortalitatis ablato, & homine relicto proprijs naturalibus remansit homo de necessitate mortalis. Mors naturæ.i. necessitatis moriendi est ineuitabilis vt dictum est, sed mors culpę est euitabilis, & est in hominis libertate. Sicut dicitur Eccl. 15. Ante hominem vita & mors, vita inquam gratię, & mors culpæ, & propter hoc est culpabilis. Si enim mutari non posset, culpabilis non esset. Quia sicut dicit Aug. Nemo peccat in eo quod vitare non potest. Sciendũ aũt quòd hęc mors qñq; consistit in corde tm̃.s. in cogitatione, delectatione, vel consensu. Vnde in persona hominũ impiorũ dicitur Is. 28. Percussimus fędus cũ morte, hoc fędus committitur in consensu. Qñq; cõsistit in ore, qñ.s. prorumpit in deordinatam locutionem. Dicitur enim Prou 18. Mors & vita in manibus linguæ, sed quia lingua nostra in lubrico posita est, & per illam frequenter labimur in peccatum. Ideo dicitur Iacobi. 3. Lingua nostra ignis est, vniuersitas iniquitatis. Lingua constituitur in membris nostris quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis nostræ inflammata a gehenna. Omnis.n. natura bestiarum & volucrum & serpentum, & cæterorum animalium domatur, linguam autem nullus hominũ domare potest. Est.n. inquietum malum plena veneno mortifero. Et Eccl. 28. Post multa mala quæ ex lingua prouenire testatur, ait. Mors illius, mors nequissima & vtilis infernus potius quam illa. Iõ salubriter exhortãdo dicit. Aurum tuum & argentum tuũ confla, & verbis tuis facito staterã, & frenos ori tuo rectos. Attende ne forte labaris in lingua tua, & cadas in conspectu inimicorum insidiãtium tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem. Qñq; progrediẽ ad operationem. Sicut dicitur Sap. 1. Iniusticia est mortis acquisitio, impij aũt manibus & verbis accersierũt illam. Et ibidem ante, Nolite zelare mortem in errore vitæ vestrę, neq; acquiratis perditionẽ in operibus manuum vestrarum. In signum huius triplicis mortis Christus tres mortuos suscitauit, licet enim innumerabiles suscitasse credatur, de tribus tm̃ eugelistę faciũt mentionem. Puellam suscitauit in domo, Matth. 19. Ad designandam spiritualem suscitationem, quam facit quotidie a morte peccati existentis interius in affectione. Iuuenem suscitauit in porta Lucæ. 7. Ad indicandum suscitationem a morte peccati prorumpentis in locutione. Lazarum suscitauit in sepulchro ad figurandum suscitationem a morte peccati existentis in operatione. Ioh. 11. Progressus autẽ peccati quomodo serpit & serpendo procedit, optime declaratur in primo peccato primorum parentum. Gen. 3. Dixit serpens ad mulierem. Cur præcepit vobis Deus vt non comederetis de omni ligno paradisi. Cui respondit mulier. De fructu lignorum quæ sunt in paradiso vescimur, de fructu vero quod est in medio paradisi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne forte moriamur. Dixit autem serpens ad mulierem. Nequaquam morte moriemini, scit enim Deus, quòd quocunque die de eo comederitis aperientur oculi vestri, & eritis sicut dij scientes bonum & malum. Attende quòd Deus dixerat assertiuè & cõminatorie, quocunque die comederitis &c mulier addidit verbum hęsitationis scilicet forte, serpens constanter negauit, dicens. Nequaquam moriemini. Ecce diabolus posuit in quæstione. Mulier respondit cum hęsitatione, & ex hoc dedit diabolo viam & audaciam negandi, quod Deus dixerat cum assertione. Nisi enim mulier hęsitasset, diabolus verbum domini negare minimè presumpsisset. Nisi etiam mulier diabolo plusquam deo credidisset, nequaquam cibum vetitum tetigisset. Sequitur. Vidit igitur mulier quòd lignum esset bonum ad vescendum. Hoc cognouit ex odoratu, & pulchrum oculis, ecce aspectus. Tulitque de fructu, ecce tactus. Et comedit, ecce gustus. Et sic completum est in Eua peccatum inobedientiæ, ad quod tamen multę deordinatę circunstantiæ concurrerunt. Postmodum dedit mulier viro suo, ecce iniqua suggestio. Qui comedit, ecce Adę præuaricatio. Et sic consummatum est peccatum in vtroque. Iste processus qui fuit in peccato primorum parentum materialiter, solet esse in peccato vnius hominis spiritualiter. Nam aspectus est in cogitatione, odoratus in delectatione, tactus in consensu, gustus in perpetratione. Aduerte quam mortiferus est iste fructus qui non solum ex gustu infert mortem sicut animalia venenosa, verumetiã ex visu, odoratu, tactu & gustu.

De modis moriendi *Dist.* *IX.*

Sicus ait sapiens Sap.2. Inuidia Diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Ideo namq; diabolus inuidit homini, quia vidit eum illuc per humilitatem posse pertingere, vnde per superbiam se nouerat corruisse. Inuidens autem homini, tentauit, tentãdo deuicit, & deuictum subiecit, ac subiecto inique tyrãnice dominari præsũpsit. Sicut autem tyrannus impiissimus subiectos suos sine misericordia affligit, opprimit, ac eis exquisita genera mortis infligit, sic diabolus omni tyrãno crudelior, variis mortis generibus miseros quos in seruitutem suam redigit, mori facit. Alios namq; mori facit suspendio.s. per superbiam. Superbos enim suspendit in altum vanitatis, vt postmodum præcipitet in profundum miseriæ gehennalis, sicut solent facere luctatores, quorum vnus alium eleuat a terra, vt sub pedibus suis deiiciat eleuatum. Hunc modum præcipitii prius expertus fuerat in seipso. Nam cum ipse leuari vellet per superbiam, Deus ipsum deiecit in profundum abyssi. Sicut dicitur Isa.14. Dicebas in corde tuo. In cęlum conscendam super astra cęli exaltabo solium meum, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo, veruntamen ad infernum detraheris in profundum laci. Et ante. Detracta est ad inferos superbia tua. Et Lucæ 10 dicitur de eodem. Videbam Sathanam sicut fulgur de celo cadentem. Sicut igitur diabolum, quia se per superbiam extollere voluerat Deus præcipitauerat in infernum, sic ipse tractatu consimili conatur homines primo quidem in altum extullere, vt postmodum præcipitet in profundum. Exemplum de Achitophel, qui de sapiẽtia sua præsumens, videns quòd non esset factum consilium suũ, quod.s. dederat contra Dauid, suspendio interiit 2. Reg. 17. Et de Absalon qui nimia ambitione dominandi succensus, patrem suũ Dauid de regno fugauit, sicut dicitur. 2. Re. 18. quòd ipso suspẽso inter cœlum & terram mulus cui insederat pertransiit. De Aman vero Hester. 7. de præcipitio vero dicitur. 4. Re. 9. Quomodo Iezabel fuit præcipitata de fenestra palatii. Et de Ochozia. 4. Re. 1. Cecidit Ochozias per cancellos cœnaculi. Cui mandauit Helyas de lectulo super quem ascendisti non descendes, sed morte morieris. De Antyocho etiam dicitur. 2. Mach. 9. Superbia repletus ignem spirans animo in iudæos, contigit illum impetu euntem de curru cadere & graui corporis collisione membra vexari. Isq; qui sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare & montium altitudines in statera appendere, nunc humiliatus in gestatorio portabatur. Nota ibi de vilissima morte eius, vnde bene de superbo dr̃ Iob. 18 deuoret pulchritudinem cutis eius, & consummat brachia illius primogenita mors. Pulchritudo cutis est gloria tẽporalis. Per brachia opera designantur. Mors autem est peccatum quod animam occidit, primogenita ergo mors est superbia quæ est initiũ omnis peccati. Pulchritudinem ergo cutis eius & brachia primogenita mors deuorat, quia iniqui gloriam & operationem superbia deuastabat. Potuit enim etiam in hac vita gloriosus existere, si superbus non fuisset, & operibus poterat Deo commendari, nisi elatio præcessisset. Sequitur. Auellatur de tabernaculo eius fiducia. De tabernaculo eius fiducia euellitur quando peruersus quisq; qui multa in hac vita parauerat repentina morte dissipatur. Sequitur. Et calcet super eum quasi rex interitus. Quia vel hic vitiis premitur, quæ ad interitum trahunt eum, vel mortis tempore potestati dæmoniacę subiugatur. Huius mortis remedium est timor humilians, vel humilitas Deum timens. Sicut ait sapiens Prou. 14. Timor domini fons vitę.s. vitæ spiritualis initium, vt declinet, id est declinare faciat a ruina mortis. Alios perimit diabolus veneno.s. per inuidiam Sicut scriptum est Sap. 2. Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum, imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius, quia videlicet sicut diabolus virus inuidiæ suæ diffundens in homines in toto orbe terrarum, vt non sit qui se abscondat a calore eius, sic impii intoxicati per eum & eius imitatores effecti, alios inficiunt inuidẽdo. Primo ergo moriuntur hac peste, sicut dicitur Iob. 5. Paruulum occidit inuidia. Glos. Paruulus inuidia occiditur, quia nisi inferior esset, de bono alterius non doleret: vel paruus est, qui terrena diligit, magnus qui æterna. Paruus ergo inuidia occiditur, quia nullus hac peste moritur, nisi qui terrena appetit, quæ tota non peruenient pluribus. Vnde si qua desideramus illi inuidemus qui pœnitus ea accepit, vel partem habendo quãtitatem nobis restringit. Isti autem sic infecti inuidia, & spiritualiter interfecti, inficiunt alios venenum inuidiæ diffundendo. Sicut detractores, & verborum infamiæ relatores. Contra quos ait Sap. Eccles. 19. Audisti verbum aduersus proximum tuum, commoriatur in te fidens quoniam non te dirumpet. Et quia non minus quandoq. peccat auditor detractionis q̃ ipse detractor. Sicut ait Ber. Detrahere an detrahentem audire, quod istorum sit grauius non facile dixerim, ideo dicitur Pro. 16. Indignatio regis nuncii mortis. Nuncii mortis sunt detractores, qui semper mortem nunciant proximorum, & mortem nunciando, etiam audientes occidunt. Contra istos nuncios mortis debet rex idest quilibet iustus sic & omnes sensus

suos bene regens indignari, & eos cum indignatione repellere, vel indignationis & displicentiæ signa ministrare. Sciendum autem quod inuidus dolet de bono alterius, & gaudet de malo, sicut alibi declaratum est. Quantum ad primum, speciem inuidorum prætendit Ionas, qui de Niniue ciuitatis conuersione dolebat, de quo dicitur Ione. 4. Petiuit Ionas animæ suæ vt moreretur, dicens. Melius est mihi mori quam uiuere. De secundo scriptum est Prou. 26. Sicut noxius est qui mittit lanceas & sagittas in mortem, ita vir qui fraudulenter nocet proximo suo. Ille quia gaudet de malo alterius, ideo fraudulenter in malum alterius machinatur, & per vias occultas nocere conatur. De mala morte talium exempla multa legimus in scriptura. Chaym ex inuidia sua perimens fratrem suum Abel, occisus est a Lamech Gen. 4. Ægyptii dolentes quia hebræi in terra sua crescebant & multiplicabantur nimis, timentes ne processu temporis ipsos opprimerent, afflixerũt eos multipliciter, & sibi seruitute durissima subiecerunt. Sed cum illos fugientes persequerentur, aquæ maris rubri operuerunt currus & equites cuncti exercitus Pharaonis, ita quòd nec vnus quidem superfuit ex eis Exod. 14. Abymelech, qui septuaginta fratres suos occiderat, vna mulier iaciens fragmen molæ confregit cerebrum, qui ab armigero suo fecit se interfici Iud. 9. Saul qui tam iniqua inuidia persecutus est Dauid, tandem irruens super gladium suum mortuus est. 1. Reg. 31. Siba filius Bochri concitauit populũ contra Dauid & fugiens in Abela ciuitatem, vbi putabat se habere refugium, decapitatus fuit ibidem. 2. Reg. 20. Accusatores Danielis iubente Dario rege, missi in lacum leonum continuo sunt a leonibus deuorati. Dan. 6. & 14. Alios occidit diabolus gladio suo per iracundiam. Vnde dicitur Exo. 15. Dixit inimicus persequar, & cõprehendam diuidam spolia, implebitur anima mea, euaginabo gladium meum interficiet eos manus mea. Et Iob. 5. dicitur Virum stultum interficit iracundia. Glo. Mansuetudo imaginem Dei in nobis conseruat, qui super tranquillus est, sed ira dissipat quæ multis virtutibus priuat, quæ dum quietem mentis tollit, spiritussanctus ibi non quiescit. Irati & impacientis figuram tenet Ionas. Cui irato propter ederam desiccatam dixit dominus. Putasne bene irasceris tu super edera. Et dixit, bene irascor ego, vsq; ad mortem. Cęterum factum Sampsonis seipsum vt hostes occideret occidentis, speciem iracundi prætendit. De quo dicitur Iud. 16. Moriatur anima mea cum philistiim vt vlciscar me de hostibus meis, & pro amissione duorum luminum, vnam recipiam vltionem. Iratus enim sibi nocere desiderat, vt vindicando se nocẽtibus sibi possit inferre maius vel simile nocumentum. Item factum Raziæ prætendit modum hominis ex impatientia desperati, de quo dicitur. 2. Mach. 14. quòd Nichanor misit milites quingentos qui eum cõprehenderent. Cum autem comprehenderetur, gladio se petiit, eligens nobiliter mori potius quam subditus fieri peccatoribus & cõtra natales suos indignis iniuriis agi, sed cum non certo ictu propter festinationẽ plagam dedisset, recurrẽs ad murum semetipsum præcipitauit in turbas, & cadendo venit per mediã ceruicem, cursuq; rubam pertransiens, & stans supra petram præruptam, cõplexus intestina sua vtrisque manibus proiecit super turbas, & ita defunctus est. Quamuis autem scriptura sacra Ionam, Samsonem & Raziam computet inter sanctos, eorumq; facta prædicta excusãtur a sanctis, quantũ tñ ad exteriorem apparentiam, modũ impatiẽtis iræ prætẽdũt. Sed qualiter impii in sanctos tyrãnides exercẽtes, crudelitatis suæ pęnas modis variis exsoluerunt in locis innumeris scriptura sacra testat̃. Verbi grã, de Sysara dr̃ Iud. 4. Tulit Iahel vxor Aber cynei clauũ tabernaculi, & defixit in cerebrũ Sysaræ, qui soporem morti socians defecit & mortuus est. De Zebee & Salmana dr̃ Iudic. 8. quos Gedeon interfecit. De Azonibezech Iudic. 1. Cõprehenderũt filij Israel Azonibezech cesis summitatibus manuum eius, ac pedũ sicut fecerat septuaginta regib., adduxeruntq; eũ in Hierusalẽ, & ibi mortuus est. De Chaym qui fratrẽ suũ occidit, & a Lamech occisus est. Gen. 4. De Pharaone. Exod. 14. De Abymelech qui septuaginta fratres suos occidit Iud. 9. De Ioab qui licet strennuus miles fuerit, quia tñ duos viros prodiciose peremit, iussit Dauid moriens occidi. 1. Re 2. De Zambri qui contra regem Israel pessimũ.s. Hela rebellãs occidit, dr̃. 3. Re. 15. quòd post septem dies seipsum cũ domo regia succendit. De Achab pessimo dr̃ 4. Re. 22. Qđ vulneratus in bello mortuus est vesperi, & linxerũt canes sãguinẽ eius in eodẽ loco in quo linxerãt sanguinem Naboth, qui ipso Achab dissimulãte fuerat lapidatus. De Benadab rege Syrię, qui multa mala filiis Israel intulerat quõ a seruo suo Asael iugulatus fuit, dicit̃. 4. Re. 8. De Ioas rege Iuda, q. Zachariã filiũ Ioiadę sacerdotis lapidari fecit dr̃. 4. Reg. 12. Qđ a seruis suis fuerit interfectus. De Antiocho qui multorũ viscera torserat, quõ dirũ dolorẽ viscerũ passus, miserabili morte defunctus est 2. Mach 9. De Herode impiissimo, quõ percussus ab angelo consumptus a vermibus expirauit Act. 12. His oĩbus exemplis ostẽditur, quõ impii impiã vitã agẽtes diabolo procurãte & Deo iuste faciẽte, vel permittẽte, diuersa

diræ mortis genera patiuntur. Huius mortis remedium, est patiëtię lenitas, sicut ait psal. Non moriar sed viuam, castigans castigauit me dominus, & morti non tradidit me. Et. 2. Mach. 6. Cum a morte possem liberari, duros corporis sustineo dolores, propter timorē autem tuum libenter hæc patior. De patientia. Re. supra de morte gratiæ quinto gradu. Alij supermergunt per auaritiam. Temporalia namq; fluunt & refluunt sicut aquę vnde sicut in flumine quādoq; habet homo aquam vsq; ad talum, quandoq; vsq; ad genua, q̄dq; vsq; ad renes, quādoq; vsq; ad collū, plerunq; totus immergitur, sic aliqñ amor temporalium non plus tangit hominem quam aqua tāgens talum eius. Vnde de re de qua nihil aut parū curatur solet dici, hoc non tangit etiam talum meum, vel non ascendit vltra talum meum, quasi quis diceret. Parum afficior vel non curo. Aliquando amor temporalium pertingit vsq; ad genua, quasi plus aliquantulum appropinquant ad cor hominis, sed adeo longe distans q non est periculū submersionis, vel deordinatę affectionis. aliquando peruenit vsq; ad renes .i. vsq; ad delectationē, quia in tēporalibus affectio delectatur, tamen citra Deū, aliquando peruenit aqua vsq; ad guttur, & tunc est homo in magno periculo quando in temporalibus delectatur & nimis occupatur. & inordinate afficitur, sed sicut natans euadere pōt, nec totaliter desperatur quousque caput eius immergatur. Sic in proposito, quando totus homo immergitur in terrenis, iam non est spes euasionis. Propter qđ ps. exclamat. Saluum me fac Deus, qm̄ intrauerunt aquę vsque ad animam meam. Infixus sum in limo profundi, & non est substantia. Sic etiam. B. Petrus cum adiutorio gratiæ diuinæ ambulans super aquas, videns ventum validum venientem timuit. Et cum cœpisset mergi, clamauit dicens. Domine saluum me fac. Matth. 14. In hoc facto. b. Petrus figuram tenet eorum qui diuinæ gratiæ manutenētia siccis pedibus ambulant super aquas. i. intactis cordis affectionibus, quasi pedibus non tangentes, immo potius conculcantes illęsi pertranseunt quamdiu non sibi sed Deo gloriam tribuentes, ad Christum venire contendunt, sed videns Petrus ventum tentationis impulsum timuit, quia non est de propriis viribus inter fluctus pelagi præsumendum, sed diuinum auxilium est obnixius implorandum. Et cum cœpisset mergi, clamauit. Quia non vltimum submersionis periculum expectandum est, sed in ipso principio quam cito aduertit homo periculum, diuinum præsidium est petendum. Ait enim Apost. 1. Thim. 6. Qui volunt diuites fieri incidunt in tētationem & in laqueum diaboli, & in desideria multa inutilia & nociua, quę mergunt hominem in interitum & pditionē. In signū huius dicitur Exo. 7. quòd Moyses ex præcepto dñi percussit aquā fluminis q̄ versa est in sanguinē, & pisces qui erant in flumine mortui sunt, per quod voluit dñs designare quòd aqua fluminis Ægypti. i. bona transitoria huius mundi conuertuntur in sanguinē. i. in mortem eorum qui inordinate ea diligunt, & pisces qui in ea erāt mortui sunt. i. qui in eis conuersantur & nutriuntur ex eis. Itē aqua conuertitur in sanguinem, quando cupiditas temporalium conuertitur in crudelitatem, quod sępissimè contingit. Cupidi namq; fiunt impij, immisericordes, fraudulenti, fures, raptores crudeles, & pauperum oppressores. Electorum & reproborum differentiam q̄tum ad visum temporalium mirabiliter ostendit Deus in diuisione maris rubri Exo. 15. Vbi dicitur q aquę operuerunt currus & equites cuncti exercitus Pharaonis, nec vnus quidem superfuit ex eis, filij aūt Israel perrexerunt per medium sicci maris, & aquæ eis erant pro muro a dexteris & a sinistris, & viderunt Aegyptios mortuos super littus maris. Ecce aquæ sunt electis pro muro defensionis quę reprobis sunt causa perditionis. Quod autem sint electis ꝓ muro defensionis docetur Thob. 4. dicens. Quomodo potueris, ita esto misericors. Sequitur, Eleemosyna a peccato & a morte liberat, nec patietur animas ire in tenebras, ecce murus a sinistris. Sequitur, Fiducia magna coram Deo summo est eleemosyna. Et parum ante dicitur. Præmium bonum thesaurizas tibi in die necessitatis, ecce murus a dextris. Quod vero reprobis sint causa perditionis, patet per multa exempla. Achor quia tulit de anathemate Iericho, lapidauit eū oīs populus, & omnia quę eius erant igne consumpta sunt Iosue. 7. Adolescens qui putabat se Dauid prospera nunciare, ac per hoc munera reportare, dicēdo se Saul occidisse, iubente Dauid occisus est. 2. Reg. 1. Simile accidit duobus latronib. qui caput Isboseth filij Saul quem occiderant, tulerunt ad Dauid. 2. Reg. 4. Ananias & Saphira vxor eius, quia de precio agri venditi fraudauerunt, ad increpationem Petri subito mortui ceciderunt Act. 5. Diues ille cuius agri fructus vberes attulerunt cum cogitaret destruere horrea sua & maiora facere, raptus est citius q̄ credebat, dicente sibi domino. Stulte hac nocte repetunt animam tuam a te, q̄ aūt parasti cuius erunt? Lucæ. 12. Alij cruci affiguntur per accidiā. Est aūt accidia tristitia quædam cor aggrauans, ne aliquid agere libeat, vnde reddit hominis membra quasi stupida & paralitica, ad omne opus bonum immobilia, sicut in homine cruci affixo manus & pedes affixi sunt, & impossibiles ad motum operis cuiuscunque. Vnde Eccl. 19. Multos occidit tristitia. Et 38. A tristitia festinat mors, & cooperit virtutem. Distingue tamen de tristitia, sicut distinguit Apost. 2. Cor. 7. Quæ secundum Deum est tristitia, penitentiam in salutem stabilem operatur, seculi autem tristitia mortem operatur. Accidiosus ergo etiam si videatur viuere, tamē mortuus est, sicut dicitur Apoc. 3. Nomē habes quòd viuas & mortuus es. Ideo sequitur. Esto vigilans, & confirma cætera quæ moritura erant, non enim inuenio opera tua plena coram Deo meo. Alij viui sepeliuntur per ingluuiem. Vnde ait Hier. Vile sepulchrum rationis est ebrietas ps. Sepulchrum patens est guttur eorum. Bene sepulchrum ex quo fumi & fętores exalant, sicut de cadauerib. mortuorum. Nec mirum, quia sicut ait Apost. 1. Thim. 5. Quæ in delitiis est viuens, mortua est. Et Rom. 8. Si secundum carnem vixeritis moriemini. Mortem esse in talibus vere possumus exclamare cum filijs prophetarum. 4. Re. 4. Mors in olla vir Dei, mors in olla. Nam pocula delicata conuertuntur in absinthium, & cibaria in venenum. Mirabile est q homo nullo modo scienter gustaret aliquod vnde sciret se mortem incurrere corporalem, vtinam ita sollicite sibi cauerent ab his gustandis quę mortem inferūt spiritualem, vnde Iob. 6. Nunquid gustari potest quod gustatū affert mortem. Attende q philisteos pariter epulantes Samson concussis columnis domus oppressit, & mortui sunt vtriusque sexus tria millia Iud. 16. Filijs Iob bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti, ventus vehemens irruens a regione deserti, concussit quatuor angulos domus, & oppressit eos & mortui sunt Iob. 2. Balthasar in conuiuio vidit digitos manus scribētis in pariete, Mane. Techel. Phares, & in ipsa nocte interfectus est, & regnum eius translatum est ad Medos & Persas. Dan. 5. Terribile est exemplum de diuite Epulone qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendide, qui mortuus, sepultus est in inferno Lucæ. 16. Alij incendio comburuntur. s. per luxuriam. Luxuria. n. ignis est ad consumptionem deuorans. Hoc igne luxuriosi comburuntur. Sicut patet Gen. 19. De hoc incendio ait b. Iacobus. Vnusquisque tentatur a concupiscentia sua abstractus & illectus. Concupiscentia vero cū conceperit, parit peccatum, peccatum vero cum consummatum fuerit, opere videlicet vel consensu generat mortem. Nota de filio prodigo, qui consumpsit omnia sua viuendo luxuriose. De quo dixit pater, q mortuus fuerat per luxuriam, sed reuixit per penitentiam. De mala etiam muliere dicitur Prou. 5. Inclinata est ad mortem domus eius, & ad inferos gressus illius penetrant. Item Eccl. 7. Inueni mulierem morte amariorem, quæ laqueus venatorum est, sagena cor eius, vincula sunt manus illius, qui placet Deo effugiet illam. Nota Sichem filius Emor qui Dinā filiam Iacob oppressit, interfectus est cum toto populo ciuitatis Gen. 34. Amon. qui Thamar sororem Absalon oppressit, in conuiuio occisus est. 2. Reg. 13. Quia populus Israel fornicatus est cum Madianitis præcepit oēs principes suspendi in patibulis Numeri. 25. Quia Phinees hebręū qui ad scortū intrauerat occidit simul cum illa muliere, placauit dominum, sicut dicitur ibidem.

De signis mortis *Dist. IX.*

Postquam distinxerimus diuersos modos spiritualiter moriēdi, videnda sunt signa quædam pronostica mortium. Solent medici in acutis ægritudinibus vti signis pronosticis, quæ secūdum Hypocratis documenta vitę sunt indicatiua vel mortis. A corporalib. igitur ad spiritualia transeuntes, modis similibus indicemus in homine mortem culpæ. Primum signum mortis pronosticum, est gustus deordinatio, quando. s. ęger appetit quæ nocent, & reiicit quæ iuuarent. Infirmi filij Israel sprets dieta quam cęlestis medicus eis indixerat, petunt carnes, flentes coram Moyse, & dicentes Numeri. 11. Quis dabit nobis ad vescendum carnes? Recordamur piscīū &c. In mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porri, cępe, & allia, anima nostra arida est, nihil aliud suspiciunt oculi nostri nisi manna. Impleuit autem dominus petitionem eorum mittens eis coturnices in multitudine copiosa, sed in malum eorum. Nā sequitur. Adhuc erant carnes in dentibus eorum, nec defecerat huiusmodi cibus, & ecce furor domini concitatus in populum percussit eum plaga magna nimis, mortui sunt ergo in sepulchris concupiscentiæ. Illi igitur mortis signum abiecta sobrietate & ieiunio, carnalibus vacare delitiis. Vnde Iob. 6. dicitur. Nunquid potest comedi insulsum quod non est sale conditum? aut gustare quis quod gustatum affert mortem. Quotiens enim ciborum cruditas vitalia deiicit, inarmat stomachum, corrumpit sanguinem, vitiat humores, accendit coleram, febris inducit incendium: totiens æger perdit animum, illicitis fertur desideriis, salutaria respuit, appetit contraria, & noxia sibi quærit. Aduertendum est autem quanta sit fatuitas immo insania talium, & quanta deordinatio appetitus, qui vilissimos cibos appetunt, cucumeres. s. & pepones, porros, cæpas, & allia: cibum celestem fastidiunt, habentem in se omne delectamentum & omnem saporem suauitatis, vnde bene verificatur in eis illud psal. Omnem escam abominata est aīa eorū, &

appro

appropinquauerunt vsq; ad portas mortis, tales fastidio moriūtur. Secundum signum mortis est digestiuę defectio, quādo. s. ęger non potest cibum sumere, vel sumptum retinere, vel retentum digerere. Hoc autem prouenit ex defectu caloris naturalis, & humidi radicalis. Nam conseruatio vitę consistit in calido & humido, vnde quanto calor magis minuitur, & humidū magis depascitur, tanto citius necesse est vitam deficere patientis. Et sicut prima digestio fit in stomacho, secūda in hepate, tertia in membris singulis, digestiua tamen virtute per calidum & humidum operante, sic quādo in mente fuerit calidum dilectionis & humidum deuotionis sufficienter celebratur digestio per quam vita animæ conseruatur. Nā ad ea quæ Dei sunt apponit memoria recordationem, ecce digestio prima in stomacho memoriæ, voluntas apponit affectionem, ecce digestio in hepate. Membra vero singula ꝑut eis congruit actionem, ecce digestio in membris. Et sic per calidum dilectionis, & humidum deuotionis triplicis digestionis bonitas declaratur. Cum autem diminuitur calor dilectionis vel deficit, signū est mortis spiritualis. Quia sicut corpus sine anima mortuum est, sic aīa sine charitate mortua deputatur. Ideo primo Ioh. 3. dicitur. Qui non diligit manet in morte. Similiter deficiente humore deuotionis desiccatur homo, & necesse est eum languere dum viuit & desiccari iugiter & mori. Omne enim opus censetur vt mortuum, si spiritu deuotionis non fuerit animatum. Bonum enim opus ex visibili constat actione, & inuisibili deuotione. Sed inuisibilis deuotio est sicut spiritus, visibilis autem actio sicut corpus. Sicut ergo corpus viuit per animam viuificantem, sic & opus per deuotionē interius operantem. Recedente siquidem anima, corpus expirat, moritur & marcescit, & cessante deuotione, opus morit & arescit, & miser homo velut humore deficiente tabescit. Vnde bene in persona talium lamentabiliter conquerendo loquitur Bern. dicens. Quomodo exaruit cor meum, coagulatum est sicut lac, factum est sicut terra sine aqua? nec compungi ad lachrymas queo tanta est duritia cordis mei? non legere libet, non orare delectat, meditationes solitas non inuenio? vbi illa inebriatio spiritus? vbi mentis serenitas & pax & gaudium in spiritusancto. Ideo ad opus manuum piger, ad vigilias somnolentus, ad iram præceps, ad odiū pertinax, linguæ & gulæ indulgentior. Heu omnes montes in circuitu meo visitat dominus, ad me autem non appropinquat. Quid me aliud putem q̄ vnum ex mōtibus Gelboe maledictis, quem prætereat in ira & indignatione sua ille cęterorum omnium benignissimus visitator. Tertium signum mortis est vultus immutatio. Vultum habet sibi sano similem, qui custodit pristinam honestatē, & vultus immutatio est desertio honestatis. Nam eo quòd deuotio interius non habetur, statim exterius honestatis conuersatio non seruatur. Attende quòd ex decore conscientiæ emanet decor conuersationis honestæ. Sicut docet Bern. qui ait. Cum decoris claritas intima cordis repleuerit, prodeat foris est, quasi lucerna latens sub modio immo lux in tenebris lucens latere nescia. Porro effulgentem, & veluti quibusdam suis radiis erumpētem mentis simulacrum corpus excipit, & diffundit per membra quatenus omnis inde relucear actio, sermo, aspectus. Incessus, & risus si tamen risus mixtus grauitate, & plenus honestate. Sic econtrario de interiore deordinatione conscientiæ, inordinatio exterioris conuersationis erumpit. Vnde de talibus potest intelligi illud Ier. 9. Ascendit mors per fenestras nostras. In immutatione faciei perpenditur signum mortis, puta si habeat æger nares acutas, oculos concauos & obscuratos, aures cōtractas & frigidas. Nares habemus acutas, cum relictis his quæ circa nos sunt aliorum vias, facta dictaq; perquirimus per subtiles & curiosas, non tamen necessarias, nec multum probabiles cōiecturas. Nam qui conscientiæ suæ negligens est perscrutator, alienę solet esse curiosus explorator. Oculos habemus concauos, cū ea quæ dissimulare videmus, profundius intuemur. Hi sunt oculi qui vident quasi non videant & dissimulantes quæ displicent in cordibus suis maliciosè reseruant, donec tempus opportunum inuenerint, quod expectant. Obscuros & caligantes oculos habent qui nec vitæ suæ considerant breuitatem nec mundi pericula, nec peccati vilitatem, nec offensę grauitatem, nec diuini iudicii seueritatem, nec gehennę acerbitatem. Vnde scriptum est. Eccl. 9. Mortui nihil nouerunt amplius, aures habent frigidas, surdas & cōtractas, qui nec molliuntur dulcedine verbi Dei, quia frigidas habent aures obliuiscuntur iniurię sibi factæ, quia contractas, correptiones autem & exhortationes vilipendunt audire, quia surdas. Talibus ait dominus Ioh. 8. Moriemini in peccatis. Et sequitur ratio. Qui ex Deo est verba Dei audit propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. Hoc autem signum est reprobationis sicut scriptum est 1. Reg. 2. De filiis Heli. non audierunt vocem patris sui, quia noluit dominus occidere illos. Vnde Bern. Nonnullos interdum audientes inuenies, ac si nihil ad eos pertineat quę dicuntur, non intrare cor suum, non discutere mores suos, non cogitare ne forte quod audiunt dictum sit propter eos. Magis autem si sermo

Dei viuus & efficax, qui suo & non eius qui loquitur arbitratio fertur, quocunq; voluerit, si vnquam aduersus vitia sua processerit, quibus illi se sentiunt obligatos dissimulant & auertunt oculos cordis sui, aut qualibet adinuentione palliant facta sua, & seducūt miseri semetipsos. In his salutis signa non video, magis autem vereor ne forte propterea non audiāt verbum Dei, quia non sūt ipsi a Deo, propterea igitur non habent vitam, quia non recipiunt verbum vitę. Sicut econtra dicit Saluator. Ioh. 6. Qui verbum meum audit & credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in iudicium non venit, sed transit de morte ad vitam. Et ibidem venit hora quando mortui. s. in peccatis, audient vocem filii Dei, & qui audierint viuent. Item. Ioh. 8. Si quis sermonem meum seruauerit, mortem non videbit in æternum. Et sic patet ex prędictis ꝙ immutatio vultus, dignoscitur, quando color nigrescit, visus tenebrescit auditus surdescit. Quartum signum mortis est inequalitas pulsus, pulsus est inequalis, cuius percussio variatur siue in quantitate, qā. s. modo paruus, modo magnus, siue in motu, vt modo velox, modo tardus, modo spissus, modo rarus. Per cuius inequalitates prædictas, mortis indicium declaratur. Pulsum diffiniunt medici motū esse cordis in arteriis resultantem, quę a corde incipiunt aerem continentes spiritumq; vitalē, pp hoc indicat dispositionē cordis, sicut in speculo mentis refulget in verbis & corporis motus exterior. Vnā quandā esse dignoscitur hōis nostri interioris per signa q̄dam exterius apparentia, motus cordis debet esse regulariter vniformis, & hanc vniformitatem indicat pulsus ęqualitas vniformis Inequalitas vero pulsus, in motu cordis inequalitatem demōstrat Inæqualitas ista pulsus inconstantiam significat peccatoris, inquietudinem carnalis desiderii, & humani affectus. Hęc est mulier vaga quietis impatiens, sed vbiq; insidians apprehensum iuuenem ducit in mortem. Prou. 7. Ergo secundum consilium sapientis. Prouer. 5. Ne intenderis fallaciæ mulieris, pedes enim eius descendūt in mortē, vagi sunt gressus eius & inuestigabiles. Sane vagi sunt gressus eius, quia sicut corpus pedibus circumfertur, sic animus a carnali desiderio circunducitur. Sicut dicit Aug. non mouetur anima pedibus, sed affectibus, vnde humanus animus sequens appetitum, quietus esse non sinitur, sed vno semper in aliud tendit, & vnum post aliud successiue fastidiens, auiditate maiori ad illud qđ prius fastidierat redit. Propter hoc enim cordis affectus de vno ad aliud euagatur, quia in nulla re creata sufficiens delectatio reperitur. Dicuntur etiam gressus eius inuestigabiles, quia nullus explicare posset q̄ varie quam mutabiles, & q̄ multiplices sint humanorum affectuum passiones, assimilatur enim affectus pulsui, qui modo magnus, modo paruus, modo velox, modo tardus. Nam partim ex propria vanitate, partim ex propria iniquitate, modo diligit, modo odit, nunc intenditur, nunc remittitur, nunc celeriter diligēdo quod malum est, præuenit iudicium rōnis, nunc tardus ad diligendū qđ bonum est, non pōt trahi tribulationibus aut exemplis, pceptis, cōsiliis, cōminationibus aut promissis. Quintum signum est inquietus somnus, & non congruo tpe sumptus. Dicitur enim somnus esse laudabilis, quando nec noctē effugit, nec diem impedit. Improbatur autem econtrario modo sumptus. Dormit ergo nō cōgruo tpe, qui dormit de die, vigilatq; de nocte. Cum ergo per diem prosperitas, per somnū negligentia designetur, morti vicinus est qui tēpore salutis suæ congruo negligit semetipsum. Ideo clamat, psal. Illumina oculos meos ne vnquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus, præualui aduersus eum. Fac ergo s̄m consilium apostoli Eph. 5. Surge qui dormis, & exurge a mortuis, & illuminabit tibi Christus. Sextum signū mortis est sudor inordinatus, si fuerit non die cretico, si particularis, non ex toto corpore, sed ex aliquo tantum membro, si fuerit frigidus, si non ex eo fortior effectus sit, aut liberatus egrotus. Sudoris purgatio, peccatorū confessio. Crysis, iudicium sacerdotis. Subiicitur ille morti quæ non vult aut dissimulat peccata propria cōfiteri. Nam teste sapientia Eccl. 17. A mortuo quasi non sit perit confessio. Aperiantur ergo pori, profluat sudor ex mēbris singulis, fiat confessio generalis, tam de peccatis principalibus, q̄ de circunstantiis aggrauantibus. Tūc aūt est sudor laudabilis qñ post cōfessionē criminis sequit̃ bonæ opationis effectus alioquin qui baptizat a mortuo & iterū tāgit mortuū, quid ꝓdest lauatio eius Eccl. 34. Fit aūt sudoris euacuatio, sed non laudabilis, & quasi non in die cretico, cum peccatū tuū iactas, vel accusas corā sociis, qđ cōfiteri nō vis vel nō audes ī facie sacerdotis. Iactantiā dixerim non solum de bono si qd fecisti te iactare præsumis, sed quod lōge deterius est, cū te minoris pudet esse dedecoris, quo maiora cognoscis vel audis flagitia sociorum & ne tua te reddat innocentia viliorem, quod non fecisti fecisse te fingis. Vel econtra vt humilis appareas, subtilissime & immanissimè confiteris confessione tāto periculosius noxia, quanto subtilius vana, cū non quęris humilis esse in conspectu Dei, sed coram hominibus reputari. Sudor etiam frigidus immo quasi gelidus est mortalis, cum non ex amore, sed timore seruili potius confiteris, vel sudor gelidus est

confessio sine contritione. Cum.n.detestaris peccatum & te peccasse doleres, sed non sufficienter doles de pterito, nec caues de futuro, talis sudor est frigidus, nec peccatum delet, sed ex præsumptione diuinæ misericordiæ, & veniæ consequendæ miser remanet in peccato, sicut ex sudore frigido creticare se credens, assumit confidentiam euadendi, hoc est peccatum præsumptionis. Cuius exemplum habemus Iere.20. De fassinch sacerdote qui populo promittebat securitatem. Cui Iere. ait. In Babilonem venies & ibi morieris. Septimum signum mortis est fetoris exhalatio. Quando.n.fetet ægrotus, signum est q corpus iam resoluitur, & anima iam non potest retinere, nec regere corpus suum, sic diffusio infamiæ, & impudentia delinquendi, signum est mortis. Vnde de talibus dicitur Iere.6. Confusi sunt, quia abominationem fecerunt. Quinimmo confusione non sunt confusi, & erubere nescierunt. Vulgo dicitur, q quando vir honestus & verecundus tempore sanitatis nõ curat, vel non verecundatur in infirmitate coram hominibus denudari signum est mortis. Sic quando negligit homo famam suam & nõ curat vel dissimulat suam infamiam publicari, signum est pessimũ. De talibus ait sapiens Prou.2. Qui lætantur cũ malefecerint, & exultant in rebus pessimis, quorum viæ peruersæ & infames gressus eorum. De hoc põt intelligi illud Ioh.11. Dixit Martha soror eius qui mortuus fuerat. Domine iam fetet. Octauum signum est loquelæ amissio, quando.s.homo perdidit verbum confessionis & diuinæ laudis. De primo dicitur Eccl.17. A mortuo.s.in peccatis quasi nihil perit confessio. Itẽ psal. Non est in morte, peccati.s. qui memor sit tui, in inferno autem s.in profundo vitiorum quis confitebitur tibi? quasi diceret, nullus. Ideo sapiens dat sanum & salubre consilium Eccl.17. Ante mortem confitere, sanus & viuus confiteberis. Multi namq; sicut pluribus exemplis & pluries est compertũ, quia in sanitate sua opportunitate habita confiteri contempserunt, hora mortis aut non voluerunt, aut non potuerunt confiteri, iusto iudice Deo non eis concedente facultatem aut gratiam confitendi. De secundo.s.de verbo diuinæ laudis ait psal. Non mortui.s.in peccatis laudabunt te Domine, & si laudauerint, Deus tamen non approbat. Quia sicut dicitur Eccl.15. Nõ est speciosa laus in ore peccatoris. Sequitur. Neq; oẽs qui descendunt in infernum.s.in profũdum vitiorum, quia peccator cum in profundum venerit peccatorum contemnit. Prouer.18. Sed contra clamat Psal. Non moriar sed viuam, & narrabo opera domini. Nonum signum est memoriæ obtusio, quando.s.homo prorsus amisit memoriam, signum est euidentissimum mortis eius. Sic quando miser oblitus est diuina beneficia. Sicut ait. Psal. Non est in morte qui memor sit tui. Ecce q mors peccati aufert memoriam. De hoc etiam Psal. in persona Domini de peccatorum obliuione misera conquerentis ait. Obliuioni datus sum tanquam mortuus a corde. Attende diligenter miser homuncio, q nõ solum tu mortuus es peccato, sed & Christus mortuus est in corde tuo, quia non tantum temetipsum interimis, quinimmo Christum quantum est de tua peruersa voluntate denuo crucifigis. Signanter autem loquitur propheta dicens. Mortu' a corde non in carde. Insti namq; iugem dominicæ passionis memoriam retinentes, Christum passum, & mortuum in cordib. suis habent. Impii vero Christi memoriam non habentes, ipsum a suis cordib. expulerunt. Vnde Christus mortuus est a corde taliũ, quasi prorsus expulsus. Sed. Psal. ad diuinorum beneficiorum memoriã semetipsum excitans ait. Surge anima mea in requiem tuam, quia dñs benefecit tibi, quia eripuit animam meam de morte. Nec solũ perdit homo memoriam Dei, & omnium aliorum extra se, verum ẽt suipsius, sicut patet de filio prodigo, qui propterea in regionem longinquam perhibetur abiisse, quia procul a semetipso dignoscitur recessisse, qui ẽt pro tempore quo memoriam sui perdiderat, mortuus affirmatur, sed recuperata miseriæ suæ memoria viuere nuncupatur, mortuus inquit fuerat & reuixit Lucæ, 15. Decimum signum est qñ cessauit motus, quia.s.quando homo non potest mouere manum, pedem vel aliud membrũ corporis signum est mortis, sic anima qñ nõ mouet semetipsam nec corporis sui membra, mortua est, quia defecit in ea motus bonæ operationis. Cum enim fides sit vita animæ. Sicut dicitur Abachuc.2. Iustus ex fide viuit. Fides autem si non habeat opera, mortua est in semetipsa. Iaco.2. sic & anima quæ se non mouet ad opera, mortua est. Vndecimum signum est quãdo defecit anhelitus. Vnde volentes scire de aliquo vtrum sit mortuus, ponunt plumam ante os eius & nares, vt videãt si pluma mouetur, quia si non mouetur, certum est ipsum mortuũ esse, quia non inspirat aerem, nec expirat. Ita spiritualiter mortuus est qui non inspirat spiritum per desiderium attrahendo, nec expirat petendo in oratione, quærendo in meditatione seu confessione pulsando in operatione. Vnde psal. Os meum aperui & attraxi spiritum. Mortuus est ergo, qui interdum os non aperit ad spiritũ attrahendum. Vnde de filio mulieris matrisfamilias quæ Heliam in hospicio suo receperat dicitur.3.Re.17. Erat languor fortissimus, ita vt non remaneret in eo alitus. Hoc est peccatum desperationis. De quo Prou.11. Mortuo homine impio non erat vltra spes. Exẽplum de Iuda, qui desperans laqueo se suspendit. Matth.27. Exemplum etiam de Saul, qui desperans semetipsum occidit.1.Paral.10 Mortuus est Saul propter iniquitates suas. Signanter autem dicitur propter iniquitates suas, quia ex peccatis præcedentibus oritur desperationis flagitium. Istud peccatum est grauissimum, quia directe contrarium est pietati diuinæ. Vnde plus peccauit Iudas desperando, quam Christum tradendo, quia Christi traditio non fuisset irremissibilis, nisi desperatio subsecuta fuisset. Duodecimum signũ mortis est quando defecit tactus. Tactus enim inter omnes sensus primus est in via generationis, & vltimus in via resolutionis, vnde tactus põt esse sine aliis, non econuerso. Quando igitur homo prorsus perdidit sensum tactus, certum est illũ esse mortuum. Spiritualiter aũt loquendo tactum amisit homo per peccatum obdurationis, quando videlicet non sentit, nec dulcedinem diuinæ consolationis quantum ad gustum, nec verbum exhortationis seu correctionis q̃tum ad auditum, nec considerat vel cogitat beneficia diuinæ remunerationis quantum ad visum, nec exempla sanctæ conuersationis Christi & sanctorum quantum ad odoratum, nec flagella diuinæ correctionis quãtum ad tactum. Vnde scriptum est.1. Reg.25. Indicauit Abygail Nabal oĩa verba quæ audierat a Dauid, & emortuum est cor eius intrinsecus, & factus est quasi lapis. Est enim videre quosdam homines obduratos, qui nec verbis nec verberibus corriguntur, sed potius obdurantur. Tales sunt similes Pharaoni, quem dñs peccatis suis exigentibus obdurauit, & ideo misericordiam non inuenit, sed ipse cum exercitu suo male periit in profundo. De hoc ait Bern. ad Eugenium. Nemo duri cordis salutem vnquam adeptus est nisi forte miserãs Deus abstulerit ab eo cor lapideum, & dederit ei cor carneum. Qui ergo cor durũ, ipsum est quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur præcibus, minis non cedit, flagellis duratur, ingratum ast ad beneficia, ad consilia infidum, ad iudicia sæuũ, inuerecundum ad turpia, impauidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad diuina, præteritorum obliuiscens, præsentium negligẽs, futura non præuidens. Ipsum est cui præteritorũ præter solas iniurias nihil omnino non præterit præsentium, nihil vero perit, futurorum nulla nisi forte ad vlciscendum prospectio siue præparatio est. Et vt in breui cuncta horribilis mali mala complectar, ipsum est quod nec Deum timet, nec hominem reueretur.

De purgatorio. *Dist* X.

POstquã dictum est de morte triplici.s.naturæ, gratiæ, & culpæ, & de mortuis tam spiritualiter quam corporaliter in hoc mundo, dicendum est de mortuis in purgatorio. Circa quod considerãda sunt quatuor. Primo de purgatorio in se. Secundo de grauitate pœnarũ, quare sunt summopere metuendæ. Tertio de compassione habenda ad animas in purgatorio existentes. Quarto, quibus modis possunt iuuari. Circa primum consideranda sunt quatuor. Primo an sit aliquis locus ad purgandum animas post hanc vitam deputatus. Secundo vbi sit. Tertio qui & quibus de causis in purgatorio puniãtur. Quarto an postquam purgatæ sunt animæ ad gloriã transferantur. Circa primum sciendum est q pœnam purgatoriam esse per quam purgantur animæ post hanc vitam probatur per verbum ipsius veritatis, maximè Matth.12.c. Qui dixerit contra spiritumsanctum verbum, non remittetur ei neq; in hoc seculo, neq; in futuro, ergo in futuro aliquod peccatum remittitur, aliquod non. Sed neq; in inferno neq; in paradiso habet locum peccatorum remissio, ergo est ibi alius locus purgationis, per quam pœna remittitur. Sic probat hoc Greg. Dyal.41. dicens quod de vno negatur cõsequens, intellectus patet: quia de quibusdam conceditur. Negatur de vno cum dicitur, non remittetur ei &c. Et probatur per verbũ apostoli.1.Corin.3. dicentis. Si quis autem ædificet &c. Et post, vniuscuiusq; opus quale sit ignis probabit, si cuius opus manserit qđ superædificat mercedem accipit, si cuius opus arserit, detrimentũ patietur. Ipse aũt saluus erit sic tamen quasi per ignẽ, ad hoc pertinere põt illud, transiuimus per ignẽ & aquam, & induxisti nos in refrigerium. Idem patet Sap.3.b. tanquam aurum in fornace probauit eos & quasi &c. Prouer.17. Sicut in igne probatur argentum & aurum in camino, ita corda probat Deus. Eccl.2.c. in igne probatur aurum & argentum, & homines receptibiles in camino tribulationis. Idem.27.b. Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis, vel hic, vel in futuro. Iere 9.b. Ego conflabo & probabo eos. Quis sapiens cogitet vasa contumeliæ fieri vasa gloriæ, nisi in fornace fuerit materia bene depurata prius. Quis credit vasa debere apponi regi gloriæ in mensa, vt beneplacita sint ei, nisi prius bene fuerint purificata & mundata. Ideo dicitur Mal.3.B. Quis poterit cogitare diem aduentus eius? sedebis conflans & emundans argentum, & pur. fi. le. & colabit eos &c. Numeri 31. dicens, quod potest transire per flammas igne purgabitur &c. transit quod remanet, nõ trãsit qđ remanet ibi in perpetuum, vt damnatus qui in inferno semper cruciabitur. Isa.30.

g. Transit in virge eius fundatus, vt quiescat ibi virga semper in eis. Vnde sequitur. Quam requiescere faciet dominus super eum. i. Assur. Item octo genera pęnarum in legibus describit Tullius. Damnum, vincula, verbera, talionem, ignominiam, exilium, morté. Ergo hæc ad summam iustitiam pertinent, vt pro culpa quæ non est ad mortem infligatur pena non ad mortem, vt pęna respondeat culpæ. Apoc. 2. f. Ego dñs scrutans cordas & renes, & do vnicuique ſm opera sua. Mar. 4. d. In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, ergo necesse est vt qui plus peccat plus puniatur vel hic vel in futuro. Si aũt duo migrant æqualiter contriti, & vnus peccauit parum & alius minus, necesse est ex quo non puniuntur hic inęqualiter, quòd puniantur in futuro plus aut minus. Item secũdũ Aug. Tria sunt genera hominũ, quidam sunt valde mali, quibus ecclesiæ suffragia prodesse non possunt, quidam valde boni, quibus non sunt necessaria, quidã nec valde mali nec valde boni, qui habentes venialia indigét purgari. Item quia sicut summa bonitas non patitur quòd bonum remaneat irremoneratũ, ita summa iustitia nõ patitur quòd malum remaneat impunitum. Itẽ quia tanta est dignitas summæ lucis, quòd eam soli mundi corde videre possunt. Vnde necesse est vt anima ad mundiciam baptismalé perueniat antequam diuino conspectui præsentetur. Item quia culpa offendit maiestatem diuinã, damnificat ecclesiam, & maculat seu deformat in aia diuinam imaginem. Offensa autem requirit punitioné, damnum satisfactioné, deformatio purgationem. Ideo necesse est quòd pęna punitiua, satisfactoria, & purgatoria respondeat culpæ hic vel alibi. Et ideo qui hic ad plenum purgati non fuerint, necesse ẽ quòd alibi puniantur satisfaciãt & purgentur. Itẽ quia contraria contrariis curantur, ideo peccatum qđ cum delectatione committitur omnes per pęnam deleri. Itẽ quia nulli debet negligentia suffragari, sed siquis neglexerit agere pęnitentiam, videretur de negligentia commodum reportare, nisi eam in futuro perageret, qđ esset inconueniens. Circa secundum. s. de loco purgatorii. Sciendum ꝙ dupliciter assignatur, aut secũdum legem communem, & sic est ī vno loco. s. in parte inferni circa lymbum patrum, aut secundum dispensationem specialem, & sic animæ purgantur in diuersis locis in quibus. s. peccauerunt vel alibi, sicut diuinæ sapientiæ ex causa rationabili licet nobis ignota placuerit ordinare. Hoc autem concedit misericors Deus pp animarum ipsarum reuelationem per suffragia procuranda, vel propter aliquam ędificationé viuorum, quibus videlicet permittuntur aliquotiens apparere. Circa tertium s. qui & quibus de causis ibi puniantur. Sciendum quòd ibi puniuntur qui hic tarde ad conuersionem veniunt, & pro venialibus peccatis, vel pro mortalibus de quibus pęnituerunt quidem, sed satisfactioné condignã minime compleuerunt, quia quod minus hic faciunt, ibi supplent. Aug. in libro de pęnitentia. Purgandus est igne purgationis, qui distulit fructum conuersionis. Greg. dyal. 1. De quibusdam leuibus culpis esse ante iudicium purgatorius ignis credendus est, pro eo quòd veritas dicit Siquis in sanctospiritu blasphemiam dixit vt supra. Et post idem Greg. Hoc de paruis minimisq; peccatis fieri posse credendum est, sicut est assiduus ocio sus, sermo immoderatus risus vel peccatum curę rei familiaris quę vix sine culpa, vel ab ipsis agitur qui culpas qualiter declinare debent sciunt, & error ignorantiæ, quæ cuncta post mortem grauant, si adhuc in hac vita positis minime fuerint relaxata. Item qui & propter quę puniantur igne purgatorio insinuat Paulus. 1. cor. 3. quando dicit, quòd quidam supra Christum fundamentum ædificát aurum qui vacant internę sapientiæ in Dei contemplationem. Argẽtum qui vacant doctrinæ & sacris verbis, lapides præciosos qui vacant operibus bonis, secundum Greg. Lignum & fœnum & stipulam isti ędificant qui leuia & facilia ad soluendam committũt, nõ ferrum, ęs, & plumbum quæ sunt maiora & duriora. Item in Ench. Aug. Post hanc vitam incredibile non est nonnullos fideles per ignem quendam purgatorium quantomagis minusue dilexerunt bona pereuntia, tanto tardius citiusq; saluari. Vnde non frustra ista tria distinxit Apostolus. lig. fe. sti. quæ illi ędificant qui aliena non sapiunt, rebus tantum infirmitati concessis aliqua dilectione adhęrent, qui secundum suos amandi modos diutius vt lignũ, vel minus vt fenum, vel minimũ vt stipula, igné sustinebunt. Itẽ Aug. de fide ad Petrum, lignum, fęnum, stipula, accipi possunt secularium rerum, q̃uis licite concessarum tales cupiditates vt amitti sine dolore non possi: hoc ergo ędificat qui cogitat quę mundi sunt, quó placeat mundo, qui circa diuitias suas carnali quodam tenetur affectu, & tamen ex eis multas eleemosynas facit, nec pro eis aliquid fraudis vel rapinæ molitur. Item Aug. Affectiones carnales quibus dediti sunt domibus, cõiugibus, possessionibus, ita vt nil preponãt Christo istis tribus significantur. s. per lignum, fęnum, & stipulam. Circa quartum sciendũ ꝙ postq̃ aiæ perfectè purgatæ sunt ibi, statim sine retardatione euolant ad gloriam, sicut patet multiplici rõne. Primo quia post purgationé perfectam nulla remanet ī aia deformitas, dissimilitudo, vel impuritas, pp quã debeat a gloria retardari. Secundo, quia ianua cęli semper est aperta illis qui obstaculum nullum habent, anima aũt non habet obstaculum, postq̃ nulli subiacet culpę, nec debitrix est pęnæ. Tertio q̃a necesse est aĩã in qua est charitas eleuãs, & nihil est retardans ad gloriã eleuari. Quarto quia cum Deus pronior sit ad miserandũ q̃ ad puniendum, merito debet aĩam iam purgatã coniungere gloriæ, q̃ purgandã subiecit pęnæ. Quinto quia non punit Deus bis in idipsum. Vnde cum aĩa sufficienter satisfecerit & pęnit ignium, non debet amplius puniri in dilatione præmiorum. Sexto quia post purgationé nõ debet aĩa esse in purgatorio, postq̃ nihil habet cremabile vel purgandũ, nec in lymbo, quia non est de numero puerorum, nec in inferno, quia non habet mortale, ergo debet esse in cęlo, quia post mortem non sunt alia receptacula animarum. Septimo quia efficacior est charitas q̃ iniquitas. Sed iniquitas statim in hora separationis aĩæ a corpore ducit eã ad suppliciũ, vnde de impiis dr̃ Iob. 21. In puncto ad inferna descendunt, ergo charitas statim ducit ad præmium. Vnde sicut grauia corpora omni impedimento cessante statim mouentur deorsum, & leuia sursum, sic spiritus impiorum remoto carnis onere, in ipso momento separationis feruntur ad locum suppliciorum propter peccati nimiam grauitatem, spiritus vero bonorũ si non adsit impedimentum culpę aggrauantis, vel pęne retardãtis, statim referuntur ad locum præmiorum.

De pęnis purgatorij quare timendi. *Dist. XI.*

CIrca secundum principale. s. quare pęna purgatorii sit timẽda. Sciendum ꝙ propter acerbitatem, diuersitatem, diuturnitaté, sterilitatem, damnositatem, & subuenientium paucitatem. Primo quidem timenda est propter acerbitatem. Ad cuius intelligentiã sciendum est, ꝙ in purgatorio duplex est pęna, vna damni quæ est ex afflictione ignis, vtraq; autem grauis est valde. Aiunt enim aliqui, ꝙ minima pęnarum purgatorii, grauior est q̃ grauissima pęna mundi. Hoc autem apparet de pęna damni. Affectus enim quo anima separata a pondere corporis absoluta desiderat summum bonum maior est & intensior, quam affectus cuiuscunq; rei temporalis in hac vita, maximè cum iam tempus habendi aduenerit a quo se videt anima per suam negligentiam retardari. Quam retardationem potuisset existens in corpore per modicam pęnitentiam amouisse. Si enim spes quæ differtur affligit animam, sicut dicitur Prou. 13. quantomaius est bonum speratum & magis cognitum, tãto in expectando maior est afflictio, & quanto prolixior est dilatio tanto maior noscitur esse dolor, eiusq; carentia molestius toleratur. Illud etiam de pęna sensus apparet triplici rõne. Primo quidẽ declaratur hoc ex parte ignis affligentis. De igne enim purgatorii loquens beatus Aug. ait. Hic ignis & si æternus non sit, miro tñ modo grauis est. Excedit enim omnem pęnam, quam aliquis passus est in hac vita, nunquam in carne tanta inuenta est pęna, licet mirabilia passi sint martyres tormenta. Idem dicit aliquis, ad me non pertinet quamdiu moram habeam in purgatorio, tãtum vt ad vitam æternam pergam. Nemo enim dicat fratres carissimi, quia ille purgatorius ignis durior erit, quam quicquam pęnarum in hoc seculo aut videri potuit, aut sentiri. Et cum de die iudicii scriptum est ꝙ erit dies vnus tanquam mille anni, & mille anni tanq̃ vnus dies, vnde scit vnusquisq; verũ diebus aut mensibus, aut forte etiam annis per illum ignem sit transiturus. Et qui digitum suum modo timet in ignem mittere, quare non timeat non paruo tempore, in anima simul & corpore cruciari. Et ideo totis viribus vnusquisq; laboret, vt & capitalia crimina possit euadere, & minima peccata ita bonis operibus redimere, vt aut parum ex ipsis aut nihil inueniatur remanere, quod ignis ille possit absumere. Quamuis autem alia forsitã elementa vel elementata corpora ad cruciatum animarũ concurrant, tamen ignis quoniam inter omnia elementa minus habet de materia subtilior & purior est, magis est actiuus & penetratiuus, & magis afflictiuus. Ideo magis dicuntur igne q̃ alio materiali corpore cruciari. Item ꝙ pœna purgatorii sit grauior q̃ pœna aliqua huius mundi, est ratio ex parte animæ patientis, quia cum dolor essentialiter loquendo, non sit læsio, sed læsionis sensus, anima vero separata viuacius sentit læsiuum quam coniuncta, ideo vehemẽtior est dolor animæ separatę q̃ coniunctę. Ad idem sumitur ratio ex parte iudicis pęnas huiusmodi infligẽtis, quia plus quærit Deus emendam quam pęnam. Non enim delectatur in pœnis nostris inquantum sunt afflictiuæ & læsiuę in natura, sed inquãtum sunt satisfactoriæ pro offensa. Ideo plus ponderat in pœna virtutem bonæ voluntatis acceptantis, & deuote assumentis ex mera libertate, quam grauitatem doloris affligentis, & tolerantiam voluntatis non recusantis ex necessitate. Vnde & actiones nostræ & passiones quantoplus habent de voluntario, tanto cæteris paribus plus habent de merito, & sunt amplius gratæ Deo. Quamobrem multo plus acceptat, & approbat modicam pœnitentiam voluntaria in præsenti quam pœnam longe grauiorem minus voluntariam in futuro. Quapropter exigit æquitas diuinæ iustitiæ, vt quod

decessibi de voluntario, suppleatur acerbius in tormento. Cũ esset quidam malus præpositus, dedit ei Deus quãdam grauem infirmitatem in qua expendit omnia quæ habebat in medicinis, & aliis, & nihil valuit ei. Vnde cum per quinquenniũ sustinuisset ita grauem infirmitatem, q non posset surgere, nec haberet aliquid vnde necessaria posse habere, & ab omnibus destitutus esset, & propter paupertatem & vilitatem languoris & dolorem cœpit murmurare contra Deum, desperans de hoc q in istis miseriis tamdiu viueret. Mittitur ei angelus increpans eum de murmure, monens ad patiẽtiam, & vt per duos annos alios sustineret, per quos plene purgatus ad gloriam euolaret. Qui cum diceret se hoc facere non posse, sed potius occidi velle, dixit angelus q aut per duos annos oporteret eum sustinere, aut per duos dies in purgatorio pęnam sustinere, & sic post ad Deum euolaret. Cum iste duos dies in purgatorio accepisset, raptus ab angelo dimittitur in purgatorio. Iste autem pęnæ acerbitatem sentiens credidit ibi fuisse per infinitos dies antequam dimidiam diem compleuisset, clamans & eiulans & conquirens angelum mendacem nec angelum esse, sed diabolum. Affuit angelus ad patientiam mouens eum & arguens de murmure, & dicens q parum fuisset adhuc ibi. Tunc rogauit angelum q reduceret eum ad priorem statum. Et si vellet ipse paratus esset non solum sustinere petienter vsque ad duos annos, immo vsq; ad diẽ iudicii, quod fecit angelus, & vsq; ad complementum duorum annorum omnia patienter sustinuit. Item Petrus cluniacus dicit q cuidam sancto viro prostrato in oratione in die veneris sancti, rapto in fletu vsq; ad diem paschæ fuit facta hæc reuelatio, vidit quidem in purgatorio quendam grauissime puniri, qui fuerat pęnitentiæ magnæ, sed frequenter consueuerat nimis bibere. Qui cum aliquando excessisset in potu, diabolus ingurgitãtem suffocauit eum, ascendens super cor eius in similitudinem maximi bufonis, comprimens & opprimẽs eum, & dum eum traheret ad infernum b. Nicolaus quem multum dilexerat & honorauerat in vita, occurrit ei & traxit eum ad iudicium Dei, qui grauissimæ penæ purgatorii adiudicauit eũ. Item vidit alium ibi qui fuerat miles largus curialis, hospitalis & continens in suo coniugio, & multas bonas gratias habuerat, tamẽ multum semper amauerat ludum auium, & aucuplũ semper fuerat secutus, hic ab aliis pęnis fuerat liberatus, excepto eo q auiculã in manu tenebat, quæ cum rostro & vnguibus manum eius dilacerabat, & maximum dolorem ei inferebat. Item vidit ibi quendam militem iuuenem qui fuerat vanus & vitiosus & crucem acceperat & abiecerat, qui per totam diem a dæmonibus torquebatur mirabiliter in medio rogo, de nocte faciebat peregrinationem transmarinam, sed parum proficiebat propter tenebras & noctis intemperiem & viæ & aeris incommoditatem, quem facto die dæmones reducebant eum ad tormentum affligendum, facta nocte vbi primo acceperant eum reponebant. Et sic postea vidit idem qui supra alium militem, qui cum haberet iuspatronatus in quadam ecclesiæ accipiens a quodam clerico 5. marchas præsentabat eum ad curiam. Qui de hoc penitens a peregrinatione transmarina in qua mortuus est mandauit vxori reddi pęcuniam & q missas pro eo faceret celebrari. Hic dictæ pęcuniæ denarios accensos singulis dieb' ministrantibus sibi dęmonibus accipiebat & reddebat, & dicebat se liberari posse se nummo vt credebat si adhuc pro eo reddita pecunia quinq; tricennalia celebrarentur. Multã n. acceperat pęne alleuationem per missas pro se celebratas. Item cum quidam abbas moriens interrogaretur a monachis suis quem ei substitueret in abbatem. Motus carnaliter monuit & consuluit quendam nepotẽ suum sibi substitui, quod & ipsi fecerunt. Cũ autem dictus nepos factus abbas iret solus ad fontem, qui erat in horto suo audiuit de fonte exire quasi uocem auunculi sui mirabiliter plangentis. Quẽ cum adiuraret abbas vt ei diceret quis esset, dixit se esse auunculũ suum, qui inestimabiliter ibi vreretur, quia motus carnaliter eum eligi suaserat. Et cum diceret nepos q ibi non multum posset affligi in fonte temperato, rogat vt deferat candelabrum cupreum qd erat retro altare, & proiiceret in fontem. Quod ille fecit, & statim in aqua quasi cera in igne, & butyrum in olla bulienti liquefactũ est. Tunc abbas se signauit, nec eum vltra audiuit. Item cum quidam in quodam monte iuxta vulcanum, vbi dicitur locus purgatorii prope ciuitatem cathanensium, quæreret equum domini sui, inuenit vt sibi visum est ciuitatem magnam cuius erat hostiolum ferreum, & quæsiuit a portitore de equo quẽ quærebat, qui respondit q iret vsq; ad aulam domini sui qui vel redderet eum vel doceret, & adiuratus ab eo portitor per Deum, quòd diceret ei quid ageret, dixit ei portitor quòd caueret ne comederet de aliquo ferculo quod ei daretur, quod videbat per vicos illius ciuitatis tot homines quot sunt in mundo de omni gente & artificio. Transiens p multas aulas venit in quandam vbi vidit principem suis circũuallatum, offerunt ei multa fercula, non vult de eis gustare, ostenduntur ei quatuor lecti, & dicitur ei quod vnus eorũ erat domino suo paratus, & alii tres trium fœneratorũ, & dicit ei princeps ille, quòd assignaret diem domino suo talem peremptoriam, & tribus dictis fœneratoribus alioquin venirent inuiti, & dedit ei cyphum aureũ, coopertum operculo aureo. Dicitur ei vt non illum discoperiret, sed illum in huius rei intersignium præsentaret domino suo, vt biberet de potu suo, equus suus ei redditur, redit, implet iussa, cyphus aperitur, flamma ebulit. In mari cum cypho proiicitur, mare inflammatur. Hi quatuor licet confessi fuissent die sibi assignata rapiuntur super quatuor equos nigros. Itẽ dicitur quòd ibi in quodam monte iuxta vulcanum vbi dicitur locus purgatorii videntur castrum ædificantes, & per septimanas singulas ad complemẽtum ducentes, nocte sabbati omnino diruitur. Die lunæ reincipiunt, & sic postea. Item dicitur quòd cũ quidam capellanus apud nouũ castrum in Dyoc. lausan. nomine Guillerinus, qui est sanctus modo vt dicit, propter miracula multa quæ dominus dicitur per eum fecisse, esset in domo sua super lacum maximum, & quidam miles q erat cum eo quæreret ab eo cur se affligeret, immo quasi occideret ieiuniis, ciliciis, & lachrymis, cum assertione dixit quòd vellet esse vsque ad diem iudicii in tanto igne quantus erat lacus & esset securus quòd posset euadere cum omni pœnitentia sua, vel ignem inferni, vel purgatorii. Et referebat quoddam exemplum, quòd cũ quidam latro fugaretur ab hostibus suis, videns se non posse euadere, prostrauit se in cruce dicens, quòd bene mortem promeruerat, quia Deum offenderat flebat pro hoc confitebatur se peccatorem, & rogabat eos, vt Deum de eo vindicarent exponendo membra martyrio. Quidam autem eremita erat prope, qui multis annis pęnitentiam egerat, cui reuelatum est quod angeli cum laudibus in cęlum illius latronis animam deportarent. Qui non egit Deo gratias, sed indignatur hoc dicens apud se quòd postquam se exposuisset omnibus flagitiis similiter in fine pęniteret, & sic ei fieret vt latroni, & cum ad seculum rediret transiens aquam de põte cadẽs submergitur, & a dæmonibus in infernum proiicitur. Secundo in purgatorio est pœnarum diuersitas. Sciendum autem quòd sub eodem igne non omnes animæ æqualiter cruciantur, sed vnaquęque plus punitur, & ardorem sentit secundum quòd plus de cremabili vel aliquid magis cremabile secum tulit. Cum enim ignis ille agat in animas vt instrumentum diuinæ iustitiæ, ideo secundum regulã æquitatis distinguuntur gradus in pœnis, sicut sunt gradus in culpis. Et secundum quantitatem criminum infliguntur cruciamenta penarum. Hęc aũt diuersitas non prouenit ex diuersitate ignis vrẽtis, sed ex parte spiritus patientis. Sicut enim in domo patris æterni mansiones multæ sunt. Sicut scriptum est Ioh. 14. & inæqualitatẽ graduũ facit differentia meritorum, sic in purgatorio diuersitatem pœnarum facit differentia peccatorum. Vnde Greg. ait sic. Gehenna quamuis cunctis vna sit, non tamen cunctos vna & eadem qualitate succendit. Nam sicut sub eodem sole omnes tangimus, non tamen oẽs sub eo vno ordine æstuamus, quia iuxta qualitatem corporis sentitur etiam pondus caloris, sic damnatis vna est gehenna & purgandis vnus est ignis qui afficit. Sed tamen non oẽs ęqualiter comburit, quia quod hic agit dispar valetudo corporum, hoc illic exhibet dispar causa meritorum. Ex dictis patet grauissimas esse pœnas purgatorii, licet in eis magna sit disparitas grauitatis. Quis igitur tam insolens qui non timeret Deum offendere? quis tam insanus qui non horreret in pęnas illas incadere? quis tam procax qui non deberet peccata fugere? quis tam durus & ferreus qui non cõpateretur sic vehementer afflictis? quis deniq; tam impius & crudelis qui non conaretur animas illas eripere de tormentis, si cogitaret profunde non perfunctorie de præmissis? Si namque hoc homines diligenter aduerterent, ac in memoriæ secreto reconderẽt, necnon & frequenter meditando reuoluerent, ac reuoluendo sæpius ruminarent pęnitere & pęnitentiam salutarem vsque in purgatorium agere nõ differrent. In hac vita quippe tam per se q̃ per alios modo possent faciliter suã procurare salutẽ, modo possent amicos & intercessores acquirere, modo possent se p breuẽ & leuissimã pęnitẽtiã ab æterna morte redimere, modo possent non tantum debitas pro peccatis suis pęnas exoluere, sed quod longe maius est merita cumulare. Pęna enim purgatoria satisfactoria est pro reatu sed non est meritoria. Pęnitentia vero præsentis vitæ non tm̃ est satisfactoria pęnæ, verumetiam meritoria fęlicitatis æternæ. Rursus in purgatorio multa puniuntur quæ non reputantur esse peccata, vel non ita grauia iudicantur. Magna itaq; fatuitãs est hominis expectantis vsq; tunc agere fructum pęnitentiæ salutaris. Beda in gestis Anglorum dicit quòd temporibus Sigisberti regis venit de Scotia in Britaniã maiorem. b. Furseus nobilis genere, qui multos Anglorum conuertit ad fidem. Qui postquam fundauerat ibi multas domos religiosas, occupatus graui infirmitate eductus est a corpore a vespere vsque ad primum gallicantum, audiuit angelorum melodias frequenter cantantium. Ibunt sancti de virtute in virtutem, videntes dominum Deum in syon. Et post reductus ad corpus, & die tertia iterum eductus a corpore longiori spacio vidit maiora. Vidit enim bonorum & malorum spirituum agmina quæ de eo ad

inuicem

inuicem certabant. Mali ei viam intercludere contendebant, & cū
crebis accusationibus impetebant, & libros conscriptionis contra
eum & de cogitationibus offerebant. Sed boni angeli eorum accu-
sationes & libros pro nihilo ducebant, & eum ab eis defendebant.
Cum autem dicti sancti animam secum in aere leuassent, respiciēs
subtus se vidit quasi vallem tenebrosam, de qua ascendebant qua-
tuor genera ignium a se spacio distantium. Cum autem interroga
set angelum, qui essent hi, respondit dummodo succēdebant, & ip-
sum erant consumpturi. Primus vt dixit angelus erat ignis menda
cii, quia homines nec deo nec hominibus seruāt pacta, & illud ma
xime quod in baptismate promiserunt se abrenunciare diabolo &
pompis eius. Secundus ignis est cupiditatis maxime cum terrena
spiritualibus, aut celestibus anteponunt. Tertius dissensionis cū a-
nimas proximorum in rebus etiam superuacuis scandalizare vel
offendere homines pro nihilo ducunt. Quartus est impietatis, cum
homines non timent infirmiores spoliare vel decipere vel defrau-
dare eos. Dicti aūt quatuor ignes cū adeo creuissent ꝙ in vnam flā
mā conglobati essent clamauit sanctus Forseus territus, cui angelus
Noli timere quod non succēdisti, non ardebis in te. Iste ignis facta
examinat singulorum. Tres aūt angeli animam sancti Forsei co-
mitabantur, vnus ab ea flammam abigebat ex parte anteriori ali⁹
ad dexteram, & tertius ad sinistram assistentes custodiebant a flā-
mis eū & dæmonibus qui multū eā impetebant. Cum aūt transiret
ꝑ dictā flāmā vidit multos demones & homines, & multos quos
nouerat in seculo pro diuersis causis diuersimode torqueri, qui ēt
multa fuerunt ei locuti, quæ legentibus & audientibus possent esse
valde vtilia, quorum plurima, vt dicit Beda qui hoc scripsit, scrip-
ta sunt in libro vitæ suæ. Cum aūt transissent dictā flāmā multi an-
gelici spiritus de celo descendentes multa ei locuti fuerunt. Simili
ter & multi quos nouerat in seculo, quæ possent esse valde vtilia
audientibus qui ad celum sunt regressi. Tres aūt angeli qui comi-
tabantur dictā animam cū ea remanentes per dictam flammā eam
reducebant, in qua vidit torqueri mirabiliter vnam aīam succen-
sam, vt ferrum candens, clamauerunt demones vim conantes in-
ferre quòd ibi deberet remanere, & cum dicta aīa torqueri, quia cū
esset mortuus in peccato, ille cuius erat anima vestimentū eius ac
ceperat. Cum autem defenderent eam angeli & excusarent quòd
potius fecerat pro salute mortui quam pro cupiditate, cum demo-
nes nō possent animam Forsei detinere, proiecerūt dictam animā
super humerum eius, angeli aūt eam excusserunt a Forseo flamam
extinguentes, dæmones clamauerūt, nolite repellere, vt sicut de bo
nis eius accepit, de penis feniat. Angeli autem dixerunt, ecce quod
succēdisti ardet in te. Plura aūt docentes eum angeli, quæ sunt salu
taria eis qui in penitentia moriuntur ad corpus eius animam redu
xerunt, & quod mirabile fuit incendii vulnus quod ab illa anima
passus fuerat in anima ea reducta ad corpus apparuit postea visibi
liter in humero eius & maxilla corporali, vbi eum tetigerat dicta
anima in anima solum. Ad hoc pertinet quod legitur in uita beati
Patricii secundi, qui missus ad pedicandum in Hyberniam, cum
durum populum non posset cōuertere, nec crederent comminatio
nibus aut promissionibus eius, oranti ostendit dominus ei fossam
rotundam, vbi qui intraret in spactio vnius diei & noctis purgare-
tur si perseueraret, qui fecit eam claudi, & iuxta abbatiam ædifica-
uit. Multi penitentes eā intrauerunt visa retulerūt, per quæ alii sūt
conuersi. In vita sancti Patricij dicitur, quòd cum quidam miles
multum flagitiosus missus fuisset ad suum episcopū, & confessus
fuisset ei multa peccata enormia, penitentiam quam dabat epi-
scopus respuebat dicens, quòd eam nō posset facere. Et cum dixis
set ei episcopus quòd ex quo nolebat facere penitentiam ieiunii,
aut orationis, aut peregrinationis, & sic de aliis, iret ad dominum
suum diabolum. Confusus miles, ad cor rediit, petens vt daret ei ꝓ
penitentia vt intraret in purgatorium beati Patricii. Qui misit illū
ad abbatē loci illius qui custodiebat claues illius spelūcę. Qui cum
suasisset ei aliam penitentiam potius facere, & miles nollet desiste
re, fecit eum per quindecim dies exercitari in ieiunio & oratione
& cōfessione. Quibus completis instructus ab abbate & fratrib. qd
ageret, intromittitur cum processione. Cum aūt intrasset & aliquā
tulum processisset, inuenit domum ad modum claustri, in qua e-
rat pratū, & ibi sedit. Et ecce ibi veniunt ad eū quindecim de abba
tia, qui cū suasissent reditum, nec ille acquiesceret instruunt eum
quid ageret, & quomodo venientibus dæmonibus, nec promittētib⁹
prospera, nec minantibus aduersa crederet, quia si hoc faceret peri
ret, sed in suo proposito firmus maneret, & in oi tormēto nomē Ie
su Christi inuocaret, & crucem si posset sibi imprimeret. Postea il
li recesserunt, & tunc audiuit tm̄ eiulatum dæmonum & strepitum
ac si oia elemēta attererent̄ in simul. Post vidit eorū maximā mul
titudinē horribilē aspectu consulunt reditū, promittūt multa si re
deat. Quē cū non possent mouere a ꝓposito suo igne succēso in di
cto prato eū nudatum vestib. cū furcis ferreis & vncis per ignē di-
strahunt, vbi dum torqueretur inuocato nomine Iesu, & facto si-
gno crucis, ignis ille extinguitur. Tunc ducūt eū per maximas ten e
bras & horribiles, & sensit ibi ventū calidissimū & vehementissi-
mum, qui totū videbatur eū perforare & exurere. Post ductus ver-
sus orientem cepit audire totius vulgi fletus miserabiles. Post duci
tur ad cāpū latissimū, cuius finē videre non poterat, qui totus ardēs
videbatur, vt ferrū candens. Ibi vidit infinitā multitudinem manib.
affixorum & pedibus, ventres habentium deorsum, dorsa sursū. Hi
præ dolorib. videbantur cū dentibus terrā mordere, aliquando cla
mabant, parce, parce. Et tunc dæmones currendo super eos grauius
flagellabant. Cum his dictū militē ponunt & affligunt, sed inuoca-
to Iesu liberatur, & inuenit se ad finem campi. Sed dæmones con-
currentes ducunt eum ad alium campum equalis magnitudinis,
vbi vidit similiter hoies affixos, sed supinos qui habebant ignitos
serpentes voluētes eos super ventres, & brachia & capita & pecto-
ra, & bufones horribiles qui ignitis aculeis videbantur extrahere ī
teriora, similiter & dētibus. Illi continuè eiulabāt, & hos demones
trāseuntes flagellauerunt vt alios. Post ducunt dictū militē ad ter-
tiū cāpū, qui erat plenus hībus vtriusq; sexus, qui affixierant clauis
candentibus per totū corpus, ibi præ dolore, nec loqui poterāt, nec
clamare, nisi modicū suspirare & plangere, vt qui laborant in ex-
tremis. De eis fecerunt demones & de milite, sicut & de aliis. Post
ducitur ad quartū cāpū plenū multis ignibus, vbi erant oīa genera
tormentorum quæ excogitari possunt. Alii suspendebant ibi cathe
nis igneis & sulphureis, alii per pedes, alii per manus, alii ꝑ caput,
alii in vncis ferreis & igneis pendebant per vngues, alii per ocu-
los, & per alia mēbra torquebātur, & suspendebātur & vrebantur,
igne & flāma fętēte, suppositis aliis metallis bullientib., alii in sar
tagine frigebantur, alii in veru assabantur. Ibi vidit dæmones tor-
quere aliquos socios suos. Eiulatus & planctus eorum nemo suffi-
cit dicere. Post hoc ducunt militē ad locū vbi vidit rotā igneā infi-
nitę magnitudinis quā demones vertebāt ita velociter ꝙ cū volue
retur apparebat globus igneus. Cū tenerent eā vt miles in ea pone-
retur, vidit in ea vndiq; per radios vncos igneos infinitos, & hoīes
in eis ꝑ diuersa mēbra diuersimode suspensos. Post ducūt eū ad do
mum cuius terminum non poterat videre, q̄ erat plena foueis rotū
dis, plenis metallis bullientib. & hoibus vlulantibus, alii habebant
in metallis bullētibus vnū pedē, alii duos, alii vsq; ad genua, alii
vsq; ad ventrē, alii vsq; ad pectus, alii vsq; ad oculos &c. Post duci
tur ad locū mōtis, vbi vidit infinitā multitudinē nudorū super pe-
dum digitos incuruantē mortē expectantē, vt videbatur & tremē-
tē. Et cū miles hoc vidēs stuperet, venit vētus aquilo militē & oēs
rapiens & ad aliā partē montis ferens, & eos immergēs in fluuium
fęditissimum & frigidissimū: per oia tormenta prædicta dæmones
cū aliis militē torquebant. Qui inuocato noie Iesu inueniebat se
semper ad finē tormenti. Postea ducitur ad puteū, de quo vidit flā-
mā putentē ascendere, & homines candentes, quasi ferrū euomi, &
ascendere cū flāma ad modū sauillarum, sed demones eos reimpin
gebant. Ibi militē proiiciunt, dicentes, quòd eū proiiciebant in in-
fernum. Ibi tam vehementer absorptus a dolore fuit, ꝙ nomē dñi
fere non recoluit. Tñ vix ad cor rediens in corde cum orare nō pos
set, inuocato nomine Iesu euomitus est ad oram putei. Tunc alii
duo dæmones a prioribus duxerunt eū ad fluuiū sulphureum & i-
gneum, sub quo dicebāt ei esse infernū, in quo erat pons artus & ar
duus, & ita congelatus & lubricus, vt si ēt latissimus fuisset vix aut
nunq̄ aliquis stare, vel ascēdere potuisset. Ita arctus vt vix in eo pe
dē ponere posset. Inuocato aūt noie dñi, melius ac melius ꝑ eū ire
cœpit, & dæmones ad pedē remanserūt. Cū aūt esset in summo pon
tis, clamor tantus exiuit de fluuio, vt vix stare posset, sed plus hor-
ruit q̄ prius, sed inuocato noie Iesu, libere transiuit fluuiū, qui ple-
nus videbatur diuersis & inuisis generibus draconum & serpentū.
Quo transacto vidit pratum preciosissimū & fragrantissimū & a-
menissimū, diuersis floribus plenū & odoribus. Post vidit ciuitatē
pulcherrimā habētem murū mirabilē diuersis & preciosis lapidib.
fulgentē, de cuius porta exibat odor mirabilis. Ad cuius afflatū ita
fuit recreatus & cōsolatus quòd ei videbatur, quòd nullū vnq̄ do
lorē vel fœtorem vel laborē sensisset. Cui obuiā venerunt diuersa
conuenticula speciosissimorū hominū qui eū introduxerunt intra
illam & conueniebant in media ciuitate. Et circa diē mediū splen
dor maximus celo desuper aperto eos profundebant, quo inæstima
bili gaudio suauitate dulcedine perfundebantur, & replebantur &
reficiebantur, ita quòd inde viuerent nec victu alio indigerent, &
dicebant supra in cęlo esse cęlestem paradysum. Aliqui inde cū ip-
so lumine sursum ascendebant, & ibi remanebant. Missi aūt fuerūt
ei angeli cū lumine dicentes, quòd rediret. Et cū rogaret vt dimitte
retur ibi in ciuitate illa cū aliis in loco infimo, dictum est ei quòd
tunc non posset hoc fieri, sed redire eum oportebat per loca per q̄
venerat, & cū ille diceret ꝙ potius mori vellet dictum est ei quòd
secure rediret, quia eius aduersarii eū minime lædere possent, sed si
viderent eum statim velut victi & perterriti eum fugirent, nec ipsi
nec tormenta aliqua lædere possent eum, & si bene viueret de cæ-
tero,

vero, & a peccato pro viribus caueret, non solum non sentiret tormentū inferni, sed nec aliqua eorum quæ viderat pateretur, & ad loca supernæ claritatis ascēderet. Qui rediens per loca per quę eductus est nō inuenit aliqua tormenta, sed si dæmones a longe eū vidissent fugiebant ab eo vt tempestas. Mane aūt secundæ diei facto hora qua intrauit venit ad locum per quē venerat .i. intrauerat, et inuenit oēs qui eum processionaliter intromiserant, & eū processionaliter receperunt. Qui retulit eis quæ inuenerat, & rediens ad suum epm sumpta cruce transmarina transfretauit, & quandiu vixit artissime se afflixit. Item in purgatorio est pęnarum prolixitas, seu diuturnitas, quia pęna de qua se posset homo expedire dum viuit in spacio vnius diei protēditur in purgatorio per spaciū vnius anni. Sicut designari vr Ezech. 4. Fili hoīs diem pro anno, diē inquā pro anno dedi tibi. Vt filijs Israel factum est, qui ideo ꝙ male se habuerunt in deserto, & Dei beneficio sunt abusi, viam q̄ potuissent fecisse per quadraginta dies vix perfecerunt in deserto per quadraginta annos. Num. 14. e. Annus pro die cōputabitur, & quadraginta annis recipietis iniquitates vestras, & scietis vltionē meam. Ad hoc facit ratio superius posita, quia diuina iustitia plus acceptat modicā pniam voluntarie assumptā in præsenti, q̄ longe grauiorē pęnā minus voluntariam in futuro. Ideo ſm iniquitatem diuinæ iustitiæ, quod deest ibi de voluntario oportet suppleri & acerbius & longius in tormento. Itē in purgatorio est pęnarū sterilitas, est.n. quęlibet pęna purgatorij infructuosa quantū ad meritum. Cum.n. tria sunt genera pęnarum, videlicet præsens puta pniæ, vel tribulationis quæ valet quantū ad pęnæ debitę acurtationē, & quantum ad meriti acquisitionē. Item purgatorię quæ valet solū quantū ad acquisitionem, non ad meriti ampliationē. Item pęna inferni, quæ ad nihilum valet. Tēpus.n. præsens est tps metendi & serendi. Psal. Qui seminat in lachrymis in exultatione metet, & Eccl. 3. Est tpt acquirendi. Et 2. Cor. 9. Qui parce seminat, parce & metet. Gal. 6. b. Quæ seminauerit homo, hæc & metet. Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem. Qui aūt seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam: bonū aūt facientes &c. Hi sunt septem anni fertilitatis, in quibus per septiformem gratiā pęnitens potest accumulare gratiā, & requirere gloriā. Hoc bene significatur Gen. 41. in septē bouis pulchris, & in septem spicis plenis. In septem annis fertilitatis, qui sunt in pñti, quia hic per pniam acquirit homo septiformē gratiā, & eius augmentum in futuram gloriā plenam in septem dotib. In futuro aūt purgatorio, vel inferno non erit tēpus gratiam, vel gloriam promerendi Gen. 45. b Anni restant in quib. nec arari nec meti potest. Ideo dr Matth. 3. Facite hic dignos fructus pniæ, securis aūt ad radicem arboris posita est. Item pęna purgatorij est non solū infructuosa quātum ad meritum, immo et est dānosa. O q̄ inęstimabile dānum est à Dei visione, vel modicum retardari. Sicut colligere possumus ex verbis Aug in li. de libero arbitrio, sic dicentis: Tanta est pulchritudo iustitiæ, tanta iucunditas lucis æternæ, hoc est incommutabilis veritatis, atq; sapientiæ, vt si non liceret amplius in ea manere, q̄ vnius diei mora, pp hoc solū innumerabiles anni huius vitæ pleni delitijs, & circūfluentia tpalium bonorum, recto meritoq; contēnerentur, vnde nō sine cā, nec sine deuotione dictū est. Melior est dies vnus in atrijs tuis super millia. Quantum aūt bonum est eius beata perfrui visione, tm est dānum in eius carentia, & retardatione. Vtinā diligenter attēderent hoies, ac profundius cogitarent q̄ inæstimabile sit hoc dānum, profecto non sic faciliter ad peccata currerent, nec peccatū quodcūq; leue, vel modicum reputarent, quinimmo quodlibet veniale vehementius abhorrerent, q̄ nunc mortalia peccata formidēt. Quis.n. non totis virib. euitaret quodcunq; peccatum, si firmiter teneret se pp illud vnius diei mora, vel amplius, gloriosa Dei visione priuādū. Quantum ergo dolendum esset, & amarissimè deplorandum, ꝙ oēs hoies sic passim, quasi timore Dei postposito, eiusq; iudicio sic cōtemptu currunt, & præcipitanter corruunt non tm in venialia, sed et mortalia, nec est qui cōsideret quanta dāna incurrere nō verentur, & ad q̄ horrenda supplicia dilabuntur. Ideo dr Eccl 22. Super mortuum plora, defecit.n. lux eius. Super mortuū inquā in purgatorio plora, quia defecit lux beatificans. vel super mortuum in mortali peccato, quia defecit lux cognitionis eius, excæcauit.n. eum malitia eius. Item aggrauatur pęna purgatorij pp subuenientium paucitatem, nā viui mortuos cito obliuioni tradūt, vnde quilibet existēs in purgatorio clamat illud Iob 19. e. Miseremini mei, miseremini mei saltem vos a. m. quia manus d. te. me. & Gen. 40. dixit Ioseph detentus in carcere pincernę Pharaonis. Memento mei dum bene tibi fuerit, sed ille succedentib. prosperis oblitus est interpretis sui, sic hoies huius mundi obliuiscūtur amicos, & benefactores suos qui in carcere purgatorij detinentur. Sunt.n. amici fortunæ nō personæ. Eccl. 6. Est amicus socius mensæ, & non permanet in tpe necessitatis. Tales amici similes sunt cani, qui quandiu peregrinus homo sedens in mensa tenet os in manu in signum amoris vertit ei faciē, & applaudit cum cauda, sed q̄ cito manus habet vacuas non cognoscit eum, immo latrat contra eum vel mordet, sic amici huius mundi sic obliuiscuntur mortuos, ac si nunq̄ eos nouissent, & qd est deterius latrant & mordent eos, de ipsis nequiter detrahendo. Tarde & male soluuntur defunctorum debita vel legata. Raræ, paucæ, vel nullæ fiunt pro eis eleemosynæ, nec pro eis orationes, vel alia suffragia procurantur. Et quod deterius est eorum bona diripiuntur, & animæ negliguntur, & obliuioni traduntur, vnde quilibet eorū pōt dicere illud Psal. Obliuioni datus sum tanq̄ mortuus à corde. Hic notari pōt exemplū quod in gestis Caroli scriptum est: Miles quidam &c. Req. infra. §. Cum esset hospitatus Ca. Prudenter igitur huius mundi sapientes agerent si dum viuunt, & sani sunt sibi salubriter prouiderent, nec fidei cuiusquam sua seq; cōmitterent, sed ipsimet potius eleemosynas suas darent, debita soluerent, ac amicos sibi prouidere procurare curarent, qui migrantib. ex hoc exilio æterna tabernacula prepararent. Si.n. hoc facerent hoies, certā viam eligerent, & non su cōmitterent in incertum. Itā maiut sibi meritum acquirerent per se q̄ per alios faciendo, quia ex maiori deuotione fieri viderētur. Vnde B. Lucia dixisse legitur matri suæ: Non satis Deo charū est, qđ illi dat homo quo ipse perfrui non pōt, sed si tibi vis gratum esse Deum hoc illi da quo tu poteris vti. Nā quod das moriens, ideo das quia tecum ferre non præuales, viuens ergo & salutem tui corporis obtinens da Christo, quod possides. Dicebat quidā deuotus homo: Quod das viuus & sanus aurum est, quod das moriens argentum est, quod vero das erogandum post mortem plumbum est.

De penis purgatorij. Dist. XII.

Circa tertium principale .s. quæ nos mouere debent ad cōpatiendum aiab. in purgatorio existentib. Sciendum ꝙ ad cōpatiendum eis visceraliter ex affectu, & efficaciter cum effectu tria debēt specialiter nos mouere. Primum est status eorum piæ cōsideratio. Secundum est beneficiorum, quæ ab eis recepimus grata recognitio. Tertium est indigentiæ nostræ futuræ prudens præmeditatio. Quorum ad primum debemus aduertere, ꝙ eorum miserabilis status miseratione dignus, & miserandum motiuis demonstratur ex quatuor. Quorum primum pertinet ad pęnā sensus. Alia vero tria pertinent ad penā damni. Istud primum est dolor afflictionis, qua sicut dictum est, durissimā cruciantur. Nō est tyrānus in mundo, nec alius quisquā corde tam ferreus, qui si corā oculis suis videret hoiem quantumlibet ignotum, vel et impium sic atrociter cruciari, qui non ad pietatē, cōpassionem, & misericordiā moueretur. Quā dānabiliter ergo durus, & detestabiliter obduratus, ac totius humanitatis est expers, qui patrem & matrem, filios & nepotes, cōsanguineos & amicos probabiliter credit, si th recogitat in illius ardentissima fornacis incendijs cruciari, illos tn non solum liberare non nititur, sed nec vlla pietatis cōpassione mouetur. Quodq; maius est, nec faciem suā illuc conuertere, nec oculis mentis inspicere meditando dignatur. Cōsiderare deberet homo rationalis existens, ꝙ aīalia bruta naturaliter sibi naturalia diligunt, ac mutuo sibi cōpatiuntur, seq; coadiuuant, & defendunt, vnde brutalis stoliditas & feralis crudelitas, humanā condemnat duritiam naturalis pietatis oblitam. Secundo mouere nos debet ad cōpatiendum eis dammum detentionis qua à Dei visione diutissima retardātur. Detinētur.n. in carne donec pęnis addicti, & debitis obligati plenè satisfecerint vsq; ad nouissimum quadrantem. Si aūt pium est hoies in carcere materiali detentos personaliter, vel realiter per trāsmissum eis beneficium visitare, quanto maioris est pietatis, & meriti plenioris, animas diuino carceri māncipatas, non solum mentaliter meditando, verumēt realiter beneficijs adiuuādo visitare. Hęc aūt pęna detentionis pp retardationē a visione diuina longe grauior est omni pœna sensibili, & preter hoc ꝙ est qualibet pœna pręsenti grauior, est et prolixior q̄ cōiter credant hoies. Cuius diutinę detētionis, aut prolixæ retardationis vna ratio est, quia nescit homo pondus diuinæ iustitiæ vindicantis .i. q̄ districtè iudicat, & q̄ seuerè punit. Alia ratio est claritas diuinæ sapientiæ oia speculantis: videt.n. multa quæ non videmus in nobis, & multa inuenit punienda quæ nos latent vel negligentia, vel obliuione deleta. In auro qđ vr esse purissimum, inuenit adhuc ignis aliquid expurgandū. Alia rō est, quia tarde & male soluuntur defunctorum debita et legata, sicut dictum est, & quāto amplius soluti differunt debita & huiōi, tanto tardius percipiuntur ab eis suffragia, tantoq; diutius in purgatorio detinētur. Si autē viuēs sanus homo hoc faceret, in cęlum sua præmitteret mansionēq; sibi in cœlesti palatio prępararet, aut præcaueret sibi vt oino purgatorium nō intraret, vel saltē ibi longe breuiori tpe remaneret. Religiosus quidā literatus & prudēs salubriter sibi prouidere cupiens ante mortem quatenus securus, & cum maiori spe salutis ex hac vita migraret, ac de pęnis purgatorij celerius expediri valeret, conuocatis fratribus de cōuentu humiliter eis dixit: Charissimi fratres, ego sperans me ex hac vita infra tps modicum exiturum, tota mētis affectione, & feruenti deuotione deposco vt missas, orationes, aliaq; suffragia, quæ tenemini sol-

uere coram Deo, tam ex cõi charitate q̃ tenemini generalr oibus Christianis q̃ ea professionis vnitate, q̃ ex statutis capituli generalis, mihi dũ adhuc viuo impẽdere vestra pijssima charitate, & charissima pietate velitis. Si.n. vsq; post mortem meã distuleritis, necesse habebo pęnas purgatorij sustinere quousq; p orationes vestras fuero liberatus. Et sic forsitan per vnum annum duos vel amplius cruciabor, & à visione diuina, & fruitione gloriæ retardabor. Si vero me viuente missas vestras, & orationes exolueritis, forsitan omnino ab ingressu purgatorij præseruabor, vel saltẽ celerius liberabor, citiusq; ingressus in gloriã vices vestræ charitati rependẽs, pro vobis dñm deprecabor. Tertio cõpatiendum est eis, quia quasi mẽtibus arctati non pñt operari meritoria. Iam.n. exierunt statũ merẽdi, & tps est ẽm merita recipiendi. Vnde scriptum est Eccl. 9. Mortui non habẽt vltra mercedem.i. facultatem promerendi mercedẽ. Quarto quia quasi pedibus vinculati non pñt ad viuos venire ad petendum suffragia. Quod intelligendũ est quantũ est de lege cõi, sicut dr Sap. 2. Nõ est agnitus qui sit reuersus ab inferis. Et Iob 14. Homo cum mortuus fuerit vbi quæso est? Qũo si recedant aquæ de mari, & fluuius vacue factus arescat, sic homo cũ dormierit nõ resurget. Et 2. Reg. 14. Oẽs morimur, & quasi aquæ dilabimur in terrã, quæ non reuertuntur, quæ oĩa intelligẽda sunt quantũ est de lege cõi. Nonnunq̃ tñ mortui charis suis viuentib. apparuisse legũtur, aut de gratia speciali sibi facta ad suffragia postulanda, aut ad instructionem, correptionẽ, seu consolationẽ viuorum, quib. videlicet apparebant, quę oĩa probari possent euidentissimè per exempla. Sic declaratum est primo ꝓposita, videlicet ꝙ ad miserẽdum mortuis in purgatorio mouere debet de pñti eorum pęnalis miseria. Scdo ad eis miserandũ mouere nos debent de præterito suscepta beneficia. Ad hoc aũt inuitat Dauid Rex pijssimus, & propheta. 2. Reg. 1. Considera Israel pro his qui mortui sunt, Saul.s. & Ionatha, qui regebãt eos, ac pro eorum defensione cõtra aduersarios dimicabãt. Sequitur: Filiæ Israel super Saul flete qui vestiebat vos coccino in delitijs, qui ꝑbebat ornamenta aurea cultui vestro, qũo ceciderunt fortes in prælio &c. quæ sequũtur. Sed pro dolor omnes penè hoĩes tam sęculares, q̃ etiã regulares super receptis beneficijs mortuorum ingrati, cor & oculũ habent ad reliqua quæ supsunt, promptiores ad mortuorum spolia rapiẽdum q̃ ad ipsos mortuos adiuuãdum. Vnde scriptum est 2. Paral. 20. Venit Iosaphat, & omnis populus cum eo ad detrahenda spolia mortuorum. Tertio ad compatiẽdum mortuis in purgatorio mouere nos debet de futuro nostra indigẽtia: Qñ.n. liberati fuerint, & in conspectu Dei gloriã consecuti, ipsi nos iuuare poterunt suis orationib. & nos indigebimus adiuuari. Illos aũt præcipuè credendi sunt propensius recommendatos habere qui eos cum essent in locis pęnalibus adiuuerũt. Et illi merentur maximè post mortẽ adiuuari suffragijs qui dũ viuerẽt fuerunt solliciti pro mortuis adiuuãdis. Vnde Ruth 1. Faciat vobiscum Deus misericordiam, sicut fecistis cũ mortuis. Et 2. cap. Benedictus sit à dño Booz, qñ eandem gratiam q̃ fecerat viuis, seruauit & mortuis. Nota qñ aliquis generosus vel valens homo tenetur in carcere de cuius liberatione sperañ, & ꝙ futurus sit magnus & potens magnificè retribuere illis, qui ei in sua necessitate cõpassi fuerint, & eum beneficijs suis adiuuerint, ac ad eius liberationẽ operam dederint efficacẽ, tali libẽter seruitur in carcere, ad eius liberationẽ & solatium cura diligens adhibetur. Quanto magis ergo iuuãdi sunt mortui in purgatorio quos constat amicos esse magni principis, qui de beneficio eis impẽso lętatur. Ipsi autẽ ingrati esse non poterunt, sed beneficijs suis retribuere ex summa charitate volunt, & ex summa pǒte valebunt. Religiosus quidã orationes, & missas quas ẽm suæ religionis statuta soluere tenebañ negligenter agebat, qui mortuus dure est de negligentia reprehensus, & insuper sic punitus, ꝙ suffragia quæ pro ipso fiebant iudex iustus distribuebat alijs, vt in quo peccauerat puniret, vt sicut ipse mortuos fraudauerat sic mortuus fraudaretur, nec ipse mortuus iuuaretur a viuis, qui viuens neglexerat quæ debebat soluere pro defunctis. Ex præmissis apparet quam impium sit agere contra defunctos, vtpote res eorum retinendo, vel testamẽta negligenter & male soluendo, vel ea quæ debentur mortuis.s. orationes, & suffragia male vel tarde reddẽdo. Dicitur Eccl. 7. Mortuo non ꝓhibeas gratiam.s. retardando vel non soluendo. Religiosus quidã Matthæus Hispanus nocte apparuit cuidam fratri post mortem in clara facie dicens, quòd post mortem detentus fuerat per quatuordecim dies in purgatorio. Et cum quæreret causam huius frater, dixit, quòd hoc fecerat negligentia illorum fratrum, qui missas, & ea quæ ei debebant non ita cito soluerant vt debuissent, & monebat fratres super hoc ammonendos, vt cito soluerent. Item dicitur, quod quidam monachus mortuus completo eius officio apparuit cuidam alteri grauiter afflictus, & petens subsidia dicens, quòd multum indigebat, quia ea quæ facta fuerant pro eo alij acceperant, quibus ipse non soluerat. Itẽ legitur in historia Caroli magni quæ dicitur de runciualli. Cum esset hospitatus Carolus apud Baionam, quidam miles nomine Romericus ibi moriens, præcepit cuidam consanguineo suo equum suum vendi, & precium eius clericis & pauperibus erogari. Qui vendidit equum & precium receptum in vsus proprios expendit. Post triginta aũt dies, dictus Romericus consanguineo apparuit dicens. Scito mihi peccata mea esse dimissa, sed quia legatum meum per triginta dies retinuisti, per eosdem in pęnis fui, tu aũt æternum supplicium non euades. Ego aũt ea nunc in paradisi requiem collocabor. Dictus aũt consanguineus perterritus socijs suis in mane quæ viderat & audierat retulit. Qui ipsa die in aere supra se audiuit rugitus vt leonum, vrsorum, mugitus taurorum, & vlulatus luporum, & rapitur de medio sociorum suorum. Et quæsitus per quatuor dies non est inuentus. Exercitus autẽ post duodecim dies cum pertransisset per terram Nauariæ inuenit eum præcipitatum a dæmonibus, & attritum a rupis fastigio. Item quidam scholaris moriens Paris. dimisit socio suo culcitram vendendam & pauperibus dandam. Qui cum eam retineret & super eam iaceret, vidit eum ante se iacere multum afflictum in lecto super nudas chordas. Cum autem perterritus pęnitentiam ageret, vẽdidit culcitrã, & precium pauperibus erogauit, & pro eo orare fecit. Qui post apparuit ei in lecto super culcitram & valde suauiter quiescens.

De pęnis purgatorij. Dist XIII.

Circa quartum principale s. qualiter iuuari possunt aiæ defunctorum. Sciendum ꝙ iuuari possunt per missarum celebrationes, fidelium oblationes, deuotas orationes, eleemosynarum largitiones, pęnitentiales afflictiones, legatorum executiones, debitorũ restitutiones. Vnde Aug. in Ench. Non est ambigendum defunctorum aias pietate suorum viuentium releuari, cum pro illis sacrificiũ mediatori offertur, vel eleemosynæ fiunt in ecclesia Sed hæc eis prosunt qui cum viuerent, hæc sibi vt postea possent prodesse meruerunt. Idem, Cum sacrificium siue altaris siue quarumcunq; eleemosynarum pro baptizatis oĩbus offerũt, pro valde bonis gratiarum actiones sunt, pro non valde malis propiciationes, sed pro valde malis etiam si nulla sunt adiuuamina mortuorum, tamen qualescunq; viuorum sunt consolationes. Item in sermone de verbis Apostoli. Orationibus sanctæ ecclesiæ, & sacrificio salutari, & eleemosynis quę pro eorum spiritibus offeruntur, non est dubium mortuos adiuuari, vt cum eo misericordius agatur a dño quam eorum peccata meruerunt. Hoc enim a patribus traditum tota obseruat ecclesia, vt pro eis qui in communione corporis & sanguinis domini defuncti sunt, cum ad ipsum sacrificium commemorentur loco suo & oretur, ac pro illis quoque id offerri commemoretur. Idem. Non ambigendum est ista prodesse defunctis, sed talibus qui ita vixerunt ante mortem vt possent eis hæc esse vtilia post mortem.s. vt dicit postea, qui cum fide operante per dilectionem hinc exierunt. Quod autem missa & sacrę Eucharistiæ oblatio proficiat exeuntibus in purgatorio, patet multis exemplis. Greg. 23. Dial. dicit, ꝙ cum duæ sanctimoniales seruum dñi qui eis ministrabat timide exteriora pro nobilitate carnis multis contumelijs afficerent, beatus Benedictus hoc audiens mandauit eis. Corrigite linguam vestram, alioquin excommunico vos. Quam sententiam vt dicit Greg. non intulit proferendo sed interpretando. Quibus non correctis sed defunctis cum diaconus clamaret. Qui non cõicat det locum, nutrix earum de sepulchris suis videbat eas supergredi. Quod audiens beatus Benedictus eas absoluẽs oblationem dedit pro eis præcipiens immolari, qua immolata non sunt vlterius visę egredi, quas ex hoc patet communionem recepisse per seruum Dei vt dicit Greg. Item quidam dicebat ꝙ credebat, ꝙ nulla missa celebraretur digne quin virtute sacrificij plures aię de purgatorio exirent. Item dicit. p. cluniacensis abbas, ꝙ quidam sacerdos consueuerat singulis diebus anni celebrare Requiem ęternã pro mortuis. Qui cum accusatus esset apud suum episcopum suspendit eũ ab officio. Cum aũt episcopus in quadã festiuitate magna iret ad matutinas, transiens per cimiterium visum est ei ꝙ oẽs mortui q. erant in cimiterio surgerent contra illum sub illo schemate eius officij quo fuerant in mundo dicentes, Iste episcopus nullas missas nobis dat, insuper sacerdotem nostrum nobis abstulit, sed certer nisi emendauerit morietur, qui non solum sacerdotem absoluit, immo pro mortuis libenter celebrauit. Item dial. 24. dicitur, quòd cum quidam paruulus monachus sine licentia visitasset parentes & sine benedictione, mox defunctus est ibi & sepultus, sed sequenti die eum extra inuenerunt, & hoc quotienscunq; eum sepeliebant inueniebant eum sequenti die extra. Parentes eius recurrentes ad beatum Benedictum acciperũt ab eo sacram cõionem, vt eam cum omni reuerentia ponunt super pectus defuncti, & sic sepeliant, quod faciunt, nec vltra reijcitur. Ad hoc autem quòd altaris sacrificium & missę officium valeat mortuis in purgatorio ad eorum liberationem facit quod refert Beda in gestis Anglorum. lib. 3. vbi legitur, quòd duos reges Angliæ cum pugnarent, inter mortuos corruit quidam iuuenis de familia alterius regis grauissi

mè

mè vulneratus,& quasi mortuus cecidit. Cúq; quasi de graui somno excitatus surgeret, captus ab hostibus, traditus est cuidi comiti. Qui cum curatus diceret se rusticum ad onera ducéda deductú, vt citius euaderet, cum eum aduertissent esse curialem eum carceri mancipantes, quantumcunq; cathenis ligaretur et compedibus, semper circa horá tertiá liberabatur a vinculis, vel circa primam. Requisitus quæ esset cá,& quis esset cum comes promisisset ei fide data, q nó pp hoc detentus esset ei, dixit se esse de curia regis, cám liberationis suæ nesciebat aliam nisi q fratrem carnalem habebat abbaté, qui mortuum eum credens sicut credebat pro eo celebrabat vel faciebat celebrari. Ideo vt credebat illa hora liberabatur. Hic autem comes alteri eum vendidit, in cuius custodia cum simi liter solueretur, dimisit eum abire fide data, q suá redemptionem ei mitteret, quod & fecit. Et inuentum est, q faciens cú frater suus inquiri inter mortuos, vno inuento similis illi credens eum esse ipsum sepeliuit,& pro eo vel celebrauit vel faciebat celebrari singulis diebus,& hora sacrificij soluebatur. Quo multi sunt moti ad deuotioné circa salutare sacrificium & suffragia mortuorum. Ad idé facit hoc quod legitur in vita Ioannis eleemosynarij. Qui cum esset patriarcha Alexandrinus volebat semper esse diligéter in exitu morientium,& claudere eis oculos, vt per hoc mortis memoriá sibi imprimeret, & interesse eorum exequijs, & considerare sepulchra & sepulturas,& monebat multum pro eis fieri collectas,& q multum eis proficerent. Adiungens, q ante paucos dies quidam captus ductus est a Persis, & detrusus in carcerem, qui dicebatur lethes.i.obliuio. Quidam aút fugientes inde,& venientes in Cyprú, dixerunt parentibus suis, q eum mortuum sepelierát. Qui tñ non erat ille, sed ei simillimus. Parentes aúté pro eo tanq̃ pro mortuo memoriá eius faciebant per quatuor annos,& collectas fieri in ecclesia, circa Epiphaniam,& Pascha,& Penthecosten. Dictus aút captiuus fuit lapsus,& redijt ad suos in Cyprum. Cum aút sui parentes dicerent, q pro eo quem mortuú crediderant fecissent fieri memoriam ter per annos singulos tpib. prędictis, dixit ille q illis trib. annis tẽporib. veniebat per illos quatuor annos quidam candidissimus vt Sol,& inuisibiliter soluebat eius vincula ferrea,& amouebat eú a custodia,& tota die ambulabat, & nemo eum cognoscebat,& in crastinum inueniebatur ferrea vincula portans,& ex hoc vt dicebat dictus Sanctus perpenditur vt dormientes quieté consequuntur qñ pro eis collectæ fiunt. Ité legitur in quodá lib. de miraculis B. Virginis. Quòd Romæ erant duo fratres, vnus dictus Petrus Archidiaconus, bonus in oib. nisi q erat auarus. Alter aduocatus,& iudex malus, nomine Stephanus. Hic tres domos abstulerat ecclesiæ S. Laurentij,& vnum hortum ecclesiæ S. Agnetis. Hi mortui sunt, dictus Stephanus trahitur ad iudiciú, vbi B. Laurentius occurrit,& improperat ei factum suum, stringés per brachium,& terrori inuoluens eú. Postea B Agnes improperat, & dicit, quia sæpe veritaté vendiderat,& ideo habere dicebat cú Iuda portioné, quia tñ fuerat largus eleemosynarius, ierunt pauperes ad beatum Preiectum cuius festum singulis annis honorifice fecerat, & pauperes in eo pauerat. Hic rogauit B. Laurentium & beatá Agneté, vt iniuriam ei dimitterent, qm adhuc totum eis emendaretur. Deinde iuit ad B. Virginem quæ obtinuit eius mota precibus a filio vt ad vitam rediret,& trigiota dierum spacium ad pęnitendum, & restituendú haberet. Cui ét dixit beata Virgo inter alia, vt singulis diebus diceret: Beati immaculati in via &c. Qui dú reduceretur vidit Petrum fratrem suum in pœna purgatorij grauiter afflictú pro tenacitate sua. Et dixit ei, q sperabat se omnino liberari si dñs Papa & Cardinales oés celebrarent pro eo. Qui reductus narrauit hæc Papæ,& Cardinalibus, & post triginta dies sibi cócessos migrauit ad dñm. Item dialo. 57. dicit Greg. Quòd dum quidá presbyter ad lauandum ad balnea veniret, inuenit ibi ignotum hominé ad eius obsequium præparatú, qui eum discalciabat, & vestes ab eo accipiebat, & administrabat. Cum aút hoc pluries fecisset veniens ad balnea duas coronas panú ei detulit, quas cú balneatus ei offerret, dixit se illo pane non indigere, quia fuerat dñs illius loci, ubi pro culpis suis grauiter torqueretur, sed rogauit eú vt pro eo in altari omnipotenti Deo offerret, & sciret se exauditum si eú rediens nó inueniret. Et hoc dicto disparuit. Dictus aút presbyter per septimanã integram pro eo se affligens, & singulis diebus sacrificium offerens eúdem ad balnea rediens non inuenit. Item dialo. 58. In monasterio B. Greg. fuit quidam monachus, Iustus nomine, qui grauiter infirmus tres aureos quos absconderat fratri suo carnali tradidit. Quod sciens B. Greg. præcepit ne aliquis fratrum morienti assisteret, sed frater suus causam huius rei ei diceret, vt in morte dolor eius animum tráfuerberaret. Quod cum frater eius ei dixisset, grauiter pro commissis dolens, & gemens in ipso dolore quem habuit pro commisso mortuus est. Quem iecit B. Grego. in sterquilinium sepeliri,& tres aureos cum eo proijci a fratribus, dicentibus, pecunia tua tecum sit in perditionem. Triginta diebus elapsis præcepit B. Greg. defuncto compatiens, vt singulis diebus vsque ad tricesimum pro eo celebraretur. Quod factum est,& die tricesima apparuit defunctus fratri suo carnali. Qui cum quæreret, quo esset ei, ait vsq; modo male fuit mihi, sed modo bene, quia hodie receptus sum ad cōionem. Quod referens fratribus iste ignorans quid egisset, cōputantes dies inuenerunt, q dies erat in qua tricesima oblatio pro eo fuerat immolata. Secundo iuuantur animæ defunctorú per fidelium oblationes, sicut expressè habetur 2. Mach. 12. Iudas duodecim milia drachmas misit Hierosolimam offerri ea ibi pro peccatis mortuorum.& Eccl. 35. a. Qui facit misericordiam offert sacrificium. Item non apparebis in conspectu meo vacuus. Ité ibidem: Oblatio iusti impinguat altare &c. eiusdem 46. Inpugnauit hostes circunstantes vndiq; in oblatione vituli immolati. Ité cum quidam effoderet mineram moles montis cecidit super eum,& inter clusus remansit, vxor auté eius singulis diebus offerebat pro eo panem & vinum,& candelam vsq; ad finem anni, excepto vno die. In fine anni homines excauantes in prædicta minera vsq; ad eum, inuenerunt eum sanum & incolumem. Et dicebat q singulis diebus tali die excepta apportabatur ei semper panis & vinum, & candela tantæ quantitatis, q de ea comedere videbat. Et cognouit vxor q illa die non fuit ei delatum qua ipsa distulerat offerre. Per quod coniecturatur, q sacrificium valeat eis, qui sunt in purgatorio quod pro eis offertur. Tertio iuuantur per orationes deuotas siue singularú personarú, siue cōes orationes ecclesiæ, siue intercessiones sanctorum. Quam.n. iuuentur per pias orationes singularium personarú, patet ex libris sanctorum,& chronicis & exemplis. Miles quidam qui pro mortuis orare consueuerat, qñcunq; transibat per cœmiterium, & descideret de equo suo, cum transiret per cœmiterú quoddam fugaretur ab hostibus, descendit vt quod consueuerat adimpleret. Cum aút vellent hostes intrare cœmiterium,& militem occidere, visi sunt consurgere de monumentis mortui, & occurrere eis armati sub illo schemate sub quo in sęculo vixerant. Territi hostes hoc viso fugerunt,& militem in pacè dimiserunt. Item dialog. 2. de Paschasio, qui fuit miræ sanctitatis, cultor pauperum, & cōtemptor sui, diaconus Apostolicæ sedis, qui in dissentione electionis, quæ fuit facta inter Laurentium & Symachum, Laurentiú contra omnes fouit,& præcipere voluit. Quo etiam mortuo ad tactum eius Dalmaticæ dæmoniacus liberatus est. Cum aút germano Capuano epo medici consuluissent, vt pro salute corporis in Virgilianis termis se balnearet, ingressus inuenit dictum Paschasiú obsequentem sibi in eis. Quo viso inquisiuit dictus germanus tremefactus quid ibi faceret. Cui ille: Pro nulla alia causa deputatus sum in hoc pœnali loco, nisi quia parté Laurentij foui, nec de hoc in vita pęnitui, sed ora pro me,& si me hic rediens non inueneris, scito te exauditum. Quod germanus fecit,& post rediens non inuenit. Item in vita Mariæ de Oignies, q̃ scripsit magister Iacobus de Vitriaco Tusculens. episcopus, dicitur, q cum dicta Maria deuotissimè oraret, vidit infinitam multitudinem manuum ad eá directarum,& coniunctarum ad inuicem. Sequenti die cum transiret per cœmiterium, vidit easdé manus ab imo conscendere quasi vellent eam detinere: ad quarum visionem perterrita fugit ad ecclesiam, rogans dñm vt intimaretur quid hoc sibi vellet. Tunc dictum est ei, q erant animæ existentes in purgatorio quæ orationes eius petebant, in quibus multum beneficium recipiebant. Item in prologo eiusdé vitæ dicitur, q quædam mulier defuncta ad preces aliquorum de pęna purgatoria reuocata ad vitam vt pœnitentiá hic cōpleret, ita affligebat se, quod in sepulchris habitabat in niue et glacie,& igne se inuoluebat. Quæ cum hic pœnitentiam perfecisset, hoc donum habuit vt frequenter extra se raperetur, & animas in purgatorio conduceret,& per purgatoriú sine aliqua læsione transiret. Item q oés cōes preces ecclesiæ siue suffragia valeant pro defunctis, patet 2. Mach. 12. Iudas duodecim milia drachmas argenti misit Hierusalem offerri ea ibi pro peccatis mortuorum &c. Mulier vidua & lachrymis proprijs,& multitudinis circunstantis obtinuit filium suscitari. Lucę 7. Item cum Spiritusancto regatur,& viuificetur ecclesia, & sit vnum corpus congregatio omnium fidelium, Spiritussanctus per membra omnia se fundit, vt cibus spiritualis corporis mystici, quemadmodum cibus corporalis per omnia membra corporis se diffundit, & ideo valent mortuis ecclesiæ suffragia in purgatorio, vt hic viuis. Item quòd adiuuentur mortui per intercessiones sanctorum, quos ipsi in præsenti vita honorauerunt, vel eorum festa colendo, vel loca visitando, vel orationes votiuas dirigendo, quorum familiarem amorem aliquibus obsequijs dum hic viuerent meruerunt. Patet ex hoc quòd satis est probabile, q sibi dilectis, & deuotis non debeant in necessitate deesse, patet per exemplú supra positú de Stephano aduocato, qué B. Præiectus, cui ipse seruierat liberauit. Item si dñs ad preces Mariæ,& Marthæ liberauit Lazarum de inferno, & ad preces multorum sanctorum, sicut patet in vitis sanctorum, & in vitispatrum, & in biblia, & in dialogo, & in alijs libris liberauit multos, & non solum a morte corporali, sed etiam spūali, & etiam æterna quæ eis debe-

debebatur, quia eos ad petitionem sanctorum viatorum vel beatorum ad vitam præsentem reuocabat, & ad gratiam suam, multo fortius videtur ꝙ ad preces sanctorum debeat eis vitam æternam quam debet eis citius soluere, quam culpæ suæ exigerunt, quod est a pœna purgatoria eos liberare, vel ꝙ ipsi debeant ibi suis amicis aliquam consolationem dare. Item si beata virgo Iudæum iudæi filium, qui quia cum alijs pueris Christianis ad ecclesiam beatæ virginis iuerat, & coram imagine eius adorauerat proiectus a patre in furnum ardentem eum sub pallio suo occultans ab incẽdio liberauit, sicut legitur in libro de miraculis eius, quare non liberet ipsa a purgatorio, vel in toto vel in parte eos qui Christiani seruierunt sibi deuotè, & alij sancti similiter. De ea dicit Bern. Ille solus in laude eius taceat qui in suis necessitatibus eam fideliter aduocatam inuenerit defuisse. Vnde quidam probus homo dicebat, ꝙ cum aliquando pater suus intrasset lectum suum incolumis, in mane inuenerunt eum prostratum in pauimento cameræ suæ rigidum & frigidum vt lapis, quem operientes & calidis balneis fouẽtes ferè per mẽsem integrum vix ad pristinum calorem reduxit pro aliquo sibi facto. Cũ aũt diu postea superuixisset & ægrotaret grauiter, ad vltimum vocauit filium suum & sacerdotem, rogans filium vt esses imitator paternæ pietatis. Ait enim ꝙ nocte antecedenti qñ eum nudum inuenerant in camera sua & quasi mortuũ, vox venerat ad eum dicens ei ꝙ surgeret, & vocans eum noie suo eduxit eum quidam quem non nouerat, & adduxit eum ad pratũ infinitæ magnitudinis, vt ei videbatur, vbi eum solũ dimisit & recessit. Tunc ille audiuit post se infinitã multitudinem nigerrimorum spirituum, & horribiliũ, magnos & horribiles clamores emittentium improperãtium ei peccata sua & dicentium ꝙ suus erat, nec eos poterat euadere. Tunc ille territus super modum & fugiẽs vidit ante se vnam domum, in qua erant duo hostia, intrans eam clausit eam. Demones aũt cum infinita multitudine venientes hostium primũ frangebant. Dictus aũt paterfamilias habebat in consuetudine singulis diebus recipere in hospitio vnum pauperẽ. Acciderat aũt ante hoc, vt in vigilia oium sanctorũ vnus pauper nuntiauerat ei petens hospitium, cui dixit ꝙ veniret. Alius petiuit ab vxore eius quæ similiter idẽ dixit ei. Tertius petebat in domo a familia domus, cui familia dixit similiter, ꝙ veniret in nocte. Cum aũt in nocte oẽs tres venirẽt audiens paterfamilias ꝙ tres venerãt multum gauisus est de eo quod acciderat, & eos bene procurauit. Cum aũt in dicta domo essent in magna afflictione, nesciens quo se verteret aut qualiter effugeret, cum clamaret ob præsentiam & violentiam demonum, vnus iuuenis affuit ei subito, dicens ei, ne timeas illud hostium bene custodiam, & ex parte ista bene seruabo te ab istis. Nunquid nosti me? Ego sum vnus de illis quem tu ita lætanter accepisti in hospitio tuo in vigilia oium sanctorum. Hic assumpto repagulo, hostij opposuit demonibus seipsum fugans eos. Cum aũt illi dicerent eamus ad aliud hostium & frangamus, si hic nõ recesserit ab isto, intrabimus per illud, vel si recesserit per istud. Cum aũt iam fregissent aliud hostium, & vellent demones dictum hoiem rapere apparuit alius iuuenis, dicens se esse ẽm quem receperat, & expulit eos de illo hostio, vt prior. Cunq; domum ascenderent, & eam discooperirent, volentes descendere, & dictũ hoiem rapere, affuit tertius qui tres, demones tã longe fugauerunt ꝙ nusquam comparuerunt. Cum aũt inde recederet, & per dictum pratũ iuisset audit dictos demones post se cũ infinita multitudine & horribile clamare quo fugiens venit ad litus cuiusdam fetidissimi fluuij & latissimi qui plenus erat igne & sulphure, & bestijs horribilibus, draconibus & serpentibus flammiuomis. Cunq; clamarẽt ei, vel ꝙ intraret, vel ipsi eum in medium proijcerent, respiciens vidit põtem artissimum & altissimum. qui via videbatur dimidij pedis latitudinis, & pertingere videbatur versus cœlum, cum aũt necessitate compulsus pontem ascenderet, & leuius magis ac magis ascenderet, & demones post eum, sed vix euaderet cadẽdo postquam venit ad summum, defecit ei pons. Cum aũt fleret, non habẽs quid faceret, vidit ad aliam partem aquæ speciosissimam dñam magnam vsq; ad cœlum, quæ dixit ꝙ erat b. Maria, & ꝙ quia a tali tempore quod ei nominauit eam singulis diebus quinquagesies flexis genibus salutauerat, volebat illũ ab illo periculo liberare, & ad domũ suã eum reducere, & accipiens eum per manum vsq; in suam camerã reduxit, monens vt vitam suam melius emendaret. Hic aũt nudus & solus relictus in camera sua præ timore, quasi mortuus cecidit. Hic in mortis articulo filio suo hæc prædicta coram sacerdote suo in periculo animæ suæ vera esse dixit: hoc monens eũ ad hospitalitatem, & ad b. virginis salutationẽ & ad oronẽ. Dictus autẽ filius bene sciebat quomodo nudus inuentus fuerat, sed causam ignorabat. Quarto iuuari possunt mortui per eleemosynarum subsidia, & hospitalitates pro eis exhibitas. Vnde dicitur Ecclesiastici. 7. Pauperi porrige manum tuam, vt perficiatur propiciatio & benedictio tua, & mortuo non prohibeas gratiam. Minus dic & plus significat, quia mortuo non solũ non est gratia prohibenda, sed etiam conferenda. Multi sunt aũt qui non exhibent, sed magis prohibent. Ideo signanter dicit Sap. Non prohibeas, vt si nõ velis gratiam exhibere, saltem non præsumas alijs prohibere. Item Thob. 12. Eleemosyna a morte liberat. Ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuenire vitam æternam. Hoc dixit Raphael Thobiæ. Et Eccl. 3. e. Eleemosyna pauperis non erit in obliuione, sed in die tribulationis cõmemorabitur sui, & sicut glacies in sereno sic soluentur peccata tua. Item eodẽ. g. Ignem ardẽtem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis, & Deus inspector meminit in posterum, & reddet gratiam, & in tpe casus inuenit firmamentum. Eccl. 39. d. Super scutum potentis, & lanceam aduersus inimicum tuum pugnabit. Ex his habemus, ꝙ eleemosyna peccata purgat & vitam æternam impetrat, ignem refrigerat, & in die tribulationis peccata dissoluit, & hoiem defendit, & hostes repellit. Ad hoc vr̃ valere quod legitur in miraculis B. Iacobi, vbi dr̃ ꝙ cum tres milites Dioc. Lugd. irent ad S. Iacobum, quædam vetula lassata in itinere rogabat vt amore S. Iacobi Doblarium suum ei ferrent, alijs non curantibus vnus compassus per duodecim dietas, ei portauit, qui sic in itinere inuenit vnum peregrinum infirmum. Qui cum nec se etiam mouere posset, rogauit alios, vt sui misertis eũ deportarent, vsque ad Galiciam. Ille miles delecta sua cogitans de equo descẽdens eum vsq; Galliciam portans, præ æstu & lassitudine infirmatus occubuit, & per triduũ mutus fuit, & cum moneretur verbis & signis, vt confiteretur & disponeret de rebus suis, audiebat eos, sed non poterat rñdere, & cum socij eius mortem expectarent, quarta die suspirans gratias Deo, & B. Iacobo referebat, qui dicebat ꝙ ad eum venerant dæmones, ita eum opprimentes, ꝙ nec loqui, nec respirari posset. Sed nunc B. Iacobus veniens habẽs burdonem peregrini pro lancea, & sacculum pro scuto, dæmones a me expulit, & loquelam mihi reddidit, qui prædixit se moriturum cito, & dñm cuiusdam socij sui damnandum, nisi se corrigeret, & ꝙ mala morte moreretur, quod ita euenit. Ipse facta confessione & ordinatis factis suis ad dominũ migrauit. Et ille dñs, de quo prædixerat non se corrigens in quodam exercitu lancea percussus subito mortuus est. Quinto iuuari possunt per afflictiua ieiunia, sqq. s. pro pœnitentia cui mortui sunt astricti satisfaciunt eorum amici. Gal. 6. Alter alterius onera portate &c. Hic aũt intellige ieiunium large pro omni quod est corporis afflictiuum, sicut est abstinẽtia, peregrinatio, & quæcunq; pœnitentialis austeritas. Exemplum 1. Reg. vlt. quo David pro morte Saulis, & Ionathæ fleuit, planxit, & multipliciter se afflixit. Item 2. Reg. 3. de Abner mortuo, de quo dicitur ꝙ percussit eum Ioab in inguine & mortuus est. Quo audito Dauid dixit ad Ioab, & ad oẽm populum qui erat cum eo: Scindite vestimenta vestra, & accingimini saccis, & plangite, & cætera quæ sequuntur. Sequitur: Iurauit Dauid dicens: Hoc faciat mihi Deus, & hoc addat, si ante Solis occasum gustauero panẽ vel aliud quicq̃. Item de Amasa 2. Reg. 20. Cum quidam iniunctam sibi pœnitentiam inchoasset, & infirmitate graui perductus ad mortẽ amarissimè flens doleret, quia pœnitentiam suam perficere nõ valet, promisit ei quidam socius eius, & amicus ꝙ illã pro eo faceret, rogans eum vt post mortem suam ipsum de statu suo certificare curaret. Qui mortuus peracta ab illo socio suo pœnitentia, apparuit ei totus purgatus, & lucidus, & gratias agens de sua liberatione. In ordine minorum dr̃ fuisse vir quidam religiosus, & pius guardianus existens, qui qñcunq; in conuentu suo frater aliquis expirabat, conuocatis fratribus in capitulum, pia cõpassione cõmotus singulis fratribus imponebat missas, vigilias, abstinentias, & pœnitẽtiales afflictiones infra certum & breue tps ab eis cõplendas, quantas pro mortui liberatione æstimabat, vt sic frater mortuus citissimè purgaretur, & post paucos dies ad gloriam transferretur. Sexto iuuari possunt eorum debita celeriter persoluendo, & restituendo res quas male habuerunt, vel ignoranter retinuerunt, vel ad memoriã non reduxerunt, vel quia hoc solui præceperunt ab amicis, & illi negligenter egerunt, vel quia ipsi se impotentes in soluendo reddiderant. Accidit ꝙ quidam puer de magno genere mortuus est circa ætatẽ nouem annorum, qui a familia patris, ac matris acceperat mutuum vt ludos suos faceret, qui in morte non recoluit, licet cõfessus esset, & sic nihil soluit. Qui post apparuit taliter matri, dicẽs se grauiter affligi, eo ꝙ non soluerat quod debebat. Illa aũt persona cui apparuit inquirens omnia soluit, & post dictus puer illi apparuit personæ, cui apparuerat intimans se ab omni pœna liberatũ, & esse in magna fœlicitate apparebat. Iste autem puer fuit filius Ducis Burgũdiæ, Hugo dictus, persona cui apparuit fuit mater ducis, quæ hæc reuelauit. Item cuidã militi valde deuoto & bonæ vitæ, qui super hoc & sacerdotem consuluit, cum esset solus in ecclesia in oratione, quidam cognatus eius defunctus qui fuerat miles valde strenuus apparuit ei pluries, & cum quæreret ab eo quo ei esset, dicebat se esse grauissimè afflictum pp aliqua quæ retinuerat de alieno, q̃ nõ recoluerat emendare, & dixit quæ erant illa quæ habuerat, & a quibus habuerat, pro quibus per septennium iam ouil

tam

tam pœnā passus fuerat, & rogabat eū, ꝙ ea faceret solui, & dimitti sibi faceret iniuriam, quia credebat se liberari si esset de hoc satisfactum. Miles cui alius apparuit, dictus fuit dñs Guillermus Decontres socius Niuenensis, qui miles magnæ abstinentiæ, & deuotionis fuit, qui ēt in terra Albigensium, & transmarina multa sustinuit pp Deum. Item accidit ꝙ duo scholares de eadem natione socij, & iuuenes religionem intrauerunt, & in eadem religione bene, & deuote apud Deum, & hoīes se habuerunt. Cum aūt alter eorum laboraret in extremis, & alter pro eo fleret, se dicens desolatū remanere in aliena terra, rñdit æger, ꝙ si hoc Deo placeret, & posset, ꝙ cōsolaret eum ēt post mortem certificans eum de statu suo. Cum aūt eo mortuo alius esset in oratione, apparuit socius suus valde tristis & afflictus. Et cū iste quæreret causam, respondit ꝙ ꝓ nulla alia causa pateretur pœnam purgatorij, nisi pro hoc ꝙ cū darentur noui socci, retinebat & occultabat veteres contra regulę statutum, & adhuc erant absconditi ad pedes lecti sui, & rogauit cū vt eos ibi acciperet, & abbati redderet, & rogaret abbatē vt cū de hoc in capitulo solueret, & orari pro se faceret, quod ille fecit. Post apparuit ei lętissimus, & splendidus, rogans vt cum eo foras egrederetur. Quo facto vidit ante se transeuntem maximam multitudinem candidatorum hoīum & fulgentiū, et habentium retro post humeros cruces pulcherrimas in cęlum ascendētium. Et statim secutus alius ordo longe pulchrior apparuit, & habebat cruces pulchriores, & maiores, & recepti sunt in celum. Post secutus est tertius ordo longe pulchrior, & quilibet eorum habebat vnum Angelum sibi præambulum, qui crucem gemmis fulgētem, & speciosissimā ante eū ferebat, & transibat ascendentes in cœlum. Cumq; ille quæreret a socio quid sibi vellet hoc, rñdit: Priores erāt qui intrauerunt ordinem in senectute. Secundi qui in virili ætate. Tertij qui in adolescentia sua, & cum istis deputaberis si perseuaraueris in incepto, & beatus eris, & ego cum eis per Dei gratiam ascendo. Et hoc dicto alios secutus est angelo præcedente, & crucē eius baiulante. Probabile ēt est ꝙ eis valeant dona gratiæ, quæ hñt & virtutes. Licēt.n. ibi sint ista ociosa quantū ad meritum, non tñ quantum ad aliquod solatiū, vel quia roborant subiectum suum ne a doloris vehementia vel penitus absorbeatur, vel opprimatur, vel quia faciunt bona ecclesiæ cōicare eos, vt per eorum participium a pęnis citius liberentur, et maximè dat eis maximum solatiū spes cito euadendi illa tormenta, immo certitudo ꝙ euaserunt eterna supplicia, & per Dei misericordiam aliqñ habebunt æterna bona. Propter hoc vt æterna tormenta euaderet, & æterna bona obtineret, magnus Cantor Parisien. in exitu suo rogabat dñm quatenus in exitu suo puniret eum in purgatorio vsq; ad diem iudicij eum ibi torquendo, & dicebat circunstantib. Et vos fratres rogo, vt super hoc dñm rogetis. Sciendum aūt ꝙ pœnarum purgatorij meditatio multum vtilis est, & ad multa valet, quia a culpa reuocat. In tentatione a ruina peccati hoīem conseruat. Munit ad patiētiam. Prouocat ad compassionem & misericordiam. Inducit ad pniam. Valet ēt ad perseuerantiam. Cum quidā flagitiosus homo confiteretur epo suo, nec valeret eum inducere ad condignam pœnitētiā, misit eum ad quendā sanctum Abbatem, qui licet post multas ammonitiones non valens eum ad condignā penitentiam mouere, nisi ꝙ ad vltimum diceret ei, ꝙ faceret pniam, de qua in breui spacio diei, vel septimanæ posset se expedire, tradidit eum conuerso suo dicens, duc istum ad vallem solitariam, & illi quē ibi inuenies dic vt cogitet de isto homine, ꝙ faciat ei facere breuem pœnitentiam, q̄ cōpleat in spacio diei ac noctis, ita ꝙ ipse seruet eū viuentem, & integrum, & cras mihi ipsum remittat. Quod fecit conuersus, et inuenit in valle vnum dęmonem sub humana specie, cui tradidit dictum hoīem hospitandum, & vt de eo faceret vt mādabat Abbas. In crastinum cum de mandato Abbatis rediret conuersus ad dictam vallem adduxit dæmon dictum hominē afflictum, quasi ad mortem. Et cum reduxisset eum ad Abbatem, & retulisset ei quanta mala, & quæ tormenta passus fuisset, ait Abbas, ꝙ liber recederet ab omni pœnitentia. Ille aūt dixit, ꝙ nunq̄ recederet, sed quantumcunq; asperiorem pœnitentiam ageret, & in ea tota vita sua perseueraret, dummodo de cętero in dæmonū manus non caderet, quod & fecit. Itē quidam miles fuit raptor & flagitiosus, qui ad instantiam vxoris suæ, quæ valde deuota erat, venit ad cōfitendum epo suo. Qui cum reus esset multorum homicidiorū, & aliorum scelerum, nec vellet ire Romam, vel aliā pœnitentiam facere condignam. Ait ei epūs, confisus de dño, ꝙ in facto suo aliquod cōsilium deberet apponere. Tu inquit, qui tot noctes in seruitio diaboli vigilasti, velles tu saltem hoc modicum facere, ꝙ per noctem integram in Dei seruitio in ecclesia vigilares nulli alijs loquēs, vel intendens nisi Deo, & sanctis eius, rogando eos pro tua salute, & hoc solum tibi iniungimus pro remissione omnium peccatorum tuorum. Ille cogitans de bono foro, quod sibi fiebat, & de leuitate & breuitate dictæ pniæ hanc gratanter accepit. Quem eps in ecclesiā introduxit, & præcepit ne oīno vsq; in mane alicui loqueretur, nisi vt dictum est vsquequo ipse ad eum rediret facto mane. Cum aūt vsq; circa mediam noctem miles coram crucifixo in pace orādo vigilasset, ecce quędā claritas incępit per ecclesiam fulgere, quasi diesceret diabolo procurāte, & visa est ei porta aperta, & hoīes, & mulieres, quasi ingredientes ad orandum, incępit audire, quasi strepitus quadrigarum multarum, & visum fuit ꝙ intrarent ecclesiam mercatores, qui dixerunt ei, ꝙ missi erant ab vxore sua, quia mercatores erant ducentes multas quadrigas, & volebant eū habere pro guidagio & conductore per terram vicinam, & dare sibi de pecunia sua ad beneplacitum suum. Cum aūt videretur ei, ꝙ dies nō ita cito deberet esse, & ꝙ nec eps ad eū venerat, cogitauit apud se, ꝙ nullo modo pniam frangeret. Cum aūt illi sollicitassent eum qualiter eis responderet, & ipse immobilis oraret, indignantes recesserunt, & quasi ad domum eius euntes adducūt ei vnum diabolum in specie vxoris figuratum, & alium in specie pueri sui paruuli quem maximè diligebat, quē portabat inter brachia mater, et dixit ei vxor: Dñe quid respondebitis istis mercatoribus, modo iuste potestis lucrari qui solebatis aliena rapere. Similiter puer pomum ei porrigebat & ei applaudebat, & loquebatur balbutiendo. Cum aūt nec per hoc stupēs se moueret, aut loqueretur eis, incępit vxor flere, & se miseram dicere pro viro suo qui loquelam amiserat & sensum, & cū nec sic ille loqueretur, mutant se dæmones in similitudinem epi & clericorum, & venit ad militem ille factus eps cum clero suo dicens: Benedicite, fili benedicat tibi dñs qūo fuit tibi in hmōi. Obstupuit miles, & hesitans an rñderet, quia non videbatur ei nox transisse, rogabat intra se dñm ne deciperetur, & deliberauit se primo signare, q̄ loqui. Quod cum faceret confusi demones, verterunt se in horribiles species, militem verberantes vsque ad mortem, & eum acerrimè torquentes. Cum aūt ad crucifixum oculos eleuaret, & Iesum crucifixum, & matrem eius in suum adiutorium aduocaret confusi cum maximo sonitu fugierunt. Mane autem facto aperiens episcopus portas, venit & inuenit eū quasi mortuum. Qui reuersus ad vires, retulit qualiter sibi fuerat. Et cum episcopus diceret ei, ꝙ ei aliam pœnitentiam non iniungeret, ille in artissima pœnitentia permansit dicens, ꝙ magis vellet mori, q̄ dęmonibus tam crudelibus seruire de cętero, vel in manus eorum cadere. Idem dixit monachus flagitiosus, de quo supra dictum est, de quo Hiero. in princ. vit. patrum.

LIBER II. PARS II.

De finali & extremo iudicio. Præfatio.

POST considerationem præhabitam de morte triplici s. animæ, naturæ, & culpæ, & de mortuis tam spiritualiter quā corporaliter in hoc mundo, necnon & de mortuis in purgatorio, nunc ordine conuenienti præeunte, concomitante, ac ēt dirigente gratia Iesu Christi, conuertamus oculos ad considerationem finalis & extremi iudicij. Hoc autē finale iudicium erunt duo præcedētia, duo concomitantia, & duo subsequentia. Præcedentia iudiciū erunt Antichristi persecutio, & mundi consummatio. Concomitantia iudicium erunt mundi conflagratio, & omnium mortuorum resurrectio. Sequentia iudicium erunt supplicium reproborum, & gloria beatorum. De his omnibus est per ordinem prosequendum.

De persecutione Antichristi. Dist. I.

LEgitur aūt Antichristus in Babylone de tribu Dan nasciturus, sicut sanctus patriarcha Iacob non orando, sed prophetādo pdixit Gen. 50. Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita &c. Super quo B. Greg. 31. lib. moral. ait: Cerasta græcè cornua dicuntur. Cerastes qui hic cornutus esse dr, digne Antichristus asseritur, quia contra fideliū vitā cum morsu pestiferę prædicationis armabitur ēt cornibus ptātis. Bene aūt dr in Babylone. i. confusione nasciturus, vt ex loco natiuitatis insinuetur qualis postmodū sit futurus. Sicut. n. Christus in Nazareth i. flore cōcipitur, in Bethleem, q̄ domus panis dr, tpaliter de virgine nascitur, ad insinuandum ꝙ in flore. i. puritate virginitatis maternæ Spiritussancti virtute conceptus: postmodum nascēdo panis vitæ nobis factus est. Sic Antichristus homo peccati, filius perditionis, sicut actor confusionis ordinē vitæ totius iustitiæ confundens, sectatores suos ad confusionē pertrahens, merito in Babylone dr esse nasciturus. Vnde Apoc. 7. Vbi ex alijs tribubus filiorū Israel signati numerātur, sola tribus Dan subticetur. Huius aduentus sicut ait Apostolus 2. Thess. 2. erit sm operationē Sathanæ, quia oīa faciet diabolo, qui eum possidebit, instigāte & cooperante. Nō tñ ita possidebit eū vt vniatur ei, sicut in Christo humanitati diuinitas est vnita, nec ita vexabit eum vt

careat

careat iudicio rationis, alioquin nõ imputaref ei quicquid ageret, sicut nec homini furioso. Quidam autẽ dicunt, ꝙ a conceptionis principio diabolus in vterum matris eius descendet, cuius virtute deinceps aletur puer, nascetur, & adolescet. Alij dicunt & forte verius, ꝙ a principio conceptionis suæ habebit angelum sui custodẽ, sicut habent singuli cęterorum hominum vsq; ad annos discretionis. Sed tunc cũ extolli cęperit super oẽ quod dr̃ Deus, ab angelo sancto derelictus, prorsus a diabolo possidebitur, ad libitum voluntatis eius in oĩbus, & per oĩa deducendus, sicut possessor ad libitum suum pertrahit circũducitq; iumentum, vnde ait Greg. Illum perditũ hoĩem quasi vas proprium diabolus ingreditur, qui specialiter Antichristus nuncupatur. Veniens aũt in Hierusalem circuncidet se, vt ex hoc acquirat gratiam Iudæorum, & dicet se esse Messiã promissum in lege, & faciet sabbatũ custodiri pp Iudæos, diem vero dñicam pp Christianos, vtrisq; conformare se volens, vt vtrosq; decipiat. Tunc Iudæi credentes ipsum esse Messiã quem multis tpibus expectarunt conuertentur ad eum, ac ei vnanimiter adhærebunt. Erit aũt in concupiscentijs fœminarum, sicut dicitur Dan. 11. In aperto tñ castitatẽ, & sanctitatem omnimodã simulabit, vt oẽs ad se alliciat, & ostentatione seducat. Cor eius in tãtam efferetur superbiã, vt legẽ & ceremonias, & ẽt cursum tẽporum se mutare putet, sicut dicitur Dan. 7. Et in Deũ proferet blasphemias dicens se Deum esse, Christum aũt dicet fuisse seductorem, vnde sicut ait Apostolus 2. Thess. 2. Tũc reuelabitur homo peccati filius perditionis, caput. s. omnium iniquorum, qui aduersatur, & extollitur supra oẽ qđ dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei sedeat, ostendens se tanq̃ sit Deus. Veniens. n. in Hierusalem in tẽplo, quod reædificabunt Iudæi adhærentes ei sedebit, adorari se faciens sicut Deum. Veniet autem sicut ait Apostolus in oĩ virtute ptãtis humanæ & opulentiæ tpalis. Creditur. n. ꝙ reuelãte magistro & possessore suo diabolo inueniet thesauros occultos, quib. vtatur ad vanitatem & gloriam mundialem, & ad multorum perniciem, quos videlicet excęcabit magnifica largitione donorum. Veniet nihilominus ẽm operationem Sathanæ in oĩbus figuris, & prodigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis, sicut ait Apostolus i. faciet signa & prodigia, quę homines videntes in admirationem, & seductionem inducent. Dñr autẽ signa mendacia, vel quia non erunt vera, sed phantastica, quia diabolus cuius virtute operabitur præstigiabit oculos vidẽtium vt videatur esse, quod non est, vel non esse quod est, aut aliter & aliter esse, & sic oculi videntium illudentur, vel dicuntur mendacia, quia ad confirmandũ mendacia, & seducendum animas ostendentur. Et reuera hmõi signa nõ debent dici miracula, sed mirabilia dici pñt. Mirabile. n. est facere pręter solitum cursum naturæ. Diabolus aũt habens subtilem intelligentiam & longam experiẽtiam, quod natura facit successiuè, ipse facit quasi in instanti. i. subito & imperceptibiliter operari. Sicut Magi Pharaonis virgas in serpentes subito conuertisse leguntur. Miraculum aũt facere, solius est diuinæ ptãtis, quia sicut solus ipse est actor naturę, sic ipse solus potest naturam transmutare. De Antichristo dr̃ Apoc. 13. Et vidi de mari bestiam ascendentem habentem capita septem, & cornua decẽ, & super capita eius nomina blasphemiæ. Et bestia q̃ vidi similis erat pardo, pp varietatem duplicitatum in cõuersatione. Et pedes eius sicut pedes vrsi, pp ardorẽ libidinis. Et os eius sicut os leonum, pp immensitatem crudelitatis. Et dedit illi draco. i. diabolus, virtutẽ suam & ptãtem magnam. Nam sicut ait Greg. 32. lib. moral. In omni fastu fallacię, & virtutis robore, & culminis elatione ꝓsperabitur Antichristus, quia tota virtus diaboli in illo dãnato homine congesta densabif. Sequitur in Apoc. Et vidi vnũ de capitib. s. quasi occisum in mortem, & plaga mortis eius curata est. Nam sicut Christus promissus mortuus est & resurrexit, sic Antichristus vt appareat Christus in lege promissus simulabit se mortuum, & post arte magica, & operatione dæmonum se mirabiliter suscitatum. Et admirata est vniuersa terra post bestiã. i. bestiam sequẽtes, & ei damnabiliter adhęrentes, & adorauerunt draconem. i. diabolum qui dedit ptãtem bestiæ, & adorauerunt bestiam dicentes: Quis similis bestię. s. in miraculis faciendis? Et quis poterit pugnare cum illa? & datum est ei os loquẽs magna. s. magnificando se, et blasphemiã, se Christum esse mendaciter asserẽdo. De ipso quoq; dr̃ Dan. 11. Faciet iuxta voluntatẽ suã, & eleuabitur, & magnificabitur aduersus oẽm Deum, & aduersus Deum Deorum loquetur magnifica. Et 8. eiusdem: Cum creuerint iniquitates, consurget rex impudens facię, & intelligens propositiones, & roborabitur fortitudo eius, sed nõ in virib. suis, et supra q̃ credi potest vniuersa vastabit, & prosperabif, & faciet &c. Est autem aduertẽdum, ꝙ Antichristus vtet via quadruplici ad homines subuertendum, videlicet: Callida persuasione, donorũ amplissima largitione, miraculorum operatione, & tormentorũ inflictione. Primus ergo modus homines subuertendi est callida prædicatio uel persuasio. Prędicabit. n. legẽ nouam prauam esse, destruet pro posse cultũ Dei, ritum ecclesiæ, & iuge sacrificium, vt dictũ est Dan. 8. Vsq; ad principem fortitudinis magnificabitur, & ab eo tulit iuge sacrificium, & deiecit locum sanctificationis eius, robur quoq; datum est ei contra iuge sacrificium, & ꝓsternetur veritas in terra, & prosperabitur & faciet. Vere prosternetur veritas, qñ falsitas publicè prędicabitur, nec permittetur veritas prędicari, nec a fidelib. audiri. Peruersè exponetur scriptura sacra, nec veraciter exposita catholicis Doctoribus permittetur. Secundus modus subuertẽdi erit per donorum amplissimam largitionem. Inueniet. n. thesauros occultos vt dictum est, per quos ad se sequendum, & sibi adhærendum plurimos instigabit. Cum. n. in multis regnat cupiditas, faciliter inclinabuntur ad eum cupidi, vidẽtes, ꝙ sequaces suos ditabit, falsamq; fœlicitatẽ eorum ad decipiendum alios ostentabit. Tertius modus subuertendi erit per tormentorum afflictionẽ. Nam sicut ait dñs Matth. 24. Erit tunc tribulatio magna qualis nõ fuit ab initio mundi vsq; modo, neq; fiet. Et hoc innuitur Apoc. 1. vbi dr̃: Pedes eius similes auricalco, sicut in camino ardenti. Per pedes. n. vltima Christi membra, per caminum ardentem tribulationis vehemẽtia designatur. Exhibebit enim Antichristus in torquẽdo fideles oĩa genera tormentorum, quę antiquitus in sanctis martyribus sunt impleta, & oẽm ingenij sui subtilitatem acuet, vt ferocitatem sui pectoris impleat nouis, & inauditis supplicijs affligendo, nec per partes, sed simul tota crudelitatis eius immanitas exercebitur, ne requiem aliquantulã, aut interpolationẽ habentes vires resumerent quo minus in cruciatibus vincerentur. Vnde de Antichristo dr̃ Dan. 8. Interficiet robustos, & populum sanctorũ ẽm voluntatẽ suã. Quod exponens Greg. 32. moral. ait: Tunc non solum in reproborum mentib. sed ẽt in electorum corporib. crudelitate inæstimabili, siue qualibet obiectione grassabitur. Robustos ergo interficiet, cum eos qui mente inuicti sunt corporaliter perimet. Vel certe robustos. i. populum sanctorum ẽm voluntatẽ suã interficiet, cum eos qui robusti, ac sancti credebantur ad nutũ suæ voluntatis trahet. Durabit autẽ hæc tribulationis immanitas trib. annis, & dimidio tñ, ne si diutius duraret, patientia sanctorũ prorsus deficeret. Sicut. n. ait Saluator: Nisi breuiati fuissent dies illi, nõ fieret salua oĩ caro, sed pp electos breuiati sunt dies illi. Ecce pius dñs sicut tribulationem venturã prænunciauit, sic & eius abbreuiationẽ prædixit, vt ad ipsam sustinendã per prouidentiã munirẽtur. Quia sicut ait Greg. Dñs ac Redẽptor noster perituri mundi præcurrentia mala denunciat, vt eo minus perturbent venientia quo fuerint præscita. Minus. n. feriunt iacula q̃ præuidentur, & nos tolerabilius mundi mala suscipimus, si contra hæc per prouidẽtiæ clypeum muniamur. Prędixit ẽt vtrumq;, vt etsi ex prænunciata tribulatione tã horribili terremur, audita tñ eius abbreuiatione per patientiam sumptis viribus armemur. Quartus modus seducendi erit per miraculorum operationẽ. De Antichristo. n. loquens Apostolus 2. Thess. 2. sic ait: Cuius aduentus est in omni virtute & signis, & prodigijs, & mendacib. vt dictum est supra. Finget. n. se mori & resurgere vt dictum est. Et multa mirabilia facturus est per artem magicã ẽm operationem Sathanæ, qui in omnib. eius operib. erit actor & rector. Nec cõtentus erit Antichristus, ꝙ ipse solus ꝑdicet, & seducat homines, sed etiã discipulos congregabit, quos & Apostolos appellabit, qui eum vbiq; prædicẽt, sicut Christus Apostolos suos ad prædicandum Euangelium destinauit. Isti aũt satellites Antichristi, seu pseudoapostoli prædicabunt vbiq; & mirabilia quasi miracula facient, quib. innumerabiles de oĩ natione seducent. Sicut. n. Christus Apostolos suos misit ad prædicãdum, & ad miracula faciendum, sic Antichristus pseudoapostolos per totum orbẽ mittet ad nationes oẽs ad quas personaliter accedere non valebit. Hi ciuitatẽ sanctam Hierusalem calcabũt mensibus quadragintaduobus, sicut dicitur Apoca. 11. ecclesiam persequentur annis tribus, & dimidio, quib. Antichristus regnabit. Hi pessimi erũt in vita, tñ sanctitatem per hipocrisim simulabunt, vnde penè omnes decipient, partim apparentia sanctitatis, partim violentia potestatis, partim miraculis reputatis. Hos describẽs B. Ioannes Apocal. 13. ait: Et vidit aliã bestiam ascendentem de terra post primã bestiam q̃ viderat ascendentem de mari, per q̃ significatur Antichristus, & sui principes. Alia bestia est ipse idem & pseudoapostoli famã eius vbiq; diuulgãtes, qui iure dicunf bestia, quia in bestia est seua crudelitas, violenta rapacitas, & insatiabilis edacitas. Omnia hæc erunt in Antichristo, & suis. Dicuntur etiã bestia in singulari pp vnanimem consensum, & concordiam ad nocendum. Dicit ergo B. Ioannes: Et vidi aliã bestiam ascendentem de terra, & habebat cornua duo similia agni, quæ sunt simulatio vitæ, & peruersio doctrinæ, vel vita mala & ostensa miracula. Et loquebatur sicut draco. i. sicut diabolus, quia sicut Spiritussanctus loquebatur in Apostolis Christi, sicut dicit eis dñs Matth. 10. Nõ vos estis qui loquimini, sed Spiritus patris vestri qui loquitur in vobis, ita malignus spiritus in apostolis Antichristi. Et ptãtem prioris bestiæ omnem faciebat in conspectu eius. i. oẽs modos decipiendi, quib. decipiet Antichristo facient in cõspectu diaboli & Antichristi. Sicut. n.

Apostoli

Apostoli faciebant oia vt placerent Christo, sic isti vt placeant Antichristo, a quo sperabunt se honores & diuitias adepturos. Dr.n. Dan. 11. Multiplicabit gloriã, & dabit eis honorem. Sequitur: Et fecit .i. faciet terram, & habitantes in ea adorare bestiã primam .i. Antichristũ. Et fecit .i. faciet signa magna .s. ad hoies seducẽdum, vt ẽt ignẽ faceret de cęlo descendere in terrã in conspectu hominũ, hoc ad literam facient virtute dæmonum, sicut fecisse leguntur Iob 1. vel sicut Apostolis Christi datus fuit Spiritussãctus in specie ignis. Et quia hæc signa non fient in occulto, sed in publico in cõspectu hoium, ideo ꝗplurimi decipientur. Vnde dr ibidem: Et seducit .i. seducet habitantes in terra pp signa quę data sunt illi facere permissione diuina. Vnde dñs Matth. 24. prædixit: Surgent pseudoprophetæ, & seducent multos, & dabunt signa magna, & prodigia, vt in errorem mittãtur, si fieri põt ẽt electi. Propter quod sicut ait Greg. 32. lib. mor. pensemus quæ erit humanæ mentis illa tentatio, qñ & pius martyr corpus tormentis subijcit, & tñ ante eius oculos miracula tortor facit. Cuius tunc virtus non ab ipso cogitationũ fundo quatiatur, qñ his qui flagris cruciat, miraculis coruscat, & vehementia tentationis huius ẽt sapientissimi seducentur. Sicut bene designatur Apoc. 12. Cauda draconis trahebat secum tertiã partẽ stellarum. Et de Antichristo dr Dan. 8. Deiecit de fortitudine, & de stellis, & conculcauit eas. Quod exponẽs Greg. 32. mor. ait: De fortitudine & de stellis deiecit, quia nonnullos & luce iustitiæ resplẽdentes, & sapientiæ claritate fulgentes, & virtute operis robustos franget. Cęterum pseudoapostoli præcipient, & eum ingenti potestate compellent habitantes in terra vt faciant imaginem bestiæ .i. Antichristi, vt eã faciãt adorari, sicut fecit Nabuchodonosor Dan. 3. Et dabitur illis a diabolo, Deo .s. permittente, vt dent spiritũ malignum imagini bestiæ, & facient eã loqui & moueri, ad maiorem hominum subuersionẽ, & loquetur imago bestiæ per malignũ spiritũ, sicut olim in idolis dabant dæmones rñsa. Et facient oẽs diuites, & pauperes pusillos & magnos, liberos & seruos habere characterem .i. aliquod signũ Antichristi repræsentatiuum, vel ad literã, inscriptionem sui nois in dextera manu, aut in frontibus suis euidẽter & materialiter, sicut hodie portant Iudæi signa designantia ipsos esse Iudæos. Adhuc isti maiora facient per principes qui eis in oib. acquiescent, ꝙ quicunq; non adorauerit imaginẽ bestiæ occidatur. Et ne quis possit emere aut vendere, nisi habeat characterẽ bestię .i. signum per quod dignoscatur pertinere ad Antichristum, aut nomen .i. vt sicut a Christo dicimur Christiani, sic illi ab Antichristo antichristiani vocentur. Hoc aũt facient vt homines extrema necessitate cogantur Antichristo, & suis dãnabiliter adhærere. In hac tanta necessitate non omnino deseret dñs sanctos suos; sed ad eorum cõsolationem mittet Enoch et Heliã, sicut dr Apoc. 11. Ad hoc.n. in Paradiso terrestri viuentes diu reseruati sunt, vt illo tẽpore venientes Antichristum redarguant, veritatẽ defendant, seductos reuocent, ac vacillantes in fide confirment, prophetabunt autẽ diebus milleducentis sexaginta amicti saccis .i. tribus annis & dimidio prædicabũt primam verbo pariter & exemplo, sicut & Antichristus tanto tempore prædicabit. Ipsum aũt Antichristum coram oi populo arguent, ac mendacem & fallacem ostendẽt. Tunc bestia faciet aduersus eos bellum .s. disputando, blandiendo, promittendo, comminando, corporaliter affligendo, & vincet eos corporaliter occidendo, & iacebunt corpora eorum insepulta in platea Hierusalem, & non sinẽtur poni in monumentis, vt .s. homines videntes non audeant eis conformari, & magis timeant Antichristum. Tunc erit tanta tribulatio, quanta non fuit antea, nec post erit. Antichristus.n. & sui gaudebunt & iucundabuntur, & epulabuntur, & munera mittent sibi mutuo pro morte .s. istorũ qui eis resistebant & contrarij erant tam operibus ꝗ verbis, & prædicationibus eorum. Et sicut isti mali gaudebunt, sic iusti ẽt fideles lugebunt, terrebuntur, & ab impijs confundentur. Sed faciet Deus cum tentatione ẽt prouentum. Nam post tres dies, & dimidium diuina virtute resurgent iam non vlterius morituri. Erit aũt eorum resurrectio manifesta, vt sicut impij prim gaudebãt, boni vero lugebãt, sic viceuersa oẽs mali stupeant, vt terreantur, & in seipsis turpiter confundantur, boni vero gaudeant viresq; resumant, ac in fide cõfirmentur, & Deo gratias agant. Audietur ẽt vox magna de cœlo vocantis eos in gloriam & cunctis videntibus ascendẽt in cęlum, gloriosi videlicet & fulgentes. Tunc aliqui mouebuntur ad penitentiam, alij vero ad duritiam. Tunc Iudæi videntes se fuisse deceptos, conuertentur ad Christum. Antichristus aũt veniẽs Hierusalem in mõtem Oliueti, vnde dñs Iesus ascendit ad patrem, simulabit se velle in cęlũ ascendere. Sed sicut dr Dan. 11. Cum steterit cõteretur. Quia ẽm Greg. 32. mor. Non Angelorum bello, non sanctorũ certamine, sed ipsius aduẽtu iudicis solo oris sui spiritu eterna morte ferietur. Et hoc est quod dicit Apostolus 2. Thess. 2. Quẽ dominus Iesus interficiet spiritu oris sui. Ibique seductor ille peribit, vnde Saluator ad cœlos ascendit. Post eius interitũ non statim veniet dñs ad iudicium, sed electis, qui in Antichristi persecutione titubauerunt, quadragintaquinque dies ad penitentiam concedentur. Quanto vero tpe post vẽturus sit dñs, penitus ignoratur. In diebus illius fiet quasi silentium in cęlo .i. pax in ecclesia tribulatione cessante. Tunc ministri antichristi gaudebunt nuptias & conuiuia celebrantes, ac ludos diuersi generis exercentes atq; dicentes. Licet præceptor noster mortuus sit, modo tamen habemus pacem & securitatem. Sed sicut ait apostolus 2. Thim. 5. Cum dixerint pax & securitas repentinus illis superueniet interitus. Et sicut ait saluator Matth. 24. Sicut fuit in diebus Noe ita erit aduentus filii hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, & nubentes, & nuptui tradentes, vsq; ad eundem diem in quo introiuit in arcam Noe, & non cognouerunt donec venit diluuium, & tulit omnes, ita erit aduentus filii hominis.

De mundi consummatione. *Dist.* 11.

CONsummationem seculi multa signa præcedent, vt videntes homines timeãt ac ad pœnitentiam excitentur, propinquum esse iudicium prænoscentes. Huiusmodi autem signa sunt, Sathanę solutio. Charitatis infrigidatio. Iniquitatis inũdatio. Omnibus mũdi partibus facta conuiciosa commotio. Primum ergo signum erit Sathanę solutio. i. potestatis eius laxatio Nam virtute passionis dominicę diminuta & ligata fuit potestas, qua prius in homines vtebatur, vt non tãtum posset nocere hominibus quantum vellet, nec quantum ante solebat. Ligatus autem detentus est vsq; ad tempus statutum quo soluendus est, vt longę plus solito sęuiat, tentando, persequendo, & multipliciter insidiando, ad maiorem subuersionem & damnationem hominum impiorum, ad maiorem vero probationem & purgationem perfectissimam electorum Nam in fine mundi boni erunt optimi, & mali erunt pessimi, vt sicut dicit Apoc. vlt. Qui sanctus est sanctificetur adhuc, & iustus iustificetur adhuc, & qui in sordibus est sordescat adhuc Solutus aũt diabolus vt dictũ est multis & miris modis totã rabiẽ suam, crudelitatem, iniquitatem, ac astutiam exercebit. Sciens quia modicum tẽpus habet. Sicut dicitur Apoc. 12. vnde ad violentiam & cautelam nos admonet beatus Petrus dicens. Aduersarius vester diabolus tãquam leo rugiẽs circuit quærens quem deuoret. Et psal. Insidiatur in abscondito, quasi leo in spelunca sua. Quod exponens Greg. 32. Moral. ait. Ad apertam potentiam suffecisset, vt leo esset ẽt si insidians non fuisset, rursumq, ad occultas versutias suffecisset, vt insidians subriperet, & si leo non esset. Sed quia hic antiquus hostis in cunctis suis viribus effrenatur, sęuire per vtraq; permittitur, vt contra electos in certamine & fraude & virtute laxetur, virtute per potentiam, fraude per signa. Recte ergo vt leo insidians dicitur. Insidians per miraculorum speciem, leo per fortitudinem secularem Vt enim eos qui aperte iniqui sunt pertrahat, secularem potentiã ostentat, vt viros etiam iustos fallat signa sanctitatis simulat. Idem etiam Greg. exponens illud Dan. 8. Dirigitur dolus in manu eius, ait. In manu eius dolus dirigitur, quia fraus per opus adiuuatur, qđ enim fallendo dicit, hoc mira faciendo asserit. Nam quicquid lingua mendax simulat, hoc quasi verum esse manu operis ostentat. Secundum signum erit charitatis infrigidatio, sicut prædixit dominus Matth. 24. Refrigescet charitas multorum. Sicut enim senescẽte microcosmo .i. homine, qui a philosopho dicitur minor mũdus, solet calor naturalis diminui, & appropinquante morte magis ac magis minuitur donec in morte prorsus deficiat, sic etiam maiori mundo senescente & ad sui terminum propinquante, charitas ꝗ est calor vitæ spiritualis refrigescet & penẽ deficiet. Ait enim Aristot. quòd senium est frigidum, siccum & mori morbidum, sic mũdus morti .i. exterminio iam propinquus frigidus est per defectum charitatis, & siccus ꝑ defectum deuotionis. In his enim duobus cõseruatio vitæ spũalis existit. Cũ igitur iam videmus charitatis feruorẽ penẽ penitus extingui, ac deuotionis humidũ exiccari, quid aliud cogitare debemus, nisi ꝙ ꝓpe est interitus huius mundi. Qđ enim antiquat & senescit, ꝓpe interitũ est Heb. 10. Si quis attente consideret in quolibet statu tam seculariũ ꝗ̃ regulariũ, tã clericorũ ꝗ̃ laicorũ, tã subditorũ ꝗ̃ ẽt prælatorũ, ꝗ̃ indeuote Deo seruitur, quã tepide adoratur, ꝗ̃ irreuerẽter oratur, ꝗ̃ arido corde laudatur, immo potius contemnitur, dehonoratur turpiter, ac detestabiliter blasphemaĩ, manifeste videbit charitatẽ ad Deũ nõ solum frigescere, sed iã ita notabiliter friguisse vt penẽ videatur extincta. De charitate vero ad proximũ, quõ iã plene defecerit, clamãt nudi, clamãt famelici, clamant inedia morientes. Relegata est misericordia a filiis hominũ, clausa est ianua pietatis, contracta est largitas, nisi quę vanitati aut cupiditati deseruit. Aruit fons compassionis, & viscera sua clausit, & sic non restat aliud nisi quòd cito fiat iudiciũ sine misericordia illis qui ob charitatis defectum misericordiam nõ fecerunt. Tertium signũ erit iniquitatis inũdatio. Nam timore Dei postposito, & amore reiecto, & honore contempto, quid restat nisi malorũ inundatio, iniquitatum multiplicatio, innumerabiliumque ac indicibiliũ superabundãtia peccatorũ. Ideo videmus impletũ illud Osee. 4. Nõ est misericordia, nõ est veritas, nõ est scientia

Dei in terra. Maledictũ & mendaciũ inundauerunt, & sanguis sanguinẽ tetigit. Et clare videmus impletũ qđ pdixit Apłs 2. ad Thi. 3. In nouissimis dieb. instabunt tpa piculosa, & erũt hoĩes seipsos amantes amore. s. priuato, de quo dicit Aug. Ciuitatem Diaboli fecit amor sui vsq; ad contemptũ Dei. Ex isto. n. amore oĩa mala pcessũt, sicut ex charitate cõstat pullulare virtutes, vnde post illud. Erunt hoĩes seipsos amantes, sequit. Cupidi, elati, supbi, blasphemi, parentib. non obedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, pterui, tumidi, voluptatũ amatores magis q̃ Dei. Tales etiã describit idẽ Apłs Ro. 1. dicens eos esse repletos oĩ iniqtate, malitia, fornicatione, auaritia, neqtia, plenos inuidia, homicidijs, contentione, dolo, malignitate, susurrones, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, supbos, elatos, inuentores malorum, insipientes, incompositos, sine affectione, sine federe, absq; mia. O si quis linceis ocul' conscientiarũ parietes penetrare, & cordiũ occulta luculẽter posset inspicere, cõcerneret crimina quãto secretiora, tãto forsitan grauiora. Sed ne publicem' occulta dedecoris, aut parietẽ fodiamus, vt appareat idolum abominationis, quia nec testes sumus, nec Iudices occultorum, sed alium habebunt Iudicem, non Regem vel Principẽ, sed conscientiarum secretissimorũ inspectorem, qa aĩa nuda sunt ocul' eius, qui sicut nihil deseret inscrutatũ, ita nihil pteriet impunitũ, videamus q̃ palã corã sole gerunt, q nec ignorari psit, nec aliqua tergiuersatione celari, nec excusationis pallio opiri, quia tã impudenter agunt hodie pctõres, vt frontẽ meretricis excedere videant. De quib. dictũ est Ysa. 3. Pctũ suum quasi Sodoma pdicauerunt, imò, & laudat pctõr in desiderijs aĩæ suæ, & iniquus bñdicitur, & publicatis pestiferis adinuẽtionib. vitiorũ, qui est in eis astutior, & effrenatior, ille pbior, sapientior, & valentior iudicatur. Verecundia quoq; importabil' estimatur innocentem vel minus impiũ esse inter hoĩes sceleratos, simplicẽ inter vulpes, columbam inter vultures, agniculũ inter lupos. Inhonorat' Deus iniqs opib. & linguis non solũ peierantiũ, sed blasphemãtium, nomen eius sceleratissimè laceratur, eius mandata contẽnuntur, pmissiones vilipenduntur, cõminationes non timẽtur, supplicia non horrentur, leges abolentur, & p libito voluntatis neqter exponuntur, & sicut ait Cyprian' consenscere iura pctis, & cœpit licitum esse qđ publicũ. Iura iniurijs militãt, & iniuriæ p viribus inducunt, abusiue consuetudines sanciuntur. Legẽ habentes sine lege viuunt, & legibus abutuntur. Diues pauperem suppeditat, & potẽs opprimit impotentẽ, vulpes cuniculũ, lup' agnũ, vultur columbã, accipiter alaudã deuorat, & impius iustũ, & simplicẽ versipellis. Facti sunt hoĩes sicut pisces maris, & sicut reptilia non habentia pceptorẽ. In mari Pyrrhatę pdant, in vijs insidiantur pdones, latrones in nemorib. fures in domib. in vrbibus abundãt seditiosi, in curijs pditores, sequit inuicẽ discordantium malitia, Iniqtatibus replentur oĩa, veritas odio habetur, & pcul abijcitur, iustitia puertitur, æquitas eneruatur, regnat impietas, sequit rapacitas, cupiditas dilatur. Quid plura? Quæ lingua, aut quis intellect' cogitare sufficeret q qlis qualia quãtaq; flagitia committuntur. Quia. n. non pfertur cito contra malos sñia, filij hoium absq; vllo timore ppetrant mala. Cùm igitur multitudo sit in scelere, nec sperari possit correctio, qu potius quotidiè crescit malitia, insolescit temeritas, obfirmatur audacia, effrenat' impudentia, speratur impunitas, & in immensum iniqtas cumulatur, quid restat, nisi dolor & gemitus. Non. n. senio crimina moriuntur, nec vetustate tẽporum obruuntur, quinimo velut idra vno capite resecato alia validius, & numerosius pullulantia renascuntur. Sic adduntur pctã pctis, adinueniuntur noua, & multiplicantur absq; numero & peccandi libidinosa rabies ardentius inflammat. Quid igitur amplius expectare debemus, nisi q in breui sit finis à iusto Iudice tot & tantis flagitijs tã horrendis abominationib. imponend'? Debemus. n. diligenter aduertere, & memoriter retinere, qđ Gen. 6. legimus. Videns Deus q multa malitia hoĩum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis humani intenta esset ad malũ oĩ tpe, pœnituit eũ q hoĩem fecisset in terra. Et infra. Finis vniuersæ carnis venit corã me, repleta est terra iniquitate à facie eorum, & ego disperdã eos cum terra. Ecce q ppter multiplicationẽ, & redundantiã pctõrum, & ad purgationem mundi, & exterminationẽ hoium impiorum immisit Dñs cataclismũ aquarũ. Item Gen. 18. Dixit Dñs ad Abraã. Clamor Sodomorũ & Gomorrẽorũ multiplicat' est, & pctm̃ eorum aggrauatum est nimis. Et sequitur. Quia pluit Dñs ignẽ & sulphur de cœlo, quinq; ciuitates oĩno subuertens cum oĩb. hoĩb. necnõ & infantulis & iumentis. Itẽ qñ multiplicata sũt pctã ppłi Chanaan pcepit Dñs filijs Israel, vt in ingressu suo in terrã pmissionis. pilus exterminarent eos, nec quemq̃ viuere pmitterent, vnde quia aliquib. pepercerunt, increpari à Dño meruerunt, sicut dr̃ Iosu. 2. Item diu sustinuit Dñs pctã filiorũ Israel. Sed postq̃ complete sunt iniquitates eorũ, eiecit eos à facie sua, de terra sua trãsferens eos in exteras nationes. Primo decẽ trib. sicut habemus 4. Re. 17. Postea duas trib 4. Re. vlt. Sed illa abiectio seu translatio fuit tpalis, vnde post annos septuaginta redierunt. Sed postmodum, quia Chr̃um Dñm crucifigendo immanissime peccauerunt, terrã suã vsq; ad Antichrĩ tẽpus irrecupabiliter amiserũt. Sic etiam exterminata sunt regna Chaldęorũ, Medorũ, Persarũ, necnon & Græcorũ, q̃ suis tpib. potentissima fuerunt, & maxima, tñ ppter iniqtates eorum ad nihilũ sunt redacta. Deniq; nuper dieb. istis etiã Chr̃iani nr̃i ppter eorum pctã nepharia, q magis tacenda censui q̃ pandenda, iusto Dei iudicio p manus infidelium nephandorũ trucidati captiuati vel in fugam conuersi sunt De terra scã pmissionis, q̃ Dñs Iesus sua bñdicta natiuitate, conuersatione & morte sacratissima consecrauit, turpissimè sunt electi, quia flagitiosam eorum vitã non poterant amplius sustinere. Hæc oĩa supradicta q̃ sunt q̃dam particularia Dei iudicia, sunt etiã futurorum signa pnostica, & futuri iudicij generalis exempla, qm̃ sicut Deus illorũ iniquitatem vsq; ad pñitum tẽpus per patientiã expectauit, & postmodõ iudiciũ suũ exercẽs, inflexibiliter iræ suæ furorẽ super eos effudit. Sic de gnãli iudicio firmiter est tenendũ, licèt qñ sit prisè futurũ oĩ viuenti sit incertum, nisi cui fuerit à Dño reuelatũ. Quartum signum futuri iudicij erit, in diuersis mundi partib. facta cõmotio. Aũ cõsummationẽ. n. mundi necesse est magnas, & mirabiles cõmotiones fieri in oib. creaturis. Sicut namq; Deus suum primũ aduentum in mundum qui debebat esse gratiosus & amabil' per Prophetas suos pnunciari voluit, multisq; figuris, & ęnigmatib. psignari, ne si subito veniret, hoẽs non agnoscerent, qu potius vt ipsum agnoscentes cum oĩ deuotione susciperent ac anteq̃ veniret ad eius susceptionem deuotã cũ oĩ se diligentia ppararent, sic ẽm eius aduentũ terribilẽ, & horrendũ oẽs Prophetas suos voluit proclamari multisq; signis pcedentib. ppinquũ esse iudicium faciet demonstrari, vt saluandi qui boni sunt ad meliora, & ampliora puocentur, & q in pctis suis sunt citius ad pñiam conuertantur, repbi vero inexcusabiles merito iudicent'. Vnde Btũs Greg. ait. Saluator nr̃ nos paratos inuenire desiderans, senescentem mundũ q̃ mala sequantur denunciat, vt nos ab eius amore compescat. Appropinquante eius termino quantę psecutiones pueniant innotescit, vt si Deũ in tranquillitate metuere nolumus, vicinum eius iudicium, terrorib. vel persecutionib. attriti timeamus. Item qñ pr̃familias contra aliqnẽ ppter iniurias, vel contumelias sibi factas est vehementer iratus, oẽs eius domestici & amici ad Dñi sui vindicandas iniurias vnanimiter animãtor. Sic oĩs creatura factori suo deseruiens excandescit in tormẽtum contra impios ad vindicandũ iniurias creatoris. Item cũ exigente iustitia in qbus quis peccat in his puniri debeat, sicut dr̃ Sap. 11. Per q̃ qs peccat p hæc & torquetur nos, q cũctis creaturis abutentes delinquimus, iustum est vt in cunctis, & à cunctis à iusto Iudice torqueamur. vt impleat' qđ dr̃ Sap. 5. Pugnabit p eo orbis terrarũ, contra insensatos. Sicut ait Greg. Oĩa q̃ ad vsum vitæ accipimus, ad vsum conuertimus culpæ. Sed oĩa q ad vsum nr̃ę prauitatis inflectimus, ad vsum nobis vertũtur vltionis: tranquillitatem pacis humanæ conuertimus in vanam securitatẽ, & ideo iuste, sicut ait Saluator Matt. 24. Surget gens contra gẽtem, & regnum aduersus regnum. Peregrinationem vitę, p habitatione dileximus patriæ, iõ erunt terremotus. Salutem corporum in vsum redigimus vitiorũ, iõ erunt pestilentiæ. Vbertatis abundãtiam non ad necessitatẽ carnis assumpsimus, sed ad puersitatem intentissimę voluptatis, iõ erit fames. Serenitatẽ aëris seruire nobis cogimus ad vsum terrenę delectationis, & iõ erunt fulgura, tempestates, & tonitrua. Iure igr̃ restat vt sibi oĩa nos feriant, q̃ sibi oĩa vitijs nris male subiecta seruiebant, vt quot in mundo inconsumes habuimus gaudia, tot de ipso postmodum cogamur sentire tormenta. Attẽdendũ est aũt q in oib. creaturis, & singul' mũdi partib. erunt cõmotiones mirabiles ad cogitandũ, terribiles ad videndũ, sed pene intollerabiles ad sustinendũ. Erunt. n. hmõi commotiones in dæmonibus in hominibus in elementis omnibus in corporibus cœlestibus necnon & in beatis spiritibus. Primo quidem in dęmonibus, quia sicut dictum est, soluetur Sathanas. i. potestas eius relaxabitur. Permittentur. n. dæmones fortius solito tentare hoẽs, vehementius impugnare, acrius persequi, & ex tota sua malitia amplius in eos desęuire. Vnde ipsi crudelitate commoti multas horribiles commotiones in homines excitabunt, ac totum mundum contra eos mirabiliter commouebunt. Item erit commotio in hominibus. Nam sicut prædixit Dominus. Erunt prælia & seditiones. Bella ad hostes pertinent, sicut ait Greg. Seditiones ad ciues, vt ergo nos indicet interius exteriusque turbari, aliud nos fateatur ab hostibus aliud à fratribus perpeti. Surget enim gens contra gentem, & regnum aduersus regnum. Tolletur vbique pax de terra, vbiq; prælia moue-

mouebuntur. Insurgent maiores contra se inuicē. & cōtra minores alios. Minores siēt in maiores, ac etiā in seipsos, regnū cōtra regnum aliud diuidet, & in seipso diuisionum scismatib. discindet. Ciuitas ciuitatē impugnabit, castrū vnū insurget in aliud, dom⁹ cōtra domū, familia cōtra familiā, psonā cōtra psona armabit. Tumultuabit puer cōtra senē, & ignobil cōtra nobilē, Principes cōtra subditos, & ecōuerso laici cōtra clericos, & ecōtrario religiosi cōtra seculares, & ecōuerso religiosi cōtra religiosus alios, ac ipsi diuident multiformiter in seipsos. Clerici cōtra ṗlatos, & econuerso consurgent. Nō erit collegiū aut monasterium vbi nō tumultuosa cōmotiō, & seditiosa turbatio conetet. Tunc implebitur illud Hier. 9. Vnusquisq; se à ꝓximo suo custodiat, & in oī frē suo non habeat fiduciā, q̄a oīs frater supplantans supplantabit, & oīs amicus fraudulenter incedet. & vir fratrem deridebit, & veritatē non loq̄tur. Sequit; Sagitta vulnerans lingua eorum dolū locuta est. In ora pacē cum amico suo loquit, & occulte ponit ei insidias. Et Mich. 7. Nolite credere amico. & confidere in Duce, ab ea q̄ dormit in sinu tuo custodi claustra oris tui, quia filius contumeliam faciet pr̄i, & filia consurget aduersus mr̄em suā, nurus cōtra socrum suā, & inimici hoīs domestici ei⁹. Et qđ longe grauius est, tradet frater fratrem in mortem, & pr̄ filiū, & insurgent filij in parentes, & morte afficient eos, ait Saluator, Matt. 24. Sicut aūt in corpore nāli cū membra singula dissoluunt, & cathena aurea. i. armonia totius corporis, qua vz. infe, & aīa sīt cū corpore, tenebant mirabili nexu concordiæ federata, dissidentibus elementis in corpore, quasi quadā intrinseca pugna, vno eorū ṗdominante sup alia dissipat, necesse est hoīē cito mori, sic in corpore vniuersę reipublicę certissimū signū destructionis eius finalis est tā horrēda diuisio, qualis superius est descripta. Ait. n. Saluator Mat. 12. Omne regnum contra se diuisum desolabit, & oīs ciuitas & domus contra se diuisa non stabit. Item sicut in ædificio materiali qn̄ parietes ab inuicem separant, ac singuli quoq; parietes interrupti fissuras multas habentes, intrinsecus, & extrinsecus, dissoluuntur, exterminatū illi⁹ ædificij sine spe reparationis indicant, & ruinant. Sic in ꝓposito intelligendum est ꝙ tanta commotio in corpore reipublicæ finat eius extermnij, est euidentissimum argm̄. Item erunt commotiones in elementis oīb, Nam in terra erit fames valida, non in vna regione tm̄ vel ꝓuintia, sed vbiq; terrarum sterilitas, & defectus necessariorum ad victum. In visceribus quoq; terræ tanta fiet commotio, ꝙ erunt terremoti horribiles, crebriores, & incomparabiliter vehementiores solito. i. crebrius, & in pluribus mundi partib. accidentes tā violenti vel fortes vt ciuitates, turres, & castra destruant, ac montes à fundamentis pœnitus euertant. Tunc implebitur illud Ysa. 24. Confractione confringetur terra, contritione conteret terra, commotione cōmouebit terra, agitatione agitabitur terra. Et qđ Dn̄s ipse ṗdixit. Erit fames, & erunt terremotus magni per loca. In aq̄s siēt. s. in mari, & fluminibus erunt commotiones, vz. inundationes insolitæ, sonitus inauditi, ꝓcellosę fluctuum commotiones, eleuationes ac deṗssiones vndarū. ac tēpestates tā auditu terribiles q̄ aspectu. In aere quoque mltę commotiones, & mulplices erunt, vz. epidimiæ. i. infectiones maximē, ex quib. orientur pestilentiæ. i. corruptiones, morbos, & mortes innumerabiles tā in hoīb. q̄ iumentis, & bestijs generantes. Erunt etiam tonitrua, coruscationes, & fulgura, tempestates. & gradis, æstus intollerabiles, ventorum concursus, & turbines. Hæc aūt oīa tanta, & iā crebra erunt qualia nunq̄ ante fuerunt, ita vt hoīes super trā arescant, & velut amētes ꝑ timore, & confusione fiant. vnde Sap. 5. dr̄ Ibunt directē emissiones fulgurum tanq̄ habene curuato arco nubium exterminabuntur, & ad certum locū insilient, & à petrosa ira plena mittent grandines. & excandescet in illos aqua maris, & flumina concurrent duriter &c. In igne verò erunt commotiones ex conflagratione ignū mundanorum. De qua dicet infra, iō supersedeamus ad ṗsens. In corporib. quoq; cœlestib. erunt commotiones, sicut ait Saluator. Luc. 21. Erunt signa in sole, & luna, & stellis. Expssius Mat. 24. Sol obscurabitur. & luna non dabit lumen suum, & stellę cadent de cœlo. Scdm Ambrosium, sol & luna ad temp⁹ possunt intelligi priuari lumine suo, & pacto die iudicij maius lumen recipient. Et Chrys. ait. Prīfamilias moriente, domus tota turbat, familia plangit, & nigris se vestimentis induunt. Sic humano genere ꝓpter quem facta sunt oīa circa finem constituto, cęli mysteria lugere dicunt, & candore deposito tenebris induunt. Vnde Act. 2. Sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinē, anteq̄ veniat dies Dn̄i magnus & manifest⁹. Et sumpta est hæc auctoritas de Ioel 2. quasi à facie Dn̄i contremuit terra, moti sunt cœli, sol, & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorē suū. Pro tanto de stellis dicit ṗsens. Mat. 24. Stellæ cadent de cęlo, quia vz non lucebunt, nec videbunt, ac si cecidissent de. cœlo. Aliter hęc verba possunt intelligi sm̄ Ambrosium. Hieronymum, & Bedam. Sol & Luna obscurari dicuntur non diminutione sui luminis, sed superueniente claritate maxima veri solis obscurari, & nullius esse luminia videbuntur. Isa. 24 Erubescet Luna & confundetur Sol, cum regnauerit dn̄s exercituum. stellę cadent de cœlo. Non quia stellę quæ sunt lumina quædam cœli credenda sint cadere, vel corrūpi, sed in superiori parte aeris fient inflammationes vehemētes, & multæ, quæ sic discurrent per aera, vt quasi stella de cœlo cadere videantur. Vel sm̄ Ambro. Stellæ cadent &c. i. qui fulgere videbantur in ecclesia, & esse firmissimi, turbabuntur a sanctitate vitæ & veritate fidei præ turbatione cadentes. Tandem erunt commotiones ēt in beatis spiritibus, sicut ait dn̄s, virtutes cęlorum mouebuntur. i. Angeli. Et dn̄r virtutes cœlorum, q̄s in cęlis est eorum habitatio. Aut sm̄ philosophos, quia sunt motores orbium cœlestium. Moueri autem dn̄r motu. s. reuerentiæ. Ex consideratione. n. maiestatis iudicis venientis resilient in propriam paruitatem & videntes eū iratū contra impios, quasi tremere videbunt. Sicut patrefamilias vehementer iram, oēs eius amici motum quendam & signa cuiusdam commotionis ostendūt. Aut dn̄r moueri ad litteram quia cōplebunt mysterium consummationis mundi & resurrectionis gn̄alis. Sicut dr̄ Matth. 13. Mittet filius hominis Angelos suos, & colligent de regno eius oīa scandala. Et infra. Exibunt Angeli & separabunt malos de medio iustorum. Et Rursum. 24 Mittet Angelos suos, cum tuba & voce magna, & congregabunt electos eius, &c. Vnde Chris. Exurgenti Regi cęlesti iudicare viuos, & mortuos, virtutes Angelicæ mouebuntur, terribiles ministri, terribilem dn̄m præcedentes. Hieronymus aūt dicit se inuenisse scripta in annalibus Hebræorū, 15. signa iudicium præcessura. Prima die eriget se mare super altitudines montium quadraginta cubitis stans in loco suo quasi murus. Secundo tm̄ descendet vt vix videri possit. Tertio marinæ beluæ apparentes super mare, dabunt rugitus vsque ad cœlum. Quartò ardebit mare & oēs aquæ. Quintò herbæ & arbores dabunt rorem sanguineum. Sexto ruent ędificia. Septimo Petræ adinuicem collidētur. Octauò fiet generalis terræmotus. Nonò ęquabitur terra. Decimo exibunt homines, de cauernis, & ibunt velūt amentes, nec poterunt mutuo sibi loqui. Vndecimò surgent ossa mortuorum, & stabunt super sepulchra sua. Duodecimò cadent Stellæ. Tertiodecimò morientur viuentes, vt cum mortuis resurgāt Quartodecimò ardebit cœlum & terra. Quintodecimo fiet cœlum nouum & terra noua, & resurgent omnes. Vtrum autem continue an interpolate futura sint ista, Hie. non expressit. Hæc dicta de duobus antecedentibus iudicium. s. de Antichristi persecutione, & de mundi consumationa sufficiant.

De mundi purgatione. Dist. III.

Consequenter dicendum est. de duobus concomitantibus aduentum iudicis, & Primò de mundi purgatione. Secundò de generali corporum resurrectione. Quantum ad primum sciendum, quod venturum iudicem præcedet ignis, qui faciem huius mundi comburet, peribuntque cęlum & terra. Sicut ait dominus Matth. 23. Cœlum & terra transibunt, non secundum substantiam, sed secundum speciem quæ mutabitur in meliorem, cęlum dicit aereum, non ethereum. Tantum āt ascendet ignis præambulus iudicij, quantum ascenderunt aquæ diluuij. s. vigintiquinque cubitis super cacumina montium, vt hanc mundi partem purgent a sordibus peccatorum. Nam hoīes peccatores, non solum suis sceleribus maculant, verumēt suam habitationē inquinant, oēsque creaturas quarū obsequijs abutunt inficiunt & puertunt. Iō tm̄ ascendere credendus est ignis mūdi purgatiuus q̄tū ascēdere potuerunt fumi idolatriæ, aut fętor criminū aliorum. Terram igr̄ mare & oēs aquas, ac aeris crassitudinem purgabit, electos ēt sm̄ Apostolum emūdabit, reprobos vero torquebit. Vt. n. ait Aug. hoc erit incēdium sanctis, qđ fuit tribus pueris caminus Babilonis. De reprobis vero dicitur in psalm. Ignis ante ipsum præcedet. & inflammabit inimicos eius.

De corporum resurrectione.

Dicto de mundi purgatione dicendum est, de generali corporum resurrectione. Circa quam consideranda sunt quinque. Primo ꝙ futura sit resurrectio. Secundo, ꝙ vnusquisque resurget idem in numero. Tertiò ꝙ oēs resurgent in perfecta ætate. Quarto, ꝙ oēs resurgēt immortales. Quinto, ꝙ omnes erunt impassibiles. Circa primum sciendum. Resurrectionē corporum futuram esse probatur multipliciter, videlicet. Auctoritatibus, rōnibus, & exemplis. Et primo auctoritate & testimonio Prophetarū Isa. 26. Viuent mortui tui & interfecti tui resurgēt. Et post. Vos, qui in puluere estis, &c. Ezech. 38. c. Hæc dicit dn̄s Deus. Ecce ego aperiā tumulos vestros, & educam vos, de sepulchris vestris popule meus. Et post. Dabo spm̄ meum in vobis, & viuetis. Dan 12. b. In tpe illo saluabit ppl̄us tuus, oīs qui inuentus fuerit scriptus in libro vitæ, & multi de his, q̄ dormiūt in pul

nere

nere terræ euigilabunt. Alij in vitã æternã, alij in obprobriũ, vt videãt semper. Hoc testatus est Danieli Angelus indutus lineis cum iuramento in conspectu duorum Angelorum. Itẽ Ion. a. e. Subleuabit de corruptione vitã meã. Item illi septẽ fratres cum matre de quib. a. Mach. 6. d. oẽs martyriũ gratanter suscipiebant ꝓpter obseruantiã legis, & spem resurrectionis, qui testimonium perhibẽt de hoc in extremo spũ cõstituti, quorum vnus ait. Rex mundi ꝗ suis legib. defunctos in æternæ vitæ resurrectione suscitabit. Et alias membra obtulit ad martyrium dicens E cœlo ista possideo, sed ꝓpter Dei leges hæc ipsa despicio, qm̃ ab ipso me ea recepturum spero, sicr alij, & mater eorũ. Legit in hystorijs Rom. Quia cum tpe Theodosij Impatoris, quidam Philosophi, & multi viri Ecclesiastici, imò vero hæretici dogma tenerent corporum resurrectionẽ non esse futurã, nisi spũaliter, & alij catholici sentirent, & assererent ꝙ futura esset corporaliter. Cùm in his esset Impator Theodosius anxius & dubius qd esset tenẽdum, cum terra effoderetur apud Constantinopolim ꝓ fundamento quodã iaciendo, apertum est sepulchrum cuiusdã antiquissimi Philosophi, & famosissimi, qui fecerat scribi, & sculpi secum in sepulchro suo articulos fidei nræ, ꝙ. s. Dei filiũ crederet cõceptũ rum de virgine, & nasciturum &c. Per quẽ ẽt sperabat se resurrecturum corpaliter in iudicio futuro. In cuius iudicium ossa sua ape Theodosij Impatoris soli paterent. Ad hmõi ergo sepulchri apertionem, & scripturæ inuentionẽ, & fides catholica est confirmata, & hæresis cõfutata. Iob. 19. Scio ꝙ redemptor meus viuit, & in nouiss. die de terra sur. sum. & rur. circum. pel. me & in car. mea vide. de. saluã. me. &c. Item testimonio illorum qui ꝑpetui fuerunt inter Christianos. s. Apłorum quorum articulũ fides dicerũt carnis resurrectionẽ, quẽ qui nõ crediderit, salus esse nõ poterit. Apłs Paulus 1. Cor. 15. Oẽs quidem resurgemus Et 1. Thes. 4 Mortui qui in Chro sunt resurgent primi. Item beati martyres ꝓ huius spe, & testimonio corpa sua ad supplicia tradiderunt. Super oĩa aũt debet valere testimonium Chri, cuius virtute ipsa resurrectio fiet, qui hanc futurã ꝑdicauit. Iohã. 5. Procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt in resurrectionem iudicij. Itẽ hãc futurã ꝓbauit Saduceis. Math 21. a. Luc. 20. Per hoc Deus dixit Moysi. Ego sum Deus Abrahã, Deus Isaac, Deus Iacob, Deus o. nõ est Deus mortuorum, sed viuentium. Oẽs. n. viuunt ei, quia eos põt resuscitare qñ vult. Item exemplo suo, & suorum eã futurã ꝑmonstrauit. Math 28. Multa corpa sanctorũ qui dormierant surrexerunt, & exeuntes de monumentis &c. De eius resurrectione Math. 27. & Ro. 16 a. Luc 24. Põt aũt hoc idẽ & rõnib. ꝓbari. Resurrectionem nẽpe futurã exigit Dei veritas infallibilis, qui p Prophetas suos eã ꝑdixit, & ꝓmisit esse futuram, sicut patet auct oritatib. ꝑmissis, Prophetæ aũt diuinitus inspirati, non possunt esse mentiri. Item æquitas summæ iustitiæ requirit, vt sm ꝙ oẽs boni vel mali in suis corporib. meruerunt, hoc eis in vtrisq; reddatur. Math. 6. Eadem mensura qua mensi fueritis remetietur vobis. Et Isa 61. In terra sua q̃ est terra hæreditatis æternæ duplicia possidebunt. i. duplicem glam in aĩa & corpore. Cùm aũt boni p corpora sua, quasi p instrũ, vel organo aĩarum Deo seruierint, mali vero de corporib. suis, & per corporea instrũ, quasi incitatiua ad malum Deum impugnauerint, & p corporum suorum organa peccauerint cõtra eum. Ad iustum iudicium ptinet, vt per q Deo seruiuit aliquis per hæc ẽt remuneretur. Et per q̃ peccauit, per hæc etiam torqueatur. Item iudex olim summè iustus, tam malorũ, q̃ bonorum corpora suscitabit, vt ea q̃ meriti, vel demeriti cooperatiua fuerunt, participationem etiam ꝑmij vel supplicij recipiant in æternum. Item hoc exigit corporis Ecclesiæ cõformitas, & cõgruitas. Nõ. n. congruum est, vt surgente integro capite membra remaneant in parte in terra q̃rum ad corpora. Nõ est formosum corpus nisi membra integraliter surgant, nec est integrum aliter corpus sicr, nec corpus Ecclesiæ aliter integrum erit, aut decens nisi resurgant integre mẽbra, sicut integre surrexit caput. Iõ dicit Apłs 1. Cor. 15. Chrs surrexit à mortuis primitiæ dormientium. Et post Vnusquisq; in suo ordine resurget, primo Chrs, deinde q sunt Chri. Itẽ hoc exigit hũani corporis nobilitas. Si. n. alia corpa aliqua vt sunt semina primo moriunt & putrescunt, & pꝰ viuificant, multo fortius videt nobilissimũ genꝰ seminis, pp qd alia semina facta sunt, cũ seminatum non debere depire. s. corpꝰ humanũ cũ n sepelit, vnde hoc ꝓbat Apłs p exemplũ seminis 1. Cor. 15. Insipiens tu qd seminas nõ viuificat, nisi prius moriat. Ysa. 66. Ossa vrã sicut herba germinabũt. Nec mirum si hoc semẽ tũ moriat in terra anteq̃ resurgat, quia aliqua semina postq̃ p cẽtũ annos latuerũt in terra post cẽtũ annos germinãt opante nã. Hoc dẽ verum eẽ de grano milij. De quo dr ꝙ aliqñ bñ latet in terra per centũ annos anteq̃ germinet, vel ẽt p mille. Si hoc põt facere nã de tã paruo semine, qd miraris si hoc facit creator qui supra nã est de tã nobili semine in fine mũdi. Itẽ hoc exigit summi Regis curialitas. Quid. n. rex esset curialis, cui seruiret in exercitu suo fideliter miles, & scutifer, si ipse in fine prælij stipendia daret militibus, & nihil scutiferis, qui ei seruiuissent vsque ad mortẽ? Sic possent dicere scutiferi qd dicunt insipientes Iudæi Mal. 3. Vanus est ois, qui seruit Deo. Item quid mirum si ille qui creauit cuncta de nihilo, de costa hoĩs mulierem, de puluere corporis reparet illud. Item si artifices de cineribus vitrum faciant, & vitra fracta in fornacem proijcientes, & liquefacientes ẽt pulchriora ex eis vitra reficiant. Quid mirum si summus artifex hoc faciat de corporibus nr̃is fractis vt ipse reformet. Phil. 3. Saluatorem expectamus dñm nostrum Iesum Xp̃m qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratũ corpori claritatis suæ. Itẽ hoc exigit ppetua scõrum felicitas quorum aiæ, desiderant corpora quasi suũ bonũ sociũ qui fuit particeps laboris & tribulationis, vt sit particeps cõsolationis. Tertiò põt suaderi resurrectio naturalibus exemplis, & miraculis. Si vt dictum est ipalis artifex qui de puluere feni facit vitrum, quare non summus artifex de pulueribus corporis corpus reficiat. In partibus Tyri & Achon de Sabulo Maris fit optimum vitrum. Item de cinere fœnicis noua fenix & nobilis renouatur, quæ est auis nobilissima, & sola nidificat, & spẽs aromaticas in nido suo congregat & se cum eis comburit, & de puluere suo renouatur. Ad hoc ãt probandũ ꝙ mortuorum resurrectio futura sit multa fidem & fecit & põt facere miraculũ de septẽ dormiẽtibus, de quibus legit ꝙ cũ Decius Imperator venisset Ephesum, ꝑcepit oẽs idolis immolare, aut diuersis supplicijs occidi, qui hoc non facerent. Oblati sunt, & accusati septẽ viri primi in palatio suo Xp̃iani qui hoc facere contẽpserunt, quorũ primus vocabat Maximus, & alius Malcus, &c. cum dedissent eis tp̃s deliberandi vsq; ad reditũ suũ, ipsi deliberato cõsilio venditis, & erogatis suis pauperibus latebant in spelunca in Celyon mõte. Cum ãt misissent Malcũ trãsfiguratum sub habitu medici ad emẽdum necessaria victui, cũ audiret Deciũ inquirere de eis reuersus, ad speluncã socijs hoc retulit, qui cũ panem comedissẽt Dei volũtate dormierũt vsq; ad tpa Theodosij. Decius ãt audiẽs qualiter sua erogassent, & p parẽtes eorum quibus mortẽ cõminabat cognuscẽs, ꝙ laterẽt in dicta spelũca, maximis lapidibus os speloncæ fecit impleri vt sic ibi deficerent. Duo ãt viri Xp̃iani Ruphinus, & Theodorꝰ Martyriũ & gesta eorũ describẽtes ea inter lapides incluserunt signata duobus sigillis argẽteis. Cum ãt tpe Theodosij mota esset heresis, de resurrectione mortuorum, asserentibus multis, ꝙ nõ esset futura corporalis, & Imperator Theodosius sup hoc multũ fleret, indutus cilicio. Accidit vt dum quidã volens edificare in dicto monte stabulum iumentis suis, & extraheret lapides, de dicta spelunca, excitati sunt & credentes, se dormiuisse per spacium solius noctis, quærunt a Malco quid de eis tractaret Decius, affirmãtes, ꝙ nulla rõne immolarent. Cum misissent ad vrbem Malcum vt prius ad victualia emenda, cum quinque solidis mirabatur lapides ad os spelũcæ, & ꝙ videbat signum crucis sup portas vrbis, & hoĩes loquentes de Xp̃o. & mutationes hoium & ædificiorum. Et cum quærens audiret, ꝙ vrbs esset Ephesus, credens se dementatum voluit cedere, prius emptis panibus, venditores videntes monetam argenteam cum imagine Decij dixerunt, ꝙ doceret eos Thesauros antiquorum Imperatorum, & non celarent eum, ꝙ cum negaret vinctum fune duxerũt eũ ad Marinum ep̃m & Antipatũ proconsulẽ Ipse ãt credebat, ꝙ traheretur ad Decium cruciandos. Cum ãt q̃rerent ab eo. s. ꝙ doceret eos vbi Thesauros acceperat, & vnde esset & qui essent parentes sui a quibus dicebat se habuisse dictos argenteos, dixit eis noĩa & locum parẽtum suorum, q̃rẽs ab eis mirãtibus, vbi esset Decius Imperator quẽ antecedẽti die in vrbe dimiserat. Illis ãt asserentibus, ꝙ de eo nõ extabat iam eis memoria, manifestauit eis antedicta omnia, & de socijs suis, ad quos duxit eos cum maxima multitudine vrbis, quos inuenerunt in spelũca cum colore roseo, qui eadem testati sunt. Lit eræ ãs inuentæ sunt passionis suæ, cum sigillis argẽteis eadẽ testantes. Cum autem Theodosius vocatus, de Constantinopoli aduenisset gaudens, ad aduẽtum eius facies sanctorum, sicut sol fulserũt, qui procidens amplexatus est eos flens super singulos. Qui dixerunt, ꝙ ideo Deus eos reseruauerat tantis temporibus, sicut pueri in vteris maternis reseruantur sine sensu & dolore, vt nullus de resurrectione mortuorũ futura corporaliter de cætero dubitaret. Quo dicto flectẽdo genua, & orando in dño dormierunt et spũs exhibẽtes Cum aũt Imperator hoc vidisset, fecit extrahi corpora scõrũ extra speluncã ꝑcipiens fieri loculos aureos in quib corpora scõrum collocarent fletib. irrigans corpora singulorũ. Sed nocte ipsi apparuerunt ei scõi ꝑcipientes ei. vt dimitteret eos in pace quiescere, vbi quieuerant in dicta spelunca, vsquequo eos dñs in resurrectione generali resuscitaret. Quod ipse fecit, ornan. hostium speluncæ lapidibus deauratis De dormitionis autem tempore quo primo dormierant, dñi quidam ꝙ

dormierunt 372. annos, s͡m alios solum 144. qa ab incarnatione Dñi vsq; ad Decij Imperium fluxerũt 252. & ita nõ dormierũt nisi 144. annis Decius tñ vno anno regnauit. Item si ad rugitum leonis suscitantur leonis oculi, quare non possunt homines suscitari ad vocem filij Dei. De quo Oseæ 11. Dñs quasi leo rugiet, quia suscitationem bonorum, & malorum ipse faciet. Item si ad vocem, vel ad petitionem seruorum filij Dei, vel ad tactum eorumdem suscitant infiniti mortui, quare non ad iussionẽ omnipotentis filij Dei q omnipotens est? Legitur in beati Andreæ miraculis q͡ cùm p̃dicaret in littore maris, mare p̃iecit ad litt⁹ vnum mortuum. Qui facta oróne ad verbum eius suscitat. Qui retulit astantib. quõ erãt quadraginta iuuenes q audita fama beati Andreæ cõduxerant sibi, vt ad p̃dicationẽ eius p mare venirẽt. Quod cùm facerent diabolus eos, & barcã in qua erãt submersit. Quod cùm dixisset, mare expulit alios triginta nouem ad litus, quos oẽs verbo suscitauit. Item in vita beati Ioan. Euan. legitur, q͡ ad tactum ei⁹ tunicę Põtifex idolorum duos mortuos suscitauit. Itẽ in vita sancti Martial qui fuit vnus de septuaginta duobus discipul dr̃, q͡ cum beatus Petrus mitteret eum apud Lemonicas cum duobus p̃sbyteris cũ diu p̃cessissent, vnus ex p̃sbyteris illis mortuus est, q cũ ad sanctũ Petrum redissent, & accepissent ab eo baculũ suũ, ad tactũ eius p̃sbyter surrexit. Sil̃r cũ beatus Petrus tres discipulos suos, Euchardũ, Valerium, & Maternum ad conuertendos Theutonicos misisset, in transitu alpium mortuus est Maternus. Duo aũt ad beatũ Petrum reuersi, recepto ab eo baculo suo maternũ iã diu mortuũ, & sepultũ p̃cepto eius exhumãte, & tangentes baculo Petri, suscitatũ secũ duxerũt Treuerim, & magnam partẽ Theutoniæ conuerterũt. Et isti tres successiue epi fuerunt. Postea aũt Maternus in alpibus, vt dictũ est suscitatus p̃fuit in Colonia Eps, q̃ Agrippina tũc tẽporũ vocabat. Itẽ 2. dyal. 11. dr̃, q͡ cũ quidã monachi beati bñdicti ædificarẽt parietẽ, apparuit ei in cella existenti Diabolus dicens, q͡ ibat fratres visitare qui pietẽ quẽ ædificabant euertit, vnũ paruũ monachũ sub pariete attriuit. Beatus aũt bñdictus corpus laceratũ, & ossa attrita fecit in sacculo colligi, & i cella sua reponi, ad cuius orationẽ & vocẽ dictus monach⁹ reparatur, reintegratur, suscitat, & oĩno pristinæ valitudini restituitur. Quid mirũ ergo si verum est qđ dr̃ in Ioan. 5. Venit hora qñ hi qui in monumentis sunt audient vocẽ filij Dei, & qui audierint viuent, cũ sic viuificent mortui ad nutũ seruorũ? Põt etiã valere ad suadendã laicis resurrectionẽ exemplũ qđ legim Ezech 38. Vbi dr̃ q͡ facta super eum manus Dñi, duxit eũ in cãpum magnũ valde qui erat plenus ossibus mortuorũ aridorũ, quæ ad vocẽ Dei accesserunt ad iuncturas suas, & fuerunt in eis nerui, caro, & pellis, & spũs, & steterunt super pedes suos exercitus magnus valde. Quid mirũ si de ossibus aridis, & puluere reformat p semetipsum corpa qui p seruos suos videtur fecisse consimilis, & magis cõtra nãm. Legitur in vita beati Ioan. Euang. q͡ quodã Philosopho demõstrãte mundi diuitias contenendas, quidã iuuenes venditis p̃rimonijs suis, gẽmas p̃ciosas emerunt, quos ad suasionẽ dicti Philosophi in fom io ocul oium ad mõstrandũ mundi contẽptũ attriuerunt, & in puluerẽ redegerunt. Et cũ beatus Ioan. adueniẽs argueret hmõi contemptũ ob mũdi gloriã factũ, & diceret mũdum p̃pter Chr̃m contenneudũ ad eos conuertendos qui aduenerant, & ad petitionẽ eorũ gẽmas reintegrauit de pulueribus, & fragmentis suis. Itẽ post sabulũ in gẽmas cõmutauit. Itẽ 1. dyal. 7. dr̃ quod cũ quidam monachus lãpades pararet, vna fracta est cadens sup pauimentũ, & cõminuta. Qui timens abbatis offensionẽ fragmenta collegit, & orando lampadẽ reparauit, & reintegrauit. Itẽ dyal 4. dr̃ Quod beatus bñdictus capisteriũ fractum qđ nutrix sua à vicinis suis mutuo acceperat pp afflictionẽ eius oõne factã reintegrauit. Quid ergo miraris, si p semetipsum reintegrabit corpora, vt hẽant ipi quorũ fuerunt qđ meruerũt in ip̃is qñ ad eius oõis inuocationem hoc sui eius fecerunt? Cuius vocatio, & imperiũ Lazarũ, & adolescentẽ, & filiã Zayri suscitauit. Ad idẽ ptinet qđ dicit Gre. dyal 14. De herculano parisieñ. Epo quẽ Totilas Rex Gothorũ fecit decapitari, & corrigiã de toto corpore abscindi, quẽ cũ vellent postea ciues in Eccl̃ia sepelire honorificẽ, & remouere à loco vbi extra muros cũ quodam puero. sepultũ corpus eius erat, inuenerunt corpus pueri tabefactũ, & vermib. & putredine plenũ. Corpus aũt martyris recens, & integrum, ita vt cõiungeretur caput corpori, ita vt nullũ vestigium, vel cicatrix appareret ibi vel capitis, vel corrigiæ sublatæ. Item in vita sci Germani antis. dr̃ q͡ cum qdam porcarius recepisset eum socijs, quem Rex Britaniæ noluerunt recipere, cũ nõ hr̃et qđ posset ei dare, & socijs suis, vnicum vitulum quem habebat eis parauit. Cumq; comestus fuisset, dixit beatus Germanus vxori, q͡ ossa colligeret, & in pelle vituli poneret, & in p̃sepio corã matre apponeret. Quo facto vitulus surrexit, & fenum cum matre comedebat. Item cùm apud Rauennã in domo Reginæ comederet, asinus qui eum portare cõsueuerat moritur. Cùm aũt Regina palefridum offerret, vt sup illũ ascẽderet, q̃siuit si esset asinus suus q dicunt ei eum mortuũ, fecit se duci ad locum, vbi asinus iacebat mortuus, Cui dixit, Surge muscio, & ad hospitium redeamus, q statim se excutiens surrexit. Item in passione beati Chr̃oferi legit, q͡ vt crederent qbus ipse p̃dicabat futurã resurrectionẽ, & alios articulos baculum suum aridum in terra fixit, & p̃cepit ei vt frõderet, & fructificaret, qđ statim fecit hoc. Iob. 14. Lignũ hẽt spẽ, si p̃cisum fuerit rursum virescit, & rami ei⁹ pullulãt &c. Itẽ in historia Karoli magni legit, q͡ cũ milites sui fixissent in sero hastas aridas in terra prati, in mane cũ orasset q suscipe deberẽt martyriũ in bello, q͡ hoc ei dñs indicat et inuenerũt illi q mortui sunt in p̃lio hastas suas frõduisse. Cũ eas amputasset, de eo qđ infixũ in terra radicauerat, creuerũt maximẽ arbores in signũ q͡ hi q videbãtur priuandi morte ad hoc vi refecerẽt, vt essent magni in æternitate. Circa s͡m sciẽdũ q͡ vnusqsq; resurget idẽ in nũero q fuit prius. Sicut ait Iob. 19. In nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursum circũdabor pelle mea. & in carne mea videbo Deũ, quẽ visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & nõ alius. Cũ. n. ad hoc fiat resurrectio mortuorũ, vt vnusqsq; s͡m opa sua recipiat pęnã, vl p̃miũ, oportet q͡ idẽ ipse q demeruit puniat, & q bñ egit p̃miũ cõsequatur. Propter qđ ait Saluator. Io 6. Venit hora in qua oẽs q in monumento sunt, audiẽt vocẽ filij Dei, & p̃cedẽt q bõa fecerunt in resurrectionẽ vitæ, q verò mala egerũt in resurrectionẽ iudicij. Ex hoc etiã seqt, q͡ resurgẽtiũ corpora erũt eiusdẽ naturæ, alioqn nõ essent eadẽ nũero q fuerũt prius. Vnde Dñs ait Luc. 24. Videte man⁹ meas, & pedes meos, qa egoipse sum. Et postea, palpate, & videte, qa spũs carnẽ, & ossa nõ hẽt, sicut me videtis hr̃e. Sic. n. ait Aug. In quẽcunq; puluerẽ cinerẽq; resoluat, in quoscunq; alitus aurasq; diffugiat, in quãcunq; corporũ substantiã vel in ipsa elementa vertatur, in quorumcunq; aĩaliũ, vel etiã hoĩum cibũ carnẽq; mutet, illi aĩæ in pũcto tpis eã reddet qui illã primitus, vt hõ viueret aĩauit. Resurget aũt nõ fantastice, sed verẽ, quicquid est de veritate humanæ naturæ, & in eo resurget vnumqdq; in quo primitus habuit optimum suũ esse. Vnde de costa Adæ detracta de qua mulier formata fuit, nõ in Adã resurget, sed in Eua, quia formata muliere p̃fectior fuit hõ q̃tum ad conseruationẽ speciei, q̃ ante. Eadẽ rõe manus hois comesta ab alio hoĩe, resurget in primo. Quia verò corpus humanũ p̃fectissimum est oium corporum inferiorum, iõ caro bouis vel alterius aĩalis comesta ab hoĩe, & in carnẽ eius conuersa, resurget in comedente, nõ in sua specie q̃ prius habuerat, sed in specie carnis humanæ. Circa tertiũ sciendum q͡ tunc s͡m Apostolum oẽs electi de cunctis orbis pub. occurrent Chr̃m in virum p̃fectum. i. in virilẽ p̃fectionem quasi. s. in statu triginta vel circiter annorũ, quasi in ętate Chr̃i, in qua. s. chr̃s habuit plenitudinẽ corporis, sensus, & roboris. Resurget etiã vnusquisq; in mensura ætatis plenitudinis chr̃i, quia vnusquisq; sui corporis mẽsurã recipiet q̃ in ætate triginta annorum habuit, etiã si senex obijt, vel q̃ in illa ætate habiturus esset, si vsq; ad eã peruenisset. Sic aũt modificabitur illa mã corpis, vt nihil ex ea pereat, nihilq; sup̃fluat. Sed si quid alicui defuit, Deus ipse supplebit, vt oẽs resurgant in integritate membrorum. Et si quid enormiter abundauerit in aliqua sui pte, diuidet p totum corpus, vt nihil indecens sit in eis. Dãnatorum aũt corpora reparabunt integra absq; omni diminutione mẽbrorũ, & absq; defectu, & corruptione, q̃ error naturæ, vel infirmitas introduxit. Vnde ait Apostolus 1. Cor. 15. Mortui resurgẽt incorrupti. Quod quidem tã de malis debet intelligi q̃ de bonis. Vnde q̃tum ad integritatem naturæ nõ erit differẽtia in corporib. bonorum vel malorum, licèt in alijs bñ sit magna differentia, sicut iã ostendimus. Circa quartum sciendum q͡ omnes resurgent immortales. Chr̃s enim mortem nostram sua morte destruxit, & omnes defectus qui in naturam humanam ex peccato peruenerant. Necessitas autem moriendi est defectus in nobis perueniens ex peccato. Vnde sic resurgent omnes à morte, vt non vlterius moriantur. Sicut ergo Christus resurgens ex mortuis iam non moritur. Rom. 6. sic resurgent omnes nõ iterũ morituri, vnde Apoc. 20. Mors vltra non erit. Et Ysa. 25. Præcipitabit Dñs mortem in sempiternum. Ex præmissis patet, quod post resurrectionem non erit vsus ciborum, nec venereorum, quia vsus ciborũ corruptibili vitæ deseruit. Cibos enim assumimus, vel propter nutrimentum, vt vitemus corruptionem quæ posset accidere ex cõsumptione humidi naturalis, uel propter augmentum. Omnes autem in debita quãtitate resurgent. Item nec vsus venereorum erit, quia commixtio maris & fœminæ ordinatur ad generationem p q̃ species hominis conseruetur, & p̃petuetur in esse, q̃ in indiuiduo cõseruari nõ põt. Resurgentiũ aũt vita immortalis erit, vt dictum est, ita q͡ in quolibet indiuiduo cõseruabitur in æternum. Ideo dicit Dñs Matth. 22. In resurre-

surre-

surrectione neque nubent neque nubentur, sed sunt sicut Angeli Dei. In corporibus tñ resurgentium erunt membra singula q̃ nunc in statu vitæ corruptibilis nutritiuæ vel generatiuę virtuti deseruiunt, non pp actum nutriendi vel generandi, sed ad perfectionem & decorem naturæ, sicut & distinctio sexuum erit ibi, non ad mixtionem, sed ad ostendendum pfectionem, & integritatem naturę. Vterq; aũt sexus ad integritatem naturæ noscitur pertinere. Circa quintum sciendum, q̃ nõ omnes resurgent impassibiles, quia licet omnes defectus, in resurrectione ab oibus cõmuni tam bonis, quam malis auferantur, remanebit tñ dñ̃a inter bonos, & malos, quantum ad ea quæ personaliter cõueniunt vtrisque. Est aũt de rõne humanæ naturæ, q̃ aĩa sit forma corporis ipsum viuificans, & in esse conseruans. Sed ex personalibus actibus meretur aĩa vel ad diuinæ visionis gloriam eleuari, vel ab ea per culpam excludi. Disponentur igitur oium corpora s̃m condecentiam aĩę, vt. s. ipsa incorruptibilis existens corpori suo tribuat esse incorruptibile, compositione eius ex contrarijs non obstãte, eo q̃ materia corporis humani q̃tum ad hoc oĩno subijcietur aĩę diuina virtute hoc faciente, vt cum corpore suo æternam ẽt gloriam vel pęnam sicut meruit sortiaẽ. Sed ex actibus suis personalibus mereatur vnusquisq;, vt corpus suũ proportionetur aũtiq; in conditionibus gloriæ vel miseriæ. Vnde corpora beatorum erunt clara, agilia, impassibilia, & subtilia. Corpora vero reproborum erunt tenebrosa, ponderosa, passibilia, turpissima, & fœtida. Sed de his infra diffusius differemus.

De futuro iudicio. Dist. IIII.

DIcto de pcedentibus iudiciũ videlicet de tribulatione q̃ erit tpe Antichři, & de consummatione mundi, & de duobus concomitantib. iudicium, videlicet de ignium conflagratione, & gñali resurrectione. Nunc dicendum est de finali iudicio, & meritorum retributione. Circa qđ consideranda sunt duo. Primo de quibusdã circunstantijs ipsius mundi. Scđo de ipso iudicio. Circa primum cõsideranda sunt tria. Primo oñdendum est futurum esse iudicium. Scđo de loco iudicij. Tertio de tpe vel hora. Circa primum sciendum, q̃ iudicium esse futurum pbatur auctoritatib. rõnib. & exemplis. Auctoritatib. q̃dem. i. multiplici testimonio veritatis infallibilia scripturarũ, q̃ hoc clamant, & asserunt ferè in oĩb. sacris libris, spãliter Isa. 13. Vlulate, qa propè est dies dñi, &c. multa ibi: Res contra aduentus multom in memoria hñ, & timetur, licet sit remota vt propinqua. Idem ibidem. Ecce dies dñi venit, &c. Et Ezech. 8. Prope est dies occisionis. Ecce venit, & euigilauit aduersum te. Iob. 19. Fugite a facie gladij, quia vltor iniquitatis est gladius, & scitote [illegible] i iudicio futuro. Et post. Et scitote esse iudicium. Item testimonium omnium Apostolorum, qui dicunt iudicium futurum credẽdum esse necessarium ad salutem, qui hunc vnũ articulum in symbolo posuerunt, dicentes Xpm venturum iudicare viuos, & mortuos. Docuerunt & hoc verbo & exemplo se potius debere permittere occidi, q̃ hoc non fateri & credere. Itẽ testimonio beatorum martyrum quorũ tot milia transierunt, q̃ permiserunt se diuersis tormentis occidi, anteqũ hoc faterenẽ non futurum, & fidem hanc signis innumerabilibus probauerunt. Hoc idem asserunt & asseruerũt beatĩ confessores, & ecclesiæ Doctores. Hoc ẽ: indubitanter pbaẽ per verbũ ipsius iudicis, qui nec fallere vult, nec falli põt, q̃ se asserit venturũ & mundũ iudicaturũ. Vñ incredulis Iudæis ait Matth. 26. Videbitis filiũ hoīs venientẽ in nubibus cœli. Matth. 25. Cũ venerit filius hoīs, & oẽs Angeli eius cum eo, tũc sedebit sup sedem maiestatis suæ &c. Hoc et asserunt sancti quibus formam iudicij imaginabiliter pmonstrauit Dauid in Psal. Deus, de. deo. est. & vo Et illud. Ignis ante eũ pcedet. Et illud. Aduocauit cęlum desursum, & terram discernere populũ suum. Et illud. Congregate illi sanctos eius. Et Dan. 7. Aspiciebã donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit &cæt. Et post. Aspiciebam & ecce in nubibus cœli quasi filius hoīs veniebat, & dedit ei antiquus dierum põtestatem & regnum & honorem &c. Io. Apoc. 20. Vidi thronum magnũ &c. Præterea si super hoc deessent auctoritates, aut testes, rõnibus possit ostendi. Oĩs. n. rõ bene disposita dicit Deum esse primũ bonum, & summũ oium summè sapiẽtem & iustum. De quo dicit Anselmus. Deus, est quo melius excogitari non põt. Si ãt credis Deũ creatorem aut gubernatorem mundi, nõ debes eũ credere, aut cæcũ vt ea q̃ fiũt nõ videat, aut insipientẽ, vt si videat non cognoscat, aut malignum, vt malum quod videt ei placeat, punire non curet, aut negligat, aut impotentem, vt si velit, non valeat, aut iniustum, vt nec bonis bona, nec malis mala tribuat, aut impium & non misericordem, vt oppressiones, & afflictiones bonorũ q̃ui ad oppressores impune transire faciat, aut infidelẽ, vt eis q̃ fideliter ei seruiũt bonũ nõ retribuat, sed potiꝰ malũ, cũ i hac vita eos, q̃ Deo seruiũt aduersa multa hẽre, & eos q̃ male agũt multam pspera hẽre videamus. Si ergo sunt a Deo relegata cæcitas, insipiẽtia, malignitas, negligẽtia impo

tẽtia, iniustitia, inimicitia, & infidelitas, cũ ipse optimus sit, & fons oium bonorũ, & principiũ, cũ in psenti nõ fiat ab eo semp bonorũ, & malorũ retributio, necesse est, vt fiat in futuro, & a iusto iudice & gñali oium i iudicio gñali. Vnusquisq; iudiciũ suũ particulare, vel personale recipiat in morte q̃tum ad aĩæ pęnam. s. vel gloriã, tñ nec aĩę reproborũ totã pęnã sibi debitã recipiũt, nec electi totã su. l. i. pfectam gloriã sortiunẽ. Quia aĩæ separatæ s̃m Aug. non hñt pfectum naturæ suæ modũ pp naturalẽ inclinationẽ quã hñt ad corpora sua. Nã & corpora naturalẽ inclinationẽ hñt ad aĩas, & eis appetunt reuniri, & aĩę appetitu naturali inclinanẽ ad corpora sua, in tñ q̃ sicut ait Aug. aĩæ bonorum aliquo mõ retardanẽ, ne ex toto feranẽ in contẽplationẽ diuinæ maiestatis. Iõ tã bonorum, q̃ malorũ aĩæ sua corpora resumẽt, vt dictũ est, vt cũ corporib. suis in quib. meruerũt, vel demeruerũt, condignã pęnã, vel præmiũ sortianẽ. Hæc aũt condigna retributio fiet in extremo iudicio. Iõ dr̃ Iob. 19. Scitote esse iudicium. Licèt aũt tota Trinitas iudicet, quia indiuisa sunt opera Trinitatis, tñ pr̃ oẽ iudiciũ dedit filio. Sicut dr̃ Io. 5. Ipse. n. constitutus est a Deo iudex viuorum, & mortuorũ. Actu. 4 Circa s̃m videlicet de loco iudicij sciendum, q̃ vbi iudicatus passus, & mortuus est Chřs, resurrexit, & ad cęlos ascendit, ibi suum iudicium exercebit, sicut ipse dicit Ioel. 3. Congregabo oẽs gentes, & educã eas, in valle Iosaphat, & disceptabo cum eis. Et infra. Consurgant, & ascendant oẽs gentes in vallem Iosaphat, quia ibi sedebo, vt iudicem oẽs gentes. Dicit aũt se iudicaturum in valle Iosaphat, non quia pcisè ibi iudicet, cum vallis illa modica sit, nec posset tam innumerabilem multitudinem hoīum continere, sed quia Iosaphat interpretatur iudicium, & iudicandi, qui in infimis viserunt, in infimis remanebunt. Ideo totus ille locus, in quo fiet cõgregatio vallis Iosaphat dr̃ magis q̃ Ierusalem vbi iudicatus est, vel mons Caluariæ, vbi Crucifixus est, mortuus, & sepultus, vel mons Oliueti, vnde legiẽ ascendisse. Circa tertium. s. de tpe iudicij sciendum, q̃ tps q̃ iudicabit Christus erit in consummatione sæculi. Sicut. n. paterfamilias in fine diei fecit vocari operarios, & reddi fecit eis mercedem laboris. Matth 20. Dixit paterfamilias. Voca operarios, & redde illis mercedem suam, ita & in præsentis vitæ fine soluet dominus vnicuique s̃m opera sua. Apoc. 3. Ego dominus probans renes. Et post. Et do vnicuiq; secundum opera sua. Aliter tempus incertum est nobis s̃m q̃ dicit dñs Matth. 13. De die autem illa & hora. s. certa & determinata nemo scit, neque Angeli cœlorum nisi solus pater. Sicut. n. in diebus Noe, &c. Item Matth. 13. De die aũt illa nemo scit, neque Angeli neque filius, &c. Scit siquidem filius quicquid scit pater, sed nescit nobis. Item solus pr̃ dr̃ scire, quia dies illa manifestabitur per potentiam nobis in consummatione rerum, & destructione, & in signis, & in eis. q̃ fient in die illa maximè manifestabitur potentia quę attribuitur patri. Quidam aũt credunt horam iudicij esse in media nocte, pro eo, qđ dr̃. Matth 25. Media autem nocte clamor factus est, &c. Item Exo. 12. Factum est aũt noctis medio percussit dñs omne primogenitum Aegypti. Alij autem videtur q̃ in mane. Psal. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ. Exo. 14 In vigilia matutina respexit dominus super castra Aegyptiorum, quia illa hora submersit Aegyptios, & liberauit Hebræos. Augu. dicit hoc non dictum, pro qualitate, vel hora tpis, sed quia tunc veniet cum non sperabitur. Ideo media nocte venire dicitur. 1. Thes. 5. Dies domini sicut fur ita in nocte veniet. Luc. 12 Si sciret paterfamilias, qua hora fur ve vi. & non si. perfo. do. su. & vos esto. pa. quia qua ho. non pu. fi. ho. ve. Item de mane, quia tunc patebunt cogitationes singulorum. Isa. 21 Venit mane & nox, si quæritis quærite mon. Idum tempus est, conuertimini. & venite. Nox dicitur, qđ erit malorum excęcatio. Soph. primo. Ambulabunt homines, vt cęci, quia dño peccauerunt. Item mane propter bonorum illuminationem, vel pp occultorum manifestationẽ Soph. 3. Mane dabit iudicium suum in luce. & non absconderur, &c. Post. Diluculo consurgentes, &c. Erit n iudicium generale omnium, & pro omnibus. Ioel 3. Congregabo omnes gentes, &cæt. Post. Sedebo vt iudicem omnes gentes, &c. Matth 25. Congregabuntur ante eum omnes gentes. Item de omnibus erit iudicium; Ecclesiastes, 11. in fi. e. Scito, q̃ pro omnibus adducet te Deus, ad iudicium. Et 12. in fine Cuncta quæ fiunt adducet Deus, in iudicium pro omni errato, siue bonum sit siue malum.

De terrore iudicij. Dist. V.

HIs quasi quibusdam circunstantijs ipsius iudicij prælibatis, nunc iam ad ipsius formam processuri ordinem, mentis oculos conuertamus, & quam tremendum, & horrendum sit subtiliter intuenti & cogitanti profundius videamus. Considerãda sunt autem quatuor, quæ ipsum terribile nimis efficiunt, quorum etiam singula rationem terroris includunt. Primum est peremptoria citatio. Scđm est causæ discussio. Tertium est

sententiæ ꝓlatio. Quartum est ꝓlatæ executio. Primū igitur est peremptoria citatio. Circa qđ consideranda sunt quattuor. Primo modus vocationis. Secūdo causa citationis. Tertio compellentis sublimitas. Quarto comparendi necessitas. Primo igiť circa modum vocationis sciendum est, φ illa voce terribili, & turba mirabili perstrepente, qua cœlum & terra concutieť, & oīs creatura cōmouebitur, omnes homines ad iudicium vocabunť, & ad tribunal æterni iudicis citabunť. Hæc aūt citatio vocatur iussus Dei, vox Archangeli, tuba Dei, tēpestas, turbo, tonitruū, fulgur, chorusc atio, quę omnia terrorem incutiunt, & ipsam citationem terribilem fore dicunt. De tribus primis dicit Apľs. 1. thess. 4. Ipse Dominus in iussu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de cœlo. Hęc vox erit aliquod euidens, & clarum signum qđ dabiť ad mortuos suscitandum, vt omnes resurgant, & ad iudicium conuocenť. Hæc vox diciť iussus Dei, quia eius virtute suscitabunť mortui, quasi iussu Diuino. Psal. Vox Dñi in virtute. Diciť etiā vox Archangeli, quia annuente Dei filio p Angeli ministerium hoc non dubitať impendiū. Sic.n. diciť Matth. 24. Mittet Angelos suos cū tuba, & voce magna, & congregabit electos à quattuor plagis terræ. Tuba verò dicitur, quia tanq̄ signum triumphi, victores ad premiū, & ad conuiuium epularum inuitabit, iustos aūt exterrendo turbabit. Hęc aūt vox ab omnibus tā electis q̄ reprobis audieť, & ad conspectum iudicis cuius vox erit ab omnibus occurretur. Item hęc citatio vocatur tēpestas. ps. In circuitu eius tempestas valida, aduocauit cœlum desursum, & terrā &c. Itē φ voceť tempestas, & turbo diciť Naum. 1. Dñs in tempestate, & turbine viæ eius. Itē vocať tonitruū ps. Vox tonitrui tui in rota. Iob. 26. Quis poterit tonitruū magnitudinis eius intueri. Item vocatur fulgur ps. Illuxerunt fulgurationes tuę orbi terrę, cōmota est, & cōtremuit terra. Maţ. 24. Sicut fulgur exit ab oriente, & paret vsq; in occidenté, sic erit aduentus filij hois. Hæc bñ figurata fuerunt. Exo. 19. Sicut.n. in datione legis cæperunt audire tonitrua, micare fulgura &c. sic in cōsumatione sęculi Dñs ad iudiciū descensurus vbi de obseruantia, & transgressione legis exiget rōnem fulgura, & tonitrua pmittentur. Aduerte φ tēpestas facit cōmotionem in mari, turbo in terra, fulgura & tonitrua in cœlo, ad designandū φ nis creatura cœlestiū, terrestriū, & infernorū, in illa citatione cōmouebiť. De magnitudine vocis hmōi ait ps. Ecce dabit voci suæ vocē virtutis. Criso. Verè magna est vox illa cui oīa obediūt elementa, q petras scindit, inferos aperit, monumenta frangit, vincula mortis dissoluit, tumulos aperit, & vniuersos mortuos resurgere facit, & ad iudiciū venire cōpellet. Idē. Ecce de cęlo tuba canet, Ecce de cęlo cū nubib. bellator orbē imperator summus armatus egrediť. Ecce gladius bis acut⁹ ex regis ore ꝓcedēs obuia q̄q; demetit. Rursus q̄ terribilis sit huius peremptoriæ citationis dies describit Dñs p ꝓphetā Sopho. 1. Iuxta est dies Dñi &c. Qui ponit 15. cōditiones, quare timeri debeat, & horreri. Primū est diei ꝓpinquitas, cū dicit. Iuxta est ad minus particularis dies iudicij. s. mortis. Eze. 7. Afflictio vna afflictio ecce venit. Itē venit finis iste, & immittā furorem meum in te, & iudicabo te iuxta vias tuas, & ponā contra te omnes abominationes tuas, & nō parcet oculus meus. Item generaľ ꝓpe est, quia breue est omne tpus quod transit æternitati coperatum. Vnde Ezech. 7. Venit finis, finis venit, euigilabit aduersum te. Ecce venit. Venit cōtritio super te, q habitas in terra, venit tps, ꝓpe est dies occisionis, & nō gliæ montium. Nunc de ꝓpinquo effundā irā meā, & cōplebo furorem meum, & iudicabo te, iuxta vias &c. Cōplebitur aūt furor in duplici damnatione. s. corporis & aīæ. Secundum quod aggrauat timorē iudicij est diei magnitudo, quod notatur cùm dicitur, dies magnus. Magnus quidem est magnitudine iudicantium, & multitudine eorum. Item multitudine iudicandorum. Item multitudine eorum de q̄b. fiet iudicium, quia de omnibus. Item magnitudine eorum q adiudicabuntur, quia alijs regnum æternum adiudicabitur, alijs aūt mors æterna. Item quia omnes dies p̄sentium causarum cōflabuntur in vnā. Erit.n. illa dies citationis omnium peremptoria, in qua nullus ꝓ se mittere poterit rñsalem. Item erit dies rñsionis oīs ꝓductionis testium examinationis, testimoniorum exceptationis, vel replicationis, & ꝓnunciationis, testimoniorum sniæ diffinitionis eiusdem executiōis, q̄ oīa fient in die illa. Tertio aggrauat diei velocitas, quia nā subito, & ex improuiso fiet, φ nullus improuisus sibi poterit ꝓuidere. Ideò dicitur Iuxta, & velox nimis. Ysa. 29. Eritq; repente cōfestim visitabitur à Dño exercituū &c. Quarto aggrauat diei illius amaritudo. vndè sequiť, vox diei amara. Ad huius cōparationē videbiť pctōrib. mors esse dulcis, & sepultura inferni desiderabilis. Amara erit vox citationis, cùm diceť. Surgite mortui, venite ad iudicium. Amarior vox disceptationis cùm dicet Dñs. Esuriui &c. Math. 25. Amarissima vox diffinitiōis. Ibidem. Discedite maledicti. Cū quidā magister diu disputasset, & conue cauerent sibi, & timerent cōcludi arti. Quid timetis ab hoīe cōcludi qui non cauetis à Deo cōcludi, nulli aūt cōclusio à Deo timetur à me, sicut cōcludi à summo magistro. Multum timeo ad hanc q̄stionem rñdere. Amice quō huc intrasti. Math. 22. Item multum istā. In lege qđ scriptum est, quō legis. Duplicitatemq; istius ꝓpositionis. Esuriui &c. Sed sup oīa timeo illationē istius cōclusionis. Ite ergò maledicti &c. Bern. Proponet Dñs mandatorū ꝓpositiones, assumet transgressiones, cōcludetq; damnationes dicens. Ite maledicti, clausa est ianua, nescio vos. Si beatus Iob talis, & tantus si hanc rñsionem timebat cui nullus in merito similis erat in terra, qui sic clamabat, quid faciā cùm venerit ad iudicandū Deus, & cūq̄ fierit qđ rñdebo illi, vt dicitur 31. Quid nos miseri vacui respōdebimus. Quinto aggrauat sanctorum, & Angelorum apparens turbatio. Vndè diciť tribolabitur ibi fortis i. sanctus, vel angelus in apparentia. Luc. 21. Virtutes cœli mouebuntur. Ysa. 33. Videntes foris clamabunt, angeli pacis amare flebunt. Iob. 26. Columnę cœli cōtremiscunt, & pauent ad nutū eius. Ideo quid facit virgula deserti, vbi timore cōcutitur cedrus paradisi. Sexto aggrauat iudicis superentio. Vndè diciť. Dies iræ, quia declarabit irā Dei ps. Tu terribilis es, & quis resistet tibi ex tūc ira tua. Septimo aggrauat φ dicitur dies tribulationis. In visione signorum, & miseriæ corporum. Augu. In afflictiōe cordium poterunt dicere cum Susanna, Angustię sunt mihi vndiq;. Quō erunt angustiæ dicit Bern. Vndiq; vtræ angustæ sunt, erunt reprobis, superius erit iudex iratus &c. Octauo bonorum fatuitas, & meritorum, & ablatio tpis merendi. Vndè dicitur dies calamitatis à calamo vacuo intra. Ideò vniuersitatis malorum cōparatur quinq; fatuis virginibus, q̄ vasis, & lampadib. vacuis ad nuptias venerunt. Criso. Ibi nō erit resistendi virtus, nec pœnitentiæ locus, nec defensionis tps, nec fugiendi facultas, nec latendi possibilitas, nec apparendi securitas, nec satisfactionis vtilitas, & ex angustia oium nihil remanet ibi nisi luctus, quia nec ꝓderunt diuitiæ diuitib. nec parentes parentib. nec Angeli ꝓ hominib. intercedent. Apoc. 10. Tempus non erit amplius. s. merendi. Math. 25. Clausa est ianua, quia misericordia est sublata. Erūt.n. vacui à merito, vt calamus vacuus est. Nono corporis miseria, siue infelicitas, de qua infra de inferno. Vnde dicitur dies miseriæ. Decimo tenebrositas. Vnde dicitur dies tenebrarū q̄ntum ad pctōrum tenebrosorū manifestationē 1. Cor. 3. Vniuscuiusq; opus manifestum erit, dies Dñi declarabit, quia in igne reuelabitur vniuscuiusq; opus. Et quarto eiusdē. Veniet Dñs, & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit cōsilia cordium. Vndecimo diei obscuritas. Vnde dicitur dies caliginis ex auxilij, & cōsilij destitutione, quia vt dicit Orig. nec Angeli ꝓ hoīb. intercedunt Isa. 8. De dānato in iudicio dicitur. Suscipiet sursum ad sanctorum auxilium. s. & consilium, & ad terrā intuebiť ad cōsiliū & auxiliū terrenum, & ecce tenebræ, & dissolutio &c. Itē Isa. 10. Quid facietis in die visitationis, & calamitatis de longe venientis, ad cuius cōfugietis auxiliū, quasi diceret quis sanctus iuuabit vos. Duodecimo diciť dies nebulæ ꝓpter gliæ Dei, & sanctorū occultationē. Dies nebulosus occultat solē, lunā, & sydera. Sic occultabitur malis gloria Dei, Ecclesiæ, & sanctorū. Aug. sup illud Sap. 14. Similiter aūt sunt Deo odio impius, & impius, & impietas eius, dicit. Tollať impius ne videat gloriā Dei. Et Eze. 32. Nigrescere faciam stellas cœli, gloriā sanctorū occultabo, quia videbuntur tenebrosi, & obscuri pctōribus, quasi irati eis, solem i. chrm nube. s. obscuritatis tegam, & luna. s. beata Virgo vel Ecclesia nō dabit splendorem suum. Tredecimo dicitur dies turbinis in malorum à bonis sepatione. Math. 3. Cuius ventilabrum in manu sua, discretio. s. discernendi malos à bonis est in ptāte sua pmundabit aream, triticum cōgregabit in horrea sua, paleas aūt cōburet igni inextinguibili. Hier c. 25. Turbo magnus egrediebať à summitate terræ, ergò &c. Quartodecimo dicitur dies tubæ q̄ntum ad mortuorum resuscitationem congregationē, sniæ ꝓlatiōem, congregationem, impugnationem, & ad suspendium seductionum Zach. 9. Dñs in tuba canet, exibit vt fulgur gladius eius. s. de ira eius snīa dira. Pro filios exheredando, & à se sepando, & à suis. Math. 25. Discedite male. &c. Itē in infernum mittendo. Vndè sequiť. In ignem æternum. Item eos non retrahendo. Vnde clausa est ianua, nescio vos. Quindecimo in malorum deductione in infernū. Ysa. 30. In cytharis tympanis, & pcipuis bellis impugnabunt eos. Bern. in libro meditationū. Quisputas tunc memor erit, q̄s luctus q̄ tristicia cū separabuntur impij à cōsortio iustorū, & à visione Dei, & traditi in ptāte dæmonū ibūt cū ipsis in ignē æternū. Ibiq; erūt sine fine in luctu, & gemitu ꝓcul exulati à beata pria padysi, & cruciabūtur in gehēna, nūq̄ lucē habituri, iuxta q̄litatē culpæ penā sustinētes. Circa 2m. s. de cā citatiōis. Sciēdū φ ꝓ cā maxima qua maior eē nō pōt. Vz. ad rñdēdum de cūctis q gessim⁹, q̄ cōmisim⁹. q̄ recepim⁹ & hmōi. Ad recipiendū ꝓ meritis vitā beatitudinē gloriā, & honorem

ānd possessionē regni cœlestis,& hǽditatis æternæ, imò qđ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hoīs ascendit,q̄ pparauit Deus his, qui diligunt eū. Vel ꝓ demeritis ab oīb. excludi, a consortio sctōrum oium,& Angelorum, sed qđ est infinities grauius a Deo perpetuo separari. Insuper æternis cruciatib, cū horrendis Dæmonib mancipari. Statim aūt, vt audierint miseri tubā illā tam horribiliter perstrepentē occurret eis repente, & ante mentis oculos reuolueť oium suorū congeries pctōrum oi tormento amarior. Inde namq; remorsus consciæ oi serpente mordacior. Inde gehennæ timor inconsolabilis. Inde dolor irremediabilis. Inde desperationis horror inæstimabilis. Inde confusionis pudor intolerabilis. Tūc.n. virtute diuina fiet, vt vnusquisq; oīa opera sua mala vel bona ad memoriam reuoceť, ac mentis intuitu mira celeritate cernať, vt hoīem, vel accuset cōscīa, vel excuset, eaq; teste, vel damneť æternaliter, vel saluet. De hac tuba, & citatione ait Hier. ad Helyodorū, Profecto veniet illa dies qn̄ corruptibile hoc induet incorruptionē, & mortale immortalitatē, tunc ad vocē tubæ pauebit terra cū populis, tunc lugubre mundus immugiet; trib. ad tribū ferient pectora. Ibi potentissimi quondā reges nudo latere palpitabūt. Siue comedam, siue bibā, siue aliqd aliud faciā, semper vř mihi vox illa sonare in auribus meis. Surgite mortui, & venite ad iudiciū. Bene hēbat ad aures vocē istam rex ille, de quo dicit Io. Damas. in Barlaam. Dicit.n. Barlaam ad Iosaphat, ꝙ rex quidā erat qui sedens in curru aureo obuiā habuit duos pauperes hæremitas in sordido habitu, & macie, & solis ardore deformes desiliens de curru aureo amplexans eos osculat, &c. Cum aūt venirēt magni Principes nullam reuerentiā videbať eis exhibere, vň multum sunt indignati contra eū. Qđ sciens quidā frater eius ad eū veniens dixit ei, ꝙ de hoc qđ fecerat oēs barones offenderat. Erat aūt talis consuetudo regis. ꝙ qn̄ aliquem morti adiudicabat tibicines ad portam eius mittebat, & sic eū capi faciebat, & condēnari, quos misit ad portā fratris sui, capiť, ligať corā rege, & baronib. adduciť, de pcepto regis nudať, ligať, & applicatis gladijs ex oī parte mortē suam expectabat ingens. Cū aūt rex pciperet, vt cantarent ioculatores corā eo, in oī gnē musicorum hūs: & hoc facto nihilominus fleret, & rex cām fletus qreret, rñdit, quō possum ego gaudere imò non flere cum tubæ tuæ mortē minanť, gladios mortiferos video vndiq; me circūstantes. & te offendi, cām offensæ ignoro pp quam hanc mortē me adiudicas. Tunc rex fecit eum liberari dicens, si tu eū timens iudicem terrenū, quantū ego debeo timere cœlestem, si tu tubas meas times, q̄rum debeo timere tubam, q̄ mihi mortē cōminať, non tpalem sed æternā, cuius gladij sunt.s. dānationum vndiq; me circundant fm exigētiam pctōrū meorum. Vbi aūt barones, & Principes terreni nihil mihi proderunt aut prodesse poterunt, isti beati pauperes quos vidisti defensores, & aduocati mei in curia summi iudicis erunt. Circa tertiū.s. de sublimitate manentis in iudicis maiestate. Sciendū, ꝙ iste est iudex summus cuius potentia insuperabilis, cuius scīa indeceptibilis, cuius æquitas implacabilis, cuius snīa inflexibilis. Huius mq̄ iudicis potentia insuperabilis. Deut. 10. Dñs Deus nř, ipse est Deus Deorum, & dñs dñantium, Deus magnus, & potens, & terribilis, & qui personā non accipit, nec munera facit, iudicium, & iustitiam, &c. Io. in Apo. Postq̄ descripsit condōnes eius aduenientis. 19. ca dicens. Videns Cœlum apertū, & ecce equus albus, & qui sedebat, super eum vocabatur fidelis, & verax, & in iustitia iudicat, &c. Subiungit, hñs in vestimento, & in femore eius scriptū. Rex regū, dñs dñantium. Iob 9. Si fortitudo q̄rit robustissimus est, &c. Dan. 7. Dedit antiquus dierum filio hoīs venienti in nubib. cęli ptātem, & honorē, & regnū, & oīs populus, trib. & linguæ seruient ei, ptās eius ptās æterna, q̄ non auferetur, & regnum eius qđ non corrumpetur. Horruit spūs meus, & ego Daniel ad hanc visionē territus sum. Hic filius hoīs est lapis paruus excisus de monte uirgineæ sublimitatis sine manibus humanæ cooperationis, qui creuit in montē maximū, cuius ptātis magnitudo replet vniuersam terrā, q̄ cōminuit statuā, cuius caput aureum pectus, & brachia argentea, venter, & fœmora ærea, tibiæ ferreæ, pars aūt q̄dam pedū est fictilis, quædam ferrea: quia eius ptās consumet, & cōminuet oia regna mundi. Corā illo dño reges quondā potentissimi nudo latere palpitabunt, vt dicit Hiero. ad Helyodorum. Scdo timendus est iudex iste: quia eius scīa infallibilis: quia nec fallit, nec falli pōt: quia scit oia iudex iste qa corā eo argutiæ nihil ꝓderunt Aristotelis, vt dicit Hero. Iob. 42. Scio quia oia potes, & ꝙ nulla te latet cogitatio. Ideo Ioā. in Apoc. describens eū aduenientē in iudicium. Apoc. 1. Et 19. Oculi eius tanq̄ flāma ignis. Iō ecclasticus arguit adulterū. Eccl. 23. dicens. Quis videt me tenebræ circundant me, parietes cooperiunt me, & nemo circunspicit me, quē vereat, & nō intelligit, qm̄ oia videt oculus dñi. Et post. Oculi dñi multo plus lucidiores super solē circūspicientes oēs vias hoīum, & ꝓfundū abyssi & hoīum corda. Heb. 4. Non est vlla creatura inuisibilis in conspectu Dei oīa aūt nuda sunt, & aperta coram oculis Dei. Quidā scholaris cū amasset quandā anteq̄ iuisset ad scholas, rediens de eis, cum illa sollicitaret eū, veni mecū, ait, & duxit illā in medio foro, & dixit ei, hic para te, vt agam qđ vis. Illa dixit, nō hic vbi viderent nos hoīes: sed in domo: rñdit si tu non vis hic pp hoīes nec ego in domo pp Deū, & cœlestē curiā, q̄ me videret. Item ad illud ptinet exēplū, de Thaysi meretrice, & Pafnutio, inf. de specieb. timoris Tertio timendus est Iudex, quia tūc ira eius erit implacabilis Prouer. 6. Qui adulter est pp cordis inopiā perdet animam suā, &c. Et prius. Qm̄ zelus, & furor viri nō parcet, nec acquiescet cuiusq̄ pcib. nec suscipiet ꝓ redēptione dona plurima. Itē. 27. Ira non hēt misericordiā, nec erūpens furor, & impetum concitati spūs Dei sui, ferre quis poterit, qa eius ira erit importabilis. Iob. 9 Deus cuius iræ resistere nemo pōt. Itē Isa. Videbitur armatus ira, & furore, ita ꝙ opificiū suum velit destruere, & in ignē ꝓijcere. Sap. 5. Accipiet armaturas zelus eius, &c. 21. Et post. Acuet durā irā in lanceā, &c. Itē Isa. 30. Ecce nomen dñi venit de longinquo, ardens furor eius, grauis ad portandū, &c. Cōparatur eū scriptura Leoni furēti, & rugēti Prou. 19. Sicut fremitus Leonis, ita ira regis, q̄ facit oēs feras timere, & tremere. Oseæ. 9. Dicit quasi rugiet, & formidabūt filij maris huius sæculi, & aduolabunt ad iudiciū. Volabunt quasi aues ex Aegypto in Infernū .i. aīæ dānatorū, & quasi columbæ seductę de terra Assyriorum. Itē Oseæ. 13. Ero eis, quasi leęna, & sicut Pardus in via Assyriorū occurrā eis, quasi vrsa raptis catulis, & disrūpā interiora iecoris eorū, consumam eos ibi, quasi Leo, &c. Ps. Quis nouit ptātem iræ tuæ, &c. Ita grauis erit ad videndū reprobis ira eius, ꝙ potius vellent ferre montes, q̄ eū videre, & esse sepulti in Inferno potius. Iob. 13. Quis mihi det, vt in Inferno protegas me, & abscondas me donec pertranseat furor tuus, &c. Apoc. 6. Reges terræ, & Principes, & Tribuni, & iudices, & diuites, & fortes, & oīs seruus, & liber abscondent se in speluncis, & in petris montiū, & dicēt montib. & petris, cadite super nos, & collib. abscondite nos a facie sedentis super thronū ab ira agni, qm̄ dies magnus iræ ipsorū, & quis poterit stare. Mal. 3. Quis stabit ad vidēdū eū, &c. Matth. 24. Sicut fulgur exit ab Oriente, &c. Quartum est iudicis inflexibilitas. Prouer. 6. Zelus, & furor, &c. Non.n. flecteť pce, vel precio, timore, amore, vel odio. Ps. Deus iustus Iudex fortis, &c. Qđ iustitia eius sit inflexibilis. Numeri. 23. Non est Deus, vt hō, vt vitiať, aut vt filius hoīs, vt muteť. Criso. Nō proderunt ibi diuitiæ diuitib. nec parentes parentib. nec Angeli ꝓ hoīb. intercedent. Imò lætabiť iustus cū viderit vindictā. Luc 16. Est inter nos, & vos chaos magnum. Glo ibi. Iustorū aīæ iā tunc actoris sui iustitiæ coniunctæ tanta rectitudine constringunť, vt nulla cōpassione ad reprobos moueanť. Veniens aūt iste iudex tātus, & talis, apparebit oib. tā bonis q̄ malis. Vň Apoc. 1. Videbit eū oīs oculus, & q̄ eū pupugerunt. Sed formā diuinitatis soli boni videbunt, & videre poterunt. Mali vero nō poterunt nec digni erunt. Vň Isa. 26 Tolleť impius ne videat gl̄iā dñi. Formam vero humanitatis gloriosæ oēs videbunt boni ad glorā, gaudiū, & honorē. Mali vero ad suppliciū, & dolorē. Nā blandus, iocundus, & delectabilis iustis, durus & seuerus, & terribilis reprobis apparebit, singulis s. fm exigentiā meritorū. In ipsa igiť forma qua iniustè iudicatus est iustè iudicabit, fm illud Iob 36. Causa tua quasi impij iudicata est iudiciū cāmq; recipiens. Sed iudicatus est in humilitate, & infirmitate. Iudicabit aūt in ptāte magna, & maiestate. Sicut dř Luc 15. Et Matth. 28. Attendendū est aūt ꝙ in ipsa hora descensus Chři ad iudiciū fiet illa vox Archāgeli. i. Principis Angelorū. s. ipsius Chři. & illa tuba terribilis resonabit, cuius virtute fiet resurrectio mortuorum, & cuius clangore oēs ad iudicium vocabunť. Tunc igiť electis occurrentibus iudici in aera subleuatis cum gaudio ineffabili, & reprobis in terra remanentibus in valle Iosaphat. i. iudicij congregatis, sedebit Chřs in aere nube sibi ministerium exhibente, sicut in eius ascensione legimus factum esse Act. 1. Sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in Cœlum. Descendens autem adducet secum totum Cœlestis regni collegium, stipatus agminibus beatorum tam sanctorum quàm etiam Angelorum. Vnde Iudę. 2. Ecce venit dñs in sanctis millibus suis facere iudicium contra oēs impios, &c. Sciēdum quoq; ꝙ non solus Chřs iudicabit, sed & oēs perfecti Apostoli. i. Apostolici viri. Sicut ipse promisit Matth. 19. In regeneratione cum sederit filius hominis in sede Maiestatis suæ sedebitis & vos super sedes iudicantes. xij. Tribus Israel. Et licet istud solis Apostolis videatur esse promissum, tamen intelligendum est de omnibus perfectis, alioquin Paulus ibi non sederet. Dicit autem ipse. 1. Corin. 6. Nescitis, quia sancti de hoc mundo iudicabunt. Et Sap. 5. Iudicabunt sancti nationes. Vnde quia duodenarius est numerus abūdans, intelligiť per duodecim sedes perfectio tribunalis, i. vniuersitas perfectorū iu-

dicentium p duodecim tribus vniuersitas iudicandorũ. O quã terribilis erit impijs assessorum assistentia beatorum. Primo quidem pp multitudinem. Dan. 7. millia millium ministrabãt ei, & decies millies centena millia assistebãt ei, & in Can. Iudæ. Ecce venit dñs cum sanctis suis facere iudicium contra oẽs, & arguere impios de oibus operibus impietatis eorum &c. Secundo pp celsitudinem dignitatis. Prou. 31. Nobilis in portis vir eius, i. Ecclesiæ, qñ sedent cum senatoribus terræ. Sap. 3. Iudicabunt sancti nationes. Isa 3. Deus ad iudicium veniet cum senioribus populi sui. Et nota si tam sancti, tam chari amici Dei tam innocentes, & virgines, s. Ioan. Euangelista, & Daniel, viso vno Angelo tanquam mortui ceciderunt, sicut de Ioann. dr̃ Apoc. 1. Et Dan. eiusdem 10. Cum tñ illi Angeli mitterentur ad eorum consolationem, quid facturi sunt in iudicio peccatores videntes tot sanctos, & Angelos missos ad eorum confusionem, & condemnationem? Tertio pp magnitudinem ptãtis. Apoc. 19. Exercitus qui sunt in cęlo sequebantur eum, &c. Psal. Gladij ancipites in ma. e. ad. fa. vindictam in na. &c. Ioe 2. Multa sunt castra eius, & fortia & facientia verbum eius. Quarto pp grauedinem seueritatis nam sancti tunc impijs implacabiliter erunt duri, & incompatienter irati. Tum quia eorum dñm offenderunt. Vnde Criso. Si rex terrenus processurus contra aliquẽ expeditionẽ mãdat in populo, dignitates oẽs, exercitus oẽs excitant, tota ciuitas feruet, quanto magis rege cęlesti exurgẽte iudicare viuos, & mortuos, Angelicæ virtutes commouentur, terribiles ministri, terribiliorem dñm pcedentes, ante ipsum pro candelabris fulgura viua procedunt, & pro tubis horrenda tonitrua. Tum etiam, quia ipsos multipliciter contempserunt, eorum mores, & vitam deridẽdo, festa, & vota violando, vel spaliter opprimendo, vel corpora initer affligendo. Tunc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorũ, videntes tur. ti. hor. &c. Sap. 5. Vbi nota in reprobis, s. pudorem timorẽ dolorem, & stuporẽ. Pudorẽ confusionis qñ stabunt iusti in magna constantia &c. Erubescent, & confundentur impij: quia eos angustiauerunt, &c. Scdo timorem damnationis dr̃. Videntes tur. ti. hor. vel timore inuidentiæ turbabuntur, quia de gloria sanctorum dolebunt ex inuidia, & tabescent, ſm illud ps. Peccator videbit, & irascetur, dentib. suis fremet, & tabescet. Tertio dolorem pnæ habebũt impij, sed tarde, & inutiliter. Vñ dr̃ ibi. Pœnam agentes, & præ angustia spũs gementes. Hæc est pñia latronis violenter extorta, & idcirco minimè fructuosa. Quarto stuporem admirationis, dicentes, Hi sunt quos aliqñ habuimus in derisum &c. nota bene quod sequit̃. Et nota ſm Grego. Quatuor erunt ordines in iudicio, s. duo electorũ, & duo reproborum. Electorum namque quidã iudicabunt, & regnabunt, non ãt iudicabunt̃, vt pfecti, q iam aũt iudicabunt̃, & regnabũt vt mediocriter boni Reproborũ ãt qdã iudicabunt̃, & peribunt, vt mali Catholici. Quidam vero iudicabuntur, & peribunt, vt increduli, quorũ dãnatio adeo nota erit, q non fiet discussio seu disceptatio de pctĩs eorum. Erit ibi iudiciũ quadruplex, videlicet primę auctoritatis, & hoc erit trinitatis totius. Principalis ministerij, quod erit Chri. Solius assessionis qđ erit pfectorum. Et cõparationis qđ erit minus malorum, quo videlicet minus mali comparatione sui sæculariores iudicabunt, i. iudicandos oñdent. ſm illud Matt. 12. Viri Niniuitę surgent in iudicio cũ generatione ista, & condẽnabunt eam &c. Circa quartum sciendũ, q huius citationis terrorem multum exaggerat cõprehendi necessitas. De qua dicit Apo. 2. Cor. 5. Oẽs gñaliter sine exceptione nos psonaliter sine excusatione oportet sine euitatione manifestari sine absconsione, vel tergiuersatione, ante Tribunal Chri, sine retardatione, vt recipiat vnusquisque propria corporis prout gessit sine psonę delatione, siue bonum siue malũ, pro iusta retributione. Oportet igit̃ vt accedas psonaliter, non poteris pro te procuratorem mittere, nemo pro te poterit rñdere, nulli licebit tibi consulere, nullus pro te audebit intercedere, nec aliquis poterit te iuuare. Vñ Anse. in medita. & fere p eadem verba dicit Greg. Erunt vndiq; angustę viæ reprobis. Superius erit iudex iratus. Inferius horrendum patens chaos inferni, a dextris pctã accusãtia, a sinistris infinita dæmonia ad infernũ trahentia, intus vrẽs conscientia, exterius mundus ardens, vix iustus saluabitur. Miser pctõr sic vndiq; depræhensus in quã partẽ se pmet latere erit impossibile, apparere intolerabile. Ex pręmissis intellige q̃ ineffabiliter erit terribilis illa citatio, qñ miseri audient se cum tanta auctoritate citari. Oẽs vniuersaliter tã bonos q̃ malos ad citationem hmõi conuocari, pro cã tã ardua corã tanto iudice cõgregari, totũ mundum commoueri, & oẽs contra se creaturas armari. O q̃ tremenda erit dies illa, qñ nec pœnitẽtiæ tps erit, nec defensionis locus, nec resistendi virtus, nec fugiendi facultas, nec latendi possibilitas, nec securitas comparendi. Vbiq; fragor, vbique clamor, vbiq; terror, & horror, vbiq; terror, & tremor. Cuius. Satius esset mille fulmina sustinere, q̃ vultũ eius mãsuetudinis plenũ nos iã aduersantẽ videre, illiusq; totius tranquillitatis oculos nequaq̃ sustinentes nos aspicere. Tunc desiderabũt impij montib. obrui, & a facie iudicis operiri. Sicut dr̃ Apoc. 6. Aut certè illa hora iudicij in Inferno recondi, sicut dicit Iob, in persona cuiuslibet impij. Quis mihi hoc tribuat, vt in Inferno ptegas me, & abscondas me donec pertranseat furor tuus. Quis vero furorẽ dixit in Deo, de quo scriptũ est. Sap. 12. Tu aũt dñe cum trãquillitate iudicas, sciendũ est, ſm Greg. q districtũ iudicium inconcussus exercebit, q semper mãsuetus existẽs, & semp incõmutabilis pmanẽs malos punit. Vñ in extremo iudicio, in semetipso incõmutabilis manens nulla vicissitudine ac cõmutabilitate variat̃. Sed tñ electis, & reprobis nõ sub eiusdẽ incõmutabilitatis spẽ demonstrat̃, quia & tranquillus iustis, & iratus apparebit iniustis. Testẽ. n. conscientiã intra semetipsos deferunt, vñ & eorũ mentes, equè vnũ respiciant: sed nõ æqualiter modificent̃: quia & istis cũ benignũ ostendit iustitia, & illis terribilẽ culpa sua. Quorũ pauorẽ quis explicet, cũ contigerit miseria, & intra se culpas cernere, & ante se iudicẽ iustum videre. Hoc nimirum quotidie in vsu vitæ psentis agit̃, vt de qualitate venturi iudicij corda mortalium doceant̃. Nam cum duo ad iudicium pergunt alius innocẽtiæ sibi conscius, alius culpæ suæ ante prolatã sñiam adhuc tacentem iudicẽ conspiciunt, & tñ culpæ debitor grauem contra se irã hoc ipsum iudicis silentium suspicat̃ quã irã sibi nõ denunciat probatio iudicis, sed recordatio prauitatis. Quia & si adhuc eũ reũ esse sñia non foris clamat, intus tñ conscia grauiter accusat. At contra iustitiæ amicus decernentis vultum conspicit, sed intus de testimonio bonæ recordationis, hylarescit, & quia qđ metuat non hẽt, ideo oẽ, qđ circa ipsum est blandum videt.

De meritorum discussione. *Dist.* VI.

Post citationem peremptoriam, erit in iudicio meritorum discussio. Circa quã consideranda sunt sex. Primo, q erit ibi occultorum discussio. Scdo, q fiet ibi discussorum publicatio. Tertio publicatorum attestatio. Quarto attestatorum disceptatio. Quinto quare in disceptatione sola opera misericordiæ memorant̃. Sextum, q multum est vtilis iudicij memoria. Primo igit̃ fiet ibi occultorum discussio, sicut describere dignatus est ipse iudex. Matth. 25. Cum venerit filius hoĩs in Maiestate sua. i. in diuinitate. Cuius virtute tanq̃ ex summa auctoritate reprobos iudicabit, in ea tñ forma, in qua iudicatus fuit. i. humiliatus apparebit oĩb. tam bonis q̃ malis, & in ea iudicium exercebit, vt dictũ est. Et oẽs Angeli eius cum eo. Nec solũ Angeli, sed & oẽs sancti. Sicut dr̃ Isa. 3. Dñs ad iudicium veniet cũ senioribus populi, & Principibus. Per seniores intelligens, & designans Patriarchas, Prophetas, & Apostolos, qui maiores, & excellentiores sunt in populo, per principes significans Angelos. Tunc sedebit in sede maiestatis suæ. In sede notat̃ excellentia iudiciariæ ptãtis, quam tunc manifestum erit eum hẽre super ecclãm. Ps. Deus sedet sup sedem sanctam suam. Et Isa. 6. Vidi dñm sedentem super solium excelsum, & eleuatum, & plena erat oĩs terra maiestate eius, &c. Et congregabunt̃ tanq̃ citati, & obedientes citationi, ante eum tanq̃ ante iudicem suum pro meritis recepturi. Oẽs gentes. s. cuiuslibet ætatis, status, condõnis, sexus, & tpis. Et separabit eos ab inuicem. s. bonos a malis bonis astantib. cum ipso sursum in aere impijs vero remanentib. deorsum in terra. Sicut pastor separat oues ab hędis. Per oues signantur electi tanq̃ mundi, fructuosi, simplices, innocentes humiles, patientes. Per hędos reprobi designantur tanq̃ insæcundi fœdi, & fœtidi. Deus. n. qui est inspector intimus occultus, sciet videbit, & agnoscet oĩa secreta cordium, & nihil eum latebit, & oĩa q̃ latuerant in cordib. singulorum ante ipsorum oculos reuocabit, vt & ipse iudex videat, & qui fecit. Vñ Ps. Arguã te, & statuã contra faciẽ tuã. Hac igitur diuisione sic facta iustis circa iudicem in aere ad dexterã collocatis, impijs vero in infimis remanentibus, & a sinistris summus iudex, qui solus nouit, & videt occulta cordium oĩa q̃ latuerunt in cordib. singulorũ, ante ipsorum oculos reuocabit, vt reddant de omnib. rõnem. Et circa hoc cõsiderare debes cui ratio sit reddenda. Require supra de iudicis qualitate. Itẽ q̃ subito, require supra. Item cũ quanto periculo: quia qui deficiet, amittet, & se, & sua, & omnia bona. Insuper æterno carceri adiudicabitur, & supplicijs infinitis. Qui aũt bñ reddiderint rõnẽ regnũ consequent̃ æternũ. Itẽ de quib. iõ sit reddenda, quia de oĩb. cogitationib. Iob. 22. Ipse considerat vias meas. Glo. Sic Deus vias vniuscuiusq; considerat, sic gressus dinumerat, vt nec minutissimæ cogitationes eius iudicio ac verba tenuissima qua apud nos vsu viluerunt indiscussa remaneant. Sap. 6. Interrogabit opera vr̃a, & cogitationes vr̃as scrutatur. Item de oĩbus verbis Matth. 12. De omni verbo ocioso, quod locuti fuerint homines reddent rationem in die iudicij. Item de omnibus operibus bonis, qua intentione discretione, vtilitate, & deuotione facta sunt, Ecclesiastici. 12. Cun-

cta quæ fiunt adducet Deus ad iudiciũ & pro oĩ errato, siue bonum siue malum sit. Dr̃ q̃ quidã Comes Pictauiẽsis fuit qui voluit experiri oĩa officia. Et ad vltimum dixit, q̃ officium qđ ipse alijs oĩbus, præponeretur esset officium mercatorũ in nundinis, quibus tradit̃ qđ ipsi volunt & valde splendide viuunt. Sed hoc solum in illo officio erat odibile, q̃ in fine nĩa eis cõputabunt̃, & minima, quæ qui non solueret captus detinebatur, pro solutione, sic fiet in iudicio. Specialites ãt de decem habebimus, ibi reddere rõnem. Primo, de spũitu. Scđo, de spũalibus. Tertio, de corpore. Quarto, de corporalibus. Quinto, de tpe. Sexto, de tpalibus. Septimo, de oĩbus operib⁹ bonis, & malis. Octauo, de omissionibus. Nono, de beneficijs gñalibus, & spãlibus. Decimo, de officijs, & artificijs singulorũ. Hoc est qđ dr̃ Matth. 18. De hoĩe Rege qui voluit rõnem ponere cũ seruis. Cum ãt cœpisset rõnẽ, oblatus est ei vnus, qui debebat decem millia. Iste vnus, totius ecclesię signat vnitatem, cuius est vna fides, vnũ Baptisma Eph. 4. Vnum ouile, & vnus pastor. Io. 10. Primo igitur ridere debemus, de spiritu rõnali, s. aĩa quomodo seruauimus. Est.n. preciosus Thesaurus, & ideo sollicite seruandus. 2. Corin. 4. Habemus Thesaurum istum preciosum in vasis fictilibus. i. corporibus. De hoc Deuter. 4. Custodi temetipsum, & aiam tuam sollicite. Ipsa enim anima est preciosa Margarita, cuius preciositatem ostendit cœlestis, negociator, vendens omnia, quæ habuit, & dans pro ea habenda Matth. 13. Dedit.n. carnem pro ea ad lacerãdum, vt de eius vulneribus curaretur. Sanguinem ad fundẽdum, vt p illum mũdificaretur. Vitam ad occidendum, vt per hoc viuificaretur. Animam ad deducendum in infernũ vt per hoc anima hoĩs, de inferno liberaret̃. Bern. Væ mihi si talentum traditũ mihi negligenter seruauero precioso sanguine agni incontaminati, magis appreciatum. Si.n. stillas sanguinis dñi in vase aliquo repositas hiem, diligens custos proculdubio existerẽ. Thi. 6. Depositũ tuũ custodi. Quidam frater p̃dicatorũ optimè rñdit cuidã militi, cũ in principio ordinis ignoraret̃ p̃dicatorũ ordo & habitus, cũ q̃re ret cuiusmodi hõ esset, ait. Ego sum q̃dã pauper medicus collector herbarũ & radicum. Cum q̃reret de qua terra esset ait. De terra corruptionis, cuius oẽs fontes sunt fœtidi & corrupti. Et cũ diceret ei q̃ se exponeret. ait. Vere de terra de qua dixi sum dñs. Et quidam Rex dedit mihi filiam suam cõiunge tali cõditione, vt sub pœna mortis eã seruarem incorruptã. Cũ ãt intrasset terram meã paulatim a corruptione eius infecta leprosa efficit̃. Ego aũs timens solam p̃is eius per mundum discurro, & radices, & herbas, & fructus colligo q̃bus possit curari. Terra infecta, caro humana est cuius fontes fœtidi, Rex pater puellæ Deus est, aĩa puella, sponsus eius hõ, radices, & aromata, q̃ debet q̃rere hõ ad curandũ sunt virtutes, lepra p̃ctũ est. Herbæ sunt verba sctã, fructus opera bona, p hęc curat̃ aĩa. De hac materia hẽs supra, de timore humano. Scđm de quo rñdere debemus, sunt bona spũalia tãtæ bonitatis, & p̃ciositatis, q̃ faciunt bonã aĩam & p̃ciosam vt sunt bona naturalia aĩę, sicut memoria, & cæterę vires, & potentiæ. Bona acquisita vt scia, ars, & politicæ virtutes. Et bona grãæ, vt bona seu dona grãæ, & Theologicæ virtutes. Sic.n. p̃ciosa est grã, vt de alijs bonis taceamus, q̃ sine hac homo, nihil valet, nihil ei ad salutem prodest. Vnde a præciositate dr̃ charitas. Dr̃.n. Cor. 3. Si linguis hominum loquar &c. Sine hac nihil est hoĩ bonũ quia ipsa aĩæ bonitas similiter est homi bonũ, sine se bono. Vñ 2. Cor. 15. Grã Dei sum id quod sum. Prou. 22. Super argentum, & aurum grã bona. Et vt dr̃ Sap. 7. Diuitias nihil esse dixi ad comparationem illius &c. Patet thesauri huius preciositas, & bonitas, quia plus valet ad infernalis ignis extinctionem, ad peccatorum anullationem, & ad aĩarum decorationem, & fœcundationem vna gutta lachrimarũ huic cęlesti balsamo, grãæ adiuncta, & mixta q̃ oẽs de mundo. Ideo p̃ciosius est seruandus iste liquor in quo inunguntur reges cęlestes, q̃ ille liquor quo inunguntur reges Franciæ, q̃ non apportatur p aliam columbã, nisi p ipsum Spiritum sanctum. Contra. Hunc liquorem effundunt fatui, vt dr̃ Eccl. 20. Grãæ fatuorum effundentur. Et Cor. 6. Hortamur vos ne inuanum grãm Dei recipiatis 1. Petri. 4. Vnusquisque sicut accepit grãm in alterutrum administrantes, sicut Loni dispẽsatores &c. Tertium est corpus de quo rñdere debemus q̃ño illud custodiuimus, est.n. Castrum quod tenemus a Deo in feudum, quodque tñ amamus q̃ pro toto mundo illud non daremus. Vnde in curia illa tanquam proditor pessimus commendabimur, qui dñm ab eo expulit, & aduersario Dyabolo illud reddidit. Prou. 5. Ne des alienis honorem tuum, qui est vt sis castellanus summi regis, & annos tuos crudeli &c. Post. Et gemas in nouissimis. Illud castrum debemus custodire, munde, & caste, & sancte, quia templum est Dei viui, s. spiritussancti 1. Cori. 6. An nescitis, quia corpora vr̃a templum sunt spiritussancti. Item triplici iure debemus seruire Deo, de corpore, & de oĩbus membris. Primo q̃a totũ corpus cum membris suis, & de suo fecit. Secondo quia corpus suum, & oĩa mẽbra sua tam preciosa pro nobis exposuit, & de oĩbus nobis in tam duro seruitio seruiuit. Tertio, quia tantam remunerationem corpori, & oĩbus mẽbris eius promittit, q̃ p illa remuneratione gloriosa deberet de oĩbus mẽbris suis hõ toto tpe vitæ suæ Iudæo vel Saraceno seruire. Iõ dicit Ap̃lus. 1. Cori. 6. Corpus, non fornicationi debet̃, sed dño. Anselmus. Dñe quia totũ me fecisti, totum me debeo amori tuo, & q̃a totũ me redemisti totũ me debeo amori tuo, & quia tãta mihi promisisti, totũ me debeo amori tuo. Quartum, de quo debemus, ei rñdere sunt bona corporalia. Et sunt quasi quinque talẽta q̃ nobis tradidit Deus, de quibus exiget rõnẽ. s. corporis fortitudo, pulchritudo, iuuenilitas, sanitas, leuitas, de quib⁹ si bñ seruierimus, alia quinque lucrabimur. s. corporis glorificationẽ, vt det nobis fortitudinem sine debilitate, pulchritudinem sine deformitate, iuuentutem sine senectute, agilitatem sine difficultate, sanitatem & vitã sine infirmitate, & moriendi possibilitate. Illis dicet dñs, qui tunc dicent illud Matth. 25. Dñe quinque talenta tradidisti mihi &c. Euge serue bone & fidelis intra in gaudium dñi tui. Quintum de quo debemus reddere rõnem est tp̃us, qđ dedit nobis Deus ad agendam pñiam. Apoc. 2. Dedit ei dñs tp̃s pñiæ & non vult pœnitere. Iob. 24. Dedit ei Deus locum vl̃ tp̃s penitẽtiæ, ac ipse abutit̃ ab eo. Anselmus, de meditatione ad cõcitandũ timorẽ. O lignũ aridũ & inutile æternis ignibus dignũ quid rñdabis in illa die cum exigetur a te vsque ad ictum oculi omne tp̃s viuendi tibi impensum qualiter a te fuerit expẽsum. Tunc quippe condemnabit̃ quicq̃d fueris inuentum operis, & oris, sermonis, & silentij vsq; ad minimã cogitõnẽ, & q̃ dixisti si nõ fuerit ad Dei voluntatẽ directũ. Bern. Nõ est tibi tp̃s vitæ impensum qđ non exigat̃ a te qualiter sit expensum. Idẽ nihil p̃ciosius tpe, sed heu hodie nihil vilius reputat̃. Idẽ. Sicut non peribit capillus, de capite, sic nec peribit momentũ de tpe. q̃n. s. a te requirat̃ rõ illius. Nam inter oĩa creata vt̃ nihil fere acceptabilius tpe, quia in vno momẽto possent peccatores lucrari plusq̃ valeant infiniti mũdi. s. animas suas. In modico tpe sibi dato ad pœnitendum p̃nt homines facere tãtã penitẽtiã q̃ futura supplicia euitarent, & æterna bona obtinerent. Si iter dãnati q̃ sunt in inferno, si daret̃ eis hora tp̃is ad pœnitendũ, sicut datur nobis in p̃nti, possent tantã pœnitentiã in ea agere, q̃ inæternũ nõ perirẽt. Ideo dr̃ 2. Cori. 6. Ecce nunc tp̃s acceptabile, &c. s. ad misericordiam obtinendã. ad grãm inueniẽdã, ad gloriã p̃merendã. Iõ dicit Ap̃lus Gal. 6. Dum tp̃s habemus operemur bonum, quia tp̃s qđ modo habemus pro nobis erat contra nos. Tren. 1. Vocauit aduersum me tp̃s vsurarij qui ita largè modo vẽdunt tp̃s. Qui nã sunt in inferno vellent emisse vnũ momentũ tp̃is, de mille mundis si h̃rent p pœnitentia agẽda, vt hic h̃re possent. De hac materia infra de inferno de aggrauatione boni amissi Sexto, de bonis tpalibus. Ecclesiasticus, 12. In bonis sit cor tuũ & scito, q̃ pro oĩbus his adducet te Deus ad iudicium, pro delicijs, diuitijs, honoribus. De diuitijs dr̃ Iob. 20. Diuitias quas deuorauit euomet, & de ventre eius extraher eas Deus. Apoc. 17. Quantum fuit in delicijs, & quantum glorificauit se, tñ date ei tormentum, & luctum. Iõ dr̃ villico Lucæ. 15. Redde rõnem villicationis tuæ, iam enim non poteris villicare Et nota, q̃ diuitiæ bonorum, erunt p eis in iudicio tanq̃ aduocati eorum. Psalmus. Beatus hõ q̃ mi, & cõ. dis. ser. Liti iu. &c. Diuitiæ sũt malorum erũt tanq̃ aduocati contra eos. Iac. 5. Argentum & aurũ vestrum eruginauit, & rubigo eorum erit vobis in testimoniũ. Et post. Thesaurizastis vobis iram in nouissimis diebus. Itẽ Abac. 2. Vę qui congregat malam auaritiam domui suæ, vt sit in excelso nidus eius. Et post. Lapis de pariete clamabit & lignum qđ est inter iuncturas edificiorũ. Contra bene erogata p homine bene allegabunt. Thob. 4. Quomodo potueris esto misericors. Et prius. Præmiũ bonum tibi Thesaurizas in die necessitatis, qm̃ eleemosyna ab omni peccato & a morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia est coram dño eleemosyna. Vñ refert Io. eleemosynarius, q̃ cum pauperes essent in quadam ciuitate ad solẽ, inceperunt dicere qui essent boni elemosynarij, & q̃ nõ. Et cũ dicerent, q̃ quidã diues erat ibi Petrus nomine, cuius eleemosynam nullus eorũ vnq̃ receperat, vnus eorum firmauit, q̃ ab eo extorqueret elemosynã, q̃ vadens ad hostiũ eius tam sæpe, & improbe petiuit q̃ ille tædio affectus proiiecit ei panẽ siligineum, sumptum de massa, q̃ de furno apportabatur, quem pauper gaudẽs defert alijs, & lucratus est quod firmauerat. Demum dictus diues ægrotans rapitur ad iudicium, in quo videt oĩa facta sua appensi in vna lance staterę, & teterrimos spiritus oĩa facta sua ei improperantes, & aliũ accusantes. Ex opposito vidis quosdam albos, & lucidos dolentes, quia nihil inueniebant boni in factis suis, qđ in alta parte libræ ponerent. Tunc q̃dam apportauit siligineum panẽ quẽ pauperi dederat, & posuit in alia parte librę, & cõponderauit mala. Tunc dictũ est ei, reuertere, & auge ad a-

liquam

liquam istam, alloquin non euades manus horũ. Qui ex tũc sanctus est abstinens, pius, & misericors. Et cũ iret ad Theloneũ occurrit ei quidam natura naufragus nudus, rogans, vt ei vestẽ daret, qui ex ita veste sua dedit ei, q̃ ille vendidit non audens eam portare pp ꝑciositatem. Qđ audiens Petrus flebat se indignum, vt veste sua vestiret̃ pauper. Cui in nocte apparuit dñs, gr̃as agẽs indutus veste sua, de hoc ꝙ sic afflictum misericordia in frigore vestierat. Post hoc cœpit anhelare ad paupertatem dicẽs beatos esse pauperes. Vendidit aũt cuncta sua, deditq; pauperibus etiã pro vno seruo suo quem emerat quadraginta aureis, quẽ vocãs ad se eius accepit ꝙ eius præceptis obediret. Tũc ꝑcepit ei ꝙ eũ ad nundinas duceret, & venderet, & ꝑciũ pauperibus daret. Iurans, ꝙ si hoc non faceret eũ ipse Barbaris venderet, & si eũ venderet, eum liberum faceret. Ob hoc cõpulsus seruus duxit, eũ in Hierlm. vendidit eum cuidam argentario, cui seruiuit in coquina multis annis. A seruis eius sæpe verberatus, & vituperatus, & afflictus, ipse in oĩbus Deo gr̃as agebat, orõni insistens, & labori. Dñs aũt eius, videns eius patientiam & deuotionem, dicebat ei ꝙ abiret liber q̃ vellet, q̃ hoc nolebat. Cũ affligeret̃ ĩta seruus dñi sui, quidã argentarij Constantinopolitani agnouerunt eũ, qui videns se non posse latere, venit ad portitorẽ domus surdum & mutũ, ꝑcipiens, vt aperiret & curaret̃, qđ ita factũ est. Ille aũt fugiẽs non inuenit̃, sed viso miraculo pœnitent serui de iniuria illata. Septimo debemus reddere rõnẽ de oĩbus operib⁹ bonis, & malis. Ecclesiastici. 12. Cũcta quæ fiũt sub sole adducet Deus, ad iudiciũ, & ꝓ oĩ errato. Ro 14. Oẽs stabimus, aũ tribunal Xp̃i. Itaq; vnusquisq; n̄m ꝓ se rõnẽ reddet. 2. Cor. 5. Oẽs nos manifestari oportet an̄ tribunal Xp̃i. Et prius. Vt recipiat vnusquisq; ꝓut gessit in corpore, siue bonum siue malũ. Isa. 46. Ego ãt opera eorum & cogitationes eorũ venio vt iudice. Psalmus. Cum accepero tp̃s, ego iustitias iudicabo. Dñs. n. iudicabit & manifestabit qua intentione & affectione, attentione, & in quo statu opera facta sunt. Bern. Si iudicabit dña iustitias, quõ ergo iniustitias? Cognoscet̃. n. dñs iudicia faciẽs, q̃ nunc ignorat̃, iniurias patiens. Octauo reddere debemus rõnẽ de commissionibus, & omissionibus, qđ maxime a prælatis requiretur. Sil̃r & de remissionibus pc̃tõrũ, quas nobis dñs fecit Matt. 8. hoc ibi notat̃. Sil̃e est regnũ cœlorũ hoi regi &c. Et post. Serue nequã oẽ debitum dimisi tibi, q̃m rogasti me &c. Hanc rõnẽ deberent timere maxime p̃lati quibus maxime Deus istas tres q̃ões faciet. s. quõ intrauerũt ad ecclesiastica beneficia & curas aĩarũ Matth. 22. Amice quõ huc intrasti non hñs vestẽ nuptialẽ. Scđo q̃o custodierunt. Hiere. 13. Vbi est grex qui datus est tibi pecus inclytũ tuũ. Eiusdem. I. Grex perditus factus est, ꝑp̃lus meus pastores seduxerũt eũ. Hoc dicet dñs in iudicio. Idẽ 33. Ad hũc trãsibũt greges, ad manũ numerantis. Tunc dicet verus Ioseph. i. Xp̃s illud Gen. 43. Non videbitis faciẽ meã, nisi adduxeritis fratrem v̄rm minimum. Ezech. 33. Sanguinem impij de manu speculatoris reqrã. Hoc debet eis esse terribile. Sil̃r, qđ dr̃ Ezech. 34. fere p totũ. Væ pastoribus Israel. Et post. Qđ perierat requirã &c. Tertiò, quõ rexerunt se & alios reqret dñs. Contra hos Greg. in Homil. Designauit &c. dicit p̃latis. Ecce de cœlo iã iudex venit &c. Ecce de n̄ro negocio fructũ requirit. quale. s. lucrũ aĩarũ de n̄ra negociatione ei monstrabimus? Ponamus ergo ante oculos illius tãtæ districtionis diẽ in quo iudex veniet, & rõnẽ cum seruis quibus talenta tradidit ponet. Ecce in maiestate terribili inter Angelorũ & Archangelorũ Choros in illo tanto examine electorũ pariter & reproborũ oĩum multitudo videbit̃. Vnicuiq; quisq; qđ sit operatus ostendet̃. Ibi Petrus cũ Iudæa cõuersa, q̃ post se traxit apparebit. Ibi Paulus conuersum, vt ita dicã, mundũ ducens. Ibi Andreas Achaiam. Ibi Ioannes Asiam. Thomas Indiam in cõspectu sui iudicis conuersam adducet. Ibi oẽs dñici gregis arietes, cũ aĩarũ lucris apparebũt q̃ sanctis suis p̃dicationibus Deo post se subditũ gregẽ trahũt. Cũ igr̃ tot pastores, cũ gregibus suis ante æterni pastoris oculos venerint, qđ nos dicturi sumus, qui ad dñm n̄m post negociũ vacui redimus, qui pastoris nomẽ habuimus, & oues quas ex nutrimẽto n̄ro debebamus ostẽdere nõ habem⁹. Itẽ requiret dñs quõ pat̃ & mater filiũ vel filiã seruauit, q̃o familiã, q̃o magr̃ discipulũ, socius sociũ, vicinus vicinũ. Eccles. 17. Vnicuiq; mãdauit de ꝓximo suo. Itẽ requiret̃ rõ de cõmissis ꝑceptis, & traditis, & eorũ transgressionibus. Cũ beatus B. m. veniẽs Parisius scholas logicę intrasset, cogitãs q̃o aliquos scholares lucrari ibi posset quos monachos faceret, finita disputatione rogans eũ magr̃ ꝙ determinaret ait. Nobis Deus facit hoc argũ. rñdete. Deus ꝓponet nobis legẽ, & eius mãdata dicẽs. Hęc mãdata & hanc legẽ dedi vobis, assumit transgressionẽ, cõcludit dãnationem, Sic ergo argumentat̃ homini. Legẽ tibi tradidi, tu p̃uaricator fuisti ergo dãnationem ꝓmeruisti a iusto iudice, ergo dãnaberis. Item cũ audires sæpe ibi dici, rõnale, mortale, ait. Cõsideranti hoc duplex occurrit mihi fructus, quia rõnale mortale homiliat, & mortale rõnale confortat. Nono requiret̃ rõ de beneficijs generalibus, & particularibus, & sp̃alibus. Iob 9. Si volueris iudicio contendere non est qui rñdeat vnum pro mille. s. beneficijs susceptis. Idem 31. Quid faciã cum venerit ad iudicium. Et cũ q̃sierit quid rñdebo illi. Nunquid nõ in vtero fecit me &c. Isa. 43. Ego sum qui deleo iniquitates tuas pp me, & peccatorũ tuorũ nõ recordabor, reduc me ĩ memoria iudicemur sil̃. Narra si quid habes, vt iustificeris. Quis. n. digne possit rñdere ei de beneficijs generalibus creationis, & passionis, &c. Decimò requiret̃ rõ de diuersis artificijs, & officijs holum. Vnde in psalmo. Deum Deorum do. locu. est vo. ter. &c. Primo, de officio p̃dicationis, quasi de dignissimo requiret dicens psalm. Peccatori dixit Deus quare tu enarras iustitias meas. O peccator. i. p̃dicator enarras teipsum iudicando, qñ es in notorio peccato contra qđ prædicas. Scđo de officio sacerdotali, vnde & assumis o tu sacerdos testimonium, canonis, vel dñici corporis, & sanguinis p os tuum pollutum, dicit glo. Tertio, de officio principatuũ secularium cum dicit. Tu vero odisti disciplinam. Hiere. 5. Iob ad optimates ipsi magis confregerunt iugum. i. disciplinam sacræ doctrinæ non obediendo, vel pœnitentiæ eam nõ faciendo, vel abijciendo. Proiecisti sermones meos retrorsum. Contra clericos, qui sacrã scripturã vel p̃dicationem reijciunt pp alias scientias. Si videbas furem &c. Hoc contra ꝑpositos, & p̃latos malis consentientes, vel nõ cõcordes bonis. Os tuũ abũdauit malitia, hoc contra adulatores mala laudantes, vel contra Deũ blasphemantes, vt sunt tabernarij & lusores. Et lingua tua cõcinnabat dolos. i. componebat. Hoc contra negociatores, & aduocatos, & testes falsos. Sedens, &c. Hoc contra falsos iudices, & detractores, & accusatores. Et aduersus filium matris tuæ &c. Hoc contra hęreticos, vel suo exemplo corrũpentes alios. Existimasti inique. &c. Hoc contra iustitiam pro aliquo corrũpentes, vel contra hypochritas. Arguã te & statuã contra faciem tuã. &c. Hoc contra peccata occultãtes. Intelligite hæc q̃ obliuiscimini Deũ. Hoc cõtra ignorãtes, & in ꝓsperis viuẽtes. Sacrificium laudis, &c. Hoc cõtra ingratos, & præsumentes. Vnde illic iter quo ostendam illi salutare Dei.

De discussorum publicatione. *Dist.* VII.

SEcundo fiet ibi discussorum publicatio, quia iudex nõ solum vnicuique secreta sua facinora reuelabit, verumetiam oĩbus alijs Angelis, & hominibus bonis, & malis, amicis, & inimicis, sicut, ait, per Prophetam. Ezech. 17. Ecce ego congregabo omnes quos dilexeras, & vniuersos quos oderas, & nudabo ignominiam tuam coram eis. Soph. 3. Mane iudicium suum dabit in luce, & non abscondetur. Item reuelabo pudenda coram facie tua, & ostendam gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam. Singula verba diligenter attende, & discretionis libra pondera quid importent. Tunc replebũtur impij pudore confusionis, timore damnationis, dolore turbationis, stupore admirõnis. Pudore quidem cõfusionis, quia quilibet honestus hõ erubescit, ẽt sua videre pudenda, magis autem verecundatur videre aliena, sed incomparabiliter plus horret ab alijs videri sua. Quãtum ad primum dicit. Reuelabo pudenda coram facie tua, vt inteipso primitus erubescas. Postea subdit. Et ostendam gentibus nuditatem tuam. Attende quãta verecundia suffunderetur honesta mulier, & pudica, si coram hominibus totius regni in suam ignominiam nudaretur. Re uera pręnimia cõfusione deficeret, & si multa speciositate niteret. Magis autem si deformis esset, & horrida, & propter hoc in ludibrium haberetur. Adhuc autem longè magis horreret, si multa fœda, & enormia in secreto cordis eius iacentia, coram omnibus vulgarentur. Quanto igitur incomparabilius, immo ineffabilius quælibet anima confundetur, quando corpus oĩ deformitate turpius, & oĩ fœtore fœtentius, oĩbus ostendetur. Adhuc longe vehementius, quia cuncta eius horrenda flagitia oĩbus reprobis hoĩbus, & dæmonibus nudabuntur. Adhuc ẽt horribilius, quia ab omnibus bonis Angelis, & hominibus videbunt̃ sed inæstimabiliter intolerabilius se videri ab ipso summo iudice confundent̃. Cogitet vnusquisque si põt, quanta tunc erit confusio in cordibus impiorum, & quam inexcogitabile ex hac extrema confusione tormentum. Confundentur, ĩt impij, sicut fur, qui in furto deprehensus cum re furtiua coram oĩbus suspenditur. Hiere. 2. Quomodo confunditur fur, qñ deprehẽdit̃, sic confundentur. Item vt homicida, qñ pp homicidium coram oĩbus ad patibulum trahitur. Itẽ vt adulter, & adultera deprehensi, qui coram oĩbus nudi fustigantur. Ezech. 17. Congregabo oẽs quos dilexisti, & vniuersos quos oderis, & nudabo ignominiam tuam coram eis, & videbunt omnem turpitudinem tuam, & iudicabo te iudicijs adulterorum, & effundentium sanguinem. De hac confusione adulteri, & adulterę habetur Ecclesiastici. 26. Itẽ cõfundent̃, vt conuictus de proditione, cuius ꝑditio exhæredatio in nundinis acclamat̃. Ezech. 5. Dabo te in desertũ & in obbrobriũ cunctis gentibus, &c. Itẽ confundentur, vt ille q̃ pp lepram

a con-

ā consortio sanctorū,& conciniū expellit. Matth. 13. Exibunt Angeli,& separabunt malos de medio iustorum,&c. Itē cōfundentur, vt ille q excōicatus est,& ab ecclia eijcit,& a nuptijs excludit. Matt. 25. Nescio vos dr̄ fatuis virginib.& Matt. 22. Quo huc intrasti non hñs vestē nuptialē,&c. Itē confundent, vt qui corā hoib. perpetua infamia,& indelebili dānatur. Hiere 20. Confundent vehemēter, q̄a nō intellexerunt opprobriū sempiternū, qd nunq̄ delebit. Et 23. eiusdem. Dabo vos in opprobriū sempiternū & ignominiā sempiternā, qd nunq̄ obliuione delebit. Confusionē,& dolorē eorum ōndit illud qd legit in vitis pa. Narrauit q̄dam senex, q cū vellet conuerti ad religionē,& impediret eū mr̄ sua, dicebat q vellet saluare aīam suā, nec acquieuit ei. Factus aūt monachus negligenter agebat. Mortua aūt mre, & eo ægrotante in extasi positus rapit ad iudicium inter iudicandos, vbi vidit mrem suā dicentē sibi. Quid est fili, qd venisti nobiscū hic iudicandus, vbi sunt verba q̄ dicebas, volo saluare aīam meam, q confusus obmutuit,& erubuit, audiuitq; vocē, dicentē, vt adhuc reduceretur,& alius de eius cænobio moreret, qd ita factū est. Et conualuit,& cogitauit d. visione, & inclusit se. & assiduē flebat annos quos negligenter egerat, & cū multi dissuaderēt ei tā fletum, ne læsionē oculorum pateret, nō acquiescebat eis, sed dicebat. Si improperium mrīs meæ ferre nō potui, quō ferre potero improperiū Christi,& Angelorum,& sctōrum oīum. Item ibidem. Quidā interrogauit Senem. Vnde Abba mihi hoc. Cor meum durum non timet Deū,& quō timebo. Dixit ei senex, puto q si hō in corde suo teneat increpationem, possideat timorē. Dicit ei frater. Quid est increpatio, rñdit, vt in oi re increpet hō aiam suam,& q cogitet, q Deo hoc dēt occurrere, & increpationem eius sanctorum sustinere. Itē q̄dam senex videns quendam ridentem, dixit ei. Coram cœlo, & terra reddituri sumus rōnem totius vitæ nr̄æ,& tu rides. Item dicebat Abbas Euagius. Illud diuinum ac timendum, & terribile iudicium imaginare redijt ad memoriam repositam peccatoribus confusionem, quā passuri sunt in conspectu Dei,& Christi eius, & coram Angelis, & Archangelis, Potestatibus,& vniuersis hominibus. Secundò turbabuntur timore damnationis. Sap. 5. Turbabuntur timore horribili. Quomodo enim non timebunt, quando viderint peremptoriē se citatos, omnia peccata sua clarē conspicient, & sa pro eis non egisse pœnitentiam recognoscent,& suæ damnationis manifesta signa videbunt. Isa. 2. Ingredientur fissuras petrarum, & in cauernis saxorum a facie timoris Dei, & gloria maiestatis eius, cum surrexerit percutere terram. Item in ciuitate Bisantina talis dicitur esse cōsuetudo, q cum venit ibi Imperator, omnes vsurarij sui sunt ad redimendū, & capiendū. Vñ eo veniente ibi abscondunt se in latrinis. Quid ergo facient cū venerit ad iudicandū Deus, Hiero. in epl̄is. Si tanta cora pertimescit iudicium pulueris, qua intentione cogitandū est, qua formidine pauendū sit tantæ iudiciū maiestatis? Si Balthasar Rex adeo timuit articulos manus quos vidit scribentes in pariete. Mane, Thechel, Phares, numerauit, appendit, diuisum est, sicut dr̄ Dā. 5. qd vidit facies eius mutata est, & cogitationes eius perturbabāt eum: & cōpages renū eius soluebant, & genua eius collidebant, quantō plus timebunt videntes illū, qui numerabit bona,& mala: appendet singulorum merita, diuidet bona,& mala. Hunc & timorem quē habebunt mali in iudicio ostendit timor quē habebant amici Dei,& habuerūt de sola huius meditatione. Matt. 24. Nam virtutes Cœlorum mouebunt. Iob. 26. Columnæ Cœli contremiscunt. Intellige non timore pęnali, sed admiratione. Iō Dauid dicebat: Dñe ne in furore tuo arguas me, & cæt. Iob. 21. Quid faciam cum surrexerit ad iudicandū Deus, &c. Si q̄sierit, quid rñdebo ei? Idem. 14. Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno, ptegas me,&c. In vitis pa. Abbas Amon rogatus, vt diceret verbum ædificationis, ait. Talem dēt hō facere cogitationem suam, qualem latrones,& iniqui, qui sunt in carcere iudicandi, qui q̄runt frequenter, vbi est iudex, qñ veniet, & malorum suorū conscij flent. Ita monachus aiam suam dēt obiurgare, & dicere. Væ mihi, quō habeo astare ante tribunal Christi, & malorum meorum reddere rōnem. Si hoc meditatus fueris: poteris saluus esse. Itē Hiero. Quotiens Dei iudicij recolo, totis viscerib. contremisco. Narrat Petrus Alfonsus, q quidam sanctus Heremita hæc habebat scripta p oculis,& ea frequenter in orōne,& meditatione ruminabat dicens: O aīa mea scias,& recognoscas, quid operaris dū ptās est in manu tua, anteq̄ mouearis de loco tuo, anteq̄ venias ad locū in quo est iustitia, & ad portā iudicij, in quo leges oīa, q̄ fecisti in rotulo consciæ, vbi Angeli a dextris, & a sinistris consilium tuum denudabunt, qñ ante Deum veniet iudicium tuum in vna lance iudicij librabit omne bonum tuum, in altera oē malum tuum. Vbi oēs fiēs,& amici tui te deserent, redemptionem nullam tibi inuenient, te obliuioni tradent. Memento ergo mō dum potes creatoris tui. Hoc sæpe recolens fremebat tremens,& flebat. Eccl. 11. Meminisse debet homo tenebrosi tpis,&c. Item. 12. Memento homo creatoris tui antequam veniat tps afflictionis, &c. Itē erunt stupentes ex horrore mirabilium visorum & insolitorum,& præ stupore deficiētes. & obmutescentes Psal. Oīs iniquitas oppilabit os suum. Isa. 13. Vnusquisque ad proximum suum stupebit. Non solum stupebunt in visione malorum, sed etiam in visione bonorum. Sap. 5. Vidētes turbabuntur timore horribili,& mirabuntur in subitatione insperatæ salutis. Gementes &c. Et post: Ecce quō cōputati sunt inter filios,&c. Si Hester ita timuit in visione vnius hōis, quem videre consueuerat, q penè exanimata est, vt habet Hester. 15 qū &c. Illa aūt cum redisset a casu requisita ab Assuero quid haberet, ait, Vidi te dñe, quasi Angelum Dei, & conturbatum est cor meū præ timore gloriæ tuæ. Valde. n. admirabilis es dñe,& facies tua plena grāarum. Quid erit pctōribus in visione seritatis tātæ maiestatis. Item si Io. Apoc. 1.& Dan. eiusdem, 10. remanserunt quasi mortui ad visionē vnius Angeli, sicut et custodes sepulchri. Mat. vlt. Quid erit timoris pctōribus, cū videbunt contra se summum iudicem, in summa seritate, cum tot milibus Angelorum,& sanctorum? Hic erunt inconsolabiliter merentes, vt dicit Chriso. Ex angustia oīum nihil eis ibi, relinquetur, nisi luctus, qd patet p supraposita exempla de cōfutato a mr̄e, & de exemplo latronis, & heremitę,& de Rege & tibicinibus. Tertiò torquebuntur dolore inuidentiæ, pęnitentiæ quidē, sed infructuosę, quia de pctīs suis dolebūt, nō amore diuinę reuerentiæ, sed timore damnationis, quam sibi scient,& sentient imminere. Ier. 48. Erit cor fortium Moab quasi mulieris parturientis. Et eiusdem 49. Dissoluta est Damascus, i. aīa peccatrix, q̄ est saccus sanguinis, i. pctī, timor apprehendit eā & dolores,& angustiæ, quasi parturientem. Isa. 13. Vlulate, quia prope est dies dñi, pp hoc oēs manus dissoluentur,& omne cor hōis contabescet & cōteret, torsiones,& dolores eos tenebunt, quasi parturientes dolebunt,&c. Sap. 5. Intra se pęnitentiam agentes, & præ angustia spūs gementes. Ista pęnitentia non erat fructuosa, sicut nec Antiochi. de quo 2. Mach. 19. Hæc est pęnitentia latronis vi tormentorū violenter extorta, & ideo minime fructuosa Torquebunt dolore inuidentiæ. Videntes. n. gloriam beatorum inuidebunt, q̄ eā obtinere non poterūt. Psa. Peccator videbit,& irascet, dētibus suis fremet,& tabescet, desideriū pctōrū peribit. Quartò mouebunt stupore admirōnis, nam in illa tanta congregatione mirabilia, & stupēda videbūt, quia qui boni, & iusti mundano iudicio videbunt, inuenientur reprobi,& qui viles,& despicabiles iudicant, contemnunt deijciuntur, vel tanq̄ fatui derident, tunc fulgebunt sicut sol. Sap. 5. Mirabuntur in subitatione insperatæ salutis,&c. Sequit. Hi sunt quos aliqñ habuimus in derisum,& in similitudinem improperij, nos insensati vitā illorum æstimabamus insaniā,& finē illorum sine honore. Ecce quō cōputati sunt inter filios Dei,& inter scōs sors illorum est. Isa. 13. Vnusquisque ad pxmū suum stupebit.

De promulgatorum attestatione. *Dist.* VIII.

TErtiò adhuc ad augmentum miseriæ reproborum fiet ibi promulgatorum attestatio. Erūt aūt ibi multa accusantia, & testimonia perhibentia contra malos. Primo quidē omnis mundi creatura. Secundò sacra scriptura. Tertiò interna conscientia. Quartò opera propria Quintò hoīes iusti. Sextò etiam infideles. Septimò ipsi dæmones. Octauò omnes sancti. Nonò sancti Angeli. Decimò etiam ipse Deus. Primo siquidem accusabunt impios,& contra ipsos testificabuntur oēs creaturæ sensibiles, quarum vsu vel obsequio sunt abusi. Greg. Si q̄ris q̄s te accusabit. Dico q totus mundus. Iob. 20. Reuelabunt cœli iniquitatem eius. impij, & terra consurget aduersus eum & apertū erit germen domus eius in die furoris dñi. Psal. Aduocauit cœlum desursum,& terram discernere populum suū. Itē Deuter. 32. Inuocabo contra vos cęlum & terram. i. omnes creaturas, q̄ sunt in cœlo & in terra. Secundò contra impios testificabitur scriptura sacra, q̄ ideo reuelauit dñs, & doceri voluit & cōscribi, vt eam audientes, legentes,& meditantes sm̄ eam viuerent, in ipsa & p ipsam discerēt quid agendum, quid cauendum, quid timēdum, quid sperādum, quæ oīa in scriptura sacra docentur. Vnde Io. 5. Scripturæ testimonium perhibent de me. Hoc dicebat Christus, de seipso. Et sicut testimonium perhibent Christo & sanctis, ita testimonium perhibent cōtra malos, sicut ibidem dr̄ Est qui accusat vos Moyses. i. lex accusabit quidem impios, qui eam audire vel discere noluerunt, vel audita retinere vel exequi cōtēpserunt. Tertiò contra ipsos testificabitur interior consciā. Sicut ait Apl̄s Ro. 2. Testimonium illis perhibente consciā ipsorum cogitationum accusantium, aut etiā defendentium in die cū iudicabit dñs occulta hoium. Vnusquisque. n. librum cōdemnationis suæ portabit,& apertum coram oībus demonstrabit, qui oībus alijs euidentior, & irrefragabilior testis erit, cunctisq; & ipso iudice tacentibus. i. si tacerent, quimmo si p ipso testimonium phibere

possent

possent & vellent, ipsum impium nihilominus condemnabit. De libris hmői dr. Dan. 7. Iudicium sedit, & libri aperti sunt. Et Apoc. 20. Vidi mortuos magnos, & pusillos stantes ante thronũ, & libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est liber vitę, & iudicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris sm opera ipsorum. Ideo super illud Hiere. 17. Peccatum Iudæ scriptũ est stilo fer. &c. dicit Bern. Videbitur in iudicio suo, & nodabitur pectoris mei conscientia, & de aperto corde videbuntur litterę peccatorum meorum, quæ scriptæ sunt stilo ferreo, vngue adamantino; atque vniuersa multitudo astantium leget in pectore meo figuratas imagines peccatorum meorum. Quartò testimonium perhibebunt opera propria. Ecclesiastici. 11. In fine operis denudatio operum eius. Apoc. 14. Scribe, beati mortui qui in dño &c. Et post. Opera n. illorum sequuntur illos. Bern. Opera bonorum sequuntur eos, sed opera malorum eos persequuntur. Psal. Cognoscet' dñs iudicia faciens, in operibus manuum suarum cõprehensus est peccator, vt Herinac. De quo dicunt naturales, qñ venit ad poma onerat se poma infixis in eius aculeis, & cũ venit hortulanus, & credit fugere, nõ potest onus excutere, sed capitur cũ furto, ita mali capientur in peccatis suis. Item vt symia quæ dr hře duos fœtus, vnum quem tenerrimè diligit, & alium quem minus. Primum vult hře semper præ oculis, alium retro, sed adueniente venatore, dilectum, vt dr, accipit intra brachia, minus dilectum proijcit retro super humeros. Cum aũt appropinquante venatore vult minus dilectum proijcere. Ille ita adhæret ei q non pōt eum eijcere. Et ideo necesse habet dilectum proijcere, q capitur sub onere minus dilecti, cum nõ possit fugere. Sic homo in opere peccati duo habet, voluptatem s. q̃ semper vult præ oculis hře, & deformitatem, & vilitatem & pęnalitatem, q̃ retro habet nõ cogitans de his, & ideo cum his omni relicta voluptate in iudicio capietur, & in inferni carcerem proijcietur. Quintò testimonium perhibebunt hoĩes iusti, quos contemnentes deriserunt, pauperes quos oppresserunt tpaliter, læserunt corporaliter, vel spũaliter grauauerunt. vel ad pctm̃ traxerũt, impedierũt a bono verbis, moribus, & exemplis, occasionem ruinæ vel scandali præbuerunt, pacem eorum, & cordis sabbatum turbauerũt. Denique creatorem eorum & dñm offenderũt. Ibi spũaliter subditi contra superiores suos testimonium phibebũt. Sap. 6. Audite Reges, & intelligite. Discite iudices finium terræ. Et post. Data est vobis a dño ptãs, & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes vestras scrutabitur, qm̃ cum essetis ministri regni eius, non rectè iudicastis. Et post. Horrẽdè, & citò apparebit vobis, qm̃ iudicium durissimum in his, qui præsunt fiet &c. Quare hoc? Bern. respondet dicens. Veniet veniet ante tribunal Christi allegatio dura, clamor pupillorum & viduarum, quãm vixere stipendijs, nec diluere peccata. Contra hos dicit Gre. super illud Euangelij Lucæ. Designauit dñs, & alios septuaginta duos discipulos. Veniet veniet profectò, nec longe est illa dies in qua pastor pastorum appareat, & vniusquisq; facta in publicũ deducat vt q modo subditorum culpas per ppositos vlciscitur, tunc præpositorum mala per semetipsum seuiẽda damnum. Vnde dñs ponit exemplum de vidua & iudice iniquitatis. Luc. 18. Et postea subiungit. Deus aũt non faciet vindictam electorũ suorum clamantiũ ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis. Dico vobis, quia citò faciet vindictam illorum. Sextò & Pagani & Ethnici qui fidem susceperunt, Christianos malos accusabunt. Sicut dicit dñs Matth 12. Viri Niniuitę surgent in iudicio cum generatione illa, & condemnabunt eam &c. Qui penitentiam egerunt in prædicatione Ionæ, & ecce plusquam Ionas hic, quia Xp̃s aut ministri eius prædicant euangeliũ regni, quos moderni Christiani nolunt audire, vel si audiunt pęnitentiam non agunt. Illi autem audierunt Ionam, & statim pęnitentiam egerũt. Item, Regina Austri surget in iudicio cum generatione ista, quæ venit a finibus terræ audire sapientiam Salomonis &c. Quæ mulier de remotis partibus cum multis sumptibus, & comitatu & labore venit. Septimò accusabunt eos & ipsi dæmones, qui eorum scelera viderunt, quorum persuasionibus acquieuerunt, & cõsilijs adhęserunt. Apoc. 12. Dictus accusator fratrum, qui accusat eos ante cõspectum Dei die ac nocte. Zach 3. Sathan stabat a dextris magni Iesu sacerdotis, vt aduersaretur ei. Itẽ Aug. Astabunt oẽs ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque qđ gessit in corpore suo, siue bonũ sit siue malum. Præstò erit Dyabolus, & recitabuntur verba professionis nostræ, & obijciet nobis in facie quicquid fecimus, & in qua die peccauimus. & in quo loco, & qđ operis tũc tpis facere debebam⁹. Et si tales, quales phare nũc, inuẽti fuerimus, exultabit ille aduersarius a aspectu iudicis, se superiorẽ nobis esse clamãs, agẽs talẽ cãm apud talẽ iudicẽ. Hęc. n. tunc dicere ipse Dyabolus. Æquissime iudex iudica istum esse meum ob culpã, q tuus noluit esse p grãm, tu⁹ p naturã, meus est p malitiã, tuus est p cõpassionẽ, meus est p obseruationem: mihi obediens, tibi inobediens. Cuidã epo grauiter ægrotanti apparuit Diabolus dicens, q citabat eum summus Papa g eum, & assignabat ei diẽ quã ei nominauit, in qua vt dicebat oportebat eum rõnem reddere de administratione sua. Cui die assignata visum est, q ipse traheret in eũ corã Papa, & q Diabolus, qui ei apparuerat cõtra eũ de eo petebat ius: at a Papa de administrationibus suis qualiter administrauerat in officio prioratus, qđ ante habuerat, & qualiter in officio Abbatis, & quo in officio epi. Fuerat. n. niger prior, Abbas albus, & tunc erat eps. Cũ aũt requireret de officio prioratus, & nesciret de eo rõnem reddere, quid rõ de Abbatis officio, in qua rñsione magis deficiebat, & maximè post in rñsione epatus. Cũ aũt in eo omnio deficeret, & peteret aliã diem sibi assignari, allegans, q non fuerat in rñsione dicta pmeditatus: assignat' ei alia dies peremptoria illa valde pxima, in qua debebas iudex pcedere ad sniam diffinitiuã. Cum aũt anxius p hoc eiulsret fortiter, ad clamorẽ eius conuenit familia eius. Cum aũt dicta hæc indicasset plurib. die sequenti apparuit ei Diabolus q prius ei apparuerat, vrgens eũ ad reddendam rõnem veniendum corã summo iudice. Qui cum se nondum paratum clamaret, & eius aspectum horreret, & Diabolus eum magis perurgeret, inuitis oĩbus astantib. surrexit de lecto, in quo iacebat volẽs fugere & Dæmonem effugere. Cum aũt fugeret cum impetu impegit in columnã petens inducias, & eliso in ea capite cecidit, & expirauit. Itẽ cum qdam religiosus, in quadam ciuitate pdicasset, & quidã q affuerant pdicationem eius commendarent, audiens hoc quidã Dæmoniacus, qui ligatus tenebat' ibi ait, imò potius Diabolus per eum loquebatur. O hoĩes iste frater nihil dixit pp̃lo ad cõparationem huius, qđ ego pdicarem, si pp̃lo mihi loqui pmitteretur. Si autem pp̃lm conuocaueritis, pmitto vobis, q veritatem pdicabo, & in nullo mentiar, & q in pace me habebo, nullum oĩno lædens. Cum autem frequentia aliquorum pp̃ls aduocatus venisset, incepit referre historias multas, & de casu suo, & hoĩs, & quõ multos miserat Deus in mundum pdicatores, Prophetas, filium suum, Apostolos, martyres, Confessores, Prædicatores, & minores. Et ne aliquid omittat Deus de contingẽtibus, mouerimi ait me esse Diabolum, qui vobis compellor veritatem pdicare, vt Deus magis habeat in die iudicij, quid vobis improperet, & ego vnde vos magis accusem, & obijciatur vobis per ipsos Diabolos veritatem vobis pdicatam fuisse, & vt verè Diabolum me sciatis ecce egredior, & exiuit cũ magno sonitu ab obsesso, partem domus secum ferẽns. Octauò accusabunt eos spũaliter oẽs sancti quorum pertransierunt oĩa, fregerunt vota, violauerunt festa, pphanauerunt impiè loca sancta blasphemijs, & nephandis operibus impugnauerunt. Vnde Apoc 6 clamant sancti: Vsquequo dñe sanctus, & verus non vindicas, & iudicas sanguinem nr̃m de his qui habitant in terra. Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ. Et dictum est illis. Adhuc sustinete modicũ tps, donec impleatur numerus fratrum vrorum. In Theutonia qdam Archidiaconus ambiens Epatum insidiabatur Epo suo bono viro, & seni quõ eum occideret. Et cum consueuisset dictus Eps venire ad matutinas, & pueniire alios ad salutandam B. Virginem, & intrare per quandã portam veterem, collocauit de nocte Archidiaconus lapidem super portam dictam, & veniens eps vt consueuerat, & aperiens portam: lapidẽ cadente, & excerebrat', & morit. Archidiaconus eum multo labore obtinet Epatum. Cumq; confirmatus gaudens obtineret, & fieret cõuiuium receptionis suæ, quidã Princeps seruiens in mensa coram eo flexis genibus, subitò rapit ante tribunal summi iudicis, & videt ibi B Virginem Mariã: cum magna multitudine sanctorum, & Angelorum adducẽtem dictum Epm portantẽ cerebrum suum in manib. suis, & dixit B. Virgo. Fili adhuc recentem sanguine, & vulnerib. & cerebru huius mei militis; cuius hæc sunt vulnera, hic sanguis, hoc cerebrum, crudelis, & pditor homicida gaudet se obtinere Pontificalem eius dignitatem. Rñdit dñs. Quẽ mittã, & q̃s ibit p nobis? Tũc B. Virgo ait. Ecce hic seruitor suus. Cui dñs. pcepit sub pœna mortis, vt citet dñm suum peremptoriè, vt citò veniat coram eo de tam nephando crimine rñsurus, & ei cãm coram oĩb. exprimas. q statim rediens turbatus infremuit tremuitq;, & cultellum quẽ tenebat ad seruiẽdum pijcit, amarissimè flens. Rogatus ab oĩb. & etiã ab ipso Epo cãm pandit; qua audita, Eps subitã morte percussus ibi coram oĩbus mortuus est. Ad idem facit exemplum valde terribile, qđ legitur in gestis Francorum, qđ refert Greg. Turon. a lib. c. 22. & 23. De iudicio duorum nequam pb̃yterorum, q conspirauerunt cõtra sanctum Sydonium videlicet Aluernorum Epm, quorum alter egestiones emisit subito ad modum Arrij, & visus est a summo iudice, a sctõ Sydonio accusatus damnari, vinciri, & in imis carceris detrudi angustijs. Alius autẽ mortuo B. Sydonio cũ ambitiosè & violenter occupasset epatum: cum intrasset eius per Pincernam, citatus a summo iudice cadente de manu eius calice

statim

eius calice statim expirauit. Item in ciuitate Turon. homo quidam consueuerat venire ad matutinas maioris Ecclesiæ, & cum visum fuisset ei quod fuisset pulsatum, venit ante horam, inueniēs portas apertas, intrat & orat retro columnam, videt lumen maximum intrare per Ecclesiam . & Angelos apportātes thronum lucidum & iudicem summum sedentem in illo throno, & Angelos assistentes ei. Tunc venit beatus Martinus cum multitudine sociorum accusantium quendā Archiepm illius Ecclesię de multis flagitijs, & quod tam indignus auderet occupare cathedram beati Martini, citatur, adest, indutus pontificalibus sedens in cathedra, accusatur de oībus malitijs suis, nescit quid rñdeat. Tūc dñs quasi indignatus pede suo ad accusationem sancti Martini & aliorum illum percussit, & eum cū sede euertit, & post visio recessit. Ille autem qui hoc viderat ad domum Epi currens familiam excitat, rogans vt viderent quid circa dñm suū ageret, qui inquirentes eum subito mortuū inuenerunt. Ecclesiastici. 10. Sedes ducum superborum destruxit dñs, & sedere fecit mites pro eis. Nonò contra impios Angeli sancti testimoniū perhibebunt sub quorum custodia peccauerunt, quorum doctrinam, moniciones, & consilia, necnon intercessiones, & auxilia, reprehēsiones, & oē charitatiuum ministerium contempserunt. Vñ ait Origenes. Vnusquisque Angelorum in extremo iudicio aderit, producēs illos quibus præfuit, quos adiuuit, quos instruxit, pro quibus semper faciem pris vidit. Vnde tot testibus & tantis multiplicatis contra miseros oī fide dignissimis, & oī exceptione maioribus, non hēbit eorum aliquis quid valeat rñdere. Sed dicere poterit illud Iob. 10 Instauras testes tuos contra me, Item quod Angeli accusant pctōres ondit in visione Eulogij eremitæ, de quo dr in vitispatrum aliquibus. Quod cū aliqn venisset de eremo ad proximam ciuitatem ad vendendum cophinos quos fecerat, nec inueniret hospitiū in ciuitate pdicta, collegit se in angulo quodam iuxta viam, vbi orabat, facta nocte profunda, venit hō ad eū cum laterna, quærēs quid ibi faceret. Quod ab eo audiens, ducit eum ad hospitium, eū maxima hylaritate & charitate eū suscipiens, & tractans, ei largiter ministras. Qui admirās charitaté dicti hoīs adiurauit eum vt ei diceret vitā suam, qui refert se esse Latomum, & quod lucrum suum diuideret in tres partes. De vna ipse & familia sua viuebat. Scda in oblationes, & alias eleemosynas erogabat. Tertiam in hospitalitatem virorum religiosorum reseruabat. Cū aūt redisset ad cellam suam cogitās, q̄ bonus esset dispensator hospes suus, aiebat apud se quod magnū dānum esset, quia non hēbat magnam pecuniam ad dispendendum. Rogauit dñm vt eius pecuniā multiplicaret. Cū in hoc pseueraret, mittit ei Angelus dicens, quod forsitan melior esset ei mediocris substātia, q̄ nimiæ diuitiæ. Cum eremita non acquiesceret, q̄rit Angelus si vellet fideiubere pro eo quod bñ viueret, datis diuitijs, fideiubet eremita. Cū aūt in mane Latomus iuisset ad quendā murum antiquum diruēdū, inuenit caneam plenā aureis denarijs, portat ad domum suam, fugit cū auro Constantinopolim, acquirit cū muneribus grām Imperatoris, fit Baliuus eius. Et post quasi dñs terræ factus opprimebat pauperes terræ, rapit eremita ad iudiciū, videt & audit Angelos, q̄rimonias afferentes dño de dicto Latomo a diuersis Angelis, & pro diuersis malitijs accusat, dicit iudex, vt pro eo fideiussor rñdeat. Cum āt ille stupēs ac tremēs nō audiret a quoquā, & nesciret quò se verteret, audit Angelos clamātes, Occurrite Augusta venit. Intelligens hanc esse btām Virginem, prosternit se ad pedes eius, qui precibus eius obtinet vt mittatur Constantinopolim ad eum reuocandum. Qui cū vadēs ibi multotiēs attentans ei loq, & se ingerens verberatus fuisset a seruis suis quasi ad mortē, cū non posset ei loqui redit ad cellā suā affligens se, & rogans btām Virginem. Qui rapit, vt prius, & audit q & prius, ēt & plures & grauiores accusationes, venit beata Virgo vt prius allegando pro eo apud iudicem. Impetrat ei quod liberetur a fideiussione. Moritur Imperator, alius substituit. Qui cum vellet capere dictum Baliuum fugit in Bargia, pauper redit ad locum suum & officium, & ad pęnitentiam & assueta opera pietatis. Cum dictus eremita veniret ad ciuitatē cum quodā discipulo suo, in angulo in quo prius latitans orabat, tūc dictus Latomus cum laterna veniens recepit eū vt prius. Ipse āt incōparabiliter gaudens, refert oīa facta discipulo suo, q̄ prius dicta sunt. Decimò ad cumulum damnationis eorum contra ipsos testificabit ex abundanti ēt ipse iudex, sicut ipse dicit p prophetā Hier. 29. Ego sum iudex & testis dicit dñs. Vnde egregiè ait Prosper in li. de vita contemplatiua. Cum ad illud vltimum iudiciū venerimus ab eo iudice iudicandi, quæ nec occultatione criminū falli pōt, nec ad impunitatem prouidendam muneris alicuius oblatione corrūpi, cū ceperint oīum secreta reuelari, & nō solū actus, vel verba, sed ēt ipsę cogitationes ostendi, qd faciemus sub tanti iudicis maiestate? qd excusationis ostēdere poterimus? qua nos defensionis arte purgabimus? Quæ nobis subuentura pęnitētia quam gestare carne contempsimus? q̄ nos defensura sunt opera bona, quę in hac vita non fecimus? ad quos Apostolos ibimus? ad quos alios scōs confugituri sumus? quorum exempla tū & verba cōtempsimus. An forte aliquos fragilitas corporis excusabit. Sed excusationem eorum reclamabūt omnia exempla sanctorum, qui fragilitatem carnis in carne vincentes, qd fecerūt vtique posse fieri docuerunt. Maximè quia nec ipsi pctō. sua virtute, sed Dei miserantis auxilio, restiterunt, qui se non q̄rentibus, vt quæratur, atque vt in eum credatur ostendit, & in se credentes nē a peccato vincantur, inuicta protectione defendit. Quid ergo responsuri sunt impij, si eis dominus dicat. Si potuistis cur nō restitistis desiderijs peccatorū? Si non potuistis, quare meum contra peccata non quæsiuistis auxilium? Aut vulnerati, quare nō adhibuistis vulneri vestro remedium? Nūquid adhuc obmutescentibus, & quid excusationis referant non habentibus, dicet? Ligate eos manibus, & pedibus, & mittite in tenebras exteriores. Ibi erit fletus, & stridor dentium.

De Attestatorum disceptatione. *Dist.* IX.

QVartò fiet ibi ab ipso iudice disceptatio. Non solum enim erit ibi occultorum perscrutatio, perscrutatorum publicatio, publicatorum attestatio. Quorum primum erit graue, scdm grauius, tertium grauissimum, quod nimirum ad desolationis miseriæ eorū cumulū, fiet eis obiurgatio ab ore ipsius iudicis, qd erit ineffabiliter supergrauissimum. Ioel. 3. Cōgregabo oēs gentes, & ducā eas in vallem Iosaphat, & disceptabo cū eis. Ipse namque quantò benignior fuit in peccata nostra dissimulando, longanimior ad pęnitentiam expectando, promptior ad indulgēdum, pronior ad grām conferendum, tantò tunc erit seuerior ad increpandum, grauior ad audiendum, & implicabilior ad puniendū. Vñ ait Isa. 24. Tacui semper, silui, patiēs fui, quasi parturiens loquar. O quis faciē eius poterit sustinere, qs increpationes audire? quis tonitruū magnitudinis eius intueri? Ait Iob: O quam amara, q̄ horrenda, q̄ medullarum cordis penetratiua erit vox illa. Ait enim Apostolus Heb 4. Viuus est sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsq; ad diuisionem animæ ac spūs, compagum quoq; ac medullarū, & discretor cogitationum cordis. Oīa. n. nuda & aperta sunt oculis eius. Sed sicut ipsemet ait Matth. 25. Ante increpationes reproborū præmittet laudes, & præconia btōrum. Tunc dicet rex his, q a dextris eius erunt. Venite bñdicti pris mei, possidete præparatum vobis regnum a constitutione mundi. Esuriui. n. & dedistis mihi mãducare, sitiui & dedistis mihi bibere, &c. Postmodum increpationes proferet impiorum dicens? Esuriui & nō dedistis mihi manducare &c. Hoc āt sciendū, quod iudex improperabit eis non solum mala q̄ fecerint & locuti fuerint, aut ēt cogitauerint, verumetiam bona q̄ omiserint, aut neglexerint. Sed & beneficiorum suorum oīum immensam multitudinem, q̄ ingratè susceperint, quibus abusi fuerint, q̄ neglexerint, contempserint, aut abiecerint castigationes, medelas, atque innumera remedia quibus curari debuerint, & non sunt curati. Creaui vos inquiet ad imaginem & similitudinem meā, & vos eā nequiter prophanastis. Angelorum meorum custodiam dedi vobis, & vos eā contemnentes, monitis eorum contraria operari minime timuistis, Patriarchas, & prophetas, & Aplos misi vobis ad commouere faciendum vos, quos audire renuistis. Insuper cum in forma Dei essem, hanc serui formam pp vos in mundum veniens accepi, in qua triginta tribus annis vobis seruiens, salutem vestrā curiosè procurari, non renui comperando, discurrendo, prædicando, ieiunando, in orōnibus pnoctando, sustinens in factis meis obseruatores, in dictis contradictores, & murmuratores. In hac quoque forma pro vobis traditus fui venditus, & ligatus cōsputus, velatus facie, colaphis cæsus, flagellatus, spinis coronatus, mendaciter accusatus, morte turpissima condemnatus, crucifixus, cum impijs deputatus, derisus ab oībus, felle & aceto potatus, mortuus, lanceatus. Paradisum vobis aperui, gratiam meam obtuli, sp iuuare vos paratus fui, regni mei gloriam repromisi, non cogi vos, sed libertatem spūs vobis dedi, amorem solummodo & voluntaté bonam a vobis requisiui. Quid vltra debui vobis facere & nō feci? Dicite mihi pctōres passibiles, & mortales, qd passi estis pp me creatorem & saluatorem vrm, qui cū impassibilis, & immortalis essem, passibilis & mortalis propter vos factus sum. Immo passionem & mortem sustinui. Denique ad eorum cōfusionem amplius cumulandam, & vt prorsus inexcusabiles videant, ostēdet eis Christus suæ benedictæ passionis insignia, videlicet crucem, clauos, lanceam, spongiam, & arundinem. Insuper & reseruatas in suo glorioso corpore cicatrices, vnde Matth. 24. Tunc apparebit signum filij hoīs in cœlo. Criso. Non erit tunc defensionis locus, vbi videbūt Christum exhibenté testimonia. seu insignia suæ passionis. Iō retinuit dñs cicatrices, vt eas pctōribus in iudicio ostendat, & exprobret eis, qui sustinuit. Aug. in lib. de symbolo

bolo

bolo super illud. Inde venturus iudicare viuos, & mortuos. Fortassis in corpore suo dñs cicatrices seruauit, & vt vulnera cordiũ discipulorum sanaret, & vt in iudicio hostib. exprobraret, vt conuincens eos dicat. Ecce hoiem quem crucifixistis. Ecce Deum, & hoiem in quem credere noluistis. Videte vulnera q̃ infixistis, agnoscite latus, qđ pupugistis, quõ p̃ vos apertum est, nec tñ intrare voluistis, qui non estis redempti p̃cio sanguinis mei. Discedite ergo maledicti a me, &c. Festinet ergo vnusquisq;, vt peniteat, & viuat, curet, vt p̃cio sanguinis redimat, nè si inuentus nõ fuerit, in numero redẽptorum, sit de numero perditorum Hiero. Quid facies, aut quid dices, o p̃ctõr hõ, cũ contra te loquet̃ conscia p̃pria, accusabunt elementa, cũ armabit̃ contra te nis creatura, Crux Christi cõtra te perorabit, Christus p̃ vulnera sua contra te allegabit, cicatrices contra te loquentur, claui de te cõquerent̃. Sed quare in disceptatione diuini iudicij sola opera misericordiæ, & non aliarũ virtutũ opera memorant̃, tã in cõmendatione bonorũ q̃ in obiurgatione malorũ? sciendũ q̃ hoc non est, q̃a de solis illis iudiciũ teneat̃, sed vt se p̃nium ad remunerãdũ ostẽdat, magis opera miæ q̃ iustitiæ, vel alterius virtutis commemorat. Si.n. opera tã facilia, & q̃ iõ naturalis inclinat, tãto p̃mio remunerabit, quanto magis, ea q̃ sunt difficiliora. Itẽ vt ostendat, q̃ quicunq; saluabit̃, magis p̃ ea q̃ sunt difficiliora. Itẽ vt ostendat, q̃ quicunq; saluabit̃, magis ex Dei miã, q̃ ex suis meritis saluabit̃. & ei soli q̃ miam fecerit, mia concedet̃. In redargutione malorũ sỹr sola immisericors auaritia memorat̃. Primò vt ostendat̃, q̃ impij nõ sunt digni mia q̃ miam nõ fecerunt. Quia sicut ait. Iac. 2. Iudiciũ, sine mia fiet illis, q̃ nõ fecerunt miam. Item vt cũ cumulum diuinæ miæ susceperint, iustè de tanta ingratitudine arguent̃ q̃ vel minima miæ opera non fecerunt. Itẽ opera miæ omissa aggrauant rigorẽ iustitiæ. Pensandũ est aũt q̃ si dãnat̃, q̃ sua non dedit; q̃tò iustius q̃ rapuit aliena. Verum aũt illa disceptatio vocalis erit vel mentalis tñ? Rñdent, aliqui q̃ erit mentalis tñ, quia si singuli iudicarent̃ vocaliter, longissimũ t̃ps requireret̃. Alij dñt q̃ erit mentalis, & vocalis, quia Christus iudicabit interius, vt Deus, iõ iudiciũ erit mentale. Et iudicabit, vt hõ, & in forma hois, iõ erit vocale. Quia tam fiet mõ diuino, eo q̃ vniuscuiusque cõscia accusabit se in particulari de singulis, & fiet mõ humano, q̃a oẽs in gñali iudicabunt̃ iudicio vocali, iõ non oportebit, q̃ longo t̃pe p̃tendat̃. Sciendũ, q̃ timor iudicij, & eius memoria vtilis est ad multa, sicut docet Criso. dicens. Hic Dei timor est, qui nocentes corrigit, fugat crimina, innocentiam seruat, p̃ptrem tribuit facultatẽ. Iõ sicut ait Greg. in moral. Iusti p̃dictam confusionem, & ignominiã euadere cupientes, & examen illud districtissimũ p̃uenire volẽtes, iudicium suum quotidie introrsus agunt, q̃d Deo quid p̃ximo debeant solerter aspiciunt, atq; ad agenda bona se vehementer accẽdunt, & de perpetratis malis districtè redarguunt. Vñ bñ dr̃ Prou. 12. Cogitationes iustorũ iudicia. Ibi quippe dẽt vniuscuiusq; mens, & causas suas apud dñm, & causas dñi contra se sollicita inq̃sitione discutere. Dẽt.n. cautè pensare, vel q̃ bona a Deo p̃cepit, vel quæ mala bonis illius peruersè viuendo rependit. Qđ electi quotidie facere non cessant. Accedũt.n. ad secretarium iudicis intra situm cordis. Considerant q̃ districtè q̃ñq; feriat, q̃ diu patienter expectat. Metuunt, in his quæ se egisse meminerunt, & puniunt flendo, q̃ se malè perpetrasse intelligunt, timẽt subtilia Dei iudicia & de his q̃ in semetipsis fortasse intelligere non p̃nt. Vident.n. in Dei diuinitate, qđ ipsi p̃ humanitatem non vident. Considerant districtũ iudicẽ, q̃ quò tardius venit, eò seuerius punit. Sctorum etenim patrum conuentum cum eo pariter contẽplant̃, eorumq; vel exempla vel dicta se contẽpsisse reprehẽdunt. Atq; in hoc secreto interioris iudicis ipsa mentis suæ discussione constricti pęnitendi feruunt, qđ superbiendo cõmiserunt. Ibi namq; aduersum se, q̃cquid in se impugnat enumerant. Ibi ante oculos suos oẽ, qđ defleant, coaceruant. Ibi quicquid p̃ irã districti iudicis feriri, vel infligi posse metuent̃. Ibi iã patiunt̃ supplicia quot pati timent. Nec deest in hoc iudicio mente concepto oẽ ministerium, qđ punire reos suos plenius dẽat. Nam cõscia accusat, rõ iudicat, timor ligat, dolor excruciat. Qđ ẽt iudiciũ eò certius punit, quò interius sæuit, quia videlicet ab exteriorib. non accedit. Vnusquisq;.n. cum eũm huius examinis contra se aggredi ceperit, ipse est actor qui exhibet, ipse reus qui exhibet̃: odit se qualem fuisse se meminit, & ipse est, qui semetipsum insequitur illum qui fuit. Quia ergo nunc in p̃tãte nr̃a est internum mẽtis nr̃æ contra nos subire iudicium, recognoscendo accusemus nosmetipsos quales fuimus, pęnitendo torqueamus, nõ cessemus dũ licet, iudicare qđ fecimus. Quia sicut dicit Apost. 1. Cor. 11. Si nosmetipsos iudicaremus, non vtiq; iudicaremur. Reproborum namq; p̃prium esse solet semper praua agere, & nunq̃ q̃ egerint retractare. Oẽ.n. qđ faciunt extra mente pertranseunt, statumq; suum nisi cum puniti fuerint non agnoscunt. At contra, Electorum est actus suo a ab ipso cogitationis fonte discutere, & oẽ qđ turbidum proferunt exercitare. Hæc Gre. Item in vitis patrum legitur: q̃ cum Appollonius Abbas mitteretur a dño ad p̃dicandũ in Aegyptum, cũ esset dissensio in quadam Ciuitate inter duos viros, & altera pars nollet flecti ad pacem p̃p confidentiam cuiusdam latronis sui signiferi, qui erat multum fortis, rogauit ipsum sanctum, q̃ ipse humiliaret se ad pacem, promittens ei, q̃ ipse rogaret dñm pro eo, vt dimitteret ei peccata sua, tunc ipse se p̃strauit, & alij pacem fecerunt. Duxit eum secum ad heremum, & rogat pro eo dñm. Tunc vterque rapitur ad iudicium, & videt dñm iudicantem sanctos, & Angelos assistentes, & adorantes, discussis actib. latronis, & vita, & manifestatis, & damnatione quam merebatur ostensa, orauit sanctus Apollonius, & dictũ est. Licet nulla conuentio Christi ad Belial, lucis ad tenebras, concedo tñ dicit dñs ei istum sibi, qui arctissimam pniam egit, factus monachus sanctus. Item in quadam maxima Abbatia Cisterciensis ordinis, quidam fuit conuersus multum contemplatiuus, qui cũm esset in oratione, visum fuit ei astare ante oculos suos diuinum iudicium, & Angelos assistentes multum accusare peccata, & facta enormia duorum magnorum hominum, quorum alter magnus comes fuit, alter magnus prælatus. Cũ aũt dñs quasi grauiter ferre videretur mala eorum, & grauissimas damnationes eis adiudicaret, affuerunt aliqui in illa curia rogantes dñm pro eis. Ad quorum preces dñs distulit sniam mortis, & damnationis quam eis parauerat, p̃cipiens conuerso, q̃ eos moneri faceret per Abbatem suum. Conuersus sũt Abbati retulit visa & audita, facta, & noĩa illorum quos ipse prius non nouerat. Cum aũt per viros magnos monita essent procurante Abbate, & visio eis esset relata, laicus vitam emendauit, timuit, & pœnitentiã egit, confessus suua et Ciliciũ tradidit, quo ipse cũ fuisset delicatissimus, ad carnem vtebatur, & magnas eleemosynas, & pęnitentias faciebat, & in bona confessione, & in magna deuotione cum omni sacrorum susceptione ad dñm migrauit post plures annos pœnitentiæ peractæ. Clericus autem admonitum, vel paruipendit, vel aliquibus ei tribulationibus insurgentibus a proposito, si bonum ex hoc conceperat, pedem retraxit, ad vindictam iniuriarum anhelans. Cum autem omnia successissent ei prosperè & ad votum cõpleuit desiderium animi sui, subito cũ non speraret, sublatus est de medio in ipsa nocte sellinus, & letus & sanus intrã a lectũ, ĩ mane mortuus a suis in lecto suo inuẽtus ẽ.

De sententia prolatione. *Dist.* X.

POst citationem peremptoriam mortuorum, & disceptationem discussoriam meritorum, restat audire sniam singulorum. Ad hoc.n. fiunt citationes, & meritorum discussiones in iudicijs, vt a iudice snia proferatur, & vnicuique s̃m merita rependatur. Ait.n. Sapiens Prouer. 16. Iudicium determinat causas. Nimirum iudicialis snia reformat pacem in litigijs, imponit finem in flagitijs, certitudinem prębet in dubijs. Audiatur ergo snia summi, & æterni iudicis cum reuerentia, & tremore, audiatur cum indigentia, & amore. Hoc autem debemus aduertere, q̃ extrema iudicis illĩ snia bipartita est, vt s̃m dr̃iam meritorum sic iudicatis inuenta, fiat differens retributio pręmiorum, vel inflictio tormentorum. Primò namq; describitur snia delectabilis, desiderabilis, & amabilis in honorem, & gloriam beatorum, cum dr̃. Venite benedicti, &c. Matth. 25. Scdõ profertur snia terribilis, horribilis, ac intollerabilis in dolorem, & exterminium reproborũ. Et rectè primò profertur snia de glorificatione beatorum. Nam summi iudicis bonitatem magnificam, & largitatem munificam magis decet conferre stipendia, q̃ inferre supplicia. Dicit ergo. Venite benedicti, &c. Et sunt hic quattuor attendenda totis præcordijs, & totis nisibus appetenda, videlicet electorum commendatio gratiosa, cum dicit Benedicti patris mei. Secundò inuitatio amorosa. Venite. Tertiò inuestitio fructuosa, Possidete. Quartò possessio gloriosa Pręparatum vobis regnum. Primò siquidem electi ab ipso iudice commendantur, cum dicit. Benedicti. O commendatio gaudiosa, & amabilis, dulcorosa, & honorabilis, a iudice qui non mentitur, non blanditur, nec fallitur commendari. Vnde dicet eis Psal. Benedicti vos a dño, qui fecit cœlum, & terram. Scdõ commendati curialiter inuitantur, cum addit. Venite. O inuitatoriũ gratiosum, amorosum, & gaudiosum, inuitatorium nulla dedignatione spernendum, nulla pigritia negligendum, nulla obliuione delendum, sed omni affectione appetendum, & tota intentione quærendum. Vos inq̃ qui fuistis humiles serui mei, mihi humiliter obsequendo, milites strenui, pro me viriliter sustinendo, fideles amici, sinceriter diligendo, fratres charissimi, mihi conformiter viuendo. Venite inquam vt reficiamini, vt honoremini, vt mihi vniamini, sicut membra capiti, sicut rami stipiti, sicut amici amico dilectissimo, sicut sponsa sponso dulcissimo. Vnde Matth. 22. Curialiter nos inuitat ad nuptias, dicens. Omnia parata sunt, venite ad nuptias.

Et Apoc. vlt. Et sponsus, & sponsa dñi veni, & qui audit dicat veni, quasi diceret. Et Christus sponsus, & tota cœlestis curia amicabiliter inuitat ad nuptias cuiuslibet ofm, dicens, veni. Et qui istam inuitationem audit, non dēt esse cōtentus, q solus veniat, sed alijs dicat, veni. Tertiò inuitati actualiter inuestiunt cum dicit, possidete. i. in hæreditatis vitæ vobis frequenter promissæ, diu dilatæ, ardenter cōcupitæ, humiliter requisitæ, possessionem actualem intrate, ingredimini, & possidete eam. Vnde cuilibet amico suo dicet dñs in morte illud Deut. Incipe possidere terram. Quartò inuestiti introducuntur, cum dr̃. Regnum, qđ vobis paratum est a constitutione mundi. Hæc est passio gloriosa, idò conuenienter regni noīe designatur. De quo dr̃. Sap. 4. Accipient regnum decoris, & diadema speciei de manu dñi. Vnde in iudicio dicet eis. Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis, & ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pr̃ meus regnum, vt edatis, & bibatis super mēsam meam in regno meo, Luc. 22. De huius regni adeptione recognitionem faciunt oēs sancti, & gratias agunt Christo, dicentes illud Apoc. 5. Redemisti nos dñe in sanguine tuo, ex oī tribu, & lingua, & populo, & natione, & fecisti nos Deo nr̃o regnum, & sacerdotes, & regnabimus super terram. O q̃ gloriosum est regnum in quo cū Christo regnant oēs sancti. Sed hæc in gñali dicta sufficiant, quia in spāli dicere plura proponimus, cum agemus de gloria beatorum. Sequitur sñia de condemnatione reproborum, cum dicit. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis eius. Vbi primò describitur impiorum exprobratio. Maledicti. Scdò ipsorum condemnatio. Item in ignem æternum, &c. Primò igitur ponitur exprobratio ignominiosa. Quanti quippe honoris est, & præconij a summo iudice commendari, tantæ confusionis est, & obprobrij ab ipso exprobrari. De hac maledictione dr̃ Eccl. 41. Væ vobis impij, qui dereliquistis legem altissimi; qm̃ si nati fueritis, in maledictione nascemini, & si mortui fueritis in maledictione erit pars vestra. O q̃ inestimabilis, & intolerabilis erit confusio in cordibus summè superbis, & tumidis impiorum ab ore tanti iudicis; in conspectu multitudinis infinitæ maledictionis iacula sustinere: si vsitatus venire, spiritus hominis adhuc in carne viuentis plus eligeret, & tolerabilius sustineret, valde graui sensibili pena torqueri, q̃ maledictionibus, & oprobrijs obiurgari. Post maledictionem profertur condemnatio ad pœnam. Et primò ad penam damni. Ite. Scdò ad pœnam sensus, cum addit. In ignem æternum, &c. Hæc est duplex pena reprobis præparata. s. separatio a Dei & sanctorum consortio, & cruciatus æternus in Inferno. Hæc sunt securis, & ignis de quibus dr̃ Matth. 7. Omnis arbor quę non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. Quarum pœnarum priorem asserit ibi Crisostomus esse tormentis oībus grauiorem. Horrendum est inquit illud gehennæ supplicium, & res intolerabilis. Tamē si decem millia gehennas ponat aliquis, nihil tale dicturus est, quale est ab illius beatæ gloriæ propelli honore, & Christo exosum esse. His ergo, qui regno cœlorum iudicabuntur indigni, sicut dicit Grego. Nazianzenus, erit hæc grauior omni pœna, quòd proijcientur a Deo, & pudor atque confusio conscientiæ eorum, cuius finis, vel remedium nusquam inuenietur. Item beatus Greg. in moral. de virginibus ait. O si sapere posset quis palato cordis quid admirationis habeat. Ecce sponsus venit, quid dulcedinis. Quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias. quid amaritudinis. Et clausa est ianua. Ianuam enim gloriosi regni aditum intellexit, qui post iudicium nulli patebit. Tunc siquidem apparebit illius seueritas magna, cuius nunc est misericordia. Nemo scit quàm districtè iudicat, & quàm seuere punit. Illud iudicium times. Psal. dicebat. Non intres in iudicium cum seruo tuo dñe, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Multi nunc iusti creduntur, & se bonos arbitrantur, qui tunc reprobi inuenientur. Multa nunc bona & meritoria reputantur, quæ tñ ad examen diuini iudicij deducta manifestè patebunt esse peccata. Multaque nunc leuia iudicantur, quæ appensa libra iustitiæ importabiliter grauia videbuntur. Vnde 1. Pe. 4. Si iustus vix saluatur, impius & peccator vbi parebunt. O examen horrendum. O tremendum iudicium. O sententia diffinitiua modis omnibus metuenda, locis omnibus meditanda, momentis omnibus expectanda, ac totis viribus declinanda. Tunc enim quis eam audebit audire? quis eam poterit expectare? postremò quis eam poterit sustinere? Illa cum prolata fuerit, nulla potentia poterit infirmari, nulla sapientia reuocari, nulla prece, nullove pretio mitigari, nec ab ea ad alium iudicem poterit appellari. Bern. Veniet qui malè iudicata reiudicabit, malè iurata confutabit, qui faciet iudicium iniuriam patientibus, & qui iudicabit in iustitia pauperes, & arguet in æquitate pro mansuetis terræ. Veniet procerto qui per prophetam minatur. Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Quid faciet de iniustis iudicijs, qui etiam iustitias iudicabit? Veniet inquam dies iudicij vbi plus valebunt pura corda q̃ astuta verba, & cōscientia bona quam marsupia plena, qñ quidem iudex ille nec falletur verbis, nec flectetur donis. Hoc aūt pensandum est, q iudex ille iustissimus nulli parcet, nulli deferet, nullumque palpabit. Non. n. subtrahit personam cuiusquā, qui est omnium dñator, nec vllius verebitur magnitudinē, qm̃ pusillum & magnū ipse fecit, & æqualiter cura est illi de oībus. Hoc tñ saluo, q exiguo concedetur misericordia, potentes aūt potenter tormēta patientur. Fortioribus. n. fortior instat cruciatus. Zelus & furor viri non parcet in die vindictæ, nec acquiescet cuiusquam precibus, nec recipiet pro redemptione dona plurima. Prouer. 6. Eya frēs charissimi, timeamus illam sñiam, caueamusque totis nisibus ne incidamus in eam, quia horrēdum est incidere in manus Dei viuentis Hebr. 10. Curramus ad misericordiam condonantis, antequam conueniamur ad curiam iustè punientis. Scđm consilium Apl̃i. Hebr. 4. Adeamus cū fiducia ad thronum glorię, vt misericordiam consequamur, & grām inueniamus in auxilio opportuno. Vnde beatus Aug. ait. Misericordiæ tp̃s modo est, iustitiæ tp̃s post erit. Vnde misericordię tp̃s vocat modo auersos, donat pc̃tā conuersis, patiens est sup pc̃tōres donec conuertantur, qñcunque conuersi fuerint, pterita obliuiscitur, futura promittit, hortatur pigros, consolatur afflictos, docet studiosos, adiuuat dimicantes, neminem deserit laborantem & clamantem ad se, donat vnde sibi sacrificetur, ipse tribuit vnde placetur. Magnū misericordiæ tp̃s non vos transeat frēs, non vos transeat, venturum est iudicium. Erit tūc penitentia sed infructuosa. Sap. 5. Intra se penitentiam agentes, & præ angustia spūs gemētes. Tunc iudex a seueritate sua flecti non poterit, nec eius sñia immutari valebit. Nunc aūt pronus ad misericordiam incomparabiliter plus desiderat grām suam dare, q̃ nos recipere, plus peccata nostra remittere, q̃ nos dimittere, vel de illis penitere velimus. Si aūt aliqñ iustè pc̃tis nr̃is irascitur, & tanq̃ pius pater filios delinquentes punire voluerit, nihilominus tñ multa facilitate placatur. Legimus n. q Moyses filios Israel punire nitentem detinuit, Aaron iam punientem compescuit, Dauid Angelum percutiētem populum humilitate placauit. Ezechias sententiam de morte sua reuocari, lachrymis impetrauit. Niniuitarum penitentia sñia de exterminio ciuitatis iam promulgatā reuocari promeruit. Quid plura? Ante tp̃s deficiet, q̃ oīa exempla hmōi enumerare possimus, qñ quotidie infinitis modis Dei misericordiam experimur. Nouit Deus mutare sñiam, si tu noueris emendare delictum? ait Ambrosius Caueamus tñ frēs charissimi nē diuina clementia abutentes, & impunitatem nobis fatua securitate & præsumptuosa fiducia promittentes in peccatorum sordibus maneamus, & Dei misericordiam in seueritatē iustitiæ conuertamus. Nam quantò misericordia Dei nobis est largius præparata, tantò districtius & implacabilius seuiet iustitia eius, peruersis nostris operibus, & ingratitudine prouocata, sicut ait Apostolus Ro. 2. An diuitias bonitatis eius patientiæ & longanimitatis contemnis. An ignoras, q benignitas Dei ad penitentiam te adducit. Secundum duritiam autem tuam & cor impenitens thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei.

De sententia executione. *Dist.* XI.

POst citationem cunctorum, & congregationem citatorum, post disceptationem & discussionem plenariam meritorū, post prolatam sententiam s̃m exigentiam discussorum, iam nō restat aliud nisi actualis executio iudicialis sententię, vt recipiat vnusquisque pœnam, vel præmium pro suorum qualitate factorum. Non enim æstimandum est q in illa curia summi regis ita fiat sicut fit in aliquibus curijs Principum mundanorum. In quibus, aut veritas nō inquiritur, aut inquisita tacet, & sub aceruo pecuniæ sepelitur, aut sententia non profertur, aut saltem in tpa multa differtur. Sed non sic impij, nō sic faciet iustus iudex, de quo scriptum est Isa. 16. Sedebit iudicans, & quærens iudicium, & velociter reddens, quod iustum est. Benē velociter reddet vnicuique quod iustum est, quia profectò immediatè post prolatam sententiam, & bonos cum iubilo ducet in gloriam, & reprobos a facie sua proiectos simul deuoluet & precipitabit pariter in gehennam, sicut dicitur Matth. 25. Ibunt hi in supplicium æternum. s. reprobi. Iusti autem in vitam æternam. In disceptatione fuit ordo contrarius, quia iudicis summè boni propriū est prius recordari bona facta bonorum, quam mala facta malorū. Postmodum vero in exitu vtrorumque prius nominat pœnam malorū, vt nos prius, quæ timoris sunt mala deuitare discamus. Postmodum vero quæ sunt honoris bona appetere studeamus, vel quia reprobi ex cōdignis damnationis suæ supplicia meruerūt, electi vero gloriam ex Dei misericordia potius, quam ex meritis obtinebunt. Item quia prius volet purgare mundum reprobos expellendo, omnesque mundi totius sordes, & fœtores, ac ele-

mentorum

mentorum omnium purgamenta cum eis in baratrum deuoluendo; vt illis eiectis mundus pulcher & mundus remaneat ad consolationem electorum in nouam pulchritudinem innouandus, sicut infra declarabitur. Hoc aũt sciendum est, ꝙ ignis ille conflagrationis quo mundi facies purgabitur, vt dictum est, faciem iudicis antecedet, sicut ait Psal. Ignis ante ipsum procedet, & concremabitur, sicut ait idem. Ignis in conspectu eius exardescet. Et sequitur, quia prolata sñia contra malos. Ite maledicti in ignem æternum. Ille spalis ignis iussu iudicis, quasi flatu potenti repentino & rapido simul inuoluens reprobos, demerget pariter in infernum. O quantus luctus oium, quantus vlulatus & gemitus, quanta doloris acerbitas, quanta & quã inestimabilis calamitas reproborum in actuali & ęterna separatione a gloria, a gloriosa consortio bonorum, quam tunc quidem videbunt, vt sciant quæ & quanta perdiderunt, eam nunquam in perpetuum aspecturi, sed inæstimabiliter plus dolebunt de tam vili eiectione & separatione perpetua a consortio & aspectu diuino, tanquam videlicet de irrecuperabili amissione summi boni. Et aduerte ꝙ cũ Deus magis sit intimus aiæ quam ipsam sibiipsi, ac totum bonum aiæ magis sit ipse quam ipsa sibi, dolorem incomparabiliter acriorem senciet aĩa cuiuslibet in separatione sui a Deo, quã si ipsa discinderetur, & a seipsa violenter si esset possibile secaretur, ac plus vellet in tum bonum suum perdere, quam bonum diuinum. Hoc est plus appetet non esse simpliciter, quam sic esse. Rursus cũ de amissione alicuius boni tantus dẽat esse dolor, q̃tũ est de eius adeptione gaudium. Profectò tã ineffabilis, & inæstimabilis erit dolor in reprobis de æterna a Deo separatione, q̃tũ ineffabile & inæstimabile gaudium erit in beatis de ęterna Dei visione. De quo gaudio dicit Apostolus. 1. Corin. 3. Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hoĩs ascendit, quæ præparauit Deus his, qui diligunt eum. Denique cum Deus sit summum, immensum, & infinitum bonum, de eius amissione dẽt esse summus dolor in reprobis, & esset immensus, & infinitus si aliquid infinitum posset esse in creatura, sed hoc esse non põt; sed est in eis quantum põt ipsorum capacitas continere. Diabolus ergo cũ toto corpore suo. i. multitudine innumerabili oium reproborum subitò demerget & præcipitabitur in infernum, sicut ait Grego. in Moral. exponens illud Iob. Cunctis videntibus præcipitabitur, ꝙ ęterno iudice tunc terribiliter apparente astantibus legionibus Angelorum, assistente cuncto ministerio cęlestium potestatum, atque electis oibus ad hoc spectaculum deductis, ista belua crudelis, & fortis. i. diabolus in medium captiua deducetur & cum suo corpore. i. reprobis oibus æternæ gehẽnæ incendijs mancipabit. cũ dr̃. Ite maledicti in ignẽ æternũ. O quale spectaculũ illud erit qñ hæc immanissima bestia electorũ oculis ostendet, q̃ hic tpe belli nimis illos terrere poterat, si videret. Sed occulto ac iusto Dei cõsilio hoc agit vt & nunc p eius gĩam non visa vincatur a pugnantibus, & tunc a lætis victoribus iam captiua videatur. Tunc autem iusti diuino adiutorio quantum debitores sunt plenius recognoscunt, qñ iam fortem bestiam viderint, quantam infirmi vicerunt, & in hostis sui immanitatę conspicient quantum debeant gratiæ defensoris sui. Redeunt enim de hoc prælio tunc milites nostri virtutum trophæa deferentes, & receptis corporibus cum iam in illo iudicio cœlestis regni introitum sortiuntur, prius immanissimas vires huius antiqui serpentis aspiciunt, nè vile æstiment quod euaserunt.

De Iudicium subsequentibus.

PEracto iudicio, natura humana in suo termino cõstituetur, & ideo esse incorruptibile sortietur. Quia vero oia corporalia quodammodo sunt pp hominem, conueniens erit vt status oium rerum corporalium immutetur, vt congruant hominum statui qui tunc erunt. Quia igitur multiplicatio hominum est pp complendorum numerum electorum qui præcipue sunt de intentione diuina, reprobi vero, quia auertunt se a voluntate diuina, nec ponuntur in numerum in ordine vniuersi, ideo cõpleto numero electorum cessabit hoium multiplicatio, & sic cessabit generatio & corruptio hominis, & per consequẽs cessabit in oibus creaturis. Et quia motus cœli est causa gñationis, & corruptionis in istis inferioribus, ideo & motus cęli cessabit. Quo cessante gñatione ẽt & corruptione cessante, creaturæ incorruptibiles, & quæ aptitudinem hñt ad perpetuitatem post iudicium remanebunt. Sciendum est aũt ꝙ quædam creaturæ hñt aptitudinem ad perpetuitatem ẽm totum & ẽm partem, vt corpora cœlestia, quædam ẽm totum, sed non ẽm partem, vt elementa ẽm partẽ sunt corruptibilia quia pp contrarias qualitates, est in eis mutua actio & passio, & per consequens generatio & corruptio in confinijs eorũ, & ideo in confinijs sunt corruptibilia suor, cessante aũt motu cœli non erit in eis mutua actio & passio, iõ nec corruptio. Et iõ elementa post iudicium remanebũt. Quædã aũt creaturæ corruptibiles sunt ẽm totũ & non ẽm partẽ, vt homo. Nam aĩa rõnalis est incorruptibilis, compositũ aũt corruptibile. Omnes igitur creaturæ quę quoquo modo habent aptitudinẽ ad perpetuitatẽ, remanebunt in illo vltimo statu mũdi, Deo sua virtute supplente, qđ eis ex infirmitate sua deest. Bruta igr̃ animalia, & plantæ, & corpora mixta. q̃ ẽm totum, & ẽm partem sunt corruptibilia, nullo modo in illo incorruptionis statu remanere debebunt. Sic intelligendum est verbum Apostoli. 1. Corin. 7. Præterijt figura huius mundi: quia videlicet spẽs huius mundi q̃ nunc est cessabit, sed subã remanebit. Sic ẽt intelligitur illud Iob. 14. Hõ cum dormierit non resurget, donec atteratur cœlum .i. donec ista dispõ cœli cesset, quæ cum mouetur, in alijs motũ causat. Sicut ait Aug. Iudicatis his qui non sunt inuenti in libro vitæ, & in æternum ignem missis, figura huius mundi ignium mundanorum conflagratione purgabitur, sicut facto mundanorum aquarum diluuio. Qua siquidem conflagratione, corruptibilia, elementorũ qualitates ardendo, penitus interibunt, quæq; corporibus nr̃is corruptibilibus congruebant, atque ipsa eorum subã qualitates illas habebit, q̃ corporibus immortalib. mirabili mutatione conueniant, vt videlicet mundus in melius innouatus aptè accommodetur hoĩbus etiã carne in melius innouata. Vnde vidit Iohannes sedentem in throno, a cuius conspectu fugit cęlum, & terra, & mare iam nõ est, quia peribunt hæc ẽm exteriorem faciem, non ẽm substantiam. Ante iudicium quidẽ fiet eorum purgatio ab infectione, & corruptione quam ex peccatis hoium contraxerunt. Et quia ignis inter alia elementa maximẽ est actiuus, & corruptibilium consumptiuus, & sordium purgatiuus, ideo cõsumptio eorum, quæ post iudicium remanere non debent & purgatio totius mundi cõuenientissimè fiet per ignẽ. Cæterum quia genus humanum non solum a corruptione liberabitur, sed in electis gloria vestietur; Creatura aũt corporalis ẽm congruentiam status finaliter disponet; Ideo quælibet creatura corporalis non solum purgabitur vt dictum est, verum etiã innouata hoĩe innouabitur, & hoĩe glorificato ẽt suo mõ quandam claritatis gloriam consequetur. Vnde Apoc. 21. Vidi cęlum nouum, & terram nouam. Et Isa. 65. Ecce creo cœlos nouos, & terram nouã, & non erunt in memoria priora, & non ascendent super cor, &c. Consideremus si placet faciem, & pulchritudinem huius mundi in melius innouati. Et sciendum est, ꝙ terra non erit gibbosa, vel montuosa, sed ad figuram sphericam reducetur. Et quia non erit amplius hoium habitatio super terram, tota circundabitur aqua, vt elementum aquæ formam sphericam habeat. Sic & aer & ignis sphericam formam habebunt, & se mutuo continebunt, nec erunt in confinijs confusa vel permixta; quia cessabit in eo actio, & passio vt dictum est. Supposito igitur ꝙ in elementorum purgatione quicquid grossius ponderosius, & amplius tenebrosum erat in terra descẽderit infra regionem Inferni. In aqua frigidum glaciale, & nimis salsedo, & amaritudo, & fluxibilitas. In aere grossities, oĩs mobilitas, & oĩs peregrinæ impressionis receptio. In igne verò ardor, & siccitas fuerint separata terra in superiori sui parte erit, vt cristallus, aquæ multoplus perspicuæ, subtiles, & puræ q̃ sint modò. Et fortè sic erunt similes cœlo aqueo. Aer verò purior, clarior, rarior, & ignis. Similiter in aere non fient impressiones aliquæ, vtpote nubes, & venti, ros & pruina, niues, & grandines, fulgura, & chorusca
tiones, tonitrua, & tempestates, nec aliqua huiũ, sed perpetua serenitas, claritas, & temperies sempiterna. In igne verò qui nunc vsq; ad diem iudicij calidus est, & lucidus post illam innouationem mundi, vt ait Basilius in Exameron. Lux separabitur a calore. Ait enim: In retributionibus delictorum ratio nos secretior docet partiendam esse ignis naturam, cuius lux ad illuminandos iustos deputabitur, ardor autem proficiet ad impios concremandos. Vnde ait Psalmista: Vox domini intercidentis flammam ignis. Hæc ergo creditur esse facies huius mundi. Corpora verò cęlestia mirabili claritate fulgebunt. Porro iuxta verbum Isa. 30. Erit lux lunæ sicut lux solis, & lux solis septempliciter sicut lux septem dierum. Certius autem firmamenti facies luminosa creditur esse, sicut nunc sunt stellæ. Stellarum verò claritas in septuplum maior erit. Dicit autem Isid. ꝙ nec sol, nec luna, postea ad occasum sunt ventura, sed in loco in quo creati sunt sine fine manebunt. Vnde dicitur Abac. 3. Sol, & luna steterunt in habitaculo suo, sol in puncto Orientis, & luna in puncto Occidentis. Vnde dicitur Isa 60. Non occidit vltra sol tuus. Non ergo erunt amplius diei noctisque vicissitudo, sed erit vna dies nõ habens vesperam, continua, semper clara. quæ nota est domino. Hæc autem claritas, & pulchritudo mirabilis non erit ad necessitatem, quia etiam omnes sancti fulgebunt, sicut sol. Sicut ait dominus Matth. 13. Fulgebunt iusti, sicut sol, in regno patris eorum. Propter quod dicitur. Isa. 60. Non erit ibi sol ad lucendum scilicet ad necessitatem: erit tamen ad vniuersi decorem, cõsolationem, & delectationem sanctorum, & creatoris laudem,

gloriam,

gloriam,& honorem.Vñ Isa.65. Post illud.Ecce creo cœlos nouos,& terram nouam. subditur: Exultabitis, & gaudebitis vsq; in sempiternum in his, q̄ ego creo. Hæc de finali iudicio, & de statu mundi post iudicium ad præsens in generali, & grosso rudiq; modo dicta sufficiant. Nunc non restat nisi in speciali dicere de supplicijs reproborum, & gloria beatorum. Et prius dicemus fauente domino de supplicijs reproborum.

LIBRI II. PARS III.

De supplicijs reproborum.

DE numero nouissimorum quatuor propositorum,superius duobus expeditis exiliter, & breuiter terminatis, ordine cõsequenti cũ adiutorio gratiæ Iesu Christi iam nostræ considerationis oculos conuertamus ad tertium nouissimorum.i. infernum prout inspirante Deo poterimus inuẽdũ,& aliqualiter ostendendum supplicia damnatorum. Circa quę aũt tria consideranda occurrunt. Primò ostendendũ est,ꝙ infernus sit.Secundo vbi sit.Tertiò quid sit,idest quę quales,& quantæ sint pœnæ inferni.

Quod infernus sit,& de situ eius. Dist. I.

CIrca primum s.ꝙ infernus sit probatur autoritatibus scripturæ sacræ,tam noui,q̄ veteris testamenti,sanctorum testimonijs, rationibus,& exemplis.Primò quidẽ auctoritatibus vet.testa.Ait enim Patriarcha Iacob Gen.42. Deducetis canos meos cum dolore ad inferos,& Num.16.dicit Moyses de Chore,Dathan, & Abyron.Descendent viuentes ad infernum. Item 1.Reg.2. Dñs mortificat,& viuificat,deducit ad inferos, & reducit.Item Iob 7. Qui descenderit ad inferos non abscendet.Ps.Dolores inferni circundederunt me. Idẽ in eodem.Pericula inferni inuenerunt me . Similiter & alij prophetæ in locis innumeris.Similiter & Apostoli inter articulos fidei hunc articulum posuerunt . Descendit ad inferna. Item Paulus Eph.4. Qđ ascendit, qd est,nisi quia & descẽdit primum in inferiores partes terræ. Et B.Petrus 2.Pet.2.Rudentibus inferni detractos in tartarum,&c.Et Apoc.20. Infernus. & mors dederunt mortuos suos,sed qđ est oĩbus efficacius testimonium primę veritatis,quæ dicit ore proprio. Lucæ 16.Mortuus est diues, & sepultus est in inferno. Qui aũt non receperint testimoniũ sanctorũ, & Christi,nouerĩt se esse Iudæis aut Paganis deteriores, & infideliores , q infernum esse crediderunt, & in libris suis de hoc scripta multa reliquerunt . Itẽ hoc ostendit rõ si scriptura aut humana testificatio cessaret. Cuilibet .n. bñ disposito ostendit hæc humana rõ , quemlibet regem debere hẽe aulam regiã ad amicos,& sodales retinendũ,delectandũ,& secreta sua eis cõicãdum.Et ille debet esse in domo regis pulcherrimus,& honestissimus locus.Alius locus est magis infimus,& minus decens, vbi fiunt a seruis necessaria domus, vt est coquina,stabulũ.Itẽ alius est locus infimus abiectissimus, vt carcer.Primus locus est commensalium regis,& amicissimorũ. Secundus seruorum,& iumẽtorum.Tertius est reorum.Ergo cũ Rex regũ Deus sit & oĩum maximus,& iustissimus habet ista tria edificia. Primũ est cœlũ, qđ est habitaculũ amicissimorũ, vbi recreanĩ pascuntur,& cõsolanĩ cum eo.Secundus est mundus iste stabulũ iumentorũ. s.corporum,& officina seruorum laborantiũ.Tertius est infernus vbi rei,& iudicati arctanĩ. De hoc Isa.24.Congregabuntĩ sicut in cõgregatione vnius falcis, & claudentur in carcere ꝑpetuo.Et 46. c.Et Sap.16.Digni erant carere luce, & pati carcerẽ tenebrarũ. Et dñs Math.5.Iudex tradet te ministro,vt in carcerẽ mittaris. Itẽ non solũ hoc probatur per viuos, sed & per mortuos,q resuscitati hoc dixerunt.Vt patet Heb.11. Receperunt mulieres de resurrectione mortuos suos.Hoc ẽt patet in miraculis sanctorũ, & in vitis pa.& dial.Greg.Circa sm.s.vbi sit infernus.Sciẽdũ ꝙ sub terra,sicut scriptura sacra testatur.Ps.Introibunt in inferiora terræ.Idem.Substantia mea in inferioribus terræ Idẽ.Eruisti aĩam meam ex inferno inferiori. Item Iob 17. in fine.In ꝓfundissimum inferni descendent oĩa mea.Itẽ Eph 4. Quod aũt ascendit qd est,&c.Item Apoc.10.Nemo poterat aperire librũ, neq; in cœlo,neque in terra,neq; subtus terrã.Itẽ Num.16 De absorptione Chore.Disrupta est terra sub pedibus eorũ,& aperiens os suũ deuorauit eos,descenderũtq; viui in infernũ,operti humo.Ps.Liberasti aĩam meam ex inferno inferiori. Qđ vr̃ velle ꝓbare Greg.dial.44. De hac re nihil temere diffinire audeo. Nonnulli nanq; in terrarũ quadã parte infernũ esse putauerunt. Alij vero hunc sup terrã esse estimant. Et post exponens verbũ Apostoli supra dictũ, dicit.Sub terra aĩæ exutæ sunt,in inferno existentes &c.Post concludit.Cũ ergo ad soluendũ librũ nullus sub terra dignus inuentus dr̃ , qd obest non video, vt sub terra infernus esse credaĩ.Aug.1ñ dicit,ignis ĩferni cuiusmodi sit, vel in qua parte mundi neminẽ penitus arbitror scire,nisi cui spũs Dei reuelauerit.Circa tertium.s.de pœnis,& supplicijs dãnatorum,tã hoĩum,q̄ Dęmonũ in inferno cõsiderãda sunt quatuor. Primò quidẽ de conditionibus hmõi pœnarũ.Secundo de vtilitate meditationis earũ.i ad qd & quãtũ sit vtile de pœnis hmõi meditari. Tertio mouenĩ aliquę qõnes circa conditiones hmõi pœnarum,& soluunĩ.Quarto ponunĩ aliquę visiones siue reuelationes ad meditandũ vtiles,& sciendũ.Circa primũ sciendũ,ꝙ sicut ex diuersis scripturæ sacræ locis , & ex libris sanctorũ instruimur, in inferno credenda sunt firmissime,cogitanda ꝓfunde frequẽtissime meditanda ac vehementissime formidãda supliciorum,ac miseriarũ diuersitas innumerabilis,acerbitas intolerabilis,& æternitas interminabilis. Nã ibi est dolorũ,& miseriarũ diuersitas tã innumerabilis, ꝙ nec lingua posset exprimere,nec intellectus cõprehendere, nec mens hoĩs cogitare. Sicut ẽt quidam gentilis ait: Non mihi si centũ linguæ sint,oraq̃, centũ.Ferrea vox,oẽs scelerum cõprehendere formas,Oĩa pœnarũ percurrere noĩa possiem.Sicut.n.oculus non vidit,nec auris audiuit,nec in cor hoĩs ascendit,q̃ pręparauit Deus his,qui diligunt eũ,sic ꝓfectò debemus agnoscere, ꝙ humanus oculus nunq̃ vidit,nec auris hoĩs viatoris audiuit,nec in cor hoĩs ascendit,quã ta sint mala,q̃ præparauit Deus his,q offenderunt eũ.Licet aũt innumerabilia sint, & ineffabilia, non tñ oĩno tacere voluimus, nec silentio cooperire debemus,sed de innumerabilibus aliqua numerare,& de ineffabilibus pauca , & breuiter effari studebimus,vt nobis,& alijs cogitandi materiã ꝓbeamus.Est igiĩ sciendũ,ꝙ ibi erit pœna duplex, videlicet pœna damni,& pœna sensus.Pœna dãni nihil aliud est,q̄ ęterna carentia diuinæ visionis pp demerita ꝓpria.Aeterna dico ad drãam pœnæ purgatorij, q̄ non est æterna. Propter demerita ꝓpria dico ad drãam pœnæ puerorũ, q sine purgatione ab originali peccato decesserũt,q & si perpetuò diuina careant visione, non tñ pp aliqđ actuale, vel personale peccatum. Pœna sensus multiplex est.Nã q̃dã ptinẽt ad sensum interiorũ,q̃dam ad exteriorẽ.i.quędã ad corpus,q̃dã ad animam,sicut enumerando patebit.Primũ quidẽ est ibi pœnarum diuersitas,sicut ex pluribus scripturæ sacræ locis,& sanctorum verbis,& scriptis salubriter edocemur. Deut.32.Cõgregabo super eos mala.i. oĩa genera tormentorũ ,& sagittas meas .i.pęnas pungitiuas penetratiuas,& afflictiuas cõplebo in eis,q septẽ sagittæ, q̃ hic infixæ sunt pp peccatum.s.fames, sitis, calor,& frigus,lassitudo infirmitas, & mors ibi ꝑfectè cõplebunĩ. Vñ ibidẽ subdiĩ Cõsumenĩ fame, & deuorabunt eos aues morsu amarissimo.Dentes bestiarũ immittã in eos,&c.Itẽ Eccl.39. Ignis grando fames,& mors oĩa hęc ad vindictã creata sũt,&c. Itẽ eiusdẽ 60.Furor zelus,& tumultus,fluctuatio,& timor mortis,iracundia ꝑseuerans, & contentio.Sequiĩ Et sup peccatores septuplũ.Pluet sup peccatores laqueos, dicit Ps. Quia sicut guttæ pluuiæ sunt innumerabiles,sic & pœnæ malorũ.Sequiĩ.Ignis sulphur spiritus ꝓcellarum pars calicis eorũ. Nota totũ.Gregorius in inferno frigus insuperabile, ignis inextinguibilis, vermis immortalis,fœtor intollerabilis, tenebræ palpabiles,flagella cedentiũ,horrida visio Dæmonum,confusio peccatorũ,desperatio oĩum bonorũ. Itẽ Aug. Vę illis quibus ꝑparatur dolor vermiũ, ardor flãmarum, sitis sine extinctione,stridor dentium, lachrymæ oculorum,tenebræ exteriores sine luce, pœna interminabilis.Vbi non est vllus honor sine agnitio ꝓximi, sed cõtinuus dolor,& gemitus.Vbi mors appetitur, & non dabiĩ.Vbi non est honor seruorum, & regis,nec dñs sup seruũ, nec mr̃ diligit filium aut filiã,nec filius honorat patrẽ. Vbi est oẽ malum,& oĩs indignatio,& fœtor,& amaritudo abundat.Ad idẽ declarandum faciunt, q̃ infra dñr de visionibus ostensis.Ad aĩam nẽpe pertinet timoris perturbatio, pudoris confusio,vehementia doloris,corrosio odij,& rancoris,iræ,tristitiæ,& furoris,remorsus conscientiæ,excæcatio rõnis, tædium vitæ,& desiderium mortis,cõsortium dæmonum,seruitus,desperatio,& blasphemia.Ex parte verò corporis erunt ibi acerbitas ardoris, atrocitas algoris, fœtoris immẽsitas,fomi obscuritas,tenebræ palpabiles,ꝓcellæ terribiles,penuria famis,ariditas sitis, attritio verberum,constrictio cathenarum,morsus serpentum,turpitudo horribilis,ponderositas importabilis,imbecillitas debilis, vlulatus,& gemitus,dolores,& torsiones amaritudines,& egritudines.De his omnibus,& horum singulis, licet nõ eodem ordine quo enumerata sunt saltem breuiter ad declarationem illorum tã scripturæ sacræ sententias,q̄ sanctorum testimonia proferamus.Licet sint alia multa,quæ nec prosequi, nec enumerare possemus, hic solum pauca de multis,immo de finitis infinita eligimus succinctoris declarãda. Primò qdẽ de acerbitate ardoris,qa istud est de quo cõmu

& scripturæ sacræ, & sancti loquunt, inchoare ꝓposuimus. Dr.n. de impio. Deuter.32. Ignis succensus est in furore meo, & ardebit, &c. Item Ps. Sicut ignis, q cōburit siluā, & sicut flāma cōburens montes, ita persequeris, &c. Iob 20. Deuorabit eū ignis, q non succenditur. Super qđ ait Gre. Gehennæ ignis cū sit corporeus, & in se missos reprobos corporaliter exurat, nec humano studio succendit, nec lignis nutrit, semel creatus durat inextinguibilis, nec succensione indiget, nec ardure. Sciendū vero est, q reprobi, quia ex aīa simul, & carne peccauerunt, illic in carne patiunt, & in aīa cruciātur, vn̄ bn̄ per Ps. dr. Pones eos, vt clibanū ignis in tpe vultus tui. Dn̄s in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis. Clibanus nanq; intrinsecus ardet. Is vero, q deuoratur ab igne, ab exteriori parte incipit concremari. Vt ergo sacra eloquia reprobos ardere interius, & exterius demonstrarent, eos ab igne deuorari, & vt clibanum poni testant, vt & per ignē deuorent in corpore, & par dolorē ardeant in mente. De ardore simul, & frigore dr Iob 24. Ad calorē nimium transeunt ab aquis niuium. Impij nanq;, vt arctius torqueantur, ad ardorē immensum de glaciali frigore subito regirant. De fętore verò dr Isa.34. De cadaueribus eorum ascenderet fœtor. Nullum n. sterquilinium vilius, nullū cadauer fętidius corporibus impiorū. Cogita ergo, q̄ ineffabilis erit fętor in innumerabili multitudine corporum fœtidorū. De ardore simul, & fœtore dr Apoc.20. Bestia, & pseudopropheta missi sunt in stagnū ignis, & sulphuris. Vn̄ in figura huius cum Deus Sodomam, & Gomorrā punire decreuisset, puniuit eos igne, & sulphure. Sic ēt peccatores, q & peruersis desiderijs, & fętore carnis arserunt, iuste in igne, & sulphure pœnas luunt. In mentibus ēt nostris quotiēs fęda carnis delectatio dn̄atur sulphureo quodā fœtore conspergit. Sicut scriptum est Iob 20. Aspergatur in tabernaculo eius sulphur, & ex carnis delectatione disponitur aīa, vt igne sulphureo succēdatur. Vn̄ nota, q infernus est locus fœtidus, & immundus, vbi oēs sordes huius mundi tā spūales confluunt, q̄ ēt corporales post iudiciū congregandæ credunt. Vn̄ est quasi sentina vilissima, & latrina fœtidissima huius mundi. Ps. de impijs ait. Vt lutū platearum delebo eos. Qđ. s. lutum per plateas colligit, & in foueā proijcit. Propter hoc vocatur infernus puteus abyssi. Et pōt dici puteus a puteo putes. i. fœteo fœtes. Apoc.9. De fumo putei obscuratus est aer. Et huic cōpetit, qđ refert Greg. dial.38. Dicit.n. q quidā miles Romanus eductus a corpore, & postea cito rediens narrauit se vidisse pontē arctū, & altū sub quo currebat fluuius nigerrimus, & caliginosus, nebulā fœtoris intolerabilis exalans. Vltra quē pontē vidit prata virentia florentia suauissimi odoris, quo satiabant, & reficiebant deambulantes illic, & habitantes illic. Diuersæ ēt lucis plenæ erant mansiones ibi. Quædam ēt miræ potentiæ edificabat domus aureis laterculis, q̄ vt vidit alias postea edificabunt hoīes diuersæ ætatis, & sexus. Iuxta ripā fluminis iā dicti erant inhabitacula aliqua, q̄ tāgebant a nebula fœtoris, aliqua non. De hoc ponte iniusti labebātur in fluuiū, iusti transibant. Ibi vidit Petrū maiorē Ecclesiasticæ familiæ multo ferro depressum, & ligatū, & immersum in flumine. Et dictū est q hoc ideo, qa plus crudelitatis desiderio, q̄ obedientia, vel corrigendi desiderio plagas inferebat. Vidit ēt ibi quendā peregrinum sacerdotē cū tanta auctoritate, cū quāta sinceritate vixerat transeuntē. Vidit ēt ibi Stephanū, de quo facta mentio in dial. supra. eo. c. cuius pes, dū vellet transire lapsus est, & a teterrimis viris ex flumine surgentibus ex media parte corporis a ponte eiectus, per coxas inferius trahebat, ab alijs candidissimis, & speciosissimis superius per brachia trahebat. Sed qd eo post actum fuerat transiens ignorauit. De ardore fœtore, & fumo simul dr Apoca. 9. Qđ de puteo abyssi fumus exiuit, & quasi fumus fornacis mane, & occisa est tertia pars hoīum de igne, fumo, & sulphure. Prima pars hoīum cōprehendit bonos, secunda viuos, tertia mortuos infernali incendio cruciādos. Itē Isa.34. Cōuertentur torrentes eius in picē, & humus eius in sulphur, & erit terra eius in picem ardentem, & non extinguet in sempiternum, & ascēdet fumus in generatione, & generationē, & desolabitur in sæcula sæculorum. Et Apoc.14. Fumus tormentorum eorum ascendet per sæcula sæculorum, nec habebit requiē die, ac nocte. Ps. Ascēdit fumus in ira eius, quia nō cessant crescere ligna, & multiplicari materia incendij. i. aīæ, & peccata. Mirū qōo ibi singulis diebus ædificant diuites huius mundi, qui hic ita fumū timent, & domos fumosas refugiunt. De igne, sulphure, & procella tempestuose iugiter irruente, & constrictionu cathenarum ardentiū perpetuò detinente ait Ps. Pluet sup peccatores laqueos, ignis, sulphur, & spūs procellarū, pars calicis eorū. In libro quoq;. Sap.17. dr, q vna cathena tenebrarū oēs erāt colligati. Et Ioh.36. Si in cathenis fuerint, & vinciant funibus paupertatis, indicabit eis opera sua. Quasi diceret de peccatoribus adhuc in mundo viuētibus, si ꝑseuerauerint in peccatis, donec ligati fuerint in cathenis infernalibus, vbi oīum ægestatis inopiā sustinebunt. Ibi ꝑfectò indicabit eis malignitatē cordiū, iniquitatē operū, grauitatē quoque nimiam peccatorū, & inexcogitata supplicia tormentorū. Indicabit inq̄ eis, q̄ prius ꝓuidere neglexerunt, nec credere voluerūt. De ꝓcella spūaliter dr cuidā viro sancto fuisse diuinitus reuelatū, q ex mobilitate, vel cursu aeris tanta erat ibi tēpestas iugis, & impetus, q subito quasi in ictu oculi reprobos, quasi ab oriente in occidens vehementer impelleret, & ex illo motu qdā terribilis sonus quasi tonitruum magnum exurgeret, & hoc eis ieffabilis pęna fieret. De tenebris horrendis dr Iob 10. Dimitte me, vt plangā paululū dolorē meū anteq̄ vadā, & non reuertar ad terrā tenebrosam, & opertā mortis caligine, terrā miseriæ, & tenebrarū, &c. Hæc autoritas infra diffusius exponet. Itē cuidā i exēplū oīum impiorū dr Math.22. Ligatis manibus, & pedibus eius proijcite eū in tenebras exteriores. Quid est autem manibus, & pedibus alligari, nisi oī bona actione, & suasione priuari? Sicut in tenebras exteriores mitti nihil aliud erit, q̄ a Deo, qui est mentiū lumen expelli. Sciendū est aūt, q sunt ibi tenebræ multiplices sicut infra declarabitur. Istæ tenebræ ita spissæ sunt, q nulla luce pñt fugari, vel penetrari. Sap.17. Nulla.n. vis ignis poterat illuminare illā noctē horribilē, aut lympidæ siderum flammæ. Itē tantæ sunt cōdensitatis, vt nullus de eis se mouere videat, vel valeat. Sap.16. Vna cathena tenebrarū oēs erant ligati, vn̄ erunt quasi lapis in muro, quia nō poterūt se mouere ꝓ voluntate, sicut nec Aegyptij. Exo.10. Vir non est motus de loco suo, nec cognouit fratrē suum ꝑꝑ tenebras horribiles, & palpabiles. Itē tantæ amaritudinis, vt morte sint amariores. Iob 10. Ad ter. te. & oper. mor. ca. Itē qdā qui ductus fuit ad infernū inter alia, q̄ vidit, & audiuit, audiuit in medijs tenebris voces muliebres, & lugubres, & dicentes? Ve ve ve quantæ sunt tenebræ. Itē sunt tales, vt aliquid ibi luceat ad dānatorum maiorē contristationē, & non consolationē. Greg. in mor. Illa vltrix flāma vitiosū concremationē quidē habet, sed lumen non habet, illic ignis ad consolationē non lucet, sed tn̄ vt magis torqueat ad aliquid lucet. Nā sequaces suos secum in tormento reprobi visuri sunt, quorū amore deliquerunt. De egestate famis ait Greg. exponens illud Iob 6. In vastitate, & fame ridebis, simul vastitas famesq; cruciat, qa non solū foris tormēta sentiunt, sed ēt intus inediæ peste moriunt. Vastat gehenna, qa concremat, fames interficit, quia faciē suā illis redēptor abscondit. Sicut.n. beati in regno cœlorū æternaliter, & beate de pane vitæ satiantur, sicut scriptū est Luc.14. Beatus, qui manducabit panē in regno Dei, sic merito famis inedia moriuntur, q ꝑpetuo pane vitæ priuant. Vn̄ de īpio, & maledicto viro dr Hie.17. Habitauit i deserto ab oī bono. s. delicto in siccitate, & terra salsuginis. s. amarissimæ siccitatis. Bn̄ esuriunt illi, de quibus Isa.9. Erit populus quasi esca ignis, vir fratri suo non parcet, vnusquisque carnem brachij sui vorabit. Bene sitient illi de qbus dr. Fel draconū vinum eorum, & venenū aspidū insanabile. Deu.32. Ps. Ignis sulphur, & spūs procellarum pars calicis eorū. Ideo dr terra miseriæ, quia nihil gignet nisi miseriā, & penuriā. Qđ patet in hoc maxime, qa amarissimus morsellus in mundo, quē refugiunt ꝓ viribus oīa animantia, erit ibi desideratissimus. s. mors. Apoc.9. Desiderabūt mori, & mors fugiet ab eis. De vlulatu, & gemitu clamore, & eiulatu, & fletu dr Luc.6. Ve vobis diuitibus qui habetis hic cō solationē vestrā, qa plorabitis, & flebitis vos. Item Isa.65. Ecce serui mei comedent, & vos esurietis, ecce serui mei bibent, & vos sitietis, ecce serui mei lætabuntur, & vos confundemini, ecce serui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus vlulabitis. Quia locus ille plenus est fumo, plenus est, & luctu, & diuites huius sæculi ita sunt corde duri, q quia nullam habent hic lachrymam deuotionis, vel contritionis, ibi incessanter flebunt ex vtraque parte corporis, & animæ. Item mala, quę promeruerunt, & bona quibus se priuauerunt. Vnde sicut ligna dura viridia, & quærcina, quæ sine humore vĩr esse, posita per medium in camino cum comburuntur in vtroque capite fumāt & sustant, & aquam stillant, sic ipsi lugebunt, & in aīa, & in corpore, & in perpetuum. Isa.65. Isti fumus in furore meo, & ignis ardens tota die. Magnus est fletus in sensu illius ignis, quando tantus est in solo remoto visu. Apoca.18. Plangent super illam videntes fluuium eius, & longē stantes propter timorem tormentorum, & flentes, & lugentes. Item Math. 13. Ibi erit fletus, & stridor dentium. Hierony. Fumus ab igne veniens lachrymas in fletum prouocat, frigus nimium dentes, & stridores coartat, plus habet flere, qui inimus ibi flebit, quām sit de aqua in quocunque fluuio, vel mari, quæ nisi aliæ aquæ succederent possent siccari, & deficere, sed infernalis luctus nunquā. Hos siccant lachrymæ præsentes ipsis penitentibus. Vnde in vitas patrum dicitur, q cōgregati patres rogauerunt beatū Arsenium,

nium, vt diceret verbum ædificationis. Qui fleuit dicens. Producant oculi nři lachrymas, & cõburant corda nřa hic, nẽ comburantur in futuro. Itẽ ibidẽ. Quidã senex migrans post redijt, qui & fleuit inconsolabiliter, dicens se audiuisse voces innumeras dicentes frequenter. Ve mihi, ve mihi, q̃a non fleui. Fletus aũt est inutilis, q̃ hic ita est præciosus. Aug. Frustra flebunt ibi peccatores, quia malorum suorum veniã ibi non consequentur. De attritione verberũ nota, ꝙ sicut puer in scholis, qñ lasciuus est, & nõ repetit lectionẽ, & oportuno tpe nescit eã reddere magistro suo, verberať ægregie, & tandiu verberať donec corde tenus sciat eã. Quia igiť reprobi lectiones suas quas de lege Dei, de fide, de moribus, de timore Dei, & amore, & hmõi audierũt, nescient reddere corã magno magistro, ideo durissime verberabuntur. Itẽ seruus sciens voluntatẽ dñi sui, & non faciens eam plagis vapulabit multis Luc. 12. Itẽ ribaldi postq̃ expenderunt hylariter in taberna, si non pñt soluere verberanť. Itẽ qui facit alij iniuriã, & non põt soluere emendã flagellatur, & in carcerẽ detruditur. Erunt igitur corpora dãnatorum flagellata, attrita, conculcata, & gladio cõminuta. Ps. Multa flagella peccatoris. Itẽ Ps. Gladij ancipites in mani, eorum, vt fa. &c. Prouer. 19. Præparata sunt derisoribus iudicia, & mallei percutientes stultorũ corporibus. Eccl. 25. Qui transgreditur Dei iustitiam ad peccatũ, Deus parauit illum ad rumpheã detruncationis æternæ. Itẽ cõculcabunt eos sancti. Mal. in fine. Calcabitis impios. Iob 18. Calcet eum desuper quasi Rex interitus. Isa. 28. Pedibus cõculcabiť corona superbiæ. De vehementia doloris torsionũ. Isa. 13. Omne cor hominis tabescet, & contereť, torsiones, & dolores tenebunt, quasi parturiens dolebunt. Greg. Tanta est vis doloris, vt alibi ferri non possit impetus cogitationis. Ps. Ibi dolores, vt parturientis. De hoc infra vbi agitur de acerbitate pœnarum. De amaritudine vero, q̃ erit in inferno, dr̃ Isa. 24. Amara erit potio bibentibus illã. Et Deutero. 32. De vinea Sodomorum vinea eorum, & de suburbanis Gomorrę, vua eorum vua fellis, & botrus amarissimus, fel draconum vinum eorum, & venenũ aspidum insanabile. Itẽ Iere. 9. Ecce cibabo populũ meũ absinthio, & dabo ei bibere aquã fellis. De pluribus istorũ simul dicitur. Deut. 32. Ignis succensus est in furore meo, & ardebit vsque ad inferni nouissima, deuorabitq; terram cum germine suo, & mõtium fundamenta, congregabo super eos mala, & sagittas meas cõplebo in eis, cõsumentur fame, & deuorabunt eos aues morsu amarissimo. Dentes bestiarũ immittã in eos cũ furore trahẽtium atq; serpẽtiũ. De turpitudine corporũ dãnatorum ait Anselmus, ꝙ quilibet eorũ erit cęno, & omni cadauere fætidior, & omni fuligine turpior. Et sicut de sanctis canimus, sãcti tui dñe florebunt sicut liliũ, & sicut odor balsami erunt ante te, & illud. Fulgẽbunt iusti sicut sol, &c. sic de reprobis dici põt, ꝙ fęrebũt sicut sterquiliniũ, & sicut cadauer putridũ erunt. Reuera nullus fœtor est illorum fœtori cõparabilis, nulla turpitudo põt inueniri eorum turpitudini similis in hoc mundo. Si. n. ignis iste sicut dicit Aug. in lib. de ci. Dei. Cum sit formosus oĩa, q̃ lambit ferẽ et lucida, & decora deturpat, & denigrat, q̃to magis ignis infernus, ita turpis, & obscurus cuius erunt pabulũ sẽpiternũ, &c. Isa. 9. Erit populus sicut esca ignis. Idem 13. Facies cõbustę vultus eorum. Tren. 3. Denigrata est super carbones facies eorum. Ioel 2. Oẽs vultus redigentur in ollam. Naum 2. Facies eorũ quasi nigredo ollæ, q̃ q̃tumcunque sit pulchra, & lucida, cito tñ fit nigra buliens ad hunc ignem. Item si Aethyopes sunt ita nigri a solis calore, q̃tomagis illi ab illo igne. Item si ignis iste, qui dr̃ sacer, vel S. Antonij, vel inferni, hic sic deturpat mẽbra, q̃tomagis ille, cũ iste non sit nisi signum, vel vmbra illius. Iob 30. Cutis mea denigrata est, & ossa mea aruerũt a caumate. Hoc ibi poterit dicere damnatus. De ponderositate vero corporum dãnatorũ, dicit Anselmus. Qđ impius in inferno tanto pœnarũ præmeť pondere, vt nec pedẽ, vel manũ, vel aliquid corporis possit mouere. Item corpus eius proprium erit pondus ei grauissimũ, & sarcina importabilis, q̃ tñ deponere non licebit. Exo. 15. Descenderunt in profundum quasi lapis. Et infra, quasi plũbũ in aquis vehementibus. Apoc. 18. Sustulit Angelus lapidem molarem magnum, &c. Item oppressi erunt suorum pondere peccatorũ, & cathenarum, & compedum. Ps. Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue grauatæ sunt super me. Idẽ ad alligandos reges eorum in compedibus, &c. Itẽ pondere Dæmonum opprimuntur. Iob 17. Calcet super eum quasi Rex interitus. Ps. Conculcauerunt me inimici mei tota die. Eccl. 13. Super plumbum, quid grauabitur, arenam, & salem, & massam ferri, facilius est ferre, q̃ impium. Huius impij pondus ferre non potuit firmamentum. De imbecillitate siue debilitate dicit Ansel. ꝙ sic imbecillis erit quilibet reproborum, vt nec vermen possit a suis oculis amouere. Si. n. sic efficitur debilis homo, vt nõ possit surgere nec vertere se ab vna infirmitate, & dolore, q̃tomagis

ibi vbi plus patietur, q̃ si habeat oẽs. Iob 20. Oĩs dolor irruet super eum. Isa. 1. Erit fortitudo nostra, vt fauilla stuppæ. Iob 18. Deuoret pulchritudinem cutis eius, & consumat brachia eius, primogenita mors. Si ista mors sic deformat, & reddit impotẽs corpus humanũ, q̃tomagis illa, quæ est in infinitum, quasi acerbior. De infirmitate vero dicit idem Ansel. Tanta scias ægritudine iniustum quemlibet infirmari, vt ei nullo medicamine valeat subueniri. Sicut aũt in beatos erit perfecta sanitas tam in singulis membris, q̃ in toto corpore, sic in corporibus reproborum, & in singulis eorum membris erit infirmus incurabilis, & dolor incomparabilis, sicut scriptum est de impio. Iob 20. Oĩs dolor irruet in eum. Erunt. n. infirmi omni genere, infirmitatis interius, & exterius. Iob 20. Arctabitur. s. extra, & æstuabit, intra. s. & oĩs dolor irruet super eũ interius. Iob 30. Interiora mea efferbuerunt absque vlla requie. Hoc põt dicere damnatus. Si sic percussit acriter Diabolus in pñti Sanctum Iob permissus, q̃ aliter nõ poterat, nisi q̃tum Deus sustinebat interius, vt ipse dicit exterius percutiens eum vlcere pessimo a planta pedis vsq; ad verticem, & in momento torquebit, sibi datos ad hoc æterno incendio, & tormento. De infirmitatibus quibus percutienť patet Deutero. 28. Percutiet te Deus egestate, febre, & frigore, ardore, & æstu, & aere corrupto, ac rubigine. Et post. Percutiet te Deus vlcere Aegypti, scabie, & prurigine, amentia, & cæcitate, ac furore mentis. Et post. Augebit Deus plagas tuas magnas, & perseuerantes infirmitates pessimas, & perpetuas, & conuertet in te oẽs afflictiones Aegypti quas timuisti, & adhærebunt tibi. Ideo bene dr̃ de damnato. Omnis dolor irruet super eum. Iob 20. Quia non solum dolor parturientis, febricitantis, furentis, & sic de alijs, vt videbitur, damnato oĩs non successiue vna infirmitas post aliam, sed insimul ruente non lentẽ, aut temperate, sed cum impetu ruent, & super eum, & pondus opprimẽs nõ in vno membro tñ, sed super eum totum. De corrusione vermium tñ. Deutero. 32. Dentes bestiarum immittã in eos, cum furore trahentium atq; serpentium. Isa. 14. Subter te sternetur tinea, & operimentum tuum vermes. Et in fine Isa. Vermis eorum non morietur. Item Eccl. 7. Vindicta impij vermis, & ignis. Eiusdem 10. Homo cum morietur hæreditabit bestias, serpẽtes, & vermes. Et 39. Creata sunt in vindictam impiorum, dẽtes bestiarum, & scorpij, & serpentes. In vitis pa. q̃dam quęsiuit a quodam sene quid faceret, q̃a ꝑ accidia non poterat morari in cella sua. Iste rñdit, ꝙ si cogitaret de vermibus, & pęnis inferni, si haberet ibi vsque ad collũ vermes pacifice sustineret. Itẽ in quodam libro, q̃ intitulatur visio Pauli dr̃, ꝙ vidit in inferno mulieres nigras indutas pice, & sulphure, & dracones, & serpẽtes torquẽtes eas, & increpãtes, & dicẽtes. Agnoscite nunc saltẽ peccatũ vestrũ, & habebant cornua ignita, & serpẽtes, & viperæ circa colla earũ eas sugentes, & torquentes. Hæ fuerant luxuriosæ, & necatrices puerorũ suorũ. Itẽ in passione Symonis, & Iudæ dr̃, ꝙ quidã magi miserunt contra eos multitudinẽ serpentũ, q̃ recipientes eos, & pallia sua inde implentes proiecerunt in eos, q̃ magos laniantes cõpellebant eos eiulare, & occidissent eos nisi Apostoli eos liberassent, in quo possumus ꝑpendere morsus serpentum inferni. Deut. 8. Vbi est serpens flatu adurens, & scorpio dypsos. De consortio Dæmonũ. Math. 15. Ite maledicti in ignẽ æternũ, qui paratus est Diabolo, &c. Qđ horrẽda sit eorũ societas, require de conditionibus eorũ supra, de Purgatorio. De timore Greg. sup Iob 23. In tpalibus cũ pœna infligiť timor quiescit apud ĩteros. Pęnæ inflictio est timoris augmẽtatio. Eccl. 40. Fluctuatio est ibi timor mortis, & iracundia ꝑseuerans. Iob 15. Sonitus terroris semp in auribus eius, non credit, ꝙ possit reuerti de tenebris ad lucem circunspectans vndiq; gladium. Hoc de damnato dr̃. Et post. Terrebit eum tribulatio, & angustia valde. Et 18. eiusdem. Vndique terrebunt eum formidines, sicut supra dictũ est de Crisaurio, qui non poterat sustinere horrorem teterrimorum dæmonum, nec effugere quocunq; se verteret clamans inducias, vel vsq; in mane. Ad hanc materiã pertinẽt, q̃ supra dicta sunt de horrore inferni, vel de horrore Dæmonũ. De confusione pudoris. Sciendũ ꝙ cũ sint superbissimi, erit eis summa miseria, qñ sentiẽt se vilipendi, conculcari, & deijci, & insup eorũ horrenda flagitia ab omnibus videri, & corã oĩbus denudari. Ezech. 17. Nudabo ignominiam tuam, & videbũt oẽs turpitudinẽ tuam. Iob 20. Reuelabunt cœli iniquitatẽ eius, & terra consurget. Iere. 2. Sicut fur confundiť in furto. s. qñ res furtiua ad collum eius in propatulo, vel pilorio ligať, & oĩbus ostẽdiť, ita & tu confunderis in inferno. De corrosione odij, & rancoris, irę, tristitiæ, & furoris, hic est vermis, qui non morietur. Isa. 66. Prouer. 25. Sicut tinea in vestimento, & vermis in ligno, sic tristitia in corde. Sunt enim damnati similes quibusdam nucibus Indię, q̃ sunt ad modum humani capitis, de quarum cortice fiũt cyphi ad bibendũ optimi, quę intus sunt plenæ diris serpentibus. Item

sunt vt viperæ, quæ interiora corrodunt, ista genimina viperarum, ira, rixa, odium, furor, & tristitia. Eccl. 39. Furor, zelus, tumultus, & iracundia perseuerans. De seruitute vero scias, q seruitute vilissima, & grauissima comprimentur, & tanq̃ serui neq̃ seruiliter punientur, & in vilissimo carcere seruiliter tenebunt, ac in chatenis igneis arctabuntur. Denique sicut ait Ansel. Ad oĩa, quę noluerit impius coget, & ab oĩbus, q̃ voluerit, phibebit. Sic nihilominus exhonorabit, vt in vilissimũ fœtorẽ deiectus, ẽt vermium dñio subijciatur. De ira ẽt scias, q impij erunt vltra oĩum bestiarum insaniã iracundi, & præ nimia impatientia, & furore continue perturbati. Sicut ait Ps. Dñs in ira sua cõturbabit eos, & deuorabit eos ignis. Vñ & ex immensa perturbatione prorũpẽt in blasphemias creatoris. Sicut scriptũ est Apo. 16. Commanducauerit linguas suas præ dolore .i. libenter linguas suas præscinderent, & oĩa corporũ suorũ mẽbra si possent præ furore nimio lacerarent. Ecce furor impatientiæ. Et sequit ibidem. Et blasphemauerunt Deũ cœli præ doloribus, & vulneribus suis. De odio quoq; scias, q inter impios summũ est odiũ. Odiunt Deum, & eius iustitiã punientẽ, nec eos de tãtis cruciatibus liberãtẽ, nec aliqualiter eorũ dolores, & supplicia, vel modicum mitigantẽ. Odiunt nihilominus oẽs alios, odiunt ẽt semetipsos. Vñ ex odio, & tædio vitę suę mortẽ desiderant. Sicut dr Apoc. 9. Quærent hoĩes mortem, & non inuenient eã, & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis. De odio vero ad Deũ dicit Ps. Superbia eorũ, qui te oderunt, ascendit semp. Erũt ẽt in odium Dei, & sanctorum oĩum. Sicut ait Ansel. Malũ quemque Deus, oẽsq; sancti sic habebunt odio, vt nec eũ adiuuet in opere, vel compatiatur in corde. Ibi ẽt nec amicus amico, nec pater filio, nec mater filiæ, nec filij parentibus cõpatiuntur. De discordia vero scias, q in summa discordia semp erunt. Sicut ait Ansel. Mali in discordia tanta persistẽt, vt eorũ corpus, & aĩa semp dissideant. Nã & corpus aĩam odio habebit, eo q vnq̃ male cogitauerit, & aĩa corpus, eo q male cogitata opere compleuerit, pro quibus oĩbus torquentur in pœnis. Inter ipsos similiter est semper iurgium. Quia sicut ait sapiens. Eccl. 41. De patre impio conqueruntur filij, quia videlicet non eos ad salutem necessaria docuerunt, nec eos delinquentes corripuerunt, nec cõpescuerũt a malis, nec eis vtilia monuerunt. Parentes vero de filijs, qa pp eos laborauerũt, & solliciti fuerunt, ac forsitã multa male acquisierunt, & male acquisita non restituerunt, nec de multis possessis eleemosynas erogauerunt. Quidã vidisse refertur quendam vsurarium sepultum in inferno. Cum aũt aĩa filij defuncti descenderet illuc, pater hoc videns eiulando clamabat, maledicta sit hora fili in qua te genui, & tu sis maledictus, quia pp te feci mala, pp quæ hic crucior. Econtra filius rñdebat eum maledictum esse, & horã maledictam in qua fuerat factus pr suus, quia ipse docuerat eum fœnerari, & alienũ ei reliquerat, pp q̃ imperpetuum torqueret. Itẽ Isa. 15. In plateis eius oĩs vlulatus. Et post expediti Moab vlulabunt, aĩa eius vlulabit sibi. Et 65. Vos clamabitis præ dolore cordis, & prę contritione spiritus vlulabitis. Legitur in quodã libro de initijs ordinis Cisterciensiũ, q cũ de nouo incępisset ordo Cistercien. q̃dam intrauit ibi, & cũ diu tentatus fuisset de exitu proponebat exire, cui apparuerunt semel, & secundo pr suus, & mater sua dissuadentes exitũ. Itẽ cũ tertio vellet oĩno exire, apparuit ei mater multum tristis, & q̃rens quare vellet hoc, q cum diceret, q non posset sustinere asperitatẽ ordinis, quæsiuit mater quõ posset sustinere infernũ, aut eius minimũ tormentum, & cũ ille diceret, qa ordo tantæ duritiæ cuius vigiliæ quasi perpetuæ silentium amarum, luctus ferreus, cibus insipidus, &c. Intulit mater. Vis experiri vnũ modicũ inferni tormentum. Et cum ille diceret, volo. Audiuit tã horribilem porcorum grunnitum, q nullum tonitrũ posset ei cõparari. Et videbat ei, q cœlum scinderetur, & caderet sup caput eius, & cũ præ timore clamaret, & deficeret, confortauit eũ mater, & cessauit sonitus ille. Itẽ mater ad eũ. Vis audire vnũ minimũ Paradisi gaudiũ, dixit q sic. Et tunc audiuit voces tantæ dulcedinis, & suauitatis, q superabant oẽm dulcedinẽ Musicorũ. Et tũc mr ad eum. Si vis euadere tormenta inferni, & adipisci gaudia Paradisi persevera in incæpto. Tunc ille firmiter hoc ei promisit, & compleuit. De desolatione manifestũ est, qa nec vnus eorum cõpatiet alij, nec vnus poterit alium cõsolari, nec beati cõpatientur eorum miserijs, quinimmo lætabitur iustus cũ viderit vindictam. Et Iere. 15. Quis miserebitur tui, aut quis cõtristabitur p te, aut quis ibit ad rogandũ p pace tua? quasi diceret nullus. Itẽ nulla pro eis facta suffragia, eleemosynæ erogatæ, missę celebratæ, orationes quæcunque, vel pnię si fierent possent eis prodesse, nec ipsi p seipsis exaudirent in aliquo. Vñ diues ille epulo, nec guttã aquæ potuit impetrare Lucæ 16. Sed qd est Dñe Deus misericordiæ, cũ nobis pceperis p inimicis nris orare. Math. 5. Orate pro psequentibus, & calumniantibus vos, quõ non orabimus saltem pro charis nostris dãnatis. Nimirũ pro inimicis orãdum eo tpe quo pñt ad fructuosam pñiam peruenire. Damnati aũt cum non possint ad opera iustitiæ reuocari, nihil eis p orationum suffragia poterit impetrari. Eadem.n. causa est, vt non oretur pro Diabolo, & Angelis eius æterno supplicio deputatis, q̃ nunc ẽt causa est, vt non orent sancti p infidelibus impijsq; damnatis. Nam si nullũ meritum cooperatum fuerit in hac vita, frustra requirunt suffragia post hanc vitam. De terroribus, & horroribus, de tristitia, & desperatione, iam satis cito dicemus. Ex prædictis patet, q in inferno erit pœnarum diuersitas.

De acerbitate pœnarum. Diss. 11.

Postquam de multitudine pœnarum infernalium visum est aliqualiter, & ex parte, consequenter videndum est de acerbitate, quæ licet simpliciter sit inexplicabilis, tñ sicut ex verbis scripturæ sacræ, & sanctorum, & reuelationibus ostensis diuinitus edocemur, possumus ad huius acerbitatis declarationem ex quatuor manuduci. Primo quidem, qa quælibet pœnarũ est in summo gradu. Secũdo, qa incessanter in actu sine interruptione. Tertio summẽ generalis in oĩbus membris sine exceptione. Quarto, quia prorsus inutilis sine acquisitionẽ meriti, & sine debiti diminutione. Primo inquam, qa quælibet pœna in inferno est in summo gradu sine mitigatione. Nã sicut dicit Anselmus, & alij sancti Doctores. Oĩa huius mundi bona, vel mala pmixta sunt cum suis contrarijs, nec habent vltimatum gradum suæ perfectionis quin possint augeri, vel minui, vel quin possint plus, vel minus hri, sicut in singulis virtutibus patet, & vitijs, singulisq; tam corporis, q̃ animæ bonis, vel malis. Nec.n. hr hic gaudium sine tristitia, vel timore, nec dolor, vel tristitia sine consolatione, nec perfecta sanitas sine ægritudine, vel aliqua læsione, nec fortitudo, nec oĩa hmõi sine contrarijs hic hñr, nec huius mundi bona sine labore acquiruntur, sine sollicitudine possidentur, sine dolore perduntur, sine tristitia relinquuntur, nec mala similiter huius mundi eueniunt sine præsentia, vel possibilitate contrarij. In cœlo aũt sunt omnia bona simpliciter impermixta, & vltimata consummatione perfecta. In inferno similiter mala sunt omnia, qđlibet eorum impermixtũ suo contrario, & in suo summo. Verbi gratia. Summus dolor, summus ardor, summa frigiditas, summa in cunctis malis acerbitas, summa turpitudo, sũma debilitas, summa desolatio, summa calamitas. Vnde reprobi tormentorum acerbitate immensa prorsus absorpti, tantam in pęnis tolerabunt angustiam, vt nihil cogitare valeant pter pœnam, sed illuc totus ferẽt impetus cogitationis vbi senserint vim doloris. Vñ Baruch 3. dr. Proiecta sunt ossa regum in calore solis, & in gelu noctis mortui sunt in doloribus pessimis. Doloribus dicit pluraliter pp pœnarum diuersitatem, pessimis pp acerbitatẽ. Item de his, quæ superius dicta sunt de ardore, satis apparet quanta sit eius acerbitas. Et qd similiter sit de pœnis alijs sentiendũ. Acerbitatem.n. eius maximam satis ostendunt verba superius posita. Iob 20. Deuorabit eum ignis, &c. Itẽ Ps. Pones eos, vt clibanum ignis &c. Sequit. Et deuorabit eos ignis. Idẽ. Sicut ignis, qui comburit siluã, & sicut flãma comburens mõtes, ita psequeris eos, &c. Itẽ Deut. 32. Ignis succensus est in furore meo, &c. Isa. 33. Quis ex vobis habitare poterit cum igne deuorante. Greg. Tanta erit ibi vehementia doloris, q alibi ferri nõ possit impetus cogitationis. Idem. Qđ hic suspicari non potuit, illic cruciatu sentit traditus. Ber. O mors tam dulcis esses, qbus tam amara fuisti, si te desideratam obtinerent, qui te solã desideratam optabant, tñ te solam vehementer oderunt. Ex his patet eius acerbitas, ex eo, q morte acerbior est, absorbens cognitionem, & q hic est insuspicabilis, & q eius cõparatione mors plus esse ibi dulcis. Item patet eius acerbitas, quia ab aqua ignis inextinguibilis est. Sap. 16. Qđ.n. mirabile erat, aqua quæ oĩa extinguit, plus ignis valebit. Et post nix aũt & glacies sustinebunt impetum ignis, & non tabescebant. Ignis ardebat in grandine, & grando non tabescebat. Exo. 9. Item dicit Aug. in lib. de ciu. Dei, qđ legitur in Historijs Romanorum, q ante bellum ciuile Pompeij & Cæsaris in Aetna mons igne euomito efferbuit, vt quasi fluuius igneus efflueret vsq; ad mare, q ita efferbuit, vt saxa comburerentur, naues soluerentur in pice ab eis liquefacta. Item si Saraceni, vt dr in Historia trãsmarina de quodam fonte conficiunt ignem Græcum, vt impugnẽt per hũc inimicos suos, q tantæ acerbitatis est, q non põt extingui nisi difficulter per q̃dã, quantæ acerbitatis debet esse ignis ille quẽ summa iustitia creauit ad puniendum hostes suos. Aug. de ciuit. Dei. Omnipotens iustitia futurorum præscia a prima mundi origine gehennæ ignem creauit, q contrarius est isti igni, qui a Deo semel succẽsus nunq̃ extinguitur, nec studio humano succẽdit, nec lignis nutritur, succensione non indiget, ardere non caret, cõsumptionẽ nõ hẽt, & licet sit corporeus, corporalia q̃dã, & icorporalia torquet. Itẽ ignis iste ad cõparationẽ illius nõ est, nisi quasi vmbra.

vmbra, vel pictura. In legenda B. Sebastiani Policarpus ait. Si transeuntes dolores aīa hoīs non suffert, quid de illis doloribus actura est, quibus nullus vnq̄ euenit finis, nullus datur oīno successor. Nam isti dolores dolorū illorum imaginē portant. Et q̄tū distat inter ignē verum, & picturā eius, tm̄ distat inter illos dolores, & istos. Item vis, q̄ diffunditur p diuersa minor est, quę in vnū tendit maior est, cum ignis iste habeat diuersos effectus per quos diuiditur. Ille ignis totā suā vim ponit in torquendo. Item quanto fortius est cōbustionis subiectū, & durabilius, tāto vehementior est ardor, vñ acrius ardet in ferro, quā in palea. Sic in aīa est acerrimus, quæ est immortalis. Itē si tam acer est illius doloris sudor, q̄ acerbus est iste dolor. De acerbitate sudoris supra de scholari stillante guttā sudoris. Supra de timore seruili legitur, q̄ quidā vir sanctus, & religiosus cū esset nouitius traditus fuit Diabolo multipliciter affligendus, qui p Dei gratiā liberatus multā consecutus est discretionē spirituum, multamq; virtutē contra Diabolū, qui referebat quasi de alio, q̄ credidit completa in ipso. s. q̄ nouerat fratrē, q affictus fuerat a Diabolo multis modis, & aliqñ fuit raptus ad videndū pœnas futuras, q ex solo visu tormentorū sine aliquo sensu ipsorum tm̄, & tam acerbum habuerat sudorē, q̄ nulla phs pœna videbat̄ ei esse cōparabilis illi sudori. Itē si oleū inferni est tante violentiæ, quantæ sunt istæ flammæ. Legitur in vita B. Nicolai, q̄ cū quidā peregrini visitarent per mare Ecclesiā B. Nicolai, apparuit Diabolus in littore maris in specie magnæ dñæ, dicens, q̄ volebat facere illā peregrinationē, & linire sepulchrū, & Ecclesiā B. Nicolai quodā preciosissimo, & fragrantissimo vnguento, qđ emerat; & secum in pixide ferebat, q̄ rogauit eos, vt ipsi vnguētū ferrēt, & hoc p ipsa facerent, quia habebat impedimentū, nec poterat vltra ire. Qui cum acquieuissent apparuit eis B. Nicolaus, dicēs illud esse oleū inferni, & q̄ aperta pixide proijcerent in mari, q̄ proiectum oēs aquas maris quas tangebat succendebat. Item aliud exemplum legitur in libro Petri Cluniacen. ait. n. q̄ in pago Pictauiæ apud Lisiniacum fuit quidā sacerdos multorū seruorum, seruus, qui familiaris erat prioris Bonæ vallis Cisterciēsis ordinis frequenter eū monebat, vt vitā corrigeret, & sæculo abrenunciaret, qui promittebat se aliqñ facturū. Qui subito grauiter ægrotans mittit pro dicto priore, q admonitus ab eo nolebat complere promissum, sed differebat. Qui subito clamauit pater ora pro me, quia ecce duo vrsi, veniunt ad deuorandum me, qui ad oronem dicti prioris, & sociorū dicit se esse liberatū, nec sic liberatus, & admonitus statum mutauit. Et tunc subito fortius incœpit clamare. Ecce ignis occupat me ad deuorandū, & petebat orari pro se, & opponebat coopertorium suum igni. Similiter & tunc liberatus est per orationem, nec tunc se correxit nec promissum complere voluit. Tunc factus ac si expirasset rapitur ad Dei iudicium. Audit ibi sniam contra se de malis. Redit refert visa, & audita, & spem salutis iam ab eo pscisam. Et ecce ait, duo Dæmones affuerunt portantes vnā maximā sartaginē, vt frigar in ea in æternum. Et sciatis inquit, q̄ non insanio, quia hæc est cuculla, & hæc lintheamina. Quod cū diceret, gutta vna frixuræ cecidit super manum ęgri, & deuorauit eā vsq; ad ossa oībus videntibus, & ait. Ecce nunc credite. Ecce nūc Dæmones proijciunt me in sartaginē. Et hoc dicens expirauit. Vulnus ēe patebat semp ēt post sepulturā. Secundò ad acerbitatis augmentū nulla erit ibi interpolatio, vel interruptio, sed continuitas in tormentis. Aliquantulū solatium est ęgroto, qñ aliqua interpolationis requies est in morbo. Augmentū aūt doloris, est continuitas passionis. Iudic. aūt 20. scriptū est. Non erat morientiū requies. Quod aūt dictum est, oīa mala ibi esse suis contrarijs impermixta, non est intelligendū, q̄ non sint ibi elementorū contrarię qualitates, sed non habebunt ibi mutuas actiones. Cū. n. qualitates elementares nunc inuicem se temperent tunc tñ non se temperabunt in aliquo. Nā ardor ignis non mitigabit frigiditatē aquæ nec econuerso, nec humiditas aeris, ignis, vel terræ minuet siccitatem. Similiter amaritudo aquæ non alterabit humiditatem aquæ, vel aeris, nec humiditas pdicta salsedinem aquæ, vel amaritudinem tēperabit, nec leuitas aeris terræ minuet grauitatē. Hęc aliquo modo figurata sunt antiquitus in punitione seu flagellatione Aegypti. Sicut dr̄ Sap. 16. In aqua, quę oīa extinguit, plus ignis valebat. Et infra eod. cap. Nix & glacies sustinebant vim ignis, & non tabescebant. Hæc aūt patientur impij a creaturis extra se, quia pugnabit orbis terrarum contra insensatos. Et hoc per modos infinitos, quia quacunque re homo male vtitur extra Deum illius rei esse quodāmodo saluabit̄ in aliquo elementorum prædictorum, vt per quæ peccat quis, per hęc etiam puniatur. Sapientiæ 11. Præter hoc etiam habebunt reprobi intra se, quasi alium infernum ex contrarietate qualitatum prædictarum, sicut dicunt aliqui. Quia cum ipsorū corpora composita sint ex quatuor elementis, perpetuò pugnabunt elementares qualitates in ipso corpore sicut extra. Erit aūt hæc pugna grauissima, & ineffabili modo tanto atrocius quantò intimius afflictiua. Horribilia sunt hæc prædicta ad cogitandū, terribilia ad nunciandū, sed grauissima ad sustinēdum. Reuera sup mortem oīa grauiora, i. plus q̄ mortem corporalem legimus, & credimus oīa supplicia gehennæ grauiora. Ad hoc facit exemplum suprapositum de Falcone. Tertiò ad cumulum acerbitatis facit generalitas afflictiones, quæ est intus, & extra in aīa, & corpore post iudicium, & in oībus membris, magis. n. dolebunt in omnibus membris, q̄ si illorum singula euellerentur, vel scinderentur a locis suis, q̄a oīa intus, & extra comburentur. Attende quātus est dolor vbi ignis ille se diffundet p oēs partes, vt sic in ferro, & alijs metallis in fornace positis, qñ homo pro toto mundo non sustineret combustionem vnius membri sui in isto igne materiali Ezech. 23. Omnes isti stannum, ferrum, & plumbum in medio fornacis, &c. Exemplum sensibile quo faciliter possit quis imaginari acerbitatem hmōi, ponit Anselmus in libro de similitudinibus ita dicēs. Si ante oculos cordis nostri positus sit homo exēpli causa, q tam in ipsis oculorum suorum pupillis, q̄ etiam in singulis membris ferrum ignitum, & candens infixum habeat, vt nec medullæ, nec intestina, nec oīno quicq̄ in toto ipso cruciatu immanitate careat, vel eā leuius, q̄ in oculis aliquatenus sentiat, quid dicam? angustiatur, qs hunc sanæ mentis extimet inter ista, si tanta erit acerbitas in vno solo tormento, qđ ergo in tanta diuersitate, & pluralitate tormentorum, quę simul concurrent in vno dānato. In vitis patrū legitur, q̄ quidā iuuenes miserunt meretricem q̄dam ad quendam solitarium, q̄ afferebat eis, q̄ faceret eum peccare secum, q̄ venit ad cellam eius, dicens se esse errabundā, supplicans, vt intromitteret eam infra domum suam, ne extra moreretur, vel frigore, vel occideret̄ a bestijs, qđ fecit ad vltimum motus pietate, & cum illa multum sollicitaret eum se nudans ad ignem, & verbis similiter, & signis, & ille fugeret ad interiora cellæ ad orationē, sentiens motus surgere, cōburebat digitos suos ad lucernam dicens intra se. Miser si cum ista peccauero ignem inferni quō sustinere potero, qui hunc sustinere non possum, & hoc fecit toties in nocte quoties insurgebat tentatio, vsquequo manum quasi sibi totā cōbussit. Iuuenes autem irruētes inuenerunt illam miseram mortuam, & heremitam habentem manus combustas. Ad cuius pręces eā dñs suscitauit, quæ dicebat q̄ viderat flāmam a summo cœlo vsque ad terram durantem in quam debebat proijci. Item quidam dicebāt, q̄ nihil esset, q̄ ita timerent damnati quātum ne exirent de inferno. Et econuerso Beati nihil tm̄ desiderabāt q̄tum egressum de Paradiso, quia hoc non esset nisi in die iudicij qñ recipient mali in corpore, & aīa pœnam gehennalem, & econuerso beati duplicem remunerationem. De malis dr̄ in Ps. Induētur sicut diploide confusione sua. Quarto indicibiliter aggrauatur acerbitas, quia protsus est inutilis. In pręsenti vita pœna potest vtilis esse ad tria. Videlicet ad remissionem peccati, ad diminutionem pœnæ futuræ, vel totalem solutionem, & ad meritum acquirendum, vel augmentandum. Pœna vero purgatoria futura ad prima duo valet, sed non habet meritum. Sed pœna inferni ad nihil est vtilis. Bern. In inferno potest confessio esse, sed non prodesse. Psalmus. In inferno quis confitebitur tibi. Eccl. 18. A mortuo quasi nihil perijt confessio. Item lachrimæ nihil valent ibi. Aug. Ibi peccatores frustra flebunt, quia peccatorum suorum veniam nunq̄ obtinebunt. Item pęnitentia nulla valet ibi. Vnde dicit magister Iohannes de Abbatis villę Sabinen. Episcopus Card. q̄ fuit quidam fœnerator quem cum moneret suus sacerdos ad pœnitentiam, semper dicebat, bene adhuc faciam, quia satis est adhuc de tempore. Similiter in infirmitate bene adhuc faciam dicebat. Et cum improbe instaret sacerdos videns periculum, ille subitò rapitur quasi mortuus, & cum rediret statim, & adhuc instaret sacerdos clamauit æger. O pœnitentia vbi es, decætero pœnitere non ualeo, hoc iudicante iusto iudice, quia dum facere pœnitentiam potui non volui, & hoc dicens mortuus est.

De æternitate pœnarum inferni. Dist. III.

Grauia sunt hæc, & horribilia ad cogitādum, terribilia ad nunciandum, sed grauissima ad sustinendū, supergrauissima vero, & non solum ineffabiliter, verumetiā inęstimabiliter humanū intellectum transcendentia, si ꝑmiliis addat̄ æternitas, & hoc est tertium, qđ supra fuit ꝓpositū in supplicijs reproborū, q̄a non solū est ibi pęnarū diuersitas innumerabiliū, & acerbitas intolerabilis, verumetiam æternitas interminabilis. Non enim est ibi dolor momentaneus, non imaginarius, non transitorius, sed sensibilis, solidus, continuus, sempiternus: quoniam corpora damnatorum æternis ignibus ardebunt, & consumi omnino non poterūt. Sicut anima corpus viuificans dolorē tolerare pōt, & mori non pōt. Quod ergo nūc ppēdimus in

animabus hoīum, hoc tunc erit in corporibus dānatorum: vt eorum corpora sempiternis supplicijs punienda, & in igne aīas nō amittant, & sine interitu ardeant, vt quorum vita fuit hic in culpa mortua, illic eorū mors semper viuat in pęna. Vñ Iudith. 16. Dabis ignem, & vermes in carnes eorum, vt vrant, & viuant, & sentiant vsque in sempiternum. Isa. 66. Vermis eorū nō morieť, & ignis non extinguetur. Math. 25. Discedite maledicti in ignē æternum. Et post. Ibunt hi in supplicū æternū. Huius ignis ęternitatē Aug. ꝓbat in lib. de ci. Dei, per montes Siciliæ Ethnę, & Vulcani, q flammis vsque hodie estuant, & integri perseuerant. Itē per exēplum Salamandræ, q̄ viuit in igne. Itē per exēplū lapidis Archadiæ dicti Abeston, q semel succēsus nunq̄ extinguitur. Vnde dř ꝙ fuit Phanum Veneris in quo erant lucernæ sub diuo de dicto lapide, q̄ nunq̄ aliqua intemperie extinguebanť. Per hoc ꝓbatur, ꝙ malorū corpora Dei voluntate poterunt sēper durare, & ardere. Itē ignis iste non deficit q̄ diu naturā paratam inuenit. Similiter ignis æternus in materia immortali. i. in aīa semper viuet. Itē huius exēplū habes in vita S. Nicolai, de illo igne cui si manū apponas sentis ardoris afflictionē, sed manus non patereť combustionis destructionē. Bern. in qbusdā smijs. In inferno peccati, & carnis similis vř esse conditio, quia culpa semper poterit ibi puniri, & nunq̄ poterit expiari, sic nec in corpore poterunt tormenta finiri, nec corpus ipsum tormentis exaiari. Hæc fratres mei, q pauet cauet, q negligit incidit. Ostendit Greg. in dial. 46. Quod ignis inferni sit æternaliter cruciās aīas pro culpa, cum fine perpetrata, & qa hō offendit Deū æternū, & qa in suo æterno in mala voluntate permansit. Greg. in dial. 46. Voluissent reprobi si potuissent sine fine viuere, vt possent sine fine peccare. Ad magnā iudicantis iustitiā pertinet, vt nunq̄ careant supplicio, qui in hac vita nunq̄ voluerunt carere peccato. Cogitando de æternitate pœnæ dř in summa de virtutibus cōuersus fuisse Fulco Eṗs Tolosanus, q cum esset primo iuculator, incæpit cogitare, ꝙ si daretur ei in pnīa, ꝙ semp iaceret in pulcherrimo, & mollissimo lecto, ita ꝙ nunq̄ pro aliquo recederet, non posset hoc sustinere, q̄tominus ergo in pęna inæstimabili, & factus est monachus Cistertien. & post Eṗs Tolosanus. Itē idem Greg. in dial. 47. dicit. Habent reprobi in inferno mortem sine morte, defectū sine defectu, finem sine fine: quia mors est ibi immortalis, defectus indeficiens, finis infinitus. Ber. in li. meditationum. Exclusi reprobi a beata patria Paradisi, cruciabunť in gehenna, nnnq̄ lucem visuri, nunq̄ refrigeriū habituri, sed iuxta qualitatē culpæ qsquis pœnā sustinebit gehennæ, & similes culpæ rei adiungentur sui consimilibus cruciandi: nihil ibi audieť, nisi gemitus, & luctus, & stridor dentiū, nihil videbitur nisi vermes, & laruales facies tortorū, & teterrima monstra dæmonū, I carne cruciabunt ibi per ignē, in spiritu per consciæ vermē, vbi erit stridor intolerabilis, fętor incomparabilis, timor horribilis, ignis inextinguibilis. Etenim erit ibi Ignis, & sulphur spūs procellarum mors corporis, & aīæ sine spe veniæ, & misericordiæ. Sic tñ morientur, vt semper viuant, viuent vt semper morianť. Hanc mortem sempiternam ante suæ mentis oculos attente posuerat, qui dicebat. Dimitte me, vt plangā paululū dolorē meū anteq̄ vadā, & non reuertar ad terram tenebrosam, & operam mortis caligine, terrā miseriæ, & tenebrarum, vbi vmbra mortis & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Dimitte me I quit. Sępe nanq; peccator iniquitatis suæ vinculis constringitur, vt pondus peccatorum tolleret, & tñ ꝙ tolerat ignoret. Sæpe autem cogitans quanto reatu astringitur, erūpere conatur, vt hunc in se mente libera, cōuersione integra ꝓsequatur, & non poteſt. Flere ergo dolorem suum non valet, q & iniquitatis suæ reatū considerat, & tñ præ terrenæ occupationis pondere hanc ei gemere non vacat. Flere dolorē suum non valet, q graue quidem consuetudini contraire nitiť, sed tñ adhuc succedentibus carnis desiderijs prægrauatur. Tunc igitur ad plangendū dolorē nrum dñs nos dimittit, cum & mala, q̄ fecimus nobis demōstrat, & ad hæc ēt flēda, q̄ cognouimus nos adiuuat. Tūc aūt veraciter reatus nostri dolor plangiť, cum illa inferni retributio cum formidine ꝓuideť. Anteq̄ vadā & non reuertar. Caueat diligenter, & vigilanter ꝓuideat vnusquisq; dū viuit, qa quisquis illuc semel iuerit, vlterius non redibit, qsquis intrauerit, ꝑpetuo non exibit. Sap. 2. Non est agnitus, qui sit reuersus ab inferis. Et Isa. 38. Dixi nō videbo dñm Deū in terra viuentiū. Non aspiciā hoīem vltra, & habitatorē quietis, quasi diceret ille Rex egregius Ezechias. Dñe Deus gemēs doleo, & dolorē meū amare plāgo, antēq̄ in inferni claustra descendam, qm̄ si illuc semel exigentibus peccatis meis descendero, nec Deū meū vlterius videbo in gloria, nec hoīem in hac peregrinatione terrena, nec qetē inueniā in æternæ calamitatis erumna, quia nequāq̄ vltra misericordia parcentis liberat, quos iustitia vindicātis dānat. Dicit aūt anteq̄ vadā, non quia q culpā deflet illuc iturus sit, sed qa ꝓculdubio, qui flere negligit, illuc vadit. Sicut debitori suo creditor dicit. Solue debitum anteq̄ constringaris, q tñ non constringiť, si qđ dēt soluere non morať. Ad terrā tenebrosam. Recte inferni claustra, tenebrosa terra noīanť, quia quos puniendos accipiunt, non pęna transitoria, vel fantastica imaginatione cruciant, sed vltione solida ꝑpetuæ dānationis obseruant. Sicut. n. terra in æternū stat immobiliter, ita quos infernus recipit ienasibiliter retinet, nec dimittit. Nota ꝙ terra est vilissimū, & fex oīum elemētorū. sed infernus est vilissimus oīum locorū, qa in eo cōgregabunť oēs feces, & immūdicię, & vilitates. Iō de dānatis dř Ezech. 31. Traditi sunt in mortē ad terrā vltimā, cum his, q descendūt in lacū. Infernus ēt terra dř, qa susceptos immobiliter retinet, & lacus dř, qa quos semel receperit, semp fluctuātes, & trepidos tormentis circumfluentibus absorbet. Tenebrosā inquit, qa ibi erūt tenebræ densissimæ, palpabiles, & horrēdæ. Erunt. n. ibi quadruplices tenebræ, duæ videlicet corporales, & duæ spūales. Primo . n. erūt ibi tenebrę ex ipsa obscuritate loci pp densitatē aeris, & carētiā luminis solaris, vel cuiuslibet alterius luminaris. Ignis ēt infernalis non ꝓbet splēdorē, sed fumū fætidū, & obscurū. Licet. n. ignis ardorē naturaliter exhibeat, & fulgorē, ignis tñ infernalis concremationē exhibet, & lumē non hēt, q̄uis aūt ad consolationē, non luceat, tñ vt magis torqueat ad aliqd lucet. Nam sequaces quosq; suos secū visuri sunt reprobi, quorū amore deliquerunt, vt ipsorū intuitus eos ad augmentū suæ dānationis affligat. Ignis itaq; q in obscuritate cruciat, lumē ad tormētū seruat. Secundo erunt ibi tenebræ ex turpitudine, & opacitate corporū dānatorū, q̄ omni fuligine nigriora, horrendas tenebras ex se reddent. Quantæ ergo erunt ibi ex tanta multitudine turpissimorum corporum resultantes. Tertiò erunt ibi tenebræ interiores, quia reprobi interius excæcati, omni intellectus lumine priuabunť, & oī cognitione carebunt, nisi eorū duntaxat, q̄ desolationē eis, & supplicium ministrabunt. Quartò erunt ibi tenebræ deteriores oībus antedictis ab æterna separatione a cōtuitu summę, & incōprehensibilis claritatis. Ista quatuor genera tenebrarū designanť hic sicut patet subtilius intuenti. Nā primæ describunť cum dř. Terrā tenebrosam. Tertiæ cum subdit. Opertam mortis caligine. Quartæ cū additur. Terrā miseriæ, & tenebrarū. Secundæ vero cum subiungitur. Vbi vmbra mortis, terrā miserię, & tenebrarum, miseria pertinet ad dolorem, tenebrę ad cæcitatem: Nam dolor ibi cruciat, quos a vero lumine diuisos cæcitas intus obscurat, bene terra miseriæ pp separationem ab æterna beatitudine. Et sicut beatitudo est status oīum bonorū aggregatione perfectus, sic miseria est omniū malorū aggregatio. Sicut scriptū est Deute. 31. Congregabo sup eos mala. Verē magna miseria est vbi ꝓ omnibus mūdi diuitijs non posset hri vnica gutta aquæ. Summa ꝓfectò miseria est cum illo non esse, sine quo non pōt bñ esse. Illa simul miserię, & tenebrarū terra est, qa q squis ad eius mala toleranda descēderit, ad diuinę claritatis aspectū vlterius nullo modo redibit. Ibi ꝓfecto vmbra mortis est obscuritas diuisionis. Sicut. n. mors exterior ab aīa separat carnem, sic interior Deo separat aīam, quia dānatus q sq; cum æterno igne succendiť, ab interno lumine tenebrať. Vel de vmbra mortis pōt intelligi obscuritas illa densissima resultans ex vniuersitate corporum damnatorum, vt dictum est, quæ pp sui turpitudinem semper mortis imaginem in se gerunt. Et nullus ordo. Sane erit ibi ordo iustitiæ, quia non decet Deum, qui summe bonus est permittere, ꝙ sit deordinatio culpæ, sine ordine iustitiæ. Hic aūt ordo requirit, vt & culpa quęlibet puniatur, & qui plus peccauit amplius torqueatur. Secundum qđ scriptū est Apoc. 18. Quantum glorificauit se, & in delitijs fuit, tantum date illi tormentum, & luctum Et illud Deutero. 25. Iuxta quātitatem delicti, erit & plagarum modus. Præcipit ēt paterfamilias zizania colligi, & ad comburendū in fasciculos alligari. Math. 13. vt pares paribus socientur, & pœnis paribus puniant. Nā quos par culpa pariter inquinauit, par pœna similiter cruciabit. Par enim cruciat flamma supplicij, quos succendit par flamma peccati. Sicut igitur in domo patris æterni mansiones multæ sunt. Ioh. 14. Idest differentia præmiorum ſm differentiam meritorum, sic in inferno pro disparitate criminum est, & aduersitas tormentorum. Vnde Greg. Gehenna q̄uis cunctis vna sit, nō tamen omnes vna & eadem qualitate succēdit. Sicut. n. sub vno sole omnes tangimur, tamen non omnes vno ordine æstuamus, quia iuxta qualitatem corporis, sentitur, & pōdus caloris. Sic dānatis vna est gehenna, quæ afficit, tñ non æqualiter comburit, qa qđ hic agit dispar valitudo corporum, hoc illic exhibet dispar causa meritorum. Idem etiam Gregorius exponens illud Iob 20. Iuxta multitudinem adinuentionum suarum, sic sustinebit, ait. Qui multa inuenit ad culpam nouis cruciatur inuentionibus in pœna. Nam quod hic suspicari non potuit, illic ultioni traditus sentit, quia & ipsi actiones ex quibus

ferua

feriri debeant, inuenerunt. Et quis oĩum damnatorũ dolor sic infinitus, grauiora tñ tormenta recipiũt, q multa iniquitatibus suisq́, desiderijs inuenerunt. Erit ergo ibi ordo diuinæ iustitiæ vindicantis, sed non erit ibi ordo pęnæ puniẽtis. Similiter.n. afligunt supplicia ẽt contraria non successiue. Dum.n. pœna pœnæ pariter coexistit, pęnarum confusio plus affligit. Inde est, ꝙ aĩa reprobi simul & semel intensissimum frigus patitur, & ardorẽ, qm in eius culpa inuenta sunt simul, & carentia charitatis, & ardens concupiscentia voluptatis. Rursus. Non est ibi ordo naturæ sm Greg. 9. mor. Quibuslibet rebus in pœnam surgentibus ꝓpria qualitas non seruat, quia ibi simul est timor cũ dolore, & dolor pariter cum timore. Ignis ardet non lucet, nisi.s. ad tormẽtũ. Natura patitur non moritur, nec aqua poterit ignẽ extinguere, nec ignis aquam consumere. Quinimmo glacialis aquæ frigiditas in nullo ignis mitigabit ardorẽ, nec ardoris ignis immẽsitas in aliquo glacialẽ tpabit algorẽ. Vñ B. Greg. ait. Ibi mors perimit, & non funditus extinguit, dolor cruciat, sed nullatenus pauorẽ fugat. Flãma cõburit, sed nullatenꝰ tenebras excutit. Supplicia ergo non habent ordinẽ, qa non suas qualitates p oĩa tenẽt. Ibi fit miseris mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu: qa mors semp viuit, & finis semp incipit, & defectus deficere nescit. Iõ dicit Aug. O mors, q̃ dulcis esses, qbus tã amara fuisti, te solã desiderabunt, q te solam vehementer oderunt. Sequitur? Sed sempiternus horror inhabitans. Diligenter attende, ꝙ erit ibi horror de loci tenebrositate, qa sicut dictũ est, ibi erant tenebrę densissimę palpabiles, & horrẽdæ, & carentia oĩs luminis. Item erit ibi horror ex consortij vilitate. s. oĩum damnatorũ, q erũt turpissimi, & inæstimabiliter horridi. Vñ Iob 20. Vadent & venient sup eum horribiles. Itẽ erit horror cuilibet de propria turpitudinis, & vilitatis consideratione. Adeo nãq; semetipsos horrebunt inspicere, cũ sint superbissimi, q tñ se nõ poterunt non videre, ꝙ præ confusionis horrore vellent oĩno deficere, & si esset possibile nihil esse. Itẽ de pœnarũ imaginatione & sui perpetua detentione, dicit Greg. Ibi sempiternus horror inhabitat, qa eius ignibus traditi, & in supplicijs dolorem sentiunt, & in doloris angustia pulsante semp pauore feriunt. Quis non horreat semp igne cremari, nec funditus mori, semp fumũ teterrimũ sustinere, & nunq̃ lucẽ videre: semp impleri fætoribus, torqueri cum dæmonibus, nullũ inuenire solatiũ, nullũ consilium, nullã hic spem euasionis? vbi semp circundant dolores mortis, ibi potius ultimoda desolatio, & ex desolatione desperatio, & ex desperatione odiũ Dei, & blasphemię nephandissimæ contra Deũ. Patet ergo, q̃ verè dictum sit. Heb. 10. Horrendum est incidere in manus viuentis. Dẽ desolatione lamẽtabili, & lamentatione inconsolabili reproborũ dr Sap. 5. Vsque ad supremum desolabũtur. Et de Babilonica ciuitate.i. reproborũ oĩum congregatione dr Isa. 24. Conuertentur torrentes eius in picẽ, & humus eius in sulphur, & erit terra eius in picẽ ardentem, & non extinguetur in sempiternũ, & desolabitur in sæcula sæculorum. Reprobi nanq; se peccasse dolebunt, & non peccasse non poterunt, nec eorum peccata deleri, vel purgari valebunt, qbus semp manentibus, & supplicia permanebunt. Tunc videbunt, ꝙ q ꝓ vili, & momẽtanea delectatione peccãt, acerbissima sustinebunt supplicia, & ꝓ amore tpalium bonorũ, bona perdiderũt ęterna, & insuper cruciabunt æternaliter in gehenna, q tñ p modicam breuemq; pęnitentiam, & ista merendo acquirere, & illa euadere potuerunt. Vñ Sap. 5. dr. Turbabuntur timore horribili, & mirabuntur insubitatione insperatæ salutis, dicentes intra se pęnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes. Hi sunt quos aliqñ habuimus in derisum, & in similitudinẽ improperij. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore. Ecce qũo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est. Ergo errauimus a via veritatis, & lumen iustitiæ non luxit nobis, & sol intelligentiæ non est ortus nobis. Lassati sumus in via iniquitatis, & perditionis, ambulauimus vias difficiles, viam aũt disciplinæ ignorauimus. Quid nobis profuit superbia? & diuitiarũ iactantia qd contulit nobis? Transierunt oĩa velut vmbra &c. Talia dixerunt in inferno hi, qui peccauerunt, quorum continuus gemitus, eiulatus assiduus, cruciatus æternus, dolor summus, pœnalis sensus, torquẽt aĩas non extorquent, puniunt corpora dãnata nec finiunt, quos ideo sibi deputatos ignis inextinguibilis non extinguit, vt pmanente sentiendi vita pœna permaneat, & ad dolẽdũ magis, q ad videndum æternis corporibus compeditos habeat, quos in flammis viuacibus, & mortalitas secundæ mortis occidat. Proinde oẽs, q dñr in gehenna occidi, non ideo cum eis agitur, vt maximis consumpti doloribus aliqñ deficiant, sed vt in illis pœnaliter viuant. Vnde Greg. Exponens illud Iob 20. Luet, quæ fecit oĩa, nec tñ consumetur ait. Persoluit in tormentis ea, quæ hic illicita seruauit desideria, & flammis vltricibus traditus, semper moritur, quia semper in morte seruatur. Non enim morte consumitur, quia si consumeretur vita morientis, cum vita etiã pœna finiretur, sed vt sine fine crucietur, ẽt sine fine viuere compellitur, vt cuius vita hic mortua fuit in culpa, illic eius mors semper viuat in pœna. Cruciatur ergo, & non extinguitur, moritur & viuit, deficit & subsistit, finitur semper & sine fine est. Hæc solo auditu valde terribilia sunt, quanto magis passione. Item B. Sebastianus dicebat sicut scribitur in legenda eius. Timenda sunt tormenta inferni vbi edax flamma incredulorum aĩas deuorat, vbi dracones blasphemantium labra comedunt, vbi serpẽtes morsibus suis incredulorum pectora depascunt, vbi vlulatus, & gemitus sonat, & clamor confusus quemuis tormentorũ exagitat, & incendij ardor extorquet, & hæc tribulatio nullo termino diffinitur, nullo fine clauditur, sed flammarum atrocissi exustione consumentur, & ad rediuiua incendia iterum, qui adustus fuerit reparatur. Item ipse Sebastianus. Ipse penarum dolor, & cruciatus, qui huius vitæ amatoribus datur, cum sit vehementior vniuersis tormentis nunquam finiendus aggreditur, & acrius subinde, quàm inchoauerit sæuit, & nullius sequenti termini, nullius omnino finis occurrit, sed habet secum vniuersa supplicia, & suppliciorum genera. Subinde renouatur, vt sæuiat, augmentatur vt exterat, inflammatur vt vrat.

De pœnarum recordantium vtilitate. *Dist. IIII.*

DEinde considerandum est quanta sit vtilitas de pœnis his huiusmodi profunde sæpe non transitorie meditari. Cũ autem hæc meditatio studiosa ad multis sit vtilis, specialiter tamen ad quatuor salubris, & vtilis inuenitur. Primo quidẽ prouocat ad agendam pœnitentiam. Propter quod. Ps. orabat. Conuertẽtur peccatores in infernum. s. per considerationẽ, vt sic ad pœnitentiam conuertantur. Quidam homo cum muliere coniugata incæstum faciens subito mortuus est in peccato, pro quo cum illa dolens desideraret scire qũo esset ei, illi iacenti in lecto suo miser apparuit, totus ardens quemadmodum ferrũ cãdens, & ait. Vide qualis sum exterius, & ex hoc cogitabis aliqualiter qũo pp peccata mea mihi sit interius. Tunc ipse in oculis eius ardentẽ vrinam velut metallum bulliens emisit, cuius ardor terram comburere videbatur, penetrare ac etiam subintrare. Post hoc illo disparente mulier valde perterrita peccatũ funditus dereliquit, egitq́; pœnitẽtiam valde duram. Nota ꝙ sicut ignis, & fumi propinquitas fletum & lacbrymas prouocat, sic & meditatio ignis, & fumi infernalis lachrymas cõpunctionis extorquet. Vnde quidam dixit, si non potes hĩc lachrymas pone oculos tuos ad fumum inferni, & ardorem eius, & ad vehementiam Aquilonis, a quo panditur omne malum, & sic habebis. Itẽ in vitis pa. Cum quidam quæreret ab Abbate Amone verbum salutis, inter alia dixit ei. Memorare eorum, q̃ in inferno sunt, & cogita apud temetipsum qũo sunt ibi aiæ in q̃ amaro silentio, aut in quo pessimo gemitu, vel in quali metu, & certamine, vel in quali expectatione, & dolore sine mitigatione, & infinitas lachrymas funde. Legitur in vitis pa. ꝙ puella q̃dam pr̃em habuit religiosum valde, & timentẽ, & amantem Deum, & matrẽ luxuriosam, & inhonestam. Ista aũt bonæ indolis pr̃em imitabatur. Pater aũt eius graui languore, & cum multa miseria vitam finiuit. In cuius morte ita commotus est aer, & tanta facta est intẽperies, ꝙ vix potuit sepeliri. Matre autem mortua in magna ꝓsperitate, magna facta est serenitas, ita ꝙ viderentur seruire ei elementa, & cum maximo honore est sepulta. Et cum filia cogitaret, cuius vita esset magis eligenda. & videretur, ꝙ matris cui ita prospere semper successerat in peccato suo, & videbatur habuisse tam pulchrum finem, visum fuit ei, ꝙ ipsa duceretur ad loca tormentorum, & ꝙ videret ibi matrem suam mirabiliter torqueri a Dæmonibus, & cum alijs peccatoribus. Postea ducta est ad locum inæstimabilis claritatis, in quo vidit patrem suum cum alijs multis speciosissimum, & inæstabiliter exultantem, quem cum ipsa rogaret, vt posset ibi morari, & remanere cum eo. At ille affirmat, ꝙ si vellet ibi cum eo morari vitam duceret illam, & pœnitentiam per quæ ipse ad illa bona deuenerat. Aliter si matrem imitaretur, cum matre puniretur, illa autem rediens a visione in bona vita perseuerans patrem est imitata. Vnde Prosper de vita contemplatiua. Hæc & his similia libenter audire, & legere, iugiter ante mentis oculos adducere, futura credere, sine vlla perturbatione metuere, cogitare quale malum sit ab illo gaudio diuinæ contemplationis excludi, beatissima sanctorum omnium societate priuari, fieri patriæ cœlestis extorrem, mori beatæ vitæ, mortis viuere sempiternæ, in ignem æternum cum Diabolo, & Angelis eius impelli, vbi sit mors secunda dãmnatis exilium, vitę supplicium, non videre in illo igne, quod illuminet, sentire quod cruciet, exundantis incendij terribiles crepitus pati, baratri fumantis amara caligine oculos excæcari, in profundo gehennæ fluctuantis

ſimmergi, edaciſſimis in æternum dilaniari vermibus nec finiri. Hæc & multa alia his ſimilia cogitare nihil eſt aliud, q̃ viris oĩbus libellum repudij dare, & oĩa blandimenta carnalia refrenare. Secundò dat in tentatione conſtantiã. In vitis pa. legiť q̃ quidã iuuenis tentatus quærebat conſiliũ a ſene, q̃o euaderet tẽtationem. Cui ille dixit, q̃ faceret ſicut nutrix, q̃ cũ vult ſeparare puerum ab vbere, ponit deſuper aliqđ amarum, qđ ſentiens puer refugit, ſic tu tentationi amaritudinem inferni. Itẽ legiť in Barlaam, vt dicit Ioh. Damaſ. q̃ cũ Theodas incantator miſiſſet contra Ioſaphat regis filiũ ad eũ ſobuertendũ multitudinẽ, & Dæmonũ, & puellarum pulcherrimarũ, & q̃dã ſpecioſiſſima regis filia ſuaſiſſet ei, vt cõiungereť ei matrimonialiter, nec ſit poſſet ipſa, vel aliæ aut Dæmones, eũ amollire, q̃a ſemp ad fletũ, & ad orõnem recurrebat, ad vltimũ promiſit ei dicta regis filia, q̃ fieret chriſtiana ſi ſemel vna nocte eius optato concubitu frueret, oſtẽdens quantũ eſſet ei meritum vnam aĩam lucrari Deo. Cũ aũt motus pietate, & illectus aliquantulũ eius pulchritudine cępiſſet cogitare, q̃ hoc non eſſet magnũ peccatum facere, p hac aĩa Deo lucranda. Hoc ẽt facere metuens pſtraret ſe in pauimento ad orõnem flens multum. Et poſt ibi quaſi dormiẽs vidit quoſdã valde terribiles, q̃ eũ rapiunt, & educunt ad pratum inæſtimabilis odoris, & ad amenisſima loca, vbi erant oĩa delectabilia, & iucunda, & audiunt vocẽ dicentẽ ſibi. Hic eſt requies iuſtorum. Poſtea duciť ad locũ totum huic contrariũ oĩ miſeria & infælicitate plenum, & dictum eſt ei. Hic eſt locus peccatorũ, poſt reductus, & ad ſe reuerſus tremebũdus factus ſenſit pulchritudinem puellæ pdictæ, & aliarum fætidiorem ſtercore, Dæmones aũt confuſi ad Theodã ſont reuerſi, ſuã deiectionẽ, & cõfuſionẽ inuiti fatentes. Itẽ ſupra, de pænæ generalitate, de eo, qui cõburebat ſibi digitos. Item dr̃ in vitis pa. de eo, q̃ tentatus ad ſolẽ Aegypti nudũ ſe ponebat q̃rens q̃o poſſet ſuſtinere inferni ignem, qui non poterat ſolem ſuſtinere. Itẽ in vita B. Antonij legiť, q̃ cũ Diabolus tentaret eũ, offerens ei imaginarie ſpeciem ornatiſſimæ mulieris, ipſe ſemp opponebat meditationẽ infernalis incendij. Vñ diabolus apparuit ei in ſimilitudinẽ paruuli, & teterrimi Ethiopis, dicens ſe eſſe ſpiritum fornicationis victũ ab eo. Itẽ ad idem dicit Egiſyppus de cladibus Iudæorũ. lib. 5. Cum Titus Veſpeſiani filius obſediſſet Ieruſalẽ, & aĩaret ſuos nẽ timore mortis deſiſterent, vel deficerent, vel recederent a pꝛlio, pꝓpoſuit eis exẽplũ Leonidis, qui fuit de ſocijs Alexãdri Magni, q̃ cum inſtaret præliom, & videret innumerabile exercitum Perſarum cõtra trecentos Lacedæmones, quibus ipſe Leonides præerat, ait ſuis: prandeamus hodie in terris, q̃a ſumus cęnaturi ad inferos. Qđ apud Lacedæmonios adeo valuit, q̃ nullus vno excepto a pꝛlio ſe ſubtraxit, ſed pognauerunt, & victores fuerũt. Qui aũt cogitat, q̃ mala ſit cęna inferni viriliter dimicat, ne vincatur, & victus, & captus ad illã reducať. Tertio confortat ad patientiã, quia præſentes pęnas & aduerſitates leuigat, vt reſpectu futurorum leuiſſimæ reputenť. Gre. Sancti tpalẽ pęnã luctũ putant, quia per hanc ęternam euadere non formidant, vt ſupra dicit ſupra. Auguſt. de pænæ acerbitate. Et Sebaſtianus, q̃ iſte eſt quaſi ignis pictus ad verũ ignem, &c. Itẽ ſupra de illo, qui dicebat, q̃ tota vita pęnitẽtiæ ſuæ, & labor quo arctiſſime pro octuaginta annos ſe afflixerat, non erat æquiparabilis vni diei laboris illius. Quarto ad contemptum mundi, & ſui prouocat. In legenda B. Ioh. Euangeliſtæ dr̃, q̃ cum quidã mundũ contemnentes ad prædicationẽ B. Iohannis aurum, & gẽmas vendidiſſent, & pauperibus dediſſent. Videntes poſtmodũ ſe pauperes, & abiectos, & ſeruos ſuos magnos effectos in hoc mundo, de hoc q̃ fecerant pęniterent. B. Iohannes, facto auro de virgis, & de ſabulo gẽmis, ab eis erogata reſtituit eis. Cum ad inſtantiã multorum B. Iohannes quendam iuuenem, qui mortuus efferebať ſuſcitaſſet, & ille eis referret, q̃ præmia amiſerat & gaudia, & q̃ ſupplicia eis parata erãt ex eo, q̃ ad vomitum rediſſent, & q̃o bonos Angelos de ſua ruina flere faciebant, & malos gaudere, illi redditus gemmis, & auro ſe, & mundum poſtmodum pp Deũ contempſerunt. Item cum magiſter Iordanus bonæ memoriæ dixiſſet multa ad conuertendũ quendã nobilẽ Comitis filium, & videret, q̃ non poſſet eũ mouere ad cõtẽptum mundi, & introitum ordinis per verba ſua. Cum ille cui loqoebať eſſet iuuenis ſpecioſiſſimus rogauit illum, q̃ cum reſpiceret mẽbra ſua ſemp cogitaret, q̃ magnum dãnum eſſet, ſi tam pulchra mẽbra eſſent pabulum incendij æterni. Qđ cum ille ſæpe faceret ad illa verba creditur fuiſſe ad ordinis introitum inductus. Item ibidẽ parum ante. Cum B. Bernardus oẽs fratres ſuos ad ſuæ religionis habitum adduxiſſet, ſolo patre in ſæculo remanente, veniens in villã ſuã, & prædicans ibi iuxta truncum antiquiſſimũ in præſẽtia pr̃is ſui, cum videret eius duriciã præcepit hoĩbus, q̃ in circuitu trunci ſicca ligna apportauerant, vt ipſe eis mandauerat ignem ſuccẽderent. Quo facto ligna ſicca cito ſuccenſa ſunt, & truncus tardè circa medium ab extremis emittens humorẽ fædum, & fumum teterrimum diu ignẽ ſeruauit. Tunc incæpit ſãctus loq̃ de pęnis inferni. Dixit patri, q̃ ille eſſet ſimilis illi trũco, qui hic non poterat igne diurno ſuccendi, nec flere peccata ſua, nec ſuſpirare ad Deum, ſed ipſe in inferno niſi pęnitentiam ageret in æternum arderet, fleret, & fętẽtẽ fumũ emitteret. Ad quæ verba pr̃ dictus compunctus eum ſecutus eſt, & Monachus factus eſt. Itẽ cum ſcholaris q̃dam Pariſius quendã ſociũ ſuum de nouo religionem ingreſſum viſitans rogaret eum, vt aliquod verbũ ei diceret, qđ cor eius ad compũctionis gr̃am emolliret, dixit ei Nolo vobis aliud prędicare niſi, q̃ amore mei, q̃n cameram veſtram intraueritis, & videritis lectum veſtrũ cuius culcitra valde mollis eſt, q̃ coopertoria delicata, cogitetis qualẽ cameram, qualem culcitram, & qualia coopertoria habebitis in inferno. Dr̃. n. Iſa. 13. Concidit cadauer tuum, detracta eſt ad inferos ſuperbia tua, ſubter te ſterneť tinea, & operimentum tuũ erunt vermes. Quibus auditis, illa verba adeo ſunt in corde eius infixa, q̃ nec in camera nec in lecto potuit dormire, nec quieſcere, donec religionem intrauit. Vñ ſumme nobis eſt vtile inferni cõſiderare nouiſſima, iugiter ante mentis oculos ponere, frequenti meditatione reuoluere, necnon & viuaciter memoria retinere miſerias infernales, vt eas timere, & timenda vitare diſcamus peccata, cuncta cauere nẽ fiant, & iã facta diluere, ac pęnitentiã ſalutarem agere ſtudeamus. Sicut docet & hortatur Proſper in libro de vita contemplatiua dicens. Ad pęnã, q̃ peccato debeť, mens anteq̃ peccet aſpiciat cruciatus ac dolores, qui ſequi ſolent peccatorẽ, carnalibus incentiuis opponat, & nihil eam peccatũ delectet, nec ad peccandum delectatio nulla carnalis inclinet. Si enim eo tpe quo quis peccare deliberat attenta mẽte cõſideret, quæ pœna expetet, in ſuis facinoribus deprehenſos, qđ ſupplicium conuinctos excrutiet, quis tremor mẽbra quatiat, pallor ora perfundat, quantum denique execrabilem oĩbus reddat etiam ipſum ſordidæ opinionis opprobrium, neſcio an poſſit quibuſlibet vitijs accommodare conſenſum.

De acerbitate, & æternitate pœnarum. *Diſt. V.*

DEinde ponendæ ſunt aliquæ q̃ões, quæ moueri ſolent tã de acerbitate, q̃ de æternitate pęnarum huiõi. De acerbitate quidem valde mirum vr̃ aliquibus, & incredibile reputatur id, qđ dictum eſt de acerbitate pœnarum infernalium. Cum enim Deus ſit ſummè miſericors, ſemperq; citra condignũ puniat peccatores. Sicut tota ſcriptura ſacra clamat, & omnes ſancti teſtantur, quomodo credendum eſt tam ineffabiliter acerbas pęnas infligere illis præcipue quos nouit magis ex ignorantia, vel infirmitate, quàm ex malitia deliquiſſe. Cæterum ſi ſm̃ rectitudinem æquitatis, quam ipſemet in lege ſua conſtituit, iuxta menſuram delicti debet eſſe & plagarum modus. Deutero. 25. & Apoc. 18. Quantum glorificauit ſe, & in delitijs ſuis quis, tantum date illi tormentum, & luctum, vr̃ q̃ ſm̃ quãtitatem delectationis in crimine menſurari debet quantitas acerbitatis in punitione. Ad iſta breuiter eſt dicendum, q̃ cum in quolibet mortali peccatu ſint duo. Videlicet auerſio a ſummo bono commutabili, & conuerſio ad bonum commutabile, tã ratione conuerſionis, q̃ ratione auerſionis, debet eſſe tanta acerbitas in ſupplicijs reproborum ſicut ſuperius eſt expreſſum. Ratione conuerſionis dico, ideſt amoris, & adhæſionis ſeu etiam delectationis in peccato, menſurari debet acerbitas in tormento, non ſolum quam peccator habuit, ſed potius quam habere voluit, quia Deus non tantum extrinſecas conſiderat actiones, verumetiam intrinſecas volũtates, nec conſiderat quantum, ſed ex quanto in eius ſacrificio quis impendit, vel in flagitio, quod committit. Cum igitur impius ex improba voluntate non apponat modum in delectatione peccati, nec tantam delectationem vnquam inuenire poteſt, quin ſemper vellet ſi poſſet amplius delectari: ideo Deus, qui corda penſat non facta, pœnas infligit non ſecundum delectationem habitam, ſed quæſitam. Ratione auerſionis luce clarius id apparet. Tanta nanque eſt offenſa, quantus ille, qui offenditur, vnde non æqualis eſt culpa, nec æqualis eſt pœna eius, qui percuſſit ruſticum, & qui militem, vel eius, qui militem, & qui regem, propter quod conſtat, quod omnis culpa mortalis, per quam Deus bonitate, & maieſtate infinitus offenditur, merito debet infinita iudicari, & infinita mereretur pœna puniri. De immenſitate autem pœnæ reproborum partim Deus remittit, qui etiam in puniendo, & iuſtitiam exercendo non obliuiſcitur miſereri, nec continet in ira ſua miſericordias ſuas, ſed citra condignum pœnas infligit. Iuſte tamen in ſummè malum mereretur incidere, qui ſumme bonum non veretur offendere. Et ſicut, qui vitam deſerit, mortem incurrit, ſic qui ſponte ſumme bonum deſerit in ſupplicium ſumme malum incidit. De æternitate ſimiliter pœnarum infernalium mouent aliqui quæſtionem. Nam ſicut ait Greg. 34.

libro Mor. Sunt nonnulli, qui icciro peccatis suis imponere finem negligunt, quia quãque finem hic futura super se iudicia suspicantur. Sed si quãq; finienda sunt supplicia reproborũ, quãq; finienda sunt etiam gaudia bonorum. Per semetipsam namque veritas dicit. Ibunt hi in suppliciũ æternũ, iusti aũt in vitã æternã. Si ergo hoc verum non est, quod comminatus est, neque illud verum est, quod ꝓmisit. At inquiunt, ideo æternam pœnam peccantibus minatus est, vt eos peccatorũ ꝑpetratione cõpesceret, qa creaturæ suæ æterna supplicia minari debuit non inferre. Quibus citius rñdemus, ꝙ si falsa cõminatus est, vt ab iniustitia cohiberet, etiã falsa est pollicitus vt ad iustitiã ꝓuocaret. Et qs eorum vesaniã toleret, q dum ꝓmissionibus suis reproborũ supplicia finiri asserunt, etiã assertione sua electorum ꝑmia remunerationes confundunt? Quis eorum vesaniam toleret, qui conantur astruere verum nõ esse, qđ veritas de æterno igne cominata est, & dum satagunt Deũ ꝓhibere misericordẽ non verentur ꝑdicare fallacẽ? At inquiunt, sine fine puniri non debet culpa cũ fine, iustus est Deus, & qđ nõ æterno peccato cõmissum est, ęterno nõ debet puniri tormento. Quibus etiã rñdemus, ꝙ recte dixerũt, si iustus iudex districtusq; veniẽs, nõ hoīum corda, sed facta pẽsaret. Iniq. n. ideo cum fine deliquerũt, qa cũ fine vixerũt, voluissent quippe sine fine viuere, vt sine fine potuissent i iniquitatibus ꝑmanere. Et ideo hic semp viuere cupiunt, vt nunquã desinant peccare dum viuunt. Ad districti igitur iudicis iustitiã ptinet, vt nunquã careãt supplicio, quorũ mens in hac vita nunquã voluit carere peccato. Et nullus iniquo detur terminus vltionis, qa quamdiu valuit, terminũ noluit hře criminis. At inquiunt. Nullus iustus crudelitate pascitur. Et delinquens seruus a iusto dño icciro cędi præcipitur, vt a nequicia corrigatur. Ad aliqd ergo cędit cum dñs eius non eius cruciatibus delectat. Iniq aũt gehennæ ignibus traditi, quo fine semper ardebunt, & qa certũ est, ꝙ eius atq; omnipotens Deus nõ pascat cruciatibus iniquorũ, cũ cruciant miseri si non expiant. Quibus citius rñdemus, ꝙ oĩpotens Deus, qa pius est miserorũ cruciatu non pascit, qa aũt iustus est, ab iniquorũ vltione in ꝑpetuũ non sedatur. Sed iniq oẽs æterno supplicio, & q dẽ sua iniqtate puniunt, & tñ ad aliqd concremant. s. vt iusti oẽs, & in Deo videant gaudia, q̃ ꝑcipiunt, & in istis respiciant supplicia, q̃ euaserũt, vt tãto in æternũ diuinæ grãæ se magis debitores esse cognoscãt, quanto in æternũ mala conspiciũt puniri, q̃ eius adiutorio vitare potuerunt. Notandũ igitur, ꝙ peccata, q̃ tẽporaliter hic gerunt, illic æternaliter puniũtur multiplici rõne. Primo q̃dẽ, qa peccatũ cõmittit cõtra Deũ q̃ infinitus est, & ideo pœna debet esse æterna, nõ qdẽ acerbitate, qa talis infinitas nõ posset esse in creatura, & qa Deus citra condignũ punit, sed est infinita duratione. Secũdo, qa hõ peccauit in suo æterno vt dictũ est, voluntas nãq ꝑuersa peccãdi, & ĩ peccato manẽdi quãtũ est de se, æterna est, qa vellet in peccato si posset æternaliter delectari, ideo debet æternaliter puniri. Tertio, qa materia ignis infernalis est æterna, & macula peccati est inexpiabilis, seu ĩdelebilis, & æterna, ideo & pœna debet ẽẽ eterna. Nunq̃. n. debet esse dedecus culpæ sine decore iustitiæ. Quarto, qa voluntas reproborum iã existẽtiũ in inferno incorrigibilis est, & in affectu malignitatis ęterna. Sicut scriptũ est. Supbia eorũ, q te oderũt, ascendit semp. Voluntas ergo dãnati licet amiserit potestatis effectũ, semp tñ habebit malignitatis affectũ, & ipsa erit in inferno suppliciũ, q̃ fuerat in mundo peccatum. Impius ergo, qa semp habebit reatũ ex malitia, semp in se sentiet cruciatũ ex pœna. Et qa de peccato ꝑpetrato nunq̃ habebit verã pœnitentiã, ideo nunq̃ reuocabit Deus punitionis eius sententiam. Quinto, qa impius peremit in se bonũ, qđ posset esse æternum, id est grãm de qua dicit Apostolus. Ro. 3. Grã Dei vita æterna. Ideo dignus est morte æterna. Ad hoc idem inducuntur exempla. Videmus. n. ꝙ emptio temporalis dat ius perpetuum possidendi. Item verberatio tpalis, & transitoria, infert mortẽ, q̃ est perpetua. Itẽ crimen læsæ maiestatis tpale, seruitus vero perpetua. Itẽ casus in foueã tpalis, & detentio ꝑpetua. Non debet ergo esse mirũ si ꝑp peccatũ, qđ in breui tpe ꝑpetrat, impi⁹ æternaliter cruciatur. Qm̃ autẽ ꝑmissa non ad sciendum tm̃ scripta sunt, sed potius ad vitandum, non ꝑp speculationẽ, sed ꝑp praxim. s. operationem, non ꝑp instruendum scientialiter intellectũ sed magis ad mouendum affectum, vt videlicet excitetur somnolentia, excutiatur negligentia, terreatur audacia, confringatur duricia, confundatur impudentia peccatorum, vt. s. qui boni sunt ad meliora efficatius excitentur, qui vero mali sunt citius corrigantur, & qui obstinati sunt inexcusabiliter condemnentur. Plus autem mouent exempla, quàm verba, ideo subscribuntur aliqua diuinitus reuelata, & ad nostram eruditionem ostensa, quoniam non modo propter eos, qui ea viderunt ostendit ea dominus, sed propter nos, & omnes generaliter, qui ex auditis voluerunt occasionem sumere vitam suam in melius corrigendi.

De reuelationibus. Dist. VI.

DEnique non superuacuum esse puto hic recitare reuelationes aliquas ostensas diuinitus ad declarationem, & cõfirmationẽ aliquã ꝑdictorum. In Anglia vir quidã virib⁹ corporis valde potens post multa peccata cõpunctus in conscientia proposuit ire Hierusalem ibique in Dei seruitio expendere residuũ vitæ suæ. Cui sup hoc voto seu ꝓposito quendã Abbatem Cisterciensis ordinis consulenti persuasit dictus Abbas ut crucem religionis assumeret, ac ad cæleste Hierusalem, q̃ totius ꝓperaret. Ingressus aũt, & feruenter incipiens, tentatus a sathana mutauit ꝓpositum, volens terrã sanctã sicut prius vouerat ꝑsonaliter visitare. Eadẽ vero nocte dæmonẽ quẽdã super vnam trabẽ dormitorij in spẽ symiæ sedentẽ vidit. Sed qa tales bestię non nutriuntur in ordine cogitauit, ꝙ non symia, sed Dyabolus esset. Qui se sentiens cognitum, subito descendens de trabe sup eum, verberauit eum tã fortiter, ꝙ de naribus eius, & ore sanguis vbertim exiuit. Quo clamante, dæmon euanuit. Et excitati fratres accurrunt videntesq; grauiter verberatum, mirantes qualiter hoc ei accidisset, in infirmariã detulerunt. Iacens autẽ trib⁹ dieb⁹ velut exanimis, apertis carneis oculis nihil vidit. Sed De⁹ ei multa per Angelum reuelauit. Inter cætera duxit eum Angelus ad terram tenebrosam, & horridã nimis, regionem videlicet vmbræ mortis. Videns autem ibi fratres quosdã horribiles, putauit ꝙ ibi esset infernus. Sed Angelus dixit ei. Non est hic, sed illæ turres infernales camini sunt, per quos flamma, & fumus infernales exeunt. Post hæc videns hoĩem in ardenti cathedra sedentem, iuxta quẽ q̃dã pulchræ mulieres erant, quarũ singulę ardentes cereos ardentes in os eius, & faciẽ ĩpingebant, & p eius intranea ardentes similiter extrahebant. Hic hõ ait Angelus, fuit in sæculo suæ carnis amicus, & inimicus animæ suæ, luxuriosus videlicet, & gulosus. Cathedra namq; significat, ꝙ potens fuit in malitia. Amauit mulieres, & ideo maligni spũs in tali spẽ torquent eum. Post hæc videns hoĩem, quẽ teterrimi spũs viuũ excoriabant, & fricabant eum sale, & super craticulã assabãt. Hic inquit Angelus, potens fuit, & crudelis in subditos. Post hæc videnti hoĩem super æquũ ardẽtẽ, clypeũ igneũ gerẽtẽ, q sup collũ equi caprã ferebat, & ad caudã equi sui habitũ monachi trahebat. Hic inqt Angelus, pauper hõ fuit, semper de raptu vixit. Inter cætera rapuit caprã vnã a quadã paupere muliere. Circa finẽ vitæ suæ voluit fieri monachus, non tñ vere pœnitendo, sed vt ignominiã suã parumper tegeret. Cogitabat aũt, ꝙ ad vitam priorẽ rediret si viueret, & ideo trahit religionis habitũ sicut rẽ q̃ paruipendebat. Capra autẽ, & clipeus tormenta sunt suę dãnationis. Post hæc videt diuersas personas religiosas monachorũ, monialium, episcoporũ, sacerdotum, ac etiam clericorum. Quorum quidam ridebant, cachinnabant, alij cõuiciabantur, alij gulæ satiandæ studebant, alij libidini suæ complendæ vacabant, nõ quia post mortem sint ibi huiusmodi voluptates, sed ad maiorẽ cõfusionẽ suã, & tormentum, ꝑteritorũ suorũ criminũ similitudines repræsentabant, dæmonibus ad hoc eos cogentibus. Qui ẽt postmodum percutiebant eos de fustibus super capita sua vsque ad excussionẽ cerebrorũ, & eiectionẽ oculorum, & hoc incessanter agebãt. Vidit etiã alia genera tormentorum, miro modo diuersimode disposita, secundum diuersitatem variam peccatorũ.

De visione quadam Tundali.

ANno dñi millesimo centesimo, quadragesimonono. Ostensa fuit hæc visio, quę sequitur. In Hybernia fuit homo, Tũdalus nomine, nobilis genere, crudelis in opere, forma corporis egregius, fortitudine robustus, de salute animæ suæ nihil sollicitus, grauiter ferens siquis eum de salute animæ suæ vel breuiter admonebat, ecclesiã negligebat, pauperes Christi nec videre volebat, scurris, & ioculatoribus quicquid habebat pro vana gloria tribuebat. Hic in domo sodalis sui volens cibum sumere, repente percussus inuisibiliter, manum quam extenderat ad os suum, non potuit replicare. Clamansque terribiliter se mori testatus est. Statimque corruit corpus eius velut mortuum omnium membrorum officijs destitutum. Adsunt omnia signa mortis, accurrit familia, tollitur cibus, exclamant armigeri, plorat hospes, corpus extenditur, pulsantur signa, conuenit clerus, miratur populus, totaque ciuitas subita boni militis morte turbatur. Ab hora decima in quarta feria vsque ad eandem horam in sabbato, sicut mortuus iacuit, quia tñ calor modicus in sinistra parte pectoris a diligenter palpantibus sentiebatur, eũ subterrare noluerunt. Post hæc resumpsit spiritum, & debili flatu quasi per vnius horæ spacium respirare cœpit, & mirantibus cũctis debiliter circumspicere. Interrogatus si communicare vellet, petiuit humiliter afferri sibi corpus domini. Quo deuotẽ sumpto, cœpit cum gratiarum actione laudare Deum, & dicere. O Deus æterne, maior est misericordia tua, quã iniquitas mea, licet magna sit nimis. Quantas ostendisti mihi tribulationes

multas

multas,& malas,& conuersus viuificasti me,& de abyssis terræ iterum reduxisti me. Statimque sub testimonio oia, quæ habebat distribuit,& dedit pauperibus, vitam pristinam funditus se relicturum deuouit,ac cuncta, quæ viderat, & passus fuerat ad Dei laudem,& audientium vtilitatem retulit,ita dicens. Cũ aĩa mea corpus exueret,& illud mortuum iam crederet, reatus sui conscia formidare cœpit, & tremere, sed quid ageret nesciebat. Timebat.n. sed quid timeret ignorabat,volens ad corpus redire,intrare non poterat, foras exire non audebat, quia vbique timebat. Flens igitur,& tremebunda,& quid ageret nescia, & in nullo confidens nisi in Dei misericordia. Tandem vidit ad se tãtam dæmonum multitudinem venientem,vt non solum totam domũ,& eius atriũ,sed etiam vicos,& plateas ciuitatis impleret, & miseram aĩam circundantes dixerunt. Cantemus huic miseræ animæ debitũ mortis canticũ, qa filia mortis est, & cibus ignis inextinguibilis,inimica lucis,& tenebrarũ amica. Et conuersi ad eã,stridebant dentibus in ipsam,dicentes. Ecce misera populus quẽ elegisti,cum qbus in æternũ arsura,intrabis I infernum. Nutrix scandali,amatrix discordiæ,qoã & nos amamus, quare mõ non superbis,quare non adulteraris,vbi est vanitas tua,inepta lętitia,immoderatus nostri risus, vbi est fortitudo tua qua plurimis insultabas. Quare mõ non annuis oculis,teris pede,digito loqueris,prauo corde machinaris malum,sicut ante solebas in vanitatibus,& leccacitatibus tuis? Cum hæc,& similia dicerẽt,vidit a longe quasi stellã lucidissimã ad se venientem, in q̃ statim infatigabiles fixit intuitus,sperans se per eam aliquod solatiũ pcepturam. Erat autem Angelus eius. Qui cum appropinquasset salutauit eum nõie ꝓprio dicens. Aue Tundale. Videns ille iuuenem speciosum nimis, & audiens se proprio nõie salutatum præ timore simul,& gaudio sic rñdit. Heu dñe pater,dolores inferni circundederunt me,præoccupauerũt me laquei mortis. Cui Angelus mõ me vocas dñm,& patrem,quem semper tecũ hñs, nũqoam aliàs dignum me tali nõie iudicasti. Cui Tundalus. Dñe vbi vnquam te vidi aut dulcissimam vocem tuã audiui, ad quẽ Angelus. Ego a natiuitate tua tecum semper eram,& quocunq; ibas,te sequebar,& nũquam consilijs meis acquiescere voluisti. Et extendens manum in vnum immundorum spirituum,qui eis verbis maledicis insultabant. Ecce inquit ille cuius voluntati, & consilio obtẽperabas. Sed aderit tibi Dei misericordia,q̃ tñ non meruisti. Esto igitur secura,& lęta,qa pauca de multis,q̃ merueras patieris,sequere me, & quæcunq; tibi monstrauero memoriter tene,qa ad corpus tuum iterũ reuerteris. Tunc illa vehementer perterrita,ꝓpius accessit ad Angelũ. Dæmones hoc audientes,& mala,q̃ minabant̃ ei inferre non posse videntes,blasphemauerunt,Deum iniustum esse dicẽtes, qa nõ sicut ꝓmiserat vnicuiq; sm opera sua reddebat. Post in semetipsos insurrexerunt,& plagis multis se percutientes illũ cum furore nimio,& indignatione relicto,cũ tristitia recesserunt. Angelus autem dixit ad aĩam. Sequere me. At illa rñdit. Heu dñe mi. Si tu præcesseris,isti retro me rapient,& æternis ignibus tradent. Ad q̃ Angelus. Ne timeas,quia plures nobiscũ sunt,q̃ cũ illis. Si Deus pro nobis,qs contra nos? Cadent a latere tuo mille,& decẽ millia a dextris tuis,ad te autem non appropinquabit. Veruntamen oculis tuis considerabis, & retributionem peccatorum videbis. Simul autem pergentes nullumq; lumen præter ipsius Angeli splendorem habentes,venerunt ad vallem valde terribilem, tenebrosam,& opertã mortis caligine. Erat autem profunda,& carbonibus ardẽtibus plena, super os angustum operculum ferreũ hñs spissitudinis sex cubitorum, quod ardore nimio ipso carbones superabat ardentes cuius fętor oẽs, quas aĩa vnquam fuerat experta tribulationes superabat. Super illã laminã descendebat magna multitudo infelicium animarum,& illic cremabantur,donec ad modũ cremij in sartagine liquescerent. Et quod erat grauius,per illã laminã colabantur,sicut colatur cera per pannũ. Et iterum in carbonibus igneis ardentibus renouabantur ad tormẽtum. Et post hoc ait Angelus. Ducemur ad maiores. Hæc erat pęna patricidarũ,fratricidarũ,& homicidarũ. Tu aũt licet homicida sis,mõ tñ non illã patieris. Post hoc venerunt ad montem miræ magnitudinis,horroris magni,& vastæ solitudinis, qui trãseuntibus angustum valde præbebat iter. Ex vna parte montis huius,erat ignis putridus,sulphure⁹,& tenebrosus. Ex altera parte nix glacialis,& ventus horribilis. Erat mons ille tortorib⁹ plenus,qui furcas ferreas ignitas habebant,& tridentes acutissimos quibus ingulabant animas transire nolentes, & trahebant ad pęnas,& per vices de niue,& grandine mittebant in ignem, & ecõuerso. Hic est inquit Angelus pęna insidiatorum, & perfidorũ. Post hoc anima cum timore sequens Angelum præcedentẽ venit ad vallem tenebrosam,& horridam,cuius profunditatem ipsa videre non poterat, sonitum tñ sulphurei fluminis,& vlulatũ in eo patientium audiebat. Fumus vero de sulphure, & cadaueribus adeo fętidus exalabat,qui oẽs pęnas quas ante viderat aĩa superabat. Angelus aũt consolans aĩam tremebundã ait. Hæc est pęna superborũ,ab hac qdem liberaberis,sed aliã patieris. Pręcedente Angelo ꝓfecti sunt in viã tenebrosam tortuosam,& difficilẽ nimis.& cũ multum laboraret aĩa ambulando per tenebras, vidit bestiã incredibili magnitudine,& horrore intolerabilem,q̃ maior erat oĩbus montibus quos ante viderat, oculi eius quasi colles igniti,os eius valde patens,& apertum,videbatur posse simul capere nouem milia hoium armatorum, flãma inextinguibilis ex ore eius exibat,& fętor incõparabilis,& planctus multitudinis eiulantis de vẽtre eius p idẽ os audiebatur. Intus.n. erãt multa millia virorum ac mulierum dura tormenta sustinentiũ. Ante os eius immundorum spirituum stabat maxima multitudo,animas in os eius intrare cogẽtiũ,& eas antequam intrarẽt, multis plagis,& verberibus affligebant. Cum aĩa Tundali monstrum tã horribile cõspexisset,nimis perterrita dixit ad Angelũ. Dñe quare illuc appropinquas,dixit ei Angelus. Iter nrm aliter explere non possumus. Hæc bestia vocatur Acherons,& deuorat oẽs auaros. De hac scriptũ est. Absorbebit fluuiũ,& nõ mirabit̃. Et habet fiduciã,q̧ influat Iordanis in os eius. Et cũ hæc dixisset Angelus pcedens stetit ante bestiã,& aĩa licet nolens sequebat̃ eũ. Et cũ simul starent ante bestiã Angelo disparente aĩa sola remansit. Dæmones aũt continuo circundederunt eam, sicut canes rapidi,& flagellatã traxerunt eã I vẽtrẽ bestiæ, vbi multa passa est,& morsus,& lacerationes canum,vrsorum, leonum,serpentum, & aliarum innumerabilium bestiarum, & ignitorũ mõstruorum ferocitatẽ,& demũ ictus,ardorẽ ignis, fętorẽ sulphuris,caliginẽ oculorum, fluxum lachrymarum ardentium,stridorẽ dentium,copiã tribulationum. Ibi se misera aĩa de peccatis pręteritis accusabat,& prę tristitia nimia,& desperatione,genas proprias lacerabat. Et cum se putaret ibi æternaliter esse dãnãdam,nescia quo ordine subito se extra bestiam esse sensit. Et lõgius a bestia iacens,debilis aperiens oculos,prope se vidit Angelum lucis ductorem suum. Gaudens illa,licet afflicta nimis, cœpit Deum de sua misericordia collaudare. Quam Angelus tangens,eã confortauit. Cumq; irent vlterius per loca tenebrosa, & horrida,apparuit domus quædam maxima quasi quidã mõs arduus,rotunda,quasi furnus. Inde flãma per mille passus exibat, q̃ oẽs aĩas quas inuenire poterat cõburebat. Quã videns aĩa,dixit ad Angelum. Ecce appropinquamus ad portas mortis. Heu qs me miserã liberabit? Rñdit Angelus. Ab hac quidem exteriori flãma liberaberis,sed ipsam domum de qua pcedit intrabis. Et cum ꝓpius accessissent, viderũt carnifices cum securibus cultris acutis. Dolabris,& crebris falcibus, & forcipibus acutissimis vangis fossorijs, & cæteris instrumentis quibus aĩas excoriare, decollare,scindere,vel truncare poterant. In medio flammarum stantes,& sub manibus eorum multitudinem animarum,hęc oĩa sustinentium. Quod videns Tundalus dixit ad Angelum. Obsecro dñe ab hoc solo supplicio me libera,& cæteris omnibus,quę post hæc occurrent me tradi concedo. Cui Angelus. Hoc est maius supplicium,qđ hactenus videris,sed adhuc videbis vnum maius. Intra istoid supplicium,quia canes rabidi te expectant. Tundalus autem tremens, & præ angustia totus deficiẽs rogabat ne intraret,sed non profecit. Dæmones autem videntes eũ sibi esse concessum,circundederunt eum,& multis conuitijs exprobrãtes cum supra dictis instrumẽtis eum in frustra discerpserũt. In hac domo erat gemitus in tristitia, fletus & stridor dentium,lentus ignis extrinsecus,sed intrinsecus vastum incẽdium. auiditas insplebilis ibi erat,nec poterat gulæ voracitas satiari, verenda loca doloribus permaximis torquebãtur. Pudenda ipsa corrupta putredine,scaturire vermibus videbantur. In ipsa quoq; verẽda virorum ac mulierum non solum sęcularium,verum etiam religiosorum, diræ quædam intrabant bestiæ,ibiq; anima Tundali se iuste pati talia fatebatur. Sed qñ Deo placuit nescia quo ordine se extra tormẽta esse cognouit. Sedens aũt in tenebris,& vmbra mortis videns Angelum suum dixit. Heu dñe mi,vbi est,qđ audiuimus,misericordia dñi plena est terra. Rñdit Angel⁹. Hęc sententia multos decipit. Deus.n. licet sit misericors, tñ & iustus est. Multa iudicat,plura condonat,tu iustẽ passus es quæcunque sustinuisti. Sed tunc gratias agens Deo, qñ videbis quanta per Dei misericordiam euasisti. Ideo.n. iusti qui pęnas non patiũtur post mortem ad videndum tñ illas adducuntur,vt visis tormentis a quibus per Dei misericordiam liberantur, magis inardescant in amorem Dei,& in laudem eius assurgant. Cæterum vidit Tũdal⁹ bestiã cęteris quas ante viderat lõgẽ dissimilẽ,duos pedes,& duas alas habentẽ,collũ longissimũ,rostrũ ferreũ,& vngulas ferreas, de cuius ore flãma inextinguibilis eructuabatur. Sedebat autem hæc bestia super stagnum glacie condensum, & deuorabat animas,quæ in ventre eius per supplicium redigebãtur in nihilum. Et iterum pariebat eas in stagnum glacie congelatum,

larum, ibiq; renouabantur iterum ad tormentum. Impręgnabantur verò oẽs aĩæ tã virorũ, q̃ mulierũ, q̃ descendebãt in stagnũ ibiq; grauidæ ꝑstolabanẽ tẽpus ad partũ. Intus aũt mordebãtur a ꝓle genita more vipereo, sicq; vegetabanẽ miserè in vnda frigida mortui maris glacie cõcreta. Cũq; tꝑs esset vt parerent, clamantes replebãt inferos vlulatibus. Et sic serpẽtes pariebãt, nec solũ fœminæ, sed & viri pariebãt, & hoc nõ ꝑ mẽbra ad hoc naturaliter instituta, immo & ꝑ brachia simul, & pectora. Exibãtq; ꝑ cuncta mẽbra bestiæ erũpentes hñtes capita ferrea, & ardentia, & rostra acutissi. qbus ipsa vñ exibant, corpora lacerabãt. In caudis autẽ suis habebãt multos aculeos, q quasi hami retro retorti, ipsas a qbus exigant aĩas pungebant. Ille nãq; bestiæ volẽtes exire cũ caudas suas nõ possent secũ trahere, in ipsa corpora vñ exibant rostra sua ferrea, & ardẽtia retorquere nõ cessabãt, donec ea vsq; ad neruos, & ossa arida consumerent. Et sic simul conclamantes, stridor glaciarũ inundantiũ, & vlulatus animarum talẽ pęnã sustinentium, & mugitus bestiarum ab eis exeuntium ꝑueniebant ad cęlum. Erãt.n. in oĩbus diuersis membris, & digitis, diuersarum capita bestiarũ, q̃ ipsa mẽbra mordebãt vsq; ad neruos, & ossa Habebãt aũt linguas viuas in modũ aspidũ, q̃ totũ palatũ, & etiã arterias consumebant vsq; ad pulmones. Verenda quoq; ipsa virorũ ac mulierũ erãt in similitudine serpentum q inferiores partes ventris lacerabãt, & ipsa viscera inde extrahere satagebãt. Tũc ait Angelus. Hæc est pęna monachorũ, sanctimonialiũ, canonicorũ ac aliorũ ecclesiasticorũ virorũ, q mẽtiri Deo ꝑ tõsurã, & habitũ noscunẽ, q linguas exacuerunt sicut serpentes, & mẽbra sua nõ cohibuerunt ab immundis operibus. Hãc pęnã sustinebũt, q immoderata luxuria se polluunt, & ideo istã te sustinerę oportet. His dictis dæmones eã cum impetu rapuerũt, & deuorãdã bestiæ tradiderũt. Cũ ãt post ꝓdicta tormẽta esset in parta viperarũ, affuit ei Angelus lucis, & tangens eam sanauit, & se sequi ꝓcepit. Præter splẽdorẽ aũt Angeli nullũ lumen habẽtes, ꝑgebãt ꝑ loca terribilia, & multo prioribus duriora, via valde cõbusta, & quasi a cacumine montis altissimi tẽdẽte in ꝓcipiciũ. Quãto aũt plus illa aĩa descẽdebat, tãto min⁹ ad vitã reditũ sperabat. Dixit aũt aĩa ad Angelũ. Dñe, quo imus, Rñdit Angelus, Hæc via ducit ad mortẽ. Et aĩa. Quid est ergo qđ dictũ est. Lata, & spaciosa est via, q̃ ducit ad mortem, & multi sunt qui intrãt ꝑ eã, cũ hic ꝓter nos neminẽ videamus, Rñdit Angelus. Nõ de ista dictũ est hoc, sed de impudica, & illicita sęculari, q̃ ducit ad istã. Euntes aũt longius, & vltra modũ laborãtes, venerũt in vallẽ fabrorum. Ibiq; viderũt fabricas, in qb⁹ maximus audiebanẽ luctus. Tunc ait Angelus. Tortor iste vocanẽ vulcanus per cuius ingeniũ multi corruerunt, & ab ipso cruciantur. Ait ãt anima. Dñe si debeo pati ei⁹ supplicia? Debes inqt. Quo dicto plorans sequebatur eum. Et ecce tortores cum ignitis forcipibus Angelo sancto nihil dicente ceperunt eã, & proiecerunt in caminum ignis ardentis, & sufflantes follibus, sicut solet ferrũ in fornace cõflari, ita examinauerunt eã. Sic.n. conflabant aĩas, quæ patiebanẽ ibi, donec ad nihilum redigerenẽ. Cũq; ita liquefierent vt nihil nisi aquæ apparerent iugulabanẽ tridentibus ferreis, & positæ sup incudem ꝑcutiebantur malleis, donec vicenæ, vel tricenę, vel etiã centenæ redigerenẽ in massam vnam. Sicut scriptum est. Pro. 19. Data sunt derisoribus supplicia, & mallei percutientes stultorum corporibus. Et tñ qđ grauius est, nec sic pereunt. Desiderãt.n. mortẽ, & inuenire non possunt. Loquebantur aũt tortores adinuicem, dicentes. Nunquid sufficit. Et alij in alia fabrica rñdebant. Proijcite nobis, & videamus si sufficit. Et alij accipiebant eos cum forcipibus ferreis antequam terrã tangerent. Et sicut primi, ita & isti eas ignibus trudebãt. Et ita miseræ proijciebantur modo huc modo illuc, & cõburebantur vbiq; donec simul pelles, carnes, & ossa, & nerui redigerentur in fauillã, & flãmã ignis. Post multas passiones affuit animæ Tũdali ductor suus. & apprehendens eam de medio fauillæ dixit. Quo vades. Nunquid tã dulcia fuerunt tibi carnis oblectamenta, vt pro eis tot, & tanta sustinere deberes. Ille penitus rñdere non poterat, quia post tñ suppliciũ vires ad loquendũ nõ habebat. Et tũc Angelus ait ei. Confortare, qa dñs deducit ad inferos, & reducit. Quamuis.n. magna sint quæ nunc vsq; passa es, minora tamẽ sunt a quibus ꝑ Dei misericordiã liberaberis. Nõdum.n. vidisti, nec peruenisti ad inferos, & inferiores. Et more solito, tãgens eã & confortans præcessit. Cumque simul pergerent, & incedentes sermocinarentur, ecce subitus horror, frigus intolerabile, & fœtor, & tenebræ prioribus incomparabiles, tribulatio, & angustia, animam inuaserunt, ita vt oĩa fundamenta terræ viderentur sibi contremiscere, & Angelo præcedenti compulsa est dicere. Heu dñe mi, quid est, ꝙ more solito stare non possum. Quo dicto, pręnimia formidine non potuit se mouere. Et ecce Angelus cito disparuit, & cum amplius videre non potuit, statimq; desperare cępit. Audiuit autem clamores, & vlulatus miræ multitudinis, & tonitruum tã horribile, vt nec paruitas nr̃a potuerit capere, nec eius lingua narrare. Circũspiciens ergo si quo videre posset, vñ venerat, vidit foueã quadratã vel quadrangulã quasi cysternam, q puteus flãmæ. & fumi putridã emittebat colũnã, q̃ colũna extendebanẽ vsque ad cęlos, & in ipsa columna erat multitudo animarum, & dæmonũ more fauillarũ cũ flãma ascendentiũ, & ad nihilũ redactæ, cadebãt iterũ cũ dæmonibus in fornacẽ vsq; in ꝓfundũ. Quo viso aĩa Tundali volebat se retro retrahere, sed pedes a terra nõ poterat eleuare. Et cum sæpius tentasset, & tñ nõ posset, in semetipsam exarsit, & nimio furore repleta, genas proprias lacerabat clamãs, & dicẽs. Vę mihi quare nõ morior, q̃ me decepit dementia. Audiẽtes hæc dæmones, q cũ flãma ascendebant circumdãtes eã cũ instrumentis qbus rapiebant animas ad tormenta, dixerunt. O misera aĩa pęnis, & cruciatibus digna. Vñ huc venisti, nil adhuc experta es. Adhuc videbis dignum operibus tuis tormentum, de quo nec exire poteris, nec perire, sed semper in cruciatu viuens ardebis sine refrigerio, sine lumine, sine consilio, & auxilio, & siue omni consolatione, nullã deinceps misericordiam sperare poteris. Appropinquasti.n. vsq; ad portas mortis, & infernus inferioribus sine mora præsentaberis. Qui te huc adduxit, ipse te decepit, liberet te si põt de manibus nr̃is nõ videbis eum amplius. Et dicebant adinuicem. Quid adhuc moramur. Trahamus eam ad luciferum deuorandã. Et sic arma vibrantes, minabanẽ ei mortẽ æternã. Ipsi aũt dæmones erant nigri sicut carbones. Oculi eorum vt lampades ignis ardentes. Dẽtes eorũ, niue candidiores. Caudas habebant vt scorpiones. Vngues ferreos acutissimos. Alas vt vultures. Interea affuit Angelus lucis, qui fugatis spiritibus tenebrarum consolatus est ream suam, dicens, Gaude, & lętare filia lucis, qa misericordiã consequeris, pęnas quidem magnas videbis, sed eas minime patieris. Veni, & ostendã tibi pessimum humani generis inimicũ. Appropinquans aũt aĩa vidit principẽ tenebrarum in ꝓfundũ inferni. Quæ autẽ, & quanta vidit ibi, explicari non possent. Ibi visus est princeps Diabolus, qui magnitudine sua oẽs bestias quas Tundalus ante viderat, excedebat, cuius quantitati nihil eorum, quę viderat, cõparare sciebat. Erat illa bestia nigerrima sicut coru⁹, formã hñs humani corporis a pedibus vsq; ad caput. Excepto, ꝙ plurimas habebat manus, non minus. f. q̃ mille centum cubitos hñs in altitudine, in grossitudine verò decem. Vnaquæq; manus vicenos digitos habebat, & digiti habebant in longitudine centenas palmas, in grossitudine verò denas. Habebat vngues ferreos tam in manibus, quàm in pedibus, lanceis militum grossiores, & etiam longiores. Rostrum eius nimis longum, & grossum, Cauda eius asperrima, & longa, ad nocẽdum animabus aculeis acutissimis præparata. Iacet autem illud monstrum horribile super cratem ferream suppositis ardentibus prunis ab innumerabili multitudine dæmonum follibus sufflantium succensa. Circũdat autem illum tanta multitudo animarum, & dæmonum, ꝙ nulli esset credibile, ꝙ mundus tot animas a principio potuisset hfe. Ligatus est autem ille hostis antiquus per singulas mẽbrorum iuncturas cathenis ferreis, & æreis ignitis, & valde grossis. Cumque sic versatur in carbonibus, & vndiq; coarctatur, nimia exardescens ira vertit se de vno latere in aliud, & oẽs manꝰ suas in illã multitudinem animarum extendit, easq; repletas animabus constringit. Sicut rusticus sitiens racemos opprimit vt inde vinum eliciat, intantum vt nulla sit ibi anima, quæ non in illa cõstrictione priuetur capite, vel pedibus vel manibus, & tunc suspirans sufflat, & spargit animas in diuersas partes gehennæ, & statim eructuat puteus ille de quo prædiximus, fętidam atq; horribilem flammam, Et cum anhelitum suum retrahit dira illa bestia, retrahit ad se oẽs animas quas ante disperserat, & cum fumo, & sulphure in os eius cadentes deuorat. Sed & quæcumque manus eius effugiunt ne stringantur, percutit illas cum cauda sua. Et sic misera bestia percutiens semper percutitur, & tormẽta omnibus inferens, super oẽs in tormentis omnibus cruciatur. Tunc ait Angelus ad animam. Hic est lucifer principium creaturarum Dei, qui versabatur in delicijs Paradisi. Qui si solut⁹ fuerit, cęlum simul, & terram vsque ad inferos perturbaret. Hi autem, qui cum eo sunt, partim sunt filij tenebrarum, partim filij Adæ, & iam iudicati sunt ac multos alios expectant, qui vel Christum negauerunt, vel negantium opera fecerunt. Hic sunt prælati, & principes mali, de quibus scriptum est. Potentes potẽter tormenta patientur, qui scilicet non bene vsi sunt potestate sibi a Deo concessa. Hic autem princeps tenebrarum dicitur, nõ propter potentiam quam habeat, sed propter primatum quem tenet in tenebris. Omnes autem aliæ penæ quamuis sint maximæ, aspectu huius pro nihilo computantur. Ad hæc anima, verum est. Nam videre tantummodo locum istum magis me conturbat, & fętorem eius sustinere plus me grauat, quam pati omnia, quæ ante patiebar. Vnde rogo vt si potest fieri hinc me cito subtrahas,

subtrahas. & hic me cruciari amplius non permittas. Hic enim video multos notos, & sodales meos, quos mecum in sæculo gaudebam hĩc socios, quorum hic consortium multum per horresco. Scio autem pro certo, q nisi mihi gratia Diuina succurrat, peccatis meis exigentibus non minus ista patiar, quàm ipsi. Ad quam Angelus. Veni o felix anima conuertere in requiem tuã, quia dominus benefecit tibi. Non enim ista patieris, neque amplius hic videbis, nisi istorum, quæ vidisti oblita, & iustitiã Dei non verita peccatis iterum implicueris.

Visio Caroli calui de tormentis inferni.

EGo Carolus Imperator Dei dono rex Germanorum, patricius Romanorum, atq; Imperator Francorum, sacra nocte diei dñicæ post celebratum nocturnarum horarum diuinum officium, dum vellem somnum capere, venit ad me vox terribiliter mihi dicens. Carole exiet a te modo spiritus tuus in hora non modica. Statimq; sui rapt⁹ in spiritu, & qui me sustulit erat candidissimus, tenens in manu sua glomerem lineum, clarissimũ ad instar luminis emicantem sicut solent cometæ facere qñ apparent. Incipiensq; illud dissoluere dixit ad me. Accipe filũ glomeris emicantis, & liga, & noda fortiter in pollice dextræ manꝰ tuæ, quia per illũ duceris in labirintheas infernorũ pęnas. Hoc dicto præcessit me velociter dissoluens filum lucidũ glomeris, duxitq; me in ꝓfundissimas valles igneas, q̃ erant plenæ puteis ardentibus, pice, sulphure, plumbo, cera, & adipe. Ibiq; inueni põtifices patris mei, & auunculorum meorum. Quos cũ pauẽs interrogarem, cur tã grauia patiebanť supplicia, rñderunt. Fuimꝰ epĩ patris tui, & auunculorũ tuorũ. Et dũ deberemus illos, & ipsorũ populum de pace, & cõcordia admonere, seminauimus discordias, & fuimus monitores malorum. Ideo nunc incendimur in istis tartareis supplicijs, & nos & alij homicidarum, & rapinarum amatores. Huc etiã, & tui epĩ, & satellites venient, q similiter amãt nunc facere. Et dũ hæc tremebundus auscultarẽ, ecce nigerrimi dæmones aduolãtes, cum vncis igneis volebãt apprehendere filum glomeris quẽ in manu tenebã, & ad se attrahere. Sed reuerberãtibus radijs illius nõ valebãt illũ attĩgere. Deinde post tergũ currentes, voluerunt me in ipsos puteos sulphureos ꝓcipitarẽ, sed ductor meus traxit me ad se fortiter. Et sic ascẽdimus sup montes igneos altissimos, de quibus oriebantur paludes, & fluminã feruentia, & oĩa genera metallorum bullientia. Vbi reperi innumeras aĩas hoĩom, & principũ patris mei, & fratrum meorũ. Quarũ aliæ qdẽ ꝓcipitatæ erant vsq; ad capillos, aliæ vsque ad mentum, aliæ vsque ad vmbilicũ. Et clamauerunt ad me eiulando. Dum viximus amauimus tecũ cũ patre, fratribus, & auunculis tuis facere ꝓlia, homicidia, & rapinas ꝑ cupiditate terrena. Ideo in istis bullentibus fluminibus, & diuersis metallorũ generibus nunc torquemur. Et cum adhuc timidus accederẽ, audiui post me aĩas acclamare. Potẽtes potẽter tormenta patienť. Et respiciẽs vidi sup ripas fluminis bullientes fornaces igneas, piceas, & sulphureas, plenas magnis draconibus, scorpionibus, & serpentibus generũ diuersorum, vbi etiã vidi aliquos patris, fratrũ, & auonculorum meorũ principes dicẽtes mihi. Heu nobis Carole, vides quãta sustinemus tormẽta ꝑꝑ malitiã, & superbiã nostrã, & mala cõsilia, q̃ regibus nr̃is, & tibi dedimus ꝑꝑ cupiditatẽ. Cumque dolendo congemiscerẽ, accurrerunt ad me dracones apertis faucibus plenis igne, sulphure, & pice, volentes me transglutire, sed ductor meus liberauit me, validius inde trahens. Et descendimus in vallẽ quandã, q̃ ex vna parte erat tenebrosa, & ardens sicut clibanus ignis. Ex altera vero tã amenissima, & splendidissima, vt nulla rõne valeã explicare. Verti me cõtra tenebrosam partẽ, & flãmiuolã, ibiq; vidi aliquos reges de genere meo in magnis supplicijs deputatos. Tunc angustiatꝰ nimis putaui me statim in illis supplicijs demergendum a gigantibus nigerrimis, qui ipsam vallem conflabant diuersis generibꝰ ignium, sed per Dei misericordiã liberatus sum. Sicq; post hęc & alia multa, quæ vidi, reuersus est in me spũs meꝰ valde fessus & contritus, laudauique dñm qui saluat sperantes in se, qui potestatem habet vitæ, & mortis, q ducit ad inferos, & reducit. Sed sunt multi, qui tales visiones contemnunt, nec referentibus eas credunt, eas velut viles fabulas deridentes, aut figmenta mendaciter adinuenta, aut melancolicorum vana somnia, aut arreptitiorum insanias reputantes. Nec mirum si talibus fidem nõ adhibent, q infernum esse non credunt, vel si ore vocaliter confitẽtur, tñ se credere nec timere factis ostendunt, & fortassis etiam ore dicerent si auderẽt. Beatus tñ Greg. 4. Dial. & alij sancti talia credere non dedignati sunt, & in scriptis legẽda posteris reliquerunt. Aduertẽdũ est tñ q multa describũtur ibi corporaliter q̃ tñ spiritualiter intelligenda sunt, sicut patet de monstruosa bestia superiꝰ descripta in visione Tũdali, & de lucifer figura horribili, & statura, & multa talia, q̃ dicuntur ibi, & in similibus similiter referuntur. Sicut in ꝓphetis sub figuris rerum corporalium plurima designantur. Et in Apoc. ferre tota, etiam spiritualia corporeis imaginibus figuranť, q̃ nõ nisi spiritualiter possunt intelligi, sicut patet diligenter in singulis intuenti. Verum ãt sint ibi vermes materiales, & animalia venenosa, vtpote dracones, serpentes, bufones, & hmõi. Dicunt aliq q nõ, qm oĩa bruta aĩalia in conflagratione mundanorum ignium destruenť vt dictum est, qm talium generatio, & corruptio penitus auferenť. Aliorum est opinio, q erunt ibi hmõi aĩalia venenosa, vt & horrorẽ ingerant aspectibus impiorum, & dolorẽ inferãt morsibus dentium pessimorum, & lacerationibus vnguium acutorum. Seruabunť. n. ibi talia diuina virtute ad impios cruciandum. Qm̃ si ante consummationẽ mundi, salamandra adhuc corruptibilis existens aliquãto tpe põt viuere in igne, quãto magis post iudicium qñ omnia corpora reorũ erunt incorruptibilia viuere poterunt in igne gehennæ. Hoc aũt vr̃ prætendere tã scripturæ sacræ verba q̃ plurima, q̃ sanctorum. Hic etiã sciendum est, q licet ante iudiciũ dæmones torquere dicantur aĩas impiorum vt iusto Dei iudicio sint tortores in supplicijs, qui fuerunt incentores in vitijs, eisq; miseri subijciantur inuiti, quorum ꝓuersis suasionibus volũtarie consentierunt, tñ post iudiciũ cũ cessabit oĩs ꝓlatio, & euacuauerit Deus oẽm principatum, & potestatẽ, non amplius torquebunt boĩes, qa recepta plena, & omnimoda pęna sibi debita pro cunctis iniqtatibꝰ eorũ fiẽt socij reproborũ. Adeoq, erũt ꝓfundissime absorpti I supplicijs, q illos vltra torquere nõ poterũt.

LIBRI II. PARS IIII.

De beatitudinibus corporis, & animæ.

POst considerationem habitã de tribus nouissimis. Primo videlicet de morte triplici, & de mortuis tã corporaliter, q̃ spiritualiter in hoc mundo, & de mortuis in purgatorio detentis penaliter, & afflictis. Secũdo de finali iudicio & his, quæ ad illud extremum iudicium pertinent. Tertio de inferno, & de supplicijs reproborum. Tandẽ ad considerãdum quartum nouissimum, quod est in intentione nr̃a præcipuum, & in intentione cuiuslibet esse debet primum, & super oĩa principale, mentis oculos cum ardenti desiderio conuertamus. Hoc. n. esse debet & operum nostrorũ principium, & finis desideriorum nostrorum, & appetituum nostrorũ ꝑfecta quies & consummatio gloriosa. Circa hoc cõsiderãda sunt sex. Primo de beatitudine in generali. Secundo de dotibus in generali. Tertio de dotibus animæ in speciali. Quarto de dotibus corporum. Quinto de septem partibus beatitudinis animæ. Sexto de septem partibus beatitudinis corporis.

De beatitudine in generali. Dist. I.

CIrca primum consideranda sunt quatuor. Primum est de introductione sanctorum in gloriã, & de ipsa in generali. Secundo ponitur excitatio quædã ad beatitudinẽ cõtẽplandã. Tertio ostenditur quãtum sit debilis, & defectiua humana cognitio respectu beatitudinis. Quarto quõ possit hõ in cognitionẽ beatitudinis peruenire. Circa primum sciendum, q eiectis impijs a facie dñi, & in abyssum inferni sine fine detrusis, mũdo remanente purgato, ac in Dei laudem, & gloriã, & solatium beatorum glorificato, & in quandã admirandã pulchritudinẽ ꝓ raptu creaturæ cuiuslibet innouato. Christus dñs Sanctos oẽs cum Angelis beatis in gloriã deducet cum iubilo, ac in æternæ claritatis abyssum secum regnaturos perhẽniter introducet. Vbi beatis Angelis similes erunt, & creatoris essentiã mundis cordibus cõtẽplãtes æterna exultatione gaudebunt. Diuinæ dilectionis ac mutuæ charitatis possessione Deo sunt in æternũ, & inuicẽ sibi feliciter adherebunt. Ibi exuberabit eis tãta lætitia, tãta cælestium gr̃a gaudiorũ, vt remuneratori suo pro tantis muneribus gr̃as semp agant, & nullũ fastidiũ ex ipsa affluentium bonorum ꝑceptione sustineãt. Quicũque ibi erunt, & si differẽtibus meritis abinuicẽ distabũt, oẽs tñ vna ꝑfectione beati erunt, qa singulis sua præmia sufficientia prorsus erunt. Nos autẽ fratres charissimi, in huius mundanæ peregrinationis erũna nr̃i pœnas exilij sustinẽtes, bonorũ oĩum egestate squalentes, & malorum oĩum dispẽdia ꝑferẽtes, vndique peccatorũ laqueos, hostiumq; malignorũ insidias metuentes, sed non satis vigilanter aut solicite præcauentes vndique ꝑssuras, & angustias patientes, cecutientes in miserijs, torpescentes in vitijs, vanitatẽ ꝓ veritate, exiliũ ꝓ patria, egestatẽ ꝓ copia, vilitatẽ ꝓ gloria, cecitate miserabili, seu potius insana dementia diligentes, ad illam sanctorũ gloriam de qua aliquantisper præfati sumus, intellectus aciẽ, & mẽtis faciẽ eleuãtes, æternæ vitæ gaudia cõtẽplemur. Vt eius dulcedinẽ palato cordis aliquãtulũ pręgustemus, & suauitate degu-

ſtationis illecti, Deū ipſum feruentius diligamus, ac ipſam gloriā ardentius appetamus, peccatum vigilantius caueamus, mūdi contēnamus ꝓſpera, ieiuniſq; ac leuius ſuſtineamus aduerſa, oīb⁹ quoq; q̄ in mundo ſunt ſuoditus moriamur. Si.n. de illius immēſæ ſuauitatis abyſſo nobis ſuerit a ſummo largitore conceſſum illā vel modicū ꝑſentire, ſtatim vitæ ꝑſentis tędiū etiam ſinuri optabimus, ac miſeræ peregrinationis exiliū nequaquā ꝓ patria diligemus, ſed ad vitā beatā ardenti deſiderio ſuſpirando iēdemus. Notādū eſt aūt, ꝙ ait Greg. dicens. Hoc diſtare inter delitias corporis, & cordis ſolet, ꝙ corporales delitiæ dum non habenť, graue in ſe deſiderium accēdunt. Cū verò habitæ eduntť, comedentē ꝓtinus in faſtidiū ꝑ ſatietatē vertunt. At contra, ſpūales delitiæ dū nō habenť in faſtidio ſunt, cū vero habenť. in deſiderio. Tantoq; a comedente amplius eſuriunť, quāto ab eſuriente amplius comeduntur. Et icciico non habitę amari nō poſſunt quia earum ſapor ignoratur. Quis.n. amare valet, qđ ignorat? Proinde Pſalmus admonet dicens. Guſtate, & videte, qm̄ ſuauis eſt dn̄s, ac ſi aperte dicat. Suauitatem eius non cognoſcitis, quia hunc minime guſtatis. Sed cibum vitæ ex palato cordis tangite, vt ꝓbantes eius dulcedinē valeatis amare. Aduertendum eſt autē, ꝙ ſicut ait Greg. 4. Dial. Primus humani generis parēs, poſtquam de paradiſi gaudijs, exigente culpa ſua, pulſus eſt, in huius exilij, & cæcitatis, q̄ patimur erumnā venit, & illa cęleſtis patrię gaudia, quę prius contemplabať videre non potuit. In paradiſo quippe conſueuerat verbis Dei perfrui, beatorum Angelorū ſpiritibus cordis munditia, & celſitudine viſionis intereſſe. Sed poſt quam huc cecidit, ab illo quo implebatur mentis lumine receſſit. Ex cuius videlicet carne nati in huius exilij cæcitate, audimus quidem cæleſtem eſſe patriā, audimus ciues eius eſſe Angelos Dei, audimus ſocios eorum eſſe ſpiritus iuſtorum perfectorum. Sed carnales quique quia inuiſibilia per experimentū ſcire non valent, dubitant vtrum ne ſit quod corporalibus oculis non vident. Quæ nimirum dubietas primo parenti eſſe non potuit, quia excluſus a paradiſi gaudijs, hoc qđ amiſerat ſe vidiſſe recolit. Nos aūt recolere vel ſentire audita non poſſumus, quia eorum experimentū de ꝑterito nō tenemus. Ac ſi.n. mulier ꝑgnāa mittatur in carcerem ibiq; pariens puerum natum nutriat, adoleſcētiq; mater ſolē, lunā, & ſtellas, montes, colles, & cāpos, aues, volātes, currētes equos, varietates colorum, diuerſaque genera nominet picturarum. Ille verò natus, & nutritus in carcere nihil aliud ſciens, q̄ tenebras. Hæc audiens non credat, qa ꝑ experientiā nō cognouit. Ita in hac cęcitate nati hoīes, dum ſumma, & inuiſibilia audiunt, an vera ſint diffidunt, qa ſola hæc infima in in quibus nati ſunt viſibilia cognouerunt. Vnde factū eſt vt viſibilium inuiſibiliumque creator ad humani generis redemptionem veniret, vt dum viſibiliter Deū cognoſceremus ꝑ ipſum factū viſibilē in amorē inuiſibiliū reperemur. Rurſus. In corda noſtra ſpiritūſanctū miſit, quatenus ꝑ eū viuificati crederemus, q̄ ꝑ experimētū adhuc ſcire non poſſumus, quotquot ergo hūc ſpiritū hæreditatis nr̄æ pignus accepimus de vita inuiſibilium nō dubitamus. Quiſquis autē in hac credulitate nō eſt ſolidus, debet ꝓculdubio maiorū dictis credere, ac illis experimētū iā inuiſibiliū ꝑ ſpūm ſanctū habētibus fidē ꝑbere. Nā ſtultus eſt puer, ſi matrē ſuā ideo putat de luce mentiri, qa nihil tale potuit experiri. Nos itaq; in cognitione inuiſibiliū, & experimētali deguſtatione cęleſtiū inexperti ſcripturæ ſacræ ſentētijs, virorūq; ꝓbatiſſimorū tā continua exercitatione virtutū, q̄ iugi meditatione, q̄ ſubtili contēplatione, q̄ etiā diuina reuelatione cęlitus inſtructorū teſtimonijs, & exēplis fidē plenā indubitanter adhibere debemus. Quorum vnus vſq; ad tertium cęlum raptus vt inter Angelos beatos diſceret, quod inter hoīes prædicaret ait. 1. Corin. 3. Quòd oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, q̄ præparauit Deus his, qui diligūt eum. Sed qm̄ hęc ſic in generali prolata, & ſummaria breuitate ꝓmiſſa parum alliciunt, & inexpertorum mentes non nutriunt, qui non nouerūt ex paucis multa colligere, nec ex principijs concluſiones elicere, nec ex minutijs eximia cogitare, niſi enucliatius explicentur, & velut in particulas diuidātur, puta ſi puero pomum groſſum porrexeris, aut integrum panem ad edēdum præbueris, ꝑꝑ complexionis teneritudinē, & oris anguſtiam nequit aſſumere, nec nutritur niſi pro eius capacitate in particulas diſcindantur. Ideo diuidamus in partes magna, quæ diximus, vt paruulorum guſtus afficiatur ſapidius, & mentes efficacius attrahātur, ac animæ ad vitam æternam vegetatios nutriantur.

De dotibus in generali. *Diſt. II.*

CVm beatitudo ſit finis vltimus hoīs, & oīs eius deſiderij cōpletiuus, & duplex ſit finis eius. ſ. intrinſecus, & extrinſecus, eſt duplex beatitudo. Eſt.n. quædā beatitudo intrinſeca, q̄ nos beatificat formaliter. i. beatitudo creata. Eſt etiā beatitudo extrinſeca, q̄ nos beatificat effectiue, videlicet ipſe Deus. prima eſt tanquam finis quo quieſcimus. Secunda eſt tanquam finis in quo quieſcimus. Beatitudinis creatæ ſeptem partes principalea a ſanctis, & doctoribus aſſignantur, q̄ dotes cōiter ſolent dici, quarum tres ſunt in animabus, & quatuor in corporib⁹ beatorum. Dicuntur aūt dotes in patria metaphoricè ad ſimilitudinē dotis in matrimonio carnali, qm̄ ſicut ibi dos dať ſpōſo a patre ſponſæ. i. ad vſum ſponſi ꝑꝑ onera matrimonij ſuſtinēda, tn̄ ꝓprietas remanet penes ſponſam. Vn̄ ſoluto matrimonio carnali dos remanet penes eā. Sic dos in patria dr̄ non quodcumque donū datum aīæ in traductione ſui in gloriā, ſed donū ꝑcipuum animā ad actū vitæ glorioſæ diſponēs, qđ dat Deus pater animę beatæ ad poſſidendū, ſed ſponſo Chr̄o ad gl̄iam, & honorem, & nō ad vſum, qa bonorū noſtrorū nō eget. Vel dr̄ hic dos id, qđ dať ſponſæ ab ipſo ſponſo, ſicut dr̄ Gen. 33. ſicut dixit Sichen Iacob, & filijs eius. Augete dotē, & munera poſtulate. Et Exo. 22. Si ſeduxerit qs virginē, dormieritq; cū ea, dotabit eā. Dotes ergo aīæ ſunt dona q̄dam ꝑcipua diuinitus ei data in traductione ſui in gl̄iam, q̄bus aīa Deo immediatē coniungiť tanq̄ principio vitæ ſuæ, & ad ſponſi amplexus indiſſolubiles introduciť. Dotes aūt corporis ſunt q̄bus corpus ꝑfectè ſubijciť aīæ tanq̄ principio vitæ ſuæ, & ei ꝑfectè obedit, ne ꝑ ipſum aīa ab actu gl̄iæ retardetur. Eſt aūt aduertēdū, ꝙ dotes iſtæ ꝓpriæ ſunt ī animabus beatis, minus ꝓpriè in Angelis, minime ꝓpriè in Chr̄o, qa in matrimonio debet eſſe conſenſus animorum, cōformitas naturarū, diſtinctio ꝑſonarū, & de nō ſpōſa ſit ſpōſa. Hæc oīa verè ſunt inter Chriſtū, & animā beatā. Licet aūt primū iſtorū cōe ſit Angelis, & animabus in Chriſto. Vn̄ ꝑ ſcḋm excluduntť Angeli, qa nō hn̄t conformitatē in natura cū Chr̄o, ꝑ alia duo excluditť Chriſtus, qa in ipſo nō eſt diſtinctio ꝑſonarum. Nō.n. habet humanitas in Chr̄o ꝑſonalitatē, ſed ſubſtantificatť in ꝑſona verbi, nec humanitas aſſumpta de non ſponſa facta eſt ſponſa. Ideo Chriſtus non dr̄ dotes hr̄e. Dotes aīæ ſunt tres, videlicet aperta viſio, delectatio ſiue fruitio, & ſecura tentio vel cōprehenſio ſcḋm alios, ſeu ēt ſcḋm quoſdā fruitio. Sciēdum aūt, ꝙ fruitio importat delectationē in fruente, & adhæſionē cū re fruibili. Quātum ad primū ponitur ſecunda dos ſcḋm quoſdā. Quantū ad ſcḋm. i. inſeparabilē adhęſionē, poniť tertia. Dr̄ aūt ſecura tētio vel potius ſecuritas ꝑpetuationis beatitudinis. Quia ſcḋm Aug. 13. de Tri. impoſſibile eſt aliquē eſſe beatū, ſi nō ſit de ſuæ beatitudinis ꝑpetuatione ſecurus. Tres iſtæ dotes ſuccedūt trib⁹ virtutib⁹ Theologicis, qa fidei ſuccedit cognitio ſiue viſio, charitati delectatio vel fruitio, ſpei verò ſecuritas ꝑpetuationis. Rn̄dent etiā tribus potentijs aīæ, qa viſio ꝑficit intelligentiā, delectatio volūtatem, ſecurata tentio memoriā. Prima dos aīæ eſt aperta, & immediata Dei viſio, qua Diuina eſſentia tota videbiť ab oīb⁹ beatis, ſed non totaliter, qa ꝑꝑ ſui infinitatem, & immenſitatē eſt incōprehenſibilis cuilibet creaturæ. Nec æqualiter etiā videbiť, ſed limpidius ab vno, q̄ ab alio. Hæc autē diuerſitas erit nō ex parte Dei viſibilis, qa ꝑꝑ ſuā ſummā ſimplicitatē nō poteſt videri quin totus videatur, ſed ex parte videntium inquantū vna potētia magis erit ꝑfecta lumine gloriæ, q̄ alia, ꝑfectius operabiť circa vnū & idē obiectum, ſicut ſol æqualiter ſe repræſentat oculis oīum videntium, tn̄ non oēs æqualiter in illum aſpiciunt, ſed aliter, & aliter, ſcḋm ꝙ oculus eſt magis vel minus diſpoſitus ad videndum. Et eadē littera a diuerſis legentibus non æqualiter intelligitur, ſed vnus ſubtilius apprehendit, & ꝓfundius eā intelligit, q̄ alius, quæ diuerſitas nō ex parte litteræ, ſed ex parte legētium dignoſciť ꝓuenire. Hæc autem beata viſio dr̄ immediata, qa vr̄ Diuina eſſentia a beatis ſine medio deferente, & ſine medio obnubilāte, nō tn̄ ſine medio diſponente. Videbitur inquā ſine medio deferente. In cognitione.n. ſenſibili requiritur mediū deferens, ſicut patet in viſu, & auditu, vbi requiritur aer medium inter potentiā & obiectum, deferens ſpēm ab obiecto vſque ad oculum vel aurem, vnde impeditur actus videndi, vel ꝑꝑ nimiā diſtantiā, qm̄ tanta eſt, ꝙ non pōt ſpēs viſibilis deferri vſque ad oculum, vel ꝑꝑ indiſtantiā, qa obiectum viſibile ſuper oculū poſitum non vr̄. Et ſic patet, ꝙ ad actum viſionis requiriť medium deferens. Sed in viſione beata non eſt medium deferens, qa non eſt viſio ꝑ diſtantiā ſed per ꝑſentiā, qa Deus vbiq; pręſens eſt, & etiam eſt intimior animæ, quàm ipſa ſibi. Videbitur etiam ſine medio diuidente vel ſeparante, quod eſt culpa, ſicut dr̄ Iſa. 59. Peccata noſtra diuiſerunt inter nos, & Deum noſtrum. Item ſine medio obnubilante, ſicut eſt medium creaturæ, quia mediāte veſtigio creaturæ, manuducitur homo in cognitionem Dei. Sicut habetur. Roma. 1. Inuiſibilia Dei a creatura mundi, ideſt ab homine per ea, quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur. Item ſine medio figuræ, quo medio Patriarchæ, & Prophetæ manuducebantur, & manuducebant antiquitus in cognitionem diuinorum. Sicut ait Apoſtolus. 1. Corinth. 10. Omnia in figura contingebant illis. Item ſine medio ſcripturæ. Ibi enim non indigēt

beata

beati ad cognoscendum Deum rationibus Philosophorum, nec auctoritatibus scripturarum, nec testimonijs sanctorũ. 1. Corint. 13. siue prophetiæ euacuabuntur, siue linguæ cessabunt, siue sciẽtia destruetur. Item sine medio fidei. Videmus.n. per speculũ in enigmate, tunc autẽ facie ad faciẽ. Cũ aũt venerit, qđ pfectũ est euacuabitur, qđ ex parte est. Auferet.n. oẽ enigma, & oĩs obscuritas. Euacuabit etiã fides, qa fides est non apparentiũ. Fidei autem, quæ nunc est succedit visio manifesta. Nunc.n. sumus in tenebris, ibi autem in lumine claritatis. Et hoc est medium disponens ad visionem Dei, de quo dictum est, ꝙ Deus non vr̃ sine medio disponente. Vnde Psalmus ait. In lumine tuo videbimus lumen, id est in lumine glorię, videbimus lumen diuinitatis tuę. Hoc est lumen viuificans, clarificans, simplificãs, ac per hoc deiformem efficiens, & Deo assimilans. Vnde. 1. Ioh. 4. Charissimi nunc filij Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus, cũ autem apparuerit, similes ei erimus. Qm̃ videbimus eũ sicuti est. Hoc autem sciendum, ꝙ Deum videbimus in se, & Deum in nobis, & nos in Deo. Deum in singulis creaturis, & creaturas in Deo. Cognoscere Deum in se.i. in essentia sua, vocatur cognitio meridiana. Cognoscere creaturas in verbo, dr̃ cognitio matutina. Cognoscere verò creaturas in se id est in ꝓprio genere appellatur cognitio vespertina. Attendendum est etiã, ꝙ aĩæ beatæ vidẽdo Deũ simul, & semel, & vnica visione, vident oĩa, quæ sunt eis necessaria ad integritatem beatitudinis. Alia vero non vidẽt nisi quantũ, & qñ & qũo placet ei reuelare, qa claritas eiꝰ in speculum ideo reluceret in eo spẽs id est ideæ oĩum fiendorũ, sed speculũ est voluntarium. Ideo aliqua reuelat, aliqua nõ, & qdã vni, q̃ non alij, q̃dã vno tp̃e, q̃ non alio, & hoc ſm̃ sue beneplacitum voluntatis, nulla tñ mutatione vicissitudinis in se facta. Aĩæ quoq; beatæ sunt quædã specula spiritualia ad modũ speculi Diuinã in se recipientia claritatẽ, vñ quemadmodũ materiali sole in sua maxima virtute lucente radiosq; suos p speculum solidum de calibe politũ, & tersum, ꝑpendiculariter emittẽte. Hmõi speculũ in se recipit similitudinẽ solaris luminis, intãtũ vt alter sol contuentibus videat̃, & q tale videt speculum, solẽq;, videt, tãteq; claritatis efficit̃, vt nullus sufferre possit aspectus, sed reuerberatus ostietate luminis obtundat̃. Sic & multofortius in animabus beatis, q̃ sunt specularis naturæ vt dictum est cõiecturare debemus. Ex influentia.n. illius incõmutabilis, & incõprehensibilis claritatis recipiũt radios luminosos, non solũ in superficie, sicut materiale speculũ recipit radios solares, sed in intimis suis, vt eis totaliter penetrent̃, & sic oĩno deiformes effectę, in eãdẽ imaginẽ trãsforment̃. Qđ etiã virtute contẽplationis quodãmõ inchoat̃ in via, sicut ait Apl̃s. 2. Cor. 3. Nos aũt gl̃iam dñi speculantes in eandẽ imaginẽ trãsformamur a claritate in claritatẽ, tanq̃ a dñi spiritu. Sed ꝙ hic fit imperfecte ineffabiliter in gloria consumat̃. Exẽplũ grossum, & materiale potes hic aliqualiter adaptare. De ferro ignito, qđ ab ignis virtute totũ vndique vsq; ad intima penetratur, & adeo indiuisa sunt ignis, & ferrum, vt qui videt ferrum ignẽ videre se videat, plusquam ferrũ, & sic a natura sua immutari vr̃, & in proprietates ignis mirabiliter trãsformari, vt actiones ignis, & spẽm plus videatur assumpsisse q̃ ferri. Secunda dos aĩæ est fruitio seu delectatio. Est aũt delectatio sicut ait. Aug. 14. de Ci. Dei. coniunctio conuenientis cum conuenienti cum sensu eiusdẽ. In patria aũt erit pfectissima cõiunctio animæ cuiuslibet cum Deo. Cum igit̃ summa sit conuenientia inter aĩam, & Deum, summa erit ibi delectatio in Deo, & de Deo. Cæterũ cum tãta sit delectatio in re adepta quanta est res ipsa, & Deus sit infinitũ, immensum, ineffabile, & incõprehẽsibile bonũ, delectatio, q̃ habet q̃libet aĩa in Deo est immensa ineffabilis, & incõprehensibilis ſm capacitatẽ cuiuslibet aĩæ perfruentis, & esset infinita si capacitas aĩæ posset capere infinitũ. Est aũt differẽter in diuersis non ex parte subiecti fruibilis, sed ex parte fruẽtiũ animarũ. Nã beati quãto lumine gl̃iæ sunt pfectius illustrati, & ipsa illustratione pfectius deiformes effecti, tãto Diuinã essentiã acutius cõtẽplant̃, & in ipsa cõtẽplatione amplius delectant̃. Hæc ineffabilis, & incõprehẽsibilis delectatio, q̃ fruitio nũcupat̃ inchoat̃ in Dei clarissima visione. Ideo tota beatitudo qñq; dr̃ consistere in visione, sicut ait Aug. Visio est tota merces. Et Ioh. 17. dicit Saluator. Hæc est vita æterna vt cognoscãt te solũ verũ Deũ, & quẽ misisti Iesum Christũ. Nã Diuinæ claritatis immensitas ipsa sua pulchritudine virtualiter trahit, & immensa dulcedine rapit ad se oẽm spũm cõtuentẽ, ut a se deficiens se toto ferat̃ in ipsum totusq; trãseat, & transferatur in ipsum, ac abysso incõprehẽsibilis lucis absorptus, & qcqd creatũ est in semetipsum oblitus, quodã ineffabili mõ deificatꝰ, ipsius Dei ꝑcordijs intimetur. Vñ Aug. ait Tãta est pulchritudo iustitiæ, tanta iucunditas lucis æternę. Hæc est incõmutabilis veritatis atq; sapientiæ, vt etiã si nõ liceret amplius in ea manere, q̃ vnius diei mora, ꝑp hoc solum innumerabiles anni huiꝰ vitæ pleni delicijs in circumfluentia temporalium bonorũ recte meritoq; contemnerent̃. Et addit Bern. Cui cõparata omnis ahunde suauitas dolor est, omnis iocunditas meror, omne dulce amarum, omne decorum fœdum, oẽ quodcunque aliud delectare posset molestum, cum Dei bonitas in infinitum excedat omnem aliam bonitatem. Idẽ quoque Aug. ait in persona Dei, Ego ero illis quæcũq; ab eis honeste desiderantur, vita, salus, victus & copia gloria, & honor, & pax, & omnia bona. Sic enim erit ipse oĩa in omnibus, ipse erit finis desideriorum nr̃orum, qui sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur. Vñ seipsum promittens Moysi dixit Exo. 33. Ego ostendam tibi oẽ bonum. Et sapiens Prou. 11. Desiderium iustorum oẽ bonum. Et idem 11. Desiderium suum iustis dabitur. Vnde tunc complebitur oẽ nostrum desiderium, & humanus omnino terminabitur appetitus. Psal. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Nec obstat quod dicitur Eccl. 42. Quis satiabitur videns gloriam Dei, qm̃ non erit ibi satietas qua fastidium generetur, sed erit ibi satietas qua desideriũ impleatur. Similiter ergo est ibi satietas, & esuries. Satietas qdẽ ex abũdãtissima plenitudine summi boni, esuries vero ex continuato semper desiderio fruitionis. Satietas ergo tollit indigentiã, esuries autẽ excludit fastidium. In hoc enim differunt corporales deliciæ a spiritualibus, ꝙ corporales dũ nõ habent̃ graue in se desideriũ accedunt, cũ vero habitæ edũtur, comedentẽ ꝓtinus in fastidium per satietatẽ vertunt. Sed spũales dũ non habent̃, in fastidio sunt; cum vero habent̃ in desiderio, tãtoq; a comedente amplius esuriunt̃, quanto ab esuriente amplius comeduntur. Nã de visione qua beati Angeli Deum vidẽt, dr̃ Mat. 18. Angeli eorum semꝑ vidẽt faciẽ patris. Et tñ sẽper videre desiderãt, sicut dr̃. 1. Pe. 1. In quẽ desiderant Angeli ꝓspicere, Vñ ex maximę deuotionis spũ dictũ est. Mirantur nec deficiunt, in illum quẽ ꝓspiciunt, fruunt̃ nec fastidiunt, quo frui magis sitiunt. Tertia dos aĩæ est secura tentio. Tentio qdem.i. pfecta possessio sine amissione, & secura sine dubitatione. Neq; enim beati essent si Deum amittere formidarent. Ait aũt Ansel. in li. de similitudinibus. Dico.n. ꝙ si illa bona cælestia beatꝰ aliquis perditurus est, aut ipse nolet ea perdere sua spõte, aut Deus volet ei nolenti ea auferre, aut aliquis alius Deo fortior superueniens illa tollet ab eo, Deo, & illo nolente. Sed certẽ nec ipse abiecto tanto bono in miserias quas euasisse gaudiosus exultabit decidere volet. Nec Deus qui illa tam larga, & tam clementi bonitate donauit, ei aliqñ auferre volet. Nec vllus Deo fortior superueniet, qui Deo illum protegente illi inuito aliquatenus ea tollet. Et sic patet, quod beati de sua æterna, & immarcessibili gloria sunt securi. Hæc autem securitas omnes alias beatitudinis partes, quæ non perfecte possunt hẽri sine illa, confirmat, animosq; beatorum in maxima pacis trãquillitate quietat.

De dotibus corporis.

DOtes corporum beatorum sunt quatuor, videlicet claritas, impassibilitas, subtilitas, & agilitas. Cum.n. forma debeat ꝓportionari materiæ, in illo statu futuræ resurrectionis disponent̃ corpora ſm exigentiã, & decentiã animarum. Vnde sicut corpora damnatorum ex ordinatione Diuina habebunt dispositiones eorum miseriæ respondentes, sic corpora beatorum habebunt dotes, & ꝓprietates illi statui condecentes. Dãnatorum quidem corpora demeritis eorum exigentibus, & Diuina iustitia hoc agente, erunt turpissima, fedissima, fetidissima, debilissima, & ponderosissima, vt ex eorum vilissimis conditionibus animæ damnatorum desolabiliter prægrauentur, & ex eorũ cruciatibus earum miseria, & supplicium augeatur. Corpora vero beatorum habebunt conditiones omnino contrarias, sic miro mõ ꝓportionatas beatitudini animarum, vt omnino sint eis subiecta, & perfecte obedientia, nullo mõ retardantia eas vel impedientia vel ab actu gloriæ, quinimmo ineffabiliter sublimabũtur super statum cuiuslibet corporeæ creaturæ, vt ex eorum dotibus gloriosis animarũ beatitudo amplius augeat̃. Præter hæc aũt, ꝙ anima beata corpori suo inseparabiliter vnietur, vt forma incorruptibilis in statu incorruptionis corpori suo esse incorruptibile tribuat, cõpositione ex contrarijs non obstante, hoc.n. cõiter conuenit tam reprobis, q̃ beatis. Et vlterius ex hoc, ꝙ aĩa ad statum gloriæ sublimabitur decens erit, vt corpus ei vnitum ad talẽ gloriã, quę tali corpori deceat, & q̃ ꝓportionale fiat aĩæ sublimetur. Ad hoc aũt ꝙ corpus pfecte sit subiectum animæ, nec eã impediat ab actu gloriæ, quatuor requirunt̃. Quorũ duo pertinent ad sensum, alia duo pertinent ad motum. Quo ad sensum.n. necessarium est, ꝙ corpus sit facile receptibile sensibiliũ specierum, & ad hoc disponit claritas. Aliud, ꝙ non sit receptibile passionum ignobilium, & ad hoc disponit impassibilitas. Quo ad motum requiruntur duo. Vnum est, ꝙ per inclinationem cõtrariã suo motori non resistant, ad quod disponit agilitas. Aliud est, ꝙ a corporibus extrinsecis per quæ mouet̃, ei resistẽtia nulla

fiat,

fiat, ad qđ disponit subtilitas. De origine dotum istarum dicunt aliqui q̄ erunt a Deo per creationē. Alij, q̄ a Deo non per creationē, sed mediante beatitudine aïæ p̄ redundantiā, sed aïæ in corpus suum, sicut expressè vr̄ dicere. Aug. ad Dyoscorū, dicens. Tā potētē fecit Deus aïam, vt eius plenissima beatitudine, quæ in fine tēporū sanctis p̄mittit redundet in inferiorē naturā, q̄ est corpus, nō beatitudo, q̄ fruentis, & intelligētis est ꝑpria, sed plenitudo sanctitatis, & incorruptionis vigor. Circa hoc igit attende diligenter, & subtiliter intuere, q̄ sicut aïa beata clarissima visione illius inaccessibilis lucis fruens, quadam spūali claritate replebitur, ita p̄ quādā redūdātiā ex anima in corpus, ipsum suo mō claritatis sibi cōpetentis gloria vestietur. Vnde dicit Apostolus. 1. Corin. 15. Seminat corpus in ignobilitate, surget in gloria. Quia corpus nr̄m nunc est opacum, tunc aūt erit clarum. Sicut ait Apostol⁹ Ro. 8. Reformabit corpus humilitatis nr̄æ cōfiguratū corpori claritatis suæ. Et aduerte, q̄ cum aliquid dicatur clarū dupliciter, aut qa peruiū, sicut vitrū dr̄ clarū, vel aqua dr̄ clara. Aut qa lucidum sicut stella dr̄ clara, corpora glorificata vtroque mō sunt clara id est peruia, & lucida. Peruia qdē, sicut ait Greg. super illud Iob 28. Non adæquabit ei aurū. Beatorum ciuiū corpora sibinuicē, & claritate fulgēt, & puritate translucent ita q̄ vniuscuiusq; mētē ab alterius oculis mēbrorū corpulentia nō abscōdet, sed patebit oīum oculis ipsa ēt corporis armonia. Sicq; vnusquisq; erit cōspicabilis alteri, sicut nūc nō p̄t esse cōspicabilis sibipsi. Et Aug. 22. de Ci. Dei. Oīa membra, & viscera incorruptibilis corporis, q̄ nunc videmus p̄ vsus necessitatis varios distributa, qm̄ tūc nō erit illa necessitas, sed plena, certa, secura, & sempiterna fęlicitas, ꝑficiēt laudibus Dei. Oēs quippe q̄ nunc latēt armoniæ corporalis muneri, nō latebūt intrinsec⁹, & extrinsec⁹ p̄ corporis cūcta mēbra dispositi. Lucida verò erūt corpora beatorū. Sicut ait dn̄s Mat. 13. Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorū. Nūc aïa fidelis oculos cordis aperiat, & dilatato mētis sinu consideret ineffabilē pulchritudinē corporum beatorum. Fulgebunt inquit sicut sol. Immo certè plusquā sol mō fulgeat, qa fulgebūt sicut sol fulgebit post iudicium recepta gloria sua, id est immēsa pulchritudine claritatis. De qua loquēs Isa. 30. ait. Erit lux lunę sicut lux solis, & lux solis septēpliciter sicut lux septē dierū. Claritas ergo corporū beatorū, excedet i septuplū modernā solaris luminis claritatē. Hoc ēt sciēdū, q̄ corpora beatorū nō æqualiter erūt clara, qa cū eorū claritas causet ex redūdātia claritatis aïæ, & corpus suū quāto aïa ꝑfectius Deum videt, & ex diuina visione spiritualiter fit clarior, tanto corpus eius maiori claritate refulget. Et hoc patenter insinuat Ap̄ls. 1. Corin. 15. Alia claritas solis, alia claritas lunæ, alia claritas stellarū. Stella.n.a stella differt i claritate, sic & resurrectio mortuorum. Vides igit aliqualiter quāta sit claritas singulorū corporū ex redūdātia animarū. Nunc vlterius cōsidera quāta erit ex redundātia claritatis singulorū in singulos, & vniuersorum in oēs. Non est, dubium q̄ quāto plura sunt lumina, tāto maior est eorum refulgētia. Cū ergo in gloria innumerabilia sint futura corpora gloriosa, ineffabili claritate radiātia quāt⁹ erit fulgor oīum beatorum in patria. Bene ergo dicit beatus Ioannes Apoc. 21. Ciuitas illa non eget sole neq; luna vt luceant in ea. Adhuc adde, qđ ibidē ait. Nā claritas Dei illuminabit eā, Spiritualis quippe claritas diuinitatis illuminabit aïas, s̄m differētias meritorū, & Chr̄i claritas corporalis illuminabit corpora beatorum. Vn̄ sequitur. Et lucerna eius est agnus. Signū ꝑnosticū aliquale, & quasi vestigiū huius claritatis futuræ, ostendit Christus in sua transfiguratione Mat. 17. vbi dr̄ q̄ resplenduit facies eius sicut sol. Si tantā claritatē ostendit in corpore adhuc mortali, vt nullus eā sustinere posset aspectūs p̄p qđ ibi beati Ap̄li ceciderūt in facies suas stupefacti inebriati alienati, virtute pariter deficientes, & sensu, vn̄ Petrus incipiens loqui nesciebat, qd diceret, quanta immo, q̄ ineffabilis, q̄ inestimabilis, & inexcogitabilis est claritatis eius immensitas, q̄ nunc habet in corpore glorioso, & cōicatione sua liberali diffundit, & influit i electos. Et si tāta sit futura gloria claritatis in corporibus, ꝓculdubio prorsus incomparabilis erit claritas in beatissimis aïabus. Aïa etiā q̄ Diuina visione fruet, vltimo fini cōiūcta experiet desideriū suū in oībus adimpletum. Et qa ex desiderio aïæ mouet corpus, consequens erit q̄ corpus spūi ad nutū obediat in mouēdo, vn̄ dicit August. 22. de Ci. Dei, q̄ vbicūq; voluerit spūs, illic ꝓtinus erit, & corpus. Et hoc est, qđ dicit Ap̄ls. Seminat corpus in infirmitate, surget in virtute. Infirmitatē experimur in corpore, qa inualidum, ponderosum, & graue inuenit ad cōplēdū desideriū aïæ in motibus, & actionibus, q̄ voluerit imperare, q̄ infirmitas totaliter auferet a corpore ex virtute animæ Deo cōiunctæ in corpus ꝑpriū redundāte. Erit aūt in eis motus nō p̄p necessitatē, cū nulla sit in eis indigētia, qa nullo indigere possunt, q̄ Deū hn̄t, sed ad virtutis demōstrationē. Sicut aūt anima Deo fruēs, desiderium suum sentiet adimpletū, quātum ad adeptionē plenariam omnis boni, ita impletū erit eius desideriū quātū ad remotionē oīs mali, qa cū summo bono nullū malū p̄t hr̄e locum. Corpus igit ꝑfectum p̄ animā gloriosam ꝑportionaliter aïę totaliter liberū, & immune erit ab oī malo quātū ad actū, & quātū ad potētiā. Quātū ad actū qdē, qa nulla corruptio, nulla deformitas infirmitas, debilitas, vel defectus remanebit in eis. Quātū ad potētiā vero, qa nō poterunt aliqd pati, qđ sit eis molestū, vel qđ nullā inferat lęsionē, & ideo dn̄r impassibilia, q̄ tn̄ impassibilitas nō excludit ab eis passionē, q̄ est de rōne sensus. Vtent.n. sensib⁹ s̄m ea, q̄ incorruptionis statui nō repugnāt. Ad hāc impassibilitatē ostēdēdā dicit Ap̄ls. 1. Cor. 15. Seminat corpus in corruptione, surget in incorruptione. Et iterū. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionē, & mortale hoc induere immortalitatē. Rursus aïa Deo fruēs ꝑfectissimè adhærebit ei, & eius bonitatē participabit in summo, s̄m q̄ erit possibile capacitati suę. Sic etiā corpus eius ꝑfectè subdet animæ, & eius ꝑprietates participabit quātū erit possibile in ꝑspicacitatē sensus, & ordinatione corporei appetitus, & omnimō conuenienti ꝑfectioni naturæ. Nā vnumquodq; tāto ꝑfectius est in natura, quanto eius materia formæ suæ ꝑfectius est subiecta, vn̄ corpora beatorū dn̄r esse spūalia. Sicut ait Ap̄ls. Seminat corpus animale, surget corp⁹ spirituale. Spirituale qdē erit, nō qa fiat spūs, sicut qdā male intelligētes dixerunt, siue p̄ spiritū intelligat creatura spiritualis, siue ventus, siue aer, sed qa omnino subiectū erit spiritui. Sicut nunc dr̄ animale nō qa sit anima, sed qa animalibus passionibus subiacet, & alimonia indiget. Patet igitur ex p̄dictis, q̄ sicut anima hoīs ad cęlestium spirituum.i. Angelorum gl̄iam sublimabit vt Deum p̄ essentiā videat, ita corpus eius ad ꝑprietates cælestiū corporum sublimabitur, vt sit clarum impassibile sine labore, & difficultate mobile, & ꝑfectissime sua forma ꝑfectū. Et p̄p hoc dicit Ap̄ls resurgentium corpora esse cælestia, nō quātum ad naturā, sed quantum ad gl̄iam. Vn̄ cum dixisset, q̄ sunt corpora cęlestia, & sunt corpora terrestria subiunxit q̄ alia est cælestiū gl̄ia alia terrestrium. Sicut āt gl̄ia ad q̄ anima sublimatur, excedit naturalē virtutē cælestium spirituum, ita gl̄ia corporum beatorum excedit naturalē ꝑfectionē cęlestium corporum. Est.n. eorū claritas fulgētior, impassibilitas firmior, agilitas facilior, & velocior, & spiritualitas naturæ ꝑfectior, sicut manifestum est subtiliter intuenti. Hæ sunt ergo dotes gloriæ, tres animę, & quatuor corporis, sicut sunt a sanctis doctoribus assignatę.

De septem partibus beatitudinis ad aïam pertinētibus. Dist. III.

ANselmus autē in li. de similitudinibus quatuordecim beatitudinis partes enumerat, septē ad aïæ, & septē ad corporis gloriā ꝑtinentes. Ait.n. sic. Quatuordecim sunt beatitudinis partes, quas finito generali examine, q̄ ꝑfectius oēs electi habebunt, & totidē miseriæ generū, q̄ tunc oēs reprobi sustinebunt. Septē beatitudinis partes ad gloriā aïæ ꝑtinentes sunt sapiētia, amicitia, concordia, honor, potestas, securitas, & gaudium. Septē verò ꝑtinentes ad corpus sunt pulchritudo, agilitas, fortitudo, libertas, sanitas, voluptas, & lōgeuitas. Ista vt estima sunt q̄ p̄p se, & p̄p alia queq; appetuntur. Si autē in his aliqua sunt q̄ aliqn̄ serui Dei mō nō appetunt, sed summopere in hac vita refugiunt, vt sunt verbi gr̄a pulchritudo corporis, & voluptas. Hoc vtiq; nō est, qa naturaliter ea non appetāt, sed ne quoquomodo Deum in ipsis offendāt. Nā si nil offensionis in Deum p̄ ea contrahi posse certe sentirent, vel se ab æternorum bonorum amore impediri nō pertimescerēt, ꝑfecto iocundius in ipsis q̄ in eorum contrarijs se deducerent. Quicunq; illas oēs beatitudinis partes hr̄e poterit, perfectā animæ corporisq; beatitudinē possidebit. Partes verò miseriæ p̄libatis beatitudinibus contrarię hę sunt, insipientia, inimicitia, discordia, dedecus, impotētia, timor, tristitia, turpitudo, ponderositas, imbecillitas, seruitus, infirmitas, anxietas, vitæ breuitas. Quęcunq; has oēs miseriæ partes tollerare contigerit, summæ corporis, & aïæ miseriæ subiacebit. Verum nec vnā illius beatitudinis, vel vnam huius miseriæ partes quisquam in hac vita perfecte p̄ōt hr̄e, nec rursus ex toto ea carere. In alia verò vita, aut perfectā hn̄s beatitudinem nullatenus miseriæ subiacebit, aut summæ subiacens miseriæ, omnino beatitudine carebit. Quod āt totum cōprobare possimus, per singulas beatitudinis partes per ordinem discurramus. Prima pars beatitudinis ad animā pertinentis est sapientia. Hæc autē in futura vita tanta bonis erit, vt eorum quę scire voluerint, nihil sit quod ignorent. Bonus enim perfecta, quæ Deus est, sapientia replebitur, tāq; facie ad faciem videbit, quam dum clare perspicit, naturam cuiuslibet creaturæ videbit potius, quàm in seipsa videret, quæ in Deo melius, quàm in seipsa consistit. Tunc enim iusti cuncta scient quæcunque Deus fecit, tam ea, quæ præterita, quam ea, quæ post modum sunt futura. Ita & a singulis omnes ibi, & ab omnibus singulis cognoscentur, nec quēquam omnino

nino latebit, qua patria, qua gente, qua stirpe quis fuerit oriundus, Cũ aũt superius dictũ sit q̃ vniuscuiusq; mentẽ ab alterius oculis mẽbrorum corpulentia nõ abscõdet, & hic dicat Anselmus, q̃ a singulis oẽs, & ab oĩbus singuli cognoscent. Põt aliquis moueri, & quere vtrum peccata, q̃ fecit videbũt oẽs. Absit hoc. Ea.n. cõfessus sum, vt delerẽtur, & obliuioni darent, vt nulli amplius panderent. Rñdet Anselmus. Cum tu in illa gła ab oĩ criminum sorde purgatus, vultu Dei p̃sens astiteris, ingratus ne ei poteris esse ꝓ tanta misericordia, q̃ tibi fecit remissis illis delictis? Nõ inquies. Et vñ inquã gr̃as ages, si nihil eorum vñ gr̃as agere debeas, in memoria tua habeas. Vt igitur in illius laude æternaliter iocunderis, semꝑ de quanta miseria sis erutus vtpura corã habebis. Cum ergo singulorum conscientiæ singulis pateant, audeo fateri ea quoq; peccata cunctis electorum patere, pro quorum curatione tu Deo gratiosus existes assidue, non ad tuã confusionẽ, sed ad magnã Dei misericordiã, eius quoq; glorificationẽ tuãq; cõgratulationẽ. Nõ.n. tunc ꝓ peccatis te maior angustia cordis p̃met, scelerumve tuorum magis pudebit, q̃ aliquẽ magnis olim vulneribus sauciatum, tãq; ex oĩ parte sanatũ aboliti languoris molestia præmit. Vel nunquid eorum, q̃ in cunis positus infans egit, nunc grandeuum pudet. Tunc quippe cũ integra sanitas, perfecta munditia, plena remissio, secura omniũ offensionum impunitas tibi certo arriserit, cognitio vel recognitio peccarorum tuorum in nullo tibi horrori vel confusioni magis esse valebit, q̃ est mõ beato Petro Apostolorũ principi, qua Christum negauit abnimatio sua, vel beatæ Mariæ Magdalenæ peccata sua, & multis alijs multa, quæ sciuntur donata crimina sua. Verum super hoc agnitis delictis suis velut enormi ac fœda infirmitate sua pietas, virtus, & sapientia medici, qui te sanauit, sublimius a cunctis admirabitur, laudabitur, & magnificabitur. Laus autẽ, & magnificentia gloriæ Dei, tua si bene aduertis gloria est. Sic igitur patet, q̃ oĩum peccatorum tuorum sine dolore recordaberis, & oẽs ea sine tui cõfusione videbunt, sed potiꝰ hoc ad Dei misericordiã ostendendũ, & ad gratiarũ actionẽ iugiter exoluẽdã. Perpende si potes, q̃ grata sit illa sapientia, qua tu sicut ab oĩbus cognosceris, sic a te oẽs, & singuli cognoscuntur. Secunda pars beatitudinis est amicitia. Perfecta aũt amicitia est, quæ ad inimicitiam conuerti non potest. Bonum enim quẽcumq; sic Deus omnesq; alij boni diligunt, vt eum odio vltra hr̃e non possint. Quantum nãq; seipsum quisq; tm̃, & tãdiu diliget, & alterum. Cum oẽs vnum corpus Christi sint, & Christus oĩum caput, non minori se se affectu amplectuntur, q̃ vnius corporis mẽbra sibimuicẽ copulant. Putasne abundans eris in dilectione, qua hic tibi fuerit in possessione, & tñ illã transi; & illũ contemplare per quẽ tibi bona oĩa ꝓuenere, & percipies, q̃ ille plus q̃ tu teipsum, & q̃ oẽs alij se incõparabiliter amet te, & tu super teipsum, & super oẽs alios ineffabili quadã suauitate illũ amabis. Vñ Anselmus in ꝓlogion. Si delectat amicitia, diligunt Deum plusquam seipsos, & inuicẽ tanquam seipsos, & Deus illos plusquam illi seipsos. Si igitur in hac vita misera iocundum est amicum verum, & fidelẽ hr̃e, & delectabile est amicis conuiuere, ꝑꝑ qđ dicit sapiens. Eccle. 25. Beatus, qui inuenit amicum verum, quanta tunc erit iocunditas, tantos, tales, & tot amicos, tam perfectę, fideliter, & veraciter diligẽtes hr̃e, & ipsum fontẽ amicitiæ possidere. Aug. Nulli superiori nullꝰ inferior inuidebit, sicut nunc non inuident Archangelis Angeli cæteri. Habebit.n. donum alius alio minus, vt hic quoque donum habeat, nec velit amplius. Tanta erit ibi amicitia, q̃ Christiani Deum plus diligent, quam seipsos, & Deus illos diliget plusquam ipsi seipsos. Et tanta vis charitatis oẽs sibi sociat, vt vnusquisq; quod in se non acceperit, in alio accepisse se gaudeat. Tertia pars beatitudinis est concordia. Concordiam iam raram habet hic homo, vt nec ipse cum alijs, nec alij secũ, immo nec ipse semper sibimetipsi concordet. Sic.n. corpus, & animæ dissident, vt quod vnum appetit, alterum nolit. Sicut ait Apostolus Gal. 5. Caro concupiscit aduersus spũm, spiritus autem aduersus carnẽ, hęc.n. sibinuicem aduersantur. Et Ro. 7. Inuenio aliã legẽ in mẽbris meis repugnantem legi mentis meæ. In alia vero vita in summa cõsistunt concordia. Corpus.n. & anima cuiuslibet sancti, immo oẽs iusti sibinuicem tantæ erunt concordiæ, quantę in præsenti sunt oculi nostri. Sicut.n. oculus vnus verti nõ põt quo non vertatur, & alius, sed semper in eandem partem voluuntur sic corpus, & anima vel societas illa iustorum nil poterit velle diuersum, sed eandẽ semꝑ voluntatẽ habebunt. Corpus vnũ erimus quicumq; ibi erimus, ecclesia vna, spõsa vna Christi erimus, quicumque ibi erimus. Ipsa Dei voluntas diuersa nõ erit a tua, sed sicut tu quod ille, sic & ille in cunctis quod tu. Caput nãq; a corpore suo quoquomodo discreparet. aderit oĩbus oĩs sufficiẽtia, q̃ perficiet singulis vnanimis, & plena concordia. Quarta pars beatitudinis est honor. Hõ ab hoĩbus in hac vita appetit honorari eorum verbis aut factis. Verbis quidem vt eũ collaudent. Factis autem vt sibi obediant. Sed cũ honorem hmõi appetit, tale est ac si vnus mus ab alijs laudari quærat, eisq; in regimine præponi. Hunc tñ honorem licet nullus sit, tñ pęne nemo põt ipsum hic ad plenum hr̃e. Nullus.n. est Imperator qui ab oĩbus laudetur, vel oĩbꝰ alijs p̃ponatur. In futuro aũt iustus quisq; verum, & perfectum honorem in patria consequetur. Cuiusmodi verò sit hic honor breui cõsideremus exẽplo. Ecce hic ante oculos nr̃os positus aliqs pauper oĩ solatio destitutus, vlcerũ, & aliarum infirmitatum fęditate corruptus, & omni quo vel a frigore defendatur tegumento nudus. Hunc igiť talẽ tali mõ iacentem, & in nullo semetipsum iuuare valentẽ, si rex aliqs potentissimus transiẽs videret, eiusq; misertus vulneribus mederi iuberet, curatũq; suis regalibꝰ ornamẽtis indutũ sibi p̃ciperet præsentari, in filium adoptaret, ac deinde p̃ciperet vt in regno suo tanq̃ filius suus a cunctis haberet, atq; in nullo, qđ imperaret a quoquã cõtradiceret, hæredẽque suum, filijq; sui ꝓprij coheredẽ institueret, & eum vocari noĩe suo vellet. Nõne diceres hũc magnificẽ, & sublimiter honoratũ? Et certe Deus nobis hæc oĩa faciet. Natos.n. de putredine carnis, repletos multis miserijs, omniq; solatio destitutos, omniũque infirmitatum passionibus obnoxios, peccatorũ ac corruptibilitatis vlceribus plenos, sola misericordia ductus accipiet, & curabit nos sanitati restitutos, ornamẽtis p̃fectæ iustitiæ, & ĩcorruptibilitatis ornabit, adductos ad se ĩ filios adoptabit, regni sui cõsortes efficiet, & hæredes, filioque suo vnigenito sibi per oĩa coequali, & coomnipotenti concorporales constituet, & cohęredes. Omniq; creaturæ iubebit, vt ĩ omni, qđ volemus nobis obediat vocatosq; noĩe suo nos Deos efficiet. Ipse.n. dicit. Ego dixi Dij estis, & filij excelsi oẽs. Sed ipse Deus est ꝑ essentiã, tu verò per participationẽ, sicut testat̃ Pe. dicens. 2. Pe. 1. Vt efficiamini Diuinæ cõsortes naturæ, ipse Deus est deificãs, tu vero Deus deificatus. Aug. Ibi erit verus honor, q̃ nullo negabiť digno, nulli cõferetur indigno, qa nec ambiet ad eũ vllus indignus, vbi nullus pmitteť esse nisi dignus. Attende fidelis anima, q̃ inestimabilis erit honor, a summo rege regũ manu ꝓpria coronari, & dyademate perhennis gloriæ decorari, nõ in mũdi sterquilinio, sed in cęli palatio in conspectu innumerabilium Angelorũ, & sanctorũ omnium immortalitatis stola vestiri, & regalibus indumentis p̃fulgidis adornari. Vñ Sap. 5. dr̃. Accipient regnũ decoris, & dyadema spei de manu dñi. Quinta pars beatitudinis est potentia. Verã ille potẽtiã obtinet, q̃ q̃cũq; voluerit facere põt. Quod qa nullus hic valet facere, nec verã p̃t potẽtiã hic hr̃e. Verũ q̃dem in futuro bonus q̃cquid voluerit facere p̃t, qũ ipsum omnipotẽtẽ in omnibus suæ volũtati cõcordãtẽ habebit. Qũ ergo cũ tãto honore, & cũ cæteris p̃libatis hanc adeptus fuerit omnipotẽtiã, nõ video qua rõne possit cupere ampliorẽ. Oẽs.n. omnipotẽtes erunt suæ voluptatis sicut Deus suæ. Nã sicut Deus p̃t q̃cq̃d vult per seipsum, ita poterũt illi q̃cq̃d volẽt ꝑ seipsos. Quia sicut illi non aliud volent, q̃ qđ ille, ita ille volet q̃cq̃d ipsi volent. Et qđ ille volet nõ poterit nõ esse. Sexta pars beatitudinis est securitas. In hac vita nihil põt aliqs hr̃e de quo securus valeat esse. Sub eodẽ.n. momento pauper ex diuite, tristis ex læto, infirmꝰ ex sano, mortuus ex viuo p̃t existere. Ergo nec alias beatitudinis partes, nec securitatẽ p̃fectã hic habet. In futuro aũt bonus quisque securitatẽ ꝑfectã habebit, qa quicquid voluerit obtinebit, & nihil ex eo se amissurum timebit. Bern. O ciuitas cælestis, secura mãsio, patria totũ cõplectens, qd delectat, populus sine murmure, incolæ quieti, hoĩes nullã indigentiã habentes. O q̃ gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei. Aug. quoque sic loquiť, Ibi erit summa securitas, secura tranquillitas, tranquilla iocũditas, iocunda fęlicitas, fęlix æternitas, æterna beatitudo. De hoc require supra, in tertia dote animæ. Septima pars beatitudinis ad animã pertinentis est gaudiũ. Gaudiũ p̃fectum solus ille põt hr̃e, q̃ oẽs prædictas partes beatitudinis p̃ualet obtinere, quarũ qa nullã hõ hic hr̃e põt, patet qa nec gaudiũ summũ. In futuro autẽ bonus quisque tunc omnino gaudere poterit, qa perfectẽ prædictas oẽs partes beatitudinis obtinebit. Quid ergo beatius illo, quo tunc replebitur iustus gaudio. Adhuc tñ ad cumulũ beatitudinis suæ aliud habebit, vñ amplius possit gaudere. Quia.n. quisque sic alterum vt seipsum amabit, patet q̃ sic de illius fęlicitate sicut de sua gaudebit. Quot & quãta gaudia quisque beatus habebit, q̃ de tot, & tantis beatitudinibus sanctorũ gaudebit. Quod si de alijs quos vt se diliget tã ineffabiliter iubilabit, quantũ de Deo quẽ plusquam se diliget exultabit. Gaudium.n. erit ei intꝰ, & extra, sursum, & deorsum, gaudiũ circũquaq;. Cuilibet eorũ erit gaudiũ super se de Diuina visione. Intra se de sui glorificatione. Infra se de suppliciorum infernaliũ euasione. Circa se de sanctorum Angelorũ, & hominum societate iocundissima. Extra se de mũdi formositate gratissima, vbique gaudium plenum erit. August. Ibi nihil obest, nihil deest, nihil extra, quod

appetat, nihil intra qđ fastidiatur. Ibi vita sine morte, iuuentus sine senectute. Ibi lux sine tenebris, ibi gaudium sine tristitia, ibi pax sine discordia, ibi voluptas sine iniuria. Ibi merces sanctorum tam magna est, q̄ non pōt mensurari, tā multa q̄ non potest numerari, tam copiosa q̄ non potest finiri, tam præciosa q̄ non potest æstimari. Idem ibidem. Illud qđ permittit Deus, fide non capitur, spe non attingitur, charitate non comprehenditur, desideria & vota transcendit, acquiri potest, æstimari nō potest. Ibi nihil quod amabitur deerit, ibi nihil desiderabitur qđ non assit. Propter qđ sicut scriptum est Isa. 52. Gaudium & lætitia inuenietur in ea, id est in superna Hierusalem, gratiarū actio & vox laudis. Et iterum 65. Ecce ego creo Hierusalē exultationem, & populum eius gaudium. Notate verba Hierusalem & populus eius tanta plenitudine gaudij perfruentur, vt nō solum dicantur exultatione & gaudio repleti, vel etiam cumulati, sed magis esse ipsum gaudium, quia gaudium omnino superexcedit in eis. Item 66. Lætamini cum Hierusalem & exultate cum ea qui diligitis eam. Gaudete cum ea gaudio vniuersi qui lugebatis super eā, vt sugatis & repleamini ab vbere consolationis eius, vt mulgeatis & delicijs affluatis ab oīmoda gloria eius. Vnde bñ & deuotè loquens Anselmus de hoc gaudio ait. Cor humanū, cor indigens, cor expertum ærumnas, immò obrutum ærumnis, quantum gauderes si his oīb. abundares, interroga intima tua, si capere pōt gaudium suum de tanta beatitudine sua. Sed certè si quis alios quē omnino sicut teipsum diligeres, idem gaudium, eandemq; beatitudinē haberet, duplicaret gaudium tuum, quia non minus de illius bono, q̄ de tuo gauderes. Si vero duo vel tres, vel multo plures idipsum haberent, tm̄ tunc pro singulis, quantum p̄ teipso gauderes, si singulos sicut teipsum amares. Ergo in illa perfecta charitate innumerabilium Angelorum & hominum, vbi nullus minus diliget aliū q̄ seipsum, non aliter gaudebit quisq; pro singulis quàm p̄ seipso. Si ergo cor hominis vix capiet gaudium. s. de tanto bono suo, quō capax erit tot & tantorum gaudiorum. Et vtique quātumquisq; diliget aliquem tantum de bono illius gaudet. Sicut in illa perfecta fœlicitate vnusquisq; sine comparatione Deum diliget plus quàm se, & oēs alios secum, ita plus gaudebit absq; dubitatione de fœlicitate Dei q̄ de sua, & omnium aliorum secum. Sed si Deum sic diliget tota mente, toto corde, vt tamen tota mens, totum cor, non sufficiat dignitati dilectionis Dei, totum cor, tota mens non sufficiet dignitati gaudiorum. Non ergo totum gaudium intrabit in gaudentes, sed toti gaudentes intrabunt in gaudium. Peto Dñe meditetur inius in te mens mea, loquatur lingua mea, amet illud cor meum, sermocinetur os meum, esuriat illud aīa mea, sitiat caro mea, desideret te tota substātia mea, donec intrē i gaudiū Dñi Dei mei. Prędictę septē beatitudinis partes, ad tres dotes aīæ superi⁹ memoratas pñt reduci. Nā sapiētia ad primā dotē reducit. Amicitia, cōcordia, & gaudiū ad secōdā. Honor ptās, & securitas ad tertiā.

De septem partibus beatitudinis corporis. Dist. IIII.

Similiter enumerat Anselmus septem partes beatitudinis ad corpus pertinentes. Prima pars est pulchritudo, miseriæq; per contrarium turpitudo. Est autem pulchritudo bonum quoddam quod naturaliter à cunctis desideratur haberi. In illa siquidē vita pulchritudo iustorum, solis pulchritudini comparatur qui tunc septempliciter, quam modo sit clarior, & splēdidior erit. Vnde scriptum est Matth. 8. Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum. Amplius corpus Domini claritan solis præluecere, nemo potest ambigere. Huic autem teste Apostolo similes erimus, qui ait Rom. 8. Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ, hæc auctoritate comprobata. Si quis etiam velit sibi ratione probari, credo nulli debere incredibile videri iustos pulchritudinem solis in illa vita vbi mortale hic absordebitur tantummodo sortiri, cū verè dicantur, & sint templum & sedes Dei, quod nusquam in diuina pagina inuenimus de isto visibili sole legi. Secunda pars beatitudinis est agilitas. In futuro tanta nos velocitas comitabitur, vt ipsi æquè celeres Angelis Dei simus, qui de cœlo ad terras & econuerso dicto citius dilabuntur. Quæ celeritas, verum sit in Angelis probari necesse esset. Exempli gratia dici posset hominem mortali adhuc carne grauatum, mox a Iudæa per Angelum in Chaldeam delatum, videlicet, tradito prandio quod deferebat sine mora relatum. Ergo cūm istis omnino par velocitas nobis erit, quibus sicut promissa est illorum æqualitas nobis inerit. Apostolus etiam qui corpora nostra quantacunque locorum intercapedine seperata membratim fuerint vel dispersa, in ictu oculi asserit resurrectura, satis innuit quam velocitatem eadem corpora iam incorruptibilia sint habitura. Corruptibile enim hoc, sicut ipse testat, incorruptionē induet, & mortale hoc immortalitatē. Hui⁹ quoq; velocitatis exemplum in radio solis possumus intueri, qui statim orto sole in plaga orientali, pertingit vsq; ad vltiā plagæ occidētalis, vt in eo pp̄endamus nō esse impossibile qđ de nr̄a dicim⁹ futura velocitate. Huic etiam radio solis simile exemplum velocitatis habemus in nobis. Radius quippe oculorum nr̄orum in sublenatione palpebrarum adusque cœlum pertingit, & ictu earum totus in semetipsum ac integer redit. Amplius constat sctōrum aīmas, q̄ iam cœlestia tenēt, necdū plena felicitate perfrui, donec incorruptibilitate suorum corporum potiant, q̄ cū adeptę fuerit, non est qđ amplius velint. Hæc inq̄ corpora si eas ad suam felicitatem tardiores aut grauiores efficere deberent, nimirum eorum consortium potius abhorrerent q̄ appeterent. Tertia pars beatitudinis ad corpus pertinētis est fortitudo. Prę-stabunt viribus quicunq; meruerunt Angelicis ciuibus sociari, intantum vt nullatenus illis quicq̄ obsistere valeat, vel si mouēdo quid, aut euertendo voluerint à statu suo, quin illico cædat. Nec in eo qđ diximus maiori laborabunt conatu q̄ nos modo in oculorum motu. Neq; fortitudo illa Angelorum nto cadat ab ūo q̄ ademptuti sumus in futuro, quatenus si in hac fortitudine, aut in his q̄ dicturi sumus exemplum aliud nō occurrit, vel ipsa p̄ q̄ Angelis adæquabimur ad ea cōprobanda p̄sit. Sicut igitur in quibus Angelos valere constat nr̄a nihilominus fortitudo valeat. Nemo aūt est qui dubitet vt puto existere Angelos ea qua volunt fungi fortitudine. Cūm igit similes eis fuerimus, nunquid imbecilliores illis erimus. In futuro igitur iustus sic fortis erit, vt etiam si velit terram commouere possit. Sed fortasse q̄ret aliquis quid nobis tunc illa fortitudo p̄stabit, cū singulis tanta conuenientia, vt conuenienter nequeant vbiq; disposita, nil euertendum, nil statuendū sit in quo vires suas queat exercere possit. Qui hoc dicit attendat, q̄ non semper nīb. q̄ habemus, & q̄ nos non parum habere gaudem⁹, actu vtimur. Verbi gr̄a. Ipso visu, potestate aliqua, nō nullarum scientia rerum. Sic & de multis alijs in hunc modum Sic & tunc de qua agim⁹ fortitudine erit. Sola namq; possessio eius grata nobis erit, & exultatio grandis, licèt in actu non sit nobis necessaria. Cunctis vt dictum est in suo statu conuenienter aptatis. Hęc eadem q̄ibo si aut de velocitate aut de alia beatitudinis parte moueat, hac solutione si non aptiorē lector inuenerit, dissoluatur. Quarta pars beatitudinis ad corpus ptinentis est libertas. Liber est q̄ cogi non pōt ad ea q̄ nolit, nec p̄hiberi pōt ab eo qđ velit. Sed quis in hac vita hanc libertatem possit habere. Quis non quotidie patit qđ nollet, quis assequi valet oē qđ vellet. In futuro aūt quicunq; Angelis assimilabuntur, eorū quoq; libertatem necessario assequentur. Itaq; sicut Angelus nihil obsistit, nihil eos impedire pōt vel constringere, quin p̄ velle suo cuncta liberrimè penetrent, ita non erit obstaculum qd nos retardet, nulla clausura q̄ nobis aliquatenus obstet. Non elementum qđ nobis ad velle nr̄um p̄uium non extet. Amplius dñicum corpus cui corpora nr̄a Paulus configurāda testatur, clauso sepulchro à mortuis resurrexit, hinc etiā ad Discipulos clausis ianuis palpandum introiuit. Nobis quoq; in hoc futuræ libertatis documentum grande reliquit. In illa vita si bonus fuerit, nil patiet qđ nolit, sed agere p̄mittetur quodcunq; voluerit. Quinta pars beatitudinis ad corpus ptinentis est sanitas, miseriæ vero infirmitas. Illa hō ab ortu suo caret, hanc aūt incipit tollerare. Ex quo. n. nascitur, prima vox eius indicat q̄ patiatur. Mox namque incipit esurire, sitire, laccessere, suis in pannis sordescere, hic cæcus, vel lusdus, mutus vel claudus, cardiacus vel scabiosus, leprosus vel paraclyticus, aliouè morbo efficitur infirmus, quia tñ eius infirmitas quibusdā medicamentis liniri pōt, non summæ infirmitati subiacet, verum in futuro sic sanus erit, q̄ nullatenus infirmabit, sed summa sanitate fruet. De hac sanitate qd melius dici possit q̄ qđ Psal. canit. Salus iustorum à Dño. Verū de ista sanitate q̄ in sæculo futuro habebimus exemplum afferre queam, vt q̄ sit intelligat, non video, quia nil sanitatis qđ ei compatare possem, aut ego in me, aut aliquis in mortali carne degens sensit in se. In futuro aūt absterget Deus oēm lachrymam ab ocul. sctōrum & iā non erit amplius neq; luctus, neq; clamor, neq; vllus dolor, q̄ prima transierunt. Et non esurient neq; sitient amplius, neq; cadet super illos sol, neq; vllos æstus, q̄ā dextera sua Deus teget eos, & brachio suo sctō defendet illos. Quid igitur eis nocere poterit, quibus dextera Dei tegumentum erit. Qualis aūt sit illa sanitas, fero me nec meo nec alicuius sensu vel experimento accepisse. Credere tñ licet, & incunctanter astruere, sanitatem vitæ futuræ ita iugem incommutabilem ac inuiolabilem fore, vt ineffabili quadā dulcedine totū hominem repleat, & oē qđ alicuius in se vicissitudinis mutabilitatis, aut læsionis suspitionē p̄tēdere q̄at, p̄cul arceat ac repellat. Sexta pars bītudinis ad corpus ptinentis est voluptas. Hāc, cū in hac vita hoīes q̄runt, non nisi p̄ anxietatē inueniunt. Quan-

Cumque ad id perueniunt quę voluptatem putant non nisi laborando consequi valent, quo si etiam immoderatius vsi fuerint, rursum eis in anxietatem conuertitur. Post hanc vero vitam, aut in omnimoda voluptate sunt, aut omnimoda replebuntur anxietate. Sicut enim ferrum ignitum quaqua sui parte continet ignem, sic in se boni voluptatem, mali vero sentient anxietatem. Hanc voluptatem neminem inuentum esse puto, qui eam vt est senserit vel gustauerit, vt illius saporem vel habitudinem alijs declarare possit. Sit tamen ante mentis oculos positus exempli causa homo aliquis, qui tam in ipsis oculorum suorum pupillis quam & in singulis membris ferrum ignitum & candens infixum habeat, vt nec medullæ nec intestina, nec omnino quicquam in corpore eius cruciatus immanitate careat, vel eam leuius quam in oculis sentiat. Quid dicam angustiatur. Quis istum sanæ mentis estimet inter ista eodem modo, sed penitus contraria consideratione in illa futura vita declaratio quædam, ineffabilis bonos inebriabit, & inestimabili dulcedine sui totos eos inenarrabili quadam exundantia satiabit. Quid dixi totos, oculi, aures, manus, os, nares, guttur, cor, iecur, pulmo, ossa, medullæ, exta, etiam ipsa, & cuncta sigillatim & singula membra eorum in communi tam mirabilis delectationis, & dulcedinis sensu replebuntur, vt homo vere totus torrente voluptatis Dei potetur, & ab vbertate domus eius inebrietur. Hoc autem aduertendum quod ibi non erunt voluptates carnales, siue delectationes, quæ consistunt in vsu corporalium ciborum, & venereorum, quoniam istę ad vitam animalem pertinent, & sunt nobis brutisque communes. Sed sunt ibi delectationes altissimæ, purissimæ, & nobilissimæ, in quibus cum Angelis sanctis communicamus, quæ consistunt in iocundissima Dei visione, & suauissima fruitione, quæ nobis & Angelis est communis. Vnde Matt. 22. In resurrectione neque nubent, neque nubentur, sed sunt sicut Angeli Dei. Quod autem in futuro sæculo non vtantur cibis & venereis patet. Remota enim vita corruptibili, necesse est remoueri illa quæ corruptibili vitæ deseruiunt. Manifestum est autem quod vsus istorum corruptibili vitæ deseruit. Sumuntur enim cibi, vel propter nutrimentum vt vitetur corruptio quæ posset accidere ex consumptione humidi naturalis, vel propter augmentum, vt perueniat corpus ad debitam quantitatem. Sed neutrum prædictorum erit in patria, quoniam omnes erunt incorruptibiles, & omnes in debita corporum quantitatem resurgent, sicut dictum est supra: ergo vsus ciborum non erit ibi. Similiter commixtio maris, & feminæ corruptibili vitæ deseruit: ordinatur enim ad generationem, vt per eam conseruetur in specie, quod non potest in indiuiduo conseruari. Cùm igitur omnes homines in futuro sint incorruptibiles, nulla tunc erit hominum generatio. Si autem dicas quod tunc erit vsus ciborum & venereorum non propter conseruationem, vel augmentum corporis, nec propter conseruationem speciei, vel multiplicationem hominum, sed solum propter delectationem quæ in illis actibus existit, ne desit aliqua delectatio hominibus in vltima remuneratione. Patet hoc inconuenienter & irrationabiliter esse dictum. Quia constat quod illa vita beata ordinatior erit quam vita præsens. In hac autem vita inordinatum & vitiosum est si quis vtatur huiusmodi cibis & venereis propter solam delectationem, & non propter necessitatem sustentandi corporis vel procreandæ prolis. Nam delectationes quæ sunt in prædictis actionibus non sunt fines actionum; sed magis econuerso. Est ergo ordo præposterus & indecens, si operationes propter solas delectationes exercerentur. Nullo ergo modo hoc ponendum est in beatis, quorum vita ordinatissima debet esse. Per hoc autem excluditur error Iudæorum & Saracenorum, qui ponunt & estimant quod homines post resurrectionem cibis & venereis vtentur sicut & nunc. Quos etiam quidam Christiani hæretici sunt secuti ponentes regnum Christi futurum in terris terrenum per mille annos, in quo spacio temporis dicunt eos qui tunc resurrexerint moderatissime cibis & venereis vacaturos. In quibus cibus sit tantus aut potus, vt non solum nullam modestiam teneant, sed modum quoque ipsius credulitatis excedant. Sed ista nullo modo nisi à carnalibus credi potest, qui sola carnalia sapiunt, & spiritualia & æterna minime gustauerunt. Sunt autem aliqua quæ huic opinioni suffragari videntur. Primo quidem, quia Adam in statu innocentiæ vitam habuit immortalem, & tamen si stetisset, cibis & venereis vsus esset, cùm illi dictum sit. De omni ligno paradisi comede. Et crescite & multiplicamini &c. Item Christus post resurrectionem suam legitur comedisse. Luc. vlt. Cùm manducasset coram Discipulis sumpsit reliquias & dedit eis. Et Act. 10. dicit Petrus. Hunc scilicet Iesum Deus suscitauit tertia die & dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo nobis qui manducauimus & bibimus cum eo postquam surrexit à mortuis. Item Act. 1. Conuescens præcepit eis &c. Sunt etiam auctoritates multæ in scriptura sacra, quæ ciborum vsum videntur nobis promittere in illo statu futuro. Dicitur enim Isa. 25. Faciet Dominus omnibus populis in monte hoc conuiuium pinguium medullatorum vindemiæ defæcatę. Et quod hic intelligi debeat de statu post resurrectionem patet ex hoc quod sequitur. Et præcipitabit Dominus mortem in sempiternum, & auferet Dominus omnem lachrymam ab omni facie. Item Isa. 65. Ecce serui mei comedent & vos esurietis. Ecce serui mei bibent, & vos sitietis &c. Et quod hoc referendum sit ad statum futurum, patet ex hoc quod postea subditur. Ecce ego creo cœlum nouum & terram nouam. Item Dominus dicit Mat. 26. Non bibam ammodo de hoc genimine vitis, vsque in diem illum cum illud bibam vobiscum nouum in regno patris mei. Et Luc. 22. Ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Item Apo. 22. dicitur quod ex vtraque parte fluminis quod erit in ciuitate sanctorum erit lignum vitæ afferens fructus duodecim per singulos menses. Et 20. ca. eiusdem dicitur. Vidi animas decollatorum propter testimonium Iesu, & vixerunt & regnauerunt cum Christo mille an. cęteri mortuorum non vixerunt donec consumerentur mille anni. Ex prædictis omnibus prædictorum hæreticorum opinio confirmari videtur. Sed hęc omnia sanè intelligentibus non est difficile soluere. Quod enim primo obijcitur de Adam nullam habet efficaciam. Adam namque perfectionem quandam habuit personalem, nondum tamen erat perfecta humana natura multiplicatione humani generis, nondum adhuc inchoata. Institutus ergo fuit Adam in tali perfectione quæ generis humani principio competebat, & ideo oportuit quod generaret ad multiplicationem humani generis, & per consequens quod cibis vteretur. Post resurrectionem autem natura humana totaliter erit perfecta, electorum numero iam completo. Et ideo generatio tunc non erit, nec vsus etiam alimenti, propter quod & alia erit immortalitas resurgentium, & alia quæ fuit in Adam. Resurgentes enim sic erunt immortales, vt mori non possint, nec eorum aliquid possit resolui. Adam autem sic fuit immortalis, vt posset non mori si non peccasset, & posset mori si peccasset. Eius autem immortalitas sic poterat conseruari, non quod nihil resolueretur, sed vt contra resolutionem humidi naturalis subueniri posset per ciborum necessariam sumptionem, ne corpus eius ad corruptionem veniret. Quod autem obijcitur de Christo, qui post resurrectionem comedit. Dicendum quod renera comedit non propter necessitatem, sed ad demonstrandum suæ resurrectionis veritatem. Cibus autem ille quem sumpsit non fuit conuersus in carnem eius, sed in præiacentem materiam resolutus. Hęc autem causa comedendi non erit in resurrectione communi. Auctoritates vero quæ videntur promittere ciborum vsum post resurrectionem, spiritualiter intelligendę sunt. Nam scriptura diuina paruitati nostræ intelligentiæ condescendens proponit nobis spiritualia sub similitudine sensibilium, vt animus noster sensibilibus assuetus, ex his quæ nouit surgat ad incognita quæ non nouit, vt per hoc quod scit nota diligere, discatis, & incognita amare. Et per hunc modum delectatio quæ consistit in contemplatione sapientiæ, & assumptio veritatis intelligibilis in intellectum nostrum consueuit per vsum ciborum in sacra pagina designari, secundum illud Prou. 20. quod de sapientia dicitur. Miscuit vinum & posuit mensam, & insipientibus locuta est. Venite & comedite panem meum & bibite vinum quod miscui vobis. Et Ecc. 15. dicitur. Cibauit illum pane vitæ & intellectus, & aqua sapientiæ salutaris potauit illum. De ipsa etiam sapientia dicitur Prou. 3. Lignum vitæ est his qui apprehenderint eam. Auctoritates igitur supius allegatæ non cogunt nos dicere, quod scilicet post resurrectionem cibis vtantur. Hoc tamen quod positum est de verbis Domini. Matth. 26. potest intelligi, vt referatur ad hoc quod ipse cum Discipulis suis post resurrectionem suam comedit, & bibit. Nouum quidem vinum. id est nouo modo. scilicet non propter necessitatem, sed ad suę resurrectionis demonstrationem. Et dicit. In regno patris mei, quia in resurrectione Christi regnum immortalitatis demonstrari cœpit. Quod autem dicitur in Apoc. de mille annis, dic quod per mille annos intelligitur totum tempus Ecclesiæ in quo Martyres regnant cum Christo, & alij Sancti tam in præsenti Ecclesia quæ regnum Dei dicitur, quam etiam in cœlesti patria quantum ad animas. Millenarius enim perfectionem significat. Sic ergo manifestum est quod sancti post resurrectionem non vacabunt cibis & potibus, neque venereis actibus. Ex quo sequitur quod omnes occupationes actiuæ cessabunt, quæ videntur ordinari ad vsum ciborum & venereorum, & ad alia quę corruptibili vitæ sunt necessaria. Sola ergo occupatio contemplatiuæ vitæ remanebit. Inde est quod dicitur Luc. 10. Optimam partem elegit sibi Maria, quæ non auferetur ab ea in æternum. Septima pars beatitudinis pertinentis ad corpus est longeuitas. Hæc corporis beatitudinem perficit & consummat. Tunc enim primum omnes prædictas beatitudinis partes corpus habere potest, cum eas sine amissione retinere valet. Nam si eas haberet, & tamen moriendo amitteret, quid sibi eas habuisse prodesset? At longeuitatem perfectam habere non potest, qui alioquin moriturus est. Quantumlibet enim diutius viuat, somnium esse sibi videtur omne quod vixit cùm moritur. Non ergo longeuitatem homo hic habet, qui aliquam moriendi necessitatem ineuitabilem habet. Sed qui nunc bene vixerit, in futuro longeuitatem habebit, quia viuet quantum & Deus.

Si ergo longa, & salubris vita diligitur, vbi est æternitas sana, & æterna sanitas, quia iusti in perpetuũ viuent, & salus iustorum a dño. Aug. Vacabimus, & videbimus: videbimus, & amabimus: amabimus, & laudabimus. Ecce quid erit in fine sine fine. Nam quis alius noster est finis, nisi peruenire ad regnũ, cuius nullus est finis? Nam scriptum est Luc. 1. Regni eius non erit finis. Ad illud regnũ æternæ beatitudinis nos perducat, qui fidelibus suis dicturus est in iudicio, Venite benedicti patris mei, possidete paratũ vobis regnum a constitutione mundi. Istæ septem beatitudinis partes ab Ansel. prædictæ reducuntur ad quatuor dotes corporis superius assignatæ. Nã pulchritudo reducit ad claritatem, fortitudo, sanitas, & longæuitas ad impassibilitatem, libertas, & voluptas ad subtilitatẽ: agilitas aũt proprio noẽ nuncupatur. Hæ sunt quatuordecim partes beatitudinis, quas beatus Anselmus enumerat, licet non eodem ordine prosequatur.

LIBRI III. PARS I.

De consecutione perfectæ innocentiæ, & præseruatione à peccatis disseritur. Dist. I.

Expeditis per Dei gratiam duobus libris huius voluminis. In quorum primò sapiẽs immo Dñs per sapientem ostendit assumendã esse diligentiã agendorũ, cũ dicit: In oĩbus operibus tuis. In secundo hortatur ad hñdam prouidẽtiã futurorũ, cum subdit: Memorare nouissima tua. Nunc accedamus ad tertiũ, in quo ꝓmittit perfectã innocẽtiã animosũ, cum addit: Et in æternum non peccabis. Primis videlicet duobus suppositis. q.d. Si diligentiã operosam in agendis tenueris, si prouidentiã studiosam de futuris habueris, ex his ꝓculdubio perfectã innocentiam consequeris. Magna valde promissio, & ex totis ꝓcordiis appetenda, quia quantũ est de lege cõi, non est homo qui non peccet, vt dr̃ 3. Reg. 8. Itẽ Eccl. 7. Non est iustus in terra qui faciat bonũ, & nõ peccet: subaudi venialiter. Et paucissimorũ est nõ peccare mortaliter, ex munere gratiæ specialis. Ex dictis in 2. lib. luculenter apparet, qđ nouissimorũ consideratio funditus excludit voluntatẽ peccãdi, sicut est facilè videre diligentius intuenti ea, q̃ dicta sunt de morte. Item eodem lib. de extremo Dei iudicio. Rursus codẽ lib. de pœnis peccatorum in Purgatorio, necnon & de reproborũ suppliciis in inferno, tandem de ꝓmiis, & remuneratione iustorũ. Vlterius aũt cõsiderare debemus, qđ sunt alia quatuor, q̃ non modicũ suffragantur ad preseruãdũ hoĩem a peccato, q̃ si iugiter hrẽt homo præ oculis, nunq̃ vellet assentire peccatis. Primũ est rationalis aĩæ conditio generosa. Scdm est eiusdẽ discussio seriosa. Tertiũ est in pugna sui defensio virtuosa. Quartũ est diuini verbi retentio studiosa. Primũ itaq; multum valens ad ꝓseruãdum hoĩem a peccato, est rationalis aĩæ dignitas, & conditio generosa. Nã si quis diligẽter inspiceret aĩæ dignitatem quãcunq; de peccato committẽdo tẽtat, peccato nullatenus assentiret. Hanc enim Deus sup creaturas nobilẽ fecit & dignam, quia eam cũ maiori deliberatione creauit, imagine sua illustrauit, similitudine decorauit, ornauit virtute. i. iustitia naturali. Huic & dedit libertatis arbitrium, rationis fastigiũ, inferiorũ dñium, intellectus acumen, discernẽdi facultatẽ, naturalis legis, & scripturæ sciam, spiritus sui gratiam. Angelorũ societatẽ. Hanc elegit sibi beatissima Trinitas in habitaculũ, pr̃ in filiã, filius in sponsam, Spiritus sanctus sibi cõsecrauit in templũ. Pro hac Dei filius in mundum venit, carnem passibilem, & mortalẽ assumpsit, euangelica documenta proposuit, sanctitatis exẽpla ꝓbuit, sacra instituit, mirabilia opera ostẽdit, pro eius redẽptione iniuria mundi mala sustinuit, sanguinẽ suum fudit, mortẽ pertulit, pro hac liberanda ad inferos descendit, pro hac spe confortanda hoĩem assumptum resuscitauit a morte, ꝓ hac docenda, & ad amorẽ suũ inflãmanda Spiritum sanctũ misit, ꝓ hac reuocanda ab erroribus, & ad veritatẽ fidei reducenda, discipulos suos per vniuersum orbẽ dispersit, eosq; innumeris tormentorũ, & mortis gñibus exposuit, pro hac exaltanda cælos ascendit, & regnũ æternæ beatitudinis ꝓparauit. Hæc oĩa si quis attenderet, nõ ipsam vilipenderet, nec pro vilissimo peccati cõmercio venalẽ diabolo traderet, nec lenoni vilissimo, turpissimo, & crudelissimo ꝓstitueret, nullo modo. Hoĩs nobilia describunt. Eccl. 17. Deus de terra creauit hoĩem sñm imaginem suã fecit illũ, &c. Ber. in medi. suis O aĩa insignita Dei imagine, decorata similitudine, desponsata fide, dotata spiritu, redempta sanguine, deputata cũ Angelis, consors beatitudinis, hæres bonitatis, rationis particeps, quid tibi cum carne. Et infra. Totus

siquidem mundus iste ad vnius aĩæ ꝓcium æstimari non potest pro qua Christi sanguis effusus est, & q̃ non nisi Christi sanguine redimi potuit. Econtra si quis diligenter attenderet vilitatẽ peccati, quam vilem, & miseram, quàm fœdam & fœtidam, quàm deformẽ, & abominabilem Deo, & Angelis eius sanctis reddat aĩam peccatricem, quot & quanta mala ꝓueniant aĩæ per peccatum, nullo modo, nulla ratione peccaret. De vilitate peccati, & de malis, & dãnis quamplurimis q̃ facit in anima, require infra, vbi agit̃ de effectib. peccati. Qđ aũt aĩæ considerata nobilitas eiusq; generosa cõditio ꝓseruet ipsam, & retrahat a peccato dr̃ infra Io. 3. Qui natus est ex Deo, nõ peccat. Ex Deo inquam non ex sua substãtia, vel essentia producente, sed ex Deo ad suã imaginem conformante, & ex Deo redimente, & deformatam per sacra regenerante, & per grãm reformante. Reuera oĩs hõ, si natiuitatis huius dignitatẽ consideraret, nõ peccat. i. a Deo vilitatem peccati abominabilẽ intuet̃, q peccatũ cõmittere penitus dedignat̃: vnde Sen. Si scirẽ Deos ignoscituros, & hoĩes ignoraturos, adhuc non peccarẽ. Sequit̃. Qm̃ semen Dei manet in eo. Hoc semen est fides, q̃ est bonorum oĩum primariũ fundamentum, hoc semen manet in hoĩe & post peccatũ, cuius virtute debet retrahi a peccato. Sequit̃: Et non põt peccare. i. habet in se, vnde possit non peccare si velit. Secundum, q multum valet ad præseruandum hoĩem a peccato, est seriosa sui circumspectio. Si enim homo semetipsum diligenter sine dissimulatione discuteret, & oẽs aĩæ suæ latebras, oẽs sensus suos tam interiores, quàm exteriores sollicitè visitaret, nunquã peccaret. Hoc aũt est summè necessariũ, qm̃ cum tota vita hoĩs sit tẽtatio, sicut dr̃ Iob 7. Tentatio est vita hoĩs super terrã, expedit nimo, vt se custodiat, & defendat, sicut inferius ostendet̃. Rursus, quia non solum ab extrinseco. i. a tentatione hostili gñat̃ in nobis peccatum, immo & a nobisipsis. i. a corruptione nostra intrinseca, & nosipsi frequenter damus hostibus occasionẽ tẽtandi, ideo summè necessaria est nobis circumspecta nostri custodiã. Sicut enim, qñ Abbates, & Priores in monasteriis omni die circũeunt, perscrutant̃, & visitãt oẽs officinas, & oĩa latibula, ne fiat in eis aliquid inordinatum, vel ne lateat aliquid inhonestum, tãdiu regularis disciplina seruat̃. Qñ vero ꝓlati negligunt, vel contemnunt discutere, & corrigere, tunc perit regularis obseruãtia disciplinæ, & religionis honestas. Sic & est in aĩa, q qñ semetipsam discutit, perscrutatur, & visitat oĩa latibula cordis sui, & oẽs sensus suos, & si quid inordinatum inuenerit statim corrigit, tunc ordinata sunt oĩa, nec põt ibi latere, vel manere aliquid inhonestum. Ideo dr̃ Eccl. 7. Visitans speciem tuã non peccabis. i. si domũ conscientiæ tuæ sollicitè visitare volueris, non peccabis: quia nec peccatum committes, & si cõmissum inueneris, illud ibi manere, seu moram contrahere nõ permittes. Debes ergo diligenter inspicere, ne sit in corde tuo aliqua mala cogitatio, nec in lingua inordinata locutio, nec in sensibus vitiosa delectatio.

De custodia cordis.

Primo itaque debes custodire cor tuum, sicut monet Sapiens Prouerb. 4. Omni custodia serua cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit. Sicut enim cor est principium vitæ naturalis, ita est principium vitæ, vel mortis moralis. Ex corde enim exeũt cogitationes malæ, furta, homicidia, &c. Matth. 12.

De cogitatione. Dist. II.

Notandum autem q tria sunt genera cogitationum. Quædam enim sunt vtiles & fructuosæ, quædam volubiles & ociosæ, & quædam vitiosæ. Vtiles & fructuosæ sunt quando ex voluntate & proposito versatur homo in eis honorem Dei & vtilitatem animæ suæ vel proximi sui intendens. De quibus. 1. Reg. 2. Deus scientiarum dominus est, & ipsi &c. Et Prouer. 8. Eruditis intersum cogitationibus. Sap. 5. Cogitatio illorum apud altissimum. Bern. Omne tempus in quo de Deo non cogitas, hoc te perdidisse puta. Item fructuosæ sunt semper cogitationes malæ, quando viriliter & cito eis resistitur, quantumcunque malæ sint. Vnde versus: Semper lucratus bona semper qui meditatur. Pugnans lucratur contra mala quæ meditatur. Greg. Tentatio, cui non consentitur, non est peccatum, sed materia exercendæ virtutis. De hac materia infra vbi agitur de tentatione, & supra vbi de perseuerantia. Item in vitispatrum quidam senex respondit cuidam interroganti de cogitationibus, Mortuos non timeas, sed viuentes fuge, hoc est consensu vel opere peccatum non operare. Item Abbas Syrus respondit: Si cogitationes non habes, quia opera non habes, hoc est quia, qui cogitatione aduersus peccatum non pugnat neque contradicit, sed corporaliter peccat, cogitationum nullas molestias habet. Sicut vbi est palus fixus in aqua, vel fluuium, ibi est strepitus vndarum, quoniam eis resistit. Vbi autem palus vndas sequitur, sine strepitu vadit. Sic quæ ducitur a cogitatione in actũ, non repugnans, non habet strepitum malarum cogitationum,

sed qui ei repugnat. In vitis Patrum quidam frater interrogauit senem quid faceret contra diuersas tentationes. Respondit: Non pugnes contra oēs, sed contra illā, quæ caput est aliarum. Contra immundas cogitationes nihil adeo valet, sicut eas spiritualibus patribus reuelare, in quarū reuelatione cōfusus hostis fugit, vt scabiosus, qñ scabies eius nudat. Secundo sunt cogitationes inutiles, & infructuosæ, & otiosæ, & hoc dupliciter, qñ s. diabolus ingerit cordi assiduè malas cogitationes, tunc sunt sine fructu suo quem intendunt dæmones, qñ sunt sine consensu ne placeant, tunc necesse hñt euanescere, & deficere, vt ventus, & fumus; In vitis Patrum dicit Abbas Pastor: Cogitationes sunt vt securis, q̄ nihil operat, nisi aliquis ei manum porrigat, sed manet otiosa. Item dixit qdā: Sicut vestes inclusæ in capsa exterminant, & putrefiunt, si fuerint ibi lōgo tpe, sic cogitationes in cordibus nostris deficiūt, & exterminant nisi fecerimus eas. Itē ad Abbatem Ioseph. Sicut si quis claudat in vase serpentem ꝓcedente tpe morit; sic malignæ cogitationes paulatim deficiūt patientia illius, cui eas dæmones immittunt. Itē otiosæ sunt, qñ sunt vanæ, & volatiles vt ventus. Interrogauit frater quid faceret, quia multæ cogitationes in aīa sua veniebant, & periclitari sibi videbat in eis. Duxit eum senex sub aere dicens: Expande sinū tuum ad ventū, & apprehende. Qui cum diceret se nō posse retinere, ait senex. Sicut non potes ventos apprehendere, nec retinere, sic nō potes cogitationes ꝓhibere ne veniant, sed tuū est eis resistere. Item otiosæ sunt, qñ de eo, quod ad Deum pertinet nō sunt. Ber. Oē ipsi, &c. vt supra. Prou. 21. Cogitationes robusti semper in abundantia, &c. Item in collationibus patrum dixit quidam pater. Mens hoīs est vt mola, quā incursus aquarū voluit, & quiescere nō sinit, sed necesse est voluere, & reuoluere quicquid ei ministrat, siue frumentum, siue loliū. Ita mens circumacta tentationibus habet voluere, & reuoluere, siue bonas, siue malas cogitationes, q̄ ministrant ei. Iob 20. Cogitationes variæ succedunt sibi, & mens mea in diuersa rapitur. Rñdit Sophar. Itē nota, q̄ stabilitas loci multum valet contra istas cogitationes. Item dixit quidā frater seni. Cogitationes meæ nutant, & tribulor. Rñdit senex. In cella tua sede: quemadmodū enim asina alligata sit, & pullus eius gestiat, & currat huc, atq; illuc, & quocunque ierit semper ad matrē suā reuertit; ita erunt cogitationes eius, qui pp Deum in cella residet, si ad modicum nutant, reuertunt tñ ad eū. Item quidā senex ait. Non deseras cor tuum tpe tentationis, quia si deserueris, ante se semper inuenies quod fugiebas. Tertiò notandum est, q̄ sunt cogitationes q̄dā vitiosæ, & culpabiles, quarū sunt quattuor gñā. Aliæ enim sunt curiosæ, aliæ libidinosæ & morosæ, aliæ in consensu perniciosæ, aliæ in defensione culpæ magis malitiosæ. Primum ergo genus cogitationum vitiosarū est curiositas. Est aūt curiosa cogitatio, qñ studet hō quō sciat, & cognoscat ea, quæ nō pertinēt ad salutem, vel qñ mens implicat se circa vana; vt Philosophi, de quibus Rom. 1. Euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorū. E contra Prou. 12. Cogitationes iustorū iudicia. Ibidē 20. Cogitationes cōsilijs roborant. Quod fit, qñ implicat se homo in cogitationib⁹, q̄ sunt recto iudicio, & consilio rerū magis vtiles. Secundus modus est, qñ sunt libidinosæ, & morosæ, i. qñ homo delectat in malis cogitationibus, & morat in eisdē. In collatione patrum dixit quidā senex. Aīa est ad modū Aquilæ, q̄ cum descendit de alto contemplationis, insidet cadaueri delectationis carnalis. Itē in vitis patrū quidā senex, q̄renti causam passionū suarum dixit. Infestāt te passiones, quia vasa earum intra te sunt. s. cogitationes, & imaginationes carnales, morā ibi faciendo, qñ eas nō eijcis viriliter, & velociter. Bern. Præteritæ cogitationes diū in animo ludunt, illudunt. Hiere. 4. Laua a malitia cor tuū, vsquequo morabunt in te cogitationes noxiæ. Item in vitis patrū frater quidam venit ad quendā senem dicens. Ora pro me, quia a spiritu fornicationis sollicitor, & orauit senex ꝓ eo. Iterū venit idem petēs, & senex idem fecit. Cum aūt iterum veniens idē diceret, rogauit senex dñm, vt ostenderet ei causam quare nō exaudiret, qui vidit spiritū fornicationis iuxta fratrem illū sedentem, & quasi ludentē cū eo. Angelus aūt bonus missus in adiutorium eius stēt, & indignabat aduersus illum, q̄ nō prosternebat se Deo; sed potius delectabat in cogitationibus suis. Annunciauit senex fratri, quę viderat monens, q̄ obsisteret cogitationibus suis malis. Exaudiuit frater senē, & inuenit requiem. Item ait quidam senex. Sicut apponit amaritudo vberi, vt puer separet ab eo, ita delectationis cogitationi apponēda est amaritudo cruciatus æterni. Ad hoc valent, quæ dicta sunt supra de inferno, de illis quorum habitacula tangebant a nebula erroris. Item cauere debet homo, ne dum de peccato cogitat ad dolendum, & dolere dolendum, immittat ei diabolus delectationem carnalem, vt delectet in eo, pro quo dolere, & flere volebat. Vnde Soph. 3. Corrumpunt oēs cogitationes suas. Tertiò sunt cogitationes perniciosæ, quæ ꝑueniunt vsque ad consensum mortalis peccati: tunc enim sunt sicut fœtus viperini, qui corrodendo matrem suam occidunt, & ventrem de quo nascunt, dilacerant, & disrumpunt. Sicut enim vipera a fœtibus suis intra se positis lacerat, & occiditur, ita nos cogitationes nostræ in cordibus nostris ortæ, & in vētre memoriæ nutritæ per cōsensum occidunt. Ideo dr̄ Hier. 4. Vsquequo morabunt in te cogitationes noxiæ. Et Dan. 13. Senes pleni iniqua cogitatione, &c. Quarto sunt cogitationes magis perniciosæ, qñ s. peccatum in corde tegit, occultat, excusat, & defendit, q̄ est grauissimum genus peccati, de quo infra vbi agit de gradibus superbiæ. De talibus cogitationibus dr̄ Sap. 1. Peruersæ cogitationes separant a Deo. Magna peruersitas est, Deo velle occultare, quod ipsum latere non potest. Iob 42. Nulla te latet cogitatio. Et 1. Paral. 28. Oīum nouit corda, & cogitationes intelligit. Magna ēt peruersitas est velle excusare, & defendere, quod accusari, & condemnari debes. Ideo dr̄ Isa. 55. Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas.

De custodia linguæ. *Dist. III.*

POst custodiā cordis videndum est de custodia linguæ. Circa quam considerāda sunt quatuor. Primo, ostendendum est quantum sit necessarium, & difficile linguam compescendo seruare. Secundo, quàm sollicitè cauēda sunt peccata linguæ. Tertio, quæ, & quot sunt huius peccata. Quarto per oppositum dicendum erit de silentio. Circa primum. s. quàm necessarium sit homini linguam suam sollicitè custodire, patet ex hoc, quod dr̄ Prou. 18. Mors, & vita in manibus linguæ. Quantū aūt difficile sit eā compescere, & custodire, ostendit Iac. 3. Lingua nrā ignis est vniuersitas iniquitatis, lingua constituit in membris nostris, q̄ maculat totum corpus, & inflammat rotā natiuitatis nostræ inflammata a gehenna. Oīs enim natura bestiarū, & volucrum, & serpentum, & cæterorum domat lingua aūt nullum hominum domare pōt. Est enim inquietum malum plena veneno mortifero. Ideo hortat sapiens Eccl. 28 post multa mala, quę ex lingua prouenire testat. Attēde ne labaris in lingua, & cadas in conspectu inimicorū insidiantium tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem. Nota quatuor in verbis istis considerandā, & memoriter cōmendanda. Primo, quia lingua lubrica est, & in lubrico constituta. Ideo in vitia multa per linguā incidimus faciliter, & frequenter: ppea maior, & diligentior sollicitudo requirit circa custodiam eius. Ideo dicit. Attende. s. pp linguæ lubricitatem. Secundo nota, q̄ aduersarij nostri multum infestāt nos de peccatis linguæ, quia vbi castrum debilius inuenit, ibi fortius impugnat. Vnde frequentius tentamur de peccato linguę, quàm de alijs, pp qđ vitium linguæ vigilantius est cauendum, quia vbi magis infestis robur obsidentiū, ibi vigilantius est, & fortius obsistendum. Tertio pp facilitatem lapsus, & difficultatem resurgendi; ideo dicit, & sit casus tuus insanabilis. Quarto pp peccatorum linguæ grauitatem, quia s. sunt ad mortē. Attende ergo, q̄ in peccata linguæ faciliter labimur, & frequenter, & ad hoc fortius impugnamur, & cum maiori difficultate resurgimus, an per hoc in mortem primā, & secundā incidimus i. in mortem culpæ, q̄ est mors prima, & in mortem gehennæ, q̄ est mors secunda. Item per linguā corruunt hoīes, & in mortē propriam, & in mortes multorū, sicut infra patebit. Sunt aūtē peccata linguæ diligenter, & studiosè cauenda, tum quia Deo sunt iniuriosa, tū quia sunt ipsi loquenti perniciosa, tum quia ꝓximo nihil sunt dānosa. Primo quidē, quia Deo sunt iniuriosa. Deus enim pp seipsum hoī linguam dedit. i. ad se laudandum, benedicendū, & sibi gratias agendum, pro oībus bonis, & beneficijs q̄ fecit, & continuè facit nobis, & se facturū promisit, vt hoīes sacrificent ei sacrificiū laudis, & annunciēt opera eius in exultatione, hoc est officiū Angelorum, & ita iā in hoc exilio pro modulo nostro participemus cum Angelis sanctis. Vnde 1. Cor. 13. Si linguis hominum loquimur peccata propria, confitendo humiliter, & orando, laudando vero Deū linguis loquimur Angelorū. Iac. 3. In lingua benedicimus Deum. Quam grauiter ergo peccant, & quam nequiter ingrati sunt, qui verba blasphemiæ ꝓferunt, vel alia hmōi cōtra Dñ. Isa. 3. Linguæ eorū, & adinuentiones eorum contra Dñ. Secundo dedit nobis dñs linguā ad conceptus nostros inuicē exprimendū, & ad corpus alendū, & sustentandū, sm duo opera naturæ, ad q̄ nobis est data, gustū videlicet, & loquelā; & q̄ est adhuc maius, & melius dedit eā nobis, ad veniam impetrandā in confessione, ad gratiā, & meritū promerenda in oratione. Isa. 45. Mihi curuabit oē genu, & cōfitebit oīs lingua. De his duobus infra Confessio, & infra Oratio. Tertio dedit Deus nobis linguā ad proximorum salutē procurandā, docēdo, monendo, cōsulendo, corripiendo, arguendo, consolando, & huiusmodi. Isa. 50 Dñs dedit mihi linguā eruditā, &c. Eccl. 6 Lingua eucharis in bono homine abūdabit, qua s. per Dei gratiam

sciat, & possit proximos a malo retrahere, & ad bonú attrahere. Talis fuit lingua Petri, Pauli, & aliorum Apostolorũ: qui, cum essent pauci, humiles, & abiecti, totum mũdum modico tpe ad fidem Iesu Christi per Dei gratiã conuerterunt. Talis ẽt fuit lingua B. Aug. & B. Ambr. aliorumq; Doctorũ Sanctorũ, & Prędicatorum, qui ad fidem Christi multas aĩas adduxerunt. Fideles vero ad salutem ęternã instruendo, monendo, exhortãdo, & huiusmodi in fide & moribus auxerunt, quia videlicet eorum lingua erat sancti Spiritus instrũm, q loquebat̃ in eis, & eas mouebat. Sicut dicit Psalm. Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis. s. Spiritus sancti, qui velociter. i. in instanti scribit legem & mandata, & oĩa ad salutem necessaria in cordibus audientiũ. Vnde in linguis igneis descendit Spiritus sanctus in Apostolos, aliosq; discipulos, vt ignea verba, loquendo infidelium mentes per errorẽ excæcatas illuminarent, obduratas ad pœnitentiã emollirent, frigidas ad amorem diuinũ vehementius inflammarent, & pigras ad bene operandum fortius excitarent. Quarto, dedit Dñs nobis linguã ad consecrandũ sua mysteria, & ecclesiastica sacra, quibus sanctificant̃ creaturæ visibiles per verbũ Dei, & orationẽ: vinificant̃, & consecrant̃ aĩæ spirituales, morbi curant̃, diuina offensa remittit̃, grã infunditur, remedia conferunt̃, dæmones effugant̃, & quod maius est mirabilius, & efficacius ẽt in Christi corpus creaturæ visibiles conuertuntur. Eccl. 36. Si est lingua curationis, est & mitigationis, & misericordiæ. In istis non solú pares sumus Angelis, immo ẽt excellimus, quia nõ eis contulit sacrorum suorum mysteria dispẽsanda. Attendat ergo vnusquisque quanta sit ingratitudo, quanta iniquitas, quantũ flagitium, membrum tã nobile, tantis dotatũ prerogatiuis, & priuilegiis adornatũ inquinare sordibus peccatorum, & q est instrũm Dei in tã dignis, & diuinis officiis facere diaboli instrũm. Sic ergo patet quantum sit cauendum vitium linguæ, & oĩno detestãdum, quia est Deo multiplr̃ iniuriosum. Secundo cauenda sunt sollicitè peccata linguæ, qa ipsi loquẽti sunt perniciosa, & ei faciunt multa mala. Primò, quia oẽ bonũ mortificant. Secundò, quia peccata multiplicant. Tertiò, quia personã reddunt odibilem. Quartò, quia reddunt eã damnabilem. Primo inquam peccatũ linguæ oẽ bonum mortificat, corrumpit, & inficit, sicut modicũ venenum infusum in vas vini, vel balsami. Iac. 3. Lingua constituit̃ in membris nostris, q maculat totum corpus. Et post. Est enim inquietum malum plena veneno mortifero. Lingua similis est Salamandræ, de qua dñt Philosophi, q qñ arborem pomum ascẽdit, oẽs fructus eius iaculo suo pungit, & inficit. Qualiter oẽ bonum, qđ est in hoĩe, maculat, & corrũpit, ostendit Iac. 1. Si quis putat se religiosum esse non refrenans linguã suam, sed seducens cor suũ, huius vana est religio. Exemplum de monialí, de qua loquit̃ B. Greg. in dial. q post mortem suã, cum esset sepulta in ecclesia, visa est ardere a capite vsque ad renes, sed a lumbis, & deorsum remanebat intacta, cuius causam assignat Gregor. q cum esset casta, & religiosa in aliis, in lingua tñ fuerat vitiosa. Secũdo, lingua peccata multiplicat, vnde facit hoĩem multipliciter vitiosum, & de peccato corruere in peccatum. Prou. 26. Os lubricum operat̃ ruinas. Eiusdem 12. pp peccata labiorũ ruina proximat malo. Isa. 3. Ruit Ierusalẽ, & Iudas concidit, quia linguæ eorum, & adinuentiones eorũ contra Dñm. Prou. 25. Sicut vrbs patens, & absq; murorum ambitu, sicut homo qui nõ põt in loquẽdo cohibere spiritum suũ. In vitis Pat. cum quidã senex iret ad B. Antoniũ, inuenit quosdã alios fratres, qui ibant ad eũ, qui in naui, & in via multa loquebant̃, & de diuersis scripturis, de opere manuũ, & alius senex tacebat, cũ peruenissent ad sanctum ait seni. Bonos fratres habuisti socios itineris? qui ait: Boni sunt, sed habitatio eorũ nõ habet ianuã, qui vult, intrat in eorũ stabulum, & soluit. Facit enim hoĩem sicut domũ sine hostio, arcam sine sera, ciuitatẽ sine rectore, nauem sine gubernaculo, equum sine freno, vas sine operculo. Tertio lingua reddit hoĩem odibilẽ, nec mirũ, quia oẽm gratiã effundit, abiicit. Eccl. 29. Sapiens in verbis seipsum amabilẽ facit, grę fatuorum effundent̃. Et infra. Homo eucharis sine gratia quasi fabula vana, quia nec ipse reputat̃, nec fides eius sermonibus adhibet̃, immo verba eius fabulosa vñt, & velut fabula derident̃. Sed ẽtra dr̃ Eccl. 6. Lingua eucharis. i. gratiosa in bono hoĩe abundauit Bern. Lingua in lubrico posita, lata, & tenuis optimum instrũm ad euacuandũ cor. Vnde sensibiliter videmus, q hoĩes linguosi sunt aridi, indeuoti, & oĩ bono spirituali vacui. Sicut enim linguis igneis, i. igne cœlesti, mentes Apostolorum repletæ solidantur, excecantur, & Spiritu sancto replent̃: sic linguis igne maligno succensis exiccant̃ corda, & Spiritus sancti gratia vacuant̃: ex quo sequit̃, q lingua reddit hoĩem odibilem, vel odiosum. Prou. 22. Verbosus odiosus erit. Eccl. 9. Terribilis in ciuitate sua vir linguosus, & temerarius in verbo suo odibilis erit. Eccl. 20. Procax ad loquendũ odibilis erit. Eccl. 25. Ascensus arenosus pedibus veterani: sic mulier linguata homini grauissima. s. ad sustinendum. Narrat̃ de quodã, q cum ipse in mari haberet vxorẽ suã secum, linguatã grauem ad tolerandum: cũ imminente tempestate clamatum esset a nautis, q grauiora de naui proiicerẽtur, ille exhibuit vxorem dicens, quod in tota naui nõ erat aliquid grauius lingua eius. Hæc est causa, quare multi hñt vxores suas exosas, & malè tractant eas, quia malas hñt linguas. Item cum quædã iuuẽcula requireret a quadam vetula, q dicebat̃ diuinatrix, quid facere posset, vnde pacem viri sui hr̃e valeret, & amorem, & vnde esset, q eam ita malè tractabat; dixit vetula, quòd summo mane surgeret ante diem, & intraret vicinũ vetulæ hortum, & q non loqueret̃ eundo, nec redeũdo. & cum illuc veniret genua flecteret versus Orientem ter, & Pater noster diceret, & ab herba, q vocat̃ Anima ne, quæreret ter quid faceret, qa vir suus eam malè tractaret, & ab herba audiret quid eã facere oporteret: q illa fecit, sed vetula eam præuenit, & sub herba latuit: cũ aũt q̃reret hoc, qđ instincta fuerat, ad tertiam q̃õnem iuuenculæ rñdit vetula ter: primo in bassa voce, postea inalzando vocẽ. Tace & pacem habe, redeundo non loquaris. Cum aũt redisset, & vetula q̃reret quid audisset, & illa referret, dixit vetula. Verè filia bene dictum est tibi. Si tacueris, & viro redeũte domum, & litigantem linguã tenueris, pacem cum eo habebis. Itẽ alia cõsimilis misit aliã pro casu consimili post venatores principis dicens, q docerent eã lepores, quos insequunt̃ canes, quõ pacem, & amorem viri sui haberet, si interrogaret eos. Ipsa aũt, cum videret lepores fugientes, nec de verbis eius curãtes, reuersa ad vetulã, conquerebatur se illusam. Cui vetula. In veritate lepus optimè te docuit, & si non verbo, tñ exemplo. Sicut enim lepus non rebellando, nec de verbis curando, sed fugiendo, & canes declinando euadebat, ita & tu potes. Item alius docuit aliã digitum supponere ori suo. Quã odiosum reddat hoĩem non solum hoĩbus, sed ẽt Deo, & Angelis, patet ex hoc, q dr̃ in vitis Pat. Legit̃ enim ibi, q cuidam de senibus sanctis per Spiritum sanctum reuelatũ est, q cum fratres conuenissent, & loquerentur de his, q pertinebant ad ędificationem, videbat sanctos Angelos inter eos stantes, & latantes delectabant̃ in eloquio Dei, & leuabant manus quasi Deo gratias referẽtes. Cum autem de sæcularibus loquerent̃, vel de impertinentibus ad salutẽ, statim Angeli indignantes longius recedebant, & dæmones in specie porcorum accedebant, & delectabant̃ volutantes se, & pleni fœtoribus polluebant eos. Cum aũt postmodum loquerent̃ de ędificatione, iterum veniebant Angeli vt prius, agentes, & mouentes manus lauabant eos a sordibus. Sanctus aũt senex ibat per monasteria post multum fletum, & vlulatum, monens fratres, & dicens. Cauete fratres a multiloquio, & ociosis sermonibus, & seruate linguam, per quã malos interius animæ generatur, & p quam Deo, & Angelis sanctis odibiles sumus: verba enim inutilia infirmam faciunt mentem, & euacuant animam nostram. Quarto lingua reddit hoĩem damnabilem, sicut patet Luc. 16. de diuite epulone, qui pp loquacitatem suã damnatus est, vt dicit Greg. & ęternæ pœnæ supplicio cruciat̃, nec vnã aquæ guttã potuit impetrare. Et de damnatis dr̃ Apoc. 16. Manducauerũt linguas suas præ doloribus, &c. Quia enim per quæ peccat quis per hæc, & torquet̃: ideo qui per linguas suas peccauerunt, in linguis præcipuè cruciant̃. Vlterius de multis malis, quæ facit lingua loquenti specialiter inuenies infra, vbi in speciali agitur de singulis eius peccatis. Tertio, cauenda sunt peccata linguæ, quia proximo multipliciter sunt damnosa. Primo nãq; lingua proximum succendit, & prouocat ad iracundiam, & furorem. Hic est serpens flatu adurens, & inflãmans filios Israel. Deu. 18. Hic serpẽs dr̃ Situla faciens fitua peccatum vindictę, vel aliud. Iob 41. Halitus eius prunas ardere facit, & de ore eius ignis egreditur ad modum Vehemoth, siue diaboli Eccl. 28. Lingua nequam flãma sua non vret iustos, qui dereliquerunt Deum, inciderunt in illã, & ardebit in illis, & non extinguetur. Iac. 3. Lingua nostra ignis est, qui inflammat, inflammata a gehenna non igne, qui luceat, sed qui fœtet obscurat, & denigrat. Item Eccles. 28. Lingua testificans adducet mortem, si sufflaueris quasi ignis ardebit. De his magister Iacobus dicit multa exempla, maximè contra litigatores, & aliorum inflãmatores ad irã. Cum quædã mulier litigiosa frequenter litigaret contra quendam bonum virum, & ipse ei quasi cani latranti tergum verteret, & nihil rñderet, requisitus ab aliis, quare non rñderet, dixit, q nesciebat litigare. Ait ille. Si vis, vt quiescat, quære aliã litigiosam, & conducas eam, quæ litiget pro te, & iudicauit ei quãdam, quæ optimè sciebat litigare. Cum eam rogaret, vt accepto bono precio litigaret contra talem, quia audierat, quod hoc facere nouerat, ipsa fortiter indignata incępit cũ eo litigare, & vituperare fortiter dicẽs, q aliã q̃reret, quia nõ erat talis.

Cum aūt ille diceret: Benedictus Deus, quia inueni q̄ quærebam: tūc illa acrius, & turpius eū vituperabat, & se magis excusabat, tunc ille. Nō q̄rā ego aliā, quia meliorē te ad hoc nō inueniré, q̄ hoc melius sciat facere, & velit, & possit. Itē cum q̄dā alia litigaret cum quadā bona muliere, nec posset sedare, ac diu corā tota vicinia illa auscultasset, ad vltimū dixit, nisi tacueris ego de vobis dicam corā oībus tale verbum, q̄ nunq̄ de vobis fuit dictum. Cum aūt illa instaret, q̄ diceret illud, quia de ea mentiretur, ait: O dña proba mulier loquamini, at illa cōfusa adhuc vituperabat eā. Itē cum alia mulier cū quadam alia coram vicinia litigaret, & illa esset implacabilis, altera expandit ei palliū suū, dicens, sicut audiuerat in sermonibus. Dña ista vituperia vestra sunt mihi valde necessaria, quasi p̄ciosum aurū, & lapides præciosi ad mea debita, quib. multū affligor persoluenda, & ad coronā æternam mihi fabricandā, proiiciatis ergo satis de his in hoc pallio. Propter hoc bene dr̄ Prou. 15. Rñsio mollis frangit irā, sermo durus suscitat furorē. Sicut patet in vitis Patrū. Dum Abbas Machatius montē ascenderet, & quidā discipulus eū p̄cederet, obuiā cuidam sacerdoti idolorū currenti, & grande lignū portanti clamauit. Quo curris dæmon. At ille indignatus tm̄ eum verberauit, q̄ eū quasi exanimem reliquit. Item currēs obuiauit B. Machario. Cui ait sanctus: Saluetis laborator salueris, qui admirans ait. Quid inuenisti in me boni, vt ita me salutares. Cui Machatius, quia vidi te laborantē, ignorans quo curreres. Et ille: Et ego tua salutatione cōpunctus, seruū magni Dei te cognoui, & dixit ei q̄uo p̄ verbis cōtumeliosis alteri verbera intulerat. Et tenens pedes eius rogauit, vt eū monachū faceret, qui asserebat, q̄ alter eū non dimitteret. Tunc altū fratrē, quia vulneratus ambulare nō poterat ad ecclesiā manibus detulerunt, fratres aūt illum videntes conuersum admirati sunt, & multi ex Paganis p̄p illum sacerdotem suum ad fidem conuersi sunt. Dicebat Machatius: Sermo durus, & malos ēt bonos peruertit: humilis, & bonus malos cōuertit in bonū. Scdo lingua inquinat, emittēdo immundiciā, & fœtorē, q̄ fit dupl'r. s. vel per verba contumeliæ, vel per verba immunditiæ. Per verba quidē contumeliæ, quia litigiosi, vel contumeliosi similes sunt perdicibus, de quibus dī, q̄ postq̄ diu pugnauerunt rostro, & vnguibus, ad vltimum posterioribus p̄priis pugnando, & mutuis stercoribus p̄iectis in faciebus se maculāt. Sic hoīes linguosi post litigia se fœdant vituperiis, & contumeliosis verbis. Item similes sunt Iudæis crucifixoribus Christi, qui postquā Chr̄o mala fecerant, & dixerant, ēt in eius faciem conspuebant. Per verba verò immunditiæ lingua multos inquinat, quia sicut dr̄ Iac. 3. Lingua maculat totum corpus. s. ecclesiæ, ideo p̄cipitur Leu. 14. q̄ leprosus habeat os opertum, ne halitu suo corrumpat alios, & trahat ad immundiciā, vt 1. Cor. 15. Corrumpunt bonos mores colloquia praua. Frequenter n. luxuriosi verbis suis impudicis trahunt alios ad luxuriā. Tertio lingua seducit, & inducit in errorem. Eccles. 5. Lingua imprudentis subuersio illius est. Imprudēs quippe primo subuertit, postmodum subuertit alios per linguā suam, sicut fuit lingua Arrij, qui ferè totum mundū subuertit, & infecit, ēt ipsum Papā Leonem, & multos Imperatores, pro cuius peste tot, & tātæ persecutiones ortæ sunt in ecclesia Dei, q̄ quicunque pro fide stabant ad mortē quærebant, vel in exilium relegabant, vt Athanasius Alexandrinus Patriarcha, & B. Hylarius, & B. Martinus. De cuius secta orta legitur Ecclesiasticæ Histor. lib. 11. & de processu eius, & infectione, & persecutione facta catholicis. 13. & 14. eiusdē Hist. lib. 11. li. 8. c. de persecutione Basilij. Item 15. cap. 17. de persecutione Ambrosij. Item pestifera fuit lingua Manichei, a quo secta Manicheorum, & aliorū Hæresiarcharum, & maximè Mahometi, q̄ ferè totam ecclesiā Orientalem, & Meridianā subuertit, & destruxit, sicut patet hodie. De lingua pestifera dr̄ ait Apoc. 9. Angelus abyssi, qui p̄sidebat locustis, per quas signant' hæretici, dicebat' exterminās. Et 4. Eiusdē. De ore eorū p̄cessit ignis. i. verba inflammantia ad irā, & fumus, q̄ excæcantia per errorem, & sulphur, quia fœtentia per blasphemiā, vel luxuriam. De hac materia require infra Heresis. Quarto lingua mala disseminat. s. infamias, discordias, & rācores. De peccato seminantiū infamias, require infra Detractio. De peccato seminantium discordias, require infra inter filias Iræ. Quinto, lingua pūgit, & vulnerat. Psal. Dentes eorū arma, & sagittæ, & lingua eorū gladius acutus. Hier. 9. Sagitta vulnerans lingua eorum. Sexto, lingua mortem gñat primo suā, postmodū multorum aliorū, nō vnius tm̄, sed q̄q; decem, vel centum, vel mille. Iob 20. Occidet eū lingua viperæ. Eccl. 28. Multi ceciderunt in ore gladij, sed non sicut quasi qui interierunt per linguā. Sequitur Mors illius mors nequissima. Circa tertium. s. qui & quot sint peccata linguæ dicendum, q̄ tā multa, vt vix valeāt numerari. Iac. 3. Lingua ignis vniuersitas iniquitatis. Glo. per hāc oīa facinora aut cōcipiunt', vt adulteria, latrocinia, & hmōi, aut perpetrant' vt periuria, falsa testimonia: aut defendunt', sicut facit quilibet impius facinus qd̄ cōmisit. Dnt aūt esse linguæ peccata, iactantia, ironia, simulata cōfessio, peccatorū defensio, cōtentio, impugnatio veritatis agnitæ. & de his oībus require infra inter gradus superbiæ, & inter filias inanis gloriæ. Itē detractio, susurratio, derisio, murmuratio, prauū consilium, secreti reuelatio, de quibus require sub inuidia. Item blasphemia, conuitium, seu contumelia, litigium, clamor, maledictio, improperiū, discordiarū seminatio, de quib⁹ oībus require infra sub ira. Itē adulatio, multiloquiū, vaniloquium, scurrilitas, indiscreta p̄missio, indiscreta comminatio, taciturnitas, de singulis horum require sub accidia. Item mendacium, periurium, falsum testimonium, require sub auaritia. Item turpiloquiū, require sub luxuria. Cum aūt lingua s̄m Philosophū congruat in duo opera naturæ, gustū videlicet, & loquelā, hæc oīa supradicta pertinent ad linguam, quātum ad primū eius officiū. i. loquelā. Præter hoc sunt duo peccata pertinentia ad linguā, quantū ad scd̄m eius officiū. i. gustū, videlicet castrimargia, & ebrietas, de quibus require infra sub gula.

De silentio. Dist. IIII.

Circa quartum. s. de silentio sciēdum, q̄ sicut peccata linguæ sollicitè sunt cauenda, sicut est silētium diligendum, & rēt obseruandū, multiplici rōne. Primū est exemplaris informatio. Scd̄m est regularis instō. Tertium est candor puritatis. Quartū est decor honestatis. Quintū, quia valet ad instructionē. Sextū, quia p̄dest ad deuotionē. Septimum, quia p̄tendit sapientiam. Octauum, quia ostendit patientiā. Nonum, quia dat verum gaudium. Decimum, quia meret' præmium. Primū ergo, p̄p quod debet amari silentium, est exemplaris informatio. Deus enim silet nostra dissimulando peccata, & ad pœnitentiam expectando, sed postea loquitur in iudicio disceptando, & vnicuique s̄m opera sua reddendo. Isa. 42. Tacui, semp silui, patiens fui, quasi parturiens loquar, per hoc ostendens nobis, q̄ est tps tacendi, & tps loquendi, sicut dr̄ Eccles. 3. Item Christus ante Pilatum stetit sicut mutus, & non aperiens os suum. Psal. Ego autē tanquam sur. non aud. & sicut mutus, &c. Isa. 53. Sicut ouis ad occisionem ducet', & obmutescet, & non aperuit os suum. Sic & B. Virgo rarissimè, & paucissima verba legit' protulisse. Item Abbas Agathon, vt taciturnitatem disceret, dr̄ lapidem in ore suo per triennium tenuisse. Item de quodam milite inuenitur, q̄ volens intrare religionē, attendens mala, quæ faciebat lingua, misit quendam vasallum suum ad Abbatem iniungens ei, quod diceret Abbati voluntatem suam, & q̄ esset mutus, paratus tñ per oīa obedire. Receptus credebat' mutus, & cum multum p̄fecisset, eduxit eum Abbas secum ad quendam militem in extremis laborantem, quem videns in exitu miserabiliter a dæmonibus pertrahi, risit multum, redeuntibus illis occurrit quidam miles promittens Abbati, q̄ expeditis factis suis quam citius religionem intraret. Qui cum præcederet eos viam tenens, per quendam pontem cecidit, & submersus est, cuius animam vidit dictus miles in monachi specie in cœlum ab Angelis deferri, & cum risisset, adiurauit illum dictus Abbas in virtute sanctæ obedientiæ, q̄ si posset loqui diceret ei quare risisset sic. Qui ait: Malè fecisti contra propositum meū faciēs me loqui. Cui oīa visa narrauit. Cū aūt Abbas corā eo se prostrasset, & ille eum repulisset, rogauit illum, vt ipsum in aliquo loco recluderet, vbi suum propositum seruaret. Scd̄m est regularis institutio, videlicet Benedicti, Augustini, Francisci, & hmōi, qui quasi custodem religionis silentium posuerūt in claustro, oratorio, dormitorio, & aliis officinis. Isa. 32. Cultus iustitiæ silentium. Hierem. 8. Cōuenite ingrediamur ciuitatem munitam, & sileamus ibi: vnus enim debet alium ad silentium prouocare. Sicut enim homo in ingressu religionis posuit pedes suos in ligno obedientiæ, vt non sit ei licitum pedem extra ponere, vt domus religionis exeat fines sine licentia prælati: ita nec lingua debet exire terminos suos sine licentia prælati, quam in manu eius posuit, sicut alia membra. Clauis oris, est licentia prælati: sera, regularis clausura, silentium: fures vñs esse, qui faciunt contra clauem, nec accipiunt eam a prælato, qui claues domus debet tradere, & seruare. Prouerb. 22. Ne transgrediaris terminos antiquos, s. loci, vel spis, quos posuerunt patres tui. Item nō aduertunt, quàm preciosum thesaurum contineat in se, qui vbique silentium proiiciunt. Sicut dr̄ Amos 8. Vbi proiicietur silentium. Tertium est amor puritatis, ad quam seruandam multum valet silentium, p̄p quod ait Psal. Dixi custodiā vias meas, vt non delinquā in lingua mea. Idē. Pone Dñe custodiā ori meo, &c. Eccles. 22. Quis dabit ori meo custodiam; & super labia mea signaculum certum, vt non cadam in ipsis, & lingua mea perdat me. Greg. Mens sine clausura silentij, vndique patet iaculis inimici. In vitis Patr. Cum Arsenius adhuc esset in palatio,

rogauit Dñm, dicens: Dñe dirige me ad salutē. Et vox ad eum. Fuge hoies, & saluaberis. Itē eum adhuc in solitudine oraret, vox facta est iterum ad eū. Fuge, tace, quiesce: hæc.n. sunt radices non peccandi. Nota sm̄ legē, vas non hñs operculū.f. silētij immundum est, pp quod Ambr. Alliga sermonem tuum ne lasciuiat, & multiloquio sibi peccata colligat: lutū.n. colligit animus verbis exundans. Idē. Plures vidi peccasse loquēdo, & paucos tacendo. Idem dicit Greg. Redire non valet ad cognitionem sui, mens q̄ multiloquio est corrupta, sed a secreto intimę considerationis se excludit, quia in fonte impuro intuentis faciem non vr̄. Bernar. Quis nouit quantas modicum membrum linguæ attrahat sordes, q̄ multiplex in labiis incircumcisis immunditia, quanta sit pernicies oris incircumspecti: vnde in laudē B. Ioānis Baptistę canit. Antra deserti teneris sub annis, &c. verè in magno periculo sunt hoies sine silentio, vt equitantes equum rabidū sine freno, in domo succensa sunt sine obstaculo: in via, in qua est fouea abyssalis sine operculo, sunt vt castrū sine clausula, sunt vt vrbs sine porta, sunt vt domus expolita, sicut vt area sine sera, vt nauis sine anchora, vinea sine sæpe, messis sine custode. In vitis Pa. dixit Abbas Sysoi. Crede, quod 30. anni sunt, qđ non deprecor Dñm pro peccato, sed orans dico. Dñe Iesu Christe protege me a lingua mea, & vsque nunc per singulos dies corruo per ipsam, & delinquo. Quartū est decor honestatis. Sen. Primum argm̄ cōpositæ mentis est in se posse consistere, secumq; morari. Leuitas quippe mentium perpenditur ea leuitate verborū, & nequitia ex nequitia, & hmōi. Matt 27. Loquela tua manifestū te facit. Greg. Praui sicut in mente sunt leues, ita in locutione præcipites, quia quod leuis conscientia cōcipit, leuior protinus lingua prodit. Idem. Qualis sermo ostenditur, talis animus comprobatur. Quintum est, quia silentium valet ad instructionem. Eccl. 32. Audi tacens, & pro reuerentia accedet tibi bona gratia. Idem. Audi tacens simul, & quærens. Vnde Christus in medio doctorum tacet, audit, & interrogat. Luc. 3. Sen. Esto tacitus auditor, quærenti facilè responde, contendenti facilè cede, nec iurgia contentionesq; consecte. In vitis Pa. frater quidam interrogauit Abbatē Moy. sermonem, qui rńdit ei: Vade, & sede in cella tua, & ipsa te docebit vniuersa. Sextum est, quia prodest ad deuotionem. Tren. 3. Sedebit solitarius, & tacebit, quia leuabit se supra se. Greg. Mens more aquæ circumclusa ad superiora colligitur, quia illud repetit vnde descendit, & relaxata redit, & se per inferiora inutiliter spargit. Quot enim superuacuis verbis a silentij sui censura dissipatur, quasi per tot riuulos extra se ducitur. Vnde redire ad sui cognitionē non sufficit, quia per multiloquium exterius sparsa, vim intimæ considerationis amittit. Dñt naturales, & artifices, q aqua nō potest ascēdere quantū descendit per aquæductum, & per cubitum vltra. Septimum est, quia signum est sapientiæ. Sen. Silentium hoīs stulti pro sapientia est. Prou. 17. Stultus si tacuerit, sapiens reputabitur. Iob 13. Vtinam taceretis, vt putemini sapientes. Xenocrates Philosophus, cū inter multos taceret, interrogatus cur hoc faceret. Rńdit: Quia me locutum esse pœnituit, tacuisse nūquam. Item Socrates inter alios Philosophos tacens interrogatus cōparando verum hoc faceret ex inopia, an ex stultitia, ait: Nemo stultus tacere potest. Theotistus Philosophus rustico tacēti in conuiuio dixit. Ex doctis hoc solum habes, q taces. Itē Zenon. Philosophus cuidam loquenti ait. Si te auribus nostris audises, taceres. Hieron. Bene loqui nescit, qui tacere non nouit. Quidam Philosophus: Serua vocis, & silentij temperamētum, & si loqui libuerit, sic loqueris, vt aliàs libētius audiaris. Octauum est, quia signum est patientiæ. Vnde Chrs & corā Pilato, & coram Herode tacuit in signum patientiæ. Item colaphis cæsus, cōsputus, illusus, flagellatus, coronatus, crucifixus, &c. semp tacuit. Isa. 53. Quasi agnus corā tondente se obmutuit. Ecc. 13. Paup sensus tacebit. In vitis Pat. fratres conuenientes in scitu voluerunt pbare Abbatē Moysen, & ipso adueniente dixerūt. Vt qd venit æthiops iste inter nos. Qui tacuit. Discedente conuersi quæsierūt fratres ab eo si fuerat turbat^9. Qui rńdit. Turbat^9 sum, & nō sum locutus. Itē Abbas Pastor quæsiuit ab Abbate Vestorio vnde tantā acquisierat virtutē, vt qn̄ Abbas ei aliqd iniūgeret in monasterio, ipse non loqueretur, nec se mediū faciebat. Ait adiuratus. Qn̄ intraui in monaste. io dixi. Tu & asinus vnū estote, vt sicut asinus verberatur. & non loquitur, iniuriā patitur, & non rōdet, sic & tu. Sicut in Psal. legitur. Vt iumentum factus sum apud te, &c. Nonū est, qa dat pacē, & gaudiū Prou. 26. Qui imponit stulto silentiū, iras mitigat. In vitis Pa. frater qdā interrogauit senē, vsquequo est seruandū silentiū, q rńdit: vsquequo interrogeris. In oī loco, si tacit^9 fueris, requiē habebis. Ibidē. Qui sedet in cella, a trib. bellis eripitur. Auditus, locutionis, & visus. Vnum tñ hēbit. s. cordis. Itē frater interrogauit senē. Si habito cū aliis, & video aliquā rē inconuenientē, tunc vis vt loquar? Dixit senex,

ora, si sunt aliqui maiores, aut coætanei, tacens magis requiem habebis: in hoc ēt, q minorē te facis, securum te reddis. Si aūt coarctat te spiritus tu^9, cōmone facito humiliter. Si nō obediunt, relinque labo.ē tuū in conspectu Dei, & consolabitur te. Decimū est, qa dat æternu brauiū Ps. Lætati sunt, qa siluerunt, & deduxit eos, &c. Iō dr̄ Tren. 3. Bonū est pstolari cū silētio salutare dñi.

De custodia sensuum. Dist. V.

POstquā dictū est de custodia cordis & oris, dicēdū est de custodia sensuū exteriorū; Per hos. n. aīæ ciuitas impugnatur. Sicut aūt ciuitas qn̄ obsidetur totū robur exercit^9 ponitur circa portas, qb. fractis, ciuitas cito capitur. Ex ōtra ciues obsessi totū robur constituūt circa portas. Vn̄ Hiere. cū pdicaret ciuitatē Ierusalē capiendā a Chaldeis dixit, quod conuenirent oēs principes, & cognationes regnorum Aquilonis, & collocarent solium suum in portis eius, vnusquisque in introitu suo. Hierem. 1. Sic anima nō custodiēs sensus suos expugnatur, capitur, spoliatur. Vō de singulis eorū specialiter est videndū.

De visu.

ET primo de custodia oculorum, quia sicut visus inter alios sensus prior est in situ, & in ordine in capite, ita in aīæ nocumento obtinet principatum. Ideo diligenter inuigilandum est circa custodiā oculorum. Ad hoc aūt debent quatuor principaliter nos mouere. Primo quidē multiplex operatio naturæ. Secundò, cōsideratio naturæ. Tertiò, æterna speculatio. Quartò, æterna retributio. Primo quidem ad custodiā oculorū debet nos mouere sollicitudo naturæ, q̄ tot operimenta posuit. Dicūt enim Philosophi, q natura virtutem visiuā operuit septem tunicis, quarum altera deficiente necesse est vim visibilē deperire. Item Deus fecit naturā oculi maximè necessariam, & maximè passibilem ab intrinseco tangente. Item naturale est hominis, vt manus, vel quodlibet membrum, qđ pōt ante oculos, ponat pro custodia eorū a læsione contrarij. Itē natura visum inter sensus alios posuit capitaneū principem, & superiorem ducem: & ideo magis timēda est eius impugnatio, & cautius custodiendus est. Itē vsum oculorū maximè fecit necessariū, & abusus maximè periculosus est, & ideo maximè est cauendus. Itē natura collocauit oculos in summo capitis nostri, per qđ nobis signatur, q eos figere debemus in Chro capite nostro. Psal. Oculi mei semper ad dñm. Et q naturā diuinā in cęlo cōtemplari debemus, vt ad eā semper dirigamus oculos interiores intentionū nostrarum, & affectionum. Vt B. Martinus faciebat, q oculis, ac manibus erat in cęlū semper intentus. Et B. Stephanus, qui intendens in cęlum, vidit gloriā Dei. Act. 8. Et B. Ioannes, qui per Aquilā figuratur, qa intuitus est Solē in rota. i. Deum in sua deitate, de quo legitur, q cum reuersus esset de exilio de Pathmos insula in Athē, & inuenisset multas hæreses pullulasse, cōuocauit populum, & indixit orationē. Et missa celebrata sub diuo tacens, & oculos in solari rota infigens irreflexos, euangeliū illud. In principio erat verbū. in quo hæreses, q̄ pullulauerāt, cōfutauit, libera voce deprōpsit. Dr̄ a naturalib. qđ Aqla volens experiri pullos suos, q sunt generosi, vel degeneres, inuertit eos versus rotam Solis, & illos q Solem intuētur irreuerberatis oculis tanq̄ generosos fouet & nutrit, illos aūt qui oculos ad terrā deflectunt, tanquā degeneres, & indignos abiicit. Sic dñs eos degeneres reputat, q mentis oculos in cęlū nō figūt, sed affectiones, & cogitationes in terrenis ponunt. Prou. 17. Oculi sapiētis in capite eius, oculi stultorū in finib. terræ. Itē natura nr̄a, & eius figura hoc signat. Sen. Cætera aīalia natura deiecit ad pastū, hoīem aūt erexit ad sidera. Dr̄, q lupus rapiens puerū, & nutriens, cū puer vult naturaliter oculos eleuare sursum, lupus eū percutit cauda super oculos, vt ad modū catulorū suorū respiciat deorsum. Sic diabolus hoīes lucris tpalib. Itē qđ in cęlestib. oculos mentis figamus, hoc est figuratū in hoc, qđ pcepit filiis Israel. Nu. 15. q in oris, & angulis palliorū ponerēt vittas iacinctinas & fimbrias, vt nō sequerentur cogitationes suas, & oculos fornicantes p varias res, sed vidētes eas recordarentur vniuersorum mandatorum Dei. Hæ fimbriæ signāt mādata Dei. Vittæ iacinctinæ pp colorē cęlestē signāt cęlestē beatitudinē, p qua dēmus oīa facere q̄ facimus, In qua debemus intētiones, & affectiones figere. Scdo debet nos mouere magnitudo iacturæ. Sunt ēt oculi nr̄i raptores, fures, & pditores, & turpitudinis cōsiliatores, portæ mortis, & fenestræ. Raptores sunt. Tre. 3. Ocul^9 me^9 depdatus est aīam meā in cunctis filiab. vrbis meæ. Capiunt & furantur, & pdantur aīam aliqn̄ non aduertentē, & captiuā detinent in reb. exterioribus, quas illicitè aīa concupiscit. Iud. 25. Sandalia eius rapuerūt oculos eius, & pulchritudo eius captiuā fecit aīam eius. Hi sunt latrunculi egressi de Syria, q captiuā duxerūt puellā de Israel in obsequiū vxoris Naamā leprosi. q signat cōcupiscentiā mundi, cui^9 decor leprosus est, dū se amātes inficit. Naamā interpretatur decorās. Syria sublimis interpretatur, & signat caput, de cuius sublimiori parte duo oculi egrediuntur, dū circa exteriora vagantur.

Cito autem captiuas faciunt animas, dum circa mulierum pulchritudinem euagantur. Philosophus. Cum mulieres aspicimus vtinam linceos oculos haberemus. Linx enim est aĩal ita acutè videns, vt vis visiua eius septem, vt dr̃, penetret parietes. q.d. Philosophus. Vtinam sicut aspicimus exteriorem pulchritudinem, videremus fœminarum interiorem fœditatem, & cordis prauitatem. Fœmina pulchra foris manet intus plena fœtoris. Legitur in Barlaam, vbi refert Iohannes Damasc. quõ Theodas magus dedit consilium Regi Auennir, q̃ oẽs viros excluderet a cõsortio filij sui Iosaphat, & virgines speciosissimas cum eo includeret, ad quarũ visionem, & colloquiũ animus Iosaphat emolliretur, vt a Christo recederet, & retulit ei hoc exemplum ostendẽs quã potens sit aspectus mulierum ad captiuandam corda virorum, ait: Quidã Rex quendam habuit filiũ, postquam diu desiderata susceptione prolis caruisset, quem cum ostẽderet medicis, ipsi considerata eius dispõne dixerunt patri, q̃ nisi eũ includeret taliter, q̃ per decenniũ non videret lumen, lumine priuaretur oculorum, quem illo tpe inclusum expleto decennio emisit pr̃, & fecit adduci corã eo diuersarum rerum pulchritudines, & noĩa singulorum rerum ei indicantur, vt equorũ, & aliorũ iumentorũ, iuuenum, & hoĩum, & mulierum, & auiũ. Cum autẽ quæreret de mulieribus dixit ei Spatarius Regis ludẽdo. Hi sunt dæmones, qui seducũt hoĩes, quarũ amore in earum aspectu magis exarserat. Item nota, q̃ in mulieribus non solũ cum aspiciunt, immo & cum aspiciuntur potẽtes sunt oculis aĩas capere. Iob 40. In oculis suis quasi hamo capiet eũ. Cum Rex Angliæ Richardus intrasset in quandã Abbatiã monialium vidit ibi quãdam sanctimonialem virginem, cuius pulchritudine illectus, mãdauit Abbatissæ, q̃ eã sibi mitteret, q̃ si non faceret, ipse Abbatiam destrueret, & ea violenter auferret. Qd̃ audiens dicta monialis quæsiuit quid ei in ipsa placuisset. Audiensq́; q̃ oculi eius eum illaqueauerĩt, volens de cætero periculis oculorũ carere eruit sibi oculos suos, & ponens eos in vase misit dicto Regi, mandans ei, q̃ satiaret se optato, qui ex hoc confusus eã in pace dimisit. Vnde Greg. super illud. Gen. 3. Vidit mulier lignũ, dicit. Deprimendi sunt oculi a lasciuia suæ voluptatis, qui quasi quidã raptores ad culpã velocissimi sunt. Oĩs. n. corruptio tã aĩæ, q̃ corporis, ab eis sumpsit exordiũ. Primũ nãq; peccatũ, & prima corruptio carnis, ortum habuit ab oculis. Gen. 3. Videns mulier lignum, q̃ esset pulchrũ, & c. dr̃, q̃ q̃ cito gustauerunt, aperti sunt oculi eorũ. i. nati concupiscentiarũ, & corruptelæ carnis. Itẽ cũ oculi maximè sint passibiles, maximè internæ passionis illati, ut, oculi maximè leduntur naturaliter ex intuitu lepræ, & maximè intuitu lepræ spiritualis. i. peccati carnalis, cõsueuerũt aĩam inficere: & sicut lepra materialis, & sentitur, & apparet in oculis, sic & spiritualis. Gl. super illud Matt. 7. Quid vides festucã, &c. Oculus qui in paradiso post culpã est reseratus, apertus videt, nõ vnde proficiat, sed vnde deterius cadat. Hoc signatur Gen. 34. vbi dr̃: Dina egressa, vt videret mulieres regionis illius corrumpitur a Sychen. Aug. Ne dicatis vos habere animos pudicos, si habeatis oculos impudicos, quia per hos intactis ab immunda violatione corporibus, fugit castitas ipsa de moribus ibi supra. Hugo de S. Victore. Et si corpus ab immunda violatione nõ tangitur, ipsa tñ immũda violatio, visu, affectu, cogitatione, delectatione, perpetratur visus inordinatus pit malã cogitationem, cogitatio delectationem, delectatio consensum, consensus operationem, operatio consuetudinem, consuetudo necessitatem: & ita paulatim sic corrumpitur aĩa, vt iã dicat se nõ posse a peccato abstinere. Oculi & sunt proditores, secreta aĩæ exterius nũciantes. Aug. Impudicus oculus impudici cordis est nuncius. Oculi interiora secreta cordis, & eius turpitudinẽ reuelans, tã dæmonibus, q̃ hoĩbus, quia ex fructu arbor cognoscitur, & ex riuuli qualitate fontis qualitas indicatur, & illa, q̃ sunt in domo, vrit per hostium, vel fenestras, & ignis in domo percipitur per fumũ exterius exeuntẽ. Item oculi sunt portæ, vel fenestræ, per quas mors intrat ad aĩam. Hiere. 9. Ascendit mors per fenestras vestras. Per oculos frequenter capiuntur incauti, a laqueis venantium dæmonum, sicut aues. Sed attende, q̃ aues descendentes ad terram circunquaque respiciant, ne in laqueos pedes suos immittant, vel ne alio modo capiantur, ita q̃ oculis cauent laqueos. Sed aĩa oculis, quibus laqueos declinare deberet, irretitur, & capitur, quia solo visu infinitis laqueis. i. rebus concupiscibilibus & ab ea distantibus capi potest incautis oculis, & pp euagationẽ, & incuriã oculorum. Ideo dr̃ Eccl. 9. Ne respicias mulierem multiuolã, ne fortè incidas in laqueos illius. Philosophus quidã videns accipitrem iocantem cũ quadã muliere clamauit. Tu qui auibus & feris tendis laqueos, vide ne capiaris incidens in eos. Ab hmõi laqueis capitur incautus iuuenis, de quo Prou. 7. Video vecordem iuuenem, &c. Et postea sequitur: Velut si auis festinet ad laqueum. Tertio debet nos mouere ad custodiam oculorum oculorum interna speculatio, quia quãto oculus exterior circa exteriora vagatur, tanto magis ab interiori speculatione oculus interior obscuratur. Vnde de Balaam dr̃. Num. 24. Dixit vir, cuius obructus est oculus, qui visionẽ oĩpotentis Dei intuitus est, qui cadit, & aperiuntur oculi eius. Item de Paulo dr̃. Act. 9. Cum exterius excæcatur, illuminatur interius. Ad hoc facit exemplum Didymi, de cuius intellectus profunditate multa dñr in Hyst. ecclesiastica, qui cum esset cæcus, tã magni, & alti intellectus factus est, vt perfectus videretur esse in oĩ facultate. Hic primus expositor sacræ scripturæ legitur, qui vidit in spiritu per reuelationem mortẽ Iuliani Apostatæ. Cum autẽ B. Antonius visitasset Alexandriam pp hæreticos Arrianos contra eos pdicando, & sederet iuxta Didymũ, quæsiuit ab eo, si doleret de hoc, q̃ oculorum materialium lumine priuaretur, & ait, q̃ de hoc nõ debebat dolere, sed potius gaudere, quia & muscæ, & pulices corporales oculos habebant, & vilissima quæque aĩalia ista videbant, nec hoc esset magnum, sed pro eo maximè debebat gaudere, quia Deus ei dederat oculos Angelorum, non corporales, qui impediũt profectum animæ, & puritatem, & acumen intellectus per fantasmata rerũ exteriorum, q̃ immittuntur in aĩa. Seneca. Intelligẽdũ est partem esse innocẽtiæ cæcitatem. Hi oc. n. oculi, adulteria monstrant. Hinc incestum, hinc alia, q̃ hoĩes cõcupiscant. Propter hmõi impedimenta qdã Phil. leguntur sibi oculos eruisse, in hoc nõ imitãdi. Quarto mouere nos dẽt æterna retributio, q̃ est Dei visio. Aug. Visio est tota merces. Isa. 33. Regẽ in decore suo videbunt. Eiusdẽ 60. Tũc videbis, & afflues, &c. Iob 22. Qui inclinauerit oculos suos ipse saluabitur. In vitis Pat. Cũ mr̃ Abbatis Pastoris, & aliorũ fratrum suorũ vellet eos videre, nec posset, cum irent ad ecclesiã obtulit se eis. Ipsi aũt ad cellã suam retrocedentes, hostiũ ei in faciẽ clauserunt. Tũc pastor quæsiuit, vtrũ eos vellet videre in pñti, vel i futuro, eũ illa quæreret, si abstineret hic ab eorũ visione, si videret eos in futuro? Rñdit Abbas: Si potes æquanimiter sustinere, vt hic nos non videas, videbis nos illic. Tunc illa gaudens recessit dicens, q̃ magis vellet eos hic non videre, vt videret eos ibi. Econtra, qui malè custodiũt oculos suos, æternum supplicium sustinebunt, & æterna Dei visione carebunt, qa per q̃ peccat quis per hæc, & torquetur. Sap. 11. Affligentur aũi ardore. Leu. 24. Ardor cõficiet oculos nostros, & affliget aĩas nostras. Item mœrore. Deuter. 24. Dabit tibi Dñs oculos deficientes, & aĩam mœrore consumptã. Item terrore. Ibidẽ. Terreberis pp ea, q̃ videbis oculis tuis. In vita Mariæ de Ognies legitur, q̃ cum quædã mulier moreretur, reuelatum fuit ei, & vidit maximã multitudinem dæmonum occurrentem, & volentem eam capere, & pugnantẽ contra bonos Angelos, p qua impetrauit, vt a dæmonibus liberaretur, & in purgatorio torqueretur, & ostendit ei orãti B. Petrus, quõ in purgatorio dicta mulier torquebatur transiens ab aquis niuium ad calorem nimium, pp hoc, q̃ nimis ardẽs fuerat in mundi vanitatibus cõspiciẽdis.

De auditu.

SEcundus inter quinq; sensus est auditus. Dicit. n. Arist. in li. de natura aĩalũ, q̃ visus in oĩb. aĩalib. est supra auditũ, & vita naturaliter se extẽdit, post eũ auditus, sub quib' est olfactus. Et notandũ est, q̃ primo debemus auditũ nostrũ diligenter custodire. Secundo a qbus. Sunt aũt quinq;, q̃ nos debẽt mouere ad custodiam aurium, siue auditus. Primo, quia mens frequenter affligitur. Eccl. 7. Cunctis sermonibus qui dñr, ne accõmodes cor tuum, ne fortè audias seruũ maledicentẽ tibi. In hoc cautior est vulpis hoĩe: quæ, vt dr̃, intrudit se in foueam, cum timet audire tonitruũ, & ne illud audiat, & turbetur, obturat pedib. suis aures suas quantũ potest. Iob 39. Non audierunt vocẽ exactoris eorum. i. qui hñt verba conturbantia aliorũ. Secundo, quia diaboli seruus efficitur, vt ducat eum quo vult ne possit euadere, sicut facit carnifex de porcis emptis, cũ vult eos ducere ad terrã suã. Carnifices. n. hñt canes ad hoc aptatos, q̃ cũ volunt a carnificib. recedere, & ad terrã illã redire, canes eos subsequuntur, & cũ eos per aures ceperint p voluntate sua ad carnificẽ, qui ad hoc eos ducit vt interficiat, deducunt vsq; ad gregem aliorum, qui ad mortem ducuntur. Sic canes. i. detractores, vel oblocutores eos, quos per aures tenent, qui verba mala audiunt libenter ad consortia malorũ, & carnifices infernales adducunt, vt p voluntate sua eos ad mortem trahant, & ne euadant. Exo. 21. Qui volebant possidere hñlem seruũ perforabat ei aurẽ, & ex quo habebat aurẽ pforatã, erat ei seruus sempiternus. Sic q̃diu hẽt hõ aurẽ perforatã ad recipiendũ oĩa mala verba, fit seruus diaboli sempiternus. Tertio, qa mordax, & detractor, & rixosus efficitur vt fiat imitator eorũ, quorũ est discipulus. Prou. 23. Sicut q apprehẽdit auri b. canẽ, & trãsit impatiẽs: sic q immiscet se rixæ. & q audit rixas ad modũ canis, q mordet & latrat, cũ apprehẽditur aurib. mordet alios. Quarto, qa mẽs polluitur. Ose. 8. Effraim quasi vas immundum in nationibus, q̃ est, qñ lingua hominis nõ habet

ligaturam

ligaturam temperantiæ vel discretionis, & auris non hẽt operculum prudentiæ. Numeri. 19. Vas est immundũ ꝙ non habet ligaturam aut operimentum. Dixit quidam pater ꝙ hõ habẽs inimicum qui consueuit per fenestras sordes in domum proijcere, dẽt tacere, & fenestras claudere. Sic hõ aures cõtra sordes dæmonum. Quinto aufert deuotionem Leui. 23. Non accepiabit dñs, qui offert ei aĩal habens aurem amputatam. Sexto qui aufert aurem aufert & vitam, quia latro inuentus aure amputata suspenditur. Dicitur ꝙ Draco per hunc modum occidit Elephantes, rostrum suum in aure figendo, & sanguinem absorbẽdo, & cauda pedes eorum ligando. Sic dyabolus homines cum audiunt verba malæ persuasionis confidunt & assecurant ꝑ promissionem finalis pœnitẽtiæ. Ab istis autẽ est auditus maximè custodiendus, a verbis vel musicis cantibus vel instrumentis ad lasciuiam, & libidinem prouocantibus & reuocantibus a bono, quæ viriles aĩos emolliunt, quorũ finis luctus. Eccl. 9. Ne audias saltatricem, ne pereas in efficatia illius. Iob. 21. Tenent tympanum & cytharam, & gaudent ad sonitum organi, ducũt in bo. di. s. & in punc. &c. Isa. 5. Cythara &c. 1. Mach. 9. Conuersę sunt nuptiæ in luctum, & vox musicorum in lamentum. Iob. 30. Versa est in luctum cythara &c. Dicitur de Vlisse, ꝙ cũ iret per mare per loca vbi consuerant audiri cantus Syrenarũ, quę finguntur & describuntur a Poetis pisces ex parte inferiori, & mulieres ex parte superiori canentes cum cytharis & tybiis, ille sapiens dicitur obturasse aures suas pice, ne attractatus cantu earũ dulcedine pręcipitaret se in mare. Quod multi faciũt allecti suauitate musicorum, & muliebrium cantuum se præcipitantes in periculum lusuriæ & amaritudinem inferni. Aures pice sibi obturat, qui cogitans q̃ turpe, tenax, fetidum, & cõbustile in inferno sit peccatum. Aures auertit ab hmõi. Hiero. in prologo super Iosue Nos ad patriam festinantes, Syrenarũ mortiferos cantus debemus surda aure transire, non sicut ille de quo dĩ ꝙ suauitate cantus attractus ductus est ad suspendiũ. Item dicitur ꝙ cum Alexander iuuenis delectaretur in hmõi videns aliquando Antigonus eius nutritius cum cytharizantẽ, timens ne per hoc emollitetur eius animi vigor, cucurrit & fregit cytharam eius, dicens. Ætatem tuã decet regnare decet non cytharizare. Secundo cauendũ est a verbis adulatoris, vñ in psalmo. Molliti sunt sermones eius &c. Sen. Si continens es adulationes deuita, sitq; tibi tam triste laudari a turpibus q̃ vt lauderis ob turpia. Item difficillimum opus continentiæ est blandicias adulatorum repellere, quorum sermones animũ resoluunt voluptate quadam. Similis est adulator cuidam serpenti de quo dicit Isid. ꝙ si quem momorderit ore suo tabescere facit, hic est Dipsas Tabeficus. Tertio custodiendus est auditus a verbis detractorijs. Eccl. 28. Sepi aures tuas spinis & ne audias linguam nequam, quæ bona vel peruertit, vel diminuit, & mala imponit vel auget, ꝙ est contra ęquitatem, hoc facit qui ad modum spinarum linguam habens pungentem alios arguẽdo ridet. Sequitur. Et auribus tuis facito hostia & seras, ꝙ facis qui detractori auditum nõ pandit, nec sordes alienas in domũ suã proijci permittit, qa vt dicit Greg. Non minus peccat auditor q̃ detractor, qa si deest auditor deerit detractor. Quarto a verbis subuersoris, vt sunt verba mala suggerẽtiũ. 2. Thi. 2. Quorũ sermo vt cãces serpit. Ezech. 2. Increduli & subuersores sunt tecũ. Ideo ad modũ aspidis debem⁹ aures obturare terra & cauda. i. considerando fragilitatem nostram & finem pctĩ & nostrum, ne audiamus marios diaboli. i. malos suasores psalmus. Fac illis ẽm simili. ter. sicut asp. sur. & obt. aures suas. Quinto a verbis litigiosis, ne portis apertis, ignis intret domum conscientiæ & inflammet eam draco flammiuomus. Eccl. 28. Iracundus incendit litem. Et post. Certamen festinãter succendit ignẽ & lis &c. Sexto a verbis ociosis, & hoc audiendo edificatoria verba vel stupendo in eis. Prouer. 1. Audiat sap au t. Hoc signatur 2. Reg 22. Banaias qui edificatio dñi, vel responsio, vel secretarius interpretatur, erat auricularius Dauid, & signat verbum Dei quod dẽt esse custos aurium nostrarum. Septimo a verbis blasphemosis. Eccl. 27. Loquela multum iurans horripilationem capiti statuet, & in irreuerẽtia ipsius obturatio auriũ. Vnde dicit magister Iac. de quodam Iudęo cũ luderet cũ quodam Christiano ad aleas, Iudęus audiens blasphemias de Deo quas Christianus euomebat duabus manibus aures suas obturans, relicta pecunia sua fugit.

De olfactu.

Olfactum aũt debemus custodire ab odoribus variis, & pręcipue ab illis qui alliciunt ad pctm̃, vt illorum qui portãt res odorabiles, vel conspergunt se vel domos vel lectos, vel vestes, vt per hoc alliciãt ad libidinem maxime propter quatuor. Primo ne animabus nostris vel proximorũ noceamus, vt illa meretrix, de qua Prouer. 7. Aspersi cubile meum Mirra, & Aloe & Cynamomo. Et post. Statim sequitur eam quasi bos ad victimã &c. Et illa de qua Isa. 57. Vnxisti te regio vnguento & multiplici pigmentario &c. Et beata Magdalena, quæ cum illo vnguento præcioso quod parauerat ad vngendum se, vnxit pedes dñi. Similiter & Pelagia meretrix quæ venerat ad Episcopum consilium ad animas venandum, de qua infra vbi agitur de pœnitentia. Secundo vt fetorem Inferni caueamus, de quo Isa. 3. Erit ꝑ suaui odore &c. supra de inferno de adulteriis In vitispa. de Arsenio dĩ, ꝙ mittebat aquã in peluim vt infunderentur palmæ, nec permittebat inde aquam fętidam remoueri, sed super illam aliam infundi faciebat, ita vt fętore eius cella repleretur & hoc vt dicebat sustinebat libenter pro thymiamathe & vnguentis, quibus vsus fuerat in sęculo & mulcata ad vitandum fętorẽ inferni. Tertio vt odorem spũalem Dei & bonorum melius sentiamus. Bern. Dñe qui non sentit odorem tuum, aut mortuus aut fetidus est Cant. 1. Curremus in odorem vnguentorũ tuorum. Iohannes euangelista domino apparente sibi clamauit Odor tuus domine concupiscentias in me generauit æternas. Legitur in Calendario Bedæ, viij. idus Febr. ꝙ cum beata Dorothea virgo ad martyrium duceretur, & illa gaudens se diceret ire Paradisum, quidam scholasticus rogauit eam vt ei mitteret de fructibus eius. Cum autẽ decollata esset, tantum sensit ille in mappula virginis odorem, quod clamauit se Christianum esse, & decollatus pro fide odorem & fructum ęternum promeruit. Quarto vt odorẽ Paradisi percipiamus. Odoris. n. suauissimi corpora sanctorum erunt, vbi sunt cytharæ & phyalæ plenæ odoramentorum, quę sunt orationes sanctorum. Apoc. 4. & 7. Ascendit fumus aromatum &c.

De gustu.

Qvartus inter sensus est gustus, de quo nihil ad præsens dicere proponimus, sed infra qñ agemus de vitio Gulæ, quod est vnum de vitiis capitalibus. Item infra de ieiunio & Abstinentia.

De tactu.

Vltimus inter omnes sensus est tactus. quem multum expedit diligenter & sollicitè custodiri, quia cum sit materialior vehementioris est impressionis, & ideo si sit illicitus, fit hostis aĩæ potentior, fortior & violentior ad nocendum. Est autẽ tactus illicitus quadruplici rõne. Primo propter inobedientiã, primum. n. peccatum commissum fuit per tactum ligni vetiti, sicut patet Gen. 4. Dixit mulier ad serpentem, de ligno scientiæ præcepit nobis dñs ne comederemus neq; tangeremus illud, ne forte moriamur, fortè addidit de suo, ꝙ quia tetigit omnes damnati sumus ad mortem. Omnes fructus arborum Paradisi concesserat eis dñs, hoc solum inhibuerat, & ipsi hoc solũ tetigerunt. Secũdo tactus aliquis est illicitus propter irreuerentiã, maximè ministri dñi q habent tractare, & dispensare diuina, debent ea tractare deuotè, reuerenter, & mundè. Isa. 52. Pollutũ nolite tangere, mundamini qui fertis vasa dñi Debent adoertere sacerdotes & ministri, immo & omnes qui recipiunt Corpus Christi, cũ munditia & reuerentia dẽt accedere & tangere sancta sanctorum. 1. Paral. 13. dĩ, ꝙ iratus dñs Ozam percussit eum, quia tetigerat arcam. Si ergo tam horrenda morte percussus est qui arcam tetigerat, quæ non erat nisi vmbra & figura corporis Christi, & tñ sacerdos existens voluit eam tenere ne caderet, quia declinauerant eam boues, qua morte plectendus est miser peccator, qui indignè tangit vel cõsecrat corpus Christi. Item dñs post resurrectionem suam nõ permisit ꝙ beata Magda. tangeret eum, sed repellens eam dixit ei. Noli me tãgere: quæ tamen erat sanctissima, deuotissima, & amoris eius igne succensa. Quis ergo dignus est ad eum accedere, & tangere sacratissimum corpus eius. Tertio tactus est illicitus ꝑpter facti sęuitiam, sicut diuites tangunt & opprimunt pauperes in corporibus eorum, vel in rebus, contra quos dĩ in psalmo. Nolite tangere Christos meos. i. Christianos meos, vnctos & consecratos mihi in baptismo. Quicquid n. mali, damni, vel oppressionis fit eis Christus reputat sibi factũ. Matth. 25. Quod vni ex minimis meis fecistis Zach. 2. Qui tetigerit vos tanget pupillã oculi mei Quarto tactus est illicitus propter impudicitiam, q̃tum ad hoc maximè seruandus est & cauendus sensus tactus, quia per eum fortius sentitur ardor libidinis. Cauendus est sollicitè propter multa mala quæ facit in anima. Primo quidem quia inquinat. In multis locis in lege dĩ specialiter Leui. 5. Anima quæ tetigerit immundum, rea est & deliquit. Et 13. Quicunque tetigerit aliquid immundum, immundus erit. Ideo Prou. 6. Qui ingreditur ad eam. s. mulierem, non erit mundus cum tetigerit eam. Eccl. 13. Qui tangit picem inquinabitur ab ea. Secundo quia inuiscat, vel agglutinat, & illaqueat. Hiero Fęmina est viscus tenacissimus ad animas illaqueandas. Idem si fuerit conuersatio virorum cum mulieribus, non deerit viscus diaboli.

ſi. Auis cum viſco vel glutino vel laqueis non capitur, niſi tangat ea. Petrus Allon. Leonem & Draconē & Scorpionē ſequaris, mulierem non. Item quidam philoſophus videns aucupem iocantem cum muliere in loco vbi tetenderat laqueos & retia ad aues & feras capiendas, ait. Tu qui feras & aues decipis, vide ne vt auicula capiaris. Eccl. 7. vincula ſunt manus illius. Tertio ſuauiter intoxicat Hiero. Luxuria eſt ſcorpionis percuſſio, qui tenet illam ſicut qui apprehendit ſcorpionem. Ecc. 27. Qui primo lambendo tangit, poſt in fine pungit, & venenum effundit. Et nota quod nullum venenum nocet niſi per tactum. Quarto ſiue per cām ſiua per occaſionem, in perditionem ducit. Eccl. 9. Non accumbas cū ea ſuper cubitum, ne forte declinet cor tuum in illā, & labaris in perditionē. Iudith. 11. Quia voluit conſumare quę nec manibus debent contingere, qui hoc faciunt certum eſt ꝙ in perditionem dabūtur. Quinto corrumpit & inficit, vt tactus vuæ putridæ vuam ſanam, pomi putridi ſanum, gregis morbidi ſanum &c. Gal. 5. Modicum fermēti totam maſſam corrumpit. Sexto ſuccendit vt tactus ticionis ardentis extinctum ſuccendit & conſumit, Prouer. 6 Nunquid pōt aliquis abſcondere ignem in ſinu ſuo, & veſti. e. non cōburat. Eccl. 9. Ex hoc concupiſcentia quaſi ignis exardeſcit. Ad hoc facit ꝙ dicitur 4. dyal. 11 a. de quodam ſacerdote qui ex quo ordines ſuſceperat, remouet a ſe concubinam ſuam amans eam vt ſororem, nec per xl. annos ſuſtinuit ꝙ ad eum accederet, vel ei in aliquo miniſtraret. Cum autem laboraret in extremis dicta mulier acceſſit & aurem ſuā eius naribus applicauit, vt ſentiret ſi plus eſſet in eo halitus, quā ſentiēs, & ſpū colligens ait. Recede mulier, tolle paleam, adhuc igniculus viuit. Poſt incepit lætus dicere. Vñ veniunt domini mei, venio, venio. Et quærentibus ait, aduenisse ſctōs Apoſtolos, & iterata dicta verba cū eis emiſit ſpm̄. Item ad hunc ignem extinguendum ille beatus martyr amputauit ſibi linguam, de quo dicit Hiero. in principio vitiſpa, ꝙ cū viciſſet multa tormenta poſitus eſt in lecto ſtrato floribus, vbi meretrix ſpecioſa carnes eius attrectabat, q ſcindens ſibi linguam expuit eam. cum ſanguine in faciē eius. Item ad hoc facit exemplum de illo, qui vt illum extingueret digitos ſuos in alio igne comburebat ſibi. Item in vita Mariæ de Ogines, legitur ꝙ cum vehementiſſimē egrotaret, quidam vir ſpiritualis eam viſitans cum cauſa compaſſionis tangeret pulſum brachium eius ſtringendo, ſenſit ſubito motus carnis, & ipſa audiens voces hanc, Noli me tangere, Quæſiuit ab eo q erat ſanctis, quid hoc vellet dicere, ipſe aūt hoc ei facto oſtēdēs, eam dimiſit, periculum aduertens & Dei miſericordiam eum a periculo reuocantem. Item in vitiſpa. dicitur, ꝙ cum quendā ſolitarium mater ſua annuis viſitaret, & ille eam redeuntem haberet transferre torrentem, inuoluit manus ſuas, ne carnes ſuas aliquatenus tangeret. & ei quærenti cur hoc feciſſet. Rñdit ꝙ carnes mulieris erant ignis, homo aūt ſtuppa vel ſtipula.

De tentatione. Diſt. VI.

Tertium ꝙ multum valet ad præſeruandum hoīem a peccato eſt ſuipſius defenſio virtuoſa, quia dyabolus multipliciter nos impugnat, ideo neceſſarium eſt ꝙ hō reſiſtat fortiter & viriliter ſe defendat, ꝙ nō pōt facere niſi habeat arma virtutum, pp quod dicit Apoſt. Eph 6 Induite vos armaturam Dei vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias dyaboli. Iſta ſunt arma fortiſſima de quibus Boetio dictū eſt, ſicut ipſe ait li. de conſo. Talia tibi contuleramus arma, quæ niſi prior abieciſſes inuicta te firmitate tuerentur. Qui hmōi arma portat. diuina virtute protegitur, cui principaliter innititur, quia ipſe in Deo eſt, & Deus in eo. Nō eſt ergo mirum ſi fortiter pugnat, & viriliter operatur, qui diuina virtute pugnat & operatur. Talem quamdiu ſtat cum Deo & in Deo, non pōt dyabolus vincere nec audet inuadere, ſicut nec lupus ouē quamdiu ſtat iuxta paſtorem. Nec eſt qui audeat homini nocere, vel eum ledere, vel tangere, quādiu ſtat iuxta regem. Puer qñ videt ꝙ aliquis velit eum verberare cito currit ad matrem, & ſe ſub alis eius abſcōdit. Ita quamdiu vult hō ſtare cū Deo, non pōt eū dyabolus impugnare. Ideo. 1. Iob. 3. Qui manet in Deo peccatum non facit. De prędictis armis virtutum infra dicemus. De tentatione vero qua dyabolus nititur hominem impedire vel impugnare aliqua proſequemur. In primis aūt dicendum eſt de diuerſis tētationum generibus. Secundo ſpecialiter de tentationibus quæ fiunt a dęmonibus. Tertio de his quæ dant dæmonibus occaſionem tentādi. Quarto de remedijs cōtra tētationes. Quinto de vtilitate tētationū.

De diuerſis generibus tentationum.

Circa primum ſciendum eſt ꝙ tentat, Deus, mundus, caro, & dyabolus. Deus quidem tentat, vt probet & approbet, & vt qualis ſit homo ſibiipſi pateat, & detur alijs in exemplū, ſicut tentauit Abraham in exemplum obedientiæ. Gen. 22. Tētauit Deus Abraham &c. Item Iob & Thobiam in exemplum patientiæ. Tob. 2. Hanc tentationem. ſ. cęcitatis permiſit Deus euenire illi vt poſteris daretur exemplum patiētiæ, ſicut & ſancti Iob. Item ſanctos martyres in exemplum fidelitatis & conſtantię. Sap. 4 Deus tentauit eos, & inuenit illos dignos ſe. Itē filios Iſrael in exemplum timoris. Exo. 20. vt probaret vos, venit Deus, & vt terror eius eſſet in vobis, & non peccaretis. Deuter. 7 Tentauit te dñs, vt nota fierent q̄ in animo tuo verſabātur. Item in exemplum amoris. Deuter. 13. Tentat vos dñs, vt palam fiat vtrum diligatis eum an nō. Secundo tentat mundus. Sap. 14 Creaturæ Dei factæ ſunt in odium & muſcipulam & tentationem pedibus inſipientium. Super omnes res concupiſcibiles quas oſtendit mundus protendantur laquei vt hoīes in eis capiantur. Laquei iſti ſunt ea per quæ res tpales in amorem ſuū alliciunt. ſiue earum pulchritudo ſiue dulcedo & hmōi. Hoīes capiuntur cum his fruuntur, quibus potius deberent vti. Beatus Antonius raptus in extaſi vidit mūdū plenum laqueis & clamauit. Quis euadet o dñe hos laqueos? Reſpōſum eſt ei, ꝙ humilitas euaderet eos. i. paupertas ſpiritus, quæ mūdana cōtemnit, ab his non capitur, niſi qui hoc capere nititur, ſicut nec piſcis hamo, nec auis laqueo, nec fera pedica, niſi eam tangat. Iob. 18. Immiſit in rete pedes ſuos, & in maculis eius &c. Et poſt. Abſcondita eſt in terra pedica eius groſſior tētatio, & decipula eius ſuper ſemitam, quia groſſiores. ſ. ſeculares capit groſſioribus cupiditatibus. Religioſos & clericos q ſunt in ſemita conſiliorum tentationibus ſubtilioribus capit. Item Iſa. 33. Formido timoris in obſeruando, ſi res nimis timent amittere funes deſperationis & nimij doloris in rerum amiſſione, laqueus nimij amoris in poſſidendo. Tertio tentat caro. i. carnalis concupiſcentia. Iac. 1. Vnuſquiſq; tentatur a concupiſcentia ſua abſtractus. Hæc eſt illa meretrix, quæ habet poculum aureum in manu illiciti actus, plenum abominatione immundicię. Calix eſt carnalis cōcupiſcentia vel delectatio Apoc. 17. Notandū aūt quod caro eſt Eua miſera quæ virum in mortem inducit. ſ. ſpiritum, & a Paradiſo excludit, dū peccatū mortiferæ ſuaſionis conſentiendo vel non corrigendo accipit, quæ nō eſt acceptanda ſed corrigenda. Gen. 3. Hæc eſt Aegyptiaca quę Ioſeph i. ſpiritum ad cōſenſum illicitum cogere cupit, quæ nō eſt audienda, ſed relicto pallio carnalis & ſęcularis conuerſationis fugienda Gen. 39. Hæc eſt Thamar, quę depoſita veſte lugubri ſ. pęnitētiæ. induta teriſtro mulicies ſedet in biuio quia ſecens in voluptate & vanitate. vt Iudam. i. pęnitentem ſpiritū prouocet ad inceſtuoſum concubitum, quæ non eſt aſpicienda ſed contemnenda. Gen. 38. Hæc eſt Corbia filia principis Madian, quæ ornata habitu meretricio, mittitur ad ſeducendos filios Iſrael, quæ non eſt appetenda, ſed p diſciplinā tranſfodienda. Numeri. 25. Hęc eſt meretrix ornata, habitu meretricio præparata, ad capiendas aoimas, garrula, vaga, quietis impatiens, quam vidit Salomon de feneſtra domus ſuæ. Prouer. 7. Vecordē iuuenem illaqueantem & ad perditionem trahentem, quæ non eſt ſequenda, ſed ſpernenda. Hæc eſt Iahel, quę Syſaram. i. ſpiritum a prelio fugientem, & ociū & quietem appetentem inuitat ad quieſcendum in tabernaculo ſuo. i. in agendo curā carnis in deſiderijs quæ propinando lac blandæ delectationis, per conſenſum illicitum occidit dum clauum amoris penetrantis & illiciti in eum infigit: hæc non eſt audienda ſed declinanda & cauenda Iud. 4. Item hæc eſt Dalida Situla quæ Sāſonem nimis ei compatiendo & ſecretum ſuum ei reuelando & gremio eius dormiendo, nimis ei conſentientem, & curam eius agentem, crine virtutum ſpoliauit, & Philiſteis. i. dæmonibus excecandum & illudendum tradidit Iud. 16. quę non eſt audiēda quia Situla eſt, & ſanguiſuga duas habēs filias inſatiabiles. ſ. gulam & luxuriā, ſed vt dr. Prouer. 30. in ſicco aridæ dietę dimittenda, & ſic vincitur vt piſcis a Thobia. Thob 6. Item hæc eſt Iezabel fluxus ſterquilinij, quæ procurat ꝙ ſanguis Naboth iniuſtē effundatur pro horto voluptatis acquirēdo. 3. Re. 21. quæ non eſt in altitudine ſuperbiæ & vanitatis dimittenda, ſed ad humilitatem deijcienda & cōculcanda. 3. Reg. 9. Itē hæc eſt Vaſti regina in conuiuio deliciarū inobediens ſummo regi, q̄ non eſt in dñio admittenda ſed deponenda Heſt. 1. Item hæc Athalia quę interfecit oē ſemen regium bonarum affectionū, quæ mortificanda eſt non in templo contemplationis dimittēda regnare 4. Reg. 11. Item hæc eſt Herodias procurans filiæ ſuæ i. imaginationi, vel delectationi corporali, caput Iohannis i. gratiā domini amputare a ſpiritu. Matth. 14. Item hæc eſt ancilla hoſtiaria quæ habet cuſtodiam ſenſuum, quæ fecit Petrū. i. ſpiritum negare Chriſtum Matth. 26 Notandum autē ꝙ quatuor modis tentat caro. Primo timore humano aduerſa omnia timendo & horrendo, quia ſuadet vt illo timore quæ ſunt contra ſalutem animæ faciat, vel quæ ſunt ad ſalutem omittat, ne aduerſa incurrat. Contra hoc debet homo inferni ſupplicia ſibi op-

bi opponere, vel grauiora sibi intentare, vt libenter sustineat minus dura. Fuit quidam frater minor, qui cum tentaretur in hyeme propter frigus ab ordine recedere, surrexit de nocte & habitu relicto nudus proiecit se in magnum cumulum niuis volutãs se ibi. Cum autem caro dña afflicta fuisset ibi, quæsiuit ipse O dña caro acciperetis vos modo & ammodo vnam tunicam patienter. Cum aũt carnalis voluptas diu post rñdisset q̃ sic, resumpto habitu rediit, & de illa tentatione postea in pace remã sit. Ad hoc facit q̃ habetur supra de timore humano. Secundo tentat ex eo q̃ nimis amat blanda & suauia & delectabilia sibi, vt per ea suadeat spiritui vt proiciat se in foueam peccati, vt ea quæ pomum vetitum viro suo porrexit, hmõi suasionem sequendo. Ille qui voluptates carnales sequitur similis est vrso quem volens rusticus capere, ponit vt dicitur vas mellis super ramum gracilem, & superiorem arboris, quo dimittit distillare per arborem aliquid de melle faciens, ad pedem foueam in quam cum vrsus mel de ramo in ramum insequitur, dum appetit plenius inuenire, in foueam cadens capitur. Sic qui vult sequi carnis voluptates cadit in foueam peccati, capitur a dyabolo, & occiditur. Item cum quidam puer traderetur cuidam seni in lecto iacenti vt abigeret ab eo muscas, & datum fuisset dicto puero lac ad comedendum, accepit quatuor scutellas, easq; liniens lacte posuit super quatuor conos lecti vt muscas infestantes eũ ibi concurrentes caperet & occideret, quod flabello non poterat, & sic eas cepit. Sic dyabolus homines immundos capit per voluptatem carnis, quos nõ põt capere vel occidere cum flabello alterius tentationis. quatuor scutellæ põt vocari, gula, luxuria, mollities vestiũ, & ociũ sequies. Tertio tentat ex eo q̃ oppressa vel afflicta pñia vel tribulatione ad murmur & impatientiã spiritum prouocare laborat, & contra reclamat. Sic Iud. 16. Videns Sanson afflictionem Dalilę assensit ei, & reuelauit ei secretum suum cũ audiret eã contra eum murmurantem, quę fecit eum dormire in gremio suo & totondit eum, & tradidit eum Phylisteis illudendum & excæcandũ. Sic Thamar magis murmurauit de eo, q̃ ab Amõ abiecta fuit, q̃ de eo q̃ fuit corrupta. 2. Reg. 13. Item cũ quidã Lotoringus iret ad forum, emit quandam anguillam, cũ aũt sedẽs quiesceret iuxta fluuium, vidit dictam anguillam in sacco afflictam in quo posuerat eã, & ob hoc voluit eã recreare, & tenens eam manibus misit in aquam, & stringens eã ne euaderet dicebat, bibe pulchra bibe, & illa subito resumptis ĩ aqua viribus ab eius manibus est elapsa. Sic caro afflicta p̃ pñiam, dũ hoc ei nimis compatitur, dum in delicias immergitur, cito in peccatum elabitur. Item fabulosè dr̃, q̃ cum hõ per desertum iret inuenit serpentem frigore afflictum, iacentem quasi mortuum, quem ei compassus in sinu suo fouit, & calefactus circũ voluit eum, resumptis viribus eum intoxicans. Qui cum serpẽtem argueret de ingratitudine. Rñdit. Tu scis q̃ natura mea est q̃ non noceo nisi calefactus, sed nũc cum caleo, venenum effundere necesse hẽo, non inculpes me si sm̃ meam naturam feci, sed tibi imputa qui me calefecisti & fouisti. Quarto tentat per contumaciam. qõ nimis impinguatur, & delicatè nutritur. Prouer. 29. Qui delicatè a pueritia sua nutrit seruum suum postea sentiet eũ contumacẽ. Sic fuit de Miphyboseth & seruo suo Syba, qui contempsit eũ & impediuit eũ ne Dauid regem sequeretur, & eo procurãte amisit hæreditatem suam, sicut legitur. 2. Reg. 16. & 19. Sic & leprosus nimis compatitur asino suo subtrahit ori suo panem de quo pascit eum, & ipse impugnatus contemnit dominum suum, & præcipitans eum in lutum fugit ab eo, sic caro spiñ. Item vt dicitur accipiter quando nimis est impinguatus, non vult ad dominum suum venire, nec gallina ad dñam suam, nec caro obedire spiritui. Item Agar videns se se plenam, contempsit dominam Gen. 16. Item dicitur q̃ quidã diues impinguauerat arietem quendam ita q̃ prę pinguedine in omnes intuentes eũ cornibus impingebat. Cum aũt semel dormitaret dominus ad ignem, vidẽs aries eum frequenter inclinãtem & deprimentẽ caput, credidit q̃ eum inuitaret, vt in ipsum impingeret, ipse aũt aries ita fortiter in dominum suũ irruit, q̃ eum occidit. Sic facit caro spiritui negligenti & eam nimis impinguanti. Quinto tentat dyabolus cuius totum studium exercitium & conatus est homines tentare, propter quod anthonomaticè dr̃ tẽtator. Matt. 4. Et accedens tentator. Circa cuius tentationes. Primo dicendũ est de eius malitia & crudelitate & diuersis modis tentationum. Secundo de his quæ dant occasionem tentandi. Tertio de remediis & adminiculis contra tentationes. Quarto de tentationum vtilitate.

De diuersis modis tentandi.

Circa primum sciendum q̃ dyabolus cũ sit intellectu subtilissimus, malitia astutissimus, experientia longissimi tpis vsitatissimus, audacia procacissimus, discursu velocissimus, infatigabilis ad nocẽdum, insatiabilis ad perdendum, implacabilis ad percendum, horribilis ad meditandũ, intolerabilis ad sustinendam, inuisibilis ad iotuẽdum, propter has omnes conditiones pessimas summe timendus est. De multis conditionibus dæmonum require supra de inferno, de purgatorio, & de morte. Sciendum est autem q̃ cum sit astutissimus diuersos habet modos & artes tentandi. Vnde tentat multipliciter cum sit venator & piscator diuersa habet artificia per quę homines capit, trahit, decipit, & inuoluit. Vñ Leo Papa, in quodã sermone. Nõ desinit hostis antiquus deceptionum laqueos vbiq; prætẽdere, & vt quoquo modo fidem credentium corrumpat instare. Nouit cui adhibeat æstus cupiditatis, cui gulæ illecebras ingerat, cui apponat incitamentum luxuriæ, cui infundat virus inuidiæ. Nouit quem mœrore concutiat, quem fallat gaudio, quẽ metu opprimat, quem admiratione seducat. Omnium discutit consuetudines, ventilat curas, scrutatur affectus, & ibi quærit causas nocendi, vbi quẽquam viderit studiosius occupari. Cum religiosus quidam arreptus esset a dæmone, alius quidam adiurando dæmonem interrogauit quomodo vocaretur. Qui rñdit q̃ Mille artifex vocaretur, quia mille artes habebat hoĩes seducendi, & vt scias ait q̃ verũ dico, ego sum qui decipio magnos theologos, decretistas, legistas, phisicos, barones, milites, præpositos, mercatores, & cępit singulorum modos gestus, verba, & officia repræsentare, vsque ad domicellas quæ seruiunt in cameris dñarum, blandiendo, adulando, & molliter alloquẽdo. In vitispa. legitur q̃ Abbas Theodorus cuidam fratri dicẽti sibi, frater quidam reuersus est ad sęculum. Respondit. Non mireris super hoc, sed de hoc mireris si quis euadere potuerit de ore & laqueis inimici. Item tentat generaliter omnes & omni genera tentamenti, omni tpe, & omni loco, si a domino permittatur. Vnde sicut dicit Bern. Nullus est locus securus. Abac. 1. Totum in hamo subleuauit, traxit in sagena sua, congregauit in rethe suum. Nulli parcit ętati, dignitati, statui vel sexui, sanctitati, nec ẽt ipsi domino, sicut patet Matth. 4. & Lucę. 3. vbi nota de triplici eius tentatione. Ideo dr̃ ad Heb. 9. Tentatum aũt per omnia. Licet aũt generaliter omnes tentet, tñ libẽtius & studiosius tentat maiores, & sanctiores, & de deiectione eorum amplius gloriatur. In vitispa dixit quidam senex, q̃ cũ esset puer filius sacerdotis idolorum, in eorum templo intrauit cum patre suo, vbi vidit de nocte excitatus principem dæmonum in solio sedentem, & exercitum eius assistentẽ ei, quem vnus adueniens adorauit. Requisitus vñ venisset, & quid egisset dixit, q̃ in illa prouincia vbi fuerat multas guerras concitauerat, & multam sanguinis humani effusionem procurauerat. Requisitus in quanto spacio tpis. Respondit. in 30. diebus, & multum flagellari iussus est. Post hunc venit alius & idem faciẽs, dixit quod multas naues in mari submerserat. cc. homines occiderat in spacio. 20. dierum, & similiter iussus est flagelari. Tertius autem veniens & similiter faciens, dixit q̃ fuerat in in nuptiis vbi in spacio. 10. dierum multa prœlia concitauerat, & multos cum ipso sponso occiderat, & similiter iussus est flagellari. Venit Quartus postea, qui cum adorasset eum requisitus de factis suis. Respondit se venire de heremo, vbi per 40 annos monachos tentauerat, & vix tandem tñ fecerat q̃ in vnã fornicationem ceciderat, hic præ cæteris honoratur, corona regia ei imponitur, & incathedratur, & ab aliis adoratur dicentibus omnibus q̃ maximũ quid fecisset. Item simile habetur. 3. Dial. 7. de Iudæo qui vidit in templo idolorũ dęmonẽ assistere in modũ regis, vt supra, & illum dæmonẽ commendantẽ & honorantem, & vt inceptũ perficeret suadentẽ, qui procurauerat multis tpibus q̃ Andreas Fundanæ Ecclesiæ episcopus sanctimonialẽ quandã manu ad posteriora percuteret, quod audientes dæmones gaudebant, & vt perficeret inceptũ rogabãt. Itẽ in vitispa. legitur quod quidã eremita ductus ab Angelo ad locũ quendã, vbi erat congregatio monachorũ, vidit oẽs officinas plenas maxima multitudine dæmonum volitantiũ adĩ modũ muscarũ, veniens aũt ad ciuitatem vbi erat forũ vidit ibi vnũ solum dæmonẽ satis ociosum super portã ciuitatis stantẽ. Eremitę miranti & causam istorũ quęrenti, respondit Angelus: quia in ciuitate oẽs voluntatẽ diaboli faciebant, ideo vnus ibi sufficiebat. In Abbatia vero quia omnes eos turpiter expellabant, & rebelles erant eis, adeo ibi multi erant & monachos acriter impugnabant. Qñ. n. aliquis castrum suum tenet pacifice & possidet ad voluntatem suam, sufficit ibi vnus castellanus qui castrum custodiat, sed qñ rebellat ei, tunc illud obsidet cum exercitus multitudine copiosa, donec subiugauerit eos sibi Vñ. 1. Mach. 1. Ascendit Antiochus cum multitudine grauis mittaus sanctificationem. Item religiosum. In vitispa. Abbas Moyses ita improbè tentatus fuit, q̃ in cella sua stare non poterat prę tentatione carnis, & fugit ad Abbatem Isidorum, qui facta oratione

dixit

dixit ei, quod ascendens in superiora cellæ quæ respiceret ad occidentem. Quo facto vidit infinitam multitudinem dæmonũ furentium & frementium ad prælium, & ignea tela proiicientiũ contra ipsum, dixit ei Abbas Isid. Noli timere quia plures nobiscum sunt q̃ cũ illis. Respice ad orientem. Qui respiciens vidit infinitũ multitudinẽ Angelorũ & gloriosum cæli exercitũ super lumen solis splendentẽ. Qua visione confortatus, ad cellam suam rediję confortatus. Item diabolus tediosus est & improbus, ideo tentat improbè & procaciter sicut musca, quia sæpe repulsus sæpe redit, sicut canis impudens per vnam partẽ ea pulsus redit per aliã. Tentat ergo frequẽter & assiduè. Greg. Assidua tentatione tentat, vt saltem tedio vincat. psalmus. Circũdederunt me sicut apes, quæ sunt improbissimę, & q̃nq; in hac improbitate diutissimè perseuerãt, sicut patet de heremita quem annis 40. tentauit. Item quia diabolus crudelissimus est, cuius crudelitas est insatiabilis ad nocendum, ideo tentat crudeliter, quia ẽm Bern. est insatiabilis homicida, cui⁹ crudelitas apparet, quia bonis inuidet & eos persequitur quantum põt, tã per se sicut primos parẽtes, & Iob, q̃ per suos, sicut filios Israel per Pharaonem, Phylisteos, Nabuch, & alios multos, Innocentes per Herodem, primitiuam ecclesiam per Neronẽ, & alios Tyranos Christum & per se ipsum & per Iudeos. Hic est draco ille magnus & rufus qui volebat deuorare masculum mulieris quàm cito peperisset. Item in hoc apparet eius crudelitas quia de malo gaudet & maximè de ruina & damnatione bonorum, sicut infra patet de peccato. Item in hoc apparet eius crudelitas, quia de conuersione eorum dolet, sicut patet infra de pœna. Item quia bonos & omnia bona tentando impedit sicut orationem & alia bona, sicut patet infra dẽ oratione, sicut & infra de beato Frãcisco & de beata Clara patebit. Item de Frãcisco legitur, q̃ sæpe dæmonum pugnas horribiles sustinebat, qui manu ad manum cum illo durissimè confligentes nitebantur ipsum ab orationis studio perturbare. Item de beato Martino legitur, q̃ cum ordinatus iret ad patriam ad visitandum & conuertendum parentes suos, apparuit ei diabolus dicẽs, q̃ aduersaretur ei ĩn omnibus factis suis. Cui respondit. Dominus mihi adiutor non ti. &c. Item in vitispa. legitur in vita beati Antonii, q̃ vocatus vt videret, raptus vidit dæmonem horribilem & terribilem habentem caput vsq; ad nubes, & quosdam volare ad cęlum nitentes quantum poterat impediebat, quosdam manibus retrahebat, quosdam ad terram manibus collidebat, quosdam autem non poterat, sed superuolabat. Idem faciebant dæmones nouitio ascendenti per scalam & sequenti beatum Benedictum, qui vidit in quolibet gradu scalæ duos dęmones, alij eum retrahebant, alii eum suffocabant, tamẽ beati Benedicti adiutorio euasit. Item non solum ex malignitate bonos impedit, sed & inquantũm põt omnia bona persequitur, & extinguit. Vnde comparatur eius tentatio Aquiloni, de quo Eccl. 43. Tẽpestas Aquilonis congregatio spiritus &c. & post, Exuret desertum & extinguet viride sicut ignem. Hic est ventus vehemẽs a regione deserti opprimens omnes liberos Iob 2. Hi sunt Madianitæ & Amalechitæ, qui intrantes terram Israel nihil ad vitam pertinens ibi relinquunt. Iud. 6. Itẽ ex malitia sua oẽ semen regium interimunt. Vnde eorum tentatio similis est Athaliæ quæ oẽ semẽ regiũ interfecit. 4. Reg. 11. Item sunt volucres cęli deuorantes semen Dei Math. 13. Isti sunt sicut merguli fluminũ sicut dicit beatus Martinus, qui semper insidiãtur incautis, incautos capiunt, cautos deuorant, satiatiq; nesciunt deuorare. Tentat autẽ acrius eius dominiũ fugientes, quia sicut ait Greg. Illos dyabolus tẽtare negligit, quos quieto iure possidere se sentit. Sicut, qñ aliquis tenet alium in suo carcere compeditum, sufficit ei vnus qui eum custodiat, & sæpe videat, sed cũ fugiens euadit, tunc post eum mittit magnam multitudinem dicens. Persequimini & comprehẽdite eum. Aug. Quotidianis discimus experimentis illos qui conuerti deliberant, acrius tẽtari a concupiscentia carnis, & eos grauius in operibus luti lateris & palearum premi qui Aegyptum egredi & Pharaonem fugere nolunt. Ideo Eccl. 2. Fili accedens ad seruitutem sta in iustitia & timore, & prepara animam tuam ad tentationem. Iob 40 Constringit caudam &c. ibi Greg. Dum Vehemoth a corde expellitur acriores tentationũ aculeos infligere molitur, vt eius tentationis cõflictus mẽs ab eo impugnata sentiat, quos prius possessa nesciebat. Exemplum infra de beato Benedicto. Item exemplum de beato Francisco, quem in conuersionis suæ principio pater retrahere nitebatur. Item exemplum de beata Clara cuius parentes in multitudine congregati violenter ad se retrahere, & ad domum patris reducere conabantur.

De quadruplici genere tentationis.

Cum autem mille sit artifex diabolus vt dictum est, & omnes artes suas exerceat in tentando, tñ omnes modi tentationum eius reducuntur ad quatuor, qui notantur in psalmo. Non timebis a timore nocturno &c. ibi dicit glo. q̃ est quadã tentatio leuis, & occulta, quæ notatur cum dicitur. A timore nocturno, alia leuis & aperta, quæ notatur cum dicitur A sagitta volante in die. Quædam grauis & occulta, quę notatur cum dicitur. A negocio perambulante in tenebris. Alia grauis & manifesta, quæ notatur cum dicitur. Ab incursu & dæmonio meridiano. Leuis & aperta dr̃ qñ diabolus in aliquas visibiles similitudines se transfigurans hominum. s. vel animalium viros sanctos prouocat ad aliquas leuitates. Sicut in vita beati Dominici legitur, q̃ oranti diabolus in specie fratris apparens prouocabat eum ad silentij fractionem, quem vir sanctus diabolum esse cognoscens, adiurauit eũ, ut diceret de quo fratres tentabat in choro. Qui rñdit. Facio eos tardè venire, indeuotè psallere, & cito exire. Interrogatus de quo tentaret eos in dormitorio dixit. Facio eos nimis dormire, tardè surgere, & de diuino officio remanere, & interdum immũdas cogitationes habere. Ductus ad refectorium saliens super mensas plus & minus sępius repetendo dicebat, quia scilicet quosdam faciebat nimis comedere vt delinquerent, alios nimis abstinere, vt in Dei seruitio debiles essent. Ductus ad loquutorium linguam crebro reuoluens, & confusionis mirabilia sonũ promens, ait. Hic locus totus meus est; cum enim fratres ad loquendum conueniunt, ipsos tentare studeo vt confusè loquantur, & multis se verbis inutilibus immisceant, & vnus alium non expectet. Deniq; ductus ad capitulum, stãs ante hostium dixit. Hũc locum nunquam ingrediar, quia locus maledictionis & infernus mihi est: quia quicquid possum in locis aliis acquirere, hic amitto. Sępe diabolus tẽtat homines de leuibus, vt ad grauiora perueniãt, vt de verbis ociosis ex quibus frequenter ad noxia prolabuntur Greg. 7. mor. c. 1. Dũ ociosa verba cauere negligimus, ad noxia peruenimus, vt prius aliena loqui liceat, & postmodum detractionibus eorũ vitam de quibus loquimur lingua mordeat, q̃nq; aũt vsque ad apertas contumelias erumpat. Hinc seminantur stimuli, oriuntur riæ, accenduntur faces odiorum, pax tota extinguitur cordium. Sæpe & ex iocosis actibus modica occasione suborta perueniũt homines ad verba cõtumeliosa, & a verbis ad verbera, non nunquam etiam ad gladios & ad mortem, quia a modica scintilla augetur ignis Eccl. 10. Itẽ est tentatio leuis & occulta. Exo. 10. Ventus vrens leuauit Locustam, & proiecit in mare Dæmones comparantur vento propter velocitatem. sed ventus vrens, quia gratiam deuotionis exiccant. Tunc autem ventus vrens leuat locustas, quando dæmones de loco ad locum leniter discurrentes ad aliqua leuia verba vel facta excitant leues mentes, sed ad hoc eleuant vt proiiciant in mare. i. in amaritudinem infernalẽ. Aliquando enim dæmones ea velocitate sua subito prænunciant, quæ in remotis partibus facta fuisse viderunt, vt in aliis credatur eis, & vt credatur esse reuelatio, q̃ est tentatio. Diabolus similis est cuidam animali monstruoso, qd̃ dr̃ Manticora, q̃ faciem habet hominis, sibilum serpentis, corpus leonis, caudam scorpionis, velocitatem auis volantis. Tres ordines dentium habet, carnes humanas appetit ad edendum, Caput habet hominis, & sibilum serpentis, quia primo tentat rationabiliter, & subtiliter de tribus, s. de cõcupiscentia carnis, cõcupiscẽtia oculorũ, & superbia vitæ. Isti sunt tres ordines dẽtium. Corpus habet leonis, quia detinet fortiter. Caudam scorpionis, quia in fine pungit nequiter. Volatum auis, quia discurrit velociter. Hominum carnes appetit, vt carnales vorei atrociter. Tentat ergo diabolus leuiter & occultè, qñ inuisibiliter tentat de leuioribus, vt ad grauiora perducat. In vitispa, legitur quod cum quidam fratres venissent ad beatum Antonium, vt ab eo quærerent de quibusdam reuelationibus sibi factis, prædixit eis quædã q̃ fecerant & acciderant eis in via. Mirantibus autem illis & quęrentibus quomodo hoc sciuerat. Respondit q̃ hoc reuelauerant ei dęmones, qui hoc viderant velociter decurrentes, & q̃ hæc quæ ipsi credebant esse diuinas reuelationes, erant dęmonum deceptiones, qui ex hoc humiliati & ædificati, a beato Antonio recesserunt. Itẽ est tentatio grauis, & ista est duplex, occulta videlicet & patens. Nam diabolus crudelitatem suam exercere volens in nobis grauiter tentat, q̃ dictum est. Sed quia ẽm Aug. ipse leo & draco est, leo apertè irascitur, draco occultè insidiatur, ideo tentat patenter vt leo. 1. Pet. 5. Aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quęrens quem deuoret. Et psalmus. in persona Christi loquẽtis de Iudæis, qui instigati a diabolo Christũ persequebantur ad mortem, ait. Aperuerunt super me os suum sicut leo rapi. & rugi. Tentatio ergo grauis & patens est quando diabolus apertè tentat, quod fit multipliciter. Vno modo res corporales & visibiles & appetibiles oculis offerendo. Secundo modo seipsum in corporeatum rerum similitudines transformando. Tertio per

sonas

sonas Christi Angelorum vel sanctorum mendaciter repraesentando. Quarto modo persecutiones & pugnas sensibiles per se vel per suos atrociter inferendo. Prima ergo tentatio sensualis est qua diabolus ostendit oculis corporalibus res visibiles, quae possunt animum videntis allicere ad sui concupiscentiam. Sicut fecit beato Francisco ostendens ei in via bursam magnam, quasi pecunia multa plenam: quam cum socius eius suaderet accipi, & inde eleemosynas multas fieri, sanctus prohibuit sentiens machinamentum diaboli: sed cum socius non quiesceret falsa pietate delusus permisit sanctus, ut videret socius manifeste diaboli falsitatem, quam levante fratre exivit inde serpens, & postmodum cito disparuit. Simile fecit beato Antonio sicut legitur in vita eius cum fugeret seculum & iret ad heremum, in via heremi invenit discum argenteum, quem cum recusaret accipere dicens esse insidias diaboli, ut fumus evanuit. Postea apparuit ei in ipsa via massa veri auri, quam velut incendium fugit. Similiter cum obiicit alia sensibus sibi delectabilia, sensualis potest dici illa tentatio ut cantus sonora auditui, odores olfactui, sapores gustui, suavia tactui. Per portas urbis attentat capere civitatem ut Abimelech de quo Iud. 9. dicitur Appropinquans portae urbis ignem apponere nitebatur, i. rerum concupiscentiam. Item similis est diabolus obsidenti civitatem, qui cernit quomodo inveniat in muro debiles. Item Lupo vel Leoni qui circuit ovile si inveniat aliquam aperturam aut foramen per quod intret & devoret. 1. Pet. 5. Vigilate quia adversarius vester &c. ubi distinguit glo. 8. genera tentationum dicens. Circuit tanquam hostis obsidens muros clausos, explorat an sit aliqua pars murorum minus stabilis, cuius aditu ad interiora penetret. Offert oculis formas illicitas & facies ad voluptates, ut visu destruat castitatem. Aures per canora tentat ut molliat Christianum vigorem: linguam convitio provocat, manum iniuriis lacessentibus ad caedem instigat, honores terrenos promittit ut caelestes adimat, & cum latenter non potest fallere, addit apertos terrores, in pace subdolus, in persecutione violentus, contra quem animus debet esse paratus ad impugnandum. Secundo modo impugnat sensus se transfigurando in diversas rerum similitudines extra, ut eos quos ludificat sub specie mulierum, ut cum transfigurat se in speciem mulierum, quae dicuntur vulgariter fatae vel striges, vel quae de nocte conveniunt & choreas ducunt, vel quando apparet per adiurationes nigromanticorum in diversas rerum similitudines, vel quando simplicibus ut equites hastiludia agentes, vel ut fauni & satiri, vel ut familia quae dicitur gallice Hellequin, per quas transfigurationes maxime simplices decipere in multis locis solebant, antequam denudarentur per praedicationis frequentiam. Tertio modo ludificat sensus & tentat transfigurando se in similitudinem Christi & Apostolorum & Angelorum & aliorum sanctorum, ut sic mentiendo illos incautos seducat. 2. Corin. 11. Angelus sathanae transfigurat se in Angelum lucis. In vita beati Martini legitur, quod diabolus apparuit ei indutus purpura & corona aurea coronatus, dicens ei quod esset Christus, qui ad terras descendens primo voluit ei apparere & adorari ab eo. Qui respondit quod dominus Iesus Christus non promiserat se venturum in habitu regio & purpura, & quod non reciperet Christum nisi in ea forma in qua passus fuerat & praeferentem suae stigmata passionis. Quo audito, diabolus confusus abscessit. Item in vitis pa. cum appareret in magna claritate in habitu regio cuidam patrum dicens quod ad hoc venerat ipse cum esset Christus ut eum adoraret, & de hoc lucrum maximum reportaret. Respondit sanctus: Christum meum quotidie adoro sicut ipse scit, tu autem quis es, quod audiens ipse evanuit feda relinquens vestigia. Item cum alteri patrum similiter & in forma simili appareret, & similia diceret, ille clausis oculis dicens: Fuge Christum nolo hic videre, sufficit mihi si eum videre possum in caelo & sic similiter fugit. Ad hoc facit quod habetur infra de oratione, de Pachomio. Item in quadam civitate suis quaedam mulier sic seducta. Incepit ipsa aliquando apud se cogitare quod esset munda mulier, & talis quae esset digna quod dominus aliquas sibi daret visibiles consolationes, & cum aliquando esset sola in camera sua de hoc cogitans, visus est ei fulgor maximus in cameram suam intrare, & cum eo quidam iuvenis pulcherrimus constipatus multitudine i. velut religiosorum plurimorum hominum, dicens ipsi hortans quod non timeret, quia ipse erat Iesus Christus, cum discipulis suis venerat ad consolandum ipsam, cui multa blanda dixisset, & multa ei promisisset si in eius amore perseveraret, & ipsa hoc ei se facturam promitteret, recessit promittens quod eam saepe visitaret. Similiter in sequenti nocte venit ad eam, solus sollicitans eam ad amplexus & foederis commixtionem. Qua consentiente, fecit eam iurare quod non revelaret alicui familiaritatem, quam ostendebat ei plurima promittens. Tertia nocte venit in minori specie formae & habitu, post in forma militis, post clerici, post rustici, post monachi, post goliardi. Cum autem videns se deceptam fuisse ad confessionem, veniens ad eam sequenti nocte fere in sancto ore videbatur comminans ei, sed non poterat eam opprimere vel extinguere ut volebat. Quotiescunque autem peccabat venialiter gravius magis ad eam accedebat, & magis eam terrebat, quando autem confessa erat & communionem recipiebat, quod erat ei singulare remedium & consolatio, tunc diabolus a longe stabat, nec accedere poterat, nec turbare usque quo in aliquo excessisset. Item in vitis patrum legitur, quod beato Or apparuerunt daemones sub specie caelestis militiae quasi de caelo descendentes in curribus igneis quendam adducentes cum magna pompa eum dicentes esse Christum regem. Qui ait. Postquam omnia perfecisti unum restat tibi faciendum, ut adores me, & tollam te sicut Helyam, in curru igneo te elevans ad caelum. Qui respondit. Habeo regem meum, quem quotidie adoro, tu non es ille. Quo dicto tota illa multitudo disparuit. Item quidam novitius in religione multum erat sollicitus de salute sua, de nocte autem cum alii dormirent vigilans, devote rogavit Deum & beatam Virginem quod revelaret ei de matre sua defuncta in quo statu esset, credens quod dignus esset quod fieret ei revelatio, pro eo quod aliis in lectulo suo dormientibus hora dormitionis vigilaret. Cum autem sic vigilasset fere usque ad matutinas, apparuit ei diabolus sub specie beatae Virginis, quasi ostendens matrem suam sub pallio suo, dicens eam eius precibus liberatam. Item cum secunda nocte similiter usque ad dictam horam vigilasset, apparuit ei in minus decenti similitudine, & ad ultimum feda relinquens vestigia, eum ad turpia provocabat, & ad tantam eum hic devenit vigilantiam, & capitis debilitatem quod nisi fuisset ei discretorum consilio subventum, graviter periclitari potuisset in anima & corpore. Item transfigurat se in speciem sanctorum Apostolorum aliquando, sicut habetur in miraculis beatae Virginis, & de iuvene, quem diabolus decepit sub specie beati Iacobi. Item sub specie Angelorum, sicut in passione sanctae Iulianae legitur, quod cum ipsa post multa flagella esset in carcere cathena maxima ligata, apparuit ei diabolus in specie Angeli monens eam ad consensum praefecti ne periret, multas suasiones ei faciens & dicens, quod erat Angelus sibi ad hoc a domino destinatus. Cum autem illa turbata gemeret, facta est secreta vox ad eam dicens eum esse diabolum, & quod eum caperet & flagellaret donec ei diceret quis esset. Qui ab ea adeo est cum cathena flagellatus & pedibus depressus usque diceret ei veritatem, quod esset princeps daemonum, qui eos mittebat ad subversionem Christianorum, a quibus cum victi essent flagellabat eos. Dixit etiam ei quos & quantos triumphos, & in quibus & quantis personis habuerat, ipsa autem ligans eum cathena manibus retro dorsum, eduxit eum in mane secum cum vocaretur ad certamen usque ad forum, ubi cum eam argueret de maxima crudelitate dicens Christianos debere esse misericordes, ipsa in maximam lacunam eum proiecit. Item in vitis patrum legitur, quod daemones multis annis seduxerunt quendam fratrem in similitudine Angelorum multa ei secreta revelantes. Ad ultimum cum pater suus veniret ad visitandum eum, secum ferens bipennem ad scindendum ligna, quae rediens deferret secum, praevenit eum daemon dicens, quod diabolus debebat venire ad eum transfiguratus in similitudinem patris sui ferens bipennem, ut eum impugnaret & occideret. Consuluit ergo ei ut eum praeveniret cum alia bipenne, & hoc de eo faceret quod de ipso diabolus facere cogitabat, quod cum ipse fecisset patre occiso, diabolus qui factum ei consuluerat tam enorme, suffocavit eum. Item sub specie episcopi & sacerdotis supra de purgatorio de milite retento. Item infra de oratione quomodo tentavit in specie sacerdotis deferentis eucharistiam. Item in specie iuvenis, supra de eo qui secutus est Aquilam. Item in forma Moysi, sicut legitur in fine tripartitae historiae, quod quidam dicens se Moysen missum ad liberationem Iudaeorum, infinitos seduxit Iudaeos, congregans eos de diversis locis, faciens aliqua signa eis apparentia, & duxit eos super cacumen praeruptae rupis, promittens eis quod sicut Moyses duxerat eos per mare rubrum, ita duceret eos per magnum mare ad terram promissionis. Qui cum credidissent & vendidissent omnes possessiones suas, & venissent ad terram, ubi dictum est cum uxoribus & filiis suis, iussit eis, ut permitterent se & sua in mare per declivum rupis, quod cum fecissent, alii rupibus, alii in fluctibus necati sunt. Quidam autem negociatores supervenientes & eos necatos invenientes, ascendentes ad eos qui nondum collapsi fuerant, nunciantes eis necem aliorum. Illi autem requirentes auctorem sceleris non potuerunt eum occidere, quia subito evanuit. Unde multi eorum videntes se a diabolo deceptos baptizati sunt. Quarto diabolus quando non potest alliciendo, blandiendo, promittendo, mentiendo seducere, tunc per flagella, verbera, persecutiones, seditiones apertas, tam per se quam per suos perturbare conatur. Per se quidem sicut

apparet

apparet de Iob. Per suos vero sicut in principio nascentis ecclesiæ fecit per eos qui martyres occiderunt. Adhuc & sæpe mouet contentiones & lites inter homines, seditiones in vrbibus, guerras inter regna, tempestates in mari, & submersiones hominũ, vt quos non pót occulte tentando vincere, possit frangere flagellando. In vita beati Francisci legitur, ꝙ cum venisset Aretinum ciuitaté, & seditione inter ciues exorta propinquum immineret excidium ciuitatis, vidit super eã dæmones exultantes, circa illos contra se inuicem succendentes. Cum aũt vir sanctus mandasset per socium ꝙ ea parte omnipotentis Dei & dæmones oẽs recederent, subito miro mõ ciues omnes vnanimiter in pacem consenserunt. Quomodo aũt ipsum sanctum dæmonas afflixerunt, vt ipsum ab orationis studio perturbarent, dictum est supra. Idem patet de beato Antonio qui cum in cõuersionis suæ principio in quodam sepulchro intrusisset se, ibi solitariam vitam agens, dæmones eum multipliciter tentauerunt apparentes ei sub diuersorum animaliũ speciebus. Ad vltimũ non valentes eum deuincere, durissime flagellauerunt eum adeo vt a fratre qui ministrabat ei ad congregationem fratrum quasi mortuus portaretur. Cum autem fratres ad celebrandas eius exequias conuenissent aperiens oculos & videns vbi erat, rogauit vt ad locum priorem denuo deferretur, vbi cum nec aliis tentationibus posset a dæmonibus superari, verterunt se in deformes similitudines flagellantes eum vsq; ad mortem & cũ sic esset immobilis, victi fugerunt. Cui Christus apparens cum maximo lumine, & vires eius reparans confortauit eum. Cui dixit Antonius. Vbi eras o bone Iesu cum me sic dæmones flagellarent. Respondit Iesus ei. Tecum eram de tuo certamine & de victoria tua & dæmonum confusione gaudens. Item est tentatio grauis & latens vel occulta quando scilicet dæmon ex crudelitate sua tentat grauiter, sed ex astutia sua virus iniquitatis suæ & deceptionum laqueos mira subtilitate occultat, vt seducat. psalmus. In via hac qua ambulabam absconderunt laqueum mihi. Item insidiatur in occulto quasi leo in spelunca sua, hoc autem fit multipliciter. Primo in vi imaginatiua diuersas species rerum vel imagines præsentando. Secundo in memoria. Tertio in intellectu siue operatione rationis. Quarto qñ fit cum negociatione rationis. Primo itaq; modo dyabolus operatur, in imaginatiua imprimens in ea diuersas rerum imagines in quas ipse diabolus se transformat, sicut in speculo imprimuntur imagines rerum extra. Vnde Aug. in libro de diuinationibus dæmonum. Dæmones inquit terrenorum amatoribus malefacta suadent miris & inuisibilibus modis, per subtilitatem suam hominũ corpora non sentientia penetrando, & se cogitationibus eorum per quædam imaginaria immiscendo, siue vigilantiũ siue dormientiũ. Ludificat aũt hoíes tripliciter, ſm vim imaginatiuam vel fantasticam, vt videantur hoíbus res exteriores in aliarum rerum species transmutatæ, vel ipsi hoíes videãtur sibiipsis in aliã rerum speciem transmutati. Sicut quidam incantatores artificio dæmonum faciunt & nigromãtici per adiurationes dæmonum. Vñ dr̃ ꝙ quidam incantator sic adiurabat dæmones ꝙ ipsi imprimebant in fantasia hoíum, ꝙ videbatur eis ꝙ vnus gallus, qui filo trahebat festucam, traheret maximã trabẽ cũ magnis funibus, & cum incantator modicã ligaturã feni diuideret per plures particulas, videbatur aspicientibus ꝙ diuideret equũ suũ per frusta, & cum eis mitteret dicta frusta, per hospitia, eis recepta postea recedente illusione nihil inueniebant nisi modicas ligaturas feni. Ludificat aũt sic hoíes in fantasia eorum imprimens imaginem auis vel alterius aĩalis, vt hõ sibi esse videat illud aĩal qd̃ impressit. Sicut patet infra de Cypriano de confessione, qũo mutabat se & alios in diuersas species. Et sicut patet in passiona eius & Iustinæ virginis, nec tñ oculi virginis ludificari poterant vel eius imaginatio, vel ei aliud q̃ esset apparere. Item in vitispatrum legitur de Machario Aegyptio ꝙ cũ quidam hõ adamaret vxorem alterius, nec posset eã ad illicitum coitũ flectere, fecit per maleficos vt mutata videretur in equam, q̃ vir suus capistro ligatã adduxit ad Machariũ, qui adductores & discipulos suos arguit de hoc ꝙ diabolus eorũ oculos ludificauerat, quia in muliere nullã videbat mutationẽ. Vngens aũt eorũ oculos oleo bñdicto, viderũt mulierẽ in priori & naturali effigie q̃ habebat. Idẽ ferè infert beatus Aug. in lib. de ci. Dei & de doc. Christiana. Secundo mõ tentat ludificando, se in diuersas rerũ species transmutando, & imaginationi se interius præsentando. Vñ in ipsa tanq̃ in speculo resultant quasi diuersæ species in quibus se transformat, & diuersi gestus siue sit oratione aut alibi, habentibus & oculos clausos Sicut dicetur infra de oratione qũo beato Machario demõstrati sunt hoíes diuersimode ludificantes orantes, & ꝙ extra præsentabant intra in corde resultabat. Tertio mõ ludificat & tentat in fantasia per imagines somniorũ per diuersas visiones aut mulierũ, aut aliorũ per q̃ illud in somno videant dormientes. Sicut fecit forsitan ille spũs qui missus est ad decipiendũ Achab, q dixit. Ero spiritus mendax in ore oĩum ꝓphetarũ vt subuerteret alia. In vitisp. legitur ꝙ cũ quidã fratres indiscretè abstinẽtes viderẽt visiones, venerũt ad Abbatẽ Antoniũ vt q̃rerent de visionibus suis, quorũ asinus mortuus est in via, q præueniens eos dixit eis de morte asini sui, & cũ quærerent qũo hoc sciret dixit, quòd diabolus hoc ei reuelauerat per somnium dicens quòd eorũ visiones erant nõ Dei reuelationes sed dæmonũ illusiones. Itẽ in vitispa. legit ꝙ dæmones quandã fratrẽ sic illudebant, ꝙ qñcũq; fratres debebãt cõionẽ corpis & sanguinis dñi recipe, apparebant ei dæmones sõniando in specie mulierũ illicitẽ & polluentes eũ. Cũ aũt consolerent prẽs qd sibi sup hoc eẽt faciendũ, inquirentes de statu eius, & inuenientes, ꝙ hoc nõ accideret ex cibi & potus superfluitate, sed ex diaboli illusione iudicauerunt hoc fieri. Et cum consuluissent ei, ꝙ nec pp hãc causam cõicare dimitteret, diabolus ei postea nõ illusit, ex hoc manifestans ꝙ hoc faciebat vt eũ ab hmõi bono impediret. Itẽ legitur in vita beatæ Mariæ de Oigen. ꝙ dæmon meridianus cuidã amico suo de nocte apparebat in lucis Angelũ se transformans, de quibusdam vitijs eũ reprehendens, & quædam bona suadens primo, & multa vera prædicans, postea vero stringens cuidã Vehemoth ad miserabilẽ conclusionẽ fratrem illũ adduxisset nisi ancillæ Christi fuisset hoc reuelatum. Cum ipsa diceret hoc esse diaboli illusionẽ, ille contra dicebat esse spiritussancti reuelationẽ, quæ tot bona ei suaserat. Cum aũt illa se transtulisset ad solitã orationem, cum oraret de nocte in cella sua, astitit ei diabolus falso lumine obumbratus. Cui cum diceret imperterrita. Quis es tu, aut quo nomine vocaris, ille intuens eã toruo vultu ait. Ego sum ille quem tuis precibus ad te venire fecisti, cui amicum meũ abstulisti, qui somnium vocor. Ego enim sum qui maxime religiosis in somnis appareo, multa eis reuelo, vt lucifer appareo, multas falsas consolationes adhibeo, vt mihi credãt & obediãt, & in elationẽ incidãt, quasi digni præ alijs diuinis cõsolationibꝰ & reuelationibus & Angelicis collocutionibus. Illum aũt amicum meum ab ani bono proposito deuiassem, & de eo voluntatem meã fecissem nisi tu eum mihi abstulisses. Secundus gradus tentationis est in memoria, qñ diabolus procurat quod in memoria veniant præteritæ delectationes, vel per imaginatiuam vel aliter: vel ea quæ homo audiuit vel vidit præterito tpe, quæ possunt hoíem mouere ad aliquod peccatũ operis vel delectationis, sicut facit sõniante esurientẽ ꝙ comedat, vt expergefactus magis esuriat, & vigilans quod appetit ad mentẽ reducat. sicut dr̃ Isa. 29. Sic tentabat filios Israel. Exo. 16. dicentes: vtinã mortui essemus in Aegypto, qñ sedebamus super ollas carniũ & comedebamus panẽ in saturitate. Similiter Nu. 11. Quis dabit nobis ad vescẽdũ carnes, recordamur piscium quos comedebamus in Aegypto, in mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porriq; & cepe, & allia &c. Reducit aũt diabolus ad memoriã res factas aut mulierũ spẽs aliquã visarũ. Sicut faciebat btõ Bñdicto. 2. dial. 2. ca. Cũ btũs Bñdictus fugisset sæculũ, & esset solus in heremo, diabolus tẽtauit eũ sub spẽ merulæ auis, q̃ vultui eius importunè insistebat. Quã cũ fugasset facto signo crucis aue recedente subsecuta est maxima carnis tentatio, & improbissima de quadã muliere quã aliqñ in sæculo viderat, ita ꝙ ferè victus ad sæculũ volebat redire. Sed respectu diuinæ grãæ ad se rediẽs, & nudatũ se inter vrticas & vepres ꝓiciens per vulnera carnis curatus est a vulneribus mẽtis. Item in vitispatrũ Abbas Moyses ita improbè tentatus fuit, ꝙ in cella sua non poterat stare præ tentatione carnis, sed fugit ad Abbatem Isid. qui facta oratione sua dixit ei ꝙ ascenderet &c. vt supra. Itẽ in vita btĩ Hiero. legitur, ꝙ cum ipse esset in vastissimo heremo adhærens terræ, & mẽbra eius terræ adhærentia. & præ ieiuniis pallida & quasi mortua & frigida, & calore solis quasi adusta, sola libidinis tentatio improba eũ quiescere non sinebat. Sed cũ ipse esset ibi socius ferarũ & scorpionũ tolus, videbatur, ei sæpe ꝙ ipse esset inter choros psallentiũ puellarũ. Itẽ in vitispatrũ de btõ Arsenio legitur, ꝙ cũ quædã mulier Romana diues & nobilis venisset ad ipsum videndum in desertis Aegypti, & vix potuisset obtinere ab eo Alexandrinus Patriarcha vt eam valiet videre, cũ ipsa arguta ab eo ꝙ pro videndo ipsum cõsumpsisset tantum laborem, rogaret in recessu suo vt eius memoriam haberet, rogauit sanctus ea audiente ꝙ Deus deleret de corde suo in perpetuum eius memoriam, quæ pro hoc verbo quasi desperãs, cõfortata est ad Theophilo Alexandrino episcopo ei asserente ꝙ hoc dixerat sanctus Arsenius, ne eius memoria esset occasio fœmineæ cognitionis & carnalis tentationis. Tertius gradus tentationis est qñ intellectus humanus accipit a fantasia similitudines rerum, quas ei diabolus fantasia mediante ministrat, vel

forte

fortè quis diabolus per subtilitatem naturæ suæ, intellectum suum plenum formis rerũ applicat humano intellectui, qui est sicut speculum susceptibile oĩum formarum quę applicantur, ei. Sicut est de duobus speculis sibi inuicem oppositis, forma q̃ est in vno resultat ĩ alio. Sic põt esse in aĩa, ꝙ formas & species quas vult ei diabolus præsentare, exhibet in intellectu suo. Sic & põt esse in anima ꝙ diabolus volens ei repræsentare species aliquas ad tentandum, intellectum suum applicat quantũ põt humano intellectui tanquam speculum speculo, vt in ipsu resultent ita subtiliter vt videatur hoĩ ꝙ sint cogitationes suæ. Cassianus in lib. collationũ. Non est mirum spiritũ insensibili ter coniungati aĩæ ad suadendũ q̃ sunt placita ei. Est. n. inter eos sicut inter hoĩes q̃dã similitudo substãtiæ & cognatio. Nunquã aũt sibi simul vniri ita vt alter alteri⁹ sit capax, possibile est: hoc .n. soli Deo conuenit. Hanc aũt applicationẽ sui cum aĩa forte facit diabolus qñ tentat de rebus purè spũalibus quæ non apprehenduntur imaginatione corporali, vtpote de fide & spe. Hęc aũt tentatio cõtingere põt duobus modis. Vno modo qñ tentat ipse diabolus sine operatione rõnis hoĩs. Alio mõ cum quadã ratiocinatione & argumentatione. Primo mõ tentat simplices qñ. s. diabolus applicans se humano intellectui eũ quadã obscurisata vmbrosa, obscurat eũ & obnubilat, vt in maximã tristitiã veniat, vel accidiam, vel nimium timorẽ, vel obliuionẽ eorum quæ scimit, vel quæ scire debet, sicut fit in energuminis qui mẽte patiuntur. Vn Cassi. vbi supra. Energumini quidã sic a dæmonibus vexantur, vt ea quæ gerunt & loquuntur nequaquã intelligant, quidã vero norunt & postea recordantur. Item quorundã intellectum sic obnubilat, vt faciat eos hæsitare in fide, & in his quæ ad fidem pertinent. Alios inducit in tantã amaritudinẽ tristitię vel merõris, vt nullã consolationem recipiãt, sicut fit qñq; contra melancolicos, & infirmos quibus aliqñ vr̃ ꝙ oẽs cõspirauerunt in mortẽ ipsorum, & illi qui salutẽ & pacẽ eorũ in toto posse procurant. Itẽ alii sic inuoluuntur in oĩbus factis & dictis, vt sp timeãt se peccare mortaliter, & vix volunt vel põt credere vel fidẽ adhibere consiliis meliorũ. Alii sic se Deo reputant in oĩbus displicere ꝙ in nullo meritum hñe, se credunt, vel nunquam posse salutem acquirere. Alios in desperationẽ inducit & ex desperatione semetipsos interimunt, submergunt, suffocant, vel suspendunt. Sicut, patet de Chaym & Iuda. & Achitophel. Quõ aũt diabolus ẽt viros sanctos nititur in desperationẽ inducere, patet per hoc qđ in vita beati Antonii legitur. Vbi dr̃ ꝙ cũ oraret vidit se raptũ & per aera deduci ab Angelis, & vidit infinitos dęmones ei occurrere & peccata adolescentiæ replicare & augumantare, & eum de his accusare, & cum econtra Angeli dicerent, ea per Dei misericordiam sunt sopita, sed siquid hñt exquo factus fuerat monachus illud obiicerent, ipsi multa falsa imponebant, sed cum Angeli librum conscientiæ vel consensus eius euoluerent, & de his quę obiiciebant nihil inuenirent, confusi & obmutescentes dæmones recesserunt. ipse aũt Antonius inuenit se vt prius erat. Itẽ in vita beati Bern. legitur cum ipse graui infirmitate laboraret vidit se raptum ante summum iudicem, cui cum præsentaret, affuit Sathan multis accusationibus eũ improbissimè pulsans. Cum aũt oĩa quecunq; habebat sathanas contra sanctum dixisset, nihil perterritus ehdit Bern. fateor non sum dignus nec ꝓ priis meritis possum obtinere regnũ cęlorum, sed duplici iure obtinet illud dñs meus Iesus Christus, hęreditate patris & meriti passionis, altero sibi cõtentus est, & alterum mihi donat. Itẽ quicquid agans merita mihi, misericordia dñi super vitas. Hoc aũt audiens sathanas confusus recessit. Item in vita beati Martini, cũ Angeli ducerent aĩam sancti in paradysum, occurrerũt infiniti dæmones eũ accusantes & eam detinere volentes, sed cum nihil suũ inuenirent in eo, confusi recesserunt. Itẽ alios cõtra charitatẽ inducunt, alios in amaritudinẽ odii, inuidiæ vel rancoris. Sicut Iudeos dicentes de dño. Grauissimus est nobis etiã ad videndũ, qm̃ dissimilis est aliis vita illius. Exemplum ad hoc ꝙ aliqui de fide cõtra fidẽ tentantur. Vir quidam literatus & bonus religionem ingressus, in nouiciatu suo sic fuit tentationis laqueis inuolutus, vt cogitaret, vtrum mundus esset aliquid nisi somnium, vtrũ ipse aĩam hr̃et, vtrum ẽt Deus esset, de hic dolebat ad mortem, & per hoc fere in desperationem cadebat, vel ad sui occisionem videbantur induci, nisi saniori consilio credidisset dicenti sibi ꝙ ex quo illa cogitatio q̃ est diaboli tentatio displicebat sibi potius erat martyrium q̃ culpa, qm̃ sicut ait Greg. Tentatio cui non consentitur non est peccatum. sed materia exercendæ virtutis. Item mulier quædam nobilis ad hæreticę prauitatis inquisitorem accedens, petiuit vt comburetur tanquam hæretica pessima, deterior oĩbus illis qui pro infidelitate vel heresi cremabantur, cum lachrymis multis asserens ꝙ & de articulis fidei, & de sacramentis pessima cogitabat

Inquisita si hæc ei placebant, vel si acquiescebat talibus. Rñdit ꝙ potius vellet esse mortua & bene volebat cõburi. vt ab istis posset penitus liberari. Cum aũt diceretur ei ꝙ ista contemneret & cor suum transferret ad alia cogitanda, consolationẽ recipiens plenè fuit ab oĩbus liberata. Itẽ quandoq; fit hæc tentatio in memoria cum argumentatione, vel ratiocinatione, puta quia diabolus probat per aliqua verba scripturæ, quæ prima fronte vidẽtur fidei repugnare, vel per aliquas naturales & philosophicas rationes impossibile esse sic vt fides tenet circa articulos fidei & ecclesiæ sacramenta, vel qñ in anima est strepitus malarũ cogitationũ ratione per diaboli procurationem alicui occupata, vel nõ corrigẽte, vel negligente reprimere seu repellere differente. Hiere. 4. Vsq; quo morabuntur in te cogitationes noxiæ. Item qñ probat aliquibus verisimilibus rationibus vel auctoritatibus aliquid in quod debeat intellectus faciliter assentire, sicut dño quem rationabilẽ iudicabat, quicquid ei suggerebat auctoribus confirmabat Matth. 4. & Lucæ. 4. Sicut ẽt legitur in passione Cypriani & Iustinæ quomõ diabolus in specie virginis apparens beatę Iustinæ probabat auctoritatibus noui & veteris testamenti matrimonium melius esse virginitate. Item in hystoria Iosaphat & Barlaam dr̃, ꝙ cũ rex Auenyr non posset Iosaphat filium suũ a Christianitatis proposito reuocare, consilio Theodæ magi, seruientibus, qui ei ministrabãt expulsis, posuit cũ eo puellas speciosissimas, quę cor eius emollirent, & ad amorẽ suũ ipsũ allicerẽt, Theodas ẽt adiuuãs dæmones misit, qui eum interius inflammarent, & mulieres exterius. Inter quas vna nobilior cęteris, & speciosior filia regis suadendo ei promittebat ꝙ fieret Christiana si consentiret ei matrimonialiter copulari, & diabolo linguam eius mouente probabat auctoritatibus noui & veteris testamenti optimum esse matrimoniũ, dicens verba Apostoli. Honorabile connubium &c. Cui tamen Iosaphat non assensit.

De occasione tentandi. *Dist.* VII.

QVia nosipsi sæpe dæmonibus occasionem damus nosmet ipsos tentandi, ideo expedit ostendere quibus modis, vt nobis diligentius caueamus. Primum est ociositas. Quẽ enim non inuenit diabolus occupatum in opere diuino, libenter occupat in suo. Ideo Hiero. Sp aliquid boni facito, vt te diabolus inueniat occupatum. Grego. Cum ociosam aĩam callidus tentator inuenit, ad eam quasi occasionibus allocuturus aduenit. Poeta. Res age tutus eris. Idem Ocia si tollas periere cupidinis artes. Matt. 12. Intrat spiritus immundus domum vacantẽ. In vitis pa, cuidam seni data fuit gratia vt videret quæ fiebant, qui vidit dæmonem ad hostium cellæ cuiusdam fratris venientem, & q̃diu frater erat occupatus in meditationibus, non poterat intrare, sed stabat ad hostium expectans. Cum aũt frater ille cessabat a meditationibus, dæmon intrabat. Secundo dat occasionem tentandi amor vanæ gloriæ, vel laudis humanæ, sicut habetur exemplum 2. Paral. 32. de Ezechia, qui gloriabatur de portento solis, præcipiens aũt nunciis regis babylonis ad ostentationem ostendit eis oĩa bona sua. Vnde ibi dr̃. Dereliquit eum dñs vt tentaretur, & non fierent oĩa quæ erant in corde suo. Eccl. 28. Ne collaudes virũ, hoc n. est tẽtatio hostum. Tertio præsumptio eorum qui sunt in coniugio, qui præsumunt posse continere per se, cum non possint nisi Deus dederit. 1. Corin. 7. Reuertimini in idipsum ne vos tentet sathanas &c. Vel præsumptio est cã tentandi & cadendi, sicut infra de oratione patebit de monacho arrepto. Quarto occasionẽ tentandi dat somnolentia & pigritia. Vnde multotiens excitabat dñs Apostolos & incitabat ad orationum vigilantiam & instantiam imminẽte tentatione. Matth. 26. & Marci. 13. Vigilate & orate ne intretis in tentationem. Quinto nimia securitas. Ezech. 38. dicit diabolus. Venient ad securos & quiescentes. Iudith 8. Intrabimus ad securos. Hiero. Tunc maximè oppugnaris cum te impugnari nescis. Sexto nimia implicatio, & dilectio terrenorum. Genes. 3. Serpens supra pectus suum gradietur, qui solebat ire erectus quærens deuorare eos qui adherent terræ. Isa. 65. Serpenti puluis panis eius. Septimo curiositas sensuum, & in cautela exponendi eos. Sicut patet in prima tentatione Genes. 3. Vidit mulier lignum Diabolus est vt Abimelech, qui appropinquans hostio ignem supponere nitebatur. Ezech. 38. Ascendam ad terram quæ est sine muro. Item in cautela alios malè & indiscretè iudicandi & aspernandi dat occasionem tentandi. Sicut fecit senex ille qui inexpertus tentationibus mouit iuuenem vsq; ad desperationẽ dicens, quod esset indignus habitu monachi, eo ꝙ tentaretur turpiter a spiritu fornicationis. De quo dicetur infra de indiscretione Octauo boni propositi fractio, & asperitatis austerę emollitio. Matth. 4. Dic vt lapides isti pa. fiant. Hoc dixit domino tentator. q. d. Dura mollifica, aspera relaxa. Hostes quando vident aliquam fracturam in muro

castri,

castri, per illam ingredi moliuntur. Vnde super illud .1. Pe. vlti. Tanquam rugiens circuit &c. dicit glo. Nõ audet diabolus aggredi homines duros & asperos asperitate pœnitentiæ inuolutos, sed molles & dissolutos vt aqua. Nono dat occasionem tẽtandi hominis instabilitas, & motuum exteriorum leuitas, per quæ iudicat diabolus de interiori leuitate, & q leuiter poterit hominẽ ad malũ inclinare. Si hõ est leuis, ipse est ventus qui cito secum rapit leuia. Exo. 10. Ventus vrens leuauit locustas. Psal. Sicut puluis quẽ proiicit ventus a facie terræ. Leuis est, & leues rapit, & per naturæ suæ leuitatem leuiter dicta vel facta cognoscit. Orige. super illud Iob. 1. Circuiui terram tanquam spiritus volans, & ea quæ dicuntur voce extra audiens, vel quæ in operibus fiunt cuncta sciens & videns, ea vero quæ in corde tractantur nesciens. In coll. p. Cassi. ipsas cogitationes quas dæmones ingerũt, vtrũ susceptę vel qũo susceptę sciũt nõ p ipsius aīæ naturã, nõ p ipsius aīæ motũ in medullis latẽtẽ, sed ex motibus indicijsq; corporis deprehendunt, vtputa si castrimargiã suggerunt, suadẽt monachum ad fenestrã vel ad coquinam curiosius aspectare: si audierint eum de cibo loquentem, fornicationem suggerunt: si viderint eum carne commotum petulanter aspicere aut loqui, aut tangere, & similiter in cęteris vitiis, quod ẽt aliqñ a vitiis prodeuntibus deprehenditur. Cogitationes aũt quæ in intimis animę sensibus nondum prodierunt, adire vel cognoscere omnino non possunt.

De remedijs contra tentationes. Dist. VIII.

VIso de tentationibus, & de his quæ dant occasionem tentandi, videndũ est de remedijs cõtra tentationes. Necesse est. n. animam esse munitam ad se sollicitè defendẽdum, sicut hostes nostri multas habent artes ad nocendum. Sicut ait Paulinus Episcopus ad Aug. Hostis noster quia mille habet artes nocendi, tã varijs repugnãdus est telis, quàm varijs nos impugnat insidijs. De turre Dauid. i. ecclesia turrita. dr̃ Cant. 4. Mille clypei pendent ex ea oīs armatura fortium. Isti clypei sunt multimoda munimenta contra diuersa dęmonum tentamenta. Primum ergo munimentum per quod vincitur tentatio est fides, sicut docet primus pastor ecclesiæ. 1. Pet. 5. Aduersarius vester dyabolus tanquã leo. ru. cir. q̃. quẽ deuo. cui resistite fortes in fide. Item Apost. Ephe. 6. In oībus sumentes scutũ fidei, in quo possitis oīa tela nequissimi ignea extinguere. Hebre. 11. Sancti per fidem vicerunt regna. Fides habens crucifixũ pro vexillo ostendit militi vel pugili coronam pro mercede & patibulum inferni. Gen. 50. Isachar asinus fortis habitans inter terminos ex vna parte respiciẽs præmium, ex alia supplicium. 2. Paral. 20. Confortamini & non dissoluãtur manus vestræ, est enim merces operi vestro. Secundum est spes diuinæ misericordiæ, & confidentia de adiutorio Dei. psalmus. Ad te domine leuaui aīam m. d. m in te confi. &c. vniuersi qui te expectant nõ confundentur. Exo. 14. Dominus pugnabit pro nobis. 2. Paral. 20. Non est pugna vestra sed domini. Sequitur. State confidenter videbitis auxiliũ dñi super vos. Vbi ponitur exemplum elegans de victoria hostium propter confidentiã Iosaphat Isa. 30. In silentio, & in spe erit fortitudo nostra. Tertium est timor sollicitans. Quando. n. tentatus timet ne si victus fuerit offendat Deum, damnetur, & ab hostibus confundatur pugnat viriliter: & Deus illum adiuuat. Eccl. 33. Timentibus Deum non occurrent mala, sed in tentatione Deus illum conseruabit & liberabit. De hac materia supra. Timor. Item supra, de timendo iudicio. Quartum est virilitas velociter resistendi. Poeta. Principiis obsta sero medicina paratur, Cum mala per longas conualuere moras. Quã cito latrunculus incipit intrare domum resistẽdum est ei, & non debet homo permittere q domum effodiat. Pugil quamcito videt aduersarium suum velle ipsum percutere obsistit ei. Beatus. n est q allidit paruulos suos ad Petrã. Qui vult serpentem occidere caput eius velociter atterit. i. nunciũ tentationis. Greg. mor. Lubricus est antiquus hostis qui nisi capite teneatur, totis visceribus illabitur. Ephe. 4. Nolite locum dare diabolo. Iacobi. 4. Resistite diabolo & fugiet a vobis. Notandum tamen quod quandoq; vincitur tẽtatio fugiendo, specialiter tentatio carnis. 1. Corin. 6. Fugite fornicationem. Eccl. 7. Qui timet Deum effugiet illam. s. mulierẽ per q̃ significatur cõcupiscentia carnis, oportet enim effugere omnes occasiones. tentatio de diuitiis habendis vincitur diuitias cõtẽnendo, quæ fit per molestias, patiendo: quę per delitias, fugiendo. Quintũ est oratio, tam propria, quam bonorum. Oratio quidem propria sicut docet saluator. Matth 26. Vigilate & orate ne intretis in tentationẽ. 1. Pet. 4. Vigilate in orationibus. Euidentissimum exemplum habemus. Exo. 17. de oratione Moysi. De hac materia infra. Oratio. Item oratio bonorum fugat tentationes dæmonum Sap. 18. Tetigit autem iustos tentatio mortis. sed non permansit, properans enim homo sine querela. &c. In vita Mariæ de Oig. legitur quod diabolus quandam sanctimonialem simplicem tentauit. Primo immundis cogitationibus, & ad vltimum blasphemosis, ita quod se omnem amisisse fidẽ credebat, & omne fallidicebat desperata, nec confessionem peccatorum poterat facere, nec eucharistiam recipere, nec verbum prędicationis audire. Quam cum aliæ sanctimoniales adduxissent ad dictam Mariam, & pro illa orasset, nec liberationẽ sic obtineret, cogitauit fortiori potentiæ fortius remedium adhibendum, & q hoc genus dęmonum, vt dominus dicit, nõ eiicitur nisi in ieiunio & oratione, fortius se afflixit virgini compatiens per 40. dies nihil manducans nisi bis vel ter in septimana in oratione & lacrymis se mactauit, & relicta virgine ille teterrimus spiritus cum multa confusione compulsus est ab Angelo venire coram ea miserabiliter vt videbatur afflictus. Videbatur enim ei quod euomuisset omnia interiora sua, & quod potestate compelleretur omnia intestina sua super humeros suos. Omnipotens enim Deus aliquãdo vult ostendi per signa exteriora visibiliter q̃ fiũt interi⁹ inuisibiliter. Rogabat aũt eã vt ei⁹ misereretur, & ei q̃cunq; vellet pnĩam iniungeret, q a ad eã sficiẽdam cogebatur. Super hoc aũt requisito consilio a quodam magistro eius consiliario, qui ei dicebat q in desertum eũ emitteret, alius feruentius superueniens dixit, non sic euasurum illum proditorem, sed mittendum esse in infernum. Cum autem ipsa illuc eum mitteret, & sic cũ vlulatu maximo descenderet, infinitum clamorem malignorũ ipsa in spiritu audiuit ad ruinam illius magni principis. virgo aũt prædicta liberata, facta confessione animo libenti, & recepta communione ad suum monasterium est reuersa. Sextum est scripturę sacræ lectio, & sacrorum verborum recitatio. Dominus enim tentatorem noluit fortitudine superare, sed auctoritatibus vicit. Matth. 4. & Luc. 4. Sap. 6. Melior est sapientia quam vires. Et 7. Sapientiam non vincit malitia Et 9. eiusdem. Certamen forte dedit ei vt vinceret & sciret qm̃ potentior omnium est sapientia, hæc tentatum iustum non dereliquit. Septimum est confessio. Ad hoc multæ auctoritates, rationes, & exempla adducuntur infra Confessio. Octauum est cordis humilitas & operis. Luctator ad hoc se inclinat vt aduersarium suum vincat & deiiciat, sicut humilis. In vitispatrum vidit Antonius mundum plenum laqueis diaboli, & cum clamaret ad dominum quis eos euaderet, responsum est ei, quod sola humilitas. Item in vitispatrum cuidam fratri apparuit diabolus transformatus in Angelum lucis, & dixit ad eum? Ego sum Gabriel missus ad te. Ille respondit. Vide ne ad alium mittaris; quia non sum dignus vt Angelus mittatur ad me. Item ibidem, cum vellent dęmones seducere senem quẽdam, dixerunt ei. Vis videre Christum? Ait: Anathematizo vos & ipsum de quo dicitis, quia Christo meo credo dicenti. Si dixerint vobis, ecce hic est Christus, nolite credere. Qui confusi disparuerunt. Item in vitispatrum quidam senex litigabat cum dæmonibus videns eos manifestè, & vincens tentantes, & cum transfiguratus diabolus diceret. Ego sum Christus. Et ille respõderet claudens oculos Christum nolo hic videre, sed in futura vita, confusus diabolus disparuit ad hæc verba. Item de illo fratre qui cum per triduum prostratus flens orasset, & dicerent ei cogitationes suæ, quod magnus effectus esset, clamabat dicẽs. Vbi sunt nunc peccata mea quæ ego feci. Si autem replicarent ei suas negligentias, dicebat quod propter paruum seruitium Dei pietas misericordiam ei faceret. Cui apparuerunt dæmones dicentes se turbatos in eo quod cum eum extollerent, ipse se deprimebat, & cum eum deprimerent, ad altum misericordiæ Dei ascendebat. Nonum est consideratio exemplorum. In pręliis solent militibus pugnantibus recitari probitates prędecessorum suorum, vt ad prælium animentur. Iac. 5. Exemplum accipite fratres exitus mali, longanimitatis, laboris & patientię prophetas. Decimum est laboris occupatio. Poeta. Labor improbus omnia vincit. Vnde homini post lapsum indictum est laboris exercitiũ. Gen. 3. Item in vitispatrum cũ tẽtationes fornicationis impugnarent quendam fratrem arte figuli finxit in luto formam mulieris, dicens. Ecce vxor tua. Oportet ergo te in duplo plus laborare quam ante, vt habeas vnde pascas eam. Quod cum fecisset, supposuit quod vxor illa peperisset ei filiam, & sic triplicauit laborem. & sic deinceps vsque quo deficeret, non valens ferre tantum laborem, & tunc dixit cogitationi suæ. Si non potes hunc laborem sustinere, neque mulierem requiras. Videns autem Deus eius feruens propositum, eum a tentatione liberauit. Bern. ad fratres de monte Dei, Rusticus habens duos neruos fortes laceratos exteriora non sentit, hoc facit vsum, vsus facit exercitium, exercitium vires in omni labore subministrat. Vndecimum est disciplinę rigor. Bern. Quid mirum si hoste debilitato per disciplinam tu fortior efficeris? Ideo sancti mirabiliter fuerunt rigidi in custodia disciplinæ.

ficut

sicut patet de sancto Antonio, Hylarione, & alijs. De beato Benedicto legitur, quòd cum sensisset tentationem in carne, nudum se proiecit inter vepres & vrticas, vt per vulnera carnis extingueret ardorem mentis. De beato Francisco legitur, quòd cum tentationis motum modicum præsensisset, cum chorda sua durissimè se verberans dicebat corpori suo: Eya frater asine, sic te decet atteri, sic durum subire flagellum, postmodum in bo rum exiens nudum se volutabat in niue, & compingens septem massas de niue dicebat: Ecce ista est vxor tua. Istæ quatuor sunt duo filij, & duæ filiæ. Istæ duæ aliæ seruus, & ancilla, omnes istos festina induere, quia frigore moriuntur: si autem tanta te sollicitudo molestat, potius vni soli domino serui. Quo facto tentator victus abscessit, & vir sanctus sic plenè victor exiuit, quòd nunquam deinceps aliquid tale sensit. In vitis patrum cum quidam iuuenis grauiter tentaretur, nec aliquo modo posset flammam extinguere, Abbas monasterij præcepit cuidam viro graui, & aspero, vt eum insectaretur verbis, virgis, iniurijs, & quærimoniam deponeret contra eum, & testes aduersus eum loquerentur. Ideo iuuenis flebat quotidie maximè pro eo, quòd nullus ei credere, vel compati videbatur. Cum autem post annum interrogaretur qualiter esset ei: Respondit: Papè mihi viuere non licet, & luxuriari licebit. Et sic per artem Abbatis suppressa libidine saluatus est. Duodecimum est feruor charitatis. Cant. 8. Fortis est, vt mors dilectio, &cætera. Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem. Poeta: Omnia vincit amor. Grego. moral. Qui charitate adhæret veritati nullo modo potest subijci vanitati. Nota. Musca non audet insidere super ollam feruentem, aut super scutellam nimis calidam. Infra de feruore orationis. Tredecimum est spiritualis iocunditas, maximè quando tentat Diabolus de molestijs. primo Macha. 3. Iudas Machabæus prælabatur prælium Israel cum lætitia, & vincebat. In vita beati Antonij legitur, quòd cum dominus ostendisset beato Antonio diuersas artes, & fallacias Diaboli, subiunxit. Vna est ratio vincendi inimicum, spiritualis lætitia. Quartumdecimum est virtus Passionis Christi, & sanctæ Crucis. Quintumdecimum est Eucharistiæ sacramentum. Ecclesiastici. 43. Medicina omnium supra tentationum in festinatione nebulæ obumbrans eos ab ardore venienti. Nota. Diabolus fallax ausus est decipere quandam mulierem sub specie Christi, quæ post perceptionem Corporis Christi multum robur obtinuit.

De vtilitate tentationum. *Dist.* IX.

POstremò. Videndum est de tentationum vtilitate. Nam ad multa sunt vtiles, & multa bona faciunt illis, qui sustinent patienter, sicut patet multis auctoritatibus, & exemplis. Primum bonum, quod facit tentatio est peccatorum purgatio, propterea non solum sustinebat patienter, sed etiam tentationem petebat. Psal dicens. Proba me domine, & tenta me. Et aperit quare petebat tentari, cum subiungit. Vre renes meos, & cor meum. idest purga delectationes cordis, & corporis: quoniam misericordia tua ante oculos meos est, idest scio, quòd misericorditer assistis tentatis, & purgas misericorditer a peccatis. Secundum est cordis humiliatio, & humilitatis conseruatio. Grego. Dum vitia nos tentant, proficientes in nobis virtutes humiliant. Hinc est, quòd Israel Iebuseum tolerat, vt humana mens de se humilia sentiat. Idem. Tentari permittit Deus, vt dum per tentationem homo concutitur, imbecillitate cognita in Deo fortius solidetur. In vitis patrum narrabat quidam pater Pascho nomine cuidam spiritu fornicationis grauiter tentato, quòd post quinquaginta annos ætatis suæ, & postquam in eremo in cella sua manserat sollicitus de salute animæ suæ per duodecim annos die ac nocte non cessauit eum impugnare spiritus fornicationis, cum autem crederet se a Deo derelictum eligens magis vorari a bestia, quàm tam bestialem sustinere passionem, exiuit circuiens ferè totam solitudinem, & veniens ad speluncam leonum, nudum se exposuit in ea iacere, vt eum venientes bestiæ vorarent, cum autem per totam diem ibi iacuisset in nocte venientes Leo, & Leena odorantes a capite vsque ad pedes, & postea recedentes cesserunt ei. Cum autem cogitaret, quòd Deus ei pepercisset ad cellam rediit. Post paucos dies tentatio validior surrexit, venit Diabolus in specie puellæ Æthyopissæ, quam aliquando in mense viderat: quæ super genua stans multum eum ad peccandum commouit: quam cum a se repelleret, dans ei de pugno, & alapas in maxillis, fugauit eam, & per biennium fœtorem manus, de qua eam tetigerat ferre non poterat. Cum autem præ tristitia ferè desperaret, & deficeret tabefactus, audiuit vocem dicentem sibi. Vade Pascho, certare, propterea permisit tibi Deus eas tentationes vt non altum de te sapias, & ne quasi de virtutibus extollaris, & infirmitatem tuam recognoscas, rediit ad cellam, reliquos pacificos habens dies. 2. Corin. 12. Ne mag. re. ex m. da. est mihi sti. &cæt. Tertium est doctrinalis instructio. Facit enim in homine experientiam, & experientia sapientiam, ex hoc nunquam cognoscit homo fragilitatem suam, vel virtutem. Et multi antequam tententur, æstimant se multum patientes, & fortes, vel industrios, vel castos. qui superueniente tentatione deficiunt, & defectum suum cognoscunt. Sicut patet de beato Petro, qui dicebat Matth. 26. Domine tecum paratus sum, & in carcerem, & in mortem ire. Et iterum. Si oportuerit me mori tecum non te negabo, Qui tamen ad vocem vnius mulierculæ Christum denegauit. Quis Petro fidelior? quis eo seruentior? quis eo inter Christi socios, & amicos maior? & tamen modico impulsu tentationis cecidit. Quis audeat de se confidere? quis imminenti graui tentatione debeat non timere? nisi iam in tentationibus sit expertus. Item in tentationibus cognoscit homo mundi malitias, & Dæmonum insidias, astutias, & artes eorum innumeras, quas non expedit ignorare. Item experitur homo Dei misericordiam assistentem. Ideo Ecclesiastici. 34. Qui non est expertus qualia scit. Vir expertus in multis cogitabit multa, &cætera. Iudith tertio. Hæ sunt gentes quas dimisit Deus in terra, vt in eis erudiret Israel. Quartum est meritorum acquisitio, quod bene figuraliter est ostensum in Iohanne cum post tentationes omnia reddita sunt duplicia. Idem, Genesi vigesimosecundo postquam tentauerat Deus Abraham, dixit ei. Benedicam tibi, & multiplicabo te. Ista benedictio est meritorum cumulatio, quia sicut dicitur Prouerbio. decimo. Benedictio domini diuites facit, scilicet diuitijs meritorum. In vitis patrum dicitur de Abbatissa Sara, quòd per vigintitres annos fuerit grauissimè tentata spiritu fornicationis, nec vnquam petijt se semel liberari ab eo, sed semper dicebat da mihi fortitudinem domine Deus meus. Item in vitis patrum dicebat Abbas Pastor de Abbate Ioanne breui, quòd rogauerat dominum, vt auferret ab eo omnem impugnationem, quod ipse fecit. Et enim ipse retulisset hæc cuidam seni, quòd quiesceret securus ab omni impugnatione, & hoc se precibus obtinuisse, arguens eum, ille senex, consuluit ei, quòd peteret a domino in se moueri pugnam: quia in pugna perficitur anima. Quod cum fecisset, pugna rediit, nec postea orauit ab eo auferri pugnam, sed quod Deus daret ei eam tolerandi virtutem. Item discipulus cuiusdam senis tentabatur grauiter, & resistebat, & se grauiter affligebat. Senex videns hoc ait. Vis fili quòd rogem dominum, vt auferat a te hanc tentationem. Qui respondit. Non pater, quia sentio ex ea in animo meo profectum, quia occasione huius amplius ieiuno, vigilo, & oro, veruntamen ora pro me vt Deus det mihi fortitudinem. Quod audiens senex commendans eum gauisus est. Quintum est in amore Dei confirmatio. Probat enim Deus amicos suos, vt approbet, & in amore suo confirmet. Ecclesiastici vigesimoseptimo. Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. Tobiæ decimosecundo. Quia acceptus eras Deo, necesse fuit vt tentatio probaret te. Iudith octauo. Abraham pater noster per multas tentationes probatus est. Sextum est proximorum compassio, vt scilicet homo sciat compati alijs in tentationibus eorum. Multi enim qui non sunt experti, tentationes nesciunt compati. Sicut habetur exemplum in vitis patrum, quòd cum quidam iuuenis tentatus valde grauiter a spiritu fornicationis, a quodam sene consilium, & solatium requisisset, senex iuuenem ferè in desperationem immisit dicens ei, quòd Deus oderat eum, & quòd non erat dignus habitu monachi nec societate sanctorum fratrum. Quibus verbis commotus redibat ad sæculum, nisi prouidentie Deo alius compassus ei consolatus esset eum, & ad monasterium reduxisset. Vnde propterea permisit Deus beatum Petrum tentari, vt ipse futurus pastor ecclesiæ disceret peccatoribus misereri. Amplius ipse dominus tentari voluit, vt sciret compati tentatis. Sicut expressè dicit Apostolus Hebræo. quarto. Non habemus Pontificem qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato. Et Hebræo. secundo. In eo enim in quo passus est, & tentatus, potens est, & his qui tentantur auxiliari. Didicit ergo per experientiam compati tentatis, sicut medicus per simplicem notitiam artis suæ scit compati infirmo, sed infirmatus scit, vel didicit compati per experientiam infirmitatis suæ, & hoc dat nobis magnam fiduciam obtinendi misericordiam apud eum. Ideo sequitur: Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio oportuno. Septimum est optanda perfectio. Per tentationes enim consequitur homo perfectionem, ideo non solum pa-

tienter sed etiam gaudenter debemus eas sustinere. Iac. 1. Omne gaudium existimate fratres cum in tentationes varias incideritis, scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem opus perfectum habet, vt sitis perfecti, & integri in nullo deficientes. Propter hoc beatus Paulus, & alij sancti viri gloriabantur in tribulationibus. Nota de beato Francisco quàm iucundè & cum gratiarum actione sustinebat dolores illos vehementissimos in omnibus membris suis, & non dolores vocabat eos sed sorores. Octauum est diuina protectio. Tentatos enim Deus seruat, & protegit. Sicut dicitur Ecclesiast. 33. Timenti Deum non occurrent mala, futura scilicet, & æterna, quia sine dubio iusti multa mala præsentia, vel transitoria patiuntur, sed in tentatione Deus conseruabit ne cadat, ne per impatientiam frangatur, & liberabit a malis, idest a malo culpæ, & a malo pœnæ. Nonum est diuina consolatio. Nam qui tentationes in mundo sustinent merentur a domino & Angelis visitari, & dulciter consolari. Item exemplum huius Matthæi. iiij. legimus, quod completa omni tentatione reliquit eum diabolus, & ecce Angeli accesserunt, & ministrabant ei. Ad hoc sunt infinita exempla. De beata Catherina, Agneta, Cæcilia, & alijs martyribus sanctis virinsque sexus. Decimum est exemplaris ostensio. Perfectos enim dat Deus, & proponit alijs in exemplum. Tobiæ. 2. Hanc tentationem permisit Deus euenire illi, vt posteris daretur exemplum patientiæ, sicut & sancti Iob. Et de Eleazaro dicitur Machabæo. 6. Memoriam mortis suæ exemplū virtutis, & fortitudinis dereliquens. Vndecimum est Dei glorificatio. Nam qui sustinent patienter, sicut proximos ædificant per exemplum, ita Deum glorificant j. Pet. 1. In Deo exultabitis modicum nunc si oportet contristari in varijs tentationibus, vt probatio fidei vestræ multo preciosior auro, quod per ignem probatur inueniatur in laudem, & gloriam, & honorem in reuelationem Iesu Christi. Duodecimum est diuina retributio. Deus enim illis retribuit, & in præsenti nomen eorum, & famam diuulgando, celebre, & honorabile faciendo. Sicut de Abraham dicitur Eccl. 44. In tentatione inuentus est fidelis, ideo dedit ei gloriam Deus in gente sua. Item in vita beati Antonij legitur, quod cum Dæmones diuersimodè tentantes eū fingerent diuersas voces, & similitudines serpentum, & ferarū, nec præualere possent, domus eius parietibus patefactis atrociter irruentes in eum verberauerunt eum vsq; ad mortem. Cum autem se eleuans oculos aperiret vidit lucis radium desuper venientem, cuius splendore omnis dolor ab eo penitus, & Dæmones effugantur, domus eius, & omnis valetudo corporis omnino reparantur. Sentiens autem Dei præsentiam ait ei. Vbi eras o bone Iesu cum me sic Dæmones flagellarent? quare non a principio affuisti? Respondit: Hic eram, sed expectabam certamen tuum: nunc autem quia fideliter dimicasti auxiliabor tibi, & in orbe toto te faciam nominari. Item in futuro glorificat eos Deus æternaliter. Iac. 1. Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ. Item Luc. 22. Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis, & ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum, vt edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo.

De verbo Dei. *Dist.* X.

QVartum, quod multum valet ad præseruandum hominem a peccato, est diuini verbi retentio studiosa. Multum enim est efficax Dei verbum, quod siue cogitatū interius, siue prolatum exterius, siue cælitus inspiratum, dummodo sit reuerenter susceptum, memoriter obseruatum, & fideliter operi mancipatum, præseruat hominem efficaciter a peccato. Ideo expertus Psal. dicebat. In corde. m. abs. e. t. vt non peccem tibi. Et Eccles. 24. Qui operantur in me non peccabūt. Est ergo verbum Dei diligenter audiendum, deuotè suscipiēdum, memoriter retinendum, sollicitè custodiendum, & fideliter exequendum, & hoc multiplici ratione. Primo propter eius eximiā dignitatem, quia originaliter deriuatur a verbo increato Eccl. 1. Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis. Attende cum quanta reuerentia auditur verbum alicuius Regis, vel Principis. Sicut dicitur Eccles. 13 Diues locutus est, & omnes tacuerunt, & verbum illius vsq; ad nubes perducent, quanto magis ergo quando nobis loquitur Deus, verbum eius debemus reuerenter audire, retinere medulitus, & inuiolabiliter obseruare? ideo commendat Apostolus aliquos. 1. Thes. 2. Suscepistis inquiens illud non vt verbum hominum, sed vt est verè verbum Dei. Secundo propter eius preciositatem. Attende quàm sollicitè custodimus thesaurus, & quanto preciosior, tanto vigilantius custoditur, verbum autem Dei thesaurus est infinitus, quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitiæ Dei. Nota qui thesaurum temporalem domini sui custodiunt, si illo vtuntur, si ex illo amicos acquirunt, fures sunt, & infideles domino suo, & dominum suum damnificant, nec illo possunt vti, vel amicos acquirere, sine domini sui damno. Non sic de isto, quia quanto plus thesauro isto vsus fueris, quanto in plures disperseris, & inde amicos acquisieris, tanto maiorem Dei amicitiam obtinebis. Nec mirum, quia infinitus est thesaurus hominibus non Deo, idest ad vtilitatem non Dei sed hominum, tam ipsius cui seruandus committitur, quàm illorum omnium quibus communicatur. Nota Religiosi libenter thesauros magnorum hominum in depositum recipiunt, scientes quia vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum Matth. 5. Ita nos thesaurum sapientiæ Dei libenter custodire debemus, vt eius & multorum aliorum amicitiam acquiramus. Tertio propter eius sanctitatem. Nota si sudorem qui fluxit de corpore Christi, vel lachrymam de oculo, vel stillam sanguinis de quocunque membro possemus habere, cum magna reuerentia seruaremus, quanto magis verbum quod de cordis eius intimis emanauit. Psal. Eructauit cor meum ver. bo Hoc inquam verbum de Dei corde productum per legem, Prophetas, & Apostolos nobis missum, immo & per ipsum Dei filium, verbum. s. carnem factum nobis audibile, visibile, & legibile verbaliter propinatum, vt saltē verbum eius contemnere non possemus. Vnde Isa. 11. Verbū misit Deus in Iacob. Psal. Misit verbum suum, & sanauit eos, &c. Igit a quocunque proferatur verbum Dei non est attendendū a quo, sed cuius, quia Matth. 10 dicitur. Non vos estis, qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Quarto propter eius multiplicem vtilitatem. Sanè innumera sunt bona, quæ verbum Dei faciunt in anima. Sap. 8. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, scilicet sapientia, & innumerabilis honestas per manus illius, &c. De multis autem pauca recitabimus, vt demus alijs materiam cogitandi. Primo verbum Dei pascit, & sustentat. Sicut enim verbum Dei æternum est pabulum Angelorum in cœlo, ita verbum Dei est pabulum sanctarum animarum in terra. Vnde dixit Diabolo, qui ieiunus erat hoc cibo. Matth. 4. Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Sicut enim aues pascunt, & nutriunt filios suos cibo, quem eis emittunt de ore suo, sic Deus suos verbo suo Iob. 38. Qui præparat coruis escam, quando pulli eius clamant ad dominum. Ibi dicit glosa, quòd pullos coruorum Deus rore cœlesti pascit quousque nigrescant, & de eis patres eorum curam habeant, qui non prouident eis in aliquo quamdiu vident eos habere plumas albas, qui dicuntur fatum, sed quam cito nigrescunt eos quasi non degeneres sed similes pascunt. Sic Deus pascit verbo suo, quos mundus abiicit. Sapien. 16. Non fructus natiuitatis pascunt illos, sed sermo tuus homines. Vnde in vitis patrum legitur quod quidam frater, vidit in eadem mensa alios mel comedentes, alios panem, tertios stercus, & oranti pro reuelatione, vox ait. Primi sunt qui semper orāt, alij qui gratias agunt, tertij qui murmurant & cibo detrahunt. Sic in eodē sermone alij reficiunt ibi affectum, alij intellectum, tertij detrahūt vel murmurant prædicatori, vel verbo Dei. Item hoc cibo beata Maria Magdalena reficiebatur ad pedes dñi audiens sic verba oris eius, vt obliuioni traderet cibum ventris. Sic duo fratres, de quibus in vitis pa. dicitur, quod cum parassent refectionem post ieiunium inceperunt loqui de Deo, & vsque id crastinum ita loquendo de Deo assiduè perseuerauerunt quod cibū corporis accipere obliti fuerunt. Sed mirabantur si comedissent. Secūdo potat & inebriat, quia est fons vitæ ad quē serpens venenū effundendo, Ceruus cornua deponendo, Aquila plumas rostrum & vngues immutando renouantur. psalm. Quemad. desi. cer. ad fo. a. Idem renouabitur vt Aquilæ iuuentus. t. Apoc. 21. Ego sitienti dabo de fonte aquæ vitæ gratis. Hoc verum est spūaliter, quia verbū Dei fons est, cuius virtute subito animæ spūaliter immutantur & innouantur, vt ad modum serpentis malitiosus euomat venenum malitiæ, inobediens & rebellis cornua inobedientiæ ad modum cerui, auarus vngues tenacitatis & rapinæ, & plumas conuersationis antiquæ ad modum Aquilæ, & rostrum verbi mali. Non solum autem potat, sed etiam potando inebriat. Hiere. 23. Factus sum sicut vir ebrius, & quasi homo madidus a vino a facie verborum Dei. Sicut erant Apostoli ebrij, qui quasi prae inebriati non poterant se continere ab huiusmodi locutione, sed in diuersas voces mansuetas linguas suas transformabant. Vnde eos ebrios Iudæi reputabant. Hoc inebriati martyres se rebus temporalibus denudabant, vulnera & cruciatus corporis pro nihilo ducebant, immo ad mortem alacriter properabant, vt Vincentius, Agatha, & alij corpus in taberna martyrij pignorātes. Ap. Scio cui credidi &c Bern. Quem talis gustus inebriauerit, ad oē opus & oēm laborem hilarescit, laborat nec lassescit, festinat nec deficit, dolet & non sentit, laceratur & nescit, irridetur & nō aduertit, Ideo de sacra scriptura dicitur Can. 1. Meliora sunt vbera tua vino. Et post. Vbera tua assimilata sunt botris idest duo testamenta. Prouerb. 5. Vbera eius inebrient te omni tempore. Tertio edificat. Iohan. 14. Si quis diligit me sermonem meum

ser. Et

fer. Etpost: Et ad eum veniemus, ego Filius Pater, & Spiritussanctus, & mansionem idest domum ad manendum pud eum faciemus. Hic comperit exẽplum quod ponitur Matt. 7. de sapiente ædificante supra petram. Vnde ibi dicitur: Qui audit verba mea, & facit ea, similis erit viro ædificanti domum supra petram, &c. Ephe. 2. Superædificati supra fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, &cæt. Quarto rigat, & fœcundat Isa. 5 2. Quemadmodum imber, & nix descendit de cœlo, & inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, &c sic erit verbum quod egredietur ex ore meo, vbi multiplex eius effectus notatur. Deut. 3 2. Fluat vt ros eloquium meum. Ideo Exo. 16. & Nume. 1 1 dr̃, ꝙ cum manna descenderet, ros pariter descendebat. Semini comparatur, quia fœcundat. Matth 13. Semen est verbum Dei, & totius boni, qđ si aliqñ diu latet in corde, aliqñ post tpa multa germinat, & coalescit in fructum. Vnde cum quidam argueret quendam ribaldum de hoc ꝙ frequentabat sermones. Respondit: Et si modo statim non immuter, tamen semen recipio, quod aliqñ coalescet, in fructum, & erit mihi Deo dante verbum, qđ modò audio salutis cã & emendationis. Quinto sanat. Psal Misit verbum suum, & sanauit eos. Sap. 16 Non. n. herba neq; malagma sanauit eos, sed oĩpotens sermo tuus dñe qui curat oĩa. Non alio medicamine herbæ vel radicis vsus est dñs ad curationem infirmorum nisi verbi sui. Matth. 8. dixit leproso? Mundare: & mundatus est, & sic de alijs pluribus Vnde dixit ei Centurio Mat. 8. Dic tm̃ verbo, & sanabitur puer meus. Et bene oĩpotens dr̃, quia magnæ virtutis diceretur aliqua confectio da multis, si cum multis sumptionibus haberet vnum hominẽ ab vno morbo curare. In vno aũt sermone oẽs quotquot audiunt illud & obediunt, curantur ab omni infirmitate spũaliter, & aliqñ et corporaliter, vt fiebat in sermonib. Apl̃orum, & dñi frequenter. Sexto verbum Dei viuificat, vnde fons vitæ dr̃. Prouer. 16. Fons vitæ eruditio possidentis. i. Christi, de quo fluunt quatuor flumina Paradisi, Prouer. 10. Os iusti vena vitæ. Io. 5. Omnes, qui in monumentis sunt audient vocem filij Dei, & qui audierint viuent. Eodem post: Verba quæ ego loquor spiritus, & vita sunt, quia conferunt vitam naturæ, gratiæ, & gloriæ. Nã cum dñs suscitauit Puellam, Adolescentem, Lazarum: eos verbo vocando viuificat dicendo: Surge, & veni foras Lazare. Ad cuius vocem continuo surrexerunt ad vitam naturæ, & gratiæ. Item ad vnicam vocem eius surgent oẽs, mali solum ad vitam naturæ, non gratiæ nec gloriæ. Io. 5. Oẽs qui in monumẽtis sunt, &c. Huius exemplum habemus Ezech. 38. de campo pleno ossibus mortuorum, vbi dr̃: Fili hominis vaticinare, Et dices. Audite verbum dñi, &c. Ecce ego intromittã in vos spiritum, & viuetis, &c. Et accesserunt ossa ad ossa vnumquodque ad iuncturã suam, & ingressus est spiritus in ea, & vixerunt, &c. Per verbum incarnatum viuunt omnia. Sicut in epistola Didascali Bragmannorum ad Alexandrum Imperatorem Græcorum continetur, & in historia Transmarina. Scripsit enim inter alia multa Alexandro, & suis hæc verba. Vos oẽs sensum vestrum in lingua vestra habetis, & tota sapientia vestra in ore vestro consistit: nostra autem sapientia in ore Dei consistit, & per hoc homo similis est Deo: quia Deus verbum est, &c. & per illud Deus mundum creauit, & per hoc verbum viuunt omnia, hoc colimus, adoramus, amamus, nam Deus spiritus, & mens est, qui nõ amat nisi mundam mentem. Hoc autem verbum imò & Dei verbum prolatum nõ solum viuificat, sed continuè sumptum vitam continuat, vt lignum vitæ. Prouer. 3. Sapientia est lignum vitæ. Septimo seruat a casu materiali, & spirituali. Sic fundamenta firmant domum. Tobiæ. 4. Verba mea quasi fundamenta in corde tuo constitue. Hoc exemplum dñs ponit Matth. 7. de ædificante supra petram & arenam. Item seruat a casu spũali. In miracolis beati Andreæ legitur de Nicolao sene comportante euãgelium in sinu ad scortum. Eccl. 12. Verba sapientum quasi stimuli, ad erigendum a casu, & quasi claui in altum defixi, ad retinendum a casu peccati. Item seruat seruantem se ab hostibus materialibus, & spiritualibus. Prouer. 19. Qui custodit mandatum, custodit animam suam. In miraculis beati Andreæ legitur cum beatus Andreas conuertisset concubinam cuiusdam præpositi in prædicatione sua, dedit ei Euangelium, vt illud portaret, & vi eius memoria, & virtute ipsius a peccato sibi caueret. Vxor autẽ dicti præpositi adhuc habens eam suspectam, fecit eam capi, & ad lupanar trahi, & lenonibus tradi, vt ab eis ludificaretur, & cum accedebant ad eam perdebant vires suas. Cum autem vestes eius scinderet vnus ex eis, & eo de sinu eius cadente vellet vim inferre illa clamãte ad dñm leno suffocatr̃, & Angelus apparuit ei confortans eam, & liberans. Vxor aũt dicti ꝑpositi balneans se cũ adultero suo a Diabolo suffocantur, tũ ad præces dictæ mulieris vterque suscitatur, & conuersi sunt ad dñm. Item in passione beati Thomæ dr̃ de translatione corporis eius, qđ fuit translatum ab India in Edessenam vrbem quæ olim dicta fuit Rages ab Alexandro Imperatore petentibus Syris, in qua regnauit quondam Abagarus, q scripsit dño, & dñs ei epistolam suam, quæ ibi seruatur ex quo nullus hæreticus, Iudæus, vel Paganus potest ibi viuere. Si obsidiatur ciuitas, infans nuper natus legit epistolam super portam ciuitatis, & eadẽ die aut pacem faciunt aduersarij, aut bello vincuntur. Item conseruat in vita. Vnde similes sunt hoĩes Castoribus, qui non pñt diu viuere nisi propè aquas. Similiter, & piscibus. Isa. 5 5. Computrescent pisces sine aqua, & morientur in siti. Sic hoĩes sine doctrina, & maximè claustrales. Item conseruat a mortis casu Prouerb. 13. Lex Dei fons vitæ, vt declinet quis a ruina mortis. Nota ꝙ in ciuitate cuiusdam regni magnæ erant nundinæ, filius aũt regis cum socijs suis iuit per nundinas videre diuersitatem mercium, si fortè ibi videret, quod ei placeret, & cum pertransiret, videt domum mirabiliter ornatam, & paratam pannis sericis, & deauratis, tñ intus vacuam, admiratus intrauit nihil vidit intra nisi senem in cathedra sedentem, & in manu librum tenentem, & legentem, a quo quæsiuit quid sibi vellet hìc, qui rñdit ei, ꝙ domus illa erat in qua vendebantur præciosiora, & vtiliora quæ essent in nundinis maximè hominibus, qui alios habent regere, & si ipse vellet emere venderet ei. c. libratas, & dixit ꝙ merces eius erant sapientia, & prudentia. Ipse emit. c. libratas, & senex scripsit in cedula hæc. In omnibus factis tuis considera antequam facias, ad quem finem inde venire valeas, asserens, ꝙ si hoc semper haberet præ oculis, plus posset ei valere, q̃ vnum regnum. Iuuenis aũt mortuo patre rex factus verba illa scripsit in mensis, & mappis, & in alijs rebus quibus vti poterat. Cum autem barones eius conspirassent contra eum fecerunt pactum cum barbitonsore eius, ꝙ eum occideret. Cum aũt hoc vellet facere, & radendo barbam gutture eius amputare, legit quod erat scriptum in mappulla. & incepit stupere. fremere, & tremere. Quod rex aduertens fecit eum teneri, & vrgeri vsq; dum diceret veritatem, qui proditores suos capi fecit, & ipse a morte liberatus est. Prouer. 3. Melior est negotiatio eius acquisitione auri, & argenti. Octauo verbum Dei penetrat. Hebr. 4. Viuus est sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti: quia non solum penetrat corpus, & eius sensus, sed & spiritum vsq; ad cogitationes, affectiones, & intentiones, vt ibi dr̃. Item penetrauit, & superauit beatos Martyres quos materialis gladius superare non potuit. Nono ditat. Prouer. 10 Qui indocti sunt, in cordis egestate erunt, benedictio aũt Dei. i. bona dictio diuites facit. Sap. 7. Venerunt mihi oĩa bona pariter cum illa. quia Spiritus sanctus replet corda audientium, & bona spũalia dat. Ideo dicitr̃ Act. 10. Adhuc loquente Petro cecidit spiritus super oẽs, qui audiebant verbum, & plenitudo eorum patuit, quia loquebantur linguis. &c. Dr̃ vulgariter. Qui habet rusticum habet prædam, & qui habet Spiritum sanctum, habet communionem bonorum suorum. Sap 7. Scio, ꝙ communicabit mihi de bonis suis. Apoc. 3. b. Iohannes episcopum, qui se iactabat diuitem, dicit esse pauperem, quia erat sine auro cœlestis doctrinæ. Et subdit. Suadeo tibi emere aurũ ignitum probatum vt locuples fias: quia facit hominem sibi sufficere aut fit diues. Decimo incendit. Psal. Ignitum elo. t. vehe. Idem. Eloquium Dei inflammauit eũ. Hiere. 23. Nunquid verba mea sunt quasi ignis ardens? Prouer. 30. Oĩs sermo Dei clypeus ignitus. Ideo de Helya dr̃. Eccles. 48. Surrexit quasi ignis, & verbum illius quasi facula ardebat. Ideo dabatur Spiritus sanctus in linguis igneis. Act 2. Propter ignitum eloquium designandum. De beato Dominico dicitur in legenda eius, ꝙ videbatur matri eius prægnanti, ꝙ habebat in vtero catulum facem in ore portantem & inflammantẽ mundum, quod fuit ei signum, ꝙ filium haberet qui lupos. i. hæreticos impugnaret, gregem seruaret, dormientes in vitijs excitaret, & linguam medicinalem haberet, & facem igniti eloquij portaret, quo mundum illuminaret & inflammaret. Vndecimo cor mollificat. Cant. 5. Anima mea liquefacta est vt dilectus locutus est. Iud. 2. Cum loqueretur Angelus domini filijs Israel verba domini fleuerunt. Simile exemplum habetur Neæ. 8. Fleuit omnis populus cum audiret verba legis. Idem Matth. 26. Fleuit Petrus Gallo cantãte. Et dicitur ꝙ quandocunque audiebat Gallũ cantare, mouebatur ad lachrymas recolens peccatum suum. Item in vitispatrum dicitur, ꝙ cum quidam quæreret ab Abbate Iohanne de duritia cordis. Respondit: Quid durius lapide, quid mollius aqua! & tamen gutta sæpe cadendo lapidem penetrat. Sic verbum cor durum aperit ad timorem Dei. Ibi etiam ponitr̃ exẽplum de homine immutato & in lachrymis resoluto cũ audiuit verbum Isa. 1. Lauamini &c Duodecimo illuminat. Psal. Lucerna pedibus meis, &c. Idem. Declaratio sermonum tuorum illuminat &c. Idem. Præceptum domini lucidũ &c. Prouer. 6. Lucerna man-

na mandatum, & lex lux. Huius exemplum ponitur Luc. 24. quando discipuli cognouerunt dñm in fractione panis Sed multi sunt, vt noctuæ odientes lumen hoc. Io.3. Qui malè agit odit lucem. Item vt Hely, qui non poterat videre lucernam Dei. 1. Reg 3. Tredecimo indulcat, & delectat. Psal. Quã dul. sa. me eloquium nisi super mel o. m. Cant. 4. Eloquium tuum dulce. Prouer. 16. Fauos mellis verba composita, s. cum gratia posita. Hanc dulcedinem nõ sentiunt qui hñt palatum infectum a febre iniquitatis. Sunt enim multi vt rusticus purgator latrinarum, qui transijt ante apothecas apud montem Pessulanum, non valens ferre bonum odorem, corruit vt mortuus. Cum autem medici apportarẽt ei electuaria confortantia non gustauit nec surrexit. Vnde cum ad consilium cuiusdam dicentis, q confortaretur assuetissimis, deportassent naribus eius stercus, qđ assueuerat surrexit confortatus. Sic est de peccatoribus, & verbis. Econtra Ezech 2, & 3. Volumen Ezechieli traditum factum est in ore eius tanq̃ mel dulce. Df q Buso non põt sustinere bonum odorẽ vineæ florentis. Sic nec peccator verbum Dei. De hoc supra de comedentibus mel in mensa in signum dulcedinis verbi Dei. In os Ambrosij paruuli dormientis apes ædificauerũt examen, & fauum; quia os eius fuit mellifluum dulcedine verbi Dei. Hoc dictum est patri stupenti, miraculum hoc legitur in principio vitæ eius. Verbum Dei simile est mannæ habenti dulcedinem, & gratum saporem, secundum quod homo afficiebatur in gustu illius. Sap. 16. Habebat omne delectamẽtum, & omnis saporis suauitatem, Et post. Dulcedinem tuam quam in filios habebas ostendebas deseruiens vniuscuiusque voluntati, & ad quod quisque volebat conuertebatur. Decimoquarto erudit, & informat. Rom. 15. Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. 2. Timothæi. 3. Omnis scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, & erudiendum in iustitia. Prouer. 16. Eruditus in verbo reperiet bona, quia bene aptus: quia extra ruditatem positus, beatus a Spiritu sancto dicitur. Psal. Beatus homo quem tu erudieris domine, vt nouitios, & discipulos facias perfectos, & beatos, de rudibus tibi fecisti Apostolos verbo mirabiliter instructos. Math 5. Aperiens os suum docebat eos dicens. Beati, &c. Deu. 8. Sicut homo erudit filium suum, &c. Econtra dicitur Prou. 29. Seruus verbis non potest erudiri. Hac lima massam rudem, & indigestam, & confusam dominus extra ruditatem posuit, diuidens elementa, & separans, ordinans, & ornans. Dixit enim & facta sunt, mandauit, & creata sunt. Psal. Verbo domini cęli fir. sunt. &c. Decimoquinto armat vt gladius Hebr. 4. Penetrabilior omni gladio anc. Ephe. 6. Gladium Spiritus, quod est verbum Dei. Psal. Accingere gla. t. super fe. t. po. Nõ vt ioculatrices qui ponant gladium in labijs. Psal. Gladius in labijs eorum, quoniam quis audiuit. Sed vt milites Salomonis, qui tenentes gladios in manibus sunt ad bella doctissimi. Can. 3. De hoc gladio habemus exemplum elegans. 2. Mach. 16. de visione Iudæ, cui apparuit Hieremias promittens ei victoriam, & porrigens ei gladium aureum, & dicens: Accipe gladium sanctum munus a Deo in quo deijcies aduersarios. Quod & fecit, Item eiusdem 3. dicitur: Armauit Iudas suos non clypei, vel hastę munitione sed sermonibus optimis. Item armauit, vt triangularis clypeus Psal Scuto cir te. veri. e. Prouer. 30. Omnis sermo domini ignitus clipeus est sperantibus in se. Decimosexto pugnat contra malam voluntatem, quia est aduersarius cui debemus consentire. Math 5. Esto consentiens aduersario tuo quandiu es in via, &c. Sap. 16. Omnipotens sermo Dei dicitur durus bellator, quia pugnat contra homines, & repugnat malis. Decimoseptimo mundifica.. Hæc est ablutio cœlestis qua facta sunt vasa cœlestis gratiæ munda receptacula. Io. 15. Mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis. Heb. 1. Verbo virtutis suæ purgationem peccatorum faciens. In vitis pa legitur, q quidam pater cuidam dicenti sibi, quid valebat ei audire verbum Dei; quia licet libenter audiret illud, cito tradebat obliuioni, quę audiebat? tradidit ei calatum immundum, & fumo nigrum, & fuligine plenum, dicens vt in fonte illum immergeret, & plenũ ei deferret. Quod cum attentaret facere, semper cum aqua plenum extraheret de fonte, aqua exibat. Qui cum videret se non posse aquam deferre in eo, redijt tristis, eo q inutiliter laborasset. Cui dixit pater: Et si aquam non detulisti, tamen calatũ bñe mundasti. Sic est de corde per quod transit verbum Dei, quia per illud mundatur. Decimo octauo confortat, & confirmat. Sicut patet 2. Mach. 10. & 11. Post prædicationem Iudæ sui conualuerunt animis, non solum autem homines, sed & bestias ferocissimas, & muros ferreos penetrarunt, leonum more cum impetu ruentes in hostes, &c. Confortat, vt cibus, & confirmat, vt sit frequenter fortior Helya, vt in fortitudine cibi illius vadat, aliquando audito vno bono sermone, non per quadraginta dies, sed per quadraginta annos, aut plures vsque ad montem Paradisi, per viam pœnitentiæ. Item confortat ad modum dulcissimi carminis musici. Ezech. 24 Sermo meus est quasi carmen musicum, quod dulci suauique sono canitur. Psal. Cantabiles mihi erant iusti. t. in lo. pere. m. Mirabiliter sunt plusquam asini, qui in tam dulci carmine non recipiunt consolationem, quidam doriores, & indeuotiores sunt illi, quàm asinus ad lyram. Asinus quando audit sonum citharæ aures erigit. Cignus, vt dicit Isid. cum cithara sono concinit, & gestus lætitiæ ostendit. Bestialior est bestijs quæ vt legitur in Passionibus Beatorum Mamertis. & Blasij ad eos conueniebant, & quasi mansuetæ verba Dei ab eis audiebant attentè, Decimonono, liberat hominem a periculo mortis. Io. 8. Veritas liberabit vos Psal. Misit verbum suum & eripuit eos de interitionibus eorum. Hic est Angelus liberans Petrum a carcere, & vinculis, & mortis periculo. Act. 12. Angelus domini astitit, & lumen refulsit, &c. nota supra de rege per verbum, quod emerat liberato a morte. Vicesimo, obstat & vincit, maximè tentationes Diaboli, Vnde Matth. 4. scuto triangulo Sacræ scripturæ. f. repulit dominus tres tentationes generales, sicut ibidem patet. & Diabolum tentantem repellendo deuicit. Psal. Scutu. cir. te. ve. e &c. A sagitta volante, &c. Nota historiam Esdræ 2. cap. 4. de tribus fortibus, quos vicit veritas, vbi dicitur. Magna est veritas, & fortior præ omnibus. Et post. Veritas namque & inualescit in æternum, & viuit, & obtinet in sæcula sæculorũ. Vicesimoprimo mutat, vt patet in illis qui missi fuerunt ad capiendum dominum Io. 8. Audientes verba eius capti suos, & redeuntes dixerunt Iudæis, quærentibus quare non adduxerant eum, nunquam sic locutus est homo. Sic Saul audiens Prophetas mutatus in virum alterum. 1. Reg. 31. Vicesimosecundo saluat. Ia. 3. In mansuetudine sus. in si. ver. quod sal. po. a. v. Vicesimotertio fructificat, & facit mori in pace. Quæ autem fructificet habetur, Col. 1. Verbum veritatis Euangelium, quod peruenit ad nos fructificat in nobis, & crescit, &c. Prouer. 3. Primi, & purissimi fructus eius. Primi quantum ad gratiam, purissimi quantum ad gloriam. Ibidem. 8. Melior est fructus meus auro, & omni lapide pretiosis, &c. Matth. 13. Qui verbum Dei audit, & intelligit, fructum affert. & facit aliud centesimum, &c. In vitis patrum legitur, q cum Effrem esset puer sanctus, vidit somnium q de lingua sua exibat vitis totam terram implens, cuius fructus cum amplius comedebant volucres cœli, amplius abundabant. Item ibidem, quidam sanctus vidit ordinem Angelicum descendantem de cœlo ferentem librum scriptum totum intus, & foris, & dicebant ad iudicem cui tradendus erat, & cum multi multos nominassent sanctos, dixerunt vniformiter, licet omnes nominati Spiritus sancti sint, & boni, non potest tamen tradi nisi Effrem, & hunc ei detulerunt. Senex autem cui facta fuit hæc reuelatio, vidit in mane Effrem verba Dei docentem quasi fontem ebullire, & cognouit, quia quod viderat sancti Spiritus opere factum erat. Huiusmodi autem verba lecta, multum in ecclesia fecerunt fructum Item facit mori in pace. Lucæ. 2 Nunc dimittis seruum tuum do. secundum ver. t. in pace. Legitur in vitis pa. q cum Abbas Mutius visitaret quendam fratrem laborantem in extremis, & videret eum horrere, & pauere remordente conscientia, ait ei. Surge datur tibi spacium pœnitentiæ trium annorum, qui statim sanus factus vixit per tres annos cum dicto patre quasi Angelus domini, & cũ expleto hoc tempore prædicaret dictus pater de fructibus pœnitentiæ, frater ille quasi suauiter dormiens migrauit ad dominum. Vicesimoquarto gratiam impetrat in præsenti, & gloriam in futuro. Prouer. 15. Doctrina bona dabit gratiam. Quod patet in act. in multis locis in prædicatione Apostolorum. Luc. 11. Beati, qui audiunt verbum Dei, &c. 3 Reg 10. Beati serui tui, qui stant coram te semper, & audiunt sapientiam tuam. Hæc dixit regina Saba de seruis Salomonis. Legitur in vitis pa. q cum quidam audiendo, & legendo sacra verba non sentiret in eis profectum, accedens ad quẽdam senem dixit ei, q omnia audita vel lecta obliuioni tradebat, tũc senex habens duos batos nouos præcepit alterum impleri oleo pluries, & refundi, ad vltimum dixit, oleo effuso, q sentiret in vtroque, & dixit ille q iste suauior erat, in quo fuerat oleum, & pinguior quam alter. Sic est cor, quod sæpe suscipit verbum Dei fit deuotius, & paratius ad omne bonum. Item quidam pater impetrauit in oratione, quòd nunquam dormiret in prædicatione, vel cum dicerentur verba ædificationis, cum autem diceretur verbum ociosum, vel aliud non pertinens ad ædificationem, statim dormiebat; cum autem aliquando fratribus loqueretur de diuinis, omnes dormierunt, quod aduertens inseruit ex industria verbum ociosum, & omnes excitati sunt. Quos arguit ostendens deceptionem diabolicam. Item ibi dicitur, quod cum fratres conuenirent ad audiendum verbum Dei, vel orandum, vel psallendum, quidam pater vidit paruulos Æthyopes eorum oculos claudentes, & ad dormiendum eos incitantes.

LIBRI

LIBRI III. PARS II.

De peccatis. *Dist. I.*

Ostqvam ostendimus quatuor esse remedia quæ præseruare possunt hominem in peccato, tractauimus & de suggestionib. peccatorum.i.tentationibus, & de radicibus peccatorum.i.cogitationibus, & de progressionibus eorum.i.de peccatis linguę, & de occasionib. eorum.i.de quinq; sensibus, qui plerunque præbent occasionem, viam, & materiam ad peccandū, consequenter considerandum est de istis peccatis. Erit autem hæc consideratio bipartita, quia primo considerabimus de peccatis in generali. Secundo de singulis eorum in speciali. Circa peccata in generali sex consideranda occurrunt. Primo quidē de peccatis, & vitijs secundum se. Secundo de distinctione eorum. Tertio de comparatione eorum ad inuicem. Quarto de subiecto peccati. Quinto de causa eius. Sexto de effectib. eius. Circa primum consideranda sunt sex. Primo vtrum vitium contrarietur virtuti. Secundo vtrum vitium sit contra naturam. Tertio, quid sit peius, vtrum peccatum vel actus vitiosus. Quarto vtrum actus vitiosus possit simul esse cum virtute. Quinto vtrum in omni peccato sit aliquis actus. Sexto de diffinitione peccati, quam ponit Aug. 22 contra Faustum. Ad primum, scilicet vtrum vitium contrarietur virtuti. Dicendum, ꝙ circa virtutem duo possumus considerare. s. ipsam essentiam virtutis, & id ad quod est virtus. In essentia quidem virtutis aliquid potest considerari directè, & aliquid ex consequenti. Directè quidem virtus importat dispositionem quandam alicuius conuenienter se habentis secundum modum naturæ suæ. Vnde Philosophus dicit in 7. phi. ꝙ virtus est dispositio perfecti ad optimum, dico autem perfecti, quod est dispositum secundum naturam. Ex cōsequenti autem sequitur ꝙ virtus sit bonitas quædam. In hoc enim consistit vniuscuiusque rei bonitas, ꝙ conuenienter se habeat secundum modum suæ naturæ. Id autem quod virtus ordinatur est actus bonus. Secundū hoc ergo tria inueniuntur opponi virtuti. Quorum vnum est peccatum, quod opponitur sibi ex parte eius ad quod virtus ordinatur. Nam peccatum propriè nominat actum inordinatum, sicut actus virtutis est ordinatus, & debitus. Secundum autem quod ad rationem virtutis consequitur ꝙ sit bonitas quædam, opponitur virtuti malitia: sed secundum id quod directè est de ratione virtutis, opponitur virtuti vitium. Vitium enim vniuscuiusque rei esse videtur, ꝙ non sit disposita secūdum quod conuenit suæ naturæ. Vnde Aug. dicit in tertio de lib. arb. Quod perfectioni naturæ perspexeris, id voca vitium. Et nota ꝙ sicut dicit Tullius, in 4. de Tuscul. quæst. Morbi & ægritudines sunt partes vitiositatis. In corporibus enim morbum appellant totius corporis corruptionem, puta febrē vel aliquid huiusmodi, ægrotationem vero morbum cum imbecillitate, vitium autem cū partes corporis inter se discordent. Et quamuis in corpore quandoque sit morbus, sine ægrotatione, puta cum aliquis est malè dispositus interius non tamen exterius præpeditur a solitis operationibus, in animo tamen vt ipse dicit hæc duo nō possunt sine cogitatione secerni. Necesse est enim ꝙ quandocunque aliqs est interius malè dispositus habens inordinatum affectum, ꝙ ex hoc imbecillis reddatur ad debitas operationes exercendas, quia vnaquæque arbor ex fructu cognoscitur.i. homo ex opere, vt dicitur Matth. 12. Sed vitium animi, vt ibidem dicit Tullius, est habitus aut affectio animi in tota vita inconstans, & a seipsa dissentiens. Quod quidem inuenitur etiam absque morbo, vt puta cū aliquis ex infirmitate, vel ex passione peccat. Vnde in plus se habet vitium quàm ægrotatio, vel morbus. Sicut etiā virtus in plus se habet quàm sanitas. Nam sanitas etiam quædam virtus ponitur in 7. Phys. Et ideo virtuti conuenientius opponitur vitium, quàm ægrotatio, vel morbus. Ad secundum scilicet vtrum vitium sit contra naturam. Dicendum, ꝙ sicut dicit Aug. in 3. de lib. arb. Omne vitium, eo ꝙ vitium est contra naturam est, quia sicut dictum est vitium virtuti contrariatur. Virtus autem vniuscuiusque rei consistit s. in hoc ꝙ sit bene disposita sm conuenientiam suę naturę. Vnde oportet ꝙ in qualibet re vitium dicatur, ex eo ꝙ est dispositum contra id quod conuenit naturæ. Vnde & de hoc vnaquæque res vituperatur a vitio, ac nomen vituperationis detractum creditur, vt dicit Aug. in 3. de lib. arb. Sed considerandum est, ꝙ natura vniuscuiusque rei potissimè est forma secundum quam res speciem sortitur. Homo autem in specie constituitur per animam rationalem, & ideo illud quod est contra ordinem rationis propriè est contra naturam hominis in quantum homo. Quod autem est secundum rationem est secundum naturam hominis in quantum est homo. Bonum autem hominis est secundum rationem, & malum hominis est esse præter rationem, vt dicit Dion. 4. cap. de di. no. Vnde virtus humana quæ hominem facit bonum, & ipsius opus bonum reddit, est secundum naturam hominis in quantum conuenit rationi. Vitium aūt est contra naturam hōis in quantum est contra ordinem rōnis. Virtutes aūt, & si non causentur a natura sm suum esse perfectum, tñ inclinant ad illud qđ est secūdm naturam. i. secundum ordinem rationis. Dicit.n. Tullius in sua Rethorica, ꝙ virtus est habitus in modum naturæ rōni consentaneus. & hoc modo virtus dr̄ esse secūdm naturam, & per contrarium intelligit̄ ꝙ vitium sit contra naturam. Item nota ꝙ vitium dicitur esse contra naturam & contra legem diuinam, sicut patet ex diffinitione Aug. Peccatum est factum vel dictum, &c vt infra patebit, quia quicquid est contra naturam artificiati est & contra naturam artis qua artificiatum producitur, lex aūt æterna comparatur ad ordinem rōnis humanæ sicut ad artificiatum. Vñ eiusdem rōnis est, ꝙ vitium & peccatum sit contra ordinem rōnis humanæ, & ꝙ sit contra legem æternam. Vnde Aug. dicit in 3. de li. arb. ꝙ a Deo hñt oēs naturæ, ꝙ naturæ sunt, & in tm̄ vitiosæ sunt in quantum ab eius qua factæ sunt arte discedunt. Ad tertium. s. quid sit peius, vtrum vitium vel actus vitiosus? dicendum ꝙ habitus medio modo se hēt inter potentiam, & actum. Manifestum est aūt ꝙ actus in bono, & in malo præeminet potentiæ, vt dr̄ in 9. Me ha. Melius est.n. benè agere q̄ posse benè agere, & similiter vituperabilius est malè agere, q̄ posse malè agere. Vnde sequitur ꝙ habitus in bonitate, & in malitia medium gradum obtineat inter potentiam, & actum, vt s. sicut habitus bonus, vel malus præeminet in bonitate, vel malitia potētiæ, ita ēt subdatur actui. Qđ ēt ex hoc apparet, quia habitus non dr̄ bonus, vel malus nisi ex hoc ꝙ inclinat ad actum bonum, vel malum. Vnde pp bonitatem, vel malitiam actus dr̄ habitus bonus, vel malus, & sic potior est actus in bonitate vel malitia, q̄ habitus, quia pp qđ vnumquodq; tale, & illud magis est. Ad quartū. s. vtrum actus vitiosus possit sil' esse cum virtute, dicendum ꝙ peccatū comparatur ad virtutem, sicut actus malus ad habitum bonum, aliter autem se hēt habitus in anima & forma, in re naturali, forma enim naturalis ex necessitate producit operationem sibi conuenientem. Vnde non potest esse simul cum forma naturali actus formæ contrariæ, sicut non potest esse cum calore actus infrigidationis; neque simul cum leuitate motus descensionis, nisi fortè ex violentia exterioris mouentis. Sed habitus in anima non ex necessitate producit suam operationem, sed homo vtitur eo cum voluerit, vnde simul habitu in homine existente potest non vti habitu, aut agere contrarium actum, & sic potest habens virtutem procedere ad actum peccati. Actus autem peccati si comparetur ad ipsam virtutem prout est habitus quidam non potest ipsam corrumpere si sit minus tantum. Sicut enim non generatur virtus habitus per actum, ita nec per vnum actum corrumpitur, vt supra dictum est. Sed si comparetur actus peccati ad causam virtutum, sic possibile est, quòd per vnum actum peccati aliquæ virtutes corrumpantur, quodlibet autem peccatum mortale contrariatur charitati quæ est radix omnium infusarum virtutum in quātum sunt virtutes, & ideo per vnum actum peccati mortalis exclusa charitate excludūtur per consequens omnes virtutes infusæ, quantum ad hoc ꝙ sunt virtutes. Et hoc dico propter fidem, & spem, quarum habitus remanent informes post peccatum mortale, & sic non sunt virtutes. Sed peccatum veniale, quod non contrariatur charitati non excludit ipsam, per consequens etiam nec alias virtutes: virtutes vero acquisitæ non tolluntur per vnum actum cuiuscunq; peccati. Sic ergo peccatum mortale non potest simul esse cum virtutibus infusis, potest tamen simul esse cum virtutibus acquisitis. Peccatum vero veniale potest simul esse, & cum virtutibus infusis, & cum virtutib. acquisitis. Ad quintum. s. vtrum in quolibet peccato sit aliquis actus, dicendum ꝙ ista quæstio principaliter mouetur pp peccatum omissionis, de quo aliqui diuersimodè opinantur. Quidam.n. dicunt ꝙ in omni peccato omissionis est aliquis actus, vel interior, vel exterior. Interior quidem sicut cum aliquis vult non ire ad ecclesiam quando ire tenetur. Exterior autem sicut cum aliquis illa hora qua ad ecclesiam ire tenetur, vel etiam ante occupat se talibus quibus ab eundo ad ecclesiam impeditur, & hoc quodammodo videtur in primum redire. Qui enim vult aliquid cum quo aliud simul esse non potest, ex consequenti vult illo carere, nisi fortè non perpendat ꝙ per hoc quod vult facere impeditur ab eo, quod facere tenetur, in quo casu posset per negligentiam culpabilis iudicari. Alij vero, dicunt quòd in peccato omissionis non requiritur aliquis actus, ipsum enim non facere, quod quis facere tenetur pecca-

tum est. Vtraq; autem opinio scdm aliquid veritatem hét. Si.n. tollatur in pctõ omissionis id solũ qđ per se pertinet ad rõnem peccati, sic qũq; pctũ omissionis est cum actu interiori, vt cum aliquis vult non ire ad ecclesiam. Qñq; vero sine omni actu, vel interiori vel exteriori, sicut cum aliquis hora qua tenetur ad ecclesiam ire nihil cogitat de eundo, vel non eundo ad ecclesiam. Si vero in peccato omissionis intelligantur ét causæ vel occasiones omittendi, sic necesse est in pctõ omissionis aliquem actum esse, non.n. est peccatum omissionis nisi cum aliquis prætermittit, qđ põt facere. Qđ aũt aliquis declinet ad non faciendum illud qđ põt facere, & non facere, non est nisi ex aliqua causa vel occasione coniuncta vel præcedente, & si quidem cã illa non sit in ptãte hoĩs omissio non hét rõnem peccati. Sicut cum aliquis pp infirmitatem prætermittit ire ad ecclesiam. Si vero causa vel occasio omittendi subiaceat voluntati, omissio hét rõnem peccati, & tunc semper oportet q ista causa in quantum est voluntaria habeat aliquem actum ad minus interiorem voluntatis, qui quidem actus qñq; directè fertur in ipsam omissionem, puta cũ aliquis vult non ire ad ecclesiam vitans laborem, & tunc talis actus per se pertinet ad omissionem. Voluntas enim cuiuscunq; peccati per se pertinet ad peccatum illud, eo q voluntarium est de ratione peccati. Qñque autem actus voluntatis directè fertur in aliud per quod homo impeditur ab actu debito, siue illud in quod fertur voluntas sit coniunctum omissioni, puta cum vult ludere qñ debet ad ecclesiam ire, siue etiam sit præcedens, puta cum aliquis vult diu vigilare de sero, ex quo sequitur q non vadat hora matutinali ad ecclesiam, & tunc actus iste interior vel exterior per accidens se habet ad omissionem, quia omissio sequitur præter intentionem. Hoc autem dicimus per accidens, quod est præter intentionem, vt patet in 2. Phys. Vnde manifestum est, q tunc peccatum omissionis habet quidem aliquem actum coniunctum, vel præcedentem, qui tamen se habet per accidens ad peccatum omissionis. Iudicium autem de rebus dandum est secundum id quod est per se, & non secundum id quod est per accidens. Vnde verius dici potest q aliquod peccatum potest esse absque omni actu. Alioquin autem ad essentiam aliquorum peccatorum actualium pertinerent actus, & occasiones circunstantes. Ad sextum.s. de diffinitione peccati quam ponit Aug. 22. contra Faustum. Peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum contra legem diuinam, dicẽdum q sicut ex dictis patet, peccatum nihil aliud est quam actus humanus malus. Quòd autem aliquis actus sit humanus habet ex hoc q est voluntarius, siue sit voluntarius quasi a volũtate elicitus, vt ipsum velle, & eligere, siue quasi a voluntate imperatus, vt exteriores actus, vel operationis, vel locutionis. Habet aũt humanus actus q sit malus, ex eo q caret debita commensuratione, omnis autem commensuratio cuiuscunque rei attenditur per comparationem ad aliquam regulam, a qua si diuertat, in commensurata erit. Regula autem humanæ voluntatis est duplex. Vna propinqua, & homogenea scilicet ipsa humana ratio. Alia vero est prima regula scilicet lex æterna, quæ est ratio Dei. Et ideo in diffinitione peccati August. posuit duo. Vnum quod pertinet ad substantiam actus humani, quod est, quasi materiale in pctõ, cũ dixit dictũ, vel factũ, vel concupitũ. Aliud qđ pertinet ad rõnem mali, qđ est quasi formale in pctõ, cũ dixit, cõtra legẽ æternam.

De distinctione peccatorum.

DEinde considerandum est de distinctione peccatorũ adinuicem. Et circa hoc quæruntur. 9. Primo vtrum pctã distinguantur ẽm obiecta. Scdo de distinctione peccatorũ spũalium a carnalibus. Tertio vtrum distinguãtur ẽm cãs. Quarto vtrum ẽm eos in quos peccatur. Quinto vtrum ẽm diuersitatem reatus. Sexto vtrum ẽm omissionem, & commissionem. Septimo vtrum ẽm diuersum processum pcti. Octauo vtrum scdm abundantiam, & defectum. Nono vtrum scdm diuersas circunstantias. Ad primum.s. vtrum peccata differant specie scdm obiecta dicendum, q sicut dictum est, ad rõnem pcti duo concurrũt .s. actus voluntarius, & inordinatio eius, quæ est per recessum a lege Dei. Horum aũt duorum vnum per se comparatur ad peccantem qui intendit talem actum voluntarium exercere in tali materia. Aliud aũt.s. inordinatio actus per accidens se hét ad intentionem peccantis, nullus enim intendens ad malum operatur, vt dicit Dyonisius. 4. c. de di. no. Manifestum est autem q vnumquodque consequitur speciem scdm id qđ est per se, non autem scdm id qđ est per accidens: quia ea quæ sunt per accidens sunt extra rationem speciei, & ideo peccata specie distinguuntur ex parte actuum voluntariorum magis q̃ ex parte inordinationis in peccato existentis. Actus autem voluntarij distinguuntur specie scdm obiecta. Vnde sequitur q peccata propriè distinguũtur specie scdm obiecta. Ad scdm.s. vtrum conuenienter distinguantur peccata spiritualia a carnalibus, dicendum q sicut dictũ est peccata recipiunt speciem ex obiectis, omne autem peccatũ consistit in appetitu alicuius commutabilis boni quod inordinatè appetitur, & per consequens in eo iam habito inordinatè aliqs delectatur. Est autem duplex delectatio. Vna quidem animalis quæ consummatur in sola apprehensione alicuius rei ad votum habitæ, & hæc etiam potest dici delectatio spiritualis. Sicut cum aliquis delectatur in laude humana, vel in aliquibus huiusmodi. Alia vero delectatio est corporalis siue naturalis, quæ in ipso tactu corporali perficitur, quæ potest etiam dici delectatio carnalis. Sic igitur illa peccata quæ perficiuntur in delectatione spirituali, vocantur peccata spiritualia. Illa vero quæ perficiuntur in delectatione carnali, vocantur peccata corporalia seu carnalia. Sicut gula perficitur in delectatione ciborum, & luxuria quæ perficitur in delectatione venereorum. Vnde & Apost. dicit. 2. Corin. 7. Mundemus nos ab omni inquinamento carnis, & spiritus. Sed nota q cum omnia genera peccatorum dicantur opera carnis, &c. caro sumitur ibi pro homine, qui dum secundum se viuit secundum carnem viuere dicitur. Vt etiam Aug. dicit. 14. de Ciui. Dei, & huius ratio est ex hoc q omnis rationis humanæ defectus ex sensu carnali aliquo modo initium habet. Ad tertium scilicet vtrum peccata distinguantur secundum causas, dicendum q cum sint quatuor causarũ genera, diuersimodè a diuersis attribuũtur. Causa formalis, & materialis respiciunt propriè substantiam rei, & ideo substantiæ secundum formã, & materiam specie & genere distinguuntur. Agens autem & finis respiciunt directè motum, & operationem, & ideo motus, & operationes secundum huiusmodi causas distinguuntur, diuersimodè tamen: nam principia actiua naturalia sunt determinata semper ad eosdem actus, & ideo diuersæ species in actibus naturalibus attenduntur, non solum secundum obiecta quæ sunt fines, vel termini, sed etiam secundum principia actiua sicut calefacere, & infrigidare distinguuntur specie secundum calidum, & frigidum. Sed principia actiua in actibus voluntatis cuiusmodi sunt actus peccatorum non se habent ex necessitate ad vnum & ideo ex vno principio, vel actiuo, vel motiuo possunt diuersæ species peccatorum procedere. Sicut ex timore malè humiliante potest procedere q homo furetur, & q occidat, & q deserat gregẽ sibi commissum, & hæc eadem possunt procedere ex amore. Vnde manifestum est, q peccata non differunt specie secundum diuersas causas actiuas, vel motiuas, sed solum secundum diuersitatem causæ finalis, finis autem est obiectum voluntatis. Actus enim humani habent speciem ex fine. Ad quartũ scilicet vtrum peccata distinguantur secundũ eos in quos peccatur, dicendum quòd sicut supra dictum est, peccatum est actus inordinatus. Triplex autem ordo in homine debet esse. Vnus quidem secundum comparationem ad regulam rationis, prout scilicet omnes actiones, & passiones nostræ debent ad regulam rationis mensurari. Alius autem ordo est per comparationem ad regulam legis diuinæ, per quam homo in omnibus dirigi debet, & si quidem naturaliter homo esset animal solitarium, hic duplex ordo sufficeret. Sed quia homo est naturaliter animal politicum, & sociale, vt probatur in primo Politicorum, ideo necesse est, quòd sit tertius quo ordinetur ad alios homines quibus cõuiuere dét. Horum autem ordinũ primus continet scdm, & excedit ipsum: quæcunq;.n. continentur sub ordine rõnis continentur sub ordine ipsius Dei, sed quædam continentur sub ordine ipsius Dei, quæ excedunt rationẽ humanam, sicut ea quæ sunt fidei, & quæ debentur soli Deo. Vnde qui in talibus peccat, dicitur in Deum peccare, sicut hæreticus, & sacrilegus, & blasphemus. Similiter & secundus ordo includit tertium, & excedit ipsum, quia in omnibus in quibus ordinamur ad proximum, oportet nos dirigi secundum regulam rationis. Sed in quibusdam dirigimur secundum rationem quantum ad nos tantum, non autem quãtum ad proximum, & quando in his peccatur, dicitur homo peccare in seipsum, sicut patet de luxurioso, guloso, & prodigo, quando vero peccat homo in his, quibus ad proximum ordinatur, dicitur peccare in proximum sicut patet de fure & homicida. Sunt aũt diuersa quibus ordinatur homo ad Deum & proximum & ad seipsum. Vnde hęc distinctio peccatorum est secundum obiecta, secundum quæ diuersificãtur species peccatorum. Vnde ista peccatorum distinctio propriè est secundum diuersas peccatorũ species. Nam & virtutes quibus peccata opponuntur secũdum hanc drĩam specie distinguuntur. Manifestum est enim q virtutibus Theologicis homo ordinatur ad Deum, temperantia vero & fortitudine ad seipsum, iustitia autem ad proximum. Ad quintum. s. vtrum peccata distinguãtur secundum reatũ? dicendũ q eorũ quę specie differunt duplex drĩa inuenitur. Vna quidem q̃ constituit diuersitatem specierum, & talis drĩa nunquam inuenitur nisi in speciebus diuersis, sicut rationale & irrationale, animatũ & inanimatum. Alia drĩa est consequens diuersitatem speciei,

& talis dña, & si in aliquibus consequatur diuersitatem speciei, in alijs tñ pōt inueniri in alia specie. Sicut album, & nigrũ consequantẽ diuersitatẽ specie corui, & cigni, & tñ inuenitur hmōi dña in eadem hois specie. Dicendum est ergo q̃ dña venialis, & mortalis peccati, vel quæcunq; alia dña quæ sumitur pęnes reatum, non potest esse dña constituens diuersitatem speciei, nunquam enim id quod est per accidẽs constituit speciem, id autem quod est præter intentionem agentis, est per accidens, vt patet in 2. Phi. Manifestum autem est, q̃ pœna est præter intẽtionem peccantis. Vnde per accidens se habet ad peccatum ex parte ipsius peccantis, ordinatur tñ ad peccatum ab exteriori. s. ex iustitia iudicantis, qui scd̃m diuersas condõnes peccatorum diuersas pœnas infligit. Vnde dña, quæ est ex reatu pœnæ pōt consequi diuersam speciem peccatorum, non aũt constituit diuersitatem speciei: dña aũt peccati mortalis, & venialis consequitur diuersitatem inordinationis quæ complet rõnem peccati. Duplex. n. est ordinatio. Vna per substractionem principij ordinis. Alia qua saluato principio ordinis fit inordinatio circa ea quæ sunt præter principium. Sicut in corpore aĩalis qñq; quidem inordinatio complexionis procedit vsq; ad destructionem vitalis principij, & hæc est mors. Qñq; vero saluo principio vitæ fit deordinatio quædam in humoribus, & tunc est ægritudo. Principium autem totius ordinis in moralibus est finis vltimus, qui ita se hẽt in operatiuis, sicut principium indemonstrabile in speculatiuis, vt dr̃ in 7. Ethi. Vnde qñ aĩa deordinatur per peccatum vsq; ad auersionem ab vltimo fine. s. a Deo cui vnimur per charitatem, tunc est peccatum mortale. Sicut. n in corporalibus deordinatio mortis, quæ est per remotionem principij vitæ est irreparabilis scd̃m naturam, inordinatio aũt ægritudinis reparari pōt, ꝓp id q̃ est principiũ vitæ saluũ: sic est in his quæ pertinent ad aĩam. Nam in speculatiuis qui errat circa principia, impersuasibilis est, qui aũt errat saluatis principijs per ipsa principia reuocari potest, & sic in operatiuis qui peccãdo auertitur ab vltimo fine q̃tum est ex natura peccati lapsum hẽt irreparabilem, & ideo dr̃ peccare mortaliter æternaliter puniendus. Qui vero peccat citra auersionem a Deo, ex ipsa rõne pcti reparabiliter deordinatur, quia saluatur principiũ, & ideo dr̃ peccare venialiter quia. s. non ita peccat, vt mereatur interminabilem pœnam. Ad sextum. s. vtrum peccata distinguantur s̃m omissionem, & commissionem, dicendum q̃ in peccatis inuenitur duplex dña. Vna materialis, & alia formalis. Materialis quidem attenditur s̃m naturalem speciem actuum peccati. Formalis aũt s̃m ordinem ad vnum finem proprium, qd̃ ẽt est proprium obiectum. Vnde inueniuntur aliqui actus materialiter spẽ differentes, qui tñ formaliter sunt in eadem specie peccati, quia ad idem ordinantur, sicut ad eandem speciem homicidij pertinet iugulatio, lapidatio, & perforatio, qui actus sint spẽ differentes s̃m speciem naturæ. Sic ergo si loquamur de spẽ pcti omissionis, & cõmissionis materialiter, differunt spẽ, largẽ tñ loquendo de spẽ, scd̃m q̃ negatio vel priuatio spẽm hr̃e pōt. Si aũt loquamur de specie pcti omissionis, & commissionis formaliter, sic non differunt specie: quia ad idem ordinantur, & ex eodem motiuo procedunt. Auarus. n. ad congregandum pecuniam, & rapit, & non dat ea q̃ dare dẽt. Et sir gulosus ad satisfaciendum gulæ, & superflua comedit, & ieiunia debita prætermittit, & idem ẽt est videre in cæteris. Semper. n. in rebus negatio fundatur super aliqua affirmatione quæ est quodammodo cã eius. Vnde ẽt in rebus naturalib. eiusdem rõnis est, q̃ ignis calefaciat, & q̃ non infrigidet. Et nota q̃ in lege diuina necesse fuit proponi diuersa ꝑcepta affirmatiua, & negatiua, vt gradatim hoies introducerentur ad virtutem, prius quidem abstinendo a malo, ad qd̃ inducimur per ꝑcepta negatiua, & postmodum faciendo bonum, ad qd̃ inducimur per ꝑcepta affirmatiua, & sic ꝑcepta negatiua, & affirmatiua nõ pertinent ad diuersas virtutes, sed ad diuersos gradus virtutis, & per consequens non oportet, q̃ contrarient diuersis peccatis scd̃m speciẽ, pctũ ẽt non hẽt speciem ex parte auersionis, quia scd̃m hoc est negatio, vel priuatio, sed ex parte conuersionis scd̃m q̃ est actus quidam. Vnde scd̃m diuersa ꝑcepta legis non diuersificant peccata scd̃m speciem. Ad septimum. s. vtrum conuenienter diuidat pctũ in pctũ cordis, oris. & operis, dicendũ q̃ aliqua inueniuntur differre spẽ dupliciter. Vno mõ ex eo q̃ vtræq; hñt speciẽ completam sicut equus, & bos differunt specie. Alio mõ sicut scd̃m diuersos gradus in aliqua gñatione, vel motu accipiuntur diuersæ species, sicut ædificatio est completa gñatio domus, collocatio aũt fundamenti, & erectio parietis sunt species incõpletæ, vt patet per Phil. in 10. Eth. & illud ẽt pōt dici in gñationib. aĩalium. Sic ergo pctũ diuidit per hęc tria. s. pctũ oris, cordis, & operis, non sicut per diuersas species completas, nam consuendo pcti est in opere. Vnde pctũ operis hẽt spẽm completam, sed eius prima inchoatio est quasi fundatio in corde. Secundus autem gradus eius est in ore, scd̃m q̃ homo prorumpit est ad manifestandum conceptum cordis. Tertius autem gradus iam est in consummatione operis, & sic hæc tria differunt secundum diuersos gradus peccati, patet tñ q̃ hæc tria pertinent ad vnam perfectam peccati speciem cum ab eodem motiuo procedant. Iracundus n. ex hoc q̃ appetit vindictam, primo quidem perturbatur in corde, s. cũdo in verba contumeliosa prorumpit, tertio vero procedit vsq; ad facta iniuriosa. Et idem patet in luxuria, & in quolibet alio peccato. Peccata ergo oris, & operis non distinguuntur a peccato cordis, quia simul coniunguntur cum eo, quia non potest esse peccatum in ore, vel opere, nisi prius fuerit in corde, sed prout quodlibet horum per se inuenitur. Sicut pars motus non distinguitur a toto motu quando motus est cõtinuus, sed solum quando motus sistit in medio. Distinguuntur ergo ista tria quia possunt ab inuicem separari. Vnde Hiero. super Ezechielẽ. Tria sunt generalia delicta quibus humanum genus subiacet, aut cogitatione, aut sermone, aut opere peccamus. Omne peccatum cordis conuenit in ratione occulti, & secundum hoc ponitur vnus gradus, qui tamen per tres gradus distinguitur, sicut patet per Aug. 12. de Trin. Quorum primus est cum carnalis sensus illecebram quandam ingerit, quod est peccatum cogitationis. Secundus gradus est, quando sola cogitationis delectatione est contentus. Tertius gradus est quando faciendum decernitur per consensum. Peccata vero oris, & operis conueniunt in manifestatione, & propter hoc sub vno computantur a Greg. iiij. mor. Vbi ponit. iiij. gradus peccati. Quorum primus est, culpa latens in corde. Secundus cum exterius publicatur. Tertius est cum consuetudine roboratur. Quartus est cum vsque ad præsumptionem diuinæ misericordiæ, vel ad desperationem homo procedit. Hic non distinguitur peccatum operis a peccato oris, quia cõueniunt in manifestatione, vt dictum est. Hier. autem distinguit ea, quia in peccato oris est manifestatio tantum, & principaliter intẽta. In peccato vero operis est principaliter expletio interioris conceptus cordis, sed manifestatio est ex consequenti. Consuetudo vero, & desperatio sunt gradus consequentes post perfectam speciem peccati, sicut adolescentia, & iuuentus post perfectam hoĩs generationem. Progressus autem peccati quomodo serpit, & serpẽdo procedit, optimè declaratur in primo peccato primorum parentum. Gen. 3. Dixit serpens ad mulierem. Cur præcepit vobis Deus, vt non comederetis de omni ligno Paradisi? Cui respondit mulier. De fructu lignorum qui sunt in Paradiso vescimur, de fructu vero ligni, quod est in medio Paradisi præcepit nobis ne comederemus, & ne tangeremus illud ne forte moriamur. Dixit autem serpens ad mulierem. Nequaquam morte moriemini. Scit enim Deus, q̃ quocunque die comederitis aperientur oculi vestri, & eritis sicut dij scientes bonum, & malum. Attende, q̃ Deus dixerat assertiuè, & comminatoriè, quocunq; die comederitis, &c. mulier addidit verbum hæsitationis. s. forte, serpens constanter negauit, dicens. Nequaquam moriemini. Ecce Diabolus posuit in quæstione. Et mulier respondit cum hæsitatione, & ex hoc dedit Diabolo viam, & audaciam negandi, quod Deus dixerat cum assertione, nisi enim mulier hæsitasset Diabolus verbum Domini negare minimè præsumpsisset; nisi ẽt mulier Diabolo plusquam Deo credidisset, nequaquam cibum vetitum tetigisset. Sequitur. Vidit ergo mulier q̃ lignum esset bonum ad vescendum, hoc cognouit ex odoratu. Et pulchrum oculis, ecce aspectus. Tulit de fructu, ecce tactus. Et comedit, ecce gustus, & sic completum est in Eua peccatum inobedientiæ, ad qd̃ tamen multæ deordinatæ circunstantiæ concurrerunt. Deditq; viro suo, ecce iniqua suggestio. Qui comedit, ecce Adæ præuaricatio, & sic peccatum consummatum est in vtroque. Iste processus qui fuit in peccato primorum parentum materialiter, solet esse in peccato vnius hominis spiritualiter. Nam aspectus est in cognitione. Odoratus in delectatione, Tactus in consensu. Gustus in perpetratione. Aduerte quàm mortiferus est iste fructus, qui non solum ex gustu infert mortem sicut animalia venenosa, verumetiam ex visu, odoratu, tactu, & gustu. Ad octauum scilicet vtrum peccata distinguantur secundum superabundantiam, & defectum, dicendum quòd cum in peccato sint duo, scilicet ipse actus, & inordinatio eius, prout recedit ab ordine rationis, & legis diuinæ, species peccati non attenditur ex parte inordinationis, quæ est præter intentionem peccantis, sed magis ex parte ipsius actus scd̃m q̃ terminatur ad obiectum, in qd̃ fertur intentio peccantis, & ideo vbicũque occurrit diuersum motiuum inclinans intentionem ad peccatum, ibi est diuersa species peccati. Manifestum est autem quòd non est idem motiuum ad peccandum in peccatis, quæ sunt secundum superabundantiam, & in peccatis quæ sunt scd̃m defectum, quinimo sunt cõtraria motiua, sicut motiuum in peccato intemperantiæ est amor delectationũ corporaliũ, motiuũ aũt in peccato insensibilitatis est odium

catum. Vnde huiusmodi peccata nõ solum differunt specie, sed etiam sunt inuicem contraria. Ad nonum. s. vtrum pctã distinguantur s̃m diuersas circunstantias, dicendum ꝙ sicut dictum est, vbi occurrit aliud motiuum ad peccandum, ibi est alia peccati species, quia motiuum ad peccandum est finis & obiectum. Contingit aũt qñq; ꝙ in corruptionib. diuersarũ circunstantiarũ est idem motiuum, sicut illiberalis ab eodem mouetur ꝙ accipiat qñ non debet, & vbi non debet, & plusq̃ debet, & similiter de alijs circunstantijs, hoc enim facit ꝑpter inordinatum appetitum pecuniæ congregandæ, & in talibus diuersarum circunstantiarum corruptiones non diuersificant peccatorum species, sed pertinent ad vnam & eandem peccati speciem. Quandoq; vero contingit ꝙ corruptiones diuersarum circunstantiarum proueniunt à diuersis motiuis, puta ꝙ aliquis præpropere comedat, potest prouenire ex hoc ꝙ homo non potest ferre dilationẽ cibi propter facilem consumptionem humiditatis. Quod vero appetat immoderatum cibum potest contingere propter virtutem naturæ potentem ad conuertendum multum cibum: ꝙ aũt appetat aliquis cibos delitiosos contingit propter aliquem appetitũ delectationis qui est in cibo. Vnde in talibus diuersarũ circunstantiarũ corruptiones inducunt diuersas peccati species.

De comparatione peccatorum adinuicem. Dist. II.

Deinde considerandum est de comparatione peccatorum adinuicem. Et circa hoc quæruntur decem. Primo vtrum omnia peccata & vitia sint connexa. Secundo vtrum omnia peccata sint paria. Tertio vtrum grauitas peccatorum attendatur s̃m obiecta. Quarto vtrum s̃m dignitatem virtutum quib. peccata opponuntur. Quinto vtrum peccata corporalia sint grauiora q̃ spiritualia. Sexto vtrum s̃m causas peccatorum attendatur grauitas peccatorum. Septimo vtrum s̃m diuersas circũstantias. Octauo vtrum secundum qualitatem nocumenti. Nono vtrum secundum conditionem personæ in q̃ peccatur. Decimo vtrum ꝓpter magnitudinem personæ peccantis aggrauetur peccatum. Ad primum. s. vtrum omnia peccata sint connexa, dicendum ꝙ aliter se habet intentio agentis secundum virtutem ad sequendum rationem, & aliter intentio peccantis ad diuertendum à ratione. Cuiuslibet. n. agentis secundum virtutem intentio est, vt rationis regulam sequatur, & ideo omnium virtutum intentio in idem tendit, & propter hoc omnes virtutes habent connexionem adinuicem ratione recta agibilium quæ est prudentia. Sed intentio peccantis non est ad hoc quòd recedat ab eo quod est secundum rationem, sed potius intendat in aliquod bonum appetibile quo speciem sortitur, huiusmodi autem bona in quæ tendit intentio peccantis à ratione recedens sunt diuersa nullam connexionem habentia adinuicem, immò etiam interdum sunt contraria. Cùm igitur vitia & peccata speciem habeant secundum id ad quod conuertuntur, manifestum est ꝙ secundum id ꝙ perficit species peccatorum nullam connexionem habẽt peccata adinuicem, non enim committitur in accedendo à multitudine ad vnitatem, sicut accidit in virtutibus q̃ sunt connexæ, sed potius in recedendo, ab vnitate ad multitudinem. Vnde Beatus Iacobus qñ dicit Iaco. 2. Qui in vno offendit, factus est omnium reus, loquitur de peccatis nõ ex parte conuersionis secundum ꝙ peccata distinguuntur, sicut dictum est, sed loquitur de eis ex parte auersionis inquantum s. homo peccando recedit à legis mandato. Omnia autem legis mandata sunt ab vno & eodem, vt ipse dicit ibidem, & ideo idẽ Deus contemnitur in omni peccato, ꝙ ex hac parte dixit, ꝙ qui offendit in vno, factus est omniũ reus, quia s. vno peccato peccando incurrit homo pœnæ reatum ex hoc ꝙ contẽnit Deus, ex cuius contemptu ꝓuenit omnium peccatorum reatus. Et nota ꝙ non per quemlibet actum peccati tollitur virtus opposita, nam peccatum veniale virtutem non tollit, peccatum autem mortale tollit virtutem infusam inquantum auertit à Deo. Sed vnus actus peccati etiam mortalis non tollit habitum virtutis acquisitæ. Sed si multiplicentur actus in tantum ꝙ generetur habitus contrarius, excluditur habitus virtutis acquisitæ, qua exclusa excluditur, quia dum hõ agit contra quamcunque virtutem, agit contra prudentiam. Sine prudentia autem nulla virtus moralis esse potest, & ideo per consequens excluduntur omnes virtutes morales quantum ad perfectũ & formale esse virtutis qđ habent secundum ꝙ participant prudentiam, remanent tñ inclinationis ad actus virtutum non habentes rationem virtutis, sed non sequitur ꝙ propter hoc hõ incurrat oĩa vitia vel peccata. Primo quidem quia vni virtuti plura vitia opponuntur, ita ꝙ virtus non potest priuari per vnum eorum, & si alterum non adsit. Secundo quia peccatum directè nõ opponitur virtuti quãtum ad inchoationem virtutis ad actum. Vnde remanentibus aliquibus inclinationibus virtuosis, non potest dici ꝙ non habeat vitia vel peccata opposita. Item quia amor Dei est congregatiuꝰ in quantum affectum hominis a multis ducit in vnum, ideo virtutes, quæ ex amore Dei causantur connexionem habent: sed amor sui disgregat affectũ hominis in diuersa, prout scilicet homo se amat appetendo sibi bona temporalia, quæ sunt varia, & diuersa, & ideo vitia, & peccata quæ causantur ex amore sui nõ sunt connexa. Ad secundum scilicet vtrum omnia peccata sint paria, dicendũ ꝙ opinio Stoycorum fuit quam Tullius prosequitur in Paradoxis, ꝙ oĩa peccata sunt paria: & ex hoc ẽt deriuatus est quorundam hæreticorum error, qui ponentes oĩa peccata esse paria, dñt ẽt oẽs pœnas inferni esse pares: & quantum ex verbis Tulij perspici põt Stoyci mouebantur ex hoc ꝙ considerabant pctm̃ ex parte priuationis tñ, prout. s. est recessus a ratione. Vnde simpliciter æstimantes ꝙ nulla priuatio susciperet magis & minus, posuerunt oĩa peccata esse paria. Sed si quis diligenter consideret inueniet duplex priuationis genus. Est. n. quædam simplex, & pura priuatio, quæ consistit quasi in corruptum esse, sicut mors est priuatio vitæ, & tenebræ priuatio luminis, & tales priuationes non recipiunt magis & minus: quia nihil residuum est de habitu opposito. Vnde non minus est mortuus aliquis primo die mortis, & tertio vel quarto, quã post annum qñ cadauer iam fuerit resolutum, & similiter nõ magis est tenebrosa domus si lucerna sit operta pluribus velaminibus: q̃ si sit operta vno solo velamine, totum lumen intercludẽte. Est aũt alia priuatio non simplex, sed aliquid retinens de habitu opposito, quæ quidem priuatio magis consistit in corrumpi, quam in corruptum esse, sicut ægritudo quæ priuat debitam commensurationem humorum, ita tñ ꝙ aliud eius remanet, alioquin non remaneret animal viuum. Simile est de turpitudine, & alijs huiusmodi. Hmõi aũt priuationes recipiũt magis, & minus ex parte eius quod remanet de habitu contrario. Multum enim refert ad ægritudinem vel turpitudinem vtrum plus, vel minus a debita commẽsuratione humorum vel membrorum recedatur. Similiter etiam dicendum est de vitijs & peccatis. Sic enim priuatur in eis debita commensuratio rationis, vt non totaliter rõnis ordo tollatur. Alioquin malum si sit integrum seipsum destruit, vt dicitur in 4. Ethi. Non enim posset remanere substantia actus vel affectio agentis, nisi aliquid remaneret de ordine rationis. Et ideo multum interest ad grauitatem peccati vtrum plus, vel minus recedatur a rectitudine rõnis. Et scd̃m hoc dicendum est ꝙ nõ oĩa peccata sunt paria. Ad tertium. s. vtrum grauitas peccatorum attendatur scd̃m obiecta, dicendum ꝙ sicut ex supra dictis patet, grauitas peccatorum non differt eo modo quo vna ægritudo est alia grauior. Sicut. n. bonum sanitatis consistit in quadam commensuratione humorum per conuenientiam ad naturam aialis, ita bonum virtutis consistit in quadam commensuratione humani actus scd̃m conuenientiam ad regulam rõnis. Manifestum est autem ꝙ tanto est grauior ægritudo, quantomagis tollitur humorum debita commensuratio per commensurationem prioris principij. Sicut ægritudo quæ prouenit in corpore humano ex corde quod est principium vitæ vel ex aliquo quod appropinquat cordi periculosior est. Vnde oportet ꝙ etiam peccatũ sit tanto grauius quanto maior deordinatio contingit circa aliquod principium, quod est prius in ordine rõnis, ratio aũt ordinat oĩa in agibilibus ex fine. & ideo quanto peccatum contingit in actibus humanis ex altiori fine, tanto peccatum est grauius. Obiecta aũt actuum sunt fines eorum, & ideo scd̃m diuersitatẽ obiectorum, attenditur diuersitas grauitatis in peccatis, sicut patet ꝙ res exteriores ordinantur ad hoiem tanquam ad finem, hõ aũt vlterius ordinatur in Deum sicut in finem. Vnde peccatum quod est contra ipsam substãtiam hoĩs, sicut homicidium, est grauius peccato qđ est contra res exteriores sicut furtũ, & adhuc est grauius pctm̃ quod immediate contra Deum committitur, sicut infidelitas, blasphemia, & hmõi, & in ordine quorumlibet horum peccatorum, vnum peccatum est grauius altero scd̃m ꝙ est circa aliquid principalius, vel minus principale, & quia peccata habent speciem ex obiectis, dĩa grauitatis, quæ attenditur penes obiecta, est prima & principalis quasi consequens speciem. Ad quartum scilicet vtrum attendatur grauitas peccatorum secũdum diuersitatem virtutum quibus peccata opponuntur, dicendum ꝙ virtuti opponitur peccatum dupliciter. Vno quidem modo principaliter & directè ꝙ. s. est contra idem obiectum, nam contraria circa idem sunt, & hoc modo oportet ꝙ maiori virtuti opponatur grauius peccatum. Sicut. n. ex parte obiecti attenditur maior grauitas peccati, ita etiam & maior dignitas virtutis. Vtrumque enim ex obiecto speciem sortitur, vt ex supradictis patet. Vnde oportet ꝙ maximæ virtuti directè opponatur maximum peccatũ, quasi maximè ab eo distans in eodẽ genere. Alio modo considerari potest oppositio virtutis cohibentis peccatum, quanto enim fuerit virtus maior, tantomagis elongat hoiem a peccato sibi contrario, non solum ipsum peccatum, sed ẽt inducentia ad

peccatum cohibet, & sic manifestum est ꝙ quanto alliqua virtus fuerit maior, tãto etiam minora peccata cohibet, sicut etiam sanitas quanto fuerit maior, tanto minores distemperantias excludit, & per hunc modum maiori virtuti minus peccatum opponitur ex parte effectiua. Ad quintum. s. vtrũ peccata carnalia sint minoris culpæ quam spiritualia. Dicendum ꝙ peccata spũalia sunt maioris culpæ quam peccata carnalia, quod non est sic intelligendum, ꝙ quodlibet spũale peccatum sit maioris culpæ quolibet peccato carnali, sed quia considerata hac sola differentia spiritualitatis, & carnalitatis, grauiora sunt spũalia peccata, cæteris paribus. Cuius ratio triplex assignari potest. Prima quidem ex parte subiecti, nam peccata spiritualia pertinent ad spiritum cuius est conuerti ad Deum, & ab eo auerti. Peccata vero carnalia consummantur in delectatione carnalis appetitus, ad quem principaliter pertinet ad bonum corporale cõuerti. Et ideo peccatum carnale inquantum huiusmodi habet plus de conuersione, pp quod etiam est maioris adhæsionis. Sed peccatum spũale habet plus de auersione ex qua procedit ratio culpæ, & ideo peccatum culpæ inquantum huiusmodi est maioris culpæ. Secunda ratio sumi potest ex parte eius in quem peccatur. Nam peccatum carnale inquantum huiusmodi est in corpus proprium quod est minus diligendum secundum ordinem charitatis, quam Deus, & proximus, in quos peccatur per peccata spiritualia, & ideo peccata spiritualia, inquantum huiusmodi sunt maioris culpæ. Tertia item potest sumi ex parte motiui quia quanto est grauius impulsiuum ad peccandum tanto homo minus peccat, vt infra dicetur. Peccata autem carnalia habent vehementius impulsiuum, i. ipsam concupiscentiam carnalem nobis innatam, & ideo peccata spiritualia inquantum huiusmodi sunt maioris culpæ. Ad sextum. s. vtrum grauitas peccatorum attendatur ſm causas peccatorũ, dicendum ꝙ in genere peccati, sicut & in quolibet alio genere potest accipi duplex causa. Vna quæ est propria & per se causa peccati, & quæ est ipsa voluntas peccandi, cõparatur enim ad actum peccati, sicut arbor ad fructum, sicut dicitur in glosa super illud Matth. 7. Non potest arbor bona fructus malos facere, & huiusmodi causa quãto fuerit maior, tanto peccatum erit grauius, quanto enim fuerit voluntas maior ad peccandum, tanto homo grauius peccat. Aliæ vero causæ peccati accipiuntur quasi extrinsecæ & remotæ, ex quibus. s. homo inclinatur ad peccandum, & in his causis est distinguendum. Quædam enim inducunt voluntatem ad peccandum ſm ipsam naturam voluntatis, & tali causa augetur peccatum. Aliæ vero causæ sunt quæ inclinant voluntatem ad peccandum præter naturam & ordinem ipsius voluntatis, quæ nata est moueri libere ex seipsa, secundum iudicium rationis, sicut ignorantia, vel quæ diminuunt liberum motum voluntatis, sicut infirmitas, vel violentia, aut metus, aut aliquid huiusmodi, diminuunt peccatum sicut & diminuunt voluntarium, intantum ꝙ si actus sit omnino inuoluntarius non habet rationem peccati. Ad septimum. s. vtrum attendatur grauitas peccatorum secundum circunstantias, dicendum ꝙ vnumquodque ex eo natum est augeri, ex quo causatur, sicut dicit Philosophus, de habitu virtutis in 2. Ethi. Manifestum est autem ꝙ peccatum causatur ex defectu alicuius circunstantiæ, ex hoc enim receditur ab ordine rationis, ꝙ aliquis in operando non obseruat debitas circunstantias. Vnde manifestum est ꝙ peccatum natum est aggrauari per circunstantiam, sed hoc quidem contingit tripliciter. Vno quidem modo inquantum circunstantia transfert in aliud genus peccati, sicut peccatum fornicationis consistit in hoc ꝙ homo accedit ad non suam. Si autem addatur hæc circunstantia, vt illa ad quam accedit sit alterius vxor, transfertur iam in aliud genus peccati, s. in iniustitiam inquãtum homo vsurpat rem alterius, & secundum hoc adulterium est grauius peccatum quam fornicatio. Aliquando vero circunstantia nõ aggrauat peccatum quasi trahens in aliud genus peccati, sed solum quia multiplicat rõnem peccati, sicut si prodigus det q̃n non debet, & cui non debet, multiplicius peccat eodem genere quam si solum det cui nõ debet, & ex hoc ipso peccatum fit grauius, sicut etiam ægritudo est grauior quæ plures partes corporis inficit. Vnde & Tullius dicit in Paradoxis, ꝙ in patris vita violanda multa peccantur, violatur is qui procreauit, qui aluit, qui erudiuit, qui in sede ac domo atque in rempublicam collocauit. Tertio modo circũstantia aggrauat peccatum, ex eo ꝙ auget deformitatem prouenientem ex alia circunstantia, sicut accipere alienum constituit peccatum furti, si autem addatur hæc circunstantia vt multum accipiat de alieno, erit peccatum grauius, q̃uis accipere multum vel paruum de se non dicat rõnem boni aut mali. Ad octauum. s. vtrum grauitas peccati augeatur secundum maius nocumentum, dicendum ꝙ nocumentum tripliciter se potest habere ad peccatum. Quandoque enim nocumentum quod prouenit ex peccato, est præuisum & intentum, sicut cum aliquis operatur aĩu nocendi alteri, vt homicida vel fur, & tunc directe quantitas nocumenti adauget quantitatem peccati, quia tunc nocumentum est per se obiectum peccati. Q̃nque vero nocumẽtum est præuisum sed non intentum, sicut cum aliquis trãsiens per agrum vt compendiosius vadat ad fornicandum, infert nocumentum his, quæ sunt seminata in agro scienter, licet non aĩo nocendi, & sic etiam quantitas nocumenti aggrauat peccatum sed indirectè, inquantum. s. ex voluntate multum inclinata ad peccandum procedit ꝙ aliquis non prætermittat damnum facere sibi uel alij quod simpliciter nõ vellet. Q̃nque aũt nocumentum, nec est intentum nec præuisum, & tunc si per accidens se habeat ad peccatum, non aggrauat peccatum directè, sed pp negligentiam considerandi nocumenta quæ consequi possent imputantur homini ad pœnam mala quæ eueniunt præter eius intentionem, si dabat operam rei illicitæ. Si vero nocumentũ per se sequatur ex actu peccati, licet non sit intẽtum, vel præuisum, directè peccatum aggrauat, quia quæcunque per se consequuntur ad peccatum, pertinent quodammodo ad ipsam peccati speciem, puta siquis publicè fornicetur, sequitur scandalum plurimorum, quod quamuis ipse non intendat nec fortè præuideat, directè per hoc aggrauatur peccatum. Aliter tñ videtur se habere circa nocumẽtum pœnale quod incurrit ipse qui peccat, hmõi enim nocumentum si per accidens se habeat ad actum peccati & non sit præuisum nec intentum, non aggrauat peccatum nec sequitur grauitatem peccati. Sicut si aliquis currens ad occidendum impingat & lædat sibi pedem. Si vero tale nocumẽtum per se consequatur ad actum peccati, licet fortè nec sit præuisum nec intentum, tunc maius nocumentum non facit grauius peccatũ, sed econuerso grauius peccatum inducit grauius nocumẽtum. Sicut aliquis infidelis, qui nihil audiuit de pœnis inferni, grauiorem pœnam in inferno patitur pro peccato homicidij, quã pro peccato furti, quia. n. hic intendit nec præuidet, nec aggrauatur ex hoc peccatum, sicut contingit circa fidelem qui ex hoc ipso videtur grauius peccare ꝙ maiores pœnas contemnit, vt impleat voluntatem peccati, sed grauitas huius nocumenti, solum causatur ex grauitate peccati. Ad nonum. s. vtrum aggrauetur peccatum propter conditionem personæ in quam peccatur, dicendum ꝙ persona in quam peccatur, est quodammodo obiectum peccati. Dictum est aũt supra ꝙ prima grauitas peccati attenditur ex parte obiecti, ex quo quidem tanto maior attenditur grauitas in peccato, quanto obiectum eius est principalius, fines autem humanorum actuum sunt, Deus, ipse homo, & proximus, quicquid enim facimus, pp aliquod horum facimus, quamuis & horum trium vnum sub altero ordinetur. Potest igitur ex parte horum trium considerari maior vel minor grauitas in peccato ſm conditionem personæ in quã peccatur. Primo quidem ex parte Dei, cui aliquis tanto cõiungitur, quanto Deo est virtuosior, vel Deo sacratior, & ideo iniuria tali personæ illata magis redundat in Deum secundum illud Zach. 2. Qui tetigerit vos, tanget pupillam oculi eius. Vnde peccatum fit grauius ex eo ꝙ peccatur in personam Deo magis coniunctam, vel rõne virtutis, vel rõne officij. Ex parte vero suipsius manifestum est, ꝙ tanto aliqs grauius peccat, quanto in magis coniunctam personam seu naturali necessitudine, seu beneficijs, seu quacũque coniunctione peccauerit, quia videtur in seipsum magis peccare, & pro tanto grauius peccat, secundum illud Ecclesiastici. 14. Qui sibi nequam est, cui alij bonus erit? Ex parte vero proximi tanto grauius peccatur, quanto peccatum plures tangit, & ideo peccatum qđ fit in personam publicam puta regem vel principem, qui gerit personam totius multitudinis est grauius, quam qđ committitur contra vnam personam priuatam. Vnde specialiter dicitur Exo. 22. Principem populi tui ne maledices. Et similiter iniuria quæ fit alicui famosæ personæ videtur esse grauior ex hoc ꝙ in scandalum & turbationem plurimorum redundat. Ad decimum. s. vtrũ pp magnitudinem personæ peccantis aggrauetur peccatum, dicendum ꝙ duplex est peccatum, quoddam ex surreptione proueniens propter infirmitatẽ humanæ naturæ, & tale peccatum minus reputatur ei qui est maior in virtute, eo ꝙ minus negligit huiusmodi peccata reprimere, quæ tamen omnino interfugere infirmitas humana non sinit. Alia vero peccata sunt ex deliberatione procedentia, & ista peccata tanto magis alicui imputantur, quanto maior est, & hoc potest esse propter quatuor. Primo quidem quia facilius possunt resistere peccato maiores, puta qui excedunt in scientia & virtute. Vnde dñs dicit Lucæ. 12. Quod seruus sciens voluntatem domini sui & non faciens, plagis vapulabit multis. Secundo propter ingratitudinem, quia omne bonum quo quis magnificatur est beneficium Dei, cui homo fit ingratus peccando. Et quantum ad hoc quælibet maioritas etiã in temporalibus bonis peccatum aggrauat secundum illud Sap. 6. Potentes potenter tormenta patientur. Tertio propter specialem

em repugnantiam actus peccati ad magnitudinem personæ, sicut si princeps iustitiam violet, qui ponitur iustitiæ custos, & si sacerdos fornicetur, qui castitatē vouit. Quarto propter exēplum siue scandalum, quia dicit Gregor. in past. In exemplum vehementer culpa extenditur, quando pro reuerentia gradus peccator honoratur. Ad plurium etiam notitiam perueniunt peccata magnorum, & homines ea magis indignè ferunt.

De subiecto peccatorum. *Dist.* III.

Deinde considerandum est de subiecto peccatorum. Et circa hoc quæruntur decem. Primo vtrum voluntas possit esse subiectum peccati. Secundo vtrum sola voluntas sit peccati subiectum. Tertiò vtrum sensualitas possit esse subiectū peccati. Quarto vtrum possit esse subiectum peccati mortalis. Quinto vtrum ratio possit esse subiectum peccati. Sexto vtrum delectatio morosa sit in ratione inferiori sicut in subiecto. Septimo vtrum peccatum consensus in actum sit in superiori rōne sicut in subiecto. Octauo vtrum ratio inferior possit esse subiectū peccati mortalis. Nono vtrum ratio superior possit esse subiectū peccati venialis. Decimo vtrum in ratione superiori possit esse peccatum veniale circa proprium obiectū. Ad primum. s. vtrum volūtas possit esse subiectum peccati, dicendum ꝙ peccatum quidam actus est. Actuum autem quidam transeunt in exteriorem materiam, vt vrere & sicare, & huiusmodi actus habent pro materia & subiecto id in quod trāsit actio. Sicut dicit Philosophus, in 3. Phis. Quod motus est actus mobilis a mouente. Quidam actus sunt non transeuntes in exteriorem materiam, sed manentes in agēte, sicut appetere & cognoscere, & tales actus sunt oēs Morales, siue sint actus virtutum siue peccatorum. Vnde oportet ꝙ proprium subiectum actus peccati sit potentia quæ est principium actus. Cum autem proprium sit actuū Moralium ꝙ sint voluntarij, vt supra habitū est, sequitur ꝙ voluntas quæ est principium voluntariorum actuum siue bonorum, siue malorum, q sunt peccata, sit principium peccatorum, & ideo sequitur ꝙ peccatum sit in voluntate sicut in subiecto. Ad secundum. s. vtrum sola voluntas sit subiectum peccati. dicendum, ꝙ sicut ex supradictis patet, omne quod est principium voluntarij actus, est principium peccati, actus autem voluntarij dicuntur illi non solum qui eliciuntur a voluntate, sed etiam illi qui a voluntate imperantur, vt supra dictum est cum de voluntario ageretur. Vnde non sola voluntas potest esse subiectum peccati, sed oēs illę potentiæ quæ possunt moueri ad suos actus, vel ab eis reprimi p voluntatem, & eædem etiam potentiæ sunt subiecta habituum Moralium siue bonorum siue malorum, quia eiusdem est actus, & habitus. Ad tertium. s. vtrum in sensualitate possit esse peccatum, dicendum ꝙ sicut supra dictum est, peccatum pōt inueniri in qualibet potentia, cuius actus potest esse voluntarius, & inordinatus in quo consistit rō peccati. Manifestum est autem ꝙ actus sensualitatis potest esse voluntarius inquantum sensualitas. i. appetitus sensitiuus nata est a voluntate moueri. Vnde relinquitur ꝙ in sensualitate possit esse peccatum. Ad quartum. s. vtrum in sensualitate possit esse peccatum mortale, dicendum ꝙ sicut inordinatio corrumpens principium vitæ corporalis causat corporalem mortem, ita ēt inordinatio corrumpens principium spūalis vitæ quod est vltimus finis, causat mortem spūalem peccati mortalis, vt supra dictum est. Ordinare autem aliquid in finem non est sensualitatis, sed solum rōnis. Inordinatio aūt a fine non est nisi eius cuius est ordinare in finem. Vnde peccatum mortale non pōt esse in sensualitate, sed solum in rōne. Et nota ꝙ cū peccatum veniale sit dispositio ad mortale, dispositio aūt & habitus habeant esse in eodem, non tñ pōt esse peccatum mortale in sensualitate sicut peccatum veniale, quod dispositio tripliciter se habet ad id ad quod disponit. Qñque. n. est idem & in eodem. sicut sciā inchoata dicitur esse dispositio ad sciam perfectā. Qñq; aūt est in eodem sed non idem, sicut calor est dispositio ad formam ignis. Qñque vero nec idem, nec in eodem, sicut in his q̄ hñt ordinem adinuicem vt ex vno perueniatur in aliud, sicut bonitas imaginationis est dispositio ad scientiam quæ est in intellectu. Et hoc modo peccatum veniale quod est in sensualitate potest esse dispositio ad peccatum mortale quod est in ratione. Ad quintum. s. vtrum in rōne possit esse peccatum, dicendum ꝙ peccatum cuiuslibet potentiæ consistit in actu ipsius, sicut ex dictis patet. habet aūt ratio duplicem actum. Vnum quidem secundum se in comparatione ad proprium obiectum qd est cognoscere aliquod verum. Alius aūt actus rōnis est inquantum est directiua aliarum virium, vtroque autem modo contingit peccatum esse in ratione. Primo quidem inquantum errat in cognitione veri, quod quidem tunc imputatur ei ad peccatum, quando hēt ignorantiam vel errorem circa id quod potest & debet scire. Secundo qñ inordinatos actus inferiorum virium, vel imperat, vel ēt post deliberationem non coercet. Ad sextum. s. vtrum peccatum morosæ delectationis sit in ratione inferiori sicut in subiecto, dicendum ꝙ sicut dictum est, peccatum contingit esse in ratione quādoque quidem inquantum est directiua humanorum actuū. Manifestum est autem ꝙ ratio non solum est directiua exteriorum actuum sed etiam interiorum passionum, & ideo qñ rō deficit in directione interiorum passionum, dr̄ esse peccatum in ratione, sicut etiam qñ deficit in directione exteriorum actuum. Deficit autem in directione passionum interiorum dupliciter. Vno modo quando imperat illicitas passiones, sicut qñ homo ex deliberatione prouocat sibi motum iræ vel concupiscentiæ. Alio modo qñ non reprimit illicitum passionis motum. Sicut cū aliquis postquam deliberauit ꝙ motus passionis insurgens est inordinatus, nihilominus circa ipsū immoratur, & ipsum non expellit, & secundum hoc dicitur peccatum delectationis morosæ esse in ratione. Ad septimum. s. vtrum peccatum consensus in actum sit in ratione superiori, dicendum ꝙ consensus importat iudicium quoddam de eo in quod consentitur. Sicut enim ratio speculatiua iudicat & sententiat de rebus intelligibilibus, ita ratio practica iudicat & sententiat de agendis. Est autem considerandum ꝙ in omni iudicio vltima sniā pertinet ad supremū iudicatoriū. Sicut videmus etiam in speculatiuis, ꝙ vltima snīa de aliqua propositione datur per resolutionem ad prima principia, quamdiu enim remanet aliquod principium altius, adhuc potest per ipsum examinari id de quo quæritur. Vnde adhuc est suspensum iudicium quasi nondum data finali snīa. Manifestū est autem ꝙ actus humani regulari possunt ex regula rōnis humanæ, quæ sumitur ex rebus creatis quas naturaliter homo cognoscit, & vlterius ex regula legis diuinæ, vt supra dictum est. Vnde cum regula legis diuinæ sit superior, consequens est vt vltima sententia per quam iudicium finaliter terminatur pertineat ad rationem superiorem quæ intendit rationibus æternis. Cum autem de pluribus occurrit iudicandum, finale iudicium est de eo, quod vltimò occurrit. In actibus autem humanis vltimo occurrit actus, præambulum autem est delectatio quæ inducit ad actum, & ideo ad rationem superiorem propriè pertinet consensus in actum, ad rationem vero inferiorem quæ habet inferius iudicium pertinet iudicium præambulum quod est de delectatione, quamuis etiam & de delectatione ratio superior iudicare possit, quia quicquid subditur iudicio inferioris subditur & iudicio superioris, sed non conuertitur. Ad octauum. s. vtrum consensus in delectationem morosam sit peccatum mortale, dicendum ꝙ circa hoc aliqui diuersimodè opinati sunt. Quidam enim dixerunt ꝙ consensus in delectationem non est peccatum mortale, sed veniale tantum. Alij dixerunt ꝙ est peccatum mortale, & hæc opinio communior est & verisimilior. Est enim considerandum ꝙ cum omnis delectatio consequatur aliquam operationē, vt dicitur 10. Ethi. & iterum cum omnis delectatio habeat aliqd obiectum, delectatio quælibet potest comparari ad duo. s. ad operationem quam consequitur, & ad obiectum in quo quis delectatur. Contingit autem ꝙ aliqua operatio sit obiectum delectationis sicut & aliqua alia res, quia ipsa operatio potest accipi vt bonum, & finis in quo aliquis delectatus requiescit, & quādoq; quidem ipsamet operatio quam consequitur delectatio est obiectum delectationis, inquantum. s. vis appetitiua cuius est delectari reflectitur in ipsam operationem sicut in quoddam bonū, puta cum aliquis cogitat & delectatur de hoc ipso quod cogitat inquantum sua cogitatio placet. Qñque vero delectatio cōseqēs vnam operationem, puta cogitationem aliquam, habet pro obiecto aliam operationem quasi rem cogitatam vel cogitatam, & tunc talis delectatio procedit ex inclinatione appetitus, non quidem in cogitationem, sed in operationem cogitatam. Sic igitur si aliquis de fornicatione cogitat, de duobus pt delectari. Vno modo de cogitatione ipsa. Alio modo de cogitatione ipsa. Alio modo de fornicatione cogitata. Delectatio āt de cogitatione ipsa sequitur inclinationem, affectus cogitationem ipsam, cogitatio autem ipsa ſm se non est peccatum mortale, immo quādoq; est veniale tm̄, puta cum aliquis inutiliter cogitat, quādoq; autem sine peccato omnino, puta cum aliquis vtiliter de ea cogitat, sicut cum vult de ea prædicare vel disputare. Et ideo per cōsequēs affectio vel delectatio quæ sic est de cogitatione fornicationis, non est de genere peccati mortalis, sed qñque est peccatum veniale, & qñque nullum. Vnde nec consensus in talem delectationem est pctm̄ mortale, & ſm hoc prima opinio habet veritatem. Quod aūt aliquis cogitans de fornicatione delectetur de ipso actu cogitato, hoc contingit ex hoc ꝙ affectio eius est inclinata in hunc actum. Vnde ꝙ aliquis consentiat in talem delectationem, hoc nihil aliud est, q̄ ꝙ ipse cōsentiat in hoc ꝙ affectus suus sit inclinatus in fornicationem. Nullus. n. delectatur nisi in eo qd est conforme appetitui eius. Quod aūt aliquis ex deliberatiōe eligat ꝙ affectus suus conformetur his, q̄ ſcdm se sunt peccata mortalia,

mortalis, est peccatum mortale. Vnde talis consensus in delectationem peccati mortalis, est peccatum mortale, vt secūda opinio ponit. Ad nonum. s. vtrum in rōne superiori possit esse veniale, dicendum q̄ sicut Aug. dicit in 12. de Trinit. Rō superior inhęret rōnibus æternis conspiciendis, aut consulendis. Conspiciendis quidem ſm q̄ earum veritatem speculatur. Consulēdis aūt ſm q̄ per rōnes æternas, de alijs iudicat & ordinat, ad quod pertinet q̄ deliberando per rōnes æternas consentit in aliquem actū, vel dissentit ab eo. Cōtingit aūt q̄ inordinatio actus in quē consentit non contrariatur rōnibus æternis, quia non est cum auersione a fine vltimo, sicut actus peccati mortalis, sed est præter eas, sicut actus peccati venialis. Vnde qn̄ rō superior in actū venialis peccati consentit, non auertitur a rōnibus æternis. Vnde nō peccat mortaliter, sed venialiter. Et nota q̄ sicut in vita corporali cōtingit duplicem esse infirmitatem, puta in corde qd̄ est principium vitæ corporalis, sic & in superiori rōne q̄ est principium vitæ spūalis pōt esse inordinatio duplex. Duplex inquā est infirmitas cordis. Vna q̄ est in ipsa substantia cordis, & immutat naturalem complexionem ipsius, & talis infirmitas semper est mortalis. Alia aūt est infirmitas cordis pp aliq̄ inordinationem vel motus eorum quæ circunstant cor, & talis infirmitas nō semper est mortalis, & similiter in rōne superiori semper est peccatum mortale qn̄ tollitur ipsa ordinatio rōnis superioris ad proprium obiectum, qd̄ est rōnis æternæ. Sed qn̄ est inordinatio circa hoc, non est peccatum mortale sed veniale. Ad decimum. s. vtrum in rōne superiori possit esse peccatum mortale, dicendum q̄ rō superior aliter fertur in suum obiectum, & aliter in obiecta inferiorum virium quæ per ipsam diriguntur. In obiecta. n. inferiorum virium non fertur nisi inquantū de eis consulit rōnes æternas. Vnde non fertur in ea nisi per modum deliberationis. Deliberatus aūt consensus in his, quæ ex genere suo sunt mortalia est peccatū mortale, & ideo rō semper peccat mortaliter, si actus inferiorum virium in quos consentit sint peccata mortalia. Sed circa proprium obiectum habet duos actus. s. simplicem intuitū & deliberationē, ſm qd̄ ēt de proprio obiecto consulit rōnes æternas. Secundum āt simplicē intuitum pōt aliquem inordinatum motum hr̄e circa diuina, puta cum q̄s patitur subitū infidelitatis motum, & quamuis infidelitas ſm suum genus sit peccatum mortale, tn̄ subitus infidelitatis motus est peccatum veniale, q̄a peccatum non est mortale nisi sit contra legem Dei. Pōt āt aliqd eorum quæ ad fidem pertinent subito rōni occurrere sub quadā alia rōne, anteq̄ super hoc consulatur, vel consuli possit rō æterna. i. lex Dei, puta cum quis resurrectionem mortuorum subito apprehendit, & impossibile ſm naturam, & sil' apprehendendo renititur antequam tempus habeat deliberandi, q̄ hoc est nobis traditum vt credendum ſm legem diuinam. Si vero post deliberationem motus infidelitatis maneat, est peccatum mortale, & ideo circa proprium obiectum etiam si sit peccatum mortale ex genere potest ratio superiorum peccare venialiter in subitis motibus, vel etiam mortaliter per deliberatum consensum. In his autem quæ pertinent ad inferiores vires semper peccat mortaliter in his, quæ sunt peccata mortalia ex genere suo, non autem in his, quæ secundum suum genus sunt venialia peccata.

De causis peccatorum in generali. *Dist.* IIII.

DEinde considerandum est de causis peccatorum, & primo in generali. Secundo in speciali. Circa primum quæruntur quatuor. Primo vtrum peccatum habeat cām. Scdo vtrum habeat causam interiorem. Tertio vtrum habeat causam exteriorem. Quarto vtrum peccatum sit causa peccati. Ad primum. s. vtrum peccatum habeat causam, dicendum q̄ pctm̄ est quidam actus inordinatus. Ex parte igitur actus potest habere per se causam, sicut & quilibet alius actus. Ex parte autem inordinationis habet causam eo modo quo negatio vel priuatio causam habere pōt. Negationis aūt pōt causa duplex assignari. Primo quidem defectus causæ. i. ipsius causæ negatio est, & causa negationis ſm seipsam. Ad remotionem enim causę sequitur remotio effectus, sicut obscuritatis causa est absentia solis. Alio modo causa affirmationis ad quam sequitur negatio, est per accidens causa negationis consequentis. Sicut ignis causando calorem ex principali intentione, consequenter causat priuationem frigiditatis, quorū primum pt̄ sufficere ad simplicem negationem. Sed cum inordinatio peccati & quodlibet malum non sit simplex negatio, sed priuatio eius qd̄ quid natum est & debet hr̄e, necesse est q̄ talis inordinatio habeat cām agentem per accidens. Qd̄ enim natum est inesse & debet, nunquam abesset nisi pp aliquam causam impedientem. Et scdm̄ hoc consueuit dici q̄ malū qd̄ in quadam priuatione consistit, habet causam deficientē vel agentem per accidens, omnis autem causa per accidens, reducit ad cām per se. Cum igitur peccatum ex parte inordinationis habeat cām agentem per accidens, ex parte aūt actus hēat causam agentem per se, sequitur q̄ inordinatio peccati consequatur ex ipsa actus causa. Sic igitur voluntas carens directione regulæ rationis & legis diuinæ intendens aliquod bonum commutabile, causat actum quidem peccati per se, sed inordinationem actus p accidens, & pręter intentionem. Prouenit enim defectus ordinis in actu, ex defectu directionis in voluntate. Ad secundum. s. vtrū pctm̄ habeat causam interiorem, dicendum q̄ sicut iam dictum est p se, cām peccati oportet accipere ex parte ipsius actus, actus aūt humani pōt accipi causa interior. & mediata & immediata. Immediata quidem causa humani actus est rō & voluntas, ſm q̄ homo est liber arbitrio. Cā aūt remota est apprehensio sensitiuæ partis, & ēt appetitus sensitiuus. Sicut n. ex iudicio rōnis voluntas mouetur in aliquid scdm̄ rationem, ita etiā ex apprehensione sensus appetitus sensitiuus in aliquid inclinatur, quæ quidem inclinatio interdum trahit voluntatem & rōnem, vt cui infra patebit. Sic igitur duplex causa interior peccati pōt assignari. Vna proxima ex parte rōnis, & voluntatis. Alia vero remota ex parte imaginationis vel appetitus sensitiui. Sed quia supra dictum est q̄ cā peccati est aliquod bonum apparens motiuū cum defectu debiti motiui. s. regulæ rōnis, vel legis diuinę ipsum motiuum qd̄ est apparens bonum pertinet ad apprehensionem sensus appetitiui, ipsa aūt absentia debitæ regulæ pertinet ad rōnē quæ nata est hmōi regulam considerare, sed ipsa perfectio voluntarij actus peccati pertinet ad voluntatem, ita q̄ ipse voluntarius actus præmissis suppositis iam est quoddam peccatum. Ad tertium. s. vtrum peccatū habeat causam exteriorem, dicendum q̄ sicut supra dictum est, causa interior peccati est voluntas, vt perficiens actum peccati, & ratio quantum ad carentiam debitæ regulę, & appetitus sensitiuus inclinans. Sic igitur aliquid extrinsecum potest esse causa peccati tripliciter. Vel quia mouet immediatē ipsam voluntatem, vel quia mouet rationem. Vel quia mouet appetitum sensitiuum. Voluntatem autem vt supra dictū est, interius mouere non pōt, nisi Deus, qui nō pt̄ esse causa peccati, vt infra ostendet. Vn̄ relinq̄t q̄ nihil exterius pt̄ esse causa pctī. nisi vel inquantum mouet rōnem sicut homo vel dęmon persuadens peccatum, vel sicut mouens appetitum sensitiuū, sicut aliqua sensibilia exteriora mouent sensitiuum appetitum, sed neq; persuasio exterior in rebus agendis ex necessitate mouet rōnem neque ēt res exterius propositæ ex necessitate mouent appetitū sensitiuum, nisi forte aliquo modo dispositum. & tn̄ ēt appetitus sensitiuus non ex necessitate mouet rōnem & voluntatē. Vnde aliquid exterius potest esse aliqua causa mouens ad peccādum non tn̄ sufficiens ad peccatum inducens, sed causa sufficienter complens peccatum est, sola voluntas. Ad quartum. s. vtrū pctm̄ sit causa peccati, dicendum q̄ cum peccatum habeat causam ex parte actus, hoc modo vnum peccatum posset esse cā alterius, sicut vnus actus humanus pōt esse alterius causa. Contingit igitur vnum pctm̄ esse causam alterius ſm quatuor genera causarum. Primo quidem secundum modum causæ efficientis, vel mouentis & per se & per accidens. Per accidens quidem sicut remouēs prohibens dicitur mouens per accidens. Cum enim per vnum actum peccati homo amittat gratiam charitatem vel verecūdiā, vel quodcumque aliud retrahens a pctō. incidit ex hoc in aliud pctm̄, & sic primum pctm̄ est causa scdi peccati per accidēs. Per se aūt sicut cum ex vno actu peccati homo disponitur ad hoc q̄ alium actum consimilem facilius committat, ex actibus. n. causantur dispositiones, & habitus inclinātes ad similes actus. Scdm̄ vero genus causæ materialis vnum peccatum est causa alterius, inquantum præparat ei materiam, sicut auaritia præparat materiam litigio, quod plerumque est diuitijs congregatis. Secūdum vero genus causæ finalis vnum peccatum est cā alterius inquātum pp finem vnius peccati aliquis committit aliud peccatum, sicut cum quis committit symoniam pp finem ambitionis, vel fornicationem pp furtum. Et quia finis dat formam in moralibus, vt supra habitum est, ex hoc ēt sequitur q̄ vnū pctō sit cā formalis alterius, in actu. n. fornicationis, quæ pp hoc cōmittit, est quidem fornicatio sicut materiale, furtū vero sicut formale.

De causis peccati in speciali. *Dist.* V.

DEinde considerandum est de causis peccati in speciali. Et primo de causis interioribus. Secūdo de exterioribus. Tertio de peccatis, quæ sunt causa aliorum peccatorum. Prima autē consideratio secundum præmissa erit tripartita. Nam primo agetur de ignorantia quæ est causa peccati ex parte rationis. Secundo de infirmitate seu passione quæ est causa peccati ex parte appetitus sensitiui. Tertio de malitia quę est causa peccati ex parte voluntatis. Circa primum quęruntur quatuor. Primo, vtrū ignorantia sit causa peccati. Secūdo vtrum ignorantia sit peccatum. Tertio vtrum totaliter a peccato excuset. Quarto vtrum diminuat peccatum. Ad primum. s. vtrum ignorantia sit causa peccati, dicendum q̄ secundum philosophum in 8. Physi. Causa mouens

uens est duplex. Vna per se, alia per accidens. Per se quidem quæ propria virtute mouet, sicut generãs est causa mouens grauia & leuia. Per accidens autem sicut remouens prohibens, vel sicut ipsa remotio prohibentis, & hoc modo ignorantia potest esse causa actus peccati, est enim priuatio scientiæ perficientis rõnem quæ prohibet actum peccati inquãtum dirigit actus humanos. Considerandum est autem ꝙ ratio secũdum duplicem sciam est humanorum actuum directiua. s. secũdum sciam vniuersalem & particularem. Cõferens enim de agendis vtitur quodam sillogismo, cuius conclusio est iudicium seu electio vel operatio. Actiones autẽ in singularibus sunt, vnde conclusio sillogismi operatiui est singularis: singularis propositio non concluditur vniuersali nisi mediante aliqua propositione singulari, sicut homo prohibetur ab actu patricidij per hoc ꝙ scit patrem non esse occidendum, & per hoc ꝙ scit hunc esse patrem. Vtriusque ergo ignorantia põt causare patricidij actum. s. & vniuersalis principij qd est quædã regula rõnis, & singularis circunstantiæ. Vnde patet ꝙ non qualibet ignorantia peccantis est causa peccati, sed illa tantum quæ tollit sciam prohibentem actum pcti. Vnde si voluntas alicuius esset sic disposita ꝙ non prohiberetur ab actu patricidij, et si patrem agnosceret, ignorantia patris non est huic causa pcti, sed concomitanter se habet ad peccatum, & ideo talis non peccat per ignorantiam, sed peccat ignorans secũdum Philosophum in 3. Eth. Ad secũdum. s. vtrum ignorantia sit peccatum dicendũ, ꝙ ignorãtia in hoc a scia differt, quia nescientia dicit simplicem scientiæ negationem. Vnde cuicumque deest aliquarum rerum scia põt dici nescire illas, secũdum quem modum Dyoni. in Angelis nesciam ponit. 6. c. ecclesiasticæ Hierarchiæ. Ignorantia vero importat sciæ priuationem. s. alicui deest scientia eorum quæ aptus natus est scire. Horum autẽ quædam aliquis scire tenetur. s. illa sine quorum scia non potest debitum actum exercere. Vnde omnes tenentur scire cõiter ea quæ sunt fidei, & vniuersalia iuris præcepta, singuli autẽ ea quæ ad eorum statum vel officium pertinent siue spectant. Vnusquisque vero tenetur scire ea quæ ad suum officium spectant. Quædam vero sunt quæ etsi aliquis natus est scire, non tñ ea tenetur scire, sicut theoreumata geometriæ, & contingentia particularia nisi in casu. Manifestum est autem ꝙ quicũque negligit habere, vel facere, id quod tenetur hře vel facere, peccat peccato omissionis. Vnde propter negligétiam ignorantia eorum quæ quis scire tenetur, est pctm̃. Non autem imputatur homini ad negligentiam si nesciat ea quæ scire non põt. Vnde horum ignorantia inuincibilis dr̃, quia. s. studio superari non potest, & pp hoc talis ignorantia cum non sit voluntaria eo ꝙ non est in ptãte nostra eam repellere, non est peccatũ. Ex quo patet ꝙ nulla ignorantia inuincibilis est pctm̃, ignorãtia autem vincibilis est peccatum, si sit eorum quæ quis scire tenetur, nõ autem si sit eorum quæ quis scire nõ tenetur. Ad tertiũ. s. vtrum ignorantia ex toto excuset peccatum, dicendum ꝙ ignorantia de se habet quod faciat actum quem causat inuoluntarium esse. Iam enim dictum est ꝙ ignorantia dicitur causare actum quem scientia apposita prohibebat, & ita talis actus, si scientia adesset, esset contrarius voluntati qd importat nomen voluntarij. Si vero scia quæ per ignorantiam priuatur nõ prohiberet actum propter inclinationem voluntatis in ipsum, ignorantia huius sciæ non facit hominem inuoluntarium sed nõ volentem, vt dicitur in 3. Ethi. & talis ignorantia quæ non est causa actus peccati vt dictum est quia non causat inuoluntarium, non excusat a peccato, & eadem ratio est de quacũque ignorantia non causante, sed consequente vel concomitante actum peccati, sed ignorantia q̃ est causa actus quia causat inuoluntarium, de se habet ꝙ excuset a peccatũ, eo ꝙ voluntarium est de ratione peccati. Sed quod aliquando non totaliter a peccato excuset, potest contingere ex duobus. Vno modo ex parte ipsius rei ignoratæ, inquantum enim ignorantia excusat a peccatũ, inquantum ignoratur aliquid esse peccatum. Potest autem cõtingere quod aliquis ignoret quidem aliquam circunstantiam peccati, quam si sciret, retraheretur a peccando, siue illa circunstantia faciat ad rationem peccati, siue non. Et tamen remanet in eius scientia aliquid per quod cognoscit illud esse actum peccati. Puta si aliquis percutiens aliquem sciat quidem ipsum esse hominem, quod sufficit ad rationem peccati, non tamẽ scit ipsum esse patrem quod est circunstantia constituens nouam speciem peccati, vel forte nescit ꝙ ille se defendens repercutiat eum. Quod si sciret, non percuteret, quod non pertinet ad rationem peccati. Vnde licet talis per ignorantiam peccet, non tamen totaliter excusatur a peccato, quia adhuc remanet cognitio peccati. Alio modo potest hoc contingere ex parte ipsius ignorantiæ, quia. s. ipsa ignorantia est voluntaria, vel directè, sicut cum aliquis studiose vult nescire aliqua vt liberius peccet, vel indirectè sicut cum aliquis propter laborem vel propter alias occupationes negligit addiscere id per qd a peccato retraheretur, talis enim negligentia facit ipsam ignorantiam esse volũtariam & peccatum, dummodo sit eorum quæ quis scire tenetur & potest, & ideo talis ignorantia nõ totaliter excusat a peccato. Si vero sit talis ignorãtia quæ omnino sit inuoluntaria, siue quia est inuincibilis, siue quia est eius qd quis scire non tenebatur, talis ignorantia omnino excusat a peccato. Ad quartum. s. vtrum ignorantia diminuat peccatum, dicẽdum quod quia omne peccatum est voluntarium, inquantum ignorantia potest diminuere peccatum, inquantum diminuit voluntarium. Si autem non diminuit voluntarium, nullo modo potest diminuere peccatum. Manifestum est autem ꝙ ignorantia quæ totaliter a peccato excusat, quia totaliter voluntarium tollit, peccatum non minuit, sed omnino aufert. Ignorantia vero quæ non est causa peccati, sed comitanter se habet ad peccatum nec minuit peccatum nec auget. Illa igitur sola ignorantia potest peccatum minuere, quæ est causa peccati, & tamen totaliter a peccatum non excusat. Contingit autem quandoque ꝙ talis ignorantia directè & per se est voluntaria, sicut cum aliquis sua sponte nescit aliquid vt liberius peccet, & talis ignorantia videtur augere voluntarium & peccatum. De intentione enim voluntatis ad peccandum prouenit ꝙ aliquis vult subire ignorantiæ damnum propter libertatem peccandi. Quandoque vero ignorantia, quæ est causa peccati non est directè voluntaria sed indirectè vel per accidens, puta cum aliquis non vult laborare in studio, ex quo sequitur eum esse ignorantem, vel cum aliquis vult bibere vinum immoderatè ex quo sequitur eum inebriari, & discretione carere, & talis ignorantia diminuit voluntarium, & per consequens peccatum, cum enim aliquid non cognoscitur esse pctm̃, non potest dici ꝙ voluntas directè & per se feratur in peccatũ, sed per accidens. Vnde est ibi minor contemptus, & per consequens minus peccatum. Et nota ꝙ peccatum peccato additũ non semper facit maius peccatum, sed facit plura peccata, quia forte non coincidunt in idem peccatum, sed sunt plura: Et potest contingere ꝙ si primum diminuat secundum, ꝙ ambo simul non habeant tantam grauitatem quantum vnum solum haberet. Sicut homicidium grauius peccatum est a sobrio homine factum, quam si fiat ab ebrio, quamuis hic sint duo peccata, quia ebrietas plus diminuit de ratione sequentis peccati, quã sit sua grauitas. Sicut patet de ebrio qui ex ignorantia vel defectu rationis cõmittit aliquod aliud peccatum, meretur quidem duplices maledictiones secundum philosophum in 2. Ethic. pp duo peccata quæ committit. s. ebrietatem, & aliud peccatum qd ex ebrietate sequitur, tamen ebrietas ratione ignorantiæ adiunctæ diminuit sequens peccatum, & fortè plusquam sit grauitas ipsius ebrietatis, vt dictum est, vel potest dici ꝙ illud verbum philosophi inducitur secũdum ordinationem cuiusdam Pitaci legislatoris, qui statuit ebrios si percusserint amplius puniri, non ad veniam respiciens quam ebrij debent habere, sed ad vtilitatem quia plures iniuriantur ebrij quã sobrij, vt patet per philosophũ. in 2. polit.

De causa peccati ex parte appetitus sensitiui. *Dist.* VI.

DEinde considerandum est de causa peccati ex parte appetitus sensitiui, vtrum passio animæ sit peccatum. Et circa hoc quæruntur octo. Primo vtrum passio appetitus sensitiui possit mouere vel inclinare voluntatem. Secũdo vtrum possit superare rationem contra eius sciam. Tertio vtrum peccatum quod ex passione prouenit sit peccatum ex infirmitate. Quarto vtrũ hæc passio quæ est amor sui sit causa omnis peccati. Quinto de illis tribus causis, quæ ponuntur. 1. Io. 2. concupiscentia carnis, & superbia vitæ. Sexto vtrum passio quæ est causa peccati diminuat ipsum. Septimo vtrum totaliter excuset. Octauo vtrum peccatum quod est ex passione possit esse mortale. Ad primum, scilicet vtrum passio appetitus sensitiui possit mouere voluntatem, dicendum ꝙ passio appetitus sensitiui non potest directè trahere aut mouere voluntatem, sed indirectè potest & hoc quidem tripliciter. Vno modo secundum abstractionem quandam, cum enim omnes potentiæ animæ in vna essentia animæ radicentur, necesse est quod quando vna potentia intenditur in suo actu, quod alia remittatur vel etiam totaliter impediatur, tum quia omnis virtus ad plura dispersa sit minor. Vnde econtrario dicitur quando intenditur circa vnum minus potest ad alia dispergi, tũ quia in operibus animæ animalibus requiritur quædã intentio quæ dum vehementer applicatur ad vnum, non potest alteri vehementer attendere, & secundum hũc modum per quandam distractionem quando motus appetitus sensitiui fortificatur secundum quamcũque passionem, necesse est ꝙ remittatur, vel totaliter impediatur motus proprius appetitus rationalis, qui est voluntas. Alio modo ex parte obiecti voluntatis, quod est bonum ratione apprehensum. Impeditur enim iudicium & apprehensio rationis propter vehementem & inordinatam apprehensionem imaginationis, & iudicium virtutis æstimatiuæ, vt patet

in amen-

in amentibus. Manifestum est autem ꝙ passionem appetitus sensitiui sequitur imaginationis apprehensio & iudicium estimatiuæ, sicut etiam dispositionem linguæ sequitur iudicium gustus. Vnde videmus, ꝙ homines in aliqua passione existentes, non facile imaginationem auertunt ab his circa quæ afficiunt. Vnde per consequens iudicium rationis plerumque sequitur passionem appetitus sensitiui, & per consequens motus voluntatis semper natus est sequi iudicium rationis. Ad secundum scilicet vtrum passio possit superare rationem contra eius scientiã, dicendum ꝙ opinio Socratis fuit vt dicit in Philosophus in 7. Eth ꝙ scientia nunquam posset superari a passione. Vnde ponebat omnes virtutes esse scientias, & omnia peccata esse ignorantias, in quo quidem rectè aliqualiter sapiebat, quia cum voluntas sit boni vel apparentis boni, nunquam voluntas in malum moueretur, nisi id quod non est bonum aliqualiter rationi bonum appareret, & propter hoc voluntas nunquam in malum tenderet, nisi cum aliqua ignorantia vel errore rationis. Vnde dicitur Prouer. 14. Errant qui operantur malum. Sed quia experimẽto patet ꝙ multi agunt contra ea quorũ scientiam habent, & hoc etiam auctoritate diuina confirmatur, secundum illud Lucæ. 12. Seruus, qui cognoscit voluntatem domini sui & non facit, plagis vapulabit multis. Et Iaco. vltimo dicitur. Scienti bonum & non facienti, peccatum est illi, non simpliciter verum dixit, sed oportet distinguere, vt dicit Philosophus in 7. Eth. Cũ enim ad rectè agendum homo dirigatur duplici scientia. s. vniuersali & particulari, vtriusque defectus sufficit ad hoc ꝙ impediatur rectitudo corporis & voluntatis, vt supra dictum est. Contingit autem ꝙ aliquis habeat scientiam in vniuersali, puta nullam fornicationem esse faciendam, sed tamen non cognoscit in particulari hunc actum qui est fornicatio non esse faciendum, & hoc sufficit ad hoc ꝙ voluntas non sequatur vniuersalẽ scientiam rationis. Item considerandum est ꝙ nihil prohibet aliquid scire in habitu, quod tamen actu non consideratur. Potest igitur contingere ꝙ aliquis etiam rectam scientiam habeat in singulari, & non solum in vniuersali, sed tamen actu non consideret, & tunc non videtur difficile ꝙ præter id quod actu non considerat homo agat. Quod autem homo non consideret in particulari id quod habitualiter scit, quandoque quidem contingit ex solo defectu intentionis, puta cum homo sciens geometriam non intendit ad considerandum geometriæ conclusiones quas statim in promptu habet considerare. Quandoque autem homo non considerat id quod habet in habitu propter aliquod impedimentum superueniens, puta propter aliquam occupationẽ exteriorem, vel propter aliquam infirmitatem corporalem, & hoc modo ille qui est in passione constitutus non potest considerare in particulari illud quod scit in vniuersali inquantum tamen passio impedit talem considerationem. Impedit autem tripliciter. Primo per quandam distractionem, sicut supra expositũ est. Secundo per contrarietatem, quia plerumque passio inclinat ad contrarium huius quod scientia vniuersalis habet. Tertio per quandam immutationem corporalem, ex quo ratio quodammodo ligatur ne liberè in actũ exeat, sicut etiam somnus vel ebrietas quadam corporali transmutatione facta ligant vsum rationis. Et ꝙ hoc contingat in passionibus patet ex hoc ꝙ aliquando cum passiones multum intenduntur, homo amittit vsum rationis totaliter. Multi enim propter abundantiam amoris & iræ sunt in insaniam versi, & per hunc modum passio trahit rationem ad iudicãdum in particulari contra scientiam quam habet in vniuersali. Ad tertium scilicet vtrum peccatum quod est ex passione debeat dici peccatum ex infirmitate, dicendum ꝙ causa peccati ꝓpria est ex parte animæ, in qua principaliter est peccatum. Potest autem dici infirmitas in anima ad similitudinem infirmitatis corporis. Dicitur autem corpus hominis esse infirmum quando debilitatur, vel impeditur in executione propriæ operationis propter aliquam inordinationem partium corporis. s. ꝙ humores & membra hominis non subduntur virtuti regitiuæ & motiuæ corporis. Vnde & membrum dicitur esse infirmum, quando non potest perficere operationem membri sani. Sicut oculus quando non potest clarè videre, vt dicit Philosophus in 10. de Historijs animalium, Vnde & infirmitas animæ dicitur quando anima impeditur in propria operatione propter inordinationem partium ipsius. Sicut autem partes corporis dicuntur inordinatæ quando non sequuntur ordinem naturæ, ita & partes animæ dicuntur inordinatæ quando non subduntur ordini rationis. Ratio enim est vis regitiua partium animæ. Sic ergo quando extra ordinem rationis vis concupiscibilis aut irascibilis aliqua passione afficitur, & per hoc impedimentum præstatur modo prædicto debitæ actioni hominis, dicitur peccatum esse ex infirmitate. Vnde & Philosophus in 1. Eth. comparat incontinentem paralitico, cuius partes mouentur in contrarium eius quod ipse disponit. Et sicut quanto fuerit motus fortior in corpore præter ordinem naturæ, tanto est maior infirmitas, ita quanto fuerit motus fortior passionis præter ordinem rationis tãto est maior infirmitas animæ. Et nota ꝙ quia peccatum principaliter consistit in actu voluntatis qui non impeditur per corporis infirmitatem, potest enim qui est infirmus corpore promptam habere voluntatem ad aliquid faciendum, impeditur autem per passionem vt supra dictum est. Vnde cum dicitur peccatum esse ex infirmitate, magis est ad infirmitatem animæ referendum, quam ad infirmitatem corporis. Dicitur tamen & ipsa infirmitas animæ infirmitas carnis, inquantum ex conditione carnis passiones animæ insurgunt in nobis, eo ꝙ appetitus sensitiuus est virtus vtens organo corporali. Licet autem assentire vel non assentire his ad quæ inclinat passio sit in potestate volũtatis, & pro tanto dicitur appetitus noster sub nobis esse Gen. 4. Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius, tamen ipse assensus & dissensus impeditur modo prædicto. Ad quartum scilicet vtrum amor sui sit principium & causa omnis peccati. dicendum ꝙ sicut supra dictum est, propria & per se causa peccati accipienda est ex parte conuersionis ad commutabile bonum, ex qua quidem parte omnes actus peccati procedunt ex aliquo inordinato appetitu alicuius temporalis boni. Quod autem aliqs appetat inordinatè aliquod temporale bonum, procedit ex hoc ꝙ inordinatè amat seipsum, hoc enim est amare aliquem, velle sibi bonum. Vnde manifestũ est ꝙ inordinatus amor sui est causa omnis peccati. Ad quintum s. vtrum conuenienter ponantur causæ peccatorum esse concupiscentia carnis, concupiscẽtia oculorum, & superbia vitæ, de quibus habetur 1. Io. 2. dicendum, ꝙ sicut iam dictum est inordinatus amor sui est causa omnis peccati, in amore autem sui includitur inordinatus appetitus boni. Vnusquisque. n. appetit bonum ei quem amat. Vnde manifestũ est ꝙ inordinatus appetitus boni est causa omnis peccati. Bonum autem dupliciter est obiectum sensibilis appetitus, in quo sunt animæ passiones, quæ sunt causa peccati. Vno modo absolutè secundum ꝙ est obiectum concupiscibilis. Alio modo sub ratione ardui prout est subiectum irascibilis, vt supra dictum est. Est autem duplex concupiscentia. Vna quidem naturalis, quæ est eorũ quibus natura corporis sustentatur, siue quantum ad conseruationem indiuidui, sicut cibus & potus, & alia huiusmodi, siue quantum ad conseruationem speciei, sicut in venereis, & horum inordinatus appetitus dicitur cõcupiscentia carnis. Alia est concupiscentia animalis, eorum. s. quæ per sensum carnis sustentationem aut delectationem non afferunt, sed sunt delectabilia secundum apprehensionem imaginationis aut alicuius hmõi acceptionis, sicut sunt pecunia, ornatus vestium, & alia hmõi, & hæc quidem animalis concupiscentia vocatur concupiscentia oculorum, siue intelligatur concupiscentia oculorum. i. ipsius visionis quæ fit per oculos vt referatur ad curiositatem, ſm ꝙ Aug. exponit in confess. siue referatur ad concupiscentiam rerum, q exterius oculis proponuntur, vt referatur ad cupiditatem, ſm quod ab alijs exponitur. Appetitus aũt inordinatus boni ardui ptinet ad superbiam vitæ, nam superbia est appetitus inordinatus excellẽtiæ vt inferius dicetur, & sic patet ꝙ ad ista tria reduci pñt oẽs passiones quæ sunt causa peccati. Nam ad duo prima reducuntur oẽs passiones concupiscibilis, ad tertium aũt omnes passiones irascibilis, quod ideo non diuiditur in duo, quia omnes passiones irascibilis conformantur concupiscentiæ animali. Et nota quod concupiscentia oculorum non dicitur hic concupiscentia omnium rerum quæ oculis videri possunt, sed solum earum in quibus non quæritur delectatio carnis, quæ est ſcdm tactum, sed solum delectatio oculi, i. cuiuscunque apprehensiuæ virtutis. Dicitur autem concupiscentia magis ſm visum quam secundum alios sensus, quia sensus visus est excellentior. Ad sextum. s. vtrum passio quæ est causa peccati diminuat peccatum, dicendum ꝙ peccatum essentialiter consistit in actu liberi arbitrij quod est facultas voluntatis, & rationis, passio autem est motus appetitus sensitiui, appetitus autem sensitiuus potest se habere ad liberum arbitrium, & antecedenter & consequenter. Antecedenter quidem ſcdm ꝙ passio appetitus sensitiui trahit vel inclinat voluntatem vt supra dictum est, consequenter autem secundum, ꝙ motus superiorum virium si sint vehementes redundant in inferiores, non enim potest voluntas intensè moueri in aliquid quin excitetur aliqua passio in appetitu sensitiuo. Si igitur accipiatur passio ſcdm ꝙ præcedit actũ peccati, sic necesse est ꝙ diminuat peccatum. Actus n. in tãtum est peccatum inquantum est voluntarium, & in nobis existens. In nobis aũt esse aliquid dicitur per rationem & voluntatem. Vnde qñ ratio & voluntas ex se aliquid agunt non ex impulsu passionis, magis est voluntarium & in nobis existens, & ſcdm hoc passio minuit peccatum inquantum minuit voluntarium, passio autem conse-

quens

quęs non diminuit peccatum, sed magis auget, vel potius est signum magnitudinis eius, inquantum. s. demōstrat intentionem voluntatis ad actum peccati, & sic verum est ꝙ quanto aliquis maiori libidine vel concupiscentiã peccat, tanto magis peccat. Ad septimum. s. vtrum passio totaliter excuset pctm̄, dicendum ꝙ ſm hoc solum aliquis actus qui est de genere suo malus totaliter a peccato excusatur, ꝙ totaliter inuoluntarius redditur. Vñ si sit talis passio quę totaliter inuoluntariũ reddat actũ sequentem, totaliter a peccato excusat, alioquin non totaliter. Circa qđ duo consideranda videntur. Primo quidem ꝙ aliquid potest esse voluntarium vel ſm se, sicut qñ volũtas directè in ipsum fertur, vel ſcđm suam causam qñ voluntas fertur in causam & non in effectum. vt patet in eo qui voluntariè inebriatur, ex hoc enim ꝙ volũtarium ei imputatur quod per ebrietatem committit. Secundo considerandum est ꝙ aliquid dr̄ voluntarium directè & indirectè. Directè quidem id in qđ fertur voluntas. Indirectè autem illud quod potuit voluntas prohibere, sed nō ꝓhibet. Scđm hoc igitur distinguendum est. quia passio quidem qñque est tanta ꝙ totaliter aufert vsum rationis, sicut patet in his, qui propter amorem vel iram insaniũt, & tunc si talis passio a principio fuerit voluntaria, imputatur actus ad peccatum, quia est volũtarius in sua causa, sicut ẽt de ebrietate dictum est. Si vero non fuit volũtaria sed naturalis, puta cum aliquis ex ægritudine vel aliqua hmõi causa incidit in talẽ passionem quæ totaliter aufert vsum rõnis, actus redditur omnino inuoluntarius, & per consequens totaliter a peccato excusatur. Qñque vero passio non est tanta ꝙ totaliter intercipiat vsum rõnis, & tunc ratio põt passionẽ excludere diuertendo ad alias cogitationes vel impedire ne suũ consequatur effectum, quia membra non applicantur operi nisi p consensum rõnis, vt supra dictum est. Vnde talis passio non totaliter excusat a peccato. Ad octauum. s. vtrum peccatũ quod est ex passione possit esse mortale. dicendum ꝙ peccatum mortale vt supra dictũ est. cõsistit in auersione ab vltimo fine qui est Deus, quæ quidem auersio pertinet ad rõnem deliberantem cuius ẽt est ordinare in finem, hoc igitur solummodo põt contingere ꝙ inclinatio aĩæ in aliquid quod contrariatur vltimo fini non sit peccatum mortale, quia ratio deliberans non põt occurrere, qđ contingit in subitis motibus. Cum aũt ex passione aliquis procedat ad actum peccati vel ad consensum deliberatum, hoc non fit subito. Vnde rõ deliberans potest hic occurrere, potest enim excludere vel saltem impedire passionẽ, vt dictum est, vnde si non occurrat, est peccatum mortale, sicut videmus ꝙ multa homicidia & adulteria per passionem committuntur. Et nota ꝙ aliqđ peccatũ potest dici veniale tripliciter. Vno modo ex causa, quia scilicet habet aliquam causam veniæ quæ diminuit peccatum, & sic peccatum ex infirmitate vel ignorantia dicitur veniale. Alio modo ex euentu sicut omne peccatum fit veniale per pœnitentiam. i. veniam consecutum. Tertio modo dicitur veniale ex genere, sicut verbũ ociosum, & hoc solum veniale opponitur mortali. Peccatum autem qđ est ex passione dicitur veniale primo modo, q. a. s. i se hẽt cãm veniæ p̃i tñ esse mortale, sicut dictũ est.

De causis peccati ex parte voluntatis. *Dist.* V I I I.

DEinde considerãdum est de causa pcti, quæ est ex parte voluntatis, quæ dr̄ malitia. Et circa hoc quæruntur quatuor. Primo vtrum aliquis possit ex certa malitia vel industria peccare. Scđo vtrum quicunque peccat ex habitu, peccet ex certa malitia. Tertio vtrum quicunque peccat ex certa malitia, peccet ex habitu. Quarto vtrũ ille qui peccat ex certa malitia grauius peccet quam ille qui peccat ex passione. Ad primum. s. vtrum aliqs possit ex industria vel ex certa malitia peccare, dicendũ ꝙ homo sicut & quælibet alia res naturaliter habet appetitum boni. Vnde ꝙ ad malum eius appetitus declinet, contingit ex aliqua corruptione seu inordinatione in aliquo principiorum hominis. Sic enim & in actionibus rerum naturalium peccatum inuenitur, principia aũt humanorum actuum sunt intellectus, & appetitus, tam rõnalis, quæ dr̄ volũtas, q̃ sensitiuus. Peccatum igitur in humanis actibus contingit qñque sicut ex defectu intellectus, puta cum aliquis per ignorãtiam peccat, & ex defectu appetitus sensitiui, sicut cũ aliquis ex passione peccat, ita ẽt ex defectu voluntatis, qui est inordinatio ipsius. Est aũt voluntas inordinata quia minus bonum magis amat: consequens aũt est vt aliquis eligat pati detrimentum in bono minus amato, ad hoc ꝙ potiatur bono magis amato, sicut cum homo vult pati abscisionem membri ẽt scienter, vt conseruet vitã q̃ magis amat, & per hunc modum qñ aliqua inordinata voluntas aliqd bonum tpale plus amat, puta diuitias vel voluptates, q̃ ordinem rõnis vel legis diuinæ, vel charitatem Dei, vel aliquid hmõi, sequitur ꝙ velit dispendium in aliquo spũalium bonorum, vt potiatur aliquo tẽporali bono. Nihil autem est aliud malum q̃ priuatio alicuius boni, & scđm hoc scienter vult aliquod malum spũale, quod est malum simpliciter, per quod bonum spũale priuatur, vt bono corporali potiatur. Vnde dr̄ ex certa malitia vel ex industria peccare, quasi scienter malum eligens. Cum autem dicat Philosophus, ꝙ ois malus est ignorans. Et Prouer. 14. Errant qui operantur malum, sciendum ꝙ ignorantia qñque quidem excludit sciam qua aliquis simpliciter scit hoc esse malum qđ agitur, & tũc dicitur ex ignorantia peccare. Qñque autem excludit sciam qua homo scit hoc nunc malum esse, sicut cum ex passione peccatur. Qñque autem excludit sciam qua aliquis scit hoc malum non esse sustinendum: pp consecutionem illius boni, scit tñ simpliciter hoc esse malum, & sic dicitur ignorare qui ex certa malitia peccat. Item cum dicat Dyonisius. 4 de di. no. ꝙ nullus intendẽs ad malum, operatur, intelligendum est ꝙ malum non põt esse scđm se intentum ab aliquo, põt tñ esse intentum ad vitãdum aliud malum vel ad consequendum aliquod bonum, & in tali casu aliquis eligeret consequi bonum per se intentum absque hoc ꝙ pateretur detrimentum alterius boni. Sicut si aliquis lasciuus vellet frui delectatione absque offensa Dei, sed duobus propositis magis vult peccando incurrere offensam Dei, quam delectatione priuetur. Sciendum etiam ꝙ malitia ex qua aliquis dr̄ peccare, potest intelligi malitia habitualis scđm ꝙ habitus malus a Philosopho nominatur malitia sicut habitus dr̄ virtus, & scđm hoc aliquis dr̄ ex malitia peccare, quia peccat ex inclinatione habitus. Põt ẽt intelligi malitia actualis, siue ipsa mali electio nominetur malitia, & sic dicitur aliquis ex malitia peccare inquantum ex mali electione peccat, siue etiam malitia dicatur præcedens culpa, ex qua oritur subsequẽs culpa. Sicut cum aliquis impugnat fraternam gratiam ex inuidia, & tunc idem nõ est causa suipsius, sed actus interior est causa actus exterioris. & vnũ peccatum est causa alterius, non tñ in infinitum, quia est deuenire in aliquod primum peccatum qđ non causatur ex aliquo priori peccato. Ad secundum. s. vtrum ois qui peccat ex habitu peccet ex certa malitia, dicendum ꝙ non est idem peccare hñtẽ habitum, & peccare ex habitu, vti enim ex habitu non est necessarium sed subiacet voluntati habentis, vnde & habitus diffinitur esse quo quis vtitur cum voluerit, & ideo sicut põt contingere ꝙ aliquis habens habitum vitiosum prorumpat in actum virtutis, eo ꝙ rõ non tota corrumpitur per malum habitum, sed aliquid eius integrum manet, ex quo ꝓuenit ꝙ peccator operatur aliqua de genere bonorum, ita ẽt põt contingere ꝙ habens habitum interdum non ex habitu operetur, sed ex passione insurgente vel ẽt ex ignorantia, sed qñ vtitur habitu vitioso, necesse est ꝙ ex certa malitia peccet, quia vnicuique habenti habitum est per se diligibile illud quod est ei conueniens, ſm proprium habitum, quia sic ei quodammodo connaturale est, ſm ꝙ consuetudo & habitus vertitur in naturam: Hoc autem qđ est alicui conueniens ſm habitum vitiosum, est illud quod excludit bonum spũale, ex quo sequitur ꝙ homo eligat malum spũale vt adipiscatur bonum quod est ſm habitum conueniens & hoc est ex certa malitia peccare. Vnde manifestũ est ꝙ quicũq; taliter peccat, peccat ex certa malitia. Ad tertiũ. s. vtrũ ois qui peccat ex certa malitia peccet ex habitu. Dicendum, ꝙ voluntas aliter se habet ad bonum & aliter ad malum. Ex natura enim suæ potentiæ inclinatur ad bonum rõnis sicut ad proprium obiectum. Vñ & omne peccatum dicitur esse contra naturam. Quod ergo in aliquod malum voluntas eligendo inclinetur, oportet ꝙ aliunde contingat. Et qñque quidem contingit ex defectu rationis, sicut cum aliquis ex ignorantia peccat. Qñque autem ex impulsu appetitus sensitiui, sicut cum aliquis peccat ex passione. Sed neutrum horum est ex certa malitia peccare. Sed solum tunc aliquis ex certa malitia peccat, quando ipsa voluntas ex se mouetur ad malum. Quod potest contingere dupliciter. Vno quidem modo per hoc ꝙ habitus habet aliquam dispositionem corruptam inclinantem in malum, ita ꝙ secundum illam dispositionem fit homini quasi conueniens, & simile aliquod malum, & in hoc rõne conuenientiæ tendit voluntas quasi in bonum, quia vnumquodque secundum se tendit in id quod est sibi conueniẽs. Talis autẽ dispositio corrupta vel est aliquis habitus acquisitus ex consuetudine quæ vertitur in naturam, vel est aliqua ægritudinalis habitudo ex parte corporis, sicut aliquis habens quasdam naturales inclinationes ad aliqua peccata propter corruptionem naturæ in ipsis. Alio modo contingit ꝙ voluntas per se tendit in aliquod malum per remotionem alicuius prohibentis, puta si aliquis prohibeatur peccare, non quia peccatum ei secundum se displiceat, sed propter spem vitæ eternæ, vel propter timorem gehennæ, remota spe per desperationem, vel timore per præsumptionem, sequitur ꝙ ex certa malitia quasi absque freno peccet. Sic igitur patet quod peccatum quod est ex certa malitia semper præsupponit in homine aliquam inordinationem, quæ tamen non semper est habitus. Vnde non est necessarium ꝙ quicũque

peccat

peccat ex certa malitia peccet ex habitu. Ad quartum. s. vtrum ille qui peccat ex certa malitia grauius peccet quam ille qui peccat ex passione. Dicendum, ꝙ peccatum quod est ex certa malitia est grauius peccato quod est ex passione triplici ratione. Primo quia cum peccatum principaliter in voluntate consistat, quanto motus peccati est magis proprius voluntati, tanto peccatum est grauius cæteris paribus. Cum autem ex certa malitia peccatur, motus peccati est magis proprius voluntati, qui ex seipsa in malum mouetur, quam qui ex passione peccatur, quasi ex quodam intrinseco impulsu ad peccandum. Vnde peccatum ex hoc ipso ꝙ est ex malitia aggrauatur, & tanto magis quanto fuerit maior malitia. Ex eo vero ꝙ est ex passione diminuitur, & tanto magis quanto passio fuerit magis vehemens. Secundo quia passio quæ inclinat voluntatem ad peccandum, cito transit. & sic homo cito redit ad bonum propositum, pœnitens de peccato. Sed habitus quo homo ex malitia peccat est qualitas permanens, & ideo qui ex malitia peccat, diuturnius peccat. Vnde Philosophus in 7. ethic. comparat intemperatum qui peccat ex malitia infirmo qui continue laborat, incontinentem autem qui peccat ex passione, ei qui laborat interpolatè. Tertio quia ille qui peccat ex certa malitia, est male dispositus quantum ad ipsum finem, qui est principium in operabilibus, & sic defectus eius est periculosior quam eius qui ex passione peccat, cuius propositum tendit in bonum finem, licet hoc propositum ad horam interrumpatur propter passionem, semper autem defectus principij est pessimus. Vnde manifestum est ꝙ grauius est peccatum quod est ex malitia quam quod est ex passione.

De causis exterioribus peccati. *Dist.* IX.

Deinde considerandum est de causis exterioribus peccati. Et primo ex parte Dei. Secundo ex parte diaboli. Tertio ex parte hominis. Circa primum quæruntur quatuor. Primo vtrum Deus sit causa peccati. Secundo vtrum actus peccati sit a Deo. Tertio vtrum Deus sit causa excæcationis, vel obdurationis. Quarto vtrum hæc ordinentur ad salutem eorum qui excæcantur vel obdurantur. Ad primum s. vtrum Deus sit causa peccati. Dicendum, ꝙ homo dupliciter est causa peccati, vel suiipsius, vel alterius. Vno modo directè inclinando. s. voluntatem suam vel alterius ad peccandum. Alio modo indirectè, dum. s. non retrahit alios a peccato. Vnde Ezech. 3. speculatori dicitur. Si non dixeris impio, morte morieris, sanguinem eius de manu tua requiram. Deus autem non potest esse directa causa peccati vel sui vel alterius, quia omne peccatum est per recessum ab ordine, qui est in ipsum sicut in finem. Deus autem omnia inclinat & conuertit in seipsum sicut in vltimum finem. Sicut dicit Dio. 1. ca. de di. no. Vnde impossibile est ꝙ sit sibi vel alijs causa discedendi ab ordine, qui est in ipsum, vnde non potest esse directè causa peccati. Similiter etiam neque indirectè. Contingit enim ꝙ Deus aliquibus non præbet auxilium ad vitandum peccata, quod si præberet non peccarent, sed hoc totum facit secundum ordinem suæ sapientiæ, & iustitiæ cum in ipso sit sapientia & iustitia. Vnde non imputatur ei ꝙ alius peccat sicut causæ peccati. Sicut gubernator non dicitur causa submersionis nauis ex hoc ꝙ non gubernat nauem, nisi quando subtrahit gubernationem, potens & debens gubernare, & sic patet ꝙ Deus nullo modo est causa peccati. Ad secundum. s. vtrum actus peccati sit a Deo, dicendum ꝙ actus peccati & est ens, & est actus, & ex vtroque habet ꝙ sit a Deo, omne enim ens quocunque modo sit, oportet ꝙ deriuetur a primo ente. Vt patet per Dyoni. 5 ca. de di. no. Omnis enim actio causatur ab aliquo ente in actu, quia nihil agit nisi secundum ꝙ est in actu, omne autem quod est actu, reducitur in primum actum. s. Deum sicut in causam quæ est per suam essentiam actus. Vnde requiritur ꝙ Deus sit causa omnis actionis inquantum actio. Sed peccatum nominat ens & actionem cum quodam defectu, defectus autem ille est ex causa creata. s. libero arbitrio, inquantum deficit ab ordine primi agentis. s. Dei. Vnde defectus iste non reducitur in Deum sicut in causam, sed in liberum arbitrium, sicut defectus claudicationis reducitur in tybiam curuam sicut in causam, non autem in virtutem motiuam, a qua tamen causatur quicquid est motionis in claudicatione, & secundum hoc Deus est causa actus peccati, non tamen est causa peccati, quia non est causa huius ꝙ actus sit cum defectu. Ad tertium. s. vtrum Deus sit causa excæcationis vel obdurationis, dicendum ꝙ excæcatio & induratio duo important, quorum vnum est motus animi humani inhærentis malo, & auersi a diuino lumine, & quantum ad hoc Deus non est causa excæcationis, & obdurationis. sicut non est causa peccati. Aliud autem est subtractio gratiæ ex quo sequitur ꝙ mens diuinitus non illuminetur rectè videndum, & cor hominis non emolliatur ad rectè viuendum, & quantum ad hoc Deus est causa excæcationis, & obdurationis. Est autem considerandum ꝙ Deus est causa vniuersalis illuminationis animarum, secundum illud Io. 1. Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Sicut sol est vniuersalis causa illuminationis corporum. Aliter tamen & aliter. Nam sol agit illuminando per necessitatem naturæ. Deus autem agit voluntarie per ordinem suæ sapientiæ. Sol autem licet quantum de se omnia corpora illuminet, si quod tamen impedimentum inueniat in aliquo corpore, relinquit illud tenebrosum. Sicut patet de domo cuius fenestræ sunt clausæ, sed tamen illius obscurationis nullo modo causa est sol, non enim suo iudicio agit vt lumen interius non immittat, sed causa eius est solum ille qui claudit fenestram. Deus autem proprio iudicio lumen gratiæ non immittit illis in quibus obstaculum inuenit. Vnde causa subtractionis gratiæ est non solum ille qui ponit obstaculum gratiæ, sed etiam Deus qui suo iudicio gratiam non apponit, & per hunc modum Deus est causa excæcationis, & aggrauationis aurium & obdurationis cordis, quæ quidem distinguuntur secundum effectus gratiæ. quæ & perficit intellectum dono sapientiæ & gratiæ, & affectum emollit igne charitatis. Et quia ad cognitionem intellectus maxime deseruiunt duo sensus, visus. s. & auditus, quorum vnus deseruit inuentioni scilicet visus, alius disciplinæ. s. auditus, ideo quantum ad visum ponitur excæcatio, quantum ad auditum aurium aggrauatio, quantum ad affectum obduratio. Ad quartum. s. vtrum excæcatio & obduratio semper ordinentur ad salutem eius qui excæcatur, & obduratur, dicendum ꝙ excæcatio est quoddam præambulum ad peccatum, peccatum autem ad duo ordinatur, ad vnum quidem per se. s. ad damnationem. Ad aliud autem ex misericordia Dei & prouidentia. s. ad sanationem, quando Deus permittit aliquos cadere in peccatum vt peccatum suum agnoscentes humilientur & conuertantur. Sicut Aug. dicit in libro de natura & gratia. Vnde & excæcatio de sui natura ordinatur ad damnationem eius qui excæcatur, propter quod etiam ponitur reprobationis effectus. Sed ex diuina misericordia excæcatio ad tempus ordinatur medicinaliter ad salutem eorum qui excæcantur, sed hæc misericordia non omnibus impenditur excæcatis, sed prædestinatis solum, quibus omnia cooperantur in bonum, sicut dicitur Roma. 8. Vnde quantum ad quosdam excæcatio ordinatur ad sanationem, & per consequens ad saluationem quantum ad alios autem ad damnationem. vt Aug. dicit in 3 de quæstionibus euangelij.

De causa peccati ex parte dyaboli. *Dist.* X.

Deinde. Considerandum est de causa peccati ex parte dyaboli. Et circa hoc quæruntur quatuor. Primo vtrum dyabolus sit directè causa peccati. Secundo vtrum dyabolus inducat ad peccandum interius persuadendo. Tertio vtrum possit necessitatem peccandi inducere. Quarto vtrum omnia peccata ex dyaboli suggestione proueniant. Ad primum s. vtrum dyabolus sit directè causa peccati, dicendum ꝙ peccatum actus quidam est. Vnde hoc modo potest aliquid esse directè causa peccati, per quem modum aliquis est directè causa alicuius actus, quod quidem non contingit nisi per hoc, ꝙ proprium principium illius actus mouet ad agendum, proprium autem principium peccati, est voluntas, quia omne peccatum est voluntarium. Vnde nihil potest esse directè causa peccati, nisi quod potest mouere voluntatem ad agendum. Voluntas autem a duobus potest moueri. Vno modo ab obiecto. Sicut dicitur quod appetibile apprehensum mouet appetitum. Alio modo ab eo quod interius inclinat voluntatem ad volendum, hoc autem non est nisi vel ipsa voluntas vel Deus, Deus autem non potest esse causa peccati vt dictum est. Relinquitur ergo quod ex hac parte sola voluntas hominis sit directè causa peccati eius. Ex parte autem obiecti potest intelligi ꝙ aliquid moueat voluntatem tripliciter. Vno modo ipsum obiectum propositum, sicut dicimus, ꝙ cibus excitat desiderium hominis ad comedendum. Alio modo ille qui proponit huiusmodi obiectum. Tertio modo ille qui persuadet obiectum propositum rationem boni habere, quia & hic aliqualiter proponit proprium obiectum voluntati, quod est rationis bonum verum vel apparens. Primo igitur modo res sensibiles exterius apparentes mouent voluntatem hominis ad peccandum. Secundo autem & tertio vel dyabolus vel etiam homo potest incitare ad peccandum, vel offerendo aliquid appetibile sensui, vel persuadendo rationi. Sed nullo istorum trium modorum potest aliquid esse directè causa peccati, quia voluntas non ex necessitate mouetur ab aliquo obiecto nisi ab vltimo fine. Vnde non est sufficiens causa peccati, neque res exterius oblata, neque ille qui eam proponit, neque ille qui persuadet. Vnde sequitur ꝙ dyabolus non sit directè & sufficienter causa peccati, sed per modum persuadentis, vel proponentis appetibile. Ad secundum. s. vtrum dyabolus sit causa peccati persuadendo vel interius instigando. Dicendum, ꝙ interior pars animæ est & intellectiua & sensitiua. Intellectiua autem, continet intellectum & voluntatem & de voluntate quidem iam dictum est quomodo ad eam intellectus se habet. Intellectus quidem per se mouetur ab aliquo illuminante ipsum ad cognitionem veritatis, quod dyabolus circa hominem non intendit, sed magis obtenebrare

btata rõnem ipsius ad consentiendum peccato, quæ quidem obtenebratio prouenit ex fantasia & sensitiuo appetitu. Vnde tota operatio dyaboli esse vr̃ circa fantasiam & appetitum sensitiuũ, quorum vtrumque commouendo potest inducere ad peccatum. Potest.n. operari ad hoc ꝙ imaginationi aliquæ formæ imaginatiuæ præsententur. Potest etiam facere ꝙ appetitus sensitiuus concitetur ad aliquam passionem, natura aũt corporalis spũali naturaliter obedit ad motum localem. Vnde & dyabolus oĩa illa causare potest quæ ex motu locali corporum inferiorum prouenire possunt nisi virtute diuina reprimatur. Quod autem aliquæ formæ imaginationi repræsententur, consequitur quãque ad motum localem. Dicit enim Philosophus in li. de som. & vigi. ꝙ cũ aĩal dormierit descendente plurimo sanguine ad principiũ sensitiuum, simul descendũt motus siue impressiones relictæ ex sensibilium motionibus, quæ in spiritibus sensibilibus cõseruantur, & mouent principiũ apprehensiuum, ita ꝙ appareãt ac si tũc principiũ sensitiuũ a rebus ipsis exterioribus immutaret̃. Vnde talis motus localis spirituum vel humorũ p̃t procurari a dæmonibus, siue vigilẽt siue dormiant hoĩes, & sic sequitur ꝙ homo aliqua imaginetur. Similiter etiam appetitus sensitiuus concitat̃ ad aliquas passiones s̃m quendam determinatum motum cordis, & spirituum, vnde ad hoc etiam dyabolus p̃ot cooperari, & ex hoc ꝙ passiones aliquæ cõcitantur in appetitu sensitiuo, sequitur ꝙ etiam motũ vel intentionem sensibilem primo modo reductam ad principium apprehensiuum magis homo participat, quia vt in eodem li. dicit Philosophus. Amantes modica similitudine in apprehensionem rei amatæ mouentur. Cõtingit etiam ex hoc ꝙ passio est concitata, vt id quod proponitur imaginationi iudicetur prosequendum, quia ei qui a passione detinetur vr̃ id esse bonum ad quod per passionem inclinatur, & per hunc modum dyabolus interius inducit ad peccandum. Ad tertium. s. vtrum dyabolus possit inducere necessitatem ad peccandum. Dicendũ, ꝙ dyabolus propria virtute, nisi refrenetur a Deo, p̃ot aliquem inducere ex necessitate ad faciendum aliquem actum qui de suo genere peccatum est in aliquem actum peccati, non autem potest inducere necessitatem peccãdi, quod patet ex hoc ꝙ homo motiuo ad peccandum nõ resistit nisi per rationem, cuius vsum totaliter impedire p̃ot mouendo imaginationem & appetitum sensitiuum. Sic in arreptitijs patet, sed tunc ratio sic ligata quicquid homo agat non imputatur ei ad peccatum. Sed si ratio non sit totaliter ligata, ex ea parte quæ est libera potest resistere peccato. Vnde manifestum est ꝙ dyabolus nullo modo potest necessitate inducere hominem ad peccandum. Ad quartum. s. vtrũ omnia peccata sint ex suggestione dyaboli. Dicendum, ꝙ occasionaliter & indirectẽ dyabolus est causa omnium peccatorũ nostrorum, inquantum induxit primum hominem ad peccandum, ex cuius peccato intantum viciata est humana natura, vt omnes simus ad peccandum procliues. Sicut diceretur esse causa combustionis lignorum qui ligna siccaret, ex quo sequeretur ꝙ facile incenderentur. Directẽ autem non est causa omnium peccatorum humanorum, ita ꝙ singula peccata persuadeat. Quod Origen. probat ex hoc, quia etiam si dyabolus non esset, homines haberent appetitum cibi & venereorũ & similium, q̃ posset esse inordinatus nisi rõne ordinaretur, qđ subiacet libero arbitrio.

De causa peccati ex parte hominis. *Dist.* XI.

DEinde considerandum est de causa peccati ex parte hoĩs. Cum aũt homo sit causa peccati alterius hoĩs exterius suggerendo, sic & dyabolus, sic patet in primis parentibus, quorum alter suggestionem dyaboli, alter mulieris suggestione peccauit, habet nihilominus quendam specialem modum causandi pct̃m in alterum per originem traducendo. Vnde primo dicẽdũ est de pctõ primorum parentum. Secundo de peccato Originali. Circa primum consideranda sunt tria. Primo de tentatione qua inducti sunt ad peccandum. Scđo de peccato eorum. Tertio de pœna eis inflicta pro peccato. Circa primum considerandum est primo vtrum fuerit conueniens, ꝙ homo a dyabolo tentaret̃. Scđo de modo & ordine illius tentationis. Ad primum dicendũ ꝙ diuina sapientia disponit omnia suauiter, vt dr̃ Sap. 8. inquantum. s. sua prouidentia singulis attribuit quæ eis competunt s̃m suam naturam, q̃a vt dicit Dyonisius. 3. ca. de di. no. ꝓuidentiæ non est naturam corrumpere, sed saluare, hoc autem pertinet ad conditionem humanæ naturæ, vt ab alijs creaturis iuuari vel impediri possit, vnde conueniens fuit vt Deus hoĩem in statu innocentiæ, & tentari permitteret per malos Angelos, & iuuari eum faceret per bonos. Ex spũali aũt beneficio grãe hoc erat ei collatũ, vt nulla creatura exterior posset ei nocere contra propriam volũtatem, per quam etiam tentationi dæmonis resistere poterat. Vnde sicut s̃m ordinem naturæ p Angelum bonum promouet̃ & iuuatur homo ad perfectionem. Angelus aũt a suo superiori. s. a Deo perfici potuit in bono, nõ aũt ad peccatum induci, q̃a sicut dr̃ Ia. 4. Deus intentator malorum est. Tentare enim inducẽdo ad malum, non est nisi iam damnati per culpam. Sic cõueniens fuit ꝙ homo per Angelum malum tentaretur ad peccandum. Et sicut Deus sciebat ꝙ homo ꝑ tentationem in pct̃m esset deijciendus, ita etiam sciebat ꝙ per liberum arbitrium resistere poterat tẽtatori, hoc aũt requirebat conditio naturæ ipsius, vt propriæ voluntati relinqueretur, s̃m illud Ecclesiastici. 15. Deus reliquit hominem in manu consilij sui. Vnde Aug. dicit 11. super Gen. ad literam Non mihi vr̃ magnæ laudis futurum fuisse hoĩem, sed ꝓpterea posset bene viuere, quia nemo male viuere suaderet, cum & in natura posse & in potestate haberet velle nõ consentire suadenti. Ad secundum. s. de modo & origine tentationis, dicendum ꝙ homo compositus est ex duplici natura, intellectiua. s. sensitiua, & ideo dyabolus in tentatione hominis vsus est incitamento ad peccandum dupliciter. Vno quidem modo ex parte intellectus, inquantum. s. promisit diuinitatis similitudinem, per scientiæ adeptionem quam homo naturaliter desiderat, alio modo ex parte sensus, & sic vsus est istis sensibilibus rebus, quæ maximam habent affinitatem ad hominem, partim qdem in eadem specie tentans virũ per mulierẽ, partim vero in eodẽ genere tẽtãs mulierem per serpentem, partim vero in gñe propinquo ꝓponens pomum ligni vetiti ad edẽdum. Et nota ꝙ cũ multa aĩalia maiorem apparentiam habeant boni quam serpens, ꝓp qđ cõuenientiora fuissent ad tentandum, tñ non nisi per serpentẽ tẽtare permissus est, quia sicut Aug. dicit 10. super Gen. ad literam. Nõ debemus opinari ꝙ serpentem sibi per quem tentaret dyabolus eligeret, sed cum esset in illo decipiendi cupiditas, non nisi per id aliquod potuit ꝑ qđ posse permissus est. Dictus est aũt ille serpẽs astutus, vel callidus sicut dicit Aug. 11. super Gen. ad literam ꝓp astutiam dyaboli quæ in illo agebat dolum, sicut dr̃ prudens, vel astuta lingua, quam prudens, vel astutus mouet ad aliquid prudenter vel astutẽ suadendum, neque etiam serpens verborum sonos intelligebat qui ex illo fiebant ad mulierem, neque conuersa credenda est aĩa eius in naturam rõnalem, q̃n quidem nec ipsi homines quorum rationalis natura est cum dæmon in eis loquitur sciunt qđ loquant̃. Sic ergo locutus est serpens homini sicut asina in qua sedebat Balaam locuta fuit homini, nisi ꝙ illud fuit opus dyabolicum, hoc Angelicum, vnde serpens nõ est interrogatus cur hoc fecerit, quia non in sua natura id fecerat, sed dyabolus in illo, qui iam ex peccato suo igni destinatus fuerat sempiterno. Quod autem serpenti dr̃, ad eum qui per serpentem est operatus refertur. Et sicut Aug. dicit in lib. super Gene. contra manichæos. Nunc quidem eius pœna. i. dyaboli, dr̃ qua nobis cauendus est, non ea quæ vltimo iudicio reseruatur. Per hoc enim qđ ei dicitur. Maledictus es inter omnia animantia & bestias terræ, pecora illi præponunt̃, non in potestate, sed in conseruatione suæ naturæ, quia pecora non amiserunt aliquam beatitudinem cœlestem, quam nunquam habuerunt. sed in sua natura quam acceperũt peragunt vitam. Dr̃ enim ei. Pectore & ventre repes, s̃m aliam literam, vbi noie pectoris signatur superbia, quia ibi dñatur impetus aĩæ, nomine ventris signatur carnale desiderium, quia hæc pars mollior sentitur in corpore. His aũt rebus serpit ad eos quos vult decipere. Quod aũt dr̃. Terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ, duobus modis p̃t intelligi, vel ad te pertinebunt quos terrena cupiditate deceperis. i. peccatores, q̃ terræ nomine significant̃. Vel tertium genus tentationis his verbis figurat̃, quod est curiositas. Terram enim qui manducat, ꝓfunda & tenebrosa penetrat. Per hoc aũt ꝙ inimicitiæ ponuntur inter ipsum & mulierem ostenditur non posse nos a dyabolo tentari nisi per illam animalem partem quæ quasi mulieris imaginem in hoĩe ostendit. Semen aũt dyaboli est peruersa suggestio, semen mulieris fructus boni operis quod peruersæ suggestioni resistit. Et ideo seruat serpens plantam mulieris, vt si quando in illicita illabitur, delectatio illam capiat, & illa obseruat caput eius, vt ipsum & in ipso initio malæ suasionis excludat.

DEinde considerandũ est de pctõ primi hoĩs, circa qđ consideranda sunt quatuor. Primo vtrum pct̃m primi hominis fuerit superbia. Scđo quid primus homo appetijt in peccando. Tertio vtrum pct̃m eius fuerit grauius omnibus alijs peccatis. Quarto quis grauius peccauit vtrũ vir vel mulier. Ad primum scilicet vtrum superbia fuit primi hominis peccatum, dicẽdum quod ad vnum peccatum multi motus concurrere possunt, inter quos ille habet rationem primi peccati in quo primo inordinatio inuenitur. Manifestum est autem quod primo inuenitur inordinatio in motu interiori animæ quam in actu exteriori corporis, quia vt Aug. dicit in primo de ciui. Dei. non amittitur corporis sanctitas manente animæ sanctitate. Inter motus autem interiores prius mouetur appetitus in finem, quam in id quod quæritur ꝓp finem, & ideo ibi fuit primum peccatũ hoĩs, vbi potuit esse primus appetitus inordinati finis. Sic autem erat in statu

inno-

Innocentiæ institutus vt nulla esset rebellio carnis ad spūm, vnde non potuit esse prima inordinatio appetitus humani ex hoc, q appetierit aliquod sensibile bonum in quod carnis concupiscentia tendit præter ordinem rōnis. Relinquitur ergo, q prima inordinatio appetitus humani fuit ex hoc, q aliquod bonū spirituale inordinate appetiji. Nō autem inordinate appetiuisset appetendo sm suā mensurā ex diuina regula præstitutā. Vnde relinquitur q primum peccatum eius fuit in hoc, q appetijt aliqđ spirituale bonū supra suā mensurā, qđ pertinet ad superbiā. Vñ manifestum est, q primum peccatum hois fuit superbia. Ad idē autem concurrit motus inobedientiæ. Sed q homo diuino pcepto non obedierit, non fuit pp se ab eo volitum, qa non posset hoc contingere nisi præsupposita inordinatione volūtatis. Relinquitur ergo, q voluerit pp aliquid aliud. Primum autem, quod inordinate voluit, fuit ppria excellentia, & ideo inobedientia in eo causata fuit ex superbia. Et hoc est, qđ Aug. dicit ad Orosiū, q hō elatus superbia suasioni serpentis obediens præcepta Dei contempsit. Item in eodē etiā peccato gula locum habuit. Dr. n. Gen. 3. Vidit mulier, q lignum esset bonum ad vescendū, & pulchrū oculis aspectuq; delectabile, & tulit de fructu illius, & comedit. Nō. n. ipsa bonitas, & pulchritudo cibi fuit primū motiuū ad peccandum, sed potius suasio serpentis, qui dixit. Aperientur oculi vestri, & eritis sicut Dij. Quod appetendo superbiam incurrit. Et ideo peccatum gulæ deriuatum est ex peccato superbiæ. Item ibi fuit inordinatus appetitus scientiæ, quod pertinet ad curiositatem. Sed appetitus scientiæ causatus fuit in primis parentibus ex inordinato appetitu excellentiæ. Vnde & in verbis serpentis præmittitur. Eritis sicut Dij. Et postea subiūgitur. Scientes bonum, & malum. Denique fuit in illo peccato quidam infidelitatis motus, sicut patet per hoc, quod dicit Apostolus. 1. Timo. 2. Mulier seducta in præuaricatione fuit. Glo. Hanc seductionem propriè appellauit Apostolus, per quam id, quod suadebatur cum falsum esset, verum putatum est, q. s. Deus lignū illud ideo tangere phibuerit, qa sciebat eos si tetigissent velut Deos esse futuros, quasi eis diuinitatem inuideret, qui eos hoīes fecerat. Hoc autem credere ad infidelitatem pertinet. Sed sicut dicit Aug. 11. super Gen. ad literam. Verbis serpentis mulier nō crederet a bona atque vtili re diuinitus se fuisse prohibitos, nisi iā inesset menti amor ille propriæ potestatis, & quædam de se superba præsumptio. Quod non est sic intelligendum quasi superbia præcesserit suasionem serpentis, sed quia statim post suasionem serpentis inuasit mentem eius elatio, ex qua consecuta est, q crederet verum esse, quod dæmon dicebat. Ad sm. s. quid primus homo appetijt in peccato, vtrum. s. diuinā similitudinē. Dicendum, q duplex est similitudo. Vna omnimode apparentiæ, & hanc similitudinem ad Deum primi parentes non appetierunt, quia talis similitudo ad Deum non cadit in apprehensionē præcipue sapiētis. Alia autem est similitudo imitationis, qualis possibilis est creaturæ ad Deum inquantum videlicet participat aliquid de similitudine ipsius sm suum modum. Dio. autem dicit in 11. ca. de Di. No. Eadē similia sunt Deo, & dissimilia, hoc quidem sm contingentem imitationem, hic autē sm q causata minus hñt a causā. Quodlibet autem bonum a creatura existēs est quædam participata similitudo primi boni. Et ideo ex hoc ipso q hō appetijt aliquod spirituale bonū supra suā mensurā vt dictum est, consequens est, q appetierit diuinā similitudinē inordinate. Considerandum tñ est, q appetitus ppriè est rei nō habitæ. Bonum autem spirituale sm q creatura rōnalis participat diuinā similitudinem, pōt sm tria attendi. Primo quidē sm esse naturæ, & talis similitudo ab ipso creationis principio fuit impressa, & hoī, de quo dr Gen. 1. q fecit Deus hoīem ad imaginē & similitudinem suam. Et Angelo, de quo dr Ezech. 28. Tu signaculum similitudinis. Secundo vero quantum ad cognitionē, & hanc etiā similitudinem in sui creatione Angelus accepit. Vñ in præmissis verbis cum dictum esset. Tu signaculum similitudinis, statim subditur, Plenus sapientia. Sed primus hō in sua creatione istam similitudinem nondum actu adeptus erat, sed solum in potentia. Tertio quantum ad potestatem operandi, & hanc similitudinem nondum erant in actu assecuti neq; Angelus neq; homo in ipso creationis principio, quia vtriq; restabat aliqd agendum, quo ad beatitudinem perueniret. Et ideo cum vterq; s. diabolus, & primus homo inordinate diuinam similitudinē appetierunt, neuter eorum peccauit appetendo similitudinem naturæ. Sed primus homo peccauit principaliter appetendo similitudinem Dei quantum ad scientiam boni, & mali, sicut serpēs suggessit ei, vt. s. per virtutem propriæ naturæ determinaret sibi quid esset bonum, & quid malum ad agendum, vel etiam vt per seipsum præcognosceret, quid sibi boni vel mali esset futurum. Et secundario peccauit appetendo similitudinem Dei quantum ad propriam potestatem operandi, vt. s. virtute propriæ naturæ operaretur ad beatitudinem consequendam. Vnde Aug. dicit. 9. super Gen. ad litteram. Quod menti mulieris inhesit amor propriæ potestatis. Sed dyabolus peccauit appetendo similitudinem Dei quantum ad potestatem, vñ Aug. dicit in lib. de vera religione. q magis voluit sua potentia frui, quām Dei. Verūtamē quātum ad aliquid vterque Deo equiparari appetijt, inquantum. s. vterque sibi inniti voluit, contēpto diuinæ gulæ ordine. Ad tertiū. s. vtrū peccatū primi hoīs fuerit grauius oībus peccatis. dicēdum q duplex pōt attendi grauitas in peccato. Vna quidem ex ipsa specie peccati, sicut dicimus, q adulterium est grauius peccatum fornicatione simplici. Alia est grauitas peccati, quæ attēditur sm aliquam circunstanciam loci, vel personæ, aut temporis. Prima autē grauitas essentialior est peccato, & principalior. Vnde sm eam magis peccatum dr graue, quām sm aliam. Dicēdum est igitur, q peccatum primi hoīs non fuit grauius omnib9 alijs peccatis humanis sm speciem peccati. Et si. n. superbia sm suum genus habeat quandam excellentiam inter alia peccata, maior tñ est superbia qua quis Deum negat vel blasphemat, q̄ superbia qua inordinate diuinam similitudinem appetit, qualis fuit superbia primorum parentum, vt dictum est. Sed sm conditionem personarum peccantium, peccatum illud habuit maximā grauitatem pp perfectionem status eorum. Et ideo dicendū est, q illud peccatum fuit quidem non sm quid grauissimū, sed simpliciter. Ad quartum. s. quis eorum grauius peccauit, vtrū. s. vir q̄ mulier, dicendum q sicut dictum est, grauitas peccati principalius attenditur sm peccati spēm, quām sm personæ circunstantiam. Dicendum est ergo, q si consideremus conditionem personæ vtriusque. s. mulieris, & viri, peccatum viri est grauius, qa vir erat perfectior muliere. Sed quantum ad genus peccati vtriusq; peccatum æquale dr, quia vtriusque peccatum fuit superbia. Vñ Aug. dicit. 11. super Gen. ad litterā, q mulier excusauit peccatū suum in impari sexu, sed pari fastu. Sed quantum ad spēm superbiæ grauius peccauit mulier triplici rōne. Primo quidem, quia maior elatio fuit mulieris, quām viri. Mulier. n. credidit verum, quod serpens suasit. s. q Deus prohibuit ligni esum, ne ad eius similitudinem peruenirent, & ita dū p esum ligni vetiti Dei similitudinem consequi voluit, superbia eius ad hoc se erexit, q contra Dei voluntatem aliquid voluit obtinere. Sed vir non credidit hoc esse verum. Vnde non voluit consequi diuinam similitudinem contra Dei voluntatem, sed in hoc superbiuit, q voluit eam consequi per seipsum. Secundo quia mulier non solum ipsa peccauit, sed etiam viro peccatum suggessit, vnde peccauit, & in Deum, & in proximum. Tertio in hoc, q peccatum viri diminutum est ex hoc, q in peccatum cōsensit amicabili quadam beniuolentia, qua plerumque fit vt offendatur Deus ne hō ex amico fiat inimicus, quod eū facere nō debuisse diuinæ sententię exitus indicauit, vt Aug. dicit 11. super Gen. ad litterā, & sic patet. q peccatum mulieris fuit grauius, quām peccatum viri.

De pœna peccati. Dist. XI.

DEinde considerandū est de pęna peccati, & primo de morte, quæ est pęna cōis. Secūdo de alijs pœnis, quæ i Genesi describuntur. Ad primum. s. vtrum mors sit pęna peccati primorum parentum, dicendum q si aliquis pp culpam suā priuetur aliquo beneficio sibi dato, carentia illius beneficij est pœna culpæ illius. Homini autem in prima sui institutione hoc beneficium fuit collatum diuinitus, vt quamdiu mens eius esset Deo subiecta, inferiores vires animæ subijcerentur rationali mēti, & corpus subijceretur animæ. Sed quia mens hominis per peccatum a diuina suggestione recessit, consecutum est vt nec vires inferiores totaliter rationi subijcerentur. Vnde tanta est rebellio carnalis appetitus ad rationem, nec etiam totaliter corpus subijceretur animæ, vnde consequitur mors, & alij corporales defectus. Vita enim & incolumitas corporis consistit in hoc, q subijciatur aiæ, sicut perfectibile suæ perfectioni. Vnde per oppositum mors, & ægritudo, & quilibet corporalis defectus ptinet ad defectum subiectionis corporis ad aīam. Vñ patet q sicut rebellio carnalis appetitus ad spūm est pœna peccati primorū parētū, ita etiam mors, & oēs corporales defectus. Primi. n. parentes instituti fuerunt a Deo nō solum sicut quædā personæ singulares, sed sicut quædā principia totius humanæ naturæ ab eis in posteros deriuandæ simul cum beneficio diuino præseruante a morte. Et ideo per eorū peccatū tota humana natura in posteris tali beneficio destituta mortē incurrit. Cū aūt mors sit quodāmō naturalis hoī, qa videlicet corp9 ei9 cōpositū est ex cōtrarijs vī, & mortale ponit̄ ī diffinitione hoīs nihilominus mors dr esse pęna peccati. Naturale. n. dr qđ ex principijs naturæ causat̄, naturæ āt p se principia, sūt materia, & forma. Forma āt hoīs ē aīa rōnalis, q̄ de se est immortalis, & ideo mors nō est naturalis hoī ex parte suę formę. Materia aūt hoīs est corp9 tale, qđ est ex cōtrarijs cōpositū, ad qđ sequitur ex necessitate corruptibilitas, & quantum

ad hoc mors eſt homini naturalis. Hæc tamē cōditio in materia humani corporis eſt cōſequēs ex neceſſitate materiæ, qua oportebat corpus humanum eſſe organum, & per conſequens mediū inter tangibilia, & hoc non poterat eſſe, niſi eſſet cōtrarijs compoſitū, vt patet per Philoſophū in 2. de aīa. Nō eſt aūt conditio ſm q materia adaptetur formæ, qa ſi eſſet poſſibile, cū forma ſit incorruptibilis, oporteret materiā incorruptibilem eſſe, ſicut q ſerra ſit ferrea cōpetit formæ, & actioni ipſius, vt per duritiē ſit apta ad ſecādū: ſed q ſit potens rubiginē contrahere, conſequit ex neceſſitate talis materiæ, & non ſm electionem agentis. Nā ſi artifex poſſet, faceret ex ferro ſerram, quæ rubiginē non poſſet cōtrahere. Deus autem qui eſt conditor hoīs, omnipotēs eſt: vn ademit ſuo beneficio ab hoīe primitus inſtituto neceſſitatē moriendi ex tali materia conſequentem, quod tn̄ beneficiū ſubtractum eſt per peccatum primorum parentū, & ſic mors, & eſt naturalis p̄p conditionem materiæ, & eſt pęnalis p̄p amiſſionē diuini beneficij præſeruantis a morte. Item nota, q aliquis defectus poteſt conſequi dupliciter ex peccato. Vno modo per modum pęnæ taxatæ a iudice, & talis defectus æqualis debet eſſe in his ad quos æqualiter pertinet peccatū. Alius autem defectꝰ eſt, qui ex hmōi pęna per accñs conſequitor, ſicut q aliquis pro ſua culpa excecatus cadat in via, & talis defectus culpæ nō proportionatur, nec ab hoīe iudice penſatur, qui non pōt euentus fortuitos præcognoſcere. Sic igitur pęna taxata pro primo peccato proportionaliter ei reſpondens fuit ſubtractio diuini beneficij, quo rectitudo, & integritas humanæ naturę cōſeruabatur. Defectus autem conſequentes ſubtractionem huius beneficij ſunt mors, & aliæ pęnalitates præſentis vitæ, & ideo non oportet hmōi pęnas æquales eſſe in his ad quos æqualiter pertinet primum peccatum. Verum quia Deus pręſcius eſt omnium futurorum euentuum, ex diſpenſatione diuinæ prouidentiæ hmōi pęnalitates diuerſimode in diuerſis inueniuntur, non quidem p̄p aliqua merita præcedentia hanc vitam, vt Origen. poſuit. Hoc enim eſt contra id, quod dr̄ Rom. 9. Cum nondum aliquid boni vel mali egiſſent. Eſt etiam contra hoc, quia anima non eſt creata ante corpus, ſed vel in pęnam paternorum peccatorum inquātum filius eſt quædam res patris, vnde frequenter parentes puniuntur in prole: vel etiam p̄p remedium ſalutis eius qui hmōi pęnalitatibus ſubditur vt. ſ. per hoc a peccatis arceatur, vel etiā de virtutibus non ſuperbiat, & per patientiam coronetur. Itē nota, q mors dupliciter pōt conſiderari. Vno modo ſm quòd eſt quoddam malum humanæ naturæ, & ſic non eſt ex Deo, ſed eſt defectus quidam incidens ex culpa humana. Alio modo poteſt conſiderari ſm q habet quandam rationem boni, prout. ſ. eſt q̄dam iuſta pœna, & ſic eſt a Deo. Vnde Aug. dicit in lib. retrac. q Deus non eſt actor mortis, niſi inquantum mors eſt pœna. Ad ſm. ſ. de ſingulis pœnis particularibus primis parentibus impoſitis. Dicendum, q primi parentes propter ſuum peccatum priuati ſunt beneficio diuino, quo humanæ naturæ integritas in eis conſeruabatur, per cuius ſubtractionem humana natura in defectus penales incidit, & ideo dupliciter puniti fuerunt. Primo quidem quantum ad hoc, q ſubtractum fuit eis id, quod integritatis ſtatui competebat. ſ. locus terreſtris Paradiſi, quod ſignatur. Gen. 3. cum dr̄. Et emiſit eum dn̄s de Paradiſo voluptatis. Et qa ad illum ſtatum primæ innocentiæ per ſeipſum redire non poterat, conuenienter appoſita ſunt impedimenta ne rediret ad ea quæ primo ſtatui competebant. ſ. a cibo ne ſumeret de ligno, & a loco, collocauit Deus ante Paradiſum Cherubin, & flammeū gladium. Secundo autem puniti fuerunt quantum ad hoc, q attributa ſunt eis ea, quæ naturæ conueniunt tali beneficio deſtitutæ, & hoc quidem, & quantum ad corpus, & quantum ad animam. Quantum quidem ad corpus ad quod pertinet differentia ſexus alia pœna attributa eſt mulieri, alia viro.

De pœna mulieris quantum ad corpus.

MVlieri attributa eſt pęna ſm duo, p̄p quæ viro coniungitur, quæ ſunt generatio prolis, & communicatio operum pertinentium ad domeſticam conuerſationem. Quantum autē ad generationem punita fuit dupliciter. Primo quidem quantū ad tedia. quæ ſuſtinet portando prolem conceptam, & hoc ſignatur cum dicitur. Multiplicabo erumnas tuas, & conceptus tuos. Et quantum ad dolorem quem patitur in pariendo, & quantum ad hoc dicitur. In dolore paries. Quantum vero ad domeſticam conuerſationem punitur ſm hoc quod ſubijcitur dominationi viri, per hoc, quod dicitur. Sub viri poteſtate eris.

Pœna viri ex parte corporis.

SIcut autem ad mulierem pertinet vt ſubdatur viro in his, q̄ ad domeſticam conuerſationem pertinent, ita ad virum pertinet, quod neceſſaria vitæ procuret. Et circa hoc punitur tripliciter. Primo quidem per terræ ſterilitatem, cum dicitur. Maledicta terra in opere tuo. Secundo per laboris anxietatem. Vnde dr̄. In labore comedes de ea cunctis diebus vitæ tuæ. Tertio quantum ad impedimenta, quæ proueniunt terram colentibus. Vnde dicitur. Spinas, & tribulos germinabit tibi.

Pœna amborum ex parte animæ.

SImiliter etiam ex parte animæ triplex eorum pęna deſcribitur. Primo quidem quantum ad confuſionem, quā paſſi ſunt de rebellione carnis ad ſpiritum, vnde dr̄. Aperti ſunt oculi amborum, & cognouerunt ſe eſſe nudos. Secundo quantum ad increpationem propriæ culpæ, per hoc, q dicitur. Ecce Adam factus eſt quaſi vnus ex nobis. Tertio quantum ad commemorationem futuræ mortis, ſecundum q ei dictum eſt. Puluis es, & in puluerem reuerteris. Ad quod etiam pertinet q Deus fecit eis tunicas pelliceas, in ſignum mortalitatis eorum. Ex dictis patet, q quædam pęnæ impoſitæ ſunt ſpecialiter mulieri, quædam viro, quædam vero communiter pertinent ad vtrunque.

Pœna mulieris ſpecialiter.

QVantum ad pœnas ſpecialiter impoſitas mulieri, ponuntur tres. Gen. 3. Prima videlicet. Multiplicabo erumnas tuas, & conceptus tuos. Secunda. In dolore paries filios. Tertia. Et ſub viri poteſtate eris. Quantum ad primum nota, quod licet multiplicatio conceptuum videatur ad dignitatem mulieris pertinere, tamen in pœnam inducitur, non propter ipſam productionem prolis, quæ etiam ante peccatum fuiſſet, ſed propter multitudinem afflictionum quas mulier patitur ex hoc, q portat fetum conceptum. Vnde ſignanter dicitur. Multiplicabo erumnas tuas, & conceptus tuos. Quæcunq; enim mulier concipit, neceſſe eſt vt erumnas patiatur, & cum dolore pariat, præter beatam virginem, quæ ſine corruptione concepit, & ſine dolore peperit: quia eius conceptus non fuit ſecundum legem naturæ a primis parentibus deriuatus. Quia licet multum vehementer deſiderent prolem concipere, & cum delectatione concipiant, tn̄ vix poteſt actus coniugales exercere ſine pruritu carnis, feruore libidinis, & fœtore. Poſtquam autem mulier concęperit, facies paleſcit, venter intumeſcit, greſſus lenteſcit, grauatur corpus, debilitatur virtus, minuitur ſomnus, ſollicitatur animus, & tam ſuum, quàm fœtus periculum metuens anxiatur, cibum faſtidit, quę ſibi proficua ſunt refugit, nociua appetit. Quātum ad ſecundum dicitur. In dolore paries filios. Nam in ſtatu innocentiæ fuiſſet partus abſque dolore. Dicit enim Aug. in 14. de Ciui. Dei. Sic ad pariendum non doloris gemitus, ſed maturitatis impulſus fęminea viſcera relaxaret, ſicut ad concipiendum non libidinis appetitus, ſed voluntarius vſus naturam vtramque coniungeret. Poſt peccatum vero quantas anxietates, & anguſtias in partu ſuſtinent mulieres, quot periculis ſubiacent, quot doloribus cruciantur, quot terroribus anxiantur, plus docet experientia, quam poſſit explicare ſcriptura. Rachel præ nimio dolore partus interijt, & moriēs vocauit filium ſuum Benoni idest filium doloris. Vxor Phynees ſubitis doloribus irruentibus peperit ſimul, & perijt, in ipſo autem momento vocauit filium ſuū Hycaboch, idest, filium mortis. O miſera tam naſcentis, quam parientis conditio, quia plerumque fętus antequam naſcatur, vel in ipſa hora natiuitatis moritur, nec ſine ſuo, & parturientis periculo naſci poteſt. Alia vero pariens aut pariendo perit, & fœtum perimit, aut vt viuum pariat aperitur, vt fœtus ad vitā non veniat niſi pariens moriatur. Concipit mulier cum immunditia, & fœtore, portat cum anguſtia & timore, parit cum triſtitia & dolore, nutrit cum ſolicitudine & labore, cuſtodit cum inſtantia, & mœrore. Quātum ad tertium dicitur. Sub viri poteſtate eris. Huiuſmodi autem ſubiectio mulieris ad virum intelligenda eſt in pœnam mulieris eſſe inducta, non quantum ad regimen, quia etiam ante peccatum vir caput mulieris fuiſſet, & eius gubernator exiſteret, ſed inquantum mulier neceſſe habet obedire volūtati viri ſui, etiam quandoque contra propriam volūtatem. Ante peccatum enim mulier obediret, & ſeruiret viro ex libera voluntate, & mera charitate, poſt peccatum vero mulieri impoſitū eſt in pęnam vt viro ſit ſubdita, ex conditione quodāmō. ſ. velit nolit. Si autem aliqua non concipit neque parit, patitur defectū ſterilitatis, quæ præponderat pœnis omnibus ante dictis.

Pœna viri ſpecialiter.

SImiliter viro imponuntur tres pœnæ. Prima eſt. Maledicta terra in opere tuo. Secunda. Spinas, & tribulos germinabit tibi. Tertia. In laboribus comedes ex ea. Et infra. In ſudore vultus, &c. Quantum ad primum nota, quod maledictio intelligenda eſt, vel propter ſterilitatem, quia poſt peccatum terra in multis locis eſt ſterilis, quod forte non fuiſſet ante peccatum: vel propter diminutionem fęcunditatis, quia ſcilicet non tātos, nec tot fructus profert poſt lapſum ſicut ante feciſſet. Vel p̄p bonitatis fructuū diminutionē, qa poſt peccatū fructus terrę nec ita ſunt pulchri ac delectādū aſpectū, nec ita odoriferi ad delectandū olfactū, nec ita dulces ad delectandum guſtum, nec ad

nutriendum

nutriendum æqualiter efficaces. Quantum ad ſm ſciendum, ꝙ ante peccatum terra ſpinas, & tribulos germinaſſet in cibũ animalium, non autem in hoĩs pœnam, quia.ſ. per earum exortum nullus labor vel punctio ſeu impedimentum hoĩ terram operãti accideret, ſicut dicit Aug. 11. ſuper Gen. ad litteram. Quantum ad tertium dr̃. In ſudore vultus tui veſceris pane t. Hoc in pœnã imponitur hoĩ, quia ante peccatum non fuiſſet labor, qui fatigationem, tedium vel laborem mentis vel corporis generaret, ſed bene fuiſſet operatio delectabilis ad conſolationẽ, & recreationẽ hoĩs operantis. Vñ ante peccatũ dictum eſt hoĩ. Poſuit Deus hoĩem in Paradyſo voluptatis vt operaretur, & cuſtodiret illũ. Poſt peccatum autem oportet vt quicumque terram operatur, in ſudore vultus panem comedat, & qui per ſeipſos agriculturã non exercẽt, in alijs operibus occupentur: homo.n. ad laborẽ naſcitur Iob. 5. & ſic non ſine ſudore vultus panem manducat.

Pœna vtriuſque ſpecialiter.

SImiliter etiã imponuntur tres pœnæ pertinentes ad vtrũq;. Prima quantum ad habitationis locum, cum dr̃. Emiſit dñs Deus hoĩem de Paradiſo voluptatis, &c. Secunda quantum ad cibum, cũ dr̃. Videte ne forte ſumat is de ligno vitæ, &c. Tertia quantum ad veſtitum, cum dr̃. Fecit eis tunicas pelliceas, & induit eos. Quantum ad primũ ſciendũ, ꝙ hõ iuſto Dei iudicio de loco voluptatis excluſus eſt, q͂a locũ tã ſublimẽ, mundiſſimũ, luminoſum, delectabilẽ, ſumme q̃etũ, ſumme tẽperatũ, & bonis oĩbus abũdãtẽ fœdauerãt, adeo dignũ fuit vt in locũ infimũ, immundũ, tenebroſum, laboris & anguſtiæ, doloris & miſeriæ, fœtoris, & penuriæ plenum deijceretur. Tñ locus ille poſt emiſſionẽ hoĩs in rerũ ordine debuit remanere, quia quamuis non ſeruiat hoĩ ad vſum habitationis, ſeruit tñ ei ad documentum, dum cognoſcit pp peccatum ſe a tali loco fuiſſe priuatum, & dum per ea.q̃ corporaliter in illo Paradiſo ſunt inſtruuntur de his, q̃ pertinent ad Paradiſum cœlũ, quo aditus hoĩ præparatur per Chriſtum. Quantum ad ſm quod dr̃. Videte ne forte ſumatis de ligno vitæ, &c. Sciendum, ꝙ ſi poſt peccatum comediſſet hõ de ligno vitæ, nõ tñ pp hoc immortalitatẽ recuperaſſet, ſed beneficio illius cibi potuiſſet vitã magis ꝓlongare. Vñ quod dr̃. Et viuat in æternum, ſumitur ibi, In æternum, ꝓ diuturno, hoc autem nõ expediebat hoĩ vt in miſeria huius vitæ diutius ꝑmaneret. Cum autẽ dr̃ ibidẽ. Ecce Adam, quaſi vnus ex nobis factus eſt ſciens bonum, & malum. Verba Dei, ſicut dicit Auguſt. 11. ſuper Gen. ad litteram. Non tã ſunt primis parentibus inſultantis, quã cæteros, ne ita ſuperbiant deterrentis pp iſta conſcripta ſunt, quia.ſ. non ſolum Adam non factus fuit qualis fieri voluit, ſed nec id, qđ factus fuerat, conſeruauit. Quantum ad tertiũ ſciẽdũ, ꝙ primis parentibus ante peccatum aſſignatus, & datus fuit cibus, non autem veſtitus, q͂a cibus neceſſarius eſt hoĩ, & fuiſſet neceſſarius etiã ante lapſum ad fomẽ caloris naturalis, & ad corporis augmentum. Veſtitus autem neceſſarius eſt hoĩ ſm ſtatum præſentis miſeriæ pp duo. Primo quidem pp defectum ab exterioribus nocumentis, puta in tpe caloris, & frigoris. Secundo ad tegumentum ignominiæ, ne turpitudo membrorũ appareat, in quibus præcipue manifeſtatur rebellio carnis ad ſpiritũ. Hæc autem duo in primo ſtatu non erant, quia in ſtatu illo corpus hominis non poterat per aliquid extrinſecum lædi; nec etiam erat in ſtatu illo aliqua turpitudo in corpore hominis quæ confuſionem induceret. Vnde dicitur Gen. 2. Erant autem vterque nudus Adam ſcilicet & vxor eius, & non erubeſcebant.

De peccato originali. Diſt. XII.

DEinde conſiderandum eſt de peccato quod a primis parentibus transfunditur per originem in poſteros. ſ. de peccato originali. Circa quod tria conſideranda occurrunt. Primo de eius traductione. Secundo de eius eſſentia. Tertio de eius ſubiecto. Circa primum videnda ſunt quinque. Primo vtrũ peccatum primi hominis per originem in poſteros deriuetur. Secundo vtrum omnia alia peccata primi parẽtis vel etiã aliorum parentum per originem in poſteros deriuentur. Tertio vtrũ peccatum originale deriuetur ad omnes, qui ex Adam per viã ſeminis generantur. Quarto vtrum deriuaretur ad illos qui miraculoſe ex aliqua parte humani corporis formarentur. Quinto vtrum ſi fœmina peccaſſet viro non peccante, traduceretur originale peccatum. Ad primum. ſ. vtrum peccatum primi hoĩs in poſteros per originem traducatur. Dicendum, ꝙ ſm fidẽ Catholicã eſt tenendum, ꝙ peccatum primi hoĩs originaliter tranſit in poſteros. Propter quod etiã pueri mox nati deferuntur ad baptiſmum, tanquã ab aliqua infectione culpæ abluendi. Contrariũ autem eſt hæreſi Pelagianæ, vt patet per Aug. in plurimis ſuis libris. Ad inueſtigandum autem qualiter peccatum primi parentis originaliter poſſit tranſire in poſteros, diuerſi diuerſis vijs proceſſerunt. Quidam.n. conſiderantes, ꝙ peccati ſubiectum eſt anima rationalis, poſuerunt ꝙ cum ſemine rationalis anima traducatur, vt ſic ex infecta anima infectæ animæ deriuari videãtur. Alij vero hoc repudiantes tanquam erroneum conati ſunt oſtẽdere q͂o culpa aĩæ parentis traducitur in prolem, etiam ſi aĩa non traducaẽ, per hoc ꝙ corporis defectus traducunẽ a parẽte ĩ prolem, ſicut ſi leproſus generat leproſum, vel podagricus podagricum, pp aliquã corruptionem ſeminis, licet illa corruptio nõ dicatur lepra vel podagra. Cum autem corpus ſit proportionatum animæ, & defectus animæ redundent in corpus, & e cõuerſo, ſimili modo dicunt ꝙ culpabiles defectus animæ per traductionem ſeminis in prolem deriuantur, quamuis ſemen actualiter non ſit culpæ ſubiectum. Sed oẽs hm̃oi viæ ſufficientes nõ ſũt, quia dato, ꝙ aliqui defectus corporales a parente tranſeant in prolem per originem, & etiam aliqui defectus animæ ex conſequenti pp corporis indiſpoſitionem, ſicut interdum ex fatuis fatui generantur, tñ hoc ipſum, qđ eſt ex origine aliquem defectũ hr̃e, vr̃ excludere rõnem culpæ, de cuius rõne eſt, ꝙ ſit voluntaria. Vnde etiam poſito, ꝙ anima rõnalis traduceretur ex hoc ipſo, ꝙ infectio animæ prolis non eſſet in eius voluntate, amitteret rationem culpæ obligantis ad pœnam, vt Philoſophus dicit in 3. Ethic. Nullus improbabit cæco nato, ſed magis miſerebitur. Et ideo alia via procedendum eſt, dicendo ꝙ oẽs homines, qui naſcuntur ex Adam poſſunt conſiderari vt vnus homo, inquantum conueniunt in natura quam a primo parente accipiunt, ſm quod in ciuilibus omnes, qui ſunt vnius communitatis reputanẽ quaſi vnum corpus, & tota communitas quaſi vnus homo. Porphyri⁹ etiam dicit, ꝙ per participationem actus ſpeciei plures homines ſunt vnus homo. Sic igitur multi homines ex Adam deriuati ſunt tanquam multa membra vnius corporis, actus autem vnius membri corporalis puta manus non eſt voluntarius voluntate ipſius manus, ſed voluntate animæ, quæ primo mouet mẽbra. Vnde homicidium, quod manus committit, non imputatur manui ad peccatum, ſi conſideratur manus ſm ſe vt diuiſa a corpore, ſed imputatur ei inquantum eſt aliquid hominis, quod mouetẽ a primo principio motiuo hominis. Sic igitur inordinatio, q̃ eſt in iſto homine ex eodem generato non eſt voluntaria voluntate ipſius, ſed voluntate primi parentis, qui mouet motione generationis oẽs, qui ex eius origine deriuantur, ſicut voluntas animæ mouet oĩa membra ad actum. Vñ peccatum, qđ ſic a primo parente in poſteros dr̃ originale, ſicut peccatum, qđ ab aĩa deriuaẽ ad mẽbra corporis dr̃ actuale, & ſicut peccatum actuale, qđ per membrum aliquod committitur non eſt peccatum illius mẽbri, niſi inquantum illud membrum eſt aliquid ipſius hoĩs, pp quod vocatur peccatum humanum ita peccatum originale nõ eſt peccatum huius perſonæ, niſi inquantum hoc perſona recipit naturã a primo parente. Vnde & vocatur peccatum naturæ, ſm illud Ephe. 2. Eramus natura filij iræ. Sicut autem filius nõ portat iniquitatem patris. i. non punitur pro peccato actuali patris, ſicut dr̃ Ezech. 18. niſi ſit particeps culpæ patris per imitationem iniquitatis paternæ. Sic nec pro peccato primi parentis punirentur filij, niſi participes eſſent peccati primi parentis. Fiunt autem homines participes culpæ eius, quia deriuatur per originem culpa a primo parente in oẽs poſteros, ſicut & actuale peccatum ꝑ imitationem. Item quamuis aĩa, quæ eſt ſubiectum culpæ non traducatur a parente in prolem, quia virtus ſeminis non poteſt cauſare animam rationalem, mouet tñ ad ipſam diſpoſitiue. Vñ per virtutẽm ſeminis traducitur humana natura a parente in prolẽ, & ſimul cũ natura naturæ infectio, ex hoc fit iſte, ꝙ naſcitur cõſors culpæ primi parentis, ꝙ natura ab eo ſortitur per quandam generatiuam motionem. Item quãuis in illo ſemine non ſit actualiter culpa, quia non poteſt eſſe ſubiectum culpæ, tñ virtualiter eſt in illo humana natura, quam concomitatur talis culpa. Item magis inficiẽ aĩa ꝑ ſemẽ, q̃ ꝑ carnẽ q͂a ſemẽ eſt principiũ generõnis, q̃ eſt proprius actus naturæ eius ꝓpagationi deſeruiẽs, caro aũt dicit qđ ꝑfectũ iã determinatũ ad ꝑſonã. Si.n. ꝑ carnẽ iã ꝑfectã inficeret aĩa ſibi vnita, iã aĩa nõ poſſet emũdari a peccato originali, quãdiu eſſet carni vnita. Ad ſm. ſ. vtrũ oĩa alia peccata, vel primi parẽtis vel ꝓximorũ parẽtũ traducanẽ in poſteros, dicẽdũ ꝙ Aug. hãc q̃ſtionẽ mouet in Ench. & inſolutã relinquit. Sed ſi quis diligẽter attẽdat, impoſſibile eſt, ꝙ aliqua peccata ꝓximorũ parẽtũ, vel etiã primi parẽtis ꝑter primũ ꝑ originẽ traducanẽ, cuius rõ eſt, q͂a hõ generat ſibi idẽ in ſpẽ, nõ autẽ ſm indiuiduũ, & ideo ea, q̃ directe ꝑtinẽt ad indiuiduum, ſicut perſonales actus, & q̃ ad eos pertinẽt, nõ traducunẽ a parẽtibus in filios. Nõ.n. grammaticus traducit in filium ſcientiã grãmaticæ, q̃ ꝓprio ſtudio acquiſiuit. Sed ea, quæ pertinent ad naturam ſpeciei traducuntur a parentibus in filios, niſi ſit defectus naturæ, ſicut oculatus generat oculatum, niſi natura deficiat. Et ſi natura ſit fortis etiam aliqua indiuidualia accidentia propagantur in filios pertinentia ad diſpoſitionem naturæ, ſicut velocitas corporis, bonitas ingenij, & alia huiuſmodi, nullo

autem modo ea,quæ sunt purè personalia vt dictum est. Sicut enim ad personã pertinet aliquid ſm seipsum, & aliquid ex dono gratiæ,ita etiam ad naturam pôt aliquid pertinere ſm seipsam. ſ.quod causatur ex principijs eius,& aliqd ex dono gratiæ.Et hoc modo iustitia originalis erat quoddã donum gratiæ, toti humanæ naturæ diuinitus collatum in primo parente, qđ quidè primus hõ amisit ꝑ primũ peccatum.Vñ sicut illa originalis iustitia traducta fuisset in posteros simul cũ natura,ita & inordinatio opposita, sed alia peccata actualia vel aliorũ nõ corrũpũt naturã quãtũ ad id qđ natura est,sed solũ quãtũ ad id, qđ ꝑsonæ est,i.ſm ꝑsonitatẽ ad actũ, vnde alia peccata non traducunt. Ad tertiũ.ſ. vtrũ peccatũ primi parentis transeat ꝑ originẽ in oẽs posteros, qui ex eo ꝑ viã seminis generantur, dicendũ,ꝙ ſm fidẽ catholicã firmiter est tenendũ,ꝙ oẽs hoĩes præter solum Christum ex Adã deriuati peccatum originale ex eo cõtrahunt. Alioquin nõ oẽs indigerent redemptionem,quæ est per Christũ, qđ erroneũ est.Rõ autem pôt sumi ex eo,quod supra dictũ est,ꝙ sic ex peccato primi parentis traducatur originalis culpa in posteros,sicut a voluntate animæ per motionem membrorum traducitur peccatum actuale ad membra corporis. Manifestum est autem, ꝙ peccatum actuale traduci potest ad omnia membra quæ possunt moueri a voluntate. Vnde,& culpa originalis traducitur ad oẽs illos qui mouentur ab Adam motione generationis.Ad quartũ scilicet,vtrum si aliquis miraculose formaretur ex carne humana contraheret originale peccatum,dicendum,ꝙ sicut iã dictum est,peccatum originale a primo parente traducitur in posteros, inquantum mouentur ab ipso per generationem, sicut membra mouentur ab anima ad peccatum actuale, non autem est motio ad generationem nisi per virtutem actiuam in generatione, Vnde illi soli peccatum originale contrahunt,qui ab Adam descẽdunt ꝑ virtutẽ actiuã in generatione originaliter ab Adã deriuata,quod est ſm seminalẽ rõnẽ ab eo descendere, nã ra. in seminalis nihil est aliud q̃ vis actiua in generatione.Si aũt aliquis formaretur virtute Diuina ex carne humana,manifestum est, ꝙ vis actiua non deriuaretur ab Adã, vñ non contraheret peccatum originale:sicut nec actus manus ꝑtineret ad peccatum humanũ,si manus non moueretur a voluntate hoĩs, sed ab aliquo extrinseco mouente. Ad quintum.ſ.vtrum si Adã non peccasset Eua peccante filij contraherent originale peccatum.Dicendum ꝙ huius dubitationis solutio ex præmissis apparet. Dictũ est.n. supra,ꝙ peccatum originale a primo parente traducitur inquãtum mouet ad generationẽ natorum, vnde dictum est,ꝙ si materialiter tñ aliquis ex carne humana generaret, originale peccatum non contraheret. Manifestum est autem ſm doctrinam philosophorum, ꝙ principium actiuum in generatione est a patre,materiam autem ministrat mater. Vnde peccatum originale non contrahitur a matre,sed a patre.Et ſm hoc si Adam non peccante Eua peccasset, filij originale peccatum non contraherẽt.Ecõtrario autẽ esset si Adã peccasset, & Eua non peccasset.

De peccato originali quantum ad eius essentiam. *Dist.* X I I I.

DEinde considerandum est de peccato originali quantũ ad eius essentiam.Et circa hoc quæruntur quatuor. Primo vtrum peccatum originale sit habitus.Secundo vtrum sit vnũ tñ in vno hoĩe.Tertio vtrũ sit concupiscentia.Quarto vtrũ sit æqualiter in oĩbus. Ad primum.ſ.vtrum originale peccatum sit habitus.Dicendum,ꝙ sicut supra dictum est duplex est habitus.Vnus quidem quo inclinatur potentia ad agendũ, sicut scientiæ,& virtutes habitus dicũtur.Et hoc mõ patet,ꝙ peccatũ originale non est habitus. Alio modo dr habitus dispositio alicui⁹ naturæ ex multis cõpositæ,ſm q bene se habet vel male ad aliquid,& præcipue cum talis dispositio versa fuerit quasi in naturam,vt patet de ægritudine, & sanitate. Et hoc modo peccatum originale est habitus. Est.n.quædam inordinata dispositio proueniens ex dissolutione illius armoniæ in qua consistebat rõ originalis iustitiæ. sicut etiam ægritudo corporalis est quædam inordinata dispositio corporis, ſm quod soluitur æqualitas in qua consistit ratio sanitatis, vnde peccatum originale languor naturæ dicitur.Ad ſm.ſ.vtrum in vno homine sit tñ vnum originale peccatum, Dicendum,ꝙ in vno homine est vnum peccatum originale,cuius ratio dupliciter accipi potest.Vno modo ex parte causæ peccati originalis.Dictum est.n.supra, ꝙ solum primum peccatum primi parentis in posteros traducitur, vnde peccatum originale in vno hoĩe est vnum numero,& in oĩbus hominibus est vnum proportione respectu.ſ.ad primũ principiũ. Alio modo potest accipi ratio eius ex ipsa essentia originalis peccati. In omni.n.inordinata dispositione vnitas speciei consideratur ex parte causæ,vnitas autem ſm numerum ex parte subiecti, sicut patet in ægritudine corporali. Sunt enim diuersæ ægritudines specie,quæ ex diuersis causis procedunt, puta ex superabundantia calidi,& frigidi,ex læsione pulmonis vel hepatis.Vna autem ægritudo ſm speciem in vno homine non est nisi vna numero.Causa autem huius corruptæ dispositionis, quæ dr originale peccatum,est vna tñ.i.priuatio originalis iustitiæ, per quã sublata est subiectio humanæ mentis ad Deum, & ideo peccatũ originale est vnũ specie,& in vno hoĩe non pôt esse nisi vnũ numero.In diuersis aũt hoĩbus est vnũ specie,& ꝑportione, diuersum numero. Ad tertium.ſ.vtrũ originale peccatũ sit concupiscẽtia, dicẽdũ,ꝙ vnũquodq; habet spẽm a sua forma. Dictũ est autem supra,ꝙ species originalis peccati sumitur ex sua cã, vñ oportet,ꝙ id, quod est formale in originali peccato accipiatr ex parte causæ peccati originalis, oppositorũ autem oppositæ sunt causæ. Est igitur attendenda causa originalis peccati ex cã originalis iustitiæ,q̃ opponit ei.Tota autẽ ordinatio originalis iustitiæ est ex hoc,ꝙ voluntas hoĩs erat Deo subiecta.Quæ quidem subiecta primo,& principaliter erat ꝑ voluntatẽ,cuius est mouere oẽs alias partes animæ in finẽ,vnde ex auersione voluntatis a Deo consecuta est inordinatio in omnibus alijs animæ viribus. Sic igit priuatio originalis iustitiæ, ꝑ q̃ voluntas subdebat Deo est formale in peccato originali. Oĩs autẽ alia inordinatio viriũ animæ præcipue in hoc attendit, quia inordinate conuertuntur ad bonũ cõmutabile,q̃ quidem inordinatio cõi nomine pôt dici concupiscẽtia. Et ita peccatũ originale materialiter qdẽ est concupiscentia,formaliter vero est defectus originalis iustitiæ. Ad quartum.ſ.vtrum peccatũ originale sit æqualiter in omnibus,dicendum,ꝙ in originali peccato sunt duo. Quorum vnum est defectus originalis iustitiæ, aliud autem est relatio huius defectus ad peccatum primi parentis a quo per vitiatam originẽ deducitur.Quantũ autẽ ad primũ,peccatum originale non recipit magis,& minus,quia totum donum originalis iustitiȩ est sublatũ.Priuationes autẽ totaliter aliquid priuantes,vt mors,& tenebrȩ nõ recipiunt magis,& minus.Similiter etiam,nec quantum ad ſm, æqualiter.n.oẽs relationem habent ad primum principium vitiatæ originis,ex quo peccatũ originale recipit rõnẽ culpæ. Relatio.n.non recipit magis,& minus: vnde manifestum est,ꝙ peccatum originale non potest esse magis in vno,quàm in alio.

De subiecto originalis peccati. *Dist.* X I I I I.

DEinde considerandum est de subiecto originalis peccati, Et circa hoc videnda sunt quatuor. Primo vtrum subiectum originalis peccati per prius sit caro vel anima. Secũdo vtrum,sit in anima per essentiam aut per potentias suas. Tertio vtrum voluntas per prius sit subiectum originalis peccati, q̃ aliæ potentiæ. Quarto vtrum aliquæ potentiæ animæ sint specialiter infectæ.ſ.generatiua vis,concupiscibilis,& sensus tactus. Ad primum.ſ.vtrum peccatum originale magis sit in carne, q̃ in anima, dicendum, ꝙ aliquid potest esse in aliquo dupliciter. Vno modo sicut in causa vel principali vel instrumentali. Alio modo sicut in subiecto. Peccatum igitur originale omnium hominum fuit quidem in ipso Adam,sicut in prima causa principali,ſm illud Rom,5.In quo oẽs peccauerunt.In semine autẽ corporali est peccatum originale sicut in causa instrumentali, eo ꝙ per virtutem actiuam seminis traducitur peccatum originale in prole n simul cum natura humana. Sed sicut in subiecto, peccatum originale nullo modo potest esse in carne,sed solum in anima,cuius ratio est,sicut supra dictum est,hoc modo ex voluntate primi parentis peccatum originale traducitur in posteros per quandam generatiuam motionem,sicut a voluntate alicuius hominis deriuatur peccatum actuale ad alias partes eius,in qua quidem deriuatione hoc potest attẽdi, ꝙ quicquid prouenit ex motione voluntatis peccati ad quacumq; partẽ hominis, quæ quocumque modo potest esse particeps peccati, uel per modum subiecti, vel per modum instrumenti, habet rationem culpæ. Sicut ex voluntate gulæ prouenit concupiscentia cibi ad concupiscentem,& sumptio cibi ad manus, & os,quæ inquantum mouentur a voluntate ad peccatum sunt instrumenta peccati:quod vero vlterius deriuatur ad vim nutritiuam, & ad interiora mẽbra,quæ non sunt nata moueri a voluntate,non habet rationem culpæ. Sic igitur cum anima possit esse subiectum culpæ,quicquid prouenit de corruptione primi peccati ad animam, habet rationem culpæ, quod autem prouenit ad carnem non habet rationem culpæ, sed pœnæ. Sic ergo anima est subiectum peccati originalis,non autem caro. Nec obstat, quod dicit Apostolus ad Rom.septimo. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Ex quo verbo videtur,ꝙ repugnantia carnis ad mentem principaliter consistit in carne. Repugnantia autem carnis ad mentem procedit ex corruptione originalis peccati, & sic originale peccatum principaliter videtur esse in carne. Sed Apostolus ibi loquitur de homine iam redempto, qui liberatus est a culpa, sed subiacet adhuc pœnæ, ratione cuius peccatum dicitur habitare in carne. Vnde ex hoc non sequitur, quod caro sit subiectum culpæ, sed pœnæ. Item quia

peccatum

peccatum originale causatur ex semine sicut ex causa instrumentali, vt dictum est, non autẽ oportet, ꝙ aliquid sit principalius in causa instrumentali, ꝗ in effectu, ideo nõ oportet, qđ peccatum originale principalius sit in carne, ꝗ in aĩa, sed in Adã peccante principalius fuit, in quo fuit ſm rõnem actualis peccati. Itẽ peccatum originale a primo parente contrahimus, inquantũ in eo fuimus ſm rõnem seminalem. Sic autem non fuit ibi aĩa, sed sola caro. Sed licet aĩa huius vel illius hoĩs non fuerit in Adã peccante ſm rõnem seminalem sicut in principio effectiuo, fuit tñ in eo sicut in principio dispositiuo, eo ꝙ semen corporale, quod ex Adam traducitur, sua virtute non efficit aĩam rõnalem, sed ad eam disponit. Cum autem aĩa in sui infusione in corpus, inficiatur macula originalis peccati ex contractu carnis maculatæ, hmõi infectio originalis peccati nullo modo causatur a Deo, sed ex solo peccato primi parentis per carnalem generationem, & ideo cum creatio importet respectum aĩæ ad solum Deũ, nõ potest dici, ꝙ aĩa in sui creatione inquinetur. Sed infusio importat respectum, & ad Deum infundentem, & ad carnem cui infunditur aĩa. Et ideo respectu ad Deum infundentem non potest dici, ꝙ aĩa per infusionem maculetur, sed solum habito respectu ad corpus cui infunditur. Licet autem sic inficiatur aĩa a carne in ipso suæ infusionis instanti, non debet tñ Deus summe bon9, & sapiens prætermittere creationem huius aĩæ, quia bonũ cõe bono particulari præfertur. Vnde Deus ſm suam sapientiam nõ prætermittit vniuersalem ordinem rerum, qui est vt tali corpori talis aĩa infundatur, vt vitetur singularis infectio huius animę præsertim cum natura aĩæ hoc habeat, vt esse non incipiat nisi in corpore. Melius est autem ei sic esse ſm naturam, quam nullo modo esse, præsertim cum possit per grãm damnationẽ euadere. Ad ſm. s. vtrũ originale peccatũ sit ꝑ prius in aĩa, quam in eius potentijs, dicendũ, ꝙ illud principaliter est subiectum alicuius peccati, ad quod pertinet prima causa motiua illius peccati. Sicut si causa motiua ad peccandum sit delectatio sensus, qui ptinet ad vim concupiscibilem sicut ꝓprium obiectum eius, sequitur ꝙ vis concupiscibilis sit proprium subiectum illius peccati. Manifestũ est autẽ, ꝙ peccatum originale causatur per originem. Vnde illud aĩæ, quod primo attingitur ab origine hoĩs est primum subiectum originalis peccati. Attingit autẽ origo aĩam vt terminum generationis, ſm quod est forma corporis, qđ qđẽ conuenit ei ſm essentiam propriam. Vnde aĩa ſm essentiã est subiectum primum originalis peccati. Sicut originalis iustitia primordialiter pertinebat ad essentiam aĩæ. Erat. n. donum diuinitus datum humanæ naturæ, quam per prius respicit essentia aĩæ quàm eius potentiæ. Potentiæ. n. magis videntur pertinere ad personam inquantum sunt principia personalium actuum. Vnde sunt propria subiecta peccatorum actualium, quæ sunt peccata personalia. Ad tertium. s. vtrum peccatũ originale, per prius inficiat voluntatem, quàm alias potentias, dicendum, ꝙ in infectione peccati originalis duo est considerare. Primo quidem inhærẽtia eius ad subiectum, & ſm hoc primo respicit essentiam animæ, vt dictum est. Deinde considerare oportet inclinationem eius ad actum, & hoc modo respicit potentias animæ. Oportet igitur, ꝙ illam per prius respiciat, quæ primam inclinat oẽ habet ad peccandum, hoc autem est voluntas, vt ex supradictis patet. Vnde peccatum originale per prius respicit voluntatem. Ad quartum. s. vtrum vis generatiua, & vis concupiscibilis, & sensus tactus sint magis infectæ, quàm aliæ potentię animę, dicendum, quod huiusmodi corruptio præcipue infectio nominari solet, quæ nata est in aliud transferri, vnde & morbi contagiosi sicut lepra, & scabies, & hmõi infectiones dicuntur. Corruptio autem originalis peccati traducitur per actum generationis, sicut supra dictum est, vnde potentiæ, quæ ad huiusmodi actum concurrunt, maximẽ dicuntur esse infectæ. Huiusmodi enim actus deseruit generatiuę inquantum ad generationem ordinatur. Habet autem in se delectationem tactus, quæ est maximũ obiectum concupiscibilis. Et ideo cum omnes partes animæ dicantur esse corruptæ per peccatum originale, specialiter tres prædictæ dicuntur esse corruptæ, & infectæ.

De causa peccati. Dist. XV.

Deinde considerandum est de causa peccati, ſm ꝙ vnum peccatum est causa alterius. Et circa hoc quærunt quatuor. Primo vtrum cupiditas sit radix omnium peccatorum. Secundo vtrum superbia sit initium omnis peccati. Tertio vtrum præter superbiam, & auaritiam debeant dici capitalia vitia aliqua. Quarto quot, & quæ sunt capitalia vitia. Ad primũ, s. vtrum cupiditas sit radix omnium peccatorum. Dicendum, ꝙ ſm quosdam cupiditas dr̃ multipliciter. Vno mõ prout est inordinatus appetitus diuitiarũ, & sic est speciale peccatũ. Alio modo ſm ꝙ significat inordinatum appetitum cuiuscumque boni temporalis, & sic est genus omnis peccati. Nam in omni peccato est inordinata conuersio ad commutabile bonum, vt dictum est. Tertio sumitur prout significat quandam inclinationem naturę corruptæ ad bona corruptibilia inordinate appetenda. Et sic dicunt cupiditatẽ esse radicẽ oĩum peccatorum, ad similitudinem radicis arboris, quæ ex terra trahit alimentum. Sic. n. ex amore rerum temporalium oẽ peccatum procedit, & hęc quidẽ quamuis vera sint, non tñ uidentur esse ſm intentionem Apostoli, ꝙ dixit cupiditatem esse radicem oĩum peccatorum. Manifestẽ. n. ibi loquitur contra eos, qui cum velint diuites fieri incidunt in tentationes, & in laqueum diaboli, eo ꝙ radix omnium malorũ est cupiditas. Vnde manifestum est, ꝙ loquitur de cupiditate ſm ꝙ est inordinatus appetitus diuitiarum. Et ſm hoc dicendũ est, ꝙ cupiditas ſm ꝙ est speciale peccatum dr̃ radix omnium peccatorum, ad similitudinem radicis arboris, quæ alimentum pręstat toti arbori. Videmus. n. ꝙ per diuitias homo acquirit facultatem perpetrandi quodcumque peccatum, & adipiscendi desiderium cuiuscumque peccati, eo ꝙ ad habenda quæcumq; temporalia potest homo per pecuniam iuuari ſm ꝙ dr̃ Eccle. 10. Pecuniæ obediunt oĩa. Et ſm hoc patet, ꝙ cupiditas diuitiarũ radix est oĩum peccatorum. Sciendum autem, ꝙ sicut in naturalibus nõ quæritur, quid semper fiat, sed quid in pluribus accidat, eo ꝙ natura corruptibilium rerum impediri potest vt non semper eodem modo operetur: ita etiam in moralibus consideratur quod vt in pluribus est, non autem, quod est semper, eo ꝙ voluntas non ex necessitate operatur. Non ergo dr̃ auaritia radix oĩs mali, quin interdum aliquod aliud malum sit radix eius, sed qa ex ipsa vt frequentius alia mala oriuntur ratione prædicta. Ad ſm. s. vtrum superbia sit initium omnium peccatorum, dicendũ, ꝙ quidam dicũt superbiam tripliciter dici. Vno modo ſm ꝙ superbia significat inordinatum appetitum propriæ excellentiæ, & sic est speciale peccatum. Alio modo ſm ꝙ importat quendam actualem contemptum Dei, quantum ad hunc effectum, qui est non subdi eius præcepto, & sic dicunt, ꝙ est generale peccatum. Tertio mõ ſm ꝙ importat quandam inclinationem ad hmõi contemptum ex corruptione naturæ, & sic dicunt quod est initium omnis peccati. Et differt a cupiditate, quia cupiditas respicit peccatum ex parte conuersionis ad bonum commutabile, ex quo peccatum quodãmodo nutritur, & fouetur, ꝑꝑ hoc cupiditas dr̃ radix. Sed superbia respicit peccatum ex parte auersionis a Deo, cuius præcepto homo subdi recusat, & ideo vocatur initiũ, qa ex parte auersionis incipit rõ mali. Et hæc qđẽ quamuis vera sint, nõ tñ sunt ſm intentionẽ sapientis, qui dicit. Initiũ oĩs peccati superbia. Manifeste. n. loquitur de superbia, ſm ꝙ est inordinatus appetitus ꝓpriæ excellentiæ. Qđ patet ꝑ hoc, quod subdit. Sedes ducum superborum destruxit Deus, &c. & ideo dicendum est, ꝙ superbia ſm ꝙ est speciale peccatum, est initium oĩs peccati. Considerãdũ est. n. ꝙ in actibus voluntarijs cuiusmodi sunt peccata duplex ordo inuenitur. s. intẽtionis, & executionis. In primo qđẽ ordine habet rõnẽ principij finis. Finis autem in oĩbus bonis tẽporalibus acquirendus est, vt homo per illam quandam perfectionẽ, & excellentiã habeat, & ideo ex hac parte superbia, quæ est appetitus excellentiæ ponitur esse initium oĩs peccati. Sed ex parte executionis est primum illud, quod ꝑbet opportunitatem adimplendi oĩa desideria peccati, quod habet rõnem radicis. s. diuitiæ, & ideo ex hac parte auaritia ponit esse radix oĩum malorum. Nec obstat, quod dr̃ Eccle. 10. Initiũ superbiæ hoĩs apostatare a Deo, & sic superbia non vr̃ esse initium oĩs peccati. Sed sciendum, ꝙ apostatare a Deo dr̃ esse initium superbiæ ex parte auersionis, ex hoc. n. ꝙ homo non vult subdi Deo, sequitur, ꝙ inordnate velit propriam excellentiam in rebus temporalibus, & sic apostasia a Deo non sumitur hic quasi speciale peccatum. Sed magis conditio quædam generalis omnis peccati, quæ est auersio ab incommutabili bono. Vel potest dici, quod apostatare a Deo dicitur esse initium superbię quia est prima superbiæ species. Ad superbiam autem pertinet cuicumque superiori nolle subijci, & præcipue nolle subdi Deo, ex quo contingit quod homo supra seipsum indebite se extollat, quantum ad alias superbiæ species. Item nota, quod inordinatus amor sui dicitur initium omnis peccati, quia secundum August. 14. de Ciui. Dei. facit ciuitatem Babiloniæ, sed in hoc dicitur homo se amare, ꝙ vult sui excellentiam. Idem enim est se amare, quod velle sibi bonum. Vnde ad idem pertinet, quod superbia ponatur initium omnis peccati, vel proprius amor sui. Ad tertium. s. vtrum præter superbiam, & cupiditatem sint qđã aliqua alia peccata, quæ capitalia nominentur, dicendum, ꝙ capitale a capite dicitur. Caput autem proprie quidem est quoddã membrum animalis, quod est principium, & directiuum totius animalis vnde metaphoricẽ omne principium caput vocatur: & etiam homines, qui alios dirigunt, & gubernant capita aliorum dicuntur. Dicitur ergo vitium capitale vno modo a capite pro-

priè dicto, & sm hoc peccatū capitale dr peccatū, qđ capitis pœna punitur. Sed sic nunc non intēdimus de capitalibus vitijs vel peccatis. Sed sm q alio mō dr peccatum capitale a capite, put metaphoricè significat principium vel directiuū aliorum, & sic dr vitium capitale ex quo alia vitia oriūtur, & præcipuè sm originem causæ finalis, quæ est formalis origo vt supra dictum est, & ideo vitium capitale non solum est principium aliorum, sed etiam est directiuum quodammō aliorum. Semper.n.ars vel habitus ad quam pertinet finis, principatur & imperat circa ea, q sunt ad finem. Vñ Greg. 31. Moral. hmōi vitia capitalia ducibus exercituum comparat. Dicuntur autem capitalia vitia non solū illa, quæ habent rōnem primæ originis, sicut auaritia, quæ dr radix, & superbia quæ dr initium, sed etiam illa, quæ habent rōnē originis propinquæ respectu plurium peccatorum. Ad quartum. s. quot, & quæ sint capitalia vitia, dicendum, q sicut dictum est, vitia capitalia dicuntur ex quibus alia oriuntur, præcipue sm rationem causæ finalis: hmōi autem origo potest attendi dupliciter. Vno quidem modo sm conditionem peccantis, qui sic dispositus est vt maxime afficiatur ad vnum finem, ex quo vt plurimum in alia peccata procedat, sed iste modus originis sub arte cadere non potest, eo q infinitæ sunt particulares hominum dispositiones. Alio modo sm naturalem habitudinem ipsorum finium adinuicem, & sm hoc vt in pluribus vnum vitium ex alio oritur, vnde iste modus originis sub arte cadere non potest. Secundum hoc ergo illa vitia capitalia dicuntur, quorum fines habent quasdam primarias rōnes mouendi appetitum, & sm harū rōnem distinguuntur capitalia vitia. Mouet autem aliquid appetitum dupliciter. Vno modo directè, & per se, & hoc modo bonum mouet appetitum ad prosequendum, malū autem sm eandem rationem ad fugiendum. Alio modo indirectè, & quasi per aliud, sicut aliquis aliquod malum prosequitur pp aliquod bonum adiunctum, vel aliquod bonum fugit pp aliquod malū adiunctum. Bonum autem hominis triplex est. Est.n. primo quoddam bonum animæ, qđ. s. ex sola apprehensione rōnem appetibilitatis habet, sicut excellentia laudis vel amoris, & hoc bonum inordinatè prosequitur inanis gloria. Aliud est bonum corporis, & hoc vel pertinet ad conseruationem indiuidui sicut cibus, & potus, & hoc bonum inordinatè prosequitur gula: aut ad conseruationem speciei, sicut coitus, & ad hoc ordinatur luxuria. Tertio bonum est exterius, s. diuitiæ, & ad hoc ordinatur auaritia, & eadem quatuor vitia inordinatè fugiunt mala contraria, vel aliter bonum præcipue mouet appetitum ex hoc, q participat aliquid de proprietate fœlicitatis, quam naturaliter omnes appetunt, de cuius ratione est quidem primò quædam pfectio. Nam fœlicitas est perpetuum bonum ad quod pertinet excellētia vel claritas, quam appetit superbia vel inanis gloria. Secundo de ratione eius est sufficientia quam appetit auaritia in diuitijs eam promittentibus. Tertio est de conditione eius delectatio, sine qua fœlicitas esse non potest, vt dr in 1. & 10. Ethic. Et hanc appetunt gula, & luxuria. Quòd autem aliquis bonum fugiat pter aliquod malum adiunctum, hoc contingit dupliciter. Quia aut est respectu boni proprij, & sic est accidia, quæ tristatur de bono spirituali propter laborem corporalem adiunctum. Aut est de bono alieno, & hoc si fit sine insurrectione pertinet ad inuidiam, & quæ tristatur de bono alieno inquātum est impeditiuū propriæ excellentiæ. Aut est cum quadam insurrectione adiuncta. s. ad vindictam, & sic est ira, & ad eadem vitia pertinet prosecutio mali oppositi. Dicuntur etiam ista vitia capitalia, quia ex eis frequentius alia oriuntur. Vnde nihil prohibet aliqua peccata interdum ex alijs causis oriri. Potest tamē dici, q omnia peccata, quæ ex ignorantia proueniunt possunt reduci ad accidiam, ad quam pertinet negligentia, qua aliquis recusat spiritualia bona acquirere propter laborem. Ignorantia autem, quæ potest esse causa peccati ex negligentia prouenit vt supra dictum est. Quòd autem aliquis committat aliquod peccatum ex bona intentione, ad ignorantiam videtur pertinere.

De effectibus peccati. *Dist.* *XVI.*

DEinde considerandum est de effectibus peccati. Et primo de corruptione boni naturæ. Secundo de macula animæ. Tertio de reatu pœnæ. Quarto de diuersis damnis, quæ peccatum facit in anima. Circa primum quæruntur sex. Primo vtrum bonum naturæ diminuatur per peccatum. Secundo vtrū totaliter tolli possit. Tertio de quatuor vulneribus, quæ Beda ponit, quibus humana natura vulnerata est propter peccatum. Quarto vtrum priuatio modi speciei, & ordinis sit effectus peccati. Quinto vtrum mors, & alij defectus corporales sint effectus peccati. Sexto vtrum sint aliquo modo homini naturales. Ad primum. s. vtrum peccatum diminuat bonum naturæ. Dicēdum, q bonum humanæ naturæ potest tripliciter dici. Primo ipsa principia naturæ ex quibus natura constituitur, & proprietates ex his causatæ sicut potentiæ animæ, & alia huiusmodi. Secundo, quia homo a natura habet inclinationem ad virtutem, vt supra habitum est, ipsa autem inclinatio ad virtutē est quoddam bonum naturæ. Tertio modo potest dici bonum naturæ donum originalis iustitiæ, quod fuit in primo homine collocatum toti humanæ naturæ. Primum igitur bonum naturæ neque tollitur neque diminuitur per peccatum. Tertium verò bonum naturæ totaliter est ablatum per peccatum primi parētis. Sed medium bonum naturæ, s. ipsa naturalis inclinatio ad virtutem diminuitur per peccatum. Per actus enim humanos fit quædā inclinatio ad similes actus, vt supra habitum est. Oportet autem, q ex hoc, q aliquid inclinatur ad vnum contrariorum, diminuatur inclinatio eius ad aliud. Vnde cum peccatum sit contrariū, virtuti, ex hoc ipso, q homo peccat, diminuitur bonum naturæ, quod est inclinatio ad virtutem. Ad secundum. s. vtrum totum bonum naturæ possit per peccatum auferri, dicendum, q sicut dictum est, bonum naturæ, quod per peccatum diminuitur est naturalis inclinatio ad virtutem, quæ quidem conuenit homini ex hoc ipso, q rationalis est, ex hoc enim habet, q sm rationem operetur, quod est agere sm virtutem. Per peccatum autem nō potest ab homine totaliter tolli, q sit rationalis, quia iam non esset capax peccati. Vnde non est possibile, quod prædictum naturæ bonum totaliter tollatur. Cum autem inueniatur huiusmodi bonum continue diminui per peccatum, quidā ad huius manifestationem vsi sunt quodam exemplo, in quo inuenitur aliquod finitum in infinitum diminui, nunquam tamen totaliter consumi. Dicit enim Philosophus in 3. Physico. q si ab aliqua magnitudine finita continuè auferatur aliquid secundum eādē quantitatem totaliter tandem cōsumetur, puta si a quacumque conuertibilitate finita semper subtrahit mensuram palmi. Si verò fiat subtractio semper sm eandem proportionem, & non secundum eandem quantitatem, poterit in infinitum subtrahi, puta si quantitas diuidatur in duas partes, & ad minus subtrahatur dimidium, ita in infinitum poterit procedi, ita tamen quod semper, quod posterius subtrahitur erit minus eo, quod prius subtrahebatur. Sed hic in proposito non habet locum. Nō enim sequens peccatum minus diminuit bonum naturæ, quàm præcedens, sed fortè magis si sit grauius. Et ideo aliter est dicendum, quoniam prædicta inclinatio intelligitur vt media inter duo, fundatur enim sicut in radice in non rationali, scilicet in natura corporali, & tendit in bonum virtutis sicut in terminum, & finem. Dupliciter enim potest intelligi eius diminutio. Vno modo ex parte radicis, alio modo ex parte termini. Primo quidem modo non diminuitur per peccatum, eo quod peccatum non diminuit ipsam naturam, vt supra dictum est, sed diminuitur secundo modo inquantum, scilicet ponitur impedimentum pertingendi ad terminum. Si autem primo modo diminueretur, oporteret quòd quandoq; totaliter consumeretur, natura rationali totaliter consumpta, sed quia diminuitur ex parte impedimenti, quod apponitur ne pertingat ad terminum, manifestū est q diminui quidem potest in infinitum, quia in infinitum possunt impedimenta apponi, sm quod potest homo in infinitū addere peccatum peccato, non tñ potest totaliter consumi, quia semper manet radix talis inclinationis, sicut patet in dyaphano corpore, quod quidem habet inclinationem ad susceptionem lucis, ex hoc ipso, q est dyaphanum, diminuitur aūt hæc inclinatio vel habilitas ex parte nebularum superuenientium, cum semper maneat in radice naturæ. Ad tertium. s. de quatuor vulneribus, quæ Beda ponit quibus humana natura, vulnerata est pp peccatum, quæ sunt. Infirmitas, ignorantia, malitia, & concupiscentia. Dicendum, q per iustitiam originalem perfectè ratio continebat inferiores aīæ vires, & ipsa rō adeo perficiebatur et subiecta. Hæc autem originalis iustitia subtracta est p peccatū primi parentis, sicut iā dictum est, & ideo oēs vires aīæ remanēt quodammodo destitutæ pprio ordine, quo naturaliter ordinantur ad virtutem, & ipsa destitutio vulneratio naturę dr. Sunt autem quatuor potentiæ animæ, quæ possunt esse subiecta virtutum, vt supra dictum est. s. ratio in qua prudentia est, voluntas in qua est iustitia, irascibilis in qua est fortitudo, concupiscibilis in qua est temperantia. Inquantum igitur ratio destituitur suo ordine ad verum est vulnus ignorantiæ. Inquantum vero voluntas destituitur ordine ad bonum, est vulnus malitiæ. Inquantum verò irascibilis destituitur suo ordine ad arduum, est vulnus infirmitatis. Inquantum vero destituitur ordine ad delectabile moderatum ratione, est vulnus concupiscentiæ. Sic igitur quatuor sunt vulnera inflicta toti humanæ naturæ ex peccato primi parentis. Sed quia inclinatio ad bonum virtutis in vnoquoque diminuitur per peccatum actuale. vt ex dictis patet, etiam ista quatuor vulnera sunt ex alijs peccatis consequentia inquātum, scilicet per peccatum, & ratio hebetatur, & pcipue in

agendis, & voluntas ad bonũ indiratur, & maior difficultas bene agendi accrescit, & concupiscentia magis exardescit. Licet ãt hæc quatuor sint causæ peccatorũ vt dictũ est, nihilominus sunt effectus peccati. Nihil.n. phibet id, quod est effectum vnius peccati, esse causam peccati alterius. Ex hoc.n. q aia deordinatur p peccatum præcedens, facilius inclinatur ad peccãdũ. Sciendũ aũt q malitia nõ sumit hic p peccato, sed p quadã pnitate ad malũ sm q dr. Gen. 6, Proni sunt sensus hois ad malum ab adolescentia sua. Itẽ cõcupiscentia põt dupliciter considerari. Vno mõ sm qd est quid naturale. s. actus vis cõcupiscibilis, & sic subditur rõni. Alio mõ sm q excedit limites rõnis, & sic est contra naturã, & est vulnus naturæ. Item infirmitas vno modo dici põt omnis passio sm quod debilitat robur aĩæ, & impedit rõnẽ. Vñ idem est peccare ex infirmitate, & ex passione. Alio modo dr infirmitas sm q opponitur fortitudini, quæ pertinet ad irascibilem, & sic dr esse vulnus naturæ. Ad quartum. s. vtrum priuatio modi speciei, & ordinis sit effectus peccati, dicẽdum, q modus, species, & ordo consequuntur vnumquodque bonum creatũ inquantum hmõi, & etiã vnumquodq; ens. Oẽ.n. esse, & bonũ cõsideratur per aliquã formã sm quam sumitur species, forma autẽ vniuscuiusque sit siue substantialis, siue accidentalis, est sm aliq mensuram. Vñ in 8. Meth. dr, q formę rerum sunt sicut numeri, & ex hoc habet modum quendã, q mensurã respicit, ex forma vero sua vnumquodq; ordinatur ad aliud. Sic igitur sm diuersos gradus bonorum sunt diuersi gradus modi, speciei, & ordinis. Est igitur quoddã bonum pertinens ad ipsam substantiã naturæ, quod habet suum modum, speciem, & ordinẽ, & illud, nec priuatur nec diminuitur per peccatum. Est etiã quoddã bonum naturalis inclinationis, & hoc habet suum modum, spẽm, & ordinem, & hoc diminuitur p peccatum vt dictum est, sed non totaliter tollitur. Est etiã quoddã bonum virtutis, & gratiæ, qd etiã habet suum modum, spẽm, & ordinẽ, & hoc totaliter tollitur p peccatum mortale. Est etiã quoddã bonum qd est ipse actus ordinatus, qd etiã habet suum modum spẽm, & ordinem, & huius priuatio est essentialiter ipsum peccatum, & sic patet qualiter peccatum, & est priuatio modi, speciei, & ordinis, & priuat vel diminuit modum, spẽm, & ordinem. Ad quintum. s. vtrum mors & alij defectus corporales sint effectus peccati, dicendum, q aliquid est causa alterius dupliciter. Vno quidem modo p se. Alio modo per accidens. Per se quidem est causa alterius, qd sm virtutem naturæ suæ vel formæ producit effectum. Vñ sequitur, q effectus sit per se intentus a causa, vñ cum mors, & hmõi defectus sint præter intentionem peccantis, manifestum est, q peccatum non est per se causa istorum defectuum. Per accidens autẽ aliquid est causa alterius, si sit causa remouendo phibens, sicut dr in 8. Physic. q diuellens columnam per accidens mouet lapidem columnæ suprapositum, & hoc modo peccatum primi parẽtis est causa mortis, & omnium hmõi defectuum in natura humana, inquantum per peccatum primi parentis sublata est originalis iustitia, per quam non solum animæ vires inferiores continebantur sub rõne absq; omni deordinatione, sed etiã totũ corpus continebatur sub anima absque omni defectu, & ideo subtracta hac originali iustitia per peccatum primi parentis, sicut vulnerata est humana natura quãtum ad animã p deordinationẽ potentiarum, vt supra dictum est, ita etiã est corruptibilis effecta p deordinationẽ ipsius corporis. Subtractio autẽ originalis iustitiæ habet rõnem pęnæ, sicut etiã, & subtractio gratię vñ etiã mors, & oẽs corporales defectus consequentes, sunt qdã pęnæ originalis peccati, & quamuis hmõi defectus non sint intenti a peccante, sunt tñ ordinati sm iustitiam Dei punientis. Ad sextum. s. vtrum mors, & alij corporales defectus sunt homini naturales, dicendum, q de vnaquaq; re corruptibili dupliciter loqui possum⁹. Vno mõ sm naturã vniuersalẽ, alio mõ sm naturã particularẽ. Natura qdẽ particularis est ppria virt⁹ actiua, & cõseruatiua vniuscuiusq; rei, & sm hanc omnis corruptio, & defectus est contra naturã, vt dr in 2. de cęlo, & mundo, quia hmõi virtus intendit esse, & conseruationem eius cuius est, natura vero vniuersalis est virtus actiua in aliquo vniuersali principio naturæ, puta in aliquo cælestium corporum, vel alicuius superioris substantiæ, sm q etiam Deus a quibusdam dr natura naturãs, quæ quidem virtus intendit bonum, & cõseruationem vniuersi, ad quod exigitur alternatio generationis, & corruptionis in rebus, & sm hoc corruptiones, & defectus in rebus sunt naturales, non quidem sm inclinationem formæ, quæ est principium essendi, & perfectio naturæ, sed sm inclinationem formæ, quæ proportionaliter attribuitur tali formæ sm distributionem vniuersalis agentis, & quamuis omnis forma intendat perpetuum esse quantum potest, nulla tñ forma rei corruptibilis potest assequi perpetuitatem sui præter animam rõnalem, eo q ipsa non est subiecta omnino materiæ corporali sicut aliæ formæ quinimmo habet ppriã operationẽ immaterialẽ. Vñ ex parte suæ formæ naturalior est homini incorruptio, q alijs rebus corruptibilibus, sed quia ipse habet materiã ex contrarijs cõpositã ex inclinatione materiæ sequitur corruptibilitas in toto, & sm hoc homo est naturaliter corruptibilis sm naturã materiæ sibi relictæ, sed nõ sm naturam formæ. Vñ considerandũ est, q forma hois, quæ est aĩa rõnalis sm suã incorruptibilitatem pportionata est suo fini, qui est beatitudo perpetua. Sed corpus humanum, qd est corruptibile sm suam naturam consideratum, est quodammodo proportionatum suæ formæ, & quodammodo non. Duplex.n. conditio attendi potest in aliqua materia. Vna. s. quã agens elegit, alia quę non est ab agente electa, sed est sm conditionem materię. Sicut faber ad faciendum cultellum eligit materiam duram, & ductilem, quæ subtiliari possit, vt sic sit apta incisioni, & sm hanc conditionẽ ferrum est materia pportionata cultello. Sed ad hoc, q ferrum sit frangibile, & rubiginem trahens, consequitur ex naturali dispositione ferri, nec hoc elegit artifex in ferro sed magis repudiaret si posset. Vnde hæc dispositio materiæ non est proportionata intentioni artificiati, nec intentioni artis. Similiter corpus humanum est materia electa a natura quantum ad hoc, quod est temperatæ complexionis, vt possit esse conuenientissimum organum tactus, & aliarum virtutum sensitiuarum, & motiuarum. Sed quod sit corruptibile hoc est ex conditione materiæ, nec est electa a natura, quinpotius natura eligeret materiam incorruptibilem si posset. Sed Deus cui subiacet omnis natura in ipsa institutione hominis suppleuit defectum naturæ, & dono iustitiæ originalis dedit corpori incorruptibilitatem quãdam, & secundum hoc dicitur, quod Deus mortem non fecit, & quod mors est pœna peccati.

De macula peccati. *Dist.* *XVII.*

DEinde considerandum est de macula peccati. Et circa hoc quæruntur duo. Primo vtrum macula animæ sit effectus peccati. Secundo vtrum remaneat in anima post actum peccati. Ad primum. s. vtrum peccatum causet aliquam maculã in anima, dicendum, q macula proprie dr in corporalibus, qñ aliquod corpus nitidum perdit suum nitorem ex contactu alterius corporis, sicut vestis, & aurum, & argentum, aut aliud hmõi. In rebus autẽ spiritualibus ad similitudinẽ huius oportet maculam dici. Habet aũt aĩa hoĩs duplicẽ nitorẽ. Vnũ qdẽ ex refulgentia luminis naturalis, p quã dirigitur in suis actibus. Alium verò ex refulgentia Diuini luminis. i. sapientiæ, & gratiæ p q etiam hõ perficit ad bene, & decenter agendum. Est autẽ quasi qdam aĩæ tactus qñ inhæret aliquibus rebus per amorem, cum autẽ peccat, adhæret rebus aliquibus contra lumen rõnis, & Diuinæ legis. Vñ ipsum decrementum seu detrimentum nitoris ex tali cõtactu proueniens macula animæ metaphorice vocatur. Sciendũ autem, q anima non inquinatur ex rebus inferioribus virtute earum quasi agentibus eis in animã, sed magis econuerso anima sua actione se inquinat, inordinate eis inhærendo contra lumẽ rõnis, & Diuinæ legis. Item sciendum, q actio intellectus perficitur sm q res intelligibiles sunt in intellectu per modum ipsius intellectus, & ideo intellectus ex eis nõ inficit, sed magis perficitur. Sed actus voluntatis consistit in motu ad ipsas res, ita quod amor cõglutinat aĩam rei amatæ, & ex hoc aĩa maculatur qñ inordinate inhæret, sm illud Oseæ. 9. Facti sunt abominabiles sicut ea, quæ dilexerunt. Item sciendum, q illa macula nõ est aliquid positiuẽ in aĩa, nec signat priuationẽ solã, sed signat priuationẽ quãdã nitoris aĩæ in ordine ad suam causam, quæ est peccatum, & ideo diuersa peccata diuersas maculas inducunt, & est simile de vmbra, quæ est priuatio luminis ex obiecto alicuius corporis, & sm diuersitatem corporum obiectorum diuersificantur vmbræ. Ad secundum. s. vtrum macula remaneat in aĩa post actum peccati, dicendum, q macula peccati remanet in anima, etiam transeunte actu peccati, cuius est ratio, quia macula importat quendam defectum nitoris propter recessum a lumine rationis, vel Diuinę legis, & ideo quamdiu manet homo extra huiusmodi lumen, manet in eo macula peccati, sed postquam redit ad lumen Diuinum, & ad lumen rationis, quod fit per grãm, tunc macula cessat. Licet autem cesset actus peccati quo homo discessit a lumine rationis, vel legis Diuinæ, non tamen homo statim redit ad illud in quo fuerat. Sed requiritur motus voluntatis contrarius primo motui. Sicut si aliquis sit distans alicui per aliquem motum, non tamen statim cessante motu fit propinquus, sed oportet, quod appropinquet rediens per motum contrarium.

De reatu pœnæ. *Dist.* *XVIII.*

DEinde considerandum est de reatu pœnæ, & primo de ipso reatu. Secundo de mortali, & veniali peccato, quæ distinguuntur sm reatum. Circa primũ quæruntur octo. Primo vtrũ reatus pęnæ sit effectus peccati. Secũdo vtrũ peccatũ posset esse

esse pęna alterius peccati. Tertio vtrū peccatum faciat reū æternæ pęnæ. Quarto vtrum faciat reum pęna infinita ſm quantitatē. Quinto vtrum peccatum faciat reum æterna, & infinita pœna. Sexto vtrum reatus pęnę possit remanere post peccatū. Septimo vtrum oīs pęna inferatur ꝓ aliquo peccato. Octauo vtrum vnus sit reus pęnæ ꝓ peccato alterius. Ad primum .s. vtrum reatus pęnæ sit effectus peccati, dicendū, ꝙ ex rebus naturalibus ad res humanas deriuatur. vt id qđ contra aliqd insurgit, ab eo detrimentum patiatur. Videmus.n. in rebus naturalibus, ꝙ vnū cōtrarium vehementius agit altero contrario superueniente, ꝑꝑ qđ aquæ calefactæ magis congelantur, vt dr̄ in 2. Metheororū. Vñ & in hoībus hoc ex naturali inclinatione inuenitur, vt vnusquisq; deprimat eum, q cōtra ipsum insurgit. Manifestum est aūt ꝙ quæcumq; continent̄ sub aliquo ordine sunt quodāmō vnū, & in ordine ad principium ordinis. Vñ quicquid cōtra ordinē aliquē insurgit, consequens est vt ab ipso ordine a principe ordinis deprimat̄. Cum aūt peccatum sit actus inordinatus, manifestum est, ꝙ quicūq; peccat, contra aliquē ordinē agit, & ideo ab ipso ordine cōsequēs est vt deprimat̄, q̄ qdem depressio pęna est. Vñ ſm tres ordines qbus subdit̄ humana voluntas triplici pęna pōt hō puniri. Primo.n. subditur humana natura ordini ꝓpriæ rōnis. Secundo ordini exterioris hoīs gubernātis vel temporaliter vel spiritualiter politicè, seu œconomicè. Tertio subditur vniuersali ordini diuini regiminis. Quilibet autē horum ordinum per peccatum ꝑuertit̄, dū ille, qui peccat agit, & contra rōnem, & cōtra legē humanā, & contra legē Diuinā. Vñ & triplicem pęnam incurrit. Vnā qdē a seipso, q est conscientiæ remorsus. Aliā verò ab hoīe. Tertiā verò a Deo. Ad ſm .s. vtrum peccatum possit esse pęna alterius peccati, dicendum ꝙ de peccato dupliciter loq possumus, per se, & per accńs. Per se qdē nullo mō peccatum pt esse pęna peccati. Peccatum.n. per se consideratur ſm ꝙ egredit̄ a voluntate, sic.n. habet rōnē culpæ. De rōne autem pęnæ est, ꝙ sit contra voluntatem. Vñ manifestum est, ꝙ nullo mō per se loquendo peccatum pt esse pęna peccati. Per accńs autem peccatū pt esse pęna peccati tripliciter. Primo quidem mō ex parte causæ. q̄ est remotio ꝓhibentis. Sunt.n. causæ inclinantes ad peccatum, passiones, tentatio Dyaboli, & alia hmōi, quæ quidem causæ impediuntur per auxilium Diuinæ gratiæ, q̄ subtrahitur per peccatum. Vñ cum ipsa subtractio gratiæ sit q̄dā pęna, & a Deo vt supra dictum est, sequitur ꝙ per accidens etiā peccatum, qđ ex hoc sequitur, pęna dicatur. Et hoc modo loquitur Apostolus Ro. 1. dicens Propter quod tradidit illos Deos in desideria cordis eorum, q̄ sunt animi passiones .s. hoīes deserti ab auxilio Diuinæ gratiæ vincuntur a passionibus, & hoc mō semꝑ peccatum dr̄ esse pęna præcedentis peccati. Alio mō ex parte substantiæ actus, q̄ afflictionē inducit, siue sit actus exterior vt patet in ira, & in inuidia, siue sit actus exterior, vt patet cum aliqui graui labore opprimuntur, & dāno vt cōpleant actum peccati, ſm illud. Sap. 5. Lassati sumus in via iniquitatis. Tertio mō ex parte effectus, vt .s. aliquod peccatum dicatur pęna respectu effectus cōsequentis. Sed his duobus modis vltimis vnum peccatum nō solū est pęna præcedentis peccati, sed etiam sui. Ad tertium .s. vtrum aliquod peccatum inducat reatum æternæ pęnæ, dicendum, ꝙ sicut sopra dictum est, peccatū ex hoc inducit reatum pęnę, ꝙ peruertit aliquem ordinem. Manente autem causa manet effectus, vñ quamdiu remanet peruersitas hoīs, necesse est, ꝙ remaneat reatus pęnæ. Peruertit autem aliquis ordinem qñq; qdem reparabiliter, qñq; irreparabiliter. Semper.n. defectus quo subtrahitur principium irreparabilis est. Si autem saluetur principium eius ipsius virtute, alij defectus reparari possunt. Sicut si corrumpatur visiuum principium, non potest fieri reparatio visionis nisi sola virtute Diuina. Si verò saluo principio visiuo aliqua impedimenta visionis adueniant, reparari possunt per naturā vel artem. Cuiuslibet autē ordinis est aliquod principium, ꝑ qđ aliquis particeps sit illius ordinis: & ideo si per peccatū corrumpatur principium ordinis quo voluntas hoīs subditur Deo, erit inordinatio quantū est de se irreparabilis, etsi reparari possit virtute Diuina. Principium autem huius ordinis est vltimus finis cui homo inhæret per charitatem, & ideo quæcumq; peccata auertunt a Deo charitatem auferendo quantum est de se inducunt reatum æternæ pęnæ. Cum autem pęna debeat ꝓportionari culpæ, sicut dr̄. Isa. 27. In mensura contra mensuram cum abiecta fuerit indicabo eam. Et Deut. 25. Iuxta mensurā delicti erit, & plagarū modus. Et Apoc. 18. Quātū glorificauit se, & in delitijs fuit, tm̄ date illi tormentum, & luctum. Proportionatur quidem ſm acerbitatem tā in iudicio diuino, quàm in humano sicut Aug. dicit 21. de Ci. Dei. In nullo iudicio requiritur vt pœna adæquetur culpæ ſm durationē. Nō.n. qa adulteriū vel homicidiū in momēto cōmitit̄ ꝑꝑ hoc momētanea pęna, punitur: sed qñq; qdē ꝑpetuo carcere dānat̄ vel exilio, qñq; ēt morte, in qua non consideratur occisionis mora, sed potius, ꝙ in perpetuū aufertur de societate viuentium, & sic suo mō repræsentat æternitatem pęnæ inflictæ diuinitus. Iustum tñ est ſm Greg. ꝙ qui in suo æterno peccauit contra Deum, in æterno Dei puniatur. Dr̄ autem aliquis in suo æterno peccasse non solum ꝑꝑ continuationem actus in tota hoīs vita durantis, sed quia ex hoc ipso, ꝙ in peccato finem constituit voluntatem habet in æternum peccandi. Vñ dicit Greg. 19. Mor. ꝙ iniqui voluissent sine fine viuere, vt sine fine potuissent in iniquitatibus ꝑmanere. Nec punit Deus æternaliter, qa delectetur in pęnis nostris ꝑꝑ ipsas, sed delectatur in pęnis ꝑꝑ ordinem iustitiæ suæ, quæ hoc requirit. Itē cum pęnæ debeant esse medicinales, istæ medicinales sunt non impijs, qui puniuntur, sed solum alijs. Nā & pęnę quę ſm leges infliguntur non semper sunt medicinales ei, qui punitur, sed solum alijs. sicut latro suspenditur, non vt ipse emendetur, sed solū ꝑꝑ alios, vt saltē metu pęnę peccare desistāt, ſm illud Prou. 19. Pestilente flagellato stultus sapientior erit. Sic igitur, & æternæ pęnæ reproborum a Deo inflictæ sunt medicinales his, qui consideratione pęnarum abstinent a peccatis, ſm illud Psalmi. Dedisti metuentibus te significationē, vt fugiant à facie arcus, vt liberentur dilecti, tui. Item qa pęnæ infliguntur ad seruandū ordinē Diuinę iustitiæ, & ad puniendum inordinationē peccati, ideo semper manente inordinatione semper pęna manebit. De hoc require supra de æternitate pęnarum infernalium. Ad quartum, .s. vtrum peccato debeatur pęna infinita, dicendum, ꝙ pęna ꝓportionatur peccato. In peccato autē duo sunt, quorum vnū est auersio ab incommutabili bono, qđ est finitum, vñ ex hac parte peccatum est infinitum. Aliud, qđ est in peccato est inordinata conuersio ad commutabile bonum, & ex hac parte peccatum est infinitum, tum qa ipsum bonū commutabile est finitum, tum ēt qa ipsa conuersio est finita: non.n. pt esse actus creaturæ infinitus. Ex parte igitur auersionis rñdet peccato pęna dāni, q̄ ēt est infinita, est.n. amissio infiniti boni .s. Dei. Ex parte aūt cōuersionis rñdet ei pęna sensus, q̄ etiā est finita. Ad quintum .s. vtrū oē peccatū inducat reatū æternæ pęnæ, dicēdū ꝙ sicut supra dictū est, peccatum causat reatum æternæ pęnæ inquantū irreparabiliter repugnat ordini Diuinæ iustitiæ, ꝑ hoc .s. ꝙ contrariat̄ ipsi principio ordinis, qđ est vltimus finis. Manifestum est autē, ꝙ in qbusdā peccatis est qdē aliqua inordinatio, nō tñ ꝑ contrarietatē ad vltimum finē, sed solū circa ea, q̄ sunt ad finē, inquantum plus vel minus debitè eis intendit̄, seruato tñ ordine ad vltimū finē, puta cū hō etsi ad aliquā rē tēporalē nimis afficiat̄, non tñ ꝓ ea vellet Deū offendere, aliquid contra eius ꝓceptū faciendo: vñ hmōi peccatis non debet̄ pęna æterna, sed tēporalis. Ad sextum .s. vtrum reatus pęnæ remaneat post peccatum, dicēdum, ꝙ in peccato duo possunt considerari, .s. actus culpæ, & macula sequens. Planum est aūt ꝙ cessante actu peccati, remanet reatus in oībus peccatis. Actus.n. peccati facit hoīem reum pęnæ inquātū transgreditur regulā Diuinæ iustitiæ, ad q̄ non redit nisi ꝑ recōpēsationē pęnæ, q̄ ad æqualitatē iustitię reducit, vt .s. q plus voluntati suæ indulsit, q̄ debuit contra mandatum Dei agens ſm ordinem Diuinæ, iustitiæ, aliquid contra id, qđ vellet simpliciter spontaneus vel inuitus patiatur: qđ etiā in iniurijs hoībus factis obseruatur, vt ꝑ recompensationem pęnæ reintegretur æqualitas iustitiæ. Vñ patet, ꝙ cessante actu peccati vel iniuriæ illatæ, adhuc remanet debitū pęnæ. Sed si loquamur de ablatione peccati quantum ad maculā, sic manifestum est, ꝙ macula peccati ab anima auferri non pōt nisi per hoc, qđ anima Deo coniungitur, per cuius distantiam detrimentum nitoris incurrebat, quod est macula, vt supra dictum est. Coniungitur autem homo Deo per voluntatem, vñ macula peccati ab homine tolli non potest, nisi voluntas hominis hominem Diuinæ iustitiæ acceptet, vt .s. vel ipse pęnam sibi spontaneus assumat in recompensationē culpæ præteritę, vel etiam a Deo illatam patienter sustineat. Vtroque enim modo pęna rationem satisfactionis habet. Pœna autē satisfactoria diminuit aliquid de ratione pęnæ. Est enim de ratione pęnæ, ꝙ sit contra voluntatem. Pęna autem satisfactoria etsi secundum absolutam considerationem sit contra voluntatem, tamen nunc & per hoc est voluntaria, vnde simpliciter est voluntaria, secundum quid autem inuoluntaria sicut patet ex his, quæ supra de voluntario, & inuoluntario dicta sunt. Dicēdū est ergo, ꝙ remota macula culpæ, potest quidem remanere reatus, non pœnæ simpliciter, sed satisfactoriæ. Ad septimum .s. vtrū omnis pęna inferatur propter aliquam culpam, dicendum quod sicut iam dictum est, pœna potest dupliciter considerari, simpliciter, & inquantum satisfactoria. Pœna quidem satisfactoria est quodammodo voluntaria, & quia contingit eos, qui differunt in reatu pœnæ esse vnum, secundum volūtatem vnione amoris, inde est, quod interdum aliquis, qui non peccauit, pœnam voluntarius pro alio portat, sicut etiam in rebus

humanas

humanis videmus, quod aliquis in se transfert alterius debitum. Si vero loquamur de pœna simpliciter secundum, quod habet rationem pœnæ, sic semper habet ordinem ad culpam propriam, sed quandoque quidem ad culpam actualem, puta quando aliquis, vel a Deo, vel ab homine pro peccato commisso punitur, quandoque vero ad culpam originalem, & hoc quidem, vel principaliter, vel consequenter. Principaliter quidem pœna originalis peccati est, quod natura humana sibi relinquitur destituta auxilio originalis iustitiæ, sed ad hoc consequuntur omnes pœnalitates, quæ ex defectu naturæ in omnibus contingunt. Sciendum tamen, quod quandoque aliquid videtur esse pœnale, quod tamen non habet simpliciter rationem pœnæ. Pœna enim est species mali, malum autem priuatio boni. Cum autem sint plura hominis bona. scilicet animæ, corporis, & exteriorum rerum, contingit interdum, quod homo patiatur detrimentum in minori bono, vt augeatur in maiori, sicut cum patitur detrimentum pecuniæ, propter sanitatem corporis, vel in vtroque; horum propter salutem animæ, & propter gloriam Dei, & tunc tale detrimentum non est simpliciter malum hominis, sed secundum quid. Vnde non dicit simpliciter rationem pœnæ, sed medicinæ. Nam & medici austeras potiones propinant infirmis, vt conferant sanitatem. Et quia huiusmodi non proprie habent rationem pœnæ, non reducuntur ad culpam sicut ad causam, nisi pro tanto, quod hoc ipsum, quod oportet humanæ naturæ medicinas pœnales exhibere, est ex corruptione naturæ, quæ est pœna originalis peccati. In statu enim innocentiæ non oportuisset aliquem ad perfectum virtutis inducere per pœnalia exercitia. Vnde hoc, quod est pœnale in talibus, reducitur ad culpam originalem sicut ad causam. Ad octauum scilicet vtrum vnus puniri debeat pro peccato alterius, dicendum, quod si loquamur de pœna satisfactoria, quæ voluntarie assumitur, contingit, quod vnus portet pœnam alterius inquantum sunt quodam modo vnum, sicut iam dictum est. Si autem loquamur de pœna pro peccato inflicta inquantum habet rationem pœnæ, sic solum vnusquisque pro suo peccato punitur, quia actus peccati aliquid per se pœnale est. Si autem loquamur de pœna, quæ habet rationem medicinæ, sic contingit, quod vnus punitur pro peccato alterius. Dictum est enim quod detrimenta corporalium rerum, vel etiam ipsius corporis sunt quædam pœnales medicinæ ordinatæ ad salutem animæ. Vnde nihil prohibet talibus pœnis aliquem puniri pro peccato alterius, vel a Deo, vel ab homine: vtpote filios pro patribus, & subditos pro dominis, inquantum sunt quædam res eorum, ita tamen quod si subditus, vel filius est particeps culpæ huius pœnalis defectus habet rationem pœnæ quantum ad vtrunque. scilicet & quantum ad eum, qui punitur, & quantum ad eum pro quo punitur. Si verò non sit particeps culpæ, habet rationem pœnæ quantum ad eum pro quo punitur, quantum vero ad eum qui punitur, habet rationem medicinæ tantum, nisi per accidens inquantum peccato alterius consentit, ordinatur enim ei ad bonum animæ si patienter sustineat. Pœnæ vero spirituales non sunt medicinales tantum, quia bonum animæ non ordinatur ad aliud melius bonum. Vnde in bonis animæ nullus patitur detrimentum sine culpa propria, & propter hoc etiam talibus pœnis, vt Apostolus dicit in Epistola ad Titum, vnus non punitur pro alio, quia quantum ad animam filius non est res patris, vnde & huius causam dominus assignans dicit. Ezech. 18. Omnes animæ meæ sunt. Vnde, quod dicitur Exo. 20. Ego sum Deus zelotes visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam, & quartam generationem, his qui oderunt me. Et Math. 23. Veniet super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram. Vtrunque; illorum referendum esse videtur ad pœnas temporales, vel corporales inquantum filij sunt res quædam parentum, vel successores prædecessorum. Vel si referatur ad pœnales spirituales, hoc dicitur propter imitationem culpæ Vnde in Exo. additur. His qui oderunt me, & in Math. dicitur. Et vos implete mensuram patrum vestrorum. Dicit autem puniri peccata patrum in filios, qui filij peccatis patrum nutriti proniores sunt ad peccandum, tum propter consuetudinem peccandi, & in peccatis diutius manendi, tum etiam propter malum exemplum, quod accipiunt a patribus, quasi auctoritatem, & vitam eorum malam sequentes. Sunt etiam ipsis maiori, & acerbiori pœna digni, si graues pœnas patrum suorum videntes, quas propter peccata sua tulerant, non sunt correcti. Ideo addidit dominus in auctoritate præallegata. In tertiam, & quartam generationem. Exod. 20. quia tantum consueuerunt homines viuere, vt vsque in tertiam, & quartam generationem videant. Et sic mutuo videre possunt, & filij peccata, & malam vitam parentum suorum ad imitandum, & similiter patres filiorum pœnas ad dolendum. Quantum autem ad pœnas temporales, vel corporales puniuntur filij pro peccatis parentum suorum, & secundum iustitiam humanam sicut patet in crimine læsæ maiestatis, & istæ pœnæ remedia quædam, vel medicinæ sunt contra culpas sequentes, vt vel ipsi qui puniuntur, vel alij cohibeantur a similibus culpis. Magis autem debent propinqui, quam extranei puniri pro peccatis aliorum, tum quia pœna propinquorum quodammodo redundat in illis qui peccauerunt inquantum filius est quædam res patris, vt dictum est; tum etiam, quia & domestica propinquorum exempla, & domesticæ eorum pœnæ magis mouent, vnde quando aliquis nutritus est in peccatis parentum vehementius ea sequitur, et si ex eorum pœnis non est deterritus obstinatior videtur. Vnde & maiori pœna dignus est.

De peccati diuersis effectibus. Dist. XIX.

DEinde considerandum est de diuersis effectibus malis, & damnis, quæ facit peccatum in anima, propter quæ peccatum summopere cauendum est, & omnimode detestandum. Circa, quæ considerare debemus septem. Primo, quia si peccatum non esset, nihil posset esse, quod homini obesset. Secundo, quia si peccatum non esset, quicquid est homini prodesset. Tertio quia Deo summè displicet. Quarto, quia bonus Angelus illud summe abhorret. Quinto quia sanctis omnibus iniuriam infert. Sexto quia Diabolo summe placet. Septimo quia facienti multipliciter nocet. Primo igitur cum summa sollicitudine cauendum est peccatum, quia si peccatum non esset, non oporteret hominem timere nec mortem, nec infernum, nec purgatorium, nec iudicium, nec aliquod periculum. Si ergo timenda sunt hæc omnia, summe timendum, & cauendum est peccatum, propter quod solum hæc omnia sunt timenda Item nihil nocet homini sine hoc malo. Grego. Nulla nocebit aduersitas si nulla dominetur iniquitas. Eccl. 8. Qui custodit mandatum non experietur quicquam mali. Item qui habet hoc malum, nihil est ei bonum. Sen. Nihil est homini bonum sine se bono. Hoc solum malum facit hominem malum. Math. 26. Bonum esset illi si natus non fuisset homo ille, immo melius esset ei non esse, quam malum esse, quia malus charitatem non habet. Quam qui non habet, nihil quod faciat aut quod habeat aliquid ei prodest. 1. Corin. 13. Si distribuero, &c. Sequitur charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest, immo nihil est scilicet in valore. Ibidem supra dicitur. Si charitatem non habuero nihil sum, immo minus, quam nihil, quia faciendo peccatum, destruit homo illud, quod in ipso est bonum. Item ibidem supra. Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. Secundo quia bono, qui est peccato innoxius, omnia cooperantur in bonum. Ro. 9. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, immo omnium bonorum particeps est. Ps. Particeps ego sum omnium timentium te. Et Isa. 3. Dicite iusto quoniam bene &c. Aug. Sectamini charitatem, sine qua diues pauper est, & cum qua pauper est diues. Non solum autem bona cedunt bonis in bonum immo etiam mala culpæ, & pœnæ conuertuntur eis in bonum, nam in omnibus lucrantur, in bonis congaudendo, in malis condolendo. In passionibus sanctorum legitur, quod cum quidam gentilis compateretur martyrio cuiusdam virginis vidit duas coronas ab Angelo deferri, vnam martyri propter passionem, aliam sibi propter compassionem, & occasione huius visionis conuersus ad dominum martyrium suscepit. Item malum culpæ cedit electis in bonum, dum de proprijs dolent, & alienis condolent, & fit peccatum simile serpenti dicto Tyro, de quo conficitur venenum mortalissimum, & Tyriaca, quæ est remedium contra venenum, quia de peccato sumitur toxicum venenosissimum per peccati delectationem, & peccati remedium per proprij peccati detestationem, & abominationem, & contritionem corporis, & per alieni peccati compassionem. Hier. 30. A vulneribus tuis sanabo te. Tertio cauendum, & detestandum est peccatum, quia Deo summe displicet, quod patet in septem. Primo quia nihil ei displicet præter peccatum. Sap. Nihil odisti eorum, quæ fecisti. Immo omnia diligit, in quibus peccatum non inuenit. Item nullum habet ita bonum amicum quem non habeat odio, si in peccato mortali fuerit, & pessimum reputat inimicum. Vt patet in Lucifero, & & Iuda. Eccl. 12. Altissimus odio habet peccatores. Ps. Iniquos odio habui. Secundo ex contumeliæ irrogatione, quam facit Deo, Vna est, quia coram eius oculis sponsam eius dilectissimam, vilissimo adultero. id est Diabolo prostituit. scilicet animam. Hiere. 2. Quo pro te prosternebaris meretrix. Item filiam eius spoliat, & corrumpit. Ps. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt &c. Aug. Peccatum est spoliatio boni gratuiti, & corruptio boni naturalis. Item filios, & filias Dei in oculis eius occidit. scilicet bona opera, & virtutes. Item Deum a domo sua propria, & castro eijcit, & aduersarium eius. scilicet diabolum introducit. Item templum Dei succendit. Item stratam paradisi publicam obedientiæ mandatorum Dei in contumeliam eius ad modum prædonis frangit. Item ad modum Iudæorum in faciem Dei conspuit dum eum contemnere facit. Item ipsum inquantum in ipso est iterum crucifigit, & sanguinem eius quasi fundit, dum precium redemptionis eius abijcit. Heb. 6. Rursus crucifigentes sibimetipsis filium Dei, & ostentui habentes. Ibi glo. Christum crucifigunt, & contumeliæ habent, qui gratiam eius vilipendentes in peccatis iacent. Item gl. Plus peccat, qui contemnit regnantem in cœlis, quam qui crucifixerunt ambulantem in terris. Tertio patet qualiter ei displicet, ex persecutione, quam peccato infert. Persecutus enim est peccatum in omni loco, vt nullus locus sit ei tutus. Persecutus fuit peccatum in cœlo, vt patet in Lucifero

ci fero

eisere, quē sic deiecit de tanta altitudine in tantā ꝓfunditatē, de tanta pulchritudine in tantam deformitatē, de tanta bonitate ad tantā boni pauertatē, de tanta fęlicitate ad tantā infœlicitatem. Item patet quō persecutus est peccatū in Paradiso terrestri, in punitione prothoplastorum. Item in terra per aquā diluuij, & per ignem Sodomorū. Itē in aere, qd̄ patet in grandinatione Aegyptiorum, & habitatorum terræ promissionis. Itē in terra, qd̄ patet in absorptione Dathan, & Chore. Itē per Angelos suos, & per alias creaturas suas, & ēt ꝑ ipsos Dæmones persequit Deus peccata facientes, hic multipliciter, in inferno æternaliter. Isa. 34. Inebriatus est in cœlo gladius me⁹, & vsq; ad Idumeam descendet. Quarto patet q̄tum Deo displicet ex Dei immutatione. Benignissimum n. & clemētissimū patrem mutat in crudelissimum iudicē, ita q̄ pro toto mundo non dimittat qn filios quos creauit, quos tñ dilexit, si eos in mortali peccato in morte inuenerit, ēt si possent fugere sub pallio B. Virginis gladio æternæ damnationis interficiat, & in ignē æternū sine retractione ꝓijciat, & punit. Prouer. 6. Zelus, & furor viri non parcet in die vindictæ, nec acquiescet cuiusq̄ precibus, nec accipiet ꝓ redemptione dona plurima, &c. Quinto patet in bonorū abominatione, si fuerint infecta hic ex tonico. Prouer. 15. Victimę peccatorum abominabiles. Eccl. 34. Dona iniquorū non ꝓbat altissimus, nec respicit in oblationibus eorū. Faciunt peccatores facientes opera de genere bonorū, vt Iudæi de q̄bus in Ps. Dederūt in escā meam fel, &c. Hi ipsi sunt similes vetulæ facienti caseum cū manibus vlcerosis, q̄ eis limpitudinē oculorū, & nasi saniē tergens canē, & cattū eidē tractans caseū perficiebant muscas in eo cōprimēs. Sicut hic caseus abominabilis est hæc cernenti, sic eorum opera Deo sunt abominabilia, licet de genere bonorū sint cū fiunt cum peccato. Sexto patet q̄tū Deus odit peccatum ex eius elaborationis destructione. oēs. n. labores suos ꝓpter assumpsit, vt peccatū destrueret. Voluit. n. carnem assumere, vt carnem a peccato mūdaret, ꝑdicare, vt illud contēneret, sacra instituere, vt illud destrueret, Apostolos, & discipulos ꝑ mundū mittere, vt illud impugnaret: vendi voluit, vt nos a peccato redimeret, ligari, vt nos ab ipso dissolueret, vulnerari, vt nos ab ipso sanaret, sanguinē suū fundere, vt per ipsum nos a peccato lauaret, dānari, vt peccatum dānaret: crucifigi, vt illud crucifigeret: transuerberari, & mori, vt illud transfigeret, & occideret. Hiero. Gratias tibi referimus Saluator sæculorū, quia fortissimū aduersarium nostrum eiecisti, quē dū occideris occidisti. In hoc fuit similis Sansoni, q mori voluit, vt Phylisteos occideret. Gl. sup illud Collo. 3. Innocens occiditur, peccatū occidit. Septimo patet ex Dei separatione, & exhæredatione peccatorū, & detectione in perpetuū carcerē. Nullus. n. amicus eius ita charus est ei, quin q̄ cito peccat mortaliter, separet eū a sui societate, & suorum, & bonorum suorum priuet a participio, & exhæredet eū a regno, & detrudat in carcerem ꝑpetuum, & hoc nisi ante mortem pacem cum eo fecerit. Isa. 70. Iniquitates vestræ diuiserunt inter vos, & Deum vestrum. Quarto timendū, & detestandū est peccatum, quia sanctis Angelis displicet, & fœtet. In vitis patrū dr̄, q̄ cum quidā senex ambularet per heremum, vidit duos Angelos concomitantes se, vnū ad dexteram, & aliud ad sinistram. Et cum inuenissent cadauer hoīs fœtidū, senex obturauit nares suas non valens fœtorem sustinere. Angeli aūt viso iuuene ornato nares obturauerunt, & cum senex quæreret cām, aiunt Angeli. Tu cum sit caro sentis fœtorem carnis, nos aūt cum simus spiritus sentimus solū spūalem fœtorē peccati. Ansel. Tolerabilius fœtet caro putrida hoībus, q̄ anima peccatrix Deo, & Angelis eius. Quinto detestādū est peccatum, quia sanctis iniuriā infert. Primo, q̄a regem eorum, & dn̄m offendit. s. Deum. Eccl. 28. Vir peccator turbabit amicos. s. summi regis. Vel quia a cōione, & societate sanctorum se subtrahit, quasi si eos excōicatos iudicaret. Eccl. 13. Si cōicabit lupus cum agno. s. peccator cū iusto. Aut quæ cōicatio homini sancto ad canē. Vel quia contrariū sanctis se efficit, dum contrariæ potestati militat. Eccl. 33. Sicut mors contra vitam, sic contra virum iustum peccator. Item quia quātum in ipso est gloriam sanctorum imminuit, qui de eius gloria visa gauderent. Eccl. 7. Ne pecces in multitudine ciuitatis. Iacobi 2. Qui offendit in vno factus est omniū reus. Sexto quia diabolo super oīa placet, & hoc ꝑꝑ maximum lucrum, qd̄ ibi facit. Vbi animat sanguine Christi acquisitas sibi acquirit. Vnde dr̄, q̄ cum Diabolus per quendam dæmoniacum diceret, q̄ peccatum eius fœteret, & ille quæreret, quare ergo illud cum tanta diligentia procuraret, respondit, q̄ ꝑꝑ lucrum, sicut cloacarius intrat latrinam ꝑꝑ lucrum, licēt ei fœteat. Item hoc patet ex eo, q̄ assiduē tentat. Greg. Assidua tentatione pulsat, vt saltem tædio vincat. Eccl. 27. Leo semper venationi insidiatur. Vnde B. Martinus videns Mergos in flumine, ait, vt legitur in vita eius. Hæc est forma Dęmonum, insidiantur incautis, captos deuorant, saturariq; nequeunt deuoratis. Eius assiduitas tentandi patet ex hoc, q̄ aliquē per 30. vel 40. vel plures annos tentat vnū pauperem hominem, vt eum in peccatum præcipitet, nec cessat die ac nocte, qd̄ si in tāto tpe obtinet multum gauderet. Ps. Euge euge viderunt oculi nostri. Vnde in vita B. Iohannis Euangelistę dr̄, q̄ iuuenis quidam suscitatus a B. Iohanne dicebat, q̄ viderat Dæmones gaudentes de ruina peccatorum quorundam conuersorum a B. Iohanne, & Angelos de hoc lugentes. Septimo detestādum est peccatum, quia homini super oia nocet. Nocet aūt homini multis modis. Primo, quia facit hominem sibipsi odiosum, inimicum, pestiferum, & homicidam sui. Psal. Qui diligit iniquitatem, odit aīam suam. Thob. 12. Qui faciunt peccatum, & iniquitatem, hostes sunt animæ suæ. Sen. Nullum consciū peccatorum tuorum magis oderis, q̄ te. Alios fugere poteris; te aūt nunq̄. Hæc est pestis, quę ad mortem tpalem adducet nos, & adduxit oēs antecessores nostros, & facientes ad mortem spiritualem, & æternam. Vñ multum est odienda, & fugienda. Sap. 15. Homo per malitiam suam occidit aīam suam. Eccl. 21. Quasi a facie colubri fuge peccatum, &c. Dentes illius dentes Leonis, interficientes aīas holum, &c. Bern. Vita peccati ingredientibus mel propinat sophisticū: progredientibus fel, & acetum: egredientibus venenum absqdum insanabile. Ingredientes exaiat, progredientes obstinat, egredientes exterminat, vt & in aīa, & in corpore simul damnentur iusto Dei iudicio. Vñ ponitur de hoc exemplum de rege, qui viridariū suum tradidit custodię cæci, & contracti. Contractus suadebat cæco, vt ad arbores eum portaret, & de fructibus ei daret, qd̄ faciebat. Qd̄ rex aduertens sic vtrunq; morti adiudicauit. Tu cæce licet te excuses, q̄ fructus non videre, quia contractum portasti, qui non nisi per te cœpisset fructus morieris. Tu contracte licet te excuses, q̄ ad fructus non ieris, quia tū cœpisti, & dedisti fructus morieris. Similiter iudicat Deus de aīa cęca, quæ corpus portat, & erigit ad mala opera facienda, qd̄ sine regimine eius peccatū explere non posset. Item ponitur exemplum de duobus fratribus sapiento, & stulto, qui cum redire deberent ad patriam suam de qua elongati erant, venerunt ad biuium vbi audierunt a pastoribus loci, q̄ altera via, quæ erat alta, & arta, & aspera, recte, & securè ducebat ad patriā suā: alia aūt quæ erat lata, & plana, & delectabilis, nimis erat longa, & periculosa, & plena latronibus. Cū aūt sapiens vellet ire per viam artam, & securam ad rogatū fatui, cum audisset periculum consensit ire ꝑ latā, & spaciosam, & periculosam viam, per q̄ cum irent, a latronibus capti, & spoliati, & vulnerati sunt, & cum fatuus in foueam proijceretur occidēdus, & alius ligatus ad mortem duceret, maledicebat fatuo dicens, q̄ ꝑꝑ suam fatuitatem moreret. Tunc ridet fatuus. Tu potius maledicaris, quia tibi potius imputandū est, qui me sciebas fatuū, & mihi credidisti, & acquieuisti. Adapta q̄uo fatuus est corpus. Sapiens aīa, vel sensualitas, & ratio. Via arta, quæ ducit ad vitā, pœnitentia est. Lata, peccatum, & inobedientia, pastores, prædicatores. Patria, cœlestis regio. Latrones, dæmones. Secundo facit hoīem inutilem, & infructuosum, & similem mari mortuo, qd̄ nihil generat pertinēs ad vitam. Isa. 59. Opera eorum inutilia, &c. Hiere. 17. De maledicto viro dr̄, erit quasi mirice in deserto, quia sine fructu, vel sine vtili fructu. Similes sunt quibusdā nucibus Indiæ, quæ deportant nuces pulchras, & magnas ad modum humani capitis, & intus inueniuntur plenæ serpentibus, vt dr̄ in Historia transmari. Itē similes sunt sambucæ. Item pomis Sodomorum, quæ ferunt fructus plenos fauilla, faciunt. n. labruscas cum deberent facere vuas. Isa. 5. & Deute. 32. De vinea Sodomorum, vinea eorum, & vua eorum vua fellis. Item similes sunt ficulneæ maledictæ in qua fructus dn̄s nō inuenit. Math. 21. & Luc. 13. Tres anni sunt, q̄ veni fructū quærēs in ficulnea, &c. Tertia facit hoīem durum. Hiere. 30. Dura dn̄r peccata, quia indurant, & faciunt hoīem similem ramo, q primo quasi herba mollis induratur in arborem, & spinam duram. Hiere. 50. Peccatum Iuda scriptum est in vngue adamantino, maximē qn̄ senescit in corde, vt fiat quasi indelebile. Peccata iuuenum ꝑdicantur in quale, quia sunt delebilia de facili, peccata senum prædicantur in quid, quia eis quasi substantialiter adhærent, quia vix inde emendantur nisi cum maximo Dei miraculo. Vnde in vita B. Andreæ legitur, q̄ dn̄s 40. iuuenes submersos in mari a Diabolo, qui veniebant ad sermonem eius cum solo breui verbo suscitasset, quidā senex Nicola nomine audito sermone eius, qui per 70. annos fuerat in immunditia luxuriæ obduratus venit ad eum hoc confitens, cui dedit Euangelium in sinu suo portandum, vt dum ardore suo assueto stimularetur, eius memoria, & virtute a peccato reuocaretur, qui dum inflammaretur libidine consueta iuit ad scortum, cui clamauit meretrix,

trix, ægredere senex, quia super te video mirabilia. Qui aduertens Euangelium in sinu suo confusus rediit ad Apostolum dicens, ꝙ non poterat continere, nisi hoc suis orationibus impetraret. Tunc Andreas ei compassus diu contra illud peccatũ prædicauit a tertia vsque ad nonam, & fleuit, & orauit, & cum nõ sentiret se esse exauditum, dixit dño, ꝙ non comederet nisi exaudiretur, sic dicens. Dñe pro mortuis suscitandis obtinemus misericordiã, quare nõ pro isto qui vult saluari? Tunc ad eius afflictionem vox de cœlo ait. Non est parum Andrea, quia exauditus es pro sene, sed oportebat, ꝙ ante per sex menses se ieiunio, & oratione fatigaret. Qui cum hoc fecisset, & venditis oĩbus bonis suis ea pro Deo pauperibus erogasset, migrauit ad dñm, & vox ad Apostolum. Andrea lucratus es senem. Itẽ sicut Deus p spiritumsanctum facit de corde lapideo carneum. Ezech. 34. Ita Diabolus per peccatum de corde carneo facit lapideum, immo ferreum, Pharaonicum, Diabolicum, vt nec igne tribulationis, nec maleo prædicationis plusꝗ ferreum existens emolliatur, aut moueatur. Item de aqueo .i. lachrymoso, & compũcto, fit cristallinũ ꝗtum ad duritiem, & impossibilem resolutionẽ ad lachrymas. Eccl. 43. Frigidus ventus Aquilo flauit, & indurauit cristallus ab aqua. De duritia cordis peccatoris dicit Bern. Nemo duri cordis salutem vnꝗ adeptus est, nisi forte cum dñs misericorditer abstulit cor lapideum, & dedit cor carneum, ipsum .n. cor durũ est, qđ nec compunctione scindit, nec pietate mollitur, nec precibus mouetur, minis non cedit, duratũ ad flagella, ingratum ad beneficia, infidum ad consilia, promptũ ad iudicia, inuerecundũ ad turpia, impauidum ad periculosã, inhumanum ad humana, præteritorum obliuiscens, præsentia negligens, futura non puidẽs, & vt breuiter cuncta comprehendã, ipsum est, qđ nec Deum timet nec hoĩes reueretur. De quo Eccl. 3. Cor durũ male habebit ĩ nouissimo. Iob 40. Indurabit quasi malleatoris incus. Quarto facit hominem peccati, & Diaboli seruum 1. Ioh. 8. Qui facit peccatum, seruus est peccati. 2. Pet. 2. A quo superatur quis, eius seruus est. Aug. Bonus homo si seruit liber est, malus si regnet seruus est, non vnius hoĩs, sed qđ peius est tot Dæmoniorum quot vitiorum. Bragmanni scripserunt Alexandro, sicut legitur in Historia transmarina, & in Epistola Dandami Alexandro. Tu hostes exteriores spolias, vt interiores nutrias, tu hoĩes tuæ subiicis seruituti, & vitiis tuis interioribus seruis. Idẽ. Vos nullam partem corporis vestri potestati vestræ reliquistis, quin inde tributarii sitis. Vobis tot Deos aut dños asseritis, quot mẽbra habetis. Mineruam Deam capitis dicitis, Iunonem, quia iracunda, deam cordis. Martẽ, quia bellico sus, Deum pectoris. Mercurium, quia multiloquus, Deum linguæ. Herculem, quia magnæ fortitudinis, Deum brachiorũ. Bachum, quia ebriosus, Deũ gutturis. Cupidinẽ, quia fornicator, Deũ renum, & sic de aliis. Item peccator victus a Diabolo siue a peccato seruus est, vt ceruus victus, de quo dicunt naturales, ꝙ ex quo vincitur ab alio ceruo semper postea quasi dñm suum iudicans, cum occurrit ei caput inclinat, & cornua demittit in signum subiectionis, & seruitutis. Quinto facit hoĩem in aĩam deformẽ, & nigrũ. Tren. 3. Denigrata est super carbones facies eorum, &c. Hiere. 13. Si mutare põt Ethyops pellẽ suã aut Pardus varietatẽ suã, sic ne vos poteritis benefacere cum didiceritis malefacere. Ezech. 17 Abominationem fecisti decorem t. Anſel. Aĩa si in peccato fuerit, nigrior erit coruo. Patet aũt quanta sit peccati deformitas, ex eo, ꝙ ita turpissima, & tetertima creatura, ꝗ dr̃ Diabolus, nihil habet deformitatis nisi ratione peccati, ꝗdiu .n. sine peccato fuit, pulcherrimus fuit, & clarissimus. Similiter aĩa nihil habet deformitatis nisi ratione peccati. Et nota, ꝙ apud Ethyopes, qui sunt nigriores, iudicantur pulchriores. Similiter inter peccatores, qui alios non reputant nisi, qui sunt sibi similes. Similiter apud coruos est, quia pullos non reputant suos, sed degeneres vsquequo nigrescant, nec prouident eis, sed eos dñs ꝗdiu nigrescunt pascit rore cœlesti, vt dicit Greg. super illud Iob 39. Qui præparat coruis escam quando pulli eius clamant ad dñm. Similiter mundani non curant de filiis suis nisi videant eos nigrescere per peccati, & malitiæ speciem. Apud Pigmeos dr̃ in Historia transmarina, qui plus viuunt, plus nigrescunt. Similiter apud mundanos magis de die in diem animæ nigrescunt peccando, viuendo ſm morem eorum. In vitis patrum legitur, ꝙ cum quidam sanctus Eps in die Paschæ deberet cõicare suos Parochianos, rogauit dñm ꝙ ostenderet ei quales essent, qui vidit diuina illuminatione quosdam, vt pix nigros: alios habentes facies ignitas, vt cãdens ferrum: alios habentes facies sanguineas, alios lucidas, vt sol: inter quos vidit duas mulieres lucidissimas, vt sol. Apparuit aũt ei Angelus dicens, ꝙ nigri erant luxuriosi. Ignei auari. Sanguinei, iracundi, & malitiosi. Lucidi, qui habebãt gratiam Dei, & ait ꝙ duæ mulieres de quibus audierat, ꝙ erant peccatrices, per pœnitentiam, quam acceperant, sic erant illuminatæ. Item

Paulus simplex cum videret intrantes Ecclesiam inter alios vidit hominem nebulosum, & nigrum, & ductum a Dæmonibus gaudentibus, & letantibus incathenatũ, & vinctum, & Angelos remotos, & tristes. Cunque conuerteret se ad orationem, & fletum pro eo, qđ viderat, surgens inde videt quem prius viderat clarum, & pulchrum, & solutum, & Angelos lætantes circa eum, & Dæmones remotos, confusos, & tristes. Cunque eum, & alios conuocaret, vt viderent, & audirent mirabilia Dñi, ille admiratus dixit se esse peccatorem, sed audito in Ecclesia verbo. Isa. 1. Lauamini, & mundi estote, &c. compunctus fuerat. Sexto facit hominem maculosum. Hiere. 13. Nunquid potest Pardus deponere varietates suas, &c. Similis est peccator illi maculoso, de quo dicit Petrus Alfon. ꝙ cum dedisset Rex cuidam portitori ciuitatis suæ vnum denarium pro qualibet macula ingredientis maculosi. Videns ingredientem quendam claudum petiuit vnum denarium pro claudicatione, & cum ille negaret, audiuit eum balbum, & cum peteret duos, & ille reddere nollet, remouens ei caputium, inuenit eum vlcerosum, tũc petiuit tres denarios, quos cum differet soluere, inuenit eum monoculum, post gibbosum, & cum plus rebellis erat, & solutionem differens, plures maculæ inueniebantur in eo, & plus oportebat eum soluere. Sic peccator quo plus tardat soluere pœnitentiæ debitũ, in pluribus maculis inuenitur dum de vitio in vitium ruit, vt dicit Greg. Peccatum, qđ per pœnitentiam non diluitur, suo pondere ad aliud trahit. Septimo facit hominem corruptum, & fœtidũ, & immundum. Aug. Peccatum est corruptio boni naturalis, & priuatio gratuiti. Psa. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis. Hoc est fermentum, qđ corrumpit totam congeriem bonorum operum. 1. Corin. 5. Modicum fermentum corrũpit totam massam. Hæc est lepra corrumpens animam humanã omni genere lepræ, de quo legitur Leuit. 13. & 14. per totum. Hæc est oĩs immundia, quæ est abiicienda. Iac. 1. Abiicite omnem immunditiam, quia diuersimode facit aĩam immundam omni immunditia legali, de qua Leuit. 11. hr̃ per totum. Est .n. immunditia terræ, vt immundorum aĩalium, quales sunt q pp amorem terrenorum cœlestia postponunt. Item immundum facit immunditia aquæ, immundorum piscium dum facit hominem curiose volutari, & fluere per immundas voluptates, & carnalia desideria. Item immunditia aeris, quæ est in immũdis auibus dum facit hominem eleuari per superbiam cõtra Deũ. Hac immunditia super omnia vult Diabolus animam fieri immundam, qđ significatur 1. Mach. 1. Præcepit Antiochus coinquinari aĩas in omnibus immunditiis, & abominationibus. Hæc est immonditia meretricis spiritualis qua aĩa relicto Deo vero sponso mæchatur cum Diabolo, de quo satis hr̃ Ezech. 16. per totum. Exposuisti fornicationem tuam omni transeunti, &c. post in pluribus locis. Isa. 16. Iuxta me discooperuisti, & suscepisti adulterium. Et Isa. 28. Coangustatum est stratum, ita vt alter decidat, pallium breue vtrunq; operire non potest. Primo patet esse magnam immunditiam peccati ad cuius comparationẽ nullam immunditiam corporalem Deus aut sancti Angeli immunditiam iudicãt, quia hæc sola in oculis eorum totum hoĩem inquinat. Matth. 15. De corde exeunt cogitationes malæ, &c. hæc sunt, quæ coinquinant hoĩem. Non lotis aũt manibus manducare, non coinquinat hominẽ. Secundo nulla terrena ablutio aĩam hac immunditia immundam potest mundare nisi Deus desup mittat ei aquam cœlestis gratiæ cum igne Spiritussancti, quo ipse, & non alius eam mundet cum virtute sanguinis agni incontaminati. Apoc. 1. Qui lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Tertio, quia dignissimam creaturam .s. hominem facit porco immundiorem, vt sit sicut dr̃, 2. Pet. 2. Canis reuersus ad vomitum, & sus lota in volutabro luti. Quarto, qa hoĩem hac immunditia immundum euomit Deus vsque in sentinam inferni, etiam quam cito accedit ad hanc per teporem. Apocal. 3. quia tepidus es incipiam te euomere ex ore meo. Quinto, quia apud dñm omnia bona facta hoĩs immunda reddit, qꝛ quicquid tangit immunda sunt ei. Sexto, quia Deus ad ablutionem peccati de cœlo descendit. Heb. 1. Purgationem peccatorum faciens. Septimo, quia tot lauacra contra hanc statuit .s. aquam diluuii, & ignẽ iudicii, & purgatorii, & tribulationis, & martyrii, & passionis suæ, & aquæ benedictæ, & lachrymarum, & sacramentorum. & verborum suorum, &c. Octauo, quia facit hominem in aĩa ponderosum. Nihil .n. anima, quæ est sine peccato leuius cum exuit a corpore, quæ in momento in ictu oculi illuc peruenit, vbi aliqua Aquila, aut auis aliqua non posset toto tpe vitæ suæ transuolare .s. vsque supra cœlum sydereum. Econtra exuta cũ mortali peccato existens non potest consistere vsquequo veniat ad infernum profundum. In hoc patet, ꝙ est ponderosior omni re corporea ponderosa: quia si massa plumbea esset vbi est luna, cum cadauere, eam terra retineret, sed peccatorem spiritum nec pos

tuit

eisere, onē sic deiecit de tanta altitudine in tantā profunditatē, de tanta pulchritudine in tantam deformitatē, de tanta bonitate ad tantā boni pauitatē, de tanta fęlicitate ad tantā infœlicitatem. Item patet quō persecutus est peccatū in Paradiso terrestri in punitione prothoplaustorum. Item in terra per aquā diluuij, & per ignem Sodomorū. Itē in aere, qd patet in grandinatione Aegyptiorum, & habitatorum terræ promissionis. Itē in terra. qd patet in absorptione Dathan, & Chore. Itē per Angelos suos, & per alias creaturas suas, & et p ipsos Dæmones persequit Deus peccata facientes, hic multipliciter, in inferno æternaliter. Isa. 34. Inebriatus est in coelo gladius me⁹, & vsq; ad Idumeam descendet. Quarto patet q̄tum Deo displicet ex Dei immutatione. Benignissimum n. & clemētissimū patrem mutat in crudelissimum iudicē, ita q pro toto mundo non dimittat qn filios quos creauit, quos tm dilexit, si eos in mortali peccato in morte inuenerit, et si possem fugere sub pallio B. Virginis gladio æternæ damnationis interficiat, & in ignē æternū sine retractione pijcia͂, & punit. Prouer. 6. Zelus, & furor viri non parcet in die vindictæ, nec acquiescet cuiusq̄ precibus, nec accipiet p redemptione dona plurima, &c. Quinto patet in bonorū abominatione, si fuerint infecta hic ex tonico. Prouer. 15. Victimę peccatorum abominabiles. Eccl. 34. Dona iniquorū non pbat altissimus, nec respicit in oblationibus eorū. Faciunt peccatores facientes opera de genere bonorū, vt Iudæi de qbus in Ps. Dederūt in escā meam fel, &c. Isti ipsi sunt similes vetulæ facięti caseum cū manibus vlcerosis, q̄ eis limpitudinē oculorū, & nasi saniē tergens. canē, & cattū eidē tractans caseū perficiebant muscas in eo cōprimēs. Sicut hic caseus abominabilis est hæc cernēti, sic eorum opera Deo sunt abominabilia, licet de genere bonorū sint cū fiunt cum peccato. Sexto patet q̄tū Deus odit peccatum ex eius elaborationis destructionē: oēs. n. labores suos fere assumpsit, vt peccatū destrueret. Voluit. n. carnem assumere, vt carnem a peccato mūdaret, pdicare, vt illud contēneret, sacra instituere, vt illud destrueret, Apostolos, & discipulos p mundū mittere, vt illud impugnaret: vendi voluit, vt nos a peccato redimeret, ligari, vt nos ab ipso dissolueret, vulnerari, vt nos ab ipso sanaret, sanguinē suū fundere, vt per ipsum nos a peccato lauaret, dānari, vt peccatum dānaret: crucifigi, vt illud crucifigeret: transuerberari, & mori, vt illud transfigeret, & occideret. Hiero. Gratias tibi referimus Saluator sæculorū, quia fortissimū aduersarium nostrum eiecisti, quē dū occideris occidisti. In hoc fuit similis Sansoni, q mori voluit, vt Phylisteos occideret. Gl. sup illud Collo. 3. Innocens occiditur, peccatū occidit. Septimo patet ex Dei separatione, & exhæredatione peccatorū, & detectione in perpetuū carcerē. Nullus. n. amicus eius ita charus est ei, quin q̄ cito peccat mortaliter, separet eū a sui societate, & suorum, & bonorum suorum priuet a participio, & exhæredet eū a regno, & detrudat in carcerem ppetuum, & hoc nisi ante mortem pacem cum eo fecerit. Isa. 70. Iniquitates vestræ diuiserunt inter vos, & Deum vestrum. Quarto timendū, & detestandū est peccatum, quia sanctis Angelis displicet, & fœtet. In vitis patrū dr̄, q cum quidā senex ambularet per heremum, vidit duos Angelos concomitantes se, vnū ad dexteram, & alium ad sinistram. Et cum inuenissent cadauer hoīs fœtidū, senex obturauit nares suas non valens fœtorem sustinere. Angeli aūt viso iuuene ornato nares obturauerunt, & cum senex quæreret cām, aiunt Angeli. Tu cum sis caro sentis fœtorem carnis, nos aūt cum simus spiritus sentimus solū spūalem fœtorē peccati. Ansel. Tolerabilius fœtet caro putrida hoībus, q̄ anima peccatrix Deo, & Angelis eius. Quinto detestādū est peccatum, quia sanctis iniuriā infert. Primo, qa regem eorum, & dñm offendit. s. Deum. Eccl. 28. Vir peccator turbabit amicos. s. summi regis. Vel quia a cōione, & societate sanctorum se subtrahit, quasi si eos excōicatos iudicaret. Eccl. 13. Si cōicabit lupus cum agno. s. peccator cū iusto. Aut quæ cōicatio homini sancto ad canē. Vel quia contrariū sanctis se efficit, dum contrariæ potestati militat. Eccl. 33. Sicut mors contra vitam, sic contra virum iustum peccator. Item quia quātum in ipso est gloriam sanctorum imminuit, qui de eius gloria visa gauderent. Eccl. 7. Ne pecces in multitudine ciuitatis. Iacobi 2. Qui offendit in vno factus est omniū reus. Sexto quia diabolo super oīa placet, & hoc pp maximum lucrum, qd ibi facit. Vbi animas sanguine Christi acquisitas sibi acquirit. Vnde dr̄, q cum Diabolus per quendam dæmoniacum diceret, q peccatum eius fœteret, & ille quæreret, quare ergo illud cum tanta diligentia procuraret, respondit, q pp lucrum, sicut cloacarius intrat latrinam pp lucrum, licet ei fœteat. Item hoc patet ex eo, q assidue tentat. Greg. Assidua tentatione pulsat, vt saltem tædio vincat. Eccl. 27. Leo semper venationi insidiatur. Vnde B. Martinus videns Mergos in flumine, ait, vt legitur in vita eius. Hæc est forma Dęmonum, insidiantur incautis, captos deuorant, satiariq; nequeunt deuoratis. Eius assiduitas tentandi patet ex hoc, q aliqn̄ per 30. vel 40. vel plures annos tentat vnū pauperem hominem, vt eum in peccatum præcipitet, nec cessat die ac nocte, qd si in tāto tpe obtinet multum gauderet. Ps. Euge euge viderunt oculi nostri. Vnde in vita B. Iohannis Euangelistę dr̄. q iuuenis quidam suscitatus a B. Iohanne dicebat, q viderat Dæmones gaudentes de ruina peccatorum quorundam conuersorum a B. Iohanne, & Angelos de hoc lugentes. Septimo detestādum est peccatum, quia homini super oīa nocet. Nocet aūt sic eum multis modis. Primo, quia facit hominem sibijpsi odiosum inimicum, pestiferum, & homicidam sui. Psal. Qui diligit iniquitatem, odit aīam suam. Thob. 12. Qui faciunt peccatum, & iniquitatem, hostes sunt animæ suæ. Sen. Nullum conscium peccatorum tuorum magis oderis, q̄ te. Alios fugere poteris; te aūt nunq̄. Hæc est pestis, quę ad mortem tpalem adducet nos, & adduxit oēs antecessores nostros, & facientes ad mortem spiritualem, & æternam. Vñ multum est odienda, & fugienda. Sap. 15. Homo per malitiam suam occidit aīam suam. Eccl. 21. Quasi a facie colubri fuge peccatum, &c. Dentes illius dentes Leonis, interficientes aīas hoīum, &c. Bern. Vita peccati ingredientibus mel propinat sophisticū: progredientibus fel, & acetum: egredientibus venenum aspidum insanabile. Ingredientes exaīat, progredientes obstinat, egredientes exterminat, vt & in aīa, & in corpore simul damnentur iusto Dei iudicio. Vñ ponitur de hoc exemplum de rege, qui viridariū suum tradidit custodię cæci, & contracti. Contractus suadebat cæco, vt ad arbores eum portaret, & de fructibus ei daret, qd faciebat. Qd rex aduertens sic vtrunq; morti adiudicauit. Tu cæce licet te excuses; q fructus non videris, quia contractum portasti, qui non nisi per te cœpisset fructus mortieris. Tu contracte licet te excuses, q ad fructus non ieris, quia th cœpisti, & dedisti fructus mortetis. Similiter iudicat Deus de aīa cęca, quæ corpus portat, & erigit ad mala opera facienda, qd sine regimine eius peccatū explere non posset. Item ponitur exemplum de duobus fratribus sapiente, & stulto, qui cum redire deberent ad patriam suam de qua elongati erant, venerunt ad biuium vbi audierunt a pastoribus loci, q altera via, quæ erat alta, & arta, & aspera, recte, & securè ducebat ad patriā suā: alia aūt quæ erat lata, & plana, & delectabilis, nimis erat longa, & periculosa, & plena latronibus. Cū aūt sapiens vellet ire per viam artam, & securam ad rogatū fatui, cum audisset periculum consensit ire p latā, & spaciosam, & periculosam viam, per q̄ cum irent, a latronibus capti, & spoliati, & vulnerati sunt, & cum fatuus in foueam proijceretur occidēdus, & alius ligatus ad mortem duceret, maledicebat fatuo dicens, q pp suam fatuitatem moreret. Tunc rādit fatuus. Tu potius maledicaris, quia tibi potius imputandū est, qui me sciebas fatuū, & mihi credidisti, & acquieuisti. Adapta quō fatuus est corpus. Sapiens aīa, vel sensualitas, & ratio. Via arta, quæ ducit ad vitā, pœnitentia est. Lata, peccatum, & inobedientia, pastores, prædicatores. Patria, cælestis regio. Latrones, dæmones. Secundo facit hoīem inutilem, & infructuosum, & similem mari mortuo, qd nihil generat pertinēs ad vitam. Isa. 59. Opera eorum inutilia, &c. Hiere. 17. De maledicto viro dr̄, erit quasi miricę in deserto, quia sine fructu, vel sine vtili fructu. Similes sunt quibusdā nucibus Indiæ, quæ deportant nuces pulchras, & magnas ad modum humani capitis, & intus inueniuntur plenæ serpentibus, vt dr̄ in Historia transmari. Itē similes sunt sambucæ. Item pomis Sodomorum, quæ ferunt fructus plenos fauilla, faciunt. n. labruscas cum deberent facere vuas. Isa. 5. & Deute. 32. De vinea Sodomorum, vinea eorum, & vua eorum vua fellis. Item similes sunt ficulneæ maledictæ in qua fructus dñs nō inuenit. Math. 21. & Luc. 13. Tres anni sunt, q veni fructū quærēs in ficulnea, &c. Tertia facit hoīem durum. Hiere. 30. Dura dñr peccata, quia indurant, & faciunt hoīem similem ramno, q primo quasi herba mollis induratur in arborem, & spinam duram. Hiere. 50. Peccatum Iuda scriptum est in vngue adamantino, maxime qn senescit in corde, vt fiat quasi indelebile. Peccata iuuenum pdicantur in quale, quia fiunt delebilia de facili, peccata senum prædicantur in quid, quia eis quasi substantialiter adhærent, quia vix inde emendantur nisi cum maximo Dei miraculo. Vnde in vita B. Andreæ legitur, q dñs 40. iuuenes submersos in mari a Diabolo, qui veniebant ad sermonem eius cum solo breui verbo suscitasset, quidā senex Nicola nomine audito sermone eius, qui per 70. annos fuerat in immunditia luxuriæ obduratus venit ad eum hoc confitens, cui dedit Euangelium in sinu suo portandum, vt dum ardore suo assueto stimularetur, eius memoria, & virtute a peccato reuocaretur, qui dum inflammaretur libidine consueta iuit ad scortum, cui clamauit meretrix,

trix,

trix, ægredere senex, quia super te video mirabilia. Qui aduertens Euangelium in sinu suo confusus rediJt ad Apostolum dicens, q non poterat continere, nisi hoc suis orationibus impetraret. Tunc Andreas ei compassus diu contra illud peccatũ prædicauit a tertia vsque ad nonam, & fleuit, & orauit, & cum nõ sentiret se esse exauditum, dixit dño, q non comederet nisi exaudiretur, sic dicens. Dñe pro mortuis suscitandis obtinemus misericordiã, quare nõ pro isto qui vult saluari? Tunc ad eius afflictionem vox de cœlo ait. Non est parum Andrea, quia exauditus es pro sene, sed oportebat, q ante per sex menses se ieiunio, & oratione fatigaret. Qui cum hoc fecisset, & venditis oĩbus bonis suis ea pro Deo pauperibus erogasset, migrauit ad dñm, & vox ad Apostolum. Andrea lucratus es senem. Itẽ sicut Deus p spiritumsanctum facit de corde lapideo carneum. Ezech. 34. Ita Diabolus per peccatum de corde carneo facit lapideum, immo ferreum, Pharaonicum, Diabolicum, vt nec igne tribulationis, nec maleo prædicationis plusq̃ ferreum existens emolliatur, aut moueatur. Item de aqueo .i. lachrymoso, & compũcto, fit cristallinũ q̃tum ad duritiem, & impossibilem resolutionẽ ad lachrymas. Eccl. 43. Frigidus ventus Aquilo flauit, & indurauit cristallus ab aqua. De duritia cordis peccatoris dicit Bern. Nemo duri cordis salutem vnq̃ adeptus est, nisi forte cum dñs misericorditer abstulit cor lapideum, & dedit cor carneum, ipsum .n. cor durũ est, qđ nec compunctione scindit, nec pietate mollitur, nec precibus mouetur, minis non cedit, duratũ ad flagella, ingratum ad beneficia, infidum ad consilia, promptũ ad iudicia, inuerecundũ ad turpia, impauidum ad periculosa, inhumanum ad humana, preteritorum obliuiscens, præsentia negligens, futura non prouidẽs, & vt breuiter cuncta comprehendã, ipsum est, qđ nec Deum timet nec hoĩes reueretur. De quo Eccl. 3. Cor durũ male habebit I nouissimo. Iob 40. Indurabit quasi malleatoris incus. Quarto facit hominem peccati, & Diaboli seruum t. Ioh. 8. Qui facit peccatum, seruus est peccati. 2. Pet. 2. A quo superatur quis, eius seruus est. Aug. Bonus homo si seruit liber est, malus si regnet seruus est, non vnius hoĩs, sed qđ peius est tot Dæmoniorum quot vitiorum. Bragmanni scripserunt Alexandro, sicut legitur in Historia transmarina, & in Epistola Dandami Alexandro. Tu hostes exteriores spolias, vt interiores nutrias, tu hostes tuæ subijcis seruituti, & vitijs tuis interioribus seruis. Idẽ. Vos nullam partem corporis vestri potestati vestræ reliquistis, quin inde tributarij sitis. Vobis tot Deos aut dños asseritis, quot mẽbra habetis. Mineruam Deam capitis dicitis, Iunonem, quia iracunda, deam cordis. Martẽ, quia bellicosus, Deum pectoris. Mercurium, quia multiloquus, Deum linguæ. Herculem, quia magnæ fortitudinis, Deum brachiorũ. Bachum, quia ebriosus, Deũ gutturis. Cupidinẽ, quia fornicator, Deũ renum, & sic de alijs. Item peccator victus a Diabolo siue a peccato seruus est, vt ceruus victus, de quo dicunt naturales, q ex quo vincitur ab alio ceruo semper postea quasi dñm suum iudicans, cum occurrit ei caput inclinat, & cornua demittit in signum subiectionis, & seruitutis. Quinto facit hoĩem in aĩam deformẽ, & nigrũ. Tren. 3. Denigrata est super carbones facies eorum, &c. Hiere. 13. Si mutare põt Ethyops pellẽ suã aut Pardus varietatẽ suã, sic ne vos poteritis benefacere cum didiceritis malefacere. Ezech. 17. Abominationem fecisti decorem t. Ansel. Aĩa si in peccato fuerit, nigrior erit coruo. Patet aũt quanta sit peccati deformitas, ex eo, q ita turpissima, & tetertima creatura, q̃ dr̃ Diabolus, nihil habet deformitatis nisi ratione peccati, q̃diu .n. sine peccato fuit, pulcherrimus fuit, & clarissimus. Similiter aĩa nihil habet deformitatis nisi ratione peccati. Et nota, q apud Ethyopes, qui sunt nigriores, iudicantur pulchriores. Similiter inter peccatores, qui alios non reputant nisi, qui sunt sibi similes. Similiter apud coruos est, quia pullos non reputant suos, sed degeneres vsquequo nigrescant, nec prouident eis, sed eos dñs q̃diu nigrescant pascit rore cœlesti, vt dicit Greg. super illud Iob 39. Qui preparat coruis escam quando pulli eius clamant ad dñm. Similiter munda ni non curant de filijs suis nisi videant eos nigrescere per peccati, & malitiæ speciem. Apud Pigmeos dr̃ in Historia transmarina, qui plus viuunt, plus nigrescunt. Similiter apud mundanos magis de die in diem animæ nigrescunt peccando, viuendo ſm morem eorum. In vitis patrum legitur, q cum quidam sanctus Eps in die Paschæ deberet cõicare suos Parochianos, rogauit dñm q ostenderet ei quales essent, qui vidit diuina illuminatione quosdam, vt pix nigros: alios habentes facies ignitas, vt cãdens ferrum: alios habentes facies sanguineas, alios lucidas, vt sol: inter quos vidit duas mulieres lucidissimas, vt sol. Apparuit aũt ei Angelus dicens, q nigri erant luxuriosi. Ignei auari. Sanguinei, iracundi, & malitiosi. Lucidi, qui habebãt gratiam Dei, & ait q duæ mulieres de quibus audierat, q erant peccatrices, per pœnitenciam, quam acceperant, sic erant illuminatæ. Item Paulus simplex cum videret intrantes Ecclesiam inter alios vidit hominem nebulosum, & nigrum, & ductum a Dæmonibus gaudentibus, & letantibus incathenatũ, & vinctum, & Angelos remotos, & tristes. Cunque conuerteret se ad orationem, & fletum pro eo, qđ viderat, surgens inde videt quem prius viderat clarum, & pulchrum, & solutum, & Angelos lætantes circa eum, & Dæmones remotos, confusos, & tristes. Cunque eum, & alios conuocaret, vt viderent, & audirent mirabilia Dñi, ille admiratus dixit se esse peccatorem, sed audito in Ecclesia verbo. Isa. 1. Lauamini, & mundi estote, &c. compunctus fuerat. Sexto facit hominem maculosum. Hiere. 13. Nunquid potest Pardus deponere varietates suas, &c. Similis est peccator illi maculoso, dẽ quo dicit Petrus Alfon. q cum dedisset Rex cuidam portitori ciuitatis suæ vnum denarium pro qualibet macula ingredientis maculosi. Videns ingredientem quendam claudum petiuit vnum denarium pro claudicatione, & cum ille negaret, audiuit eum balbum, & cum peteret duos, & ille reddere nollet, remouens ei caputium, inuenit eum vlcerosum, tũc petiuit tres denarios, quos cum differet soluere, inuenit eum monoculum, post gibbosum, & cum plus rebellis erat, & solutionem differens, plures maculæ inueniebantur in eo, & plus oportebat eum soluere. Sic peccator quo plus tardat soluere pœnitentiæ debitũ, in pluribus maculis inuenitur dum de vitio in vitium ruit, vt dicit Greg. Peccatum, qđ per pœnitentiam non diluitur, suo pondere ad aliud trahit. Septimo facit hominem corruptum, & fœtidũ, & immundum. Aug. Peccatum est corruptio boni naturalis, & priuatio gratuiti. Psa. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studijs suis. Hoc est fermentum, qđ corrumpit totam congeriem bonorum operum. 1. Corin. 5. Modicum fermentum corrũpit totam massam. Hæc est lepra corrumpens animam humanã omni genere lepræ, de quo legitur Leuit. 13. & 14. per totum. Hæc est oĩs immundia, quæ est abijcienda. Iac. 1. Abijcite omnem immunditiam, quia diuersimode facit aĩam immundam omni immunditia legali, de qua Leuit. 11. hr̃ per totum. Est .n. immunditia terræ, vt immundorum aĩalium, quales sunt q p amorem terrenorum cœlestia postponunt. Item immundum facit immunditia aquæ, immundorum piscium dum facit hominem curiose volutari, & fluere per immundas voluptates, & carnalia desideria. Item immunditia aeris, quæ est in immũdis auibus dum facit hominem eleuari per superbiam cõtra Deũ. Hac immunditia super omnia vult Diabolus animam fieri immundam, qđ significatur 1. Mach. 1. Præcepit Antiochus coinquinari aĩas in omnibus immunditijs, & abominationibus. Hęc est immonditia meretricis spiritualis qua aĩa relicto Deo vero sponso mœchatur cum Diabolo, de quo satis hr̃ Ezech. 16. per totum. Exposuisti fornicationem tuam omni transeunti, &c. post in pluribus locis. Isa. 16. Iuxta me discooperuisti, & suscepisti adulterium. Et Isa. 28. Coangustatum est stratum, ita vt alter decidat, pallium breue vtrunq; operire non potest. Primo patet esse magnam immunditiam peccati ad cuius comparationẽ nullam immunditiam corporalem Deus aut sancti Angeli immunditiam iudicãt, quia hæc sola in oculis eorum totum hoĩem inquinat. Matth. 15. De corde exeunt cogitationes malę, &c. hęc sunt, quæ coinquinant hoĩem. Non lotis aũt manibus manducare, non coinquinat hominẽ. Secundo nulla terrena ablutio aĩam hac immunditia immundam potest mundare nisi Deus desup mittat ei aquam cœlestis gratiæ cum igne Spiritussancti, quo ipse, & non alius eam mundet cum virtute sanguinis agni incontaminati. Apoc. 1. Qui lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Tertio, quia dignissimam creaturam .s. hominem facit porco immundiorem, vt sit sicut dr̃, 2. Pet. 2. Canis reuersus ad vomitum, & sus lota in volutabro luti. Quarto, q a hoĩem hac immunditia immundum euomit Deus vsque in sentinam inferni, etiam quam cito accedit ad hanc per teporem. Apocal. 3. quia tepidus es incipiam te euomere ex ore meo. Quinto, qui apud dñm omnia bona facta hoĩs immunda reddit, qu cquid tangit immunda sunt ei. Sexto, quia Deus ad ablutionem peccati de cœlo descendit. Heb. 1. Purgationem peccatorum faciens. Septimo, quia tot lauacra contra hanc statuit .s. aquam diluuij, & ignẽ iudicij, & purgatorij, & tribulationis, & martyrij, & passionis suæ, & aquæ benedictæ, & lachrymarum, & sacramentorum. & verborum suorum, &c. Octauo, quia facit hominem in aĩa ponderosum. Nihil .n. anima, quæ est sine peccato leuius cum exuit a corpore, quæ in momento in ictu oculi illuc peruenit, vbi aliqua Aquila, aut auis aliqua non posset toto tp̃e vitę suæ transuolare .s. vsque supra cœlum sydereum. Econtra exuta cũ mortali peccato existens non potest consistere vsquequo veniat ad infernum profundum. In hoc patet, q est ponderosior omni re corporea ponderosa: quia si massa plumbea esset vbi est luna, cum cadauere, eam terra retineret, sed peccatorem spiritum nec potuit

tait firmamētum, qđ sic pp suam firmitatem dr, nec terra, nec aliqua corporea creatura, vel natura retinere quin caderet vsq; ad inferni nouissima. Ideo iniquitas sedet super talentum plumbi: Zach. 5. Mulieri sedenti in medio amphoræ edificaī domus in terra Sennaar, vt ibi ponatur super basem suam. Sennaar, qđ interpretatur fœtor, aut excussio dentium, aut domus vacuefactionis, & significat infernum vbi basis est aīæ peccatricis. Item multum ponderat peccator, qui quantuncunq; portat peccatum portat, & Diabolum, quo nihil sōne culpæ ponderosius. Ideo dr Eccl. 22. Super plumbum quid grauabitur. Et post. Harenam, & salem, & massam ferri facilius est ferre, q̄ hoīem imprudentem, & fatuum, & impium. Vñ dr. 2. dial. 9. q cum fratres construerent cellam B. Benedicti leuare volētes lapidem quē tres hoīes leuare debuissent leuiter, nec posset a multis moueri, vocato B. Benedicto, & fugato diabolo, qui lapidi insidebat, eius oratione, & benedictione tanta celeritate lapis leuatus est, ac si nullū pondus habuisset. De pondere peccati dr in Ps. Iniquitates meę supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue grauatæ sunt super me. Cum hoc pondere non potest homo non solum per altam, & artam viam vitæ currere, vel ambulare, sed nec serpere, vel se erigere nisi hoc onere deposito. Heb. 12. Deponentes omne pondus, & omne circunstans nos peccatum curramus ad propositum nobis certamen, &c. Ad comparationem huius oneris qđcunque onus pœnitentiæ leue est, & præsentis tribulationis. Si quis sentiret onus peccati, & animæ læsionem perferret, aut parum, aut nihil omnino sentiret corporis pœnam. Octauo facit hominem vilem, & abiectum. Philosophus. Si scirem homines non ignoscituros, & Deos ignosci, tam vile est peccatum, q dedignarer peccare. Vilificat enim præciosam margaritam, p qua cœlestis negociator omnia sua vendidit, & emit eam. Math. 13. vt fit ex contactu luti huius luto vilior. Sap. 15. dr de idolatria tam materiali, q̄ spirituali. Luto vilior vita eius. Quidam Philosophus volēs peccare, aduertens animę dignitatem, & peccati vilitatem ait. Erubesce cœlum intrare in cœnum. Ideo contra iterationem peccati clamat Hiere. 2. Quàm vilis facta es nimis iterans vias t. Hiere. 15. Si separaueris præciosum a vili, quasi os meum eris. Abijcit enim Deus peccatorem ab ore suo, vt vilissimum euomendo, a sinu suæ charitatis excutiēdo. 1. Ioh. 3. Qui manet in charitate in Deo manet. Aug. Quid times hominem homo in sinu Dei positus, talem Deus abijcit a suo, & suorum consortio, abijcit a mundo, projicit in sentinam inferni cū Diabolo. Per hoc Lucifer vilis, & abiectus abijcitur ab angelorum consortio, vt leprosus. Adam ejectus a Paradiso. Saul a Regno. 1. Reg. 15. Quia abiecisti verbum Dñi, abieci te ne sis Rex. Itē Nabuch. ab humano consortio. Dan. 4. Tibi dr Nabuch. Regnū tuum transit a te, &c. Ideo dr in Ps. Homo cum in honore esset non intellex. compar. est iu. insi. & similis factus est illis. Non solum similis factus est illis, sed de filio fit iumentorum seruus, vt filius prodigus. Bern. O quàm misera conditio peccatorum, q̄ de filio facit seruum porcorum. Idem. Ecce q̄ro de grege facta est tam egregia creatura, puta dicerēt iumenta si loqui possent. Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est, &c. Nono facit hominem fatuum, & insanum, cuius fatuitas apparet in tredecim, q̄ sequunt. Primo in via sua, quia prælegit magis ambulare sciēs & prudens viam latam, & spaciosam, quæ ducit ad mortem, q̄ artam, quæ ducit ad vitam. Math. 7. Abijciendo summæ sapientiæ consilium. Prouer. 1. Sapientiam atque doctrinam stulti despiciūt. Similis est illi, qui cum sciret rectam viam, quæ duceret ad patriam, de voluntate fratris fatui secutus est eam quam nouerat ire ad mortis periculum, de quo supra. Secunda fatuitas eius est incuria, de qua Bern. Sic stulti estimatores de maximis minimam, & de minimis maximam curam gerunt. Maiorem curam habent de carne morbida seruanda, q̄ de anima: immo, vt corticem carnis custodiant, & nutriant, & impinguent, nucleum animæ sæpe perdunt. Similis illi prępositio, qui canem sic impinguauit, q puellam iugulauit. De quo supra ti. de timore humano. Item similis est illi Episcopo, qui maiorem sollicitudinē habuit de custodiēdo calato pleno pirorum, q̄ de multitudine animarum. Cum enim tradidisset nepotulo suo Archidiaconatū, & quidam apportasset ei calatum plenum piris, & quæreret cui commendaret, dixit nepotulus Archidiaconus. Mihi commendate. Ait Episcopus. Non confido de te, male mihi custodires. Respondit quidam magister. Miser et commisisti infinitum numerum animarum, cui non audes committere calatum pirorū. Contra hos Bern. Ve mihi si talentum mihi traditum negligenter seruauero, sanguine Christi præcioso magis appreciatum. Si enim stillas dominici sanguinis in vase aliquo seruarem, diligēs custos proculdubio existerē. Tertia eius fatuitas apparet in mēsa eius, quia pp modicā stillam dulcedinis exterioris, comedit cibum immundissimum, & venenosissimum, & bibit potum fi-

nalem potui quo necesse habent mori in aureo calice Babilonis. Apoc. 17. non attendens internam, & æternam amaritudinem. Iob 20. Conuertetur panis in vtero eius in fel aspidum. Deut. 32. Fel draconum vinum eorum, &c. Ps. Fiat mensa e. co. ip. in la. & in ret. & in scāda. Similes sunt illi fatuo, qui de fructibus proximi comedebat testudines pp aliquam similitudinem, & cum argueretur de hoc dicebat in masticando, quare ergo se fecit primum? Item similis est lupo de quo fabulose dr, q vulpes dedit ei rasorium inuolutum sanguine, & cum glutiret, & optimum diceret, dixit ei vulpes. In extu senties cum te scindet. Itē peccator similis est illi rustico, qui inuitatus ad nuptias, in via sitiens bibit aquam de fimo fœtidam, quā euomit in porta nuptiarum turpiter & non solum non est ad nuptias admissus, immo cum flagello in carcerem detrusus. Sic homo hic bibens delectationes immundas in morte euomet. Hiere. 2. Quid tibi in via Aegypti, vt bibas aquas turbidas, non sic Onagri, sed quousque inueniant aquam limpidam. Ps. Expectabunt Onagri in siti sua, non bibentes aquam turbidam. Item similis est peccator Cocrodillo, qui de Nilo ad pastum accedens, ad virorē herbæ Hydrum inuolutum non aduertit. Sed dum herbam viridē pascit, Hydrum cum ea glutit, qui cum interius intoxicat, scindit, & occidit. Sic peccatum hominem dum illicitam delectationem glutit Diabolus est ibi, qui vult intoxicare, vel potionare hominem, amaritudinem eius potionis cæteris inuoluit aliqua dulcedine. Beda. Qui veneni pocula porrigit quasi labium calicis melle tingit, vt qđ dulce est sentiatur, ne qđ mortiferum est timeatur. Item Greg. Quid insanius, q̄ pro modica delectatione carnis, æternis se obligare supplicijs. Item econtra Augu. Melior est modica amaritudo in faucibus, q̄ æternum tormentum in visceribus. Bern. Vitam peccati ingredientibus propinat, mel sophisticum, progredientibus, fel & acetum egredientibus venenum aspidum insanabile, &c. vt supra. Quarto patet fatuus, & insanus, quia sciens, & prudens domum suam incendit, & se, & sua in ea comburit, & consumit flamma peccati, vt modicū calorem, & momentaneum, ex hoc incendio habeat exemplo desiderium illicitum. De quo Iob 31. Ignis est vsque ad perditionem deuorans, & omnia genimina eradicans. s. bonorum. i. virtutes. In hoc efficitur similis aui Fænici, quæ postq̄ multas radices aromaticas in nido suo congregauit se cum eis nido apposito igne succendit. Quinto patet fatuus, & insanus, quia pp splēdorem eius gladij, & decorem. s. rei concupiscibilis se dum illicite eam appetit transuerberat, & occidit cum filijs suis. i. bonis operibus. Eccl. 12. Rumphea bis acuta oīs iniquitas. Sap. 15. Homo per malitiam occidit animam suam. Item in hoc similis est Lamiæ, quæ dilaniat, & occidit fœtus suos diu nutritos a se. Sexto, quia de sinu charitatis, & pœnitētiæ exit, & in os Leonis peccati, & lupi infernalis, qui dispergit oēs, vt dr Ioh. 10. se pijcit. Eccl. 21. dentes illius dentes Leonis interficientes aīas hoīum. Septimo qui in tpe belli, & in loco certaminis arma virtutum projicit. Boetius. Talia tibi contuleramus arma, quæ nisi prius abiecisses inuicta te firmitate tuerērur. Octauo, quia pro pomo momentaneæ delectationis, regnum æternum vendit ad similitudinem pueri, & sibi noxia ad similitudinem infirmi concupiscit. Oseæ 13. Ipse est filius insipiens. Prouer. 3. Vsquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti ea, quæ sibi sunt noxia concupiscunt. Nono, quia serpentem venenosum in sinu suo ponit, quem debere super oīa fugere. Eccl. 21. Quasi a facie co. fu. pec. quia vt dr Prouer. 33. In fine mordebit, vt coluber, & quasi regulus, venena diffundit. Decimo, quia spontaneus Diabolo se tradit hosti pessimo, & cum non habeat vnde possit eum ligare, & tenere, & suspendere, proprijs manibus funem facit per quem eum Diabolus ligat, conseruat, ducit, & demum suspendit. Prouer. 5. Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum quisque cōstringitur. Aug. Qui peccatum peccato adijcit, quasi funem nectit vnde ligetur. Ideo si potes, funiculum peccatorum solue, si non potes soluere, rumpe: si non potes rumpere, præscinde. Aug. Peccator in collum mittit laqueum quo trahatur, & suspendatur, & fasciculum spinarum portat quo comburatur. Vndecimo, quia sponsum speciosissimum, & suauissimum, ipsum. s. vt dr Can. 1. Est flos campi, & lilium conuallium, abijcit, & in faciem eius conspuit, & medicamina eius respuit, & amplexatur stercora vilissimarum delectationum. Duodecimo, quia cū sit in spinis peccatorum quibus debet comburi in infernum importabiliter, onustus semper onus oneri adijcit, & gratiam quam multo labore acquisierat inutiliter effundit, & regno cœlesti obstaculum, vt non intret in illud, apponit. Similis est illis de quibus legitur in vitis pa. q Angelus ostendit cuidam patri tres homines triplici fatuitate laborantes. Primus fasciculum de lignis faciebat, & cum præ grauedine non posset portare, adhuc ligna semp adiungebat. Secūdus aquam de puteo profundo cum multo labore

bore hauriebat,& haustam in momēto inutiliter fundebat. Tertius trabem portans,& volens intrare domum in hostio eius ex transuerso ponebat , & sibi obicem ne intraret de eo faciebat, sic peccator fatuus peccatum peccato adijcit, grām Dei ꝓ qua diu laborauerat effundit, regnum cœlorum per inobedientiæ rigorem præcludit. Tredecimo, quia illud, qđ habet gloriosius,& preciosius quanto vilius pōt, & deterius expendit.i.honorē diuinū, de hoc qđ est filius Dei: quem quanto vilius pōt dat qñ ꝑ peccatum est filius Diaboli,& tp̄s suum quo nihil ꝑciosius, vt dicit Bern. Nihil preciosius tp̄e, sed heu hodie nihil reputatur, expenditur in seruitium Diaboli contra consilium cęlestis sapientiæ. Prouer.5. Ne des alienis honorem tuum,& annos tuos crudeli.i. Diabolo, cui quanto plus seruies, crudeliorē inuenies eū. Similis aūt est peccator quinque fatuis virginibus. Primo, quia in vasis cordium oleum gratiæ non sumpserunt, sed potius abiecerunt. Secundo, quia cum deberent hr̄e ignem, & oleum tunc primo aduerterunt, qñ mendicauerunt. Tertiu, quia adueniente sponso non expectauerunt, sed recedentes ierunt. Quarto, quia tp̄e debito imparatæ fuerunt. Quinto, quia aperta ianua nō intrauerunt, qa vsquequo clausa fuit venire distulerunt. Decimo facere hoīem monstruosum. Similis est peccator ioculatori, qui pedes habet versus cœlestia, conculcando caput, & sensus,& manus ad inferiora, ꝑꝑ quæ operatur,& quæ sola intendit. Itē similis est monstris marinis, quæ licet habeant corpora pisciū, habēt capita diuersorum aīalium. Similiter peccatores licet habeant corpora humana cor habent ferinum, vt habeant corda vulpina per dolositatem, lupina per rapacitatem , asinina per pigritiam, leonina per superbiam, porcina per luxuriam, canina per detractionem,& gulam,& sic de alijs. Item similes sunt bestijs, ꝗ pinguntur in processione , vulpes extra vestitæ ad modum hoīum, intus aūt sunt feræ diuersæ. Matth.7. Intrinsecus aūt sunt lupi rapaces. Psa. Facies peccatorum sumitis. Eccl.4. Ne accipias faciem.i. Item sunt Onocentauri, & Asini,& Tauri luxuriosi,& laboriosi, sunt monstra Babilonica de quibus Isa. 13. Habitabunt ibi strutiones,& pilosi, &c. Idem. Erit cubile draconum,&c. Itē Prouer.30. Est generatio quæ pro dentibus habet gladios. Item similes sunt monstris infernalibus. Hydro, qui dr̄ hr̄e, 7. capita capitalium vitiorum. Apoc. 12. de Dracone. Item sunt similes Cerbero,& Tantalo. Item sunt similes monstruosis piscibus, de quibus in libro de mappa mundi legitur. Sunt Acephali, qa nō habet caput Christum. Monocidi, quia non habent affectū dextrum ad Deum. Item Monipedes, qui non habent bonam volūtatem. Bern. Monstruosa res est gradus primus,& aīus infimus: sedes prima, & vita ima: lingua magniloqua , & manus ociosa: vultus grauis,& actus leuis,&c. Vndecimo facit hoīem impotentem, quia per se pōt in peccatum cadere, sed per se non pōt surgere. Amos.5. Cecidit,& non adijcit, vt resurgat. Tren. 1. Dedit me in manu forti de qua non potero surgere . Homo similis est Elephanti , qui ex quo cadit non pōt surgere per se, tū cum pro suo casu barrit, alij conueniunt,& se ei adiutores præbēt si pōt, si non pōt quasi compatientes cū eo barriunt , quasi casum eius lugentes. Similiter & peccatores cum adiutorio humilium pōt erigi. Item peccatum est quasi nassa Diaboli, vbi homo ad modum piscis pōt per se cadere, sed non exire . Similiter lupus in pedicam. Ps. Spiritus vadens,& non rediens. Bern. Difficile immo prorsus soli virtuti diuinę possibile est susceptum semel peccati iugum a ceruicibus excutere. quia qui facit peccatū seruus est peccati. Ioh.8. Duodecimo facit hoīem reum, & maledictū. Aug. Agnoscat hō quantum valeat, quantum debeat,& dū precium suū cogitat, seruilis, & venalis esse desinat, reus itaq; erit non parui precij, sed sanguinis Iesu Christi, quia violat,& maculat aīam Christi passione,& sanguine mundatā. Itē sicut homo bonus semper habet manum dñi super se eum benedicētē, sic malus hō maledicentem. Eccl.41. Væ vobis viri impij, q dereliquistis dñm, qa si nati fueritis, in maledictione nascemini,& si mortui fueritis, in maledictione erit pars vestra. Isai. Vę gēti peccatrici. Maledicuntur ēt ab oībus in sacris ordinibus cōstitutis singulis diebus in hora prima dici dicentibus. Maledicti, q declināt mā.tuis. Tredecimo facit hoīem cæcum, & mutum, surdum,& Dæmoniacum, vt quid agat non videat, vt eū dñs non audiat, vt ipse Deo non obediat, vt Diabolus eū quo vult circūducat,& in ipso maneat, vt dicit Greg. sup illud Luc.12. Erat Iesus eijciens Dæmonium,& illud erat mutū. Cæcus inquit videt mutus loquit, obsessus a Dæmone liberatur. Immo aliqñ peccatum facit eum habitaculum oīum vitiorum, vt sit quasi tēplum Pantheon, de quo legit in legenda oīum sanctorū, ꝙ ibi oīa Dæmonia colebant. Tale tēplū fuit Magdalena ante conuersionem. Mar.18. de qua dñs eiecerat septem Dæmonia. Apoc.18. Facta est habitatio Dæmoniorum,& custodia oīs spiritus immundi,& volucris immundæ,& odibilis. Itē similis fit illi templo, de quo Ezech.8. Cū fodisset parietem vidit,& ecce similitudo reptiliū, & aīalium abominatio vniuersa idola domus Israel. In his notātur radices,& prima natura oīum vitiorum. Fit habitatio oīum Dæmoniorum ꝗtum ad peccata, ꝗ pertinent ad superbiā vitæ. Spiritus immundi,& volucres immundæ ꝗtum ad ea, quæ ptinent ad concupiscentiam carnis, odibilis ꝗtum ad auaritiā, abominatio aīalium ꝗtum ad luxuriā. Vniuersitas , & pictura idolorum depicta ꝗtum ad ea, quæ pertinent ad vitæ superbiā. Itē cæcos facit peccatum, qa peccatum est simile coruo , qui aīalis cadaueri cum insidet , primo currit ad extrahendum oculos, vt excæcatum aīal possit occidi . Similiter peccatum primo aufert oculos prudentiæ, vt peccator non videat quid agat,& corā qb᷒ agat,& qđ primum acquirat,& quid, & pro quo amittat. Itē nō solum facit peccatum hoīem cæcum, surdum, mutum,& dæmoniacum, sed oī miseria miserum. Prouer 14 Miseros populos facit peccatum. Aug. Quid miserius misero non miserente se. Decimoquarto facit oī creaturæ obnoxium. Greg. Offenso creatore, offendit oīs creatura . Ideo si patitur ab alia creatura homo peccato suo debet imputare hoc, ꝓ quo offendit creatori. Sap.5. Armabit creaturā in vltionē inimicorū. Et post. Pugnabit orbis terrarū contra insensatos . In vitis pa. dr̄, ꝙ cum quidā fecisset iniuriā fratri cuidā venit ille cui facta est iniuria ad senē cōquerendo de eo, ꝗ fecerat. Rñdit Senex. Nō hoc fecit frater, sed peccata tua. Nam in oī tp̄e quæ contingent tibi per hoīem nō arguas eum, sed dic, ꝙ peccata tua hoc tibi ꝓmeruerūt, & hæc fecerunt,& sic dic in oībus aduersis. Sed si qd boni contingit hoc impone diuinæ dispensationi, qa vt dicit Grego. Nulla nocebit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas . Decimoquinto spoliat hoīem,& depauperat bonis interioribus. Ps. Diuites dimisit inanes. Tren.1. Manum suam misit ad oīa desiderabilia eius. Iud.6. Per septem annos veniebant Medianitæ in terrā Israel, postquā malū fecerant in cōspectu dñi,& cuncta vastabant, & nihil oīno ad vitam pertinens relinquebant. Sic faciunt Dæmones peccatoribus malū facientibus,& sibi seruientibus in septem peccatis mortalibus, qa illos vastant,& spoliant, ita ꝙ nihil relinquāt qđ pertineat ad vitam gloriæ, aut gratiæ. Sic Antiochus ascendēs Ierusalem cum superbia intrat sanctificationē,& templum spoliat vasis,& diuitijs suis, de quo.1. Mach. Antiochus silentiū paupertatis interpretatur,& significat peccatum, qđ silet ad quantā paupertatem adducit, semper intrat templum cordis cum superbia contemptus Dei,& inobedientiæ. Et nota quatuordecim, ꝗ aufert. Primo Christum de corde, hoc est altare aureum. Secundo Spiritumsanctum, hoc est candelabrum luminis. Tertio vasa eius.i. septem dona. vel beatitudines aut virtutes. Quarto mensam propositionis.i. fidem formatam, ꝗ ꝓponit duodecim panes .i. duodecim fidei articulos. Quintu libatoria.i. abolitionem formatæ spei, ad quam pertinet futuram beatitudinē libare. Sexto Phyalas, ꝗ cōtinent liquida.i. viscera pietatis, vt non liquescat lachrymis contritionis . Septimo mortariola in quibus aromata redigebantur in puluerem. Ecce meditationes,& affectiones humilitatis, ꝗ cæteras virtutes humiliantis,& quasi in puluerē redigunt odoriferum , dum humilia de se sentit homo virtuosus. Octauo velum de sagis, qđ pœnitentiam significat. Nono ornamentum aureum, qđ charitas est, coronę sunt præmia. Decimo aufert argentum.i. fructum locutionis. Vndecimo aurum.i. meritum obediētiæ,& patientiæ. Duodecimo vasa concupiscibilia.i. bona opera. Tredecimo thesauros absconditos quos inuenit.i. sāctarum meditationum,& affectionum. Decimoquarto cortinas de quatuor coloribus.i. quatuor Cardinales virtutes, ꝗrū ad meritum vsum earū aufert. His aūt bonis erat spoliatus ille pauper de quo dicit B. Iohā. in Apoc. 3. Dicis, qa diues es,&c.& nescis quia miser es,& miserabilis,& nudus,& pauper,& cæcus. Decimosexto, nō solū spoliat bonis gratuitis, sed vulnerat plaga insanabili, nisi per miraculū summi medici præseruetur. Hier.30. Insanabilis est fractura tua, pessima plaga. Eccl.21. Plagæ peccati non est sanitas, vnde cantat Ecclesia. Peccata mea quasi sagittæ infixa sunt in me,&c. Hoc signatur. Luc.10. de eo, q incidit in latrones. Et nota qūo spoliatur virtutibus. Iob 19. Spoliauit me gloria mea, abstulit coronam de capite meo. Similis est peccator illi militi, qui cum alij pugnarent in tyrocinio, exiuit vt dormiret sub vmbra arboris , qđ videntes septem Horandi condixerunt sibi, vt ei arma sua, & vestes furarent. Vnus furat ei calcaria,& ensem, alius loricam. tertius scutū. quartus equum. quintus lanceam. alius bracas, cingulum,& camisiam. vnus galeam. Et cum nec sic excitaretur, vulnerant eū diuersimode,& periculosissime in diuersis locis ad mortem. Miser aūt factus insensibilis nec sic excitatur, Prouer. 24. Hoc dr̄ de ebrio dormiente. S. verberauerunt me, & non dolui: traxerunt me, & non sensi. Hic est homo, qui negligit in hoc mundo pugnare contra vitia,& tētationes. Septem latrones sunt septem capitalia vitia . Superbia

furatur

furatur calcaria timoris mortis ipalis, & æternæ, & ensem timoris diuinæ iustitiæ: vulnerat eũ in oculis ne hoc videat, aut timeat, & ne videat conditionẽ fragilitatis suæ. Inuidia vulnerat in naribus ne bonũ odorem ꝓximi sustineat, & spoliat eũ lorica charitatis, ꝗ oĩa præcepta, virtutes, & opera connectit, quasi diuersos anulos, & totũ corpus munit, hoc est lorica iustitiæ. Ira furatur ei scutum triangulare, qđ debet esse in sinistra aduersitatis, cuius tres anguli sunt patientia, in cõtumelijs verborum, in ablatione rerum, in læsione corporum, hæc vulnerat aures ne homo possit sustinere verbũ correctionis, vel admonitionis, vel præcepti. Pigritia furatur equũ corporis dũ totum corpus occupat, pedes vulnerat ne de lacu miseriæ, aut de luto peccati exeat. Auaritia furatur hoĩ lanceam, ꝗ a longe ferit hostẽ. s. eleemosynæ, de qua Eccl. 29. Super scutum potentis, & lanceam impugnabit inimicos pro te, hæc furať ei lanceam operum misericordiæ. Item vulnerat manus, vt eas ad ꝓximum misericorditer extendere nequeat: similiter & cor, vt impleri non valeat. Luxuria furatur ei bracas continentiæ, & vulnerat in lũbis, & genitalibus, ꝗ rapit cum corde. Gula spoliat eũ cingulu abstinentiæ, p qđ vẽtrem constringat, & galea salutis p q̃ sensus suos ab illicitis cõprimat, & caput rõnis custodiat. Decimoseptimo facere hoĩem desertum, & solitudinem. Deu. 32. Inuenit eum in terra deserta in loco horroris, & vastæ solitudinis. Isa. 1. Derelinquetur filia Syon, &c. Ioel 2. Quasi hortus voluptatis terra corã eo, & post eum. s. peccatum solitudo deserti. Derelinquitur. n. aĩa a dño, & gratia eius per peccatum. Est. o. similis taxo. i. cuidã aĩali, qđ vulgariter dr Tayssons. Hoc aĩal, vt dr, cum magno labore edificat sibi subterraneum habitaculũ, vulpis aũt volens illud lucrari, & dictum aĩal expellere, stercorizat intus, aĩal aũt dedignans morari cũ stercoribus recedit inde. Similiter Deus dedignatur habitare in corde in quo Diabolus peccata stercorizauit. Lucæ. 9. Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius aũt hoĩs non habet in corde peccatoris, vbi caput suum reclinet. Itẽ Deus est vt auis nobilis nidificãs in alta arbore, asperum nidum habens, exterius mollem, & suauem interius. Econuerso Diabolus est, Vpupa, quæ nidificat in stercoribus. Decimooctauo inducit amaritudinem. Hiere. 2. Scito, & vide quia malum, & amarũ est te dereliquisse dñm. Veruntñ nutriti in peccatis sunt, vt pisces maris, q pp nutrimentum reputant mare dulce. Itẽ aĩa peccatrix est, vt prægnans, ꝗ postq̃ concepit dolorem, & peperit iniquitatem, amara vĩr ei dulcia, & dulcia amara. Isa. 5. Ponentes amarum dulce, & dulce amarum. Glo. super illud Ps. Quàm magna multitudo dulce. t. d. Hanc dulcedinem non sentiunt, qui palatum habent infectum a febre. Item simile est peccatum cuidã fatuo, qui cum audiret multum commendari in bonitate Falconem dñi sui, comedit eum, & cum laudaretur, & cõmendaretur de bonitate, & nesciretur quid actum esset de eo, rñdit fatuus, q falsum dicebant, qa nunq̃ comederat ita amaras carnes. Similiter hoĩes credentes inuenire in peccato multã dulcedinẽ, inueniunt ibi in fine multã amaritudinẽ, ideo qđ non licet, dulcius suspicatur. Item dr, q quædam virgo, ꝗ diu continuerat audiẽs a lecatoribus multum cõmendari delectationẽ luxuriæ, voluit experiri, & experta q̃dem tam qđ esset, ad tantã deuenit amaritudinem, q volebat se occidere, qa non inuenerat, qđ crediderat inuenire. & quia perdiderat, qđ non poterat recuperare. Decimonono facit cordis inquietudinem. Aug. in li. de cõfes. Dñe fecisti nos ad te, & inquietum est cor nostrũ donec requiescat in te. Isa. 57. Cor impij quasi mare feruens, qđ quiescere nõ potest. Et post. Non est pax impijs dicit dñs. Tren. 1. Peccatũ peccauit Ierusalem ꝓpterea instabilis facta est, & caduca. Inde hi sũt nubes sine aqua, nebulæ turbinibus agitatæ. Itẽ vt nauicula in mari. Item vt Gallus super pinnaculũ. Itẽ puluis super aquam. Item vt pluma, vel lanugo in via, quæ oĩ vento circumferuntur. Vicesimo facit aĩæ corrosionem. 2. Thy. Cauteriatam habentes cõsciẽtiam suam. Aug. Dixit Deus, & ita est, vt pœna sibi sit inordinatus animus. Isa, 34 Erit cubile draconum, &c. conscientia peccatrix. s. peccata in memoria, cum de eis, vt dicit Hiero. hñt cõsciẽtia, torquent hoĩem, & corrodunt, vt genimina Viperarum matrem suam. Ideo sicut Vipera filijs in vtero positis lacerata perimitur, & corroditur, ita nos cogitationes nostræ intra nos nutritæ. Item põt dicere peccator cũ intrat conscientiã suã eam scrutando, qđ dixit Iulius Cæsar Romanus rediens de obsidione cuiusdam ciuitatis rebellis. Inueni, ait, ollam plenam diris serpentibus. Item similis est peccator in conscientia templo pleno reptibilibus, de quo Ezech. 8. Cum fodisset parietem inuenit reptilia, &c. Item similis est vasi pleno exhibito Petro in quo erãt quadrupedia, & serpentina, &c. Actuum 10. Item similis est peccator Mimo, qui qñ intrat domum suam inquietať, & corrodiť a familia murmurante, nec alibi peius est ei, ꝗ in domo sua. Sic nec peccatori peius est, ꝗ in cõscientia propria. Item Tullius ad Catilinam. Iniquitates tuæ quasi quædam infernales furiæ occurrunt. Isa. 34. Ibi occurrunt dæmonia, &c. Vicesimoprimo adducit oẽm languorem, & ægritudinem corporalem naturalem, vt fomitis, & difficultatis bene agendi, & spiritualẽ culpæ actualis. Ideo dicit Dauid in Ps. Miserere mei dñe qm̃ infirmus sum, extra. s. in corpore. Sana me dñe qm̃ conturbata sunt oĩa ossa mea, interius in virtute ex originali corruptione. Et aĩa mea turbata est valde, de interiori infirmitãte actualis culpæ. Greg. Oẽs infirmi sumus, sed ille infirmior, qui suam nescit infirmitatem. Magnitudo infirmitatis peccati patet ex magnitudine medici, & medicinæ ad hoc curandum necessariæ. Bern. Ex magnitudine remedij, periculi mei æstimo quantitatem. Propter hoc oportuit Dei filium sic pati, sic vulnerari, sic potionari, sic sudare sanguinem, & gustare mortem. Item ex diuersitate medicinarũ, & multitudine quas statuit ad peccati curam. Vicesimosecũdo ducit ad oĩmodam mortem. s. tpalem siue corporalem, spiritualẽ, & æternam, & hæc est pessima. Ps. Mors peccatorum pessima. Fatuus est miles, q non quærit aliquid de stipendio seruitij sui. Ro. 5. Stipẽdia peccati mors. Fatuus est viator qui non q̃rit, quo via ducat eum. Prouer. 14. Est via, quæ vĩ homini iusta, & nouissima eius ducunt ad mortem. Ps. Iter impiorum peribit. Et nota, q dr parabolice. Duo peregrini venientes ad locum biuij, q̃sierunt a quodam sapiente de via sua, qui rñdit si iueritis ad sinistram, ibitis per quandam ciuitatẽ vbi consuetudo est, q peregrini cum gaudio recipiuntur, & per triduum optata eis large exhibentur, sed post viliter ejeciunť spoliati oĩbus bonis suis suspenduntur, & occiduntur. Si ad dexterã, per triduum inuenietis viam difficilem, sed postea pulcherrimam vbi recipiemini cum gaudio, coronabimini, & ditabimini. Peregrinatio vita p̃sens est. Ciuitas prima est mundus, vbi postq̃ per tres dies. s. diuitiarum, delitiarum, & honorum, quæ sola lucent mundanis, q postq̃ ibi voluptates suas compleuerint, ducuntur hoĩes vel nudi ad suspendium, & mortem æternam. Via difficilis est pœnitẽtialis religio. Triduum est contritio, confessio, satisfactio, vel obedientia, continẽtia, paupertas, voluntaria. In his aũt p̃seuerãtes coronanť in cœlesti Ierusalẽ. Væ illi, q elegit priorẽ viã timẽdo modicam viæ asperitatẽ. Bern. Via peccati ingredientes contaminat, progredientes obstinat, egredientes exterminat.

De peccato veniali. Dist. XX.

QVia peccata venialia distinguuntur a mortalibus ſm reatum, considerandum est de vtrisque. Et primo de peccato veniali per comparationem ad mortale. Secundo de veniali ſm se. Circa primum sex consideranda sunt. Primo vtrũ peccatum veniale conuenienter diuiditur contra mortale. Secũdo vtrum distinguantur genere. Tertio vtrum veniale sit dispositio ad mortale. Quarto vtrum veniale peccatum possit fieri mortale. Quinto vtrum circunstantia aggrauans possit de veniali peccato facere mortale. Sexto vtrum peccatum mortale possit fieri veniale. Ad primum. s. vtrum peccatum veniale conuenienter distinguatur contra mortale. Dicendum q aliqua ſm q proprie accipiuntur non vĩr esse opposita, quæ si methaphorice accipiantur, opposita inueniuntur: sicut ridere non opponiť ei, qđ est arescere, sed ſm q ridere methaphoricè de prato dr pp eius floritionem, & viroreũ, opponitur ei, qđ est arescere. Similiter si mortale accipiatur prout refertur ad mortem corporalem, nõ vĩ oppositionem hře cum veniali, nec ad idem genus pertinere. Sed si mortale accipiatur methaphorice ſm q dr in peccatis mortale opponitur ei, qđ est veniale. Cum. n. peccatum sit quædam infirmitas aĩæ, vt supra habitum est: peccatũ aliqđ mortale dr ad similitudinem morbi, qui dr mortalis ex eo, q inducit defectum irreparabilem per destitutionem alicuius principij, vt dictum est, principium aũt spũalis vitæ, ꝗ est ſm virtutẽ est ordo ad vltimum finem, vt dictum est: qui quidem si destitutus fuerit, reparari non põt per aliqđ principium intrinsecum: sed solum per virtutem diuinam, vt supra dictum est: quia inordinationes eorum, quæ sunt ad finem reparantur ex fine, sicut error qui accidit circa conclusiones, per veritatẽ principiorum. Defectus igitur ordinis vltimi finis non põt per aliqđ aliud reparari, qđ sit principalius, sicut nec error, qui est circa principia, & ideo hmõi peccata mortalia dñr quasi irreparabilia. Peccata autem quæ habent inordinationem circa ea, quæ sunt ad finem, conseruato ordine ad vltimum finem, reparabilia sunt, & hæc dñr venialia. Tunc enim peccatum habet qñ reatus pœnæ tollitur, qui cessat cessante peccato, vt dictum est. Secũdum hoc ergo mortale, & veniale opponuntur, sicut reparabile, & irreparabile, & hoc dico per principium internum, non aũt per comparationem ad virtutem diuinam, quæ omnem morbum, & corporalẽ, & spiritualem reparare potest, & pp hoc veniale peccatum conuenienter diuiditur contra mortale. Hæc aũt diuisio peccati nõ est diuisio generis in species, quæ æqualiter participent generis

ratio-

rationem, sed analogice, qa sm prius, & posterius conuenit eis rõ generis. Secundum perfectam rõnem generis diffinit Aug. peccatum 22. contra Faustum dicens. Peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum contra legem diuinam: q̃ quidem diffinitio solum conuenit peccato mortali. Peccatum aũt veniale dr̃ peccatum sm rõnem imperfectam, & ad peccatum mortale, sicut accidens dr̃ ens in ordine ad substantiam sm rõnem imperfectam entis non.n.est contra legem, quia venialiter peccans nõ facit qđ prohibet lex, nec prætermittit id ad qđ lex per præceptum obligat: sed facit præter legem, qa non obseruat modum rõnis quem lex intendit. Ad sm.s. vtrum peccatum mortale, & veniale differant genere, ita.s. ꝙ sit aliqđ peccatum ex genere, & aliqđ veniale ex genere: dicendum ꝙ peccatum veniale a venia dr̃. Potest ergo aliqđ peccatum dici veniale, vno modo, quia est veniam consecutum, & sic dicit Ambro. ꝙ omne peccatũ p pœnitentiam fit veniale, & hoc dr̃ veniale ex euentu. Alio modo dr̃ veniale, quia nõ habet in se vnde veniam non consequat̃, vel totaliter, vel in parte. In parte quidẽ sicut cum habet in se aliquid diminuens culpam, vt cum fit ex infirmitate, vel ignorãtia, & hoc dr̃ veniale ex causa. In toto autem ex eo, ꝙ non tollit ordinem ad vltimum finem: vnde non meretur pœnam æternã, sed tpalem: & de hoc veniali ad præsens non intendimus, de primis.n. duobus constat, ꝙ non habent genus aliqđ determinatũ. Sed veniale tertio modo dictum potest hr̃e genus determinatum, ita ꝙ aliqđ peccatum dicatur veniale ex genere, & aliqđ mortale ex genere, sm ꝙ genus, vel species actus determinatur ex obiecto. Cum.n. voluntas fertur in aliquid qđ sm se repugnat charitati per q̃ homo ordinatur in vltimum finem, peccatum ex suo obiecto habet, ꝙ sit mortale. Vnde est mortale ex genere, siue sit contra dilectionem Dei, sicut blasphemia periurium & hmõi, siue contra dilectionem proximi, sicut homicidium, adulterium, & similia. Vñ hmõi sunt peccata mortalia ex genere suo. Qñque vero voluntas peccantis fertur in id, qđ in se continet quandam inordinationem, non tñ contrariatur dilectioni Dei, & ꝓximi, sicut verbum ociosum, risus superfluus, & alia hmõi, & talia sunt peccata venialia ex suo genere, sed quia actus morales recipiunt rõnem boni, & mali, non solum ex obiecto, sed etiam ex aliqua dispositione agentis, vt supra habitum est. Contingit qñque qđ est peccatum veniale ex genere rõne sui obiecti, qđ sit mortale ex parte agentis, vel quia in eo constituit finem vltimum, vel quia ordinat ipsum ad aliquid, qđ est peccatum mortale ex genere: puta cum aliquis ordinat verbum ociosum ad adulterium committendum. Similiter & ex parte agentis contingit, ꝙ aliqđ peccatum, qđ ex genere suo est mortale sit veniale, pp hoc sm ꝙ actus est imperfectus.i. non deliberatus rõne, quæ est principium proprium mali actus, sicut supra dictum est de subitis motibus infidelitatis. Ad tertium.s. vtrum peccatum veniale disponat ad mortale, dicendum, ꝙ dispositiones sunt quodammodo causa, vnde sm duplicem modum causę est duplex dispositionis modus. Est enim quædam causa mouẽs directe ad effectum, sicut calidum calefacit. Est etiam causa indirecte mouens remouendo prohibens, sicut remouens columnam dr̃ remouere lapidem superpositum, & sm hoc actus peccati dupliciter ad aliquid disponit. Vno quidem modo directe, & sic disponit ad actum similẽ sm speciem, & hoc modo primo, & per se veniale peccatum ex genere, non disponit ad mortale ex genere, tñ differunt specie. Sed per hunc modum peccatum veniale potest disponere per quandam consequentiam ad peccatum, qđ est mortale ex parte agentis: augmentata enim dispositione, vel habitu per actum peccatorum venialium, intm põt libido peccandi crescere, quia ille, qui peccat finem suum constituit in veniali peccato, nam vnicuique habenti habitum inquãtum hmõi, finis est operatio sm habitum, & sic multotiens peccando venialiter, disponitur ad peccatum mortale. Alio modo actus humanus disponit ad aliquid remouendo prohibens, & hoc modo peccatum veniale ex genere potest disponere ad peccatum mortale ex genere, qui.n. peccat venialiter ex genere ꝓtermittit aliquem ordinem, & ex hoc, ꝙ consuescit voluntatem suam in minoribus debito ordini non subiicere, disponit ad hoc ꝙ etiam voluntatem suam non subiiciat ordini vltimi finis, eligendo id, qđ est peccatum mortale ex genere. Ex prædictis apparet, ꝙ valde timenda sunt, & cauenda peccata venialia, nec debent quasi minima paruipendi multiplici ratione. Primo quidem, quia qui paruipendit ea tanquam minima faciliter labitur in maiora, sm illud Eccl. 18. Qui spernit modica paulatim decidit. Grego. Si ista parua negligimus insensibiliter seducti audaciter maiora perpetramus. Item sicut sunt aliqua venialia grauiora, quæ non ita grauia reputamus: ita sunt aliqua mortalia diuino iudicio, quę venialia iudicamus. Item etsi quodlibet eorum in se leue censetur, tñ pp multitudinem innumerabilem sunt timenda. Quis enim posset numerare venialia, quæ quotidie immo continue committit, quia licet qđlibet per se vitare possumus non tñ omnia. Sed dum vnum vitare nitimur, in alia multa volentes, aut nolentes incidimus. Sicut aliquis existens in medio mari in naui vndique perforata, dum vnum foramen obstruit, aqua per alia multa submerat: nos autem in medio mari sumus.i. in hoc mũdo, de quo dr̃ in Ps. Hoc mare magnũ, &c. vndique fluctibus, & procellis expositi, vndiq; perforati.i. maximam pronitatem habentes in oĩbus sensibus nostris tam interioribus, q̃ exterioribus ad peccandum, sm illud Gen. 6. Sensus & cogitatio cordis humani in malum prona sunt pp hoc incessanter venialia perpetramus. Ideo Aug. Ista quasi leuia noli cõtemnere. Si contemnis, qñ appendis, qñ numeras expauesce. Itẽ nemo debet leue reputare, qđ præter voluntatem Dei committitur, vel potest displicentiam aliquam generare. Item nemo debet leue dicere, vnde põt aĩa damnum incurrere valde graue. Ex venialibus autem aĩa multiplex damnum incurrit in præsenti vita pariter, & futura. In præsenti quidem tps amittitur, de cuius momento quolibet oportebit nos valde districte reddere rationem. Item mens distrahitur a spiritualibus, & plus vna hora euanescit, & a semetipsa longius euagatur, q̃ in multo tpe, ẽt cum multo labore ad se, & ad deuotionem perditam quã prius hãbebat reuerti possit. Item charitatis feruor minuitur, ita ꝙ mens tepidius orat, & remissius operatur. Item vigor, & robur mentis debilior, & paulatim efficitur, sic quãto quis frequẽtius cadit in lutum, vel cespitat in via, vel impingit in lapidem: tantomagis debilitatur, quia in quolibet casu, cespitatione, vel impactione aliqđ licet modicum diminuitur de vigore, & sic minus fortis fit aĩa ad grauiora deuitandum, vel tentationibus resistendum, aut ad aliqua dura, & aspera sustinendum. Item profectus in spiritualibus impeditur, quia quanto quis minus gratus, & deuotus est Deo, & non vult pro eo facere nisi qđ ex salutis, vel voti necessitate tenetur, tanto minus meretur sibi dari gratiã, vel augeri, qua possit proficere, vel merita cumulare. Itẽ modicus pilus cadens in cibum, vel musca insidens reddit eum abominabilem, sic & venialia sacrificium nostrum minus gratũ efficiũt puritatis auctori. Item modicus puluis multum obnubilat oculum corporis, sic & venialia oculum mentis. In futuro vero multum damnificatur aĩa, quia pro eis pœna sensus, & pœna damni punitur, cuius vtriusque grauitatem nullus homo in vita præsenti sciret aut posset veraciter æstimare. De hoc require supra de Purgatorio. Ad quartum.s. vtrum peccatũ veniale possit fieri mortale, dicendum, ꝙ peccatum veniale fieri mortale, tripliciter potest intelligi. Vno modo sic ꝙ idem actus numero primo sit peccatum veniale, & postea mortale. Et hoc non potest esse, quia principaliter peccatum consistit in actu voluntatis, sicut & quilibet actus moralis, vnde non dr̃ vnus actus moraliter si voluntas mutetur, q̃uis etiam actio sm naturam sit cõtinua. Si autem voluntas non mutetur, non põt esse, ꝙ de veniali fiat mortale. Alio modo potest intelligi, vt illud qđ est veniale ex genere, fiat mortale, & hoc quidem possibile est inquantum cõstituitur in eo finis, vel inquantum fertur ad mortale peccatum sicut ad finẽ, vt dictum est. Tertio modo põt intelligi ita, ꝙ multa venialia peccata constituant vnum peccatum mortale, qđ si sic intelligatur, ꝙ ex multis peccatis venialibus integraliter cõstituatur vnum peccatum mortale, falsum est: non.n. oĩa peccata venialia de mundo pñt hr̃e tñ de reatu quantum vnum peccatum mortale. Quod patet, & ex parte durationis, quia peccatum mortale habet reatum pœnæ æternæ, peccatum autem veniale reatum pœnæ temporalis, vt dictum est. Patet etiam ex parte pœnæ damni, quia peccatum mortale meretur carentiam visionis diuinæ, cui nulla alia pœna comparari põt, vt Chriso. dicit. Patet etiam ex parte pœnæ sensus quantum ad vermẽ consciẽtiæ, licet forte quantum ad pœnam ignis non sint improportionales pęnæ. Si vero intelligatur, ꝙ multa peccata venialia faciũt vnum peccatum mortale dispositiuẽ, sic verum est, sicut supra ostensum est sm duos modos dispositionis, quibus peccatũ veniale disponit ad mortale. Ad quintum.s. vtrum circunstantia aggrauans possit facere de peccato veniali mortale. Dicendum ꝙ circunstantia inquantũ hmõi est accidens actus moralis, contingit tñ circunstantiam accipi, vt dr̃iam specificans actus moralis, & tunc amittit rõnem circunstantiæ, & constituit speciem moralis actus, hoc autem contingit in peccatis qñ circunstantia addit deformitatem alterius generis, sicut cum aliquis accedit ad non suam, est actus deformis deformitate opposita castitati: sed si accedit ad non suam, quæ est alterius vxor, additur deformitas opposita iustitiæ, contra quam est, vt aliquis vsurpet rem alienam, & sm hoc hmõi circunstantia constituit nouam speciẽ peccati, quæ dr̃ adulterium. Impossibile est autem ꝙ circunstantia de peccato veniali faciat mortale, nisi afferat deformitatem

alterius

alterius generis. Dictum est enim, ꝙ peccatum veniale habet deformitatem per hoc ꝙ importat deordinationem circa ea, q̃ sunt ad finem. Peccatum autem mortale habet deformitatem per hoc ꝙ importat deordinationem quandam respectu vltimi finis: vnde manifestum est, ꝙ circunstantia non potest de peccato veniali facere mortale manēte circunstantia, sed solum tunc quando trāsfert in aliam speciem, & fit quodammodo dīa specifica mortalis actus. Vnde cum dicit Aug. in ser. de Purgatorio, ꝙ si diu teneatur iracundia, & ebrietas si sit assidua, transeunt in numerum peccatorum mortalium. Diuturnitas iræ nō est circunstantia trahens in aliam speciem: similiter neque frequentia, vel assiduitas, nisi forte per accidens ex aliquo superueniente: non enim aliquid acquirit nouā speciem ex hoc ꝙ multiplicatur, vel protelatur, nisi forte in actu protelato, vel multiplicato superueniat aliquid qđ variet speciem, puta inobedientia, vel cōtemptus, vel aliquid hmōi. Dicendum est ergo ꝙ cum ira sit motus animi ad nocendum proximo, si sit tale nocumentum in qđ tendit motus iræ, qđ ex genere suo sit mortale, sicut homicidium, vel furtum, talis ira ex genere suo est peccatū mortale. Sed ꝙ sit peccatum veniale habet ex imperfectione actus, inquantum est subitus motus sensualitatis. Si vero sit diuturna redit ad naturam sui generis per consensum rōnis. Si vero nocumentum in qđ tendit motus iræ esset veniale ex suo genere, puta cum aliquis in hoc irascitur contra aliquem, ꝙ vult ei dicere aliqđ verbum leue, & iocosum, qđ modicum ipsum contristet, non est peccatum mortale quantuncunque sit diuturna, nisi forte per accidens, puta si ex hoc graue scandalum oriatur, vel pp aliqđ hmōi. De ebrietate vero dicendum est, ꝙ sm suam rōnē habet ꝙ sit mortale. Quod.n. homo absque necessitate reddat se impotentem ad vtendum rōne, per quam homo in Deum ordinetur, & multa peccata occurrentia vitat, ex sola voluptate vini, expresse contrariatur virtuti. Sed ꝙ sit peccatum veniale cōtingit pp ignorantiam quandam, vel infirmitatem, puta cū homo nescit virtutem vini, aut propriam debilitatem, vñ non putat se inebriari: tunc enim non imputatur ei ebrietas ad peccatum, sed solum superabundantia potus. Sed qñ frequenter inebriatus non potest per hanc ignorantiam excusari quin videaẽ voluntas eius eligere magis pati ebrietatem, q̃ abstinere a vino superfluo, vnde redit peccatum ad suam naturam. Similiter cū dicit magister sñiarum 22. dist. 2 libri, ꝙ si delectatio sit morosa est peccatum mortale, si autem non sit morosa, veniale. Delectatio morosa non dr esse peccatum mortale, neque in his, quæ ex genere suo sunt mortalia peccata, in quibus si delectatio nō morosa sit peccatum veniale est ex imperfectione actus, sicut & de ira dictum est. Dr enim ira diuturna delectatio morosa pp approbationem rationis deliberantis. Ad sextum. s. vtrum peccatum mortale possit fieri veniale. Dicendum, ꝙ mortale, & veniale differunt sm perfectum, & imperfectum in genere peccati, vt dictum est. Imperfectum aūt per aliquam additionem pōt ad perfectionem peruenire: vnde. & veniale per hoc ꝙ addit ei deformitas pertinens ad genus peccati mortalis efficitur mortale, sicut cum quis dicit verbū ociosum, vt fornicetur. Sed id qđ est perfectum non potest fieri imperfectum per additionem, & ideo peccatum mortale nō pōt fieri veniale per hoc ꝙ additur ei aliqua deformitas pertinens ad genus peccati venialis. Nō.n. diminuitur peccatum eius, qui fornicatur, vt dicat verbum ociosum, sed magis aggrauatur pp deformitatem adiunctam. Pōt tñ id qđ est ex genere mortale esse veniale pp imperfectionem actus, quia non perfecte pertingit ad rationem actus mortalis, cum non sit deliberatus, sed subitus, vt ex dictis patet, & hoc fit per subtractionem quandam, s. deliberatæ rationis. Et quia a ratione deliberata habet speciem mortalis actus, inde est, ꝙ per talem subtractionem soluitur species.

De peccato veniali secundum se. Dist. XXI.

DEinde considerandum est de peccato veniali sm se. Et circa hoc quæruntur sex. Primo vtrum peccatum veniale causet maculā in anima. Secundo de diffinitione peccati venialis prout figuratur per lignum, fenū, & stipulam. 1. Corin. 3. Tertio vtrum homo in statu innocentiæ potuerit peccare venialiter. Quarto vtrum Angelus bonus, vel malus possit peccare venialiter. Quinto vtrum primi motus infidelium sint peccata venialia. Sexto vtrum peccatum veniale possit esse in aliquo simul cum solo peccato mortali. Ad primum. s. vtrum peccatum veniale causet maculam in anima. Dicendum: ꝙ sicut ex dictis patet, macula importat detrimentum nitoris ex aliquo contactu, sicut in corporalibus patet, ex quibus per similitudinem nomen maculæ ad animam transfertur. Sicut aūt in corpore est duplex nitor, vnus quidem ex intrinseca dispositione membrorum, & coloris, alius ex interiori claritate superueniente: ita etiā in anima est duplex nitor, vnus quidem habitualis quasi intrinsecus, alius aūt actualis quasi exterior fulgor. Peccatū aūt veniale impedit quidem nitorem actualem, non tñ habitualem, quia non excludit nec diminuit habitum charitatis, & aliarum virtutū, sed solum impedit earum actum, macula aūt importat aliquid manens in re maculata. Vnde magis vr pertinere ad detrimentū habitualis nitoris, q̃ actualis. Vnde proprie loquendo peccatum veniale non causat maculam in aīa, & si alicubi dicatur maculā inducere, hoc est sm quid, inquantum impedit nitorem qui est ex actibus virtutum. Vnde illud verbum Aug. lib. de pœnitētia, ꝙ peccata venialia decorem internū exterminant, ita vt a spōsi cœlestis amplexibus nos separent, intelligendum est in eo casu in quo multa venialia dispositiue inducunt ad mortale, aliter.n. non separarent nos a sponsi cœlestis amplexibus. Ad sm. s. vtrū peccata venialia conuenienter per lignum, & fenum, & stipulam designentur, dicendum, ꝙ quidam intellexerunt fundamentum esse fidem informem sup a quam aliqui edificant bona opera, q̃ significantur per aurum, argentum, & lapides preciosos, quidā vero peccata et mortalia, quæ signantur sm eos per lignum, fœnum, & stipulam. Sed hanc expositionem improbat Aug. lib. de fide, & operibus, quia vt Apostolus dicit ad Gal. 5. Qui opera carnis facit regnum Dei non consequetur, qđ est saluum fieri. Apostolus aūt dicit, ꝙ ille, qui edificat lignum, fœnum, & stipulam saluus erit, sic tñ quasi per ignem. Vñ non pōt intelligi ꝙ p lignum, fœnum, & stipulam peccata mortalia designentur. Dicunt vero quidam, ꝙ per lignum, fœnum, & stipulam signantur opera bona, q̃ superedificantur quidem spirituali edificio, sed tñ commiscent se eis peccata venialia, sicut cum aliquis habet curam rei familiaris, qđ bonum est, cōmiscet se superfluus amor, vel vxoris, vel filiorum, vel possessionum sub Deo; cum ita sm, ꝙ pro his nihil homo vellet facere contra aīam suam. Sed hoc iterum non vr conuenienter dici. Manifestum est.n. ꝙ omnia bona referuntur ad charitatem Dei, & proximi, vñ pertinent ad aurum, argentum, & lapides præciosos non ergo ad lignum, fœnum, & stipulam: & ideo dicendum est ꝙ ipsa peccata venialia, quæ admiscent se procurantibus terrena signantur per lignum, fœnum, & stipulam. Sicut enim hmōi congregantur in domo, & non pertinent ad substantiam edificij, & pñt comburi edificio remanente, ita etiam venialia peccata multiplicantur in hoīe, manente spūali edificio, & pro illis patitur ignem, vel tpales tribulationes in hac vita, vel in Purgatorio post hanc vitam, & tñ salutem consequetur æternam. Nec dnr venialia edificari sup spūali fundamento, quasi directe supra ipsum posita, sed qa ponuntur iuxta ipsa sicut accipitur ibi. Super flumina Babilonis. i. iuxta, quia peccata venialia non destruunt spirituale edificium, vt dictum est. Nec dr de quocunque edificante lignum, fœnū, & stipulam, ꝙ saluus sit quasi per ignem, sed solum de eo, qui edificat supra fundamentum, qđ quidem non est fides informis, vt quidam æstimabant, sed fides informata charitate, sm illud. Eph. 3. In charitate radicati, & fundati. Ille ergo, qui decedit cū mortali, & venialibus, habet quidem lignum, fœnum, & stipulā, sed non superedificata supra fundamentum spirituale, & iō non erit saluus sic quasi per ignem. Illi vero, qui sunt abstracti a cura tpalium rerum, & si aliqñ venialiter peccent, tamen leuia peccata venialia committunt, & frequentissime per feruorem charitatis purgantur: vnde tales non superedificant venialia, quia in eis modicum manent, sed peccata venialia ipsorum, qui circa terrena occupantur diutius manent, quia non ita frequenter recurrere pñt ad hmōi peccata delenda per feruorem charitatis. Ad tertium. s. vtrum homo in statu innocentiæ potuit peccare venialiter, dicendum, ꝙ cōiter ponitur, ꝙ homo in statu innocentiæ non potuit venialiter peccare, hoc aūt non est intelligendum sic quasi id, qđ nobis est veniale si ipse cōmitteret esset sibi mortale pp altitudinem sui status: dignitas.n. psonæ est q̃dam circunstantia aggrauans peccatum, non tñ transfert in aliam speciem nisi forte superueniente deformitate inobedientiæ, vel voti, vel alicuius hmōi, qđ in proposito dici non pōt. Vñ id, qđ de se est veniale non potuit transferri in mortale, pp dignitatem primi status. Sic ergo intelligendum est, ꝙ non potuit peccare venialiter, quia non potuit esse, ꝙ cōmitteret aliquid qđ de se est veniale, anteq̃ integritatem primi status amitteret peccando mortaliter. Cuius rō est, quia peccatum veniale in nobis contingit, vel pp imperfectionem actus, sicut subiti motus in genere peccatorum mortalium, vel pp inordinationem existentē circa ea, quæ sunt ad finē, seruato ordine debito ad finem. Vtrunq; autē horum contingit pp quendam defectum ordinis, ex eo, ꝙ inferius non continetur firmiter sub superiori. Quod enim in nobis insurgat subitus motus sensualitatis, ex hoc contingit, ꝙ sensualitas non est omnino subdita rationi: ꝙ vero insurgat subitus motus in ratione ipsa, prouenit in nobis ex hoc, ꝙ ipsa executio actus rationis, non subditur deliberationi, quæ est ex altiori bo-

no,

ro. vt supra dictum est. Quia vero humanus animus inordinetur circa ea quæ sunt ad finem seruato debito ordine ad finem, prouenit ex eo quod ea quę sunt ad finem non ordinãtur infallibiliter sub fine qui tenet summum locum quasi principium in appetibilibus vt dictum est. In statu autem innocentiæ erat infallibilis ordinis firmitas, vt semper inferius contineretur sub superiori, quamdiu summum hominis contineretur sub Deo, vt etiam August. dicit 14. de ci. Dei. Et ideo oportebat quod inordinatio in homine non esset nisi inciperet ab hoc quod summum hominis non subderetur Deo, quod fit per peccatum mortale. Ex quo patet quod homo in statu innocẽtiæ non potuit peccare venialiter antequam peccaret mortaliter. Ad quartum. s. vtrum Angelus bonus vel malus potuit peccare venialiter. Dicendum, quod intellectus Angeli non est discursiuus, vt. s. procedat a principiis & conclusiones seorsum vtrumque intelligens, sicut in nobis contingit. Vnde oportet quod quandocumque considerat conclusiones consideret eas prout sunt in principiis. In appetentibus autem sicut multoties dictum est, fines sunt sicut principia, ea vero quæ sunt ad finem sunt sicut conclusiones, vnde mens Angeli non fertur in ea quæ sunt ad finem, nisi secundum quod constant sub ordine finis: propter hoc ex natura sua habent quod non possit in eis esse deordinatio circa ea quæ sunt ad finem, nisi simul fit deordinatio circa finem ipsum, quod est per peccatum mortale. Sed Angeli boni non mouentur in ea quæ sunt ad finem, nisi in ordine ad finem debitum, qui est Deus: & propter hoc omnes eorum actus sunt actus charitatis, & sic in eis non potest esse peccatum veniale. Angeli vero mali in nihil mouentur nisi in ordine ad finem peccati ipsorum, & ideo in omnibus peccant mortaliter quæcunque propria voluntate agunt. Secus autem est de appetitu naturalis boni qui est in eis, vt supra dictum est. Ad quintum. s. vtrum primi motus in infidelibus sint peccata mortalia. Dicendum, quod irrationabiliter dicitur quod primi motus infidelium sint in eis peccata mortalia, si eis non consentiant. Et hoc patet dupliciter. Primo quidem, quia ipsa sensualitas non potest esse subiectum peccati mortalis, vt supra habitum est. Est autem eadem natura sensualitatis in infidelibus & fidelibus, vnde non potest esse quod solus motus sensualitatis in infidelibus sit peccatum mortale. Alio modo ex statu ipsius peccantis. Nunquam enim dignitas personæ diminuit peccatum sed magis auget, vt ex supradictis patet. Vnde nec peccatum est minus in fidelibus quã in infidelibus, sed multo maius. Nam & infidelium peccata magis merentur veniam propter ignorantiam, secũdum illud 1. Timot. 1. Misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate mea. Et peccata fidelium aggrauantur propter gratiæ sacramenta, secundum illud Hebre. 10. Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui sanguinem testamenti quo sanctificatus est pollutum duxerit. Vnde cùm dicat Ansel. in lib. de gratia & libero arbitrio: quod qui non sunt in Christo Iesu sentientes carnem sequuntur damnationem, & si non secundum carnem ambulant debet intelligi de damnatione debita peccato originali, quæ aufertur per gratiã Ihesu Christi in baptismo, quamuis maneat concupiscentiæ fomes, vnde hoc quod fideles concupiscunt non est in eis signum damnationis originalis peccati, sicut est in infidelibus. Et hoc etiam modo loquitur Apostolus Roma. 8. Nihil damnationis est his qui sunt in Christo Ihesu, qui non secundum carnem ambulant, loquens ibi de concupiscentia sensualitatis, per hoc enim insinuat quod concupiscere non est damnabile his qui non secundum carnem ambulant consentiendo. s. concupiscentiæ, quia sunt in Christo Ihesu, quia videlicet huiusmodi damnatio debita originali peccato ablata est per gratiam Iesu Christi in fidelibus, non autem in infidelibus. Ad sextum. s. vtrum peccatum veniale possit esse in aliquo cum solo originali. Dicendum quod impossibile est quod peccatum veniale sit in aliquo cum originali peccato absque mortali. Cuius ratio est, quia antequam ad annos discretionis perueniat, defectus ætatis prohibens vsum rationis excusat eum a peccato mortali. Vnde multo magis excusat eum à peccato veniali, si committat aliquis, quod sit ex genere suo tale. Cùm vero vsum rationis habere cœpit, non omnino excusatur a culpa venialis & mortalis peccati. Sed primum quod tunc homini cogitandum occurrit est deliberare de seipso, siquidem seipsum ordinauerit ad debitum finem per gratiam, consequetur remissionem originalis peccati. Si vero non ordinet seipsum ad debitum finem, secundum quod in illa ætate est capax discretionis peccabit mortaliter, non faciens quod in se est, & extunc non erit peccatum veniale siue mortali, nisi postquam totum fuerit sibi per gratiam remissum.

LIBRI III. PARS III.

De Superbia. *Dist. I.*

POST considerationem præhabitã de peccatis in generali: Consequenter considerandum est de peccatis in speciali. Et quia a septem capitalibus vitiis omnia alia vitia vel pctã trahunt originem, & reducũtur ad ea, ideo congruus erit ordo de septẽ vitiis cõsiderate per ordinem, & sub quolibet eorũ tractare de singulis peccatis specialib⁹, q̃ sub illo capitali vitio continentur. In primis autem agendum est de superbia, de qua dicitur Eccl. 10. Initium omnis peccati superbia. Hæc est regina oĩum vitiorum, sicut dicit Greg. 31. mor. ca. 31. Est aũt supbia inordinatus appetitus propriæ excellentiæ. Nam superbus appetit excellentiam vltra debitam rationem. Vnde superbus dictus est quia super vult videri q̃ est, sicut dicit Isi. lib. Eth. & superbire dicitur quasi supergredi. Ideo dicit Aug. 14. de ci. Dei. quod superbia est peruersæ celsitudinis appetitus. Ab huiusmodi appetitu debent nos detrahere. Vilitas humanæ conditionis. Fragilitas nostræ corruptionis. Innumerata peccata q̃ committimus. Et damna per maxima quæ incurrimus. Primo quidem debet nos detrahere vilitas humanæ conditionis. Si consideret homo materiam primæ formationis, quia primus homo formatus est non solum de terra quæ inferior, obscurior, & vilior est aliis elementis, sed de limo terræ. Gen. 2. Formauit De⁹ hominem de limo terrę. Iob. 10. Memento quæso quod sicut lutum feceris me &c. Et 30. Comparatus sum luto, assimilatus sum fauillæ & cineri. Vlterius si consideret materiam propriæ conceptionis quæ multo vilior est quia de semine immundo. Iob. 4. Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine. Verè immundum, fœtidum, & infectum est semen conceptionis humanæ ex cuius contactu anima quæ creatur munda & pulchra, contrahit fœditatem, turpitudinem, & fœtorem originalis peccati, & ex coniunctione sui cum leprosa carne contrahit lepram iniquitatis. Sicut enim ex vase corrupto liquor infusus corrumpitur, & pollutum tangens ipso cõtactu polluitur, sicut ita ex contactu polluti seminis anima maculatur, & ideo rea efficitur, vt gloriosa Dei visione priuetur perpetuo, nisi per sanctæ regenerationis lauacrum. Vlterius si consideret quo cibo nutritur in vtero, videlicet quod vilissimo. s. sanguine menstruali, de quo dicunt Philosophi, quod ex eius contactu fruges non germinant, arescunt arbusta, moriuntur herbæ, amittunt arbores fructus, & animalia fœtus suos. Si canes ex eo comederint, in rabiem conuertuntur. Tandem si cõsideret quæ & qualia sunt quæ de corpore exeunt, puta quid per os, quid per nares, cæterosque meatus corporis vilius sterquilinium nunquam vidisti. Herbæ quippe & arbores ex se producunt frondes, flores, & fructus, & tu de te lendes pediculos, & lumbricos emittis. Illę de se effundunt vinũ, oleum, & balsamum, & tu de te sputum, & vrinam, & stercus. Illæ de se spirant suauitatem odoris, & tu de te abominationem fœtoris. Hæc oĩa pbent homini necessitatẽ humilitatis, & prorsus excludunt occasionem superbiæ. Vnde bene ait quidam. Cum terra simus cum res vilissima simus. Vnde superbimus in terrã terra redimus. Vnde Bernard. ait De sordibus generamur, in tenebris confouemur, matres nostras grauidas oneramus, in partu doloribus angustiamus, & ad modum vipperæ in exitu laceramus. Quid est homo nisi sperma fœtidum, vas stercorum, cibus vermium. Secundo superbiam dissuadet fragilitas nostræ corruptionis. De qua multa inuenies supra de morte, & in passione sanctæ Ceciliæ. Quid superbis ò homo? cuius vitam humores distemperant, dolores attenuãt, ardores exiccant, aures morbidant, escæ infestant, ieiunia macerant, ioci dissoluunt, tristitiæ consumunt, solicitudo coarctat, securitas hebetat, diuitiæ iactant, paupertas deiicit, iuuentus extollit, senectus incuruat, infirmitas frangit, languor atterit, & post oĩa mors furibunda succedit, q̃ vniuersis gaudiis finem imponit, vt cum esse desierint, non fuisse putentur. Bern. inter omnia animantia pauperime nascitur homo, sed non pauperior nascitur quam viuit. Detrahe corium animalium, lanas ouium, limum, terræ & reddantur singula singulis, quid habes ò homo, vnde ille fastus? ista superbia? cuius criminosa natiuitas, cuius natiuitatem demolitur pœnalitas, cuius pœnalitatẽ concludit mortis necessitas. cur eẽ est momẽtũ, vita naufragiũ, mũd⁹ exiliũ, vita q̃ ẽdet mortis distantiã mors instat aut minatur psentiã. Ecc. 9. Oĩs potentatus breuis vita, hodie rex est, & cras morit. Et ibidẽ. Quid superbis terra

bis terra & cinis. Id in capite ieiunij Ecclesia intendens hoīes reuocare a superbia, & prouocare ad humilitatem, super caput imponit cinerem, vt ad mortis memoriam humilientur, cogitantes quia cinis sunt, & in cinerem reuertentur. Legitur de Xerse Rege Persarū & Medorū, cū esset superbissimus & potētissimus, & ditissimus, & iret contra Græcos cum mille millib. armatorum, & mille & 200. nauiculis rostratis, & tribus millib. onerariis, vidēs ante se tā immēsum exercitū cogitauit de morte, & ad quid deueniret vsq; ad 100. annos totus ille exercit⁹, tunc coram oīb. fertur dixisse. Regē me vocant hoīes tā fortis, & tā grādis exercitus, ego aūt me fateor Regē pulueris & cineris. Sic Abraā. Gen. 18. Loquar ad Dnm cū sim puluis & cinis? Au. Memento q̄ puluis es & cinis, & nisi te humilies. q̄ō magn⁹ es, p̄dis oīno qd̄ es. Nunquid tu primo Angelo sublimior, nunquid tu eo in terra, q̄ ille in cœlo splendidior? qd̄ si ille de tanta felicitate ad tantā miseriā cecidit per superbiam, quomō tu de tanta miseria cum superbia ascendere poteris ad tantā gloriæ excellentiā? Itē superbus est vt Pauo, qui cū extollit de cauda faciens rotā circumspiciens plumarū suarū rotunditatē, videns pedes .i. finē suū considerans, superbiā deponit, & caudam demittit. Itē ad idē facit p̄priæ infirmitatis consideratio, quę tanta est q̄ a pulicib. & muscis, & aliquādo etiā minorib. aīalib. lædimur. Aug. Dixit hō eminuiū & intumuisti, defende te a pulicib. si potes & dormi. Greg. Potuisset Dns superbū p̄p̄lm Pharaonis domuisse vrsis & leonib. sed ranas immisit eis, muscas & cyniphes, vt minutis & vilib. aīalib. humana superbia cōfunderet. Sicut igit̄ orationib. p̄cib. Christianorū & maximè Iacobi Epi fugatus est exercitus Sabor supbi Regis Persarū, qui obsederat Migdonū Ciuitatē, surgente nebula de flumine immittē te in exercitū diuersa genera acutissimarū muscarū intrantiū in aures & p̄muscidas & oculos Elephantorū, & equorū & iumentorū, & hominū, q̄ eos ad fugā. & quasi ad insaniā cōpellebant, vt ipsi gentiles faterētur Deū Christianorū potentissimū. Sic Antiochus infirmitatē grauē sentiens cepit ad agnitionem sui de supbia sua venire, vt legitur. 2. Mach. 9. Sīr de alio Antiocho. 2. Mach. 5 qui p superbia existimabat &c. Ad idem etiā facit consideratio infirmitatis alienæ, sicut de Iosaphat & Barlaā dī, q̄ cū Iosaphat videret cæcū leprosum & decrepitū senē, & audiens q̄ humana miseria poterat ad hoc deuenire, ingemuit intra se humilians. Item dī q̄ Odo Epī Parisie. cū comederet, despicabiliores pauperes defaciebat ante se poni, alios hinc, & alios inde. Hoc idem faciebat beatissimus Ludouicus. Ad idē etiā valent exempla. Et maximè cōtra supbiam valet exēplum humilitatis Chri Bern. Intollerabilis imprudentiæ est, vt vbi se exinaniuit maiestas infl. vermiculus & intumescat, exinaniuit se vsq; ad exēplū extremæ depaupertationis, subiectionis, deiectionis extra vrbē in Caluariam, reiectionis, cū dicunt non hunc sed Barabam, actionis lauando pedes maximè p̄ditoris, & vsq; ad exēplum nouissimę passionis & mortis. s. crucis Phil. 2. Humil auit semetipsum. Glo. Ecce habemus humilitatis exemplū, superbiæ medicamentū. Quid ergo intumescit hō, pellis morticina, quid inflaris? Tertio superbiā dissuadent pctā q̄ cōmittimus. Superbia. n. ex sua natiuitate eleuat cor & extollit, sicut dī Iob. 9. Vir vanus in superbiā erigit. Et 15. Cunctis dieb. vitę suæ impius supbit. Sed consideratio pctōrum humiliat, & quasi quoddam pondus grauissimum deprimit. Psal. Iniquitates meæ supgressę sunt caput meum, & sicut onus graue grauatæ sunt sup me &c. Cū q̄dam puella transiret aquam, & ventus vehement flaret, timens ne p eum in aquam deiiceret & submergeretur, lapidē grossum supposuit humero suo, qui suo pondere contra ventum eam retinet, quod videns leoce quidā, & audiens cām ab ea stupuit clamans, mō venerunt tpa q̄ pueri docent senes. Sic nos contra ventū supbiæ hēmus magnum repressiuum pondera pctōrum nrōrum. Itē ad hoc facit consideratio status nri loci & tpis in quo sumus, sicut infra declarabit. s. de mundo. Ad idē multū valet consideratio mortis, supra de morte. Idem consideratio extremi iudicii, supra de iudicio. Quarto peccatū supbiæ dissuadent multa damna q̄ incurrimus. Superbia namq; reddit hominem multipliciter criminosum, quia initium oīs pctī superbia. Eccl. 10. Bern. Initium oīs pctī superbia, & causa totius p̄ditionis. Tu aūt q salutē operari desideras, aduersus hanc caput tuum super cornu crucis hēre memento, vt non extollaris p̄speris, nec deprimaris aduersis. Tob. 4. Supbiam in tuo sensu, & in tuo aīo nunq̄ dominari permittas, ab ipsa. n. initiū sumpsit oīs p̄ditio, qd̄ patet in pctō Luciferi & Adę. Superbia s̄m Gre. est regina oīum vitiorum, id oīa vitia eunco mitantur eam, sicut reginam suam. Diabolus aūt Rex est super oēs filios superbiæ. Iob. 41. Est etiam mater oīum vitiorum, vā ex ipsa sicut ex mre venenata oīs venenata vitiorū soboles generat. Secundo superbia facit hominē detestabiliter odiosum coram Deo. s. q̄ hoībus. Eccl. 10. Odibilis est coram Deo, & coram hoīb. superbia. Deo quidē, quia Deum sub pedib. suis quasi deprimere, & cōculcare conatur, dū voluntatē suā non vult subiicere, sed diuinæ p̄ponere voluntati. Itē superbia maxim Deū offendit, quia magnitudinē eius contemnit. Immo oē pctm p superbiam Deum offendit, quia oīs peccans dū peccat superbiendo contemnit Aug. Superbia laxat habenas contēptui, non æquat paruitatē suā diuinæ voluntati, non attendit quid p̄sit, sed quid velit Ber. Quotiens hoīb. p̄esse cupio, Deū meū p̄ire contēdo. De ipso nāq; scriptū est. Erat subditus illis. Quis? quibus? Deus hoīb. Immo in hoc contra oē ius vult esse seruus maior Dno suo, qui hic voluit hoīb. p̄esse. 2. Paral. 30. de Ezech. dī. Iuxta beneficia q̄ acceperat non retribuit Dno, quia eleuatū est cor eius, & facta est contra eū ira Dni &c. Itē notandū q̄ non solum supbia est prima, & p̄cipua in cōtēptu & offensa Dei in p̄petratione oīum vitiorū: immo ipsa est prima oīum vitiorum origine cœlesti, in qua maxima Dei offensa & implacabil appa ret, q̄ tam nobilem, & tā sublimē, & tā pulchrā, & p̄stabilē, & honorabilem creaturā pp solā superbiā cogitationis qua dicebat in corde suo. Isa. 14. In cœlū ascendā &c. De tanta nobilitate p̄cipitauit ad tantam vilitatē, de tāta pulchritudine ad tantam turpitudinem, de tanta altitudine ad tantā inferni p̄funditatē, de tanta quiete ad tantam inquietudinē. Hoīb. vero odibilis est, quia cæteros despicit & contēnit, calumniat, & opprimit. Vn̄ similis est tēpestati q̄ surgit subito, & ab imo vehementer inferiora atterit, & subito cadit, & grauissimè p̄mit. Ezec. 38. de Gog & Magog oppressione grauissima dr̄, ascendens quasi tēpestas veniens, & quasi nubes &c. Poeta. Asperius nihil est humili cū surgit in altū. Dicit in historia transmarina, q̄ cū nautæ vidēt Ardeā admodū Aquilæ ab imo ad alta ascendere, signum est eis statim nasciturae tēpestatis grauissimæ. Sic superbus cū de imo ascendit in altū admodum tempestatis grauissimæ. Sap. Oīs superbus intollerabilis est actu, superbus habitu, pomposus incessu, huius ceruix erecta, facies torua, truces oculi, de loco superiore certat, melioribus se p̄ponit affectans, solas suas, verba & facta iactat, reuerentiā nō obseruat. Item Greg. in mor. Superbis propriæ tumor in cogitatione, clamor in locutione, amaritudo in silentio, dissolutio in lætitia, furor in tristicia, inhonestas in actione, honestas in imaginatione, erectio in incessu, rācor in rñsione. Itē sicut draco flammiuomus, & quasi regulus venena diffundit Prou. 16. Inter superbos semper iurgia sunt. Et 11. Vbi superbia ibi contumelia. Greg. Sunt nonnulli q, dum tranquillitas fuerit, humilitatē in corde & ore solent ostendere, sed si aliqua tribulationis vel scandali p̄cella surrexerit, statim effrenatione, & erecta ceruice superbia q̄ in corde tenebatur multis enuntiāt ab nec proferunt, quæ non tunc nascitur, sed manifestatur. Greg. Qualis quisque apud se lateat, illata contumelia probat. Item est impatiēs subiectionis, intollerabilis suppositionis, cum hac multitudine graui ascendit ad potandū Antiochus in sacrificationem cum superbia. 1. Mach. 1. Tertio superbia facit hominem monstruosum videlicet in altitudine dum vult omnibus supbire quod est superire, cuius altitudo pertingit vsque ad Deum, immo supra Deum dum vult eum pedibus conculcare. In grossitudine, quia superbia inflat. Cinis enim proiectus in cœlū vertitur in vesicas. Exod. 9. quia homines qui ex naturæ conditione sunt cinis, eleuati in altum per superbiam inflantur, ad modum vesicarum quę a vento vanitatis quo replentur, inflantur & extenduntur, & magnum spacium occupantes cum modica infirmitatis compunctione vacuātur, & in modicum, immo quasi ad nihilum rediguntur cum morte crepantur. Similis est in hoc calamo arundinis siue canoæ, & ideo sunt sicci intus & vacui, & ad combustionem infernalem apti. Similes sunt hydropico, & superbia hydropisi, quæ primo facit hominem inflare per indignationem, cūm tangitur correctione, postea crepare per contumeliæ irrogationem. Item superbi similes sunt buffoni qui cum pungitur adeo veneno inflatur, quod crepando venenum emittit & effundit. Sap. 4. Disrumpet Dominus illos inflatos sine voce. Iud. 8. Spiritus Effraim intumescebat contra Gedeon. Bene erat inflatus Roboam qui dicebat 3. Reg. 12. Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei. Monstruosos habet oculos ex quibus spirat ignis indignationis qui protendunt vsque ad extrema terræ piç timore nimio, sic est eius facies inflata vt apros habeat oculos. Superbia enim est macula quæ in oculis nascitur, dū de eis quæ videt in se vel sentit de se excæcatur superbiendo, a quo bona sint, vel cuius sint, vel ad quid data sint. Item August. Tumore meo separabar a te Dñe, & inflata facies mea claudebat oculos mētis meæ. Itē dū lippis oculis claritas solis intēdit, ex ipsa claritate cæcitas generatur. Itē adeo crescit cæcitas cordis supbi vt oīa velit hī bona p̄ter se. Ioh. 4. Tu es Magister

in Israel

in Israel & hæc ignoras. Glo. qui inflatus ignoras humiles adscis. Monstru(m) iam habet linguã cuius longitudo procedit vsq; in cœlum, dum loquitur contra Deum, & vsque ad vltimos fines terræ. Psa. Posuerunt in cœlũ os suum, & lingua eorũ adbe. in terra. Itẽ mutat in diuersa monstra brutorũ, sicut Nabucho. Dan. 4. quasi in tot bestias mutat quot bestiarũ mores bestialiter viuendo imitat. Hoc etiã Angelum mutauit in brutũ dum Luciferu in Behemoth mutauit & Leuiathã qõ naturæ eius spiritualẽ subtilitatẽ quasi mutauit in brutalitatẽ. Sicut improperauit ei Datius Mediolanensis Eps. in dyal. 4. qui enim pro negocio fidei ires Constantinopolim veniens Corinthũ cũ multa societate recepit se in quadã domo q̃ dæmones inhabitãtes alienam faciebant ab habitatione hominũ. Cùm asit media nocte ibi quiesceret antiquus hostis cœpit ibi fingere rugitus leonũ, sibilos serpentũ, grunitus porcorũ, & voces diuersorũ aĩaliũ. Cui Eps alta voce ait. Bñ contingit tibi miser qui dicebas. In cœlũ conscendam &c. ecce p suphiã tuam porcis & serpentib. similis factus es, & sic p sophiã vt dignus es imitaris bestias, ad quã vocem sic dyabolus erubuit q̃ à dicta domo sic recessit q̃ eã vlterius non intrauit. Quarto superbia nẽ bonũ contaminat, & destruit. Eccl. 21. Domus q̃ nimis locuples annullabit superbia. August. Tynea diuitiarũ & superbia, quia vt. sicut tynea nascitur ex veste & ipsam corrodit. sic ex diuitijs plerumq; nascit superbia, & ipsa eas consumit in equis, famulis, festis, conuiuijs & hmõi. Itẽ frequenter iusto Dei iudicio superbi ad maximã inopiã deducunt. Vñ Orosius li. 3. dicit q̃ Perseus Rex ditissimus q̃ Romanos multotiens victos occiderat, captiuos duxerat, & in suos vendiderat. & ad vltimum superbiens victus ab eis capit, filius eius ad triumphum ductus vnũ crus frangitur, ipse inops in carcere consumptus est, filius eius ad tollendã vitæ inopiam Romæ artem humanam didicit, atq; ibi inopia cõsumptus est. Item bona naturæ sicut patet de Lucifero Ezec. 29. Tu signaculũ similitudinis Dei &c. Et post. Qui viderunt te obstupescẽt super te, & dicent nihil factus es, & non eris in ppetuũ. Itẽ bona gr̃æ. Eccl. 10. Radices gentium superbarum arefecit Dñs. Apoc. 3. Angelo Laodiciæ dicis, quia diues sum &c. & nescis quia miser es, & miserabilis & pauper, & nudus & cæcus. Vñ maculat oẽ bonũ vt lepra spiritualis s(ecundu)m qd 4. Regũ. 5 dr̃. Naaman qui erat Princeps Regis Siriæ fuit magnus & honoratus apud Dñm suum, p eumq; dedit Dñs salutẽ Siriæ, sed totũ inquinat qd subditur. Sed leprosus. Sap. Si tibi gr̃a seu sapientia formaq; detur, inquinat oĩa sola superbia si comittet. Itẽ alius. Inquinat egregios coniuncta sophia mores. Quinto suphia ipsum suphum exterminat & obruit, exterminat quidẽ sæpe tpaliter, & semper ipsum exterminat æternaliter. Tpaliter. o. Deus deijcit superbos de statu sublimitatis & eminentiæ in imũ deiectionis & confusionis extremæ. Psal. Deiecisti eos dum alleuarent. Itẽ, Inimici Dñi mox vt hono. s. a. ex. &c. Luc. 1. Deposuit potẽtes. Et Eccl. 10 Sedes ducũ superborũ destruxit Deus &c. Per superbiam vasti Regina deponitur & Hester humilei substituitur. Hester 3. Nabuchodo, a regno eiectus est Dan. 4. Regnũ tuum transit a te, & ab hoĩb eijciet te. Et 5. Qñ eleuatũ est cor Nabucho, & spũs eius obfirmatus est ad superbiã, depositus est de solio regni sui, & gl̃ia sua ei ablata est pp supbiam. Dauid deijcit Goliã. 1. Reg. 17. Iudith Holofernẽ. 13. Hester Aman & eius pgeniem. Item eos confundit. Psal. Confusi sunt qm̃ Deus spreuit eos. Sicut illos qui volentes cõtra Deũ ascendere ædificabãt turrim Babyloniæ. Gen. 11. Sennacherib qui sic contra Deum superbierat: vt legit 4. Reg. 18. & 19. quem vt magis eũ confunderet noluit eũ occidere cum suo exercitu, sed in terrã suã cũ confusione reuersus, corã Deo suo in tẽplo eius vbi adorabat ad maiorem suã confusionẽ à filiis suis occisus est. Et Act. 12. Herodes Antipas coram hoĩb. in superbiã elatus, & ab Angelo percussus ignominiose mortuus est. Sic & Pilatus, qui in cõfusionem suam & generis sui a Tyberio Cæsare & Romanis morti adiudicatus, vt dicit Iosephus apud Lugdunum vnde oriundus erat mitti ponendus, vbi corã suis vt dicit suspendio iudicat', & apud Viennam suspensus vt fertur, vnde & vncus ferreus in quo suspensus fuit ibi ostendit in quodã monte ppinquo a castro qui dr̃ Sanctus Chameros, in puteo proiectus est, a quo vt fertur quotiens proijciuntur ibi lapides tempestates egrediũtur. Horosius tñ dicit de eo q̃ tot malis est afflictus q̃ se manu ppria desperans interfecit, qd totum potuit esse, vt Damonis se occiderit, & mortuus suspendi non enasceret; ad quod iudicatus erat. Iob. 40. Respice cunctos superbos & confunde eos &c. Propter superbiã Abymelech fecit se ab armigero suo occidi, ne diceretur q̃ a muliere fuisset interfectus. Iud 9. Achitophel semetipsum suspendit, quia consiliũ eius fuerat infatuatum. 2. Reg. 17. Propter superbiã Absalon contra ppriũ patrẽ resurgens suspensus est in quercu. 2. Reg. 18. Chorè Dathan, & Abyron per suphiam se contra Moysen erigentes absorpti sunt a terra. Nu. 16. Amã superbissim' suspensus est. Iudith 7 Nabuch. in bestiã mutatus, donec hũiliatus cognouit creatorẽ. Dan 4. Balthasar interfectus est, & regnum eius translatum est ad Medos & Persas. Dan. 5. Antiochus qui p superbia putabat se terrã ad nauigandum, & pelagus ad iter agendum deductuiũ, fugat' turpiter de Perside superbe locutus est dicens se venturũ Hierosolymã, & eã congeriẽ sepulchri Iudeorũ facturũ, sed Deus percussit eũ inuisibili & insanabili plaga, de cuius casu contritione, fœtore, & morte vilissima habetur. 2. Mach. 9. Herodes ppter superbiã pcussus ab Angelo, consomptus a vermibus expirauit. Act. 12. In passione beati Petri etiã habet de volatu, & casu, & attritione, Simonis magi. Item dr̃ q̃ Cornicula volens frangere nucẽ, & non valens, eã volando in altũ eleuat. & deijciens eum ad ima sup durum lapidẽ, corticẽ eius frangit & nucleum comedit. Sic diabolus facit q̃ diu hoĩes latitant sub cortice & testa humilitatis, non pñt a diabolo vorari, sed in altũ eleuati p superbiam subito casu mortis fractis corporibus tũc a dæmonibus deuorantur. Sic faciunt q̃dã aues de ostreis marinis cũm non pñt eas vorare q̃diu latent in conchis suis, & testis, in imo eas eleuant & allidunt, & frangũt testas earũ, & comedunt eas. Iob. 29. Eleuasti me, & quasi super uentũ ponẽs allisisti me validè. Itẽ exterminat eos æternaliter in futuro Isa. 14. Detracta est ad inferos supbia tua, cõcidit cadauer tuũ, subter te sternet tinea &c. Sequit. Qui dicebas in corde tuo. In cœlum conscendã sup astra cœli exal. so. m. &c. Sequit. Veruntñ ad infernum detraheris in pfundũ laci. Nota quanto sublimiora loca tenuerit quis in mundo, tanto pfundiora tormenta sustinebis in inferno. Apoc. 18. Quãtũ glorificauit se, & in delicijs fuit &c. 2. Mach 6. dictũ fuit Antiocho superbissimo. Tu vero iustas superbiæ. s. exulues pœnas. Itẽ Sophoniæ. 2. Moab vt Sodo. erat filij Amon vt Gomorra. Sequit 16. Hoc. n. eis eueniet p superbia sua. Itẽ Isa. 5 Descendẽt fortes eius gl̃iosiq; eius & sublimes ad infernũ. Ber. Mirũ est de supbis, qui nec cũ hoĩb. hitare desiderant, nec ad cœlũ ascendere pñt, relinquit ergo eis flãma ignis deuorãtis. Exo. 10 dr̃. q̃ ventus vrens leuauit locustas, & proiecit in mare. Hier. 1. Cadet supbus & corruet, & non erit q̃ suscitet eũ. Sciendũ est etiã q̃ supbia duobus modis põt considerari. Vno mõ s(ecundu)m q̃ spãle pctm̃ est hñs obiectũ speciale distinctũ, qd est appetitus inordinatus ppriæ excellentiæ, vt dictũ est. Et sicut dicit Aug. in li. de natura & gr̃a. Quærat hõ, & inueniet s(ecundu)m legẽ Dei superbiã esse pctm̃ multum distinctũ ab alijs vitijs. Vñ Isido, & Cassianus ipsam cõnumerant inter vitia capitalia. Alio mõ considerat superbia s(ecundu)m q̃ habet quãdã influẽtiã generalẽ in oĩa pctã. Quod põt esse duob. modis. Vno mõ p se, inquantũ s. oĩa pctã ordinant ad finẽ superbiæ, q̃ est ppria excellẽtia ad q̃ põt ordinari oẽ illud qd quis inordinatè appetit. Alio mõ indirectè & quasi p accidens. s. remouendo phibens, inquantũ. s. hõ p supbiã contemnit diuinã legẽ p q̃ phibetur aliquis a peccando, s(ecundu)m illud Hier 2. Confregisti iugũ, rupisti vincula, & dixisti non seruiam Greg. Ergo considerans supbiã s(ecundu)m vniuersalẽ eius influentiã q̃ habet in oĩa vitia, nõ deposuit eã esse vitiũ capitale, sed posuit eã reginã oĩum vitiorũ, & matrem. Vñ in 31. mor. Ipsa vitiorum regina cũ deuictũ cor plenè ceperit, mox illud septẽ principalib. vitijs quasi qbusdã suis ducib. deuastandũ tradit, ex qb. vitiorũ multitudines oriuntur.

De gradibus superbiæ. *Dist. 11.*

NOtandum autem q̃ beatus Bern. ponit duodecim gradus humilitatis, & sumunt per oppositum ad gradus superbiæ. Primus enim gradus humilitatis est corde, corporẽ semper humilitatem ostendere defixis in terram aspectib. cui opponitur curiositas per quam aliquis curiosè, & inordinatè circumspicit. Secundus gradus humilitatis est, vt pauca verba, & rationabilia loquatur aliquis non clamosa voce. Cui opponitur leuitas mẽtis per quam. s. aliquis leuiter & superbè se habet in verbo. Tertius gradus humilitatis est, vt non sit facilis aut promptus in risu. Cui opponitur inepta lætitia. Quartus gradus humilitatis est taciturnitas vsque ad interrogationem. Cui opponitur iactantia. Quintus gradus humilitatis est, tenere quod commune habet regula monasterij. Cui opponitur singularitas, per quam vult aliquis sanctior apparere. Sextus gradus humilitatis est credere, & pronunciare se omnibus viliorem. Cui opponitur arrogãtia, per quam. s. homo se præfert alijs. Septimus gradus humilitatis est, ad omnia inutilem se confiteri & credere. Cui opponitur præsumptio, per quam. s. homo reputat se sufficientem ad maiora. Octauus gradus humilitatis est confessio pctõrum. Cui opponit defensio pctõrũ. Nonus gradus humilitatis est in duris & asperis patientiã amplecti. Cui opponitur simulata confessio, per quam. s. quis vult subire pœnam pro peccatis. q̃ simulatè confitetur. Decimus gradus

dus humilitatis est obedientiã. Cui opponitur rebellio. Vndecimus gradus humilitatis est, q hõ non delectetur facere propriã voluntatẽ. Cui opponitur libertas peccandi, per q̃ hõ delectat̃ facere qđ vult. Duodecimus gradus humilitatis est timor Dei. Cui opponitur peccandi consuetudo, q̃ multiplicat Dei contẽptum. In his duodecim gradibus ponuntur non solũ superbiæ species, sed etiam aliqua antecedẽtia, & consequentia ad eam, tñ de singulis earum per ordinem videamus. Primus itaq; gradus superbiæ est curiositas. Est aũt curiositas vehemens applicatio mentis ad aliquid vanè & inutiliter inquirendum. Sciendũ est autẽ q curiositatis vitium multiplex est. Nam licet curiositas ꝓpriè loquendo consistat circa appetitum cognitionis, tñ extenso noĩe curiositas est etiam verbis & factis, sicut patebit. Dicamus ergo q curiositas q̃dam est circa cognitionem intellectiuam, q̃dam circa cognitionem sensitiuam, quædã in fallaciis, sermonibus, & q̃dam in ornatis operibus. Curiositas aũt q̃ est circa cognitionem siue intellectiuam, siue sensitiuam, nõ est directè circa cognitionẽ, sed circa appetitum cognitionis acquirendę. Aliter aũt iudicandum est de ipsa cognitione veritatis, aliter de ipso appetitu & studio veritatis cognoscendæ. Ipsa n. cognitio veritatis per se loquendo bona est, põt aũt p accidẽs esse mala. s. rõne alicuius cõsequentis inquantũ. s. aliquis de veritatis cognitione superbit, ſm illud. 1. Cor. 8. Scientia inflat, vł inquantum hõ vtitur cognitione veritatis ad peccandum. Sed ipse appetitus cognoscendæ veritatis põt hr̃e rectitudinem vel peruersitatem multis modis. Vno mõ quando suo studio tendit aliquis in cognitionem veritatis, inquantũ ipsi cognitioni per accidens coniungit̃ malum. Sicut illi qui student ad acquirendam scientiã veritatis vt inde superbiat. Vnde dicit Aug. in li. de morib. Ecclesiæ. Sunt qui desertis virtutibus & nescientes qđ sit Deus, & quid sit maiestas semper eodem modo manẽtes naturalæ magnum aliquid se agere putant, si vniuersam istã corporum molẽ q̃ mundum nuncupamus curiosissimè intentissimeq; perquirant. Vnde etiã tanta superbia gignitur, vt in ipso cœlo de quo sæpe disputant sibimetipsis, habitare videantur. Similiter illi qui student aliquid addiscere ad peccandũ, vitiosum studium habent, ſm illud. Hier. 9. Docuerunt linguam suã loqui mendacium, vt inique agerent laborauerunt. Alio modo põt esse vitium ex ipsa inordinatione appetitus & studij veritatis cognoscendæ, & hoc quadrupliciter. Vno modo inquantum per studium minus vtile retrahuntur a studio qđ eis ex necessitate incumbit. Vnde Hie. Sacerdotes, inquit, dimissis Euangelijs, & Prophetis, videmus comedias legere, amatoria Bucolicorũ versuum cantare verba. Alio modo qñ vult aliquis addiscere ab eo a quo non licẽt. Sicut patet de his qui aliqua futura vel occulta vel incerta inquirunt a dæmonibus, qđ est superstitiosa curiositas. Vnde Aug. in li. de vera reli. Nescio qua dementia impediũt aliqui a fide vitio curiositatis in percunctãdis dæmonibus. Tertio qñ appetit cognoscere veritatem circa creaturas, non referendo ad debitum finem s. ad cognitionem Dei. Vñ dicit Aug. in li. de ve. reli. q in consideratione creaturarũ non est vana, & peritura curiositas exercenda, sed gradus ad immortalia & semper manentia faciendum. Quarto mõ qñ studet aliquis ad cognoscendum veritatẽ, propter ingenij facultatem, quia p hoc hõ de facili labitur in errores. Vnde dr̃ Eccl. 3. Altiora te ne q̃sieris, & fortiora te ne scrutatus fueris. Sed q̃ pręcepit Deus cogita illa semper, & in pluribus eius operibus ne fueris curiosus. Sequitur. In superuacuis rebus noli scrutari multipliciter, & in pluribus eius operibus ne fueris curiosus. Multos. n. supplantauit suspicio eorum, in vanitate detinuit sensus eorum. Nota q sapiens in verbo proposito multiplex curiositatis vitium cõprehendit A quo. n. transcendunt humani intellectus capacitatem propter sui sublimitatem: alia propter sui profunditatẽ, siue difficultatem: in alijs non est occupandus propter sui inutilitatem: in alijs propter sui nocuitatem. Hæc oĩa notantur hic per ordinem. Primo contra vitium eorum q̃ sublimia appetunt scire, q̃ intellectus eorum capacitatem transcendunt. Dicit altiora te ne quæsieris. Multi dum vires intellectus sui metiri nesciunt incomprehensibilia comprehendere, & sibi non intelligibilia intelligere se ꝓsumunt. Contra tales. 1. Cor. 12. Non plus sapere q̃ oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Et quia tales faciliter incidunt in errores, ideo Prou. 27. Perscrutator maiestatis opprimetur a gloria. Greg. 20. li. mor. c. 7. Gloria inuisibilis est conditoris, quæ moderatè requisita nos erigit, vltra vires ꝑscrutata ꝑmit. Itaq; de sublimi intelligentia quanto plus repleri ambiunt, tanto amplius inanescunt. Vnde de eis dr̃. Egestate, & fame steriles. Immoderatis namq; ausibus superiæ cognitionis scientiam quo plus ambiunt plus amittunt. Narrat̃ de quodam magistro præsumptuoso, q̃ dum q̃dam sibi incomprehensibilia comprehendere posse confideret, & de æternitate Dei immensitate, & simplicitate profundè & anxiè cogitaret, illi stanti iuxta mare apparens iuuenis aquam de mari hauriẽs cum paruulo coclear, & portans ad quandã paruã foueam ibi iuxta, inquirenti magistro quid faceret, respondit. Volo totum mare exhaurire cum isto coclear, & in istam foueam totũ effundere. Cui cum magr̃ diceret. Stulto labore consumeris, q̃a nec vita tua, sufficeret nec tam modicũ instr̃m, nec tã parua fouea posset totum mare capere, respõdit iuuenis. Immo tu stulta meditatione torqueris, quia longe minus põt intellectus tuus secreta Dei mysteria comprehendere, q̃ hoc modicum coclear totũ mare exhaurire, vel hæc foueã paruã recipere. Quo audito magister insipientiam suã cognouit, & extunc ab oĩ curiosa meditatione vel inquisitione quieuit. Item aliqua excedunt intelligentiam alicuius ꝓpter materiæ difficultatẽ, sicut in libris Propheticis sunt multæ q̃stiones valde difficiles, quas aliqui non facile nec sine multo studio & dolore penetrare pñt, nec ad hoc hñt aptitudinem ꝓpter suæ hebetudinẽ intellectus. Ideo dicit Sap. Fortiora te ne scrutatus fueris. In quo bene reprimit curiositatem aliquorũ, quib scripturæ sacrę verba desipiunt, sententiæ, & expõnes doctorũ fastidiunt, & Græcas glosas optimas arbitrãtes, pluris ęstimãt, vnũ verbũ Philosophi ꝓferre, q̃ multa salutaria documenta Pauli vel Chr̄i. Et ipsi miseri decipiunt simplos, quia semper discentes nunq̃ ad cognitionẽ veritatis perueniunt, semp vacui, semp inscij, semp tandẽ inflati euanescũt in cogitationibus suis. Dicentes. n. se esse sapientes stulti facti sunt oĩa disputantes, de oĩb. volunt reddere rationẽ, q̃ si forte verã vel apparentem inuenire nesciuerint, reputant se confusos. Vñ de Homero legitur, q transiens iuxta quendã fluuium, ibique pastores se expediculãtes inueniens, interrogabat eos quid ibi agerent. Quibus respondẽtibus. Nos quos capimus dimittim⁹, & quos non capimus portamus nobiscum. Ille putans q pisca rentur, & de piscibus loquerentur, diu quærens sñiam huius verbi, & p se non inueniens, sentiens se confusum a talibus, & confusionem suã non ferẽs in flumine se submersit. In eisdẽ Chronicis dr̃, q scribitur in libris Græcorum, q Aristot. iuxta fluuium quoddã incedens, & aquæ reuolutionẽ inspiciens, voluit scire cãm eius, sed cum eã inuenire non posset, aq̃ intrans voluit sensibiliter experiri, cũ aũt hincinde curiose conspiceret, repente rapitus a fluctibus est submersus. Sed alij ipsum aliter mortuũ esse dicunt. Sequit̃. Et in plurib. eius opib. ne fueris curiosus. Multa namq; sunt opa Dei quorũ non põt hõ reddere rõnem, Sicut, quare de duobus vnũ eligit, aliũ reprobat: quare hunc in innocentia custodit, illũ peccare pmittit: quare hunc iustificat, illũ indurat, hunc paupertate & continuis passionib. affligit, illum corporis sanitate, & rerum ꝓsperitate mulcendo nutrit, & sic de alijs. Si quis in hmõi operib. Dei iustu quidẽ sed occulto iudicio factis rõnẽ q̃reret in vacuũ laboraret. Sequit̃. In supuacuis reb. noli scrutari multipliciter. In hoc reprimit sapiens curiositatẽ multorũ, q ꝑtermissis vtilibus immo necessarijs totũ tps suum amittunt in studendo, legendo, recitando fabulas poetarũ, vt dictũ est. Alij in logicis sophismatibus. Alij in musicis vel mathematicis, vel cæteris Philosophicis disciplinis dies suos expendũt. Cõtra quos ait Hie. Nonne videt̃ vobis in vanitate sensus & obscuritate mẽtis ingredi, q diebus & noctib⁹ in dyalectica arte torquet̃, q̃ phisic⁹ perscrutator oculos trãs cęlũ leuat? Intelligendũ est tñ q studiũ Phylosophiæ ſm se licitũ est, & laudabile pp veritatẽ q̃ Phyl. perceperunt Deo eis reuelãte. Sicut dr̃ Ro. 1. & inquã ũ viã ꝓbent ad verã & summã sapientiã. Sicut oñdit Aug. in li. de doc. Chr̄i, q si aliqua vera dixerunt Phylosophi ab eis sunt tãq̃ ab iniustis possessorib. in vsum nr̃um vendicanda. Itẽ Hier. sup Dan. Qui de mensa Regis noluerunt comedere ne pollueren̄t, si scientiã atq; doctrinam Babyloniorũ scirent esse pctũ nunq̃ acquiescerẽt discere qđ nõ liceret. Sed q̃dã nimis affecti hmõi Phylos. & nimis inuiterati abutunt̃ eis ad impugnationẽ fidei, iõ dicit Ap̃s Col. 2. Videte ne qs vos seducat p Phylos. & inanẽ scientiã. Vel saltẽ non referunt in finẽ debitũ, sed ibi cõstituunt finẽ suũ, vel p hoc impediunt̃ à necessarijs ad salutẽ. Vñ Seneca Epistol. 1. ad Lucillũ dicit, q cũ tẽpus vitæ nr̃æ sit breuissimũ, ꝑciosissimũ, irreuocabile, & irrecupabile, & incertũ, Si inq̄t multũ superesset ætatis, parce dispensandũ erat vt sufficeret necessarijs, nunc aũt q̃ dementia est supuacua discere in tãta tẽporis breuitate. Intãtũ aũt afficiunt̃ aliq in talib. q eis verba Prophetarũ immo et Apostolorum & Chr̄i vident̃ insipida, & insulsa. Vñ narrauit Hie. de seipso, q cũ scripturæ sacræ verba quasi simplicia fastidiret, legeretq; in libris Ciceronis, raptus in spiritu & iudici ꝓsentatus, interrogat⁹ cui⁹ cõditionis esset, rñdit Christian⁹ sũ. Cui dictũ est. Tu mẽtiris, immo Ciceronianus es, iussusq; est durissimè flagellari. Patet ergo q̃ tũ curiositas in talib. sit vitiosa. Sed lõgè deterior est curiositas quorundã, qui artes illicitas & nephariàs

addiscunt & student, puta alchymiam, artem notoriam, necromanciam, aliasq; nephsrias, in quib. non solum tempus inum perdunt, sed & alas damnãt. Act. 19. Cum quidã exorcistæ cõiurassent dæmonem in quodã hoie existentẽ, p Iesum quẽ Paulus ꝑdicabat, dæmon in eos insiliit & durissimè flagellauit, & factus est timor magnus super oẽs qui erant Ephesi, itã multi q fuerant curiosa sectati contulerunt libros suos, & cõbusserunt. Secundo quædã est curiositas circa cognitionẽ sensitiuã. Sciendum aũt ꝙ cognitio sensitiua ordinatur ad duo. Vno mõ ordinatur ad sustentationẽ & conseruationem corporis tam in hominibus q̃ in brutis, inquantũ tã hoïes q̃ bruta p hmõi cognitionem vitant nociua, & ea q̃ sibi necessaria sunt ad sustentationem vitæ concurrunt. Alio modo cognitio sensitiua in hoïbus ordinatur ad cognitionem intellectiuam, speculatiuã, vel practicam. Ponere ergo studium circa cognitionẽ sensitiuã põt esse dupliciter vitiosum. Vno mõ inquantum cognitio sensitiua nõ ordinatur ad aliquid vtile, sed potius auertit ab aliqua vtili cõsideratione hoïem. Vnde dicit Aug. 10. confess. Canem currentẽ post leporem iã non specta, at vero in agro si casu transeã auertit me ab aliqua magna cogitatione, atque ad se conuertit illa venatio, & iam nisi cito sensum amoneam, vanus heresco, studiosa ergo inspectio ludorum in theatris, chorearum in plateis, venationis in campis, vel in aere est curiositas vitiosa. Alio mõ cognitio sensitiua ordinat̃ ad aliquid nociuum. Sicut inspectio mulieris ad concupiscendũ, & diligens inquisitio eorum q̃ fiũt ab alijs ad irridendum vel detrahendum. Vnde dicit Aug. li. de vera religio. ꝙ concupiscentia oculorum reddit hoïes curiosos. Beda vero dicit, ꝙ concupiscentia oculorum non solum est in discendis magnis artibus, sed etiam in contemplandis spectaculis, & in dignoscendis, & carpendis vitijs proximorũ. Ex curiositate sensuum ortum habuisse videtur primæ transgressionis occasio. Gen. 3. Nam mulier curiosè serpentem audiuit, curiosè vetitum lignum inspexit, curiosè scientiam concupiuit, curiosè voluit experiri verũ ex tactu ligni vetiti, serpentis promissio impleta sequeret̃. Dina curiosè mota fuit vt videret mulieres regionis illius, q̃ visa & oppressa virginitatẽ amisit. Gen. 34. Ad reprimendum curiosum aspectum ꝑcepit Dñs Moysi ꝙ diceret populo. Cauete ne ascendatis in montẽ nec tangatis fines eius. Sequitur contestare pp̃lm ne forte transcendere velint terminos ad videndum Dñm, & pereat ex eis plurima multitudo. Exo. 19. Item num. 4. Caueãt filij Israel ne aliqua curiositate promoti videãt q̃ sunt in sanctuario, priusquã inuoluant̃, alioquin morientur. Vnde Bethsamitæ, quia curiosè viderunt arcã Dñi postq̃ redacta fuerat de terra Philistinorum mortui sunt. Sicut dr̃. 1. Reg. 6 Percussit Dñs de viris Bethsamitibus eo ꝙ vidissent arcam Dñi, & percussit de populo 70. viros & 50. mil ex plebis. Contra illud præceptum Dñi, faciunt, q̃ irreuerenter accedunt, prope altare, maximè dum celebrantur diuina, curiosè videre volentes q̃ fiunt a sacerdote, qd est eis illicitum. Herodes viso Iesu gauisus est valde, sperans se signum aliquid videre ab eo fieri. Sed quia curiositate nõ pietate vel deuotione mouebatur, nullum videre meruit, & sic illa visio nõ profuit ei sed obfuit. Luc. 22. Iudæi videntes quotidie miracula Christi contẽnebant, & signum aliquod de cœlo petebant. Luc. 9 contra curiositatem illorum qui curiosè inquirunt sancta seu vitia proximorum, vt noceant dr̃. 2. Reg. 23. Curiosius agite, & considerate locum vbi sit pes eius. Nota historiã & applica. Dan 6. Curiosius inquirentes inuenerunt Danielem orantẽ & obsecrantem Deum suum Hac de causa miserunt eum in lacum leonũ. Dan. 6. Tertia curiositas est in phaleratis ꝟmonibus. Hæc est curiositas prædicatorum nr̃i tpis, qui non ædificationem audiẽtium, non salutem aĩarum quærunt, sed ostentationẽ scientiæ suæ, & gloriam famæ suæ Hi ꝑdicant semetipsos, hi adulterãt verbum Dei indoctis humanæ sapientiæ verbis, & sic euacuãt crucem Christi. Tales in sacro eloquio prius secreta Dei studẽt perscrutari q̃ sapiunt, nec ea quærũt ex quib. semetipsos ad humilitatem erudiant, mores in tranquillitate cõponant, patientiam seruẽt, longanimitatem exhibeant, sed ea solummõ q̃ eos doctos, aut loquaces demonstrent, illa scite appetunt ex quib⁹ singulariter eruditi videantur. Isti non granum q̃runt sed paleam, non fructum sed folia, non nucleum sed testa, non oleum sed amnicam, non aurum vel argentum sed scoriam. In ꝑdicando vero quærunt aures mulcere, non corda compungere, plus clamores fauoris attollere q̃ deuotionis lachrymas excitare. Isti signati sunt per ficum illam cui maledixit Dñs, quia famescente Dño fructum quem Dñs esuriebat non habuit, sed soliũ alijs abundauit. De beato Francisco legitur, ꝙ cum coram summo Pontefice, & Cardinalibus ꝑdicare deberet, & ꝓpter morẽ solitum sermonem artificiosè compositũ ꝓponeret, in ipsa hora qua iam pulpitũ ascenderat, sic funditus est oblitus omniũ q̃ cogitauerat, ꝙ de nullo verbo recoluit, sicut ipse coram oĩb. recognouit, sed oratione facta ad Deum cum lachrymis tantam gratiam impetrauit, & cũ tanta spũs efficacia ꝑdicauit, vt oĩbus clare patesceret, ꝙ non hõ sed Deus in hoïe ꝑdicaret. Item vir quidam religiosus de ordine minorum orans, vidit in spũ multitudinem dæmonum, & principem eorum quasi sedentem in throno, rõnem de factis suis à quolibet requirentẽ. Cumq; multa mala q̃ fecerant recitassent, nec id fecissent ꝟm Principis voluntatẽ, nec de recitatis malis contẽtus esset, ac ꝓpter hoc eos flagellari fecisset, surgens vnus in medium dixit. Dñe non mireris si parum ꝓficimus, quia maledictus ille Frãciscus cum misera gente sua nobis inferunt multa dãna, nã ipsos mundũ fugientes mundus sequitur, & ex sua vilitate, deiectione, morumq; simplicitate pp̃lm ad se trahunt, & plus exemplis q̃ verbis ꝑdicantes ipsum alliciunt, & quicquid multo tpe acquisisse gaudebamus tã secretis eorũ colloquijs q̃ publicis ꝑdicationibus ꝑdimus oĩ die. Quod dictum testificati sunt oẽs de btõ Frãcisco & fribus suis grauissime conquerentes Princeps aũt furore succensus, tale remedium adinuenit. Auferã ab eis istã q̃ habent in moribus honestatem, austeritatem in victu, & humilitatem in habitu, daboq; curiositatem verborum & sic euacuabo fructum ꝑdicationis eorum. Item refert Beda de gestis Anglorum li. 3. c. 2. & 3. ꝙ cum Rex quidã Edoardus noïe, qui regnabat in quadã parte Angliæ conuersus & baptizatus esset, p pp̃lo adhuc gentili & idolatra existente, rogauit Epis Scotiæ ꝙ mitterent ei vnum Epm qui fidem Christi pp̃lo ꝑdicaret. Missus aũt vnum quẽ ꝑ cæteris subtilem, & literatum elegerãt, ꝑdicauit eis alta & subtilia & austera, Scotica lingua loquens. Rex vero interpretabatur populo lingua Anglicana. Sed pp̃ls subtilia nõ intelligens non est conuersus ad fidem nec motus in aliquo, & sic iste rediit sine fructu. Cũm aũt Epi Scotiæ consilium celebrãtes causam huius inquirerent, indit se gẽtem indomabilẽ duræ mentis & barbaræ repetisse. Surgens aũt vnus Adã noïe vir vtiq; discretus & maturus moribus dixit, ꝙ hæc non erat rõ, sed quia nimis austera & subtilia ꝑdicauerat, & cuilibet lacte opus erat, non solido cibo, nimis grandia ministrauerat. Missus ergo iste ex eõr Episcoporum consensu, tã sanctæ conuersationis, humilitatis & benignitatis exemplo q̃ simplicis & facilis ꝑdicationis eloquio totã terrã ad fidem Christi conuertit, per verba grossa parabolas & exẽpla. Sicq; totã terrã Britaniæ, q̃ in quatuor linguas diuiditur. s. Britonum, Pictorum, Scotorũ, Anglorum Christo, & Regi Edoardo subiecit. Quarta curiositas est in operibus, & ordinationibus. Sunt. n. aliqui qui in omnib. plus exteriorem apparentiã & decorem requirunt q̃ existentiã realem, puta in domibus volunt habere curiositatem, in celaturis picturis, fenestris artificiose compositis, in lectisterniis, coopertoriis & alijs hmõi. In libris plus desiderat pulchritudinem q̃ bonitatem, plus volentes habere libros pulchros & curiosè illuminatos, q̃ veraces & benè correctos. In habitu sũt curiositatem suam ostendũt in quatuor. In genere, qualitate, colore, & coaptatione. In genere volẽtes habere vestimẽta ꝑciosa. In qualitate, subtilia & mollia. In colore, ꝙ sint nitida & variata, picturata, colorũ varietate distincta, nouo & insolito mõ facta. In formatione aut nimis magna & dependentia, aut nimis ampla, aut nimis stricta, siue quolibet alio mõ ꝟm sæculi vanitatẽ. Coaptatio ad modum portandi ptinet, & sunt modi varij ꝟm ꝙ hoïs vanissimi de se spectaculum intuentib. modis faciunt infinitis. De talibus. Thessal. 3. Audiuimus inter vos quosdam ambulare inquietè nihil operantes, sed curiosè agentes. De hoc specialiter reprehendit btũs Ber. clericos ita dicens. Honorati incedunt de bonis Dñi, cui honorẽ non deferunt. Inde est aurũ in sellis & phaleris. Inde est meretricius nitor, hystrionum habitus, regius apparatus, plus fulgent calcaria q̃ altaria Est ergo curiositas in speciositate, ꝑciositate, diuersitate, nouitate, & singularitate vestimẽtorum, ornamentorum capitis vel corporis, aut æquorum, domorum, lectorum, librorum, vasorum, iocaliũ & vtensilium aliorum. In mulieribus autem ꝑcipuè quanta sit curiositas, immò quantus curiositatis excessus qs enarrare sufficiat, quanta sit vestium preciositas, colorum varietas, mutatoriorum numerositas, caudarum defluentium longitudo, latitudinis amplitudo, quanta varietas in iocalibus, in sertis, & coronis ex auro, & argento & lapidibus præciosis, in peplis croceatis, crispatis, in aurifrigijs, in pectoralibus, & palliolis, & alijs hmõi mira curiositate, varietate, subtilitate, contextis. De viduis loq̃us Apost. 1. Thim. 5. dicit. Ociosæ discunt circuire domos & c. non solũ aut ociosæ, nihil meritoriũ operantes, sed & verbosæ, non solum verbis ociosis, sed & perniciosis, detractoriis, conuiciatoriis, cõtumelijs, mendacijs, & periurijs, & hmõi effluentes. Et curiosæ, innumeris curiositatib. vanitatẽ suam inexcusabilẽ ostẽdentes. Cũ sit ergo in rebus extrinsecis tam vana

curiositas vel vanitas curiosa, non est dubium quòd ea corde procedit ista iniquitas. Ber. de duodecim gradibus humilitatis. Ex motibus exterioris hoīs interiorem agnoscas. Curiosus autem vbique stat, ambulat, sedet, oculis vagatur, caput erectum, aures portat suspensas, vir quoque peruersus annuit oculo, terit pede, digito loquitur, & ex insolenti corporis motu morbus aīmæ deprehenditur. Quādiu enim a sui circumspectione torpescit, incuria sui curiosum in aliis facit.

De leuitate mentis. *Dist. III.*

SEcundus gradus superbiæ est leuitas mentis. De hac Bern. vbi supra loquitur sic. Qui sui negligens est alios circumspicit, dum quosdam suspicit superiores quosdam despicit inferiores. In alijs quidē videt qđ inuidet, in aliis qđ irridet. Inde fit vt mobilitate oculorum leuigatus animus, nulla vtiq; sui cura aggrauatus, mō per superbiam ad alta se erigit, mō per inuidiam in ima demergit, nunc per inuidiam nequiter tabescit, nunc per extollentiam pueriliter hylarescit. In altero nequā, in altero vanus, in vtroq; superbus existit, quia & q̄ superari se dolet & q̄ superare se gaudet, amor ꝓpriæ excellentiæ facit. Has aūt vicissitudines nunc pauca & mordacia, nunc multa & inania, nunc risu, nunc planctu plena, semp vero irrationabilia indicant verba. Est ergo leuitas mentis p q̄ aliquis leuiter & superbè se habet verbo. Sciendum est aūt q̄ leuitas duplex inuenitur in scriptura sacra. Est n. leuitas q̄dam laudabilis, & q̄dam vituperabilis. Laudabilis quidem leuitas est qua dr̄ hō leuis. s. agilis ad ambulandum, ignis leuis ad ascendendum, vel auis ad volandum, penna vel pluma leuis ad portandum, pena leuis ad tolerandū. Quia hō inq̄ sit leuis. i. agilis ad ambulandum spūaliter loquendo. i. non tardus nec piger ad operandum bonū & de bono in melius ꝓficiendo currendum, hoc est valde laudabile. Iō dr̄ Hier. 2. Cursor leuis explicans vias suas. Secundo dicit̄ hō leuis ad ascendendū & volādum in altū p contemplationē, & desiderium æternorū. Nota q̄ ignis naturaliter ascendit sub rōne leuitatis suæ naturalis. Auis volat sursum virtute pennarum. Nubes ascendit sursum virtute solis interius attrahentis, sic hō ex desiderio naturali & adiutorio pennarum virtutum & virtute solis iustitiæ attrahentis, allicientis, & interius inspirātis, debet ad summum volare nunq̄ in infimis latere. Ideo dr̄ Isa. 19. Ascendet Dñs super nubem leuem, & in ascensione sua dr̄ ascendisse in nube. Tertio q̄ leue est facile pōt portari, sicut pluma. Isto mō mandata diuina dicunt̄ leuia. 1. Ioha. 5. Mandata Dei grauia non sunt. Et Mat. 11. dicit Saluator. Tollite iugum meum sup vos. Sequit̄. Iugum. n. meum suaue est, & onus meū leue. Quarto aliquid dr̄ leue, quia pōt faciliter tolerari. Isto mō tribulationes, infirmitates & aliæ aduersitates mundi dicuntur leues. Vnde 2. Cor. 4. Cū p̄misisset Apl̄s. In oīb. tribulationē patimur, sed non angustiamur, apodiamur, sed non destituimur, &c. subiungit id n. qđ in p̄senti est momentaneū & leue, tribulationis nr̄æ supra modum in sublimitatē æternū gloriæ pondus operatur in nobis. Est etiā leuitas vituperabilis, de qua principaliter est hic intentio oīa principalis ad p̄sens de gradib. superbiæ ꝓsequendo. Notandū ergo q̄ leuis cito credit, cito cedit, cito resilit, cito exilit. Cito inq̄ credit cunctis sermonibus. Cito cedit ventis p̄flantib. Cito resilit ab incepto. Et cito exilit furore concepto. Primo igr̄ leuis corde cito credit cunctis sermonibus. Sicut dr̄ Eccl. 19. Qui cito credit leuis est corde. Hoc aūt valde periculosum sicut docet experientia, maximè in Principib. & Prælatis, & quanto quis dignitate celsior, tanto facilitate credulitatis periculosior. Ber. in fine secundi libri ad Euge. dicit. Est vitium cuius si te immunem senseris inter oēs quos noui ex his qui cathedras ascenderūt, sedebis me iudice solitari⁹, quia veraciter singulariterq; leuasti te supra te. Facilitas credulitatis hæc est, cuius callidissimæ vulpeculæ magnorum neminem comperi satis cauisse versutias. Inde eis ꝓ nihilo iræ multę, inde innocentium freq̄ns adiectio, inde p̄iudicia in absentes. Secundo leuis corde cito cedit ventis p̄flantibus vel vento tentationis rapitur. Talem cordis leuitatem negabat se habere Sara. Tobię. 3. Nunq̄ cum his qui in leuitate ambulant participem me p̄bui. De tali leuitate dr̄ Iob. 24. Leuis est super faciē aquæ. Greg. 16. li. mora. c. 24. Superficies aquæ huc illucq; aura impellitur, & nulla stabilitate solidata mouet̄. Inqui ergo mens plus q̄ aquæ superficies leuis est, quia q̄libet hanc aura tentationis attingit sine tarditate aliqua retractionis trahit. Si. n. cor fluxū peccati cuiusq; cogitamus, quid aliud q̄ superficiem aquæ vento expositā cernimus? Illū nunc aura iræ impellit, nunc aura luxuriæ, nunc inuidiæ, nūc fallaciæ pertrahit. Est ergo cor talis hoīs quasi lanugo q̄ a vento tollitur, & sicut spuma gracilis q̄ à procella dispergitur, & tanq̄ fumus qui a vento effusus est. Sap. 2. Tertio leuis corde cito resilit ab incepto, quia cito mutatur voluntas eius, & cito mutat ꝓpositum. Hanc leuitatē cordis se negabat habere Pau. 2. Cor. 1. Nunquid leuitate vsus sum? q̄ cogito sm̄ carnem cogito, vt sit apud me est & non. q. d. non est ita. Pōt aūt q̄nq; contingere, q̄ pro necessitate euidenti vel causa rationabili vir iustus & stabil' mutat sententiam suam, sicut dicit ille Rex Assuerus Hester. 15. Ne putare debetis si diuersa iubeamus ex animi nostri venire leuitate, sed pro qualitate & necessitate temporum prout Reipublicæ poscit vtilitas ferre sententiam. Quarto leuis corde cito exilit furore concepto. Cito. n. mouetur ad iram, & cito motus cito prorumpit ad contumelias & opprobria, vel etiam ad nocendum. Hic est gladius Ioab quo occisus est Amasa. 2. Reg. 20. Qui fabrefactus leui motu egredi poterat & percutere. Nam leui occasione mouetur, & leui motu turbatur, & turbatus foras erumpit, & erumpens percutit lingua vel gladio.

De inepta lætitia. *Dist. IIII.*

TErtius gradus superbiæ est inepta lætitia. Ait. n. Ber. li. de duodecim gradibus humilitatis. Proprium est superborū læta semper appetere, tristia deuitare. Dum enim superbus per curiositatem ad animi leuitatem deuenit, cum gaudium quod semper appetit frequenti videt interpolari tristitia, quā de bonis alterius cōtrahit impatiens suæ humiliationis fugit ad cōsilium falsę consolationis. Et ita bene dr̄ inepta lætitia, conditiones quattuor habens, propter quas nominatur inepta. Hæc enim lætitia annexam habet fatuitatem, sociam impuritatem, admixtam anxietatem, & adiunctam peruersitatem. Obfuscat fatuitas, deturpat impuritas, perturbat anxietas, fermentat impietas. Apparet autē fatuitas huius ineptæ lætitiæ, tam ratione loci quam ratione temporis in quo sumus, quia non est locus lætantium sed flentium. Iud. 2. Et vallis lachrymarum, in Psal. Vnde puer cùm nascitur mundum istum ingrediens incipit à ploratu prophetica calamitatis suæ nōdum loquit̄, & iam prophetat. Item dormiendo ridet, qui q̄ cito excitatur plorat, quia mors q̄ per somnum designatur esset ei risus & gaudium, sed vita p̄sens vertitur ei in luctum. Vel per hoc designatur, quod qui clausos habent oculos, & nō vident miseriam suam, ridēt, sed excitati, & apertos habentes oculos vident se non ridendi sed flendi rationem habere. Si despiciat hō & consideret diligēter, videbit vndique materiam luctus, non gaudij vel lætitiæ, videlicet interius & exterius, inferius & superius. Interius quia peccata nostra præterita non mouēt nos ad lætitiam sed ad fletū. Item infirmitas nostra, quæ nobis est occasio & materia & sentina omnium peccatorum. Rom. 7. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, & mortis. Exterius vero nos vrgent ad luctum innumerabiles miseriæ, tam nostræ, quàm proximorum, vndique nos impugnantes & pugnantes, & pericula tam infinita tam animarum quàm corporum, quia tempus nos rapit incessanter ad mortem temporalem pariter & æternam. Causam ridendi vel lætandi non habet ille, quem æquus velocissimus cum fune ligatum in collo præcipitanter & incessanter & velocissimè trahit ad patibulum per spinas & tribulos. Mirū est ergo quomodo ridere possunt illi quos tempus per funem præsentis vitæ, per spinas & tribulos. i. per multas miserias temporales incessanter & velocissimè trahit ad patibulum mortis temporalis & æternæ. Aug. Nihil aliud est tempus vitæ præsentis, quam cursus ad mortem, in quo paululum stare vel tardius ire permittunt nemo, sed omnes pari motu vrgemur. Fatu⁹ est qui ridet & videt se & socios suos in fluuium rapidissimum cecidisse, qui in eos omnes incessanter & cursu rapidissimo trahit in mare. Fluuius iste in quem cecidimus omnes, est fluxus temporis vitę præsentis, qui nos omnes pertrahit ad amaritudinem mortis temporalis, sed peccatores ad amaritudinem mortis æternæ. Superius autem est consideratio rationis reddendæ coram summo Iudice de omnibus operibus, cogitationibus, & verbis nostris, de omnibus beneficijs Dei nobis impensis, de quolibet momento temporis nobis concessi. De hoc require supra de iudicio. Inferius autem mouet nos consideratio purgatorij vel inferni. Prou. 14. Extrema gaudij luctus occupat, Luc. 6. Væ vobis qui nunc ridetis, quia lugebitis. Nota exemplum de homine fugiente vnicornem. Item refert qui descripsit purgatorium sancti Patricij, quod in monasterio in quo ipse abbas præfuit, fuit quidam monachus cuius sanctitati dæmones inuidentes dormientem a dormitorio detulerunt, ipsumque per triduum detinentes, ad lectum suum grauissimè flagellatum & vulneratum retulerunt, qui confessus est ei qui loquit̄ se stupenda & horrenda vidisse tormēta, superuiuens autem annis quindecim nullo medicamine curari potuit a vulneribus suis, sed semper recentia & aperta manebāt, quorū q̄dam profunda erant ad mensurā vnius digiti. Asserit aūt q loquitur se illa vulnera sęp⁹ attrectasse, & illū mortuū suis manib. sepelisse.

lisse. Dictus autem monachus qui hoc viderat, quando videbat aliquem ridentē leuiter vel iocantem, vel incompositè se habentem dicebat. O si scires quanta huic dissolutioni debetur pœna, dissolutiones tuas & mores incompositos forsitan emendares. Itē in Anglia vir quidā religiosus qui faciē hēbat velut emortuā, dicebatur in illo purgatorio fuisse, q in nullo qd videret in hoc mūdo lætari poterat, nec ad risum vel saltē ad hylaritatis spēm prouocari. Propter hæc oīa Chrs & alii sancti q fleuisse & nō risisse leguntur, suo nobis ōnderunt exemplo, q ineptā lætitiā cauere debemus. Bñ ergo dictū est. Cor stultorū vbi lætitia. Vñ Bern. Mundus est vbi malitiæ plurimū, sapientiæ modicum, vbi sunt oīa viscosa, oīa lubrica, omnia operta tenebris, obsessa laqueis, vbi periclitantur aīmæ, affliguntur corpora, & vbi est vanitas & afflictio spiritus. Secundo inepta lætitia habet sociam impuritatem. Sicut in libro sapientiæ dicitur in persona impiorum. Venite & fruamur bonis quæ sunt, & vtamur creatura tanq̄ in iuuentute celeriter, vino precioso, & vnguentis nos impleamus, & non prætereat nos flos tps, coronemus nos rosis anteqū marcescant, nullum pratum sit quo nō pertranseat luxuria oīa, vbique relinquamus signa lætitiæ. Aduerte quomō se mutuo cohortantur. Primo ad voluptatem. Secundo ad vanitatem. Tertio ad fœditatem, vnum.n. consequitur ad aliud, & vnū est cū alterius. Sed in his oīb. est breuitas durationis sicut ipsimet confitentur in verbis p̄missis. Et hoc bñ figuratū est. Ionæ 4. Præparauit Dñs Ederam, vt esset vmbra super caput Ionæ, & protegeret eum: laborauerat n. & lætatus est Ionas sup Ederā lætitia magna. Sed ista lætitia parum durauit, quia statim sequitur. Præparauit Dñs vermem in ascensu diluculi in crastinū qui percussit Ederam & aruit. Exemplū etiā habemus Dan. 5. de Balthasar q epulabatur in conuiuio, & cùm esset in lætitia magna præcepit sibi afferri vasa Dñi, & bibit in eis ipse & concubinæ eius, & visa est manus quasi hoīs scribēns in pariete, Mane, Techel, Phares. i. numeratum est regnum tuum, appensum est in statera, & inuentus est minus habens, diuisum est regnum tuum & datum est Medis & Persis, eadem nocte interfectus est & perdidit aīam & vitam. Tertio inepta lætitia habet admixtā anxietatē. In oī mundano gaudio plus est de tristabili, q de delectabili, plus de sollicitudine, & labore q̄ de consolatione & pace, quia risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupat. Prou. 14. Vñ quia B. Iob sciebat in diuitijs huius mundi non esse veram lætitiā sine anxietate, sollicitudine, & labore & timore, iō dicebat. Si lætatus sum in diuitijs meis multis. q.d. non. Iob 31. Reprehendit etiā talē lætitiam & ōndit insanā plenam esse, dicens Iob. 31. Rodebant in solitudine squalentes egestate, & miseria, & mandebant herbas & arborū cortices, & radix iuniperorum erat cibus eorum. In hmōi lætabantur. q.d. in talibus non erat lætandum. Et qd plus est. Et esse sub sentib. delicias cōputabant. Greg. 20. mor. c. 14 hoc exponens dicit. In hmōi lætantur, qa autē dum transitoria q̄ percipiunt, & interim negligunt pmanētia bona q̄ pdunt, eorumq; amore tpalium flagrant, verā lætitiā nolentes ignorant, quasi si studiosè cognoscere q̄rerēt, q̄ flenda sint gaudia q̄ appetunt viderent, sed visibilia sequentes cor sopiunt, & tantū extrinsecus gaudent quanto recordationem sui totum secum nō hñt. Miscentur tñ eorū gaudijs plerumq; tribulationes, & ex rebus ipsis ex quib. superbiunt flagellantur, neque.n. sine grauibus curarum molestijs pñt tpalia q̄ appetunt vel non habita quærere, vel quæsita seruare, inter æquales præstantiorem gloriam expetere, a minoribus reuerentiā plus q̄ oportet exigere, minus quā debet eā maioribus exhibere, plerūq; potentiā prauitatiā ōndere, semper praua agere, & tñ ne opinionē prauitatis habeant formidolosè custodire. Hæc p̄fecto oīa miseros pungūt, sed easdē punctiones ipso rerum tpalium victi amore non sentiunt. Vñ rectè subditur. Et esse sub sentib. delitias cōputabāt, quia peccatorum delectationib. pssi, & affectu vitæ p̄sentis q̄ sunt aspera q̄ patiuntur ignorant, lætantur itaq; sed sub sentib. quia rebus quidē tpalibus gaudent, sed quia dispensare sine tribulatione nequeunt, eadē cura punguntur miseri qua p̄muntur. Manent sub sentibus & tñ hoc ipsum delicias æstimant, quia dolorem ex p̄sentis vitæ amore tolerant, & tñ affectu nimiæ cupiditatis obligati, laborem eiusdē tolerantiæ voluptatem putant. Vñ rectè Hierem. totius in se humanæ conuersationis speciem sumens p planctum eam q̄ ritur dicens. Inebriauit me absinthio. Ebrius quia quæ patitur nescit, qui absinthio ebrius est amarū est qd sumpsit, & tñ non intelligit eandē amaritudinem qua repletus. Quarto inepta lætitia habet adiunctā peruersitatē. Valde namq; peruersi cordis est lætari de malo, quia malū in eo qd malū contristat, non lætificat. Peruersi sunt ergo in affectione qui de malo suo. i. de pctō gaudent. De quib. dr Prou. 2. Lætantur cùm malè fecerint, & exultant in reb. pessimis. Tales sunt similes freneticis, qui de vinculis suis gaudent, & de insania sua ridēt. Sap. 14. lætantur insaniunt. Itē lætantur de malo tpali vel spūali pximorum sicut inuidi. Contra quos dr Prou. 14. Qui in ruina lætatur alterius non erit impunitus. Tales sunt similes dæmonib. qui de malis aliorū rident, & casum eorū irrident, & inde derisiones suas faciūt & cachinnos. Refert magr Iacobus de Vitriaco, q cū quidā senex vir in claustro solus post alios remansisset in oratione, vidit magnā multitudinē dæmonum conuenientem in loco vbi iuuenes monachi consueuerant inter se cachinnare, & vidit illos dæmones cachinnantes, ridentes, & irridentes, dicendo ha, he, hy, quasi repræsentantes signa monachorū & cachinnorum eorum.

De iactantia. *Dist. V.*

Quartus gradus superbiæ est iactantia. Videtur aūt iactātia propriè importare q hō se verbis extollat. Videmus enim q hō volens aliquid longe iactare, eleuat illud in altum. Tūc hō ppriè se extollit qñ dicit aliquid supra se. Quod contingere potest dupliciter. Vno modo, qñ loquitur de se non quidem super id qd in se est, sed supra illud qd de se hoīes opinantur. Quod Apls refugiens dicit 2. Corin. 12. Parco aūt ne qs me existimet supra id qd videt in me, aut audit aliquid ex me. Alio modo aliquis se extollit loquens de se supra id qd in se est sm veritatem. Et quia magis est aliquid iudicandum sm id qd in se est, quam sm id qd est in opinione aliorum, iō magis propriè dr iactantia qñ aliquis effert se supra id qd in se est, quam qñ effert se supra id qd est in opinione aliorū, quamuis vtroq; modo iactātia dici possit. Notandum aūt q latius loquendo possumus dicere q iactatur aliquid ex confidentia bonitatis, ex affluentia pietatis, ex vehementia tempestatis, ex redundantia vanitatis. Ex confidentia diuinæ bonitatis hō qñq; se totum iactat in Deum, & diuinæ pietati committit, sm illud Psal. Iacta cogitatum tuū in Dño, & ipse te enutriet. Isto mō veri pauperes qui pp Deum oīa contemnunt mundana, se totos diuinæ pietati cōmittunt. Ex affluentia pietatis diuites huius mundi bona sua iactant in Gazophilatiū. i. in thesaurum Dei. Nā facultates suas in cælestes thesauros manus pauperum deportāt. Mar. 12. Aspiciebat Iesus quō turba iactaret æs in Gazophilatiū, & multi diuites multa iactabant. Cū aūt vidua quædam duo minuta misisset, conuocans Discipulos dixit eis. Amen dico vobis qm vidua hæc plus oībus misit, & reddit causam huius dicens. Oēs n. ex eo qd abundabat illis miserunt, vtinam saltē de superabūdantiis suis mitterent diuites. Sicut figuratè dr Act. 27. Saciati cibo alleuiabant nauē, conscientiæ, iactantes triticum in mare, i. pauperes qui in amaritudine multa viuunt. Ex vehementia tempestatis. i. tribulationis iactantur aliqui, sicut Discipuli qui tota nocte laborabant, in remigando, quia & ventus erat eis contrarius, & Christus dormiebat. i. quia tribulatio grauis est qñq; & Christus quasi dormiens eos reliquisse videtur, sed excitatus Iesus oratione feruenti, imperat ventis & mari, & statim fit trāquillitas magna. Matth. 14. Nauicula in medio maris iactabatur fluctibus. Talibus ergo sic iactatis necessaria est patientia & orationis instantia. Ex redundantia vanitatis iactat se superbus, & hæc est iactantia quæ dicitur quartus gradus superbiæ de qua loquimur principaliter quò ad præsens. Sciendū autem quod ista iactantia fieri potest, vel ostentatione factorum, sicut dicitur Hester. 1. quod Assuerus fecit grande conuiuium &c. vt ostenderet diuitias regni sui, & magnitudinem atque iactantiam potentiæ suæ. Vel ostentatione verborum. Sicut dicitur Iob. 18. Vsque ad quem finem verba iactabit. Et de hac ait Bern. Sicut vesica collecta turgida vento, punctoque perforata exiguo si stringitur crepitat cùm detumescit, ac ventus egrediens non passim effusus, sed strictim emissus quosdam crebros sonitus reddit, postquam vero vanitas crescere & vesica tumescere cœperit, necesse est vt ampliori foramine laxato sinu ventositas eructetur, alioquin ventositate rumpetur. Sic superbus inepta redundante lætitia dum risu vel signis eam aperire non sufficit, in Helyu verba prorumpit. En venter meus quasi mustum absque respiraculo quod laguncules nouas disrumpit, aut loquetur ergo, aut rumpet, plenus est sermonibus, & coartat eum spiritus vteri sui, esurit & sitit auditores quibus suas iactitet vanitates, quibus omne quod sentit effundat, quibus qualis & quantus sit innotescat. Inuenta autem occasione loquēdi, si de litteris sermo oritur vetera proferuntur & noua, volant sententiæ, verba resonant ampullosa, præuenit interrogantem, non quærenti respondit, ipse quærit, ipse soluit, & verba prolocutoris imperfecta præscindit, nō loquitur vt ædificet, sed vt scientiam suam iactet, ædificare potest, sed ædificare non intendit, non curat docere vel a te doceri quod nescit, sed vt scire sciatur quod scit. Quod si de religione agitur, statim visiones, & somnia proferuntur. Deinde laudat ieiunia, commendat vigilias, super omnia orationes exaltat,

de patientia aut de humilitate, aut de singulis virtutibus plenissimè sed vanissimè disputat, vt tu dicas si audieris, quòd ex abundantia cordis os loquitur, & quòd bonus hō de bono thesauro cordis profert bona. Notandū aūt quòd q̄ se iactat, euacuat internam conscientiam. Bern. Lingua in humido posita lata & tenuis optimum instrumentū ad euacuandum cor. Iactatur.n. quicquid habet in corde vnde possit habere laudem & excellētiam suam ostēdere, reuelat, & interdum etiam qđ non habet. Vnde Act.22. Vociferantibus Iudæis contra Paulum, & proijciētibus vestimenta sua, & puluerem iactantib. in aera, iussit Tribunus induci Paulum in castra, quia superbi cum clamore, & impudentia se iactando vestimenta virtutum proijciunt, & sic turpiter se denudant, & puluerem iactant in aerem, quia verba iactantiæ quasi puluis in aere, quib. aer obscuratur, & assistentiū obnubilatur aspectus. Secundo perturbat fraternā concordiā. Prou. 28. Qui se iactat, & dilatat, iurgia concitat. Et hoc bñ signatū est. 2. Mach. 10. Supra modū maledicebant & sermones nephādos iactabant, dr̄ de Tymotheo & suis qui pugnabant contra Machabæum. Tertio incurrit displicentiam. Vñ Hier. 48. Audiuimus superbiam Moab superbus est valde. Sublimitatē eius, & superbiam, & altitudinem cordis eius, & iactantiam ego scio dicit Dñs, nō scientia approbationis sed reprobationis & æternę damnationis. Sicut patet de Lucifero qui iactādo dicebat. In cœlū conscendā, super astra cœli exaltabo solium meum, similis ero altissimo. Statim tñ dectum. Ysa. 14. Veruntñ ad infernum detraheris in profundum laci. Quarto meretur æternā miseriam. Sicut impij confitendo recognoscunt Sap. 5. Quid nobis profuit superbia, & diuitiarū iactantia quid contulit nobis, transierūt oīa velut vmbra. Bern. Quid illis profuit superbia diuitiarū, iactātia breuis, leuis lætitia, mundi pompa, vana voluptas, magna familia, post voluptatem vbi locus vbi risus vbi iactantia vbi arrogātia. Nota quòd diuitiarū iactantia dr̄ duplici ratione, quia opulentia dupliciter causat iactantiā. s. occasionaliter in quantū aliquis superbit de diuitijs. Et iō Prou. 8. dicunt opes superbæ. Alio mō per modum finis, quia sicut dr̄ 4. Eth. Aliqui non solū propter gloriā seipsos iactant, sed etiā propter lucrū quod de seipsis fingunt, & dicunt ea de quibus lucrari possunt, puta quòd sint medici vel sapientes, vel aliquid huiusmodi.

De singularitate. *Dist. VI.*

QVintus gradus superbiæ est singularitas per q̄ non sufficit homini facere sicut alij faciunt, vel tenere quòd iubet cōis regula monasterij, sed vult sanctior oīb. apparere. De hac ait Bern. vbi supra. Turpe est ei si se sup ceteros iactat si non plus cæteris agat per qđ vltra cæteros appareat, proinde nō sufficit quòd cōis regula monasterij vel maiorum cohortantur exempla, nō tñ melior esse studet, sed videre meli⁹ viuere gestit, quatenus dicere possit, non sū sicut cæteri homines, plus sibi blanditur de vno ieiunio qđ cæteris prandentib. facit, q̄ si cū cęteris septem dies ieiunauerit. Melior sibi videtur vna oratiuncula particularis, q̄ tota psalmodia vnius noctis, ad oīa sua strenu⁹, ad cōia piger, vigilat in lecto, dormit in choro. Cūq; alijs psallentibus tota nocte ad vigilias dormitet, post vigilias alijs in claustro quiescentibus solus in oratorio remanet. Inter prandētes crebro solet oculos iactare per mensas, vt si quē minus comedere viderit, victum se doleat, & idipsum incipiat sibi subtrahere crudeliter, qđ necessario victui prouideat indulgendum, plus gloriæ detrimentum, quàm famis metuens cruciatum. Hic omnes iudicat, hic omnium facta corrodit. Vnde Psal. Singularis ferus depastus est eam. s. vineam Domini.

SExtus gradus superbiæ est arrogantia. Est aūt arrogantia eleuatio spūs per q̄ hō se pfert alijs indicans se cæteris meliorem. Et opponitur sexto gradui humilitatis per q̄ hō se credit & pronunciat alijs viliorem. De hoc ait Bern. vbi supra. Cùm ex his q̄ singulariter & inaniter agit apud simpliciores, opinio eius increuerit qui profecto laudant opera q̄ cernunt, & vñ procedant non discernunt, dum miserum beatificant in errorē inducunt. Credit qđ audit laudat quod agit, & qđ intendat non attendit, obliuiscitur intentionem dū amplectitur opinionē, de oī alia re plus sibi credit q̄ alijs, de se solo plus alijs credit q̄ sibi, vt iā non verbo tenus nec sola operum ostentatione suā pferat religionem, sed intimo cordis affectu credat oīb. sanctiorē, & q̄c quid de se laudandum nouerit non ignorantiæ aut beniuolētiæ laudatoris, sed suis meritis arroganter ascribit. Sicut ante dicit Greg. 23. mor. ca. 6. Quattuor sunt spēs qb. ois tumor arrogantium demonstratur, cum bonū aut a semetipsis se hře æstimāt, aut dum sibi datum desuper credunt pro suis meritis hoc se accepisse putant, aut cum iactant se hře qđ non hñt, aut cum despectis cæteris singulariter videri appetunt hře quod non habet. Sed quia credere vel æstimare se bonum aliquod habere non a Deo, vel, quod bonum gratiæ habeat ex proprijs meritis, ad infidelitatem pertinere videtur. Ideo nota quòd vera estimatio pōt corrumpi dupliciter. Vno modo in vniuersali, & sicut in his q̄ ad fidem pertinēt corrumpitur, vera æstimatio per infidelitatē. Alio modo in aliquo particulari eligibili, & hoc non facit infidelitatem. Sicut ille qui fornicatur, æstimat propter pc illo sibi bonū fornicari, nec tñ est infidelis, sicut si in vniuersali diceret fornicationem esse bonam, sic etiam est in proposito. Nā dicere in vniuersali aliquod bonum esse qđ habet hō non a Deo, vel gratiā hoīb. dari pro meritis pertinent ad infidelitatem. Sed quòd aliqs ex inordinato appetitu proprię excellentiæ ita de bonis suis gloriatur ac si ea a se haberet vel ex meritis proprijs, ad superbiā pertinēt, & non ad infidelitatem propriè loquendo. Est aūt arrogantiæ vitiū multis rationibus detestandū. Primo quia per insipientiā excæcatur. Prou. 21. Superb. & arrogans vocatur indoctus. Nec mirum, quia sicut ait Greg. 23. mor. c. 8. Arrogans verba multiplicat & suam sapientiā ostentare festinat, hanc. n. partē suam ois arrogans æstimat, si scientiam non tā habeat q̄ ostendat, qa nimirum oēs clam scientiā non habere appetūt sed ostēdere. Et infra. c. 10. Sicut grauis labor iustorū est mala audire nec corrigere, ita grauis est labor arrogantium si qđ sapiunt non ostēdunt. Secundo quia per impatientiam turbatur, & rumpitur, sicut vesica collecto turgida vento, quanto vel modicum pungitur crepitat & rumpitur, sic arrogantes cū aliquantulū per correctionem tanguntur, vel aliquid contra voluntatē eorum dicitur, statim vesicæ more voces murmurationis emittunt, & ex impatientia in eorum visceribus disrumpuntur. Ideo dicitur Eccl. 7. Melior est patiens arrogante, arrogantes. n. volunt arguere, sed argui nolunt. Greg. 20. mor. 2. Arrogantes argui despiciunt etiā cum se veraciter errasse cognoscunt, sed asperitas superborum vsq; ad duritiā maledictionis extenditur. Et infra. 3. Arrogantes qa charitatis viscera non habent, non solum argui patiuntur, sed nec compatiuntur etiā iustis dolentibus, sed eos insuper sub specie iustæ increpationis affligunt, & in illis aliqua parua mala vidēt exaggerant, vel ea q̄ verè bona sunt malè apud se interpretando committant. Tertio quia Deus illud abominatur. Prou. 16. Abominabilis est Dño omnis arrogans, quē ergo sūt Deus abominatur, & nos abominari debemus. In signum aūt quòd Deus abominatur arrogantes, Helyu reprehenditur, nec tñ pro eo sacrificium offertur, sicut cæteris amicis Iob. Sicut ait Gre. 2. mor. 12. per Helyu, qui rectis quidem sensibus loquitur, sed ad stulta elationis verba deriuatur, persona vniuscuiusq; arrogantis exprimitur, qui reprehensione diuinæ increpationis arguitur, nec tñ pro illo sacrificiū offertur, quia fidelis quidē sed tñ arrogans per veritatem credulitatis intus est, & tñ per tumorem elationis acceptabilis non est, hunc ergo increpatio diuina redarguit, sed sacrificium non reducit. Quarto quia Deus eum persequitur, humiliando plerumq; tpaliter Sicut dr̄ Ysa. 13. visitabo super orbem mala & contra impios iniquitatem eorum. Sequitur. Arrogantiā fortium humiliabo. Et Iob. 40. Oēm arrogantem humiliabo, & indubitanter damnabo æternaliter. Ysa. 2. Dies Dñi exercituū super oēm superbum, & excelsum, & super omnem arrogantē, & humiliabitur. i. deijcietur, & confundetur. Septimus gradus superbiæ est presumptio. Sed de hac dicetur infra, inter filias inanis gloriæ.

OCtauus gradus superbiæ est defensio peccatorum. Notandum aūt quòd est quædam defensio licita, quædam illicita. Defensio licita multiplex est. Quædam q̄ conscientia cō testatur. Sicut qñ loquuntur hoīes suspiciosè, vel falso imponentes ei aliquid qđ non fecit, & cuius non est conscius, conscientia sua defendit eum apud Deum. Sicut dicit Apostolus Rom. 2. Testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & cogitationum inter se inuicem accusantium, aut etiam defendentium, & hoc est magnum solatium istis hominibus qui mendaciter diffamantur. Nam gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ 2. Corin. 1. Apud homines etiam se defendit pro se rationem reddendo, & veritatem rationabiliter ostendendo, sicut pro se fecit Apostolus cùm à Iudæis accusaretur mendaciter super multis, cœpit rationem reddere dicens. Act. 26. De omnibus de quibus accusor a Iudæis æstimo me beatum esse, cùm sim defensurus me hodie. Secunda est defensio non solum licita sed necessaria oīno, quāto videlicet de peccato tentatur. 1. Paral. 9. dicitur quod cum Philistei congregati essent in prælium contra filios Israel, hi steterunt in medio agri & defenderunt eum. s. Iesbaham, qui interpretatur laudans populum, & Eleazar qui interpretatur Deus meus adiutor. Nam illi qui stant in veritatē populi Christiani, & qui Deū habent adiutorem debent stare pugnando strenue in medio agri Ecclesiæ vel agri propriæ conscientiæ, & hunc agrum constanter defendere contra Philisteos. i. dæmones impugnantes. Tertia est defensio licita, quàndo in causam trahitur actione. s. perso-

personali vel reali, sive civiliter sive criminaliter impetratur. Vnde dicitur Act. 25. Non est Romanis consuetudo damnandi aliquem hominem priusquam is qui accusatur praesentes habeat accusatores, locumque se defendendi accipiat ad abluenda crimina. Quarta est defensio licita immo debita quando pauper opprimitur, seu persona quaecunque miserabilis iniustè affligitur, tunc principes & iudices tenentur eos defendere contra violentiam & feritatem potentum. Isa. 1. Subvenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam. Sed contra iudices impios & avaros dicitur ibidem. Principes tui infideles, socii furum, omnes diligunt munera, sequuntur retributiones, pupillo non iudicant & causa viduae non ingreditur ad eos. Ideo Hiere. 50. Redemptor eorum fortis est, dominus exercituum nomen eius, iudicio defendet causam eorum. Quinta est defensio necessaria, quando fides vel veritas impugnatur. Ad hoc tenentur praelati & doctores ecclesiae, sicut de seipso dicebat Apostolus Phi. 1. In defensione evangelij positus sum. Et conversus ad fidem dicebat. Confido in vobis eo quod habeam vos in corde, & in vinculis meis in defensione & confirmatione evangelij, socios gaudij mei omnes vos esse. Defensio autem illicita multiplex est. Prima est quando homo peccatum suum procaciter & superbè se iustificando defendit. De hoc ait Bern. vbi supra. Multas faciunt aliqui excusationes in peccatis. Aut enim dicit qui excusat se. Non feci, aut feci. Feci quidem, sed bene feci. Aut si male, non multum male. Aut si multum male, non mala intentione. Si autem de illo sicut Adam & Eva convincitur, aliena suasione excusare se nititur. Et Greg. 22. mor. c. 12. Vsitatum humani generis vitium est, & labendo peccatum committere, & commissum negando abscondere & convictum defendendo multiplicare. Ex ipso quippe lapsu primi hominis, hae augmenta nequitiae ducimus a quo ipsam radicem trahimus culpae. Interrogatus enim homo vbi esset vt perpetratam culpam respiceret, & confitendo, cognosceret, adhibere sibimet vtrique defensionum solatia magis quam confessionem elegerunt. Cumque excusare peccatum voluit vir per mulierem, mulier per serpentem, auxerunt culpam quam tueri conati sunt. Oblitusque Adam domini tangens quod ipse peccati eorum actor extiterit, qui mulierem fecit, Eva ad dominum culpam referens qui serpentem in paradiso posuisset. Sic ergo reatum suum dum defendere moliuntur, addiderunt vt culpa eorum atrocior discussa fieret, quam fuerat perpetrata. Vnde nunc quoque humani generis rami ex hac adhuc radice amaritudinem trahunt, & cum de vitio quisque arguitur, sub defensionum verbis, quasi sub quibusdam arborum foliis se abscondit. In qua videlicet occultatione non se domino, sed dominum abscondit sibi. agit namque ne omnia videntem videat, non vt ipse non videatur. Idem 33. mor. c. 26. Omnes iniqui in omni peccato quod faciunt scutum superbae defensionis opponunt. Nam cum quis talium de reatu suae iniquitatis arguitur, non mox cogitat quo culpam corrigat, sed quid in adiutorium suae iniquitatis opponat, nulla itaque veritatis sagitta penetratur, quia verba sanctae correctionis, scuto excipit superbae defensionis. Secunda defensio illicita est quando quis alium in peccato suo defendit, quod faciunt adulatores. Sicut in psalmo dicitur. Laudatur peccator in desiderijs animae suae, & iniquus benedicitur. Greg. 33. mor. c. 5. exponens illud Iob. 40. Protegunt vmbrae vmbram eius. Ait. Dum doctrinae iustorum mali contradicunt, dum ab eis iniquum quodlibet corrigi non permittunt, vmbrae Vehemoth vmbram eius protegunt. dum nequissimorum facta nequiores perversis patrocinijs tuentur, quod nimirum hoc studio faciunt, ne dum culpa in qua & ipsi obligati sunt in alijs corrigitur, ad ipsos quandoque veniatur, se igitur tegunt dum alios protegunt, quia culpam suam prevident impeti: Vnde alios considerant libera correptione confundi. Sicque fit vt summa criminum dum defenditur augeatur, & vniuscuiusque nequitia, eo fit ad perpetrandum facilis, quo difficilis ad puniendum. Scelera quippe peccantium tanto maiora incrementa percipiunt, quanto per defensionem potentium diu inulta tolerantur. Sed tales quicunque seu intra seu extra sanctam ecclesiam esse videantur, tanto se apertiores Dei hostes exhibent, quanto maiores sunt patroni vitiorum. Contra illum quippe suis defensionibus pugnant, cui ea quae displicent defendendo multiplicant. Bene de talibus potest dici illud Iudith. 7. Montes, i. superbi & potentes defendunt illos. Tertia defensio illicita est, si quis temporaliter affligatur se defendat, quia non debet vindictam expetere, sed patienter sustinere. Sicut Apostolus monet Ro. 12. Si fieri potest quod ex vobis est cum omnibus hominibus pacem habentes, non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum irae, scriptum est enim. Mihi vindictam, & ego retribuam dicit dominus. Quarta defensio est quando quis ex praesumptione sua volens alijs dominari & eos sibi subijcere contemnit se iudicari & confundi si non obediant ei vel reverentiam exhibeant. Sicut Nabuch. volens cunctis nationibus dominari, iuravit per thronum & regnum suum quod defenderet se de omnibus illis qui suum imperium recusabant. Iudi. 2. Aman quoque confusum se reputans quia Mardocheus non flectebat genua coram eo, nec ei reverentiam exhibebat, non solum in mortem eius machinatus est, sed & totius populi Iudeorum. Hester per totum. Sic multi ex summa superbia iniuriatos se dicunt ab illis qui eis non exhibent honorem & reverentiam, & quaerunt occasiones nocendi multipliciter, & gravandi.

NOnus gradus superbiae est fallax & superba confessio De qua Bern. vbi supra. Sed haec excusationis genera catenus mala iudicantur, quatenus ore prophetico verba malitiae appellantur, multo tamen periculosior est fallax & superba confessio, quam pertinax & obstinata defensio. Nonnulli enim cum de apertioribus arguuntur, scientes quod si se defenderent non sibi crederetur, subtilius inveniunt argumentum defensionis, verba respondentes dolosae confessionis. Est enim qui nequiter se humiliat, & interiora eius plena sunt dolo. Eccl. 19. Vultus demittitur, prosternitur corpus, aliquas sibi lachrymas extorquent si possunt, vocem suspirijs, verba gemitibus interrumpunt, nec solum quae huiusmodi est, obedientia non excusat, sed sic culpam exaggerat, vt dum impossibile aut incredibile aliquid suae culpae audis additum, et aliud quod ratum putabas discredere possis, & ex eo quod falsum esse non dubitas in dubium veniat quod quasi certum tenebatur. Dumque affirmant quod credi nolunt, confitendo culpam defendunt & aperiendo tegunt, quando & confessio laudabiliter sonat in ore, & adhuc iniquitas occultatur in corde, quatenus magis ex humilitate quam ex veritate fateri putet qui audit, aptans ei illud Prover. 18. Iustus in principio accusator est suiipsius. Sed qui veraciter poenitet laborem penitentiae non abhorret, quia quicquid pro culpa sibi iniungitur quam odit, tacita conscientia amplectitur patienter. Cuius vero simulata confessio est, vna vel levis contumelia, aut exigua pena interrogatus iam humilitatem simulare, iam simulationem dissimulare non potest, murmurat, frendit, irascitur. Quanta putas mira confusio fit in corde superbi, cum fraus deprehenditur, pax amittitur, laus minuitur, nec culpa diluitur, tandem notatur ab omnibus, iudicatur ab omnibus, eo quod omnes vehementius indignantur, quod falsum aspiciunt quicquid de eo prius opinabantur.

DEcimus gradus superbiae est rebellio. De qua dicetur infra inter filias inanis gloriae.

VNodecimus gradus superbiae est libertas peccandi per quam aliquis cum iam nec superiorem videt quem timeat, nec fratres quos revereatur, tanto securius, quanto liberius sua desideria delectatur adimplere, a quibus prius tam amore quam pudore prohibebatur. De hac nepharia libertate dicitur Iob. 11. vir vanus in superbiam erigitur, & quasi pullum onagri se liberum natum reputat &c. Greg. 2. mor. 21. Vanitatis estus cum peccato mentem sauciat, hanc ex culpa audacem reddit, quatenus sui reatus oblita quae se innocentiam amisisse non dolet, iusto excaecata iudicio, simul & humilitatem perdat: Et sit plerumque ut prava desiderijs serviens a iugo se divini timoris excutiat, & quasi in malorum perpetrationem iam libera omne quod voluptas suggerit implere contendat. Vnde cum vir vanus se erigere per superbiam dicitur, illico subinfertur. Et quasi pullum onagri se liberum natum putat. Per pullum onagri omne genus agrestium exprimitur, quod naturae dimissum motibus, loris dominantium non tenetur. Onagri, namque animalia habent in libertate ire quo appetunt, & quiescere cum lassantur. Et quamvis insensatis animalibus homo longe sit melior, hoc tamen plerunque hominus non licet quod brutis animalibus licet. Qui enim ad aliud non servantur eorum motus sub disciplina minime restringuntur, homo vero quia ad sequentem vitam ducitur, necesse est, vt in cunctis suis motibus sub disciplinae dispositione religetur, & quasi domesticum animal iuris vinclum serviat, & aeternis dispositionibus restrictum vivat. Qui ergo implere cuncta quae desiderat per libertatem quaerit, quid aliud quam pullo onagri esse similis conspicitur, vt hanc disciplinae lora non teneant, sed audacter vagus per silvas desideriorum & abrupta vitiorum sine retardatione discurrat.

De consuetudine peccandi. *Dist.* VII.

DVodecimus gradus superbiae est peccandi consuetudo. Postquam terribili Dei iudicio prima flagitia impunitas sequitur, experta voluptas libenter repetitur, repetita blanditur, concupiscentia reviviscente sopitur ratio, ligat consuetudo, trahitur miser in profundum malorum, traditur tyrannidi pessimorum, ita vt carnalium voragine desideriorum absortus

sua

suæ rationis diuinique timoris oblitus dicat insipiens in corde suo, non est Deus. Iam indifferenter illicitis pro licitis vtitur. Iam ab illicitis excogitandis, perpetrandis, inuestigandis, oculus, manus, & pedes, minime prohibentur. In vndecimo quidem gradu superbiæ & si nec fratres, nec superiorem suum timet, nondum tamen penitus formidine caret, hanc raro tenuiter adhuc submurmurans voluntati proponit, nec sine qualicunque dubitatione quæque, primum illicita perficit. Sed sicut is qui vadum tentat pedetentim non cursim gurgitem vitiorum intrat. In hoc autem duodecimo gradu iam effrenata voluptate deductus, iam expertus impunitate securus, iam Dei iudicioru oblitus, per deuia quæque miser currit. Quemadmodum denique ascensis duodecim humilitatis gradibus corde iam alacri absque labore pro bona consuetudine iustus currit ad vitam, sic descensis duodecim superbiæ gradibus, impius pro malo vsu, non se ratione gubernans, non timoris freno retentus, intrepidus currit ad mortem. In mediis gradibus humilitatis & superbiæ iustus & impius fatigantur, & angustiantur, qui nunc metu cruciati gehennæ, nunc pristina retardati consuetudine, descendendo vel ascendendo laborant. Supremus tantum & infimus currit absque impedimento & absque labore. Hic ad mortem, alter ad vitam, vterque festinat, ille alacer, hic procliuior, illum alacrem charitas, hunc procliuem cupiditas facit. In altero amor, in altero stupor laborem non sentit. In illo nanque perfecta charitas, in isto consummata iniquitas foras mittit timorem. Illi veritas huic cæcitas dat securitatem. Potest ergo gradus hic duodecimus appellari consuetudo peccandi, cuius occasione de consuetudine bona & mala est dicendum. Primo ostendendum quanta mala faciat homini consuetudo mala. Secundo de remediis contra consuetudinem malam. Tertio, quia opposita iuxta se posita clarius elucescunt, dicendum erit de consuetudine bona. Sciendum autem quod consuetudo mala multa mala facit, propter quæ summopere cauenda est. Primum est quia facit hominem pronum ad omne malum. Hiere. 2. Cursor leuis explicans vias suas. Onager assuetus, qui sine freno circumducitur, vbi sinuaim petus ducit eum. Homines malis assueti sunt, vt peluis in aqua, gallus super pinnaculum, molendinum ad ventum, nauicula in mari sine regimine, pluma in via vel lanugo. Hi sunt nubes sine aqua, nebulæ turbinibus agitatæ, fluctus feri maris, qui ducuntur quocunque a vento tentationis, vel propriæ commotionis impelluntur. Iudæ, c. 2. Secundo facit hominem grauem & ponderosum ad benefaciendum & malum fugiendum. Hiere. 13. Nunquid potest Ethyops mutare pellem suam, aut Pardus varietatem suam? sic nec vos poteritis benefacere cum didiceritis malefacere. Hoc iugum graue super filios Adam. Tre. 1. Vigilauit iugum iniquitatum mearum. Et post. Dedit me in manu, de qua non potero surgere. Ioh. 11. Lapis erat superpositus Lazaro. Glo. Difficillime surgit, quem moles malæ consuetudinis premit. Exo. 1. Premebantur filii Israel duris operibus luti, & lateris, & palearum, & hoc sub Pharaonica seruitute & Aegyptiorum, qui consuetum numerum laterum exigebant, sicut dicitur Exo. 5. Ad hoc pertinet quod habetur supra ti. de pondere peccati & seruitute. Item est infirmitas grauis ad tolerandum & ad curandum. Eccl. 10. c. Languor prolixus grauat medicum, est etiam quasi gutta inflata, & lepra incurabilis & perseuerans nisi solo diuino miraculo. Poeta. Principiis obsta sero medicina paratur, Cum mala per longas conualuere moras. Similiter. Frustra communia cutis ægra tumebis, posteriores videas venienti occurrite morbo. Aristo. in Ethicis. Difficile est illam passionem repellere, quæ est cum temperantia. Ecclesiastici. 1. Peruersi difficile corriguntur. Tertio mala consuetudo cor hominis indurat. Induratur homo in mala consuetudine, vt æs in aqua, later in igne, incus sub malleo, cornu in capite, aqua in gelu, quæ per longam congelationem induratur in lapidem cristallinum. Eccl. 40. frigidus ventus Aquilo, flauit Aquilo, & gelauit cristallus ab aqua. Quarto ligat hominem cathena quasi ferrea. Vnde Aug. lib. confes. Tenebar non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate &c. ad modum Sansonis qui primo ligatus est neruis mobilibus postea nouis funibus, tertio cum licio & cum septem crinibus, quarto captus, excæcatus, & incatenatus a Philisteis incarceratus. Iudicum. 16. Sic primo ligatur peccator neruis recentibus, quando peccatum recens est latens intra in cogitatione, postea nouis funibus, quando peccatum nouum est in operatione, tertio cum licio plectendo in frequenti iteratione, sed vltimo incathenatur quasi cathena ferrea in longa peccandi assuefactione. Isa. 58. Si abstuleris de medio tui cathenam &c. Ioh. 11. Lazarus quatriduanus ligatus erat institis. Bern. Voluptas habita libenter repetitur, repetita blanditur, consuetudo ligat, ratio consopitur. Quinto facit hominem diabolo & inferno & peccato quasi iuramento confederatum, qui quasi Naas Ammonites eruit dextros oculos sibi confederatis, i. cogitationes & affectiones quæ pertinent ad dexteram vitæ æternæ. 1. Reg. 11. In hoc feriam pactum vobiscum vt eruam omnium vestrum dextros oculos & ponam vos opprobrium &c. Isa. 28. Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Hoc faciunt qui manus suas ponunt inter manus diaboli, qui faciunt ei homagium vt non recedat ab operibus eius. Sicut fecit Theophilus de quo legitur in miraculis beatæ Virginis, require infra primo ti. de conf. de sigillo deleto, & de fœdere diaboli dissipato, & de manu dealbata. Sexto bona naturæ diminuit, & prosternit bonos mores & paulatim consumit, & bona gloriæ destruit omnia. Eccl. 7. Non est illi bonum qui assiduus est in peccatis. Hier. 48. Fertilis fuit Moab ab adolescentia &c. Et post. Requieuit in fecibus suis &c. Et post. Sternent eum, s. dæmones & vitia & vasa eius haurient, i. virtutes & bonos mores & opera gratuita. Hoc signat. 1. Mach. 1. ca. Antiochus intrans sanctificationem cum multitudine graui comminuit quædam & alia abstulit. Sic diabolus intrans mentem cum multitudine graui malæ consuetudinis quæ multa est, quia ex multis iterationibus relinquitur & grauis, quia graue damnum & grauiter premit, & difficulter potest expelli. Consuetudo mala est quarta bestia, de qua Dan. 7. Terribilis & fortis nimis, habens dentes ferreos, & vngues quædam commedens, & alia consumens, & reliqua pedibus conculcans. Sic mala consuetudo bona gratuita tollit & comminuit bona spiritualia & acquisita, & scientiam & virtutes politicas quibus minime contraria est comminuit, & bona naturalia conculcat & atterit. Septimo de vitio in vitium ruere facit hominem. Eccl. 28. Assidua est commissio illorum. Petrus primo negauit, secundo iurat, tertio detestatur. Eccl. 23. c. Iurationi ne assuescas os tuum, multi. n. in illa verbum peccati. Ad hoc pertinent exempla quæ infra ponemus de iuramento, de muliere cum argueretur quod iurauerat semper magis & magis iurabat quod non iurauerat. Similiter de bubulco assueto negare Deum qui semper magis negabat. Octauo in contemptum adducit Dei & sui. Prouer. 18. Impius cum venerit in profundum peccatorum contemnit surgere, i. a peccato. Psalmus. Nunquid qui dormit non adiiciet vt resurgat? Plus longe dormit quam Glis genus muris, quod animal dormit per sex menses continue quasi mortuum. Sed peccator aliquis in mala consuetudine per 40. annos, nec inde surgit. Sicut vulnerati dormientes in sepulchris. Contemnit & peccare, & se casu leuare. Contemnit et Deum a quo desperat, vt dicit glosa super prædictum verbum Prouer. ibi. Impius cum &c. Qui longius peccatorum tenebris inuolutus, cum semel de luce desperat ea desperatione peccandi sibi frena relaxat. Sed opprobrium futuræ damnationis non euadet. Similis est stulto puero qui cadens in lutum flet, nec a luto surgere laborat cum de facili posset, immo aliquando videns se deturpatum ridet. Item similes sunt fatuis, & freneticis, & insanis, qui insanias suas contemnunt, & de miseriis suis & vinculis non curant nec dissolui laborant. Similes illis de quibus in Barlaam refert Ioannes Damasce, dicens, quod quidam catholicus seruiebat cuidam regi idolatræ, quem cum rex aliquando de nocte duceret solum per ciuitatem, videns lucem exeuntem de domo subterranea & respiciens vidit per fenestram hominem miserrimum omnibus bonis nudatum & pauperrimum, & quandam mulierem æque miseram propinantem ei calicem quem bibebant, quæ erat melos dulce decantans & ei congaudens, tunc ait. O mira res, o extrema dementia dico tibi, ait socio suo miranti, visa secum nunquam mihi tantum placuit vita mea quæ tot deliciis affluit, quantum istis miseria sua, quæ mihi videtur vilissima & abiectissima. Tunc sumpta occasione dictus catholicus ait regi, quod similis erat his vita idolatrarum qui depauperati bonis æternis, & obligati malis æternis dæmonibus seruiebant lætantes in iniustitia sua. Sic & quos peccati mala consuetudo & peccati seruitus oblectat, sunt lusoribus similes, qui amiserunt omnia in tabernis, & sunt in multis obligati, & cito propter debita sua incarcerandi, obliti miseriæ suæ cantant, nec de debitis suis aut eorum solutione curant nec cogitant. Nono facit hominem despicabilem, defoedans omnem dignitatem & nobilitatem & honorem. Eccl. 41. Filii abominationum sunt filii peccatorum, & qui versantur secus domos impiorum filiorum peccatorum peribit hæreditas, & cum semine eorum assiduitas opprobrii, s. propter eorum malam nutrituram, quia nutriuntur filii a parentibus in malis consuetudinibus. Vnde de hoc sequitur. De patre impio conqueruntur filii. Sicut patet per exemplum illius filii qui propter hoc quod pater suus male eum nutriuerat ad tabernas ducendo secum, de ludis & furtis & maleficiis non corripiendo eum, propter furtum suum adiudicatus ad suspendium duceretur propter consuetudinem furandi, cum rogaret patrem suum vt oscularetur eum amputauit eius nasum cum dentibus pro osculo, dicens quod pater suus qui eum male nutriuerat nec corripuerat ad suspendium eum ducebat.

ducebat. Decimo facit præscriptionem. Sicut qñ aliquis postq̄ per longum tp̃s tenuit rē aliquā in pacifica possessione, longiturnitas tp̃is facit q̃ sua sit in perpetuum, licet primo malè possideret. Sic debet timere malis assuetus ne p præscriptionē lucretur eum diabolus seruum perpetuum, sicut volebat Pharao filios Israel iure præscriptionis possidere dicens Exo. 5. Nescio dominū, & Israel non dimittam. Item Exo. 21. quod si aliquis haberet seruum & vellet morari cum eo vltra septēnium perforabat ei dn̄s aurem subula, & fiebat ei seruus sempiternus. Item Sap. 14. dr̄ q̃ longa consuetudo facit idolatriam, interuenīente tp̃e, conualescente iniqua consuetudine, hic error tāq̄ lex custoditus est &c. Ecc. 17. Ne demoreris in errore impiorū. Vndecimo inducit & facit necessitatem vt dicat homo se quasi non posse dimittere quod consueuit, vt sit sicut lana iacens in tinctura quæ non pōt aliū colorē accipere. Hier. 14. Nunqd pōt niger Ethyops mutare pellem suam &c. Item vt sit homo sicut virga tortuosa, quæ ingrossata & indurata in truncum antiquum non pōt tortuositatem veterem deponere. Hugo de sctō vic. Istis fomentis quasi quibusdam gradibus crescit pc̄ua, cogitatio praua parit delectationem, delectatio consensum, cōsensus operationem, operatio consuetudinem, consuetudo necessitatem. Vnde Apostolus legem dicit esse in membris suis, q̄ lex est cōsuetudo, a qua cum volumus discedere nō possumus, quia necessitatis vinculo per consuetudinē detinemur. Duodecimo ducit ad perditionem & æternam damnationem. psalmus. Prolongauerunt iniquitatem suam. do. in cō. cer. pec. Idē Qui elongant se a te peribunt. Leui. 18. Iuxta consuetudinē terræ Aegypti ne faciatis. Qui fecerit de abominationibus eorū quippiam peribit. Eccl. 9. Cum saltatrice ne sis assiduus, ne pereas in efficacia illius. Hæc saltatria est mala consuetudo quæ excludit a consortio bonorū, sicut dr̄ 4. Dial. 18. de Musa puella, cui ōndit btā virgo chorum virginū candidatum, quærens si vellet esse cum eis, quæ cum rñderet q̃ sic, dixit btā Virgo, q̃ si abstineret a consuetis leuitatibus, risu, & iocis &c. die tricesima coniungeretur eis. Cum aūt quærerent parentes eius ab ea cur ita subito esset immutata, & oēm assuetam leuitatem abiecisset, dixit eis, quæ dixerat btā virgo. Tricesima aūt die apparuit ei btā Virgo cum choro virginum, quæ correpta febre & clamans ecce venio dn̄a mea, ecce venio, cum ipso clamore reddidit spiritū. Itē ibidē. 19. de pueto quem pater male nutrierat, qui vidit cū esset quinquennis dæmones, & cū fugeret ad gremium patris sui clamans, obsta pater, quia me manu tollere volunt: cū, territus & tremens vellet se abscōdere in dicto sinu patris blasphemauit Dei maiestatem sicut consueuerat qñ aliqd cōtra voluntatē eius fiebat, & blasphemādo mortuus est.

De remedijs contra malam consuetudinem.

Svnt aūt septem quæ valent ad tolendam malā consuetudinem. Primum est vt hō oēs importunitates & fœditates eius præ oculis habeat, & eas abhorreat, & mala quæ inducit. Sicut faciebat qui volebat repudiare mulierē describebat omnes eius fœditates. Sicut dr̄ Deut. 24. Secundo debet laborare vt malam consuetudinem in sua nouitate repellat & abiiciat, & maximè cum iuuenis est vel ipse vel consuetudo. Virgula. n. antequam ingrossetur & induretur in veterem cito a sua tortuositate rectificatur, & transplantata radicatur, inserta, domesticatur. Infirmitas recens cito curatur. Auicula cito domesticatur & aptatur. Pullus equinus cito ambulare addiscit. Vnde vulgariter in Gallico dr̄. Qua prēt poula in endantenre, tant com me il vt si li dure. Plica noua cito ad partem contrariam replicatur. Testa recens cito malum saporē amittit, & bono imbuitur. Consuetudo noua cito immutatur, antiqua difficulter, vel nunquam nisi cū diuino miraculo deponitur. De Alexādro dr̄ q̃ aliquos mores degeneres & indecētes quos didicerat a quodam histrione dicto Leonide in iuuentute sua, licet displiceret ei qñ duceret exercitus, factus iam rex nunquam potuit deponere. Tertio vt in contrariam consuetudinem tendat. Sicut virga tortuosa ad contrariam inflectitur, & ibi sæpe tenetur, diu p violentiam vsq; quo rectificetur, & sicut ramum arboris tendētem sursum volens hō extendi in latum & sub eo delectari, alligat ei lapidem inclinantem eū deorsum, & postea ligat eū in latum vt fit de vlmo, & vite, & alijs arboribus aliquibus vsq; quo indurentur & dirigantur in latum. Sic hō debet sibi violētiam inferre ad contrariam consuetudinem, vt assuetus Deum maledicere, loco eius addiscat eum benedicere Ro. 12. Benedicite & nolite maledicere. Quarto vt fortiorem potentiam aduocet cui se subiiciat, vt qui opprimitur a potente, qui vult eū in seruitutem perpetuam redigere, aduocat fortiorem in adiutorium suū. Ita cum diabolus vult te redigere in seruitutem per malam consuetudinem aduoca Dei adiutorium, & contra malam consuetudinem quam ducit in terra tua, offer ei vel eius sanctis aliqd votum vel aliquam bonam consuetudinem assuescere contra malam in honore eorum vt te liberent a iugo seruitutis malæ consuetudinis sicut Dauid faciebat, dicens. Deus in adiutorium meū intende &c. Deus in no. t. sa. me fac. Et post Quoniam alieni insur. ad. me &c. Et post. Volūtarie sa. I. Quintum remedium est vt hō in muta se ponat. Sicut ponuntur accipitres in muta vt innouentur veteri pluma deposita & mutentur ibi, Sic hoīes oppressi in sęculo malis & sęcularibus consuetudinibus debent se ponere in muta religionis, vbi deponāt veterem hoīem cum actibus suis, & induant nouum, qui s̄m Deū creatus est. vt dr̄. Ephe. 4. Deponentes s̄m pristinā conuersationem nostrā veterem hoīem &c. Et post. Renouamini in spiritu mentis vestræ &c. hæc est mutatio dexteræ excelsi. Sextum remedium est vt homo occasiones consuetudinum fugiat. Vt mala consortia & colloquia & pacta, & oīa illa per quę pōt cito relabi in consueta mala, vt aues laqueos, feræ, pedicas, & loca in quibus capta fuerunt, ne sit hō quasi torris, vel titio raptus de incendio, & repositus in illud, qui tunc fortius incenditur. Amos. 4. Septimum est vt bonis consortijs adhęreat, vt dicit Philosophus. Ex conuictu mores formātur. psalmus. Cum sancto sanctus eris, vt vitis erigit ad modū arboris cui applicatur. Et Saul veniens in cuneo Prophetarū factus est propheta. I. Re. 10. Itē dr̄ q̃ quidā rusticus græcus cum venisset apud Athenas ad forum, transiens ante scholas philosophorū, incepit curiosè inspicere quō disputabant, postea auscultare quid dicebant, postea incepit dicta pensare, & post in ipsis adeo delectari, & iterato venire & audire, q̃ ad vltimum vendidit oīa quę habebat vt scholas sequeretur. Quod cum fecisset per longum studium & consortiū philosophorum factus est philosophus summus. De bona aūt consuetudine, quæ maximè est contraria vitio malæ consuetudinis pn̄t cōpetere multa, q̄ superadicta sunt. tı. de perseuerantia per totū, & q̄ dicta sunt supra de bona conuersatione & exemplo. Hoc solum notandum est, q̃ ea facit nō solum res graues & difficiles portabiles, iuxta illud poeticum. Quod malè fers assuesce feres. sed facit eas ad faciendū & portandū faciles, & ad vltimū iocundas & delectabiles. Tullius. Optima forma viuendi eligenda est, quam iocunda reddet cōsuetudo. Prouer. 4. Ducam te per semitas equitatis, quas cū ingressus fueris non artabuntur gressus tui, & currens non habebis offendiculum, quia via pœnitentiæ & semitæ virtutum primo sunt difficiles inchoantibus, post tolerabiles progredientibus, post faciles persistentibus, post iocundæ & delectabiles assuetis. Quod patet ad exemplum Dauid. I. Re. 17. Cum Dauid armatus esset armis regis non potuit incedere, quia non habebat eorum consuetudinem, sed post assuetus fuit in armis factus armiger ipsius Saul, facta sunt eius arma ei ad portandū facilia & delectabilia. Item Orosius. 4. de cladibus Romanorū dicit, q̃ cum Romani pugnarent contra Hanibal regem Pœnorum, ita deleta est oīno Romana militia, q̃ dictus Hannibal misit apud Carthaginem vrbem suam regiam tres modios anulorum, quos abstulerat de digitis senatorum & militum occisorum. Romani aūt desperati se posse postea consurgere sine aliquo obsidente volebant vrbem dimittere & fugere, sed cum cōsilio cuiusdam sapientis seruos suos qui erant magni roboris liberós fecerunt & milites, & quos apud se nō habebant cū alijs emebant, & per hmōi rurales hoīes qui erant assueti duris & asperis, postq̄ assueti fuerūt & exercitati in militaribus vicerūt, & regem carthaginis & ciuitatē ceperunt & succenderunt, & ciues eius nobiles & milites seruos ante se egerunt. Itē. Idē historiographus. Cū Romani misissent Scipionem ad Africā subiugandā, cū venisset ad eā, videns suorū multitudinē non ita esse exercitatā in prælijs vt aduersarij erant, noluit statim contra eos confligere, sed trahens exercitum suū ad piē, fecit eū p annū exercitari in armis & in his q̄ ptinebāt ad pugnā, & p assuefactionē totā Africā pdomuit, & Rom. imperio subiugauit, & ideo dictus ē African⁹. Hęc de gradib⁹ superbię dicta sufficiāt.

De peccato inanis gloriæ. *Dist.* VIII.

Deinde considerādū est de pc̄tō inanis glorię. Circa qd̄ cōsideranda sunt octo. Primo quid sit gloria. Secundo qd vana vel vera gloria. Tertio vtrū appetitus inanis gloriæ sit peccatum mortale. Quarto vtrū inanis gloria sit vitium capitale. Quinto circa quæ habeat esse inanis gloria. Sexto quæ mouere debent ad inanem gloriam contemnendam. Septimo quę mala facit in aīa. Octauo de filiabus eius. Circa primum sciendū q̃ s̄m Tullium in sua Rethorica. Gloria est frequens de aliquo fama cum laude. Et Ambrosius dicit, q̃ gloria est cum laude clara notitia. Appetere aūt famam laudabilem vel nominis claritatem non vr̄ esse pc̄tm̄, cum dicatur Eccl. 41. Curam habe de bono noīe. Et Apostolus. 2. Corin. 2. Christi bonus odor sumus Deo in oī loco. Item. Ro. 12. Prouidentes bona non tm̄ coram

permanentiæ. Tertio pp pugnã difficilẽ. Quarto pp culpã odibilem. Primo quidẽ contemui dẽt gloria mundialis, propter ipsam vanitatem, quia vanum in eo quod vanum, nõ est appetẽdum, sed potius contemnendũ. psalmus. Filii hoīum vsq; quo graui corde vt quid diligitis vanitatem, & quæ. men. Hæc aũt in se vana est, & hoīes vanos facit. Hiere. 11. Ambulantes post vanitatem vani facti sunt. Quod aũt hmõi gloria vana sit, immo nihil dĩ Ioh. 8. Si ego quæro gloriã meã gloria mea nihil est. Ideo cõparatur pulueri, vento, somnio, & vmbræ. Pulueri cõparatur Matth. 10. Puluerem pedum vestrorum excutite. Puluis minima pars est terræ, & tñ ledit oculos. i. virtus spirituales, vel oculos intentionis. Item cõparatur vento, quia subito magnas naues in hoc mari mundi in periculũ damnationis mergit. Hic ventus aliqñ mouentes ad eundum in Hierusalem cęlestẽ ducit in Saracenorũ infernaliũ captiuitatem, non portans ad portum salutis, sed præcipitans, non implens sed euacuans, nõ satians, sed exiccans, tñ hoc multi pascuntur insatiabiliter laudari appetentes. De quibus Hiere. 22. Oẽs pastores tuos pascet ventus. Osee. 12. Effraim pascit ventũ. Similes sunt onagris & draconibus qui ventum attrahunt, & eo reficiuntur. Hiere. 2. Onager in desiderio aīæ suæ attraxit ventum amoris sui. Dicit magister Iacobus φ cuidam heremitę monstrata est mundi malitia per hunc modum. Videbat tres hoīes. Primus in monte eminenti sedens aperto ore ventum attrahebat, & flabellũ in manu tenens ad plus attrahendũ laborabat. Hi sunt vani gloriosi qui opera sua faciunt vt laudentur. Secundus sedens super fornacẽ fabri aperto ore scintillas absorbebat. Hi sunt insatiabiles auari. Tertius super fluuium eum totũ absorbere nitebat. Hi sunt voluptuosi & luxuriosi, qui oĩa voluptuosa volunt capiti. Itẽ cõparat somnio. ps. Dormierũt sõnũ suũ &c. Iob. 20. Velut somniũ auolãs nõ inuenietur. ps. Ne timueris cum diues factus fuerit hõ &c. Isa. 30. Sicut somniat esuriens & comedit, & cum expergefactus fuerit vana est aīa eius &c. Sicut pauper ribaldus aliquando somniat se esse regem vel imperatorem, & expergefactus inuenit se nudũ in furno. Sic vanagloriosi recędente somnio presentis vanitatis, gloriæ & honoris, se nudos inuenient in inferno psalmus. Dormierunt somnum &c. Quidã clericus cuiusdam ecclesiæ pbendatus somniauit, φ ea sta ret in eminentia cuiusdam monticuli, & φ plebs totius dyoc. esset congregata ante eũ, & φ ipse indutus cappa serica eũ deberet recedere signauit. Quod cum narraret vxori suæ interpretata est eum futurum episcopũ ecclesiæ suę. Cui cum ille fidem adhiberet, cæpit esse parcus & auarus, pecunias congregare, vt haberet vñ posset vel promotionem suam iuuare, vel defendere electionem, vel ius sui episcopatus, quod ex ipso somnio iã putabat sibi deberi. Cũ aũt canonici illius ecclesiæ mitterent questores ad fabricam ecclesiæ reparandam, cogitantes φ ille propter parcitatem suã melius acquisita seruaret, miserunt eũ cũ questoribus cũ reliquiis quibusdam, & cũ brachio argenteo cuiusdam sancti. Cũ aũt populus multus illius dyoc. cõuenisset ad locũ de quo somniauerat, & facta questa exhibuisset eis reliquias cũ cappa serica indutus, ad dictum quæstorum & populi surrexit, signãs populũ cũ dicto brachio. Quod cũ faceret & aduerteret somniũ suũ esse cõpletum, in hoc aduertens circustantias somnii proiecit dictum brachiũ se vidẽs esse frustratũ a spe sua. Itẽ cõparatur vmbræ. Eec. 34. Somnia extollunt imprudentes, qui apprehendit vmbram, & sequitur ventum, sic qui attendit ad visa mendacia. Nota φ vmbra sequitur fugientem se & fugit sequentẽ, & in hoc apparet fatuitas vanã gloriam appetentis, quia magis fugiendo & contẽnendo posset gloriã obtinere & consequi q̃ sequẽdo. Secundũ phũm hoc solum hẽt vana gloria gloriosum φ se appetentes fugit, & se fugientes appetit. Quidam fatuus respiciens vmbrã suã similẽ sibi ferentẽ baculũ super humerũ, vt ipse credidit, φ esset alius qui contra se vellet pugnare, quẽ cũ sequeretur & vmbra fugeret, proiecta claua sua vmbrã suã manibus apprehẽdere voluit & amplecti, nec valuit capere. Secundo contẽnenda est gloria mũdialis pp breuitatẽ durationis, trãsit. n. ad modũ venti, somnii, & vmbræ, vt dictũ est. Hoc bene percipiunt miseri in inferno, sed tardè Sap. 5. Quid nobis profuit superbia & cætera tñ transierunt oĩa velut vmbra. &c. Sequitur. Spes impii quasi lanugo quæ a vento tollitur, & quasi spuma gracilis quæ a procella dispergitur. Consuetudo Romanorum est φ cũ nouus Papa incoronatur stuppam succendunt oculis eius dicentes. Sic transit gloria mundi, & ad nihilum reducitur Quod patet Dan. 3. Statua cuius caput aureum &c. in momentum ad nihilum redacta est, per quam figurantur quatuor generalia dominia mundi. Chaldeorum. Medorum. Grecorum, & Romanorum, per Christum ad nihilum redigenda subito. Quod satis patet considerantibus in cronicis quomodo tria prima subito defecerunt.

Tertio contemnenda est gloria mundialis propter pugnã difficilem, nam subtiliter impugnat, plerũq; enim surgit pugna de victoria aliorũ vitiorum. Sæpe. n. cũ hõ vicerit vitia, de ipsa victoria vana gloria nascit, & de eo φ vicit viriliter a vana gloria superatur, & aliqñ de hoc φ hõ vincit vanã gloriã ab ea superatur. Sicut Math. 6. Eleazar vincens & occidens maximum elephantorum vincitur & opprimitur ab eo. Iud. 17. Sanson viriliter & fortiter domum subuertens opprimitur ab ea. Greg. Sub hoste quẽ strauit moritur, qui de suo opere gloriatur. Aug. Sunt qui de contemptu vanę gloriæ vanius gloriantur, hi quasi de sua victoria vincuntur. Greg. Valde timendum est vitium quod de victoria nascitur vitiorum. Aug. Quas vires nocẽdi vana gloria habeat non sentit, qui ei bellum indixerit, quia si cũ sit facile laudem non appetere cum negatur, difficillimum tñ est non delectari in ea dũ offertur. Hæc pugna non melius vincitur q̃ fugiendo. Ideo Christus & sancti ipsam fugientes nos exemplis suis fugere docuerũt De Christo nanq; legimus Math. 8. φ leproso mundato dixit. Vide nemini dixeris Math. 9. Cecis illuminatis ait. Vidẽte ne quis sciat. Et discipulis tribus de transfiguratione Matth. 17. Nemini dixeritis visionem &c. Itẽ post miraculũ de quinq; panibus, fugit ne fieret rex. Ioh. 6. Et vt fugeret vanam gloriam præcepit discipulos statim ascendere nauiculam, & transfretare, Math. 14. Ioh. 8. Gloriã meam non quæro. Item Luc. 10. contra vanam gloriã repressit discipulos suos dicens. Videbam Sathanam sicut fulgur de cęlo cadentem. Item hanc fugiens beata Virgo laudationem Angeli expauit, & erubuit, se ancillam dixit, ad montana fugit vbi Elisabeth se ancillam exhibuit Luc. 2. Item ad hanc fugiendam Beatus Antonius socios adiurauit moriens vt corpus suũ ita sub terra occultaretur, ne ab aliquo sciretur vel inueniretur, ne mortuo eius cadaueri honor aliquis exhiberet. Itẽ beatus Hylarion per mare & terras eam fugiebat, vtiq; timens & fugiẽs laudes humanas. Aliqui aũt sancti adeo eam timebant, vt se fatuos simularent, & eam sic effugerent. In vitispa. legitur, φ iudex prouinciæ venit in Sciti. videre abbatem Moysen de quo multa & magna audierat. Quod audiens dictus Moyses abiit vt fugeret in Aegyptum. Cum aũt obuiaret ei iudex quęsiuit ab eo vbi esset cella abbatis Moysi, qui ait. Quid vultis eum infestare, hõ fatuus est, & transiit ab eis, venit aũt dictus iudex cũ sociis suis ad fratres, & audiuit φ ille esset qui fatuum abbatẽ Moysen dicebat. Vnde illi bene ædificati discesserunt. Item venit ad abbatẽ Sysoi quidam iudex, quod cũ dictum esset ei, cooperiẽs se de sacco, accipiẽs panẽ & caseũ ad hostiũ cellæ suæ sedebat mãducãs. Iudex aũt audiẽs eũ esse de quo tã magna audierat cũ sociis suis recessit contẽnens eũ. Itẽ qdã senex vacans q ti & cõtẽplationi rogatus est a quodã q ministrabat ei vt veniret rogaturus pro filio suo defuncto. Quod cũ faceret præcurrit hõ annucians vicinis suis aduentũ senis. Senex aũt lõge videns eos sibi occurrere cũ lampadibus, exuit se vestimentis suis lauans ea in flumine nudus. Quod videns minister eius erubuit dicens aduenientibus, recedite, senex noster sensum suũ perdidit. Quod cum quæreret a sene quare hæc faceret, cũ oẽs dicerent eum arreptũ a dæmone ait senex. Et ego volebam hoc audire. Item de sctõ Petro Tarentasieñ episcopo, legitur in vita eius, φ cum esset famosissimus sanctitate, prædicationis gratia & miraculorum, nec posset latere latenter fugit simulato sub habitu clericali vt effugeret periculũ laudis hoīum in Thoroniã intrãs quasi nouitius ordinẽ Cystert quo fuerat & prior & abbas, & de quo fuerat assumptus in Archiepiscopum. Cum aũt ibi diu latuisset humillimè subiectus & obediens & aliqñ vt solebat cum aliis iret ad laborem cognitus a suis & manifestatus, redire compulsus est. Quod audientes monachi cũ quibus fuerat conuersatus. mirabantur tanti viri humilitatẽ & patientiam & obedientiæ subiectionem, & alias virtutes quibus pollebat & cognitus aũt ab eis. Quarto contẽnenda est, imo potius detestanda propter culpam odibilem. iniuriatur enim creatori eius gloriam vsurpando, quia Isa. 42 dicit dñs. Gloriã meã alteri non dabo. Sed arrogans dicit. Et si non dederis vsurpabo. Verè magnã iniuriam facit Deo, qui de bono quod ab eo est a quo bona cuncta pcedũt, quasi a seipso pcederet, gloriat. immo aliqñ vnum vilissimum ribaldum Deo præponit, cuius laudem non dñi æternum præmium finem operis sui ponit. Itẽ contra fidem quam promisit in baptismo videtur agere, quia non renunciat pompis diaboli vt promisit Bern. Fidelis reuera famulus es si de multa gloria dñi. t. & si non exeunte ex te, tñ per te transeunte nihil manibus. t. adherere contingat. Fidelis famulus fuit Ioab, vt legitur. 2. Reg. 12 Qui videns quòd capienda esset Rabath ciuitas quam obsederat, domino suo Dauid gloriam reseruauit, mandans ei vt veniret & ciuitatem caperet, vt ipsi dauid victoria, non Ioab ascriberetur. Ex oĩ laudandum

dantium probatur homo, vtrum sit fidelis domino an non. vt dr in Prouer. 27. Quomodo probatur aurum in fornace &c. Hanc culpam odibilē facilitee euitamus si consideramus pctā q̄ commisimus. Si pericula sine quibus non viuimus. Si futura tormēta q̄ meruimus pctā nr̄a nos vilissimos faciunt, pp quæ nō gloriari sed dolere debemus & erubesci. De pctōre.n.dr̄. Sap. 15. Luto vilior vita eius. Hier. 2. Quam vilis facta aīa peccatrix nimis iterās vias tuas. De cuius vilitate satis hētur supra de effectib⁹ pctī. In vitispa. cum quidam pater diu orasset, & efecuisset & ieiunasset, & diabolus tentaret eū de vana gloria, clamabat. Vbi sunt nūc pctā mea. Qn̄ de desperatione, clamabat. Vbi est Dei misericordia, dæmones fugerunt ab eo se clamantes victos ꝓpter humiliationē. Pericula vero præsentia nō sequitur vel appetere gloriam nos cōpellunt. Non.n.dēt gloriari contra quē lata est iam mortis sñīa irreuocabilis. Qui in carcere astrictus est vinculis, qui iam conuictus ducitur ad patibulū inferni &c. Futura vero tormenta non gloriari nos permittunt, sed potius exhorrere, siue illa quæ infliguntur in purgatorio pro veniali, vel in inferno pro mortali culpa. Apoc. 18. Quantum glorificauit se quis & in delitiis fuit, tm̄ date ei tormentum & luctum. Hiere. 48. Erit Moab in derisum & exemplum & opprobrium &c. Et post. Et erit cor eius sicut mulieris parturientis qm̄ contra Deum gloriatus est pauor, & laqueus, & fouea contra eum &c. Legitur q̄ magister Hugo de scō Vict. post mortem suam apparuit cuidam sancto viro grauiter afflictus petens suffragia eius & bonorum. Cum aūt ille causam afflictionis quæreret, rñdit, q̄ pp cedoxiam, & post disparuit. Cū aūt ille quæreret sensum vbi quod responderat inuenit illud Grecē significare, vanam gloriam Circa septimū.s.q̄ mala vana gloria facit in aīa. Sciendū q̄ multa. Sed ad præsens dicamus q̄ inanis gloria mētem infatuat, prorsus euacuat, reddit contēptibilem, & facit dānabilem Primo quidem mentem infatuat, & facit de numero quinq; virginū fatuarum, per quas vani gloriosi significantur, quorum fatuitas maxime in quinq; apparet Primo quia id qd̄ nihil est pro aliquo immo pro magno accipit vanam gloriam. Ioh 8. Si ego gloriam meā quero, gloria mea nihil est. Illudit in his diabolus sicut illuditur puero vel fatuo cui porrigitur pirum ad ponendum in os & mordendum, & cū aperuerit os retrahitur, & nihil in illud ponitur. Similis est vana gloriosus fatuo salienti ad caseum, cū aūt aperit os subtrahitur & nihil capit. Item similis est cani de quo dr̄ cū portaret caseum transiēs super pontem, videns vmbrā eius in aqua, credidit ibi esse aliū caseum, & volens hr̄e vtrūq;, dimisso caseo quē portabat, & descendens ad vmbrā eius amisit vtrūq;. Sic qui vanā quærit gloriam, vel in oratione vel prædicatione vel in aliis amittit verā simul & vanam quę transit statim. Secundo quia id quod aliqd ea ponit in loco vbi necessariū hēt illud amittere, vt in ore hominū intentionē & spē suā, vt columba seducta quæ ibi nidificat vbi amittere pullos non dubitat. Item merces quas congregauit ponit in saccum pertusum, ore laudantiū.s. Agg. 1. Itē in arca sine claue & sera cū potius deberet ponere in securissima arca bonæ conscientię. Bern. Fidelis custos non tutum arbitraē labiis hoīum committere gloriā suam, arcæ sine claue, & sera nulliq; oīno clausæ nocere volenti non est tutū, sed stultum planè ibi thesauros tuos condere, vbi cū volueris non valeas certa here, cū ponis in os meum faciens pro laude mea, iā non est in tua, sed mea ptāte laudare vel vituperare. Sanū aūt vas & concussum bona conscia, & seruandis secretis idoneum, nullis patens insidiis, nulli violentiæ cedens, nullo oculo vel manu accessibilis excepto diuino dum taxat, spiritu qui scrutatur profunda Dei quidquid ibi deposuero securus sum quia non perdā, seruabit viuo, & restituet mortuo. Tertio fatuus est in emendo, quia de pretio vitæ ęternæ emit, æternam miseriam. Itē de eodem pretio emit vanitatem quam scit nihil valere. Bern. Vę qui alieno vel meo testimonio conuictus sum, cuius nec vituperio reprobet, nec laude dignus inueniat, cū ante tribunal Christi iudicandus apparebo. Quarto quia plus appetit videri & dici bonus, q̄ esse dum non curat qualis sit, sed qualis videatur vel dicatur. Chrisost. Hipochrita vt quid non vis esse laudabilis qui vis vt laderis? quia formosum est apparere, formosius est esse. Item plus appetit se rectificari cum distorta regula in via, quam videt oīno tortuosam, q̄ recta quæ fit qn̄ regit se ad nutum vel laudem histrionum, quorū vitam videt & iudicat tortuosam, & quorū laus vituperiū. Seneca. Idē sit tibi laudari a turpibus quā laudari ob turpis. Petrus Alfonsi. Ne glorieris in laude histrionum, quia eius laus vituperium est Quidā philosophus vidēs aliū histrionem laudantem. ait. Sibi simile est attrahere adamantis. Laus.n.& ludus attrahit ad sisia, quia sequētur sem illam quam melius posset hr̄e abiiciendo & fugiendo q̄ sequendo, vt dictū est supra de vmbra. Secundo prorsus euacuat, reddit.n. hoīem vanum & vacuum oī bono, facit.n. expēdere bona ipsius in festis, ludis, hastiludiis, tyrociniis, vestibus ornamentis, equis, famulis, & hmōi. De hoc require infra. Vanitas, inter filias inanis gloriæ. Cum miles quidam magnus & nobilis moreretur, qui ferè oīa bona sua consumpserat in vanitate, & maxime dando histrionibus & tyrociniis, aduertens & dolens pro vanitate sua, rogauit amicos suos vt sibi vnū darēt obolum. Cum aūt obolum teneret, ait. Ecce multū dolere possum, qui pro tā vili pretio vendidi oīa quę habebam.s. pro laudibus vanis. Oīa.n. quæ ꝑ eis lucratus sum darem pro vno tali obolo, qui plus valebit mihi, quia pro Deo illud dari præcipio. Hō.n. de hoc qd̄ facit pro vana gloria non habebit plusquam Dextrarius mortuus, cuius bonitas cū mortuus est amissa plangitur, & laudatur, cito tñ obliuioni traditur. Itē euacuat spiritualibus bonis, quia veritas cū vanitate stare nō pōt. Vn̄ Greg. Qui cæteras virtutes sine humilitate congregat quasi puluerē in ventum portat. Magi thesauros suos aperuerunt Christo, sed cæteris clauserunt. Math. 2. Ezechias quia thesauros suos ostēdit Babiloniis oēs perdidit. 4 Reg. 12. Tertio reddit hoīem instabilē arūdinem vento agitatam Math. 11. Nubes sine aqua, q̄ a vēto circūferuntur Iude c. Paleę ante faciem venti & puluis. Iob. 21. psalmus. Tanq̄ puluis quem proiicit ven. &c. Gallus supra pinnaculum, puluis in aquā, spuma in mare, quæ a vento circunfert &c. Greg. Adhibe eis iudicium & scies quid paleę & quid granū. Itē in vitispa. Quidam frater requisiuit abbatem Poemum si melius esset remotus q̄ cū aliis fratribus remanere. Rñdit, hō si seipsum reprehendit, vbiq; pōt consistere. Si aūt se magnificat, nusquam quiescit. Quarto facit hoiem damnabilem, Damnatio.n. duplicē pęnā importat, videlicet pęnā damni, & pęnā sensus. Quantū ad pęnā damni priuat vera gloria quicūq; fuerit vana gloria delectatus. Vn̄ vanam gloriā quærētibus dicit dn̄s Math. 5. Amen dico vobis receperunt mercedē suā. In vitispa. legit, q̄ dixit quidā pater. Sicut impossibile est vt simul herba nascatur & semen, ita impossibile est vt laudē & gloriam sęcularitū habentes simul & fructum faciamus æternū. Quantū ad pęnam sensus duplex erit pęna, quia videlicet vana gloriosus conculcabit & cruciabitur. De primo Isa. 28. Væ coronę superbiæ, flori decidenti, gloriæ exultationis eius. Calcabunt dæmones eos qui non calcant vanā gloriā. Iob. 18. Calcabit super eū quasi rex interitus. psalmus. Cōprehendat inimicus aīam meā, & conculcet in terra vitā meam, & gloriā meā in puluerem deducat. Conculcat diabolus vana gloriosos super eos regnans. Econtra conculcant eū, vanā gloriā conculcantes. Ad hoc faciunt duo exempla quæ sequuntur. In vitispa, cum dn̄s præciperet Apollonio q̄ descenderet in Aegyptum ad prędicādū, petiuit a dn̄o vt auferret ab eo spiritum vanæ glorię vel elationis ne dominaretur ei. Cui ait dn̄s q̄ manū suam super caput suū poneret, & qd̄ inueniret apprehendens sub pedibus conculcaret. Quod cū fecisset inuenit super caput suū paruū Ethyopem, qui dixit se spm̄ elationis, qui de vana gloria tentabat, ipse vero ipsum apprehensum sub pedibus suis deiecit & in sabulo conculcauit. De secundo Apoc. 18. Quantum glorificauit se & in delitiis fuit, tm̄ date ei tormentum & luctum. De vtroq; simul Hiere. 48 Erit Moab in derisum, & exemplum, & opprobriū. Sequitur Et erit cor eius sicut mulieris parturientis qm̄ cōtra Deū gloriatus est, pauor, laqueus, & fouea cōtra eū. pauor.s. dęmonū, fouea inferni, laqueus pęnarū ineuitabilium.

De speciebus inanis gloriæ & de filiabus eiusdem. Dist. IX.

DEinde considerādū est de speciebus inanis gloriæ, & de filiabus eiusdem Sunt aūt spēs eius septem.s.ēm Greg. 31. mora. videlicet. Inobedientia. Iactantia, Hipocrisis, Contentio. Pertinatia, Discordia, Præsumptio nouitatum. Quarū numerus sic ostēditur. Illa.n. vitia quæ de se nata sunt ordinari ad finē alicuius vitii capitalis dicuntur filiæ eius, finis aūt inanis glorię est manifestatio propriæ excellentiæ, vt ex prædictis patet. Ad qd̄ pōt hō tendere dupliciter. Vno mō indirectè siue per verba, & sic est iactantia, siue per facta, & sic si sint vera hēntia aliquā admirationem, sic est præsumptio nouitatum, quas hoīes solēt magis admirari Si aūt per facta ficta sic est hipocrisis. Alio aūt mō nititur aliquis manifestare suā excellentiā indirectè, ostēdendo se nō esse alio minorem, & hoc quadrupliciter. Primo quidem quantū ad intellectum & sic est pertinacia, per quā hō nimis innititur suę sñīę, nolens credere sñīæ meliori. Secundo quātū ad voluntatem, & sic est discordia, dū nō vult a propria voluntate discedere, vt aliis concordet. Tertio quantum ad locutionem, & sic est contentio dum aliquis clamosè contra alium litigat. Quarto quantum ad factum, & sic est inobedientia, dū.s. aliquis non vult exequi superioris pręceptum. Filiæ vero inanis gloriæ dicuntur esse. Ambitio. Singularitas. Arrogātia. Adulatio. Ironia, Indignatio, Discordiarū seminatio. Tentatio Dei

passiuè,

passiuæ, Contemptus Dei. Irreuerentia. Rebellio. Contumacia. Ex certa malitia, vel industria peccare. Inuerecundia peccandi, Erubescentia de bono, Superstitio. Scisma. Infidelitas, Heresis. Apostasia. Obduratio. Agnitæ veritatis impugnatio. De singulis speciebus & filiabus inanis gloriæ dicendū est, licet non eodem ordine quo sunt nominatę. Primo de Ambitione dicemus circa quam cōsideranda sunt duo, Primo vtrum Ambitio sit peccatum, & quō. Secundo quæ nos mouere pñt & dēnt ad Ambitionis vitium detestandum. Circa primum sciendum est q̄ Ambitio est appetitus honoris & dñii. Sicut.n. nomen superbiæ importat inordinatum appetitum excellentiæ cuiuscūq; generaliter loquendo, inanis aūt gloria importat inordinatum appetitum laudis, & fauoris humani, ita ambitio importat inordinatū appetitum honoris. Honor aūt est reuerentia alicui exhibita in testimonium excellentiæ eius. Circa excellentiā hoīs duo sunt attendenda. primo quidem, q̄ illud ſm quod hō excellit non hēt a se sed a Deo. Vnde est in eo quasi quoddam dñium, & ideo ex hoc non debetur honor principaliter hoī sed Deo. Secundo considerandum est q̄ id in quo hō excellit datur ei a Deo vt ex hoc prosit aliis, & ideo in tm̄ dēt hoī placere testimoniū excellentiæ suæ q̄ sibi ab aliis exhibetur, inquantū ex hoc paratur sibi via ad hoc q̄ aliis prodesse possit. Appetitum ergo honoris tripliciter esse inordinatum contingit. Vno mō ex hoc q̄ hō appetit testimoniū de excellentia quam non hēt, quod est appetere honorem supra suam proportionē. Alio mō ex hoc q̄ sibi appetit honorem non referendo in Deum. Tertio mō ex hoc q̄ eius appetitus in ipso honore quiescit, nō referendo ad vtilitatem aliorū. Ambitio aūt importat appetitū honoris vt dictum est, vnde manifestū est q̄ ambitio sp̄ est peccatum, quia sp̄ est contra Dei vel proximi charitatem, pp̄ quod bene dicit Apostolus. 1. Corin. 13. Charitas non est ambitiosa. Licēt aūt honor sit premium virtutis ſm Philosophum 8 Eth. tñ non est pręmium virtutis quo ad ipsum virtuosum, vt. s. hoc pro pręmio dēat expetere, ita q̄ pro tali pręmio dēat operari, sed pro p̄mio dēt expetere beatitudinem, quæ est virtutum omnium finis. Sed honor dēr esse virtutis pręmium, quō ad alios qui nō hñt aliquid maius quod virtuoso retribuant, quā honorem, qui ex hoc ipso magnitudinem hēt q̄ perhibet testimoniū virtuti, vñ patet q̄ non est sufficiens pręmium, vt dr̄. 4. Ethi. Et si aliqui propter acquirendū honorē prouocantur ad bonū, vel reuocantur a malo, sicut dr̄. 4. Eth. tñ illi q̄ ꝓpter solū honorem vel bona faciunt, vel mala vitant, non sunt vere virtuosi vt dicit Philosophus ibidem, vbi dicit q̄ non sunt verè fortes, qui propter honorē fortia faciūt. Circa ſm sciendum q̄ ad ambitionis vitiū detestandum mouere nos dēnt, naturalis conditio, & mentalis afflictio, seruilis subiectio, periculorum aggrauatio, breuis eius duratio, exemplorum consideratio, & finalis damnatio. Primo quidem ad ambitionis vitium detestandum mouere nos dēt conditio naturalis. Naturæ.n. oēs hoīes equalis cōditionis fecit, q̄ non præposuit hoiem hoī, nisi per rōnis abusum peccādo fiat bruiū, brutis.n. solis præfecit natura & Deus hoīem. Psalmus. Comparatur iumentis insi. & similis. f. est illis. Bern. Nihil bestialius hoīe, qui est sine vigēs, & non rōne viuēs. Aliter natura fecit pares & similis conditionis. Greg. in mor. Non est data hoī prælatio vt dominetur hoībus, sed vt præsit bestiis terræ, & piscibus maris, & volatilibus celi nisi induerent facies eorum, vbi non delinquimus pares sumus. Item natura corrupta nobis dissuadet appetere pręesse aliis, quia ex quo primus hō corruptus fuit per peccatū, vix aliquis vixit qui sibi pęesse potuerit, immo aliquam modicam sui partē, vt oculos aut linguā aut ipsum cor vix pōt hō bene regere. 1. Thim. 3. Si quis præesse domui suæ nescit, quō ecclesiæ Dei diligentiam habebit? Multi aūt appetendo dñium hoium serui fiunt dæmonum. Vt scripserūt Bragmanni Alexandro, dicentes. Tu aūt oīum hoīum acquirendo dñium, seruū te facis oīum dominorū, in eorum seruitutem redigēs vniuersitatem membrorum tuorū. vbi probauerunt ei de membris singulis in quibus vitia regnabant, & in quibus Deos suos. i. dæmones præfecerat. Secundo ad ambitionis vitium detestandum mouere nos debet afflictio multiplex quam infert ambitio. Multū.n. torquet hoīem in appetēdo & acquirēdo dignitates & honores, magis aūt in cōseruando, maxime vero in amittendo, sed super maxime æternū damnationis supplicium infligendo. Quod aūt ambitio multipliciter torqueat hoīem primo intus in conscīa ondit. Bern. de considera. lib. 3. Dum singuli quæ nostra sunt quęrimus, bi vt inuicem inuidentes exerceamur ad odia, acuimus ad iniurias, armemur ad lites, cauillemus ad dolos, feramur ad detractiones proripiamus ad maledicta, opprimamur a superioribus, opprimentes inferiores. Et post. O ambitio crux ambientium, quō oēs torques. & omnibus places, nihil acrius cruciat, nil molestius inquietat, nil apud miseros mortales celebrius negociis eius, an non limina Apostolorum frequentius terit ambitio, q̄ deuotio, an nō quæstionibus eius tota legū & canonū disciplina insudat. Tertio mouere nos dēt periculorū multorū aggrauatio. Deus enim multum indignatur sicut princeps aliquis indignatur, qñ vult aliquis eius sedē dignitatē vel dñium vsurpare, ipso nō præcipiente, ignorante, vel nolente. Sic qui appetit dignitatem ecclesiasticam vel sęcularem non mandante dño. Heb. 5. Nemo assumit sibi honorē, sed qui vocatur a Deo tanquā Aaron, Non vt Chore. Numeri 16. Vbi patet ira dñi in terræ apertione, & eorum deuoratione. Non vt lucifer. Isa. 14. Ascendam super al. nu. sup astra cęli col. soli. m. Vbi patet ira Dei in tot Angelorum præcipitatione. Sit̄r 4. Reg. 15. de persecutione Azariæ reg. Iuda pp̄ ambitionē sacerdotii summi. Aug In nullo Deum sensi ita iratū mihi, quam in hoc cum indignus essem positus sim ad gubernaculū in apice regiminis ecclesiæ. Maximè aūt, indignatur Deus, qñ videt diabolū. i. diaboli membrum vel ministrum velle sedere in sede sua, eo maxime prohibente. Sicut supra ponitur exemplum de eo qui peruersus sedebat in sede beati Martini, quem pede percussit, & sedem subuertendo cū pręcipitauit & occidit. Secundū periculum est quia impetus hostiū super eum amplius aggrauatur. Sicut ad loca altiora magis irruunt procellæ, fulgura, & venti. Iuxta illud. Perflant altissima venti. Et sicut in bello materiali magis irruūt hostes in maiores, sic in bello spūali contra maiores vitia & dęmones, & tentationes magis irruūt 1. Reg. 31. Irruerunt Philistiim in Saul. Et post. Totum pōdus prelii versum est in Saul. 3. Reg. 22. Præceperat rex Syriæ dicens. Non pugnabitis contra quempiā nisi contra Regem Israel. Quia, diabolus quasi nō curat adeo impugnare alios, vt maiores maximè prælatos, quos si vicerit, alios de facili habebit. Iuxta illud Matth. 26. Percutiam pastorē & dispergentur oues. Hac cautela vtitur diabolus qua dr̄ vsus fuisse in histo. Caroli Rothlādus cōtra Marsitii Saraceni exercitum, cum per proditionē Ganalonis dictus Marsilius occidisset pugnatores Frāciæ ī Rōciuallē, & de viginti millibus Christianorum non remansisset nisi Rothlandus cum centū Christianis quos ille collegerat latitantes in montibus, cupiens vindicare sanguinem Christianum effusum, videns q̄ non essent nisi centum Christiani cōtra quinquaginta millia saracenorū aīauit suos ad vlciscēdū Christi iniuriam & suorū, & q̄ oēs irruerēt vnanimiter contra principem & capitaneum exercitus Saraceni, qui demonstratus eis fuerat. Quod cū fecissent oēm illam multitudinem vicerunt occiso Marsilio, oēs aūt alii occisi aut victi & fugati sunt ab illis centum Christianis. Hac ēt industria legitur in histo. Britonum, Arturus procuratorem Romanorum cum regibus orientalibus & occidentalibus & Romanis qui secum habebāt quadraginta quatuor millia pugnatorum vicisse, præcipiens suis vt relictis aliis tēderent cum impetu vbi erāt reges exercitus & imperatores. Quod & fecerūt & eis occisis oēs alii occisi sunt & victi. Sit̄r vt dr̄ Iudith 15. q̄ oēs exercitus Assyriorum cū audissent decapitatum Olofernē fugit mens, & cōsilium ab eis, qui oēs de facili fugati prostrati sunt ab Hebreis. Tertium periculum est, quia pondus curæ maioris amplius augmentatur, vnus. n. miles qui satis est oneratus de cura aīæ suæ, & vix pōt sufficere sibi soli ardenter appetit, & gaudenter suscipit curam, & onus centum millium aīarum, cū tñ singulis aīabus singuli Angeli præponātur. Maximū est ergo pondus curæ, & maximum opus & laborem requirit, nō ociū. Bern. ad Eugenium Papam. Hō natus in prælatione ad laborem non honorē. 1. Thi. 3. Qui epatū desiderat bonū opus desiderat. Hoc dicebat pro illo tpe qñ mors assidua officio epi imminebat, & labor assiduus & grandis: qm̄ qui aliis pręerant prius quærebantur ad martirium, vt fiebat in tpe Pauli. Vel bonū. i. grande opus quod officiū regiū, vel secundū q̄ dicit glo. eps græcū est nomen dictū ab epi. quod est supra, & copos qd̄ est intentio, vel intendere, quia qui postq̄ constitus suscepit officium epatus desiderat intendere super curā gregis, bonū opus desiderat. Sed pauci sunt, vt dicit Bern. Quis mihi det vnū de numero prælatorū, qui non magis inuigilet in marsupiis euacuandis q̄ in aīabus curandis. Satis. n. patet q̄ pp̄ pinguedinē tpalium dignitates appetunt, & propter honores tpales non ꝓpter onera subleuanda. Legitur. n. in cronicis q̄ oēs Papæ & epi ad martyriū primi requirebantur. Vñ a tpe beati Petri vsq; ad tpa beati Siluestri fuerunt trigintaduo Papæ continue qui p martyrium transierunt ferè oēs. Vñ post beatū Sixtū Papam sedes diu vacauit Papatus, nullus volebat Papatum suscipere, ꝓpter mortis timōrem vel propter adiunctam paupertatem. Sed postquam tpe magni Constantini adiectæ sunt possessiones & tpales honores nec vnus inuentus est qui Papatum respuerit. Multi aūt inuenti sunt postea Papatū ambientes, tunc cum da-

tę sunt

tæ sunt possessiones nobiles ecclesiæ a dicto Constantino, audita est vox dicens. Hodie venenum effusum est in ecclesia Dei. quod verũ fuit de veneno ambitionis possessiones.n.& tpales honores adduxerunt in ecclesiã Dei ambitionẽ. Itẽ anneaũ est onus tpaliũ de quo oportet rõnẽ reddere,& q plura hẽt tpalia plus est oneratus. Quarto mouere nos dẽt seruilis subiectio, ambitiosi namq; procurãt se poni in seruitiis illorũ per quos posse promoueri se sperãt puta prælatorũ, vel principũ, in primis se recipi supplicantes ad aliqua humilitatis officia, & eis sufficit q pedem habeant in curia, cũ autem ingressum primũ habuerint nõ cessant cogitare & precibus procurare q penetrant ad maiora. Nunquã vero contenti adeptis honoribus appetunt, cogitant, somniant, anxiantur, mediatores quærunt, intercessores multiplicant, falsas amicitias simulant, adulãtur, seruiunt, donec ad gradũ cõscenderint altiorẽ. Est.n. videre plurimos aucupes dignitatũ, honorum auidos, adhærere potentibus, tentantes viã qua se possint e latere vel aduerso in altum extollere. Et hoc vel rõne nobilitatis, vel rõne expensarũ, vel munerũ, vel obsequiorum, vel dissimulationũ fictarũ, allegando se indignos esse ad officia dignitatũ, vt ex hoc humiles & digni per consequens reputentur. Sicut patet per exẽplũ de monacho qui cupiens abbas esse, data cuidã principi magna summa pecuniæ, vt per ipsum inuestetur, vel potius intruderetur, ille vocatus ad abbatis officiũ humilitatẽ simulans, vt auidius putaretur nolle refugere & recusare honorẽ,& se tanta dignitate proclamabat indignum. Plane inquit princeps indignus es, quia data mihi pecunia clam emisti, sed per me non stat quin minus pactio cõpleatur. Iustũ est me liberatũ esse, & tu domũ redeas,& qui dignus est præficiatur ecclesiæ destitutę. Tales ergo seruiũt & se bolum seruos efficient, vt quoquo pacto perueniãt ad intẽtũ, nec solũ hoium sed ẽt dęmonũ & oium vitiorũ. Sicut dẽ in gestis Alexãdri. Cũ Alexander p mũdũ pugnaret vt suũ dñium augmentaret, nuncii præcursores intrauerunt siluã venientes ad fontẽ iuxta quẽ morabatur quidã Philosophus nudus se sustentans de fontis gramine,& aqua, qui ita mundũ abiecerat, q nihil de mundanis sibi retinuerat nisi cyphum in quo hauriebat aquam,& tonelli medietatẽ habentẽ vnicũ fundũ clausum, ex alia parte erat apertũ. Cũ aũt ventus flaret & plueret, confugiebat ad illud vas vertẽs fundum contra pluuiã & ventũ contra illud dormiebat, philosophabatur, meditabatur, & quiescebat. Cũ aũt videret nuncios prędictos coniunctis manibus trahentes aquam de fonte,& bibentes, abiecit versus eos cyphũ suũ. Quo viso, illi concurrerunt versus vas in quo erat, q bus ait Nolite mihi auferre quod non potestis conferre, hoc dicebat de solis splendore quẽ ei retinebant vmbra sua. Quærentibus aũt illis cur cyphum proiecerat, ait q doctus fuerat de beneficio quod natura ei præbuerat, nesciens q dedisset ei natura de manibus cyphum, cũ aũt illi se dicerent seruos esse & nuncios magni dñi Alexandri, inquisiuit quis ipse esset, ridẽte qd maior esset dño eorũ, cũ ipse esset dñs dñorũ suorũ. Ductus ad Alexãdrũ pbauit hoc ei sic, quia ipse sibi subiecerat & abiecerat mundũ,& in seruitutẽ redegerat corpus propriũ, & sibi subiecerat etiã cor suũ, vt non seruiret ei faciendo eius voluntatẽ, sed potius eũ artauerat ad faciendũ & sequendũ qd ipse volebat. Quibus oĩbus ipse Alexãder quasi seruus dñis seruiebat & subditus erat, merito dicebat q erat dñs dñorũ suorũ. Quinto nos mouere dẽt exẽplaris instructio. Primo ducet nos exemplũ Christi qui potius fugit regnũ sibi oblatũ q crucẽ, Imo vt dr Ioh.6. Cũ vellent eũ rapere vt eũ regẽ facerent fugit solus. Cũ aũt ad mortẽ eũ quærerent, eis se obtulit dicens Ioh. 18. Ego sum &c. Itẽ beatus Hiero. fugit Romanũ cardinalatũ, & abiit profugus in Ægyptũ. Itẽ Aug. dr q fugiebat ab ea ciuitate, q non habebat epm, ne in epm raperetur, qui ẽt inuitus a btõ Valerio Hiponensi epo est presbyter ordinatus. Itẽ de b. Ambrosio legitur, q cũ esset missus apud Mediolanũ index nondũ baptizatus, cũ mortuo epo vrbis seditio esset populi in ecclesia, intrauit eã Ambrosius ad ppłm sedãdũ, vox infantis sonuit in ecclesia vt Ambrosiũ eligerent, ad quã vocẽ in eũ oẽs cõsentiunt, qui fugiens ab ecclesia ascendens tribunal promittẽs tormenta electoribus suis cũ nec sic cessarent, ait. Philosophiã sequar nisi quieueritis. Cũ nec pp hoc permitterent, quasdã meretrices fecit ad se ingredi vt sic cessarent. Cũ aũt de nocte egrederetur furtiue de Mediolano & fugeret, Deo volente per errorẽ noctis in mane in porta vrbis Mediolanen. inuentus & captus,& baptizatus, die octaua in epm est ordinatus Itẽ de btõ Greg. legit, q cũ esset nobilis de genere senatoriũ, defunctis parentibus suis, mundi honores fugiens, & de pãtrimonio septẽ abbatias fundans factus est monachus, mortuo Papa Pelagio oẽs pp̃lus Romanorũ eũ Papam elegit, & Mauritius imparator eũ inuitũ & renitentem confirmauit. Cũ portæ vrbis ita seruarẽtur ne posset effugere, obtinuit a quibusdã negociatoribus, vt eũ intra doliũ super quadrigam educerent ab vrbe, & cũ per triduũ latuisset, cũ Romanus populus ieiuniis & orationibus pro eo se affligerent, columna lucis tertia nocte vbi latebat super eũ descendit per quã quidẽ inclusus Angelos ascendentes & descendentes vidit,& sic ibi inuẽtus ad Papatũ reductus est. Et ita Greg. pollẽs virtutibus inuitus & coactus incedit ad regimẽ aĩarũ. Itẽ in vitis patrũ de beato Arsenio legimus, q cũ esset maximus in curia imperatoris & honoraretur,& oraret quõ saluus fieret, vox facta est ad eũ dicens. Arseni fuge hoĩes & saluaberis, qui ex tunc fugit curiã & honores. Itẽ.b. Marcus euangelista discipulus. b. Petri Apostoli abscidit sibi pollicẽ, ne ad sacerdotalem honorẽ posset promoueri, sed Deo volente factus est primus Alexandriæ patriarcha. Itẽ in vitis pa. legitur, q conuenerunt oẽs sancti seniores qui habitabãt in Syth. & consenserũt vt patrẽ Isaac ordinarẽt eis in presbyterũ. Quod audiẽs dictus Isaac fugit in Ægyptũ latẽs in quodã agro indignũ se reputans. Cũ aũt multi sequerentur vt eũ comprehenderent, fatigati ex itinere dimiserunt asinũ, qui vitæ necessaria eis portabat ad pascendum, qui pascendo venit vbi senex latitabat, die aũt illuscente requirentes asinum suũ venerũt & inuenerũt eũ in loco vbi senex latitabat,& admirantes Dei dispensationem volebant eũ ligare & constringere & secũ reducere. Senex aũt non permisit dicens. Iam non possum vobis cõtradicere, quia forsitan Dei voluntas est, licet sim indignus, vt sic voluntas vr̃a fiat. Ad idẽ est exẽplum de priore Claræu. Gaufredo nõie, q cũ ipse esset electus eps Tornacen & ab Eugenio Papa & beato Bernardo abbate suo cogeretur onus epatus illius accipere, pstrauit se ad pedes beati Bernardi & clericorũ in modũ crucis & ait. Monachus fugitiuus si me elegistis esse potero, eps oũnq̃ ero. Cui laboranti in extremis quidã monachus aderat, q multũ eũ dilexerat vicenersa,& ait ei. Adiuro te per Deũ charissime q si Deus tibi concesserit, certifica me de statu tuo post mortẽ. Qui eũ post mortẽ eius oraret prostratus ante altare apparuit ei dictus Gaufredus dicens, q ipse erat quẽ admirauerat. Cum aũt ille quæreret, quõ esset ei, rñdit. Bene per Dei grãm. Verũtñ est mihi a beata Trinitate reuelatũ, q si fuissem de numero epõrũ, essem de numero reproborũ & damnatorũ. Sexto mouere nos dẽt malæ mortis incursio, quia ambitiosi frequenter turpiter,& subito moriuntur, qd patet ex multis Bibliæ locis Ex numeri. 16. patet per exemplũ Chore & sociorum, qui ambientes sacerdotiũ subito a terra absorpti sunt,& in infernum descenderunt. Item Iud. 9. per exẽplũ Abimelech qui a muliere est excerebratus, percussus superiore lapide, & a gladio armigeri percussus & occisus. Itẽ de Absalõ qui ambiebat regnũ, qui suspẽsus per capillos a Ioab tribus lanceis est perforatus. 2. Reg. 18. de morte Adoniæ, qui dixerat. Ego regnabo. 3. Regũ 1. Itẽ. 2. Macb. 7. De ambitione Alchimi, de morte eius detestabili quõ paralisi percussus obmutuit. De inopinata & turpi morte ambitiosorũ refert Gotfridus Parisiensis, q cũ Darius esset victus ab Alexandro & fugeret a facie eius, quidã serui eius in fauorem dicti Alexandri confossum Dariũ semineceẽ reliquerunt. Cũ aũt hoc fuisset Alexandro intimatũ, fecit præconizari, q quicunq; hanc vindictã de aduersario suo ei fecisset, si hoc ei notũ esset, super oẽs hoĩes eos exaltaret. Cũ aũt illi credẽtes se sup oẽs hoĩes exaltari sese manifestauerint,& eos Alexander super oẽs altius suspendit, vt sui terrerentur, ne de eo similia attentarẽt. Itẽ 1 lib. Fa. 4 ca. 6. q beato Theoderico deberet succedere in epatu Lingone. Cũ aũt Thedericus per regis francorũ violentiã esset expulsus, quidam Siluester ei substituitur, qui dũ res epales occupasset & apud lindo. iret pro epali benedictione suscipienda a beato Niceno Archiepo, epilẽtico morbo correptus, eũ per duos dies continuos mugitus dedisset, tertia die spm exalauit. Post hunc aũt elegerunt lingonenses Papulũ. qui fuerat Archidiaconus Edueñ, quẽ multa iniqua egisse dicunt, qui cũ octauo epatus sui anno dyocesim suam visitaret, dormienti apparuit beatus Thedericus dicens vultu minaci. Quid, hic ita agis quid sedem meã polluis Papulle? quid ecclesiã peruadis? quid oues dispergis? cede loco, relinque sedẽ, abscede longius a regione. Hæc dicens cũ ictu valido virgam q habebat in manu eius pectori impulit, ex quo euigilãs dũ cogitat quid hoc esset dolore maximo in loco illo in quo depulsus fuit virga pastorali affligit, cibũ & potũ abhorret,& mortẽ pximã pstolatur, & in his afflictionibus cũ die tertia sanguinem ore proiecisset, cũ eo spm exalauit. Septimo mouere nos dẽt æternæ mortis inflictio. Baruch. 3. Vbi sunt principes gentiũ &c. Et post. Non est finis acquisitionis eorũ nẽs, exterminati sunt,& ad inferos descenderunt. Numeri. 16 Chore & sui oẽs descenderũt in infernũ Isa. 14. de lucifero q dicebat, Ero similis altissimo, supra astra cæli col. so. me. & ascendã sup alti. nu. &c. Et post. Vsq; ad infernum

num detraheris, &c. Et post. Detracta est ad inferos superbia t. Bern. Ambi primatum, possi de Archidiaconatum, ascende ad Episcopatum gradatim ascendens, veruntamen vsque ad inferni nouissima descendes.

De Hipocrisi. Dist. X.

Deinde considerandum est de hipocrisi. Sicut aűt ambitio est appetitus honoris, ita hipocrisis est appetitus apparentiæ. De hac autem consideranda sunt tria, Primo quid sit hipocrisis, & quale peccatum sit. Secundo, quæ debent nos mouere ad vitandum hoc vicium. Tertio de differentijs, vel modis eius. Circa primum sciendum, q dicit Isido. li. Ethi. Hipocrita Græco sermone in Latino simulator interpretatur, q dum intus vitijs plenus sit, bonum se palam ondit, hipo. enim falsum, crisis iudicium interpretatur. Vñ nomen hipocritæ tractum est a specie illorum, qui in spectaculis facies suas operiunt, distinguẽtes vario colore facies suas, vt ad personæ, q̃ simulant colorẽ perueniant, modo in specie viri, modo in specie mulieris, vt in ludis populum fallant. Vñ Aug. in li. de sermone dñi in monte, dicit, q sicut hipocritæ simulatores aliarum personarum agũt partes illius, qđ non sunt. Non.n. qui agit partes Agamẽnonis vere est ipse, sed simulat eum, sic in Ecclesia, & in omni vita humana, q se vult videri, qđ non est, hipocrita est, simulat.n. se iustum, qđ non exhibet. Item Greg. 18. mor. 4. Hipocrita, q Latine dr̃ simulator iustus non esse appetit, sed videri. Et iccirco auarus raptor est, q dum iniqua agens de sanctitate desiderat venerari, laudẽ vitæ rapit alienæ. Hipocritarum vero studium esse solet, vt qđ sunt supprimant, & hoc qđ non sunt, esse se hoĩbus innotescant, refugiunt videri, qđ sunt, & ante oculos hoĩum superducta innocentiæ quadam honestate se vestiunt. Vñ recte per Euangelium voce nostræ redemptoris increpantur, cum eis dr̃. Væ vobis hipocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis, &c. Math. 23. Sic ergo patet, q hipocrisis est simulatio, non quæcunq;, sed solũ illa, q̃ simulat personam alterius, sicut cũ peccator simulat personam iusti. Nota tñ, q si quis habitum sanctitatis assumpsit, puta religionis, vel clericatus, intendẽs se ad statum perfectionis trãsferre, qa habitus ille significat statũ quo quis ad pfectionis opera obligatur, sed si p infirmitatem deficiat, non est simulator, vel hipocrita, quia non tenetur suum manifestare peccatũ sanctitatis habitum deponendo. Si aűt sanctitatis habitũ assumeret, ad hoc vt se iustũ ostentaret, esset hipocrita, & simulator. Vlterius notare debemus, q cum in hipocrisi sint duo. s. simulatio sanctitatis, & defectus eius, si hipocrita dicatur ille cuius intẽtiõ fert ad vtrunque, vt. s. aliquis non intendens sanctitatẽ hr̃e solũ appetat sanctus apparere sicut in scriptura sacra accipi solet, sic hipocrisis est peccatum mortale. Vñ Hiero. super Isa. 12. dicit in gl. q in comparatione duorum malorum leuius est aperte peccare q̃ sanctitatẽ simulare. Et sup illud Iob 2. Sicut dño placuit, &c. dicit glo. q simulata æquitas non est æquitas, sed duplicatũ peccatum. Item super illud Tren. 4. Maior facta est iniquitas populi mei peccato Sodomorũ, dicit gl. Scelera alr̃ plangũtur, q in hipocrisim labitur, cuius iniquitas maior est peccato Sodomorum. Item Iob 13. Non veniet in conspectu eius oĩs hipocrita. Si aűt dicatur hipocrita ille, qui intendit simulare sanctitatẽ a qua deficit p peccatum mortale, tunc q̃uis sit in peccato mortali, ex quo sanctitate priuatur, non tñ ipsa simulatio semper est peccatum mortale, sed qñque veniale. Hoc aűt discernendũ est ex fine, qui si repugnet charitati Dei, vel proximi erit peccatũ mortale, puta cum simulat sanctitatem, vt falsam doctrinam disseminet, vel assequatur ecclesiasticã dignitatem indignus, vel q̃cunq; alia tpalia bona, in qoibus finẽ constituit. Si vero finis intentus non repugnet charitati Dei, vel proximi, sic est peccatũ veniale, puta cum in ipsa fictione delectatur, de quo dicit Philosophus. 4. Eth. q magis vr̃ vanus, q̃ malus. Eadẽ est rõ de mendacio, & simulatione. Contingit tñ qñque, q aliquis simulat sanctitatis perfectionem, quæ non est de necessitate salutis, & talis simulatio nõ semper est peccatum mortale, nec semp est cũ peccato mortali. Circa fm sciendum, q ad hipocrisis vitium detestandum mouere nos debet primo exhortatio scripturarũ, Scđo opus rerum naturæ, Tertio consideratio figurarũ, Quarto pœnæ futuræ. Primo inquam mouere debet exhortatio scripturarum. Cõtra nullos.n. alios peccatores magis inuehit scriptura sacra, & etiam Christus in prædicationibus suis, q̃ contra hipocritas. Eccl. 1. Ne accesseris ad Deũ duplici corde, neq; fueris hipocrita in conspectu eius. Leuit. 19. Non indueris vestem lana linoq; contextam. Math. 5. Attendite ne iustitiã vestrã faciatis coram hoĩbus, vt videamini ab eis. Sequitur. Nolite fieri sicut hipocritæ tristes, &c. In quo capitulo, & in multis alijs ostendit scriptura qño Deus hipocrisim detestat̃. Sequitur. Math. 23. Vbi octo maledictiones per ordinem describuntur a Dño. Væ vobis, &c. Prima est, quia regnum cœlorum nõ intrant, sed illud alijs obturant. Secunda quia bona spiritualia simulabant, tpalia deuorabant. Tertia, quia erant hoĩes cum multo labore venantes, & ad inferos ducentes. Quarta quia erant minora venerantes, & maioribus non deferentes. Quinta quia erant minora soluentes, & maiora relinquentes. Sexta quia exteriora colentes, & interiora negligentes. Septima quia erant oculos hominum ludificantes, & Dei oculos contemnentes. Octaua, qoia erant patres suos accusantes, & se excusantes, & grauiora scelera consumantes. Secundo mouere debet opus naturæ. Natura enim vt dicunt Philosophi in operibus præponit interiora exterioribus. Primo enim in formatione corporum sensibilium, & maxime hoĩs operatur circa interiora, vt circa cor, & epar, & pulmonem, q̃ vitam administrant, anteq̃ circa formam exteriorem. Item in arboribus, & plantis circa germina, & radices, & in occulto operat̃ primo, q̃ in aperto. Contra hipocrita totam, & primam curam suã ponit circa exteriorem apparentiam relicta cultura, & cura interiorum. Eccl. 19. Est qui nequiter se humiliat, & eius interiora plena sunt dolo. Isa. 9. Oĩs hipocrita nequã quasi non æquus, sed iniquus, quia de minimis maximam, & de maximis minimam curam gerit, vt dicit B. Bern. Non enim est æquum magis curare de serpellaria, q̃ de trossello, de exterioribus, q̃ de interioribus. Tertio mouere debet comparatio figurarum. i. diuersæ rerum similitudines, & figuræ quibus hipocritæ comparantur. Hipocritæ nempe in scripturis comparantur quibosdã auibus, aĩalibus, arboribus, & herbis, & quibusdã artificialibus. Auibus quidem, vt Cigno, qui sub pluma alba habet carnem nigram. Item similis est Strutioni, cuius penna similis est auibus generosis. s. Herodij, & Accipitris, quæ sub pẽnis quas exterius ostendit habet pedes ferinos, quia hi sub similitudine virtutum habent effectus, & voluntates bestiales, oua sua derelinquit in terra, quia opera sua proijcit in terrenis dũ ea facit p eis. De hoc Iob 39. Pennas structionis, &c. Item similis est Vpupæ, quæ licet sit auis picturata, & cristata, tamen in stercore nidificat, & quiescit. Similiter hipocrita in stercore immundæ conscientiæ nidificat, & quiescit. Hæ aues fm legem immundæ sunt, & prohibitæ comedi. Leuit. 11. Et nos cauere debemus imitationem hipocritarũ. Item similis est Pauoni, qui prætendit pennas angelicas, & habet pedes latronis, & caput serpentis, quia cum imaginem virtutum extra ostendunt, pedes latronis habet. i. affectus capiendi, & seducendi, caput serpentinum habet dum in principio seducere intendit, prætendens faciem virgineã. i. simplicem apparentiã, vt ille serpens, qui seduxit Euam, caudam tñ habet serpentinã, qa in fine venenum mortiferum immittit. Item similis est Vespertilioni, & auibus nocturnis, qui lucem odiunt. Narratur, q cum aues conuenirent venit inter eas Vespertilio occultans quatuor pedes, & extendens alas fingebat se esse de illis non de quadrupedibus. Cum autem aĩalia conuenirent veniebat ad congregationem eorum clausas tenens alas, & quatuor pedes prætendens, vt oñderet se esse de illis. Qđ aduertẽtes tã aues, q̃ aĩalia odiosũ eũ habentes, & persequentes, de societate sua proiecerunt. Sic est de hipocritis, qui aliqñ sunt cum bonis, & habitum sanctitatis ostendũt, & quasi alas extendunt, dum similitudinẽ sanctitatis, & honestatis prætendunt. Cũ aűt in congregatione malorũ cum dissolutis, & bestialiter viuentibus pedes suos. i. bestiales affectus suos dissolutos præ alijs oñdunt, qñ præ alijs dissoluunt̃ alis honestatis suspensis, & ideo deprehensi merito sunt, & a bonis, & a malis euitandi, & iõ tanq̃ aues noctis lumen æternum sustinere non poterunt, nec dei faciem videbunt. Iob 13. Nõ veniet in conspectu eius oĩs hipocrita. Item similis est hipocrita qoibusdam aĩalibus, vt Lupo. Sicut dr̃ Math. 7. Intrinsecus aűt sunt lupi rapaces. Dicit Aristo. in libro de naturis aĩalium, q lupi Africani sibilos pastorum fingunt, & oues eos esse pastores credunt, & ad eos conueniunt, & ipsi eas postq̃ tenuerint diripiunt. Ioh. 10. Lupus rapit, & dispergit oues. Item vr̃r esse nutriti a lupis infernalibus, lupi enim quando rapiunt pueros, & nutriunt, qñ vident eos velle se erigere sursum fm qđ naturale est eis eos in capite cauda percutiunt, vt ad terram se prosternant. Sic Diabolus facit, vt isti ad terrena semper intendant. Legitur de Nabuch. Dan. 4. q tandiu mutatus in bestiam permansit, vsque quo ad cœlum oculos leuauit. Item similes sunt vulpibus, qui fingunt se mortuas, & ad capiendum corniculas extrahunt linguas. Vnde dicitur, quod aliqua aliquando se mortuam simulauit videns quadrigas alecibus oneratas, quæ cum a mercatoribus crederetur mortua, & esset super quadrigam posita aleca deuorabat. Sic ipsi animas, & ecclesiarum bona quibus præponuntur deuorant. In hoc etiam similes sunt vulpi, quæ solam pellem exteriorem habet bonam, & sola eorum conuersatio exterior etsi bona non est, bona tamen videtur. Ezech. 13. Quasi vulpes in deserto Prophetæ t. erant. Bernardus super Can. Hi sunt oues habitu, vulpes actu, crudelitate lupi, qui

boni videri, & non esse, mali esse, & non videri volunt, etenim minus semp malitia palã nocuit. Nullus.n. bonus nisi boni simulatione deceptus est. Ita ergo boni in bonorum medio apparere student, vt proximi edificentur, mali volunt, vt plus malignent, nec est apud eos virtutes colere, sed vitia colorare quasi quodã virtutum minio. Itẽ similes sunt ericijs, qui spinis suis ita pomis conteguntur, q non apparet in eis caput nec pedes, sed si in vase aqua pleno superponunt nantẽs osñdunt quale caput, & pedes habent. Sic hipocritæ vhr circũsepti asperitate pñiæ q̃ diu sũt pauperes, sed postq̃ pficiuntur honoribus nando diuersas delitias, & diuitias congregando, reiectis aculeis asperitatis, & pñiæ osñdũt caput intentionũ suarum, & pedes affectionũ malarum, & iõ studebant, & pñiæ signa osñdebant, vt dignitatibus pficerent, & in delitijs voluptarent. Itẽ sunt similes Simiæ de qua dicunt naturales, q licet nullũ aĩal sit hnĩ similius extra, ĩtus tñ est maximè dissimile. Sic vita hipocritæ extra vr rõnalis, intra tñ est rationi maximè dissimilis. Itẽ similes sunt lamijs, q̃ facies dñi hñt virgineas, pedes æquinos, catolos quos lactare debẽt laniãt. Isa. 34. dr de Ecclesia. Erit cubile draconũ, & pascua strutionũ. Et post. Pilosus saltabit, ibi cubabit lamia, ibi foueã babuit ericius &c. Item similes sunt araneæ, q̃ se totã euiscerat, vt capiat muscas. Sic hipocrita se, & totã subtilitatẽ suã apponit, vt capiat muscas laudis humanæ, vel alicuius bñficij tpalis, & hoc est tota fiducia eius. Ioh. 8. Quæ est.n. spes hipocritæ si auare rapiat sicut tela araneæ fiducia eius. Itẽ similis est hipocrita Angelo Sathanæ, q se transfigurat in Angelum lucis, quia hipocritę extra sũt hoies, sed intus sunt Dæmones, Angeli sunt in exteriori apparẽtia, sed interius sunt Angeli Sathanæ in lucis Angelos transformati, vt decipiant hoies simulata sanctitate. Refert magister Iacobus, q cum quidã Abbas Cystercien. rediret a capitulo cum quodam Monacho multum literato, & essent in medio cuiusdã siluæ errantes, occurrerunt eis q dã, q videbãtur valde religiosi, rogantes eos, vt declinarent ad abbatiã suã. Qđ cum facerent, videbatur eis ornatissima, & ordinatissima abbatia illa in oĩbus officinis. Et cum viderent iacere in lectis pulcherrimis, Garsiones, & Monachi horrore concussi non poterant quiescere, sed & eqoi nitebantur capistra sua rũpere, & fugere, nec de auena sibi apposita gustabant. Cum aũt facto mane vellent recedere, venit Abbas illius abbatię rogans enixe, vt loqueretur aliquis eorũ in capitulo. Qđ cũ intrallent videntes maximum capitulum, & monachorum maximam societatẽ, mirati sunt de apparentia maxima religionis, & de spiritualitate maxima monachorum. Cum aũt ad præceptum Abbatis dictus monachus prædicaret, æstimans eos spiritualissimos, vt ipsi apparebant, incæpit loqui de Hierarchijs, & ordinibus Angelorum. Cum aũt primo loqueret de inferiori ordine Angelorum, & deiectione malorum, qui nõ steterũt, exiuit maxima multitudo de capitulo. Similiter cũ de tertio ordine, & alijs loqueretur multi exibant. Cum aũt ad vltimum paucissimi remansissent, indignatus monachos quæsiuit quid hoc esset. Tunc Abbas ait. Nos sumus de illis Angelis de quibus loqueris. Illi aũt de quorũ ordine, & ruina loquebaris, cũ de hoc loquebaris recedebant, non valentes ferre verba suæ deiectionis. Nos qui remansimus sumus de superioribus ordinibus de quibus nõdum locutus es, nec volumus vltra audire verba toa, & hoc dicto ipsi cum abbatia sua cũ maximo sonitu euanuerunt. Dicti aũt monachi se inuenientes inter dumos, & paludes, vix ad viam redire potuerunt. Item similes sunt quibusdam arboribus, vt viti siluestri, q̃ primo floret ĩ vere, & redolet in Autumno, fert pro fructu labruscas. Isa. 5. Expectaui, vt faceret vuas & fecit labruscas. Similiter, & arundini, q̃ pro fructu fert lanuginem. Sap. 5. Quasi lanugo, q̃ a vento tollitur. Math. 11. Arundinẽ vento agitatam. Arundo luto radicatur, vacua eleuatur, lanugine fecundat, Sic hipocritę cum sint vani vana opera habẽs, sicut Apoc. 3. dicit dñs de Epõ Sard. Nõ inuenio opera tua plena corã Deo. Item sunt similes arbori sambucæ, quæ gratũ, pulchrũ, & odoriferum prætendit florem, fructũ fert tetrum, & contagiosum. Sic hipocrita licet primo habeat apparentiã honestatis, in fine exhibet opera fęditatis. Aliquando, sed rare fit, qđ asserit B. Greg. Turon. in Hist. Francorum 4. li. 11. c. qñ ante mortem Theotenaldi Regis Francorum arbor sambucæ sine vitis coniũctione vuas maturas protulit, & quæ grana nigra dare solita est, dedit grana racemorum. Sic fit miraculose qñ hipocrita aliquis ad Deum conuertitur, qui faciebat opera fœda, in charitate manens fert opera Deo grata. h. d. dictus Gregorius se vidisse. Item sunt similes arboribus Sodomorum, de quibus in Hist. Scholastica dr, q ferunt iuxta mare mortuum poma liuida apparentia exterior, sed cum matura creduntur, & aperiuntur, scintillis plena inueniuntur. Sic opera hipocritarũ, quæ vhr modo viua, inueniuntur in morte coram Deo, & sanctis morte plena. Itẽ comparantur mirice, quæ fert florem pulchrum, & multum in fine fructum inutilem, & vacuum. Hiere. 17. Erit quasi mirice in deserto. Item similis est ligno putrido, qđ de nocte lucere vr, sed de die esse potridum apparet. Sic hipocrita in nocte vitæ pñtis vr esse aliquid lucidum, & pulchrum, sed in die æternitatis apparebit esse lignum putridum æternis incendijs præparatũ. Itẽ comparatur quibusdã graminibus, vt dicit B. Greg. in moralib. super illud Iob 8. Nunquid virescere potest scirpus absque humore, & carectũ sine aqua ante oẽs herbas arescit cum adhuc sit in flore, nec manu carpatur. Sic spes hipocritæ peribit. Gloss. ibi. Scirpus intus est vacuus, carectum manum tangentis lædit, quia hipocrita correctionem non recipit, sed ad dilacerandum vitam aliorum prorumpit, alios enim iudicat, & reputat peccatores, & habens trabem in oculu suo, videt festucã in oculo fratris sui. Contra quem dñs Math. 7. Hipocrita eijce primum trabem de oculo tuo, &c. Correptionem aũt non recipit, vel q a nõ curat esse bonus, sed solum apparere, vel quia culpam suam non recognoscit, plus eis credens, qui eum sanctum prædicant, & credunt, q̃ conscientiæ suæ, quia sunt illi plures, & conscientia cæca est. Contra quos poeta. Plus alijs de te, q̃ tu tibi credere noli. Greg. super illud Iob 26. Non clamabunt cum vĩcti fuerint. Victi non clamant, quia humana auiditate superati sanctos se putant, etiam cum in peccatis moriuntur, sicut patet in vitis patrum. Qoidam frater interrogauit senẽ, quid saluat hominem? Rñdit senex. Opus. Hoc probauit per exemplum illius solitarij, de quo tanta opinio habebatur in ciuitate, q oẽs conuenerunt in eius transitu cum cereis, quem vidit quidam sanctus a Dæmonibus violẽter extrahi, & deportari, de quo hr supra de morte. Item comparator hipocrita quibusdã artificialibus, sicut Idolo, cuius tota cultura, & apparentia est exterius. Zach. 11. O pastor, & Idolum, qñ nec habet vitam gratię, nec motum virtutũ, vel affectionum ad benè operandum, nec sensum compassionis, vel deuotionis, magis enim vult apparere bonus, q̃ esse, magis hñt simulacra bonorum, q̃ vera bona. Sen. Apud iniquos nõ sũt vera bona, sed simulachra bonorum. Item similis est statuæ, quã erexit Nabucho. quæ exterior erat aurea, intrinsecus lutea, tales constituit in Ecclesia, vt ab hominibus adorarentur. Itẽ similis est statuæ, quæ inuẽta est loco Dauid in lecto eius. 1. Reg. 19. Item hipocrita est figmentum, qđ dr chimera, vt sit in sola hominum opinione, sed in re nihil. Item hipocrisis dr esse fermentum. Luc. 12. Attendite a fermento Pharisæorum, qđ est hipocrisis. Et dr esse fermentum, quia hipocritæ suo malo exemplo, vel mala doctrina corrumpunt alios. 1. Corin. 15. Modicum fermentum totam massam corrumpit. Ioh. 24. Qui regnare facit hipocritam pp peccata populi, quia scilicet eorum superbia meretur illud, vt superioribus corruptis corrumpantur & ipsi. Vnde hipocrisis comparatur lepræ, quæ est morbus contagiosus, q cũ nascitur in capite, & maxime in oculis, inferiora membra corrũpit. Isa. 1. Omne caput languidũ, &c. Et post subiungitur facilis corrupto inferiorum. A planta pedis vsque ad verticem nõ est in eo sanitas. Item hipocrita comparatur sterquilinio niuibus cooperto, & sepulchris ornatis, & parietibus dealbatis, calicib⁹, & parapsidibus exterius mũdatis, intus aũt fecib⁹ plenis Mat. 15. & aureo calici Babilonis. Apoc. 16. Quarto ad hipocrisis vitiũ detestandum mouere debet horror pœnæ futuræ, quia videlicet finaliter damnabunt. Ioh. 13. Non veniet in conspectu eius oĩs hipocrita. Veniet quidem ad iudicium condemnandus, & de sua occultata malitia confundendus, sed non veniet saluãdus ab eo, & faciem eius gloriosam visurus. Item Ioh. 27. Quæ.n. spes mea si auare rapiat? &c. Sequitur. Nõ liberabis Deus aĩam eius, nec audiet clamorem eius cum venerit angustia super eum, sed separabit eum a se, & exponet Diabolo. Sicut malum seruũ de quo dr Matth. 24. diuidet eum. i. a se separabit, partemq; cũ hipocritis ponet, ibi erit fletus, & stridor dentium. Circa tertium sciendum, q hipocrisis quatuor sunt dfiæ, vel species. Prima species est qñ aliquis simulat se hñe, qđ non habet, & facere, qđ nõ facit. Sicut illi, qui facies suas exterminant pallore. s. & macie, vt appareant hominibus ieiunãtes, cũ tñ non ieiunent. 1. Thi. 4. In hipocrisi loquentium mendacium. Secunda species est eorũ, qui bona quidem faciunt, sed ea fœdant intentione corrupta. Math. 6. Cum facis eleemosynam noli canere ante te, sicut hipocritæ faciunt. Tertia species est quando bonis obumbrationibus mala sua depingunt, contra quos Math. 15. Væ vobis hipocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis, &c. Vel qui sumunt habitum sanctitatis, & non habent actum. Illi sunt similes Symoni Cyreneo, qui Crucem domini in angaria portauit, non q eum introduceret in Paradisum, sed alios: de quibus B. Bern. Væ portãtibus Crucẽ non sicut Saluator suam, sed sicut ille Symon Cyreneus alienã. Væ cytharedis cytharizãtibus nõ vt illi de Apoc. ĩ cytharis suis, sed ĩ alienis. Vę semel, & vę iterũ super bas paupertibus crucẽ Xpi portãtib⁹, & Xpm nõ sequẽtib⁹. Qui

nimirum

nimirum ei passionibus participātur, humilitatē sequi negligūt duplici contritione contententur, qui hmōi sunt, qui pro tpali gloria tpaliter se affligunt, & in futuro pro interna superbia ad æterna supplicia pertrahuntur, laborant cū Christo, sed non regnant cum eo, Christū in paupertate sua sequūtur. De torrente in via bibunt, sed non exaltabūt caput in patria. Quarta species est, qñ aliquis simulat se velle occultare bona sua, cū tñ desideret ea esse manifesta hoībus ne appareat esse hipocrita, & vt melior appareat hoībus. Contra tales Math. 6. Cum oratis nō eritis sicut hipocritæ tristes, qui amant in synagogis, & in angulis platearum stantes orare, vt videantur ab hoībus, vt videlicet hoīes eos velle latere videant, amen dico vobis receperunt mercedem suam. De Iactantia, singularitate, & Arrogantia, require supra, inter gradus superbię. Item de Iactantia, supra primo libro.

De Ironia. Dist. XI.

Deinde considerandum est de Ironia. Circa quam consideranda sunt duo. Primo vtrum ironia sit peccatum. Secundo de comparatione eius ad iactantiam. Circa primū sciēdum, q ironia dr̄ duobus modis. Vno modo ſm vulgarē modū loquendi qñ. s. aliquis in proferendo aliquid pertinens ad laudē alterius intendit contrarium, v. g. Volens vituperare aliquē de feritate dicit. Tu multum es benignus. Vel de in patientia seu ira dicit. Tu multum es patiens. Vel, o quantū tu es benignus, & patiens, & hmōi. Ironice loquebat Apostolus j. Cor. 6. Secularia iudicia si habueritis contemptibiles, qui sunt in Ecclesia illos constituite ad iudicandum. Quod aūt ironice loquerēt ondit cū alio subiungit dicens. Ad verecundiam vestram dico. Alio modo dr̄ ironia ſm Philosophum 4. Ethi. per q̄ aliquis minora de se fingit. Hoc aūt pōt contingere dupliciter. Vno modo salua veritate, dum. s. maiora, quæ sunt in seipsis reticent. Quidam vero minora detegunt, & de se proferunt, q̄ tñ in se esse recognoscūt, & sic minora de se dicere non pertinet ad ironiā, nec est dictū ſm genus suum, nisi per alicuius circunstātiæ corruptionē. Alio modo aliquis dicit minora a veritate declinans, puta cū asserit de se aliquid vile, qđ in se nō recognoscit, aut cū negat de se aliquid magnū, qđ tñ percipit in se esse, & sic pertinet ad ironiā, & est semper peccatum. Vñ dicit Aug. super Ioh. Nō ita caueatur arrogantia, vt veritas relinquatur. Et Greg. dicit, q incautē sunt humiles, qui se mentiendo illaqueant. Salomon aūt non est mentitus, dicendo Prouer. 30. Stultissimus sum virorum, & sapientiā hoīum non est mecum. Similiter nec Amos Propheta qñ dixit, Non sum Propheta nec filius Prophetæ. Duplex. n. est sapiētia, & duplex stultitia. Est. n. quædam sapientia ſm Deum, quæ humanam, vel mundanam stultitiam habet adiunctā, ſm illud 1. Cor. 3. Si quis inter vos sapiens vr̄ esse in hoc sęculo stultus fiat, vt sit sapiens. Alia vero est sapientia mundana, q̄ vt ibidē subdit stultitia est apud Deum. Ille ergo, qui a Deo confortatur confitetur se esse stultissimum ſm reputationem humanam, quia. s. humana contemnit, qui hominē sapientia quærit. Vñ & ibidem subditur. Et sapientia hominum non est mecum. Et postea subdit. Et noui sanctorum scientiam. Vel pōt dici sapiētia hominū esse, quæ humana rōne acquiritur. Sapientia vero sanctorum, q̄ ex diuina inspiratione hr̄. Amos aūt negauit se esse Prophetam origine, quia. s. non erat de genere prophetarum. Vñ & ibidem subdit, nec filius prophetæ. Circa ſm. s. de comparatione ironiæ ad iactantiam. Sciendum, q vnum mendacium dr̄ esse grauius altero. Qñque quidem ex materia de qua est, sicut mendacium qđ fit in doctrina religionis est grauissimum. Qñque aūt ex motiuo ad peccandum, sicut mendacium perniciosum est grauius, q̄ officiosum, vel iocosum. Ironia aūt, & iactantia circa idē mentiuntur, vel verbis, vel quibuscunque exterioribus signis. s. circa conditionem psonæ, vñ quantū ad hoc æqualia sunt. Sed vt plurimum iactātia ex turpiori motiuo pcedit. s. ex appetitu lucri, vel honoris. Ironia vero ex hoc q fugit, licet inordinate p electionem alijs grauius est. Et ſm hoc Philosophus dicit, q iactātia est grauius peccatum, q̄ ironia. Contingit tñ qñque q aliquis minora de se fingit ex aliquo alio motiuo, puta ad dolosē decipiendum. Et tunc ironia est grauior. Et nota, q cum duplex sit excellentia. Vna quidem in tpalibus rebus, alia vero in spiritualibus. Contingit aūt, q aliqui per exteriora signa, vel per verba prætendunt quidem defectum in exterioribus rebus, puta p aliquam vestem abiectā, aut per aliquid hmōi, & per hoc ipsum intendit ostentare aliq̄ excellētiā spūalē, sicut dñs de quibusdā dicit Math. 6. Quòd extermināt facies suas, vt appareāt hoībus ieiunantes. Vnde isti simul incurrunt vitium ironiæ, & iactātiæ, tamen ſm diuersa, & propter hoc grauius peccant. Vnde, & Philosophus dicit in 4. Ethi. q & superabundantia, & valde defectus iactantium est. Propter quod de Augustino legitur, quòd neq; vestes nimis preciosas, neque nimis abiectas habere volebat, quia in vtroque homines suam gloriam quęrunt.

Deinde considerandum est de adulatione. Circa quam cōsideranda sunt tria. Primo quid sit adulatio. Secundo vtrū sit veniale, vel mortale peccatum. Tertio, q̄ pnt & debent mouere ad hoc vitium detestandum. Circa primum sciendū est q amicitia vera, & affabilitas, & si principaliter intēdat delectare illos cū quibus viuit seu amicabiliter conuersat, tñ qñ expedit, vel pp bonum non veretur, vel refugit cōtristare, vel pp bonum proximi consequendū, vel pp malum aliqđ excludēdū, sicut dicit Philosophus 4. Eth. Et Apostolus 2. Cor. 7. Si contristaui vos in Epistola non me pœnitet. Et Sequitur. Gaudeo nō qa contristati estis, sed qa contristati estis ad pœnitentiam. Si ergo velit aliquis illos quibus conuiuit in oībus delectare in loquendo, profecto excedit modum in delectādo, & ideo peccat p excessum. Et si quidem hoc faciat sola intentione placendi, vel delectandi, placidus ſm Philosophū appellat. Si aūt hoc faciat intētione alicuius lucri consequēdi, vocatur blanditor, vel adulator. Cōiter tñ solet nomen adulationis attribui oībus, qui supra modum debitum volunt alios verbis, vel factis delectare in cōuersatione cōi. Sciendū aūt q aliquis pōt alium delectare laudando, & bene, & male, put. s. circunstantiæ debitæ, vel seruant, vel prætermittūtur. Si. n. velit quis alium delectare laudando, vt cū suis sermonibus consoletur, ne in tribulationibus deficiat, vel vt leuius ea ferat, aut vt amplius in bono proficiat debitis circūstātijs obseruatis, sic non est adulatio, sed pertinet ad virtutē amicitiæ. Ad adulationis vero vitium pertinebit si velit quis alium laudando delectare in illis in quibus non est laudandus, puta q̄a mala sunt, ſm illud Ps. Laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, &c. Vel quia non sunt certa, ſm illud Eccl. 27. Ante sermonem ne laudes virum. Vel etiam si probabiliter timeatur, q huiusmodi laude ad inanē gloriam prouocetur, ſm illud Eccl. 11. Ne laudes virum in specie sua. Et iterum. Ne laudes hominem ante mortem. Similiter si velit aliquis hoī placere, vt in eo nutriat, vel augeat charitatē, & sic amplius proficiat, laudabile est. Sed si velit placere Deo pp inanem gloriā, vel pp lucrum aliquod assequendum, vel ēt si malis placere quæreret, & in malis, hoc esset peccatum, ſm illud Ps. Dñs dissipauit ossa eorum, qui hominibus placent. Et Apostolus Gal. 1. Si hoībus placerem, Christi seruus non essem. Circa ſm. s. qūo adulatio sit mortale, vel veniale peccatum. Sciendum, q peccatum sit mortale, qđ cōtrariatur charitati. Adulatio qñque contrariatur charitati, qñque non. Contrariatur aūt charitati tripliciter. Vno modo rōne ipsius materiæ, puta cum aliquis laudat peccatum alterius, hoc enim contrariatur dilectioni Dei, contra cuius iustitiam loquitur, contrariatur etiam dilectioni proximi, ſm illud Ps. Quoniā laudatur peccator in desiderijs aīæ suæ, & iniquus benedicitur, exacerbauit dñm peccator. Et Hiero. dicit. Nihil est, qđ tam facile corrumpat mentes, q̄ adulatio. Et super illud Ps. Conuertantur statim erubescentes, dicit gl. Plus nocet lingua adulatoris, q̄ gladius persecutoris. Item super illud Ps. Oleum peccatoris non impinguet caput meum, dicit glo. Falsa laus adulatoris mentes hominum a rigore veritatis emollit ad noxia. Vnde manifestum est, q sic est peccatum mortale. Alio modo contrariatur charitati ratione intētionis, puta cum aliquis adulatur alij, vt ei fraudulenter noceat siue corporaliter siue spiritualiter, & sic etiā est peccatum mortale. Et de hoc dr̄ Prouer. 27. Meliora sunt vulnera diligentis, q̄ fraudulentia odientis oscula. Tertio modo contrariat charitati p occasionē. Sicut cū laus adulatoris fit alicui occasio peccandi, ēt pręter intentionem adulantis, & in hoc cōsiderari oportet vtrum sit occasio data, vel accepta, & qualis ruina subsequatur, quia si sit occasio data, & inde sequatur peccatum mortale, ipse adulator dans occasionem illam peccat mortaliter. Si vero sequatur peccatum veniale, peccat adulator venialiter. Si vero sit occasio accepta præter intentionem adulatoris, si sequatur ruina peccati mortalis, adulator peccaret mortaliter, si aūt sit occasio peccati venialis, venialiter peccat, sicut, & de scandalo dici solet. Si autem ex sola auiditate placendi, vel alios delectandi ad malum aliqđ excludendum, vel ad bonum aliquod in necessitatis articulo consequendum aliquis adulat, sic non est contra charitatem. Vnde nec est mortale, sed solū veniale peccatum. Circa tertium, sciendum q adulationis vitium cauendum, & detestandum est multiplici rōne. Primo quidem, quia adulatio simplices dementat, secundo quia bonos fermentat, tertio quia malos fomentat, quarto quia peruersos augmentat. Simplices quidem dementat verbis fallacibus, vt sibi videantur alij, quam sint, vel alios credant alios, quàm sint, vt malos credant bonos, & feras, & Lupos, & Leones faciant sibi videri homines, scilicet cum eos, qui operantur crudeliter, vt exactores pauperum faciant sibi videri, quod operentur rationabiliter, paruos faciant sibi uideri magnos, & stultos sapientes, & malos bonos. Sicut erat dementatus Ro-

boam adulationibus iuuenū cū dicebat. Minimus digitus meus grossior est dorso pr̄is mei. 3. Reg. 12. Secundo adulator bonos fermentat verbis mendacibus; adulatores .n. sunt falsi testes, & mendaces quos quærunt hoīes, vt ferant testimonium pro se. Eccl. 20. Qui edunt panes illius falsæ linguæ sunt, cū ipsi super oīa indigerent veridicis testibus, qui eis dicerent veritatem. In hoc .n. magni hoīes sunt egentes, quia non habent qui dicat eis veritatē, licet alia abundanter habeant. Seneca. Monstrabo tibi quid oīa possidentibus desit. s. q verum dicat. Sicut recognouit bene Theodosius Imperator de Ambrosio, q arguit eū publicè de peccato suo publico. Vñ ait. Inueni vnum hoīem veritatis in toto mundo. Ambrosiū. s. Pontificē, q ēt pn̄iam publicam fecit pro peccato suo publico. Isti blandiendo decipiunt, q̄a faciūt hoīes obliuisci diuinorum iudiciorum, & recedere a mandatorum via. Isa. 3. Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, quia faciunt credere miseris, q sint beati, & stultis, q sint sapiētes. Sicut illis, q stultis naturaliter imponūt mitrā de pergameno, quos faciunt credere Ep̄os, faciunt errantes credere, q bñ vadūt, & ducūt eos per inuia, vt latrones ducunt peregrinos extra viam publicam, vt spolient. Ideo sequitur. Viā gressuū tuorum dissipant, Stat ad iudicandū dñs Hiere. 38. Seduxerunt te, & præualuerunt aduersum te viri pacifici tui. Sicut dicit Hiere. ad Sedechiam. Similiter Hiere. 41. legitur fecisse Hysmael filius Carcæ peregrinis euntibus in Hierusalem, quos seducens occidit. Isti sunt similes aucupibus, q dulciter sibilando laqueos abscondunt in quibus cū dulci sibilo inducunt aues. Sicut dicit Prouer. 29. Homo qui blandis fictisq; sermonibus loquitur cum proximo suo, quasi rethe expandit pedibus suis. Fallunt hoīes, quia eos quasi vendere sibi volunt dum sibi laudant. Vñ adulatori ait quidā. Quid mihi me laudas, nunquid mihi vēdere me vis? Tales sub specie amicitiæ decipiūt. Sed meliora sunt vulnera diligentis, q̄ fraudulenta odientis oscula. Prouer. 27. Quis debeat aut velit irasci amico vera dicenti: nam etsi odiū parit veritas, non hoc agit. Nā in odium vitiorum sanctus amor ignescit, & sequitur, & in illos magis inuehit, quos magis diligere cōprobatur. Amicorum parcere vitijs est adulatio non dilectio. nec tā amicitiā, q̄ amentiam sapit, non arguere quos amamus. Adulatores aūt eo amplius caueantur quo sub amantis specie nocere non desinunt, donec lumen interioris oculi obtundatur, & aures ne verum audiant obturentur. Sed vt ait Cicero. Cuius aures clausæ veritati, vt verum audire non possint, eius salus desperanda est. Adulatores oīa proferunt ad libitū alienæ voluntatis, parum ad solidum veritatis. De hoc ait qdam sapiens. Adulator est inimicus oīs virtutis, & quasi clauum figit in oculo illius cū quo confert, eoq; magis cauendus est quo sub amantis specie nocere cupit. Comites .n. habet odium, proditionem, & nouā mēdacij, excæcationem proximi, exterminium totius honestatis. Seneca. Adulatio similis est amicitiæ, q̄ apertis auribus excipit, & leuiter in præcordia nostra descendit, eo ipso gratiosa quo lædit. Venit ad me pro amico blandus inimicus, & vitia mihi sub virtutum specie ingerit. Idem. Adulationes euita, sitq; tibi tā triste laudari a turpibus, q̄ vt lauderis ob turpia. Difficilimum est adulatorum assertiones repellere, quorum sermones aium quadam voluptate resoluunt, nullius per adulationem amicitiā merceris, nec ad tuam promerendam, per hanc aditum pandas, non acerba, sed blanda verba timebis. Tertio adulator malos fomentat blandis sermonibus, est .n. adulator sicut nutrix Diaboli, lactans, & nutriens in malum, nō solum paruulos, sed ēt senes, & libētius magnos, q̄ paruos, puta Reges, Principes, & Prælatos. Adulatores sunt similes lamijs, quæ facies habent virgineas, & corpus ferinum, qui quos lactant, laniant, & occidunt. Vñ dñr lamiæ quasi laniæ a laniando. Ideo Prouer. 1. Fili si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Et 16. Vir impius lactat amicum suum, & ducit eum per viam non bonam. Nota. Nutrices paruulorum non solum lactant, sed & suauiter cantant ad sopiendum eos. Sic adulatores quos lactant cantibus suis, i. blandis sermonibus sopiūt in peccatis, similes sunt illis tibicinibus, qui canebāt circa mortuam filiam Archisinagogi Math. 8. Item illis, qui sepeliebāt mortuum Mat. 8. Sinite mor. se. &c. Greg. ibi. Mortuus mortuum sepelit, cum peccator peccatorem fauorum aggere p̄mit. Sunt sacerdotes Diaboli cantantes adulationes super mortuos quos flere debuerunt. Isti incipiunt quasi vigilias de Placebo, cantant .n. carmina Diaboli, quæ. s. sciunt hominibus placere. Rñdēt .n. singulis sicut Echo. Sap. 28. Resonans de altissimis mōtibus Echo. Conformant enim se adulatores vocibus, & voluntatibus eorum quibus cupiunt adulari. Oseæ 7. In malitijs suis lætificauerunt regem, malitias eius dicentes esse iustitias. Dicunt enim principi sapienti, vos potestis, & debetis hoc facere, quia omnia vestra sunt, & ipsi sunt mali rustici, Ecclesias spoliantes dicunt, dñe potestis accipere, quia meum est perditum, quicquid isti clerici, vel Monachi possident, & sic de alijs. Ps. Laudat peccator in desiderijs aiæ suæ, &c. Augu. Linguæ adulantium alligant hoīes in peccatis, & sic aīas eorum trahunt secum in perditionem. Rex quidam collaterales suos interrogauit dicēs. Quid de me dicunt hoīes in regno meo? Qui dixerunt ei. Dñe quid possunt ipsi dicere de vobis nisi omne bonum? oēs laudant vos, & amant, dicentes q nunq̄ fuit princeps melior vobis. Rursum interrogauit eos. Vos autem quid dicitis, quid de me sentitis? Rñderunt. Nos dicimus dñe, q vos estis sapiētissimus, benignissimus, largissimus, pijssimus, animosus, bellicosus, Deo, & hoībus gratiosus. Indignatus Rex videns illorum infidelitatem, & falsitatem verborum, dixit eis. Si forenses, qui me non nouerunt, q a facta mea non vident, falso me laudant, non est mirum: sed vos qui quotidie mecum estis, & vitam meam videtis, scitis eorum contraria, quæ in me laudastis, ideo mendaces, & seductores vos reputo, quia hucusque me vestris blādis sermonibus decepistis, & in multis vitijs enutristis. Iam non sum puer, nec deinceps volo tales nutrices hr̄e. Vos dicitis me prudentem esse, ego video, q inutilia concupiscam, & appetam nocitura. Saluti meæ necessaria omitto, committo contraria, in ociositatibus vanitatibus, & qđ peius est in perniciosis operibus totum tp̄s expendo. Quare ergo me in nullo laudabilem laudare mendaciter præsumpsistis, recedite a me, quia consilium, & consortium vestrum vilipēdo. Qūo enim in vobis confidere possum, q in temporalibus tāquam minus necessarijs mihi fideliter consulatis, qui de necessarijs aiæ meæ saluti metam impie seduxistis? Vtinam sic facerēt omnes reges, & principes, q a se abijcerent tales pestes. Isti sunt quasi pincernæ Diaboli, mortis poculum propinantes. Alexāder Nechao. Adulatio est venenum melle linitum, aut mel venenatum. Hiero. Adulatorum assentationes, & noxia blandimenta velut quasdam pestes fuge. Itē tales sunt, q sub cubito dñorū suorum, vel sub capitibus puluinos ponunt. Ezech. 13. Væ illis, q cōsuunt puluinos sub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia sub oī cubito ad capiendas aīas. Sicut enim ait Greg. Quisquis male agentibus adulatur puluinum sub cubito, vel sub iacentis capite ponit, vt qui corripi ex culpa debuerat, in ea fultus laudibus molliter requiescat. Quarto adulacio peruersos augmentat in suis sceleribus. Hoc enim est oleum, vel vnguentum Diaboli, de quo Ps. Oleum peccatoris non impinguet caput meum. Hoc qui vngitur, hic apparatur, vt in peccato succendatur, & in futuro fortius comburatur. Hoc est simile illi oleo, de quo legitur in vita B. Nicolai, q quibusdam nauigantibus peregrinis ad S. Nicolaum Diabolus apparens in littore in similitudine cuiusdam matronæ nobilis trādidit pixidem, in qua dicebat esse preciosū vnguentum, rogans eos, vt linirent inde parietes Ecclesiæ S. Nicolai, vt meliorē odorē semp haberent. Quibus cū B. Nicolaus nauigantibus appareret, & præciperet, vt illud oleū Diaboli in mari proijcerent. Hoc facto mare inde exarsit inflammatū. Sic adulatio in malum inflāmat eos, qui ī amaritudine pœnitentiæ sunt. Item adulatio similis est Diabolico vnguento, quod dedit Diabolus Cypriano, vt eo domum Iustinæ vngeret, & ipse cor eius interius ad peccatum inflammaret, sicut legitur in passione Iustinæ, & Cypriani. Item agit hoc oleū. i. falsa laus adulatoris, q mentes a rigore veritatis emollit. & ad noxia inflectit. Exemplum qñ Nabucho. dixit principibus, & ducibus bellatorum cogitationem suam in hoc esse, vt omnem terram suam suo subiugaret Imperio, placuit oībus tanq̄ adulantibus. Iudith 2. Itē cū Rex Assuerus iratus contra Vasti reginā interrogauit consiliarios suos, cui sententiæ Regina subiaceret? Rñderunt: Regis iusta est indignatio, non temperauerunt furorem regis, nec excusauerunt furorē regis, nec excusauerunt absentē, sed magis cōtra eam sn̄iam protulerunt. Hester 1. Itē amici Aman, & vxor vidētes pessimam eius voluntatē contra Mardocheū non mitigauerunt eū, sed dixerunt. Iube parari excelsam trabē, &c. Hester 5. Item Principes Darij Regis Persarū volētes, q Rex iniquū decretū statueret contra Danielē, p̄miserūt aliquid qđ ad eius honorē videbat̄ p̄tinere. Dan. 6. Pharisei volentes Iesum capere in sermone, cœperūt magnas laudes ei dicere. Magister scimus, quia verax es, &c. Itē Herodi nephandissimo, qui occidit Iacobū, & incarcerauit Petrū, populus acclamabat Dei laudes, & non hominum. Actu 12. & sō p̄cussus ab Angelo expirauit. Patet igitur ex p̄missis, q adulatores non solum fomentant hoīes magnos in vitijs, verumetiam ipsorū p̄sumptiones, elationes, & temeritates augmentant suis peruersis consilijs. Propter hoc antiqui sapientes cauebant sollicite ne adulatores regibus loquerentur. Vnde orator quidam Imperatori loquēs dicebat. Imperator Auguste cū in multis tū in hoc elucet maxime prudentia tua, q isti adulatores nōdū te oīno reddiderunt insanū, q cum applaudunt, nō mō Dijs, sed tibi, & populo iniuriā faciūt. Deorū siqdē minuūt reuerētiā quos tibi parificāt, te arguūt insipiētiæ, dū cōditionis

tiæ

tuæ repugnante natura te parem Dijs persuadere præsumunt, nota superstitionis seducunt populum cui mortales Deos ꝓ immortalibus persuadent esse colendos. Sed in eo aliqd diuinū tibi inesse monstrabis, si oēs istos, q diuinitati tuæ fraudulēter applaudunt rapi feceris ad tormēta. Quis.n. Deorū ei parcat a quo se deceptū iri intelligat? qs non irruat in eū, q aureos Iouis oculos eruit? vt argento gēmisq; sublatis eum nitat̃ excæcare? nēpe Deos inuisibiles, & immortales circumuenire, & eis fallaciæ parare insidias, grauioris culpę est, eo ꝙ ab his visibiliū Deorū fabrica sustentat, & honorē, qui istis exhibet̃ ipsi remunerāt. Si sapis ergo Auguste in Deorū hostes insurges, & tę Deorū docebis esse cultorē, si deceptores istos exterminaueris, excæcatores tuos Deorū contēptores, & iniuriā punias vtrorūq;. Guiardus cancellarius Parisiensis, & postmodū Tornacensis Eps, dicebat fabulā talē. Duo hoīes errantes a casu venerūt in terrā Symiarū, quos cum vidissent hmōi Symię, conuenerunt adinuicē dicentes: Isti hoīes sunt exploratores, vocemus eos, & sciamus ad q d venerūt. Ego inquit earum maior ero in loco eminenti, & vos circundabitis me quasi regē vestrū, & honorabitis vndiq;, & ego faciā altos gestus. Qd̃ cū fecissent vocauerunt dictos hoīes, quorū vnus vocabatur Falsidicus, & alter Veridicus. Vocatus est Veridicus, & requiritur a rege earum ad quid venerat, & qd sibi videret̃ de eo, qui ait. Dn̄e licet vos faciatis nobiles, & magnos gestus, mihi vr̃ ꝙ non cōpetunt conditioni vestræ, cū sitis aīal deforme & impotens. Tunc Rex ille ait Simijs suis, audistis quid iste ausus est dicere contra me, acuite vngues vestros, & eū totū discerpitē. Qd̃ & fecerunt. Postea quæsiuit a Falsidico consimile. Qui ait. Dn̄e vos estis aīal maximæ nobilitatis, & dignitatis, & potestatis, q tot & tantos habetis principes sub vobis, multū est vestra sublimitas honoranda. Qd̃ audiens Rex præcepit, vt sublimaretur, & ab oībus honoraret̃. Item idem aliud exemplū dicebat fabulosum. Cum Leo, & Lupus, & Vulpes iuissent venatum, & accepissent ꝑdā quęsiuit Leo a Lupo qūo deberet distribui. Qui ait ꝙ media pars esset sua, & Leonis altera, pro quo dedignatus Leo proiecit pedem suum super caput eius, & extraxit inde pellem vnguibus, & quæsiuit a Vulpe, qūo deberet partiri ꝑda. Qui ait, dn̄e vos estis Rex nr̃, & capitaneus, vos debetis habere medietatē prædæ, & dn̄a nr̃a regina vxor vestra quartam partē, & filius vr̃ nobilis Leunculus aliā quartā partē. Quem respiciens Leo quęsiuit quis ita egregie docuerat eum partiri. Rn̄dit. Dn̄e ille dn̄s cui dedistis capucium rubeū. Sic est in congregatione magnorum, veridicos opprimunt, & falsidicos exaltant, & ballitios, qui eis aliena adiudicant, diligunt, alios opprimunt, qui contra faciunt. Hoc licet sit fabulosum, propijssime, & verissimè competit maliciæ multorum.

De discordia. Dist. XII.

DEinde considerandum est de discordia. Circa quam consideranda sunt duo. Primo vtrum discordia sit peccatū. Secundo vtrum sit filia inanis gloriæ. Ad primū dicendum, ꝙ discordia opponitur concordiæ. Concordia aūt ex charitate causatur, inquantum charitas multorum corda coniungit in aliquid vnū qd̃ est principaliter quidem bonū diuinum, secūdario aūt bonum proximi. Discordia igitur ea rōne est peccatū, inquātum hmōi concordiæ contrariat̃. Sed sciendū est, ꝙ hoc concordia per discordiā tollitur dupliciter. Vno modo per se, alio mō per accidens. Per se quidē humanis actibus, & motibus dr̃ esse id qd̃ est fm intentionē. Vn̄ per se discordat aliquis a ꝓximo, qn̄ scienter, & ex intentione dissentit a bono proximi in quo debet consentire, & hoc est peccatum mortale ex suo genere ꝑꝑ cōtrarietatē ad charitatē, licet primi motus hmōi discordię ꝑꝑ imperfectionē actus sint peccata venialia. Per accidēs aūt in humanis actibus consideratur ex hoc ꝙ aliquid est præter intētionem. Vn̄ cum intentio aliquorum est ad aliqd̃ bonum, qd̃ pertinet ad honorem Dei, vel ad vtilitatem ꝓximi, si vnus æstimat hoc bonum esse, alius aūt habet contrariā opinionē, tunc discordia est per accidens contra bonū diuinū, vel proximi, & talis discordia non est peccatum, nec repugnat charitati, nisi hmōi discordia sit, vel cum errore circa ea, quæ sunt de necessitate salutis, vel pertinacia indebite adhibeatur, cum ēt supra dictum est ꝙ concordia, quæ est charitatis effectus, est vnio voluntatū. non vnio opinionum. Ex quo patet, ꝙ discordia qn̄que est ex peccato vnius tm̄, puta cum vnus vult bonum cui alius scienter resistit. Qn̄que autem est cum peccato vtriusq;, puta cum vterque dissentit a bono alterius, & vterque diligit bonum propriū. Discordia aūt quæ fuit inter Paulū, & Barnabā fuit per accidens, & non per se, Vterque.n. intēdebat bonū, sed vni videbatur hoc esse bonum, alij aliud, qd̃ ad humanum defectum pertinebat. Non.n. erat talis controuersia in his, quæ sunt de necessitate salutis, quis hoc ipsum fuerit ex diuina prouidentia ordinatum ꝑꝑ vtilitatem inde consequentem. Ad fm. s. vtrum sit filia inanis gloriæ. Dicendum, ꝙ discordia importat quandā disgregationem voluntatis, inquantum, scilicet uoluntas unius stat in alio, & uoluntas alterius in altero stat. Quòd autem uoluntas alicuius in proprio sistat, prouenit ex hoc quod aliquis ea quæ sunt sua præfert his quę sunt aliorum. Quòd cū inordinatē fit pertinet ad superbiam & inanē gloriam: & ideo discordia per q unusquisque sequitur quod suum est, & recedit ab eo quod alterius est, est filia inanis gloriæ. Sciendum autem quòd discordia & rixa differunt, quia rixa consistit in exteriori opere, sicut infra patebit. Vnde causatur ab ira quæ mouet animum ad nocendum proximo, & ideo ponitur filia irę, sed discordia in disiunctione motuū uoluntatis, quam facit superbia, uel inanis gloria ratione iam dicta, & ideo discordia ponitur filia inanis gloriæ.

DEinde considerandum est de seminatione discordiarum. Prouer. 6. dicitur. Sex sunt quæ odit dominus, & septimū detestatur anima eius. Oculos sublimes &c. Sequitur. Et eū qui seminat inter fratres discordias, istū septimo loco ponit tanq̄ magis exosum Deo inter cęteros peccatores. Nec mirum, quia tales tunicam Christi inconsutilem nituntur diuidere, quā dn̄s indiuisam uoluit remanere: Per hanc tunicam signatur charitas, in qua & per quam unitas ecclesiæ conseruat̃. Ad hanc hortatur Apostolus Ephe. 4. Solliciti seruare unitatē spiritus in uinculo pacis. Tales sunt recte contrarij Christo, quia Christus uenit ut dispersos cōgregaret in unū. Ioh. 11. Psal. Dispersos Israelis congregabit. De diabolo autem, uel de mēbro eius impio dicitur Ioh. 10. Lupus rapit & dispergit. Et nota, ꝙ sicut nihil magis nocet humano corpori quām cōtinuitatis eius diuisio, sic nihil magis nocet corpori Christi mystico, idest ecclesiæ, quām diuisio unitatis ex uno uerbo, quod dicit ille discordię seminator, oritur tāta dissensio, ꝙ destruūtur interdum ciuitates, & castra, dissipantur bona, hoīes occiduntur, capitales inimicitiæ subsequuntur. Pessimum est hoc semen, ex cuius vnico grano tam pestifera messis exurgit. De peccato praui consilij nota, ꝙ prauus consiliarius est proditor, quia decipit illum, qui de ipso confidit. Vn̄ Prouer. 11. Simulator ore decipit amicum suum. Et 26. Sicut noxius est, qui mittit lanceas, & sagittas in mortem, ita vir, qui fraudulēter nocet amico suo. Tales velant faciem Christi, sicut faciebant Iudæi. Math. 26. Quasi dn̄s possit eorum astutias ignorare. Cum tn̄ scriptum sit Ioh. 12. Ipse nouit decipientē, & eū, qui decipitur. Isa. 29. Væ, qui profundi estis corde, vt a domino abscondatis consiliū. Itē prauū consiliū, qd̃ ipsi volūt alijs dare qn̄que iusto Dei iudicio retorquet̃ in ipsos. Sicut fuit Golyath proprio mucrone perēptus. 1. Reg. 17. Et Aman suspensus in patibulo, qd̃ ipse parauerat Mardocheo. Hester 4. Ps. Conuertetur dolor eius in caput eius, &c. Istud.n. habet iustitiæ oīs iniustitia, ꝙ primo noceat sibijpsi quicunq; nocere alij machinat̃. Oīs laqueus deceptionis primo capit eū, qui tetendit, & ois gladius persecutionis prius spūaliter trāsfixerat eū, q eo vtit̃. Vn̄ Eccl. 28. Qui fodit foueam incidet in eam, & qui statuit lapidē proximo offendet in eo, & qui laqueum ponit alij peribit in illo, facienti nequissimū consiliū sup illum deuoluet̃. Et Prou. 26. Qui fodit foueā incidet eā, & q voluit lapidē reuertetur in eū. Praui consiliarij de malis oībus, q̄ consulunt fieri, puta de rapinis, & exactionibus, & hmōi, habent peccatū, & ad restitutionē tenentur, cū alij habeant commodum tpale. In malis faciendis acquiescitur eis cōiter, non in bonis. Vnde si malum consiliū suū velint corrigere contrarium consulendo, non creditur eis, vel nō acquiescitur, sicut Iudæi Iudæ proditori dicenti. Peccaui tradēs sanguinē iustum, rn̄derūt. Quid ad nos? tu videris Math. 26. De peccato reuelantium secreta secundum, ꝙ agunt, & cōtra ius naturæ, quia ius naturale dictat celandū esse, qd̃ alicui cōmittitur sub secreto. Et cōtra ius amicitiæ, sicut dr̃ Eccl. 27. Qui denudat arcana amici, fidem ꝑdit. Item reuelando secretum damnificat alium, vel diffamat, vix potest restituere famā quam abstulit, vel damnum, qd̃ intulit. Vnde Eccl. 25. Quæ viderunt oculi tui ne proferas in iurgio cito, ne postea emendare non possis, cū dehonestaueris amicū tuum. De reuelatione secreti multa mala euenire possunt, sicut cuilibet patere pōt, ideo summopere cauēdū est hoc peccatum. De peccato multiloquij dr̃ Prouer. 10. In multiloquio non deerit peccatū. Qui multis vtitur verbis lædit animam suam. Et Leuit. 15. Vir qui patitur fluxum seminis immūdus erit. Itē signū est stultitiæ. Eccl. 5. In multis sermonibus inuenitur stultitia. Idem 10. Stultus verba multiplicat. Et 29. Totum spiritū suum ꝓfert stultus. Prouer. 25. Sicut vrbs patens absq; murorum ambitu, sic homo qui non potest in loquendo cohibere spiritū suum. De hoc require multa infra de silentio. De peccato turpiloquij dr̃ Ephe. 5. Fornicatio autem & immunditia nec nominetur in vobis, neq; turpitudo, aut stultiloquium, &c. Sen. Turpia ne dixeris, paulatim enim per verba pudor ejcitur. Vnde turpiloquium inquinat non solum os hominis, immo po-

tius alam eius,& totũ hoĩem indecentem reddit,& mundi cordibus abominabilem aufert verecundiã, & hoĩem efficit impudentem,qa cum turpia verba non erubescit ꝓferre,ẽt turpia facta,vel opera facere nõ veret̃.Itẽ multũ corrumpit,& inficit audientes, iuxta illud 1.Cor.15.Corrumpunt bonos mores colloquia praua.De peccato scurrilitatis,dr̃ Eph.5. Fornicatio aũt & immunditia,&c.Sequitur. Nec scurrilitas,ꝙ ad rem non ptinet. Scurrilitas,ꝙ a stultis dr̃ curialitas est iocularitas in verbis ꝓuocantibus auditores ad risum.Vñ scurræ sunt quasi Symiæ cum quibus ludit Diabolus,& hoĩes excitat ad risum.Ipsi ẽt sunt cõsolatores falsi,qui suis recreationibus releuant,& confortant homines in Diaboli seruitio laborantes,ne deficiant in viã qua ꝓperant ad infernũ.De peccato vaniloquij siue ociosi verbi, nota ſm Greg. ꝙ ociosum verbũ est , qd̃ pondere iustæ necessitatis, vel intẽtione piæ vtilitatis caret, ſm Hiero.Verbũ ociosum est, qd̃ absque loquentis,vel audientis vtilitate ꝓfert̃.A verbis ociosis abstinere debet homo multiplici rõne. Primo qa cum vir iustus sit cœlum,ſm illud. Aĩa iusti sedes est sapientiæ,os eius est porta cœli,cœlũ aũt nunq̃ apertũ fuisse legit̃ sine magna,& vtili cã.Sicut patet vbiq; . Item hõ est velut castrũ obsessum vndiq;, ſm illud Ps.Inimici aĩam meam circũdederunt.Os aũt hoĩs est porta huius castri,ꝑ quã castrum illud frequenter capit̃. Iõ non sine magna vtilitate aperiri debet,sed cũ multa diligentia custodiri.Itẽ qui thesaurum aĩæ non vult amittere, debet portã oris sollicite custodire.Itẽ vno verbo põt mereri gr̃am.Vñ reprehẽdit eos Bern. ꝙ non timent tp̃s amittere in confabulationibus ociosis,dicens. Confabulari aiunt licet donec hora ptranseat, ꝙ sibi ad agendã pniam,ad obtinendã veniã,ac acquirendã gr̃am, ad promerendam gloriam, miseratio conditoris indulserat,nec solũ sibi,sed & multis alijs ꝓt homo esse salutis occasio vno verbo. Vnde ex magna corruptione ꝓuenit,ꝙ hõ ita passim verba inutilia loqui velit.Item lingua hoĩs est calamus sp̃usſancti. Ps. Lingua mea ca.scri.velo.scri.Irreuerentiã ergo facere Spirituisancto,ꝙ linguã suã ad inutilia verba laxat. Itẽ loquela in solis rõnem habentibus inuenit̃, & lingua est rõnis interpres,& ideo nunq̃ debet homo sine rõne ꝓferre sermonẽ. Itẽ ꝓ verbis ociosis ad examen diuini iudicij pertrahemur . Sicut dr̃ super illud Iob 31.Nonne ipse vias meas considerat.Glo. sic Deus vniuscuiusque vias cõsiderat,sic gressus dinumerat,vt nec minutissimæ cogitationes, nec tenuissima verba,ꝙ apud nos vsu viluerunt,indiscussa remaneant. Et Math. 12. De oĩ verbo ocioso,qd̃ locuti fuerint hoĩes,reddent rõnem in die iudicij.Sed heu,ꝙ nõ poterit reddi de verbis ociosis,cũ sine rõne dicant̃.Vñ Ber.Si ppea verbum ociosum est,quia nullã rõnabilem cãm habet,ꝙ rõnem reddere poterimus de eo,qd̃ est præter rõnem.De peccato indiscretæ ꝓmissionis dr̃ Prouer.22.Et qui ꝓmittit,& quasi gladio pungitur conscientiæ.Qd̃ contingit multipliciter.Primo qñ nõ soluit aliquis,qd̃ promisit. Vñ de non soluendo reprehendit eũ conscientia sua. Secundo qñ promittit,qd̃ soluere nõ proponit, sicut aliqui suscipiẽdo sacros ordines implicite continentiã ꝓmittunt, q̃ tenere non intendunt.De tali voto, vel promissione dr̃ Eccl.5.Melius est non vouere,q̃ post votum promissa nõ soluere.Tertio qñ promittit indistincte, cum tñ promissio non debeat fieri, vel intelligi nisi sub debitis circunstantijs tacitis, vel expressis.Sicut Iepthe ꝓmisit absolute, ꝙ immolaret Deo qcqd̃ de domo sua prius occureret sibi de ꝓlio cũ victoria reuertenti.Iud.9. Stultus fuit absolute ꝓmittendo.sed impius in soluendo.i.filiam immolando.Similiter Herodes stultus fuit in ꝓmittẽdo filiæ suæ, ꝙ quicquid peteret sibi daret,nisi debitis circunstantijs intellectis,& impius in soluendo.i. Iohannem decolando.Matth. 6. Quarto qñ promittit aliquid illicitum contra fidem,vel mores.sicut illi de quibus dr̃ Actuum 23.Deuotione deuouimus nos non comesturos panem,donec occiderimus Paulum.De tali ꝓmissione dr̃ Eccl.5.Displicet Deo infidelis & stulta promissio.De peccato indiscretæ comminationis dr̃ Eccl.22. Ante sanguinem.i.sanguinis effusionem,maledicte,contumelię, & minæ frequenter comminatur homo ex surreptione,quæ non vellet,vel ex arrogãtia,quę non posset, vel ex ira,ꝙ sibi nõ licet implerẽ,a talibus est cauẽdum,exemplo Christi de quo infra.1. Petri 2. Cum pateretur non cõminabatur . Aut pcedere debet correctio charitatiua, sicut dr̃ Eccl.19. Corripe amicum anteq̃ commineris,& da locum timori altissimi. Locum aũt dat aliqs timori altissimi,qui magis vult,ꝙ hoĩes timore Dei peccare dimittant, q̃ humano timore.De peccato indiscretæ taciturnitatis sciendum,ꝙ sicut vitiosa est nimia loquacitas, ita vitiosa est qñque nimia taciturnitas.Est enim tp̃s tacendi,& tp̃s loquendi, Eccl.3.Isidorus.Seruanda est lingua non indissolubiliter alligãda. Est.n.vitiosum in electionibus , & promotionibus ad officia dignitatis officij,vel honoris, si tacendo permittas indignũ, vel minus idoneum promoueri,vel dignum permittas amittere dignitatem,beneficium , vel honorẽ.Item in consilijs. Si alijs ex ignorantia, vel malitia male consulentibus ticeas veritatem. Item in iudicijs si vides aliquem nequiter accusari , vel iniuste condemnari,tacendo peccas. Item in colloquijs,si alijs detrahẽtibus alicui,vel non arguis detrahentes,vel non excusas aut cõmendas ꝑsonam cui detrahitur,peccas tacendo.Item si qñ speras prodesse verbum ædificationis, instructionis, exhortationis, vel correctionis retines verbum salutis,tacendo delinquis.Vnde Isa.6.Væ mihi,quia tacui. Et ideo dr̃ Eccl.3.Ne retineas verbũ in tpe salutis.Ad hoc spãliter tenentur ꝑlati,& oẽs habentes curam,& regimen aĩarum.Hoc bene figuratum est.Exo.28.vbi ꝑcipitur , vt in extremis partibus vestium sacerdotalium fierent tintinnabula aurea cum malis granatis,vt audiretur sonitus,qñ sacerdos ingrederetur, & ægrederetur sanctuarium,& non moreretur.Qd̃ exponens Greg.ait:Sacerdos ingrediens moritur,si de eo sonitus non auditur , quia contra se iram æterni iudicis ꝓuocat,si de eo sonitus ꝑdicationis nõ procedat.Itẽ Ezech. 33. Si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccina,& populus non custodierit se, veneritque gladius, & tulerit de eis animam, ille quidem in iniquitate sua captus est,sanguinem autem eius de manu speculatoris requiram.De taciturnitate laudabili require infra Silentium.

De contentione. Dist. XIII.

DEinde considerandum est de contentione. Circa q̃ consideranda sunt duo. Primo distinguuntur diuersi modi contentionis.Secundo specialiter de contentione,quę est filia inanis gloriæ, qũo fit peccatum mortale, vel veniale.Circa primum sciendum est,ꝙ largẽ sumendo nomen contentionis multipliciter accipitur in scriptura.Est.n.contentio quædam laudabilis,& appetenda.Quædam culpabilis,& fugienda.Et qdã horribilis, & metuenda. In contentione iustorum, ꝙ laudabilis est, debet esse benignitas patiẽtiæ,exemplo Christi,de quo dicitur Mat.12.Non contendet neque clamabit, neq; in plateis aliquis audiet vocem eius . Et ideo exemplo suo hortatur nos ad patiẽtiam dicens.Mat.5. Si quis te percusserit in dexteram maxillã, præbe ei,& alteram: & ei,qui vult tecum contẽdere in iudicio, & tunicam tuam tollere, dimitte ei, & pallium. Verũ aũt liceat alicui rem suam repetere in iudicio, ex verbo ꝓposito vr̃,ꝙ nõ. Sed dicunt qdam,ꝙ hoc non est ꝑceptum cõiter datum oĩbus, sed est consilium ꝑfectionis, vel non licet cum dolo,vel scandalo,licet tñ cum moderamine rõnis, & ſm leges,& scita canonũ, Vñ 2. Corin. 6. Item cum fratre contendente reprehendit eos Apostolus,quia coram infidelibus iudicia exercebant.Qd̃ enim iudicare possent , & corã fidelibus iudicari , manifeste declarat cum dicit ibidem.Audet aliquis vestrum habens negociũ aduersus alterum iudicari apud iniquos,& non apud sanctos, an nescitis,quia sancti de hoc mũdo iudicabunt , & in vobis iudicabitur mundus,indigni estis,qui de minimis iudicetis,&c.Secundo austeritas pœnitentiæ.1.Cor.10.Oĩs qui in agone contendit ab oĩbus se abstinet,& illi quidem,vt corruptibilẽ coronam accipiãt, nos aũt incorruptã.Ego igitur sic curro nõ quasi in incertũ,&c. Sequitur. Castigo corpus meum,&c.Tertio affectionis humilitas.Luc.13.ait illi quidã. Dñe si pauci sunt, qui saluant̃,ipse aũt dixit ad illos.Contendite intrare ꝑ angustã portã, quia dico vobis,multi quærent intrare, & non poterunt. Hæc angusta porta est humiliatio.Christ⁹ enim humillimus de seipso dicit Ioh.8. Ego sum hostium . Hoc hostium bassum est per humilitatẽ, vñ Math.11.Discite a me,qa mitis sum,& humilis corde. Et angustum per paupertatem. Quia vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos,filius aũt hoĩs nõ habet vbi caput suum reclinet.Diuites ergo huius mundi ꝑ angustã portã non possent intrare, qa nimis sunt grossi. Nec superbi,quia nimis sunt alti.Sed graciles paupertate,& bassi humilitate.Inter humiles ergo est interdum pia contentio de humilitate disputantes, & humiliter contẽdentes.Sicut pia fuit contentio inter Iohãnẽ Baptistã,& Christum. Dicebat.n.Iohãnes:Ego a te debeo baptisari,& tu venis ad me? Dixit ei Iesus:Sine modo.Sic decet nos implere oẽm iustitiã.i. ꝑfectam humilitatẽ. Item Luc.22.Facta est contentio inter discipulos quis eorũ videret̃ esse maior. Non.n.verisimile,qd̃ imminente passione Christi de maioritate contenderent,sic intelligendo,ꝙ vnusquisque maioritatem appeteret,& se maiorẽ cæteris esse iactaret,vel etiam in corde sentiret.Sed æstimo pia fide,ꝙ pro tanto de maioritate fuit contentio inter eos,quia vnusquisque se minimũ reputabat , & oẽs alios sibi ꝑferẽdos censebat.Isto modo fuit pia contentio inter S. Benedictum,& Maurũ,sicut legitur.2. dial.Cum enim Placidus puer, & monachus aquam hauriens mergeretur,B. Benedictus hoc videns in spiritu Maurum vocans celerrime misit vt puerũ liberaret.Qui cursu cõcito ad lacũ ꝑueniẽs , & super aquã quasi ꝑ terrã ambulãs puerũ ꝑ capillos extrahit, & reducit.Qui mox,vt tetigit,& post

tergum respitiens, q super aquã cucurrisset agnouit, & q nullo modo facere præsumpsisset, miratus extimauit esse factũ. Reuersus ad patrem rem gestam retulit, sed viro Dei, hoc non suis meritis, sed illius obedientiæ deputante, ecõtra Mauro dicẽte hoc pro eius imperio factum esse, seq, illa quasi nesciens fecisset cõscium non fuisse. In illa aũt humilitatis pia contentione arbiter accessit puer, qui fuerat liberatus. Ego inquit cũ ex aquis traherer abbatis manibus mellotam super caput meũ aspiciens, ipsum ex aquis me educere credebam. Item in vit a B. Pauli primi Heremitæ legitur, q cum B. Antonius venisset ad eũ, Coruus p eorum refectione detulit vnũ panẽ. Quo viso, Eya inquit Paulus, dñs prandium misit nobis, quadraginta aũt iã sunt anni ex quo dimidij semp panis fragmen accipio, verũ in aduentu tuo, Christus militibus suis duplicauit annonam. Refectionis hora secus fontẽ sedentibus, qs eorũ panẽ frangeret oborta contentio, diẽ pene duxit in vesperũ, Paulus more cogebat hospitis Antonius iure repellebat ætatis. Tandẽ consiliũ fuit inter eos, vt cõprehenso e regione pane, dũ ad se quisq; niterẽt, pars sua remaneret in manibus. Ecce q̃ pia contentio humilitatis extitit inter sanctos. Quarto correctionis asperitas. 1. Reg. 12. Ait Samuel ad populum. State vt iudicio cõtendam aduersum vos coram dño super vniuersis misericordijs dñi &c. Nota ibi qũo de peccatis suis reprehendit populũ. Quinto deuotionis sinceritas. 2. Cor. 5. Scientes qm̃ dum sumus in hoc corpore peregrinamur a dño, p fidem.n. ambulamus, & non per speciẽ audemus, & bonã voluntatẽ habemus magis peregrinari a corpore, & præsentes esse ad Deum, & ideo contendimus siue absentes siue p̃sentes placere, oẽs.n. vos manifestari oportet ante tribunal Christi, &c. Contẽtio culpabilis fugienda est multiplici rõne. Primo qa obnubilat intellectum, & peruertit iudiciũ rõnis. Ideo dicebat Iob. Rñdete obsecro absq; contentione, & loquentes id, qđ iustum est iudicate. q.d. Quamdiu contenditis, iuste iudicare non potestis. Secundo, quia corrumpit affectũ. Iac. 3. Si zelum habetis aĩarũ, & contentiones sunt in cordibus vestris, nolite gloriari. Tertio impedit profectũ, & subuertit corda audientiũ. 2. Thi. 2. Noli verbis contendere, ad nihilũ.n. vtile est nisi ad subuersionẽ audientiũ. Vel dicas, q contentio impedit veritatem. Iob 6. Rñdete obsecro, vt supra. Et Iac. 3. Si zelum habetis aĩarum, &c. Sequitur, & mendaces esse aduersus veritatẽ. Ex prima auctoritate habes, q cõtentio obnubilat intellectũ, & sic impedit iudiciũ veritatis, ex secunda habes, q facit hoĩem mentiri in p̃iudiciũ veritatis. Secundo enervat charitatẽ 2. Cor. 12. Ne sint inter vos contentiones, &c. Nota ibi pessimã sequelam, q̃ tota est contra charitatem. Tertio diuidit vnitatẽ 1. Cor. 1. Idipsum dicatis oẽs, & nõ sint in vobis scismata. Significatum est mihi de vobis, q contentiones sint inter vos. Sequĩ. Diuisus est Christus. Itẽ 1. Cor. 11. Si quis cõtentiosus vĩ esse, nos talẽ consuetudinẽ non habemus nec Ecclesia Dei. Quarto destruit totius operis bonitatẽ. Iac. 3. Vbi zelus, & cõtentio, ibi inconstantia, & oẽ prauũ opus. Omne .n. opus quantuncunque sit bonum de se, si per contentionẽ fiat, fit prauum. Sicut ipsa prædicatio, qua q̃dam Christum annunciabãt. Sicut dĩ Phil. 1. Ipsum prædicationis opus sanctum erat de se, & forte audientibus vtile, sed tñ ipsis prædicantibus erat dãnabile, quia ex contentione erat deprauatum. Ideo hortatur Apostolus Phil. 2. Nihil per contentionẽ neque p inanẽ gloriã, supple, faciatis. Et Prouer. 20. Honor est hoĩ si se separat contentionibus. Et nota, q licet cum nullo hoĩe sit sine causa rõnabili contendendum. Sicut dĩ Prouer. 3. Non contendas aduersus hominem frustra, cum ille nihil mali tibi fecerit, tñ consuluit sapiens non esse specialiter contendendum cũ ditiore. Eccl. 8. Non contendas cum hoĩe locuplete. Item nec cum hoĩe potentiore. Eccl. 6. Non põt homo contra fortiorem se iudicio contendere. Item nec cum hoĩe stulto, vel insipiente. Prouer. 29. Vir sapiens si cum stulto cõtenderit, siue irascatur, siue rideat, non inueniet requiem. Item cum pessimo conscientiã non habente. Prou. 24. Circa sm̃ sciendum, q contentio ponitur filia inanis gloriæ, sicut & discordia, quia sicut aliqui sunt adinuicem discordantes, ex hoc q corde stant in proprijs, ita sunt aliqui cõtendentes, ex hoc q vnusquisque id, qđ sibi vĩ verbo defendit: proprium aũt est superbiæ, vel inanis gloriæ propriam excellentiã quærere, tã discordantes, q̃ contendentes propriam excellentiã quærunt, qa isti corde, & illi verbo stant in proprijs, & alijs non acquiescunt, hęc aũt contentio sm̃ q est filia inanis glorię qñque potest esse mortale, qñque veniale peccatum, quia contendere est cõtra aliquem tendere. Sicut aũt discordia quandã contrarietatem importat in voluntate, ita contentio importat contrarietatem in locutione. Contrarietas aũt locutionis põt attendi dupliciter. Vno modo quantum ad intentionem contendentis. Alio modo quantum ad modum. In intentione quidem considerandum est vtrum aliquis contrariatur veritati, qđ est vituperabile, vel falsitati, qđ est laudabile. In modo aũt considerandum est, vtrũ talis modus conueniat personis, & negocio, quia hoc est laudabile. Vñ Tullius dicit in 2. Rhetoricæ. Quod contentio est oratio acris ad confirmandum veritatẽ, & confutandum errores accomodata. Vel vtrum excedat conuenientiã personarũ, & negociorum, & sic contentio est vituperabilis. Si ergo accipiatur contentio sm̃ q importat impugnationẽ veritatis, & inordinatũ modum, sic est peccatũ mortale, & hoc modo diffinit eam Ambrosius dicens. Contentio est impugnatio veritatis cum confidentia clamoris. Si aũt contentio dicatur impugnatio falsitatis cũ debito modo, & acumine, sic contentio laudabilis est. Si vero cõtentio accipitur sm̃ q importat falsitatis impugnationem cum inordinato modo, sic non põt esse peccatum mortale, nisi forte tanta fiat inordinatio in contendendo, q ex hoc generetur scandalum aliorum. Vñ cum dixisset Apostolus 2. Thi. 2. Noli verbis contendere, subiunxit. Ad nihilum.o. vtile est nisi ad subuersionẽ audientium. Notãdum ergo, q si accipiatur contẽtio sm̃ completã rõnem contentionis prout est peccatum mortale, ille in iudicio contendit, qui impugnat veritatem iustitiæ. Et in disputatione contendit, qui intendit impugnare veritatem doctrinæ, & per hoc catholici non cõtendunt contra hæreticos, sed potius econuerso. Si tñ accipiatur contentio in iudicio, vel in disputatione sm̃ imperfectam rõnem, sm̃ quod importat quandã acrimoniam locutionis, sic non semper est peccatum mortale.

De Pertinacia.

POst hoc dicendum est pertinacia, q̃ est septima filia inanis gloriæ. Est aũt pertinacia p q̃ homo nimis innititur p̃priæ sñiæ nolens cedere sñiæ meliori. Vnde pertinax nimis est p̃prij sensus, qđ maximẽ periculosum est in viris religiosis, inter quos pertinax maxime turbat pacem, & contemnit mandata seniorũ. Vñ Hugo de S. Vict. in expositione regulæ B. August. Sunt quidam in congregatione obstinati in suo sensu, sapientes in oculis suis, hi qđ non conceperunt ex rõne defendunt, nec se alijs, sed sibi alios applicari contendunt, & si viderint non obtemperari, statim cõmouentur atque alios perturbant. Iõ dicit Sen. Mobilis esto non leuis, constans non pertinax. Reuera naturale est, q homo sñiam suam, vel opinionem libenter sustinet, & defendit. Sicut dĩ Prouer. 15. Lætatur homo in sñia oris sui, tñ non sic ei debet immutabiliter adhærere, q nullo modo velit acquiescere sententijs, & consilijs meliorum. Non dico, q sententijs quorumcunque debet acquiescere, quia nec iniquorũ. Quia, beatus vir qui non abijt in consilio impiorum. Et Prouer. 1. Fili si te lactauerint peccatores ne acquiescas eis, &c. Non stultorum, & popularium. Exo. 23. Nec plurimorum insipientium, & popularium acquiesces sentẽtiæ, vt a vero denies. Videlicet si sit veritas certa, vel probabilis: de qua certitudinaliter, vel probabiliter tibi constet. Non puerorum, vel iuuenum inexpertorum, relinquẽdo sñiam expertorum. Sicut fecit Roboam 3. Regum 12. sed sapiẽtum, & bonorum. Deut. 26. Sequeris formam eorũ sapientiũ. & non declinabis ad dexteram, vel sinistram. Nota qũo Moyses, q spiritũ dei habens quotidie cũ dño loquebaĩ, consilium Iethro soceri sui non contempsit. Exo. 18. Tales aũt in quibus sensus eorum nimis abundat, de se nimis magna sentiunt, quia superbia dñatur in eis, & ideo semetipsos superbos, & p̃sumptuosos ostendunt. Quę est maior superbia, q̃ q vnus homo toti cõgregationi iudiciũ suũ p̃ferat, tanq̃ si ipse solus spiritũ Dei habeat? Propter qđ dĩ Tobiæ 4. Superbiam in tuo sensu, aut in tuo verbo nunq̃ dñari permittas. Item meliores se contemnunt, sm̃ illud Prouer. 26. Sapientior sibi vĩ piger septem viris loquentibus sententias. Tales manifeste ostendunt se stultos esse, quia consummata stultitia est, q homo se reputet sapientem, & in factis suis nihil videat sapientiam. Ideo dĩ Rom. 12. Nolite prudentes esse apud vosmetipsos. Et Isa. 5. Væ, qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes. Isti sunt similes Heliu, qui cum esset iunior omnium, sensum suum sensui aliorum præferebat, immo verba despiciens aliorum, verba sua sñias reputabat dicens Iob 33. Sẽtentiam labia mea puram loquentur. Item pertinaces sunt impersuasibiles intractabiles, & ideo de peccatis suis incorrigibiles sunt. Si in errorem incidunt, in errore suo sũt pertinaces, & ex pertinacia irreuocabiles. Vnde quia nimis innituntur sensui proprio, ideo dat illos Deus in reprobum sensum. Rom. 1. Et ibidem: Euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum, dicentes.n. se esse sapientes stulti facti sunt. Item propter sui pertinaciam, Dei maledictionem incurrunt. Genes. 49. Symeon, & leui fratres vasa iniquitatis bellantia, in consilium eorum non veniat anima mea. Sequitur. Maledictus furor eorum, qui pertinax. Nota Symeõ, idest audiens, qui omnia audit, & omnibus credit, & Leui, qui interpretatur firmator societatis. Isti sunt fratres. i. cõplices, & in omni malignitate concordes. Sequĩ. Vasa iniquitatis.

tis. Benè sunt vasa iniquitatis.i. receptacula oīs iniquitatis, quia ex quo credunt oībus, quæ dr̄, & ad oīa se applicant ad suæ ꝑtinaciæ firmamentum colligationis faciunt, quibus in suis sceleribus mutuo se defendunt. Vñ bene signant̄ per squamas Vehemoth. de quibus dr̄ Iob 40. Vna vni coniungit̄, & nec spiraculū quidem incedit per eas. Greg. 33. mor. 28. Quos similis reatus sociat concordi pertinacia, ēt defensio peruersa constipat, vt in facinoribus suis alterna se defensione tueantur. Qui enim diuisi corrigi poterant, in iniquitatum suarum pertinacia vniti perdurant. Et tanto magis quotidie a cognitione iustitiæ inseparabiliores sunt, quanto a se inuicem nulla increpatione separantur. Vnde tales Dei maledictionem merentur. Ideo bene subditur. Maledictus furor eorum, quia pertinax.

De indignatione. *Dist.* X I I I I.

DEinde considerandum est de indignatione, quę est octaua filia inanis gloriæ. Ad euidentiam aūt veritatis sciendum est, ꝙ indignatio multipliciter accipitur in scriptura. Vno modo importat culpam, q̄ cōmittitur. Alio modo offensam, quæ consequitur. Alio modo pęnam, q̄ infligitur. Alio modo virtutē qua quis contra peccatum inuehitur. Indignatio nanque ꝓpriè, & strictè loquendo importat displicentiā cum quadā inflatione cordis elati. Vñ dīr hoīes indignatiui, vel indignantis naturæ, quibus displicent oīa, q̄ fiunt ab alijs, & nihil qđ fiat ab alijs reputant bene factum. Alio modo minus ꝓprie dr̄ indignatio displicentia alicuius, qđ creditur esse malum, & ex indiscreto zelo mouet̄ aīus cōtra facientē, vel factū. Tertio modo dr̄ indignatio largè loquendo pro pœna debita ꝓ peccato. Quarto modo improprijssimè dr̄ displicentia Dei, qua sibi displicet oē malū, & contrafacientē dr̄ indignari. Primo itaq; dr̄ indignatio displicētia cum inflatione cordis, & hoc fit multipliciter. Aut.n. mouet̄ quis contra personam q̄ ex arrogantia vilipendit. Vel ꝑꝑ ignorantiā. Vel ꝑꝑ inopiam. Vel ꝑꝑ simplicitatem, vel humilitatem. Isto modo indignatus est Helyu cōtra Iob, & amicos eius, sicut dr̄ eiusdem 32. Iratus est Helyu aduersus Iob, eo ꝙ se iustū esse diceret corā Deo. Porro aduersus tres amicos eius indignatus est eo, ꝙ non inuenissent rñsionē rōnabilem. Greg. 23. mor. 15. Istis iudicijs aperte colligitur, ꝙ per eū amatorum vanæ gloriæ species designatur. Iob quippe de ꝑsumpta iustitia, amicos vero eius de stulta rñsione redarguit. Oēs.n. vanæ gloriæ sectatores, dū se in oībus præferunt, alios de fatuis sensibus, alios de indignis meritis reprehendunt.i. alios iudicant nihil scire, alios non bene viuere. Itē indignat̄ quis qñ videt, & dolet parem sibi ꝑferri, & sic Iudæi indignabantur qñ videbāt Christū plusq̄ se a populo honorari. Math. 21. Videntes principes sacerdotū, & scribę mirabilia, q̄ fecit, & pueros clamantes in tēplo, & dicentes, Osanna filio Dauid indignati sunt, & dixerūt ei. Audis qd isti dicūt. Itē indignat̄ quis qñ videt inferiorē sibi parificari. Sicut filius senior filio prodigo indignatus est, qa vidit eū cū gaudio in gratiā recipi. Luc. 15. Indignatus est aūt, & nolebat introire. Itē indignatur quis qñ videt aliquid contra voluntatē, vel honorem suum fieri, & ꝑꝑ hoc inflatus contra personam ꝑsequitur eā, vel dimittit ei facere, qđ deberet. Sicut Naaman indignatus est, qa Helyseus nō exiuit ad eum nec honorificè recepit. 4. Reg. 5. Iratus Naaman recedebat indignans. Oritur aūt indignatio in corde, vel ꝑꝑ sapientiam, quia sciētia inflat Ideo dr̄ Eccl. 1. In multa sapientia multa est indignatio. Vel ꝑꝑ opulentiā, vnde diuites huius sæculi contra pauperes faciliter indignant̄. Sicut Naaman, de quo dr̄. 4. Reg. 5. ꝙ erat vir magnus honoratus, & diues, indignatus est contra Helyseum, vt dictum est. Vel ꝑꝑ potētiā, sicut Nabuchodonosor ꝑꝑ potētiam suam, volens sibi oēs subijcere nationes, nuncios suos misit ad oēs terras, & quia noluerūt ei obedire, sed sine honore eius nuncios abiecerunt indignatus est Nabuch. ad oēm terram, &c. Iudith. 1. Vel ꝑꝑ præsumptā iustitiā. Sicut Pharisei, & Iudæi indignabant̄, quia Christus sabbato curaret. Ioh. 7. Si circuncisionem recipit hō in sabbato, vt nō soluatur lex Moysi, mihi indignamini, quia totum hoīem sanū feci in sabbato. Item Luc. 13. Archisinagogus indignans, ꝙ sabbato curasset Iesus, dicebat turbæ. Sex dies sunt in q̄bus licet operari, in his venite, & curamini: Cauēdum est aūt hoc vitiū, quia aperit ad multa vitia. Sicut dr̄ Prouer. 29. Qui ad indignandū facilis est, erit ad peccata procliuior. Ideo hortatur Apostolus Eph. 4. Indignatio autem & clamor, & blasphemia tollatur a vobis. Item Col. 3. Deponite vos oīa, iram, indignationem, maliciam, &c. Ex prædictis patet, ꝙ indignatio proprie dicta.i. sm̄ suam perfectam rationem sumpta, est peccatum mortale. Si aūt accipiatur indignatio sm̄ incompletam rōnem.i. sm̄ ꝙ importat displicētiam respectu boni ex zelo minus discreto, sic est peccatum veniale. Et sic fuit in Apostolis, qui sub specie pietatis indignati sunt de effusione vnguenti super caput Iesu, dicentes. Vt quid perditio hæc Math. 26. Item sub specie humilitatis indignati sunt de duobus fratribus.s. Iacobo, & Iohanne, pro eo, ꝙ sublimitatem gloriæ petierunt. Math. 20. & Mar. 10. Sic ergo indignatio importat culpam, quæ committitur. Item indignatio importat offensam, quæ ex peccato consequitur. Isto modo indignatio ponitur in Deo. Sicut ira, zelus, & furor transferuntur in Deum. Isto modo dr̄ Deus peccato, vel peccatoribus indignari 1. Reg. 6. Indignatus est dñs contra Ozam. 4. Reg. 22. Succendetur indignatio mea. Isa. 13. Ecce dies dñi veniet crudelis, & indignationis plenus. Item 30. Labia eius plena sunt indignatione. Item indignatio importat pœnam, quæ incurritur. Sicut dr̄ Iob 3. Veniet super me indignatio, idest pœna quæ est diuinæ indignationis effectus. Item Iob 7. Sagittæ dñi in me sunt quarum indignatio ebibit spiritum meum. Greg. 7. mor. Sagittis animaduersionis percussio designatur. Quid autem est spiritus hominis nisi spiritus elationis? Sagittæ autem dñi spiritum hominis ebibūt, cum supernæ animaduersionis sñiæ afflictam mentem ab elatione compescunt. Sagittę dñi spiritum hominis ebibūt, cum intentum exterius introrsus trahunt. Epotatus spiritus Dauid fuerat quando dicebat. In deficiendo ex me spiritum meum, & tu cognouisti semitas meas. Et quia pius dominus afflictos non deserit, sed post afflictionis duritiam dulcedinem consolationis immittit, ideo dr̄ Isa. 54. In momento indignationis meæ, abscondi faciem meam parumper a te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui. Quia vero sunt nōnulli quos etsi tormenta non cruciant non emendant, ideo contra tales dr̄. Rom. 2. His qui sunt ex contentione, idest qui contendunt inter se, vel contra correptores, vel prædicatores, & qui non acquiescunt veritati doctrinæ, vel correptionis, credunt aūt iniquitati, impunitatem sibi promittentes, vel de futuro iudicio non cogitantes, seu futurum iudicium non timentes, ira.i. aspectus irati iudicis. Ps. Dñe ne in furore tuo arguas me, &c. Indignatio.i. disceptantis redargutio. Isa. 30. Labia eius repleta sunt indignatione. Tribulatio.i. pœna exterior ignis materialis, & angustia.i. pœna interior vermis spūalis. Isa. vlt. Vermis eorum nō morietur, & ignis non extinguetur in oēm aīam, supple ventura sunt hoc primo, & postea ēt in oē corpus hominis operantis malum. Quarto, & vltimo indignatio importat virtutem qua quis contra peccatum inuehitur, vel contra peccatum proprium per dolorem contritionis, vel contra peccatum alienū per feruorem emulationis. Contra peccatum inq̄ proprium per pœnitentiā. Vnde 2. Corin. 7. Quæ sm̄ Deum est tristitia.i. dū peccator tristis est, qa fecit qđ Deus odit, pœnitentiam.i. pœnitentialē satisfactionē, in salutē stabilē.i. æternam, operat̄. Ecce.n. in hoc ipsum.s. experti estis in vobis quantam sollicitudinē, &c. Enumerat hoc Apostolus septēplicem grām tristitiæ pœnitentialis, contra septē incōmoda, quæ facit peccatum in aīa. Primo.n. causat offensam ad Deū, contra qđ est sollicitudo de emēda. Scđo obligationē ad supplicium, contra qđ ponit̄ defensio a gehēna. Tertio maculā quāsi ad subiectū ꝓpriū, contra qđ ponitur indignatio de macula. Quarto pronitatē ad malū, contra qđ ponitur timor. Quinto difficultatē ad bonū, contra qđ ponitur desideriū de profectu. Sexto exēplum malū ad ꝓximum, contra qđ ponit̄ bonorū æmulatio. Septimo delectationem voluptatū, contra qđ ponit̄ corporis punitio. Dicit ergo: Ecce hoc ipsum.s. contristari ꝑ Deū quantā sollicitudinē emendandi, qđ deliquistis, operat̄ in vobis, nec hoc solū, sed ēt operatur defensionē vestri a gehēna, quia sm̄ glo. pœnitere est defendere se a gehenna: nec solum hic, sed etiam indignationem contra vosipsos pro statu præterito. Ps. Ad meipsum aīa mea conturbata est, nec solū hoc, sed ēt timorem respectu recidiui, Prouer. 28. Beatus hō, qui semper est pauidus: nec solum hoc, sed ēt desiderium proficiendi: nec solum hoc, sed ēt æmulationē.i. bonorū imitationē. Apoca. 3. Emulare ergo, & pœnitentiā age: nec solū hoc, sed ēt vindictam, i. punitionem pro peccatis vestris. Aug. Pænitentia est q̄dā dolentis vindicta, punientis in se, qđ dolet commisisse. Contra vero alienū peccatum indignatur quis per zelum. Ezechie. 3. Abij amarus in indignatione spiritus mei, manus enim dñi erat mecum confortans me. Item Zach. 8. Zelatus sum Syon zelo magno, & indignatione magna zelatus sum eam.

De excessu.

DEinde considerandum est de excessu. Circa, qđ sciendum est, ꝙ excessus multipliciter dr̄ in scriptura. Vno modo dr̄ excessus contemplationis erraticæ, de qua dr̄ 2. Corin. 5. Mente, i. cōtemplatione rōnis, excedimus tpalia.s. a tpalibus ad cœlestia nosmetipsos eleuando: Deo teste, & conscio. Alio modo dr̄ excessus miserationis dominicæ. Luc. 9. Erant Moyses, & Helyas visi in maiestate, & loquebantur cum eo excessum quem contemplaturus erat in Ierusalem. Excessus iste fuit beneficium dñicæ passionis. Bene aūt sua passio dr̄ excessus si consideret̄ qs, quātus, & qualis, pro quibus, & quolibet, qualiter, & quare, q̄ gra

uis,

nia, quàm horrenda passus fuerit, manifestè patet, q̄ tātæ dignationis mysterium, tā immensæ miserationis beneficium, prorsus excessit modum ordinē, & mēsurā, excedit humana merita, excedit intelligentiā Angelicā, & humanā. Vñ sicut Ioseph, q̄ saluator mundi dictus est tantā frumentorū multitudinē cōgregauit, q̄ copia mensurā excedebat. Ita Christus tātā multitudīe gratiarum, & beneficiorum congregauit in ecclesia, q̄ copia mensurā excedit. Tertio mō dr̄ excessus abusionis erraticæ qñ. s. abutitur aliquis habita potestate, vel vsurpat sibi potestatē nō cōmissam, vel officiū non iniunctum, vel nimiā crudelitatē exercet ꝑlatus in subditū, dñs in seruū, vir in vxorē, vel qñ se ingerit p se per amicorum potentiā, violentiā, fallaciā, vel pecuniā, vt præsit cum sit inutilis, & indignus. Vere si quis diligenter inspiceret, & ꝓfunde consideraret quātas hñt sollicitudines, anxietates, & curas illi, qui præsunt, in quantis periculis sint, & quàm districtam habebunt corā summo iudice reddere rōnem, nec ita ardenter ambirent, nec de adeptis superbirent. Sicut dr̄ Sap. 6. Audite reges, & intelligite, discite iudices finium terræ, &c. Sequitur. Horrende, & cito apparebit vobis, qm̄ durissimum iudicium in his, qui præsunt fiet. Exiguo. n. concedetur misericordia. Potentes autem potenter tormenta patientur. Et infrā. Fortioribus autem fortior instat cruciat. Ad vos ergo o reges sunt hi sermones mei, vt discatis sapientiam, & non excedatis prælationes, scilicet non habitas ambiendo, vel habitis abutendo.

De studio & amore vanitatis. *Dist. XV.*

DEinde considerandum est de studio, & amore vanitatis, qñ. s. homo nimis diligit, sequitur, & frequentat vanitates huius mundi. Sicut sunt ludi, cantationes, & choreæ, venationes, & aucupia, aues, & canes, & tyrocinia, commessationes, & conuiuia, & hm̄ōi, quæ vana sunt & hoīem vanum reddunt. Oīa profecto mundana vana sunt. Eccle. 1. Vanitas vanitatum, & oīa vanitas. Et hoc lucide declaratur, quia vanum est, quod oēc sanitatem præbet appetenti, nec vtilitatem possidenti, nec stabilitatem innitenti, nec securitatem confidenti. Oīa terrena quæcūq; sunt in mundo vana sunt ꝑp istas quatuor rōnes. Primo quidē, quia non dant satietatem, immo potius vacuitatem hoī diligenti. Tū quia non sunt in corde hoīs. Sed nihil pōt implere cor hominis, nisi quod est in eo. Tum secundo quia cor hoīs ꝑp Deum amādū, & capiēdū factū est, & tantę capacitatis, & amplitudinis est, vt nihil nisi Deus pōt illud implere, nec sibi sufficere. Tum etiā, q̄a tpalia non plenitudinē, sed vacuitatem abducunt. Vnde qui plus habet, experitur se pluribus indigere, ꝑp quod bene dicit sapiens Eccle. 5. Auarus non implebitur pecunia. Noīe pecuniæ intelligas oīa quæcumq; possunt pecunia comparari. Secūdo tpalia non prębent vtilitatem possidenti, sed magis onus, sollicitudines, angustias, & timores, damnum & periculum multiplex sicut docet experientia. Et Eccle. 5. dr̄. Qui amat diuitias fructū non capiet ex eis. Io vanū dr̄ aliquis laborare qñ de labore suo nullum vel modicum fructum vel vtilitatē consequit̄. Sicut pueri sequendo papiliones, & hō quilibet ventum, vmbrā, vel fumū insequendo. Ideo dicit. Eccle. 2. Vidi cūcta, q̄ sub sole fiunt, & ecce vniuersa vanitas, & afflictio spūs. Sequitur. Magnificaui opera mea, ædificaui mihi domos, & plantaui vineas, &c. Et post multa quæ enumerat concludit. Cumq; me conuertissem ad vniuersa opera, quæ fecerant manus meæ, vidi in oībus vanitatē, & afflictionē animi. Tertio tpalia vel mundana non præbent stabilitatē innitenti, quia sicut ipsa transeunt, sic & ipsi talia possidentes. Greg. Qui labenti innititur, necesse est vt cum labente labatur. Hoc cōfitentur impij in inferno. Sicut dr̄ Sap. 5. Quid nobis ꝓfuit superbia, & diuitiarum iactantia, quid contulit nobis? Transierunt omnia tanquam vmbra, &c. Quarto non præbet securitatem confidenti. Non. n. possunt dare securitatem vitæ vel pacis vel sanitatis, & hm̄ōi. Prouer. 11. Qui confidit in diuitijs suis corruet. Et Nee. 1. Vanitate seducti fuimus. Propter quod Psal. fatuitatem mundanorum arguens. Filij hoīum vsquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatē, & quæritis mendaciū? Sicut aūt ista sunt vana, ita diligentes se vanos efficiunt. Hiere. 2. Ambulauerunt post vanitatem, & vani facti sunt. Qui. n. mundi vanitates diligunt, & in eis delectantur, ex ipsa vi dilectionis, & adhærentiæ vani sunt. Quorum vanitas radicatur in inflatis visceribus, declaratur in prolatis sermonibus, demonstratur in operib⁹ perpetratis, & probatur in passionibus toleratis. De primo. Psal. Dñs scit cogitationes hoīum, qm̄ vanæ sūt. Cōueniat ergo vnusquisque cōscientiam suam, & videat quales cogitationes habet, quia si vanæ sunt conuincitur esse vanus. Vanæ sunt autem si ꝓ eo, q̄ cæteris præfertur temporaliter reputat se etiam spiritualiter præferendum. Vnde Grego. Magna est potentia temporalis quæ apud Deum meritum suum habet, de bona administratione regiminis. Nonnunquam tñ eo ipso, q̄ præeminet cæteris elatione cogitationis intumescit, & dum foris immenso fauore circundatur, intus veritate vacuat̄, atq; oblitus sui in voces se spargit alienas, talemq; se credit, qualem foris audit, nō qualē intus discernere debuit, cęteros despicit: eosq; sibi quales ordine naturæ non cognoscit, cunctis se æstimat amplius valere quibus se videt amplius posse. Scriptum est etiam Iob. 11. Vir vanus in superbiam erigitur. Mundana. n. q̄a vana sunt faciunt cor hoīs frequēter euanescere, nisi sit per gratiam stabilitum. Vñ de sapientibus huius mundi dicit Apostolus Ro. 1. Euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum, dicentes. n. se esse sapientes stulti facti sunt. Nota, q̄ alius euanescit ꝑp scientiā, alius ꝑp potentiam, alius ꝑp nobilitatem generis, alius ꝑp diuitias, & sic de alijs, & hæc oīa vana sunt. Item declaratur eorū vanitas in sermonibus. Quod. n. latet in cordibus, in uerbis frequēter ostenditur. Sicut dictum est beato Petro. Loquela tua manifestum te facit. Et dñs ait. Ex abundantia cordis os loquit̄. Scriptum est autem. Vana locuti sunt vnusquisque ad proximū suū. Heu quàm vana sunt aliquorum eloquia. s. verba arrogantiæ, iactantiæ, fatuitatis, & immunditiæ, verba friuola, ociosa, & hm̄ōi. Item mōstratur vanitas ex operibus. Nam vt plurimum in alearum, scacorum, taxillorum ludis, vel in alijs iocis, æque parū vtilibus, aut in venationibus, & aucupijs occupātur. Et est quicquā tam vanum. Item pro vanissima laude faciunt festa & conuiuia, non pro pauperibus Christi, sed pro diuitibus, hystrionibus, traiectoribus, & personis alijs inhonestis, & hoc vanissimū iudico. Item æquos sibi multiplicant phaleratos, scutiferos, & alios seruientes supra numerum, & vltra, suppetentiā facultatum. Item seruis suis, & alijs multis multa dant paria vestium pro noīe largitatis, & hoc nōne vanitas? Item probatur vanitas ex doloribus toleratis, nam in venationibus, & aucupijs antedictis, multos labores sustinēt, vigilias, ęstus, pluuias, paludes, niues, glacies, spinarum & veprium punctiones, famē, sitim, & plures alias corporum passiones. Similiter in tyrocinijs verberantur, fustigātur, & aliqñ mutilantur, vt nomē sibi vendicent probitatis, sed hæc vanitas est. Si pro peccatis suis inponeretur eis pęnitentia incōparabiliter minus grauis, dicerent se sustinere non posse. Si autē ꝑp Deum, & animarum suarum salutē tanta, & tā grauia sustinerent, magni essent apud Deum, & sancti ab hoībus dicerent̄. Item vt hm̄ōi torneamenta frequentent, expendunt, quæ possident, & pro expensis hm̄ōi faciēdis terras suas obligāt, pecunias mutuo sub vsuris accipiunt, expensas intolerabiles faciunt, extra ad ostentationem, & in domibus suis tā ipsi q̄ vxores, & liberi famis inedia cruciantur. Tandem vsuras soluere non valentes, pauperes effecti, de proprijs hæreditatibus expelluntur. Ecce, quę de vano corde prodeunt vane sunt, & vanæ propter vanitatem facta, vanum & vacuum hominem ostendunt, & ad paupertatis uacuitatem perducunt.

De peccato ex certa malitia. *Dist. XVI.*

DEinde considerandum est de peccato ex certa malitia. Dicit, n. Grego. 25. in Mor. super illod Iob. 30. Qui de industria recesserūt a Deo. Peccatum tribus modis cōmittit̄, nā aut ignorantia, aut infirmitate, aut studio perpetratur. Quod pōt sic declarari. Hō. n. sicut & quælibet res alia naturaliter habet appetitum bonum. Vñ q̄ eius appetitus declinet ad malum, non pōt contingere sine aliqua deordinatione in aliquo principiorū hoīs existente. Sic em̄ in & actionibus rerū naturaliū inuenitur peccatum. Principia autem actuum humanorū sunt intellectus, & appetitus, tā rōnalis, qui dr̄ voluntas, quàm sensitiuus. In humanis igitur actibus contingit qñq; peccatum sic ex defectu intellectus, puta qñ peccat hō ex ignorantia: & ex defectu appetitus sensitiui, qñ. s. peccat hō ex passione: sic etiā ex defectu volūtatis, q̄ est inordinatio ipsius. Est autem voluntas inordinata, qñ minus bonū magis amat, & potius eligit pati detrimentū in bono minus amato vt potiat̄ bono magis amato. Sicut potius eligit hō abscisionem alicuius mēbri, etiā scienter, vt conseruet rem q̄ plus amat. Per hūc modū qñ volūtas inordinata plus diligit aliquod bonū tpale, puta diuitias, honores, & voluptates, q̄ ordinē rōnis, vel charitatē Dei, vel aliquid hm̄ōi, sequitur q̄ velit, & eligat in aliquo spūali bono dispendiū sustinere, vt bonum tpale, qđ plus amat possit obtinere. Nihil autem aliud est malū, quàm priuatio boni. Et s̄m hoc aliquis sciēter vult aliquod malum spirituale, per quod bono spirituali priuatur, vt bono tpali quod plus diligit potiatur, & sic peccare dicitur ex certa malitia, quasi scienter eligens malum. Licet autem nullus operetur ad malum intendens, sicut dicit Dyonisius 4. de Diui Nomi. quia malum secundum se, & absolute non potest esse intentum ab aliquo, potest tñ esse intentum ad vitandum aliquod malum, vel ad consequendum bonum aliquod plus dilectum vt dictum est. In tali autem casu aliquis eligeret consequi bonum per se intentū si posset absque hoc, q̄ alterius boni dispendium non pateretur. Sicut voluptuosus vellet vti delectatione si posset, absque offensa Dei.

Sed duobus ꝓpositis magis vult offensam Dei incurrere, q delectatione priua . Sciendum etiam, q qñ dr aliquis peccare ex malitia hoc potest intelligi tripliciter. Vno modo potest intelligi de malitia habituali, secundum quod habitus malus vocatur malitia, quia peccat ex inclinatione habitus vitiosi. Alio modo dicitur malitia actualis, secundum quod electio mali dicitur malitia, & sic dicitur aliquis ex malitia peccare, quia ex deliberata electione mali peccat. Alio modo potest intelligi malitia aliqua culpa præcedens ex qua oritur culpa sequens, sicut cum aliquis impugnat diuinam gratiam ex inuidia præcedẽte. Item nota, q voluntas ex natura suæ potentiæ inclinatur ad ad bonum tanquam ad proprium obiectum. Vnde oẽ peccatum dr esse contra naturam, pp quod dicit Damascenus, q peccatũ est ab eo, quod est ſm naturam, in id, quod est contra naturam versio. Quod ergo voluntas ex electione inclinetur ad malum, hoc aliunde cõtingit. Et qñq; quidem ex defectu rationis, & sic dr peccare ex ignorantia, vel qñq; ex impulsu appetitus sensitiui. Sicut qñ aliquis peccat ex infirmitate, siue ex passione. Sed neutrum horum est ex certa malitia peccare. Sed solum tunc aliquis ex certa malitia peccat qñ voluntas eius ex se inclinat vel mouetur ad malum. Quod potest intelligi dupliciter. Vno mõ per hoc, q habitus habet aliquam dispositionem corruptam inclinantem ad malum, ita q ſm illam dispositionem corruptã aliquod malum fit hoi quasi conueniens, & simile, & in hoc ratione conuenientiæ volũtas tendit quasi in bonum, quia vnũquodque tẽdit in id, quod est sibi conueniens. Talis autem dispositio corrupta, vel est aliquis habitus acquisitus ex consuetudine, quę vertitur in naturã, vel est aliqua ægritudinalis habitudo ex parte corporis. Sicut aliqui habent aliquas inclinationes naturales ad aliqua peccata pp corruptionem naturæ in ipsis. Alio modo contingit, q voluntas per se tendit in aliquod malum ex remotione prohibentis, verbi gratia. Siquis prohibetur vel impeditur peccare, non quia peccatum ei displiceat absolute, sed pp spem vitæ æternæ, vel timorem gehennæ, remota spe per desperationem, vel timore per præsumptionem, sequitur q ex certa malitia quasi absque freno peccat. Sic ergo patet, q peccatũ, q est ex certa malitia semper in homine præsupponit aliquam inordinationem, quæ tñ non semper est habitus. Vnde non est necessariũ q quicumque peccat ex certa malitia, peccet ex habitu. Denique sciendum, q peccatum, quod fit ex certa malitia multo grauius est, quàm peccatũ ex passione vel ignorantia. Sicut dicit. Grego. 25. Moral. 18. Grauius est ex infirmitate, quàm ex ignorãtia, sed multo grauius studio, quàm infirmitate peccare. De peccato ex certa malitia dr Iob. 34. Quasi de industria recesserunt a Deo. Et Ioh. 15. Si non venissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Et paulopost. Et viderunt, & oderunt, & me, & patrẽ meũ. Grego. vbi supra. Aliud est ex præcipitatione, aliud ex deliberatione peccare. Sæpe enim peccatum præcipitatione committitur, quod tñ consilio, & deliberatione damnatur. Ex infirmitate enim plerumque solet accidere amare bonum, & implere non posse. Ex studio vero peccare est bonum, nec facere, nec amare. Sicut ergo nonnunquam grauius est peccatum diligere, quàm perpetrare, ita nequius est odisse iustitiam, quàm non fecisse.

De inuerecundia peccandi.

DEinde considerandum est de inuerecundia peccandi, quã do scilicet homo non verecundatur peccare, vel aliquid inhonestum facere coram Deo, & Angelis, & sanctis, & hominibus. Grego. 4 Moral. 9. Sunt nonnulli quos ad perpetrandam nequitiam oborta malitia subita inuitat, sed tamen humana verecundia reuocat, & plerumque per hoc, q exterius erubescunt, ad interiora sua redeunt, & contra se internum iudiciũ sumunt, qa si pp hoiem malefacere metuunt, quãto magis ꝓpter Deum, qui cuncta inspicit, nec mala appetere debuerunt, in quibus fit vt maiora corrigant per bona minima, s. per exteriorẽ verecundiam, interiorem culpam. Et sunt quidam qui postquam Deum in mente contempserint, multo magis humana iudicia spernunt, atque oẽ malum, quod appetunt audacter peragere nõ erubescunt, quos ad perpetrãdum malum occulta iniquitas inuitat, & nulla aperta verecundia retardat. Sicut de quodam iudice iniquo dr. Lucæ. 15. Deum non timebat, & hominem non verebatur. Hinc est etiam, quod de quibusdam impudenti fronte peccantibus dictum est Isa. 3. Peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt. Tales ergo, nec timore, Dei, nec hominum pudore a perpetrandis flagitijs refrenantur. De talibus etiam dicitur Hierem. 3. Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. Item. 6. Confusi sunt quia abominationem fecerunt, quinimmo confusione non sunt confusi, & erubescere noluerũt. Gregorius vbi supra. Prauum fuit malum facere voluisse, & peius est perpetrata non erubescere.

De scandalo. Dist. XVII.

DEinde considerandum est de scandalo, quia enim ex inuerecundia peccandi non curat homo facere vel dicere aliqd vnde scandalum oriatur. Ideo post inuerecundiam peccandi, cõsequens est considerare de scandalo. Circa, quod consideranda sunt nouem. Primo quid sit scandalum. Secundo vtrum sit peccatum. Tertio vtrum sit speciale peccatum. Quarto vtrum sit mortale peccatum. Quinto vtrum perfectorum sit scandalizari. Sexto vtrum eorum sit scandalizare. Septimo vtrum spiritualia bona sint dimittenda pp scandalum. Octauo vtrum pp scandalum sint tpalia dimittenda. Nono, quæ mouere possunt ad scandalum fugiendum vel detestandum. Ad primum sciendum, q scandalum est dictum vel factum minus rectum præbens occasionem ruinę. Et sumitur hæc diffinitio ex verbo Hieronymi, q exponens illud Matth. 17. Scis quia Pharisei audito hoc verbo scandalizati sunt, dicit. Qñ legimus. Quicumque scandalizauerit, hoc intelligimus, qui dicto vel facto occasionem ruinæ dederit. Sicut autem dicit ibidem, quod Grecè scandalon dr, hoc offensionem vel ruinam, & impactionem pedis possumus dicere. Contingit. n. qñq; q aliquid exponitur alteri in via corporali, cui impingens disponitur ad ruinam, & talis obex dr scandalũ. Et similiter in processu viæ spiritualis contingit aliquem disponi ad ruinam spiritualem per dictum vel factum alterius, inquãtum. s. aliquis sua admonitione, vel inductione aut exemplo alterum trahit ad peccandum, & hoc proprie dr scandalum. Nihil autem ſm propriam rõnem disponit ad ruinam spiritualem nisi quod habet aliquem defectum rectitudinis, quia id, quod est ꝑfectè rectum magis munit hoiem contra casum, quam ad ruinã inducat, & ideo conuenienter dr, q dictum vel factum minus rectum præbens occasionem ruinæ sit scandalũ. Et nota, q in diffinitione peccati generaliter dicit Aug. 22. contra Faustum. Peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum contra legẽ Dei. In diffinitione autem scandali non ponitur concupitum, quia cogitatio vel concupiscentia quamdiu latet in corde non proponitur alteri vt obex disponens ad ruinam. Dr autem hoc minus rectum non per comparationem ad aliquid aliud a quo in rectitudine superetur, sicut vnus actus virtuosus dr rectior altero, sed dr minus rectum, quod habet aliquem rectitudinis defectũ, vel quia est ſm se malum, sicut peccatum, vel quia habet speciẽ mali, sicut cũ aliquis recumbit in Idolo. Quamuis. n. hoc ſm se nõ sit peccatum si aliquis hoc non corrupta intentione faciat, tamẽ quia habet quandam speciem vel similitudinem venerationis, ideo potest alteri præbere occasionem ruinæ. Et ideo Apostolus monet. 1. Thes. 5. Ab omni mala specie abstinete vos, & ideo cõuenienter dr minus rectum, vt comprehendantur tam illa, quæ sunt ſm se peccata, quàm illa quæ habent speciem mali. Item dr præbens occasionem non causam, quia sicut dictum est, nihil potest esse hoi sufficiens causa peccati, quod est spiritualis ruina, nisi propria voluntas, & ideo dicta vel facta alterius hois possunt esse solum imperfecta causa aliqualiter inducens ad ruinam, & pp hoc non dr dans causam ruinæ, sed dans occasionem, quod significat causam imperfectam, & non semper causam per se, sed per accidens, & tñ nihil prohibet in quibusdam poni illud, quod est agens, quia id, quod est ſm accidens vnius potest per se alteri conuenire. Sicut in diffinitione fortunæ ponitur causa per accidens in 2. Physicorum. Item nota; q aliquod dictum vel factum alterius põt esse alteri causa peccandi dupliciter. Vno modo per se, alio modo per accidens. Per se quidem qñ aliquis suo malo verbo vel facto intendit alium ad peccandum inducere. Vel etiã si ipse non hoc intendit ipsum factum esse tale, q de sui ratione habet, q sit inductiuum ad peccandum, puta q aliquis publicè facit peccatum, vel quod habet similitudinem peccati, & tũc ille qui hmõi actum facit propriè dat occasionem ruinæ, vñ vocatur scandalum actiuum. Per accidens autem verbum vel factũ vnius est alteri causa peccandi, qñ & præter intentionem operantis, & præter conditionem operis aliquis male dispositus ex hmõi opere inducitur ad peccandum vel operandum, puta cum aliqs inuidet bono aliorum, & tunc ille, qui facit hmõi actum rectum nõ dat occasionem ruinæ quantum in se est, sed alius sumit, ſm illud. Ro. 7. Occasione autem accepta, &c. & ideo hoc est scandalũ passiuum sine actiuo, quia ille qui recte agit quantum est de se non dat occasionem ruinæ, quam alter patitur. Qñque ergo cõtingit, q etiam sit simul scandalum actiuum in vno, & passiuũ in alio, puta cum ad inductionem vnius alius peccat. Qñq; autem est scãdalũ actiuũ sine passiuo, puta cũ aliqs inducit verbo vel facto alium ad peccandum, & ille non consentit. Quandoque verò est scandalum passiuum sine actiuo. Sicut iam dictum est. Itẽ nota, q Apostolus Rom. 14. diuidit scandalum contra offensionem, & infirmitatem, dicens. Bonum est non manducare carnem & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offendit aut scãdalizatur

dalizatur aut infirmatur. Infirmitas enim nominat promptitudinem ad scandalum. Offensio autem nominat indignationẽ alicuius cõtra eum, qui peccat, quæ potest esse quãdoq; sine ruina. Scandalum autem importat ipsam impactionem ad ruinam. Ad secũdum.s.vtrũ scandalum sit peccatum, dicendum, q sicut dictũ est, duplex est scandalum Passiuum in eo, qui scãdalizatur, & actiuũ in eo, qui scandalizat, dans occasionem ruinæ. Scandalum igit passiuum semper est peccatũ in eo, qui scandalizatur, non.n.qui scandalizatur, scandalizatur nisi inquantum aliqualiter ruit spirituali ruina, quæ est peccatũ. Põt tñ esse scandalũ passiuũ sine peccato eius ex cuius facto aliquis scandalizat, sicut cum aliquis scandalizat de his, q̃ alius facit bene. Similiter etiã scãdalũ actiuum semp est peccatũ in eo, q scandalizat, qa vel in opus, qd facit est peccatũ; vel etiã si habeat spẽm peccati dimittẽ dũ est sẽper pp pximi charitatẽ, de qua vnusquisq; conatur saluti pximi puidere, & sic q nõ dimittit, cõtra charitatẽ agit. Põt tñ esse scãdalũ actiuũ sine peccato alterius, q scãdalizat, sicut supra dictum est. Qd aũt dr Mat. 18. Necesse est vt veniant scandala, nõ est intelligendũ de necessitate absoluta, sed de necessitate cõditionali, qua necesse est præscita vel pnunciata a Deo euenire. Si tñ cõiunctum accipiat vt dictũ est. Vel necesse est euenire scãdala necessitate finis, qa vtilia sunt ad hoc, q qui pbati sunt manifesti fiãt. Vel necesse est euenire scandala sm cõditionẽ hoium qui a peccatis nõ cauent, sicut si aliqs medicus vidẽs aliquos indebita dieta vtentes, dicat necesse est tales infirmari, qd intelligendũ est sub hac conditione si dietã nõ mutẽt, & similiter necesse est euenire scandala, si hoies conuersationẽ malã non mutẽt. Item nota, q qñ dixit Petrus dño. Absit a te dñe &c. Matt. 16. Hoc dixit ex pietatis affectu quẽ habebat ad Christum. Vñ nõ peccauit huc dicendu qa sicut dicit Hiero. Error Apostoli de pietatis affectu veniẽs nunq̃ incentiuũ vr esse dyaboli. Vnde qñ dixit ei Iesus. Scandalum mihi es, scandalũ hic ponit p quolibet impedimento large loquendo. Ad tertium.s.vtrum scandalũ sit speciale peccatum, dicẽdũ, q scandalũ passiuũ nõ põt esse speciale peccatũ, qa ex dicto vel factu alterius aliquẽ ruere contingit sm quodcumque genus peccati, non autem hoc ipsum, quod est occasionẽ peccandi sumere ex dicto vel facto alterius specialẽ rõnẽ peccati cõstituit, qa nõ importat specialẽ deformitatẽ speciali virtuti oppositã. Scandalũ autẽ actiuũ põt accipi dupliciter, per se.s.& per accñs. Per accñs qdẽ qñ est præter intẽtionẽ agentis, puta cũ aliqs suo facto vel verbo inordinato non intẽdit alteri dare occasionẽ ruinæ, sed solũ suæ satisfacere volũtati. Sic etiã scandalum actiuũ non semper est peccatũ speciale, quia qd est per accñs non constituit spẽm. Per se aũt est scandalũ actiuũ, qñ aliquis suo inordinato dicto vel facto intendit alium trahere ad peccatum, & sic ex intentione specialis finis sortitur specialem rationem specialis peccati, finis.n.dat speciem in moralibus, vt supra dictũ est. Vñ sicut furtũ est speciale peccatũ, aut homicidiũ pp speciale nocumẽtũ pximi, qd intendit, ita etiã scãdalũ est speciale peccatũ pp hoc, q intendit speciale nocumentum pximi, & opponit directe correctioni fraternæ in qua intendit specialis nocumenti remotio. Ad quartũ.s.vtrũ scandalũ sit peccatũ mortale, dicẽdũ, q sicut dictũ est, scandalum importat impactionẽ quãdã p q̃ aliquis disponit ad ruinã, & ideo scãdalum passiuũ qñq; quidẽ põt esse peccatũ veniale, quasi hñs impactionẽ quãdã tñ, puta cũ aliquis ex inordinato dicto vel facto alterius cõmouet motu venialis peccati. Qñq; vero est peccatum mortale, quasi hñs cum impactiune ruinã, puta aliquis ex inordinato dictu vel facto vel verbo pcedit vsq; ad peccatũ mortale. Scandalũ aũt actiuum si sit qdẽ p accidens põt esse qñq; quidẽ peccatũ veniale, puta cũ aliqs vel actũ peccati venialis cõmittit, vel actum qui non est sm se peccatũ, sed habet aliquã spẽm mali cum aliqua leui indiscretione. Qñq; vero est peccatum mortale, siue quia cõmittit actum peccati mortalis, siue quia contẽnit salutem proximi, vt pro ea conseruãda non ptermittat aliqd facere, quod sibi libuerit. Si vero scandalum actiuum sit per se, puta cum intendit inducere aliũ ad peccãdũ. Si qdẽ intendit inducere ad peccandũ mortaliter, est peccatum mortale, & similiter intendat inducere ad peccãdũ venialiter p actum peccati mortalis. Si vero intendat inducere pximum ad peccandum venialiter per actum peccati venialis, est peccatũ veniale. Ad quintũ.s.vtrum pfectorum sit scandalizari, dicendum q scãdalum passiuum importat quãdã cõmotionẽ animi a bono in eo, qui scandalũ patit, nullus aũt cõmouet qui rei immobili firmiter inhæret. Meliores aũt siue pfecti soli Deo inhæicnt, cuius est immutabilis bonitas, quia etiã si inhæreant suis plãtis nõ inhærẽt eis nisi inquantum illi inhærent Christo, sm illud.1.Corin.4. Imitatores mei estote sicut & ego Christi. Vnde quantumcumq; videat alios inordinatẽ se hre dictis vel factis, ipsi a sua rectitudine non recedunt, sm illud Psalmi. Qui confidunt in dño sicut mons syon, nõ cõmouebit in æternũ, q habitat in Hierusalẽ. Et ideo in his, q pfecte inhærẽt Chro p amorẽ scandalũ nõ inuenitur, sm illud Psal. Pax multa diligẽtibus legẽ tuã dñe, & non est i illis scãdalũ. Ad sextũ.s.vtrũ pfectorum sit scãdalizare, dicẽdũ, q scãdalũ actiuũ pprie est cum aliqs aliqd tale dicit vel facit, qd de se est tale, vt alterũ natũ sit inducere ad ruinã, qd qdẽ est solũ id, qd inordinatẽ fit vel dr: ad pfectos autẽ ptinent ea, q̃ agunt sm regulã rõnis ordinare, sm illud 2. Corin. 14. Oĩa honeste, & sm ordinẽ fiãt in vobis, & pcipue hãc cautelã adhibent in his qbus nõ solũ ipsi uffenderẽt, sed et alijs offensionẽ pararẽt, & si qd in eorũ manifestis dictis vel factis in hac moderatione desit, hoc puenit ex infirmitate humana, sm q̃ a perfectione deficiũt, nõ tñ intãtũ deficiũt vt multũ ab ordine rõnis recedãt, sed modicũ, & leuiter, qd nõ est tã magnũ vt ex hoc rõnabiliter possit ab alio sumi peccãdi occasio. Ad septimũ.s.vtrũ spiritualia bona sint pp scãdalũ dimittẽda, dicẽdũ, q cũ duplex sit scãdalũ actiuũ.s.& passiuum, qõ ista nõ habet locũ de scãdalo actiuo, qa cũ scãdalum actiuum sit dictũ vel factum minus rectum, nihil est cũ scandalo actiuo faciendũ. Habet autẽ locum questio si intelligat de scãdalo passiuo. Cõsiderãdũ est igit, qd sit dimittẽdũ ne alius scandalizet. Est aũt in spiritualibus bonis distinguẽdũ. Nã qdã horũ sunt de necessitate salutis, q̃ ptermitti non possunt sine peccato mortali. Manifestum est aũt q nullus debet mortaliter peccare vt alterius peccatũ impediat, qa sm ordinẽ charitatis plus debet hõ suã salutẽ spiritualẽ diligere, q̃ alterius, & ideo ea, q̃ sunt de necessitate salutis ptermitti nõ debent pp scandalũ vitãdũ. In his aũt spiritualibus bonis, q̃ non sunt de necessitate salutis vr distinguendũ, qa scandalum, qd ex eis oritur qñq; ex malitia pcedit, cum.s.aliqui volunt impedire hmõi spiritualia bona scãdala concitãdo, & hoc est scandalũ Phariseorũ, q de doctrina dñi scandalizabant. Qd esse cõtẽnẽdũ dñs docet Matt. 15. Qñq; vero scandalum pcedit ex infirmitate vel ignorãtia, & hmõi scandalum est pusillorũ, pp quod spiritualia opera vel occultanda vel etiã interdum differenda sunt, vbi periculum non imminet quousq; reddita rõne hmõi scãdalum cesset. Si autem post redditã rõnẽ hmõi scandalum duret, iã vr ex malicia esse, & sic pp ipsum non sunt hmõi spiritualia opera dimittenda. Vnde notandum sm Aug. in lib. contra Epistolã Permeniani. Vbi scismatis periculũ timet a punitione peccatorum cessandum est, & tñ punitio peccatorum est, quid spirituale ad iustitiã pertinens, quia pœnarum inflictio non est pp se expetenda, sed pœnæ infliguntur vt medicinæ q̃dã ad cohibendum peccata, & ideo intantũ hñt rõnem iustitiæ inquantũ p eas peccata cohibentur. Si autẽ p inflictionẽ pœnarum manifestum sit plura, & maiora peccata sequi, tunc pœnarum inflictio nõ continebit sub iustitia, & in hoc casu loquitur Aug.s.qñ excõmunicatione aliorum imminet periculum scismatis, tunc.n.excõmunicationẽ inferre non pertinet ad veritatẽ iustitiæ. Itẽ sacra scriptura res est maxime spiritualis, sed ab ea docenda cessandũ est pp scandalũ, sm illud Mat. 7. Nolite sanctũ dare canibus, neq; pijciatis margaritas aute porcos, ne conuersi disrumpãt vos. Sed circa doctrinã duo sunt consideranda.s.veritas, q̃ docetur, & ipse actus docẽtis, quorum primum est de necessitate salutis vt.s.contrariũ veritati non doceat, sed veritatem sm congruentiã temporis, & psonarum proponat ille cui incumbit docendi officium, & ideo ppter nullum scandalum, quod sequi videatur debet hõ prætermissa veritate falsitatem docere. Sed ipse actus docendi inter spirituales elemosynas computatur, vt supra dictum est, & ideo eadem ratio est de doctrina, & de alijs misericordiæ operibus de quibus postea dicetur. Item correctio fraterna interdum dimittẽda est pp scãdalum aliorum, vt dicit Aug. 1. de Ciui. Dei. Sed aduertẽdũ, q qa correctio fraterna ordinat ad emẽdationẽ fratris, intãtũ cõputãda est inter spiritualia bona, inquantũ hoc consequi põt, qd non conuenit si ex correctione fraterna scandalizetur, & ideo si pp scandalum correctio dimittat non dimittitur spirituale bonum. Rursus sm Hieronymũ pp scandalum dimittendum est oẽ illud, qd prætermitti põt salua triplici veritate.s.vitæ, iustitiæ, & doctrinæ. Impletio autem cõsiliorum, & largitio elemosynarum multotiens põt prætermitti salua triplici veritate prædicta, alioquin semper peccarẽt illi oẽs, qui prætermittunt. Sed sciendum, q in veritate vitæ, iustitiæ, & doctrinæ non solum comprehenditur id, quod est de necessitate salutis, sed etiã id per qd perfectius peruenitur ad salutem, sm illud. 1. Corinth. 12. Emulamini charismata meliora. Vnde consilia etiã non sunt simpliciter prætermittenda, nec etiã misericordiæ opera pp scandalum, sed sunt interdum occultanda vel differenda, pp scandalum pusillorum vt dictum est. Qñq; tñ consiliorũ obseruatio, & impletio operum misericordiæ est de necessitate salutis, qd patet in his, qui iã vouerunt consilia, & in his, quibus ex debito imminet defectibus aliorum subuenire, vel in tẽporalibus, pu-

bus, puta esurientem pascẽdo, vel in spiritualibus, puta docendo ignorantẽ siue hmôi fiãt debita pp iniunctũ officiũ, vt patet in plãtis siue pp necessitatẽ indigentiũ, & tunc eadẽ est rõ de hmôi sicut de alijs, q̃ sunt de necessitate salutis. Vtrũ ãt ꝓ vitãdo scãdalũ ꝓximi debeat qs peccare venialiter, dixerunt q dã, ꝙ peccatum veniale est cõmittendum pp vitãdum scandalũ, sed et implicat contraria, si. n. faciẽdũ est iã nõ est malũ neq; peccatũ, nã peccatũ nõ põt esse eligibile, conuenit tñ aliq d pp aliquã circũstãtiã non esse peccatum veniale, qđ tñ illa circumstantia sublata peccatũ veniale esset. Sicut verbũ ociosum est peccatum veniale qñ absq; cã dĩ, si aũt ex cã rõnabili ꝓferaẽ non est ociosum, nec peccatũ, quãuis ãt p peccatum veniale grã non tollatur p q̃ est hoĩs salus, inquantum tñ veniale disponẽs ad mortale vergit in detrimentum salutis. Ad octauũ. s. vtrum pp scãdalum sint bona tpalia dimittenda, dicendum, ꝙ circa tpalia distinguendum est. Aut. n. sunt nrã, aut sunt nobis ad conseruãdum ꝓ alijs cõmissa, sicut bona ecclesiæ cõmittunẽ plãtis, & bona cõia cuiuscumque reipublicæ rectoribus, & talium cõseruatio sicut & depositorum imminet his, q bus sunt cõmissa ex necessitate, & ideo non sunt pp scandalum dimittẽda, sicut nec alia, q̃ sunt de necessitate salutis: tpalia verò quorum nos sumus dñi dimittere ea, tribuẽdo si penes nos ea habeamus, vel non repetẽdo si apud alios sunt, qñq; q dẽ debemus pp scandalum, qñq; aũt nõ. Si. n. scandalũ ex hoc oriaẽ pp ignorãtiã vel infirmitatẽ aliorum, qđ supra diximus esse scandalum pusillorũ, tunc vel totaliter dimittẽda sunt tpalia, vel aliter sedandũ scãdalũ. s. p aliquã admonitionẽ. Vnde Aug. dicit in lib. de sermone dñi in monte. Dãdũ est, qđ nec tibi, nec alteri noceat, quantum ab hoĩe tradi põt, & cum negaueris, quod petit iudicãda est iustitia ei, & melius aliq d dabis cum petẽtẽ iniuste correxeris. Aliqñ vero nascit̃ ex malitia, quod est scandalum Pharisæorum, & pp eos, q sic scandala concitant, non sunt tpalia dimittẽda, & hoc et nocerẽt bono cõi, dareẽ. n. malis rapiẽdi occasio, & noceret ipsis rapiẽtibus q retinẽdo aliena in peccato remanent. Vñ Greg. dicit in Moralibus. Quidã dũ tpalia nobis rapiũt solummõ sunt tolerãdi, q dã vero seruata æquitate ꝓhibẽdi, non solum curãtes ne nrã subtrahanẽ, sed ne rapientes non sua semetipsos pdãt. Præterea si passim ꝑmitteret̃ malis hoĩbus vt aliena saperẽt, vergeret hoc in detrimentũ veritatis vitæ, & iustitiæ, & ideo non oportet pp quodcumq; scãdalũ tpalia dimitti. Itẽ qñ dicit Apostolus Ro. 14. Noli cibo tuo illũ pdere ꝓ quo Christus mortuus est, nõ est intẽtio Apli monere ꝙ cibus sit pp scandalum totaliter dimittendus, q a sumere cibũ est de necessitate salutis. Sed talis cib⁹ est pp scãdalum dimittẽdus, sm illud 1. Corin. 8. Nõ mãducabo carnẽ in æternum ne fratrẽ meum scandalizẽ. Itẽ annexa spiritualibus qñqs sunt ꝓpter scãdalum dimittẽda, vt patet, q a Aplus seminãs spũalia tpalia stipendia non accepit, ne offendiculũ daret Euãgelio Chri. Sicut dr 1. Corin. 9. & ex simili tã nõ exigit ecclesia decimas ĩ aliq b⁹ terris pp scandalum euitandum. Sed intelligẽdũ est, ꝙ scandalũ quod vitabat Aplus ex ignorãtia ꝓcedebat Gẽtiliũ, q a hoc non consueuerãt, & ideo ad tẽpus abstinẽdũ erat, ne prius instruereẽ hoc est debitum. Ex sili cã ecclesia abstinet de decimis exigẽdis in terris, in q bus non est consuetum decimas dare. Circa nonũ. s. q̃ mouere debẽt ad scandalum fugiendum, considerandum est. Primo quare non sit scandalum faciẽdum. Secundo quare nõ sit scandalum patiendum. Circa primum sciendum ꝙ cum summa diligentia scandalum est vitandum actiuum. i. ne hõ aliqd agat vñ scandalum oriaẽ. Primo ꝓpter blasphemiã diuini noĩs. Secundo pp nocumentum multiplex ꝓximorum. Tertio pp infamiã, & augmẽtũ nephandi criminis. Quarto pp incremẽtũ, & cumulum tormentorũ. Primo q dẽ vitãdũ est scãdalũ ꝓpter Dei blasphemiã, vñ cõqueriẽ dñs. Isa. 52. Dominatores tui inique agũt, & iugiter nomẽ meum blasphemaẽ, peccata. n. maiorum. i. principum sęcularium. & plãtorum ecclesię, pcipue faciunt nomẽ dñi blasphemari. Vñ minores excusant se de peccatis suis ꝓpter peccata maiorum. Sed & Iudæi, & hæretici in pfidia perseuerãt, ꝓpter exẽpla mala, & scãdala plãtorum, dicentes. Videte qñ isti viuunt, qño incedunt, non sic Petrus, Paulus, & alij. Cum q dam Legati, & Abbates tredecim missi ad terrã Albigẽsium cũ multis æquis, & famulis ambularent contra hæreticos pdicãtes, insurgebant contra eos Heretici pdicantes econtra exẽpla mala, & insolentiã vitæ plãtorum clericorum, ac etiã religiosorum, dicẽtes. Ecce qño isti pdicãt nobis Christum dñm suum, æquites peditẽ, diuites pauperem, pomposi humilẽ, & hmôi, & sic sine fructu de terra confusi recedere habuerunt. 2. Reg. 12. Dixit Nathan ad Dauid. Blasphemare fecisti nomen dñi Aaron ponens scandalum coram filijs Israel. i. vitulum fecit eos apostatare a Deo, & dixerunt, Isti sunt dij tui Israel, &c. Exod. 32. Similiter Ieroboam 3. Reg. 12. Cogitato Ieroboam consilio fecit duos vitulos aureos, & posuit vnum in Bethel, & alterum in Dan, & dixit. Isti sunt dij tui Israel, &c. & factum est hoc Israel in peccatũ s. apostasiæ vel idolatriæ. Duo vituli duo exẽplorum malorũ genera significant in plãtis, & personis ecclesiasticis, hic est vitulus quẽ posuit in Bethel. i. in domo Dei ecclesiæ ad ruinam populi. Vitulus in Dan qui iudicium interpretaẽ, significat exemplũ malum principum terrenorum, qui alios, & iudicãt iuste, & a dño iudicabuntur. Itẽ Balaã docebat Balach mittere scandalum corã filijs Israel, vt dr Apoc. 2. Edere. s. de sacrificijs idolorum, & fornicari cum mulieribus Madianitis, q̃ induxerunt eos ad idolatriã. Sicut dr Exo. 35. Similiter de Salomone 3. Reg. 11. Cum iã esset senex deprauatum est cor eius per mulieres vt sequeretur Deos alienos. Similiter. 2. Mach. 3. Iason facinorosus verbis suis, & exẽplis oẽs contribules suos traxit ad ritum Gẽtilium. Et sic patet, ꝙ scandalum inducit Dei blasphemiã. Secundo vitandum est scãdalum ꝓpter nocumentum multiplex ꝓximorũ: multi. n. visis vel auditis scãdalis vulneranẽ in mẽtibus, peruertunẽ in morib⁹, Psal. Cum peruerso peruerteris, imitãdo. s. vitia peruersorũ. Itẽ pcipitanẽ in foueã peccati, scandalizantes. n. primo corruentes in foueã multos secum trahunt, maior ãt & grauior est ruina primo cadentis, q a oẽs alij corruunt super eum. Hõ quidam volens arborẽ inclinare multos socios aggregauit, qui ascendens in arborẽ, sumitatẽ arboris apprehẽdens pependit in ea deorsũ trahendo. Secundus vero manibus apprehendit pedes primi, & tertius secundi, & quartus tertij, & sic de alijs, cum antẽ primus pondere grauatus screare vellet in manibus auulsæ sunt ab arbore, & sic ipse cecidit, & oẽs alij pariter ceciderunt. Sic vno corruente per peccatum, multi adhærentes ei corruunt eius exẽplo vel scandalo. Sicut primo Angelo corruente oẽs alij adhærentes ei per cõsensum pariter corruerunt. Sic & multi post se trahunt alios. Contra quos Isa. 5. Væ, qui trahitis iniquitatẽ in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustri peccatum. Tales sunt dyaboli venatores, qui multos uenantur, illaqueant, capiunt, & acquirunt dyabolo. Micheæ. 7. Vir fratrẽ suum venaẽ ad mortẽ. Hier. 5. Inuenti sunt ĩ populo meo impij insidiãtes quasi aucupes laqueos ponentes, & pedicas ad capiendum viros. Laquei sunt exẽpla vanitatis, pedicæ sunt exẽpla cupiditatis, decipula sunt dolositatis exẽpla. Vnde legitur sicut decipula, &c. Itẽ sunt vt Bubo circundati laqueis quẽ aucupes ponunt de die inter laqueos, ad quem accedentes corniculæ vel aliæ aues admirantes capiuntur in laqueis circumpositis malorum exemplorum, qui accedunt imitãdo. Itẽ similes sunt cuidã Grui, q̃ capta ab aucupe, & diu nutrita detractis alis, facta est ei quasi domestica, cum ãt redissent plumæ videns gregẽ aliarum aduolauit cum eis, & cum circa tempus hyemale mutarẽt patriã, facta est ductrix aliarum, & trãsiẽs per locum vbi nutrita fuerat, quasi recordata boni pabuli, quod in domo rustici habuerat, de nocte per tenebras Introduxit alias in dicta domo, quarum clamorem audiẽtes, q in domo erãt surrexerunt, & accensis luminib⁹ illã, & alias ceperunt, q̃ inter alias potuit dñs domus agnoscere signo, quod consueuerat bře in coxa eius inuento. Similiter, ꝙ apostatãt a Deo vel a fide vel ab ordine cum maxima venatione aĩarum ad dyabolum, vel mundum vel peccatum redeunt. Itẽ sunt milites in exercitu dyaboli ꝑpotentes, ꝙ aliqñ vno ictu. i. vno actu mali exẽpli multos, immo, quasi innumerabiles occidunt. Sanson in mãdibula asini mille viros occidit Iud. 15. Et ipse se occidẽdo plurimos interimit, ibidem. 16. Principes, & plãti, q subditis suis mala pbent exẽpla similes sunt Herodi, de quo fertur dixisse Cæsar. Mallẽ esse Herodis porcus, q̃ fili⁹, quia cum Proselitus sit ipse occidit filios suos & nutrit porcos. Osee. 9. Effraim ad interfectorem ducit filios suos. Itẽ sunt similes Neroni, de quo dr in cronicis, ꝙ hostis iustitiæ primã psecutionẽ in Christianos excitans Petrum, & Paulum occidit & matrẽ suã, & sororẽ, & fratrẽ suum Lucretium, & Senatum, & oẽs fere domesticos, & tãdẽ se occidit execrabilis factus oĩbus, & odiosus, licet primo ꝓmotus ad imperium modeste imperare cepisset. Multi in plãtione sunt ei similes. Zach. 11. Qui pauerãt verbo occidebãt exẽplo malo. Tertio vitãdum est scandalum ꝓpter infamiã ipsius facientis, reddit. n. eum vilẽ, & in vilitate notabilẽ Deo, sanctis, & hoĩbus odibilẽ. Exo. 10. Exosus habui eos ꝓpter malitiã adinuentionum suarum. Psalm. Iniquos odio habui. Aues nocturnales odiosæ sunt auibus lucis. Sicut Noctua, & Bubo. Sic peccatores amantes tenebras peccatorum sanctis oĩbus sunt exosi. Item tales ecclesiã vel collegiũ sua vilitate confundunt. Hiere. 15. Confusa est, & erubuit. Psal. Tota die verecundia mea contra me est, dicit ecclesia, & confusio faciei meæ cooperuit me, & ideo meritò sunt confusibiles, & confusione digni, & tamẽ quandoque ipsi de sua confusione non erubescunt. Hiere. 6. Cõfusi sunt, quia abominationem fecerunt. Quinimmo confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt. Debent autem confundi, quia sunt monstruosi, venenosi, cõtagiosi, ridiculosi, Monstruosi quidem similes mõstris babilonis,

de

de quibus dr̃ Isa.13.& 34.Erit cubile draconum,& pascua struthionum,ibi occurrent dæmonia, Onocentaurus, & Pilosus,&c. Dracones sunt,q̃a ventum vanitatis attrahunt, flãmas peruersitatis,& malignitatis euomunt,aquas diuitiarũ, & delitiarũ mũdi insatiabiliter bibunt,& aera flatu infamiæ inficiunt. Struthiones,hñtes quasi alas auiũ,nõ volatũ, vellera quasi ouiũ ventrem ferrugineũ,pedes quasi asinorũ , q̃a etsi verbis volatũ ad alta simulant,de terra tñ nõ se eleuãt,mentẽ hñt quasi ferugineã per anaritiã,etsi exterius aliqñ ꝑtendant ouinã simplicitatẽ, in fine ostenduot asininã stoliditatẽ. Dæmonia,dæmones Græcè,scientes latine,q̃a scientiæ q̃ ꝑdicando ostendunt,operando contradicunt,quasi dæmonia ibi occurrunt , ꝑtendũt Diuinã scientiã, & exemplis ostendunt dæmonũ vitã. Onocentauri.i.asini,& tauri,q̃a multi thauri sunt dũ ꝑdicatione laborãdo excolunt terrã ecclesiæ,sed asini insensate,& luxuriose viuendo. Pilosi sunt.i. Simiæ habentes humanã effigiẽ in corporibus, humanã dissimilitudinẽ in moribus. Lamiæ sunt, qui fętus suos quos verbo lactant,exẽplo lacerãt,Lamiæ dñr quasi laniæ,quia fętus suos laniant quos lactant,vel vt dicit Glosa. Lamiæ hñt faciem fęmineã,pedes æquinos,q̃a multi in aperto sunt molles, & dissoluti, compti,& ornati,sed inferius brutales,& luxuriosi apparent. Venenosi verò,q̃a circumquaq; virus suæ iniquitatis effundunt, & effundendo corrumpuot. 1.Corin.15.Corrumpunt bonos mores colloquia praua,multo fortios consortia praua, similiter,& exẽpla praua.De prauis colloquijs,require supra de peccatis linguę. De prauis consortijs, require supra q̃ñ mala societas corrũpit. De malis exẽplis q̃ñ vulnerant,& occidunt,supra ꝓximo. Sunt etiã sicut Basiliscus,q totũ aerẽ corrũpit.Et sicut dracones vt dictum est.Hie.51. Ecce ego ad te mons pestifer,q corrumpis vniuersam terrã. Montes pestiferi sunt maiores quorum corruptio deriuat̃ in inferiores.Cuidã viro religioso apparuit q̃dã dña pulchra valde,ornatu regio ꝑparata, q̃ vidẽs obstupuit credẽs,ꝙ esset virgo beata.Sed illa dixit.Nõ sum illa q̃ tu æstimas.i.mater Christi,sed ei⁹ sponsa,i.ecclesia ꝓ qua frequẽter gemis,& oras, cuius est dolor mirabilis,& corruptio descendẽs a capite ꝑ oẽs artus vsq; ad pedes,& hoc tibi sit signum.Quo dicto coronã speciosissimã amouens de capite ostendit ei superiorem partẽ capitis ad modum crucis in quatuor partes incisam,& vermes ebullientes,& saniẽ defluentem,& ait.Ecce ex his,q̃ vides perpẽdere potes quantus sit dolor meus, & quanta corruptio in mẽbris alijs,& his dictis euanuit.Isti sunt contagiosi,multo peius , quã lepra vel morbus alius.Isti hyrci fętidi,& sicut Thuribula ex quibus exalat fomus nõ aromaticus, sed fętor immanis.Isa.3. Erit pro suaui odore fœtor,quia odorem virorum sanctorum fœtere faciunt,fumo,& fętore infamiæ totũ vnũ collegiũ vel religionẽ vel ecclesiã diffamãtes.Tales sunt ridiculosi facti,videlicet i derisum ludibriũ,& opprobriũ,non solũ etiã corã hoĩbus,verũetiã corã dæmonibus.Hoĩes quidem de talibus in conuiuijs,& tabernis obloquuntur,& detrahunt , & eos ostendunt digitis io derisum. Dæmones etiam ludunt de talibus, sicut cattus de sorice. Hiere.48. Erit Moab in derisum,& in exemplum oĩbus in circuitu suo.Sicut Iudic.16.legitur de Sansone,ꝙ cum Phylistei cepissent dormiẽtem I gremio Dalilæ crinæ nudatũ , & excecatũ de eo ludebant,& festum magnum faciebant,& ei illudebãt.Similiter postquam homo captus a dæmonibus est in manifesto peccato expoliatus virtutibus,& excecatus per peccati impudẽtiã,qui primo erat dæmonibus terribilis , fit eis contemptibilis. Item ad idem est,qd̃ dr̃ in scholastica historia , ꝙ cũ Sedechias fugeret recedens a Hierusalem comprehensus a Caldeis in campis Hiericho ad regẽ Babilonis adductus in Reblata , occisis filijs eius corã eo,& familia exoculatus in Babilonem vinctus ducitur. Vbi cum maximum festum facerent Babilonij, fecit eum Nabuchodonosor adduci in medium inter conuiuas cum cantoribus suis,qui cum de præcepto regis Nabuchodonosor canerent io vasis musicis de canticis.Syon, cum inuitarent cantatores ad bibendum , datus est Sedechiæ de præcepto Nabuchodonosor potus laxatious,qui turpiter solutus, & ignominiose fœdatus coram omnibus derisus io carcere detrusus, in confusione sua cito mortuus est.Similiter mali prælati,malè se habentes in regione populi a pacis diuinæ visione recedentes, & mundana seqoẽtes,& publice peccantes, filijs eorum.i.subditis,qui eos sequuntur imitando,consuetudine adducti in Babiloniam infamiæ turpiter defedati,per mala exempla fiunt peccatorum cantus,& dæmonum risus,& ludibrium.Hoc etiam dicit Glo.super Abac.2. Ve qui potum dat amico suo mittens fel inebrians, vt aspiciat nuditatem eius. Abdias.Illuserunt tibi viri fœderis tui.Item notandum est , ꝙ dyabolus vt incantator, qui oẽs circunstantes in ludo suo volens ꝓuocare ad risum, insufflat in pixidem , in qua est inquinamentum,nec apparet in aliquo inquinatus , quem cũ porrexerit pluribus,qui nec postquam sufflauerunt in pixidem ex hoc apparẽt inquinati,tãdẽ tradidit eã alicui fatuo ad insufflandũ,vertens ei illã partẽ in qua est inquinamentum, qui cum exufflet exit de pixide puluis teterrimus subito denigrans, & inquinans faciẽ eius totã,ex cuius confusione,& fędationes oẽs astantes ludo ꝓuocant̃ ad risum,& plausum. Sic cũ aliqs fatuus vult occultè peccare dyabolus vertit ei quasi pixidẽ inquinationis, ei qñ.s.deprehendit̃ aliqua occasione in aliquo facto aperte patenter,qđ credebat facere latenter, ꝑ qđ eius fama denigrat̃, de quo dæmones gaudent,& rident.Tales igit̃ confundunt,& cõfundunt̃,scãdalizat,& scadalizant̃.i.scãdalis,q̃ faciũt diffamant̃. Ideo hortatur sapiens vitare scandalum dicens.Eccle.33.Doctrinã oris audite filij, q custodierit illam non periet labijs suis,nec scandalizabit̃ in operibus pessimis.i.nec verbis,nec factis scãdalizabis,nec diffamabitur ex scandalis.Sequitur. Superbus,& maledicus scandalizabitur.Contra religiosos præcipue, q sanctitatis habitum portant exterius,sed interius iniquitate pleni ex abundantia cordis,& verbis,& factis alios scandalizant, dici vr̃ illud Eccle.1.Ne fueris hipocrita in conspectu hoĩum,& nõ scandalizeris in labijs tuis attende in illis ne forte cadas , & adducas aiæ tuæ inhonorationẽ,& reuelet Deus absconsa, &c.Sic ergo vitandũ est scãdalũ ꝑꝑ infamiã. Quarto vitãdum est ꝑꝑ incrementum,& cumulũ tormentorum.Sicut.n.dicit Greg.Sciant tales,q̃a tot mortibus digni sunt , quot perditionis exempla ad alios transmittunt.Matth.13. Mittet filios hoĩs Angelos suos,& colligent de regno eius oĩa scandala,& alligabunt eos sicut zizaniam in fasciculos ad cõburendũ, & mittẽt eos in caminũ ignis, ibi erit fletus,& stridor dentiũ Ponet aũt Deus illos in exẽplum damnationis,& pęnę,sicut fuerunt in exemplũ culpæ.Ezech.14. Homo de domo Israel,qui posuerit Idola in corde suo, scandalũ iniquitatis suæ,&c. Et post. Ponam faciem meam super hominem illum,& faciam illum in prouerbium,& exemplum , & disperdam eum Nau.3.Reuelabo pudenda tua, & ostendam gẽtibus nuditatem tuam,& ponam super te abominationes tuas , & contumelijs te afficiam,& ponam te in exemplum , &c.

DEinde cõsiderandũ est quare sic scandalũ euitãdũ passiuẽ. Sciẽdũ,ꝙ fatuitas illorũ,q malũ exẽplũ accipiũt , & imitant̃ ab his quos male vidẽt agere,apparet in multis. Videlicet,& in male eligendo,& in male agendo.In eligendo q̃dẽ, q̃a bonos,& bona vita contemnunt, malos autẽ eliguot imitari, qui præponunt conuersationẽ malorum conuersationi bonorũ, qui potius sequuntur eorũ opera,vitia,vel exẽpla,q̃ virtutes:magis volunt esse degeneres, q̃ generosi, deformes quàm formosi, fœtidi q̃ odoriferi,putrisi q̃ fructiferi,tenebrosi, q̃ lucidi.Ioh. 3.Dilexerunt hoĩes tenebras magis,quàm lucem. Eligunt lignũ mortiferum,& lignum vitæ dimittunt . Sicut Adam suæ vxoris exemplo comedit lignum vetitum,& mortiferũ. Dimittũt cibũ & potum salutiferum,& sumunt mortiferum.Dimittunt mel,& gustant fel.Dimittunt panem,& sumunt lapidem. Dimittũt piscẽ,& accipiũt scorpionẽ,Dimittũt sanũ, & eligunt putridũ , qđ non facerent ipsi porci.Eligunt malos in vasa sua, bonos autẽ foras dimittunt.Psalm.Fiat mensa eorum in retributionem, & in laqueum,& io scandalum.Itẽ isti dimittunt aurum,& eligũt cenum.Dimittunt rosam,& eligunt spinã.Sequuntur lupum, & dimittunt pium pastorẽ.Sequuntur Iudã ꝓditorẽ, & dimittũt saluatorẽ.Cum dicat Petrus.Sequimini vestigia eius, qui peccatũ non fecit.Isti sunt similes illi,qui dimisit socium suum sapientẽ, & secutus fatuum incidit in latrones.Deut.18.Caue ne imiteris abominationes gentium. Eccle.32. In via ruinæ non eas,& non offendes in lapides,nõ credas te viæ laboriosæ, ne ponas animæ tuæ scandalum.Fatuus est,qui sequitur ductorem cecum,cursorem claudum,comitem inimicum. Isti quærunt sibi exẽpla corruptionis,cum inuenire possent exempla veritatis,idest vitam,& exempla bonorum.Iac.5.Exemplum accipite frẽs longanimitatis,laboris,& patientiæ Prophetas.Ioh.13. Exemplum dedi vobis.Exo.25.Inspice,& fac ẽm exemplar, quod tibi in monte mõstratum est.Non debet accipi exemplar a sacerdotibus Baal, sed a sacerdotibus Leuitici generis.Item fatui sunt in agendo,quia faciunt ea,quæ damnãt,& damnanda iudicant io alijs.Ro 2 Eadem agis,quæ iudicas.Et post.Existimas o homo,qui talia agis, quia tu effugies iudiciũ Dei? Tales sunt similes armigero Saul, qui videns dñm suum irruisse io gladium suum fecit ipse similiter,& sic seipsum occidit.1.Reg.31. Isti cum possent inuenire aurum,& argentũ,& lapides ꝑciosos de quibus ædificarent sibi domos in quibus in perpetuum habitãdo regnarent. Isti nõ solum ædificant lignũ,fęnũ,& stipulã,sed magis lutũ, ferrũ,plũbũ, & stagnũ cũ quibus ardeãt in æternum. Qui vult inuenire multa exempla mala,legat in libro mundanæ vanitatis , & inueniet illum plenum malis exemplis.Matth.19.Vę mundo a scandalis. Isti colligunt de mundo omnia scandala ad imitandum,sed filius hominis mittet Angelos suos , & colligent de regno eius omnia

scandala ad comburendum. Matth. 13. Hoc autem sciendum, q alij scandalizantur ex ignorantia, alij ex fragilitate, alij ex tolerantia, alij ex malignitate. Scandalizant aliqui ex ignorãtia veritatis, sumentes occasioně scandali vbi sumenda non esset. Sicut Iudæi audientes Doctrinã Christi, & vidětes miracula mirabãtur, ipsum purum hoĩem æstimãtes. Marc. 6. Multi sapiětes admirabant in doctrina eius, dicentes, vñ huic oĩa, & q̃ est sapiětia q̃ data est illi, & virtutes tales, q̃ p manus eius efficiunt? Noone hic est faber Mariæ filius, frater Iacobi, & Ioseph, & Iudæ, & Symonis: nonne & sorores eius hic nobiscum sunt? & scandalizabãtur in eo. Item Ioh. 6. cum, multa diceret de sacramento altaris discipulis suis. Panis quě ego dabo caro mea est, &c. Caro mea vere est cibus, &c. multi audientes dixerunt. Durus est hic sermo, &c. Sciens autem Iesus qa murmurarent, dixit eis. Hoc vos scandalizat. Alij scandalizantur ex infirmitate, sicut dixit dñs discipulis, Matth. 26. Oẽs vos scãdalũ patiemini in ista nocte. Et Matth. 11. Cęci vident, claudi ambulant, &c. Beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me. Grego. Visa Christi passione, quisq; non scandalizari debuit, sed admirari. Matth. 13. Facta tribulatione, & persecutione pp verbum continuo scandalizantur. Et Matth. 24. Tunc scandalizabunt multi. Alij scandalizãtur ex cohærentia conuersationis, & societatis malorum, facti videlicet imitatores eorum. Psalm. Commixti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & factum est illis in scandalum. Ideo Mat. 18. Si manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscide eum. Et si oculus tuus scandalizat te erue eum, &c. Item aliqui scandalizãtur ex malignitate, sicut dño publice prædicante contra vitam malam, & doctrinam Scribarum, & Pharisæorum. discipuli dixerunt ei. Scis quia Pharisei audito hoc verbo scandalizati sunt. Et 1. Corinth. 1. Nos prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum gentibus autem stultitiam.

De erubescentia bonitatis. *Dist.* XVIII.

DEinde considerandum est de erubescentia de bono, q̃ est tredecima filia inanis gloriæ, q̃ est qñ verecundat aliquis se pauperě esse, vel male vestitum, minus esse inter alios honoratum. Verecundantur aliqui se de infimo genere natos esse, parentes consanguineos, & amicos pauperes videre, cum ad pinguiorem fortunã ascenderint, vel eos coram hoĩbus recognoscere dedignantur. Sicut ille, qui requisitus quis esset pater eius, rñdit se nepotem esse cuiusdam epi, non audens patrem suũ nominare. Sicut de mulo dr fabulose, q requisitus quis esset, rñdit se creaturam esse Dei. Requisitus quis esse pater eius, rñdit dextrarium auunculum suum esse. Ad eandem speciem ptinet erubescentia iniquitatis, non q non erubescat de iniquitate, q̃ fecit ad confitendum, qa hoc esset laudabile: sed iniquitatum timet verecundari coram hoĩe, q aut omnino non confitetur, aut confitens minora, & minus erubescibilia dicit subticens grauiora. De fatuitate talium require infra. Confessio. Ad candě spěm ptinet erubescentia veritatis, qñ. s. verecundatur aliquis veritatě dicere vbi, & qñ opus est, quia timet offendere lucrum, gratiam, vel fauorem amittere. Vel requisitus a iudice vel prælato peccatum suum negat nolens erubescere coram eis vel verecundiam sustinere. Vel si verbum mendosum protulit, non vult in mendacio deprehendi, & ideo mendacium suum negat vel verbum suum sustinet esse uerum, aut si mědaciter detraxit de aliquo nõ vult famam eius restituere, ne de mendacio erubescat, aut si non audet quis confiteri fidei veritatě. Cõtra qđ specialiter dicit Apostolus Ro. 1. Non erubesco Euangelium. Eccle. 4. Pro aĩa tua nõ erubescas dicere verum. Est. n. confusio adducens peccatũ, & est confusio adducens gratiã, & gloriam. Ad eandem spěm ptinet erubescentia sanctitatis, nam multi sunt qui corã hominib⁹ erubescunt ieiunare, orare, elemosynas, dare, & hmõi, ne irrideãtur ab eis. Sed stultus esset miles, qui seruitium regi debitum nõ auderet ei reddere, ne de hoc homines loquerentur. Item si rectě incedens derideretur a claudo pp hoc, q recte incedit, nullus est, qui non contemneret, & fatuus esset ille si pp hoc vellet incedere sicut claudus. Item si per lutum ambulans derideret illos, qui per viam mundam, & rectam incederent, nullus sequeretur eum per lutum. Item non debet sanus erubescere de hoc, q sanus est alijs ægrotantibus. Vel quia mundus est alijs leprosis. Vel quia non est sordidus alijs inquinatis. Vel quia stat alijs cadentibus. Seneca. Sit tibi tam a turpibus laudari, quàm vt laudaris ob turpia. Item non quàm multis, sed quibus placeas cogites, lætior esto quotiens displices, mala & malorum de te æstimationes prauas, veram tibi laudationem ascribe.

DEinde considerandũ est de tentatione Dei, q̃ est decimaquarta filia inanis gl̃iæ. Circa q̃ consideranda sunt duo. Primo in quo cõsistat tětatio Dei. Secũdo vtrũ sit peccatum, & quõ. Circa primu sciendũ, q tentare est p experimětum sumere de eo. qui tentat. Sumimus aũt experimětũ de aliquo, & verbis, & factis. Verbis qdem vt experiamur an sciat, qđ q̃rim⁹, vel possit aut velit illud implere. Factis autě cum p ea, q̃ facim⁹ exploramus alterius prudentiã, vel volũtatě, vel potestatě. Vtrũque autem horum cõtingit dupliciter. Vno quidem mõ aperte. Sicut cum quis tentatorě se pfitetur, sicut Sanson Iud. 13. Proposuit problema Phylisteis ad eos tentandum. Alio verò mõ insidiosè, & occultè sicut Pharisei tentauerunt Christum. Matt. 22. Rursus qñq; expresse, puta cum quis dicto vel facto intendit experimentum sumere de aliquo. Qñq; vero interpretatiuè, qñ s. & si hoc non intendat vt experimentum sumat, id tñ agit vel dicit, qđ ad nihil aliud vr ordinabile nisi ad experimentum sumendum. Sic ergo hõ Deum tentat qñq; verbis qñq; factis. Verbis quidem Deo colloquimur orando. Vñ in sua petitione aliqs expresse Deum tentat, qñ ea intentione aliquid a Deo postulat vt exploret Dei scientiã, potestatem, vel voluntatem. Factis autě aliquis expresse Deum tentat, qñ per ea, q̃ facit intendit experimentum sumere Diuinæ potestatis, vel pietatis, aut sapientiæ. Sed quasi interpretatiue dum tentat, qui & si non intendat experimentum sumere de Deo, aliquid tñ vel petit vel facit ad nihil aliud vtile, nisi ad probandum Dei potestatem, vel bonitatě, seu cognitioně. Sicut cum aliquis æquum currere facit vt euadat hostes, hoc non est experimentum de æquo sumere. Sed si æquum currere faciat absq; vl'a vtilitate, hoc nihil aliud esse vr, quàm experimentum sumere de æqui velocitate, & idem est in oĩbus alijs rebus. Qñ ergo pp aliquam necessitatem seu vtilitatě cõmittit se aliqois diuino auxilio in suis petitionibus vel factis, hoc non est Deum tentare. Dr. n. 2. Paral. 20. Cum ignoramus, quid agere debeamus, hoc solum residui habemus vt oculos nostros dirigamus ad te. Qñ verò hic agitur absque necessitate, & vtilitate, hoc est interpretatiuè tentare Deum. Vñ Deute. 6. Non tentabis dñm Deum, dicit Glosa. Deum tentat q habens, quid faciat sine rõne se cõmittit periculo experiens vtrum possit liberari a Deo. Et Aug. 25. contra Faustum dicit, q Christus, qui palam vocando, & arguendo, & tñ inimicorum iabiě valere in se aliquid non sinendo, Dei demonstrabat potestatě. Idě tñ fugiendo, & latendo hoĩs instruebat infirmitatem, ne Deũ tětare audeat, qñ habet quod faciat, vt quod cauere oportet, euadat, ex quo vr in hoc tentationem Dei consistere, qñ ptermittit homo facere, quod potest ad pericula euadenda, respiciens ad auxilium diuinum. Hoc autem aduerte, q sancti per inuocationě diuini nominis miracula faciũt, licet ea pectent solius diuinę potestatis effectum. Similiter prædicatores regni Dei, qui prætermissis humanis subsidijs in solo Deo spem suam ponunt. Iuxta illud 1. Petr. 5. Oẽm sollicitudinem vestram proijcientes in eũ. Et Psalmus. Iacta cogitatum tuum in dño, &c. non tentant Deũ quia ex magna vtilitate vel necessitate subsidia tpalia prætermittunt, vt vacent expeditius verbo Dei, & ideo si soli summo innitantur non pp hoc tentant Deum, sed si absque vtilitate vel necessitate humana subsidia desererent, Deum tentarent. Vnde Ambro. super illud Luc. 9. Nihil in uia tuleritis, &c. dicit. Qualis debet esse, qui euangelizat regnum Dei, præceptis euangelicis designatur, hoc est vt subsidij sæcularis adminicula non requirant, fideiq; totus inhærens, putet quo minus ista requiret, magis posse suppetere. Circa 2m. s. quõ tentare Deum sit peccatũ. Sciendum, q sicut dictum est, tentare est experimětum sumere, nullus aũt experimětũ sumit de eo de quo est certus, & ideo oĩs tentatio ex aliqua ignorãtia vel ex dubitatione pcedit, vel ei⁹, q tentat, sicut cũ qs experimětũ sumit de re aliqua vt ei⁹ qualitatě cognoscat, siue aliorũ. Sicut cũ qs experimětum sumit de aliquo vt alijs ostědat p quě modũ Deus dr nos tětare. Ignorare aũt vel dubitare de his, q̃ ptinent ad Dei pfectioně est peccatũ. Vñ manifestum est, q tětare Deum ad hoc q ipse cognoscat Dei virtutem, est peccatũ. Vñ Deut. 6. dr. Nõ tětabis dñm Deũ tuũ. Et 1. Corin. 10. Nõ tentemus Christũ, sicut qdã eorũ tětauerunt. Si qs aũt ad hoc experimentũ sumat eorũ, q̃ ad Diuinã pfectioně ptinent, non vt ipse cognoscat, sed vt alijs demõstret, hoc non est tentare Deum, cũ subsit iusta necessitas vel pia vtilitas, & alia, q̃ ad hoc concurrere debent. Sic. n. Apostoli petierunt a dño vt in noĩe Iesu Christi signa fierent. Vt dr. Actu. 4. ad hoc. s. q virtus Christi infidelib⁹ manifestaret. Et nota, q duplex est cognitio diuinæ bonitatis vel voluntatis. Vna qdem speculatiua, & quantum ad hanc non licet dubitare, nec probare, vtrum voluntas Dei sit bona, vel vtrum Deus sit suauis. Alia est cognitio diuinæ bonitatis seu voluntatis affectiua seu experimentalis, dum quis experitur in seipso gustũ diuinæ dulcedinis, & complacentiã diuinæ voluntatis. Sicut de Ierotheo dicit Dionysius 2. c. de Diui. Nom. Quod didicit diuina cõpassione ad ipsa, & hoc modo mouemur vt pbemus Dei voluntatem, & gustemus eius suauitatě. Itě nota, q reprehenditur rex Achaz, qa dicenti sibi, q signum peteret, noluit petere, dicens. Isa. 7. Nõ

petam,

petam, & non tentabo dñm, pp qđ videri posset, ꝙ tentare Deũ non sit peccatũ. Abrahã vero petiuit signum, sicut legit Gen. 15. Vnde scire possum, ꝙ possessur⁹ sum eã. s. terrã ꝓmissam. Et Gedeon signum petiuit a dño de victoria repromissa, sicut dicitur. Iud. 6. qui tñ ex hoc non reprehendũtur. Est autem rõ ꝓmissorum, quia Deus volebat signũ dare regi Achã, non ꝓ ipso solũ, sed ꝓ totius populi instructione, & ideo reprehendit quasi impeditor cõis salutis, qđ signũ petere nolebat, nec petendo tẽtasset Deũ, tũ qa ex mãdato Dei petijsset, tum qa hoc ptinebat ad vtilitatem cõem. Abrahã vero signum petijt ex instinctu Diuino, & ideo non peccauit. Gedeõ vero signum ex debilitate fidei petijsse vr̃, & ideo a peccato non excusatur. Sicut Glosa ibidem dicit. Sicut & Zacharias peccauit, dicens. Luc. 1. ad Angelum. Vnde hoc sciam? vnde & pp incredulitatem punitus fuit. Sciendum tñ ꝙ dupliciter aliquis signum petit a Deo. Vno modo ad explorandum Diuinam pietatem aut veritatẽ dicti eius, & hæc de se pertinent ad Dei tentationem. Alio modo ad hoc quod instruatur, quid sit circa aliquod factum placitum Deo, & hoc nullo modo pertinet ad Dei tentationem.

De contemptu Dei.

DEinde considerandũ est de cõtẽptu Dei. Circa, qđ cõsiderãdũ quõ sit peccatũ speciale, & filia inanis gloriæ. Et dicẽdũ, ꝙ in aliquo peccato põt esse contẽptus Dei dupliciter. Vno mõ p se, & ex intẽtione peccãtis. Alio mõ p accñs, & præter intentionẽ. Primo mõ cõtẽptus Dei dr̃ esse speciale peccatum, qa habet ꝓpriã rõnẽ obiecti. Alio mõ dr̃ Dei contemptus esse in aliquo peccato p accñs, qa non intendit in peccato Deũ contẽnere. Sed præter intẽtionẽ suã, sequit ꝙ peccando cõtẽnit Deum, faciendo. s. aliqđ qđ est contra præceptum Dei, puta fornicator non intendit principaliter Deũ contẽnere, sed libidinem suã explere. Sed ex hoc sequitur, ꝙ contemnit Deũ contra inhibitionẽ eius agendo. Est ergo contẽptus Dei peccatũ, qñ. s. aliqs ex intentione facit aliquid in contemptũ Dei, qñ minas eius, & iudicia non metuit, qñ peccare ꝓ nihilo ducit, qñ negligit exire a peccato, qñ bona spiritualia, & æterna paruipendit. Vnde Prouer. 18. Impius cum in ꝓfundum venerit peccatorũ contẽnit. Et nota, ꝙ est contẽptus laudabilis, & culpabilis. Contemptus laudabilis est qñ quis cõtemnit mundanum honorẽ pp Deũ, sicut de viro iusto dr̃ Iob. 39. Contemnit multitudinẽ ciuitatis, & vocem exactoris non audit, &c. Itẽ qñ contemnit pauorẽ, i. qñ non timet sustinere dolores, & angustias pp Deum. Vnde de æquo forti, & audaci dr̃. Iob. 39. Cõtemnit pauorem, nec cedit gladio. Item qñ contemnit pudorem. i. qñ non timet sustinere confusionẽ, & verecundiã pp Deum, exẽplo Christi, de quo dr̃. Heb. 12. Sustinuit crucem confusione contempta. Contemptus vero culpabilis est multiplex. Qñq;. n. contemnitur Deus, quia contẽnũtur eius imperia. Vnde reprehenditur Dauid. 2. Reg. 12. Quare contempsisti verbum domini. Et Nume. 15. Aĩa quæ per superbiã aliquid commiserit, qm aduersus dñm rebellis fuit, peribit de populo suo, verbum. n. dñi contempsit. Item qñq; contemnuntur eius iudicia. Sicut conquerit dñs Ezech. 5. Contempsit iudicia mea vt plus esset impia, q̃ gentes. Et Leuit. 26. Si spreueritis leges meas, & iudicia mea contempseritis, vt non faciatis ea, q̃ a me cõstituta sunt &c. Visitabo vos velociter, &c. Item qñque contemnunt eius consilia, siue contemnit eius sapiẽtia. Sicut dr̃ Eccle. 9. Sapientia pauperis. s. Christi, contempta est. Itẽ contemnitur eius clementia. Sicut ipse conqueritur Hiere. 3. Quõ si cõtemnat mulier amatorẽ suum, sic cõtemnit domus Israel. Ro. 2. An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis ei⁹ cõtemnis? Sed oẽs tales maledicti sunt sicut habetur. Thob. 13. Maledicti erunt, qui cõtemnunt te. Et. 1. Reg. 2. Qui contemnũt me erunt ignobiles. Item quando contemnitur eius familia, bene reputat se contemni. Sicut ipse dicit Lucæ. 10. Qui vos spernit, me spernit. Et ideo Matth. 18. Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis. Item qñ cõtemnitur eius ecclesia, Sicut reprehẽdit alios Apostolus. 1. Corin. 11. Ecclesiam Dei contemnitis. Et 2. Mach. 4. Contempto templo, & sacrificijs neglectis, &c.

De irreuerentia, & maxime de sacrilegio. *Dist.* XIX.

DEinde considerandum est de irreuerẽtia, quæ est decimasexta filia inanis gloriæ. Qua. s. homo non exhibet honorem quibus debet. Et hoc fit multipliciter sicut multæ sunt res quibus est reuerentia exhibenda. Est. n. irreuerentia facta Deo, & irreuerentia facta sacris rebus. Irreuerentia facta Deo, sicut qñ Deus tentatur vel contemnitur. Sicut dictũ est de tentatione, vel passiuẽ, & de contemptu Dei. Vel quando nomen eius irreuerenter assumitur, sicut in periurio, de quo dicetur infra. Irreuerentia verò facta rebus sacris est sicut irreuerentia sacrorum verborum quando irreuerenter vel audiuntur, proferuntur, vel officiorum, quando negligenter exercentur. Vel sacramẽtorum quando inhoneste, & irreuerenter recipiuntur vel tractãtur. Vel sacrorũ locorum, vt ecclesiarum, cymiteriorum, altariũ, vel locorum religiosorum, qñ in eis, & circa ea fit aliquid, quod non debet, vel qñ nõ exhibetur eis honor debitus, vel sanctis eorum reliquijs, vel personis vt parentibus senioribus vel maioribus, vel prælatis. Cum igitur multiplex sit irreuerentia sicut dictum est, de illa sola irreuerentia diffusius est agendum, quæ fit respectu rerum sacrarum, quæ dr̃ sacrilegium. Circa, quæ consideranda sunt septem. Primo quid sit sacrilegium. Secundo vtrũ sit speciale peccatum. Tertio de speciebus eius. Quarto de pęna sacrilegij. Quinto specialiter de sacrilegio personali. Sexto de sacrilegio locali. Septimo de sacralegio reali. Circa primum. s. qđ sit sacrilegium, dicendum ꝙ sacrilegium dr̃ sacræ rei violatio, quasi sacrilegium. Vel ẽm Isid. in lib. Ethymo. dr̃ sacrilegium ex eo, ꝙ aliquis sacra legit, i. furatur, nã sicut ex supra dictis patet, sacrum dr̃ aliquid ex eo, ꝙ ad cultum Diuinum ordinatur. Sicut autem ex eo, ꝙ aliquid ordinatur in finem bonum sortitur rõnem boni, ita etiã ex hoc, ꝙ aliquid deputatur ad cultũ Dei efficitur quoddam diuinum, & sic ad ea, quædam reuerentia debetur, q̃ refertur in Deum, & ideo oẽ id, qđ ad irreuerentiã rerum sacrarum ptinet, ad iniuriã Dei ptinet, & habet sacrilegij rõnem. Notandum tñ ꝙ violatio hic large accipit ꝓ quacunq; irreuerentia vel exhonoratione. Sicut autẽ honor est in honorãte, non autẽ in eo, q honoratur, vt dr̃ in 1. Ethi. ita etiã irreuerẽtia est in eo, qui irreuerẽter se habet, quamuis etiã nihil noceat ei cui irreuerentiã exhibet, ergo quantũ est in se rẽ sacrã violat, licet ipsa non violetur. Circa ẽm. s. vtrum sacrilegiũ sit speciale peccatũ, dicendũ, ꝙ vbicũq; inuenitur rõ specialis deformitatis, ibi necesse est, ꝙ sit speciale peccatũ, qa spẽs cuiuslibet rei præcipue attendit ẽm formalẽ rõnẽ ipsius, non ẽm materiã vel subiectũ. In sacrilegio autẽ inuenit specialis rõ deformitatis, qa sic violatur res sacra p aliquã irreuerentiã, & ideo est speciale peccatum, & opponitur religioni. Sicut n. Dam. dicit 3. li. Purpura regale indumẽtum facta honoratur, & glorificatur, & siquis hãc ꝑforauerit morte dãnãtur, quasi contra legẽ agens. Ita etiã siqs rẽ sacrã violet, ex hoc ipso contra reuerentiã Dei agit, & sic per irreligiositatem peccat, puta siquis sacerdotẽ occidat, est ibi homicidium. Si virginẽ sacratã violat, vel quamcumq; mulierẽ in loco sacro, est ibi luxuria. Si verò rem sacrã furatus fuerit in loco sacro, vel non sacro, vel non sacrã in sacro, furtum committit, tñ pp vnã formalẽ rõnem deformitatis, est vnum speciale peccatum formaliter loquendo. Circa tertium. s. de speciebus sacrilegij, dicendum ꝙ peccatum sacrilegij in hoc consistit, vt dictũ est, ꝙ aliquis irreuerenter se habet ad rẽ sacrã, debetur autẽ rei sacræ rõne sanctitatis reuerẽtia, & ideo ẽm diuersam rationem sanctitatum rerum sacrarum, quibus irreuerentia exhibetur, necesse est, ꝙ sacrilegij species distinguantur, & in tanto sacrilegiũ est grauius, quanto res sacra in quam peccat maiorem obtinet sanctitatem. Attribuitur autem sanctitas, & personis sacris, idest diuino cultui deputatis, & locis sacris, & rebus quibusdam alijs sacris. Sanctitas autem loci ordinatur ad sanctitatem hois, q in loco sacro cultum exhibet Deo. Dr̃. n. in 2. Math. 5. Non pp locum gentem, sed pp gentem dñs locum elegit. Et ideo grauius est sacrilegium quo peccatur contra ꝑsonã sacrã, quàm quo peccatur cõtra locũ sacrũ. Sunt tñ in vtraq; sacrilegij specie diuersi gradus ẽm differẽtiã ꝑsonarum, & locorum sacrorũ. Similiter, & tertia spẽs sacrilegij, q̃ circa alias res sacras committitur diuersos habet gradus ẽm differẽtias rerũ sacrarũ inter quas summũ locũ obtinent ipsa sacramẽta qbus hõ sanctificat, quorũ principũ vel ꝑcipuũ est Eucharistiæ sacramẽtũ, qđ cõtinet ipsũ Christum, & ideo sacrilegiũ, qđ contra hoc cõmittit, grauissimũ est inter oĩa. Post sacramenta aũt, ẽm locum tenent vasa consecrata ad sacramentorum susceptionẽ, & ipsę imagines sacræ, & sanctorum reliquiæ, in quibus quodãmodo ipsæ ꝑsonæ sanctorũ venerantur vel dehonorantur. Deinde ea, quæ pertinent ad ornamẽtum ecclesiæ, & ministrorum siue sint mobilia siue immobilia; quicumq; aũt contra hoc quodcũq; peccatorũ peccat, crimẽ sacrilegij incurrit. Et nota, ꝙ possibile est aliqua duo peccata ẽm aliquid vnum esse vnius speciei, & ẽm aliud diuersarũ. Sicut Sortes, & Plato conueniunt in specie animalis, differunt in specie colorati, si vnus sit albus, & alius niger. Et similiter, & possibile est aliqua duo peccata differre specie, ẽm materiales actus, conuenire autem in specie ẽm vnam formalem rationem sacrilegij, puta siquis sanctimonialem violauerit, verberando, & concumbendo. Item nota, ꝙ omne peccatum, ꝙ sacra persona committit, materialiter quidem & quasi per accidens est sacrilegium. Vnde Hiero. dicit, ꝙ nugæ in ore sacerdotis sacrilegium est, vel blasphemia. Formaliter autem, & propriè illud solum peccatum sacræ personæ sacrilegium est, quod agitur directè contra eius sanctitatem, puta si virgo Deo dicata fornicetur. Eadem ratio est in alijs. Circa quartũ. s. de pęna sacrilegij. Sciendum, quod in

pęnis infligendis duo sunt consideranda. Primo quidem æqualitas ad hoc, q pęna sit iusta, vt.s. in quo quis peccat peccat p hoc torqueatur. Vt dr. Sap. 11. & hoc mō conueniens pęna sacrilegij, qui sacris iniuriā infert, est excōicatio p quā a sacris arcet, maior autē excōicatio fi in psonā sacram violentia inferatur, vel si aliquis incendat vel frangat ecclesiā, minor verò in alijs sacrilegijs. Secundo autem consideratur vtilitas, nam pænæ quasi medicinæ quædam infliguntur, vt his territi hoīes a peccando desistant. Sacrilegus autem, qui sacra non reueretur, non sufficiēter vr a peccato arceri per hoc, q ei sacra interdicuntur de qbus nō curat, & ideo fm leges humanas adhibet capitis pęna, vt saltem pęnis tpalibus hoīes a sacrilegijs reuocentur. Qnq; etiam fm canones infligitur pęna pecuniaria, quia pęnā mortis non infligit ecclesia. Et interdum sunt aliqui qui excōicationis sententiā non timent, sed cōtēnunt, ideo pp tales necesse est, & expedit pęnas pecuniarias adhiberi, qa videlicet p excōicationis pęnam non sufficienter cohercentur a peccando. Vnde 17.q.4. Si quis contumax vel superbus seruum fugitiuum de atrio ecclesiæ per vim abstraxit, nongentos solidos componat. Et infra. Si quis inuentus fuerit reus sacrilegij, viginti libras argenti examinati purissimi componat. Talis.n. pęna rōnabiliter exigitur ad hominū correctionē vel aliā manifestā vtilitatem. Sed si exigeretur sine iusta, & rōnabili causa, hoc videretur ad occasionem auari ptinere. Contra quod dicit Apostolus. 1. Thessa. 2. Non fuimus aliqñ in occasione auaritiæ. Circa quintum.s. specialiter de sacrilegio psonali. Sciendum est, q illud sacrilegium sollicite cauendū est multiplici rōne. Primo quidem pp reuerentiam dñi cui tales psonæ seruiunt, & cuius sunt officio dedicati. Ipse.n. est rex regū & dñs dominantium. Apoc. 19. hñs in vestimento, &c. Nota violentia, quæ fr balliuo regis, punitur ac si facta esset ipsi regi. Luc. 10. Qui vos spernit me spernit. Et etiam patet Matth. 22. de eis qui seruos regis vocantes ad nuptias contumelijs affecerunt, cōtra quos rex iratus collectis exercitib9 venit & eos occidit, & ciuitatem eorum succendit. Item hoc patet 1. Reg. 9. de nūcijs regis Dauid, quos populus filiorum Amon dehonestauit, quod ita grauiter sustinuit Dauid, q non quieuit donec oēs ciuitates eorum destruxisset, & spolia cepisset, & de hominibus talem vindictam accepisset, qualis legitur 2. Reg. 12. Idem dr Eccle. 7. In tota aīa tua time Deum. & sacerdotes eius sanctifica. Et infra. Honora Deum ex tota aīa tua, & honorifica sacerdotes. Quòd honorandi sint maxime sacerdotes ostendit beatus Martinus, cū inuitatus fuisset ad conuiuium Maximi Imperatoris, & porrexisset ei Imperator ciphum suum vt prior biberet, prius porrexit calicem sacerdoti suo indignum iudicans aliquem Imperatorē regem vel alium quemcumq; esse præponendum illi quem Deus alijs præposuit, & quem præ alijs honorauit. Itē in primo li. tripart. Hyst. legitur, q Constantinus baptizatus epos, & sacerdotes, & pmotos in sacris ordinibus maxime honorabat, & eos secū habebat in prælijs tanquam putā, & pcipuā aciē pugnatorū, nō q materialibus gladijs pugnarēt, sed vt cū hymnis, & orationibus cū crucis vexillo exercitū eius circuirēt, & cū diuinis officijs, & mysterijs comitarēt. Itē fecit reuocari ab exilijs, quos dānauerāt antecessores sui epos, & sacerdotes, & cū Maximin9 epis fecisset erui dextros oculos, & sinistros, suras ipse reuocatis ab exilijs concilio Niceno contra Arrianam hæresim, & alias celebrato, osculabatur eis cicatrices vulnerum præ reuerentia, & qa sustinuerant p fidei defensione. Item cum multi cōuenissent de diuersis mundi partibus conquerentes de epis, & alijs clericis, libellos querimoniarum fecit sibi dari, & facto igne fecit eos cōcremari, dicens. Absit a nobis vt nos hic eorum simus iudices, a quibus hic, & in futuro habemus iudicari. Item in Hist. Britonū legitur, q cū impugnasset Arturus Hibernos, Scotos, Pictos, & quosdam alios proditores suos, & ei rebellantes, fugerunt ad qdam loca, quæ credebant inexpugnabilia pp rupes inaccessibiles & stagna, quos cum maxima industria, & strenuitate obsedisset, & affligeret ad mortem fame, & miseria, nec aliquo modo vellet eis parcere, sed omnino vellet eos delere, nec aliquos sup hoc vellet audire, ad vltimum conuenerunt, & oēs epi, & sacerdotes, & clerici induti sacris vestibus apportantes sanctorum reliquias processionaliter, & flectentes genua coram Deo. Quos cum ipse venientes vidit, descendit, & eis occurrit, prosternens se similiter coram eis, flens, & eos cum maximo honore suscipiens, & qcqd postulabant concessit, dicens. Non est dignum vt eorum recusemus petitiones, qui nostras petitiones hñt deferre ad Deum. Secundo cauēdum est hoc peccatum pp officium, qđ exercēt, sunt enim capita populorum, a quibus sensus, & motus cæteris membris ecclesiæ ministratur. Psalmus. Constitues me in caput gentium. Et. 1. Reg. 15. Nonne cum paruulus esses in oculis tuis caput in tribubus Israel factus es. Itē Amos. 6. Optimates capita populorū. Itē sunt patres, patroni, pastores, & medici, & mediatores, duces, lumina, doctores, & iudices, qbus oībus reuerētia debetur. Qui ergo contumeliā vel iniuriā inferunt sacerdotib9, & alijs psonis sacris, similes sunt freneticis mordentibus, vel aliter lędentibus eos, qui sibi beneficia conferūt. Cū beatus Francisc9 quādā intrasset ecclesiā ad orandum, cuius parochialis sacerdos infamis erat, qa concubinā tenebat, quidā hæreticus, q famā sanctitatis beati Frācisci audierat accessit ad eū, & volēs p eum sibi populū allicere, fidē subuertere, & officiū sacerdotale contēptibile reddere, dixit ei. Ecce nunqd credēdū est verbis huius, vel factis eius aliqua reuerētia exhibēda, q cōcubinā tenet, & manus habet pollutas carnē meretricis tractādo: attēdēs igit vir sanct9 hæretici malitiā, corā parochianis venit ad sacerdotē illū, & flectens genua ante eū ait. Si tales sunt manus illius, quales iste dicit nescio, etsi etiā tales essent, scio q nō possunt inquinare virtutē, & efficaciā diuinorū sacramētorū. Sed qa p manus istas multa beneficia Dei, & charismata populo Dei fluunt, istas osculor ob reuerētiā eorū, q ministrāt, & cuius auctoritate ministrār ea, & hoc dicēs, & genua flectēs corā sacerdote illo, manus eius osculabat, cōfundēs hæreticos, & eis credētes, q aderāt. Tertio cauēdū est hoc peccatū pp exēpla Angelorū sanctorū, creaturarū irrationabiliū, ac ēt dæmonū, q oēs psonas sacras.i. sacerdotes, & clericos venerant. Angeli qdē sancti sacerdotes honorāt, qa faciunt eorū officiū, qd est Deū laudare cantare, legere, pdicare, & missarū solemnia celebrare. Vñ & ipsi sacerdotes Angeli dicunt. Mal. 2. Angelus dñi exercituum est. Vnde Angeli Dei assistunt eis dum officium suum exercent. Psalm. Præuenerunt principes coniuncti psallentibus. Greg. in Homil. Paschæ. Quis fidelium dubium hēre possit in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocē cęlos aperiri, & in ipso ministerio Angelorū choros adesse, summa & ima sociari? Quidam bonus hō abominabatur multū sacerdotē suū, quē audierat esse in quodā peccato mortali, & cogitabat quō talis sic indignus poterat conficere sic dignum sacramentum? Cum autē sacerdos accederet ad altare, & vellet se induere vestibus sacris, aperuit Deus oculos dicti hoīs, & vidit super humerū dicti sacerdotis sedentem dyabolum abscedere, & bonum Angelū accedere, q assistebat ei vsq; ad finē missę. Cum autē in fine missæ dictus sacerdos deposuisset vestimenta sacra recedebat bonus Angelus ab eo se elongans, malus aūt Angelus semotus vt prius accedebat, & super eū ascendebat. Itē in quāta veneratione habeant Dei ministros boni Angeli, satis patet in passione beati Vincentij, quē cū Datianus multū irreuerēter tractasset, & multis tormentis affecisset, & in carcerē obscurissimū detrusisset, & fecisset illū astringi ligno duro, & alijs tormentis illum affligi ibi præcepisset, lux immēsa p carcerē spargit, testæ in carcere fractæ in qbus nudus erat Vincētius positus in flores conuertunt, & affuerūt beati Angeli suauiter cū eo concinnētes, & eū de pmio dulciter cōfortātes, & cū eo Deū collaudātes. Itē nō solū reuerētiā exhibēt viuis, sed etiā mortuis, vt dicit Aug. in passione dicti sancti, qa mortuū corpus beati Vincēnj cū Datianus fecisset proijci feris, & auibus vorādū, affuerunt beati Angeli corpus dicti sancti seruātes. Coruus etiā quidā vt maius appareret diuinū miraculū ab auibus, & feris, & a lupo adueniente illud defendebat, q etiam flexo capite in aspectu sacri corporis affligebat, & Angelorū custodiā admirabat. Itē in passione beati Dyonisij legit, q cū caput eius, & sociorū eius esset amputatū surrexit corpus eius, & caput suū deportauit a monte martyrum vsq; ad sancti Dionysij locū, vbi nunc requiescit Angelorū vallatū caterua lumine præcedente, tantaq; melodia eorum longe lateq; diffusa est Angelorum, ita q multi gentiles eā audientes ad dñm sunt conuersi. Itē irrationabiles bestiæ psonis sacris reuerentiā exhibuisse legunt, vt leones. Dan. 6. & 14. Item in vita beati Pauli primi eremitæ legitur de reuerentia, q fecerūt leones beato Antonio, cui facta fouea, & sepulto corpore beati Pauli duo leones inclinauerunt capita sua p eius benedictione habenda. Similiter fecerunt Zozimæ Monacho sepulto corpore Aegyptiacæ. Item in vita beati Mammertis legitur, q feræ ad eū conueniebāt, & lac ei ppinabāt, & benedictionē eius expectantes. Similiter legit in vita beati Egidij. q cū esset solus in eremo, qdā ceruа venit ad eū lac suū ei ppinaos, singulis diebus, & p lacte suo benedictionē eius impetrans, q cum canes venatorum regis insequerentur, ipsa ad sanctum virum quasi ad refugium refugiebat ad pedes eius procumbens, qđ videntes semper retrocedebāt. Item in vita beati Blasij legitur, q cum ipse esset eps Sebastæ ciuitatis tempore persecutionis, cum vitam solitariam duceret in spelunca, conueniebant ad eum feræ, nec discedebant ab eo, donec illę, quæ erant infirmæ acciperent sanitatem, & sanæ, & infirmæ benedictionem suam. Cum autem feras quærerent venatores inuenerunt eum in dicto loco orantem, & magnam ferarum multitudinem hinc inde ei assistentem. In vita Felicis Presbyteri legitur, quod cum persecutores eum ad

mortem

mortem quærerent, cum secessisset ad angulum inter duos parietes, nutu Dei araneæ subito telis suis eum occultauerunt. Itẽ elementa personas sacras honorant. De igne legitur 1 dial.6.de Marcellino epo, cum ciuitas eius esset igne succensa, nec aliquo conamine valeret extingui, compatiens ciuibus suis fecit se portari, cũ ipse podagre morbo laboraret, nec posset ire, & opponi se fecit igni ex illa parte, ex qua ignis ascendebat. Quo facto flamma cępit retroagi, & in semetipsum ignis collectus defecit. Item terra, sicut patet in vita beati Hilarij, qui cum venisset Romam ad concilium Leonis Papæ hæretici, vt contra hæresim Arrianam se opponeret, et cum nullus ei assurgeret, nec locum ei daret, sedit in terra dicens: Dñi est terra &c. statim terra quasi eum honorans sub eo se eleuauit, & eum inaltauit. Item cum Beda presbyter de Roma veniret, & mortuus esset in quadam villa in Dioc. Lugd. quæ vocatur Puan. sepultus in cemiterio aliquantulum ab ecclesia remoto, & cum dñs villæ fecisset gradus palatij iuxta tumbam dicti viri, frequenter accedebat quando volebat ascendere equũ suum, vt prius ascenderet tumbam dicti viri, & de ea ascenderet super equum suum, tunc terra quasi indignata de hoc ꝙ talis vir conculcaretur ibi, transtulit eum in dicta ecclesia iuxta maius altare cum sepulchro suo, vbi inuentus in mane quodam acsi primo ibi fuisset humatus. Item aqua videtur eis deferre. Inter miracula B.Martini dicitur ꝙ cum ipse transiret per pratum quoddam, exactor domini prati violenter petebat ab eo cornetani, cum autem ipse in dicto prato homiliter laboraret, torrens subito de montibus abundantissimus descendit, et omnia prata replens & omnia subuertẽs, beatus Martinus immobilis stetit. Cum autẽ quidam confugerent ad falces, quidam accederent ad beatum Martinum, cum ipse exactor & alij qui ad falces confugerant in illo diluuio perirent, beatus Martinus solum cum his qui ad eum confugerant intactus ab aqua remansit. Item etiam ipsi dæmones viros sanctos reuereri uidentur, dum non audent in eos violentas manus iniicere, nec eos lędere, nisi de licentia summi iudicis & auctoritate, immo nec ea quæ ad eos pertinent lędere. Vnde Iob 1.& 2. Extendas paululum manum tuam .q.d. Da mihi licentiam in rebus & in personã eius. Vbi dicit Grego. ꝙ diabolus nec in vnam auiculam Iob habebat potestatem, nec audebat contingere nisi Deo ei concedente, nec in personam eius. Item in passione Iacobi iunioris legitur, ꝙ cũ Hermogenes magus adurasset, & misisset dæmones ad capiendum ipsum, & ducendũ ad se vinctum, vt se de eo & Phyleto discipulo suo vindicaret. Cum venissent ad beatum Iacobum, in aere vlulare cęperunt, a quibus cum quæreret ad quid venissent, responderũt ei ꝙ missi erant ab Hermogene vt eum vinctum cum Phyleto ad se ducerent. Sed ipsi econtrario ab Angelis cathenis igneis ligati sunt, & cruciabantur ab eis. Quibus cum præcepisset vt ipsi econuerso ducerent ad se vinctum Hermogenem, & ipsi hoc fecissent, quæsiuit ab eis quare non caperent ipsi similiter Phyletum. Qui dixerunt, ꝙ nec minimam formicam auderent, vel possent ipsi contingere quæ esset in lecto eius, tunc cum præcepisset dissolui Hermogenem & dimitti libertati suæ, ipse submersis libris suis ad dominum conuersus est, & multa per eum miracula facta sunt. Item videntur eos reuereri non audentes loqui in eorum præsentia. Sicut in passione Symonis & Iudæ legitur, ꝙ cum venissent Apostoli in quandam ciuitatem, dæmones in illa responsa dare non audebant vsquequo ab Apostolis illis præceptum est. Item similiter cũ venisset beatus Bartolomęus in Indiam in ciuitate vbi erat Astaroth idolum nullum potuit dare responsum. Item in ecclesiastica historia lib.7.cap.27.legitur ꝙ Greg.eps Ponti prouinciæ, cum transiret alpes vrgentibus niuibus, nec haberet quo alibi declinaret, intrauit Phanum Apollinis, pernoctans ibi, tunc ipsum idolum nullum responsum dedit vt solebat, nec in sequenti die. Sed apparuit sacerdoti dæmon in somnio, dicens se recessisse de loco illo in aduentu Greg. nec de cetero posse ad eundem locum regredi nisi de licentia Gregorij prędicti, quem secutus est sacerdos Apollinis cõquestus, ꝙ questũ suum amiserat pro hospitalitate sua, tũc Greg. scripsit Apollini, permitto tibi redire ad locum tuum, & agere vt prius, & posita charta iuxta simulachrum, affuit dæmon agens ꝗ prius, quod videns sacerdos iudicans Greg. dæmone superiorem, clauso & ferrato Phano conuersus est ad Deum, & a dicto Greg. baptizatus, & ita claruit in vita & doctrina, ꝙ ei in episcopatũ successit. Quarto cauendum est hoc peccatum propter pœnam qua facientes iniuriam puniuntur. 14.q.4.decretorum. Si quis suadente diabolo etc. Dicit Innocentius, ꝙ sacrilegij crimen incurrit, qui in clericum, vel monachũ manus iniecerit violẽtas, anathematis vinculo innodatur. Debet homo considerare quis hanc sñiam profecerat, quia summus Pontifex Christi vicarius, qui inter alias sententias quas profert, singulis annis in die Cęnę hanc innouat, et ꝙ ista non põt ab alio absolui, nisi a summo Põtifice vel eius mandato, nisi in casibus exceptis, & quę sit efficatia illius sententię. Sicut.n. per ministeriũ B.Petri, Saphyra & Ananias diabolo traditi sunt,

& Corinthius incestuosus ministerio Pauli suffocatus, ita hmõi sacrilegi, per eum qui est loco illorum apud quem residet plenitudo ptãtis traduntur lupis infernalibus deuorandum. Sed si quærat quis quare non statim excommunicatum deuorat, qui quasi leo rugiẽs circuit quærens quem deuoret. Ad hoc soluit quidam ꝙ diabolus similis est lupo qui qñ inuenit ouem extra ouile in os suum eã colligit, sed non statim ei dentes sentire facit, sed molliter & leuiter eam tractat, & defert vsque ad siluam, ne si forte eã statim lęderet, accurrerẽt & succurrerent ei canes & pastores ea clamante, vt eã ab eius faucibus eriperent, & aliæ extra ouile exire timerent. Sed cum eam diabolus vsq; ad tutum mortis perduxerit, tunc satis potest clamare & recalcitrare, quia nec prædicatores canes Christi, nec pastores.s.sacerdotes possunt ei subuenire. In primitiua ecclesia qñ aliquis excõicabatur, & a diabolo deuorabatur & occidebatur in corpore, alij tñ timebant, ꝙ nullus excommunicationẽ sustinere audebat, & ideo videns incõmodum suum diabolus, blandè & leniter tractat excõicatos vsq; ad mortem, vel vsquequo aliquis subitus casus eos opprimat. Itẽ punitur hoc sacrilegium aliqñ pęna ignis. Num.16.habetur exemplũ de his qui volebant irruere in Aaron & Moysen vbi igne succensa sunt quatuordecim millia hominum. Et 4.Reg.1.de igne cœlesti deuorante duos quinquagenarios qui venerant ad capiendum Heliam. Item cõtra irreuerẽtiã sacerdotum in vita B.Martini legitur, cum ipse quadã necessitate vrgente Imperatorem Valentinianum adiret, & ille nollet dare quod B.Martinus petebat, nõ permisit eũ ingredi palatium suum, tunc B.Martinus per totã ebdomadam in cinere, & cilicio, & oratione, & ieiunio perdurans, Angelo præmonẽte, palatium intrauit, & vsque ad Imperatorem penetrauit nemine prohibente. Quo viso, Imperator indignatus nec ei assurrexit, nec ei cum eo loquenti voluit respondere, donec ignis ex parte posteriori sedem, & eũ inuasit inferius. qui virtutẽ diuinã sentiens, & confitens concessit ei quicquid petebat, & assurgens honorauit sanctum. Item in Horosij chronicis legitur lib.7. Sic: O mira, Valens Imperator Arrianus præcepit oẽs monachos fustibus occidi nisi vellent militare. Cum aũt gens Hunorum fugasset gentẽ Gothorum de sedibus suis, venerunt ad Romanos tradentes eis arma sua volentes eis seruire vt defenderentur ab eis. Cum autem duceret eos secum Valens, rogauerunt eum ꝙ mitteret eis sacerdotes Christianos qui eos instruerent, qui misit eis Arrianos, qui eos in errore illo imbuerũt in quo & manserunt. Cum autem vrge famæ sumpsissent arma cõtra Romanos, qui nec eis subuenire volebant, eos vicerunt, & Valentem Imperatorem fugauerunt, & eum sagitta vulnerantes in quodam paruo tugurio incluserunt, & ibi inclusum cremauerunt cũ tugurio, qui caruit sepultura. Item in historia Francorum lib.10.cum Maratharius comes relicto comitatu factus esset episcopus, & res ipsius ecclesiæ strenuè gereret, veneno in capite piscis iniecto crudeliter enecatur, cui successit Frontonius, cuius consilio antecessor fuerat intoxicatus, qui diuino irruente super eum iudicio, infra annum mortuus est. Quidam autem nepos dicti Matharij natiuus, res ecclesiæ quas auunculus suus ei scripto testamento reliquit abstulit ecclesiæ multas iniurias inferens episcopo, qui alijs successerat nomine Heraclio, qui & quendam sacerdotem cum pertica occidit, quapropter a dicto episcopo excommunicatus est, postea autem cum coram multis iurasset episcopis se satisfacturum ecclesiæ, & subiectum esse de cętero epo Heraclio, ad instantiã aliorum episcoporum absoluit eum, cum aũt post absolutionem suã deteriora faceret, arripuit eũ grauissima dissenteria, qua interiora emittebat, & febris grauissima quæ eũ totum exurebat, & clamabat: Heu, heu ab Heraclio crucior, ab eo cõsumor, ab eo totus exuror, ab eo ad iudicium vocor, meminit me quantas iniurias ei intuli iniustè, & cum hoc dixisset, infelicẽ animam exhalauit. Itẽ submergitur in aqua sicut supra dictũ est de illo qui angariauit S.Martinum ad Cornetam, ab inundante aqua submerso cũ socijs suis. Item arripitur a diabolo. In passione B.Hippoliti legitur, ꝙ Decius Cęsar post passionem B.Hippoliti sociorumq; eius, & B.Laurentij quem torqueri fecerat, cum descenderet cum Valeriano de curru aureo, cępit clamare arreptus a dæmone. O Hippolite vinctum cathenis asperis trahis me. Valerianus similiter clamabat: O Laurenti igneis cathenis me trahis, qui statim a diabolo suffocatus, coram Decio expirauit. Decius autem per triduum vexatus mortuus est. Item in vita Sancti Siluestri, cum prefectus Romanus cępisset B. Siluestrum imponens ei nomen Christianitatis ait ei: Stultè hac nocte repetent animam tuam a te, tormenta quæ nobis minaris sustinebis imperpetuum, cum comederet in cœna cũ amicis piscem, os piscis in os eius transuersatum est, & tota nocte cruciatus est, & non valens illud glutire in mane mortuus est, & eodẽ tempore eductus de domo sua ductus est ad sepulchrum, & Siluester eductus de eã reductus est cum gaudio in domum Melchiadis Papę a Christianis. Item Hieronymus in Chronicis suis dicit, quòd cum Iulianus apostata contra Persas pugnaret, vouit idolis

vt cum ipse victor rediret, ꝙ sanguinem clericorum, sacerdotum, & monachorum idolis immolaret, qui a quodam simulato profuga, per profunda deserta perductus, fame & siti Apostatam perdidit, gentem sui exercitus a suis agminibus oberrans, a quodam forte hostium equite conto perfossus ibi interiit.

De sacrilegio locali. *Dist.* XXI.

CIrca sextum. s. de sacrilegio locali sciendum, ꝙ cauendum est istud peccatū multiplici ratione. Ad hoc enim mouere nos debent. Primo quidem sanctorum venerāda præsentia, qua a Deo & sanctis spiritualiter habitantur. Secundo diuina officia, quæ ibi mirabiliter celebrantur. Tertio Dei dona & beneficia quæ ibi liberaliter conferuntur. Quarto damna & supplicia quæ violatoribus inferunt. Primo quidē debent haberi in reuerentia loca sacra propter sanctorum præsentia, & primo sanctisanctorum. i. Dei Psal. Dñs in templo sancto suo. Et 2. Math. 3. Qui habet in cœlis habitationem, visitator & habitator est loci illius. Ideo Psal. Adorate dñm in atrio sancto eius. Idem domum tuam decet sanctitudo. Idē Introibimus in tabernaculum eius &c. Matth. 21. Domus mea domus orationis vocabitur &c. Item præsentiæ corporis Christi quātā reuerentia debeat exhiberi declaratur exemplo. Rusticus quidā multum desiderās ditari multos habens alueolos apū, quæsiuit ab alio quomodo posset ditari, & apes multiplicare. Qui respondit ꝙ si in die sancto Paschæ cōmunionem retineret, & in aliquo alueolo suo eam poneret, omnes apes vicinorū suorum lucraretur, qui dimissis alueolis suis ad locum vbi esset corpus domini cōuenirēt, & ibi mellificarent, quod ille fecit, tunc omnes apes ad alueolum vbi erat corpus Christi cōuenerunt, & pro reuerentia sibi facta cōpacientes, quasi opere suo inceperunt cōstruere ecclesiam paruulā, fundamenta & bases & columnas erigere, altare continuo opere, & corpus domini cum maxima reuerentia super illud altare collocauerunt, & ecclesiolam illam miro opere & pulcherrimo infra alueolum illum perfecerūt. Vicinæ verò apes relictis alueis suis ad illum conueniebant, & quasdā melodias mirabiles suo modo circa illud opificium cōcinnebant, ad modum hymnorum. Rusticus autem hoc audiens mirabatur, expectans autem vsque ad debitū tempus ad colligendum examen & fauum nihil in alueolis suis in quibus apes mellificare consueuerant, inueniens se depauperatum, vnde credebat se debere fieri diuitem, iuit ad illud vbi cōmunionē imposuerat, vbi apes viderat conuenisse. Cū autem appropinquaret, apes quasi volentes vindicare contumeliam Saluatoris, irruentes in rusticum aculeos in eum defigebāt, ita quòd vix euasit, multum afflictus veniens ad sacerdotem retulit totum factum & suū & apum, qui de consilio episcopi collegit parrochiā, & venit processionaliter ad locum, tunc apes de alueo exeuntes in sublime se eleuauerunt dulcem melodiam facientes. Eleuantes autem alueolum inuenerunt intus nobile opificium illius paruæ ecclesiæ, & corpus Dominicum super altare collocatum, ipsi aūt illam paruulam ecclesiam luculentissimè & artificiosissimè cōpositā, in ecclesiā suā intromiserunt cum laudibus super altare collocātes. Hic pōt multum confundi qui non deferunt sed potius contumeliam inferunt vel sacro Christi corpori, vel sacro loco eius. Item merita sanctorum in quorum honore ecclesiæ sunt dedicatæ, ipsi enim honorāt illos qui loca sua honorant & visitant, defendunt & liberant. In historia sacra lib. 5. legitur: quòd gens Hunorum a sedibus suis egressa, de Pannonia videlicet, in vigilia Paschæ obsedit Metensem vrbem, sed antequàm venissent apparuit in ecclesia beati Stephani quibusdam religiosis sanctus Stephanus loquens cum beato Petro & Paulo vt rogarent cum eo dominum ne ciuitas illa destrueretur, in qua oratorium suum multum frequentabatur, & honorabatur, tunc illi responderunt quòd illa propter malitiam suā erat concremenda, excepto oratorio suo cum cōtentis in eo, quod ab eis erat obtentum suis orationibus, quod ita factum fuit. Secundo venerari debemus loca sacra propter officia diuina quæ ibi celebrantur scilicet officia Angelorum, vt legere, cantare, & Deum laudare. Aug. In oratorio nemo aliquid agat nisi ad quod factum est. Vnde & nomen accepit, ibi etiam adsunt principes coniuncti psallentibus, scilicet Angeli sancti. Psal. In conspectu Angelorum psallam tibi &c. idest conspicientibus Angelis, quia audiunt, & gaudēt de officijs ecclesiasticis, vel in cōspectu Angelorū aspiciēdo Angelos simia facientes in ecclesia quæ ipsi faciūt in cęlo. Sicut legitur fecisse b. Ignatius martyr in hist. tripar. li. 10. ca. 9. qui fuit tertiꝰ post b. Petrum ecclesiæ Antiochenę antistes, conuersatus cū beatis Apl̄is, qui vidit Angelorū visionē, quō per anthiphonā B. Trinitatis hymnos dicebant, quod ipse ecclesiæ faciendū instituit, & de illa deuenit ad alias. Vn̄ ob reuerentiā domorū & officia sacra dederunt antiqui ēt gentiles priuilegia tēplis suis. Sicut in hist. Britonū, ꝙ ante incarnationē dñi quidā rex Deoualo noīe, dñs illius gentis statuit, vt quicunq; pro quocunq; forefacto per totam Britanniā maiorem, fugeret ad templa Deorum, in eis vel in via eorum securus esset, & quicunq; hāc legem suam violaret, summa pęna puniretur. Silr̄ & qui ad atria cōfugerent, eodem priuilegio gauderēt. Reges aūt catholici postea nolentes minus esse deuoti ecclesiæ, q̄ Gentiles idolatræ, hanc legem voluerunt seruari de ecclesijs, & earum vijs, per istos etiam hæc lex transiuit ad alia regna. Item in vita beati Siluestri legitur, ꝙ Constantinus in ipsa die qua baptismū acceperat septem leges in honorem dñi promulgauit, quarū quinta fuit, vt quicunq; reus in ecclesia ingressus fuisset sub periculo iudicis illius loci defenderetur. Multa ēt iura sunt contra sacrilegos violatores ecclesiarum, & cōfiniorum ipsarum. In decretis 17. causa. q. 4. Qui excommunicandi sunt & pęna puniendi, & ꝙ rei sunt lesę maiestatis crimine, & ꝙ sunt ab omnibus euitandi. Sicut antiquis &c. Si quis in atrio &c. Si quis suadente &c. C. Qui autem de ecclesia &c. Virtutem aūt dedicationis, & consecrationes ecclesiarum ostendit B. Greg. dialo. 30. vbi dicit, ꝙ cum quædam ecclesia quæ fuerat Arrianorum consecraretur ab eo, & essent ibi delatæ reliquiæ sancti Sebastiani, & Agathæ cum missa celebraretur, illi qui erant in sacrario primo inceperunt audire, & sentire porcum fętidissimum discurrētem per pedes suos huc & illuc. Silr̄ populus qui erat in ecclesia compressus, quilibet dictum porcum vt videbatur iuxta se sentiebat, sed videre non poterat eum, & hoc vnus alij ostendebat, & sic ianuas petens exiuit, & licet sentiretur, tñ videri non potuit. Nocte ēt eadem tantus strepitus in dicta ecclesia factus est supra tectum, ac si ibi aliquis errando discurreret. Sequenti nocte grauior sonitus excreuit, ita vt subito videretur ecclesia a fundamentis euersa, & protinus recessit, nec vltra ibi inquietando diaboli apparuit, qm̄ inuitus a loco quem tenuerat diabolus exibat. Post magna serenitate aeris nubes cęlitus emissa super altare dictę ecclesiæ descendit, & operuit illud, & tanto terrore & odore repleuit ecclesiam, vt nullus auderet egredi patentibus ianuis, sacerdos, custodes, & populus qui cōuenerant ad audiendam missam ingredi non poterant, licet odore mirifico traherentur. Die alio lampades ibi extinctæ sunt succensæ, quas finita missa custos extinxit accensas inuenit, & iterum diligentius extinguens, rediens firmatis hostiis accensas inuenit, & ex ipso lumine apertè claruit, ꝙ locus ille de tenebris ad lucem venisset. Tertio reuerentiam exhibere debemus sacris locis propter Dei dona & beneficia, quæ ibi abundātius conferuntur. Ibi namq; sępe recipitur peccatorum venia, sancti Spiritus gratia, diuersa Christi beneficia, & sacrorum ordinum officia, & diuina sacramenta. Ibi in baptismate facti sumus filij Dei, ibi suscepimus corpus Christi, confirmamur in regnum Dei, ibi per pœnitentiam reconciliamur ei. Ideo locum illum debemus reuereri cum Iacob Gen. 28. Verè dominus est in loco isto &c. pauensq; ait: Quam terribilis est locus iste, non est hic aliud, nisi domus Dei & porta cœli. Ad hoc facit quod legitur in historia Francorum 27. cap. ꝙ cum Clodoueus primus Rex Francorū Christianorum voto facto de baptismo suscipiendo pro victoria obtinenda contra Alemmanos noluit statim baptizari, nisi cum honore maximo & lucro animarum tam nobile, nobiliter reciperet sacramentum. Vnde fecit fieri vela depicta acu pulcherrima diuersorū colorum, in quibus ipse, & qui cum ipso erant cū̄ susciperet sacramentum, & tñ diuinæ largitatis reciperent beneficium. Adduxit autem secum ad baptismum suscipiendum plus q̄ tria milia Gentilium Frācorum, & sororem suam, cui occurrit beatus Remigius Remensis Archiepiscopus, dicens rethoricè applaudendo: Nunc depone colla Sychambre. Sychambrum eum vocat, quia Franci de Sychambriæ terra venerant, & incende quod adorasti. i. idola, adora quod succendisti. i. signum crucis, & alia sacra. tantam autē contulit ibi Deus gratiam super baptizatos, & tanta erupit suauitatis fragrantia, quòd omnes qui aderant putauerunt se esse in delitijs, & odoribus Paradisi, vt in vita beati Remigij dicitur, columba Clodoueo in phyala de pretioso lapide cœlestem detulit vnctionem, de qua Reges Franciæ consueuerunt inungi. Nota ꝙ Symeon & Anna frequentantes & honorantes templum, Christū videre & suscipere meruerunt Lucæ 2. Item in Bethel quæ domus Dei dicitur, vbi ēt templum ædificatum esse creditur, vidit Iacob scalam, & dominum innixum scalæ, ibi promisit ei Deus se daturum terram promissionis. Itē Salomoni oranti in templo promisit Deus, ꝙ & ipse & alij orantes ibidē quicquid peterent obtinerent. 3. Reg. 8. & ferè per totum. Et Paral. 6. Confirmauit aūt dñs oēs petitiones suas in dedicatione templi nube & gloria dñi templum replente. 3. Reg. 8. & igne de cœlo ibi descendente. 2. Paral. 7. & domino ei apparente, & dicente sibi: Exaudiui orationem tuam &c. 3. Reg. 9. Quarto ad reuerentiam sacrorum locorum mouere debent damna & supplicia quę violatoribus inferuntur. Huius exemplum ostendit Christus, qui vendentes, & ementes oues, & boues eiecit, & nummulariorum effudit æs, & cathedras vendentium columbas euertit Matth. 21. & Io. 2. Aliquando etiam qui loca sacra maculant vel violant igne diuino succenduntur, vel qui eis iniuriam faciunt, Psal. Qui dixerunt hæreditate possideamus sanctuarium Dei &c. Deus meus &c. Sicut ignis, qui comburit siluam &c.

Isaia

Isaia 29. Erit sicut fauilla pertransiens multitudo omnium qui dimicauerunt contra Ariel idest altare, vel templum, vel sanctam ciuitatem Hierusalem, quæ dicebatur Ariel propter altare holocaustorum quod vorabat arietes. Hæc vindicta patet in exercitu Sennacherib, igne diuino consumpto mirabiliter Isa. 37. Egressus Angelus domini percussit in castris Assyriorũ centumoctogintaquinque millia &c. Item aliquando ab hostibus vincuntur. Sicut patet 2. Mach. 2. de Nichanore qui contempsit in templo ostensa sacrificia, & polluit templum, & iurauit quòd illud destrueret, & succéderet cum victor rediret, nisi Iudam ei traderent, ipse autem non vicit, sed est victus & occisus, & totus eius exercitus, caput eius amputatum est, & manus quã iurans contra templum extenderat. De hoc etiam habetur Mach. 15. Item in chronicis Horosij legitur cũ Pompeius vigintiduos Reges orientales pugnando vicisset, et semper victor in omnibus factis suis extitisset ad vltimum Hierusalẽ veniens templum obsedit, & in eo confugientes cępit & occidit. Alibi etiam dicitur, ꝙ in templo equos suos collocauit. Dicitur etiam ꝙ violato templo, qui ante in omnibus factis suis victor semper erat, semper postea victus est. Item eodem libro legitur, quòd Crassus collega Pompeij contra fędus quod habebant Romani cũ Iudęis templum auro, & opibus spoliauit, & inde Parthos inuasit, dicens, quòd adhuc volebat ipsa aurum Parthicum & Sericum, in quem Rex Parthorum Surenas subito irruit, & Romanos omnes vicit & occidit & ipsum Crassum. Legitur & alibi ꝙ eo capto cũ tractarent primo Parthi cum eo, quasi volentes pacem eius, ꝙ daretur ei de auro quantum deberet eius appetitui sufficere, cum captum Parthi cęperunt, & per os eius aurum liquefactum igne projecerunt, dicentes: Aurum sitisti aurum bibe. Satis conueniens est, quòd vincantur & diuino iudicio occidantur, qui loca sacra inuadunt. Legitur in chronicis regionis Abbatis, ꝙ tempore Caroli Magni quidam Saxones obsederunt Christianos, qui confugerunt ad castrum quod dicitur Bursaburg, & cum vicina vastassent, & quandam capellam quam dedicauerat Bonifacius martyr dicens prophetice, ꝙ non combureretur, cum laborarent intus, & extra igne in lignis apposito apparuere interioribus Christianis, & Paganis duo iuuenes ipsam Basilicam defendentes, nec potuerunt eam succendere, sed diuino pauore territi fugerunt nemine persequente. Vnus autem eorum inuentus est mortuus habens ignem & ligna, quasi flexis genibus ea ecclesiæ applicans, quasi ignem sufflans. Itẽ in eisdem chronicis legitur, quòd cum Saxones victi Carolo iurassent se fieri Christianos, & subiectionem, audientes quòd decessisset pacti ruperunt iuramenta, & obsederunt castrum, & ecclesiam in qua erant Franci, quod dicitur Heresburg, cum autem eos instanter impugnarent, apparuit gloria domini supra dictam ecclesiam, & tria scuta sanguineo colore flammantia, & velut quibusdam motibus in prælio agitantia se. Quod aspicientes dicti Pagani timore & formidine repleti fugientes in tantam amentiam deuenerunt, ꝙ strictis gladijs armis mutuis se cõfoderunt. Nostri autem hoc videntes Deum laudabant, qui saluos facit sperãtes in se. Item quandoque diuino iudicio cęci fiunt. Sicut patet de Heliodoro flagellato, & multa caligine circunfuso. Item Greg. dialo. 3. u. dicit, ꝙ cum in Spoletana vrbe episcopus Longobardorum Arrianus venisset, & contra inhibitionem episcopi illius vrbis catholici accessisset summo mane ad ecclesiam beati Pauli Apostoli cũ multitudine suorum, volens eam frangere vt festum suum in ea faceret, repente eo assiuente, valuæ subito apertæ sunt, quas antecedenti nocte fortiter serrauerat, & lampades extinxerat & latebat, tunc lampades omnes accensæ sunt, & episcopus Arrianus cęcitate percussus est subita, manibus alienis ad suum habitaculum reductus, nec ausi fuerunt vltra Longobardi sancti virtutem agnoscentes loca sancta temerare. Et mirum fuit, quia eadem hora lumen est ecclesiæ redditum, & hæretico ablatum. Item in fine historię Caroli legitur, quòd cum post mortem eius terra Galliciæ multis temporibus in pace quieuisset, attamen maior Codubæ collectis multis millibus saracenorum terras vsq; ad vrbem sancti Iacobi inuasit, & ipsam ecclesiam dicti sancti spoliauit, & sine omni reuerentia, egestionibus humanis inquinauit, illico eius exercitus ita a domino est percussus, ꝙ alij sunt excęcati, alij omnia viscera cum intestinis egerebant. Cum autem ipse in vtroque affligeretur, videlicet cęcitate & dissinteria percussus mirabili, quidam sacerdos quem secum captiuum tenebat ait ei, ꝙ ista ei acciderant & suis, quia locum sanctum prophanauerunt, & consuluit ei ꝙ promitteret beato Iacobo quòd Mahometum negaret, & ablata restitueret in duplum. Quod & fecit, restituens ablata in duplum, & prædicans magnam Dei virtutem, cessauit ab eo & suis plaga, & recessit. Cum autem postea ipse diu, & sui vastarent, & quasdã alias partes Christianorum ecclesiam quandam beati Romani quidam princeps saracenus intrauit, & spoliauit. Videns autem ibi esse columnas marmoreas, quæ habebant capitella deaurata & deargentata, voluit eas præcipitare, & tunc versus est in statuam lapideam, talis coloris, cuius erat vestimentum, quę vsque hodie ibidem est. Dicunt autem peregrini, ꝙ si tangatur imago lapidea, in quam conuersus est dictus saracenus, fętorem maximum emittit. Hoc audiens Maior ait: Fugiamus a finibus Christianorum, quia reuera magnus est Deus eorum, qui tales habet alumnos, quia mortui sic possunt in viuos sibi rebellantes, quia Iacobus me excæcauit, & Romanus hominem lapideum fecit. Item in vita sancti Clementis legitur, ꝙ Sisinnius vir Theodorę maximus in vrbe Romana, cum intrasset ecclesiam Clemente celebrante, volens scire quid ibi vxor sua faceret, cęcus, mutus, & surdus factus est. Similiter et pueri sui, ita ꝙ nõ possent hostium inuenire, oratione sancti Clementis liberatus est, & cum crederet se magicis artibus delusum, & misit seruos ad deducendum sibi vinctum sanctum Clementem, loco eius ligabant columnam ecclesiæ, ita cæci facti sunt, quòd columnam eum esse putabant. hic tñ postea precibus vxoris suæ conuersus est. Item irreuerentia sacrorum locorum mutos, & surdos efficit. Greg. Turonen. in gestis Francorum 4. lib. 17. cap. dicit, ꝙ Tramnus filius Clotarij Regis Francorum pessimus pessimum habebat consiliariũ, Leonem nomine & re, ad cuius instigationem multa mala faciebat dictus Tramnus, qui vt spoliarentur ecclesiæ Turonen. sed & Limonicen. aliqñ dixit Martialis & Martinus confessores domini nihil fisco regio addiderunt, illico amens effectus vsum amisit loquẽdi pariter & audiendi, & ad Basilicam B. Martini vigilias faciens non est exauditus, sed in eadem plaga permansit merito sic punitus, quia mala cõsilia corde tractauerat, ore deduxerat, aure audierat, ad sanctorum Basilicas spoliandas. Item propter illam irreuerentiam sæpe relinquuntur homines diabolo cruciandi arrepti ab eo. Greg. Turonen. in gestis Francorum lib. 3. cap. 14. Cum Theodoricus Rex Francorum misisset contra Aluernos exercitum, cum prędarentur terram, fractis seris intrauerunt Basilicam beati Iuliani martyris extrahere nitentes res ibidem depositas a pauperibus, qui mox a diabolo arrepti proprijs se morsibus lacerabant, clamãtes: Cur nos martyr sancte sic crucias. Item dialo. 4. dicitur, ꝙ cum Longobardi sæuientes intrassent monasterium sancti Equicij, & vellent inde monachos extrahere, vt eos torquerent, & monasterium spoliarent, fugerunt ad sepulchrum sancti viri monachi, quorum abbas ingemuit dicens: O sancte Equici, placet ne tibi quòd hinc extrahamur, & non nos defendas? statim ad hãc vocem a spiritu immundo Longobardi arrepti ad terram præcipitati sunt, & tandiu vexati, quousque qui foris erant Longobardi cognoscerẽt, quòd ad loca sancta temerariè accedere non auderent. Item quãdoque diuersis plagis morbis, & flagellis, & cladibus affliguntur, qui loca sacra audent temerare. 2. Mach. 3. de Heliodoro flagellato In chronicis Horosij in fine legitur, ꝙ quidã magnus princeps Astratæ dictus Gildo interfecit duos filios fratris sui Michezel volens cum eis eũ occidere, qui non habens per quos posset impugnare dictum Gildum, cogitans quòd Theodosius Imperator Imperium obtinuerat, & victoriam non viribus, aut multitudine, sed orationibus, & visitatione sanctorum locorum & personarum, adijt insulam Capariam, vbi erant multa loca sanctorum visitans eam commendans se & suum negocium sanctis vigilans, & orans, & ieiunans in sacris locis. Cui apparuit B. Amb. qui nuper obierat, cum pastorali baculo ter humum percutiens, & dicentes ter: Hic, hic, hic. Qui ex his intellexit & victoriam sibi deberi, & locum, & tempus, tam ex merito annunciantis, quam ex tribus dictis & percussionibus, qui cum quinque millibus die tertia in loco sibi assignato a sancto cõfisus in exemplu Theodosij et visione S. Amb. ausus est confligere contra octoginta millia hostiũ. Cum aũt Signifer aduersariorũ percussus in brachio inclinasset vexillum, credẽtes alij ꝙ vexillum reddidisset, verterunt & se & signa sua Michezeli reddiderunt, Gildo aũt hoc videns per Aphricam fugiens iugulatus interijt, Michezel aũt prædictus ex victoria elatus, & ingratus loca sacra spolians, & homines inde vi extrahens, vnde primus sensit Dei adiutorium cum loca sacra veneraretur, inde sensit diuinũ iudicium, & factus sacrilegus grauiter est punitus et interfectus. Itẽ in eodẽ lib. dr, ꝙ cum Augustus Cesar misisset Gaium nepotem suum ad partes transmarinas pro ordinandis negocijs, veniẽs Hierusalem in tẽplum ibi adorare contempsit, & locum despexit, qui cũ redisset Augustus hoc approbauit, prauo vsus consilio. Nam vt dicit Horosius ea hoc secuta est diuina vltio tam grauis, vt tanta sæuiret fames in populo Romano, vt Laniscas familias, & seruos, & peregrinos in vrbe tradi, præciperet, Augustus. Extremitates imperij vndique inceperunt rebellare contra Romanum imperium. Templũ iam quod circa natiuitatẽ Christi mundo vndiq; pacificato per duodecim annos clausum fuerat in signũ pacis perpetuę, in signum guerræ, & discordiæ apertum. Item templi prophanator morte turpi, & inopinata affligitur, & occiditur. Sicut in eodẽ lib. legitur de Gaio Caligula tertio Imperatore Romano post Iuliũ, qui postquam fecisset post eius innumera flagitia templũ prophanari, appositis in eo idolis gentium a suis protectoribus est trpi-

ter occisus. Item Greg. Turonen. in gestis Francorum 4. lib. 15. cap. Cum quidam exercitus Trauini venissent ad spoliandum ecclesiã beati Martini Turonen. monachi clamauerunt ex vna parte fluminis, recedite Barbari, quia ecclesia est beati Martini, quam vultis spoliare, quod nisi feceritis, scitote quòd grauiter luetis. Viginti autem cæteris audaciores fluuium cum naui transierunt, alijs timore Dei discedentibus, illi verberatis monachis, & factis sarcinis de vestibus ecclesiæ spoliatæ redire voluerunt. Cum autem fluuium vellent transire subita commotione facta cum non possent se de remis iuuare, conabãtur lanceis ferro eorum a superiori parte posito, tunc diuino iudicio lancea vniuscuiusque pectus eius infixit, & ex alia parte in terra affixa super aquam appensum & occisum tenuit vsquequo naue sub pedibus eorũ collapsa, monachi ad eos venientes & res suas recipientes eos mortuos inueniunt. Vno excepto qui alios semper arguebat. Ad hoc facit qđ habetur 1. Mach. 6. Quomodo Antiocus fecit prophanari templum. Eiusdem 9. per totum, de percussione Antiochi, & graui eius afflictione & ignominiosa eius morte. Item sacra loca irreuerentes sunt merito confundendi & confusi. Psal. Confusi sunt, quoniam dominus spreuit illos. Sicut patet 2. Mach. :. & 6. & 9. de Antioco, quomodo victus est & repulsus, & a domino ignominiosè percussus. Ad hoc etiam faciunt exempla antecedentia. Item confundi merito debent eo ꝙ creaturæ irrationales reueritæ sunt aliquando sacra loca. Dicitur dialo. 3. Cum quidam rusticus deportasset quandam arcam in ecclesia beati Laurentij super sepulchrum sancti Equicij, turbo cęlitus factus dictam arcam extulit, & longe proiecit vt omnibus innotesceret, ꝙ sacra loca debent venerari, & vt pateret meritum sancti viri. Item Greg. dialo. 8. Cum tempore Regis Totilæ, Gothi venissent ad cellam cuiusdam monachi sancti iuuenis, nomine Benedicti, voluerunt ipsum incendere cum cella sua ignem superponẽtes, omnia autem quæ supererant in circuitu eius combusta sunt, dictus locus cellæ eius comburi omnino non potuit, nec ille qui in eus erat. Vnde indignati Gothi eum extraxerunt, & in clibanum quem non longe coquendis panibus paratum succensum videbãt intruserunt, clibanumq; clauserunt, qui in crastino ita illæsus inuẽtus est, vt nec in capillis aut in vestibus etiam extremis aliqđ ignis vestigium remaneret aut ẽt appareret. Itẽ non solum aer aut ignis confundere potest irreuerentes, sed etiam ipsa aqua, ẽm ꝙ legitur dialo. 9. Df. n. ibi ꝙ in Veronen. vrbe fluuius Athesis subito ita excreuit, ꝙ vsque ad ianuas ecclesiæ beati Zenonis martyris veniẽs, eas claudens multos intus intrusit & vsque ad superiores fenestras ascendit, & quasi in soliditatem versa dictam ecclesiam non intrauit, illi autem qui erant in ecclesia inclusi ad ianuam venientes, & ianuam aperientes cum pro necessitatibus suis vt liquidam hauriebant, & bibebant, sed vt solida ante iannam stabat, & erat aqua fluida ad adiuuandum, sed solida erat ad nocumentum sacri loci cauendum. Item maledicti sunt qui sententiam anathematis incurrunt, quæ inter pœnas ecclesiasticas maior est, quia mors spiritualis est super incommoda timenda & cauenda. 1. Cor. 3. Si quis violauerit templum Dei disperdet illum Deus. Multi autem magis timent in bursa lędi in mod. ca pecunia, quam hic gladio feriri mortifero animæ & corpori, qui in vtroque disperdit & eternaliter perdit. Quidam episcopus Geronnpolitanus præcepit suis sacerdotibus vt venientes ad synodum honestè cum stolis & albis, & superpellicijs venirent, quod ipsi facere contempserunt, tunc præcepit eis sub pęna suspensionis, nec tunc etiam hoc fecerunt, tunc aggrauauit manum dicens in alia synodo, quòd sub pœna excommunicationis venirent. Quod cum non fecissent nisi pauci, ait: Cras venietis vt dixi sub pœna quinque solidi, tunc omnes ne incurrerẽt pœnam dictæ pecunię albas, & superpellicia quæsierunt, vel per mutuum qui non habebant, vel per precium datum, ita ꝙ omnes venerunt sicut eis fuerat imperatum. Quos de hoc episcopus in synodo arguit & confutauit, ꝙ magis timerent amissionem dictæ pecuniæ quam animæ suæ. Item notandum quòd dominus loca sacra sæpe punit, ex eo quòd prophanantur, quia aliqua inhonesta in eis fiunt. Sicut propter mala quæ fiebant in templo domini, vt creditur, sustinuit quòd a Nabuzardam cõcremaretur. 4. Reg. 25. & ab Antioco spoliaretur. 2. Mach. 1. Titus ciuitatem & templum subuertit & combusit, & omnino destruxit. Sicut patet Horosij lib. 5. Item Archiepiscopus Lugd. aliquando quæsiuit a quodam fratre pręedicatore, vnde erat quòd loca sacra plerumque fulminibus ferirentur, & frequentius quam loca prophana. Et cum frater responderet ei, quòd sibi occurrebat, respondit episcopus quòd expertus erat, quòd ideo loca sacra Deus puniebat, vel concremando, vel alio modo propter inhonestates quæ ibi malè fiunt. Et adiunxit, quòd de nouo visitauerat ecclesiam beatæ Mariæ Podiensis, qui locus est valde venerabilis, & multis diuinis miraculis, & beneficijs illustris, & a multis frequentatus, in quo dicitur esse, & ostenditur calciamentum beatæ Virginis, & digitus quo Iohannes Baptista dominum demonstrauit. Ibi etiam, vt dicitur saraceni occidentales mittut munera, vt beata Virgo eos liberet a fulgoribus, & tempestatibus, & agros suos. Ibi parum antequam venisset dictus Archiepiscopus fulgur ceciderat, & etiam ipsos lapides pauimenti combusserat, quod multis fiebat in stuporem. Cũ autem non rediret ad ipsam ecclesiam dictus Archiepiscopus, sed iuisset cum Podien. episcopo ad quendam locum quæ silua vocatur monialium, ad visitandam quandam sanctimonialem quam beata Virgo curauerat, quæ fuerat gutta, fistula & alijs morbis ita corrosa & perforata vt interiora apparerent. Visitata a beata Virgine & curata subito hoc datum fuit ei, vt singulis sabbatis in extasim rapta multas ibi reuelationes accipiebat. Cum autem dicti prælati quæsiuissent ab ea quæ esset causa dictæ fulminationis, ait quòd duæ personæ adulter & adultera, cum non haberent aliũ locum vbi sine suspitione conuenire possent, locum illum peccato suo contaminauerant. Ideo dominus igne illo locum prædictũ voluit purgare. Et dixit dictus Archiepiscopus quòd episcopus Podieñ, ei postea dixerat, quòd inuenerat per vtriusque personæ cõfessionem, qui peccatum commiserant, ita verum esse vt eis dicta sanctimonialis dixerat. Item in quadam abbatia, vt dicebat illius loci abbas, accidit quòd cum monachi essent similiter congregati in choro, tonitruum maximum insonuit, & in dicta ecclesia fulgur cecidit comburens pauimentum & quædam loca. Quosdam autem maiores monachos, paruis innocentibus intactis remanentibus, vulnerauit ad mortem, per sinum eorum subtiliter intrans & pilos inferiores radens & vrens. Et loca illa inferiora grauiter lędens. Vltimo notandum est, quòd sicut Deus punit & confundit loca sacra lędentes & inhonorantes, ita promouet, ditat, & exaltat, loca sacra colentes & honorantes. Quod patet in Salomone, qui templum ędificauit, qui factus est a domino sapientissimus, potẽtissimus, & ditissimus, & pacẽ semper in terra sua habuit quamdiu cum domino pacem seruauit. Item hoc patet in Alexandro honorante templum & summum sacerdotem, cui Deus dedit in bellis victoriam & mundi monarchiam. Legitur in chronicis Francorum, & maximè in chronicis regionis Abbatis, quòd Clotarius filius Clodouei primi regis Francorum Christiani obtinuit regna quatuor fratrum suorum, & ea dimisit quatuor filijs suis moriens. Herbertus regni sui sedem habuit Parisius. Contrandus Aurelianis. Hyperitus regnum patris sui tenens habuit sedem Suessionis. Sigibertus sedem regni habuit Remis. Hoc fuit magni Gregorij Papæ & Mauritij imperatoris temporibus. Gontrandus autem in parte sua tenebat Burgundiam & inferiores partes. Hic erat pacificus, & omni bonitate ornatus, cultor, ædificator, benefactor, & honorator locorum sacrorum. Cum autem quadam die venaretur in quadam silua suis huc illucque dispersis, solus remansit cum vno fideli suo, & grauiter somno depressus obdormiuit capite suo in eius gremio inclinato, de cuius dormientis ore vidit ille super cuius gremium recumbebat egredi paruum animal album ad modum mustelæ molientis transire quendam riuum sibi cõiunctum, & non valebat, tunc ille compassus eius conatibus, spatam suam eduxit & riuo superposuit, & illud animal statim riuum illum trãsiit, & post paululum rediens de cauerna quam intrauerat super eandem spatam riuum transiens in os dicti regis regreditur, statim rex excitatus miram se visionem vidisse testatur, asserens se transisse quendam fluuium per pontem ferreum, & in quadam spelunca multum pondus auri vidisse in terra, & per eundem fluuium ad locum suum redisse. Ille autem in cuius gremio dormierat, quæ viderat & fecerat refert. Tunc rex fecit effodi locum, & inuenit thesaurum inæstimabilem, de cuius auro fecit fieri cyphum ex auro solidum miræ magnitudinis & ponderis, & super corpus beati Marcelli Tabilonis poni fecit, nec vsquam, vt dicit chronica, vllum opus ex auro factum est quod ei valeret comparari, nec post multum tempus cum thesauros omnes ecclesijs & pauperibus erogasset moritur, & in beati Marcelli ecclesia sepelitur. Cuius regnũ Chyldebertus & eius filij obtinuerunt. Item in histo. Caroli legitur, quòd cum ipse redisset de Hispaniis, & bello de Roncaualle & Turpinus archiepiscopus Remensis pro sui vulneribus curandis remansisset apud Viennam, & cum incepisset Horas dicendo Deus in adiutorium &c. Coram altari raptus in spiritu vidit infinitam multitudinem spirituum immundorum versus Metis cum maximo exercitu decurrentium, & post eos vnum similem Æthyopi lẽtius incedentem, quem adiurauit vt ei diceret quo festinarent, qui ait quòd versus Aquisgranum ad mortem Caroli festinabat eorum exercitus, vt eius animam raperent in infernum, quem adiurauit vt per eum rediret & ei denuntiaret qui egissent. Cum autem vix fuisset hora dicendi psalmum, ecce ijdem dæmones qui prius ante eum transierunt vt prius confusi nihil ferentes, & tunc archiepiscopus quæsiuit a quo prius audierat de morte quod egisset, qui respõdit, ꝙ nihil potuerãt præualuisse, quia Galacianus sine capite se eis opposuerat, & tot lapides in statera posuerat ecclesiarum ostium quas ędificauerat Charolus, & tot alia bona quæ eis fecerat,

& dona

& doná quæ eis dederat, & honores quos eisdem impéderat, quòd ad comparationem eorum ea quæ habebant cótra eum erant nullius ponderis, & dictus Gallacianus cum suis animam eius eisdem abstulit, & hoc dicto, dæmones disparuerunt. Quidam autem miles adiuratus à Carolo, ꝙ quam cito mortem eius sciret, eam Turpino denunciaret, decimaquarta autem die post obitum dicti Caroli venit ad Turpinum festinanter ei eam annuncians, qui inuenit eum migrasse eadé die & hora qua prædixerat ei dæmon. Econtra qui sacra loca violat non videbit gloriam Dei. Isa. 26. In terra sanctorum iniqua gessit, non videbit gloriam Dei.

De sacrilegio reali. Dist. XXI.

Circa septimum, scilicet de sacrilegio reali. Sciendum ꝙ sacrilegium reale committitur in rem sacram. i. consecratam, vel sacris locis, personis, aut officijs deputatam. Videlicet ex inuasione, captione, & detentione sacrarum rerum, vel ad sancta loca, siue sanctos pertinentium. Hoc autem peccatum cauendum est multiplici ratione. Primo quia, qui res sacras capiunt, capiuntur, vel detinentur personaliter. Secundo quia puniuntur & flagellantur, vel torquentur corporaliter. Tertio quia damnantur æternaliter. Primo quidem capiuntur vel detinentur personaliter. August. Præda quam rapere cupis in muscipula est. In historia ecclesiastica 10. li. cap. 5. & in tripartita historia similiter hoc legitur, quòd eo tempore quo sanctus Pyridion episcopus Cypri, cum adhuc curam materialium ouium gerebat, cum latrones venissent ad ouile suum, & oues suas ligassent, vt eas secum deferrent, ligati sunt à domino, & in mane veniens inuenit eos ad caulas suas ligatos pendentes, quos suis orationibus soluit, & arietem eis dedit. Item dialog. 2. dicit Greg. quòd cum quidam fur intrasset ouile quorundam religiosorum, & ouile esset prope ecclesiam, in qua erant dicti religiosi diuinum officium agétes, arietem tulit, & cum venisset ad locum vbi quidá sanctus vir sepultus erat, de loco illo nec egredi valuit, nec arietem deferre, & cum vellet eum relinquere, non valebat eú dimittere nec manus laxare, vsquequo dicti religiosi quorum erat venerunt, qui via suis orationibus ei liberationem obtinuerunt. Item dial. 3. Cum Libertinus Fundensis ecclesiæ præfectus pro negocijs ecclesiæ suæ equitaret, quidam Gothi ducentes exercitú eú de caballo deposuerunt, qui dedit eis flagellum cum quo eum ducerent, dum vellent aquam cuiusdam fluuij transire, eorum equi licet verberati & calcaribus afflicti non poterant moueri, licet vsq; ad sanguinis effusionem eos attriuissent. Cum autem vnus eorum diceret hoc esse peccatum equi ablati, tunc ipsi redierunt, & Libertinum orantem & nolentem equum suum recipere, ipsi equo superposuerunt, veniam de iniuria postulantes, & statim eorum equi velocissime per viam & fluuium cucurrerunt. Secundo qui res sacras rapiunt vel furantur, plerumque temporaliter puniuntur, & hoc multipliciter. Nam quandoque diris plagis, & cruciatibus feriuntur, sicut patet 2. Mach. 3. de Helyodoro qui volebat vasa templi deferre flagellato. Eiusdem 9. De Antioco qui templum vasis et thesauris spoliauerat. Et de Balthasar, qui in sacris vasis bibebat. Dan. 5. Et sicut supra ostensum est de spoliatoribus sacrorum locorum. Item quandoque à Deo comburuntur. In passione Iuliani martyris inter alia eius miracula legitur, quòd cum quidam tyrannus res ecclesiæ sancti Iuliani peruasisset, nec admonitus à sacerdote reddere vellet, sed clericos cum contumelijs repulisset, cum venisset ad festum sancti, & conuiuium magnum faceret, in mensaque sederet, fulgor cum tonitruo de cœlo descendit, & eum intactis alijs concremauit. Item in eadem passione dicitur, et hoc idem refert Greg. Turonen. in historia Francorum, quòd quidam clericus relicta ecclesia fisco adhæsit Regio, & cum discurreret per mótes quasi pro iure suo requirendo, inuenit oues ecclesiæ sancti Iuliani. Cum autem eas quasi proprias tolleret inhibentibus ei pastoribus ex parte sancti Iuliani ne detineret, respondit Iulianus arietes non comedit. Cum autem postea paruipendés iniuriam ad villam sancti Iuliani venisset, & ante sepulchrum eius staret grauissima febre corripitur, & tanto ardore quòd cadens se leuare nó potuit, nec aliquem vocare, qui eum ad se tollendum iuuaret. Cú autem inde fuisset delatus cepit clamare quòd cóbureretur, & aquá super se proijci fecit, & tantus fumus & fętor de eius corpore exiuit, vt astantes sustinere non valentes secederent, & sic expirauit. Item quandoque arripiuntur à dæmonibus, vel ab hominibus occiduntur. In passione sanctorum Simplicij Faustini, & Beatricis legitur, quòd duobus martyrizatis Lucretius præfectus ambiens prædia eorum, cum nollent idolis immolare, fecit eos nocte pręfocari. Et cum intrasset eorum possessiones epulans cum amicis, quidam infantulus lactens de gremio matris clamauit: Audi Lucreti, occidisti insuper & possedisti, ecce datus es in possessionem inimici. Statim Lucretius timens & tremens à diabolo arripitur, & per tres horas ita vexatus est, vt in ipso conuiuio moreretur. Et qui aderant timentes facti sunt Christiani. Item in historia Franc. cum Clodoueus Rex Francorum factus esset Christianus, vadens ad pugnandum contra Regem Aldericum Arrianum, fecit præconizari in exercitu suo, ne quis tangeret res sanctorum nisi herbis pascualibus exceptis. Cum autem quidam accepisset fœnum cuiusdam pauperis de hominibus sancti Martini, dicens quòd fœnum erat herba, cum sciret hoc Clodoueus fecit eum necari dicens: Vbi erit nobis spes victoriæ si beatus Martinus offendatur? Qui ad placandum sanctú Martinum misit ad eius Basilicam nuncios cum muneribus. Item quandoque morte subita rapiuntur. In fine passionis Cyriaci, Largi, & Smaragdi legitur, ꝙ post martyrium beati Cyriaci impetrauit Carpasius à Maximiano domum Cyriaci. Et cum ad derisioné Christianorum vbi baptizabat beatus Cyriacus se balnearet, cum 59. socijs epulas celebrans, omnes subito mortui sunt, extunc clauso balneo gentiles Christianos timere cęperunt. Item inter miracula sancti Andreæ legitur, ꝙ præpositus cuiusdam ciuitatis abstulit agros ecclesiæ sancti Andreæ. Cum autem admonitus ab episcopo nollet reddere, statim arripuit eum febris fortissima: qui mádauit episcopo quod pro eo oraret, & agros redderet, quod cú fecisset, & episcopus orasset, statim curatus est. Qui videns se curatú, occupari fecit per seruos suos agrum prædictum. Tunc episcopus extinxit omnes lampades quæ erant in domo sua dicens. Non accendetur hic lumen donec Deus vindicet ecclesiam de hoste suo. Quod cum fieret & oraret, febris grauissima arripuit præpositum, & statim mádauit episcopo vt oraret pro eo ne moreretur, & redderet ecclesiæ agrum, similem illi adiungendo pro emenda. Tunc remandauit episcopus ei. Iam oraui & exaudiuit me Deus, & tu me derisisti, & Deum decipere credidisti. Tunc præpositus præcepit se ferri ad episcopum. Cum autem rogaret eum per seipsum vt ecclesiam intraret, & nollet, eum compelli fecit. Cum autem hæc fecisset, quam cito episcopus ecclesiam intrauit, præpositus obiit, & ecclesiæ rem suá recuperauit, & præpositus amisit, & se & agrú prædictum. Tertio damnantur æternaliter, sicut patet supra de Theoderico & Carolo Martello proiectis in Vulcanum, & de Stephano aduocato, qui abstulerat ecclesiæ sancti Laurentij per aduocationem falsam quatuor domos &c. Isa. 5. Vę qui iustitiam iusti aufertis ab eo, propter hoc sicut deuorat stipulam ligna ignis, & calor flammæ exurit, sic radix eorum quasi fauilla erit &c. quia in inferno comburentur. Quia sicut ignis qui comburit siluam, & sicut flamma comburens montes, ita persequetur eos Deus in potestate sua. s. inferno cum dæmonibus in supplicio æterno.

De inobedientia. Dist. XXII.

Deinde considerandum est de inobedientia, quæ est decimaseptima filia inanis gloriæ, qua scilicet homo non vult iugum obediétiæ subire, sed omnibus superire. Et sicut ex ambitione vult præesse, ita per inobedientiam vult non subesse, nec alterius, puta Dei vel superioris, sed suam facere volútatem. Cum autem ex inani gloria appetat homo manifestationem excellentiæ suæ, ex hoc maxime manifestari videtur, quòd alterius voluntati vel obedientiæ non subdatur, & sic ex inani gloria oritur inobedientia. Circa inobedientiam autem notanda sunt quatuor. Primo vtrum omnis inobedientia sit mortale peccatum. Secundo vtrum sit peccatum speciale. Tertio quæ mouere nos debent ad peccatum inobedientiæ detestandum. Quarto cósiderandum est de voluntate propria, quæ maxime causat in nobis inobedientiam. Circa primum sciendum est, quòd peccatum ideo dicitur mortale, quia contrariatur charitati, per quam est spiritualis vita, charitate autem diligitur Deus & proximus. Exigit autem charitas Dei vt eius mádatis obediatur, sicut supra dictum est, & ideo inobediétem esse diuinis præceptis peccatum mortale est, quasi diuinæ dilectioni contrarium. In præceptis autem diuinis continetur, quòd etiam superioribus obediatur, & ideo etiam inobedientia, qua quis inobediens est pręceptis superiorum est peccatum mortale, quasi diuinæ dilectioni contrarium, secundum illud Rom. 13. Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Contrariatur insuper dilectioni proximi, inquantum superiori proximo subtrahit obedientiam, quam ei debet. Ad secundum scilicet vtrum inobedientia sit peccatum speciale. Dicendum, quòd peccatum aliquod dicitur esse speciale peccatum propter specialem rationem obiecti. Inobedientia autem habet specialem rationem obiecti, quia licet inobedientia possit esse circa obiectum cuiuslibet peccati, tamen specialiter respicit præceptú sub ratione præcepti. Vnde non omne peccatum, proprie loquendo, est inobedientia, sed solum quando aliquis præceptum ex intentione contemnit. Quando autem aliquis facit contra pręceptú, non propter præcepti contemptum principaliter, sed propter aliquid aliud, túc est inobedientia materialiter tñ, sed formaliter pertinet ad aliam specié peccati, puta fornicationis, furti, vel homicidij & huiõi. Licet aút videatur Amb. diffinire peccatum, dicendo: Peccatum est pręuaricatio legis diuinæ, & cęlestium inobedientia mandatorú. Et sic omne peccatum vř esse inobedientia, tñ illa diffinitio nó datur nisi de peccato mortali, quod habet perfectam rationé peccati: peccatú n. veniale nó est contra preceptú, sed preter,

nec tamen omne peccatum mortale est inobedientia, formaliter loquendo vt dictum est. Item licèt non omnis motus inanis gloriæ sit mortale peccatum, tamen ex ipsa potest oriri inobedientia, quia nihil prohibet ex veniali peccato oriri mortale, cum peccatum veniale sit dispositio ad mortale. Item non omnis inobedientia est peccatum mortale, sed sunt gradus grauitatis in eo: potest enim vna inobedientia esse grauior alia dupliciter. Vno modo ex parte præcipientis. Quàmuis enim omnem curam homo apponere debeat ad hoc quòd cuilibet superiori obediat, tamen magis est debitum quòd homo obediat superiori, quàm inferiori potestati. Cuius signum est, quia præceptum inferioris prætermittitur, si sit præcepto superioris contrarium. Vnde consequens est, quòd quanto superior est ille qui præcepit, tanto ei inobedientem esse sit grauius, & sic inobedientem esse Deo est grauius, quam inobedientem esse homini. Secundo ex parte præceptorum. Non enim præcipiens æqualiter vult adimpleri oia quæ mãdat: magis enim vnusquisq; vult finem, & id quod est fini propinquius, & ideo tanto est inobedientia grauior, quãto præceptum quod quis præterit magis est de intentione illius qui præcepit. Et in preceptis quidem Dei manifestum est quòd quanto præceptum datur de meliori, tanto est eius inobedientia grauior: quia cum voluntas Dei per se feratur ad bonũ, quãto aliquid est melius, tanto Deus vult illud magis impleri. Vnde qui inobediés est præcepto de dilectione Dei, grauius peccat, q̃ qui inobediens est præcepto de proximi dilectione. Voluntas autem hois non semper magis fertur in melius, & ideo vbi obligamur ex solo hois præcepto nõ est maius peccatum ex eo, quia maius bonum præteritur, sed ex eo quòd præteritur quod est magis de intentione præcipientis. Sic ergo oportet diuersos inobedientiæ gradus diuersis peccatorum gradibus comparare. Nam inobedientia qua contẽnitur Dei præceptum, ex ipsa ratione inobedientiæ grauius est peccatum, quàm peccatum quo peccatur in hominem, si secerneretur inobedientia Dei. Et hoc dico, quia qui contra proximum peccat, etiam contra præceptũ agit, si tamen in aliquo peccator præceptum Dei contẽneret, adhuc grauius peccatum esset. Inobedientia aũt qua contemnitur præceptum hois, leuior est peccato quo contemnitur ipse præcipiens, quia ex reuerentia præcipientis procedere debet reuerentia præcepti. Et similiter peccatũ quod directè pertinet ad conceptum Dei, sicut blasphemia, vel aliquid hmõi grauius est, semota ẽt per intellectũ inobediẽtia, quàm peccatum in quo contemnitur solum Dei pręceptum. Circa tertiũ s. quæ mouere nos debent ad peccatum inobedientiæ detestandũ. Sciendum quòd ad hoc nos debent mouere spãliter quatuor. Primo lex naturæ. Secũdo lex scripturę. Tertio bona quæ perdimus. Quarto mala quæ incurrimus. Primo quidem peccatum inobedientiæ detestãdum esse ondit lex naturæ, quæ dicat homini, quòd Deo super oia obediendum est. Bern. Infidelem vrget naturalis rõ, totũ se debere ei a quo totum se hẽt. Indicat. n. se totũ debere Deo quasi suo creatori, totũ genitori, redemptori & dño. Bern. Si seruus est timet a facie dñi, si mercenarius est mercedem sperat de manu dñi, si discipulus autẽ parat magistro, si filius honorat patrem. Ex his oĩbus reum indicat ius naturæ illum, qui Deo obediendo nõ obtẽperat, vt creatura creatori a quo totũ se hẽt, genitura genitori a quo descendisse se videt, liber redemptori cui se totũ debet mercenarius remuneratori, magistro discipulus, dño seruus. Et mentem in qua inobedientiam videt, semper reprehendendo mordet ius naturæ. Vnde Dñs ad Cayn dixit Gen. 4. Si malè egeris in foribus peccatũ tuum aderit, reclamante conscientia tua propria te malum egisse. Vnde inobediens Deum contemnit, & ius naturæ peruertit, dum mẽbra nolunt obediendo subesse capiti, vt creatura creatori, vxor viro, filius patri, subditus prælato, seruus domino: imo cedunt eis quandoque ex aduerso. Per hanc contemnit creatura creatorem, & creator creaturam abiicit, Psal. Aduersum te testamẽtum disposuerunt ta. Idu, & Isma. j. Re. 15. Dixit Samuel ad Saul. Scelus Idolatriæ est nolle acquiescere, quia abiecisti sermonem dñi, abiecit te ne regnes super Israel. Quia filij Israel abiecerunt dñm per inobedientiam, abiecit eos dñs in multam seruitutis miseriam. Oseæ 9. Abijciet eos dñs Deus meus, quia nõ audierunt eum, & erunt vagi in nationibus. Item propter inobedientiam contemnit subditus prælatum suum, & sacerdotem suum, & per hoc cõtemnit Deũ. j. Reg. 8. Dixit dñs ad Samuel. Nõ te abiecerunt sed me, ne regnẽ super eos. Et eiusdem 9. Filij Belial dixerunt &c. Deus ẽt propter hoc abiecit eos, sicut ondit dñs per figuram Ezech. 7. Loquens ad eos, & non audiens re. Et post Pręcepit eis tõdere capillos & proijcere, dixitq; eis sic proijciendos inobedientes. Item per hanc contemnit vxor virũ, & Vasthi Assuerũ Hest. 1. Item inobediẽtia facit seruus rebellẽ dño suo. Iob. 6. Vir vanus in superbiã erigitur, & quasi pullum Onagri se liberũ natũ putat, qui nullo modo sustinet iugum 2. Reg. 19. Dixit Miphiboseth. Seruus meus cõtẽpsit me. Quod inobedientia sit contraria legi naturæ manifeste patet ex hoc, quòd oẽs creaturæ obedijt creatori ẽm illud Iudith. 16. Tibi seruiat oĩs creatura tua. Psal. Oia seruiunt tibi. Iob. 9. Qui præcipit soli & nõ oritur &c. In solis autem homine & dęmone inuenit rebellionem. Secundo hoc idem docet lex scripturæ. Et hoc multipliciter. Videlicet, suadendo, arguendo, promittendo, comminando, exempla obedientium & pœnas inobedientium describendo. Primo quidem suadendo, Deut. 10. Et nunc Israel quid dominus Deus tuus petit a te nisi vt timeas &c. Sequitur. Et custodias mandata domini, &c. Et 19. Obedias voci domini, illique adhęreas. Hebrę. 13. Obedite præpositis vestris &c. Item hoc idẽ docet scriptura arguendo Deu. 32. Deum qui te genuit dereliquisti. Hierę. 26. Nunquid non recipietis disciplinam vt obediatis verbis meis, dicit dominus. Item ad Gal. 5 Quis vos impediuit nõ obedire veritati. Item hoc idem docet scriptura comminando Deut. 8. Peribitis si inobedientes fueritis. Et 18. Qui superbierit nolens obedire sacerdotis imperio qui ministrat domino Deo tuo, morietur homo ille. Item 21. Si genuerit homo filium contumacem & proteruum, qui nõ audit patris, vel matris imperium, & coercitus obedire contempserit &c. lapidibus obruet eum omnis populus. Item 2. Thimo. 1. Qui non obediunt euangelio domini nostri Iesu Christi, pœnas dabunt in interitum sempiternas. Item hoc idem docet scriptura promittẽdo Gen. 22. Benedicentur in semine tuo oẽs gentes, quia obedisti voci meæ. Et 26. Benedicentur in ipso omnes gentes, eo quòd obedierit Abraham voci meæ. Ideo dicitur Hiere. 42. Obediamus vt bene sit nobis. Denique hoc idem docet scriptura exempla obedientium, & pœnas inobedientium describendo. Obediẽtium quidem vt Abraham sicut dictum est. Item Christi Phil. 2. Christus factus est obediẽs &c. Inobedientium facta & exempla recitat scriptura sacra in multis locis, puta de Lucifero qui noluit esse Deo subditus, sed similis ei, & ideo a summo cœlo eijcitur, & in profundum inferni detruditur. Adam per inobedientiam a paradiso voluptatis in huius mundi miserias exul emittitur. Gen. 3. Vxor Loth per inobedientiam in statuam salis conuertitur. Gen. 19. Pharao nolens obedire domino, dicens: Nescio dominum, quasi lapis vel plumbum in profundum maris demergitur. Exod. 14. Chore per inobedientiam terra deglutiuit, & in inferno absorbetur. Nu. 16. Populus Deo & Moysi inobediens ab hostibus suis occiditur, trahitur, & vincitur ab eis Num. 14. & in multis alijs locis. Achan inobediens mandatis domini colleus de rebus prohibitis a domino deprehensus transgressor, lapidibus obruitur Iosue 7. Saul domino inobediens cũ filijs occiditur a Philistęis, corpus eius decapitatum muro suspenditur, & regno cum sua progenie in perpetuum spoliatur 1. Reg. vlt. Salomon mandatum domini transgrediens cum mulieribus alienigenis matrimonia contrahens, sapientia priuatur, idolatra efficitur, & amore ardentissimo alienigenis mulieribus copulatur, regnum eius ab eo scinditur, & ei aduersarij suscitantur 3. Reg. 11. Item vir Dei, quia inobediens fuit verbis domini, a Leone occiditur 3. Reg. 13. Item Vasthi propter inobedientiam suam de imperio eijcitur Hester 1. Tertio ad idem mouere nos debent multa & magna bona quæ perdimus, & quibus per inobedientiam priuamur. Quæ sunt duodecim, sicut sunt fructus duodecim ligni vitæ, quibus licitum fuisset homini vesci, si se his per inobedientiam nõ priuasset. Obedientia quippe est lignum vitæ, cuius fructus ducit ad vitam perpetuam. Inobedientia vero lignum mortis, cuius fructus ducit ad mortem. Fructus autem duodecim sunt immortalitas corporis, vita æterna, ornamenta virtutum, meritum bonorum operum, benefaciendi facultas, pronitas virium, animæ puritas & perspicacitas, sanctorum associatio, bonorum ecclesiæ communicatio, pax & concordia superiorum, obedientia inferiorum, abundãtia terrenorum & temporalium bonorum. His fructibus priuat hominem vitium inobedientiæ. Primo quidem immortalitate corporis. Inflicta namq; est nobis necessitas moriendi propter inobedientiam sicut dictum est Adæ Gen. 2. In quacunque die come. ex eo mor. mo. Item priuat vita spirituali, quæ Deus est, qui propter inobedientiam relinquit animam quam inhabitabat per gratiam. 2. Paral. 15. Si dereliqueritis dominum per inobedientiam, derelinquet vos per sublatam gratiam. Et 1. Paral. 28. dixit Dauid Salomoni: Si dereliqueris dominum, derelinquet te & proijciet in æternum. Item inobedientia tollit & aufert ornamenta virtutum. Vnde Adam & Eua post inobedientiam senserunt se esse nudos, quia per inobedientiam nudantur homines vestib. virtutũ, quib. fuerant induti ex alto. Item inobedientia priuat vita æterna. Gen. 3. Videte ne forte sumat de ligno vitæ, & viuat in æternum. Io. 12. Mandata Dei vita æterna sunt, supple cum implentur, & eius priuatio cũ non implentur. Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Item per inobedientiam priuantur & spoliantur homines bonorum operum preciositate, quę erant meritoria vitæ æternę, & ita adeo despiciuntur, quòd nec respiciũtur Gen. 4. Ad Chayn uiunera non respexit, quia Deo nõ placent inobediẽtes, vel eorum obsequia. Num. 16. dẽ de Chore & suis cõplicib. Nno respicias ad sacrificia eorũ. Itẽ priuantur benefaciendi facultate. Cum. n. homo ante

pec-

peccatum inobedientiæ haberet arbitrium liberum a peccati seruitute, pronus erat ad bonum volendum & faciendum, per peccatũ inobedientiæ facilis est homo ad male faciendum. Item priuatur animæ perspicacitate, & subtilitate, vt non sint in ea quanta erant ante inobediētiā. Itē priuatur sanctorū societate, quia q prius erat de grege & societate sanctorum, fit socius dæmonũ per inobedientiam, quia infectus lepra spirituali, eijcitur a societate sanctorum ad modum leprosi. Item separatur ab ecclesiæ communione, vt ecclesiæ suffragia, quæ prius ei valebant, iam non valeant directè ad salutem, & maxime sacramentum corporis Christi, aut ecclesiastica sepultura. Sicut patet de excōicatis. Item per inobedientiā amittit homo pacē superiorum, vt rationis quæ impugnat & reprehendit eum, & Dei cum quo non habet pacem, sed guerram, & cū sanctis eius. Isa. 57. Non est pax impijs dicit dñs. Item per inobedientiā amittit inferiorum obedientiam. Adę.n. ante peccatum inobedientiæ erant ad nutum subiecta omnia inferiora, quia omnia membra corporis erāt subiecta rationi eius, & omnia animalia obediebant ei. Psal. Omnia subiecisti sub pedibus eius &c. Vnde dixit ei dñs Gen. 1. Dominamini et piscibus maris &c. Vltimo inobedientia aufert homini gratuitam abundantiam terrenorū, quia ante peccatum inobedientiæ terra sine labore dabat bona sua, & postea dedit spinas & tribulos, & excolitur cum magno labore. Gen. 3. Maledicta terra in opere tuo, in laboribus come, &c. Spinas & tribulos germinabit tibi. Quarto peccatum inobedientiæ detestandum ostendunt mala quæ per illud incurrimus, quæ si nō esset, nihil noceret homini, nec in hoc seculo nec in futuro. Greg. Nulla nocebit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas. Multum esset odiendaƀ & fugienda illa pestis, a qua omnia mala eueniunt, euenēt, & euenerunt, omnia mala quæ est facit peccatum facit inobedientia. De hoc require supra de peccato in genere. Tñ causa breuitatis possunt reduci ad quatuor quæ sunt. Naturæ vulneratio. Iniqua dominatio. Multiplex maledictum, Diuina indignatio. Primo quidē naturæ nostræ læsio, quæ per inobedientiam facta est ita corrupta in anima & corpore, passibilis, infecta, & afflicta. Oēs infirmitates & pœnæ quas caro patitur sunt inflictæ ex inobedientia primi hoīs, quibus configitur quasi septem sagittis, quæ sunt afflictiones caloris & frigoris, famis & sitis, lassitudinis & infirmitatis, & mortis corporalis, quibus natura nostra quasi spinis configitur. Psal. Conuersus sum in erumna mea dum configitur spina. Et sicut sagittis confoditur Iob 7. Sagittæ domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum. Psal. Sagittæ tuæ infixæ sunt mihi. Si tanta pœna plectitur homo pro inobedientia aliena, cui voluntate propria non consentit, pro qua necesse habet tantas pœnalitates corporis, & mortē etiam sustinere, cogitare debet quam grauiter pro sua inobedientia cuius est ipse culpabilis sit plectendus. Omnes et passiones & pœnæ spirituales animæ ex illa prima inobediētia prouenerunt, puta ignorantia, impotentia, concupiscentia, malitia, rebellio carnis ad spiritū, timor, dolor, tristitia, sollicitudo, angustia, & huiusmodi. Et breuiter omnia mala, quæ patimur, nobis propter inobediētiam infliguntur. Secundo mouere nos debet iniqua dominatio. Per hanc.n. solam habet diabolus potestatem & iurisdictionem in peccatore. Aug. Eandem iurisdictionem habet diabolus in peccatore, quam homo habet in proprio pecore. Per hāc solam efficitur homo seruus diaboli, vt de membris eius immo de corpore suo reddat ei censum, dum in eius corde contemptus & inobedientia dominatur. Et sicut obedientia facit hominē filium Dei. Eccl. 3. Filij sapientiæ ecclesia iustorum, & natio eorum obedientia & dilectio, sic inobedientia facit hominem filium diaboli. Io. 8. Vos ex patre diabolo estis. Aug. Qui sūm seipsum, & non secūdum Deum vult viuere, similis est diabolo. Vnde in talibus diabolus spiritualiter, & qñq; etiam corporaliter permittitur dominari. In vita B. Francisci legitur q cum frater, quidam in capitulo coram Guardiano suo nollet culpam suam recognoscere, nec recipere disciplinam, B. Franciscus in oratione existens vidit in spiritu diabolum super fratris inobedientis dorsum qui talis sessoris sequebatur habenas. Item 2. dialo. 25. dr q cum quidam iuuenis monachus leuis moribus, dissuadente B. Benedicto exiret ordinē, in via inuenit draconem ipsum deuorare volentem. Timens autē ac tremens clamare cępit: Succurrite fratres succurrite, aduenientes autem fratres trementem & palpitantem ad monasterium reduxerunt. Reductus autem promisit se nunquam deinceps de monasterio recessurum. Item 4. dialo. 19. de Theodoro puero qui in extremis draconi traditus fuit ad deuorandum, sed ille fuit fratrum precibus effugatus. Tertio hoc idem ostendit multiplex maledictio, qua maledicuntur inobedientes. Maledicuntur.n. a Deo & a sanctis eius Deut. 11. En propono vobis maledictionem, si non custodieritis mandata Dei &c. Item 28. Quam si non audieris vocē dñi Dei tui &c. Vbi ponunt maledictiones multæ & grauissimæ, quibus feriuntur mandatorum domini transgressores. Item Deut. 28. præcepit dominus filijs Israel vt se diuiderent in duas partes, & starent super duos montes Garizim & Hebal, & sex tribus stare in vno monte, & sex tribus proponerent benedictiones, super obseruatores mandatorum, secundi maledictiones in fine subiungerēt. Maledictus qui non permanet in sermonibus legis, nec eos opere perficit, & respondit omnis populus amen: Sic fiet in iudicio, omnes sancti Deo assistentes proponent benedictionem æternā obedientibus, & econtra maledictionem perpetuam inobedientibus. Psal. Maledicti qui declinant a mandatis tuis. Eccl. 41. Væ vobis viri impij qui dereliquitis legem altissimi, quia si nati fueritis &c. Quarto hoc idem ostendit furor & indignatio Dei contra inobedientes, qua causa uehemēter & implacabiliter indignatur, quòd eos a suo regno excludit. Sicut enim obedientia Christi regnū cœlorum aperuit, ita inobedientia parentum illud clausit, multo fortius ergo claudit illud inobedientia propria. Psal. de inobedientibus dicit: Iuraui in ira mea si in.in re.me. Omnes enim filij Israel postquam mare rubrum transierunt qui fuerunt inobedientes, terram promissionis non introierunt. Item magister Iacobus. Cum quidam monachus factus fuisset Archiepiscopus, & abiecisset fere omnem ordinem quantum ad obedientiam, & ordinis paupertatem, cum veniret aliquando visitare abbatiam, de qua assumptus fuerat cum maximo apparatu equorum, summariorum, & sociorum magnorum, cum in mensa, in qua præparata erant multa preciosa fercula, quendam cōuersum, quem vidit ibi virum simplicē & obedientem per omnia, meditationi & contemplationi attentum, incępit irridere coram alijs, de hoc quòd ipse videretur quasi alibi raptus dicens: Domine converse, dicite nobis quid somniatis? Et cum instaret, ait conuersus: Domine ex quo placet vobis, ego referam. Mihi videbatur q raptus eram ad iudicium Dei, & q ibi erat infinita multitudo assistentium ante Deum; cum aūt supplicasset beatus Benedictus pro monachis suis, concessum est ei, q omnes per virtutem obedientiæ, qui erant de suis monachis intrarent in regnum cœlorum. Veruntamen multi aderant qui de suis monachis se dicebant; Cum autem regula reuolueretur, & de obedientia inquireretur, inuentum est quod regulam non obseruabāt multi in exterioribus, vt in vestimentis, equis, & huiusmodi. Et cū iudex diceret quòd ventres eorum scinderentur, & inquireret vtrū intra cibaria regularia inuenirentur, ut fabæ, & huiusmodi, cum aperirentur effundebatur maxima multitudo commixta volatilium, carnium pinguium, & specierum, & cum nec intus, nec extra inueniretur aliquid de beati Benedicti regula, dictum est eis a domino: Nescio vos, non intrabitis in requiem meam, cum illis inter quos vos videbamini esse. Quibus auditis, dictus Archiepiscopus confusus, conuersum dimisit in pace. Aug. O quam detestabile est vitium obedientiæ contrarium, per quod angelus cecidit de cęlo, homo exclusus est a paradiso, Saul amisit regnum, populus Israel gentem & locum. Item ex ira & indignatione quam habet cōtra eos, in infernum intrudit æternaliter cruciandos. Sola enim inobedientia huiusmodi aperuit infernum, & ibi torquet eum, quæ si non fuisset, infernus non esset. Sicut enim artifex inueniens ferrū durum fornacem succendit, & martellos parat ad domandum illud, ita Deus ignem, & tormenta, & torrentes parauit ad contūdendam duritiam superbiæ, & inobedientiæ, & rebellionis. Deute. 32. Ignis succensus est in furore meo &c. Item 28. Si non audieris vocem domini Dei tui, vt facias mandata eius, imponet dominus iugum ferreum super ceruicem tuam donec te conterat. Eccl. 39. Sūt spiritus ad vindictam creati, & in furore suo tormenta confirmauerunt. De his dicuntur exempla multa supra, de inferno. Item cū beatus Bern. conuertisset omnes suos, & secuti fuissent eum, pater eius inobediens erat ei in sua duritia perseuerans. Cum aūt semel in villa sua prædicaret, nec vellet ei pater suus obedire, præcepit q apportaretur ignis. Quo facto applicauit eum ad quendam truncum veterem qui erat ante portam ecclesię, & cum laboraret ad eum succendendum, non poterat accendi, sed fumabat, tunc iniunxit omnibus, q post concessionem illuc conuenirent ad sermonē, & q quilibet apportaret secum vnum fasciculum de malleolis sarmentorum, & proijcerent super illum troncum. Quo facto præcepit ignem apponi, & succensis fasciculis etiam truncus succensus est, maximum ignem emittens & flammantem. Tunc B. Bern. incepit sermonem de tormentis, & igne inferni, quomodo inobediētes fasciculis peccatorum suorum super eos proiectis torquerētur in inferno, & de hoc ita excellenter prędicauit, q ipsum pater suus durus, & inobediens sibi, ad claustralem obedientiam est secutus.

De causis inobedientiæ. *Dist.* *XXIII.*

DEinde considerandum est de his, qui principaliter inobedientiam causant in nobis. Quæ sunt duo principaliter, scilicet voluntas propria, & sensus proprius. Nam homo in quo voluntas propria dominatur non vult alijs subesse, nec vult alienam sequi, sed propriam voluntatem. Ille vero qui est proprij sensus sic adhæret suæ sententiæ, quòd non vult cedere sententiæ meliori. Sunt autem multa quæ nobis ostendunt voluntatem Dei, vel prælati

vicarii eius, quem qui audit Deum audit, & qui spernit Deũ sper nit, præferendam esse propriæ voluntati. Primo quia voluntas Dei est bona, & irreprehensibilis. Secundo quia est certa & immutabilis. Tertio quia beneplacens & delectabilis. Quarto quia perfecta & honorabilis. Probetis ait Apostolus Rom. 12. quæ sit volũtas Dei bona beneplacens & perfecta. Nostra vero voluntas proprias conditiones habet contrarias, vt infra patebit. Primo quidẽ voluntas Dei est bona, sancta, principium, & causa totius bonitatis. Nã eoipso ꝙ vult aliquid fieri, bonum, & iustum, & sanctum est illud fieri, & tandiu est aliquis bonus, quandiu voluntatẽ suam conformat Deo. Vnde Aug super illud Psal. Mihi adhærere Deo bonum est. dicit: Qoid vultis amplius fratres, hoc omne bonũ est, quia qui adhæret Deo, vnus spiritus est, quia suam participat bonitatẽ, qui ei adhæret per voluntatis vniformitatem. Econtra propria voluntas est principium omnis mali, & omnia bona inficiẽs mala facit, & sine ipsa nihil malum est. Aug. Peccatum adeo est voluntariũ, quòd si non est voluntarium non est peccatum. Secundo voluntas Dei est certa & immutabilis. Vnde voluntatem Dei necesse est adimpleri non nostram. Gen. 50. Non Dei possumus resistere voluntati. Hest. 13. Non est qui possit tuæ resistere voluntati. Psal. Omnia quæcunque voluit fecit &c. Si autem voluntatem Dei sequimur, errare non possumus, & fructu meriti non caremus. Voluntas aũt nostra vaga est, faciens hominem vagum & instabilem, & inducit eum ad quæcunq; mala, & præcipitia, & pericula, vt sit similis vaccæ percussæ oestro. Osee 4. sm aliã translationem. Sicut vacca percussa oestro declinauit Israel quasi musca canum, qua percussa currit vaga, nec regitur ad nutum pastoris. Item fit sicut nauis in tempestate sine remige, & anchora rationis & diuini timoris, quæ fertur præceps ad omnia pericula. Prou. 11. Vbi non est gubernator corruet populus. Hi sunt nubes sine aqua nebulæ turbinibus agitatæ. Iud. 1. Item sunt similes lunatico quem spiritus nequam nunc in ignem proijciebat, nunc in aquam. Mat. 17. Ideo Eccl. 18. Post concupiscentias tuas nõ eas, & a voluntate tua auertere, ne sic te præcipitet per mala multa, vt equus vmbratilis & indomitus. Item sicut sequi propriam voluntatem est periculosè & malè viuere, ita per contrarium non sequi sed abijcere est bene viuere. Aug. Illam diẽ te bene vixisse puta, in qua voluntati tuæ abrenunciasti, in qua desiderijs tuis restitisti, q̃ sine vlla transgressione regulæ duxisti. Tertio voluntas Dei est beneplacens & delectabilis. Io. 4. Meus cibus est vt faciã voluntatem patris mei. Idẽ 6. Non veni vt faciam voluntatem meam, sed voluntatẽ eius qui misit me. Vnde imminente passione dicebat: Non mea voluntas, sed tua fiat. Lucæ 22. Bern. Cogita dñi passionẽ, & erubesce sequi propriam volũtatem, hanc sequi facit minister Christi, & eũ sequi & cõsequi. Aug. in lib confess. Ille tuus optimus minister erit dñe, qui non magis intuetur hoc a te audire, quod voluerit, sed potius hoc velle, quod audierit a te. Vnde Christus nos docuit orando dicere: Fiat voluntas tua, sicut in cœlo &c. Matth. 6. Et 16. dr: Qui vult venire post me abneget semetipsum, quia nec propriã voluntatẽ facientes, nec eorum opera, nec oblationes, nec munera placent ei. Mal. 1. Nõ est voluntas mea in vobis dicit dominus, & munus nõ suscipiam de manu vestra. Sanè diuina voluntas multum est delectabilis in corde deuoto, sicut dicit August. vbi supra: Mihi adhærere Deo bonum est. Quid vultis fratres amplius &c. Idem cum tibi adhæsero, ex omni me nunquam mihi labor, nunquam dolor, sed vita mea tota viuet in te tota plena te. Talis itaque adhæsio facit hominem pacificum, imperturbabilem, & quietum, & in præsenti quasi Deum facit. Lucæ 2. In terra pax hominibus bonæ voluntatis. Psal. Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum. Nec de præsentibus aduersitatibus si insurgant contra eum conturbatur, quia conformat voluntatem suam voluntati diuinæ, a qua omnia ad vtilitatem fiunt. Sicut quidam bonus homo faciebat cum quædam tempestas attriuisset quandam parochiam, & in dominica die conuenissent in ecclesia parochiani mœsti & afflicti, de hoc quòd amisissent bona sua, & contra Deum murmurarent, quidam eorum lętus persistebat domino gratias agẽs. Cum autem alij quærerent ab eo quare hoc faceret, ait quòd hoc ideo faciebat, quia in potestatem suam ita Deum redegerat, quòd nihil faceret Deus nisi quod ipse vellet. Cum autem de hoc accusarent eum apud sacerdotem, quòd videbatur hæresim sapere, reddens de hoc rationem sacerdoti ait, quòd hoc ideo dixerat, quia quicquid Deus volebat, & ipse similiter, ita quòd ipse nihil volebat nisi quod Deus volebat. Et propter hoc de omnibus factis eius sic gaudebat, quòd de nullo turbabatur, sed cum ipso tãquam amicissimo habebat idem velle & nolle. Et cum segetes suas videret attritas, de hoc gaudebat, sciens quòd hoc Deus ad eius vtilitatem faciebat. Item de parabolis philosophorum, cum quidam Socratis discipuli recederent ab eo, rogauerunt eum vt aliquod præceptum ab eo reciperent bene ordinandi vitam suam, qui ducens eos secum in diuersorium suum, & ascendens superiora domus, iussit vxori suæ vt vasa melle, & oleo plena eijceret desuper, qui statim parens hoc fecit. Admirantibus autem discipulis, ait: Si talem in rebus & domibus vestris potestatem habueritis beatam vitam ducetis, quia si voluntatem superiorum fecerint inferiores non suam, tunc pacifica vita est & beata in domo. Quarto voluntas Dei est perfecta & honorabilis, ideo diuinæ voluntatis impletio, & abdicatio propriç voluntatis, ducit hominem ad perfectum. Et causam ostendit Ambr. Tantum inquit adijcies virtuti quantum subtraxeris propriæ voluntati. Ber. Quicquid fit sine spiritualis patris voluntate vel consensu, vanæ gloriæ deputabitur non virtuti. Item in Col. pa. dicitur 4. lib. quòd qui veniebat in cenobio ad suscipiendum ordinis habitum, per annum morabatur in domo hospitum cũ seniore, & examinabatur ibi & instruebatur in seruitio hospitum, & si bene se habebat ibi, tradebatur alteri seniori, qui preerat decem iuuenibus, quibus præcipiebat ea q̃ perpendebat voluntatibus eorum contraria, & hoc faciebat, vt eorum frangeret voluntates, quia nec humilitas, nec concordia, nec perfectio, nec perseuerantia, potest haberi in ordine ab his, qui proprias non didicerint frangere voluntates. Item in vitispatrum narrauit abbas Cassianus de abbate Iohanne, quòd cum migraturus esset, cum hilaritate maxima & constantia fratres circumstantes rogauerunt eum, vt aliquod verbũ compendiosum ac salutare, quasi loco hereditatis eis dimitteret, per quod possent ad perfectionem ascendere, quę est in Christo. Ille aũt ingemiscens ait. Nunquam feci propriam voluntatem, nec aliquãdo docui quod prius ipse nõ fecerim. Reddit etiam hominem honorabilẽ, quia magnus est honor seruo dominum, filio patrem, discipulo magistrum venerabilẽ honorare, & eius facere voluntatem. Item tales vocat fratres & sorores, quod est honorificum nimis. Vnde Matth. 12. Quicunq; fecerit voluntatem patris mei, qui in cęlis est, ipse frater, & soror, & mater eũ. Econtra propria voluntas reddit hominem confusibilẽ, sicut dicitur Osee. 10. In voluntate sua confundetur Israel. Et qui nutritur in religione secundum voluntatem suam, sępe confundit eam. Prouer. 10. Puer qui dimittitur voluntati suæ confundit matrem suam. In vitispa. dicitur quòd quidam iuuenis circuiens multos patres, venit ad quendam senem causa ædificationis. Cum aũt senex ab eo peteret quid ipse quæreret, ait iuuenis, quòd aliquem senem quem videret viuere secundum voluntatem suam, vt cum eo moraretur. Cui ait senex. Quomodo tu tot transiuisti benè viuentes & huc venisti? tu ergo vis inuenire senem qui viuat secundum voluntatem tuam, quem tu potius deberes quærere, vt secundum eius viueres voluntatem. Hic est ordo preposterus saluti tuæ, & saluatori contrarius, qui non quæsiuit facere voluntatem suam sed potius patris sui. Hec audiens iuuenis confusus se prostrauit ad pedes eius. Merito confusione digni sunt qui sequuntur propriam voluntatem, quia per hanc potest homo conuinci de furto, vel rapina, maxime claustralis, de rapina si est violenta & aperte, de furto si est occulta. In professione autem dimisit immo commisit eã manu prælati, vt de ea & eo faceret quicquid secundum Deum vellet, quam inuito eo sibi vsurpat homo propriæ voluntatis. Bernardus talibus loquens dicit. Vos qui vos nobis semel dedistis, quid adhuc vos de vobis intromititis? similes sunt crucifixoribus domini qui arundinem quam primo tenebant quasi eum honorãtes in manu eius pro sceptro tenebant regio, & iterum eam inde rapientes, caput eius inde percutiebant Matth. 28. Item videntur subsannare dominum ad modum illorum, qui ludũt cum pila, & ad modum puerorum qui modo dant, & statim rehabere volunt, quod etiam si statim non habeant improbe repetunt, & flent nisi statim rehabeant. Eccl. 34. Non placent Deo subsannationes impiorum, & vota eorum non probat altissimus. Deniq; qui Dei faciunt voluntatem abnegando propriam voluntatem, Deus eos ad honorẽ perpetuum perducit. Isa. 58. Si auerteris a sabbato pedem tuum facere voluntatem tuam. Et post, non inuenitur voluntas tua, tunc delectaberis super domino, sustollam te super altitu. terræ, & cibabo te hæreditate patris tui. Item Matth. 7. Qui facit voluntatem patris mei ipse intrabit in regnum celorum. Aug. Si in uita nostra laborauerimus facere non nostram sed Dei voluntatem, Deus per totam vitam suam studebit nostram implere voluntatem. s. per totam æternitatem. Psal. Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet eos. Aug. Si hic feceris voluntatem Dei, in beatitudine quicquid voles erit. Miser igitur est qui voluntatem Dei non vult facere ad tempus modicũ, quam si faceret, Deus suam faceret in æternum. Secundum quod maxime causat inobediẽtiam in nobis, est sensus proprius, sicut est quãdo aliquis nimis tenet de sensu suo, dum prælatos suos minus esse discretos iudicat, etiam mandata eorum contemnit, & sic inobediens efficitur. Sicut Chore cum suis complicibus iudicans mãdata Moysi tanquam irrationabilia & peruersa, vocati venire contempserunt, dicentes, non venimus, numquid oculos nostros vis eruere? De hoc require supra, de pertinacia.

De contumacia. Dist. XXIIII.

DEinde considerandum est de coutumacia. Sciendum autem
q̃ contumacia duobus modis accipitur Vno modo cõmuni
ter pro inobedientia. Deu. 21. Si quis genuerit filium contumacem
&c. cuius pœna secundum legem mosaycam erat mors corporis,
sicut dicitur ibidem. Alio modo propriè pro inobedientia qua cõ
temnit aliquis coram suo iudice comparere, paruipendent cano-
nicas & ecclesiasticas sanctiones, id est sententias excommunica-
tionis, suspensionis, & huiusmodi. Vel postquã incurrerit de eis par
uipendit exire & quærere remedia opportuna. Istud autem pecca-
tum est Dei contemptiuum, contumaci valde nociuum, & eccle-
siæ corruptiuum. Iob. 15. Cucurrit aduersus Deum erecto collo, &
pingui ceruice armatus est. Cũ aũt multiplex sit ecclesiastica sen-
tentia, quæ pro contumacia ferri solet, de sola sententia maioris ex
communicationis, quæ magis est pestifera dicẽdum est ad præsens,
ostendendo solum quam sollicite sit cauenda. Sciendum aũt quod
sicut dicitur in decretis, inobediens sacerdotibus in veteri lege aut
extra castra positus lapidabatur a populo, aut gladio ceruice subie
cta contemptum expiabat cruore. Nunc autem inobediens eis qui
apostolico gradui succedunt, qui Christi corpus ore sacro confi-
ciunt, qui claues regni cœlorum habentes ante iudicii diem iudi-
cant, spirituali animaduersione truncantur, i. excommunicatione.
Quæ licet ea intentione ecclesiæ & iudicis excommunicationis sẽ
tentiam proferentis sit medicinalis, sicut ait Inno. extra. Cum me
dicinalis, tamen ex peruersitate contumacis hominis claues eccle-
siæ contemnentis, fit sibi nociua multipliciter & damnosa. Per sen
tentiam enim excommunicationis ab ecclesia separatus eiicitur,
bonorum omniũ expers efficitur, hostibus suis longa' exponitur,
contagioso morbo inficitur, a Deo & eius ecclesia maledicitur, ab
æterno regno excluditur, & exclusus in infernum demergitur. Pri-
mo quidem ab ecclesia separatur. i. a communione fidelium & a
consortio ouium Christi, & est vt ouis extra ouile posita. Item est
vt membrum putridum a corpore præscissum, ramus recisus a ra-
dice, palmes a vite. Numeri. 15. cum Chore Datham, & Abyron,
suiq; essent separati ab aliis, terra eos absorbuit. Aug. super Ioh.
Nihil tantum debet timere Christianus, quam separari a corpore
Christi, a quo si se separatur iam non est membrum eius, nec vege
tatur spiritu eius. Ad hoc facit exemplum quod habetur. 2. dial. 13
de duabus monialibus excõicatis a. b. Benedicto quæ semper vide-
bantur egredi ab ecclesia qñ celebrabatur missa. Similiter ibidem
habetur, de puero monacho quem terra humatum ex se proiicie-
bat. De his require supra de purgatorio. Aug. Grauius periclitatur
talis, quã si gladio materiali percuteretur quam si a feris deuorare
tur, quam si flammis cremaretur. Percutitur enim gladio spiritua-
li qui in præsenti occidit animam & in futuro occidet corpus &
animam simul, qñ percutiendus est gladio ex vtraq; parte acuto,
qui egreditur de ore domini Apoc. 1. Quantum ista sententia sit
timenda ostendunt etiam bruta. Nã omne animal maximè timet
separationem capitis a corpore suo, per quam priuatur vita. Sic de
bet homo timere excommunicationem, per quam maxime separa
tur a Christi capite, & priuatur vita spirituali. Membra enim natu
raliter se opponunt ne amputetur caput aut lædatur, & homo ma
num aut brachium opponit contra ictum vel aliud si potest. Ser-
pens totum corpus suum exponit scindendum ne abscindatur ei
caput, & timens capiti suo toto corpore suo caput inuoluit, quia
sine capite non est vita in membris. Maxime ergo timenda est ex
communicatio, quæ est capitis abscisio, & vitæ spiritualis pri-
uatio. Item in vegetabilibus cum truncus & ramus a radice sepa-
ratur aquam quasi lachrymas emittit & siccatur. Similiter qui se-
paratur a radice matris ecclesiæ per excommunicationem, non si-
ne lachrymis debet hoc sustinere, quia per hoc separatur ab eccle-
siæ sacramentis, a quibus ministratur nobis excisis ramis humor gra
tiæ & vita spiritualis, & quasi ramus excisus siccatur arefactus a
gratia, & præparatur ad incendium infernale. Item sententiam ex-
communicationis docent timere & cauere animalia exemplo &
diuino miraculo hoc agente. Narratur q̃ cum Papa Greg. nonus,
esset ante papatum legatus sedis apostolicę in Lombardia, inuenit
in quadam ciuitate quosdam maiores compugnantes, qui proces-
sum eius impediebant cum altera pars staret ad arbitrium eius de
pace reformanda, & altera contumax nollet consentire, cum excõ
municasset capitaneum illius dissensionis qui solus pacem impe-
diebant, & ille excommunicationem contemneret, Cyconię mul
tę, quæ nidificauerant super turres & caminos domus eius recesse
runt, & nidos suos transtulerunt ad domum alterius capitanei di
ctæ guerræ, qui paratus erat stare mandato dicti legati. Quod vi-
dens ille contumax humiliauit cor suum ad absolutionem pro-
curandam, & ad voluntatem dicti legati faciendam. Quo absolu
to, dictæ cyconiæ nidos suos super domum suam reportauerunt.
Item multi passeres solebant intrare ecclesiam & fœdare & diui-
num officium impedire. Cum autem non possent excludi, episco-
pus illius loci excommunicauit eos, mortem eis comminans si ec-
clesiam ipsam vlterius intrarent. Qui ab ecclesia recedentes nunq̃
postea eandem ecclesiam intrauerunt, & multitudo magna earun
dem auicularum circa eandem ecclesiam nidificauerunt super eã,
aliquando volitantes, sed nulla earum dictam ecclesiam intrabat.
Et dicitur adhuc q̃ si aliquis capiat aliquam earum & eam in di-
ctam ecclesiam violenter intromittat, statim illa moritur. Itẽ cum
quidam episcopus haberet piscatores in lacu, & quadam nocte mi
sisset eos piscari ad anguillas, proiicientes retia sua in lacu, ceperũt
serpentes cum anguillis. Quidam autem eorum capita dentibus at
terebat credens anguillas esse, ne possent exire nauiculam. In mane
autem cum vidisset quòd essent serpentes ita abhorruit, quòd præ
abominatione mortuus est. Quod audiens dictus episcopus excom
municauit dictas anguillas, si de cætero in dicto lacu morarentur,
omnibus autem inde recedentibus, nulla earum postea in dicto la
cu reperta fuit. Secundo bonorum omnium expers efficitur, quia
priuatur bonis spiritualibus & æternis, sacramentis, officiis, benefi
ciis, & a participatione omnium bonorum fidelium Deum timen
tium. Psal. Particeps ego sum omnium timentium te &c. Si dam-
num incomparabile alicui incõmodo temporali est amittere par-
ticipationem vnius solius missę, quia bonũ eius est inapreciabile,
debent attendere excommunicati quantum damnificabuntur, qui
amittunt non solum lucrum vnius missæ, sed singulis diebus tot
millium missarum lucrum, quot per vniuersum orbem celebran-
tur, & etiam fructum omnium ieiuniorum, orationum, peregrina-
tionum, & aliorum bonorum operum, quæ fiunt singulis diebus
per totum mundum. Vnde excommunicatus est in grauissima ca-
ptiuitate, quia quamdiu est in tali statu, nullum beneficium abso
lutionis vel liberationis suæ potest ad eum venire adiutorii Chri-
stiani. Vnde melius esset ei si esset in captiuitate Saracenorum, q̃a
ab illa posset per aliquod Christianorum beneficium liberari, ab
ista vero ex quo est in illam iustè intrusus, non potest aliquo Chri
stianorum adiutorio liberari, s. a captiuitate diaboli, nisi per ma-
nus eorum, qui eum intruserunt. s. per prælatos ecclesiæ quamdiu
per eos egredi contemnit. Item similis est illi qui a communia ali-
cuius ciuitatis de qua fuerat, est bannitus, quia si capitur ab hosti-
bus ciuitatis, nullum consilium apponit dicta communia ad eius
liberationem. Similiter nec communis ecclesiæ aliquod adiutoriũ
apponit, quomodo vel instantia orationum, vel precio spiritualiũ
bonorum de manu diaboli liberetur. Iob. 15. Non credat errore de
ceptus, quòd aliquo sit precio redimendus. Item similis est illi qui
cecidit in foueam, & sub onere pressus non habet adiutorem. Eccl.
14. Væ soli, quia si ceciderit, non habebit subleuantem se. Tertio
ligatus hostibus suis exponitur. Ligatur enim per sententiam eccle
siæ tali vinculo, quod dissolui non potest nisi per manus illius qui
ligat, vel superioris eius, quia summus iudex in cęlo ratas habet sẽ
tentias, quas in terris ferunt officiales sui, secundum curiæ suæ iu-
ra, omnes dies contumaciæ suæ computans, & condemnatus sen-
tentialiter contumaces Matth. 16. Quodcunque ligaueris super ter
ram &c. Mal. 4. Veniam & percutiam terram anathemate. Miser
vero sic ligatus hostibus suis exponitur quandoq; quidem materia
libus. Sicut patet Iosue. 7. de Acham; qui transgressus mandatũ dñi
tulit de anathemate, pro quo ibi dicitur. Peccauit Israel & præuari
catus est, nec poterit stare ante hostes suos eosq; fugiet, quia pollu-
tus est anathemate. Item spiritualibus hostibus traditur: quandoq;
n. excommunicatus sathanę traditur. Sicut dicitur. 1. Cor. 5. Tradi-
di huiusmodi sathanæ vt spiritus saluus sit. Aug. Omnis Christia
nus, qui a sacerdote suo excommunicatur, sathanæ traditur, quia
extra ecclesiam est diabolus, sicut in ecclesia Christus. Item eiectus
de ecclesia rapido ore dæmonum discerpitur. In vita beati Eligii
legitur, quòd cum in eius dyocesi esset quidam presbyter nimis in
famis & frequenter admonitus ab eo, nollet a peccato cessare, sem
per se excusans, ipse excommunicauit eum, & prohibuit ei, vt nul-
lo modo celebraret. Cum autem sententiam paruipendens cele-
brare vellet, astans altari subito cecidit a diabolo suffocatus. Quar
to excommunicatus inficitur, quia excommunicatio inficiunt eũ
in quem fertur, animam eius corrumpens & denigrans, & opera q̃
fecerat & quæ facit. Inficit etiam ipsos communicantes. Inficit ani
mam sustinentis, quia est lepra spiritualis, quæ super alias infirmi
tates horrenda est. Figurata est aũt per leprã Mariæ sororis Moysi,
Numeri. 12. quia excõicatio est morbus contagiosus, ideo excom-
municatus est extra castra fidelium abiciendus, vt leprosus, qui so
lus habitat extra castra. Leui. 13. ne alios inficeret habens opertum
os. Item ouis morbida ab ouili eiicienda est, alioquin inficit oẽs a-
lias. Item inficit aias & denigrat maledictione vt dyabolica tinctu
ra. Cũ quidam comes Tholosanus fautor esset hæreticorum & re
ceptator, quidam sanctus fuit missus ad eũ admonendũ vt ab hoc
desisteret, qui cum nollet sancto viro acquiescere, nec excommu-
nicationem timeret, sciens sanctus q̃ cor subuersum non eruditur
verbis, dixit illi. Tu & tui videatis factis, quam infecta sit anima sẽ
tentia

tentia excommunicationis innodata. Volo mihi deportari panem album, quo sibi delato accepit eum & dixit. Panis, licèt non meruatis, tamen vt in te ostendatur veritas fidei nostræ & maledictio animæ excommunicationem non timentis, excommunico te. Quo dicto, panis qui inter manus eius erat candidus subito factus est niger, qui præcepit illum in duo diuidi, & similiter interius apparuit niger, musciduis & corruptus. Tunc subiunxit, vt etiam vos sciatis virtutem absolutionis, accepto pane dixit. Absoluo te panis. Qui statim in priorem speciem & candorem est reuersus. Item in historia Charoli dicit Turpinus archiepiscopus, quod cum Charolus obsideret quandam ciuitatem Hispaniæ, in qua erant saraceni in valle viridi, quæ vocabatur Lucerna, & non posset eam capere per spacium quatuor mensium prostrauit se in oratione ad Deum, & sanctum Iacobum, & surgens maledixit ciuitati, & statim eius muri corruerunt, & vbi erat ciuitas ab eius medio ates amnis erupit, & versa est ciuitas in desertum, & facta inhabitabilis, in cuius loco factus est gurges teterrimus cuius pisces magni & nigri sunt. Si homo non sacerdos sed Dei nūcius hoc fecit in dicta ciuitate suo maledicto, intendi debet quanta maledictione inficitur anima, quæ excommunicatione percutitur a Dei vicario. Item excommunicatio inficit bona opera & intoxicat, immo illa quæ sunt de se bona, facit excommunicatis mala, salutifera pestifera, benedictioné maledictionem, sacramentum nocumentum. Et vt dicit Rabanus Salus reperitur ad mortem, quia excommunicato sacramenta salutifera, sunt mortifera, communicatis execratio, officium ecclesiæ nihil proficit, sed officit, & bona ecclesiastica excommunicatit, qui se in eis ingerunt nō sunt ad absolutionem sed ad perditioné. Item excommunicatio inficit omnes participantes cum excommunicato. Vnde excommunicatus est sicut columba diaboli seducta & excæcata, quam diabolus ponit ad modum aucupis in rete suum, ad quam aliæ accedentes capiuntur in reti diaboli, cum cōmunicant ei contemnendo ecclesiasticam sententiam, & maximè quando communicant in crimine. Item excommunicatio ast muscipula & sagena diaboli. Abac. 1. Totū traxit in sagena sua. Hæc sagena cū vnum capit sæpe totam parochiam inuoluit. Cum Conradus Apostolicæ sedis legatus cardinalis & albus monachus prædicaret in Theutonia, vidit quendam arreptum in quo dęmon loquebatur, qui inter alia multa hoc dixit, quod vnū erat per quod in ecclesia plures lucrabatur, sed nullo modo diceret illud. Ad vltimum tamen multis compulsus coniurationibus, dixit, quòd illud erat excommunicatio, per quam vno capto aliquando maiores parochiæ, vel omnes ei communicant, ecclesiæ sententiam contemnentes, vel timore vel pudore, vel amore, vel contemptu clauium. Calixtus papa in decretis. Nullus communicet excōicatis in oratione aut cibo, vel potu, aut osculo, nec aue dicat eis aliquis, nec vale: quia quicunq; in his aut aliis prohibitis scienter eis communicauerit, iuxta Apostolorum institutionem, & ipse simili excommunicationi subiacebit. Isidorus. Si quis cum excommunicato aut palam aut absconsè fuerit locutus, statim cum eo communem excōmunicationis contrahet pęnam. Non est ergo securum coniungere se eis, quorum ora, cibus, & potus, & verba plena sunt laqueis ad animas capiendum, & captas tradendum diabolo ad deuorandū. Quinto excommunicatus maledicitur, quia excommunicatio est quædam maledictio. Psal. Dilexit maledictionem & veniet ei, &c. Vnde excommunicatus arescit ab humore gratiæ, siccatur & sterilis efficitur. Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso nisi manserit in vite &c. Ioannes. 15. Et membrum excisum a corpore nec sensum nec motum nec vitam recipit ab anima, sed est prorsus inutile. Excommunicati sunt sicut montes Gelboe, de quibus, dicitur 2. Reg. 1. Montes Gelboe nec ros nec pluuia &c. Item similes sunt illi ficulneæ cui dominus maledixit, & statim aruit. Matth. 21. In historia Caroli legitur, Carolū maledixisse aliquibus ciuitatibus quæ in desertum vsque hodie sunt redactæ & cunctis habitatoribus desolatæ. Item ducissa Burgundię dicitur emisse a quodam sacerdote quoddam viridarium valde pulchrum, in quo erant arbores multæ pulchræ & terra bona & pinguis, nullos tamen fructus ibi crescebat. Cum autem ab incolis quæreret rationem, dixerunt, quòd causam huius esse credebant: quia cum tempore fructuum pueri fructus discerperent, clausuram & arbores dissiparēt, sepe monuit eos sacerdos quòd ab istis furtis & damnis desisterēt, sed videns eos monitiones suas contemnere, excommunicauit viridarium si decetero ferret fructū. Ducissa vero in plena parochia fecit absolui viridariū. Sacerdos autem absoluendo præcepit quod deinceps ferret bonos fructus, & vtiles, quod & fecit. Item in dioc. Beluacensi, cum miles quidam a quibusdam religiosis violenter & iniustè siluam vnam, & stagnū adiacens, quæ prędecessores eius dederant, abstulisset; videns Prior loci quòd nec vi nec placito recuperare poterat possessionem ablatam, venit ad locum dicens siluæ & stagno. Sicut verum ius habemus in vobis, ita sub interminatione anathematis vobis inhibeo, ne de cætero fructum vel vtilitatem aliquam feratis illis, qui vos nobis abstulerūt iniustè, & ex tūc per plures annos aruit illa silua, & stagnum pisces non habuit. Sexto excommunicatus a regno cęlorum excluditur: vnde non solum ab ecclesia militante & a fidelium consortio separatur, verum etiā ab ecclesia triumphante, & a consortio beatorum. Ideo super illud Ioh. 20. Accipite spiritumsanctum, quorū remiseritis peccata &c. dicit gl. Quibus ecclesiam interdixeritis nisi satisfactionem condignam reconciliati fuerint, illis ianua regni cælestis clausa erit. Apoc. 22. Beati qui per portas intrant ciuitatem, foris aūt canes &c. Canes vocat excommunicatos Eccl. 13. Quæ communicatio sancti ad canem? Septimo in infernum demergitur, igne concremādus ęterno, & cum hoc a dæmonibus in æternum cruciandus. Psal. Exarsit ignis in synagoga eorum &c. Matth. 25. dicet dñs excōicatis. Item maledicti in ignem æternum &c. Amos. 6. Væ qui separati estis in diem malum. Apoc. 21. Execratis erit pars illorum in stagno ardenti igne & sulphure. Dñs faciet excommunicatis sicut fecit Iudas. 1. Mach. 5. Qui filios Bean anathematizauit, quorū malitias recordatus est, quia populo erant in laqueum & in scandala & cæpit & succendit eos in turribus eorum. Item quidam miles in excommunicatione mortuus, & extra cymiteriū positus, cum ab amicis procurata fuisset eius absolutio, & vellent eum sepelire, inuenerunt maximum serpentem, qui collum eius cingebat & ventrem. Cum autem vellent serpentem amouere, intrauit per os in ventrem eius. Ex his ergo potest aduerti qualiter eorum animæ in inferno a serpentibus infernalibus ligentur, qui excommunicati moriuntur.

De rebellione.

DEinde considerandum est de rebellione. Est aūt rebellio, quā aliquis non solum seniorum vel superiorum præcepta non obediendo contemnit, verumetiam contra superiores ipsos insurgit repugnando, blasphemando, conuiciando, sanctum eorum propositum impediendo, commotiones, colligationes, & conspirationes contra eos faciendo, contra ipsos & eorum facta murmurando, interdum etiam corporaliter persequendo. Tales pacem non habentes in cordibus, pacem & concordiam aliorum perturbant, complices aggregando, discordias in collegiis, dissensiones in cœnobiis, seditiones in vrbibus, rixas in domibus, & guerras commouentes in regnis. Tales non solum aduersus homines, verumetiam aduersus dominum rebellare conantur. Hoc detestabile crimē dissuadet Moyses, dicens filiis Israel, Numeri. 14. Nolite rebelles esse contra dominum. Item Deu 9. increpando dicit. Semper fuistis rebelles, contra dominum. Item Numeri. 15. Anima quæ per superbiam aliquid peccati fecerit, quoniam rebellis fuit contra dominum peribit de populo. Exemplum euidentissimum habemus Numeri. 16. de Chore, Dathā, & Abyron, proceribus synagogę, quos terra deglutiuit, & viui descenderunt in infernum. Item cum in crastino murmurarent filii Israel contra Moysen & Aaron dicentes, vos interfecistis populum domini, ignis descendens de cęlo ex eis quatuordecim millia deuorauit.

De præsumptione. *Dist.* *XXV.*

DEinde considerandum est de præsumptione. Circa quam consideranda sunt duo. Primo quid sit, & quot modis dicatur. Secundo ea quibus oriatur, & causetur in nobis. Circa primum notādum quòd præsumptio multipliciter accipitur in scriptura. Vno modo propriè, per quam s. aliquis desiderat & attentat aliquid vltra propriam facultatem, de qua dicitur Eccl. 28. Vidit præsumptionem eorum quia mala. Alio modo minus propriè ponitur pręsumptio pro fiducia. Sicut dicitur Iudith. 6. Non derelinquis præsumentes de te, id est confidentes. Et 9. eiusdem. Exaudi me miserā deprecantem, & de tua misericordia præsumentem. Alio modo improprié pro attentare. Sap. 7. Mihi dedit Deus dicere ex sententia, & præsumere digna horum quæ mihi dantur. Alio modo ponitur abusiuè pro timere. Sicut spes abusiuè dicitur de malo. Sap. 17. Sēper præsumit sęua perturbata conscientia. De præsumptione primo modo dicta, est hic intentio. Sciendum est autem quòd præsumptio importat immoderantiam spei. Obiectum autem spei est bonum arduum possibile. Sed aliquid dicitur possibile dupliciter. Vno modo per virtutem propriam. Alio modo per virtutem diuinā. Circa vtrūq; vero per immoderantiam potest esse præsumptio. Nam circa spem, per quam aliquis de propria virtute confidit, attēditur præsumptio, ex hoc quòd quis tendit in aliquid vt sibi possibile, quod tamen suam facultatem excedit, secundum quod dicitur Iudith. 6. Præsumentes de se, & de sua virtute glorians humilias. Circa spem autem qua quis inhęret diuinæ potentiæ, potest per immoderantiam esse præsumptio, ex hoc quod tendit hoc in aliquid vt possibile per virtutem & misericordiam diuinam, quod tamen possibile non est. Sicut cum sperat quis veniam de peccatis, sine pęnitentia & gloriam sine meritis obtinere, & hæc præsumptio propriè est species peccati in spiritumsanctum, quia per hanc tollitur vel contemnitur adiutorium spiritussancti, per quod reuo-

catur

catur homo a peccato. Dicitur autem præsumptio importare superexcessum vel immoderantiam spei, non quia possit homo nimis sperare de Deo, sed quia Deo imputat id quod Deo non conuenit. Vnde innititur intellectui falso, vel æstimationi falsæ sicut & desperatio. Sicut enim falsum est quòd Deus penitentibus non indulgeat, vel quòd peccatores ad penitentiam non conuertat, ita falsum est quòd in peccato perseuerantib. concedat veniã, vel quòd sine meritis, vel omnino a bono opere cessantibus æternam gloriã largiatur. Circa secũdum sciendum, quòd præsumptio solet in nobis oriri ex quatuor. Est enim præsumptio quæ oritur ex apparentia vanitatis. Quandoq; ex sapientia vel notitia veritatis. Qñq; ex eminentia sanctitatis. Quandoq; vero ex nimia confidentia diuinæ pietatis. Est inquam præsumptio quæ consurgit ex apparentia vanitatis, quãdo. s. homo nimis confidit de rebus caducis & vanis, puta de diuitiis, fortitudine, potentia, nobilitate generis, & amicis carnalibus, quæ omnia vana sunt. Sicut dicitur Eccl. 1. Vanitas vanitatum & omnia vanitas. Quod enim de diuitiis non sit confidendum, ait Psal. Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. Idem ne timueris cum diues factus fuerit homo, & cum mul. f. g. do &. q. cum iu, non su, omnia &c. Idem de impio dicit. Videbunt iusti & timebunt, & super e. ri. & di. ecce homo qui non po. de. ad. s. sed spe. in mul. di s. & præ. in va. s. Prou. 11. Qui confidit in diuitiis corruet. Exemplũ de illo qui dicebat Anima mea habes multa reposita in annos plurimos, quiesce, comede, epulare. Cui dictũ est. Stulte hac nocte repetent animam tuam a te &c. Lucæ. 12. Non est ergo præsumendum de opulentia temporali, nec de potentia sęculari. Sicut da Antiocho dicitur. 2. Match. 9. qui tam ignominiosã & durè interiit. Item. Dan. 4. dicitur de Nabuch. qui per potentiam suam totum mundum sibi voluit subiugare, & ex sua præsumptione dicebat. Nonne hæc est Babylon ciuitas magna &c. qui tamen in bestiam mutatus est, & ab hominibus abiectus, fęnum vt bos comedit &c. donec cognouit potestatem cęlestem, sicut dicitur ibidem. Item Sennacherib potẽtissimus erat, cuius exercitus vna nocte fuit exterminatus & redactus in cinerem. Item totum robur exercitus Assyriorum per Iudith fuit cõfusum interfecto Holoferne. Iudith. 13. Itẽ panis subcinericius visus est in castra Madyan descendere. i. Gedeon cum trecentis viris, & ea pęnitus destruxit Iud. 7. Item in chronicis legitur de Xerse rege persarũ, qui pre magnitudine exercitus præsumebat se posse montes vallibus coęquare, maria pontibus transfretare, immensas aquarum voragines meabiles facere, semper tamẽ fuit vltimus in conflictu, & in fuga primus. Hic cum iret ad expugnandum Greciam & haberet in exercitu suo septuaginta millia equitum armatorum, & peditum trecentia millia, naues maris rostratas mille ducentas, onerarias tria millia, e tanto exercito dum deficient victus est turpiter & confusus. Item non est pręsumendũ de nobilitate carnali. Secundo solet oriri pręsumptio ex sapientia & scientia veritatis, contra quod Eccl. 23. Audi tacẽs simul & quærens, & in medio seniorum loqui non præsumas. Sunt tamen aliqui ita præsumptuosi, ꝙ docent quod nesciunt, vel præsumunt docere doctiores se, & corripere meliores. Sicut Heliu Iob. eiusdem. 32. Item præsumunt aliqui scrutari curiose quæ transcẽdunt eorum intelligentiæ facultatem, contra quos dicitur Eccl 3. Altiora te ne quęsieris & fortiora te ne scrutatus fueris &c. De hoc require supra, de curiositate. In vitispa, legitur quòd interrogatus abbas Zenon, quid est quod dicitur Iob 25. Stellæ non sunt mundæ in conspectu eius. Respondit. Reliquerunt homines peccata sua & scrutantur cęlestia, solus autem Deus mundus est, hoc est quod dicitur. Cæli non sunt mundi &c. Item præsumunt aliqui adinuenire nouitates quę magis solent homines admirari, non contenti sententiis vel opinionibus aliorum, vt per hoc subtiliores & admirabiliores hominibus videantur. Contra quos Prou. 22. Ne transgrediaris terminos antiquos quos posuerunt patres tui. Tales sunt similes Atheniensibus, de quibus dicitur Act. 17. ꝙ ad nihil aliud vacabant, nisi dicere aut audire aliquid noui. Tertio solet oriri pręsumptio ex eminentia sanctitatis. Nam plerunq; nihil præsumit homo de meritis suis, & de sanctitate sua occasionaliter extollitur in præsumptionem, vt nimis alta homo de se sentiat & audeat attentare. Hæc est filia quæ quamcito nascitur occidit matrem. s. pręsumptio sanctitatem. Mirum quomodo de bono oritur præsumptio, cum nullum bonum sed solum malum fit a nobis. Bonum autem ad vsuram nobis accommodatum est cum periculo corporis & animæ si illud negligenter vel indignè tractauerimus, & ad iudicium Dei propter hoc adducendi sumus Eccl. 36. Reddet homini secundum præsumptionem illius. De bono enim potest fieri malus, & de optimo melius. Eccl. 36. O præsumptio nequissima vnde creata es? quæ nec de bono nec de malo, quod solum habemus a nobis debuit oriri. Item aliquando malã oritur, vt de signis sanctitatis & miraculis. Ideo dominus Lucę 19. hanc reprimebat in discipulis signa facientibus, dicens. Videbam sathanam &c. Item in vitispa. legitur quòd cum quidam fratres senes fatigati ex itinere venissent ad visitandum quendam iuuenem solitarium, qui videns eos fatigatos, vocauit ad se Onagros quot vidit transeuntes, præcipiens eis in nomine domini, vt duos senes deferrent ad locum quo tendebant, qui statim obedierunt, & eos tulerunt quo volebant. quod cum relatum fuisset beato Antonio dixit. Quandoq; nauis onerata omnibus bonis, tendit ad interitum. Et post modicum cœpit acerrimè flere beatus Antonius dicens, Maxima colomna ecclesiæ cecidit hodie, & misit duos discipulos suos ad dictum solitariũ qui inuenerunt eum flentem peccatum in quo ceciderat propter præsumptionem, & infra quinq; dies mortuus est. Ad hoc facit qđ habetur Infra, de oratione de monacho præsumptuoso, qui cũ superuenisset, & ad ignem inueniret beatum Pachomium sedentem cum fratribus dixit. Vbi est fides vestra? Et postquam stetisset sup ignem illęsus, ipsum diabolus decepit sub specie pulcherrimæ mulieris, arripuit, fugauit, in fornacem præcipitauit, & occidit. Item in vitispa. legitur, de quodam quod cum multa miracula faceret, & demones expelleret, & homines ad eum fluerent timens spiritũ præsumptionis & eleuationis, qua tentabatur rogauit dominum, vt diabolus quem expellebat ab aliis eum arriperet & vexaretur, & humiliaretur, quod factum est, & satis cito post liberauit eum a vexatione, & tentatione diaboli. Item in vitispa. abbas Nesteron videns draconem fugit. Quod videns discipulus eius, ait. Tu times pater? Respondit. Non timeo fili, sed fugio vanam gloriam & præsumptionem. Ex hac pręsumptione oritur nimia securitas, quando. s. homo de meritis suis præsumens, credit esse de sua salute securus, & minus timet, & cauet casum. Prou. 14. Sapiens timet & declinat a malo, stultus transilit & confidit. Aug. Multum effrenis est qui illuc ire contendit, vbi multos valentiores se conspicit corruisse, quis enim lucifero altior. Adam innocentior, Sãsone fortior. Dauid sanctior, Salomone sapiẽtior, Nabuchodonosor potẽtior, Petro feruentior? qui omnes ob vitæ præsumptioné ex nimia sui confidentia corruerunt. Bern. Nullus locus est securus fratres, quia angelus per superbiam cecidit de cęlo, Adam per gulam de paradiso, Iudas per cupiditatem de Saluatoris consortio. Aug. Nemo securus esse debet, quia nescit vtrum fiet ex meliore deterior, qui fieri potuit ex deteriore melior. Hier. Prosperitas parit securitaté, securitas negligentiam, negligentia contemptum, contemptus inobedientiam, inobedientia malam ruinam. Item ex hac oritur audax temeritas, qua. s. homo audet indignus accedere ad sacra mysteria tractanda & agenda. Sicut Oza, de quo dicitur. 2. Reg. 6. Qui tangens arcam domini percussus est a domino super temeritate sua, & hoc ideo, quia nocte pręcedente cum vxore sua dormierat. Si tantum Deo displicuit quòd iste tetigisset arcam domini, quæ non erat nisi vmbra & figura dominici corporis, pro eo quòd cum vxore propria dormiuisset, quid erit de illis qui cum alienis dormiunt, & sacrosanctum domini corpus tangere, & nephandis manibus tractare, & ore sacrilego consecrare præsumunt. Apparet ẽt hæc temeritas in hoc ꝙ homo dignum se reputans vltra merita sua & supra propriam facultatem præsumit assumere & ambitiosè se ingerere præsumit ad statum nimis arduum, ac statum personæ suæ incomparabiliter transcendentem, puta Dei & angelorum officium. s. regimen animarum, & sedere in loco Dei. Sicut Lucifer. Isa. 14. Similis ero altissimo Et princeps Tyri, de quo dicitur Ezech. 28. Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi. De hoc supra. Ambitio. Item apparet ista temeritas in hoc, quòd homo audet & præsumit se comparare vel præferre melioribus, & tantum se reputat ꝙ maiores meliores & sapientiores in sui comparatione parui pẽdit. Sicut Maria soror Moysi præsumpsit se fratri suo. s. Moysi incomparabiliter meliori se comparare, Numeri. 12. Et Roboam patri suo Salomoni se præferre præsumpsit. 3. Reg. 13. Dicens. Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei. Præsumptio enim ita excecat hominem vt nesciat se metiri. Sicut aliquando ludificãtur oculi hominum vt res aliqua multo maior videatur quam sit. Rom. 1. Euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum, dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Hoc dictum est de philosophis & pharisæis Christum arguere & ei contradicere ꝓsumentibus. Vnde dicitur Matth. 15. Cæci & sũt duces cæcorum. Et episcopo Laodicię dicit dominus Apoc. 3. Dicis, quia diues sum & locupletatus, & nullius egeo, & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. Multum erat excęcatus ille de quo legitur in vitispa. quòd cum in durissima pęnitentia senuisset in eremo, præsumens de meritis suis cœpit cogitare quòd quamcito moreretur, dignus esset angelicis manibus in cęli fastigiũ deportari, qui diabulo sibi apparente in specie angeli & suadente, in profundum puteum se proiecit. Cum autem fratres illum cadentem audientes accurrissent, & cum magno conamine semineccem extraxissent, vix per triduum quo superuixit ei persuadere potuerunt quòd per pręsumptionem fuisset a diabolo seductus. Quarto solet oriri præsumptio ex nimia confidentia diuinę pietatis, quando. s. tantæ misericordię & benignitatis creditur domi-

dominus vt non damnet delinquentes, cuius sententiæ fuit Origenes, vt dicit Hier. Tamen eum excusat Cæsariensis episcopus in ecclesiastica historia, dicens libros eius ab hæreticis corruptos, multa magnifica dicens, & scribens de eo. Licet autem in ps. dicatur ꝙ misericors & miserator sit dominus, tamen subditur, quòd etiam est iustus, cuius vniuersæ viæ misericordia & veritas æquitatis. Itē hac præsumptione laborat, qui viuens Deum impugnare non cessat, & tamen credit quòd Deus eum ad bonum finem perducat. Sed vt vulgariter dicitur ista cauda non est de isto vitulo, nec bonus finis esse potest quem non præcesserit bona vita. Eccl. 29. Re ꝓmissio nequissima multos perdidit. Inter istas quatuor præsumptionum species, prima est mala, secunda peior, tertia pessima, quarta superpessima, quæ est peccatum in spiritumsanctum. Dicitur enim peccatum in spiritumsanctum per quod remouetur vel contemnitur ab homine, id per quod potest impediri ab electione peccati. Auertitur autem homo ab electione peccati ex consideratione diuini iudicii, quod habet iustitiam cum misericordia. Vnde sicut ꝑ desperationem tollitur spes, quæ consurgit ex consideratione diuinę misericordiæ remittentis peccata & præmiantis bona, sic per ꝓsumptionem excludetur timor, qui consurgit ex consideratione iustitiæ punientis peccata, & sic per præsumptionem homo præcludit sibi uiam salutis.

De superstitione. *Dist.* *XXVII.*

DEinde considerandum est de superstitione. Circa quam consideranda sunt duo. Primo quid sit superstitio. Secundo de speciebus eius. Circa primum sciendum, quòd superstitio est vitium religioni contrarium. Religio autem secundum Isidorū libro Ethim. dicitur a relegendo, quia. s. ea quæ sunt diuini cultus frequēter in corde legenda & reuoluenda sunt. Iuxta illud Prou. 3. In omnibus viis tuis cogita illum. Vel dicitur religio a reeligendo, eo quòd nos peccatores Deum debemus reeligere, quem negligentes amisimus. Sicut dicit Aug. 10. de ciu. Dei. Vel dicitur religio a religando. Vnde dicit. Aug. in lib. de vera rel. Religet vos religio vni omnipotenti Deo. Siue autem religio dicatur a frequenti lectione, siue ab iterata electione, siue a relegatione, religio propriè importat ordinem hominis ad Deum, quantum ad cultum ei principaliter exhibendum. Ipse enim est cui principaliter alligari debemus, tanquam indeficienti principio, ad quem etiam nostra electio dirigi debet, sicut in vltimum finem, quem etiam negligendo amittimus, & credendo & fide protestando recuperare debemus. Huic religioni contrariatur vitium superstitionis secundum excessum. Dicitur enim superstitio esse religio supra modum seruata, sicut dicit glosa, super illud Col. 2. Quæ sunt rationem habentia &c. Dicitur autem superstitio excedere medium religionis, non quia transcendat faciendo plus in cultu diuino quam religio faciat, vel quia ad maius aliquid tendat, sed quia facit vel exhibet cultum diuinū, vel cui non debet, vel eo modo quo non debet. Dicitur autem superstitio esse religio sicut dicitur in glosa præallegata, non propriè sed transsumptiuè, sicut transsumptiue dicimus bonum latronem, & nomina virtutum transsumptiuè accipiuntur in malum. Sicut prudentia aliquando dicitur pro astutia Lucæ. 16. Filii huius sæculi prudentiores. i. astutiores filii lucis in generatione sua sunt. Superstitionis quatuor sunt species. Prima est in hoc ꝙ Deo exhibetur cultus indebito modo. Secunda est idolatriæ. Tertia diuinationis. Quarta est obseruantiarum. Potest enim diuinus cultus exhiberi cui exhibendus est, sed non debito modo. Vel ei cui non debet exhiberi. s. cuicunq; creaturæ, & sic est aliud superstitionis genus, quod in multas species diuiduntur secundum diuersos fines diuini cultus. Ordinatur enim diuinus cultus ad reuerentiam Deo exhibendam, & secundum hoc prima species huius est idolatria, quę reuerentiam debitam Deo exhibet creaturæ. Secundo cultus diuinus ordinatur ad hoc quòd homo instruatur a Deo quem colit, & secundum hoc accipitur diuinatiua superstitio, quæ dæmones consulit per aliqua pacta cum eis inita, tacita, vel expressa. Tertio ordinatur diuinus cultus ad quandam directionem actuum humanorum, secundum Dei, qui colitur, instituta, & ad hoc pertinet superstitio quarundā obseruationum, & hæc tria tangit Aug. 2. de doct. christiana, dicens superstitiosum esse quicquid est ab hominibus institutum ad colenda idola, & hoc pertinet ad primum. Et postea subdit. Vel ad consultationem & pacta quædam cum dæmonibus inita, atque federata, & hoc pertinet ad secundum. Et post pauca subiungit. Ad hoc genus pertinent omnes ligaturæ &c. & in hoc insinuat tertium. De prima specie superstitionis, quæ consistit in cultu veri Dei modo indebito sciendum est quòd sicut dicit Aug. in libro contra mendacium. Mendacium maximè perniciosum est in his quæ ad Christianam religionem pertinent. Est autem mendacium cum aliquis exterius signat contrarium veritati. Sicut autem signatur aliquid verbo, ita etiam signatur facto, & in tali significatione facti, consistit exterior religionis cultus. Exteriores enim actus religionis, sunt adoratio exterior, qua corpus Deo subiicitur & offertur, & oblationes & sacrificia per quæ interior deuotio designatur, & ideo si per cultum exteriorem aliquid falsum significetur, erit cultus perniciosus. Hoc autem contingit dupliciter. Vno modo a parte rei signatæ a qua discordat significatio cultus, & hoc modo tempore legis nouæ peractis iam Christi mysteriis perniciosum est vti cerimoniis veteris legis, quibus Christi mysteria signabantur futura. Sicut perniciosum esset signis verbo confiteretur Christum esse passurum. Alio modo potest contingere falsitas in exteriori cultu ex parte colentis, & hoc præcipuè in cultu communi, qui per ministros ecclesiæ exhibetur in persona totius ecclesię. Sicut enim falsarius esset qui in persona alicuius proponeret, quæ non essent ei commissa, ita vitium falsitatis incurrit, quia ex parte ecclesiæ exhibet Deo cultum contra modum auctoritate Dei ab ecclesia constitutum, & in ecclesia consuetum. Vnde dicit Ambr. Indignum est qui aliter celebrat ministerium quam Christus tradidit. Ex Col. 2. dicit glo. ꝙ superstitiosum est quando traditioni humanæ nomen religionis applicatur. Possunt tamē in cultu diuino diuersæ consuetudines obseruari quantum ad aliqua nō principalia, obseruato principali in institutione diuina. Sicut dicit Greg. ad Aug. Anglorum episcopum proponentem ꝙ sunt diuersę consuetudines ecclesiæ in celebratione missæ. Mihi inquit placet vt siue in Romanis siue in Galliarum ecclesiis seu in qualibet ecclesia aliquid inuenisti, quod plus omnipotenti Deo placere possit, sollicite eligas. Sic igitur patet ꝙ circa cultum Deo vero & sūmo exhibitum potest esse aliquid superstitiosum.

DE idolatria videndum est, quid sit, & vnde originem habuit, quam graue sit peccatum, & vtrum sit species superstitionis. Sciendum ergo quòd Idolatriæ duplex fuit causa. Vna. s. dispositiua. Alia consummatiua. Dispositiua fuit ex parte hominum. Consummatiua ex parte dęmonum. Dispositiua causa fuit triplex. Prima processit ex inordinatione affectus, quia. s. homines aliquem alium nimis amantes & vltra modum honorare volentes, non erāt contenti ipsum sicut alium hominem honorare, & ideo honorem diuinum ei impenderunt, & hæc ratio tangitur Sap. 14. Acerbo luctu dolens pater cito rapti sibi filii fecit imaginem, & illū qui tunc quasi homo mortuus fuerat, tanquam Deum colere cœpit. Et ibidem subditur, quòd homines aut affectui aut regibus seruientes, incommunicabile nomen s. diuinitatis lignis & lapidibus imposuerunt. Secunda causa quia homines in repręsentatione expressa rei multum dilectæ naturaliter delectantur, & ideo rudes homines a principio videntes imagines hominis expressissimè factas, eis cultū Deo debitum impenderunt. Vnde dicitur Sap. 13. ca. Si quis artifex de silua lignum rectum secuerit, & scientia suæ artis figuret illud & assimulet imagini hominis, de substantia sua & filiis & nuptiis votum faciens inquirit. Et ibidem. 14. dicit quòd superuacuitas hominum hoc id est idolatriam aduenit in orbe terrarum. Tertia propter ignorantiam veri Dei cuius excellentiam homines considerare nescientes quibusdam creaturis propter pulchritudinem vel virtutem cultum diuinationis impenderūt. Vnde Sap. 13. a. Operibus attendentes non agnouerunt quis esset artifex, sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aerem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut solem, aut lunam, rectores orbis terrarū Deos putauerunt. Sic ergo patet, quòd causa idolatrię dispositiua fuit ex parte hominis, vel per ignorantiam intellectus, vel per deordinationem affectus. Causa vero consummatiua fuit ex parte dæmonum, qui hominibus errantibus se colendos exhibuerunt in idolis dando responsa, & aliqua quæ videbantur hominibus mirabilia faciendo. Vnde in Psal. dicitur. Omnes dii gentium dæmonia. Et notandum quòd in prima mundi ętate non fuit idolatria, propter recentem memoriam creationis mundi, in mentibus hominum existentem, ex qua adhuc vnius Dei cognitio vigebat. In sexta vero ætate idolatria exclusa est per doctrinam & virtutem Christi, qui de diabolo triumphauit. Vnde Sap. 14. dicitur quòd non semper fuit idolatria, neque erit in perpetuum. In secunda vero ætate legitur inuēta fuisse, vel a Nemroth, qui cogebat homines ignem adorare, vel a Nino qui patris sui defuncti fecit imaginem adorari. Apud Græcos autem sicut refert Isidorus Prometheus primus simulacra hominum de luto finxit. Iudęi vero dicunt quòd Ismael primus simulacra de luto fecit. Et sic patet primum. s. vnde ortum habuit Idolatria.

DE grauitate & enormitate huius flagitii, sciendum quòd alicuius peccati grauitas potest attendi vel ex parte ipsius peccati, vel ex parte peccantis. Si consideretur grauitas peccati idolatrię ex parte ipsius peccati, sic est super omnia grauissimum. Sicut enim in terrena republica grauissimum esse videtur, quod aliquis honorem regium exhibeat alteri, quam vero regi, quia quantum in se est totum ordinem reipublicæ peruertit, ita inter peccata quę committuntur in Deum, quæ tamen sunt maxima, grauissimum esse videtur, quòd aliquis honorem soli Deo debitum creaturæ impendat, quia quantum in se est alium Deum facit in mundo, diui-

num

num destruens principatum. Alio modo potest attẽdi grauitas peccati idolatriæ ex parte ipsius peccantis, & sicut grauius est peccatũ eius, qui scienter quam qui ignoranter peccat, sic nihil prohibet hereticos qui scienter corrumpunt fidem quam acceperunt grauius peccare, quam idolatras qui ignoranter peccant. Similiter etiam aliqua alia peccata possunt esse maiora propter maiorem contemptum peccantis. Denique sciendum quòd soli summo Deo creatori propter sui singularem excellentiam singulariter debetur diuinitatis cultus. Ideo si cuicunque creaturæ impendatur, exceditur modus diuini cultus, quia s. exhibetur cui non debet exhiberi, & ideo superstitionis vitium incurritur, ideo idolatria species est superstitionis. Sicut autẽ per aliqua signa sensibilia cultus exhibetur Deo, puta p sacrificia, oblationes, & alia huiusmodi, ita etiam exhibebatur creaturę representatę per aliquam formam sensibilem, vel figuram, quæ simulacrum vel idolum nuncupatur. Diuersimodè tamẽ exhibebatur idolis cultus huiusmodi. Quidam n. imagines aliquas constituebant, quæ virtute dæmonum aliquos certos effectus habebant. Vnde putabant ipsis imaginibus aliquid diuinitatis inesse, & per consequens cultum diuinum eis exhiberi debere, & hæc fuit opinio Trimegisti, sicut dicit Aug. 8. de ci. Dei. Alii vero non exhibebant cultum diuinitatis ipsis imaginibus, sed creaturis quarum erant imagines. Et vtrunque tangit Apostolus Rom. 1. Nam quantum ad primum dicit. Mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinẽ imaginis corruptibilis hominis & volucrum, & quadrupedum, & serpentium. Quod tum vero ad secundum subdit. Coluerunt & seruierunt creaturæ potius q̃ creatori. Horum tamẽ fuit triplex opinio. Quidam enim estimabant quosdam homines Deos fuisse, quos per eorum imagines colebant. Sicut Iouem, Mercurium, & alios huiusmodi. Quidam vero æstimabant totum mũdum esse vnum Deum non propter corporalem substantiam, sed propter animam quam Deum esse credebant. Dicebant enim Deũ nihil aliud esse quam animam motu & ratione mundum gubernantem. Sicut & homo dicitur sapiens, non propter corpus, sed propter animam. Vnde putabant toti mundo & omnibus eius partibus cultum diuinitatis esse exhibendum, puta, cœlo, aeri, aquæ, & omnibus huiusmodi & ad hoc referebant nomina, & imagines Deorum suorum. Sicut dicit Aug. 7. de ci. Dei. Alii vero s. Platonici, posuerunt vnum summum Deum, causam omnium, post quem ponebant quasdã spirituales substantias a summo Deo creatas, quas Deos nominabant participatione s. diuinitatis. Nos autem Angelos esse dicimus. Sub his ponebant dæmones, quos dicebant aerea quædam animalia, & sub his ponebant animas hominum, quas p virtutis meritum dicebant ad Deorum vel demonum societatem assumi, & his omnibus cultum diuinitatis exhibebant. Sicut narrat Aug. 8. de ci. Dei. Has autem duas vltimas opiniones dicebant pertinere ad philosophicam theologiam, quam philosophi considerabant in mundo & docebant in scholis. Aliam vero de cultu hominum dicebant pertinere ad theologiam fabularem, quam secũdum figmenta poetarum repræsentabant in theatris. Aliam autem opinionem de imaginibus pertinere dicebant ad ciuilem theologiam, quę per pontifices celebrabatur in templis. Omnia autẽ hæc ad superstitionem idolatriæ pertinebãt. Vnde Aug. 10 de doc. christiana. Superstitiosum est quicquid ab hominibus institutum est ad facienda & colenda idola pertinens, vel ad colendã sicut Deũ creaturam, partem ve vllam creaturæ. Hoc autem sciendum quòd licèt in veteri testamento fuisse legantur imagines Cherubin. Exo. 25. & nunc in ecclesia sint imagines sanctorum, beatæ virginis, & Christi, tamen non constituuntur vt eis cultus latriæ exhibeatur, sed ad quandam significationem, vt per huiusmodi imagines imprimatur in cordibus hominum memoria, & confirmetur fides de excellentia Angelorum & sanctorum. Secus autem est de imagine Christi cui ratione diuinitatis vnitæ cultus latrię debetur.

De diuinatione Dist. XVII.

DE superstitione diuinatiua videndum est, primo vtrum sit peccatum. Secundo de speciebus eius. Circa primum sciendum est quòd nomine diuinationis designatur quædam prænunciatio futurorum. Futura autem dupliciter prænosci possunt. Vno modo in causis suis. Alio modo in seipsis. Causæ autem futurorũ sunt in triplici differentia. Quædam n. ex necessitate, & semper producunt suos effectus, & tales effectus & certitudinem præsciri & prænunciari possunt ex suarum consideratione causarum. Sicut astrologi prænunciant eclipses futuras. Quædam vero producunt suos effectus non ex necessitate, & semper, sed vt in pluribus, aliquando tamen deficiunt, licet raro, & ex talibus causis possunt prænosci & prænunciari euentus futuri, non per certitudinem, sed per quandã coniecturam, & sic Astrologi per considerationem stellarum aliqua de pluuiis, & siccitatibus præscire & prænunciare possunt, & medici de sanitate vel morte. Quędam vero causæ sunt, quę si secundum se considerentur, se habent ad vtrumlibet, quòd præcipue videtur de potentiis rationalibus, quę secundum philosophum se habent ad opposita. Et tales effectus, vel etiam si qui effectus vt in paucioribus, & casu accidunt ex naturalibus causis, ex consideratione causarum præsciri non possunt, quia huiusmodi causæ non habent inclinationem determinatam ad illos effectus, ideo huiusmodi effectus pręsciri non possunt, nisi in seipsis considerentur. Homines autem considerare possunt huiusmodi effectus in seipsis solummodo dum pręsentes sunt, sicut cum videt homo fortem currere vel sedere. Considerare autem tales effectus in seipsis antequã fiant, proprium est solius Dei, qui solus in ęternitate sua videt ea quę futura sunt quasi pręsentia. Vnde dicitur Is. 41. Annunciate quę ventura sunt in futurum, & sciemus quoniam Dii estis vos. Si quis ergo huiusmodi futura prænoscere & pręnunciare præsumpserit, nisi Deo reuelante, manifestè vsurpat sibi quod Dei est, & ex hoc aliqui dicuntur diuini. Vnde Isid. lib. Ethic. dicit quod diuini dicuntur quasi Deo pleni, quia s. diuinitate se plenos esse simulant, & astutia quadam fraudulentiæ hominibus futura prænunciant. Diuinatio ergo non dicitur, si quis prænunciet ea quę de necessitate eueniunt, vel vt in pluribus quę humana ratione prænosci possunt, vel etiam si aliquis futura contingentia Deo reuelãte pręnoscat, tunc enim non ipse diuinat id est non quod diuinum est facit, sed suscipit. Tunc autem solum dicitur diuinare quando indebito modo vsurpat sibi prænunciationem euentuum futurorum. Hoc autem constat esse peccatum, & ad superstitionis vitiũ pertinere, quoniam sicut idolatria species superstitionis est pro eo quòd cultum Deo debitum dęmonibus impedit, oblationes, sacrificia, vel alia huiusmodi exhibendo, ita diuinatio species est superstitionis, diuinũ aliquid sibi assumendo. Omnis enim diuinatio p uenit ex operatione dęmonum, vel quia dæmones inuocantur expresse, ad futura prędicenda, vel quia dęmones vltro se ingerunt vanis inquisitionibus futurorum, vt mentes hominum inducãt in errore, & implicent vanitate. Vana autem inquisitio futurorũ est quãdo futura pręnoscere tentat aliquis vnde pręnosci non possũt.

DIuinationis tria sunt genera. Primum est per manifestam dęmonum inuocationem. Secundum est per solam considerationem dispositionis vel motus alterius rei. Tertium est dum nos ipsi facimus aliquid vt nobis manifestetur aliquid occultum. Sub quolibet autem istorum multi modi continẽtur, quoniam omnis diuinatio ad pręcognitionem futurorum euentuum vtitur aliquo dęmonum consilio & auxilio, quod quidem vel expresse imploratur, vel præter petitionem hominis dæmon se ingerit occultè ad prænunciandum aliqua futura quæ hominibus sunt ignota. Dæmonibus autem possunt futura esse cognita multis modis, quæ tanguntur. 2. q. 4. Sciendum dæmonum hanc esse naturam &c. Ipsi autem expresse inuocati solent pręnunciare futura multipliciter. Quãque quidem quodam præstigio siue quibusdam apparitionibus aspectui vel auditui hominum se ingerentes ad prędicendum futura, & hæc species vocatur præstigium, pro eo quòd oculi hominũ præstringuntur. Quandoque autem per somnia, & hæc vocatur diuinatio somniorum. Quandoque vero p mortuorũ aliquorum apparitionem & locutionem, & hæc species vocatur necromãtia, quia necron grecè, mortuus latinè, mantia diuinatio nuncupatur, vt ait Isid. in lib. Ethi. quia quibusdam præcãtationibus resuscitati mortui videntur diuinare, & ad interrogata respondere. Quandoque vero futura pręnunciant per homines viuos. Sicut patet in arepititis, & hæc est diuinatio per Phytones. Phytones autẽ a Phytõn Apolline dicti sunt. Sicut dicit Isid. qui Apollo dicebatur esse actor diuinandi. Quandoque vero futura prænunciant per aliquas figuras vel signa quę in rebus inanimatis apparent, quæ si appareãt in aliquo corpore terrestri, puta ferro, vel lapide polito, dicitur Geomantia. Si in aqua Hydromantia. Si in aere, aeromantia. Si in igne Piromãtia. Si autem in visceribus animalium immolatorum in aris dæmonum, aruspicium nuncupatur. Diuinatio autem quæ fit sine expressa dæmonum inuocatione, in duo genera diuiditur. Quorum primum est cum ad præcognoscendum futura consideramus aliquid in dispositionibus aliarum rerum, & si quis conetur futura pręnoscere ex consideratione situs & motus syderum, hoc pertinet ad Astrologos. Si uero per motus vel voces auium, seu quorumcũque animalium, siue per sternutationes, vel membrorũ saltus, hoc pertinet generaliter ad augurium, quod dicitur a Garritu auium. Sicut auruspicium dicitur ab inspectione ararum, quorum primũ pertinet ad aures, secundũ ad oculos. In auibus autẽ hoc pcipuè cõsiderari solet. Si vero huiusmodi consideratio fiat circa verba hominũ alia intẽtione dicta, quę retorquet quis ad futurũ quod vult prænoscere, hoc vocatur omen. Si autẽ cõsiderentur aliquæ dispositiones figurarũ in corporibus visui occurentes, erit alia species diuinationis. Nã diuinatio sumpta ex lineamentis manus consideratis, chyromãtia vocatur, quasi diuinatio manus chyros enim grecè, dicitur manus latinè. Ad secundum genus diuinationis, quæ est sine manifesta dæmonum inuocatione, pertinet cõsideratio eorum quę eueniunt ex quibusdam quę serio fiunt ab hominibus ad inquirendũ ali-

aliquid occultum, siue per protractionem punctorum, quod pertinet ab artem geomantiæ, siue per considerationem figurarum, quę proueniunt ex plumbo liquefacto in aqua proiecto, siue ex quibusdam cedulis scriptis, vel non scriptis in occulto repositis, dum consideratur quis quam accipiat, vel etiam ex festucis inęqualibus propositis, quis maiorem vel minorem accipiat, vel etiam ex taxillorũ proiectione quis plura puncta proiiciat, vel ẽt dũ cõsideratur quid aperienti librum occurrat, quæ omnia sortium nomen habent.

VIso de speciebus diuinationis in generali, videndum est de eis in speciali. Et primo de diuinatione quę fit per inuocationẽ dęmonum vtrum sit licita. Ad quod breuiter est dicendum quod non, sicut patet Deu. 18. vbi prohibetur expresse. Non inueniatur in te qui ariolos sciscitetur, nec Phitones consulat. Hoc aũt est illicitũ duplici ratione. Primo ex parte principii diuinationis, quod est pactum expresse initum cum dæmone per eius inuocationem, quod est omnino illicitum. Vnde de quibusdã dicitur Is. 28. Percussimus fędus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Adhuc aũt esset grauius si sacrificium offeretur vel reuerẽtia exhiberetur dæmoni inuocato. Secundo est illicitum ex parte ipsius euentus, de quo inquiritur, quia dęmon qui semper intendit perditionem hominum, ex responsis suis & si aliquando vera dicat, intendit homines assuefacere ad hoc quod ei credatur, & sic conatur perducere in aliquod quod sit humanę saluti contrarium & nociuum. Vnde Athanasius exponens illud Lucæ. 4. Increpauit illum dicens, Obmutesce, dicit. Quamuis vera fateretur dæmon, conpescebat tñ Christus eius sermonem, ne simul cum veritate etiam suam iniquitatem permisceret, vt nos ẽt assuefaceret ne curemus de talibus etiam si vera loqui videatur. Nephas enim est vt cum adsit nobis diuina scriptura, a diabolo instruamur, ergo nec pro rebus perditis recuperandis, nec pro inquirendo statu defunctorum, seu pro quacunq; scientia vel noticia inquirenda, sunt dæmones inuocandi, quia nulla temporalis vtilitas potest conparari detrimento salutis quod incurritur per inuocationem dæmonum. Et si Christus legatur interrogasse dæmonem. Quod tibi nomen est? qui respondit. Legio, multi enim sumus: tamen hoc non est trahendum in consequentiam, quia sicut dicit Beda Lucæ. 8. Non velut inscius dominus requirit, sed vt confessa peste, quam colorabat virtus curantis grauior emicaret.

DE diuinatione quę fit per astra, sciendum quod diuinationi q̃ ex opinione falsa procedit ingerit se operatio dæmonis vt hominum mentes implicet vanitati aut falsitati. Vana aũt & falsa opinione vtitur, si quis ex consideratione stellarũ futura velit præcognoscere quæ per eã cognosci non possunt. Est igitur considerãdũ quid per cęlestium corporum inspectionem de futuris possit præcognosci, sicut astrologi prænunciant eclipses futuras. Circa præcognitionem vero futurorum euentuum ex consideracione stellarum diuersi diuersa dixerunt. Fuerunt enim quidam qui dixerunt quod stellæ signant potius quam faciant ea quæ ex earum consideratione pręnunciantur. Sed hoc irrationabiliter dicitur. Omne enim corporale signum vel est effectus eius cuius est signũ, sicut fumus signat ignem a quo causatur, vel procedit ab ea causa, & sic dum signat causam per consequens signat effectum, sicut iris quandoq; signat serenitatem inquantum causa eius est causa serenitatis. Non põt autem dici quòd serenitas, dispositiones corporum cęlestium, & motus sint effectus futurorum euentuum. Nec iterum possunt reduci in aliquam superiorem causam communem quæ sit corporũ. Possunt autem reduci in vnam causam communem, quę est in prouidentia diuina. Sed alia ratione disponuntur a diuina prouidẽtia motus, & situs cœlestium corporum, & alia ratione euentus contingentium futurorum, quia illa disponũtur secundum rationem necessitatis, vt semper eodem modo eueniant, hæc autem secundũ rationem contingentiæ, vt variabiliter contingant. Vnde non põt esse quòd ex inspectione syderum accipiatur præcognitio futurorum, nisi secundum quòd ex causis prænoscitur effectus. Duplices autem effectus subtrahunt causalitati cœlestium corporum. Primo quidem omnes effectus contingentes per accidens, siue in rebus naturalibus, quia vt probatur in 6. Metha. Ens per accidens non habet causam, & præcipuè naturalẽ, cuius est virtus cęlestium corporum, quia quod per accidens fit, nec est ens propriè, neq; vnum, sicut quod lapide cadente fiat terremotus, vel quòd homine fodiẽte sepulchrum inueniatur thesaurus. Hæc enim & huiusmodi nõ sunt vnum, sed simpliciter plura. Operatio autem naturæ semper terminatur ad aliquid vnum, sicut & procedit ab vno principio, quod est forma rei naturalis. Secundo subtrahuntur causalitati cœlestium corporum actus liberi arbitrii, quod est facultas voluntatis & rationis. Intellectus enim siue ratio non est corpus nec actus organi corporei, & per consequens nec voluntas quę est in ratione, vt patet per philosophum in 3. de Anima. Nullum autem corpus potest imprimere in rem incorpoream. Vnde impossibile est quòd corpora cęlestia directè imprimant in intellectum & voluntatem, hoc enim esset ponere intellectum non differre a sensu, qđ Aristoteles in libro De anima, imponit his qui dicebãt quòd talis voluntas est in hominibus, qualẽ in die inducit pater virorum deorumq; s. sol vel cœlum. Vnde corpora cęlestia non possunt esse per se causa operum liberi arbitrii, possunt tamen ad hoc dispositiue inclinare inquantum imprimunt in corpus humanum, & per consequẽs in vires sensitiuas, quæ sunt actus corporalium organorum, quæ inclinant ad humanos actus, cum vires sensitiuæ obediũt rationi, vt patet per philosophum in 3. de anima, & in 1. Eth. nulla necessitas ex hoc libero imponitur, sed contra inclinationem cęlestium corporum hoc potest per rationem operari. Si quis ergo consideratione astrorum vtatur ad præcognoscendos casus futuros, vel fortuitos euentus, aut etiam ad cognoscendum per certitudinẽ futura opera hominum, procedet hoc ex vana & falsa opinione, & sic operatio Dæmonis se immiscet. Vnde erit diuinatio superstitiosa & illicita Si vero aliquis vtatur consideratione astrorum ad præcognoscenda futura, quæ ex cęlestibus causantur corporibus, puta siccitates, & alia hmõi, nõ erit illicita diuinatio, nec superstitiosa.

DE diuinatione quæ fit per somnia. Sciendum quòd somniorũ causa duplex esse põt, interior & exterior Interior duplex. Vna. s. animalis, inquantum. s. homini fantasię occurrũt in dormiẽdo illa, circa quæ cogitatio eius, & affectio fuit intenta & immorata in vigilando, & talis causa somniorum non est causa futurorum euentuum. Vnde hmõi somnia per accidens se habent ad futuros euentus, & si quandoq; simul concurrunt erit casuale. Qñq; vero causa extrinseca somniorum est corporalis, nã ex interiori dispositione corporis formatur aliquis motus in fantasia conueniens illi dispositioni, Sicut homini in quo sunt humores frigidi occurrit in somnis, quod sit in aqua vel niue. Et propter hoc medici dicunt esse somnus intendendum, ad cognoscendum interiores dispositiones. Causa autem somniorum exterior similiter est duplex. s. corporalis, & spiritualis. Corporalis quidem inquãtum imaginatio dormientis immutatur, vel ab aere continenti, vel ex impressione corporis cœlestis, vt sic appareant dormienti aliquæ fantasiæ conformes dispositioni cœlestium. Spiritualis aũt causa quandoq; est a Deo, qui ministerio angelorum aliqua reuelat in somniis. Sicut dicitur Numeri. 12. Si quis fuerit inter vos propheta Dei, in visione apparebo ei, aut per somnia loquar ad eũ. Et Iob. 33. Per somniũ in visione nocturna, qñ sopor irruit super homines, & dormiunt in lectulo, tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instituit disciplina. Quandoq; vero per operationẽ dæmonis apparent dormientibus aliquę fantasiæ, ex quibus quandoq; aliqua futura reuelant illis, qui cum eis habent pacta illicita. Sic ergo dicendũ, quòd si quis vtitur somnus ad præcognoscendum futura, secundum quòd somnia procedũt ex reuelatione diuina, vel ex causa naturali intrinseca, quantum potest talis virtus se extendere, non erit illicita diuinatio. Vnde & Ioseph interpretatus est somnia pincernę Pharaonis, & magistri pistorum diuina reuelatione Gen. 41. Et Daniel somnium regis Babilonis Dan. 2. & 4. Et medici ex causa naturali cõiecturant de infirmitate vel morte, vt dictum est. Si autem hmõi diuinatio causetur ex reuelatione dæmonum, cum quibus habentur pacta expressa, quia ad hoc inuocãtur, vel tacita, quia hmõi diuinatio ad id extenditur ad quod non põt se extendere, erit diuinatio illicita & superstitiosa. Ideo dicitur Deu. 18. Non inueniatur in te qui obseruet somnia &c. Ad ludificationem quæ fit in somnus, pertinet error illarum mulierum quæ dicunt se nocturnis horis cum Dyana & Herodiade, & aliis personis, quas Bonas res, vocant ambulare, & super quasdam bestias equitare, & multa terrarum spacia transire, & certis noctibus ad Dearum seruitium euocari, quæ vtinam solæ in sua perfidia periissent, & non multos secum ad infidelitatem suam pertraxissent &c. sicut in decretis continetur. 26. q. 6. Episcopi & eorum &c. Et post. Non omittendum quod quædam sceleratæ mulieres retro post Sathanam abeuntes, qui mẽtem quam captiuam tenet in somnis deludit, & per deuia quæq; deducit, & quod solus patitur spiritus, infideles hoc nõ animo sed in corpore euenire opinantur. Cũ quędã vetula volẽs blandire suo sacerdoti, diceret ei in ecclesia. Domine multum debetis me diligere, quia liberaui uos a morte, quia cum ego vadam cum bonis rebus, media nocte intrauimus domum vestram cum luminaribus, ego videns vos dormientem, & nudum cooperui vos, ne dominæ nostræ viderent nuditatem vestram, quam si vidissent ad mortem vos flagellari fecissent. Quæsiuit sacerdos quomodo intrauerant domum eius, & cameram cum essent fortiter serata. Tunc ait illa quòd bene intrabant domum ianuis clausis. Sacerdos aũt inuocãs eam intra cancellum clauso hostio verberauit eam cũ baculo crucis dicens. Exite hinc domina sortilega, & cum non posset exire, emisit eam sacerdos dicens. Modo videtis quam fatuę estis, quę somniorum creditis veritatẽ. Item cum in quadam parochia hoĩes talibus crederent, quidam ribaldi trãsfigurauerunt se in similitudinẽ mulierum earum assumpto habitu, & domum cuiusdam diuitis rustici cum tortitiis intrantes & choreas ducentes, suppressa voce

cane-

tanebant.Gallice.Vnem præmes,cent en rendres.Latine.Vnum accipite,centum redditæ& sic in oculis rustici domum eius euacuauerunt omnibus bonis, dicentes vxori suæ. Tace & claude oculos.Diuites erimus quia bonę res sunt,& cētuplicabunt bona nsa.

DE diuinatione quæ fit per auguria,& omina,& alias huiusmodi obseruationes exteriorum rerum,sciendū,q motus & garritus auium,vel quęcunq; dispositiones huiusmodi in rebus consideratæ, manifestum est quòd non sunt causa futurorū euentuum. Vnde ex eis futura cognosci non possunt sicut ex causis. Relinquit ergo quòd si ex eis aliqua futura cognoscantur,hoc erit inquantū sunt effectus aliquarum causarum,quæ & sunt causantes vel præcognoscentes futuros euentus.Causa autem operationum brutorum animalium est instinctus quidam quo mouentur in motu naturæ,non enim habent dominium sui actus. Hic autem instinctus ex duplici causa potest procedere.Vno modo ex causa corporali, Cum enim bruta animalia non habeant nisi animam sensitiuam, cuius potentiæ oēs sunt actus corporalium organorū,subiacet eorum anima dispositioni continentium corporum, & primordialiter cęlestium,& ideo nihil prohibet eorum operationes esse futurorum signa, inquantum conformantur dispositionibus cęlestium corporum,& aeris continentis ex qua proueniunt aliqui futuri euentus In hoc tamen duo considerari,oportet.Primum quidem vt huiusmodi operationes non extendantur nisi ad pręcognoscenda futura quę causantur per motus cęlestium corporum, vt supra dictum est.Secundo vt non extendantur nisi ad ea,quæ ęqualiter possunt ad huiusmodi animalia pertinere,consequuntur enim per cęlestia corpora cogitationem quandam naturalem & instinctum ad ea,quæ eorum naturæ sunt necessaria,sicut sunt imutationes quæ fiunt per ventos,& pluuias,& alia huiusmodi. Alio modo instinctus hmōi causantur ex causa spūali,s.vel ex Deo vt patet in colūba super Christū descendente,& in coruo qui pauit Heliam , & in ceto qui exoluit & eiecit Ionā. Vel ēt ex dęmonibus qui vtuntur hmōi operationibus brutorū animalium,ad implicandas aias vanis opinionibus Et eadem ratio videtur esse de oībus aliis hmōi, p̄terquam de hominibus,quia verba humana non accipiuntur p̄ omine,nisi subdantur dispositioni stellarum,disponuntur tamen secundum diuinam prouidentiam,& quandoq; secundum dęmonū operationem.Sic igitur dicēdum,quòd omnis diuinatio huiusmodi si extendatur vltra id ad quod potest pertingere secundum ordinem naturæ,vel diuinę prouidentiæ est superstitiosa & illicita.

DE diuinatione quæ fit per sortes videtur,quòd non sit illicita quia super illud.Ps.In manibus tuis sortes meæ.dicit Gl. Au. Sors non est aliquid mali,sed res in humana dubitatione diuinam indicans voluntatē.Præterea ea quæ in scripturis a sanctis obseruata leguntur,non videntur esse illicita,sed sancti viri tam in ve. quā in no. testamento inueniūtur sortibus vsi esse.Legitur enim Iosue. 7.quòd Iosuę ex præcepto domini indicio sortiū puniuit Acham qui de anathemate surripuerat. Saul etiam sorte filium suū Ionatham deprahendit mel comedisse.1.Reg.14.Ionas etiā a facie domini fugiens sorte deprehensus est,& in mare proiectus Ionæ.1. Zacharias ēt sorte exiit vt incensum poneret Lucæ. 1. Matthias ēt est ab Apostolis in Apostolum electus.Act.1. Ergo videtur q diuinatio sortium non sit illicita. Præterea pugna pugilum quę Monomachia dicitur,est singularis adcertatio , & iudicia ignis & aquæ quæ dicuntur vulgaria videntur ad sortes pertinere,cum per hmōi aliqua exquirantur occulta,sed hmōi non videntur esse illicita,qa & Dauid legitur cum Philisteo singulare iniisse certamen. 1. Reg. 18.Ergo videtur quòd diuinatio sortium non sit illicita.Sed cōtra est quod dr̄ in decretis.26.q.5.Sortes,quibus cuncta vos vestris discriminatis prouinciis, quas patres damnauerūt,nihil aliud,quam diuinationes vel maleficia decreuimus, quamobrem omnino illas damnari,& vltra inter christianos nolumus nominari,& ne exerceatur anathematis interdicto prohibemus.Responsio,dicendū quòd sortes propriè dicuntur,cum aliquid fit vt eius considerato euentu aliquid occultum innotescat,& siquidem quæratur indicio sortium, quid cui sit exhibēdum siue illud sit res possessa,siue honor, siue dignitas,seu pęna,aut actio aliqua,vocatur sors diuisoria. Si autem inquiratur quid agere oporteat,vocatur sors consultoria. Si vero quæratur quid sit futurum,vocatur sors diuinatoria.Actus autem hominum,qui requiruntur ad sortes, non subduntur dispositioni stellarum,nec ēt euentus ipsorum.Vnde si quis ea intentione sortibus vtatur,quasi hmōi actus humani,qui requirūtur ad sortes,secundum dispositionem stellarum sortiantur effectum , vana & falsa est opinio,& per consequens non carens dæmonum ingestione,ex quo talis diuinatio erit superstitiosa & illicita.Hac autē causa remota necesse est,quòd sortialium actuum expectetur euētus,vel ex fortuna vel ex aliqua spūali causa dirigēte.Et si quidem ex fortuna,quòd locum habere pōt solū in diuisoria sorte, non videtur habere nisi fortè vitium vanitatis. Sicut si aliqui non valentes aliquid concorditer diuidere,velint sortibus ad diuisionem vti quasi fortunæ exponentes,quis quam partem accipiat Si vero ex spirituali causa expectetur sortium indicium.Qn̄q; quidē expectatur ex dæmonibus,sicut legitur Ezech.21.quòd rex Babylonis stetit in biuio,in capite duarum viarum,commiscens sagittas interrogauit idola,& ea consuluit.Et tales sortes sunt illicitæ,& s̄m canones prohibentur. Qn̄q; vero expectatur a Deo s̄m illud. Prou. 16.Sortes mittuntur in sinum,sed a dn̄o temperantur,& talis sors secundum se nō est malum,vt dicit Aug.Potest tn̄ quadrupliciter peccatum incidere.Primo quidem,si absque vlla necessitate ad sortes recurratur,hoc enim videtur ad Dei tentationem pertinere.Vnde Ambr. dicit super Lucam.Qui sorte eligitur, humano iudicio non comprehenditur.Secundo si quis ēt ex necessitate absque reuerentia sortibus vtatur.Vnde super actus Apostolorum dicit Beda. Siqui necessitate aliqua compulsi Deū putant sortibus exemplo Apostolorum esse consulendum,videant hoc ipsos Apostolosnō nisi collecto fratrum cetu,& p̄cib. ad Deū fusis,egisse. Tertio si diuina oracula ad terrena negocia conuertantur.Vnde Au.dicit ad inquisitiones ianuarii. His qui de paginis euāgelicis sorte leguntur,& si optandum sit vt id potius faciāt,q̄ ad dæmonia consulenda concurrant,tamen ista mihi displicet consuetudo negocia sęcularia, & ad vitę huius vanitatem diuina oracula velle conuertere.Quarto si in electionibus ecclesiasticis, quæ sanctispiritus inspiratione fieri debent,aliqui sortibus vtantur. Vnde sicut Beda dicit super actus Apostolorū.Matthias ante Penthecosten ordinatus sortequęritur,s.quia nondum erat plenitudo spiritussancti in ecclesia effusa.Septem aūt dyaconi postea non sorte sed electione discipulorū sunt ordinati. Sicut aūt est in temporalibus dignitatibus, quæ ad terrena disponenda ordinantur, in quarum electione plerunq; homines sortibus vtuntur,sic & in diuisione temporalium rerū. Si vero necessitas immineat,licitum est cum debita reuerentia sortibus diuinum iudicium implorare.Vnde sicut Aug dicit in epistola ad Honoratū. Si inter Dei ministros sit disceptatio,quasi eorū persecutionis tpe,qui eorū maneant,ne fuga omnium,& qui fugiāt, ne morte omniū ecclesia deseratur,si hæc disceptatio aliter non poterit terminari,quantum mihi videtur,qui maneant & qui fugiant, sorte eligendi sunt.Aug.1.de doct. christia. dicit.Si tibi abundaret aliquid quod oporteret dari ei,qui non haberet, nec duobus dari potuisset,si tibi occurrerent duo,quorum neuter alium vel indigētia vel erga te aliqua necessitate superaret,nihil iustius faceres, q̄ vt sorte legeres cui dandum esset,quod dari vtrique non posset, & per hoc patet responsio ad primum & ad s̄m.Ad tertiū dicendum quòd indicium ferri candentis,vel aquæ feruentis ordinantur quidem ad alicuius peccati occulti inquisitionem , per aliquid qd̄ ab hoie fit,& in hoc conuenit cum sortibus, inquantum tn̄ expectat aliquis miraculosus effectus a Deo,excedit communē sortiū rōnē. Vnde huiusmodi indicium illicitum redditur,tum,quia ordinatur ad indicandum occulta,quæ diuino iudicio reseruantur,tum etiā, quia huiusmodi indicium nō est auctoritate diuina sancitū.Vnde, x.q 5.in decreto Stephani papæ dr̄.Ferri candentis vel aquæ feruētis examinatione confessionē torqueri a quolibet,sacri non cēsent canones,& quòd sanctorum patrum documento sancitum nō est, superstitiosa adinuentione non est præsumendum , spontanea eni confessione vel testium approbatione publicata,delicta habita prę oculis timore Dei concessa sunt nostro regimini iudicanda.Occulta vero & incognita illi sunt relinquēda,qui solus nouit corda filiorum hominum.Et eadem ratio uidetur esse de lege duellorum, nisi quòd plus accedit ad communem rationem sortium,inquantum non expectatur ibi miraculosus effectus,nisi fortè quando pugiles sunt valde impares vel virtute vel arte.

De superstitionibus obseruantiarum. Dist. XVIII.

DEinde considerandum est de superstitionibus obseruantiarū. Et primo de obseruantiis quę traduntur in arte notoria. Secūdo de obseruantiis quæ ordinantur ad aliqua corpora immutāda. Tertio de obseruantiis quæ ordinantur ad coniecturas de furtis,eu fortuniis,vel infortuniis assumendas. Quarto de suspensionibus sacrorum verborum ad collum De obseruantiis quæ ordinantur ad scientiam acquirendam in arte notoria,sciendum,quòd ars notoria illicita est & inefficax.Illicita quidem est,quia vtitur quibusdam ad scientiam acquirendam,quæ non habent secundum se virtutem causandi scientiam,sicut inspectione quarundam figurarū, & prolatione quorundā ignotorum verborū,& aliis huiusmodi, & ideo huiusmodi ars non vtitur his vt causis,sed vt signis, non aūt vt signis diuinitus institutis,sicut sunt sacramētalia signa,vnde relinquitur quòd superuacua signa sunt,& per consequens pertinētia ad quaedam significationum pacta cum dęmonibus placita atque federata,ergo notoria est pęnitus repudianda & fugienda christiano,sicut & aliæ artes nugatoriæ vel noxiæ supstitionis,vt Au. dicit,2.de doct.Christiana.Est ēt huiusmodi ars inefficax ad scientiam acquirendam.Cum enim per huiusmodi artem non intendatur acquisitio scientiæ per modum homini connaturalem,s. adinueniendo

uoniendo vel addiſcendo, conſequens eſt, quòd iſte effectus vel expectatur a Deo vel a dæmonibus. Certum eſt aũt aliquos a Deo ſapientię & ſcientiæ infuſionem habuiſſe, Sicut de Salomone dicit̃, 3. Reg. 3. & 2. Paral. 1. Sed dominus etiam diſcipulis ſuis dicit Lucę 21. Ego dabo oobis os, & ſapientiam, & ſcientiam cui nõ poterũt reſiſtere aduerſarii veſtri. Sed hoc donum non datur quibuſcũque non cum certa obſeruatione, ſed ſecundum arbitrium ſpiritusſancti, ſecundum Apoſt. 1. Cor. 12. Alii quidem datur per ſpiritum ſermo ſapientiæ. Alii ſermo ſcientię ſecundum eundem ſpiritum. Et poſt ſubditur. Hæc omnia operatur vnus, atque idem ſpiritus diuidens ſingulis prout vult. Ad dęmones aũt non pertinet illuminare intellectum, acquiſitio aũt ſapientiæ & ſcientiæ fit per illuminationem intellectus, & ideo nullus vnquam per dæmones ſcientiam acquiſiuit. Vnde Aug. dicit in 10. de ci. Dei ad Porphirium. Fateris qđ Etheurgicis cheletis in operationib. intellectuali animæ nihil purgationis accidit, quod eam facit idoneam ad videndum dominum ſuũ, & perſpicienda quæ vera ſunt, qualia autem omnia ſunt ſcientiarum theoreumata. Poſſunt tamen dæmones verbis hominibus colloquentes exprimere aliqua ſcientiarum documenta, ſed hæc non quęruntur per artem notoriam.

DE obſeruantiis quæ ordinantur ad immutationem corporũ, videtur quòd ſint licitæ. Quia licitum eſt vti naturalibus virtutibus corporum ad proprios effectus inducendos. Res aũt naturales habent quaſdam virtutes occultas, quarum rõ ab homine aſſignari non põt Sicut quòd adamas trahit ferrũ, & multa alia quæ Aug. enumerat. 21. de ci. Dei. ergo videtur quòd vti hmõi rebus ad corpora immutanda non ſit illicitum. Præterea. Sicut corpora naturalia ſubduntur corporibus cæleſtibus, ita ẽt corpora artificialia, ſed corpora naturalia ſortiuntur quaſdã virtutes occultas ſpeciem conſequentes ex impreſſione corporum cæleſtium, ergo etiã corpora artificialia, puta imagines ſortiuntur aliquam virtutem occultam a corporibus cœleſtibus ad aliquos effectus cauſandos, ergo vti eis & aliis hmõi non eſt illicitum. Præterea, dæmones etiã multipliciter poſſunt corpora immutare, vt dicit Aug. 3. de trin. ſed eorum virtus a Deo eſt, ergo licet vti eorum virtute ad aliquas huiuſmodi immutationes faciendas. Sed contra eſt quod Au. dicit. 3. de doctr. chriſtiana Ad ſuperſtitionem pertinent volumina vel molimina magicarum artium, & ligaturę, & remedia, quæ medicorum vera medicina condemnat, ſiue in præcantationibus, ſiue in quibuſdam notis quas characteres vocant, ſiue in quibuſdam reb' ſuſpendendis atque inſignandis. Reſponſio, dicendũ quòd in his q́ fiunt ad corporales effectus inducendos, conſiderandum eſt vtrum naturaliter videantur poſſe tales effectus cauſare. Sic enim nõ erit illicitum. Licet enim cauſas naturales adhibere ad proprios effect', dum aũt non videantur tales effectus poſſe cauſare, cõſequens eſt, quòd non adhibeantur ad hos effectus cauſandos, tanq̃ cauſę ſed ſolũ quaſi ſigna, & ſic pertinent ad pacta ſignificationum cum dæmonibus inita. Et Aug. dicit 21. de ciu. Dei. Alliciuntur dæmones per creaturas quas non ipſi ſed Deus condidit, delectabilibus pro ſua diuerſitate diuerſis, nõ aũt vt aĩalia cibis, ſed vt ſpiritus ſignis, quæ cuiuſque delectationi congruunt per varia genera lapidum, herbarum, lignorũ, aĩalium, carminum, rituum. Ad primum ergo dicendum quòd ſi ſimpliciter adhibeãtur res naturales ad aliquos effectus producendos ad quos putantur habere naturale virtutem, non eſt ſuperſtitioſum neq; illicitũ Si vero adiũgãtur vel characteres aliqui, vel aliqua nomina, vel alię quæcũq; obſeruationes, quas manifeſtum eſt naturaliter efficaciam non habere, erit ſuperſtitioſum & illicitũ. Ad ẽm dicendum quòd virtutes naturales corporũ naturaliũ conſequuntur eorũ formas ſubſtantiales quas ſortiũtur ex impreſſione cęleſtiũ corporũ. Et ideo ex eorũ impreſſione ſortiuntur quaſdã virtutes actuales. Sed corporũ artificialium formæ procedũt ex cõceptione artificis, & cũ nihil aliud ſit q̃ cõpoſitio, ordo, & figura, vt dicitur in 1. Phi. non poſſunt habere naturalem virtuté ad agendum. Et inde eſt quòd ex impreſſione cęleſtiũ corporũ nullam virtuté ſortiuntur, inquantũ ſunt artificialia, ſed ſolũ ẽm materiam naturalem, falsũ eſt ergo quod Porphyrio videbat, vt Aug. dicit 10. de ci. Dei. Herbis, & lapidibus, & animantibus, & ſonis certis quibuſdam, ac vocibus, & figurationibus, atq; figmẽtis quibuſdã ẽt obſeruatis in cęli conuerſione motib' ſyderũ fabricari in terra ab hoibus poteſtaté idoneas ſyderum variis effectibus exequendis, quaſi effectus magicarũ artiũ ex virtute celeſtium corporum prouenirent. Sed ſicut Aug. ibidem ſubdit. Totum hoc ad Dæmones pertinet ludificatores animarum ſibi ſubditarũ. Vnde & imagines quas Aſtronomicas vocant, ex operatione dæmonum habent effectum, cuius ſignum eſt, ꝙ neceſſe eſt eis inſcribi quoſdam characteres, qui naturaliter ad nihil operantur, non enim eſt figura actionis naturalis principiũ. Sed in hoc diſtant Aſtronomicæ imagines a Nigromanticis, quia in Nigromanticis fiunt expreſſæ inuocationes & fumigia quædã. Vnde pertinent ad expreſſa pacta cũ dæmonibus inita, ſed in aliis imaginibus ſunt quędã tacita per quędã pacta figurarũ ſeu characterum ſigna. Ad tertium dicendum quòd ad dominium diuinæ poteſtatis pertinet cui dęmones ſubſunt vt eis vtatur Deus ad quodcunque voluerit, ſed homini non eſt poteſtas ſuper dæmones commiſſa, vt eis vti poſſit licitè ad quodcunque voluerit, ſed ei eſt contra dæmones bellum indictũ. Vnde nullo mõ licet homini dęmonũ auxilio vti p pacta tacita vel expreſſa.

DE obſeruantiis quæ ordinantur ad coniecturas de futuris euentibus vel infortuniis aſſumẽdas, videtur ꝙ nõ ſint illicitæ. Inter alia enim euortunia hominum ſunt ẽt infirmitates, ſed infirmitates in hominibus quędam ſigna pręcedũt, quę ẽt a medicis obſeruantur: ergo obſeruare hmõi ſignificationes non videtur eſſe illicitũ. Præterea. Irrationabile eſt negare illud qđ quaſi communiter oẽs experiuntur, ꝙ aliqua tẽpora vel loca vel verba audita, vel occurſus hominum vel animalium, aut diſtorti aut inordinati actus, aliquod præſagium habent boni vel mali futuri, ergo obſeruare iſta non videtur eſſe illicitum. Præterea actus hominum, & euentus, ex diuina prouidentia diſponuntur, ẽm ordinem quendam ad quem pertinere videntur, ergo videtur ꝙ præcedentia ſint ſubſequentium ſigna. Vnde ea quæ antiquis patribus contigerunt, ſigna ſunt eorum quę in nobis complentur, vt patet per Apoſt. 1. Cor. 10 Obſeruare aũt ordiné ex diuina ꝓuidentia procedenté non eſt illicitum, ergo obſeruare hmõi præſagia non videtur eſſe illicitum. Sed contra eſt quod dicit Aug. in 2. de doct. chriſtia. quòd ad pacta cũ dæmonibus inita pertinent millia inanium obſeruationum puta ſi membrum aliquod ſalierit, ſi iunctim ambulantibus amicis lapis, aut canis, aut puer medius interuenerit. Limen calcare cum ante domum ſuam aliquis tranſit, redire ad lectum, ſi quis cũ ſe calciat ſternutauerit. Redire domum ſi procedens offenderit, cũ veſtis a ſoricibus roditur, plus timere ſuperſtitioné mali futuri, quã præſens damnum dolere. Reſponſio, dicendum quod homines oẽs huiuſmodi obſeruationes attendunt non vt quaſdam cauſas, ſed vt quædam ſigna futurorum euentuum bonorum vel malorum. Nõ obſeruantur aũt ſicut ſigna a Deo tradita, cũ non ſint introducta ex auctoritate diuina, ſed magis vanitate humana cooperante dæmonum malicia, qui nituntur animas hominum huiuſmodi vanitatibus implicare, & ideo manifeſtũ eſt oẽs hmõi obſeruantias eſſe ſuperſtitioſas & illicitas, & videntur eſſe quædam reliquiæ idolatriæ, ẽm q̃ obſeruabantur auguria, & quidam dies fauſti vel infauſti, quod quodammodo pertinet ad diuinationé, quæ fit per aſtra, ẽm quę diuerſificantur dies, niſi quòd huiuſmodi obſeruationes ſunt ſine rõne & arte, vnde ſunt magis vanæ & ſuperſtitioſæ. Ad primũ ergo dicendũ quòd infirmitatũ cauſæ procedũt in nobis ex quibus aliqua ſigna ꝓcedũt futurorũ membrorũ, q licitè a medicis obſeruantur. Vnde & ſi quis præſagiũ futurorũ euentuũ conſideret ex ſua cã, nõ erit illicitũ. Sicut ſi ſeruus timeat flagella vidés dominũ iratũ, & ſimile ẽt eſſe poſſet, ſi quis timeret nocumẽtũ alicui puero ex oculo faſcinante, ſic aũt non eſt in huiuſmodi obſeruationibus. Ad ẽm dicendũ ꝙ hoc quod a principio in iſtis obſeruationibus aliquid veri homines experti ſunt caſu accidit, ſed poſtmodũ cũ hoies incipiũt hmõi obſeruantiis ſuũ animũ implicare, multa ẽm hmõi obſeruationes euẽniũt p deceptioné dęmonũ, vt his obſeruationib. hoies implicati curioſiores ſiãt, & ſe magis ingerãt multiplicib. laqueis pnitioſi erroris, vt Aug. dicit in 2. de doct. chriſtia. Ad tertiũ dicẽdũ quòd in his populo Iudæorũ, ex quo Chriſtus erat naſciturus non ſolũ dicta, ſed ẽt facta fuerũt prohibita, vt Aug. dicit cõtra Fauſtũ. Et ideo licitũ eſt illa facta aſſumere ad noſtrã inſtructioné ſicut ſignis diuinitus datis, nõ aũt oĩa quę aguñt p diuinam prouidentiam ſic ordinantur, vt ſint futurorum ſigna, vnde ratio non ſequitur.

DE ſuperſtitionib. ſacrorũ verborũ ad collũ videtur quòd non ſint illicitæ. Nõ. n. diuina verba minoris ſunt efficaciæ cũ ſcribunt̃, q̃ cũ ꝓferunt̃, ſed licet aliqua ſacra verba dicere ad aliquos effectus puta ad ſanandũ infirmos, ſicut. Pater noſter. Aue Maria, vel qualitercunq; nomé dñi inuocet̃, ẽm illud Matth. vlti. In noie meo dæmonia eiciẽt, lin. lo. ſer. tol. ergo videtur ꝙ licitũ ſit aliqua ſacra ſcriptura collo ſuſpẽdere in remediũ infirmitatis, vel cuiuſcũque nocumẽti Pręterea verba ſacra nõ minus operantur in corporibus hoiũ q̃ in corporibus ſerpẽtũ & aliorũ aĩaliũ, ſed incãtationes quidã efficaciã habent ad reprimendũ ſerpentes, vel ad ſanãdũ q̃dã alia aĩalia. Vnde dr̃ in. Pſ. Sicut aſpidis ſur. & ob. aur. ſu. quæ nõ ex. vo. in. ſic ergo licet ſuſpẽdere ſacra verba ad remedium hoium. Præterea verbum Dei non eſt minoris ſanctitatis q̃ ſanctorum reliquiæ, ſed licet homini verbo vel ſcripto verba ſacræ ſcripturæ ad ſuã tutelã aſſumere. Vnde dicit Aug. quòd nõ minus eſt verbũ Dei q̃ corpus Chriſti, ſed licet homini reliquias ſanctorũ collo ſuſpendere, vel qualitercũq; portare, ergo ſimiliter licet homini verba ſacræ ſcripturæ ad ſuã tutelã aſſumere. Sed contra eſt qđ Chriſoſt dicit ſuper Matth. Quia aliq̃ parté euangelii ſcriptã circa collũ portant, ſed nonne quotidie euangelium in eccleſia legitur, & auditur ab hoibus? Cui ergo in aurib' poſita euangelia nihil proſunt, quõ

poſſunt

possunt eum circa collum suspensa saluare? deinde. Vbi est virtus euangelij, in figuris litterarum, an in intellectu sensuum, siue in figuris bene circa collu suspensis? si in intellectu, ergo melius in corde hominum prosunt, quam circa collum suspensa. Responsio, dicendum quòd in omnibus incantationibus vel scripturis suspēsis duo cauenda videntur. Primo quidem quid sit quod profertur vel scribitur, quia si est aliquid ad incantationes dæmonum pertinēs manifestè est superstitiosum & illicitum. Similiter ēt videtur esse cauendum si contineat ignota nomina, ne sub illis aliquid illicitū lateat. Vnde Chrys. dicit super Matth. q̄ phariseorum magnificantium fimbrias suas exemplo nunc multi aliqua nomina hebraica angelorum confingunt & scribunt & alligant quæ non intelligentibus metuenda videntur. Est etiam cauendum ne quid falsitatis contineat, quia sic eius effectus non potest expectari a Deo qui nō est testis falsitatis. Deinde secundo cauēdum est, ne cum verbis sacris contineantur ibi aliqua vana, puta aliqui caracteres inscripti, præter signum crucis, aut si spes habeatur in modo scribendi, aut ligandi, aut in quacunque huiusmodi vanitate, quæ ad diuinam reuerentiam nō pertineat, quia hoc iudicaretur superstitiosum, aliàs autem est illicitum. Vnde in decretis dicitur. 26. q. 6. c. Non liceat Christianis &c. Nec in collectionibus herbarum, quæ medicinales sunt aliquas obseruationes aut incantationes liceat attendere, nisi tantum cum symbolo diuino, aut oratione dominica, vt tantum creator omnium Deus honoretur. Ad primum ergo dicendum q̄ proferre diuina verba, aut inuocare diuinum nomen, si respect⁹ habeatur ad solam Dei reuerentiam, a qua expectatur effectus, licitū erit. Si vero habeatur respectus ad aliquid aliud vanè obseruatum erit illicitum. Ad secundum dicendum, quòd etiam in incantationibus serpentum vel quorumcunq; animalium, si respectus habeatur solummodo ad verba sacra, & ad virtutem diuinam licitum erit, sed plerunq; tales præcantationes habent illicitas obseruātias, & per demones sortiuntur effectum, & præcipuè in serpentibus, qa serpens fuit primum dæmonis instrumentū ad hominem decipiendum. Vnde dicit glosa ibidem. Notandum est, quia non laudatur a scriptura vndecunque datur in scriptura similitudo, vt patet de iniquo iudice qui rogantem viduam vix audiuit. Ad tertium dicēdum, quòd eadem ratio est de portatione reliquiarum, quia si portentur ex fiducia Dei & sanctorum quorum sunt reliquiæ, non erit illicitum. Si aūt circa hoc attenderetur aliquid aliud vanum, puta q̄ vas esset triangulare, aut aliquid huiusmodi, quod non pertineret ad reuerentiam Dei & sanctorum, esset superstitiosum & illicitum. Ad quartum dicendum, quòd Chrysost. loquitur, ibi, quādo respectus habetur magis ad figuras scriptas, quam ad intellectum verborum.

De infidelitate. Dist. XXIX.

DEinde considerandum est de errore præcipue contra fidem. Circa quod consideranda sunt quatuor. Primo de infidelitate in communi. Secundo de hæresi. Tertio de apostasia a fide. Quarto de scismate. Circa primum considerāda sunt duodecim. Primo vtrum infidelitas sit peccatum. Secūdo in quo sit sicut in subiecto. Tertio vtrum sit maximum peccatorum. Quarto vtrum omnis actio infidelium sit peccatum. Quinto de speciebus infidelitatis. Sexto de comparatione earum adinuicem. Septimo vtrum cum infidelibus sit disputandum de fide. Octauo vtrum sint cogendi ad fidē. Nono vtrum sit eis communicandum. Decimo vtrum possint christianis fidelibus preesse. Vndecimo vtrum ritus infidelium sint tolerandi. Duodecimo vtrum pueri infidelium sint inuitis parētibus baptizandi. Ad primum. s. vtrum infidelitas sit peccatum, dicendū quòd infidelitas accipitur dupliciter. Vno modo secundum purā negationem fidei, vt dicatur infidelis ex hoc solo quòd non habet fidem. Alio modo potest intelligi infidelitas secundum contrarietatem ad fidem, quia. s. aliquis repugnat auditui fidei, vel etiam cōtemnit ipsam, secundum illud Is. 50. Quis credidit auditui nostro & in hoc propriè perficitur ratio infidelitatis, & secundum hoc infidelitas est peccatum. Si autem accipiatur infidelitas secundū puram negationem, sicut in illis, qui nihil audierunt de fide, non habet rationem peccati, sed magis pœnæ, quia talis ignorantia diuinorum, ex peccato primi parentis est subsecuta. Qui autem sic sunt infideles, damnantur quidem propter alia peccata, quæ sine fide remitti non possunt, non autem damnantur propter infidelitatis peccatum. Vnde dominus dicit Ioh. 4. Si non venissem & eis locutus non fuissem, peccatum non haberent. Quod exponens Aug. dicit, q̄ loquitur de illo peccato, quo non crediderunt in Christum. Oritur autem infidelitas ex superbia, ex qua contingit quòd homo intellectum suum non vult subiicere regulis fidei, & sano intellectui patrum. Vnde Greg. dicit. 31. Mor. q̄ ex inani gloria oriuntur nouitatum præsumptiones: q̄uis posset dici, q̄ sicut virtutes theologicæ non reducuntur ad virtutes cardinales, sed sunt priores eis, ita etiā vitia opposita virtutibus cardinalibus non reducuntur ad vitia capitalia. Ad secundum. s. in quo sit infidelitas sicut in subiecto, dicēdum q̄ peccatum dicitur esse in aliqua potentia, quæ est principiū actus peccati. Actus autem peccati potest esse duplex principium. Vnum quidem prius & vniuersale, quod importat omnes actus peccatorum, & hoc principium est voluntas, quia omne peccatum est voluntarium. Aliud autem principium peccati est proprium & proximum, quod elicit peccati actum. Sicut concupiscibilis est principium gulæ & luxuriæ, & secundum hoc gula & luxuria dicūtur esse in concupiscibili. Dissentire autem, qui est proprius actus infidelitatis, est actus interius sed moti a voluntate, sicut & assentire, & ideo infidelitas sicut & fides est quidem in intellectu sicut in proximo subiecto, in voluntate autem sicut in primo motiuo, & secūdum hoc dicitur esse omne peccatum in voluntate. Ad tertium. s. vtrum infidelitas sit maximum peccatorum, dicendum q̄ omne peccatum formaliter consistit in auersione a Deo. Vnde tanto aliquod peccatum est grauius, quanto per ipsum homo magis a Deo separatur, per infidelitatem autem maxime homo a Deo elongatur, quia nec veram Dei cognitionem habet, per falsam autem cognitionem ipsius non appropinquat ei, sed magis ab eo elongatur nec potest esse quòd quantum ad quid Deum cognoscat, qui falsā opinionem de ipso habet, quia id quod ipse opinatur nō est Deus. Vnde manifestum est quòd peccatum infidelitatis est maius omnibus peccatis, quæ contingunt in peruersitate morum, secus autem est de peccatis oppositis alijs virtutibus theologicis. Licèt autē peccatum infidelitatis secundum genus suum sit maximum peccatorum, potest tamen esse minus graue alio peccato secūdum aliquas circunstantias. Vnde 6. q. 1. Vtrum catholicum pessimum in moribus, alicui hæretico, in cuius vita, præter id quod hæreticus est, non inueniunt homines quod reprehendat, præponere debeamus, nō audeo inquit Aug. præcipitare sententiam, propter hoc aūt non fuit ausus præcipitare sententiam, quia peccatum hæretici, & si sit grauius s̄m genus suum: potest tamen ex aliqua circunstantia alleuari, & econtra peccatum catholici, ex aliqua circunstantia aggrauari. Item nota quòd infidelitas habet respectum ad ea quæ sunt fidei, & ex hac parte habet rationem peccati grauissimi. Item habet ignorantiam adiunctam, & ex hac parte habet aliquam rationem excusationis, maxime quando aliquis peccat ex ignorantia, nō ex malitia. Sicut fuit in Apostolo Paulo, qui de seipso dicit primo Thim. 1. Prius fui blasphemus, & persecutor & contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. Hic etiam sciendum, quòd infidelis pro peccato infidelitatis grauius punitur, quam alius peccator, pro quocunque alio peccato, considerato genere peccati, sed pro alio peccato, puta pro adulterio si committatur ab infideli & a catholico, cæteris paribus, plus peccat catholicus, quam infidelis, tum propter noticiam veritatis, ex fide, tum etiam propter fidei sacramenta, quibus imbutus est, quibus peccando contumeliam facit. Vnde Heb. 10. Irritam quis faciens legem Moysi, duobus aut tribus testibus absque vlla miseratione, moritur, quantomagis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Ad quartum. s. vtrum quælibet actio infidelis sit peccatū, dicendum, quòd peccatum mortale tollit gratiam gratum facientē, non autem totaliter corrumpit bonum naturæ, vnde cum infidelitas sit quoddam peccatum mortale, infideles quidem gratia carēt, remanet tamen in eis aliquod bonum naturæ. Vnde manifestum est, quòd infideles non possunt operari opera bona, quæ sunt ex gr̄a. s. opera meritoria, tn̄ op̄a bona ad quæ sufficit bonum naturæ aliqui operari possunt. Vnde non oportet quòd in omni ope suo peccent, sed q̄ncunq; aliquod opus operantur ex infidelitate, tunc peccant. Sicut. n. fidelis pōt aliquod peccatū in actu cōmittere, quē nō refert ad fidei finem, vel venialiter, vel ēt mortaliter peccando, ita infidelis pōt aliquē bonū actū facere in eo q̄d non refert ad finem infidelitatis. Nec obstat verbum Apostoli Ro. 14. Omne quod non est ex fide, peccatum est. Glo. Omnis infideliū vita est peccatū. Sed tā textus q̄ glo. intelligenda sunt, vel quia vita infideliū nō pōt esse siue fide, cū peccata sine fide nō tollant, vel quia quicquid agūt ex infidelitate peccatū est. Vnde ibidē subditur, quia ois infideliter viuens vel agens vehemēter peccat. Ad quintum. s. vtrū sint plures species infidelitatis, dicendū quòd quælibet virtus consistit in hoc quòd attingat aliquā regulā cognitionis vel operationis humanæ. Attingere aūt regulā est vno modo circa vnā materiā. Sed a regula deuiare cōtingit multipliciter, & vni virtuti multa vitia opponuntur. Diuersitas aūt vitiorū, quæ vnicuiq; virtuti opponitur pōt cōsiderari dupliciter. Vno modo s̄m diuersam habitudinē ad virtutē & s̄m hoc determinatæ sunt quædā spēs vitiorū quæ opponuntur virtuti. Sicut virtuti morali opponitur vitiū s̄m excessum ad virtutē, & aliud vitiū s̄m defectum a virtute. Alio modo pōt cōsiderari diuersitas vitiorum oppositorū vni virtuti s̄m corruptionē diuersorum, quæ pertinent ad virtutē, & secundum hoc vni virtuti, puta temperantiæ vel fortitudini opponuntur infinita vitia, secundū

quòd infinitis modis contingit diuersas circunstantias virtutis corrumpi, vt a rectitudine virtutis recedatur. Vnde Pitagorici malum posuerunt infinitum. Sic ergo dicendum quod si infidelitas attendatur secundum comparationem ad fidem, diuersæ sunt infidelitatis species, & numero determinatæ. Cum .n. peccatum infidelitatis consistat in renitendo fidei, hoc potest contingere dupliciter, quia aut renititur fidei nondum susceptæ, & sic est infidelitas Paganorũ vel Gentilium, aut renititur fidei Christianæ susceptæ, vel in figura, & sic est infidelitas Iudæorum, vel in ipsa manifestatione veritatis, & sic est infidelitas Hæreticorum. Vnde in generali possunt assignari tres prædictæ species infidelitatis. Si vero distinguātur infidelitatis species secundum errores, in diuersis quæ ad fidem pertinent, sic non sunt species determinatæ infidelitatis, possunt enim errores in infinitum multiplicari, vt patet per Aug. in libro de heresibus. Et nota quòd sicut formalis ratio alicuius peccati pōt attendi dupliciter; vno modo secundum intentionem peccantis, & sic id ad qđ conuertitur peccans est formale obiectum in peccato, & ex hoc diuersificatur eius species; alio modo ꝫm rōnem mali, & sic illud bonum a quo receditur, est formale obiectum peccati, sed ax hac parte peccatum non habet speciem, immo est priuatio speciei. Sic dicendum quòd infidelitatis obiectum est veritas prima, sicut a qua recedit, sed formale obiectum, sicut ad quod conuertitur est senentia falsa quam sequitur, & ex hac parte eius species diuersificantur. Vnde sic charitas est vna quæ inheret summo bono, sunt autem diuersa vitia charitati opposita, quæ per conuersionem ad diuersa bona temporalia recedunt ab vno summo bono, & iterũ secundum diuersas habitudines inordinatas ad Deum: ita etiam fides est vna virtus, ex hoc quòd adheret vni primæ veritati, sed infidelitatis species sunt multæ, ex hoc quòd infideles diuersas falsas sententias sequuntur. Sicut autem fides est vna, quia multa credit secundum ordine ad vnum, ita infidelitas pōt esse vna ēt si in multis erret, inquantum omnia habent ordinem ad vnum, nihil tamen prohibet hominem diuersis infidelitatis errare speciebus, sicut etiam potest vnus homo diuersis vitiis subiacere, & diuersis corporalibus morbis. Ad sextum. s. de comparatione specierum infidelitatis adinuicem. s. quæ sit grauior, vtrum infidelitas Iudæorum & hereticorũ sit grauior infidelitate gētilium. Dicendum quòd in infidelitate duo possunt considerari. Quorum vnum est comparatio eius ad fidē, & ex hac parte aliquis grauius, cōtra fidem peccat qui fidei susceptæ renititur, quam qui renititur fidei nondum susceptæ. Sicut grauius peccat, qui non implet quod promisit, quam si non impleat quod nunquam promisit, & secundum hoc infidelitas hęreticorũ qui profitentur fidem euangelij & ei renituntur corrumpentes ipsam grauius peccant, quam iudæi qui fidem euangelij & Christi nunquam susceperunt. Sed quia susceperunt eius figuram in veteri lege, malè interpretantes corrumpunt, ideo etiam eorum infidelitas est grauius peccatum, quam infidelitas gentilium qui nullo modo fidem euangelij susceperunt. Aliud quod in infidelitate consideratur est corruptio eorum quæ ad fidem pertinent, & secundũ hoc cum in pluribus errent gentiles quam Iudæi, & Iudęi quā hæretici, grauior est infidelitas gētilium q̄ Iudæorũ, & Iudæorũ q̄ hæreticorum, nisi forte quorundam, puta Manicheorũ, qui ēt circa credibilia plus errant quam gentiles. Harum tamen duarum grauitatum prima præponderat secundæ, quantum ad rationē culpę, quia infidelitas habet rōnem culpæ magis ex hoc quod renititur fidei, quā ax hoc quòd non habet ea quę fidei sunt, hoc enim videtur magis ad rationem pene pertinere. Vnde simpliciter loquendo infidelitas hæreticorum est pessima. Ad septimum. s. vtrum cum infidelib⁹ sit publicè de fide disputandum, dicendum quòd in disputatione fidei duo sunt consideranda. Vnum quidem ex parte disputantis, aliud autem ex parte audientium. Ex parte quidem disputantis est consideranda intentio. Si enim disputet tanquam de fide dubitās & veritatem fidei pro certo non supponens sed argumentis expetiti intendens, procoldubio peccat tanquam dubius de fide & infidelis. Si autem disputet quis de fide ad confutandam errores vel etiā ad exercitium, laudabile est. Ex parte vero audientium considerandum ast vtrum illi qui disputationem audiunt sint instructi & firmi in fide, aut simplices & in fide titubantes. Et coram quidē sapientibus in fide firmis nullum periculum est disputare de fide, sed circa simplices est distinguendum, quia aut sunt sollicitati aut pulsati ab infidelibus, puta Iudæis, vel hæreticis, siue paganis intendentibus corrumpere in eis fidem, aut omnino non sunt sollicitati super hoc, sicut in terris in quibus non sunt aliqui infideles. In primo casu necesse est publicè disputare de fide, dummodo inueniantur aliqui sufficientes, & idonei qui errores confutare possint, per hoc enim simplices in fide firmabuntur & tolletur infidelibus decipiendi facultas, & ipsa taciturnitas eorum qui resistere deberent peruertentibus fidei veritatem, esset erroris confirmatio. Vnde in secũdo Pasto. Sicut enim incauta locutio in errorem pertrahit, ita indiscretum silentium eos, qui erudiri poterant in errorē derelinquit.

In secundo vero casu periculosum est publicè disputare de fide coram simplicibus, quorũ fides est firmior, quòd nihil diuersum audierunt ab eis qui credunt, & ideo non expedit eis vt verbum infidelium audiant disputantium contra fidem. De his igitur quæ sūt fidei disputare quasi de eis dubitando non licet, sed propter veritatem manifestandam & errores cōfutandos. Oportet enim ad fidei confirmationem aliquando cum infidelibus disputare, quandoq; quidem defendendo fidem, secundum illud. i. Pet. 4. Parati simus ad satisfactionem omni poscenti nos rationem reddere de ea, quæ in nobis est spe & fide, quandoq; aūt ad conuincendos errantes secundum illud Tyt. 1. Vt sis potens exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere. Ad octauum. s. vtrum infideles sint ad fidem compellendi, dicendum quòd infidelium quidam sunt, qui nunquam susceperunt fidem, sicut gentiles & Iudæi, & tales nullo modo sunt ad fidē compellendi vt ipsi credant, quia credere voluntatis est, sunt tamen compellendi a fidelibus si facultas assit vt fidem non impediant, vel blasphemijs vel malis persuasionibus vel ēt apertis persecutionibus, & propter hoc fideles Christi frequēter contra infideles bellum mouent, non quidem vt eos ad credendum cogant, quia si ēt eos vicissent & captiuos haberent, in eorum libertate relinquerent an credere vellent, sed propter hoc vt eos cōpellant ne fidem Christi impediant. Alij vero sunt infideles qui quādoque fidem susceperunt, & eam profitentur, sicut hæretici vel quicũque apostatę, & tales sunt ēt corporaliter compellendi vt impleāt quod promiserunt, & teneant quod semel susceperunt. Illud autē Matth. 13. de zizaniis quod dicitur paterfamilias respōdisse seruis suis quærentibus. Vis imus & colligimus ea? non, ne forte colligentes zizaniam, eradicetis simul triticum, intellexerunt quidam, prohibitam esse non quidem excommunicationem hæreticorum, sed occisionem eorum. Dicit enim Cris. Hoc dixit dominus prohibēs occisionem fieri, nec enim oportet interficere hęreticũ, quia si eos occideritis, necesse est multos sanctorum submitti. Et Aug. ad Vincentium de sa dicit. Hæc prımitus sententia mea erat, neminem ad vnitatem Christi esse cogendum, verbo esse agendum, disputatione pugnandum. Sed hæc opinio mea non contradicentium verbis ad enunciandum, sed demonstrantium sumatur exemplis. Legum enim terror ita profuit, vt multi dicant gratias domino, qui vincula nostra dirupit. Quod ergo dominus dicit, sinite vtraque crescere vsque ad messem, qualiter intelligendum sit apparet ex hoc quod subditur. Na forte colligentes zizania eradicetis cum eis simul & triticum. Vbi satis ostendit, sicut Aug. dicit contra epistolam Parmeniani. Cum metus iste non subest, id est, quando ita cuiuscũque crimen notum & omnibus execrabile apparet, vt vel nullos prorsus, vel non tales habeat defensores per quos possit scisma contingere, non dormiat seueritas disciplinæ. Ad nonum. s. vtrum cũ infidelibus sit communicandum, dicendum quòd communio alicuius personæ interdicitur fidelibus dupliciter. Vno modo in pęnā illius, cui communio fidelium subtrahitur, alio modo ad cautelā eorum quibus interdicitur, ne alij communicent. Et vtraq; causa potest accipi ex verbis Apostoli. 1. Corin. 5. Nam postquam sententiam excommunicationis protulit, subdit pro ratione. Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit, & postea rōnem subdit, ex parta pęnæ per iudicium ecclesiæ illatę, cum dicit. Nū ne de his quę sunt intus vos iudicatis, Primo igitur modo non interdicit ecclesia fidelibus communionem infidelium, qui nullo modo fidem Christianam receperunt, s. Paganorum vel Iudæorum, quia non habet de eis iudicare spirituali iudicio, sed tpali, in casu, cũ inter Christianos commorantes aliquam culpam committunt, & per fideles tēporaliter puniuntur. Sed isto modo. s. in pœnā, interdicit ecclesia fidelibus cōionem illorũ infidelium, quia fide suscepta deuiant, vel corrumpendo fidem fidelium sicut hæretici, vel ēt totaliter a fide recedēdo, sicut apostatæ. In vtroq; enim horum excommunicationis sententiam profert ecclesia. Sed quātum ad ꝫm modũ videtur esse distinguendum ꝫm diuersas cōditiones personarum, negociorũ, & tēporum. Si enim aliqui sint firmi in fide, ita quod ex cōione eorũ cũ infidelibus cōuersio infideliũ magis sperari possit q̄ fideliũ a fide auersio, nō sunt prohibendi infidelib. cōicare, q fidē nō susceperūt. s. Paganis vel Iudæis, & maxime si necessitas vrgeat. Si aūt sunt simplices & infirmi in fide, de quorũ subuersione probabiliter timeri possit, prohibēdi sunt ab infideliũ cōione, & p̄cipuè ne magnā familiaritatē cũ eis habeāt, vel absq; necessitate eis cōicēt. Ad decimũ. s. vtrum infideles possint habere prælationē, vel dñium aliquod super fideles, dicendũ, quòd circa hoc dupliciter loqui possumus. Vno modo da dñio vel plātione infideliũ sup fideles de nouo instituēda, & hoc nullo modo p̄mitti debet, cedit enī hoc in scādalũ, & in periculũ fidei. De facili enim illi qui submittūtur aliorũ iurisditioni, immutari possunt ab eis quibus subsunt, vt sequātur eorum imperium, nisi qui subsunt fuerint magnæ virtutis, & similiter infideles contemnunt fidem, & fidelium cognoscāt defectus. Et ideo Apostolus prohibuit quòd fideles non cōtēdāt Iuda

cio coram iodice infideli, & ideo nullo modo permittit ecclesia ꝙ infideles acquirant dominium super fideles, vel qualitercunq; præficiantur in aliquo officio. Alio modo possumus loqui de dominio vel prælatione iam præexistente, vbi considerandum, quòd dominium & prælatio introducta sunt ex iure humano. Distinctio autẽ fideliũ & infidelium est ex iure diuino. Ius autẽ diuinum quod est ex gratia, non tollit ius humanum, quod est ex naturali rõne. Distinctio fidelium & infidelium secũdum sa considerata non tollit dominium vel prælationem infidelium super fideles. Potest tamẽ iuste per sententiam vel ordinationem ecclesię auctoritatem Dei habentis, tale ius dominij vel prælationis tolli, quia infideles merito suę infidelitatis merentur potestatem amittere super fideles, q transferuntur in filios Dei. Sed hoc quidem ecclesia qñq; facit, qñque non facit. In illis enim infidelibus, qui ẽt temporali subiectione subiacentur ecclesiæ, & membris eius hoc ius ecclesia statuit, vt seruus Iudæorum statim factus Christianus a seruitute liberetur, nullo precio dato, si fuerit vernaculus, id est in seruitute natus. Et similiter si infidelis existens fuerit emptus ad seruitium: si autẽ fuerit emptus ad mercationem, tenetur eum infra tres menses exponere ad vendendum, nec in hoc iniuriam facit, quia cum ipsi Iudæi sint serui ecclesiæ, potest disponere de rebus eorum. Sicut & principes sæculares multas leges ediderunt erga suos subditos in fauorem libertatis. In illis vero infidelibus, qui temporaliter ecclesiæ vel eius membris non subiacent, prædictum ios ecclesia nõ statuit, sed posset sustituere de iure, & hoc facit ad scandalum vitandum. Sicut etiam Matth. 17. dominus ostendit, ꝙ poterat se a tributo excusare, quia liberi sunt filii, sed tamen mandauit tributum solui ad scandalum vitandum. Ita etiam Paulus cum dixisset, ꝙ serui dominos suos honorarent, subiungit, ne nomen domini, & doctrina blasphemetur. Ad vndecimum. s. vtrum sint ritus infidelium tolerandi, dicendum, quòd humanum regimen deriuatur a diuino regimine, & ipsum debet imitari. Deus autem quamuis sit omnipotens, & summè bonus, permittit tamen aliqua mala fieri in vniuerso, quæ prohibere posset, ne ais sublatis maiora bona ex tollerentur, vel etiam peiora mala sequerentur. Sic igitur & in regimine humano, illi qui præsunt recta aliqua mala tolerant, ne aliqua bona impediantur, vel ne aliqua mala peiora incurrantur. Sicut Aug. dicit in lib. da ordioe. Aufer meretrices de rebus humanis turbaueris omnia libidinibus. Sic igitur quamuis infideles in suis ritibus peccẽt, tolerari possunt vel propter aliquod bonũ qđ ex eis prouenit, vel propter aliquod malum quod uitatur. Ex hoc autẽ quòd Iudæi ritus suos obseruant, in quibus olim præfigurabatur veritas fidei quam tenemus, hoc bonum prouenit ꝙ testimonium fidei nostræ habemus ab hostibus, & quasi in figura nobis repręsẽtatur quod credimus, & ideo in suis ritibus tolerantur. Aliorũ vero infidelium ritus, qui nihil veritatis aut vtilitatis afferunt, non sunt aliqualiter tolerandi, nisi forte ad aliquod malum uitandum, s. ad uitandum scandalum, vel discidium, quod ax hoc posset prouenire, vel impedimentum salutis eorum, qui paulatim sic tolerati conuertuntur ad fidem. Propter hoc etiam hæreticorum & paganorum ritus aliquando ecclesia tolerauit, quando erat magna infidelium multitudo. Ad duodecimum scilicet vtrum pueri Iudæorum, vel aliorum infidelium sint inuitis parentibus baptizandi, dicendum, ꝙ maximam habet auctoritatem ecclesiæ coosuetudo, q̃ est semper in omnibus emulanda, quia & ipsa doctrina catholicorum doctorum ab ecclesia auctoritatem habet. Vnde magis est stãdum auctoritati ecclesiæ, quam auctoritati Aug. Hier. vel cuiuscũque doctorum. Hoc autem ecclesiæ vsus nunquam habuit, quòd Iudæorum filii inuitis parentibus baptizarentur, quamuis fuerint retroactis tẽporibus multi catholici principes potentissimi, vt Constantinus, & Theodosius, quibus familiares fuerunt sanctissimi episcopi, vt Siluester Constantino, & Ambrosius Theodosio, qui nullo modo prætermisissent hoc ab eis impetrare, si hoc esset cõsonũ rationi. Et ideo periculosum vr̃ hanc assertionem de nouo inducere, vt præter consuetudinem in ecclesia hactenus obseruatã filii Iudæorum inuitis parentibus baptizentur, & huius est duplex causa. Vna quidem propter periculum fidei. Si n. pueri nondum vsum rationis habentes baptismum susciperent, postmodum cum ad pfectam ætatem peruenirent, de facili possent a parẽtibus induci vt relinquerent, quod ignorantes susceperunt, quod vergeret in fidei detrimentum. Alia vero ratio est, quia repugnat iustitiæ naturali: filius n. naturaliter est aliquid patris, & primo quidem a parentib. non distinguitur secundum corpus, quamdiu in matris vtero continetur, postmodum vero postquam ab vtero egreditur, antequã vsum liberi arbitrii habeat continetur sub parentum cura, sicut sub quodam spirituali vtero, quamdiu. n. poet vsum liberi arbitrii non habet, non differt ab animali irrationali. Vnde sicut bos vel equus est alicuius, ut utatur eo cum noluerit secundum ius ciuile sicut proprio instrumento, ita de iure naturali ast quòd filius antequam habeat usum rationis, sit sub cura patris. Vnde contra iustitiam oaturalem esset, si poer antequam habeat vsum rationis, a cura pareotum subtrahatur, vel de eo aliquid ordinetur inoitis parẽtibus. Postquam autem incipit habere vsum liberi arbitrij, iam incipit esse suus, & potest quantum ad ea quæ sunt iuris diuini vel naturalis sibiipsi prouidere, & tunc est inducendus ad fidem, noo occasione sed persuasione, & potest etiam inuitis parentibus consentire fidei & baptizari, non autem antequam habeat vsum rationis. Vnde de pueris antiquorum patrum dicitur, ꝙ saluati sunt in fide parentum, per quod datur intelligi, quòd ad parentes pertinet prouidere filiis de sua salute, præcipue antequã habeant vsum rationis.

De hæresi. *Dist.* XXX.

DEinde considerandum est de hæresi, circa quam quæruntur quatuor. Primo vtrum hæresis sit species infidelitatis. Secũdo de materia circa quam habeat esse hæresis. Tertio vtrum hæretici sint tolerandi. Quarto vtrum reuertentes sint recipiendi. Ad primum. s. vtrum hæresis sit species infidelitatis dicendum, quòd nomen hæresis electionem importat, sicut dicit Hier. & habetur. 24. q. 3. hæresis græce ab electione dicitur, eo scilicet quòd vnusquisq; eam sibi eligit disciplinam, quam putat esse meliorem. Electio aũt ast eorum, quæ sunt ad finem, supposito fine. In credendis aũt voluntas assentit alicui vero, tanquam proprio bono. Vnde quod est principale verum habat rationem finis vltimi, quę autem secundaria sunt, habent rationem eorum, quæ sunt ad finẽ. Quia vero quicunque credit alicuius dicto assentit, principale videtur esse, quòd finis sit in vnaquaque credulitate ille cuius dicto assentitur, quasi autem secundaria suot ea, quæ quis tenendo vult alicui assentire. Sic igitur qui recte fidem christianam habet sua voluntate assentit Christo in his, quæ verè ad eius doctrinam pertinent. A rectitudine igitur fidei Christianæ dupliciter aliquis põt deuiare. Vno modo quia ipsi fini non vult assentire, & hic habet quasi malam volũtatem circa ipsum finem, & hoc pertinet ad speciem infidelitatis Paganorũ vel Iudæorum. Alio modo per hoc quòd intẽdit quidẽ Christo assentire, sed deficit in eligendo ea, quæ verè sunt a Christo tradita, sed ea quæ sibi propria mens suggerit, & ideo hæresis est infidelitatis species, pertinens ad eos qui fidem Christi confitentur, sed eius dogmata corrumpunt. Et oota quòd vitia habent speciem ex fine proximo, sed ex fine remoto habent genus & causam. Sicut cum aliquis mechatur vt furetur, est ibi quidem species mechia ex proprio fine siue ex obiecto. Sed ex fine vltimo ostenditur, ꝙ mechia ex furto oritur, & sub eo cõtinetur sicut effectus sub causa, vel sicut species sub genere. Vnde & similiter in proposito, finis proximus hæresis est adhęrere falsę sententię proprię, & ex hoc speciem habet, sed ex fine remoto ostenditur causa eius, s. ꝙ oritur ex superbia vel cupiditate. Dicit enim Aug. in libro de vtilitate credẽdi, quòd hęreticus est, qui alicuius temporalis commodi & maximè gloriæ principatusq; sui gratia falsas aut nouas opiniones aut gignit aut sequitur. Ad secundum. s. circa quæ sit hæresis, dicendũ, quòd de hæresi nunc loquimur, secundum quòd importat corruptionem fidei Christianę. Non aũt ad corruptionẽ fidei Christianę pertinet si aliquis habeat falsam opinionem, in his q̃ non sunt fidei, puta in geometralibus, vel ẽt in aliis huiusmodi q̃ omnino ad fidem pertinere non possunt, sed solum aliquis habet falsam opinionem circa ea quæ ad fidem pertinẽt, ad quam aliquid pertinet dupliciter. Vno modo directè & principaliter, sicut articuli fidei. Alio modo indirectè & secũdario, sicut ea ex quibus sequitur corruptio alicuius articuli, & circa vtraq; potest esse hęresis. Vnde dicit Hier. Quod quicunq; scripturam intelligit aliter quam spiritu sancti sensus efflagitat, a quo scripta est, licet ab ecclesia non recesserit, tamen hæreticus appellari põt. Illa aũt dicitur aliter exponere scripturam quam spiritussanctus efflagitet, qui ad hoc expositionẽ sacræ scripturæ retorquet, quòd contrariatur ei, quod est per spiritumsanctũ reuelatum. Vnde dicitur Ezech. 13. de falsis prophetis qui perseuerauerunt cõfirmare sermonem. s. per falsas expositiones scripturæ sacræ. Inueniuntur aũt qñq; sacri doctores circa ea, quæ ad fidem pertinent dissentire, sicut Aug. & Hier. circa cessationẽ legalium, & tamen hoc est absq; vitio hæreticæ prauitatis. Quia sicut dicit Aug. 27. q. 3. Si qui sententiam suam, quam falsam atq; peruersam nulla pertinaci animositate defendunt, quærũt aũt tãta sollicitudine veritatẽ, parati corrigi cũ inuenerint, nequaq̃ sunt inter hęreticos deputandi, quia. s. nõ habent electionẽ contradicentẽ ecclesiæ doctrinæ. Sic igit̃ aliqui doctores dissensisse videntur, vel ẽt circa ea qoorũ nihil ad fidem pertinet, vtrum sic vel aliter teneat, vel ẽt in quibusdã ad fidem pertinentib. quæ nondum erãt per ecclesiam determinata. postquam autem essent auctoritate vniuersalis ecclesiæ determinata, si quis tali ordinationi pertinaciter repugnaret, hæreticus censeretur. Quæ quidem auctoritas principaliter residet in summo Pontifice. Dicitur. n. 4. q. 1. Quotiens fidei ratio ventilatur, arbitror oẽs fratres nostros, & coepiscopos nõ nisi ad

ad Petrum .i. sui nominis & honoris auctoritatem referri debere. Contra cuius auctoritatẽ nec Hier. nec Aug. nec aliquis sacrorũ doctorum suam sententiam defendit. Vnde dicit Hier. Hæc est fides papa beatissime, quã in catholica didicimus ecclesia, in qua si minus peritẽ, aut parum cautẽ fortẽ aliquid positum est, cupimus a te emendari, qui Petri fidem, & sedem tenes. Si aũt hęc nostra cõfessio Apostolatus tui vnius iudicio comprobatur, quicunque me culpare voluerit se imperitum vel maliuolum, vel etiam non catholicum, sed hęreticum comprobabit. Ad tertium. s. vtrum hęretici sint tolerandi, dicendum, quòd circa hereticos duo considerant. Vnum quidem ex parte ipsorum, aliud vero ex parte ecclesiæ. Ex parte quidem ipsorum est peccatum per quod meruerunt nõ solũ ab ecclesia, per excommunicationem separari, sed etiam per mortem a mundo excludi. Multo enim grauius est corrumpere fidem, per quam est animę vita, quam falsare pecuniam, per quam tẽporali vitæ subuenitur. Vnde si falsarii pecuniæ, vel alii malefactores statim per sæculares principes iustæ morti traduntur, multomagis hæretici statim exquo de hæresi conuincuntur possunt non solum excommunicari sed etiam iustè occidi. Ex parte aũt ecclesiæ est misericordia ad errantium conuersionem. Et ideo non statim cõdẽnat, sed post primam & secundam correptionem, ut Apostolus dicit. Postmodum uero si adhuc pertinax inuenitur, ecclesia de ipsius conuersione non sperans aliorum saluti prouidet, eum ab ecclesia separando per excommunicationis sententiam, & ulterius relinquit eum iudicio sæculari, a mundo exterminandum per mortem. Dicit enim Hier. 24. q. 3. Secandæ sunt putridæ carnes, & scabiosa ouis a caulis repellenda, ne tota domus, massa, & corpus, & pecora corrumpatur, ardeat, putrescat, & intereat. Arrius in Alexandria una scintilla fuit, sed quoniam non statim oppressus est, totum orbem eius flamma populata est. Ad quartum. s. utrum reuertentes ab hæresi sint recipiendi, dicendum quòd ecclesia secundum diuinam institutionem charitatem suam extendit ad omnes non solum amicos, uerumetiam inimicos, & persequentes, secundum illud Matth. 5. Diligite inimicos uestros, benefacite his qui oderunt uos. Pertinet autem ad charitatem, ut aliquis bonum proximi uelit & operetur. Est autem duplex bonum. Vnum quidẽ spirituale. s. salus animæ, quòd principaliter respicit charitas, hoc enĩ quilibet ex charitate debet alii uelle. Vnde quantum ad hoc hæretici reuertentes ad fidem quotienscunque relapsi fuerint ab ecclesia recipiuntur ad penitentiam, per quam impenditur eis uia salutis. Aliud est bonum quod secundariò respicit charitas. s. bonum temporale, sicuti est uita corporalis, possessio mundana, & bona fama, & dignitas ecclesiastica siue secularis. Hoc. n. non tenemur ex charitate aliis uelle nisi in ordine ad salutem æternam, & eorum, & aliorum. Vnde si aliquid de huiusmodi bonis existens in uno, impedire posset æternam salutem in multis, non oportet quòd ex charitate huiusmodi bonum uelimus ei, sed potius quòd uelimus illo carere, tum quia salus ęterna præferenda est bono temporali, tum etiam quia bonum multorum præfertur bono unius. Si autem reuertentes semper reciperẽtur ut conseruarentur in uita & aliis temporalibus bonis, posset in prę iudicium salutis aliorum hoc esse, tum quia si relaberentur alios inficerent, tum etiam quia si sine pena euaderent, aliqui securius in hæresim laberentur. Dicitur. n. Eccl. 9. Ex eo quòd non cito profertur contra malos sententia, absque ullo timore filii hominum perpetrant mala. Et ideo ecclesia primo quidem reuertẽtes ad fidem ab hęresi non solum recipit ad pœnitentiam, sed conseruat eos in uita interdum, & restituit eos dispensatiuè ad ecclesiasticas dignitates, quas prius habebant si uideantur uere conuersi. Et hoc pro bono pacis frequenter legitur esse factum. Sed quando recepti interdum relabuntur, uidetur esse signum inconstantiæ eorum circa fidem, & ideo ulterius redeuntes recipiuntur quidem ad pęnitentiam, non tamen ut liberentur a sẽtentia mortis, unde non est similis ratio de hæreticis relapsis, & aliis infidelibus, qui nunquam fidem susceperunt, quia in istis apparet signum inconstantiæ circa fidem, in aliis autem non apparet. item & si dominus semper recipiat pœnitentes, secundum illud Ezech. 18. Quacunque hora ingemuerit peccator &c. Et Hiere. 3. in persona domini. Fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me, & ego recipiam te dicit dominus, tamen hoc ecclesia non potest imitari, Deus enim scrutator est cordium, & uere reuertentes cognoscit. Ecclesia uero, quia non nouit occulta cordiũ sed necesse habet de his quæ patent exterius iudicare, præsumit eos non uere reuerti. Qui cum recepti fuissent iterum sunt relapsi, & ideo uiam salutis eis non denegat, sed a mortis periculo non tuetur. Hoc etiam intelligendum, quòd licet unusquisque peccatum in se commissum remittere teneatur, propter quod Petro dictũ est Matth. 18. Non dico tibi septies, sed usque septuagesiessepties. Per qđ datur intelligi secundum expositionem Hieronymi, quòd quotiẽscunque quis peccauerit, est ei dimittendum, tamen non est ita de peccato in proximum commissum, quod nõn est nostri arbitrii dimittere, sicut dicit Hier. sed in hoc est modus a lege statutus secundum quòd congruit honori Dei, & vtilitati proximi.

De Apostasia

DEinde considerandum est de apostasia. Circa quam considerandi sunt duo. Primo vtrum apostasia ad infidelitatẽ pertineat. Secundò vtrum subditi propter apostasiam a fide absoluantur, a dominio præsidentium apostatarum. Ad primum dicẽdum, quòd apostasia importat retrocessionem quandam a Deo. Quę quidem diuersimodè fit secundum diuersos modos, quibus homo Deo coniungitur. Primo namq; coniungitur homo Deo per fidem. Secundo per debitam & subiectam voluntatem ad obediendum præceptis. Tertio per aliqua specialia ad supererogationem pertinentia sicut per religionem, & clericaturam, vel sacrum ordinem. Remoto autẽ posteriori remanet prius, sed non conuertitur. Contingit ergo aliquem apostatare a Deo recedendo a religione quam professus est, vel ab ordine quem suscepit, & hoc dicitur apostasia religionis vel ordinis. Contingit etiam aliquem apostatare a Deo per mentem repugnantem diuinis mandatis, quibus duabus apostasijs existentibus, adhuc potest remanere homo Deo coniunctus per fidem. Sed si a fide discedat, tunc omnino a Deo retrocedere videt, & ideo simpliciter & absolutę est apostasia, per quam aliquis discedit a fide quæ uocatur apostasia perfidię. Et per hunc modum apostasia simpliciter dicta ad infidelitatem pertinet. Nec importat determinatam speciem infidelitatis, sed quandam circunstantiam aggrauantem, secundum illud 2. Peter 2. Melius erat veritatem non agnoscere, quam post agnitam retroire. Sciendum autem quòd ad fidem pertinet non solum credulitas cordis, sed etiam protestatio exterior fidei per exteriora verba vel facta, nam consensus est actus fidei, & per hunc modum quædam exteriora verba vel opera ad infidelitatem pertinent, inquantum sunt infidelitatis signa per modũ quo signum sanitatis sanũ dicitur. Vnde illud Prou. 6. Homo apostata, vir inutilis graditur ore peruerso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malum, & omni tempore iurgia seminat. Et si possit intelligi de qualibet apostasia, tamẽ verissimè conuenit in apostasia a fide. Quia .n. fides est primum fundamentum sperandarum rerum. Et sine fide impossibile est placere Deo, sublata fide nihil remanet in homine, quod possit esse vtile ad salutem æternam. Et propter hoc primo dicitur apostasia vir inutilis. Fides autem est vita animę, secundum illud Rom. 1. Iustus ex fide viuit. Sicut ergo sublata vita corporali membra & partes hominis a debita dispositione recedũt, ita sublata vita iustitiæ, quę est per fidem apparet inordinatio in omnibus membris, & primo quidem in ore. per quod maximè manifestatur cor, secundo in oculis, tertio in instrumentis motus, quarto in voluntate, quæ ad malum tendit, & ex his sequitur, quòd iurgia seminet alios intendẽs separare a fide, sicut & ipse recessit. Ad secũdum. s. vtrum princeps propter apostasiam a fide amittat in subditos quin teneantur ei obedire, dicendum quòd infidelitas sicut supradictum est secũdum seipsam non repugnat dominio, eo quod dominium introductũ est de iure gentium, quod est ius humanum. Distinctio autem fidelium & infidelium est secundum ius diuinum, per quod non tollitur ius humanum. Sed aliquis per infidelitatem peccans põt sententialiter ius dominii amittere, sicut & quandoq; propter alias culpas. Ad ecclesiam autem non pertinet punire infidelitatem in illis qui nunquam fidem susceperunt, secundum illud Apostoli. 1. Corint. 5. Quid mihi de his qua foris sunt iudicare, sed infidelitatem illorum qui fidem susceperunt potest sententialiter punire, & conuenienter in hoc puniuntur, quòd subditis fidelibus dominari nõ possunt. Hoc enim contingere posset in magnam fidei corruptionẽ quia vt dictum est homo apostata suo corde machinatur malũ, & iurgia seminat intendens homines separare a fide, & ideo quam cito aliquis per sententiam denunciatur excommunicatus, propter apostasiam a fide, ipso facto ipsi subditi sunt absoluti a dominio eius, & iuramento fidelitatis quo ei tenebantur. Vnde extra dicit Greg. septimus. Nos vitæ sanctorum prædecessorum statuta tenentes eos, qui excommunicatis fidelitate aut sacramento sunt astricti, auctoritate apostolica absoluimus, & ne sibi fidelitatem obseruent modis omnibus prohibemus, quousque ad satisfactionem veniant. Apostatę autem sunt excommunicati sicut & hæretici, vt dicitur extra Ad abolendã. Legimus tamen fideles obediuisse apostatis. sicut dicit Ambrosius ꝙ Iulianus Imperator licet esset apostata, habuit tamen sub se Christianos multos quibus cum dicebat Producite aciẽ pro defensione reipublicæ, obediebant ei. Sed illo tẽpore ecclesia in sui nouitate nondum habebat potestatem terrenos principes compescendi, & ideo tolerauit fideles Iuliano apostatæ obedire in his, quæ non erant contra fidem, vt maius fidei periculum vitaretur. Legimus ẽt multos sanctos infidelibus obediisse, & seruisse. Sicut Ioseph Pharaoni. Daniel Nabuch. Et Mardocheus Assuero. Sed alia ratio est de infidelibus, qui nunquam fidẽ susceperunt, & de apostatis, vel hæreticis relapsis vt dictum est.

De

De scismate.

DEinde considerandum est de scismate. Circa quod considerãda sunt quatuor. Primo vtrum scisma sit spirituale peccatũ. Secundo vtrum sit grauius infidelitate. Tertio de potestate scismaticorum. Quarto de pœna eorum. Ad primum. s. utrum scisma sit spirituale peccatum, dicendum, quod sicut Isid. dicit in li. Eth. Nomen scismatis a scissura uocatum est. Scissio autem unitati opponitur. Vnde peccatum scismatis dicitur, quod directè & per se opponitur unitati. Sicut enim in rebus naturalibus id quod est per accidens non constituit speciem, ita etiam nec in rebus moralibus, in quibus id quod est intentum est per se. Quod autem sequitur præter intentionem est quasi per accidens. Et ideo peccatum scismatis propriè est spirituale peccatum, ex eo quòd intendit se ab unitate separare quam charitas facit, quæ non solum alteram personam alteri unit spirituali dilectionis uinculo, sed etiam totam ecclesiam in unitate spiritus. Et ideo propriè scismatici dicuntur, qui propria sponte & intentione se ab unitate ecclesiæ separant, quæ est unitas principalis. Nam unitas particularis aliquorum adinuicem, ordinatur ad vnitatem ecclesiæ, sicut compositio singulorum membrorum in corpore naturali ordinatur ad totius corporis unitatem. ecclesiæ autem unitas in duobus attenditur. s. in connexione membrorum ecclesiæ ad inuicem, seu in communicatione, & iterum in ordine omnium membrorum ecclesiæ ad unum caput, secundum illud. Col. 2. Inflatus sesu carnis suę & non tenens caput ex quo totum corpus per nexus & connexiones subministratum & constructum crescit in augmentum Dei. Hoc autem caput est ipse Christus, cuius uicem in ecclesia gerit summus pontifex, & ideo scismatici dicuntur qui subesse renuunt sũmo Pontifici, & qui membris ecclesię eidem subiectis communicare recusant. Per alia quidem peccata diuiditur homo a Deo, sicut dicitur Is 49. Peccata uestra diuiserunt inter uos & Deum uestrum. Sed hoc est per accidens & præter intentionem peccantis, accidit ex inordinata conuersione eius ad commutabile bonum, & ideo non est scisma per se loquendo. Item licet omne peccatũ mortale sit celestium inobedientia mandatorum, sicut ait. Ambr. tamen non obedire præceptis ecclesiæ cum rebellione quadam cõstituit scismatis rationem, dico autem cum rebellione, cum pertinaciter præcepta contemnit, & iudicia eius subire recusat. Hoc autem non facit quilibet peccator. Vnde non omne peccatũ est scisma. Est autem differentia inter scisma & hæresim, quia secundum Aug. contra Faustum. Scisma est eadem opinantẽ, atq; eodem ritu colentem quo cæteri, solo congregationis delectari discidio. Heresis vero diuersa opinatur ab his quæ catholica credit ecclesia. Distinguuntur hæresis & scisma secundum ea quibus vtrunque per se & directe opponitur. Nam hæresis per se opponitur fidei. Scisma autem per se opponitur vnitati ecclesiasticæ charitatis. Et ideo sicut fides & charitas sunt diuersæ virtutes, quamuis quicunque careat fide chareat charitate, ita etiam scisma & hæresis sunt diuersa vitia, quamuis quicunque est hæreticus sit etiam scismaticus, sed non conuertuntur. Et hoc est quod dicit Hier. in epistola ad Galathas. Inter scisma & hæresim hoc interesse arbitror, quòd hęresis peruersum dogma habet, scisma ab ecclesia separat, & tamẽ sicut amissio charitatis est via amittendi fidem, secundum illud. 1. Th. 6. A quibusdam aberrantes. s. a charitate, & aliis huiusmodi conuersi sunt in vaniloquium, ita etiam scisma est via ad hæresim. Vnde Hier. ibidem subdit, ꝙ scisma in principio aliqua in parte potest intelligi diuersum ab hæresi. Cæterum nullum scisma est nisi sibi aliquam hæresim confingat, vt rectè ab ecclesiæ vnitate recessisse videatur. Ad secundum. s. vtrum scisma sit grauius peccatum infidelitate, dicendum ꝙ grauitas peccati dupliciter potest cõsiderari. Vno modo secundum suam speciem. Alio modo secundũ circunstantias. Et quia circunstantiæ particulares sunt, & infinitis modis variari possunt, quando quæritur in communi, de duobus peccatis quod sit grauius, intelligenda est quęstio de grauitate, quę attenditur secundum genus aut speciem peccati, genus autem aut species peccati attenditur ex obiecto, & ideo illud peccatum quod maiori bono contrariatur, est ex suo genere grauius peccatum, sicut peccatum in Deum, quam peccatum in proximum. Manifestum est autem quòd infidelitas est peccatum contra ipsum Deũ, secundum quòd ipse est veritas prima cui fides innititur, Scisma aũt est contra ecclesiasticam vnionem, quæ est quoddam bonum participatum, & minus quam sit ipse Deus. Vnde manifestum est quòd peccatum infidelitatis ex suo genere est grauius quam peccatum scismatis, licet possit contingere, quòd aliquis scismaticus grauius peccet, quam quidam infidelis, propter maiorem contemptum, vel propter maius periculum quod inducit, vel propter aliquid huiusmodi. Legitur tamen grauius esse punitum peccatũ scismatis, quam peccatum hæresis, vel idolatriæ, quod attestari videtur grauitati peccati, secundum illud Deu. 26. Secundum mensuram delicti, erat & plagarum modus. Quod autem grauius punitũ fuerit peccatum scismatis, patet Numeri. 26. Si nouam rem fecerit dominus, vt aperiens terra, os suum deglutiat eos, & omnia quæ ad eos pertinent, descenderintq; viuentes in infernum, scietis ꝙ blasphemauerunt dominum. Item decem tribus quæ vitio scismatis a regno Dauid recesserunt, grauissimè sunt punitæ, sicut habetur 4. Reg. 17. Peccatum vero infidelitatis vel idolatriæ humana manu gladio punitum est Exo. 32. cuius ratio est, quia iam manifestum erat per legem susceptã ꝙ erat vnus Deus, & quòd non erant alij Dij colendi, & hoc erat apud eos per multiplicia signa confirmatum, & ideo non oportebat ꝙ peccantes contra hanc fidem punirentur miraculosa, aliqua sola pęna, sed solum communi. Sed nõ erat sic notum apud eos ꝙ Moyses deberet esse semper eorũ princeps, & ideo rebellantes eius principatui oportebat miraculosa & inconsueta pęna puniri. Vel potest dici, quòd peccatum scismatis quandoq; grauius est punitũ in populo illo, quia erat ad seditiones & scismata promptus, Dicitur enim Esdrę 4. Ciuitas illa a diebus antiquis aduersus regem rebellat, & seditiones & prælia concitantur in ea. Pœna autem maior quandoq; infligitur pro peccato magis consueto. Nam pęnę sunt medicinæ quædam ad arcendũ homines a peccato, tamen vbi est maior pronitas ad peccandum debet seuerior pęna adhiberi. Decem autem tribus non fuerunt solum punitæ pro peccato scismatis, sed etiam pro peccato idolatriæ. Item sicut bonum multitudinis est maius, quam bonum vnius, qui est de multitudine, ita est minus quam bonum extrinsecũ ad quod multitudo ordinatur. Sicut bonum ordinis exercitus est minus, quam bonum ducis. Et similiter bonum ecclesiasticæ, vnitatis cui opponitur scisma, est minus quam bonum veritatis diuinę cui opponitur infidelitas. Item licet scisma opponatur charitati, & infidelitas fidei, quę minor est, hoc tamen non prohibet quin infidelitas sit grauior, quia charitas habet duo obiecta. Vnum principale. s. bonitatem diuinam, & aliud secundarium, s. bonum proximi. Scisma autem & alia peccata quæ sunt in proximum opponũtur charitati quantum ad secundarium bonum, quod est minus q̃ bonum fidei, quod est ipse Deus. Et ideo ista peccata sunt minora quam infidelitas. Sed odium Dei quod opponitur charitati, quantum ad principale obiectum, non est minus, tamen inter peccata q̃ sunt in proximum, peccatum scismatis videtur esse maximũ, quia est contra spirituale bonum multitudinis. Ad tertium. s. vtrum scismatici habeant aliquam potestatem, dicendum ꝙ duplex est spiritualis potestas. Vna quidam sacramentalis, alia iurisdictionalis. Sacramentalis quidem potestas est, quæ per aliquam consecrationẽ confertur. Omnes aũt consecrationes ecclesię sunt immobiles manente re quæ consecratur, sicut patet ẽt in rebus inanimatis. Nã altare semel consecratum, non consecratur iterum nisi fuerit dissipatum, & ideo talis potestas ẽm suam essentiam remanet, qui per cõsecrationem est eam adeptus, q̃diu viuit siue in scisma siue in hæresim labatur, quod patet ex hoc quòd rediens ad ecclesiã nõ iterũ consecratur. Sed quia potestas inferior non debet exire in actũ nisi ẽm ꝙ mouetur a potestate superiori, vt ẽt in rebus naturalibus patet. Inde est ꝙ tales vsum potestatis amittunt, ita etiam quòd non licet eis sua potestate vti. Si tñ vsi fuerint, eorum potestas effectum habet in sacramentalibus, quia in his homo non operatur nisi sicut instrumentum Dei. Vnde effectus sacramentales nõ excludunt ꝑꝑ culpam quancunq; conferentis sacramentum. Potestas aũt iurisdictionalis est quæ ex simplici iniunctione hominis confertur, & talis potestas non immobiliter adheret. Vnde in scismaticis & hæreticis non manet, vnde non possunt absoluere nec excommunicare, nec indulgentias facere, aut aliquid hmõi, quia si fecerint, nihil est actum. Cũ ergo dicitur tales non habere potestatẽ spũalẽ, intelligendum est vel de potestate secunda, vel si referatur ad primã potestatẽ, non est referendũ ad ipsam essentiã potestatis, sed ad legitimũ vsum eius. Ad quartũ. s. de pęna scismaticorũ, dicendũ ꝙ ꝑ quæ peccat quis, per ea debet puniri, vt dicitur Sap. 11. Scismaticus aũt vt ex dictis patet, in duobus peccat. In vno quidẽ, quia separat se a communione membrorum ecclesiæ, & quantum ad hoc cõueniẽs pęna scismaticorũ est vt excommunicentur. In alio vero quia subdi recusant capiti ecclesiæ & quia coherceri nolunt per spiritualẽ potestatem ecclesiæ, iustum est vt potestate temporali cohereceantur. Et quia pęnæ vitæ præsentis medicinales sunt, ideo qñ vna nõ sufficit ad coherendũ hoiem supadditur altera. Sicut & medici diuersas medicinas corporales apponunt, qñ vna nõ est efficax, ita ẽt ecclesia, qñ aliquis per excommunicationem sufficienter nõ reprimitur, adhibet cohertionẽ brachii sæcularis. Sed si vana pęna sit sufficiens, non debet alia adhiberi. Quantum aũt excommunicentur scismatici, tamen in articulo necessitatis posset aliquis recipere baptismum a scismatico, sicut dicit Aug. in libro cõtra Donatistas, quia melius est de hac vita cum signo Christi exire a quocunq; detur ẽt si sit Iudæus vel paganus, q̃ sine hoc signo quod per batismũ confertur. Itẽ per excommunicationem vero interdicitur illa cõicatio, per q̃ aliquis salubrib. monitis diuisos reducit ad ecclesiæ vni

tatem, cum & ipsa separatio quodammodo eos reducit, dũ de sua separatione confusi, quandoq; ad pœnitentiam adducuntur.

De impugnatione veritatis agnitæ. Lect. XXXI.

DEinde considerandum est de impugnatione veritatis agnitæ, qua, si aliquis ex certa malicia veritati procaciter aduersatur. Est autem triplex veritas, videlicet veritas vitę, doctrinæ, & iustitię. Veritas vitæ consistit in humili sui reputatione, quia qui se putat aliquid esse cum nihil sit, ipse se seducit. 2. Corinth. 6. Superbus se reputat aliquid esse, humilis se iudicat nihil esse. Nam quanto se magis discutit, & defectus suos agnoscit, tanto se minus esse, & minus valere cognoscit. Bern. Humilitas est virtus, qua homo verissima sui cognitione, ipse sibi vilescit, hæc est via veritatis, sicut ait Psal. Deduc me in via tua. s. humilitatis, & ingrediar in veritate tua. Si hanc viam dimisisti a veritate cadendo, sicut de diabolo dominus dicit Ioh. 4. Ille in veritate non stetit, ora cum propheta dicens. Viam iniquitatis amoue a me. Quomodo Et in lege tua miserere mei. alia. s. lege quam dedisti delinquentibus in vias id est delinquentibus veritatem, quorum vnus ego sum, qui a veritate cecidi. Sed nunquid quæ cecidit non resurget? vtique, propter hoc viam veritatis elegi, id est humilitatem cordis, me miserum sentiendo, & humilitatem oris peccata propria confitendo, secundum illud Eccl. 4. Pro anima tua non confundaris dicere verum. Est enim confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gratiam & gloriam. De confessione infra. Secundo veritas vitæ consistit in fideli dilectione Dei, videlicet & proximi. Dilectio Dei facit Deo deuote seruire, & ipsum feruenter & fideliter adorare, secundum illud Ioh. 4. Spiritus est Deus, & eos qui adorant, in spiritu & veritate oportet adorare. Dilectio proximi facit verè sine fictione ipsum diligere, bonum eius optare, & eius miserijs condolere. Ideo dicitur. 1. Iohan 3. Non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate, vt & veritas dilectionis sit in corde, & probatio dilectionis in opere. Ideo Prou. 14. Misericordia & veritas non te deserant. Et 16. Misericordia & veritate redimitur iniquitas. Tertio veritas vitæ consistit in sancta operatione, siue in sanctorum operum actione. Isai. 37. Memento domine quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim. Quarto consistit in aduersorum forti perpessione, vt s. homo in aduersis a veritate non deficiat. Sicut legimus de Thobia, qui in captiuitate positus veritatis viam non deseruit. Tho. 1. Veritas vitæ a mundanis multipliciter impugnatur, superbiendo, de se inaniter præsumendo, peccata sua non confitendo humiliter, sed potius occultando, vel improbè defendendo, proximos non verè sed simulatorie diligendo, eisque in necessitate nec subueniendo, nec etiam compatiendo. Ideo bene dicitur Oseæ 4. Non est veritas, non est misericordia, non est scientia Dei in terra. Nec mirum quia spiritum veritatis mundus non potest accipere Ioan. 14. Vnde multi peruersi homines leguntur viros sanctos impugnasse, pro veritate vitę, pro eo quod eorum vitam pessimam arguebant. Vt Ioseph venditus fuit a fratribus, quia accusauit eos apud patrem crimine pessimo. Gen. 38. Iratus est rex Saul contra Ionathan filium suum, quia Dauid qui vere innocens erat excusabat. 2. Regu. 20. Item Achab oderat Micheam &c. require infra. Item quia Iohannes arguebat Herodem dicens. Non licet tibi habere vxorem fratris tui, ad preces Herodiadis misit eum in carcerem & decollauit Matthæum. 14.

VEritas doctrinæ consistit in loquendo veraciter. Zacha. 8. Loquimini veritatem, vnusquisque cum proximo suo. Idem Eph. 4. Item in docendo seu exhortando vtiliter. Matth. 22. Magister scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces. 2. Thi. 2. Sollicite cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, recte tractantem verbum veritatis. Item in corripiendo fideliter. 2. Thi. 2. Seruum domini non oportet litigare sed mansuetum esse ad omnes, cum modestia corripientem eos, qui resistunt veritati, nequando det eis Dominus pœnitentiam ad cognoscendum veritatem. Item in defendendo viriliter, vt. s. homo veritatem doctrinæ defendat contra hereticos, & alios infideles, sicut fecerunt sancti martyres vsque ad mortem. Sicut dixit dominus stans coram Pilato imminente passione. Ioh. 18. In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. Prouer. 12. Labium veritatis firmum erit in perpetuum. Econtra multipliciter impugnatur hæc veritas, quia multi veritatem odiunt. Vnde Gal. 4. Inimicus factus sum vobis verum vobis dicens. Inde est illud vulgare prouerbium. Veritas odium parit. Item veritatem non audiunt. 2. Thi. 4. Erit tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt &c. Sequitur. Et a veritate quidem auditum auertent &c. Item veritatem non loquuntur, quoniam non est in ore eorum veritas. Sciendum autem quòd multi veritatem non loquuntur, alii quidem præ pudore confusionis male retrahente, Alii prę timore malè humiliante, Alij ex amore malè inflammante, alii ex dolore mentem desolante. Primo quidem aliqui non loquuntur veritatem præ pudore malè retrahente. Sicut mulier suspecta de adulterio, non audet recognoscere ne confundatur. Et multi nõ audent confiteri peccata sua, vnde minora dicunt, & subticent turpiora, vel non plenè, vel non planè & nudè dicunt. Contra quos dicitur Eccles. 4. Pro anima tua &c. vt supra. Item prælatus vel prædicator malam habens vitam, & multorum conscius peccatorum non audet corripere de peccatis, in quibus se culpabilem esse sentit. Sicut super illud psal. Ne auferas de ore meo verbum veritatis vsquequaque, dicit Glos. Obmutescet eloquentia, si rea sit conscientia, quasi diceret. Non me permittas malam habere vitam, propter quam non audeam dicere veritatem. Alii veritatem non loquuntur præ timore malè humiliante. Sicut latro coram iudice ne puniatur, & puer coram magistro ne verberetur, & multi ne perdant pecuniam, gratiam, vel amicitiam magnorum subticent veritatem. Vnde multi timent magnis hominibus dicere veritatem, ne perdant eorum gratiam vel fauorem. Contra quod Gal. 2. dicit Apostolus, quòd beatus Petrus absentibus Iudæis cum gentibus edebat, cum autem venirent subtrahebat se timens eos qui ex circuncisione erant. Sequitur. Sed cum vidissem quod non recte ambularent ad veritatem euangelii, dixi Cephæ coram omnibus &c. Ausus est inferior suum superiorem arguere. Vnde mirabilis fuit constantia libertatis in Paulo, sed non minus mirabilis sanctitas humilitatis in Petro, quia veritas parit odium, & veritas oditur, & veritatem dicentes odiuntur, repelluntur, persecutiones, damna, & iniurias patiuntur, ideo non inuenitur Paulus nec Petrus id est superior humilis & patiens inuenitur. Sed in persona constantis viri dicit psal. Veritatem tuam & salutare tuum dixi. Non abscondi misericordiam tuam, & veritatem tuam a concilio multo, in quo tamen solent multi & magni homines congregari. q. d. nec propter multitudinẽ nec propter magnitudinem personarum tacui veritatem. Tertio veritatem tacent aliqui, ex amore malè inflammante. Sicut multi vendendo & emendo mendacia multa dicunt, sicut patet ex dictis supra de fraudulentia. Item adulatores, qui semper volunt dicere placentia, in omnibus quærunt habere gratiam, & fauorem non audent dicere veritatem. Vnde Seneca de benefic[illegible]. Demonstrabo cuius rei laborant penuria, etiam magna fastigia, quid oia possidentibus desit, scilicet qui verum dicat. Istud hodie satis apparet in curiis magnatorum. Item. 3. Reg. 22. De Achab rege pessimo cui interroganti. Ire debemus in Ramoth Galaad Responderunt quadringenti prophetæ, qui credebant ei placere. Sic, ei victoriam promittentes. Solus Micheas dixit ei veritatem, & ideo missus fuit in carcerem durissimè dietatus pane tribulationis, & aqua angustię. Similiter cum Xerses bellum indiceret Græcis cũ exercitu maximo & apparatu infinito, & omnes consiliarii sui dicerent adulando, quod Græcia nullo modo posset ei resistere, solus Demaratus prædixit ei periculum, & quia non est ei creditum. Xerses cum toto exercitu suo confusus est turpiter & deuictus. Quarto veritatem non dicunt aliqui præ dolore mentem desolante, quia videlicet de correctione non sperant, sed magis vt aduitores exasperati deteriores fiant psa. Obmutui & humiliatus sum & silui a bonis &c. Hier. 20. Factus est sermo domini in opprobriũ & in derisum tota die, & dixi non recordabor eius, neque loquar vltra in nomine eius, & factus est in corde meo quasi ignis exestuãs claususque in ossibus meis, & defeci ferre non sustinens. Quod aliqui deteriores fiant post veritatem auditam patet in multis exemplis inferius annotatis. Sic igitur declaratum est, quòd aliqui veritatem non loquuntur. Item veritatem persequuntur, vel occultè detrahendo, secundum illud Iob. 6. Quare detraxistis sermonib. veritatis? Sicut verbis Amos detraxit Amasias sacerdos. Amos. 7. Misit Amasias sacerdos ad Ieroboam dicens. Rebellauit contra te Amos &c. non poterit terra sustinere omnes sermones eius &c. Vel aperte contradicendo. Sicut Iudæi verbis Christi. Et sicut Helimas magus Paulo. Act. 13. Vel personam docentis vel corripientis persequendo. Sicut rex Achab oderat Micheam, quia prædicabat ei veritatem. 3. Reg. 22. Ego inquit odi eum, quia non prophetat mihi bonum sed semper malum, & misit eum in carcerem. Item Asa rex Iuda misit Ananiam prophetam in neruum quia ausus fuit eum arguere super hoc quòd confisus fuerat de Benadab rege Syrię. 2. Paral. 16. Item ad imperium regis Ioas lapidatus est Zacharias filius Ioiadæ qui regem & princeps arguebat pro eo, quod dominum dereliquissent. 2. Paral. 24. Item cum Achior dixisset magnalia, quæ fecerat Deus pro filiis Israel, irati sunt omnes magnates Holofernis, & volebant eum occidere, Holofernes etiam indignatus est Iudith. 5. & 6. Item Sedechias clausit Hieremiam in carcerem dicens quare vaticinaris &c. Hierem. 32. Item librum prophetiæ de captione ciuitatis Hierusalem misit rex in ignem, & iussit Hieremiam & Baruch comprehendi Hiere. 36. Postmodum vero cũ prophetizaret captionẽ ciuitatis eiusdẽ missus est in lacum,

lacum,in quo non erat aqua,ſed lutum & deſcendit Hieremias in cęnum Hiere. 38. Item Daniel per veritate miſſus eſt in lacum leonum Dan. 13. Item cum dñs de multis argueret hipocritas pharisęos,cęperunt illi grauiter inſiſtere,& os eius opprimere de multis inſidiantes ei Luc. 11. Item phariſei cęco nato & illuminato maledixerunt,& extra Synagogam eiecerunt,pro eo quòd veritatem audebat aſſerere. Io. 9. Item principes ſacerdotum audientes Apoſtolorum verba de doctrina Chriſti,cęſis denunciauerunt ne in nomine Chriſti amplius loquerentur. Illi autem ibant gaudentes a cõſpectu concilii,quoniam &c. Act. 5. Item audientes Iudæi verba Stephani diſſecabantur cordibus ſuis &c. Actu. 7.

VEritas iuſtitiæ conſiſtit in quatuor,quæ ſimul notantur. Iſ. 16. Præparabitur in miſericordia ſolium eius,& iudex ſedebit ſuper illud in veritate iudicans, & quærens iudiciũ,& velociter reddens quod iuſtum eſt. Primo namque notatur clementia rigorem contemperans,quia vniuerſæ viæ domini miſericordia & veritas. Quilibet iudex,ſic debet eſſe iuſtus, vt clementiam nõ omittat,ſic clemens vt iuſtitiam non relinquat. Et hoc optimè dicitur in pſal. Propter veritatem & manſuetudinem & iuſtitiam &c. Greg. Regat diſciplinę vigor manſuetudinem,& manſuetudo ornet vigorem,& ſic alterum commendetur ex altero,vt nec vigor ſit rigidus, nec manſuetudo diſſoluta. Sit amor ſed nõ emolliens, ſit rigor ſed non exaſperans,ſit zelus ſed non immoderatè ſęuiẽs, ſit pietas ſed non pluſquam expedit patiens. Secundo notatur tranquillitas turbationis & iracundiæ motum ſedans,& hoc notatur in ſeſſione. Iſ. 9. Super ſolium David & ſuper regnum eius ſedebit. De ſummo iudice dicitur Sap. 15. Tu autem domine cum tranquillitate iudicas. Tertio notatur ſedulitas diſcuſſionis. Vnde Iob. 31. Cauſam quã neſciebam,diligentiſſimè inueſtigabam. Quod exponens Greg. ait Hic docemur,quòd ad proferendam ſententiam in iudicio nunquã præcipites eſſe debemus,ne temere indiſcuſſa iudicemus,ne quælibet mala audita nos moueant,ne paſſim ſine probatione credamus. Deuter. 13. Si audieris in vna vrbium,t. diuites aliquos &c. Sequitur. Quære ſollicitè & diligenter rei veritate perſpecta, ſi inueneris certum eſſe, quod dicitur,& abominationem opere perpetratam,ſtatim percuties habitatores verbis &c. Quarto celeritas deciſionis. Ioelis. 3. Cito velociter reddam viciſſitudinem &c. prouer. 22. Vidiſti hominem velocem in opere ſuo,coram regibus ſtabit. Et Eccl. 31. In omnibus operibus tuis eſto velox &c. In iudiciis tamen non eſt ita feſtinandum quòd præcipitanter & ſine debita deliberatione ſententia proferatur,nec tamdiu differendum quòd negocium interminabile videatur. Quales debeant eſſe iudices pulchrè deſcribitur Exo. 18. Prouide de omni plebe viros potentes,& timẽtes Deum,in quibus ſit veritas,& qui oderint auaritiam,& conſtitue ex eis tribunos &c. vt iudicent populum omni tempore. Prouide inquit,in quo inſinuatur,quòd non ſine magna deliberatione debent iudices inſtitui. De omni plebe,nõ ſolum de patria tua,domo,vel familiaritate,vel affinitate. Viros non mulieb res,timidos, puſillanimes,negligentes,ſed viriles,& ſtrenuos. Potentes,non potentia temporali qua pauperes opprimant, ſed potentia virtuali, qua minus potentes protegant,& opprimentium poteſtati reſiſtãt. Eccl. 7. Noli velle fieri iudex niſi virtute valeas irrumpere iniquitates. Sequitur. Et timentes Deum. Iudex qui timet Deum, non timet hominem,ita quòd propter hominem iudicet contra iuſtitiã, quia qui timet Deum nihil trepidabit. Item iudex timens Deũ & sciẽs quòd ſi iniuſtè iudicauerit,ipſe iuſtè iudicabitur,horret incidere in iudiciũ Dei. Propter hoc Ioſaphat rex dicebat iudicibus. 2. Paral. 20. Videte quid faciatis,non enim hominis exercetis iudiciũ ſed Dei,& quodcunq; iudicaueritis, in vos redundabit, ſit timor dñi vobiſcum & cum diligentia cuncta facite. Sequitur. In quibus ſit veritas. Iudex autem debet veritatem diligere,veritatẽ inquirere,& ſecundum veritatẽ in omnibus iudicare. Et qui oderint auaritiam,quia auaritia ſępe peruertit iudicium,vt infra patebit. Veritas iuſtitiæ multipliciter impugnatur. Nam a quibuſdam diſtrahitur,& venalis efficitur,contra id quod dicitur prou. 23: Veritatem eme & noli vendere. Et 28. Qui cognoſcit perſonam in iudicio nõ bene facit,hic enim pro buccella panis deſerit veritatem. Sed heu in curiis omnia venalia proponuntur,locus,tempus, acceſſus audientia, iuſtitia,conſilium,patrocinium,verbum,ſilentium,ac etiã bonus vultus &c. Require infra de acceptione munerum. Propter veritatem Ioſeph venditur in Ægyptum. Et Chriſtus, qui veritas eſt Ioh. 14. Ego ſum via,veritas,& vita,a diſcipulo vẽditur & traditur occidendus. Item veritas protrahitur,nam quandoq; veritati contradicitur,quòd eſt contra Deum rationem & iuſtitiam,& contra illud Eccl. 4. Non contradicas verbo veritatis ullo modo. Si vero veritas ita ſit euidens quòd ei contradici non poſſit,quæruntur diffugia,ineuntur conſilia,dilationum tempora præſcribuntur, vt ſaltem quod negari non poteſt, in longa tempora differatur, vt vel mors interim ſuperueniat, vel occurrat infirmitas, vel laboribus & expenſis fatigatus pauper, vel affectus tędio, vel de ſententia deſperatus,totum dimittere,vel cum aduerſario componere compellatur. Item quidam veritatem incarcerant, & hoc contingit multis modis, quia vel perſona pauperis veritatem habens pro ſe, vel teſtes eius volentes perhibere teſtimonium veritati,capiuntur, affliguntur,& carceri mancipantur, vel literæ veritatis, vel inqueſtæ de mandato principis pro veritate confectę,rapiuntur, detinẽtur,& nunquam poſtea videbuntur,vel munera in præiudicium veritatis accepta,puta vaſa aurea & argentea,iocalia pręcioſa, & alia huiuſmodi detinentur,& in arcas,ſcriniis,& camericis includũtur. Ro. 1. veritatem Dei in iuſtitia detinent. Item veritatem quidã dilacerãt,& hoc ſolet fieri multis modis. Nam ipſa proſternitur & pedibus conculcatur,conculcata ſpoliatur,ſpoliata mutilatur,mutilata iugulatur. Primo quidem proſternitur, nam qui prius erant diuites fiunt pauperes, qui prius in equis curiam ſequebantur, equos ſuos vendere,venditos expendere & peditare cogũtur,& plerunq; equorum pedibus conculcantur,quandoque etiam diffamantur iniuſtè,vt ſic eis tanquam infamibus nõ credatur, & ſic veritas proſternitur. Ideo benè dicitur Iſ. 49. Conuerſum eſt retrorſum iudicium,& iuſtitia longe ſtetit,corruit in plateis veritas,& æquitas non potuit ingredi. Nota & expone. Item Dan. 8. Proſternetur veritas in terram. Item veritas proſtrata ſpoliatur,quia qui veritatẽ habet,bonis ſuis temporalibus ſpoliatur. Vel veritas ſpoliatur quãdo per mendaces informationes iudex decipitur,vt veritas mendacium videatur,& quaſi veſte ſua denudata aliena veſte & colore veſtitur. Vnde Ro. 1. Veritatem Dei commutauerunt in mendacium. Item veritas laceratur,& membratim detruncatur. Multi enim vel veritatem non dicunt, vel non totam, ſed ſic diminuunt, quòd via remanet pars integra. In iudicio veritatem pauperis recitando partem quidem referunt,quæ videlicet minus facit ad rẽ, quod autem magis eſt neceſſarium reticent & occultant,vel veritatem diminuunt, quia corripiendo,prædicando, exhortando,nitũtur dicere quod credunt placere auditoribus, & ſic non totam veritatem proferunt ne offendant, vel vni dicunt vnum alii aliud,& ſic ſunt perſonarum acceptores. Vel membratim lacerant veritatem,quia oculos eius eruunt ne videat, dentes frangunt ne mordeat, manus amputant ne poſſit contra eos aliquid operari, pedes ne poſſit quoquam procedere,niſi ad voluntatem eorum, linguam præſcidunt ne loquatur, os obſtruunt quandoq; tantis muneribus,quòd loqui vel clamare non poteſt. Exemplum de aduocato qui a duobus contra ſeinuicem litigantibus accepit munera, ab vno bouem,ab alio vero vaccam. Cum eſſent ambo coram iudice,& aduocatus taceret,vnus dixit. Bos loquere. Reſpondit alius non faciet,quia vacca non permittit. Sic ergo patet quomodo veritas laceratur. Ideo pſal. Saluum me fac domine quoniam defecit ſanctus, quoniam diminutę ſunt veritates a filiis hominum. Item veritas iugulatur,& occiditur. Sicut patet quòd Iſaias. Hieremias, omnes Apoſtoli,& diſcipuli Chriſti,omnes etiam martyres ludibria & verbera experti,inſuper & vincula,& carceres,lapidati ſũt, ſecti ſunt,tentati ſunt,in occiſione gladii mortui ſunt. Vnde caput martyrum Ieſus dicit Ioh. 8. Quid me quæritis interficere hominem qui vera locutus ſum vobis?

De obſtinatione.

DEinde conſiderandum eſt de obſtinatione ſeu obduratione. Circa quam conſideranda ſunt duo. Primo de cauſa obſtinationis. Secundo de effectibus eius. Circa primum ſciendum, quòd aliquis dicitur obſtinatus, vel obduratus, quando pertinaciter & irreuocabiliter eſt obfirmatus in malo. Sicut de Simeon & Leui,dicitur Gen. 49. Maledictus furor eorum,quia pertinax, & indignatio quia dura. Sciẽdum autem quòd ſicut aliquid materialiter obduratur multipliciter,videlicet ex forti adhæſione,longa congelatione, multa deſiccatione,magna malleatione,ſic cor impii obduratur in malo. Primo quidem forti adhęſione. Sicut res aliqua fragilis fortiter adhærendo alicui duro & immobili,fit durum & immobile,vt oſtreæ fortiter adhærendo alicui ſaxo duro,fiunt immobiles contra mare,& duæ tabulæ forti glutino copulatæ, duriores fiunt & minus ſeparabiles, quam ſi eſſet quælibet earum per ſe, quanto diutius fuerint glutinatæ, tanto fiunt duriores. Sic etiam eſt de lapidibus & cemento. Simili modo mens hominis vehementer adhærens culpæ obduratur in culpa. Sicut de impiis conquerendo dicit dominus. Hier. 17. Indurauerunt ceruicem ſuam ne audirent me,& ne acciperent diſciplinam. Ideo dicitur Deut. 10. Ceruicem veſtram ne induretis amplius. Pſal. Nolite obdurare corda veſtra. Secundo obduratur aliquid longa congelatione. Eccl. 43. Frigidus ventus aquilo flauit, & gelauit criſtallus ab aqua. Et Iob 38. In ſimilitudinem lapidis aquæ durantur. Ita cor hominis iniquitatum frigore congelatum fortiter obduratur in malitia. Sicut de Vehemoth dicitur Iob. 41. Cor eius congelabitur quaſi lapis. Sed quia potens eſt Deus de lapidibus ſuſcitare filios Abrahę. Matthe. 4. ideo promittit Ezech. 11. Auferam cor lapideũ de carne veſtra,& dabo vobis cor carneũ &c. Itẽ obduratur aliquid forti deſicca

dis omnia sunt immunda. Item inuidia stultum efficit. Stultus.n. est,qui vestes suas dilaniat, carnē propriam lacerat, alio sibi panē dante inuadit cum dentibus, alio sibi dante alapam manum propriam amputat, oculum sibi eruit, vt alij similiter vnus ·ruatur. Talis est inuidus,qui alijs inuidēdo sibiipsi soli nocet, & si aliquis damnum temporale fecerit, ipse sibiipsi infert damnum spirituale. Vnde Prosper in lib.de vita cōtempl.dicit: Inuidus qui alienum bonum suum facit inuidendo peccatū,nulla vī ad inuidendum cōcupiscentia prouocari,sed tm̄ superbiæ morbo vexari.Sequitur,inuidi sanctè viuētium merita sua faciunt esse peccata. Item inuidia bonis oībus spoliat,sicut docet Greg.Inuidia cum mentem tabefecerit,cuncta quæ inuenerit bene gesta consumit. Sicut.n.homo ex charitate meretur in omnibus suis & aliorū operibus, in suis operando, in aliorum complacendo, vel congaudendo,ita inuidus in omnibus demeretur.Item sicut diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Rom.8.Ita inuidis omnia cooperantur in malū. Item inuidia animum cruciat. Inuidus.n.de lętitia tabescit,de sanitate languescit,de pinguedine marcescit. O insania & stultitia, inuidia de alieno vulnere suum vult sanare vulnus, sanitatē quærit in aliena infirmitate, bonum in alieno malo,quod idem est, ac si quæreret ignem in aqua, & aquam in igne, in spinis vuas, & in tribulis ficus. Aug. De aliena pęna quęrit sibi medicamētum,& de salute acquirit grande tormentum. Inuidia.n.est ægritudo animi, vel tristitia de fœlicitate alterius. Iustum est vt inuidus torqueat, qui nō quærit nisi malum, & malum iudicat & suspicatur vbi malum non est. Poeta: Iustius inuidia nihil est,quæ primitus ipsum. Corrodit actorē,excruciatque suum. Exemplum de rubigine quæ consumit ferrum, & de verme, & tinea, quæ de ligno & veste nascentes corrodunt illa,de quib.nascuntur. Seneca: Vtinā inuidi in oībus ciuitatibus,aures & oculos haberent,vt de omnibus profectibus torquerentur.Quam inuidi torqueantur, ponit B.Grego.signa dicens: Cum deuictum cor liuoris putredo corruperit,ipsa quoq; exteriora indicāt q̄ grauiter animum instigat vesania,color quippe pallore afficitur,oculi deprimuntur,mēbra frigescunt,fit in cogitatione rabies, in dētibus stridor,cumq; in latebris absconditur odium,dolore ceco terebrat conscientiam vulnus inclusum, nil lętum de proprijs libet,quia tabescentem mentē sua pœna sauciat, quē torquet fęlicitas aliena.Nec solū magistrum torquet inuidia, sed ēt alios quibus inuident,detrahendo,diffamando,conuiciādo, & quod deterius est et crimina mendaciter imponendo. Exemplū de Ioseph & fratrib.eius. Gen.45. Exasperauerunt eum & iurgati sunt, inuideruntq; illi habentes iacula.s.linguæ suæ. Item inuidia peruertit iudicium.Nā malum dicit bonum,& econuerso.Contra tales dr̄ Isa.5.Væ qui dicitis malum bonum,& bonum malum,ponentes lucē tenebras,& tenebras lucem. Tales conuertunt aurum in cuprum, & vinum in aquā,aquam in lutum,diem in noctem,argentum in scoriam,oleum in amurcam,granum in paleam,mel in absynthium, gaudium in mœrorem, rosam in spinas, balsamum in sterquilinium,electuarium in venenum Item inuidia occidit nephanum.Iob 5.Paruulum occidit inuidia. Super quod Greg.Paruulus est qui inuidia occiditur, quia nisi ipse inferior existeret, de bono alterius non doleret, inuidere.n.non possumus, nisi eis quos in aliquo meliores esse putamus.Paruulū ergo occidit inuidia spiritualiter & æternaliter.vnde Sap.2.Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum, quia paruulus est qui terrena diligit,magnus qui æterna concupiscit.Non inconuenienter paruulum occidit inuidia,quia huius pestis languore nō moritur,nisi qui adhuc in desiderijs infirmatur. De malis quæ facit inuidia loquēs Prosper li.3. de vita contemplatiua,ait: Inuidus qui alienum bonum suū facit esse supplicium, nulla vī concupiscentia prouocari, sed tm̄ superbiæ morbo vexari, sed si animi eius pestem qua præcipitatur intēsius, subtiliter, aliṫq; remetiemini:inuenietis eū cuius opprobriū vel interitum cupit, & superbiæ malo teneri, quo iugiter ingemiscit sibi meliorem,cui inuidet anteferri.Quis facile potest hoc malum verbis exprimere,quo inuidus odio hominis persequitur diuinum munus in hoie, cum potius homo amari debeat etiam ꝓ sui meriti sanctitate.Inuidus tantos habet iustæ pęnæ tortores,quātos inuidiosus habuerit laudatores.Si quidem inuidiosum eū facit meriti, inuidum pœna peccati, nec ei pōt ab homine adhiberi remedium, cum est vulnus occultum.Sequitur: Inuidi quicquid boni fieri a sanctis audiunt,aut omnino nō credunt,aut res bene gestas in malum malè interpretando conuertunt,omne malum quod de eis mendax fama iactauerit,statim tanq̄ si ipsi viderint credunt,feraliter eis qui illud verū non esse probare voluerint,contradicunt, oīa suis ęmulis fingunt,eorum profectib.deficiunt,odia intra se abscondunt. & in suos cruciatus enutriunt,proficientib.insuper inuident,peccantibus fauent,de malis bonorum gaudent, de profectibus lugent,inimicitijs gratuitis ardent,deprehendi pectoris sui maliciam timent,semper amari,semper cęci,amici diaboli,inimici ēt sui,omnibus odiosi,ad gaudenda anxij, ad plangenda lęti,vtrobique peruersi.Demum inter amicos discordias seminant,discordantes si possunt in dissensione confirmant,opiniones bonorum mendacijs decolorant, in spiritualibus carnalia laudant, vt spiritualia bona eis deesse persuadeant, amicitias simulāt vt eos, qui se eis incautē commiserint qua possunt arte decipiant,odiorū opinionem prauis sibi suspicionibus coaceruant, dæmones quorum sectantur facta lætificant, sanctos viros quibus sunt noti contristant, velut amici in obsequio,hostes in animo,corrupti in verbo,turpes in facto,prodigi secretorum,tenaces malarum suspicionum. Considerate qualiter inuidos punitura sunt sua mala,quos etiam bona puniunt aliena. Vbi isti fieri poterūt boni,qui sunt in bono mali,aut quando malis bene vsuri sunt, qui male bonis vti non desinunt. Hucusque Prosper. Propter hæc omnia bene dicitur Eccl.14. Nequam est oculis inuidi.

De prima filia inuidiæ. Dist. II.

DEinde considerandum est de filiabus inuidiæ. Et primo de ipsis in generali.Secundo de singulis earum in speciali. De primo sciendum ꝙ inuidiæ filiæ sunt octo. Prima est exultatio in aduersis proximi.Secunda est tristitia de prosperis eius.Tertia est detractio. Quarta est susurratio. Quinta est derisio. Sexta temerariū iudicium,vel falsa suspicio.Septima falsum testimonium. Octaua est odium.Harum aūt numerus sic potest sumi.Quia in conatu inuidię est aliquid tanquam principium,aliquid tanquam medium, & aliquid tanquam terminus.Principium quidem est vt aliquis diminuat in occulto gloriam alterius,& sic est susurratio. Vel manifeste,& sic est detractio.Medium aūt est,quia aliquis intendens diminuere gloriam alterius, aut potest, & sic est exultatio in aduersis,aut non potest,& sic est afflictio in prosperis. Terminus aūt est in ipso odio,quia sicut bonum delectans causat amorem, ita tristitia causat odium. Afflictio autem in prosperis proximi, vno modo est ipsa inuidia,inquantum aliquis tristatur de prosperis alicuius.ſm ꝙ habent aliquam gloriam. Alio vero modo est filia inuidiæ ſm ꝙ prospera proximi eueniunt contra conatum inuidētis, qui ea nititur impedire. Exultatio autem in aduersis nō est directō idem quod inuidia, sed ex ea sequitur, quia ex tristitia de bonis proximi,quæ est inuidia,sequitur exultatio de malis eiusdem.

De filiabus inuidiæ in speciali.

DEinde cōsiderandum est de filiabus inuidię in speciali,& primo de lætitia vel exultatione in alieno malo. Hoc peccatū est contra naturam,quia obiectum gaudij est bonum,& obiectum tristitiæ malum, omne enim malum naturaliter habet rationem tristabilis,& ideo contra naturam est gaudere de malo.

DEinde considerandum est de dolore vel tristitia de bonis proximi. Sciendum aūt ꝙ tristitia de bonis proximi potest oriri quadrupliciter. Vno modo qn̄ aliquis dolet de bono alicuius inquantum timetur ex eo nocumentum, vel sibiipsi,vel etiā alijs bonis,& talis tristitia non est inuidia,& potest esse sine peccato. Vnde Greg.22.moral.Euenire plerumq; solet,vt non amissa charitate, & inimici nos ruina lętificet, rursum eius gloria sine inuidiæ culpa contristet,cum & irruente ea quosdam bene erigi credimus, & proficiente illa plerosque iniustè opprimi videamus. Alio modo potest aliquis contristari de bono alterius,non ex eo ꝙ ipse habet bonum, sed ex eo ꝙ nobis deest bonū illud quod ipse habet, & hoc est propriè zelus, vt philosophus dicit in secundo Rethoric.& si iste zelus sit contra bona honesta, laudabilis est, ſm illud 1.Cor.14. Æmulamini spiritualia. Si autem sit de bonis tēporalibus,potest esse cum peccato,& sine peccato. Tertio modo tristatur aliquis de bono alterius,inquantum ille cui accidit bonum est eo indignus, quæ quidem tristitia non potest oriri ex bonis honestis,ex quibus aliquis iustus efficitur.Sed sicut philosophus dicit in secūdo Rethoricor.est de vitijs, & de talibus,quæ possunt prouenire dignis & indignis,& hæc tristitia ſm ipsum vocatur Venesis, & pertinet ad bonos mores. Sed hoc ideo dixit quia considerabat ipsa bona temporalia ſm se,prout possunt magna videri,non respicientibus ad æterna,sed ſm doctrinam fidei temporalia bona quæ indignis proueniunt,ex iusta Dei ordinatione disponuntur,vel ad eorum correctionem, vel ad eorum damnationem, & hmōi bona quasi nihil sunt in comparatione ad bona futura, quæ seruantur bonis, & ideo hmōi tristitia prohibet in scriptura, ſm illud Psal. Noli ęmulari in &c.& alibi: Penè effusi sunt gressus &c. Quarto aliquis tristatur de bonis alicuius inquantum alter excedit ipsum in bonis,& hoc propriè est inuidia,istud semper est prauū,vt dicit philosophus secundo Rethoricor. quia dolet de eo de quo est gaudendū scilicet de bonis proximi. Inuidia contrariatur charitati, q̄ maxima est & optima virtutum,quæ in omnibus lucratur cōgaudendo de bonis,& compatiendo de malis. Econtra inuidia perdit in omnibus dolendo de bonis,gaudendo de malis, immo & spiritusancto,& diuinæ bonitati resistit,& aduersatur. Vnde hoc peccatum vix est remissibile,quia impugnat agnitam veritatem, fraternam charitatem,& diuinam bonitatem. Item ꝙ inuidi sint pessimi

nis patet, ex hoc ꝙ bonum naturaliter est communicatiuum sui, ideo Deus summè nobilissimus, & optimus prædicatur, quia summè cõmunicatiuus est suæ bonitatis, vt sol inter corpora cęlestia, ignis inter elementa, leo inter animalia, lux inter accidentia. Econtra inuidus vilissimus potest dici, quia non solum non communicat sua, sed etiam de communicatione facta proximo dolet vndecunque prouenuat, vnde tales miseri iam videntur esse damnati, quibus bona cedunt in malum, & aliorum gaudia in tormentum.

De detractione. *Dist.* *III*

DEinde de detractione. Circa quam consideranda sunt quinq;. Primo quid sit detractio. Secundo quõ sit peccatum mortale vel veniale. Tertio de comparatione eius ad alia peccata, quæ cõmittuntur in proximum. Quarto vtrum detractionem audire sit peccatum. Quinto quæ mouere nos debẽt ad detractionis malum detestandum. Circa primum sciendum, ꝙ detractio est alienæ famæ per occulta verba denigratio. Ad cuius euidentiam sciendum, ꝙ sicut facto nocere potest aliquis proximo dupliciter .s. manifestè, vt in rapina vel alia quacunque violentia patenter illata, & occultè, vt in furto vel dolosa percussione, ita etiam verbo lædit quis proximum dupliciter, manifestè valet, vt in contumelia, & occultè, vt in detractione. Ex hoc aũt ꝙ aliquis manifestè profert verba contra proximum, videtur eum paruipendere, & ex hoc ipso exhonoratur, ideo contumelia detrimentum infert honori illius in quẽ profertur. Sed qui verba profert contra aliquem in occulto, magis videtur reuereri, ꝗ paruipendere, vnde non directè detrimentũ infert honori, sed famæ, quia quantũ in ipso est facit illos qui audiũt malam opinionem habere de illo, cõtra quem loquitur. Vnde patet ꝙ contumelia differt a detractione in duobus. Vno modo quãtum ad modum proferẽdi verba, quia contumeliosus loquitur manifestè, detractor occultè. Alio modo quantum ad finem intẽtum siue nocumentum illatum, quia cõtumeliosus derogat honori, detractor famæ. Ideo in descriptione prædicta dicitur ꝙ detractio est denigratio alienę famæ. Quòd autem additur per occulta verba, sciendum, ꝙ verba detractionis dicuntur occulta, non simpliciter, sed per comparationem ad eum de quo dicuntur, quia .s. eo absente & ignorante dicuntur. Vnde si aliquis loquatur malè de alio coram multis, eo absente, detractio est. Si autem eo solo præsente, cõtumelia est. Quamuis ẽt si quis vni soli loquatur malè de aliquo absente corrumpit famam eius, non in toto, sed in parte. Nota etiã ꝙ potest alicuius fama diminui, & tñ nihil diminuitur de veritate, quia .s. verũ est quod dicitur. Denigratur enim fama alicuius duobus modis .s. directè, vel indirectè. Directè quidem quadrupliciter. Vno modo quando falsum imponitur alteri, secundo modo quando detractor peccatum adauget verbis suis, tertio modo qñ occultum reuelat, quartoq; quando dicit mala intentione fuisse factum, id quod bonum est in suo genere. Indirectè vero denigrat aliquis famam alterius, vel negando bonum, vel ex malitia reticendo. Circa sm scilicet vtrum detractio sit peccatum mortale vel veniale, sciendum, ꝙ peccata verborum maximè sunt iudicanda ex intentione dicentis. Detractio autem sm suam rationem ordinatur ad famam alterius denigrandam. Vnde ille propriè & per se loquẽdo detrahit, qui hac intentione de aliquo obloquitur eo absente, vt eius famam diminuat vel corrumpat. Amittere autem alicui famã suam est valde graue, quia inter res temporales fama videtur esse preciosior, per cuius defectum homo a multis bonis agendis, obtinendis, vel acquirendis impeditur: propter quod dicitur Eccles. 41. Curam habe de bono nomine, hoc .n. magis tibi permanebit quã mille thesauri magni & preciosi. Et ideo detractio per se loquẽdo est mortale peccatum. Contingit tamen ꝙ aliquis quandoque aliqua verba profert, vnde diminuitur fama alicuius, licèt hmói verba proferens non intendat diffamare, nec famã lædere, sed aliquid aliud. Vnde præter intentionem dicentis sequitur diminutio famæ eius, de quo verba dicuntur. Hoc autem nõ est detrahere per se & formaliter loquendo, sed tantũ materialiter, & quasi per accidens. Et si quidem verba per quæ læditur alicuius fama proferat aliquis propter aliquod bonum & necessarium debitis circunstantijs obseruatis, nõ est peccatum, nec detractio debet dici. Si autem verba proferat ex animi leuitate, vel propter aliquid non necessariũ, non est peccatum mortale, nisi forte verbum quod dicitur sit adeo graue, ꝙ notabiliter lędat famam alterius, in his præcipue quæ ad vitæ pertinent honestatem, quia hoc ex ipso genere verborum habet rationem peccati mortalis, & tenetur homo ad restitutionẽ famæ sicut ad restitutionem cuiuscunq; rei temporalis ablatæ. Si quis ergo peccatum, vel malam conditionem alicuius occultam reuelet non intendens diffamare, sed propter eius emendationem denunciat ei, qui prodesse potest, & debet, vel propter bonum publicę iustitiæ accusat, denunciat, vel reuelat hoc non est detrahere: tũ quia stultorum infinitus est numerus, pauci vero sunt qui per viam salutis ambulent: tum etiam quia pauci vel nulli sunt qui non aliqñ verba proferant ex animi leuitate, per quæ fama alicuius quoquo modo, vel saltẽ leuiter minoratur. Ideo super illo verbo Prou. 14. Cum detractoribus non commiscearis, dicit gl. Hoc specialiter vitio periclitatur penè totum genus humanum. Circa tertium .s. de comparatione detractionis ad alia peccata quæ committuntur in proximum, sciendum, ꝙ huiusmodi peccata potissimè sunt pensanda sm nocumenta quæ proximo inferuntur, quia ex hoc habẽt rationem culpæ. Tanto autem maius est nocumentum, quãto maius bonum aufertur. Cum autem triplex sit bonum hominis .s. bonum animæ, bonum corporis, & bonum exteriorum rerum. Bonũ autem animæ quod est maximum non potest ab aliquo tolli nisi occasionaliter, puta per persuasionem quæ necessitatem nõ infert. Sed & bonum corporis, & bonum exteriorum rerum possunt violenter auferri. Quia vero bonum corporis præeminet bono exteriorum rerum, ideo grauiora sunt peccata quibus infertur corporis nocumentum, ꝗ ea quibus nocumentum exteriorum infertur. Vnde inter cętera peccata, quæ committuntur in proximum, grauius est homicidium, per quod tollitur vita proximi. Consequenter autem adulterium quod est contra debitum ordinem generationis humanæ, per quam peruenitur ad vitam. Consequenter aũt sunt exteriora bona, inter quæ præeminet fama pro eo ꝙ spiritualibus bonis est propinquior. Vnde Prou. 26. dicitur; Melius est nomen bonum quam diuitiæ multæ. Et Eccl. 41. Curam habe de bono nomine, hoc enim magis &c. Et ideo detractio sm suum genus grauius est peccatum quam furtum, tamen minus graue quam homicidium, vel adulterium. Potest tamen inter ista esse alius ordo propter circunstantias aggrauantes vel diminuentes. Per accidens autem attenditur grauitas peccati ex parte peccantis, qui grauius peccat si peccet ex deliberatione, quã si peccet ex surreptione, vel ex infirmitate, & sm hoc peccata locutionis quæ ex lapsu linguæ proueniunt, leuitatem quandam habẽt respectu illorum, quę sunt ex pręmeditatione. Circa quartum .s. vtrum peccet detractiones audiens nec resistens Sciẽdum, ꝙ dicit Apostolus Rom. 1. Digni sunt morte non solũ qui faciunt peccata, sed ẽt qui consentiunt facientibus. Consentire autem contingit dupliciter. Vno modo directè, quando .s. aliquis inducit alium ad peccandum, vel quando placet ei peccatum. Alio modo indirectè, quando .s. non resistit cum resistere possit, & hoc quandoque contingit, non quia peccatum placeat, sed propter aliquem humanum timorem. Dicendum est ergo, quòd si aliquis detractiones audiat, nec resistat, videtur detractori consentire, & ideo fit particeps peccati eius. Et si quidem inducat alium ad detrahendum, vel saltem placeat ei detractio propter odium eius cui detrahitur, non peccat minus quam detrahẽs, & quandoque magis. Vnde Bern. dicit: Detrahere an detrahentem audire, quid horum damnabilius sit nõ facile dixerim. Si vero peccatum non placeat audienti, sed ex timore, vel negligentia, vel ẽt verecundia quadam omittit repellere detrahentem, peccat quidẽ, sed multo minus quam detrahens. Quandoque peccat venialiter. Quandoque vero potest esse peccatum mortale, vel quia illi incũbit ex officio corripere detrahentem, vel propter periculum inde sequens, vel propter radicem qua timor humanus potest esse peccatum mortale, puta si ex timore refugit aliquid quod est præceptum in lege diuina, vel facit quod est prohibitum, talis timor est peccatum mortale. Et nota ꝙ si ille cui detrahitur alijs referentib. audiat detractiones de seipso dictas, si patienter sustineat, eius patientia laudabilis est, & meretur, nam sui arbitrij est detrimentum suæ famæ pati, nisi hoc vergat in periculum aliorum, sed non est sui arbitrij detrimentum famæ alterius sustinere, immo in culpã ei vertitur, si non resistat si possit. In hoc enim eius patientia non esset laudabilis, quia quilibet tenetur famam alterius seruare, & eã lædentibus obuiare si potest, vel saltem de lęsione dolere. Si autem ille cui detrahitur vtilitatem suam inde faciat, quia per patiẽtiam acquirit meritum apud Deum: hic tamen nõ est de intentione detrahentis, sed ex Dei ordinatione, qui voluit ex malis bonum elicere, et ideo nihilominus est detractoribus obuiandum, sicut raptoribus, & oppressoribus aliorum, quamuis ex hoc spoliatis vel oppressis quandoq; meritum augeatur.

CIrca quintum, scilicet quæ nos monere debent ad detractionis vitium detestandum. Sciendum est, ꝙ detractio Deo sanctis & hominibus est exosa. Ro. 1. Detractiones Deo odibiles. Prouer. 13. Abominatio hominum detractor. Eccl. 5. Deuoratio pessima super bilinguem. Nec mirum si odibilis est detractor, quia videlicet est, feculẽtus plenus spurcitia, fraudulẽtus plenus versutia, virulentus plenus nequitia, truculentus plenus sęuitia. Detractor inquam est feculentus .i. fecibus plenus, & immundus, quia .s. in immunditijs cõuersatur, de immunditijs loquitur, immũditijs pascit aliorum. Detractor similis est aui Honocrotolo, qui nescit cantare nisi cum rostrum tenet in luto, & tunc dat stridorẽ pro cantu. Sic detractor cũ tenet os in luto vitij alieni. Similis est moscæ caninę, qui libenter tenet in membro vlceroso aculeum, & idem pascitur satie libẽtius, quàm sano membro. Similis est muscæ quæ dicitur

Oestrum,

Oestrum, quæ sub cauda iumenti pascitur, & in posterioribus brutorum rostrum infigit. Sunt muscæ Egyptin corrodentes in cruribus Pharaonem, & seruos eius, idest prælatos, principes, & ministros eorum. Exo.8.f. Venit musca grauissima in domo Pharaonis & seruorum eius & corrupta est terra ab huiusmodi muscis. Item sunt fœdi quia immunda habent ora ad modum canum & porcorum, quibus comperat eos dñs Math.7. Nolite sanctum dare canibus. Item in gestis Romanorum pontificũ legitur ꝙ secundus Sergius Papa ante papatum vocabatur Os porci, post Sergius. hic cõstituit vt nomen Papæ mutaretur in bonum nomen, in quo ostenditur ꝙ prælati non debent habere ora sordida, nec nomen malæ famæ. Sunt similes canibus de macello, qui insidiantur sanguini mortuorum animalium, & lambunt eum, & habent dentes, & os eorum sordidos. Sic detratores habent os sordidum peccatis mortuorum hominum. Item sicut canes de macello olfaciũt posteriora canum aduenientium, & si eos inueniunt sibi dissimiles & extraneos mordent eos dentibus, & contra extraneos sibi cõueniunt & lacerant eos, & e consortio suo expellunt. Si autem sibi sunt cõuenientes eos sibi coniungunt. Sic detractores eorum diffidentes moribus ab eorum societate expellunt cum morsibus detrectionis. Si vitiis eorum conueniunt, eos sibi coniungunt. Sicut leguntur fecisse beato Hieronymo quidam clerici & religiosi ecclesiæ Romanę, qui cum esset Romæ præsbiter cardinalis, nec malorum vitiis consentiret, sed eos reprehẽderet, licet ab omnibus dignus iudicaretur summo sacerdotio, peruersi inuidia moti ei detrahẽtes, & eum persequentes ab vrbe expulerunt. Sunt vt canes lunatici & rabidi qui quos mordent intoxicant, & in rabiem conuertunt. Sunt canes proditores similes scorpionibus qui ante blandiuntur, retro mordent, & pungunt ad modum canum calcaneo insidiantes. Sunt similes quibusdam monstris, de quibus legitur in historia transmarina, & Anselmus refert in libro de imagine mundi, ꝙ in quibusdam partibus orientis sunt homines habentes corpora humana & canina ora. Similiter quædam mulieres habitantes in quodam fluuio Indiæ habentes caninos dentes. Deteriores sunt canibus, quia canes diuitis Luc.16. vlcera non mordebant sed lingebant. Isti contrariũ faciunt. Isti non comedunt solum carnes, sed ossa vt lupi atterunt. Refert Petrus Alfonsus, quòd cum duo ioculatores comederent coram rege quodam, alter volens confondere socium suum latenter remotis carnibus a scutella sua, imposuit ibi struem ossium & dixit regi. Domine fac quod iustum est. Iste socius meus omnes istos, demonstratis ossibus suis, spoliauit vestibus. Cui alter respondit. Domine & iste contra naturam comedit, postquam enim carnibus ossa spoliauit. ipsa osse vorauit, & vtriusque scutellam suam nudauit. Sic detractores aliqui, non solum vitiis carnaliũ detrahunt, quasi canes comedendo, sed ossa deuorant, dum virtuosis eorum operibus & virtutibus detrahunt. Item detractores sunt canes immo peiores canibus non habentes vt alij linguam medicinalem, sed pestiferam & lætalem. Item sunt similes Cerbero infernali ianitori, qui dicitur a poetis Cerberus, quasi carnes vorans, describitur ab eis sub vno corpore habere multa capita canina, quia habent multos modos detrahendi. Item sunt similes illis septẽ canibus de quibus in miraculis sancti Andreæ dicitur, ꝙ cum beatus Andreas in Patras ciuitate prædicaret, dixerunt ciues illius, ꝙ ad Christum conuerterentur, si ab eis septem dæmones expelleret, qui iuxta viam in sepulchris habitabant, & trãseuntes lapidibus obruebant, quos cum adiuraliet vt venirent, venerunt in specie septem canum, quos præcepto suo expulit, & ciues crediderunt. Sic detractores ad modum canum oblatrantes septem modis transeuntibus a mundo peregrinis oblatrant, qui sunt abscindi. Ideo Phil.3. Videte canes, videte concisionem, qui in congregationibus se lacerãt, similes sunt illis canibus, de quibus dicitur a pluribus, ꝙ in campania Franciæ iuxta montem Hysmum omnes canes patriæ circa annum domini Millesimum ducentesimum conuenerunt, & pugnantes mutuis morsibus se occiderunt. Gal.5. Si inuicem mordentis videte ne inuicem consummamini. Item deteriores canibus rabidis. In hoc enim similes eis quòd habent morsus venenosos, sed deteriores, quia hi canes fugiunt notos, & maxime dominos suos, ne furia commoti dentes in eos figant. Econtra detractores non parcunt notis, aut prælatis. Licet dicatur Deut.27. Maledictus qui clã percusserit proximum suum. Exo.32. Dijs nõ detrahens. Item sunt similes Porcis & Scarabeis qui ex ore suo stercora rouolnunt & cõmedunt. Itẽ Ranis, quæ in mensa Pharaonis & in cibis erant. Exo.8. Non est communicandum cum istis. Detractoribus non cõmisceans &c. Eccl.13. Quæ cõicatio sancti ad canem. Ideo beatus Augustinus eis communicare nolebat, sed super mẽsam suam scripserat: Si quis amat dictis absentum rodere vitam. Hic mensam indignã nouerit esse sibi. Et si aliquis forte in detractionis verbum ibi incidebat, dicebat ei vt cessaret, aut a mensa surgeret & versus deleret. Item ora detractorum sunt sepulchra patentia & fętentia. Psalm. Sepulchrum patens est guttur eorum. Sunt orcelli, diabolici pleni aqua maledicta diaboli. Psal. Quorum os maledictione & amaritudine plenum est. Lingua eorum est diaboli aspersorium. Secundo detractor est fraudulentus. i. plenus versutia, mordens retro ad modum canis proditoris, & ad modum scorpionis. Ezech. 2. Subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. Hier.9. Sagitta vulnerans lingue eorum, dolum locuta est. Lingua tua concinnabat dolos, sedens aduersus fratrem tuum &c. Insidiantur famę hominis vt furentur eam Eccl.11. Multæ insidiæ dolosi &c. Et post. Bona in mala conuertens insidiatur, & in electis imponit maculam. s. infamiæ. Item detractor tanto est deterior fure, quanto meliorem thesaurum furari conatur. Osee.7. Facti sunt quasi arcus dolosus, cadent in gladio a furore irę, quia in arcu doloso sagitta emissa, ad oppositum tendit huius quod videtur. Similiter verbum detractionum, quod tanquam sagittam mittunt in alios, quod uidetur alios percutere, in detrahentes rodit, & eos primo in anima occidit. Sicut legitur in passione sanctorum Cosmę & Damiani. Vbi cum lapides proijcerent in sanctos Pagani vt eos lapidarent, Dei virtute retroacti eos, qui immittebant percutiebant, & cum applicarentur crucibus dicti fratres, & a quatuor militibus sagittarẽtur, iussu Dei retroactę multos gentium aduersantium peremerunt. Detractores vtuntur insidiis vt retro mordeant. psal. Ipsi calcaneum meum obseruabunt. Calcaneus est inferior pars corporis, & quæ sæpius est in luto. Et detractores non digniora non meritorum & operum sanctorum laudes considerant sed infirmiora & quæ defectuosa videntur in homine, vt mordeant ad modum serpentis, cui dictum est. Tu insidiaberis calcaneo eius. Gen.3. Detractor similis est serpenti, qui insidiatur in semita, corpus in herba, vel in arena occultans, vt dicit Isid. & cornua quasi pabulũ extra dæmonstrãs, ad quæ cum veniunt animalia, quasi ad pabulum, retro insilit mordet, & occidit, de quo Gen.49. Fiat Dan coluber in via, Cerastes in semita, mordens vngulas equi. Talis est detractor qui alios iudicat retro mordens, vt canis rabidus. Deuter.27. Maledictus qui clã percusserit proximum suum &c. Psal. Sedet in insidiis cum diuitibus in occultis vt interficiat innocentem: Quod faciunt qui accusant pauperes apud tyrannos. Tertio detractor est virulentus plenus nequitia venenosa. Os enim detractoris simile est ori hidropici, leprosi, vel latrinæ respiraculo, & inferni puteo, & ori draconis, a quibus exit fetor, & flatus contagiosus, & venenosus. Quidam dixit non est curandum vtrum detractores ab inferiori vel superiori foramine intonent, quia non minus immo longe plus fetent, & inficiunt a superiori quam ab inferiori. Eccl.21. serpenti comparatur, vbi dicitur. Si mordeat serpens in silentio nihil eo minus habet, qui occultè detrahit. Psalm. Acuerunt linguas suas sicut serpentes, &c. Similis est detractor serpenti, de quo Genesim 3. Serpens erat callidior &c. Hic sub facie virginea venenum malæ suasionis infundit, per quod tota humana natura infecta est. Sic detractor primo faciem virgineam ostendit cum bona intentione, & pura dicere asserit, quod detrahendo dicit. Talis est Pharoas serpens, Sicut dicit Isidor. similis sibilo serpenti sic dicto, quia sibilum habet infectum. Similis est his serpentibus de quibus Isidor. Scelidro serpenti, qui terram per quam vadit fumo mortifero & pestifero fumare facit. Est quasi seps serpens, qui priusquam mordeat carnem & ossa consumit. Similis Dipsæ vel Dipsadi serpenti, qui ita subtiliter pungit, quòd prius occidit, quam dolor sentiatur. Item similis est Regulo serpenti, qui fontem quem tangit inficit. Prouerbiorum. 23. Quasi regulus venena diffundet. Ideo dicit August. Ne accommodes aures tuas ad percipiendum verba detrahentis, ne accipias mortem in anima tua, detrahentis enim & audientis anima vtriusque esca mortis est detractio. Bern. ad Eugenium papam. Velle audire & detrahere, quid horum damnabilius sit non facile dixerim. Philip. Discent non libenter detrahere cum te viderint non libenter audire. Ideo dicitur Ecclesiast. 19. Sepi aures tuas spinis, & ne audias linguam detrahentem, quoniam lingua detractoris aures obiectas frequenter rodit, & venenum pro medicamento effundit. Similis Antigono de quo dicit Ægysippus in primo de cladibus Iudeorum, quòd aures auunculi sui Hyrcani dentibus corrosit, ne sacerdotio fungeretur, & medicum ei misit sub specie pietatis, qui in eius auribus vulneratis venenum pro medicamento proditiose infundit. Sic detractor proditor dicit se compati eis quibus in auribus venenum detractionis effundit, cuius lingua plena est veneno mortifero, vt dicitur Iacob. 5. De hac materia habetur supra de custodia auditus. Quarto detractor est truculentus plenus seuitia. Quæ maior seuitia potest esse quam homo multos immo innumerabiles occidat ac etiam semetipsum. Detractor autem occidit per maliciem animam suam, & charitatem fraternam extinguit in cordibus plurimorum. Detractor monstrum est, quod pro dentibus gladios habet. Prouerbiorum 30. Psalm. Filij hominum dentes eorum arma & sagitte & lingua eorum gladius acutus. Bernard. Lingua detractoris

quasi gladius, occidit enim vno ictu, & illum qui detrahit, & illū qui detractionem libenter audit, & illum quandoque cui detrahitur, quando s. ad eius notitiam peruenit. Detractio est illud monstrum quod describitur Dan. 7. Quod simile erat vrso, & in parte stetit, tres habens ordines dentium, & in dētibus eius principes tres qui dicebant, vt comederent carnes plurimas. Vrso similis est detractor, qui est obscurum animal, & obscuro antro insidiatur transeuntibus. Sic detractor insidiatur quasi leo in spelunca sua &c. Hæc bestia in parte stat, quia aliqua bona & commendabilia dicit de persona cui detrahit, vt melius ei credatur. Tres principes in dētibus eius sunt, principes terreni, prælati ecclesiastici, & viri religiosi, quorum carnibus .i. carnalibus operationibus consueuerunt pasci. Item est illud monstrum de quo Apoc. 12. Draco magnus & rufus per maliciam, habens septem capita nitebatur filium ecclesiæ masculum deuorare. Ista septem capita flammiuomi draconis sunt septem species detractionis, quæ euomunt flammam pestiferæ suasionis, & tentationis dicti draconis flammiuomi. Sunt autē huiusmodi septem species. Prima occulta mala publicare, secunda audita mala cum augmento proferre, tertia est crimina falsa imponere, quarta est bona occulta negare, quinta manifesta bona vituperare, vel ex malitia reticere, sexta bona in malum conuertere, septima bona immiscere malis, vel mala sua alicuis addere. Vt cū se accusat & defectus suos dicit detractor, vt de alijs quæ subiungit melius ei credatur, vel cum eum commendat, vt de malis quæ inferre nititur melius ei credatur, vel cum se ex cōpassione loqui testatur. Detractores sunt culices, & mordaces cinifes. Item sunt sanguisugæ diaboli humanum sanguinem sitientes, & sugentes, immo crudeliores sunt feris, quia leoni leo parcit, lupus lupum nō comedit, feræ parcunt rebus sui generis. Similes sunt Hyenis, quæ sepulta cadauera exhumant, & ipsi in peccatis latentes propalant & deuorant. Item similes sunt diabolo, qui crudelis est bonis, crudelior suis, crudelissimus sibijpsi. Bonis crudelis est, quia quorum vitam non potest mordere interius aut penetrare, fœdare nititur exterius, infamando si potest falsum crimen imponendo. Crudeliores sunt malis, quorum carnes .i. carnalia comedunt. Prou. 23. Noli esse in conuiuijs peccatorum, & qui carnes ad vescendum conferunt. Glo. Carnes ad vescendum proferre est vitia proximorum in derogationem habere, vel dicere. Iob 19. Carnibus meis saturamini. Quidam nutriuit lupum, quem factum priuatum posuit ad custodiam ouilis. Quo dormiēte venit siluester lupus in ouile, & omnes oues iugulauit, quod aduertens dormiens domesticus cum eo pugnans occidit eū, & omnes oues iugulatas super caput eius congregauit. Similiter detractor totum vnum ouile deuorat, religionem s. aliquam cui detrahit. Greg. ibi. Qui alienæ vitæ detractione pascitur, proculdubio alienis carnibus satiatur. Detractor aliquando comedit episcopum vnum, vel Archiepiscopum, vel vnam religionem, vel populum quando eis detrahit. Item in vitispatrum, quidam senex dixit: Melius est comedere carnes, & bibere vinum, q̄ in detractione comedere carnes fratrum. Hiere. 19. Vnusquisque proximi sui car. comed. Ezech. 10. Patres comederent filios in medio tui. Similes illis de quibus Anselmus. Et paratæ sibi in cibū carnes eorum reputant pietatem. Vnde: Sunt loca sunt gentes quibus est mactare parentes. Est mos & pietas cum longa superuenit ętas. Hæc lex tenet apud detractatores qui detrahunt tam spiritualib. patribus quam carnalibus, vnde merito puniuntur in eo ꝙ peccāt, quia præter hoc ꝙ spiritualiter occidunt, frequenter & mala morte temporali plectuntur. In Anglia religiosus quidam, veste non vita, habitu non actu, detractoribus assuetus in extremis existens, monitus & rogatus ꝙ confiteretur, & de salute animæ suæ sollicitè cogitaret. Respondit ꝙ non faceret: Interrogatus quare? Dixit, ꝙ non poterat. Cum autem multis verbis, & persuasionibus moueretur, ꝙ in hac extrema necessitate tota mentis attentione & cum fiducia spei recurreret ad diuinam clementiam explorandam, extrahens linguam digito percussit eam, & dixit: Ista lingua pessima me damnauit. Quo dicto, lingua sic intumuit ꝙ vlterius eam reponere non potuit in os suum, & sic horribiliter expirans omnib. detractoribus exemplum damnationis ostendit. Item inter miracula B. Greg. legitur, ꝙ cum post eius mortem inuasisset Romanā prouinciam fames grauissima, pauperes religiosi venerunt ad eius successorem rogantes vt eorum inopiæ misereretur, quos Papa Greg. alere solebat, eos vacuos semper dimittebat, dicens se non posse sufficere his quos Greg. pascebat, ad augmentum suæ vanæ laudis. Cui cum B Greg. ter apparuisset, arguens eum de sua tenacitate et immisericordia & detractione, nec tñ cor ad compassionem inflecteret, nec linguam a detractione cohiberet, nec manum ad misericordiam extenderet, post tertiam apparitionem postquam super hoc eum tertio arguisset, horribiliter apparens & comminās eum in capite percussit, quo dolore vexatus in breui vitam finiuit. Itē in vita beati Benedicti de turpe morte Florentij monachi. Itē in vita beati Ambrosij legitur, ꝙ cum gloriosus miraculis dictus sanctus in pace quieuisset, quidam sacerdos Mediolanensium in conuiuio cum alijs sancto detraheret, subito graui vulnere percussus, & a loco conuiuij deportatus, continuo expirauit. Item in Chartaginēsi vrbe cum post mortem beati Ambrosij tres episcopi simul comederent, cum multitudine presbyterorum & clericorum, cum quidam episcopus audiens de factis beati Ambrosij ei detrahere inciperet, quidam retulit ibi de morte dicti presbyteri, dictus autem episcopus hoc audiēs similiter vulnere percussus, & ad lectum deportatus ipsa nocte diem clausit extremum.

De susurratione. *Dist.* *IIII.*

DEinde considerandum est de susurratione. Sicut autem dicit Isid. in libro Ethy. Susurratio de sono locutionis appellatur, quia non in facie alicuius, sed in aure loquitur. Sciendum autem ꝙ susurratio & detractio conueniunt in materia & in forma .i. in modo loquendi, quia & susurro & detractor malum dicit de proximo, & propter hanc conuenientiam vnum pro alio quandoque ponitur. Vnde Eccl. 5. Non appelleris susurro .i. detractor. Differunt enim in fine, quia detractor intendit famam proximi denigrare. Vnde illa verba præcipuè profert de proximo, ex quibus diffamari possit, vel saltem diminui fama eius. Susurro autem intēdit amicitiam separare, sicut patet in Glo. super illud Rom. 1. Susurrones detractores &c. Susurrones sunt inter amicos discordiam seminantes, detractores qui aliorum bonam famam necant vel diminuūt. Vnde Prou. 26. Susurrone subtracto, iurgia conquiescunt. Et ideo susurro talia verba profert de proximo, quæ possint cōtra ipsum commouere animum audientis, secundum illud Eccles. 28. Vir peccator conturbauit amicos, & in medio pacem habentium ponet inimicitiam, igitur sic patet ꝙ detractor non intendit dicere de proximo suo nisi malum, vnde s. possit proximus infamari. Susurro vero non simpliciter intendit malum dicere, sed quicquid sit illud qd possit animum vnius contra alium perturbare, etiam si sit bonum simpliciter, sed tamen apparens malum inquantum displicet audienti. Tales merito Dei maledictionem incurrunt. Sicut dicitur Eccles. 28. Susurro & bilinguis maledictus, multos enim turbauit pacem habentes. Et benè dicitur bilinguis, quia dum amicitiam inter duos nititur rumpere, duabus vtitur linguis, vni dicens de alio vnde possit eius animum ad odium concitare. Hoc est inter septem, quod dominus præ cæteris testatur. Prouer. 6. cum scilicet, qui seminat inter fratres discordias.

De derisione.

DEinde considerandum est de derisione. Circa quam tria consideranda occurrunt. Primo vtrum derisio sit peccatum. Secūdo vtrum sit peccatum mortale, & quando vel quomodo sit veniale vel mortale. Tertio quæ mouere nos debent ad hoc vitium testandum. Circa primum sciendum, ꝙ cum peccata verborum, præcipuè sint pensanda secundum intentionem proferentis, ideo secundum diuersa quę quis contra alium loquens intendit distinguuntur huiusmodi peccata. Sicut autem aliquis conuitiando intendit honorem conuitiati deprimere, & detrahendo famam diminuere, & susurrando amicitiam tollere, ita etiam irridendo intendit aliquis deriso verecundiam, seu erubescentiam generare. Vnde quia finis iste distinctus est ab alijs, derisionis peccatum distinctum est a præmissis peccatis secundum finem, communicat tamen cum eis in materia. Quia sicut de opere virtuoso meretur aliquis apud alios reuerentiam et famam, apud seipsum bonæ conscientiæ gloriā, secundum illud 2. Cor. 1. Gloria vestra hæc est, testimonium conscientiæ vestræ. Ita ecōtrario de actu turpi .i. vitioso apud alios tollitur hominis fama & honor, & per hoc contumeliosus & detractor dicunt turpia de alio. Apud seipsum autē per turpia quæ dicuntur, perdit aliquis conscientiæ gloriam & quietem, per quandam confusionem & erubescentiā, & ad hoc & propter hoc derisor dicit turpia. Ex hoc enim aliquis erubescit quia timet vel dolet dehonorari. Sicut enim dicit Damascenus lib. 2. Erubescentia est dehonorationis timor. Differt autē derisio a prædictis, quia derisio fit iocosè, alia vero serio proferūtur. Circa secundum s. quando vel quomodo derisio sit mortale vel veniale peccatum. Considerandum est ꝙ non est derisio nisi de aliquo malo vel defectu. Malum autem si sit magnum, non pro ludo vel ioco accipitur, sed seriosè, vnde si in lusum vel risum vertatur, ex quo derisionis vel illusionis nomen imponitur, hoc est quia accipitur vt paruum. Potest tamen aliquod malum accipi tanquam paruum dupliciter. Vno modo secundū se, alio modo ratione personæ. Cúm autem aliquis malum vel defectum alicuius personæ in lusum vel risum ponit, vel secundum se paruum malum est veniale & leue peccatum est, secundum genus suum. Cum autem accipitur quasi paruum malum ratione personæ, sicut defectus puerorum & stultorum parum ponderare solemus, sic aliquem deridere, & eum omnino paruipendere, & tam vilem estimare, ꝙ de eius malo non sit curandum, sed pro ludo potius sit habendum, & sic derisio est peccatum mortale, & grauius quam cōtumelia, quæ similiter est in manifesto, quia cōtumeliosus videtur accipere peccatum

catum alterius serio è, illusor autem vel derisor in lusum, & ita vi detur esse maior contemptus & dehonoratio, & secundum hoc illusio grauius est peccatum, & tanto grauius quanto maior reuerẽtia debetur personæ quæ illuditur. Vnde grauissimum est irridere Deum, & ea quæ Dei sunt, secundum illud Isa. 37. Cui exprobrasti, & quem blasphemasti, & super quem exaltasti vocem tuam, & postea subditur: Ad sanctum Israel. Deinde secundum locum tenet irrisio parentum. Vnde Prou. 30. dicitur: Oculum qui subsannat patrem & despicit partum matris, effodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ. Deinde derisio iustorũ grauis est, quia honor est præmium virtutis. Et contra hoc dicitur Iob 12. Deridetur iusti simplicitas. Huiusmodi autem derisio valde nociua est, quia per hanc homines a benè agendo impediuntur, & retrahuntur, sicut ait Greg. Qui malorum actibus eorum bona conspiciunt, mox ea manu pestiferæ exprobrationis euellunt. Circa tertium sciendum est, quòd derisio vitanda est propter multa. Primũ est Dei reuerentia, secundum est rea conscientia, tertium derisi verecundia, quartum est pęnæ vehementia. Primo vitandum est peccatum derisionis propter Dei reuerentiam, qui se derisum reputat quando deridetur homo ad imaginem Dei factus & suo sanguine precioso redemptus. Ait enim Lucæ 12. Qui vos spernit me spernit. Et Matth. 25. Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. In membris suis esse derisum se conqueritur Tren. 3. Factus sum in derisum omni populo meo, canticum eorum tota die. Item 2. Paral. 36 Illi subsanabant nuncios domini &c. Sequitur: Ascendit furor domini in populum ita vt nulla esset curatio. Secundo cauendum est peccatum derisionis propter ream conscientiam. Homo namque sciens & sentiens cõscientiam suam ream esse in multis, non habet vnde deberet alios deridere, sed flere potius & dolere. Ridiculum est & fatuum, quòd æger sanum, cæcus videntẽ, claudus rectè incedentem, scabiosus sanum căput habentem derideat. Sed longe maioris est fatuitatis & insaniæ, quòd peccator iustum, & simplicem audeat deridere. Derisor simplicium & iustorum similis est homini pigro, & stulto, cuius ager plenus est spinis & vrticis & tribulis, & dimittit eum incultum, & videm ortum proximi plenũ arboribus fructuosis, & bene cultis irridet, quia in eo videt arborum exteriorem corticem rugosum. Sic multi inculti & incõpositi in moribus & pleni defectibus, & vitijs negligẽtes maximos defectus suos, & videntes exteriores aliquorum ruditates derident eos. Similes sunt cuidam stulto qui stans in via omnes euntes ad ecclesiam irridebat, gestus eorum fingendo ad risum videntes prouocando, quem tamen omnes tanquam fatuum & contemptibilem super alios iudicabant & irridebant. Contra quos Prouerb. 24. Per agrum hominis pigri transiui &c. Item derisores sunt similes latroni, qui cum duceretur a Bedellis multis, ad suspendium, super equum maximum, & videret incedentes in via pedites, simpliciter irridebat eos, nõ curãs de proximo interitu suo vilissimo. Item similes sunt cuidam meretrici quæ cum capta esset in adulterio & nuda fustigaretur a Bedellis per ciuitatem, in oculis omnium cuidam matronæ obuians irridebat eam, de sua minus ornata compositione cultus, postposita & neglecta sua nuditate. Sic est de derisoribus bonorum, qui non attendunt in quanta confusione peccatorum sunt, & quomodo a dæmonibus nudi & rei ducuntur ad suspendium inferni, & derident iustos de hoc ꝙ minus composite in cedunt in via a iudicio seculi, quos Deus, & sancti, & ipsi dæmones irrident de temeritate sua. In vitispatrum cuidam querenti, quomodo habens propria vulnera detrahit vel irridet aliena, respondit abbas Ioannes parabolam. Cum quidã non haberet duas vxores nudas, & vellet ire ad nundinas, & iste secum duci peteret, posuit eas in dolio & cum nauicula transfretauit, altera eorum de vase exiens veteribus pannis, se operuit quos inuenit, quod vidẽs alia eam irridebat dicens viro. Hæc meretrix sic malè vestita non erubescit. Cui vir ait: Tu cum sis vndiq; nuda quomodo non erubescis inculpare vtcumq; vestitam? In vita beati Ioannis Euangelistæ legitur de iuuene quodam, quem suscitauit, ꝙ retulit quomodo mortuus viderat ridentes dæmones & cachinnantes de ruina illorum discipulorum Ioannis, qui redierunt ad seculum, et quomodo ad hoc suas faciebant derisiones. Item derisor similis est strutioni, quæ cum sit auis deformis & monstruosa, sicut dicit Iob 39. Deridet equum & assessorem eius, cum sit magis derisione digna. Itẽ similis est simiæ ioculatoris vel ad fenestram diuitis sedenti, quæ cum sit maxime irrisibilis cuius exteriora nuda patent, transeuntes irridet. Sic derisores sunt simiæ diabolicæ. Item fatuum est ꝙ aliquis existens in periculo derideat alium simili periculo laborantem. Talis enim similis est latroni sinistro, qui quasi non curans periculum mortis spiritualis corporalis & æternæ imminentis, & crucis, Iesum crucifixum irridebat, cui dixit socius suus. Lucæ 23. Neque tu times Deum cum in eadem damnatione sis. Item sunt similes quibusdam, qui nec in periculis constituti dimittunt derisiones suas. De quibus magister Iacobus de vittriaco duo sequentia posuit exempla, dicens: Quod quidam principes habebant quendam histrionem secum cum mare transfretarent, qui ita erat consuetus derisionibus faciendis, ꝙ cum videret periculum imminere sibi & alijs, & nauem submergendam, cum alij flerent & dominum rogarent pro periculo euadendo, ille incepit irridere dominum suum dicens. Domine vsque modo habuistis cyphum vestrum separatũ a me, hodie autem communes habemus heri, & in cypho communi bibere, cuius latitudo durat a Marsilia vsque ad Achon. Item alius videns periclitantes socios & flentes ait. Vsque modo pepercistis carnibus vestris salsis, modo non parcatis, sed satis de eis comedatis, quia iam oportet vos satis bibere. Tertio cauendũ est hoc vitium propter derisi angustiam. Quandoque enim plus affligunt homines irrisiones, & ludibria sæpe, quam aliæ afflictiones. Multi enim pręelegerunt potius mori, quam derisiones & ludibria sustinere. Sicut Sanson Iud. 16. Moriatur anima mea cum Phylisthijm, occidit se ne sustineret eorũ diutius irrisionem. Similiter & Saul, de quo 1. Reg. 31. Dixit Saul armigero suo. Interfice me, ne fortè veniant incircuncisi, & illudant mihi. Item qui irridetur clamat ad dominum contra irrisorem & exauditur. Iob 12. Qui deridetur ab amico suo sicut ego, inuocabit dominum & exaudiet eum. Sicut enim compati afflictis & defectibus alienis est charitatis, ita irridere videtur esse magnæ malignitatis. Nee. 4. Peccata eorum coram facie sua non deleantur, quia irriserunt ædificantes. Afflictio non est addenda afflictioni, nec amaritati amaritudo augenda, propter quod dicitur Eccl. 7. Non irrideas hominem in amaritudine animæ. Quarto cauendum est hoc vitium propter pœnæ vehementiam, tales enim maledictiones incurrunt. Sicut Cham qui patrem suum Noe derisit Gen. 9. Tales etiam in ludibrium fiunt Dei, hominum, & dęmonum. Illos enim qui homines Dei derident in pręsenti, Deus irridebit in futuro, & æternis irrisionibus eos tradet. Psalm. Qui habitat in cœlis irridebit eos. Sap. 4. Illos autem dominus irridebit. Dantur etiam in ludibrium hominem & dęmonum. Sicut legitur de Iudæis qui irridebant prophetas domini missos ad eos, secundum quod legitur 2. Paral. 36. Et ideo vt habetur ibidem capti sunt & omni ludibrio Chaldeorum expositi. Idem habetur 1. Esdræ 2. Item idem refert factum Egysippus in fine libri de cladibus Iudæorum, de Iudæis qui irriserunt dominum, qui postquã fuerunt ad pœnitentiã diutius expectati, tandem sunt omni ludibrio expositi, vt in singulis ciuitatibus Romani imperij ante currus agerentur captiui, & omni ludibrio in arenis pugnantes cũ bestijs crudelissimis exponerentur, & ab omnibus irriderentur & confunderentur. Deus etiam quandoque derisores occidit mala morte & subita, quod ostendi potest per multa exempla. Aegyptios illudentes filijs Israel Exod 14. Inuoluit super eos dominus aquas maris. Item viri Sochoth et Phanuel qui deriserunt Gedeon spinis & tribulis comburuntur Iud. 8. Item Philistei illudentes Sansoni, subito ruina opprimuntur Iud. 16. Pueri qui illudebant Helyseo dicentes, ascende calue, ascende, duobus vrsis subito occiduntur. 4. Reg. 2. Herodes qui illusit domino apud Lugdunum exilio relegatus, longa tabe exilij deficiẽs. Pilatus sub quo dominus ludibria multa patitur ibidem in opprobrium generis sui missus semetipsum manu propria interfecit, & rõ suspendium non euasit. Quod se manu sua occident, dicunt Hieronymus & Eusebius in chronicis suis. In vita sancti Prejecti legitur, ꝙ cum ipse diu Paschę resideret immensa cum quibusdam qui a carnibus abstinebant, cum alij eos irriderent, ꝙ a carnibus abstinerent, ille arguit irrisores dicens, ꝙ eos potius deberent honorare pro abstinentia, quam irridere. Cum autem illi non acquiescerent eius monitioni, solarium subito corruit, & eos oppressit, qui alios irridebant. Item in vita beati Antonij legitur ꝙ cum quidam Arrianus nomine Balanus dux Ægypti ecclesiam infestaret, & monachos, & virgines nudatos publice verberaret, scripsit ei beatus Antonius. Video irã Dei super te venire, desine persequi Christianos ne ira Dei te occupet, quæ proximum tibi minatur interitum. Miser autem ille literam eius vidit & irrisit, & excreans super literas in terram proiecit, multis afficiens iniurijs earum portitores, & beato Antonio comminatorias literas scripsit. Cum autem dictus Balanus equum mitissimũ equitaret eum in terram proiecit, morsibus eum discerpens, & calcibus ita eum attriuit, quòd reportatus ad vrbem infra triduũ expirauit. Item post passionem beati Cyriaci sicut in eius miraculis legitur. Carpalius præfectus domũ matris a Maximiano obtinuit, in qua cum epulas cum decem & nouem amicis suis celebraret, & in loco vbi baptizabantur Christiani, in derisione Christianorum se balnearent gentiles morte subita omnes ibidem perierunt.

De temerario iudicio. Dist. V.

DEinde cõsiderandum est de temerario iudicio. Est aũt temerarium iudicium quo quis alium sibi nõ subditum, vel ad sub sua iurisdictione non pertinentẽ temerè iudicare præsumit. Ro. 14. Tu quis es q̃ iudicas alienũ seruũ, dño suo stat aut cadit. Et post: Tu quid iudicas fratrẽ tuum. Vel q̃n iudicat de dubijs & occultis.

Vel qñ aliqua quæ benè vel malè possunt fieri in deteriorem partem interpretantur. Vel quando ex leui causa vel occasione modica suspicatur malum, & ex leui suspicione iudicare præsumit. Tale iudicium prohibet dñs Math. 7. & Luc. 6. Nolite iudicare & non iudicabimini. Et Iac. 4. Qui iudicat fratrem detrahit legi. Sunt aũt multa quæ peccatum istud ostendunt esse vitandum. Primum est mens cõscientia peccatorum. Secundum est incertitudo futurorũ. Tertium est ignorantia internorum. Quartum est iniuria diuinorum. Primo quidem hoc peccatum ostendit esse cauendũ conscientia peccatorum, quia frequenter homo iudicat alium de peccato in quo æquè grauiter, vel fortè grauius deliquit, vel si non in eodẽ genere commisit forsitan in alio genere grauiora commisit. Temerè iudicat de conscientijs alienis quas ignorat, qui conscientiã propriam indiscussam, & peccata sua iniudicata dimittit. Ideo dicitur Math. 7. Nolite iudicare & non iudicabimini &c. Quid autẽ vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? Hipocrita, eiice primo trabem de oculo tuo, & tunc videbis eiicere festucam de oculo fratris tui. Sed quandoq; magni fures, tyranni, & præpositi iudicant minores fures, & ducunt ad suspendiũ. Sicut quidam Philosophus dixit Atheniensibus, cum quæreretur, quare rideret videns præpositos villæ ducentes paruum latrunculum pro paruo forefacto, ad suspendium. Rideo, inquit, quia magni latrones paruum ducunt ad mortem. Ro. 2. In quo iudicas aliũ teipsum condemnãs, eadem enim agis quæ iudicas. Similes sunt illis Iudæis, qui rei mulierem deprehensam in adulterio iudicabãt, quibus ait dominus Ioh. 8. Qui sine peccatum est vestrum primus in illam lapidem mittat. Similes sunt illi Phariseo, de quo dicitur, Lucæ 7. quòd beatam peccatricem iam sanctam peccatricem iudicabat, & dominum non esse prophetam, & se iniudicatum relinquebat. Similiter & illi de quo Lucæ 15. Qui Publicanum iudicabat, & se iustificabat, cum ipse a domino recederet iustificatus ab illo. Item similis est illi hipocritæ, qui festucam in oculo fratris sui videt, & trabem in oculo suo non considerat Math. 5. Sed quòd homo debet se potius & prius iudicare quàm alios, ostendunt exempla sequentia. In vitispatrum, facta cõgregatione in Scythi, dũ patres de multorum vita loquerentur Abbas prior tacebat, postea egressus impleuit saccum arena, & probat in dorsum suum. Similiter & in quodam paruulo misit arenam, ante se portans illum, qđ videntes alij requirebant quid hoc significaret exemplum. Respondit. Saccus qui habet multam arenam peccata mea sunt, quæ post dorsum posui nolens ea videre vt plangam. Sed parua fratris mei ante me porto, & pro ipsis crucior cõdemnans fratrem, rogate dominum vt indulgeat mihi. Cui responderunt. In veritate hæc est via salutis. Item in vitispatrum legitur, quòd cum frater quidam peccasset in congregatione, & alij iudicassent eum expellendum, & etiam ipsum expulerunt, Abbas exiuit cũ eo, dicens. Si iste, quia peccauit debet eiici, & ego quia peccaui exire debeo. Item alius. Si videris aliquem peccare, ne mittas in eum culpam, sed in illum qui impugnat illum, dicens, quia iste nolẽs iustus est, ve mihi: quia ego volens victus sum, plange & quære Dei solatium, quia omnes decipimur. Et nota quòd mens & conscientia temerè iudicãtis, aut rea est, & ex corruptione sua malè iudicat, aut si sic iudicãs iustus est, in eo quòd male iudicat reus efficitur. Primum patet, quia paruũ iudicium signum est paruæ & peruersæ mentis. Sap. 16. Semper præsumit sæua perturbata conscientia, vulgariter dicitur. Semper credit latro quòd omnes sint fratres sui. Bern. Nequaquam de alio talia suspicaretur, nisi eum radix eiusdem vitij infecisset. Item in vitispatrum, cum duo fratres in vna morarentur cellula, quidam venit ad seniorem qui curam de eis habebat, suspicando de eis peruerse, quos vocauit senior, eos dormire simul iubẽs in vna matha, vno opertorio eos cooperiens dicendo. Isti filij Dei sunt, iniquitas tua docuit os tuum iudicare talia. Dixit autem discipulo suo. Hũc fratrem reclude in cella deorsum laborat enim eadẽ passione quã imponit istis. Item in vitispatrum cum senex probatissimus in cœnobio incurrisset grauissimam infirmitatem & longissimã, nec haberent fratres vnde ei subuenirent, quædam ancilla habitans in ciuitate rogauit patrem monasterij, vt eius curam ei committeret. Qđ cum fecisset, & ad cellam suam deportatum reuerenter tractaret, & necessaria ei loco Christi ministraret, & hoc per triennium fecisset, homines corrupti mente, secundum suam corruptelam cœperunt iudicare malè de sene & virgine. Senex autem hoc audiens Deum rogabat, vt virgini retribuere & suspicionem tolleret. Cum autem ad eius obitum multi fratres cõuenissent, rogauit eos vt baculum suum plantarent super sepulchrum suum, dicens, quòd si radices miserit & fructum fecerit scirent conscientiam suam mũdam a famula Dei. Quod cum factum fuisset, eo mortuo baculus frõduit, & floruit, & suo tempore fructus protulit. Et subdit Hier. Ad hoc miraculũ multis de vicinis ciuitatibus veniẽtibus, nosipsi vidimus miraculum, & cum ipsis glorificauimus Deum. Similiter sm patet. sꝙ malè iudicãs reus efficitur, quia eo ꝙ malè iudicat, gratiam Dei perdit, sicut patet Lucæ 15. de Pharisæo iudicante Publicanum, qui tamen descendit iustificatus ab illo. Item in vitispatrum, duo fratres insimul habitabant, quorum alter videbat gratiã Dei super alterum descendentem, & manẽtem in eo. Cum autem eum semel aspiciens eam non videret miratus quæsiuit ab eo, quid fecerat propter quod Dei gratiam amisisset. Cum autem non esset sibi conscius de aliquo, tandem aduertit ꝙ quendam hominem in corde suo iudicasset, de hoc ꝙ in sexta feria mane comederet, qui per hoc culpam suam cognoscens & pœnitentiam agens visibiliter vt vidit dictus frater gratiam recuperauit amissam. Item ad idẽ in vitispat. cum frater quidam peccasset in congregatione, dum arguerentur ab alijs iuit ad abbatem Antonium, fratres autem eum sequentes reducere volentes eum, exprobrabant ei culpam suam, quam ipse negabat. Abbas Pasnutius talem retulit parabolam in cõspectu fratrum. Vidi in ripa fluminis hominem vsque ad genua in limo demersum. Venientes autem quidam vt eum porrecta manu extraherent vsque ad collum se merserunt. Quo compuncti ad cœnobium dictum fratrem reduxerunt. Tũc de eo dixit beatus Antonius: Ecce homo qui potest animas ex veritate saluare. Secundo hoc peccatum diligenter esse vitandum ostendit incertitudo futurorum, quia qui hodie est pessimus, cras forsitan fiet optimus, & econuerso, iuxta verbum Apostoli. Qui stat videat ne cadat. Qui hodie est pessimus, cras potest fieri summus. Vt Paulus, qui subito Deo operante factus est de Saulo Paulus, de lupo agnus, de persecutore prædicator. Et Matthæus, de Publicano Apostolus. Et econtra Iudas de Apostolo quasi diabolus. Ad Rom. 9. Vasa iræ apta in interitum fecit Deus, & vasa misericordiæ quæ præparauit in gloriam. Non debes iudicare de incertis & futuris, quia nullus est adeo malus, quin tu deterior esse possis. Item in vitispat. quidã pater cum videbat aliquem grauiter peccantem flebat dicens: Heu mihi domine quia quod iste est hodie, ego forsitã cras vel deterior sum futurus. Ideo in vitispatrum legitur, ꝙ cum quidam eremita consueuisset recipere Eucharistiam, a quodam sacerdore, & audisset eum peccatorem, cum venisset non admisit eum, nec Eucharistiam recepit, factus autem statim in extasi videt puteum aureum, & situlam auream, & leprosum aquam optimam haurientẽ, quam maximã desiderabat, & audiuit vocẽ sibi dicentem: Quæ est causa quare non bibis aquam optimam? nunquid minus valet cũ leprosus eam non tangat, nec inficiat? argutus super temeritate sua, sacerdotem reuocauit, & sacramentum ab eo recepit. Ipse. n. qui creditur malus frequenter iam pœnituit & est Dei filius. Tertio ostendit hòc peccatum esse cauendum ignorantia internorũ. s. cogitationum, affectionum, intentionum. Item sicut de proximo, qui malus est non est certum iudicare verum in futurũ erit bonus, ita de seipso quilibet incertus est, verum qui bonus est hodie cras erit malus, vel qui malus est hodie, cras forsitan fiet bonus. Tum quia fragiles sumus nimis. Tum etiam quia status huius mundi periculosus est, sicut ostensum est supra. Homo enim in præsenti stat in lubrico, & inter laqueos ambulat, cito cadit & capitur, & subito sæpæ deterius q̃ ille quem de casu suo iudicat. Et qui videt cadere, debet sibi timere, cum forsitã ipse sit fragilior, quam ille quẽ viderat cecidisse. In vitispat. quidam frater requisiuit a sene quomodo sibi caueret ne alijs detraheret, vel ne eos iudicaret. Qui ait, Ego & primus meus duæ sumus imagines. Cum me i quasi in speculo prospexero, & reprehendero me, inuenitur imago proximi mei apud me venerabilis. Cum autẽ meam laudauero, fratres mei imaginem paruam respicio & despicio. Non enim alteri detrahã, aut alium iudicabo, si reprehendo meipsum. Item in vitispatrũ dicitur, quòd duo fratres erant quorum vnus senior erat mundus, nec poterat sustinere quòd monachus haberet malam cogitationem, qui rogauit seniorem vt sustineret quòd secum habitaret, qui respondit hoc se non posse, eo quòd peccator esset, & ipse abhorreret forsitan & iudicaret eum. Cum autem recessisset senior ab eo in fine septimanæ redijt iterum rogans eum, vt secum maneret, tunc iunior volens experiri si adhuc esset suspiciosus, & malè iudicans proximum, ait, In grandi tentatione incidi Abba in hac septimana, quia exiens in hortum propter necessitatem peccaui. Et dixit senex; Vis pœnitere, cum diceret, quòd volebat, ait senex: Et ego tecum porto medietatem peccati illius. Tunc frater videns senem non esse malè iudicantem, sed compatiẽtem ait: Modo possumus insimul manere, & post vsque ad vitæ exitum simul manserunt. De abbate dixit beatus Benedictus inn regula sua. Caueat ne sit suspiciosus, aliter nũquam bene erit ei. Item qui iudicant alios, forsitan in illud de quo male iudicant cadere permittuntur, vel in deterius. Sicut Iudas iudicans Magdalenam de effusione vnguenti super caput & pedes domini, tentatus fecit primo proditionem domini, & postea homicidium sui. Similiter & Pharisæus iudicãs Publicanum, deterior factus est. Item in vitispatrum, quidam Anachorita Thymotheus nomine consuluit abbati, vt quendam fratrem negligentem expelleret de cœnobio. Quo facto tentatio venie

super

super eum, cum autem fleret in conspectu domini, venit vox ad eũ dicens: Thymothee iccirco hoc pateris quia fratrem tuum in sua tentatione despexisti. Econtra qui se iudicat, & nõ alium securius euadit. In vitispatrum, quidam frater requisiuit abbatem Poemũ. Quid est pater quod dixit Apostolus: Omnia sunt munda mũdis. Respondit: Qui hoc intelligit, videt se inferiorem omni creatura. Ait frater: Et quomodo possum me iudicare minorem eo quem vi deo homicidium perperrasse. Respondit senex; Iste semel homicidium perpetrauit, ego autem omni hora occido animam. Hæc est enim sola hominis iustitia, vt semetipsum reprehendat. Tunc.n. in suis est cum sua peccata condemnat. Item valde temerarium est & fatuum ex signis exterioribus, quæ vt plurimum sunt fallibilia iudicare, de interioribus quæ nõ videntur, & dubia pro certis vel fal sa pro veris asserere, propter quod dicitur Io.8. Nolite iudicare secundum faciem. Similes sunt tales simiæ, quæ inueniens malũgranatum sentiens corticem asperum extra, indicauit similem intra, nec gustauit de interiori dulcedine. Itẽ ad hoc facit quod legitur Dial.4. Cum Totila Rex Gothorum intraret varius ciuitatem & occurreret ei episcopus eius Cassianus habens ex conspersione calons rubeam faciem assiduè, iudicauit eum assiduum potatorem, ex quo iudicio regis Spatarius coram rege arripitur, & crudeliter vexatur. Hunc autem sibi adductum, dictus Cassianus oratione & signo crucis a dæmone liberauit, & sic Barbarus cępit venerari eum, quem iudicabat despectum facie. Item in vitispatrũ, egressi fratres de cęnobio ad visitãdum solitarios, venerunt ad quendam solitarium senem, qui maximo gaudio eos recepit, & refecit ante horam nonam, & quicquid boni habuit eis apposuit. Ipse autem seorsum stans, audiuit eos loquentes adinuicem, quoniam isti heremitæ melius habent quam qui in cęnobijs sunt. In mane cum recederent, dixit eis senex: Salutate mihi illum eremitam ad quem itis, & ei dicite ex parte mea: Obserua & noli irrigare olera, quod & fecerunt. Ille autem alius eremita hoc audiens, detinuit fratres, & dedit eis ad operandum, & sedens cum eis non cessabat texere sportas, & vespere facto addidit psalmos ad luminaria. Quibus cõpletis ait: Nos consuetudinẽ non habemus refici quotidie, sed propter vos oportet nos cęnare, & apposuit eis panes siccos & sal, dicẽs: Propter vos oportet nos aliquid aliud accipere, & apposuit eis modicum acetum cum sale & oleo, & cum surrexissent, fecit eos psallere vsque prope lucem, & ait: Propter vos oportet nos parum pausare, quia de itinere fatigati estis. Et cum mane vellet eos detinere, & post vsque ad tres dies de nocte fugerunt. Item nõ sunt iudicandi de facili maxime religiosi, duplici ex causa. Primo quia ipsi hominum iudices erunt, cum Deus iudicabit populos in equitate & veritate sua. Iuxta hoc quod dixit Petro Matth.19. Vos qui reliquistis omnia & secuti estis me, sedebitis super sedes duodecim, iudicãtes duodecim tribus Israel. Quia sępe id quod videtur humano iudicio malefactum, benefit eo iudicãte, & sic instinctu Spiritussancti. Sicut factum Oseæ sumẽdo fornicariam. Et Sanson sumendo de filiabus Phylistinorum. Ideo dicebat Bern. Si potes excusa actionem, si non potes actionem, excusa intentionem, si non potes intentionem, excusa tentationem. Item in vita Ioannis eleemosynarij dicitur, quod idem Ioannes nolebat recipere accusationes contra monachos dicens, quod si videret eos actualiter peccantes, operiret eos pallio propter monachorum infamiam & scãdalum. Repetebat etiam verba & facta Constantini in Nicenæ concilio dicentis, cum multi porrexissent accusationes contra monachos & episcopos nolens eas recipere, sed insimul proijciens in ignem, dixit: Absit vt eos hic iudicemus, qui nos habent iudicare, & Dei iudicium mitteimus, qui eos solus habet iudicare. Humanũ sæpe fallitur iudicium. Et exemplum adducebat de seruis suis, qui aliquando quendam inuenientes, ducentem quendam mulierculam, quã flagellatam dimiserunt, & monachum grauissimè flagellantes incarcerauerunt, eum ibi diutius detinentes. Qui apparuit ei in visione ostendens quomodo putruerant vulnera dorsi eius, & quomodo iniustè fuerat flagellatus. Mane autem facto vocauit dictũ monachum compellens eum ostendere vulnera dorsi sui. Quod cum compulsus facere, dato ei lintheo quo carnes verecundus tegeret, cadentibus pannis, apparuit eunuchus, inquirentes altius inuenerunt, quod illa mulier erat Hebræa quam ducebat, quæ ad eum venerat rogans vt fieret Christiana, quam duxit ad abbatem, qua baptizata abbas suos, vt personæ securæ eam ipsi tradidit, vt ipsam duceret ad cenobium monialium vestiendam & instituendam. Quod cum faceret, cum ea iterum captus est & flagellatus & incarceratus. Item idem Ioannes ponebat exemplum de Vitellio abbate, qui aduertens mala quæ faciebant meretrices in Alexandria, venit illuc cogitans quõ eas Deo lucraretur, cũ adducebat opus suũ de die, & nocte veniens ad scorta conducebat meretricem. Et cum ipsa crederet quòd deberet cum ea iacere, ibat ad angulum pernoctans in oratione, & in mane ei pręd:cans verbis & exemplis eam ad pęnitentiam prouocabat, & eam iurare compellebat, ne hoc in vita sua alicui reuelaret, & sic faciebat per singula scorta. Cum aũt quædam contra iuramentum suum hoc hominibus reuelasset, arrepta fuit a diabolo. Quidam etiam videns eum egredientẽ de scorto, dedit ei duram alapam dicens. Quare tu intras scorta nostra, & scandalizas nomen monachi. Cui respondit. Et tu accipies talem alapam, ad quam congregabitur tota Alexandria. Cum autem redisset in cellam suam, conuenerunt meretrices & plures alij quib[9] prædicabat, & eos curabat. Diabolus autem in forma teterrimi Ethyopis apparuit illi, qui Vitellio dederat alapam, dicens. Mittit tibi Vitellius alapam quã tibi promisit, & arripuit eum grauissimè vexans eum, ad quem clamantem. Vitelli. Vitelli, conuenit popul[9] Alexandrinus ducens eum ad dictum virum, ad cuius cellã venientes inuenerunt eum solum flexis genibus, & iunctis manibus extremum spiritum exalantem. Tunc venerunt meretrices, penitentes & confitentes, quomodo se habuerat ad eas, eius meritis dictus arreptitius liberatus est. Item in vitispatrum, cum quidam venator prædam sequeretur, venit a casu vbi beatus Antonius cum discipulis suis conuenerat causa recreationis, qui videns eos male iudicabat de eis, quem rogauit beatus Antonium trahere plurios cum arcu quem in manu tenebat, quod cum fecisset ad vltimum chordã laxauit. Et cum quæreret causam beatus Antonius, ait quòd hoc fecerat ne arcus assiduo rigore frangeretur. Sic ait beatus Antonius est de hominibus, quia assiduo rigore franguntur. Item legitur in vita beati Greg. Quod cum quidam magnus heremita rogasset dominum, quod ostenderet ei, cui esset par in futuro. Responsum est, quòd Greg. papæ quod cum iudicaret hoc indignum cum esset Greg. in tanta gloria & diuitiis papatus, pro quibus malè iudicabat de eo, & ipse econuerso pauper esset & afflictus propter Deũ Responsum fuit sic. Est tibi plus cattus quam papæ pontificatus. Tales errant tanquam piscatoribus summæ sapientiæ dissimiles, qui bonos in vasa sua eligunt, & malos foras mittunt. Isti contraria faciunt, quia malas intentione de bonis colligunt, & vt dicitur baculum accipiunt ex parte inquinata, de rosario spinas colligũt, & rosam dimittunt, inimo quod mirum est mala colligunt inde, vbi non sunt. In bonis malas intentiones, vbi non sunt dicunt, non de spinis vuas colligunt, sed de vuis spinas, & de ficubus tribulos colligunt. Quarto hoc peccatum ostendit esse vitandum. iniuria diuinorum. Tales enim iniuriam faciunt summo iudici, cui soli reseruandum est iudicium de occultis. Sicut enim ipse solus animas creauit, & redemit, creare & recreare, & iustificare potest, ita solus habet eas ad vitam vel mortem, ad pręmium vel supplicium iudicare Iniuriam ergo sibi faciunt, qui animas vel de occultis animarum iudicare præsumunt. Rom.14. Tu quid iudicas fratrem tuũ? omnes stabimus ante tribunal Christi. 1. Corin.4. Nolite ante tempus iudicare, quoadusq; &c. In vitispatrum. Cum abbas Isaac visitasset Cęnobium, & inuenisset ibi quendam fratrem negligentẽ, expulit eum. Cumq; regrederetur ad habitaculum suum, angelus domini stetit ante hostium cellulæ dicens. Non te permitto ingredi, cumq; causam quæreret, respondit angelus. Deus misit me vt dicerem tibi. Vbi vis mittam fratrem qui peccauit, quod audiens senex pęnituit, veniamque petiuit. Cui angelus. Caue ne de cætero quenquam iudices, antequam Deus iudicet illum. Tulerunt homines iudicium dicit dominus, & non mihi permittunt illud. Tales appropriata personis beatissimæ trinitatis insipienter vsurpantes iniuriam faciunt primo Deo patri, quando de temporibus quæ pater posuit in sua potestate sicut dicitur Actu.1. aliter quam ipse male iudicando disponunt, de præterito faciunt præsens, quando illũ qui aliquando fuit malus, cuius malicia iam in oculis Dei præteriit, iudicant adhuc malũ. De præsenti præteritum, quando quem vident male agere, iudicant in præterito talem fuisse. Sẽper de præsenti faciunt & de præterito esse futurum, quando quem vidẽt vel viderunt malum, iudicant semper futurum malum, & incorrigibilem. Sapientiam filij sibi usurpant, ad quam solam pertinet de occultis cordium iudicare. Contra clementiam summam siue bonitatem peccant, cum iudicant reprobos quos ipsa saluare decreuit. Vnde quia summo iudici iniuriãtur, a summo iudice maledicuntur. Isa.5. Ve qui dicitis bonum malum, & malum bonum. Et finaliter iudicati damnantur. Matth.7. Nolite iudicare &c. In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Et Ro.2. In quo alium iudicas, teipsum condemnas. i. pronuncias condemnandum.

De falso testimonio. Dist. VI.

DEinde considerandum est de falso testimonio. Quod aliquando profertur ex malicia & inuidia, vt patet in falso testimonio quod Iudæi contra Iesum tulerunt. Et congruè postquam egimus de falso & temerario iudicio, quod aliquando committitur solo corde, vt in solis temerarijs suspicionibus, aliquando corde & ore simul, & vtrumque contrarium est veritati & bonitati, quibus præiudicat homo. Veritati per falsitatem, benignitati per maligni-

lignitatem, falsa pro veris, & mala pro bonis accipiendo. Nonc cõsequenter agendum est de temerario vel falso testimonio, quod præstatur dupliciter. Vel tacendo veritatem agnitam in iniuriam proximi, & in incommodum eius. Vel asserendo incertam veritatem, vel agnitam falsitatem. Vel quia pro agnita veritate non stat homo cum impugnatur. Vel quia veritatem agnitam impugnat, cum contra eam testatur Hieron. Vterq; reus est, & qui veritatem tempore necessitatis occultat, & qui mendacium dicit; ille quia proximo suo non vult proijcere, alter quia ei mentiendo vult nocere. August. ad Casulanum. Reus est qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit, quia ille prodesse non vult, iste obesse desiderat. Chriso. Non solum ille reus est qui viam veritatis transgrediens mendacium palam loquitur, sed etiam ille qui non libere pronunciat veritatem, quam libere pronunciare tenetur, aut qui non liberè veritatem defendit, quam liberè defendere connenit. Notandum autem quòd multa sunt, quæ peccatum istud ostendunt summopere detestandum. Primo quidem lex naturæ, quæ dictat non faciendum esse alij, quod non vult homo sibi fieri. Vnde cum nullus homo vellet contra se falsum testimonium perhiberi, ex lege naturæ docetur non debere contra proximum falsum testimonium perhibere. Rom. 2. Cum omnes, qui legem non habẽt naturaliter quæ legis sunt faciunt, ipsi sibi sunt lex: ostendunt enim opus legum scriptum esse in cordibus suis, testimonium illis perhibente conscientia ipsorum. Secundo hoc idem ostendit lex scripturæ Exod. 20. Non falsum testimonium dices, & 23. Non iunges manum tuam, vt pro impio dicas falsum testimoniũ. Tertio hoc idem ostendit sanctorum constantia, tam veteris scilicet testamenti quam noui. Nam sancti Prophetæ, Apostoli, & Martyres in testimonium veritatis vocati, magis voluerunt omnia tormenta sustinere, quam a veritate deficere, vel falsum testimonium dare. Heb. 11. Sancti ludibria & verbera sunt experti &c. Et ibi. Hi omnes testimonio fidei probati inuenti sunt. Isa. 43. Vos testes mei estis dicit dominus. Act. 1. Eritis mihi testes in omni Iudæa &c. Tales testes erant Apostoli, dicentes Actuum 4. Non possumus ea quæ audiuimus & vidimus non loqui. Item talis erat Ioannes Euangelista, qui dicebat Domitiano Imperatori promittenti, quòd eum in oleo bullienti frigeret, nisi a testimonio Christi cessaret, potius volui frigeri, quam hoc facere, dicens: Nec Christum dominum meum negabo, nec a prædicatione & testimonio eius cessabo, donec impleam cursum ministerij quod accepi. Ideo fuit in feruentis olei dolium missus, & in Pathmos insula exilio relegatus. Cũ beatus Iacobus minor, episcopus primus Hierosolimitanus, propter miram eius sanctitatem ab omnibus in magna reuerentia haberetur. In die festo Iudæi populum de circumiacentibus locis conuocauerunt, & rogauerunt dictum Iacobum vt a fide Christi populum reuocaret, & testimonium daret, quòd Iesus non esset Deus: ideo quòd populus crederet verbis eius, tanquam illius quem sanctissimum reputabant, statuentes eum super pinnaculum templi, minãtes ei præcipitium, nisi hoc faceret. Testificatus est Christum verum Deum, & fidei articulos prædicauit, potius eligens præcipitari & excerebrari, quam testimonio veritatis deficere. Similiter & in Act. 4. legitur, quòd licet Iudæi cæpissent & incarcerassent Apostolos, & mortem comminati fuissent, præcipientes ne ferrent testimonium fidei, ipsi virtute magna reddebant testimonium resurrectionis domini nostri &c. Quarto hoc idem ostẽdit proximorum iniuria. Quia videlicet proximus contra quem fertur falsum testimonium multipliciter damnificatur & læditur, quia per falsum testimonium amittit causam suam, & condemnatur, vel in rebus, vel in persona: & tenet ei restituere & satisfacere de iniuria, quia aliter non dimittitur peccatum ei. Lædit eius conscientiam iaculo odij & rancoris, vulnerando & occidendo. Prouer. 25. Iaculum & gladius, & sagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum suum falsum testimonium. Lædit eum affligendo per pœnam, vexando per calumniam, tollendo pecuniam. Lædendo aliquando eius famam, auferendo possessiunculam, vulnerando eius conscientiam, scandalizando illius famam, & occidendo animam. Item nõ solum eum contra quem fert falsum testimonium lædit, immo seipsum, & eum pro quo fert falsum testimonium, & cui adiudicatur ius alienum, & iudicem & omnes illos qui indebitè ei credunt occidit. Et ita patet verum esse quod dicitur Eccl. 28. Lingua testificans adducet mortem, scilicet multiplicem. Hieron. Qui falsum testimonium profert, tribus personis obnoxius est. Primo Deo cuius præsentiam condemnat. Secundo iudici, quem mentiendo fallit. Tertio innocenti, quem falso testimonio lædit, & breuiter omnes lædit & interficit, qui sibi indebitè credunt. Quinto hoc peccatum de Christiano facit Antichristum. Qui enim aduersatur veritati, aduersatur Christo, qui de seipso dicit Ioan. 14. Ego sum via, veritas, & vita. Et 1. Ioan. 5. Spiritus est qui testificatur, quoniam Christus est veritas: ad hoc etiam venit in mundum, vt testimonium perhiberet veritati. Ioan. 18. In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. Vnde magis mori voluit, quàm vel dicere falsitatem, vel celare tempore suo veritatem. Nota quòd falsi testes aut sunt similes Iudæ qui veritatem vendidit, aut latroni sinistro, qui eam impugnauit, dicendo contra eam falsum. Aut Iudæis qui cõtra eũ in passione testimonium tulerunt in mortem eius. Math. 26. Quærebant falsum testimonium &c. Item. Venerunt duo falsi testes occultantes veritatem. Similes sunt custodibus sepulchri, qui cum Iudæis dicerent ea quæ facta sunt circa eos, & de resurrectione Christi, vt dicitur in libro de gestis Saluatoris, pecunia corrupti, ipsam veritatem celauerunt. Sexto hoc peccatum facit filium diaboli, q̃ mendax est & pater mendacij, ipse fuit primus falsus testis, qui primò testimonium perhibuit falsitati. Gen. 3. Nequaquam moriemini &c. Ideo omnes falsi testes diabolum imitãtur, & eius filij fiunt. Vnde duo falsi testes producti contra Naboth. 3. Reg. 21. dicuntur filij Belyal. Et post dicitur Adductis duobus viris filij diaboli fecerunt sedere contra Naboth, qui vt viri diabolici dixerunt contra eum falsum testimonium: quãm orbẽ lapidibus interfecerunt eũ. Similes istis fuerunt illi, qui adducti fuerunt in testimonium contra beatum Stephanum Actu. 7. ad quorum falsum testimoniũ interfectus est. Septimo ad hoc debet nos mouere, quia propter prædicta Deus odit eos, & multiplici pęna punit. Prou. 6. Sex sunt quæ odit Deus & septimum detestatur anima eius, scilicet proferẽtem mendacia testem fallacem. Prou. 19. Testis falsus non erit impunitus, & qui loquitur mendacia, non effugiet. Supra illud Prouer. 12. Qui nouit quod loquitur. Glo. Qui falsum testimonium profert contra proximum, & qui metu peccatorum veritatem celat, iram Dei supra se prouocat. In duodecimo libro collationum legitur contra falsi criminis impositores. Quod cum beatus Pachomius adhuc esset viuens gratiosus, sedens in cella sua, quidam de fratribus motus inuidia librum suum abscondit in lecto dicti sancti, & accedens ad locum vbi fratres conuenerãt missa celebrata asseruit, librum suum perdidisse, & illum fuisse sibi furto sublatum: missis autem tribus fratribus qui per cellas scrutarentur, inuenerunt eum in lecto beati Pachomij, qui accusatus licet in nullo sibi conscius, apud patres voluit humiliter suscipere, & perficere pœnitentiam de furto. Quod cum faceret, ille qui librum in lecto suo dolosè posuerat, arreptus & grauiter vexatus a dæmonio, clamare cœpit dolum quod fecerat de libro occultando, & quomodo pro instantia tione sancti viri hoc fecerat, & clamabat, q̃ adduceretur ad eum, vt orationibus eius liberaretur a dæmone. Quod vt ita factum est precibus eius dæmone liberatur. Item in vita beati Nicolai legitur, quòd cum quidam Christianus pecuniã vellet mutuo accipere a quodam Iudæo, nec haberet vadium vel fideiussorem, accomodabat ei iurando per sanctum Nicolaum quòd dictam pecuniam tẽpore assignato redderet, quam cum dictus Iudęus repeteret, negauit Christianus dictum mutuum. Cum autem coram iudice citari eum fecisset pro dicta pecunia, Christianus sciẽs quòd oporteret eum iurare pro dicta pecunia, fecit poni in baculo concauo quem vulgariter vocamus Burdonem, aureos quos debebat Iudæo, & sic iuit ad diem assignatam. Cum autem Iudæus nec haberet literas, nec fideiussorẽ, petiuit iuramentum dicens, quòd non habebat testem, nisi sanctum Nicolaum, per quem iurauerat Christianus ei se redditurum dictam pecuniam. Ille autem volens facere iuramentum, dixit Iudęo, quòd teneret ei Burdonem suum. Quod cũ faceret Iudęus, iurauit ei Christianus, quòd nihil ei debuerat quod non reddidisset ei. Cum autem sic ab vrbe recederet cum Burdone & pecunia, occupatus somno, cum dormiret iuxta viam quadrigarius quidam trãsiens super eum cum quadriga onerata eum opprimens occidit, & baculum fregit. Vbi cum conuenirẽt homines, & Iudæus cum alijs perpendit dolum promittens beato Nicolao qui sic eum punierat, pro dolo suo, quòd si eum suscitaret, baptizaretur cum tota familia sua. Quod cũ beatus Nicolaus fecisset, baptizatus est Iudæus cum familia sua tota, & ille resuscitatus veritatẽ aperuit. Item cum quædam mulier sanctam Eugeniam mendaciter accusasset, quia illam virum esse putabat, pro eo quòd in habitu virili inter viros religionẽ intrauerat, & imponeret ei dicta mulier, quòd vellet eam opprimere, & hoc verum esse tam ipsa quàm tota eius familia iuramento firmaret, igne de cœlo visibiliter super eos descendente consumpta est cum tota familia, & omnibus rebus suis.

De odio. Dist. VII.

DEinde considerandum est de odio. Circa quod videnda sunt tria. Primo de odio Dei. Secundo de odio peccati. Tertio de odio proximi. Circa primum scilicet vtrum Deus possit odio haberi. Sciendum quòd Deus potest ab homine dupliciter apprehendi. Vno modo secundum seipsum, vt cum per essentiam videtur. Alio modo per effectus suos, quãdo scilicet inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur. Deus autem per essentiam suam est ipsa bonitas, quam nullus odio potest habere, quia

de ratione boni est quòd ametur, & ideo impossibile est quòd aliquis Deum per essentiam suam videns, habeat eum odio. Effectus autem Dei quidam sunt, qui nullo modo possunt esse contrarij voluntati humanæ, quia esse, viuere, & intelligere, est appetibile, & amabile omnibus, qui sunt quidem effectus Dei. Vnde etiam secundum quòd Deus apprehenditur, vt actor horum effectuum nõ potest hodio haberi. Quidam sunt effectus Dei, qui repugnant inordinatæ voluntati, sicut est inflictio pęnę, & cohibitio peccatorum per legem diuinam, quę voluntati per peccatum deprauatæ repugnat, & ideo in consideratione talium effectuum, Deus ab aliquibus odio habetur, inquantum scilicet apprehenditur vt peccatorũ ꝓhibitor, & pęnarum inflictor. Vnde Ioan. 15. Dicit Saluator. Odio habuerunt & me ad patrem meum. Et in Psal. Odio habuerunt me gratis. Idem. Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper. Hoc autem peccatum summè detestandum est & horrendum, tãquàm grauissimum omnium peccatorum. Omne enim peccatum mortale consistit in voluntaria auersiona a Deo, hæc autem auersio per se quidẽ importatur in odio Dei in alijs peccatis per aliud, & quasi per quandam participationem. Sicut enim voluntas per se inhæret ei quod amat, ita per se refugit id quod odit. Vnde quando aliquis odit Deum, voluntas eius secundum se auertitur a Deo, sed in alijs peccatis, puta in fornicatione voluntas nõ auertitur a Deo secundum se, sed secundum aliud, inquantum scilicet appetit inordinatam delectationem quę habet annexam auersionem a Deo. Semper autem id quod est per se, principalius est eo quod est per aliud. Vnde odiũ Dei inter alia peccata grauius est. Quia vero dictum est quòd Deus non habetur odio, nisi ratione suorum effectuum, inquantum repugnant voluntati, inter quos præcipuum locum tenet pęna. Sciendum quòd quicunq; odit penas, non odit pęnarum actorem. Nam multi pœnas odiunt, quæ tamen ex reuerentia diuinæ iustitiæ, eas sustinent patienter. Vnde dicit Augu. 10. confes. quòd mala pęnalia Deus tolerare iubet non amare. Sed prorũpere in odium Dei punientis, hoc est odio habere ipsam Dei iustitiam, quòd est peccatum grauissimum. Vnde dicit Greg. 25. mor. Sicut inquam grauius est peccatum non diligere, quam perpetrare: ita nequius est odisse iustitiam, quàm non fecisse. Notãdum est etiam quòd odium Dei grauius est peccatũ quam infidelitas, quia infidelitas non habet rationem culpæ, nisi inquantum est volũtaria, & tanto grauior est, quanto magis est volũtaria. Quod autem sit voluntarium prouenit ex hoc quòd homo odio habet veritatẽ. Vnde patet quòd ratio peccati in infidelitate sit ex odio Dei circa cuius veritatẽ est fides. Et ideo sicut causa potior est effectu, ita odium Dei maius peccatum est quàm infidelitas. Nota etiã quòd odium Dei non numeratur inter species peccatorum in spiritumsanctum, licèt maxime sit peccatum in spiritumsanctum, secundũ quòd peccatum in spiritumsanctum nominat aliquod genus speciale peccati ideo cum non numeratur inter species eius quia generaliter inuenitur in qualibet eius specie. Circa secundum scilicet de odio peccati, sciendum, quòd nihil odiendum est nisi peccatũ, vel propter peccatum. Sicut autem vnumquodque diligitur ratione bonitatis, & illud magis amandum est, in quo magis relucet ratio bonitatis: sic vnumquodque odiendum est propter malum, & vbi est maior ratio mali, illud est amplius odiendum. Primo igitur & principaliter odire debemus peccatum, inquantum est contrarium voluntati diuinæ, & inquantum per ipsum Deum contẽnitur, dehonoratur, & offenditur. Et sicut Deum & eius honorem debemus amare super omnia, peccatum inquãtum est cõtra Deũ, & eius honorem, super omnia debemus odire. Psal. Qui diligitis dominum, odite malum. Debemus etiam odire omnes dehonorantes Deum. Psal. Nonne qui oderunt te oderam, & super inimicos tuos tabescebam? perfecto odio oderam illos. Hoc autem est perfectum odium vt sic odiantur vitia, vt tamen diligantur homines. Sicut Deus diligit omnia quæ sunt, & nihil odit eorum quæ fecit. Sicut dicitur Sap. 11. Odit tamẽ peccatores. Eccl. 12. Altissimus odio habet peccatores, non naturam quam condidit, nec animam quã redemit. Ideo statim sequitur. Et misertus est pęnitentibus, id est ratione naturæ quam diligit miseretur, peccatoris, quàm cito peccatum dimittit pęnitendo. Secundo peccatum debemus odire ratione qua contrarium est saluti nostræ. Psal. Qui diligit iniquitatem odit animam suam. Odiamus ergo peccatum & omnem hominẽ qui salutem nostram & nos pertrahit ad peccatum, ait enim Saluator. Luc. 14. Si quis venit ad me & non odit patrem suum aut matrem suam, & vxorem, & filios, adhuc autem & animam suã non potest meus esse discipulus. Quod exponens Grego. ait. Perscrutari libet quomodo parentes & carnaliter propinquos præcipimur odisse, qui iubemur & inimicos diligere. Sed si vim præcepti perpendimus, vtrunque agere per discretionem valemus: vt eos qui nobis carnis cognatione coniuncti sunt & quos proximos nouimus diligamus: & quos aduersarios in via Dei patimur odiendo & fugiendo nesciamus. Quasi enim per odium diligitur qui carnaliter sapiens, dum praua nobis ingeris, non auditur. Sic autem odisse debemus proximos & amicos sicut, & animam nostram, quã tunc rectè odio habemus, cum eius appetitum frangimus, inclinationes carnales frenamus, motus vitiosos restringimus, & inhonestos mores penitus abdicamus. Qui sic odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam Ioan. 12. Quod exponens Aug. ait sic: Magna & mira sententia quemadmodum sit hominis in animam suam amor vt pereat, odium ne pereat. Si male amaueris tunc odisti, si bene oderis tunc amasti. Fęlices qui oderũt custodiendo, vel custodiunt odiendo ne perdant amando. Tertio debemus odire quicquid est contrarium & nociuum reipublicæ & bono cõi, exemplo Psalmistæ, dicentis: A iudicijs tuis non declinaui, quia tu legem posuisti mihi. Sequitur: A mandatis tuis intellexi propterea odiui omnem viam iniquitatis. Idem: Facientes præuaricationes odiui. Et iterum: Iniquos odio habui. Et quia cupiditas detestanda peruertit iudicium, subuertit iustitiam, per quam respublica conseruatur. Sicut dicitur 1. Reg. 8. de filijs Samuelis. Declinauerunt post auaritiam, acceperuntq; munera, & peruerterunt iudicium. Ideo dicitur Exod. 18. Prouide de omni plebe viros potentes, & timẽtes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiã. Contra auaros & impios principes dicitur Micheæ 3. Audite principes, nunquid non vestrum est scire iudicium qui odio habetis bonum & diligitis malum? qui violenter tollitis pelles eorum, desuper eos, & carnes eorum desuper ossibus eorum. De causis odiendi peccatum require diffusius supra, vbi agitur de effectibus peccati. Circa tertiũ. s. de odio proximi. Sciẽdũ ꝙ aliqui proximos odiunt propter displicentiam veritatis. Alij ꝑ displicentiam bonitatis. Propter displicẽtiam veritatis, quia sunt adeo peruersi, ꝙ odio habent diligentes se, & diligunt odientes. Sicut falso dictum est Dauid 2. Reg. 19. Diligis odientes te, & odio habes diligentes te. Diligunt enim adulatores, & eos qui eis consulunt ad suæ placitum voluntatis. Odiunt verò bonos qui eos corripiunt, & nituntur auertere ab eis, quæ illorum cordibus malè placent. Vnde odiunt illos propter solam displicentiam veritatis. Exemplũ habemus 3. Reg. 22. Dixit Rex Achab de Michea propheta. Ego odi eum, quia nõ prophetat mihi bonum, sed semper malum. Falsos prophetas, qui prospera nunciabant amabat, tñ suis promissionibus decipiebant eum. Sanctum vero prophetam, qui veraciter prædicebat ei mala, quæ ventura erant super eum, odiebat. Huius rationem reddit Saluator Io. 3. Omnis qui male agit odit lucẽ, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. De talibus dicitur Oseæ 5. Odio habuerunt in porta corripientem, & loquentem perfectè abominati sunt. Alij odiunt bonos propter displicentiam bonitatis, quia eo ipso ꝙ mali sunt, bonos videre, vel de bonis audire bona nõ possunt. Exemplum de Iacob & Esau Gen. 37. Oderant eum fratres eius, nec poterant ei quicquam pacificè loqui. Et Exod. 3. Oderãt Ægyptij filios Israel. Diligẽter aduerte quòd nec Iacob nocebat, nec malum volebat Esau fratri suo. Nec Ioseph fratribus suis. Nec filij Israel Aegyptijs, sed seruiebant eis, & bona plurima faciebant, & tamen non poterant eos diligere, sed nequiter odiebãt. Nec mirum si mali bonos odiunt, quia & ipsum Deum qui summè bonus est, odiunt. Sicut ipse testatus Ioan. 15. Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit. Est autem hoc vitium detestandum. Primo, quia proximum odiens Deum odit. Secundo quia odium hominis cor corrodit. Tertio quia oculum mentis obscurat. Quarto quia contra proximũ cor obdurat. Quinto quia & a cœlo excludit, & in infernum intrudit. Primo quia qui proximum odit, Deum odit, quia videlicet inuisibilem imaginem eius odit. 1. Ioan. 4. Qui non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt, quomodo potest diligere? vnde nec proximus sine Deo, nec Deus sine proximo potest diligi vel odiri. Qui proximum affligit ex odio, similis est illis Iudæis qui imaginem Christi in eius contumeliam affligebant, colaphis cedendo, conspuendo, flagellando, crucifigendo, & omnia dominicę passionis opprobria renouando. Hoc peccatum adeo detestatur dominus, ꝙ eius occasione occidi voluit, quoniam pro inimicis suis ipsum odientibus, & actu persequentibus pati, & mori dignatus est, & ꝓ ipsis patrem reuęrenter orauit. Secundo peccatum odij cor odientis dilacerat, & corrodit &c. De hoc require infra de Ira. Tertio peccatum odij detestandum est, quia oculum mentis obscurat. require infra de Ira. Vbi dicitur: Item per iram gratiæ lumen amittitur. Quarto detestandum est, quia cor odientis obdurat. require ibidem, vbi dicitur: Item per iram amittitur clementia. Quinto quia regnum cœlorum obturat. 1. Ioan. 4. Omnis qui odit fratrem suum homicida est. Scimus enim quòd homicida non habet vitam æternam. Matth. 5. Omnis qui irascitur fratri suo reus erit iudicio, qui autem dixerit fratri suo racha, reus erit ꝯcilio, qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.

LBER III. PARS V.

De Ira. Dist. I.

ONSEQVENTER considerandum est de tertio vitio capitali, quod est Ira. Circa quæ consideranda sunt sex. Primo videndum est quid sit ira. Secundo de speciebus eius. Tertio de gradibus eius. Quarto quantum, & quare sit vitanda & detestanda. Quinto de remedio eius. Sexto de filiabus eius. Primo ergo dicendum est, quid sit ira. Ira vt dicit Cassiod. super illud Psalm. Domine ne in furore tuo, est motus animi concitatus ad pœnam prouocans inferendam. Alia descriptio glo. super illud Matth. 5. Qui irascitur fratri suo &c. Ira est omnis malus motus ad nocendum. Dam. Ira est feruor eius, qui contra cor est sanguinis ex euaporatione fellis. Augu. Ira est tristitia ex impotentia vlciscendi se. Aliter a magistris describitur. Ira est subita animi tempestas, quæ dum inordinate se cōcutit, cor hominis ad insaniam trahit. Item alia. Ira est feruor animi ab interioribus ad exteriora prorumpēs, cum anima ob illatas sibi iniurias vindictam excogitans adimplere desiderat. Alia. Ira est subitus animi furor, vlciscendi se libidine feruens. Secundo sciendum quod sicut ait Greg. 5. mor. Alia est ira quam impatientia excitat, alia quam zelus format: illa ex vitio, ex virtute generatur. Si enim nulla ira ex virtute surgeret, vltionē diuinam Phynees per gladium non placasset. Ira per zelum debet in homine incipere a seipso. Debet enim homo irasci contra sua vitia, & peccata, vt ea detestetur, & puniat, per pœnitentiam cōdecentem. De hac Psal. ait: Irascimini & nolite peccare. i. irascimini contra vosipsos propter peccata præterita, & nolite vlterius peccando perpetrare futura, quæ dicitis. i. quæ cogitatis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris, idest in secreto cordium vestrorum cōpungimini, per contritionem amaram. Item iram per zelum debet homo habere contra vitia proximorum. Ait enim Grego. Si proximos sicut nos amare præcipimur, restat vt eorum erroribus sicut nostris vitijs irascamur. Sicut Phynees ex zelo transfodit gladio peccatores Numeri 25. Et Moyses ex zelo illos, qui Vitulum conflatilem adorauerant fecit occidi Exod. 34. Et Mathathias Idolatram trucidauit. Hanc iram quia Helyu non habuit, motum supernæ vltionis cōtra se implacabiliter excitauit. Nam quia contra vitia subditorum corrigenda tepuit, ideo contra eū districtio æterni iudicis exarsit. De hac dicitur Eccl. 7. Melior est ira risu, quia per tristitiam vultus, animus corrigitur delinquentis. Tertio sciēdum est quod sicut dicit Grego. 5. moral. diuersi sunt gradus in ira, ait enim sic: Fit plerumque vt vsque ad manus ira prosiliat, & quanto ratio longius recedit, tanto audacior exurgat. Seipsum animus retinere non potest, quia factus est potestatis alienæ, & eo foris mēbra furor ad ictus exagitat, quo intus ipsam mētem membrorum dominam captiuam tenet. Aliquando autem manus non exerit, sed in maledictionis iaculum linguam vertit, fratris namque interitum precibus exposcit, & hic Deum perpetrare expedit, quod ipse peruersus homo facere metuit vel erubescit, & sic fit vt & voce & desiderio homicidium peragat, etiam cum a læsione proximi manus cessat. Aliquando ira perturbato animo, quasi ex iudicio silentium indicit, & quo se foris per linguam non exprimit, intus deterius ignescit vt iratus collocutionem suam proximo subtrahat, & nihil dicendo quantum sit aduersus indicat. Et aliquando hic silentij seueritas per disciplinæ dispensationem geritur, si cum discretionis forma in intimis teneatur. Aliquando vero dum accensus animus a consueta locutione restringitur, per accessum tēporis a proximi dilectione penitus separatur, & acriores stimuli, curæque, quæ grauius exasperent oriuntur. Sicque in irati animo festuca in trabem vertitur, dum ira in odium permutatur. Plerumque ira per silentium clausa intra mentem vehementer æstuat, & clamosas voces tacita forma, verba sibi quibus exasperetur obijcit, & quasi in causæ examine posita, durius exasperata respondet. Sicque fit vt perturbatus animus maiorem strepitum sui silentij sentiat, eumque grauius vt clausa flamma comburat. Cogitationes enim iracundi sunt quasi viperæ progenies, quæ mentem corrodunt, & comedunt matrem suā. Sciendum est etiam quod nonnullos ira citius accēdit, sed cito deserit. Nōnullos vero tardè quidem commouet, sed diutius & durius tenet. Alij namque accensis calamis similes dum vocibus perstrepunt quasi quosdam sonitus reddunt accensionis suæ. Citius quidem flammam faciunt, sed protinus in fauillam frigescunt. Alij autem lignis durioribus similes accensionem tarde suscipientes, sed semel accensi, difficilius extinguūtur, & quia in asperitatem se tardius concitant, furoris sui diutius ignem seruant. Alij autem quod nequius & citius iracundiæ flammas accipiunt, & tardius deponunt. Nonnulli has & tardius suscipiunt & citius amittunt. In quibus quatuor modis ad tranquillitatis bonum vltimus plusquam primus appropinquat, & secundum in malo tertius superat. Circa quartum sciendum quod peccatum iræ cauendum est multiplici ratione. Primo quia per iram turbatur mentis tranquillitas, & imago diuinæ similitudinis deturpatur. Sicut docet beatus Greg. Quanta sit iracundiæ culpæ pensemus, per quam dum mansuetudo amittitur, supernæ imaginis similitudo vitiatur. Quotiens enim turbulentos motus animi sub mansuetudinis virtute restringimus, ad similitudinem conditoris, qui cum tranquillitate iudicat redire conamur. Nam cum trāquillitatem mentis ira diuerberat, dilaniatam quodammodo scissamque perturbat. Ira vel odium aufert imaginem Dei, & characterē filiorum Dei, quem imprimit charitas, imprimens characterem bestiæ, idest diaboli, de quo legimus Apo. 13. Hic character imprimitur in corde, quando mens intrinsecus perturbatur. In fronte vero dum per signum extrinsecus demonstratur. In manu autem, quando ad proximi læsionem manus exeritur. Secundo per iram gratiæ lumen amittitur, quia mentis oculos excecat. Sicut equo operiuntur oculi vt circueat in molendino, sicut Phylistijm Sansonis oculos eruerunt, & clausum in carcere molere fecerunt. Iud 16. Coruus etiam primo currit ad oculos cadaueris, & piscator turbat aquam, vt pisces non videntes vassam intrent. Greg. Per iram sapiētia amittitur, vt quid vel quo ordine agendum sit omnino nesciatur. Sicut scriptum est Ira in sinu stulti requiescit, quia intelligentiæ lumen subtrahit, dum mentem permouendo confundit. Psal. Turbatus est in ira oculus meus. Greg. Ira per zelum oculum mentis turbat ipse namq; zelus rectitudinis, quia inquietudine mentē agitat, eius aciē obscurat nec valet perturbata cōspicere, ad quod vix tranquilla poterat inhyare, quia nec solis radius cernitur, cum commotæ nubes cœli faciem obducunt, nec turbatus fons imaginem respicientis reddit, quam tranquillus ostendit, quia quo eius vnda palpitat in se speciem similitudinis obscurat, sed inde subtilius ad alta reducitur: vnde ad tempus ne videat reuerberatur. Et vnde mens turbatur ne videat, inde proficit vt ad videndum clarius & verius clarescat. Sicut infirmanti oculo cum collirium immittitur, lux penitus denegatur, sed inde eam post paululum veraciter recipit, vnde hanc ad tempus salubriter amittit. Sed ira per vitium oculum mentis excecat. Iræ namq; suæ stimulis accensum cor palpitat, corpus tremit, lingua se præpedit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquam recognoscuntur noti, ore quidam clamorem format, sed sensus quod loquatur ignorat. In quo itaq; ab arreptitijs differt, qui suæ non est conscius actionis. Patet ergo ex prædictis quod ira reddit hominem fatuum & insensatum, propter quod bene dicitur Eccles. 7. Ira in sinu stulti requiescit. Iracundus enim multis stultitijs elaborat. Primo quidem stultus est, qui illatam iniuriam appetit vindicare, quia sicut dicit August. de aliena pœna quærit sibi medicamentum, qui acquirit sibi grāde tormentum. Simile est quasi si in aqua quæreret ignem. Secundo stultus est, quia potius vult morti corporis quandoque & animæ semper & æternæ, se exponere, vt occidat & puniat asinum inimici sui, idest corpus, quàm expectare dominum iustissimum, quæ ita iudicabit eum de hoste & asino insimul, quod totus mundus videns admirabitur, & satiabitur, nec posset etiam vindictæ granedinem excogitare. Sicut dicitur Isa. vlti. Vermis eorum non mor. & ig. non ex. & erunt vsque ad sa.m. omnis carnis, cum dicet Matth. 25. Ite maledicti in ignem æternum. Tertio quia pontem misericordiæ Dei sibi frangit & periclitatur, volens impedire proximum, cum nihilominus possit proximus suus venire ad Deum si peniteat, ipse autem qui vindictam quærit in periculo remaneat. Iac. 5. Iudicium sine misericordia fiet illi, qui non fecerit misericordiam. Quarto quia cum sit in manu creditorum crudelissimorum, & in carcere pessimo peccatorum. Iracundus odit proijcientes sibi aurum & argentum, & lapides preciosos, de quibus potest debita soluere, & se redimere a carcere & coronam sibi cœlestem fabricare. Psal. Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores, coronam, scilicet perpetuam, nos malleo maledictionis & persecutionis apertæ vel detractionis occultæ ferendo. Cum quædam mulier litigiosa & iracunda litigaret cum quadam bona muliere, & illa adiuerteret fructum contumeliarum eius, quas ei inferebat, extendens pallium suum dicebat ei. Charissima proijce hic satis, quia cōuitia tua argentum sunt, pro debitorum solutione meorum, & per captiuitatis meæ liberatione, aurū, & lapides preciosi sunt pro cęlestis coronę fabricatione; quod cū audiret alia, qđ hic magis ac magis prosequeretur, cōfusa cessauit, postea sequitur. Tertio per irā amittitur clementia vel pietas, quia nec cōdolet patienti, nec subuenit indigenti, nec ignoscit penitēti: propter, primū dicitur Prou. 27. Ira non habet misericordiam nec

erumpens

erumpẽs furor, propter secundum Eccl. 4. ab inope ne auertas propter iram, propter tertium Eccl. 28. Relinque proximo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur, homo homini seruat iram, & a Deo quærit medelam, in hominem sibi similem nõ habet misericordiã, & de peccatis suis deprecabitur. Ipse cũ caro sit reseruat iram, & propitiationem quærit a Deo, quasi diceret, frustra petit. Ira facit immitem, de humano faciens inhumanũ, de homine bestiam, ſm quòd legitur 2. Mach. . de Iasone, quod nihil dignum habebat summo sacerdotio, sed animos crudelis Tyranni, & feræ beluæ iram gerens Hoc vitium maximè videtur contra naturam, cum homo sit animal mansuetum natura, quod manifestè patet, ex hoc quod natura non armauit hominem cornibus, nec vnguibus, nec dentibus, sed dedit ei minores dẽtes, & vngues, quam alicui animali suæ quantitatis, nec dedit ei rictum, sed risum. In vita Ioannis eleemosynarij legitur, qđ dicebat. Angelorũ est nullatenus litigare, hominum est altricari, sed statim recõciliari, dæmonum est litigare & irasci, & diem transire sine reconciliatione. Cum aũt dictus sanctus descendisset ad forum, pro negocijs pauperum, contigit, vt litigaret contra eum Patricius præses Alexandrinus, tendens ad lucra & recederet sancto irreconciliato. Cũ aũt Sol diem clauderet, mandauit ei dictus sanctus: Domine Sol iam tendit ad occasum. Quo verbo compunctus veniente, Patriarca occurrit ei, & mutuo se amplexi sunt. Sic viuebant vt Angeli illi duo fratres, qui insimul manentes multo tempore, nunquam litem habuerunt, vt dicitur in vitispat. Cum alter quæreret ab altero, quid esset lis, & quõ fiebat, alter dicebat, quod quando vnus dicebat hoc est meum, & alius immo meũ, ex hoc surgit lis. Et alius faciamus litem. Dic quod vas illud tuum est, quando accipiam illud, & ego non dimittam illud tibi in pace. Quod cum faceret, & alius quæreret quare vas reciperet, ille respondit, quod suum erat, & alius qui non consueuerat litigare, respondit: Si tuum est vas, illud accipe, & habe. Similiter ad hoc facit exemplum suprapositũ de pacifica conuersatione duarum mulierum vxorum duorũ fratrum, quæ per multos annos simul vixerant, & nullum verbum litigiosum vnquam sibi dixerant, de quibus respõsum est ãbbati Antonio oranti, quod nondum peruenerat ad mensuram earũ. Item in vitispat. legitur de quodam, qui cum esset in congregatione litigiosus & iracundus, dixit, ꝙ dimissa congregatione iret in solitudinẽ, vbi nullus molestaret eum, nec ipse irasceretur cũ alio. Quod cum fecisset iratus fuit, & cœperit cum poto suo litigare, ita quod illud fregit præ ira. Quod cum fecisset, ait, vbique est pugna, reuertar ad congregationem vbi motus iracundiæ refrenabo repugnãs iræ. Quarto per iram relinquitur iustitia. Sicut scriptum est Iac. 1. Ira viri iustitiam Dei non operatur, quia dum perturbata mens iudicium suæ rationis exasperat, omne quod furor suggerit rectũ putat. Ideo sicut docet Greg. cum per zelum animus mouetur curandum summopere est ne hæc eadem ira, quæ instrumentum virtutis assumitur mẽti dominetur, ne quasi domina præeat, sed quasi ancilla ad obsequium parata, a rationis tergo nõ recedat. Nam quantumlibet ira ex zelo rectitudinis surgat, si immoderata mentem vicerit, rationi protinus seruire contemnit. Vnde necesse est, vt ante omnia hic attendat, ne ira extra mentis dominium transeat, sed in vltione peccati tempus modumq; considerans, surgentem animi perturbationem subtilius pertractando restringat, animositate reprimat, & motus feruidos sub æquitate disponat, vt eo fiat maior vltor alienus, quo plus extitit victor suus, ne intemperãter excitatus ipso zelo rectitudinis longè a rectitudine aberret. Vnde bene dicitur Iob 36. Non te superet ira vt aliquem opprimas, ibi Greg. Omnis per quem necesse est aliena vitia corrigi, prius debet semetipsum intueri, nedum aliorum culpas vlciscitur, ipse vlciscendi furore superetur, plerumq; n. mentem sub obtentu iustitiæ iræ immanitas vastat, & dum quasi feruit zelo rectitudinis, rabiem explet furoris, modumq; sæpe transgreditur, quia mensura iustitiæ non frenatur, non autem iam correctio delinquentis, sed magis oppressio sequitur, si in vltione ira vltra quam culpa meretur extenditur. In correptione quippe vitiorum subesse menti debet iracundia non præesse, vt executionem iustitiæ non dominãdo præueniat, sed famulando subsequatur. Bene ergo dicitur: Nõ te superet ira, vt aliquem opprimas, quia videlicet si his qui corrigere nititur ira superetur, opprimit antequam corrigat. Quinto per iram gratia vitæ socialis amittitur. Sicut scriptum est Prouer. 27. Graue est saxũ & onerosa est arena, sed ira stulti vtroq; grauior: & Prou. 18. Spiritum ad irascendum facilem, quis poterit sustinere. Ideo dicitur Prou. 22. Noli esse amicus homini iracundo, neq; ambules cum homine furioso, ne forte discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ, quia qui ex ratione non se temperat, necesse est vt bestialiter solus viuat. De ira mulieris specialiter dicitur Eccl. 25. Non est caput nequius, super caput colubri, & non est ira super irã mulieris Item Prou. 21. Melius est habitare in terra deserta, quam cum muliere rixosa, & iracunda. Nec mirum si iracundus gratiam vitę socialis amittit, quia pacem & concordiã socialem destruit. Sicut dr̃ Prou. 29. Vir iracundus prouocat rixas. Et 26. Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem, sic homo iracũdus prouocat rixas. Item Eccl. 28. Secundum ligna siluæ sic ignis exardescit, & ſm virtutem hominis sic iracundia illius erit, & ſm substantiam suã exaltabit irã suam. Homo iracundus intendit litem, & vir peccator conturbat amicos, & in medio pacem habentium immittit inimicitiã. Item per iram Spiritussancti splendor excluditur, quia iuxta veterem translationem scriptũ est Isa. 66. Super quẽ requiescit spiritus meus, nisi super humilẽ & quietũ & trementẽ sermones meos? Cũ humilẽ diceret quietum protinus adiũxit. Si ergo ira quietẽ menti subtrahit, suam sancto spiritui habitationẽ claudit. Item per iram aĩa occiditur, sicut scriptũ est Iob 5. Virũ stultum interficit iracundia. Ira. n. per zelum sapiẽtes turbat, ira aũt per vitium stultos trucidat, quia illa sub ratione restringit, hæc vero denictæ menti dñatur. Sexto ſm irã quies mentis destruitur, quia ira cor hominis dilacerat, & corrodit, vt genimina viperarum corpus & latera matris vbi aluntur, vermes corrodentes se & dilacerantes, quos debent excutere sinu suo ibi nutritur misẽr homo similis illi, de quo fabulosè dicit Petrus Alf. ꝙ cũ inuenisset serpentem afflictum & quasi mortuum præ frigore ei cõpassus, eũ in sinu suo posuit, vt illum ibi foueret, qui calefactus ibi incœpit robur accipere, & eum cingere, stringere, & mordere. Cum aũt quæreret homo cur hoc faceret, rñdit se non posse dimittere naturã suã. Sic est de motibus iræ, quia pungunt cor in quo fouẽtur. Sicut vermes lignum, & tynea vestẽ, qui tñ in eis & ex eis nascuntur & aluntur. Iracundus. n. vindicat hostem suum de seipso, dum causas odij in seipso abscondit, quibus affligitur, corrosus ab his hoste illęso iracundi, quasi sepeliũt se viuos in infernum a vermibus infernalibus, & immortalibus corrodendi. Isa. vlt. Vermis eorum non morietur. Vermis infernalis est ira, rancor, insania, quo incessanter affliguntur. Isa. 14. Subter te sternẽt tynea, & operimẽtum tuũ erunt vermes. In vitispat. senex quidã dixit; Si de scripturis vel re aliqua tecũ cõtendere quis voluerit, nõ contẽdas cũ eo si bene dicat, consentias ei si male dicit, tu vide quõ loquaris, hæc seruãs, semper requiẽ habebis. Sequit̃: De quacunq; cũ ii cõtentiones obseruaueris, nullo modo requiẽ possidebis. Septimo per irã omnibus malis aditus aperitur, vnde super illud Prou. 15. Vir iracundus prouocat rixas, dicit Beda. Omnium vitiorum ianua est iracundia, qua clausa uirtutibus interius dabitur quies, & ea aperta, ad omne facinus armabitur animus. Prou 29. Qui est ad irascendũ facilis, erit ad peccata procliuior Eccl. 17. ira & furor vtraq; execrabilia, & vir peccator continens erit illorum. i. peccatorum. Octauo per iram omne bonum succenditur, aufert enim homini bona sua temporalia, spiritualia, & æterna. Prou. 19. Qui impatiens est sustinebit damnum. Ira est quasi ignis subitus, qui subito occupans domum hominis aufert ei se, & sua omnia. Iob. 30. Ignis est vsq; ad cobsummationem deuorans, & oĩa germina eradicans. Idem 4. c. Vidi eos qui operantur iniquitatem, flante Deo perisse, & spiritu iræ eius consũptos. Iracundiam & odium ferens similis est ramno, qui in radice fouet ignem, qui subito erumpens primo seipsam post vicinas arbores consumit. Idẽ. Ira est subita animi tempestas, quo ad modũ tempestatis agros mentium fertiles euertit, & steriles facit, & cultores pauperes, dum per eam subito irruentem amittunt laborem suũ præteritũ. Ira ignis est primo nocẽs rei in qua nascitur, q̃ rebus alijs. Aug. Nemo malus, qui non primo sibi noceat. Iracundus primo se succendit faciens de se faculam, qua rem proximi sui lædat, se vero succẽdendo animã suã occidit, sicut scriptũ est Iob. 5. Virũ stultum interficiat iracundia ibi Greg. Ira per zelũ sapiẽtes turbat. Ira per vitiũ stultos trucidat. Nono per irã homo vilis efficit̃. Magna vilitas est irasci vel contendere cum fatuo, vel insano, vel ęgro, aut de talibus vindicare se velle, talis aũt est qui tibi facit iniuriam iniuste. Magna vilitas est pugnare cum vilibus personis, & cũ leprosis, loripedibus, & consimilibus, quorum pugnam abhorret nobilis animus, vt inquinamentum manus. Seneca. Quibusdã parcas a quibus te vindicare fastidias, a quibus reducenda est manus, tanq̃ ab animalibus paruis quibusdam, & inquinantibus. Lucanus refert quod cum quædam vilis persona opponeret se Iulio Cęsari, ait illi, contemnens irasci contra eam. Dignũ te Cæsaris ira nullus honor faciet. Prou. 20. Honor est homini, qui separat se a contẽtionibus. E contra vilitas est inquinare os tuũ contumelijs & cõuitijs, & quanto maior est persona q̃ irascitur, tanto vilius & sibi indecẽtius est irasci. Decimo per iram aĩa ęterna morte punitur. Matth. 5. Omnis qui irascitur fratri suo &c. tales descendunt in infernum cum armis suis, sicut dicitur Ezech. 30. qui scilicet armati odio & mala voluntate moriuntur. Sic dicit magister Iac. de quodam comite qui cum inungeretur, & moreretur, diceretur ei ab inungente Pax tecum, cum habuisset guerrã cum quodam vicino suo, credidit quòd rogaretur de pace facienda cũ eo, cũ autem totis viribus reclamaret, & cõtradiceret paci faciẽdæ, in illa cõtradictione spi-

ritum exhalauit,& sic cum odio,& ira armatus malitia ad inferos descendit. Ad hoc etiam facit quod dicitur Matth.17. de illo qui noluit dimittere conseruo suo, præcepit rex eum detrudi in carcerem &c. Et post subditur. Sic pater meus cœlestis faciet vobis, nisi remiseritis &c. Circa quintum sciẽdum, ꝙ multa sunt remedia ad iracundiam mitigandam. Primum remedium est consideratio sanctorum documentorum, quæ iram dissuadent. Gen.45. Ne irascimini in via. Ro.12. Omnis amaritudo, & ira & indignatio tollatur a vobis. Matth.18. Non dico tibi septies dimittere, sed vsq; ad septuagesiesepties. Ephe.3. Estote inuicem benigni, donantes inuicem &c. Secundum remedium est consideratio lucri & mercedis, quam acquirit, qui propter Deum temperat se, vel dimittit iram vel iniuriam Matth.5. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Et post. Beati eritis cum vos oderint homines &c. Et post. Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. Luc.6. Dimittite, & dimittemini, date, scilicet veniam, & dabitur vobis veniam, gratia, & gloria ad mercedem regni æterni. Ad hoc facit exemplũ quod legitur in vitispa. Abbas Ioan. referebat, quòd patienter ferre iniurias est porta per quam intratur in regnum cœlorum, & supponebat hoc exemplum. Cuiusdam Philosophi discipulus peccauit, & dum sibi indulgeri peteret, dixit Philosophus. Non indulgeo tibi nisi his tribus annis portaueris onus aliorum. Qui cũ hoc fecisset, ait philosophus. Nec adhuc indulgeo tibi nisi alijs trib. annis mercedem dederis his, qui iniurijs & contumelijs te affligent. Quod cũ ille fecisset, remisit ei peccatum philosophus, & ait: Modo intra ciuitatẽ Atheniensium, vt addiscas ibi sapientiam. Quidam autẽ senex sedebat in porta vrbis, qui omnes experiendi causa intrantes impetebat in conuitijs. Quod cum dicto discipulo faceret, ille dictus discipulus quasi gaudens risit. Cum autem senex causam quæreret, rñdit discipulus: Ego tribus annis pretium dedi pro hoc, qd̃ modo datur mihi gratis. Tunc senex ait: Ingredere ciuitatem, qm̃ dignus es. Sic qui patienter portant onera aliorum & iniurias, inueniunt remissionem peccatorum, & ingressum regni cœlorum. Item ibidem alter senex, quis cum ei detraxisset, aut conuitia intulisset, si erat vicinus festinabat eum remunerare, si longius manebat ei munera mittebat, cogitans ꝙ sic, veniam, gratiam, & gloriã emebat. Tertium est memoria finis, quia morti iam proximus nõ cito infert iniuriam, quinimmo pp afflictionem corporis obliuiscitur iniurias sibi factas, aut pp timorem mortis faciliter remittit. Item illi qui proximus est morti nemo debet inferre iniurias, quin potius in tali articulo est ei miserendum: damnabiliter enim durus est, qui laboranti in extremis non compatitur, nec indulget: nemo.n. debet alij facere, quod moriens facere nõ auderet, nec alij debet facere, quod morienti non faceret. Quartum est facta vel exẽpla sanctorum. Primo valet exemplum diu. 1. Pet.2. Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius &c. Et post: Qui cum malediceretur non maledicebat, cũ pateretur non comminabatur &c. Qui ait Lucæ 23. Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt. Item exemplum beati Stephani Act.7. Ne statuas illis hoc peccatum. Item exemplum beatæ Virginis, de qua legimus ꝙ aliquod signum iracundiæ vel verbum non dixerit contra filij sui crucifixores, de qua inter alias mirificas virtutes quas de ea scribit beatus Ignatius martyr, ait in epistola quadam. Quidam nobis referũt Mariam esse omnium gratiarum plenam, & omnium virtutum fœcundam. Et post alia; Iniuriantibus sibi est grata, & molesta lętatur &c. Item exemplum beatorũ Apostolorum Act.5. Ibant Apostoli gaudentes a cõspectu concilij, qm̃ digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Item in tripartita histo.11. lib. Cum quidam quæreret a Theodosio iuniore pijssimo Imperatore, qũo hæc erat, ꝙ sic proprias iniurias sustinebat, & lędentes se non occidebat, ait: Vtinam mortuos possemus ad vitam reuocare, non est magnum occidere viuentes, quod pñt facere minuta animalia vt serpentes, sed magnum est & soli Deo possibile mortuos per pęnitentiam resuscitare. Quintum remediũ est diuini iudicij consideratio, de qua Matt.5. Omnis qui irascitur fratri suo reus est iudicio. Eccles.18. Memento timoris altissimi & nõ irasceris. Qui recordatur seueritatis diuinæ contra illos qui seruant iram & nolunt dimittere per districtum iudicium morietur. Item in vitispat. quidam ex fratribus passus iniurias ab alijs venit ad abbatẽ Syonem exponens iniurias, nec volens dimittere, quin se vindicaret, tunc senex surgens orauit dicens: Dñe non est vobis necessarium vt pro nobis sis sollicitus, qm̃ nosipsi & volumus & possumus nos vindicare. Ad quod verbum ille frater cõpunctus cecidit ad pedes eius promittẽs se de cetero nõ vindicare. Legitur li.1. tripartitæ histo. quod in concilio Niceno Cõstantinus magnus accusationes factas pro querimonijs non admisit, sed chartas eorum non congregans in ignem proiecit, mouẽs epos & viros ecclesiasticos qd̃ adinuicẽ reconciliarentur, dicens, si has iniurias vindicaremus, iam locum diuina iudicia non haberent. Sextum est consideratio miseri status & periculi in quo sumus dãnati capitali sñia, & in mari periculosissimo et tempestuosissimo, vbi nauigamus in naui perforata & fracta, & vitro fragiliore, in tpe tempestatis & pyratæ imminente periculo festinant omnes iniurias remittere. Lupus videns se captum per escam & in pedicam cecidisse deponit feritatem, nec tangit ouem, sic nos capti & detenti a pedica miseriæ, q̃ dñs aggregauit super nos, debemus mansuescere. Psal. Conuersus sum in erumna mea &c. Septimum peccata propria s. cum consideramus, ꝙ plus forsitan offendimus alios vel Deũ, q̃ alius nos, & ꝙ peccata nostra sunt grauiora quam proximi, & necessarium est ꝙ Deus remittat ea nobis, qui aliter non dimittit nisi dimittamus alijs. Eccl.28. Remitte proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur &c. Multa ad hic Matth.6. si dimiseritis &c. Si aũt non dimiseritis hominibus, nec pater vester cœlestis dimittet vobis. Quod patet per seruum a quo Rex repetiuit dimissum debitum. Hoc bene cogitabat Ioannes eleemosynarius, in cuius vita legitur, quod cum præcepisset dari cuidam eleemosynã, & ille vituperaret eum, quia non dederat ei quantum volebat, quidã de seruis suis ait: Domine nonne audis quomodo iste te blasphemauit, compescuit se, nec voluit se vindicare, dicens; Non vis vt Deus dimittat mihi peccata mea, qui tota die blasphemo Deum meum, & blasphemanti se aperuit pecuniæ sacculum, vt acciperet amplius. Item debemus considerare, quod mala quæ nobis eueniũt propter peccata nostra nobis infliguntur, & ille qui infert iudex Dei est nostris maleficijs. Sicut dicebat Dauid de Semey. vt sinerẽt eum sibi maledicere, sciens quod hoc eueniebat ei propter peccata sua, & patientia iniuriarum misericordiam Dei prouocat. August. Vnusquisque talem indulgentiam accepturus est a Deo, qualem ipse dedit proximo. glo. supra præmissum verbum. Eccles.27. Indignum est illi Deum esse propitium, qui crudelis est ad proximum suum. ibi glo. Frustra pro seipso quis orat, qui fratri suo debitam charitatem negat. 4. Reg.4. de oleo multiplicato mulier soluit debitum suum, ampliata & multiplicata misericordia est remittere & orare pro inferentibus iniuriam. Grego. Quid est quod Moyses & Helias in postulatione alijs præferuntur, nisi quòd isti tantum in serie veteris testamenti pro inimicis orasse leguntur. Moyses a populo lapidibus impetitur, & pro lapidantibus precatur, alter ex principatu ejicitur, & ait: Absit a me vt cessem orare pro vobis. Item in vitispat. cum iniuria esset illata cuidam fratri ait: Pone in cogitatione tua, quia frater tuus non potest iniuriari tibi, sed peccata tua, & semper debes dicere, quòd peccata tua hęc tibi fecerunt. Octauum est, quia qui tibi fecit iniuriam iam forte pœnitet, & magis forte torquetur, quia fecit, quam tu cui facta est iniuria, vel si non pœnitet, cito pœnitebit, vt Paulus de nece Stephani Lucæ 16. Si pœnitentiam egerit frater tuus dimitte illi &c. Nonum remedium est considerare mala, quæ ira facit, mala s. quę infert, & bona quæ aufert, de quibus satis supra dictum est. Decimum est considerare quod mendicum facit ira hominem, quia ira aufert ei sapientiam, seipsum, Deum, & proximum. Prou.19. Qui impatiens est sustinebit damnũ, scilicet quòd est in amissione prædictorum. Vndecimum est considerare quam stultum sit irasci, quod supra ostensum est, non enim est iracundus solum stultus, sed insanus, quia in odium alterius se suo gladio impetit, vindicat eum seipso, & ad similitudinem lunatici sæpe proiicit in ignem, sæpe in aquam Matth.17. Graue saxum & onerosa arena, sed ira stulti vtraque grauior. Omnia.n. fere grauamina, quæ infert vnus alteri, ex ira procedunt. Duodecimum est considerare quòd iniquus est iracundus, quod patet in sex, quia contra aduersarium suum in causa sua vult esse actor, & iudex. Secundum est quòd vult se vindicare pendente peremptoria iudicij. Tertium est quia ipse seipsũ qui plus deliquit animam suam occidendo, quam alius impunitũ vult relinquere. Quartum quia non reddit iniurianti patientiam, quam debet ei vt alius sibi innocentiam. Quinto quia cum iustitia ex iuditio debeat procedere ex iniquitate vult eam elicere. Sexto quia Deo iniuste iudicium suum auferre vult. Tredecimum est quia non prosequi iniuriam illatam signum est magnæ perfectionis, & profectus. In vitispa. Cum quidam frater pateretur iniuriã ab alijs, & irrideretur, currebat dicens Isti sunt qui occasionem nobis præbent ad profectum nostrum & perfectionem, qui autẽ beatificant nos ipsi nos decipiunt. Item ibidem quidam frater requisiuit senem dicens. Dic mihi vnam rem, quam custodiam & saluer per ipsam Respondit ei senex. Iniuriari & affici conuitijs, & portare & tacere magna res est, hæc est super alia mandata. Decimumquartum est considerare quòd vincere iram suam facit nobilissimum victorem. Vnde Nobile vincendi genus est patientia, vincit qui patitur, si vis vincere disce pati. Per hanc beati martyres vicerunt, vincunt mundi seuiciam & malitiam de quibus canitur. Hi pro te furias &c. Ceduntur gladijs more bidentium, non murmur resonat nec querimonia. Sed corde tacito mens bene conscia conseruat patientiam. In vitispa, dixit abbas

Matha-

Macharius. Ille est monachus qui se in omnib. vincit. Nã si alium arguens ad iracundiam moueatur, propriam passionem implet, neque enim vt alium saluet se perdere debet, ergo vicit se patiens. Item cũ quidam Alexandrum magnum offendisset, nec precibus alicuius posset reconciliari sibi, tñ Aristoteles sedauit eum dicens: O Rex nobilis documẽtũ docebo te cæteris vtilius si feceris. Quo respondente: Præsto sum. ait; Quis est qui superauit omnia mundi regna & reges? Certe nobile cor tuum & strenuum. Sed maiorem victoriã hodie acquiris cęteris, si vincas animum tuũ, qui tibi dicit q̃ non remittas iniuriã, ipsũ dico aliũ victorẽ, qui si te non vicerit nõ es victor, sed victus, ad quæ verba placatus est. Prou. 16. Qui dominatus animo fortior est propugnatore vrbiũ. Item nõ solum vincit patiens mundum seipsum, sed et aduersarios hoies. Sicut patet per exemplum supra positũ de sacerdote idolorum. Itẽ vincit & dæmones. In vitis pat. Requisitus a quodam fratre abbas Isaac quare dæmones ita timerent eum, rñdit: Ex quo factus sum monachus statim apud me decreui vt iracundia mea foras guttur meũ non procederet. In collocutionibus patrum 12. lib. dr, quod cũ quidam senex vitæ probatissimæ quendã sermonẽ durum ex ira & p̃sumptione contra B. Machariũ protulisset, traditus nequissimo dęmoni humanas egestiones per os emittebat, qui leui verbo sancti expulsus est. Item quidam frater videns abbatẽ Achillẽ sanguinem expuẽtem, requisiuit ab eo vnde hoc esset? qui ait; Sermo erat fratris qui me contristauerat, sed repugnaui vt nihil ei dicerem, & petiui a dño vt tolleretur a me, & factus est sanguis in ore meo, & expui illum & requieui, sed & ipsam tristitiam & sermonẽ ipsius oblitus sum. Decimumquintum fugat hanc humilis rñsio. Prouer. 15. Rñsio mollis frangit iram. Hoc patet per exempla antepositia de sene mundo vel de sacerdote idolorum conuersio. Item in vitis pat. dum abbas Ioannes inter fratres sederet, & singuli eum de suis cogitationibus inquirerent, atq; ille omnibus rñsum daret, quidã senex inuidia ductus dixit ei. Sic est hic Ioannes q̃uo mulier meretrix ornat semetipsam vt congreget amatores. Rñdit Ioannes: Verum dicis, & hic tibi Deus reuelauit. Et ille iterũ: Quia vas tuũ veneno plenum est. Et Ioãnes: Verum dicis abba, & si hæc dicis quia ea quæ deforis sunt tñ vides, quid diceres si ea quæ deintus sunt videres? tunc plus haberes dicere, & alius qualis sum & ego deforis, sic sum deintus. Dr qđ cum quidam eps iracundus, quasi furiosus consueuisset loqui, quidã eius clericus contẽperauit irã suam per hunc modũ. Dñe tu scis quia famuli tui sumus, & voluntatẽ tuam parati facere semper sumus. Effunde ergo iram tuam in gẽtes quæ te non nouerunt, & in regna quæ nomen tuũ nõ inuocauerũt &c. Decimumsextum est amor, & beneficia pro iniurijs exhibita. Vnde Matt. 5. Diligite inimicos vestros, & benefacite his qui oderunt vos. Apostolus Rom 12. Sit Prou. 26. Si esurierit inimicus tuus ciba illũ, si sitit potũ da illi, hæc faciens cõgeres carbones ignis super caput eius. s. beneficia amoris, quæ eũ inflãmabunt in amorem tuũ vt pugnes per contraria, quia cõtraria contrarijs impugnãtur, vincunt, & curãtur, vnde sequitur: Vince in bono malũ. In vitis pat. dicebat abbas Peomen: Malitia nunq̃ exupereris, sed si quis tibi malum intulerit, tu per bonitatẽ vince malitiã. Item in vitis pat. abbas Mutius ędificauit cellã in quodã loco vbi erat quidã frater, qui motus inuidia habebat irã cõtra eum, sæpe litigando, qui declinãs irã iuit ad alium locũ sibi ædificãs habitaculum. Quod audientes alij adduxerunt secum illũ fratrẽ ad dictũ abbatem, vt illos reconciliarẽt, sed aliquantulum lõge dimiserũt dictũ fratrẽ & melotas suas, eiusq; pulsantibus aperuisset fenestrã cellulæ rogantes vt rediret ad locũ priorẽ, & quærenti vbi essent melotæ, audiens qđ prope cũ illo fratre dimisissent eas voluit aperire, sed prę gaudio fregit hostiũ cũ securi, & occurrit cũ eis dicto fratri & primo psalmum egit veniã petens, & amplexans eũ introduxit in cellam suam & per tres dies eos secum refecit, licet nõ cõsueuisset ieiunium soluere et rediit cũ eis. Item ibidẽ abbas Agathon dicebat: Nunq̃ dormiui litẽ habẽs, q̃ si aliquis mecũ habuit non dormiui vsquequo eum mihi recõciliaui. Itẽ interrogatus senex quid esset maiorem charitatem nemo habet &c. rñdit; Si quis audit verbũ malum a proximo suo, & non rñdet, sed vincit animũ suũ, sic aiam suam ponit pro amicis suis. Itẽ in vita Ioannis eleemosynarij legitur, qđ cum quidã iniuriam intulisset cuidã nepoti suo, & ipse veniret ad auunculum suũ flens & conquerẽs, sedauit eum sanctus dicens, quod talẽ vindictã faceret de eo, quod tota Alexandria miraretur, postq̃ aũt dictus nepos fuit sedatus, vocauit dictũ nepotẽ, & eum qui iniuriam intulerat corã populo Alexandrię, quęrens ab eo quantũ debebat ei censum, qui dixit quantitatem, & ego talẽ vindictam de te facio, qđ totum censum tibi remitto pro eo qđ intulisti nepoti meo qui degenerauit a me, & vocato dicto nepote dixit ei, q̃ non esset nepos suus, nisi esset nepos mentis sicut carnis, vt sicut ipse illatas iniurias ferret. Decimumseptimũ remedium quod tẽperat irã est virilis mens, q̃ñ homo cogitat se virũ, & qđ est homo aĩal mãsuetũ natura, repellere debet viriliter ferinas & crudeles volũtates, & eas viriliter dñari.

Prou. 16. Melior est patiens viro forti, & qui dñatur aĩo propugnatore vrbiũ. Eulaud philosophus interrogatus cur barbam magnã libenter portaret? rñdit. Vt frequẽter ea tangens, me virum meminerim, & viriliter agã. Socrates: Si viriliter agis, personæ tibi auctoritatẽ dabis. Viri boni est nescire vel pati iniuriã, pati dicitur patiendo frangi ab iniuria. Itẽ Seneca: Si magnanimus fueras nunq̃ iudicabis tibi fieri iniuriã de inimico dicens, non nocuit mihi licet animum nocendi habuit, si fuerit in tua ptãte vindictam putabis iudicare potuisse, scito honestũ esse, & maius genus vindictæ agnoscere. Decimumoctauũ qđ debet valere ad remittendum irã, vel odiũ est efficacia orationis & maximè dñicæ. Qui. n. vult vt eius exaudiatur oratio debet leuare puras manus in cęlum sine ira & disceptatione. 1. Thio. 2. Eccl. 18. Remitte proximo nocẽti te, & tũc deprecanti tibi soluentur peccata tua &c. Multa aliter non soluũtur, sed potius soluta replicantur. Matth. 18. Iussit dñs seruum qui noleuat dimittere conseruo in carcerẽ mitti. Ad hoc aũt maxime facit oratio dñica, q̃ vr dicere contra se qui non remittit rancorẽ, tñ hanc põt dicere quilibet in persona ecclesiæ, vel intendens eã dicere vt Deus oẽm irã a corde suo remoueat. In vita Ioannis eleemosynarij dr, qđ cum rogasset quendã principem vt rancorem dimitteret, nec posset induci ad hoc, cum in ecclesia vellet dicere orationẽ dñicam, fecit eum uocari ad se, rogans vt eam secum diceret. Cum aũt dixisset vsq; ibi: Dimitte nobis debita nostra, ait sanctus: Vide ne quid vltra audeas dicere. Tunc aduertens dictus princeps vim verborum prostratus & cõpunctus veniam petijt, & iniuriam remisit. Decimumnonũ est consideratio inuictæ pietatis. Matt. 5. Diligite inimicos vestros & benefacite his qui oderũt vos. De hac materia satis habetur supra. Vigesimum est sacra mensa sacri altaris, & Eucharistia sacra, quæ est cibus charorum, quẽ cibũ nõ possunt participare, nisi qui sunt in mutua charitate. Canti. 5 Comedite amici & bibite & inebriamini charissimi. Matt. 5. Si offers munus tuum ad altare &c. Et post: Vade prius reconciliari fratri tuo. Bern. Nunquam contingat mihi accedere turbato corde ad patris sacrificium, nec tangere sacrificium per quod Christus sibi mundum reconciliauit.

De filiabus iræ. Dist. III.

Circa sextum cõsiderandum est de filiab. irę. Eius aũt filię sunt; Indignatio, Mentis tumor, Impatientia, Clamor, Litigium, Contumelia, Maledictio, Blasphemia, Rixa, Crudelitas, Seuitia, Bellum, Homicidium. Ira itaq; põt considerari tripliciter. Vno modo prout solũ consistit in corde, & sic ex ira nascuntur duo vitia. Vnũ quidem ex parte eius cõtra quẽ irascitur, quem reputat indignum vt tale quid sibi pręsumpserit facere, & sic est indignatio. Aliud autẽ est vitium ex parte ipsius qui irascitur, inquãtum. s. excogitat diuersas vias vindictæ, & sic est tumor mẽtis. Alio modo cõsideratur ira ſm q̃ est in ore, & sic ex ipsa oritur multiplex inordinatio. Vna quidẽ ex pronitate cõtradicendi personæ loquenti, & sic est lis, vel litigium. Alia est ſm quod homo ex cõfusa locutione irã suam, & cõmotionem animi sui demõstrat, & sic est clamor. Alia est inordinatio ſm q̃ homo prorumpit in verba iniuriosa. Et si sint verba cõtra Deum, sic est blasphemia. Si autẽ contra proximum, aut proferuntur improperando malum, & sic est contumelia. Aut imprecãdo malum, & sic est maledictio. Tertio modo considerari potest ira ſm q̃ peruenit vel procedit vsque in factum, & sic ex ipsa oriuntur sextima vitia supradicta, quorum dña patebit de singulis prosequendo. Prima ergo filia iræ est indignatio, de qua sciendum est q̃ Bern. eã connumerat inter gradus superbiæ in lib. de 12. gradibus humilitatis. Greg. vero 3 1. mor. ponit eã inter filias iræ, nam ex inordinato amore propriæ excellentiæ prouenit q̃ homo impatienter & durè fert si alius cõtra suam excellentiã vel reuerentiam audeat attẽtare, ideo Bern. ponit eam inter gradus superbiæ. Quia vero talis indignatio ex cordis commotione procedit ex propinquiori et immediatiori cã, ideo Greg. rationabiliter eam ponit inter filias iræ. De indignatione sufficiat, quod dictum est supra cũ de gradibus superbiæ ageretur. Secunda filia est tumor mẽtis. Sciẽdum est aũt q̃ tumor mentis potest cõsiderari dupliciter. Vno modo ſm quod homo magnum se reputans dicitur habere magnum & inflatum spiritum, sicut dicit Aug. exponens illud: Beati pauperes spiritu. Pauperes inquit spiritu dicuntur humiles nõ habentes inflantẽ spiritum &c. Vnde Deut 3. Tumentes superbia ascendistis in mõtem &c Et Hest. 16. Tm arrogãtiæ suæ tumore sublatus est. s. Aman. Vt nos regno priuare videretur. Alio modo consideratus tumor ſm quod homo turbatus iram suam ruminat in corde suo, & vias diuersas excogitat, quibus se vindicare possit, & talibus cogitationibus animum suum replet, secundum illud Iob 15. Nunquid sapiens replebit ardore stomachum suum? Vnde Iud. 8. Requieuit spiritus eorum, quo tumebant contra eum, scilicet Gedeonem. Tertia filia iræ est impatientia, quando scilicet homo virtutem patientiæ sanctæ perdens, nihil tolerare potest, & impatientiam in corde concipiens, non potest eaus interius oc-

cultare. Hoc impatientiæ vitiū multa nobis ostendunt esse vitādū. Primo quia per impatientiā fatuitas hois foras erūpit, vt qui prius esse sapiens putabatur, ex ostensis signis impatientiæ fatus demonstretur. Vnde Greg. Qualis quisq; apud se lateat, illata contumelia probat. Ideo dicitur Prou. 14. Qui impatiens est, exaltat stultitiam suam. Secundo per impatientiam non solum in signa vel verba, verumēt in opera fatuitatis prorumpit. Sicut sapiens Prou. 14. Impatiens operabitur stulticiā. Turbatus enim p impatientiā multa facit, quæ nullo modo faceret serenatus. Tertio per impatientiā damnificatur spiritualiter, quia tanta bona pdit per impatientiā, quanta mereri potuit p patientiam. De quib. require multa supra de patientia. Ideo dicitur Prou. 19. Qui ipatiens est sustinebit damnum. Quarto p impatientiā homo damnatur æternaliter, & ēt interdum affligitur tpaliter & punitur. Sicut dr̄ Iudith. 8. Illi qui tentationes non susceperūt cū timore dn̄i, & impatientiam suam & improperium murmurationis suæ, contra dominum protulerunt, exterminati sunt ab exterminatore, & a serpētib. perierunt. Quarta filia iræ est clamor, qñ s. ex animo perturbato prorumpit homo in vocem confusam & clamosam. Sicut ait Greg. 5. Mor. Iræ suæ stimulis accensum cor palpitat, corpus tremit, lingua se præpedit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquam recognoscuntur noti, ore quidem clamorem format, sed sensus quid loquatur ignorat. Ideo dicit Apostolus Eph. 4. Omnis clamor tollatur a vobis. Quinta filia iræ est litigium sciendū est autem, qp litigium consistit in verbis, secundum quod aliquis verbis alterius contradicit. Vnde Philosophus. 4. Eth. dicit, qd̄ illi qui contrariātur ad omnia, causa eius quod est contristare, neq; quemcunq; curantes discoli & litigiosi vocantur. Et Prou. 16 dicitur. Vir iracundus incendit litē. Sexta filia iræ est seminatio discordiæ, de qua dicitur Pro. 6. Sex sunt quæ odit dn̄s, & septimum detestatur anima eius. Oculos sublimes &c. Sequitur & eum qui seminat inter fratres discordias, istum septimo loco ponit, tanquam magis exosum Deo inter cæteros peccatores. Nec mirum, quia tales tunicam Christi inconsutilē nituntur diuidere, quam dominus indiuisam voluit remonere. Per hanc tunicam significatur charitas in qua & per quam vnitas ecclesiæ conseruatur. Ad quam hortatur Apostolus Eph. 4. Solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Tales sunt rectè contrarij Christo, quia Christus venit vt dispersos congregaret in vnum. Ioan. 11. Psal. Dispersos Israelis congregabit. De diabolo aūt vel de impio membro eius dicitur Ioan. 10. Lupus rapit & dispergit. Et nota qp sicut nihil magis nocet humano corpori, quam continuitatis eius diuisio, sic nihil magis nocet corpori Christi mistico. s. ecclesiæ, q̄ diuisio vnitatis. Et vno verbo quod dicit ille discordię seminator oritur tanta dissensio, quod destruuntur interdum ciuitates & castra, dissipantur bona, homines occiduntur; capitales inimicitiæ subsequuntur. pessimum est hoc semen ex cuius vnico grano, tam pestifera messis exurgit.

De contumelia. Dist. IIII.

SEptima filia iræ est contumelia. Primo ergo videndum est quid sit contumelia, & quæ sit differentia inter contumeliam conuicium, & improperium. Secundo vtrum omnis contumelia sit peccatum mortale. Tertio vtrum homo debeat illatas sibi contumelias sustinere. Circa primum sciendum quod contumelia importat dehonorationem alicuius. Contingit autem aliquem dehonorare dupliciter. Vno modo quando priuat eum aliquā dignitate vel excellentia per quam habebat honorem, & hoc fit per peccata factorum sicut infra patebit. Alio modo quandò deducit quis in noticiam sui vel aliorum id quod est contra eius honorem, & hoc propriè pertinet ad contumeliam, quod quidem fit per aliqua signa. Sicut autem ait Aug. 2. de doctr. christiana. Verba inter signa obtinent significandi principatum, & ideo contumelia propriè loquendo consistit in verbis. Vnde dicit Isid. lib. Ethi. quod contumeliosus dicitur aliquis quādo pronus & velox est & tumet verbis iniuriæ, quia tamen per aliqua facta quandoq; significatur aliquid quæ in hoc quod significant obtinent vsum verborum significantium, inde est quod contumelia extenso nomine aliquotiens est in factis. Vnde super illud Rom. 1. Cōtumeliosos superbos &c. dicit glos. Contumeliosi sunt, qui dictis vel factis contumelias & turpia inferunt. Similiter conuicium & improperium important dehonorationem in verbis sed differenter, quia cum per hoc omnia intendat quis repræsentare defectum alterius in detrimentum honoris eius. Huiusmodi autem defectus potest esse triplex scilicet culpæ vel pœnæ, vel minorationis, per conuicium ergo repræsentatur defectus culpæ vel pęnæ, quia vitium solet dici non solū defectus animæ, sed etiam corporis. Vnde si quis iniuriosè dicat alicui ipsum esse claudum, cęcum, vel aliquid huiusmodi ad deformitatem vel defectum corporis pertinens conuicium dicit, sed non contumeliam. Si autem dicat ipsum esse furem, medacem, vel aliquid aliud culpabile non solum conuicium dicit, sed etiam contumeliam, & sic patet quod contumelia consistit in verbis repræsentātib. defectū culpę, in detrimētū honoris alterius platis, cōuiciū vero consistit tam in verbis repræsentantibus defectum culpabilē, quàm pęnalem. Quandoq; ēt repræsentat aliquis defectum minorationis siue indigentiæ, qui ēt derogat honori quacunq; excellentiam consequenti, & hoc fit per verbum improprij, qd̄ propriè fit qñ aliquis iniuriosè reducit ad memoriā alterius bñficium vel auxilium, qd̄ ei contulit necessitatem vel indigentiā patienti. Vñ dicitur. Eccl. 20. Datus insipientis non erit tibi vtilis, exigua dabit & multa improperabit, & Iac. 1. Deus dat oibus affluenter, & non improperat. Istud vicium dissuadet sapiens. Eccl. 31. Verba improprij oibus diebus vitæ suæ non erudietur. Et sic patet dr̄ia istorum, tñ quandoq; vnum pro alio poni solet. Circa 2m. s. vtrum ois contumelia sit peccatū mortale, sciendum, qd̄ verba inquantū sunt quidam soni, non sunt in nocumentum alicuius nisi forte per accidēs, grauādo. s. auditum, puta cum aliquis nimis clamosè loquitur. Sed inquantum sunt signa significantia aliquid in noticiam aliorū pñt multa damna inferre, inter quæ vnum est detrimentū honoris vel reuerentiæ, quæ illi cui infert contumelia esset ab alijs exhibēda, & iō tanto maior est contumelia, quanto coram pluribus vel maioribus personis profertur. Hmôi aūt verborum significatio, ex interiori proferentis effectu procedit: & iō in peccatis verborum maximè considerandum vr̄ ex quo affectu quis proferat illa verba. Cum ergo conuicium vel contumelia de sui rōne importēt quandā dehonorationem, si proferētis intentio feratur, ad hoc qd̄ per verba sua auferat alicuius honorem, hoc propriè, & per se est dicere cōuiciū, vel contumeliam, & hoc est peccatum mortale nō minus graue q̄ furtū vel rapina, quia non minus amat homo honorem suū quam rem possessam. Si vero verbum conuicij vel contumeliæ dicat aliquis non aio dehonorandi, sed forte vel propter correctionem, vel propter aliquid hmôi, non est conuicium vel contumelia formaliter, & per se, sed per accidens, & quasi materialiter, inquantum dicit id quod pōt esse conuiciū, vel contumelia. Vñ hoc pōt esse quādoq; veniale peccatum, & qñq; absq; oī peccato, in quo necessaria est discretio & cautela, vt homo moderatè talibus verbis vtatur: quia posset esse ita graue conuicium, qd̄ per incautelam prolatum auferret honorem illius contra quem profertur, & tunc posset peccare mortaliter ēt si non intendit dehonorationē illius, sicut si aliquis incautè alium ex ludo percutiens grauiter lędat, culpa non caret. Quod aūt sine peccato possit aliquis proferre cōuicium patet, quia & dn̄s Lucæ 45. dixit discipulis. O stulti & tardi corde ad credendum. Et Apl̄s ad Gal. 3. O insensati Galatæ &c. Vñ indubitanter sicut licitum est aliquem cā disciplinæ vel correptionis verberare vel damnificare in rebus, sic ēt & cā disciplinę pōt aliquis alium corrigendo aliquod verbum cōtumeliosum ei dicere. Sicut dn̄s discipulos vocauit stultos & Apl̄s Galathas insēsatos, tñ sicut Aug. dicit in li. de sermone dn̄i in monte. Rarò & ex magna necessitate obiurgationes sunt proferendæ in quibus non nobis, sed vt dn̄o seruiatur instemus. Præterea Philosophus. 4. Ethi. dicit entrapeliā quandam esse virtutem ad quam pertinet bene conuiciari. Dicēdo. s. aliquod leue conuicium non ad dehonorationem vel ad cōtristationem illius in quē profertur, sed magis causa delectationis & ioci: hoc. n. pōt esse sine peccato, si debitæ circunstantiæ obseruentur. Si vero aliquis non formidet contristare eū in quem profert hmôi iocosum conuitium, dūmodo risum excitet audientibus, hoc est vitiosum, sicut ibidē dicitur. Est ergo conuitium vel contumelia veniale peccatum si sit leue conuitium non multum hoiem dehonestans, & proferatur ex animi leuitate, vel ex leui ira sine firmo proposito aliquem dehonestandi, puta qñ intendit quis alium per huiusmodi verbum leuiter cōtristare. Circa tertium. s. vtrum debeat homo illatas sibi contumelias sustinere. Sciendum, quod sicut patientia necessaria est in his quæ contra nos fiunt, ita etiam in his quæ contra nos dicuntur. Præcepta autem patientię in his, quæ contra nos fiunt, sunt in præparatione animæ habenda, sicut Aug. in libro de sermone domini in monte exponit illud præceptum domini. Si quis percusserit te in vna maxilla, præbe ei & aliam. Vt s. homo paratus sit hoc facere si opus fuerit, non tñ hoc semper tenetur facere actu, quia nec ipse dn̄s hoc fecit. Sed cum suscepisset alapam respōdit: Quid me cędis? vt habetur Io. 18. & ideo etiam circa verba contumeliosa, quæ contra nos dicuntur, est idem intelligēdum. Tenemur. n. habere animum paratum ad contumelias tolerādas, si expediens fuerit: qñque tñ oportet vt cōtumeliā repellamus, maxime pp duo. Primo quidem pp bonum eius qui cōtumeliam infert, vt videlicet eius audacia reprimatur, & de cętero talia non attentet, s. m illud Prou. 26. Rn̄de stulto iuxta stultitiam suā, ne sibi sapiēs videatur. Alio modo pp bonum multorum quorū pfectus impedit per cōtumelias nobis illatas. Vnde Greg. dicit super Eze. Homi. 19. Hi quorū vita in exēplo imitationis est posita deberēt si possent detrahētiū sibi verba cōpescere, ne eorū pdicationē nō audiāt qui audire poterāt, & in prauis morib. remanētes bene viuere contēnāt. Sciendū tñ qd̄ cōuitiātis audaciā debet homo moderatē

repri-

reprimere, non propter amorem vel cupiditatem privati honoris, sed propter officium charitatis. Vnde Prouer. 26. dicitur. Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis. Hoc etiam sciendum quod si aliquis contra quem conuitia proferuntur taceret vt tacendo conuitiantem ad iracundiam prouocaret, peccatum esset, quia hic ad vindictam pertineret. Sed si aliquis taceat volens dare locum iræ vel contumeliæ, & vt præstet exemplum patientiæ, hic est laudabile. Vnde Psal. Qui inquirebant mala mihi locuti sunt vanitates &c. Sequitur: Ego autem tanquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum: & Eccles. 8. Ne litiges cum homine linguato, & non strues in ignem illius ligna.

De maledictione *Dist. V.*

Octaua filia iræ est maledictio, circa quam consideranda sunt tria. Primo vtrum sit licitum maledicere homini. Secundo vtrum liceat maledicere irrationali creaturæ. Tertio vtrum maledictio sit peccatum mortale. Circa primum sciendum, quod maledicere idem est quod malum dicere. Differentia autem tripliciter se habet ad id quod dicitur. Vno modo per modum enunciationis, sicut aliquid exprimitur modo indicatiuo, & sic maledicere nihil est aliud, quam malum alterius referre, quod pertinet ad detractorem. Vnde quandoque maledici detractores dicuntur. Alio modo dicere se habet per modum causæ ad id quod dicitur: & hoc quidem primo & principaliter competit Deo, qui omnia verbo suo fecit secundum illud Psal. Dixit & facta sunt. Consequenter autem competit hominibus qui verbo suo alios mouent per imperium ad aliquid faciendum, & ad hoc instituta sunt verba imperatiui modi. Tertio modo ipsum dicere habet se ad id quod dicitur quasi expressio quædam affectus desiderantis id quod verbo exprimitur, & ad hoc instituta sunt verba optatiui modi. Prætermisso ergo primo modo maledictionis, qui est per simplicem enunciationem mali, considerandum est de alijs duobus, vbi sciendum oportet, quod facere aliquid vel velle illud se consequitur in bonitate & malitia. Vnde in istis duobus modis quibus malum dicitur per modum imperantis vel per modum optantis, eadem ratione est aliquid licitum & illicitum. Si enim aliquis imperet vel optet malum alterius, inquantum est malum, quasi ipsum malum intendens, sic maledicere vtroque modo est illicitum, & hoc est maledicere per se loquendo. Si autem aliquis imperet vel optet malum alterius sub ratione boni, sic est licitum, nec erit maledictio per se loquendo, sed per accidens, quia principalis intentio dicentis non fertur ad malum, sed ad bonum. Contingit autem malum aliquod dici imperando vel optando sub ratione duplicis boni, quandoque quidem sub ratione iusti, & sic iudex licitè maledicit illum, cui præcipit iustam pœnam inferri, & sic & ecclesia maledicit anathematizando. Sicut & prophetæ quasi imprecantur mala peccatoribus, quasi conformantes voluntatem suam diuinæ iustitiæ, licet huiusmodi imprecationes possint etiam per modum prænunciationis intelligi. Quandoque vero dicitur aliquod malum sub ratione vtilis puta cum aliquis optat aliquem peccatorem pati aliquam ægritudinem, vel aliquod impedimentum, vel vt ipse melior efficiatur, vel saltem ab aliorum nocumento cesset, vnde malum optare per se loquendo sub ratione mali prohibet Apostolus Rom. 7. Benedicite & nolite maledicere. Et Iac. 3. dicitur quod sicut ex eodem fonte non procedit aqua dulcis & amara, sic nec ex eodem ore debet procedere benedictio Dei, & maledictio hominis, qui ad imaginem Dei factus est. Malum tamen sub ratione boni iusti vel vtilis imprecatur scriptura in multis locis. Nam Deut. 27. dicitur: Maledictus qui non permanet in sermonibus legis huius. Et Helias maledixit quinquagenarijs duobus. 4. Reg. 1. Et Helizeus pueris sibi illudentibus 4. Reg. 2. Psal. etiam dicit: Muta fiant labia dolosa. Idem: Erubescant & reuereantur vehementer omnes inimici mei. Et multa talia profert, quæ omnia intelligenda sunt vel per modum prænunciationis, vel per modum imprecationis mali sub ratione boni, iusti, vel vtilis. Circa secundum scilicet vtrum liceat maledicere irrationabili creaturæ. Sciendum quod maledictio & benedictio ad illam rem pertinet cui potest aliquid bene vel male contingere in ordine ad creaturam rationalem, propter quam sunt irrationales creaturæ. Ordinantur autem ad eam multipliciter. Vno modo per modum subuentionis, in creaturis irrationalibus subuenitur humanæ necessitati, & hoc modo Deus homini dixit Gen. 3. Maledicta terra in opere tuo, vt scilicet per eius sterilitatem homo puniretur. Et ita etiam intelligitur, quod habetur Deut. 28. Benedicta horrea tua. Et infra: Maledictum horreum tuum. Sic & Dauid maledixit montes Gelboe secundum Greg. expositionem. Alio modo creatura irrationalis ordinatur ad rationalem per modum significationis, & sic dominus maledixit ficulneam in significationem Iudeæ. Tertio modo creatura irrationalis ordinatur ad rationalem per modum continentis scilicet temporis vel loci. Et sic maledixit Iob diei natiuitatis suæ propter culpam originalem quam nascendo contraxit, & propter sequentes pœnalitates. Et propter hoc etiam potest intelligi Dauid maledixisse montibus Gelboe vt legitur 2. Reg. 1. scilicet propter cædem populi, quæ in eis contigerat. Maledicere autem rebus irrationabilibus inquantum sunt creaturæ Dei est peccatum blasphemiæ. Maledicere autem eis secundum se consideratis, est ociosum & vanum, & per consequens illicitum. Circa tertium scilicet vtrum maledictio sit peccatum mortale, sciendum quod maledictio de qua nunc loquimur, est per quam prænunciatur malum contra aliquem, vel imperando, vel optando, velle autem vel imperio mouere ad malum alterius secundum se repugnat charitati, qua diligimus proximum, volentes bonum suum, & ita secundum suum genus est peccatum mortale, & tanto grauius quanto personam cui maledicimus magis amare & reuereri tenemur. Exod. 21. Qui maledixerit patri suo, & matri morte moriatur. Contingit tamen verbum maledictionis prolatum esse peccatum veniale, sed propter paruitatem mali quod quis alteri maledicto imprecatur, vel etiam propter affectum eius qui profert maledictionis verba, dum ex leui motu, vel ex ludo, aut surreptione aliqua talia verba profert, quia peccata verborum maximè ex affectu pensantur vt supra dictum est.

De blasphemia. *Dist. VI.*

Nona filia iræ est blasphemia. Circa quam considerandum est primo de blasphemia in generali. Secundo de blasphemia, quæ dicitur peccatum in Spiritum sanctum. Circa primum videndum est primo quid sit blasphemia, & de diuisionibus eius. Secundo vtrum blasphemia semper sit peccatum mortale. Tertio vtrum sit in damnatis. Quarto specialiter dicendum est de blasphemia, qua quidam peruersi ex consuetudine Deum negant in sermone communi. Quinto de blasphemia illorum, qui se diabolo reddere consueuerunt. Sexto de blasphemia propriè dicta, quæ est quando verba contumeliosa profert aliquis contra Deum vel Sanctos. Circa primum sciendum est quod blasphemia est quando contumeliosa verba contra Dei bonitatem, vel Sanctorum reuerentiam proferuntur. Est autem blasphemia quadruplex scilicet cordis, oris, scripturæ, & operis. Prima ergo blasphemia est, quæ in sola cordis cogitatione consistit de qua dicitur Matth. 15. De corde exeunt cogitationes malæ: blasphemiæ, &c. Quicunque enim negat de Deo quod ei conuenit, vel asserit de eo quod ei non conuenit, derogat diuinæ bonitati. Quod quidem potest contingere dupliciter. Vno modo secundum solam opinionem intellectus, alio modo adiuncta quadam detestatione affectus. Sicut ex contrario fides de Deo per dilectionem eius perficitur. Huiusmodi ergo derogatio diuinæ bonitatis, vel secundum intellectum tantum vel etiam secundum affectum si constat tamen in corde est cordis blasphemia. Secunda est blasphemia oris, quæ ex corde peruerso progreditur in verba contumeliosa contra Deum. Vnde Hiere. 3. Verbis superbiæ blasphemasti. Et Matt. 28. Blasphemabant mouentes capita sua. Item Luc. 23. Vnus de his qui pendebant latronibus blasphemabat eum &c. Tertia est blasphemia scripturæ vt in libris hæreticorum. Vt in Alcorano Mahumeti, & in Dogmate Arrij, & Manicheorum, & aliorum hæreticorum, de quibus Isa. 10. Væ qui condunt leges iniquas. Vnde Apoc. 8. Bestia ascendens de mari per quam hæresis significatur, septem capita habebat, in quibus erant scripta nomina blasphemiæ. Per septem capita signatur hæresium vniuersitas & diuersitas, quæ scribunt & tradunt blasphemiosa de Deo & libris & scriptis famosis & blasphemosis. Legitur in ecclesiastica hist. li. 9. c. 5. quod Maximinus Imperator confinxit acta blasphemosa contra Christum, quæ fecit in tabulis æreis conscribi, & per singulas vrbes ferri in perpetuam memoriam, & in eis, & in agris promulgari, & præceptoribus scholarum tradi, vt in eis facerent pueros exercitari legendo, dictando, meditando. Sed hanc blasphemiam tanta vltio Dei secuta est, vt dicitur in 8. eiusdem libri, quod vbique illæsis Christianis, & omni prosperitate fruentibus vbique fame, peste, & aere corrupto, & igne sacro, & morbis varijs afficiebantur, & moriebantur gentiles blasphemi. Ipse autem vt dicitur 10. c. impius Maximinus victus & confusus, fugiens & compulsus flagellis Christi fateri Deum verum, & iustum tabe & miseria consumptus, & desiccatus, orbatus luminibus videns clarius, quæ in Christum commiserat per doloris sensum præ angustia interiorum viscerum de strato suo prosiliens, & præ doloris vehementia in terram se allidens sæpe, & Christi omnipotentiam recognoscens spiritum blasphemum præ doloribus exhalauit. Quarta est blasphemia operis, quando aliquis vsurpat sibi quod Dei solius est, vt cum facit se tanquam Deum adorari, vel vsurpat sibi honores diuinos vt Nabuch. qui præcepit Holoferni, vt omnes Deos terræ exterminaret vt ipse solus Deus diceretur, Iudith 3. & vt Herodes Agrippa, cui acclamabant homines Dei voces & non hominis, qui percussus ab Angelo vermibus scaturiens expirauit. Act. 12. Blasphemia est cum aliquis alium ad idola colenda incitat aut compellit, vt Nabuch. Dan. 3. blasphemia tamen est quando aliquis aliquod factum facit turpe, per quod alijs dat occasionem ruinæ, & obloquendi contra Deum, vel contra bonos, vt cum aliquis apostatat a fide, vel a bonis moribus, per cuius exemplum alij scandalizantur, & contra Deum aut bonos obloquuntur, vt Dauid in casu suo, de quo dicitur 2. Reg. 12. Quoniam blasphemare fecisti inimicos nomen domini propter verbum hoc, i. factum dignum verbo quod fuit factum proditionis & adulterij cum Bersabee & homicidij & proditionis Vriæ. Similiter filius qui natus est tibi morte morietur. Item ponuntur a quibusdam tres species blasphemiæ. Quarum prima est quando aliquid attribuitur Deo,

quod ei non conuenit. Secunda est quando remouetur a Deo quod ei conuenit. Tertia est quando quod id Dei quod est proprium attribuitur creaturæ. Sed secundum ista tria non possunt propriè loquendo distingui diuersæ species peccati blasphemiæ, quia Deo attribuere quod ei non conuenit, vel ab eo remouere quod ei conuenit non differt, nisi secundum affirmationem & negationem, quæ quidem diuersitas speciem habitus non distinguit, quia per eandem scientiam falsitas affirmationum & negationum, & per eandem ignorantiam vtroque modo erratur, cum negatio probetur per affirmationem sicut habetur 1. posteriorum. Quod autem ea, quæ Dei sunt propria creaturæ attribuantur, hoc pertinere videtur ad id quod aliquid ei attribuatur, quod ei non conuenit. Quicquid enim est Deo proprium, est ipse Deus, attribuere ergo alicui creaturæ quod est Dei proprium, est ipsum Deum dicere idem esse creaturæ. Item sunt quatuor modi vulgares blasphemiæ nimis apud homines assueti. Primus est passim sine causa Deum negare, quasi ad singula iurando. Secundus est diabolo se reddere similiter in iurando. Tertius est turpiter, & irreuerenter assumere sacra membra, quæ Christus pro nostra redemptione suscepit, ipsumque quasi membratim enormiter lacerare. Quartus est etiam illum sedissimum Deo attribuere, quod nephandissimum iuramentum multum est assuetum apud multos. Istis quatuor modis blasphemiæ maxima pars Christianitatis horribiliter est corrupta. Vnde B. Io. Apoc. 17. dicit se vidisse mulierem, id est mundi malitiam, sedentem super bestiam coccineam, id est diabolum infernalem. Et hæc mulier erat plena nominibus blasphemiæ, quia ferè totus mundus istis quatuor blasphemiis est repletus. Circa secundum, scilicet vtrum blasphemia semper sit peccatum mortale. Sciendum quod peccatum mortale est per quod homo separatur a primo principio spiritualis vitæ, quod est charitas. Vnde quæcunque repugnant charitati sunt peccata mortalia. Blasphemia autem, secundum genus suum repugnat charitati Dei, quia derogat diuinæ bonitati, vt dictum est, quæ est obiectum charitatis, & ideo blasphemia ex suo genere est mortale peccatum. Vlterius quia blasphemia opponitur confessioni fidei, habet in se grauitatem infidelitatis, & aggrauatur peccatum si perueniat detestatio voluntatis, & adhuc magis si prorumpat in verba, sicut & fidei laus augetur per dilectionem, & confessionem. Vnde cum infidelitas sit peccatum grauissimum, consequens est quod blasphemia sit peccatum maximum, ad idem genus pertinens & ipsam aggrauans. Potest tamen contingere quod aliquis absque deliberatione, & ex surreptione proferat verba blasphemiæ, & hoc dupliciter. Vno modo quando non aduertit illud quod dicit esse blasphemiam, puta quando subito ex aliqua passione in verba imaginata prorumpit, non considerans, nec attendens significationem verborum, & tunc est veniale peccatum, & non habet propriè nomen blasphemiæ. Alio modo quando scit & aduertit hoc esse blasphemiam significata verborum considerans, & tunc non excusatur a peccato mortali, maximè si ex consuetudine pessima immo execrabili corruptela, subito sine deliberatione in talia verba prorumpit. Circa tertium scilicet vtrum blasphemia sit in damnatis, tenendum quod damnati in inferno retinent peruersam voluntatem auersam a Dei iustitia, quia diligunt ea pro quibus puniuntur, & vellent eis vti si possent & nihilominus oderunt pœnas quas pro peccatis huiusmodi patiuntur, dolent ergo de peccatis quæ commiserunt, non quia ipsa odiant, sed quia pro eis cruciantur. Sic ergo talis detestatio diuinæ iustitiæ est in eis quædam interior cordis blasphemia. Et credibile est quòd post resurrectionem erit in eis etiam vocalis blasphemia. Sicut & laus vocalis Dei erit tunc in beatis. Vnde Apoc. 16. dicitur: Æstuauerunt homines æstu magno & blasphemauerunt nomen domini habentis potestatem super has plagas, vbi glos. dicit quod in inferno positi, quamuis sciant se pro merito puniri, dolebunt tamen quod Deus tantam habeat potestatem, quod eis inferat tales plagas, videntes ergo & sentientes se pro sceleribus suis cruciari, & scientes huiusmodi pœnas esse perpetuas, nec se posse in perpetuum eas euadere, tanquam desperati feruntur ad omne quod eis suggerit peruersa voluntas, diuinam iustitiam detestando.

De blasphemia Dist. VII.

CIrca quartum considerandum est de blasphemia illorum qui passim in singulis ferè verbis Deum negant. Quæ pestis quantum sit detestabilis, & nephanda specialiter ostendunt: Baptismalis promissio. Exemplaris instructio, districtum Dei iudicium, & horrendum supplicium. Primo quidem ostendit baptismalis promissio, quantum sit hoc vitium detestandum, dum diabolo et pompis eius abrenunciauimus, & Christo nos deuouimus esse seruos, qui sponsionem seruantes Christi populi sunt & saluandi per eum Mat. 1. Saluum faciet populum suum a peccatis eorum. Isa. 64. dicit dominus populus meus est & filij non negantes, & factus sum eis Saluator. Ideo sponsionem hanc infringere est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum. Iob 31. Si maximum fuit peccatum Petri, qui negauit Christum non corde, sed ore, non ex leui causa, sed vt mortem euaderet, non nisi ter, non turpiter, non aliter nisi dicendo transeuntibus dicentibus: Tu ex illis es, Nescio quid dicis, Non sum: Non noui hominem illum. Quantum potest vocari peccatum illorum qui tam sæpe, & tam sine causa, & tam apertè consueuerunt dicere non de homine, sed de Deo tota die nego Deum, nisi hæc vel illa faciam, vel nisi hoc ita sit. Ipsa pœnitentia Petri ostendit magnitudinem culpæ huius, qui statim vt cognouit quid fecerat negando se non nosse hominem illum, egressus foras fleuit amarè. Et dicitur in scholastica historia, quod intrauit speluncam quandam in qua continuè fleuit per triduum ante resurrectionem, quousque Christus post resurrectionem suam apparuit ei confortans eum. Et dicitur quod fuit consuetudo B. Petri postea, quod quando de nocte ante galli cantum, recolebat factum suum prorumpebat in fletum, & in itinerario Clementis legitur, quod tunc surgebat ad orationem. Ad hoc facit exemplum de episcopo, qui timore mortis Christum negauit, propter quod factum vt dominus ei dimitteret, fugit ad solitudinem, in qua per 40. annos vixit nudus, de radicibus herbarum, in oratione & lachrymis insistens, & Deum rogans, vt hoc peccatum ei dimitteret, quem sicut legitur in vitis patrum quidam sanctus pater in spelunca inuenisset, dixit ei, quod necdum inuenerat apud Deum, quod peccatum illud esset ei dimissum, nisi penultimo anno ante mortem suam, qui cum ei hic dixisset est totus ad orationem flexis genibus, & eleuatis ad cœlum oculis, & manibus iunctis pariter, facta est facies eius splendens vt Sol, & in oratione spiritum emisit, quem sanctus qui inuenerat eum sepeliuit. Item homines quandoque multum volunt ostendere se amare amicos, qui consueuerunt eis dicere, omnia faciam pro vobis præterquam negare Deum, per quod ostendunt nihil debere fieri difficilius, quam negare Deum, & propter culpæ huiusmodi grauedinem, tales dicuntur Antichristi 1. Ioan. 2. Nunc Antichristi multi sunt. Quis est mendax nisi qui negat Iesum Christum? Hic Antichristus est propter magnitudinem huius peccati videtur inutiliter sacerdos orare pro mortuo in hoc peccato. dicit Orig. in commendatione mortuorum: Et si in te peccauerunt tamen nunquam te negauerunt, q. d. si te negassent non exaudires nos, pro eis, nisi condignam pœnitentiam super hoc fecissent. Secundum hoc idem ostendit exemplaris instructio, ad hoc enim sunt exempla plurima sanctorum. Hebræ. 11. Sancti ludibria & verbera sunt experti insuper & vincula et carceres, lapidati sunt secti sunt, in occisione gladij mortui sunt, potius pati eligentes omnia tormentorum genera, quam semel Christum negare. Vt patet currendo per martyria & tormenta singulorum quæ aspecta multum possunt confundere sic de facili Deum negantes, qui pro morsu vnius pulicis vel muscæ septies Deum negant. Contra quos est quod legitur in tripartita historia lib. 6. Cum quidam martyr diuersis afflictus supplicijs nollet aliquatenus Christum negare, tandem femoribus solutus, & melle perunctus in alto patibulo eleuatus est nudus ad Solem vsque ad vesperas, vt hoc extorqueret quod alia tormenta non poterant: qui non solum Christum non negabat, sed ipsum laudabat, & tortores tanquam inferiores contemnebat, & irridebat in alto positus, ipsi in imo ad confusionem eorum qui ab vbere dicti sunt Christiani Christianorum filij, & inter Christianos nutriti, & edocti, & veterati, qui sic de facili Deum negant. Ponitur hic exemplum cuiusdam saraceni in side Neophyti, de quo dicitur quod quando Rex Franciæ & Franci ceperunt Damiatam in primo impetu sine sanguinis effusione, & insultu, quidam saracenus venit ad acies Christianorum clamans quod reciperetur, quia volebat fieri Christianus, quo recepto & proposito examinato, cum fuisset baptizatus, & iret cum Rege & alijs Christianis fideliter, contra saracenos, captis Christianis & Rege Ludouico, captus est & ipse a saracenis, qui cum fuisset inter eos primo blanditijs & promissis, cum non possent eum ad Christum negandum inflectere, minas addiderunt facta, ducentes eum nudum, flagellando per eorum castra, cum nec sic vellet Christum negare, lardum ardens in carnem eius fundebant, & post plurima alia tormenta eum ad stipitem ligatum totum texerunt, & confixerunt sagittis, nec tamen Christi negationem, sed laudationem extorserunt. Ad idem facit exemplum quod legitur in tripartita hist. li. 1. Cum Simeon episcopus Persidæ, quia nolebat Christum negare, & Solem adorare in carcerem duceretur. Zuzades eunuchus Regis Sabor Persarum sequebatur beatificans eum in facto suo, quem cum ille argueret de hoc, quod ipse cum esset maximus in curia dicti Regis Persarum, simulatione visus fuerat Christum negare, & Solem adorare, ille dolens pro simulatione facta abiecit vestimenta preciosa quibus erat indutus, & venit ad fores regias flens & eiulans, & cum ab eo vocato quæreret Rex Sabor, ait Zuzades: Duplici causa ò Rex reus sum & mori debeo. Vna est quia simulatione te decepi, alia est quia Christum negare visus fui, & Solem adorare, & populum scandalizaui figmento meo. Cum autem nollet Christum negare, nec Solem adorare, capitalis sententia data est contra eum. Rogauit autem Regem, vt pro omni seruitio quod ei fecerat daret ei vt preco clamaret,

martet, quod pro nullo alio forefacto decapitabatur, nisi pro hoc ꝙ Christum nolebat negare, & quod hoc pro penitentia susceperat, quia populum figmento suo scandalizauerat, quod ita factum est. Item ibidem legitur lib. 6. quod cum esset consuetudo Romanorū imperatorum, quod in precipuis solennitatibus ante imperatores ponerent aram & thus, & pro honore imperiali milites supponerēt thus, & munera acciperent. Quidam milites Christiani non aduertentes dolum Iuliani apostatę imperatoris qui ante se aram fecerat vt dęmonibus sacrificarent, per honore imperiali thus supposuerunt, & auri munera ab imperatore acceperunt. Cum aūt a conuiuio Christum benedicerent, quidam dixerunt eis, Quomodo inuocatis eum quem pauloante negastis. Cum aūt ipsi quęrerent vbi hoc fecerant & quando, & diceretur eis, quod quando thus obtulerunt in signum idolatrię & negationis Christi aduertentes dolum ad imperatorem venerunt, & aurum quod acceperant proiecerunt, & dextras quibus ignorantes fraudem thus obtulerant sibi amputari rogauerunt, quos capitali sententia condemnauit, post autem edictum reuocans, eos exilio perpetuo condemnauit vt a breui miseriam vitam finirent. Tertio ad hoc flagitium detestandum mouere nos debet districtum Dei iudicium, quia Christus se negātes negabit in iudicio particulari .i. in morte, & in iudicio generali Matth. 10. Qui negauerit me coram hominibus negabo & ego eū coram patre meo. 2. Thim. 2. Si negauerimus eum ipse negabit nos. Tunc implebit illud Sap. 12. videntes illum quem olim negabant verum Deum agnouerunt, propter quod & finis condemnationis illorum veniet super illos. Quarto mouere debet ad hoc flagitium detestandum horrendum supplicium quo negātes eternaliter puniuntur Sap. 16. Negantes nolle te impij per fortitudinem brachij tui flagellati sunt nouis aquis & grandinibus &c. Iudę. 1. subintroierunt quidam &c. solum dominum nostrum Iesum Christum negantes. Et de pena eorum sequitur sicut Sodoma & Gomorra & vicinę ciuitates factę sunt exemplum ignis ęterni pœnam sustinentes. Similiter & hi qui carnem maculant, dominationē spernunt, negando, sed maiestatem blasphemant, qui Deum negant, diabolo se reddent, traduntur dęmonibus ęternaliter cruciandi, sicut dicitur Hier. 5. Sicut dereliquistis me dicit dominus, sic seruietis Dijs alienis in terra non vestra .i. in inferno. Sicut Iudęi qui dereliquerunt Deum & coram Pilato negauerunt pro Cesare imperatore Romano traditi sunt imperatori Romanorum, & ipsis Romanis cruciandi. Sicut refert Ioseph. & Egysippus, & Dan. 9. Occidetur Christus, & non erit eius populus qui eum negaturus est &c.

De blasphemia. Dist. VIII.

CIrca quintum .s. de blasphemia illorum qui se diabolo reddere consueuerunt. Sciendum quod ad hoc flagitium detestādū mouere nos debent, admiranda Dei benignitas, conseruanda Deo fidelitas, & horrenda hostis crudelitas. Primo quidem mouere debet Dei benignitas, qui nos ex mera bonitate creauit, ea ineffabili pietate redemit, angelicam nobis custodiam deputauit, conseruat, protegit, dirigit, & defendit, & huiusmodi innumera beneficia prestitit, & prestat, insuper & regnum ęternum nobis dare disposuit. Bern. Illi te totum debes a quo te totum habes. Magna ergo est infamia talem dominum contemnere, & alij se reddere. Homines fideles & grati, qui a dominis suis temporalibus multa beneficia receperunt, nullo modo volunt eos dimittere, & alij adherere. Vnde Iosue. 22. Absit a nobis hoc scelus vt recedamus a domino, & eius vestigia relinquamus. Secundo mouere nos debet ad hoc idem promissa fidelitas, & pactum quod cum ipso fecimus in baptismo, vbi nos Deo promisimus seruituros, abrenunciantes diabolo & pompis eius. Vnde grauissimum est peccatum & proditio pessima alij domino se reddere, promissam fidelitatem infringere, & summum dominum denegare, & pacta fidei violare de hoc dicitur Isaia. 24. Dissipauerunt pactum sempiternū .s. baptismi. Et. 28. Percussimus fedus cum morte & cum inferno fecimus pactum. Grauis infidelitas est quando legitimum negant Deum & dominum, grauior cum eum conuitijs afficiunt, & de possessione vel castro suo eum eiiciunt, grauissima quando castrum aduersario diabolo tradunt. Nec tales infideles Deo iudicandi sunt ab hominibus fore fideles ipsis hominibus. In tripartita historia lib. 1. legitur, quod cū Constantinus imperator vellet experiri qui essent fideles Christiani, vt eos sibi in palacia retineret, nouus factus Christianus occultus edidit edictum tale, quod omnes Christiani, qui nollēt idola adorare, de curia eius exirent & dignitates perderent, & vitam sibi dimitti, pro magno munere reputarent. Tunc quidam relictis bonis honoribus a curia recesserunt, dicentes quod magis volebant Deo seruire, quam dęmonibus, & ęterno imperatori quam temporali. Alij autem econtra dixerunt amore temporalium illecti, quod magis volebant seruire imperatori preeligentes voluntati & imperiali edicto obedire, & facere quicquid imperator vellet, qđ audiens imperator illos qui parauerant Christum negare, & idolis immolare abiecit a se dicens, Impossibile est illos esse fideles hominibus qui Deo sunt infideles, & eius proditores sunt. Alios aūt qui Deo fideles extiterant, circa se vocauit, & se & officia sua eis cōmisit, & dignitates suas. Tertio debet te ad idē mouere hostis maligni horrenda crudelitas cui te reddis, quem quanto plus te ei reddis, tanto crudeliorem eum inuenis, & quanto plus ei seruis. Similis est Pharao Hier. 46. Crudelis est & non miserebitur. Crudelis est bonis, crudelior suis, crudelissimus sibiipsi, vt dicit quędam glo. Crudelis est suis in vita, crudelior in morte, crudelissimus post mortem Isai. 5. Rugitus eius vt rugitus leonis frendet, & tenebit predam &c. hoc faciet suis in morte vel post mortem. Prou. 5. Ne des alienis honorē tuum, & annos tuos crudeli, quod facit qui se diabolo reddit. De huius crudelitate require supra. De inferno. Item cum quidam luderet ad decios in quadam terra vbi homines assueti sunt negare Deū, & se per guttur diabolo reddere, & cū omnia amisisset, vno denario excepto, diabolis in corpore & aīa se per guttur reddidit, & in signum huius post multas blasphemias eis denariū proiecit. Et cū mane facto iret solus per viā, obuiauit duobus dęmonibus, in specie humana, qui dixerunt ei quod essent dñi sui demones, quibus reddiderat se, & signum huius denarij quem eis proiecerat ei ostenderunt, & dixerūt ei, quod iret ante eos, quia venerant ad eū deducendum ad habitationem suam. Qui rogauit eos ꝙ permitterent eum ire ad domum suam, & quod post duos dies sequeretur eos quocunq; irent vel vellent. Quod cum factū esset prima die mā sit in domo sua tristis & desperans, nec causam alicui pandēs, nec comedens nec bibens. Cum aūt sequenti die quędam mulier ante domum eius transiret pauper & infantulum inter brachia portans & peteret ab eo pro Deo de pane suo, dixit illi, ꝙ non daret ei, nisi reciperet pro dominis suis cum quibus erat iturus .s. dęmonib. quibus se reddiderat, ꝙ illa facere abhorruit, & iuit ad amicos illius, suadens eis vt diligenter requirerent ab eo quid esset quod ei dixerat, & eum custodirent. Quod cum fecissent, & ille eis totam veritatem manifestasset, incepit clamare. Veniunt vt me secum deferāt. Sinite me ire ne violenter rapiant me. Cum autem illi eum detinerent, & ad penitentiam prouocarent, dęmones inuisibiles ab eis eū inter manus prostrauerunt & occiderunt. Magna nimis est insania sic peccantium, quia cum ouis naturaliter horreat lupum, & fugiat mus cattum, columba accipitrem, isti excutiunt se a sinu pastoris pij, & proijciunt se in os infernalis lupi, qui rapit & dispergit oues sicut dicitur Ioan. 10. Non sufficit eis reddere se ei sed reddunt se suos & sua quod frequenter multi, de quibus in Ps. Immolauerunt filios suos & filias suas dęmonijs. Cum quidam calciaret se, & difficulter intraret in sotulari, dixit ꝙ reddebat illū diabolo. Qui cū vellet intrare ecclesiam ad missam vt solebat diabolus eum ꝑ pedem retinebat. Qui aduertens quid in mane dixisset, vocato sacerdote confessus est, & remoto sotulari a pede & proiecto a se, sine difficultate ecclesiam intrauit, sotular autem visum est deferri per aera. Item isti fatui sunt, quia si esset aliquis tyrānus huius mundi cui qui solum semel se reddidissent, non corde sed ore vellet eos sē per habere seruos sempiternos, multo fortius hostis crudelissimus. Item fatui sunt qui hosti suo crudelissimo, & potentissimo manus dissoluunt, & gladium eis tradunt, quo eos perimat cum aliter non possit, gladius hic est peruersa voluntas, sine qua non posset eos aut rapere aut occidere.

De blasphemia. Dist. IX.

CIrca sextum .s. de blasphemia proprie dicta quando .i. verba contumeliosa profert aliquis contra Deum vel sanctos consideranda sunt tria. Primo quibus modis dissuaderi potest hoc vitiū. Secundo quot & quantis criminibus blasphemus inuoluitur. Tertio de pena blasphemantium. Enormitatem peccati blasphemię ostendunt, lex naturę, lex scripturę, difficultas curationis, peruersitas imitationis. Primo quidem enormitatem huius flagitij demonstrat natura, quę creaturis omnibus dictat Deum omnium creatorem esse laudandum & glorificandum. Vnde Psal. creaturas omnes inuitat ad laudandum Deum. Et tres pueri in camino Dan. 3. Aug. in sermone. Oīa quęcunq; fecit Deus laudant dominum. Audistis in benedictionibus, audistis in solennitate, quando leguntur, quoniam omnia laudant Deum, cęlestia, terrestria, Angeli, homines, luminaria cęli, arbores terrę, flumina, maria. Homo igitur, qui prę cęteris creaturis corporeis plura beneficia recepit a Deo, prę cęteris creaturis Deum laudare & glorificare tenetur, non igitur blasphemare, immo naturaliter omnis homo debet horrere blasphemiam audiendo. Eccl. 27. Loquela multum iurans horripilationem capiti faciet. Is. 18. Populum terribilem, ibi glo. Nihil est horribilius blasphemia, quę ponit os in cęlū. Dicit magister Iacobus. Cū quidam Iudęus luderet ad aleas cum quodam Christiano, & multā pecuniam lucratus fuisset ab eo qui erat in ludo, cum dictus Christianus Deum horribiliter blasphemaret, horruit Iudęus obturās aures & fugit, magis volens pecuniam suam amittere, quam blasphemias audire. Secundo enormitatem huius criminis ostēdit scriptura. Colo. 3. Deponite blasphemiam &c. Item Leui. 24. Qui blasphe-

sphemauerit nomen domini morte morietur Iob. 15. Imitarsi linguam blaspemantium condemnabit te os tuum. Dan. 3. Nabuch. viso miraculo trium puerorum edidit decretum, quod quicunque. locutus fuisset blasphemiam contra Deum eorum disperiret, & domus eius vastaretur. Secundum canones olim blasphemus laycus excommunicabatur, clericus deponebatur. 14. q. 3. Si quis per capillum. In decretalibus ostenditur quam graue sit peccatum, vbi dicitur, quod longe grauius est æternam quam temporalem lędere maiestatem, vt habetur extra de hereticis. Vergētis. Item iure ciuilia merito blasphemos diuinæ maiestatis pęne capitali condemnant. Item secundum decretales puniendi sunt secundum quod statuit. Greg. 9. lib. 6. Statuimus si quis contra Deum vel aliquem sanctorum suorum, & maxime contra b. virginem linguā in blasphemiam publicē laxare præsumpserint, per episcopum suum pęne sustineat inferius annotatę &c. quæ est ꝙ per septē dies dominicos blasphemus ante fores ecclesiæ in missa debeat esse in manifesto, in vltimo loco sine calciamento & pallio ligatus corrigie circa collum, quasi dignum se iudicans suspendio, & septem sextis ferijs debeat in pane & aque ieiunare, infra tempus illud ecclesiam nullatenus ingressurus, & duos vel tres vel plures si competerent eius facultates reficiat pauperes. Quod si facere renueret, ecclesiastica debet carere sepultura, vel si diuites essent per temporalem facultatem, & potestatem puniendi iudicantur sine misericordia pęna. 40 vel. 30. vel 20. solis vel si non sufficiat pęne. 5. solis. Tertio hoc idē ostendit difficultas curationis huius morbi siue peccati, quod dicitur irremissibile, ideo quia vie dimitti potest, quia est insania contra illud medicum qui solus illi morbo mederi potest, quia non habet blasphemus colorem excusationis cum peccet ex pura & certa malicia. In alijs peccatis mouet hominem lucrum temporale vel aliqua delectatio In hoc nihil lucratur, sed os suū inquinat & Deū contra se prouocat. Ideo dicitur spiritus blasphemiæ non remittetur nec in hoc seculo nec in futuro Matth. 12. Luc. 12. Marc. 3. & est peccatum ad mortem maximé cum trahitur ad consuetudinem. 1. Ioan. 5. Est peccatum ad mortem non pro illo dico vt quis oret difficile, immo quasi impossibile est impetrare veniam pro tali peccato propter eius grauitatem maxime, quando tractum est in consuetudinem. Ad hoc etiam concurrunt multæ circunstantiæ aggrauantes. Sicut patet Isa 1. Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filijs sceleratis, dereliquerunt dominum, blasphemauerunt sanctum Israel, Item super illud Is. 22. Item Angeli veloces ad populum, postquam non est alius. dicit glo. Omne peccatum blasphemiæ comparatum leuius est. Grauitas huius peccati ostenditur, si considerentur illa s. quis est cui contumelia infertur, quis infert, & qualiter infert, & quare infert, & vbi infert. Infertur autem hoc iniuria non garcioni, non scutifero, non famulo, nō solum militi aut filio sed regi summo, & pontifici altissimo & nobilissimo patri potētissimo & æterno Infertur a vermiculo vilissimo & seruo nequissimo. Infertur autem coram oculis eius & in præsētia, qui vbique præsens est, quod non facerent vni garcioni. Et loco in quo est in omnium potestate & in spectaculo dęmonum & Angelorum & hominum. Inferunt blasphemi Deo iniuriam, non de rebus suis aut seruis suis aut amicis suis, sed in persona infert blasphemus, sine causa ei qui nunquam fecit ei nisi bonum, cum garcioni vel vicino non diceret conuitia, nisi prius ipse malefecisset ei, vel malum dixisset Quarto hoc idem ostendit peruersitas imitationis, quia. s. hoc peccatum facit hominem similem diabolo o quo est omnis blasphemia cui datū est aperire os in blasphemias contra Deum, & sanctos eius, vt dicitur Apoc. 13. Et eiusdem. 18. Bestia coccinea erat plena nominibus blasphemiæ &c. Blasphemus est fistule vel os diaboli, sicut dicitur in colis, patrum. li. 12. Nō solum dæmones student mendacijs sed blasphemus, sicut quidam testati sunt per os Arij & Eunomij & aliorum hæreticorum impiū dogma protulisse. Huius criminis reatus non solum inuoluit ipsos blasphemos, verumēt oēs cōsentientes, & omnes qui cū possent & deberent corrigere sciunt audiunt & dissimulant. Sicut dñoe qui non corripiunt seruos blasphemantes, patres qui non puniunt filios suos & prælatos qui non cohibent subditos. Tales videntur esse deteriores Iudæis qui auditam Dei blasphemiam non poterant sustinere, sed blasphemos lapidibus impetebant, & si non poterant emendare vel punire, aures obturbabant, & vestimenta scindebāt, in signum doloris maximi. Item deteriores videntur saracenis qui auditam Mahumeti contumeliam puniunt sententia capitali, & eos qui blasphemiam audiunt, & dissimulant punire & accusare in eum blasphemantes. Item qui audiunt blasphemiam & nō corrigunt, videntur esse infideles generali domino, a quo omnia quæ habent tenent. Non enim sustinerēt aliqui fideles auditores, quod diceretur impune contumelia regi suo, vel domino temporali, quā sustinent de Deo. Dissimiles illi sunt milites, qui cum intrasset Parisius, & transiret per magnum pōtem, & filius cuiusdā magni Burgensis blasphemaret Deum, non sustinuit multum, sed maximam dedit ei alapā, quod videntes Burgenses duxerūt eū ad regē Philippum raptū, accusantes eū de hoc, quod villā suam fregerat, & iuxta palatium suum vnū suum Burgensem verberauerat. Cum aūt rex stupens & iratus quereret si verum esset, & causam tanti ausus, respondit miles, quod causa erat regis summi fidelitas, quia cū ipse iudicaretur infidelis, si clausis oculis transisset contumeliā eius sine vindictę, multo fortius debuit vlcisci contumeliam regis summi. Quo audito rex fidelitatem eius commēdauit, & pcepit qd vbiq in regno suo cum similia audiret puniret. Item videtur esse generatio praua atq; peruersa, & infideles filij hoc sustinentes. Qui talia sustinent de Deo videntur filij adulteri non filij legitimi, quod p hanc similitudinē probatur. Quidā homo vxorem habens suspectā de adulterio, cum frequenter vocaret eam meretricem, illa impatienter ferens ait, quod nisi taceret tale verbum ei diceret, de quo imperpetuum doleret. Cum aūt ille magis ac magis improperaret, & diceret, quid tale posset dicere. Dixit illa, quod verum dicebat, quia adultera fuerat, & de adulterio duos filios habuerat, & solus tertius erat legitimus, pro cuius amore duos nutriret, & heredes in bonis suis relinqueret. Cum aūt ille quæreret, quis de tribus esset suus, nec vi nec præcibus q̄diu vixit voluit ei indicare. Quo defuncto cum moreretur ipse condens testamentū dixit, quod oīa bona sua vnico filio suo relinquebat. Cū aūt eo mortuo quilibet illorū triū diceret se esse illum, & pugnarent pro hereditate, cū vocati essent a iudice vrbis tulit talem sententiam, quod quilibet eorum acciperet arcum & sagittam. Quo facto pręcepit corpus defuncti patris ad truncum arboris applicari, & quod versus eū sagittas iacerent, & qui melius corpus eius infigeret, ille lucraretur hereditatem. Cū autem duo eum infixissent, tertius incepit flere dicens, ꝙ nulla ratione posset eum infigere, sed si quis in eum iaceret, ipse contra eū pugnaret, & pro viribus patrem suū vindicaret. Et iudex ait. Hic est heres, & huic competit hereditas. Similiter blasphemi sunt illegitimi filij, & adulteri, vt videtur, Legitimi videntur quorum viscera audita blasphemia cōmouentur. Blasphemi aūt vt dicitur Tre. 3. Posuerūt me sicut signum ad sagittam dicit dominus, quia magis infestant in festiuitatibus quam in diebus ferialibus, quādo intendunt ludis & tabernis, magis eum impugnant blasphemus, Ps. Filij hominum dentes eorum ar. & sagit, &c.

De blasphemia Dist. X.

CIrca 2m principale. s. quibus & quantis criminibus blasphemus inuoluitur. Sciēdum quod blasphemiæ figuraliter designatur per illā bestiam coccineam plenā nominibus blasphemiæ, de qua dicitur Apoc. 16. ꝙ erat armata contra Deum & sanctos. iu. cornibus. i. omnibus criminibus quæ sunt vel esse possunt contra decalogum. Primo quidem blasphemus armatur contra Deum ingratitudine quando de membro illo de quo vel pro quo præ cæteris creaturis debet esse gratus s. lingue rationali, quia præcellit corporeas creaturas datā sibi ad laudandum Deum conuertit in oppositum. i. in contumeliam creatoris. Ingratus est quando in membris illis quæ assumpsit pro eo, qui morti exposuit pro eo eum in honorat cum membra humana, quæ Deus assumpsit pro nobis turpiter iurat & blasphemat. De quibus Bern. In nullo magis esse ingrati possunt quam qui tāti beneficij ingrati existunt. Secundo blasphemus est rabidus & insanus, magis quam canis rabidus mordens portantem sibi cibum, sic blasphemus ipsum Deum qui dat eis victum & necessaria cibum & potum. Similes illis de quibus dicitur Iud. 9. Inter epulas & pocula maledicebant Abymelech. Canis vidēs dominum suum vulneratum non mordet, sed flet & lambit potius vulnera sua lingue mulcens. Canis rabidus sentiens se verti in rabiem domum domini sui fugit ne forte rabies eum mordere compellat dominum suum, vel domesticos eius, isti sunt omni cane deteriores. Tertio crudelissimus est & inhumanus quando seuit in corpus Christi mortuum & passum. Ideo licet claui qui infixerant corpus Christi viuum dicant dulces, Lancea quæ vulnerauit mortuum, debet esse dira. Item crudelior videtur blasphemus quā crucifixores domini, qui inuenientes eum mortuum cum ossa aliorum viuorum fregissent, ossa eius non comminuerunt, non tunicā eius inconsutilem sciderunt. Item sunt sicut canes de macello, corpus crucifixi lacerantes, & dentes eius sanguine cruentatos habentes, de quibus habetur in Psal. Circundederunt me canes multi &c. Hiere. 12. Nunquid quasi leo in silua hæreditas mea mihi: Alia translatio habet. Nunquid quasi spelunca Hyenæ hæreditas mea mihi? Hyena corpora sepulta exhumat, & in spelunca sua deuorat. Sic isti sanctorū corpora in tabernis. Item inhumanū est illi inferre mala, qui nunquam verbo vel facto lesit inferentem, sed maior rusticitas est eum conuicijs afficere, qui te nutriuit, & oīa bona tibi fecit, & maiora nisi rusticitas tue impediat promittit & faciet. Ad hoc facit ꝙ legitur in hist. ecclesiastica lib. 3. cap. 12. de beato Pulicarpo, cui cum comminaretur iudex feras & ignem & diuersa supplicia, nisi fortunam Cesaris iuraret & Christo malediceret, respondit. Quomodo possum ego Christo meo regi & dño maledicere.

cere.86. anni sunt ex quo ei seruio,& in nullo vnquam me molestauit,sed salutem mihi dedit,& omnia bona mihi cõtulit, magis voluit omnia suppliciorũ genera pati,q̃ hanc rusticitatem facere, per quam posset & supplicia euadere & dona acquirere.Cum aũt in fornacem ignis mitteretur,propter hoc quod nolebat Deũ inhonorare,honorem ei ignis exhibuit non ledens eum, sed circa eum faciens pulchram testudinem,quod videns iudex,fecit eum gladio transuerberari,de cuius corpore tantus sanguis exiuit,quòd totam fornacem extinxit,& corpus martyris ab igne intactum permãsit. Quarto blasphemus est prophanus quando in patrem celestem, & in summum & æternum pontificem infigit dentem. Prou. 30. Est generatio quæ patri suo maledixit,& quæ pro dentibus gladio habet.Isti deteriores videntur hereticis qui blasphemant, quod ignorant,isti autem nõ possunt se de ignorantia excusare. Circa tertiũ. s. de pœna blasphemantium sciendum quod blasphemus cõtra se Deum prouocat,vt eũ diuersimode & subita morte percutiat.Iob. 34.Qui addit super peccata sua blasphemiam,sermonibus suis ꝓuocat Deum ad iudiciũ Psa.Benedicentes ei hereditabunt terram maledicentes autem ei disperibunt.i.diuersimode peribunt.Nã ſm legem diuinam blasphemus erat a populo lapidandus. Hiere. 24. Educ blasphemum extra castra vt lapidetur.Secundum leges ciuiles capite plectendus est Secundum legẽ Mahumeti blasphemator Mahumeti similiter sententia capitali punitur.Secundũ iura canonica spirituali sententia.i.excommunicatione nisi desistat,per quã sententiam a Deo & ab ecclesiæ consortio separatur.Item quandoque Deus blasphemos occidit hostili gladio, vt per Iudith Holofernẽ Iud. 12. per Dauid Goliam.1.Reg.17.Et per Iudam Nichanorem.1.Mach. 7.Quandoq; per sanctos angelos, vt exercitus Senacherib Isa. 37. Dicitur enim Tho.c. quod ꝓꝑ blasphemiam immisit in eum plagam illam dominus Item per sanctos quandoq; vt Iulianum apostatam,per sanctum mercurium Sicut legitur in miraculis.b. virginis.Item quandoq; diuersis iudicijs puniet eos dominus vltionum.De quodam milite dicitur,quod cum in ludo alearum oculos Dei iuraret subito eius oculi in aleam ceciderunt. Itẽ in Remensi dyocesi. Cum miles quidam in die cœnæ luderet ad taxillos,& Deum enormiter blasphemaret percussus est morbo caduco coram omnibus cadens,& per totam diem sequentem se discerpens ad terram se allidens,& spumans animam miseram sic euomuit.Item cum quidam alius similiter luderet & horribiliter blasphemaret Deum,horribiliter percussus cecidit spumãs, & euomẽs vsque adeo consumptus est,quod cum esset magnum corpus eius, redactum est ad quantitatem parui pueri,& oculi eius ita liquefacti vt reducerentur ad quantitatem oculorum vnius passeris.Item q̃nq; arripiuntur & suffocantur a dæmonibus,sicut patet de puero quinquenni blasphemo.4.Dial. 19. Similiter de illo qui blasphemando diabolo se reddidit, & ab eo suffocatus interijt vt dictum est supra.Item aliquando fulminantur. Contigit semel Parisius, quod cum quidam quadrigarius duceret in quadriga multas personas de Parisius apud sanctum Dyonisium cum aliquid aduersi accideret ei in uia,& turpiter blasphemaret Deum, subito fulgur de cælo corruit & eum perforans occidit,equis personis & rebus alijs illesis. Item quidam nauta in dioc. Cabol. cum nauem duceret & blasphemaret in aqua corruit, & licet sciret bene natare, cadens non surrexit,quem frater suus qui hic retulit,quærens inuenit eum mortuum toto corpore intacto,habentem intus in ore linguam radicitus & omnino consumptam.Item blasphemi sæpe puniuntur in membro de quo peccant & contra quem peccant.Sæpe.n.hæc puniuntur in lingua per quam peccant iuxta illud Sap.11. Per quę peccat quis per hæc & torquetur,vt diues epulo in inferno cruciatur in lingua in qua peccauerat Luc.16.Ideo Iudas.2.Mach. 15.linguam impij Nichanoris quę Deum blasphemauerat præcepit particulatim auibus dari. In inferno aũt blasphemi in lingua ipsi semetipsos puniẽt, vt dicitur Apoc.16.Effudit angelus.i.Christum phyalam iracundiæ Dei super sedem bestiæ.i.in infernum, & factum est regnum eius tenebrosum & commãducauerũt linguas præ doloribus suis & blasphemauerunt Deum cœli præ doloribus & vulneribus suis.Item in partibus Aquitaniç dicitur accidisse,qđ duo macellarij venditores carnium erant assueti blasphemijs, & lingua maledica carnes Christi lacerare.Cum autem in villa vbi erant hostes irruerent,& multos occidissent,eos occiderũt,qui morientes linguas horribiliter emiserunt incredibili quantitate. Canes aũt congregati contra morem eorum de aliorum medio quos intactos reliquerunt,eos membratim dilacerauerunt, sicut ipsi viui dilacerauerant membra Christi.Itẽ de quodam alio occidit, qđ cum blasphemaret subito percussus cecidit mortuus linguam extrahens in consimili q̃titate & præ horrore est a suis relictus.Punit ẽt non solũ se blasphemantes,sed ẽt sanctos suos.Vnde cum quidã blasphemaret beatam virginem manus eius sinistra distorta est & cum pro hac plus blasphemaret,dextera eius consimilis facta est, & cum præ doloribus desperans plus & plus blasphemaret,in alijs membris plus & plus percutitur.Cum autem per ventrem eius iuraret ventre eius inflato subito crepuit medius.In passione Alexandri & Euentij & Theodoli legitur,quod cum Aurelius præfectus vrbis Romæ beatum Alexandrum papam occidisset, & eo occiso insultaret blasphemijs,subito ante pedes eius virga ignea cecidit, & vxor ad eum facta est.Aureli accipe brauium meritorum tuorum. Cum aũt hic credens factũ per maleficiũ adhuc occisis martyrib. insultaret, vox ad eum facta est. Aureli.Ecce istis quibus insultans regnum cælorum apertum est,vt illud obtineãt,tibi aũt infernus paratur,& apertus est vt ibi pęnas sustineas sempiternas, q̇ ad domũ suã ductus tremefactus, & quasi amens factus, & præ doloribus linguam suam manducãs expirauit.In tripartita hist lib. 6. dr quod cũ quidã diaconus Cyrillus nomine igne diuino succẽsus gentiliũ idola concremasset,sicut ipsi in Sebaste ciuitate sepulchrũ B.Iohan.Bapt. confregerant,& ossa combussissent, ipsi eo occiso, iecur eius in vindictam iniuriæ manducauerunt,& statim lingua eorum putrefacta est,& ipsi dentibus & toto corpore tabefacti,in se diuinę virtutis iudicium cognouerunt & prædicauerunt.Si ergo sic puniti sunt comestores iecoris martyris,quantũ puniri credunt qui dentibus lacerant corpus & membra Christi.Item de alio occidit,quod dum blasphemaret, vermis in lingua eius exortus eam totam corrosit.Item quia blasphemi in infernum detrudũtur & clauduntur,vt patet Apoc. 19. Bestia plena nominibus blasphemiæ & nẽs qui habebant characterẽ eius & similitudinẽ missi sunt in stagnũ ignis ardentis.Si.n.pueri parui qui maledicebant Heliseo ascẽdẽti in Bethel traditi sunt Vrsis ad deuorãdũ. 4.Reg.2.quãtomagis magni & prouecti tradentur dæmonibus ad deuorãdũ, qui maledicũt æterno Dei filio & in ęternũ cruciabuntur. Itẽ in passione B. Sebastiani legiť ꝙ Zoe vxor Nichostrati vidit Angelũ librũ tenentẽ apertum in quo legebat.B.Sebastianus,quæ prædicabat de contẽptu mũdi,& pęnis inferni,& gaudijs paradisi,& dicebat inter multa alia de inferno. Timenda sunt illa tormenta inferni, vbi flamma edax incredulorum animas deuorat, vbi dracones linguas blasphemantium cõmedent, vbi serpentes diris morsibus incredulorum pectora depascunt, vbi vlulatus resonat & gemitus & clamor confusus &c. Adhuc sunt multa quæ habentur supra de inferno.

De blasphemia. Dist. XI.

DEinde considerandum est in speciali de blasphemia in Spiritũsanctum,& circa hæc consideranda sunt tria. Primo quid sit blasphemia in spiritumsanctum.Secũdo de speciebus eius. Tertio vtrum peccatũ blasphemiæ sit irremissibile.Circa primũ sciendũ, quod de peccato siue blasphemia in spiritũsanctum tripliciter homines loquuntur. Antiqui enim doctores.s. Athanasius. Hylarius. Ambrosius.Hieron. & Chris. dicunt esse peccatum in spiritũsanctum quando ad literam aliquid blasphemum dicitur contra spiritumsanctum, siue spiritussanctus accipiatur ſm quod est nomẽ essentiale conueniens toti trinitati,cuius quælibet persona est spiritussanctus,siue prout est nomen personale vnius in trinitate personæ,& secundum hoc distinguitur Matth.12.blasphemia in spiritumsanctum contra blasphemiam in filium.Christus enim operatus est quædã humanitus,puta comedendo,bibendo, & alia hmõi faciendo,& quædam diuinitus.s.dæmones eijciendo, mortuos suscitando,& cætera hmõi,quę quidẽ habebat,& per virtutẽ proprię diuinitatis,& per operationem spiritussancti,quo ſm humanitatẽ erat repletus.Iudæi aũt primo quandam dixerunt blasphemiam in filium hominis cum dicebãt eum voracem,potatorem vini,& publicanorum amatorem,vt habetur Matth.11. Postmodũ aũt blasphemauerunt in spiritumsanctum,dũ opera quæ ipse operabatur, virtute propriæ diuinitatis & per operationem spiritussancti,attribuebant principi dæmoniorum,& propter hoc dicuntur in spiritũ sanctum blasphemasse. Aug. aũt in lib. de verbis domini, blasphemiam vel peccatum in spiritumsanctum,dicit esse finalem impenitentiam quando.s.aliquis perseuerat in peccato mortali vsque ad mortem,quod quidem non solum verbo oris fit,sed ẽt verbo cordis,& operis,nõ vno sed multis.Hoc autem verbum sic acceptum dicitur esse contra spiritumsanctum, quia est contra remissionem peccatorum,quæ fit per spiritumsanctum, qui est charitas patris & filij,nec hoc dixit Iudęis dominus,quasi ipsi peccarent in spiritumsanctum,nondum enim erant finaliter impenitentes, sed admonuit eos ne taliter loquentes ad hoc peruenirent,quod in spiritumsanctum peccarent.Et sic intelligẽdũ est,qđ dicitur Matth.12. vbi postq̃ dixerat,qui blasphemauerit in spiritumsanctum &c. subiungit euangelista quando dicebat,spiritum immundum habet. Alij vero aliter accipiunt dicentes,peccatum vel blasphemiam in spiritumsanctum esse quando aliquis peccat contra appropriatum bonum spiritussancti,cui appropriatur bonitas,sicut patri potẽtia & filio sapientia. Vnde peccatum in patrẽ dicunt esse qđ peccatur ex infirmitate,peccatum aũt in filium qđ peccatur ex ignorantia, peccatum in spiritumsanctum qđ peccatur ex certa malicia,.ex ipsa electione mali.Quod quidẽ contingit dupliciter. Vno modo ex

inci-

inclinatione habitus vitiosi, qui malicia dicitur, & sic nō est idem peccare ex malicia quod peccare in spiritumsanctum. Alio modo contingit ex eo, quod per contemptum abijcitur & remouetur id quod delectationem peccati poterat impedire, sicut spes per desperationem, & timor per præsumptionem, & quædam alia huiusmodi. Hæc autem omnia quæ peccati delectationem impediunt, sunt effectus spiritus sancti in nobis, & ideo sic ex malicia peccare, est peccare in spiritumsanctum. Circa secundum .s. de speciebus peccati seu blasphemiæ in spiritumsanctum, sciendum quod secundum quod peccatum in spiritumsanctum, tertio modo accipitur, côuenienter prædictæ, species ei assignantur, quæ distinguuntur sm remotionem vel contemptũ eorum, per quæ pôt homo a delectatione peccati impediri, quæ quidem sunt, vel ex parte diuini iudicij, vel ex parte donorum spūs, vel etiam ex parte ipsius peccati. Aduertitur enim homo a delectatione peccati ex consideratione diuini iudicij, quod habet iustitiam cum misericordia. Et per spē quæ consurgit ex consideratione remittentis peccata & pręmiantis bona, & hoc tollitur per desperationem. Et iterum per timorem qui consurgit ex consideratione diuinæ iustitiæ punientis peccata, & hoc tollitur per præsumptionem, dum .s. aliquis se præsumit gloriã adipisci sine meritis vel veniam sine pęnitentia. Dona aũt Dei quibus retrahimur a peccato sunt duo, quorum vnũ est cognitio veritatis, contra quod ponitur impugnatio veritatis agnitæ dum .s. aliquis veritatem fidei agnitam impugnat vt licentius peccet. Aliud est auxilium interioris gratiæ, contra quod ponitur inuidentia fraternæ gratiæ, dum .s. aliquis non solum inuidet personæ fratris, sed etiam inuidet gratiæ Dei crescenti in mundo. Ex parte vero peccati duo sunt, quæ hominem a peccato retrahere possunt, quorũ vnũ est inordinatio & turpitudo actus, cuius consideratio inducere solet in homine pęnitentiam de peccato commisso, & contra hoc ponitur impęnitentia, non quidem eo modo quo dicit permanentiã in peccato vsq; ad mortem, sicut supra impęnitentia accipiebatur, sic enim non esset speciale peccatum, sed quædam peccati circunstantia, sed accipitur hic impęnitentia secundum quod importat propositum non pęnitendi. Aliud autem est paruitas & breuitas, quod quis in peccato quærit secundum illud Ro. 6. Quem fructũ habuistis, in quibus nunc erubescitis, cuius consideratio inducere solet hominem ad hoc, quod eius voluntas in peccato non firmetur. Et hoc tollitur per obstinationem, qñ .s. homo firmat propositum suum in hoc quod peccato inhereat. Et de his duobus dicitur Hier. 8. Nullus est qui agat pęnitentiam super peccato suo dicens quid feci? Quantum ad primum, omnes conuersi sunt ad cursum, quasi equus impetu vadens ad prælium quantum ad secundũ. Circa tertium .s. vtrum peccatum in spiritumsanctum sit irremissibile. Sciendum, ꝙ sm diuersas acceptiones peccati in spiritumsanctũ diuersimode irremissibile dicitur. Si enim dicatur peccatum in spiritumsanctum finalis impęnitentia, sic dr irremissibile, quia nullo modo remittitur peccatum mortale in quo homo perseuerat vsq; ad mortem, quia in hac vita non remittitur per pęnitentiam, nec et in futuro dimittetur. Secundum aũt alias duas acceptiones dicit irremissibile, non quia nullo modo remittatur, sed quia quantum est de se habet meritum vt non remittatur, & hoc dupliciter, vno modo quantum ad pœnam. Qui enim ex ignorantia vel ex infirmitate peccat minorem pęnam meretur, qui aũt ex certa malitia peccat, non habet aliquam excusationẽ vnde eius pęna minuatur. Similiter et qui blasphemabat in filium hominis eius diuinitate nōdũ reuelata, poterat habere aliquam excusationẽ ꝓp infirmitatẽ carnis, quam in eo aspiciebat, & sic minorẽ pęnam merebatur. Sed qui ipsam diuinitatem blasphemabat opa spiritussancti diabolo attribuens, nullam excusationem habebat, vnde eius pęna diminueretur, & ideo dicitur sm expositionem Chrisost. quod hoc peccatũ nō remittitur neq; in hoc sęculo neq; in futuro, quia pro eo passi sunt pęnam & in præsenti vita per Romanos & in futura vita in pœna inferni. Sic et Athanasius inducit exemplũ de eorum parentibus, qui primo quidẽ contra Moysen côtenderũt propter defectũ aquę & panis, & hoc dñs sustinuit patienter, habebant enim excusationem ex infirmitate carnis. Sed postmodum grauius peccauerunt, quia blasphemantes in spiritumsanctum, beneficia Dei, qui eos de Ægypto eduxerat idolo attribuentes, cum dixerũt: Hi sunt Dij tui Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti. Et ideo dominus & temporaliter fecit eos puniri quia ceciderunt in die illo quasi tria milia hominum, & in futurum eis pęnam comminatur dicens. Ego autẽ in die vltionis visitabo hoc peccatum eorum. Alio modo potest intelligi, quantum ad culpam sicut aliquis dicitur morbus incurabilis, vel sm naturam morbi, per quẽ tollitur id ex quo morbus pôt curari, puta cum morbus tollit virtutem naturæ vel inducit fastidium cibi & medicinæ, licet etiam talem morbum Deus possit curare. Ita etiam peccatum in spiritumsanctum dicitur irremissibile secundum suam naturam, inquantum excludit ea per quæ fit remissio peccatorum, per hoc tamen non præcluditur via remittendi, & sanandi omnipotentiæ & misericordiæ Dei per quam aliquãdo tales quasi miraculose spiritualiter sanantur.

De Rixa. Dist. XI.

DEcima filia irę est rixa. Sciendum est autem, ꝙ sicut contentio importat quandam contradictionẽ in verbis, ita rixa importat quandam contradictionem in factis. Vnde super illud ad Gal. 5 Iræ rixæ, dissensiones &c. Dicit glo. quod rixæ sunt, quando ex ira se inuicem percutiunt, & ideo rixa videtur esse quoddam priuatũ bellũ, quod inter priuatas personas agitur, non ex aliqua publica auctoritate, sed magis ex inordinata volũtate, & ideo rixa semper importat peccatum, & in eo quidem, qui alterum inuadit iniustè est peccatum mortale. Inferre enim nocumentum proximo etiam opere manuali, non est absque mortali peccato, in eo aũt qui se defendit potest esse sine peccato, & quandoq; cum peccato veniali, & quandoq; & cũ mortali secundum diuersum motum animi, & diuersum modum se defendendi. Nam si solo animo repellendi iniuriam illatam, & cum debita moderatione se defendat non est peccatum, nec propriè potest dici rixa ex parte eius. Si vero cum animo vindictæ vel odij vel cum excessu debitæ moderationis se defendat, semper est peccatum. Sed veniale quidem, quando aliquis leuis motus odij vel vindictæ se immiscet, vel cum non multum excedit moderatam defensionem. Mortale autem quando obstinato animo, impugnantem insurgit ad eum occidendum vel grauiter lędendum.

De bello. Dist. XII.

VNdecima filia iræ est bellum. Circa quod consideranda sunt quatuor. Primo vtrum omne bellum sit illicitum & peccatũ. Secundo vtrum prælatis & clericis sit licitũ bellare. Tertio vtrum in bellis liceat vti insidijs. Quarto vtrum liceat bellare in festis. Circa primum .s. vtrum omne bellum sit peccatum. Dicendum ꝙ non. Sicut expresse dicit Aug in sermone de puero Centurionis dicens. Si Christiana disciplina omnia bella culparet, hoc potius consiliũ salutis petentibus in euangelio daretur, ne arma abijcerent, seq; militiæ omnino subtraherent. Dictum est aũt eis. Neminem côcutiatis & contenti estote stipendiis vestris. Quibus proprium stipendiũ sufficere præcepit, militare negotium non prohibuit. Sciendum est aũt, ꝙ ad hoc ꝙ aliud bellum sit licitum & iustum, tria requiruntur. Primo quidem auctoritas principis, cuius mãdato bellum geritur, nō enim pertinet ad personam priuatam bellum mouere, quia potest ius suum in iudicio superioris prosequi. Similiter etiam conuocare multitudinem, quod in bellis oportet fieri non pertinet ad priuatam personam. Cum aũt cura reipub. cõmissa sit principibus ad eos pertinet rempub. ciuitatis, vel regni, seu prouinciæ sibi subditæ tueri & sic licitè defendunt eam materiali gladio, contra interiores quidam perturbatores dum malefactores puniunt, secundũ illud Ro. 13. Non sine causa gladium portat, minister. n. Dei est vindex in iram ei, qui male agit, ita etiam gladio bellico ad eos pertinet rempublicam tueri ab exterioribus hostibus. Vnde & principibus dicitur in Psal. Eripite pauperem & egenum de manu peccatoris liberate. Vnde Aug. contra Faustum. Ordo naturalis mortalium paci accommodatus hic poscit vt suscipiendi belli auctoritas atque concilium penes principes sit. Secundo requiritur causa iusta vt .s. illi qui impugnantur propter aliquam culpam impugnationem mereantur. Vnde Aug. dicit in lib. quæstionum. Iusta bella solent diffiniri, quæ vlciscuntur iniurias, si gens vel ciuitas plectenda est, quæ vel vindicare neglexerit quod a suis improbe factũ est. Tertio requiritur, vt sit intentio bellantium recta, quo .s. intendunt, vel vt bonum promoueatur, vel vt malũ vitetur. Vnde Aug. in lib. de verbis domini. Apud veros Dei cultores et ipsi bella pacata parrati sunt, ꝙ non cupiditate aut crudelitate, sed pacis studio geruntur, vt mali coherceantur & boni subleuentur. Potest et contingere quod et si sit legitima auctoritas indicentis bellum & causa iusta, nihilominus propter prauam intentionem bellum reddatur illicitum. Dicit Aug. in lib. contra Faustum. Nocendi cupiditas vlciscendi crudelitas implacatus & implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si qua sunt similia, hoc sunt quæ in bellis iure culpantur. Nec præmissis obstat quod dominus dicit Matth. 26. Omnis qui acceperit gladium gladio peribit, quia sicut ait Aug. in 2. li. contra Manicheos. Gladium accipit qui nulla superiori aut legitima potestate, aut iubente vel concedente in sanguinem alicuius armatur. Qui vero ex auctoritate principis vel iudicis si sit persona priuata vel ex zelo iustitiæ, quasi ex auctoritate Dei si sit persona publica gladio vtitur, non ipse accipit gladiũ, sed ab alio sibi commisso vtitur. Vnde ei pęna non debetur, nec tñ ille et, qui cum peccato gladio vtuntur semper occiduntur gladio, sed ipso suo gladio semper pereunt, quia pro peccato gladij æternaliter puniuntur, nisi pęniteant. Itẽ præmissis nō obstat, quod ait Apostolus Rom. 12. Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum iræ. Et dominus Matth. 5. Si quis te percusserit in maxillam præbe ei & alteram, quia sicut docet Aug. in lib. de sermone do-

ne domini in monte. Huiusmodi præcepta sunt seruanda semper in præparatione animi, vt. s. semper homo sit paratus non resistere non se defendere si opus fuerit. Sed quandoq; est aliter agẽdum propter commune bonum, & etiam illorum cum quibus pugnatur. Vnde Aug. dicit in epistola ad Marcellinum. Agenda sunt multa etiam cum inuitis benigna quadam asperitate plectendis. Nam cui licentia iniquitatis eripitur, vtiliter vincitur, quoniam nihil est infelicius felicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas velut hostis interior roboratur. Item sciendũ quòd illi qui iustè bella gerunt principaliter & finaliter pacẽ intendũt, & ita non contrariantur paci nisi malæ, quam dominus non venit mittere in terram, vt dicitur Matth. 10. Vnde Aug. dicit ad Bonifacium. Non quæritur pax vt bellum exerceatur, sed bellum geritur vt pax acquiratur. Esto ergo bellando pacificus, vt eos quos expugnas, ad pacis vtilitatem vincendo perducas. Sciẽdum præterea ꝙ exercitationes hominum ad res bellicas, non sunt vniuersaliter seu totaliter prohibitæ, nisi propter inordinationes, quæ a modernis ibi geruntur, & propter pericula multa quæ inde proueniunt, puta occisiones & deprædationes & alia multa mala. Apud antiquos. n. huiusmodi exercitationes ordinatæ & modestę sine huiusmodi periculis rerum & corporum, & sine mutilatione membrorũ, & sine sanguinis effusione fiebant. Circa secundum. s. vtrum clericis & prælatis licitum sit bellare, dicendum est ꝙ nõ. Cuius ratio est, quia ad bonum societatis humanæ plura sunt necessaria, diuersa autẽ a diuersis melius & expeditius aguntur, quam ab vno, vt patet per philosophum in sua Politica, & quædam negocia sunt adeo sibi repugnantia, vt conuenienter simul exerceri non possint, & ideo illis qui maioribus deputantur prohibentur minora. Sicut secundũ leges humanas militibus, qui deputantur ad exercitia bellica negociationes interdicũtur. Bellica autem exercitia maxime repugnãt illis officijs quibus episcopi & clerici deputantur, propter duo. Primo quidẽ generali ratione, quia bellica exercitia maximas inquietudines habent. Vnde multum impediunt animum a contemplatione diuinorum, & laude Dei, & oratione pro populo, quæ ad officium pertinent clericorum, & ideo sicut negociationes propter hoc ꝙ nimis implicant animum interdicuntur clericis, ita & bellica exercitia, ſm illud. 2. Thim. 2. Nemo militans Deo implicat se secularibus negocijs. Secundo propter specialem rõnem. Nam oẽs clericorum ordines ordinantur ad altaris ministerium, in quo sub sacramento repræsentatur passio Christi, secundum illud 1. Corin. 11. Quotienscunq; manducaueritis panem hunc & calicem bibetis, mortem dñi annunciabitis donec veniat. Et ideo nõ cõpetit eis occidere vel effundere sanguinẽ, sed magis esse paratos ad ꝓpriã sanguinis effusionem pro Christo, vt imitentur opere qđ gerũt ministerio. Et ꝑꝑ hoc est institutum vt effundentes sanguinẽ, etiam sine peccato, sunt irregulares. Nulli aũt qui deputatus est ad aliqđ officium licet id per quod suo officio incongruus redditur. Vnde clericis omnino non licet bella gerere quæ ordinantur ad sanguinis effusionem. Eis ergo interdicitur bellare, non quia sit peccatũ de genere suo cũ possit esse meritorium, sed redditur eis illicitum quia sunt ad opera multo sublimiora & magis meritoria deputati sicut actus matrimonialis potest esse meritorius, & tamen his qui virginitatem voluerunt damnabilis redditur, propter obligationẽ voti ad maius bonum. Debent prælati gregem suum defendere, & resistere lupis, non solum illis qui spiritualiter gregem interimunt, verumetiam raptoribus, & tyrannis, qui corporaliter vexant & tẽporaliter opprimunt & molestant, non autem armis materialibus eis in proprijs personis vtendo, sed spiritualibus, secundum illud 2. Corin. 9. Arma militiæ nostrę non sunt carnalia sed spiritualia, quæ quidem arma sunt salubres admonitiones, deuotæ orationes, & contra pertinaces ẽt excommunicationis sententia. Possunt etiã prælati & clerici bellis personaliter interesse, non quidem vt ipsi propria manu pugnent, sed vt iustè pugnantibus ipsi spiritualiter subueniant, suis exhortationibus absolutionibus, & alijs huiusmodi spiritualib. fulcimẽtis. Sicut & in veteri lege mandabatur. Deut. 20. quòd sacerdotes in bellis clã se gererẽt sacris tubis, ad hoc ergo fuit primo concessum clericis personaliter interesse. Quod aũt aliquis propria manu pugnet abusio est, nec eis est a iure concessum. Circa tertium. s. vtrum in bellis liceat vti insidijs, sciendum quòd insidiæ ordinantur ad fallendum hostes, dupliciter autem aliquis potest falli ex dicto vel facto alterius. Vno modo ex eo quod ei dicitur falsum vel nõ seruatur promissum, & istud semper est illicitũ, & hoc modo nullus debet hostes fallere. Sunt aũt quædã iura bellorum & fœdera inter ipsos hostes seruanda, vt dicit Ambro. in li. de officijs. Alio modo potest aliquis falli ex dicto vel facto nostro, quia ei propositum aut intellectũ non aperimus, hoc aũt semper facere non tenemur, quia ẽt in doctrina sacra multa sunt occultanda maxime infidelibus, ne irrideant, secundum illud Matth. 10. Nolite sanctũ dare canibus. Vnde multo magis ea quę ad impugnãdũ inimicos paramus sunt eis occultanda. Vnde inter cętera documenta rei militaris hoc præcipue ponitur de occultandis consilijs, ne ad hostes perueniant, vt patet in libris stragomatũ Francorũ. Et talis occultatio pertinet ad rõnem insidiarum, quibus licitum est vti in bellis iustis. Nec propriè huiõi insidiæ vocantur fraudes, nec iustitiæ repugnant, nec ordinatæ voluntati, esset enim inordinata volũtas, si aliquis vellet nihil sibi ab alijs occultari. Circa quartum. s. vtrum bellare licitum sit in festis. Dicendũ quòd obseruatio festorũ non impedit ea quæ ordinantur ad hominis salutem ẽt corporalem. Vnde dñs arguit iudæos dicens Ioh. 7. Mihi indignamini, qa totum hominem sanum feci in sabbato. Et inde est quod medici licitè possunt medicari homines in die festo. Multo aũt magis est cõseruanda salutis reipublicæ per quam impediuntur occisiones multorum, & innumera mala & temporalia & spiritualia quam salus corporalis vnius hominis. Et ideo pro tuitione reipublicẽ fidelium licitum est iusta bella exercere in diebus festis, si tamen hoc necessitas exposcat. Hoc. n. esset tentare Deum si quis imminente tali necessitate a bello vellet abstinere, sed necessitate cessante non est licitum bellare in diebus festis.

De Crudelitate.

DVodecima filia iræ est crudelitas. Est aũt crudelitas sicut ait. Senec. li. de clementia, attrocitas quædam animi in exigendis. Nomen aũt crudelitatis a cruditate sumptũ esse videtur. Sicut autẽ ea quæ sunt decocta & digesta solent habere saporem dulcẽ & suauem, ita illa quæ sunt cruda horribilem & asperum saporem habere solent. Vnde sicut clementia importat quandam leuitatẽ & dulcedinem animi, per quam est aliquis diminutiuus pęnarũ, ita directè crudelitas importat quandam asperitatem & attrocitatem animi, per quam est exauctiuus & exaggeratiuus pęnarum. Est aũt sciẽdũ quòd misericordia & clementia conueniunt in hoc quòd vtraque refugit miseriam alienam, sed aliter & aliter. Nam ad misericordiam pertinet miseriæ subuenire per beneficij collationem, ad clementiam aũt pertinet diminuere miseriam per pęnę subtractionẽ. Et quia crudelitas importat superabundantiam in pęnis exigẽdis. ideo directius opponitur crudelitas clementiæ quam misericordię: Interdum tamen crudelitas accipitur pro immisericordia. Vnde Hier. 6. dicitur. Crudelis est & non miserebitur. Et Prouer. 11. Qui crudelis est propinquos abijcit.

De sæuitia.

TRedecima filia iræ est sæuitia, siue feritas. Videndum est autẽ quid sit & quo differt a crudelitate. Sciendum vero ꝙ nomen sæuitiæ vel feritatis accipitur a similitudine siluestrum bestiarũ. i. ferarũ, quæ ẽt sæuæ dicuntur. Huiõi. n. animalia nocent hominibus, vt ex eorum corporibus pascantur, non ex aliqua iustitiæ causa, cuius consideratio pertinet ad solam rõnẽ, & ideo propriè loquendo, feritas vel sæuitia dicitur secundum quam aliquis in pęnis inferendis non considerat aliquam culpam eius qui punitur, sed solũ hoc quod delectatur in hominum cruciatu & sic patet quòd continetur sub bestialitate, nam talis delectatio non est humana, sed bestialis, proueniens vel ex mala consuetudine, vel ex corruptione naturæ. Sicut & aliæ huiusmodi bestiales affectiones. Sed crudelitas attendit culpam in eo qui punitur, sed excedit modũ in puniendo, & ideo crudelitas differt a sęuitia siue feritate, sicut malicia humana, a bestialitate, vt dicitur in 7. Ethi.

De mutilatione. Dist. XIII.

DEinde considerandum est de peccatis iniuriarum quæ proximis inferuntur. Et circa hoc quęruntur quatuor. Primo de mutilatione membrorum. Secundo de verberatione. Tertio de incarceratione. Quarto de occisione. Circa primum videndum est, vtrũ in aliquo casu sit licitum aliquem mutilare. Dicendum quòd quælibet pars humani corporis est propter totum corpus, sicut imperfectũ est ꝑꝑ perfectum, & ideo de quolibet mẽbro corporis disponendũ est ſm quod expedit saluti & bonæ dispositioni totius. Mẽbrũ autẽ humani corporis ꝑ se quidẽ vtile est ad bonũ totius corporis, per accidens tñ põt contingere quòd sit nociuum puta cum membrum putridum est totius corporis corruptiuum. Si ergo mẽbrum sanum fuerit in sua naturali dispositione consistens non potest præscindi absq; totius hominis nocumento. Sed quia ipse totꝰ homo ordinatur, vt ad finẽ ad totam communitatẽ cuius est pars, potest contingere quòd abscisio membri & si vergat in detrimentũ totius corporis, ordinatur tamen ad bonum communitatis, inquãtum alicui infertur in pęnam ad cohibitionem peccatorũ, & ideo sicut per publicã potestatẽ aliquis licitè priuatur totaliter vita ꝑꝑ aliquas maiores culpas, ita ẽt priuatur membro ꝑꝑ aliquas culpas minores, hoc aũt non est licitum alicui priuatæ personæ, ẽt volẽte illo cuius est membrum, quia ꝑ hoc fit iniuria cõiati cuius est ipse homo, & oẽs partes eius. Si vero membrum ꝑꝑ putredinẽ sit totꝰ corporis corruptiuum, tunc licitum est de voluntate eius cuius est membrum putridum membrum præscindere, ꝑꝑ salutem totius corporis quia vnicuiq; commissa est cura proprię salutis, & eadem ratio est si fiat voluntate eius ad quẽ pertinet curare de salute eius

qui

qui habet membrum corruptum. Aliter autem aliquem mutilare oino est illicitú Sciendú vero est ꝙ propter salutē totius corporis pōt licite mēbrum præscindi, sed non pp salutem animæ seu propter peccatú quodcunq; vitādum, cuius ratio est, quia membrum non est præscindendú propter corporalē salutem totius nisi qñ aliter toti subuenire nō pōt. Saluti aūt spirituali semper pōt aliter subueniri, quam per mēbri præscissionē, quia peccatú subiacet voluntati, & ideo in nullo casu licet membrú præscindere pp quodcunq; peccatú vitandú. Vnde Chris. exponens illud Matth. 19. Sunt eunuchi qui seipsos castrauerūt pp regnú cęlorú, dicit non mēbrorum abscisionē sed malarum cogitationum intereptionē, maledictioni enim est obnoxius qui membrú abscindit. Etenim qui homicidę sunt talia præsumunt. Et postea subdit. Neq; concupiscētia mansuetior ita fit, sed molestior. Aliunde enim habet fontes sperma quod in nobis est, & pręcipue a proposito incontinenti, & mēte negligēte, nec ita abscisiú mēbri cōprimit tentationes vt cogitationis frenum. Circa ᷒m. s. vtrum patribus liceat filios verberare, vel dominis seruos. Dicendú ꝙ per verberationē quoddam nocumentú infertur corpori eius qui verberatur, aliter tñ quam in mutilatione, nā mutilatio tollit corporis integritatē, verberatio vero tātummodo afficit sensum doloris. Vnde multominus nocumentú est q̄ mutilatio. Nocumentú aūt inferre alicui non licet, nisi p modum pœnæ propter iustitiam. Nullus aūt iustē punit aliquē nisi sit eius ditioni subiectus. Et ideo verberare aliquem non licet, nisi habēti potestatem super illum qui verberatur, & quia filius subditur pōtati patris, & seruus potestati dñi licite pōt pater verberare filiú, & dñs seruú causa correctionis & disciplinæ. Ideo dicitur Prou. 18. Qui parcit virgæ odit filium suum. Et infra 23. Noli subtrahere a puero disciplinā si enim percusseris eum virga non morietur, tu virga percuties eum, & aiam eius de inferno liberabis. Itē Hebr. 12. Quis enim filius quem non corripiat pater. Item Eccl. 33. Seruo maliuolo tortura & compedes. Et ibidem Cibaria & virga & honus asino, panis & disciplina & opus seruo. Nec obstat prędictis id quod dicit Apostolus Ephe. 6. Vos patres nolite ad indignationē prouocare filios vestros. Et infra subdit. Et vos dñi eadē facite seruis remittentes minas, quia per hoc ꝙ prohibētur patres ne filios ad iracundiam prouocent, non prohibetur quin filios verberent causa disciplinę & correctionis, sed ꝙ non immoderate eos affligant verberibus. Quod vero indicitur dñis ꝙ remittant minas, pōt dupliciter intelligi. Vno modo vt remisse minis vtātur, qđ pertinet ad moderationem disciplinæ. Alio modo vt aliquis non semper impleat quod cōminatus est, quod pertinet ad hoc ꝙ iudiciú quo quis cōminatus est pęnam per remissionis miam tēperetur. Circa tertiú. s. vtrum sit licitum aliquē incarcerare. Dicendum ꝙ in bonis corporis tria per ordinem considerant. Primo quidē integritas corporalis substātiæ: cui detrimentum affertur per occisionem vel mutilationē Secundo delectatio vel quies sensus cui opponitur verberatio, vel quodlibet sensum dolore afficiens. Tertio motus & vsus mēbrorú qui impeditur per ligationē & incarcerationē, seu q̄cūq; detentionē, & ideo incarcerare aliquem vel qualitercunq; detinere est illicitú nisi fiat ᷒m ordinē iustitię, aut in pęnā, aut ad cautelam alicuius mali vitandi. Sciendú tñ quòd aliquē detinere ad horā ad impediendú ipsum ab aliquo illicito opere perpetrando licitú est cuilibet. Sicut cú quis aliú detinet ne se præcipitet, vel ne alium feriat. Sed simpliciter aliquē includere vel ligare non ad illum spectat, qui habet vniuersaliter disponere de actibus & vita alterius, quia per talē inclusionē vel detentionē impeditur non solum a malis sed ēt a bonis agendis. Conueniens aūt est quòd talis pęna aliquotiēs imponatur. Homo enim qui potestate sibi data abutitur meretur eā amittere. Nā priuilegiú meretur amittere, qui concessa sibi abutitur pōte. Et ideo homo qui peccando abusus est libero vsu mēbrorú suorú, cōueniēs est quòd pęna detentionis puniatur. Sicut aūt Deus ᷒m ordinē sapientiæ suæ qñq; cohibet peccatores ne possint suas malas voluntates implere, ᷒m illud Iob. 5. Qui dissipat cogitationes malignorú, ne possint manus eorú implere quod cœperāt. Qñq; vero permittit eos agere quicquid volunt, ᷒m illud. Ps. Dimisit eos ᷒m desideria cordis eorum. Et Eccl. 15. Deus reliquit hominē in manu consilij sui. Sic ᷒m humanam iustitiam homines non pro qualibet culpa incarcerantur sed pro aliquib. includūtur.

De homicidio. Dist. XIIII.

Circa quartum. s. de occisione seu homicidio quæruntur quinque. Primo vtrum licitum sit occidere peccatores. Secundo vtrum in aliquo casu liceat occidere innocentem. Tertio vtrum liceat alicui occidere semetipsum. Quarto vtrum liceat alicui occidere hominem seipsum defendēdo. Quinto vtrum casualiter occidens hominem sit homicida dicendus. Primo declarandum, est ꝙ licitum sit peccatores occidere, & quomodo. Videamus aūt quod ordine naturali imperfectiora sunt propter perfectiora Vnde & in via generationis natura ab imperfectis ad perfectiora procedit. Et inde est quòd in generatione hominis prius est viuum, deinde sensitiuum, postremo aūt homo. Ita ēt illa quæ tantum viuunt vt plantæ, sunt propter animalia. animalia sunt propter hominem. Sicut aūt ordine naturali plantæ sunt propter vsum animaliú, & animalia bruta propter vsum hominis, sic ordine naturali, pars ordinatur ad totum, sicut imperfectum ad perfectú, quia ois pars naturaliter est propter totum, & ideo sicut propter conseruationem vitæ animalium præsciduntur plantæ, & propter nutrimentum & conseruationem vitæ hominis animalia bruta licitē occiduntur, ita si saluti totius humani corporis expediat præscisio alicuius mēbri, puta cum est putridú, & aliorum membrorum corporis corruptiuú laudabiliter & salubriter amputatur. Quælibet aūt persona singularis comparatur ad totam communitatem sicut pars ad totú, & ideo si aliquis homo sit in periculum ipsius communitatis, & corruptiuus ipsius, propter aliquod peccatum laudabiliter & salubriter occiditur, vt boni communis integritas conseruetur. Nam modicum fermentum totam massam corrumpit. 1. Corin. 5. Ideo pręcipitur Exo. 22. Maleficos non patieris viuere. Et Psal. In matutino interficiebam oēs peccatores terræ. Licet. o. hominem vt homo est occidere sit per se & ᷒m se malum, prout homo naturaliter liber est & propter seipsum existens, quia tamen peccando ab ordine rationis recedit, & decidit a dignitate humana incidens quodammodo in seruitutem bestiarum, vt. s. de ipso ordinetur ᷒m quòd est alijs vtile, ᷒m illud Psal. Homo cum in honore esset non intel. comparatus est iu. insip. & similis factus est illis. Ideo quamuis hominem in sua dignitate manentem occidere sit secundum se malum, tamē hominem peccatorem occidere pōt esse bonum. Sicut & occidere bestiā, quia malus homo peior est bestia, & plus nocet vt dicit Philosophus 3 Polit. & 8. Ethi. Sciendum tñ, quòd nec oēs sunt semper, nec vniuersaliter abscindendi. Sicut namque ᷒m ordinē sapiētiæ suæ dñs quandoq; statim peccatores occidit ad liberationē bonorum, quibus peccatores erant in scandalum periculum & grauamen. Quandoq; vero concedit eis tempus pęnitentiæ secūdú quòd & ipsis peccatoribus, & electis suis nouit dominus expedire, secundum illud Isa. 26. Propterea expectat dominus vt misereatur vestri. Sic humana iustitia diuinam iustitiam pro posse cupiens imitari perniciosos homines, vt alios seruet, occidit, eos vero qui nō grauiter nocent alijs ad pęnitentiam reseruat. Perniciosos etiā non pōt vniuersaliter extirpare. s. vel quia mali nō possunt occidi, quin simul occiderentur & boni, vel quia latenter inter bonos, vel quia multos habent sequaces, ita ꝙ sine bonorum periculo interfici nō possunt. Sicut dicit. Aug. contra Permenianum. Vnde dominus magis docet sinendum esse malos viuere, & vltionem vsq; ad extremú iudicium reseruandum, quam quòd boni simul cum peccatoribus occidantur, & hoc patet in parabola de zizanijs Matth. 13. Qñ vero ex occisione malorum non imminet bonis periculú, sed magis tutela & salus, tunc licitè possunt occidi. Malos aūt occidere non omnibus est licitum, nulli. s. singulari personæ, sed solum illis quibus cura communitatis conseruandæ committitur. Sicut ad medicum pertinet membrum putridú amputare quando sibi cura totius corporis est commissa. Cura autem cōis boni commissa est principibus habentibus publicam potestatem, & ideo illis solis licet malefactores occidere, non aūt priuatis personis. Item hoc idem clericis non licet duplici ratione. Primo quidem, quia sunt electi ad altaris ministerium, in quo Christi passio representatur. Qui cú malediceretur non maledicebat, cum pateretur non comminabatur, vt dicitur. 1. Pet. 2. Et ideo competens est quòd clerici non sint percussores, nec occisores, quia ministros decet suo domino conformari, ᷒m illud Eccl. 10. Secundum iudicem populi, sic & ministri eius. Alia ratio est quia clericis committitur ministerium nouæ legis, in qua nulla pęna occisionis vel mutilationis determinata videtur. Et ideo vt sint idonei ministri noui testamenti debent a talibus abstinere. Licet de sanctis aliquib legamus in veteri testamento, quòd occiderūt peccatores, vt Moyses a Leuitis fecit occidi viginti duo milia hominum, propter adorationē vituli Exo. 33. Et Phinees sacerdos interfecit Israelitam cum Madyanitide coeuntē Numeri. 25. Et Samuel interfecit Agag regem Amalech. 1. Reg. 15 Et Helyas sacerdotes Baal. 3. Re. 19. Et Mathathyas eú qui ad sacrificandum accesserat. 1. Mach. 2. Isti enim erant ministri veteris legis, in qua & per q̄ pęnæ corporales infligebantur, & ideo illis cōgruebat ēt manu ꝓpria occidere peccatores. In noua vero lege, quia clericorum officiú ordinatum est ad meliora q̄ sint occisiones corporales, ad ea. s. quæ pertinēt ad spiritualē salutē, ideo non congruit eis vt se ingerant in minora. Vnde prælati ecclesiæ si officia principú terræ suscipiant, non tñ debēt iudiciú sanguinis exercere per seipsos, sed eorú auctoritate debet per alios exerceri. Circa ᷒m. s. vtrú in aliquo casu sit licitum occidere innocētē. Dicendú quòd homo pōt considerari dupliciter. Vno mō ᷒m se, alio modo per comparationem ad aliud Secundú se quidē considerando hominem nullum licet occidere, quia in quolibet ēt peccatore debemus amare naturā q̄ Deus condidit, quę per occisionem corrumpitur. Sed sicut

dictum

dictum est occisio peccatoris sit licita per cóparationé ad bonum commune, quod corrúpitur per peccatú, vita aút iustorum est conseruatiua boni communis, & promotiua, quia ipsi sunt principalior pars multitudinis vniuersi, & ideo nullo modo licet innocentem occidere. Nec tñ peccauit Abraham volens occidere Isaac, q̃a hoc volebat facere ex mádato diuino. Deus aút vniuersale dñium habet mortis & vitæ. Eius. n. ordinatione moriuntur & peccatores, & iusti. Et ideo ille qui ex mandato Dei occidit hoiem nó peccat, sicut nec Deus cuius est executor. Idem iudex sciés aliqué innocétem, qui tñ per falsus testes conuincitur, debet diligentius examinare testes, vt inueniat occasioné liberádi innoxiú, sicut fecit Daniel 13. Si aút hoc non pót aut subterfugiat iudiciú mittendo ad superioré, aut cóponat inter partes si pót, aut differat proferre sñiam, aut si nihil horum pót facere non peccat ꝭm allegata sententiam proferendo, quia non ipse occidit innocenté, sed illi qui ipsum asserunt esse nocentem. Item minister iudicis condemnantis innoxiú, si sententia manifestum errorem contineat, nó debet obedire, alioquin excusarentur carnifices qui martyres occiderunt. Si vero non contineat iniustitiam manifestam, non peccat præceptum iudicis exequendo: quia ipse nó habet senténtiá superioris, nec ipse occidit innocentem, sed iudex cuius præceptú exequitur. Circa tertium. s. vtrum alicui liceat occidere semetipsum. Dicendum, ꝙ seipsú occidere est omnino illicitú triplici róne. Primo quidem quia naturaliter quælibet res seipsá amat, & ad hoc pertinet ꝙ quælibet res naturaliter seruat se in esse, & corrúpentibus resistit quantú pót, & ió ꝙ aliquis seipsum occidat est cótra inclinationé naturalé, & cótra charitaté qua quælibet debet seipsum diligere, & ideo suiipsius occi..o semper est peccatú mortale, vt pote contra naturalé legé & cótra charitaté existés. Secundo q̃a quęlibet pars id qđ est, est toti⁹ quilibet aút homo est pars cóitatis, vnde in hoc ꝙ seipsú interficit iniuriá cóitati facit vt patet p philosophú 5. Eth. Tertio quia vita est quodda donú diuinitus homini attributú, & eius ptáti subiectú q̃ occidit & viuere facit, & ió qui seipsú vita priuat in Deú peccat. Sicut qui alienú seruú interficit, peccat in dñm cuius est seruus: Et sicut peccat ille qui vsurpat sibi iudiciú de sibi non cómissa, ad solú eni Deú pertinet iudiciú mortis & vitæ, ꝭm illud Deut. 32. Ego occidá & viuere faciá. Vñ nulli ét publicá ptáté habenti licitú est seipsum occidere, quantúcunq; sit impius & peccator, q̃a aliú pćóré pót occidere, ꝑꝑ hoc ꝙ pót de ipso iudicare, nullus aút est iudex suiipsius. Licet tñ ei seipsú cómittere iuditio aliorú. Ité nota ꝙ licet hó sit dñs suiipsius, & liberum arbitrium, & dñr suorum actuú, ꝑꝑ hoc licite pót disponere de seipso, quátú ad hoc qđ ptinet ad illá vitá, quę libero arbitrio ipsius hominis habet regi, tñ transitus de hac vita ad aliá felicioré non subiacet libero arbitrio hominis, sed ptáti diuinę, & ió non licet homini seipsú interficere vt ad felicioré transeat vitá. Silr ét nec vt miserias pńtis vitæ euadat, quia vltimum malorum huius vitæ & maxime terribile est mors, vt patet p philosophum in 3. Eth. & ita inferre sibi morté ad alias hui⁹ vitæ miserias euadendas, est maius malú assumere, ad minoris mali vitationé. Silr ét non licet seipsum occidere ꝑꝑ aliquod peccatú cómissum, tú, quia in hoc sibi maxime nocet, quód sibi adimit necessariú pniæ tépus, tum ét, quia malefactoré occidere nó licet nisi p iudiciú publicę ptátis. Silr ét non licet mulieri seipsá occidere ne ab alio corrúpat, quia nó debeť in se cómittere crimé maximú qđ est suiipsius occisio, vt vitet min⁹ crimé alienú. Nó enim est crimé mulieris per violentiá violari si cósensus nó assit, quia nó inquinať corpus nisi de consensu métis vt Lucia dixit. Constat aút minus esse peccatú fornicationé vel adulterium q̃ homicidium, & pręcipue suiipsius, quod est grauissimum, quia sibiipsi nocet cui maximá dilectioné debet. Est ét periculosissimum quia non restat tépus vt per pęnitentiá expieť. Silr nulli licet seipsú occidere ob timoré, ne consentiat in peccatú, quia non sunt facióda mala vt veniát bona, vel vt videátur mala, præsertim minora & minus certa. Incertum est enim vtrum aliquis in futurum consentiat in peccatum, potés est enim Deus quacunq; tétatione superueniéte liberare a peccato. Ité nota quód Sanson, qui seipsum cum hostib⁹ ruina domus oppressit Iud. 16. nó aliter excusatur ꝭm Aug. 1. de ci. dei. nisi quia latéter spiritussanctus hoc ei iusserat, qui per illum miracula faciebat, & ipse in cathalogo sanctorum cónumerať Heb. 11. Eandé róné assignat Aug. de quibusdá sanctis mulieribus, quę tpe persecutionis seipsa s occiderunt, quarú memoria in ecclesia celebrať. Circa quartum. s. vtrum liceat alicui hominé occidere se defendédo. Dicendú, ꝙ vni⁹ act⁹ nihil ꝓhibet duos esse effectus, quorú alter solú sit i intétione, alius vero pręter intétioné. Morales aút actus recipiút specié ꝭm id quod intéditur, non ab eo quod est pter intétioné cú sit per accidés. Ex actu ergo seipsum defendétis duplex effectus sequi pót. Vnus quidé cóseruatio propriæ vitæ, alius aút occisio inuadentis, actus aút huiusmodi ex hoc quod intéditur cóseruatio ꝓpriæ vitæ non habet róné illiciti, cum hoc sit naturale cuilibet, quod se cóseruet in esse quantum pót. Pót auté aliquis actus ex bona intétione ꝓueniés illicitus reddi, si non sit ꝓportionatus fini. Et ideo si aliqs ad defendédum ꝓpriam vitam vtatur maiori violentia q̃ oporteat erit illicitum, si vero moderate violentiá repellat erit licita defensio. Ná ꝭm iura, vim vi repellere licet, cum moderamine inculpatę tutelæ, nec est necessarium ad saluté, vt actum homo moderatæ tutelæ prætermittat ad euitandum occisioné alterius, quia plus teneť homo vitæ suæ ꝓuidere q̃ vitæ alienæ, sed quia occidere hominé non licet nisi publica auctoritate, propter bonum cómune, vt ex supradictis patet, illicitum est vt homo intendat occidere hominé vt seipsum defendat, nisi ei qui habet publicam auctoritatem, qui intendens occidere hominem ad sui defensionem refert hoc ad publicum bonum, vt patet in milite pugnante contra hostes, & in ministro iudicis pugnante contra latrones, quamuis ét isti peccent si priuata libidine moueantur. Vnde in eo in quo intédit aliquis occidere hominem vt seipsum a morte liberet, dicit Aug. ad Publicolam de occidendis hominibus, ne ab eis quisquam occidatur, non mihi placet consilium, nisi forte sit miles aut publica functione teneatur, vt non pro se hoc faciat sed pro alijs accepta legitime potestate, si eius congruat personæ. Idem in 3. de libero arbitrio dicit quomodo apud diuinam prouidentiam a peccato liberi sunt, qui pro his rebus quas cótemni oportet humana cede polluti sunt eas aút res dicit esse contemnendas, quas homines possunt amittere velint, de quorum numero est vita corporalis. Circa quintum. s. vtrum casualiter occidens hominem incurrat homicidij reatum. Dicendum quód ꝭm Philosophum in 2. Phic. casus est causa agés præter intentioné, & ideo ea quæ casualia sunt simpliciter loquendo non sunt intenta neque voluntaria, & quia omne peccatum est voluntarium, ꝭm Aug. consequens est quód casualia inquantum huiói non sunt peccata. Contingit tñ id quod non est actu & per se volitum vel intentum, esse per accidens intentum & volitum, secundum quód causa per accidens dicitur remouens prohibens. Vnde ille qui nó remouet ea ex quib. sequitur homicidium, si debeat remouere erit quodammodo homicidium voluntarium. Hoc autem contingit dupliciter. Vno modo qñ dans operam rebus illicitis, quas vitare debebat homidicium incurrit. Alio modo qñ non adhibet debitá sollicitudiné, & ideo ꝭm iura si aliquis det operam rei licitæ, debitá diligentiá adhibens, & ea hoc homicidium sequať non incurrit homicidij reatum. Si vero det operam rei illicitæ, vel ét dans operam rei licite non adhibens diligentiam debitam non euadit homicidij reatum, si ex eius opere mors hominis sequatur. Vnde Lamech, qui credens occidere bestiam occidit hominé, sicut dr Gen. 3. quia non adhibuit sufficienté diligentiam, reatum homicidij non euasit. Ité Exo. 21. dicitur. Si quis percusserit mulieré prægnantem & aborsum fecerit, & mors eius fuerit subsecuta, reddet animam pro anima. Quia videlicet ille qui percutit mulierem prægnanté dat operá rei illicitæ, & ideo si sequatur mors vel mulieris vel pueri aíati, homicidij crimen incurrit. Item in decretis. di. L. multi canones inducuntur, in quibus casualia homicidia puniuntur, quia videlicet secundum canones puniuntur illi qui casualiter occidunt, dátes operá rei illicitæ, vel debitá diligétia nó adhibétes.

LIBER III. PARS VI.

De accidia. Dist. I.

DEINDE dicendum est de quarto vitio capitali, quod est accidia. Circa quod consideranda sunt quatuor. Primo q̃d sit accidia & vtrum sit peccatum. Secúdo vtrum sit peccatú mortale. Tertio quæ mouere possunt ad hoc vitium fugiendum. Quarto de filiabus eius. Circa primum sciendum, quód accidia secundum Dam. est quędá tristitia aggrauans, quæ. s. ita deprimit animum hominis vt nihil ei agere libeat, & ideo accidia importat quoddá tedium bene operandi, sicut patet per gl. super illud. Psal. Omné escá abominata est aía eorum. Accidia, inquit, est tedium interni boni. Huiusmodi auté tristitia semper est mala, quandoq; quidem ꝭm seipsam, qñq; vero ꝭm effectum. Tristitia quidé ꝭm se mala est, q̃ est de eo quod est apparens malum & vere bonum. Sicut econtrario. delectatio mala est quæ est de eo quod est apparens bonum, & vere malum. Cum igitur spirituale bonum sit vere bonum, tristitia quæ est de spirituali bono, est ꝭm se mala. Tristitia ét quæ est de vere malo, mala est, ꝭm effectum sic hominem aggrauat vt eum totaliter a bono retrahat. Vnde non vult Apostolus quód pęnitens maiori tristitia absorbeatur sicut habetur. 2. Corin. 7. Quia igitur accidia nominat tristitiam spiritualis boni, dupliciter mala est. s. secundum se, & secundum effectum, & sic patet quód accidia est peccatum,

catum, quia malum in motibus dicimus esse peccatum. Circa secūdum. s. vtrum accidia sit mortale peccatum. Sciendum ꝙ cū accidia sit tristitia de spūali bono, si spirituale bonum accipiatur cōiter non habebit rōnem specialis vitij, quia omne vitiū refugit spiritnale bonū virtutis oppositę. Similiter non pōt dici quod sit speciale peccatum inquantum refugit spirituale bonum, prout est laboriosum & molestum corpori, vel delectationis eius impeditiuū, quia sic accidia non distingueretur a vitijs carnalibus, quibus homo requirit delectationem corporis & quietem, & ideo sciendum est, ꝙ in spiritualibus bonis est quidem ordo, nam omnia spiritualia bona quæ sont in actibus singularibus virtutum ordinantur ad vnum spirituale bonum diuinum, circa quod est specialis virtus quę est charitas. Vnde ad quamlibet virtutem pertinet gaudere de spirituali proprio suo bono, quod consistit in actu proprio, sed ad charitatē pertinet specialiter illud gaudium, quo quis gaudet de bono diuino; & tristitia qua tristatur aliquis de bono spirituali, quod est in actibus singularū virtutum non pertinet ad aliquod vitium speciale, sed ad oīa vitia, sed tristari de bono diuino de quo gaudet charitas pertinet ad speciale vitium quod est accidia, & sic patet quòd accidia est speciale vitium, quia habet specialē vitij rōnem. Rursus quia accidia contrariatur charitati, quæ est specialis vita animæ, manifestum est ꝙ accidia secundum suum genus est peccatum mortale. Sed consideratio est in omnibus peccatis, q̄ de genere sunt mortalia peccata, quòd non sunt mortalia, nisi quando suam perfectionem consequuntur: est autem peccati consummatio in consensu rationis. Vnde si sit eius inchoatio in sensualitate, & non perueniat vsque ad consensum rationis propter imperfectionem actus, est peccatum veniale. Sicut autem in genere adulterij, concupiscentia quæ consistit in sola sensualitate, est peccatū veniale, si tamen procedat vsque ad consensum rationis est peccatum mortale. Ita etiam motus accidiæ, quandoq; est in sola sensualitate qui. s. prouenit ex repugnantia carnis ad spiritum, & tunc est peccatum veniale. Quandoque vero pertingit vsq; ad consensum rationis quæ. s. consentit in fugam, horrorem & detestationem boni diuini, carne omnino contra spiritum prępualēte, & tunc est manifestum quod accidia est peccatum mortale. In viris perfectis plerunq; inueniuntur aliqui motus accidiæ, sed non perueniunt vsq; ad consensum rationis. Item nota ꝙ accidia non est recessus mētalis in quocunq; bono spirituali, sed a bono diuino cui oportet mētem inherere de necessitate salutis. Vnde si tristetur aliquis de hoc quòd alius cogit eum ad opera virtutis, quæ facere non tenetur, non est peccatum accidiæ, sed quando contristatur in his quæ iniūguntur ei facienda propter Deum. Item nota quod accidia contrariatur præcepto de sanctificatione sabbati, in quo, secūdum quòd est præceptum morale, præcipitur quies mentis in Deo, cui contrariatur tristitia mētis de bono diuino. Circa tertium sciendum ꝙ multa nobis ostendunt accidiæ peccatum esse vitandū. Primo cōmunis naturę conditio. Secundo diuinæ legis traditio. Tertio supernæ gratia fulcimentum. Quarto exemplorum multiplex hortamentum. Quinto multum damnum inde proueniens. Sexto æterni pręmij fructus alliciēs. Septimo diri supplicij dolor excrutians. Primo q̄dē ostēdit hoc vitiū diligēter esse vitādū cōis naturæ cōditio. Oēs enim naturæ tā spirituales q̄ corporales, tā superiores q̄ inferiores, tā sensibiles q̄ insensibiles, ad aliqd̄ opus sunt naturaliter institutæ. Et oēs, opus illud ad qd̄ creator eis imposuit, exequūtur. Superiora quidē corpora puta, sol, luna, & stellę nō cessant lumē suū spargere, cursus suos p agēdo die ac nocte, quib. peractis p suos circulos rerū reincipiūt & sine cessatione volūtatē sui conditoris pagūt, vt dr̄ Baruch. 3. Stellæ dederūt lumen in custodijs suis, vocatæ sunt & dixerūt assumus, & luxerūt ei cū iocūditate, q fecit eas. Nec tn̄ expectāt talē remunerationē sui laboris, qualē hō, nec talē penā suæ negligentiæ. Excitat pigrū radius solis, ad fenestrā domus suæ radios suos mittēs, & super faciē pigri. q. d. Vsq; quo piger dormis, ego iam surrexi qui heri & tota die tantum cucurri. Orig. Indecēs est Christiano si eū radius solis in lecto suo inueniat. Itē auiculę q̄ cātus suos incipiunt ita mane, & porci ēt summo mane de luto surgētes, & per vias gradientes, Plantæ & arbores nō cessantes folia ramos &c. sursū extēdere, nisi impediantur ab extrinseco, & tū singulis annis labore suo priuātur, nec remunerationē expectāt laboris sui. Item & natura brutorū, quæ est ita sollicita de victu suo acquirendo, & fœtibus suis propagādis. Itē dicit Petrus Alfon. qd̄ quidā Philosophus dixit filio suo: Fili mi vide ne formica sit sapiētior te quę congregat in æstate cū tāto & tam sollicito labore vnde viuat in hyeme. Ne sit Gallus te vigilātior, aut fortior qui matutinas horas ita diligenter obseruat, & se alis verberando ad cantus nocturnos excitat, & qui ita fortis est ꝙ decē vxores iustificat, & sibi facit subditas, & tu dicis ꝙ tu non potes vincere aut subdere carnē tibi. Ne sit carnis te nobilior, qui benefactorib. suis gratus est, & eis bene seruit, & beneficia non obliuiscitur. Item Prouer. 6. Vade ad formicam o piger, & considera vias eius. Vt faciebat Malchus monachus. De quo refert beatus Hiero. in vitis pa. quòd vidit eum senē in eremo habentem vxorem prope eum, & cum quæreret causam, retulit ei quòd vxor sua esset taliter facta, cum ipse esset iuuenis relictis parentibus fugit ad eremum factus ibi monachus, qui cum post longum tempus vellet visitare patriam, vt de bonis paternis aliqua bona faceret, in via captus est a saracenis, qui commiserunt ei custodiam pecudum suarum, & coegerunt eum contrahere cū illa muliere Christiana, quam secum habebant captiuam, quæ cū videret eum flentem, pro hoc quod renueret cohabitationem eius promisit ei mulier quod ipsa esset custos virginitatis suæ, & propositi potius quā oi hostis, qui manus saracenorum per diuinū miraculum & adiutorium euaserunt, & postea in perpetua castitate perseuerauerunt, qui referebat beato Hiero. quomodo maximam consolationem & eruditionem acceperat in eremo, considerando opera formicarum, & quomodo meliora grana eligebāt, electa portabant ad locum suum, grana ne geminarent rodebant, & germen remouebant, ne euanescerent germen emittendo, & quomodo per eandem viam irent & redirent, & quomodo onera maiora se portarent, scilicet vt dicitur de plumbo & ferro, vel quocunque ponderoso, & quomodo cadentes sub onere humeris suis subleuabāt, & quomodo meatus aquarū, factis a gregibus a suis foueis, vbi grana exposuerant excludebant, & quomodo quasi luctu celebri defunctarum corpora portabant, & exequias defunctis faciebant, & quomodo aliqua ab agmine non recedebat, sed vna post aliam sequebatur, & quomodo in æstate sibi horrea ad hyemem faciebant, in quibus omnibus multum potest confundi humana pigritia & instrui humana industria. Prou. 6. Vade &c. quæ cum non habeat ducem hominem, qui eam exemplo suo præcedat, aut præceptorē qui eam verbo instruat & leges ei instituat, aut principem quem timeat qui ei pęnas infligat, aut præmia tribuat pro tanto labore suo parat in estate cibum sibi &c. Secundo hoc idē osndit diuinæ legis editio: Deus. n. homini primo legē imposuit vt operaretur sicut dicitur Gen. 2. Posuit eū in Paradiso voluptatis vt operaretur & custodiret illum, i. vt opus custodiret illum a casu, vel vt operādo custodiret Paradisum, & quā cito p accidiā cessaret ab opere, tā cito perderet Paradisum. Item hoi post peccatum legem imposuit quasi pro pnīa primi peccati dicens Gene. 3. In laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuę. Sequitur. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Huius legis & pnīæ transgressores sunt accidiosi, qui quia hic non laborāt, nunc sine laborabunt, sed inutiliter in inferno. Psal. Laborabit in æternum & viuet adhuc in finem. Idē quia in labore hoīum non sunt, ideo cū hoībus nō flagellabuntur, sed cū dęmonibus. Hāc legē Deus ēt per scripturā voluit pmulgari. Eccl. 7. Subijce humerū & porta illā, & ne acciderís in vinculis illius. Ecc. 9. Quodcunq; pōt manus tua instāter operare, quia nec opus nec ratio &c. Item. 12. Verba sapientum quasi stimuli, quia scilicet stimulāt accidiosos & pigros ad bene & salubriter operandum. Item Ioan. 9. Operamini dū venio, venit nox qn̄ nemo pōt operari. Itē Gal. 6. Dū tpūs habemus operemur bonū, & multa talia legim' in locis innumeris in scriptura. Tertio ad idē mo oet supernæ grāe fulcimētū, ad hoc. n. De' nobis grām suā cōfert, vt nos moneat excitet, & adiuuet ad salubriter operādū Via breuis porta apta, & adminicula multa sūt. Sicut diuinæ grāe donū, sacramētales medicinæ, suffragia ecclesiæ, q̄ nō sunt in vacuū suscipiēda. Ideo dicit Apłus. 1. Cor. 6. Hortamur vos ne in vacuum gratiā Dei recipiatis. Et. 1. Cor. 15. Gratia Dei in me vacua non fuit. Vacua autem est quando non operatur homo per eā, vel accidiosè operatur. Quarto monet ad hoc fugiendum exemplorum multiplex hortamentum, primo exemplum ipsius Dei, qui sex diebus operatur est, & septima die requieuit. Aug. Cum audis Deum sex diebus operatum fuisse, & in septima quieuisse, frustra speras requiem nisi post laborem. Operatur ēt Deus continuè gubernando mundum, ordinando, prouidendo Ioan. 5. Pater meus vsq; modo operatur, & ego operor. Itē exemplū Christi habemus, qui dicit Pauper sum ego & in laboribus a iuuentute mea. Pius dominus laborare non desiuit, vsq; ad diem mortis suę, diebus quidem discurrendo, prædicando, corripiendo, miracula faciendo, noctibus aut in orationibus insistendo, & sic continuè pro salute nostra pęnaliter laborādo. Bern. Multum quidem laborauit nec in omni machina mundiali tātum sibi fatigationis assumpsit actor vitę, quam carnem assumendo, in qua habuit in factis obseruatores, in verbis contradictores, in flagellis irrisores, & in morte. Idem. Quid non erit suaue cum recordatus fueris, quæ nobis Christus exhibuit in carne infantulam necessitatum, laborum quos pertulit in prædicando, fatigationum in discurrendo, vigiliarū in orādo, tentationum in ieiunando, & horum similia &c. Quis amplius gemet dicens, nimiū ieiunamus, nimium vigilamus, cū nec millesimę parti debitorū reddere valeamus. Exemplum ēt beatę virginis, quæ panem ociosa non comedit, sed operata est consilio manuū suarum, vt cum acu & cū filo sibi & filio suo victū acquireret. De qua refert Hier. ꝙ vsq; ad horam tērtiā perseuerabat in oratione,

a ter-

ã tertia vsq; ad horã nonã, in manuũ opere, totũ verbo tpe residuum expẽdebat in oratione & in cõtẽplatione. Exẽplum & Angelorũ, qui nonq̃ cessant laudare Deũ assistere & ministrare. De sanctis aliquib. dicit Apo. 4. q non habebat requiẽ die & nocte clamantia, sanctus &c. Exemplũ Patriarcharũ. s. Adæ cui dixit Dñs. In labore comedes cunctis diebus vitæ tuæ &c. Zac. 13. Hõ agricola ego sum, Adã exemplũ meum ab adolescẽtia mea Similiter Noe & Abrahã, & alij qui oẽs fuerunt viri laboratores agricolæ & pastores & in assiduo labore & afflictione. Sicut dicit Iacob. Gen. 31. Die ac nocte vrebar æstu & gelu. Et post. Afflictionẽ meã & laborẽ manuũ mearũ respexit Dñs. De Abrahã sili dicit Orig. super illud. Gen. 18. Festinauit Abrahã in Tabernaculũ. Senex currit. Sara accelerat, puer festinat, nullus piger inuenit in domo sapientis. Itẽ exemplum Apl̃orũ quorũ labor vsq; in mundi fines se extendit, quia in oẽm terrã exiuit so. eo. Exẽpla multa require infra. Ociũ. Hoc bñ significatũ est Mat. 20. In hoc q famosus pr̃famılias ab hora prima vsq; ad horã vndecimã mittit operarios in vineã suam arguens ociosos. Quinto ostẽdit hoc vitiũ vigilanter esse vitandũ multiplex dãnum inde puenientes, vtpote tentationũ, & aliorũ multorũ malorũ occasio. Qđ bñ signat. Mat. 12. Cũ immũdus spũs assumit septẽ spũs nequiores se, & ingredit domũ q̃ fuerit vacãtẽ. Hier. Semp est agendum aliquid, ne agri nr̃i pectoria malarum cogitationum sentib. occupent Grc. ociosam aĩam callidus tẽtator inueniens ad eã quibusdã allocutionis occasionib. accedit. Quũ vt dicit Bern. Ociositas est mr̃ oĩum vitiorum & nouerca virtutum. Qđ aũt sit origo tentationum & ruina p diuersa vitia habet p verba Cassiani in col. patrũ, in lib. de septẽ vitiis principalib. Patres p Egyptum fr̃es ociosos nullo mõ viuere pmittũt, maximẽ iuuenes pp custodiã cordis, & pfectum virtutum, & vt de laborib. suis subministrent infirmis & peregrinis. Itẽ in eodem de accidia apud Egyptum ab antiquis patrib. est laudata sũia operantẽ monachũ vno dæmone pulsari, ociosum innumeris dæmonib. Itẽ in vitis pa. quidã monachus iuuenis regulam monachi pdidit, & p trisitiam opus monachi dimisit. Cũm aũt postea q̃sisset a patrib. monachorum statuta & accepisset p accidia & dissuetudine, nesciebat quod opus monachi inciperet, sed totum dimittebat, variis agitatos tentationib. Venit ad senẽ q cognoscens passionẽ suã, dixit illi. Quidã pr̃ pcepit filio suo hortum suũ excolere, qui videns eius magnitudinẽ, tedio affectus incepit op⁹ dimittere & sub arbore dormire. Et sic fecit p multos dies ad agrum colendum missus, vsquequo spinæ & malæ herbæ totũ occupauerunt. Pr aũt cũ visitans, inuenit totũ agrũ mal herbis occupatum, & eum nihil fecisse, cãm q̃rit quare nihil fecerat. Rñdit pp eius magnitudinẽ q̃ videbat tedio afficiebat & diffidebat se posse pficere. Tũc pr ait. Fili fac quotidie de agricultura vsq; ad quantitatẽ corporis tui, qđ ille recepit gratanter, & in breui totum hortum excoluit. Sic est de illis qui se excolere negligunt, & ociosi pigrescunt, replent sentib. malatentationum, & herbis malis malarum cogitationum & desideriorum. Et hoc est qđ dr̃ Prou. 24. Per agrum hoĩs pigri transiui, & p vineã viri stulti, & ecce totum repleuerant vrticæ, & operuerant superficiem eius spinæ, & maceria lapidum eius destructa erat. Sexto dissuadet hoc vitium fructus alliciẽs. s. spirituale meritum, & æternum pmium, qui modico tẽpore & non multo labore possunt acqri, nã quasi p nihilo lucrari põt hõ plus q̃ valeant oẽs diuitiæ, & oĩa regna mundi. s. grãm & gloriam. Psal. Grãm & gloriam dabit Dñs. Prou. 22. Sup aurum & argentum grã bona, p q̃ vt dicit Apl̃us acquirit vita æterna. Grc. Amor Dei nunq̃ est ociosus, operatur. n. magna si est. si aũt renuit operari, amor non est. Iõ de militib. Alexãdri legit in chronicis. Hug. de scõ Vict. qđ ideo oẽs persõnes indefessi erant, q a ordinatissime in bellis pcedebant, nemo illorum fugã sed victoriã cogitabat. Spes illorũ non in pedib. sed in lacertis erat, non periculum bellorum, sed diuitiarum lucra memorabant, pdam auri Persici, & diuitias totius orientis ante se in mẽte reducebãt. Sic laborãt indefessẽ q lucra laboris facti in charitate & ex charitate attendunt. Ad hoc vehemẽter & efficaciter nos excitare deberet, Imo cõpellere labor, quẽ voluntariẽ sumunt & gaudẽter sustinent hoĩes mundani oĩbus diebus vitæ suæ, pro modico lucro vel commodo temporali, sicut mercatores vel alii negotiatores ardentissimẽ inhiantes diuitiis temporalibus congregandis. Denique si consideremus quanto labores, timores, & pericula, quantas sollicitudines, & angustias sustinent miseri peccatores per flagitia sua, & peruersis voluntatibus adimplendis, quibus non vitam, sed mortem sibi mercantur æternam. Aug. in lib. de patientia. Intueamur quanta in dolorib. & laborib. sustineant p reb. quas vitiosẽ diligunt, quãta p falsis diuitiis & q̃ta p vanis honorib. quãta p ludicris affectionib. periculosissima & molestissima patientissimẽ tolerant, pecuniæ, gl̃iæ, lasciuiæ cupidos videmus, vt ad desiderata perueniant, optatisq; non careant, soles, hymbres, niues, & glacies, fluctus, & procellosissimas tempestates, aspera & incerta bellorũ immanium, ictus, & vulnera horrenda plagarũ non ineuitabili necessitate, sed culpabili voluntate pferre. Et p apertis sceleribus, nõ vt ea puniant, sed vt perpetrent hoĩs multi grauissima pferunt. Quid de latronibus dicam, quorum oẽs & singuli cũm insidiantur viatorib⁹ nocturnas patiunt insidias, atq; vt transeuntes excipiant innocentes, sub qualibet asperitate nocentem animum corpusque desigunt. Vñ bñ dr̃ Hier. 9. Vt iniquẽ agerent laborauerunt, pp qđ amarissimẽ sed inutiliter in inferno plãgere cõpellunt. Sap. 5. Lassati sumus in via iniquitatis, & perditionis ambulauimus vias difficiles &c. Bern. Quid ignauiæ est fratres: ardenti⁹ n. appetunt hoĩes pericula, q̃ nos vtilia, alacrius currũt ad mortem, q̃ nos ad vitam. Aug. O si possemus excitare hoĩes & cũm ipsis pariter excitari, vt tales essemus amatores vitæ pmanẽtis, quales sunt amatores vitæ fugiẽtis. Itẽ in vitis pa. Abbas Pãbo vadens in Alexandriam, vidẽs ibi mulierẽ saltatricẽ, amarẽ fleuit. Requisitus cãm. Ait. Duæ causæ mouent me, vna est dãnatio huius mulieris, altera est quia toto tpe vitæ meæ non habui tale studium placendi Deo, quantum ista placendi hoĩbus. Itẽ nota de Pelagia meretrice cuius ornatũ & curã venandi s. aĩas dyabolo cũ videret palã Eps Helyopoleos, in concilio Epõrum altẽ suspirans, demisso capite grauissimẽ fleuit, cãm reddens: quia vnius diei meretricis huius ornatus, vitæ meæ superauit industriam seruiendo Deo: & post. In veritate dico vobis, dixit Eps ipsam nobis pferet Deus in iudicio, qui negligentia torpemus. Septimo ostẽdit hoc vitium esse summopere detestandũ dirũ supplicij dolor excrucians, qui debet accidiosis sicut arboribus infructuosis Math. 7. Oĩs arbor q̃ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Ioh. 12. Si quis in me non manserit mittet foras sicut palmes, & arescet, & colligent eũ, & in ignẽ mittent & ardent. Ficulnea sterilis s. q̃ fructũ non habuit qñ Dñs esuriens venit ad eã, maledicta fuit & aruit. Ioh. 21. & tñ non erat tunc tpi pomorũ, sicut dicit Aug. Seruum inutilẽ pcepit paterfamilias proiici in tenebras exteriores. Math. 15.

De filiabus accidiæ. Dist. II.

Circa quartum. i. de filiabus accidiæ. Sciendũ q multæ sunt, quia multis modis p accidiã peccat homo. Eius autem filiæ Dilatio. Segnities siue pigritia. Tepiditas, sunt hæ. Pusillanimitas. Inconstantia siue impenitẽtia, & ingratitudo corporis. Euagatio mentis. Ignorãtia. Ociositas. Verbositas, siue Multiloquium. Vaniloquium. Murmur. Taciturnitas mala. Indiscretio. Gaudio. Somnolentia. Negligentia. Omissio. Ingratitudo. Indeuotio. Languor. Tedium. Impeditio bonorum. Impenitentia. Desperatio. Prima igitur filia accidiæ est dilatio bonorum agendorum, puta conuersionis ad Deũ, siue ingressus religionis, peregrinationis, pniæ, confessionis, solut onis voti, vel impletionis al cuius boni ppositi pconcepti. Sunt aũt septem causæ q̃re benefaciendi sit periculosa dilatio. Prima cã est iræ Dei, qui exclusus primo blandit vt ei aperiat stans ad hostiũ, & pulsans. Cant. 5. Vox dilecti mei pulsantis aperi mihi. Et 3. En ipse stat post parietem nrũm respiciens p fenestrã. Apo. 3. Ego sto ad hostium & pulso, qui si diu extra dimittatur irascitur, & minatur, gladium vibrando, hostium frangendo, adulterã occidendo. Psal. Deus iudex iustus &c. Et post. Nisi cõuersi fueritis, gladium suum vibrauit &c. Eccl. 5. Ne tardes conuerti ad Dñm, subito. n. superueniet ira illius, & intpe vindictæ disperdet te. Irascitur contra excusationem dicentium. Isa. 28. Manda remanda, expecta reexpecta &c. Talis erat Aug. ante conuersionẽ, vt ipse ait. Non habebã quid tibi dicerẽ, Surge qui dormis, rñderẽ nisi verba somnolenta & lenta, fiue mõ, fine paululũ, & illud mõ non habebat modum, & illud paululũ pcedebat in longum. Tales sunt illi qui inuitati ad cœnã patrisfamilias oẽs diuersimode se excusabant, & venire nolebant. Luc. 14. Itẽ Deũ offendunt maximẽ, non solum eũ q sponsus est extra dimittendo, sed adulterum, & adulterã intra amplexus tenendo sponso contẽpto, qñ dyaboli delectationes momentaneas & res caducas ei pponunt amandas. Oseæ 2. Auferat adulteria sua de medio vberum suorum, ne forte statuã eã nudã &c. Item differens conuerti Deum offendit, disponens p voluntate sua de tpe qđ pater posuit in sua ptãte Act. 1. cuius dispositionem non concessit Apostolis aut alicui puræ creaturæ hoc faciunt qui dicũt qñ fecero hęc & illa, tunc intrabo religionẽ, vel primo faciam hoc, post illud: vel primo colligam messem, post vindemiam. Sicut dicebat ille de quo Luc. 12. Hominis cuiusdam diuitis vberes fructus ager protulit, & cũm dixisset, destruam horrea mea & maiora horum faciam &c. Respondit ei Dominus. Stulte hac nocte repetent aĩam tuam a te, & quæ congregasti cuius erunt? Eccl. 29. Repromissio nequissima multos perdidit,

Secundum propter qd acceleranda est conuersio, est mortis metus incertitudo. Ecc. 9. Nescit hõ finẽ suum, neque tempus, neque locũ, neque modum, neque statum mortis suæ. Sed sicut pisces capiuntur hamo, & aues comprehenduntur laqueo subito & improuise, sic capiunt hoĩes in tpe malo. s. mortis. Seneca. Iuuenes mortem habent a tergo, senes ante oculos. De hac materia supra de morte timenda malis, per totum. Tertium propter q acceleranda est conuersio: & difficultas excutiendi malam consuetudinẽ, quanto diuturnior est, fortior est, & vehementius ligat, & fortius tenet, & impedit ac bõ cõuertat, vel facit vt difficilius conuertat. Bern. voluptas habita libenter reperitur, repetita blanditur, consuetudo ligat, ratio cõsopitur. Difficilior est aũt conuersio dilata propter causas. 12. Primo pp malæ consuetudinis induratione, quia res iuniores & teneræ citius accipiunt nouã formã. Secundo propter malitiæ occupationem, quæ est tinctura mala, in qua cum pannus diu mansit, non potest de facili recipere aliam contrariam colorem. Tertio facit ad hoc bonorum naturalium consumptio. Quarto vasis cordis longa infectio. Quinto pctõrum longa & assidua oneratio. Sexto elõgatio a Deo, qui difficilius audit clamantem, difficilius potest redire ad eum. Septimo cura circa mortem est maximè difficilis propter sollicitudines de rerum, & domus dispositione. Octauo quia iustum est vt in fine a Deo coadœmnetur, qui eum cõtempsit q̃diu vixit. Iuxta verbum Aug. Hac animaduersione percutitur peccator &c. Nono quia tunc dyabolus magis ei insidiat, & tunc magis paratur contra eum. Decimo amaritudo diuturnæ infirmitatis, quæ tunc maximè sentitur. s. veteris peccati, q facit bona desipere. Vndecimo amaritudo memoriæ mortis, q separat à præsentibus bonis. Duodecimo timenda est dilatio cõuersionis vsque ad finem, maximè propter malorum diuersorũ occursionem, quæ concurrunt & occurrunt circa mortẽ, quæ inducit hoĩem in boni obliuionem propter malorum oppressionem, vel etiam in desperationem. Quartum pp q est acceleranda conuersiõ est periculosus status peccatorũ. Est enim in magno periculo, qui gladium iræ Dei habet super caput suum, quem vibrat vt secet eum medium. Psal. Gladium suum vibrabit. Et qui vndique spectat multiplicis mortis gladium euaginatum, quo diuersimode feriatur. Iob. 15. Qui est in domo lutea fragiliori q̃ si esset vitrea. Qui ictu lapidis satis parui posset atteri, obsessus ab infernalibus hostibus sanguinem suum sitientibus. Qui etiam in cubili secum habet plures hostes capitales spũales qui ibi eum ligant, & ad inferni patibulum secũ ligatum trahunt. Qui vsque ad portas inferi deductus, non distat ab eo, nisi per transitum corporis transuersum, qui in puteum inferni est statim proijciendus, & in puncto descensurus ibi & in igne perpetuo concremandus, & a draconibus deuorandus. Quintum est cura lucrandi bona plura q̃ proueniunt ex acceleratione conuersionis. q̃ sunt X. Vñ Tren. 3. Bonũ est viro cũm portauerit iugum Dñi ab adolescentia. Primum bonũ qd inde prouenit est boni profunditas & tenacitas, quia quanto citius incipit, tãto profundius infigitur, vt radix arboris, & diutius seruatur, quia. Quo semel est imbuta recens seruabit odorem testa diu. Sic & vestis nouã plicã, & lana colorem. Secundũ est bonitatis iocunditas acquisita ex consuetudine longa. Tullius. Optima viuendi forma eligenda est, quã iocundam reddet cõsuetudo. Sicut patet in pueris qui cum amaritudine & angaria, & verberibus vix possunt, vel volunt addiscere lrãs, & postea p consuetudinẽ est ita delectabile vt omnia postponant vt addiscant. Tertium est viuendi securitas, quia secure viuit hõ. Pro. 15. Secura mẽs quasi iuge conuiuiũ. Quartũ est vitæ bonæ diuturnitas, q̃ quãto citius incipit, tanto põt diuturnior esse bona, de oĩb. bonis alia vult hõ hr̃e maius bonum, q̃ minus. Quintũ est seruitij gratiositas, priora. n. bona sunt gratiosa q̃ posteriora, vt fructus primatiui, vt flores ficuum. Num. 18. Oĩa q̃ offertis &c. 10 donaria Dñi offeretis meliora & electiora. Matt. 3. Maledictus hõ qui habet masculũ in grege, & votũ faciens vouet debile Dño. Mat. 19. Sinite paruulos venire ad me &c. Sextũ est spei consolatio ex longiori psña. Aug. de illo qui differt vsq; ad extremum diem vitę pñitis dicit se ignorare virum soluatur. De illo aũt q̃ in iuuentute pœnitet sponta dicit q certus est de eius salute, & concludit. Tene certum, dimitte incertũ. Septimũ est ignis purgatorij liberatio. 1. Cor. 3. Saluus erit, sic tñ quasi p ignem. Octauum est Ecclesiæ cõreatio, quę citius fit pœnitentia. Sap. 8. Scio q cõreabit mihi in bonisafsis. Nonum est maioris meriti accumulatio, qd est ex eo q diutius fuit in Dei seruitio. Decimum est maior remuneratio. Sexto periculosa est dilatio conuersionis: quia qui conuerti differt iniquus est in Deum, in seipsum, in angelum, & in proximum. In Deum. Iob. 31. Iniquitas maxima & negatio contra Deum est osculari manum suam s. blandiri sibi de opere suo malo, & differre cõuersionem. Iniquus est in Deum. Primo quia in eius esca fel ponit, scilicet dilationem in bono. Secundo quia illud qd maximè odit Dñs ante eius oculos gerit. Tertio quia eum misericorditer vocantem contẽnit. Quarto quia patrẽ misericordem dies moræ suæ cõputantem sua tarditate affligit. Tho. 9. Scis qñ dies computat pater meus, & si tardauero vna die, plus cõtristabit anima eius. Quinto quia dyabolo meliorem Deo deteriorẽ partẽ vitæ suæ tribuit, illi florem, Deo feces. Sexto Dei misericordiam in dãnationem suam conuertit. s. hoc q sperat q eum Deus misericorditer debet expectare, ipse econtra ei incessanter repugnet. Ro. 2. Ignoras q benignitas Dei ad pnĩam te adducit, tu aũt s̃m duritiam. I. & cor impe &c. hoc est quando de misericordia Dei cõgregat sibi maliciam peccatorũ. In Angelum est impius, quẽ de expectatione gaudij qd sperat de eius cõuersione, affligit. Pro. 13. Spes q̃ differt affligit aĩam: quia ad monitionẽ se nõ corrigit, sed eam potius contẽnit, quia apud eum irreuerenter se gerit. Ber. Quouis angulo, quouis diuersorio reuerentiam habe cũ Angelo tuo, nec audeas corã eo facere, qd facere me pñte nõ auderes. Itẽ inique agit contra seipsum quem potius vult habere malum q̃ bonum, infirmum q̃ sanũ, seruum q liberum, mortuum q̃ viuũ, in statu latronis q̃ regis, pauperẽ q diuitẽ, & omnium bonorum Ecclesiasticorũ exptem q̃ participẽ, & consortem dæmonum q̃ Angelorum, & inutilẽ q̃ multũ valentẽ, qd non faceret de aliquo suorum, magis se vilipendens q̃ aliquid suorum. Item iniquus est contra proximum suum, quẽ suo malo exemplo corrumpit, & quia ei in bello spũali adiutoriũ non impendit, sed sese ei inutilẽ reddit: quia Deus eius pctõ aliqñ proximum punit, vt filios Israel pter peccatum Achor. Septimo malum est differre conuersionem pp facultatem maximã, q̃ apparet in hac dilatione in 10. & quia qui differt quasi in vitulo. i. vita lasciua & sine iugo obedientiæ, credit caudam tamẽ tinam boni finis inuenire, vt Balaam qui dicebat. Numeri. 13. Moriatur aĩa mea morte iustorum, & fiant nouissima meę horum similia, contra quẽ versus. Viue pius, morere pius, vitamq; bonorum. Quære prius si posterius mortem cupis horum. Sunt aũt decem casus in quibus satis reputat dilatio. Primus est ex viæ conditione, quia conuersio viæ cœlestis est aggressio, q̃ cito est inchoanda, quia via difficilis, & longa, tempus breue, expectantes magni: quia ad magna nos expectant. s. ad coronã regni æterni, impedimenta viæ multa & ianua cito claudenda, & continua naturæ debilitatio, & itinerantis fatigatio, & qui nimis tarde incipiunt, malum hospitium habebunt. s. infernum vel purgatorium. Secundus casus, quare mala sit dilatio est periculum pscriptionis; timere debent quia dyabolus difficulter dimittit quos diutius possedit, vt dicit Beda. Tertius casus quare dilatio sit pîculosa est ratione loci in quo hõ cecidit, quia in loco pfundo vitiorum, & immundo. Psal. Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me pfundũ &c. Hier. rogabat emitti de lacu, ne ibi moreretur. Hier. 38. Ber. Cadit Asina, & non est qui subleuet, perit aĩa, & non est qui curet. Quartus casus est qñ aliquis in loco pîculoso cecidit, & aliquis magnus manum ei porrexit, sine quo non potest subleuari, & ipse differt manum accipe. Sic̃is est peccator piger cuidã quadrigario cuius cũ quadriga cecidisset, & ipse sedens in luto a transeuntibus adiutorium peteret, quidã nobilis manũ extendit vt eum iuuaret, sed cum miser nec vellet surgere, nec ad quadrigã subleuandam manum mittere, sed differret, recessit nobilis indignans & dicens. Ex quo tu miser non iuuas te, nec ego curo de te. Sic faciet Dñs de eo qui differt se iuuare, dimittit eũ putrescere in lacu miseriæ, & in luto fecis, manũ grãæ, & adiutorij sui ei subtrahẽdo. Item simile legit in vitispa, q quidã mundũ relinquens, iuit ad eremum, & factus est eremita pbatissimus, qd audiens quidam secularia qui fuerat eius socius, visitauit eũ ferens panes ei in sacco suo rogans vt oraret pro eo, vt Deus daret ei gratia, vt a peccato resiliret, qd cum ipse pmisisset facere rogauit eũ vt post quindenã rediret, & cũ hoc fecisset, q̃ siuit ab eo si adhuc placeret ei pctũ suum, sicut prius. Rñdit q deterius erat ei tunc peccatũ. Rogat eũ eremita q post 15. dies sibi ad eũ reddas, & tunc fortius p eo se afflixit eremita & orauit p eo. Cũ aũt redisset, & sibi esse deterius diceret, attendens eremita, q pp eius negligentiã hoc esset, accepit saccũ in quo panes detulerat, & impleuit arena, rogans vt humeris suis imponeret, qd cũ ipse facere attentaret, eremita retrahebat inferius, qd cũ ille videret: dixit Non possum onus hoc subleuare, quia tu deorsum trahis. Cui ille. Trahe super te, & ego iuuabo te, quod cũm vterq; faceret, facillimè super humerum imposuerũt onus. Tunc eremita. Sic ego non possum iuuare te, quia tu niteris ad contrarium. s. trahere deorsum, sed appone manum & iuua te, & tunc valebit tibi adiutorium meum, & Deus iuuabit te, q vt dicit Aug. Qui creauit te sine te, nõ iustificabit te sine te.

Quinto fatua est dilatio in rerum necessariarũ pparatione, qñ incerta est hora nõ sunt necessaria pparata. vt qñ aliquis nescit horã qua debet nauis a portu recedere, fatuus est cũ debet nauis recedere, si tunc primo incipit de necessariis cogitare, & qui tunc primo cũ debet sponsum cum veste nuptiali charitatis occurrere, tunc incipit primo linũ & lanã quærere. s. de materia cogitare & quõ texatur, consuatur &c. Hæc est vestis nuptialis de qua Math. 22. Quõ huc intrasti nõ habens vestem nuptialem, sine qua indutus est hõ sacco, nec est ei licitum intrare aulam Assueri. Hest. 5. Sexto fatua est dilatio in rebus quas tps & opportunitas transit, vt est in arboribus plantandis, vineis putandis & similibus. & virgis rectificandis, & plicandis salicib. dum nouæ sunt, & anteq̃ durnerint, & malã formam & contrariã ceperint. Silr in morbis & vulnerib. curandis. Poeta. Obsta, sero medicina parat. Cũ mala p longas conualere moras. Septimo fatua est dilatio in rebus in quib. continue deperit succurrendũ, vt in igne excutiendo a domo q̃ cõburit, subuenire vasi cuius vinum effudit. Beru Abscondi ignẽ in sinu meo, & exusto iam latere nudatis visceribus iã saniæ effluente, adhuc consulendũ est an excutiam illum. Octauo fatuitas est differentis qñ cecidit in periculo mortis, & vult differri ne subueniat ei, vt qñ cecidit in mari, vult differri subuentionem cũ nihil ei superest nisi submersio. Talis est qui cecidit in pfundum vitiorũ Psal. Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me. Aliqñ offert tabula per q̃ euadit naufragium, & renuit ludens in vndis, & cũ offertur & recipit, credit eam nimia magnã, vel etiã aliqñ oblatã relinquit, & in vndis se pijcit. Hie. Secunda tabula post naufragium est pnĩa. Nonus casus in quo periculosa est dilatio est nimis morari in rebus eligendis, in quib. de facili amittendi p culũ interuenit, vt est in illis qui deliberant se religionem intrare, sed nimis morant in deliberatione q̃ debeant pellgere, quousq; periculum interuenit. Siles sunt cuidã latroni, de quo dicit Petrus Alfon. q cũ intrasset thesauros regios, videns ibi multitudinem vasorum pciosorũ, incepit librare q vas esset pciosius, & ponderosius qd secum deferret, & tantã fecit morã in deliberatione, & ponderatione q dies superuenit, affuerunt custodes, ceperunt eum, & suspenderunt. Sic aliqui qui volunt intrare religionẽ, qñ morant considerando & ponderando cõditiones diuersas diuersorũ quousq; aspirat dies mortis, & ab hostibus infernalib capiunt, in patibulo inferni suspenduntur. Item siles sunt cuidã cani de quo dr̃, q cũ duo paria nuptiarũ fierent in villa sua, & videret sponsos & sponsas transeuntes, resedit in media vis cogitans ad quas illarum iret. & q si ad istas iret, alias amitteret, & dũ de bonis & malis conditionibus vtrarumq; cogitaret, clausę sunt portæ, ad quas veniens non introiuit, sed a Ribaldis est repulsus cum verberib. sic multi stulti ad nequam religionem intrent, deliberando musitant, quousque adueniente morte, ianua misericordiæ Dei est eis clausa. Decimo periculosa est dilatio eorum qui fugantur ad mortẽ, insequitur enim eos mors a tergo, & hostes infernales Hiero. Hostis meus insequit me euaginato gladio, vt me perimat & ego de matris lacrymis cogitabo. Ex pdictis patet q̃ damnosa & periculosa sit dilatio bene agendi, & iõ cũ summa sollicitudine est vitanda, & per consequens q̃ vtilis sit & pficua festina conuersio & benefaciendi auida aggressio. Ad q̃ debent nos multa mouere. Primo. n. ad hoc mouere nos debet vitæ pñtis breuitas, & tpis velocissimè currentis continuitas. Eccl. 10. Noli cunctari in tpe angustiæ. Sap. Transeũt oĩa velut vmbra, & quasi nuncius pcurrens &c. Solus piger contra cursum naturæ nititur in opere inchoando tardare. Secundo periculorũ varietas. s. negociorum mundalium infirmitatis mortis, & dæmonum, q tardãtes, multiplr impedire nituntur. Eccl. 31. In oĩb. operib. tuis esto velox, & oĩs infirmitas non occurret tibi. Tertio pctõrũ ad mortem currentium magna velocitas. Bin. Alacrius currũt ad mortem, q̃ non ad vitam. Quarto mundanorum in negocijs mundanis indefessa strenuitas. Poeta. Impiger extremos currit mercator ad Indos. Per mare pauperiẽ fugiens, per saxa per ignes. Quinto spũssc̃ti immẽsa mobilitas. Amb. Nescit tarda molimina spũssc̃ti gratia. Sexto pcurrentis Christi suauitas, qui similis est Pantheræ, de qua dr̃ in histo. transmarina, q postq̃ dormiuit p triduum, excitata emittit odorẽ suauissimum, quẽ sequuntur feræ illectæ & ipsa partitur eis pdam suã. Silr Christus resurgens fecit. Septimo spectantiũ & expectantium, & puocantium ad festinandũ multitudo, & nobilitas: quia Deus & cœlestis curia nos spectat & exspectat. Isa. 30. Expectat Dñs vt misereatur nři. 1. Cor. 5. Spectaculum facti sumus mundo, & Angelis & hoĩb. Iõ b. Ioh. Euang. cũ apparuisset ei Dñs cũ Discipulis suis, & diceret ei. Veni dilecte mi ad conuiuium meũ &c. Incepit festinare post dñm, sed Dñs dixit ei, q vsq; ad dñicam sequentẽ expectaret, qd cũ fecisset, & pplo qui conuenerat pdicasset, discendit in defossum locum sepulturæ, quẽ sibi pparauerat, & facta oratione, dixit. Domine suscipe me cum fratribus meis, odor cuius in me æternas concupiscentias generauit. Hoc dicto clamauit. Venio, venio. Et statim facto cœlesti lumine super eum & sursum tendente, non comparuit vltra, b. Ioh. nec corpus eius. Octauo maxima commoditas q̃ sequitur ex festinatione, vt patet. Luc. 2. Pastores festinantes venerunt & inuenerunt Mariã, & Ioseph & infantẽ positũ in pręsepio. Silr & Magi qui statim venientes ab oriẽte, super Dromedarios ascẽderunt vt citius venirent Matth. 3 & Sap. 16. Oportet solẽ puenire ad benedictionẽ. Ideo. B. Nicolaus quia pueniebat alios ad ecclesiam, voce de cælo delapsa, dignus epatu iudicatus est, quæ insinuauit cuidam pfuli, q illum in episcopum acciperet, qui alios ad ecclesiam pueniret. Prouer. 22. Vidisti hominẽ velocem in ope suo coram regibus stabit. Nono futuræ hæreditatis felicitas, & iocũditas, ad Heb. 4. Festinemus ingredi in illam requiẽ. Iud. 18. dicũt exploratores fratribus suis. Vidimus terrã & opulentã & vberẽ, surgite ascendamus ad eã, nolite negligere, nolite cessare. Et post. Tradet nobis dñs locũ in quo nullius rei est penuria. Decimo confusionis immensitas, qua confundentur tardi in iudicio oleum non habentes, & ianuam clausam inuenientes. Sed tunc maximè cũ dicet eis sponsus cũ fatuis virginibus. Nescio vos Matth. 25.

De ignauia vel pigritia. *Dist. III.*

DEinde considerãdum est de segnitie, ignauia, vel pigritia, q̃ reddit hominẽ impotentẽ ad operandum, & ne se vertat vel moueat a malo statu, reddit eum velut immobilem. Oseæ 7. Effraim factus est quasi subcinericius panis, qui non reuersatur, ex vna pte comburitur diuersis desiderijs vitiorum, & ex alia pte remanet in sua cruditate intactus. s. ab igne charitatis, ex pte bonorum crudus, ex parte malorũ totus exustus: alienũ. s. demones & vitia comederunt robur eius & ipse ignorauit. Similis est piger Asino, qui quasi insensibilis existẽs permittit se vorari a lupo, nec recalcitrat vsquequo dolorem mortis sentiat, cum eum contra cor morsibus vrget & tunc ei resistere non valet. Item ignauia facit hominem ut idolũ quod pulchras habet manus & membra, nec tamen eorũ habet vsũ, nec se defendit eis, sed permittit se pcipitari & cõburi. Ignauia similis est Adonibezeth, de quo legitur. Iud. 1. q reges quos capiebat, manuũ & pedũ sũmitatib. amputatis, inutiles reddebat & impotentes. Est & palysis spũalis auferens usum membrorũ. Matth. 8 Puer meus iacet in domo paliticus, & male torquet. Quidã philosophus ait cuidã pigro. Indignareris si quis optaret ut inutiles manus & pedes haberes, nunc cum integra sint tibi, tu non vteris eis. Item Gu lls eps parisiensis q̃rebat, quis interior, aut cuius pes igne arripitur, & totum pmittit se cõburi cum posset pedem retrahere & liberari: aut cuius super oculos iacentis stillicidiũ cadit, & pmittit se excæcari cum posset caput diuertere & liberari: aut qui pmittit aures suas a muscis corrodi, & consumi usque ad cerebrum, aut qui panẽ quem in ore habet dimittit muribus in os suũ corrodere, & cõsumẽ cũ posset os claudere & liberari, hæc iners facit. Pedem voluntatis non retrahit ab igne peccati. nec oculos mentis diuertit a stillicidio carnalis uoluptatis, nec muscas tẽtationum abigit ab auribus materialibus uel spũalibus, nec claudit os sed pmittit ut mures infernales ei panem vitæ auferant ab ore, ne eius suauitatem & dulcedinem sentiat, sed totus inertia consumitur, Cato Segnitiem fugito, q̃ vitæ ignauia fertur. Nam cum animus languet, cõsumit inertia corpus Item non solum ignauia cõsumit corpus, sed ipsas res tpales. In collationibus patrũ Cassianus. Vidimus apud Egyptũ nonnulla de laborib. fratrũ priorũ maxima celeritate fundata, & edificata, q modernis ea ignauia de facultatib. datis fulcire sufficiunt. Itẽ inertes in tpe plij non solũ ad arma nõ currunt, sed aut eis nõ vtuntur, aut ea sine remittẽda pijciũt, & se hostib. gratis tradunt. Sicut ille qui vidẽs cornua testudinis timore correptus, spatã suã pmittere cadere pingit. Cõtra tales Ber. Quæ est hæc fatuitas inter frendẽtium vndiq; hostiũ fulgurãret hastas cum cũuolantia spicula aduersariorum arma pijcere: Quid ignauiæ est socius in sanguine & cede versantib°, vos aut cibos deligitis delicatos, aut somnos capitis matutinos. Alijs itaquã nocte & die eois purgili festinantibus redimere tps, qm̃ dies mali sunt. Vos econuerso & lõgas noctes dormiendo cõsumitis, & breues dies fabulando ducitis ociosos. Segnities seu pigritia est receptaculũ oĩum vitiorũ, quia pigri tẽtationes oẽs recipiũt, nõ reijciũt, sed nutriũt, ex quo mala oĩa generant. Luc. 11. Spũs Immundus inueniẽs domũ uacãtẽ, inhabitat in ea cũ septem spiritibus nequiorib. sc. Quod significat in Apo. 18. Facta est habitatio demoniorum, & custodia omnis spũs immundi, & custodia omnis uolucris immundæ & odibilis. Prouer. 24. Per agrum hominis pigri transiui, & ecce to-

tum repleuerant vrticæ & cooperuerant faciē eius spinæ.i.peccatorum diuersorum. Bern. Hæc est maledictio Adæ terræ laboris nr̃i.i.agro cordis & corporis, vt noxia & inutilia germina passim proueniant, & eã repleant nisi assiduè exstirpentur. Vtilia vero necesse est excolere cum labore. Psal. Repleta est malis aĩa mea &c. Sic patet q̃ pigritia replet aĩam malis culpæ. Item replet aĩam malis pœnæ .i.paupertate, spũali vilitate, & afflictione. Prou. 18. Oĩs piger semper in ægestate est. Et Prou. 17. Animæ effeminatorum esurient. Itē Prou. 20. Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo æstate, & non dabit̃ ei. Mat. 25. Tollite a seruo pigro talentum, & date ei qui habet decem. Et post. Habenti dabitur, & abundabit, qui aũt non habet & qđ videt̃ habere, auferetur ab eo: qui non voluntatem habet hõ operandi, amittit facultatē, aufert tp̃alia bona. Quidã desidiosus rusticus & piger venit ad quandam vetulã q̃ se diuinam faciebat, quatenus ab ea quõ posset abundare, quia domus sua, oppressa erat maxima inopia. Illa aũt circumspiciẽs eũ, notauit eũ multa oppressum pigritia, & dixit q̃ manè surgeret & attenderet, quid primo dicerent ei hirundines, aut cornices cũ primo surgerent. Siñr et hoc idem attenderet cũ sero iret cubitũ & ad eã rediret, & dicta harũ auiũ referret. Quod cùm attendisset rediẽs ait, q̃ voces dictarũ audierat, sed non intellexerat quid vellent ei dicere, vel quid garritus earum significaret. Tunc illa ait. Dixerunt tibi si intellexisses. Cuba tarde, & surge cito, & discurre p̃ cibo, & habebis bladum in sacco. Si non dixerunt hoc tibi verbo, dixerunt tñ exemplo suo, quia hmõi aues mane surgũt & tota die discurrunt, & per multũ laborē sibi necessaria acquirunt. Vade & tu fac siñr. Item pigritia facit hoĩem inopem & famelicum bonis fortunæ, gratiæ, & gloriæ, quibus vacuus oĩbus sensibus esurit. Oculi nõ possunt satiari rebus curiosis vagi vbique aures rumoribus otiosis & vanis, cor delectationibus vanis & variis voluptatibus pruritis. Psal. Esurientes & sitientes aĩa eorum in malis tabescebat. Item pigritia similis est litargiæ, q̃ facit hoĩem mori dormiẽdo, & non sentire infirmitatē suam. Itē pigritia est gelu spũale, qđ hoĩes obrigescere facit. Exo. 15. Obriguerunt oẽs habitatores Chanaã. Similis est monstro Medusæ de quo fabulose dicit̃, q̃ mutauit hoĩes in lapides. Theodolus. Nam qui viderunt lapides quasi diriguerũt. Itē similes sunt illis militibus de quibus refert Orosius li. 5. de cladibus Rom. dicẽs q̃ cũ Pompeius vicisset quandã gentē, & occidisset cum eorum Imperatore quattuor milia virorum in vno agmine conglobata, confugerunt ad iugum montis vbi occupati sunt a gelo, & vt lapides diriguerunt, & licèt essent mortui stabant immobiles, ac si essent viui & armati. Sicut etiam sunt multi qui ad altitudinem religionis confugientes occupant à frigoribus aquilonis, vt dicit Bern. & fiunt immobiles quasi lapis, licèt armati videantur armis religionis. Adonibezeth dyabolus amputatis summitatibus manuũ & pedũ tales reseruat, vt viuentes in longa miseria contabescant. Siñr legit̃ fecisse Iulius Cæsar quibusdam hostibus suis qui diu ei rebellauerant, cum eos cepisset manus eis amputauit vt mutilati in longa miseria punirentur, vt dicit Orosius lib. 5. Similiter dyabolus manus accidiosis amputat, dum eos reddit inutiles ad omne opus bonum. Prou. 19. Piger manum suam abscondit sub asella.

De tepiditate. *Dist. IIII.*

DEinde considerandum est de tepiditate quæ est recessus a feruore debito charitatis, hæc facit hoĩem Deo exosum, & abominabilem vt cibum corruptũ. Psal. Corrupti sunt & abominabiles facti sunt. Tales prouocant Deum quasi vomitum, vt tales secum a dolore eiciant canib. infernalibus qui canes e vomito pascut̃. Talis erat Angelus Laodiciæ de quo di. Apoc. 3. Quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo. Talis erat monachus desidiosus, de quo refert Iohan. abbas beato Hie. qui a feruore tepescens magis ac magis panem sibi a Deo missum inueniebat magis ac magis sordidũ de quo supra. Ber. Cauendum est nobis a frigore Aquilonis, qui si sẽl in sinũ mẽtis lapsus fuerit, defferuescit nostrinus feruor, lumẽ mentis extinguitur, & bona interna moriuntur. Deinde considerandũ est de pusillanimitate, q̃ est nimia sui deiectio. Iuxta illud Pro. 17. Pigrum deiicit timor, quia pusillanimes nimis omẽt, vbi & in quibus non deberent. Psal. Illic trepidauerunt timore vbi non erat timor. Hanc dissuadet sapiens Eccl. 7. Noli esse pusillanimis in aĩo tuo. Et Ysa. 35. Dicite pusillanimes cõfortamini & nolite timere. Psal. Timor & tremor venerunt super me &c. Expectabã eum qui saluum me fecit a pusillanimitate spũs. Ad modũ melancolicorum, qui solas imaginatas fantasias trepidãt, & vana credũt vera, & deiiciunt̃ ab his q̃ nõ sunt, nec fuerunt, nec erũt. Item similes sunt equis vmbraticis, qui transeuntes p̃ põtem, vmbram suam vel arborum videntes, in aquam se p̃iiciunt, & submergunt. Item accidiosus siñs est puero cui cum nutrix facit Lebarbou.i.fictum pauorem, fugit, & se abscondit, & cadere p̃mittit. Item similis est Chain dicenti. Oĩs qui inuenerit me, occidet me. Gen. 4. Prou. 22. dicit piger. Leo est in via in medio platearum occidendus sum, ligantur filis aranearum, immo solo timore vincuntur nemine persequente. Seneca. Illud tibi præcipuè cauendum est, ne sis miser ante tp̃s, cum illa quæ velut imminentia expauisti forsitan nunquam ventura sunt. Itē sunt sicut excordes pugiles, qui campum dimittunt antequam aduersarium videant aut sentiant, & arma p̃iiciunt, & se victus dicunt. Item dotis & vilibus obiurgationibus arguendi sunt. Ecc. 22. In lapide luteo lapidabatur piger, & oẽs loquent̃ super aspernationem eius. De stercore boũ lapidabitur piger. Item maledictus est. Heb. 6. Terra proferẽs spinas & tribulos reproba est, & maledictioni p̃xima, cui⁹ cõsummatio in cõbustionē.

Deinde considerandum est de inconstantia. Ad cuius euidentiam sciendum, q̃ inconstantia & imperseuerantia differunt sicut constantia & perseuerantia. Nam constantia, & perseuerantia conueniunt in fine, quia ad vtranq; pertinet firmiter p̃sistere in aliquo bono difficili. Differunt aũt secundum ea q̃ faciũt difficultatem ad persistendum in bono. Nam virtus p̃seuerãtiæ propriè facit hominem persistere in bono contra difficultatem quæ prouenit ex ipsa difficultate actus. Constantia autem facit firmiter persistere in bono contra difficultatem, quæ prouenit ex aliquibus aliis impedimentis exterioribus. Ita imperseuerans dr̃ aliquis qñ ex diuturnitate actus fatigatus & fractus deficit ante finem. Inconstans vero dr̃ qñ ex difficultate exteriorum impedimentorum fractus desistit a bono difficili. De constantia & perseuerantia dictum est supra. Inconstantia autē est mobilitas vel instabilitas animi, qua agitantur accidiosi, qui circumferuntur omni vento tentationum, non valentes persistere in bono difficili, siue oratione, siue alio bono opere. Prou. 11. Impius facit opus instabile. Iob. 24. Leuis est super faciem aquæ, q̃ continuè ab omni vento mouetur & agitatur. Sic accidiosi sunt mobiles vt puluis in aqua, gallus super pinnaculum, nebulæ turbinibus agitatæ puluis quem p̃iicit ventus, & lanugo q̃ a vento mouetur, & spuma q̃ a procella dispergitur, nauicula in mari quæ fluctibus iactatur. In 12. lib. coll. legitur. Experientia & relatione seniorum expertum est dæmones non habere tantam vim vel ferocitatem contra modernos monachos, quam contra antiquos, quia hoc facit negligentia nostra quæ ipsos reddidit leuiores, propter quam contemnunt nos sic impugnare. Tantus enim est torpor aliquorum & mentis & corporis inconstantia, vt necesse sit eis dicere. Comedatis & bibatis, quantum vultis, & dormiatis dummodo non recedatis a nobis, & vagi sitis, & grossibus culpis vos implicetis. Item in vitis pa. quidam senex dixit. Quare non proficimus, quia mensuras proprias ignoramus, non habemus constantiam in bono opere quod incipimus, sed sine labore virtutem adipisci volumus: leuitate accidiæ de loco ad locum transimus sperantes inuenire locum vbi non sit tentator dyabolus. Contra hanc instabilitatem habetur tota in parte de pœnitentia, & supra de tentationibus. Dissuadent autem imperseuerantiam septem quæ suadent perseuerantiam, de quibus habetur in tractatu de perseuerantia. Ad eandem speciem pertinere videt̃ mollicies. Conuenit enim mollicies cum præmissis in fine, quæ est desistere ab aliquo bono difficili. Sed differt ab eis, quia laus perseuerantiæ, & constantiæ consistit in hoc q̃ homo non recedat a bono propter diuturnam tolerantiam difficilium, & laboriosorum. Cui directè videtur opponi q̃ aliquis de facili deficiat a bono propter aliqua difficilia, quæ sustinere non potest, & hoc pertinet ad rationem mollicies. Nam molle dicitur aliquid, quia facile cedit tangenti. Non autem dicitur aliquid molle, ex hoc quod cedit fortiter impellenti, nam & paries cedit machinæ percutienti, & ideo non reputatur aliquis mollis si cedat aliquibus valde grauiter impellentibus. Manifestum est autem q̃ grauius impellit metus periculorum quam cupiditas delectationum. Ipsa enim voluptas præsens fortius mouet attrahẽdo, quam tristitia de carentia voluptatis retrahendo: quia carentia voluptatis est purus defectus. Et ideo secundum Philosophum propriè dicitur mollis, qui recedit a bono propter tristitias causatas ex defectu delectationum, quasi cedens debili mouenti. De hac mollitie dicitur Prou. 18. Qui mollis & dissolutus est in opere suo frater est sua opera dissipantis. Prou. 19. Anima dissoluta esuriet, destituta a veris deliciis, omnibus vanis solatiis vult pasci. Hierem. 50. Effusi estis sicut vituli super herbam moll̃, vt later malè coctus in aqua deliciarum cito in lutum resoluitur, vt cereus ad ignem tribulationis cito liquesit. Isidorus. Sapiens nunquam animo marcet, & si habet aliquando animum remissum, nunquam tamen solutum.

Deinde considerandum est de inquietudine corporis.

Sed

Sed nota quod est inquietudo ex affectus flagrantia .s. ea ferventi desiderio veniendi ad Deum. Sicut dicit August. in lib. cõfess. Dñe inquietum est cor nostrum donec requiescat in te. Iõ dicebat Psal. Heu mihi quia incolatus meus plongatus est. Idem. Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarũ &c. Itẽ est inqetudo ex afflictionis miseria. Sicut dicit Apls.2.Cor 7. Nullam requiẽ habuit caro nostra, foris pugnæ, intus timores. Columba emissa de arca Noe cùm non inuenisset vbi requiesceret pes eius.s.pp aquas, reuersa est ad Noe in arcã. Gen. 7. Item est inquietudo ex accidia, quia accidiosus nec corde nec corpore reqescit. Vñ de muliere fatua dr̃. Prou.19. Mulier garrula & vaga quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis. De talib. dicit Apls.2.Thes.3. Audiuimus quosdã fratres inquietè ambulare nihil operantes sed curiosè agentes, hos pcipit corripi.1.Thes.5. Corripite inquietos, &c. Tales quia non habent in conscientia sua quietẽ, iõ quærunt eã exterius & non inueniunt. Ideo oẽm locũ fastidiũt, intus desideriis æstuant, & extra inquietudinem patiuntur. Isa 57. Impij quasi mare feruens qđ quiescere non põt, redundant fluctus eius in conculcationẽ & lutum. Et post. Nõ est pax impijs &c. quia nõ in bonis possunt quiescere accidiosi, cum sint eis amara, nec in malis, cũ mordeant eos conscientiæ. Similis est inquietudo muscæ caninæ, q̃ dr̃ oestrum, quia animal cui insidet, & qđ mordet qescere non pmittit. Oseæ.4. Vacca lasciuiens declinauit Israel. Alia littera. Vacca percussa oestro.i.musca canina, q̃ cum vacca habet sub cauda, non põt quiescere, sic nec accidiosi.2.Thes. 3. Hi ambulant inquietè nihil agentes.

DEinde considerandum est de euagatione mentis, circa illicita, quia.n.accidiosus non sistit in seipso suam conscieñtiam excolendo, nec spiritualia meditando: iõ euagatur cor eius, fm illud Isa.57. Abiit vagus in via cordis sui. Filius pdigus abiit in regionem longinq̃. Quid.n. est longinquius q̃ recedere a seipso. Sicut ait Ambr. Chayn a facie Dei proiectus ait. Ecce eiicies me a facie tua, & ero vagus & pfugus. Hanc euagationẽ sentiũt & spirituales veri velint, nolint. Vñ conqueritur in meditationibus suis beatus Bern. dicens. Nihil est fugacius corde meo, qđ quotiens me deserit, & p prauas cogitationes effluit, totiens Deum omnipotentem offendit. Cor meũ vagum & inscrutabile non põt in se consistere, sed omni mobili mobilius, & p infinita distrahit &c. Sequit. Vult & non vult, & nunq̃ in eodem statu pmanet. Cor meum cogitatio amara, turbat & immunda maculat, vana inquietat. Cor meum cœleste non q̃rit gaudium, nec diuinum petit auxiliũ, ab amore cœlestium elongat, & in amore terrestrium occupatur. &c. Sicque submergitur vitiis vniuersis, qm̃ vnum Deum qui ei sufficere poterat non q̃siuit. Hanc euagationem mentis maximè patiuntur hoĩes, quando lectioni, orationi, vel diuinis laudibus occupari deberent, & tanq̃ accidioso cordi, velut apes vel muscæ se ingerunt importunæ. Sed oĩs feruenti muscæ non insident, essent enim tales muscæ, & feruore deuotionis, & manu discretionis celeriter abigendæ.

De ignorantia ad salutem. *Dist. V.*

DEinde considerandum est de ignorantia eorum quæ pertinent ad salutẽ. Quæ ignorantia est peccatum quando est crassa & supina, vel quãdo est affectata Psal. Noluit intelligere vt bene ageret, qđ est quando homines & maximè Prælati, & animarum curati nolunt laborare, quomodo sciant se & aliis quæ sibi & aliis quibus tenentur sunt necessaria ad animarum salutem, cùm possent & negligunt propter laborem, vel cum omnino scientias pietatis contẽnunt & ignorant. Debet autẽ homo & maximè clericus animari contra hoc vitium propter hæc quatuor. Maximè propter diuinum consilium & magisterium quod contemnit, propter seipsum & suos quos spernit, propter bona quæ suum contrariũ.s. scientia confert, propter mala quæ ignorantia infert. Primo propter hoc, quia spiritus sanctus & Christus docent omnem veritatem, & omnem scientiam. Prou.2. Dñs dat sapientiã, & ex ore eius prudentia & sciẽtia. Isai. 48. Ego Dominus docens te vtilia, vtinam attendisses ad mandata mea. Ioh. 15. Docebit vos omnem veritatem. Iohannes 3. Vnctio docet de omnibus. Similes sunt Iudæis qui contemnunt esse discipuli veritatis. Secundo quia contemnens scire ea quæ sunt salutis, contemnit Deum scire & seipsum, & est similis gentibus quæ ignorant Deum. 1. Cor. 15. Ignorantiã Dei quidam habent, similes Tyro, de quo. Isa. 45. Accinxi te & non cognouisti me. Similes sunt cæco nato, qui non cognoscebat illuminatorem suum. Iohan.9. licèt ei loqueretur. Item sunt multi qui multa sciunt, & seipsos nesciunt. Similes sunt oculo, q alia videt & indicat, & se ipsum nõ videt nec cõsiderat Psa. Nescierunt neq; intellexerunt q in tenebris ambulãt, iõ aũt est cognitio sui. Ideo hanc petebat ab eo Aug. orando sic. Domine nouerim te, nouerim me. Philosophus, de cœlo descendit Nosce te ipsum Seneca. initiũ salutis est notitia sui. Greg. Hoc primum nobis gr̃a dei contulit, quod pœnã nostram cognoscibilem nobis fecit. Idem eo ipso homo vehemẽtius desipit, quo semetipsum nescit. Idem. Verba Dei eo mens vnius intelligit, quo in eis seipsam q̃rit. Idem bene possumus seruare quod sumus, si non negligimus pensare quid fuimus. Idem de vitę ęternę dispensatione conquereris, qui sub manu artificis te non ignorare teneris. Tertio notandum, quòd sunt bona plurima, quæ scientia confert, quę contrario modo ignorantia aufert. Mala autem quæ ignorantia infert sunt decem. Primum est insensibilitas, Prouer.23, Eris quasi dormiens in medio maris, quasi sopitus gubernator amisso clauo, & dices. Verberauerunt me, & ego non dolui: traxerunt me, & ego non sensi. Similis est Asino. Oseæ.7. Alieni comederunt robur eius. Econtra scientia facit ut homo sentiat mala in quibus est. Eccle.3. Qui addit scientiam, addit & dolorem. Secundum malum quod infert ignorantia est, quòd aufert homini censum, siue thesaurum cordis, qui est virtus & scientia Prouer.3. Melior est acquisitio eius acquisitione auri & argenti. Eiusdem.4. Melior est cunctis opibus preciosissimis. Sapient.16. Vbi non est scientia animæ non est bonum. Sap. 8. Si diuitiæ appetuntur in hac vita, quid sapientia locupletius. Ibidem 12. Vani sunt omnes homines in quibus non est scientia. Isa.33. Diuitiæ salutis sapientia & scientia. Sapiens scientia est nobilis animi possessio: quæ distributa incrementum suscipit, quasi auarũ dedignata possessorem, si nõ distribuitur elabitur. Hoc thesauro animã euacuat ignorantia. Tertium malum quod infert ignorantia est, quia a Deo qui est vera lux separat. Oseæ.4. Quia scientiam repulisti, repellam te ne sacerdotio fungaris mihi. Ephe.4. Alienati sunt a vero Deo, propter ignorãtiam, quæ in eis est & propter cęcitatẽ cordis eorum. Iob.21. Dicũt Deo, recede a nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. Quartum est; quia ignorantia facit hominem quasi irrationabile pecus: Ps. Nolite fieri sicut equus & mulus. Bernar. Nihil bestialius homine qui est ratione vigens, & non ratione utens. 2. Pet. 2. Hi velut irrationabilia pecora, quæ ignorant blasphemant. Quintum est; quia ignorantia excæcat oculum rationis, vel ecclesiæ prælatum in quo turpissima, & periculosissima est ignorãtia; ut macula cæcitatis in oculo materiali: Isa.56. Omnes bestiæ agri, venite ad deuorandum &c. Et post speculatores tui cæci omnes: nescierunt uniuersi. Bernar. Irridendus est speculator cæcus, dux claudus, præco mutus, medicus curæ ignarus. Prou.30. Stultissimus hominum sum, & sapientia non est mecum. Et reddit cãm. Non noui scientiam sanctorum. Hier. Literas nescit, qui sacras literas ignorat. illa illuminat animam, dans veram sciãm. 2. Cor. 4. Deus illuxit in cordibus nostris ad illuminationem sciẽtiæ. Sextum est quia ignorantia precipitat hominem in mala plurima culpæ & pœnæ. Oseæ.4. Non est sciẽtia Dei in terra. Hic. Maledictum &c. mala inundauerunt super terram. Prouerb. 27. Qui euitat discere incidet in mala. Isido. Nihil stultitia peius nihil insipientia deterius; nihil ignorantia turpius, & ignominiosius. Ignorantia mater est & nutrix omnium vitiorum, quid sic damnum culpæ non sentit insipiens, assiduè peccat; indoctus facile decipitur; stultus in vitium cito labitur. Econtra sapientia mater est omnium bonorum. Sapient.7. Proposui pro luce habere illam, venerunt mihi omnia bona pariter cum illa. Et post. Omnium bonorum mater est sapientia. Septimum est quia ignorantia facit ignorari a Deo 1. Corint.14. Ignorans ignorabitur; quia dicet eis Deus, eos a regno & a suo & sanctorum consortio excludendo. Nescio uos. Matth.25. Octauum est: quia homo per ignorantiam capitur, & captus tenetur. Econtra per scientiam liberatur, & seruatur a captiuitate. Isa.5. Captiuus ductus est populus meus: quia nõ habuit scientiam. Econtra Prouer.3. Iusti liberabuntur scientia Prou. 2. si scientia animæ tuæ placuerit cõsilium custodiet te & prudentia seruabit te. Nonum est quia ignorantia ducit ad perditionem: & perire facit. Iob.4. Quia nullus intelligit in æternum peribunt. Iob.18. Expellent eum de luce in tenebras, & de orbe transferẽt eum &c. Et post. Hæc sunt tabernacula iniqui, & iste locus eius qui ignorat Deum. Econtra scientia Dei ducit, & dirigit ad salutem. Luc.1. Ad dandam scientiam salutis plebi eius, in remissionem peccatorum eorum. Sap.10. Sapientia eos qui se obseruant a doloribus liberabit. Decimum est quia ignorantia occidit. 4. Reg.17. Leones occiderunt eos, qui ignorabant cultum Dei. Prouer.8. Omnes qui me oderunt diligunt mortem. Econtra autem. Qui me inuenerit, inueniet vitam, & hauriet salutem a Domino. Isa.11. Non nocebunt, neque occident, quia repleta est terra scientia domini.

De ociositate. *Dist. VI.*

DEinde considerandum est de ociositate, quam ostendunt multa diligenter esse vitādam. s. ordinatio naturalis, obligatio spālis, exemplorū inspectio, malorū occasio, bonorum amissio, supernum auxilium, æternum supplicium. Primo quidem ostendit ociositatem esse vitandam ordinatio naturalis, Sic.n. Deus naturam oīum rerum instituit, ꝙ nihil in eis permittitur esse ociosum. Sicut patet in beatis spiritibus in corporibus supra cœlestibus, in plantis & vegetabilibus, & hmōi. Multo magis hō rationalis existens nō debet ociosus esse. Alioquin omnem naturā deordinat, quod non faciunt aliæ creaturæ. De hoc require supra Accidia. Secundo hoc idem ostendit obligatio spālis, qua vʒ. Deus hominem astrinxit, cui laborē imposuit in præcepto, quasi pro pœnitentia primæ transgressionis. Gen. 3. In laboribus comedes ex ea &c. Sequit. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. De hoc supra Accidia. Tertio demonstrat ocium esse vitandum exemplorum inspectio, primo Dei, qui sex diebus operatus est, & in septimo requieuit. De hoc supra Accidia. Legitur de beato Bern. ꝙ semper occupatus inueniebatur, aut legendo, aut scribendo, aut orando, aut psallendo, aut meditando, vt ꝓ labore interno sensus ad exteriora clausi redderent. Ad idem est quod habetur supra de Accidia. De beato Antonio legitur, ꝙ cùm oraret Dñm, ꝙ ostenderet ei quō saluaretur, vidit Angelū sibi similem orationi incumbentem, & post ad opus manuum surgentem, & hoc successiuè facientē, & dicentem. Hoc fac, & saluaberis. Item in vitis pa. quidam frater cattaneus visitauit abbatem Siluanum, qui videns fratres operantes ait. Operamini non cibum qui perit &c. Maria optimam partem elegit &c. quem Abbas in cella reclusit, librum ei tradens vt legeret. Cùm aūt vsque ad nonam ieiunasset, expectans si quis eum ad refectionem vocaret, ad vltimū q̄siuit ab abbate si non comedissent fratres. Rñdit. Tu spūalis non indiges hoc cibo temporali. Nos carnales indigem⁹ & comedim⁹, ideo laborare necesse habemus. Quo compuncto abbas intulit: ergo necessaria est Martha Mariæ. Item abbas Iohannes dixit fratri suo maiori volens semper esse securus. Sicut Angeli nihil operantes, sed sine intermissione Deum laudantes: quo dicto, deiecto pallio iuit ad interiorem heremum, & post octo dies redit pulsans ad cellæ hostium, a quo cùm q̄siuisset frater quis esset, & diceret ꝙ Iohannes. Rñdit frater. Iohannes Angelus factus est, & inter homines iam non est. Qui cūdiu permisisset eum extra affligi, instanti pulsando aperuit, dicens. Si hō es, necesse hēs operari vt viuas. Si Angelus quid q̄ris intrare cellam. Ad quod verbum pœnituit. Quarto ostendit hoc vitium diligenter esse vitandum malorum occasio. i. tentationū & omnium vitiorum. Est.n. vt ait Ber. mr̄ oīum vitiorum, nouerca virtutum, & occasio tentationum, sicut dictum est supra de tentatione. Bern. oīum tentationum, & cogitationum malarum & inutilium sentina est ocium. Hoc David pertraxit in adulterium, ꝓditionem, & homicidium. Hoc Salomonem eius filium traxit in amorem mulierum alienigenarum, vt coleret idola earum. Hoc significatur Matth. 12. Spiritus immundus assumens septem spūs nequiores se. i. vniuersa vitia, habitat cum eis in domo, quam vacantem inuenit. In huius sentinæ ꝓfundum ociosus sæpe cadit, nec surgit a limo ꝓfundi. Seneca. Stultitiā nemo emergit nisi manum porrigat ad laborem. Ideo dicitur Ecc. 24. Seruo maliuolo tortura, & compedes: mitte illum in operationē ne vacet, multā .n. maliciā docuit ociositas. Nota ꝙ sicut paterfamilias operarios misit in vineam suā, & quos inuenit ociosos, arguens misit in vineam. Mat. 20. Sic dyabolus operarios suos mittit ad opus & occupat, & si quem in diuino opere non occupatum inuenerit, occupat eum in suo. Exemplum de molendino qđ incessanter voluit, in quo si frumentum immittitur ad molendum multum fructum affert patrifamilias, sed emulus eius proiicit in illud vel lutū ad inquinandum, vel picem ad inuiscandum, vel paleas ad illud inutiliter occupandū, vel lapides ad frangendum. Molendinū est cor humanum, qđ incessanter voluitur de vna cogitatione in aliam nec potest esse penitus ociosum, quin semper circa aliquod bonū vel malum occupetur. Quod si circa bonum intētum sit, bonum fructum Dño suo reddit. Sed dyabolus inuidēs bono nr̄o immittit cordi vel cogitationes immundas ad inquinandum, vel picem. i. amorem terrenorum, q̄ sunt viscus aīæ ad inuiscandum, vel paleas. i. cogitationes vanas & friuolas, saltem ad tp̄s ꝑdendum & bonum impediendum, vel lapides. i. motus iræ & impatientiæ ad frangendum. Quinto ad vitandū ociū mouere nos debet bonorū amissio. Ociosus.n. perdit tp̄s suū bona sua spiritualia tpalia, & æterna, primò quidē tempus amittit, cuius amissio inæstimabiliter est dānosa, & iō studiosè valde cauendū est ne ꝑ ocium amittat. Eccl. 4. Fili conserua tempus, & declina a malo. Eccl. 3. Oīa tp̄s hn̄t &c. & tu habe, & nō perdas illud, quia suis spacijs transeunt vniuersa, tp̄s aūt seruādū est vt expendatur totū in Dei seruitio, ne amittatur ꝑ abusū vel non vsum, ꝓpter hæc octo q̄ sequunt. Hæc aūt sunt tēporis breuitas, velocitas vel labilitas eius, irremediabilitas, ꝓciositas. quia est multum debitum vitæ nr̄æ inseparabiliter coniunctum, quia est nostrum siue nobis ꝓprium, quia est rōnis reddendæ obligatoriū. Quod breue sit, patet Iob. 14. Breues dies hoīs sunt. Ps. Mille anni ante oculos tuos, tanq̄ dies hesterna &c. Au. Oīa tpa æternitati comparata quasi punctus sunt. De velocitate & leuitate Seneca. Infinita est velocitas tpis, punctum est in quo viuimus, & puncto minus. Iob. 21. in puncto ad inferna descendunt. De irremediabilitate Bern. Nemo parum æstimet tp̄s, cū in verbis consumitur ociosis, vel factis: volat verbum irreuocabile, nec aduertit insipiens quid amittat. Cū quidam diues clericus vigilaret Parisius ad fenestram studens, & quidā cantaret in vico quandam cantilenā, q̄ dicebat Gallice, tp̄s vadit, & ego nihil feci: tp̄s venit, & ego nihil operor. Incepit primo cogitare circa dulcedinem cantus, & post circa verbi snīam cogitans, ꝙ sibi competeret quasi sermonem a Deo sibi missum illud accipiens, in mane oīa relinquens ordinē fratrum p̄dicatorū intrauit. Sexto mouere debet ad ocium vitandum supernum auxilium. i. adiutorium diuinæ gratiæ. Require supra de Accidia. Septimo mouere debet æternum supplicium. Require supra Accidia.

De vaniloquio. *Dist. VII.*

DEinde cōsiderandum est de verbositate vel multiloquio, dr̄ Prou. 10. In multiloquio nō deerit pctm̄. Ecc. 20. Qui multis vtit verbis lædet aīam suā. Et Leui. 15. Vir qui patitur fluxum sanguinis, immundus erit. Iterum est signum stulticiæ. Eccl. 5. In multis ſmonib. stulticia inuenitur. Itē 10. Stultus verba multiplicat. Et 29, Sicut vrbs patens absq; murorum ambitu, sic homo qui non potest in loquendo cohibere spm̄ suum. De hoc require multa supra de Silentio.

DEinde considerandum est de vaniloquio siue de verbis ociosis. Nota ſm Gre. ꝙ ociosum verbum est, qđ aut rōne iustæ necessitatis, vel intentione piæ vtilitatis caret. Secundum Hiero. verbū ociosum est, qđ absq; loquentis, vel audientis vtilitate profertur. A verbis ociosis abstinere debet hō multiplici rōne. Primo quia vir iustus sit cœlum: ſm illud. Aīa iusti sedes est sapientiæ, os eius est porta cœli. Cœlum nunq̄ apertum fuisset legit sine magna, & vtili cā, sicut patet vbique. Item hō est velut castrum obsessum vndique ſm illud Psal. Inimici mei aīam meā circundederunt, os aūt hoīs est porta huius castri, ꝑ q̄ castrum illud frequenter aperit. Ideo non sine magna vtilitate debet aperiri, sed cum magna diligētia custodiri. Item qui thesaurum aīæ non vult amittere, debet portā oris solicitè custodire. Item vno verbo pōt hō mereri gratiam. Vnde reprehendit. Ber. eos qui non timent tp̄s amittere in confabulationibus suis, dicens. Cōfabulari, aiunt, licet donec pertranseat, q̄ sibi ad agendam pœnitentiam, ad obtinendam veniam, ad acquirendam grām, ad ꝓmerendam gloriam miseratio conditoris indulserat, nec solum sibi, sed & multis aliis pōt hō esse salutis occasio vno verbo. Vnde ex magna corruptione ꝓuenit, ꝙ hō ita passim verba inutilia loqui velit. Item lingua hoīs est calamus spiritussancti. Psal. Lingua mea calamus scribę. ve. scri. Irreuerentiam ergo facit spiritui sancto, qui linguam ad inutilia verba laxat. Item loquela in solis rōne habentibus inuenit, & lingua est rōnis interpres, & ideo nunq̄ debet hō sine rōne ꝓferre ſmonem. Itē ꝓ verbis ociosis ad examen diuini iudicij ꝓitabemur. Sicut dr̄ sup illud Iob. 31. Nonne ipse vias meas cōsiderat, sic gressus dinumerat, vt nec minutissimę cogitationes nec tenuissima verba, q̄ apud nos vsu viluerunt indiscussa remaneant. Et Mat. 12. de oī verbo ocioso, qđ locuti fuerit hoīes reddent rōnem in die iudicii. Sed heu q̄ iō poterit reddi de verbis ociosis, cū sine ratione dicantur. Vñ Bern. Si propterea verbum ociosum est, ꝙ nullam rationabilē causam habet, quam rationem reddere poterimus de eo quod est præter rationem?

DEinde considerandum est de murmure, quod ad accidiā pertinet quia prouenit ex internæ vnctionis, & exterioris consolationis defectu. Et potest dici murmur oblocutio indebita contra Deum vel alium, hoc autem generat sæpe accidia & vitæ tedium, vt filij Israel. Num. 11. Quasi dolentium pro labore contra Dominum. Ortum est murmur populi &c. Et post vulgus quippe promiscuum &c. Et post anima nostra arida est super cibo isto leuissimo, oculi nostri nihil aspiciunt nisi materiā. & 14. Vtinā mortui essemus in Egypto. Sūt aūt multa, q̄ nos a pctō murmuris cohibere debent, & ostendūt hoc vitiū sollicitè fugiēdū. Primū qđ debet ꝓhibere pctm̄ murmuris est sacra scriptura. Sap. 1. Custodite vos a murmuratione.

tione. 1. Cor. 10. Ne murmuraueritis &c. Phil. 2. Omnia facite sine murmurationibus, vt sitis sine querela simplices filij Dei. Non murmurat qui se filium Dei cogitat, & quod ex amore flagellatur. Apoc. 3. Ego quos amo arguo & castigo. Gre. Ille solus de flagello murmurat, qui cām percussoris ignorat. Secundo cohibet murmur pia cura summi medici, cum cogitat hō q̄ tribulatio dat̃ hui a summo medico quasi medicina, qui vulnerat partem ignobiliorē hōis. s. corpus, ad sanandum digniorem. s. aiam. Iob 5. Ipse vulnerat & medet̃, percutit & manus eius sanabunt. Ecc. 10. Prudens & disciplinatus non murmurabit correptus. In vitisp. cū quidam peteret ab abbate Iohanne vt torpore pro eo vt curaretur, ait. Rem tibi necessariam cupis abijcere, quia vt corpora purgātur medicinis amaris, ita aīę languoribus, & tñ dedit ei oleum bñdictū, & sanatus est. Dicit mag. Iacobus, q̄ quidam miles erat in Francia. Cū aūt quidā cleric⁹ pauper aquam bñdictā ad domū suā portaret, dictus miles nihil ei dabat, nec dari permittebat, sed conuitijs afficiebat eum. Cūm aūt dictus miles ægrotaret, & dictus clericus ad domum eius venisset, pcepit ei aliquid dari, rogans vt oraret, vt Deus sanaret eum, qui q̄siuit ab eo in quo statu magis timebat Deū, & se haberet, qui rñdit q̄ in infirmitate magis eū timebat, tunc clericus ait. Et ego Deū, vt in illo statu vos custodiat, in quo melius ei valetis. Item fatuus est qui de paupertate murmurat, cū pauperes eligat Deus ad regnū. Iac. 1. Nonne pauperes elegit Deus in hoc mundo, diuites in fide, hæredes regni. Vt patet p exemplū Lazari. Luc. 16. & supra prima parte de aīa pauperis peregrini ad cœlum sine dolore deducta, & in vita Pauli primi eremitæ pauperis quē, beatus Antonius vidit cum sanctorum Choris deduci ad cœlū. Siliter de beato Martino, qui paup hic & modicus diues cœlū ingreditur, & a Choris sanctorū recipit̃ & inuitatur. Mane nobiscum in æternū. Itē fatuus est qui murmurat de intēperie, cūm ipse qui eam dat scit quid expediat. In vitisp. cū quidam eremita seminasset olera, & ipsi siccū esset, visum fuit, q̄ pluuia indigerent, & rogauit p ea, & obtinuit, visum est ei vt serenitate indigerent, petiit, & obtinuit, & illo anno oīno nullum venit olus, & credens q̄ illo anno esset olerū sterilitas patienter tulit; cūm aūt venisset ad domum alterius, vidit ea ibi pulcherrima. Cūm aūt dixisset illi eremitæ quid ei acciderat. Rñdit merito hoc ei accidisse, eo q̄ se Deo sapientiorem faceret, quasi sciret qd melius expediret. Ad hoc facit qđ supra positum est exemplū de obedientia, de illo qui dicebat q̄ Deus nihil faciebat nisi qđ ipse volebat, quia ipse volebat quicquid Deus faciebat. De malorū pspēritate, & bonorū aduersitate multi murmurant, quia causam ignorant. Hier. 12. in psonā talium. Quare via impiorum pspetat̃, & bñ est eis qui male faciunt? Psal. Vsquequo peccatores Dñe? vsquequo peccatores gloriabuntur. Et solut̃. Hier. 12. Congrega eos sicut gregē ad victimam. Gre. Continuus concessus temporalium æternæ dānationis est iudiciū. Aug. Scit cœlestis medicus quid nobis daturus sit ad consolationē, quid subtracturus sit ad exercitationē, non. n. sine cā subtrahit iumento pabulū, nō ergo murmurandū est de pauptate. Cūm quidā eremita miraretur in corde suo murmurans de diuersis iudicijs Dei, de hoc q̄ hi qui male viuebant in pspēri bñ habebāt sæpe. Et cōtra frequenter bñ viuentes multa habebant aduersitates: & aliqñ illi qui bonā vitā duxerant in fine videbant̃ hr̃e finem abiectū, & mali finem pulchrum, & boni amittebāt frequenter cr̄palia, malis bñ succedebat in istis. Cūm hoc in oratione reuolueret, rogauit Deum, vt ei ostēderet quare hoc faceret, affuit Angelus dicens ei, q̄ missus erat vt ei ostēderet qđ petierat a Dño, & q̄ sequeret̃ se in forma eremitæ, apparentem. Qđ cū faceret, venerūt ad domū cuiusdā eremitæ cuius domus supra saxum altissimū erat sita supra mare. Qui pdicante Angelo de tentationib. & contra impersenerantiam, confessus est cū multis lachrymis, q̄ cū fuisset ibi in magna afflictione pœnitentiæ p 40. annos, ad vltimū ita erat victus a cogitationib. suis, q̄ volebat oīa bona dimittere & ad sęculum redire, quē cum videret verè pœnitentē, Angelus pcipitauit eum subito & mortuus est. Cū aūt ad hoc factū terreret̃ eremita socius suus & fugeret, vocauit eum dicens. Noli timere. Ostēdit tibi Deus vnū de iudicijs suis. Consequenter venerunt ad domū alterius eremitæ qui, cū recepisset eos cū magno gaudio, ppinauit eis potū cum cypho argenteo, quem habebat, quē occultè arripiens Angelus in sinu suo occultans secū deportauit: venientes aūt in nocte in domo cuiusdā pdonis militis, vix sunt in ea recepti, & valde male tractati, & cōuitijs affecti: tñ aliqua pauca sunt eis data, & lecti parati, licèt viliter. In mane noluit Angelus recedere nisi prius loquer̃ cum hospite, & extrahens cyphum de sinu suo dedit ei, qđ videns eremita miratus est, & murmurauit in corde suo de hoc qđ videbat. Alia nocte venerunt ad domum alterius militis, qui satis vix recepit eos, tñ mediocriter tractauit eos. In mane cum vellent recedere, rogatus ab Angelo dixit cuidā filio suo vnigenito, q̄ eos conduceret, & eis viam monstraret. Quod cūm puer faceret, subito eum Angelus arripuit, occidit, & in fossatum proiecit. Quod cū vidisset eremita fugiebat eum, dicens eū non esse Angelum sed dyabolum. Ecce dicit Angelus ostēsa sunt tibi occulta Dei iudicia, quorum causam scire volebas. Salutē illius prioris eremitæ quē pcipitauimus, pcurauimus, qui de sua tentatione cōpunctus, ad Dñm iuit, nō habēs aliā pœnā nisi mortem abiectā. Qui si superuixisset redeunte tentatione malū qđ conceperat adimpleuisset. Alius eremita hō contemplatiuus est & magnarum orationum, dyabolus aūt pcurat suis impedimentū orationibus, quidā. n. diues cyphū argenteum quem sustulimus ei dederat, vt p eo oraret: cum aūt orare vellet, veniebat ei cogitatio, quid de cypho illo facere posset, vel ne furaret̃ eum aliquis, ita q̄ cor suum & orōnes, cyphus ille ei auferebat, ideo salutē eius pcurauimus cyphum auferendo, redibit. n. ad solitas orationes sine impedimento illo. Alius aūt ad quem post venimus, malus hō est nec est dignus cœlesti remuneratione, p hoc qđ fecit nobis, ideo tpalem ei dedimus mercedem. Alius hō fuit hospitalis & multarum eleemosynarum, & cum non hēret plem rogauit viros religiosos q̄ rogarent Dñm vt daret ei plem, qđ & fecerunt & dedit ei filium, quem vidisti submergi a nobis, quo habito cœpit, opera misericordiæ quæ facere consueuerat, dimittere, & multa mala facere, vt multa bona filio acquireret, puero mortuo in innocentia salutem procurauimus, qui si superuixisset, multa mala fecisset. Siliter & patris pueri, qui eo mortuo ad consueta bona opera reuerterent. Ad hoc etiam facit qđ habet̃ supra de inferno in fine, de illa quæ vidit patrem qui bonā vitam duxerat, & sepulturam vilem, & finem sine honore præsenti hūerat in summo gaudio, & matrem, q̄ contrarium hūerat in summa pœna. Tertio dissuadet murmur ius iustitiæ. Triplici. n. iure exigit iustitia q̄ toti simus Dei, & vt de nobis faciat sicut & de re ppria voluntatem suam, secundum rationē creationis, redemptionis, iustificationis. Ber. Totum te debes &c. Idem, Infidelem naturalis vrget rō totum se debere a quo se totum habet. Isa. 45. Væ qui contradicit factori suo, nunquid dicit lutum figulo, cur ita facis? Ex. 29. Peruersa est ista vestra cogitatio, quasi si lutum contra figulum cogitet, & dicat opus factori suo, non me fecisti. Dñi sumus rōe emptionis. 1. Cor. 6. Empti estis pcio magno. Ro. 15. Siue morimur, siue viuim⁹ Dñi sumus, qui pro nobis dedit vitam suam, & mortē sustinuit, iustè sibi vendicat vitam nostrā qui pro nobis dedit suam ratione iustificationis, in qua dedit nobis spm̄ sctm̄. Quarto dissuadent murmur multa cōmoda, q̄ perueniunt eis, qui patienter ferunt aduersa: acquirunt. n. qui patiēter portant peccatorum veniam, & gloriam, & euadunt pœnam æternam Gre. Sancti tpalem vitam lucrum putant, quia p hanc æternam euadere non formidant. Ecc. 10. Prudens disciplinatus non murmurabit correct⁹. Hæc. s. attendens & multa alia bona q̄ facit patientia, de quibus infra in tractatu pœnitentiæ multa ponuntur exempla. Quinto dissuadet murmur & comprimit gr̃a siue vnctio spūsancti. Ioh. 2. Vnctionem habet a scō. Signum est quod deficit hæc vnctio, quę est murmuratio. Eccl. 33. Quasi rota carri pcordia fatui, & quasi axis versatilis cogitatus illius. Rota malè vncta semper murmurat, & vulgariter dr̃. Rota carri deterior, est q̄rulosior. Canonica Iudæ. Hi sunt murmuratores & q̄rulosi, ambulantes s̄m desideria sua, pmittit, quorum eorum, quibus caligo tenebrarum in æternum seruata est. Sexto dissuadet hoc vitium multiplex pœna siue radix, vnde procedit. Hoc vitium videtur generari a quolibet. 7. capit. vitiorum A superbia vt numeri. 12. Murmur Aaron & Mariæ. Symonis Pharisei. Luc. 6. Hic si esset Propheta &c. Silr̃. Luc. 5. de hoc q̄ Christus manducabat cum Mathæo, murmurabant Scribæ Pharisæi. Silr̃. Luc. 11. & 15. & 19. de hoc Pharisęi murmurabant contra Deum quia peccatores reciperet, & cum eis manducaret, & ad eos declinaret. Ex inuidia nascitur Math. 20. Murmurabant aduersus patremfamil̃. Item ex ira, numeri. 16. Murmurauit oīs multitudo &c. & 20. Item ex accidia, numeri. 11. ortum est murmur ppl̃i quasi dolentium p labore &c. Item ex auaritia oritur vt Iudæ dicentis. Ioh. 2. Quare vnguentum hæc non venundat̃ 300. denariis. Hoc dicebat non quia curaret de pauperibus, sed quia fur erat, & loculos habens ea quæ mittebantur portabat. Item qñdq; oritur a luxuria. Isa. 56. In tribulatione murmuris doctrina tua eis. s. luxuriosis, qñ eis pdicat̃ fornicationē esse mortale peccatum, vel cūm prædicatur momentaneum esse quod delectat, æternum & sine fine quod cruciat. Hier. Momentanea est fornicationis delectatio, & æterna pœna fornicantis. Item dum dicitur in Euangelio scriptum quod solo consensu fornicationis in æternum damnantur luxuriosi. Matthæi 5.

Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam iam mœchatus est in corde suo, cū hoc audiunt murmurando inferunt, ergo oēs in perditionem ibunt. Item oritur ex gula, sicut sæpe murmur filiorum contra Deum & Moysen dicentium. Vtinā mortui essemus in Egypto qñ sedebamus super ollas carniū, & hoc faciebant ferè quoties cibo vel potu egebant, vt hī Ex. 16. Nu. 11. & 20. Siles sunt claustrales multi, qui licet sint mortui, tñ comedunt, illos detrahendo, qui eis ministrant necessaria qñ aliqua eis deficiunt. Septimo dissuadet hoc vitium vis vel obligatio voti & cōditio religionis, vbi qui se intromittit rapinā facit, nam alii curam sui dederat, & eo inuito cui dedit reaccipit. Ber. Vos qui curam nobis sui vestri cōmisistis, quid adhuc vos de vobis intromittitis. Iō Dñs arguit Petrū. Ioh. vlt. dicēs. Quid ad te, tu me sequere. Itē claustralis murmurans eripit secum dispensans contra oē ius de cruce obedientiæ, ad libitū carnalis prudentiæ q̄ est mors. Ber. Suspecta est mihi fateor tua dispensatio, & vereor tibi illudi sub regimīe & noīe discretionis a prudentia carnis. Item claustralis murmurans contēpta disciplina Christi vult esse discipulus non Moysi aut Iohannis, aut Pauli, non Bñdicti sut Bern. sed Galieni, contra eos qui nimis medicinalia sequuntur. & quærunt in religione, ait Ber. Chr̄s docet aīas .i. animalitates in hoc mundo pdere, & in futuro saluare. Galieñ. & Ipocras hic saluare & in æternum pdere, cuius consilio acquiesces, aut cuius vis esse discipulus? Idem. Puta te esse monachum non medicum, nec de complexione iudicandum sed de pfessione. Filij Israel non habuerūt in deserto aliud medicamentū nisi aspectū serpētis ænei p speculo sibi dati Num. 21. Similiter Io. 3. Sicut Moyses exaltauit spētē in deserto, ita exaltari oportet filiō hoīs, vt ois qui credit in eū non pereat &c. Medicina Pauli Ro. 14. Qui infirmus est olus manducet, hos qui in religione medicinalia sequuntur, frequenter, refugit diuina consolatio, & medicina. Ber. Derelicta est diuina consolatio, & nō dat admittentibus alienā. Dicitur q̄ quidā ordinē intrauit, qui nouerat carnalē medicinā, qui cū vellet Philosophice, agere, viuere, & abstinere a fabis & alijs grossis cibariis, dicens q̄ sue non cōpeteret cōplexioni. Cū alij viriliter laborarent in ope Dñi, ipse sæpe languens in infirmaria recūbebat multis medicinis corpus suum attenuans, & semper deterius habebat. Cū aūt semel venisset in conuentū in refectorio comedens, vidit beatā virginē conuentū circūeuntē cū puella speciosissima in manu sua pixidē electuarii pciosissimi tenentē, & beatā virginem cū cocleari in ore oīum cibaria cōia comedentiū, electuariū ponentem, ex quo erant eis oīa sapida & sana. Cū aūt ad eū veniret, & ipse os ei aperiret ipsa retraxit manū dicens, quia tu tuā medicinā sequeris meā non habebis. Qui pœnitens & cōib. vtens recepit pariter & sanitatem, & cibariorū cōmunium sapidā degustationē. Itē Dandamus Rex Bragmannorū Alexandro & suis hæc scripsit, eū arguens cū suis his verbis. Audito q̄ plurima comedentes digerere nō potestis, & more puerso naturā immutatis, vt ex ea parte ex qua escas capitis egeratis, capite non pedibus ambulantes, ita naturam cibotū nimietates distendis, vt arte medicorū vos euacuare debeatis, & per hoc maximā turpitudinē, atque egritudinē vobis acquiritis, & sic vos insani tali curatione ipsam naturā euertitis, finē habentes voracitatis immodicæ supplicium non salutē. Dandamus Alexandro. Medicinæ remedium nobis psimonia est, q̄ non solū illapsos pōt curare languores, sed etiā pcurare ne veniant. Si sic de hoc arguit diuites & potestates sæculares ac gentiles, quantū arguēdi sunt pauperes regulares. Itē contra murmurantes est exēplum supra positū ti. de verbo Dei, de fratre qui vidit in eadē mensa quosdā comedentes mel, alios panē, tertios stercus, & p reuelationē audiuit primos esse illos qui in mensa semp orant, alios qui grās agunt, tertios qui murmurant de cibis dicentes, hoc malū est vel malè paratum, vel nihil valet, hi Dei iudicio stercus comedūt. Itē dī q̄ cū quidā quæreret a beato Ber. quō esset bonus monachus. Rñdit, si esset de ordine asinorū, non q̄ asinos equitaret, vt faciunt illi, qui de illo ordine se dicunt, sed ad modū asini se haberet, vt non murmuraret de potu vel cibo vel onere sibi imposito. Iō dī in Psal. Vt iumentū factus sum apud te, qđ non murmurat cōtra sessorē, sed regitur ad iniunctū opus. Claustrales murmurantes siles sunt asinæ Balaā sub calcarib. murmuranti. Nu. 22. Sed multi assueti mōstris de murmure taliū vt Balaā nō mirantur. Claustrales quasi mortui in Christo non debent murmurare de cibo vel vestitu sicut nec mortuus de sudario. Octauo dissuadet hoc vitiū exemplū Chri & sctōrū. Isa. 53. Quasi ouis ad occisionē, ducetur .s. Christus & quasi agnus corā tondente se obmutescet, & non aperiet os suum. Aug. Oīa aduersa sustinuit hō Deus, vt sustinenda doceret. Itē exemplū. Iob. 1. In oīb. his non peccauit Iob labijs suis, nec stultū quid contra Deū locutus est. De Aaron. Sap. 18. dī. *Properans hō sine q̄rela.* Et post. Restitit iræ. De Zacharia & Elizabeth legitur. Erant iusti ante Deū incedentes in oīb. mandatis Dñi sine q̄rela. De beata Virgine scribit beatus Ignatius. Mariam Iesu non referunt esse oīum grārum abundantem, & virtutib. fœcundā in psecutionib. & afflictionib. & hylaris, in penurijs indigentijsq̄; non q̄rula, iniuriātibus grata, & molestata lætatur &c. Itē exempla beatorū Martyrum de quibus in Psal. dī. Propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis. De quibus ait Ecclesia, fuerūt sine q̄rela. Et iterū. Cæduntur gladijs more bidentiū, non murmur resonat nec q̄rimonia &c. Nono dissuadet hoc vitiū pœna, q̄ murmuratores puniuntur a Deo. Quandoq; .n. puniuntur pœna tpali, sicut Maria soror Moysi, pp pctm murmuris percussa est lepra. Num. 12. Itē cū ppl̄s murmurasset p aquæ penuria. Exo. 17. dicit Moyses. Quid iurgamini contra me, quare tentatis Dōm. Iō statī affuit Amalech pugnans contra eos. Itē Exo. 16. Non contra nos murmur vestrum sed contra Dñm. Secundo qñq; punit eos de morte corpali. Cum .n. murmurasset ppl̄s contra Deum immisit in eos spentes ignitos, quorum morsib. moriebantur Num. 21. Itē Iudith. 7. Qui improperium murmurationis suæ portauerint, exterminati sunt ab exterminatore, & a spentibus perierunt. Iō dicit Apl̄s. 1. Cor. 10. Neq; murmuraueritis sicut quidā eorum murmurauerunt, & a spentibus perierunt. Itē Num. 11. Factus est murmur ppl̄i &c. Sequitur accensus est ignis Dñi in eos, & deuorauit extremā castrorum partē. Tertio a regno cœlorum excludit. Greg. Nullus murmurans regnū cœlorum intrabit. Num. 14. Qui murmurastis contra me, nō intrabitis in terrā sup q̄ leuaui manum meā vt darem eā vobis. Sicut aūt tunc excludit murmur filios Israel a terra promissionis, sic & nunc Israelitas à terræ pmissæ beatitudine. Ad hoc facit qđ habetur ibidem 20. Conuenerunt aduersus Moysen. Quarto in profundum inferni detrudit, sicut figuratum est numeri 16. Locutus est Moyses ad Chore, & ad oēm multitudinē, &c. Post. Quid est Aaron vt murmuretis contra eum. Et post ibidem: Disrupta est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suum deuorauit eos cum tabernaculis eorum, & vniuersa substantia, descenderuntq; viui in infernum opo hamo, & perierunt de medio multitudinis. Et post. Ignis egressus a Dño interfecit. 250 viros, qui offerre debebant sacrificium.

DEinde considerandum est de taciturnitate. Sciendum est igitur q̄ sicut vitiosa est nimia loquacitas, ita vitiosa est quoq; nimia taciturnitas. Est .n. tps tacendi, & tps loquendi. Ecc. 3. Isido. Seruāda est lingua, nō indissolubiliter alliganda: est .n. vitiosum in electionib. & pmotionibus ad officia dignitatis officij, vel honoris, si tacendo permittas indignum vel minus idoneum, pmoueri, vel dignum pmittas amittere dignitatem bñficium, vel honorem. Item in consilijs si alijs ex ignorantia, vel malitia malè consulentib. reticeas veritatem. Item in iudicijs si videas aliquem negret accusare, vel iniuste condemnari, tacendo peccas. Item in colloquijs si alijs detrahentibus alicui non arguis detrahentes, vel non excusas aut comēdas psonam cui detrahitur, tacendo peccas. Item si qñ spes pdesse verbū ædificationis, instructionis, exhortationis, vel correptionis retines verbum salutis, tacendo delinquens Vō Ysa. 6. Væ mihi quia tacui. Et iō dī. Ecc. 3 Ne retineas verbum tpe salutis. Ad hoc spālr tenentur Prælati, & oēs hūtes curā & regimen aīarum. Hoc bene figuratum est Exo. 28. Vbi pcipitur vt in extremis partib. vestium sacerdotalium fierent tintinnabula aurea cum malagranatis, vt audiretur sonitus, qñ sacerdos ingrederetur & egrederetur sanctuarium, & non moreretur. Qđ exponens Gre. ait. Sacerdos ingrediens moritur, si de eo sonitus non audit, quia contra se iram interni iudicis pnocat, si de eo sonitus pdicationis non procedit. Item Ezec. 33. Si speculator viderit gladium venientem & non insonuerit buccina, & ppl̄s non custodierit se, veneritq; gladius & tulerit de eis aīam, ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem eius de manu speculatoris requiram. De taciturnitate laudabili, require infra Silentium.

De indiscretione. *Dist. VIII.*

DEinde considerandum est de indiscretione. Notandum ante quod aliqñ indiscretio accidiam generat, aliqñ eā parit, aliqñ aūt nimia festinantia vel nimius feruor hāc parit. Ideo de nimia festinantia vel feruore, quæ facit hoc vitiū dicemus. Et post quō ex accidia multiplr prouenit indiscretio. Siquidem omne quod est nimium vertitur in vitium, Philosophus, Arbitror primo esse vtile in vita, ne quid nimis. Festinātiam nimiam inhibent scripturæ. Similiter rerum naturæ, & creaturæ, & exempla diuersa. Prouerb. 19. Qui festinus est pedibus offendit, etiō inuenit offendicula per quæ cadit. Prou. 13. Substātia festinata minuetur. Prouerb. 20. Hæreditas ad quam festinatur in principio, in nouissimo benedictione carebit. Item natura rerum. Arbores enim, qui nimis se fructibus onerant

ant cũ adhuc sint tenellæ virgulæ consueuerunt fieri steriles, & quę nimis cito florent, cito lęduntur, & fiunt steriles, Isa. 18. Ante messem efflorуit totus, immatura perfectio germinabit. Poeta cuidã nimis properanti ait. Tu nimis properas, & adhuc tua messis in herba est, Philosophus. Natura non patitur repentinas immutationes. Itẽ exempla & naturalia, festinantes sunt nimis cito desistentes, silẽs sunt Leopardis, de quibus dr̃ in historia transmarina q̃ venantur bestias, sed saltus magnus post eas faciendo, si in tertio saltu prædã non ceperint, eam postea dimittunt, & desistunt, sic multi dũ nimiũ festinant si statim nõ accipiunt desistunt. Contra quos Bern. Nemo repente fit summus ascendendo non volando, apprehenditur summitas scalæ. s. status perfectionis. Auiculæ dũ sunt nimis tenerę anteq̃ pęnnarum soliditatem habuerint, cum volare attentant cito obstupescunt, & euanescunt, cadunt, & atteruntur. Vt Petrus qui dicebat. Si oportuerit me mori tecũ nõ te negabo Matth. 17. vbi dicit glosa. Auis volare nititur sine pęnnis. Itẽ in vitispa. dixit quidã. Si videris iuuenẽ ad cęlũ volantẽ, retrahe eũ per pedem. Ad hoc facit quod supra dictũ est de tẽtatione, quõ Antonius vidit demonẽ impedientẽ volare ad cęlum. Silr̃ de nouitio hr̃ ibidẽ. Itẽ nimis festinantes fructificari, silẽs sunt leenis, de quibus in historia transmarina dr̃, q̃ prima vice tot fętus pariunt q̃ post hoc steriles fiunt impotentes ad vltimum ferre fętus: primo pariũt simul. 5. fœtos, post. 4. post. 3. post. 2. post. 1. post nullum, quia oĩno steriles fiunt. Item similes sunt cuidam rustico, de quo dicit magister Iacobus, q̃ cũ hẽret gallinam quæ quotidie faceret ei vnum ouũ, multa lucrabatur oua, cõgregando & vendendo, cogitans & volens totum lucrũ hẽre insimul, cũ extrẽt oua de ea cogitauit q̃ oua multa possent inueniri intra eã quibus posset ditari, & tunc scidit eã & non inueniens oua perdidit totũ, vt dr̃ vulgariter, & oua & gallinã. Sic q̃ indiscrete nimis festinant vt totũ simul faciant & cumulum perfectionis acquirant, aliqñ & se & fructũ quem dẽnt facere amittũt. Itẽ ad hoc facit qđ idẽ refert, q̃ cũ beatus Martinus veniret Parisi⁹ pedes & moderato gressu, quidã quadrigarius obuiauit ei, viam rectiorẽ quærens, cursu cõcito currens, & properans. Cui sanctus dixit. Via qua pergo longior est, q̃ semita q̃ præ oculis habes, sed mecũ pergẽs ad vrbẽ citius peruenies, qui cũ irridẽs & per semitam vadens, dũ nimis festinaret quadriga eius fracta est & ipse læsus a casu. Itẽ Arabs philosophus dixit filio suo, Sequere calles q̃uis appareant semitis longiores, quia cũ multi iremus ad vrbẽ, venimus ad biuium, & senẽ interrogauimus qui ait: Strata est longior semita, sed per eam citius & securius ad vrbẽ peruenietis. Quidã aũt senem irridentes semitã tenuerũt, & inuenientes fluuium ciuitati intermediũ transire nitentes, alii in eo submersi perierunt, & se & sua perdiderunt, alii equis & rebus amissis via euaserunt. Nos aũt senis consilio acquiescẽtes inuenimus in strata pontẽ, & post iuxta litus eos q̃ euaserunt sua & suos plorantes & lugentes, quibus diximus. Si sano consilio acquieuissetis, iam sine periculo vrbem nobiscũ intraretis. Item cũ hostes armati insidiarentur quibusdã trãseũtibus per viã, vt eos caperent, quendã transeuntã iurare compulerunt, vt si eos quos expectabant inueniret, ne sibi paratas insidias reuelaret. Cũ aũt ouiros eos hrẽt, & q̃reret ab eis quo irẽt, ait eis, per illud deuium qđ est strata qua iris citius quo itis peruenietis, hoc dixit vt eos ab hostibus saluaret, & iuramentũ seruaret. Illi aũt religionẽ attendentes dicentis ei crediderunt & euaserunt, & post insidias sibi in via positas nouerunt. Silr̃ periclitantur qui in via penitentię indiscretè ambulant, nec consilio senũ obtemperant, nec nimiã festinantiã moderantur, & fit vt cito pereant. Indiscretus feruor generat frequenter accidiã. Cant. 1. Adolescentulæ nouæ aĩæ vt nouitii dilexerunt te nimis, quod fit qñ tñ indiscrete se onerant, q̃ postea fiunt sibi & aliis onerosi. Volunt subito ad cęlum volare, & cito ad infernũ descendũt. psalmus. Ascendunt vsq; ad cęlos, & descendunt vsq; ad abyssos &c. Adeo se supra se in religione onerãt, q̃ postea a religione se exonerant & apostatãt, contra quos. 1. Petr. 4. Charissimi nolite peregrinari in feruore, qui ad contentionem nobis fit. Bern. Si quid sine voluntate vel consensu patris spũalis fit ĩputabitur vanæ laudi, nõ mercedi, tales. n. sunt vnitatis diuisores, pacis inimici, & casus vnius multos exterret.

De grauedine & de somnolentia. Dist. IX.

DEinde considerãdũ est de grauedine, quæ est qñ hõ sibipsi grauis est, iuxta illud Iob. 7. Factus sum mihimetipsi grauis, quã grauedinem plangit in se Apostolus in persona humani generis dicens. Ro. 7. Non quod volo bonũ hoc ago, sed quod malum odi illud facio. Et infra. Scio. n. q̃ non habitat in me, hoc est in carne mea, bonũ. Et infra. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mẽtis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in mẽbris meis. Vñ tandẽ cogitur exclamare. Infelix ego hõ quis me liberabit de corpore mortis huius. Est & hæc grauedo qñ quicquid ad seruitium Dei vel ad salutem propriã pertinet reputat onerosum, & graue, cum tñ dicat saluator Matth. 11. Tollite iugum meũ super vos &c. sequitur. Iugũ. n. meũ suaue est, & onus meũ leue. Et. 1. Ioh. 5. Mandata eius grauia non sunt. Ideo psalmus. Nunquid adheret tibi sedes iniquitatis qui fingis laborẽ in pcepto. Itẽ oñditur hæc grauedo qñ grauem se reddit, & difficilẽ ad illud inchoandũ & consummandũ. Iob. 7. factus sum mihimetipsi grauis, qñ per hoc hõ efficitur turbulẽtus & grauis ad parcendũ. Prouer. 17. Graue saxum & onerosa arena, ira stulti vtraque grauior. Exo. 17. Manus Moysi erant graues, sed has sustẽtabant Aaron montanus, i. spes præmii, & Hur, incendiũ amoris. Quia vt dicit Greg. Omnia seua & grauia, facilia & prope nulla facit amor.

DEinde considerandum est de somnolentia q̃ generat pigredo. Sicut dr̃ Prouer. 19. Pigredo immittit soporẽ. Circa somnolentiam considerãda sunt duo. Primo quæ, & quot mala facit. Secundo qualiter excitetur hõ a somnolentia. Circa primum sciendũ q̃ somnolentia vitanda est multiplici rõne. Primo quidem, quia generat ægestatem. Secundo cęcitatẽ. Tertio quia tollit facultatẽ operandi. Quarto quia aufert potestatẽ se tuendi. Primo itaq; vitanda est somnolentia quia generat ægestatem, videmus. n. cõiter q̃ hoĩes somnolenti & pigri ad operandum bonũ, sunt pauperes tpaliter, vel si multa possidẽt fiunt nihilominus indigentes Ideo dr̃ Prouer. 20. Noli diligere somnũ, ne te ægestas opprimat. Et. 24. Vsq; quo piger dormis &c. Sequitur. Paululum dormies vt requiescas, & veniet tibi quasi viator ægestas &c. psalmus. Dormierunt somnum suũ & nihil inue. o. vi. di. in ma. suis. Ideo monet Apostolus. 1. thess. 4. Non dormiamus sicut cæteri, sed vigilemus & sobrii simus. Exemplum de duobus vicinis quorũ vnus multas possessiones habens pauper erat & indigens, alius vero pauca possidẽs, sed vigil & diligẽs circa negocia sua, agros & vineas diligenter excolens, suãq; familiam visitans, sp̃ in oĩbus abundabat, magnũ hospitium tenens, multosq; curialiter & gaudẽter recipiens, multa tugurii expendebat. Primo igitur inquirẽti cãm horũ. i. quare ipse sp̃ egeret, alius vero pauca possidens abundaret, rñsum est q̃ hoc erat pp̃ eius somnolentiam & illius vigilantiã. Secundo somnolentia generat cęcitatem. Thobyas dormiendo visum perdidit, & hõ peccando Dei & sui cognitionem amittit. Ionas sopore depssus qualitatem ipsius & q̃titatem periculi nõ aduertit. Sic dormiens in pctõ ips̃ suũ amittit, & in quantis sit periculis non attendit, q̃ si cognoscens aduerteret nullo mõ in pctĩs & pιculis dormitaret, sed pro sua liberatione Deũ potius exoraret. Itẽ Petrus dormiens inter milites, vinctus cathenis in carcere imminentis sibi periculũ mortis de proximo non aduertit. Loth dormiens non sensit qñ cũ filiabus suis concubuit. Gen. 19. Noe dormiens non sensit se inuerecundè nudatũ. Gen. 9. Sic dormiẽs in pctõ non vidit ignominiã status sui. Tertio somnolentia tollit facultatẽ operandi. Vñ meretrix dormiendo filiũ suũ oppressit 3. Reg. 3. Ita dormiens in pctõ bonũ opus quod fecerat ante pctm̃. Hysboseth dormiens regnũ & vitam perdidit. 2. Reg. 4. Ideo dr̃ Prouer. 24. Vsq; quo piger dormis &c. Dormiens nec manũ nec pedẽ mouere põt, nihil opatur, & ideo nihil lucratur. Sic dormiens in peccatis nihil meritoriũ operatur. Quarto somnolentia tollit ptãtẽ se tuẽdi. Sysaræ dormientis caput cũ clauo terræ infigit. Iud. 5. Sanson dormiens crine simul & fortitudine spoliatur. Iudith. 13. Holofernes dormiẽdo capite trũcatur Iudith. 13. Saul dormiens amisit cyphũ consolationis, & hastam defensionis. 1. Reg. 24. Circa 2m̃. s. per q̃ & quõ quis excitatur a somno. Sciẽdũ q̃ sicut aliquis corpaliter excitatur a somno timore sollicitãte, amore stimulante, dolore purgante, tumultuatione clamoris, & illustratione splendoris, sic hõ spũaliter excitatur a somnolentia sollicitatione timoris. Multa vero sunt pp̃ quæ merito timere debemus, quia sumus in loco periculoso multis periculis exposito. i. in mundo, qui est quasi mare tempestuosum, carcer & lacus leonum & hmõi, de quibus require supra. Sed multi sunt sicut Ionas dormiens in tempestate, qui aliis vigilãtibus & orantibus sopore grauissimo deprimuntur. Et sicut Petrus dormiens in carcere inter milites & cathenas. Ac. 12. Itẽ sumus vndiq; circũdati hostibus nos hostiliter obsidentibus. psalmus. Inimici mei aĩam meam circundederunt &c. Luc. 19. Circundabunt te inimici tui vallo &c. Hoĩes qui sunt vndiq; obsessi non sunt libenter somnolenti, sed prout pñt somnum a se excutiunt, ne hostes irruant in dormientes, hæc aũt perfectè obsessa est ciuitas cordis nostri a diuersis dæmonibus tentantibus, & malis hominibus & rebus concupiscibilibus, quod significatur Eccl 9. Ciuitas parua &c. venit contra eam rex magnus,

garus & vallauit contra eã, & extruxit munitiones per gyrũ, & perfecta est obsidio. Hanc obsidionẽ pcepit dñs Ezech 4. describendã super laterẽ q̃nõ.s. diuersæ tentationes obsident Hierusalem internam. Quõ aũt hostes obsidene portas sensuũ, habet Hier. 3. Congregabo oẽs congregationes regnorũ Aquilonis, & ponent vnusquisq; soliũ in introitu portarũ &c. Ad hanc obsidionẽ pertinet, quod habetur supra de tentatione. De multitudine demonũ obsidentiũ bonos. Similiter ibidẽ de diuersis tentationibus dæmonum &c. Debemus etiam timere propter Incertitudinẽ mortis, quia nescimus q̃ñ vel quõ moriemur. Math. 3. Vigilate nescitis. n. q̃ñ ipse sit. tũc hẽbimus de commissis reddere rõnẽ De quibus aũt sit exigenda & reddenda rõ. require supra de iudicio. Secundo excitatur quis a somno stimulatione feruentis amoris. Isa. 21. Dñe nomen tuũ & memoriale tuũ in desiderio aĩæ, aĩa mea desiderabit te in nocte, sed & spũ meo in pcordiis meis de mane vigilabo ad te. Iacob pro Rachel seruiens ex amore dicebat., Gen. 30. Fugiebat somnus ab oculis meis, ex amore debemus esse vigiles in orõna. 1. Pe. 4. Vigilate in orõnibus. Eccl. 39. Iustus cor suũ tradet ad vigilandũ diluculo &c. Isa. 26. expergiscimini & laudate vos qui estis in puluere Iob. 38. Vbi eras cũ me laudarẽt astra matutina &c. Astra matutina sunt viri alti meditatiõne, clari cognitione, mundi corde & corpore, qui surgunt ad matutinas ad laudandũ Deũ Tertio excitatur aliquis a somnolentia afflictione doloris. Sicut q̃nq; cũ virgis pueri excitantur, & infirmi sic excitantur acerbitate doloris q̄ dormire non pñt. Sic malefactores in carcere diuersis cruciatibus affligunť. 2. Mach. 6. dicit Antiochus: recessit somnus ab oculis &c. In quãtã tristitiã deueni &c. De auaro dr̃ Eccl. 8. Est bõ qui in diebus & noctibus somnũ non capit oculis. Similiter a somnolentia excitat dolor compũctionis. psalmus Laboraui in gemitu meo. la per sin. no. lec. m. &c. Idẽ. Renuit consolari aĩa &c. Anticipa. uigi. o. mei &c. Quarto excitatur aliquis a sõno tumultuatione clamoris. Vnde serui Holofernis tumultũ area molestebantur, vt excitarent eum, quẽ dormire putabant, qui tñ mortuus erat. Math. 25 Dormitauerunt oẽs & dormierũt, media aũt nocte clamor factus est Ecce sponsus &c. Math. 26. Quid dormitis? vigilate & orate, ne intretis in tentationẽ. Nota quõ Apostoli grauati somno imminente periculo dormiebãt, nec ad clamorem Christi pluries excitantis expergefieri poterant. Iudas vero tũ fortẽ vigilabat, vt suam impleret pessimam voluntatẽ. Vnde Apostoli sic oppressi somnolentia defecerunt in tentatione, & Christum relinquentes fugerunt. Item aliqui sunt similes Euthirio, qui ad clamorem prædicationis Pauli non fuit excitatus, sed dormiẽs cecidit de tertio cœnaculo. Vnde & fructum prædicationis amisit & vitam. Quinto excitatur aliquis a somnolentia illustratione splendoris. Ro. 13. Hora est iam nos de somno surgere. Sequitur. Nox præcessit dies aũt appropinquauit. Act. 12. Erat Petrus dormiens &c. Sequitur. Et ecce Angelus domini astitit & lumen refulsit. Eph. 5. Surge qui dormis, & exurge a mortuis & illuminabit Christus.

De negligentia. Dist. X.

DEinde considerandũ est de negligentia. Circa quam quatuor consideranda occurrunt. Primo vtrum negligentia sit pctm̃ spãle. Secundo vtrum sit pctm̃ mortale, Tertio quæ & quanta mala facit in hoĩe. Quarto quibus modis excitatur & expellitur. Circa primum sciendum est, q̄ negligentia ĩportat defectum debitæ sollicitudinis, circa actum proprium exhibendæ. Oĩs aũt defectus debiti actus est pctm̃. Vñ manifestum est q̄ negligẽtia importat & hẽt rõnem peccati, & eo mõ quo sollicitudo est specialis virtutis actus, necesse est q̄ negligentia sit speciale peccatũ. Est aũt notandũ, q̄ quædam sunt peccata specialia, quia sunt circa aliquam materiam, sicut luxuria est circa venerea, quædam vero sunt specialia propter specialitatẽ actus, ad oẽm se materiam extendentis, & huiõi sunt oĩa vitia quæ sunt circa actus rõnis. Nam quilibet actus rõnis extendit se ad oẽm materiam moralem, & ideo cum sollicitudo sit quidam actus rõnis, consequens est q̄ negligentia quæ importat defectum debitæ sollicitudinis sit speciale pctm̃. Et sicut præcipitatio est speciale peccatum pp specialẽ actum rõnis qui pṫermittitur. s. cõsilium, quamuis inueniri possit in quolibet genere peccatorum, ita negligentia est spãle pctm̃ propter defectũ specialis actus rõnis qui est sollicitudo, quãuis inueniatur aliqualiter in oĩbus pctĩs. Opponiť aũt negligẽtia sollicitudini sollicitudo aũt ad rõnem pertinet, rectitudo vero sollicitudinis ad prudentiã. Vnde per oppositum negligentia ad imprudentiã pertinet. Et hoc ẽt apparet de ipso nomine. Sicut. n. dicit Isido. lib. Ethi. Negligens dr̃ quasi nec eligens. Electio aũt recta eorũ quæ sunt ad finem ad prudentiam pertinet. Differunt aũt negligentia, torpor, pigritia, & omissio, quia negligentia dicit defectum interioris actus, ad quem pertinet & electio: pigritia aũt & torpor magis pertinent ad executionem, ita tamen q̄ pigritia importat tarditatẽ ad exequendũ, torpor aũt quandam remissionem in ipsa executione, omissio aũt ad exteriorem actũ pertinet. Est. n. omissio q̃ prætermittitur aliquis actus debitus, & est affectus negligentiæ. Circa s̃m. s. vtrum negligentia sit pctm̃ mortale, sciendũ, q̄ negligentia prouenit ex quadam remissione voluntatis, per quam fit q̄ rõ non præcipiat ea quę dẽt, vel eo mõ quo dẽt. Põt ergo dupliciter contingere, q̄ negligentia sit peccatum mortale. Vno mõ ex parte eius quod per negligẽtiam prætermittitur, quod quidem si sit de necessitate salutis, siue sit actus siue circunstantia, erit peccatum mortale. Alio mõ ex parte causę, quia si voluntas circa ea quæ Dei sunt adeo sit remissa vt a charitate Dei totaliter deficiat, talis negligẽtia est pctm̃. Si vero negligentia consistat in prætermissione alicuius actus vel circunstantiæ, quæ non sit de necessitate salutis, nec hoc fiat ex contemptu, sed ex aliquo defectu feruoris, qui interdum impeditur per aliquod veniale peccatum, tunc negligẽtia est peccatum veniale. Circa tertium. s. quãta mala facit peccatum negligentię. Sciendum, q̄ hoĩes negligentes lapsum culpæ nõ fugiunt, opus legis non faciunt, cultum Dei fastidiunt, terrenis se inserunt, curam regis abiiciunt. Primo quidem lapsum culpæ non fugiunt, quia in via Dei non proficiunt, sed magis incessanter deficiunt, quia s̃m Beda. In via Dei non proficere, deficere est, & non progredi regredi. Isti dum leuiora peccata paruipendunt, plerunq; decidunt in maiora. Iuxta illud Eccl. 19. Qui spernit modica paulatim decidit Aug. Vitasti grãdia caue ne obruaris arena. Idem. Noli contẽnere minora peccata quia parua, sed time quia multa. Interdum minutæ bestiolæ, quia multę sunt opprimunt, & affligunt hoĩem magnũ, vt si quis proiiciatur in lectum plenũ pulicibus, aut formicis. Secundo negligentes opus pœnale non faciunt, quia quicquid est laboriosum corpori vel pœnale refugiunt, & si quid operẽtur lente faciunt & remissæ, sed & tepide prosequuntur. Vnde qui in vineam dñi venerunt hora prima, & ea tunc laborare ceperunt non nisi diurnum denarium receperunt, sicut & illi qui vndecima hora venerunt. Matth. 20. quia videlicet qui tardius incipiunt sed feruentius operantur modico tpe plus merentur, q̃ illi qui citius inchoantes, lentius vel remissius operantur Vñ maius est gaudium super vno peccatore pœnitentia agente & feruentius opante, q̃ supra nonagintanouem iustis, qui non indigent pœnitentia, quia videlicet remissius operantur. Immo tanta põt esse remissio negligẽtiæ, q̄ non solum non acquirũt sed ẽt diuinam indignationem prouocant & maledictionem incurrunt. Hiere. 48. Maledictus qui facit opus dñi fraudulenter. alia litera hẽt negligenter. Isti quia tepidi sunt nauseã prouocant, & ex ore dñi tanq̃ abominabiles euomuntur. Apoc. 3. Vtinã calid⁹ esses aut frigidus, sed qa nec calidus nec frigidus sed tepid⁹, incipiã te euomere de ore meo. Tertio negligẽtes cultũ Dei fastidiunt, & diuinum offm̃ indeuotissima reddunt vel audiunt. Cõsiderare deberẽt oẽs catholici, præcipuẽ ministri ecclesiæ quanta sit dignitas huius officii, in quo Deus ipse principaliter honoratur, in quo verba sua sancta, laudes & facta mirabilia nobisq; collata beneficia recitantur, eiusq; sacramenta pces, oblationes, & sacrificia celebrantur. psalmus. Immola Deo sacrificium laudis honorifi ca Psalmus Repleatur os meũ laude, vt cantem gloriam t. &c. Horum defectus non negligit diabolus colligere in accusationem negligentiũ. vñ magister Iacobus dicebat, q̄ quidã sanctus vidit diabolum portantem saccũ plenũ, adiuratus quid portaret, r̃ndit se portare plenũ saccũ illũ, quem collegerat in quadam ecclesia, quam nominauit de minutiis versuum, & syllabarum, & dictionũ, & psalmorũ, q̃ omiserant, & dimiserant clerici in psalmodia & lauda Dei, versus syllabicando, & detruncando, quæ seruaret ad eorũ accusationẽ. Multi irreuerenter, & indeuotẽ. i. sine cordis attentatione sincopando interrumpendo, detruncando, dicendo diuinũ officium male reddunt. Vñ. 2. Paral. 24. Leuitæ egere negligentius. s. diuinum offm̃ exoluendo, ecclesias, altaria, calices, corporalia, vestimenta, & oĩa alia ad diuinum officium pertinentia immunde tenendo, ac sine reuerentia & deuotione tractando. Vñ. 1. Mach. 4. Erat aũt incrementum & profectus gentiles & alienigenæ conuersationis, vt sacerdotes, non circa altaris officia dediti essent. sed cõtẽpto templo & sacrificiis neglectis festinarent participes fieri palestræ &c. Talibus dr̃ Amos 6. Aufer a me tumultum carminum tuorum, & cantica lyræ tuę nõ audiam. 34. Congregati sunt milui, alter ad alterũ clamabit inarticulatiter & in intelligibiliter. Item ibidẽ. Populus hic labiis me honorat, cor aũt eorum longe est a me. Ganfridus de bleuex dicebat, q̄ in diocesi Senonen quidam sacerdos cum seruaretur quasi recenter mortuus subito fuit a morte reuocatus,

& in-

& inter alia malorũ supplicia quæ dixit se vidisse, vidit maximam multitudinem ferẽtium sarcinas magnas & grauissimas ad ferendum nimis sub onere laborantium & sudantium, de quibus quæsiuit ab Angelo ductore, qui essent, & cur sic affligerentur. Qui dixit. Isti sunt ministri ecclesiæ in eius officio quõdam negligentes, qui portant in illis sarcinis versus, psalmos, & syllabas quas sincopauerunt, & detruncauerunt, & sub eorũ oneribus grauissime puniuntur opprimuntur & affligũtur. Cõtra negligentiam officii ecclesiæ & ad diligẽtiam eius facit q̃d dr̃ infra de oratione. Quarto mũdanis se rebus irretiunt, quia enim spiritualia eis non sapiunt, ideo ad mũdialia loeta recurrunt, quãto aũt se terrenis amplius implicant, tãto minus sunt habiles ad diuina. Eccl. 26. Difficile exuitur negocians a negligentia sui s. & salutis propriæ & subditorũ. Ideo dicit Apostolus. 1. Thy 2. Nemo militans Deo ĩplicat se secularibus negotiis vt ei placeat cui se probauit. Quinto pondus curæ refugiũt & curam gregis abiiciunt, ex quo enim salutẽ propriam negligunt. s. Dei cultũ, honorem, & gloriam postpendunt, non est mirum, si cã & regimen negligant proximorũ, quorum negligentia multipliciter reprehenditur in scriptura, & diligentia commendatur. Primo quidem si consideretur pretiositas aĩarũ, pretioso Christi sanguine redemptarum. Act. 20. Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo posuit vos Deus regere ecclesiã, quam acquisiuit sanguine suo. Væ mihi si negligenter seruauero talentum mihi traditũ, pretioso sanguine agni immaculati appreciatum. Si. n. stillas dñici sanguinis pretiosi in aliquo vase haberem, proculdubio diligens custos existerem. Itẽ si consideretur seueritas diuini iudicii, quo transibunt greges ad manum numerantis. Hiere. 33. quando dicet princeps pastorum, illud Hiere. Vbi est grex, qui datus est tibi. Tunc. n. exiget de singulis rõnem, sicut dr̃ Ezech. 34. Ecce ego super pastores requiram gregẽ meũ, Et infra, Ecce ego ipse requirã oues meas &c. Item si consideretur diligentia brutorũ aĩalium, vt earum qui cum tanta diligentia custodiunt ouile aut gregem, aut domum dñi sui. Sicut exemplum Gruum. Illa enim quæ regit alias ordine ĩſrato ducit eas, siqua exit ab ordine cõtra eam clamat, aliis dormientibus ipsa vigilat vno pede eleuato, in quo lapidem tenet, vt si dormire inceperit cadente lapide excitetur, & torporem excutiat a se. Itẽ exempla materialiũ pastorũ, qui, cũ tanta diligentia & pro tam modico lucro custodiũt oues suas. Luc. 2. Pastores in regione Bethleem custodiebant vigilias noctis, super gregem suum. Gen. 31. Diligens erat Iacob dicens ad Labam, Captum a bestia, non ostendi tibi &c. Et post die ac nocte, æstu & gelu vrebar, & fugiebat sõnus ab oculis meis &c. Exemplo bonorum Angelorum qui tam sollicite custodiũt vnũ pauperem quẽcunq; bonum pusillum modicum aut leprosum die ac nocte. Exemplo bonorũ præpositorum qui antecesserunt, de quibus. Heb. 13 Ipsi peruigilabant quasi reddituri rõnem pro nobis. Sicut faciebat ille de quo sequitur. Cũ Ioannes quondam Archiepũs Lugd. nauigans per mare applicuisset in quandam insulam, vrgente tempestate cum solo canonico ecclesiæ suæ aliis sociis suis amissis venit ad quendam villulam, vbi hoĩes non intelligebat, & videns quendam hoĩem senem sedẽtem in quadam domuncula subter tanea scribentem in tabula & legentem, gauisus est, quærens lingua latina quis esset. Rñdit q̃ erat epũs illius ciuitatis, & cum quæreret quid legeret & q̃ esset ciuitas. Respondit q̃ ipsa villa in qua erant, & q̃ inspiciebat nomina, numerum, & acta parrochianorum suorũ pro quibus tenebatur reddere rõnem. Iuxta quod scriptum est in Prouer. 12. Nouit iustus numerum iumentorum suorum, viscera impiorũ crudelia. Cũq; quæsiuisset Archiepiscopus si sciret numerũ, rñdit q̃ sic, & dixit numerum valde modicũ. Et cũ prædictus Archiepiscopus stuperet, quæsiuit alter quis & vnde esset & quare miraretur. Quod cum dixisset ei, quæsiuit quot aĩas hẽbat in cura sua. Cui cũ dixisset q̃ innumerabiles quarũ, nec nomina, nec facta sciebat, rñdit ille. Per Deũ & innumerabilia patieris tormenta. Itẽ exẽpla speculatorum, qui cum tanta sollicitudine vigilant in excubiis castrorũ obsessorũ. Item prælati negligentes sunt sicut formidines, siue expauentalia auiũ, & ferarum, quæ ponũtur in hortis aut vineis ad terrendum, eas, quę cum primo vident credunt esse hoĩem armatum, & sagittarium timent. Sed cum non percipiunt in eis motum paulatim securæ accedunt, & aduertentes figmentum totũ dissipant & circa huius figmentum, & supra insidentes stercoribus suis inquinant illud. Cant. 1. Posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodiui. De quibus Baru. in fine. Sunt his. negligentes prælati sicut formido ĩ cucumerario, quæ nihil custodit, & sicut in horto alba spina super quam uis auis sedet. Similiter & mortuo proiecto in tenebris similes Sunt sicut ficulnea succindenda, quæ non facit nisi terram occupare, & sterilem reddere. Hi non solũ loca bonorum occupant, immo inertias suas quasi rõnibus excusant. Contra quos magister Iacobus ponit tale fabulosum exemplum Fabulose dr̃, q̃ laudæ conuenerunt insimul conquerẽtes adinuicem de damno, quod sæpe faciebat Nisus vel Accipiter in grege earum, rapiendo, & vorando, & deplumando eas, & conuenerunt vt facerent sibi regem qui eas defenderet. Cum aũt de multis auibus tractassent tandẽ conuenerunt in Bubonẽ, quem dicebant magnam auem & fortem & terribilem, quem sibi præfecerunt. Qui factus rex earum non curauit eas sequi vel præcedere, sed in cauernis & vmbrosis quiescere. Cũ aũt Nisus rapuisset vnam illarum, quę erat in fronte aciei alias præcedens, conuenerunt ad Bubonem clamorem faciẽtes de Niso, qui quęsiuit vbi erat qñ capta fuit, dixerunt in frõte agminis, ait. Nimis erat præsumptuosa alias precedens. Post rapuit vltimam agminis, quod audiens Bubo ait. Merito illa misera periit, quare non se tenebat in medio? Cum aũt rapuisset vnam de mediis Nisus & defertur Buboni clamor, nunquam voluit exire de latibulo suo ad eam liberandum, sed ait. Consuetudo Nisorum sp̃ fuit vsq; mõ de rapina viuere, & oportet q̃ de aliquo viuant. Sic faciunt multi aliqui curam aĩarum suscipientes, & cum eas a dæmonibus vident diuersimode diripi negligunt nec occurrunt, loca magna & magnorum damnabiliter occupantes. Ideo prælati debent esse solliciti circa curam & regimen aĩarum, maxime qui gratiam habent, qua sciunt & pñt prædicare, consulere & hmõi. 1. Thi. 4. Attende lectioni, exhortationi, & doctrinę, Noli negligere gratiam quæ est in te, quæ data est tibi, supple non solum propter te, sed propter salutem plurium aliorum. Circa quartum sciendum, q̃ quatuor sunt quæ præcipuẽ valent ad negligentiã excludendam a nobis, & funditus expellendam. Primum est amoris fidelitas. Qui enim fideliter diligit, nec faciliter obliuiscitur dilectum, nec negligit implere beneplacitum voluntatis eius. Vñ vbi paruus est amor, ibi frequenter inuenitur negligẽtia. Vbi magnus amor, ibi parũ est de negligentia. Vbi perfectus amor, ibi nulla negligentia. Quia igitur Deo summum & perfectum amorem exhibere debemus, ideo nullo mõ debemus negligere quicquid præcipit, quicquid et placere nouerimus, propter quod dr̃ Deut. 8. Caue ne obliuiscaris dñi Dei tui, & negligas mandata eius. Vnde ergo in nobis tanta negligentia, nisi ex defectu amoris. Vnde conquerendo de multis dicit sicut recitat Apostolus Hebr. 8. Qm̃ non permanserunt in testõ meo, videlicet federis, & amoris, & ego neglexi eos dicit dñs. Secundo nos excitat ad negligentiam excludendam honoris eminentia Qui. n. magnos honores & munera receperunt a dñis suis tpalibus non negligenter eis obediunt, nec debent negligere dignitates honoris impensi. Alioquin nimis essent ingrati. Vñ sacerdotibus & prælatis qui receperunt a Deo maximam dignitatem, dr̃. 2. Paral. 29. Nolite negligere qm̃ vos elegit Deus vt stetis coram eo, tãquam videlicet eius speciales amici, sed multi negligunt hunc honorem, immo & ipsum Deum tantæ dignitatis & excellentiæ largitorem. Vnde similes sunt Oziæ Regi Iuda, de quo dr̃. 2. Paral. 26. Elatum est cor eius in superbiã, & neglexit dñm, qui iã multa beneficia sibi præstiterat, multos honores contulerat, & propter crebras victorias, quas ei de hostibus suis dederat, gloriosum fecerat & famosum, iste nimis elatus in superbiam voluit sacerdotium vsurpare, quasi non cõtentus principatu tpali nisi & spũalem assumeret, bene signans illos, qui iam adeptis honoribus nunquam põt esse contenti, sed sp̃ anhelant ad alios altiores. Tertio nos excitare dẽt ad negligentiam depellendam, dulcoris immensitas. s. retributionis ętenæ. Si n. sp̃ præ oculis haberemus eam, nullus in nobis locus negligentiæ remaneret. Sic excitant exploratores Lachis filios Dan. Iud. 18 Vidimus terrã valde opulẽtã & vberem &c. Sequit̃ Nolite cessare, eamus & possideamus eam, nullus erit. labor &c Heb. 2. Qũo nos effugiemus si tantam neglexerim⁹ salutẽ? Tõ de inuitatis ad nuptias dr̃ Matth. 22. Illi aũt neglexerũt & abierunt, alius in uillã suã, alius in negociationẽ suã. Quarto nos excitare dẽt timoris vehementia, qui. n. multũ timet dñm suũ non negligit eius obedire mandatis Eccl. 7. Qui timet dñm nihil negligit. Qui diligenter attenderet, & profundius cogitaret seueritatem diuinæ iustitiæ, & acerbitatem punitionis negligentium, nec maiora peccata committeret, nec minora negligeret, quia manifeste videret q̃ nullum peccatũ quãtũcunq; veniale, dẽt modicum reputari, quia dr̃ Prouer. 9. Qui negligit vias suas mortificabitur, i. ex venialibus occasionaliter ad mortalia disponet̃. Iuxta illud Eccl. 9. Qui negligit modica paulatim decidet. s. in maiora, vel mortificabitur, quia opa sua sic erunt lenta & tepida, q̃ non erunt meritoria, quæ tñ essent meritoria si fierent cũ feruore. De pœna negligentium dr̃ Prouer. 1. Vocaui & renuistis, extendi manus meas, & non fuit, qui aspiceret,

aſpiceret deſpea iſtis oẽ conſiliũ meum. Et increpationes meas neglexiſtis, ego quoq; in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo, cum vobis illud, quod timebatis aduenerit, cũ irruerit repentina calamitas & interitus, quaſi tempeſtas ingruerit, cũ irruerit ſupat vos tribulatio & anguſtia.

De omiſſione. *Diſt.* X I.

DEinde conſiderandũ eſt de omiſſione, q̃ ſolet eſſe effectus negligentiæ. Circa quam conſideranda ſunt duo. Primo vtrũ omiſſio ſit ſpãle pctm̃. Scdo vtrum peccatum omiſſionis ſit grauius pctõ trãſgreſſionis, vel ecõuerſo. Circa primũ ſciendum ꝙ ſicut tranſgreſſio cui opponitur omiſſio eſt ſpãle pctm̃, ita, & omiſſio. Ideo videndum eſt quõ tranſgreſſio ſit ſpãle peccatum. Sciendum ergo ꝙ nomen tranſgreſſionis a corporalibus motibus ad morales actus, deriuatum eſſe vr̃. Dr̃ aũt aliquis tranſgredi ẽm motum corporalem, ex eo ꝙ tranſit terminum ſibi præfixum, terminus aũt præfigitur hoĩ vt vltra nõ tranſeat in moralibus per præceptum negatiuum, & ideo trãſgreſſio proprie dr̃ ex eo ꝙ aliquis contra præceptum negatiuũ agit. Quod quidem materialiter põt eſſe cõe oĩbus ſpẽbus peccatorũ, quia per quãlibet ſpẽm peccati mortalis tranſgreditur hõ aliquod præceptum diuinum, ſed ſi accipiatur formaliter. ſ. ẽm hanc ſpãlem rõnem, quæ eſt facere contra præceptũ negatiuum, ſic eſt ſpeciale pctm̃. ſ. ẽm ꝙ diſtinguitur ab omiſſione, quę contrariatur præcepto affirmatiuo. Omiſſio. n. importat ꝑtermiſſionem boni debiti, bonum aũt ſub rõne debiti pertinet ad iuſtitiã. Et ideo eo mõ quo iuſtitia eſt ſpecialis virtus, & omiſſio, eſt ſpãle pctm̃, & eo mõ quo facere bonũ cui opponitur omiſſio, eſt quædã ſpãlis pars iuſtitiæ diſtincta a declinatione mali cui opponitur tranſgreſſio, & omiſſio a trãſgreſſione diſtinguitur. Hoc aũt ſciendum eſt, ꝙ quia omiſſio non eſt niſi boni debiti, ad quod aliquis tenetur, nullus aũt tenetur ad impoſſibile, ideo nullus per omiſſionem peccare dicendus eſt ſi facere non põt. Vñ mulier quæ virginitatem vouit, ſi corrupta fuerit violenter non omittit virginitatem non hñdo. Similiter ſi aliquis tenetur ad reſtitutionem, non eſt dicendus teneri niſi ſuppoſita facultate. Vñ ſi non habet nec hr̃e põt non omittit, dummõ faciat id quod põt. Et idem in aliis eſt dicendũ. Itẽ ſciendum ꝙ ſicut peccatum tranſgreſſionis opponit̃ præceptis negatiuis, quæ pertinent ad declinandum a malo, ita peccatum omiſſionis opponitur præceptis affirmatiuis, quæ pertinẽt ad faciendum bonum. Præcepta aũt affirmatiua non obligant ad ſp̃, ſed ad tp̃s determinatum, & pro illo tp̃e omiſſio incipit eſſe pctm̃: põt tñ contingere, ꝙ aliquis tunc ſit impotens ad faciendũ id quod dẽt, qd̃ quidẽ ſi ſit ꝑter eius culpam non omiſit, vt dictũ eſt. Si vero ſit impotens pp̃ eius culpam præcedẽtẽ, puta cũ aliquis inebriauit ſe in ſero, & non põt ſurgere ad matutinas vt dẽt, tũs dicũt qdã ꝙ tũc incipit eſſe peccatũ omiſſionis, qñ applicat ſe ad actũ illicitũ, non cõpoſſibilẽ cũ illo actu ad quẽ tenet̃, Sed hoc nõ vr̃ eſſe verũ, qa dato, ꝙ per violẽtiã excitatus iret ad matutinas, nõ omitteret. Vñ patet ꝙ inebriatio non fuit omiſſio, ſed omiſſionis cã. Vñ dicẽdum eſt, ꝙ tũc incipit eſſe omiſſio & ei imputari ad culpam, qñ fuit tp̃s opãdi, tñ propter cãm præcedentem omiſſio ſequens redderetur voluntaria. Circa ẽm. ſ. vtrum peccatum omiſſionis ſit grauius peccato tranſgreſſionis, vel econuerſo. Sciendum ꝙ oẽ peccatum intantum eſt inquantum diſtat a virtute. Contrarietas aũt eſt maxima diſtantia, vt dr̃. 10. metha. Vñ contrarium plus diſtat a ſuo contrario, quam ſimplex eius negatio. Sicut nigrum plus diſtat ab albo, q̃ ſimpliciter non album, oẽ enim nigrũ eſt non albũ, ſed non cõuertitur. Manifeſtum aũt eſt qd̃ tranſgreſſio contrariatur actui virtutum, omiſſio aũt importat negationem eius, puta peccatũ omiſſionis eſt, ſiquis parentibus debitã reuerentiam non exhibet, pctm̃ vero tranſgreſſionis ſi cõtumeliam vel quãcũq; iniuriam infert. Vñ manifeſtũ eſt ꝙ ſimpliciter & abſolute loquendo tranſgreſſio eſt grauius peccatũ q̃ omiſſio, licẽt aliqua omiſſio poſſit eſſe grauior alia tranſgreſſione, puta omiſſio vel delictum quod generaliter ſignat quamcunq; omiſſionem, qñq; tñ ſtrictè accipitur pro eo ꝙ omittitur aliquid de his quæ pertinent ad Deum, vel quando ſcienter, & quaſi cum quodam contemptu derelinquit homo id qd̃ facere tenebatur, & ſic habet quandam grauitatem, vel ratione materiæ, vel ratione contemptus.

De ingratitudine. *Diſt.* X I I.

DEinde conſiderandum eſt de ingratitudine, de qua conſideranda ſunt quinq; Primo vtrum ingratitudo ſit peccatum. Secundo vtrum ſit ſpeciale pctm̃. Tertio vtrum ſit mortale. Quarto vtrũ ingrato ſint beneficia ſubtrahẽda. Quinto quę mouere nos debent ad ingratitudinis vitium deteſtandum. Circa primum ſciendum, ꝙ ſicut gratitudo virtutis eſt, ita ingratitudo ei oppoſita eſt peccatũ, quia debitum gratitudinis eſt debitũ honeſtatis, qd̃ requirit virtus. Ex hoc. n. aliquid eſt peccatum ꝙ repugnat virtuti, vñ manifeſtum eſt oẽm ingratitudinem hr̃e rõnem peccati. Et quia ad debitum gratitudinis reddendum ſufficit ſola voluntas, ſi deſit facultas. ideo propter impotentiam reddendi nullus ab ingratitudine excuſatur. Itã per obliuionem beneficii non excuſatur aliquis ab ingratitudine, maxime ſi illa obliuio prouenit ex negligentia. Sicut. n. dicit Seneca in 3. de beneficiis. Apparet illum non ſæpe de reddendo cogitaſſe, cui obrepſit obliuio. Item ſciendũ ꝙ ſi quis auxilium præſtitit ad peccandũ non tenetur adiutus illũ iuuare, ſimiliter ad peccandum, quia q̃ iuuat ad peccandum nõ præſtat beneficiũ, ſed potius nocumentum. Ideo illi nõ debetur gratiarum actio, vel alterius beneficii redditio, niſi fortè propter voluntatẽ, quia deceptus credidit iuuare ad bonum eum adiuuit ad peccandum præter intentionem, & tunc non debetur ei recompenſatio talis, vt iuuetur ſiſr ad peccandum, quia non eſſet reddere bonum ſed malum, quod contrariatur gratitudini. Circa ẽm. ſ. vtrum ingratitudo ſit ſpeciale peccatum, ſciendũ, ꝙ ingratitudo proprie ex defectu gratitudinis nõiatur. Oĩs aũt defectus ſeu priuatio ſortitur ſpẽm ẽm habitũ oppoſitũ, ſicut cęcitas & ſurditas differunt ẽm differentiam viſus & auditus. Vñ ſicut gratitudo eſt quædã ſpecialis virtus, ita & ingratitudo eſt ſpeciale peccatum. Sciendũ tñ ꝙ in oĩ peccato aliqualiter inuenitur rõ ingratitudinis ad Deum, loquendo materialiter, inquantũ. ſ. oĩs qui peccat facit aliquid quod põt ad ingratitudinem pertinere. Formalis aũt ingratitudo eſt, qñ actualiter & ex intentione beneficiũ cõtemnit, & hoc eſt ſpeciale peccatũ. Item nihil prohibet formalem rõnem alicuius ſpecialis peccati materialiter inueniri in pluribus generibus peccatorũ Vnde ingratitudo põt inueniri in multis peccatorum generibus, puta ſi quis benefactori detrahat, ſi furetur aliquid de ſuo, vel aliquid aliud committat cõtra eum, hic tñ non tollit quin ingratitudo formaliter ſit ſpeciale peccatum. Circa tertiũ. ſ. vtrũ ingratitudo oĩs ſit peccatũ mortale, dicendum ꝙ nõ, quod declaratur hoc mõ. Sicut. n. patet ex prædictis ingratus dr̃ aliquis dupliciter. Vno mõ per ſolam omiſſionem, puta quia non recognoſcit vel non laudat, vel non tribuit vices pro beneficio accepto, & hoc mõ nõ ſp̃ eſt peccatum mortale, quia vt ſupra dictũ eſt, debitum gratitudinis eſt, vt hõ aliquid & liberaliter tribuat ad quod non tenetur, & ideo ſi illud prætermittit non peccat mortaliter, eſt tñ peccatum veniale, quia hoc prouenit ex negligentia quadam, aut ex aliqua indiſpoſitione hoĩs ad virtutẽ. Põt tñ contingere ꝙ & talis ingratitudo ſit peccatum mortale, propter interiorem contemptum vel & pp̃ conditionem eius quod ſubtrahitur, quod ex neceſſitate debetur benefico, ſiue ſimpliciter, ſiue in alio neceſſitatis caſu. Alio mõ dr̃ aliquis ingratus, quia non ſolum prætermittit implere gratitudinis debitum, ſed & contrariũ agit, & hoc & ẽm cõditionem eius qd̃ agitur, qñq; eſt peccatum mortale, qñq; veniale. Sciendũ tñ ꝙ ingratitudo quæ prouenit ex peccato mortali hẽt perfectã ingratitudinis rõnem. Illa vero quæ prouenit ex peccato veniali imperfectam. Circa quartũ. ſ. vtrũ ingrato ſint beneficia ſubtrahenda. Sciendũ ꝙ circa ingratum duo conſideranda occurrũt. Primo quidem, quid ipſe dignus ſit pati, & ſic certum eſt ꝙ meretur beneficii ſubtractionem Secundo conſiderandum eſt qd̃ oporteat beneficium facere Primo namq; dẽt eſſe non facilis ad ingratitudinem iudicandam, quia frequenter aliquis, vt Seneca dicit, qui nõ reddidit gratus eſt, quia forte nõ occurrit ei facultas, aut debita oportunitas reddendi. Scdo dẽt tendere ad hoc ꝙ de ingrato gratum faciat, quod ſi non põt primo beneficiu facere, forte faciet ſecundo. Si vero ex beneficiis multiplicatis ingratitudinem augeat & peior fiat, dẽt a beneficiorũ exhibitione ceſſare. Circa quintum, ſciendum, ꝙ ingratitudinem deteſtandam eſſe oſtendunt multa exempla ſcripturæ ſacræ, tã in nouo quam in veteri teſtamento Ingrati fuerunt filii Iſrael Deo, qui poſt multa beneficia quæ fecerat eis & in Aegypto & in deſerto, quaſi omnium obliti petierunt ab Aaron fieri ſibi Deos, qui præcederent eos. Exo. 32. Item Angelus dñs improperauit filiis Iſrael beneficia Dei, & increpauit eos ꝙ dominum reliquiſſent Iud. 2. Item ſublimauit dominus Hieroboam in regnum ſuper. 10. tribus, qui libidine dominandi ſucceſſus auertit populum a cultu Dei. 3. Reg. 12. Item Amaſyas rex Iuda, diuino fretus auxilio vicerat Idumeos, & filios Seyr, & tñ Deos eorum auferens adorauit, ad quẽ miſſus domini propheta dixit. Cur adoraſti Deos, qui non liberauerunt populum ſuũ de manu tua. 2. Paral. 25. Conquerẽdo dominus de populo Iudæorum dicit Iſa. 1 Filios enutriui & exaltaui, ipſi aũt ſpreuerunt me, & oſtendit eos minus eſſe gratos beſtiis, dicens. Cognouit bos poſſeſſorem ſuũ, & aſinus præſepe domini ſui, Iſrael aũt me non cognouit &c. Item de 10. leproſis mundatis a domino vnus

no vnus tantum regressus est ad gratias agendum. Luc. 17. Itē dominus ingratitudinem ciuitatum in quibus prædicauerat, & multa fecerat miracula reprehendens dicit Matth. 11. Væ tibi Corozaym, vę tibi Bethsayda, quia si in Tyro & Sydone factę fuissent virtutes, quę factæ sunt in vobis, olim pœnitentiā egissent &c. Item Ioh. 5. Multa bona opera ostendi vobis ex patre meo propter quod horum opus me lapidatis. Bern. Væ tibi si virtus & peccatis perniciosa fuerit ingratitudo, quid enim tam euidenter gratiæ aduersatur? Tepescimus processu tpis a feruore conuersationis nostræ, paulatim frigescit charitas, abundat iniquitas, vt consumemur in carne qui spū cœperamus. Idē nihil ita displicet Deo, præsertim in filiis gratiæ, in hominibus conuersionis, quemadmodū ingratitudo. Vias. n. obstruit gratiæ, & vbi illa fuerit gratia accessum non hēt. locum non inuenit &c. Et infra bonum iure perditum reputatur, quicquid ingrato donatum est, aut dedisse non pęnitet quod perisse vī. Oportet proinde gratum esse hoīem & deuotum, qui percepta gratiæ munera non tantummodo sibi manere desiderat, sed & multiplicari. Idē. Felix qui ad singula dona gratiæ reddit ad eum, in quo plenitudo oīum gratiarū, cui dum post acceptū beneficium non ingratos nos exhibemus, locum in nobis facimus gratiæ, vt maiora adhuc recipere mereamur, oīno enim a profectu conuersionis impedit ingratitudo nostra, dum quodāmodo amissum reputant dator quod ingratus acceperat, cauet sibi deinceps, ne tanto plura amitteret, quanto plura conferret ingrato. Idem fluminis aqua si stare cœperit & ipsa putrescit, & innūdatione facta supuenīēs expellitur. Sic planè gratiarum cessat decursus, vbi recursus non fuerit, nec modo nihil augetur ingrato, sed quod acceperat et vertitur in perniciem, fidelis autem in modico censetur dignus munere ampliori. De hac materia require multa supra de gratitudine.

De indeuotione. *Dist.* XIII.

DEinde considerandum est de indeuotione. Sicut aūt deuotio est promptitudo voluntatis totum se tradendi ad ea q̄ pertinent ad Dei famulatum. Vñ dī Exo. 35. Multitudo filiorū Israel obtulit mente promptissima atq; deuota primitias dño, sic defectus huius promptę voluntatis est indeuotio, & sicut deuotione aīa delectatur in dño, & spiritualiter impinguatur, sic per indeuotionē aīa sterilis & arida efficitur. Vnde numeri. 11. Aīa nostra arida est &c. Huius aūt ariditatis sunt causæ septē. Aliqñ. n. prouenit ex bonorum fastidio, vel accidia, vt in prædicto exemplo numeri. 11. Vnde subditur. Oculi nostri nihil vident nisi mala. Aliqñ accidit ex carnalis consolationis abundantia, quia quanto magis caro impinguatur tanto magis est spūs macilentus. Sicut quanto pinguior efficitur caseus, tanto minus relinquit de substantia butyri, de quo Iob. 29. Lauabam pedes meos butyro. i. affectus pinguedine deuotionis. Bern. Delicata est diuina consolatio, nec conceditur admittentibus alienam. Tertio causatur ex superbia, quia super montes Gelboe nos nec pluuia venit, nec ros gratiæ nec pluuia pietatis. 2. Re. 1. Bern. in persona deuoti ait. Heri & nudius tertius inuasit me languor aīæ, & inde hebetudo insolita, post inertia quædam, superbia inuecta est in me, & Deus declinauit in ira a seruo suo lachrymas non compungit. Quarto oritur indeuotio ex cordis duritia, ex antiqua malitia. Bern. Ipsum est cor durum, qd̄ nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec deuotione mouetur. Idem. Quō est tanta duritia cordis, q̄ ei non sapit psalmodiatio, non legere libet, nec orare delectat, meditationes solitas non inuenit, propter quod ad vigilias solitas est hō somnolentus, ad opus manuum piget, ad iram præceps, ad odium pertinax, linguę, & gulæ indulgentior & securior p̄sumptione, obtusior a prædicatione. Oēs montes in circuitu eius visitat dñs, ad eam aūt nō appropinquat Quinto oritur ex ingratitudine, quæ est, vt dicit Bern. ventus vrens siccans venas pietatis, rorem gratiæ, & fluenta misericordię. Sexto oritur ex negligentia bene operandi, & inde fit aīa arida. Econtrario per assiduitatem boni operis impinguatur Prouer. 13. Aīa laborantiū impinguatur. Septimo pro impatientia fit aīa arida Psalmus. Aruit tanquam testa virtus mea quæ cito frangitur. Hō impatiens est sicut lignum aridum quod modico verbo frangitur, & igne tribulationis apposito, cito in iram succenditur ad modicum flatum tentationis. Ad hoc faciunt multa quæ habentur vbi agitur de oratione, infra de deuotione orationis.

De languore.

DEinde considerandum est de languore. Est aūt languor spiritualis grauis infirmitas & periculosa, quia aufert omnem saporem diuinæ dulcedinis, & omnium spiritualiū, inficiens palatum cordis, vt oīa sibi videantur amara. Psalmus. Oēm escam abominata est aīa eorum. Dulcia fiunt ei amara. Aug. Palato non bene sano pœna est panis, qui sano est suauis Psalmus. Quā magna multitudo dulcedinis tuæ dñe, quam abscondisti timentibus te. Glo. Hanc dulcedinem non sentiunt q̄ palatum habent infectum a febre iniquitatis. Ad hoc facit exēplum de illo monacho cui oīa fiebant amara per accidiā, p̄ cōfessionem liberato, infra de confessione. Itē de illo cui oīa vertebantur in stercus, infra de pœnitentia. Item de pane sordidato, infra de cōfessione. Item grauis est hęc infirmitas p̄p insensibilitatem. Aufert. n. sensum & vitam spūalem & motū. Bern. Scio longe a salute esse membrū, quod obstupuit, & ęgrum sese non sentientem periculosius laborare. Grauis est, quia aufert benefaciendi ptātē, est enim palysis spūalis. Math 8. Puer meus iacet in domo palyt. & male torquetur. Eiusdem. 11. Offerebant ei paraly. iacentem in lecto. Item Lu. 5 portantes in lecto hoīem, qui erat paraliticus. Accidia est similis Adonibezech, q̄ ipse incidebat eis quos capiebat summitates manuum & pedum, vt dī Iud. 1. Math. 12. Homo manum habens aridam. s. dexteram signat accidiosum, quia est inutilis in eis q̄ pertinent ad dexteram boni operis: Similiter Marc. 3. Zach. 11. de pastore cō dolo dī. Brachium eius ariditate siccabitur, & oculus eius dexter obtenebrescet. Item grauis est propter diuersitatem, quia est febris lenta & languor in spiritualibus. Eccl. 10. Languor prolixior grauat medicum.

De impeditione bonorum. *Dist.* XIIII.

DEinde considerandum est de impeditione bonorū. Ex eo nanq; q̄ accidioso bona sunt insipida vel amara, displicet ei in aliis videre quod ipse facere negligit vel contēnit, & ideò ne fiant nititur impedire. Hoc vitiū dissuadēt multa, & ostendunt esse summopere fugiendum. Primum quare debemus hoc vitium vitare est, quia facit hoīem diabolo similē, qui aduersatur oī bono. Vñ sathana dī aduersator vel aduersarius. 1. Thess. 2. Impediuit nos sathā Zach. 3. Sathā stabat a dextris Iesu vt aduersaretur ei. Vñ apparuit beato Martino propāit ad patriā suā dicēs q̄ ei sp̄ aduersaretur quocūq; iret. Quo rñdēte Dñs mihi adiutor nō timebo &c. quasi fumus euanuit. Hic impedit maxime semen bonum Math. 13. Venit malus & rapit semen. Luc. 8. Venit diabolus & tollit &c. Huic similes sunt q̄ prædicationem vel semen boni propositi impediūt. Vñ dñs dixit Petro volenti impedire bonum propositum eundi ad passionem Matthei. 16. Vade post me sathana scandalum es mihi. Secundo quia impedientes bonum sunt rethe diaboli, per quod retrahit ad bonum procedentes. Tren. 1. Expandit rethe pedibus meis, & conuertit me retrorsum. Oseæ. 5. Audite hoc sacerdotes. Et post. Laqueus facti estis speculationi, & quasi rethe expansum super montem Thabor victimas declinastis in profundum &c. Tale rethe erat Anthiochus oīa bona impediens & fieri inhibēs. 2. Mach. 6. Scripsit rex Anthiochus oī regno suo vt oēs relinquerent legem, & consenserunt oēs. Et post. Misit p̄ omnes ciuitates Iudæ, qui prohiberent holocausta & sacrificia & placationes fieri in templo dñi, & sabbatum & dies solemnes celebrari, & filios circuncidi &c. Tertio sunt aucupes diaboli venantes sibi aīas. Hiere. 5. Inuenti sunt in populo meo viri aucupes &c. 3. Regum. 12. Hieroboam cogitans quō filios Israel reuocaret a cultu Dei duos vitulos posuit, alterum in Bethel, qui domus Dei dī, alterū in Dan, quia per asperitatis timorem quæ in religione est alios reuocat. Alius per ostensionē & amorem mundanæ prosperitatis, quia sunt similes scribis & phariseis q̄ Apostolos volebant impedire ne fructum facerent, & populū ne dñm sequeretur. de quib. Math. 23. Væ vobis Scribæ & Pharisei, qui clauditis regnū cęlorum ante hoīes, nec intratis nec intrare permittitis. Quarto quia sunt similes illis maledictis gentibus, quæ impediebant ne filii Israel irent ad terrā promissionis. Vt Amalech populo. Exo. 17. Et Seon, & Og. Numeri. 21. Via regia incedemus &c. Silr̄ illis hostibus Dauid, qui impediebant ne veniret ad regnum. Silr̄ illis qui impediebant ne filii Israel edificarent templum. 1. Esdræ. 3. & 4. Quinto dissuadet hoc vitium damnum quod homo impediens consequitur ex hoc, quia impeditur a gratia & gloria, vel amittit habitam gratiam & gloriam. Numeri. 13. Quare subuertitis populum dñi, diis Deus eis est daturus, sicut fecerant patres vestri &c. Quibus iratus Deus iurauit ne intrarent terram, &c Sexto hoc dissuadet scriptura Prouer. 3. Noli prohibere benefacere eū qui pōt, sed si vales ipse benefac Eccl. 7 A mortuo. i. peccatore ne prohibeas gratiam. Exo. 18 Nun impediaris orare sp̄ Septimo exempla vi Moysi Numeri. 10. dixit quidā ad Moysen. Dñe mi prohibe eos ne prophetent. Et Moyses. Quis mihi det vt oīs populus prophetet, & det illis Deus spiritum suum? Math. 19. impedientibus dixit Christus. Sinite paruulos venire ad me, & nolite vetare. Beata virgo nullum verbum legitur dixisse per quod impediret passionem filii, sed vxor Phylati illusa a diabolo dixit. Nihil tibi & iusto illi. Ioh. 12. de Magdalena

dixit

dixit. Sinite illũ. Octauo dẽt dissuadere hoc ira Dei, & vindicta grauis, quæ sequitur ex hoc ꝙ sępe impedientes processum bonorum præmit grauiter infirmitatibus & flagellis, & morte subita & inopinata. Sicut fecit Aegiptios detinentes & impedientes Israel, quia post multa flagella currus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare. Exo. 14. Inter miracula beati Andreæ legitur, ꝙ cũ quidam iuuenis nobilis eũ sequeretur, nec parentes eius possent eum reuocare, voluerunt domũ in qua erat succẽdere, igne apposito, quem iuuenis extinxit aqua plurima superiecta cũ oratione, & cũ vellent domũ cum scalis ascẽdere, excæcati sunt, & cũ perseuerarent in sua duritia, post breue tp̃s subita morte sunt simul occisi. Nono dissuadet hoc grauis culpa quæ est in hoc peccato, & multiplex de qua sunt damnandi, & iudicãdi. Imponet n. Deus & in pęna & in culpa omnia mala quæ facturi sunt, qui impediuntur ne dñm sequantur & bona quæ ipsi vel fecissent vel fecisse potuissent si conuersi fuissent, & mortem eorum quos a bono retrahunt. Vnde dicit Iosue eis, quos credebat impedire profectum filiorum Israel, & terrere ne auderent pergredi. Ira Dei insęuiet super eos, & derelinquet eos in sollitudine, & vos cã necis oĩum eorũ eritis. Decimo dissuadet hoc nocumentum multiplex, quia hoc peccatũ facit. Primo qui alios impediunt benefacere cito ab hostibus vincuntur, & occiduntur & fugantur, vt patet Exo. 17. Amalech vincitur fugatur, & deletur. Similiter. Numeri. 21. Seon rex Amorreorũ, & Og rex Basan impedientes Israel ne iret per viam regiam ad terrã promissionis maledicti sunt a dño.

DEinde dicendum est de tedio vitæ, quod prouenit ex longa tabefactione tristitiæ. Sciendum tñ, ꝙ est tediũ virtuosum & tedium vitiosum. Virtuosum quidẽ multipliciter. Vno mõ sm ꝙ prouenit ex amore Dei & desiderio celestis patriæ. psalmus. Heu mihi incolatus meus prolungatus est. Greg. Sancti grauiter tulerant quicquid non sonat id quod amãt. De Augustino dr̃ ꝙ displicebat ei quicquid agebat in sęculo præ dilectione Dei, & decore domus eius quã dilexit. Itẽ aliqñ prouenit ex consideratione præsentiũ malorũ, & ex defectu bonorum. Eccl. 2. Teduit me vitæ meæ videntem oĩa mala quæ fiũt sub sole, & cunctam vanitatem & afflictionẽ spũs. Idem. 4. Vidi calumnias quæ sub sole gerunt, & lachrymas innocentium, & neminem consolatorem &c. Itẽ qñq; prouenit ex vehementia tribulationis, vt Iob. 10. Tedet aĩam meã vitæ meæ. 2. Cori. 1. Supra modũ grauati sumus, ita vt tederet nos viuere. Itẽ accidit aliqñ ex malorum occurrentium & irruentium perturbatione bonis, vt Mathatiæ. 1. Mach. 2. Vt quid adhuc nobis viuere. Septimo prouenit ex diuinæ consolationis dilatione. Tediũ vitiosum fit multipliciter, prouenit. n. aliqñ ex irruẽtiũ malorum desperatione, vt Herodis Aschalonitæ qui se gladio suo volebat occidere occurrentibus sibi suis flagitiis & irruentibus infirmitatum angustiis, sm ꝙ dicit Iosephus & Egysippus li. 1. de cladibus Iudeorũ in fine. Sic̃ Saul irruens super gladiũ suũ 1. Reg. vlt. in fine. 2. Reg. 1. Interfice me, qm̃ angustiæ me tenẽt &c. Similiter Pylatus, qui contra dñm sñiam mortis protulit, apud Gayum accusatus de sceleribus suis, & apud Lugdunum missus ne longioribus afficeretur malis, propria manu se occidit, vt dicit Orosi. li. 6. Itẽ quandoq; ex diuini seruitii longa afflictione, quod maxime pertinet ad accidiam, ad quod potest referri quod dicitur. 3. Reg. 19. de Helya, qui petiuit sub vmbra iuniperi animę suæ vt moreretur.

DEinde considerandum est de impęnitentia, dr̃ aũt impęnitentia duobus modis. Vno mõ dr̃ aliquis impęnitens, qñ actu non pęnitet de pc̃tis suis & differt, vel negligit pęnitere. Alio mõ dr̃ aliquis impęnitens qñ non proponit pęnitere, vel proponit non pęnitere, vel claudit dies suos cum finali impęnitentia impęnitens moriens. Est aũt hæc impęnitentia vitiorum receptaculum, virtutũ & gratiarũ obstaculũ, Dei & Angelorũ offendiculũ, spiritussãcti repugnaculũ, malignorũ spũum habitaculũ & pabulũ, perditionis vinculum, mortiferæ damnationis venenacissimũ poculũ. Hæc aĩæ miseræ cęlum claudit, & eã ab oĩ spe salutis excludit, & dæmonibus exponit. Hæc a consortio Dei & ecclesiæ, eiicit, & in infernum proiicit, & tormentis perpetuis subiicit cruciandã. Hæc cor hoĩs ad modũ diaboli obturat, ad modũ cristallini lapidis aut incudis indurat. Iob. 41. Indurabitur cor eius quasi lapis, & stringetur quasi malleatoris incus. Hęc iram diuinã super caput hoĩs exaggerat. Ro. 2. Tu aũt sm duritiã tuã & cor impęnitens thesaurizas tibi iram in die iræ &c. Ideo dr̃ Eccl. 3. Cor durum male habebit in nouissimo suo. De corde duro dicit Bern. Nemo duri cordis salutem vnquam adeptus est, nisi a quo Deus abstulerit cor lapideũ & dederit cor carneũ. Ipsum cor durũ est, quod nec cõpunctione scinditur, nec deuotione mollitur, nec mouetur præcibus, nec minis cedit, induratur ad flagella, ingratũ est ad beneficia insidiosum ad consilia, suum ad iudicia, inuerecundũ ad turpia, impauidũ ad periculosa, inhumanũ ad humana, præteritorũ obliuiscens, præsentiũ negligens, futura non prouidens. Et vt breuiter oĩa concludã in ipsum, nec Deũ timet nec hoĩem veret. Hæc hoĩem morte subita præoccupat, vt quasi viuens & vidẽs in infernũ descendat. Psalmus. descendant in infernũ viuentes. Apoc. 2. Dedi illi tp̃s vt polam ageret, & non vult pęnitere. Ecce ego ponã eam in lectum mortis, & oẽs qui mechanť cũ ea. Sæpe. n. fit, vt cũ hõ non proponit pęnitere, vel proponit non pęnitere morte subita præoccupetur, & aliqñ ante eius exitũ ei reueletur cui damnationi sit obnoxius. Sicut de quodam refert Beda de gestis Anglorũ li. 5. c. 15 dicens. Noui quendã, quem vtinã nõ nouissem, qui in monasterio nobili ignobiliter viuẽs, cũ aliqui irent ad ecclesiã ad audiẽdũ officiũ & sermonẽ, cũ ipse esset faber optimus, pp officiũ suã aliis vtile ab aliis tolerabatur, in fabrica sua remanens, vacans ebrietati & aliis illecebris carnis, qui subita infirmitate occupatus cũ a fratribus moneretur ad pniam, merens & clamans & desperans, cepit clamare se non posse, quia sicut beatus Stephanus vidit moriens sibi cœlũ aptũ, ita per cõtrariũ viderat sibi infernũ, apertum, & ibi locũ sibi paratũ prope Sathanã & Cayphã, & alios qui Deũ occiderunt, & videbat & dicebat iudiciũ suũ instare, nec sibi spẽ salutis superesse, & hoc dicens mortuus est longe ab aliorum sepultura positus, nec aliquis fratrũ aliquod suffragium ecclesiæ pro eo facere ausus est. Item Beda eodẽ li. c. 14. refert accidisse in Anglia Merciorũ tpibus Oderedi regis de milite insolenti, qui quidẽ vidit in infirmitate sua duos Angelos librum pulcherrimũ deferentes, & post duos dæmones subintrantes aliũ librũ maximũ deferentes & post tres dæmones subintrantes aliũ librũ maximũ deferentes &c. vt supra. Itẽ cũ quidã diues moreretur & ad pęnitentiã & confessionẽ moneretur, dicebat se non posse pęnitere, quia ipse ibat ad infernũ cũ magno cursu, dicẽs gallice. Ie me vois en enfer les gratias galos, cũ nõ posset deficiente virtute totũ dicere dicebat sæpe repetendo & desperãdo. Galos. Galos. & post los. los. Ad hãc materiã pertinet quod habetur supra de impersenerantia, & multa quæ habẽtur supra, de timore inferni & iudicii & mortis. Et infra de bonis quæ facit pęnitentia. Quæ impęnitentia aufert & mala contraria infert. Et infra de desperatione.

De desperatione. *Dist.* XV.

DEinde consideradũ est de desperatione. Circa quã cõsiderãda sunt quatuor. Primo vtrũ desperatio sit peccatũ. Secundo vtrũ possit esse sine infidelitate. Tertio vtrũ sit maximũ peccatorũ. Quarto quæ dissuadent hoc horrendũ flagitiũ esse summopere detestandũ. Circa primũ sciendũ sm Philosophũ. 6. Eth. qd ĩ intellectũ est affirmatio & negatio, hoc est in appetitu psecutio vel fuga, & ꝙ ĩ intellectu est verũ vel falsum, hoc ĩ appetitu ẽ bonũ vel malũ, & iõ motus appetitiuꝰ cõformit̃ se hñs intellectui vero sm se est bonus. Oĩs aũt motꝰ appetitiuus conformiter se habens intellectui falso, sm se est malus & peccatũ. Circa Deũ aũt vera ęstimatio intellectus est per quã prouenit hoĩ salus, & venia peccatoribus datur, sm illud Ezech. 18. Viuo ego dicit dñs, nolo mortẽ peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. Falsa autem opinio est ꝙ Deus peccatori pęnitenti veniam deneget, vel quòd peccatores non conuertat ad se per gratiam iustificantem. Et ideo sicut motus spei, q cõformiter se hẽt ad ęstimationẽ verã, est laudabilis & virtuosus, ita motus oppositus desperationi conformiter se habẽs æstimationi falsæ de Deo est vitiosus & peccatũ. Est aũt intelligẽdũ ꝙ in oĩ pc̃õ mortali est cõuersio ad bonũ cõmutabile, & auersio a bono incõmutabili, sed differẽter. Nã pc̃ã q̃ virtutibus theologicis opponũť principaliter cõsistunt in auersione a bono incõmutabili, sicut odiũ Dei, desperatio, & infidelitas, quia virtutes theologicæ hñt Deũ pro obiecto, ex cõsequenti aũt importãt conuersionẽ ad bonũ cõmutabile. Inquantũ aĩa deserens Deũ consequenter necesse est ꝙ ad alia conuertatur. Alia vero peccata principaliter consistunt in conuersione ad bonũ cõmutabile, ex cõsequẽti aũt in auersione ab incõmutabili bono. Qui. n. fornicatur nõ intendit recedere a Deo, sed carnali delectatione frui, ex quo sequitur ꝙ a Deo recedat. In pc̃õ aũt desperationis principaliter recedit hõ a Deo, ex consequenti aũt ad aliqđ bonũ cõmutabile se conuertit, s. ad motũ propriæ voluntatis sequendũ, & in pc̃õ suo manere. Itẽ nota ꝙ licet desperatio ex radice bona videatur procedere. s. ex timore Dei & ex horrore magnitudinis pc̃õrum suorum, quod aũt ex radice bona vr̃ esse bonum. Iuxta illud Math. 7 Arbor bona fructus bonos facit. Et Ro. 11. Si radix sancta & rami sancti, tñ desperatio mala est. Nam ex radice virtutis põt aliquid procedere dupliciter. Vno mõ directe & ex parte ipsius virtutis. Sicut actus procedit ex habitu, & hoc modo ex virtuosa radice non

potest

pôt aliquod pctm procedere. Hoc.n.dicit Aug. in li. de libero arbi. q virtute nemo male vtitur. Alio mô procedit aliquid ex virtute indirecte & occasionaliter. & sic nihil prohibet aliqd peccatû ex aliqua virtutis radice procedere, sicut interdum superbiunt aliqui de virtute, sm illud Aug. Superbia bonis operibus insidiatur vt pereant. Et hoc mô ex timore Dei & horrore propriorum peccatorû contingit desperatio. Inquantum bonis aliquis male vtitur, ab eis occasionem accipiens desperandi. Itê sciendû q in dânatis est desperatio. Nouerût.n. impossibilitatê reditus sui ad beatitudinem, vel ad veniã, vñ iã nô sunt in statu sperandi, q aût non sperant, vel desperãt, non imputatur eis ad culpam, sed ad suæ damnationis cumulum & pœnã. Sicut & in statu vitæ si quis desparet de hoc q non est natus adipisci, vel q non esset debitû adipisci non esset pctm, puta si medicus desperaret de curatione alicuius infirmi, vel si desperaret se fore Papam, vel magnas diuitias adepturû. Circa scdm.s. vtrû peccatû desperationis possit esse sine infidelitate. Sciendû, q fides & infidelitas pertinêt ad intellectû. Spes & desperatio ad appetitû. Côtingit aût habentê rectã æstimationê intellectus in vniuersali circa motû appetitiuû nô recte se hre corrupta eius æstimatione particulari, sicut hêtur. 3. de aîa, & inde est, q aliquis hñs rectam fidê in vniuersali deficit in mô appetitus circa particularia, corrupta eius æstimatione particulari per habitû vel passionê. Sicut ille qui fornicatur eligendo fornicationem vt sibi bonum vt nunc corruptam hêt æstimationem in particulari, cû tñ in eo remaneat vera æstimatio sm fidê.s. q fornicatio sit mortale pctm. Silr aliquis retinendo in vniuersali verã æstimationê fidei, s. q verè est in ecclesia remissio peccatorum, pôt pati motû desperationis, s. q sibi in tali statu existenti, non sit de venia consequenda sperãdum, corrupta eius æstimatione circa particulare, & per hunc modû pôt esse desperatio sine infidelitate sicut & alia peccata mortalia. Circa tertiû s. vtrum desperatio sit maximû peccatorû oîum. Sciêdû q pctã quæ opponuntur virtutibus theologicis, sm genus suû sunt oîbus peccatis aliis grauiora, quia cû virtutes theologicæ habeant Deû pro obiecto, peccata eis opposita directe & principaliter important auersionem a Deo. In quolibet aût peccato mortali principaliter rô mali & grauitas est ex hoc q auertit a Deo. Si.n. posset esse côuersio ad bonû cômutabile sine auersione a Deo quãuis esset inordinata nô esset peccatû mortale, & ideo illud quod primo & per se hêt auersionem a Deo est grauissimû inter pctã mortalia. Virtutibus aût theologicis opponunt infidelitas, desperatio, & odiû Dei, inter q si odiû Dei & infidelitas desperationi côparentur, inuenientur sm se quidê.i. sm rônê propriæ speciei grauiora. Infidelitas.n. prouenit ex hoc q ipsã Dei veritatê hô non credit. Odiû vero Dei prouenit ex hoc q voluntas hoîs ipsi diuinæ bonitati côtrariatur. Desperatio aût ex hoc q hô non se sperat bonitatê Dei participare, de quo patet q infidelitas & odiû Dei sunt contra Deû sm q in se est, desperatio aût sm quod eius bonû participatur a nobis. Vnde maius peccatû est, sm se loquendo, non credere Dei veritatem vel odire Deû q desperare consequi gloriã ab ipso. Sed si comparetur desperatio ad alia duo peccata ex parte nrã, sic desperatio est periculosior, quia per spê reuocamur a malo, & introducimur in bona prosequenda. Et ideo sublata spe irrefrenatè homines labuntur in vitia, & a bonis laboribus retrahûtur. Vnde super illud Prouer. 24. Si desperaueris lapsus in die angustiæ minuetur fortitudo tua. dicit glo. Nihil est execrabilius desperatione, quã qui hêt in generalibus huius vitæ laboribus, & qd peius est in fidei certamine, constantiã perdit. Et Isid. in lib. de summo bono dicit. Perpetrare flagitiû aliqd est mors aîæ, sed desperare est descendere ad infernû. Vlterius notandû q desperatio principaliter & specialiter orit ex accidia, pôt tñ aliquo mô oriri ex luxuria, quod declaratur hoc mô. Obiectû.n. spei est bonû arduû possibile, vel per se, vel p alium acquiri. Spes ergo de beatitudine obtinenda pôt in aliquo deficere dupliciter. Vno modo, quia non reputat vt bonû arduû. Alio mô quia nô reputat eam vt possibilem adipisci, vel per se vel per alium, ad hoc autem q bona spiritualia non sapiunt nobis quasi bona vel non videntur nobis magna bona præcipue deducimur per hoc quòd affectus noster est infectus amore delectationû corporaliû, inter quas præcipuæ sût delectationes venereæ. Nã ex affectu harû delectationû côtingit, q hô fastidit bona spûalia, & non sperat ea quasi bona quædã ardua, & sm hoc desperatio causatur ex luxuria. Ad hoc aût q hô bonû arduû non æstimet vt possibile sibi adipisci per se vel per aliû perducitur ex nimia deiectione, quæ qñ in affectu hoîs dominatur, videtur q nunqñ possit ad bonû releuari. Et quia accidia est tristitia quædã abiectiua spiritus. Ideo per hunc modû desperatio ex accidia generatur. Nã bonû & arduû êt ad alias passiones pertinent, vñ specialius oritur ex accidia, pôt tñ oriri ex luxuria rône iam dicta. Circa quartû sciêdû, q multa sunt quæ nos dêut mouere ad desperationis flagitium detestãdû. Primû quidê exempla pietatis, & misericordiæ diuinæ circa pctôres volentes pœnitere, vt Dauid 2. Reg. 12. Manasses. 2. Paral. in fine. Matth. sicut patet de vocatione eius. Matth. 9. Mariæ Magd. Luc. 7. Latronis Luc. 24. Pauli act. 9. De hac materia notes supra de gradibus & effectibus misericordiæ Dei. Silr infra de pœnitentia. Itê infra de contritione. Similiter de confessione. Secûdû est misericordiæ Dei immêsitas, psalmus. Misericordiæ eius non est numerus. Gen. 33. Minor sum cunctis miserationibus tuis. Bern. Maior est Dei pietas q quæuis iniquitas. Ecôtra dicebat Chaym Ge. 4. Aug. Deus noster misericors est paratus saluare clemêtia, quos non pôt saluare iustitia. Idê. Quasi scintilla in mari sic oîa pctã côparata misericordiæ Dei. De hac materia supra de gradibus misericordiæ Dei. Tertiû est beatæ Mariæ immensa misericordia, quæ est aduocata nrã & spes nrã. Mater grãæ & misericordiæ. Eccl. 24. Mater pulchræ dilectionis & timoris & agnitionis & sanctæ spei. In me oîs grã viæ & veritatis, in me oîs spes vitæ & virtutis. Quartum qd suadet spê & dissuadet desperationem sunt verba sacra. Psalmus. Sperent in te oês qui nouerunt nomen tuû. Sperate in eo oîs congregatio populi. Prouer. 22. ad amicû. Si produxeris gladium nô desperes, qm est regressio ad amicum. s. Christum. Verba ligni vitæ vel folia sunt in medicinam desperantiû. Quintû remediû contra desperationê sunt vnguenta mansuetudinis & misericordiæ Christi. Cant. 1. Curremus in odorê vnguentorû tuorû: ibi Bern. O bone Iesu ppter mansuetudinê & misericordiã q prædicatur & ê in te o bone Iesu curremus post te, scientes, quod speruis pauperê, nec horres peccatorê &c. Nô horruisti confitentê in cruce latronê, non lachrimantê peccatricê, nô Chananeã supplicantê. Idê. Crede mihi inueni Christum carentê cauterio non vnguento. Sextû qd suadet spê, & est remediû contra desperationem, est incarnatio Christi. Tit. 2. Apparuit grã Dei saluatoris nostri prouocans ad spem. Vñ sequitur, vt abnegantes impietatê & secularia desideria &c. Septimû remediû contra desperationê est Christi passio & mors. Tren. 3. Recordare paupertatis meæ & transgres. meæ, absinthii & fellis. Memoria memor &c. Et post. Hæc recolens in corde meo in Deo sperabo. Ad hoc pertinent quæ habentur supra de passione dñi. Itê Ber. Peccatum peccaui grande, turbatur conscientia & non perturbatur, quia vulnerû dñi recordabor, quid tã ad mortê qd non per Christi mortem saluetur. Si in me venerit tã potens tã efficax medicamêtû, nulla iã possû malignitate terreri. Idê. Quid mirû si caput nostrû pro mêbris acceperit curationê quantû in ipso fuit non habuit huius indigentiam, sed voluit caput vulnerari pro membris, vt ea curarentur, sed nos econtrario cauterium facimus in mêbro ignobiliori pro curatione membri nobilioris, vt cum dolet caput, vulneramur brachiû, dolet renes, in tybia fit cauteriû. Econtra aût nobile caput nrm vulneratur pro curatione mêbrorû. Octauû remediû contra desperationê sunt Christi sacramenta, vt sunt baptismus præcipue, & pnîa, quæ mundant & curant ab oibus infirmitatibus, & inquinamentis spûalibus, vt patet Act. 2. Cum prædicasset Petrus crucifixoribus dñi Iudæis, & quærerent ab Apostolis quid facerent. Petrus ait. Pnîam agite & baptizetur vnusquisq; vestrû in remissionê peccatorû vestrorum, & accipietis donû spûsanctû, qd vsq; ad tria millia fecerunt. Alios dr Sap 2. Excæcauit eos malitia eorû & nescierunt sacramenta Dei, neq; mercedê sperauerunt iustitiæ, nec iudicauerunt honorê aiarum sanctarû. Nonû remediû est liberalitas dñi, quæ dat pœnitentibus & petentibus veniã in signû huius sa vel donû spûssancti. Vñ accipietis donû spûssancti. Act. 2. Aug. Summa liberalitas dñi dat donû æquale sibi. Quod probat dñs Luc. 11. Petite & accipietis. Et post. Pater vester cœlestis dabit spm bonû petentibus se. Itê nô solû restituit ablata per pctm, sed auget grãm & côfert maiora. sicut dr Ezech. 36. Habitare vos faciam sicut a principio, bonisq; donabo maioribus q habuistis ab initio. Ecc. 20. Est qui multa redimat modico pretio & restituat ea in septuplû. Decimû remediû sût diuersa diuinæ bonitatis experimenta, quæ experti sunt sperantes de misericordia Dei, quibus multa beneficia virtute spei prestat, quæ sunt multa. Primum est quia eos inhabitat, & lętificat quasi sensibiliter, & confortat. Psalmus. Lętentur oês qui sperãt in te in æternû exultabunt & habitabis in eis. Itê sperent in te oês q nouerunt nomen tuû. Spes est quæ confortãt. Apostolus: Spe gaudentes. Ideo dicit dñs Math. 5. Gaudete & exultate, quia merces vrã copiosa est in cęlis. Luc. 10. Gaudete & exultate quia nomina vrã scripta sunt in cœlis. Hiere. 31. Quiescat vox tua a ploratu, & oculi tui a lachrymis, quia merces est operi tuo. Secundo spes adiuuat. Psalmus. Adiutor in opportunitatibus

tatibus in tribulatione, sperent in te qui nouerũt nomen tuũ &c. Itẽ sperate ĩ eo nis cõgratio populi &c. Sic̃ in ipso sperauit cor meũ, & adiutus sum. Psalmus. Reuela dño viã tuã, & spera ĩ eo, & ipse faciet. Ecc. 2. Respicite filii nationes holum & scitote qm̃ nullus sperauit in dño, & confusus est, permansit in mandatis eius & derelictus est, aut inuocauit Deũ & despexit illum. Tertio misericordiam præstat. Psalmus. Sperantẽ in dño misericordia circũdabit. Eccl. 2. Sperate ĩ dño, & veniet vobis misericordia in oblectatione. Quarto firmat contra aduersa vt anchora nauẽ, arma militem. 1. Thes. 4. Galea est spes salutis. Heb. 6 Confugiamus ad propositã spẽ, quã sicut anchorã habemus aïæ tutã & firmã. Similis est cuidã pisci de quo habetur in historia transmar. qui vocatur Echinus, q̃ cũ sit vix quantitatis vnius pedis, qñ naui coniunctus adheret, contra procellas reddit eã stabilẽ. Quinto liberat & saluat. Psalmus. In te dñe spera. &c. Sic̃ in te sperauerũt pr̃es nostri &c. Ad te clamauerunt & salui facti sunt. Prouer. 28. Qui sperat in dño saluabitur. Sexto beatificat. Psalmus. Beatus vir qui sperat in eo. Itẽ. Beati oẽs qui confidunt in dño. Prouer. 16. Qui sperat in dño beatus est. Septimo fouet & conseruat. Psalmus. Oculi oĩum in te sperãt dñe, & tu das escã illorũ in tẽpe opportuno. Itẽ. Oculi dñi super metuẽtes eũ, & in eis qui sperãt super misericordia eius, vt eruat a morte aïas eorũ & alat eos in fame. Vndecimũ qd̃ suadet spẽ & dissuadet desperationẽ, est gaudiũ & meritum cælestium, gaudet.n. Deus & Angeli, & Sancti de peccatorũ conuersione & reuersione ad pacẽ Dei, sicut dicit, & probat dñs Luc. 15. Magnũ gaudium est Deo & Angelis eius. super vno pctõre pniam agẽte. Et hoc probat per exẽplũ ouis seductæ & sagmæ repertæ, filii prodigi redeuntis, cũ gaudio recepti. De materia satis habetur supra de gradibus misericordiæ Dei. In persona sctõrum dr̃ Ro. 5. Gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei. Cõsideratio meritorũ filii Dei, & sctõrum maximũ est remediũ contra desperationẽ, qui si compaterentur hoibus & orarent pro pctõribus, cũ essent hic cũ eis, vt dicit Bern. multo fortius eũ ante faciẽ Dei sui consistunt, i. fontẽ pietatis & misericordiæ. Illa.n. beata patria charitatẽ eorũ non immutauit sed augmentauit. Eccl. 44. Isti sunt viri misericordiæ, quorũ pietates non defuerunt. Iob. 4. Voca si est qui tibi rñdeat, & ad aliquẽ sctõrum cõuertere. Maxime aũt ad spẽ prouocat meritũ Christi & passio. Vtinã appenderentur pctã mea, quibus irã merui, & calamitas q̃ patior in statera &c. In vita bti Bern. Claræuallis legitur, q̃ cũ visum esset ei q̃ raptus in spũ esset ante summum iudicẽ, & diabolus eum de multis accusaret, quærenti diabolo vñ crederet hẽre regnum æternum, rñdit. Scio q̃ merita mea ad hoc non sufficiunt, sed dñs meus Iesus Christus est cõsubstantialis Dei filius, cui cõpetit iure hæreditario. Itẽ cõpetit ei iure emptionis, quia emit illud sanguine suo altero iure sibi contentus, altero me de misericordia sua illud mihi donat. Quod audiens diabolus confusus recessit. Duodecimum qd̃ dissuadet desperationẽ est multiplex nocumentũ qd̃ facit desperatio. Primum est, quia desperatio est periculosa infirmitas, spernens omnem consolationem, refectionem, & remedium. Contemnit etiam desperans seipsum excutere a faucibus draconis infernalis. Contemnit etiam erigere se a profundo vitiorum, & inuocare Dei adiutoriũ. Psalmus. Oẽm escã abominata est aïa eorũ, & appro. vsq; ad port. mor. 2. Reg. 2. An ignoras q̃ periculosa sit desperatio. Hiere. 15 factus est dolor meus perpetuꝰ, & plaga desperabilis renuit curari. Et 30. Insanabilis est fractura tua & pessima plaga tua, Prouer. 18. Impius cũ in profundũ venerit pctõrũ, cõtemnit & sequitur eũ opprobriũ & ignominia. Econtra spes clamat ad summũ medicũ sperans eius adiutoriũ. Mich 7. Ego aũt ad dñm aspiciã & expectabo Deũ saluatorẽ meũ. Et. Psalmus. De profundis clamaui ad te dñe. Secundũ nocumentũ est, quia desperatio facit hoĩem excordẽ & infirmũ quasi mortuũ in tenebris pro pctĩs. Psalmus Sicut vulnerati dormientes in sepulchris &c. Epistola Hiere. Sũt sicut mortui proiecti in tenebris. Iob. 15. Non credit q̃ reuerti possit de tenebris ad lucẽ, circũspectans vndiq; gladiũ diuinæ.s. vltionis. Et post. Non credat frustra errore deceptus, q̃ aliquo pretio redimendus sit. Econtra spes facit hoĩem fortẽ, & magnanimum Isa. 40. Qui sperant in dño mutabunt fortitudinẽ. Psalmus. In dño sperãs non infirmabor. Tertiũ nocumentũ est, quia desperatio facit hoĩem exosum & displicere Deo, qa tractat eiꝰ bonitatẽ & misericordiã. Sicut Chaym qui dicebat. Maior est iniquitas mea q̃ vt veniã merear. Gen. 4. Hier. super. Psalmo. 104. dicit q̃ Iudas plus peccauit, qa se suspẽdit despãs & magis Deũ offendit, q̃ qa eũ tradidit. Ecõtra spes facit Deo placẽtẽ. Vnde. Psalmus Beneplacitũ est dño super metuẽtes eũ, & in eis q̃ sperãt super misericordia. Quartũ quia desperans est sordidus oĩ vitio expositus. Eph. 4. Propter cæcitatẽ cordis ipsorũ desperãtes semetipsos tradiderunt impudicitiæ in operationẽ oĩs immunditiæ in auaritiã. Ecõtra spes impetrat absolutionẽ remissionis. Heb. 10. Abluti aqua mũda, teneamus spei nr̃æ cõfessionẽ. Psalmus. Saluauit eos, quia sperauerunt in eo. Quintum est quia desperatio aliqñ ducit hoĩem ad occisionẽ sui. Vt dr̃ Iob. 7. Desperaui nequaq̃ vltra viuã. Et. 10. Tædet aïam meã vitæ meæ. Vt Achitophel qui disposita domo sua suspẽdio seipsũ interemit. 2. Re. 17. Et Math. 27. Iudas qui abiens laqueo se suspendit. Et vt Herodes Aschalonita, qui voluit se occidere. Et Pylatus & Nero desperantes, qui manu propria sese occiderunt. Spes adducit ad vitã gloriæ, prolongat vitã naturæ. Psalmꝰ. Sperẽt in te oẽs q̃ nouerũt nomẽ tuũ &c. Sap. 3. Spes illorũ Immortalitate plena ẽ. Sextũ est, qa desperatio euellit hoĩem ab oĩ bono spũali & æterno. Psalmus. Deus destruet te & euellet te de tabernaculo tuo & radicẽ tuã de terra viuentium. Iob. 19. Quasi auulsæ arbori abstulit a me spem meã. Econtra spes plantat & solidat & viuificat in bono Hiere. 17. Benedictus q̃ confidit in dño, & erit dñs fiducia ipsius, & erit tanq̃ lignũ qd̃ transplantatum est iuxta ꝑ decurrentes aquas ad humorem mittit radices suas &c Et post. Nec aliqñ desinet facere fructũ. Iob. 3. Etiã si occiderit me sperabo in eum. Et 14. Lignũ hẽt spẽ qd̃ si pcisum fuerit rursum virescit, & rami eius pullulant. Septimum nocumẽtum est, q̃ desperatio in infernum impellit, Psalmus. Ascendunt vsq; ad cælos ꝑsumendo, & descẽdunt vsq; ad abyssos desperando. Iob. 17. In profundissimũ abyssi descendent oĩa mea. Econtra spes eleuat vsq; in æternũ. Psalmus Letentur oẽs q̃ sperant in te in æternum exultabunt. &c. Sap. 3. Spes illorum Immortalitate plena est. Isa. 27 Sperastis in domino in sæculis æternis.

LIBRI III. PARS VII.

De auaritia. Dist. I.

CONSEQVENTER considerãdũ est de quinto vitio capitali qd̃ est auaritia. Et primo dicẽdum de auaritia. Secũdo de prodigalitate. De auaritia vero primo dicẽdum est in generali. Secũdo speciali. De auaritia in gñali consideranda sunt. 5. Primo videndũ est quid sit, & vñ dicat, & vtrũ sit pctm̃. Secundo vtrum sit pctm̃ mortale. Tertio vtrũ sit pctm̃ carnale vel spirituale. Quarto de filiabus eius. Quinto q̃ mouere dẽt ad hoc vitium detestandũ. Circa primũ sciendũ q̃ auaritia ſm Tulliũ est immoderatus amor habendi, vel immoderatus amor pecuniæ. Itẽ ſm Alchuinum. Auaritia est nimia acquirendi, habendi, retinendiq; cupiditas. Dr̃ aũt auaritia quasi auiditas auri, & auarꝰ quasi auri auidus. Vel dr̃ auaritia ab aueo aues, qd̃ est cupio cupis, vñ dr̃ auaritia quasi auiditas æris. Ex his patet vtrum auaritia sit pctm̃. In quibuscunq; .n. bonum consistit in debita mensura, necesse est q̃ per excessũ vel diminutionẽ illius mensuræ malũ proueniat. In oibus aũt q̃ sunt pp finẽ bonũ cõsistit in quadã mensura. Nã ea q̃ sunt ad finẽ necesse est cõmensurari fini, sicut medicina sanitati. Sicut patet ꝑ philosũ in 1. Polit. Bona aũt exteriora hñt rõnẽ vtiliũ ad finẽ. Vñ necesse est q̃ bonũ hoïs circa ea consistat in quadã mẽsura, dũ.s. hõ ſm aliquã mẽsurã q̃rit hẽre diuitias exteriores, ꝑ ut sũt necessariæ ad vitã eius, ſm suã cõditionẽ. Ideo ĩ excessu hmõi mensuræ consistit pctm̃, dũ.s. aliquis supra debitũ modũ vult eas vel acquirere vel retinere, qd̃ ptinet ad rõnẽ auaritiæ, q̃ diffinit esse ĩmoderatus amor habendi, vñ patet, q̃ auaritia est pctm̃. Sciendũ aũt q̃ auaritia põt importare ĩmoderantiam circa res exteriores dupliciter. Vno mõ immediate q̃tum ad acceptionẽ vel conseruationẽ ipsarũ, vt.s. hõ plus debito eas acq̃rat vel conseruet, & ſm hoc est directẽ pctm̃ in ꝓximũ, qa in exterioribus diuitiis nõ põt vnus hõ superabũdare nisi alter deficiat, quia bona tpalia nõ põt simul possidere a multis. Alio mõ põt importare immoderãtiã circa interiores affectiones, quas qs ad diuitias hẽt, puta q̃ imoderatẽ aliquis diuitias amet aut desideret, aut delectet in eis, & sic auaritia est pctm̃ hoïs in seipsum, qa ꝑ hoc deordinat eius affectus, licẽt non deordinet corpus, sicut ꝑ vitia carnalia. Ex consequenti aũt est pctm̃ in Deũ sicut & oĩa pctã mortalia, inq̃tum hõ pp bonũ tpale contẽnit æterna. Itẽ sciendũ q̃ auaritia ſm ꝓpriã rõnẽ hẽt obiectũ speciale, alia.n. est rõ boni vtilis, & alia boni delectabilis. Diuitiæ aũt ſm se hñt rõnẽ vtilis, appetũtur.n. inq̃tũ in hoïs vsũ cadũt, & iõ ſm hanc consideratiõnẽ eius propriã, auaritia est speciale pctm̃ inq̃tum.s. auaritia dr̃ immoderatus appetitus habendi possessiones, q̃ no e æris vel pecuniæ designatur. Verum quia verbum habendi ſm primã impositionẽ ad possessiones pertinece

nere vr̃, quarum totaliter sumus dñi, & inde ad multa alia detlinat. Sicut dr̃ hõ hẽre sanitatẽ, vxorem, vestimẽtũ, & alia hmõi, sicut dr̃ in p̃dicamentis, per consequens ẽt nomen auaritiæ ampliatum est ad oẽm inordinatum appetitũ habendi quamcũq; rem. Sicut dicit Greg. in quadã Homil. q̃ auaritia est non solũ pecuniæ, sed ẽt sciæ, & altitudinis, cũ supra modum sublimitas ambitur. Aug. in lib. de libe. arbi. Auaritia quæ Græcè Phylargiria dr̃, non in solo argento sed in oibus rebus q̃ inordinatè appetunt̃ intelligenda est. Item sciendũ, q̃ auaritia importat immoderantiã quandã circa diuitias dupliciter. Vno mõ immediatè circa ipsam acceptionem, & conseruationẽ diuitiarũ, in quantum. s. aliquis inquirit pecuniam vltra debitum aliena surripiendo vel retinendo, & sic opponit̃ iustitiæ, & hoc mõ accipit̃ auaritia Ezech. 22. vbi dr̃. Principes eius in medio eius, quasi lupi rapientes p̃dam ad effundendum sanguinem, & auarè lucra sectando. Alio mõ importat immoderantiã circa interiores affectiones diuitiarũ: puta cũ quis oĩmis amat, vel desiderat diuitias aut nimis delectat̃ in eis, ẽt si non velit rapere aliena, & hoc mõ auaritia opponit̃ liberalitati, q̃ moderat̃ hmõi affectiones, vt dictũ est, & sic accipit̃ auaritia 2. Corin. 9. Præparant repromissã bñdictionẽ hanc esse sic quasi bñdictionẽ non quasi auaritiam. Glo. vt. s. doleant pro dato, & parũ sit qđ dat̃. Circa sm̃. s. vtrum auaritia semper sit pc̃m mortale, dicendũ, q̃ auaritia dr̃ dupliciter. Vno mõ sm̃ q̃ op[...]nit̃ iustitiæ, & sic ea gñe suo est pc̃m mortale, & sic ad auaritia pertinet, q̃ aliquis iniustè capiat, vel retineat res alienas, qđ pertinet ad rapinã, & furtũ, q̃ sunt pc̃tã mortalia, vt inf. dicet̃ In hoc tñ auaritiæ gñe contingit esse veniale pc̃m pp̃ imperfectionẽ actus, vt dicet̃ ibidẽ. Alio mõ põt accipi auaritia sm̃ q̃ opponit̃ liberalitati, & scd̃m hoc importat inordinatũ amorẽ diuitiarum. Si ergo in tñ amor diuitiarũ crescat, q̃ p̃feratur charitati, vt si pp̃ diuitiarũ amorem aliqs nõ vereat̃ facere contra amorem Dei, & p̃ximi, sic auaritia erit pc̃m mortale. Si aũt inordinatio amoris inf. hoc sistat, vt. s. hõ q̃uis superfluã diuitias amet, non tñ p̃fert earũ amorem amori diuino, vt. s. pp̃ diuitias non velit aliq̃d facere cõtra Deũ, vel p̃ximũ, sic auaritia est pc̃m veniale. Vñ super illud. 1. Corin. 3. Si qs superædificat super hoc fundm̃, lignũ, fenũ, stipulam, &c. dicit Gl. q̃ lignũ, fenũ & stipulã ædificat ille q̃ cogitat q̃ mundi sunt, quõ placeat mundo, qđ p̃tinet ad pc̃m auaritiæ: sed iste non peccat mortaliter, sed venialiter. De eo namq; dr̃, hic cũ saluus erit, sic tñ quasi p̃ ignẽ. Circa tertiũ vtrum auaritia sit pc̃m carnale, vel spũale dicendũ, q̃ spũale pc̃m est. Qđ declarat̃ sic. Pc̃tã nempe in affectione consistunt, oẽs aũt affectiones aĩæ siue passiones terminant̃ ad delectationes, & tristitias, vt patet per Phil. in 2. Ethi. Delectationum aũt q̃dam sunt carnales q̃dam spũales. Carnales q̃dem delectationes dr̃, q̃ in sensu carnis complent̃, sicut delectationes ciborũ, & venereorũ. Delectationes vero spũales, q̃ complentur in sola animæ apprehensione. Illa vero pc̃tã dñr carnalia, q̃ perficiuntur in carnalibus delectationib. Illa vero dñr spũalia, quæ perficiuntur in spũalibus delectationib. absque carnali delectatione, & hmõi est auaritia. Delectatur. n. auarus in hoc q̃ considerat se possessorem diuitiarum, & Ideo auaritia est pc̃m spũale. Sciendum. n. q̃ quia auaritia est circa obiectum corporale, tñ in eo q̃ non q̃rit delectationem corporalem, sed solum animalem; puta. s. hõ delectatur in hoc q̃ diuitias possideat, & ideo non est pc̃m carnale: rõne tñ obiecti medium est inter pc̃tã purè spũalia, q̃ q̃runt delectationem spũalem circa obiecta spũalia, sicut superbia est circa excellentiam, & vitia purè carnalia, quæ q̃runt delectationem purè corporalem circa obiectum corporale. Circa quartum. s. de filiab. auaritiæ. Sciendum q̃ Greg 31. Mor. assignat proditionem, fraudem, fallaciam, periurium, inquietudinem, violentiam, & contra misericordiam, obdurationem cordis. Quarum numerus sic apparet. Nam filiæ auaritiæ dñr vitia quæ ex ipsa oriuntur, & præcipuè scd̃m appetitum finis. Quia vero auaritia est superfluus amor habendi diuitias, iõ in duobus excedit. Primo. n. superabũdat in retinendo, & ex hac parte oritur ex auaritia, Obduratio contra misericordiam, quia. s. cor eius per misericordiam non emollitur, vt de diuitijs subueniat miseris. Secundo ad auaritiam pertinet superabundare in accipiendo, & scd̃m hoc auaritia põt considerari dupliciter. Vno mõ scd̃m q̃ est in affectu, & sic ex auaritia oritur inquietudo, in q̃ntum ingerit hoi sollicitudinem & curas superfluas. Auarus. n. non impletur pecunia, vt dr̃ Eccles 5. Alio mõ potest considerari in effectu, & sic in acquirẽdo aliena vtitur aliq̃n vi, qđ pertinet ad violentiã, q̃nque aũt dolo, qui quidem si fiat in verbo erit fallacia quantum ad simplex verbum: periurium aũt, si addatur cõfirmatio iuri. Si aũt dolus committatur in opere, sic quantum ad res erit fraus, quantum ad personas proditio, vt patet de Iuda qui ex auaritia prodidit Christum. Nec mirum si istæ ponuntur esse filiæ auaritiæ, cum tñ proditio, fraus, & fallacia opponuntur prudentiæ, periurium religioni, inquietudo spei, vel charitati, quæ quiescit in amato. Violentia opponitur iustitiæ. Obduratio cordis miæ. & sic hæc oĩa non vñr ad auaritiam pertinere. Sed sciendum est, q̃ non oportet filias alicuius vitij capitalis ad idem genus pertinere, qñ ad finem vnius vitij põt ordinari pc̃tã alterius gñis. Aliud est. n. aliqđ vitium habere filias, & habere species. Item nota q̃ Isid. ponit. 9. filias auaritiæ, quæ sunt mendacium, fraus, furtum, periurium, turpis lucri appetitus, falsa testimonia, violẽtiæ, inhumanitas, & rapacitas. Sed istæ nouem reducuntur ad prædictas. Nam mendacium, & falsum testimonium cõtinentur sub fallacia; falsum enim testimonium est quædam specificatio mendacij. Sicut furtum est quædam specificatio fraudis. Vnde sub fraude continetur. Appetitus autem turpis lucri pertinet ad inquietudinem Rapacitas autem pertinet ad violentiam, cum sit species eius. Inhumanitas autem est idem quod obduratio contra misericordiam.

De detestatione auaritiæ. *Dist.* II.

CIrca quintum sciendum, q̃ multa nobis suadent, & euidenter ostendunt pc̃m auaritiæ summopere fugiendũ. Primo quidem hoc ostẽdit naturæ conditio. Secundo exemplorum instructio Tertio mortis meditatio. Quarto damnorum incursio. Primo inquam hoc ostẽdit naturæ conditio duob. modis. Vno modo terrenis cœlestia, & tp̃alibus spũalia p̃ponenda. Sicut patet, q̃ natura supposuit terram omnibus elementis, & eam dedit conculcandam: sed auaritia terrena cœlestibus, & tp̃alia spiritualibus anteponit. Diuitias supponendas, & calcandas notat hoc q̃ primitiui fideles ad pedes Aplorum diuitias proijciebãt. Act. 4. de Ioseph Cyprio, in fine c. Ibi gl. Calcandum esse docet natura q̃ pedibus subditur Aplorum Aĩa rõnalis sedes Dei est, terra scabellum pedum eius. Mirum q̃ hoc cœlum, qđ est materialiter dignius terræ supponit auaritia, de quo cœlo vt dicit Ber. Non solum dixit, vt faceret, sed pugnauit, vt acquireret, occubuit, vt redimeret. Natura gressibilium, quæ terram calcat, volatilium, quæ a terra se eleuat, vegetabilium, seminum, plantarum, & arborum, quæ intrusa in terra ab ea egrediuntur, & sursum eriguntur, & extenduntur, germinant, frondent, florent, fructificant, & ramos dilatant. Natura humana, quam natura erexit ad sydera. Alio modo hoc ostẽdit naturalis conditio ex nobilitate suæ cõicationis: naturaliter. n. superiores creaturæ bonitatem cõicant inferioribus. Sicut sol lucem suam cõicat lunæ, & stellis, & sol, luna, & stellæ lucem suam, & virtutem cõicant istis inferioribus. Ignis claritatem suam, & calorem, & aer lumen a sole receptum, & lucerna splendorem circunquaque diffundũt. Vnde dñs Math. 5. Nemo accendit lucernam, & ponit sub modio, sed super candelabrum; vt luceat oĩbus qui in domo sunt. Fons nobilis quo plus hauritur, tanto melior, & sapidior efficit̃ eius aqua. Pythagoras. Ex vna face si plura lumina succenderis, nullum damnum principali materiæ generabis, quæ facultatẽ recipit plus lucendi, quotiens causas inuenit plus præstandi Sic & scia quanto plus fuerit distributa, tanto maius recipit incrementum. Est n. scientia nobilis aĩæ possessio, quæ distributa per partes suscipit incrementum, & auarum dedignata possessorem si non distribuitur elabitur: hæc igitur antedicta sua cõicabilitate, & liberabilitate detestantur auaritiam, quia bona quæ possidet non cõicat sed retinendo congregat, & coartat. Aug. Oĩs res quæ cum datur non minuitur, sed augetur, si non datur cũ hẽtur nondum hr̃, q̃o habenda est. Scd̃o pc̃m auaritiæ detestandum ostẽdit exemplorum instructio, hoc Christus verbis, & exemplis docuit, & monuit esse vitandum. Luc. 12. Videte, & cauete vobis ab omni auaritia Matthæi. 10. Nolite possidere aurum, neq; argentum, neq; pecuniam, &c. Qui cum esset dñs omnium, & a Deo constitutus hæres vniuersorum, voluit paupertatem extremam, & mendicitatem assumere, adeo vt aquã cuius cõis est vsus, mendicaret. Ioh. 4. & non hr̃et vbi caput reclinaret. Matth. 10. Qđ & sui fecerunt, & docuerunt facere discipuli verbis pariter, & exemplis, sicut ab ipso fuerunt edocti. Vnde oĩa arbitrati sunt vt stercora. Phil 3 Et Matthi 19 Ecce nos reliquimus oĩa, &c. Dñs ẽt præcepit Moysi, vt eligeret viros potentes, & timentes Deum, & qui odirẽt auaritiam. Exo. 18. Item hoc idem docet sapientia Philosophorum, ait n. Plato Nõ est dignus Deo, qui opes non contempserit. Ideo Philosophi, vt sapientiam acquirerẽt, cuius melior est acquisitio negociatione auri, & argẽti, diuitias. & occupationes terrenas contẽpserunt, vt sapientiæ liberius vacarẽt. Vt patet in Bragmannis, qui fuerũt nudi sapientes vtentes gramine pro lecto, siluis pro tecto herbis, & radicib pro alimento, aqua fluminis pro sitis medicamẽto. Itẽ Hier. de quodam Philosopho refert, q̃ cum ad Philosophandum proficisceretur Athenas, magnum põdus auri secum ferens, considerãs, q̃ non posset sil̃ possidere aurum. & virtutes, illud a se proiecit dicens. O diuitiæ abite, procul a nobis. Aliud exemplũ, de Dyoge-

ne, q in dolio degens locupletem ducebat pauperem, ad quem quidam aulicus cũ mundaret olera sua accedens ait. Tu cũ sapiens Philosophus sis, si mihi credidisses, & regib. seruire voluisses nõ olera tua lauares, sed in aula famus principis mecũ manceres. Cui rñdens ait. Et si mihi credidisses, & paupertate mediocriter viui voluisses, non oporteret te regib. adulando mentiri. Hic & cum vidisset quẽdã cũ manib. haurientẽ aquã, & bibere ad fontem ait. Nesciebã naturã dedisse mihi cyphũ, & parnulũ vas cũ quo nquã bibere solebat ad lapidẽ fregit. Tertiũ qđ dissuadet auaritiã est mortis meditatio, q̃ subito oĩa aufert. Luc. 12. Ponit̃ exemplũ de diuite, qui dicebat. Aĩa mea multa bona hẽs, &c. Cui rñdit dñs. Stulte hac nocte aĩam tuã repetent a te, nullas tibi dantes inducias, & q̃ congregasti cuius erũt. Prou. 11. Nil proderũt diuitiæ in die vltionis, &c. Poeta. Defunctũq; leues nõ comitantur opes. Eccles. 41. O mors, q̃ amara est memoria tua hoĩ iniusto pacẽ habẽti in substãtijs suis. Bern. Mundus inexorabilem constituit ianitorẽ, s. mortẽ, q de oĩb. rebus nihil asportari permittit, sed pctm̃, nihil est qđ nulla mortis angustia poterit retineri. Aug. Auaritiæ morb. nunq̃ melius cõpescit̃, q̃ cũ dies mortis mediat̃. Hiero. Facile contẽnit oĩa qui se semper cogitat moriturũ. Itẽ Hiero. Si hẽas sapientiã Salomonis, & pulchritudinẽ Absalonis, si fortitudinẽ Sansonis, longæuitatẽ Enoch, diuitias Cresi, põatem Octauiani, Fœcunditatẽ in sobole Gedeonis, agilitatẽ Azaelis, strenuitatẽ Lelij, successum Alexandri, delitias Assueri, gr̃am Titi, quid tibi ꝓdest si caro dat̃ vermib. aĩa Dæmonibus cũ diuite Epulone in æternũ crucianda, & cõcremanda? Diuitiæ & relinquunt̃ crudelib. successorib. Ad hoc multa hñr exẽpla supra de morte. Nota, ꝙ in morte, oĩa vt somniũ euanescunt. Ps. Dormierũt somnũ su. &c. Quarto detestandã ostẽdunt auaritiã damnorũ occasio, vel incursio. Innumerabilia namq; mala oriunt̃ ex auaritia, quæ cã breuitatis pñt sub istis quatuor comprehendi, q̃ sunt. Infirmitas abscindenda. Fatuitas irridenda. Iniquitas detestanda. Calamitas formidanda. Primo qdem ex auaritia nascitur, vel potius ipsa est infirmitas valde grauis, & periculosa, multas condõnes, & circũstantias malas hñs. Eccles. 5. Est infirmitas pessima, quã vidi sub sole diuitiæ congregatæ in malũ dñi sui. Periculosa quidem est, quia ducit in multa pericula, sicut periclitantes in mari vehementer adhærẽt his quæ pñt apprehendere, sic auari amore fortissimo tpalib. adhærentes pereũt cum eis. Eccles. Qui amat periculũ peribit in illo. Auari & sunt in p̃senti in periculis flũminũ, latronũ, ex gñe ex gente, &cæ. vt dr̃. 2. Corin 11. quia per ignem, & aquam, & fures, & alia multa periclitant̃ isti cũ ipsis rebus, & pertinent oĩa ista. Seneca. Videt pauperem, & suspicat̃ furem, videt diuitem, & suspicatur prædonem, &c. Poeta. Impiger extremos currit mercatur ad Indos. Per mare pauperiem fugiens per saxa per ignes. In vitis pa. Sicut nemo põt nocere ei, qui iuxta Imperatorem est, sic nec Diabolus aĩam q̃ appropinquat Deo, cuius aũt sensus huc atq; illuc diuersus est, & vertit̃ facillimè, aĩam illius inimicus in diuersas passiones inducit. Item periculosa est: quia multi hac laborant, qui nesciunt, iõ remediũ non q̃runt. Seneca. Initium salutis est notitia peccati: quia qui se peccare ignorat, corrigi non vult. Seneca. Nemo se auarũ intelligit, nemo cupidum, iõ ad sanitatem difficilè peruenimus, quia nos ægrotare nescimus. Item periculosa, quia multos inuoluit, omnes videlicet hẽdes, & successores ad quos hmõi diuitiæ deuoluuntur. Itẽ periculosa, quia processu tpis non minuitur sed augetur. Seneca. Auaritia mõstru similis est, q̃ in senibus iuuenescit. Itẽ hæc infirmitas non solũ est periculosa: sed & valde grauis multiplici rõne. Primo, quia reddit hoĩem grauem nimis ad bñ agendũ, vel grauem. i. ponderosum ad se sursum erigendũ, & cœlestia iudicandũ. Ps. Filij hoĩum vsquequo graui corde. Abac. 2. Iniquitas super talentum plũbi. Cum. n. tpalia sint terrena, & iõ ponderosa, non est mirũ si reddunt hoĩem ponderosum. Abac. 2. Væ qui congregat non sua. Vsquequo. & aggrauat contra se densum lutũ. Hoc est primum signũ infirmitatis, qñ hõ se sentit plus debito ponderosum. Adeo aũt reddit hoĩem grauem, ꝙ sui ponderis grauitate ipsum ad inferiora deflectit, & quem Deus creauit erectum ad sydera ipsum ad modũ bestiæ incuruat ad infima, vt nihil velit cogitare, diligere, loqui, vel sapere nisi terrena. Seneca. Cætera aĩalia De⁹ proiecit ad pastum, hoĩem erexit ad sydera. Ouidius. Pronaque cum spectent aĩalia cætera terram. Os homini sublime dedit. Isa. 51. Dixerunt aĩæ tuæ, incuruare, vt transeamus, posuisti, vt terram corpus tuum, quasi viam transeuntib. s. adhærendo terrenis Glo. Nisi te incuruaueris Diabolus super te p̃tatem nõ habebit. Diabolus facit de hoĩe sicut lupus de puero, quem nutrit in spelunca, qui cum scdm̃ naturam conditionis humanæ vult se erigere super pedes suos, sursum ad sydera, lupus nutritor ei⁹ cauda percutit eũ in capite, vt ad terram more bestiali se ꝓsternat. Psalm. Oculos suos statuerunt declinare in terram. Ecclesiastici, 10. Proiecit in vita sua intima sua, cordis. i. amoris, & affectionis suæ, q̃a vbi est Thesaurus tuus, ibi est & cor tuũ. Sic igit̃ patet ꝙ auaritia est infirmitatũ grauis, q̃ reddit hoĩem grauem, id est summopere incuruat eũ ad infima. Item dr̃ infirmitas grauis, q̃a difficilis ad curandũ, q̃a quanto medicamentũ maius apponit̃, tanto magis infirmitas augmentat̃, quia quo plus addunt̃ diuitiæ tpales cordi cupido, eo magis cupiditas adauget̃. Sicut quanto plura ligna igni apponunt̃, tanto in maiorẽ flammam erigitur. Poeta. Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit. Item grauis est eius curatio, q̃a materia nimis adhæret subiecto, sicut quanto materia morbi fortius adhæret membris vitalibus, tanto difficilior est curatio morbi. Tpales autem diuitiæ nimis vehementer adhærent cordi auari, & ideo vix ab eo possunt auelli. Sicut qui periclitantur in mari, vel aquis currentibus, qcquid apprehenderint, ita fortiter tenent ꝙ non pñt eis auferri, vnde auari vix redeunt ad pniam. Ecclesiastici. Qui aurũ diligit non iustificabitur. Hiere. 8. Apprehenderunt mendacium & noluerunt reuerti. Sunt enim similes accipitri impinguato, qui nõ vult redire ad manum reuocãtis, licèt ostendat ei carnes rubeas. Item similes sunt gallinis, quæ dicuntur esse surdæ in Augusto, quia pastum inueniunt abundantem. Hiere. 22. Locutus sum tibi in abundantia tua, & dixisti non audiam. Item grauis est eius curatio, quia materia morbi nimis est venenosa. Cum enim temporalia male acquiruntur oibus scienter vtentibus sunt venenosa, vel qñ nimis amantur, vel qñ eis hoĩes abutuntur. Vñ cum Constantinus Imperator ditasset ecclesias, quæ prius in tribulatione fuerant, & maxima paupertate, audita est vox dicens. Hodie effusum est venenum in ecclesia Dei. Vnde sicut Cyconia nutrit pullos suos venenosis, sic auarus filios, & vxorem. Deuter. 32. Fel draconum vinum eorum &cæt. Similis est auarus Mitridati regi Ponti, qui obsessus a filio suo Farnace, se cum tota familia datis epulis copiosis intoxicauit. Item grauis est huius morbi curatio, quia continua. Ecclesiasticus. 4. Vnus est, & secundum non habet, & tñ laborare non cessat. In die laborat corporaliter operando. In nocte vero mentaliter meditando, & frequenter etiã somniando. Item hæc infirmitas non solum est continua, sed etiam peracuta, cor. n. auari ardet vt ignis, q̃a auaritia ignis est de quo Prouer. 30. Ignis nunquam dicit sufficit. Mich. 6. Adhuc ignis in domo impij, & Thesauri iniquitatis, &c. Ex hoc ardore sequitur sitis inexplebilis & insatiabilis, hic est serpens flatu adurẽs, qui quos percutiebat ardore inextinguibili, & siti insatiabili occidebat. De auaro dicitur Prouerb. 13. Venter impiorum insaturabilis. Et 27. Infernus, & perditio nunquam satiantur. Sic oculi impiorum insatiabiles. Sic Bufone dicitur ꝙ respiciens terram & timens ꝙ non possit ei sufficere intrat foueam suam, & cum pede ponderat terram quam comedit. Ecclesiastici. 14. Insatiabilis est oculus cupidi. Bern. Non plus satiabitur oculus auari auro, quam corpus aura. Vnde scdm̃ Grego. Auarus per hidropicum designat̃. Item hæc infirmitas est grauis pp diuersas curas sollicitudinũ quibus pungit̃, affligitur, & quasi corroditur cor auari. Ecclesiastici 2. Peccatori dedit Deus afflictionẽ, & curam superfluam, vt addat, & congreget. Eodem. 5. Cunctis dieb. vitæ suæ comedit in tenebris, & in cura multa, atq; tristitia. Phil. Pecunia auaro supplicium est, profuso decus, parsimonium ꝓditori. Matth. 13. Luc 8. dicũt diuitiæ spinæ. Greg. Profecto spinæ sunt, quia aculeis sollicitudinum mentem lacerant, & pungunt corda auarorum. Sunt vt nuces vermiculosæ a vermibus corrosæ, vt quædam nuces Indiæ, de quibus in hist. transmarina dr̃ ꝙ sunt ad modum capitis humani grossæ, & apertæ inueniuntur plenæ serpentibus mordacibus, i. curis malis. Sunt vt poma Sodomorũ plena fauilla. Hæ curæ non sinunt eos dormire. Eccles. 2. Cuncti dies eius laboribus, & ærumnis pleni sunt, nec per noctem quiescit. Ad hoc facit exemplum Dyogenis Philosophi, qui cum in via portaret pecuniam, & eam supposuisset capiti suo, vt dormiret, aduertit furem sollicitum quomodo eam furaretur dormienti. Cum autem ipse præ sollicitudine somnum amisisset, sciens appropinquantem furem proiecit ei pecuniã, dicens. Tolle miser pecuniã, & permitte me dormire. Cum quidã diues maneret iuxta cuiusdam pauperis domum, & post cœnæ suæ delitias intraret lectũ suũ delicatũ, & mollẽ, vt quiesceret, occupatus diuersis curis irruentib. diuersorũ bonorũ suorũ, q̃ habebat in diuersis locis, cũ non posset dormire, audiebat pauperẽ post cœnã parcã, & laborem diurnũ in lecto duro suauissimè quiescẽtẽ, & solatium, qđ habebat cũ puero suo, & vxore. Qui inuidens eius quieti surrexit ante diem, & aperto hostio pauperis suspendit in eo bursam plenam pecunia, qui excitatus in mane cum vellet egredi domũ cadentem pecuniam recepit, & cũ diu deliberasset quid inde faceret, timens, ne vel vxor, vel alius ipsam furaretur ei, finxit se pati in renib. occultans eam sub lecto suo, & iacens supra nõ valebat dormire de nocte præ sollicitudine quid de ea faceret.

faceret. Cum autem diues quæreret ab vxore pauperis, quid vir suus haberet, qui non audiebat vltra cantare, & illa assereret, quod pater eius in tenibus aït. Ego veniam, & curabo eum. Et accedens, & pecuniam suam repetens ipsam secum deportauit, & restituta est pauperi quies pristina, sanitas, & iocunditas cum somno. Bene igitur diuitiæ dicuntur spinæ. Prouer. 24. Per agrum pigri hois transiui, & ecce totum repleuerant vrticæ, cooperuerant superficiem eius spinæ, &c. tamen vt dicitur Iob. 30. Filij stultorum, & ignobilium esse sub sentibus delitias reputabant. Sunt contrarij auibus lueis, qui in nidis suis spinas habent exterius, molliciem interius, vt ibi suauiter quiescant. Econtra ipsi habent molliciem vestium extra cum diuite Epulone, intra spinas remorsionum, & tamen sunt vt rustici, qui nesciunt quiescere in molli lecto conlcæ, sed in asperitate remorsionum, quia propter consuetudinem, & moram in peccato auaritiæ non sentiunt. Hieron. Superflua cura est in his rebus cor apponere, quæ cum angustia redeunt, & obtenta paruo tempore subsistunt, subsistentes sollicitudinem ingerunt, in quib. est sera corruptio, falsa delectatio, vera deceptio, possessæ onerant, amatæ inquinant, amissæ excruciant. Bern. Desidera bonum temporale, semper ex ipso desiderio inquieteris. Omne bonum temporale originem habet a pœna. Idem. Sicut spinæ degenerant, quæ non pinguant, sic diuitiæ, quæ non affligunt. Item grauis est, quia inordinatum efficit appetitum, quia auarus appetit nociua, sicut febricitans appetit vatum, carnes, & huiusmodi, quæ sibi sunt contraria. Prouer. 1. Vsquequo paruuli diligetis infantiam, & stulti ea quę sibi noxia sunt cupient, appetunt laqueos, quibus capiuntur. 1. Thim. 6. Qui volunt diuites fieri incidunt in tentationem, & in laqueum Diaboli, & in desideria multa inutilia, & nociua. Bern. Vidi ego quinque viros, quorum primus buccis tumentibus marinam masticabat arenam. Secundus sulphureo astaos lacui exalantem teterrimum fœtidissimumque gestiebat haurire vaporem. Tertius fornaci incubans vehementer accensæ micantes scintillas hyantibus ex ore faucibus lætabatur. Quartus supra pinnaculum templi residens leuioris auræ spiritum aperto attrahebat ore, & in quo minus influere videretur, ipse sibi flabello ventum faciebat, ac si totum speraret aerem deglutire. Quintus seorsum positus irridebat cæteros. Ipse quoque irridendus maxime, proprias n. carnes incredibili quodam studio sugere laborabat, nunc manum, nunc brachium, nunc alias applicans ori suo. Miratus causam sciscitans a singulis, vnam inquio esse reperio, vtique validissimam famem. Tunc macilentissimas eorum facies contemplatus recordabar Prophetiæ gementis miserabiliter, & dicentis. Aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum. Quid prosunt vobis hæc inquio, quia non sunt naturales cibi, famem magis prouocant, quam extinguant. Per istos quinque viros auari congrue designantur, per arenam vero fumum, ventum, & scintillas temporalia figurantur, auarus ergo inordinatum appetitum habet, quia desiderat nociua. Item quia fastidit, & refugit proficua, i. cibum animæ, qui est iustitia. Ioh. 4 Meus cib. est, vt faciam voluntatem eius, qui misit me. Bern. Panis animæ iustitia est, & soli beati, qui esuriunt illam, quoniam ipsi saturabuntur. Item cib. animæ est verbum Dei. Deut. 8 Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, &c. Item cib. animæ est Eucharistiæ sacramentum. Ioh. 6. Caro mea vere est cib. &c. Item cibus animæ est contemplatio diuinæ dulcedinis, & æternæ beatitudinis. Isa. 58. Cibabo te hæreditate patris tui Iacob. Istas delitias non gustat auarus nec appetit, quia palatum habet infectum. Greg. Spirituales delitiæ cum non habentur in fastidio sunt, cum vero habentur in desiderio; tantoque a comedente amplius appetuntur, quanto ab esuriente amplius comeduntur. Item grauissima est hæc infirmitas, quia cor auari dilacerat, & diuidit diuersis curis, & angustijs, & facit triformem diuisionem, quia primo diuidit cor a Deo, qui est vita animæ. Isa. 59. Iniquitates vestræ diuiserunt inter vos, & Deum. Item diuidit a seipso, quia cum scriptum sit Matth. 6. Vbi est thesaurus tuus ibi est, & cor tuum, quando thesaurum suum habet homo in diuersis locis; necesse est, quod vna pars eius sit in vno loco, & pars alia in alio loco, quia non potest totum esse simul in pluribus locis. Osee. 10. Diuisum est cor eorum nunc interibunt. Et 1. Corin. 6. Qui cum vxore est sollicitus est, quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus est. Item diuidit cor a subiecto proprio. Ps. Cor meum dereliquit me. Quamdiu ægrotus bene sentit cor suum, & habet secum cor suum, spes est de conualescentia, quando vero cor deficit desperatur, quia cor est principium vitæ cum Deo: qui cor perdidit, & vitam perdidit. De corde auari facit Diabolus sicut fecit Euilmaddab, de corpore Nabuch. patris sui. In scholastica historia dicitur, quod quia pater suus de bestiali statu redierat ad regnum, post mortem patris timens filius ne rursus resurgeret de consilio maleficorum, diuisit corpus patris in quadringentas particulas & dedit totidem vulturib. quia dixerunt ei malefici, quod pater nunquam rediret, quousque omnes illi vultures insimul conuenirent. In vitis patrum dixit quidam senex. Sicut nemo potest nocere ei, qui est iuxta Imperatorem, sic nec Diabolus, qui est propinquus Deo; cuius autem sensus huc atque illuc vertitur facillime animam illius Diabolus in diuersas passiones inducit. Diuidit auaritia mundo filijs suis quatuor, sicut quidam rusticus diuersi pyrum vnam, quam solam habeat in hortulo suo quatuor filijs, quorum quilibet post mortem patris totam volebat habere, cuilibet. n. totam legauit. Primogenito dixit: Lego tibi de piro mea quod est in ea viuum ac mortuum. Et alteri dixit: Et tibi do viride, & siccum. Tertio rectum, & tortum. Quarto gracile, & grossum. Sic auaritia partitur mundum. Symoniaci habent de mundo viuos, & mortuos, a quibus, & pro quibus recipiunt Symoniacas extorsiones. Prædones, & Tyranni accipiunt exactiones a parentibus pauperibus, & virentib. locupletib. Tertio aduocati, vel iudices iniqui ob iniustas causas, & iustas habentib. quos s. ducunt, & a quib. dona accipiunt. Vsurarij accipiunt a magnis, & paruis, grossis, & gracilibus, clericis, & laycis, rusticis, & militibus. Secundo auaritia est valde magna stultitia, & auarum manifesta stultitia apparet in multis. Primo quidem noxia cupiendo, nam more febricitantis appetit sibi contraria, & nociua. Prouer. 1. Stulti ea quæ sibi sunt noxia cupient. s. laqueos quib. capti, & ligati trahuntur in infernum ab infernalib. Saracenis. Sicut ductus fuit ad Alexandrum Cyrus Rex Persarum, de quo dicit Orosius, quod cum Alexander vicisset Persas, nec vellet eos ad pacem recipere nisi adducerent ei Cyrum dominum suum, vt de eo faceret quicquid vellet. Amici sui fecerunt cathenas de auro suo, quib. vinctus honorabiliter duceretur ad mortem. Item auarus accendit ignem quo comburatur. Isa. 50. Ambulate in igne, quem succendistis vobis. Item spinas quib. succendatur. Isa. 33 Spinæ congregatæ igni succendentur. Item fatuus est auarus in acquirendo. acquirit. n. sibi miseriam, inopiam, cæcitatem, nuditatem. i. diuitias quib. efficitur miser, & pauper, & cæcus. & nudus. Apo. 3. Angelo Laodicię dices, quia diues sum, & locupletatus, & nullius egeo, & tu nescis, quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. Vere miser est, quia vt dicit Phil. Nihil infelicius insipiente fortunato. In præsenti quidem miser est, quia omnes miseriæ turbinum tempestatum, & omnium malorum, quæ rebus suis accidunt transeunt per cor eius: vnde dicit se combustum grandinatum, tempestate conuulsum, submersum, mortuum, & huiusmodi. In omnib. istis miserijs ipse solus est miser, quia omnibus istis miserijs sic affligitur, & sibi soli non miseretur, nec suam miseriam recognoscit. Aug. Quid miserius misero non miserante se. Ps. In persona talium. Miser factus sum, & curuatus sum vsque in finem, tota die contristatus ingrediebar. In futuro vero fiet incomparabiliter miserior. Iac. 5. Agite nunc diuites, plorate, vlulantes in miserijs quæ aduenient vobis. Prou. 14. Miseros facit populos peccatum. Nota quod sicut beatus est, qui habet quicquid vult, & nihil vult male, secundum Aug. ita miser est, qui non habet quicquid vult, & multa vult male, talis est auarus: non habet nec habere potest quicquid vult, quia cupiditas eius est infinita, & multa contra voluntatem eius eueniunt, & quanto plura possidet, tanto plura contra cor suum eueniunt, & ideo tanto miserior, & tristior, & ideo bene contristatus ingrediebar. Eccles. 5. Cunctis diebus vitæ suæ comedit in tenebris, & in curis multis, & in ærumna atque tristitia. Eccles. 14 Non satiabitur oculus cupidi, & post. Non satiabitur pane indigens, & in tristitia erit super mensam suam, vbi. s. sua consumuntur, vt ei, quod ipse consumatur, & quod omnes comedentes sua comedant eum totum. Item miser est, quia semper in labore superuacuo. Eccles. 5. Laborare non cessat, non satiantur oculi eius diuitijs. Et idem. Quid prodest ei, quod laborauit in ventum. Item miser est, quia semper in timore. Deut. 28. Dabit tibi Deus cor pauidum, timebis nocte, & die latrones, & prædones. Sen. Diues videt regem, & suspicatur prædonem, videt pauperem suspicatur eum latronem. Iob. 15. Sonitus terroris semper in auribus eius, & cum pax sit, insidias suspicatur. Leuit. 27. Dabo pauorem in cordib. eorum, terrebit eos sonitus folij volantis. Isa. 24. Formido, fouea, & laqueus super te qui habitator es terræ. Greg. Magna securitas nihil habere concupiscentiæ sæcularis nam dum ad terram concupiscendam cor inhyat, securum tranquillumque esse non potest: quia aut non habita concupiscit, vt habeat, aut habita metuit ne amittat, & dum in aduersis sperat prospera, in prosperis formidat aduersa. Ambr. Pauper in pecunia, diues in conscientia, securius dormit in palea, quam diues in auro, & purpura. Alexander de seipso loquens ait. Ego inter tumultus, & formidines viuo, plurimos ex ipsis qui me custodiunt timeo, maior autem ab amicis semper mihi metus est, quam ab hostibus quos vereor, eorum constipatione custodior, diebus meis varias gentes persequor, & fatigo, noctibus me somnus turbat, & fatigat, timeo enim ne quis inimicus repentinus impetum in me faciat, & cætera. Item stultus est auarus in acquirendo, quia acquirit inopiam. Iob. 16. Apprehendet eum quasi aqua inopia: est enim inops multipliciter, primo quidem inops sine ope Dei, & sine Deo est. August. in libro confes. Omnis copia quæ Deus meus non est, mihi inopia est: quia vt

dicit Ansel. Animā Dei capacem nihil minus Deo implere pōt, ergo inops, quia sine Deo est, vel quia sine ope Dei: quia cōfidit non in Deo. Psal. Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum, sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum. Vnde cū dicet in morte. Deus adiuua me, tūdebunt et Dæmones irridentes eum, sicut rūderunt illi, de quo legitur in vitis pa. Cū quidam eremita intraret ciuitatem, vt venderet vasa, vidit diuitem laborantem in extremis in domo sua iacentem, & dicentem. Deus adiuua me. Et maximam multitudinem Dæmonū ante ianuam eius accurrentium, & dicentiū, & irridentium. Nunc vis esse memor Dei primo cum deficit tibi dies, non est tibi portio spei in hoc, &c. sicut posita sunt exempla supra de inferno. Est et inops sine ope pauperum quib. nec compatit nec opitulat, vt diues epulo. Lucæ. 16. sed potius abominat eos. Eccles. 13. Sicut abominatio est superbo humilitas, sic execratio diuitis, pauper. Itē inops sine ope sui, quia diuitijs suis non iuuat se, nec conuertit eas in vtilitatem suam. Eccles. 14. Oculus cupidi insatiabilis. Et post. Non satiabit pane indigens, & in tristitia erit super mensam suam. Pyragoras Philo. Breuis ætatis est nihil auaro de suo vti licere Idem cuidam locupleti dixit. Stulte diuitiæ tuæ in re pereunt paupertatiq; tibi sunt similes, cum his esuris, sitis, & alges. Fulgentius. Midas Rex Apolloniæ petijs, vt quicquid tangeret aurum fieret. Qd cum obtinuisset, munus in vltionem conuersū est, cum cibus, & potus in auri naturam obrigesceret. Philo. Auarus pecuniæ cuncti deputat, & se fami destinat, & tam stultus est, vt sibi prodesse non norit. Item inops est, sine opibus materialibus, quas nō possidet, vt dñs, sed possidetur, vt seruus, sicut supra dictum est, vel quia cum his earum inopiam patitur, vt supra proximè monstratū est immediatè per verba Philosophorū. Hiero. Auaro tam deest, qd hēt, q̄ qd non hēt, inops est in his: quia pecunia finita, cupiditas infinita. Seneca. Si vis te diuitem facere non est pecuniæ adijciendum, sed cupiditati detrahendū. Item in historia Bragmannorum legit, q cum Alexander venisset latenter cum paucis ad siluam Dandami Bragmannorū Dydascali, vt videret, & audiret nudi hoīs mores & sapientiam, & inuenisset eū super herbam iacentem sub arbore, inter alia multa q̄ dixit Alexandro digna memoriæ sit. Ferocissima pestis est cupiditas, quæ solet egenos quos capit efficere, dū finem acquirendi non inuenit, sed magis quo fuerit locupletata mendicat. Boetius. Permultis indigent, qui permulta possident. Seneca Altera cupiditatum ex fine alterius trahitur, cū hēt messem quam cupiuit, cupit hēre vbi horreum reponat, & multa alia, habita vindemia cupit hēre vasa, & celaria, habito auro cupit hēre arcam, & seram. Sic ex vna cupiditate nascunt multæ. Item inops est opibus spiritualibus, quæ sunt virtutes, & scientiæ. Sicut dicit dñs Epo Laodiceę. Apoc. 3. Dicis, q diues es, &c. & nescis, quia es pauper, & nudus, & est causa quia cupiditas pecuniæ est in aīa, quam non pōt replere res corporalis, cum ipsa sit res spiritualis, sicut nec rem corporalem res spiritualis, vt non pōt replere arcam gratia aut scientia. Ad hoc facit, qd rndit pdictus Dādamus Alexandro dicenti. Doce nos aliquid sapientiæ plenum, Ait Dandamus. Si ego volo acceptum a dño tibi offerre censum, ipse non hēs vbi tale munus capias. Impleuerunt. n. animam tuam auidæ ac immodicæ cupiditates, quō desiderio tuo satisfacere possum? q totus mundus tibi seruiens explere non potuit aut frenare? Et si oīa velis possidere tantūdem necesse est, vt sola ad vltimum habeas, quantum vides me iacentem occupare. Item inops est, quia sine opibus: quia vt dicit Bern. Cū opera bonorum sequuntur illos, opera malorum sequuntur illos: quia ab operibus mīæ vacui sunt. Item cæcus est in acquirendo, quia acquirit vnde efficiatur cæcus. Interponit. n. terram inter oculū suū, & verum solem Christum. Aug in persona auari. Defluxi ad tēporalia, & obscuratus sum. Ps. Repleti sunt, qui obscurati sunt, terræ do. iniquit. Thobias stercore hyrundinum excęcatus est, & auarus ex acquisitione temporalium, quæ stercora sunt iudicio Apostoli Phyl. 3. Omnia arbitratus sum, vt stercora. 1. Mach. 2. Gloria hominis stercus, & vermis. Auarus similis est Sedechię quem Nabuch. excæcauit in Reblata quod interpretatur, Multa hæc, & significat multitudinem bonorum temporalium, in qua excæcantur diuites, vt non videant quid agēdum. Quidam magnus magister in literatura habuit discipulum nobilem genere, qui dicebat sæpe coram magistro suo, q ēpi Franciæ cæci erant, qui magistrum tantum clericum non vocabant ad beneficia prębendarum, qui cum factus esset ēps, vocauit nepotes suos ad beneficia ecclesiastica, magistro contempto. Vnde cum in quadam processione clara luce esset, occurrit ei dictus magister suus cū duobus cereis succensis, & cum causam huiusmodi facti requireret ait. Dñe hæc ideo feci, vt repellam a vobis cæcitatem quam videbatis in alijs, qui me non vocabant, quam contraxistis ex acquisitione honoris, & diuitiarum, vt non videatis in vobis diues, quod in alijs videbatis pauper ante episcopatum. Item auarus nudus efficitur, quia spoliatur omnibus spiritualibus bonis .s. veste gratiæ, gemmis virtutum, & thesauro gloriæ. Iob. 23. Nudus est infernus coram eo. i. cor auari, qd comparatur inferno, quia satiari non pōt. Item auarus stultus est in æstimādo, qa temporales diuitias esse veras æstimat, q̄ veræ diuitiæ non sunt, sed magis sophisticæ: pp qd in scriptura sacra dīr esse ventus, fumus, vmbra, somniū. Eccl. 34. Somnia extollunt imprudētes, sicut qui apprehendit vmbram, & sequit ventum, sic qui attendit ad visa mendacia. Aug. Nonne oīa fumus, & ventus? nonne oīa transeunt, & currunt? Væ illis, qui adhærent transeuntib. qm̄ cum illis sil transibunt. Nunne oīa quasi fumus præceps currens in mare? Væ illis, qui in his ceciderunt, qm̄ cum his in mare trahuntur, quia sm Greg. Qui labenti innititur necesse est, vt cum labente labat. Somniū dū somniat, & verum esse putat, & teneri manib. statim deficit, & non inuenit. Dan. 2. Nabuch vidit somnium, & somniū fugit ab eo: sic & diuitiæ euanescunt vt somnia, & velut vmbra fugiunt. Hoc bene recognoscunt impij in inferno. Sicut dr Sap. 5. Quid nobis profuit superbia, & diuitiarum iactantia quid contulit nobis? trāsierunt hæc oia tanq̄ vmbra, &c. Ps. Dormierunt somnum suum, & nihil inue. om. vi. di. in mani. s. Petrus Alfon. dicit q diuitib. accidit in morte sua, sicut cuidam opilioni, qui habebat mille oues, vt videbatur ei in somnio, quas cum vellet vendere, & quidam emptor vellet eas emere, volebat ei pro eis dare duo millia solidorū. Cum aūt venditor nollet eas dare, nisi alium pro qualibet oue denariū superadderet, & emptor assereret nummum vltra duos solidos se non daturū, dū hoc mō litigarent, excitatus venditor vidit somnium euanescere, & se oues dictas amittere, & tunc clamauit accipe quamlibet pro duobus solidis, & nihil ei valuit, ouibus euanescentibus & emptore. Sic diuites in morte, qui in vita nolunt dimittere pauperibus, vel Deo temporalia pro æternis, nisi addit lucrum temporale, in morte amittunt temporalia & æterna. Item ad hoc est exemplum de quodam, cui per incātationem alterius videbatur factus esse Imperator. Cum autē incantator rogaret eum, q de dignitatibus suis aliquam ei daret, noluit ille aliquid sibi dare, pp quod incantator offensus exufflauit, & sic totū euanuit, ac per hoc ille delusus, imperium & oia de quibus extollebatur amisit. Itē auarus stultus est in eligendo, qa præfert tpalia spūalibus, contemnens spūalia & æterna pro terrenis. Ecclesiasticus. Vnus est, & scdm non hēt, nō filium, non fratrē, & tn laborare non cessat, non satiant oculi eius diuitijs. Cui laboro & fraudo aīam meam bonis. i. spūalibus & æternis, qa vt dicit Bern. Stulti æstimatores de minimis maximā, & de maximis minimā curam gerūt, plāgunt. n. amissionē tpaliū non spūaliū bonorū aut æternorū, & ad ea q̄ ad Deū ptinēt tergū vertunt. Sūt mulieres plangentes Adonidis mortē, q sm gentiles dr fuisse amicus Veneris & significabat pñtem prosperitatē q̄ amat luxuria & voluptas. Ezech. 8. Sunt ibi viri vigintiquinque viri, q adorabant ad ortum solis. s. pñtis psperitatis, versis dorsis ad tēplū, qa auaritia pñtem rerū prosperitatem & ad Oriētē adorat, Deo & ecclesia cōtēptis. Ad hoc facit qd refert magister Geruasius in libro de mirabilibus terrarū, vbi dicit, q tpibus suis accidit, q I ecclesia bti Ruffi Valentinicensis Lyoc. fuit qdā cellerarius, q adeo sollicitus erat curis terrenis, q frequēter dimittebat officiū diuinū, & maximē cū alij dicerēt post cibū. Miserere mei Des. Ipse loco eius solitus erat dicere. Laudate dñm oēs gentes, vt citius se expediret, & curis intenderet. Qui mortuus p̄ multum tps apparuit cuidam fratri mirabiliter afflictus, & dixit cām esse suæ grauissimæ, & diutissimæ afflictionis ea quæ pdicta sunt. s. q pp curas tpales Dei officiū contemnebat. Sed dixit, q si per anni spaciū fratres sui eū iuuarent orationibus & maximè missis, & alijs beneficijs confidebat, q liberaret, & hoc intimaret ei si posset. Cū aūt frater ille intimasset alijs, & illi ei in supradictis per anni spacium subuenissent, apparuit in fine anni dicto fratri, cui prius cū leto vultu, asserens se esse liberatū a pęna per suffragia dictorum fratrum. Itē qd longè peius est tpalia pfert Deo, quem pp illa offendere non veret, sicut infra patebit. Item tpalia pręponit sibi, quia sua tpalia vult hēre bona, & de hoc totam curā gerit. Aug. Adeo cæcitas mentis conualuit, & adeo obsurduit hō interius, vt oīa velit bona hēre præter seipsum. Quid est, qd nihil omnino rerum tuarū malū vis habere? non vxorem, non filiū, non seruū, non tunicam, non caligam, & tn vis habere vitā malā, rogo te ppone vitā tuā caligæ tuæ. De perditione suorū magis dolet auarus, q̄ de perditione Dei, & oēs passiones rerū suarū pertranseūt per cor eius, tanq̄ per clypeum. De vestibus suis mundandis, & curandis frequenter curam gerit, ac de sotularibus sæpe emendādis, de aīa sua emendanda p confessionem non curat. Itē stultus est disponendo, q̄ non sunt in sua ptāte. s. de tpibus futuris, & actionibus. Vnde illi, qui dicebat Lucæ. 12. Aīa mea multa bona ha-

na ha-

na habes,&c. Destruam horrea, &c. ait dñs. Stulte repetent,&c. Item stultus est in reponendo acquisita non in loco tuto contra consilium dñi. Matth. 6. Thesaurizate vobis thesauros in cœlo, non in periculoso, vbi fures,& ꝑdones, & pericula sunt infinita, per q̄ amittere congregata ibi necesse est Bernardus. Non est tutum imò stultum ibi thesauros reponere vbi cum indigueris non possis eos habere. Similis est auarus gallinæ, q̄ ibi oua sua deponit vnde quotidie tolluntur. Sic auarus diuitias suas congregat in hoc mundo. Est vt dr̄ Oseæ quinto. Vt columba seducta nõ hñs cor sapiens, q̄ ibi nidificat, & pullos suos collocat vbi amittit eos. Sic auarus diuitias in hoc mundo. Non sic faciebat quidam sapiens, qui q̄cunq; in hoc mundo congregauerat, amissũ reputabat, & non suũ. Vnde cum dña sua quæri fecisset ab eo quantum haberet in redditibus, rñdit, ꝙ tantam summam quantum in singulis annis dare consueuerat pro Deo. Cum aũt illa arguerer eum de maiori, rñdit ꝙ illa nõ erant sua, quæ fortuna habebat in sua ptãte, quæ. s. congregauerat in hoc mundo, quæ potius erant in ptãte dñi sui, aut prædonum q̄ sua. Sed illa verè sua erant, quæ per manus pauperum posuerat in loco tuto cęli, pro quibus nec timebat fures, nec raptores, nisi propriam culpã. Tertio ex auaritia oritur imò ipsa est grauis iniquitas, sicut dr̄ Eccle. Auaro nihil est scelestius. Et post. Nihil est iniquius q̄ amare pecunias, quia. s. ex ipsa oritur contemptus Dei, & oĩum diuinorum. hæc.n. facit ꝙ auaro plus sit nummus q̄ Deus, q̄ aĩa ꝓpria, q̄ gr̃a, vel gloria, q̄ veritas, vel castitas, q̄ iustitia vel misericordia, q̄ pro nummo sæpe venduntur, aut deseruntur. Et qđ Iudas semel vendidit triginta argenteis, auaricia pro denario, vel obolo sæpe vendit. Peccatum auaritiæ grauissimum est, quia radix oĩum malorum. 1. Thim. 6. Radix oĩum malorum est cupiditas. Vnde cor auari est sicut Pantheon i. templum, & habitaculum oĩum Dæmoniorum, & ideo sicut in exercitu contra illum, qui est Capitaneus principaliter est pugnandum, quia illo victo, vel occiso oẽs alij faciliter deuincuntur, sic contra auaritiam quę caput est oĩum vitiorum. Sciendum aũt ꝙ ex ipsa oritur superbia. Ecclesi 40. Facultates, & virtutes exaltant cor. Et Prouer. 8. dñe opes superbæ, quæ sunt occasio superbiæ Aug. Vermis diuitiarum est superbia, quia sicut vermis oritur ex ligno, vel panno, & illud corrodit, sic superbia oritur ex diuitijs, & illas consumit. Item ex ipsa oritur inobedientia: præcipuum signum reprobationis Saul vr̃ fuisse cupiditas, quam habuit ad ꝑdam Amalech. 1. Reg. 15. Vnde d' ait ei Samuel. Quare non audisti vocem dñi, sed conuersus ad prædam es. Item Achab, cupiditate seductus furatus est de anathemate Hiericho. Iosue. 7. sed pro illo lucro dãnum terribile reportauit. Item ex ipsa oritur contemptus Dei, sicut dictum est. Item contemptus prædicationis: vnde Pharisei audientes Christum, qui erant auari contra auaritiam prædicantem deridebant eum Lucæ. 16. Item auaritia generat irreuerentiam templi, & eorum quæ ad templum pertinent, vnde sacerdotes Iudęorum, quia volebant, ꝙ hoĩes frequenter afferrent permittebant vendi in templo illa, quæ lege prohibebantur Matth. 21. & Mar. 11. Lucæ. 19. Ioh. 11. Item contemptum gloriæ, vnde inuitati ad cęnam excusauerũt se emptores boum, & villarum, Lucæ. 14 Item auarus generat inuidiam. Prouer. 28. Qui festinat ditari, & alijs inuidet, ignorat, ꝙ egestas superueniet ei. Greg. Qui nihil appetit in terris aliorum profectibus nescit inuidere. Item generat proditiones, exemplum de Iuda, Matth. 26. Quid vultis mihi dare, &c Item de Dalida, quæ pp pecuniam a Philisteis promissam Sansonem tradidit, Iud 16. Item de Symone de tribu Beniamin, qui contra Oniam sacerdotem concitauit Apollonium, & regem Antio. hum, dicens ærarium pecunijs innumerabilibus esse plenum. 2. Machab. 10. Item ex auaritia oritur ingratitudo. Auarus. n. ingratus est Deo multipliciter. Primo q̄a Deo de beneficijs ab eo receptis gratias non exsoluit, nec ad benefactorem attendit. Vnde similis est porco cui projiciuntur glandes, qui nec projicientem respicit, nec vñ sibi proueniãt cogitat, nec attendit, sed proiectas comedit sine bñdictione, & gratiarũ actione. Ingratus est, quia Dei beneficia non recognoscit. Oseæ. 13. Adimpleti sunt, saturati sunt, & eleuauerũt ceruicem suam, & obliti sunt mei. & quanto plura bona facit eidem tanto magis dat eum obliuioni, minus reducit eum ad memoriam, & sic q̃to plus Deus bñficia sua super eũ multiplicat, tãto plus ingratus efficit. Greg. Qui fęlicitatẽ q̄sitam in terris inuenit, actorem q̄ eã tribuit nõ requirit. Ingratus est, quia de bonis sibi datis abũdanter a Deo nõ vult dare datori suo perẽn p pauperẽ. vel si dat inuitè cũ tædio, & frequenter cũ vituperijs, & contumelijs pauperi irrogatis, nec solũ dare recusat, verũetiam ad vsurã centuplum mutuare. Aug. Da mihi, de eo qđ dedi tibi, de meo q̄ro, da & reddã, habuisti me largitorẽ habeã te fęneratorem, pauca mihi das, plurima tibi reddam, tpalia das, æterna retribuam. Bern. Quid insaniæ est, ꝙ cunctant hoĩes simpla relinquere pro centuplis? vbi est cupidus? vbi est auarus? vbi ambitiosus! vbi acquisitor huius sæculi ingratus est, quia q̃uanto plurá bona fecerit ei Deus, tanto minus timet eum offendere, & minus ei reputat se teneri, & de beneficijs Dei magis eum impugnat. Deut. 32. Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit. Item auaritia gñat iram, contentiones, seditiones, & guerras, Gen. 13. Erat sub̃a eorum. i. Abraham, & Loth multa. & nec quibant cõiter habitare, facta est aũt contentio inter pastores eorum. Item Gen. 26. Postquàm Isaac locupletatus est, pastores eius, & vicinorum suorum, iurgari cęperunt. Seneca. Quietissimè viuerent hoĩes si ista duo ꝓnomina de medio tollerentur. Meum. Tuum. Item in chronicis. Alexander cum paucis inuasit quasi totum mundum, quia hi habebant ꝑ oculis aurum, partitiq; sunt diuitias totius Orientis, q̄ prouocabant eos ad prælia. Item cupiditas auri, & argenti acquirendi prouocat guerras. Legit̃ in chronicis, ꝙ temporib. quarti Henrici Imperatoris Guillis Dux Normanniç cum Richardo, & Guichardo occupauit Syciliam, & Calabriã, & Apuliam, qua cum esset dux probus & pauper per hanc viam prouocauit sibi auxiliarios. Fecit. n. equos suos, & suorum ferrari clauis argẽteis, inuenientes terram illam opulentissimam, & abundantem in argento. Qđ videntes Normanni, Francigenę, & Burgundi prouocati sunt ad sequendum eum pp lucrum. Cum aũt duxisset eos in Apuliam, fecit fieri denarios de corio, quibus vtebantur exercitus eius pro argenteis, cũ eis expugnans Danos, Græcos, & Parthos, de quorum spolijs larga dedit stipendia de Argẽto, & pro coriaris denarijs fecit argenteos. Item generat tristitiam Matth. 19. Adolescẽs audiens. Vade, & vende oĩa, q̄ hẽs, & da pauperib. abijt tristis, multas. n. habebat possessiones. Aug. in Ench. Sine dolore res non amittitur quæ cum amore possessa est. Item facit homines nimis tenaces. Sicut enim dicit Ber. Auari similes sunt illis, qui periclitantur in mari, qui rebus quas apprehendunt ita vehementer adhærent, ꝙ ab eis separari non possunt, sed periclitantur cum eis. Ecclesi. 14. Viro cupido, & tenaci sine ratione est substantia. Similes sunt Tygridibus, de quibus in historia transmarina dicitur, ꝙ aurum custodiunt, & eo non vtuntur. Sunt etiam similes cani super fascem fęni, qui nec ex eo comedit, nec animalia de eo comedere sinit. Similes sunt auari Lilio pertinaci Imperatori, de quo dicitur in chronicis, ꝙ cum esset in vita priuata ita tenax erat, & parcus, ꝙ dimidiam lactucam in mensa sua apponebat. Item contra cupidos, & tenaces dicebat magister Iacobus de Vitriaco, ꝙ quidam tm̃ quendam pastillum seruauit, ꝙ cũ aperiretur exierunt inde mures coram hospitib. suis. Quidam potius dimittunt res putrescere, & dant potius meliorem partem canibus, & gallinis, q̄ pauperib. Iob. 20. Nihil remãsit de cibo eius, propterea nihil remanebit de bonis eius. Item quidam tamdiu retinent vestimenta sua, ꝙ nulli vsui apta sunt, & ita defraudant pauperes, & faciunt de capa vsitata tunicam, post caligas, post saccos, ita ꝙ nihil cedit in vsus pauperum. De quodam tali dicebat idem, quod cum esset in congregatione militũ, & diceret seruienti suo, affer mihi capam meam foratã, & illa nõ inueniret tã cito, inter multas vestes de quib. ptica erat onerata, ait dñs. Fili meretricis nõ cognoscis tu eã. Cui rñdit iratus. Ita dñe, trãsacti sunt septẽ anni. Qđ audientes alij riserunt. Item generat iniustitiam, vnde iudices & prelati summè deberẽt eam odire, propter quod signanter dicit Iethro. Exod. 18. Prouide de omni plebe viros, &c. in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam. & de filijs Samuelis dicitur. 1. Reg. 8. Declinauerunt post auaritiam, acceperuntque munera, & peruerterunt iudicium. Item Menelaus per pecunias quas promisit Antyocho obtinuit summum sacerdotium, deinde per vasa de templo furtiuè sublata, quæ dedit Andronico fecit Oniam occidi, tandem apud regem Antyochum accusatus corrupit eum pecunia, & contra accusatores fecit proferri mortis sententiam. 2. Mach. 4 Item neq̃ ille Menelaus propter eorum qui in potentia erant auaritiã permanebat in potestate, crescens in malitia, & ad insidias ciuium. 2. Mach. 5. Item cum quidam Iudæi de mandato Machabęi obsiderent duas turres, in quibus erant inimici gentiles, accepta pecunia quosdam effugere permiserunt, quos Machabæus tãquam proditores & fratrum venditores interfecit. 2. Mach. 10. Itẽ non solum non reddit auarus vel restituit alienũ, immo diripit alienum. Auaritia enim generat furta, rapinas, fraudes, iniurias, & homicidia. Mich. 6. Nunquid iustificabo stateram impiam, & saccelli diuersa pondera dolosa in quibus diuites eius repleti sunt iniquitate? De rapinis dicitur Ecclesiastici. 13. Venatio Leonis Onager in eremo, sic pascua diuitum sunt pauperes, ideo semper esuriunt & macilenti sunt, quia de rapina viuũt, vt mergi, & milui, & lupi. Dicitur quod omne animal viuens de rapina macilentum est. Prouer. 11. Alij diuidunt propria & ditiores fiunt, alij rapiunt aliena & semper in egestate sunt &c. Item pp adhærentiam cum tpalibus, & tenacitatẽ vix induci pñt ho-

mines ad reddendũ, vel restituendũ alienũ, licèt dicat Matth. 18. Redde, qđ dẽs, nõ quia non vult tradet tortorib. Iac. 5. Ecce merces operariorũ vestrorũ, qui messuerũt regiones vr̃as, qui fraudati sunt a vobis clamant, & clamor eorum in aures dñi Sabaoth introiuit. Sunt vasa Diaboli, & os, vel puteus inferni, q̃ de facili recipiunt, sed non de facili emittunt. Item sunt sicut quoddam vas testeum, qđ Gallice dr̃ Tyrelire, qđ per paruã aperturam recipit de facili monetã, sed non emittit, aut reddit nisi per fracturã. Sic auari cũ sentiunt fracturã mortis pcipiunt clamores pacificari non ante. Multi per auaritiã sic vehementer emungunt diuersis iniurijs calumnijs, & fallacijs necessarium victũ pauperũ, q̃ eliciunt sanguinem .i. vitam, quia sicut dr̃ Prou. 30. Qui vehementer emungit elicit sanguinẽ. Ecclesiastic. 34. Panis egẽtium vita pauperũ est, qui defraudat illum hõ sanguinis est, qui aufert in sudore suo panẽ, quasi qui occidit pximum suũ. Tales sunt similes Scyniphibus, & Muscis Aegypti, qui pungunt vsq; ad haustũ sanguinis, qui quanto veniunt nouiores, tanto sunt molestiores, & crudelius affligentes. Sic est de Præpositis, Balliuis, & alijs officialibus cupidis, & auaris. Item auaritia gñat sæpe gulam. Luc. 16. Hõ quidam erat diues, qui induebatur purpura, & bysso, & epulabat quotidie splendidẽ. Itẽ gñat luxuriam Eccle. 47. dr̃ de Salomone. Congregasti quasi auricalcum aurum, & vt plumbũ argentum, & inclinasti femora tua mulierib. Et in legẽda B. Magdalenæ, dr̃. Rerum affluentiũ voluptas comitari solet. De Sodomitis quoq; dr̃ Gen. 13. & Ezech. 16. Hæc fuit iniquitas Sodomæ, saturitas panis, & ocium. De criminib. q̃ solet auaritia gñare dicit Aug. Quæ est ista auiditas concupiscentiæ, cum ipsæ bestiæ modũ teneant, tunc n. rapiunt cum esuriũt, parcunt prædæ cum saturitatem sentiunt, sola auaritia diuitiarum insatiabilis, nec Deũ timet, nec hoĩes reueret, nec patri obedit, nec matrem agnoscit, nec fratri obtemperat, nec amico fidem seruat, viduam opprimit, pupillum inuadit, liberos in seruitutem reuocat, falsum testimonium profert, res miserorum occupat, quasi si nunquam morerentur auari. Quarto ex auaritia sequitur horrẽda calamitas. Primo quidẽ in morte, quia morte durissima moriuntur auari. In dolore maximo consueuerunt mori diuites, qa violanter, & oĩno contra voluntatem eorum auellunt a reb. nimis ardenter amatis. Ecclesi. 41. O mors, q̃ amara est memoria tua homini iniusto, & pacẽ habenti in substantijs suis. Si memoria mortis est amara, multo magis eius p̃sentia. Achor, quia pp auaritiam tulit de anathemate, a populo lapidatus interijt. Achab vineam Naboth concupiuit ipsum occidit, & ipse mepi morte percussus est. Iudas dñm vendidit, & ipse laqueo se suspendit. Ananiam, & Saphiram mors subita, & improuisa extinxit. Scdo auaris maior erit calamitas in iudicio, qñ de oĩb. oportebit eos reddere rõnem, & dñs iram suam ostẽdet eis. Psal. Tunc loquetur ad eos in ira sua, &c. Matth. 25. Esuriui, & non dedistis mihi manducare, &c. Zach. 1. Ira magna irascor super gentes opulentas. Iaco. 5. Agite nunc diuites. plorate vlulantes in miserijs, quæ aduenient vobis. Glo. Nescis miser cum thesauro thesaurum iracundiæ Dei pariter tibi accumulari. Bern. Quid tibi insipiens deliciæ sapiunt? quid diuitiæ cæcos oblectant oculos, quibus tam graue sibi mercaris iudicium, tam duræ te obligas rationi. Vniuersa siquidem vsq; ad quadrantem nouissimũ exigeris. Tertia sequitur calamitas longè maior, quia finaliter excluduntur a regno, quia gloria futura non admittit auaros. 1. Corin. 6. Auari regnum Dei non possidebunt. Eph. 5. Auarus nõ hẽt hæreditatem in regno Christi, & Dei. Matth. 19. Mar. 10. Difficile est confidentes in diuitijs regnum Dei intrare. Facilius est Camelum intrare per foramen acus, quam diuitem in Regnum cœlorum. Similiter idem Luc. 18. Foramen acus erat porta in Hierusalem, quæ dicebatur porta acus, per quam non intrabant cameli, nisi inclinati, & exonerati a sarcinis onerosis. Sic nec diuites per angustam portam cœlestis patriæ nisi exonerati ab illicitè possessis, & humiliati per pœnitentiam. Bern. Quid cameli gibbum, quid pecuniosi Iudæ proditoris loculos tollis, & sarcinas. Non sic impij, non sic, angustum est foramen acus, qđ tales ingredi non permittit. Item gloria cœlestis patriæ detestatur auaritiam, quæ est, vt dicit Greg. oĩbus vna, & singulis tota, ibi nullus auarus, cum cõis oĩbus sit Deus, & singulis totus. Item quia cœlestes diuitiæ ibi sunt appetendæ, vt dr̃ Matth. 6. vbi neq; ærugo demolitur, neq; fures effode. &c. Greg. Si diuitię appetantur, ibi senientur, vbi perire non possunt, honores ibi appetantur, vbi nulli indigni honorantur, salus si diligitur, ibi desideretur, vbi de eius amissione non timetur, vita si diligitur ibi acquiratur vbi morte non finitur. Quarta calamitas horrenda nimiũ est, quia detruduntur in infernum, temporales enim diuitiæ sua grauitate deprimunt eos, & demergunt in profundum. 1. Thim. 6. Qui volunt diuites fieri, &c. quę mergunt hominem in interitum, & perditionem. Deu. 17. Non habebit rex auri, & argenti immensa pondera. Glo. ad infernum mergentia. Quidam Philosophus periclitari timens in aqua aurum, vel pecuniam quam habebat ob viaticum proiecit in aquam dicens. Ite pessimæ diuitiæ malo vos submergere, q̃ submergi a vobis. Nec tñ submergunt diuitiæ, sed etiam propter eas grauissimè puniuntur auari in igne inferni, cum diuite Epulone, vbi dicere poterunt eis Dæmones, quod Parthi dixerunt Crasso Principi Romanorum, qui impugnabat eos. Qui cum promisissent q̃ si dimitteret impugnare eos, darent ei tantum de auro, q̃ deberet sibi sufficere. Quod cum eis iurasset, & ipsi eum tenerent in munitione sua ceperunt eum, aurum buliens per os eius proijcientes, vbi sibi modicum aurum suffecit, & dicebant ei. Aurum sitisti, aurum bibe. Iacob. 5. Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, argentum, & aurum vestrum æruginauerunt, & ærugo eorum in testimonium vobis erit, quæ comedet carnes vestras, tanquam ignis, thesaurizastis vobis iram in nouissimis diebus. Quædam vetula sub specie sanctitatis acquisiuit multas pecunias, quia qui volebãt eleemosynas facere dabant ei ad erogandum pauperibus, ipsa autem implebat ollas subterraneas, quas morte subita præuenta intactas reliquit. Cum autem inuentę essent, & innotuisset, episcopus noluit dictam pecuniam remitere, dicens pecunia tua tecum sit in perditionem. De nocte autem vox de eius tumulo audita est: Ardeo, ardeo. Quo aperto de licentia sacerdotis inuenerunt de ore vetulæ, quasi metallum ebulire, & flammam fœtidissimam inde exire. Illa autem recooperta, & oratione facta, tam a Sacerdote quàm a populo, non est vlterius vox audita.

De sollicitudine. *Dist.* III.

DIcto de auaritia in genere, nunc considerandum est de filiabus eius in speciali. Primo de inquietudine, siue sollicitudine temporalium. Secundo de astutia. Tertio de dolo. Quarto de fraude. Quinto de proditione. Sexto de mendacio. Septimo de periurio. Octauo de furto. Nono de rapina. Decimo de vsura. Vndecimo de acceptione munerum. Duodecimo de auaritia aduocatorum. Tredecimo de symonia. Decimoquarto de ꝓprietate claustralium. Primo itaque dicendum de inquietudine, quæ oritur ex auaritia, in quantum ingerit homini temporaliũ rerum sollicitudinem, & curas superfluas. Sciendum autem, q̃ multiplex est sollicitudo. Est enim sollicitudo commendanda, & est sollicitudo moderanda. Sollicitudo commendanda, quædam est respectu sui, quædam respectu Dei, & quædam respectu proximi. Sollicitudo respectu sui, est vehemens studium circa salutẽ propriam, quando scilicet homo studium applicat ad agendum pœnitentiam. Sicut dicit Apostolus. 2. Corin. 7. Quæ secundum Deum est tristitia pœnitentiam in salutem stabilem operatur. Ecce enim hoc ipsum q̃ contristaui, vos quãtam sollicitudinem operatur in vobis scilicet de agenda pęnitentia pro peccatis præteritis. Item ista sollicitudo facit in homine cautelæ vigilãtiam, qua videlicet sollicitè sibi cauet ne incidat in peccatum, propter quod dicitur Deut. 4. Custodi temetipsum, & animam tuam sollicitè. Multum debet homo sollicitus esse circa custodiam animæ suæ, ad imaginem Dei creatæ Christi sanguine pręcioso redemptæ. Item quia anima est patris æterni filia, Christi sponsa, & Spiritus sancti templum facta. Vnde sicut pater habẽs filiam charissimam sibi diligenter, & sollicite custodit eam, & multum zelat pro ea, sic animam Dei filiã custodiæ nostræ commissam, sollicitè custodire debemus. Eccles. 42 filia patris abscondita est, vigilia, & sollicitudo eius aufert somnum, ne fortè in adolescentia sua adultera efficiatur, &c. Item ista sollicitudo dat homini bene operandi, & merita conquerendi diligentiam, sicut exemplum nobis præbent artifices mundiales. Eccles. 38. Omnis faber, & archytectus, qui noctem tanquam diem transigit, &c. Et infra, sic faber ferrarius sedens iuxta incudem, &c. Sic figulus sedens ad opus suum, & vertens pedibus suis rotã in sollicitudine positus est semper propter opus. Reuera omnes isti negligẽtiam nostram confundunt, quia magis sunt solliciti de suis operibus propter victum corporis acquirendum, quam nos de meritis acquirendis propter salutem animæ, & æternum præmium assequendum. Item debemus esse solliciti de his quæ pertinent ad Deum. Ad hãc aũt sollicitudinẽ inducit nos timor diuinæ æquitatis. Vnde Iob. 23. Considerans timore sollicitor. Itẽ amor diuinæ bonitatis. Mich. 6. Indicabo tibi homo quid sit bonum, & qđ dñs requirat a te, vtique facere iudiciũ, & diligere misericordiã, & sollicitum ambulare cum Deo tuo, cum Deo enim ambulat homo per amorem. Item Rom. 12. Sollicitudine non pigri, spiritu feruentes, domino seruientes. Item honor diuinæ Maiestatis, debet enim homo sollicitus esse de his, quæ ad honorẽ Dei pertinent. 1. Corin. 7. Qui sine vxore est cogitat, quæ Dei sunt, quomodo placeat Deo. Et Iosue. 23. Estote solliciti, vt custodiatis cuncta quæ scripta sunt, &c. Item debemus esse solliciti de his q̃ pertinẽt ad proximum, vt videlicet exhibeamus. & sol-

licitè

licitè conseruemus cōnexionem conuiuentib. subuentionē indigentib. cōpassionem patiētibus, directionem oberrantib. De primo. Eph. 4. Solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Huius connexionē pacis, & concordiæ, quæ dēt esse in corpore Christi mystico ōndit Apost. 1. Corin. 12. exemplo corporis humani dicens. Non pōt oculus dicere manui, opera tua non indigeo, aut iterum caput pedib. non estis mihi necessarij, &c. Sequitur. Non sit scisma in corpore, sed pro inuicem sollicita sint mēbra, & siquidem patitur vnum membrum cōpatiunt oīa membra, siue si gloriatur vnum membrū congaudent oīa membra. De scdo Luc. 10. dī Marthæ, dño, & Apostolis tanq̄ pauperibus ministranti. Martha Martha sollicita es, & turbaris erga plurima, &c. Et Tho. 1. Pergebat per oēm cognationem suam & monita salutis dabat eis, dabatq; vnicuiq; prout poterat de facultatib. suis, esurientes alebat, nudisq; vestimenta pbebat, & mortuis atq; occisis sepulturā sollicitus exhibebat. De tertio. 2. Mach 15. Erat eis pro vxoribus, & filijs: itemq; pro fratribus, & cognatis minor sollicitudo: maximus vero & primus p sanctitate timor erat tēpli. Et Luc. 7. Centurionis cuiusdam seruus malè habens erat moriturus, &c. Sequitur. Misit ad Iesum seniores Iudeorū. At illi cum venissent rogabant eum sollicite: dicentes ei, quia dignus est, vt hoc illi præstes, &c. De quarto. Ro. 12. Qui præest in sollicitudine, ad hoc. n. præcipuè tenentur prælati ex officio, ideo dicebat Apost. 2. Corin. 11. Præter illa quæ extrinsecus sunt instantia mea quotidiana, sollicitudo oīum ecclesiarū. Item est sollicitudo moderanda. s. sollicitudo rerum tpalium, moderanda dico, quia licet dñs videatur eam oīno, & funditus inhibere, dicens Math. 6. Nolite solliciti esse aīæ vēæ dicentes. Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemus, quę tñ vñr esse maximè necessaria. Et Apost. 1. Corin. 7. Volo vos sine sollicitudine esse: Tñ nec dñs nec Apostolus interdicunt oēm prouisionem rerum tpalium necessariam sustentationi humanæ, q̄ videlicet est per laboritium, vel per artificiū, vel per iustum lucrum. Sed sicut dicit dñs Math. 6. Ego dico vobis non iurare oīno, nō quia iurare oīno, & in oī casu sit illicitū, sed pp abusum, & periuria quæ passim incurrunt hoīes, & pp irreuerentiam qua sine necessitate, vel cā diuinum nomen assumūt, prohibet dñs iurandi consuetudinem, vel potius corruptelam. Ita sollicitudinem tpalium rerum vī dñs gnaliter prohibere. Sed sicut dicit Hiero. Labor exercendus est, sollicitudo tollenda, s. superflua animum inquietans. Vnde sciendum, q̄ sollicitudo rerum tpalium tripliciter pōt esse illicita. Vno quidem modo ex parte eius, de quo sollicitamur, si. s. superflua animum inquietans. Vnde sciendum, q̄ sollicitudo rerum tpalium tripliciter pōt esse illicita Vno quidē mō ex parte eius de quo sollicitamur, si. s. tpalia tanq̄ finem quærimus. Vnde & Aug. dicit in lib. de operibus monachorum, cum dñs dicit. Nolite solliciti esse in crastinum, hoc dicit, vt non ita moueantur, vt pp ista faciant quicquid in euangelij predicatione facere iubentur. Alio modo pōt esse tpalium sollicitudo illicita, pp superfluum studium, qd̄ apponitur ad tpalia procurāda, pp qd̄ homo a spūalibus quibus principaliter inseruire dēt, retrahitur. Et ideo Matth 13. dī. q̄ sollicitudo sæculi suffocat verbum. Tertio mō ex parte timoris superflui, qn̄ aliquis timet ne faciendo, qd̄ dēt necessaria sibi deficiant. Qd̄ dñs tripliciter excludit. Primo pp maiora beneficia homini præstita diuinitus præter suam sollicitudinem s. corpus, & animam. Secundo pp subuentionem, qua Deus animalibus, & plantis subuenit absq; opere humano scdm pportionem suæ naturæ. Tertio ex diuina prouidentia, pp cuius ignorantiam gentiles circa tpalia bona quærenda principaliter sollicitantur, & ideo concludit, q̄ principaliter nr̄a sollicitudo dēt esse de spūalib. bonis sperantes, q̄. s. tpalia nobis prouenient ad necessitatem, si fecerimus, quod debemus. Est ergo. hmōi sollicitudo moderanda, & oīs cura superflua excludenda: quia sollicitudinis huius ardor facit in hoīe cordis afflictionem, sicut dī Eccles. 2. Peccatori dedit Deus afflictionem, & curam superfluam, vt addat, & congreget, &c. Sequitur. Sed hoc vanitas, & cassa sollicitudo mentis. Et ibidem parum ante Oēs dies eius. s. cupidi laboribus, & ærumnis pleni sunt, nec per noctem mente requiescit. Et Hiere. 49. Præ sollicitudine requiescere non potuit. Scdo facit in corde diuisionem, & circa spūalia. vel diuina distractionem. 1. Corin. 7. Qui cum vxore est sollicitus est q̄ sunt mundi, qūo placeat vxori, & diuisus est. Vnde animus hoīs quanto magis est terrenis rebus sollicitus, tanto fit circa spūalia minus aptus. Tertio causat in corde diuini verbi quasi spūalis seminis suffocationem Matth 13. Sollicitudo sæculi istius. & fallacia diuitiarum suffocat verbum, & sine fructu efficitur. Quarto causat in corde turbationem, quia non semper obtinent solliciti, quod intendunt, sed sæpe decidunt a spe sua. Sicut dī Prou. 11. Expectatio sollicitorum peribit. Et Hiere. 42. Fames pro qua solliciti estis adhærebit vobis. Vnde. 1. Macha. 6. dī de Antiocho. Expauit, & commotus est valde, & decidit in lectum, & incidit in languorem præ tristitia, quia non est factum sicut cogitabat. Et sequitur. Recessit somnus ab oculis meis. & concidi, & corrui in corde sollicitudine. Quinto inducit æternam damnationem. Vnde Baruch. 3. Vbi sunt principes gentium qui argētum thesaurizant, & aurum, in quo confidunt homines, & non est finis acquisitionis eorum, qui argentum fabricāt, & solliciti sunt exterminati sunt, & ad inferos descenderunt.

De astutia. *Dist.* IIII.

DEinde cōsiderandū est de astutia. Videndū est ergo qd̄ sit, & vtrum sit peccatum. Sciendum est autem q̄ sicut prudentia est recta ratio agibilium, ita scientia est recta rō scibilium Contingit aūt dupliciter peccare contra rectitudinem scientiæ in speculatiuis. Vno modo quando ratio inducitur ad aliquam conclusionem falsam, quæ apparet esse vera. Alio modo ex eo q̄ ratio procedit ex aliquibus falsis, quæ videntur esse vera, siue sint ad conclusionem veram, siue ad falsam, ita etiam aliquod peccatum dupliciter potest esse contra prudentiam hñs aliquam similitudinem cum ea. Vno mō, quia studium rōnis ordinatur ad finem, qui non est verè bonus sed apparens, & hoc pertinet ad prudentiam carnis, de qua inferius dicetur. Alio modo in quantum aliquis ad finem aliquem consequendum, vel bonum, vel malum vtitur vijs non veris, sed simulatis, & apparentibus, & hoc pertinet ad astutiam. Vnde patet q̄ astutia est quoddam peccatum oppositum prudentiæ distinctum a prudentia carnis. Sciendum tamen q̄ sicut Aug dicit in 4. lib. contra Iulianum. Sicut prudentia quandoque in malo accipitur abusiuè. Lucæ. 15. Filij huius sæculi prudentiores filijs lucis in generatione sua sunt. Ita quandoque ponitur astutia in bono impropriè Prouer. 1. Parabolæ Salomonis, &c. vt detur paruulis astutia. Et Prouer. 14 Astutus omnia agit cum consilio. Sed vtrobique ponitur pro prudentia, & astutus ponitur pro prudente.

DEinde considerādum est de dolo. Videndum est ergo quid sit dolus. Et sciendum, q̄ sicut patet ex prædictis ad astutiam pertinet assumere vias non veras, sed falsas, simulatas, & apparentes ad aliquem finem consequendum, siue bonum siue malum. Assumptio aūt hmōi viarum pōt cōsiderari dupliciter. Vno modo in ipsa cogitatione hmōi viarum, & hoc ppriè pertinet ad astutiam, sicut & excogitatio rectarum viarum ad debitum finem, & pertinet ad prudentiam: Alio mō pōt considerari hmōi viarum assumptio, scdm executionem, & hoc propriè pertinet ad dolū, & iō dolus importat executionem astutiæ. Et sicut astutia ppriè accipit in malo, abusiuè aūt ponit in bono, ita & dolus, q est executio astutiæ scdm illud 2. Corin. 12. Cū essem astutus dolo vos cepi. Sciendum aūt q̄ dolus pcipuè consistit in verbis, scdm illud Psal. Linguis suis dolosè agebant: qa executio astutiæ ad decipiendū aliquē primo, & principaliter fit p verba q̄ pcipuum locū obtinent inter signa, quib. hō aliquid significat alteri. Sicut dicit Aug. in lib. de doct. Christ. & ideo dolus maximè attribuitur locutioni. Contingit tñ dolū esse in factis, scdm illud. Ps. Vt dolum facerent in seruos eius. Est ēt dolus in corde, scdm illud Eccles. 19. Interiora eius plena sunt dolo. Et Prouer. 12. Dolus in corde cogitantiū mala, sed hoc est secundū quod aliquis dolos excogitat, scdm illud. Ps. Dolos tota die meditabant.

De fraude. *Dist.* V.

DEinde considerandum est, de fraude. Est aūt fraus propriè perceptio alterius per factum. Vnde fraus est executio astutiæ sicut & dolus. Sed in hoc differre vñr, q̄ dolus importat executionem astutiæ vniuersaliter siue fiat per verba, siue per facta, licet primo, & principaliter importet deceptionem, quæ fit per verba, fraus aūt magis propriè pertinet ad executionem astutiæ scdm q̄ fit per facta. Hoc v. iō dicendū est spāliter de fraudulentia, q̄ cōmittitur in emptionib. & venditionib. & circa hoc q̄runt quinq;. Primo vtrū licitū sit homini rē suam vendere plus q̄ valeat. Secundū vtrum venditio reddat iniusta, & illicita, propter defectum rei venditæ. Tertio vtrum venditor teneatur dicere vitium rei venditæ. Quarto vtrum negociando liceat alicui rem vendere quam emit. Quinto q̄ mouent ad fraudes vitiū detestandum. Primo ergo videndū est, vtrū liceat alicui rem suam vendere plus quàm valeat. Dicendum q̄ scienter adhibere fraudem ad hoc, q̄ aliquid plus iusto precio vendatur, oīno pctm̄ est, inquantum aliquis decipit proximum in damnum ipsius, vnde & Tullius dicit in libro de offic. Tollendum est ex rebus contrahendis omne mendaciū, nō licitatorem venditor, non q cōtra se licitet emptor apponet. Si aūt fraus deficit, tūc de venditione & emptione dupliciter loqui possumus. Vno modo fm se, & secundū hoc emptio & venditio videt esse introducta pro cōi vtilitate vtriusque, dum. s. vnus indiget alterius, & conuerso. Sicut patet per philosophum in 1. Polit. Quod autem pro cōi vtilitate est inductū, non debet esse magis in grauamen vnius, quam alterius. &

ideo dēt ſm æqualitatem rei inter eos contractus inſtitui. Quantitas autem rerum, quæ in vſum hominis veniunt menſuratur ſm precium datum ad qđ eſt inuentum nummiſma, vt dī in 5. Eth. Et ideo ſi vel precium excedat quantitatem valoris rei, vel econuerſo res excedat precium, tolletur iuſtitiæ æqualitas. Et iō carius vēdere, vel vilius emere rem, q̄ valeat, eſt ſm ſe iniuſtum, & illicitum. Alio modo poſſumus loqui de emptione, & venditione, ſm q̄ per accidens tranſit in vtilitatem vnius, & detrimentum alterius: puta cum aliquis multum indiget habere rem aliquam, & alius læditur ſi careat illa, & in tali caſu iuſtū præcium erit, vt non ſolum reſpiciat ad rem q̄ venditur, ſed ad damnum, qđ venditor ex venditione incurrit, & ſic licitè poterit aliquid vendi plus, q̄ valeat habenti. Si vero aliquis multum iuuat ex re alterius quā accepit, ille vero qui vendidit non dānificat carendo re illa, non dēt ſuperuendere eam: quia vtilitas, q̄ alteri accreſcit, non eſt ex vendente, ſed ex condōne ementis, nullus aūt dēt vendere alteri qđ ſuum non eſt, licēt poſſit ei vendere damnum, qđ patitur, ille tñ qui ex re alterius accepta multum iuuatur, pōt proprīa ſponte aliquid vendenti ſupererogare, qđ pertinet ad eius honeſtatem. Notandum aūt q̄ ſm leges humanas, vel ciuiles, licitum eſſe vī, q̄ venditor, & emptor inuicem ſe decipiant. qđ quidem fit in quantum venditor plus intendit vendere rem ſuam q̄ valeat, emptor vero minus emere. Sed leges humanæ nō ſolum hoibus virtuoſis datæ ſunt, ſed populo, in quo ſunt multi, qui deficiunt a virtute. Ideo lex humana non potuit prohibere quicquid eſt contra virtutem, ſed ſufficit, vt inhibeat q̄ deſtruunt hoium conuictum; alia vero habeat quaſi licita, nō quia ea approbet, ſed quia ea non punit. Sic igitur hēt quaſi licitum pœnam non inducens, ſi abſq; fraude venditor rem ſuam ſuperuēdat, emptor aūt vilius emat, niſi ſit nimius excessus, quia tunc ēt lex humana cogit ad reſtituēdum, puta ſi aliquis ſit deceptus vltra mediam iuſti pretij quantitatem. Sed lex diuina nihil impunitum relinquit, qđ ſit virtuti contrarium. Vñ ſm diuinam legem illicitū reputatur ſi in emptione, & venditione nō ſit æqualitas iuſtitiæ obſeruata, & tenetur ille qui plus hēt recompenſare ei qui plus damnificatus eſt, ſi ſit notabile damnum, qđ iō dico, quia iuſtum precium rerum qñq; non eſt punctualiter determinatum, ſed magis in quadam exiſtimatione conſiſtit, ita q̄ modica additio, vel minutio non vī tollere æqualitatem iuſtitiæ. Sicut aūt refert Aug 14. de Trin. dictum cuiuſdam mimi fuit ab oībus acceptum. ſ. vile emere, & carè vendere, cui conſonat illud Prouer. 20 Malum eſt malum eſt, dicit oīs emptor, & cū receſſerit tunc gloriatur. Sed Aug. dicit ibidem. Mimus ille vel ſeipſum intuendo, vel alios experiendo, vilius velle emere, & carè vendere oībus credidit eſſe cōe. Sed qm̄ reuera vitium eſt, pōt quiſq; hmōi iuſtitiam adipiſci, qua huic reſiſtat, & vincat: Et ponit exemplum de quodam, qui modicum precium de quodā libro pp ignorantiam poſtulanti, iuſtum dedit precium. Vnde patet q̄ illud cōe deſiderium non eſt naturæ ſed vitij, & iō cōe eſt multis, qui per latam vitiorum viam incedunt. Circa ſm videndum eſt vtrum venditio reddatur illicita pp vitium rei vendiræ. Et dicendum q̄ circa rem quæ venditur. defectus dupliciter pōt conſiderari. Vnus quidem defectus ſm ſpeciem rei, & hunc ēt defectum, ſi venditor cognoſcat in re, quā vendit, fraudem committit in venditione, vnde venditio illicita redditur. Et hoc eſt, qđ dī contra quoſdam Iſa. 1. Argentum tuum verſum eſt in ſcoriam, vinum tuum mixtum eſt aqua, qđ. n. permixtum eſt patitur defectū q̄tum ad ſpeciem. Alius aūt defectus eſt ſm quantitatem q̄ per menſuram cognoſcit, & ideo ſi quis ſcienter vtatur deficienti menſura in vendendo, fraudem committit, & eſt illicita venditio. Vnde dī Deut. 25. Non habebis in ſacculo diuerſa pondera, maius & minus: nec erit in domo tua modius maior, & minor. Et poſtea ſubditur. Abominatur. n. dñs eum, qui facit hoc, & aduerſatur oēm iniuſtitiam. Tertius defectus eſt ex parte qualitatis, puta ſi aliqđ infirmum vendit, quaſi ſanum, qđ ſi quis ſcienter fecerit, fraudem cōmittit in venditione: Vnde eſt illicita venditio. Et in oībus talibus non ſolum aliquis peccat iniuſtam venditionem faciendo, ſed ēt ad reſtōnem tenetur. Si vero eo ignorante aliquis prædictorum defectuum fuerit in re vendita, venditor quidem non peccat, ſed facit iniuſtum materialiter, non tñ eius operatio eſt iniuſta, tenetur tñ cū ad eius notitiam peruenerit, damnum recompenſare emptori. Et qđ dictū eſt de venditore, eſt intelligendum ex parte emptoris. Contingit . n. venditorem credere rem ſuam eſſe minus p̄cioſam, q̄tum ad ſpēm. Sicut ſi aliquis vendit aurum loco auricalci, emptor ſi illud cognoſcat iniuſtè emit, & ad reſtōnem tenetur. Et eadem rō eſt de defectu qualitatis, & quantitatis. Sciendum aūt q̄ aurum, & argentum, non ſolum cara ſunt pp vtilitatem vaſorum, quæ ex eis fabricant, aut aliorum hmōi, ſed ēt pp dignitatem, & purgationem ſubſtæ ipſorum. Et iō ſi aurum vel argentum, vel ab alchimicis factum, veram ſpeciem non habeat auri, & argenti eſt fraudulenta, & iniuſta venditio, p̄ſertim cū ſint aliquæ vtilitates auri, & argenti veri ſm naturalem operationem ipſorū, quę non conueniunt auro per alchimiam ſophiſticato. Sicut qđ hēt proprietatem lætificandi, & contra quaſdam infirmitates medicinaliter iuuat, frequentius ēt pōt poni in operatione, & diutius in ſua puritate permanet aurum verum, q̄ ſophiſticatum. Si aūt per alchimiam fieret aurum verum, non eſſet illicitum ipſum pro vero vendere, quia nihil prohibet artem vti aliquib. naturalibus cauſis ad producendum naturales, & veros effectus. Sicut dicit Aug. in 3. de Trin de his quæ arte Dæmonum fiunt. Circa tertium videndum eſt vtrum vēditor teneatur dicere vitium rei vendendæ. Dicendum q̄ dare alicui occaſionem periculi, vel damni ſemper eſt illicitum, q̄uis non ſit neceſſarium, q̄ homo alteri ſemper det conſilium, & auxilium pertinens ad eius qualemcunque prouocationem, ſed hoc ſolū eſt neceſſarium in aliquo caſu determinato, puta cum alius eius curæ ſubditur, vel tñ non pōt ei per alium ſubueniri. Venditor aūt qui rem vendendam proponit, ex hoc ipſo dat emptori damni, vel periculi occaſionem, q̄ rem vitioſam ſibi offert, ſi ex eius vitio damnum vel periculum incurrere poſſit: damnum quidem ſi pp eius vitium hmōi res q̄ vendenda proponitur minoris ſit precij, ipſe vero pp hmōi vitium nihil de precio ſubtrahat, periculum aūt puta pp hmōi vitium vſus rei reddatur impeditus, vel noxius, puta ſi aliquis alicui vendat equum claudicantem pro veloci, vel ruinoſam domum pro firma, vel cibum corruptū ſiue venenoſum pro bono Vnde ſi hmōi vitia ſcit, & non detegit, erit illicita, & doloſa venditio, & tenetur venditor ad damni reſtōnem. Si vero vitium ſit manifeſtum, puta cum equus eſt monoculus, vel cū vſus rei, & ſi non cōpetat venditori pōt tñ eſſe conueniens alijs, & ſi pp hmōi vitium, ipſe ſubtrahat q̄tum oportet de precio, nō tenet ad manifeſtandum vitium rei: quia pp hmōi vitium emptor vellet plus ſubtrahi de precio, q̄ de iure eſſet ſubtrahēdum. Vnde pōt licitè venditor indemnitati ſuæ conſulere vitium rei reticendo. Notandū aūt q̄ non oportet, q̄ emptor, vel venditor per præconem vitium rei vendendæ pronunciet, quia ſi prædicent vitium, exterrerent emptores rei ab emendo dum ignorarent alias condōnes rei in quas eſt bona, & vtilis, ſed ſingulariter eſt dicendum vitiū rei ei, qui ad emendū accedit, qui non pōt ſimul oēs condōnes adinuicem comparare bonas, & malas, nihil . n. prohibet rem in aliquo vitioſam in multis alijs vtilem eſſe. Circa quartum. ſ. vtrum liceat alicui rem ſuam carius vendere, q̄ emit. Dicendum q̄ ad negociatores pertinet commutationibus rerum inſiſtere, vt aūt Phil. dicit in 1. Polit. duplex eſt rerum commutatio. Vna quidem quaſi naturalis, & neceſſaria, per quā ſ. fit cōmutatio rei, uel rerū, & denariorū pp neceſſitatē vitæ, & talis cōmutatio nō p̄priè pertinet ad negociatores, ſed magis ad œconomos, uel Politicos, q̄ hñt p̄uidere, uel domui, uel ciuitati, uel de reb. neceſſarijs ad uitam. Alia uero cōmutationis ſpēs eſt, uel denariorum ad denarios, uel quarumcunq; rerum ad denarios, non pp res neceſſarias uitæ. ſ. pp lucrum quærēdum, & hęc quidem negociatio propriè vī ad negociatores pertinere. Secundum Philoſophum autem prima commutatio laudabilis eſt, q̄a deſeruit naturali neceſſitati, ſcđa aūt iuſtè vituperat, q̄a q̄tū eſt de ſe deſeruit cupiditati lucri, q̄ terminū neſcit, ſed in infinitum tendit, & ideo negociatio ſcđm ſe conſiderata quandam turpitudinē habet inquantum non importat de ſui rōne finem honeſtum vel neceſſarium. Lucrum tñ quod eſt negociationis finis, & ſi in ſui rōne non importet aliquid honeſtū, vel neceſſarium, nihil tñ importat in ſui rōne vitioſum vel virtuti contrariū, vnde nihil p̄hibet lucrum ordinari ad aliquē finem neceſſariū vel honeſtū, & ſic negociatio reddet licita. Sicut cum aliquis lucrū immoderatum, q̄ negociatio q̄rit, ordinat ad domus ſuæ ſuſtentationem, vel ad ſubueniendum indigentibus, vel ēt cū aliquis negociationi intendit pp publicā vtilitatē, ne. ſ. res ad vitam patriæ deſint, lucrum ēt expetit non quaſi finē, ſed quaſi ſtipēdiū laboris. Cū aūt dicat Chriſoſt. ſuper Matth. Quicūque rem cōparat integrā, vt immutatam vendendo lucret, ille eſt mercator, q̄ de tēplo Dei eijcit. Et Caſſiodorus ſuper illud Pſal. Qm̄ non cognoui litteraturā, vel negociationē, ſcđm aliam litterā. Quid eſt aliud negociatio niſi vilius cōparare, & carius vēdere, vel diſtrahere? Et & ſubdit. Negociatores tales eiecit dñs de tēplo. Sciēdū q̄ verbū Criſo. intelligendū eſt de negociatione ſcđm q̄ vltimū finem in lucro conſtituit, q̄ p̄cipuè vī, qñ aliquis rē non immutatā carius vendit. Si. n. rem immutatam carius vēdat, vī p̄mium ſui laboris accipere, q̄uis & ipſum lucrum poſſit licitè intendi, non ſicut vltimus finis, ſed p̄pter alium finē neceſſariū vt dictū eſt. Hoc ēt aduertendū q̄ non quicūq; carius vendit q̄ emerit, negociat, ſed ſolum q̄ ad hoc emit vt carius vendat. Si ēt emit rem non vt vēdat ſed vt teneat, & poſtmodum pp aliq̄ cauſam eam

vendere

vendere velit, non est negociatio, quamuis carius vendat: potest enim hoc licite facere, vel quia in aliquo rem meliorauit, vel quia precipuũ rei est immutatum, s̃m diuersitatẽ rei vel tpis, vel pp periculum cui se exponit transferendo rem de loco ad locũ, vel eam fieri faciendo, & scd̃m hoc nec emptio, nec venditio est iniusta. Item sciendum q̃ clericis interdicitur negociatio, quia clerici non solum debent abstinere ab his quæ sunt scd̃m se mala, sed ẽt ab his, quæ hñt speciem mali. qđ quidem in negociatione contingit, tum pp hoc q̃ est ordinata ad lucrum terrenum cuius clerici debent esse contemptores, tum ẽt pp frequentiã negociatorum vitia, qa difficulter exuitur negociator a peccatis labiorũ, vt dr̃ Ecclesiastici. 26. Et alia causa est, quia negociatio nimis implicat aĩum sæcularibus curis, & econuerso a spũalibus retrahitur. Vnde Apl̃s dicit. 2. Thimo. 2. Nemo militãs Deo, implicat se negocijs secularibus. Licet tñ clericis vti prima commutationis specie, quæ ordinat̃ ad necessitatẽ vitæ emendo vel vẽdẽdo.

De fraudulentia. Dist. VI.

SCiendum autem q̃ fraus est multiplex. Est. n. fraus quædam commendanda. Quædam excusabilis. Quædam toleranda. Et quædam damnabilis. Fraus quidem commendanda est, qñ quis proximi vtilitatem intẽdens, facit aliquid ipso nesciente, quod forsitan credit illi prima facie non placere, tñ placere deberet. Sicut vxor quando clanculo facit eleemosynas moderatas, quæ viro suo forsitan non placerent ante factum, nec ipse daret licentiam faciendi, tamen post factum placet illi, qđ ipsa fecerit, quia illa hæc faciendo procurat spũale cõmodum viri sui. Vnde etsi fraus est, pia tamen est. Item si quis frænetico furetur gladium, ne ipse semetipsum lædat vel aliũ, pia fraus est. Item si seruus deuotus Deo & dño suo fidelis, vtilitatem dñi sui procuret illo nesciente, vel etiam contradicente in damnum suũ vituperium vel grauamẽ, facit dño suo fraudem, tñ pia & vtilis est dño. Ad Titum. 2. Seruos hortare dñis suis subditos esse in oĩbus placentes. s. licitis, & honestis, non contradicentes in his. s. q̃ sunt scd̃m Deum, non fraudantes. i. non fraudem malam & noxiam facientes. sed in oĩbus fidem bonam ostendentes. Item fraus est excusabilis, qñ. s. homo bonum suum procurat sine proximi detrimento. Sicut fecerunt Gabaonitæ Iosue. 9. qui callidẽ cogitantes venerunt ad Iosue & filios Israel dicentes, De terra longinqua venimus, pacem vobiscum facere cupientes: Quorum fraude percepta dixit eis Iosue. Cur nos decipere fraude voluistis, &c. Similiter Iacob ex consilio matris suæ Rebeccæ fraudauit fratrem suum, benedictionem paternam surripiendo Gene. 27. Venit germanus tuus fraudulenter, & accepit benedictionẽ tuã. Excusatur Iacob, quia hoc fecit ex præcepto sanctæ matris, & ex consilio spũs sancti. Item est fraus toleranda, puta si fiat alicui iniuria vel damnum de bonis tẽporalibus, & non possit illa sine scandalo repetere, magis est talis fraus vel iniuria toleranda, q̃ scãdalum oriatur: Vnde. 1. Corin 6. Iam quidem oĩno delictum in vobis, quia iudicia habetis inter vos, quare non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini? Itẽ est fraus culpabilis, & de hac dr̃. 1. Corin. 7. Nolite fraudare inuicem. Et Mat. 10. Ne fraudem feceritis. Fraus autem culpabilis multiplex est, & committitur multis modis. Est. n. fraus, quam inducit ambitio insatiabilis. In acquirendis enim honoribus magnus est labor, magna cordis anxietas, antequam ambitiosi possint ad eos peruenire seruiunt, tribuunt, amicitias simulant, mentiunt̃, adulantur, praeces multiplicant, intercessores procurant, maturitatem prætendunt, iactant scientiam, simulant sanctitatem. Vñ Dan. 11. de ambitioso dicitur. Regnum obtinebit in fraudulentia. Secundo est fraus, quam inducit carnalitas, siue quantum ad gustum, siue quantum ad tactum. Quantum ad gustum quidem, qa gulosi & ebriosi, postquam sua turpiter expenderunt multas fraudes cõmittunt in tabernis, & ludis illicitis, & conuiuijs & symbolis procurandis, vomentes esuriunt, inebriati sitiunt. Similes sunt filijs Israel, qui petierunt escas aĩabus suis, sicut dr̃ in Psal. Pluit super eos sicut puluerem carnes, &c. Sequitur. Manducauerunt & sa. sunt. ni. & deside. eorum attulit eis, non sunt fraudati a desiderio suo. Sed nota quod sequitur. Adhuc escæ eorũ erãt in ore ipsorum & ira Dei ascen. super eos &c. Item de carnalitate q̃tum ad tactum non est dubium q̃ luxuriosi multas faciunt fraudes, vt iuuenculas & simplices mulieres alliciant & seducãt, & cum eas seduxerint, multa committunt vt eas pascant, induãt, iocalia præbeant, & in sua detineant fœditate. Vnde 2. Esdræ. 8. Accipit homo gladium & vadit in via facere furta & homicidia &c. Sequitur: Et cum furtum fecerit & fraudes & rapinas amabili suæ affert. Tertia est fraus quam inducit malignitas, & hoc committit̃ multis modis, videlicet, in cõsortijs, in consilijs, in iudicijs, & in seruitijs. In cõsortijs quidem inter amicos amorem & amicitiã simulando, & sub amicitiæ specie seducendo. Hie. 9. Vnusquisque se a proximo custodiat, & in omni fratre suo non habeat fiduciam, quia omnis frater supplãtans supplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet: Fraudulenter incedit, qui fallaciter adulãdo seducit, vel quod deterius, & periculosius est, qui rancorem & odium tenens in corde dissimulat, & adulando amorem simulat. Prouer. 27. Meliora sunt vulnera diligentis, q̃ fraudulenta odientis oscula. Et 26. Sicut noxius est qui immittit lanceas, & sagittas in mortẽ, ita vir qui fraudulenter nocet amico. Item in consilijs fraus committitur, Sicut dicitur Prouer. 12. Consilia impiorum fraudulenta, Consulunt enim qñque cõtra Deum & iustitiam ob amorem, odium, vel rancorem, vel lucrũ suum, & commodum tpale. Hester. 16 Multi bonitate principũ & honore, qui in eos collatus est, abusi sunt in superbia &c. Sequitur: Aures principũ simplices callida fraude decipiunt, Item fraus ista committitur in iudicijs, ab actore fraudulenter agẽdo, a reo fraudem fraude propellendo, Sicut dicitur. 1. Corin. 7. Omnino delictum est in vobis, quia iudicia habetis inter vos. Sequitur. Vos iniuriam facitis, & fraudatis, idest fraudem fraude vultis repellere, & iniuriam iniuria vindicare, quod illicitum est. Quia sicut dicit Seneca, non est vitium vitio vindicandum, vnde & actor iniquus est iniuriam faciendo, & reus iniquus per fraudulentiam se defendendo, & iniuriam contra iniuriam inferendo. Ideo sequitur ibidem. An, nescitis quia iniqui regnũ Dei non possidebunt, Item fraus ista committitur in seruitijs, vel qa serui dñis suis seruiunt fraudulenter, vel econuerso, serui q̃dem dñis suis solent fraudes committere multis modis, quos causa breuitatis omitto. Ad Tytum. 2. dicit Apostolus: Seruos hortare, dñis suis subditos esse in oĩbus placentes, non contradicentes, nõ fraudantes, sed bonam fidem ostendentes. Domini vero seruis suis. i. illis qui faciunt eorum opera, fraudes faciunt non soluendo. Iacobi. 5. Agite nunc diuites, plorate, vlulate in miserijs, quæ aduenient vobis, &c. Sequitur ecce merces operariorum vestrorum qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est a vobis, clamat, & clamor eorum aures dñi Sabaoth introiuit. Vel male & tarde & non integrẽ persoluendo. Ecclesiastici. 34. Panis egentium, vita pauperum est, qui defraudat illũ homo sanguinis, &c. Qui aufert in sudorem panem, quasi qui occidit proximũ suũ, qui effundit sanguinem, & qui fraudes facit mercẽnario fratres sunt. Magna igr̃ iniquitas diuitum defraudare pauperes, & eorũ stipendia detinere. Super hoc Iacob conqueritur de Labã. Gen. 31. Mutauit mercedem meam decem vicibus. Sed longe maior est iniquitas, quam aliqui serui nequam cõtra suum dominum operant̃, defraudando qđ ei promiserant vel vouerant. Sicut patet Act 5. de Anania & Saphyra. Vnde Ananiæ dixit beatus Petrus. Cur tentauit Sathanas cor tuum mentiri te spũscõ? & fraudare de prætio agri? Sequitur non es mentitus hoĩbus, sed Deo, Ananias aũt audiens hæc verba cecidit & expirauit, Similiter & Saphyra vxor eius, Et Ierem. 48. Maledictus, qui facit opus Dei fraudulenter. Opus dñi facit fraudulenter qui in eo nõ Dei, sed suam gloriam q̃rit, vel qui tardẽ lentẽ & tepido corde facit, de tali dr̃ Isa. 32. Loquet̃ ad dñm fraudulẽter. Quarta est fraus, vel fraudis spẽs, quam inducit cupiditas, quæ consistit in cõmertijs siue contractibus exercendis. Aug Studium auaritiæ siue fraudis proprium solet esse negociantiũ Hæc aũt detestanda est multiplici rõne. Primo pp pctõrum multitudinem Scd̃o pp dãnorum magnitudinem. Propter necessitatem redditionis. Et pp æternitatem damnationis. Primo quidem pp multitudinem peccatorum concomitantium, Leo Papa. Difficile est inter vendentium & ementium commertium nõ interuenire peccatum, immo innumera sunt pctã, quæ solent committere, puta mẽdacia, iurã, piuria, verba sophistica, q̃bus decipiunt hoĩes proferẽdo. Itẽ de facto mala pro bonis corrupta pro sanis vendendo, numerando, mẽsurando, ponderãdo, & huiusmodi. Ideo dr̃ Leui. 19. Non decipiat vnusquisque proximum &c. Sequitur. Iusta & æqua sint pondera, iustus modius, & æquus sextari⁹; & ante. Nolite facere iniquũ quid in iudicio, in regula in pondere, & mensura. Deutero. 25. Non habebis in sacculo diuersa pondera maius, & minus, &c. abominat̃ Deus eum qui facit hæc. Mich. 6. Nunquid iustificabo staterã impiam? & sacelli diuersa pondera. Isa. 52. Fraudulenti vasa sunt pessima, quia hñt vasa iræ Dei. Scd̃o detestanda est fraus in commertijs pp damnorum magnitudinem. Nam pp lucra tpalia perdunt spũalia. Prouer. 1. Ipsi contra sanguinem suũ insidiant̃, & moliũtur fraudes contra aĩas suas. Ecclesiasticus. 3. Vnus est, & scd̃m non habet, nõ filiũ non fratrem, & tñ laborare non cessat, nec satiantur oculi eius diuitijs, nec recogitat, dicẽs; Cui laboro & fraudo aĩam meam bonis? spũalibus. s. & æternis. Negligunt. n. missas, prædicationes, locis sacris non exhibent reuerentiã, nec tpibus. i. diebus dñicis & festiuis. Tertio detestãda est fraus in commertijs pp restituẽdi necessitatẽ. Insanũ est velle multa pdere, lucrari pauca, quæ tñ reddere sit de necessitate salutis. Leuit. 6. Reddet oĩa quæ p fraudẽ voluit obtinere, quod tam

eis

eis est valde difficile, vel forsitan impossibile. Pauci sunt hodie, qui possent ad hoc induci, vt in quadruplum redderent oīa, sicut dixit Zacheus de seipso, Lucæ. 19. Si quē defraudaui reddo quadruplum. Absque dubio in multis casibus non sufficit reddere solum simplum, puta qñ ille cui debet fieri restitutio damnificatus est in vsuris venditionis hereditatis, vel aliorum bonorum, & grauatus laboribus, & expensis. Quarto detestanda est fraus in commercijs propter acerbitatē dānationis. Psal. Tota die iniustitiā cogitauit lingua tua, sicut no. acu. fe. dolū. Sequit̃ Propterea Deus destruet te &c. Prouer. 21. Qui congregat Thesauros lingua mendacij impingetur ad laqueos mortis. Et Apoc. 14. Quicūq; acceperit characterē bestiæ, sine quo. s. nemo poterit vēdere vl̃ emere, hic bibet de vino iræ Dei mixto ĩ calice eius, & cruciabit̃ igne & sulphure, & ascēdet fumus tormētorū ĩ sęcula sęculorū.

De mendacio. *Dist.* VII.

DEinde considerandum est de mendacio, circa quod consideranda sunt quatuor. Primo quid sit, & vtrum opponat̃ veritati, quasi semper continens falsitatem. Scdo de mendacij speciebus. Tertio vtrum omne mendacium sit peccatum. Quarto vtrum sit peccatum mortale. Circa primum sciendum q̃ mendacium est falsa vocis enunciatio, cum intentione fallendi. Et hæc descriptio sumitur ex verbis Aug. in libro contra mendacium dicentis. Nemo dubitet eum mentiri, qui falsum enūciat causa fallendi. Quapropter annunciationem falsi cum voluntate fallendi prolatam, manifestum est esse mendacium. Sciendum ergo q̃ ad perfectam mēdacij rōnem tria concurrunt, s. q̃ id qd enunciatur sit falsum, & q̃ sit voluntas falsum enunciandi, & iterum intentio fallendi. Tunc est falsitas materialiter, quia falsum dicitur, & formaliter propter voluntatem falsum dicendi, & effectiuē propter voluntatem falsitatem imprimendi. Sed tñ ratio mendacij non sumitur a formali falsitate, sed ex hoc. s. q̃ aliquis habet voluntatem falsum enunciandi. Vnde & mendacium nominatur ex eo q̃ contra mentem dicitur. Et ideo si quis falsum enūciet credens illud esse verum, est quidem falsum materialiter, sed non formaliter, quia falsitas est præter intētionem dicentis, vnde non habet perfectam rationem mendacij. Id. n. qd̃ fit præter intentionem per accidens est, Vnde non pōt esse specifica differentia. Si vero formaliter aliquis falsum dicat, habēs voluntatem falsum dicendum, licet sit verum id quod dr̃, inquantum tñ huius actus est voluntarius, & moralis, habet per se falsitatem, & per accidens veritatem, vnde ad speciēm mendacij pertingit. Quod autem aliquis intendat falsitatem in opinione alterius constituere fallendo ipsum, non pertinet ad speciem mendacij, sed ad quandam perfectionem ipsius. Sicut & in rebus naturalibus aliquis speciem sortitur, si formam habeat, etiam si desit formæ effectus, Sicut patet in graui quod violenter sursum detinetur ne descendat s̃m exigentiam suæ formæ. Sic ergo patet, q̃ mēdacium directē & formaliter opponitur virtuti veritatis. Circa scdm. s. de speciebus mendacij. Sciendum q̃ mendacium tripliciter diuidi potest. Vno modo s̃m ipsam mendacij rationem, quæ est propria, & per se mendacij diuisio. Et s̃m hoc mēdaciū in duo diuiditur. s. in mendacium quod transcendit veritatē in maius, qd̃ pertinet ad iactantiam, & in mendacium quod deficit a veritate in minus, qd̃ pertinet ad ironiam, vt patet per philosophum. 4. Eth. hæc aūt per se est ipsius mendacij diuisio, qa mendacium inquantum hmōi opponitur virtuti veritatis, vt dictum est, veritas autē æqualitas quædam est, cui per se opponit̃ maius, & minus. Alio modo pōt diuidi mendacium inquantum habet rationem culpæ, scdm ea quæ aggrauant vel diminuunt culpam mendacij ex parte finis intenti. Aggrauāt aūt culpam mēdacij, si aliquis per mendacium intendat alterius nocumentum, qd̃ vocatur mendaciū perniciosum. Diminuitur aūt culpa mendacij, si ordinet̃ ad aliquod bonū, vel delectabile & sic est mēdacium iocosum: vel vtile, & sic est mendacium officiosum siue quo intendatur iuuamentum alterius vel remotio nocumenti, & scdm hoc diuiditur mendacium in tria prædicta. Tertio modo diuidit̃ mendacium vniuersalius secundum ordinem, siue ex hoc addatur aut diminuatur ad culpam mēdacij, siue non. Et s̃m hoc est diuisio octo membrorum, quæ dicta est, In qua tria prima qdem membra continent̃ sub mendacio pernicioso, quod qdem fit vel contra Deum, & ad hoc pertinet primum mendacium, qd̃ est in doctrina relig. Vel est contra hoīem siue sola intentione nocendi alicui, & sic est secundum mendacium, qd̃. s. nulli prodest, & obest alicui: siue & intendatur in nocumento vnius vtilitas alterius, & hoc est tertium mendacium, q̃ vni prodest, & alteri obest. Inter quę primum est grauissimum, quia semper peccata contra Deum sunt grauiora, vt supra dictum est. Scdm aūt est grauius tertio, qd̃ diminuitur ex intentione vtilitatis alterius. Post hæc aūt tria q̃ superaddunt ad grauitatē mendacij culpæ ponit̃ quartū, q̃ habet ꝓpriam quantitatem sine additione vel diminutione, & hoc est mendacium qd̃ fit ex sola mentiendi libidine, quod procedit ex habitu. Vnde & philosophus, dicit in 4. Eth. q̃ mendax eo q̃ talis est scdm habitū, ipso mendacio gaudet. Quatuor vero subsequentes modi diminuunt de culpa mendacij. Nā quintum est mendacium iocosum, quod fit placendi cupiditate. Alia aūt tria continentur sub mendacio officioso, in quo intenditur qd̃ est alteri vtile, vel quantum ad res exteriores, & sic est sextum mendacium quod prodest alicui ad pecuniam conseruandam, vel est vtile corpori, & sic est septimum mendacium quo impedit̃ mors hoīs, vel est vtile etiā ad honestatem virtutis, & hoc est octauum mendacium, in quo impedit̃ illicita pollutio corporalis. Patet aūt q̃ quanto bonum intentum est melius, tanto magis minuit̃ culpa mendacij, & ideo si quis diligenter consideret s̃m ordinem prædictæ enunciationis attenditur ordo grauitatis culpæ in istis mendacijs. Nam bonum vtile præfertur delectabili, & vita corporis præfertur pecuniæ: honestas ētiā ipsi corporali vitæ. Circa tertium. s. vtrum omne mendacium sit peccatum. Sciēdum q̃ illud qd̃ scdm se malum est, ex genere suo nullo mō pōt esse bonum vel licitum, quia ad hoc q̃ aliquid sit bonum requirit̃ q̃ oīa rectē conueniant, quia bonum causatur ex integra cā: malum aūt ex singularibus defectibus, vt dicit Dyonisius 4. c. de di. no. Mendacium aūt est malum secundum se, est. n. actus super indebitam materiam cadens. Cum. n. voces naturaliter sint signa intellectus, innaturale & indebitum est q̃ aliquis ore vel voce significet qd̃ non habet in mente, vñ philosophus dicit 4. Eth. q̃ mendacium est p se prauum & fugiendū. Verū aūt est bonum & laudabile. Vñ manifestum est q̃ oē mendaciū est pctm̃. Sicut enim dicit Aug. in libro cōtra mendacium. Ideo dr̃ Ecclesiastici. 7. Noli velle mentiri omne mēdaciū. Nō est ergo aliqualiter æstimandum in scriptura sacra, vel aliquo scriptura canonica asseri quicq̃ falsum, vel scriptores eorum falsum aliquid asserendo dixisse; quia tota periret fidei certitudo, quæ auctoritati scripturæ sacræ innitit̃. In hoc aūt q̃ in euangelio, & in alijs scripturis sacris verba vel facta aliquorum Dñ. sctĩ diuersimode recitant̃, non est mendacium. Vñ dicit Aug. in lib. de cōsensu Euāgelistarum. Nullo mō laborandū esse iudicat, qui prudēter intelligit ipsas snīas esse necessarias agnoscēdæ veritati, quibuslibet verbis fuerint indicatæ. Et in hoc apparet sicut subiūgit ibidē non debere nos arbitrari mētiri quenq̃, si pluribus rē q̃ audierūt vel viderūt reminiscētib᷒, res eadē non eodē mō, atq; eisdē verbis fuerit indicata. Hoc ēt est sciendū, q̃ in scriptura sacra, sicut Aug. dicit, inducuntur aliquorum gesta exēpla perfectæ virtutis, de quibus non est æstimandum eos fuisse mentitos. Siqua tñ in eorū dictis appareant, q̃ mēdacia videant̃, intelligendū est ea figuraliter & propheticē dicta esse. Vñ Aug. dicit in libro contra mendacium. Credendū est illos hoīes, q̃ propheticis tpibus digni auctoritate fuisse commemorant̃, oīa q̃ scripta sunt, de illis ꝓphetice gessisse atq; dixisse. Abrahā tñ vt Aug. dicit in q̄stionibus Gen. dicēs Sarā esse sororē suā, veritatem voluit celari, nō mendaciū dici. Soror. n. dr̃, qa filia fratris erat, Vñ & ipse Abrahā dicit. Gen. 20. Vere soror mea est filia patris mei, & nō mr̃is meæ filia, qa. s. ex parte pr̃is ei attinebat. Iacob vero misticē dixit se esse Esau primogenitū Isaac, quia videlicet primogenita illius de iure debebantur ei, vsus aūt est hoc modo loquendi per spūm ꝓphetiæ ad designandū mysterium, qa videlicet iunior populus, s. gētiliū substituendus erat in locū primogeniti. s. in loco Iudæorū. Quidā vero cōmendabant̃ in sacra scriptura non pp̃ perfectā virtutem, sed pp̃ quandā virtutis indolem, qa. s. apparebat in eis aliquis laudabilis affectus ex quo mouebant̃ ad qdam debita facienda. Et hoc modo Iudith laudatur, nō qa mētita est Holofernī, sed pp̃ affectū quem habuit ad salutem ppl̃i, ꝓ qua periculis se exposuit, quis ēt dici possit, q̃ verba eius veritatem hñt, scdm aliquē mysticū intellectū. Rursus aduerte, q̃ ille qui aliqd ꝓmittit si aīum habeat faciendi, qd̃ ꝓmittit non mentit̃, qa non loquit̃ contra illud qd̃ gerit in mente. Si vero nō faciat, qd̃ promisit, tunc vr̃ infideliter agere per hoc q̃ aīum mutat, pōt tamē excusari ex duobus. Vno mō si ꝓmisit id qd̃ est manifestē illicitū, quia ꝓmittēdo peccauit mutando aūt ꝓpositum, bñ facit. Alio mō si sint mutatæ conditiones personarū vel negociorū. Vt. n. Seneca dicit in libro de bñficiis. Ad hoc q̃ teneat̃ facere q̃ ꝓmisit, requiritur q̃ oīa immutata permaneāt. Alioquin nec fuit mendax ꝓmittēdo, quia promisit qd̃ habebat in mente, subintellectis debitis conditionibus, nec ēt est infidelis non implendo q̃ ꝓmisit, quia cæteræ conditiones, non extant. Vnde & Apl̃s non est mentitus, qui non iuit Corinthū, quo se iturum esse ꝓmiserat vt dr̃. 2. Cor. 1. hoc ꝓpter impedimenta q̃ superuenerāt. Itē notandum q̃ mendaciū non solum habet rōnem pcti ex dāno qd̃ infert ꝓximo, sed ex sua inordinatione vt dictū est sit, non est aūt licitum alicui illicita inordinatione vti, ad impediendū nocumentum vel dānū aliorum, sicut non licet alicui furari, vt elemosynā faciat, nisi forte in

te in

te in necessitatis articulo in quo sunt oĩa cõia, ideo non est licitũ mendacium dicere, ad hoc ꝙ alium a quocunque periculo corporali vel spũali liberet. Vnde non licet hoĩ mentiri vt vnũ liberet vel præseruet ab homicidio, & aliũ a morte, vel vt virginem a corruptione, & aliũ ab incestu præseruet. Licet tñ veritatẽ occultare prudenter sub aliqua dissimulatione, vt dicit Aug. in lib. contra mendacium. Circa quartum .s. vtrum oẽ mendacium sit pctm̃ mortale. Sciendum, ꝙ peccatum mortale propriè est quod repugnat charitati per quam aĩa viuit Deo cõiuncta, vt dictum est. Põt aũt mendacium contrariari charitati tripliciter. Vno modo secdm̃ se, alio modo secundum finem intentum, tertio mõ per accidens. Secdm̃ se qdem contrariatur charitati ex ipsa falsa significatione, quæ quidẽ si sit circa res diuinas, contrariatur charitati, & ei cuius veritatem aliquis tali mendacio occultat vel corrumpit. Vnde hmõi mendacium, non solum opponit̃ virtuti veritatis, sed ẽt virtuti fidei & religionis, & ideo hoc mendaciũ est grauissimum & mortale. Si vero falsa significatio sit circa aliqd cuius cognitio pertineat ad hominis bonum, puta quæ ptinent ad perfectionem scientiæ & informationem morum vitæ, sic tale mendacium inquantum infert damnum falsæ opinionis proximo, contrariatur charitati, quantum ad dilectionem proximi, vñ est pctm̃ mortale. Si vero sit falsa opinio ex mendacio generata circa aliquod de quo non referat vtrum sic vel aliter cognoscat̃, tunc ex tali mendacio non damnificatur proximus, sicut si aliquis fallatur in aliqbus particularibus contingentibus ad se non pertinentibus, vnde tale mẽdaciũ sm̃ se non est peccatum: rõne vero finis intenti aliqd mendaciũ contrariat̃ charitati, puta quod dicitur in iniuriam Dei, quod semper est peccatum mortale, vt pote religioni contrarium, aut in nocumentum proximi quantũ ad psonam, diuitias vel famam, & hoc ẽt est pctm̃ mortale, cum nocere proximo sit peccatum mortale. Ex sola autẽ intentione peccati mortalis aliquis mortaliter peccat. Si vero finis intentus non sit contrarius charitati, nec mendacium, secundum hanc rationem erit peccatum mortale. Sicut apparet in mẽdacio iocoso, in quo intenditur aliqua leuis delectatio, &. in mendacio officioso in quo intenditur etiam vtilitas proximi. Per accidens autem quæ potest contrariari charitati ratione scandali, vel cuiuscunque damni consequentis, & sic erit etiam peccatum mortale, dum. s. aliquis non veretur propter scandalũ publice mẽtiri.

De periurio. *Dist.* VIII.

DEinde considerandum est de periurio. Circa qđ considerãda sunt duo. Primo vtrum omne periurium sit peccatum mortale. Secundo quæ possunt nos mouere ad periurium detestandum. Circa primum sciendum ꝙ quia de rõne periurij est falsitas seu mendacium, omne autem mẽdacium est peccatum vt dictum est, patet manifestè periurium esse peccatũ. Quod autẽ falsitas sit de rõne periurij declarat̃ sic. Actus. n. morales ex fine speciem sortiuntur, finis aũt in iuramento est humani dicti confirmatio, cui confirmationi falsitas opponitur, & per hoc confirmatur aliquod dictum qđ ostenditur firmiter esse verum. Vñ falsitas directè euacuat finem iuramenti, qđ piurium dr̃, & propter hoc a falsitate præcipuè specificatur peruersitas iuramenti, quod periurium dr̃, & ideo falsitas est de periurij rõne. Est aũt sciẽdum sm̃ Hieronymum super illud. Hiere. 4. Iurabis in veritate, iudicio, & iustitia, ꝙ quicunque istorum triũ defuerit periurium est, non tñ eodem ordine. Sed primo & principaliter est periurium qñ deest veritas in sermone rõne iam dicta. Secundario aũt cũ deest iusticia, quia quicunque iurat aliquid illicitum ex hoc ipso falsitatem incurrit, quia obligatus est ad hoc qđ contrarium facit. Tertio vero modo qñ deest iudicium, qa cum indiscrete iurat ex hoc ipso periculo se committit falsitatem incurrendi, & sic patet periurium esse pctm̃ pro eo ꝙ de rõne eius est falsitas. Item hoc idem patet ex eius propria rõne, qa iurare est testem Deum inuocare. Quod aũt aliquis Deũ inuocet testem falsitatis ad irreuerentiam eius pertinet, quia per hoc dat intelligere, vel ꝙ Deus veritatem non cognoscat, vel ꝙ falsitatem testificari velit, & ideo periurium est pctm̃ religioni cõtrariũ, cuius est Deo reuerentiã exhibere. Ex hoc vlterius elare patet ꝙ omne periuriũ sit mortale, quia etsi illa q̃ de se sunt pctã venialia, vel ẽt bona ex genere, si in contemptũ Dei fiunt sunt pctã mortalia, multomagis quicquid est qđ de sui rõne ptinet ad contemptũ Dei est pctm̃ mortale, periuriũ aũt de sui rõne importat cõtemptũ Dei, ex hoc enim habet rõnem culpæ vt dictũ est, qa ad irreuerentiã Dei ptinet. Vñ manifestũ est, ꝙ piuriũ ex suo genere est pctm̃ mortale. Vnde si quis ẽt iocose piuret, sicut non euitat irreuerentiam, sed q̃tum ad aliquid magis auget, ita non excusat̃ a pctõ mortali, sicut nec a Dei contemptu. Ille ẽt q ex lapsu linguæ falsum iurat, si aduertat se iurare & falsum esse qđ iurat, non excusat̃ a pctõ mortali, sicut nec a cõtemptu Dei. Si aũt non aduertat, non vr̃ hr̃e intentionem iurandi, & sic a crimine periurij aliqualiter excusatur. Circa secdm̃ sciendum ꝙ crimen periurij ostenduntur multa esse summopere detestandũ. Primum est quia qui peierat, fur, raptor, & sacrilegus efficitur. Fur quidem & raptor, quia nomen sanctũ Dei ipso inuito & ꝓhibente in testimonium falsitatis assumit. Exo 20. Non assumes nomẽ Dei tui in vanum. Sacrilegus vero, quia res sacras inuadit, vt sub eas pctm̃ suum faciat, sicut nomen dñi & corpus eius, & altaria & reliquias sanctorum, qđ refugiũt alij peccatores, & ipsi dæmones, quibus sanctum & terribile nomen eius, ad cuius inuocationem ipsi fugiunt ab obsessis. Leu. 19. Non periurabis in nomine meo. Secdm̃ est ꝙ periurus homagium dyabolo facit, & se cum manu propria dyabolo tradit. Prouer. 6. Defixisti apud extraneum manum tuam. Tertiũ est quia sigillum summi regis & Papæ, falsificat, & ideo excõicatus, & sacrilegus est in perpetuum carcerem detrudendus, quia nomen dñi qđ datum est in testimonium veritatis, assumit in testimonium falsitatis, & confirmationẽ eius. Ezech. 13. Violabant me ad populum meum, pp pugillũ ordei, & fragmen panis mentientes populo meo credenti mendacijs. Et Isa. 52. Tota die nomen meum blasphematur. Quartũ quia periurus quantum in se est Deum inuoluit in malitia sua, quia ipsum in testimonium falsitatis adducit, & ideo cõtra ipsos in iudicio testis erit. Mal. 3. Ero testis velox maledicis, & periuris. Quintum est quia periurus excluditur a protectione diuini nominis in quod peccat, quia frustra inuocat legis auxiliũ, qui committit in legem. Vnde periurus a Deo protegi non meretur, Adiutorium enim nostrum in nomine dñi. Prouer. 18. Turris fortissima nomen domini, ad ipsum currit iustus & exaltabitur. Sextum est, quia periurus repletur malis culpæ & malis pœnæ. Culpæ quidem malis repletur, sicut dr̃ Ecclesiastici 23. Vir multum iurans replebitur iniquitate. Et ibidem. Non assuescat iurationi os tuum, multi n. casus sunt in illa, videlicet pp periurium qđ sępe subsequitur. De malis vero pœnæ quibus Deus punit spãliter hoc peccatum dicitur Zach. 5. Vidi volumen volans, &cæ. & dixit dñs. Hæc est maledictio quæ egredit̃ super faciem omnis terræ. Sequitur, quia omnis iurans ex hoc iudicabitur & cætera, & venit ad domum furis, & ad domum iurantis in noĩe meo mendaciter, & commorabitur in medio domus eius, & cõsumet ligna eius & lapides eius, vnde periuri aliquando necãtur a demone aliqñ vexantur. Sicut legitur in vita. b. Pancracij, sicut refert Greg. Turon. ꝙ si quis periuraturus volens ad sepulchrum dicti sancti accedere voluerit antequam cancellum chori intrauerit, aut arreptus vexatur a demone, aut continuo cadens in pauimẽtum vitam perdit. Item ecclesiasticæ histo. libr 6. c. 10. legitur de Narcisso Hierosolymitano epo, ꝙ cum esset iustus, & rigoris tenax, quidem homines nequam timentes, ne eos suis flagitiis inueniret scientes eis non parceret, conuenientes coram auditoribus crimen infamiæ ei imponunt iurando & impræcando ita esse, primus cum iuramento imprecatur ꝙ igne pereat nisi ita sit, secds, ꝙ quodam morbo regio, tertius ꝙ oculos amittat. Sctõ aũt sedante ad eremum vt vacaret contemplationi, licet Deum timentes non crederent eis contra scm̃. Primus falsus testis a scintilla cum oĩ progenie sua rebus & domo & familia exuritur. Secundus ab imis pedibus vsque ad caput morbo regio consumit̃. Tertius hoc videns secretum pandit. & sera pnĩa lugens oculos amisit. Narcissus aũt post tres successores rediens, honorifice susceptus est. Item ad idem de retentoribus legatorum, quibus sibi accidit sibi imprecantibus. Cũ quidam vsurarius moreret̃ pœnitens vocauit duos amicos suos rogans eos, vt ipsi essent executores sui fideles & veloces, & ꝙ restituerent qđ habuerat de alieno, exigens ab eis iuramentum, qui illud fecerunt cũ imprecatione. Alius imprecatus est ꝙ igne sacro qui dr̃ gehennalis su ccenderet̃, nisi hoc faceret, alius ꝙ mala lepra feriret̃. Cũ aũt eo mortuo pecuniam retinerent, nec vt ꝓmiserant facerent, vt imprecati fuerant, factum est eis, & tormento vrgente hoc sunt confessi ꝙ accidit. Septimo dissuadent hoc vitium ẽt irrõnales creaturæ, armat. n. Deus creaturam contra insensatos. Sap. 5 Dr̃ in hist. trãsmar. ꝙ sunt quædam fontes fures arguentes, sic si suspecti iurauerunt, & permrauerunt bibẽtes, ex eis excæcant̃. Si ãt immunes sint clarius vident. Item legitur in gestis Romanorum, vt refert Orosius in libro 5. ꝙ cum Romani misissent legatos ad plures gẽtes, quos ipse nolauit, & ipsi recepissent eos in pace, & fide data pacem firmassent, subito proditiose in eos irruentes in ciuitãte Esculo occiderunt eos, & oẽs Romanos quotquot inuenerũt, & factũ est in detestatione piurij, & violationes fidei, ꝙ panis fractus apud aliquos p fracturas sanguinauit, aĩalia domestica, & inter hoĩes viuere assueta cũ balatu, hynnitu, & mugitu miserabili fugientes ad siluas & mõtes ab hoĩbus discesserũt, Canes cum lachrimosis latratibus idẽ fecerunt oberrantes ad modũ luporũ: dicti ãt ppl̃i q dictã ꝓditionẽ cõmiserãt victi sunt oẽs in campo a Lucio Pompeio, & occisi cũ Imperatore eorũ, exceptis quatuor

millibus

millibus qui ingrum montis petantes vindictā Dei nō euaserūt, qui congelati ad modū lapidū obriguerūt, immobiles facti, q stantes videbantur viui, ipsorū oculis, & dentibus ab eis cadentibus.

De proditione. Dist. IX.

DEinde considerandum est de proditione. Est autem proditio occulta & malitiosa machinatio contra personam aliquā. Sicut.n. fraus est deceptio circa res, ita proditio est contra personam. Sicut patet de Iuda, qui ex auaritia prodidit Christum Matth 24. Iudas abijt ad summos sacerdotes vt proderet eum illis. Sic Cayn in fratrem suum Abel proditiose surrexit. Gen. 4. Sic Symeon & Leui filij Iacob vlciscētes ob stuprū sororis suę Dynę, irruentes in Sychem, & populum ciuitatis occiderunt Gen. 34. Saul pluries nisus est proditiose percutere Dauid, & lancea confodere cum pariete. 1. Reg. 18. Dauid proditiose occidi fecit Vriam. 2. Reg. 9. Absalon volens vindicare iniuriam sororis suæ quam vi oppresserat Ammon frater suus proditiose fecit eum occidi. Ioab proditiose Amasan interfecit. 2. Reg. 20 dixit Ioab ad Amasan. Salue mi frater, salue mi frater, & tenuit manu dextra mentum Amasæ quasi osculans eum, & percussit eum in latere. 2. Reg. 20. Hysmahel filius Nathaniæ de octoginta viris proditiosè occidit septuaginta in medio ciuitatis Hierem. 41.

De furto.

DEinde considerandum de furto, circa qd considerāda sunt tria. Primo vtrum furtum sit peccatum. Scdm vtrū semp sit peccatum mortale. Tertio vtrum liceat furari in necessitate. Ad euidentiam primi, primo declarandum est, vtrū rerum exteriorum possessio sit homi naturalis. Secundo vtrum licitum sit, q aliquis aliquam rem possideat quasi suā. Tertio vtrū furtum sit occulta acceptio rei alienæ. Quarto declarabitur vtrū furtum sit peccatum. Ad primum dicendum est, q res exterior potest dupl' considerari. Vno modo quantum ad eius naturam q non subiacet humanę ptāti, sed solum diuinæ cui oīa ad nutum obediunt. Alio modo quantum ad vsum ipsius rei, & sic habet homo naturale dñium exteriorum rerum, quia per rationem & voluntatem potest vti rebus exterioribus, quantum ad suam vtilitatem, quasi propter se factis, semper enim imperfectiora sunt propter perfectiora, & ex hac ratione probat Philosophus. 1. Pol. q possessio rerum exteriorum est homini naturalis, hoc autem naturale dominium super cæteras creaturas, quod competit homini secundum rationem in qua imago Dei cōsistit, manifestatur in ipsa hominis factione. Gen. 1. vbi dicitur. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, &c. Ad secundū dicendum, q circa rem exteriorem duo competunt homini, quorum vnum ast potestas procurandi & dispensandi, & quantum ad hoc licitum est q homo propria possideat, & est etiam necessarium ad humanam vitam propter tria. Primo quidem, quia magis sollicitus est vnusquisque ad procurandum aliquid quod sibi soli competit, quam illud qd est commune omnium vel multorum, quia vnusquisque laborem fugiens relinquit alteri id quod pertinet ad cōe, sicut accidit in multitudine ministrorum. Alio modo quia ordinatius res humanæ tractantur si singulis immineat propria cura alicuius rei procurandæ esset autem confusio si quilibet indistinctè quælibet procuraret. Tertio quia per hoc magis pacificatus status hominū conseruatur, dum vnusquisque re sua contentus est. Vnde videmus q inter eos q cōiter ex indiuiso aliquid possidēt, frequentius iurgia oriuntur. Aliud vero qd competit homini circa res exteriores, est vsus ipsarum, & quantum ad hoc non debet homo hīe res exteriores, vt proprias sed vt cōes, vt scilicet de facili aliquis ea cōicet in necessitate aliorum. Vnde Apostolus dicit. 1. Thi. vlti. Diuitibus huius sęculi pcipe facile tribuere, cōicare. Et nota q communitas rerum attribuitur iuri naturali, non quia ius naturale dictet omnia esse possidenda cōiter, & nihil esse quasi proprium possidendum, sed quia fm ius naturale non est distinctio possessionum, sed magis fm humanam condictum, qd pertinet ad ius positiuum. Vnde proprietas possessionum non est ius naturale, sed iuri naturali superadditur per adinuentionem rōnis humanæ. Ad tertium dicendum q ad rationem furti tria cōcurrunt, quorum primum conuenit sibi fm q contrariatur iustitię, quæ vnicuique tribuit qd suū est, & ex hoc competit ei q vsurpat alienum. Secundum vero pertinet ad rationem furti, prout distinguitur a peccatis, quæ sunt contra personam, sicut ab homicidio & adulterio, & fm hoc competit furto, qd sit circa rem possessam. Siquis enim accipit id qd est alterius, non quasi possessio, sed quasi pars, sicut si amputet membrum, vel sit in persona coniuncta vt si auferat filiam vel vxorem, non habet rōnem furti. Tertia differentia est quæ complet rōnem furti, s. vt occultè vsurpetur alienum, & secundum hoc propria rō furti est vt sit occulta acceptio rei alienæ. Et nota q occultatio quandoque quidem est causa peccati, puta cū quis vtitur occultatione ad peccandum, sicut accidit in fraude. & dolo, & hoc modo non diminuit peccatum sed constituit speciem peccati, & ita est in furto. Alio modo occultatio est simplex circunstantia peccati, & tunc diminuit peccatum, tum quia est signum verecundię, tum etiam quia tollit scandalum. Ad quartum dicendum, q si quis consideret furti rationem duas rōnes peccati in eo inueniet, primo quidem pp contrarietatem ad iustitiam, quæ reddit vnicuique qd suum est, & sic furtum iustitiæ opponitur, in quantum furtū est acceptio rei alienæ. Secundo rōne doli seu fraudis, quam fur committit occultè, & quasi ex insidijs rem alienam vsurpādo. Vnde manifestū est q omne furtum est peccatum. Notandum aūt q accipere rem alienam, vel occultā vel manifestā, auctoritate iudicis hoc decernentis non est furtum, quia iam fit sibi debitum p hoc qd sententialiter sibi est adiudicatum. Vnde multominus furtum fuit q filij Israel tulerūt spolia Ægyptiorū de præcepto dñi hoc decernentis pro afflictionibus quibus Ægyptij eos sine causa afflixerant, & ideo signanter dr Sap. 10. Iusti tulerūt spolia impiorum. Item sciendū q circa res inuentas est distinguendū. Quædam.n. sunt, quæ nunq̄ fuerunt in bonis alicuius, sicut lapilli & gemmæ quæ inueniuntur in litore maris, & talia occupanti conceduntur: & eadem rō est de thesauris antiquo tpe sub terra occultatis, quorū non est aliquis possessor, nisi q scdm leges ciuiles tenetur inuentor medietatem date dño agri, si in alieno agro inuenerit, pp qd in parabola Euangelij dr Matth. 13. de inuentore Thesauri absconditi in agro, q emit agrum quasi vt hēret ius possidendi totum Thesaurum. Quædam vero res inuentæ fuerūt de propinquo in alicuius bonis, & tunc si quis eas accipiat non aīo retinendi, sed aīo restituendi dño, qui eas pro derelictis non hēt, non committit furtū. Et similiter si pro derelictis habeantur, & hoc credat inuentor, licet sibi retineat non committit furtū, aliàs aūt committitur peccatum furti. Vnde Aug. dicit in quadam homelia, & habetur 14. q. 5. Si quid inuenisti & non reddidisti, rapuisti. Item sciendū q si quis rem suam ab alio detentā, vel apud alium depositam accipiat occultā, peccat, quia grauat depositarium & tenetur ad restituendum, vel ad ostendendum se esse innoxium. Vnde manifestū est q peccat & tenetur ad reuelādum grauamen depositarij. Qui vero furtim accipit rem suam apud aliū detentam, peccat quidem, non quia grauat eū qui detinet, & ideo non tenetur ad restituendū, vel ad recompēsadū sed peccat contra cōem iustitiam, dū ipse sibi vsurpat suæ rei iudicium iuris ordine prætermisso, & ideo tenetur Deo satisfacere, & dare operam vt scandalum proximorum, si inde exortum fuerit, sedetur. Circa secundum principale, scilicet vtrum furtum sit peccatum mortale, dicendum, q sicut habitum est supra, peccatum mortale est quod contrariatur charitati, scdm quam est spūalis animæ vita. Charitas autem principaliter consistit in dilectione Dei, secundario vero in dilectione proximi, ad q̄ pertinet vt proximo bonum velimus & operemur, per furtum aūt homo infert nocumentum proximo in suis rebus, & si passim hoīes sibi inuicem furarentur, periret humana societas. Vnde Zach Hæc est maledictio, quæ egreditur super faciem oīs terrę, quia oīs fur sicut ibi scriptum est iudicabitur, s. ad mortem. Nullus āt scdm iudicium diuinum cōdemnatur ad mortē, nisi pro peccato mortali. Potest tn furtum committi in rebus paruis, modicique valoris, illud āt qd minimum est apprehendit rō quasi nihil, & ideo in hmōi q minima sunt homo non reputat sibi nocumētum inferri, & ideo ille qui accipit pōt præsumere hoc non esse contra voluntatem eius cuius est res, & pro tanto si quis furtiuè accipit hmōi res minimas, pt excusari a peccato mortali. Si tn habeat aīum furādi, & inferendi nocumentum proximo, ēt in talibus minimis pt esse peccatum mortale, sicut & in solo cogitatu per cōsensum. Item sciendum q Prouer. 6 furtum dr non esse grādis culpæ duplici rōne. Primo quidem pp necessitatem inducentem ad furandū, quæ diminuit, vel totaliter tollit culpam, vt infra patebit. Vnde subditur furatur.n. vt esurientem impleat aīam. Alio modo dr furtum non esse grandis culpæ per comparationem ad reatū adulterij, qd punit morte. Vnde subditur de fure, q dep̄hensus reddet septuplum, qui aūt adulter est perdet animam suam. Item sciendum q in lege non infligitur pęna mortis pro furto, sed solum pœna damni, Exod. 22. Si quis furatus fuerit bouem aut ouem quinque boues pro vno boue restituet, & quatuor oues pro vna oue, quare pœnæ pñtis vitæ magis medicinales, quam retributiuæ, retributio enim reseruatur diuino iudicio q est secundū veritatem in peccantes, & ideo secundum iudicium præsentis vitæ non pro quolibet pctō mortali infligatur pęna mortis, sed solum pro illis, quæ inferunt irreparabile nocumentum, vel etiam pro illis, quę hñt aliquam horribilem deformitatem, & ideo pro furto qd reparabile damnum infert non infligitur, fm præsens iudicium pœna mortis, nisi vel furtum aggrauetur per aliq grauem circunstantiam. Sicut patet de sacrilegio, quod est furtum rei sacræ, &

ere, & de peculatu, quod est furtum rei cōis, vt patet per Aug. super Ioh. & de plagio qđ est furtum pro quo quis morte punit, vt patet Exo. 21. Circa tertium. s. vtrū tn necessitate licitum sit furari, dicendum, ꝙ illa quæ sunt iuris humani non possunt derogare iuri naturali, vel diuino iuri. Scđm aūt naturalem ordinem ex diuina prouidentia est statutum ꝙ res inferiores sunt ordinatę ad hoc, vt ex his subueniatur hominum necessitati, & ideo per rerum diuisionem, & appropriationem de iure humano ꝓcedentem non impeditur quin hois necessitati sit subueniendum, ex hmōi rebus. Et ideo res quas aliqui superabundanter hñt, ex naturali iure debentur pauperum sustentationi. Vnde Amb. dicit, & habetur in decretis distin. 47. Esurientium panis est, quem tu detines, nudorum indumētum est quod tu recludis, miserorum redemptio & absolutio est, pecunia quam tu in terra defodis. Sed quia multi sunt patientes, & non potest ex eadem re omnibus subueniri, committitur arbitrio vniuscuiusque dispensatio propriarum rerum, vt ex eis subueniat necessitatē patientibus. Si tñ adeo sit vrgens, & euidens necessitas, vt necessarium sit instanti necessitati de rebus occurrentibus esse subueniendū, puta cū imminet psonæ periculum, & aliter subueniri non pōt, tūc licitè pt aliquis ex rebus alienis suę necessitati subuenire, siue manifestè siue occultè. Nec hoc propriè habet rationem furti vel rapinæ.

De rapina. Dist. X.

DEinde considerandum est de rapina. Circa quam consideranda sunt quatuor. Primo vtrum sit peccatum specie distinctum a furto. Scđo vtrum rapina sit peccatum mortale. Tertio vtrum sit peccatum grauius, quam furtum. Quarto de motiuis, quæ dissuadent tam rapinam quam furtum. Circa primum sciendum, ꝙ furta & rapina sunt peccata spē distincta siue dria. Quod declaratur hoc modo. Furtum. n. & rapina sunt peccata iustitiæ opposita, inquātum aliquis alteri facit iniustum. Nullus aūt patitur iniustū volens, vt probatur in 5. Eth. Et ideo furtum & rapina, ex hoc habent rationem peccati ꝙ acceptio est inuoluntaria ex parte eius cui aliquid subtrahitur. Inuoluntarium aūt dupliciter dr̄. s. per ignorantiam, & violentiam, vt habetur in 3. Eth. & ideo aliam rōnem peccati habet rapina, & aliā furtum, & propter hoc differūt specie. In alijs aūt generibus peccatorum non attenditur ratio peccati ex aliquo inuoluntario, sicut accidit in peccatis oppositis iustitiæ, & ideo vbi non occurrit diuersa ratio inuoluntarij, non est diuersa species peccati. Item raptus mulieris non constituit diuersas species peccati, siue fiat occultè siue manifestè, quia raptus mulieris non pōt esse occultus ex parte mulieris q̄ rapitur, & ideo etiam si sit occultus quantum ad alios quibus rapitur, adhuc remanet rō rapinæ ex parte mulieris cui violētia infertur. Circa secundum vtrum rapina sit peccatum mortale, dicendum ꝙ rapina quandam violentiam & coactionem importat per quam ecōtra iustitiam alicui aufertur quod suum est. In societate autem hominum nullus habet coactionem, nisi per publicam potestatem, & ideo quicunque per violentiam aliquid alteri aufert, si sit priuata persona non vtens publica potestate, illicitè agit, & rapinam committit, sicut patet in latronibus. Principibus vero publica potestas committitur, ad hoc ꝙ sint iustitiæ custodes, & ideo non licet eis violentia, & coactione vti, nisi ſm iustitiæ tenorem, & hoc vel contra hostes pugnando, vel contra ciues malefactores puniendo, & ꝙ per talem violentiam aufertur non habet rōnem rapinæ, cum non sit contra iustitiam. Si vero contra iustitiam aliqui per publicā potestatem violenter abstulerint res aliorum, illicitè agunt, & rapinam committunt, ad restitutionem tenentur. De his vero, qui ꝑdas rapiunt ab hostibus, sciendum est, ꝙ si illi qui deprędantur hostes, habent bellum iustum, ea quæ per violentiam in bello acquirunt, eorum efficiuntur, & hoc non habet rationem rapinæ, vnde nec ad restitutionem tenentur, quamuis possint in acceptatione ꝑdæ iustum bellum habentes peccare per cupiditatem ex praua intentione, si scilicet non propter iustitiam, sed propter ꝑdam principaliter pugnent. Dicit. n. Aug. in libro de verbis dñi, ꝙ propter prædam militare peccatum est. Si vero illi qui ꝑdam accipiunt habeant bellum iniustum rapinam committunt, & ad restitutionem tenentur. De his aūt qui res infidelium rapiunt, sciendum, ꝙ in terra aliqui infideles iniustè res suas possident, inquātum eas scđm leges terrenorum principum amittere iussi sunt. Et ideo ab eis possunt per violentiam subtrahi, non priuata auctoritate, sed publica. De his vero, quæ principes extorquent a subditis sciendum, ꝙ si principes a subditis exigunt, quod eis secundum iustitiam debetur propter bonum cōe conseruandum, & si violentia adhibeatur non est rapina. Si vero aliqui principes indebita extorqueant per violentiam, rapina est, sicut & latrocinium, vnde dicit Aug. in 4. de ciuitate Dei. Remota iustitia, quid sunt regna nisi magna latrocinia? quia latrocinia qđ sunt nisi parua regna? Et Ezech. 22. dr̄. Principes eius in medio eius, quasi lupi rapientes prædam, vnde & ad restitutionem tenētur, sicut & latrones, & tanto grauius peccant q̄ latrones, quanto periculosius, & cōius contra publicam iustitiam agunt, cuius custodes sunt positi. Circa tertium. s. vtrum rapina sit grauius peccatum q̄ furtum, dicendum ꝙ rapina, & furtum habent rationem peccati sicut supra dictum est, pp inuoluntarium quod est ex parte eius cui aliquid aufertur, ita tamen ꝙ in furto est inuoluntarium per ignorantiam, in rapina aūt est inuoluntarium per violentiam. Magis est aūt inuoluntarium per violentiam, quia violentia directius opponitur voluntati quam ignorantia, & ideo rapina est grauius peccatum quam furtum. Est etiam alia ratio, quia per rapinam non solum infertur alicui damnum in rebus, sed etiam vergit in quandam personę ignominiam siue iniuriā, & hoc præponderat fraudi, vel dolo qui pertinent ad furtum. Circa quartum. s. quæ dissuadent furtum & rapinam, vere multa sunt. Specialiter ad præsens accipiamus. 7. Primum est vehementia timoris. Secundum est ignominia pudoris. Tertium est amoris fidelitas. Quartum est clamoris anxietas. Quintum est criminis enormitas. Sextum est actoris rusticitas. Septimum est pęnarum diuersitas. Primo quidem furtum & rapinam dissuadet vehementia timoris. Et hic timor est multiplex, videlicet timor tēporalis dñij, timor diuini seu finalis iudicij, & timor gehennalis supplicij. De primo dr̄ Lucę. 13. Vis non timere potestatem? benefac, & habebis laudem ex illa. Si autem malefeceris time. Non enim sine causa gladium portat, Dei. n. minister est, vindex in iram ei qui malefacit. Hic timor furto & rapinæ inseparabiliter est annexus, semper. n. timent deprehendi & occidi. Quidam latro confitebatur cuidam fratri in quadam silua dicens, ꝙ per septennium habitauerat in siluis sine tecto, spolians transeuntes, & oēs eum timebant, ipse autem adeo oēs timebat, ꝙ vix somnū modicū ad momentum capiebat. Socios etiam suos tantum timebat, ꝙ non sustinebat ꝙ appropinquarent ei, vel iacerent prope eum, semper vestitus & cum armis ibat, & tot & tanta sustinebat pro scelere suo, ꝙ vix vnquam aliquis martyr tanto spacio propter Deum sustinuit tanta. Cum autem frater multum laborasset circa eum conuertendum, & ad terram transmarinā mittendum, solus cum eo, quia nec patiebatur socium fratris accedere, dicebat ꝙ hoc non faceret, nisi quidam qui ei iniuriam fecerant, prius emendarent ei. Cum autem ipse nobilis maximus, & robustus corpore videretur, cito post insiliēs vt spoliaret quendam paruulum hominem merces portantem, ita meticulosus, & excors inuentus est, ꝙ ab illo præuentus deiectus est, captus & ligatus, & ductus, a sęculari iustitia distractus, & suspensus. Ideo de Cayn qui fuit caput & initium prædonum & latronum sunt dicuit, & ad hoc ciuitatem murauit vt esset eorum refugium, scđm ꝙ dicit Iosephus, dicitur ꝙ percussus tremore capitis dixit dño. Quicunque inuenerit me occidet me. Gen. 4. Ego ero vagus, & profugus super terrā, qui inuenerit me occidet me. Iob. 24. Perfodiunt in tenebris domos, &c. Et post. Si subito apparuerit aurora arbitrātur vmbram mortis, semper tales timent & maxime in die deprehendi. Legitur in libro de vita Bragmannorū, ꝙ Alexander qui inuaserat & diripiebat totum mundum, confessus est Dandamo Dydascalo eorum, ꝙ oēs timebat, & in nullos magis quam domesticos, & propinquos, & eos qui eum constipabant & seruabant, a quibus oibus sibi subiectis veneno est occisus. Scđm est timor diuini iudicij. Durissimum namque iudicium contra fures & raptores erit. Sicut dicitur Zach. 5. ois fur sicut scriptū est iudicabitur Isa. 3. Dñs ad iudiciū veniet cum senatoribus populi sui, vos depasti estis vineam meam, & rapina pauperum in domo vestra, graue & durum erit iudicium talium, qđ patet Matth. 25. Si dominus damnat eos qui sua non dederunt egenis, qualiter damnabit illos, qui eis abstulerūt sua. Matth. 25. Esuriui, & non dedistis mihi manducare &c. Luc. 16. de diuite epulone dicit glosa. Si sic torquet̄ diues, quia nō dedit sua, quō damnabitur qui abstulit aliena? Erit autem iudiciū eis, quia qđ fit vni de minimis suis reputat sibi factum siue bonum siue malum. Matth. 25. Quod vni ex minimis meis fecistis mihi fecistis, &c. quia pauperibus quos iudicant iudicium datur, vnde ipsi iudicabunt & damnabunt suos deprædatores. Isa. 33. Subijcient exactores suos. Hæc meditatio. s. diui iudicij, vel manifestatio conuertit latronem, de quo in vitis pa. legitur. Cum dñs misisset ad cōuertendum Ægyptum Abbatem Appollonium, & duo viri adinuicem pugnarent, non poterat alteram partem flectere ad pacem, quia confidebat de quodam latrone robusto pugnatore capitaneo eorum, quem cum rogaret vt paci cōsentiret, ꝓmittens ei ꝙ pro eo rogaret dominum, vt dimitteret ei peccata sua, statim prostrauit se consentiens paci, & alij similiter post eū. Cum āt Abbas Appollonius pro eo rogaret dñm vt promiserat, vtrique visum est, ꝙ raperetur coram summo iudice, vbi a domino & Angelis sanctis viderunt discuti, & accusari facta latronis

& dam-

& damnationem sibi abiudicati, sm exigentiam culparum suarum, pro quo cum oraret Appollonius ridiu, licet nulla sit participatio lucis ad tenebras, & Christi ad Belyal, tñ ille côceditur tibi, qui rediens a visione non solum cauit à furtis, sed & sctus solitarius artissimam vitam duxit, & asperam egit pœnitētiam. Tertium est timor æterni supplicij. Apoc. 9. Occisi sunt ab equitum exercitu. s. dyaboli, qui non egerunt pniam a maleficijs, & furtis suis, occidendi sunt a Deo in iudicio. Sicut Dauid occidi fecit duos principes latronum. 2. Reg. 4. quibus & serui Dauid amputauerunt & summitatem manuum & pedum & suspenderunt super piscinam in Ebron. Similiter Angeli suspendēt fures in infernum, vbi nec poterunt aliquid boni agere, nec effugere. Scdm q dissuadet hoc vitium est pudor, & confusio, quam hēt quis qñ in furto deprehendit', q̄ sit, & ipsi furi, & suo generi. Ecclesiastici. 5. Super furē est cōfusio. Ecclesiastici. 41. Magnā verecundiā hēt fur, cū cōuincit' inter vicinos. Dr ēt q lupus volēs capere & furari ouē, q ponitur in pedica vel souea ad capiendū lupum, qñ cecidit in eam, adeo verecundat' se ita captum & deprehensum in furto, q licet esuriat & secū sit ouis in souea, nō tāgit eam, sed erubescit dephensus in furto humanos aspectus, nō audens ad intuendum hoies caput erigere, vel oculos leuare, quāto magis hoies debent erubescere facientes furta, Dei intuitum, & scōrum coram qbus faciunt furta, quæ faciunt, & alia mala. Itē in vitispa. legit' q q̇dam lupa consueuerat visitare cellā Solitarij hora cœnæ, qui dabat ei de reliquijs mensæ suæ, & lābebat ei manus, & inclinans cū mansuetudine ad siluā redibat. Cum āt quadam die iuisset Solitarius dictus ad visitandos frēs quosdā venit lupa hora solita expectans vt Solitarius cibū solitum sibi daret, cum aūt nō veniat coacta fame accepit panē, q erat in sporta & recessit, & aduertens dicti viri bñficium, & furtū suū præ verecundia non est ausa redire hora solita. Rediens āt Solitarius, & non inueniens panem suum mirat', cogitans q si lupa hæc fecerat coacta fame fecerat. Magis aūt contristatus de hoc q non rediebat vt solebat, rogauit dñm post moram diurnā vt eā redire faceret, ad cuius pedes venit oculis demissis, & capitē inclinato, se ante eum verecūdia prosternens, quasi veniā petens de accepto pane sine licentia. Ipse aūt eam blande manu tractans in duplo postea dedit ei, q̄ ante consueuerat. Tertiū qd dissuadet hoc vitium est amor Dei, qui proximū pcipit sicut seipsum diligere, non spoliare sed bona cōferre, & esse misericordē non raptorē. Lucæ 6. Estote misericordes, sicut & pr vester misericors est. Charitas est hostium p qd intratur in ouile ouium Xpi, qui p hoc nō intrat fur est & latro. Ioh. 10 specialiter a tpe aduentus Xpi, qui non venit pro rapinis exercendis, sed soluendis. Psal. Quę nō rapui tunc exoluebam. Tps aduentus eius est tps gratiæ, & misericordiæ, conferendi bona nō auferendi. Sicut ostēdit Aps. Eph. 4. Imbuti doctrina & sacramentis Christi, nō debent viuere sicut gentes, q ignorant Deū, sed deponere veterē conuersationem, & induere nouum hoiem. Et subinfert. Qui furabat' iam non furetur, laboret &c. q2 tps gratiæ. est tempus largiendi, & nō auferendi. Quartū qd dissuadet hoc vitium est clamor & gemitus oppressorum & spoliatorum, & imprecationes quas exaudire dñs consueuit. Iob. 24. Alij terminos sustulerunt. diripuerunt greges asinum pupillorum, & abegerunt & abstulerunt bouem viduæ. Et post. Agrum nō suum demetunt, & vineā eius quē vi oppresserunt vindemiant, nudos dimittunt hoies, vestimenta tollentes quibus non est operimentum in frigore, quos imbres montium rigant, & non habētes velamen amplexātur lapides. Et multa alia mala subiungit, q̄ faciunt prædones & fures. Et post sequit'. De ciuitatibus fecerūt hoies gemere, & aīæ vulneratorū clamabunt, & dñs multum abire non patit'. Ia. 5. Ecce clamor operariorū q fraudati sunt a vobis in aures dñi Sabaoth introiuit &c. Exo. 22. Si clamauerunt ad me. s. spoliati exaudiam eos; quia misericors sum. Sic exaudiuit filios Israel oppressos ab Ægyptijs, & eos liberauit & Ægyptios submersit. Ecclesiastici. 35. Deprecationem læsi exaudiet dñs, non despiciet preces pupilli, nec viduæ si effundat loquelam gemitus, &c. Ad hoc facit exemplum qd habetur Lucæ. 18. de vidua quæ venit ad iudicem, q nec Deū timebat, nec hoiem verebat', q cum assiduè instaret, ait iudex. Si Deū nō timeo nec hoiem reuereor, tñ illam vindicabo vt petit. dicēs. Vindica me de aduersarijs meis. &c. Et subiungit. Dñs Deus nō faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte. dico vobis quia cito faciet vindictam illorum. Quintum qd dissuadet hoc vitium est enormitas culpæ, q̄ quidem est tum pp crudelitatem, tum pp culparum comitantium diuersitatē, tum etiam pp emēdæ difficultatem. Primo quidem pp crudelitatem in aio & in facto. Vnde fures & raptores in scriptura sacra feris crudelissimis comparantur. Videlicet lupis, & leonibus, & vrsis, & draconibus. Soph. 3. Principes eius in medio eius quasi leones rugientes. Iudices eius lupi vespere &c. Prouer. 28. Leo rugiens, & vrsus esuriens. Princeps impius super populum pauperem. Eze. 19. Leo factus est didicitque prædam capere, & hoies deuorare. Fures ēt & raptores dicuntur esse similes dyabolo, qui tanquam leo rugiens circuit quærens quē deuoret. 1. Pe. 5. Sic & isti. Item peiores sunt dyabolo quantum ad hoc q dyabolus in furto solum torquet malos, sed sm merita. hi aūt bonos sæpe, & q nihil mali meruerunt. Isa. 59. Qui recessit a malo prædæ patuit. Isti non deferunt Angelis bonis, affligūt eos, qui in eorum custodia sunt, quod non faciunt dæmones. Videntur de hoibus facere in hoc mundo, quæ dæmones legunt' de aiabus facere in inferno. Dicit .n. eos scriptura hoies excoriare, atterere, & molere, & comedere, & vorare. Eos quasi excoriant, qñ eos vestibus suis spoliant. Mi. ch. 3. Violenter tollitis pelles eorum desuper eos, & carnē eorum desuper ossibus eorum, qd faciūt cum macie eos afficiūt. Isa. 3 Quare atteritis populum meum flagellando, & facies pauperum demolitis, bona vnde debent viuere rapiendo, & consumendo. Isti benè sunt crudeliores q̄ feræ, quæ licet a feritate dicant' sī quasi feritatis oblitæ, in factis suis ostendunt q furta vel rapinæ non debent fieri cōtra bonos vel in bonis eorum. Coruus auis rapax res Helyæ nō rapuit, sed eum pauit. Similiter & Paulum primum eremitam. Columba pauit sanctam Catherinam. Coruus beati Vincentij, sibi expositum non diripuit, sed a feris defendit. Leones Danielem in lacu sibi expositum non solū non tetigerunt, sed defenderunt, & de persecutoribus suis eum vindicauerunt. Similiter Crisantum & Dariam. Duo vrsi res Helysei non rapuerūt, sed eius derisores vorauerunt. In vitispa. legitur q leena ad beatum Macharium cæcos deportauit catulos suos quos illuminauit, q̄ domum eius non spoliauit, sed ipsa cum catulis, de prædis quas accipiebant ad eum induendum pelles ei deportabant. Nota q crudeliores sunt serpentibus, & draconibus, qui res beatorū legunt' contra fures custodiuisse. vt in vitispa. probatur sanctus Amon latronibus, vbi legit', q cū latrones cōsueuissent cellam eius intrare, & panem suum ei furari, vadens ad eremum inueniens duos dracones, præcepit eis in noīe dñi vt eum sequerent' & eius cellam custodirent a latronibus, q cū sequētes stabāt ad hostiū cellæ. Latrones āt venientes nocte vt cōsueuerāt visis draconibus ceciderunt, præ timore quasi exanimes. Mane āt facto inueniens eos sanctus, arguens & liberans eos de hoc q crudeliores essent draconibus, qui res seruorū Dei custodiebant. hic dracones remisit, latrones refecit, q cōuersi sunt ad dñm. Silr fert dr. 1. Dyal. 5. In Fundensi monasterio cū qdā frater hortulanus horti coleret, fur consueuerat p sæpem intrare, & olera surripere & alia, q inueniens ibi serpentē pcepit ei vt eū sequeret', & custodiret foramen, & viam p q̄ latro intrabat, q eū secutus hoc fecit. Cum aūt fur veniret in meridie, dormientibus fratribus intrans per sæpē & videns serpentē, cecidit pendens, pede remanente infixo in palo, quē sic inueniēs frater liberauit, serpentem licentiauit, furem arguit, & datis oleribus emisit eū liberū. In vitispa. quædam vidua venit ad sanctū Innocentiū Abbatem pro furata sibi oue flens, q fecit se duci ad locū vbi eā amiserat, latrones aūt q eā acceperant eam interfecerant in vicina vinea. Vbi cū orasset, Coruus & canis, qui de ea rapuerant furtiuo detulerūt, & eū vsq; ad ouem & fures præcesserunt. Qui deprehensi ab eo preciū viduæ reddiderunt. Item apparet enormitas culpæ furti vel rapinæ, q2 multæ aliæ culpæ graues comitari solent. frequenter .n. ex furto vel rapina generatur homicidium. Occidit aliqñ fur vel prædo hoiem vt res habeat, aliqñ p hoc periurium incurrit, & mendacium & excōicationem, & multa alia peccata grauia. Sap. 14. Oia commixta sunt, sanguis, homicidiū, furtum, fictio, corruptio, infidelitas, periurium &c. Oseę 4 Maledictum, mendaciū, furtū homicidiū, adulteriū, inūdauerūt sup terrā &c. Generat periuriū. Prouer. 30. Ne forte paupertate cōpulsus furer, & periurem nomen Dei mei. Qd faciūt multi cū fur an & suspecti hēntur, iurant & piurant se talia nō fecisse. Itē isti sunt pessimi proditores ad Deum cuius filiū iniuste spoliant, & fratrē suū Christianum, qd reputat domin' sibi factum. Prouer. 22. Ne facias violentiam pauperi. q2 pauper est, nec conteras in porta. q2 dñs iudicabit eum, & configet q confodiunt aiam eius. Itē frequenter consueuerūt esse proditores contra dños suos seruiētes, qui furant' eis sua edendo & bibendo cū eis, & de suo, cū ipsi eis se & sua cōmittāt. Sicut Iudas, quia fur erat proditor fuit. Et multi proditiosè dños suos occidunt, vt res eorum rapiant & furent'. Item enormitas huius peccati furti, videlicet & rapinæ ostendit' ex difficultate emendæ, multos tñ inuoluit, qui tñ male nō bene nec libenter restituunt, quia aut nimis differunt, & mora est in periculo, aut obliuioni tradunt, aut reddere cōtemnunt, aut non integrè. Hæc culpa nimis inuoluit multos, paruos & magnos, q vel fructus furantur, aut rapiūt, aut aues, aut alia maiora vel minora, dum aliqñ confitentur in quadragesima, & restituere promittūt, & ita cōglutinatæ sunt manibus eorum res quasi visco-

fa, q non possunt ab eis separari, sed potius sæpe in idipsum relabuntur, & in confessione restitutio eis iniungitur, & ipsi facere promittunt & non faciunt, & sic fiũt dupliciter trãsgressores. Item aliqui, qui cauent a minoribus non cauent a maioribus violentijs, aut rapinis, vnde in Prouer. Philosophorum legit, q quidã Philosophus videns præpositus Athenienses ducentes pauperem deprehensum in furto ridens & deridens, ait. Ecce res ridiculosa, magni fures paruum ducunt ad suspendium. Sextũ qđ dissuadet hoc vitium est magna rusticitas. Fur. n. & raptor rusticus est, sicut Miluus & Bubo inter aues, alter rapit violenter pullos gallinæ, alter rapit de nocte latenter odiendo lucem. Sicut. n. magnę nobilitatis, & liberalitatis est dare, immo summæ, & primũ maximè ad summum largitorem, qui oĩa fecit, vt hẽret quid & quibus daret q maximè gaudet dare maxima si inuenerit idoneos acceptores, & maximè reddens hoĩem liberalẽ sibi similem. Sic econtra magnæ ignobilitatis est & rusticitatis furari vel rapere. Magister Alanus probauit militibus, q erãt maximè rustici, ipso enim apud montem Pessulanum incipiente legere in Theologia, intrantes milites scholas, cũ q̃siuissent multa ab eo, dixit q volebat vnã q̃onem primo ab eis solui, q̃. s. esset maior nobilitas, & curialitas de mundo? illi q̃rentes inducias p noctem in mane sĩdemnt, q dare liberaliter, quorum sniæ consensit, & eos p oppositum conclusit, q maior rusticitas de mũdo est auferre alienũ ab inuitis, & tñ hoc facitis de his, q̃ rapitis inuitis, sup oẽs estis maximè ignobiles rustici. Da æ sunt ccimis, quia præponentes terrena cœlestibus, ima summis vel dari sunt imis factis, & vilibus officijs. Quod quidã frater improperauit popterme q̃busmilitibus, q ducebant p̃das pauperũ ante se bouũ. s. & vaccarũ. Cũ aũt q̃rerent a fratribus p̃dicatoribus, q̃ñ primo ingrediebant Burgundiam qui essent, & illi r̃ndissent q prædicatores. Quidam ex fratribus aduertens, q essent p̃dones q̃siuit, cuiusmodi hoĩes essent, r̃ñderũt. Nonne vides q milites sumus. Rñdit frater. Non. Sed vr̃ q Bubulci & Capratij & Vaccarij estis, quia equites ducunt equos, & caprarij capras, & bubulci boues, vaccarij vaccas, quales estis qui talia ducitis, qđ est vilissimum, nõ erubescitis ducere pecora rusticorũ & pauperũ aliena, q erubesceretis ducere p̃pria. Sed tñ vt verius dicam, ducũt vos potius dicta iumenta ad inferni patibulũ, q̃ vos ipsa ad vestra domũ, sicut fur cũ iumento furato, qđ duxerat ad propriã domũ ptrahit ad patibulũ cũ conuincit fecisse furtũ, sic fur p rem furatã ad inferni patibulũ. Hiere. 2. Sicut fur deprehensus in furto, ita & tu confuderis. Septimum qđ dissuadet hoc vitium est pęnę diuersitas. Prima est Dei ecclesiæ maledictio Zach 5. Vidi volumen volẽs, &c. Sequit. Hæc est maledictio q̃ egredit super faciem oĩs terræ, q̃a ois fur sicut supra scriptũ est iudicabit. Et reducam volumẽ, & veniet ad domum furis & iurantis mendaciter, & cõmorabit in medio domus eius, & consumet eum, & ligna, & lapides. Tales enim consueuerũt in ecclesia excõicari & a pp̃lo maledici, & domus & familia eorũ paupertate consumi. Iob. 24. In tenebris sicut in die ambulant, leuis est sup faciem aquæ maledicta sit pars eius in terra. Scda est, quia q̃nq; a dyabolo capiunt, & detinent cum furto vel rapina. Vnde rapinæ sunt quasi hamus dyaboli, quas q capit & eum dyabolus trahit ad se, tanq̃ hamo piscem suum. Prouer. 21. Rapinę eorum detrahent eos quia noluerunt facere iudicium. Muscipula ẽt sunt vt dr̃ Sap. 4. Creaturę Dei factæ sunt in tentationem aĩę hominum, & in muscipulã pedibus insipientium. Aug. O lucra dãnosa, inuenisti pecuniam, p̃dis iustitiã, p̃dis fidẽ, p̃dis aĩam. Præda q̃ rapere cupis muscipula est, detines alienum detineris a dyabolo. Isa. 33 Væ q p̃daris, nonne & ipse p̃daberis? De hoc habet exemplũ. 4. Reg. 23. & 24. Ioachim spoliabat pp̃lm terræ ad dandũ Pharaoni Nechao, & immittebat in eũ dñs diuersos latrunculos Chaldęorum, & Syriæ, Moab, & Amon, q diripiebãt eũ, sed & regi Babylonis factus est seruus. Sic est de præpositis malis, & militibus, qui diripiunt res subditorũ, & subripiunt. Multi. n. seruientes, & baiuli eorũ bona furant & rapiunt, & ipsi fiunt serui maiorum dñorum, in quorum seruitio ria capta expedunt, & sunt ẽt serui dæmonũ. Quõ ãt res malæ captæ capiunt capientes, habet supra, de Sacrilegio rerum sacrarum, vbi multa ponunt miracula & exempla de historia tripartita, & Francorum & Dyal. Greg Item Dyal. 14. de Isaac seruo Dei legitur, q cum secessit ad desertum locum, inter alia q̃ alij multi offerebant pro monasterijs cõstruendis, cũ discipuli sui eum rogarent, vt acciperet necessarias possessiones p vsu monasterij, ille sollicitus paupertatis suæ custos fortẽ sententiã tenebat, dicẽs, Monachus, q in terra possessiones q̃rit, monachus nõ est. Sic ergo metuebat paupertatis suæ securitatẽ p̃dere, sicut auari diuites solent perituras diuitias custodire, ibi magis cæteris claruit miraculis. Quodam sero p̃cepit discipulo suo in horto p̃ijcere vãgas, & postea p̃cepit hora matutinali pulmẽtum parari operarijs, fures. n. tot ingressi sunt hortum, quot vangas ibi p̃ijci fecerat, & p spũm mutati tota nocte in cultura illius horti laborauerunt, & cuncta illius horti spacia coluerunt, veniens ãt mane ad eos salutauit eos dicens. Gaudete frẽs multum laborastis, & reficiens eos monuit vt cessarent a furtis, & si q̃d vellent de horto suo ab eo peterent, & acciperent tranquillẽ. Item q furtum capit furem. in vitis pa. legit, q eum multi accederent ad sanctum Theonem pp miracula, & curas infirmorum, venerunt fures ad hostium cellæ suæ nocte credentes se inuenire aurum, cuius orõnibus capti, & ad hostium cellæ ligati sunt virtute Dei, vsq; mane, quos p̃cibus suis soluit, nec sustinuit q aduenientes, q volebant eos occidere læderent eos dicẽs, q si hoc facerent amitteret grãm curationũ. Tertia est, q̃a q̃nq; se & sua p̃dunt. i. corpora sua & suorum q occidunt, in huius peccati executione. Res tp̃ales q̃ rapiunt cito transeũt. Ecclesiastici. 21. Substantiæ impiorũ quasi fluuius siccabunt. i. torrens q raptim transit de pluuialibus aquis congregatis, semp perdunt bona sp̃ũalia & aĩas suas. Ecclesiastici. 20. Fur & mendax assiduè perditionem vterq; hæreditabit. De hac materia habet supra de sacrilegio rerum sacrarum. Itẽ q̃nq; insaniunt & accipiunt a dyabolo, vel ipsi vel filij eorum, vt supra patet per exemplum eorum q furati sunt bouẽ viduæ, filius eorum in rabiem cõuersus est, & curatus a sancto Amone facta restitutione. Itẽ supra de sacrilegio rerum sacrarũ, de Lucretio arrepto. Item p hoc pc̃tõ q̃nq; vincunt ab hostibus, vt legit de Põpeio, q postq̃ spoliauit Hierlm semper victus est, cũ ante semper victor esset. Iosue. 7 p furem Achor victus est exercitus filiorũ Israel. Vnde dr̃ ibi. Nõ poterit Israel stare coram hostibus suis, donec deleat. q hoc scelere reus est. Item quia alt q̃ñ excæcant pp hanc culpam. 4. Reg. 2. De latrunculis Syriæ cæcatis p̃cibus Helysei. 2. Mach. 3. de Heliodoro, q venerat ad spoliandũ tẽplũ, pcussũ cæcitate mentis & caligine. Item Dyal. 2. legit q cum Franci venissent ad spoliandũ templum vel monasterium serui Dei Libertini pcussi sunt cæcitate, & cum ad eum clamarent vbi esset, in eum impingebant, & eum videre non poterant, & sic vacui recesserunt eo orante. Item fur punit sæpe diuersis ictibus Sicut patet de sacrilegio rerum. Sicut Dauid insecutus latrunculos, qui spoliauerant Syceleth, pcussit & occidit, & p̃das eripuit. Sic Chr̃s in iudicio hmõi persequet, percutiet, & p̃dam eripiet ab eis Iob. 29. Conterebam molas iniqui, & de dentibus eius auferebam p̃dam. Item dicebat magister Iacobus, q cum in Anglia esset q̃dam imago beatæ Virginis, q̃ erat argentea valde pulchra, q̃dã fur veniens ad furandum eã, cum nõ posset eam hr̃e quia nimis fortiter clauis erat affixa, nec secũ ferre pp nimium põdus, cum vellet ei surripere puerum suum, imago ita pcussit eum manu q cecidit ad terrã exanimis, qui in mane inuentus quasi semimortuus, hoc ita fuisse factum recognouit. Itẽ punit fur, vel captor pñti paupertate, sicut aĩalia q̃ viuunt de rapina, q̃ naturaliter sunt macilentia magis q̃ alia, quæ alio mõ sibi p̃curant, vt patet in lupis, & vulpibus, & leonibus, qui sunt macilẽtiores porcis aut bobus, & aues venaticæ similiter, vt mergi, milui, & accipitres sunt macilentiores anseribus, & gallinis. Sic est de furibus & raptoribus. Prou. 9. Alij diuidunt propria & diuites fiunt, alij rapiunt aliena, & semper in egestate sunt. Et merito, quia relicto Deo, qui est fons bonorum oĩum volunt repleri, de indigentijs pauperum, iusto iudicio vt diripiunt & surripiunt bona aliorum, ita sunt qui rapiunt bona eorum. Abac. 2. Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt te. Est quasi in Myrmicoleon animal q est leo formicarum, quibus dum insidiat & venat eas, leo materialis insidiat & capit illud aĩal, & ita dum vult capere, capit vnde, captio q̃ abscondit capiat eum, & in laqueum cadat in ipm. Item punit sterilitate hẽdum quos auferet eis Deus, qui aliena auferunt Ecclesiastici. 40. Nepotes impiorũ non multiplicabunt ramos. Item quia necat eos cito mors mala & vilis. Pro 3. Impij de terra perdentur, & qui inique agunt, auferentur ex ea. Sępe gladio occiduntur, & sepultura carent suspensi. Hiere. 22. Væ qui ædificat domum suã non in iustitia. Et post. Sepultura asini sepelietur putrefactus, & proiectus, &c. Supra de sacrilegio reruũ. De occisis a dęmonib⁹, a fulgure, & igne, & alio modo per totum. Item punit mendicitate filiorum suorum. Psalm. Nutantes transferantur filij eius & mendicent, & eijciant de habitationibus suis &c. Morte etiam mala perimuntur. Nau. 2. Leo cępit sufficienter p̃dam catulis suis & impleuit speluncas suas. Et post. Leunculos suos comedet gladius, & exterminabo de terra prędam suam. Iob. 22. Si multiplicati fuerint filij violentorum in gladio erunt, & nepotes eorum non saturabunt pane. Legit in primo libro Ægesippi de cladib. Iudęorum, q cũ Herodes factus esset rex Iudeę ab Augusto exterpauit oẽs latrones de terra, & inueniens speluncam cuiusdam Senis latronis, in qua latebant septem filij eius latrones, & eos euocatis occidit, pater autem eos occisos inueniens, vocãs suam vxorem, & ea occisa super filios suos, occidit se super eos nolens superuiuere. In

re. In furto aūt ab oppressis opprimentur. Isa. 33. Subijcient exactores suos. Malac. in fine. Calcabitis impios sicut cinis sub planta pedū vestrorum. Item a rapinis detrahentur. Prouer. 21. Rapinę impiorum detrahent eos. Item dæmones eos suspendent Amos. 4. Qui calūniam facitis egenis, & confringitis pauperes. Et post. Leuabunt vos in contis, & reliquias vestras in ollis feruentibus, & proijciemini in Armon. Qd aūt ꝑdones, & hæredes eorū depauperentur, & hæ̃ditate priment, patet per hoc qd accidit in Dyoc. Matiscon. circa annum dñi. 1199. Quidā vicecomes erat in dicta Dyoc. habens castra plura & fortia, quorum fortitudine confisus stratas spoliabat, aliquas quærēs aliquas occasiones, pp quas diuites transeuntes spoliaret, viuens de rapinis suorum hoīum & aliorū. Hic aūt vel compulsus timore regis Francorum vel voluntarius, cū cruce signatis iter arripuit transmarinum, & dimisit terram suam & castra comiti Gerardo Matiscon. expolians se suis, qui promisit ei q̄ filiam suam daret filio suo comiti Guilſo, qui pactū non seruans terram sibi retinuit. Cuidam aūt militi suo dictam filiam dedit, cuius hæ̃des satis laborauerūt ꝓ dicta terra habēda apud regē, & non sunt auditi. dictus aūt vicecomes, anteq̃ mare transiret ad tantā paupertatem deuenit versus Ianuam, q̄ præ fame & mendicitate moriens intrans quādā nauem incepit clamare oībus in portu existentibus Dei iudiciū iustum esse circa se, quia qui alios fame oppresserat, & spoliauerat in terra sua, in aliena fame moriebatur. Et cum compatientes ei cibus deportarent, ipse dicebat se non posse vti eis, & sic fame mortuus est, & hæ̃des sui oībus bonis suis spoliati sunt vsque hodie. Item Petrus Cluniacen. in libro suo refert, quendā fuisse comitem apud Matiscon, qui consuetus erat rapere maximè res ecclesiarum, qui multa loca religiosa vastauerat. hic iudiciorum Dei oblitus, de die in diem deterior efficiebatur. Cūm aūt in quadam solennitate in palatio suo resideret, multis constipatus militibus, & alijs diuersi ordinis, intrauit per hostium palatij q̄dam quasi homo in equo residens. & venit ad dictum comitem dicēs q̄ hēbat ei loqui, quo surgente ille supposuit eū equo, & exiuit ꝑ hostium palatij prædictum, clamans coram suis oībus. Iuuate me. Militibus, & ciuibus iuuare non valentibus, per aera deportatus est, nec vltra cōparuit. In cuius facti detestatione murauerunt hostiū per qd eductus est. Cum aūt quidam ꝑpositus, Rogerus noīe cōtemporaneus dicti Petri. q̄ hoc refert aperiret dictum hostium, quasi necessariū domui dñi, cū ipse esset maximus ꝑdo rerum ecclesiarū & hoīum, & insidiator & spoliator pauperum. Aliquibus lapidibus remotis raptus est a dyabolo, & p aera deportatus dimissus est cadere, & fracto brachio, & alijs mēbris cōcussis vix semiuiuus euasit. Quidā aūt in facto ꝑdicti comitis hāc cām cū alijs addunt, ipse. n. quendā militē iniustè occiderat, & bona eius iniustè occupauerat, & hæ̃des eius iniustè exhæ̃dabat, q̄ apparuit ei terribiliter admonēs, vt saltem restitueret hæ̃dibus suis ablata, q̄ cum hoc dixisset aliquibus suis, hoc somnium & friuolū reputauerunt, tunc tertia vice terribilius continuāt assignauit ei diem, q̄ oportebat q̄ vellet nollet traheretur alibi tēsurus, tūc territus illa die vocauit maximam multitudinē armatorum, aliquibus amicis suis exponens visa, & rogans, vt si aliquē violentiā viderent sibi fieri subuenirent, sequentia retulit de raptu eius. Item aliud accidit ibidē: Fuit ibi qdā ꝑpositus ipsius comitis Gerardi, ꝑdis inhyans raptor maliciosus. Cū aūt frequenter ꝑdas acciperet hoīum, & eccl'iarū, anteq̃ rex comitatū illum emeret a comite Ioanne & vxore eius, ad q̃ iure hæ̃ditario pertinebat, erant. n. guerræ assiduæ inter epm Matiscon, & clericos, & ciues ex vna parte, & comitem & suos milites, & alios ex alia parte. Cū aūt dictus ꝑpositus semel ꝑdas accepisset, & duceret, q̄dā vacca remanebat alicuius forsitan viduæ vel pauperis, & diceret cuidam Gersioni. Tāge vaccam. Dei iudicio percussus tali flagello fuit, ita q̄ postea nihil aliud loqui potuit. Sed cum postea tētaret loqui alia semp hoc solū dicebat, & hoc notissimum fuit toti terræ. Item in eadē Dyoc. accidit, vt asserebat sacerdos q̄dā, in quadam synodo, in qua portauit plumas cuiusdā gallinæ q̄ surripuerat q̄dā a quadā vidua paupere, cū aūt deplumasset eā & coxisset & comedisset carnes eius, & plumas seorsum retinuisset, & diuino iudicio percussus, plumas quas nō comederat ciomebat, peccatum suū coram oībus confitens. Itē refert Petrus Cluniac. q̄ q̄dā Princeps Brinardus Grossus noīe, hōs munitiunculas ꝓpe Cluniacū dificauit æquoddam castrū Oiseles noīe, in dānū vicinorū, de qua sæpe exibant ꝑdantes vicinos & res eccl'iarum. Hic tñ pœnitens venit ad Abbatē Hugo. Cluniac. dicens se velle visitare limina Aplorum Petri & Pauli, & post fieri Monachum Cluniac. Cū ergo apud Romā mansisset p quadragenā cū orōnibus & eleemosynis visitans corpora sanctorū, & cū rediret in ciuitate satis ꝓpinqua mortuus infirmitate sepultus est. Cū aūt non post multos annos quidam ꝑpositus cuiusdam villæ prope Cluniac. equitaret per nemus iuxta Oiseles in meridie, occurrit ei dictus Brinardus sedens sup mulū, vestitus pellibus vulpinis, cui timenti q̄a eū agnouerat, dixit sibi esse concessum, quia pœnitue rat venire & apparere, q̄a licet securus esset, q̄ euaserat pœnam inferni, tñ multa mala patiebatur, pp ædificationē dicti castri, rogans vt rogaret Abbatem Cluniac. q̄ faceret sibi remitti iniurias. & ei subueniret, in cuius comitatu ipse comparuerat, apud Ausam cum familia sua veniens, pelles autem illæ nouæ magnum refrigerium præstabant ei, quia eas dederat pauperi, die qua primo eas induerat, & his dictis disparuit.

De vsura. *Dist.* XI.

DEinde cōsiderandū est de vsura circa q̃ consideranda sunt quinq;. Primo vtrum accipere pecuniam in ꝑcium, qd est accipere vsuram pro pecunia mutuata, sit pc̄tm̄. Scdo vtrū liceat ꝓ eodem accipere q̃cūq; commoditatem, quasi in recōpensationē mutui. Tertio vtrum teneatur quis restituere quicquid de pecunia vsuraria quocūque iusto titulo lucratus est. Quarto vtrum liceat accipere pecuniam mutuo sub vsura. Quinto q̄ mouent ad detestandum vitiū vsuræ. Circa primum. s. vtrū accipere vsuram pro pecunia mutuata sit pc̄tm̄. dicendū, q̄ vsura dupliciter accipitur in scriptura. Vno mō ꝓpriè pro superexcrescentia, q̃ accipit aliquis vltra sortē, in ꝑcium pecuniæ mutuatæ. Alio mō accipitur nomen vsuræ metaphoricè pro superexcrescentia q̃ acquirit Deus a nobis, pro bonis spūalibus nobis collocatis, volens, q̄ in bonis acceptis ab eo, sp proficiamus. Vnde Luc. 19. de seipso dicit. Quare non dedisti pecuniam meam nummularijs? & ego veniens cum vsuris exegissem eam. i. de spūalibus bonis tibi collatis exigam rōnem non solum de collatis beneficijs, & gratijs, verumetiam de superexcrescētia q̃ acquirere debuisti. Accipiendo vsuram ꝓpriè. s. ꝓ eo qd vltra sortem accipitur, ꝓ pecunia mutuata. Dicendū q̄ pecuniam accipere ſm se simplr est iniustum, q̄a vendere id qd non est, per qd manifestè inæqualitas constituitur q̄ iustitiæ contrariatur, peccatum est. Ad cuius euidētiam sciendū, q̄ q̄dam res sunt quarū vsus est ipsarū rerū consumptio, sicut vinū consumimus eo vtendo ad potū, & triticū consumimus eo vtendo ad cibū. Vñ in talibus non debet seorsum cōputari vsus rei a re ipsa, sed cuicūq; conceditur vsus ex hoc ipso cōceditur res, & idō in talibus p mutuum transfertur dñium. Si quis ergo seorsum vellet vendere vinū, & seorsum vellet vendere vsum vini, venderet eadem res bis, vel venderet id qd non est. Vñ manifestum est, q̄ p iniustitiam peccaret. Et sil'r rōne iniustitiam cōmittit qui mutuat vinū aut triticum, petens sibi duas recōpensationes, vnam q̄dem restitutionē æqualis rei, aliam ad preciū, qd dr̄ vsura. Quædam vero sunt quorū vsus non est ipsa rei consumptio, sicut vsus domus est inhabitatio nō aūt dissipatio, & ideo in talibus ꝑ. seorsum vtrumq; concedi, puta cum quis tradit alteri dñium domus, reseruato sibi vsu ad aliqd tps, vel ecōuerso, cum q̄s concedit alicui vsum domus reseruato sibi dñio, & pp hoc licitē pōt homo accipere ꝑcium pro vsu rei domus, & pōt petere domum accommodatam, sicut patet in conductione & locatione domus. Pecunia aūt ſm philosophum in 5. Eth & in 1. Polit. principaliter est inuenta ad commutationes faciendas, & ita ꝓprius & principalis pecuniæ vsus est ipsius consumptio, siue distractio, ſm q̄ in commutationes expenditur, & pp hoc secūdū se est illicitum ꝓ vsu pecuniæ mutuatæ accipere precium, qd dr̄ vsura, & sicut alia iniustè acquisita tenetur homo restituere pecuniā, q̃ per vsuram accepit. Et nota q̄ scdm leges humanas cōceduntur vel potius permittuntur vsuræ, quia leges humanæ dimittunt aliqua peccata impunita, pp conditiones hominū imperfectorum, in q̄bus iustæ vtilitates impedirentur, si omnia peccata distinctè prohiberentur pœnis adhibitis, & ideo vsuras lex humana concessit, non quasi æstimans eas esse scdm iustitiam, sed ne impedirentur vtilitates multorum. Vnde io ipso iure ciuili dr̄, q̄ res quæ v'u consumuntur, neque naturali, neque ciuili, recipiūt vsumfructum. Et quia senatus non fecit æratico rerum ipsarum vsumfructum, non enim poterat, secundum quid vsumfructum constituit, concedens scilicet vsuras. Et Philosophus naturali ratione ductus dicit in 1. Polit. q̄ vsuraria acquisitio pecuniarum est præcipuè contra naturam. Secundum legem verò diuinam simpliciter prohibentur. Nam licèt dicatur Deut. 23. Non feneraberis fratri tuo ad vsuram pecuniam, nec fruges, nec quamcunque aliam rem, sed alieno, intelligendum est simpliciter. q̄ eis sit prohibitū vsuram accipere a fratribus suis. s. Iudæis. Per quod datur intelligi q̄ vsuram accipere a quocumque homine est simpliciter malum, debemus enim hominem habere quasi proximum & fratrem, præcipuè in statu Euangelij ad qd oēs vocantur. Vnde absolutè in Psal. dr̄. Qui pecuniam suam non dedit ad vsuram. Et Ezech 38. qui vsuram nō acceperit. Qd autem ab extraneis vsuram acciperent, non fuit eis concessum quasi licitum, sed permissum ad maius malum vitandum. s. ne a Iudæis Deū colentibus vsuras acciperent pp auaritiam cui dediti

diti

diti erant, vt habetur. Isa. 56. Quod autē ꝓmittitur, quasi in ꝓmium pro lege seruata. Deut. 28. Fenerabis multis gentibus, & ipse a nullo fęnus accipies. Fęnus ibi large accipitur ꝓ mutuo, sicut & Eccle. 29. Multi non causa nequitiæ nō fęnerati sunt. i. nō mutuauerunt, ꝓmittitur ergo eis in præmiū. s. Iudæis abūdātia diuitiarum. Ex quo cōtingit, ꝙ possint alijs mutuare. Itē notā, ꝙ licet argentum monetatū, & in vasa formatū non differat, tñ q̃a principalis vsus vasorū nō est ipsa eorū consumptio, ideo vsus eorū pōt vendi licitè, seruato dominio rei, vsus aūt principalis pecuniæ argenteæ est distractio pecuniæ in cōmutationes, vñ nō licet eius vsum vēdere cū hoc, ꝙ aliq̃s velit eius restitutionē ꝙ mutuo dedit. Sciēdū tñ ꝙ secundarius vsus vasorū argenteorū pōt esse cōmutatio, & talē vsum eorū vēdere nō liceret, Et similiter pōt esse aliquis alius secundarius vsus pecuniæ argēteæ, vtputa si q̃s acciperet pecuniā signatā, vel ad ostētationē, vel ad ponēdū loco pignoris, & talē vsū pecuniæ hō licite vendere pōt. Circa 3m, s. vtrum possit aliq̃s ꝓ pecunia mutuata aliquā vtilitatē accipere, dicēdū ſm Philosophum. 4. Eth. ꝙ oē illud ꝓ pecunia habet, cuius ꝓcium ꝑt pecunia mensurari, & ideo sicut si aliquis ꝓ pecunia mutuata, vel quacunq; alia re, q̃ ex ipso vsu cōsumit pecuniā accipit ex pacto tacito vel expresso peccat cōtra iustitiā, vt dictū est, ita ēt q cūq; ex pacto tacito vel expresso q̃cunq; aliud accipit cuius ꝓcium pecunia mensurari pōt, simile peccatū incurrit. Si verò accipiat aliq̃d hmōi nō quasi exigens, nec quasi ex aliqua obligatione tacita vel expressa, sed sicut gratuitū donū, nec peccat, q̃a etiā antequā pecuniā mutuasset licitè poterat aliq̃d donum gratis accipere: nec peioris conditionis efficitur ꝑ hoc, q̃d mutuauit. recōpensationē uero eorum, q̃ pecunia non mensurant̃ licet ꝓ mutuo exigere, puta beniuolētiā, & amorē eius cui mutuauit, vel aliq̃d hmōi. Sciendum autē, ꝙ recōpensatio alicuius beneficij dupliciter pōt considerari. Primo q̃dem ex debito mō iustitiæ ad q̃d aliquis ex certo pacto obligari pōt, & hoc debitum attenditur ſm quantitatē beneficij, q̃d quis accepit mutuū pecuniæ, vel cuiuscūq; similis rei cuius vsus est eius consumptio, non tenet̃ ad plus recōpēsandū q̃ mutuo accepit. Vñ contra iustitiā est si ad plus reddēdū obliget̃. Alio mō tenet̃ aliquis ad recompensandum beneficium ex debito amicitiæ, in quo magis consideratur affectus, ex quo aliquis beneficium contulit, q̃ etiā quantitas eius, q̃d fecit, & tali debito non cōpetit ciuilis obligatio, ꝑ q̃ inducitur q̃dā necessitas, vt nō spōtanea recompensatio fiat. Itē sciendum, ꝙ ille, qui dat mutuum pōt absq; peccato in pactum reducere cū eo, qui mutuum accipit recōpensationem dāni, ꝑ q̃d subtrahitur sibi aliquid, q̃d debet hre. Hoc tñ non est vendere vsum pecuniæ, sed damnum vitare, & pōt esse, ꝙ accipiens mutuum maius dānū euitet, & cū sua vtilitate damnum alterius recōpensat, recōpensationē verò dāni, q̃d consideraē in hoc, ꝙ de pecunia non lucratur nō pōt in pactū deducere, q̃a nō debet vendere id, q̃d nō habet, & ꝑt impediri multipliciter ab habendo. Itē cū sit triplex munus. s. a manu, a lingua, & ab obsequio, si q̃s ex pecunia mutuata expectet vel exigat quasi ꝑ obligationē pacti taciti vel expressi recōpensationē muneris ab obsequio vel a lingua, idem est ac si expectaret vel exigeret munus a manu, quia vtrumq; pecunia æstimari pōt, vt patet in illis, qui locant operas suas, quas manu, vel lingua exercent. Si verò munus ab obsequio vel a lingua non quasi ex obligatione rei exigatur, sed de beniuolētia, quæ sub æstimatione pecuniæ non cadit, licet accipere, & expectare. Item nota, ꝙ ille, qui pecuniā committit mercatori vel artifici, pōt inde aliquid exigere, non sicut ꝓ pecunia mutuata, cuius est rō, quia ille q mutuat pecuniam trāsfert dominiū pecuniæ in eū cui mutuat. Vnde ille cui pecunia mutuatur sub suo periculo tenet eam, & tenetur integre restituere, vnde non debet amplius exigere ille, qui mutuauit. Sed ille qui committit pecuniam suam vel mercatori vel artifici per modum societatis cuiusdam, non transfert dominium pecuniæ suæ in illum, sed remanet eius, ita ꝙ cum periculo ipsius mercator de ea negociatur, vel artifex operatur, & ideo sic licite potest partem lucri inde prouenientis expetere, tāquam de re sua. Circa tertium. s. vtrum teneatur aliquis restituere q̃quid de pecunia vsuraria lucrat' est. Dicēdū, ꝙ sicut supra dictum est, res quædā sunt quarum vsus est ipsa earum consumptio, quæ non habent vsumfructum ſm iura, & ideo si talia fuerunt per vsuram extorta, puta denarij, triticum, vinum, aut aliquid huiusmodi, non tenetur homo ad restituendum, nisi id, q̃d accepit: quia id, quod de tali re est acquisitum, non est fructus huius rei, sed humanæ industriæ, nisi forte per detentionem huius rei sit damnificatus amittendo aliquid de bonis suis, tunc. n. tenetur ad recompensandum nocumētum. Quædam vero sunt quarum vsus non est earum consumptio, & talia habent vsumfructum, sicut domus, & ager, & alia huiusmodi, & ideo si quis domum alterius vel agrum per vsuram extorsisset, non solum tenenetur restituere domum, vel agrum, sed etiam fructus inde perceptos, quia sunt fructus rerum quarum alius est dñs, & ideo ei debentur. Circa quartum. s. vtrum liceat pecuniam accipere mutuo sub vsura, dicendum ꝙ inducere hoīem ad peccandū nullo modo licet, tñ vti peccato alterius ad bonum licitum est, q̃a Deus vtitur oībus peccatis, vt dr̃ in Ench. ex quolibet. n. malo elicit aliquod bonum. Et ideo Aug. Publicolæ quærenti vtrū liceret vti iuramento eius, qui per falsos Deos iurat, in quo manifeste peccat, eis reuerentiam diuinam exhibendo. R̃ndit, ꝙ qui vtitur fide illius, qui per falsos Deos iurat, non ad malum, sed ad bonum, nō peccato illius se sociat quo per dæmonia iurauit, sed bono pacto eius quo fidem seruauit. Si tñ induceret eum ad iurandum per falsos Deos peccaret. Ita in proposito dicēdum est, ꝙ nullo modo licet inducere aliquem ad mutuandum sub vsuris, licet tñ ab eo, qui paratus est facere, & vsuras exercet mutuū accipere sub vsuris, ꝑꝑ aliquod bonum, quod est subuentio suæ necessitatis vel alterius. Sicut etiam licet ei, qui incidit in latrones manifestare bona, quæ habet, quæ latrones diripiendo peccant, ad hoc quod non occidatur: exemplo. 10. virorum, qui dixerunt ad Hysmael. Noli occidere nos, quia habemus Thesaurum magnum in agro, vt dr̃ Hiere. 41. Vnde ille, qui pecuniam accipit sub vsura, non consentit peccato vsurarij, sed vtitur ea, nec placet ei vsurarum acceptio, sed mutuatio, quæ est bona, nec dat vsurario occasionem vsuras accipiendi, sed mutuandi. Ipse autem vsurarius sumit occasionem peccandi, ex malitia cordis sui: vnde scandalum passiuum est ex parte sua, non autē actiuū ex parte petentis mutuum, tñ ꝑꝑ hmōi scandalum passiuū non debet alius a mutuo petendo desistere si indigeat, q̃a hmōi scādalum passiuum non prouenit ex infirmitate vel ignorantia, sed malitia. Item nota, ꝙ si quis committeret pecuniā suā vsurario non habenti aliās vñ vsuras exerceret, vel hac intentione cōmitteret, vt inde copiosius ꝑ vsurā lucraretur, daret ei materiā peccandi. Vñ & ipse esset particeps culpæ. Si autem aliquis vsurario aliās habenti vñ vsuras exerceat pecuniam suā cōmittat, vt tutius seruetur, non peccat, sed vtitur hoīe peccatore ad bonū. Circa quintum sciendum, ꝙ multa sunt ꝑꝑ quæ pestis vsuræ detestabilis esse ostenditur, q̃ tñ reduci possunt ad quatuor. Primum est fęnerantis fatuitas. Secundum est cordis eius impietas. Tertia est pestis huius immanitas. Quartum est vltionis atrocitas. Circa primum sciendum, ꝙ multæ sunt fatuitates vsurarij. Prima fatuitas eius est, quia magis vult pecuniā hoī tradere ad vsurā cum maximo peccato, q̃ Deo in paupere cum maximo lucro & sine peccato. Aug. Miror hō cur fęneraris hoī, fęnerare Deo & centuplum accipies, & vitam ęternā habebis. Secundo stultus est, q̃a cum ad vsuram tradit, & vsurā accipit, illud q̃d de lucro vsurario habet accipit ad vsurā sup melius pignus, s. sup animā ꝓpriā, quæ perditur nisi reddantur vsuræ, pęnæ, & culpæ satisfaciendo ꝓ vtraq;, a quibus oportuit, vt Dei filius nos redimeret. Psal. Ex vsuris, & iniquitate redimet aīas eorum. Tertio stultus est, quia aut parcus est, aut prodigus, quia larg' esse nō pōt, sed parcus est de diuitijs quas congregat incessanter, non audet expendere, nec necessitates suas assumere, sed cor eius continuis curis affligitur, corpus eius inedia cruciatur, & anima damnationem meretur. Si vero prodigus est large accipit, & expendit super animam suam, sicut animal quod impinguatur ad occisionem. Hiere. 12. Congrega eos tanquam gregem ad victimā, &c. Hiero. cuidam diuiti ait. Impinguabit te Deus, quasi bouem ad victimam, & per amena prata ducet te ad occisionem. Eccle. 26. Deus parauit illum ad rumpheam. Quarto stultus est, quia vt sanguisuga dyaboli sanguinem venenosum sugit, & sitis malè acquisitæ pecuniæ, quod est sibi mortis occasio, & crepationis, quoque de pecunia sua non remanent sibi nisi manus maculatæ, opera infecta, & peccata, tales enim moriuntur nihil secum nisi peccata portantes. Quinto vias Dei, & Paradisi obstruit, q̃ sunt vt dicitur in Psalmo. Vniuersæ viæ dñi misericordia, & veritas. Veritatem, cum enim proximum excoriat, & consumit dicit se ei facere bonitatem. Similiter misericordiam cum vult sibi dari ab eo cui potius dandum esset. Sexto in nouissimo suo erit insipiens, quia de pecunia de qua facta sunt sibi vulnera, deberet facere medicamenta, restituendo, & pęnitendo, ipse autem adauget sibi vulnera, & mortem suam, & filiorum suorum, quando eam eis dimittit. Septimo stultus, quia diuitiæ quas acquirit pereunt, & transeunt vt fumus, & somnium, & eius anima damnabitur in æternum, aut enim igne succenduntur, aut aquis submerguntur, aut a furibus auferuntur, aut a prædonibus rapiuntur, aut hæredum prodigalitate vel stultitia consumuntur, quia Deus vindicat huiusmodi pestem vsque in tertiam vel quartam generationem, vix enim tantum durant res vsurariæ, quia vt dicitur in Psalmo. Nutantes transferantur filij eius, & mendicent, & eiiciantur de habitationibus suis.

Scrutetur fœnerator alius omnem substantiam eius,&c.Eccle.8. Si fœneraueris quasi perditũ habe.Hiere.18.Perdix fouit,q̃ non peperit,&c.dr,quia Perdix dr a perdendo,quia aliena oua surripit,& ea cum nutriendo aliquandiu seruauit amittit,qa dimittunt eã,& vadunt ad matrẽ priorẽ.Sic diuitiæ dimittunt vsurarios maxime in morte,& redeunt ad mundũ,sicut fit puero, qui panẽ tenet in manu,sæpe.n.canis vt habeat panẽ apprehẽdit manũ pueri,& sic acquirit panẽ.Sic sæpe principes apprehẽdũt vsurarios vt habeãt eorũ denarios,& sic amittunt , & corpora sæpe, & pecunias.Octauo stultus est,qa curis,& sollicitudinibus, & angustijs semetipsum affligit,q̃ cor eius vrunt,affligunt interius,& corrodũt,vt sit similis nuci vermiculosæ, q̃ nihil valet nisi ad siccandum,& ꝓijciendũ in ignẽ : hæc cura aufert hoĩ seipsum,bona spiritualia,orationes,& attentiones ad bonum , & ad Deum. Bern.ad Eugeniũ Papã. Quo te trahent occupationes istæ maledictæ: si tñ peragis ita te dare illis vt nihil tui tibi relinquas,perdis tempus in his in quibus nõ est nisi labor,& vana sollicitudo, & afflictio spũs,euisceratio mẽtis,euacuatio grã. Nam quis est fructus earũ nisi araneaũ telæ? dies diei eructat lites, & nox nocti indicat malitiã.Idẽ.Cũ oẽs te habeãt,esto de habẽtibus te, vnus claudet hostium cordis tui. Nota,hmõi sollicitudines multiplicant,& serpũt,& hoiem ꝑ extrauagationẽ de domo sua eijciunt.Similes sunt istæ sollicitudines,& curæ , vt dicebat magister Iacobus cuidã serpenti,de quo fabulose dr, q̃ cum quidam homo inuenisset eum morientem in frigore, et compassus portauit eum in domũ suã fouens,& nutriens eum lacte, qui cũ conualuisset intoxicabat totã domum, nec prece , nec prætio volebat exire,sed hospitem veneno occidit. Nono stultus est,qa cũ plene,& integrẽ teneatur restituere quicquid habuit vltra sortẽ qa ẽm Aug.Non dimittit peccatũ nisi restituatur ablatum , & ille a quo accepit ius habeat in iudicio repetendi , fatuus est, q̃ rẽ alienã accipiat,& apud se detineat, & totũ periculũ custodiæ transferat in seipsum.Vñ cum miles qdã vsurariũ quendã curialiter,& prudẽter argueret de hoc,q̃ exercebat vsuras, & ille rñdens diceret , q̃ ante mortẽ oĩa plenẽ restituere ꝓponebat, cur ergo ait miles nos alienis opibus,& peccatis oneratis,& in periculo custodiæ pecuniæ alienæ vos ponitis,cum aliã vtilitatẽ hĩc non ꝓponitis,nisi q̃ manus inquinatis,ex computatione accipiẽdi,& reddẽdi,cũ sciatis,q̃ oporteat reddere aut pendere: quare non cessatis,& redditis dũ potestis at ille ad hoc obmutuit Itẽ alij in fine maxime obstinati sunt , quasi si iã essent in inferno. Parisius hõ quidam ad ecclesiã. B.Virginis die sabbati fuit deportatus,in lecto,qui in aliquo mẽbrorũ suorũ patiebatur,hñs in eo ignẽ illum,qui sacer vel inferni solet appellari,& vallat⁹ erat multitudine.Cumq; testarentur vicini sui,q̃ esset vsurarius,monebãt eum sacerdotes,& clerici,q̃ quitaret,& reddere ꝓmitteret vsuras,vt eũ Beata Virgo liberaret ab illo morbo, q̃ eos aliquatenus audire nolebat,nec vituperijs,nec blandimentis, & cũ finitæ essent vesperæ in ea obstinatione ꝑseuerabat:cũ vero iam ignis totum corpus eius occupasset, & versus esset in nigredinẽ, & inflationem,& oculi eius de capite illius defluerent,inde tanquã canis ab ecclesia deiectus , & ibi in illa obstinatione ab illo igne in ipsa vespertina hora est consumptus . Potest dici bene vsurario,qđ dixit Theodoricus rex Francorũ cuidã balliuo suo q̃ male tractauerat res suas.Serpens inueniẽs ampullã vino plenã intrauit ꝑ os eius artum , & hausit, & inflatus exire non potuit,& veniens dñs ampullæ ait,Miser euome, qđ hausisti,& sic poteris exire,& mortẽ euadere.Sic vsurarius si vult euadere dãnationẽ,oportet q̃ euomat ꝑ restitutionẽ pecuniã male acquisitã,& ꝑ cõfessionẽ culpã,alioquin euacuabit ꝑ pœnã in gehennã. Iob.20.Diuitias quas deuorauit euomet,& de vẽtre il⁹ extrahat eas Deus.Decimo stultus est,& vilis exercẽdo officiũ,qđ ipse nõ audet corã hoibus ꝓfiteri , nec dicere se esse illius officij, qđ exercet.Cũ.n.oẽs clerici,milites,sacerdotes,oẽsq; mechanici operarij libere ꝓfitẽant artium suarũ,nomina,solus vsurarius nõ audet suũ officiũ noiare.Vñ similis est catto,q̃ noĩe suo vocatus fugit,& solus inter aĩalia suũ nomẽ abhorret. Vndecimo stultus est,qa sæpe congregat diuitias, & seruat alijs,& non sibi , & plerũq; deuoluunt ad manus inimicorũ suorũ.Luc.12.Quæ cõgregasti cuius erunt? Et Eccle.4.Vnus est,& ẽm nõ habet, nõ filium,non fratrẽ,& tñ congregare nõ cessat, nec recogitat dicẽs, cui laboro,&c. Rñdet Psalm.dicens.Relinquunt alienis diuitias suas,& sepulc.eo.&c.Hiere.6. Transibunt domus eorum ad alteros,& agri,& vxores pariter.Sicut accidit vt dicit magister.Iaco.Quidã fenerator bona oĩa cuiusdã militis ꝑ vsuras absorbuerat,nec ei,nec suis volebat restituere aliquid,nec inducias dare, sed per dñm suum faciebat eum captum detineri:interim mortuo vsurario sua vxor cito post contraxit cum milite , qui liberatus a debito factus est omnium dñs , quæ habebat vsurarius. Ioculator in nuptijs cantabat , & vsurarius in inferno eiulabat.

Eccle.13.In bonis eius luxuriabitur alienus. Vsurarius est quasi bursa vsitata,quæ inutilis,& denigrata,pecunia remota proijcitur in lutum,& conculcatur,sic vsurarius a dæmonibus.Idẽ magister Iaco.dicebat,q̃ cum quidam dñs iuuenis , & nouus miles obuiaret turbis monachorum funus cuiusdã sui vsurarij portantium,ait. Concedo vobis cadauer araneæ meæ , quod portatis, dyabol⁹ aũt habeat sibi aĩam,ego aũt telã diuitiarũ si potero mihi reseruabo.Cũ qdã vsurarius Bysuntinensis in extremis nolẽs facere aliqđ testamẽtũ vel elecmosynã, sed oĩa dimisit in dispositione vxoris suæ:cũ aũt ipse esset sic mortuus, vxor sua videns quẽdã inimicũ eius,contraxit cum eo cito post mortẽ viri sui,q̃ cum argueret q̃dã ꝓba mulier dicẽs, q̃ vir suus erat adhuc calidus in sepulchro.Rñdit.Si calidus est sufflate eum,hæ sunt elemosinæ,quas fecit ꝓ aĩa eius. Duodecimo in fine specialiter apparet esse stultus.Sicut de Perdice dr Hie.18. In nouissimo suo erit insipiens, quia de pecunia de qua sibi facta sunt vulnera deberet sibi facere medicamenta,pœnitendo.s.& restituẽdo,ipse ãt relinquendo eas vxori suæ,& liberis,culpã suã,& cumulũ suę dãnationis augmentat . Sic igitur declarata est fenerantis fatuitas.Circa ẽm sciendũ , q̃ in multis similiter apparet cordis eius iniquitas.Est.n.iniquus vel impius ad Deũ , ad se,& ad ꝓximũ. Quantum ad Deũ qdẽ iniquus est & impius in multis. Primo, qa tẽpus qđ cõe fecit Deus oĩbus sibi approprians vendidit,ideo iusto Dei iudicio aufertur ei tẽpus.Psal.Viri sanguinũ,& dolosi non dimidiabunt dies suos.Vult contra Deũ aut naturã de denarijs facere denarios.Impius euacuat Dei sentẽtiã contra primũ parẽtẽ.In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Gen.3.Psal.Qui ponit laborẽ in ꝑcepto. Vsurarij ꝑlus,& melius alijs volunt comedere,& bibere,& minus laborare. Psal. In labore hoĩum non sunt,&c.assiduẽ,& incessanter Deum offendũt,incessanter peccãdo,& dyabolo die ac nocte seruiẽdo,festa Dei,& sanctorũ violãdo,sacra loca execrati ingrediẽdo, & sacra sacrificia , & officia aggrediẽdo,Isa.65.Populus ad iracũdiã me ꝓuocãs , ante faciẽ meã semꝑ.Itẽ impius est sibi,& iniquus aĩam suã ꝑcioso sanguine agni immaculati appreciatã venalẽ ꝓ vili ꝑcio exponendo,& intima cordis sui in terra ꝓijciẽdo.Eccle.10.Auaro nihil est scelestius , hic.n.aĩam suã venalẽ habet in terra ꝓiecit intima sua. Itẽ impius in filios q̃bus nõ cõpatit,nec suos reputat, quamdiu videt eos simplices,& innocentes,vt coruus,q̃ pullis suis nõ ꝓuidet,nec cõpatit eis quãdiu videt eos albescere primo pilo, donec nigrescãt,& fiãt sibi similes, vt dicit Greg.sup illud Iob.37. Qui præparat coruo escã , qñ pulli eius clamãt ad dñm,qa quãdiu nõ ꝓuidẽt dictis pullis patres eorũ,pascit eos dñs rore cęli. Itẽ impij sunt filijs quos immolãt dæmonijs. Psal.Et immolauerunt filios suos,& filias suas dæmonijs, adducũt eos ibi occidẽdos.Oseæ.9.Effraym ducit ad interfectorẽ filios suos.Itẽ iniquus est alijs ꝓximis suis,qa vendit eis, qđ suũ non est.s.temp⁹ & mutuũ ,qđ eis iure naturali,& euãgelico debet.Luc.5.Mutuũ date nihil inde sperãtes,cũ mutuũ sit de meo tuũ. Vendit ei rẽ mutuatã ꝑ mutuũ iã suã factã, ꝓximũ suũ viuũ comedit incessanter sine dẽtibus aut faucibus cum denarijs suis. Iob.30.Qui me comedunt non dormiunt,&c. Circa tertiũ.s.quãta sic pestis huius immanitas,sciendũ q̃ hoc flagitiũ contrariat legi naturæ, q̃ in corde humano naturaliter est impressa.Lucę.6.Quæcumq; vultis vt faciãt vobis hoĩes,& vos facite illis. Vsurarius autem,si esset indigens sicut ille,qui pecuniã eius accipit vellet gratis sibi pecuniã mutuari.Itẽ oĩs creatura ꝑꝑ hoiem facta gratis subuenit indigenti,puta sol,luna,stellæ gratis cõicãt suã lucẽ,æther rorẽ,nubes pluuiã,aer flatum,aqua potum,& lauacrũ,terra fructum,& sic de alijs,nec hoi beneficia sua vendunt. Item cum solum vegetabilia , & viuentia se multiplicent per generationem, vult vsurarius contra naturam,vt denarij sibi generent denarios sine labore suo,& sine sui periculo capitalis,vult quód frumentũ iam consumptum a recipiente pariat aliud frumentum , vult q̃ res sua quam commodat pariat sibi aliam,semel in anno,vel mẽse,vel septimana, contra naturam commodati quia commodatum est idem,quod ad commodum tuum tibi datum,quod vult vsurarius vendere.Item contrariatur legi diuinæ . Exo.22.Vsuris pauperem non opprimes.Leui.25. Pecuniã tuam non dabis ad vsuram.Item Deutero.15. Non ages quippiam calide in fratris necessitatibus . Ibidem.23. Non fœnerabis fratri tuo . Et post.Fratri tuo id,quo indiget commodabis absque vsura.Item Lucæ sexto. Mutuum date, nihil inde sperantes. Item contrariatur pietati fraternæ , quia quando videt aliquis fratrem vel proximum indigentem , & propter indigentiam petentem mutuum,dictat enim pietas naturalis,quód ab eo , qui indiget non est aliquid extorquendum , sed potius in dono vel mutuo succurrendum,nec amplius expetendum, quàm quod petiit mutuandum.1.Ioan.3. Qui habuerit substantiam huius mundi , & viderit fratrem suum necessitatem habere , & clauserit viscera sua

ra sua ab eo, quō charitas patris est in eo? Miser autem vsurarius multū cōtēnit Deū cui non dat pecuniā, q̄ petit pauper, ꝓ qua mutuata ꝓmittit centuplū, & vitā æternā: magis aūt credit, & citius tradit ei, qui ꝓmittit simplū, vt quinq; ꝓ quatuor, cū modico lucro, & magno peccato. Feoeraĩ aūt dño, qui misereĩ pauperis. Propter immanitatē huius peccati vsurarius in scriptura cōparaĩ leoni, qui venationi insidiatur semper Eccle. 27. Itē latroni ſm sententiā dñi, qui tēplū ingrediēs mēsas nūmulariorū subuertit, & æs eorū effudit. Ioh. 2. Mat. 21. Vocās domū dñi speluncā latronū pp eos, q habebant ibi pecunias quas mutuo tradebāt, nō ꝓ pecunia numerata, sed ꝓ quibusdā munusculis. Nunquā legit fecisse violētiā manualē, quamdiu fuit in hoc mundo, nisi contra istos, & colūbas vēdētes, istos aūt facto flagello de funiculis cū violēta manu eiecit, & mensas eorum subuertit, & æs effudit. Vsurarius est in ecclesia sicut vulpecula in domo cuiusdā, qui eā nutrierat inter gallinas, cum autē pp forefactū suum eā expulisset de domo, die ac nocte gallinas rapiebat, & deplumabat occulte. Sic vsurarij in ecclesia nutriti pp peccatum suū ab ea exclusi fideles rapiunt, & depauperant, & exhæredāt. Deteriores sunt vsurarij, quàm alij fures, quia non solum spoliant de nocte, sed ēt de die aperte, & occulte, potētes & debiles, magnos & paruos. Itē ꝓditor est comedendo, & bibendo cū hoīe, & cum fratre ꝓprio, mutuando, & pecuniā tradēdo, intēdit eū exheredare, & spoliare suis. Similis Iudæ ꝓditori, qui comedendo, & bibendo cum dño eum intendebat prodere. Deterior est eo quā tum ad hoc, qa pœnituit, & ductus pœnitentia restituit ante mortē suā, qđ non facit vsurarius. Item est homicida quantū ad pauperes, quibus accommodat, quibus auferendo victum, aufert vitā Eccle. 23. Panis egentium vita pauperū est, qui defraudat eū hō sanguinū est. Sed & suos spiritualiter occidit. Oseæ. 9. Effraim ad interfectorem ducit filios suos, dum eos in vsuris instruit, vel de capitale eis ad hoc tradit vt sic lucreotur, vel dum vsuras eis dimittit. Item similis est inferno, qa insatiabilis, & semꝑ habet os apertū ad suscipiendum, & deterior eo vr̃, qa infernus virtute passionis Christi, q̄ male habebat restituit. Itē similis est morti nulli parcens, nec clericis, nec militibus: nulli tpi, nulli loco parcit, sed oēs spoliare intendit. Deterior est morte, q̄ solum semel peccutit. Itē similis est dyabolo. Sicut. n. dyabolus peccat incessanter, sic vsurarius cuius peccatū nō dormit. Sicut officiū dyaboli est peccare, ita officiū vsurarij est purum peccatū. Sicut dyabolus blande intrat, & patienter expectat vsq; ad finē ꝓ modico capitali, qđ quanto plus tenuit hō, tanto plura exigit, sic vsurarius vult, q diu teneaĩ capitale suum, qđ incessanter hoiem cōsumit. Itē hoc peccatū aggrauat difficultatē curationis, qa cū in alijs peccatis sufficiat pœnitere, in hoc tñ peccato nō sufficit, qa ſm Aug. Nō dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. Hoc aūt est vsurarijs valde graue, qa libentius darent multa, q̄ redderēt pauca, cuius rō multiplex est. Prima quidē, qa cum ex cupiditate ceperit quis vsuras exercere, cupiditas aūt semꝑ crescit, sicut ignis ex appositione lignorum non extinguitur, nec minuitur, sed augetur. Iuxta illud. Crescit amor nummi, quantū ipsa pecunia crescit. Vñ si in principio difficile fuit ei restituere, augmentata cupiditate difficilius erit ei. Secunda, quia quanto quis fortius radicatus est in aliquo habitu vitioso, tanto difficilius separatur ab illo. Tertia rō est, quia quanto diutius tenet diuitias, tāto diuitiarum amor in eius corde intimatur ꝓfundius, & ideo difficilius separari pōt ab eis. Quarta rō, qa quanto diutius fuit diues, & consueuit abundare in delitijs. & honorib9 huius mundi, tanto vehementius horreret indigere, & pauper inter cæteros apparere. Quinta rō, qa quanto perseuerat diutius in peccato, tātos magis elongatur a Deo, & eius gr̃a, sine qua nō pōt restituendi volūtatē hēre. Sexta rō est immoderatus amor, quē habet ad vxorē, & filios quos vix indigere permittit, quos in abūdātijs enutriuit. Ad ostendendū etiā huius sceleris grauitatem valet, quæ supra dicta sunt, quō vsurarius impius est Deo sibi, & ꝓximo. Circa quartū. s. quanta sit punitionis huius pestis attrocitas, sciendum, q vsurarius punitur multipliciter, tā in præsenti vita, quàm etiam in futura. In præsenti quidem punitur. i. puniendus est ꝑsecutione iuris ecclesiastici, q compellantur tā ipse quàm hæredes eius ad cessationem, & restitutionem vsurarum. Secunda pœna est timor continuus amittendi sic acquisita. Tertia pœna est pudor, quem habet de fama sua, & noīe, nā etsi ab oībus honoratur, & ei reuerentia exhibetur exterius, tñ testatur ei conscientia sua, q indignus est honore, & q ipsimet, q eum honorant reputant eum vilem, & indignum honore, sicut bene solebant antiquitus tales honorari. Adeo namq; vitiū detestabatur vsuræ, q vix in vna ciuitate poterat vnus vsurarius inueniri. Hic si veniebatur ad eum, nō dabat pecuniam ad vsurā, nisi prius data fide, q non publicaretur. De quo si oriebatur suspicio, domus eius dicebatur domus dyaboli, vinea, & sic de alijs rebus eius, pacis ei osculū non dabatur, nec ignis in domo eius accipiebatur, ab oībus digito monstrabatur, huius occursum expauescebant pueri, ipsumq; demonstrantes adinuicē fugiebant. Quarta pœna est, qa sæpe vel prole caret. Iuxta illud Oseæ. 9. Da illis vuluā sine liberis, & vbera arentia. Vel filios habet inutiles, stultos, & ꝓdigos, qui cito dissipant oīa, quæ multo tpe, & cum multis laboribus acquisiuit. Psal. Nutantes transferantur filij eius, & mendicent. Quinta pœna est, quia pp res quas acquisiuit iniuste ipse iuste vel iniuste capitur, tenetur, durē tractatur, & rebus suis spoliatur. Isa. 43. Ve qui prædaris, nonne & ipse prædaberis? Sexta pœna est. qa non restituit, nec ꝑmittit restitui res malē acquisitas, sed sicut fur cū re furtiua deprehensus in morte cū ea, & ꝓ ea suspendiĩ in inferno. Rō aūt quare non restituit est, qa nō pt, si est ꝓdigus, qa non habet vnde vel non vult si est auarus, vel si vult nō nisi in morte, ad similitudinem vasis terrei in quo congregaĩ denarij, sed inde non possunt extrahi nisi frāgatur, vel si vult ante mortē aliter vult, q̄ debet, cū cōditionibus & circunstantijs indebitis, & iniustis, vel potius vult dare, q̄ restituere. Septima pœna est, qa res vsurariorū post mortē subito eua nescunt, & inueniri nō possunt, qa qui pōt capere capit, q debet negat si pōt, vel qa sæpe nescitur vbi occultauerit res suas. Octaua pœna est, quia priuaĩ bonis spiritualibus, quæ sunt vita aīæ. s. gratia, & virtutibus, & merito priuatur gr̃a, q̄ contēnit. Si enim suā pecuniā gratis mutuaret pp Deum mereretur apud Deum. Super aurum, & argentū gr̃a bona. Prouer. 22. Vsurarius autē pecuniā suā præfert gratiæ, ideo Deus iustē non dat ei gr̃am, tanquam gr̃æ contemptori. Item gratia cp̄is nobis gratis exhibita prohibet venalitatem eius, Lucæ 6. Gratis accepistis, gratis date. Sed vsurarius tempus vendit. Item gratia quam Christus nobis exhibuit, in multis, & diuersis beneficijs exigit, vt ꝓ eo gratis beneficia præbeamus. Lucæ 6. Si mutuum datis eis a quibus speratis, quæ vobis est gratia. Item gratia fraternæ Christianitatis hoc idem exigit. Deute. 23. Non fœnerabis fratri tuo. In hoc igitur vsurarius Christianus deterior est Iudæo, quia Iudæus Iudeo non cōmodat ad vsurā, pp hæc oīa iuste priuatur gratia. Item priuatur virtutibus Ezech. 18. Si vir fuerit iustus, & fecerit iudicium, & iustitiā, &c. Sequitur. Ad vsurā nō cōmodauerit vita viuet. Quod si genuerit filium, &c. ad vsuram dātem, & amplius accipientem, nunquid viuet. Aug. O lucra damnosa, inuenis pecuniā, perdis iustitiam, perdis animā, prædam quam rapere cupis muscipula est in qua sicut mus volens capere lardum caperis, detinens alienum a dyabolo detineris. Nona pœna est, quia perdit oblationes, & elemosynas quas facit de vsuris, in qbus vr̃ Deum plus ad iracundiam prouocare, quam placare. Eccle. 34. Immolantis ex iniquo oblatio eius maculata, & non sunt beneplacitæ subsannationes impiorum. Sunt similes illis, qui in passione Deum crucifigebant, & arundinem de quo eum verberabant, in manu eius ponebant, & eum illudendo adorabant. Et post. Qui offert sacrificium de substātia pauperū, quasi victimat filiū in conspectu patris, tale exeniū facit Deo patri, q offert de substantia ablata pauperi per vsurā vel rapinā. Sicut legitur in Orosio, & scholastica historia fecisse Hastiages rex Persarū Arpello principi militiæ suæ, qui offenderat eum ꝓ euasione, & nutritione Cyri nepotis dicti, quē Hastiages præceperat paruulum occidi, cui cum non obediuisset, dictus Hastiages fecit capi clam filium dicti Arpelli vnigenitum paruulum, & occidi, & parari diuersimode, & propinari patri pro venatione de quo cum satis comedisset, & bonitatem carnium commendasset, fecit ei deportari cruda membra, quæ retinuerat. s. caput, & manus, & pedes pueri, dicens illa esse extrema dictæ venationis, qui cognoscens vidit, doluit, & dissimulauit captans horam qua posset vindicare factum, pro quo laborauit tempore suo, q ipse Hastiages amitteret regnum Persarum, & illud transferetur ad Medos. Sic vsurarius imolat filium pauperem in conspectu Dei patris, & cum affligit eum vsuris de quibus Deo oblationem facit. Decima pœna est, quia priuatur suffragijs, & oratione ecclesiæ, & communione, & consortio populorum Dei caret, & communione sacræ eucharistiæ. Vnde Apoca. 22. Beati qui per portas intrant ciuitatem, &c. foris canes venefici, & idolatriæ, &c. Quales sunt ipsi, canes sunt, quia vt canes famem insatiabilem patiuntur embolisimum. Venefici, quia alios venenoso exemplo vel pecunia, vel consilio inficiunt. Idolatræ, quia pecuniam vt Deum colunt, & super omnia eam diligunt. Hi excludendi sunt ab ecclesia militante. & excludentur ad triumphante. Ideo vt refert magister Iacobus. Quidam probus sacerdos monens patrem suū vsurarium vt restitueret cū nollet acquiescere, eo mortuo cum faceret absolutiones pro mortuis in ecclesia sua dicebat. Nolite orare pro anima patris mei, qui restituere cōtempsit, quia sepultus est in infernum, & faciē Dei de cætero nō videbit. Quidam vsurarius dum sacerdos apportaret in calice communionem, ait

de eis q̄ sunt intus nõ curo,sed super calicē si vultis mutuũ bene vobis accõmodabo. Alius accõmodauerat quatuor libras de q-bus debebat hr̄e.12.vsq; ad quatuor annos,adueniente sacer-dote nihil extorqueri potuit ab eo, nisi hic duodecim libras, quas talis debet ꝓ quatuor reddat. Vndecima pęna est, quia priuandus est ecclesiastica sepultura,quia ei si habeat potius, nocet , q̄ prosit.Greg.Dyal.li.4.ca 50.Quos peccata grauia deprimunt,nõ ad absolutionem,sed potius ad maioris damnationis cumulum est,ꝙ eorum corpora in ecclesia ponuntur. Idem post.55. His quos peccata grauia deprimunt,si in sacro loco sepeliri se faciũt restat vt etiam de sua præsumptione iudicentur. Quod probat ibidem pluribus exemplis.In ciuitate Bysuntina accidit,ꝙ cum quidam vsurarius magnus , qui valde iocundus erat sederet ad mensam suam vt comederet,subitanea morte in ipsa mensa ꝑcussus cecidit,quod videntes eius filij quos habebat de duabus coniugibus,ad gladios cucurrerunt patre dimisso,super arcas de eis compugnantes custodiendis , & saluandis, de aĩa patris , vel corpore parum curantes.Cum autem fuisset sepultus,iũctus parieti ecclesiæ parrochialis sancti Iohannis, & facta fuisset ibi ꝓminens sepultura iuncta parieti,& inserta,in mane a pariete repulsa,& longe depulsa inuenitur quasi per hoc innueretur, ꝙ nõ haberet cõmunionem in ecclesia. Qualiter autē sepeliendi sunt vsurarij notatur.Hiere.22.Oculi tui,& cor ad auaritiam , & ad sanguinem fundendum innocentem,& ad calumniã,& consummationem mali operis.Et post de tali. Propterea hæc dicit dñs. Nõ plangent eum,& nõ concrepabunt eum. Ve dñe,ve inclyte, oẽs plangũt seipsos nullus eum vel eius infortunium in corpore & aĩa.Sequitur.Sepultura asini sepelietur putrefactus, & ꝓiect⁹ extra portas Hierusalem,ecce sicut asinus sic sepelietur. Asino mortuo dñs eum excoriat sibi pellem retinens, & cadauer ad fossata trahere faciens,vbi vermes, & corui pugnãt de carnibus, canes de ossibus.Similiter vsurarius extra ecclesiam proijcιẽdus est in fossatis,& locis immundis, Dñi retinent sibi pellem tẽporalium,dæmones pugnant de aĩa corrodenda,vermes de cadauere.Item magister Iaco. Cum quidã Benedictus sacerdos corp⁹ publici vsurarij,qui noluerat restituere , nollet tradere ecclesiasticæ sepulturæ instantiam, & violentiam amicorum non ferens ait .Videamus de hoc,quid vult Deus.Ponamus corpus eius super asinum suum,& vbicũque in ecclesia vel alibi eum tulerit, ibi sepeliatur.Cum concordassent huic sententiæ tulit eum asinus ad furcas recto itinere , vbi eum inter latronum cadauera sacerdos dimisit.Cum dicatur de sanctis Eccle.44. Corpora eorum in pace sepulta sunt , ipsi cum eis non habent consortium. Isa.14.Quasi cadauer putridum non habebis cõsortium.Isa.13. Et si alij aliqñ in inferno quiescant,tu nunquam. Vñ idē magister Iaco.dicebat,ꝙ cum quidã fenerator mortuus esset nihil restituere volens, cuidã monachi prece amicorum, & precio inducti sepelierunt eum in claustro suo,& videbatur eis, ꝙ singulis noctibus surgeret de sepulchro suo candelabris, & noctis nocturnis verberando monachos fugabat dicens,Isti Dei inimici,fulteoi,quam mihi promittebant conferre non possunt , & pecuniã meam habuerunt Cum hoc sæpe fieret inierunt consilium cum probo viro,& sapiente,qui consuluit,ꝙ adiuraretur vt quiesceret,qui rñdit,ꝙ quiescere non poterat,nec eos quiescere dimitteret quamdiu eum in terra sancta detinerent,qin ibi quiescere non poterat , qui officium exercuerat , quod nec die nec nocte quiescit, quo eiecto de sacro loco quiescebãt ab eius vexatione. Duodecima pęna,quia sæpe mala morte,& subita, & improuisa moriuntur,alij blasphemãdo,& dyabolo se reddendo, alij vsum linguæ,& memoriæ perdendo,alij etiam, qui mortem suam ꝓuident tñ hñt facere de alijs disponendis, quæ magis fuerunt eis cordi,quàm de restitutionibus faciẽdis,de quibus nõ curauerũt. Alij tñ hñt facere de carnis afflictione, & infirmitate quã sentiunt,ꝙ de periculo aĩæ nolunt cogitare, qđ non sentiunt. Alij etiã si vellent,non hñt restituendi spacium,sed relinquunt dispositioni aliorum,quę si ipsi viuẽtes parum curauerunt, ipsi minus curabunt.De mala morte exemplum,de illo qui laborans in extremis loquebatur aĩæ suæ dicens. Aĩa mea multa bona tibi acquisiui,quid tibi deest mane mecum,& cum magis ac magis vrgeretur ad mortem,fecit ante se apportari vasa aurea, & argentea,& iocalia pręciosa,in quorum delectatus aspectu dicebat iterũ.Aĩa mea vides hęc oĩa, si hęc tibi nõ sufficiunt adhuc ꝓmitto tibi maiora si mecũ volueris remanere,qui mori se sentiẽs,& desperans ait,aĩa mea ea quo mihi non vis acquiescere , oĩbus dæmonibus te cõmendo,quo dicto miserã aĩam exalauit.Itē Parisius vsurarius quidã ad ecclesiã B.Virginis deportatus in lecto ꝓ eo,ꝙ in aliquo sui mẽbro illo igne , qui sacer dr̄ affligebatur, a sacerdotibus,& clericis monebatur,ꝙ vsuras,& male acquisita restitui præciperet,vt B.virgo ipsum liberaret ab illo durissimo cruciatu,q cũ nec blãdis sermonibus , nec minis, nec vituperijs acquiesceret,ac ipsis videntibus ignis ille totũ corpus cõcremãs deuoraret,inflatusq; in nigredinem versus esset,oculiq; de capite suo defluerent,eiectus est de ecclesia quasi canis vilis, & fętid⁹, & sic in ipsa hora consumptus ab igne in sua obstinatione ꝑmanens expirauit. Quia.n.fęnerator aĩam suã dyabolo venalē exhibet p vsuras,ideo dyabolus eã in morte tanquã sibi venditã rapit etiã nolentē,& de corpore violenter auellit.Exēplum de illo quē vidit heremita morientē.q cũ diceret,Deus adiuua me,rñsũ est sibi.Nõ est tibi spes neq; pars ĩ Deo,& sic dæmones cũ tridētib⁹ aĩam auulsērũt. Ad idē est exēplũ de Crisaurio.4. Dya.40.c.qui cum esset plenus vitijs in acquirẽdis rebus,auaritiæ facibus insatiabiliter succẽsus erat,q infirmitate ꝑcussus eadē hora,qua erat de corpore exitur⁹ vidit teterrimos spũs volẽtes eũ rapere,quos vbicũq; se verteret videbat , & dũ vocaret filiũ Maximum noie,qui factus est monachus, nihil valebat ei,& cũ peteret indusias,nec exaudiretr̃,dũ clamaret indutias vsq; mane, in ipso clamore de tabernaculo carnis euulsus est. Vsurarius nõ debet hr̄e indutias quas alijs vẽdidit. Quidã aũt alius in graui infirmitate positus,cũ admoneretr̃,ꝙ restitueret,& testamẽtũ conderet,ait sacerdoci suo.Vos estis sacerdos meus, vos primũ lego dyabolo,q pp exēnia mea , q̄ recipiebatis me in peccato fouistis.Itē vxorē meã,& pueros ꝓ qbus vsuras feci.Pecunia ãt mea fit dñi mei,q melius poterit eã defendere.Adhuc autē animam meã reddo dyabolo.cui diu seruiui , at illã statim dyabolus accepit.Itē de subita morte dr̄ in Psal. Viri sanguinũ,& dolosi non dimidiabunt dies suos,hi sunt vsurarij, q de fraudibus,& vsuris sugunt vt sanguisugæ victum pauperum.Eccle.34. Panis egentiũ vita pauper est,q defraudat eũ hõ sanguinis est.Aliqui in ipsa mensa comedendo,& bibendo morte subita ꝑcutiunt, vt ille Bysuntinus,de quo supradictum est.Similis est vsurarius Cocodrillo,q super oĩa habet exosum Hydrũ serpentē,quē si venientē sentit eũ sub pedibus ita atterit,ꝙ quasi mortuũ derelinquit. Hydrus autē resurgẽs occupat herbas qbus pascit̃ Cocodrillus pulchriores,& in eis se inuoluit,Cocodrillus autē cum ingluuie herbas glutiẽs,glutit Hydrum,q eũ intus ꝑforat intoxicat subito,& occidit.Cocodrillus,qui de rapina viuit eorum,quæ venatur in aqua & terra,impenetrabilē hñs pellē,significat vsurariũ, qui acquirit rapiendo iniustè, & per aquas,& per terrã,q̄ est impenetrabilis diuitijs,Hydrus est mors oĩa penetrans,q̄ si aduertit vsurarius in tactu alicuius infirmitatis tot medicinis opprimit eã,ꝙ eã extraxisse vr̃,cum autem credit esse securus de ea, alius latet anguis in herba,dum comedit aliquē cibũ delitiosum mors ibi latet. Vidi aliquem,qui surrexit de mensa vbi satis comederat in medio domus suæ,qui subito mortuus cecidit. Ali⁹ in nuptijs percussus morte subita præuentus est. Alius cũ in die Penthecostes magnũ festum fecisset,& in mane disposuisset comedere nouos pullos anserum,inter vxoris vbera iuxta eam iacens,subito ꝑcussus,amisit & sensum,& motum,& vitã.Itē alius de quo refert Greg.Dyal.51.dum somnijs vehementer attēderet,& p somniũ longa vitæ spacia ꝓmissa sibi fuissent, multas diuitias congregans,quasi ad longioris vitæ spacia, subito mortu⁹ eas intactas reliquit.Itē cũ qdã vsurarius parũ timeret Dei iudiciũ,& quadã nocte satis cenasset,& cum vxore iaceret , subito tremens exilijt,& requisitus ab vxore qd haberet,ait. Ego mõ sui raptus ad Dei iudiciũ,vbi tot & tantas,quærimonias,& accusationes audiui contra me ꝙ nesciui,quid agerem , & cum diu fuerim ad pęnitentiã expectatus,audiui summum iudicē sentētiã dãnationis contra me tulisse,& me dæmonibus exposuisse,q hodie debet ad me venire,& me secũ deferre.Et cũ hoc dixisset induit quãdã vestē cuiusdã vilis vadij, q̄ pendebat ad perticam suã,& exiuit domũ inuita vxore sua,Sui aũt sequentes eũ,inuenerunt eũ quasi amentē in quadã ecclesia monachorum,q dicebãt matutinas suas,& ibi eũ custodierũt vsq; circa sextã,qui nec aliqua admonitione volebat,vel confiteri peccata,vel restituere, vel pęnitẽtiæ signũ facere. Cũ aũt post missam sui eũ ad domũ reducerẽt,& irent iuxta fluuiũ,apparuit eis nauis cursu rapidissimo ascẽdẽs cõtra cursum aquæ,q̄ a nullo videbat̃ duci,in pędictus vsurarius dicebat eã esse plenã dæmonibus,a qbus erat rapiẽdus,& deportãdus.Quo dicto,rapit̃ ab eis,in naui ponitur, q̄ subito cursu retroacta cũ ꝑda sua disparuit.Ecõtrario mõ videntur Angeli vsurarios deportare post mortē vt dicebat, magister Iaco.Cum quidã miles mare transisset infirmus,cognoscens vanitãtē sæculi,vt acciperet habitũ templariorũ,& ꝓfiteretr̃ regulã,portaretr̃ a quibusdam similibus mauris, & sui de terra sua dicerent ei,quid amicis suis mandaret, ait. Dicatis eis , ꝙ vidistis me deportari a quatuor dæmonibus in Paradysum,hoc dicebat pp mauros portantes eum ad religionem. Contrarium potest dici de fęneratoribus quos aliquando portant monachi uel clerici induti albis vestibus processionaliter ad ecclesiasticam sepulturam,quorum animę qñ impęnitentes decedunt,sepeliuntur in infernum.

infernum. Item dicebat idē Iacobus, ꝙ cū qdā vsurarius deberet ferri a bonis viris, ad sepeliendū, immobilis erat, qđ sapiēter aduertēs sacerdos ait. Scitis, ꝙ consuetudo est, qñ aliquis morit̃ cōueniūt ad eū deportādum hoīes, q sūerūt sui artificij, vt pelliparij pelliparios, mercatores mercatores; clerici clericos, & sic de alijs. Si vultis, ꝙ iste portet̃ quæratis quatuor vsurarios, qui inuenti, & adducti eū facillime deportabūt, sed ad infernū quo incessanter ibūt, illi corpus ad sepulchrū, dæmones aīam in infernū. Itē puniunt̃ vsurarij multipliciter in futuro. Primo qdem de multis accusabunt̃ in iudicio. Improperabit̃.n. eis qūo ipa sibi data ad pęnitentiā vendiderunt, festa violauerūt, pauperes, & alios spoliauerunt, sententias ecclesię contēpserūt, opera misericordię facere noluerunt, iudiciū Dei nō timuerūt, rursum Christū quātū in ipsis fuit mortuū ꝓ vsuris soluēdis crucifixerūt, & de multis alijs accusabunt̃ ibi. Quia liberaī, q miseret̃, & cōmodat, &c. Maledict⁹ est ꝑ cōtrariū, q non miseret̃, nec cōmodat gratis, nec sermones eius excusationis audient in iudicio, qa vt dicit beat⁹ Iacobus. Iudiciū sine misericordia fiet illi, q non fecerit misericordiā, qa vt dicit ꝓpheta. Sop. 1. Argentum, & aurū eorū non valebit liberare eos in die furoris dñi. Qđ est cōtra tentationē, & fraudē cuiusdā, de quo loquit̃ ma. Iacobus de Vit. ait.n. ꝙ cū qdā fenerator nō posset induci a sacerdote suo, ꝙ restitueret totū, vocauit vxorē, & filios, & amicos suos, & ait eis. Sacerdos dicit, ꝙ nō possum saluari nisi restituā totū ſm volūtatē eorū a qbus habui. Sed qcqd dicat cū Deo faciā pacē, fecit ergo tale testamentum. Diuisit pecuniā in tres partes. Vnā dimisit vxori. Aliā pueris suis, tertiam reponi fecit in sacco faciens suos iurare, ꝙ secum eam in sepulchro suo reponerent, vt cum teneret iudiciū, si impeteret eū de aliquo, habe et vñ posset ei placari offerendo ei. Eo aūt mortuo, & facto vt ꝓceperat, pedisse qua domus facti conscia dixit cuidā quē amabat, ꝙ si eā in coniugem duceret, doceret eum qūo diues fieret, & cum illo pacto secretū ei reuelauit. Cum autē ille venisset de nocte, & aperuisset sepulchrū inuenit intus Buffones dictę pecuniæ denarios ardentes, ꝑ os eius proijcientes, & de ventre iterum extrahētes, & iterū reponētes, q eo viso timuit, & clauso sepulchro fugit factū denuncians. In hoc ꝑpendit̃ qualiter dęmones eius animam in inferno torquerent cū pecunia sua. Iob. 15. Diuitias quas deuorauit euomet, &c. Itē ab æterno hæreditario turpiter excluduntur. Psal. Dñe qs habitabit, &c. sequit̃, q pecuniā suā non dedit ad vsurā. In vitis pa. legitur, ꝙ cum quidā discipulus seruiret cuidā solitario famæ magnæ & iussiset ad ciuitatē ꝓ quibusdā necessitatib⁹ explendis, vidit ibi quendā fęneratorē diuitē cum magno honore sepeliri cum oībus ꝓcessionibus villæ rediens autem ad heremum inuenit magistrum suū a bestia deuoratum. Cogitās autem de pęnitentia magistri sui, & fine, & de diuitijs, & delitijs vsurarij, & morte, & sepultura honorabili, desperans volebat redire ad sęculum, iudicans vanum esse Dei seruitiū. Cui reuelatum est ne ita sentiret, qa magister suus licet multas pęnitētias fecisset, & multa bona de quibus maxima merces debebatur ei in cęlis, tñ aliquid erat in eo purgādum, qđ dñs ex maxima misericordia volebat potius hic punire, q in futuro, qđ puniuit per mortis ignominiosæ pęnā, & nihil post in eo restat purgandum, sed lætitia sēpiterna aderat ei, & merces maxima, & mors ignominiosa conuersa in gloriā. Econtra licet diues in æternū crucietur pp peccata sua, aliqd tñ boni fecerat, de quo solutionē suā habuerat in præsenti, & in honorabili morte, & sepultura, nec futura merces ei restabat. Itē cū re vsuraria trahit̃ ad patibulū infernale. Sicut dr̃. Isa. 14. Ad infernum detraheris, vsq; ad ꝓfundum laci. Itē idē magister Iacobus dicit, ꝙ cū quidā ꝑdicasset in quadā villa in qua erant multi vsurarij, ꝙ dæmones deportabāt oēs vsurarios ad infernū, qdā Goliardus cū ipsi vsurarij sup hoc essent multum confusi, ait, ꝙ si darent ei vnā tunicā, ꝓbaret sacerdoti corā oībus, ꝙ dæmones ad infernum nullum omnino deportarent vsurariū, q̃ sibi gaudentes dederunt. Tunc dixit, ꝙ cum vsurarius sit fur, & proditor vt præmonstratum est, de tam vili aīa non oneraret se tantus princeps, sed post se legatum ut consueuit fieri de ꝓditoribus cum trahent ad furcas inferni. Cū quidam vsurarius grauiter infirmaretur, & nihil vellet restituere, præcepit plenum horreum de frumento pauperibus erogare, qđ cum serui sui vellent facere, & frumentum accipere, inuenerunt illud conuersum in serpentes, qđ audiens dictus vsurarius compunctus oia restituit, & præcepit, ꝙ mortuus proijceret̃ nudus in medio serpentum, vt corpus sic voraretur a serpentibus in præsenti, ne aīa voraretur in futuro. Quod factum fuit. cuius corpus, ita vorauerunt serpentes, ꝙ non dimiserunt ibi nisi ossa alba. Quidā addunt, ꝙ euanuerunt serpentes, & remanserūt ossa alba, & nuda cum lumine. Quid ergo erit miseris, qui non restituunt. Deute. 32. Deuorabunt eos aues morsu amarissimo, dentes bestiarum imittam in eos cum fu. trahentium atque serpentium. Item accusantur a dæmonibus, subsannantur, irridentur sicut lupus captus in fouea, dicentibus. Ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem sibi, &c. Itē torquētur a dæmonibus sine cessatione cum filijs suis, quia peccatum eorum semper ascendit, nec quiescit die ac nocte. Ideo, nec cessabit tormentū eorū Apoc. 14. Cruciabuntur igne, & sulphure, & ascendet fumus tormentorū in sæcula sæculorum, nec habebunt requiē die ac nocte, &c. Quidam in quadam visione vidit vsurariorū filios patribus suis maledicentes, & conquerentes de eis dicentes, pater maledictus sis tu, qa pp te crucior, & veni in hunc locum tormentorum, q non docuisti aliqd artificium vñ viuerem nisi fęnerari, qui corrupisti me verbo, & exemplo, & pecunia tua. Ecōtra pater replicabat maledicens filio dicens, ꝙ pp eum, & alios vsuras exercuerat, nec restituerat. Vñ pp hoc pęnā æternā acquisierat. Item alius vidit in inferni fundo in incendio profundissimo vsurarios, qui fuerunt primi trunci in vsuris cruciari, & de vētre eorum quasi arborem maximam ascendentem, vbi torquebantur per ramos filij, qui ab ipso exierant per diuersas generationes, sibi adinuicem maledicentes, & de se adinuicem conquerentes, maledicta creatura eorum, vt dicitur in libro. Sapien.

De collatione munerum. *Dist.* XII.

DEinde considerandum est de acceptione munerum. Sed prius videndum est de collatione munerum. Secundo de acceptione eorum. Circa primum sciendum, ꝙ est quædā collatio munerum laudabilis, & quædā culpabilis. Collatio munerum laudabilis est multiplex. Donantur.n. qñq; munera pp iracundiam mitigandam. Sicut Iacob audiens Esau fratrem suū venire sibi obuiam, de Mesopotamia reuertenti timuit. Sicut dr̃ Gen. 32. Ideo vt eius iracundiam mitigaret præmisit ei munera dicens placabo eum muneribus. Sic filij Israel miserunt Eglon regi Moab, quia impugnabat eos ut ab impugnatione cessaret. Iud. 3. Sic rex Achab misit regi Assyriorum munera credens ꝑ hoc furorem eius placare. 2. Paral. 28. Dr̃.n. Prouer. 21. Munus absconditum extinguit iras, & donum in sinu indignationē maximam. Similiter debet peccator offerre Deo munera verę pœnitentiæ ad placandā eius iracundiā, & veniā impetrandā. Sicut dr̃ Isa. 19. Percutiet dñs Aegyptum .i. aiam peccatricem plenam tenebris vitiorum, & sanabit eā ꝑ pęnitentiā salutarem. Sequit̃. Et reuertētur Aegyptij ad dñm, & placabitur eis, & sanabit eos ideo colent eum in hostijs. & muneribus, & vota vouebunt dño & soluent. Nam exemplo trium Magorum debet peccator offerre mirram mortificationis, thus deuotæ orationis, & aurum id est elemosynas piæ erogationis. Secūdo dantur munera pp amicitiā ꝓcurandā, quia multi colunt ꝑsonā potentię, & amici dona tribuentis. Prouer. 19. Vnde Ionathas abijt Ptholomaydam, & dedit Ptolemeo, & Alexandro regibus argentum, & aurum, & dona, & inuenit gratiam in conspectu eorum 1. Mach. 11. Itē 2. Paral. 26. Impendebant Ammonitæ munera Ozię vt.s. pacē, & amititiā cū eo haberet, qa adiuuit eū contra Phylisthijm, & contra Arabes, & contra Ammonitas, & diuulgatum est nomē eius pp crebras victorias. Itē Oseæ. 8. c munera dederunt amatoribus, qa mendici hoīes diuitibus, & potentibus dāt munera, ut amorē acquirant vel foueant acquisitū. Sic hoīes iusti Deo debent offerre munera, vt amorē & grām obtineāt apud eū. Psal. Tibi offerēt reges munera. Idē. Reges Tharsis, & Insulæ munera offerēt. Idē. Filiæ Thyri in muneribus. Hoc exēplum habemus Gen. 44. dixit Iacob filijs suis. Sumite de optimis terræ fructibus, & deferte viro munera. Et infra. Obtulerunt ei.s. Ioseph munera tenentes in manibus, & adorauerunt proni in terrā. Tertio solent dari munera pp excellentiā honorādam. 3. Reg. 10. Dedit regina Saba regi Salomoni, &c. deditq; reginæ oia, q̃ voluit, & petiuit ab eo, exceptis his, q̃ obtulit ei munere regio, & īfra, Magnificatus est rex Salomon super oēs reges terræ diuitijs, & sapientia, &c. & singuli deferebant ei munera. Sic filij Israel dederunt munera mira deuotione ꝓ tabernaculo faciendo, in tāta copia, ꝙ artifices venire cōpulsi dixerūt Moysi, plus offert populus, q̃ necessariū est. Iussit ergo Moyses ꝑconis voce cantari, nec vir, nec mulier plus offerat in opere sanctuarij, sicq; cessatum est a muneribus offerendis. In hoc facto duo miranda fuerunt, vnū ꝙ plus offerret populus, q̃ peteretur, ſm ꝙ artifices vel sacerdotes munera recusarent, & facerent ꝓclamari, ne vlterius offerretur. Quarto debent dari munera pp indigentiam releuandam, sicut pauperibus erogantur munera pp Deum. 2. Esdræ. 9. Mittite his, qui non habent, & Hest. 9. constituerunt Iudæi vt in memoriam lætitiæ, quam habuerant de sua liberatione, mitterent sibi inuicem ciborum partes, & pauperibus munuscula largirentur. Item Hieremiæ. 40. legitur, quod magister militiæ regis Babylonis dedit Hieremiæ cibaria, & munuscula. Sciēdum pręterea, quod munera reprobantur a Deo, vel ratione largientis, vel ratione muneris collati, vel ratione recipientis, vel ratio-

ne finis intenti. Primo quidē munera reprobātur a Deo rōne largitoris, q̄a plus pensat Deus dātē, q̄ datū, & affectum, q̄ censum, vñ Gen. 4. dr. Respexit Deus ad Abel, & ad munera ei⁹. Ad Cayn vero, & ad munera eius nō respexit. De Abel etiā dicitur Heb. 11. Abel consecutus est esse iustus, testimoniū phibēte muneribus eius Deo. Ecōtra dr Eccle. 34. Dona iniquorū nō pbat altissim⁹, & eiusdē 6. Ne dicatis. In multitudine munerū meorū respiciet Deus, & offerente me Deo altissimo munera mea suscipiet, & Mat. 5. Si offers munus tuū ante altare, & ibi recordatus fueris, q̄a frater tuus habet aliqd aduersum te, relinque ibi munus tuū, &c. Secundo reprobaē munus rōne ipsius muneris oblati, puta q̄a p furtum rapinā, vsurā, symoniā, vel fraudulentiā acquisitum. Eccl. 34. Imolantis ex iniquo oblatio est maculata, &c. 35. Noli offerre munera praua non.n. suscipiet illa Deus. Praua sunt munera, vel quia iniusto titulo possessa, vel q̄a diuinæ maiestati non competentia, vt si de iuste possessis offeras putrida, corrupta vel deteriora, sicut conqueritur dñs Malach. 1. Si offeratis cæcum ad immolandū, nōne malū est? si offeratis claudū vel languidū nōne malū est? offer illud duci tuo si placuerit ei, &c. Sequitur. Nō est mihi voluntas in vobis dicit dñs, & munus nō suscipiā de manu vestra. Ideo contra diuites, q tamdiu custodiūt vestes suas, & alia, q̄ putrefiunt, & dum bonæ sunt non sint cor dandi pauperibus, dr Iac. 5. Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miserijs, quæ aduenient vobis, diuitiæ vestræ putrefactæ sūt, vestimenta vestra a tineis cōmesta sunt, &c. Tertio reprobaē munus rōne recipientis. Idem dr Eccle. 12. Si benefeceris scito cui feceris, benefac iusto, &c. da bono, & ne receperis peccatorē. Qđ est contra illos, q dant personis infamibus, vel consanguineis, & amicis carnis indignis dant beneficia ecclesiastica, vel diuitibus abundantibus, & nihil pauperibus. Cum Iacob misisset munera Esau fratri suo, dixit Esau. Habeo plurima frater mi, sint tua tibi. Gen. 33. Quarto reprobatur munus rōne finis intēti vel optati, puta qñ datus pp vanā gloriā, multa namq; dantur vt iniquitas compleatur, vel vt dator in malitia defendatur. Sicut minores latrunculi seruitores regum, & principum dant magnis latronibus, vt suis iniquitatibus defendantur. Alij dant munera, patē & amicitiā simulantes, vt incautos decipiant, sicut Aoth obtulit munera Eglon regi Moab, & sic sub specie pacis secreto loquens cum eo pcutiēs interfecit. Iud. 3. Item Tryphon videns Ionathā venisse ad eum cum exercitu magno timuit, & excepit eū cū honore, & commēdauit eum oībus amicis suis, & dedit ei munera, & pcepit exercitibus suis vt obedirent ei in oībus sicut sibi, & sic eū decepit, nā remissis militibus ipsum cū paucis retinuit, & occidit 1. Mach. 12. Phylistei pmiserunt Dalilæ pecuniā, & munera vt Sansonem deciperet, & traderet eis vinctū. Iud. 16. Alij dant munera vt obtineāt dignitates, sicut Iason ambitiosus pp munera, q̄ dedit Antiocho regi obtinuit summū sacerdotiū, sed cū p Menelaū misisset pecuniā, ille supplātauit eum, & obtinuit primatū, insuper, & Iasoni imposuit argenti talēta trecentum. 2. Mach. 4. Itē Menelaus frater lisimachi p pecuniā, q̄ pmisit Antiocho obtinuit summū sacerdotiū, deinde dedit Adronico quedā vasa aurea q̄ furtim abstulerat de tēplo, & fecit Oniā occidi. 2. Mach. 4. Postmodū apud Ptolomeū accusat⁹, p pecunias quas ei pmisit fecit accusatores suos morte dānari, ibidē. I. ē Alchi. pditor impius, & detractor cupiēs summū sacerdotiū obtinere, obtulit demetrio regi coronā aureā, &c. 2. Mach. 14. Circa 2m principale. s. immoderatā acceptionē munerum, quantū sit detestabilis, & quāta mala faciat, licet ex parte iā appareat ex prædictis. Sciēdū, q̄ p acceptionē munerū impediē cognitio veritatis, puertiē affectio bonitatis, amittiē conditio libertatis, subuertiē executio æquitatis, amittiē æterna retributio, incurritur æterna dānatio. Primo q̄dē ex acceptione munerū impeditur cognitio veritatis, q̄a munera excæcant oculos mentis, & immutat iudiciū rōnis. Ideo dr. Exo. 23. Non accipies psonā, nec munera, quę excæcant etiā prudētes, & mutant verba iustorū. Stulti, & mali mercatores sunt, qui scienter, & gaudenter accipiunt, vñ nō corporalis oculus, quē habemus cōem cū brutis, sed spiritualis quo videndū est debeat excæcari. Aduocatus quidam, causam cuiusdam pauperis assumens in iudicio defendendā contra quendam militē illū iniuste vexantē, excogitauit, & scripsit rōnes p causa pauperis, quæ sibi valde validæ videbantur. Videns autem miles iniustā causam hñs, & debilem aduocatum, se esse in periculo confusionis, rogauit prædictum aduocatum vt p ipso stare vellet. Quo tñ facinus abhorrente, & oblatā a milite pecuniā recusante miles Cyphū argenteū clā dimisit in eius camera, illo penitus ignorante, quem inuentum inspiciens, eiusq; precio, & pulchritudine allectus, in magna fuit altercatione positus, vtrum retineret vel remitteret illum Cyphum. Interim cum diligenter inquirens, an aliquas rōnes pro causa militis inueniret, plures leges, & rōnes pro milite inuenit, quam prius pro paupere inuenisset, quæ efficaces valde, & quasi irrefragabiles videbanē. Quo viso rediens ad cor suum, & aduertens se cupiditate cæcatū, atq; in se esse subuersum iudicium rōnis, donum & dantem execrās, donum cum festinatione remisit. Secundo ex acceptione munerum peruertitur affectio bonitatis. Multi nāq; post accepta munera laudant illos, quos prius vituperare solebant, sustinent, & excusant: illos vero quos prius amabant, & iudicabant amandos persequuntur & nequiter aduersantur. Sic Iudas amore pecunię dñm suum vendidit, & osculo tradidit. Custodes dñici sepulchri muneribus corrupti occultauerūt, & falsitatem in testimonio dixerunt. Dalila muneribus allecta prodidit, & tradidit Phylisteis Sansonem. Iud. 18. Item in historia Charoli Magni, quæ ascribitur Turpino legitur, q̄ Guenelon vnus de principibus Francorum corruptus muneribus Marsirij, & Belligandi reg. Saracenorum, qui regnabant contra Cesareos potius vendidit pro. 20. summarijs oneratis auro, & argento, & pallijs sericis oēs pares Francorum cum exercitu Christianorum, qui tñ ad vltimū de proditione conuictus perdidit non solum aiam, sed etiā oēm terrenam substantiā, & vitā, distractus per quatuor climata cū quatuor ęquis. Tertio ex acceptione munerū amittit conditio libertatis, q̄ maxima, & nobilissima res est. Per munera nāq; obligatur accipiens, iuxta illud. Munera sumpta ligant adeo. s. q̄ in seruitutem redigitur conferentis, vt seruire reuerentiā exhibere, æqualia vel minora conferre, laborare, negociari, vel apud magnos intercedere teneatur, & seipsum nō audeat recusare. Amittitur etiā libertas loquendi, veritatem dicendi, testificandi cōtra illum corripiendi vel libere arguendi, pp qđ dr Eccle. 30. Exēnia, & dona excæcant oculos iudicum, & quasi mutus in ore auertit eorum correptiones, Vulter qñ a latronibus pijcitur in os canis aufert ei latratum: pp hæc & alia multa ne libertatem amitterent ne se seruos efficerent, munera recusabāt sicut Abraham reuersus a cede quatuor regum recusauit munera, quę sibi obtulit rex Sodomæ, licet optime meruisset Gē. 14. Sic Samuel. 1. Reg. 12. loquimini inquit de me coram dño, & coram Christo eius, vtrum bouem cuiusquam, aut asinum tulerim. Si quempiā calumniatus sum & oppressi aliquem, si de manu cuiusquā munus accepi. Sic Helyseus postquam mundauerat Naamam a lepra eius, munera recusauit. Et Gyezi quia accipit maledicendo lepra damnauit 4. Reg. 5. Refert beatus Bern. 1. ad Eugenium, q̄ Martinus presbyter Cardinalis legatione functus in Dacia, tam pauper inde rediit, q̄ æquis, & expensis pęnæ deficientibus, cū peruenisset Florentiā, epūs loci dedit ei æquum quo veheretur vsq; Romā. Secutus aūt eum epūs, erat.n. ei causa cum aduersario, & agendi erat dies, cepit requirere suffragium amicorū, cūque sollicitarenē p singulos ad Martinum ventum est, in quo fiducia maior erat, qui non posset esse immemor recentis beneficij. Cui Martinus, decepisti me inquit, nesciebam.n. tibi imminere negocium. Tolle æquum tuum, ecce in stabulo est, & eadē hora illi reddidit æquum suum. Nonne res alterius sęculi vī esse redisse legatū de terra auri sine auro, transisse p terrā argenti, & argentum nescire, donum insuper, qđ poterat esse suspectum illico repetiisse. Idem ibidem. Garstedus Charnotensis epūs legationē in partibus Acquitaniæ p plures annos suis sumptib⁹ administrans, piscē qui velgo Sturgio nominaē, a quodā sibi pbytero pseniatū recipere recusauit, nisi prius inquisito pcio, & soluto. Itē eidē dña q̄dā ex deuotione duas pulchras Parabsides ligneas cū manutergio præsentauit, quas diu intuens homo conscientiæ scrupulosæ laudauit eas, sed non acquieuit accipere, qñ argenteas accepisset, qui ligneas recusauit. Non fuerunt qui dicere possent de legato, Ditauimus Abraham, ipse vero cū Samuele contionabitur ad omnes. Loquimini de me corā dño, & Christo eius, &c. Ad hoc idem exempla multa ponuntur. In vitis pa. Venerunt quidam Grecorum vt darent eleemosynam in ciuitate Ostracinæ, & cū Oeconomi ecclesiæ ostenderent eis inter magnas egentes quendam leprosum, cum vellent ei dare noluit accipere, dicens. Ecce de modicis palmis facio plectas, de quibus viuo. Et post ostendunt cellam cuiusdam viduę pauperrimæ ad quam pulsantes aperuit filia quasi nuda, cui volebant dare vestes, & nummos, & illa nolebat accipere, nisi mater sua veniret, & præciperet ei, quæ erat candidatrix telarum, quæ cum venisset noluit accipere, dicens. Ecce vos vultis auferre a me procuratorem meum Deum, qui inuenit nobis hoc opus, quod faciamus, & habeamus vnde victum nostrum de opere manuum nostrarum. Item alius cuidam pauperi seni, & leproso obtulit pecunias, dicens. Habe hoc ad expēsas tuas, quia pauper es, & infirmus, & senuisti. Qui respondit. Ecce. 40. annos habeo, in infirmitate mea nihil indigus, domino tribuente, & pascente me, & tu venisti auferre nutritorem meum, & non acquieuit aliquid accipere. Item ibidem de verbis patrum titulo de voluntaria paupertate. Vir quedam magnus venit in Scytī

portans secum aurum,& rogabat presbyterum heremi vt fratribus erogaret illud. Qui rñdit eos opus non habere. Ad cuius instantiam posuit solidos in pera, ad portã ecclesiæ dicẽs. Si qs habet opus accipiat,& nemo pecuniã illã tetigit,multi autẽ,nec eam aspexerunt. Tunc ait presbyter. Accepit Deus oblationem tuã,tolle pecuniã tuã,& da eã pauperibus. De hac materia habetur supra de timore mundano per totũ. Sed si viros sanctos miramur munera recusasse,longe amplius est mirandũ, ꝙ gentiles antiqui ea recusasse leguntur. Sicut in gestis Romanorum dr̃, ꝙ Tyneas missus Romã a Pyrrho cum donis ingentibus ad pacẽ, & amicitiã confirmandã, nem nẽ inuenit cuius domus muneribus aperiretur,qa qñ munera deferebant,oẽs clauserunt hostia, ne cum muneribus introirent. Ita legitur de multis,qui munera respuunt ne maculã ponerent in gloria sua, iudicantes indignũ, ꝙ acceptione munerum perderent,vel minuerent suæ libertatis & virtutis honorem. Quarto ex acceptione munerum subuertitur executio æquitatis. Illud clare patet in curijs, vbi præcipue regnat hoc vitium,nam sine muneribus vix põt homo intrare, vix cum aliquo loqui,vel accessum aut audientiam obtinere. Improbitas curialium eousq; innotuit,vt de testimonio consciẽtię, de odore opinionis,de sinceritate causæ de torrente eloquentiæ nisi præcio interueniente quis frustra confidat. Multi curialium sunt sicut canes, qui cibo obiecto mansuescunt, acres.n.sunt in principio duri,& asperi antequam videant munera,quibus visis mansuescunt,nec põt ꝓmissio aures mulcere,nisi viderint donũ præsens. Orpheus dr̃ Leones,& Tygrides leniisse cytharę suæ sono. Sed apud curiales nihil efficies,nisi plumbea corda eorũ malleo aureo vel argenteo emollitis. Hydra dr̃ esse quidam serpens multa hñs capita,cuius cum vnum abscinditur, pro absciso alia crescunt,sicut dr̃ Hiero. Sic est de curialibus qñ vni satisfactom est,& vnius voracitas est aliquantulum mitigata, tũc alij acrius petunt. Tales subuertunt iustitiam,& peruertunt iudicia, & euacuant pietatem. Impossibile est.n.seruare iustitiam, & sequi pecuniã. Vñ in lib. Regum dr̃ de filijs Samuelis, Declinauerũt post auaritiam,acceperũtq; munera, & iudicium puerterunt. Heu ꝙ amarum est videre,ꝙ curia,quæ debet & solet esse recursus pauperum,refugium afflictorum,locus iudicij,libra iustitię, nũc sit pauperum spoliatio,afflictorum desperatio,subuersio iudicij,locus iniuriæ,& oĩum bonorum desolatio, vnde dñs ꝑ Prophetã conqueritur,dicens. Quo facta est meretrix ciuitas fidelis plena iudicij,iustitia habitauit in ea,nunc autem homicidæ. Sequitur Principes tui infideles,socij furum oẽs diligunt munera,sequũtur retributiones,pupillo non iudicant, & causa viduæ non ingreditur ad eos. Nota,quod dr̃. Ciuitas meretrix,quia venalis exponitur. Venduntur.n.in ea iustitia,audiẽtia,tẽpus,idest tarda vel festina expeditio,locus, immo ingressus ad locum, patrocinium,testimonium,consilium,fauor,& silentium. Seqoitur. Principes tui infideles,nec mirum,non.n.põt fidelis esse dño tꝑali,q infidelis est.& dño creatori:nec solum sunt infideles subditis,sed etiam dño suo,quia nec fideliter diligunt,nec fideliter consulũt, nec fideliter eius bona vel iura custodiunt,nam vt modicum lucrum acquirant sibi,vel alicui suorum, vel alij danti sibi munera,in multo suum dammificare dñm non verentur. Sequitur. Socij furum. Nam Senescallos,Balliuos,Præpositos,Iudices, Collectores,& alios huiusmodi sciunt,& permittunt esse fures,& raptores,eosq; tales instituunt scienter, fouent eos in furtis,& defendunt,vt furtis eorum participent. Exemplum Cuiusdam regis collaterales quidam,quorum fidelitati se totum, & regnũ cõmiserat,& de infimo statu prouexerat vltra modum, & merita personarum,insatiabili cupiditate cæcati, cui terminum ponere nescientes,in oĩbus officijs instituebant complices suos,etiã infames,fures,vsurarios,& raptores. Omnes isti tam maiores, quàm mediocres,quàm minores a populo pecunias extorquentes mutuo se fouebant, minores mediocres maioribus,& maiores illis collateralibus regis dabant munera, & hic erat cathena diaboli, qua sibi erant inuicem colligati. Vnde si qñq; contra vnum eorũ clamor insonuit,alij ipsum ꝓtinus defendebãt,ne si facta eius mala detegi contigisset, ipsorũ per consequens iniquitas appareret, ac ꝑ hunc modũ innumerabilia mala fiebãt,& post nõ audebãt conqueri. Vel si vellẽt conqueri,non audiebant, repellebant, confundebant,& tã corporum,ꝙ rerũ periculũ incurrebãt. Cum autẽ rex ad clamorẽ,& importunã instãtiã plurimorũ viros bonos,& infidelitate ꝓbatos inquisitores misisset in partẽ aliquam regni sui,vt super factis Balliui,Prepositorum, & aliorũ officialiũ regis inquirerẽt,multaq; nephãda facinora reperirent in eis, ꝑꝑ quæ suppliciorum,& mortis iudicium erat in eis ceperũt minores accusare mediocres,& illi superiores, adeo vt vsq; ad illos collaterales regis perueniret hæc noxa,ꝙ in his essent consentanei vel actores. Quo audito collaterales illi ꝓcurauerunt apud regem inquisitores ab huiusmodi inquisitione desistere,& a iudice executionem cessare. Quamobrem malefactores illi in officijs pristinis dimissi,securiores effecti,deteriora prioribus commiserunt in desolationẽ populi,destructionẽ terræ,& ꝑiudicium æquitatis. Sic faciebãt de inquestis oĩbus, ipsos vel aliquẽ suorũ tangentibus, cũ illas recepissent vel regi delata essent sopiebant oĩa,ita vt nec executio iustitiæ,nec verbum inde fieret,ac si nihil inde penitus fuisset, quaꝓꝑ illi quicquid volebant in diuersis regni partibus faciebant. Fiebant autem hæc oĩa virtute munerum,quæ illi larga manu præstabant. Dixit qñq; vnus eorum; quare non raperem secure aut furarer cum quatuor vel quinq; millia librarum sic habuero,si accusatus dedero magistris meis mille,iustus ero,& melior de tota terra, & totum mihi residuũ remanebit in pace. Ideo tales merito Dei maledictionem incurrunt. Deute. 27. Maledictus,qui accipit munera vt percutiat animam innocentis,& Isa. 5. Ve qui iustificatis impium pro muneribus,& iustitiã iusti aufertis ab eo. Quinto de acceptione munerum amittitur diuina retributio,nã ꝑꝑ tꝑalia iuste ꝑdũt ęterna Christi munera. Et hoc bene fuit figuraliter præsignatum. Gen. 25. vbi dr̃ ꝙ Abraham cuncta, quæ possederat dedit Isaac filio suo, filijs aũt concubinarum largitus est munera: quia Deus summus oĩum patriarcha filijs ꝓmissionis æternæ dat hæreditatẽ beatitudinis,q est status oĩum bonorum aggregatione pfectus,mundanis vero,qui sunt quasi adulterini filij,largit̃ munera tꝑalium facultatum. Psalm. Quis ascendet in mõtẽ dñi,&c. Idẽ. Dñe quis habitabit in tabernaculo tuo? Sequit̃. Qui munera super innocentẽ non accepit.& Isa. 23. Qui excutit manus suas ab omni munere,iste in excelsis habitabit,& Prouer. 15. Qui odit munera viuet,videlicet vita gratiæ in præsenti,& vita glorię in futuro. Sexto ex acceptione munerum incurritur æterna damnatio, Iob. 15. Ignis deuorabit tabernacula eorum, qui libenter munera accipiunt. Ignis inquam cupiditatis animas cupidorum temporaliter inflammatis,& ignis inferni animas, & corpora æternaliter crucianti s. Et sicut qui odit munera viuet, ita qui diligit, & accipit munera morietur.

De auaritia aduocatorum. *Dist. XIII.*

Deinde specialiter est dicendũ de auaritia aduocatorũ. Circa,qđ sciendũ est,ꝙ aduocationis officiũ ẽm se licitũ est, & bonũ ꝓ declaratione iuris,discussione causarũ,ꝓ defensione simpliciũ,consolatione, & patrocinio miserabiliũ ꝑsonarũ, hñt.n.aduocati in republica officiũ linguæ,qa sicut lingua exprimit necessitates corporis,& ꝑ linguã conceptus nr̃os alijs explicamus,sic aduocati causas elinguium.i.simplicium, qui iuris apices non nouerunt,hñt in iudicio depromere,& defendere,& iuris ostendere rõnes. Aduocationis tñ officio multi multipliciter abutuntur. Nã in eis regnat arrogantia fastuosa, ꝑtinacia ceruicosa,cupiditas effrenata,iniquitas effrenata, strepitus ꝓcellosus, & exitus dolorosus. Primo qdẽ regnat in eis arrogãtia fastuosa. Vt n.nomen acquirant ac ꝑ hoc multi confluant ad eorũ patrocinium requirendum,dilatãt philateria sua, & magnificant fimbrias suas. sicut de Demostene dr̃,ꝙ antequam virtus eloquẽtię eius innotuisset, imperiosioris cultus dr̃ appetisse nitorẽ.sciens, ꝙ purpura causidicũ vendit,ac postquã notitiã, & famã assecutus est eloquentiæ,toga contentus est, dicens, se velle a se potius a nitore vestiũ aut cultu exquisito constare gloriã, quẽ.n.ꝓprius attollit honor,vilitas non deprimit emẽdicatũ. Mendicatum laudis vr̃ esse suffragiũ, qđ ab extrinsecus pendet, hõ.n.virtuosus, & sapiens,debet dedignari ostendere, se ab exterioribus ornamẽtis vestiũ,põpa gressiũ, & arrogantia verborum sic inaniter ostentare. Secundo regnat in eis ꝑtinacia ceruicosa.qñ videlicet cęperit aliquis aliquã causam defendere,postquam aduertit eã nõ esse iustam,non vult desistere,ne succumbere videat̃,sed semper vult videri vincere,& ad sensum suum ꝑuertit leges,& iura, vt victoriã obtinere dicat̃. De ꝑtinacia reqre supra. Tertio regnat in eis cupiditas effrenata,qđ satis euidẽter apparet qñ istud officium exercet ꝑsona cui est a iure ꝓhibitũ,vel qñ sciẽter fouet causam iniustam,vel desperatã, vel qñ agit contra ꝑsonã,contra ꝙ nõ debet,cui potius tenet̃ ꝑstare patrocinũ, vel qñ in tꝑe vel loco vel mõ quo non debet, uel qñ accipit iniustum salariũ vel immoderatum,qđ non cõpetit ꝑsonæ suæ,aut labori,aut scientiæ,aut facundiæ,aut consuetudini regionis, aut personæ cui ꝑstat patrocinium. Ex cupiditatis ardore corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studijs suis,vix enim aliquis inuenitur, qui studeat in iure propter iustitiam exequendam vel tenendam, nisi propter lucra. Vix aliquis studet nisi quomodo contra ius dicere vel allegare sciat pro vtraque parte contradictorius. Item vix est aliqua causa ita iniusta,& iniqua quæ non inueniat ꝑ pecunia defensorem. Dr̃ ꝙ cum quidam pauper rogaret aduocatũ quendam,vt præstaret ei patrocinium. Respõdit. Causa tua siue iusta siue iniusta est bona in manu mea, dummodo tantam summam pecuniæ ponas in bursa mea. Non inuenitur mo-

dicus, qui se offerat pro quacumq; infirmitate curanda, sed dicit & iudicat aliquã infirmitatẽ incurabilẽ, de qua se non vellet ꝑ ꝑcio intromittere quoquõ. Ex cupiditatis ardore se venales exhibẽt ad modũ meretricũ, & pugillũ, qđ vilissimũ est. In hoc aũt sunt meretricibus viliores, qa meretrices vilissimã sui partẽ venalẽ exhibẽt. Aduocati vero nobilissimã. s. linguã. Aug. Ex quo me ꝑcioso sanguine Christi redẽptũ intellexi, nũquã me venalẽ exhibui. Aduocati vendunt quicquid hñt suũ verbũ consiliũ, patrocinium, & fauorẽ, suos gressus, suos gestus, suũ cõparere, & quod est mirabilius suũ tacere, qđ tñ est pura priuatio: vñ vendũt, qđ nihil est, & qđ nõ est in rerũ natura. De Demostene narratur, q cũ quẽdã fabularũ actorẽ interrogasset, quãtũ mercedis ab Imperatore accepisset, & ille rñderet talẽtũ. Plus, inquit Demostenes, accepi vt tacerẽ. Itẽ ex cupiditatis ardore sunt insatiabiles munerum acceptores, q multũ excæcãt oculos cordis eorum in ꝑiudiciũ veritatis. Exẽplũ de aduocato, q pp Cyphũ argẽteum sibi datũ, mutauit iudicium, de cã pauperis, & diuitis. Require supra de acceptione munerũ. Itẽ ex cupiditatis ardore causas ꝓtrahunt in tps longissimũ, vt plus lucrent, vñ multum dãnificãt litigantes, & p ꝓlixitates litiũ multa monasteria magnis dotata redditibus, ad inopiã deducunt, qñq; etiã accipiunt ab vtraque parte. i. ab actore, & reo, qđ est nequissimũ. Exẽplum de illo, qui ab actore bouem, & a reo vaccã accepit, cũ aũt corã iudice taceret, & ille qui dedit bouẽ diceret, Bos loquere. Rñdit alius. Non faciet, qa vacca nõ ꝑmittit. Quarto regnat in eis iniquitas, multi nãq; sunt aduersarij veritatis, impugnatores iustitiæ, iniquitatis, falsitatis, & iniustitiæ defensores. Agunt. n. iniuste causas iniustas, & desperatissimas assumẽdo, vel si i principio credũt cãm aliquã esse iustã, in ꝓcessu tñ cognoscentes illã nõ esse iustã, non desistũt vel dimicãdo, vel suadendo, illi cuius defensor esse debet, q partẽ q̃relæ accipiat, & partẽ dimittat aduersario, cui⁹ totã nouit esse debere. In hoc. n. consulunt alienum accipere, vel ab vtroq; litigãtiũ accipiẽdo, vt q iustã cãm habet desistat, vel alio mõ lædat. Itẽ circa modũ ꝓcedẽdi in cã, falsas allegationes ꝓponendo, leges & iura impertinentia, vel puerse exponendo, vel falsa instrumenta, vel falsos testes ꝓducendo, vel mẽdacia fallaciter asserẽdo, vel dilationes friuolas malitiose q̃rendo, vñ lingua eorum est arcus, dolosus gladius, & sagitta. Psal. Gladius in labijs eorum. Idẽ. Lingua eorum gladius acutus. Hiere. 9. Extẽderunt linguã suã quasi arcũ mendacij, & nõ veritatis. Ibidem, Sagitta vulnerans, lingua eorum dolum locuta est. Psalm. Quid gloriaris in malitia, &c. tota die iniustitiam cogitabit. t. sicut nouacu. fe. dolum, dilexisti malig. sup be. iniquitatẽ mag. q̃ loq equi. Dilexisti oia verba præcip. do. Bern. i. lib. ad Eugenium. Hi sunt qui docuerunt linguas suas loqui mendacium, diserti aduersus iustitiã, eruditi ꝓ falsitate sapientis sunt, vt faciant mala, eloquẽtes vt impugnent. Verum hi sunt qui instruũt a qbus fuerãt instruendi, astruũt nõ cõperta, sed sua, struunt de ꝓprio calumnias innocẽtiæ, destruunt simplicitatẽ veritatis, obstruũt iudicij vias. Sydonius. Hi sunt qui emunt lites, vendunt pacẽ, & intercessiones, iudicanda dictant, dictata conuellunt, attrahunt litigantes, ꝓtrahunt audientes, trahunt adductos, retrahunt transigentes, retractant translactiones, docuerunt linguas suas loqui grandia cum operentur exigua, largissimi ꝓmissores, parcissimi adulatores, mordacissimi detractores, simplicissimi simulatores, & malignissimi ꝓditores. Dicebat magister Iac. de vitriaco, q quidam aduocatus magnus, qui dicebatur obtinere fere in oĩ causa, cum intrasset ordinem, & ibi fuisset ꝓfessus, ceperunt eum mittere ꝓ causis suis agendis, & cum ipse succumberet fere in oĩbus, reprehensus, in capitulo rñdit. In sæculo obtinebã, qa si veritas mihi non suffragabatur, p mendacia obtinebã, vel qualitercumq; hic autem sm ordinem non est mihi licitum mentiri aut decipere scienter, qa veni huc non ad ꝑdendum aĩam meã. Quo audito, in pace eum dimiserunt, nec ipsum postea emiserunt ad causas vt verum diceret. Item idem contra quosdam qui credunt, q sit eis licitum mentiri ꝓ facienda vtilitate domus suæ, dicebat, q cum quidam miles strenuus intrasset eundem ordinẽ miserunt eum ad nundinas pro asinis, & asinabus vendendis, & cum quærerent ementes si essent animalia bona, rñdebant creditis, q ad tantã inopiã venerit domus nr̃a, q de melioribus velit se expedire? Et cũ q̃rerent quare haberent ita caudas depilatas, dixit, q vt aĩalia debilia, sæpe cadunt sub onere, & cũ eriguntur p caudas depilant. Et cũ qdã cõuersus, q secũ erat sup hoc eũ argueret, rñdit. Cũ ego plures asinos, & asinas ꝓ saluãda aĩa mea dimiserim, creditis q pp asinos vr̃os velim eã ꝑdere? absit. Quinto abusũ huius officij vitare suadet dãnorũ immensitas, & dãnorum videlicet, q̃ incurrunt, & dãnorum, q̃ inferunt. Dãna incurrunt maxima, qa si quis p malitiã, negligentiã, vel ignorãtiam aduocati causam suam amittat, aduocatus tenet ei reddere oĩa dãna sua. Item si pp ꝑtinaciã suã, ille contra quẽ agit causam suã amittat, aduocatus tenet ei restituere, & qñq; pro cẽtũ solidis, quos habuit centũ vel mille marchas. Item vitandus est abusus huius, pp dãna, quæ inferunt Deo ecclesiæ, & membris eius, Deo quidẽ, qa qñq; Deum effugant de ecclesia vel impediũt, Ecclesię qñ. s. ꝓcurant ammotionem boni prælati, vel qñ impediunt ꝓmotionem eius. Item idolum abominationis cõstituunt in ecclesia, qñ ꝓcurant ꝓmotionem mali prælati, unde aduocatus aliqñ plus nocet vni ep̃o vel Abbati, q̃ possẽt oẽs latrones vel ꝑdones vni⁹ terræ auferendo ei episcopatum suum, vel abbatiam. Vel magis nocet aliqñ mutus aduocatus ecclesiæ Dei, q̃ possent centũ dæmones, quia cum eo tacẽte subditur archiepiscopatus vnus, episcopatus, vel abbatia seruo diaboli, quem procurat vel facit ibi ep̃m vel abbatem, per quod subduntur dñio diaboli. Itẽ nocet ad modum hæretici, qui dr̃ lupus in ouili ecclesiæ, quia vt ille est falsarius fidei, aduocatus est falsarius iustitiæ, ille facit errare in fide, aduocatus in opere, dum suadet iudici agere, qđ non est agendum, & qđ scit uel credit non esse agendum, qđ non facit hæreticus. Vnde in hoc deterior est hæretico, quia per eos, q sunt corruptiores, & hostes iustitiæ, veritatis, & æquitatis implet illud, qđ dr̃ Isa. 59. Conuersum est retrorsum iudicium, & iustitia longe stetit, corruit in plateis veritas, & æquitas non potuit ingredi. Conuertitur retrorsum iudicium qñ interponitur, a populo vbi iustitiæ sententia erat ferenda. Tunc iustitia longe stat quæ erat propinqua cum oportet ut pro iustitia eatur Romam, vbi nec habetur, sed solum iudices corã quibus litigatur. Corruit veritas in plateis cum crimen manifestum vel verum p aduocatum contegitur, vel defenditur vel vera bonitas reprobatur, vel falsitas obstruitur. Equitas non potest ingredi, cum inquisitio, vel correptio facienda impeditur per aduocatos Psal. Tota die iniustitiam cogita. sicut nouacula acuta facit dolum, qñ iugulat iustitiam, q̃ deberet defendere sicut profitetur. Sexto dissuadet hoc officium mentalis molestia, sunt. n. in continua inquietudine mentis. i. in continua sollicitudine, in studendo qũo vincant, & obtineant ne uincantur, qũo appareant ne confundantur in litigando audiendo lites, & diffiniendo. Item in continuo clamore strepitu, & tumultu causarum Aug. in li. de opere monachorum. Deum inuoco testẽ, q mallẽ p singulos dies manib⁹ aliquid operari, q̃ tumultuosas causarũ ꝓlixitates pati. Itẽ Amb. li. de officio ecclesiæ. Dispendio litis carere non mediocre lucrũ est. Item Bern. ad Eugeniũ Papã, Vbi lex dñi deberet audiri i sacro palatio leges perstrepunt sęculares, mirum si plerumque dicere non cogaris. Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed nõ vt lex tua. Idem ante. Quo te trahere hñt istæ maledictæ occupationes. s. extra te i regionẽ longinquã, si tñ te totũ eis dederis, nihil tui tibi relinquens ad duritiã cordis paulatim. n. ex occupationibus uarijs sibi succedentibus in duritiã cordis itur. Item in his stulto labore consumeris, q̃ non sunt nisi afflictio spiritus euisceratio mentis, euacuatio grãæ, q̃so te quale est illud de mane vsq; ad vesperam litigare vel litigantes audire? & nunc sufficeret diei malitia sua, nõ sunt liberę noctes, vix relinquitur necessitati naturæ, qđ corpusculi pausationẽ sufficiat, & rursum ad iurgia surgit. Dies diei eructat lites, & nox nocti indicat malitiam. Sed multi sic sunt in talibus obdurati, vt dolorem non sentiant, nec miseriã suã cognoscant, similes effecti molendinarijs, q suauius quiescunt in assueto strepitu molendini, q̃ in silentio, & q̃ete. Sic illi in strepitu causarum qui sonat eis melle dulcius, pp lucrum, Similes sunt cuidã aduocato cuiusdã ep̃i, qui cum haberet quãdã mansionẽ iuxta aquã, in qua erant molendina, ad q̃ aliqñ sed raro veniebat ꝑdictus ep̃s, conquerebat dictus aduocatus dicens q non poterat ibi, vel quiescere vel dormire, pp strepitum, & tumultum molendini, & aquę, vituperans ep̃o habitationẽ maneri]. Cũ aũt ep̃s dedisset dicto aduocato manerium ꝑdictum, tanquã ineptũ, ipse amplians molẽdina dulcius requiescebat ibi q̃ alibi, & videbat ei strepitus dulcissimus, ex quo facta fuerãt sua molendina ꝑdicta pp lucrũ. sic est causarũ strepitus aduocãtis, licet sit de se amarus, & inquietus. Septimo dissuadet hoc vitiũ finalis miseria, i. pęna qua puniunt in præsenti pariter, & futuro. In ꝑsenti quidẽ sæpe puniunt in eo in quo peccauerunt, & qa frequenter peccãt contra rõnẽ, ideo iuste ꝑcutiuntur subito, & vsum rõnis amittunt, & frequenter etiã vsu linguæ priuantur p multos annos vsq; ad vltimũ exitum. Cuidã vt dr̃ in summa de vitijs, lingua in morte visa est velocius moueri arundine, alteri labiũ inferius visum est velocius moueri labio Cocodrilli. Lingua alterius exiuit extra os. De alio legitur, q ita creuit post mortẽ, & intumuit, q videbat ꝑforando sudarium late ꝓtensus, alius cum amici sui rogarent eum vt cõfiteretur, & acciperet eucharistiã, dilationẽ petebat, cum autem amici instarẽt amplius pp instans mortis periculum, appellans a manifesto grauamine expirauit. Alius cum offeretur ei eucharistia ait, iudicemus prius vtrum rectum sit quod accipiam, & cum dicerent

astantes

astantes rectum est, ait. Est rectum, quia vos cum sitis pares non habetis me recte de hoc iudicare. Item magister Iac. dicit, ꝙ cũ quidam aduocatus moriens linguam enormiter extraxisset, quidam volens operire ignominiam eius, ait. Ideo istam linguam extraxit iste, vt sciatis nõ esse verum, qđ dr̃, ꝙ aduocati in morte linguas amittunt: cum hoc intelligatur cum dr̃. Linguas amittunt de vsu, vel officio linguarum. Quidã de infimo genere laborabat grauissima infirmitate, qui cũ fuisset aduocatus acutus factus erat officialis cuiusdam magni Epi, cum aũt iaceret in lecto sericis ornato, & moneretur ad pn̄iam, ait. Ego egrediens de infimo genere, per peritiã aduocatiorũ, q̃ in scholis acquisierã, volui exaltare totum genus meũ infimum, & ecce hoc sum depressius, & cum vrgeret eũ infirmitas, quasi desperans abiecit ornaméta sua a se, nudatusq; dixit. Modo Deus, mõ Diabole pugnatis de me, modo videbitur quis vestrum fortior præualebit, & post hæc verba mortuus est. Item in futuro puniuntur, maxime in eo in quo deliquerunt. f. in lingua. Apoc. 9. Potestas eorũ erat in ore ipsorum procedit ignis, fumus, & sulphur. Et 16. Mãducabunt linguas suas præ doloribus suis, post mortem aũt puniuntur in auro, & argento, q̃ super oĩa dilexerũt. In his balneabuntur, & dicetur eis, vt dictum est Crasso, a Parthis. Aurũ sitisti, aurum bibe bulliẽs. Legitur in quadam Tragedia Senecę, ꝙ quidam vidit visionem quãdam, vbi videbatur ei, ꝙ videbat Aeronem apud inferos se balneantem, & ministros inferni aurũ bulliens infundentes circa eum, & cum videret chorum aduocatorum circa se dicebat. Venite huc venale genus hominum, aduocati, amici mei, venite huc, vt in hoc vale balneamini, adhuc enim superest locus in eo, quem vobis seruaui.

De Symonia. *Dist. XIIII.*

DEinde considerandum est de symonia, circa q̃ consideranda sunt octo. Primo quid sit symonia. Secundo vtrum liceat pro sacris pecuniam accipere. Tertio vtrum liceat pecuniam accipere pro spiritualibus actibus. Quarto vtrum liceat vendere ea, quæ sunt annexa spiritualibus. Quinto vtrum solum munus a manu faciat symoniacum, aut ẽt munus a lingua, & ab obsequio. Sexto de pena symoniaci. Septimo de his, quæ dissuadent symoniacam prauitatem. Octauo de speciebus eius. Circa primum sciendum, ꝙ symonia est studiosa voluntas vendendi, vel emendi spirituale, vel spirituali annexum. Conueniẽter aũt ponitur esse in voluntate, quia iustitia, & oẽs partes eius, & per consequens oĩa vitia opposita sunt in volũtate, sicut in subiecto. Et ideo per voluntatem diffinitur. Additur aũt studiosa ad designandum electionem, quæ principaliter pertinet ad virtutẽ, & vitium, nõ aũt oĩs. qui peccat ex electione peccat peccato in Spiritumsanctum, sed solum ille, qui peccatum eligit ꝓ contemptũ eorum per quæ solent hoĩes retrahi a peccato. Item nota, ꝙ cũ dr̃ vendendi, vel emendi, noĩe emptionis, & venditionis intelligitur oĩs contractus non gratuitus, vñ nec permutatio ꝑbendarũ, vel ecclesiasticarum beneficiorum fieri põt auctoritate partiũ, absque periculo symoniæ, sicut nec transactio, vt iura determinant. Potest tñ Prælatus ex officio suo facere permutationes hmõi pro causa vtili, vel necessaria. Item dr̃ spirituale, sed nõne regnum cœlorum emitur? ait. n. Greg. Regnum cœlorum tñ valet quantum habes. Idem nihil vilius cum emitur, nihil charius cum possidetur, & tñ regnum cœlorum est res maxime spũalis. Et dicendum, ꝙ regnum cęlorum dr̃ emi large sumpto nomine emptionis, ĩm ꝙ accipitur pro merito, qđ tñ non pertingit ad perfectam rõnem emptionis, tum q̃a non sunt condignæ passiones huius tp̃is, nec aliqua dona, vel opera ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis, vt dr̃ Ro. 8. tum ẽt, quia meritum non consistit principaliter in exteriori dono, vel actu, vel pactione, sed in interiori affectu. Dr̃ aũt symonia a Symone Mago, q̃ ad hoc voluit emere spiritualem p̃tãtem, vt eam postea venderet? Di. n. 1. q. 3. ꝙ Symon Magus, donum Spiritussancti emere voluit, vt ex venditione signorum, q̃ ꝑ eum fierent multiplicatam pecuniam lucraretur, & sic illi, qui spũalia vendunt, conformant Symoni Mago in intentione, in actu vero illi, qui emere volunt. Illi aũt, qui emunt, vel vendunt in actu imitantur Gyezi discipulum Helysei, de quo legitur 4. Reg. 5. ꝙ accepit pecuniã a leproso mundato. Vnde venditores spũalium põt dici non solum Symoniaci, sed ẽt Gyezitę. Item nota, ꝙ licet dicant aliqui, ꝙ Papa vendendo spũalia non inde committat symoniam, dicẽdũ tñ ꝙ vere Papa põt committere vitium symoniæ sicut, & quilibet alius homo, peccatum. n. in aliqua persona est grauius quanto maiorem obtinet locum, q̃uis. n. res Ecclesiæ sint eius, vt principalis dispensatoris, non tñ sunt eius, vt dñi, & possessoris: & iõ si reciperet pro aliqua re spũali pecuniã de redditibus alicuius Ecclesiæ, non careret vitio symoniæ, & aliter ẽt posset symoniã committere recipiendo pecuniam ab aliquo laico non de bonis Ecclesiæ, sed laici. Circa ẽm. s. vtrum pro sacris licet pecuniã accipere, dicendũ ꝙ sacra nouæ legis sunt maximẽ spũalia, inquãtum sunt spũalis gr̃æ cã, q̃ precio estimari non põt, & eius rõni repugnat, ꝙ non gratuito detur. Dispensant autem sacra per Ecclesiæ ministros, quos oportet a populo sustentari, ſm illud. 1. Cor. 9. Nescitis, qui in sacris operantur, quę de sacro sunt edũt, & qui altari deseruiunt, de altario participant. Sic ergo dicendum, ꝙ accipere pecuniã pro spũali sacrorum gr̃a, est crimen symoniæ, qđ nulla consuetudine põt excusari, quia cõsuetudo nõ ꝓiudicat iuri naturali, nec diuino ꝑ pecuniam aũt intelligit oẽ illud cuius precium põt pecunia æstimari, vt dicit Philosophus in 4. Eth. Accipere aũt aliqua ad sustentationem eorum, q̃ sacra ministrant ſm ordinationem Ecclesiæ, & consuetudines approbatas, non est symonia, neq; peccatum. Non. n. accipitur tanquã precium mercedis, sed tanq̃ stipendium necessitatis. Vñ super illud 1. Thy. 5. Qui bene præsunt ꝓsbyteri, &c. dicit gl. Aug. Accipiant sustentationem a populo, mercedem dispensationis a dño. Quid ergo si sacerdos aliquem venientem ad baptismum nollet sine pecunia baptizare, dicendum, ꝙ in casu necessitatis põt quilibet baptizare, & quia nullo modo est peccandũ, pro eodem est habendũ si sacerdos absq; ꝓcio baptizare non velit, ac si nõ esset qui baptizaret, vñ ille qui gerit curã pueri in tali casu licite posset eum baptizare, vel a quocunque alio facere baptizari: posset tñ licite aquam benedictam a sacerdote emere, quæ est pure elementum corporale. Si aũt esset adultus, qui baptismum desideraret, & immineret mortis periculum, nec sacerdos vellet eũ sine precio baptizare, deberet si posset per alium baptizari. Qđ si non posset ad alium hr̃e recursum, nullo modo deberet ꝓcium pro baptismo dare, sed potius absq; baptismo decedere. Suppletur. n. ei ex baptismo flaminis, qđ ex sacro deest. Item sacerdos accipiens pecuniam pro Missa dicenda, accipit eam quasi stipendium suæ sustentationis, non pro actu Eucharistiæ Missæ dicendæ, hoc. n. esset symoniacum. Item ab eo, qui absoluit ab excõitatione accipitur, & exigitur pecunia, nõ quasi preciũ absolutionis, quia hoc esset symoniacũ, sed quasi pęna culpæ ꝓcedentis, pro qua fuit excõicatus. Itẽ apud quosdã est cõsuetudo, ꝙ in consecrationibus Epõrum, benedictionibus Abbatũ, & ordinibus clericorũ, ꝓ crismate, & oleo sancto, & alijs hmõi aliqđ detur. Sed dicendum, ꝙ consuetudo non ꝓiudicat naturali iuri, vel diuino, quo symonia ꝓhibetur, & iõ si aliqua ex consuetudine exigant quasi precium rei spũalis, cũ intentione vendẽdi, vel emendi, est manifeste symonia, & ꝓcipuẽ si ab inuito exigant. Si vero accipiantur quasi q̃dã stipendia ꝑ consuetudinẽ approbatã non est symonia: si tñ desit intentio emẽdi, vel vendendi, sed intentio referat̃ ad solam consuetudinis obseruantiã, & ꝓcipuẽ qñ aliquis voluntarie soluit. In his tñ oĩbus solicitẽ cauendũ est, qđ hẽt spẽm symonię, vel cupiditatis, ſm illud Apostoli Thes. vlt. Ab oĩ spẽ mala abstinete vos. Item quid si aliqs malitiose impediat alium ab Epãtu obtinendo, vel ab aliqua alta dignitate, nũquid licet vnicuique vexationem suam redimere? dicendum, ꝙ anteq̃ alicui acquiratur ius in Epãtu, vel quacũq; dignitate, vel ꝓbenda per electionem, vel ꝓuisionẽ, seu collationẽ symoniacum esset aduersantium obstacula redimere. Sic. n. ꝑ pecuniã pararet sibi viam ad rem spũalem obtinendã. Sed postq̃ alicui ius acquisitum est, licet ꝓ pecunia iniusta impedimenta remouere. Item q̃nque datur pecunia pro m̃rimonio, & tñ matrimoniũ est q̃dã sacr̃m Ecclesiæ, dicũt quidã, ꝙ ꝓ m̃rimonio licet pecuniã dare, q̃a in eo non confertur gr̃a. Sed hoc non est vsquequaq; verum, & iõ dicẽdum est, ꝙ matrimonium non solum est sacr̃m, sed ẽt naturæ offĩm, & iõ dare pecuniã pro matrimonio inquantũ est naturæ offĩũ licitum est, inquantũ vero Ecclesiæ sacr̃m illicitũ, & ideo ſm iura ꝓhibetur, ne ꝓ benedictione nuptiarũ aliquid exigatur. Circa tertiũ. s. vtrũ licitũ sit dare, & accipere pecuniam ꝓ spũalibus actibus, dicendũ ꝙ sicut sacra dñr spũalia, q̃a spũalẽ conferũt gr̃am, ita ẽt q̃dã alia dñr spũalia, q̃a ex spũali ꝓcedũt gr̃a, & ad eã disponunt, q̃ tñ per ministeriũ hoĩum exhibent̃, ꝙ oportet a populo sustentari, cui spũalia administrat, ſm illud 1. Cor. 9. Quis militat suis stipendijs vnq̃? Quis pascit gregẽ, & de lacte gregis non mãducat? Et iõ vendere, qđ spũale est in hmõi actibus, aut emere symoniacũ est, sed accipere aut dare aliquid ad sustentationẽ ministrantiũ spũalia ſm ordinationẽ Ecclesiæ, & cõsuetudinẽ approbatam, licitũ est, & ꝙ ab inuitis non exigit̃ per subtractionẽ spũalium, q̃ sunt exhibẽda, hæc. n. haberẽt q̃dã venditionis spẽm, gratis aũt spũalibus exhibitis licite pñt statutæ, & cõsuetæ oblationes, aut q̃cũq; alij ꝓuentus exigi a volẽtibus, & valẽtibus soluere auctoritate superioris interueniẽte. Vñ sicut dicit Hier. sup Math. Munera q̃dã spõte exhibebãt bonis Prophetis ad sustẽtationẽ ipsorũ, non quasi ad emendũ Prophetiæ vsum, quẽ tñ pseudo Prophetæ retorquebant ad q̃stũ. Similiter illi qui dant pauperibus eleemosynas, vt orõnũ suffragia ab ipsis impetrẽt, nõ eo tenore dant, quasi intẽdentes orõnes emere,

publicum siue occultum, nec pôt repetere pecuniam, q̃ turpiter dedit, licèt alius iniuste retineat. Si vero sit symoniacus, q̃a contulit ordinem symoniacè, vel quia dedit, vel recipit bñficium symoniacè, vel fuerit mediator symoniæ, si est publicũ est ipso iure suspẽsus, & quo ad se, & quo ad alios, si est occultũ est ipso iure suspensus, quo ad se tñ, non aũt quo ad alios. Item nota, q̃ si ille, qui Ep̃atum symoniacè adeptus est, pcipiat clerico sibi subdito, q̃ ab eo recipiat ordines, nõ tenetur ei obedire, immo nec pp pceptum eius, nec pp excõicationem Papæ debet ordines recipere ab eo, quem scit symoniacè promotum, & si recipit ordinem, non recipit ordinis executionem ẽt si ignoraret eũ esse symoniacum, sed indiget dispensatione q̃uis dicant, q̃ si non potest probare eum esse symoniacum, debet obedire recipiendo ordinem, sed non debet exequi absq; dispensatione, sed hoc absq; ratione dr, quia nullus debet obedire alicui ad cõicandum sibi in facto illicito. Ille autem qui est ipso iure suspensus, & quo ad se, & quo ad alios illicite confert ordinem. Vñ nullus debet sibi cõicare recipiendo ab eo quacunq; ex causa. Si aũt non constat ei, nõ debet peccatum prodere alterius, & ita cum bona cõsciẽa, debet ab eo ordinẽ recipere. Si aũt Ep̃s sit symoniatus alio modo, q̃ p promotionẽ sui symoniace factam, pôt ab eo recipere ordinem si sit occultum, quia non est suspensus quo ad alios, sed solum quo ad seipsum, vt dictum est. Item si quis aliquid spiritua le symoniacè adeptus est, procurãtibus alijs ipso, nec volẽte, nec sciente, nihilominus priuatur illo sic symoniace procurato, cuius ratio est, q̃a q̃ aliquis priuetur eo, qđ accipit non solum est pœna peccati, sed ẽt q̃nque effectus acquisitionis iniustæ, puta cum aliquis emit rem aliq̃ ab eo, qui vendere non pôt, & ideo si aliquis scienter, & propria sponte accipiat symoniace ordinem, vel ecclesiasticum bñficiũ, nõ solum priuatur eo, qđ accipit, vt. s. careat executione ordinis, & beneficium resignet, cum fructibus inde perceptis, sed ẽt vlterius punitur, q̃a notatur infamia, & tenetur ad restituendos fructus, non solum inde perceptos, sed ẽt eos, qui percipi potuerunt a possessore diligenti, qđ tñ intelligẽdum est de fructibus, qui supersunt deductis expensis factis causa fructuũ, exceptis fructibus illis, qui alias expensi sunt in vtilitatem Ecclesiæ. Si vero eo, nec volente, nec sciente per alios alicuius promotio symoniace pcuratur, caret q̃dem ordinis executione, & tenetur resignare bñficium, qđ est consecutus cum fructibus extãtibus, non aũt tenetur restituere fructus cõsumptos, quia bona fide possedit, nisi forte inimicus eius fraudulẽter pecuniam daret pro alicuius pmotione, vel nisi ipse expresse contradixerit, tunc. n. non tenetur ad renunciandũ, nisi forte postmodum pacto consenserit soluendo, qđ fuit promissum. Itẽ si quis bñficium ecclesiasticum per symoniam est adeptus, si Prælatus, & aliqui de collegio in symoniam consenserunt, cui restituendi sunt fructus inde percepti: non Prælato nec collegio illius Ecclesiæ, vt vr, quia non debent inde vtilitatẽ aliq̃ consequi, qui fuerũt symoniæ participes. Et dicendum, q̃ pecunia, vel possessio, vel fructus symoniacè recepti debent restitui Ecclesiæ, in cuius iniuria data sunt, non obstante, q̃ Prælatus, vel aliquis de collegio illius Ecclesiæ fuit in culpa: quia eorum peccata non debent alijs nocere, ita tñ q̃ quantum fieri potest ipsi, qui peccauerunt inde cõmodum non consequantur. Si vero Prælatus, & totũ collegium sunt in culpa, debet eum auctoritate superioris pauperibus, vel alteri Ecclesiæ erogare. Item si aliqui symoniace in aliquo monasterio sunt recepti debent renunciare, & si eis scientibus commissa est symonia, post Concilium generale, sine spe restitutionis de monasterio repelluntur, & ad agendam perpetuã pnĩam sunt in artiori regula ponendi, vel in aliquo eiusdẽ ordinis, si artior ordo non inueniretur. Si vero hoc fuit ante Concilium, debent in alijs locis eiusdem ordinis collocari, & si hoc fieri non pôt, dispensatiue debent, in eisdem monasterijs, recipi, ne in sæculo euagentur, mutatis tñ prioribus locis, & inferioribus assignatis. Si vero ipsis ignorantibus, siue ante Concilium, siue post, sim symoniace recepti, postq̃ renunciauerunt pñt de nouo recipi, locis mutatis, vt dictum est. Item si aliquis ex sola volũtate, vel intentione fit symoniacus, iste quo ad Deũ tñ, symoniacus est, cuius solius est de interioribus cordis motibus iudicare. Sed quo ad exteriorem pœnam ecclesiasticam, non punitur, vt symoniacus, vt renunciare beneficio teneatur, sed solum de mala intentione, vel voluntate pœnitere tenetur. Itẽ nota, q̃ cũ eo, qui scienter est symoniacè bñficiatus, solus Papa dispensare pôt. In alijs aũt casibus pôt ẽt Ep̃s dispensarẽ, ita tñ, q̃ prius abrenunciet, qđ symoniace acquisiuit, & tunc dispensationẽ consequatur, vel paruã, vt habeat laicam cõionem, vel magnã, vt post pœnitentiam in alia Ecclesia in suo ordine remaneat, vel maiorem, vt remaneat in eadẽ, sed in minoribus ordinibus, vel maximam in eadem Ecclesia ẽt maiores ordines exequatur, non tñ prælationem accipiat. Item multæ sunt aliæ pœnæ, quibus symoniaci iusto Dei iudicio puniuntur. Primo quidẽ, q̃a puniunt grauibus, & subitis infirmitatibus, & iudicijs Dei, sicut patet de Alchimio, qui intrusus in summum sacerdotium per Demetriũ 2. Mach. 7. post multa eius flagitia percussus est Paralysi, & obstrusum est os eius, &c. 1. Mach. 9. Item Iason emens sacerdotiũ ab Antiocho, vt legitur 2. Mach. 4. de cuius cladibus, & infortunio hr 2. Mach. 4. & 5. Qũn vagus, & profugus de ciuitate in ciuitatẽ insepultus, & inlamentatus abijcitur. De cladibus aũt Antiochi, qui vendidit ei, & Menelao hr 2. Mach. 9. Collisus est toto corpore de curru cadens, & q̃uo carnes eius scaturiebant vermibus, & sanie, ita q̃ eius sanie totus exercitus grauaret. Item 4. Reg. 5. Gyezi vendens donum suauitatis Naaman lepra percussus est. Secunda pœna est, quia vincuntur turpiter, & ad infortunium magnum reducuntur, vt patet de dicto Antiocho. Macb. 8. & 9. Item 1 1. Lysias procurator, & præpositus negociorum Antiochi venit contra Ierusalem existimans se facturum eam habitaculum gentium, & templum sibi conuertere in pecuniarum quæstum, & per singulos annos constituere venale sacerdotium, quem confisum in multitudine peditum, & equitum, & Elephantorũ vicit Iudas Machabeus, equite cœlesti sibi, & suis apparente, prosternens de suis mille sexcentos equites, & peditum 1 1. millia Lysias aũt victus cum residuis turpiter fugit. Tertio sunt maledicti, vt Gyezi ab Helyseo, qui maledictionẽ incurrit. De depositione eorum ab officio, & bñficio, & excõicatione, & restitutione acquisiti per symoniam, & qui debet trudi in monasterijs, & de infamia symoniacorum hr in summa de casibus 1. lib. 1. tit. de pœna symoniacorum, & in decretis causa. 1. q. 1. in pluribus locis. Mori ẽt consueuerunt morte detestabili, & percuti plagis ignominiosis, qđ patet in veteri, & nouo testõ in eis, qui hoc fuerũt vitio denotati. 4 Reg. 4. & 5. Gyezi cũ opprobrio lepræ moritur, plagæ suæ hæredes suos successores reliquit. Itẽ 1. Mach. 14. Alchimus offerens Demetrio coronam aureã, & palmam obtinuit sacerdotiũ, qui post infra flagitia sua paralisi pcussus obmutuit intestatus mortuus. 1. Mach. 7. Demetrius autẽ cum exercitu suo, qui eum p munera intruserat in summum sacerdotium ab Alexandro cum exercitu suo victus est, & occisus gladio 1. Mach. 10. Item 2. Mach. 4. Iason emens sacerdotiũ summum ab Antiocho, post multa sua flagitia fugatur in alienã terram, priuatus sacerdotio, profugus inlamentatus moritur turpiter 2. Mach. 5. Item 2. Mach. 4. Menelaus supplantans Iasonem, & emens ab Antiocho sacerdotium, qui pp flagitia sua accusatẽ præcipitatus est de summo turris in cineres, vt legit 2. Mach. 13. Et dr ibi. Qui multa contra aram Dei commiserat, cuius ignis, & cinis erat sanctus, ipse in cineris morte dãnatus est. In nouo ẽt testõ, Iudas vendens Dñm manibus proprijs se suspendens crepuit medius. Simõ ẽt Magus, vt dr in passione B. Petri a demonibus orone Apostolorũ præcipitatus, & attritus est, & vt dicit Aegysippus in li. de cladibus Iudæorũ, in ista mortuus est, q̃ cum adhuc viueret fractis cruribus, & corpore contritus, & vellent eum populi Romani occidere impediuit Petrus dicens. Sinite Magũ, vt contabescens videat aliquandiu regnum Dei crescere, eo inuito. Hic, vt ibi dr, extra vrbem deportatus in agello aliquandiu, & vixit contabescens inuidia, & doloribus simul lãguore, & malitia. Itẽ in vita S. Præiecti legitur, q̃ cum mortuo Alumnotum Ep̃o eligeretur S. Præiectus ab oĩbus, quidã Archidiaconus datis muneribus irrusus est p violentiã maiorũ, & 40. die turpiter est defunctus. Itẽ dial. lib. 3. dicit Greg. q̃ Ep̃s Brixiæ Valerianum patritiũ sepeliuit pcio accepto in Ecclesia B. Faustini martyris, qui apparuit custodi Ecclesiæ suæ, dicẽs, q̃ iret ad Ep̃m prædictũ dicens, q̃ de Ecclesia sua remoueret carnes fetentes, quas ibi posuerat, qđ si non fecerit die 30. morietr, qui hoc timuit Ep̃o reuelare. Admonitus secũdo cũ dictus Ep̃s sanus, & incolumis intrasset lectum, subita, & inopinata morte die 30. mortuus est. Quàm graue sit vitium symoniæ patet ex supra dictis exemplis veteris testamenti, de pœna cõmutantiũ, tunc cum non esset tñ peccatum vendere, vel emere figurã, in qua non dabatur Spiritussanctus, vt est vendere verũ sacrũ tpe gratiæ, antiquum. n. sacerdotium figura fuit sacerdotij nouæ legis, & sacra veteris legis solũ vmbra nouorũ. Item in Ecclesiastica Historia c. 30. legitur de quodã Natali noĩe, q̃ postq̃ multa sustinuisset tormenta pro fidei confessione, deceptus ab hæreticis Christũ puram credidit creaturã, emitq; dato pcio, vt fieret eorũ Ep̃s, qui admonitus a dño sæpe, vt desisteret ab illa perniciosa ambitione, & nollet, flagellatus est ab Angelis vsque ad mortem grauibus plagis, in mane induit se cilicio cinere cõspergẽs, ad pedes Zepherini Papæ prouolutus, & clericorũ, & laicorum, ostendens ẽt cicatrices quas pro fide ptulerat, vix est tandẽ ad cognitionẽ receptus. Vltimo aũt puniẽtur pęna æterna iuxta, q̃ dictum est Symoni. Act. 8. Pecunia tua tecũ sit in pditionẽ. De his hñr exempla supra de pœna, & acerbitate inferni, de sacerdo

të quem Dęmones ponebant in morte ad frigendum in sartagine. Item de pœna Purgatorij, de milite qui accepit pecuniam a clerico pro Ecclesia. Item de Abbate in fonte, & de acerbitate penę Purgatorij.

Quam detestandum sit crimen symonia. *Dist.* XVI.

Circa septimum sciendum, quod crimen symoniæ detestandū est multiplici rõne. Primo quia culpa grauissima. Secūdo ꝓp damna permaxima. Tertio quia cura difficilis. Quarto, quia finis horribilis. Primo quidem detestandum est crimen symoniæ, quasi culpa grauissima, hoc.n. flagitium oĩa peccata vł excedere, ait.n. Paschalis Papa, oĩa peccata siue crimina ad cõparationem symoniacæ hæresis pro nihilo cõputamus, ecce quod symonia hæresis appellatur, & symoniacus a sanctis hæreticus reputatur: quia etsi Deū summè bonum fatetur verbo, tñ vilissimum reputat eum facto, constituens eū venalē vili precio. Item Greg. in registro. Presbyter si per pecuniā Ecclesiam obtinuerit, non solum Ecclesia, sed honore sacerdotali priuetur, qa altare, decimas, & Spiritumsanctum vendere, vel emere, symoniacā hæresim esse nullus fidelium ignorat. Recte aūt oĩa peccata symoniæ comparata pro nihilo computantur, ꝓp multiplicē cõtumeliam, & contemptum quē symoniacus infert Deo. Primō, qa Spiritum sanctum patri, & filio coęqualē venalem exponit quasi seruum, vel iumentum vilissimum, vñ super illud Iob. 2. Cathedras vendētium columbas. dicit gl. quod p columbam intelligitur Spiritussanctus. Item corpus Christi vendunt, cū Iuda, non solū semel, sed quinquies millesies, non mortale, & humile, sed in statu immortalitatis, & gloriæ existens, non in terris ambulantē vendunt Christū, non in statu serui, sed regis. Iudas pœnitentia ductus restituit, isti non pñt ad hoc induci. Secūdū dedecus est, qa Deum largissimum, & liberalissimum datorē æstimant venditorem, qđ est magnum dedecus summo Regi. Act. 8. Existimasti donū Dei cum pecunia possideri, dixit Petrus Symoni Mago. Tertium est, quia domū Dei contemnunt, quia vilissimo ꝑcio exponunt illud quo põt emi regnū æternum. Porci sunt, qui Margaritas conculcant, & cõtemnunt. Quartū est, quia ostiū Ecclesiæ occupant, ne aliquis ingrediatur nisi per eos, & se faciunt quasi hostia Ecclesiæ, vt iam non sit Christus hostiarius, sed Symon Magus, nõ Symon Petrus, cui Christus claues Ecclesiæ tradidit. Quinto procurat symonia, vt spõsa Christi grauida sit de adulterio, nõ habēs in vtero de Spiritusācto cū Maria. Math. 1. Sexto hæc species auaritiæ non solum de idolo facit Deū suū, sed Deum suum immolat idolo auaritiæ, qđ fit cū missam celebrat causa auaritiæ. Septimo, quia istud vitium nulli loco, nulli ꝑsonæ parcit. Alia peccata sanctitati deferunt, vt fornicatio, & adulterium, quæ abhorrent altaria, & Ecclesias, hoc iuxta filiū virginis ponit idolum cupiditatis, hoc non defert Deo nec Angelis, nec diuinis officijs, & sacrificijs, quorum præsentiā Dęmones timent, & tremunt. Item sacra, quæ Christus statuit in sanctificationem conuertit symonia in execrationem. Item symoniacus bona Dei manibus sacrilegis tanq̃ fur contrectat inuito dño, de quibus deberent refici eius filij. Enormitatem huius flagitij satis euidenter ostendit feruentissimus zelus Christi, & sãctorum contra hoc vitium. Legitur.n. Ioh. 2. quod dñs facto flagello de funiculis cum violentia, & verberibus euertendo mensas nummulariorum, & æs effundendo, & cathedras vendentium, & ementium subuertendo eiecit eos de tēplo. Contra nullos alios vł dñs conuersans in terris tantam violentiā manuum exercuisse, vocans templum ab eis factum speluncam latronum. Bern. ad Eugenium Papam. Non parat dñs aures, vt audiat, sed flagellū quo feriat: nec.n. sedet iudicãs, sed insequitur vindicans: nec causam tacet, sed exhibet, dicens, vos fecistis domum patris mei domum negociationis, & speluncam latronū, tu ergo fac similiter. Erubescant vultum tuum huiõi negociatores, timeant te nummularij huiõi, & in nummis suis non confidant, sed diffidant, & abscondentes sutim a te, scientes te effundere paratiorē, q̃ accipere, zelum magnum contra symoniā ostendit se hře Helyseus maledicendo Gyezi. 4. Reg. 5, & Petrus maledicendo Symoni Mago Act. 8. Zelus Ecclesiæ, & sanctorū patrum contra hoc vitium patet scienti iura canonica, quæ maxime inuehunt contra hoc vitium. Dec. Greg. Quisquis contra symoniacorum neophitorum crimen pro officij sui loco vehementer non arserit, cū eo se non dubitet habiturum portionē, qui prius cõmisit hoc piaculare flagitium causa. 1. q. 1. Secundo symoniæ crimen detestãdum ostendunt dãna permaxima, q̃ infert, tā subiecto ꝓprio, q̃ Deo, & Ecclesiæ Dei, subiecto quidē proprio, quia symoniacum præcipitat in multa, & horrenda flagitia. Est.n. symoniacus fur, & latro. Ioh. 10. Qui non intrat per hostium, sed ascendit aliunde, ille fur est, & latro. Super illud Math. 21. Vos fecistis eam speluncam latronum. dicit gl. Latro est, qui lucra sectať, qui non dãtēs corporaliter persequitur, & dantes spũaliter necat, & dū læsionem proximi cogitat, quasi latro sedet in speluncã. Sacrilegus etiam est, quia circa sacra latrocinium suum exercet. Si sacrilegus dř qui furatur, & male capit calicem, multo fortius, qui totā Ecclesiam cum alijs, quæ ad eam pertinent, patet per Alchimū, quod sacrilegus fit symoniacus, qui per violentiam Demetrij rapuit summum sacerdotium, qui immissus per Bachidem in Ierusalem maximam stragem sanctorū fecit, sicut scriptum est. Carnē sanctorū, & sanguinem effuderunt in circuitu Ierusalē, &c. 2. Mach. 7. Item eiusdem 9. cum Alchimus præcepisset destrui murum domus sanctæ, & opera Prophetarum, percussus est Paralisi, & obstrusum est os eius, & mortuus est. Item ad quanta facinora adducat symonia, patet 2. Mach. 4. per exēplum Iasonis, qui cum emisset ab Antiochō summum sacerdotium intrusus per eum in illud, cœpit trahere statim contribules suos ad ritus gentiles, & iura legitima, destituēs praua instituta sanxiebat sub ipsa arce gymnasium constituit, & optimos Epheborum in lupanaribus posuit, de cuius sceleribus multa leguntur 2. Mach. 4. & 5. Similiter & de ambitione Menelai, & emptione summi sacerdotij, & sceleribus eius 2. Mach. 4. & 5. Itē Iudas vendens ꝓdñm, ex hoc cecidit in crimen furti, sacrilegij, proditionis, desperationis, suspensionis, & occisionis suipsius. Symon Magus, vt dř Act. 8. qui credēs baptizatus adhærebat Apostolis, ex quo obtulit pecuniam pro miraculis faciendis, & ad impositionem manuum suarum daretur Spiritussanctus. Maledictionem Petri suscipiēs, in infinita cecidit scelera, & de Christiano factus est maximus Christi, & suorum persecutor, & satis vł, quod non debeat aliqđ scelus ad perpetrandum abhorrere, qui Spiritussancti. vel donorum eius negociator sacrilegus fieri non abhorret. Item dãnum infert symoniaco, quia nec oblationes nec preces, nec etiã sacra sunt ei salutifera, nec gratiam conferunt, sed potius mortem, & oĩbus scienter ea recipientibus ab eodem. Eccl. 34. Dona iniquorum non probat altissimus, & Greg. 1. q. 2. Non est paranda eleemosyna, quæ ex illicitis rebus acquiritur, quia qui malè accipit, vt bene dispēset, grauatur potius, q̃ iuuatur, &c. Et post. Perpendamus quantus dolor patri sit, cum in conspectu eius filius victimatur, & agnoscimus quantus apud Deū dolor exasperatur, qñ ei sacrificium ex rapina tribuitur, nimis declinandum sub obtentu eleemosynæ peccata symoniacę hæreseos perpetrare. Item Ecclesiæ Dei infert damna permaxima, primo quia a patrimonio Christi filios suos exhæredat, & in ea filios Diaboli hæredes instituit. Excludit ab ouili, vel non admittit pastores bonos, & canes prædicatores introducit lupos ouiū Christi, peremptores, & excoriatores. Item eis vtitur symonia ad hoium inquinationem, & perditionem, quæ Christus instituit ad hoium mundationem, & salutem. Item ad cubile sponsæ Christi introduxit corruptores, qui filios spurios generant, quos filios sponsi noĩant, & eos faciunt sponso nutrire, & hęredes esse in bonis. Itē Symoniaci domū Dei faciunt speluncam latronū, quos destruunt principes sæculares deteriores Herode Aschalonita, de quo dicit Egysippus lib. 1. de cladibus Iudęorū, quod factus Rex speluncas latronum ꝑscrutabatur, & eos ab eis eijciens extirpabat, in quo multum eum commēdat. Itē domum Dei non solū faciunt speluncam latronum, immo domum idolatrię. Oseę 8. Ipsi regnauerunt, & non ex me principes extiterunt, & non cognouit, argentum suum, & aurum sibi idola fecerunt, cū vt dř Isa. 34. Erit cubile draconum, cum flammiuomi, & venenosi mediante pecunia introducunt, pascua struthionū, vt hipocritæ ibi foueā habēt, &c. monstra, quæ sequuntur habitant ibi, cū auari luxuriosi negligētes, & immisericordes ꝑcio, & violentia introducuntur in Ecclesia Dei, qui bene foderet cum Ezechiele templi parietē, videre posset templū aĩalibus immundis, reptilibus, & idolis, quales sunt illi, qui habent symoniacum ingressum. Sunt .n. aĩalia immunda p luxoriā, reptilia per auaritiā, ad terram pectore, & vētre reptando, idola sculpta, & ornata per superbiā, & cęci p ignorantiam. Item symoniaci ipsi vitæ, vel vitalem Ecclesiæ auferūtur, dū emunt eū ad vendendum, similes Symoni Mago de quo dicit glo. supra. Act. 7. Symon Spiritumsanctum volebat emere, vt eum alijs plus posset vendere. Item infideliter agunt contra Christum. Ber. Qui infideliter intrat, & non per Christū, qd nisi infideliter agit, & contra Christum Christus nunc conducit eū, nec ipse cognoscit eū. Similis Petro, qui introductus in atrium Principis sacerdotum p ancillā hostiariam, dicit se nō cognouisse Christū, hos ancilla introducit quos carnalitas introducit. Itē damnificat Ecclesiam, q̃ partus mõstruosos parere facit ꝓ filijs legitimis, generat monstra, talpas, qñ auaros in terris cæcos, qui nihil sciunt, aut loqui, aut amare nisi terrena, asinos corruptos, & sine sensu, qñ Epos rudes, & inscios, serpentes, qñ dolosos, & malitiosos. Tertio symoniaca pestis est summopere detestanda, qa cura eius nimis est difficilis, vix.n. curari põt morbus iste pestifer, primo ꝓp magnitudinē peccati, qa abutiť Spiritusancto, &

eum

eius gratia per q̃ fit curatio peccatorum. Secundo, quia oportet beneficia resignari, & oĩa per symoniã acquisita restitui, qd' est quasi impossibile cupido possessori. Simoniaci sunt quasi piscis captus in nassa Diaboli, quasi vnum pedem habẽtes in inferno, nisi caueant sibi cito cadent in infernum. Eccl.4. Custodi pedẽ tuum ingrediens in domum Dñi, attende ad introitum, & exitũ tuum, ad hoc pertinet qđ dr̃ Hiere.17. Peccatum Iuda.i. clericorum symoniacorum, qui deberent laudare Deum, scriptum est stillo ferreo in vngue adamantino, quia est quasi indelebile. Itẽ Act.8. Dixit Petrus Symoni Mago. Penitentiam age ab hac nequitia tua si forte remittatur tibi, &c. Video .n. te in felle amaritudinis, & obligatione iniquitatis. Quarto symoniã detestandam ostendit finis eius horribilis, quia symoniaci communiter morte pessima moriuntur, sicut satis patet ex supra dictis.

De speciebus symoniæ. Dist. XVII.

Circa octauum.s. de aliquibus symoniæ speciebus, sciendum q̄ septem sunt spiritualiter p̄ quę spũalia male acquirunt̃. Primo male acquiruntur mediante pecunia, vt voluit facere Symon Magus. Act.8. Videns Symon, q̄ per impositionem manuũ daretur sanctus Spiritus, obtulit pecuniam, dicens. Date mihi hanc ptãtẽ, vt cuicunque manus imposuero, recipiat Spiritũsanctum. Cui Petrus ait, Pecunia tua tecum sit in perditionẽ, quia existimasti donum Dei pecunia possideri. Item 3. Reg.13. Quicunque volebat implebat manum suam, & fiebat presbyter excelso, & p̄p hoc peccauit Hyeroboam, & domus eius, & euersa est, & deleta de superficie terræ. Quod maculata, & respuenda sit pecunia oblata pro emendis spiritualibus, patet per quoddã exemplum, qđ legitur in vita B. Iohannis elemosynarij, vbi dr̃. Cũ maxima multitudo pauperum Persas fugiens venisset apud Alexandriam, & dictus Iohannes summam curam hr̃et de eis pascẽdis, cum esset ibi maxima caristia alimentorum, & p̄p defectum Nyli, qui non irrigauerat terrã more solito, & ipse qdquid hr̃e poterat eis erogasset, & mutuo accepisset multas pecunias, & annonã, nec alterius mutuũ inueniret, videns afflictionẽ sui populi, clericus quidam bigamus offerens ei pro nutritione pauperum frumenti ducenta millia modia, & auri cẽtum libras & octoginta, tm̃modo, vt eum diaconum ordinaret, vt ministrãs ei mæreretur suorum remissionem consequi peccatorum, ait ei oblationem immundam non esse recipiendam in sacrificio. Nõ enim vt dixit Petrus Symoni. Act.8. est tibi portio neque hæreditas in parte hac, pauperes aũt suos põt pascere Deus, qui fecit illos. Qui cum abijsset confusus, venit ei nuncius dicẽs, q̄ duę naues maximę venerañt ei de Cicilia onerateę frumẽto p̄ quo magnifice dño gratias referebat. Secundo male acquirunt̃ p̄cio linguæ adulationis. Ps. Oleum peccatoris non impinguet caput meum, dicit Ecclesia de Prælato, quia est caput eius. Hoc oleũ maledictum penetrat ossa eorum, qui dant causa adulationis, vel acquirunt spiritualia, cũ quo oleo tinerat in eis Dei maledictio. Ordinatus symoniacẽ induit maledictionem sicut vestimẽtũ. i. cum sacrum indumentum induit cum quo ordinatur, vel celebrat. Sic intrauit Absalon in regnum in quo male successit ei, acquirens ibi suspendium 3. Reg.14. Stabat iuxta introitũ portæ ciuitatis, & oĩ viro, qui habebat iudicium ad regem, vocabat ad se quærẽs quare venerat, & vñ erat, & dicebat. Vr̃r mihi sermones tui boni, & iusti, sed non est, qui audiat te. Quis me constituat iudicem super terram, & iuste iudicem, & cum aliquis salutaret eum extendebat manum suam, & apprehendens osculabatur eum. Sic faciebat omni Israeli, qui veniebant ad regẽ ad iudicium, & per hoc sollicitans corda virorum contra patrẽ suũ promotus est in regnum. Itẽ alij promouentur lingua.i. p̄cibus carnalibus interuenientibus. Ad detestationem huius dixit dñs matri non admittens carnales eius p̄ces de vino faciendo. Quid mihi, & tibi est mulier. Io.2. Item Math.20. non admisit dñs p̄ces, dum matri pro filijs consanguineis suis, q̃ petebat, dic vt sedeant duo filij mei vnus ad dexteram tuam, & alius ad sinistrã in regno tuo, qbus ait, Nescitis quid petatis, &c. Sedere ad dexteram, & sinistram nõ est meum dare vobis his precibus. Tertiũ cum male acquirunt̃ est indebitum obsequium, vel ad hoc facit opus indebitum, vel obsequium manuale, vel alio modo, qđ est inhonestum. Bern. Circuit sedulus explorator sequitur, obsequitur, blanditur, mentitur, simulat, dissimulatur manibus, & pedibus repens, si modo quo se ingerat in patrocinium crucifixi. Quarto acquiruntur male spũalia, qñ hr̃ oculos ad carnalẽ amorem, cum dantur parentibus, quia attinent, vel cum conatur, vel laboratur, vt ea obtineant, non habitu respectu ad merita personæ. Qui hoc faciunt similẽs sunt de quo Iudicum 17. Impleuit Michas manus vnius filiorum suorum, & factus est ei sacerdos, caro & sanguis reuelat eis, & ideo maledicti sunt. Sicut Symon Bariona econtrario benedictus, cui caro, & sanguis non reuelauit, sed spiritus patris celestis. Math. 17. 1õ di. Abacuc 2. Væ, qui edificat ciuitatem in sanguinibus, & præparat vrbem in iniquitate, qđ faciunt qui in capitulis nepotes suos ponunt, vt suã faciant de eis voluntatem. Dicebat Ep̄s Guillielmus Par. q̄ aliq qñ veniunt ad capitula venisit quasi gallina pullinaria. qa admodum pullorum currũt post eos eorum nepotuli, & clamant post eos, voces, & voluntates sequendo quocunque se vertant. Similiter & alij consanguinei. Itẽ dicebat idem, q̄ viri spũales intrantes capitula sæculariũ intrant quasi carneria mortuorũ, vbi nõ sunt ossa.i. viri ossei, sed caro corrupta.i. carnales, qui ibi habent ingressum per carnem.i. carnis cõsanguineitatem, qñ vnus consentit in promotionem consanguinei alterius. Isai.33. ibi foueam habuit hericius, homo asper, & porcinos, viuẽs in delicijs, & onerans se, vt hericius pomis bonis.s. ecclesiasticis, ibi nutriuit catulos suos, & circunfodit in vmbra eius, qđ fit qñ sub vmbra eorum consanguinei obtinent beneficia ecclesiastica, & terrena bona, ibi congregati sunt milui molles carne, alter ad alterum clamabit in promotionem sibi similis. Quidam Ep̄s, q nepotulo suo dederat magnum Archidiaconatum, cum deportatus esset dicto Ep̄o calatus pirorum, & de eis dedisset circunstãtibus, quæsiuit, qui bene seruaret ei residuum, obtulit se adhoc dictus Archidiaconus, r̄ndit Ep̄s. Tu faceres mihi malam custodiam, sicut cattus facere de caseo, ea.n. comederes: & dixit quidam magister, qui comedebat cum eo. O miser q̃o ausus fuisti ei committere tantam multitudinem alarum, cui non es ausus committere paucitatem pirorum. Contra quos est, qđ dñs non commisit Iohanni inter cæteros magis dilecto tali, & tanto curam Ecclesiæ generalem, sed Petro, qui nihil ei pertinebat, qui plus cæteris Deum amabat, dicens ei. Iohan.21. in finem. Pasce oues meas, & agnos, & Math.17. Tibi dabo claues regni celorũ, sed matrem suam dimisit Iohanni, carnem carni. Item Act.1. Prælegit Mathiam ad Apostolatũ, Ioseph cõsanguineo suo. Itẽ sæpe accidit, q̄ qui promouent amicos carnales intuitu carnis eligunt sibi flagellum Deo procurante, vt accidit viris Sychen, qui elegerunt, & promouerunt Abimelech in regem. Iud.9. Cõsiderate ait, quia os vestrum sum, & caro vestra, ipsi aũt ad hoc inclinati eum regem constituerunt, qui conuersus est eis in rãnum iuxta parabolam, quam proposuit eis Ionathas frater eius, qui eum detestarentur scelera eius, & ponerent ei insidias, ipse ciuitatem eorum destruxit, sal in ea seminãs, & habitatores occidit, turrem eorum cum eis succendit. Ad vltimum ipse a muliere alterius turris fragmine mole percussus excerebratus turpiter occisus est. Quinto malẽ acquiruntur, qñ per vim, vel præces, aut minas magnatũ acquiruntur. Ab hoc peccato debet cohibere grauis culpa, quæ est sic intrando, quia tales intrant cum hostio fracto Ecclesię, & sponsam Christi violenter prostituant, & Spiritum sanctum, qui benignus custos sponsæ est, expellunt a domo. Itam summum regem grauiter offendunt, quia filiã eius eo inuito capiunt.i. Ecclesiam Sichen filius Emor Dinam rapiendo, offendit Iacob patrẽ, & filios Israel fratres, qđ ei, & suis fuit causa mortis. Gen.34. Item ex maxima huius peccati pęna apparet q̃ grauis sit, & grandis culpa. Augu. Quis dubitat grauius esse commissum, qđ grauius est punitum. Punitur aũt hoc peccatum exustione, & terræ absorptione, vt patet numeri 16. de Chore, & suis. Item lepræ percussione, & eiectione, vt patet de Ozia 3. Reg.16. qui violenter intrabat templum volens vsurpare summum sacerdotium officiũ, punitur paralisis percussione, vt patet de Alchimo 2. Mach.8. qui per violentiam Demetrij obtinuit summum sacerdotium. Item Menelaus præcipitatione, qui intrusus per violentiam Antiochi, de quo dr̃ 2. Mach 4. Acceptis a rege mandatis, venit nihil dignum habens sacerdotio, 1õ dr̃ Heb.6. Nemo assumat sibi honorem, sed qui vocat̃ a Deo tã quam Aaron, qui eligitur in testimonio virgæ florentis, frondẽtis, fructificantis.s. iustitiæ, qđ est qñ vocatur p̄ miraculum voce lapsa de cęlo, vt Paulus Act.17. & dñs Math.3. & Io.10. Hic est filius meus dilectus. Et Io.27. vel per columbã, vt fabianus Papa, vel per sancti Spiritus, vel Dei denominationẽ, vt Apostoli Mathæi 12. vel per inspirationem, vt Dauid a Samuele dicente sibi Deo. Ipse est surge vnge eum 2. Reg.16. Item alius modus est eligendi per sortem. Act.1. sic electus est Mathias. Itẽ alia electio, & canonica per cõem inspirationẽ, vel scrutinium, vel compromissionem. Plurimę electiones sunt hodie diabolicæ magis, q̃ canonicæ, quia in pluribus locis sunt plures viri diabolici, q̃ canonici.i. regulares, facientes plus voluntate diaboli, q̃ Dei. Ideo plus inspirat eis cõiter diabolus, q̃ Deus, qñ mali plus cõpromittunt in sibi conuenientes, & sentiunt in eis, q̃ in alijs. Eccl.13. Oẽ animal diligit sibi simile Isa.7. Apprehendet vir fratrẽ suũ domesticum p̄ris sui dicens, vestimentum tibi est, esto princeps noster. Sexto modo malẽ acquiruntur spũalia, qñ p̄p fauorẽ magnatum dantur indignis, eis procurantibus. Eccl.7. Noli quęrere ab hoie ducatum, neque a principe, neq; a rege cathedrã honoris.

rie.

ris. Sicut fecerunt Alchimus Iason, & Menelaus qui ob fauorē regum,& violentiam sunt introducti in Ierusalē, qui ob fauorē populi,vel timorem indignos promouent,similes sunt Aaron,q vel timore, vel fauore populi fecit eis vitulum conflatilem quē adorarent, qđ faciunt qui fauore vano hoīem carnalem insciū, & lasciuum, & superbum promouent ad dignitates Ecclesię,homines aīales spiritum Dei non habentes. Septimo male acquirunt spūalia, qui acquirunt ea per dolum, & fraudulentiam 2. Mach.8. Alchimus,de quo dicebant. Venit vir de semine Aarō non decipiet vos, locutus est verba pacifica in dolo, & crediderunt,& receperunt eum in summum sacerdotē, qui tn̄ receptus cito occidit eos. Similiter Abimelech Sychimitæ. Iud. 9. quos occidit,vt dictum est. Sciendum est aūt q decem sunt,q̄ vendūt aut emunt symoniaci. Primum aūt, qđ vendunt aut emunt est ordo religiosæ,& regularis societatis. Qui.n.symoniace intrant religionem scienter, aut beneficium canonicū se Diabolo obligant,& mortem aīabus suis emunt, nisi resignent faciunt cōtumeliam Deo,& oībus sanctis,& oībus bonis eorum iniuriam,& Ecclesiæ Dei, qui emunt hanc societatē,vel vendunt,cū ipsa sit cōio sanctorum, quę oībus sanctis cōicat bona spūalia,quæ sunt cōia toti sanctorum cōitati. Qui aūt societatē bonorū vēdit,vel emit cum sit cōis oīum oēs offendit,quia qđ suum est eis inuitis emit. Act.2.& qui offendit in vno factus est oīum reus. Item cum spūalis societas, sunt oēs sancti,qui emit societatē spūalē, vel vendit q̄tum in se est,non solum vt Iudas proditor,& Iudęi vendit Christum,vel emit, sed qđ longe plus est Christū,& oēs sanctos,& totam Ecclesiam,& bona eorū,quæ sibi vr̄ appropriare,qui ea vendit,vel emit:ideo quia cōio sanctorum est,cōicari debent gratis,nec pn̄t esse nisi cōia spūalia bona. Sicut dr̄ in Ps. Inquirentes dn̄m nō minuentur oī bono. Itē vt legitur. Eccl.10. Qui offendit in vno multa bona perdet: ideo qui hoc facit vr̄ plus Deum offendere, & sanctos,q̄ Iudas, vel Iudęi,qui solum Christum emerunt,quem Iudas vendidit. Itē cū cōio Ecclesiæ sit sicut charitas,cementum,& vinculū, & oīa bona simul iūgit, vr̄ q̄tum in se est oīa bona dissoluere, & ecclesiā præcipitare dissoluto cemento. Col.3. Charitas est vinculum pfectionis. Item qui emit societatem Ecclesiæ,emit fraternitatem,quæ est charitas,quæ est impreciabilis,quæ vt dr̄. Sap.7. preciosior est cūctis opibus,&c. Cant.8. Si dederit homo substantiam domus suæ p dilectione,quasi nihil despiciet eam,in comparatione dilectionis nihil est,qđ dari potest, & qui ponit eā sub precio,despiciet eam quasi nihil,quicquid temporale pōt dari ad eius comparationem. Secundum qđ male venditur est sepultura mortuorū, q quis vēdit,requiem eorum vendit. Contra qđ scriptū est. Corpora sanctorum in pace sepulta sunt, &c. Vn̄ requie æternæ debet priuari, iuxta Ezech.7. Qui vendiderit, ad id, qđ vendidit non reuertetur. Sacerdoti cantanti pro tali missam,& requiem æternam,potest dicere dn̄s,requiem non habebit,quia eā vendidit. Item iniuriam facit dn̄o, & eis quibus vendidit,qui emit precio passionis suæ sepulturā peregrinorum. Crudelior vr̄ Iudæis, & crucifixoribus dn̄i, qui de precio venditionis emerunt agrum in sepulturā peregrinorum,vbi gratis sepelirentur. Item vendunt eis,qđ suum est,qđ pater eorū Christus eis emit. Extorquent aliqui sacerdotes a mortuis pcium, qđ Iudas reddidit de venditione, de quibus est Acheldemach emptus, in hoc crudeliores Iuda,& Iudęis. Item hmōi sunt crudeliores Pilato, qui corpus viuum tradidit crucifigendum,mortuū libere tradidit sepeliendum Ioseph. Item sunt similes Lamijs,quę seuiunt in sepultis corporibus, crudeliores sunt filijs Heth,& mages immisericordes,qui dixerunt Abrahę. In electis sepulchris nostris sepeli mortuū,nullus te phibere poterit. Gen.23. Ad sugillationem maliciæ exigentium pro sepulturis,dicebat magister Iacobus,q cum mater cuiusdam pauperis Lothoringici, Iacobi nomine,mortua esset, nolebat eā sacerdos suus sepelire,nisi daret ei pecuniam,q̄ non habebat. Ille aūt corpus matris in sacco ponens portauit ad domū sacerdotis, ponēs eum sup lectum eius, dicens sacerdoti, q apportauerat ei pro vadio telam in sacco,& filum in globo,qđ ipsa neuerat, ille palpans caput eius credēs est globum fili grossum,dixit, modo bonū vadium habeo,Et statim iuit ad domū dicti pauperis cū cruce, & parochianis, vt eā deportaret,cui ille, non oportet vos laborare pro ea deportāda, quia iā est in domo vestra in sacco super lectum pro vadio,modo ponatis eam, vel in terra, vel in sale,si vultis. Itē quidā alius pauper rebus, sed habundans in pueris, vno eorū defuncto,cum nollet eū sacerdos suus sepelire,nisi data pecunia,q̄ nō habebat, ille aūt corpus filij sui ad Renaldū Archiepiscopum Lug. apud Ruppem incisam deportauit in sacco,dicens portatio, q exenium venationis erat, qđ dn̄o suo deportabat. Qui introductus ante eū posuit puerum ante pedes eius,exponēs ei factū, dictus aūt Archieps puerum honorifice sepeliuit, vocansq; sacerdotē dicit ei,q solueret ei precium de hoc, q fuerat eius vicarius, p quo magnam pecuniam extorsit ab eo. Tertium,qđ male venditur est ius siue iustitia quā debent facere subditis gratis,q pręsunt,vt iudices,de quo sciendum,q qui vendunt iustitiā,iniusti sunt,& virtutem amittunt iustitiæ,q̄ si haberent,vnicuiq; quod suum est redderent, illam.n.iustitiam q̄ debent eis,vendunt sibi,qđ est magna iniustitia. Quartum qđ male venditur,sunt benedictiones,qn̄ pro eis dandis extorquēt aliqđ, vt faciunt in benedictionibus maxime nubentiū, quę conuertuntur in maledictionem eorum,qui pro eis aliquid exigunt,nisi q gratis cōferantur. Quintū qđ male vēditur,est cura siue gratia curationis corporum siue aīarum, quæ miraculose fit. Medicus aūt corporalis pro peritia sua,& labore pōt accipere remunerationem. De medicis aūt spiritualibus, qui miraculose corpora curabant,& aīas ministerio,dicit dn̄s Math.10. Infirmos curate,&c. Gratis accepistis gratis date. Item qui curas ecclesiarum, vel aīarum dant, mediante precio,vel indebito seruitio,vel qui emunt,consimilē contumeliam faciunt regi summo, sicut facerent regi tpali nutrix,vel consiliatrix turpitudinis, q̄ filiam eius,q̄ debet custodire vendit corrumpendam lenonibus,vel qui emunt sunt,vt lenones corruptores, quibus non parcet Christus frater,& sponsus, sed occidet,vt Absalon Amon corruptorem Thamar suæ sororis 2.Reg.13. Item tales sunt tonsores gregis,non pastores,sed mercennarij timidi,nō defensores,sed destructores. Ioh.10. Mercenarius videt lupum, &c. Aug. Mercenarius si ouis deuiat non reuocat,si infirmetur,non medetur,si deuoratur,non lachrymatur,si fugiunt tpalia,quæ ipse amauit, fugit animas quas ipse se amare dissimulauit. Sunt aūt sicut auiculæ, q̄ tpe messis agros visitant,& tpe vindemiæ vineas, & ibi cantant. Similiter & custodes, sed post collectis fructibus recedūt. Isa.1. Derelinquetur fi. Syon,vt vmbraculū in vinea, &c. Multum aūt retrahit hoīes ab emptione curarum, vel Ecclesiarum si attendunt septem ad quæ se obligant,q̄ tanguntur in summa de vitijs. Primo se obligant ad amissa reddenda. Gen.33. Omne damnum reddebā tibi,si quid furto perierat, requirebas a me. Prouer.22. Noli esse cum his,qui defigunt manus suas,qui vadas se offerunt pro debitis,non.n.habes vnde restituas,quid causæ est,vt tollat operimētum virtutum de cubili tuo, &c. Item obligant se ad agrum Ecclesiæ excolendum. Hiere.1. Ecce constitui te,vt euellas,&c. Tertio ad liberandū. Prouer.24. Erue eos,qui ducuntur ad mortem,&c. Quarto ad curandum infirmitates spūales. Eze.34. Qđ infirmum fuit nō consolidastis,qđ ægrotum non sanastis. Quid de his,qui curam filiarum regis accipiunt, & nihil de ea sciunt, & si sciunt negligunt,& salarium accipiunt,vel qui pro medicamento venenum infundunt. Quinto se obligant ad ducatū pbēdum,quid de cæcis,qui eos in foueam præcipitāt, bonus pastor ante oues vadit. Ioh. 10h. 10 Sexto se obligant ad prouidēdum necessaria. Math.23. Quis putas est fidelis seruus,& prudens. Et post,vt de illis cibum in tpe. Ecōtra mali. Eze.34. Væ pasto. Israel,qui pascunt semetipsos. Septimo se obligant ad intercedēdū,& placendum,vt Aaron, qui vt dr̄ Sap.18. stans inter sanos, & mortuos,restitit iræ Dei, ergo debet placere,aliter non placabit. Greg. Cum is, qui displicet ad intelligendum mittitur irati animus ad deteriora prouocat̄. Prouer. 6. Si spoponderis p amico,&c. discurre,festina,suscita amicum tuum,&c. Sextō qđ male & symoniace venditur,est Spiritussanctus in signo suo,vel dono prophetiæ. Hoc vr̄ fecisse Balaam accipiens ab his quibus prophetizauerat. Iud. 2. Væ illi qui in errore Balaam mercede est effusus. Similiter peccant,qui alia eius dona vendunt,vel emūt, vel signa,vt Symon Magus, qui voluit emere,vt ad impositionē manuum suarum sum signo visibili posset eum dare. Act.8. Septimum qđ male venditur sunt sacra per quæ Spiritussanctus administratur,vt est baptismus,confirmatio, Eucharistia, pęnitentia,sacer ordo, sacra vnctio,matrimonium. Math.10. Gratis accepistis,gratis date, cau.1.q.1. Leo Papa. Gratia si non gratis datur,vel accipitur,gratia non est. Et infra,q̄a si spiritus testante ipsa veritate de qua procedit gratis non dat̄, spiritus mendacij esse conuincitur, q non gratis accipitur. Itē Greg. Syagrio Epo Augustudunen. Quicunq; studet sacrū ordinē precij donatione percipere,sacerdos non esse, sed inaniter dici concupiscit. Item idem in registro. Presbyter si Ecclesiā p pecuniā obtinuerit,non solū Ecclesia priuetur, sed ēt sacerdotij honore spoliet̄, q̄a altare,vel decimas,& Spiritumsanctū emere,vel vendere,symoniacam hæresim nullus fideliū ignorat. Itē benedictio illi in maledictionē conuertitur,q ad hoc, vt fiat hæreticus promouetur. Item Am. in lib. pastorali: Nos quoq; huic morbo cancroso ignitū,qđ superest ferrū inijcimus,declarantes oīno q cunq; deinceps pro accipienda diuini doni dignitate qđlibet preciū decretus fuerit obtulisse, ex eodē tpe se nouerit anathematis opprobrio condēnatum, atq; a participatione sanguinis, & corpo-

ris

ris Christi esse alienū, ex quo illum constat execrabile Christo perpetrasse flagitium, q̄ si aliquis eius accusator extiterit, ille q̄ hunc ordinem inuentus numerum denotatione lucratur, & suscepto honoris gradu priuetur, & in monasterio sub perhēni pœnitentia detrudatur. Octauum qđ male venditur est sacra doctrina, quæ dat gratiam dignè, & deuotè suscipienti. Proue. 13. Doctrina bona dabit gratiam. Prouer. 1. Audi fili disciplinā patris tui. Et post. vt addatur gratia capiti tuo. Nonū, & vltimū, qđ male venditur, est spūali annexum. Spirituale, strictè sumpto vocabulo dr̄, quo habitu hr̄ Spiritussanctus, vt gratia, & virtus gratuitæ, vel in quo datur, vt sacra, vel quo hr̄i signatur, vt miracula, donum prophetiæ. Spirituali annexum large sumpto vocabulo, qñdo antecedit sacrm, vt Iuspatronatus præsentationem, vel quod sequitur, vt potestas percipiendi decimas, & oblationes.

De auaritia claustralium. *Dist. XVIII.*

DEinde considerandum est de auaritia claustralium. i. de vitio proprietatis eorum, hoc aũt peccatum multum impugnat Ecclesiam, quia pulchriorem, & nobiliorem, & altiorem partem eius deijcit vsque ad feces terræ. Angelos in talpas commutando, & volatilia cœli in reptilia humi, quia viros Angelicos, & cœlestes in terram sepelit ad modum talparū, & volatilia cœli, i. viros spirituales in reptilia humi cõmutat, & quasi reptilia facit eos repere super terram, qñ terrenis adhærent mēte, contemptis bonis spiritualibus, & æternis. Sunt aũt multa, q̄ detestandū vitium proprietatis ostendunt. Primo regularis ꝓfessio. Secūdo diuina prouisio. Tertio enormitas huius flagitij. Quarto acerbitas diri supplicij. Primo quidem ostendit detestandum esse vitium proprietatis, regularis professio, viuere. n. sine proprietate est essentia cuiuslibet religionis, sicut continenter, & obedienter. Ad ista. n. tria homo ex voto ligatur in ordinis professione ad continentiam, obedientiam, & paupertatē voluntariam. Et sicut vnum non recipit dispensationem, ita nec alterū. Ps. Vouete, & reddite. Vñ cum in q̄dam abbatia fuisset factus nouus Abbas præcepit oĩbus monachis suis, q̄ redderēt ei propria sua ad solutionem debitorum domus, eū tali conditione, q̄ dabat eis licentiam retinendi, & faciendi proprium decæ tero vsque ad 40. soli. pro faciendis voluntatibus suis. Quo audito, quidam monachus senex, & literatus, & bone famæ surrexit coram oĩbus, & petens, q̄ daret ei Abbas licentiam contrahēdi, & cum alij riderent, & Abbas diceret, q̄ hoc non posset, intulit senex, q̄ sicut non poterat, qđ erat contra votum, ita nec poterat dispēsare, q̄ monachus hr̄et proprium. Secundo dissuadet hoc vitium diuina prouisio, q̄ habet de his, qui nullam prouisionem sibi retinent, sed oēm solicitudinem suam ponunt in eum. 1. Pet. 4. Oēm sollicitudinem nostram proijcientes in eum, qm̄ ipsi est cura de nobis. Math. 22. Qñ misi vos sine sacculo, & pera, & calciamentis nunquid aliquid defuit vobis, dicunt discipuli. Nihil. Ps. Tibi derelictus est pauper. Idem. Ego mendicus sum & pauper, & dñs solicitus est mei. Qui dat iumentis escā ipsorū & pullis coruorum inuocantibus eum, quia vt dicit Greg. Corui pullis suis non prouident q̄diu habent primas plumas, q̄ suæ dñr, nisi qñ vident eos nigrescere, sed interim Deus pascit eos rore cœli. Sic nec mundani curant de his, qui dimissis curis, & diuitijs tpalibus non se committunt, tñ Deus gratia sua prouidet eis pastum corporalem, & spiritualem. Ps. Parasti cibū in dulcedine tua pauperi Deus. Ad hoc faciunt plura exēpla posita supra in fine de acceptione munerum, de leproso, & filia, & cādidatrice, qui noluerūt accipere ab œconomis, ne Dei prouisionem amitterent, qui eis herbas in dulcedinē conuertit. Ad hoc ēt faciunt plura exempla, quæ hñr supra de timore mundano ꝓ rotum, & de Epo apostata, pœnitente, & supra de effectibus misericordiæ Dei, qũo misericordia Dei prouidet necessaria suis, prouidet enim eis non solum alimentū, & vestimentū, sed ēt medicamentum. In vitis pa. tit. de paupertate legitur, q̄ quidā frater hortulanus, qcq̄d de labore horti sui acquirebat totum pro Deo dabat: cogitabat postea, q̄ bursam plenā de nummis cōgregaret, vt sibi si ægrotaret, subueniret, qđ fecit. Contigit aũt vt putrescente pede suo, totum qđ habuit in medicos consumpsit, nec profuit, & cum dixissent oportere pedē incidere ne residuū corporis putresceret. Qđ cum deberet in mane fieri, flenti apparuit dñs improperans eī de nummis congregatis, & tacto pede pœnitentis curauit eum, medicus aũt apportans ferramenta inuenit eū laborantem in horto sanatum. Item li. 5. de collationibus patrū, dixit quidā senex. Triplex est morbus in religione, quidā eorum, qui non habuerunt in sæculo, volunt in religione cōgregare. Alij prius abiecta resumere. Tertij ex diffidentia Dei aliquid in religionis introitu retinere. Primi sunt, & puniuntur vt Gyezi, secundi, vt Iudas, tertij vt Ananias, & Saphyra. Tertio dissuadet hoc idem immanitas huius flagitij. Iosue 7. Cauete, ne de his, q̄ præcepta sunt vobis aliquid contingatis, & sitis præuaricationis rei, hæc culpa facit hoīem similem diabolo, q̄ fuit primus proprietarius. Primo appropriās sibi locū dicens. Isa. 14. Ponam sedem meam ad Aquilonem, super astra cœli exaltabo solium meum, hoc aũt de Lucifero fecit tenebriferum, de Angelo diabolum, de cœlo ꝓcipitauit eū in infernum. Lucæ 12. videbam Sathanam quasi fulgur de cœlo cadentem, hic de Apostolo fecit diabolum, vñ Iudam proditorē, qui loculos habebat vocauit Christus diabolū dicens. Ioh. 6. Nonne XII. vos elegi, & vnus ex vobis diabolus est. Item est fur inter filios Israel, vt Achor, q̄ vt dr̄ Iosue 7. furatus est de anathemate Hierico. Itē vt Iudas inter Apostolos, q̄ fur erat, & loculos habebat. Ioh. 12. Religio proprietariorum est potius derisio dæmonū, & spelunca latronum, q̄ religio. Ioh. 2. & Math. 22. Vos fecistis domū orõnis speluncam latronum, furant. n. qcq̄d pñt, vt ibidē de cōi ꝓpriū faciant. Hiere. 7. Nunquid spelunca latronum facta est domus, in qua inuocatum est nomen meū. Est ēt proprietarius sacrilegus, quia sæpe furtum suum in locis sacris, & de rebus sacris, & contra personas sacras cōmittit, res ēt pauperibus cōsecratas, vel sacris locis furatur. Hiero. Pars sacrilegij est res pauperū non dare pauperibus, qđ facit qui eas retinet. Item Greg. Sabino Epo in decretis 18. q. 4. Sacrilegium. Et contra legem est, si quis qđ venerabilibus locis relinquitur prauæ voluntatis studijs tentauerit suis stipendijs vsurpare. Item ibidem Lucius Papa, oēs facultatum Ecclesiæ alienatores a liminibus Ecclesiæ anathematizamus Apostolica auctoritate pellimus, dānamus, atq; sacrilegos esse iudicamus, & non solū eos, sed ēt eis consentientes. Itē est retrogradus, vt canis reuersus ad vomitum, ad ea, q̄ dimiserat, vt dr̄ 2. Pet. 2. Item Lucæ 9. Nemo mittens manū ad aratrū, & respiciens retro aptus est regno Dei. Itē similis est vxori Loth, quæ respiciens retro versa est in salis statuam. Gen. 9. Lucæ 17. Meliores estote vxoris Loth. Lambunt aīalia cutem. i. aīales monachi delectātur imitari eā. Item proprietarius neq̄ est in Deū, cuius cōmodū non curat, dū suum ꝓprium q̄rit, ad Phil. 2. Oēs quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi. Itē neq̄ est non æqualiter se habens ad proximum cuius portionē sibi vsurpat, cui non æqualiter condiuidit. Licèt dictum sit Ezech. 57. Possidebitis terra singuli æquè, vt frater suus 1. Cor. 11. Conuenientibus vobis in vnū, iam non est dñicam cœnam manducare, vnusquisq; . n. suam cœnam ꝓsumit ad manducandum. Et alius q̄dē esurit, alius aũt ebrius est. Nunquid domos non habetis ad mādūcandū, & bibendum, aut Ecclesiam Dei contēnitis, & confunditis eos, qui non habent. Itē est fictus siue hipocrita, qm̄ sub habitu religioso aīum gerit sæcularē, extra est aureus, intra luteus vt statua, q̄ erexit Nabuch. Dan. 3. Tales sunt in claustris electi in dignitatibus, pleni intus luto tpalium curarū, & propriorū, licet extra prætendant habitum religionis. Itē similes sunt Bel. de quo Dan. 14. qui tñ comedebat, & bibebat, non ipse, sed familia sua intra luteus extra aureus. Item est homicida. Eccl. 34. Qui defraudat pauperē hō sanguinis est, q̄ aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximū suum, ibidem, qui effundit sanguinem, & qui fraudē facit mercennario fratres sunt. Hæc satis pñt exponi de proprietarijs, qui defraudāt eos, qui seruiunt Deo pro mercede æterna, & tpali sustētatione, q̄ sunt claustrales, quorum victum proprietarij sibi accumulant, & in superfluis expēdunt excessibus. Item ꝓditor est in dñm quem ꝓprijs stipēdijs impugnat, & cuius bona eo iniusto sibi retinet. Itē in fratres de quorum cōi sibi facit proprium. Itē est excōicatus, & euitādus. Iosue 7. Præuaricati sunt mādatum, & vsurpauerunt de anathemate. Et post. Anathema in medio tui Israel. Multi possent dicere qđ dr̄ Act. 10. Nunq̄ cōe intrauit in os meū, sed potius excōicatio, qđ pñt dicere monachi viuentes de proprio in cameris. Merito proprietarius excōicatus iudicandus est q.a quasi excōicatos reputat alios, quibus non cōicat, quæ sibi appropriauit. Itē est mendax Deo cui promisit viuere sine ꝓprio, cui possent dici, qđ dixit Petrus Ananiæ. Cur tentauit Sathanas cor tuū mentiri Deo, & Spirituisancto, non es mentitus hoībus solum. s. sed Deo &c. Itē proprietarius multipliciter est stultus. Primo, quia sēm qđ dr̄ Math. 13. Similis fuit negociatori q̄renti bonas margaritas, inuenta vna ꝓciosa margarita. i. paupertate Christi pro qua hr̄ regnum cœlorum dedit oīa, quæ habuit, & comparauit eam, postea in lutum ꝓijciens eā conculcat pedibus cōtēnendo. Secundo quia cum dñs de maris. i. mūdi naufragio eum eripuerit, in tuto nauis religionis ponēs, ipse se suffocat i modica aqua diuitiarū, q̄ furtiue rapit de mari. De quo pōt dici, qđ dixerunt Barbari. Act. 27. de Paulo cuius manui cū euasisset de naufragio vipera adhæserat. Homicida est homo iste, qm̄ cū euaserit de mari vltio diuina non finit eum viuere. Tertio stultus est, qa cū ipse sit mortuus mundo, iuxta illud Col. 3. Mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Timens mori fame fur fit, vt suspendatur in furto, & amittat vitam æternam, & incuriat

curat mortem æternam. In vit. 12. legitur, ꝙ cum quidam diues moriens hæredem constituisset quendã patrinũ. Rñdit. Ego prius diu mortuus fui, q̃ iste, & quo mortuum me sibi hæredem instituit, & remisit nuncios nihil retinẽs. Quarto stultus est, q̃a de loco saluationis cum Iuda proditore facit sibi locum ꝑditionis. Ioh. 17. Nemo perijt nisi solus filius perditionis. Quinto, q̃a in loco vbi hoies scelerati student scelera non cõmittere, sed delere, ipse scelera multa facit. Hiere. 11. Quid est, ꝙ dilectus meꝰ in domo mea facit multa scelera? Sexto, quia iram Dei sibi accumulat, quam Deus ab eo remouerat. Apoc. 6. Angelus effudit Phyalam iracundiæ Dei super flu. mag. Eufraten. qui interpretatur frugifer. Iac. 5. Thesaurizastis vobis, o diuites iram in nouissimis diebus. Glo. Nescit miser thesaurum iræ cum thesauro pecuniæ sibi pariter cumulari. Septimo, quia propria negligit, dum aliena colligit, ideo iusto Dei iudicio omnia propria bona amittit. Aliena sunt tpalia bona. Ambro. Non sunt bona hoĩs, q̃ secũ ferre non põt. Amittit. n. proprium Dei, qđ est misereri, curam sui, & seipsum, & bona spiritualia pariter, & æterna. Octauo, q̃a cum se Deo dedit, ius naturæ, & oĩa q̃ habebat, vel hr̃e poterat Deo dedit, & ẽt curam sui sibi reliquit, hoc aufert in proprietate. Bern. Vos qui vos nobis loco Dei semel dedistis, q̃d adhuc vos de nobis iterum intromittitis. Nono, q̃a de scala cęli, & porta, facit sibi scalam, & portam inferi. Scala hęc, & porta est religio. Gen. 34. Decimo quia laqueum tpalium, & molã asinariã a quibus se explicuerat collo suo apponit, & cũ Iuda ꝑditore, cui similis est, se suspendit. Act. 2. Viscera eius effunduntur cũ interiora sua ponit in amorẽ pecuniæ. Eccl. 10. In terra proiecit intima sua in vita sua. Quarto dissuadet hoc idẽ pœna, qua multipliciter puniuntur proprietarij tã in pñti, q̃ ẽt in futuro. In pñti quidem puniuntur, & pœna dãni, & pœna sensus. Pœna damni, quia priuantur multis bonis, q̃ possent hr̃e si proprium nõ haberent. Priuantur primo prouidentia tpali, ex quo. n. prouidẽt sibi Deus non prouidet eis tpalia, & cum volunt esse prouisores sui, amittunt prouisionem Dei, vt ostsum est supra. Itẽ amittunt ꝓprium Dei, qđ est misereri, & parcere. Itẽ amittunt seipsos q̃tũ ad valorem, q̃a ſm Bern. & ſm ꝙ vulgariter dr̃. Monachus hñs obolum, non valet obulum. 1. Cor. 13. Si charitatẽ non habuerõ nihil sum. Proprietario monacho plus est nummus, q̃ Deus. Itẽ amittit spiritualia bona, & meritum. Math. 9. vos qui reliquistis oĩa, & secuti estis me, sedebitis super sedes iudicãtes duodecim tribus Israel &c. hoc merito priuantur proprietarij. Itẽ puniunt̃ pœna sensus, puta lapidatione. Iosue 7. Lapidauit omnẽs Israel Achor, qui tulit de anathemate Hierico, sic proprietarij lapidãdi sunt duris increpationibus, & in futuro iudicio a sanctorum oĩum maledictionibus. Item a dæmonibus lacerantur. In vitis pa. cum quidam abrenuncians sæculo aliquid ꝓprietatis sibi retinuisset præcepit ei B. Antonius, vt emptis carnibus in ciuitate, ei eas in Heremo deportaret. Qđ cũ faceret, tam canes, quã aues, vt eas ab eo raperent, eum lacerabant. Cui venienti dixit sanctus, sic qui abrenunciãs sæculo, & pecuniam retinuerit lacerabitur a dæmonibus. Item punitur ꝓprietarius pœna combustionis, q̃ maxima est, in quo notatur ꝙ hæc culpa sit maxima. Iosue 7. Qui hoc scelere deprehensus fuerit, cõburatur ipse igni cum omni substantia sua. Item vincuntur a diabolo cito, iam victi sunt a mundo, & prostrati in terra. Iosue 7. Non poterit stare Israel coram hostibus suis donec deleatur, qui hoc scelere cõtaminatus est. Vinctos. n. & compeditos ducit, & tradit dæmonibus occidendos, vincti vero sine retinentia vincuntur, & occidũtur. Multi. n. traduntur diabolo vincti cathenis aureis, & argenteis, quibus ita adhærent per amorem, quia potius sustinent excœcationem, q̃ abijciant proprietatem auri, & argenti, vel alterius rei. Similes sunt Dario, quem, vt dicit chronica, victum ab Alexandro adduxerunt eum sui occidendum, vinctum cathenis aureis. Ideo vt dicit Greg. Nudi cum nudo luctarĩ debemus. Item q̃nq; a diabolo suffocantur, & morte subita moriuntur, sicut patet Act. 5. de Anania, & Saphyra. Item in futuro puniuntur proprietarij, quia regnum æternum amittunt. Sicut patet ꝑ exemplum de Saul, qui quia cõtra præcepta dñi retinuit sibi de præda Amalech meliora. 1. Reg. 15. seipsum occidẽs gladio vitam perdidit, & regnum temporale pariter, & æternũ. 1. Reg. vlt.

De prodigalitate. *Dist.* XIX.

DEinde consideraudum est de prodigalitate. Circa quã considerãda sunt duo. Primo vtrum prodigalitas sit peccatum. Secundo vtrum sit grauius peccatum, quàm auaritia. Circa primum sciendum, ꝙ prodigalitas, & auaritia differũt ſm superabundantiam, & defectum diuersimode. Nam in affectione diuitiarum, auarus superabundat plus debito eas diligẽs, prodigus autem deficit minus debito earum solicitudinẽ gerẽs. Circa exteriora vero ad prodigalitatẽ pertinet excedere q̃dem in dando, deficere aũt in retinendo, & acquirendo. Ad auaritiã aũt pertinet econtrario deficere quidem in dando, superabundare aũt in acquirendo, & retinendo. Vñ patet, ꝙ prodigalitas auaritiæ opponatur. Mediũ aũt virtutis, per vtrunque horum. i. per superabundantiam, & defectum corrumpitur, ex hoc aũt ꝙ vitiosum est, & peccatum, corrumpitur bonum virtutis. Vñ patet, ꝙ prodigalitas est peccatum. Vñ filius prodigus vituperatur de sua prodigalitate Lucæ 20. Nec obstat verbum Apostoli. 1. Thi. 6. Radix oĩum malorum est cupiditas, non aũt prodigalitas, sed magis ei opponitur. Nã illud verbum Apostoli, quidã exponunt nõ de cupiditate actuali, sed ẽt de quadã habituali cupiditate, quæ est concupiscentia fomitis, ex qua oĩa peccata oriunt̃. Alij vero dicunt, ꝙ loquitur de cupiditate actuali generali respectu cuiuscunque boni, & sic manifestum est, ꝙ prodigalitas ex cupiditate oritur. Prodigus. n. aliqđ bonum tpale cupit consequi inordinate, vel placere alijs, vel saltẽ satisfacere suæ voluntati in dando. Si quis recte consideret Apostolus ibi loquit̃ ad lr̃am de cupiditate diuitiarum, nam supra præmiserat, q̃ volunt diuites fieri, &c. & sic dr̃ auaritia esse radix oĩum malorum, non q̃a oĩa mala semper ex auaritia oriantur, sed q̃a nullum malũ est, quod non interdum ex auaritia nascatur, vñ & prodigalitas q̃nq; ex auaritia nascit̃, sicut cum aliquis prodigẽ multa consumit, intentione captandi fauorem aliquorum a q̃bus diuitias accipit. Itẽ ꝙ Apostolus admonet 2. Thim. 6. diuitibus huius sæculi, vt facile tribuant, & sua cõicent, hoc ad prodigos non pertinet, q̃a hoc monet Apostolus, ꝙ diuites hoc faciãt bona intentione, sed ſm qđ oportet. Quod non faciunt prodigi, qui vt Philosophus dicit in 4. Eth. Dationes non sunt bonę, nisi quia boni grã, non q̃a ſm qđ oportet dant, sed q̃nq; dant multa illis, ꝙ oportet pauperes esse. Histrionibus, & adulatoribus, bonis aũt nihil darent. Itẽ prodigus superabundat in dando, & deficit in solicitudine diuitiarum, sed hæc multo plus faciunt viri perfecti. Magis. n. abundant in datione, qui dant, vel relinquunt oĩa ꝑꝑ Deum. Itẽ magis accipiunt, abijciunt oẽm solicitudinem diuitiarum, qui desiderãt implere illud Math. 6. Nolite soliciti esse in crastinum. Et th̃ ista sunt comendabilia in Christi veris pauperibus, & in prodigis reprobantur, quia superexcessus non attenditur principaliter ſm quantitatem dati, sed magis inquantum excedit id, qđ fieri oportet, vñ q̃nq; liberalis maiora dat, q̃ prodigus si necessarium sit. Sic ergo dicẽdũ, ꝙ illi, qui intentione sequendi Christum oĩa sua dant, & ab aĩo suo omnem tpalium solicitudinem remouent, non sunt prodigi, sed perfecte liberales. Circa ſm .ſ. vtrum prodigalitas sit grauius peccatum, q̃ auaritia, vel econuerso, dicendum ꝙ prodigalitas ſm se cõsiderata minus peccatum est, q̃ auaritia, & hoc triplici ratione. Primo quidem, quia auaritia magis differt a virtute opposita. Magis. n. ad liberalem pertinet dare in quo superabundat prodigus, q̃ accipere, vel tenere in quo superabundat auarus. Secunda q̃a prodigus est multum vtilis quibus dat, auarus aũt nulli, sed nec sibiipsi, vt dr̃ in 4. Eth. Tertio quia prodigalitas est facile sanabilis, & per hoc, ꝙ declinat ad ætatem senectutis, quæ est contrarium prodigalitati, & per hoc, ꝙ prouenit ad egestatem de facili dum multum inutiliter consumit, & sic pauper factus non põt in dando superabũdare, & ẽt de facili producitur ad virtutem ꝑꝑ similitudinem quam habet ad ipsam, sed auarus non de facili sanatur, ratione supra dicta. Differentia autem auari, & prodigi non attenditur principaliter in hoc, quod est peccare in seipsum, vel in alium, nam prodigus peccat in seipsum dum bona sua consumit vnde viuere debet, peccat etiam in alterum consumendo bona quibus alijs deberet prouidere, & præcipue hoc apparet in clericis, qui sunt dispensatores bonorum Ecclesiæ, quæ sunt pauperum quos defraudant prodige expendendo. Similiter & auarus peccat in alios inquantum deficit in dationibus, peccat in seipsum inquantum deficit in sumptibus, vnde dr̃. Eccl. 6. Vir, cui Deus dedit diuitias nec tribuit potestatem, vt comedat ex eis, sed tamen in hoc superabundat prodigus, quia sic sibi, & quibusdam alijs nocet, qđ tamen aliquibus prodest. Auarus autem nec sibi nec alijs prodest, quia non audet vti etiam ad suam vtilitatem bonis suis. Item cum de vitijs loquimur communiter iudicamus de ipsis secundum proprias rationes eorum, sicut circa prodigalitatem attendimus, quod superfluẽ consumit diuitias, circa auaritiam vero, quia superflue eas retinet. Quod autem aliquis propter intemperantiam superfluẽ consumat, hoc iam nominat simul multa peccata. Vnde tales prodigi sunt peiores, vt dicitur in 4. Eth. Quod autem illiberalis siue auarus abstineat ab accipiendis alienis, & si in se laudabile videatur, tamen ex causa propter quam vituperabile est, dum id non vult ab alijs accipere, ne cogatur alijs dare.

LIBRI III. PARS VIII.

De Gula. *Dist. I.*

DEINDE cõsiderandũ de sexto capitali vitio .s. gula. Circa qđ consideranda sunt septẽ. Primo vtrum gula sit pctm̃ mortale. Secũdo de speciebus eius. Tertio de filiabus eius. Quarto de his, q̃ hoc vitium ostẽdunt esse vitãdum. Quinto specialiter de ebrietate. Sexto de frequentatione tabernarum. Septimo de ludis honestis vel inhonestis.

Circa primum sciendum ꝙ gula dr̃ esse inordinatus appetitus cibi & potus. Appetitus aũt dr̃ inordinatus, ex eo ꝙ recedit ab ordine rõnis, in quo consistit bonum cuiuslibet virtutis moralis, ex hoc aũt dr̃ aliquid esse pctm̃, qđ contrariatᷣ virtuti. Vñ manifestum est gulam esse pctm̃. Est aũt sciẽdum qđ duplex est appetitus cibi vel potus. Vnus quidem naturalis, qui pertinet ad vires vegetabiles in quibus non põt esse virtus, & vitium, q̃a non possunt subijci rõi, & vis appetitiua diuiditᷣ contra retentiuam digestiuã, & expulsiuã, & ad talem appetitum pertinet esuries & sitis. Alius est appetitus .s. sensitiuus in cuius concupiscentia vitium gulæ consistit, nec consistit hoc vitium in substantia vel natura cibi vel potus, quia sicut dicit Saluator Mat. 15. Non qđ intrat in os hoc coinquinat hoĩem spũaliter, sed inordinata ciborũ concupĩa non regulata rõne coinquinat hoĩem. Et ideo si aliquis excedat in quantitate cibi non pp cibi concupĩam, sed æstimans illud sibi necessarium esse: non ptinet hoc ad gulã, sed ad aliquã imperitiã. Sed ꝙ aliquis excedat scienter mensuram in edendo ꝑpter concupĩam cibi delectabilis, hoc ptinet ad vitium gulæ. Sic igitᷣ patet ꝙ gula est pctm̃, & qualiter est pctm̃. Vlterius ad videndum vtrum, & quõ sit pctũ mortale vel veniale. Sciendũ ꝙ cũ gulæ vitiũ ꝓpriè consistat in cõcupĩa inordinata, vt dictum est, ordo rõnis concupiscentiam ordinãtia dupliciter tolli põt. Vno mõ q̃tũ ad ea q̃ sunt ad finẽ, ꝓut .s. non sunt cõmensurata, vt sint ꝓportionata fini. Alio mõ q̃tũ ad ipsum finem, ꝓut .s. cõcupĩa hoĩem auertit à fine vltimo debito. Si ergo inordinatio concupĩæ accipiatᷣ in gula ẜm auersionem a fine vltimo, sic gula erit pctm̃ mortale. Qđ quidẽ contingit quando delectationi inheret hõ tantũ ꝙ pp eã Deũ contẽmnit, paratus .s. contra ꝑcepta Dei agere, vt delectationes hmõi assequatur. Si vero in vitio gulæ intelligatᷣ inordinatio concupiscentiæ tm̃, ẜm ea q̃ sunt ad finẽ, vtpote quiã nimis concupiscit delectationes ciborum, non tñ ita quia pp hoc aliquid faceret contra legem Dei, est pctm̃ veniale. Circa secundũ .s. de speciebus gulæ sciendũ, ꝙ sicut dicit Greg. 31. mor. quinq; modis nos gulæ vitium tẽtat. Aliqñ indigentiæ tpa ꝑuenit. Aliqñ lautos cibos q̃rit. Aliqñ q̃ sumenda sunt accuratius ꝑparari appetit. Aliqñ in ipsa quantitate sumendi mensurã excedit. Aliqñ in ipso æstu immensi desiderij aliquis peccat. Gula. n. importat inordinatam concupĩam edendi. In esu aũt duo considerantᷣ .s. ipse cibus qui comeditᷣ, & eius comestio. Põt ergo inordinatio concupiscentiæ attendi dupliciter. Vno quidem modo quantũ ad ipsum cibum qui sumitur, & sic quantum ad substantiam vel speciem cibi quærit aliquis cibos lautos .i. præciosos, quantum ad qualitatem q̃rit cibos nimis accuratè præparatos, quod est studiosè. Quantum autem ad quantitatem excedit in nimis edendo. Alio modo dicitur inordinatio concupiscentiæ quantum ad ipsam sumptionem cibi, vel quia præuenit tempus debitum in edendo, quod est præproperè, vel quia non seruat modum debitum in edendo, quod est ardenter. Isidorus apprehendit primum & secundum sub vno dicens, quod gulosus excedit in cibo secundum quid, quantum, quomodo, & quando. Circa tertium .s. de filiabus gulæ sciendum, quod Gre. 31. mor. assignat quinque filias gulæ, quæ sunt, inepta lætitia, scurrilitas, immundicia, stultiloquium, hæbetudo mentis circa intelligentiam. Quarum numerus & ratio declaratur sic. Gula sicut dictum est propriè consistit circa immoderatam delectationẽ quæ est in cibis & potibus. Et ideo alia vitia inter filias gulæ computantur, quæ ex immoderata delectatione cibi & potus consequuntur. Quæ quidem possunt accipi ex parte animæ, vel ex parte corporis. Ex parte autem aĩæ quadrupliciter. Primo quidem quantum ad rationem cuius acies hæbetatur ex immoderantia cibi & potus, & quantũ ad hoc ponitᷣ filia gulæ hæbetudo sensus circa intelligentiam, propter fumositates ciborum perturbantes caput, sicut econtrario abstinẽtia cõfert ad sapiẽtiæ perceptionẽ, ẜm illud Eccl. 2. Cogitaui in corde meo abstrahere a vino carnem meam, vt aĩum meum transferrem ad sapientiã. Secũdo quantum ad appetitum qui multipliciter deordinatur. Per immoderantiam cibi & potus, quasi sopito gubernaculo rõnis, quãtum ad hoc ponitur inepta lætitia, quia oẽs aliæ inordinatæ passiones ad lætitiam & tristitiam ordinantur, vt dr̃ in 2. Eth. Et hoc est quod dr̃. 3. Esdiæ 3. ꝙ vinum oẽm mentẽ conuertit in securitatem, & iocunditatem. Tertio quantum ad inordinatum verbum, & sic ponitur multiloquium, quia sicut Greg. dicit in pastorali. Nisi gulæ deditos immoderatè loquacitas raperet, diues ille qui epulabatur quotidie splendidè in lingua grauius non arderet. Quarto quantum ad inordinatum actum, & sic ponitur scurrilitas .i. iocunditas quędã proueniens ex defectu rõnis, qui sicut non põt cohibere verba, ita non põt cohibere exteriores actus, vnde Eph. 5. super illud. Aut stultiloquium aut scurrilitas. dicit Glo. ꝙ a stultis curialitas dr̃ iocũditas, q̃ risum mouere solet. Quãduis possit vtrumque referri ad verba in quibus contingit peccare, vel rõne superfluitatis quod pertinet ad multiloquium, vel rõne inhonestatis, quod pertinet ad scurrilitatem. Ex parte aũt corporis ponitur immunditia, q̃ põt attendi siue ẜm inordinatã emissionem quarumcunq; superfluitatum, vel spũaliter quantum ad emissionem seminis, vnde sup Eph. 5. Fornicationes autem & oĩs immunditia &c. dicit glo. .i. incontinentia pertinens ad libidinem quocunque modo.

Circa quartũ sciendũ ꝙ multa mouere debent ad gulæ vitium detestandum, videlicet Naturæ conditio, Instructio scripturarũ, Exemplorũ inspectio, Incursio iacturarum. Primo qdẽ mouere nos dẽt naturæ conditio, quia ẜm Phil. & medicos, natura paucis & minimis est contenta. Vnde temperantia amica est naturæ, & per eam saluatur, & bona naturæ cõtinentia conseruantᷣ: superfluitas aũt inimicitia per quã grauatᷣ. In signum huius natura paruum os hoĩ dedit, nã inter aĩalia magnæ corpulentiæ hõ minus os habet, ẜm corporis sui quantitatẽ. Itẽ natura cætera aĩalia deiecit ad pastum hoĩem creauit ad sydera, vt erigatur ad superna delectationes & delicias appetendas, non ad inferiores quærendas. Scđo mouere dẽt instructio scripturarum, sapĩa nãque docet sobrietatem. Sicut dr̃ Sap. 8. Et Ro. 13. Dicit Apl̃us. Non in cõmessationibus & ebrietatibus &c. Itẽ ad Thim. 2. sobriè, & iustè, & piè viuamus in hoc sæculo. .1. ad Thi. 4. Sobrius esto. 1. Thes. 5. Nos q̃ Dei sumus sobrij simus. 1. Thi. 4. Mulieres sic decet pudicas esse, sobrias, fideles in oĩbus. Ad Thi. 2. Senes vt sobrij sint. Et inf. Adolescentulas vt viros suos ament prudẽter, sobrias, castas. Ibidẽ. Iuuenes similiter hortare vt sobrij sint. Itẽ 1. pe. 5. Sobrij estote. & vigil. &c. In figurã huius cum peccasset Adam per gulã, eiecit eũ dñs de Paradiso voluptatis, docens eum dietã quã teneret in hoc exilio, dicens ei. Gen. 3. Comedes herbas terrę, in sudore vultus tui vesceris pane tuo. In quo figuraliter designatur, ꝙ non delicijs, sed vitæ necessarijs vtendũ est ad vitæ sustentationem, non ad gulæ delectationem. Rursus ne accedere posset homo ad æsum voluptatis, opposuit Deus Cherubin, & flammeũ gladium, in quo figuraliter ostendit Deus gulã esse cauendã, ne mortẽ igniã infernalis incurramus. Item pauit dñs Helyã p Angelũ panem subcinericium, & vas aquæ propinans. 3. Reg. 17. Itẽ p mulierẽ viduã Sareptanã pane solũ & aqua Item filios Israel in deserto: qñ vero delicias petierunt iratus est dñs furore in populũ &c. Adhuc escæ eorũ erãt in ore ipsorũ, & ira Dei ascendit sup eos &c. Item qñ dñs Iesus quinq; millia hoĩum satiauit de quinque panibus ordeaceis & duobus piscibus. æque facile fuisset ei parare illis oẽs mundi delitias, sicut illos panes ordeaceos multiplicare Item de vino nõ audio ibi fieri mentionem. Sed quia in hoc exilio non decet nos vti delicijs, sed cibis duris & asperis: ideo dñs tale conuiuium præparauit. Non solum scriptura sacra docet gulę vitium cauere, verũetiam documenta sanctorũ & philosophorũ. Require sup. Temperantia. Item abstinentia. Tertio vitium gulæ cauere docet exemplorũ inspectio, primo exemplum Chri, quia sicut dicit Bern. non decet delicatum esse membrum sub spinato capite. Hiero. Delectatus es miles charissime. Si vis delectari in mundo & regnare cum Chr̃o, Chr̃s. n. dimisit cælestes diuitias pp te, & venit ad pñtes miserias quas pro te suscepit. vt tu hoc ad memoriam reducas, & in eo hoc exemplum accipias. Tren. 3. Recordare paupertatis trans. meę ab. & fell. Item exemplum patriarcharum & prophetarum. & præcipuè exemplum Iohannis baptistæ. qui sanctissimus & innocentissimus tanta abstinentia corpus suum macerabat, vt cibus eius esset locustæ, & mel siluestre. vinum & siceram non bibens. Item exempla Apostolorum & sanctorum, de quibus dicitur Heb. 11. Egentes, angustiati, afflicti. & .2. Corin. 11. In fame, & siti. & fri. &c. Exemplum beati Nicolai, qui ab vbere, & lacte matris se tẽperabat. ab ea sexta, & quarta feria abstinens. Exemplum sanctorum patrum & anachoritarum, de quorum sobrietate, & abstinentia multa leguntur in vitis pa. exempla. De quib. infra multa pone

mus de ieiunio & effectu eius. Item gulæ vitium docent esse vitandum exempla infirmorum, qui cũ pp gulã infirmitates incurrerint, abstinent tam artè ꝓ recuperanda corporis sanitate, & vitę duratione, & ꝓ morte euitanda. Quanto ergo nos fortius debemus abstinere, vt curemur ab infirmitatibus animarũ, & euitemus earum mortẽ, & eternam dãnationem. Exempla naturalia vt serpentis, cerui, & accipitris, & aquilæ, q̃ animalia ieiunant vt renouentur. Item vitium gulæ dissuadent exempla scholariũ, q̃ vt possint sibi acqrere sapiam, abstinẽt a delicijs & cibis lautioribus, maximè in prandijs, scientes q̃ in pergameno pingui & humido non formatur vel imprimit̃ bñ littera, quia diffundit̃, nec retinet debitã impressuram, sed in sicco & tenui bene imprimit̃ & retinet̃. Sic hõ imbutus delicijs, non bñ retinet sapientiam, quæ vt dĩ Iob. 28. non inuenit̃ in terra suauiter viuentium Dañ. 1. Tres pueri qui fuerunt p̃ cæteris abstinẽtiores, inuenti sunt sapientiores alijs. Item cũ Socrates, vt legit̃ in Prou. Philosop. hospitibus suis tenuẽ parasset cœnã, & quidam amicus suus eum super hoc redargueret, ait. Si sapientes sunt, talis cœna decet sapientiam. Si boni sunt æquanimiter ferent. Si mali, non est curandum Si insipientes, hoc sit eis documentum. Si res tua tibi non sufficit, tu parcendo rei fac vt sufficias ei. Exempla dissuadent gulam. s. vt alios exemplo vestro ad abstinentiam ꝓuocemus. Sicut legit̃ fecisse Dauid 2. Reg. 23. Cùm Dauid pugnaret contra Phylisteos, & sitiens desideraret & peteret potum de aqua cysternæ, q̃ erat in Bethleẽ, vbi erat statio Phylistinorũ. & fuisset ei de ea potus delatus, noluit eam bibere, sed libauit eam Dño, & hoc vt alijs esset in exemplum vt abstinerẽt à siti. Siĉ legitur fecisse Theodosius Imperator in principio historiæ tripartitæ, qui cùm esset in quadã expeditione, in qua non inueniebat eius exercitus ad potandum, siti laborans, quidam videns dictum Theodosium estuantem, & siti mirabiliter laborantem, protulit ei potum limpidissimũ, confectum aromatibus, aqua frigida superfusa, qui intuens dictum potum vincens animum noluit recipere, sed ait offerenti, q̃ offerret eũ alteri cui vellet, & hoc fecit ne corda intuentiũ emollirent̃, vt animarent̃ ad tolerantiã sitis. Simile, vt legit̃ ibidem, fecit Alexãder cũ esset in loco arido & sitiret mirabiliter, quidam quærens inuenit modicã aquam, & ei obtulit, qui videns exercitum siti laborantem noluit bibere, sed sup corpus suum effudit eam, vt eos ad sitis tolerantiã aĩaret exemplo suo. Quartũ mouere debet ad hoc incursio iacturarũ, multa namq; dãna proueniunt & oriunt̃ ex gula. Ipsa quippe censum annihilat, & obruit sanitatem, sensum obnubilat, destruit honestatem, amittit delicias meliores, immittit angustias & dolores, induit vile seruitium, perducit ad graue supplicium. Primo cauẽdum est gulæ vitium, quia censum annihilat, consumit. n. bona tpalia, & destruit spũalia. Multi namq; pp ingluuiem suam frequẽter deueniunt ad maximam egestatem. Prou. 21. Qui diligit epulas in egestate erit, qui amat vinum & pinguia, non ditabit̃. Prou. 23. Vacantes potibus, & dantes symbola consumentur. Eccl. 6. Oĩs labor hoĩs in ore eius nõ implebit̃ bonis, quia multi sunt, qui quicquid laborant ponunt in os suum comedendo, & remanent in corpore nudi & aĩa. Est ignis consumens spũalia, succẽdendo aĩam malĩ desiderijs. In vitis pa. 2. dixit Abbas Poemon. Nisi Nabuzardam princeps coquorum venisset in Hierusalem, templum Dei non arsisset igne, hoc est nisi desiderium castrimagiæ in aĩa venerit, cor & sensus hoĩs nõ succẽdit̃ impugnatione diaboli. Ideo castrimagia dicitur, quasi castitatẽ mergens, vel quia omnia in castris ventris merguntur temporalia & spiritualia. Est enim diluuium absorbens omnia. Cuidam apparuit quidam cum magno labore ædificans turrim super riuum paruulum, & in Dominica die cum quiesceret a labore mundabat diluuium, & quicquid per totam septimanam ille congesserat, totum rapiebat. Sic est de gulosis laborantibus, quia quicquid laborando congregant per totam septimanam, in dominica, die cõsumit diluuium gulæ maximè in tabernis. Aliqñ gulosus totum expẽdit patrimonium, exheredans filios & vxorem, & cum ad egestatem deuenerit, furatur vel rapit, sicut faciunt vsurarij vel raptores. Prou. 30. Generatio quæ pro dentibus gladios habet, vt comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus. Aliquando & si non eos spoliant, subtrahunt pauperibus ea, quæ eis de iure naturæ debent̃. Aliquando vnus gulosus expendit in superfluitate, vnde decem vel plures pauperes reffici possent. Berñ. Noli putare gratuitum quod expendis pro Christo in pauperes, velis nolis debitor es. Secundum, alios scandalizant, eos qui videntes diuitũ & epulosorũ delicias, & supflua nõ hñt necessaria & tristant̃. Sen. Vicin⁹ diues cupiditatem irritat conuictori. Ad Ro. 14. Si propter cibũ tuũ frater tuus contristetur, iam non fm charitatem ambulas, noli cibo tuo illũ perdere pro quo Christus mortuus est. Similis est gulosus Esau, qui propter modicam delectationem lenticulæ vendidit ius primogenituræ sicut legitur Gen. 25. Absit penitus ꝑdere q̃ primogenita vendidisset. Secundo gula obruit sanitatẽ. Sen. Impone concupiscentiæ tuæ frenum, omnia quæ sunt blãdimenta reijce, ede cum eruditione, bibe citra ebrietatem, nec præsentibus delicijs inherebis, nec desiderabis absentes, victus tibi ex facili sit, palatum tuum fames excitet non sapores, parno fames cõstat, magno fastidium, non in rebus vitium est, sed in aĩo, nihil æque sanitatem impedit, q̃ remediorũ crebra mutatio, fastidientis stomachi est multa degustare, quæ vbi nimia sunt inquinant, & non alunt. Eccl. 37. In multis escis erit infirmitas, & auiditas appropinquabit vsque ad coleram: pp crapulam multi perierunt. Eccl. 31. Econtra vita in sobrietate &c. Seneca. Quis hostis in quemquàm sic contumeliosus fuit quãtũ in quosdam voluptates suæ, quæ non solum eos excæcant corporaliter, sed faciunt eos mutos paraliticos, & contractos, & diuersis infirmitatibus corporaliter, & spiritualiter obligatos. Similis est gula squinantiæ, quæ per gulæ inflationem cito, & subito hoĩem suffocat. Sobrietas econtra vitam prolongat. Eccl. 37. Qui abstinens est, adijciet vitam. Seneca. Potest nostra ꝓuidentia huic corpusculo longiorem prolongare moram, si voluptates quarum maior pars parit poterimus regere & coercere. Similis est cuidam infirmitati, quæ dicitur Bolismus. i. appetitus caninus. Prou. 13. Venter impiorum insatiabilis, periculosa est hæc infirmitas, cui medicamentum vertitur in nocumentum, & augmentũ. Greg. in mor. Quot solatia quasi ad viuendi vsum quærimus, quasi tot ni̇̃æ infirmitatis medicamentis obuiamus, quia hoc ipsum medicamentum in vulnus vertit̃, quia exquisito remedio paulò diutius inhærentes, ex eo grauius deficimus, quod prouide ad refectionem paramus ĩ hæc infirmitas, q̃ñ venit vsque ad senectutem in senibus, magis crescit quo vita plus decrescit. In historia transmarina scribunt Bragmanni Alexandro. Mensas nr̃as delicijs non implemus, & ideo nobis nec nocent, nec infirmitates generant, apud nos enim illicita est ventris extensio: proinde sumus sine aliqua ægritudine, & diu viuimus, & quandiu viuimus sani sumus. Medicinas nullas facimus, quia naturã nr̃am nullis superfluitatibus grauamus. Item Dandamus magister Bragmannorum ad Alexandrũ dicens. Tantis; & tam inconuenientibus rebus, tanquam contrarijs vestrum, corpus repletis, quod cum ipsis compugnantibus corrumpitur, & post arte medicorum corpora vr̃a euacuatis, & turpitudinem maximam atque ęgritudinem per hoc vobis acquirentes, ipsam quoque euertere tali curatione cupitis habentes voracitatis suppliciũ non salutem. In decretis de conse. dĩ. 5. Io. cris. Nihil sic ponderosum est, sicut cibus bene digestus, aut decoctus, nihil sic sanitatis aut sẽsuũ acumẽ operatur, nihil sic egritudinẽ fugat, sicut moderata refectio. Sufficientia nutrimenti sospitatẽ ꝓcreat simul & voluptatẽ: exuberantia vero morbum facit, & molestias ingerit, & ægritudines generat, & facit: fames vero paucis diebus liberat hoĩem ab hac penali vita, excessus cibi subito occidit, vel diuturna ęgritudine afficit & occidit. Hieron. Cibos regios sequunt̃ morbi regij, vt lupus, & gutta. q̃ nõ liberter requiescunt in hoĩbus pris & laboriosis. Fabulosè ponit̃ exemplũ de gutta & pulice, obruit igit̃ satietatẽ. & varias infirmitates generat, frequenter ẽt inducit mortẽ, morbo subito crudeli & improuiso Iob. 20. Cum satiatus fuerit æstuabit & arctabit̃. Oĩs dolor irruet sup eũ. ps. Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei irruit super eos. Iob. 1. Dũ filij Iob comederent, & biberent in domo fratris sui primogeniti, ventus vehemẽs irruit a regione deserti, & oppressit oẽs. Nota q̃ demones impinguant gulosos, sicut porci impinguant̃ in pascuis glãdiũ, quas auide sumunt, nec eum qui excutit & dat eis respiciũt, & dum attendunt glandibus comedendis, lanista percutit eos securi, & subito occidit incautos. Siĉ diabolus hoĩem sicut bouẽ lanista. Faciunt dęmones de gulosis, sicut faciebant Arelatenses tpe gentilitatis, vt dicit magister Geruasius li. 2. de mirabilibus terrarũ Hi iuuenes tres emebant, quos per totum annum deliciose pascebãt, & in fine anni eos impinguatos occidebãt, & sup aram latã erectã sup columnas alias singulis annis eos dęmonibus immolabant. Ideo Arelatũ dicebat̃, quasi Ara lata. Sanguine aũt illorũ iuuenum innocenter occisorũ, se conspergebant quasi per eũ purgarent̃. Quos arguit sanctus Crosimus prędicans eis fidẽ, & q̃ purgandi erant p̃ sanguinẽ Chr̃i innocẽtis. Similiter dyabolus gulosos postquam diu pauit, & impinguauit male occidit. Hier. cuidã diuiti pingui ait. Impinguaris ad victimã, & quasi bos p̃ amena pascua duceris ad occisionẽ. Itẽ ad hoc facit qd̃ legit̃ dyal. 40. ca. de monacho, q cũ crederet̃ ieiunare comedebat occulte, q ĩfirmitate ad extrema pductꝰ, dixit hoc fr̃ibꝰ, q̃ draconi datꝰ erat ad deuorãdũ, ppd rectã cãm, q iã cauda sua cũ ligauerat, & eiꝰ spũm absorbebat os suũ

tenens

teneus in ore eius, & cum hoc dixisset, defunctus est. Tertio gula sensum obnubilat. Iob. 28. Non inuenitur sapiẽtia in terra suauiter viuentium. Dan. 1. Tres pueri, quia p̄ cæteris fuerunt sobrij, inueniuntur sapientiores cæteris, cibis nutriti regiis. Sen. Copia ciborũ subtilitatem impedit. Hier. Pinguis venter non generat tenuẽ, i. subtilẽ sensum. Et Tullius. Mente recta vti non põt multo cibo & potu repleti. Vñ p ingluuiẽ non aduertit nec p̄uidet pericula. Vñ Amon primogenitus regis Dauid occisus est in cõuiuio. 2. Reg. 14. Per gulam vicit Cyrus Rex Persarũ Scithas & exercitum Thamaris Reginæ, sm̃ q legit in Orosio li. 3. q̃ misit filium suum cũ tertia parte gentis suæ. Qd̃ audiens Cyrus fecit apponi mensas, & vinum iuxta flumium cũ maximo apparatu ciborũ, & fugã simulauit quasi territus. Barbari aũt mensas paratas inuenientes sederunt comedentes, & bibentes, & cũ repleti essent cibis & inebriati, Cyrus rediens de facili superauit eos, & occidit oẽs. 4. Reg. 20. Sic Benadab temulẽtus cibis, & vino repletus cũ viginti duobus Regib. qui erant cũ eo victus est, per pedites Principũ p̄uinciarũ. Sic etiã extremis tẽporib. vacantes cõmessationib. & potationib. non aduertent mortẽ sibi subito imminentẽ, nec venturũ iudicium, sicut nec hoĩes diluuiũ subito super eos irruens aduerterunt. Luc. 17. sicut in dieb. Noe edebant & bibebant &c. venit diluuiũ & perdidit oẽs. Similiter sicut factũ est in dieb. Loth. edebant & bibebant &c. Sequit̃ pluit ignẽ & sulphur de cœlo, & pdidit oẽs &c. In tantũ gula sensum obnubilat q reddit hoĩem brutalẽ, vt nihil spũale, nihil ad salutem pertinens, nihil qd̃ sit rõnis, intelligat aut cogitet, sicut brutum. Sicut de quibusdã dr̃ 2. Pe. 2. Hi velut irrationabilia pecora in captionẽ, & perniciẽ in corruptione sua p̄ibũt. Et post. Delicijs affluentes in conuiuiis suis & magis etiã sunt irrationabiles brutis, q̃ non incidũt in laqueos, & pedicas, quas vidẽt. Hier. Bruta aĩalia & vagæ aues in easdẽ pedicas, & laqueos, & retia non incidunt. Sen. Liminata est natura a brutis aĩalib. hõ vero cum liberum arbitrium habeat, a natura euagatur. Qd̃. n. p̄pria facimus auctoritate, ad naturæ referim' necessitatẽ. Itẽ. Quosdã ventri obedientes loco aĩalium numeremus, non hominum. Itẽ. Qui post carnem ambulãt in desiderijs praui, quasi irrationabilia iumenta reputant̃. Quarto gula destruit honestatem. s. conuersationis & morũ. Tren. 1. Egressa est a filia Syõ oĩs decor eius. Facit. n. hoĩem p̄num ad multa mala q̃ generat in gulosis, sicut sup illud. Psal. Qui percussit Egyptum &c. dicit glo. Luxuria, & sup̄bia, & concupiã, sunt ea q̃ venter generat. Hoc non facit nisi p gulã. Hier. Duo sunt vitia ex oĩb. q̃ maximẽ decipiunt hoĩem in suis voluptatib. gula. s. & libido, quæ dum ponere eo est difficilius quo est vsu dulcius. Primo gula generat luxuriã, qã venter sicut est supra genitalia, quasi diuinum habẽs in eis sup̄fluitas illius, vt humor corruptus cito transit ad genitalia. Hier. Venter mero & cibis æstuans, cito despumat in libidinem. Hier. 5. Saturaui eos & mœchati sunt &c. Item auaritiam generat Hier. Deliciæ & epularum varietas, auaritiæ fomenta sunt: tolle epularum & libidinis luxuriã, nemo q̃ret diuitias, nisi quarum vsus in ventre, & sub ventre sunt. Item immisericordiã Luc. 16. patet hoc de diuite epulone. Amos 6. Bibẽtes vinum in phyal', & optimo vnguento delibuti, nihil cõpatiebant̃, sup contritionem Ioseph. Item generat loquacitatem, sicut ait Gre. Abundare in cõuiuijs loquacitas solet: vz. de Deo & sanctis blasphemando, vel de p̄ximis detrahendo. Pro. 23. Noli esse in cõuiuijs eorum, q̃ carnes ad vescendum conferũt. Qd̃ faciunt aliq̃ qui in conuiuijs suis blasphemant, vel bonis detrahunt. Aliq̃n in conuiuijs suis abstinent a carnib. aĩalium, & deuorant carnes ep̄orum & sacerdotum, & aliorum. Contra quos B. Aug. in mẽsa sua fecerat scribi hos versus. Si quis amat dictis absentũ rodere vitã. Hanc mensam indignã nouerit esse sibi. Item generat ineptã lætitiã. i. iocos, cantus, lascinias, dissolutiones, quib. effundunt̃ homines, sicut vituli super herbã Hie. 31. vsquequo delicijs dissolueris filia vaga. Gre. Cũm corpus in refectionis delectatione, cor ad inane gaudiũ relaxatur, pœnè semper epulas loquacitas comitat̃, cumq; venter reficit̃, lingua defrenat̃. Primo male conuiuantib. famulat̃ culpa loquacitatis, postmodum ludendi leuitas sequitur, sicut fecerunt filij Israel, de quib. dr̃ Exo. 32. Sedit pp̄lus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. s. cantare, & choros ducere circa vitulum conflatilem, & eum adorare. Breuiter loquendo gula oĩa mala generat, quia gulosus est s̃uus omniũ vitiorum. Gula est. n. hostiaria dyaboli, introducens eũ cum tota familia sua. i. vniuersitate vitiorum, qd̃ signat̃ Luc 9. immundus. n. spiritus non inueniens requiem in locis aridis, q̃rit, introducens secum septem alios spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi. Quinto gula inuenit corporales angustias, & dolores, immo gulæ vitium fuit in Adã cã omniũ malorum p̄cipuum famis, frigoris, caloris, paupertatis, & miseriæ, q̃ sustinem', & q̃ Chrs sustinuit, & sustinet in membris suis. Multum debemus hĩc eã exosam, q̃ tot mala fecit nobis & antecessoribus nostris & faciet nobis & successoribus nr̃is, quos occidit sicut occidit antecessores. Oĩs. n. creatura visibilis videtur multũ læsa in pctõ primi hoĩs qui peccauit p gulã. Et si tantũ nobis nocuit gula aliena, possumus aduertere, q̃tum nobis nocebit pctm̃ gulæ in iudicio vlti iudicis, qd̃ nos p̄pria voluntate p̄petramus. Propter culpã. n. alicui gulæ cedimus de pctõ voluptatis in vallẽ miseriæ, & foueã p̄fundã, in exilium: & desertum Apoc. 3. Memor esto vñ excideris, & age pœnĩam. Lupus cadens in foueã, & inueniẽs in ea ouẽ q̃ in ea posita erat ad eum decipiendũ, & captus in pedica erubescit se captum pp gulã, & non gustat de oue, licẽt esuriat: nec auis capta per gulã laq̃o gustat granũ pp qd̃ capta est, sed abstinet considerans se captã cibo. Sic nos debemus abstinere a vitiis gulæ, p̄pter quas hic cecidimus, & capti detinemur. Itẽ gula p̄priis grauat cor & aĩam multiplicitet. Iob. 20. Cũ satiatus fuerit arctabit̃, & æstuabit, & oĩs dolor irruet super eum, vtinã impleat̃ venter eius. Luc. 21. Videte ne grauent̃ corda vestra crapula, & ebrietate. Eccl. 5. Saturitas diuitis non sinit eum dormire. Bern. Infelix stomachus dum oculi coloribus, & palatum saporib. allicitũtur, cui, nec colores lucent: nec sapores demulcent, dum oĩa suscipere cogit̃ magis inde grauat̃ & obruit̃ q̃ reficit̃. Sexto gula inducit in graue dñium, & vile seruitium, eius. n. seruit' est grauissima, vilissima, nequissima. Eius inq̃ seruitus est laboriosa, sua grauitate intolerabilis, ignominiosa, sua vilitate abominabilis, p̄nitiosa, sua prauitate detestabilis. Eius inq̃ seruitus est laboriosa sua grauitate intolerabilis, venter. n. est grauissimus exactor. cui difficile nimis est s̃uire, quotidianũ. n. & continuũ tributũ exigit, & eum qui plus ei s̃uit grauius opprimit, & cũ pluries & de plurib. ei s̃uit̃ frequentiorẽ & maiorem exigit exactorem. Cuius vocẽ sancti audiunt, sed non exaudiunt: quia eius tentationi non consentiunt. Iob. 3. Non exaudierũt vocem exactoris. Audiunt inq̃ sed non exaudiunt, quia clamant ad Dñm dum tentationẽ carnis p̄pter cõtra spiritum sentiunt. De hoc exactore dicit Alchuinus. Nullus hõ tã importunus exactor est q̃ venter qui quotidiana refectione vult impleri fame exigente. Item Sen. ad idem. Venter p̄cepta nõ audit, poscit, appellat, non est tam importunus creditor, non paruo sed magno, des ei q̃tum debes nõ q̃tum potes. Grauis est hic exactor qui tu elemẽtis vult hr̃e dñium, & de oĩbus exigit tributum. Hier. Thauri multi paucorum iugerum pascuis alunt̃, silua vna plurib. elephãtibus sufficit, mare sufficit piscib. & aqua, terra quadrupedibus, ventri aũt non sufficit vnum elementum cum suis animalibus, sed vult habere volucres cœli & pisces maris, & bestias terræ: quia vt dicit Innocentius PP. Gulosis non sufficit, fructus arborum, grana leguminum, radices herbarum pisces maris, bestiæ terræ, volucres cœli, sed q̃runt pigmẽta, cõparant aromata, nutriuntur altilia, capiunt̃ obesa. Tot. n. exigit vẽter ministros ad hoc faciẽdũ, quorum alius excoriat, alius lacerat, alius coquit, alius assat, alius frigit, alius contundit, alius colat, alius confundit & conficit, & substantiã conuertit in accidens, & naturam in artẽ, & saturitas transit in esuriem, & fastidium in appetitũ. De his multa legunt̃ exẽpla de exactione ventris. In collationib. patrũ 51. 12. Quidã eremita dixit cuidã Philosopho. Pater meus dimisit me multis debitorib. obligatũ, cæteris ad integrũ solui, vni eorũ quotidie oportet me soluere, & satisfacere et nõ possum, quia p Dei grãm mundũ contempsi, & vitã relig. & ab oĩb. q̃ in mundo obligatum me tenebant liberatus, a castrimargiæ stimulis cauere non possum. Idẽ loquit̃ de sancto Serapione, qui appatens. i. impassibilis, dicebat q nihil vnq̃ possidere cupiuit, nec cellã, nec aliud, sola syndone contentus qua tegebatur semp quocunq; iret, sciẽtia p̄ulsimus p mundũ discurrens mente & corpore diuinarũ scripturarũ, & rerũ contẽplatione absorptus ferebat̃ Cũ aũt apud Athenas venisset, & p triduum sine cibo mãsisset, quarta die stetit sup colliculum vrbis, vbi primates eius ad concilium consueuerant conuenire, ibi manus percutiens clamauit. Viri Athenienses occurrite. Vim patior succurrite. Quib. conuenientibus & quærentibus, q̃ esset, vis illa q̃ pateret, ait. De Egypto hinc monachus descendi, & in tres incurri fœneratores manus meas, duobus debitum soluens ab eis me expediui, eorum improbitatem effugiens, tertius me vrget nec habeo vnde satisfaciam ei. Tunc viri Athenienses ei adiutorium promittentes, rogauerunt eum vt exhiberet dictos fœneratores, qui ait. Hi tres fœneratores qui me a principio iuuentutis molestabant, sunt mundi cupiditas, carnis voluptas, ventris voracitas. Duos primos euasi, nec vltra mihi molesti sunt. Tertiũ vero. s. ventris voracitatem post triduanum iciunium ferre non possum, sed mortem mihi minatur nisi tributum soluam. Quidam autem ei compassus vnum solidũ obtulit ei, quem pro vno pane dans abijt. Bene debet huius ex

actoris seruitus reputari grauissima, quia quasi pro nihilo labores solicitudines & expensas, innumeras & immensas imponit. Bñ dico pro nihilo, immo minus q̃ pro nihilo, quia pro delectatione q̃ cito transit, & in putredinem conuertitur. Gre. 1. voluptate carnis cito præterit qđ delectat, æternum aũt est & sine fine qđ cruciat. Via. n. intrat in transitu suo per spacium duorũ digitorum voluptas, q̃ tanti æstimat & emit: vix duorum latitudinem continet digitorum sua delectatio, q̃ cito cõuertit in putredinem, & abominationẽ, ita vt ea quo cibus q̃tumcunq; delectabilis, & precio sus fuerit immissus in ventrẽ, ita reddit abominabilis ꝙ si per eandem partem fuerit emissus, per q̃ fuerit in ventrẽ missus, maiorem dolorẽ & afflictionẽ in emittendo facit, q̃ delectationem in intromittẽdo, & ita fit emissus fedus & abominabilis, quia nullus est tã famelicus, qui nõ horret resumere emissum, vel a se vel ab alio cibum. Idõ fatuus est qui multo precio emittit preciosa vt ponat ea in vase, de quo scit ꝙ est talis cõditionis, ꝙ oĩa q̃ intromittunt fiunt statim fœda & abominabilia, tale vas est venter: vñ Hier. Non est curandum vñ conficiant stercora. Innocentius PP. Gula tributum exigit & corruptum reddit. q2 q̃to delicatiora, & præciosiora fuerint cibaria, fœtidiora sũt stercora, turpiter ingerit, qđ turpius egeritur. Pro re tã breui & inutili imponit gula labores, curas, inquietudinem mentis, & sumptus maximos, sicut patet ex dictis. Et Hier. Propter breuẽ voluptatẽ terræ lustrãt, & maria; & vt preciosus cibus fauces nr̃as transeat totius vitæ nr̃æ tpe desudamus. Itẽ eorũ caue appetitũ q̃ maiorẽ hñt pœnã in acq̃rẽdo, q̃ voluptatẽ in abutẽdo. Itẽ hæc seruitus est vilissima. Vile quidẽ est seruire pecoribus, puta porcis & canib, sicut filius prodigus qui pascebat porcos. Luc. 15. Vilius est seruire stercoribus, vilissimum seruire dæmonib vilis est hæc seruitus, quia Dñm. i spũm subiicit corpori, asinum asinario, equũ militi, ancillã Dñæ supponit. Prou. 19. Non decent stultum deliciæ, nec seruum dñari Principibus. Prou. 30. Per tria mouet terrã &c. s. per seruum cũ regnauerit. Seneca. Multis seruiet qui corpori seruit, hæc patit qui seruit dñæ gulæ. s. cũ multo sumptu & labore, q̃ q̃cito recipietis qđ ei sic paratur, statim mittit illud in locum corruptionis & perditionis, cui cũ plus seruiunt grauiori seruitute deprimit. Item vilior est hæc seruitus, quia facit seruire stercoribus. i. confectione stercorum replere vas & saccum stercorum, & latrinas, cum vilissimi reputent, qui eas euacuant. Vilissima seruitus est intendere refectioni ventrium, & esse cocum eorum, & seruum, & impinguare eorũ prdã, & seruire illi dñæ, q̃ totum tp̃us & laborẽ hoĩs requirit. Eccl. 6. Oĩs labor hoĩs in ore eius. Itẽ vilissima est hæc seruitus, quia subiicit dæmonib. q̃ habitant in locis humentib. non inuenit dyabolus requiem in locis aridis, sed in porcis Vñ legio clamauit ad Dñm vt eos mitteret in porcos, & hoc obtinuit, de q̃bus gl. Nisi quis more porci vixerit, in eo dyabolus ptãtẽ non hẽbit. Porci sunt qui modo porcino viuunt, & ita gulæ & luxuriæ immunditiis dediti per hoc dæmonib. sunt subiecti. Dyabolus. n. per gulã capit, tenet, & alligat, gaudet, & ridet, sicut lætant aucupes qñ vident aues per gulã captas laqueo, & piscatores qñ vident pisces captos per gulam hamo. Eccl. 9. Sicut aues laqueo & pisces hamo, sic capiũt hoĩes in malo tẽpore. Ecc. 18. Si præstes aĩæ tuæ concupias suas, dabit te in gaudium inimicis tuis. Aĩa sumitur ibi pro aĩali appetitu, & sensuali. In vita scti Philiberti legit ꝙ cum ter plus solito comedisset, & venter eius intumeret, accessit ad eũ dyabol9 palpans ventrẽ manibus suis dicens applaudendo & gaudẽdo, mõ bñ hic, mõ bñ. Capit dyabolus peccatorem per gulã, sicut latro capit hoĩem vt iugulet. Sen. voluptates in terres vilissimas reputa: & præcipuẽ extirpa ne more latronum nos cõplectant vt iugulent. Vitiũ gulæ est frenũ & capistrũ dyaboli, & ponit ad os & collum gulosi vt circumducat eũ quocunq; vult. Gulæ vitium est laqueus dyaboli, quẽ dyabolus quasi auceps ponit in via, per q̃ necesse habemus trãsire, sicut faceret venator feræ. Ps. In via hac qua ambulabã absconderunt superbi laqueũ mihi. Hoc laqueo cepit primos parentes, & attentauit capere, Chrm per gulã cum tentauit de gula. Gre. ibi. De necessitatib. meis erue me. Necessitates corporales hoc hñt periculosum, quia in eis sæpe minime dignoscitur, quid contra eas vitio vel vtilitatis studio agat. Au. Sumẽda sunt alimenta quasi medicamẽta. Sed dũ ad quietẽ satietatis ab indigentia transit, in ipso transitu laque9 concupiæ insidiat. Et post. Gaudet infelix aĩa vt obtentu salutis obumbret negocium voluptatis. Greg. in mor. Dyabolus primũ hoĩem non in carne, sed in pomo sibi subdidit seruum Adam: Chrm non de carne sed de pane tentauit, vtiq; sumenda sunt q̃ naturæ necessitas q̃rit, non q̃ libido suggerit. Sed magnus discretionis labor est necessarius huic exactori ventri aliquid impendere, & aliquid denegare: & in dãdo gulã restringere, & dãdo naturam nutrire, quia voluptas sub necessitate se palliat, vt eã vix quisq; pfectus discernat. Itẽ Gre. Oẽs vitijs suis fauent:

& qđ ob carnis voluptatẽ facimus ad necessitatis referunt occasiones, & sub necessitatis velamento vitium voluptatis exercẽt. Capit aũt dyabolus gulosos, sicut rusticus capit vrsos, liniẽs ramos arboris melle, & cũ gradatim ascendit per ramos arboris credens attingere ad examẽ, & fauum, quẽ credit inuenire in arbore subito cadens rapit in fouea, q̃ rusticus subtus ei parauit. Sic gulosus delectationẽ q̃rit per diuersa fercula, q̃b. repletus incidit in foueã dyaboli. s. in pctm̃ luxuriæ, vel aliud, & tandẽ in infernũ. Sic igit patet ex dictis, ꝙ gulæ seruitus est laboriosa, & sua grauitate intolerabilis. Est etiã seruitus ignominiosa sua fœditate abominabilis. Est nihilominus pœnitosa seu flagitiosa, sua prauitate detestabilis. Gula quippe reddit hoĩem Deo abominabilem & exosum, quia creaturam vilissimã deificat, præferens eã Deo. Phyl. 4. De gulosis dr̃. Quorum Deus venter est. Glo. qđ pre cæteris diligit & colit, hoc vnicuiq; Deus est. Odit Deus q2 tẽplum suum conuertit in prophanum dyaboli, & in latrinã seu vas stercorum & sentinã oĩum vitiorũ, ac habitaculũ dæmonum, imaginem Dei deturpat, & denigrat, Dei quoq; maiestatẽ blasphemat. Vñ sup illud 1. Cor. 10. Siue cõeditis, siue bibitis, siue aliud quid facitis, oĩa in gl'iã Dei facite. Gl. Si ventris sit nimia voracitas, si te vino ingurgites quantum licẽt laudes lingua resonet, vita blasphemat. Septimo gula vel gulosus amittit, delicias meliores, internas. s. & æternas. De spũalib. & internis dicit Ber. ad Fulconẽ: quõ ignis & aqua sil' esse non possunt, sic nec spũales diliciæ & carnales. Immo sicut aqua extinguit ignẽ, sic gula extinguit spũssancti gratiã. Hoc signat in hoc ꝙ Ioha. qui grã interpretatur, & lucerna Chri dr̃, in conuiuio Herodis occidit. Et econtra spũssanctus Aplis ieiunantib. & orantib. dat. Qui seruare vult hunc ignẽ seruet eũ in sicco sobrietatis, non in humido voluptatis. Rom. 8. qui in carne sunt Deo placere non põt. In carne dicunt esse, q carnalitati, & prudentiæ carnis, quæ est mors inseperabiliter sic adherent, ꝙ ab ea seperari non pñt, contẽpta prudentia spũs q̃ est vita & pax. Heb. 13. Optimũ est grã stabilire cor non escis &c. Gulosi vero neglecta aĩa sic curant pascere ventrẽ suum, ꝙ eam bonis spũalibus vacuam esse dimittant. Contra tales dicit. Iob. 24. Obliuiscat eius. i. gulosi, misericordia, pauit. n. sterilẽ, q̃ non parit. i. carnẽ, & viduæ non bñ fecit i. animæ. Bern. stulti æstimatores de minimis maximã. i. de corporib. & de maximis. i. aĩab. minimã curã gerunt. Siles illi proposito, qui canẽ suum tm̃ impinguauit, ꝙ regis filiã sibi ad nutriẽdum commissam ei pualẽs iugulauit. Sic caro nimis impinguata spũm deiicit & occidit, vt asinus nimis impĩguatus leprosum Dũm qui præsidet ei. E contra sancti Dei, vt dicit Gre. carnem domãt, spũm roborant. Galienus, ciborum cõcupiscentiæ aĩæ sunt detrimenta, & q̃to plus venter implet, aĩa minoratur in interioribus virtutib. & in exterioribus morib. Bern. Quid dicitis obseruatores ciborũ & neglectores morum. Hipocras, & sequaces eius docuerunt aĩas saluas facere in hoc mundo. Chrs & eius discipuli eas pdere, quẽ e duob. magrum sequi eligatis? At ipse manifestum se facit, q sic disputat. Hoc oculis vel capiti, illud stomacho vel vẽtri nocet. Porro vnusquisq; qđ a magistro suo didicit illud profert in mediũ. Legit in miraculis beatæ virginis, ꝙ beata virgo curã habet eorum, qui nõ curant de ventris ingluuie. In quadã religione cũ q̃dã medicus intrasset, & respueret cibos cõea dicens, hoc nocet capiti, hoc oculis, hoc stomacho, cũ esset in refectorio semel & cibaria cõia fastidisset, vt solebat, vidit beatã virginẽ transeuntẽ per refectoriũ habentẽ vnã pixidẽ in manu vna, & in alia coclear, & cũ coclear in ore singulorũ de electuario suo ponentẽ, & ita cibaria dura eis sapidissima reddebant. Cũ aũt ad eum veniret, & hac visione lætificatus os aperiret, beata virgo manũ retraxit dicens, tu tibi tua electuaria habeas, quia de meo non gustabis. Sicut videtur delicatis auferre saporẽ a cibis deliciosis Deus ita videt Deus per cõtrariũ excitare & purgare appetitũ pauperũ, vt sint eis sapida, & delectabilia grossa cibaria. Ad qđ ponit exemplũ magi Iac. de Vitriaco, dicẽs, ꝙ in dyocesi Remensi fuit quidã prælatus diues & delicat9, & fastidiosus ita dilicijs, ꝙ ita amiserat appetitũ, ꝙ diuersis delicijs nõ poterat recreari, aut sustẽtari, sed quasi moriebat languẽs inter delicias. Qui desperans de salute corporea, ordinẽ intrauit, vbi q multos habebat pileos, cepit ire nudato capite, & vti pre aspis cibis & raris, & appetitũ recuperare, & auide comedere. Qđ audiẽs Archiepũs Remẽsis visitauit eũ, q2 familiaris ei valde fuerat, & fecit ei pitãtiã, & comedit in refectorio cũ eo, & intuens eũ, q prius erat lãguidus pre delicijs, vidit eũ viuidũ, & sanũ, & comedẽtẽ auidẽ plenã scutellã de fabis, post aliã de olerib. Qđ cũ videret accepit scutellã suã dicẽs seruitori corã oĩb. vade porta ei scutellã meã, & dicas ei ꝙ mãdo sibi q si nõ sufficiãt ei ea q̃ intus sunt, comedat scutellã & totũ, & bñdixit Deũ in mirabilib. suis, q esurientes replet bonis, & diuites dimittit inanes. Non solum vacuam facit aĩam delicijs spiritualibus

& inter-

& internis, verumetiam cęlestib. & cæteris, de quibus in Psal. Satiabor cū apparuerit gloria tua. Vñ hic faciā vigiliam, vt in festo gaudeam: in vigilia abstinebo, in festiuitate me satiabo. Bern. Totū tps pśentis vitæ vigilia est solēnitatis futuræ, nec eā veraris vigiliæ asperitatē, si consideres solemnitatis æternitatē, & immensitatem. Psal. Expectabunt onagri in siti sua, qui licèt vehementer sitiant, nolunt tñ bibere aquas turbidas, sed expectant vsquequo perueniant ad limpidissimum fontē. Aquæ turbidæ, & defluentes sunt tpales deliciæ æterni gaudij pmanentes. Psal. Sitiuit aīa mea ad Deum fontem viuum &c. Dicunt naturales, q Salmones de mari in quo nutriunt aquas dulces sitientes p fluuium ascendentes, non quiescunt nec retrocedunt vsq; quo venerint si possunt ad fontem viuum. Hic inuitati sum' ad cœnam, i. agni ꝓuidi, delicatissimā. Qui ad cœnā delicatissimā inuitat, abstinet libenter in prandio a grossis & asperis cibis prandij, vt possit postea delicatoribus q̄ parantur in cœna se replere, de quibus non gustabunt pp alias delicias, istius contēptores, vt legit Luc. 14. Impossibile est. n. vt dicit Hier. tpalibus simul & æternis deliciis pfrui: hic ventrem & ibi mentē replere. Seneca. Si vis in perpetua voluptate esse, non voluptatibus adijciendū est, sed cupiditatib. subtrahendum. Cùm quidā claustralis in quodam monasterio durā & asperam vitam gerens, cum aliis claustralibus attenderet q officiales multis frequentes deliciis fruerent' in cameris, bona abbatię consumentes, murmurabat in corde suo. Cum aūt quadā die multi conuenissent priores, & abbates euntes ad capitulum, abbas illius abbatiæ fecit eis multa deliciosa, & diuersa fercula pparari, & datus est dict' claustralis eis seruitor. Cū aūt sederent ad mensas cū dictis officialibus & deportasset dictus claustralis ferculum primum, & grossius ait. Accipite hoc & nihil vltra. Qđ audientes comederunt multum de dicto ferculo, non sperantes de alijs. Itē dixit cùm apponeret scdm ferculum, & tertium, & sic de aliis, & tñ comederunt de primis q non potuerunt de delicatioribus aliis aliquid comedere. Vñ finito conuiuio conquesti sunt abbati de dicto monacho, quem vocauit abbas suus, volens scire quare hoc diceret, & cōpulit eū dicere, qui ait. Vos Dñi magni bona abbatiarum voluptuose expenditis de quib. claustrales ieiunant, & de loco pœnæ claustri facitis vobis paradisum voluptatis: & quia partē hic accipitis, & deteriorem eā facitis, cùm non sit transitus a deliciis ad delicias, q̄ pśentes delicias ꝓ parte accipitis nihil deliciarum vltra hanc vitā vos habituros confidatis, scdm qđ dicit Dñs diuiti epuloni. Recordare fili, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala, nunc vero hic consolat', tu vero cruciaris. Itē in vitaspa, cū quidā q̄reret a quodam pr̃e, cur tanta abstinentia se affligeret, ait Oēs labores vitæ meę nihil sūt, ad cōparationē vnius diei laboris futuri, aut vni' horæ refectionis æternæ in qua nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hoīs ascendit, q̄ pparauit Deus diligentib. se, & expectantib. implere se, & delectari amore illius refectionis, q̄ exuperat oēm sensum & desiderium. Octauo gula pducit ad tremendū iudiciū, & horrendū suppliciū. Ad tremendū inq̄ iudicium, qa tam de excessibus gulæ, q̄ de sumptibus superfluis opor tebit reddere rōnē: nā ꝓ vno ventre pascendo, vel de hoc qđ gulosus vnus expendit in vno prandio, possent multi pauperes refici, qui aliqñ ex eo qđ superflue expendit', spoliantur. Eccl. 11. Lætare iuuenis in adolescentia tua, & in bonis sit cor tuum, & scito, q ꝓ oib. his adducet te Dñs ad Iudicium. Bern. Lætare iuuenis in adolescentia tua, & scito, quia cito veniet, q̄ te p hoc absorbebit subito æterna tristitia. Quidā comes Pictauensis scire voluit qs status esset in hoīb. delicatior. Et cū transfiguraset habitū suum, & diuersos expertus fuisset mores, status, & societates diuersorum hoīnm, reddit ad pristinum statū dicens, q delicatissima erat vita mercatorum in nundinis, qui intrant tabernas, in quibus inueniunt ꝓmptas, & paratas quas volunt delicias, nisi vnū obsisteret s. finalis ratio, q̄ hñt reddere de oībus sumptib. factis plene soluere oīa, & minuta q̄ tā hilariter expēderunt. Sic in egressu mundi oportet reddere rōnē de oīb. expēsis. Ad hoc facit exēplum de quodā monacho, qui factus Eps satis reiecit, q̄uum ad victū & habitū ea q̄ ad monachum ptinebāt, cū aūt venisset ad abbatiā, de qua fuerat assumptus, & monachi facerent ei magnum festū, quidā frater conuersus vir valde religiosus, & contēplatiuus astans ei in cogitationib. suis totus videbat' absorptus, quē intuens Eps irrisoriè dixit ei. Frater, dicas nobis quid in raptu tuo vidisti? cui vehemēter instanti frater ille r̄ndit. Dñe ex quo me cōpellitis dicā vobis. Videbat' mihi q dū essem ante ianuam paradisi veniebatis, & vos illuc cogans pulsatum vt vos intrare permitteret. Inquirenti illi quare deberetis intrare, & q̄ essent conditio vestra vel ꝓfessio, r̄ndistis vos esse monachum sancti bñdicti. Vocatus aūt sanctus Bñdictus, & requisitus an vos recognosceret monachū esse suū ait q vix apparebat in habitu, sed requireretur in victu. Inquirenti portario quō posset hoc cognoscere, dixit aperiat' venter eius, & videamus si plenus est fabis refectorij, quo aperto, nulla faba vel cibus refectorij ibi est inuentus, sed coxæ caponum, gallinarum, & anserum, ac volatiliū aliorum, pp qđ iudicatum est vos non debere illuc intrare cū obseruatorib. regulæ sancti bñdicti. Rom. 14. Caro & sanguis regnum Dei non possi debūt, nec corruptio incorruptionē. Hier. Impossibile est vt pśentibus & futuris, quis fruat' bonis, vt hic vētrem, & ibi mentē replcat, vt de deliciis trāseat ad delicias, at in vtroq; sæculo primus sit, vt in cęlo sit & in terra appareat gloriosus, vt hic cum hoc sæculo gaudeat, & in cœlo cū Chro regnet. Ex quibus sequit' q gula pducit ad horrendū suppliciū, sicut manifeste docet'. Luc. 16. Mortuus est diues, & sepult' in infernū. Et post. Crucior aic in hac flāma. Isa. 65. Qui comedūt suillam & ius ꝓphanum in vasis suis, isti fumus in furore meo, & ignis ardēs tota die. Naū 1. Sicut spinæ seinuicem cōplectunt', sic conuiuium pariter potantiū quasi stipula ariditate plena consument' ab igne. s. infernali. Iob 20. Vtinam impleat' eius venter, vt emittat in eū Dñs irā furoris sui, & pluat super eum bellū. Dicebat magr̃ Iaco q diuites epulones sunt sīles accipitri, qui viuit de rapina, auis rapax & sanguibus tenax, qui delicate in vita sua carnib. pascit', honorifice tractat', portat', & palpat', sed q̄ cito mortu' est, & pluma est ei ablata, in lutū ꝓijcit' canibus, & auibus deuorandus. Econtra gallina cū magna mendicitate acquirens sibi victum, in vita sua abiicit', mortua aūt honorifice tractat', & parat', & super mensam regis apponit'. Sic diuites epulones spoliati bonis oib. in morte ꝓiiciunt' canib infernalibus deuorandi. Econtra pauperes honorifice parati regis æterni mensę apponunt' Hoc patet de diuite & Lazaro Luc. 16. Item in vitispa, cū abbas Zenon iret de eremo in Palestinā, & fatigat' labore sederet iuxta agrum plenum cucumerib. cepit esuriens cogitare q surgeret, acciperet, & comederet de cucumeribus, cogitans q non esset grande pctm̄ tollere ad refectionē suam, qui cogitationi suę sic ait, quia fures in tormenta mittunt', oportet ergo prius sustinere q̄ furer. Et quō potero sustinere tormenta furum? & surgens stetit in æstu, p quinq; dies affligens, & comburens corpus suū, & dixit cogitationi suæ, quia non possum sustinere tormenta, ideo oportet me furtum non facere, sed magis abstinere, & de labore manuum victū acquirere, antē q̄ tormenta furū incurrā.

De ebrietate. *Dist. II.*

Dicto de peccato gulæ in generali, dicendū est spāliter de ebrietate. Sed qa ebrietas multipl̄r accipit' in scriptura. Ideo primo videndū est quot modis accipit'. Secondo dicendum erit de ebrietate, q̄ est species gulæ In primis igitur est sciendum, q sicut legimus in scriptura sacra, quędā est ebrietas, laudabilis & optanda, quędā culpabilis, & vitanda Ebrietas laudabilis & optanda quadruplex inuenit'. Est. n. ebrietas q̄dā anagogica, q̄dam theologica, q̄dam cantica, & q̄dam deifica. Primam ebrietatē facit vinum diuinæ dulcedinis sacramentaliter ministratum. Secundā vinū huius cōcionaliter ꝓclamatū. Tertiam facit vinū hmōi inuisibiliter instillatū. Quartā facit idem vinum ineffabiliter degustatū. Prima quidē ebrietas est anagogica. i. sursum ductiua, in qua vinū diuinæ dulcedinis ꝓpinatur fidelibus circumuelatū spēbus visibilis sacramenti. i. panis & vini in sacro altaris, in quo p sensibiles spēs panis & vini manuducimur & sursum agitamur ad aliqualiter degustandū diuinę dulcedinis bonitatē. i. Chrum verum Deū, & hoīem quē credimus ibi verè pfectè, & integrè contineri. De hac dr̃ in Psal. Parasti in conspe. me. mensam aduersus eos qui tribulant me. Impinguasti in oleo caput meum & calix meus inebrians q̄ pclar' est. Nota, & expone, quia paucis explicari nō pōt: iō subtiliori lectori relinquimus exponendū De hac ēt ebrietate dicit Apl's 1. Cor. 11. q in cœna Dñi. i. in sacramento qđ Dñs in cœna instituit, alius quidē esurit, alius aūt ebrius est: qa licèt multi frequenter celebrent, vel istud recipiant sacrm̄, tñ non oēs equaliter huius sacramenti pcipiunt spūalē effectū. Nā aliqui remanent indeuoti, aridi, & vacui. Alij vero diuino inebriant' amore. Sicut dicitur Hier. 31. Inebriabo aīas sacerdotum pinguedine. s. deuotionis, & populus meus implebitur bonis meis. Secunda ebrietas est theologica, quæ fit per verbum diuinum cōcionaliter proclamatum in prædicatione, vel litteraliter enarratum in studio vel meditatione, quia tanta est virtus diuini sermonis in prædicatione, quod hominem audientē inebriat vino compunctionis, sicut dicitur in Psalm. Potasti nos vino compunctionis, vel insolitæ deuotionis, sicut dicitur Isa. 55. Quemadmodum descendit himber & nix de cœlo, & illuc vltra non reuertitur sed inebriat terram infundit eam, & germinare eam facit &c. Sic erit verbum meum quod egredit' de ore meo, non reuertetur ad me vacuum &c. A studio vero vel me-

vel meditatione verbum diuinum inebriat feruido zelo salutis alarum & honoris diuini, quia qñ studet quis vel meditatur verba scripturæ sacræ, & ex alia parte considerat horrenda flagitia q̄ fiunt, per q̄ Deus dehonorat, & continue blasphematur, grãa spũssancti contemnit, sanguis Chrĩ conculcat, & vilipenditur. Item considerat q̄ aïæ Chrĩ sanguine p̄cioso redemptæ currũt ad mortem dãnationis æternæ, feruet spũs, accendit zelus & animus Dei velut ebrios commouet. Sicut ebrium se fatet Hier. Zelo Dei feruens, cùm dicit 23. Factus sum quasi vir ebrius, & quasi hõ madidus vino a facie Dñi. i. ex consideratione & zelo honoris Dõi, & a facie sc̃tõrum verborum eius. i. qñ ex consideratione sanctorum verborum perpendo dãnationem innumerabilium alarum. Sequit. n. quia adulteris repleta est terra & factus est cursus eorum malus, & fortitudo dissimilis. Tertia est ebrietas extatica, qñ. s. hõ in contemplatione diuina supra se diuinitus eleuat, illustratur, inflammatur, ac supra tactus dulcedine inebriãt, sicut dicit ipse Dñs Hier. Inebriaui alam lassam Et in Psal. Visitasti terram & inebriasti eã &c. Quarta ebrietas beatifica in qua diuinæ dulcedinis vinum meracissimum, & in sua plenitudinis immensitate potat. Ad q̄ ebrietatem spũssanctus inuitat Cant. 5. Comedite, bibite, & inebriamini charissimi Psalmista loquens de beatis ait. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos, qñ apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Nota, & expone. Hæ sunt igitur ebrietates laudabiles, & optandæ. Similiter ebrietates multiplices sunt vitandę. Prima est intẽperata gustus auiditas. Secũda inordinata carnis procacitas. Tertia immoderata mundi cupiditas. Quarta quam parit feralis crudelitas. Quinta q̄ parit pœnalis acerbitas. Prima dico est q̄ causat intemperata potus cupiditas, quæ vsitatiori vocabulo vocatur ebrietas. Aliæ vero metaphoricè sic vocant. De prima dr̃ Gen. 9. bibit Noe vinum & inebriatus est. Eccl. 31 vinum in iocunditate creatum est, & non in ebrietate &c. 1. Reg. 25. Cor Nabal iocundum, erat. n. ebrius nimis. Secunda est ebrietas q̄ causat inordinata carnis procacitas, de qua dr̃ Prou. 7. vbi mulier libidinosa prouocat iuuenem ad libidinem dicens. Inebriemur vberibus & fruamur cupitis amplexibus. Tertia est quam parit inordinata mundi cupiditas, de qua dr̃ Isa. 28. Sacerdos & Propheta nescierunt præ ebrietate cupiditatis. s. ambitionis, absorpti sunt in vino, errauerunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignorauerunt iudicium. Nota, & expone. Et quam plurimum ex diuitijs oritur superbia & elatio cordis, vtrisque comminatur Dominus maledictionem suam dicens. Isa. 28. Ve coronæ superbiæ, ebrijs Effraym. Effraym interpretat crescens vel fertilitas, p̃ qđ designãt cupidi, qui semp volunt crescere & augere possessiones, & in terrenis fertilitatẽ habere ex quib' ebrietas mentis & alienatio rationis, & obliuio Dei & sui causat. Quarta est ebrietas q̄ parit feralis crudelitas, qua videlicet hõ sitit pœnam, angustiam, & sanguinem innocentum. De qua iniquitate dr̃ Apoc. 16. Vidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum. Hæc mulier est iniquitas, sicut patet in textu. De hac dr̃ in principio eiusdem. Cum ea fornicati sunt Reges terræ, & inebriati sunt qui inhabitant terram de vino prostitutionis eius. Multi adeo inebriati sunt hoc vino, quod viduas, & orphanos, & alias personas miserabiles sine misericordia persequuntur. Quinta est ebrietas quam parit pœnalis acerbitas, de qua Tren. 3 Repleuit me amaritudinib. inebriauit me absynthio, hoc põt dicere vel pœnitens quem Dñs replet amaritudine cõpunctionis, vel homo qui p̃ peccatis suis tpaliter affligit. Sed impijs obduratis dr̃ Hier. 25. Bibite, & inebriamini, & vomite, & cadite, & nolite consurgere a facie gladij, quem ego mittam inter vos. & Deut 32. Reddam vltionem hostibus meis &c. Inebriabo sagittas meas sanguine &c. Itẽ Hier. 46. Dies vltionis Dñi exercituum, vt sumat vindictam de inimicis suis, deuorabit gladius & saturabit, inebriabit sanguine eorum. Itẽ Hier. 2. Inebriabo eos vt sopiant, & dormiant somnum sempiternũ, & non consurgant. Et infra. Inebriabo Principes eius, sapientes eius, & duces, & magistratus eius, & fortes, & dormient somnum sempiternum, & non expergiscent, somnus iste non quietis, sed detentionis, & damnationis æternæ. Quatuor vltimis ebrietatib. p̃termissis, de prima q̄ est species gulæ spãliter est dicendum. Et circa hanc considerãda sunt quatuor. Primo vtrũ ebrietas sit pctm̃. Secundo vtrum sit pctm̃ mortale. Tertio vtrũ ebrietas excuset a pctõ. De istis tribus require in fine libri. Quarto de his, q̄ hoc vitium ostẽdunt detestandũ. Circa qđ sciendum q̄ hæc ebrietas euacuat oẽm censum & virtutem debilitat infatuat oẽm sensum, multis modis p̃cipitat. Primo quidẽ ebrietas euacuat oẽm censum, ebriosi namq: consumunt oẽ bonum tpale, & fiunt paupes & egeni, pp̃ qđ dr̃ Eccl. 19. operarius ebriosus non locupletabit, quia quicquid operando põt acquirere vel lucrari totum expendit, & frequẽter amplius in ebrietatibus, societatibus, & tabernis. Item oẽ bonum spũale dissipant ebriosi, quia ebrietas est mors oium virtutum & morum. Chrs. ebrietate fit iactura fere oĩum bonorum. Si habeat hõ humilitatem, mansuetudinem, prudentiam, & cætera hmõi, oĩa p̃ijcit in pelagus iniquitatis. Et sicut ebriosi sæpe vestibus suis materialib. spoliant, sic eorum aïæ virtutib. denudant. Vñ dr̃ Tren. 4. Inebriaberis atq; nudaberis. Et Naum 3. Inebriaberis, & eris despecta. Item ebriosi p̃dunt bona cœlestia & æterna, quia sicut dr̃ 1. Cor. 6. neq: ebriosi, neq; maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt: & Gal. 5. Manifesta sunt opa carnis q̄ sunt ebrietates, commessationes. Sequit. Qui talia agunt regnum Dei nõ consequent. Item super illud Ioh. 2. Cœpit eijcere vendentes & ementes de templo, dicit glo. Quid si ibi ebriosos inuenisset, & hmõi. q. d. multo fortius eiecisset. Ad hoc magis excludent a regno, ne ingrediant ebrij fœdi, vbi sancti inebriant ab vbertate domus Dei. Secundo ebrietas oẽs vires debilitat, tam spũales q̄ corpales. Videmus ad lr̃am q̄ ebrius nutat corpe toto, & pedibus cespitat, nec mẽbra sua põt sustinere, sed vires spũales mlto magis amittit. Ber. Ebrietas mltiplicat verba obliquat lumina, gradũ facit errantẽ, capitis opat vertiginẽ, stomachi efficit tormẽta, & viscera ipsa distendit. Aug. Ebrietas inuoluit linguam, corrumpit sanguinem, & omnia membra debilitat, vitã diminuit, & omnẽ salutem exterminat, cõplexionẽ immutat, & totum corpus desiccat. Qui enim nimis bibunt in sero, sitiũt & aridi sunt in mane. Vnde in persona ebriosi dicitur. Prouer. 23. Quãdo euigilabo, & rursus vina reperiam; Naum 1. Sicut spinæ se inuicem complectuntur, sic conuiuiũ pariter potãtiũ quasi stipula ariditate plena. Et sicut aridi sunt a vino materiali, ita immo longe magis a vino spũalis gratiæ, & sicut debilitat & eneruat vires corporales, ita & vires spũales. Vnde qui in sobrietate sunt inuincibiles, in ebrietate vincuntur: sicut patet de Senadab rege Syriæ. 4. Reg. 21. Qui dum biberet cũ triginta regibus inebriatus victus est, per pedissequos principum prouinciarum cum mirabili exercitu suo. Similiter Iudith 4. Holofernes inuincibilis sobrius, ebrius a muliere vincitur, & occiditur, quia vino prius fuerat superatus. In historia Charoli legitur, q̄ cum Franci essent insuperabiles a saracenis, & semper eos vincerent, duo reges Saracenorum promittentes q̄ bapṫizarentur, miserunt eis vinum fortissimũ, & mulieres saracenas, quorum multi inebriati, & victi a vino inciderunt in fornicationem, & victi sunt, & occisi a saracenis, victi primo spũaliter & postea corporaliter. 2. Esdræ. 3. Vinum preualet oĩbus q̄ bibunt illud. Tertio ebrietas infatuat omnẽ sensum: aufert enĩ vel impedit & sensus exteriores & sensus interiores, exteriores quidem ut sint aliquando ebriosi sicut idola, de quibus dicit in Ps. Os habent & non loquentur, & oculos habent & non videbunt &c. De oculis specialiter dr̃ Prouer. 23. Cui ve. cuius patri ve. & c. cui suffossio oculorum, nonne his qui morantur in vino: & student calicibus epotandis? Aug. Ebrietas ita hominẽ excecat, ut ubi sit nesciat, oculus ita cæcus est, ut unum pro alio accipiat, & de uno duo uel tria uideantur. Item sensus interiores ligat, & impedit: sicut dicit Aug. Ebrietas aufert memoriã, dissipat sensum, confundit intellectum. Blandè enim seducit, sicut dicitur. Prouer. 23. Ne intuearis vinũ quando flauescit, & cum splenduerit in uitro color eius, ingreditur blande, & in nouissimo mordebit ut coluber, & quasi regulus uenena diffundet. 1. Esdræ. 3. Vinum seducit mentem. Item Greg. Ebrietas est blandus demon, suaue peccatum, dulce uenenum, quam qui habet se non habet, quã qui facit peccatũ non facit, sed totus est peccatũ. Ebrietas sic infatuat hoĩem q̄ facit eũ fatuum dyaboli, ut cito faciat & loquatur multa quecũque dyabolus ei suggesserit. Prou. 20. Quicunq; his. i. vino & ebrietate delectat, non erit sapiens. Sicut patet de Nabal qui stultus interp̃tat, qui stultus verbis suis p̃uocauit contra se Dauid & seruos eius, ut uellent occidere tã eũ, q̄ oĩa q̄ habebat, nisi obstitisset Abygail, q̄ erat ebrius nimis, ut legit. 1. Reg. 20. 5. Sepelit. n. ebrietas hoĩs rõnẽ, ut nõ discernat qđ dicat uel agat. ut legit ibidem de eodẽ Nabal, q̄ cũ diceret ei uxor sua in mane cũ digessisset uinũ, qđ dixerat vel egerat cum esset ebrius, & offensam Dauid, emortuũ ẽ cor eius, & factus ẽ quasi lapis. Ebrietas sic ĩfatuat hoĩem q̄ reddit eum brutalẽ, immo bruto uiliorẽ, & minus rationabilẽ. Iuxta illud Bern. Nihil bestialius hoĩe, qui est ratione uigẽs, & nõ rõne utens: q̄a ebrius non habet usũ rõnis. De his ẽt dicit Criso. Melior est ebriosis asinus, rõnabilior uẽ his canis, oẽ ser. n. eorum ultra sufficientiã non bibit, & si multi sint cogentes, multo. n. deterior est qui sine coactione se inebriat, & transit mensurã quam nouit sibi sufficere. Iõ ebrius dr̃ quasi extra briã i. extra mensurã quã transgredit. Iđ ẽ nõ tñ reddit hoĩem fatuum, sed etiam insanum, & quasi demoniacum & mente alienatum.

alienatum. Osee. 7. Cœperunt Principes furere a vino. Seneca. Nihil aliud diffinio ebrietatem, quàm voluntariam insaniam. Itē Criso Nihil differt a demoniacis ebriosus. Si Fer.n. non verecundatur & insanit: & demoniaco quidē miseremur, huic aūt auertimus & odimus: quia voluntarie reddit se impotētē, quod nō facit demoniacus. Philosophus. Sicut in pcipicio stantē leuis motus impellit in ruinā, ita vino īfusū paruus dolor irritat in furorē. Bern. Ebrietas est mētis alienatio, uirtutū depdatio, imago mortis, fititudo furoris, & ipsā verecūdiā īterimit, mētis & oris custodiā expellit, pudoris charactere eiicit, castitatis signaculū frangit. Dandamus ad Alexandrū rex & doctor Bragmānorū. Vos emitis nō insaniatis, & vū nos inebriādo sepeliatis. Et post. Nos magis mortē quā ebrietatē nobis imprecamur, per quā necesse est hoīem totis corpib. & sensib. leetire. Quintū ad paplam ptinet, ebrius mortuus est, pdit.n. ipam quā Deus hoīb. dedis sūmā mēte suam. Ad hoc aūt quod dī quia ebrietas facit hoīem bestialē, facit exēplū de ceruo quodā domestico cuiusdā diuitis; qui bibens vinū inebriatus est, & pre ebrietate saliens, & discurrens habuit crus fractū, de quo dolens & uerecūdatus noluit postea uinū bibere quoquō. Simile dī de pica, q̄ in ebrietate discurrebat & saliebat p mēsas, q̄ fracta tibia pre ebrietate, nūquā postea vinū bibit. Itē quidā honestus hō vadēs in Normāniā curialit̄ est receptus, & Iuitatus ad potus equales, sm̄ morē illius terræ coactus a patresamil, vxore, & filia, & aliis tm̄ bibēs (licet inuitus) & inebriatus, q vix ascendere potuit equū suū, l sero aūt adaquās equū illū postquā sufficienter biberat, inuitabat ad bibendū amplius, sed cū equus nec minis nec pcib. nec et calcarib. stimulatus uellet ultra bibere, dixit ille. Heu miser ego plus bibi quā debui, & quā potui sustinere, & tñ ō uis amore mei nec timore minarū, uec et dolore penali plus bibere, q̄ tibi sufficiat, in hoc facto conuinco esse bestialius q̄ sit equus. Quarto ebrietas in multa mala pcipitat. Primo quidē pcipitat in multa flagitia, quia sopit hoīem & sopore sepelit, & aufert totū usum oīum, & inducit obliuionē, vñ Prouer. 23. Eris quasi dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator amisso clauo. i. anchora. Sicut.n. nauis dū gubernator dormit, & anchora amissa est, ducit & cōfert a quolibet flatu uenti, sic mēs ebrietatis iō consopita est, & sine anchora timoris Dei, de facili ducitur ad oē peccatū, leui flatu tētationis. Eccle. 31. Vinū multū potatum irritationē, & irā & ruinas multas facit. Isid. Vinū vitiis ē & preualet aīæ. uino luxuria excitat, pocula fomēta sunt luxuriæ, & igni igne adiecto maius creleri incēdium. Poeta. Et venus in uinis, ignis in igne fuit. Aug. Ebrietas multos subuertit sensum minuit, egritudinē ingerit, alienat mentem, Inflāmat ad libidinem, Ipellit ad uerbera. Galienus medicus. Multis peccatorum uinculis captiuant qui multo mero se inebriant. Nullus.n. peccato pōt resistere, qui se nō pt gubernare. Spālit ebrietas impellit ad luxuriā, sicut patet de Loth. Geñ. 19. Vñ duæ filiæ eius condixerunt inuicem. Inebriemus eum uino & eū ab sorptus a uino concubuit cum eis, & non sensit quando intrauerunt uel exierunt ab eo. Item exemplum de monachis quibusdā, qui uenientes ad Soldanū inceperunt eū mouere ad cōuersionem, ille antē quæsiuit de religione eorū, de uictu & abstinentia, & si abstinerent a carnibus, & a mulieribus, Dixerūt q sic. Si abstinebant a uino dixerunt, quòd nō. Qui recepit eos honorifice, & fecit parari dapes secundum morem eorum sine uino, & cū dormirent misit eis mulieres ad solicitandū eos. ipsi autem eas a se uiriliter abegerunt. Post aliquantulum temporis cum abstinuissent a vino fecit eis propinari uinum fortissimum. illi autem, qui a uino diu abstinuerunt, auidius biberunt, non temperantes uinum ut oportuisset, nec temperauerunt se a uino, & cum essent inebriati, & quasi consopiti misit ad eos dictas mulieres in quibus solicitantibus incurrerunt absorpti a uino. Vnde dictus Saracenus confutauit eos. Ideo bene dicit Apostolus Ephes. 5. Nolite inebriari uino, in quo est luxuria. Generat etiam iras rixas, contentiones, verbera, contumelias, blasphemias, ac etiam homicidia: unde de facili mouetur uir contra uxorem, pater contra filium uel amicum quencunque. Ecclesi. 31. In conuiuio uini non arguas proximum 2. Esdræ. 4. Regis & orphani facit mentem uanam. Et post. Cum inebriati fuerint non meminerunt amicitiam nec fraternitatem, sed sumunt gladios &c. Sequitur. Et cum surrexerint a uino non meminerūt quid egerint. Isa. 28. Hi quoque præ uino nescierunt, & præ ebrietate absorpti sunt a uino. Hiero. Qui luxuriatur uiuens mortuus est, & qui inebriatur mortuus & sepultus est: rationis enim uile sepulchrum est ebrietas. Sicut enim domina domus dormiente perstrepit tota familia, sic rōne crapula & ebrietate sopita & sepulta pstrepit turba omnū vitiorum. Bragmannorū rex Alexandro. Vos in cōmessationibus uestris nō ante finē ponitis, q̄ furere incipiatis. & illud

qđ aliquantulū sapere uidebamini, bibendo pdatis. Vos emitis quomodo insaniatis, & vnde vos inebriando sepeliatis. Item non celat secretum cōsilium, nec profert discretum iudicium. vnde Prou. 31. Noli ò Lamuel vinum dare regibus. Et post. Ne forte obliuiscantur iudiciorum & mutent cām filiorum pauperis. 2. Esdræ. 3. Ebrius non meminit iusticiā, aut debitum. Isa. 28. Sacerdos & Propheta p ebrietate errauerunt nescierunt videntem, ignorauerunt iudicium, vt supra. Eph. 5. Nolite inebriari vino. Glo. nihil est ita indecens in eo qui habet iudicare, sicut ebrietas. Item ebrietas pcipitat in multa pericula. Nec mirū, quia facit hoīem insanū & dæmoniacum, vt dictum est, vñ sæpe facit hoīem mori mala, & inopinata morte, sicut patet 2. Reg. 14. Cùm temulentus fuerit Amon, pcutite eū, & interficite, & fecerūt pueri Absalon eius pcepta. Ad idem Iudith. 13 De Holoferne, quem ebrium occidit Iudith. Et 1. Mat. 16. Occīdit Symon ebrius impronise. Dan. 5. Balthasar potando vidit manum scribentem in pariete, Mane, Techel, Phares, & in nocte occisus est. Ad idem facit qđ legit in chronicis multis. Cū gens Hunnorum & Vuādali & Alemanni egressi de Meothidis paludibus locis, & accessis expulissent Gothos de sedib. suis, & dicti Gothi timore eorum confugissent ad exercitum Romanō imperante Valente Arriano, & facti essent p eum Arriani, insurgentes contra Romanum exercitū, qui nolebat eis dare victualia, licèt ei militarent, interfecerunt dictum Valentem & exercitum Romanum, facto sibi rege Theodorico, cū occupassent Romani & Italiam, & Græcā, & alias diuersas mundi partes, Attila Rex Hūnorum cū Vuandalis inuentus est eos, occiso Theodorico Rege Gothorum cum exercitu suo, & Euticiū, & patritium Romanum cum exercitu suo vicisset & spoliasset oīa, victor rediens ad terram suam, a vino victus est p hunc modū. Dū in nuptiis esset, adeo inebriatus est, q p vini calefactione absorptus tantum p nares sanguinem effudit, q quasi insensibiliter mortuus expirauit, a vino & sanguine subito suffocatus. De quo scribit. Hic est Attila metus orbis, tremor hostium, flagellum Dei, amator belli &c. Et post. Qui cū vicisset oēs a vino victus est, & occisus. Multi.n. pp nimiam potationem ab ipsa potius supfluitate suffocantur. Ecc. 37 Propter crapulā multi obierunt. Luc. 21. Attendite ne corda vrā grauentur crapula, & ebrietate. Sicut patet de illo Aurifabro, de quo refert Petrus Cluniacen, quem liberauit B. Nicolaus a dæmonib. & damnatione inferni: quia ei deuotus fuerat, qui bonus in aliis erat. nisi q aliquū consueuerat nimis bibere, quem aliqū nimis ingurgitatum dyabolus suffocauit sub specie bufonis, cor eius opprimens, & eum subito extinguens, ad infernum trahebat torquēdum: & liberatus per B. Nicolaum vt pdictum est de pœna purgatorij grauiter torquebatur. Vñ Leu. 10. pcipit sacerdotibus ne vinum, vel aliquid qđ inebriare posset biberent, in quo dabat intelligi, q non est Deo gratum ministerium ebriorum. Itē Nazareis pcipit. Leu. 6. q qa sctificati, & cōsecrati erant Dño, non biberent vinum, nec oē qđ inebriare posset. Item ad exemplum filiorum Rechab misit Dñs Iudeos. Hier. 35. Qui cum propinaretur eis vinum vt biberent, dixerunt. Non bibamus vinum, quia Ionadab pater noster filius Rechab præcepit nobis ne bibamus vinum. Exemplum Saracenorum, qui abstinent ad præceptum Mahumeti, nisi in quibusdam festiuitatibus suis in quibus præ ebrietate insaniunt. Item ebrietas præcipitat in inferni supplicia, sicut dicitur Luc. 12. Si dixerit seruus in corde suo, moram facit Dñs meus venire, & cœperit percutere seruos & ancillas, edere & bibere, & inebriari, veniet Dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua nescit, & diuidet eum, partemq́ue eius cum infidelibus ponet. Exemplum de fabro de quo refert Beda in gestis Anglorum, qui in monasterio nobili ignobiliter viuens diebus festis magis volebat in fabrica residere, & ebrietati cæterisq; illecebris vacare, quàm ad Ecclesiam venire, qui cùm corriperetur nolebat se corrigere, hic percussus languore, & ad extrema perductus vocauit fratres multum mærens, & desperans, dicens, q viderat infernum apertum, & Sathanam in profundum mersum cum Caypha, & cæteris crucifixoribus Domini æterno incendio traditum, in quorum intimo videret sibi locum deputatum, & cùm moneretur ad pœnitentiam, & promitteretur ei venia si pœniteret quamdiu viuebat, dicebat q videbat instare sibi iudicium, nec esse sibi vltra spem salutis, & hæc dicens expirauit, sine viatico, & aliis signis salutis: & est ab aliorum sepultura longe positus, nec pro eo aliquis aliquod Ecclesiæ suffragium facere ausus est.

De frequentatione tabernarum. *Dist. III.*

Circa sextum .s. de frequentatione tabernarum sciendum; quod in tabernis solent fieri multa, ideo de tabernis specialiter est dicendum. Sunt autem multa quæ dissuadent frequentationes earum. Primo quidem, quia sunt habita-

cula cauponum. Secundo quia sunt receptacula latronum. Tertio quia sunt latibula draconum. Quarto quia sunt tabernacula dæmonum. Primo tabernæ sunt habitacula cauponũ, illic enim conueniunt lecatores, glutones, & ebriosi vacantes comessationibus, & ebrietatibus & symbolis, & sæpe simplices qui sani intrant inebriantur, & insaniunt ibi. Sicut supra dictum est de ebrietate. Secũdo tabernæ sunt receptacula latronum, illuc.n. latrones, & raptores, & huiusmodi refugiunt, ibi recuperantur, & absconduntur, & ipsi & eorum deprædationes & furta, ibi spoliãtur, & spoliant. Vnde de tabernis dici potest illud Iob. 34. Nudos dimittunt homines vestimenta tollentes. &c. Ita crudeliter eos spoliant, quod nullum dimittunt eis vestimentum, comedendo, & bibendo cum eis, & de suo, qđ non facerent alii latrones, qui proditores reputant illos, qui eandem die comederint cum eis eos spoliant. Vnde taberna potest dici decipula, vel muscipula dyaboli, in qua capiuntur, & decipiuntur simplices diuersis deceptionum laqueis. Et tabernarij, & tabernas frequentantes, sunt aucupes laqueos ponentes, & pedicas, id est fraudes diuersas ad simplices capiendos. Vnde Hier. 5. Inuenti sunt in populo meo insidiantes, quasi aucupes laqueos ponentes & pedicas ad capiendos viros, sicut decipula plena auibus, sic domus eorum plenæ sunt dolo. Tertio tabernæ sunt latibula draconum. i. hominum qui sunt flammiuomi & ventuosi. Vnde de taberna põt dici illud Isa. 34. Erit Babilon cubile draconum, ibi namque post ebrietatẽ fiunt pugnæ, rixæ, dissensiones, ibi se mordent, & lacerant vituperiis & iniuriis ad modum canum. Phil. 3. Videte canes malos operarios. Videte concisiones. Psal. Circumdederunt me canes multi. Similes sunt canibus de quibus narratur a multis illius patriæ, q circa pedem castri Moysmeri comitis Campaniæ conuenerunt canes de diuersis partibus illius terræ, circa annum Dñi. 1230. Qui se ibi diuersis morsibus impetentes, lacerantes, & compugnantes, occiderũt. Quarto tabernæ sunt tabernacula dæmonũ, siue phanũ vel templũ dyaboli, ad qđ conueniunt parrochiani dyaboli, idola vana colẽtes. Phil. 4. Quorũ Deus venter est. Vñ sunt sicut Babilonii colentes Bel. extrinsecus aureũ, intus vero luteũ. Dañ. 14. Et sicut filii Israel vitulum conflatilem adorantes. 1. Cor. 10. Neque idolatræ efficiamini, sicut quidã, de quibus scriptum est, sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludẽ. Ibi lusores adorant ossa canina pro Deo. s. taxillos. Huius tẽpli cultores sunt potatores & taxillatores, pro laudibus habent Dei & sanctorũ blasphemias, pro thure assaturas, pro altari aleas uel tabulas ad ludendũ, & mensas ad edendum & bibẽdum. Huius templi sacerdos est caupo, non ornãs sed spolians suos ministros. Similes sunt hmõi Sychimitis, de quibus legit̃ Iudicum. 9. q factis cantantium choris, ingressi sunt phanum Dei sui Baal. s. & signat tabernam in qua colitur uenter, qui est Baal uorator, & inter epulas & pocula maledicebant Abymelech regi suo, postea ut di in eodẽ templo ubi tẽdus cum Deo suo inierant, & conglobati erant, eos succẽdit & igne & fumo eos occidit. Similiter Christus cum sanctis in iudicio potatores maledicentes Christo in tabernis succẽdet in inferno, ubi ascẽdet fumus tormentorum eorum in sęcula sęculorũ, ut dr̃ Apo. 14. & 4. Regu. 10. Percussit Iehu cum suis militibus ministros Baal in ore gladii, & occidit, statuã eius, & cõbusserunt & comminuerunt, & phanum eius in latrinã cõmutauerunt. Itẽ pp uanitatẽ, & leuitatẽ cõuenientes dicunt̃ stuppa collecta. Eccle. 21. Stuppa collecta synagoga peccãtium, & consumatio illorũ flãma ignis. s. inferni. Ibi ducit dyabolus potatores ad omnia mala. Ibi pro nihilo ducunt blasphemare, iurare, periurare, decipere, rapere, & furari: & quæ non facerent extra, faciunt ibi. Nota hoc exemplum de filio qui cum duceretur ad suspendium patris sui nasum & labia dentibus amputauit.

De ludis inhonestis. *Dist. IIII.*

Circa septimum de ludis. s. inhonestis sciendum q multa ludorum genera legimus in scripturis. Est. n. ludus conscientiæ seipsam salubriter excitantis. Ludus deuotionis, Deum humiliter honorantis Ludus innocentiæ, simpliciter exultantis. Ludus probationis, seipsum viriliter exercentis. Ludꝰ amicitiæ, hilariter congaudentis. Ludus derisionis, proximum irridentis. Ludus insolentiæ, & ludus confusionis. Est igĩ ludus conscientiæ seipsam salubriter excitantis, qñ. s. hõ conscientiam suam discutit ne forte aliquid in ea lateat, qđ oculos diuinæ maiestatis offendat, ac diligenter inspicit vtrum proficiat, vel deficiat. De tali ludo di. Ecc. 32. Præcurre prior in domum tuam. s. in domum conscientiæ, prior inq̃ anteq̃ mors occurrat, & anteq̃ iudex te præueniat. Et illic aduocare. i. ad intima cordis tui reuoca oẽs sensus exteriores, ne inaniter euagent̃, sicut religiosi conuocant̃ ad capitulum, ac locis præmissa religione vagent̃. Vel aduocare. i. sis aduocatus cõtra te alacriter allegãdo ne iudex adueniens cõtra te testes, & aduocatos adducat, vel ne ipsemet contra te iudex & testis existat, sicut ipse dicit Hierem. 29. Ego sum iudex & testis dicit Dñs. Et si tu fueris aduocatus contra te iuste & acriter allegando, Deus erit aduocatus pro te Sicut de Beata Magdalena dicit August. Ipse eius factus est aduocatus, qui iudex fuerat interpellatus: aduocatum enim habemus apud patrem Iesum Chr̃um iustum, & ipse propiciatio pro peccãtis nr̃is. 1. Ioh. 2. Sequit̃, illic lude. i. ad ludum tuum attende vtrum. s. proficias vel deficias, vtrum lucreris vel perdas. Vel lude. i. aliquã consolationem recipe, sicut paterfamilias in secreto thalami sui ludit cum filiis suis, & si videat eos bñ obediẽtes & morigeratos, delectatur in eis. Sequit̃. Et age conceptiones tuas. i. quicquid boni conceperis te facturũ ope exerce, qđ est contra multos qui ad interiora sua non redeunt, sed semp exterius euagant̃, & sic semp eorũ conscientiæ incõpositæ remanent & incultæ plenæ spinis pungentib. & vrticis vrentib. scorpionib. & serpentib. vel si qñ conscias sua discutiant, & aliqua bona concipiant se facturos, conceptus hmõi nõ producunt ad effectum, sed patiunt̃ abortum. Iõ bñ dicit. Age conceptiones tuas Isa. 26. A facie tua Dñe concepimus, & quasi parturiuimus, & peperimus spũm salutis. Secundus est ludus deuotionis Deum humiliter honorantis, sicut Dauid corã arca Dñi ludebat. 2. Reg. 6. Dauid & oĩs Israel ludebant corã Dño. Et eiusdẽ. 7. Ludã ante Deum, & vilior fiam, & ero humilis corã oculis meis, plus q̃ factus sum. Sed Michol videns Dauid saltãtẽ, atq; ludentẽ despexit, quia deuotos & hũiles despiciunt indeuoti. Tertius est ludus innocentiæ simplr̃ exultantis, sicut dr̃. Iob. 21. Pueri eorum exultant lusib. Et Zach. 8. Plateæ ciuitatis implebunt̃ pueris & puellis ludentib. Sic viri sancti per laborẽ & fatigationẽ ludunt innocenter adinuicẽ, vt postmodũ fiant in diuino seruitio promptiores, sicut legit̃ fecisse. B. Ioh. Euang. & B. Ant. Quartum est ludus probationis, vires suas exercentis. Iste est ludus exercitij, sicut tyrones vires suas exercitant saltando, luctando, lapides iaciendo, equitando, & tyrociniis, & hastiludiis addiscendo. Sed taceo de multis iniuriis, fraudibus, & maleficiis, expensis inutilibus, immo potius excessiuis, ostentationibus, pompis, & aliis innumeris, q ludum licitum quantum est de se multipliciter dehonestant. De tali ludo dr̃. Eccl. 47. Dauid cũ leonib. lusit, quasi cum agnis. 2. Reg. 2. Dixit Ioab ad Abner. Surgant pueri & ludant coram nobis Et sequit̃ ibi q vnusquisq; gladium suũ infixit in latus cõparis sui, & ortũ est bellum durum satis. Quintum est ludus amicitię hilariter cõgaudentis, sicut hõ placidus curialis & affabilis ludit corã amicis suis, ad lętificandum eos, & sicut præcinebant mulieres ludentes & dicentes, percussit Saul mille, & Dauid X. mil. 1. Re. 18. Sextus est ludus illusionis proximũ irridentis, sicut Philistæi Sansonẽ irridebant, & corã se ludere compellebant. Iud. 16 Præceperunt vt vocaret̃ Sanson, & añ eos luderet. Sic filii Israel illudebant Prophetas. 2. Paral. 37. Sic pueri parui egressi illudebant Helyseo. 4. Reg. 2. Sic Iudæi illudebant Chr̃o, & milites præsidis exuentes eũ, clamidẽ coccineã circundederunt ei, & plectentes coronã de spinis posuerunt super caput eius, & arundinem in dextera eius & genu flexo añ eum illudebant illi. Et Luc. 22. Illudebant ei cædentes eum. Vñ increpans eos Dñs ait. Isa. 57. Sup quem illusistis, sup quẽ dilatastis os, eiecistis linguã, nonne vos filii scelesti, semen mendax. Septimus est ludus insolentiæ, sicut est ludus chorearum. Require infra de choreis. Exo. 32. Sedit ppl̃s mãducare & bibere, & surrexerunt ludere. Sub hoc ludo continentur venationes, & aucupia, de quib. dr̃ Baruch. 3. Vbi sunt Principes gentium, & qui dñant̃ sup bestias, q̃ sunt sup terrã, qui in auibus cæli ludunt. Sequit̃. Exterminati sunt & ad inferos descenderunt Aliqui sic ex toto corde huic ludo inseruiunt q nihil aliud cogitare, vel desiderare videnl̃, & tp̃s diuino cultui impensum vilipendere, ac sibi esse tediosum ostendunt. Vñ de ipsis põt dici illud. Sap. 15 æstimauerunt ludum esse vitam nr̃am. Octauus est ludus confusionis, quia confundit hoĩm, & confusione dignum reddit, pp multa crimina, q̃ cõiter sunt in lusoribus. Et in fini præcipuè ad confusionis opprobrium adducunt̃. Primo quidem lusor est proditor, quia illum cum quo comedit, & bibit, spoliare intendit, cuius amicum vel consanguineum qñq; se fingit. Hiere. 9. Vnusquisq; a proximo suo se custodiat, & in oĩ fratre suo non hẽat fiduciam &c. Hier. 9. Loquit̃ pacem cum proximo suo, & in occulto ponit ei insidias. Item in Psal. Loquent̃ cum proximo suo, mala aũt in cordibus eorum. Inuitat cum aliqñ ad tabernæ potum gratuitum, vt sic eum inebriet, & infatuet, & spoliet crapulatũ: Sunt siles illis proditorib. latronibus qui simulant se esse pegrinos, & euntib. in Hierusalẽ se iungunt, & dum ad hospitia cũ eis veneriat, cõedunt cũ eis, & bibunt, & in poculo admiscent aliqd p qđ eos ita cõsopiũt, q quasi si cẽnt mortui dormiũt, & sic spoliatos dicti fures eos nudos dimittũt. Aba. 2. Ve q

potum

Potũ dat amico suo miscẽs fel. Itẽ lusor est cupidus, & auarus adeo q̃ vellet quãcũq; personã secũ ludentẽ spoliare, & ad hoc laborat pro viribus, hic intendit, & ad hoc tendit. Est crudelior cæteris raptoribus aut spoliatoribus, & magis inhumanus, q̃a aliq̃n spoliant eos camisiis suis & braccis, qđ non faciunt qui spoliãt hoĩes in nemoribus. Peccat in ingratitudine, quia tpe sibi dato ad salutis opationẽ abutitur contra salutẽ suã expendens illud in ociosis & perniciosis factis. Iob. 24. Dedit ei locũ pœnitentię in præsenti tps, & ipse abutitur eo in superbiã. Itẽ vsurarior facit, illi. n. in modico tpe dant & accipiunt graues vsuras tradentes, & dantes vndecim pro duodecim in momento tpis, vel grauiores vsuras. Itẽ fallit & fallere intendit verbis, factis, & instrumentis, vt decits falsis. & fallacibus verbis, instrumentis, signis, & testibus. Itẽ corrũpit vicinos astantes in ludo verbis, exemplis & muneribus & signis, adeo vt ferant pro eo ibi falsum testimoniũ pro nullo vel modico lucro, qđ non facerent extra ludum pro centum marchis argenti, pro quorũ testimonio amittunt qui sm conditionẽ ludi fuerant lucrati, q̃bus corrupti testes pretio vel amore vel timore tenentur restituere qđ amiserunt eorũ falso testimonio. Itẽ lusor non seruat fœdus alicui personæ cũ qua ludat, sed frequenter frangit fœdus naturæ, consanguinitatis, vel nuptiarũ, vel societatis, decipiendo eos qui sunt ibi fœdere aliquo iuncti, eorũ bona perdendo, vel male tractando, vel male acquirendo. Sępe iurat pro nihilo, sæpe peierat & mentitur. Hoc facit in ludo pro nihilo, quod non faceret extra ludũ pro magno pretio, iurando se lucratũ fuisse quod amisit. Itẽ est contẽptor sacrorũ tpum. i. festorũ quæ violat, & expẽdit in blasphemiis Dei, & sctõrum, & vituperiis eorũ. contemnit eos cõtumelias eis inferendo, plus defert honoris tribus ossibus caninis, idest Deciis, q̃ ossibus Dei & sctõrũ quos dinumerat blasphemando. Psalmus. Foderũt manus meas & pedes meos, dinumerauerunt oĩa ossa mea. Itẽ lusor facilis est ad irascendum, & comminandum, & ad inferendum verba & verbera acerba. Facilis est ad proximum occidendum, ante cuius oculos est effusio humani sanguinis & committere peccata quæcũq;. Item est transgressor decalogi mandatorum omnium, primũ mãdatũ trãsgreditur. Exo. 20. Non habebis Deos alienos coram me. Ipse tribus ossibus caninis obedit. i. Deciis, & colit ea pro Deo, faciens eorum voluntatem, quia ducunt loco trinitatis. Assumit nomẽ Dei in vanum, iurans pro nihilo, festa frangit, parentes inhonorat, proximũ facto vel exemplo occidit, dũ Deũ negat spiritualiter mœchatur. Alienũ inuito eo cuius est subripit, fert falsum testimonium vt dictũ est, & rem proximi concupiscit. Deterior idolatra est, q̃ iudei aut saraceni, illi vitulum aureũ coluerunt, Saraceni Machometo hoĩ tanquam Deo obedierunt, isti deteriori creaturæ ossibus caninis, in quorum seruitio expendunt quãq; camisiam & braccas, & quicquid hñt. Item sicut Deus cultoribus suis tradidit. 23. literã, quibus tota sacra scriptura scripta est, & nobis Dei insinuat voluntatem ad faciendũ eã, ita in Decio sunt. 21. puncta, per quæ lusorum insinuatur volũtas Decij Dei sui vt eã faciat. Itẽ si lusor est filius familias, sequitur ira & afflictio parentum. & maledictiones eorũ, quibus maledicit vel maledicunt. Si pater familias, afflictio vxoris & familiæ, vt iræ, pugnæ, verbera, odia, exhæredationes filiorum, prostitutiones filiarum, depauperationes, furta, sacrilegia, quia calefactus a ludo non fereret aliquando accipere super altare, sequentur etiam suspendia, & alia multa mala, vt prædictum est Ideo fugiendus est talis ludus, & societas ludentium detestanda. Vnde Tho. 3. dicebat Sara. Nunquam ludentibus miscui me, nec cum his qui in leuitate ambulant participem me præbui. Et Hiere. 15. Non sedi in consilio ludentium.

LIBRI III. PARS IX.

De Luxuria. Dist. I.

VLTIMO inter capitalia vitia dicendum est de luxuria. Circa quam consideranda sunt septem. Primo vtrum luxuria sit peccatũ. Secũdo de filiabus eius. Tertio de diuisione partium eius. Quarto de his quæ suadent & ostendunt luxuriam esse vitandã. Quinto de his quę nutriunt, & augent eã. Sexto de familiaritate mulierũ. Septimo de choreis. Circa primum videndum est vtrum luxuria sit peccatum. Ad quod dicitur quod luxuria dr̃ esse libidinosus voluptatis appetitus. Voluptas autẽ libidinosa principaliter cõsistit in actu venereo siue delectationibus venereis, in quibus etiam libido specialiter esse dicitur, quamuis & in aliis possit esse voluptas, tamen hoc nomen sibi vendicant venereæ voluptates. Luxuriosus autem dicitur quasi solutus in voluptates. Maxime autem animum hominis soluunt voluptates venereæ, ideo circa huiusmodi voluptates luxuria maximè cõsideratur. Vnde sicut temperantia principaliter & propriè est circa delectationes tactus: dicitur autem ex consequenti, & per quandam similitudinem in quibusdam aliis materiis, ita & luxuria principaliter quidem consistit circa venereas voluptates, quæ maxime animum hominis soluunt. Secundario autem dr̃ esse in quibuscunq; aliis ad excessum pertinentibus. Vnde Gal. 5. Dicit gl. q̃ luxuria est quælibet superfluitas. Vnde & vinum dr̃ esse res luxuriosa, vel eo modo quo in qualibet materia superabundantia vel excessus refertur ad luxuriam, vel quia superfluus vsus vini præbet incentiuum venereæ voluptatis. Ex his patere põt quomodo, & quare luxuria sit peccatũ, quia q̃to aliquid est magis necessariũ, tantomagis oportet vt circa illud rationis ordo seruetur, vnde per consequens magis est vitiosum, si ordo rationis prætermittatur. Vsus autem venereorũ sicut dictum est valde necessarius est ad bonum cõe, quod est conseruatio humani generis, & ideo circa hoc maxime attendi debet rationis ordo, & per consequens si quid circa hoc fiat præter id quod ordo rationis habet, vitiosum erit. Hoc aũt pertinet ad rationem luxuriæ, vt ordinem & modum rationis excedat circa venerea, & ideo absq; dubio luxuria est peccatum. Licet autem semen generationis humanæ sit superfluum alimẽti, sicut dicit philosophus in libro de generatione animalium, tamen sm eundem philosophum semẽ est superfluũ quo indigetur. Dicitur enim superfluũ ex eo quod est residuũ operationis virtutis nutritiuæ, tñ indigetur eo ad opus virtutis generatiuæ. Sed aliæ superfluitates corporis humani sunt tales quibus non indigetur, & ideo non refert qualitercũq; emittantur salua decentia conuictus humani, & ideo licet in emissione huiusmodi superfluitatum non sit peccatum, tamen in emissione seminis quod est materia generationis humanæ põt esse peccatum, nisi sic fiat q̃ conuenire possit ad finem quo eo indigetur. Põt autem huius seminis emissio fieri sine peccato, obseruatis circunstantiis, quæ in hmõi requiruntur. Quod declaratur sic. Peccatum enim est in actibus humanis quod est contra ordinem rationis, habet autem ordo rationis, vt quælibet conuenienter ordinet in suum finẽ. Et ideo non est peccatum si per rationem homo vtatur aliquibus rebus ad finem ad quẽ sunt modo & ordine conuenienti, dummodo ille finis sit aliqđ vere bonum, sicut autem est vere bonum quod cõseruetur corporalis natura vnius indiuidui, ita & est quoddam bonum excellens, quod conseruetur natura speciei humanæ. Sicut autem ad cõseruationem vitæ vnius hominis ordinatur vsus ciborũ, ita & ad conseruationẽ totius humani generis ordinatur vsus venereorũ. Vnde Aug dicit in libro de bono coniugali, quod est cibus ad salutem hominis, hoc est concubitus ad salutem humani generis, Et ideo sicut vsus ciborum potest esse sine peccato, si fiat debito modo & ordine, sm q̃ competit saluti corporis, ita etiam & vsus venereorum potest esse sine omni peccato si fiat debito modo, & ordine, sm q̃ est conueniens ad finem generationis humanæ. Nec obstat, q̃ actus venereus impedit actum virtutis, sicut dicit Aug. in primo soliloquiorum. Nihil esse sentio quod ab arce magis deiiciat animum virilem, quam blandimenta fœminæ, corporumq; ille contactus. Quia virtutem potest aliquis impedire dupliciter. Vno modo quantum ad circunstantiam siue quantum ad communem statum virtutum, & sic non impeditur virtus nisi per peccatum. Alio modo quãtũ ad perfectum virtutum statum, & sic potest impediri virtus per aliquid quod non est peccatum, sed est minus bonum, & hoc modo vsus fœminæ deiicit non a virtute, sed ab arce. i. a perfectione virtutis. Vnde Aug. dicit in libro de bono coniugali. Sicut bonum erat, quod Martha faciebat occupata circa ministerium sctõrum, sed melius quod Maria audiens verbum Dei, ita etiam bonum Susannæ in castitate coniugali laudamus, sed bonum viduæ Annæ & magis virginis Mariæ anteponimus. Item licet in omni actu venereo sit superfluitas delectationis, quæ intantum absorbet rationem, quod in ipsa impossibile est aliquid intelligere, sicut philosophus dicit in 6. Eth. Tamen abundantia delectationis, quæ est in illo actu sm rationem ordinato, non contrariatur medio virtutis, quia medium virtutis non attenditur secundum quantitatem, sed sm q̃ conuenit rõni rectæ. Et præterea ad virtutẽ non pertinet quantum sensus exterior delectetur, q̃ consequatur corporis dispositionem, sed quantum appetitus interior ad huiusmodi delectationes afficiatur. Nec hoc etiam, q̃ ratio non potest liberum actum rationis ad spiritualia consideranda simul cum

illa delectationem habere ostendit q actus ille sit contrarius virtuti, non enim est contrarium virtuti, si rationis actus aliqñ intermittatur aliquo, quod ſm rationem fit. Alioquin q aliquis se somno tradit, esset contra virtutem. Hoc tñ q concupiscentia & delectatio venereorũ non subiacet imperio & moderationi rationis, prouenit ex pęna primi peccati, inquantũ. s. ratio rebellis Deo meruit habere suam carnem rebellem, vt patet per Aug. 22. de ciui. Dei. Circa ſm. s. de filiabus luxuriæ. Sciendũ q Greg. 31. mo. ponit eas septem, quę sunt cæcitas mẽtis, Inconsideratio, præcipitatio, Inconstantia. Amor sui. Odiũ Dei. Affectus præsentis sęculi, Horror & desperatio futuri. Quarum ratio & numerus sic apparet. Quando enim inferiores potentiæ vehementer afficiuntur ad sua obiecta, consequens est q superiores vires impediũtur & deordinantur, in suis actibus Per vitium aũt luxuriæ maximè appetitus inferior. s. concupiscibilis vehementer incenditur suo obiecto. s. delectabili propter vehementiam delectationis, & ideo consequens est, q per luxuriam maximè superiores vires deordinentur. s. ratio & voluntas Sunt aũt rationis quatuor actus in agendis. Primo q dem simplex intelligentia, quæ apprehendit aliquem finem, vt bonum, & hic actus impeditur per luxuriam, ſm illud Dan. 13. Species decepit te, & concupiscentia subuertit cor tuum, & quãtum ad hoc ponitur cęcitas mentis. Secundus actus est cõsiliũ de his quæ sunt agenda propter finem, & hoc etiam impeditur per concupiscentiam luxuriæ Vnde Terentius dicit in Eunucho, loquens de amore libidinoso. Quæ res in se neq; consiliũ neq; modum habet vllum, eam consilio regere non potes. Et quantum ad hoc ponitur præcipitatio quæ importat subtractionem consilii. Tertius aũt est iudicium de agendis, & hic & impeditur per luxuriã: dicitur. n. Dan. 13. De senibus luxuriosis. Auerterunt sensum suum vt non recordarentur iudiciorũ iustorum. Et quantum ad hoc ponitur consideratio. Quartus autem actus est præceptum rationis, de agendis, quod etiam impeditur inquantum scilicet homo impeditur ex impetu concupiscentiæ, ne exequatur illud, quod decernit esse faciendum. Vnde Terentius dicit in Eunucho, de quodam, qui dicebat se recessum ab amica, hæc verba. Vna falsa lachrymula restringet. Ex parte aũt voluntatis consequitur duplex actus inordinatus, quorum vnus est appetitus finis, & quantum ad hoc ponitur amor sui, quantum. s. ad delectationem quam inordinatè appetit, & oppositum ponitur odium Dei, inquantum. s. prohibet delectationem cõcupiscentiæ. Alius aũt est appetitus eorum, quę sunt ad finem, & quantum ad hoc ponitur appetitus præsentis sęculi, in quo aliquis vult frui voluptate. Et per oppositum ponitur desperatio futuri sęculi, quia dum nimis retinetur carnalibus delectationibus, modo curat peruenire ad concupiscentias spirituales, sed fastidit eas. Ponuntur aũt cęcitas mentis, inconsideratio, & præcipitatio esse filię luxuriæ, qa intemperantia maximè corrumpit prudentiam, & ideo vitia opposita prudentiæ maximè oriuntur ex luxuria, quæ est præcipua species intemperantiæ. Item sciendum quod constantia in arduis & terribilibus ponitur pars fortitudinis, sed constantiam habere in abstinendo a delectabilibus pertinet ad continentiam, quę ponitur pars temperantiæ, & ideo inconstantia quæ ei opponitur, ponitur filia luxuriæ, & tamen etiam prima inconstantia ex luxuria causatur, inquantum emollit cor hominis, & effeminatum reddit, secundum illud Oseæ. 5. Fornicatio & vinum, & ebrietas aufert cor. Et Vegetius dicit in libro de re militari, q minus mortẽ metuit, qui minus deliciare nouit in vita nec oportet quod filiæ vitii capitalis cum eo in materia conueniant. Item amor sui, quantum ad quæcunq; bona, q sibi aliquis appetit est commune principium peccatorum, sed quantum ad hoc quod aliquis appetit sibi delectabilia carnis, ponitur specialiter amor sui filia luxuriæ. Item Isidorus ponit quatuor species luxurię. s. turpiloquia, scurrilia, ludicra, & stultiloquia: sed ista sunt quidam actus inordinati exteriores, pręcipuè ad locutionem pertinentes, in qua est aliquid inordinatum quadrupliciter. Vno modo propter materiam, & sic ponitur turpiloquia, quia. n. ex superabundantia cordis os loquitur, vt dr̃ Math. 12. Luxuriosi quorum cor turpibus cõcupiscẽtiis plenum est, de facili ad turpia verba prorumpunt. Secundo ex parte causæ, quia enim luxuria considerationem & præcipitationem causat, continens est, quod facit prorumpere in verba leuiter & incõsiderate dicta, quæ dicuntur scurrilia. Tertio quantum ad finẽ, quia enim luxuriosus delectationẽ quærit, & verba sua ad delectationem ordinat, & sic prorũpit in verba ludicra. Quarto quantum ad sententiam verborum quam peruertit luxuria per cęcitatem mentis quam causat, & sic prorũpit in stultiloquia, vt pote cum suis verbis præfert delectationes, quas appetit, quibuscunq; aliis rebus.

De speciebus luxuriæ. *Dist. II.*

DEinde considerãdum est de diuisione partium vel specierum luxuriæ. Circa quam cõsideranda sunt vndecim. Primo de diuisione partium in generali. Secundo de fornicatione simplici, vtrum sit peccatum mortale Tertio vtrum in tactibus & osculis sit peccatum mortale. Quarto vtrum nocturna pollutio sit peccatum. Quinto vtrum stuprum sit species luxuriæ. Sexto vtrum raptus sit species luxuriæ. Septimo vtrum adulterium sit species luxuriæ. Octauo vtrum incestus sit species luxuriæ. Nono vtrum sacrilegium sit species luxuriæ. Decimo vtrum vitium contra naturam sit species luxuriæ. Vndecimo vtrum vitium contra naturam sit grauissimum omniũ peccatorum inter species luxuriæ Circa primum. s. de diuisione partium vel specierum luxuriæ, sciendum quod in decretis di. 36. q. 1. assignantur sex species luxuriæ, quę sunt, fornicatio simplex, adulterium, incestus, stuprum, raptus, & vitium contra naturam. Quia sicut dictum est, peccatũ luxuriæ consistit in hoc quod aliquis vtitur delectatione venerea, non ſm rectam rationem, quod quidem cõtingit dupliciter. Vno modo ſm materiam in qua huiusmodi delectationem quærit. Alio modo secundum quod materia debita existente non obseruantur aliæ debitæ conditiones. Et quia circunstantia inquãtum huiusmodi nõ dat speciẽ actui morali, sed eius species sumitur ab obiecto, quod est materia actus, ideo oportuit species luxuriæ assignari ex parte materię vel obiecti. Quæ quidem potest non cõuenire rõni rectè dupliciter. Vno modo quia habet repugnãtiam ad finem venerei actus, & sic inquantum impeditur generatio prolis, est vitium contra naturam, quod est in omni actu venereo ex quo generatio sequi non potest. Inquantum aũt impeditur debita educatio & promotio prolis natæ, est fornicatio simplex, quæ est soluti cum soluta. Alio modo materia in qua exercetur actus venereus potest esse non conueniẽs rationi rectæ per cõparationem ad alios homines, & hoc qua dupliciter. Primo quidem ex parte ipsius fœminę cui aliquis commiscetur, quia ei debitus honor non seruatur, & sic est incestus, qui consistit in abusu mulierum consanguinitate vel affinitate iunctarum. Secundo ex parte eius in cuius potestate est fœmina, quia si est in potestate viri est adulterium. Si aũt est in potestate patris est stuprum, si non inferatur violentia, raptus aũt si inferatur. Diuersificãtur aũt istæ species magis ex pte fęminæ q̃ viri, in actu venereo fęmina se hẽt patiens sicut p modũ materiæ, vir aũt per modum agentis, dictum est aũt q prædictæ species ſm diuersam materiæ assignantur. Et nota q adulterium sub luxuria cõtinetur, & & sub iniustitia nihil. n. prohibet diuersorum vitiorum deformitates cõcurrere in vno actu, nec deformitas iniustitiæ oĩno se hẽt per accidens ad luxuriã, sed ostendimus esse luxuria grauior, quę intantũ sequitur concupiscentiam, q & ducit ad iniustitiam. Item nota q super illud. 1. Corin. 3. Ne iterum cum venero humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos ex his qui ante peccauerunt, & nõ egerunt pniam super immunditia & fornicatione, & impudicitia quam egerunt. Immunditia ſm glo. ponitur pro vitio contra naturam, impudicitia aũt ad stuprum pertinere vr̃ Circa ſm. s. vtrũ fornicatio sit peccatũ mortale, dicendũ q absq; oĩ dubio tenendum est q sic, & hoc primo declaratur per auctoritatem iuris diuini. Secundo per auctoritatem iuris canonici. Tertio per rationem Primo quidem probatur hoc per auctoritatẽ iuris diuini. Tho. 4. Attende tibi fili mi ab oĩ fornicatione, & pter vxorem tuam non patieris crimẽ scire. Item Gal 5. Præmissa fornicatione & quibusdam aliis vitiis subdit, qui talia agunt regnum Dei non possidebunt. Nihil aũt excludit a regno Dei nisi peccatũ mortale. Nec obstat quod dr̃ Deut. 23. super illud. Nõ erit meretrix &c. dicit glo. Ad eas prohibet accedere, quare est venialis turpitudo, non. n. dẽt dici venialis, sed venalis, qđ est propriè meretricium. Itẽ nec illud quod Act. 15. connumeratur quibusdam quæ non sunt peccata mortalia. Abstineatis vos inquit ab immolatis simulacrorũ, & sanguine suffocato & fornicatione, illorũ aũt vsus non est pctm̃ mortale. ſm illud. 1. Thy. 4 Nihil reiiciẽdũ est qđ cũ grãrũ actione percipitur. Fornicatio aũt non connumeratur illis, quia candẽ hẽat rõnem culpæ cũ aliis, sed q̃tũ ad hoc, q ex his quæ ibi ponuntur sit, poterat inter Iudeos, & gentiles fieri vna vnius consensum vel ei impediri: quia apud gentiles fornicatio simplex non reputabatur illicita, pp corruptionẽ rõis in eis. Iudęi aũt per legẽ instructi eã illicitã reputabant, alię vero quæ ibi ponuntur Iudęi abominabantur pp consuetudinem legalis obseruantiæ. Vnde Apostoli ea interdixerunt gentibus non quasi ſm se illicita, sed quasi Iudęis abominabilia. Item non obstat factũ Oseæ, q sumpsit vxorem fornicationũ. Oseæ 1. Quia illud fecit obediens Deo, cuius voluntas est regula summè recta. Itẽ hoc idẽ ostenditur

ostenditur per ius canonicum, dr. n. in decretis. 34. cā. q. 1. Dicat talē de periurio pniam imponi debere, qualē de adulterio, fornicatione, & homicidio sponte commisso, & de ceteris criminalibus vitiis. Ad huius aūt euidentiam considerandū est φ pctm̄ mortale est oē pctm̄ qđ committitur directe contra vitam hois. Fornicatio aūt simplex importat deordinationē, quę vergit in nocumentum vitæ eius, qui est ex tali concubitu nasciturus. Videmus. n. in oībus aīalibus in quibus. s. ad educationem prolis requiritur cura maris & feminæ, φ in eis nō est vagus concubitus, sed maris ad certā fœminam vnam vel plures, sicut patet in oībus auibus. Secus aūt est in aīalibus in quibus sola femina sufficit ad educationem fœtus, in quibus est vagus concubitus, vt patet in canibus & aliis hmōi aīalibus. Manifestum est aūt φ ad educationem hois, non solū requiritur cura matris a qua nutritur, sed multomagis cura patris, a quo est instruendus & docendus, & in bonis tam interioribus q̄ exterioribus promouendus, & ideo contra naturā hois est φ vtatur vago concubitu, sed oportet φ sit maris ad determinatā fœminam, cum qua permaneat non per modicū tps, sed diu vel per totam vitam. Et inde est φ naturaliter est in maribus in spē hūana solicitudo de certitudine prolis, quia eis imminet educatio prolis, hæc aūt certitudo tolleretur si esset vagus concubitus, Hæc aūt determinatio certæ feminæ matrimonium vocatur. Et ideo dr̄ esse de iure naturali. Sed quia concubitus ordinatur ad bonū cōe totius humani generis, bona aūt cōia cadunt sub determinatione legis, vt supra habitum est, consequens est φ ista coniunctio maris ad fœminam, quæ matrimonium dr̄, lege aliqua determinetur. Vñ cū fornicatio sit concubitus vagus, vtpote præter matrimoniū existens, est contra bonum prolis educandæ, & ideo est peccatum mortale Nec obstat si aliquis fornicando aliquam cognoscens sufficienter prouideat proli de educatione, quia illud quod cadit sub legis determinatione iudicatur sm illud quod cōiter accidit, & non sm id quod in aliquo casu pōt accidere. Circa tertiū. s. vtrum in tactibus & osculis sit peccatū mortale, dicendū φ aliquid dr̄ esse pctm̄ mortale dupliciter. Vno mō sm suam spēm, & hoc mō osculum & amplexus vel tactus sm suā rōnem non nominans peccatum mortale. Pūt. n. absq; libidine fieri, vel pp consuetudinē patriæ vel propter aliquam necessitatem, siue propter rōnabilē cām. Alio mō dr̄ aliquid esse peccatum mortale ex sua causa, sicut ille, qui dat suam elemosynam, vt aliquem inducat in heresim peccat mortaliter propter intentionem corruptam. Dictū est aūt supra φ consensus in delectationem peccati mortalis est peccatum mortale, & non solum consensus in actum, & ideo cum fornicatio sit peccatum mortale, & multomagis aliæ luxuriæ species, consequēs est, φ consensus in delectationē talis peccati sit peccatum mortale, & non solū consensus in actum, & ideo cū oscula, & amplexus, & hmōi pp delectationem fiūt, cōsequens est, φ sint peccata mortalia, & sic solū dicuntur libidinosa. Vñ hmōi sm φ libidinosa, sunt peccata mortalia. Circa quartum. s. vtrum nocturna pollutio sit peccatum, dicendū, φ nocturna pollutio dupliciter considerari pōt. Vno mō sm se, & hoc mō non hēt rōnem peccati. Oē. n. peccatum dependet ex iudicio rōnis, quia ēt primus motus sensualitatis, non hēt φ sit peccatū, nisi inquantum iudicio rōnis reprimi pōt, & ideo sublato iudicio rōnis, tollitur rō peccatum. In dormiendo aūt rō non hēt liberum iudicium. Nullus. n. est dormiens, qui non attendat aliquibus similitudinibus fantasmatū veluti rebus ipsis. Et ideo id quod agit hō dormiens, qui non hēt liberū iudicium rōnis, non imputatur ei ad culpam, sicut nec illud quod agit furiosus aut amens. Alio mō pōt considerari nocturna pollutio per comparationē ad suam causam, quæ pōt esse duplex. Vna quidem corporalis. Cum. n. humor seminalis superabundat in corpore, vel cū facta est humoris resolutio, vel per nimiā calefactionē corporis, vel per quātūq; aliam commotionem somniat dormiens ea quæ pertinent ad expulsionem hmōi humoris abundantis, vel resoluti, sicut ēt accidit qñ natura grauatur ex aliqua alia superfluitate, ita, φ qñq; formantur in imaginatione fantasmata pertinētia ad emissionē taliū superfluitatum. Sit igitus superabundantia talis sit ex causa culpabili, puta cum est ex superfluitate cibi vel potus, tūc nocturna pollutio hēt rōnem culpæ ex cā sua. Si aūt superabundantia vel resolutio talis humoris non sit ex aliqua cā culpabili, tunc pollutio non est culpabilis, nec in se, nec in cā sua. Alia vero causa nocturnæ pollutionis pōt esse aīalis interior, puta cum ex cogitatione præcedenti contingit aliquem dormientē pollui Cogitatio aūt quæ in vigilia præcessit, qñq; est pure speculatiua, puta cum aliquis causa disputationis cogitat de peccatis carnalibus, qñq; aūt est cū aliqua affectione vel concupiscentiæ vel horroris. Contingit aūt magis nocturna pollutio ex cogitatione carnalium vitiorū, quæ fiunt, q̄ aliarū delectationū, quia ex hoc remanet quoddā vestigium ex inclinatione in aīa, ita φ dormiens facilius inducitur in sua imaginatione ad assentiendum actibus, ex quibus sequitur pollutio. Sm hoc philosophus dicit in 1. Ethi. φ inquantum paulatim pertranseunt quidam motus a vigilantibus ad dormientes, meliora fiunt fantasmata studiosiorum q̄ quorumlibet. Aug. ēt dicit. 3. super Gen. ad litteram, φ pp bonā aīæ affectionem, quædā eius merita ēt in somniis clarēt, & sic patet φ nocturna pollutio hēt rōnem culpæ ex pte suæ causæ. Qñq; tū cōtingit, φ ex præcedenti cogitatione carnalium actuum ēt speculatiua, vel si sit cum horrore sequitur in somnis pollutio, tō non hēt rōnem culpę, nec in se nec in sua cā. Tertia vero cā est spūalis extrinseca, puta cū ex operatione dæmonis commouentur fantasmata dormientis in ordine ad talem effectum, & hoc quidem qñq; est cū peccato pcedenti, s. negligentia præparandi se cōtra demonis illusiones, Vñ & in sero cantatur, hostemq; nostrum comprime ne polluātur corpora. Qñq; vero absq; oī culpa hominis ex sola nequitia demonis, sicut in collationibus patrū dr̄ de quodā, φ sp in diebus festis pollutionem nocturnam patiebatur, hoc diabolo procurante, vt impediretur a sacra cōione Sic igitur patet φ nocturna pollutio nunquā est peccatū, tū qñq; est sequela peccati præcedentis. Circa quintū. s. vtrum stuprum sit species luxuriæ, dicēdū φ vbi circa materiā alicui⁹ vitii, occurrit aliqua spālis deformitas, ibi dēt poni determinata spēs illi⁹ vitii, luxuria aūt est pctm̄ circa venerea existēs, vt supradictū est. In virgine aūt sub custodia patris existente, quædā deformitas specialis occurrit si corrumpatur, tū primo ex parte puellæ, q̄ ex hoc φ violata nulla pactione coniugali pręcedente impeditur a legitimo matrimonio contrahendo, & ponitur in via meretricandi, a quo retrahebatur ne signaculum virginitatis amitteret, tū ēt ex parte patris, qui de eius custodia sollicitudinē gerit, sm illud Eccl. 42. Super filiam luxuriosam confirma custodiā, nequando faciat te in opprobrium venire inimicis, & ideo manifestum est φ stuprum, quod importat illicitā virginum deflorationem, sub cura parentum existentium, est determinata species luxuriæ. Circa sextū. s. vtrum raptus sit species luxuriæ. dicendum, φ raptus prout nunc de eo loquimur est species luxuriæ, & qñq; quidē in idem concurrit cum stupro, qñq. aūt inuenitur raptus sine stupro, qñq; vero stuprum sine raptu. Cōcurrunt quidem in idem qñ aliquis violentiā infert ad virginē illicite deflorandam, quę quidem violentia qñq; infertur tam virgini q̄ patri, qñq; aūt infertur patri, sed non virgini, puta cū ipsa consentit vt per violentiam de domo patris abstrahatur. Differt ēt violētia raptus alio modo, quia qñq; puella a domo parentum violenter abducitur, & violenter corrūpitur quandoq; aūt & si violenter abducitur, non tō violenter corrumpitur, sed de voluntate virginis, siue corrumpatur fornicario cōcubitu, siue matrimoniali, qualitercunq; n. violentia adsit, saluatur rō raptus. Inuenitur aūt raptus sine stupro, puta si aliquis rapiat viduā vel puellā corruptā. Vñ Symachus Papa dicit. Raptores viduarū vel virginum ob immanitatem tanti facinoris detestamur. Stuprum vero sine raptu inuenitur, qñ aliquis sine violentia virginem illicitē deflorat. Circa septimū. s. vtrū adulterium sit spēs luxurię, dicendū, φ adulteriū sicut ipsum nomē sonat, est accessus ad alienum thorū. In quo quidē dupliciter cōtra castitatem humanę generationis hois, aliquis delinquit. Primo quidem inquantū accedit ad mulierē non sibi matrimonio copulatam, quod requiritur ad bonum prolis propriæ educandæ; Alio mō, quia accedit ad mulierē alteri per matrimoniū copulatam, & sic impedit bonum prolis alienę. Eadē est rō de muliere coniugata, quæ per adulterium corrūpitur. Vñ dr̄ Eccl. 23. Oīs mulier relinquens virum peccabit. Primo. n. in lege altissimi incredibilis fuit, in qua. s. præcipitur. Non mœchaberis. Secundo virum suū reliquit in quo facit contra certitudinem prolis eius. Tertio in adulterio fornicata est, & ex alio viro filios statuit sibi, quod est contra bonum propriæ prolis. Sed primū est cōe in oībus peccatis mortalibus. Alia vero duo specialiter pertinent ad deformitatem adulterii. Vñ manifestum est φ est determinata spēs luxuriæ, vtpote spālem deformitatē habēs circa venereos actus. Circa octauū. s. vtrū incestus sit spēs luxurię, Dicendum φ sicut dictū est, ibi est necesse inueniri determinatam spēm luxuriæ, vbi inuenitur aliquid repugnās debito vsui venereorum. In vsu aūt consanguinearum & affinium inuenitur aliquid incongruū commixtioni venereę triplici rōne, primo quidem quia naturaliter hō dēt quandam honorificentiā parentibus, & per consequens aliis consanguineis q̄ ex eisdē parentibus de propinquo originē trahunt, intantum φ apud antiquos vt Maxim⁹ Valerianus refert, nō erat fas filium simul cū patre balneari, ne sese simul inuicem nudos conspicerēt. Manifestum

bifestum est aũt ẽm prędicta, q̄ in actibus venereis maxime cõsistit quædam turpido honorificentiæ contraria. Vñ de his homines verecundantur, & ideo incongruum est, q̄ coniunctio venerea fiat talium personarũ adinuicẽ, & hæc cã vr̃ exprimi Leui. 18 vbi dr̃ mater tua est, non reuelabis turpitudinem eius, & idem postea subdit in aliis. Secunda rõ est, quia personas sanguine coniunctas necesse est adinuicem simul conuersari. vñ si hoĩes non arcerentur a commixtione venerea, nimia opportunitas daretur hoĩbus venereæ cõmixtionis, & sic aĩ hoĩum nimis emollescerent per luxuriam, & ideo in veteri lege illæ personæ spãliter videntur esse prohibitæ, quas necesse est simul cõmorari. Tertia rõ est, quia per hoc impediretur multiplicatio amicorum, dum.n.hõ extraneã vxoẽ accipit coniunguntur sibi quadam speciali amicitia oẽs consanguinei vxoris, ac si essent consanguinei sui, vt Aug. dicit 15. de ciui. Dei. Habita est ratio rectissima charitatis, vt homines quibus esset vtilis atq; honesta concordia diuersarum vicissitudinum vinculis necterentur, nec vnus in vno multas haberet, sed singulę spargerentur in singulos. Addit aũt Arist. rõnem quartã in 2. Pol. quia cũ naturaliter hõ consanguineã diligat, si adderetur amor q̄ est ex commixtione venerea, fieret nimius ardor amoris, & maximum libidinis incentiuum quod castitati repugnat. Vñ manifestum est q̄ incestus est determinata spẽs luxuriæ. Circa nonũ s. vtrum sacrilegium sit species luxuriæ, dicendum q̄ sicut dictum est, qñ actus vnius virtutis vel vitii ordinatur ad finem alterius assumit speciem illius, sicut furtũ qđ pp adulterium committitur, transit in spẽm adulterii. Manifestũ est aũt q̄ obseruatio castitatis ẽm q̄ ordinatur ad cultũ Dei fit actus religionis in illis quæ vouent & seruant virginitatem, vt patet per Aug. in lib. de virginitate. Vnde manifestũ est q̄ luxuria ẽm q̄ violat aliquid ad diuinũ cultum pertinens, pertinet ad spẽm sacrilegii, & ẽm hoc sacrilegium põt poni spẽs luxuriæ. Et nota q̄ sacrilegium est spẽs irreligiositatis, & ẽt luxuriæ, quia luxuria ẽm q̄ ordinatur ad finẽ alterius vitij, efficitur illius vitii spẽs, & sic aliqua spẽs luxuriæ põt ẽt esse spẽs irreligiositatis, sicut cuiusdã superioris generis. Vñ 32. q. 1. sacrilegiũ non cõnumeratur inter spẽs luxuriæ. Cuius rõ est, quia ibi non ponuntur nisi illa, q̄ sunt spẽs luxuriæ, ẽm seipsamum, sacrilegi autem est spẽs luxuriæ secundum q̄ ordinatur ad finem alterius vitii & põt concurrere cum diuersis speciebus luxuriæ. Si.n. aliquis abutatur persona coniuncta sibi ẽm spiritualẽ cognationẽ, committit sacrilegiũ ad modũ incestus. Si aũt abutatur virgine Deo sacrata inquantũ est sponsa Christi committit sacrilegiũ per modum adulterii, inquantum vero est sub spiritualis patris cura constituta, erit quoddam spũale stuprũ, & si violentia inferatur erit spũalis raptus, qui ẽt ẽm leges ciuiles grauius punitur, q̄ alius raptus. Vñ Iustinianus imperator dicit. Si quis, non dicã rapere, sed attentare, tantummodo matrimonii coniungendi cã sacratissimas virgines ausus fuerit capitali pęna feriatur. Circa decimum, s. vtrum vitium contra naturam sit spẽs luxuriæ, dicendum q̄ sicut supra dictũ est, ibi est determinata spẽs luxuriæ, vbi spãlis rõ deformitatis occurrit, q̄ facit indecentẽ actum venereum. Quod quidem põt esse dupliciter. Vno quidem mõ quia repugnat rõni rectæ, cõe in oĩ vitio luxuriæ. Alio mõ quia super hoc repugnat ipsi ordini naturali venerei act⁹ qui conuenit humanæ speciei, quod dr̃ vitiũ contra naturam. Quod quidem põt pluribus modis contingere. Vno quidẽ mõ si absq; oĩ concubitu cã delectationis venereæ pollutio procuretur, quod pertinet ad peccatum immunditiæ, q̄ quidẽ mollitiem vocant. Alio mõ si fiat per concubitum ad rem non eiusdẽ speciei, quod vocatur bestialitas. Tertio mõ si fiat per cõcubitum ad non debitum sexum, puta masculi ad masculum, vel fęminæ ad fęminam, vt Apostolus dicit Ro. 1. quod dr̃ sodomiticũ vitium. Quarto si nõ seruetur naturalis modus concũbendi, aut quantũ ad instrumentũ, aut ad alios monstruosos & bestiales concũbendi modos. Circa vndecimum. s. vtrũ vitiũ contra naturã sit grauissimum peccatorũ inter species luxuriæ, dicendum, q̄ in quolibet genere corruptio principii est pessima, ex qua dependent, principia aũt rõnis sunt ea, quæ sunt ẽm naturã, nã rõ, præsuppositis his, quæ sunt a natura determinata, disponit alia ẽm q̄ conuenit, & hoc apparet tã in speculatiuis q̄ in operatiuis. Et ideo sicut in speculatiuis error circa ea quorum cognitio est hoĩ naturaliter indita est grauissimus & turpissimus, ita in agendis, agere contra ea quæ sunt ẽm naturã determinata est grauissimum, & turpissimum, quia ergo in vitiis quæ sunt contra naturã trãsgreditur hõ id quod est ẽm naturam determinatum circa vsum venereum, inde est q̄ in tali materia hoc peccatum est grauissimum plusquam est incestus, qui sicut dictum est, est contra naturalem reuerentiam quam personis coniunctis debemus. Per alias aũt luxuriæ species prætermittitur solũ id, quod est ẽm rõnẽ rectã determinatũ, ex præsuppositione connaturaliũ principiorum. Magis aũt repugnat rõni q̄ aliquis venereis vtatur, non solũ contra id quod cõuenit proli generãdæ, sed ẽt cũ iniuria alterius, & ideo fornicatio simplex, quæ committitur sine iniuria alterius personæ minima est inter spẽs luxurię. Maior aũt iniuria est si quis abutatur muliere alterius ptãti subdita ad vsum generationis, q̄ ad solã custodiã: & ideo adulteriũ est grauius pctm̃ q̄ stuprũ, & vtrunq; aggrauatur per violentiã, pp qđ raptus virginis est grauius peccatũ q̄ stuprũ, & raptus vxoris q̄ adulteriũ, & hæc oĩa aggrauantur ẽm rõnẽ sacrilegii, vt supra dictũ est. Et nota q̄ sicut ordo rõnis rectæ est ad hoĩes, ita ordo naturæ est ab ipso Deo, & ideo in pctĩs contra naturam, in quibus ipse ordo naturæ violatur, fit iniuria ipsi Deo ordinatori naturæ. Vñ Aug. dicit. 3. cõfessionũ Flagitia q̄ sunt contra naturã, sunt sp detestanda atq; punienda, qualia sodomitarũ fuerunt, q̄ si oẽs gentes facerẽt, eodẽ criminis reatu diuina lege tenerẽt, q̄ nõ sic fecit hoĩes vt se illo vterentur mõ. Violatur quippe ipsa societas, q̄ cũ Deo nobis esse dẽt, cũ eadẽ materia cuius ille auctor est, libidinis puersitate polluitur. Et ideo iniuria quæ fit ipsi Deo grauior est q̄ illa, q̄ fit proximo, ita vitiũ cõtra naturã grauius est q̄ Adulteriũ, Stuprũ, raptus, vel ẽt sacrilegiũ. In quo & si fit iniuria ipsi Deo, tñ ibi seruatur ordo naturæ. Itẽ inter vitia cõtra naturã min⁹ est graue pctm̃, qđ est ex omissione debiti vasis, q̄a in pctĩs magis attẽdit grauitas ex abusu alicuius rei, q̄ ex omissione, grauissimũ aũt est pctm̃ bestialitatis, vbi nõ seruatur debita spẽs. Vñ sup illud Gen. 37. Accusauit fr̃es suos crimine pessimo, dicit gl. q̄ cũ pecoribus miscebant. Post hoc aũt est vitiũ sodomiticum vbi non seruatur debitus sexus. Post hoc aũt est pctm̃ ex eo q̄ non seruatur debitus modus concubendi, magis aũt si nõ sit debitũ vas, q̄ si sit inordinatio ẽm alia pertinẽtia ad modũ cõcubit⁹.

De detestatione luxuriæ. *Dist. III.*

Circa q̄rtum principale. s. de his q̄ suadẽt & oñdunt pctm̃ luxuriæ detestandũ, sciendũ q̄ multa mouere dñt ad hoc, videlicet. Laboris pęnalitas. Ardoris immensitas. Fetor abominabilis. Pudor intolerabilis. Primo quidẽ detestabilẽ esse luxuriã oñdit laboris pęnalitas, q̄ precedit & cõcomitatur hoc vitiũ. Quis.n. enarrare sufficiat quot labores & inedias, quot dietas malas, quot vigilias, quia frequẽter noctes oĩno ducunt insomnes, quot timores & pericula, quot sollicitudines & angustias quot aeris intẽperies, id est ęstus & frigora, hymbres niues, & glacies, & multa hmõi sustinent miseri pro breuissima & vilissima delectatione cõplenda: q̄ si pro Deo & aĩarum salute sustinerent, essent vere martyres apud Deũ. Vñ manifestũ est q̄ excecauit eos malitia eorũ, vt id qđ vere est turpe, videatur eis pulchrum & quod molestũ, delectabile videatur, iuxta illud, Oĩa amor cecus nõ est amor arbiter equus, Nã deforme pecus iudicat esse decus. Vñ Iob. 30. esse sub sentibus delitias reputabãt: sentes istę sũt curæ, sollicitudines, vigiliæ, & labores, & afflictiones q̄ antecedũt vel cõcomitantur hoc pctm̃. Illudit aũt eis diabolus sic, vt in spinis quærãt ficus, & pro melle eas lambant, & sic merito lecatores dicantur, spinæ.n. voluptatis sollicitudines vocantur Math. 13. & Lucæ. 8. Similes sunt cuidã, qui cũ iret p siluam quandã, hora vespertina inuenit quandã domũ pulchrã, in qua receptus est. Dña aũt domus, q̄ videbatur pulchra & ornata inuitauit eũ ad amorẽ suũ & cõcubitũ, cui cũ cõsensisset, videbatur ei q̄ in cubili preciosissimo cũ ea iaceret, in mane aũt excitatus inuenit se amplectẽtẽ facẽ de spinis, & sic cognouit se a diabolo ludificatũ, pro delitiis inueniens spinas, hęc aũt anxietas in illicito amore facit oĩa dura ferre tanq̄ leuia. Iuxta qđ de bono amore dicit Aug. Oĩa sęua & immania, facilia & prope nulla facit amor, vt patet Gen. 29. Seruiuit pro Rachel septẽ annis Iacob, & videbãtur ei dies pauci pre amoris magnitudine. Sic erat illi, qui dicebat p amore suo. Sic natabã per gelidas brumalis gurgitis vndas, Nec mihi solsticium nec graue frigus erat. Sic igitur amor illicitus vilis & fędus sic eos allicit, vt oĩa molesta & grauia videantur eis delectabilia pro amore detestabili & damnabili, q̄tomagis amor Dei, qui valde dulcis est delectabilis, & suauis & magis naturæ cõsonus & efficacior ad viuendum deberet nos allicere ad oĩa dura, & aspera sustinendum. Si tñ alicui misero pctõri talis immo longe minor pęna, vel labor iniungeretur in pñiam. diceret se sustinere non posse, nec velle tanta sustinere pro Deo, quanta sustinet pro diabolo, nec pro salute aĩæ suæ, quanta pro damnatione sustinet delectabiliter ex improba voluntate. Secũdo detestãdã esse luxuriã oñdit ardoris imensitas, i. feruor libidinosæ cõcupiscentiæ, qui est in hoc peccato. Hunc ignem inflammat contractus mulieris, aspectus siue corporalis siue imaginarius, & consortium & colloquium. De primo dr̃. Prouer. 6. Nunquid põt hõ abscondere ignem in sinu suo, & vestimenta eius non

ardeant

ardeant, aut ambulare super prunas, & non comburantur plantæ eius, sic hõ qui ingreditur ad vxorem proximi sui, non erit mundus cũ tetigerit eã. De secũdo.i. aspectu dr̃ Eccl.9. Noli circũspicere &c. Sequitur, Propter spẽm mulieris, multi perierũt, & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit. De tertio & quarto.i. consortio & colloquio, ibidẽ speciẽ mulieris alienæ multi admirati reprobi facti sunt &c. Iob.31. Ignis est vsq; ad cõsumptionem deuorans. & Eccl.23. Aĩa calida quasi ignis exardescit. De immensitate huius ardoris require infra. Tertio detestabilem esse luxuriam ostendit fętor abominabilis, qui nũq; sentitur ab his ẽt qui faciunt. Aliqñ.n. fętet eis suũ pctm̃, tñ nõ dimittũt illud. Amos.4. Ascẽdere feci fętorẽ castrorũ vestrorũ ad nares vestras, & non estis conuersi ad me dicit dñs. Tentoria corpora sunt fetentia. Vñ luxuriosi vocantur hyrci fœtentes, Zach.10 Visitabo super hyrcos fętentes mulieres meretrices. Aliqui ẽt sentiũt fętorẽ huius pcti, qñ fit i domo sua. Quidã Archidiaconus fętorẽ cognoscebat, qñ seruus ei peccauorat. Ad hoc facit exemplũ qd habetur supra de tẽtatione, quõ spũs fornicationis apparuit Pachamio in spẽ Ethyopissę teterrimæ, & de fętore eius fętebat manus qua eã tetigerat. Itẽ de verbis patrũ. Cũ quidam venisset ad heremũ, & secũ adduxisset filiũ suũ nuper ablactatum, cũ creuisset tentabant eũ dæmones de peccato carnis, qui ait patri, q volebat ire ad sęculũ nõ valens impetus tentationũ ferre. Et cum non posset eum pater retinere, obtinuit tñ q prius iret & faceret quadragesimã vnam in remotiori heremo portans secum panes, & faciens plectas de palmarũ foliis. Quod cũ faceret, post.40. dies apparuit ei opus diaboli, quasi mulier Ethyopissa fętida, & turpis aspectu, ita vt eius fętorẽ non posset sustinere, sed abiiciebat eã a se, cui ait, ego sum q̃ in cordibus hoĩum dulcis appareo, sed pp obedientiam tuam. & laborẽ non permisit me Deus decipere te, sed innotuit tibi fetorẽ meũ. Qui surgens & gratias agens ad patrẽ rediit, & factum retulit dicens: Iã nolo redire ad sęculũ. Cui pater, Si perseuerares in mandato meo, vsq; ad 40. dies maiora videre haberes. Dicunt phi q Ciconiæ sibiinuicem fidẽ custodiũt vt neutra viuente compare alteri misceatur. Vnde cõtigisse dr̃ q Ciconia quædam absente masculo alterum masculũ recipiebat in nido, & post coitũ statim lauabat se in flumine ne masculus suus veniens factũ suũ cognosceret per fętorem, semel aũt præuenta est, & antequam lauari posset veniens masculus eius & adulterium deprehendens, protinus eã dimisit, nec postea declinauit ad eã, donec magna ciconiarũ multitudine cõgregata in planicie, eisq; in duas partes diuisis altrinsecus, illa tanquam iudicanda stetit in medio. Factoq; quasi concilio, qd de illa iudicauerunt agendum. Primo masculus eius aggressus est eã cum rostro. Postmodũ oẽs aliæ discerpentes eã in frustra minima diuiserunt in vltionem sceleris perpetrati. Fętor huius flagitii multum est abominabilis sanctis Angelis, & eis summẽ displicet multiplici rõne. Primo facit corã eis quod non faceret coram aliquo ribaldo, nec eis reuerentiam exhibet, qui nos custodiũt in oibus viis nostris. Bern. In quo uis angulo, in quo uis diuersorio reuerentiã habe cum Angelo tuo, nec corã eo facias, quod corã me facere non auderes. Itẽ contumeliam facit Angelis, qui cum sit eis similis sm̃ aĩam & intelligentiam, magis vult assimilari iumentis q̃ eis. Psalmus. Homo cum in honore esset non intellexit &c. quia vt dicit glo supra illud. 1. Corin.6. Qui fornicatur in proprium corpus peccat. In fornicationis opere totus hõ absorbetur a carne, ita vt dici nõ possit animus suus esse, sed totus hõ dici possit caro. Itẽ contumeliã facit Angelo suo, quia eo contẽpto ludit & delectatur cũ spũ turpissimo fornicationis, quẽ amplexatur, a bono Angelo se auertens, & consilia eius spernens. In vitis patrũ, quidam tentatus a spũ fornicationis rogauit quendã sanctũ patrum, vt oraret pro eo. Quod cũ fecisset assiduè & sępe, & ille diceret se a tẽtatione illa non esse alleuiatum, cũ contristaretur senex, se non exaudiri, vidit illum monachum quem tentabat diabolus sedentem, & spiritũ fornicationis ante illũ ludentem, & ipsum cum eo delectari, & Angelũ Dei astantem, & grauiter indignantẽ contra eum, quia non consurgebat, nec orabat iuxta consiliũ suum, sed magis delectabatur in cogitationibus suis, & imaginationibus quas ei diabolus immittebat, quem arguit senex de negligentia, dicens. Impossibile est alienis orationibus hũc spiritum a te repellere, nisi & tu laborem assumas orationum, ieiuniorum vigiliarum, & hmõi. Sicut.n. in medicinis corporalibus, nihil proficit cura medicorum, nisi infirmi a noxiis se abstineant, nec orationes sanctorum negligentibus, & remissis, & resolutis corde. Item odit eam bonus Angelus, quia eius naribus fœtorem abominabilẽ ingerit. De verbis pa. legitur, q mortuo peregrino in silua, Angelus apparuit heremitæ, dicens, q iret secum ad sepeliendum dictum peregrinum. Quod cum fecisset, & vellet eũ sepelire, heremita nares suas sibi obturabat, non valens ferre fętorem cadaueris, Angelus non, quo sepulto obuiauerunt cuidam iuueni compto & ornato, ad quẽ appropinquantes, Angelus nares suas obturabat, dicẽs, q fętor luxuriæ eius erat ei grauissimus ad tolerandum, & cadauer peregrini suauissimi odoris. Item luxuriosum odit Angelus, & eius luxuriam, quia filium summi regis eius custodiæ deputatũ in oculis, & ẽt in contumeliam custodis tanti corrumpit, de qua dr̃ in psalmo. Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in oĩbus viis tuis. Item quod grauius est, fętor iste ascendit vsq; ad Deũ. Vnde dicit Ansel. Non tantum fętet canis putridus corã hoĩbus, quantum peccatis spurcitia corã Deo, luxuriosus autẽ est sicut cadauer putridũ. Psalmus. Putruerunt & corruptæ sunt &c. & Micheæ.2. pp immunditiã corrumpetur putredine pessima, & Ioel.1. Putruerunt iumenta in stercore suo. Greg. Iumẽta in stercore suo computrescere, est hoĩes carnales in fętore luxuriæ vitam finire. Postremo in naribus hoĩum fętet hoc flagitium, quando fętor infamiæ vsq; ad eorum notitiam dilatatur. Vnde de Salomone dr̃ Eccl.47. Inclinasti femora tua mulieribus, & posuisti maculã in gloria tua. Prouer.6. de adultero dr̃. Turpitudinem & ignominiam cõgregat sibi, & opprobriũ illius non delebitur. Eccl.23. Hic in plateis ciuitatis iudicabitur, quia ibi male loquuntur hoĩes de eo. Et post Et erit dedecus oĩbus, quia non intellexit timorem dñi. Ideo. Ro.1. pctã luxuriæ dicuntur passiones ignominiæ, quia auferunt nomẽ famæ. Hiero. Detrahentiũ morsibus te tradidisti, si Agapetarum consortia non euitas. De talibus ẽt in psalmo. Disperierunt in Endor, facti sunt vt stercus terræ, Endor interpretatur fons generationis, hoc est luxuria, & Eccl.9. Mulier fornicaria quasi stercus in via conculcabitur. Itẽ luxuriosi adeo fętent sanctis, q nõ pmittũt eos secũ hr̃e ecclesiasticã sepulturã, sicut dr̃.4. Dial. 54.c. de Valeriano patricio, quem posuit eps Brixiæ precio sibi dato in ecclesia beati Faustini martyris, qui apparuit custodi ecclesię suæ monens eum ter, vt diceret epo, q carnes fętentes dicti Valeriani remoueret ab ecclesia sua. Quod si non faceret die.30. moreretur. Quod quia non fecit, die.30. morte subita, & improuisa mortuus est. Dictus aũt Valerianus vsq; ad ætatẽ decrepitã fuerat leuis & lubricus. Itẽ in eodẽ lib. legitur de Valeriano Mediolanen. ecclesiæ defensore, qui lubricus, & cunctis lasciuiis occupatus, defunctus, positus est in ecclesia Syri Martyris, quem custodes ecclesiæ viderunt nocte media trahi a duobus teterrimis spiritibus ligatis pedibus vociferantem nimis extra ecclesiam, vbi in mane inuentus est. Ibi dicit Greg. Hi quos pctã grauia premunt, si in sacro loco sepeliri se faciũt restat ẽt vt de sua præsumptione iudicentur. Itẽ.57. de tinctore sepulto i ecclesia beati Ianuarii, qui sequenti nocte visus est, & auditus a custode clamare, Ardeo, ardeo: mane aũt aperto suo sepulchro, sui corpus eius non inuenerunt, sed sola vestimenta eius integra & intacta, ex qua re vt dicit Greg. colligitur, quæ vltione aĩa sit damnata, cuius caro est ab ecclesia proiecta, quarto luxuriã ondit esse detestabilem, pudor intolerabilis. Pudor.n. vel erubescentia est fuga rei indecentis. Magna.n. erubescentia signum est magnæ indecentiæ, pp quod hoc peccatum latebras appetit, & velamen quærit, & tenebras diligit. Iob.24 Oculus adulteri obseruat caliginem. Itẽ in lib. de verbis pa. transeũte abbate Effrem, quędã prostituta immissa est ad eũ, vt incitaret ipsum ad turpẽ coitũ, vel ad iracundiam, quia eum nullus viderat irascentem, cui incitanti eum ad hoc ait, sequere me, & duxit eam ad locum populosũ & ait, Hic para te. Quæ ait, quõ possum coram tot hoĩbus hoc facere, & ille, & quõ non erubescis oculos Dei & sanctorum, atq; quæ confusa recessit. Ad idem est exemplum supra de Thayde meretrice. Itẽ in chronicis Godofredi dr̃, q cum Paulina neptis Thyberii Cæsaris amaretur a quodam milite, nec aliquo modo posset eam hr̃e, cum ipsa frequentaret templum Isidori, ipse fecit pactum cum sacerdote Isidis, q permitteret eum in templo in habitu Isid. quo facto intrauit simulacrum, & Paulinæ soli petenti responsum suasit, vt consentiret Deo, & de eius concubitu gloriosa fieret, qua consentiente, vsus est ea ad votum, quæ cum rediret ille manifestauit se ei improperans ei factũ. pro quo deposita querimonia apud Tyberium idolum combustum est, templũ destructum sacerdotes occisi, miles proscriptus ab vrbe, ipsa Paulina præ verecundia amissæ pudicitiæ gladio se occidit. Vel dicas q, luxuria detestabilis ostenditur & cauenda, quia blanditur vt capiat, & vinculat captiuatum, vinculatum spoliat, & iugulat spoliatum. Primo quidem, hoĩem vecordem & fatuum blandiendo seducit vt capiat. Capit.n. aspectu, risu, colloquio, & tactu, iden monet sapiens Prouer.6. Non cõcupiscat pulchritudinem mulieris cor tuum, ne capiaris in nutibus eius. Et post mulier pretiosam animam viri capit, Iudith.10. Aspectu suo cepit Holofernem.

fernem. & 25. sandalia eius rapuerunt oculos eius, pulchritudo eius captiuam fecit aīam eius. Hiero. Libido pretiosas hoīum aīas capit, & adolescentiū facit aduolare corda. Itē Greg. Quē luxuria semel ceperit, nihil aliud cogitare permittit, ita tenet captiuum in luto. Itē Beda. Meretrix sermonum suauitatē, & corporis formositatem quærit, ad capiendas aīas virorū. Sicut legitur in vita btē Mariæ Aegyptiacæ, q̄ cum esset iuuenis & speciosissima, vt ipsa confessa est Zosimæ, circuibat ciuitates, & nundinas, & per mare, & terram, quō aīas diabolo venaretur. Secundo luxuria vinculat captiuatū, sicut hoc docet. Sap. Prouer. 7. de meretrice loquens. Apprehensum deosculatur iuuenem, & procaci vultu blanditur, &c. Intexui funibus lectulum meum, straui tapetibus pictis de Aegypto, aspersi cubile meū mirrha, & oleo, & cinamomo. Veni inebriemur vberibus. & fruamur cupitis amplexibus &c. Sequit. Irretiuit eū multis sermonibus, & blanditiis labiorum suorū protraxit illum, statim eā sequitur, quasi bos ductus ad victimā, & quasi agnus lasciuiens, & nescit, q̄ ad vincula stultus trahatur &c. Item ecclesiastici. 7. Inueni amariorem morte mulierem, quę láqueus venatorum est, sagena cor eius, vincula sunt manus illius. Iud. 16. Dalila Sansonem tradidit Philisteis. qui vinctum cathenis duxerunt in gazam. Bern. Voluptas habita cito repetitur, repetita blanditur, consuetudo ligat, rō consopitur. Vinculat. n. mulier, & inuiscat aīas multis modis, quia oīa quæ sunt in ea, viscosa sunt. Gen. 14. Vallis illustris habebat puteos multos bituminis, i. mundus mulieres multas bitumine vincientes. De tali puteo dē Prouer. 22. Fouea profunda est meretrix, & vt puteus angustus aliena. Hiero. Si inueniēs cum mulieribus habitēt, nō deerit viscatium diaboli. Hoc visco aliqñ inuiscantur aues, i. viri spirituales, qñ appropinquando tangunt illum sicut aucupes cū visco capiunt aues, virgas eo liniendo. Sic dæmones homines per mulierum signa & gestus attractiones faciendo. Sic aūt inuiscando virilem emollit constantiam, & calefacit, quia non aliter inuiscaret, nisi calefaciendo & emolliendo. Hiero. ferreas mentes libido domat. In virginibus maiorē parit famē, quia quod ignorant dulcius putant. Idem adamas inter malleum & incudem non frangitur, hyrcino tñ sanguine dissipatur. Sic vir fortis, qui tribulatione non frangitur, fornace libidinis resoluitur. Itē Isid. Iuxta serpentem positus non diu eris illesus. Cum igne positus, & si sis ferreus aliqñ dissolueris. Proximus periculo, diu tutus nō eris. Iob. 14. Mons cadens defluit, quod est qñ aliquis de magno statu subito per tentationem cadens a gratia, defluit per sordes luxuriæ ad modū aquæ. vt Ruben. de quo Gen 49. Ruben primogenitus meus, prior in donis maior imperio, effusus est sicut aqua &c. Sicut Dauid ad aspectum Bersabeæ cum cecidit. 2. Reg. 11. Et saxum transfertur de loco suo, i. hō durus & qui videbatur inflexibilis, de statu innocentiæ, vel Dei cultu ad apostasiam. Vt Salomon amore mulierum de cultu Dei ad idolatriam. Qui primo Deo fabricauerat templū, post fabricauit phana dæmonibus. 3. Reg. 11. Lapides excauant aquæ. i. corda fortia, assiduæ tentationes, frequentes collocutiones mulierum, & hmōi. Poeta Gutta cauat lapidem non vi, sed sæpe cadendo, duraq; cum molli saxa cauantur aqua. Aquæ sunt mulierum blanditiæ, & delitiæ luxuriæ, & alluuione paulatim consumitur terra. Alluuio latens crementum aquæ: per aquam. signatur latens tentatio luxuriæ, quæ paulatim emollit hoīem. Legitur in chronicis, q̄ Ninias fuit filius Nini, & Semiramis mr̄ sua, quem ne haberet vigorem regium fecit nutriri inter mulieres, & opera muliebria facere, regnās pro eo, vt resolutus mollitie, vigorem virilem, & regimen, Regni tenere non valeret. Qualiter aūt luxuria emolliat, & resoluat aīum virilem & regimen, patet per Sardanapalum, in quo terminatum est regnum Assyriorum, qui circa tps Iosiæ regis Iuda rex fuit Assyriorū. 31. post Belum patrem Nini. Hic inter mulieres cōuersabatur oī muliere mollior, in operibus muliebribus gestu & habitu. Ad quem cū venissent multi de diuersis partibus regni sui pro rōe & negotiis officiorum suorū, miserunt ei Arbatem principem Medorum, qui inuenit eū inter scortorum greges, & muliebri habitu purpuram colo nentem, peosas inter virgines diuidentem, qui reuersus ad alios refert visa, dicens se non posse patere vlla rōne illi, qui magis se velit gerere mulierē, q̄ virum. Sit coniuratio contra eum, qui se non posse resistere videns, accenso igne se cum suis diuitiis cōcremauit. Hæc leguntur in diuersis Chronicis, & sic translatū est regnum Assyriorum ad Medos, in quibus primus regnauit Arbates. Hic aūt dictus Sardanapalos, legitur primus culcitras & puluinaria fecisse, & pulueribus impleuisse ad mollitiē corporis. Tertio luxuria vinculatum despoliat, id est oībus bonis priuat. i. tpalibus, spūalibus, & æternis. Eccl. 9. Ne des aīam tuā fornicariis in vllo, ne perdas te & aīam tuā & hæreditatē tuam.

Eripit tpalia bona. Prouer. 29. Qui nutrit scortum, perdit substantiam, vt patet Lucæ. 16. de filio prodigo, qui dissipauit oēm substantiam suam viuendo luxuriose. Item aufert bona spūalia virtutes, & dona. Iob. 31. Si deceptum est cor meū super mulierem &c. Et post. Ignis est vsq; ad consumptionem deuorans, & oīa genimina eradicās, genimina oīum bonorum sunt dona & virtutes. Item magnum thesaurum aufert, qui continentiam eripit, quæ est tm̄ bonum, q̄ nō recipit recompensationē. Legitur in vita beati Bern. Claræuallis, q̄ cū esset adhuc iuuenis in sęculo, pulcher & gratiosus & virgo, quædam hospita eū concupiuit, & de nocte ad lectum eius surrexit, quam sentiens clamauit, Latrones, latrones, & hoc fecit ter in nocte, in mane autē cum recessisset. quæsierunt ab eo socii sui quare ita clamauerat, ait. Vere latronem inueneram, qui volebat mihi furari thesaurum incōparabilem, & irrecuperabilem virginitatis. Priuat & gratia diuini beneficii Ad qd̄ facit quod legitur Dial. 32. Vbi refert Greg. q̄ cum quidam epi Affricani contra Arianos pro defensione fidei fortiter insisterēt, cum exhibiti essent regi eorum Vuādalo, nec posset eos inflectere ad errorem suū, fecit eis linguas radicitus amputari, quibus diuino miraculo datū est, vt ita bene & plenè vt prius loquærentur. Hi aūt post fugā a Vuandalis euadentes, & Cōstātinopolim venientes ora vacua monstrantes, fidem & Dei grām sibi factam prædicando ostendebant. Quidam aūt illorum in luxuriam ibi lapsus, statim priuatus est grā & dono miraculi, & recto Dei iudicio, vt dicit ibi Greg. factum est vt qui seruare noluit continentiā carnis, sine lingua carnea non haberet verba virtutis. Item eripit bonum æternum. Aug. O q̄ breuis est concubitus hora, pro qua amittitur vita æterna. Excludit & a regno cęlorum. Apoc. 21. Non intrabit in illam ciuitatem summam aliquid inquinatum, aut abominationem faciens. Et post. 22. Foris canes & impudici &c. 1. Corin. 6. Neq; fornicatores neq; molles regnum Dei possidebunt &c Gal. 5. Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicationes, immunditia, impudicitia, luxuria &c. qui talia agunt regnum Dei non consequentur. Quarto luxuria iugulat spoliatum Prouer. 6. Multos vulneratos deiecit, fortissimiq; interfecti sunt ab ea, vię inferi domus eius &c. Deutero. 22. Morietur, quia fecit nefas vt fornicaretur. Similis est meretrix viperę, quæ comparationem osculando adeo libidine insanit, q̄ caput eius in ore suo glutiens, eū cum dentibus suis iugulat. Sic dum meretrix osculatur hoīem caput i. ōnis eius cito absorbet per illicitum consensum, & per coitum eum in aīa occidit. Itē similis est meretrix Busyri, de quo legitur *Orosii. lib.* 1. q̄ fuit tyrānus Aegyptiacus, q in sero honorifice & letantes hoīes recipiebat, & nocte eos dęmoniis immolabat. Dęmonib⁹ immolat, quos ad coitum consiliatur & inclinat. Similis est Semirami reginę Babilonis de qua refert Orosius lib. 1. q̄ cunctos libidinose conceptos, regiè accersitos, meretrice habitos, suo concubitu delectatos, occidebat. Similis est illi de qua dr̄ Ezech. 23. Insaniuit libidine super concubitū eorum, quorū carnes sunt vt carnes asinorum &c. Itē similis est meretrix Syrenibus marinis, quas dicit Hiero. in chronicis suis Policratum scripsisse in primo incredibilium lib. fuisse meretrices in insula maris habitantes, quæ suauitate verborum & cantuū attraherent & deciperent nauigantes. Vel dicas q̄ luxuria detestabilis esse monstratur, quia sua fęditate contaminat, & deturpat imaginem, & inflammat libidinem, totū hoīem deordinat, & mergit in voraginem. Primo si quidem luxuria cōtaminat. fęda. n. est immo fęditas, & totum hoīem reddit fędum & sordidū. Vñ qui fornicatur multiplicē iniuriam facit Deo. Primo quia filiā summi regis corrumpit, & prostituit, & imaginem pris in ea maculat & deturpat, fędando pulchritudinem eius, tam illam quam hēt ex creatione, q̄ ex gratiæ infusione, q̄ ex redemptione. Pulchritudinem. n. hēt ex creatione, quia ad imaginem Dei factus est hō, s̄m aīam Gen. 1. Faciamus hoīem ad imaginē & similitudinem nostram, s̄m hanc est dignissima creaturarum. Hanc imaginem Dei viuam & veram proiicit luxuriosus in lutū & in sterquiliniū luxurię. Si reus censeretur ab oībus ille qui imaginē Christi vel beatę virginis traheret per lutum vel proiiceret in latrinam, quantomagis, qui viuam imaginem beatissimæ Trinitatis fędat per luxuriam oī sterquilinio fędiorem. Hāc aīæ dignitatē attendebat quidā philosophus, qui cum tentaretur de luxuria dixit. Erubesce cęlum intenie cenum, & per hoc resilit a pctō. Itē in vitispat. hoc attendebat puella quædā noīe Alexandra. de qua sctā Melania retulit beato Hiero. q̄ cuiuidā iuuenis eā leserat aīus, q̄ se inclusit in quodā sepulchro viua p decennium, vbi nullus poterat eā videre, q̄ contra accidiam sic pugnabat, q̄ a prima vsq; ad nonā orationi vacabat, per singulas horas aliquid operis lini faciens, a nona vsq; ad vesperam cogitationes per sanctos Angelos patriarchas, & prophetas

Apostolos,& martyres,& sctõs cibo sumpto quiescebat cũ dño glorificans eũ,& finem patienter expectãs. Hæc aũt magis voluit tanto tpe sic includi, sicut S.Iulianæ per foramen paruũ,qđ erat in sepulchro retulit adiurata,q̃ pdere vel lędere aĩam suã, vel aliã ad imaginẽ Dei factam,cuius sepulchrũ cũ inde nullũ daret rñsum aperuit,& corpus defunctæ reperit.b.Hiero.Item pulchritudinem q̃ hẽt aĩa ex grã infusione fędat luxuriosus,& cur dĩ in canonica Iudæ.Grãm Dei transferentes in luxuriam & dñm nostrũ Iesum Christũ negantes.Itẽ pulchritudinẽ quã hẽt aĩa ex redemptione fędat luxuriosus.Vñ magnã iniuriã facit Christo.Io.1.Corin.6.Fugite fornicationẽ &c.Et post.Non estis vestri.Empti.n.estis pretio magno &c.Hoc pretiũ est sanguis Christi,& corpus eius datũ pro redemptione nrã.Corpus enim & sanguinẽ proiicit,quasi in lutũ platearũ,qui aĩam suã horũ pretio redemptã,in feces luxuriæ immergit,Bern.Vę mihi si talentũ mihi traditũ negligenter tractauero,pretioso sanguine agni incontaminati magis appretiatũ. Si.n.stillas dñici sanguinis in vase aliquo haberem, diligẽs custos proculdubio existerẽ: quantomagis diligenter debeo tractare & seruare animã Christi sanguine magis appretiatã,quẽ dedit pro eius redẽptione.Itẽ cũ luto sit vilior vita luxuriosi,vt dĩ Sap.15.Cũ corpus & sanguinem Christi in peccato luxuriæ recipit, pretiosum pretium mundi adeo vilipendit,q̃ in lutũ platearũ proiicit,Ber. Sacerdos luxuria inquinatus iuxta filium virginis ponit idolum veneris,& dũ ore suo polluto carnẽ sacratissimam Christi recipit,quasi in lutum plateарũ proiicit. Et dũ ore suo polluto ei bñdicit,quasi in faciẽ Saluatoris spuit. Et idẽ est de alio qui idẽ facit.Itẽ luxuriosus aĩam Dei sponsam violandam exponit cntã oculis sponsi sui,q̃ nullus adulter impune faceret vidente sponso.Prouer.6.Zelus & furor viri non parcet &c.Itẽ luxuriosus spiritumsctm a tẽplo suo expellit,& spm immundũ introducit.1.Corin.6.Nescitis quia membra vestra tẽplũ sunt spũssancti,qui habitat in vobis,& non estis vestri.Empti.n.estis pretio magno. Itẽ hoc templũ violat & polluit luxuriosus faciens de eo latrinam.psalmus.Deus venerunt gentes &c.polluerunt templum sctm &c.1.Corin.3.Nescitis quia tẽplũ Dei estis vos,& spũs Dei habitat in vobis.Si quis violauerit tẽplũ Dei disperdet illũ Deus.Itẽ illud succendit,psalmus.Incenderũt igni sanctuariũ tuũ &c.polluerunt tab.no.t.In loco filii virginis ponit luxuriosus idolũ veneris.Ezech.8. In introitu templi vidi idolum zeli,ad prouocandum emulationẽ. Faciunt luxuriosi contumeliã talẽ filio virginis qualẽ leguntur in historia tripartita li.2. Gentiles fecisse templo Salomonis. Legitur ibi quòd cum Helyos Adrianus reędificasset Hierusalem, & locus sepulchri dñi in magna veneratione haberet a fidelibus,& visitaretur.Gentiles illum hoc vitio complexerunt,& desuper templum veneris ędificauerunt,vt qui ibi adoraret videretur idolũ veneris adorare,quod ibi positũ erat, vt locus sepulchri abominaretur & obliuioni a catholicis traderet,vbi cũ venisset Helena Constantini mater tẽplũ destruxit,idolum subuertit & combussit,sepulchrũ purgauit,maximum,pulchrũ,& pretiosum sacrarium ibi construxit.Itẽ legitur in Calendario Bedæ, de inuentione sanctæ Crucis,q̃ Adrianus vndecimus Cæsar locorũ sanctorum iniuria se credens fidem catholicã extinguere.in loco passionis dñicæ ædificauit templũ Iouis,& idolũ eiusdẽ adorandum consecrauit ibidem. Itẽ in Bethleem loco natiuitatis dñicę, phanum & idolum Adonidis, vbi meretrices conueniebant Adonidem plangentes,& turpia agentes. Similia faciunt luxuriosi in cordibus & corporibus suis,q̃ sunt loca Dei, q̃ cõtaminãt.Item luxuriosi faciunt de templo Dei sicut fecerunt Iehu & serui eius de phano Baal 4.Reg.10.Destruxerũt edẽ Baal & fecerunt pro ea latrinas.De Babilone dĩ Apoc.17.Facta est habitatio oĩs spũs immũdi,& oĩs volucris immundæ.Sic faciũt luxuriosi de corde suo quod deberet esse tẽplum,& habitaculũ summi Dei.Secundo luxuria inflammat libidinem. Nã feruorẽ fomitis, qui in carne nostra est ex corruptione naturę sicut ait Apostolus Ro.7.Video alia legẽ in membris meis repugnantẽ legi mentis meæ &c.non extinguit luxuria,sed augmentat,& ipsa luxuria insatiabilis est.Prouer. 30. Sanguisugæ duæ sunt filiæ. s.gula & luxuria,sunt duæ filiæ carnalis voluptatis dicentes.Affer.affer.Oseæ 4.Comedent & non saturabuntur,fornicati sunt,& non cessauerunt. Hiero. Vbi voluptas insanabilis est habita,famen non saturitatem parit.Vires deficiunt fornicantium,sed desiderium non deficit.Itẽ Hiero.Amor mulierũ, insatiabilis est.Extinctus reaccenditur,& post copiã rursus inops est,aĩumq; virilem effeminat,præter passionem q̃ sustinet non sinit aliud cogitare.Itẽ Aug luxuria præsens non satiat,preterita non delectat,futura excruciat.Hier.Non tam delectatione, quã numero meretricũ gaudet luxuriosus. In hoc ẽ lupo similis,qui veniens in ouili,oẽs oues iugulat,non putãs aliter famen suam extinguere posse,cũ tñ vna ouicula sufficeret ei.Legitur in chronicis q̃ Semiramis insatiabilis,libidine oẽs quos pulchros videbat libidinose cupiebat,regie accersiebat,meretriciè habebat,& insatiabilis sanguinis humani effusione,meretriciè habitos occidebat. Itẽ multi sunt similes Mahumeto falso prophetæ Saracenorum,qui gloriabatur de hoc,q̃ potens erat in opere illo luxuriæ,dicens in Alchorano suo accepisse se munus a dño q̃ præ aliis potentior esset in generatiua,iudicans illos religiosiores,qui pnt hre vxores plures.Intãtum crescit ardor libidinis in quibusdam,q̃ mater insanit in filiũ,pater in filiam vel in duas sorores,vel in matrem & filiã,de talibus Ezech.23.Insaniuit libidine super concubitũ eorũ &c.In miraculis beati Andreæ legitur, q̃ eo prædicante,quidã iuuenis eũ audiens factus est Christianus, quem mr̃ sua de stupro interpellabat.Quẽ cũ non posset ad consensum inclinare, retorsit in eũ crimen, ardore libidinis agitata,accusans eum iudici.Iuuenis hoc dixit B.Andreæ,dicens q̃ magis volebat occidi sine culpa q̃ accusare matrẽ.Cũ aũt beatus Andreas eũ secutus esset ad iudicem, & mater eũ accusaret,& iuuenis taceret,ait Andreas.O misera quæ pp ardorem libidinis tuæ vis pdere vnigenitũ tuũ. Illa ait iudici,q̃ ex quo iuuenis ei adhæserat,eam interpellare cœpit de stupro factus Christianus,Iudex iuuenem iacerẽ præcepit poni in sacco pleno pice & bitumine,Apostolũq; incarcerari, quo orante,facta sunt tonitrua,& terremotus,& iudex & accessores prostrati timore,mulier fulgure consumitur,tñ assistẽtes rogauerunt Apostolũ vt oraret pro eis,quo orante cessauerunt tonitrua, & iudex cũ assistentibus suis ad Christum conuersi.Itẽ Nero vt legitur Orosij li. 6 tanta exarsit libidine, vt nec abstinuerit a consanguineis,aut ab vlla sorore,aut ab ipsa matre,volens experiri oĩa flagitia libidinis. Virũ duxit in vxorem,& ipse vt mulier in vxorem acceptus est,frigidis & calidis lauabat vnguẽtis,vt libidini fortius deseruiret. Tantæ malignitatis ẽt fuit, vt senatorum plurimos mr̃em fratrem & sororẽ & cognatos cæterosq; propinquos, vt ibidem legitur,trucidauerit.Effrenatissima & ardentissima est libido in illis,qui naturalem vsum immutant, masculi in masculos inuicẽ turpitudinẽ operantes,vel qui coeunt cũ iumentis.Tertio luxuria totũ hominẽ deordinat,nã libido ex carne progrediens primo cor inuadit per fędas cogitationes,deinde serpit in illicitas & ipudicas affectiones,i. delectationes, & consensum ipsius delectationis, postmodum prorumpit ẽt in desideriũ delectationis in opere, deinde totũ hoĩem & oẽs sensus occupat & inflãmat, videlicet os ad turpia,fęda,& impudica verba loquendũ,aures ad audiendũ,oculos ad fęminas intuendũ,manus ad impudicẽ tangendũ,& sic de aliis:nõ solũ aũt sensus exteriores occupat & corrumpit,verum etiam interiores.s.intellectũ abstrahens, vt nihil aliud ei libeat cogitare,sicut ait Greg.Quẽ luxuria semel ceperit nihil aliud cogitare permittit. Occupat ẽt memoriam ita q̃ non recordatur Dei bñficia, immo Deũ impugnat beneficiis suis Deut.31.Incrassatus est dilectus,& recalcitrauit &c.dereliquit Deũ factorem suũ &c. Hiere 5. Saturaui eos & męchati sunt & in domibus meretricũ luxuriabantur,nec considerant diuina iudicia,sicut dĩ Dan 13.de senibus impudicis,Auerterunt oculos suos ne viderent cœlũ, nec recordarentur iudiciorũ iustorum.Non considerant ẽt sua damna,nec ignominiã,nec infamiam,nec flagitij vilitatem,item non considerant q̃ momentaneum est qđ delectat,æternũ qđ cruciat ſm Greg. Item non cõderant q̃ huius laberinthi facilis est ingressus,sed difficilis est egressus.Vñ de meretrice loquens ait sapiens.Oẽs qui ingrediuntur ad eã non reuertentur:non impossibilitatẽ, sed difficultatẽ & raritatẽ designat,qui n.inuiscati sunt vix pñt euolare,sicut nec auis inuiscata Etiã viri sancti pugnant quotidie contra eã,& vix victoriã pñt obtinere,quin aliqñ capiant, sicut ait Aug. Inter oĩa Christianorũ certamina, duriora sunt pręlia castitatis,vbi quotidiana est pugna,sed rara victoria:nec mirum si a consideratione oĩum prædictorum luxuriosi deficiunt,quia super illud.1.Cor.6. Fugite fornicationẽ, dicit glosa,ardore libidinis,quo nullus est maior,voluptas corporis animũ suũ tenet,in hoc.n.opere tõ quasi penitus absorbetur Itẽ luxuria totũ ordinẽ peruertit.Primo qđẽ ordinẽ carnis ad spũm, qa spũm subiicit carni,immo vilissimæ parti eius.s.genitalibus membris,quibus obedit contra Deũ. Hoc aũt est contra ordinẽ rõnis ancillam dñari, & dñam ancillari. Itẽ virum subijcit seruituti miserabili mulieris,sicut patet de Sansone,qui per Dalilam Philistinorũ subditur miserabili seruituti captus & ligatus, cęcatus & ludibrio datus,Item Iacob pp amorẽ Rachelis seruus Labã factus est.Oseę.12.Seruiuit Iacob I vxore,& in vxore seruauit pecora.Itẽ.2.Esdræ.4.Dicit Zorobabel.multi dementes facti sunt pp suas vxores, & serui facti sunt.Et ponit exemplũ regis, quẽ incantã seruitutẽ pulserat amor Apemen Beza-

tis

tis filiæ, vt de capite regis dyadema auferret, & suo imponeret, & palmis regẽ cæderet, & cũ ea ridente ipse rideret, ea indignata blandiebatur ei, vt eã placaret. Tullius. Illum ne liberũ dicam cui mulier imperat, leges imponit, vocat & veniendũ est, minatur & timendum est, hunc non solũ seruũ, sed & vilissimũ seruũ eũ ego iudico. Ideo quotidie mechorũ sanguis funditur, adulteria dãnant, & licet ipsas leges, ac secures ac tribunalia flagrãs lib do dñat. Hier. Nihil vilius q̃ à carne vinci, nihilq; gloriosius q̃ carnẽ vincere. Hanc aũt seruitutẽ attẽdebat quidã pr̃, de quo legit in vitisp. in de for. vit. qui cũ esset figulus & tẽtaret de fornicatione, & habẽdi vxore, fin ait sibi vxorẽ de luto, & duplicauit sibi laborẽ pro se & vxore sua, dicens cogitationi suæ, mõ hẽs vxorem necesse ergo hẽs generare filiã & triplicare laborẽ, vt habeas vñ pascas te vxorẽ, & filiã, & vestias. Cum ergo videretur ei ista seruitus importabilis, & labor quẽ exigis cogitationi suæ dixit, ne ergo tanto labori succũbas, non habes necesse vt vxorem habeas, cuius propositũ feruens videns Deus abstulit ab eo passionem & tentationẽ fornicationis. Sic legitur fecisse btũs Franciscus, qui cum aliquantulũ carnis motus sensisset proiecit se nudum in niuẽ, vbi plures se voluta(n)s compinxit septẽ massas de niuibus, dicens Francisce hæc est vxor tua, istæ duæ sunt filij mi, & istæ duæ filiæ. Aliæ vero duæ sunt seruus, & ancilla, nunc ergo festina oẽs illos induere, quia frigore moriuntur, & esto sollicitus de cunctis necessarijs prouidere. Si aũt vr̃ tibi labor importabilis, elige vni Deo seruire. Cõ aũt mortificatus esset præ frigore, non solũ tunc, sed toto tpe postea fuit a carnis tentatione liberatus oĩo. Itẽ luxuria incensũ peruertit ordinẽ iõis. q corporalia præfert spũalibus, æternis transitoria, honestis fœda, vilia pretiosis, carnem miseram præfert Deo, & delectationẽ vilissimã vilium membrorũ & turpiũ præponit delitijs, quæ in Deo sunt. 2. Pe. 2. Voluptatẽ æstimantes delitias coinquinationis, & maculę. Vñ merito luxuria dĩ hoĩem facere bestialem, sicut porcum & diaboli iumentum Ioel. 2. Putruerunt iumenta in stercore suo. Greg. Iumẽta in stercore putrescere est carnales hoĩes in fœtore luxuriæ vitam finire. psalmus. Nolite fieri sicut equus & mulus. Hiero. qui post carnem in desiderijs ambulant in vẽtrem & libidinem proni, quasi irrõnalia aĩalia cõputãtur. Hierẽ. 5. Equi amatores in fœminas, & emissarij facti sunt, tot et quot sunt nõ coniugia nec species iõnis. Itẽ sunt Onocentauri, asini, & thauri & luxuriosi & laboriosi. Itẽ sunt similes Centauro mixto ex hoĩe & equo. qualis erat illud monstrum cui obuiauit btũs Ant. vt legitur in vita Pauli primi heremitæ. Itẽ sunt similes Capricorno illi monstro, de quo ibidẽ, qui homũculus cornutam habebat faciẽ, in fœriorẽ partẽ capri, quia sub forma humana est vita luxuriosa & hyrcina, facies cornuta mentis est pertinatia & inobediẽtia. Itẽ luxuriosus est sicut porcus in luto 2 Pet. 2. Contingit illis illud pu erbiũ, Canis reuersus ad vomitũ, & sus lota in volutabro luti. Itẽ similis est vpupæ q̃ nidificat in stercore. Sunt sicut sus qui libentius hẽt nares in stercorib q̃ in floib. Pro. 1. Circulus aureus in naribus suis mulier pulchra & fatua. Sus pp circuli aurei speciositatem, & pretiositatem nõ dimittit, quin nares suas immergat in stercus. Sic nec mulier fatua di mittit se immergere in fœtorẽ luxuriæ, aut propter bona naturæ, quæ hẽt, aut gratiæ libentius dormit vt sus in luto, q̃ in florido loco. Legitur in prouerbijs philosophorum, q cum quidam diceret audiente Pythagora. q libentius moraretur in mulierum. cõsortio, q̃ in philosoforũ cõtubernio. Respõdit pythagoras. Et sus libẽtius i luto, q̃ in aqua clara. Quarto luxuria mergit in uoraginem, demergit. n. miserum peccatorem in uoraginem uitiorum, periculorum & suppliciorum. In uoraginem quidem uitiorum inuoluit. Dĩ nãq; luxuria lubricum, & luxuriosus lubricus, quia de facili de uitio in uitium labitur. psalmus Via illorum tenebræ, & lubricum, & Angelus dñi &c. Via luxuriæ tenebrosa, lubricosa, & periculosa, & Angelus dñi malus est cũ eis, ut asinarius cum asino stimulãs luxuriosos ad malum. Hie c. 23. Via illorum quasi lubricum in tenebris impellentur, corruẽt in ea. Hiere 38 Demerserunt in cœno & in lubrico pedes tuos. Luxuriosi nẽpe propter mulieres, sæpe furta, rapinas, & homicidia committunt, & multa talia, immo qñq; apostatãt a fide negantes Deũ, & dæmonibus immolantes. Eccl. 9. Ipẽm mulieris alienæ multi admirati reprobi facti sunt. & 19. Vinũ & mulieres apostatare faciunt & sapientes Hoc patet. 3. Re. 11. Mulieres certissime auertent corda uĩa, ut sequamini Deos eorum. His copulatus rex Salomon ardentissimo amore auerterunt cor eius, ut sequeretur Deos alienos &c. Ad hoc facit exemplum quod hr̃ de uerbis patrum, titulo de fornicatione, de solitario qui pp filiam sacerdotis idolorum hñdam negauit Deum, & fidem, & baptismum, & propositum monachi, de eo Iuba ab eo recedente & redeunte p palatũ. Item luxuria non solum præcipitat hoĩem in multa flagitia, verumetiam multos alios secum trahit, & allicit ad pctm̃. Vnus. n. luxuriosus ex cohabitatione multos alios inficit, & occidit sicut vna ouis morbida aliam, & vnum pomũ putridũ aliũ, & leprosus sanum. Luxuria. n. est morbus contagiosus, occidit. n. vnus aliũ ex consortio Hiero. Nemo iuxta viperam securos cupit somnos, q̃ si nõ petit, tñ sollicitat ne pigat. Dicebat Guil. Parisien. epũs, q duo luxuriosi amore fatuo se diligentes, erant sicut duo titiones ardentes coniuncti, quorũ vnus succendit & consumit aliũ, disiũcti ab inuicem extinguuntur. Item dicebat q potius dicendi erant se odientes q̃ diligentes, cum alter alterũ amplexando trahat ad præcipitiũ putei infernalis, sicut duo ribaldi ebrij, & pugnantes se amplectuntur, & se amplexando trahunt ad præcipitiũ, vbi vnus submergit aliũ, non ex amore, sed ex odio hoc facere dicuntur. Sic isti vnus aliũ amplexatur, vt ad mortem æternam eum trahat. Itẽ alios peruenit per cõsensum. Item eos qui dãt eis in facto suo consilium, auxilium, & fauorem. Item alios per negligentiam, eos. s. qui tenentur eos corrigere, & negligunt, iuxta quod dixit Symachus Papa. Error cui non resistitur, approbatur, nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare. Deinde quod deterius est, eligit seruire & obedire diabolo plus q̃ Deo. In hoc. n. seruit diabolo, quia templum Dei facit phanum diaboli. Apoc. 17. Facta est Babilon habitatio oĩs spũs immũdi, & volucris immundę. De Vehemoth legit Iob. 40. Sub vmbra dormit, & in locis humentibus gula, & luxuria requiescit, vt sus in luto. Item hoc peccatũ comparatiuè diabolum in iudicio iustificabit, qui se ibi mundũ a peccato luxuriæ q̃tum ad actum immundum exhibebit Itẽ quia in peccato illo de se & de suo sanguine, qui, vt dicunt philophi, in opere illo cõsumitur, sacrificium facit hõ diabolo, immo cibum & potum ei de se propinat, & cibũ integrũ seipsum offert ei, immundum sacrificium, immolantes aliqñ & filios & filias suas dæmonijs. Leuit. 19. & 20. De semine tuo non dabit, vt consecretur idolo Moloch. i. diabolo. Luc. 15. Filius prodigus viuendo luxuriosè pauit porcos. i. dæmones. quædam glo. dicit. Ebrietas & luxuria & cætera vitia cibus sunt dęmonũ. Item pp hoc vitium conciliant dormientes, & vigilantes hoĩes ludificant per formas varias, quas assumunt, & cum non habeat materiã assumit eã alibi per quã illudat hoĩbus vt patet in incubis dæmonibus, qui assumunt formas mulierum, in quibus appareant hoĩbus concumbentibus illudunt, vt legit in vitisp. Item de verbis patrum, tytulo de cogitatione fornicationis. Quidam frater tentatus est a spiritu fornicationis nequissimẽ, & cũ viriliter resisteret cogitationibus immissis, quatuor dæmones in specie quatuor mulierum pulchrarum transformati iugiter p 40. dies pseuerauerũt pugnãtes cõtra eũ, vt eũ traherẽt ad turpẽ cõmixtionẽ Illo uẽr viriliter reluctãte donauit ei Deus, vt postea non sentiret calorem carnalis cõcupiscentiæ. Item magister Iac. de Vitriaco. dicit se audiuisse, q cũ diabolus tentaret diu quendã heremitam inuisibiliter, nec preualere posset, transformauit se in similitudinẽ cuiusdam seruiẽtis, offerens se obsequio eius, & cum proposuisset primo nullum aĩal possidere, nec posset bene distinguere horas, suasit ei diabolus vt hr̃et Gallũ, ad cuius cantum posset horas discernere, quo habito procurauit ne posset cantare, cui ait. Dñe Gallus vester non põt cantare, quia infirmatur, non. n. põt viuere sine gallina, qua habita cepit cũ cantare, & cum Gallus ascenderet sup gallinã, venit in mẽtẽ heremitæ coitus muliebris, & diabolo instigante interius, & procurante exterius cępit grauissime tẽtari, & post infirmari, & cũ cõualuisset de infirmitate aliquantulũ cępit acrius in ista re tentare eũ, & procurauit q filia cuiusdam nobilis cępit visitare eũ, & hr̃e familiaritatẽ cũ eo, & ait heremitę diabolus. Dñe magnũ damnũ erit si vos moriamini, q multa bona potestis facere. Sicut. n. Gallus non põt esse sanus nec viuere sine gallina, sic nec vos curari sine muliere, ecce q̃ cito gallinam accendit Gallus, curatus fuit & cantauit. Eo aũt eũ tentante interius & exterius de dicta puella, heremita tentauit eã, & heremita eã cognouit. Ipse aũt diabolus statim denũciauit hoc patri puellæ, qui affuit requirens filiã q̃ occultauerat, præcurrens aũt diabolus ait heremitæ, ecce pr̃ puellæ venit, & extorquebit ab illa factũ vr̃m, & occidet vos & infamabit nomẽ heremitarũ vbiq;: sed melius est vt eã occidatis, & non poterit pbari factũ, & pniam agens, quo instigãte eã occidit, & relinquens desolatum euanuit, & sic deceptionẽ suã manifestauit. Heremita aũt accessit ante beatã virginẽ compunctus cũ multa effusione lachrymarũ, & orõnibus obtinuit, q eã dñs suscitauit carne redintegrata, & reddita est patri. Itẽ placet diabolo, quia per hoc vitium multos attrahit & abinbit, binos & binos, vel plures. Vñ diabolus est quasi Cetus in mari, q aperiẽs os suum emittit flatum suũ suauissimum, ad cuius odorem pisces

fces attrahit, & ei appropinquantes suauiter glutiuntur. Sic Diabolus per suauẽ tentationem quã emittit, hoĩes, & mulieres attrahit, & per libidinẽ blãdè glutit, & absorbet tot insimul, quot sunt pctõ consentientes, quos postea deuorat in inferno, per pœnam, quos hic absorbet per culpã. Hier. 51. Absorbuit me sicut draco, repleuit ventrẽ suũ teneritudine mea. Ad hoc facit, qđ legit᷑ in vitis pa. Sanctus Abraamius, cuius vita mirabilis, ibi legit᷑, in religione, & morib. nutriebat vnigenitã sororis suæ parentib. mortuis septennem, faciens eã habitare in cella iuxta cellã suã, in qua erat parua fenestra, per quã eã litteras docebat, & in moribus instruebat: q̃ cũ per triginta annos mansisset cũ auunculo angelicã, & deuotissimam vitã ducens, quidã professione monachus, frequentans auunculũ visitatis animæ suæ cã, incepit habere colloquiũ cũ nepte sua, primo de spũalibus, post incepit notare eius pulchritudinem, & exardescẽs eã cepit alloqui de alijs, & ita per annũ cor eius emolliuit, ꝙ exiens ad eũ aperta fenestra corrupta est ab eo. Quæ supra modũ dolens, & desperãs, & non ferens dolorem auunculi, si hoc ei innotesceret, recessit fugiens in vnam ciuitatem, & in stabulo, mutato pristino habitu se collocauit, vbi facta est publica meretrix, auunculo autem suo casus eius sic reuelatus est. Videbat in somnis draconem maximum, & terribilem cum fœtidissimo anhelitu sibilantem venisse vsq; ad cellã suã, & ibi inuenisse colũbam niueam, quã absorbuit, & in suam foueam redijt, cuius casum & fugã cõperiens auunculus mactans se cũ lachrymis, & oratione ꝓ ea, post duos annos pro certo sciens vbi erat, assumpto militari habitu, & solido cũ equo illuc venit, dans pecuniam stabulario, vt eam sibi adducat, & cœnam paret. Cumq; cenasset, & introductus esset cũ ea in cubiculum secretum, seratis hostijs accipiens eam per manum, sedens iuxta eam remouit operimentum faciei suæ, & cũ fletu multo hincinde veniam promittens, summo mane reduxit eã, includens eã in loco vbi prius erat in interiori cella, ipsa aũt per decennium faciente pniam in cilicio, & ieiunijs, & fletu continuo, cum per tñ ipis ganisus fuisset de vera eius pnĩa, beatissimo fine quieuit auunculus eius, ad cuius transitum conuenit tota ciuitas, & oẽs infirmi qui tangebant aliquid de vestib. eius curati sunt. Beata Martha neptis eius in amarissima pnĩa p quinque annos superuixit. Oẽs aũt quotquot ad eius transitum venerant viderunt claritatem vultus eius, Deum glorificauerunt. Itẽ similis est vita luxuriosi arbori cui innititur stultus colligẽs dulcis poma, volens implere sinum suum, non timens periculum suum, nec recedere volens suasionib. a periculo donec arbor corrosa a duobus muribus albo, & nigro corruit, & stultus caderet in os draconis, qui arborem infra cinxerat, & deuorauit eum ferens in foueam suam, de quo legitur in Barlaam. Scdo luxuria mergit hoĩem in voraginem periculorum. Videlicet in lites, contentiones, pugnas, minas, & mortem. Hoc vitium Sansonem excæcauit, Salomonem infatuauit, Dauid superauit, Ruben benedictionem in maledictionem cõuertit, siue commutauit. Filium prodigum pascere porcos coegit, diluuium inũdare fecit, Illum, qui vxorem duxerat a cena exclusit, Amon pro incestu gladium Absalonis sensit, Iezabel pro meretricio mortis ruinam sumpsit. Zambri intrans scortũ gladio Phynees occubuit, populus Israel fornicãs cũ alienigenis irã dñi pertulit, Herodes pro incestu Herodiadis Iohannem decapitauit. De pctĩs sit᷑, & periculis in quæ incidit hõ per mulieres dĩ. 2. Esdræ 3. Mulieres dominantur vrĩ: nõne doletis? accipit hõ gladium, & vadit in via facere furta, & homicidia, & mare nauigare, & flumina, & leunẽ videt, & in tenebris ingredit᷑, & cũ furtũ fecerit, & fraudes, & rapinas amabili suæ affert. Et multi dementes facti sunt pp illas, & multi perierunt, & iugulati sunt, & peccauerunt pp mulieres. Aug. Quid Sansone fortius? qđ Salomone sapiẽtius? quid Dauid sanctius? & tñ hi oẽs per luxuriam superati sunt. Tertio luxuria demergit in voraginem suppliciorum, qñq; quidem tpaliter, tandem æternaliter. In pñti etenim vita qñq; a Deo grauiter puniuntur, ꝙ eorum infernus hic vĩ incipere, quia sicut dĩ Hier. 17. Pisces, qui sunt in flumine, i. luxuriosi, libidinosè viuentes in aquis voluptatis morientur, de quib. in Ps. conuertit aquas eorum in sanguinẽ, & occidit pisces eorum, & Prou. 5. Nouissima eius ducũt ad mortem turpissimã, amarissimã, & acerbissimam, & in præsenti. Exemplum. Quidam qui multũ luxuriosè vixerat, in fine niger factus, vt carbo, torquebatur a Diabolo, maximè in membris genitalibus, ita fortiter ꝙ nulla pena tormento suo, vt asserebat, posset cõparari, & petebat rasorium, vt illa membra amputaret, ne Diabolus in eis haberet materiam vexandi eum, & cum non daret᷑, volebat surgere, sed nõ valebat, & in illo dolore mortuus est. De quodam magno comite dĩ, ꝙ cum ipse inter alia flagitia sua fuisset enormiter luxuriosus, arripuit eũ grauis infirmitas, & intumuerunt eius genitalia ad modũ ollæ grandis, in quib. grauissimè afflictus Deũ pre doloribus blasphemabat, & aliqñ dicebat, se nõ talia in talib. locis pati, quia de membris illis enormiũ egerat, nec tñ de hoc pœnitens veniam petebat, sed blasphemans fortius immundum spiritum emisit, sine aliquo ecclæ remedio. De alio aũt maximo Principe, qui prædicto fuit cõtemporaneus, & familiaris, dĩ, ꝙ ipse in vita sua se effudisset in omne genus luxuriæ, cũ cecidisset in languorem grauem, in tabefactionem, & desperationem, & fœtorem intolerabilem cecidit, cuius sui fœtoris magnitudinẽ ferre non valentes, præ confusione in camerꝭ suis eum claudebant, & occultabãt, nullum ingredi ad eum permittentes. Quædam autem persona multum familiaritate, & affinitate ei coniuncta, cui non ausi fuerunt custodes resistere, transiens hostia, & custodias, ait. Ego volo scire quomodo est domino meo, & intrans cameram inuenit eum solum super cubile suum, quasi super quatuor pedes procumbentem, & omnia interiora cum intestinis, & fecibus, & fœtore maximo emittentem, & sine aliquib. signis pœnitentiæ animam exalantem. Qđ sui occultantes alia finxerunt. Hoc autem terribile genus mortis vidit, & sicut illa persona, quæ secum inuenit Deũ timens diuino iudicio perterrita aliquibus Deum timentibus reuelauit. Duo autem prædicti Principes, sicut fuerunt contemporanei, in vita, & conformes in moribus, ita contẽporanei fuerunt in morte, & creditur ꝙ in pœna. Tandem luxuriosi puniuntur in inferno Prou. 2. Inclinata est ad mortem domus eius, & ad inferos semitæ illius, omnes qui ingrediuntur ad eam non reuertentur, nec apprehendent semitas vitæ. Ibidem quinto. Pedes eius festinant ad mortem, & ad inferos gressus illius penetrant. Eorum autem pœnas esse graues ostendunt, extra multa superius posita lib. 2. De inferno, de capite loquente. de reprobsru, & Tybuttio. Item de ponte, & nebula fœtoris, & lapsu Stephani. Itẽ ibidem de mulieribus indutis pice, & sulphure, & serpentibus. Item de Principe eius oblito, & tormentis eius. Item de Aleydianæ. Item ibidẽ de sacerdote, & fixura sartaginis. Item de heremita comburẽte digitos suos. Item de pœna Principis in cathedra ignea sedẽtis. Item de balneatione adulteri, & adulteræ. Item de matre sacerdotis, quæ apparebat succensa. Item de Valerio, & carnibus eius fœtidis. Similiter ibidem de Valentino, & Tincturario. Item de ea quæ visa patris gloria, & matris adulteræ pœna conuersa est, sequens vestigia patris. Et dicitur in vitis pa. ꝙ Angelus ductor eius duxit eam ad domum, quæ erat plena tenebris, & obscuritate, & perturbatione, & stridore, & ostendit ei fornacem igne, & pice feruentem, & quosdam terribiles super fornacem, deorsum aspiciens vidit matrem suam demersam, vsq; ad collum stridentem, & multum vermium in pectore ferentem, cum vlulatu clamantem. Heu mihi filia, ecce propter paruam libidinem, & exiguas delicias, quanta exoluo tormẽta. Item refert Petrus Cluniac. in lib. 2. de visione cuiusdam monachi a corpore educti, & reuocati ad vitam, qui inter alia quæ vidit, & retulit de supplicijs peccatorum, cum duceretur ab Angelo audiuit sonitũ Dæmonum cachinnantium, & trahentium secum quandam aiam de mundo sublatam, quasi projicientes ad alterutrum, & cum furcis igneis distrahentes, & discerpentes eam ad infernum, rapiebant cum improperio factorum suorum. Hæc fuerat meretrix, tandem confessa seram pniam acceperat, de qua parum fecerat. Cum hæc itaq; agerentur, subito lux de cœlo descendit ministros tenebrarum terrens, cum qua descendit chorus virginum cum mirabili decore ornatus, & corporis, inter quas beata Margarita apparuit, quam ipsa speciali deuotione dilexerat, coram altari suo luminaria exhibens de suo singulis diebus sabbati, ad quam cum clamaret, eius petens adiutorium, ad precem beatæ Margaritæ oĩbus virginibus orantibus pro ea, concessum est eis, vt in fouea, quæ illico aperuit in loco tormentorum pniam consumaret, B. Margarita eũ manu Dæmones abigens, ait illi. Hic pniam tuam complebis per me recepturo plura beneficia, & tandem hic purgata venies ad consortiũ beatorũ. Quo dicto, ipsa lætantissimè aquam bullientem subijt, virgines aũt beatæ sunt in cœlum receptæ. Item in eod. lib. dictus Petrus Cluniac. dicit, ꝙ vidit in pœnis supradictis tres epõs sibi notos cathenis igneis constrictos, inter globos ignium, & procellas niuium, & grandinum, & turbines ventorum, & fluentis stagni fœtores miserabiliter, & non multum dissimiliter torqueri, quorum vnus præcæteris in lingua torquebatur, & hyanti ore eã extrahebat, flammis continue succensam, & cruciabatur nunc igne, nunc in niuium algore, nunc in grandine furenti vicissim continuò concremabatur, cuius afflictionem maximè plangebat, & hoc ideo, quia in placitis inter iudices sæculares delectari consueuerat, & multos contra iustitiam ibi oppresserat. Alius qui cõniuentiæ cingulo negligentius vsus fuerat, crebra putentis stagni demersione, vbi æstus, & frigora interiacebant torquebatur. Profuit tamen ei multum, ꝙ ante finem suum calcato prælationis ambitu in corde contrito sumpsit habitum humilem monachorum.

Tertius autem in flammis immergebatur, & a flammis cum fumo eleuabatur, & ferebatur ad partes algentes, rursus ad alia tormenta transferebatur successiuè. Hic fuerat vanæ gloriæ amator, & ore omnium istorum fuit vitium animarum in curia, diuitiarum immoderata cura, pauperum despectio, principum adulatio, parentum, & propinquorum immoderata, & illicita curatio. Propriæ commoditatis quæsitores, eorum quæ Christi sunt neglectores, amatores honoris, dissimilatores oneris, sui officij neglectores. Cuius abusum incessabili luctu plangebant. Horum pœnæ per dies augebantur, secundum quod minuebantur suorum suffragia, & augebant peccata eorum, quos indebitè promouerant. Item in eodem lib. Petri Cluniac. refert prædictus monachus se vidisse reuocatus ad vitam, quod viderat in dictis tormentis sacerdotes mirabiliter, & miserabiliter torqueri, & immensis ardorib. confici, qui de peccatis incontinentiæ suæ fuerant contriti, & confessi, & ea reliquerant, & cum cogitaret eos ibi paucos ad comparationem totius multitudinis, qui de mundo exit, ait ei ductor suus, quod ideo pauci erant, quia pauci verè pœnitebant in tota multitudine de immunditijs, & fornicationib. suis, & ideo Infernus eos absorbebat, vbi inestimabiliter diuersis, & æternis supplicijs torquebantur. Item. 4. Dyal. c. 34. Quidam nomine Curialis, filiolam suam, quam sacro sabbato paschæ tenuit, inebriatus nocte corrupit, in mane timens intrare portas ecclesiæ balneo se lauit, post verecundans non intrare cum timore intrauit die septima, iam factus securus subita morte defunctus, & sepultus est post longum tempus de sepulchro eius flamma erupit, & cunctis videntib. ossa eius, & sepulchrum consumpsit, & totam terram super eius tumulum congregatam, ex qua, vt ait Greg. consideratione colligimus, quid pro reatu suo patitur, cuius ossa insensibilia sic cremantur.

De generantibus luxuriam. *Dist.* IIII.

Circa quintum. s. de his quæ solent generare, fouere, augere, & seruare luxuriam. Sciendum, quod vinum superfluè sumptum, & omnis alia superfluitas generant luxuriam. Prou. 20. Luxuriosa res est vinum. Eph. 5. Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. Hier. venter mero æstuans, cito despumat in libidinem. Poeta. Vina parant animos faciuntque caloribus aptos. Et venus in vinis, ignis in igne fuit. Hiero. Per luxum, & abundantiam ciborum animæ fortitudo mollescit, & eius pudicitia constupratur. Idem. Frustra similant se quidam salua fide, & pudicitia mentis integritatis voluptatibus abuti, cum contra naturam sit, copia vn lupeatu, sine voluptate perfrui. Exo. 31. Sedit populus meus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere. In vitis pa. fuit Eron vir maximæ virtutis, & abstinentiæ, vt aliquando abstineret per tres menses sola sanctorum ministeriorum communione contentus, herbas, & radices si quas inueniebat comedens. Hic autem sic cecidit, primo se a consortio, & colloquio sanctorum separauit, contemnens doctrinam aliorum, dicens iuxta illud verbum Christi. Magister vester vnus est Christus, eo abutens, quod nullum oporteret alium habere magistrum, qui a Diabolo stimulatus, a cella recedens venit ad Alexandriam, & cum leuib. personis se admiscens cepit frequentare theatra, spectacula, & tabernas, voracitati, & ebrietati vacans, incidit in cænum fœmineæ concupiscentiæ, & cum locutus fuisset cum quadam, vt ei consentiret, & peccare vellet Pusella quidam nomine, carbunculus in eius verendis nata, per sex menses ita eum afflixit, vt die ac nocte miro dolore affligeretur, ita vt eius genitalia putrefacta omnino ei caderent, curatus ad heremum rediit, peccatum suum sanctis patribus confitens, poniam de eo accipiens, sed non complens: quia post paucos dies debito fine quieuit. Secundo luxuria quærit latebras, lucem odit, tenebras diligit, in quo satis apparet deformitas huius vitij, quod præ cæteris timet videri. Bern. Luxuria lucem odit, tenebras appetit, velamen quærit. Ioh. 3. Omnis qui male agit, odit lucem. Iob. 24. Oculus adulteri seruabit caliginem, dicens, non videbit me oculus, & cooperiet vultum meum. Et post. Si subito apparuerit aurora, arbitrantur vmbram mortis, & sic in tenebris quasi in luce ambulant. Eccl. 23. Omnis homo qui transgreditur lectum suum, contemnit animam suam, dicens, quis me videt? tenebræ circundant me, parietes operiunt me, &c. Ad hoc facit exemplum Thaydis, & Pafnucij, supra titulo de timore initiali. Tertio dat occasionem luxuriæ ociositas. Ouidius. Quantum Platanus riuo gaudet, quam populus vnda, tam venus ocia amat. Idem. Ocia si tollas periere cupidinis arcus. Lucanus. Variam dant ocia mentem. Vulgariter dicitur. Manus ociosi sunt scabiosæ. De hoc satis habetur in tractatu de accidia. De ocio Ezech. 16. Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, saturitas panis, & abundantia, & ocium &c. Quarto dat occasionem huic mollities verborum, lectorum, vestimentorum, & membrorum turpium, quæ qui indebitè tractant contra Dei præceptum molles sunt, de quibus. 1. Corin. 6. Molles regnum Dei non possidebunt. Matth. 11. Iohannes commendatur, de hoc quod non erat mollis, aut leuis vt arundo, & de dura, & aspera veste cibo, & lecto, & victu. Quinto dant occasionem luxuriæ vetulæ conciliatrices turpitudinis, quæ possunt dici Diabolicæ, quia officium Diaboli exercent. Ps. Lingua tua concinnabat dolos. Efficaciores sunt mulieres ad subuertendum, quam Dæmones: quia Dæmones, vel leccatores non possunt facere multis annis per se, quod faciunt per huiusmodi vetulas aliquando vna hora. Et sicut Diabolus volens decipere Euam assumpsit Serpentem similem mulieri in loquela, & facie, quia erat erectus tunc, & habens faciem virgineam, vt dicit Beda. Quale genus serpentis dicitur Phareas, mouendo linguam eius decepit Euam. Item tales vetulæ deteriores Iuda, qui vendidit Deum, tradidit sanguinem innocentem. Matth. 27. Ipsæ animas sanguine Christi precioso redemptas vendunt vilissimo precio, non ad mortem corporis, sed animæ. Ioelis 4. puellam vendiderunt pro vino, & ideo vt dicitur. Deut. 32. Fel Draconum, vinum eorum, & venenum aspidum insanabile. Item deteriores sunt inferno, qui non nocet nisi nocentibus. Ipsæ autem per dulces sermones corda subuertunt innocentium. Ps. Acuerunt, vt gladium linguas suas. Et post: Vt sagittent in occultis immaculatum, &c. Hæc est lingua tertia. Est ergo lingua prima Diaboli suggerentis. Secunda leccatoris petentis. Tertia vetulæ subducentis. Eccles. 28. Lingua tertia mulieres viritas, vel viratas. i. viriles, & coniugatas deijcit, & priuauit laboribus suis. Et post. Est vtilis potius infernus quam illa. Item huiusmodi vetulæ deteriores sunt Herode, qui occidit innocentes a bimatu & infra. Istæ superioribus non parcunt, sed in anima occidunt, & occisoribus animarum vendunt virgines, & coniugatas, & viduas. Item Herodes occidit filios suos, sed eos Dæmonibus non immolauit: multæ autem talium immolant filios suos, & filias suas Dæmonijs, vt dicitur in Psal. & hoc quando filijs suas concubinas tenent, & procurant, & filias prostituunt. Item deteriores sunt tales Iudæis, qui Christum crucifixerunt, & eum post mortem in pace dimiserunt, custodiri fecerunt a violentia, & munde inuolui, & sepeliri permiserunt: istæ autem iam occisas pretio exponunt lenonibus, & immunditiis. Item huiusmodi sunt os Diaboli, & guttur, de quo halitus corruptus, & corrumpens procedit. Ps. Sepulchrum patens est guttur eorum, &c. Iob. 41. De ore eius idest, Vehemoth, Diaboli lampades procedunt, sicut tedæ ignis succensæ. Halitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egreditur. Item sunt folles Diaboli, & Antichristi, quia sicut Christus ignem Paradisi venit mittere in terram, quem voluit vehementer accendi, sic istæ per contrarium succendunt ignem Inferni fetentis, & vrentis luxuriæ. Et sicut boni prædicatores, & Christus maximè dicuntur os Dei, quia separant preciosam animam a vili peccato, & Diabolo, vt dicit Hiere. 15. ita per contrarium possunt dici os immundissimum *Diaboli*, quia separant animam preciosam a Christo, & coniungunt eam Diabolo. Item sunt lingua de qua dicitur. Iac. 3. Vniuersitas iniquitatis est lingua plena veneno mortifero, inflammata a gehenna, per quam Diabolus, vt faber per follem sufflat ignem. Isa. 63. Creaui fabrum sufflantem prunas in igne. Item sunt exploratores, qui explorantes quomodo castra Dei capiant. & deijciant, quod non est sine magna perditione earum, & offensa Dei. Item sunt retia, & laquei, & canes venatici, & furones Diaboli, ad venandum ipsas animas Diabolo, & surripiendum Deo, qui eas tam carè emit. Item si magnum lucrum reputat Christus lucrum vnius animæ pro quo tot sustinuit in Cruce, in qua moriens non nisi vnius latronis animam acquisiuit, patet quantum offendit eum, qui vnicam animam ei surripit, tam carè acquisitam, quæ præualet toti mundo. Item deteriores sunt latronib. regulatoribus, & spoliatorib. stratarum publicarum, qui illa die non occidunt eum quibus comedunt, nec eos perdunt, aut vendunt, aut perdunt. At huiusmodi vetulæ comedendo, & bibendo cum eis eas perdunt, & vendunt pro poto vini. In quo patet quanta est perditio in eis. Item similes sunt Busyrij, qui fuit tyrannus Aegypti, qui aduenientes honorificè recipiebat, vt dicit, Hier. in chronicis, & postquam comederat cum eis eos Dæmonib. proditiosè immolabat. Sic vetula ad hospitium vocat, quam proditione venditam tradit corruptori. Item nullum sacrificium est, vt dicit Grego. quod plus placet Deo, quàm zelus animarum, & conuersio earum ad Deum, & nullum officium magis placet ei. Ad hoc venit in mundum, & misit ad hoc apostolos, & prædicatores, vt essent venatores, & piscatores animarum. Ex hoc patet quantum displicet ei officium talium vetularum, qui venantur animas ad perdendum. Item occulti incendiarij templorum, vel domorum, vel aceruorum peiores alijs peccatorib. & magis proditores iudicantur, ab hominibus, quanto magis illæ, quæ succendunt in cordib. mulierum ignem, qui est vsque ad perditionem deuorans. Item Deus signo visibili linguarum ignearum in quib. apparuit Spiritus sanctus super discipulos descendens reprobauit officium illarum vetularum, quæ habent linguas inflammatas igne infernali. Sexto dant occasionem luxuriæ tactus illiciti mulierum, de quibus supra dictum est, vbi agitur de tactu, & visu illicito, & de stulto actu, & corrupto exemplo. Item de his, quæ luxuriosa dant occasionem peccandi,

& lu-

& luxuriam generãt in cordibus,hĩ supra vbi agitur de his,quæ dant Dæmonib occasioné tentandi nos Item verbula crebra,& colloquia mulierum,sunt occasio cadendi in luxuriam, vt dr̃ in summa de vitijs.Dũr etiam retia & laquei.Prouer.7.Irretiuit eũ sermonibus multis,vt de fatua muliere,& iuuene dr̃.Item comparantur igni.Eccles 9.Colloquium eius quasi ignis exardescit. Item gladio bicipiti Pro.5.Fauus distillans labia meretricis, &c. Et post.Et acuta quasi gladius biceps. Colloquia exteriora sunt interiorum affectionum indicia,iuxta verbum Arist.Voces sunt earum quæ sunt in anima passionum notæ.Hiero. verborum signis animus libidinosus ostéditur,& per exteriorem hominem, interioris hominis animus declaratur.

De fugienda societate mulierum. *Dist.* V.

Circa sextum.s.q̃ periculosa sit familiaritas mulierum, & societas fugienda ostéditur auctoritatibus rationibus, & exemplis.Numeri.31.&.Cur feminas reseruastis? nonne ipsæ sunt quæ deceperũt filios Israel ad suggestionem Balaam, & præuaricari fecerunt,& percussus est populus. Ecce qualiter decipiunt,deijciunt,& interficiunt.Item Prou.5. Longè fac ab ea viam tuam,& ne appropinques foribus domus eius, ne des alienis honorem tuum.Ecce quõ Dæmonibus tradunt, & consumunt.Item.7.Nè trahatur in vijs eius mens tua,&c.Vbi ostéditur quõ vulnérant,deijciunt,& interficiunt,& ad inferos ducunt.Itèm Eccl.9.Lustraui,&c. Et post.Inueni mulierem morte amariorem,quæ laqueus venatorum est sagena cor eius,vincula sunt manus illius,qui placet Deo effugiet illam,qui autem peccator est capietur ab ea.Ecce quõ capit,& illaqueat. Eccl.26. Qui tenet eam quasi qui apprahendit scorpionem. Eodem.42. In medio mulierum noli commorari. De vestimentis procedit tynea,& a muliere iniquitas viri.1.Thim.5.Adulescentiores viduas deuita. Auctoritatibus sanctorum patet,ꝙ sunt vitandæ. Aug.Circensi Archid. Grauem inimicum cum fortia est castitas,cui non solum resistendum,sed potius amisso equo, vt dr̃ ab eo longe fugiendum.Breuis igitur sermo, & rigidus cum hmõi est habendus,nec minus cauendæ, quia bonæ indolis sunt, vel quia piæ conuersationis sunt,vel esse comprobantur.Quanto n. mulieres melioris famæ sunt, citius alliciunt: quia sub affectu pietatis,se supponit viscus libidinis. Impiæ perniciosum,quod suum est mortis venenum propinant:Experto crede. Fateor.Eps en loquor coram Deo non mentiens, cedros libani, & gregum arietes sub hac peste cecidisse repperi,de quorum certe casu non magis suspectus eram q̃ de Hieronymi,vel Ambrosij impudica libidine.Item Aug.Nolle discedere ab inuicem suisque collocutionibus consiliari desiderantes,se absentes gaudere ad præsentiam,amor iste Tartareus est, viscum habet quo deijciat in infernum,nõ pennas quibus volet in cælum.Item Greg.Nazianzenus. Quanti epi clerici,simul & layci, post confessionum fidei gloriosas victorias,post calcata certamina,post magna signa, & mirabilia vsquequaque monstrata, noscuntur cum his omnib. per feminas naufragasse. Idem. Nemo se stulta securitate deijciat, nemo de viribus suis periculosè præsumat: quia sine vlla dubietate,qui non vult vitare mulierum familiaritatem, cito labitur in ruinam. Hiec.Nemo iuxta viperã securus capit somnũ, quasi non percutiat,tamen solicitat. Item Bern. Latus tuum ad latus iuuenculæ,in mensa,lectus tuus ad lectum eius in camera, manus tua ad manum eius in opere,oculus tuus ad oculum eius in colloquio,& continens vis putari?esto ꝙ sis, tñ suspitione non cares. Scandalum times,tolle scandalum,& eius causam. Idẽ.Tu bone vir,quænam est hæc femina, nunquid vxor aut filia? soror tua,aut neptis,aut affinis,nunquid? quõ ergo tuta est continentia tua?si non vis scandalizare ecclesiam,ejjce,a te feminã. Item tales iuxta sniam Ezech.8. Idolum zeli statuunt iuxta introitum portæ Hierusalem.s.feminas,concubinas, in domib.ecclesiæ coniunctas, ad prouocandum emulationem diuinæ vindictæ.Bern. Sacerdos luxuriæ inquinatus, dum ora suo polluto corpus dñicum recipit,quasi in lutum platearum projjcit, & dũ carnem sacratissimam benedicit,quasi in faciẽ Saluatoris spuit, & dum sacris altaribus immundus assistit,iuxta filium virginis ponis idolum Veneris,se.s.vel concubinam quam tenet iuxta ecclesiam filium.s.veneris iuxta filium virginis. Philosophus ostẽdit quare sit mulier fugienda,sic eam describens,dicens. Quid est mulier, hois confusio,bestia insaturabilis,continua sollicitudo,indeficiẽs pugna, quotidianum damnum, domus tempestatis,solitudinis impedimentum,hoĩs ẽt continentis naufragium. Item alius. Femina fax Sathanę,rosa fetens,dulce venenum,semper prona rei,quæ prohibetur ei. Item Isidorus. Cum serpente positus non diu eris illesus,ante ignem positus, etiam si ferreus sis,aliqñ dissolueris,proximus periculo diu tutus non eris.Hier. Hospiciolum tuum aut raro,aut nunquam mulierum pedes terant,quia non potest toto corde cum Deo habitare, qui feminarum accessibus copulatur, femina cõscientiam secum pariter habitantium exurit.Nunquam de mulierum formis dispures, si bene videris eam conuersantem mente dilige non corporali frequentia,quia si bonum est mulierem non tangere,ergo malum est eam tangere. Rationib. ẽt potest ostendi, ꝙ sit earum maxia familiaritas fugienda & proximitas. Primo:quia est pedica siue decipula dyaboli plena laqueis in quibus capiuntur aues appropinquantes,qui laquei sunt ornatus,visus,gestus &c.Prouer.11. Qui cauet laqueos securus erit.Prouer.7. Mulier occurrit inuenĩ in ornatu meretricho,pręparata ad capiendas animas. Secundo quia ẽ ignis & fornax Babilonis,qui succẽdit quos repperit iuxta fornacem.Dan 3.Eccl.9.Concupiscentia eius quasi ignis exardescit: homo est stuppa, fenum, paleaque cito succenduntur. Eccl.21.Stuppa collecta synagoga peccantium,Isa.60. Omnis caro fenũ.Tertio quia mulier est viscus & contagium, & pestis inficiens appropinquantes,vt supra ostẽsum est per verba. Aug. Hiero.Si cum viris habitent mulieres,non deerit viscarium diaboli.Eccl.13 Qui tangit picem inquinabit̃ ab ea.Est morbo contagioso plena, cui qui magis appropinquant magis inficiunt̃ ab eo.Corruptior est Basilisco, qui aues volãtes occidit flatu,aĩalia visu,mulier aũt plurib.alijs modis aĩas occidit. Itẽ fugienda est quasi fera nociua. Eccl.25. Cõmorari leoni & draconi placebit magis, q̃ habitare cum muliere nequam. Item est fugiẽda,quia hostis est, contra si quam pugnare volueris appropinquans domestici tui derelinquẽt te,& expugnabunt te,s.sensus tui & cor tuum.Mich.7 Inimici hois domestici eius.Hæc magis cito vincunt vt lepores fugientes, q̃ vt leones insistentes & insequentes. 1.Corin.6. Fugite fornicationem. Item fugiendæ sunt mulieres plus q̃ demones seductores,p mulierem n.diabolus seduxit Adã Hiero.Memento semper ꝙ colonũ paradisi mulier de possessione sua eiecerit.Idẽ.Prima tentamenta clericorum sunt frequens accessus mulierũ. Isti sunt,vt dr̃ in Barlaam,demones qui seducunt homines. Vnde dr̃ ibi ꝙ cum filius cuiusdam regis fuisset nutritus in obscurissimo loco,vbi non videbat rerũ species,& cũ eductus esset ad lucẽ iã adultus, & ostẽderent̃ ei res & earũ noia, cũ videret mulieres & quereret cuiusmodi res essent, ait spatarius regis,iocando,ꝙ erãt demones.qui seducebant hoĩes. Cum aũt diceret ei pater, ꝙ de oib. rebus visis eligeret quod sibi plus placeret,ait ille. Eligo demones,qui seducunt hoĩes.Item fugienda est mulier,quia est ianua diaboli,via pditionis,& inferni,p illam.n.oẽs moriuntur Prou.2. Inclinata est ad mortẽ domus eius & ad inferos semitę eius &c. Hiero. Ianua diaboli via iniquitatis, scorpionis percussio;nocíuum genus est feminarum.Multis etiã exemplis patet ꝙ fugienda & cauenda sunt mulierum consortia,cohabitationes & familiaritates, & consabulationes frequẽtes,& visitationes crebræ.Occasiones.n.horum consueuerũt dare aliqñ consanguinitas & solitudo. Sic Thamar a fratre corrũpitur cui sola ministrabat. Ioseph solus absq; arbitris ab Ægyptia impetit̃.Aliqñ cõfidentia sanctitatis. Sed quis Dauid sanctior,q pp Bersabeę tam enormem passus est ruinam.Aliqñ confidentia sapientiæ & abstinentiæ.Contra quod facit exemplum miseri Salomonis, qui super oẽs monuit hmõi fugiẽda, qui tñ enormiter corruit vsque in apostasiam. Itẽ aliqñ confidentia fortitudinis aut diuturnæ castitatis.Sanson confisus de fortitudine,& frequẽti victoria, quã habuerat de Phylisteis p Dalilam deceptus est. Hiero.Si pudicitia q̃ris mulierẽ quam videris bene conuersantem,mente dilige, non corporali frequentatione, & nunquam in præterita castitate cõfidas.Fuit quidam sacerdos secularis habitu,qui religiosam vitam a pueritia sua duxerat,multum viuẽs castè & innocenter & sanctè,cuius testimonium habebat, & nomen præcæteris commorantib.in terra sua: qui audiens de quadam nobili muliere & pulchra valde, q̃ relicta patria sua curiã cuiusdam magni principis sequeretur,facta meretrix stipendiaria earum quæ dicuntur solitariæ,volens eam si posset reuocare a multis malis quæ faciebat,ibi se exponens oibus pro pecunia, accessit ad eam compassus monens eam ꝙ desisteret a tot & tantis malis,promittens ꝙ ei non deficeret,sed procuraret ei necessaria vitę & saluti,ad cuius verba illa compuncta crines & habitum immutauit.Sed cum illa ire Romam affectaret, & pœnitentiam accipere de commissis, ille timens ne rediret ad vomitum eam secutus duxit & reduxit, tantoque zelo eam custodiens ꝙ nec alii eam impeterent,cum ea in lecto aliquando iacebat, nec eam aliquatenus impetebat,nec videbatur moueri in carne,eam etiam inclusit visitans eam frequenter consolando & necessaria quantum poterat procurando. Cum autem diutius iam fuisset inclusa securior iam factus de ea,compatiens ei,secretius & familiarius loquebatur cum ea. Et post verba & signa multa cępit in ardescere in eo quod non fuerat expertus,& facientes sibi occultum introitum peccauerunt insimul & habuerunt plures pueros, quibus ne factum publicaretur mater fuit causa & perem-

petionis,& perditionis. Item de beato Aug. legimus in vita eius, ꝙ nulla fœmina intra domum suam mansit, aut conuersata est, nec soror germana, nec neptis, quæ tñ erant ancillæ Dei, ne essent vt dicebat alijs secum manentibus, vel scandalum, vel suspicio, vel occasio trahendi in consequentiam feminas admittendi, & ne per exemplũ suũ, & occasione illarũ aliæ mulieres intrarent, q̄ possent esse occasio tẽtationis alijs, ſ. infirmioribus, vel ẽt infamationis. Item in vita B. Britij legiſ, ꝙ cum ageret post B. Martinũ Pontificatus sui annum. 30. quædam mulier hñs religiosum habitũ & spẽm, q̄ pp hoc erat ei familiaris, ꝙ lauabat pannos eius, concepit, & peperit. Turon. populus imposuit ei, ꝙ suus esset puer, petens eum cum lapidibus, ipse aũt super hoc infamatus adiurauit puerum in noĩe dñi, vt diceret si esset pater eius, puer aũt triginta dierum, rñdit. Non es tu pater meus. Cum aũt populus diceret beato Britio, ꝙ quæreret quis esset pater suus, ait. Non est hoc meum. Quem cũ adhuc vellent lapidare, accipiens prunas ardẽtes misit vsq; ad tombam B. Martini vestes illęsas ostẽdens, & dicens se esse immunem ab omni tactu mulieris, vt vestes suę ab igne. Quæ cum dicerent magicè facta, expulerunt eũ, qui cũ diu fuisset Romæ exul, & alius esset ei substitutus, cum ipse rediret cũ mandato, & auctoritate Apostolica ad sedem suam, & esset propè vrbem Turonen. reuelata est ei mors illius, qui sedem suam occupauerat, & ait socijs, Eamus ad sepeliendum epm Turon. Quo intrante per vnam portam, alius mortuus efferebatur per aliam, quo sepulto, Britius in sede sua receptus est. Item Petrus Alfon. dicit Phil. dixisse. Leonem, draconem, & scorpionem potius sequaris, q̄ mulierem. Cum quidam Phil. videret mulierem iocantem cũ quodam aucupe, in loco vbi laqueos, & retia tetenderat, ait illi. Tu qui aues decipis, vide ne vt auicula decipiaris, & cum hoc vilius, q̄ ipsa auicula capiaris. Item in collationibus pa. t t. li. snia patrum fuit monachos debere fugere familiaritates mulierum, & epõrum: neuter. n. horum sinit eum quem sua familiaritate deuinxerit, vel quieti cellę operam dare, vel diuinæ Theologiæ purissimis oculis inhærere. Ad hoc ꝙ fugienda sit a viris spũalibus mulierum familiaritas, faciunt multa exempla ante posita titulo de inferno, de sacerdote quem Diabolus voluit decipere sub specie pulchræ mulieris, quem liberauit beatus Bartholomeus. Item titulo de effectib. miæ Dei, de eo qui familiaris erat sacræ virgini, & incidit in ea, qui post fugit in desertum cũ bubalis, & de epate eius curato. Item ibidem post de Andrea Fundanæ ecclesię epo, & moniali, & Iudeo. Item inf. de pnia d. Genebaldi epi casu cum vxore sua, & filio genito latrunculo, & filia vulpecula. Item de tentatione Benedicti. Itẽ de Iosaphat, & regis filia Item de sacrista, & coniugata. Item de coquo fugiente. Item de cogitationibus Euagrij. Item de Dęmonibus, qui seducunt hoĩes. Item de illis, qui clauserũt hostia sua, & oculos matribus suis. Item de illa cui dictum est, Noli me tangere, & de inuoluente manus pro matre sua. Item de heremita, qui voluit corrumpere virginem, quam nutrierat. Item de illo, qui clamauit presbyteræ soæ, Tolle paleam adhuc ignis est. Itẽ in isto tractatu de luxuria supra de nobili muliere, & aduocato. Item de monacho ludificato. Itẽ de muliere versa in serpentem sub cuius specie ludificauit Diabolus militem. Item de monacho decepto per mulierem sui generis, & grilone subnectẽte se. Item ibi ponuntur exempla multa de gaudio Dæmonum pro ruina monachorum, & de Dæmonibus tentantibus in specie mulierũ. Item de heremita seorsum per gallum. Item de casu sanctæ Marthæ neptis sancti Abhemij. Item de monacho sene, & infirmo, & filio inobedientiæ, quem habuit de virgine, quæ sibi ministrabat. Item de deceptione Aristotelis per reginam. Item de fallacia, & malitia mulierum dicit Criso. in decollatione B. Iohan. Baptistę super illud. Herodes apprehẽsum Iohannem posuit in carcerem. Nulla bestia in hoc mundo similis est mulieri malæ. Quid leoni inter quadrupedia seuius? quid serpentib. aut draconibus atrocius? & hæc aĩalia in malo inferiora sunt ei. Qđ & indicat scriptura, & mõstrat experientia. Iustum Danielem, in lacu leones reueriti sunt; iustum vero Naboth, Iezabel interfecit. Cetus Ionam in ventre suo custodiuit. Dalila Sansonem circumuentum illecebris raso capite deformatum Phylisteis alienigenis tradidit. Dracones, & aspides surdæ, & cornices Iohãnem Baptistam viuentem, & in deserto subdita seruare timuerunt. Herodias vero Iohannis caput abscidit, & tanti viri caput in precium saltationis accepit. Helyam corui pauerunt, & Iezabel post redditam terris pluuiam, & fame depulsa ab humano genere per ipsum, cuius etiam beneficio ipsa, licet indigna, viuebat ipsum persequebatur, vt pœnam mortis ei redderet. Idem. O malũ omni malo peius mulier mala, intolerabilis vipera, immedicabile venenum. Si iniuriam patitur, insanit. Si honorem accipit, extollitur. Si potentis sit vxor, non cessat die ac nocte virum suum callidis stimulare sermonibus, blanda nequiter, importuna violenter, ad consensum sui furoris, vt similem sibi faciat maritum. Si pauperem virum habeat, ipsum quoque ad iracundias, & rixas incitare, non desinit: nihil est ei virum suum tradere ad mortem, vt patet in illa quæ beato Iob dicebat. Dic verbum in Deũ & morere. Exemplis ẽt multis alijs ostẽdiẽ mulierũ malitia, & dolus, supra de Fredegundi regina, quæ fecit occidi virum suum. Item qũo viros suos decipiant, Petrus Alfons. Cum vir quidam iuisset in vineam, & vxor eius vocasset adulterum, & esset secum in camera, rediit vir eius ita grauiter percussus a palmite in vno oculo, ꝙ nihil de eo videbat, quod præsentiens mulier occurrit ad hostium, & cum diceret ꝙ vellet quiescere in lecto suo, in quo erat adulter, rogat illa, ut dicat sibi seriem quõ acciderat hoc ei. Quo audito ait. Dñe nisi consilium cito apponatur, læsio occupabit bonum oculum ita ꝙ nihil videbitis; sed ego eum carminabo vobis, ita ꝙ vltra infirmitas non ascendet: clauso ergo ei oculo bono, ac si manu ei carminaret, innuit leccatori, & exiuit non visus a viro suo, quo facto, ait viro. Modo securus sitis de isto, & manum remouit ab eo. Item, idẽ alius vadens peregrè, socio commisit vxorem seruandam, cum aũt ea procurante peccaret, cum altero, & viro veniente esset in camera, occurrit ei nurus, & vxor volenti intrare cameram, & ait nurus ei, state hic vsquequo videans lintheamina q̄ fecimus in absentia vestra, & quasi ostendentes lintheamina quædam ante oculos eius emiserunt adulterum. Item idem. Cum similiter alius fecisset, & adulter comederet cum nuru & uxore, & vir pulsans intraret, adulter extracto gladio retro hostium se occultans, cum autem vir intrans clausisset hostium, & videret eum quæsiuit quis esset, illo tacente, respondit, ꝙ homo erat quem tres hostes sui sequebantur ad mortem, qui ibi occultauit se credens de eo ꝙ esset aliquis de illis tribus, ideoque tacebat. Quod audiens vir inuitauit eum vt comederet cum eo, & occultauit eum in domo secum. Idem refert ꝙ quidam vir vadens Romam, reliquit vxori soæ castissimę & pulcherrimæ domum suam, quam cum prudenter regeret, videns eam iuuenis quidam egredientẽ exarsit in amorem eius, & per se & per alios eam solicitans contemnitur, & dona eius respuuntur ab ea. Cum autem videret eũ quædam vetula pp hoc lãguentem & flentẽ, extorsit ab eo causam, & promisit ꝙ tantum faceret, ꝙ eam hẽret. Quæ caniculã q̄ habebat fecit ieiunare pluribus diebus, dans ei tandem panẽ confectũ cũ synapio, & accedẽs ad domum dictæ iuuenculæ honorifice est ab ea recepta. pp spẽm religionis, quam ptendebat. Cum aũt videret flentẽ caniculã, q̄ vetula adduxerat, & q̄reret causam, incepit flere vetula dicens, ꝙ canicula fuerat filia sua castissima & pulcherrima, quam Deus in canem mutauerat, & ad perpetuum fletum damnauerat, eo ꝙ amore suo dimisit mori quẽdam iuuenem, q amore eius languebat. Ad hæc verba & alia, iuuencula pandit vetulæ de amore iuuenis, q eam impetebat, & procurante vetula consensit in amorẽ eius & peccatum. Item idẽ refert, ꝙ quædam de nocte relicto mariti dormientis thoro, exibat ad adulterũ extra domũ, qđ aduertens vir intra firmauit portam, qua redeũte noluit ei aperire, dicens, qđ in mane ostenderet eam & factũ omnibus amicis suis, & vicinis, illa aũt dixit qđ nisi aperiret ei, proijceret se in puteũ q erat ante domũ. Cũ aũt non aperiret ei vir, accepit lapidẽ maximum proijciens intra puteum. Ille aũt audiens sonitum credidit, eam se præcipitasse ipsa abscondita retro hostium, cum vir exiret, vt succurreret eius præcipitio, intrauit domum firmans post se hostium, retorquens crimen in virum suum, dicens, quod propter adulterium perpetrandum dimisisset eam. Item magister Iaco. Quidam tanto zelo vxorem suam custodiebat, ꝙ semper cũ ea ire volebat, q̄ mãdauit leccatori, ꝙ in domo quadam, ante quam erat lutum, & plãta expectaret eam die tali, & hora. Cũ aũt illa die, & hora iret ad ecclam, & vir suus cũ ea, cũ transiret ante domũ illã, dimisit se cadere in lutũ, q̄ surgens dixit viro suo, ꝙ domũ illã intrare volebat, ad lauandũ se, & ꝙ seruaret hostium ne alius intraret anteq̄ esset lota, & cũ illa diu fuisset cũ locatore suo exiuit magis inquinata q̄ intrauerat. Idẽ dicit, ꝙ quidã cõsueuerat se inebriare adeo, ꝙ quasi insensibilis videbaſ, q odiosus vxori suæ inebriabaſ ab ea, ita ꝙ absorptus est a vino, q̄ vocans monachos dixit eũ laborare in extremis, & ꝙ vestirent eũ habitũ, & facerent eũ monachum, qđ ipse petiuerat compos mentis, q đ ipsi libenter fecerunt amore pecuniæ, quem tonsum, & vestitũ deportauerunt ad abbatiã, ipse aũt in mane vino digesto inuenit se monachũ, & præ verecundia remansit ibi amittens vxorem, domum, & pecuniam. Item cum quidam vir ebriosus inuenisset adulterum cũ vxore sua, ille relicto pallio fugit, & in atgria facti in area sua palliũ adulteri serrauit, quidam aũt arcam reserans dictum pallium tulit, & viri pallium intus serrauit: Cum autem amicos, & vicinos vocasset, & vxorem accusasset, & illa crimen negaret, ille vero in argumentum facti promitteret se ostendere adulteri pallium, inuenit suum, vnde ille crimen re-

torsit in virum dicens, quod ita inebriaret se sæpe, quod nesciret quid faceret. Item idem magister Iac. cum quidam mulier sepelisset virum suum, nolebat recedere a sepulchro in fletu perseverans: quidam autem magnorum parentum iustitia exigente, suspensus fuerat prope, quem sub periculo vitæ cuidam præcepit custodire, ne parentes eum raperent, sed dum iuisset ad potandum, & rediret inuenit eum sublatum, & cum flens timore regis transiret per cœmiterium vbi erat prædictus vir sepultus in tumba lapidea, mulier ibi lugens quærit causam tanti luctus, & videns eum elegantem aspectu, quærit quid faceret, quod eo qui eum a regis potestate eriperet, & diuitem faceret: respondet ille, quod ille faceret quicquid posset. Et illa. Iura mihi, quod me duces in vxorem si hoc fecero, quo faciente tradidit ei corpus viri suspendendum pro alio, & ducens eam in vxorem omnia bona viri illius possedit. In quo patet, quantus dolus sit, & mobilitas mulieris. Prou. 5. Vagi sunt gressus eius, & inscrutabiles. Item idem. Cum quidam alia vellet ire ad lecatorem suum, dicebat viro suo, video te infirmum intra in cameram, & cooperiam te, & sudabis. Cum redisset dicebat. Surge curatus es, non expedit te plus sudare. Item cum quidam diceret lecatori, quod magis amaret eum quam virum suum. Ille ait. Non credam tibi de hoc nisi attuleris mihi vnum de melioribus dentib. quos vir tuus habet in ore suo, quæ reuersa fleuit iuxta virum suum, qui cum causam quæreret, ait, quod dentem habebat in ore suo adeo fœtidum, quod non poterat eum tolerare, nec poterat curari nisi ipse unum de dentibus suis daret sibi pro illo, qui fecit illi extrahere meliorem quem habebat in ore, & detulit lecatori suo. Item in confusionem malarum mulierum dicebat idem magister Iac. quod quædam erat meretrix pulchra & iuuenis, quæ cum nullo volebat pro pecunia accumbere, nisi daret ei eum precio cultellum vnum, quos sibi datos conseruabat. Cum autem facta esset vetula, & contemnerent eam amatores, dabat eis cultellos sibi prius datos. Vnde de talibus dicitur, quæ dant precium amatoribus suis: quod reddunt cultellos. Item idem magister Iaco. Cum quidam princeps visitasset quandam abbatiam, & vidisset ibi quandam monialem, voluit eam habere: cum autem ad hoc nec precibus nec muneribus abbatissam posset inclinare, venit vt eam vi raperet. Cum autem eam occultasset abbatissa, ita vt non posset eam inuenire, & ipse iam recederet, illa quæ occultata erat hoc videns, clamauit de loco latibuli, vt sciretur ibi esse. cu. cu. cu. cu. cu. Quod aduertens dictus miles eam vilissimam reputans despexit, & dimisit.

De choreis. *Dist.* VI.

Circa secundum. s. de choreis, sciendum quod choreæ vitandæ sunt multiplici ratione. Videlicet propter statum periculosum, & lamentabilem. Propter cultum perniciosum, & detestabilem. Propter culpas quæ concurrunt. Propter pœnas quas incurrunt. Primo quidem choreas esse vitandas, suadet status periculosus, & lamentabilis, sumus enim in exilio in valle miseriæ, & lachrymarum, & in carcere. Aug. Nescimus quo fine claudimur in exilio isto, quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena? ergo si non canticum domini, quomodo canticum Diaboli. Filij Israel tempore captiuitatis Babyloniæ non cantabant Alleluia, sed super flumina Babylonis flebant, reducentes patriam suam ad memoriam, & exilium in quo erant. Item Aug. In valle lachrymarum sumus, in qua magis flendum est quo minus flemus. In hac valle quædam nos impugnant, vt turbines, venti, & tempestates, imbres, & frigora, & ardores, & huiusmodi. Quædam nos infestant nec quiescere sinunt, vt pulices, culices, cyniphes, & muscæ. Quædam nobis repugnant, quæ nos occidere attentant, vt lupi, vrsi, leones, serpentes. Beatus, qui ascensiones in corde suo disponit in valle lachrymarum. Ostendunt mundum, ea quæ sunt ibi flenda, quocunque vertit se homo, videt causam flendi. Si sursum respicit, videt cœlum a quo exul est. Infra sepulchrum suum terram. Ad sinistram aduersitatis cadentes mille. Ad dextram decem millia. A tergo idest in occulto multo plures. Quis locus debet esse cantandi inter tot Dei iniurias, proximorum miserias, inter tot inimicorum nostrum insidias, inter tot periculorum nostrorum vulnera, inter tot fratrum nostrorum funera, quæ iacent in feretro corporum Hier. 9. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, & plorabo die ac nocte interfectos filiæ populi mei? Hic ipse Deus nos prouocat ad flendum verbo, & exemplo. Videns ciuitatem, & flens super illam Lucæ. 19. in tanto luctu, vt dicitur Eccles. 22. Musica in luctu importuna narratio est. Hic plorandum non cantandum docent paruuli, qui non sunt vnius diei. Aug. Puer a ploratu incipit propheta calamitatis suæ, lachrymæ suæ sunt testes miseriæ, nondum loquitur, & iam prophetat. Item in regione vmbræ mortis habitamus. Isa. 9. Dicitur hæc regio mundus, propter mortis propinquitatem. Cato. Quocunque ingrederis sequitur mors corporis vmbram. Huic vmbræ subsunt homines. Vndecunque astant laquei, & arma mortis, & inimici amentes. Psal. Inimici mei animam meam circundederunt. Iob. 21. Tenent tympanum, &c. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Item vmbra mortis, quia mors, vt vmbra sequitur fugientes, & eum sequitur subito asserens non aduertentes, & vt prædictum est gaudentes ad sonitum organi in puncto ad inferna deijciet mors subita, vt patet Dyal. 19. Cum fortunatus nobilis obtinuisset a sancto Bonifacio, vt officium diuinum ageret in festo Proculi martyris, expleto officio, antequam in mensa sedens comedisset, histrio enim symia ludens ad hostium cum cymbala pulsauit, cuius vocem audiens sanctus clamauit. heu. heu. mortuus est miser iste, ego enim ad mensam veniens nondum in laudem Dei os aperui, & iste cum cymbala veniens percussit. Cui cum pro charitate fecisset dari panem, & vinum, asserens eum mortuum, cum inde exiret, lapis de tecto cadens super caput eius, eum prostrauit. Item debemus potius esse in planctu quam in cantu, qui in carcere huius mundi sumus, vt latro in carcere capitali sententia condemnatus. Senec. Omnes capitali sententia damnati sumus. Item sumus, vt latro in via ductus ad furcas. Aug. Nihil est aliud tempus huius vitæ, quam cursus ad mortem, in quo nemo, vel paululum stare, vel tardius ire permittitur, sed omnes pari motu vrgentur. Vnde tam verbis quam exemplis ostendunt nobis Christus, & Sancti, quod in hoc exilio non cantare, nec choreas ducere, sed magis flere debemus. Christus enim non cantasse legitur, sed pluries fleuisse, & ad fletum prouocasse. Matth. 5. Beati qui lugent, &c. Item exemplum B. Virginis. Luc. 1. Ingressus Angelus, &c. non inuenit eam, vt dicit glo. in strepitu populi, sed in secreto conclaui. Non in chorea, vel in platea cantantem aut vagantem, sed in camera orantem. Item exemplum Thobiæ. 1. Cum esset iunior omnibus, nihil tamen puerile gessit in opere. Eodem. 3. Nunquam cum ludentibus me miscui, neque cum his qui in leuitate ambulant participem me præbui. Item Hiere. 15. Non sedi in consilio ludentium, solus sedebam, quia amaritudine replesti me. Item Mariæ Magdalenæ. Ioh. 11. Maria domi sedebat, ideo meruit petitionis suæ exauditionem, & fratris sui resuscitationem. Eodem. 20. Maria stabat ad monumentum in die Paschæ, foris plorans, ideo meruit Angelorum visionem, & Christi apparitionem. Secundo vitandas esse choreas euidenter ostendit cultus perniciosus, & detestabilis. Hic enim cultus Diaboli, qui fuit huiusmodi chorearum inuentor, & chorizantium est stimulator, prouocator, & ductor, vt dicitur Apoc. 9. De fumo putei Diabolicæ inspirationis exierunt locustæ, & habebant supra se regem Angelum Abyssi, qui latinè dicitur, exterminans: discerpit enim eos, & dissipat in omnibus membris suis agitans eos, & regens. Legitur, cuidam sancto viro Dyabolum apparuisse in specie parui Ethyopis, stantem super quandam mulierem, quæ ducebat choreas, & circunducentem eam, vt volebat, & springantem super caput eius. Dantiæ autem & springationes quas faciunt chorizantes, videntur habuisse originem a Diabolo decipiente Aegyptios in similitudine cuiusdam thauri habentis in humero signum quasi lunæ corniculatæ albæ, quem vocabant abusiuè Seraphin, quem asserit Plin. se vidisse, vt legitur in scholastica historia, qui egrediens de flumine, in quo submerserunt Aegyptij pueros filiorum Israel, in quodam die qui assignatus erat eis, conuenientibus Aegyptijs ad eum cum omni genere musicorum eleuabatur in aere super eos mouens se, & saltans, & faciens gestus, & motus, quibus ipsi in terra se conformabant, cantantes, & psallentes cum cytharis, & tympanis, & omni genere instrumentorum musicorum. Vbi credunt eos docuisse dantiarum, & springationum, gestus. Qui postquam se sic exercitauerat ab oculis euanescebat. Inuentor ergo harum fuit Sathanas. Gens ducens ibi vana, sunt vt lanugo quæ a vento tollitur, & puluis, quem proijcit ventus a facie terræ, vt nubes sine aqua, nebulæ turbinibus agitatæ. Chorizantes autem appellantur locustæ propter leuitatem, quia saltando cantant. Dicuntur autem exire de fumo putei, quia conueniunt ex inspiratione Diaboli. Vel fumus putei est fœtor, & ardor luxuriæ mouens ad choreas. Habent quasi facies hominum. Non dicuntur habere verè facies, sed similitudines facierum, propter depictiones earum, sunt autem quasi locustarum similitudines, quasi equi parati ad prælium propter discursum, & ornatum corporum super capita earum, quasi coronæ propter ornatum capitum, & facies earum, & capillos dicuntur habere, quasi capillos mulierum, propter alienos capillos non deferent mortuarum camisias nec sudaria, sed valde horrerent, & mirum est, quòd capillos earum non horrent: dentes ideo vt leones habebant propter animarum rapacitatem, & tenacitatem, loricas ferreas habebant propter incorrigibilitatem & inseparabilitatem, quia adhærent adinuicem, vt anuli in lorica: vox alarum propter diuersitatem cantantium, aculei in caudis, mors in fine, & cruciatus, & potestas earum nocere hominibus mensibus quinque scilicet a Pascha vsque ad festum beati Michaelis, quia tempore estiuo maximè conueniunt ad festa, & choreas ibi ducunt. Quod autem ibi colatur Diabolus maximè

patet. Exo. 34. Sedit populus manducare & bibere: & surrexerũt ludere, i. choreas ducere & cantare. Vnde infra dixit Moyses; voces cantantium ego audio, & in tantam insaniam proruperunt vt vitulum adorarent. Moyses autem licet esset mitissimus inter oẽs homines, qui versabantur in terra, sicut legit. Num. 12. Cum vehementi zelo cõmotus tabulas confregit scriptas digito Dei vivi, combussit vitulum & in puluerem redegit, & dedit bibere filiis Israel, & dr̃ in historia miraculosè factum fuisse, q͂ qui choreas duxerant, & vitulum adorauerunt habuerunt barbas aureas, & ait Moyses leuitis, qui dñi est iungatur mecum & transeũtes de porta ad portã, vt dixerat Moyses, occidat vnusquisque proximũ suum, & fratrem qui huius sceleris rei apparebant, ita q͂ occiderũt tria millia populi. Alia littera habet viginti tria millia. Et dixit dñs. In die vltionis visitabo hoc pctm̃. Et dñr Hæbrei, q͂ ante hoc peccatum Deus ipse erat custos Hæbræorum. Et post dedit eis custodem alium. s. Michaelem. Si ergo tm̃ zelauerunt isti, quantum doleret qui haberet zelum Dei, cum videret ecclesias Dei fieri stabula iumẽtorũ luxuriosorum, & relicto Dei officio, imo impedito, & contempto, homines & mulieres ibi chorizantes in festis & in cymiterijs, & ecclesijs quasi adorare non vitulum conflatilem, sed vituli mortui pellem, & cantare ibi cantiones luxuriæ, vbi deberent cantari Dei cantica, & beatæ virginis, & non deberent Dei cultum & sanctorum dimittere pp vitulũ lasciuiæ. Legitur in vitispa: & in tripartita historia, q͂ beatus Antonius flebat amarissime, & quæsitus a fratribus quare fleret sic, ait sibi fuisse reuelatum, q͂ muli & burdones deberent conculcare loca sancta, vt ecclesias & cymiteria. Quod licet intelligatur de conculcatione locorum sanctorum, quæ facta est per Arianos & Saracenos, quantũ deberet dolere, qui videt non futurã, sed p̃sentem conculcationem ecclesiarum, & cymiteriorum a chorizantib. qui sunt sicut equus & mulus, quib. non est intellectus. Ceterum in choreis nõ solum exhibet̃ cultus diabolo, verum & excessus in cultu. Sicut enim legitur Lucæ 9. Moyses & Helyas passionem vocabant excessum amoris, quia oĩa membra sua obtulit victimanda pro nobis, & immolanda in obsequiũ. Sic tales quodãmodo excedunt alios peccatores, in hoc q͂ oĩa mẽbra sua victimant in obsequiũ dyaboli in choreis, & sicut qui est in consortio, & habet diuidere prãa eis vndiq; porrigit ea, isti vnum, alij aliud, & sic de alijs. Ita tales videntur diuidere membra sua singulis demonibus agitantes ea & protendentes vndiq; illic pedem, alibi manum, alii caput, & sic de aliis membris. In vitispa. & in tripartita historia legitur li. 7. q͂ cum Abbas Pãbo venisset apud Alexandriam, & videret ibi mulierem in theatro psallẽtẽ, incepit flere. Requisitus quare fleret, ait. Duæ causæ mouẽt me, vna est quia toto tpe vitæ meæ non sic studui, nec tm̃ laboraui placere Deo meo vt ista studet placere mundo. Secũda causa est perditio ipsius. Tertio vitandæ sunt choreæ pp multa peccata cõcurrentia, fit enim ibi voti emissi trãsgressio, nam votum quod promisimus in baptismo dicentes, Abrenuntio dyabolo, & põpis eius, frangunt qui choreas ducunt vel sequuntur. Sicut. n. in armẽtis vaccarum, est vna aliis elegantior, quæ alias præcedit habens campanam ad collum, ad cuius sonitum aliæ incitantur ad sequendum præcedentem: sic in chorea vna pro campana hẽt cantionem, ad quã incitatæ aliæ sequuntur vocẽ eius, & gressus & motus. Aliqñ est congregatio thaurorum in vaccis populorũ, qñ sunt ibi & viri & mulieres lasciui, & luxuriosi ducentes choreas. Mulier est ibi abbatissa dyaboli, quã aliæ sequuntur, & cui rñdẽt inchoanti & obediunt. Bern. vt quid ò christiane habes resumere quib. renunciasti? vt quid claudicas ambobus genib. quid tibi cum pompis dyaboli, quib. resignasti? amator Christi noli falli. Odit enim Deus tales, nec inter suos cognoscit professores, quos viæ suæ conspicit desertores. Põt dicere Deus illi qui sequit̃ choreas, quod dixit Angelus Balaam. Numeri 22. Peruersa est hæc via tua, mihiq; contraria. Hæc est. n. processio dyaboli, qui semp̃ ad sinistram tẽdit, sicut dñi processio ad dexteram paradisi. Prouer. 4. Vias quæ a dextris sunt nouit dñs, puersæ aũt q̃ a sinistris. Eis qui a sinistris vadunt dicet Deus. Ite maledicti in ignem ęternum. Eis aũt q̃ a dextris erunt dicet. Venite benedicti p̃cipite regnum &c. Item chorizantes talẽ contumeliam faciunt Christo, & matri eius qualem fecit quondam Adrianus Imperator, & meretrices olim faciebant, vt dicit Beda in Chalẽdario suo de inuẽtione sanctæ crucis. D cit. n. q͂ Adrianus Imperator in loco natiuitatis Christi edificauit idolum, & ibi conueniebant meretrices cantantes cantationes luxuriæ de amore Veneris, & Adonidis, amasii sui & suorum. Sic faciunt chorizantes in locis sacris. Itẽ in choreis multiplex sacrilegium perpetratur. Primo sacrilegiũ sacrorum tpm̃ vt festorum. Dixerunt. n. Quiescere faciamus oẽs dies festos Dei a terra. Si enim sacrilegium committit, qui festa frangit fodiendo, nendo. vel arando, quæ sunt aliàs licita & necessaria, & possunt fieri ad honorẽ Dei: cum fodere, nere, & arare, sint actiones bonę: choreas vero ducere, & cãtiones lenocinii sint Deo contumeliosę, & proximo iniuriosæ, fortius videtur festa frãgere qui huiusmodi choreas agit, quam qui arat, vel net, in festis ut dicit Aug. Melius est arare vel fodere in domi oĩb9 diebus, quàm choreas ducere. Isa. 1. Solennitates uestras odiuit anima mea &c. Item est aliquando sacrilegium locorum, quia sacra loca aliquando ut ecclesias & cymiteria conculcant & in suis fedis cantibus fedant, & aliquando etiam illicitis actibus, nec merentur habere requiem, uel quod optetur eis, qui tempore quieti deputato, quiescere noluerunt. Item sacrilegium personale committunt in sacras personas, quas suis cantibus ledunt, uel a diuino officio impediunt. Item contra sacramentum baptismi uidentur agere, in quo pompis dyaboli abrenunciauerũt, & patrini eorum pro eis, qui sibi possunt timere nisi dissuadeãt eis. Item contra sacramentum ordinis, cum sint ibi quasi symiæ clericorum, ducentes processiones dyaboli & choreas. Itẽ contra matrimonium ut cantant ibi, quod pro marito non dimittat mulier facere amicum, & alia quæ cantantur ibi, prouocantia ad fidei coniugalis fractionem. Item contra confirmationẽ, quia reiecto signo Christi, quod impressum fuit in eorum fronte, portant signa dyaboli uanitatis, Lenocinii & impudicitiæ. Itẽ actũ pœnitentiæ quadragesimalis frangunt. Item sacramentum Eucharistiæ contumeliam faciunt, quod susceperunt in signum pacis & reconciliationis, a templo suo expellunt. Item aliquando fiũt ibi raptus, & stupra frequentes, quia aliquæ accedunt illuc uirgines, aliquæ coniugatæ, quæ inde redeunt meretrices. Sicut patet in Dina quæ egressa a domo patris, ut uideret mulieres regionis illius rapta est, & deflorata ab Emor. Gen. 34. Item in choreis de omnibus membris suis peccant, & lasciuiæ immolant. Item arma superbiæ uanorum ornatuum ibi ostendunt, de quibus superbiunt, & aliàs quæ non habent similes offendunt, & querulosas viris suis reddũt, & ut consimilia habeant aliis se exponũt. Item cantu suo peccant, quia de eo superbiunt, & in eo gloriantur. Item quia coniugatas contra uoluntatem maritorum & filiasfamilias contra uoluntatem patrum, & inhibitionem eorum suo ad choreas attrahunt, & eas male tractari, & uerberari ab eis faciunt. Item quia luxuriosa canunt & sordida similes Vlulis auibus, quæ rostro demerso in luto cantant. Item iuuenes & leues cantu suo decipiunt, & in periculum trahunt ut syrenæ maris. Syrenæ secundum poetas pisces maris sunt, ex parte inferiori, & mulieres in superiori; quæ hominẽs nauigantes dulcedine cantus sui attrahunt, & ad pericula ducunt. Isa. 13. Respondebũt Vlulæ in edibus suis, & syrenæ in delubris uoluptatis. *Delubra* sunt loca vel templa quæ luxuriæ & voluptati deseruiebant. Itẽ cantus earum corda bonorum & innocentium quasi sagitta, vel telum igneum penetrat, vulnerat & inflammat: sicut enim cantus ecclesiasticus inflammat ad deuotionem, sic cantus earum ad libidinem. Item corda audientium inebriat ad ineptam lætitiam seculi, q͂ vsum rationis amittunt, sic vt nesciant quid agãt, & facta brutalia & irrationabilia faciant. Item qui non possunt habere mutua colloquia alibi, ad cantus tales conueniunt, & se mutuo incitant verbis, signis, & contactibus malis. Quarto choreæ sunt vitandæ propter multa mala subsequentia, idest multas pœnas quibus chorizantes a dño puniuntur. Aliquando. n. Sathanas vexat eos, qui choreas ducunt in opere illo, cui quis seruiuit ibi de omnibus membris suis, inquietabit eos in inferno, de omnibus membris suis, Sap. 11. Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur. Aliqñ mulieres quæ veniunt ad vigilias festorum & sanctorũ, non cã deuotionis, ibi inter chorizantes arripiuntur a dyabolo, quas agitare cõsueuit in tota nocte, vsque ad diem vel gallicantum cantantes, & saltantes, de quibus potest dicere mater ecclesia quod dicitur Matth. 15. Filia mea male a dæmonio vexatur, quas mulieres arreptæ vocant se ancillas. Item vexat homines Deo sic permittente propter peccatum chorearum, aliquando tempestate subita, & iræ suæ furorẽ exercens. Accidit in dyocesi Suession, cum in quadam ecclesia in qua factæ fuerant choreæ, in mane celebraret sacerdos. factus est subito magnus turbo, & cõmotio magna, & fulgur cecidit in ecclesia, & vestimenta altaris cõbussit, sacerdote cum hostia illeso permanente, & multos in eccl̃ia occidit, molẽdinum & subuertit quatuor hoĩbus ibi occisis, vnus inde fugiens vidit multos dæmones super fossa, tum qddam springantes, & psallentes, & choreas rep̃sentantes, a quibus verberatus quasi ad mortẽ, facto signo crucis vix euasit, quo indignati & territi fugerunt: q̃dã aũt ex eis indignatus momordit maximum lapidẽ q̃ erat in muro, magnã partem inde ferẽs, ipsis dentibus manẽtibus ibi impressis, quẽ viri loci illius pluribus ondẽderunt in testimoniũ. Dictus aũt hõ a dæmonibus verberatus, q̃ ibi viderat, ea postmodũ retulit corã multis. Item chorizãtes sæpe fecit dñs morte mala & subita morte aĩæ & corporis. Similes sunt pueris, de quibus legitur. 2. Reg. 12. Surgant pueri, &

ti,& laudant,qui surgentes, & ludentes, & occidit vnusquisq; comparem suum. Sic chorizantes faciunt, dum vnus alterū prouocat ad illicitum consensum occidit eum in aia, dum consentit,& se primo dum hoc intendit. Item Ezech.25. Pro eo φ plausisti manu,& percussisti pede,& gauisa es toto affectu, ex ēdam manum meam super te,& interficiam te. Ad hoc facit exemplū de histrione percusso,qui percutiebat tybulam. Item.2 Dyal.9. de Florentio monacho, qui cum non posset corpus beati Benedicti extinguere,veneno, laborauit animas discipulorum perimere,ad libidinem prouocando, mittens septem puellas nudas in horto cellæ, in qua habitabat Beatus Benedictus cum discipulis suis,quæ tenentes se ad inuicem cum manibus diutius ante oculos eorum ludebant,& psallebant. Cum aūt beatus Benedictus a loco illo recessisset, declinans eius inuidiam, & dictus Florentius propter hoc in suo solario exultaret, solarium subito totum corruit,& dictum Florentium cōterens extinxit. Item de filia Herodiadis,q̄ saltu suo caput Iohāois imperauit, dicit Hugo de scō Victore,φ a terra absorpta sit. De Herode dicit Aegysippus lib.2.de Cladibus Iudęorum,φ in Hispaniam fugatus cū mœrore animi cōsumptus est ibi cum Herodiade. Aliquæ Chronicæ,hñt φ apud Vienam,Iosephus dicit,φ veniens Romam, vt familiaritatem acquireret Gaij,& Herodis Aggrippæ,relegatos est,vt dicit Iosephus apud Lugdunum. Greg. Turon. in lib. de gestis Frācorum, idem dicit. Herodias autem noluit eum dimittere,dicens φ volebat esse socia aduersitatis,vt fuerat prosperitatis. Ibiq; in illo exilio mirabiliter mortui,supra ripam fluuij sepulti sunt. Adhuc apud Lugdunum oñdit antiquitas locū super montem super capellam Magdalenæ,vbi dr̃ fuisse Palatium Herodis, qui dr̃ Antipas,qui decollauit Iohannem,sub quo dñs passus est, qui et illusit, & ipse eaul datus est ludibrio æterno. In Passione Sanctorum Nerei,& Archilei legitur,φ cum ipsi essent Baptizati a Beato Petro Apl̃o, & cobiculatij essent Domicellæ Virginis, q̄ erat neptis, Domiciani Imperatoris,quæ erat sponsa Aureliani filij Consulis Romanorum prædicauerunt ei, sic de fide,& bono Virginitatis,φ eam conuerterunt, postea per beatum Clementem virgo dño consecrata est, cum post passionem dictorum scōrum perseuerans non posset a proposito reuocari, fecit eā dictus Aurelianus includi in camera pulcherrima, cum tribus ioculatoribus,& ipse erat cū eis, vt ipsi saltando, & cantando cū musicis instr̃is cor virginis emollirent ad Aureliani consensum. Qđ si nō posset,eā ibi violenter opprimeret. Cum virgo immobilis esset,& oraret, tres mimi tamdiu saltauerunt ibi,& cantauerunt,φ hoc incessanter faciendo defecerunt. Ipse aūt Aurelianus per duos dies saltus, & cantus continuans, hoc incessanter agendo expirauit. Virgo aūt cū nollet consentire idolatriæ,& esset clausa in cubiculo suo cū duab. fidelib. virginibus orans,de pcepto Domiciani Imperatoris ignis est ibi appositus, succensoq; cubiculo virgines prostratæ in faciem, spiritum dño orantes reddiderunt,corpora aūt earū illæsa ab igne sunt reperta. Itē fluctus aduersi qui sequont̃ hmōi dissuadent choreas, & ineptā,& immoderatā lætitiā. Sapientes nautæ videntes Delphines pisces ludentes,& salientes in mari, statim deprehendūt ꝓximā tēpestatem, sic sapientes videntes immoderatā lætitiam Chorizantiū,futuram,& ꝓximam timent tribulationē,sic dñs. Luc.19. Videns ciuitatē exultantē fleuit super illā dicens. Si cognouisses tribulationē tibi in ꝓximo venturā,& tu fleres. Accidit in Dyoc. Lugdū. cū comes Forensis,& Niuernen. Guido deberent transfretare,vocauerunt magnā curiā, & festū magnum tenuerunt,& cū post officiū Dei multum vacassent in ducendis choreis,& venissent in quoddam castrū, qđ dr̃ Surriacum comitale,& filius dicti comitis vocasset iuuenes scutiferos, in quadā aula in solario,& cantando ducerent choreas, voluendo se cecidit solariū sub pedib. eorū,& oēs pariter ceciderunt. Aliqui sunt ibi statim mortui. Aliqui confracti. Aliqui ferè suffocati vi possent dicere. Versa est in luctum cythara nr̃a,& organū in vocem flentium Iob.30. Itē hmōi similes sunt Cygno,qui cantant contra mortem ꝓpinquam. Item chorizantes aliqñ puniunt̃ confusione vel hic,vel in futuro. Isa.3. Pro eo φ eleuatæ sunt filiæ Syō saltus faciendo, & ambulauerūt collo extento caput huc illucq; vertendo,& nutib. oculorū ibant, & plaudebant cum gestu manuum,& motu ambulabant pedib. suis tripudiando, decaluabit dñs verticem filiarum Syon,& crinem earū nudabit. Et post. Et erit ꝓ suaui odore fętor,& pro zona funiculus, &c. Sic apparatus horum ornamentorum,quem volunt oñdere in choreis vertetur in opprobrium,& confusionem eorū, qui hoc agunt. Item puniunt̃ aliqñ flamma ignis, vel in præsenti, vt patet infra de peregrinatione,de illo qui armatus armis lentatis intrauit ecclesiam, vt orantes in vigilia cuiusdam scī ad cantus, & choreas incitaret,qui iudicio diuino igne ibi consumptus est. Item ibidem de illis qui cōuenerant ad festum cuiusdam sancti,cū choreas duxissent in cymiterio in aurora cū missa cātaretur, fulgure cadente in ecclesia, aliqui sunt igne concremati,aliqui extincti, aliqui vulnerati. Ecclesiastici.25. Stuppa collecta synagoga peccantium. Quia vt stuppæ de facili succenduntur ad malum, & sunt vani & leues sunt synagoga.i.congregatio irrationalium animalium,quia non ducuntur motu rationis. Synagoga peccantium dicuntur,quia cum alia peccata habeant singularia membra quæ eis deseruiunt, vt gula & ebrietas, gulam & ventrem, luxuria genitalia, auaritia manus, ira cor, superbia caput,& sic de alijs. Chorizantes dicuntur generaliter peccantes, quia peccant de omnibus membris, caput ornant & agitant, oculis innuunt,auribus cantus dyaboli audiunt,pede terunt,ore canunt, manibus plaudunt,totum corpus concutiunt. Sequitur consummatio eorum ignis,quia cito vt stuppa sunt in cinerem conuertendi. Isa.1. Erit fortitudo vestra vt fauilla stuppæ. Si se cognoscerent vt Xerses plangerent, qui cum videret ante se maximum exercitum suum vertit gaudium in planctum,dicens. Dicunt me homines regem huius maximi exercitus, cum sim rex cineris. Omnes enim isti vsque ad centum annos sunt in cinerem conuertendi, & ego cum eis. Item punit eos fletus æternus. Matth.22. Ligatis manibus, & pedibus proijcite in te.ex. Ligata habebunt membra,quia dissoluta habuerunt, tenebras habebunt,qa lucem exterioris consolationis, & vani gaudij amauerunt, fletum propter risum & cātum. Nota φ quidam sanctus inter alia supplicia inferni vidit & audiuit mulieres flentes,& quasi choreas ducentes,& dicentes. væ.væ.væ. quantæ sunt istæ tenebræ. De fletu miserorum in inferno habetur supra li.2.de inferni luctu. Similiter ostendunt̃ esse uitandæ choreæ per contrarium,qa sicut chorizantes Angelicos cātus & diuinas consolationes amittunt,& uarias pęnas incurrunt,sic qui fugiunt eas habent solatia Paradisi. Quia vt dicit Bern. delicata est diuina consolatio, & non datur admittentibus alienam. Sæpe enim leguntur visitati a dño,& audiuisse Angelicos cantus, & habuisse Angelicas visitationes,& allocutione, fugientes mundanos cantus,& consolationes, & visitationes. Vt beata Maria, q̄ inuenit Angelus, vt dicit glo. non in strepitu populi,sed in secreto conclaui. Pastoribus custodientibus non chorizantibus, apparuit Angelus,& audierunt melodiam cœlestis militiæ. Item Iohannes in solitudine Pathmos audiuit frequenter cantus Angelicos. Item de beata Cecilia legitur,φ cum alij cum organis cantarent in nuptijs,ipsa soli Deo decantabat,dicens. Fiat dñe cor meū, & corpus meū immaculatum, & non diebus nec noctibus cessabat a colloquijs Dei diuinis,& orationibus. De beata Agnete legitur φ dicebat. Amo Xpm &c. cuius mihi organa modulatis vocibus cantāt, & quia respuisse leguntur fatuos cantus & consortia & solatia visitatæ legunt̃ & consolatæ ab Angelis. Ceciliæ & sponso eius non cantantibus sed orantibus attulit Angelus coronas de rosis & lilijs Paradisi. Ad quarum odorem Tyburtius frater Valeriani sponsi Ceciliæ est ad dñm conuersus, & ambo martyrium susceperunt. Itē Angelus beatæ Agnetis factus est custos, & socius in passionis agone. Ipsa autem etiam apparuit parentibus suis octaua die post passionem suam in choro virginum cœlestium mirabili ornatu & decore fulgentium,dicens eis,φ eam non plangerent vt mortuam, sed ait. Congaudete mecum & congratulamini,quia cum his omnibus lucidas sedes accepi,& his dictis recesserunt in cœlum. Item in passione Viti & modesti legitur, φ cum Vitus puer duodecim annorum in Lucana ciuitate nō posset inclinari ad idolatriam, nec patris verberibus, nec supplicijs diuersis, sibi illatis per Valerianum præfectum,reduxit eum pater in domo includens in talamo,exhibens ei diuersas delitias,& puellas choreas coram eo ducentes cum musicis instrumentis, vt per cantus & gestus,earum cor pueri emollirentur. Sed cum nihil proficerent relictus est ibi puer solus cum duodecim lampadibus ardentibus. Cum aūt erupisset inde odor inæstimabilis, ita vt familia clamaret,Dij intrauerunt domum, etiam pater respiceret per hostium cameræ, vidit circa puerum septem Angelos, ad quorū aspectū excecatus est,vbi cum etiam venisset tota Lucana ciuitas,dixit eis,Dij intrauerunt camerā filii mei, hñtes facies igneas,ad quorum aspectum cęcus factus sum. Orōnibus āt beati Viti liberatus est. Beatus aūt Vitus post multos agones, & victorias multotiens,& de multis supplicijs per Angelos liberatus,tandem cum Modesto socio suo in oratione emisit spiritum. Itē in gestis Angelorum. Beda li.4. c.25. dicit φ in monasterio Hildę sanctæ abbatissæ fuit puer custos pecorū,q oīno nullā cātilenā sciebat nec addiscere volebat,nec cantare, vnde cū alij custodes aialiū & familia hērent bonū conuiuiū,& læti essent,cūq; dicerent φ q̄libet cātaret cū cythara, & hoc faceret dictus puer, dimisso conuiuio alijs cantantibus fugit in stabulum intrans lectum. Cum aūt ille nocte dormiret,astitit ei quidam vocās eum noīe suo,& dicens,canta mihi. Cū aūt ille rñderet. Nescio canta-

se, pp hoc enim inegnatus dormiui. Respondit mihi habes cantare, qui ait: quid cantabo tibi? Rñdit. Canta mihi principium creaturarum; qui statim incepit cantare optimo carmine, & suauissimo modulamine, in laude creatoris, qđ nunq̃ audierat in Anglico optimè compositos, qui in latino idem sonant, q̃ laudare debemus actorem regni cœlestis, potentiã creatoris, & regnum ipsius, & consilium patris gloriæ, qui cũ sit æternus Deus, oĩum actor extitit, qui filijs hoĩum cęlum protecti culmine, dehinc terrã custos humani gñis creauit. Hæc aũt verba dormiens concinnebat in anglico optimo dictamine cõposita, quorũ sensum diximus, nec tñ decor aut metrum in translatione latiuè seruari potuit. Qui excitatus eadem cantabat, & ductus ad abbatissam coram ea, & multis peritis dicta verba concinnebat, & donum sibi datum indicauit, & verba sacræ historiæ sibi imposita reddebat optimo carmine composita in modulatione. Hic totã historiam veteris, & noui testi tactus frater religiosissimus optimo carmine compositã reddidit, nec aliqua ociosa, vel impertinentia ad Deum cantare sciebat, vel poterat, & cũ multi periti attentarent sim̃ia cantare, vel cõponere ad exemplum eius, nullus q̃tumcunq; peritus in hoc ei potuit cõparari. Cũ aũt dictus frater diutius religiosissimè, & sanctissimè Deo seruisset, tactus modica infirmitate, de qua nullus crederet q̃ aliquis deberet mori, rogauit, vt pararetur sibi lectus in loco vbi fratres morientes solebant poni, Quo facto, hylariter ibi diutius loquens cũ fratrib. ibi conuocatis, rogauit eos vt si aliquem aliquo mõ offenderat, vel aliquid contra eũ haberet ei remitterẽt. Cũ aũt oẽs mirarentur, & nihil contra eũ se hẽre dicerent, ipse Eucharistiã petẽs, & accipiens, eos dño cõmendauit, dicens se migraturũ ad dñm illa hora qua fratres surgerent ad laudandum Deum. Ipse aũt illam horam cũ deuotione, & oratione expectauit, & cum fratres incepissent laudare Deum, ipse disposuit se quasi ad dormiendum, & quasi dormiens suauiter in pace quieuit.

LIBRI III. PARS X.

De Pœnitentia, *Dist.* I.

Ostquam adiuuante Deo cõsiderationem fecimus de peccatis. Consequenter summo dirigente magistro considerandum est de pœnitentia, quæ est antidotum medicinale, & salubre remedium diuinitus institutum ad maculas abluendas, & sananda mortifera vulnera peccatorum, vt quicquid per peccatum amisimus, recuperemus per pœnitentiã, & in nouum hominem reformemur. Circa pęnitentiam autem duo consideranda sunt. Primo de pœnitentia in generali. Secundo de partibus eius. Circa primum consideranda sunt nouem. Primo vidẽdum est quid sit pœnitentia. Secundo de eius origine. Tertio de eius continuatione, & iterabilitate. Quarto de pęnitentia mortaliũ. Quinto de pęnitentia venialium. Sexto de effectu pęnitentiæ. Septimo de pęnitentia solemni. Octauo de bis quæ mouere debent ad pęnitentiam faciendam, Nono qualis esse debeat. Circa primum consideranda sunt quatuor. Primo quid sit pęnitentia secundum diffinitionem. Secundo quid sit secundum rem, scilicet vtrum sit sacramentum, vel virtus. Tertio vtrum sit virtus theologica, vel cardinalis, seu moralis. Quarto vtrum contineatur sub iustitia. Ad primum dicendum, quòd secundum Ambrosium. Pęnitentia est præterita mala plangere, & plangenda iterum non committere. Secundum magistrum sententiarum, Pęnitentia est, gratia uel uirtus qua commissa mala cum emendationis proposito plangimus, & odimus, & plangenda iterum committere nolumus. Secundum Greg. Pęnitentia est anteacta peccata flere, & deflenda iterum non committere. Aduerte, q̃ omnes diffinitiones non sunt propriè diffinitiones datæ per essentialia, sicut est ista. Homo est animal rationale mortale; sed per causam, sicut dicitur quòd dies est sol lucens, uel latio solis super terram. Vel non sunt diffinitiones propriè loquendo, sed quædam descriptiones. Describitur autem pęnitentia per duplicem actum, unum qui est respectu peccati præteriti scilicet præterita flere, uel plangere. Alterum respectu futuri scilicet plangenda non committere. Primus actus est in re. Secundus oportet quòd sit in re uel in proposito. Fletus autem & plãctus hic accipiuntur large, siue pro interiori, siue pro exteriori. Potest enim aliquis uerè esse pęnitens, sine fletu, uel planctu exteriori. Item est luctus, uel fletus pro peccatis proprijs, & hic est pęnitentiæ. Et est luctus pro miserijs alienis, & hoc est misericordiæ. Et est luctus pro bonis æternis, & hic luctus beatitudinis. Matth. 5. Beati qui lugent, & Luc. 6. Beati qui nunc fletis. Ad secundum, scilicet vtrum pęnitentia secundum rem sit sacramentum vel virtus, dicendum q̃ pœnitentia quatuor modis potest considerari. Vno modo pro remedio contra peccatum actuale p̃ ministros ecclesiæ ministrando, & sic est sacramentum. Alio modo pro habitu habilitante hominem ad pœnitendum sub debitis circunstantijs, & sic est virtus. Alio modo accipitur pro actu pęnitendi, & sic non est virtus sed actus virtutis. Quarto modo accipitur pro dolore sensibili de peccato cõmisso, & si dolor iste præcedat actum pœnitendi promouet ipsum & intensiorẽ reddit. Si vero sequatur actum pœnitendi tanquam causatus ex illo, sic intensionem eius & perfectionem ostendit, & sic pnã est passio. Et nota q̃ pęnitentia interior est de iure naturali quantum ad debitum. i. q̃ homo qui Deum offendit per peccatum de iure naturali pœnitere tenetur, tñ quantum ad actum est ex infusione diuina, sicut infra patebit. Pœnitentia verò exterior nõ est ex iure naturali, sed ex institutione diuina, sub aliqua re sensibili & forma debita verborum. Sed cum sacramenta sint q̃dam medicinæ spũales sicut in corporalibus medicinis quædam consistunt in sola passione seu receptione curandi, sicut est adustio vel sectio vulneris, & hmõdi, quædam vero in actione eiusdem, sicut est exercitatio corporis, ita in sacris, q̃dam consistunt in sola passione eius qui sanctificatur, nec requirit actus eius nisi per accidens inquantum remouet prohibens. s. indispositionem ad suscipiendum, sicut baptismus, confirmatio, & huiusmodi: quędam vero consistunt in actu illius, qui suscipit sacramentum, ita q̃ actum illum requirunt essentialiter vt pœnitentia & matrimonium. In primis igitur sacramentis qui sine actu nostro operantur, est materia exterior quæ signat & causat, & talia sunt sacramenta in noua lege instituta. In alijs vero ipse actus noster est pro materia sensibili, & talia sunt duo sacramenta in noua lege approbata. In pęnitentia igitur materia sensibilis accipit' largè pro omni re sensibili cum sit exterior substãtia sine actio humana. Ibi etiam sunt verba. s. in confessione & absolutione, sed non requiritur ibi tãta determinatio verborum, maxime ex parte pœnitentis, sed in absolutione quæ a sacerdote profertur bene requiritur forma verborum, licet nõ ita præcise sicut in alijs, quia non est ibi aliqua materia sanctificanda. Confertur etiam hoc sacramentum a ministris ecclesiæ, q̃a pœnitentia per se suscepta propriè non dr̃ ecclesiæ sacramẽtum. cum talis & ante baptismum fieri possit, sed a ministris ecclesiæ suscepta vel iniuncta, dr̃ esse sacramentum. Sic igitur patet q̃ inquantum homo se habet vt recipiens. i. inquantum, mediante exteriori pœnitentia recipiat veniam per ministros ecclesiæ, sic pœnitentia est sacramentum. Inquantũ aũt homo se habet aliquo modo sicut agẽs, idest inquantum mediante interiori pœnitentia intendit emendare peccatum qđ fecit, sic tripliciter accipi potest contra tria q̃ sunt in peccato, nam ad eius emendam concurrit habitus mouens contra maculam vel habitũ vitij, & actus eius cõtra actum peccati, & materia de qua fit emenda seu recompensatio. s. dolor annexus cõtra delectationem quæ fuit in peccato Primo modo virtus est. Secundo modo actus virtutis. Tertio modo passio. Et sic declaratum est q̃ pœnitentia & est sacramentum, & est virtus. Ad tertium. s. vtrum pœnitentia sit virtus Theologica vel moralis, dicendum q̃ est virtus moralis. Debemus. n supponere, q̃ pęnitentia sit virtus infusa diuinitus, quia sicut dicit Aug. in libro de fide ad Petrum. Hoc Deus disposuit, vt si quis bonitatem mentis perderet, nunquam eam sine diuino munere repararet. Virtutes autem infusæ tripliciter se habẽt ad Deum: quædam enim habent Deum pro obiecto & fine, vt tres Theologicæ pro fine proximo, non tamẽ pro obiecto, vt aliquæ morales quæ respiciunt Deum, sicut latria & pęnitentia. Quædam pro fine vltimo, sed non pro fine proximo nec pro obiecto, vt illæ morales, quæ respiciunt vel se vel proximum, vt temperantia, cuius obiectum sunt passiones delectationum, finis proximus, puritas cordis, finis vltimus videre Deum. Dico ergo q̃ virtutes Theologicæ dicuntur propter, quæ habent Deum pro fine & obiecto pœnitentia vero habet Deum pro fine proximo, quia hõ Deo intendit se reconciliare, nõ aũt pro obiecto, sed offensa Dei, ideo non est virtus Theologica, sed ad virtutem Cardinalem reducibilis. Ad quartum. s. dato q̃ pœnitentia sit virtus moralis vtrum contineatur sub iustitia, dicendum quòd iustitia simpliciter respicit ęqualitatem, sicut patet tam de iustitia commutatiua, quæ est in contractibus, quam de iustitia vindicatiua, quæ consistit in emendandis delictis. Vtraque enim intendit facere, vt quantum quis habuit de alieno, tantum restituat de suo, & sic fiat adæquatio: vbi vero potest esse simpliciter æqualitas, vt in debito filij quod est ad parentem, serui ad dominum, ibi non est iustitia simp̃r, sed quædã, quia est ibi quidã modus iustitiæ. Vñ inter dñm & seruũ s̃m philosophum non est iustum, simp̃r, sed dñatiuũ iustũ, partes ergo illæ iustitiæ in q̃bus seruat' æqualitas simpli-

simpliciter sine partes iustitiæ subiectiuæ, illæ vero partes iustitiæ in quibus non seruatur æqualitas simpliciter, sunt quasi partes potentiales. Cum ergo debitor fiat homo Deo simpliciter sicut homini.s.ratione accepti vt in contractibus, vel ratione commissi vt in delictis, hominis vero ad hominem possit esse æqualis recompensatio, hominis vero ad Deum non, ideo in virtutibus, q̃ faciunt recompensationem ad hominem est iustitia simpliciter, in his vero quæ ad Deum iustitia quædam. Sic ergo religio ad iustitiam reducitur, vt pars potentialis, magis quam subiectiua, q̃a facit recompensationem Deo in debito beneficij accepti, ita pœnitentia quia facit recompensationem Deo in debito commissi. Circa secundum principale.s.de origine pœnitentiæ consideranda sunt duo. Primo de eius origine. Secundo de ordine eius, ad alias virtutes. Circa primum sciendum ꝙ origo pœnitentiæ duplex est, videlicet efficiens in Deo & disponens in subiecto, q̃a Deus licet infundat habitum pœnitentiæ, non tamen infundit in adulto sine præparatione, sicut ait Augu. Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te. Quia vero dispositio ex parte nostra voluntaria est, ideo non potest accipi vnus modus disponendi determinatus, vt semper, sed vt in pluribus. Nam omnes sermones morales, scd̃m Philosophũ in libro Eth. vt in pluribus sunt intelligendi non semper. Pœnitentia vero est reuersio hominis in peccato existentis ad Deum. Vode oportet præcedere aliquid illuminans ad cognitionem peccati & Dei, & hæc est fides informis. Aliquid vero retrahens ab amore pctı̄, & hoc est timor pœnæ quæ sequitur peccatum. Aliquid vero inchoans in amore Dei, & hæc est spes informis. Quia ergo per timorem inchoatur motus recedendi a peccato ad Deum, ideo ei attribuitur pœnitentiæ conceptio, non generatio, & primum initium, sed imperfectum occultum.s.non manifestũ, passiuum magis, q̃ actiuum. Præterea magister sententiarum.li.4 dist.14.conceptionem pœnitentiæ attribuit timori. Et Isa. 26. A timore tuo domine concepimus, & parturiuimus spiritum salutis. Et Ecclesiastici.1. Timor domini expellit pctm̄ Constat aũt ꝙ non expellit, nisi pœnitentia mediante. Concipitur ergo p̄nia timore sed non mundano nec humano, quia vterq; p̄niam refugit, non filiali vel casto, quia isti pœnitentiam non præcedunt, sed seruili tanquam initio extrinseco non intrinseco, nec tñ sunt simul, quia causa eius est in fieri, non in esse. Sicut aũt concipiens simul est cum concepto, non scd̃m eius esse completum, sed inchoatum & materiale, sic timor seruilis simul est cum p̄nia quo ad cootritionem. Circa scd̃m.s.de ordine pœnitentiæ ad alias virtutes, sciendum ꝙ omnes virtutes formatæ simul infunduntur, vnde in eis non est prioritas scd̃m tempus, sed tñ secundum ordinem naturæ in comparatione ad actum est in eis prioritas. Pœnitentia enim est reuersio ad Deũ, in motu vero reuersionis præcedit cognitio, sequitur spes de possibilitate perueniendi, consequitur motus in recessu a termino a quo: consequitur appropinquatio ad terminum ad quem. Hinc est ꝙ in iustificatione prior est motus fidei, dehinc motus spei, dehinc motus timoris, dehinc motus pœnitentiæ ad Deum redeuntis, & virtutes alias quasi introducentis, sed quia fides, & spes non habent rationem perfectam virtutis, nisi secundum ꝙ sunt informatæ charitate, ideo p̄nia præcedit natura omnes virtutes secundum esse completum virtutis. Qd̃ est intelligendum in via reformationis imaginis, quia per p̄niam fit remotio prohibentis. In via vero primæ formationis fides prior est. Circa tertiũ principale.s.de continuatione pœnitentiæ consideranda sunt duo. Primo vtrum pœnitentiam oporteat esse perpetuã de quolibet peccato, Secundo dato ꝙ discõtinuata sit pœnitentia per peccatum sequens, vtrum possit homo resurgere per pœnitentiam plusquam semel. Ad primum dicendum, ꝙ sicut dictum est supra duplex est pœnitentia.s.interior, & exterior. Exteriorem pœnitentiam non oportet esse perpetuam, vnde secundum canones, pro certis peccatis determinatur certa pœnitentia, qua expleta non tenetur homo amplius iterare, vel continuare agere. Pœnitentia vero interior duplex est.s.in actu, & sic non oportet ipsam esse perpetuam, vel in habitu, & sic debet esse perpetua. dicit.n.Aug. Pœnitentia est quædam dolentis vindicta, semper puniens in se, qd̃ dolet commisisse. Idem de peccatore loquẽs: Semper doleat, & de dolore gaudeat, vbi.n. finitur pœnitentia, nihil relinquitur de venia. Peccator ergo q̃ñcunque & quotiescũque actu cogitat de peccato cõmisso, tenetur dolere, & de hoc ꝙ Deũ offendit. Non.n. fideliter seruat reparatum fœdus amicitiæ, cuius nocta non displicet, q̃ñ actu recogitat illud ꝙ inter Deum & ipsum causa fuit inimicitiæ, nec potest homo dimittere habitum pœnitentiæ, nisi ruendo in peccatum mortale. Ad scd̃m.s.vtrum possit homo resurgere per pœnitentiam plusquam semel, dicendum ꝙ sic, sicut ostenditur de pœnitentia di.3. multis auctoritatibus, & exemplis. Quod & patet rõne, quia pœnitentia est in subiecto vertibili.s.in voluntate, vt continuatio in futurum est de eius essentia, quia cum esse virtutis sit simplex, & totum sit simul in instanti, de essentia nihil potest esse, qd̃ non possit totũ esse in præsenti. Vnde de esse veræ pœnitentiæ non est continuatio futuri temporis, sed in propositum præsens continuandi in futurum, & sic patet ꝙ a vera pœnitentia potest quis excidere. Item a vera pœnitentia excidens, potest veram pœnitentiam recuperare, & quamdiu homo est in via potest facere ꝙ in se est, vt detur sibi a Deo vera pœnitentia, sed omni facienti qd̃ in se est Deus dat pœnitẽtiam veram, & aliàs non pulsaret hominem mutando, vt faciat quod in se est. Apoc.3. Ego sto ad hostium & pulso &c. vera etiam pœnitentia nunquam caret remissione peccati, sicut patet per hoc qd̃ dicitur de pe.di.3. Q̃uo pœnitet. Constat.n. multa peccata displicere, qui semp est pçẽsto ea destruere.

De pœnitentia mortalium peccatorum. *Dist.* II.

Circa quartum principale.s.de pœnitentia mortalium peccatorum, consideranda sunt duo. Primo vtrum necessaria sit p̄nia de peccatis mortalibus ante baptismum. Secundo vtrum sit necessaria de omnibus mortalibus post baptismũ. Ad primum dicendum ꝙ pœnitentia potest accipi dupliciter, vel inquantum est sacramentum, & sic non est necessaria. Vnde Ro.11. Siue peccata sunt dona &c. ibi dicit glo.ꝙ gratia Dei in baptismo non requirit gemitum nec planctum, nisi solam fidẽ, & cordis contritionem, extendendo.s.contritionem ad pœnitentiam informem vel formatã. Vel põt accipi pœnitentia inquantum est virtus, & hoc dupliciter, vel inquantum est formata, & sic nõ est necessaria de præcedentibus baptismum, quia cum talis pœnitentia non possit simul esse cum peccato, nunquam per actualem susceptionem baptismi remitteretur peccatum mortale actuale, quia per pœnitentiam esset ante remissum, aut suscipiens baptismum esset indispositus ad remissionis peccatorum mortalium susceptionem. Vel inquantum est informis.i. q̃dam peccati detestatio cum proposito emendandi, quamuis nõ oĩno sufficiens ad expulsionem peccati, & hoc ad minus est necessaria de omnibus peccatis actualibus mortalibus præcedẽtibus baptismum, tanquam causa remouens prohibens susceptionem diuinæ gratiæ, quæ in baptismo datur illis in quibus remota sunt impedimenta prohibentia susceptionem gratiæ Dei. Ad scd̃m.s.vtrum pœnitentia sit necessaria de omnibus peccatis mortalibus post baptismum sequentibus, dicendum, ꝙ peccata mortalia aut sunt habenti nota, aut ignota, de notis necessaria est pœnitentia, ad hoc vt remittantur de lege communi, non tantum in communi, sed ẽt in speciali, si ad cogitandum de quolibet in speciali adsit opportunitas proportionata infirmitati humanæ. Quod ideo dico, quia posset contingere ꝙ peccator esset in tali periculo ꝙ quamuis posset recogitare de quolibet in speciali, nõ tñ adhuc haberet opportunitatem humanæ fragilitati proportionatam. Ignota aũt, aut sunt ignota quantum ad ius non quantum ad factum, vt cum peccator scit se fecisse aliquod qd̃ non credit esse mortale peccatum, & tamen est, aut sunt ignota quãtum ad vtrumque. Et quocumque istorum modorum accipiatur ignorantia, subdistinguẽdum est, quia aut est inuincibilis, & de peccatis sic ignoratis non est pœnitentia necessaria in spãli, sed sufficit ꝙ de illis pœniteat in communi inquantum de omnibus mortalibus, si autem ignota sunt sibi ignorãtia affectata, quæ est quando homo vult ignorare, vel crassa, quæ est quando ignorãs vellet scire, non tamen vult ita efficaciter ꝙ prout humana patitur vel permittit fragilitas, velit facere quod in se est, ad hoc vt sciat. De mortalibus istis duobus modis ignoratis necessaria est pœnitentia in spãli, nec tamen sic ignorans perplexus est, q̃a põt facere quod in se est ad hoc vt sciat, qd̃ si fecerit, aut Deus ea sibi manifestabit, aut indulgebit. Circa quintum principale.s.de pœnitentia venialium pctõrum consideranda sunt tria. Primo vtrum de peccatis venialibus necessaria sit pœnitentia. Secũdo vtrum veniale peccatum remitti possit sine mortali. Tertio vtrũ vnum veniale possit remitti sine alio. Ad primum dicendum ꝙ de peccatis venialibus pœnitentiam esse necessariam dupliciter potest intelligi.s.aut ꝙ sit necessaria ad eorum remissionem, aut ꝙ sit necessaria ad salutem. Primo modo dico ꝙ de lege cõmuni pœnitentia necessaria est de peccatis venialibus implicite vel explicite in speciali vel in communi, quamdiu.n. voluntas inordinationi actualiter inhæret, oportet eam inordinatam esse, vnde ad remissionem venialis peccati necessarium est, ꝙ voluntas designat inordinationi inhærere, nec tantum hoc sufficit de lege communi, sed etiam requiritur, ꝙ inordinationem præteritam actualiter detestetur explicite vel implicite, vt illa detestatio sit totius emendæ solutio, vel radix seu fundamentum solutionis totius. Aliqua enim emenda pro quacunque voluntaria inordinatione Deo debetur. Secundo modo nõ est necessaria de venialibus peccatis p̄nia per se in hac vita, quia simul stare possunt cũ gratia, in cuius virtute cum ea voluntas detestatur, post mortem in pur-

in Purgatorio remittuntur. Per accidens tamen est necessaria pœnitentia de illis in hac vita, s. aut ratione dubij probabilis, quando vehementer dubitat homo vtrum sit veniale vel mortale, tunc enim si de illo non pœnitet, exponit se discrimini tanquam contemptor suæ salutis. Aut ratione periculi, cum. s. perpendit homo aliquam affectionem deordinatam, venialem tamen ita in ipso incendi, ꝙ probabiliter coniecturat, quod nisi ipsam per pœnitentiam abijciat, trahet ipsum in peccatum mortale, aut ratione statuti quasi. s. homo non habet nisi veniale peccatum, cum teneatur semel in anno confiteri per statutum ecclesiæ, sed hoc vltimum non concludit, ꝙ sit necessaria pœnitentia interior. Si enim homo non habens, nisi peccata venialia esto, ꝙ de illis interius non pœniteat, tamen si ea confitetur suo sacerdoti non est ecclesiastici statuti trāsgressor. De quolibet tamen veniali implicite vel explicite est necessaria pœnitentia in hac vita, vel in alia ad hoc ꝙ homo consequatur vitam æternam, quia nullum peccatum quantumcunque leue simul potest esse cum gloria. Ad secundū, scilicet vtrum veniale remitti possit sine remissione mortalis, dicendum, ꝙ gratia secundum se opponitur mortali peccato, veniali autem non opponitur, nisi mediante aliquo actu suo opposito veniali peccato, & quia habitus potest esse sine actu, & vnus actus sine alio, ideo mortale remitti potest sine veniali, & vnum veniale sine alio. Actus autem gratiæ peccato veniali oppositus, per quam veniale remittitur, non potest esse sine habitu gratiæ, quæ peccato mortali secundum se opponitur, vt dictum est, & ideo sine mortali peccato non potest veniale remitti. Nec potest dici, ꝙ veniale posset remitti per pœnitentiam sine gratia, quia talis pœnitentia est informis non accepta de illa acceptione, quæ requiritur ad remissionem peccati. Ad tertium. s. vtrum vnum veniale possit remitti sine alio, dicendum, ꝙ sic, quia veniale potest se compati cum charitate per quam acceptatur pœnitentia, & ideo quando homo pœnitet de vno veniali, non dolendo vel non recordando de alio, pœnitentia eius virtute charitatis acceptatur a Deo, absque hoc, ꝙ aliud remittatur. Non sic est de mortalibus, quia nullum peccatum mortale potest simul esse cum charitate, per quam homo fit amicus Dei, & nullum pctm̄ remitti pōt, nisi per charitatē, & ideo si vnū posset remitti sine alio, posset hō simul esse amicus Dei, & inimicus, qđ est impossibile.

De effectu pœnitentiæ. *Dist.* III.

Circa sextum. s. de effectu pœnitentiæ consideranda sunt duo. Primo de eius effectu quantum ad amotionem mali. Secundo quantum ad collationem boni. Quantum ad amotionem mali sciendum, ꝙ pœnitentia potest accipi pro pœnitentia formata per gratiam, vel pro pœnitētia informi & vtroque modo potest accipi pro habitu vel actu interiori vel exteriori. Dico per pœnitentiam formatam gratia, deleri potest omne peccatum existens in anima vel spiritu carni vnito. Est enim differentia spiritus vniti carni, & separati a carne, quia spiritus carni coniunctus susceptibilis est pœnitentiæ, non autem separatus, sicut dicit. Dam. Hinc est, ꝙ de omni peccato perpetrato a spiritu in carne existente, potest agi pœnitentia, sed post separationem a carne non potest. Quædam tamē sunt peccata de quibus difficilius potest homo pœnitere, quæ. s. non committuntur ex fragilitate carnis, vel ignorantia rationis obnubilatæ per carnem, sicut peccata spiritus separati, vel etiam spiritus coniuncti per malitiam deprauati, sicut est peccatum in spiritūsanctum. De his difficilius agitur pœnitentia quam de alijs, vnde illud Matth. 12. Qui blasphemauerit in spiritumsanctum non remittetur, ei &c. intelligēdum est. i. vix remittetur, similiter illud verbum Augu. dicentis. Tanta est labes huius peccati, vt deprecandi humilitatem subire non possit. i. vix possit. Si autem arguatur de finali impœnitentia, dicendum, ꝙ finalis impœnitentia dupliciter potest intelligi. Vno modo propositum nunquam pœnitendi, & sic est peccatum in spiritumsanctum, & sic de illo potest homo pœnitere, licet hoc sit difficile. Alio modo potest dici finalis impœnitentia finalis priuatio pœnitentiæ, & sic dicit conditionem cuiuslibet peccati finalis, & sic de eo non potest esse pœnitentia, quia nihil aliud est quam priuatio pœnitentiæ. Per pœnitentiam vero informem, siue accipiatur pro habitu, siue pro actu interiori, vel exteriori, siue pro omnibus simul, non potest remitti peccatum, nisi dispositiuē, inquantum per ipsam disponitur homo ad suscipiendum gratiam Dei, per quam formaliter remittitur peccatum, specialius tamen disponit & directius ad peccati remissionem, quam quæcunque alia virtus informis, quia omnia peccata in hoc conueniunt, ꝙ vnumquodque est q̄dam iniustitia, contra iustitiam legis diuinæ, & pœnitentia specialiter & directè disponit hominē ad hoc, vt possit & velit pro illa iniuria debitam emendam facere cum adiutorio Dei. Quomodo autem se habeat ad remissionem culpæ pœnitentia formata, inferius declarabitur. Sic ergo patet quomodo per pœnitentiam remitti possit omne peccatum, & quomodo non. Secundo etiam sciendum, ꝙ per pœnitentiam ratione sui actus interioris & exterioris simul possit remitti tota pœna peccato debita, vel vt melius dicam exolui, tanta etiam potest esse feruentia actus interioris, ꝙ per eius perfectionem & dolorem sensibilem causatum ex perfectione actus, meretur pœnitens remissionem totius pœnę peccato debitæ, vel per æquiualentiam soluit totam pœnam peccato debitam, ita ꝙ si post completum illius contritionis motum decederet, nullam pœnam in purgatorio sustineret, hoc autem non conuenit cuilibet contritioni, quia non semper cum remittitur offensa, remittitur satisfactoria emenda. Tamen sciendum, ꝙ post quantacunque contritionem necessaria est cōfessio, & alicuius operis exterioris impletio, si facultas affuerit, hoc est propter obligationem præcepti, quia reconciliari debet peccator, non tantum secundum iudicium Dei, sed etiam secundum iudicium militantis ecclesiæ. Vnde actus pœnitendi, nec peccatum, nec pœnam remittit, nisi sit cum proposito confitendi, & iudicium ecclesię subeundi, si facultas affuerit, quia aliter actus ille non esset sufficiens, nec esset contritio, quia contritio est actus pœnitendi formatus gratia. De effectu vero pœnitentiæ quantum ad collationem boni sciendum, ꝙ & omnes virtutes per peccatum perditæ reparantur seu restituuntur, & opera mortificata viuificantur. Primum sic declarari potest, per pœnitentiam remittuntur omnia peccata, vt dictum est, quę remissio esse non potest sine charitate, ergo per pœnitentiam restituitur charitas. Charitas autem non potest esse in anima cum carentia alicuius virtutis necessariæ ad rectitudinem vitæ spiritualis, ex quo sequitur, ꝙ per pœnitentiam restituuntur omnes virtutes necessariæ ad rectitudinem vitæ spiritualis. Vnde super illud Isa. 52. Solue vincla colli tui captiua filia Syon: Glosa? vt graui onere liberata, & recipiens ornamenta pristina cesses esse captiua. Ornamenta autem pristina sunt virtutes, quę per peccatum amissæ erant. Item super illud Isa. 52. Nō adijciet vltra &c. dicit glo. Anima si per pœnitentiam pristinam robur receperit, vocabitur habitaculum spiritussancti, & fiet templum Dei. Sed pristinum robur non reciperet anima, nisi per pœnitentiā omnes virtutes amissæ restituerentur, quia robur animæ in virtute consistit. Item per pœnitentiam iustificatur homo pœnitens, sed generalis iustitia per quam dicitur aliquis iustus in conspectu Dei, comprehendit omnem virtutem. Et sic declaratum est primum. s. ꝙ per pœnitentiam omnes virtutes prius perditæ reparantur. Secundum autem, ꝙ. s. per pœnitentiam opera prius per peccatum mortificata reuiuiscunt, declaratur sic. Opera viua dicuntur quæ fiunt ex radice spiritualis vitę quæ est charitas, propter quæ operans remunerandus est in vita æterna. Hæc tamen persequens mortale peccatum mortificantur, non per se nec absolutè, sed per accidens, & in relatione ad peccatorem, quia durante peccati mortalis obstaculo, homo pertingere non potest ad efficaciam illorum operum, quia cum peccato mortali remunerari non possunt in vita æterna. Bona opera dicuntur mortua, quæ non fiunt ex radice spiritualis vitæ, quæ est charitas, & talia sunt bona, opera in mortali peccato facta. Dico ergo, ꝙ bona opera mortificata, per sequentem pœnitentiam viuificantur, inquātum per eam tollitur peccati obstaculum quo erat homo indignus consequi efficaciam illorum operum in vita æterna. Sed opera mortua nūquam viuificantur, quia per se & absolute mortua sunt, quia non processerunt ex radice spiritualis vitæ. Circa septimum. s. de pœnitentia solenni consideranda sunt duo. Primo vtrum pœnitentia solennis sit iterabilis, & quibus personis debeat imponi. Secundo quæ sunt illa, quæ ad ritum illius pœnitentiæ requiruntur. Ad primum dicendum, quòd est pœnitentia secreta, publica, & solennis, & est omnis solennis publica, sed non conuertitur. Solennis autem non iteratur, ne ex sui iteratione vilescat, & quia rememoratio est expulsionis primorum parentum de Paradiso terrestri, quę semel tantum facta est, sicut dicit magister in sententijs lib. 4. di. 14. vltra medium. Hæc pro grauioribus horrendisque ac manifestis delictis tātum imponitur. De hac dř decretorum di. 50. Si quis post remissionem. c. Pōe. Est quædam pœnitētia quæ solennis appellatur, quæ semel tantum in ecclesia conceditur, hoc clericis imponenda nō est. Vnde eadem dist. in cap. Hanc autem dicitur quod hāc pœnitentiam nulli nunquam clericorum agere conceditur, atque ideo huiusmodi pœnitentes ad clerum admitti prohibentur. Quod etiam probatur per illud quod habetur eadem dis. Confirmatum ? & duobus capitulis sequentibus. Nisi sint clerici depositi, tūc enim eis potest solennis pœnitentia imponi. Et quia hoc statutum est propter clericatus dignitatem, videtur posse concludi, ꝙ nec laicis personis insignibus, nec religiosis debeat imponi propter dignitatem statuum. Iuuenibus etiam non est facilitet imponenda propter ætatis fragilitatem, vt habetur eadem di. Pœnitentes.

Personis

Personis autem alijs a prædictis, tam viris, quam mulieribus potest imponi. Ad secundum dicendum, quod sicut habetur in sententijs dist. 54. In cap. In capite quadragesimæ omnes pœnitentes, qui publicam suscipiunt, vel susceperunt pœnitentiam, ante fores ecclesiæ se representent episcopo ciuitatis, sacco induti, nudis pedibus, vultibus in terra demissis, reos se esse ipso habitu & vultu protestantes. Ibi adesse debent Decani. i. Archidyaconi & Archipresbyteri parrochiarum. & Presbyteri pœnitentium, qui eorum conuersationem diligenter inspicere debent. Post hoc eos in ecclesiam introducant, & cum omni clero septem pœnitentiæ Psalmos in terra Pontifex prostratus cum lachrymis pro eorum absolutione decantet. Tunc surgens ab oratione, secundum quod canones iubent, manus eis imponat, aquam benedictam super eos spergat, cinerē prius mittat, deinde cilitio capita eorum cooperiat, & cum gemitu, crebris, & suspirijs denunciet eis, quod sicut Adam proiectus est de Paradiso, ita etiam ipsi pro peccatis ab ecclesia abijciuntur: postea iubeat ministris, vt eos extra ianuam ecclesiæ expellant clerici vero prosequantur eos cum responsorio. In sudore vultus tui vesceris pane tuo &c. vt videntes sanctā ecclesiam pro facinoribus suis tremefactam atque commotam, non paruipēdant pœnitentiam. In sacra autem domini cœna rursus ab eorum Decanis, & eorum Presbyteris ecclesiæ liminibus representententur. Et sicut dicit glo. ibidem, ita fit quolibet anno, vt tali modo mittantur in ecclesiam. Et licèt stent in ecclesia, nō tamen communicabunt cum alijs in Eucharistia vel in osculo, & sic erunt vsque ad octauam paschę, & tunc iterum exibunt de ecclesia, & erunt extra ecclesiam vsque ad talem diem sequentis anni, & hoc fiet vsque ad finem pœnitentiæ, & si bene pœnitent secundo anno vel tertio, potest eis reddi ingressus ecclesiæ.

De motiuis ad pœnitentiam. *Dist.* IIII.

Circa octauum. s. de his, quæ mouere debent ad pœnitentiam faciendam. sciendum, quod ad hoc prouocare nos debet auctoritas imperantis. Hoc enim Deus districtè præcipit per Prophetas suos in locis innumeris, specialiter Ezech. 18. præmissis multis persuasionibus sic infert. Conuertimini & agite pœnitentiam. Iœl. 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro &c. Apoc. 2. Memor esto vnde excideris, & age pœnitentiam &c. Et infra. Pœnitentiam age, si quo minus veniam tibi &c. Secundo mouere debet benignitas inuitantis, quantum enim pœnitentiā nostram desideret, & quam dulciter & efficaciter nos inuitet, apparet ex hoc quod æternus & summus venit ad nostras miserias, de diuitijs ad penurias, de summis honoribus ad contumelias, vt homo factus similis nobis, homines magis attraheret, & non per nuncios suos quoscumque, sed per seipsum personaliter: nec per literas, & scripturas, sed viua voce: nec iam verbis quam exemplis rationibus, & parabolis, & miraculis ad pœnitentiam prouocaret. Vnde Luc. 15. Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Propter quod duritiam Iudæorum, qui personam eius, & opera miraculosa viderant, prædicationes audierant, nec tamen conuerti volebant, increpat Math. 11. dicens. Væ tibi Corozaym, væ tibi Bethsayda, quia si in Tyro & Sydone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilitio & cinere pœnitentiam egissent. & Matth. 12. Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerūt ad prædicationem Ionæ, & ecce plusquam Ionas hic. Per hoc seipsum designans. Sicut autem tunc conquerebatur de perfidia Iudæorum, ita nunc conqueri potest de duritia Christianorum, qui sunt solo nomine Christiani. Ait enim Greg. 1. parte Euangelicarum Homel. 13. Quanta nos eius miracula vidimus, quot flagellis atterimur, quantis asperitatibus deterremur, & eum sequi vocantem contemnimus, in cœlo iam sedet, de conuersione nos admonet. Ro. 2. An diuitias bonitatis, & patientiæ, & longanimitatis eius contemnis? An ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? secūdum duritiam autem tuam, & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die reuelationis iusti iudicij Dei. Item Hiere. 8. Nō est qui agat pœnitentiam super peccato suo, dicens, quid feci. Et 3 Prouerbis pœnitentię, verbis super blasphemasti. Tertio mouere debet longanimitas expectantis, magna Dei misericordia, quoniam non statim se vindicat, non cōtinuo contra peccatores fulminat, nec præcipitat in gehennam, sed ex mira bonitate expectat, quod ad pœnitentiam conuertamur. Sic dicit Isa. 30. Propterea expectat Deus vt misereatur vestri. Sap. 11. Nihil odisti eorum quæ fecisti, dissimulans peccata hominum propter pœnitentiam, & 2. Petri. 3. Non tardat Deus promissis sicut quidam existimant, sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti. Greg. 2. parte Euang. Homel. 14. Pensemus super nos diuitias conditoris nostri, peccare nos videt, & pertulit, qui nos ante culpas peccare prohibuit, & iam post culpam expectare ad veniam non desistit, ecce ipse quem despeximus vocat. Auersi ab illo sumus, & tamen non auertitur. Vnde bene per Isa. dicitur, Erunt oculi tui videntes præceptorem tuū, & aures tuæ audient vocem post tergum monentis. Quasi in faciem est homo monitus, quando ad iustitiam conditus præcepta rectitudinis accepit, sed cum hic eadem præcepta contempsit, quasi conditori suo tergum mentis in faciem dedit. Sed ecce adhuc post tergum sequitur & monet, quia est iam a nobis contēptus, & tamen nos adhuc vocare non cessat, quasi dorsum ei in faciem dedimus, cuius verba despicimus, præcepta calcamus, sed stans post tergum nos auersos reuocat, qui & videt quod despicitur, & tamen per patientiam expectat. Pensate ergo fratres Carissimi si cuilibet vestrum loquenti famulus suus superbiret, subito terga in faciem mitteret, nunquid contemptus dñs eius superbiam non feriret, vulnera districtæ animaduersionis infligeret? ecce nos peccando actori nostro terga in faciem dedimus, & tamē sustinemur superbè, auersos, reuocat, & qui ferire nos auersos potuit, vt reuertamur munera promittit. Tanta gratia conditoris nostri duritiam nostri reatus emolliat, & homo qui malum quod fecit experiri percussus poterat, saltem expectatus erubescat. Quarto mouere debet fidelitas adiuuantis, quia non solum dulciter vocat, admonet & inuitat, verumetiam efficaciter adiuuat pœnitere volentes, sicut dicitur Ecclesiastici. 17. Pœnitentibus dedit viam iustitiæ. i. iustæ & condignæ pœnitentiæ faciendæ, & confirmauit deficientes sustinere: quia secundum Augus. hortatur pigros, consolatur afflictos, docet studiosos, adiuuat dicantes, neminem deserit laborantem exclamantem ad se, donat vnde sibi sacrificetur, ipse tribuit vnde placetur. Quinto mouere nos debet liberalitas promittentis. Saluator noster non solū nos auersos reuocat, & ad pœnitentiam nos expectat, verumetiā veniam, misericordiam, sed quod incomparabiliter maius est regnum cœlorum promittit, dicens Math. 4. Pœnitentiam agite appropinquabit. n. regnum cœlorum. Quis ad tantæ promissionis auditum non festinet surgere, quis tam in sceleribus obduratus, quis tam in criminibus irretitus, qui iniquitatis vincula, & prauæ consuetudinis cathenas etiam ferreas non corrumpat. Ecce pro re minima. ad quā etiā ex debito iuris naturalis astringimur, remunerationem immensam & prorsus inæstimabilem pollicetur. Sexto mouere nos debet seueritas comminantis. Post tantas suæ pietatis gratias nobis oblatas, & post tantæ remunerationis promissionem videns se contemni, nō immerito comminatur pœnas damnationis æternæ. Psalmus. Nisi conuersi fueritis gladium suum vibrabit &c. Luc. 13. Nisi pœnitentiam egeritis omnes similiter peribitis. Ecclesiastici. 2. Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Dei, & non in manus hominum. In manus inquam Dei vindicantis, & ineffabiliter punientis. Hebr. 10. Horrendum est incidere in manus Dei viuentis. Septimo mouere debet ad pœnitentiam faciendam vtilitas pœnitentis. i. multiplex vtilitas proueniens ex pœnitentia, quia multiplex est effectus pœnitentiæ. Quos si diligenter consideraret homo, multum moueri deberet ad pœnitentiam faciendā. Primo quidem pœnitentia peccatorum viuificat. Sicut enim peccatū mortificat animam. Ezec. 18. Anima quæ peccauerit morietur, ita pœnitentia mortuum viuificat. Vnde Act. 23. Gentibus dedit Deus pœnitentiam ad vitam. i. Deus ex misericordia sua dedit hominibus prius gentiliter viuentibus in peccato gratiam pœnitendi, per quam spiritualiter viuant, per quam etiam vitam præteritam corrigant, & vitam consequantur æternam. Ezech. 18. Si egerit impius pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, vita viuet, scilicet gratiæ & gloriæ Oseæ. 6. viuificabit nos post duos dies, & tertia die suscitabit nos. Cum quidam magnus homo in peccatum mortale & graue lapsus fuisset, attendens mortem animę suæ Romam iuit, vt summo Pontifici illud confiteretur. Cum autem non posset Papæ libere loqui, clamauit coram omnibus dicens, Pater miserere mei. Cum autem quæreret Papa quid haberet, & cur ita fleret, dicebat se esse mortuum, cui Papa per surreptionem respondit. Si tu es mortuus, vade cum mortuis. Tunc ille hoc pro pœnitentia accipiens intrauit hortū Romæ, in cuius parte erat cripta subterranea, in qua positi erant mortui conditi aromatibus, cum quibus de die habitabat, & orationi & fletui vacabat, & de nocte exibat, & ad modum bestiæ de collectis oleribus se reficiebat. Cum autem dominus horti olera collecta inuenisset, inuigilans, vt furem deprehenderet, vidit dictum hoīem de dicta cripta egredientem, & olera colligentem. Quæ cum cepisset, & veritatem fateri compulsus esset, indicauit eum Papa inter viuos potius deputandum. Pœnitentia. n. est fons vitæ in quo peccatrix anima renouatur vt Aquila. Vnde pœnitens debet accipere nouam vitam, sicut docet Apostolus. Sicut Christus resurrexit a mortuis, ita & nos per pœnitentiā resurgentes a morte culpæ in nouitate vitæ ambulemus, vt iam non sit pœnitens ille qui fuit, sicut dicit Apostolus de seipso Gal. 2. Viuo ego iam

non

non ego. Vnde cum quidam clericus amore turpi amaret quandam, ad scholas iuit, vbi assumpta pœnitentia cum rediisset, dicta meretrix solicitabat eum dicens. Ego sum illa amasia tua. Et ille respondit: Et si tu es illa, ego iam non sum ille, & sic eam repellebat. Per hanc Saul ad vocem Psalterij & Prophetarum mutatus est in virum alterum. 1. Reg. 10. Nota si esset aliquis fons materialis in quo possent homines corporaliter renouari, a multis & a remotis partibus cum multis laboribus & expensis requireretur, & visitaretur: quanto magis requirendus est fons in quo possunt animæ renouari ad vitā gratiæ, ideo. Psalmus. Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum: sicut dicit ibi glo. Ceruus, quando vult renouari & cornua sua ponderosa deponere, quærit in nidu formicarum serpentem, quem, deglutiens, & veneno estuans currit ad fontem, de quo postquam multum biberit, venenum expellitur, cornua deponuntur: sic peccator pondere peccati præssus, & veneno plenus, festinare debet ad fontem, vbi ab omni veneno peccati penitus expurgetur, & depositis cornibus superbiæ ceruicositatis, & inobedientiæ renouetur. Secundo pœnitentia peccatorum Deo pacificat, quia quantumcunque Deus fuerit propter peccatum offensus, & odiat peccatorem, secundum illud Psalmi. Iniquos odio habui. per pœnitentiam tamen omnis offensa remittitur, & pœnitens recipitur in gratiam & amorem, sicut expresse dī Ecclesiastici. 12. Altissimus odio habet peccatores, & misertus est pœnitentibus. Exemplum ponitur Hiere. 3. Si dimiserit homo vxorem suam, & recedens ab eo duxerit virum alterum, nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa, tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me dicit dominus. Hac de causa Christus requirebat peccatores, manducabat & bibebat cum illis, vocabat, attrahebat, venientes ad se recipiebat, sicut dicitur Luc. 15. Hic peccatores recipit & manducat cum illis. Prædicationem suam a pœnitencia legitur inchoasse. Matth. 4. Ad hoc asserit se venisse. Luc. 5. Hoc ipsum per exēpla monstrabat. Exemplum de Magdalena Luc. 7. de Matt. eiusdem 9. de Zacheo Luc. 19. de Petro Luc. 22. Item hoc idem ostendebat per similitudines quas ponebat de oue, quæ perijt in deserto, de dragma quā mulier perdidit in domo, de filio prodigo quē pater reputabat mortuum, & postea suscitatum Luc. 15. In signum reconciliationis, & pacis, pater filium recepit ad osculum, sicut dicitur ibidem. Item in signum pacis pater restituit ei omnia, etiam anulum posuit in manu eius, quia pœnitantia recuperat deperdita per peccatum: nam opera bona facta in charitate, & per peccatū sequēs mortificata, per pœnitentiam reuiuiscunt, recuperantur, & reparantur. Vnde Ecclesiastici. 20. Est qui multa redimat modico pcio. Per pœnitentiam recuperantur amissa: habemus exemplum de Manasse, qui post multa flagitia quæ commiserat, ductus fuit in Babylonem vinctus cathenis, sicut dicitur. 2. Paral. 33. Qui postquam coangustatus est orauit dominum Deum suū, & egit pœnitentiam coram Deo. Sequitur. Exaudiuit orationem eius, & reduxit in Hierusalem in regnum suum. Item exemplum eiusdem Dan. 4. In regno meo restitutus sum dicit Nabuch. & magnificentia amplior reddita est mihi. De cuius immutatione legitur in scholastica historia in tertia visione Daniel. & dicit magister secundum Epiphanium, ꝙ illa mutatio non fuit corporalis, qua dicitur ꝙ propter peccatum suum subito mutatus est in bestiam, sed fuit mentis alienatio talis, vt sibi videretur ꝙ esset bos ī anteriori parte, & leo in posteriori parte, & viueret ad modum bestię, sed dicitur ꝙ precibus Danielis septem anni mutati sunt sibi in septem menses, in quibus quadraginta dies patiebatur mentis insaniam, & per alios, 40. sensu sibi reddito flebat peccata sua, pœnitentiam agens secundum consilium Daniel. non comedens carnes, nec bibens vinum, sed legumina & herbas, & peracta pœnitentia plenè est suo sensui & regno & dignitati amissæ restitutus. Sic peccator per peccatum mutatur dum ad modum thauri cornutus, & ceruicosus cōtra Deum per superbiam & inobedientiam, & laboriosus ad peccatum consumandum, & fortis & firmus ad peccatum tolerādum, & indomabilis ad conuertendum, donec Deus reddat sibi sensum & cognitionem sui status, per quod pœniteat, & amissa per peccatum suum recuperet bona, & recipiat per operantem dilectionem, & meritum claritatis maiorē, quam prius habuerat. Ad hoc etiam valet quod legitur in vita beati Iohannis Euangelistæ, de gemmis reparatis, sicut dictum est supra li. 2. de iudicio Et dī in dicta vita, ꝙ cum ad prædicationem beati Iohannis duo diuites fuissent cōuersi, venditis omnibus suis, & erogatis pro Deo pauperibus Apostolū sunt secuti. Cum autē postea viderent se pauperes, & seruos suos factos diuites & ornatos, pęnitebant de bono quod fecerant. Qđ agnoscens beatus Iohannes virgas ab eis delatas precibus mutauit in aurum, & maris sabulum in gemmas præciosissimas, tradens eis vt emerent sibi prædia & alia, dicens, ꝙ se priuauerant Dei & gratia & gloria, & aliis bonis spiritualibus, & potestate miracula faciendi quam habebant, & facti erant serui diaboli per pœnitentiam, qui prius erant ipsius domini. Cum autem ad instantiam multorum iuuenem qui efferebatur mortuum beatus Iohannes in eorum oculis suscitasset, dictus iuuenis duriter eos arguit, ostendens eis quanta gratia & gloria se priuauerant, & quomodo de eorum ruina sancti Angeli dolebāt, vt viderat cū esset mortuus, & dæmones exultabant, quibus iniunxit vt per triginta dies orationem continuarent, & pęnitentiam facerent, vsquequo aurum & gemmæ in priorem speciem mutarentur. Quod & fecerunt, & iussu Apostoli eis in priorem speciem mutatis, & deportatis ad locum vbi eas acceperāt, omnem gratiam quam prius amiserant recuperauerunt. Item recōciliati Deo per pœnitentiam, restituuntur, ad ecclesiæ sacramenta, & vniuersa suffragia. & fiunt participes omnium bonorum quæ fiunt in ecclesia. Item scribuntur in libro vitæ in numero electorū. Matth. 5. Gaudete, & exultate, quia nomina vestra scripta sunt in cęlis. Isa. 4. Sanctus vocabitur omnis qui scriptus est in vita in Hierusalem. si abluerit dominus sordes filiarum Syon in spiritu iudicij & spiritu ardoris. Per hāc autem a Deo fiunt de confraternitate domini. Et per solutionem illorum trium denariorum, contritionis, confessionis, & satisfactionis, quos qui non proponit soluere, ad cōfraternitatem domini non recipitur, quæ facit bona communia. Item in vitispa. legitur ꝙ cum sanctus Piamon celebraret, vidit Angelum domini aliquos in libro suo scribentem, per pœnitentiam aliquos nō. Vocans autē inscriptos, inuenit eos assumpsisse pęnitentiam alios non, sed esse in peccato mortali. Cū autem pœnitētiam suscepissent dum offerret vidit eos ab eodem scribi. Tertio pœnitentia lætificat. Magnum est gaudium homicidæ, vel furi, vel reo læsæ maiestatis, quando potest eius reconciliatio procurari, & omnia damna & amissa restitui, quantum ergo debet esse gaudium pœnitenti, ex qua per pœnitentiam bona prædicta proueniunt. Gaudet æger de sua sanatione, captiuus de sua liberatione, obligatus debitis de sua acquietatione, famelicus, de sua refectione, exul de sua reuocatione, exhęredatus de sua hæreditatis recuperatione, & sic de al. js: De pnia nostra gaudet Deus, quia ipsa est sacrificium Deo gratum. Psalmus. Sacrificium Deo, spūs contribulatus. Item. Accepiabis sacrificium iustitię. Ideo dicit ibidē. Sacrificate sacrificium iustitiæ &c. Item ipsa est sibi grata refectio. Apoc. 3. Si quis aperuerit mihi ianuā intrabo ad eum, cœnabo cum eo, & ipse mecum. Istud gaudium ipse communicari volens, ꝙ tota militans ecclesia collaetetur. *Luc.* 15. Epulari & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus fuerat &c. Vult etiam ꝙ tota triumphans ecclesia gaudeat. Ibidem cōgratulamini mihi, quia inueni &c. Ibidem. Gaudium est in cœlo. i. in tota cœlesti curia super vno peccatore pœnitentiam agente. Quod etiam Angeli gaudeant dī ibidem. Gaudium erit coram Angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente. Sicut militibus est gaudium quando recuperant castrum quod amiserant, quod hostes eorum sibi fraudulenter subripuerant, ꝙ sub eorum custodia dominus suus rex commiserat. Quod ꝓbat dominus Luc. 15. Triplici exemplo. Exemplo ouis, & dragmæ perditæ & inuentæ, & filij perditi redeūtis. Vnde subiūgit. Oportet te gaudere fili, quia frater tuus perierat & inuentus est. Vel gaudent commensales Dei de exennio sibi facto vini mixtæ suauitatis, & fragrantiæ, quo potantur. Hoc vinum sunt lachrymæ peccatorum pœnitentium quo Deus inebriatur. Isa. 16. Inebriabo te lachryma mea. Vnde Bern. super cant. sermone. 30. dicit. Gaudent Angeli de cōuersione peccatorum, salutem hominum sitientes, lachrymæ enim pœnitentium vinum est eorum, eo ꝙ in illis sit odor vitæ, sapor gratiæ, indulgentiæ gustus, reconciliationis iucunditas, sanitas innocentiæ redeuntis. & serenatæ sanitatis conscientiæ. Ad hoc ꝙ Angeli gaudent de conuersione peccatoris, facit exemplum, quod habetur supra de effectibus peccati, de nebulone conuerso, cui congaudebant Angeli, quod vidit, & dixit Paulus simplex. Quarto pœnitentia animam pulchrificat & reformat, quam per peccatum fuerat maculata. Vnde Act. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum. Pœnitentia enim est baptismus quidam, vel lotorium, in quo omnes sordes animę diluuntur, & peccatorum maculę delētur, vnde sequitur. ut deleantur vestra peccata. Psalmus. Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lect. me. &c. In vitispa. legit, ꝙ quidam sanctus videbat super baptizatos virtutem Dei descendere, supra omne lumen ornantem eos, tandem grām videbat descendere super illos, qui habitum pœnitentiæ suscipiebant in religionis ingressu. Quinto pnia a malo liberat, videlicet a reatu. i. pęna debita pro peccato. Quando. n. diuina offensa remittit, & macula culpæ deletur, pœna ęterna commutatur in temporalem soluendam in purgatorio. Postmodum a virtute

confessionis,

confessionis, & absolutionis sacerdotalis soluitur vel in toto vel in parte, ergo pœnitentia liberat a debito. Item liberat ab inferni supplicio, & a pœna debita in purgatorio, vel in toto vel in parte. Liberat etiā ab horrore diuini iudicij, Vnde beatus Iohannes Baptista dicebat Iudæis. Genimina viperarum, quis docebit vos fugere a ventura ira? Grego. Ventura ira est animaduersio vltionis extremæ, quoniam peccator fugere tunc non valet, qui nunc ad lamenta pœnitentiæ non recurrit. Sequitur. Facite ergo dignos fructus pœnitentiæ. Greg. Aliud est fructus pniæ facere, aliud dignos pœnitentiæ fructus facere; neque.n. par fructus boni operis esse debet eius, qui minus, & eius qui amplius deliquit, aut eius qui in nullis, & eius qui in quibusdam facinoribus cecidit. Per hoc quod dr: Facite dignos fructus pœnitentiæ, vniuscuiusque conscientia conuenitur, vt tanto maiora bonorū operum quærat lucra per pniam, quantū grauiora sibi intulit dāna per culpam. Liberat etiam pœnitentia a tpali morte, vel flagello, sicut patet de Manasse. 2. Paral. 33 Qui pniam agens, de sceleribus innumeris, liberatus est de carcere regis Babylonis, Et de Ezechia, qui flendo & orando auertit debellationem ciuitatis & populi. 4. Reg. 20. Et 2. Paral. 29. & Isa. 37. Etiam sententiam Deus reuocat, sicut patet de Niniuitis Ion. 3. Ionas enim sententiam Dei protulerat, & publice promulgauerat dicēs, adhuc 40. dies, & Niniue subuertetur, & cum pœnitentiam egerunt, Deus suam sententiam reuocauit. Ambro. Nouit Deus mutare sententiam, si tu noueris emendare delictum. Hiere. 17. Si pœnitentiam egerit gens illa a malo suo qđ locutus sum aduersus eam, agam & ego pœnitentiam super malo quod cogitaui vt facerem ei, & Ezechiel. 33. Si dixero impio, morte morieris, & egerit pœnitentiam de peccato suo &c. vita viuet & non morietur, Sexto pœnitentiæ fructu exuberat & magnum thesaurum generat. Propter qđ pluraliter dicitur Matth. 3. Facite dignos fructus pœnitentiæ. Qui sunt digni fructus pniæ, s. misericordiæ in reuelatione miseriæ, inferni, iudicij, purgatorij, & peccati, & seruitutis diaboli &c. de qua Iac. 3. Sapientia primum quidem pudica &c. & post plena misericordia & fructibus bonis, Hi fructus sunt digni peccatorum venia & reconciliatione diuina. Hiere. 11. Oliuam vberem & fructiferam &c. Fructificat etiam pnia in homine fructus meliores, & digniores, s. gratiæ, de quibus Prouer. 8. Melior est fructus meus auro & omni lapide precioso. Ro. 6. Habetis fructum in sanctificationem &c. Eph. 5. Fructus lucis est in omni bonitate. Gal. 5. de duodecim fructibus gratiæ, vbi dicitur. Fructus autem species sunt gaudium, charitas, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Vel duodecim fructus sunt duodecim pœnitentiæ effectus per gratiam, De quibus Criso. in originali super illud Matth. 3. Pœnitentiā agite, ait. Pœnitentia cor mundat, sensus illuminat, animas sanctificat, ad susceptionem Christi humana præcordia præparat. Et quidam addit, Naturalia reparat, gratuita recuperat, Deo reconciliat, Angelos lætificat, meritis amplificat, dæmonem fugat, carnem domat, spiritum roborat, bona spiritualia seruat, regnum cœlorum impetrat, Itē fert fructus optimos gloriæ. Sap. 6. Bonorum laborum gloriosus, est fructus. Prouer. 3. Primi & purissimi fructus eius. Hebr. 12. Omnis disciplina &c. Hæc est arbor vitæ ferens duodecim fructus, Apoc. 22. s. gloriæ qui possunt elici ex verbis Iob. 22. Acquiesce Deo, & habe n pacem cum eo, & per hoc habebis fructus optimos. Et post, Si conuersus fueris ad omnipotentem, ædificaberis in cœli susceptione, & Dei perpetua vitæ mansione, lōge facies inquit iniqui. a tab. s. in plena peccati & tentationis liberatione, dabit tibi pro terra silicem in fragilitatis tuæ consolidatione, & pro silice torrentes aureos in corporis, & animæ illuminatione & glorificatione &c. Item no. q̄ pœnitentia est vitis fructifera quam vidit pincerna Pharaonis. Gen. 40. Videbam coram me vitem, cuius tres propagines sunt tres pœnitentiæ partes. s. contritio, confessio, & satisfactio, quæ ferunt dictum fructum, s. misericordiæ bonum & dignum, gratię melius & dignius, gloriæ dignissimum, & optimum, quod & nobis Deus concedat. Septimo per pœnitentiam virtutes aliæ conseruantur, quas oportet custodiri cum armis, Pœnitentia est armatura Dei, ideo cinis & cilicium arma sunt pœnitentium. Ephe. 6. Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli. Ro. 13. Abijciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis, 2. Corin. 6. Per arma iustitię a dextris & a sinistris, vt non deponamus arma, ne simus inermes a dextris prosperitatis, vel a sinistris aduersitatis. Et non ta q̄ diabolus multum timet arripere maxime in morte quos inuenit inuolutos asperitate pœnitentiæ: sicut lupi timēt canes, qui habent colaria circa colla vbi sunt ferramenta vel claui acuti. Item Lutius pisces dictos Persicas timet mordere aut arripere propter asperitatem squamarum, & aculeos pennularum. Similiter canes hericios propter aculeos quibus circumuoluūtur. Similiter coruí ostreas marinas, q̄ñ eas inueniunt extra testam duram rapiunt, & deuorant, quādo autem eas inueniunt intra concham, vel testā duram, tangere non audent. Similiter castaneam quam inueniunt inuolutam in pelle pungenti aculeata & hyrsuta. Similiter dæmones in morte animas, quas sine asperitate pniæ inueniunt, rapiunt, & deuorant, quas inueniunt asperitate pniæ inuolutas, glutire aut mordere non audent. Ideo beatus Martinus cum deberet egredi a carne, quasi cōtra diabolum pugnaturus, & rogarent eum discipuli q̄ saltem in tanta infirmitate corporis sui cilicium & cinerem in quibus iacebat deponeret, dicebat non decet filij Christianum nisi in cinere & cilicio mori: quia qui cum his armis mortuus fuit, diabolus in exitu suo eum detinere vel impedire non potuit, licet hoc multum vellet, vt reuelatum fuit beato Seuerino Colon. Archiepiscopo. Sæpes spinosa custodit agrum vel vineam ne subintrent bestiæ. Ecclesiastici. 36. Vbi non est sæpes diripietur possessio. Propter hoc Iudith ad custodiam castitatis in superioribus domus suæ cubiculum secretum sibi fecerat, in quo cum puellis clausa morabatur, & habens super lumbos suos cilicium, ieiunabat oībus diebus &c. Iudith. 8. Similiter Anna Prophetissa filia Phanuel, Luc. 2. beatus Ioh. Baptista sanctificatus ex vtero, indutus erat pilis Camelorum. Esca autem eius erat locustę, & mel siluestre, vinum & siceram non bibit &c. & hęc omnia pro sua sanctitate seruanda. Beatus autem Frāciscus cui reuelata fuerat suorum remissio peccatorum, austeritatem nimiam seruabat in cibo, potu, vestitu, & lecto, corpusque suum durissimè macerabat, dicebat enim malignos spūs duris, & asperis in fugam conuerti, delicatis vero mollibus ad tētandam fortius animari. Octauo per pœnitentiam proximi prouocantur, sicut patet Ionæ. 3. de rege Niniue, ad cuius pniam alij sunt ad simile prouocati. De beato Francisco dr, q̄ corporis sui pęnas renouabat & onera, licet iam plene mortificatum esset per pnias, sed quia sciebat se datū alijs in exemplū, custodiebat p̄ alios vias duras, missus.n. erat ad pœnitentiam prædicandam, vt pniam p̄dicando non tam verbo q̄ exemplo Xpo lucraretur animas quas diabolus conabat̄ auferre. Ad idem officiū missus fuit Ioh. Bapt. Vñ Luc. 3. Venit Iohannes prædicans baptismū pœnitentiæ in remissionem p̄tōrum. Vnde super illud Matth. 3. Ioh. indutus erat pilis Camelorū, dicit gl. Qui pœnitentiam prædicat, necesse est vt pœnitentiæ habitū p̄tendat. Ad idē officiū Xp̄s asserit se venisse. Ad hoc idem misit Apl̄os suos & discipulos. Vnde Marc. 6. Prædicabant vt pœnitentiam agerent. & Luc. 24. Oportebat Xp̄m pati &c. & p̄dicari in nomine eius pniam, sed anteq̄ eos ad p̄dicādū mitteret, scripsit formam viuendi, & p̄tātē dedit eis miracula faciendi. Nono pœnitens semetipsum Deo sacrificat, animā q̄dem p incendium dilectionis cum amaritudinę cordis, & tristitia p peccatis, sicut ait Apl̄s, de q̄busdam. 2. Cor. 7. Quæ fm Deū est tristitia pniam in salutē stabilem operat̄, corpus vero per afflictionē mortificationis, fm illud. Ro. 12. Exhibeatis corpora vestra hostiā viuētē, sanctam, Deo placentē. Iob 42. Ipse me reprehendo, & ago pęnitentiā in fauilla & cinere, nihil aliud est q̄ fauillam & cinerē se esse cognoscere, In fauilla fragilitas designat̄, & dr̄ a fos, q̄d est ignis, quia ex igne nascit̄, & ignem fouet. Vnde fauilla a foueo; quia. s. fouet ignē, sic cōsideratio nr̄æ fragilitatis fouet in nobis ignem charitatis, q̄ fouet humilitas. In cinere vero consideratio mortis, & resolutionis extremę & amaritudo pęnitentiæ & mortis Psalm. Cinerem tanq̄ panem manducabam & poc. me. cum fletu miscebam. Exemplū de pœnitentia beati Martini & beati Germani. Decimo pœnitentia glorificat. Hæc est arta via, & angusta porta quæ ducit ad vitam Matth. 7. Intrate per angustam portam; quia lata est porta, & spaciosa via quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam. Quàm angusta porta, & arta via quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam. Hęc est scala q̄ vidit Iacob. Gen. 28. Quæ stabat in terra & summitas eius tangens cęlū, & vidit Angelos ascendentes, & descendentes p eam, & dn̄m innixū scalæ. In terra quidem stabat scala, q̄a pęnitens stat in terra corporaliter, sed summitas eius cœlos tāgit, q̄a in cœlū ascendit mentaliter, & q̄a ipsa scala introducit in cęlū finaliter, p hanc Angeli ascēdūt offerētes Deo, & p̄ces, & vota pniūm: descendunt verò ad consolandū, aīandū, dirigēdū, tandē in morte ad deducēdū in regnū. Bene ergo dicit dn̄s Matth. 4. Pœnitentiam agite appropinquabit.n. regnum cœlorum.

De qualitate pœnitentiæ. *Dist.* V.

Circa nonum. s. qualis debeat esse pnia, sciendum q̄ ad hoc q̄ sit salutifera requiritur. Primo q̄ sit fidelis idest facta in fidei cognitione, vt non sit pœnitentia perfidorū. s. hæreticorum, aut aliorū infidelium, q̄a sicut ait Apl̄s Hebre. 11. Sine fide impossibile est placere Deo. Matth. 1. Pœnitemini & credite Euangelio, & Act. 20. Vos scitis qm̄ nihil subtraxerim vobis vtilium, quo minus docerem vos, testificans Iudæis atque gentibus

genibus peraltentiam & fidem. Legitur q̃ cum quidam hæretici in terra Obligensium iactarent se coram suis credentibus, de exteriori afflictione, affuit quidam ioculator, qui dixit q̃ probatet gulam suam meliorem ipsis, quia si ipsi non comederent carnes, nec ipse, nec vinum biberet, nec etiam panem comederet, si mala iacerent & ipse peius. Sed hæc oĩa plus deberent proficere equo, & omnia alia dura & aspera quam eis, quia ipsi non credebant, sed fidei articulos discredebãt. Cum aũt sine fide nihil possit Deo placere, nihil quod ipsi facerent Deo placere poterat, sed facta ioculatoris Deo plus placere poterant, quia etsi non credebat, tñ in nullo discredebat, & ita & in factis, & in fide melioris conditionis erat eis. Item in Dioc. Cathalanen. versus montem Hismerum fuit quędam vetula Alberea nomine, Manichea re, quæ pp errorem suum non comedebat carnes, non oua, non caseum, & a multis fm sectæ suę doctrinam abstinebat non ppter Deum, tñ tantæ famæ erat, q̃ oẽs incolæ ex hoc eã sanctissimam iudicabãt, quia & ad contegendum errorem suum singulis diebus dñicis cõicabat, nec tñ in corpus dñicum fidem aut deuotionem habebat. Item fidelis .i. fideliter facta sine fictione, vt nõ sit pnia hypocritarum, qui exterminant facies suas, vt appareãt hominibus ieiunantes. Amen dico vobis, receperũt mercedẽ suã. Itẽ fidelis esse debet .i. integra sine diminutione; vt homo fideliter de omnibus pœniteat, contra illos qui non de omnibus, sed sic de vno pœnitent; q̃ in alijs perseuerant, sicut qui plures infirmitates habens in corpore, de vna quęrit remediũ nõ de alijs, aut contra aliquem plures inimicitiæ causas habẽs, de vna vult reconciliari non de oĩbus. Sic qui de vno pœnitet non de oĩbus, de vno vult recõciliari Deo, sed pro alijs remanet inimicus. Vñ Greg. prima parte euãgelij. Homel. 20. Qui sic alia pctã deplorat, vt tñ alia cõmittat, adhuc pniam agere aut ignorat aut dissimulat. Quid. n. prodest si peccata quis luxuriæ defleat, adhuc tñ auaritiæ æstibus anhelat &c. Aliqui volunt esse sicut illa gens q̃ simul dñm & idola colebat. 4. Reg. 17. Samaritani cura dñm colerent nihilominus tamen Dijs immolabant. Item in passione beati Sebastiani legitur, q̃ cum Romanus maximus & ditissimus egrotaret grauissime promisit beato Sebastiano q̃ conuerteretur ad fidem, si duceret eum medicamentum, quo curaretur, & ipse dixit q̃ si confringeret omnia idola & baptizaretur; curaretur, qđ & ipse fecit, vno retento s. solis & lunæ & stellarũ; qđ erat aureum & pciosissimum, baptizatur & nõ curatur. Postq̃ autem pœnituit & confessus est & destruxit symulachrum qđ retinuerat, apparuit ei Angelus dñi perfecte curans eum. Similiter non curatur in anima pœnitens, nisi de oĩbus peccatis pœniteat. Vñ dr̃ Ezech. 18. Cõuertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis iniquitas in ruinã. Item debet esse integra vt intus in corde pœniteat, & extra opera pœnitentiæ faciat. Ioel. 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu &c. ne sit vt hystrio q̃ signa solum exterius repræsentat. Item integra, vt ea quæ sibi iniungunt integrè compleat, vel complemẽtum in firmo proposito habeat. Ne sit vt maledicti Iudęi, q legem dñi gratanter susceperunt, & cito & de via quam promiserant recesserunt vitulum aureum adorantes. Exo. 32. Item debet esse festina, ne sit pœnitentia pigrorum, qui tñ procrastinant q̃ pœnitere non pñt, tum quia semper peccando magis ac magis irretiuntur in criminibus, intantum q̃ consuetudinis cathenam ferream non pñt irrumpere, tum ẽt quia Deus iusto iudicio eis tps nec gratiã pœnitendi concedit. Apoc. 2. Pniam age, si quominus veniam tibi cito &c. Qui sic dicerẽt, tardè & inutiliter pœnitent in inferno Sap. 5. Intra se pœnitentiam agentes, & præ angustia spũs gementes, &c. Nota exẽplum de Chrisaorio. In vitis pa. dr̃ q̃ cum diceret cuidã sua cogitatio: Cras pœnite. Respondebat ei: Non cras, quia crastina dies nõ est nostra, sed hodierna præsens ad hoc nobis est data, cras Dei voluntas fiet. Prou. 26. Dicit piger, leo est in via &c. Vult diabolus impedire & retardare hominem sicut venator tigridem cum insequitur raptos catulos, habet enim specula, vt dr̃, quæ ante eam proijcit, in quibus cum videt similitudinem suam retardatur per illa credens ita esse fetus suos. Vno speculo fracto videns se deceptam currendo post venatorem inuenit aliud speculum, & in eo similiter retardatur, & ita per diuersa specula successiuè inuenta sic impeditur, vt non possit consequi qđ insequitur. Sic diabolus venator animarum satagit impedire volentes per pœnitentiã amissa recuperare, obijcit. n. tot & tam diuersa obstacula, & impedimenta varia quæ hominem impediunt, ne p pœnitentiam recuperet, qđ per pctm̃ amiserat. Ideo dicit Aplũs. 1. Corin. 9. Sic currite vt comprehendatis, &c. Ideo contra pigros & desistentes dr̃ Hiere. 46 Quõ vidi eos pauidos terga vertentes, q̃bus facit diabolus vt fit puero, illud qđ Gallice dr̃ Barbo: vt retrocedant ad modũ pueri. Cũ cogitant q̃ intrabunt ordinẽ, opponit diabolus eis illius ordinis asperitatẽ vel difficultatẽ, cũ cogitãt transfretare, obijcit ei pericula vię, cũ cogitant aliam pœnitentiam facere, obijcit eis ea quæ sunt in ea difficilia, monendo vt ab ea retrocedãt. Ideo fit eis sicut dictum fuit cuidam furi iudicato ad mortem, qui rogauit iudicem vt suspenderet eum in quercu q̃ præeligeret, & cum cõcessisset ei, ductus in siluam de omni quercu quæ ostendebatur ei dicebat, nec hanc eligo vt suspendar in ea. Ideo reductus ad iudicium iudicis iudicatũ, q̃ puniretur omni genere tormentorum. Sic erit de homine qui in præsenti non vult facere aliquam pœnitentiam, in futuro omni genere tormentorũ punietur. Ideo beatus Bern contra pigros dicit. Debes properare o peccator ad Angelorum societatẽ, debes suspirare ad amissam hæreditatem, debes aspirare ad promissam fęlicitatẽ, debes excutere iam istam voluntatem, debes flere commissam iniquitatem. Tertio debet esse humilis, quia debet se reputare maximum peccatorem, quia quanto corã Deo se plus humiliauerit, tanto maiorem apud Deum gratiam obtinebit. Exemplum Luc. 18. De pharisęo & publicano, qui se iustificabat, & de bonis operibus iactabat, dicens, Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum, ieiuno bis in sabbato &c. Quarto pœnitentia debet esse voluntaria & spontanea non coacta vel inuita, vt est pœnitentia incarceratorum, vel violenter suspensorum. 1. Pet. 4. Nemo vestrũ patiatur, vt fur aut homicida, vt patiebatur latro sinister Lucæ. 24. Et Symon Cyreneus, de quo ibidem hẽtur, qui non voluntate, sed coactus portauit crucem domini. Econtra cant. 6. Surrexi vt aperirem dilecto meo, manus meæ distillauerunt mirrhã primam. Prima mirrha est quæ non egreditur per aliquam violentiam incisionis alicuius, vel per aliam vim, hæc est pœnitẽtia spontanea. Non est talis pœnitentia Pyrrhatharum qui per violẽtiam & timorem tẽpestatis pœnitent & confitentur, sed serenitate reddita deteriores fiunt, quam ante. Talis fuit pœnitentia Antiochi. 2. Mach 9: Vbi verba pœnitentiæ vñt pœndere, sed in fine dr̃, hic orabat scelestus ad dñm a quo non esset misericordiã cõsecuturus. Quinto pœnitentia debet esse amara in corde & dura seu aspera in corpore. Amara quidem & gemens debet esse, vt doleat hõ de peccato commisso, & de bono amisso, & Deo offenso. Isa. 59 Rugiemus quasi vrsi & quasi columbæ meditantes gemimus. Talis erat pœnitentia Eze. regis. Isa 34. Recogitabo tibi oẽs annos meos in amaritudine animæ meæ. Et Dauid dicentis. Laboraui in gemitu meo, ideo afflictus sum & humiliatus sum nimis, rugiebam &c. Non debet esse pnia frenetici, qui ridet q̃n dẽt flere de vinculis & infirmitatibus suis. Ecclesiastici. 2. Risum reputaui errorem &c. De exẽplis huius amaritudinis nota infra de contritione. Dura vero & aspera dẽt esse corpori, licèt sit intus suauis menti amanti. Matt. 11. Iugum meum suaue est, q̃a vt ait Aug. de verbis dñi. Omnia sæua & immania facilia & prope nulla facit amor. Pœnitẽtia est vt nidus eius, qui est hyspidus & spinosus exterius in carnis pęnalitate, intra mollis & suauis in mentis suauitate. Econtra mali sunt albæ spinæ similes, quia habent extra carnis suauitatem & mundi florẽ, intra spinas conscientiæ remordentis Baruch. 4. Sunt albæ spinæ similes &c. Econtra anima sancta vt dr̃ Cant. 2 est sicut lilium inter spinas. Hæc est contra pœnitentia voluptuosorum. Sunt enim aliqui similes muri, qui elegit nidificare, vt dr̃ in lardo, sed scindentis cultellũ & dentes catorum non euasit. Sic sunt aliqui, qui loca eligũt ad pœnitentiam agendũ, vbi delicias non amittant sed potius inueniant, sed isti non euadent gladium sententię diuinæ, nec dentes infernalium cattorum. Item sunt similes morbo regio, qui vt dicit Hiero. sequitur cibos regios, qui aũt sunt de genere Chři vt Ioh Bap. assueti duris, & asperis, effugient venturam iram. De his omnibus prædictis dicitur Iob 42. Ipse me reprehendo, ipse inquam non alius, ecce q̃ est voluntaria & ago pœnitentiam, ecce q̃ est festina, qđ signat ago, q̃n est præsentis tpis in fauilla, ecce q̃ est humilis, & cinere, ecce q̃ est amara cordi & dura corpori. Sexto debet fieri rõne diuinæ offensæ, non propter damnum temporale, sicut Esau qui propter amissionem iuris plangebat, de quo dicitur. Heb. 12. Esau propter vnam escam vendidit primogenita sua. Scitote enim q̃m postea cupiens hæreditate benedictionem reprobatus est, non enim inuenit locum pœnitentiæ, quanquam cum lachrymis inquisisset eam, nõ propter afflictionem corani vt Antiochus, non pp timorem gehennæ, vel ppter timorem confusionis & ignominiæ, sicut latro qui propter timorem suspendij vel deprehensionis dimittit furari, talis enim fm veritatem est homicida vel fur, & damnabilis apud Deum. Ecclesiastici. 5. Super furem est confusio, & pœnitentia. Peccator enim principaliter pœnitere dẽt de hoc q̃ offendit Deum. Secundario dolore potest & debet, q̃ meruit inferni supplicium, & de omnibus damnis alijs, quæ incurrit. Septimo debet homo pœnitere in tpe veniæ vt non sit sicut pœnitentia iudæ, de quo dicitur Matth. 26 Videns Iudas, q̃ damnatus esset pœnitentia, ductus retulit triginta argenteos, & abiens laqueo se suspendit. Octauo

pœni-

pęnitentia debet esse de peccatis secretis secreta ad occultandum, pro manifestis vero manifesta ad scandalum vel infamiam extinguendum. Secreta quidem sicut fuit pœnitentia beatæ Ceciliæ, quæ sub vestibus aureis cilicium habebat. Vt beati Nicolai, qui dando aurum quærebat tenebras, vt B. Thomæ Cantuarien. q sub pciosis vestibus ciliciatus totus erat, & q in secreto cōclaui pedes pauperū lauabat. Itē vt Iudith. 8. Quæ inclusa in cubiculo secreto domus suæ ciliciū ad lūbos suos habebat & ieiunabat &c. Itē Hester. 15. Quæ sub colore roseo & habitu regio celabat tristē, animū nimio timore & dolore contractum. De hac pęnitentia in vitispa. ponuntur duo exempla. Primum est, quia sancti patres inuenerūt in eremo mulierem post mortem eius, quæ in habitu viri & monachi artissimam vitam & secretam longo tempore egerat. Item cum duo fratres rogarent dūm in eremo, vt ostenderet eis ad quam mensuram peruenerant. Responsum est eis, q nondum peruenerant ad mensuram. Eucharij pastoris ouium & vxoris eius. Require supra. Pro manifestis autē & enormibus debet esse manifesta, ad scandalum, vel infamiam extinguendum. Illi namque qui non erubuerant & vulnus incurrere, & alios exemplo suo scandalizare, non debent erubescere vulneris medicinam. Vulnus corruptum & corrumpens est peccatum euidens, medicina vulneris manifesta pnīa. Hanc fecit rex Niniue cum suis Ion. 4. Talis fuit pęnitentia Achab. 4. Regum. 21. Qui post verba Heliæ indutus est sacco, ieiunauit & ambulauit demisso capite. Talis fuit pœnitentie Theodosij Imperatoris in tripartita historia lib. 9. Qui pp quoddam delictum Thessalonicensium fecit occidi nocentes cum multis innocentibus, qui cum venisset apud Mediolanum a beato Ambrosio ab ecclesia eiectus est, & publicā humiliter egit pnīam. Nono pnīa debet esse perseuerans, & firma, vt pro nulla aduersitate vel prosperitate dimittatur. Hebr. 12. In disciplina perseuerate filij. Math. 10. Qui perseuerauerit vsque in finem saluus erit. Talis fuit pnīa beati Martini, qui nec in infirmitate grauissima, nec in morte voluit cilicium deponere, nec de consueta pnīa aliquid relaxare. Hoc exemplum ostendit nobis dominus, qui nec propter dolores corporis, nec propter derisiones astantium, nec propter pmissionem dicentium. Si rex Israel est descendat nunc de cruce & credimus ei, nec propter lachrymas amicorum voluit de cruce descendere, vt exemplo suo edocti inchoatam pnīam nullatenus deseramus. Bern. Nos quicunque sequimur caput nostrum, non cessemus agere pnīam, non cessemus tollere crucem nr̄am perseuerātes in ea, sicut Christus perseuerauerit donec dicat spiritus, vt requiescamus a laboribus nostris. Neminem audiamus fratres, non carnem & sanguinem, non spiritum quemlibet descensum de cruce suadētē, persistamus i cruce, moriamur in cruce, deponamur aliorū manibus nō oīa leuitate. Caput nostrum deposuerunt viri iusti, nos vero dignatione Angeli sctī deponāt.

De contritione. Dist. VI.

POstquam dictum est de pœnitentia in generali, consequenter considerandum est de partibus eius, circa quod consideranda sunt duo. Primum vtrum contritio cordis, confessio oris, satisfactio operis sint partes pœnitentiæ. Secundo de singulis earum. Circa primum sciendum, q pœnitentia quadrupliciter pt accipi, vel pro pęnitentia quæ est virtus, vel pro actu talis virtutis, vel pro passione quandoque cōcomitante actū vel praecedente, vel sequente tanquam effectus causam, vel pro pnīa quę est sacramentum. Primo modo tria prædicta non sunt partes eius, qa sic est forma simplex. Secundo modo sunt partes pnīę, quasi subiectiuē, quia de qualibet earum potest dici, q est actus pœnitentiæ, non tñ ad plenum partes sunt subiectiuæ, quia esse actū pœnitentiæ non conuenit æqualiter cuilibet illarum, quia principaliter conuenit compunctioni cordis, confessioni aūt & satisfactioni exteriori conuenit inquantum procedūt ex cōpunctione interiori. Tertio modo non sunt partes pœnitentiæ, sed quarto modo sunt partes pœnitentiæ integrales. Sacramentum. n. pœnitentiæ sine tribus prædictis non integratur. Cum. n in sacramento pœnitentiæ fiat emenda voluntaria, per viam iudicij voluntariē suscepti, requiritur ibi quædam citatio ad voluntariē subeundum illud iudicium, & hæc est cordis compunctio, & coram iudice veritatis confessio, & sm arbitrium iudicis satisfactio, vel in re vel saltem in proposito, si in opere exteriori impleri non potest. Nec oportet q omnes partes pœnitentiæ sacramenti ministrentur ab alio, quia non est necessa quodlibet sacrm sm totum qd est ab alio ministrari, sed sm aliquid eius. A sacerdote autem ministratur absolutio. In sacris aūt in quibus actus hominis non est materia sacramenti, sicut est in baptismo, & confirmatione, omnes partes sacri ministrantur a ministris ecclesiæ. Deinde considerandum est de singulis partibus pœnitentiæ in speciali, & Primo de contritione. Secundo de confessione. Tertio de satisfactione. Circa primum. s. de contritione consideranda sunt octo. Primo quid sit contritio. Secundo vtrum attritio possit fieri contritio. Tertio de quibus debet esse. Quarto quantus debet esse dolor contritionis. Quinto quantum debet durare. Sexto de his, q mouere debent ad contritionem. Septimo qualis debet esse contritio. Octauo de vtilitate & effectu contritionis. Circa primum sciendum q diffinitur contritio sic. Contritio est dolor voluntariē assumptus pro peccatis cū proposito confitendi & satisfaciendi. Ad cuius euidentiam nota q sicut in materialibus durum dr̄ quod non cedit tactui, & scdm Philosophum. 4. Metheororum. Frangi dr̄ qd diuiditur in partes magnas, & comminui qd redigitur in paruas partes: ita per quandam similitudinem in spūalibus, dr̄ cor hominis durum qd diuinę inspirationis se tāgēti non cedit, sed obuiat persistendo in affectu peccati. Frangi vero dr̄ qn a peccato recedere incipit. quamuis nondum plenē ad Deū conuersum sit, conteri vero dr̄ qn in eo totaliter destruitur affectus peccati, quod est resilire plene a peccato, hæc aūt resilitio qdam dolor est, non passio appetitus sensibilis, sed sm q dolor accipit pro displicentia voluntatis. Et quia hæc displicentia sm q est genus contritionis est meritoria, & nullum bonum est meritoriū nisi sit voluntarium, ideo additur hic q est volūtariē assumptus tanquam dr̄ia determinans displicentiam ad genus moris: & qa voluntaria displicentia esset mala si esset de bono, ideo dr̄ de peccatis, & per hoc illa displicentia determinatur ad bonum moris. Et quia prædicta diffinitio dat de cōtritione non vt est actus virtutis tm̄. sed vt est pars sacri. Ideo subiungitur, cum proposito confitendi & satisfaciendi. Aliam diffinitionem ponit Isido. 2. libro de summo bono dicens, q compunctio cordis est humilitas mētis cū lachrymis proueniēs ex recordatione pctī & timore iudicij. Hæc aūt diffinitio differt a prima, qa prima datur de cōtritione quantū ad esse. Hæc aūt est contritionis diffinitio quantum ad bene esse, in qua describitur per comparationem ad terminum a quo, cum dr̄ compunctio. s. contra delectationem quæ fuit in conuersione: & p comparationē ad terminū ad quē, cum dr̄, humilitas mētis contra inobedientiam quæ fuit in auersione: & quo ad effectū dr̄, cum lachrymis, & quo ad duplex motiuū, quorum vnum est offensæ consideratio, q intelligitur in peccati recordatione, alterum est timor pœnę, q intelligitur in timore iudicij. Circa scdm. s. vtrum attritio possit fieri contritio, dicendū q contritio dupliciter potest accipi. Vno modo pro actu pnīæ elicito a virtute pœnitentiæ formata charitate. Alio modo pro actu formam pęnitendi elicito, non mediāte aliquo habitu pœnitētiæ, vel a pœnitentia informi, q postea charitate formatur illo actu adhuc durante Primo modo loquendo, de contritione, attritio non potest fieri contritio, quia idem actus in numero elici nō pōt a pœnitentia informi, & post hoc elici a pœnitentia formata, qc voluntas mouens vt formata vicem tenet duorum motorum, a quibus non potest esse idem motus in numero. Præterea actus elicitus a pœnitentia informi est ordine tpis, vel naturæ posterior. Actus āt elicit a pnīa informi est ordine tpis, vl naturę priusquā illa sit formata. Scdo modo loquendo de contritione attritio fieri potest contritio, quia quamuis motus voluntatis sit simplex & in instanti quantum ad suum esse, potest tñ tamdiu manere vnū idem in numero, quousque pœnitentia a qua elicitus est charitate formet, per cuius formationē actus ille efficitur contritio, quamuis elicitus fuerit a pęnitentia existente informi. Circa tertium. s. de quibus debet esse contritio. considerāda sunt tria. Primo vtrū de omnibus peccatis debeat esse. Scdo vtrum de omnibus simul. Tertio vtrū requiratur de singulis contritio specialis. Ad primum dicendum q in omni pctō mortali est actualis auersio a Deo, & cōuersio ad pctm̄. Ideo cum contraria curentur contrarijs, oportet q in omni remissione peccati mortalis, sit actualis auersio a pctō, & cōuersio ad Deum. Hæc aūt auersio appellatur contritio: duritia enim voluntatis manentis in pctō non tollitur nisi per voluntatis omnimodam fractionem, quæ appellatur contritio. Sed quomodo potest haberi dolor contritionis de oblitis? Dic q qn homo totaliter est oblitus, sufficit contritio generalis, qn vero recordatur in parte, debet conari ad recordandū & dolendum in speciali. Quid si non sufficit contritio generalis. Similiter dic de his quæ per ignorantiā fiūt. Duplex est ignorantie, quędam quæ tollit omnino voluntarium sicut in furioso & dormiente, talis excusat a toto, ideo de talibus non requiritur contritio specialis. Alia est ignorantia quę non omnino tollit voluntarium, & talis non excusat a toto, q̄uis excuset a tanto. Eodē modo dicas de his, quæ per coactionem fiunt cū displicentia voluntatis. Est. n. coactio q̄dam violenta omnino, ita q nullo modo est ibi aliquis voluntatis assensus, sicut si quis violenter compellatur idolis immolare. Alia est coactio inducens, & talia licet sint inuoluntaria simpliciter, sunt tamen voluntaria sm quid voluntate comparatiua nō absoluta. Ad scdm. s. vtrum requiratur contritio de omnibus simul, dicendum q duplex est contritio,

quędam

quædam spālis, quædam generalis de omnibus. Prima est dispositio remota ad gratiam, quia quamdiu homo de vno peccato conuertitur sine alijs nondum meretur iustificationem. Scda vero est dispositio immediate ad iustificationē, & hæc requirit simul de omnibus in eodem instanti. Alia non. Ad tertium. s. vtrum de singulis peccatis requiratur contritio spālis, dicendum, q Deus non requirit ab homine impossibile, sed solum qđ homini est possibile. Vnde si pōt haberi cōtritio specialis siue ante siue post, tunc requiritur; si autem non potest hēri tunc sufficit generalis, nam in momento potest homo conteri, sed in momento nō potest homo conteri de singulis sigillatim, sed postea si habet tps debet conteri de eis. Circa quartum. s. quantus debet esse dolor, contritionis, tria vidēda sunt. Primo vtrum requiratur dolor sensibilis. Secundo vtrum debet esse maximus. Tertio vtrum debet esse maior de maiori peccato. Ad primum dicendum, q sicut dicit Criso. vnumquodque per quas causas nascitur, per easdem dissoluitur. Ergo cum pctm̄ sufficienter per solum actum voluntatis possit nasci, sufficienter per solum actum voluntatis a parte nostra cum Dei gratia potest dissolui. Cum ergo hēre dolorem voluntarium. i. pcti displicentiam, semper sit in hominis ptāta, hēre vero dolorem sensibilem non semper, ideo Deus non requirit dolorem sensibilem de contritionis necessitate sed de eius pfectione. Ad secundum dicendum, q in contritione duplex est dolor, vnus in voluntate, qui non est aliud quàm peccati displicentia, & in hoc consistit essentia cōtritionis. Alius in sensualitate, qui causatur ex primo dolore, vel secundum necessitatem naturæ ex motu superiorum virium, quem sequuntur inferiores, vel sm̄ electionem prout voluntas excitat dolorē illum. Primus ergo dolor debet esse maximus in genere. s. comparatione aliorū dolorum: quia quanto aliquid magis debet placere, tāto eius oppositum magis debet displicere: non tamen oportet q sit maximus ī specie huius doloris, sicut quilibet amor charitatis est maximus in genere, sed non in sua specie. Secundus vero dolor nō oportet q sit maximus. Tum quia vires inferiores magis mouentur ex apprehensione obiectorum propriorum, q̄ ex redundantia superiorum virium, tum etiam, quia non requiritur ad cōtritionem de necessitate sed de perfectione. Ad tertium dicendum, q duplex est dolor contritionis, quidam generalis, qui est immediata dispositio ad iustificationem, quę est de omnibus peccatis inquantum sunt offensa Dei; hoc dolore dolet quis magis, de maiori peccato habitualiter, nō actualiter. Alius est dolor spālis, & hic est duplex, quidā spiritualis, hic debet esse maior de maiori peccato, eo q habet maiorem rationem dolendi, alter sensibilis, hic ēt conueniens est vt sit maior, quia maiori offensæ maior pœna etiam sensibilis debetur, sed tamen non est necesse q sit maior, quia sine ea potest esse vera contritio. Circa quintum, scilicet quantū debet durare dolor contritionis, consideranda sunt duo. Primo vtrum post remissionem peccati debeat in homine esse contritio. Secundo vtrum post hanc vitam sit contritio in his qui sunt in purgatorio. Ad primum dicendum, q sicut dicit Hugo. de sancto victore, Deus quando absoluit hominem a vinculo peccati, ligat eum vinculo perpetuæ detestationis eius, sed detestatio perpetua duplex est, quędam in habitu. Ad hanc tenet semper homo, etiam post peccati perfectam remissionem. Quædam in actu, ad hanc non. Ad sm̄ dicendum, q in contritione tria sunt. s. actus doloris, forma gratiæ actum elicientis, & effectus meriti satisfacientis. In beatis non est dolor, in dānatis non est grā, in his, qui sunt in purgatorio non est meritum. Ideo in his tribus generibus proprie non est contritio, sed in solis viuentibus.

De motiuis ad contritionem. *Dist.* VII.

Circa sextum. s. de his, quæ mouere debent ad contritionē, sciendum q Deus homini dolorem contritionis immittēs facit eum in sui status cōsideratione, in peccatorum suorum inquisitione: in totius vitæ suæ discussione diligentissimè circumspectum. Vnde facit eum similem sanctis animalibus, de quibus dicitur Ezech. 1. q corpus totum plenum erat oculis in circuitu, & per totum. Et Apo. 4. Dicitur q plena erant oculis intus & in circuitu per totum. Item facit eum similem Paulo quē in suæ conuersionis exordio circunfulsit lux de cęlo. Act. 9. Item debet pœnitens esse similis agno habenti septem oculos Apoc. 5. Item lapidi, de quo Zach. 3. dicitur q erant septem oculi in lapide vno, quia Deus per gratiam suam pęnitentem illuminans dat ei septem considerationes, vt. s. supra se, intra se, infra se, ante se, post se, ad dexteram suam respiciat & sinistram. Nam ad ista septem se conuertens, vndique videt & inuenit materiam dolendi, & de peccatis suis præteritis pœnitendi. Primo quidem si supra respiciat videt se æterna hæreditate priuatum: a sanctorum omnium consortio exclusum: a Dei gloriosa visione, & incomprehensibili suauitate fruitionis abiectum: a gemina corporis, & animæ glorificatione frustratum, & multa talia: quæ si diligēter & profunde respiciat, meditetur, & ruminet inueniet occasionem & materiam amarissimè pœnitendi. Secundo si intra semetipsum inspiciat, videt se donis diuinæ gratiæ spoliatum, virtutibus nudatum, peccatorum spurcitijs fedatum, & fętidum, horrendis maculis deturpatum, & abominabilem esse factum. Communicatione spiritus sancti & omnibus ecclesiæ sanctæ suffragijs priuatum, in bonis naturalibus vulneratum. Videt in se rōnalem per ignorantiam obfuscatam, concupiscibilem sicut equum sine freno vndique ad illicita relaxatam, irascibilem per malitiā deprauatam. Videt in templo cordis sui abominabilia & horrenda idola. s. imagines abominabilium peccatorum. Videt se bonis omnibus destitutum, & in vitiorum profunda voragine iacentem, & exire siue resurgere pœnitus impotentem, nisi Deus misericors manum ei porrigat adiutricem, & summus medicus animarum a suis lāguoribus, & desperatis vulneribus ipsum sanet. Ad hoc multum valent illa quæ superius dicta sunt de pctō in generali, vbi ostensum est quanta mala faciat in anima, quæ diligenter inspecta mouere debent ad omne peccatum detestādū. Tertio si peccator infra se respiciat, videt sibi paratum æternum inferni supplicium nisi digne pœniteat. Require de hoc multa supra de inferno. Et si pęniteat videt nihilominus sibi paratam purgatorij pœnam, nisi p pœnitentiā cōdignam hic compleat, de hoc require supra de purgatorio. Videt etiam sub se corpus suum quod nimis diligendo, fouendo, impinguando miseram ei animam subiugauit, & eius occasione ad pęnas perpetuas obligauit. Quarto si retro se respiciat, videt vitæ suæ præteritę prauitatem, ipsius amissi pręciositatē, & irrecuperabilitatem, morum acquisitorum assuetam peruersitatē, & multa talia. Quinto si ante se respiciat videt mortis exitum propinquantem, & multa talia. De hoc require supra de morte. Debet etiam ante oculos suos ponere dūm Iesum Christum pro peccatis suis morte damnatum: immensis iniurijs contumelijs, & supplicijs afflictum, conspută colaphis cęsum, irrisum, crucifixum, & mortuum. Debet inspicere diuinum & horrendum iudicium &c. De hoc require supra de iudicio timendo. Sexto si respiciat ad sinistram, videt hostes inuisibiles insidiantes incessanter tentare, deijcere, mactare, iugulare, & ad infernum trahere cupientes, a sinistris ēt sunt homines peruersi iustitiæ oppressores, alios suis prauis exemplis, & moribus corrumpentes. Sunt etiam in hoc mundo oppressiones innocentium, gemitus & afflictiones pauperum, prosperitas malignantium, sunt etiam ibi infirmitates corporales, & spiritualēs, &c. De hoc require supra de mundi periculis. Septimo si respiciat ad dexteram videt bona tam corporalia q̄ spūalia quibus abusus est, & eorum largitorem de suis beneficijs impugnauit, Dei misericordiam contēpsit, sanctos omnes contra se prouocauit. Valent etiam ad contritionem pro peccatis acquirendam duodecim quæ sequuntur. Primo est cogitare frequenter quæ & quanta sunt quæ per peccatum amisit. s. regnum æternum, Deum, seipsum, ecclesiæ participiū, sanctorum consortiū, qđ ante fecit bonum meritorium, tps suū, opus & laborem suū &c. multa. Secundo mouet ad hoc cogitare, quæ & qualia quam enormia & turpia & vilia & magna sunt quæ commisit. Tertio, cogitare q̄ omisit, q̄ facere debuit, vel q ea q̄ fecit nō fecit vt debuit. Quarto cogitare in quot & quanta mala per peccatum deuenit, & quot damna & incommoda peccando incurrit. Quod patet supra de effectibus peccati, q peccatum homini super oīa nocet. Quinto mouet ad hoc cogitare quos offendit, videlicet Deum & Angelos, & omnes scōs quos peccando magis videtur lesisse, quam regem Franciæ si ei regnū suum abstulisset, cum de eius gloria plus gauderent in cœlo, quam aliquis rex posset gaudere de aliquo regno terreno. Sexto cogitare, quæ mala pp peccata sua promeruit, s. exhæredationem, spoliationem fustigationem, æternam damnationem, Dei iudicium, ęternum supplicū. Septimo cogitare quantum & qualiter, & pro quo pręmio, & in quo seruitio, & quibus. s. vitijs, & dæmonibus seruiuit. Octauo q̄ & quanta & qualia pp peccatis suis Christus sustinuit. Nono mouet ad hoc spes recuperandi per pœnitentiam quod perdidit per culpam, s. gratiam, & veniam, & gloriam. Decimo mouet ad hoc fletus mundanorum parum vtilis, vel omnino inutilis, immo aliqñ noxius, quem peccator concipit: nam videt mundanos tantum flentes pro rerum inutilium amissione, & pp paruorū incōmodorū incursione. Vndecimo mouere debet ad hoc lęsio & corruptio in se diuinæ imaginis. Duodecimo consideratio diuinæ bñficentiæ & suæ ingratitudinis. Circa septimum. s. qualis debeat esse cōtritio, sciendū q homo verè cōtritus dolore, debet lugere ad modū istarū quatuordecim psonarum. Primo ad modum exhæredati vt filij Israel, sup flumina Babylonis suæ priæ, qua exhǽdati erāt recordātes, vt Esau priuatus prima bñdictione Gen. 27. vt Dauid expulsus a regno, fugatus ab Absalō. 2. Reg. 15. Scdo dēt dolere ad modū spoliati. Micheæ. 1. Plangam & vlulabo, vadam spoliatus

liatus, & nudus. A quibus spoliamur bonis, patet supra de effectibus peccati, qũo peccatum spoliat. Tertio debet dolere ad modum viduati a sponso Christo 2. Reg. 23. Lugere te simula, & iduere veste lugubri, & esto quasi mulier lugẽs virũ suũ, &c. Ioel 1. Plange quasi virgo amicta sacco super virum pubertatis tuæ. Quarto ad modum orbati a patre, & prole, & peccator debet dolere, quia amisit patrem, dñm, & matrem Ecclesiã, vt nõ sit eorum filius. Merito. Luc. 15. Iam non sum dignus vocari filius tuus. Deut. 21. Puella gentilis in matrimonium assumẽda, debebat vno mense patrem, & matrẽ flere, quos amiserat in captiuitate anteq̃ desponsaretᷣ. Item orbatur prole bonorũ operũ, qui tanq̃ filij ei moriuntur qñ peccat. Sic Noemi lugebat filios suos Ruth. 1. dicens. Nolite vocare me Noemi. i. pulchram, sed vocate me Mara. i. amaram, quia amaritudine repleuit me oĩpotens: egressa sum plena, & vacuam me reduxit. Matth. 3. Rachel plorans filios suos noluit consolari, quia non sunt. Hiere. 6. Luge vnige. fac. t. &c. Quinto debet flere, & dolere ad modum vulnerati. De hoc supra qũo peccatum vulnerat. Hæc aũt vulnera sanat amara potio contritionis. Dicit Isid. q̃ Ceruus infixus sagittis multis, recurrit ad pabulum herbæ, quæ dr̃ ditamus, cuius virtus repellit sagittas, & curat vulnera eios. Sic contritio tentationes diaboli amaritudine sua repellit, & curat vulnera peccati. Sexto debet flere peccator ad modum captiuati, vt Thobias. Thob. 3. Tunc Thobias ingemuit, & cũ lachrimis dixit, quia nõ obediuimus præceptis tuis dñe traditi sumus in detectionẽ, & direptionem, & captiuitatem, &c. Septimo ad modum confusi, & vituperati, vt Sara. Thob. 3. Quæ tribus diebus, & noctibus orabat cum lachrimis, vt Deus eam a vituperio liberaret. Octauo ad modum obsidione vallati. Naum. 3. Haurit tibi aquã pp obsidionem. Octauo c. Iudith consuluit populo obsesso dicens. Indulgẽtiam dñi fusis lachrimis postulemus, &c. Sic ceruus obsessus a canibus cum non videt quo effugiat, vt dr̃, lachrimatur. Nono admodum incarcerati. Sic dolebat Manasses 2. Paral. 33. Postquam coangustatus est, Manasses orauit dñm, & egit pœnitentiam valde, &c. Decimo ad modum obligati debet dolere, vt mulier clamans ad Helyseum, venit creditor, &c. 4. Reg. 3. Vel 1. Reg. 25. Conuenerunt ad Dauid oppressi ære alieno, & amaro animo, &c. Vndecimo debet dolere ad modũ grauissimo iugo, & onere oppressi. Baruch 2. Anima, quæ tristis est super magnitudine mali, & incedit curua. De hoc supra de pondere peccati. Duodecimo ad modum parturientis. Non est mirum si doleat, quæ simul habet parere tot fœtus diabolicos, quot peccata commisit. Mich. 4. Dolere satage filia Syon quasi parturiẽs, &c. Item Iohannis 16. Mulier cum parit tristitiam habet. Tredecimo admodum iudicati mortem expectantis. Dixit quidam q̃ fures iudicati docẽt homines pœnitere, & orare, qui cum lachrimis promittunt emendam. Dan. 13. Flens Susanna suspexit ad cœlum. Et post. Exclamauit magna voce, &c. Quartodecimo ad modum periclitantis. Ion. 1. Timuerunt nautæ, & clamauerunt ad dñm: eodem 2. Cum angustiaretur anima mea in me dñi recordatus sum. Hæc dixit Ionas in ventre cæti.

De effectu contritionis. Dist. VIII.

Circa octauum. s. de effectu, & vtilitate contritionis, sciendũ q̃ diligenda est, & optanda pœnitentialis contritio pp effectum renouationis, expiationis, placationis, sanationis, consolationis, expugnationis, illustrationis, & retributionis. Primo quidem pp effectum renouationis, quia contritio renouat, & viuificat aiam, quæ mortua fuerat per peccatum, sicut expresse dr̃ Luc. 15, de filio prodigo pœnitente. Mortuus fuerat. s. per culpam, & reuixit per pniãm. Quod aũt aĩa mortua reuiuiscat, nõ potest fieri nisi per virtutẽ oĩpotẽtis Dei, quia sicut dicit Aug. Maius est iustificare impium, q̃ creare cœlum, & terram: Deus aũt omnipotens in cor contritum descendit ad animam viuificandam, & renouandam, sicut dr̃ Isa. 57. Dñs habitat in contrito, & humili spiritu, vt viuificet spiritum humilium, & viuificet cor cõtritum. Hoc bene fuit figuratum in Ezechia. Isai. 38. Cui cum dñs mandasset per Isai. q̃ moreretur, fleuit, & dñs lachrimas eius vidit, & curans eum ab infirmitate sua, vitam eius per annos quindecim prolongauit. Item ad fletum viduæ Christus eius vnigenitũ suscitauit. Luc. 7. Item ad fletum Mariæ, & Marthæ dñs fratrem earum Lazarum suscitauit. Ioh. 11. Si igitur tantæ virtutis sunt lachrimæ apud Deum, vt vitam possiot alijs impetrare, quanto magis homo vere contritus vitam sibijpsi poterit impetrare. Cur enim apud Deum non magis valeat fides propria, si tantum apud eum fuit valens aliena. Huius renouationis, & viuificationis exemplum habemus euidens in Fenice, de qua dicit Philosophus, quod est auis sine pari, viuens trecentis, vel quingentis annis, quibus completis cum sentit se deficere, facit sibi nidũ de lignis aromaticis, valde siccis, quæ in æstate ex feruore solis flante Fauonio accenduntur, quibus accensis sponte nidum ingreditur, & ibidem inter ligna ardentia incineratur. Ex quo cinere infra triduum nascitur quidam vermiculus, qui paulatim plumas recipiens in volucrem reformatur. Idẽ dicit Ambro. in Hexameron. Quæ forma est pęnitẽtis verè contriti, qui defectus suos considerans, debet sibi nidum componere de lignis aromaticis, idest de beneficijs Dei simul collectis, inter quæ non debet omitti lignum viuificæ Crucis. Exemplo illius viduæ Sareptanę dicentis 3. Reg. 17. En colligo duo ligna, vt ingrediar, & faciam mihi, & filio meo panem, vt comedamus, & moriamur: quibus collectis ex feruore solis iustitiæ accenditur ignis compunctionis vrens conscientiã, & aĩam totam incinerans, idest humilians vsquequo cognoscat, se nihil esse nisi cinerem, seq; dignam esse igne infernali cruciandã, & in nihilũ redigendam vsque ad cinerem. Istũ debet accendere verus pœnitens, & laborare ad hoc, q̃ vehemẽtius accẽdatur. Hunc ignẽ accensum ingrediens incineratur. i. humiliatur oĩno. Ex quo cinere infra triduum pnĩale nascitur quidam vermiculus. i. aĩa renouata recognoscens se paruulam nudam oĩ bono spirituali, & vilem, & debilem, vt possit dicere illud Ps. Ego aũt sum vermis, & non homo, &c. In humilitatis suæ cineribus nutriri debet iste vermiculus donec crescat in meritis, & operibus bonis, donec sumptis viribus actionis, & pennis orationis, & deuotionis, fiat auis perfecta volens per contẽplationem in Deum. Secunda vtilitas cõtritionis est effectus expiationis, purgat. n. aĩam & expiat a peccatis. Cũ. n. in contritione fit ardor, quidam spiritualis, virtute eius aĩa incineratur, & renouatur, vt dictum est. Hic ardor aquam generat lachrimarum, quia sicut ignis ex interioribus lignorum viridium facit aquam erumpere, ita q̃ ligna quasi lachrimari vñr. Ita ardor ignitæ contritionis ex profundo cordis aquam facit erumpere vsque ad oculos. In contritione ergo simul est, & ardor ignitæ compunctionis, & aqua lachrimosæ diffusionis. Vtrunque autem horum tam ignis, quàm aqua virtutẽ obtinet emundandi. De igne quidem dr̃ Mal. 3. Ipse enim. s. dñs quasi ignis conflans, & emundans argentum, & purgabit filios Leui. De aqua vero dr̃ Ezech. 36. Effundam super vos aquã mũdam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. Ista duo simul sunt in anima pœnitentiæ, & commotionem magnã faciunt in ea. Qđ bene figuratum est Exo, 9. Vbi inter cæteras plagas Ægypti dr̃. Dedit dñs tonitrua, grandinẽ, & discurrentia fulgura super terrã, & grando, & ignis mixta pariter ferebantur. Hæc tria signant commotiones mortis, iudicij, & inferni ex q̃bus in aĩa pœnitente magna terroris commotio generatur. De hoc ẽt dr̃ Sap. 16. Qđ enim mirabile erat in aqua, quæ oĩa extinguit plus ignis valebat. Aqua enim lachrimarum non extinguit igne cõpunctionis, sed magis nutrit, & auget. Nec ille ignis spiritualis consummit aquã lachrimarum, sed prouocat, & exire compellit. Vere aqua contriti cordis est aqua valde mirabilis, quia extinguit ignem inferni, & peccati, & succendit ignem cœli, & ardorem charitatis, & Spiritussancti. Similis est cuidã fonti mirabili, qui dr̃ esse in Ægypto. Vnus etiam talis dr̃ esse prope Gratianopolim, de quo loquitur Augu. 21. de ci. Dei. in quo faces ardentes extinguuntur, & extinctæ succenduntur. Sic in contritione, corda succensa igne peccati extinguuntur, ignis aũt Spiritussancti extinctus succenditur hac aqua, & cor inflammatur, vt fluat sicut cera, q̃ fluit a facie ignis. Ps. Factũ est cor meũ si. ce. li. in me. ven. m. Et Hiere. 23. Contritum est cor meum in medio mei. Hæc aqua facit hominem similem calci viuæ, & frigidæ, quæ conspersa aqua accenditur, & resoluitur, & a sua duritia lapidea emollitᷣ. Similiter cor humanũ pfusum lachrimis cõtritionis. Vñ qđ Iudeis pronunciauit dñs in vltionẽ pmittit pœnitentibus in salutẽ. Léui. 26. Conterã superbiã duritiæ vr̃æ. Itẽ fumus calcis aqua conspersæ signum est ignis intus inclusi. Similiter fumus oculorũ signum est ignis Spiritussancti intus inclusi Bern. fumant peccata vndis lachrimarum extincta. Item fumus oculorum est signum magni hospitis, vt fumus in camino signum est ignis. Item lapis cristalli in qua mersus, vel irrigatus & solis radio appositus flammam solis attrahit virtute aquæ, sine qua hoc non faceret, ita quod aptæ succensioni flammam a sole receptam immutat, & eam succendit: sic Deus aqua contritionis mediante corda congelata ad modum christalli igne cœlesti succendit, vt patet in Magdalena, & Paulo, & Augustino. Item mediantibus lachrimis cor contritum Deo offertur, & succenditur in holocaustum pinguissimum, & Deo acceptissimum. Psal. Sacrificium de. s. con. Istis duobus simul agentibus aĩa purgatur a sordibus peccatoruor. Item sicut maioris mundi duæ sunt purgationes, vna. s. per aquam diluuij præterita, alia futura est per ignem: sic minor mundus, idest homo ad instar primi iudicij purgatur per aquam lachrimarum. Ad instar vero futuri

iudicij purgatur per ignem. Ad similitudinem igitur primi iudicij debet pœnitens aliquas diluuij.i.lachrymarum abundātiā procurare. Vñ Gen.7. Rupti sunt oēs fontes abyssi magnæ, & catharactæ cœli apertæ sunt, & facta est pluuia sup terrā. Et ita factum est diluuiū sup terrā, & multiplicatæ sunt aquę. Abyssus magna est infernus, in quo sunt diuersa genera tormentorū. Qñ ergo peccator considerat, q̇ oīa, vel plura eorum meruit, ex cōsideratione, & horrore cuiuslibet, vnus fons oritur, & cū impetu facit erumpere lachrymas. Ideo dum dr̄ rupti sunt oēs fontes abyssi magnæ. Sequitur. Et catharactæ cœli apertæ sunt, Huius catharactę sunt cōsiderationes gaudiorum Paradisi, q̄ peccator cognoscit se oīa perdidisse, vñ sibi doloris, & luctus materia generatur. Ex consideratione istorum gñatur diluuiū super terrā cordis, & multiplicantur aquę lachrymarum, & sic delentur oīa de superficie terræ.i. delētur peccata de corde, & eleuatur arca .i. aīa in sublimi à terra, per desiderium æternorum, & contemptum oīum terrenorum. Item ex consideratione futuri iudicij purgatur aīa, qñ considerat ignes purgatorij, & inferni quos meruit, & ignem charitatis quem extinxit in se, & incendiū consumatæ dilectionis in cœlo quo se priuauit. Quibus simul cōcurrentibus in meditatione tali exardescet ignis, & fit quasi conflatio ignium, & purgatio aīę ac oīum combustio peccatorū. Huius ignis virtute cōbusta, & purgata fuerunt peccata B. Magdalenæ. Luc.7. Dicente dño, Remittuntur ei peccata multa qm̄ dilexit multum. Inter miracula S. Iacobi legitur, q̇ cum quidā confiteretur peccatum enorme suo Ep̄o, cum crederet Ep̄s eū non esse verè compunctum, misit eum ad S. Iacobum cū cedula in qua erant peccata scripta clausa, & sigillata iniungens ei, q̇ illud faceret, qđ Archiep̄s illius loci ei iniungeret: cū aūt illuc venisset, nec cum dicto Archiep̄o loqui posset, in festo S. Iacobi posuit literas clausas super altare S. Iacobi flens amare peccatū. Cum aūt venisset dictus Archiep̄s ad celebrādū Missam, & inueniret illas literas sup altare, & q̄reret q̄s eas ibi posuisset, & dictus homo flēs veritatē fateretur, inuenit eas apertas, & quasi lachrymis intus recenter deletas. Item in vita Iohānis eleemosinarij legitur, q̇ quædam mulier quoddā peccatum valde enorme commiserat, qđ prę turpitudine nulli confiteri audebat. Cū autem ad eum venisset, & præ verecundia confiteri illud nō posset, dixit ei, q̇ illud scriberet, & sigillaret, & ei clausum deportaret, promisitq; ei, q̇ illud nunq̄ reuelaretur, qđ illa fecit. Cū aūt ille occupatus, bullatum peccatū in bursa sua posuisset, assignās ei diem in qua ad eum veniens acciperet pœnitētiam iniunctā, interim sanctus mortuus est, & sepultus. Mulier autem prædicta quasi amens facta, timens ne peccatum suum fuisset inuentum, & publicatum, venit ad sepulchrum sancti, ad qđ cum fleret per triduum, tertia die visum fuit ei, q̇ S. Iohannes, & duo Ep̄i, qui iuxta eum iacebāt exirent de sepulchris suis, induti Pontificalibus, qui tradebat ei literas quas ei tradiderat integras, & bullatas, dicens q̇ peccatum suum erat ei dimissum, & deletum, & q̇ non poterant sustinere tantam lachrimarum irrigationem, quin ad eas surgerent, quibus per triduum irrigauerat stolas suas. Quibus dictis intrauerunt sepulchra ea vidente, ipsa aūt literas clausas aperiens inuenit eas intus deletas. Huic aūt simile est, q̇ legitur de B. Basilio, & quadam vidua. Quædam vidua nobilis, & diues, viro suo mortuo dedit se oī castrimargiæ, & libidini, q̄ cognoscens, & commemorans culpā, incæpit grauiter flere commissam iniquitatem, & consumptā male iuuentutem, & scripsit oīa peccata sua, & in fine vnum cęteris enormius, & sigillauit, & detulit Basilio, vbi prostratus orabat, & ipsa ibi prostrauit se flēs amare, & petens a sancto, vt oraret pro peccato suo delendo, & sibi remittendo. Cum aūt sanctus visa charta orasset ipsa nocte, & in mane sibi clausā misisset mulier eam aperiens inuenit oīa deleta, excepto illo enormi, qđ in fine, de alijs gaudens, de illo amarissime dolens redijt ad sanctū, q̄ compassus eius lachrimis ait. Vade mulier ad heremum ad S. Effrēm, qui impetret huius criminis tibi veniam, quia ego peccator sum. Quæ cum multa difficultate iuit, & clamans, & pulsans causam pandit S. Effren, q̄ ait. Reuertere mulier, quia ego peccatur homo sum: q̄ obtinuit pro alijs peccatis tuis, pōt obtinere pro isto, & reddidit ei chartam, & clausit dicens. Præoccupa cito redire anteq̄ egrediatur de corpore, q̄ cito rediēs inuenit in porta ciuitatis iam mortui corpus, qđ ferebant hoīes ad sepulchrum, quæ amarissimè eiulans, & auxilium sancti inuocans, proiecit lr̄am super feretrum, q̄ quidam clericorum leuans, & legere volens, inueniens totam deletā, reddidit eā mulieri. q̄ videns oīa deleta, gauisa supra modum, & gratias agens, veritatem, & sibi factam gratiam, & misericordiam sancti precibus, & meritis, oībus qui aderant intimauit. Item apud S. Victorem Parisius, cum venisset q̇dam scholaris, nec valeret suum peccatum confiteri præ verecundia, & dolore, monuit eum confessor, vt illud sibi deferret scriptum, qđ fecit. Et cum iterum confiteri non valeret, aperiens chartam confessor inuenit eam subito oīno deletam in signum plenariæ remissionis peccatorum suorum. Item in vita B. Ægydij legit̄, q̇ cum Carolus impetrasset ab eo, vt visitaret eum, cū loqueretur ei Rex dixit, q̇ quoddā facinus fecerat ita enorme, q̇ nec ei, nec alteri aliquo modo confiteretur. Sed rogauit eū, vt oraret Deū pro eo, vt ei dimitteretur. Cū aūt in sequenti dñica S. Ægydius Missam celebraret præsente rege, & p̄ eo rogaret, Angelus dñi apparuit ei, illud peccatum in quadā cædula deportans scriptū, & qđ precibus S. Ægydij erat ei dimissum, si tñ ab eo cessaret, & digne pœniteret. Et erat in dicta cædula additum, q̇ quicūq; pro quocunque commisso S. Ægydiū inuocaret, sciret illud sibi dimissum, si pœnitens dimitteret illud. Hoc ēt sciendū est, q̇ si non pōt homo proferre verba, non dimittit Deus peccatū in cōtritione, nisi habeat homo propositum cōfitendi, vel verbo, vel signo, vel scripto, vnde in Ps. Dixi confitebor, & tu. re. impi. pec. mei. Quia q̄cito conterit̄ proponens confiteri, statim ei peccatum suum dimittitur ad culpam. Et q̇ dicit Ambro. Lachrimæ lauant delictum, qđ pudor est confiteri, intelligitur, q̇ qñ pudor est in confitendo. Item dr̄, q̇ quædam vetula conscia sibi cuiusdam enormis peccati, qđ in sua iuuentute cōmiserat, consueuerat in Ecclesia quadā multas lachrymas fundere, non proponēs illud aliqñ confiteri, tunc quidam demoniacus, q̄ ibi ligatus detinebatur, incæpit vehementissime ridere, & cum adiuratus esset, quare sic rideret, rñdit, q̇ ideo, quia viderat sociū dæmonē quendam ridentem, & lachrymas illius vetulæ inutiles irridentem, q̄ credebat, q̇ pp̄ lachrymas suas dimitteret ei peccatum suum sine confessione facta, vel in proposito habita. In feruida aūt contritione, q̄ est cum proposito confitendi, vt dr̄ Eccl.3. In die tribulationis Deus cōmemorabitur tui, & quasi glacies in sereno sic soluentur peccata tua. Ad hoc facit, qđ hr̄ supra de pœnitentia de Æmiliano, & de pane sordido. Item qđ hr̄ supra de misericordia Dei. Item de effectu passionis Christi, de illa quæ occidit patrem, & matrem. Itē 3. dial. 40. dicit Greg. q̇ in monasterio suo fuit quidam frater Antonius noīe, qui quotidianis lachrymis ad Paradisi gaudia anhelabat, qui in scripturis nō verba scientiæ, sed compunctionis grām inquirebat, cui per visionē nocturnā dictū est, Paratus esto, quia dñs iussit te migrare. Qui cum diceret se non hr̄e sumptus ad migrandum, rñsum est ei. Si de peccatis tuis agitur, dimissa sunt, qui cum adhuc trepidaret, nocte sequenti eisdem verbis iterum est admonitus. Qui post quinque dies febre correptus, cunctis fratribus flētibus, & orantibus, est defunctus. Item ad hoc facit qđ hr̄ supra de peccato de deformibus immutatis, vbi dr̄ qūo contritio lauat, immutat, & decorat, animas. Tertia contritionis vtilitas est effectus placationis. Contritio nanque est sacrificium Deo gratissimum, sicut Ps. Dicit. Sacrificiū Deo spiritus contribulatus, cor cōtritū, &c. Et Dan.3. Dicunt tres pueri in camino. Peccauimus, inique egimus recedentes a te, & deliquimus in omnibus, sed in aīa contrita, & spiritu humilitatis, suscipiamur sicut in holocausta arietum, & thaurorum, & sicut in milibus agnorum pinguiū sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo, vt placeat tibi. Sane longe plus placet Deo spirituale sacrificium contritionis, q̄ vile sacrificium brutorum aīalium, quia hic mactatur in holocaustū caro, & mēs propria, ibi vero caro aliena. Nec illud vnquā Deo placuit sine isto, immo illud signum erat istius, vt. s. illud materiale sacrificium offerens intelligeret, q̇ sicut animalia bruta occidebantur, cōcidebantur in frusta, & igne cremebantur, sic offerens peccando meruerat occidi membratim diuidi, igne comburi, & omni tormentorum genere cruciari. Mens igitur pœnitentis tota deuet contritionis ardore concremari in holocaustum. Sicut ait Greg. Holocaustum totum succenditur, cum tota mens igne compunctionis accenditur, & in ara amoris, & cogitationis Deo offertur. Idem. Qui omnia pp̄ Deum reliquerunt, & tamen se lachrymis compunctionis non accendunt, siccum est, & nō pingue sacrificium eorum. Item in vitis pa. dixit S. Sincletica. In his, quæ conuertuntur ad dñm labor est primū, & certamen, & postea ineffabile gaudium. Sicut enim qui volunt ignem accendere, primo fumantur, & ex fumi molestia lachrymantur, sic quia obtinent, qđ volebant. Itaque oportet nos cum lachrymis, & laboribus in nobis diuinum ignem succendere, vt a Deo, qui ignis consumens est, quod volumus valeamus obtinere. Quod autem hac aqua iste ignis succendatur, & cor in holocaustum totum accendatur, signatum fuit 2. Mach. 1. Cū aqua autem crassa conspersum esset sacrificium, & ligna, sole fulgente accensus est ignis magnus, ita vt consumeretur sacrificium, & ligna: quia in contritione igne cœlesti consumuntur peccata. Idem signatur 3. Regum 18. Cum iussisset Helyas,

quod

quòd cum quatuor hidrijs super effunderetur aqua,sacrificinm igne diuino cum tota materia succēsum est,& consumptū.Quatuor hidriæ significant quatuor a quibus maxime lachrimę ꝓcedunt, quia aut procedunt ex timore malorum,vel ex pudore commissorum,vel ex dolore bonorum amissorum,vel ex recordatione diuinorum beneficiorum. Hæ sunt quatuor hidriæ ter effundendæ super sacrificium,pp tria genera peccatorum.s.malæ cogitationis,& operationis, & omissionis.Quarta contritionis vtilitas est effectus sanationis.Est.n.contritio antidotum medicatiuom.Ps.Commouisti dñe terram,& conturbasti eam,&c. Nota, solent medici curare volentes hoiem repletū corruptis humoribus, primo dare aliqua alteratiua, quæ cōmoueant humores,digerant, & præparent ad expulsionem,post modum dāc medicinam laxatiuam, & totius ægritudinis expulsiuam.Sic sūmus medicus animarum,cor pœnitentis commouit ostendendo vtilitatem culpæ , grauitatem offensę,seueritatem diuinæ iustitiæ,terrores mortis,horrorem iudicij,pœnas inferni,& huiusmodi,& hæc oia faciunt magnam commotionem,& turbationē in corde,per q̄ commotionem fit dispositio ad expulsionem humorum.Ideo sequitur. Sana cōtritiones,quia commota est.Nota,cōteruntur herbæ,vt inde fiat succus medicinalis,sed hoc est mirabile , quia in medicina corporali ex herbis medicinalibus conficitur corporum medicina,& ex venenosis conficitur venenum mortiferum. Hic aūt ex venenosis peccatis simul tritis in corde,conficitur medicina salutaris.Dum aūt cor peccata continens conteritur,& sanatur, peccata,quæ continentur in eo conteruntur, & ex contritione delentur,vnde Prouer.27. Contereŕ cum delinquente delictum, sicut ex commotione corporis commouētur humores.Sed corpus ex hmōi motione sanatur,& expelluntur humores. Ps.Sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum. Nota q̄ sicut ex eodem serpente Tyro dicto conficitur venenum mortalissimum, & Tyriaca cōtra venenum,sic ex eodem corde mors aīæ oritur per peccati consensum, & delectationem,& Tyriaca salutifera p peccati detestationē,& cōtritionem cordis. Debet homo pęnitens esse similis Ceruo, de quo dicit Isid.q̄ cum vulneratus multis venatorū sagittis, currit ad montes, & quærit ibi pabula amara herbæ Ditami , cuius virtute tela a vulneribus repelluntur , & vulnera curant.Sic virtute contritionis, & tentationes, & peccata a corde sauciato repelluntur,vñ dr̄.Vulnera dum sanas,dolor est medicina doloris. Quinta contritionis vtilitas est effectus consolationis, est.n. refrigerium mitigatiuum. Dictum est.o.q̄ in contritione simul sunt ignis, & aqua,quorum vnum generatur ex altero , nec vnū destruit alterum,sed potius fouet,& auget:tñ aqua lachrimarū, sicut habet vim mūdatiuam , sic virtutem habet refrigeratiuā: facit.n.refrigerium in corde,vt ardorem possit leuius sustinere, tñ ardorem non extinguit nec minuit, sed augmentat.Eccl.18. Nonne ardorem refrigerabit ros.Idem 43.Obuians eis ab ardore venienti humilem efficiet illum. Vñ pōt dicere pęnitentes illud.Ps.Transiuimus per ignem,& aquam,& induxisti nos in refrigerium.Illud est refrigeriū consolationis, de quo Isa.61.Spiritus dñi misit me, vt mederer contritos corde, vt prædicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionem,vt consolarer oēs lugentes, & ponerem consolationem lugentibus Syon.Itē istud est refrigerium repressionis fomitis, nam in contritione fomes reprimitur,vñ postq̄ dixerunt tres pueri . In aīo contrito , & in spiritu humilitatis suscipiamur , fecit dñs mediū fornacis quasi ventum roris flantem.Sexta contritionis vtilitas est effectus expugnationis,nam in contritione confert dñs virtutem expugnandi hostes,sicut dr̄ Iudith.14.Dñs conteret eos.s.Assyrios aduersantes, qui interpretantur deprimētes, vel conuincentes sub pedibus vestris.Et Ro.16. aic Apostolus.Deus pacis conterat Sathan sub pedibus vestris.Item Iudith 8.Indulgentiam eius cum lachrymis postulemus.Sequitur.Per volūtatem suam faciat nobiscum misericordiam suam. Sequitur.Et humiliabit omnes q̄ insurgunt contra nos . Septima vtilitas contritionis, est effectus illustrationis.Est enim collirium illuminatiuum,& clarificatiuū oculorum mētalium, quia licet primo turbet oculos interiores, tñ turbando eos clarificat, & aīam illuminat.Apoc.3.Dicit dñs Epo Laodiciæ, qui credebat se esse diuitē,& clare videntem,& tñ iudicio dñi erat pauper, & nudus, & cæcus. Collirio inunge oculos tuos, vt videas.Ioh.20. Maria flens ad monumentum in fletu non cognouit dñm,sed post fletum.Greg.Qui cōpunctionis luce est perfusus, noctē humanā deserit,& ad verā lucē oculos aperit. Supra de pnīa vbi hr̄ exemplū de Æmiliano illuminato.Ioh.9.Laua, & vide. Laui inquā p contritionē lachrymando,& diuinæ gratiæ lumine radiante,consciam intuendo. Octaua vtilitas cōtritionis est effectus retributionis. Facit.n.ingressum in vitam æternam.Iosue 15.Initium ascensus terræ ꝓmissionis incipit a summitate maris salsissimi.s.cōtritionis.Luc.23. Latroni contrito ꝓmittit dñs Paradisum. Dicens.Hodie mecū eris in Paradiso.Ibidem.Ioseph,qui vnxit corpus Iesu,Mirra,& aloe,p quæ contritionis amaritudo signaŕ,erat expectans regnū Dei.Ioh.3.dr̄. Fons saliens.i.salire faciens in vitam æternam.In vitis pa.dicit Abbas Pastor fratri cuidam quærenti quid ageret Abrahā,qñ venit in terrā repromissionis hospes,emit sibi sepulchrum,& post terrā in hæreditate pcepit,sic nos debemus facere,& cum frater quæreret,qūo hoc ait,dixit senex.Sepulchrum est locus lugendi, & plangendi. Sic qui vult hæreditatē obtinere,debet hic primo lugere, & plangere.Item legitur,q̄ quidam miles habuit filiam de vxore sua valde pulchrā,quam instigante diabolo illicito amore amauit,& corrupit,quē zelum mater per signa nimis euidentia aduertit,& deprehendit,& cū præ confusione sua,& filię stupens nollet factum ꝓpalare,filia perpendēs, q̄ res esset matri cognita, consilio cuiusdam vetulæ , dedit mřī venenum de cuius haustu mortua est.Qđ cum pater aduertens horreret, & filiam dimitteret, & refugeret,ipso eodem veneno quo moriē intulit matri,intulit, & patri. Quibus sic occisis,diu desperata permansit quousq; a quodam prędicatore Crucis audiuit,q̄ oia peccata,quæ possent fieri,quasi nihil erant ad comparationē misericordiæ Dei.Ad quē accedens,cum nec præ dolore confiteri valeret, tñ eam consolatus est, q̄ ei vix loqui valens præ lachrimis, peccatum suum est confessa, iudicans se dignam omni pœna,& confusione. Quæ ēt statim,vt ab eo recessit,cum quadam ancilla sua ad Ecclesiam iuit , & ibi in oōne se prosternens,& lachrimis laxans habenas,præ earum innundatione,& dolore præfocata,mortua inuenta est.Cum aūt ille,qui cōfessionem eius audierat in sermone ad populum faceret pro ea rogari,audiuit vocem sibi dicentem,q̄ potius erat necessariū,q̄ ipsa oraret ꝓ eo, quę in lachrymarū innūdatione quasi iterū baptizata euolauerat ad celestem patriā , sine oī pęna purgatoria.

De confessione. Dist. IX.

Deinde dicendum est de confessione,circa quam considerāda sunt decem. Primo quid sit confessio. Secundo vtrum oēs teneantur confiteri,& quo iure.Tertio cui sit confitēdum.Quarto de quibus.Quinto qñ.Sexto qualis debet esse cōfessio.Septimo de his, quæ mouere debent ad confessionem libenter faciendam.Octauo de vtilitate confessionis,& eius effectu multiplici. Nono de confessione inutili.Decimo de impedimentis veræ confessionis.Circa primū sciendum,q̄ eam sic diffinit Aug. Confessio est per q̄ morbus latens spe ueniæ aperiŕ. Ad cuius euidentiam sciēdum,q̄ confessio fit tripliciter,aut in foro,conscientiæ coram Deo, aut in foro pniæ coram Dei Vicario,aut in foro contentioso coram iudice.In prima peccatum latens non aperitur,qa apertum erat.In tertia vero non aperiŕ spe veniæ.In media vero peccatum latens spe veniæ aperiŕ. Vñ cōfessio sacralis,quæ est pars pęnitentiæ ibi conuenienter describitur,& per materiā,quæ est peccatum,& per actū,qui est aperire & per finem , qui est spes veniæ . Bene aūt dr̄ peccatum latens, quia si ante confessionem erat peccatum apertum cōfessori,vel alij cuicumque,vt homini,non tñ,vt Dei vicario.Item dr̄ aperiri,quia & si aperiatur Dei vicario claudiŕ tñ sub sigillo , & ipsi confessori, vt hoi , & oibus alijs. Item dr̄ spe veniæ,quia timor aliqñ sic motiuum ad confitendum,non tñ mouet,vt finis.Circa sm.s.vtrum omnes teneantur ad confessionem,dicendum est,q̄ duplex est confessio,quædam mentalis,q̄ fit soli Deo,quædā vocalis. Item vocalis duplex,quædam generalis,& indistincta , & quædā specialis,& distincta.Cōfessio mentalis,quæ fit soli Deo est de iure naturali, & ad illam tenebantur omnes hoies ante oēm legem scriptam. Confessio vero vocalis generalis, & indistincta, aliquo modo erat de lege Mosayca.s.per determinationem sacrificiorū,sicut patet in Leuitico, vbi dr̄.Anima quæ per ignorantiā peccauit,sic offeret,&c.Anima,quę per superbiā,&c. vel si peccauerit princeps, &c.Vnde sm genera peccatorū erant determinata genera sacrificiorum, & sic in offerendo quodammodo confitebantur peccatum suum . Item in emissione hyrci emissarij sacerdos confitebatur peccata totius populi domino in vniuersali,non singularium personarum in particulari . Confessio vero mentalis distincta, & determinata sacerdoti facienda est de iure diuino , in lege Euangelica promulgato : quia in omni iudicio bene ordinato oportet alterum esse reum , alterū iudicem.In pœnitentia vero,quoddam iudicium est,ideo decet ibi esse alium reum,alium iudicem . Iudicium autem cōtra reū procedit, aut per probationes contra inimicum, aut per confessiones proprias sponte factas . Cum ergo iudicium pœnitentiæ sit spontaneum oportet procedere ex confessionibus rei, non ex alijs probationibus, in iudicio vero non debet esse iudex principalis,nisi qui pōt absoluere, & condēnare. Et ideo iudiciū illud soli Deo principaliter cōpetit,qui solus pōt peccata relaxare:ipse vero qa Deus erat,& non hō,sufficiebat ei mētalis confessio

vsque ad susceptionem humanæ naturæ, ex tunc aût ēt vocalē confessionē, quæ fit hoī requirit ab hoīe, & quia ipse in forma humana nobiscū præsens esse non pōt vicarios constituit hoīes, quibus debemus confessionē facere. In hoc aût q eis ptātē iudiciariā ligandi, & soluendi dedit, confessionē eis, tanq̄ iudicibus debere fieri insinuauit. Omnes ergo hoīes tenenť confiteri peccata sua explicitē sacerdoti, quia Christus hoc pcepit implicitē in figura, cū dixit leproso mūdato. Vade ostēde te sacerdotibus Math. 8. Et ēt sine figura, in hoc non tm̄ ptātem iudicandi in foro exteriori dedit discipulis accipiēdā ab alijs mediātē Petro, cui eam promisit ante passionē, cū sibi dixit illud, qđ scriptum est Math. 16. Tibi dabo claues, &c. Et dedit post resurrectionē, cum dixit ei. Pasce, &c. Ioh. 21. Sed ēt dedit eis ptātem iudicandi in foro conscientiæ, non tm̄ Apostolis quorum sunt Epi successores, sed ēt alijs discipulis, quorum sunt successores inferiores sacerdotes, & illam ptātem oībus immediate dedit per seipsum, cum post resurrectionem dixit eis. Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorū retinueritis retenta sunt. Ioh. 20. Quibus aût datur ptās iudicandi de aliqua causa implicite, datur eis potestas cognoscendi de illa: nullus. n. pōt esse bonus iudex de his, q̄ ignorat. Sacerdos autem cognoscere non pōt sufficienter forefacta conscientiæ peccatoris, nisi peccator ei conscientiā suā per confessionē aperiat. Sed forte dices, q ex dictis non sequitur, q peccator teneať de necessitate confiteri, sed q si confitetur, sacerdos pōt ipsum iudicare de cōfessis. Sed hæc euasio est friuola; nullus .n. est iudex meus, pro quo non teneor facere nisi quantum volo. Cum ergo Christus sacerdotes constituerit iudices aliorum in foro conscientiæ, tenentur peccatores de necessitate salutis cōfiteri peccata sua sacerdoti. Et ideo bene dixit sapiens Prouer. 28. Quod qui abscondit scelera sua non dirigetur. Auctoritas ēt Apostolica hoc præceptum pmulgauit. Vnde Iacobus in canonica sua postq̄ dixit. Infirmatur quis ex vobis inducat presbyteros Ecclesiæ, &c. Cito post subiungit. Cōfitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem, vt saluemini. In quo patet, q intellexit confessionem esse faciendam sacerdotibus, & eam esse necessariam ad salutem. Per hoc q dixit, vt saluemini, qđ non tm̄ referendum est ad hoc q dixit. Orate p inuicem, sed ēt ad hoc q dixit. Confitemini. Præceptum ēt de confitendo sacerdoti, Ecclesia circunstantiauit quantum ad illum cui confitendum est, & quantum ad tps confitendi, & q̄tum ad modum, extra de pe. & re. Oīs vtriusque sexus fidelis, postq̄ ad annos discretionis peruenerit, oīa sua solus peccata saltem semel in anno fideliter cōfiteatur proprio sacerdoti, & iniunctam sibi pnīam pro viribus studeat adimplere. Ex prædictis patet per contritionem mortale peccatum non remitti sine confessione in re, vel in proposito, explicite, vel implicite. Et sic debet intelligi illud, qđ dr de pœnitentia dist, 1. c. Si cui. & c, Ex his. Nullus autem per confessionem oris, & satisfactionem operis peccati abolet culpam,

De confitendo proprio sacerdoti. Dist. X.

CIrca tertium. s. cui sit confitendum, consideranda sunt quinque. Primo vtrum sit necesse cōfiteri proprio sacerdoti. Secundo vtrum ex priuilegio, vel mandato superioris possit aliqs confiteri, alij q̄ proprio sacerdoti. Tertio vtrum illi, qui confitētur alicui potestatem superioris habenti, teneantur eodē anno confiteri suo Parochiali sacerdoti. Quarto vtrum in casu necessitatis sufficiat confiteri laico. Quinto vtrum confessori non sacerdoti, quem Parochialis sacerdos posuit loco sui, teneanť eadem peccata iterum confiteri, postq̄ eis constiterit illum cui cōfessi sunt sacerdotem non esse. Ad primum. s. vtrum necesse sit cuilibet confiteri proprio sacerdoti. Dicendum q proprius sacerdos quadrupliciter pōt accipi. Vno modo est proprius sacerdos alicuius habens super ipsum iurisdictionem ordinariam in foro pœnitentiæ modo tn̄ inferiori, & sic proprius sacerdos est ille, qui cōiter vocatur presbyter Parochialis. Alio modo habēs iurisdictionē ordinariam, vel modo principali, & sic Eps est proprius sacerdos oīum existentium in suo episcopatu. Vel modo principalissimo, & sic Papa est proprius sacerdos oīum Christianorum. Tertio modo habens iurisdictionē delegatam ab aliquo istorum, vel a legato dñi Papæ. Quarto modo habēs iurisdictionem, vel ex cōi concessione, vel permissione iuris, & sic sunt proprij sacerdotes illi, quos Epi, vel Abbates exempti eligunt in cōfessores. Talibus enim permittitur ex iure cōi eligere sibi discretum, & prouidum confessorem, extra de pe. & re. Ne pro dilatione. Sic ēt est proprius sacerdos presbyter quicunque illius quem audiuit constitutum in articulo necessitatis, si proprium sacerdotem aliquo prædictorū trium modorum non potest hře Hoc etiam quarto modo est proprius sacerdos vagabundorum quicūque presbyter parochialis, in cuius parochia voluerint confiteri: quia tales nusquam habent domicilium proprium. ff. ad municipa. l. Labeo. Similiter dico de illis, qui domicilio relicto nauigant, vel iter faciunt q̄rentes quo se conferant. ff. ad municipal. l. eius. c. Si quis domicilio. Sic ēt est proprius sacerdos peregrinorum ad sancta loca, quicunque parrochialis presbyter cui voluerunt confiteri de cōmissis postq̄ recesserunt a iurisdictione illius, in cuius potestate habent domicilium. Accipiendo aût proprium sacerdotem pro sacerdote habēte iurisdictionem aliquo prædictorum modorum, non est facienda confessio, nisi proprio sacerdoti, ad hoc, vt homo non transgrediatur præceptum, cōsequaturq; confessionis effectum. Quia sicut in naturalibus ad aliquem effectum requiritur potentia actiua in agente, & materia debita in suscipiente, sic ad effectum ligandi, & soluendi in foro conscientiæ requiritur potestas clauiū, quæ dať sacerdoti in sua ordinatione, & materia debita. i. subditus, qui hř ex iurisdictione al quorum prædictorum modorum. Sed accipiendo propriū sacerdotem primo modo, vel secundo, q̄uis sit eis confessio regulariter facienda, in multis tn̄ casibus non oportet, vt ostensum est. Ad sm. s. vtrum ex priuilegio, vel mandato superioris possit aliquis confiteri, q̄ proprio sacerdoti. Dicendum q ad audiendū confessionem alicuius, & absoluendum requiritur potestas ordinis, & potestas iurisdictionis. Talis ergo potestas nō pōt committi non habenti ordinem, nec pōt committi a non habente iurisdictionem. Pōt tn̄ committi habēti ordinam, ab eo, qui habet iurisdictionem tm̄, vel ab eo, qui habet iurisdictionē, & ordinē. Talibus ergo quibus est commissa potestas pñt subditi cōfiteri. Ad tertium. s. vtrum illi, qui confessi sunt alicui potestatē superioris habenti, teneantur eodem anno confiteri suo parochiali sacerdoti. Dicēdum, q Eps habet ordinariam iurisdictionē sup subditos sacerdotum parochialium, illud aût qđ conuenit ex ordinaria iurisdictione ipse pōt committere alij habēti ordinem conuenientem ad illud officium exequendi, extra de consecra. Ecclesiæ. Aqua. Illi ergo qui confitentur legitime habenti ptātē Epi, & absoluuntur ab eodem, vere sunt absoluti, nec eadē peccata in numero tenentur suis presbyteris parochialibus confiteri. Sed vtrum eodem anno teneantur confiteri presbyteris parochialibus peccata, quæ post absolutionem incurrunt? opiniones sunt. Et aliqui dicūt, q non: quia per presbyterum parochialem non intelligitur curatus inferior, sed ēt Eps, vnde Epatus q̄que dř parochia, & Eps presbyter parochialis. Qđ pbari posse vř p illud qđ dř extra de parochijs, & alienis parochianis c. nullus. Et 9. q. 2. Nullus. Et c. Nullus primas. Et c. vlt. Alij dicunt per presbyterum inferiorem non intelligi nisi curatū inferiorē, quia verba debent accipi sm q sonant in vsu cōi. Præterea Papa in priuilegio concesso minoribus, & pdicatoribus super confessionibus audiēdis declarando vř dicere, q in illo statuto. Oīs vtriusq; sexus, intelligitur presbyter parochialis ille, qui in cōi vsu sic vocať, in hoc q dicit, q confessi fratribus teneanť semel in anno suis presbyteris parochialibus cōfiteri, prout statuit Cōcilio generale. Cū. n. dicendo presbyteris excludat nō presbyteros, & per hoc, q dicit suis, excludit nō habentes iurisdictionē sup eos, vř q p hoc q dicit parochialibus, excludit Epos. Alias illud verbum parochialibus ibi poneret p nihilo, vbicunq; aût Papa aliquid dicit p modū declarationis iuris, si bullaū est ad oēs se extendit, ēt si non sit insertum inter alias decretales: ergo cum Eps non sit sup statutum confessi sibi, vel alicui auctoritate eius teneanť eodē anno suo curato inferiori semel confiteri. Non sic aût dicendū est de confitentibus Papæ, vel habentibus eius auctoritatē absolute, quia Papa est supra Conciliū generale, prima tn̄ opinio rōnabilior vř. Ad quartū. s. vtrū in casu possit, vel debeat quis laico confiteri, dicendum q confessio debet fieri habenti ordinem, vt dictū est, qui. s. virtute clauiū possit absoluere, & aliquid de pœnitentia relaxare, qđ non pñt laici, ideo confessio sacřalis non debet fieri laico. Et si fiat non potest absoluere, nec aliquid de pœnitentia pro peccatis debita relaxare. Potest tn̄ talis confessio esse meritoria confitenti ratione humilitatis, & nihilominus tempore debito tenetur confiteri sacerdoti proprio, vel alij potestatem habenti. Ad quintum. s. vtrū confessi confessori non sacerdoti, quem parochialis sacerdos posuit loco sui, credens eum esse sacerdotem, teneantur illa eadem peccata iterum confiteri, postquā constiterit eis illum cui confessi fuerunt non esse sacerdotem. Dicendum, q tales tenentur illa eadem peccata, si illorum sunt memores iterum confiteri sacerdoti: quia secundum rei veritatem, ex illis non sunt rite confessi, nec sacramentum pœnitentiæ susceperunt, nec tn̄ iudicandi sunt peccasse tanquam trāsgressores statuti confitendo, quia eos ignorantia inuincibilis seu probabilis excusauit. Et dico, quòd illa confessio eis fuit meritoria, non tamen eis tam vtilis cæteris paribus, ac si confessi sacerdoti fuissent: quia non sacerdos non potest conferre pœnitenti illud beneficium, quod sacerdos ex vi clauium administrat.

De quibus tenetur quis confiteri. Dist. XI.

Circa quartum. s. de quibus homo debeat confiteri, videnda sunt tria. Primo vtrum teneatur confiteri oĩa mortalia tã publica, q̃ secreta. Secundo vtrum teneatur quis venialia confiteri. Tertio vtrum oẽs circunstantias peccatorum. Ad primum dicendum q̃ homo tenetur confiteri oĩa peccata mortalia tã secreta, q̃ publica: quia & si secreta debeant mori interius per contritionem, deferri tñ debent ad sepeliendum exterius p confessionem. Et quia non sufficit aliquid esse notum iudici, nisi sit ei notum in forma iudicij, qa vt dr̃ 3.q.7. Iudicet. Iudex debet iudicare s̃m allegata: ideo peccata publica, q̃uis sint manifesta sacerdoti sicut homini, quia tñ non sunt ei manifesta sicut vicario Dei, oportet ea confiteri. Et præterea, sicut dicit magister dist. 17.c. vlt. confessio est quædam punitio peccati, vt per eam peccator sit humilior, & cautior, vñ non est tñ ad notificandum confessori peccatum. Ad s̃m. s. vtrum de venialibus teneat̃ quis cõfiteri. Dicendum q̃ per venialia non fit separatio oẽe a regno Ecclesiæ triumphantis, nec a regno Ecclesiæ militantis, cũ ergo per ipsa regnum non claudatur, non indiget de necessitate officio clauium per qđ regnum aperitur. Non ergo necesse est cõfiteri venialia per se loquendo, p accidens tñ põt esse necessariũ, vel rõne dubij, qñ creduntur esse mortalia, vel rõne statuti, qñ homo, qui tenetur confiteri semel in anno, nõ habet nisi veniale. Ad tertium. s. vtrum teneatur homo circunstantias oẽs peccatorum confiteri. Dicẽdũ, q̃ circunstantiæ aliqñ mutant spẽm peccati; & tunc circunstantiæ sunt confitendæ, quia species peccati confitenda est, aliqñ ita aggrauant in eadẽ specie, q̃ actum reddunt mortalem, q̃ sine illis mortalis non esset, sicut patet. Idẽ .n. actus illicitus põt fieri ex tanta intentione, q̃ peccatũ mortale est, qui tñ ex surreptione factus mortale nõ esset, & talis circunstantia confitẽda est. Aliqñ aũt non aggrauant criminaliter, sed venialiter: quia, sine illis illa deordinatio peccatũ mortale esse, nec per eas fieret peccatũ mortale, si aliæ non esset. Et sic venialia non sunt confitenda de necessitate, nisi aliqñ per accidẽs, vt superius dictum est: sic tales circunstantiæ non requiruntur de necessitate ad sufficientem confessionẽ, q̃uis requirant̃ ad confessionis perfectionẽ. Vt aũt melius sciri possit qñ sint confitendæ de necessitate, & qñ nõ, sciendũ, q̃ circunstantia dr̃ illud, qđ est extra essentiã actus, aliquo tñ modo ipsum attingẽs, aut q̃tũ ad effectum, aut q̃tum ad causam. Primo mõ dupliciter. s. aut p modũ mensuræ, & tales circunstantiæ sunt tp̃s, & locus, vel tanq̃ qualitas actus, & talis circunstantia est agendi modus. Secundo modo est circunstantia qđ factũ est. s. mutilatio grauis, vel leuis in respectu. Tertio modo tripliciter. s. q̃tum ad cãm finalem, & sic accipitur hęc circunstantia pp quid, aut q̃tũ ad cãm materialem, quę est obiectum actus, & sic accipitur hæc circũstantia, circa quid, aut q̃tum ad cãm efficiẽtem, & hoc dupliciter, s̃m q̃ est duplex causa efficiens. s. principalis ex parte cuius accipitur hæc circunstantia quis fecerit, & instr̃alis ex parte cuius accipit̃ hæc circunstantia, quo instr̃o, vel qbus auxilijs fecerit. Nec est intelligendum, q̃ pp quid, & circa qđ, & quis, sint circunstantiæ inquantum ex eis dependet essentia actus, sed inquantũ sunt quędam coniunctiones adiunctæ. Vñ qñ quæritur quis fecerit tanq̃ circunstantia, quæritur vtrum clericus, vel laicus, vel religiosus, & qñ quæritur circa quid, quæritur vtrũ ille homo quẽ percussit esset Prælatus, vel subditus, & sic de alijs. Has aũt octo circũstantias ponit Philo. 3. Eth. c. 4. & quælibet earum aggrauare potest inordinationem, q̃nque criminaliter, q̃nque venialiter. Circa quintum. s. vtrum statim habita opportunitate sacerdotis teneatur homo cõfiteri. Dicẽdum, q̃ ille, qui committit peccatũ mortale, non statim tenetur de necessitate confiteri habita cõfessoris opportunitate, sed sufficit, q̃ semel in anno sicut statuit concilium generale. Nisi in quatuor casibus. Vnus est rõne sacri. s. qñ vult cõicare, vel celebrare, nisi forte de ppinquo expectet aliũ cui deuotius, & securius confiteat̃, sic. n. expectans nullo iure cõicare prohibetur si verè pœnitens est. Secũdus rõne periculi, videlicet qñ est in notabili, & imminẽti periculo mortis. Tertius est in rõne consciæ. s. qñ cõsciã sibi dictat, q̃ statim teneat̃ confiteri de necessitate. Quartus rõne dubij. s. qñ pbabiliter videt se amplius anno illo copiã confessoris hr̃e non posse, q̃ ipsũ possit absoluere. Quintus casus addi põt q̃tum ad religiosos, qui rõne statutorũ suorum, & sui status teneant̃ confiteri frequẽtius, q̃ instituit Concilium generale. Nec tñ pp hoc sequitur, q̃ statim teneantur confiteri habita confessoris opportunitate, nisi assit dies, q̃ s̃m statum religionis suæ confiteri teneant̃. Qđ aũt peccator regul̃. non teneat̃ statim confiteri, patet qa ad hoc nõ obligat̃ ex iure naturæ, qa cõfiteri sacerdoti nõ est ex iure naturæ absolute, nec ad hoc obligat̃ diuina lege, qa si Xp̃s confiteri sacerdoti pceperit implicite, nõ tñ præcepit hoc statim fieri, nec ad hoc obligat̃ iure positiuo, sed tm̃ ad semel ĩ anno, vt dictũ ẽ.

De commendantibus confessionem. Dist. XII.

Circa sextum. s. qualis debeat esse confessio salutaris. Sciẽdũ, q̃ debet hr̃e sexdecim conditiones, q̃ reddunt eam cõmendabilem. Primo debet esse voluntaria, quia nec donũ, nec seruitium, nec sacrificium gratum põt esse Deo, vel hoĩ, nisi sit voluntarium. Ideo de confessione dicit. Ps. Ex voluntate mea confitebor. Item. Volũtarie sacri. ti. & confi. no. t. &c. Cant. 5. Labia eius distillantia mirrã, primam. s. quæ sponte non per vim incisionis egreditur, vt non sit confessio Achor, vel suum, vel Antiochi. 2. Mach. 9. vel vt confessio Iona. Ion. 1. sed sit vt confessio dextri latronis. Secundo debet esse studiosè præmeditata, vt homo diligenter præuideat, & recogitet totã vitam suam, & opera sua, & tp̃s suum, vt de oĩbus possit Dei præposito confessori reddere rõnem, vt Dauid, qui dicebat. Cogi. pro pec. m. Isa. 38. dicit Ezechias timens præoccupari morte. Recogitabo tibi oẽs annos meos in amari. ani. m. &c. Tertio debet esse festina. Gen. 29. Modo confitebor dño. Sunt aũt septem causæ quare festina debet esse cõfessio. Prima est ex peccati, & cõfessionis ipsius qualitate, quia peccatum ignis infernalis est, nec alia aqua põt extingui nisi lachrymosa confessione, qui q̃ cito intrauerit domum, occurrendum est, vt extinguatur. Bern. Abscondi ignem in sinu meo exustio iam latere, nudatis visceribus, sanie defluente, cõsulendum est an ipsum excutiã, Itẽ peccatum est morbus grauissimus, confessio medicina. Hiero. velox confessio velocẽ facit medicinam. Aug. de latrone dextro. Quia cito conuertitur cito ei ignoscitur. Psalmista. Cito anticipent nos misericordiæ t. quia pau. fa. s. nimis spoliati per peccatum. Peccatum est immunditia a qua debet se iacens cito erigere. Quis non citò festinat asinũ suum eruere, vel eleuare, quem videt in lutum cecidisse. Bern. Cadit asina, & est qui subleuet. Perit aĩa, & nõ est q̃ curet. Qui ĩ peccato iacet vr̃ minus se diligere, & de se curare, q̃ de aliquo suorum. Quis. n. est tam negligens, q̃ videt domũ suam succẽdi, q̃ eam extinguere non festinet? infirmũ ad mortẽ, & curari cito non affectet? spoliari, & sua deprædari, & adiutorium non adhibẽt? aliquid suorũ in lutum cadere, & statim non eleuet? Secũdo debet mouere hoĩem ad cito confitẽdũ mortis propinquitas, & horæ mortis incertitudo, quia peccatori mors in oĩ loco insidiatur, & cũ non prouidetur, cito irruit. Seneca. Mors in oĩ loco te expectat, & tu in oĩ loco securus expecta, subito rapit hoĩem improuisum. Isa. 28. Dum adhuc ordirer succidit me. Eccl. 5. c. Ne tardes cõuerti ad dñm, & ne dif. de die in diem, superue. vẽ. ira. il. & in tp̃e vindictæ disperdet te. Greg. Si quis sciret quo tp̃e a præsenti sæculo exiret, se parare per confessionẽ non differret, sed q̃ promittit veniam pœnitenti, diem crastinũ non spopõdit. De hac materia hr̃ supra li. 2. de subita, & veloci morte malorum. Tertio periculi in quo est peccator immensitas, de quo satis hr̃ supra. Quarto miseria captiuitas, quia est in carcere peccati, in ore diaboli leonis, & lupi, & draconis infernalis, in ventre cæti a quibus liberatur anteq̃ absorbeatur veloci clamore cõfessionis. Clamat canis, ouis, porcus, cum se vident in os lupi, vt per occursum pastorum eruantur. Magis est his fatuus peccator, qui cito non clamat per confessionem, cum dicat Glos. super illud. Ps. Neque absor. m. pro. ne. vt. s. m. pu. os suum. Non vrgebit puteus super te os suum, nisi tu clauseris os tuum. Quinto debet mouere ad cito confitendum amissi preciositas, quia bona æterna, & spiritualia, & tp̃s suum, & seipsum amisit, & bona infinita tandiu amittit quamdiu deberet confiteri, q̃ oĩa recuperat virtute confessionis. Sexto memoriæ labilitas, & rõnis reddendæ necessitas. Bern. Ratio dilata facit obliuisci multa. Septimo expectantis Dei immensitas, quæ stat ad hostium, & pulsat. Apo. 3. Specialiter aũt periculosum est differre confessionem, vsque ad ad mortem, quia sicut dr̃ in Ps. Non est in morte, qui memor sit tui, o dñe. Eccle. 17. Ante mortem confitere, mortuo quasi nihil parit confessio, viuus, & sanus confiteberis. Hoc bene vidit Ezechias infirmus, qui dicebat Isa. 38. Viuens viuens ipse confitebitur tibi. Aug. Qui deberent pœniteret vsque ad finem vitæ aut nunquam bene pœnitent, quia qđ creditur esse vera contritio, mortis instantis est exasperatio. Item qui differt pœnitere vsque in mortis articulo, sicut incerta est eius damnatio, ita in dubio est peccatorum suorum remissio. Item. Qui vult ergo saluus esse pœniteat dum sanus est. Greg. Cum ægritudine opprimeris, nihil aliud cogitare poteris, quia ibi dirigitur tota intentio mentis, vbi sentitur vis doloris. Augustinus. Hic animaduersione percutitur peccator, vt moriens obliuiscatur sui, qui dum viueret oblitus est Dei. Quarto confessio debet esse vera. Psalmus. Ecce enim veritatem dilexisti. Iohan. 8. Veritas liberabit vos. Necesse est, vt generaliter se peccatorem semper homo cõfiteatur, licet in se aliquod peccatum mortale non recordetur. Leui. 8. Leprosus contaminatum, & immundum semper se clamabat. Io. 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, &c. Sit

ergo verá, vt peccatum, qđ commisit non taceat, nec causa humilitatis peccatum suum augeat mentiendo, & qđ non fecit dicendo se fecisse. Act. 5. dixit Petrus Saphyrę, & Ananiæ. Cur tẽtauit sath. cor tuum mentiri te Spiritusancto? Aug. cum in cõfessione causa humilitatis mentiris, & si non eras ante peccator, efficeris. Item vera, vt de vero corde, & nõ ficto procedat. Io. 12. Maria accepit librã nardi pist:ci p̃ciosi, & vnxit pedes Iesu, &c. Quinto debet esse nuda non palliata, non verbis obscuris, vel dubijs obuoluta, sed apertis sermonibus declarata. Ps. Reuela do. vi. t. Iob 31. Si abscondi quasi homo peccatum. m. & celaui iniquitatem in sinu meo, &c. Prouer. 28. Qui abscondit scelera sua non dirigetur, qui aũt ea cõfessus fuerit, & reliquerit, misericordiam consequetur. Boetius. Si medicinas expectas, necesse est, vt vulnus detegas, q; homo peccata detegat hoc requirit natura medendi. Aug. Quãdiu ferrum est in vulnere, non est malagma imponere. Greg. Vulnera occulta magis excruciant, quia cũ putredo, q̃ interius feruet foris ejcitur, dolor ad salutem aperit, & cõtritio apostema pungit, confessio aperit, satisfactio cataplasma apponit. Item debemus nudare ad prouocadnm diuinã pietatem, & largitatem, ad similitudinem trutannorum, qui vt possint citius obtinere a pijs hoibus suam ostendunt infirmitatem fœditatem, deformitatem, paupertatem. Sic debet facere confitens, vt magis possit commouere viscera pietatis, & obtinere largiora munera diuinæ largitatis. Isa. 57. Descende, sede in puluere virgo, &c. Et post. Reuela crus, denuda turpitudinem tuã, discooperi. hu. t. Item debemus denudare ad prouocandum diuinam curiabitatem, quæ cooperit ostendentem sibi suam nuditatem. Ezec. 16. Vidi te nudam, & confusione plenam, & expandi amictum meũ super te, & operui ignominiam. t. Aug. Si homo tegit, Deus detegit, & si homo detegit, Deus tegit: vt patet per exemplum mulieris, quę clamauit peccata sua in mari. Item pp diuinam seueritatem, quæ denudabit coram oĩbus, quę noluerunt peccatores salubriter aperire spirituali patri in cõfessione. Isa. 57. Reuelabitur ignominia tua, & videbitur opprobriũ tuũ. Octo aũt sunt, quæ obturant os peccatoris, ne nudam faciat cõfessionem, & quæ retrahunt ab ea. Primum est desperatio veniæ consequendæ. Secundum est præsumptio misericordiæ, p quam credit peccatum non puniendum. Tertium est spes longæ vitæ, per q̃ confidit, vt post longam vitam in peccato consumptã pęniteat. Quartum est timor, vel horror pœnitentię. Quintum est ignorantia culpæ, aut iustitiæ. Sextum est amor peccati sui, aut nocumentum sui. Septimum est nimia verecundia. Octauũ est nimia pigritia, qua differt homo de die in diem. Sexto debet esse accusans, vt homo non excuset se, nec peccatum suum defendat, nec diminuat, sed potius exaggeret pẽsando genus peccati, & omnes circunstantias aggrauantes. Iob 7. Non parcã ori meo, loquar in tribulatione spiritus mei, confabulabor cum amaritudine animæ. m. dicendo omnes circunstantias. Aug. Ignoscamus dicit dñs, quia agnoscit: parcamus, q a sibi non parcit. Idẽ Iob 10. Dimittã aduer. m. elo. m. &c. Seneca. Malus homo quicquid ab hoĩbus sciri non vult, Deo narrat. Si homo se accusat bene os diaboli obstruit. Ps. Vias meas enun. Glo. Si homo sufficiẽter se accusauerit, vocẽ accusatoris parati excludit, & os eius obstruit. Ps. Iniustitiam meam non abscon. Prouer. 18. Iustus in principio accusator est sui, venit amicus eius, & inuestigabit eum, nisi bene se accuset. In Dioc. Remensi, cum quidam sacerdos hñet quãdam parrochianam, q̃ sciebat valde peccatricem, sed occultam, & ipsa esset coram eo se iustificãs, nec aliqđ peccatum posset de ea extorquere, firmato cancello in quo erat, dixit, q; Deus dederat ei maximas reliquias, quæ non fuerant inuentæ de aliqua muliere, excepta matre Dei, quæ non peccasset. Cum aũt pulsaret campanas, & faceret Parochianos vocari, dicens q; eas reponeret in capsa argentea, illa cõfusa multa peccata, & enormia est confessa. Accusando aũt se cauere debet ne accuset alios, vel eis imponat peccatum suum, sicut fecit Adam, & Eua, & multi similes eis confitentur aliorum peccata, sicut vir vxoris, & econuerso, & socij sociorum. Alij generaliter dicunt peccata oĩum dicendo, sic facimus, sic loquimur, vel sic faciunt hoĩes. Alij dicunt, sic feci pp socios quibus me negare non poteram, vel socij traxerunt me, vel socij sic faciebant, & verecundum erat mihi non facere sicut alij faciebant, contra tales dixit. Ps. Reuela domino viam tuam. Idem. Vitam meam annunciaui tibi, non abscondi. Idem. Delictũ meum cog. t. fe. & iniustitiam meã non abscondi, dixi confitebor aduer. me. &c. Alienum ergo peccatũ cõfiteri non debet, nisi forte peccatum suum non possit aliter confiteri. Septimo debet esse integra, vt oĩa peccata maiora, & minora, & circũstantias peccatorũ a se abradat, & abijciat. Leu. 14. Leprosus qui mundabatur radebat oẽs pilos carnis suæ, & lauabatur aqua, vt oĩa idola mortalium a finibus nostris ejciamus sicut fecerunt filij Israel. Iudic. 10. Peccauimus, tu redde nobis. Et hæc dicentes eiecerunt oĩa idola de finibus suis, & sic placatus est dñs. Eccl. 18. Ab oĩbus delictis emunda cor tuum, non vt fecit Cromatius, de quo legitur ĩ vita S. Sebastiani, q; multa cõminuit idola, vt reciperet sanitatem, & nobilius .s. solis, & lunæ retinuit, nec tñ sanari potuit quousque illud destruxit, & tunc sanatus est a lepra. Item integra, vt omnes circunstantias aggrauantes dicat, & maxime trahentes peccatum in aliud genus, vel speciem, & causas peccatorum non omittat. Item sit integra, vt eam non diuidat per diuersos sacerdotes, partem confitens vni, & partem alteri, sed totum dicat illi cui habet cõfiteri. Item in libro Petri Cluniac. dr̃ q; quidam miles intrauit ordinem Cluniac. cui grauissime ægrotanti videbatur per totam Quadragesimã, q; haberet runcinum suum cedentem faciem eius cũ calcibus posterioribus, & non cessabat clamare, remouete a me runcinum istum, qui me occidit. Cum aũt in fine Quadragesimæ venisset Abbas, monuit eum ad confessionem faciendam, quam cum fecisset negligenter, & interrumpendo eam clamoribus, & aliqua dimittendo scienter, & sic cum quieuit, quidam apparuit ei ad caput lecti sui, in manu ferens librum in quo erant scripta oĩa eius peccata, & dixit ei. Vides hæc omnia, aut tu hic dices hæc oĩa, aut ego alibi dicam. Qui ad hoc motus fecit vocari Abbatem, & facta confessione plenaria, a diabolo. & corporis, & animæ periculo liberatur. Item in eodem libro dr̃, q; apud Rodolium monasterium eiusdem ordinis quidam monachus confitens, aliqua retinuit scienter peccata, & vidit ante se eodem tpe maximam multitudinem nigrorum, & duas lanceas, in quarum altera vidit animam suam, in altera omnia peccata sua cum accusantia, tunc vidit quendam formosissimum contra dæmones clamantem, quid vultis facere? iste non erit vester, quia confessus est. Econtra illi dicebant, q; non fuerat integrè confessus. Ille motus misericordia eum eripuit ab eis suadens illi, vt integrè confiteretur, qđ ipse fecit, & liberatus est a periculo corporis, & animæ, & a dæmonibus. Et merito debet confessio esse integra de omnibus peccatis generaliter, quia de omnibus generale iudicium requiretur. Eccl. 12. Cuncta quæ fiunt adducet dominus ad iudicium pro omni errato. Item diuisionem remissionis non patitur vnitas charitatis, quia non potest aliquis simul esse amicus Dei, & inimicus: nec vnitas gratiæ, quæ simul contrariatur oĩ peccato: vñ aut oĩa delet, aut nullum: nec ẽt summa Dei bonitas, q̃ cõdonat oĩa, vel nullum. Versus. Larga Dei pietas veniam non dimidiabit. Aut nihil, aut totũ grã larga dabit. Octauo cõfessio debet esse simplex. i. sine duplicitate hipocrisis, vt nõ sit sicut confessio illius hæretici, qui confitebaſ, vt confessorẽ puerteret: nec sicut filius, q confitebaſ, vt de bursa confessoris pecuniã furaretᷣ: nec ẽt sicut illius, q p lucro, vel fauore, vel alia de causa, nisi pro consequenda venia peccatorũ. Eccl. 1. Ne accesseris ad Deũ duplici corde, & ne fueris hipocrita in conspectu hoĩum, & ne scandalizeris labijs tuis, & reuelet Deus abscõdita. t. & in cõspectu synacogæ ĩ iudicio gñali elidat te, qm̃ accessisti maligne ad Deũ, & cor tuũ plenum est dolo, & fallacia. Et 2. c. Væ duplici corde, &c. Hoc timeãt illi, q ad hoc cõfitenſ solũ ne hæretici suspicenẽ, vel vt boni reputenſ, vel ne a suis sacerdotib᷒ molestenſ, vel q in confessione sua se iustificãt, vt vel ne mali appareãt, vel vt boni iudicenſ, vel videanſ. Nono dẽt esse verecunda. Eccl. 7. Grã verecundiæ est sup aurũ contra impudentes. Hier. 4. Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. Debet aũt erubescentia in confessione seruire non dñari, vt non claudat os confitentis. Eccl. 3. Est. n. confusio adducens gloriã. s. illa, q̃ seruit cõfessioni, adducit aũt ignominiã illa, q̃ dñat, & claudit os, vt sit mutus ĩ ore. Debet aũt erubescere peccator pp septẽ. Primo, qa in p̃sentia Dei & cęlestis curiæ, & cora eorũ oculis fecit imprudẽter, qđ corã vilissimo rustico facere nõ ausus fuisset. 1. Cor. 4. Spectaculum facti sumus mundo, Angelis, & hoĩbus. Luc. 15. Pẽ peccaui in cęlũ, & corã te. Scđo pp nobilitatis diuinę ĩdecẽtiã, contra q̃ cõmisit, vt fornicaria nobilis contra p̃rem suũ, & gen᷒. Philo. Erubesce cęlũ intrare in cęnũ. Bern. O aĩa illustrata Dei imagine, decorata similitudine, &c. Et post. Quid tibi cũ carne? Eccl. 41. Erubescere a p̃re, & matre de fornicatione. Tertio pp peccati vilitatẽ, & ignominiã in quo deprehẽsus est, & qđ oĩb᷒ palã fiet, nisi hoc p confessionẽ, & pñiam contegaſ. Hier. 2. Sicut cõfunditᷣ fur in furto suo, &c. Quarto pp vilissimi fori imprudẽtiã. Hier. 31. Postq̃ ostendisti mihi pcussi femur meũ, confusus sum, & erubui. Femur cõsueuit percuti de vili, & malo foro, qñ res præciosa datur pro nihilo. Quinto pp detectionis vehementiam, quia filius, & hęres Dei fit seruus diaboli per peccatum. Membrum Christi fit membrum diaboli. Hier. 2. Vbi non prostrata es. Sexto pp ingratitudinem diuinæ misericordiæ. Greg. Erubescere Dei misericordiã saltẽ deberem᷒, si eius iustitiã formidare nollem᷒. Septimo pp satisfactiõis ad q̃ tenemur supplectionẽ. Aug. Erubescẽtia maxima pars est satisfactionis. Mich. 4.

Veniens

Veniens in Babylonem liberaberis .i. in confusionem confessionis. Babylon.n. confusio interpretatur, super illud Iob 29. Non erubui, dicit Greg. Videatur cuilibet ille vir magnus in virtutibus suis, mihi certe sublimis apparet in peccatis. Ego nō minus admiror confessionem humillimam, q̄ tot sublimia gesta virtutum. Scio quia per infirmitatis verecundiam plurimis grauioris solet esse criminis, & grauiora commissa prodere, q̄ non admissa vitare. Decimo dēt esse amara, & lachrymosa. Tren.2. Effunde sicut aquam cor tuum, vt peccata lugeas, & oīno effundas, de hoc satis hī supra de contritione. Ioh.15. Mulier cum parit tristitiam habet, &c. Vndecimo debet esse discreta, vt sciat homo discernere inter mortale, & veniale, & confitendo discernat. Itē discreta, vt discretum sacerdotem quærat sicut medicum in spirituali medicina peritum. Aug. Idem debet facere pro euitanda morte animæ, qd̄ faceret pro euitanda corporis morte, pro qua euadenda quemcunque discretiorem posset medicum quærere, vt euaderet. Aug. Qui vult confiteri peccata, vt inueniat gratiā, quærat discretum sacerdotem, qui sciat ligare, & soluere, ne cū negligēs extiterit, negligatur ab eo, qui eum misericorditer monet. Item debet esse discreta, vt sit ordinata, & distincta, vt p singula peccata currat, & primo grossiora, & periculosiora dicat, & vbi circunstantias aggrauantes inuenit, & in aliud genus trahētes non obmittat. Item vt bona taceat, & Deo cōmittat. Leui.2. In omni sacrificio sal erat apponēdum. Quia in omni facto suo, & maxime in cōfessione debet se mature homo, & discrete hřē. Ita q per incautelam suam peccata sua non augeat, sed se de eis potius expediat. Duodecimo debet esse fida, vt de Dei bonitate confidat, non sicut Iudas, qui iniquitatem suā confessus est dicens. Peccaui tradens sanguinem iustum. Matth.26. & tamen de Dei misericordia desperauit. Ipse si quidē est Iesus Nazarenus Rex Iudæorum. Et est in ipso confidendum, quia est Saluator, sanctificator, & gubernator confitentiū. Heb.10. Accedamus cum vero corde in plenitudinem fidei, asperfi corda a conscientia mala, & teneamus fidei nostræ cōfessionem indeclinabilem. Fidelis.n. est qui repromisit. Vulgariter dř. Qui indulgētiā nō credit, remissionem non recipit. Vnde dñs dicit mulieri Chananeæ. Math. 15. O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut vis, &c. Luc.7. dicit de Maria Magdalena, fides tua te saluā fecit, &c. Eccle.4. Presbytero humilia animam tuam. Math.8. Et Luc.17 Præcepit dñs leprosis, vt ostenderent se sacerdotibus, & dum irent mundati sunt. Et illi, q rediit dixit. Fides tua te saluā fecit. Quia eis dictum est Luc.16. Quodcūq; liga. super ter. &c. Leo Papa. Multiplex misericordia Dei, quæ lapsibus humanis subuenit, vt per penitentiam spes vitæ reparetur. Diuinæ voluntatis præsidiis taliter ordinatis, vt indulgentiam Dei, nisi supplicantibus sacerdotibus pœnitentes nequeant obtinere, &c. Tredecimo debet esse frequens, vt dicamus cum Christo Ioh. 11. Eamus in Iudæam iterum cruci. Augu. Quanto plurius confiteris sub spe veniæ, tanto citius veniam consequeris. Sūt aūt multæ rationes quare confessio sit iteranda. s. Angeli magni cōsilii suasio. Item Spiritussancti aduocatio ad multiplicem gemitum. Isa.59. Quasi columbæ meditantes gememus. Ps. Confitebimur tibi Deus, confitebimur. Item peccati remissio, & penæ debitæ pro eo, quia ibi pęnæ debitæ aliqđ dimittitur in confusione. Item vberioris sanctitatis acquisitio, & munditiæ, vt tela cruda frequenti ablutione candidatur. Item pp viscerum Dei cōmotionem. Hiero. Paterna viscera interpellatione sedula moluntē. Item pp dæmonum infestationem, & fugationem, vt auis elongat nidum in quo sæpe molestatur, & in quo oua eius sæpe rapiuntur. Item pp peccatorum tugē in surreptionem, vt nauis sæpe hauritur, qñ sæpe intrat aqua. Item pp scientiam bñ confitēdi acquirendam, quæ acquiritur ex eius frequentatione, vt aliæ artes ex frequenti agere doctos efficiunt. Item pp memoriæ obliuionem frequenter computandum. Item pp gratiæ, & meriti accumulationem. Itēm pp suffragiorum sacerdotalium, & Ecclesiæ acquisitionem. Item pp conscientiæ dubitationē, quia semper trepidat homo, ne sufficienter fuerit confessus. Multæ picæ valent obolum, & plures denarii solidum. Item pp maiorem humiliationem. Cū enim quæreretur a quodā Abbate quare ita frequenter confiteretū. Rūdit, q ideo, quia semper timeo me non bene esse confessum, & sępe aliquid ad memoriam reduco, qđ non dixeram, & quia a confessione humilior semper surgo. Item Abbas Sysoy dixit cuidam fratri conquerenti de frequenti lapsu. Si cecidisti surge, si non cessas cadere, non cessa surgere, qa vbi inuētus fueris, ibi iudicaberis. Decimoquarto debet esse obediens, vt dicat paratus sum, & non sum turbatus. Act.9. Dñe quid me vis facere. Aug. Ponat se pœnitens in iudicio sacerdotis sibi de seipso nihil retinens, vt paratus sit facere pro recipiēda vitę aīæ, qđ paratus esset facere pro euitanda corporis morte, vt sicut pro modica febre, vel infirmitate multis diebus abstinet a vino, ita faciat pro animæ salute, pro cōsilio medicinæ abstinet a carnibus, amputat sibi crines. Aliqñ sedet in domo, abstinet a vano gaudio, & vino. vadit extra regionem suam, dimittit sua, & suos. Sic debet facere pro animæ salute. Decimoquinto debet esse satisfactoria, vt sit ēm qualitatem, & quantitatem peccatorū, quia sicut dř Sap.11. Per quæ peccat per hæc, & torquetur, in quo quis se peccasse cognouerit, in eo se puniat, apponendo remedia contra morbum, quia contraria contrariis curātur, & quanto se grauius meminit deliquisse, tanto se debet durius satisfaciendo punire, de B. Magdalena dicit Greg. Quot in se habuit oblectamenta, tot de se inuenit holocausta, conuertit ad virtutes numerum criminum, vt totum Deo seruiret in pœnitentia, quicquid ex se Deū cōtempserat in culpa. Itē Hest.13. Dum deposuisset vestes regias, luctus apta indumenta suscepit, pro vnguentis variis cinere, & stercore impleuit caput suum, & corpus suum humiliauit ieiuniis, & omnia loca in quibus lætari consueuerat, impleuit crinium laceratione, & deprecabatur dñm. Ioel.2. Conuertimini in ieiunio, contra carnis concupis. in fletu, contra concupis. ocu. & planctu, contra vitæ superbiā. Aug. Ad agendam dignam pœnitentiam non sufficit mores in melius commutare, nec a malefactis recedere, nisi de his, quæ facta sunt malis satisfaciat dño per pœnitentiæ dolorem, & p humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium cooperantibus eleemosynis. Decimosexto debet esse fortis, & firma, vt proponat pugnare fortiter contra tentationes. Et proponat perseuerare fortiter, vt sit pœnitens similis Iudæ Machabeo, de quo dř 1. Mach. 2. Iudas Machabeus fortis viribus sit nobis princeps militiæ. Versus. Sit simplex, humilis, confessio, pura, fidelis. Atq; frequens, nuda, discreta, libens, verecunda. Integra, secreta, lachrymabilis, accelerata Fortis, & accusans, & sit parere parata. Iudas interpretatur confitens. Machabæus percutiens, vel protegens, quia verus confitens diabolum repercutit, & a tentationibus per confessionem se protegit. Item de Iuda dř 1. Mach.3. Similis factus est Leoni in venatione sua, audax, fortis, & persistens, & securus.

De motiuis ad confessionem. *Dist. XIII.*

Circa septimum sciendum, q ad confitendum libenter, & deuote multa nos mouere debent. Primo naturæ magisterium. Secundo culturæ laborantium. Tertio benignitas condonantis. Quarto seueritas iudicantis. Quinto confessionis necessitas. Sexto cōfitentis vtilitas. Primū quidē mouere debet naturæ magisterium, natura.n. quæ sagacissima est in operatione sua, manifeste docet hominem, q debeat confitendo purgari. Primo natura proprii cordis, quia si homo comedat aliqđ nociuum, statim cor dolet, & euomit. Itē si habet homo aliqđ immundum in ore, nunq cessat excreare, quousque tota immunditia expellatur. Item si habent manus immundas, nunq̄ comedit anteq̄ mundet eas. Sed mirum cum nullum venenum sit peccato mortalius, nec aliqua immunditia peccato immundior, quō potest reuineri quin cor doleat, & euomatur. De hac immunditia supra de timore peccādi, quidam ait. Cor dolet, ergo vome, laua dentes, ora, manūq;. Exeat et multa cōdatur fortiter olla. Iaco.4. Emundate manus vestras peccatores, & purificate corda vestra. Item natura aialium, vt serpentis, quæ euomit venenum, bibens ad fontem, intrans artū foramen, similiter ceruus ad fontem innouatur, deponit vetustatem, similiter Aquila. Sic in fonte cōfessionis aīæ innouantē. Item mare purgat se naturaliter, q a non cessat expellere feces, & maxime cadauera, vinū non cessat se purificare, & defecare, nec olla bulliens spumare. Itē oculus si habet aliq̄ impuritatem, nunq̄ cessat flere, & laborare ad purgādum se. Aures similiter non sunt in pace, si habent impuritatem aliq̄, donec se purificauerint. Item Isid. dicit q Ibix rostro se purgat, aliter moritur, ore ēt parit. Sic tu debes fetus diabolicos parere confitendo. Ps. Concepit dolorē, & peperit iniquitatē. Item Cygnus, vt dicunt naturales, dř naturaliter præsentire mortē, & pręcinere lugubre. Sic tu debes præsentire mortem æternam, ô peccator, & præcinere carmē lugubre confessionis. Ps. Pręcinite dño in confessione Ezech. 28. Assument super Tyrum carmen lugubre, &c. Secundo mouere debet ad confitendum culturę laborantium. i. cura, & diligentia hoium, circa culturas agrorū, hortorum, & vinearum, maxime tpe Quadragesimali. Hoīes enim qui neglexerunt vineas suas, agros, & hortos, tunc incipiunt putare, fodere, arare, claudere, & excolere, quæ ante in hyeme inculta dimiserunt. Cant.2. Tempus putationis aduenit. Eccl.3. Tempus seminandi, &c. vř q ille, qui non habet curam de se maxime tempore illo, & qui se non excolit per pœnitentiam, & cōfessionem minus diligat se, quam aliquid suorum, cum omnia velit habere culta, munda, & bona, & pro viribus suis ad hoc laboret. Seneca. Nihil est cuique vilius se, qui laborat, & vult habere omnia sua bona, & non laborat, vt sit bonus. August. Quid

est ô homo, q te velis malum hre, non aût aliquid tuorum, non vxorẽ, non filios, non seruum, non vestem, non caligam, & tñ vis hre malam vitam. Rogo te postponere caligam tuam vitæ tuæ. Tertio mouere debet benignitas Dei circa confitentes, q multiplex est. Prima, quia reus in curia misericordiæ Dei reatũ cõfitens, non damnatur, sed liberatur, & saluatur. Prouer. 28. Qui abscondit scelera non dirigetur, qui autem ea confessus fuerit, misericordiam consequetur. Ps. Iniustitiam meam non abscondi. Glos. Si homo agnoscit, Deus ignoscit. Secunda est, quia reo est iudex pater suus, & frater eiusdem conditionis, & forte magis reus, sacerdos s. & ad arbitrium matris suæ Ecclesiæ in foro misericordiæ iudicatur, & punitur. Tertia quia egro pro morbo grauissimo, & multiplici peccati, leuissima medicina verbi in ostensione morbi a medico spirituali præstatur. Ps. Dixi confi. & tu re. &c. 1. Io. 1. Si confiteamur peccata nostra, remittet nobis ea, &c. Quarta quia ex cõpũctione a debito liberatur. Math. 18. Omne debitum dimisi tibi qm rogasti me. Quinta misericordia, quia ex recognitione suæ turpitudinis adultera reconciliatur, & ex accusatione sua iustificatur. Isa. 44. Dic tu iniquitates tuas, vt iustificeris. Sexta quia ex sui vilificatione appreciatur. Hiere. 16. Si separaueris præciosum a vili, quasi os meũ eris, &c. Septima misericordia, quia culpam suam cognoscens, in hoc iudicio non spoliatur suis, vel exhæredatur, sed potius ab ea, quæ amiserat restituitur recognitione suæ culpæ regno Paradisi cõparatur, & acquiritur. Lucæ 23. Dixit Deus latroni confitenti, Hodie mecũ eris in Paradiso. Aug. Misericordia attulit qđ miseria distulit. Quarto mouere debet seueritas iudicantis Dei. s. qui tenens euaginatum gladium æternam mortem minatur nõ confitentibus, dicens in Ps. Nisi conuer. fu. gla. su. vi. &c. mortis. s. subitæ, & damnationis æternæ. Ezech. 17. Iudicabo te iudicio adulterantium, & effundentium sanguinem, & dabo te in sanguinem furoris, & zeli, &c. Hmói tñ iniam reuocaret Dei misericordia per confessionem, quia cum confitetur homo & se indicat, & damnat in pręsenti, non damnabitur in futuro. Ps. Nõ dãnabit Deus confessum. s. hic cum iudicabitur illi. Sed dicet dñs, vt ait Aug. Ignoscamus ei, qui agnoscit, parcamus ei, quia sibi non parcit. Confessio peccatorum in pñti plus posse vr̃ in iudicio futuro, q̃ omnes sancti, quæ ibi peccatorem vere confessum a damnatione liberat, & Deum immutat, qđ ibi non possent facere omnes sancti. Bern. O beata spes confitentium, qũo vincis inuincibilem, q̃ potens es apud omnipotentem, q̃ cito tremendum iudicem vertis in clementissimum patrem. In iudicio ibi trement Angeli, & sancti, constantissima fides aduocata erit, hic verè pęnitentium confessio. Hoc signatur. Gen. 44. Vbi alijs non audientibus loqui pro Beniamin liberatione ante Ioseph: Iudas qui interpretatur confitens propius accedens, confidenter allegauit, & ad pietatem Ioseph viscera concitauit. Ps. Ne tradas bestijs. s. infernalibus, aĩas confitentium tibi, & aĩas pauperum, &c. Iđ de iudicio quo soli confessi peccatores saluantur dr̃ Eccl. 18. Ante iudicium præparat iustitiam, &c. Quintum mouere debet cõfessionis necessitas, quia sine hac non est salus peccatori. Iacÿ. Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem, vt saluemini. Ambro. Non põt quisq; iustificari a peccato, nisi fuerit illud ante confessus. Idem. Confessio aĩam a morte liberat, confessio aperit Paradisum, confessio spem salutis tribuit, quia non meretur iustificari, qui in vita sua non vult peccatum suum confiteri. Legitur q filia cuiusdam magni principis visitans curiam, cum esset virgo degens sanctissime, consuluit Papã vtrum religionem intraret, qui attendens eius sanctitatem, consuluit, q in statu suo permaneret. Et cum iniecisset oculos in quendam seruum eius, corrupta ab eo prolem habuit, & perdidit, & religionem intrauit, & tñ hoc peccatum confiteri erubuit, multum se pro eo affligens in religione. Cum autẽ moreretur, & sancta crederetur, ab abbatissa adiurata, q eam certificaret de merito suo, apparuit ei post mortem horribilis, dicens se damnatã, quia illud peccatum, quod commiserat non fuit confessa.

De confessionis effectu. *Dist.* XIIII.

Exto mouere debet confitentis vtilitas, quam. s. homo consequitur ex confessione. Vtilitas. n. confessionis est multiplex. Nam confessio aĩam inquinatam purificat, deturpatam pulchrificat, obscuratam clarificat, perturbatam lætificat, liberat impugnatam, vitam vitæ reserat obseruatam. Primo quidem cõfessio aĩam per peccatum inquinatam purificat. Confessio. n. est lotorium in quo oẽs peccatorum maculæ diluuntur, quas omnes aquæ mundi delere non possent. Bern. Oĩa peccata in confessione lauantur. Hoc bene figuraliter designatur 4. Reg. 5. de Naaman leproso, cui dixit Helyseus. Vade lauare septies in Iordane, &c. Si rem grandem præciperet Deus pro delectione oĩum peccatorum, pro emendatione a lepra, certe facere deberemus, quanto magis, quia dicit nobis lauare, & mundaberis. Iordanis interpretatur, humile iudicium. In confessione se debet confitẽs humiliter iudicare, vt euadat horrendum Dei iudicium, in isto saluatur, qui in illo damnaretur. 1. Cor. 11. Si nosmetipsos iudicaremus, non vtique iudicaremur. Ergo fm consilium. Ps. Præoccupemus faciem eius in confessione. In hoc humili iudicio lauari debemus septies. i. a septem peccatorum generibus, & tunc p septiformem gratiam oĩa diluuntur. Iudith. 12. dr̃, q ipsa noctibus exibat in vallem Bethuliæ, & baptizabat se in fonte. Iudith interpretatur confitens. Bethulia, domus dolens dño, aut domus parturiens dñm. Iudith, ergo. i. confitens debet descẽdere in vallem per humilitatem, in vallem inq̃ Bethuliæ. i. Ecclesiæ, quę est domus in qua docetur homo dolere de peccatis, dño. i. ad honorem dñi, & pp offensæ dñi veniam obtinendam. Hæc est ẽt domus parturiẽs dñm in qua cõfitens cum multo dolore euomẽs peccata parturit salubriter dñm ad salutem. Sequitur. Baptizabat se, quia in confessione delentur oĩa peccata, sicut in Baptismõ, hoc excepto q in baptismo delentur peccata q̃tum ad culpam, & oẽm pœnam, in confessione remanet homo debitor pœnæ satisfactoriæ. In confessione igitur aĩa regeneratũ ad vitã, & renouatur ad gratiam. Adhunc fontem Bethuliæ debet homo, sicut ceruus sitiens, & veneno estuans, & sicut serpens ad aquã, vt ibi venenum euomat, properare. Ps. Quemadmodum desiderat ceruus, &c. Sequitur in auctoritate præmissa. Et sanitatem recipiet caro tua, quia fomes libidinis, & si non extinguitur, tñ multum debilitatur in carne, atque mundaberis in aĩa. In cõfessione igitur aĩa mundatur, & mundando sanatur. Hæc est medicina laxatiua, per q̃ oẽs humores noxij expelluntur, apostema rũpitur, & sanies emittitur, mirabiliter est lenis hæc medicina, q̃ solo verbo sanat ęgrotum. Greg. Vulnera occulta magis excruciant, quia cum putredo, quæ interius surit foras eijcitur, dolor ad salutem aperitur. Idem. Contritio apostema pungit, confessio aperit, & saniem eijcit, satisfactio cathaplasma apponit. Seneca. In his morbis quibus affligimur, qui peius se habet minus sentit, & præmia sua narrare vigilantis est, & vitia sua confiteri sanitatis indicium est. Item. Seneca. Difficulter ad salutem peruenimus, quia nos egrotare nescimus. Purgari debet aĩa, sicut purgãtur vici Parisius tempore pluuioso, sicut stabulum iumentorũ, & sicut phanum diaboli purgatur a spurcitia idolorum, vt fiat templũ Dei 2. Paral. 28. Præcepit Rex Iosias viris Iuda, vt pijcerent vasa Baal de templo dñi, & combussit ea in torrentẽ Cedron. Ab idolis itaque peccator purgat templum cordis confessione peccatorũ. De purgatione huius templi dr̃ 2. Machab. Itẽ decimo eiusdem dr̃, q Iudas, & Iudæi templum purgauerunt. 2. Dial. 8. Dr̃, qũo diabolus dolet de purgatione templi. Cum. n. vt ibi dr̃ B. Benedictus in monte Cassino inuenisset phanum Apollinis, succidit lucos, contriuit idolum, subuertit aram, & cõstruxit ibi oraculum S. Martini, & S. Iohannis, & antiquus hostis audiebatur clamãs, & conquerens vim sibi illatam, & se expulsum. Clamor eius a discipulis B. Benedicti audiebatur, licet species eius non videretur. Eidem etiam apparebat flammantibus oculis comminans, & vocans eum nomine suo, cui cum vir Dei non respondebat, dicebat ei, maledicte. Patet igitur ex prædictis, q confessio est lotorium mundatiuum, antidotum sanatiuum, & iudicium saluatiuum. Secundo confessio animã deturpatam pulchrificat. Ps. Confessio, & pulcritudo in cõspectu eius. Idem. Confessionem, & decorem induisti. Ber. in Epist. ad Sophyam. Ama confessionem ob quam amaris, ama confessionem si affectas decorem. Sequitur. Si peccata sunt, in confessione lauantur, si bona sunt confessione commendantur, sacrificiũ Deo offers cum peccata tua confiteris. Etenim sacrificium Deo spũs contribulatus. Cum Dei beneficia recordaris, immolas deo sacrificium laudis. Bonum ornamentum animæ confessio, quæ & peccatorem purgat, & iustum reddit purgatiorem. Absque confessione iustus iudicatur ingratus, & peccator mortuus reputatũ. Confessio igitur est peccatoris vita, iusti gloria. Hæc est necessaria peccatori, iustum nihilominus decet. Episcopus quidam cum daret sacrũ Eucharistiæ populo suo, vidit ibi duos quos audierat esse in adulterio, alterum teterrimum, & alterum lucidissimum, & cum quæreret causam, dictum est ei ab Angelo, q alter vere confessus fuerat, alter in peccatis manebat. Tertio confessio animam obscuratam clarificat. Peccata nanque tenebræ sunt, vnde obnubilant aspectum interiorem animę, vt nec se, nec Deum, nec etiam peccata sua cognoscat: multa enim credit non esse peccata, quæ tamen sunt, vel non ita grauia, nec attendit numerum, nec multas circunstantias aggrauantes, nec suum aduertit periculum, nec vilitatem status sui, nec diuinæ iustitiæ seueritatem, sed infuso sibi lumine diuinæ gratiæ cognoscit hæc omnia. Psalmus. Notus in Iudæa Deus. Oseæ 5. Vidit Iudas, i. confitens, vinculum suum. Tren. 3. Ego vir vidẽs paupertatẽ meam 1. Mach. 3. Cognouit Iudas, & exijt. Luc. 16. Cęcus

clamans ad Iesum secus viam illuminatur. Hester. 8. Iudæis noua lux oriri visa est. Quarto confessio animam perturbatam lætificat. Multum gaudet penitens facta confessione, sicut eger infirmatus ad mortem, de sua sanatione, sicut multis plagis letalibus sautiatus de sua curatione, sicut multis obsessus periculis de sua liberatione, sicut captiuus in seruitute durissima, & vilissima detentus, de sua euasione, sicut graui pondere depressus de ponderis depositione. De graui pondere peccati dictũ est supra. De pœnitentia verè dicit saluator. Matth. 11. Iugum meum suaue est, & onus, &c. Iugum quidem suaue est, quia releuat a durissima dyaboli seruitute. Onus verò leue, quia exonerat a grauissimo pondere peccatorum. Sæpe solent homines post confessionẽ factam dicere se velut a magna sarcina liberatos, & a duris oneribus expeditos, quasi maxima turris esset de collo eorum deposita. Bern. Libet admirari, quàm leue sit iugum domini. An non leue est, quod non solum non grauat, sed leuat. Quid eo leuius onere, quod non solum non onerat, sed portat hominem, cui portandum imponitur. Hoc gaudium bene fuit figuraliter designatum in liberatione Iudæorum de morte ad quam omnes fuerãt condemnati. Hester. 8. Iudæis noua lux oriri visa est, gaudiũ honor, &c. Item lætificat de percepta spirituali cõsolatione. Psalm. Os meum aperui confitendo, & attraxi spiritum. i. spiritus sancti ad consolationem. Confessio impetrat consolationem recuperat gratiam amissam, & auget habitam. Require supra de pœnitentia. Dixit Petrus Cluniac. ꝙ cum quidã sacerdos solitarius quãdam monialem visitaret, primo bona intentione, post carnaliter peccauit cum ea, & cum inconfessus celebrare præsumeret, & ministrasset, & consecrasset, in perceptione nihil inuenit in calice. Idem accidit ei secunda die, & pluries, qui ex hoc confusus, & compunctus currens ad episcopum suum confessus est, & tunc postea inuenit. Idem vere dicitur in Chronicis, quod accidit tẽpore Caroli magni, ꝙ cum in Vigilia Natalis quidam sacerdos peccasset cum quadã muliere, & deberet celebrare missam primam, in perceptione eucharistiæ vidit columbam quandam de cœlo descendentem, & haurientem, & deportantem quicquid accipere debebat, similiter accidit in missa secunda, Cũ autẽ peccato compunctus curreret ad vicinum confessorem, & confessus fuisset peccatum suum, in missa tertia eadem columba, quicquid detulerat de calice reportauit. Quinto confessio animam liberat alligatam, liberat enim eam a vinculis peccatorum, quæ sunt vincula vel cathenæ. Prouer. 5. Vnusquisque peccatorum suorum funibus constringitur. Psalm. Funes peccatorũ circumplexi sunt me. Ideo dicitur Isa. 51. Solue vincula colli tui captiua filia Syõ. Et 58. Dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes. Bern. super Cant. sermone 6. Humiliter confitenti remittit Deus peccatum, & dyabolus, eum quem in corde hominis habebat, amittit principatum. Vbi enim peccatum remittitur, de corde peccatoris proculdubio dyabolus eijcitur. Itẽ confessio liberat a potestate dæmonum, & a vilissima seruitute eorum, quasi de faucibus lupi, leonis, & draconis infernalis. Psalm. Libera me de ore leonis, &c. Manasses liberatur de carcere regis Babylonis, confitens peccata sua, sicut habetur. 2. Paral. in fine. Ouicula quandoque clamore eruitur de ore lupi. Et Ionas clamans ad dñm de ventre ceti euomitur Ionæ 3. Item Matth. 15. Ad clamorem mulieris Chananeæ, in cuius facto notatur qualis debet esse confessio, expulit dñs dæmonem ab eius filia. Itẽ Lucæ 4. Imponente Iesu manum exibant dæmonia a multis, qa in confessione ad impositionem manus sacerdotalis absolutionis homo a dyabolo, & peccato liberatur. Item in vitispa. narrauit abbas Serapion, ꝙ cum iuuenis esset manducans cum abbate suo surgens a refectione accipiebat vnum panem paximatiũ, & comedebat occulte ignorante abbate, & hoc facere sic duxerat in consuetudinem, & verecundabatur patri confiteri, ꝙ iam non posset refrenare appetitum suum. Cum autem quidam fratres venissent ad Abbatem interrogantes eum de cogitationibus suis, ait eis. Nihil est ita noxium monachis, nec ita letificat dæmones, sicut si fratres celent cogitationes suas spiritualibus patribus. Quod cum audiret dictus Serapion, prouolutus eius genibus, & prostratus in terram, & cogitans, ꝙ pro eo verbũ diceret, incepit cum fletu peccatum suum confiteri. Cui pater dixit, ꝙ dyabolus, qui sua taciturnitate tenebrauerat cor eius, sua confessione humdi esset excussus ab eo. Nondum uerba senex finierat, & ecce dyabolus exiuit de sinu, in quo solebat abscondere paximatium, quasi flamma ignis, & lampas fœtidissima, ita ꝙ tota domus esset repleta quasi sulphureo fœtore. Et ait Abbas. Ostendit tibi dñs nunc palã visibiliter, qđ tibi verbis prius ostẽdebam. Confessio. n. denudat, & aperit secretum dyaboli proditoris, ideo confusus recedit. Item in vitispa. dr̃, ꝙ Abbas Macharius habitans solus in hæremo, vidit dæmonem transeuntẽ, qui videbatur indutus tunica linea, quæ tota tenebrata erat, & per omnia foramina pendebant ampullæ. Inquirenti Machario quo tenderet, respõdit. Vado visitare fratres. Quærẽti, quid sibi vellent ampullæ, respondit, ꝙ gustum portabat fratribus, vt qui nõ gustaret de vna, gustaret de alia, ideo tot portabat. Et hoc dicens pertransijt. Adiurauit autem eum Macharius, vt ad se rediens adueniret. Videns eum Macharius redeuntem, interrogauit eũ quomodo se haberẽt fratres, dixit ei dyabolus, ꝙ omnes sanctificati sunt, nec aliquis eorum acquiescebat ei, nisi vnus, qui ad flatum tentationis eius mouebatur vt ventus, addens ꝙ Theotistus vocabatur. Quo audito, iuit Macharius ad visitandum cõgregationem fratrum. Cui fratres cum ramis palmarum processerunt obuiam. Cum autem quilibet eorum pararet sibi cellam suam, quæsiuit quis eorum vocaretur Theotistus. Quo inuento declinauit ad cellam eius, & quæsiuit ab eo quomodo erat ei de cogitationibus suis, & cum ille diceret, ꝙ bene, & erubesceret dicere suas tentationes, ait senex, ꝙ tot annis vixerat solitarius, & in arta pœnitentia, & tñ impugnant me cogitationes fornicationis in tanta senectute, & tñ omnes honorant me, & sic fecit, ꝙ ille reuelauit cogitationes suas ei, & confessus est ei omnia, & ille iniũxit ei ieiunium, & ꝙ meditaretur circa scripturas sanctas, & si adhuc tentaretur, ꝙ semper respiceret sursum, non deorsum, & dominus iuuaret eum. Cum autem confirmasset, & confortasset eum, & alijs verbis, rediens ad locum suum, & iterũ videns eũdem dæmonem quæsiuit ab eo quomodo esset ei, qui dixit, ꝙ male: quia illos quos visitauerat sanctiores, & fortiores inuenerat, quàm prius, & præcipuè illum quem prius habebat amicum inuenerat magis sanctum, magis sibi aduersarium. Item confessio os dyaboli obstruit, vt non possit hominem accusare de eo, de quo accusauit se in confessione. Psalmus. Obstructũ est os loquentium iniqua. Et nota, ꝙ cum quidam bonus vir adiuraret quendam demoniacum, vt diceret ei nomen suum, ait ꝙ triplici nomine vocabatur. s. claudens cor ne conteratur, claudẽs os ne confiteatur, claudens bursam ne eleemosynas largiatur. Delet etiam cyrographum seu scripturam dyaboli, sicut patet exẽplis infra scriptis. Clericus quidam cum bene, & sancte uiueret, inuidens ei dyabolus fortiter impugnauit vt caderet, qui in aliquod graue, & enorme peccatum prolapsus est. Cum autẽ vellet dyabolus eum confundere, & assumpta humana specie, eum coram suo episcopo accusasset, & assignata esset dies in qua, quę dicebat dyabolus debebat probare afferens chartas suas coram iudice, in quibus continebatur locus, & tempus, & personæ quibus scientibus peccauerat. Dictus autẽ clericus videns se in arto positum, confessus est omnia dolens, & proponens non redire ad peccata. Cum autem essent coram iudice, & dyabolus diceret se habere multa contra eum, quæ poterat probare per scripta, & testes. Reuoluens scripta sua ibi inuenit omnia deleta dicens, certe hodie erant omnia, quæ habebam contra istum hic scripta, sed nescio quis omnia hæc deleuit. Et hoc dicto, euanuit, clericus autem in secreto confessionis episcopo omnia hæc narrauit. Item dicitur de quodam sancto patre, ꝙ cum aliquando esset occupatus in aliquo opere cum fratribus, & tradidisset obliuioni dicere Nonam suo tempore propter occupationem, vidit dyabolum transeuntem ante se, & ferentem vnum librum maximum ad modum rotuli super humerum suum, qui videbat magnus ad modum turris, & adiurauit eum in nomine domini ut dimitteret librum illum, & cum reuolueret eum, inuenit in vna pagina eius scriptum, ꝙ ipse illa die, & hora, qua debuerat, Nonam non dixerat. Ipse autem statim prostratus pedibus socij sui, suam confessus est negligentiam, & statim in rotulo dyaboli respiciens, quod prius erat ibi scriptum inuenit deletum, & ex hoc nouit virtutem confessionis. Item dicitur, ꝙ cum quædam vidua familiarissima esset cuiusdam episcopi, propter religionẽ, quæ credebatur in ea, cum instigante dyabolo peccasset cũ proprio filio, & prolem inde habuisset, idem dyabolus volens eam confundere, & per hanc religiosas personas infamare in humana specie, venit ad episcopum dicens, ꝙ ipse probaret eam die assignata pessimam meretricem. Cum autem accusasset eam, assignatur ei dies ad probandum dicta contra eam, dyabolus autem colligens, & in scripto redigens acta eius, & omnes peccati eius circunstantias ad diẽ venit. Illa autem videns sibi diem instare confessa est peccatum suum, & dyabolus ea veniente ad diem, aperuit chartas suas, & inuenit omnia, quæ contra eam habebat deleta, insuper nec eam agnouit. Item dicitur, ꝙ quibus sacrista cuiusdam Abbatiæ surrexit vt pulsaret ad matutinas, & vidit dyabolum portantem saccum plenum, & librum in manu. Cum quæreret dictus sacrista quis esset, ait ꝙ erat scrutator officinarum, qui faciebat monachos in dormitorio vigilare, in ecclesia dormire, in refectorio mala signa facere, & micas dispergere, de quibus saccus quem ferebat erat impletus, vt dicebat, & liber quem ferebat de negligentijs fratrum. Sed dicebat, ꝙ super oïa

oderat

<d>erat capitulum, quia sæpe in capitulo amittebat quicquid laborauerat pp confessiones,& accusationes ibi factas, & pœnitētias. Item non solum chyrographum diaboli delet confessio, sed & characterem,& imaginem bestiæ delet, ita vt non possit diabolus recognoscere iam confessum, sicut multis declaratur exēplis sequentibus. Cum duo prædicatores oberrarent in montibus Hyberniæ, nec viam possent inuenire, aspiciunt non lōge homunculum quendam, quem cum vocarent, & eos fugeret insequentes eum attingunt cum inter arta montana, a quo cū quærerent de via,& vix sciret eis rñdere, cum multum institissent vt diceret eis quis esset, eis dixit, q per tres annos seruierat dæmonibus, qui apparebant ei in diuersis flagitiis, cum quibus fœdus inierat, & eis fecerat homagium vt eorum faceret voluntatem, & eorum ferebat in manu sua impressum sigillum, in quo erant scriptæ literę illius homagij, quod ostendit eis. Ipsi autem vix potuerunt ei suadere, q cum eis veniret vsque ad villā. Cum autem in villam venissent,& quidam eorum prædicaret de abominatione peccatorum, & de misericordia Dei quam faciebat confitentibus, ille homo coram omnibus factum suum dixit. Cū autem cum lachrymis fuisset confessus fratri peccatum suū inuenit q sigillum diaboli a manu sua erat deletum. Cum autem post aliquantos dies confortatus,& instructus rediret ad siluam solitam, vt inde aliqua quæ ibi habebat reportaret, obuiauit illi dæmoni, cui homagium fecerat, discurrenti per montes cū multitudine aliorum dæmonum cum æquis nigris,& canibus, quærenti ab eo si videras talē hominem, quē nuper cū miserat seruū fugitiuū. Et cū ad vltimū quæreret ab eis si eū non agnoscerēt, ipsi dicebant q non,& cum ille assereret eis, q ipse esset ille, quem quærebant, respicientes in manu eius,& non inuenientes suū sigillum, dicebant q mentiebatur, qa signum homagij non habebat, sed derisorem reputantes eum, ab eo recesserunt, ipse autē letus ad fratres redijt,& cum eis remansit. Item legitur, q fuit quidam flagitiosus, qui fœdus cum diabolo inierat.& sæpe cū eo quasi cum socio in humana specie diabolus ibat, cum autem inuitaret eum diabolus ad balneum, vt ibi eum extingueret, cūq; transiret ante quadam ecclesiam, homo ille timens peccatū suū, & socium, dixit q omnino volebat videre quid in ecclesia illa fiebat,& cum non posset eum diabolus retinere, dixit q saltē ad expectantem cito rediret, cumq; morā faceret, diabolus oēs, q ecclesiā illā intrabant rogabat, vt socio suo dicerent, q cito rediret. Ille autem confessus,& pœnitens redijt,& cum quæreret diabolus ab eo, si vidisset sociū suum,& ille diceret, q erat ipse quē quærebat, dicebat diabolus, q mentiebatur, & cum ipse diceret q in veritate ipse esset, sed per Dei gratiam virtute confessionis fœdus eius abnegauerat, diabolus confusus fugit. Item miles quidā suspectum hns vnum socium suum de adulterio cū vxore sua, ducebat eum ad dæmoniacum, qui aduenientibus dabat rñsa. Ille verò peccati sui conscius, & metuens deprehendi secessit aliquantulum,& vocans scutiferum suum confessus est ei, quia non habebat copiam sacerdotis. Cum autem quæreret miles de vxore sua a dæmone, dixit eā esse adulterā, sed nesciebat cum quo, quia parum ante fuerat nomen eius de scripto suo deletum,& cum ostenderet ei dictum socium, dixit q eum nō cognoscebat. Deniq; cōfessio torquet, & affligit dæmones, sicut dicit Aug. Acriores dolores dæmonibus non inferimus, quàm cū peccata nr̄a confitendo,& pœnitendo plangimus. Vnde Luc. 18. Cum deberet expelli legio clamabat. Quid mihi,& tibi o Iesu? obsecro ne me torqueas, quia eius expulsio per confessionem est eius afflictio. Item confessio liberat a pudore opprobrij. Cū sanctus Petrus Tarentasien. Archiepiscopus prædicaret per Burgūdiam, quędam mulier adultera viro suo suspecta confessa est ei, promittens, q ad peccatum suum amplius non rediret, cum autem vir suus, Zelotypiæ spiritu agitatus, compelleret eam ferrum ignitum apprehendere nuda manu, vt sic suam innocentiam demonstraret, illa confisa de virtute cōfessionis,& meritis viri sancti, ferrum candens manibus nudis accepit, & per totam domū sine læsione portauit,& in platea curiæ deposuit. Quo viso, vir eius, omni suspitione deposita ab ea veniam postulauit. Illa vero viso miraculo, facta securior, & ad peccandum audacior, redijt ad peccatum. Cum autem vir eius indigens illo ferro diceret illi, q illud sibi deferret de loco vbi illud dimiserat,& a diebus multis iacuerat frigefactum, quàm cito illud manibus apprehendit tota combusta est,& confusa, tantoq; conuicta miraculo, necesse habuit palam recognoscere crimen suum. Item cū quædam mulier mare transiens pulchritudine sua omnes, qui erant in naui ita attraxisset, & omnes fere, qui erant ibi cum ea peccassent, vel per actum vel per consensum,& non euitaret patrem aut filium, sed indifferenter oībus, licèt occultè se exponeret, facta in mari tempestate,& naui periclitante, cœpit clamare corā oībus oīa peccata sua,& ea publice confiteri, credens, q alij pp eam deberent periclitari. Tunc alijs confitentibus cessauit mare a feruore suo. Facta tranquillitate nullus potuit scire, quæ esset illa mulier, aut eam cognoscere. Item confessio liberat a dolore supplicij. Iob. 36. Liberabit te de ore angusto latissime. Psalm. Neq; vrgeat super me puteus os suum. Glo. Non vrgebit super te inferni puteus os suum, nisi tu clauseris tuum. Nota supra de paximatio,& dæmone effugato. Item demoniali, quæ quia peccatum erubuit confiteri. damnata fuit. Sexto confessio portā vitæ reserat obseratam. Ro. 10. Ore confessio fit ad salutem. Psal. Introite portas eius in confessione. Nota, q per Iordanem, quod interpretatur humile iudicium, intrauerunt filij Israel in terrā promissionis. Item latroni confitenti in cruce dictum est. Hodie mecum eris in Paradiso. Ambro. Confessio Paradisum aperit. Refert Petrus Cluniac. q quidā Gilbertus noīe religionem ingressus a principio confessus est oīa peccata, excepto vno crimine turpiori. Cum autem infirmitate grauissima laboraret, vidit quendam afferentem sibi aquā pulcherrimā in vase speciosissimo,& dicentem sibi si vis saluari,& aqua sapientiæ salutaris potari, oportet te oīa peccata tua confiteri, illud præcipuè, qđ semper hactenus occultasti. Qui postquam reuelauit, quæ viderat, & confessus est oīa peccata sua, die sequenti quieuit in pace. Ad hoc facit exemplum de muliere deuota. B. Francisco, quæ cum vno peccato graui, qđ præ pudore tacuerat, expirauit. Multis autem vigilantibus in nocte circa feretrum, illa surgens resedit in feretro, dixitq; coram oībus, q pp vnum peccatum, quod confessa non fuerat, iudicium mortis acceperat. Sed intercedente B. Francisco, cui deuota fuerat concessum erat ei spacium vitæ, donec illud peccatum in confessione detexisset. Vocato igit̄ quodam sacerdote patrino suo, qui cum alijs vigilabat, confessa est ei. Quo facto statim se reclinans in feretro migrauit ad dominum, armis pœnitentiæ præmunita.

De confessione inutili. *Dist.* XV.

CIrca notitiam. 1. de confessione inutili, vel etiam damnabili, quæ potius fit ad damnationem, quam ad salutem. Notandum, q multa sunt genera confitentium, qui per diuersos hoīes dictos Iudas designantur, quæ in scripturis inueniuntur. Iudas enim interpretatur confitens, quorum nulli regnum Hierusalē promittitur, nisi filio Iacob, vel stirpi eius, per quē salubriter confitens designatur. Est autem confessio negligentis, & differentis nimis, s. illorum, qui confitentur sine præuisione,& studio, q multa peccata per negligentiam præmeditandi transeunt, & inconfessa peccata dimittunt. Prouer. 19. Qui negligit vias suas mortificabitur. Vel illorum, qui differunt vsq; ad finem quadragesimæ vel vitæ, qui ad hoc solum confitentur ne hæretici videant̄. Hi signantur per Iudā Galileum. Galileus interpretatur trāsmigrans, peccata sua p negligentiā, vel rotantes vsq; ad finem vitæ, & de quo Act. 5. Post extitit Iudas Galileus,& oēs, qui consenserunt ei dispersi sunt,& ipse perijt. De hoc supra, q confessio sit studiosa,& velox. Secunda inutilis confessio est solo timore mortis, aut periculi confitentis, quæ est extorta per vim tormenti, vt latronum, qui sic confitentur, sunt similes Iudæ dicto Quiriaco, qui timore mortis,& cum tormēto compulsus est requirere crucem dn̄i, vt dr̄ in inuētione sanctæ crucis. Tales sunt similes vasi qđ Gallice dr̄ Tyrelire, qđ non emittit, qđ continet, nisi prius frangatur. Item ferro frigido, de quo nō pōt fieri opus nisi prius in fornace ponatur. Item oleribus rubris, aut fructibus duris, aut siluestribus, quę non possunt comedi, nisi prius gelu aut igne coquantur. Talis fuit confessio Pharaonis, Antiochi,& Herodis, q non sunt misericordiam consecuti. Mac. 1. Act. 12. Tertia est cōfessio debitas circunstātias omittentis, hoc signatur per Iudam de vico recto, quia peccata in genere dicunt, sed ad circunstātias non diuertunt, vel pp pudorem vel alias causas. In huius domo iacet Saulus cecus. 1. 26. Saulus interpretatur tentatio respicientis, vel abutens consilio, quod fit qn̄ homo tentatione vincitur, vt celet peccati circunstantias, respiciens earum enormitatē, vel qn̄ abutitur consilio Angeli, dicentis. Exi de Sodomis,& de omni regione circa generationem illius. Gen. 19. De hoc Iuda dr̄ Actu 9. Quarta confessio est retrocedentis, vel pœnitentiam dimittentis. Quidam enim bene confitentur, sed cito relabuntur. Hi signātur per Iudam Thadeum, qui licet multa nobilia facta fecisset, mortuus est cum Symone fratre suo in Perside. Ita multi laudabiliter confitentur, multa opera pœnitentiæ nobilia agūt appendentes in patibulo pœnitentiæ peccatum, quod in eis tanquam princeps regnabat,& dominabatur. In tentationis tempore a Deo recedentes, in peccatum iterum relabuntur, & ita moriuntur per transgressionem,& obedientia moritur in eis. Hæc signatur in hoc, q Thadeus interpretatur appendens principem Persis, in quo moritur. Hic Iudas interpretatur tentatio. Symon interpretatur obediens, quia per tentationem diaboli moritur in eis obedientia,& pœnitentia. Similes sunt ribaldo, qui confide-

zans

rans incommodum ludi,& suum infortunium adiurat ludum,& cito ad ludum talorum redit. Quinta est confessio fingentis, & dissimulantis,vt illius, qui confitetur vt bonus appareat, vel ne malus appareat, vt facis hipocrita, de quo dr,q non est simulatio,s.boni,dissimulatio quoq; qd est.s.malum: vel illius,qui ob hoc confessionem frequentat, vt aliqd commodum tpale acquirat,qui similis est vulpi,quæ ob hoc se mortuam fingit, vt corniculas capiat,linguam extrahendo. Similiter illius, qui confessionem frequentat,& peccatum occultat,vel qui pponit non recedere a peccato,hic similis est Iudæ pditori, qui osculo tradidit filium hois.De his Thimo.t.Confitentur se nosse Deum, factis autem negant.De hoc Eccle.t.Accessisti maligne ad Deum, & cor tuum plenum est dolo, & fallacia. Eiusdē 2. Ve duplici corde,& labijs scelestis,&c.Sexta est desperãtis,vt Iudæ Scariothis proditoris,qui dixit.Peccaui tradens sanguinem iustum. Mat.27. Et statim laqueo se suspendit. De hoc Act.t.Hic possedit agrū de mercede iniquitatis, & suspensus crepuit medius,& diffusa sunt oia viscera eius.Talis fuit confessio Chayn.Gen.4. Maior est iniquitas mea,quàm vt veniam merear. Septima est confessio præsumentis,vt illorū q abutuntur misericordia Dei nimis eam extendendo,vt eorum,qui confitentur peccata, & promittunt sibi eorum impunitatem, hi signantur per Iudam filiū Ioha, qui interpretatur Misericors dñs,de quo Luc.3.Octaua est confessio augentis peccata,vt mentientis in confessione. Hic signatur per Iudam filium Ioseph.Lucæ.3.qui interpretatur augmentum,quia mentiens auget peccatum suum. Talis est confessio eorum,qui causa humilitatis dicunt se fecisse, q nō fecerūt, vel diabolo suadente dicunt se non fecisse, qd se fecisse recolūt, vel se dicunt a peccato non posse abstinere,vel pœnitentiā se nō posse facere.Nona est confessio excusantis, vel defendentis peccatum suum,hic signatur per Iudam Machabeum,qui interpretatur protegens vel ingeniosus,quia peccatum,qd debet accusare in confessione,excusat ingeniose,& defendit. Hic Iudas cum vicisset dextrū cornu,vincitur a sinistro: quia multi peccata notabilia,& in quibus non erubescunt, sed ex quibus apparent aliquid fuisse,& valuisse confitent, valde bene denudant illa, quæ sunt turpia,& enormia celant, palliant,defendunt, & excusant, de hoc 1.Mach.9. Decima est confessio projcientis in aliū, vt fecerunt primi parentes.Adam peccatum retorsit in mulierem, mulier in serpentem:sic faciunt, qui in confessionibus suis alios accusant,& se excusant,vt mulier virum suum, & econuerso,socius socium.Hi signãtur per Iudam, qui ascendit cum Zorobabel de Babylone.Zorobabel interpretatur,aliena translatio, Babylō confusio, quia confusi de peccatis suis ea in alios transferūt accusando eos.Vndecima est confessio dimidiantis, vt eorum,q partem retinent,& partem peccatorum confitentur,vel qui vnã partem dicunt vni, & aliam partem dicunt alteri sacerdoti, ne nimis videantur peccatores.Hi signantur per Iudã, qui confitebatur sup portã sterquilinij inter Mosollã,& Beniamin, q erant duo sacerdotes. Nee.12.Duodecima est confessio se iustificantis,& gloriantis,hæc signatur p Iudã filiū Seuna, qui interpretatur auditio famæ,vel nomen auditum,vt est eorum cōfessio,q bona sua in confessione confitentur,vt nomen, & famã eorū cōfessor audiat.Sic Phariseus dicebat. Ieiuno bis in sabbatho,de. do om.Luc.18. Tredecima est cōfessio salubriter cōfitētis.Hæc signatur per Iudam filium quartum Iacob, & Lyæ.Christi,& ecclesię.Post sui status visionem,qui p Rubem signatur,qui interpretatur visio.Post contritionem, & lachrymarum eius exauditionem a dño,qui per Symeon signatur, qui interpretatur audiens merorem.Post gratiæ infusionem, quæ per Leui signatur, qui additamentum interpretatur.Sequitur vera,& salutaris cōfessio,quæ per Iudã signatur,q confitens interpretat, q a Christus post hoc militanti ecclesię parit cōfitētē.Est.n.rex cōfitētiū vt testatur titulus triūphalis.Iesus Nazarenus Rex Iudæorum.i. confitentium.Est.n.eorum Iesus.s.Saluator,Nazarenus.i.sanctificator.Nazareth.n.sanctitas interpretatur.Rex.i.rector, & gubernator.Et nota,q Iudas ex multis verum signat confitētē,primo,q a Phares, & Zarã de Thamar genuit, Beniamin in sui custodiã suscepit,p eo corã Iacob allegauit:hunc Iacob, & Moyses in suis benedictionibus mirabiliter commendauit. Huius.n. tribus,vt dr Iudic.1.Ducatum belli, & victoriã acquisiuit cōtra Chananeū.Hierusalē vrbē cæpit,Gygantes interfecit,regnū acquisiuit,& de eius stirpe Christus descēdit. Similiter confessio de amaritudine pœnitentiæ generat Phares.i.a malo diuisionē, quæ Phares interpretat, & Zarã, q dr oriens.i.gratiæ illuminationē,alam custodit,& corã Christo in iudicio eã allegando defendit,ipsi confitenti laus,& benedictio Iudę multiplex cōpetit, ipsa dæmones,& peccata expugnat,& superat,& exterminat, & vrbē Hierusalem, & regnum eius cælestē, & Christum habere æternum præmium impetrat veraciter pœnitenti, & confitenti.

De impedientibus confessionem. *Dist.* *XVI.*

Circa decimum.i.de his,quæ veram confessionē impediūt, vel retardant,sciendum q sunt 12. Primum est peccatorum infidelitas,quia non credūt Dei verba esse vera.Psal. Nec fideles habiti sunt in testimonio eius,vel virtutem clauium vel sacramentorū.Isa.21.Qui incredulus est infideliter agit,hæc infidelitas est massa plumbea,projecta in os iniquitatis. Zach.5. Hoc opilat os eius.Secundum,qd impedit confessionem, & retardat est mala societas Psal.Cum peruerso peruerteris. Petrus cum ministris passionis Deum negauit,& in negando perseuerauit,egressus ab eis fleuit.Tertium est malus pudor,quem diabolus projcit in os peccatorum, vt fur mucum siue ramunculū in os canis vt obtumescat,supra de paximatio. Idem de Gilberto. Quartum est longæ vitæ confidentia, contra qd habetur supra de confessione festinanda. De hoc ponuntur multa exempla in tractatu de negligentia.Quintū est negligentia, Prouer.19.Qui negligit vias suas mortificabitur. Nota de hoc multa exēpla de vitio negligentiæ.Seneca.Nihil est vnicuiq; se vilius, qm.i.plus negligit se,quàm aliquid suorum. Sextum est ignorantia, quia ignorat homo quid commisit, quid omisit, quid offendit,quid amisit,quid promeruit per peccatum suum: quia ignorat statum suum,confessionis effectum,ideo tardat cōfiteri.Prouer.7.Ignorat stultus,q ad vincula trahatur, donec transfigat sagitta iecur eius,velut si auis festinet ad laqueū,& nescit, q de periculo aiæ agatur.1.Corin.14.Si quis ignorat ignorabitur. Septimū est terrena occupatio.Sic Sedechias fugere volens exercitum regis Babylonis reductus est ad eū in Reblata, quæ interpretatur multa hęc:& signat multitudinem curarum,& occupationum terrenarum.Facit diabolus sicut venator Tygridi, dum Tygris vult consequi venatorem,qui rapuit,& desert secum fętus suos, velocissime currit post eum.Venator autem volens eã retardare ponit in via specula,vbi dū faciē suã intuetur, credit esse sub eis catulos suos,& moueri eos sub eis,& sic paulatim.& successiue retardat quousq; venator ad tutum locum veniat,& fętus ei auferat. Sic cum peccator videns se amisisse per peccatū bona, quæ fecerat, volens ea recuperare per pœnitentiam,currens ad confessionem, retardatur per diuersas occupationes,& occasiones, quas subministrat ei diabolus,donec bona, quæ prius fecerat morte subita irruente,omnino amittat.Octauum est præsumptio,vt eorum,q dixerunt.Non videbit dñs,nec intelliget Deus Iacob,&c.Eccle.23. Omnis homo qui transgreditur lectum suum contemnit animam suam dicens,quis videt me,&c.Et post.Nemo circumspexit me quem verear,& delictorum meorum non memorabitur altissimus,&c.hi debent attendere, q Deus iustus iudex est vnicuique reddens iuxta opera sua.Aliter non esset Deus,nisi esset iustissimus. Item debet cogitare qño puniuit cogitationem superbam in Angelis,morsum pomi in primis parentibus, peccatū luxuriæ in diluuio,& Sodomorum incēdio, violentię i Pharaone excogitationis quasi in Chore,Dathã & Abyron in absorptione.Nonum est desperatio.Contra quam ponuntur multa exēpla supra de duodecim officijs misericordiæ,& supra de cōfessionis effectu.Hiere,33.Si confitemini peccata vestra, fidelis est Deus vt remittat uobis,& emūdet vos omni iniquitate vestra,&c. Decimum est timor malus quo nimis horret asperitatem pœnitētiæ vel ne possit a peccato assueto abstinere. Iob 6. Qui timet pruinam,irruet sup eum nix. De hoc habetur supra de timore humano.Vndecimū est puersus amor, quo qs nimis diligit peccatum suum,mortem suam,patibulum suum,vulnus suum,incēdium suum,hostem suum,vel aliquid aliud supra Deum.Psalm. Vt quid dil.vani.& quæri.men.Prouer.1.Stulti ea,quæ sunt sibi noxia cupient.Eccle.3.Qui amat periculū,peribit in illo, &c. Duodecimum est infirmitas,& mors subita, & dæmonum violētia. Quod patet supra per multa exempla de subita morte malorum.Item supra de qualitate confessionis,quòd debet esse viua. Item supra de purgatorio, le meretrice,diabolo obediente. Itē de milite ferente doblarium

De satisfactione. *Dist.* *XVII.*

Postquam dictum est de contritione,& confessione,dicēdū est de satisfactione. Circa quam consideranda sunt quattuor.Primo de satisfactione,& partibus eius in generali.Secundo de eleemosyna. Tertio de ieiunio. Quarto de oratione. Circa primum cōsideranda sunt tria. Primo quid sit satisfactio. Secundo vtrum possit homo Deo satisfacere de peccatis.Tertio qualiter. De primo videndum est. Primo vtrum satisfactio sit actus virtutis,& cuius virtutis. Secūdo de diffinitione q assignat August.dicens.Satisfactio est peccatorum causas excidere,& eorum suggestionibus aditum non indulgere. Tertio de diffinitione. Ansel.dicentis.Satisfacere est Deo honorem debitū reddere.Ad primum.i.vtrum satisfactio sit actus virtutis.Dicendū q aliquis actus potest intelligi actus virtutis dupliciter. Vno

modo

modo materialiter, & sic omnis actus qui malitiam non habet implicitam vel defectum debitæ circunstantiæ actus virtutis dici põt, quia quolibet tali actu põt vti virtus in finem suum, vt loqui, ambulare. Alio mõ formaliter, & sic ille dr̃ esse virtutis act⁹ qui rõnem medij habet implicitã, sicut fortiter sustinere aduersa: formale autem cuiuslibet virtutis moralis est rõ medij, vnde oĩs actus, qui suo noĩe rõnem medij importat, formaliter est alicuius virtutis: & quia æqualitas rõnem medij habet, & satisfactio æqualitatem quandam importat, vel æquiparantiæ vel ꝓportionis, ideo satisfactio formaliter actus virtutis est. Ex hoc patet cuius virtutis actus sit satisfactio, videlicet iustitiæ. Mediũ autẽ iustitiæ vt ait Philosophus. 5. Eth. accipitur ẽm adequationẽ. Vñ cum satisfactio in adæquatione quadã consistat, formaliter est actus iustitiæ. Sed actus iustitiæ ẽm Philosophũ duplex est, vel sui ad alterũ, vt qñ aliquis reddit alteri, qđ ei debet, vel alterius ad alterum, sicut qñ iudex facit iustitiam inter duos. In actu primo iustitiæ æqualitas constituitur in ipso faciente iustitiã. In actu vero secundo ipsius iustitiæ æqualitas cõstituitur in passo iustitiam, satisfactio vero exprimit æqualitatem in faciente, vñ pertinet ad actum iustitiæ, qui est sui ad alterũ. Sui verò ad alterum põt hõ facere iustitiã dupliciter, vel in actionibus, & passionibus, vel in rebus exterioribus. Sicut fit iniuria alteri dupliciter, vel ipsum ꝑ aliquã actionẽ vel passionẽ ledendo, vel res eius subtrahendo. Actus adæquationis in rebus exterioribus est reddere ꝓpriẽ, sed actus adæquationis in actionibus passionibus est satisfacere. Hanc autem adæquationẽ facit pars iustitiæ vindicatiua, q̃ ponit æqualitatẽ in passo, siue sit idem agẽs, & patiens iustitiã, siue alius, vñ satisfactio ad partẽ vindicatiuã ptinet. Ad ẽm. s. de diffinitione. Aug. dicendum, ꝙ iustitia nõ solum tendit ad hoc vt præcedentem inæqualitatẽ auferat puniẽdo culpã præteritã, sed etiã vt in futurum inæqualitatem custodiat cauendo culpã futurã: vñ ẽm Philosophũ. 2. Eth. Pęnæ medicinæ sunt. Vñ satisfactio, q̃ est opus iustitiæ pęnã inferentis, est medicina curans peccata ꝑterita recõpensando, & ꝑseruando a futuris, & cauendo. Et ideo ꝑ actum primũ diffinitur ab Ansel. s. honorẽ debitũ Deo reddere. Debitum inquã non rõne beneficij accepti, sed peccati cõmissi. Per actũ ẽm diffinitur ab Aug. q̃a per causarum morbi abscisionẽ fit præseruatiua a futura infirmitate. Dicendum ergo, ꝙ quia liberum arbitrium est subiectum voluntarium post abscissionem causarum peccati, nihilominus põt infirmitatem spiritualẽ si velit incurrere. Et ideo Aug. duplicem actum in diffinitione ponit. s. causas abscindere, & suggestiones repellere. Causas vero vocat intrinsecas peccatorũ radices ꝓximas. s. libidinẽ ex actu malo, vel consuetudine relictã, & peccati reliquias. s. difficultatẽ ad bonum, & hmõi. Occasiones verò vocat opportunitates extrinsecas. s. tempus, & locum, & hmõi. Ad tertium. s. de diffinitione Ansel. dicendum ꝙ duplex est debitum, qđ debet̃ Deo. Vnum rõne beneficij ab eo accepti. Alterum rõne peccati in eum commissi. Satisfactio intẽdit reddere honorem debitum rõne peccati commissi, sed latria rõne beneficij accepti. Ideo diffinitio Ansel. intelligit̃ de honore debito primo mõ non secundo, & reddere accipit non pro soluere solũ, sed ꝓ restituere. Circa ẽm. s. vtrum possit hõ Deo satisfacere ꝓ peccatis, consideranda sunt duo. Primo vtrum possit satisfacere. Secundo vtrum de vno peccato mortali possit satisfacere sine alio. Ad primum dicendum, ꝙ sicut hõ põt intelligi aliqđ facere dupliciter. s. aut per se, aut cum adiutorio alterius, ita & satisfacere. Dicendũ ergo, ꝙ hõ cum adiutorio alterius. s. Chri, cuius meritum infinitum pęnitentibus cõicatur, satisfacere potest, sed ꝑ se non põt, nec exigitur hoc ab ipso. Cũ. n. dupliciter fiat hõ Deo debitor, s. rõne beneficij accepti, ex quo tenetur ad gratiarũ actionẽ, & rõne peccati cõmissi, ex quo tenet̃ ad satisfactionẽ, ẽm nullum horum debitorum exigitur ab eo reddere æquale æqualitate æquiualentiæ, q̃a hoc est impossibile, sed æqualitate ꝓportionis ꝑ cõparationẽ ad possibilitatẽ suã. Nã ẽm Philosophum in libris. Eth. in his honoribus, qui sunt ad Deos, & ad parentes non tenet̃ hõ ad æquiualẽs, sed ad possibile. Ad ẽm dicendum, ꝙ de vno peccato mortali non põt hõ satisfacere sine alio, sicut expresse dr̃ de pe. dist. 3. c. de his auctoritatibus. Illorũ sentẽtia destruit̃, qua est, ꝙ pluribus fuerit irretitus asserit̃ vnius delicti pęnitentia eiusdem veniam consequi a dño sine alterius criminis pęnitentia. Item de peni. dist. 5. c. vlti. Falsam pęnitẽtiã esse constat, cum spretis pluribus de vno solo pęnitentia agitur, aut cum sic agitur de vno, vt non discedatur ab alio. Rõ autẽ huius est, quia peccatum est iniuria contra Deum, quæ inquantum est contra æqualitatem amicitiæ inter hoĩem, & Deum, est Dei offensiua, & inquantum est contra æqualitatem iustitiæ, quæ respicit debitum necessitatis, est punitione digna. Et loquor hic nõ de æqualitate, quæ sit ęqualitas simpliciter, quia talis non potest esse inter hoĩem & Deum, sed de æqualitate ꝑ comparationem ad hoĩs facultatem. Quia autem lex diuina præcipit amicitiam hoĩs ad Deũ, ideo nõ p̃t esse æqualitas iustitiæ hoĩs ad Deũ sine æqualitate amicitiæ, & quia æqualitas amicitię hoĩs ad Deũ est per charitatem, quæ sine aliqua virtute necessaria ad salutẽ esse non põt, ideo æqualitas amicitiæ non põt esse sine æqualitate iustitiæ. Non est ergo dicendum, vt dicunt qdã, ꝙ hõ satisfacere possit pro culpa inquantum est contra æqualitatem amicitiæ hoĩs ad Deum, sine satisfactione pro ea, inquantum est contra æqualitatem iustitiæ hoĩs ad Deum. Dico ergo, ꝙ satisfacere pro culpa inquantum est contra vtramq; æqualitatem dupliciter põt intelligi, aut. s. de illa parte satisfactionis, quæ consistit in actu aĩæ interiori, aut de illa, q̃ consistit in actu exteriori. Primo mõ non põt hõ satisfacere de vna culpa mortali sine alia, quia quamuis culpæ non sint cõnexæ, tñ radix satisfactionis est vna. s. charitas, quæ cum nullo peccato mortali stare põt. Et quia obligatio ad pœnam æternam non compatitur se in hoĩe cũ diuina amicitia, ideo per charitatem illa obligatio commutat̃ in obligationem ad temporalem pęnam: per actum ergo penitendi interiorem, per quem culpa, & obligatio ad pęnam æternam remittuntur dispositiue, & ꝑ charitatẽ per quã remittũtur formaliter, & completiue, non põt satisfieri de vno peccato mortali sine alio, nec quantum ad offensam, nec quantum ad obligationẽ ad pęnã æternã. Loquendo autem de alia parte satisfactionis, q̃ directe respicit solutionem tp̃alis pęnæ, in quantum per actum pęnitendi interiorem, & charitatẽ, cõmutata est obligatio ad pęnã æternã, põt satisfieri de pœna debita vni peccato sine alia, sicut satisfieri põt de vna parte pęnæ sine alia. Cuius rõ est, quia obligatio ad talem pęnã simul stat cum charitate, & ideo manẽte debito pęnæ ꝓ vno peccato, acceptari põt solutio pęnæ pro alio, si tñ adsit propositũ satisfaciendi postea de alio. Quod ꝓpositum si mutetur, ita vt pro alio non velit postea satisfacere, remanet tñ præcedens solutio acceptata. Circa tertium. s. qualiter debeat homo satisfacere Deo, consideranda sunt quinq;. Primo vtrũ satisfactio debeat fieri per opera pęnalia. Secũdo vtrũ flagella, quæ Deus immittit, vel euenire permittat super pęnitẽtes, sint satisfactoria. Tertio vtrum possit homo satisfacere ꝑ opera extra charitatem facta. Quarto vtrum operã in peccato mortali facta, per sequentem pęnitentiam sint satisfactoria. Quinto de partibus satisfactionis vtrum sufficienter enumerentur. s. eleemosyna, ieiunium, & oratio. Ad primum. s. vtrum per opera pœnalia debeat fieri satisfactio. Dicendũ, ꝙ satisfactio respicit curationem culpæ præteritæ, & præseruationẽ a futura, & quo ad vtrumq; conueniens est, ꝙ fiat per opera pęnalia. Quantũ ad primum quidem, quia culpæ debetur pęna, satisfactio verò est solutio debitæ emendæ pro offensa. Fit ergo Deo recompensatio ꝑ culpa per opera nr̃a pęnalia, quia licet Deo nihil possit auferri, tñ peccator, quantum in se est, aufert Deo honorem debitum, & ideo oportet ꝙ soluat ei aliquid, aliàs non debitũ. s. pęnã. Quãuis autẽ Deus nõ delectet̃ in pęnis nr̃is inquãtũ pęnales sunt, delectat̃ tñ in eis inquantum voluntarie sunt assumptæ, & inquãtũ medicinales, & iustę. Quo ad ẽm supra positũ. s. ꝙ satisfactio respicit præseruationẽ a culpa futura, debet fieri satisfactio ꝑ opera penalia, quia ẽm Philosophum. 2. Eth. Pęnæ sunt quędã medicinæ non tñ curatiuæ culpæ præteritæ, verumetiã præseruatiuæ præseruantes, & retrahentes a culpa futura. Distingue tñ de opere pęnali, quia opus põt esse pęnale, vel ex parte generis operis, vel ex parte operantis. Ex parte ipsius operis sic pęnalius est ieiunare, quàm eleemosynam dare: ex parte verò operantis, sicut difficilius est hoĩ auaro dare paruã eleemosynam, q̃ hoĩ liberali dare magnam, & hoĩ ex minori charitate facienti, aliqđ opus difficilius est, q̃ maiorem charitatem habenti. Sicut autẽ difficultas, quæ est ex parte operis, non ex parte voluntatis ipsius operantis auget meritũ, ita pęnalitas illa, quæ ex genere operis est, non ex voluntate operantis, auget satisfactionem licet sit minus pęnalis ipsi facienti, quia quanto ex maiori charitate fit aliqđ opus, tanto minus est pęnale, & tñ magis est satisfactoriũ, & magis meritorium. Item licet aliquibus peccatis sint annexæ pęnæ sicut est inuidia, ira, tristitia, & hmõi: tñ inquantũ sunt actus voluntarij aliquã delectationẽ hñt, quia Prouer. 23. dr̃. Desideriũ si compleatur delectat aĩam: hmõi. n. peccata consistunt in actu voluntario, & in amore inordinato priuati boni radicantur, & ideo de talibus debet fieri satisfactio per opera pęnalia. Ad ẽm. s. vtrum flagella, quæ Deus immittit, vel euenire permittit sint satisfactoria. Dicendum ꝙ sustinens flagella siue immissa ꝑ operationẽ iustã, cuiusmodi sunt oĩa illa, quæ Deus infligit, siue per actionem iniustam, cuiusmodi sunt aliqua quæ Deus frequẽter a peccatoribus infligi iuste permittit, non satisfacit, ea sustinendo sub ratione qua patiens tñ: quia sic voluntas sustinentis nullo modo comparatur ad ea vt actiuum principium voluntatis illius, qui meretur: inquantũ tñ voluntas sustinentis ea patiẽter

sustinet intentione remissionis pœnæ sibi debitæ pro suis peccatis sunt sustinenti satisfactionis materia. Sed formaliter ipsa satisfactio in actu voluntatis consistit. Flagella tñ q̃ ipsemet Deus immittit maiorem efficaciã hñt inclinandi volũtatem ad bonũ, quàm illa quæ non immittit, sed immitti pmittit. Vñ Aug. 1. de Ci. Dei c. 10. Cum Deus rebus aduersis me exagitat, aut merita examinat, aut peccata castigat, &c. Ad tertium. s. vtrum possit hõ satisfacere p opera extra charitatẽ facta. Dicendum, q̧ non: qa cum Deus bonorum nostrorũ non egeat, opera hoĩs nõ acceptat tanquã remuneratione digna, nec tanquam satisfactoria nisi acceptet operãtẽ. Vñ Gen. 4. prius dr̃, Respexit dñs ad Abel, & post subiungitur. Et ad munera eius, sed Deus non acceptat hominẽ existentem in peccato mortali, quia in illo statu est inimic⁹ Dei, ergo opera existentis in peccato mortali non sunt Deo accepta tanquã satisfactoria, sed sine illa acceptione satisfactoria esse nõ possunt. Ad quartum. s. vtrum opera in peccato mortali facta, p sequentem pœnitentiã fiant satisfactoria. Dicendũ, q̧ non, qa charitas non põt viuificare nisi actum a se elicitum vel imperatum, opera autẽ in mortali peccato facta non sunt elicita a charitate, nec etiã imperata immo totaliter extra charitatem sunt facta. Ideo non possunt viuificari ab ea, & ideo non possunt esse satisfactoria p culpa præterita, nec æternæ vitæ meritoria. Tñ quia Deus, nec malum aliqđ relinquit impunitũ, nec bonũ irremuneratũ, ideo quamuis opera extra charitatẽ facta nõ remunerer, nec quantũ ad meritũ æternæ vitæ, nec quantũ ad remissionem seu diminutionẽ pœnæ debitæ p peccato, s̃m iustitiã legis diuinæ, tñ remunerant vel ad tpalia bona, vel inquãtũ disponũt hominẽ ad facilius recipiẽdũ grãm Dei, & resurgendũ a peccato, vel ad inclinandũ aures diuinæ misericordiæ ad ipsum operãtẽ, vt ei grãm suã infundat. Hæc tñ remuneratio non est ex debito, sed solũ ex liberalitate diuinæ misericordiæ. Ad quintum. s. de numero, & distinctione partium satisfactionis. Dicendum, q̧ sicut ædificij materialis quædam sunt partes integrales primæ, & principales, vt partes domus sunt, sicut fundamẽtũ, parietes, & tectũ, quædã verò remotæ, & minus principales, vt ligna, & lapides, sic satisfactionis tres sunt partes principales. s. elemosyna, ieiuniũ, & oratio: q̃dã sunt secundariæ, q̃ ad has reducunt, vt vigiliæ, peregrinationes, disciplinæ: & oĩa opera carnem affligẽtia reducũtur ad ieiunium, oĩa verò opera misericordiæ ad elemosynam, oĩa vero opera spiritualia ad orationẽ. Harum vero partium primarum sufficientia multipliciter põt haberi. Vno mõ respectu termini a quo est motus satisfactionis, qa p ieiuniũ reuocamur a concupiscentia carnis, p elemosynã a concupiscentia oculorum p orationẽ a superbia vitæ. Secundo mõ ex parte termini ad quẽ, qa p ieiunium bene ordinatur hõ in seipso, p elemosynã ad pximum, p orationẽ ad Deum. Tertio mõ ex parte materiæ de qua fit satisfactio, quia per elemosynam fit satisfactio de bonis exterioris substantiæ, per ieiunium de bonis corporis, per orationem de bonis animæ. Quarto modo ex parte modorum satisfaciendi, fit enim impetratio relaxationis offensæ, aut per punitionem ieiunando, aut per redemptionem elemosynas dando, aut per supplicationem orando.

De elemosyna. Dist. XVIII.

DIcto de satisfactione, & partibus eius in generali, dicendũ est de partibus eius in speciali. Primo de elemosyna. Circa q̃ consideranda sunt xviij. Primo vtrum elemosynã dare sit actus virtutis. Secundo de distinctione elemosynarum, quæ est, q̧ quædam sunt corporales, quædam spirituales. Tertio, quæ sint potiores, vtrum. s. corporales sint spiritualibus præferendæ. Quarto vtrum elemosynæ corporales habeant aliquem spiritualem effectum. Quinto vtrum dare elemosynam cadat sub præcepto. Sexto de quo debet dari elemosyna. Septimo vtrum quilibet possit dare elemosynam. Octauo quibus dandæ sunt elemosynæ. Nono vtrum abundanter. Decimo vtrum possit hõ dare elemosynã sibi ipsi. Vndecimo de his, quæ mouere debent ad elemosynas faciendas. Duodecimo de multiplici effectu elemosynæ. Decimotertio qualis debet esse, vt Deo grata sit, & salutifera facienti. Decimoquarto de hospitalitate specialiter. Decimoquinto de visitatione infirmorum. Decimosexto de visitatione incarceratorum. Decimoseptimo de sepultura mortuorum. Decimooctauo de pietate parẽtum. Ad primum. s. vtrum dare elemosynã sit actus virtutis. Dicendum, q̧ exteriores actus ad illã virtutem referuntur ad q̃ ptinet id, qđ motiuũ est ad agendum hmõi actus, motiuum autem ad dandum elemosynas est vt subueniat patienti necessitatẽ. Vñ qdã diffinientes elemosynã dicunt, q̧ elemosyna est opus quo datur aliquid indigenti ex compassione pp Deum. Quod quidem motiuum pertinet ad misericordiam. Vnde manifestum est, q̧ dare elemosynam pprie est actus misericordiæ, & hoc apparet ex ipso noĩe, nã in greco a misericordia deriuatur sicut in latino miseratio, & quia misericordia est effectus charitatis, ex consequenti dare elemosynam est actus charitatis misericordia mediante: quia tñ actus, qui proprie alicuius uirtutis est sicut elicientis, põt attribui alij virtuti sicut imperanti vel ordinanti ad finem suum: ideo dare elemosynam, q̃ est pprie actus misericordiæ, vt elicientis põt esse, & actus iustitiæ, inquantum miseratio in defectum patientis ordinatur ad satisfaciendum p culpa. Et sic elemosyna inter opera satisfactoria computat̃, s̃m illud Dan. 4. Peccata tua elemosynis redime. Secundũ aũt, q̧ ordinat̃ ad placandũ Deũ, sic habet rõnẽ sacrificij, s̃m illud Hebre. 13. Beneficientiæ, & communionis nolite obliuisci, talibus. n. hostijs pmeretur Deus, & sic imperatur a latria. Itẽ dare elemosynã ad liberalitatẽ ptinet inquãtum aufert hmõi actus impedimentũ, qđ esse posset superfluo amore diuitiarũ, pp quẽ fit hõ nimis retentiuus earum. Ad s̃m. s. de distinctione elemosynarũ, sciendũ, q̧ septẽ ponunt̃ elemosynæ corporales. s. pascere esurientẽ, potare sitientem, vestire nudũ, recolligere hospitẽ, visitare infirmũ, redimere captiuũ, & sepelire mortuum. Quæ in hoc versu continent̃. Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo. Ponunt̃ etiã septem elemosynæ spirituales. s. docere ignorantẽ, consulere dubitanti, consolari tristẽ, corrigere peccantẽ, remittere offendenti, portare onerosos, & graues, & p oĩbus orare, q̃ in hoc versu continent̃. Consule, castiga, solare, remitte, fer, ora. Ita tñ q̧ sub eodẽ intelligatur consilium, & doctrina. Hæc autem elemosynarum distinctio conuenienter sumitur s̃m diuersos pximorum defectus. Quorum qdã sunt ex parte aĩæ ad quos ordinantur spirituales elemosynæ, qdã vero ex parte corporis ad quos ordinant̃ elemosynæ corporales. Defectus aũt corporalis aut est in vita, aut post vitã. Siquidẽ est in vita, aut est cõis defectus respectu eorum quibus oẽs indigent, aut est specialis pp aliqđ accñs superueniens. Si primo mõ, aut est defect⁹ interior aut exterior. Interior qdem est duplex. Vnus quidem cui subuenitur p alimentum siccum. s. fames. & s̃m hoc ponitur, pascere esurientẽ. Alius aũt est cui subuenit̃ p alimentum humidũ. s. sitis, & s̃m hoc dr̃, potare sitientẽ. Defectus aũt cõis respectu exterioris auxilij est duplex. Vnus respectu tegumenti, & quantum ad hoc ponitur vestire nudum. Alius est respectu habitaculi, & quantum ad hoc est suscipere hospitem. Similiter aũt si sit defectus aliquis specialis, aut est ex causa intrinseca sicut infirmitas, & quantum ad hoc ponitur visitare infirmum, aut ex causa extrinseca, & quantum ad hoc ponitur captiuorum redẽptio. Post vitã autem exhibetur mortuis sepultura. Similiter aũt spiritualibus defectibus spiritualibus actibus subuenit̃ dupliciter. Vno modo poscendo auxilium a Deo, & quantum ad hoc ponitur oratio, qua quis p alijs orat. Alio mõ impetrando auxilium humanum, & hoc tripliciter. Vno modo contra defectum intellectus, & siquidẽ sit defectus speculatiui intellectus adhibetur ei remedium p doctrinã, si aũt practici intellectus, ex passione appetitiuæ virtutis, inter quas maxima est tristitia, cui subuenit̃ p consolationẽ. Secundo modo ex parte inordinati actus, q̃ quidem tripliciter considerari põt. Vno modo ex parte peccantis, inquantum pcedit ab eius inordinata volũtate, & sic adhibet̃ remedium p correctionẽ. Alio modo ex parte eius in quem peccatur, & si quidem sit peccatum in nos remedium adhibemus remittendo offensam. Si autem sit in Deum, vel in pximum, non est nři arbitrij remittere, vt dicit Hiero. sup Mat. Tertio modo ex parte sequelæ ipsius actus inordinati, ex qua grauant̃ et conuiuantes præter peccantis intentionẽ, & sic remedium adhibet̃ supportãdo maxime in his, q̃ ex infirmitate peccant, s̃m illud Roma. 15. Debemus nos firmiores infirmitates alioꝝ portare, & non solũ s̃m q̧ infirmi sunt graues ex inordinatis actibus, sed etiã quæcunq; eorum onera sunt supportanda, s̃m illud Gal. 7. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Licet aũt multæ sint aliæ necessitates humanæ vitæ, tñ oẽs reducunt̃ ad istas. Cæcitas. n. & claudicatio sunt infirmitates quædã. Vñ dirigere cæcum, & sustentare claudum, reducit̃ ad visitationẽ infirmorũ. Similiter etiã subuenire hoĩ circa quãcumq; passionẽ illatã extrinsecus reducitur, ad redemptionem captiuorum. Diuitiæ aũt quibus paupertati subuenitur, non quæruntur ad subueniẽdum prædictis defectibus, & ideo non fuit specialis mentio de hoc facienda. Item nota, q̧ sepultura mortui non confert ei quantũ ad sensum quem corpus post mortem habeat, & s̃m hoc dñs dicit, q̧ interficientes corpus, non hñt amplius quid faciant: & pp hoc etiam dñs non cõmemorat sepulturam inter alia misericordiæ opera, sed numerat tñ illa quæ sunt euidentioris necessitatis, ptinet tñ ad defectum quid de eius corpore agatur, tum quantum ad hoc viuit in memorijs hoĩum, cuius honor dehonestat̃ si insepultus remaneat, tũ etiã quantum ad effectũ quẽ adhuc viuens habebat de suo corpore, cui piorũ affectus cõformari debet post mortem ipsius, & s̃m hoc aliqui commendant̃ de mortuorũ sepultura, vt Thobias, & illi qui dñm sepelierunt, vt patet

per

per Aug. in li. de cura per mortuis agẽda. Ad tertium. s. q̃ elemosynę sint potiores. Dicẽdum q̃ cõparatio elemosynarum põt dupliciter attendi, vno modo simpliciter loquẽdo, & s̃m hoc elemosynæ spirituales præeminent triplici rõne. Primo quidẽ quia id. qđ exhibetur nobilius est. s. donum spirituale, qđ præeminet corporali. s̃m illud Prouer. 4. Bonũ donũ tribuã vobis, legẽ meã non derelinquetis. Secundo rõne eius cui subuenitur, quia spirit⁹ nobilior est corpore. Vñ sicut hõ sibiipsi magis debet ꝓuidere quantum ad spũm, q̃ quantum ad corpus, ita & ꝓximo quẽ debet tanquam seipsum diligere. Tertio quantum ad ipsos act⁹ quibus subuenit̃ ꝓximo, quia spirituales actus sunt nobiliores corporalibus, q sunt quodãmõ viles. Alio mõ possunt cõparari s̃m aliquẽ particularẽ casum, in quo corporalis elemosyna alicui spirituali præfert̃, puta magis esse pascẽdũ fame moriẽtẽ, q̃ docẽdũ, sicut indigẽti s̃m Philosophum melius est ditari, q̃ Philosophari, quamuis hoc sit simpliciter melius. Ad quartum. s. vtrum elemosynæ corporales habeãt aliquẽ spiritualẽ effectũ. Dicendũ, q̃ elemosynę corporales tripliciter possunt considerari. Vno modo s̃m suã substantiã, & s̃m hoc elemosyna non habet nisi corporalẽ effectum, inquantum. s. supplet corporales defectus ꝓximorum. Alio modo põt considerari ex parte causæ eius, inquantũ. s. aliquis elemosynam corporalẽ dat pp dilectionem Dei, & ꝓximi. & quantum ad hoc affert fructum spiritualẽ, s̃m illud Eccle. 29. Perde pecuniam pp fratrem. pone thesaurum in pceptis altissimi, & ꝓderit tibi magis, q̃ aurum. Tertio modo ex parte effectus, & sic etiam habet spiritualem fructum inquantũ. s. ꝓximus cui per corporalem elemosynam subuenitur, mouet̃ ad orãdum ꝓ benefactore. Vnde & ibidem subditur conclude elemosynam in sinu pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo.

De elemosyna. Dist. XIX.

AD quintum. s. vtrum dare elemosynam sit in præcepto. Dicendum, q̃ est sub præcepto legis naturæ, & legis diuinæ, & etiam legis positiuæ. Lex. n. naturalis præcipit ꝓximum verè diligere, non tantummodo affectu, sed etiam effectu, quia nõ est verus affectus, nisi sequatur effectus, si possibile est. Qui ergo indigentiæ fratris non subuenit, nõ veraciter ipsum diligit. Quod volens innuere. B. Ioh. dicit in prima. ca. sua. c. 3. Filioli non diligamus verbo, nec lingua tñ, sed & opere & veritate. Lex etiã diuina hoc præcipit, quia vt habetur. Mat. 25. Christus improperabit reprobis maximè defectus operum misericordiæ. In iure etiã canonico præcipitur, vñ decretorũ dist. 86. fratrem nostrũ, dr̃ de epo, largã manũ habeat, necessitatẽ patiẽtibus occorrat, alienã inopiã suã credat, qui si hoc non habet Epi vacuum nomen tenet. Et infra eadẽ dist. Nõ satis pasce; sic dr̃. Qui in pascendo hoĩes seruare poteris, si nõ paueris occidisti. Et 7. q. 1. Oĩs dr̃, q̃ q negant misericordiã faciendam necessitatẽ patientibus, ipsum Christum negant, qui est misericordia, sed cum sit præceptũ affirmatiuum quamuis obligẽt semp, nõ tñ ꝓ semper, sed ꝓ loco & tpe. Consideranda est. n. facultas habentis, & miseria indigentis. Si. n. hõ habeat aliqd, qđ non sit necessarium sustentationi suæ naturæ, nec illorũ quibus tenet̃ ꝓuidere, sicut sunt vxor, filij, serui, & ancillæ, & si tã notabilis necessitas seu indigentia ex parte illius, cui dandum est, q̃ immineant ꝓbabilia signa extremæ necessitatis, tunc hũs tenetur ex præcepto subuenire indigenti. Si etiã hõ habeat aliquid superfluum non tñ sustentationi naturæ, sed etiã decẽntiæ sui status, tenetur de illo elemosynã facere indigentibus, etiã si non inuenirentur tales, qui essent constituti in necessitate pdicta. Et si plures occurrant indigẽtes quibus oĩbus subuenire non possit tenetur, cæteris paribus, magis indigẽti subuenire. Reducitur autem præceptũ de dãdis elemosynis, & de oĩ subuentione ꝓximo facienda ad præceptũ de honoratione parentum. Sic. n. & Apostolus interpretatur. 1. Thi. 4. dicens. Pietas ad oĩa vtilis est, ꝓmissionẽ hñs vitæ, q̃ nunc est & futuræ. Qđ dicit, quia in præcepto de honoratione parẽtum additur ꝓmissio, vt sit longæuus sup terrã. Sub pietate aũt comprehendit̃ oĩs elemosynarum largitio. Itẽ nota, q̃ licẽt superfluũ sustentationi naturæ tuæ sit tuum ꝓprium, quantum ad dispẽsationẽ seu auctoritatẽ administrandi quantum ad vsum illorũ est in qbus signa ꝓbabilia imminent necessitatis extremæ, nisi subueniatur eisdẽ. A simili aliquo mõ dico de superfluo decẽtię tui status respectu indigentium circa pdictã necessitatem. Vnde contra illos, qui de superfluo modis prædictis indigentibus subuenire nolunt dr̃. dist 47. Sicut. Esurientium panis est, quem tu detines, nudorum vestimentum est, qđ tu recludis, miserorũ redemptio, & absolutio est pecunia, quam tu in terra defodis. Et in hoc apparet, q̃ elemosynam dare eo mõ quo cadit sub præcepto, multum participat de rõne actus iustitiæ. Vñ & Glos. super illud Matth. 5. Cum facis elemosynam, dicit q̃ elemosyna est pars iustitiæ: & quamuis præcepti transgressores non semper puniantur lege humana puniuntur tñ lege diuina. Secundum esse sententiam. Aug. 5. li. de libe. arbi. lõge ante medium Multa impunita iuste relinquuntur a lege humana, quæ tñ iuste vindicatur lege diuina. Ad sextum. s. de quibus debet elemosyna dari, vtrum de quolibet bono. Dicendum, q̃ bonorum tria sunt genera. s. animæ, corporis, & bona exteriora. De bonis aĩæ potest fieri elemosyna, vt cum aliquis orat ꝓ alio, vel peccanti in se parcit ex corde, qđ est maxima elemosyna, vñ Aug. in Encheri. 40. c. Ea elemosyna nihil est maius, qua ex corde dimittimus, qđ in nos quisq; peccauit. De bonis corporis etiã, vt cũ aliquis seruit infirmis. De bonis aũt exterioribus distinguendum est, quia aut sunt malè acquisita, aut bene. Si male, aut licitũ est ei, q̃ acquisiuit ea retinere, aut non. Si sic, de illis põt fieri elemosyna. Vñ meretrix de pecunia, q̃ p meretricium acquisiuit põt elemosynã facere. Illud. n. qđ sic acquirit, licitẽ retinere põt, quamuis in eo, q̃ meretricat̃ turpiter agat, & contra legẽ Dei. Quapp illud, qđ accepit, turpe lucrum vocat̃, tñ in accipiendo pecuniã ꝓ eo, q̃ damnificata est, contra legem Dei non facit. Vñ 14. q. 5. Qui habetis. c. sed hic. De peccato aliqua nonnunquam acquiruntur, q̃ pauperibus iuste erogant̃. De acquisito tñ p meretricium, non fit sacrificium, vel oblatio ad altare, pp scandalum, & reuerentiã sacrorum. Vñ Deut. 23. Non offeres mercedẽ postribuli in domo dñi Dei tui. Si aũt nõ est licitũ ea retinere, aut illis a qbus accepta sunt conuenit ius repetendi, qualia sunt bona acquisita p vsurã vel furtum, vel rapinã, & de talibus non debet fieri elemosyna, sed restitutio. Extra de iureiurando. Etate. dr̃ q̃ onus nõ remittitur, sed augetur, cũ cuiquã improuide soluitur, qđ alij ex debito est præstandum. Sic etiã intellige, qđ dr̃ 1. q. 1. Non est. Nõ est putanda elemosyna si pauperibus erogetur, vel dispensetur, qđ ex illicitis rebus acquiritur, & 14. q. 5. Nolite. Qđ sumptũ est ab Aug. in lib. de verbis dñi sermone. 35. ante medium. Nolite velle elemosynas facere de fenore, & vsuris. Et infra ca. Forte. ꝓhibet̃ expresse fieri de rapina. Vñ ibi dr̃. Si totũ tribuat, qđ abstulerat addit poti⁹ peccatũ q̃ minuat. Aut nõ cõpetit ius repetẽdi, quale est bonum acquisitum p symoniã, qđ bonum ille, q acquisiuit retinere non põt. Extra de symonia. De hoc aũt, quia contra legẽ accepit, nec ille q dedit põt repetere, quia contra iustitiã dedit, & talis pecunia eroganda est in elemosynis. Et si datur solũ ꝓlato, ita q̃ cõitas non est in culpa debet dari ecclesiæ in cuius ignorãtiã data fuit, vt habetur in c prædicto in textu, & in Glo. Si aũt cõitas est in culpa, pecuniã debet restituere illi monasterio, qđ ille qui dedit intrauerit in alleuationem monasterij, & sic intelligi põt illud, qđ dr̃ extra de symonia. Veniens. Si autẽ monasterium intrare noluerit alijs pauperibus eroganda est. De bene aũt acquisitis distinguẽdũ est, quia aut sunt necessaria illi. q̃ acquisiuit ad sustentationẽ naturæ, aut nõ. Si sic de illis non debet elemosynã facere: quia magis tenetur sibi s̃m legẽ charitatis, q̃ alij, nisi forte in casu in quo subtrahendo sibiipsi daret alicui solenni psonæ de cuius morte immineret notabiliter detrimentũm reipublicæ, & ꝓfectus animarum. Si nõ. Aut sunt necessaria sibi ad decentiã sui status, aut nõ. Si non, tenet̃ de illis elemosynã facere, etiã pauperibus non constitutis in periculo necessitatis extremæ. Si sic, non tenetur de illis facere elemosynã, p quã redderet se impotentem ad viuendum s̃m decẽtiam sui status, nisi pauperibus in tanta indigentia constitutis, q̃ appareant notabilia signa extremæ necessitatis, quasi præsentis vel proximè imminentis. Alijs etiã pauperibus tenetur loco, & tpe facere elemosynas, non derogantes notabiliter mõ viuendi s̃m decẽtiam sui status. Talis. n. decentia in indiuisibili non consistit, sed magnam habet latitudinem. Ad septimum. s. vtrum licitũ sit cuilibet facere elemosynam, dicendum q̃ ordo naturalis hoc exigit, vt inferiora superioribus regulentur. Et ideo illi, qui sunt in aliena potestate constituti, de eis in quibus alijs subijciuntur, ordinare non debent, aliter q̃ eis fuerit a superioribus commissum, & quia nullus hõ alij est subditus quantum ad interiores intellectus, & voluntatis actus, nisi soli Deo: ideo de illis bonis orando. & corde remittendo oĩbus elemosynam facere licet. Sed quia monachus ꝓprium non habet, ideo de bonis exterioribus non põt elemosynã facere, sine abbatis licentia expressa, vel ꝓbabiliter præsumpta, nisi dispensatio aliquorum bonorum monasterij sibi sit ab abbate commissa, tunc. n. de illis põt elemosynas facere moderatas, & rõnabiles s̃m ꝓportionem bonorum, quæ sibi sunt ab abbate commissa ad dispensandum: quia etiam vir est administrator bonorum tanquam mulieris caput, ideo non debet mulier dare elemosynas sine consensu viri expresso vel præsumpto, exceptis cõibus elemosynis, & paruis p comparationẽ ad possessiones eorum, nisi præter dotem, q̃ ordinatur ad sustentanda matrimonij onera, habeat res alias, vel ex ꝓprio lucro, vel p alium licitum modum, tunc. n. de illis irrequisito assensu mariti, potest facere elemosynas moderatas. Filij etiã familias ꝓprias possessiones non hñt, nec etiam serui immo sunt possessio dñorum, &

ideo facere elemosynas non debent, nisi forte aliquas modicas de quibus possunt præsumere, q patri vel dño placeat, nisi aliquorum bonorum esset eis a patribus vel dñis dispensatio commissa. Oēs tñ prædicti licite possunt & debent in casu necessitatis extremæ indigentibus sobuenire, etiā assensu superiorū non habito expresse vel præsumpte. Ad octauum. s. cui sit elemosyna facienda, dicendū q sicut dicit Aug. in primo de doctrina Christiana. Illi qui sunt nobis magis coniuncti, quasi quadam sorte nobis obuenit, vt eis magis puidere debeamus. Est tñ circa hęc discretionis rō adhibenda, ẽm differentiam coniunctionis, & sanctitatis: nam multo sanctiori, magis indigentium parienti, magis vtili ad cōe bonom est magis elemosyna danda, q̃ personæ propinquiori, maxime si non sit moltum coniuncta, cuius cura specialis nobis immineat, & si magnā necessitatem non patiaẽ. Nā opus elemosynæ ad mercedem retributionis æternæ dupliciter valet. Vno modo quidem ex radice charitatis, & ẽm hoc elemosyna est meritoria, prout in ea seruatur ordo charitatis, ẽm quā ppīnquioribus magis puidere debemus cæteris paribus. Vnde & Amb. dicit in primo de officijs. Est illa pbanda liberalitas, vt pximos sanguinis tui non despicias, si egere cognoscas, melius est. n. vt ipse subuenias tuis, quibus pudor est ab alijs sumptum deposcere. Alio mō valet elemosyna ad retributionem vitę ęternæ, ex merito eius cui donatur, qui orat p eo, qui elemosynam dedit, ẽm illud Luc. 16. Facite vobis amicos de mammona, &c. Qđ exponens Aug. in li. de verbis dñi in monte dicit. Qui sunt qui habebunt æterna tabernacula nisi Sancti Dei j& qui sunt q ab eis recipiēdi sunt ī ęterna tabernacula, nisi q eorū indigētiæ seruiunt? Hoī igitur malo, inquantum malus est, non est elemosyna facienda nā in malo hoīe duo consideranda sunt s. natura, & vitium. Et sicut eius natura, ita debet ex charitate diligi, q eius vitium odiatur, sic ita debet p elemosynā subuenire indigentię naturæ suæ, vt p hoc in malitia non foueatur. Vñ. 5. q. 5. Nō oīs. Et sumptum est ab Augu. in Epistola ad Vincentium, non multum longe post principium dr. q vtilius esurienti panis tollitur, si de cibo securius iustitiā negligat, q̃ esurienti panis frangatur, vt iniustitiæ seductus acquiescat. Nec est contrariū huic, qđ dr. 86. dist. Non satis pasce, quia ibi loquitur de esuriente ad mortē. Ad nonum. s. de modo dandi elemosynā, vtrum abundanter vel non, dicendum q abundantia elemosynæ pōt considerari ex parte dantis, & ex parte recipientis. Ex parte qdē dantis, cum. s. dat qđ est multum ẽm pportionē suæ facultatis, & sic laudabile est abundanter dare. Vñ & dñs Lucæ 21. Laudauit viduā, qa de eo, qđ deerat illi oēm victum quem habuit misit, obseruatis tñ his, quæ dicta sunt de elemosyna facienda de necessarijs. Ex parte verò eius cui datur est abūdās elemosyna dupliciter. Vno modo q suppleat sufficienter eius indigentiam, & sic laudabile est abundanter elemosynam tribuere. Alio modo vt superabundet ad superfluitatem, & hoc non est laudabile, quia melius est pluribus egenibus elargiri. Vñ & Apostolus dicit 1. Corint. 13. Si distribuero in cibos pauperum, &c. Vbi dicit Glo. p hoc cautela elemosynæ docetur, vt non tñ vni, sed multis detur, vt pluribus prosit. Ad decimum. s. vtrum possit homo elemosynā facere sibiipsi. Dicendū, q hoīs ad seipsum non pōt esse iustitia simpliciter, & pprie dicta, quia. hō p iustitiam simpliciter dictā, illud qđ non est sibi simpliciter debitū, tribuit illi cui simpliciter est debitum. Impossibile est autem, q eidem hoī aliquid simpliciter debitum, & non sit ei simpliciter debitum simul. Vnde dicit Philosophus. 5. Ethi. ca. 11. Qđ non est iniustitia, neq; ipsius simpliciter, quia circa hoc non est iustitia simpliciter dicta, iustitia tñ metaphorice dicta, quæ est aliqua pars potentialis, vel imitatio iustitiæ simpliciter dictæ, pōt esse hoīs ad seipsum, qa aliquid est non debitum hoī rōne vnius partis, qđ debitum est sibi ratione alterius partis: sicut imperare debitum est animæ, & subijci debitum est corpori. Et ideo cum homo per animam corpus castigat, facit actum iustitiæ metaphorice dictæ, misericordia autem non est iustitia simpliciter dicta, sed continetur sub liberalitate, quæ est pars potentialis iustitiæ. Vnde non est incōueniens, q actus eius, qui est dare, iam sit hominis ad seipsum, quia aliquid potest, esse suum, ẽm vnam rationem, quo indiget ẽm aliam. Vnde cum homo dispositiue subuenit pęnitendo indigentiæ animæ suæ, illud quod principaliter, præsupposito adiutorio Dei suum erat potestatiue, seu effectiue non formaliter, sibi dispositiue tribuit formaliter. Non est enim inconueniens, quòd idem homo sit agens, & recipiens, idem secundum diuersa vel secundum aliam, & aliam rationem.

De motiuis ad elemosynam faciendam. *Dist.* XX.

Circa vndecimum. s. quæ nos mouere debeant ad elemosynas faciendas, & opera pietatis, sciendum, q ad hoc naturaliter inclinamur, curialiter inuitamur, irrefragabiliter obligamur, & multiformiter excitamur. Debemus inquam elemosynas facere. Primo, quia ad hoc nos inclinat naturæ conformitas. Secundo quia nos inuitat diuina benignitas. Tertio, quia nos obligat præcepti necessitas. Quarto, quia nos excitat multiplex vtilitas. Primo inquam nos inclinat ad elemosynas faciendas naturæ conformitas, quia sicut dr. Eccle 13. Omne animal diligit sibi simile. Et in lib. de natura animalium dr, q vna auis aliam eiusdem speciei nō comedit. Item dr ibi, q mortua æqua alia pullum relictum suscipit nutriendum. Item leo ipse (vt ibidem dr) miseris, & afflictis compatitur. Vt dicit Isid. Leones peregrinos per deserta errantes ad viam reducunt, animalibus infirmioribus parcunt. Vnde dr. Gaudent infigere thauros, prædas contemnunt humiles. Item multis experimentis probatum est, q lupæ pueros deiectos a matribus inuētos nutriunt, & ab alijs bestijs defendunt. Secundo ad opera pietatis nos inuitat diuina benignitas, Deus enim in scriptura sacra curialiter nos inuitat exhortando, & monendo, & se misericordiam diligere contestādo, & nos, si misericordes fuerimus suos esse filios asserēdo. Psal. Misericordiam, & veritatem diligit dñs. Prouer. 21. Facere misericordiam magis placet Deo, quām victimæ. Oseæ. 6. misericordiam volo. Idem Math. 9. Item facientem misericordiam diligit, tanquam pater filium sibi similem, Luc. 6. Estote Misericordes sicut pater vester cœlestis misericors est. Et ante. Vt sitis filij patris vestri, qui in cœlis est. Iohan. Damas. sicut iudex potestatem accipiens, datorem potestatis iuxta possibilitatem suam debet imitari. In hoc autem Deum maxime imitabimur, si nihil iudicauerimus, quàm misereri preciosius. Pater autem quātum misericordiam diligit, quia ei se totum dedit ad vendendum, & occidēdum. Econtra immisericordes diabolo sunt similes, de quo dr. Hiere. 6. Crudelis est, & non miserebitur, huic similis erat Iudas, qui sustinere non poterat odorem vnguenti, quo Maria dñm vngebat Iohan. 12. quia per hoc homo excedit eum non ieiunando, vigilando, &c. Tertio ad hoc nos obligat pcepti necessitas, vnde in lege veteri, inter præcepta legis in multis locis ponuntur præcepta de misericordia facienda. Et econtra non facienti misericordiam comminatur scriptura, non esse misericordiam inuenturum. Iac 2. Iudiciū sine misericordia fiet illi, qui non fecerit misericordiam. Exemplum Math. 18. Serue nequā nonne oportuit, & te misereri conserui tui, &c. Item Lucę. 16. De diuite epulone, qui vnam guttam aquæ non potuit impetrare, quia Lazaro nō fecerat misericordiam. Prouer. 21. Qui obturat aures suas ad clamorem pauperis, clamabit & ipse ad Deum, & non exaudietur. Legitur 4. Dial. 37. de milite, qui mortuus, & reuocatus a morte refert se, vidisse sub ponte in locis infernalibus, & teterrimis Petrum ecclesiasticæ familiæ maiorem multo ferri pondere ligatum, & depressum in imo, & cum quæreret causam audiuit, q quia plus inferebat plagas ex crudelitatis desiderio, quàm ex pręcepto vel correctionis zelo, qñ aliquis puniendus ei pro delicto suo videbatur, quia vt dicit Greg. Omnes qui eum nouerant sic fecisse, qñ viuebat, nō dubitabat, &c. Quarto ad hoc nos excitat multiplex vtilitas. 1. Thim. 4. Pietas ad omnia valet, ad omnia inquā tam bona, quàm mala. Ad bona ualet, quia omnia bona acquirit, & sua videlicet operando, & aliena congaudendo. Ad mala vero tam sua quàm aliena. Sua quidem, quia in bonum suum conuertit per patientiam. Aliena per compassionem, dum. n. alienis malis siue culpæ siue pœnæ cōpatitur, ipsa mala conuertit in bonum suum. Hugo de sancto Victore. Pietas de alienis sordibus se abluit, de alienis vulneribus sibi cōficit medicinam, de alieno veneno sibi efficit Thiriacam, dum malis compatitur, & subuenit alienis. De vtilitate elemosyne, require capitulo sequenti.

De effectu elemosyna. *Dist.* XXI.

Circa duodecimum. s. de multiplici effectu elemosynę sciēdum, q elemosyna factorem suum iustificat, creatorē pacificat, contegit tanquam decentissimum ornamentum, protegit tanquam potentissimum munimentum, thesauros multiplicat, in futurum ædificat, in cœlis glorificat. Primo quidem elemosyna facientem iustificat, quia impetrat gratiam, delet maculam, soluit emendam. Quod autem impetret gratiam, patet de Cornelio, qui per elemosynas venit ad gratiam Dei, & fidē ecclesiæ. Act. 10. Similiter de B. Eustachio, qui cum esset princeps militiæ Romanorum, & Gentilis, tñ quia abundabat in operibus pietatis, cum in venatione insequeretur ceruum, inter ceruı cornua apparuit crucifixus, dicens ei, quis esset, & q nolebat, q eius elemosynę perderentur, sed pp eas conuersionis, & cognitionis fidei gratiam obtineret. Similiter supra de saraceno, & horreis repletus ad fidem conuerso. Item de Petro Theloneario supra de iudicio. Item elemosyna delet maculam. Thob. 4. Elemosyna a peccato, & a morte liberat, & eiusdem. 12. Elemosyna a morte liberat, & ipsa est qua purgat peccata. Eccle. 3. Ignē ardentem extinguit aqua, & elemosyna resistit peccatis. Resistit

inquam.

inquam & præterita diluendo,& futura cauendo. Ideo dicit dominus Luc.12. Date eleemosynam,& ecce omnia mũda sunt vobis. Item eleemosyna soluit emẽdam idest pœnam debitam pro peccatis, vnde Prouerb.13. Redemptio animæ viri propriæ diuitiæ,& Dan.4. Consuluit Daniel regi Nabucho. Peccata tua eleemosynis redime, qđ qa non fecit in bestiam mutatus est,& de regno deiectus. Grego. Quotiens pro culpa eleemosynam facimus, quasi pro prauis actibus præcium damus, sed tunc solum eleemosynæ præcium a culpis nos liberat, cum perpetrata plangimus,& abdicamus : & non solum mundat animam a peccato præterito, sed etiam conseruat gratiam per quam homo præcauet a futuro. Eccle.19. Eleemosyna viri, quasi sacculus cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam conseruabit. Secundo eleemosyna creatorem pacificat. Homines litem vel guerras habentes cum alijs, plerumque pacem suam faciunt larga munera tribuendo. Exemplum. Gen.33. Placabo eum muneribus, quæ præcedunt. Eleemosyna est propiciatorium aureum, per quod propiciatur Deus peccatoribus, de quo dicitur. Exod.26. Prouer.21. Munus absconditum extinguit iras. In vita Iohannis eleemosynarij legitur, quòd quarta, & sexta feria ponebat scamnum, & sellam ante ecclesiam, vt pauperes possent sine impedimento ad eum accedere, pro causis suis, cum ipse esset Alexandrinus Patriarcha, dicens quòd si homines intrantes ecclesiam volunt cito exaudiri in causis suis a Deo, dicentes. Cito anticipent nos misericordiæ tuæ, &c. Ita ipsi debent ante introitum ecclesiæ exaudire cito pauperes, vt cito exaudiantur a Deo. Tertio eleemosyna contegit tanquam decentissimum ornamentum, vestit enim hominem ornamento gratiæ,& virtutum. Nam vnde pietas facit, quod homo se exuat veste corporali, inde vestit eum vestimento spirituali. Isa.61. Induit me dominus vestimẽto salutis,& indumento lætitiæ circundedit me. In signum huius legitur, quòd cum in quodam magno festo B. Martinus iret ad ecclesiam obuiauit ei pauper nudus, qui præcepit Archidyacono suo vt in instanti emeret ei vestem, quod facere cum differret, in instanti pauperi exutam in secretario dedit suam. Cum autem instaret Archidyaconus, vt egrederetur de oratione ad missam celebrandam, cum nollet egredi nisi daretur ei vestis ad opus pauperis, tunc necessitate compulsus dictus Archidyaconus defert ei vestem bigericam, biennem hyspidam, quinque argenteis comparatam, quam induit. B. Martinus latenter, & dum eleuaret in missa corpus domini, vt dicit Iohannes Beleth, apparuerunt nuda brachia eius, sed ea dominus vestiuit fulgentibus gemmis celitus missis,& vt viderũt sex viri, globus igneus apparuit super caput eius. Item de Leone Papa legitur, vt ait magister Iac. de Vitri, quòd cum in porta sua visus fuisset ostendisse pauperem, rediens ad eum introduxit eum in cubiculum suũ, eum placans,& faciens eum cubare super lectum suum, & quiescere,& cum exijsset serato hostio rediens non inuenit eum, mirans,& gaudens cogitans se sibi dominum reconciliasse. Et non solum dator eleemosynæ hoc ornamento induitur verumetiam Deus ipse in cuius nomine datur se eodem indui gloriatur. Sicut de B. Martino legitur, quod cum in porta Ambianen. pauperi nudo dimidium pallij sui dedisset, nocte sequenti vidit dominum in cœlo habentem super humeros suos dimidium pallium suum, quod pauperi nudo dederat,& dicentem Angelis. Martinus adhuc Cathecuminus hac me veste contexit. De quo dicit B. Bern. Martine si sciuisses vbi pallium dimidium ponebas, puto quod non dimidiasses, sed integrum dedisses. Multum augmentauit pallium cuius vna pars erat in terra,& alia attingebat cœlum, immo super Dei humerum. Similiter cum B. Franciscus vestem nouam quam pro se parauerat pauperem militem induisset, nocte sequenti vidit dominum vestibus illis indutum,& palatium speciosum,& magnum cum armis militaribus insignitum, cumque inquireret cuius esset palatium, & quid significarent arma, aut cuius essent, responsum fuit, quòd Francisci, militumque suorum essent hæc omnia. Grego. Papa cum incederet, inuenit in hostio pauperem, qui in apparentia videbatur naufragium pertulisse,& cum mater sua misisset ei scutellam argenteam plenam leguminibus, non habens præ manibus quid ei daret, misit ei scutellam,& legumina intus, dans ei totum. Cum autem postea factus esset Papa, & ordinasset cum dispensatore suo quod quotidie ante mensam suam duodecim pauperes poneret, qui ibi reficerentur, vidit ibi aliquando tredecim,& vnum inter alios qui aliquando apparebat ei senex aliquando iuuenis, & vocauit dispensatorem, quærens quomodo ibi tredecim posuerat, illo asserente, q non introduxerat nisi duodecim tantũ, finita mensa vocauit B. Grego. illum, qui aliquando senex, aliquando iuuenis apparebat, quærens quis esset, & quod nomẽ haberet, qui respondit. Quid quæris nomen meum, quod est mirabile? ego sum naufragus cui misisti scutellam argenteam cum leguminibus,& quia imitatus es B. Petrum Apostolum, qui distribuebat vnicuique prout cuique opus erat, ex tunc dominus destinauit te Papam futurum. Ego sum Angelus domini paratus offerre pro te domino quicquid ab eo petieris, & hoc dicto euanuit. Deus enim in se pauperibus suis membris indui, potari, & refici profitetur, quia quicquid pietatis, & misericordiæ fit amore Dei pauperibus, reputat sibi factum. Matt.25. Esuriui, & dedistis mihi manducare, Sitiui,&c. Sequitur. Quod vni ex minimis meis fecistis mihi fecistis. Magna gloria facientibus eleemosynas, propter Deum, q ad vestes suas ac etiam ad cibum,& potum habeant ipsum Deum. Non est ergo mirum si Deus,& pater misericordiarum, & largitatis immensæ refectiones spirituales dat pro corporalibus, & vestes spirituales pro temporalibus. Quarto eleemosyna protegit tanquam potentissimum munimẽtum, vnde. Eccle.29. Eleemosyna viri quasi sacculus cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam conseruabit. Sequitur. Sup scutum potentis,& super lanceam aduersus inimicum tuum pugnabit. Quinto eleemosyna bona multiplicat. videlicet bona tpalia, & bona spiritualia,& amicos spirituales. Bona quidem tẽporalia multiplicat, sicut dr Prouer.28. Qui dat pauperi non indigebit. Legitur in Chronicis, q cum Ethytius Romanorum Senator esset in Burgundia agens rempublicã Romanorũ, tempore Theodosij Imperatoris, cum fames maxima Burgundiam oppressisset cõgregauit apud Linguos quatuor millia pauperum vel amplꝰ qui non poterant habere vnde sibi famis tempore prouiderent, & pauit eos ibi quamdiu malum tempus durauit. Quo cessante fecit eos ad loca sua cum vehiculis deportari, & audiuit vocem de cœlo dicentem sibi. Ethyci, tibi & semini tuo panis non deficiet in æternum, quia me famis tempore in pauperibus membris meis refecisti. Hoc legitur in gestis Francorum lib.1.ca.24. quod cum quidã sanctus visitasset quosdã Cistercienses, & loquerentur ei de visionibus suis, quærentes ab eo si aliquas visiones vidisset, ait. Vnicam vidi ex quo domum istam intraui, quam vobis referam. Mihi videbatur, quòd in hoc monasterio erant duæ virgines pulcherrimæ, vna eleuato capite, & læta facie tenebat virgas,& huiusmodi loci habitatores multum commendabat, altera tristis demisso capite multum murmurans ab hoc loco recedebat, multum conquerens contra habitatores huius loci, per quod intellexi hic multum abundare rigorem disciplinæ,& seueritatem iustitiæ: misericordiæ autem, & pietatis opera intellexi a vobis multum esse relegata, propter quod non abundatis, sed date,& dabitur vobis, vt dicitur Luc.5. Prouer. 3. Honora dominum de tua substantia, & replebuntur horrea tua saturitate,& vino torcularia tua redundabunt, Item, 11. Alij diuidunt propria,& ditiores fiunt, &c. Item.4.Reg.3. Habetur exemplum de hoc, vbi dicitur, quod oleum in vasis vacuis positum est multiplicatum. Item 3.Reg.17. de farinula viduæ,& oleo in lechito multiplicatis. Item Iohan.6. de quinque panibus in dando multiplicatis a domino. Item de Beato Nicolao legitur, quod cum videret pauperes prouinciæ suæ mirabili fame afflictos, nec haberet vnde posset eis subuenire, audiens in portu applicuisse multas naues onustas frumento, de qualibet naui accepit centum bithecos, se obligans ad redditionem nisi inuenirent frumentum cum integra mensura. Quod distribuit, & ad victum,& ad semina,& abundauit ad hoc in tota illa patria, & illi plenarie totum frumentum, quod ei tradiderant inuenerant. Item legitur de Beato Præiecto, quòd cum videret multitudinem pauperum petentium ab eo, nec inueniret, quid daret eis, quia alia, quæ habebat dederat, nisi duos denarios, facta oratione inuenit in bursa sua tot denarios quot erant pauperes. Item legitur de Beato Benedicto, quod cum tempore famis dedisset quicquid inuenire potuerat in abbatia sua, nec inueniret nisi modicum olei in vase paruo præcepit vt illud daretur. Quod dispensator suus noluit facere. Quod cum sciret vir Dei, noluit vt aliquid inobdientiæ in eius monasterio remaneret, sed illud præcepit extra per fenestram proijci, nec tamen eo facto vas vitreum in quo erat fuit fractum, nec oleum effusum. Cum autem orasset, inuenerunt in monasterio vnum dolium plenum oleo. Item legitur de Beato Germano Antiosiodo. quod cum rediret de Roma, & in exitu Mediolani omnia sua pauperibus dedisset, & inquireret a dyacono suo, si aliquid plus haberet, non inuenit nisi tres denarios, quos præcepit pauperibus dari, dicens murmuranti dyacono, quod Deus satis haberet, vnde seruos suos illa die pasceret. Cum autem dictus dyaconus volens sibi prouidere tertium retinuisset,& duos dedisset, occurrit seruus cuiusdam militis diuitis offerens ex parte domini sui ducentos solidos, tunc aduocans dyaconum ait ei, quòd ipse defraudauerat pauperes in vno denario, quem si eis dedisset Deus trecentos solidos eis misisset. Rogatus aut ad domum militis accessit,& ipsum grauiter ægrotantẽ,& omnes infirmos,

qui erant in eius domo curauit. Itē legitur in vita Ioh. eleemosynarii, q̄ cum latrones spoliassent omnino domum cuiusdam diuitis nobilis, & ille explicaret dicto Iohan. casum suum, com passus pcepit dispensatori suo in secreto, vt daret ei quingentas libras auri, q̄ inuidia motus non dedit, nisi quinque: statim qdam nobilis vidua misit ei quinque libras auri, & cum vocasset procuratorem suum, & quæsisset ab eo quantum dederat illi cui dari præceperat, dixit, quingentas. Respondit sanctus, quod non dederat nisi quinque, & cum vocasset eum cui dederat, audito ab eo quod non receperat nisi quinque libras dixit ei, quod si dedisset quindecim vt ipse præceperat, quod dominus per dictam viduam administrasset ei mille quinque libras. Cum autem a dicta vidua vocata quæreret quantū ei legare proposuerat. Respondit quod primo scripserat mille quingentas libras, & superscripserat, quod tm̄ mittebat ei, sed post respiciēs ad scripturā illā inuenit mille libras, de scripto deletas, & sic credens, q̄ hoc factum fuisset diuina voluntate, non misit ei nisi quingentas. Item in vitis pa. dr̄ q̄ quidam monachus cuidam fratri suo seculari pauperi dabat quicquid laborare poterat, & ille semper pauperior fiebat. Quod cum diceret cuidā seni inhiboit ei ne hoc faceret, sed ei diceret q̄ laboraret, & de labore suo sibi & monachis deportaret, vt bādiceret ei, qđ ille fecit, licet ex hoc primo fieret tristis, & primo de labore suo attulit fratri suo olera, deinde pira, postmodum panes, postea mul a alia q̄ dabat frater suus pauperib. religiosis, qui p eo orarent, post q̄siuit frater eius virum penuriā pateretur sicut solebat, ille dixit q̄ non, sed abundabat, quia qñ eis res monasterij dabat, qñ ingrediebantur domum suam, velut ignis oīa bona eius sua consumebant, postq̄ aūt inceperat date sua pauperib. religiosis. oīa bona sua fuerant multiplicata eorum oratione & benedictione. Item dicit Petrus Alfonsus, q̄ quidam iuuenis bñ disciplinatus filius cuiusdam sapientis consiliarij cuiusdā regis, cui rex mortuo pre promiserat, q̄ si bñ se regeret, eum amore pr̄is sublimaret, thesauros pr̄is cogitans vanitatē mundi & misericordiam Dei, pauperibus erogauit. Deinde annonam & aurum, & lapides pciosos, deinde agrorum & domorum suarū pcium. Cum aūt fuisset accusatus apud regem, tanq̄ bonorū parentorum dissipator, vocatus & requisitus r̄ndit, q̄ non dissipauerat, sed congregauerat, & in tuto posuerat contra pdones, fures, & casus diuersos, & fecerat de non suo suum: tunc rex audiens eius industriam, omnia ei multiplicauit, & sublimauit, & loco pr̄is eū consiliarium suum habuit. Sic rex summus facit largos eleemosynarios magnos in curia sua. Item in legēda. Ioh. eleemosynarii legit, q̄ cum videret aliquem bonum eleemosynarium, q̄rebat ab eo quō adeptus esset gr̄am largas eleemosynas faciendi. Cum hoc q̄reret a quodam. R̄ndit ei, q̄ consueuerat esse ita immisericors, q̄ nihil p Deo poterat dare, cum aūt aliqā aliquod infortuniū ei accidisset, cogitauit, vt dicebat, q̄ hoc erat ppter immisericordiam suam, & cum vellet facere eleemosynam, eius auaritia non permittebat. Vñ vocauit seruum suum rogans eum, vt singulis septimanis furaret ei sex denarios, & daret pauperibus, ille aūt furabat prima septimana duodecim denarios, tunc in fine septimanæ computans inuenit q̄ plus fuerat lucratus illa septimana q̄ alijs, & cogitans q̄ hoc esset ppter eleemosynā, pcepit seruo suo q̄ furaret ei duodecim denarios, qui tunc dedit duos solidos, & cum cōputaret in fine septimanæ, inuenit lucrum maius solito in duplo: & cum pcipeset, q̄ daret decem & octo denarios, dabat tres solidos, & sic semper faciebat dans in duplo plusq̄ pciperet ei. Cum aūt singulis septimanis multiplicaret lucrum, & miraretur dñs vñ hoc esset, in cōputatione in fine septimanæ subridens seruus dixit ei, q̄ iustum furtū suū ditauerat eum, & reuelauit ei virtutem, veniam petendo, ex hoc puocatus est dñs vt faceret eleemosynas largas. Item in vitis pa. dr̄ q̄ facta fame duo socij sib̄ morabant, & cum alter daret Agapē oīb. aduenientib. & non cessare vellet, alter sumpta portione sua recessit ab eo, nec dabat aliquid, alter aūt semper dabat & abundabat. Immisericors videns q̄ non posset sibi sufficere redit ad alium, qui misericors erat, paupertate cogente, rogans vt eum reciperet. Quod cum fecisset nec dare cessaret, cum aliqā diceret ei, q̄ videret si aliquid remansisset, qđ daret pauperib. & ille assereret q̄ nihilominus remanserat, qđ posset dari ad instantiam socij sui, currens inuenit sportas plenas. Quo viso puocatus est ad amorem miæ. Item t. dyal. 9. dicit Gre. q̄ S. Bonifacius adhuc puer, ita miæ viscerib. affluebat, q̄ sæpe visis pauperibus tunicā, sæpe camisiam dabat, licèt sæpe de hoc a matre argueretur & verberaret. Aliqā videns pauperes exigentes & indigentes currit ad horrea, & quicquid mr̄ parauerat ad anni necessariam sustentationem dedit paupetib. Cum aūt tenere sa mr̄ hoc inuenisset factum, & ipsum pp hoc clamans verberaret, ea exclusa orauit, & oīa horrea repleta sunt. Itē cū S. Gelasius nonnisa dās pro Deo solam sibi vineam retinuisset, ita fuit percussa grandine, & tempestate, & quasi nihil in ea remansit, tñ nepoti suo in vindemiis pcepit oīa dolia ligari, qđ fecit, licèt abusionem hoc crederet & diceret, tunc paucos racemos ex ea colligens tulit ad calcatorium, & cum omnib. exclusis, puero excepto orasset, cepit calcare, & vinum in maxima abundantia exire. Tunc pcepit vocari pauperes, & oīa eorum vasa repleri. Quo facto de modico qđ remanserat in dolio quolibet cellarij sui vnam guttam posuit, & cellarium clausit & sigillauit. Cum aūt ab oratione facta redijsset, inuenit dolia ita plena, quod vinum desuper exibat, ita quod si plus tardasset, per totum pauimentum fluxisset. Item quidam audiēs pdicari a sacerdote suo, quod dñs dicebat de dantibus eleemosynam. Cētuplum accipietis &c. de consilio vxoris suæ vaccam suam sacerdoti dedit, vt centum acciperet. Sed cum factus pauper diu expectasset, & nō euenisset ei, quod pro vna data darentur cētum, deliberauit de nocte occidere sacerdotem illum. Ad qđ agendum cum iret in via inuenit massam auri, & veritatem ibi expertus fuit. Item cum quidam eps pdicasset inter Saracenos tm̄, vt quemdam eorum conuertisset & eum baptizasset, postea cum suaderet ei facere opera miæ dicens, q̄ hoc dixerat Dñs in euangelio Centuplum accipietis. & cum monuisset eum ad perfectionē euangelicam, ille venditis omnib. q̄ habebat, & datis pauperib. mortuus fuit in Dño. Cum autem filii eius traherent epm ad iudicium, impetentes eum corā iudice Saraceno, de hoc q̄ pr̄i pmiserat centuplum acci. &c. qđ pr̄ vt dicebant nunq̄ receperat. & q̄ propter eius pmissum eos exheredauerat. Et cum ep̄s diceret, quod immo Deus ei reddiderat in vita æterna, nec posset hoc episcopus probare: adductus ad tumulum mortui, adiurauit eum in nōie Iesu q̄ diceret si esset bñ solutus de pmisso. R̄ndit omnibus audientib. Centuplum accepi, & vitam æternam possideo. Et quidā etiam hoc addunt, q̄ de hoc lr̄æ inuentæ sunt in manu defuncti, in quibus hæc continebant. De hoc dr̄ Gen. 26. Seminauit Isaac in terra illa, & inuenit in messe centuplum. Item Greg. Quod pauperi datur non est datum, sed mutuum, quia qđ datur cum multiplici fructu accipitur. Item Amb. Eleemosynas dare non est amittere, sed seminare. Item in vitis pa. quidam pr̄ dixit discipulo suo. In ciuitate quadā erant duo quorum vnus seminauit & collegit pauca & sordida. Alius vero seminare neglexit. Si ergo fames fiat quis eorum potest euadere. Respondit discipulus, qui pauca elegit. Sic & nos seminemus licèt pauca & immunda, licèt per vanā laudem & corruptam intentionem immundiciam contrahamus aliquā, ne famis futuræ tempore moriamur. Item bona spūalia multiplicat, congregat enim sibi thesaurum spiritualem, & animam spiritualiter meritis locupletat. Thob. 4. Ex substantia tua fac eleemosynam &c. Et post. Præmium enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis. De Tito legitur in Orosio, & alijs chronicis, quod dicebat in cœna sibi circumstantibus, cum recordaretur se in die nullam fecisse liberalitatem, vel pietatis opera. O amici, hodie diem perdidi &c. Item Thob. 12. dicit Raphael. Bona est eleemosyna, magis quam thesauros auri condere &c. Math. 6. Thesaurizate vobis thesauros in cœlo &c. Luc. 14. Cum facis conuiuium &c. Ibidem 17. Vende omnia quæ habes & da pauperibus, & habebis thesauros in cœlo. Et post. Omnis qui reliquerit domum &c. Ibidem 12. Nolite timere pusillus grex &c. Et post. Vendite quæ possidetis & date eleemosynam, & facite vobis sacculos qui non veterascunt, thesaurum indeficientem &c. In vita sanctæ Anastasiæ dicitur, quod cum esset nobilissima Romanorum ministrabat de rebus suis Christianis, propter fidem incarceratis. Cum autem Imperator fecisset omnes incarceratos occidi, flebat, quia subtracta erat ei materia lucrandi, & sacculi vbi solebat thesauros cœlestes reponere, & se christianam confitens vitam gloriosam martyrio consummauit. Item in vita beati Thomæ Cantuarien. dicitur quod singulis diebus pauperes tredecim in secretiori cellula includi faciebat, quibus post refectionem singulis deuote pedes lauans tres argenteos dabat. Item cum Decius Cæsar peteret a beato Laurentio thesauros ecclesiæ, ipse dispersit, & dedit paupībus, & adduxit eos ad palacium dicens: ecce hi sunt thesauri æterni qui nunquam deficiunt &c. Item Ioh. Dam̄. in Barlaam ponit exemplum quod Barlaam proposuit Iosaphat de quadam ciuitate, in qua erat consuetudo singulis annis Regem constituere, qui omnino ignoraret consuetudines illius terræ, & in fine anni illum in quandam insulam nudum mittebant, vbi nihil inueniebat. Reges autem de hoc nihil cogitabant, sed delicijs affluentes credebant, q̄ semp sic deberet durare. Quidā aūt sapientior factus rex inquisiuit diligenter de consuetudine, & inuenta veritate per totum annum misit & congregauit maximos thesauros

in illam insulam, quos in fine anni eiectus a regno dæmones inuenit, & ibi in multis delicijs & diuitijs vixit. Sic alliciunt corda hoīum ad amorē istorum tpalium, & nō credunt q̄ debeant eis deficere, vsquequo in morte deducunt eos ieos & nudos, nihil secum nisi pctā portantes. Prouidi aūt & callidi audiunt vocem Dñi dicentis. Vende oīa q̄ habes, & da pauperib. & habebis thesauros in cœlo. Vere multos & magnos thesauros congregat elemosyna ꝓ datore, quia de alterius ruina cui cōpatitur & subuenit, hoīem facientē exaltat, de aliena fordib. lauat, de paupertate ditat, de infirmitate sanat, de libertate corroborat, de exilio alieno hæreditatē suam impetrat, de captiuitate libertatē, de villitate & cōtumelijs aliena suū honorē, de miseria mīam & gloriā, de morte vitā sibi cōparat, & ꝓmpte subuenit, & miseretur miserijs, & necessitatib. alterius. Itē elemosyna multiplicat amicos spūales. s. aduocatos qui coram summo iudice cām eius sustentant, & intercessores, qui apud prīm pr̄em pro ipso efficaciter intercedūt. Vñ hortatur dñs Luc. 16. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, supra de purgatorio, nota de Stephano aduocato ꝑ allegationē pauperum reuocato. Item de muliere quæ deuota b. Francisco, & bñfica fratribus mortua est in pctō mortali. Cum aūt in nocte multi circa funus iacens in feretro vigilarent in domo, circa mediā noctem cunctis videntibus, qui astabant surgens, & sedens in feretro, vocauit vnū de assistentib. sacerdotē, & dixit, q̄ eū pp qddā pctm̄ qd celauerat duris cruciatibus adiudicata fuisset ad p̄ces b. Francisci cui deuota fuerat, indea ei pie concessetat, q̄ rediēs ad corpus confiteret, factaq; confessione, & recepta pnīa transiret ad regem, armis pniæ ꝑmunita. Item Ioh. 12. patet de Lazaro, quem ad p̄ces Mariæ, & Marthe, apud quas, & ipse, & sui sæpe reficiebantur, suscitauit. Item Act. 9. cū viduæ & pauperes circumstetissent Petrū, ondētes vestes quas ei Dorchas faciebat, obtinuerūt eius resuscitationē. Idē ferè legit in vita b. Ioh. Euang. cum rediret ab exilio in Ephesum inuenit Drusianam mortuā, q̄ sæpe consueuerat eum recipere, & necessaria ꝑparare & alijs pauperib. Quam p̄cepit surgere, & necessaria sibi ministrare, q̄ statim a somno excitata surrexit, & ei refectionē parauit. Itē in miraculis S. Nicolai legit, q̄ quidā pr̄familias consueuerat in festo b. Nicolai reficere paupes clericos & sacerdotes, cum aūt hoc fieret, & in domo eius dyabolus in forma peregrini elemosynā peteret, & pr̄ puerum ei mitteret, & elemosynā ei ferret, qui erat clericus vnigenitus, dyabolus eum diutius extra ꝑtrahens, cum puer ei elemosynā daret, eum iugulauit. Et cum puer esset pr̄i delatus, dissimulauit dolorem, ne mensam turbaret, & refectio impediret, sed super lectum in camera puerum collocauit. Sed postq̄ comedissent cepit flere, & qd factum fuerat referre. Cum aūt accūbentes puerum mortuum inuenissent, pr̄ inuocauit S. Nicolaum, vt filium suū ei redderet, & ad elemosynas respiceret, quas pro puero faciebat, quasi de somno surgens, quæ circa eum facta fuerant, & quō b. Nicolaus eū a dyabolo eripuerat, & reduxerat enarrauit. Item cum q̄dā matrona Ecclesiam martyrum Ioh. & Pauli crebro visitaret, ante ecclesiā duos peregrinos inuenit, quibus elemosynam dari suo dispensatori p̄cepit, sed anteq̄ dedisset recesserunt vicinius, dicētes. Tu mō nos visitas, sed nos in die iudicij te requiremus, & quicquid boni poterimus tibi ꝑstabimus, & hoc dicto disparuerunt. Sexto elemosyna in futurum edificat. 1. Cor. 3. Quidam super fidei fundamentum ædificant aurum, argentum, lapides p̄ciosos. Qui dant elemosynas ædificant aurum. Qui ea q̄ pertinent ad ædificationē proximorum cogitant, ædificant argentum, qū loquunt eadem. Lapides p̄ciosos qn̄ elemosynas dant vel operant eadē q̄ ꝑtinent ad vtilitatē & necessitatem eorum. In passione b. Thomæ Apl̄i legitur, q̄ cum senascallus regis Indiæ q̄reret in Cesarea artificem, qui faceret Dño suo palatiū p̄ciosum, Dñs apparens ei tradidit b. Thomam, dicens eum fuū suum sapientissimum in hoc opere. Qui cū venisset in Indiā, & dixisset regi quō sciret operari, rex traditis thesaurijs suis recessit a p̄ria illa. Thomas aūt per terram illam ꝑ bienniū p̄dicans, & miracula faciens pecuniam sibi traditā pauperibus erogabat, & populum ad fidem conuertebat. Rex aūt veniens & inueniens qd factum fuerat, cepit Thomā & senascallum eos viuos excoriare cogitans, sed denunciat ei mors fratris sui, ad quem cum venisset, & per tres dies sepulturā eius distulisset, parando vestes p̄ciosas & sepulturam, quarta die surrexit dicens Thomā esse Apost. Dei, cui fuerunt Angeli, & q̄ Angeli per triduum duxerant eum per palatium pulcherrimum auro & lapidibus p̄ciosis fabricatum, quos rogauerat vt illius mereretur fieri portarius, cui rñderunt, q̄ illud erat palatiū qd Thomas parauerat fratri suo, quo se fecerat indignum: ipsi aūt Angeli impetrauerunt ei a dño q̄ resurgeret, & q̄ a fratre suo q̄reres si vellet ipsum palatium cū ædificijs, sibi emere. Qd cū vellet facere, ait frater q̄ illud volebat retinere sibi, sed ipse sibi ædificaret aliud, & vocantes Thomā reuersi sunt, & baptizati, & tota p̄ria ad consilium Apl̄i viuentes, & sua pauperibus erogantes. Item in vita S. Ioh. elemosynarij legit, q̄ cum quidā cp̄s noīe Troylus venisset apud Alexandriā, vt de triginta libris auri emeret sibi cæmentum ad fabricandum sibi palatium, dictus Ioh. eum inuitauit, & post ad domum pauperum eum duxit dicēs, hoc debet esse ædificium, & thesaurus eporum, ad cuius p̄dicationem dictas libras ei tradidit erogādas pauperib. Sed post cū esset auarus pœnituit, & p̄ dolore in lectum decidit. Qd audiens Ioh. remisit ei pecuniam suam, & statim curatus cū eo comedit. Postea in extasi positus, ductus est ab Angelis, qui ondērunt ei palatium mirabilis structuræ, & pulchritudinis, & splendoris, cu' porta erat aurea & titulus superscriptus in ea. Hæc est requies æterna Throyli epi, qd cū legeret accessit vir super oēm æstimationem pulcher, & dixit Angelis, delete hunc titulū & suprascribite. Hæc requies erit Iohannis P̄riarchæ. Hac aūt visione territus, non solū illas triginta libras erogauit, sed post magn' elemosynarius est effectus. Itē 4. Dyal. 38. dī q̄ quidā operator sotularium, quicquid ei superat ex victu & vestitu de lucro suo diebus sabbati ad ecclesiā b. Petri deportabat, & illud pauperib. erogabat, de quo cuidā reuelatū fuit, q̄ vidit eū operarios posuisse ad ædificandum domū sibi de aureis laterculis, qui solū die sabbati in ea videbant operari. Septimo elemosyna gl̄ificat, quia in regnum introducit æternū, & vitā gl̄iosam acq̄rit, qd patet Mat. 25. Virgines hn̄tes oleū in lampadib. intrauerunt cū sponso ad nuptias, quia qui hn̄t lāpades bonorū operū plenas oleo mīæ & pietatis, & igne charitatis intrant ibi. Luc. 16. Facite vobis amicos de mamo. ini. vt cū defec. recipiāt vos in æter. tab. 2. Cor. 9. Qui seminant in bn̄dictionib. de bn̄dictionib. metent vitā æternā. Nota q̄ in signū huius Chr̄s de mūte Oliueti ascēdit in cœlum. Luc vlt. Item in signum huius Salomon in templo fecit duo hostia de lignis oliuarum. i. operibus mīæ. Duo. n. sunt genera operum mīæ, materialia, & spūalia, q̄ significāt per duo hostia de oliuis: quia oleos idem est q̄ misereri, eleē mīa. Iō Mat. 25. dicit dñs. Venite bn̄dicti percipite regnū &c. Quia esuriui, & dedistis mihi manducare &c. Eccl. 16 Oīs mīa vnicuiq; faciet locū ſm intellectū peregrinationis eius, & ſm meritū operū illius. De his hr̄ exēplum in vita Ioh. elemosynarij. Narrauit q̄ cum ipse esset in cypro clericus quindecim annorū, & proponeret ab oīb. peccatis cauere, cū solus iaceret dormiens in camera sua, stetit apud lectū suum puella, cuius sp̄ēs & splēdor super solē, & ornatus eius sup humanum sensum, hn̄s in capite coronā de ramis oliuarū, ex citat, stupet, q̄rit q̄ sit illa, q̄ respondit: ego sum prima & p̄cipua filiarum summi regis. Si me possederis amicā ego ducā te in conspectu eius, quia in eū nemo pōt vt ego: eū. n. feci de cœlo ad terrā descendere, hoīem fieri, & pro hoīb. vendi, & mori. His dictis disparuit & intellexit q̄ esset pietas & mīa, & cogitauit q̄ eius opera totis virib. amplecteretur & seq̄ret. Vñ cū mane ad ecclesiā iret obuians pauperi dedit ei caprinum suum vestimentū, & cū rediret inuenit in ligatura centū nūmismata auri, & cum non posset inuenire cui' essent, cogitauit q̄ essent de gaudeolis amicæ suæ, & ea ꝑ amore ipsius paupib. distribuit. Postq̄ aūt factus P̄riarcha diu vixisset, infinita opera mīæ faciendo, in hora egressionis animæ eius a corpore vidit quidā monachus dictus Sauinianus infinitā multitudinē angelorum ad modum clericorū cereos deportantes, educentes eā de ep̄o suo: & vidit dictā puellam sole splendidiorē lapidibus præciosissimis ornatā, per manum eum deducentem, & introducentem in cubiculum summi regis, & hæc vidit dictus Sauinianus in extasi positus. Itē eadem hora similiter alius in extasi positus, vidit eum conduci & introduci in cœlum ab infinita multitudine pauperum, cum ramis oliuarū. Item cum quidam rex duos haberet filios, maiori dimisit domos, campos, vineas, & terras, minori infinitos thesauros sibi vsque ad tempus reseruandos, vt essent in eius potestate. Cum aūt de hoc conquereretur prior, ait pater, fac ei bene dum indiget, vt ipse tibi similiter post faciat: recipias eum modo in communione tuorum, vt ipse & te post recipiat in communione suorum. Rex iste est Christus, maior filius sunt diuites hu' mundi, minor filius sunt pauperes &c. In vitis pa. dixit quidam pater. Homo quidam habuit tres amicos, quos rogauit vt deducerent eum vsque ad imperatorem. Respondit vnus q̄ duceret eum vsque ad mediam viam, vltra non posset. Secundus dixit q̄ duceret eum vsque ad portam vltra non posset. Tertius dixit quod introduceret eum vsque ad Imperatorem, & loqueretur pro eo, & negocium eius ageret ante ipsum. Et exposuit quod isti tres amici sunt. Primus abstinentia. Secundus castitas. Tertius elemosyna, vel misericordia, quæ Deum placat, & vitam æternam dat.

De qualitate eleemosynarum. Dist. XXII.

Circa decimum tertium .s. qualis esse debeat elemosyna: sciendum q debet esse pura, quia debet fieri in puritate, affectionis, cōpassionis, & intentionis. In puritate quidē affectionis, vt fiat in charitate, & ex charitate. In charitate vt fiat amore Dei, quia q facit elemosinam ad hoc vt sit Deo grata, debet esse sine pctō mortali. Eccl. 34. Dona iniquorum non probat altissimus. Nō solum debet fieri in charitate, sed ex charitate: quia si distribuero in cibos pau. oēs facul. &c. Cū quidā conuersus Cistercieñ. habens multas vestes, a quib. vt videbat ei poterat abstinere, cum inueniret nudum pauperem dabat ei tunicam vnam de suis, licet hoc ꝓhiberet abbas suus, & cum sæpe pp hoc verberaret. Sup quo cū cōsuleret Alexander Papa qui tunc tpis venerat in Franciam, videns q alterum obedientia ꝓhiberet, alterum charitas suaderet, ait. Tu conuerse, quotiens suadebit hoc tibi charitas, semper da. Tu abbas quotiens inueneris inobedientem conuersum, semp verbera. Item quidā sanct⁹ vir, quēdā pristariū inueniēs, qui ab iniuncto sedis Aplicę annicā plumbeā deferebat, & cum grauaret nimio pondere, & debilitate abstulit eam ei. Cum aūt requireret cuius auctoritate hoc fecisset, cum Papa, qui hoc pceperat summus esset, ait. Illi⁹ superioris qui ait. Beati misericordes, qm̄ mis. conse. Mat. 5. Item debet esse pura .i. fieri in puritate possessionis, vt .s. fiat de ꝓprio, non de alieno. versus. Cum furto rapius cum fœnore symonia actus. De sic possessis elemosyna non fit ab istis. Eccl. 34 Immolatis ex iniquo maculata est eius oblatio. Et post. Qui offert sacrificium de substantia paupis, quasi qui victimet filium in cōspectu pris. Item debet fieri in puritate intentionis, ne fiat intētione corrupta, puta pp humanā laudē, vel cōmodum tpale, qa Eccl. 34. Non placent Deo subsannationes impiorum. Math. 5. Cum facis elemosynā noli ante te tuba canere, vt hoīb. apparere vel placere appetas, & eorum laudes q̄ras: sed te faciente elemosynā nesciat sinistra tua, quid faciat dextera .i. vt ei sinistrā intentionem admisceas. Leui. 2. Oē qd̄ obtuleris Dño, sine fermēto erit. In vita Ioh. elemosynarii legit, q cum fames inuasisset Alexādriam pp defectum Nili fluminis, & ipse oīa q̄ habebat erogasset paupibus, nec mutuum inueniret, quidam bigamus accessit ad eum, videns eū in arto, ꝓmittens se daturum ducentos modios frumenti, & auri centumoctuaginta libras, vt promotus fieret dyaconus eius, q̄ erogarent pauperib. quem cum constantissime arguisset & repulisset, statim duæ maximę naues fuerunt in portu onustæ frumento missę de Cicilia. Secundo elemosyna debet esse pia, vt fiat ex cōpassione, & pietate moueat, & det pauperib. & egenis. Luc. 14. Cum facis conuiuium voca pauperes. Ecc. In vase vacuo liquorem elemosynæ fundire, non in pleno. Item 4. Reg. 4. Vasa vacua pcepit Helyseus replere, non plena. Gre. in mor. Iniuriam facit hortis sitientib. stillā ꝓiciens in mari. Leo PP. Habentib. dare, nihil aliud est q̄ pdere. Item debet esse pia, vt fiat cum al cōpassione. Iob 30. Flebā super eo qui afflictus fuerat, & aīa mea cōpatiebatur pauperi. Luc. 16. quia diues videns lazarum pauperē, viscera pietatis nō habuit, absq; vlla mīa tormenta inferni sustinuit. Ad hoc ponit exemplum Nobilis quidā duos habuit filios crucesignatos, maiori dedit maximas pecunias, minori paucas, recōmendās eum fraternæ prouisioni. Cùm aūt cederent ad patriā, & maior nauē suam nimia onerasset bonis, maiorem cepit abiicere & vilipendere. Cum aūt non hēret in naui sua victualia, accessit ad fratrē suum rogans vt eius misereret: quia os suum & caro sua erat, & si hoc non faceret, eo q frater suus esset, aūt pp honorē suū, saltem pro grā pris & amore, vel saltē accommodaret ei, & ipse cum multo lucro ei restitueret vel saltem pp periculum suū, & nauis suæ q̄ nimis erat onerata. Quē cum nulla rōne audire vellet, nauis eius p̄ nimio pondere submersa est, ipso nudo a mari exeunte. Alius aūt licèt paup ad prem rediens, & fratris crudelitatem osīdens honorificè susceptus est a prē, & hæres omnium bonorum suorum constitutus. Alius aūt veniens patris odium incurrit, abiicitur, & omnium bonorum paternorum spoliatus successione, incurrit perpetuam paupertatem. Sic palam est de diuitibus immisericordibus, & pauperibus, quia pauperibus gaudentibus de successione hereditaris æternæ: diuites immisericordes incurrunt Dei odium, & inferni perpetuam paupertatem. Item in vitis pa. quidam sanctus pater acceperat gratiā, vt aliis ministrando daret vnicuique qd̄ necesse erat. Cum autem daret Agapem, & videret mulierem male indutam, volebat ei dare multum, & semper leuabat parum, cùm autem vidisset bene indutum volebat dare parum, & semper leuabat multum: inquirens causam inuenit, q bene induta multum indigebat, & q de multa nobilitate venerat ad maximam paupertatem, alia vestes viles mutuo acceperat, vt plus acciperet. Item Ioh. elemosynarius venientibus ad elemosynam dabat in duplo mulieribus, quàm viris pp sexus infirmitatem. Cum aliqn̄ venirēt ornati auro, & lapidibus præciosis & dextralibus, & ministri eius cōquererentur, aiebat, Omni petenti te tribue, quia res hæ nostræ non sunt, quia nec nobiscum natæ, nec hinc eas deportabimus, qa si totus populus Alexandriæ indigens elemosyna huc conueniret, non posset euacuare infinitos thesauros miæ Dei. Item videns pauperes non posse ad eum accedere in causis suis pp multitudinem defensorum vnicum secum retinens quarta feria, & sexta sedebat ante fores ecclesiæ, vt possent pauperes qui vellent ad eum accedere, & causas suas ei explicare dicēs. Sicut qui intrant ecclesiam volunt cito expediri dicentes, cito anticipēt nos miæ tuæ dñe, sic nos cito debemus expedire causas aliorum. Cum autem vna die sedisset vsque ad sextā, & nullum accedentem inuenisset, in cuius causa posset mereri, cæpit flere, & cum quidam dixisset ei q potius deberet gaudere pro tranquilla vita subditorum. Ex his patet q pauperibus dandū est maxime verecundis & infirmis, q causæ pauperum audiendæ sunt. Tertio debet esse larga. Thob. 4. Si multum tibi fuerit abundanter tribue &c. Luc. 19. dr̄ de Zacheo. Dñe ecce dimidiū bonorum meorum do pauperibus &c. Elemosyna debet esse larga ad exemplum dñi qui dedit ad similitudinem cuiusdam largi, qui cum dedisset sua petentibus, & adhuc petere non cessarent, proiecit se inter manus petentium, dans se eis vt non haberent vltra quid ab eo possent vlterius petere. Dat se primo q dat cor suum pro affectu compassionis pauperibus, iuxta illud ol petenti te tribue. Quidam comes Cāpaniæ adeo largus erat, q nesciebat negare petenti quin sibi daret, vnde cū quadam vice sequerentur eum quidam milites pauperes peterent ab eo. Rñdit qdam diues Burgensis. Dñs meus nihil habet quod posset vobis dare, tunc indignatus comes ait, immo teipsum qui hoc dicis, habeo, & te eis do. Et ait militibus. Accipite istum diuitem, qui habet superflua & eum ponite in carcerem vsquequo redimat se de omnibus suis, & inde soluite debita vestra, quod ipsi fecerūt, super hoc grās agentes. Sic Deus nimis tenaces exponit, largorum debita soluit. Item dicit magister Iaco. de Vic. q cum semel idem comes vidisset puerum nudum petentē elemosynam ab eo, vocauit eum, & dedit ei vnum denarium, dicens q de eo bursam emeret & ad se rediret, & ei bursam impleret, vnde necessaria emeret. Puer autem iuit & volens lucrari obulum retinuit, & obolo bursam vnam emit, quam comiti deportauit, vt ei dixerat. Cum aūt comes q̄reret ꝓ quanto emisset, puer non fuit ausus negare, sed ait pro obolo, & alium nobis reportō: tunc comes impleuit ei bursam dicens ei, si maiorē deportasses, maiorem plenam reportasses. Sic homo s̄m qd̄ plura dat pro Deo, plura centuplicata recipiet &c. Item idē dicit, q qdam præ infirmitate non valens ieiunare diu, mane comedens faciebat secum pauperes manducare dicens dño. Dñe si me sup hoc arguitis, ego vos reconuincens dicam. Si nimis mane comedi, & vos mecū comedistis. Item in vita Ioann. elemosynarij dr̄, q ad sermociuationem suam uenit q dam paup hñs vxorem & filios, qa dixerat ei, fili esto misericors q̄tū potueris, & ita fiet, q nunq; deficiet tibi dñs, aut in vita aut in morte, dabat oīa q̄ habebat, & Deus econtrario tm̄ dabat ei abūde, vt aliquñ diceret dño. Mō videbitur quis vincet, vel ego accipiendo & dando, vel tu mittendo. Cū aliqñ videret inopem si hñs qd daret ei. Dedit illi crucem argenteam quam habebat ad collū. Item qñ non poterat aliter subuenire conducebat se alicui ad seruiendū ei p tres dies vel septimanas vel menses, vt daret indigenti pecuniā. 2. Co. 9 Qui parce seminat, parce ēt metet. Quarto debet esse discreta vt potius det bonis q̄ malis. Ecc. 12. Si bñ feceris scito cui: Ibidem. Bñ fac iusto, & ne recipias pctōrem. Itē non vni tm̄ sed diuersis, quia totū semen in uno loco proiectū totū infructuosum est. ps. Dispsit dedit pau. Item vt primū se det Deo, q̄ sua. Ecc. 19. Miserere aīæ tuæ pla. d. Aug. Quid miserins misero n̄ miserente se sui. Ideo talis fuit elemosyna illarū triū miserabiliū virginū q̄ uolebant se lupanari exponere, vt prēm pauperem senem, & infirmum, possent pascere, de quibus legit in vita S. Nicolai. Quod cū audiret B. Nicolaus aurū de rebus prius congregans, illud de nocte consurgens ne perciperetur ꝓiecit in domum senis. Tertia vice cum senex ille insidiaretur quis esset, capiens eum per pedes agnitus, rogauit eum ne hoc in uita sua alicui reuelaret. Quinto debet esse humilis & deuota. Humilis inquam vt proximum pp paupertatem non vilipendas, nec te pp opulentiam ei præferre præsumas, sed velut indigenti subuenias, & Deum in ipso paupere recognoscas. Cum Iohannes elemosynarius factus esset Alexandrinus Patriarcha, iussit œconomos suos describi sibi dominos suos, & cum illi dicerent q non haberet dominū nisi Deum, dixit q immo pauperes a quibus tenebat Patriarchatum: Et cum inuenti fuissent septem millia quingenti, singulis diebus prouidebat

eia necessaria tanquam dominis suis. Deuota etiam debet esse, vt holocaustum pingue fiat. Comes quidam Campaniæ Theobaldus noīe cum dabat eleemosynas, sotulares, vel vestes pauperibus manu sua dabat, & cum quæreret, quare hoc faceret, ꝙ hoc ideo faciebat vt dando, & laborando magis moueretur ad deuotionem & pauperis compassionem, & sic magis mereret, vt ad maiorem humiliationem inclinaretur in consideratione suæ conditionis in paupere, & vt pauper magis prouocaretur ad eum commemorandum, & orandum pro eo. & vt alij ad exemplum illius prouocarentur ad similia facienda, & ad deuotionem erga Deum & pauperes. Hier. Quæ offerunt non suo pondere, sed animi voluntate pensando.

De hospitalitate. *Dist. XXIII.*

Circa decimumquartū s. de hospitalitate, cōsideranda sunt duo. Primū quare fieri debeat, & q̄ mouere nos debent ad eā. Secundo qualiter debeat exerceri ad hoc ꝙ sit Deo grata, & salubris facienti. De primo sciendū, ꝙ per hospitalitatē acquiritur Dei cognitio, exēplō de duob. discipl'is euntib. in Emaus qui cogentes dñm ad hospitiū, cognouerunt eum in fractione panis. Luc 24. Gre. Audiendo illuminati non sunt, faciendo illuminati sunt. Itē de Tob. quē Raphael hospes illuminauit. Item acquirit' gr̄æ infusio, siue aīæ iustificatio: exemplum de Zacheo Luc. 19. qui suscepit Iesum gaudens, cui dixit dñs Salus huic domui facta est, & Iac. 2. Nonne Raab meretrix ex operib. iustificata est suscipiens nuncios. In vitis pa. legit' ꝙ q̄dā senex sc̄tūs in eremo Egypti habitabat, in eadem eremo erat quidā sacerdos Manichæorū, qui cū vellet visitare q̄ndā suæ sectæ, & nox accepisset eum, necessitate cōpulsus pulsauit ad hostiū cellæ senis illius, qui ei aperiens eū cū hylaritate suscepit, refecit, & lectum ei parauit, licēt eius cōditionē hñ cognosceret. Manichæus aūt tota nocte cogitans de eius charitate, dicebat. Vere seruus Dei est iste. In mane aūt eius prouolutus pedib. dedit se conuersum, nec vltra voluit ab eo recedere. Itē adauget' Dei dilectio. Iō Ap̄ls ad Heb. 13. Hospitalitatē nolite obliuisci, p̄ hanc. n. placuerūt quidā Angelis hospicio receptis, qui vȝ receptores suos ad Dei dilectionē inflammant. Non solum aūt Angelos recipiunt hospites, verumetiā ipsum Deum. Mat. 10. Qui vos recipit me recipit. Item 18. Qui susceperit vnum talem paruulum in noīe meo, me suscipit. Itē 25. hospes erā & collegistis me. Ioh. 13. Qui accipit si quem misero me accipit. Item Gre. in homel' 3. li. 2. super illud euangeliū. Luc. 24. Duo ex discipulis, dicit ꝙ cū quidam pr̄familias multum hospitalis aliq̄ñ suscepisset peregrinos, & ea humilitate aquā manibus daret, vertens se ad accipiendum vrceum, illum cui volebat date, non inuenit. Quod cum miraretur, sequenti nocte apparuit ei dñs dicens, alijs diebus me suscepisti in membris meis, hesterna aūt die in memetipso. Itē dr̄ ꝙ quidā consuetus recipere pauperes, cum in natali non venissent ad domū eius nolebat comedere, quousq; venisset aliquis, & mittens suam inuenit vnum, qui multum videbat' afflictus, cui cum vellent lauare pedes, inuenerūt eos perforatos, p̄ quo stupentes cum mirarētur, in eorū oc'lis euanuit. Itē cū q̄dam mulier nobilis consueta esset recipere pauperes, & eis seruire p̄prijs manib. & abluere pedes eorum inuito viro & inhibente, & inuenisset ante domum suam pauperem mirabiliter, vt videbatur afflictum. & vlcerosum, cōpassa duxit eum in domum suam viro suo absente, & cū peteret balneum, parauit ei, post cū diceret ꝙ non posset quiescere, nisi in molli lecto, posuit eum in camera sua. Cū aūt subito vir eius veniens dictā cameram intrasset in lecto vxoris inuenit dictum infirmū, quem cum crederet adulterum, & vellet eum occidere, super lectum eius apparuit ei Dñs nudus, in ea forma in qua pependit in cruce, dicens. Quid me persequeris, qui p̄ te hic passus sum, cū aūt ad terram p̄stratus oculos erigeret, nihil inuenit, & conuersus est ad dñm. Itē exēplum de Martyrio monacho, de quo loquit' b. Gre. 3. dyal. & in homel. sup euangeliū illud. Videns ciuitatē fleuit &c. Cum dictus Martyrius iret cā visitandi fratres de suo monasterio ad aliud, & rediret, in via inuenit virum, qui videbatur lepra & elephantino morbo totus infectus, & p̄ lassitudine non posset se mouere, cum aūt eius necessitati, lassitudini, & miseriæ cōpateret', ne in via remaneret expanso pallio, in eo inuolutum portabat super humeros suos ad monasterium suum, cui cū appropinquaret, pr̄ monasterij clamauit. Occurrite fr̄es portas aperite, quia frater Martyrius Dñm nr̄m Iesum Chr̄m apportat, statim dum p̄silieros, & coram eo in eā forma apparens in q̄ cognosci solet, & cœlos ascendens, ait ei: quia me nō erubuisti super terrā, non ego te super cœlos erubescā. Cū aūt dictus pr̄ occurreret & quæreret, quid fecerat de eo quē portabat, ait. Si ego eum agnouissem, p̄ pedes eum tenuissem, & dicebat ꝙ cū eum ferebat, nullum pondus sentiebat, sed leuius incedebat. Ibi dicit Gre. Quō pondus eius sentire poterat, qui portantem se portabat. Ad idem vr̄ facere qđ de sc̄tō Iuliano legitur, qui cū esset pauper & nobilis, recedens de terra sua diu fuit cuidam magno & nobili, qui fecit eum militē, & dedit ei q̄dā castellanam vxorem, cū aūt insisteret venationi, quidam ceru' quem insequebatur diuino miraculo dixit ei voce humana, ꝙ tē pus veniret in quo pr̄em occideret. Cùm aūt pr̄ suus & mr̄ visitarent eum, & vxor eius eo absente in thalamo suo, & in lecto suo eos collocasset, in mane rediens Iulianus & intrans cameram ad vxorem excitandam, videns duos dormientes credidit vxorem & adulterum aliquem cū ea esse, & occidit eos. Recedens aūt obuiauit vxori suæ ab ecclesia redeunti: stupens aūt & q̄rens qui essent qui in domo sua iacerent. Audiuit ꝙ pr̄ & mater essent, fleuit dicens, ꝙ verum erat qđ dixerat ei ceruus, & ꝙ deetero ad domum suam non rediret nec cessaret vsquequo certus esset de remissione peccati sui. Cui compatiens vxor eum secuta est, qui in silua quadam iuxta fluuium ædificauerūt tugurium paruum, p̄bentes transitum & hospicium sicut poterant itinerantibus, insistētes orationibus, & alijs operib. bonis, quantum poterāt, & iō fortè, quia faciebant hospites suos orare pro patre & matre defunctis, itinerantes dicunt orōnem dominicā pro eis, vt bonum hospicium inueniant. Cùm aūt quidam pauper media nocte ad aliam ripam fluminis auditus esset tremens & plangens. Iulianū vocans, mulier excitans eum misit illum ad eum, cùm aūt inuenisset eum leprosum, vt videbat', & cōgelatum, posito eo in nauicula & apportato ad domū, cū ignem ei fecisset, vt posset calefieri, dixit ꝙ aliter non calefieret nisi ipsi in lecto suo inter ipsos duos eum collocarēt. Qđ cum fecisset, compatiendo ait eis. Iuliane dñs misit me ad vos, vēam accepēās pn̄iam, & pc̄tm̄ tuum tibi dimittens, & scitote, quia cito migrabitis ad dūm, & hoc dicto disparuit, & ita fcm̄ est vt p̄dixit. Item hospitalitas bona multiplicat, exēplum 3. Reg. 17. de farinula & lechyto olei. Item de oleo viduæ multiplicato 4. Reg. 4. Item Saray fœcundat' & Abraā recepit potentiam generandi, qū recepit Angelos. Gen. 18. Item hospita Helysæi concepit. 4. Reg. 4. Item Anna & Ioachim p̄le nobilissima fecūdant'. s. gloriosa virgine Maria. Itē in vita sc̄ti Remigij dr̄, ꝙ cum esset Archiep̄s Remensis, & visitans suā dyoc. hospitatus esset in domo cuiusdam consanguineæ suæ, videns eā erubescere, p̄ eo ꝙ vinum non haberet, omissis oībus facta orōne ante dolium vacuum, & signo crucis edito, vinum exiuit desup. Itē in vita sancti Germani legit': ꝙ cum p̄dicaret p̄ Britaniā cum discipulis suis, hyeme vrgente regis palatium intrauit, petens hospitium a rege, qui ei negauit: cum aūt subulcus regis egrederet' a domo regis ad suam, portans portionē cibi sui misericors, videns Germanum, & monachos eius in niue algentes, rogatos adduxit eos ad tugurium suum, occidens & parans eis vitulum, qđ b. Germanus congregatis ossibus super eius pellem suis p̄cibus reparauit. Tunc in mane palatium ingredit', & conuocato pp̄lo arguens regem de immisa, & ondens eum indignū gubernare regna, deposuit eum a regno, & ille cum virtuti diuinæ, p̄ q̄ operabatur sc̄tūs non posset resistere, licēt inuitus recessit, & de palatio cū coniuge & liberis suis recessit. Sc̄tūs aūt Germanus deīn subulcum regem Britaniæ constituit pp̄ hospitalitatem & charitatem suam, & ex tunc reges illi de subulco sublimitati sunt. De hoc etiā require supra, ꝙ elymosyna bona multiplicat. Item hospitalitas a periculis eripit. Sicut patet de Loth. Gen 19. quem Angeli quos in hospicio receperat liberauerunt a subuersione Sodomorū. Itē Raab meretrix & tota p̄genies eius. Iosue 6. quia hospitata est exploratores filiorū Israel. Heb. 11. Raab meretrix non periit cum incredulis suscipiens exploratores cum pace. Item hospitalitas in cœli palatium recipit. Luc. 16. Recipiant vos in æterna tabernacula. Isa. 58. Egenos vagosq; induc in domum tuā. Et post. Et gl'ia Dñi colliget te. Ibi glo. Præbe tectū & recipe cœlum. Mat. 25. Venite bñdicti percipite regnum &c Et post. Hospes. n. fui & collegistis me &c. Item in vita b. Marthæ legit', q̄ fuit hospita dñi, ꝙ cum ipsa migrasset ad dñm, beatus Maximus longe ab ea positus, vel beat' Marcialis Lemouic. ep̄s. De altero istorum legitur ꝙ raptus in spū interfuit eius exequijs, & dñm cum multitudine Angelorum alam eius suscipere vidit, & officium exequiarum complere & dicere, in memoria æterna iusta hospita mea, & Angelos r̄ndentes, ab auditione mala non timebit: & vidit aīam eius in cœlum cum Dño & Angelis ascendentem. Circa secundum. s. qualiter sit agenda hospitalitas. Primo sciendum ꝙ debet fieri humiliter. Exemplo Abrahæ & Loth, qui Angelis occurrerūt, & adorauerūt. Ge. 18. Hier. Ipse Abrahā cū Sara socia in p̄sona p̄pria seruiuit, ipse humanitati incubuit, ipse pedes lauit, ipse humeris suis vitulū de armēto deportauit, ipse peregrinis pransdētib. stetit vt seruus, ipse eis cibū ministrauit ieiunaturus. Quidā frater dicebat, ꝙ aduenientib. fratrib. hospitibus, fr̄es debebant

occurrēte

occurrere cum eis reuerenter, cum constet Christum aduenire. Secundo debet fieri celeriter, vt non vendatur tarditate, vel difficultate recipiendi. Iob. 31. Foris non mansit peregrinus, hostium meum viatori patuit. Gen. 18. Accelera tria sata, vbi dicit Orig. Senex currit, anus accelerat, puer festinat in domo patrisfamil. nullus ab officio pietatis remanet ociosus. Sic & Gen. 24. Cucurrit puella &c. Et post. Festinauit Laban in occursum Eleazar dicens. Ingredere bñdicte Dñe cur foris stas &c. In vitispa dr̃, q̄ in Egypto erat ciuitas Orinco noĩe, in qua fere quot erant domus, tot erant fere monasteria, vbi erant decem millia monachorum, viginti millia virginum, cuius ciuium consuetudo erat portas vrbis obseruare pp hospites suscipiendos, & eos violenter ad hospitia sua trahere, & de eis habendis adinuicẽ pie cõpugnare. Tertio debet fieri hylariter. Luc. 19. Zacheus festinans suscepit eũ gaudens in domo sua, quia sup oĩa vult° accessere boni 1. Pet. 4. Hospitales inuicem sine murmuratione. Sic suscepit Rodæ puella Petrum, ita vt p̃ gaudio nõ posset hostium apire. Quarto debet fieri piè & misericorditer, vt fiat cum compassione pura. Vidua eligatur si paupes hospicio recepit, si pedes scõrum lauit, si in tribulatione patientib. subministrauit. Et nota contra hospites, vel qui oĩno non recipiunt pauperes, vel corrupta intẽtione, vel receptos malè tractant, q̃a nec De° indigentib. nec istis eum cõpatient, vt patet de diuite epulone. Luc. 16. Item Mat. 10. Quicunq; vos non recepit, amen dico vobis tolerabilius erit in die iudicii terrę Sodomorũ & Gomorreorum q̃ illi ciuitati vel domui. Siles sunt Iudæis in culpa, & siles in pœna, qui eadẽ septimana qua dñm in ciuitate sua processionaliter receperunt. eũ de illa turpiter eiecerunt, & crucifixerunt. In eorum domo non dñs sed dyabolus suscipit, qñ nõ suscipiunt ex cõpassione, sed cum corrupta intentione. Vñ dyal 10. dr̃ q̃ cũ sctũs Fortunatus a quodã obsesso eiiceret dæmonẽ, dæmon in spẽ pegrini clamabat, q̄ Fortunatus pegrinũ nõ solũ non receperat, sed de suo hospicio eũ expulerat, nec inueniebat in eius ciuitate, qui eum susciperet, tunc quidã motus non compassione, sed epi Fortunati detrogatione, ad hospicium suũ vocauit eum, vbi dum sederent, filiũ hospitis sui in ignẽ piecit & aĩam eius excussit. Ipsos etiã malos hospites dyabolus aliqñ occidit, qđ patet supra de purgatorio, de muliere, q̃ de die pauperes recipiebat, & de nocte expellebat. Non solum aũt ipsos hospites diabolus aliqñ opprimit, immo Deus morte subita & turpi eos occidit sępe, & semp eos æternaliter dãnat, nisi dignè pœniteant. Vñ legit in miraculis B. Iacobi, q̄ anno dñi 1100. quidã hõ volẽs fugere mortalitatẽ, q̃ erat in Francia, cũ vxore & liberis iter sancti Iacobi arripuit, cũ aũt venisset in vrbẽ Papilonã, vxore eius defuncta, hospes eius totã eius pecuniã, & iumentũ quo pueri vehebant, retinuit. Cum aũt pp hoc ab incepto non desisteret, pueros nunc portãs nunc trahens, post dictæ vrbis exitum occurrit ei vir cũ asino, qui causas tãti infortunij sui audiens, accõmodauit ei asinũ suum, vsq; ad S. Iacobũ, vbi cũ peruenisset, & orasset, apparuit ei oranti & vigilanti sanctus Iacobus, q̃rens si eum agnosceret, cui negãti, ait. Ego sum sanctus Iacobus, qui in Papilonia accõmodaui tibi asinũ meũ, & iterum eũ tibi accõmodo reuertenti, & p̄nuncio tibi hospitẽ tuũ, qui iniuste bona tua retinuit, & oẽs alios hospites, qui silia faciunt turpi & improuisa morte morituros, qui bona defunctorum retinent, quæ debẽt pro animabus eorum, ruet enim hospes prædictus de solario domus suæ: quo dicto disparuit, & iuxta quod prædixerat euenit.

De visitatione infirmorum. *Dist. XXIIII.*

Circa decimumquintum. s. de visitatione infirmorum sciendum q̄ cũ mĩa dr̃ respectu miseriæ, vñ istud opus excedere oĩa alia opa mĩæ, cũ nulla sit maior miseria tpalis, miseria infirmitatis. Huic opi debemus libẽter intendere pp multa. Primo pp vinculũ naturale. Secundo pp speculũ exemplare. Tertio pp miserię incrementum. Quarto pp p̄mij cõplementũ. Primo ergõ pp naturale vinculũ, quia nos omnes fratres sum° in Chr̃o. Mal. 2. Nunquid non vnus pr̃ est oĩum vr̃um. Et Mat. 23. Oẽs. n. vos fratres estis. Item exẽplũ ponit. Aplũs. 1. Cor. 12. Oẽs vnum corpus sumus in Chr̃o, singuli aũt alter alterius mẽbra, & sic ibidem dicit. Si patit vnum membrum, cõpatiunt oĩa membra, læso pede flet oculus, inspicit oculus, contrectat manus, os plangit &c. Sic debet esse in corpore mystico, q̄ vnus hõ cõpati debet & atiã subuenire alteri patienti. Secũdo debet ad hoc nos mouere exẽplare speculum. Ad hoc habemus exẽpla Chr̃i, Angelorum, ac etiã sanctorũ tã beatorũ, q̃ etiã viatorum. Exemplum quidem Christi, qui venit in mundũ ad infirmos visitandum. Luc. 1. Visitauit nos oriens ex alto &c. Mat. 9. Pharisæis & Scribis murmurantibus, quare cum Publicanis & peccatoribus manducaret, & biberet. Respondit, non egent qui sani sunt medico, sed qui male habent. Item Lucæ 5. Item Matth. 4. Circuibat Iesus tota Galylæam, sanans oẽm languorem & infirmitatem. Item ad hoc ponitur exemplum. Luc. 10. de illo qui incidit in latrones, qui ẽt dispoliauerunt eum, & plagis impositis &c. Sequitur. Curam illius habe &c. Ad hoc ẽt specialiter misit Apostolos, & dedit eis virtutem super oĩa dæmonia, vt languores curarent. Luc 11. & Matt. 10. Infirmos curate &c. Item beati Angeli dant nobis exemplum infirmos visitandi, & eis seruiendi. vt patet Tho. 11. & 12. quo cum Angelus curauit & visitauit. Item ipsum dñm visitauit & confortauit Angelus in agonia suæ passionis. Lucæ. 22. Itẽ in vitispa. dr̃, q̄ cum quidam solitarius pauper per triginta dies egrotaret solus carens humana visitatione habuit Angelum sibi administrantem per octo dies. Cum autem venissent fratres ad eũ recessit & clamauit infirmus. Recedite fratres, quia administrator meus in aduentu vr̃o recessit. Cum autem aliquantulum secessissent, quieuit in pace moriens. Solent o maxime visitare infirmos Angeli destitutos ab humana consolatione, vt patet p exemplum de Agar & filio eius. Gen. 21. Exaudiuit dñs vocem pueri &c. Item per exemplum Helyæ. 3. Reg. 19 Angelus dñi tetigit eum &c. Item in tripartita historia li. 4. dr̃ q̄ quidã noĩe Acquilinus, febre longissima & grauissima laborans rem multa expẽdisset in medicos, & potiones multas accepisset. & quicquid comederet & biberet totum euomeret, ad vltimum vidẽs q̄ nulla medicina ei proficeret, fecit se deferri in Ecclesia beati Michaelis apud Cõstantinopolim, vbi apparuit ei, monens q̄ sibi faceret salsam de vino, & pipere, & melle, in qua intingeret omnia quæ comederet, quod fecit & oĩno curatus est: licet illa sint oĩno contraria illi infirmitati, secundum physicam. Itẽ ad exemplum sanctorum non solum viatorum, sed ẽt beatorum debemus infirmos visitare, compatiendo & consolãdo eos. Ad exemplum. Apostoli. 2. Cor. 11. quis infirmatur & ego non infirmor? Visitauerunt. n. eos sancti, & ẽt de infirmitatibus desperatissimis eos curauerunt, ẽt ipsi beati, quod patet in vitis & miraculis sanctorum. Item beati iam glorificati in pr̃ia nobis præbent exemplum, qui pluries leguntur visitasse infirmos, & de grauissimis ac desperatissimis infirmitatibus liberasse. Exemplũ de B. Agatha, quam B. Petrus visitauit in carcere. & de dolore mamillarum liuatum curauit eam. Exemplum de B Francisco qui Iohannem de Hylerda lætaliter sauciatum, immo multis plagis mortalibus adeo crudeliter laceratum, vt de sola sepultura eius ageret, & non credebat superuicturus in crastinum, visitauit in nocte, & contactu sacrorum stigmatum illico plenè sanitati restituit. Ibidẽ de Rogero quodã canonico maioris ecclesiæ, q vidẽs imaginẽ B. Francisci sacris stigmatibus insignitã, cũ incredulus irrideret, subito sic mirabiliter fuit pcussus in vtraque manu, quasi prosiluisset spiculum de balista, sonum audiuit, dolorẽ sensit, & illesis manentibus cyrothecis, manus apparuerunt tanquã spiculo perforatas. Cum ãt p triduum incessanter dolore atrocissimo torqueret, tandẽ compulsus est beatum Frãciscum lachrymabiliter inuocare, rogans humiliter, sibi per illa sacra stigmata subueniri, quem B. Franciscus integræ sanitati restituit, & ab oĩ doloris aculeo liberauit. Itẽ legit in miraculis B. Martyrum Cosmæ & Damiani, q̄ qdã sacrista Romæ in eorum ecclesia diu deuote seruierat, q in crure grauissimam & incurabilem infirmitatem incurrit. Cum ãt quadam nocte grauissimè fleuisset, & orasset diu, intrãs lectũ dormiens, vidit duos splẽdidissimos viros, alterum eorũ portantẽ cultellũ & pixidẽ, alterũ coxam mauri cuiusdam, q nup in vrbe mortuus & sepultus fuerat, & hi eius infirmum dicti sacristæ amputauerunt, & eius mauri coxæ sacristæ inseruerunt, & vnguento quod ferebant inunxerunt, & oĩ dolore remoto eius sacristæ vñ eius dicti mauri remouerant detulerũt. Excitatus sacrista stupet de visione, sed magis subita quã sentiebat curatione, & doloris amissione, vel ammotione. Surgit & magis miratur inueniens se habere crus mauri, mirans si erat q fuerat, & cum gr̃as agendo cãtaret, excitant clerici, fori stupentiad visa, currunt ad corpus mauri cum quo coxã sacristæ repererunt. De hoc versus. Alma iunctura defuncto morbida sera Mortua p crura dat egro connalitura. Itẽ ad hoc exempla multa istorum & sanctorum adhuc in pñti miseria viatorum. De B. Francisco legit, q̄ ipse leprosis, & despicabilibus psonis humillime seruiebat, spãliter in suæ conuersionis principio, totum se contulit ad seruitium leprosorũ, nec solũ eis necessaria ministrabat, veromẽ lauabat eorum pedes, ligabat vlcera, & educebat putredines, & saniẽ abstergebat. De B. Elysabeth dr̃, q̄ cũ i parẽt de genere regio, immo regis Vngariæ filia, viro suo mortuo, relicta põpa sæculi, hospitale construxit, vbi paupes recipiebat, & infirmos oĩ genere infirmitatis, leprosis & contractis quos ancillæ, & alij abominabant tãgere, & respicere, pedes & capita abluebat, & vulnerũ cicatrices, & vlcera & scabiẽ, quasi ipsi Chr̃o faceret hæc officia pietatis,

Item cum quidam peccator maximus transfretasset & posuisset se in hospitali ad seruiendum infirmis, & aliqñ abhorreret cuiusdam vlcera cuius lauabat pedes, lotionis aquam contra cor bibere cepit cum plenitudine, q̃ facta est ei dulcissima, & suauitate fragrantissima sup oĩa pigmenta. Et hoc fuit signum remissionis pctõrum, ad quorum memoriã dictã aquã hauserat. Item cũ Iohan. de Monte mirabili, Dñs valde pius, & deuotus videret pauperẽ valde afflictũ vlceribus saniæ, & sordib. ait ei. Quare non vadis ad domum Dei: vt ibi quiesceres. Rñdit. Nõ possum ire. Et ego, ait, portabo te. Et assumpto eo sup humeros, portauit eum illuc, cumq; haberet sordidos pedes, & tibias plenas saniæ, lauit ei, & cum ei doleret cor ait. O cor miserum, & superbũ, mõ poteris crepare. & haustã aquã lotoræ bibit cũ duabus manibus. Itẽ Eccl. 26. Nõ te pigeat visitare infirmum. Hui⁹ exemplum dabat Dñs, qui non solum visitabat, sed se ab eis tãgi pmittebat, & leprosos tangebat, & eos tactu suo curabat. Itẽ ad huius exemplũ, non solũ beatus Martinus tangebat eos, sed osculabat̃, & osculo curabat. Refert magi. Iac. de Vitri. q̃ quidã comes Campaniæ deuotus, pius & hũilis consueuerat frequẽter visitare q̃ndã leprosum, & se orõnib. ei⁹ committere, & verbis & bñficijs eum confortare. Cũ aũt de longo tpe nõ visitasset eũ, mortuo leproso hoc comite ignorante, venit ad eũ intrans ei⁹ tugurium, & cum vocaret eum noĩe suo, q̃rẽs quõ circa eũ ageret, rñdit ei. Bõ p Dei gratiã, nunq̃ ita bñ fuit mihi. Tunc milites & Burgenses qui cum Dño comite erãt, dixerunt. Dñe quare intratis tugurium illud, cum nullus ibi moretur, ille leprosus mortuus est iã mensis est elapsus, & sepultus in illo loco. Paciẽs ergo inquiri dictus comes non inuenit ibi nisi parietes & tugurium mira fragrantia odoris plenum. Tertio mouet ad hoc virtutis exercitium, & meriti incrementum, quia hoc est contra pctã remedium, contra tẽtationes psidium, nr̃æ fragilitatis speculũ, vel indiciũ, & veræ religionis exemplũ. Iac. 1. Religio mũda & immaculata apud Deum & pr̃em hæc est, visitare pupillos &c. Quia etiã fit charitatis hæc augmẽtum & meriti incremẽtum de Eccl. 7. Non te pigeat visitare infirmum, ex his. n. in dilectiõe firmaberis. Ita btã virgo pelegit statim facere, post filij Dei incarnationẽ & conceptionem, quia ascendit in montana cum festinatione, vt Elisabeth seni, grauidæ, & infirmæ fuiret. Itẽ in vita S. Mariæ de Oignies dr̃, q̃ ipsa primo virum induxit, vt relictis oĩb. in leprosaria fuirent leprosis, ex quo ad magnum perfectionis culmẽ postea puenerit, & ei reuelatum fuit, q̃ vir suus, qui fuerat eius socius in fuitiis infirmorum, humilitate socius suus esset in æternitatis sublimitate. Itẽ in vitispa, legit̃ q̃ quidam frater interrogauit q̃ndã abbatẽ, cuius maius esset meritum. An fratris qui ieiunat p sex dies in septimana, & multum laborat: an illius qui fuit infirmantib. Cui rñdit senex, q̃ si ille qui ieiunat sex dies suspenderet se p nares, non ita placeret Deo, vt fuitium seruientis &c. Quarto mouet ad hoc æterni premij cõplementum de quo Mat. 25. Venite bñdicti &c. Et subiungit̃ ẽã. Infirmus fui, & visitastis me. Ad decimum sextũ s. ad visitationem incarceratorum inuitant nos. Primo scripturæ sacræ monita. Psal. Eripite pauperem, & egenũ de manu peccatoris liberate, quia maximè sunt visitandi boni in carceribus inclusi vel captiui cõsolando eos, & necessaria eis ministrando, redimendo, liberando & a carcere & a morte. Ecc. 4. Libera eũ qui iniuriã patit̃, de manu superbi. Heb. 14. Mementote victorum tanq̃ simul victi. s. cõsolando eos, liberando, puidẽdo &c. Secundo ad hoc mouent nos exẽpla, primo Chr̃i, qui ad hoc venit in mundum, & descendit etiã vsq; ad infernum. Vñ edoxit victos in fortitudine, ad hoc voluit capi, vt captos eripet: ligari vt cõpeditos absolueret, vendi vt redimeret: occidi & ad infernum descendere, vt suos a morte & ab inferni carcere liberaret. Isa. 56. Spũs Dñi sup me. & misit me vt pdicarem captiuis indulgentiã. & clausis apertionem. Itẽ in passionib. sctõrum legit̃ frequẽter de cœlis descendisse, & ad eorum carceres venisse, ad eos confortandum, vt de B. Dyonisio, & de plurib. legit̃. Item ad hoc mouent nos exempla Angelorum, vt habet̃ Dañ. 6. q̃ Danieli incluso in lacu leonum, misit Deus Angelum suum, qui conclusit ora leonum &c. Ibidẽ 13. quõ deportauit Angel⁹ Abacuc de Iudæa in Babilonẽ, in locum vbi erat Daniel Item Act. 12. quõ Angelus Dñi astitit Petro incarcerato, & liberauit eum. Item in passione sanctæ Agnetis & Vincentij & Catherinæ, & aliorum multorum legit̃, q̃ benignè Angeli visitauerunt eos incarceratos, & quõ eos consolati sunt. Itẽ ad hoc mouent nos exẽpla sctõrum etiã hic vinctorum, de quib. dicit Apls Heb. 10. Vinctis cõpassi fuistis. De B. Dñico legit̃, q̃ cùm esset Romæ, postq̃ officium audierat, fere singulis dieb. muros circuibat, & alia loca vbi erant immurati, & eis monita salutis dabat. Similis Thobiæ, de quo legit̃ eiusdem. 1. Pergebat p oẽs qui erãt in captiuitate, & monita salutis dabat eis. Itẽ de B. Nicolao legit̃, q̃ cum tres Barones Constantini Imperatoris fuissent ei incusati, de hoc q̃ conspirassent in mortem eius, & hoc fuisset ei suggestũ ex malicia & inuidia, cũ incarcerasset eos, & in crastinum deberent occidi, inuocauerunt auxilium B. Nicolai adhuc viuentis, tunc in ipsa nocte apparuit B. Nicolaus Imperatori arguens eũ de hoc q̃ sine inquisitione vellet occidere innocentes, innuens ei bellum imminere, & mortem nisi liberaret eos, & dixit se esse Nicolaum Epm̃ Mireæ ciuitatis. Idem etiã apparuit pposito qui eos captos detinebat, ita q̃ in mane cum deberent occidi, inquirens imperator de fama & miraculis B. Nicolai ei misit illos liberos cũ exẽniis suis. Item cum filius cuiusdam militis Normanniæ captus esset apud Saracenos, reducens ad memoriam magnum festum, qđ pr̃ suus faciebat in capella sua, in festo S. Nicolai cepit flere, & cũ eum flentem audirẽt Saraceni, grauiter eũ flagellauerũt, qui cum post fletum & orõnem obdormiret in carcere, in mane excitatus inuenit se in capella pr̃is sui liberum. Item in tripartita historia li. 12. dr̃ de quodã epõ noĩe Acacio, q̃ vẽdidit oĩa vasa aurea & argentea Ecclesię in redemptionẽ & refectionẽ Persarum gentium, quos captiuos adduxerant Romani, dicens. Deus his vasis non vtitur. Ad decimum septimum. s. sepulturã mortuorum, vt. s. sepeliendis mortuis libenter curã & diligentiã impendamus, & eorum sepulturæ psonaliter intersimus, mouent nos multa. Primo scriptura sancta. Eccl. 7. Mortuo non phibeas grãm, nec desis plorantib. in consolationẽ. Item 38. Super mortuum pduc lachrymas, & quasi dira passus incipe plorare fm̃ iudicium, contege corpus illius, & ne despicias sepulturã illius. Secũdo ad hoc debet nos mouere naturalis pietas, & charitas, iuxta illud Io. 13. diuinum exemplum. Cùm dilexisset suos in finem dilexit eos. Hoc est. n. vltimum bñficium qđ eorũ corporib. exhibet̃. Tertio ipsa natura rerum sensibilium. Dicit. n. Arist. in li. de natura aĩalium, q̃ cũ delphynes pisces maris moriunt̃, alij viui conueniunt & eos in fundo maris sepeliunt. Item in vitispa, dicit Hier. de monacho captiuo, q̃ inter aĩs naturales pprietates formicarum quas mirabatur dictus monachus in solitudine, erat hoc, q̃ cum vna moreret̃, aliæ conueniebant, & quasi cum celebri luctu corpora mortua deportabant, alia aliã volentẽ intrare non impediebat, sed si cadebat sub onere, aliq cadentẽ suis humeris subleuabãt. Item cũ Zozimas Maria Egyptiaca mortua, nesciret quõ foueã ad eã sepeliendã faceret, leo venit, & faciendo foueã ad eã sepeliendã eum iuuit. Item in vita Pauli primi eremitæ. Hier. q̃ cũ Antonius non hr̃et vñ foueam faceret, vbi corpus dicti Pauli sepeliret, duo leones de silua venerũt, foueã fecerunt ad sepeliendũ corpus mortuum, & bñdictione ab Antonio accepta, ad siluã redierunt. Quarto exempla Angelorũ, qui ita diligenter curã hñt de natura aiæ sibi consimili, quõ eã deducant ad locũ quietis suę. Luc. 16 Lazarus mortuus portabat̃ ab Angelis in sinum Abrahæ. Nota supra de aĩa pegrini, q̃ Michael & Gabriel sine dolore iussi sunt deportare ad cœlum Sic & nos debemus curare quõ honorifice natura corporis fragilitati nr̃æ sil'is sepeliat̃. Itẽ Angeli etiã qñ alij non sunt qui sepeliant, curam habẽt de corporibus sepeliendis, sicut patet in passione B Catherinæ, cuius corpus in Synai mirabiliter sepelierunt. Sic et in passione B. Agathæ, cuius sepulturæ titulum apposuerunt. Itẽ supra de fœtore peccati, in pegrino fœtente, & eremita quem Angelus sepeliuit. Quintum exẽplum patrum antiquorum, vt Thob. 2. qui pp hoc faciendum prandium dimittebat, & propter mortis periculum hoc facere nõ omittebat. Sexto multiplex vtilitas hoc facientium nos debet ad hoc mouere. Prima est, quia a peccato reuocat aliqñ, & ad bonum puocat. Eccl. 7. Memorare nouissima tua. Quod facit sæpe cũ videt p oculis mortem alienam. De hoc satis habetur supra de morte de Pyrratha. Et ibidem habetur de multis bonis, quæ facit homini memoria mortis Hoc etiam notatur. 4. Reg. 13 De resuscitato ad tactum Helysei Secundo a malo cõstrictat. Eccl. 18 Memorare nouissimorum, & desine inimicari. Huius exemplũ habet̃ 3. Reg. 13. De Pseudo Propheta, qui quia sepeliuit occisum prophetam a leone, seruatur Iosię tẽpore a cõbustione ossium suorum. Tertio benedictionem Dñi & sanctorum, & laudem, impetrat. 2. Reg. 2. Dixit Dauid viris Iabes. Benedicti vos a Domino, qui fecistis hanc misericordiam sepeliendo Saul. Itẽ de Magdalena dicit Dominus, ad sepeliendum me fecit vngendo corpus meum. Et post. Amẽ dico vobis vbi prædicatum fuerit Euangelium hoc &c. Quarto hoc opus specialiter coram Domino Angelus præsentat, quasi maximè sibi gratum, sicut dicit Angelus Thob. 12. Qñ abscondebas mortuos &c. Adeo enim placet ei hoc opus, vt vendi non recusaret, & precium venditionis suæ cederet in emptionem agri figuli, vbi peregrini sepelirentur, quorum sepulturæ cura multum Deo grata est. In vitispa. legitur, quod cum Abbas Mutius esset gen-

tilis princeps latronum, & vellet spoliare domũ virginis sacræ, ad visionem iudicis conuertitur. hic conuersus cum multa cura sepeliebat Christianos, & vestibus aptabat, quos primo consueuerat occidere & spoliare, qui ex hoc factus est princeps monachorum, singulis diebus dominicis diuinitus panem sumens. Cum autem mortuum sepeliret, ait ei discipulus suus quidam. Verum pater cum tanta diligentia me sepelires. Cui respondit, Et hoc faciam. Cum autem eum mortuum sepeliret diligenter, clamauit querens a mortuo, si sufficeret ei. Respondit mortuus. Sufficit pater, impleſti promissum. Hic summæ perfectionis ex hoc factus est, & post multa miracula quieuit ĩ pace.

De pietate erga parentes. Dist. XXV.

AD decimumoctauum, s. de pietate parentum, & de mĩa eis exhibenda, quibus quanto magis tenemur, eos magis diligere debemus, & eis compati. Ad compassionem & pietatem eorum nos monent ista, s. admonitio sacræ scripturæ, instinctus propriæ naturæ, exempla irrationalis creaturæ, sanctorum exẽpla & documenta, vtilitas propria, & Dei beneficia, ipsa quæ ꝓ nobis ipsi parentes pertulerunt incommoda, & ipsa quę nobis contulerunt vel ab ipsis vel occasione ipsorum nobis obuenerunt commoda multimoda. Vltimo ipsorum impiorum filiorũ multiplex pœna. Primo. n. scriptura ad hoc monet vt eos diligant & eis obediãnt, & eis bona faciant, & honorem eis exhibeant filij eorum. Eccl. 3. Filij sapiẽtiæ ecclesia iustorum, & natio eorum obedientia & dilectio, ex hoc. n. ꝙ de eis nascuntur, debent eis obedire, & eos diligere tanquam principium naturale eorum. Exo. 20. Honora patrem tuum, & matrem tuam &c. Secundo monet ad hoc propria natura. Basilius. Parentes nos vt propria viscera diligamus, huius superuacuum est in illud nos impelli per quod imus in amorem, s. & compassionem eorum naturaliter. Dr̃ ꝙ quidam pr̃ familias vxorẽ habuit adulteram de qua habere videbatur tres filios, cum autem aliqñ improperaret ei pctm̃ suum & molestaret eã. ait illa ei. Vt nos habeatis dolorem perpetuum, significo vobis ꝙ vnus istorũ tñũ vester est, alij duo adulteri, & vt amore vnius duobus aliis prouideatis, nunquam scietis quis est vester. Quod cum nulla rõne vellet ei ita dicere, & ille in morte faceret testamentum suum dixit, ꝙ oĩa bona sua relinquebat illi q suus erat, aliis ab eis exclusis. Cum autem quæreretur ab eo quis esset ille, nec ipse sciret eis dicere, quilibet eorum eis dicebat se legitimum hæredẽ, & volebat res oẽs occupare. Trahuntur ad iudicium, iudex dat istam sñiam, ꝙ pater mortuus ligaretur ad arborẽ, & ꝙ qlibet eorum haberet arcum & sagittam, & qui melius percuteret eũ, mediam hẽditatem haberet. Cum autem duo eorũ traxissent, & valde fortiter corpus iusis issent, tertius dixit ꝙ nunquã ad patrem suum traheret, sed si quis eum de cætero percuteret, nõ impune fieret, & hoc dicens flebat. Tunc iudex iudicauit eum verum hẽdem, & alios spurios: quia naturalis instinctus in cõpassione patris eũ ad hoc impellebat. Vnde pp hoc vulgariter dr̃, ꝙ cor non mẽtit. Tertio mouere ꝑt ad hoc irrationalis creatura per exemplum suum. Dicit. n. Isidorus in li. de creaturis ꝙ Cyconiarum talis est natura, ꝙ cum ipsę se affligant & cibum suum sibi detrahant, vt pullis suis prouideant. postq̃ pulli volare possunt & ꝑdam capere, compatientes maciei & afflictioni parentum compellunt eos morari in nido, vsquequo bene conualuerint, & ipsi ad ꝑdas volant quasi eis vicem rependendo deportant: sic faciunt boni filij de parentibus. Non sic aũt faciunt pulli vulturum, de quibus dicunt naturales ꝙ postq̃ diu laborauerunt parentes eorum circuiendo castra & cadauera cõ magno periculo & labore vt eos depascant sibi subtrahendo cibũ. Postq̃ pulli conualuerint & fortificati & parentes ꝓ eis afflicti verberant eos alis, nec aliquid de ꝑda sua dant eis, sed eos verberant rostro, & alis de nido eos expellunt. Sic faciunt impij filij de suis parentibus. Quarto ad hoc valent sctõrum monita & exẽpla Tho. 4. Audi fili cum Deus acceperit aĩam meam, sepeli corpus meũ & honorẽ habebis mr̃i tuæ. Eccl. 3. Fili suscipe senectam pr̃is tui &c. Et post Elemosyna pr̃is non erit in obliuionẽ. Ibidẽ. Qui honorat pr̃em iocũdabit᷑ in filiis. Frequenter accidit ꝙ taliter se hñt filij patrũ ad eos, qualiter vident eos se habere ad parentes suos. Vnde dr̃ ꝙ cũ quidam pr̃ familias vnicũ filium suum ægregie maritasset, ditasset, & bonis se spoliasset, eum inuestiendo, cũ factus eẽt decrepitus & infirmus instigãte vxore positus est in vilissimo loco domus quã ipse edificauerat. & vix potuit hẽre a filio duas vlnas de burello quo operiret᷑ i hyeme. Puer aũt qdã filius filij quẽ tenerrime pr̃ diligebat hoc noxãs flebat, & dicebat ꝙ ñ cessaret nisi pr̃ suus daret ei duas vlnas de burello sicut ipse dederat pr̃i suo. Quæ cũ ei datæ eẽnt puer cõplicauit eas. & reposuit dicẽs, ꝙ idẽ faceret ipse pr̃i suo qñ senex esset, vt faciebat ipse pr̃i suo dãs ei illas duas vlnas ad cooperiendum se. Itẽ debemus eis compati ad exẽplũ maternalis Ioseph qui de terra Chanaan patrem suum in Egyptum vt eũ tpe famis ibi reficeret tã sollicite & deuote vocauit, & eũ cũ tota familia pauit, & circa eũ tot pietatis & honoris officia exercuit, vt habet Gen. 46 & in aliis locis. Itẽ debet nos ad hoc incitare exemplũ veri Ioseph Chr̃i, qui in tanto discrimine suæ passionis mr̃is curã nõ omisit, sed eã discipulo cõmẽdauit. Ioh. 19. Quinto debent nos ad hoc monere bona, q̃ ipsi nobis fecerũt, vel ab eis vel eorũ occasionẽ nobis aduenerunt, & etiã mala q̃ ꝓ nobis sustinuerunt. Vñ Ecc. 3. Quasi dñis seruient his qui se genuerunt. Itẽ Eccl. 7 Honora pr̃em tuũ & mr̃em, & memento ꝙ nisi ꝑ eos non fuisses, & retribue illis quõ & illi tibi. Itẽ gemit⁹ mr̃is tuæ ne obliuiscaris. Itẽ. 30 Pro aĩab. filiorũ pi⁹ pr̃ colligabit vulnera sua, & super oẽm vocẽ turbabant᷑ viscera eius. Itẽ Thob 4. Fili memor esse debes q̃ & q̃ta passa est mr̃ tua ppter. Hoc hñ attendebat ille pius filius, de quo legit᷑ in miraculis S. Iacobi, qui cũm iret cũ pr̃e suo de Theutonica ad S. Iacobum cũ aliis cõpẽ̃riotis suis, hospitati sunt apud Tholosam in domo cuiusdã diuitis Burgensis, qui diuites eos cogitans, & quõ eorũ pecuniã posset retinere, cũ inebriasset eos nocte, in mantica patris & filij Cyphũ suũ inclusit argenteũ, & cũ in mane insequeret᷑ eos cũ multis dicens eos fures, & faciens eos scrutari, in mãtica cõi pr̃is & filij Cyphũ suum repsicos facit eos trahi ad iudicẽ. Cũ aũt pr̃ vellet potius suspendi q̃ filius suspenderet᷑, data sula ꝙ alter eorum suspenderet᷑, filius recolens beneficia pr̃is oĩno non potuit sustinere ꝙ pr̃ suspenderet᷑, sed ꝓ eius liberatione hoc eligens suspendit᷑, & pr̃ tristis & anxius ad iter inceptũ ꝑficiendum ꝓgredit᷑. Cũq; post 36. dies de ꝑegrinatione rediret, ad corpus pendentis filij ꝓgredit᷑. Et cũ eum cũ lachrymosis gemitib. & suspiriis clamando & eiulando vocaret, dixit ei. Noli pr̃ dulcissime flere sed gaude, quia nunq̃ ita bñ fuit mihi, quia ex quo hic sui positus B. Iacobus me cœlesti dulcedine sustentans vsq; nunc refocillauit. Quo audito, pr̃ cucurrit ad iudicẽ, qui accedens ad patibulũ cũ aliquib. deponunt eũ viuentẽ & sanum & illico eius hospitẽ ibi suspendũt. Hoc dicit Calixtus PP. factum fuisse anno Dñi. 1090. Sexto mouere nos debet ad hoc vtilitas ꝓpria q̃ ex hoc acquirit᷑, sed Deo in hoc taliter obedit᷑ ꝙ in pietate q̃ exhibet᷑ parentib. summus pr̃ sic eis ꝑponit᷑, vt ꝓ eis nihil fiat, vñ Deus offendatur, sed ipse eis in oĩb. & ꝑ oĩa ꝑponat᷑. Tunc opus pietatis in parentes siue eis reuerendo siue eis bñfaciẽdo, hæc scilicet bona sunt q̃ notant᷑ Eccl. 3. Filii sapientiæ Ecclesia iustorũ, & natio eorũ obedientia & dilectio, qđ est dicere, filii sapiẽntes sunt filij Ecclesiæ, ad hoc nati sunt vt Deo & parentibus obediant, & eos diligant. Et hæc bona ꝑ hoc eis eueniunt. Primo Iudicium summi pr̃is obseruant, hæc agẽdo vt aĩas suas saluant. Qđ notat᷑ cũ dr̃. Iudicium pr̃is audite filij &c. Item Deo se conformant qui eos honorat, dans eis filios. Vñ sequit᷑. Deus honorauit pr̃em in filijs. Item a iudicio Dei se liberãt, qui requiret quõ hoc mandatũ impleuerint. Vñ iudicium mr̃is exquiret &c. Item thesauros sibi bonos accumulant, eos Deus in filios lætificat, q hoc facit qđ petit impetrat vitã ꝓlõgat, mr̃em Ecclesiã refrigerat, Dei timorẽ iudicat, bñdictionem impetrat, domos confirmat, gloriosum iudicat & efficit, amissa recuperat, iustitiã ædificat in tribulatione confortat, peccata dissoluit & relaxat, q̃ oĩa notant᷑, in Eccl. 3. in serie lr̃æ. Septimum est pœna impiorũ ad parentes. Puniunt᷑ n. impij filij ad parentes multipliciter. Primo quia ignominiosi & infelices ꝑ hoc a Dño & pp̃lo iudicant᷑. Pro. 30. qui affligit pr̃em & mr̃em ignominiosus. & infelix erit, vt patet Luc. 15. de filio prodigo. Sĩr Gen 9. de Cham, cuius semen maledicit᷑, & in seruitutẽ reducit᷑, & ius primogenituræ amisit. Itẽ subita morte extinguũtur. Pro. 20. Qui maledicit pr̃i suo vel mr̃i extinguet᷑ in mediis tenebris lucerna eius, & patet de Absalon. 2. Reg. 18. Itẽ homicidę filiis efficit᷑ Prou. 18. Qui subtrahit aliquid pr̃i suo vel mr̃i dicens hoc non est pctm̃, particeps est homicidæ. Sĩlis est Iudæis qui ea q̃ habebãt templo offerebant, ne parentib. bñ facerent. Quos arguit Dñs Mat. 15. Qui maledixerit pr̃i vel matri morte moriet᷑. Quicunq; dixerit pr̃i vel mr̃i munus quodcunq; est ex me tibi proderit &c. Item iram Dei super se accumulant q̃ eos occidit subito frequenter. Math. 3. Progenies viperarum &c. qm paterna latera corrodunt mali filij. Anno Dñi 1150. Accidit in Dyoc. Eduẽn. apud Virgiacum castrum ducis Burgundiæ, ꝙ quidam propter bona materna quæ malẽ expendebat in tabernis & aliis vt consueuerat quodam mane offendit matrem suam, ita quod ipsa ira commota imprecata est ei sic. Rogo Deum quod antequam reuertaris, & antequam dies transeat deportetis matri tuæ frigidum cattum in feretro mortuus, & malo gaudio laceratus. Et quidam alius iuuenis de villa circumiacente impius contra parentes suos, sæpe pp suam insolentiã eos molestabat. Vñ ipsa die cum ipsam corrigerent parentes sui: manu dextera percussit patrẽ suum, & pr̃ ira-

sus imprecatus est dicens. Manus qua me pensisti rogo Deum vt hodie malo gladio amputetur, & tu infra triduum in tali patibulo suspendaris. Accidit ergo vt illi duo iuuenes post dictas imprecationes parentum obuiarent sibi mutuo: vnde vnus inuitauit alium ad tabernam: qui cum ingressi fuissent & biberent & luderent, ceperunt litigare & se ad inuicem percutere, ille contra quem imprecatus est pater percussit alium gladio, & cum essent soli timens ne clamor excitaretur contra eum, si alius viuus remaneret, multis vulneribus eum lacerans occidit. Cùm autem clamore moto contra eum ad siluam fugeret, & illi de castro illo eum insequerentur, cum se gladio suo defenderet, vnus de insequentibus manum qua tenebat gladium, & qua patrem percusserat amputauit, captus est, & infra triduum suspensus est in patibulo illo in quo pater suus fuerat imprecatus. Alius autem deportatus fuit ad domum matris in feretro multis vulnerib. confossus, vt ipsa fuerat imprecata. Hoc autem cùm factum esset recens, & quidam frater ordinis prædicatorum in dicto castro prædicaret, mater dicta retulit illi cum lachrymis, petens pœnitentiam pro dicta imprecatione, & hoc idem vicina testabatur quod infra decennium factum erat. De hoc etiam legitur in lib. de ci. Dei, quod refert Aug. inter miracula B. Stephani, & hoc dicit euenisse temporibus suis, quod cuidam nobili mulieri de Cesarea Capadociæ fuerunt decem pueri a patre nuper defuncto sibi relicti, quorum septem erant mares, & tres filiæ. Cùm autem in illa sua desolationis recentia matrem molestarent tali pœna sunt diuinitus coerciti, illa eos maledicente, ipsa eorum membra incredibili tremore concussa concutiebantur iugiter, & quia valde nobiles erant suorum ciuium aspectum non ferentes dispersi sunt per diuersa vagi, & quocunque veniebant totius populi terrebant aspectum, quorum duo frater & soror Paulus & Palladia vsque ad Augustinum venerunt per quindecim dies ante pascha Ecclesiam sancti Stephani frequentantes. Cùm autem in die Paschæ Paulus in cancello dictæ Ecclesiæ se in oratione prosterneret, & coram omni populo quateretur, subito curatus surrexit, nec postea dictam infirmitatem habuit. Et cum causam infirmitatis recitaret Aug. populo, & dicta soror fratre existente sano, horribili iuata cum concussione quateretur, & B. Aug. super hoc disputaret, intrauit dicta soror in cancellum, vbi cum post orationem obdormiret subito excitata omnino sana surrexit, & omnes de sua sanitate lætificauit. Hoc refert August. vt omnes sciant quantum peccatum sit molestare parentes. Item in præsenti vel ad minus in futuro dæmones eos sæpe vexant, & deuorant. Prou. 30. Oculum qui subsannat patrem extrahent eum corui de torrente. i. dæmones infernales, & comedent eum filij aquilæ. i. dæmones qui sunt filij primi superbi per imitationem. Apud castrum Caminum fuit quidam paterfamilias, qui ad ditandum & egregie maritandum filium vnicum quem habebat, & multum laborauit & bonis suis se funditus spoliauit, quem filius vxoris suæ consilio de domo sua emisit, & indigere permisit. Cùm autem ille filius sibi & vxori suæ pinguem caponem parasset, & sederet in mensa, pater pulsauit ad hostium & intrauit propter quod tristis effectus tam filius quam vxor eius, ipse ad suggestionem vxoris caponem in arca reposuit, & abscondit ne pater inde comederet. Cùm autem pater recessisset de domo famelicus, filius rediens ad arcam, & caponem volens accipere, non caponem sed buffonem horribilem inuenit, qui statim in faciem eius insiliens & adhærens, caput suum tenebat inter duos eius oculos pedes vero genis eius infixit, quem si quis ab eo vellet vel tentaret excutere, miser ille miserabiliter torquebatur. Cùm igitur diu portasset illum, nec posset ab eo per hominem liberari, diuinum in se iudicium recognoscens, visitabat loca sanctorum vt eorum meritis iuuaretur, nec tamen iuuare potuit, donec in terram sanctam veniens protinus buffone cadente & crepante diuina fuit potentia liberatus.

De ieiunio. *Dist. XXVI.*

DEinde considerandum est de secunda parte satisfactionis vz. de ieiunio. Circa quod consideranda sunt tredecim. Primo vtrum ieiunium sit actus virtutis, & cuius virtutis. Secundo vtrum cadat sub præcepto. Tertio vtrum omnes obligentur ad obseruantiam huius præcepti. Quarto de tempore ieiunij. Quinto vtrum semel comedere requiratur ad ieiunium. Sexto de hora comestionis. Septimo de cibis a quibus ieiunantes debeant abstinere. Octauo vtrum gula frangat ieiunium. Nono vtrum ebrietas frangat ieiunium. Decimo de diuisionibus ieiuniorum. Vndecimo quale debet esse ieiunium vt Deo sit acceptum. Duodecimo de multis bonis quæ ieiunium operatur in nobis. Tredecimo de multiplici ieiunio malorum. Ad primum. s. vtrum ieiunium sit actus virtutis, dicendum quod ex hoc est actus aliquis virtuosus quod per rationem ordinatur ad aliquod bonum honestum, hoc autem conuenit ieiunio. Assumitur. n. ieiunium ad tria principaliter. Primo quidem ad concupiscentias carnis comprimendas. Vnde Apls dicit 2. Cor. 6. In ieiuniis, in castitate &c. Quia per ieiunium castitas conseruatur. Vt. n. dicit Hier. Sine Cybele & Bacho friget Venus. i. per abstinentiam cibi & potus tepescit luxuria. Secundo assumitur ad hoc quod mens liberius eleuetur ad sublimia contemplanda. Vnde dicitur Dan. 10. quod post ieiunium trium hebdomadarum eleuationem accepit a Deo. Tertio ad satisfaciendum pro peccatis. Vnde dicitur Ioel. 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio & fletu & planctu. Et hoc est quod dicit Aug. in quodam sermone de oratione & ieiunio. Ieiunium purgat mentem, eleuat sensum, carnem spiritui subijcit, cor facit contritum & humiliatum, concupiscentiæ nebulas dispergit, libidinum ardores extinguit, castitatis vero lumen accendit. Vnde patet quod ieiunium est actus virtutis. Sed nota quod omnis actus qui ex genere suo virtuosus est, ex aliquib. circunstantiis adiunctis redditur vitiosus. Vnde ibi subditur. Ecce in dieb. ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra. Et paulopost subditur Ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impie. Quod exponens Greg. in pastorali dicit. Voluntas ad lætitiam pertinet, pugnus ad iram. Incassum ergo per abstinentiam, corpus atteritur, si inordinatis motib. dimissa mens vitijs dissipatur. Et Aug. dicit in prædicto sermone, quod ieiunium verbositatem non amat, diuitiarum superfluitatem iudicat, superbiam spernit, humilitatem commendat, præstat homini seipsum intelligere quod est infirmum & fragile. Item licet ieiunium a medio virtutis recedere videatur tamen vere tenet medium, quia medium virtutis non assumitur secundum quantitatem, sed secundum rationem rectam, vt dicitur in 2. Eth. Ratio autem iudicat quod propter specialem causam aliquis homo minus sumat de cibo quam etiam competeret secundum statum communem; sicut propter infirmitatem vitandam, aut aliqua opera corporalia expeditius agenda. Et multo magis ratio recta hoc ordinat ad spiritualia mala vitanda, & bona persequenda: non tamen ratio tantum de cibo retrahit vt natura conseruari non possit, quia vt Hier. dicit. Non differunt vtrum magno vel paruo tempore interimas, & quasi de rapina holocaustum offert, qui ciborum nimia egestate vel manducandi vel somni penuria immoderate affligitur. Similiter etiam ratio recta non tantum de cibo subtrahit vt homo reddatur impotens ad debita opera agenda. Vnde Hier. dicit quod rationalis homo dignitatem amittit, qui ieiunium charitati, vel vigilias, sensus integritati præfert. Ex dictis patet cuius virtutis actus sit ieiunium, quia. s. est actus virtutis abstinentiæ, quia omnis actus virtuosus qui est circa aliquam materiam ad illam virtutem pertinet quæ medium constituit in illa materia. Ieiunium autem attenditur in cibis in quib. medium adinuenit abstinentia. Vnde manifestum est quod ieiunium est actus virtutis abstinentiæ. Vnde dicit Isidorus quod ieiunium est parsimonia victus, abstinentiaque ciborum. *Item nota quod* ieiunium tripliciter potest accipi. s. pro ieiunio *naturæ*, & pro ieiunio quod est actus virtutis tantum, & pro ieiunio *Ecclesiæ*. Primo modo est quilibet ieiunus qualibet die antequam comedat, & tale ieiunium non est actus virtutis abstinentiæ nec alterius. Secundo modo ieiunium est abstinentiæ. Sic. n. ieiunare est frenare delectationes gustus per comparationem ad cibum secundum regulam rationis, siue homo pluries in die comedat siue non. Tertio modo ieiunium institutum est ad satisfaciendum pro peccatis, ad quod requiritur, quod non solum homo abstineat ab illis quæ virtus prohibet, sed etiam ab illis quib. alias posset vti salua virtute, quia qui illicita commisit, in satisfaciendo oportet ab aliquibus licitis abstinere, ita tamen quod non corrumpatur medium quod obseruatur a virtute. Vnde ieiunium Ecclesiæ & actum virtutis importat & quandam superaddit abstinentiam ab illis quæ non corrumpunt medium virtutis: & quia ieiunium est respectu obiecti abstinentiæ, concedendum est quod est virtutis abstinentiæ actus. Ad secundum. s. vtrum ieiunium sit in præcepto, dicendum quod sicut ad Principes seculares pertinent legalia præcepta iuris naturalis determinatiua tradere de his quæ pertinent, ad vtilitatem communem in temporalib. reb. ita etiam ad Prælatos Ecclesiast. pertinet ea statutis præcipere quæ ad vtilitatem communem fidelium pertinent in spiritualib. bonis. Dictum est autem quod ieiunium vtile est delectationem comprimendam, & ad cohibitionem culpæ & eleuationem mentis in spiritualia. Vnusquisque autem ex naturali ratione tenetur tantum ieiunijs vti, quantum sibi necessarium est ad prædicta, & ideo ieiunium in communi cadit sub præcepto legis naturæ. Sed determinatio temporis & modi ieiunandi secundum conuenientiam & vtilitatem populi Christiani cadit sub præcepto iuris positiui, quod est a Prælatis Ecclesiæ institutum, & hoc est ieiunium Ecclesiæ. Aliud naturæ. Sciendum tamen quod quia ieiunium secundum se consideratum non nominat aliquid eligibile, sed magis aliquid pœnale, quod tamen eligibile redditur secundum rationem, secundum quod est vtile ad aliquem finem, ideo absolute consideratum non est de necessitate salutis sed est de necessitate præcepti vnicuique tali remedio indigenti, & quia multitudo hominum vt plurimum indiget tali remedio. Tum, quia in multis offendimus omnes, vt dicitur Iac. 4. Tum etiam, quia caro concupiscit aduersus spiritum, vt dicitur Gal. 5. Conueniens fuit vt Ecclesia aliqua ieiunia statueret communiter ab omnibus obseruanda, non quasi præcepto subijciens id quod simpliciter ad supererogationem pertinet, sed quasi in speciali determinans id quod est necessarium in communi. Ad tertium. s. vtrum omnes ieiuna-

tur

tur ad obseruantiam ieiunii. Dicendū q ieiuniū non secundum q est actus virtutis tantum, sed secundum quod est statutū ab ecclesia nō est de iure naturæ, nec de iure diuino, sed de iure positiuo. Tali autem iure prohibentur vel præcipiuntur illa quæ alias bene vel male possunt fieri. & ideo legislatoris intentio non est vel esse non dēt in cōdendo ius aliquod positiuum, obligare homines ad illius iuris obseruantiam, habentes cām legitimam & rationabilem non obseruandi. Præcepta.n. quæ per modū statuti cōmunis proponuntur non eodem modo omnes, sed secundum q requiritur ad finem quem legislator intendit, cuius auctoritatem li quis transgrediendo statutum contemnat, vel hoc modo transgrediatur quod impediatur finis quem legislator intendit, talis transgressor peccat mortaliter. Si aūt ex aliqua rationabili causa quis statutum non seruat, præcipue in casu in quo si legislator adesset non decerneret esse seruandum, talis transgressio non constituit mortale peccatum. In quo tñ est distinctio adhibenda, nam si causa sit euidens per seipsam licite pōt hō huius statuti obseruantiam præterire, præsertim consuetudine interueniente, vel si non posset defacili recursus ad superiorem haberi. Si vero causa sit dubia, debet homo ad superiorem recurrere, qui potestatem habet in talibus dispēsandi. Euidens aūt causa non ieiunandi est in pueris, mulieribus prægnantibus, ęgrotātibus, in multum senibus, in operariis victum suum cum graui labore lucrantibus, in peregrinantibus ad loca sancta, & in pauperibus victum suum mēdicantibus hostiatim. In pueris in quam est euidens causa quare non debeant ieiunare, tum propter debilitatem naturæ, ex qua prouenit q indigent frequenti cibo, & non multo simul assumpto, tum etiam, quia indigēt multo nutrimento propter necessitatem augmenti quod fit de residuo alimenti. Et ideo quandiu sunt in statu augmenti, quod est in pluribus vsq; in finem tertii septennij, non tenentur ad ecclesiæ ieiunia obseruanda. Conueniens tamen est, vt etiā in hoc tempore se ad ieiunandum exerceant plus vel minus secundum modum suæ ætatis. Quandoq; tamen magna tribulatione imminente in signum pœnitentiæ artioris etiam pueris ieiunia indicuntur. Sicut etiā de iumentis legitur Iosue.2. homines & iumenta non gustent quicquam, nec aquā bibant. Mulieres prægnantes non tenentur ieiunare propter duas rationes. Vna est quia debent accipere cibum non pro se, sed etiam pro nutrimēto fętus. Alia est, quia prægnantes consueuerunt habere varia & inordinata desideria ciborum diuersorū, & quandoq; ita intensa, quod nisi possent aliquo modo satisfacere appetitui, posset esse periculum periclitationis fœtus. Egrotantes, quia in eis natura debilis est, & ideo si daretur eis vna vice simul totum quod est necessarium conuenienti sustentationi naturæ suæ, eorum natura grauaretur, & si datur pluribus vicibus confortatur natura & vigoratur. Et ideo in illis infirmitatibus in quibus confert etiam abstinentia ad ieiunium non tenantur, quia etsi cōferat abstinētia a multo cibo, non tñ confert eis totū q accipere debent sumere simul, sed magis pluribus vicibus. Et prætera propter inordinationem naturæ quandoq; valde parum possunt accipere vna hora, & residuum sufficientiæ possunt accipere alia hora. Nimiū senes etiā ieiunare non tenentur, quia in eis calor & virtus debilis est: & quamuis sicci siccitate opposita humiditati naturali superabundat, tñ in eis est humiditas accidentalis ex indigestione causata. Vñ si totus cibus quē eorum natura requirit pro die naturali ab eis sumeretur vna vice nimium obtunderetur in eis & grauaretur naturalis calor, & non possent cibum conuenienter digerere. Cum graui labore victum necessarium lucrantes, quia in talibus magna fit humidi consumptio, nec cum ieiunio cōmode possent efficaciter operari, debent tamen si adsit facultas a suo sacerdote petere dispēsationem non ieiunandi, & ille debet concedere. Qui tamē operarios conducere nolunt in diebus ieiunabilibus nisi sub hac cōditione quod non ieiunent a peccato non excusantur. Si aūt victum necessarium possunt acquirere cum labore quem conuenienter exercere possunt cum ieiunio, tunc a fractione ieiunij non excusantur. Ad loca sancta peregrināntes si sit.s. peregrinatio quę commode differri non possit vsq; post tempus ieiunii, vel anticipari tempus illud, & tāti laboris quod cum illo commode ieiunare non possit. Victum vero necessarium hostiatim mendicantes, quando simul tantum habere non possunt de eleemosyna hora commestionis quod ad victum totius diei commode sufficiat, vel etiam quando ex præcedenti inedia debilitati ieiunium commode sufferre nō possunt, tunc a fractione ieiunii piè excusantur. Ad quartum.s. de temporibus quibus ieiunandum est, dicendum quod omnes dies quadragesimę exceptis diebus dñicis ieiunādi sunt, ita quod de quadragesima nō remanēt, nisi triginta sex. Et iō vt facer numerus quadraginta dierū adimpleatur, quem saluator noster sacro suo ieiunio cōsecrauit, quatuor dies prioris hebdomadę ad suppletionē quadraginta dierum accipiuntur.i. quarta feria quæ in capite ieiunii subnotatur, & feria quinta sequens, & sexta feria, & sabbatum. De conse.dist.5.quadragesima. Nec licet ieiunium soluere feria quinta vltimę septimanæ. De cons.dist.4.nisi liceret. & ca. seq. Institutum est autem illud ieiunium conuenienter in memoriam.s. quadragesimæ quam Christus ieiunauit. Et vt digne præparemur ad susceptionem corporis Christi ad signādum q per tribulationes vitæ ptēsentis peruenitur ad gloriam resurrectionis, & quia sic quasi soluimus decimam totius anni. In qualibet etiam quarta parte anni.s. vere, estate, autumno, & hyeme, tres dies sūt ieiunabiles.s. quarta feria, & sexta, & sabbatū, Decretorum, dist. 77. c. t. ita quod illi tres dies veris solebant accipi in prima hebdomada Martii, & tres dies estatis in secūda hebdomada Iunij, tres autumni in tertia hebdomada Septēbris, tres hyemis in quarta hebdomada Decēbris. d.76. Constituimus. Sed quamuis sic fuerit antiquitus, tamē hoc immutatū est per illud quod habetur eadem.di. statuimus, vbi dicitur sic. Statuimus vt ieiunia quatuor temporum hoc ordine celebrentur. Primum ieiunium in initio quadragesimæ. Secundum in hebdomada Pētecostes. Tertium vero & quartum in Septēbri & Decēbri more solito fiat. Et hæc ieiunia instituta sunt ad expiandum peccata quæ committimus in qualibet prædictarum quartarum. Item tres dies rogationum ante ascensionem domini ieiunabiles sunt. de conse.dist.3. Rogationes. Sed vt dicit gl. ibidem, hoc non præcipitur sed suadetur, vbi tamen est consuetudo approbata, illud ieiuniū est per æquiualentiā sub præcepto. Item omnes vigiliæ Apostolorum ieiunabiles sunt. Philippi & Iacobi, & Ioannis Euangelistæ, & Barnabæ exceptis, eo q Philippi & Iacobi solemnitas infra solemnitatem pascalē, & Ioannis infra Natalem domini celebrantur, extra de obseruatione ieiuniorum. Consilium. Item vigilię natalis domini. Pentecostes, & assumptionis. b. Mariæ virginis, & sancti Ioannis Baptistę, & sancti Laurētii, & omnium sanctorum ieiunabiles sunt. Et si solemnitas cuius vigilia est ieiunabilis eueniat feria secunda, in sabbato præcedenti ieiunandum est, extra de obseruatione ieiuniorum. Consilium. c. sanctorum. Et si solemnitas natalis domini eueniat feria sexta illi qui nec voto, nec obseruantia regulari sunt astricti ad abstinentiam carnium, illa die carnibus vti possunt, secundum consuetudinem ecclesiæ generalis, nec tamen hi reprehendendi sunt qui ob deuotionem voluerint abstinere, extra de obseruatione ieiuniorum. Explicari. Item quia consuetudo approbata obligat, vt habetur decretorum. dist. t. Consuetudo, & dist. 18. Ecclesiasticarum, & c. In his. Si in aliqua regione vel dyocesi est aliquod ieiunium cōsuetū, quod tñ non est præceptum per ius scriptum, nihilominus obseruandū est ab assistentibus ibidem. Item in diebus ieiuniorum hora comedēdi determinata ab ecclesia est hora nona, quia hoc obseruauit diu consuetudo. Vñ eciam dicitur de conse.dist.1. Solent, quod nullatenus ieiunare credendi sunt qui manducant anteq vespertinum celebretur officium. Et infra. c. In ieiuniis, quatuor temporum, nec vespertinas horas &c. Sub hora vespertina comprehendendum est tempus ab hora nona inclusiue & vltra, nec oportet præcise accipere horam nonam. Si.n. per modicum temporis ante horam nonam comedant, non propter hoc franguntur ieiunium. Et quamuis illi qui comedunt statim post horam sextam derogent perfectioni ieiunij, non tamen sunt transgressores huius quod est necessitatis in ieiunio maxime quia iam inualuit consuetudo in multis locis comedendi quasi statim post horam sextam, vel ipsa hora sexta, non.n. tātę necessitatis est in obseruatione ieiunii hora prædicta sicut comedere semel tantum. Ad quintum.s. vtrum ad ieiunium requiratur q homo semel tantum comedat. dicendum quod ieiunium ab ecclesia institutum est ad concupiscentiam refrenandam, ita quod saluetur natura. Ad hoc autem videtur sufficere vna comestio, per quam potest naturæ satisfacere, & cum aliquid detrahit concupiscentiæ comestionum vices vel numerū minuendo. Et ideo ecclesiæ moderatione statutum est vt semel tantum in die comedant ieiunantes, licet autem ad concupiscētiam refrenandam ita valeat moderatio quantitatis cibi sicut comestionū numerus; tamen eadem cibi quantitas non potuit omnibus taxari propter diuersas corporum complexiones, ex quibus contingit quod vnus maiori alius minori quantitate cibi noscitur indigere, sed vt plurimum omnes per vnicam comestionem possunt satisfacere sustentationi naturæ. Item non potuit ecclesia statuere quod homo semel tantum sumeret potum, sicut statuit q semel tantum comederet, quia potus post comestionem magis sumitur ad alterationem corporis & digestionem ciborum sumptorum quam ad nutritionem, licet nutriat quoquomodo, & ideo homini licet ieiunanti plures bibe-

re.

re. Si autem quis immoderatę potu vtatur potest meritum ieiunij perdere & peccare, sicut etiam si semel comedendo immoderate cibum sumat. quamuis autem per potum aquæ non soluatur ieiunium ecclesiæ maxime si vrgente siti sumatur. soluit tamen ieiuniū naturæ quod requiritur ad Eucharistię sumptionem. Vnde post quemcunq; potum non licet Eucharistiæ sumere sacramentum. Item electuaria, etsi aliquo modo nutriāt non tamen ad nutritionem principaliter assumuntur sed ad cōfortandam digestionem ciborum. Et ideo electuariorum sumptio non soluit ieiunium, sicut nec aliarum medicinarum sumptio, nisi forte quis in fraudē sumis electuaria per modum cibi in magna sumeret quantitate. Ad sextū. s. de hora comestionis dicendum quod ieiunium ordinatur vt dictum est ad deletionem culpę, & repressionem concupiscentiæ. Vnde oportet quod aliquid addat ad communem consuetudinem, ita tamē quod per hoc non multum natura grauetur. Est autem debita, & communis consuetudo comedendi hominibus circa horam sextam: tum, quia iam videtur esse completa digestio propter frigus noctis circunstans diffusio humoris per membra, cooperante ad hoc calore diei vsq; ad summum solis accessum: tum etiam, quia tunc præcipue etiam natura corporis humani indiget iuuari contra exteriorem aeris calorem, ne humores interius adurantur. Et ideo vt ieiunantes aliquam afflictionem sentiant pro culpæ satisfactione, conuenienter hora comedendi taxatur ieiunantibus circa horam nonam. Conuenit etiam ista hora mysterio passionis Christi quæ completa fuit hora nona, quādo inclinato capite tradidit spiritum. Ieiunantes enim cum suā carnem affligunt, passioni Christi conformantur, secundum illud Gal. 5. Qui Christi sunt carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. Ad septimum. s. a quibus cibis ieiunantes debeant abstinere. Dicendum ꝙ sicut dictum est, ieiunium ab ecclesia statutum est ad carnis concupiscētias reprimēdas, quæ quidem sunt delectabilium secundum tactum, quę consistunt in cibis & venereis: & ideo illos cibos ecclesia ieiunantibus interdicit, qui in comedendo maximā habent delectationem, & iterum maxime hominem ad venerea prouocāt. Huiusmodi autem sunt carnes in terra quiescentiū & respirantiū & quę ex eis procedunt, sicut lacticinia ex gressibilibus, & oua ex auibus, quia huiusmodi magis conformantur humano corpori, plus delectant & magis conferunt ad humani corporis nutrimentum: & sic ex eorum comestione plus superfluit, vt vertatur in materiam seminis, cuius multiplicatio est maximum incitamentum luxuriæ: & ideo ab his cibis præcipue ieiunantibus ecclesia statuit esse abstinendum, sicut dicitur decretorum dist. 4. Par est vt qui in diebus his ieiuniorum a carne animalium abstinemus ab omnibus quoq; quæ sementinam trahunt carnis originem ieiunemus, a lacte videlicet, caseo & ouis. Aduerte tñ quod lacticinia & oua interdicuntur ieiunantibus inquantum ex animalibus carnes habentibus sunt exorta. Vnde principalius carnes interdicuntur quam oua & lacticinia. Similiter etiā inter alia ieiunia solemnius est quadragesimale ieiunium, tum quia obseruatur ad imitationē Christi, tū ēt quia ēt per ipsum disponimur ad redemptionis nostrę mysteria celebranda deuote. Et ideo in quolibet ieiunio interdicitur esus carnium. In ieiunio autem quadragesimæ interdicuntur vniuersaliter oua & lacticinia, circa quorum abstinentiam in aliis diuersæ consuetudines existunt apud diuersos, quas quisq; obseruare debet secundum morem eorum inter quos conuersatur. Vnde Hiero. dicit de ieiuniis, loquēdo. Vnaqueq; prouincia abundet in suo sensu, & præcepta maiorum leges Apostolicas arbitretur. Item ieiunātibus magis interdicitur esus carnium quam potus vini, quia sicut dicunt quidam esus carnium magis commouet concupiscentiam quam potus vini: quia cum ad incitationē concupiscentiæ concurrunt tria. s. abundantia caloris, & spirituū, & seminis. Ex esu carnium multiplicatur semē, quia in ea multum est de nutrimento. Et ideo ex eius esu maxime multiplicatur superfluitas tertiæ digestionis quæ seminis est materia, ex esu ventosorum multiplicatur abūdātia grossorum spirituū, ex potu vini caloris abundantia. Et secundum illos abūdātia seminis magis est incitatiua concupiscentiæ quam abundantia caloris maxime causati ex potu vini: quia illa cito euanescit, & calor in semine manet. Sed cōtra potest argui sic. In excitatione concupiscentiæ causa efficiēs est calor, & materialis est semen, magis est autem causa rei efficiens quam materia, ergo potus vini magis est causa excitationis concupiscentiæ, quam esus carnium. Et si dicis, quod cito euanescit, nō obstat, quia nō ita cito euanesceret sicut potus iteratur. Item ad hoc arguunt per experientiam, quamuis enim in mulieribus magis abundet superfluitas tertiæ digestionis quam in viris, non tamen ita feruet per sui in eis carnalis concupiscentia propter debilitatem caloris respectu caloris hominum, quamuis propter minorem vsum rationis non frenantis concupiscentiam interdum magis in eis ferueat quā in viris. Flegmatici etiam quamuis plus habebant de superfluitate tertiæ digestionis quam colerici, tamen, quia in colericis est fortior calor, magis feruet in eis appetitus carnalis concupiscentię quam in flegmaticis: quāuis flegmatici propter abūdantiam seminis plus possent illum actum exercere quam colerici. Secundum ergo istos dicendum est quod ecclesia magis interdicit ieiunātibus esum carnium quam vini potum duplici ratione. Vna est, quia difficilius est abstinere a potu vini quam ab esu carnium; & ideo si ecclesia interdixisset vini potū, plures fuissent expositi periculo transgressionis, quam per interdictum esus carnium. Alia est quia ieiunium frequenter tristitiam excitat, & vinum lætificat, iuxta illud. psalmi. Et vinum lætificet cor hominis. Et ideo congruentissime ieiunantibus vsus vini permissus est. Ad octauum. s. vtrum gula frangit ieiunium, dicendum quod triplex est ieiunium. s. ab iniquitatibus abstinere, & ab illicitis voluptatibus seculi, quod est perfectum ieiuniū, de conse. dist. 5. Ieiunium. Et hoc ieiunium frangitur per quodcūq; mortale peccatū. Aliud est actus virtutis abstinentiæ, De quo dicitur eadem dist. Sint tibi quotidiana. Sint tibi quotidiana ieiunia, refectio satietatem fugiens, & hoc ieiunium frangitur per gulam quæ est peccatū mortale. Tertium est ieiunium institutum ab ecclesia, & hoc ieiunium frangitur per quamlibet gulam quæ est peccatum mortale, inquantum illud ieiunium includit quod est necessarium ad actum virtutis abstinentię, sed quantum ad hoc quod additur, ex statuto ecclesiæ specialiter frangitur per gulam quæ est in comedendo plus quam semel, vel in comedendo cibos, qui interdicuntur ieiunantibus, & in preueniendo minus notabiliter horam comedendi ab ecclesia determinatam, de conse. dist. 1. Solent. Et nota quod quinq; modis committitur gula, vt habetur de consecra. dist 5. Quinq; Aliquando. n. homo indigentiæ suæ tempora præuenit. Aliquando non pręuenit, sed cibos lautiores quærit. i. pretiosos. Aliquando quæ sumenda sunt expedit accuratius. i. cum nimia solicitudine præparandi, aliquando & qualitas ciborum & tempus congruit, sed in temperata quantitate sumendi mensuram refectionis excedit, nonnunquam abiectius est quod desiderat, & cum ipso esu immensi desiderii deterius peccat. Qui modi continētur in hoc versu. Præpropere. laute. nimis ardenter studiose. Quolibet autem prædictorum modorum potest esse gula peccatum veniale, & sic per eā non frangitur ieiunium, & in quolibet potest esse tantus excessus quod est peccatum mortale, & si per illam frangitur quod est a peccatis abstinere, & in aliquo casu ieiuniū ecclesiæ. Nec est intelligendum quod decretum in reprehendendo illos qui lautiores cibos quærunt, intendat diuites artare ad cibos pauperum, quia vt dicitur decretorum. dist. 41. Non cogantur. Nō cogantur diuites cibis pauperum, vesci. vtantur enim consuetudine infirmitatis suæ, sed doleant se aliter abstinere non posse. Ad nonum. s. vtrum ebrietas frangat ieiunium, dicendū quod ebrietas dupliciter potest accipi. Vno modo pro impedimento vsus rationis ex immoderata vini vel alterius potus inebriantis sumptione cāto. Alio modo pro immoderata sumptione potus inebriātis. Primo modo ebrietas peccatum non est, sed passio & pęna peccati, vnde non frangit etiam ieiunium quod est abstinentia a peccatis. Secundo modo peccatum est maxime cauendum vnde frangit ieiunium, quod est abstinentia a peccatis. Ieiunium, autem inquantum dicit aliquid per se directe & immediate necessariū ad actum virtutis abstinentiæ, nō frangit, q̄uis frangat illud qđ est necessariū ad actū virtutis sobrietatis. Sobrietas. n. alia virtus est ab abstinētia, quia spālis difficultas ē in moderādo delectationes gustus ꝑ cōparationē ad vinum, alia ab illa quæ est in moderando delectationes gustus per comparationem ad cibum. vnde frequenter inueniuntur moderati in vno, qui sunt immoderati in alio. Ieiunium etiā statutum ab ecclesia non frangit, quia ea in quibus non potest accipi certa mensura regulariter non cadunt sub determinatione legislatoris. Vnde sub determinatione præcepti ecclesiastici de ieiunio nō cadit nisi semel comedere in die naturali, & abstinētia ab esu carniū, & ab ouis & caseo in quadragesimali ieiunio. In aliis autem non prohibentur oua & lacticinia. Per inordinationem tamen circa potum potest homo tantum excedere quod plus peccat quam si frangeret ieiunium tantum. Ebrietatē ergo & excessum in quātitate cibi & cibi pretiositatē in comedendo auiditatem, & in præparando curiositatem debeat fugere ieiunantes, quia quamuis per illa non frangerent statutum ecclesiæ de ieiunando seu ieiunio, tamen per illa frangitur ieiunium generale quod est abstinere a peccatis. Quod ieiunium & si semper & ab omnibus debeat obseruari, tamen cum

maiori

maiori solicitudine & perfectione illi ieiunio insistendum est in illis temporibus in quibus speciale ieiunium ab ecclesia statutum celebratur. Item q̄q̄ dicant aliqui, ꝙ bibere vinum in mane vel ceruisiã, & comedere electuaria in sero delectationis causa frangunt ieiunium. Credo tamen contrarium, quia quãuis illa aliquo modo nutriant, in hoc tamen non est principalis vsus eorum, aliàs frangeret ieiunium bibens vinum vel ceruisiam in collatione, quia aliquid hñt de nutrimento. Si tamẽ homo in mane ceruisiam biberet non ad extinguendam sitim sed famem, & etiam in sero magnam acciperet electuariorum quantitatem, ad subueniẽdum fami, credo ꝙ talis faceret fraudem statuto, & ex consequenti frangeret legem: quia legẽ stringit qui in fraudem legis aliquid facit. Cõcedo tamen ꝙ de bono & equo cauendum est a potu vini vel ceruisiæ & similiũ, in mane magis quàm in sero, quia potus sumptus post prandium & siti subuenit, & digestionem iuuat, inquantum per potum facilius & conuenientius defertur cibus ad singula membra, sumptus autem ieiuno stomacho vt plurimum nocet.

De multiplici ieiunio. *Dist.* XXVII.

Circa decimum scilicet de diuisionibus ieiuniorum. sciẽdũ quod est ieiunium multiplex corporale meritorium, quod videlicet diuersis ex causis agitur. Est.n. ieiunium ecclesiasticæ institutionis de quo dictum est superius. Secundum est ieiuniũ religionis, cuius est diuersa obseruatio secũdũ diuersos religionũ institutores. vt Augustini, Benedicti, Basilii, & Francisci, & Dominici, & aliorum de quo 2. Corin. 6. In omnibus exhi. nosmet &c. Horum qui ieiunant per totam septimanam præterquam dominicis diebus tenet typum Iudith, eiusdem octauo, quæ omnibus diebus vitæ suæ mortuo viro non comedebat nisi semel, preterquam in diebus sabbatorum &c. Item Anna filia Phanuel. Luce. 2. Quod periculosum sit ista ieiunia frangere patet ex pena & periculo Ionathæ qui cum pater præcepisset filiis Israel ieiunare vsque ad vesperã, & gustasset modicũ mellis in cacumine virgæ ante horã, a patre sibi deputatã, vix potuit eũ totus Israel liberare a morte. 1. Reg. 14. Item supra li. 2. de inferno de Theodoro guloso. Vel supra de confessione de abbate Serapione, qui comedebat paximatium nesciente abbate. Tertium est illius qui ieiunat causa vacationis alicui bono spirituali vt illud plenius acquirat, vt qui ieiunat vel abstinet vt melius vacet æternę philosophiæ, & sacræ scripturę, vt Aug. de quo dicitur, quod conuersus ad dominum vacãs ieiuniis, & orationibus scribebat libros, & docebat indoctos. Ad hoc exẽplum Danielis & trium puerorum, qui propter abstinentiã obtinuerunt instructionem in omni libro & scientia &c. Daniel. 2. Item de Bragmannis de quibus dicitur in Epistola Alexandri, ꝙ comedebant semel in die radices herbarum, vt melius vacarent summæ sapientiæ. Item in lib. 15. ecclesia. historiæ. dr̃ ꝙ Philon dicit in li. de speculatiua vita quomodo primitus in ecclesia sancti habitabant in agellis & tuguriis, in Dei laudibus, ieiuniis & orationibus vigilantes. Et ꝙ ita delectabantur in studio & contemplatione sapientiæ, quod aliquando per tres dies vel quatuor, vel quinque, vel sex . refectionem cibi corporalis obliuiscebãtur. Item in vitis pa. dr̃ de duobus fratribus qui mẽsa apposita audierunt verbũ Dei vsq; in crastinum obliuiscentes cibum. Item cũ quidam frater venisset ad senem & ille pararet lenticulam, ait. Faciamus interim opus Dei. Vnus impleuit totum psalteriũ. Alius tres prophetas. Facto mane discessit qui aduenerat, & obliti sunt sumere cibum. Quartum ieiunium est specialis astrictionis, vt quãdo aliquis vel propter aliquid adipiscendum vel euitandum ad ieiunia aliqua ad quæ antea non tenebatur se obligat. Vt Nazarei ad obtinendam sanctitatem a multis abstinere se obligabant Numeri. 6. Item Numeri. 30. de voto coniugatæ Itẽ. 1. Esdr. 8. Cum filij Israel exirent de Babylone, prædicauit Esdras ieiunium vt affligerẽtur coram domino, petentes &, vt dirigeret viam eorũ, & euenerunt eis cuncta prospere. Quintũ est deuotionis, quãdo aliqui ex aliqua speciali deuotione, quã habent ad Deum, ex memoria beneficiorũ suorum, vel ad aliquos sanctos, vt ad beatam virginem, vel sanctum, Petrum, vel Iacobum, vel Magdalenam, maxime peregrini eorum ieiunant eorum vigilias in pane & aqua. Neemiæ. 9. Consueuerunt filij Israel in ieiunio & saccis &c. Hoc faciebãt diuina beneficia recordantes. Bernar. Tanto deuotius imitandum est, dilectissimi Christi, ieiunantis exemplũ, quanto certius est eum non pro se sed pro nobis ieiunasse. Sextum est ieiunium afflictionis & tribulationis, quale est ieiunium rogationum, de quo infra dicetur. Quale fuit filiorum Israel. Iudith 4. qui cõtra obsidionem Holofernis muniebant se ieiuniis. Item Iudeorum contra sententiam mortis datã contra eos. Hester. 4. Item actuum. 27. Fiebat multa ieiunatio ab his qui erant cũ Paulo in tempestate. Legitur in ecclesiastica historia. ec. li. 13. & 15. c. quod cum Ambro. se opponeret contra Iustinam matrẽ, & filium eius Valentinianum imperatorem Arrianos pro fide, & misissent armatos qui eum caperent & in exilium relegarẽt Mediolanenses hoc non sustinuerint, sed se pro eo proposuerint dicentes, quod magis volebãt cæteri vita & interfici, quam carere tanto pastore. Cum autem laborarent quomodo eum occiderent, pugnabat Ambrosius contra eos non armis, sed orationibus & ieiuniis continuis prostratus sub altari. Quod cum faceret, venit maximus tyrannus contra imperium pugnaturus. A quo perterriti imperator & mater eius fugerunt in exilium, vbi Iustina mortua fuit, & filius eius. Valentinianus imperator laqueo vitam finiuit, & sic Ambro. ecclesiam liberauit. Theodosius autem pijssimus Maximum prædictum interficiens imperator factus, Arrianos destruxit, & ecclesiã pro viribus exaltauit. Septimum est ieiunium compassionis, quo ieiunauerunt viri Iabes pro infortunio Saul & suorum, & Dauid cum suis pro eadem causa. 1. Reg. 2. Et Dauid pro afflictione pueri sui infirmi. 2. Reg. 12. Hoc modo ieiunamus in die dominice passionis in pane & aqua compatiendo Christo. Octauum est impressionis & subiectionis carnis. Hoc ieiunabat Cecilia biduanis, & triduanis ieiunijs membra domans, sicut legitur in principio passionis eius. B. Nicolaus qui adhuc pemulus multo ieiunio macerabat corpus. Et Dauid. Humiliabam in ieiunio animã meam. & Paulus. 1. Corint. 9. Castigo corpus meum & in seruitutem redigo &c. Aug. Sicut inimicus occisus nõ facit tibi iniuriam, sic nec caro mortificata turbabit animam. Nonum est pęnitentialis iniunctionis, supra de effectibus peccati de Nicolao sene cui iniuncta est pęnitentia ieiunij sex mensium. Ro. 6. Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ & iniquitati, sic exhi. me. vest. seruir. iustitiæ &c. Ieiuniũ spirituale multiplex est. Primum est consensus ab illicita delectatione. Greg. Qui se ab alimentis abstinent, tectando iustitiam a culpa ieiunent. 1. Petri. 2. Abstineatis a carnalibus desiderijs. Secundum est vt homo abstineat a vagatione sensuum. Isa. 58. Nunquid hoc est ie. quod ele. &c. Isa. 30. Qui obturat aures suas, & claudit oculos suos ne videat malum, iste habitabit in excelsis &c. Tertiũ est ieiunare a malis operibus. Isa. 3. Qui proiicit aurum ex calumnia & excutit manus suas ab omne munere. Isa. 48. In die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra. Qui nõ abstinent a malis, similes sunt illis Iudæis de quibus. 2. Reg. 21. dicitur quod ieiunabant & Naboth occidebant, & falsa testimonia contra eũ ferebant. Quartum est abstinere a malo consortio & exemplo. Prouer. 1. Si te lactauerint peccatores. ne acqui. &c. Et post. Prohibe pedem tuum a semitis eorum. Multi sunt vt Adam qui postposito fructu vitæ currunt ad arborem mortiferam, & comedunt. Quod faciunt qui bona contemnunt, & malorum exẽplis se reficiunt. Quintum est abstinere a mundana lasciuia, & exultatione, vt faciebat Sara filia Raguelis. Thob. 3. Nunquam cum ludentibus miscui me, neq; cum his qui in leuitate ambulant &c. Sextum ieiunium a sponsi visitatione & eius spirituali consolatione. Matth. 9. Nunquid possunt filij sponsi lugere &c. Venient autem dies cum auferetur sponsus ab eis tunc ieiunabunt &c Tren. 1. Ego plorans quia longe factus est consolator. Septimum est a supernorum bonorum degustatione, psalmus. Quemadmodo desi. ceruus ad fon. &c. Sitiuit aĩa mea &c.

De qualitate ieiunij. *Dist.* XXVIII.

Circa vndecimum. s. quale debet esse ieiunium. sciendum ꝙ ieiunium ad hoc quod sit Deo gratum. Primo debet esse piũ, vt quod ori subtrahitur pauperibus erogetur. Hiero. Quod manducaturus eras, pauperibus tribuas, vt ieiunium tuum non sit marsupij lucrum, sed animę. Isa. 58. Hoc est ieiunium quod elegi. Frange esurientĩ pa. t. &c. Hoc bene faciebat Thob. qui faciebat vocari pauperes de tribu sua timentes Deum antequã comederet, immo de mensa surgebat ieiunus ad sepeliendum mortuũ. Thob. 2. Cæsarius. Talia sunt sine pietate ieiunia, qualis sine oleo lucerna. Tripertita historia li. 1. dr̃ de sancto Spiridione episcopo, qui pluribus diebus solebat continuare ieiunia in quadragesima. Cum venisset ad eum quidam peregrinus in quadragesima debilitatus, nec haberet quod posset ei parare, fecit parari carnes porcinas. Cum autem iste abhorreret dicens se Christianum. ait. Comede & ego comedam tecũ quia omnia sunt munda mundis. Secundo debet esse ieiunium discretum, quia indiscretum ieiunium Deo displicet, qui nullum sacrificium acceptat nisi sale discretionis condiatur. Diabolo autem placet qui hoc procurat, vt homo impugnare eum diu non valeat. In vitis pa. dicit sancta Sincletica, Vna regula ieiunij sit tibi. Nõ subito diebus quatuor aut quinque ieiunium continue protendas, nec iterum multitudine ciborum soluas ieiuniũ victoriam. Hoc.n. lætificat diabolum. Semper enim quod sine mensura est a diaboli suggestione corporale ieiunium est. Vulgaret

rea dr. Mēsura durat. Et nota ꝙ non sunt discreta subito assumpta multa ieiunia, sed paulatim plura, & per assuefactionē. Vñ cum quidam abbas vt legitur in vit. sp. li. 3. vteretur pane ordeaceo, singulis annis augebat pœnitentiam suā in aliquo, quod assuefaciebat per totum annum, quod cum assuefecisset, & sic factum fuisset ei leue, alio anno aliud accipiebat in quo se iterū assuefecit, & sic quolibet anno a se plus aliquid extorquebat. Item discretum ieiunium ipsum dyabolum fugat. Dicit S. Sincletica. Sicut animalia venenosa a se expellunt acriora medicamenta, ita ieiunium discretum cogitationes diabolicas, immo & ipsum diabolū. Vulgariter dr. Fames expellit lupum a nemore, & ieiunium discretum diabolum ab vmbroso corde. Et nota. ꝙ indiscreta abstinentia facit aliquando hoīes in religione impotentes, & inutiles, ita ꝙ sibi sint graues, & alijs onerosi & quod non possint exequi officia sua ad quæ sunt vocati. Greg. Cum plus iusto caro restringitur, ab exercitatione boni operis eneruatur, vt ad orationem, lectionē, & prædicationem, sufficere non valeat, dum in se incentiua vitiorum penitus suffocare festinat. Itē per hanc rapit, & aufert Deo, vel fratribus suis aditorium quod eis facere debebat. Hiero. Holocaustum de rapina facit, qui corpus suum immoderate affligit, vel egestate cibi, vel penuria somni. Item ad hoc quod indiscreta abstinentia impotentes reddit homines. Ponit magister Iacobus exemplū dicens. Exemplariter dē ꝙ oīa membra de ventre conquerendo dicebant, ꝙ tanquam malus tyrannus omnia bona quæcunque poterant lucrari consumebat. Vnde dixerunt sibiinuicem, ꝙ de cætero officia sua sibi denegarēt. Et cum hoc fecissent per triduū, venter similiter nihil administrabat eis. Vñ lassata nimia debilitate, compulsa sunt veniam petere a tanto patrefamilias, quem offenderāt indebite. Tertio dēt esse ieiunium sobrium a superfluitate cibi & potus, vt cibus & potus sumantur quasi mēsura & pondere, vt dē Ezech. 4 Cibus tuus quo vesceris erit tibi in pondere, & potus in mensura. Et post. Comedent filij Israel panem suum in pondere, &c. Bern. Panis datur vobis in pondere & potus mensuratur. Ro. 14. Non in comessationibus &c. Hiero. Illud non est sobrium ieiunium quod ad vesperam reficitur plenitudine ciborum Idem. Multum melius est sæpe parum quam semel nimis sumere. Pluuia. n. quæ sparsim descēdit optima est, subitus aūt & nimius himber in præceps arua subuertit. Multi similes sunt illi præpositio, qui catum sibi in custodia traditū adeo impinguauit ꝙ filiam regia occidit. Quarto dēt esse sanctum & mundum a peccato Eccl 34 Vnus ædificans &c. Et post. Qui ieiunas in peccatis, & iterum ea facis, quid proficit humiliando se? Ioel. 2. Sanctificate ieiuniū. Quinto dēt esse tectum & purum, vt pura intentione fiat Hier. Sint puta casta & simplicia ieiunia. Math. 6. Exterminant hipocritæ fa. f. vt ap. ho. ieiu. quia retorquent ieiunium ad fauores hoīum quibus pascuntur. Ro. 12. Exhibeatis corpora vr̄a hostiam viuē tē. Econtra offerunt in Dei sacrificio non hostiam viuentē, sed cadauer mortuum & corruptum, qui ieiunant corrupta intentione. Sexto ieiunium debet esse lętum. Math. 6. Cum ieiunatis nolite fieri sicut hipocritę tristes. 2. Corin. 9. Hylarem datorem diligit Deus. Septimo dēt esse deuotū vt coniūgatur ei orō & confessio. Thob. 12. Dicit Raphael. Bona est oratio cum ieiunio. Tale erat ieiunium Iudith, eiusdem. 8 & 9. per totum. Act. 14 Similiter, & Dan. 9. Posui faciem meam &c.

De effectibus ieiunij. *Dist.* XXIX.

Circa duodecimum. s. de multiplici effectu ieiunii sciendū, ꝙ meretur indulgentiam, conseruat consistentiam, procurat resistentiam, impetrat assistentiam. Primo quidē apud Deum meretur indulgentiam. Placat n. diuinam offensam & ei reconciliat peccatorem. Hmōi exempla plura legimus in scriptura 3. Reg. 21. de Achab per ieiunium liberato. Item Io. 2. & 3. de Niniuitis. Item Hester. 14. Postquā humiliauit corpus suum ieiunijs; & orauit ad dominum ut dr̄ eiusdem. 15 furorē regis conuertit Deus in mansuetudinem. Et eiusdem. 5. post ieiunium placuit Assuero, & obtinuit quicquid petijt. Item Ioelis secundo. Conuertimini ad me in toto corde uestro in ieiunio &c. Sequitur. Quis scit si conuertatur & ignoscat Deus &c. Secundo ieiunium conseruat bonam cordis & corporis consistentiam. Corporis quippe consistentiam bonam facit, quia cōseruat sanitatem & amissam recuperat. Videmus. n. multos abstinentes communiter esse cæteris saniores, & illis qui infirmātur statim indicitur ieiunium. Ideo Eccl. 31. Vtere quasi homo frugi his quæ tibi apponuntur. Et post. Vigilia & colera & tortura homini infrunito. Somnus sanitatis in homine parco. Et post. Sanitas aīę & corporis sobrius potus. Item. 37. In multis escis erit infirmitas. Et post. Qui abstinens est adijciet vitam. Item Ambrosius. Ieiunium uulnera delinquentium curat, curatos sanctificat. Hiero. Superfluitas cibi generat morbos varios & mortiferos moderata vero refectio sanat ægritudinem, procurat sospitatē & hilaritatem. Galienus. Abstinentia summa est medicina. Bragmanni scribunt Alexandro. Illicita est apud nos ventris extensio. Proinde sumus absq; ægritudine, & diu viuimus: quamdiu viuimus sani sumus, nec aliquā medicinā nobis facimus, sed sm̄ diē necessitatis vnicuiq; terminus mortis succedit. Itē hoc ostendit natura aīalium, quæ grauata superfluitate cibi vel humoris mali ieiunant vt curentur, vt patet in ceruo. serpente, & aquila, quæ aīalia ieiunant, vt deponant noxium humorem & infirmitatem senectutis pariter & noxij humoris, & accipiāt sanitatem, & vitæ nouitatem. Item accipitres & aues venaticę, quæ nimis auidę & nimium sumpserunt cibum ieiunare compelluntur, vt curentur. Item magister Iaco. de Vitriaco dicebat, ꝙ in Francia fuit quidā prælatus qui epulabatur quotidie splēdide & delitijs affluens erat languidus & miser, nec medicinis poterat curari. Qui desperans de vita intrauit ordinem Cystertien. Vbi assuescens parsymoniam vitæ & ieiunia conualuit factus robustus in corpore. Cum aūt hoc audiret Archiepiscopus Remensis & non crederet, visitauit eū & in abbatia comedens in refectorio, videns ꝙ dictus monachus comedisset vnū discum plenum fabis & alium de oleribus aīe semicruti. Porta illi monacho q cum afflueret oībus delitijs erat lāguidus nec poterat comedere. Et recessit Archiepiscopus ædificatus ꝙ condimentū monachorū sit fames. Item cū quidā hēret canē paruulum & nobilem nutritū suis delitijs languidum & miserum, cogitauit quō posset magnam pecuniam extorquere a quodam suo Burgense diuite & auaro, dicens intra se Iste canis non dignatur comedere, nisi regales cibos, & cum istis languet & moritur, iste auarus dimittet eum mori fame, nec audebit ei dare assueta propter auaritiam suam. Commēdauit ei dictū canem vt eū seruaret ei æque bonū in periculo bonorū suorū. Ille aūt inclusit eū in camera. Vbi cum diu flesset & eiulasset diuino ieiunio, fecit ei fieri pulmentum de furfure. Quod primo olfaciens canis recedebat, postea incepit lambere, post cum dolore & horrore gustare, post comedere. Et sic paulatim assuescens semel in die comedens fortis & pinguis dño suo redditus est super hoc plurimum admiranti. Item bonā facit consistentiā ex parte aīæ, quia intellectū clarificat & affectū purificat. Intellectum profecto clarificat ad perspicaciter intelligendū, & ad diuinas reuelationes suscipiendū. Vñ Isa. 30. Dabit tibi dñs panē artū & aquā breuem & non faciet vltra auolare doctorē tuū. s. spūsanctū. Itē eiusdē. 28. Quē docebit dñs sciam, & quē intelligere faciet auditū, ablactatos a lacte auulsos ab vberibus. Itē Dan. 1. Inuenit rex plus scientiæ & sapiētię & intelligentiæ in pueris abstinentibus a cibis regijs, q̄ in oībus alijs nutritis cibo regio. Itē Dan. 9. Posui faciem meā rogare dñm in ieiunio sacco & cinere &c Et post. Missus est ei Angelus Gabriel qui reuelauit secretū incarnationis Christi. Itē Christo post abstinētiā multā reuelata sunt ei multa futura per Angelū. Itē biō Ioanni euangelistę in Pathmos insula ieiunanti, & auxilio humano destituto, reuelata est Apocalipsis. Itē Basilio ieiunanti reuelata est mors Iuliani apostatę, & liberatio Christianorum. Itē Exo. 37. Moysi post ieiuniū lex reuelata est Itē bonam facit aīę consistentiā, quia affectū purificat, domat. n. superbiam carnis, & feruorē fomitis mitigat. Ps. Humiliabā ī ieiunio aīam meā. Itē Genua mea infirmata sunt a ieiunio. Et Hester. 14. Corpus suum humiliauit ieiunijs, humilians ciuitas, aut castrū, subtractis cibis: mēbra, subtractis veneris beneficijs: ignis, subtractis lignis: olla bulliens, subtractis incendijs: sic caro per ieiunium subtractis superfluis Cito. n. supressa superbia est subiecta spiritui. Ieiunium desideria mala & cogitationes sordidas necat, vt myrra amara vermes. Itē in vitis pa. dicit S. Sincletica. Aīalia venenosa acriora medicamēta à se expellunt, sic cogitationes sordidas ieiuniū, & oratio depellit ab aīa. Itē abbas Hiperitius ibidē. Ieiuniū statutū ē monacho aduersus peccatū ꝙ q abiicit feruet malo & inordinato desiderio sicut equus. Tertio ieiunium contra hostes & tentationes eorū dat resistentiā, & ideo præualet cōtra eos, quia effugat illos & eorū virtutem adnihilat, vulgariter dr̄, ꝙ fames expellit lupū a nemore. Sic ieiuniū dyabolum ab hoīe qui in locis aridis non inuenit requiē. Lucæ. 11. & Math. 12. Itē Thob. 6. Piscis qui volebat eū deuorare In fluuio positus in sicco palpitabat factus impotens & ibi de facili occisus est. Sic diabolus in sicco ieiunio cito vincit. Math. 17. Hoc genus demonū nō eijcitur nisi in ieiunio, & orōne. Isi. Immūdi spūs ibi magis vincūt, vbi plus viderint cibū & potus. In vitis pa. dicit Io. breuis. Cum rex aliquis ciuitatē aliquā inimicorū vult subijcere subtrahit eis prouentus escarum, & potum, quo facto, cito vincuntur. Sic hostes nostri spirituales p subtractionem ciborum. Item de hoc supra de confusione de paximatio & diabolo fugato. Item in vitis pa. dr̄ ꝙ cum quidā

tentatus

tentaret de commestione, firmauit in aio suo ne comederet ante tertiam. Qua facta extosit a se vt ante fieret sexta q̃ comederet. Qua facta, scidit panem vt comederet. Post surrexit vsq; ad nonam espectans. Postea nona facta cum faceret orationem, vidit opus diaboli sicut fumum exeuntem a se, & cessauit eius esuries. Item ieiunium vincit hostes, serpentes, & dracones corporales & spūales. Et hoc figuratum fuit in multis locis & pluries in scriptura. Iud. 20. de filiis Israel qui vicerũt Beniamitas post ieiunium, qui antea vincebantur. 1. Reg. 7. Filii Israel vicerunt Philisteos. Iudith. 13. Iudith holofernem. Itẽ in historia tripertita. li. 12. dr̃ q cum Burgundiones qui habitabant citra Rhenũ essent gentiles & lignorum artifices singulis annis veniebant Hunni qui occidebant & capiebant eos. Qui audiẽtes q Romani victores existerent cogitauerunt & promiserunt inter se q illum Deũ sibi præficerẽt & non aliũ, qui dabat eis victoriam. Et ierunt in quandam ciuitatem Galliarũ vbi instructi de fide postquam per octo dies ieiunassent & baptisati fuissent, & in Deo fiduciam haberent, & audaciã ideo in hostes irruerunt, & tria millia ex ipsis, decem millia hostium cum rege suo occiderunt. Item vincit serpentes & dracones. Dicit Ambro. q tanta vis est ieiunii, quod saliua hoĩs ieiuni eneccat serpentes. Item in 11. li. tripartitæ histo. dr̃ quod cũ quidã draco deuoraret hoĩes, equos, & iumẽta, Donatus armauit se ieiunio & oratione, & ieiunus accessit ad draconem. Et cum aperto ore vellet eũ vorare, opposuit ei signum crucis. Et eũ expuisset in os eius, disruptus est. Quarto ieiunium meretur assistentiã Dei s. & Angelorum. Quod. n. Angeli assistant ieiunantibus patet Math 4. Postquam dñs ieiunauerat Angeli accesserunt & ministrabant ei. Act. 10 Cornelio ieiunanti & oranti apparuit Angelus. Itẽ in vita Mariæ de Oegnies legitur, q cum ipsa reficeret corpus hora vespertina, videbat Angelos ascendentes & descẽdentes ad mensam suam & B. Iohãnẽ Euan. Ad hoc sunt exempla de Iudith, quam Angelus custodiuit euntem ad Holofernem ibi manẽtẽ & inde reuertentẽ Iudith. 15. Itẽ de Helya. 3. Reg. 19. Item de beata Agnete, Christina, Catherina, Cecilia, quæ biduanis ac triduanis ieiuniis orans habebat Angelum sibi familiarissimũ, qui sibi & Valeriano familiarissime loquebatur, & de Paradiso duas coronas attulit choruscantes rosis & liliis albescentes. Item Deus assistit ieiunantibus tpaliter. s. & spūaliter. Temporaliter quidem quia prouidet eis necessaria sicut in vitispa. dicit Hiero. de Paulo primo heremita q ieiunabat quonsq; dimidius panis mittebatur ei a dño. Qui in aduentu Antonii integer missus est. Item ibidem dr̃ q fons datus est ei in potum manans ante hostium ecclesiæ suæ, & palma non solum ad vsum fructus, sed vestimenti, quod faciebat contextũ de foliis palmæ. Quo mortuo fons & palma statim aruerũt. Nota supra de Franconio. Item Dan. 14. Danielem ieiunantẽ pauit per Abacuc. Itẽ. 2. Dyal. de B. Benedicto dicit Greg. q cũ ieiunasset per totam quadragesimã in specu quodam, & diabolus fregisset campanã ne eam audiret monachus, qui solus eũ sciebat, & necessaria ei ministrabat per chordam. Apparuit dñs cuidam sacerdoti in die paschę. Qui dixit ei. Tu tibi delitias paras, & seruus meus Benedictus in tali loco fame cruciatur. Qui accessit ad locum, & quod sibi parauerat apportauit dicens ei q esset dies paschę. Item beatam Catherinã pascebat Deus cũ ieiunasset in carcere per columbam quæ ei cibum cęlestẽ ministrabat. In vitisp. dr̃ de scto Helerio, q cũ esset tentatus pp tentationem mellis, fugit ad heremum. Vbi cũ post ieiunium triũ septimanarũ inuenisset poma pulcherrima, nec tangeret ea credens ea ibi esse procurante diabolo, fugit ea nec comedit, tunc in somnis apparuit ei Angelus dicens q comederet & biberet quod inueniret, & inuenit herbam mirabilis dulcedinis, & fontem inæstimabilis saporis. Itẽ de alio anachorita legitur, q cũ fugisset ad desertũ nec hrẽt qđ comederet, inuenit herbas dulces, sed ita nouas & las amuas q resoluebãtur oĩa viscera eius. Cũ aũt ieiunasset per septem dies venit ad eũ quædã bestia Dorchas nomine afferens ei fasciculum de non nociuis, & docuit discernere nociuas a non nociuis. Item in vitispa. dr̃, q quidã pr̃ consueuerat panẽ administrare cuidam solitario, qui distabat aliquantulũ a cella sua. Cum aũt mitteret ei per duos pueros quorũ vnus erat duodecim annorũ, & alius quindecim, inueneruntin via aspidem. Qui videns eos fit quasi mortuus. Iunior in pallio ipsum inuolutum abbati portauit. Quod licet alii mirarentur pro miraculo abbas verberauit puerum, eo q potius seruasset in miraculo quam in humilitate. Frater aũt cui mittebatur panis hoc audiens. s. periculũ puerorũ & miraculũ ieiunauit septem diebus continuis in oratione, mandans dicto patri ne plus mitteret sibi panem. Quẽ cũ post animonẽte Angelo visitaret dictus pater, & occurisset ei dictus frater, intrantes cellã inuenerunt panes ignotæ speciei & miri saporis. Vtez que aũt merito alterius imputans, acceperunt donum Dei cũ gratiarum actione. Reficit aũt spiritualiter gratia Dei dulcedine superna. Psalmus. Dat pullis cor. es inuo. eũ. Iob. 38. Hic præparat coruo escam qñ pulli eius clamant ad Deum vagantes eo q non habeant cibos. De quibus dicit Greg q parentes eorum contemnunt eos pascere vsq; quo nigrescant. Videns aũt Deus clamorem eorũ rore cęlesti pascit eos. Sic dñs pascit eos quos mundus abiicit, qui ad eũ clamant & pp eũ ieiunant. Vñ erant refectæ rore cęlesti. & cęlesti dulcoris suauitate illæ mulieres de quibus dicit magister Iac. in vita Mariæ de Oegnies q post oroẽs & ieiunia & raptũ contẽplationis ex earum faucibus ex liquefactione dulcedinis videbatur effluere fauus mellis Lucæ. 2. dicit beata virgo. Esur. imple. bo. & di. di. in. Spūaliter vero Deus assistit, & in vita præsenti suauiter cõsolando, & in futura feliciter coronando. In vita præsenti multipliciter consolatur. preces eorum exaudiendo, & vota implendo. sicut Nee. 1. & 2. Cum. n. Neemias audisset rumores de destructione Hierusalem, ieiunauit, orauit, & fleuit. Quo facto, cũ lãguidus appareret præ ieiunio adeo placuit regi & reginæ q ei quicqd petiit concesserunt. Sili Hester post ieiuniũ impetrauit a rege quicquid petijt. Itẽ 1. Esdrę. 8. filii Israel in exitu de Babylonia ieiunauerunt vt dñs dirigeret viam eorũ. Vñ dicunt. Ieiunauimus, & venerunt nobis cuncta prospere. Denique assistit eis feliciter coronando. Quod bene fuit figuraliter præsignatum. 4. Reg. 2. Quod Helyas post ieiuniũ raptus est in paradisum. Item post quadragesimale ieiuniũ immediate sequitur gloria dñicæ resurrectionis. Sicut. n. gula Adę clausit cęlũ, sic ieiuniũ debuit aperire. Vñ canit ecclesia. Paradisi portas aperuit vobis ieiunii tps. Zach. 8 Ieiunium quarti & ieiunium quinti &c. erit domui Iuda in gaudium, & letitiã, & in solemnitates præclaras. Itẽ 1. Corin. 9. Oĩs qui in agone contendit &c. Glo. Non terrenis & marcescibilibus floribus, sed æternis cõsecrata pretiosis lapidibus corona dẽtur ad modũ regalis dyadematis Vñ in passione b. Petri legitur, q Christiani qui aderant eius passioni flentes viderunt caput eius circundari Angelis tenentibus coronam de liliis & rosis Paradisi, in quo poterat designari q carnẽ Deo vere obediẽdo mortificauerat, & sanguinẽ suũ pro eo fuderat, & alios hoc ipsũ facere docuerat. Vñ corona multiplex ei debat.

De multiplici ieiunio. *Dist.* XXX.

Circa tredecimum. s. de multiplici ieiunio malorum sciendũ q multiplex est ieiunium malum & peruersum, a quo boni dñi sibi cauere ne eos imitentur in malis. Primo non debemus ieiunare sicut dæmones qui sp ieiunant a materialibus cibis, nunq̃ a vitiis & voluntate mala. Sic ieiunant feneratores qui nunq̃ pp ieiuniũ fęnus dimittunt, nec ẽt in die passionis & resurrectionis Christi. Isa. 58. In diebus ieiunii vestri inuenitur voluntas vr̃a mala, quia si esset bona, esset nõ sua, sed Dei; Sic ieiunant qui sunt in contumacia voluntate mala, odio, & rancore. Item non ad modũ Saracenorum, qui de die abstinẽt a cibis, de nocte vacant comessationibus & ebrietatibus, & immunditiis luxuriæ. Ro. 13. Non in cubilibus &c. Itẽ nõ dñi esse ieiunia Iudeorũ qui cũ ieiunabant crudelitatibus vacabãt. Isa. 58. Ecce ad lites & contentiones & percu. pu. impie. Sic faciebant, qui ieiunabant & ieiunia prædicabant, & Naboth occidabant. 3 Reg. 21. Act. 23. Sic illi ieiunabant qui se vouerunt ieiunare vsq; quo Paulum occiderent. Itẽ nõ dñt esse medicorũ aut infirmorũ, qui ieiunant pp sanitatem corporis nõ aĩæ, licet aptissimũ sit frequenter eorũ ieiunium. Pauci sunt qui tantũ ieiunent pro salute aĩæ, quantũ pro salute corporis, quia abstinentiam dixit Galienus in fine quærentibus discipulis summã esse medicinam. Itẽ non dẽt esse ieiunium seductorũ & Hipochritarum qui ieiunant vt appareant, vel vt aliquid acquirãt. s. commodũ tpale. Math. 6. Exterminant. n. fa. su. vt ap. ho. ieiu. Sic et sunt vulpi quæ fingit se mortuã & extrahit linguam vt capiat coruos sibi insidiantes. Isti sunt filii Agar, quę interpretatur festiuitas vigiliarũ, quia ad hoc inuigilant & faciunt vigilias ieiuniorum, vt ex hoc acquirant festiuitatem tpalium bonorum Baruc. 3 Filii Agar acquisierunt prudentiã quæ de terra est, negotiatores terrę, quia per pallorẽ faciei, & hipocrisim eliciunt terrena. Vt fecerat ille qui cũ esset, pauper ieiunabat, & postea multã videbatur facere. Vñ cũ per hãc simulationem obtinuisset epatum reiecit a se oẽm boni speciem, cũ argueret de hoc. Rñdit, q satis fecerat vigiliam. & q amodo oportebat eũ facere festum. Item non debet esse seductorum hereticorum, qui ad hoc ieiunant vt aĩas seducant, & verbis, & figmentis hipocrisis ad modum vulpeculæ. Ad hoc pertinet, quod supra dictum est, de pista, de ioculatore, & ieiunio runcini. Itẽ non dẽt esse idolorum seu mortuorum insensibiliũ, vt est eorum qui solũ propter hoc abstinent q non sentiunt famis appetitum, nec sustinent ex ieiunio, vel ex duritia ciborum aliquam afflictionem.

Talis

Talis erat ille de quo in vitis pa. legit, q cũ quidã de magnis delitijs vt de curia imperatoris venit ad heremũ, & factus fuisset ibi magnus contemplator & prudens & famosus, uenit ad eum quidã Aegyptius monachus magnę famę, credens circa eum uidere maximã austeritatem abstinentiæ, q̃ cum nõ inuenisset, uidens ille cotẽplatiuus nutritus in palatio regis per reuelationẽ q alius corde scandalizaretur, quæsiuit ab eo de qua viuendi consuetudine uenerat ad heremum, & cum ille dixisset ei, q de uita pauperima & assuetissima multis duritijs & ieiunijs, ita q pp abstinentiã rusticanã erat ei quasi insensibile ieiunium. Retulit ei alius de quibus delitijs uenerat ad heremũ & quõ pp infirmitatẽ suam bibebat uinum. Alius hoc audiens recessit bene ædificatus. Itẽ quidã eps bonus uir qñ ieiunium non molestabat eum, illos qui bis comedebant in domo faciebat ante se comedere, ut appetitum comedendi prouocarent, & per hoc uincendo illum magis mereretur. Item non dẽt esse ieiuniũ auarorum, qui ad hoc ieiunant ut bursas impleant, uel quia formidolosi cum abundent multum timent ne res eis deficiant, & nihil pauperibus erogant. Sic ieiunant buffones, quia vt dicunt naturales. Buffo egrediens de cauerna videns terram vndiq;, quia visus eius vltra se extendit, credit q non dẽat ei sufficere. Võ inclusus in cauerna satis ieiunat, & terrã quã comedit cũ pede ponderat & mensurat. Itẽ sicut est auarus ieiunãs canis sedens super fenũ dñi sui, qui non comedit de fęno, nec pmittit aĩalia famelica vt comedant aliquid de eo, & postea comedunt illud alia aĩalia eo inuito nec gustante. Sic diuites tenaces non sustinent q pauperes gustent de bonis eorũ, & accidit q ipsi aliqñ de eis nihil gustant, sed relinquunt alienis diuitias suas. Itẽ non dẽt esse porcorũ, qui qñ nimis sunt impinguati præpinguedine comedere non pñt, & pabula assueta fastidiunt, sicut est de multis, qui ieiunant ideo, quia escas fastidiunt, & cũ quibus acuminibus saporum pñt prouocant appetitũ. Itẽ non dẽt esse luporũ qui aliqñ ieiunant vsq; ad vesperã, postea quod rapiunt non comedunt, sed deuorant, sic multi ad modũ luporũ cũ ieiunauerunt, & dẽt comedere, non comedunt, sed deuorant vt lupi cũ nimia ingluuie, & ardore. Võ cũ duo insimul comederent, & alius comederet cũ nimia ingluuie, & alter moderate, dixit ei ille, q tpate comedebat quasi inuitãdo plaries, q comederet, qui cũ rideret, q bene comedebat, dixit ei alter, q non, sed male, cũ ipse oĩa voraret ad modũ lupi. Itẽ non dẽt esse onagrorũ, qui licet ieiunent ab aliis escis, pascuntur vento. Sic ieiunabat ille Phariseus de quo Lu. 18 Ieiunio bis in sabbato. Vẽto. s. vane gloriæ pascebatur Hiere 2. Onager in desiderio aĩæ suæ, attraxit ventũ amoris sui. Oseę. 12. pascit ventũ. Itẽ onagrorũ more ieiunant, qui ad hoc comedere differunt, vt splendidius bẽant. psalmus. Expec. ona. insi. s. Quorũ natura est abstinere in siti vsq; quo inueniãt aquas limpidiores. Item non dẽt esse ieiunium incarceratorũ, qui ieiunant inui. Item non dẽt esse tumidorũ seu inflatorũ, qui prę iracundia, & tumore indignationis dimittunt comedere, vt faciunt vnicornes, qui cum indignatione capiuntur tñ ieiunant q moriuntur. Itẽ nõ tristium seu desperatorũ, vt qui prę tristitia tribulationis & desperationis ieiunant. Psalmus. Oẽm escã abho. est. a. e. & ap. vsq; ad por. m. Item non dẽt esse ieiuniũ raptorũ vt leonis aut lupi, aut aliorũ aĩaliũ, quæ viuunt de rapina, quę postq̃ diu ieiunauerunt, rapinã qd̃ auide deuorãt. Crudeliores leonibus & lupis sunt qui nunquã aĩal suæ speciei comedunt. Sene. Leoni leo non nocet, hõ aũt comedit alium hominẽ, diues pauperẽ, fortis debilẽ. Eccl. 13. Venatio leonis, &c. Et post. Pascua diuitũ sunt pauperes. Quædã bona mulier venit ad monachũ quendã albũ factũ epm cuius domum spoliauerant serui eius, pecudibus eius paucis de quibus ipsa, & pueri sui, & familia viuebant. Dñe ait si comeditis carnes, cũ aũt improbitati eius rñdisset, q non, ait ipsa. Verũ est forte, q non comeditis carnes mortuorũ pecorũ, sed viuorum hoĩum, & in quadragesima, & in sextis ferijs, quia carnibus meis, & puerorum saturamini. Item nõ dẽt esse potatorũ, qui ante comestionem, & post bibunt, & assidue, sicut allec, & bibo, quę aĩalia licet parum comedant vel nihil, tota die tñ potant. Item nõ dẽt esse detractorũ siue blasphemorum, qui in diebus ieiuniorũ saturantur carnibus humanis, vt dicit Greg. Iob. 19. Carnibus meis saturamini Glo. qui alienæ vitæ detractione pascit' in diebus veneris carnibus humanis reficitur. Itẽ non fatuorũ, vt freneticorũ, qui cibo prætermisso mordent manus medici. Sic blasphemi qui carnẽ Christi lacerant sunt ad modũ illius bestiæ q̃ dr̃ Lyena, q̃ cũ ieiunauerit vsq; ad noctẽ, in nocte eruit humata cadauera mortuorũ, & dilacerat, & vorat ea. Ideo fm aliã translationẽ, hæreditas mea facta est spelunca Lyenæ. Itẽ non dẽt esse fatuorũ, qui dicunt' lunatici, qui completa luna siue in plenilunio insaniunt: hoc faciunt, qui in abundantia rerũ mutabiliũ letantes ieiunant pro choreis, & aliis insanijs agendis Sap. 14. Dum letantur insaniunt. Item nõ dẽt esse lusorum, qui ad hoc ludunt ad taxillos, vel ad aleas, vt tps leuius transeant, & ieiunium non sentiant: vel eorũ, qui sic hmõi intendunt, q comedere cõtẽnunt, vel obliuiscũt' vacãtes ludis aleę, vel aliis vanis.

De oratione. *Dist.* XXXI.

Deinde considerandũ est de tertia pte satisfactionis. s. de orõne. De qua cõsideranda sunt decẽ & septẽ. Primo vtrũ orõ sit actus voluntatis. Secundo vtrũ sit actus latrię. Tertio vtrũ conueniens sit orare. Quarto vtrũ solus Deus sit orandus. Quinto vtrũ in orõne sit aliquid determinate petẽdũ. Sexto vtrũ debeamus pro aliis orare. Septimo vtrũ debeamus orare pro inimicis. Octauo vtrũ sancti orent pro nobis in patria. Nono vtrũ orõ dẽat esse vocalis. Decimo vtrũ orõ dẽat esse attenta. Vndecimo vtrũ dẽt esse diuturna. Duodecimo vtrum oratio sit meritoria. Decimotertio vtrũ orõ pctõris sit efficax ad Impetrandũ, quod petitur. Decimoquarto de his quæ mouere nos dñt ad orandũ. Decimoquinto qualis dẽt esse orõ ad hoc, q sit Deo grata. Decimosexto de effectu orõnis. Decimoseptimo de speciebus & diuisionibus orationis. Ad primũ. s. vtrum oratio sit actus voluntatis, vel rõnis, dicẽdũ, q fm Isid. Oratio dr̃ quasi oris rõ, rõ vero practica est, non solũ apprehensiua, sed ẽt causatiua. Est aũt aliquid alterius cã dupliciter. Vno quidẽ mõ perfecte necessitatẽ inducendo. Et hoc contingit qñ effectus totaliter subditur ptãti causæ. Alio vero mõ imperfecte solũ disponendo qõ. s. effectus totaliter non subditur ptãti causæ. Sic ergo, & rõ dupliciter est cã aliquorũ. Vno quidem mõ sicut necessitatẽ imponens, & hoc mõ ad rõnem pertinet imperare, nõ solũ inferioribus potentijs, & membris corporis, sed ẽt hoĩbus subiectis, quod quidẽ fit imperando. Alio mõ sicut inducens, & quodammõ disponens, & hoc mõ rõ petit aliquid fieri ab his q non subijciuntur siue sint equales, siue superiores. Vtrũq; aũt horũ. s. & petere, & deprecari, & imparare ordinationẽ quãdã importat, prout. s. hõ disponit aliquid per aliud esse faciendum. Vñ pertinet ad rõnem cuius est ordinare. Propter, quod dicit philosophus in primo Eth. q ad optima deprecatur rõ. Sic aũt ẽt nunc loquimur de oratione prout signat quandã deprecationis petitionẽ. Secundũ, q Aug. dicit in li. de verbis dñi. orõ quædã petitio est. Et Damas. dicit in tertio lib. q orõ est petitio decentiũ a Deo. Sic igitur patet q orõ de qua nunc loquimur est actus rõnis practicę, voluntate mouente, tendentis in finẽ charitatis, qui est Deo vniri. Tendit aũt orõ in Deũ quasi a voluntate charitatis mota dupliciter. Vno quidẽ mõ ex parte eius qd̃ petit', quia hoc præcipue est oratione petendũ. vt Deo vniamur. fm illud. Psalmi. Vnam petij a dño hanc requirã, vt inhabitẽ, in domo dñi oĩbus diebus vitæ meæ. Alio mõ ex parte Ipsius petẽtis quẽ oportet accedere ad eũ a quo petit, vel loco sicut ad hoĩem, vel mente sicut ad Deum. Võ dicit Aug. ibidem q qñ orationibus inuocamus Deũ, reuelata mente aŭamus ipsi, & fm hoc ẽt. Damas. dicit q oratio est ascensus intellectus in Deũ. Ad fm. s. vtrũ orõ sit actus latriæ, vel religionis, dicendũ, q ad religionẽ proprie pertinet reuerentiam, & honorem Deo exhibere, & ideo oĩa illa per, q̃ Deo reuerentia exhibetur, pertinent ad religionẽ. Per orõnem aũt hõ Deo reuerentiã exhibet inquantũ. s. ei se subijcit, & profitetur se orando eo indigere sicut actore bonorũ suorũ. Vñ manifestũ est, q orõ est proprie religionis actus. vñ psalmus. Dirigatur orõ mea sicut incensum &c. Ibi dicit gl. In hmõi figurã in veteri lege incensum iubebatur offerri in odorẽ suauẽ dño. Offerre aũt dño incensum materiale ad eius reuerentiã est actus religionis. Et no. q orõ est actus pniæ, cũ sit pars satisfactionis, & est actus religionis, vt dictũ est. Sed alia & alia rõne, quia inquantũ hõ Deũ orat, vt ei satisfaciat de pctõ, actus est pniæ. Inquãtũ vero orat Deũ vt ei reuerẽtiã exhibeat in recognitionẽ sũmi dñi, actus ẽ religionis. Ad tertiũ. s. vtrũ cõueniẽs sit orare Deõ. Dicendũ q circa orõnem fuit triplex error antiquorum. Quidã. n. posuerũt, q res humanę non regantur diuina prouidentia. Ex quo sequitur, q vanũ sit orare, & oĩno Deũ colere. Et de his dr̃. Mal. tertio. Dixistis vanus est, qui seruit Deo. Secunda opinio fuit ponentiũ oĩa in se, & in rebus humanis ex necessitate contingere, siue ex immutabilitate diuinæ prouidentiæ siue ex necessitate stellarum, siue ex connexione causarum. Et fm hoc ẽt excluditur orationis vtilitas. Tertia fuit opinio, ponentium quidẽ res humanas prouidentia diuina regi, q res non proueniũt ex necessitate, sed dicebant sibi dispositionem diuinæ prouidẽtię variabilem esse, & q orationibus, & alijs, quę ad diuinũ cultum pertinent dispositio diuinæ prouidentiæ immutatur. Hæc aũt oĩa improbata sunt. Et ideo oportet sic inducere orationis vtilitatem, vt neq; rebus humanis diuinę prouidentiæ subiectis necessitatem imponamus neq; ẽt diuinam dispositionem

mutabilem

mutabilem æstimemus. Ad huius ergo euidentiam considerandum est q ea diuina prouidentia non solum disponitur qui effectus fiant, sed et ex quibus causis, & quo ordine proueniant. Inter alias aūt cās sunt & quorundā causæ actus humani, vñ oportet hoīes agere aliqua, non vt per suos actus diuinā dispositionem immutent, sed vt per actus suos impleant quosdā effectus ſm ordinē a Deo dispositū, & idem ēt est, in naturalibus causis. Et sic ēt est de oratione. Non. n. propter hoc oramus vt diuinā dispositionē immutemus, sed vt id impetremus qđ Deus disposuerit per orōnes sctōrum esse implendū, vt. s. hoīes postulando mereantur accipere quod eis oīpotens Deus ante secula disposuerit donare, vt dicit Greg. in primo Dial. Non est ergo necessariū nos Deo preces porrigere, vt ei nostras indigentias, vel desideria manifestemus, quia ipse scit oia anteq̄ petamus, sicut dī Math. 6. Scit. n. pater vr̄, quia his oībus indigetis, sed vt nosipsi consideremus in his ad diuinum esse auxiliū recurrendū: Deus. n. ex suma liberalitate sua dat multa nobis nō rogatus, sed q aliqua vult præstare nobis petētibus, hoc est pp nostrā vtilitatem, vt fiduciā quandam accipiamus recurrendi ad Deum, & vt recognoscamus eū esse bonorum nostrorū auctorem. Vñ Chris. dicit. Considera q̄ta est tibi concessa fęlicitas, q̄ta gloria attributa orationibus fabulari cū Deo, cū Christo misceri colloquia, optare quod velis, qđ desideras postulare. Ad quartū. s. vtrū solus Deus dēat orari, dicendum, q orō porrigitur alicui dupliciter. Vno mō quasi per ipsum implenda. Alio mō sicut per ipsum impetranda. Primo quidem mō soli Deo orōnē porrigimus, quia oēs orōnes nostræ ordinari deberent ad grātiā, & gloriā obtinendā, quæ solus Deus dat. ſm illud. psalmi, grām, & gloriā dabit dñs. Secundo mō orōnē porrigimus sanctis Angelis, & hoībus, nō vt per eos De⁹ petitiones nras cognoscat, sed vt eorū precibus, & meritis nr̄ę orōnes sortiantur effectū. Et ideo dī Apoc. 7. q ascēdit fumus Aromatū, i. orōnes sanctorū de manu Angeli coram dño. Et hoc ēt patet ex ipso mō quo ecclesia vtitur in orando, nā a scā Trinitate petimus, vt nostri misereatur. Ab aliis aūt sctis quibuscunq; petimus vt orent pro nobis. Vñ soli Deo cultū religionis impendimus, a quo solo obtinere petimus, qđ oramus, quia in hoc protestamur eū bonorū nostrorū auctorē, non aūt eis quos requirimus quasi mediatores, & interpellatores nostros apud Deū. Quamuis aūt mortui ea sua naturali conditione non cognoscant ea, quæ in hoc mundo aguntur, & sic nec aīæ sanctorū orōnes nostras videant, audiant, vel cognoscant, præcipue interiores motus cordis, tñ beatis manifestantur ea, quæ decet eos cognoscere de his q̄ circa nos aguntur, ēt q̄tū ad interiores motus cordis sicut dicit Greg. 12. mora. Eorū aūt intelligentiā maxime decet vt petiones ad eos, vel voce, vel corde directas in orādo cognoscant. Et ideo petitiones quas ad eos dirigimus Deo manifestāte cognoscunt. Ad quintū. s. vtrū in orōne sit aliquid determinate petēdū, quia sicut Valerius maxim⁹ refert, Socrates nihil vltra petendū a dijs immortalibus arbitrabatur, q̄ vt bona tribuerent, quia hi demum scirent, quid vnicuiq; esset vtile, nos aūt plerūq; id votis expetere quod non impetrasse melius foret. Quæ quidē sētentia aliqualiter vera est, quātum ad illa, q̄ pñt malū euentū hīe, quibus ēt hō pōt male, & bene vti, sicut diuitiæ, quæ vt ibidē dī multis exitio fuere, & honores quicunque. Plures. n. pessumdederunt regna, quorū exitus sæpe miserabiles cernuntur, splendida conuiuia, q̄ nonnunq̄ funditus domos euerterunt. Sunt tñ quædā bona quibus hō male vti nō pōt q̄. s. malū euentum hic non pñt. Hæc aūt sunt quibus beatificamur, & quibus beatitudinē meremur. Quæ quidē scti orando absolute petunt ſm illud psalmi. Ostēde faciē tuā, & salui erimus. Et iterū. Deduc me in semita mandatorū suorum. Vñ dñs discipulos suos docuit determinate petere Math. 6. & Luc. 11. Et illa quę vos determinate docui petere &c. Determinate petere possumus. s. oia quæ in orōne dñica continentur: illa aūt orō dñica est oībus aliis orōnibus efficatior, & hoc ostēdit auctoris dignitas. Christus. n. ore suo benedicto immediate illā fecit, & eā discipulos suos docuit, vt habet Math 6. Et ēt ministratur sententiosa breuitas quæ multū commendat orationē vocalē. Vñ Aug. in epistola ad Probam parū vltra mediū. Dicuntur fratres crebras in Aegypto hīe orationes, & eas tñ breuissimas. Hoc ēt ostendit petitorū vtilitas, quia oia quæ desiderare debemus & petere in hac oratione petuntur. Vnde sicut dicit Aug. in epistola ad Probam vltra mediū. Qualibet alia verba dicamus orando, nihil aliud dicimus q̄ qđ in ista dominica oratione positum est, si recte, & cōgruenter oramus, & eo ordine posita sunt quo sunt desideranda & petenda. In principio. n. exhibetur reuerētia illi cui porrigenda est oratio, cū dī. Pater noster qui es in cęlis, in quo captat orans beniuolentiā Dei. Et quia primo desiderandus est finis & petendus, q̄ ea quæ sunt ad finē, ideo primo ponuntur petitiones quæ respiciunt finem. Secundo respicientes ea quæ sunt ad finem, ibi, Fiat voluntas tua. Respicientes finem sunt duæ. In prima, quæ est, Sanctificetur nomen tuum, petitur, vt nomen Dei ab hoībus habeatur, vt sanctū, ſm q dicit Aug. 2. lib. de sermone dñi in monte, longe post principiū, & in epistola ad Probam post mediū dicit. Cū dicimus, Sanctificetur nomen tuū, nos admonemus desiderare, vt nomen eius quod ip sanctū est, ēt apud hoīes sanctū habeatur, hoc est, q non contemnatur, qđ non Deo, sed hoībus prodest. In secūda quæ est, Adueniat regnū tuū, vt dicit Aug. vbi prius. Desiderium nostrum ad illud regnum excitamus, vt nobis veniat atq; in eo regnare mereamur. Vnde per primā petitionē petimus vt Deus ab oībus glorificetur, per secundā, vt ad Dei gloriā veniamus. Petitionū respicientiū ea q̄ sunt ad finē, quædam sunt respectu boni, quædā respectu mali. Respectu boni duæ sunt. In prima petitur meritū quo beatitudinē meremur quod consistit in obediendo diuinis mandatis. Vnde Aug. in lib. 2. de sermone domini in mōte longe post principiū, cū dī. Fiat voluntas tua, recte intelligitur, obediatur præceptis tuis, sicut in cęlo & in terra, idest sicut ab Angelis, ita & ab hoībus. Et in epistola ad Probam post mediū, cū dicimus. Fiat voluntas tua &c. Nobis ab illo precamur ipsam obedientiā, vt sic in nobis fiat volūtas eius, quemadmodū fit in cęlestibus ab Angelis eius. In secunda petitur illud quo tanquam instrumento possumus nos iuuare ad merendum, & hoc est victus quotidianus ad sustentationē corporis necessarius, vel victus aīæ. i. Eucharistię sacramentū. Vnde Aug. 2. lib. de sermone dñi in monte longe post principiū. Panis quotidianus, aut pro his oībus dictus est, quæ huius vitæ necessitatē sustentant, aut pro sacramento corporis Christi quod quotidie accipimus. Et in epistola ad Probam post medium eandem ponit solam. Petitionum quæ sunt respectu mali. Vna est respectu mali culpæ, hoc. s. Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Vnde Aug. 2. lib. de sermone dñi in monte bene longe vltra principiū. Debita nr̄a pctā dici manifestū est. Et in epistola ad Probā vltra mediū, per illud. Sicut & nos dimittimus debitoribus nr̄is admoneamur quid faciamus vt accipere valeamus. s. remissionē pctōrum nostrorum. Alia est respectu mali inclinantis ad culpam, quæ est hæc. Et ne nos inducas in tentationem. Quod non sic intelligendum est, vt non permittat nos tentari, quōq; hō tentatione probatur ad bonum suū: de quibus tentationibus dī Iaco. 1. Oē gaudiū existimate fratres charissimi cū in tētationibus varijs incideritis, & ēt humiliamur, & ad Deū recurrere quasi compellit. Quapropter non remouit dñs tentationē ab Apostolo q̄uis ipso Apostolus eā remoueri petijt, vt habetur 2. Cor. 12. Sed prædicta petitio sic intelligēda est, vt non deserti diuino adiutorio alicui tentationi, vel consentiamus decepti, vel cedamus afflicti: ſm q dicit Aug. in epistola ad Probā post mediū. In quo patet q non est idem tentari, & in tentationem induci. Tertia est respectu mali pęnæ, hæc. s. Sed libera nos a malo. In qua ſm Aug. ad Probā vbi prius. Admonemur nos cogitare nondum nos esse in eo bono vbi nullum patiemur malū. De efficatia prædictæ orationis loquens Isid. in li. 1. de summo bono. c. 25. dicit. Fidei symbolū & dñica oratio pro tota lege paruulis ecclesiæ ad cœlorū regna sufficit capescenda? Et Aug. in Enchert. 40. ca. De quotidianis & breuibus leuibusq; pctīs sine quibus hæc vita nō ducit, quotidiana orō fidelium satisfacit. Eorū. n. est dicere Pr̄ nr̄. Ad sextū. s. vtrū debeamus pro alijs orare. Dicendū q sicut dictū est illud debemus orando petere, qđ debemus desiderare, desiderare aūt debemus bonū nō solū nobis, sed ēt alijs. Hoc. n. ptinet ad orōnē dilectionis q̄ pximis debem⁹ impēdere. Et charitas hoc requirit, vt p alijs oremus. Vñ Chris. dicit super Math. Pro se orare necessitas cogit, pro altero charitas fraternitatis hortatur. Dulcior aūt est ante Deū oratio, non q̄ necessitas transmittit, sed q̄ charitas fraternitatis commēdat. Ideo dī Iacob. 5. Orate pro inuicē vt saluemini. Et Cyprianus in lib. de orōne dñica dicit. Non dicimus pr̄ meus. sed pr̄ nr̄, nec da mihi, sed da nobis, quia vnitatis magister noluit priuatā precē fieri, vt. s. aliquis pro seipso tm̄ precetur. Vnū. n. pro oībus orare voluit, quō in vno oēs ipse portauit. Debemus aūt orare & pro pctōribus vt conuertantur, & pro iustis vt perseuerent, & proficiant. Orantes tñ non pro oībus peccatoribus exaudiuntur, sed pro quibusdā. Exaudiuntur. n. pro destinatis, non aūt pro præscitis ad mortē, sicut correctio qua corrigimus fratres effectum hēt in prædestinatis, non reprobatis, ſm illud Eccl. 7. Nemo pōt corrigere quē Deus despexerit. Et ideo dī. 1. Ioh. 5. Qui scit fratrē suū peccare peccatū non ad mortē petat & dabitur ei vita, peccanti pctm̄ non ad mortem. Sed sicut nonnullis quamdiu hic viuit subtrahendum est correctionis beneficium, eo q non possumus distinguere prædestinatos a reprobis.

a reprobis vt. Aug. dicit in lib. de correctione, & gratia, ita et nulli est denegandũ orationis suffragiũ. Pro iustis est etiã orandũ triplici rõne. Primo quidẽ, quia multorũ preces facilius exaudiuntur. Vñ Ro. 15. super illud Adiuuetis me in orationibus meis. dicit glo. Bene rogat Apostolus minores p se orare. Multi.n. minimi dũ congregantur vnanimes fiunt magni, & multorũ preces impossibile est, q̃ non impetrent illud qđ impetrabile est. Secundo, vt ex multis grã agatur Deo de beneficijs, q̃ confert iustis, quæ et in vtilitatẽ multorũ vergunt, vt patet per Apostolum. 2. Corin. 1. Tertio vt non superbiant dũ considerãt se minorum suffragijs indigere. Ad septimũ. s. vtrũ debeamus orare pro inimicis. Dicendũ q̃ orare pro alio charitatis est. Vñ eo mõ quo tenemur diligere inimicos, tenemur pro inimicis orare: tenemur aũt inimicos diligere, vt in eis diligamus naturã, & culpã: & diligere inimicos in gñali est in præcepto, in spãli aũt non est in præcepto, nisi sm̃ præparationẽ aĩ, vt. s. hõ esset paratus et spãliter inimicũ diligere, & eũ iuuare in necessitatis articulo, vel si veniã peteret. Sed in spãli absolute inimicos diligere & eos iuuare pfectionis est, & sic necessitatis vt actionibus nostris & oronibus quas pro alijs facimus inimicos nõ excludamus. Quod aũt pro eis spãliter oremus perfectionis est non necessitatis, nisi in aliquo casu spãli. Imprecationes aũt q̃ fiunt a sanctis contra inimicos, sicut psalmus. Erubescant & cõturbent oẽs inimici mei &c & plura alia quadrupliciter põt intelligi. Vno mõ sm̃ q̃ prophetæ solent in figura imprecationis futura prædicere. Vt Aug. dicit in sermone dñi in mõte. Secundo prout q̃dã tpalia mala pctõribus aliq̃ñ a Deo ad correctionem immittuntur. Tertio quia intelliguntur petere non contra ipsos hoĩes, sed cõtra regnũ pcti, vt. s. correctione pctã hoĩm destruãtur. Quarto conformando voluntatẽ suã diuinæ iustitiæ ad dãnationẽ perseuerantiũ in pctõ. Ad octauũ. s. vtrũ sci orent pro nobis in pãtria. Dicendum q̃ sicut Hiero. dicit Vigilantio. Error fuit q̃ dũ viuimus mutuo pro nobis orare possumus, postq̃ aũt mortui fuerimus nullius sit oratio exaudienda. Præsertim cũ martyres vltionẽ sui sanguinis obsecrantes impetrare nequeũt. Sed hoc est oĩo falsum, quia cũ oĩo pro alio facta ex charitate proueniat, vt dictũ est, quãto sancti qui sunt in pãtria sunt perfectioris charitatis, tantomagis orant pro viatoribus, qui orationibus iuuari põt, & q̃to sunt Deo coniunctiores, tanto eorum oĩones sunt magis efficaces. Hẽt.n. hoc diuinus ordo, vt ex superiorũ excellentia, inferiora refundãtur, sicut ex claritate solis in aerẽ. Vñ & de Chro dr̃ Heb. 8. Accedẽs p semetipsum ad Deũ ad interpellandũ pro vobis. Et pp̃ hoc Hiero. contra vigilantiũ dicit. Si Apostoli, & martyres adhuc in corpore constituti q̃ñ adhuc dẽnt esse solliciti impetrant, qđ petunt, quãtomagis post coronas, victorias, & triumphos. Impetrant. n. sancti id quod Deus vult fieri per orationes eorũ, & hoc petũt, qđ æstimant eorũ orationibus implendũ, sm̃ Dei voluntatẽ. Vult aũt Deus sanctos orare pro nobis q̃ ex sua summa prouidẽtia vult inferiora per oĩa superiora iuuari. Et ideo oportet non solũ superiores, sed et inferiores sanctos implorare. Alioquin sola Dei misericordia esset imploranda. Contingit tñ aliq̃ñ q̃ imploratio inferioris sancti efficacior est, vel quia deuotius imploratur, vel q̃a Deus vult eorũ sanctitatẽ declarare. Ad nonũ. s. vtrũ oratio dẽat esse vocalis. Dicendũ q̃ duplex est oratio. s. cõis & singularis. Cõis quidẽ oratio est q̃ per ministros ecclesiæ in persona totius fidelis populi Deo offertur. Et ideo oportet q̃ talis oratio populi innotescat toti populo, pro quo profertur. Quod non posset fieri nisi esset vocalis. Et ideo rõnabiliter institutũ est, vt ministri ecclesiæ hmõi orationes et alta voce pronũciẽt, vt ad notitiã oĩum possint peruenire. Oĩo vero singularis est, q̃ offert a singulari persona cuiuscũq; siue pro se siue pro alijs orantis. Et de hmõi oĩonis necessitate non est, q̃ sit vocalis. Adiungit tñ vox tali oĩoni triplici rõne. Primo quidẽ ad excitandũ interiorẽ deuotionẽ qua mens orantis eleuetur in Deũ, quia per exteriora signa siue vocũ siue et aliquorũ factorũ mẽs mouetur hoĩs, et sm̃ apprehensionẽ, & per cõsequens sm̃ affectionẽ. Vñ Aug. dicit ad Probã, q̃ verbis, & alijs signis ad augẽdũ sctm̃ desideriũ nosipsos acrius excitamus. Et ideo in singulari oĩone tm̃ est vocibus, & hmõi signis vtendũ, q̃ñ proficit ad excitandũ interius mentẽ. Si vero mens per hoc distrahatur, vel qualitercũq; impediatur, est a talibus cessandũ. Quod præcipue contingit in illis quorũ mens sine hmõi signis est sufficientes ad deuotionẽ parata. Vñ psalmist dicebat. Tibi dixit cor meũ exquisiuit te facies mea. Et de Anna legitur. 1. Regũ. 1. Quod loquebatur in corde suo. Secundo adiungitur vocalis oratio quasi ad redditionẽ debiti, vt. s. hõ Deo seruiat sm̃ totũ illud qđ ex Deo hẽt. i. non solũ mente, sed et corpore. Quod præcipue competit orationi sm̃, q̃ est sacrificiũ. Vnde dr̃ Oseæ vlti. Oẽm aufer iniquitatẽ, & accipe bonũ, & reddemus vitulos labiorũ nostrorũ. Tertio adiungitur vocalis oratio ex quadã redundantia ab aĩa ad corpus, & ex vehementi affectione sm̃ illud psalmi. Letatũ est cor meũ, & exultauit lingua mea. Vocalis igit oĩo non profertur, vt aliquid ignotũ Deo manifestetur, sed ad hoc vt mens orantis, vel aliorũ excitetur in Deũ, & si verba ad aliud pertinẽtia distrahunt mentẽ, & impediunt deuotionẽ orãtis, tñ verba ad ipsam deuotionẽ, & oĩonẽ pertinentia non impediunt, sed potius excitant mentes, præcipue minus deuotorũ. Per hoc q̃ docet & hortat dñs orare in secreto Math. 6. Tu aũt cũ oraueris intra in cubiculũ tuũ, & clauso hostio ora patrẽ tuũ. non excludit orationẽ publicã, & vocalẽ. Nã & illa secreta põt esse, & mentalis, & vocalis. Sed vult ipse dñs q̃ præter orationes canonicas, & cões nihilominus recurrat hõ ad interius cubiculũ. i. secretũ conscientiæ suæ, ibiq; quietius, & secretius orãdo spũaliter recreetur. Vel aliter intellige, q̃ hõ volẽs orare singulariter non dẽt velle videri ab hoĩbus. Et ideo clauso hostio dẽt orare. Vnde dicit Chriso. super Math. Eo proposito dñs vetat in conuentu orare, ne a cõuentu videamur. Vñ orans nihil nouũ facere dẽt, qđ aspiciant hoĩes. s. clamando, vel pectus percutiendo, vel manus expandendo. Nec tñ videri ab hoĩbus nephas est, sicut dicit Aug. in lib. de sermone dñi in monte, sed id hoc agere, vt ab hoĩbus videaris. Ad decimũ. s. vtrũ oratio dẽt esse attenta. Dicendũ, q̃ hoc præcipue dẽt intelligi de oratione vocali. Circa q̃ sciendũ q̃ necessariũ dr̃ aliquid dupliciter. Vno mõ per qđ melius peruenitur ad finẽ, & sic attentio absolute necessaria est. Alio mõ dr̃ aliquid necessariũ sine quo res non põt consequi suũ effectũ. Est aũt triplex effectus orationis. Primus quidẽ conuenit oĩbus actibus charitatẽ informãtis, qđ est mereri. Et ad hũc effectum non ex necessitate requiritur q̃ attentio adsit oĩbus pectorũ, sed vis primæ intẽtionis, qua aliquis ad orandũ accessit, reddit totã orationẽ meritoriã, sicut in alijs actibus meritorijs accidit. Secundus aũt effectus orationis est, qui proprius, qđ est impetrare. Et ad huc et effectũ sufficit prima intentio, q̃ Deus principaliter attendit. Si aũt prima intentio desit, oratio neq; meritoria est neq; impetratiua. Illã.n. orationẽ Deus non audit, cui ille q̃ orat nõ intendit, vt dicit Greg. Tertius aũt effectus orationis est, quẽ præsentialiter efficit. s. quædã spũalis refectio mentis, & ad hunc de necessitate requiritur in oĩone attentio. Vñ dr̃. 1. Corin. 14. Si orẽ lingua mens mea sine fructu est. Sciendũ tñ, q̃ triplex attentio est, q̃ orationi vocali põt adhiberi. Vna quidẽ qua attenditur ad verba, ne quis in eis erret. Secunda qua attenditur ad sensum verborũ. Tertia qua attendit ad finẽ oĩonis. s. ad Deũ, & ad rẽ p qua orat. q̃ quidẽ est maxime necessaria. Et hanc hñe pñt et idiotæ, & aliq̃ñ intantũ abundat hæc attentio qua mens fertur in Deũ, vt et aliorũ oĩum mens obliuiscatur, sicut dicit Hugo de scto Vittore. Si quis aũt ex proposito in oratione mente euagetur, hoc pctm̃ est & impedit orationis fructũ. Et contra hoc dicit Aug. in regula In psalmis & hymnis cũ oratis Deũ, hoc versetur in corde qđ profertur in ore. Et Basilius dic t. Est diuinũ auxiliũ implorandũ non remisse nec mente huc & illuc vagante, eo q̃ talis non solũ non impetrabit qđ petit, sed et magis Deũ irritabit, Sicut si aliquis alij loqueretur, & non attenderet ad ea q̃ p ferret, quia tñ mens humana pp̃ infirmitatẽ naturæ diu in alto stare non põt, quia pondere infirmitatis humanæ ad inferiora deprimitur, ideo contingit qđ q̃ñ mens orantis in Deũ per cõtẽplationẽ ascendit, subito ex quadã infirmitate euagatur: de qua loquens Basilius ait. Si debilitatus a pctõ fixe nequis orare q̃tumcunq; potes teipsum coerceas, & Deus ignoscit, eo q̃ non ex negligentia, sed ex fragilitate non potes vt oportet assistere coram eo. Ad vndecimum. s. vtrum oratio dẽt esse diuturna. Dicendum q̃ de oratione dupliciter loqui possumus. Vno mõ sm̃ seipsam. Alio mõ sm̃ cãm suam. Causa aũt orationis est desideriũ charitatis ex quo procedere dẽt oratio. Quod quidẽ in nobis dẽt esse continuum, vel actu, vel virtute. Manet.n. virtus huius desiderij in oĩbus, quæ ex charitate facimus. Oĩa aũt debemos in gloriam Dei facere vt dr̃. 1. Corin. 10. Et sm̃ hoc oratio dẽt esse diuturna & continua. Vnde Aug. dicit ad Probã. In ipsa fide, spe, & charitate continuato desiderio semper oramus. Sed ipsa sm̃ se considerata non põt esse assidua, quia oportet alijs operibus occupari. Sed sicut Aug. dicit. Ideo per certa interualla horarum, & temporum, & verbis rogamus Deum vt illis rerũ signis nosipsos admoneamus. Et quantumcũq; in hoc desiderio profecerimus, nosipsis innotescamus, & ad hoc agendũ nosipsos acrius excitemus. Vniuscuiusq; enim rei quantitas debet esse proportionata fini, sicut quantitas potionis sanitati. Vñ & conueniens est, vt oratio tantum duret, quantum est vtile ad excitandum interioris desiderij feruorem. Cũ vero hanc mẽsuram excedit, ita, quod sine tedio durare non possit, nõ est vlterius oratio protendenda. Vnde Aug. dicit ad Probã. Debent

fratres

fratres in Ægypto crebres quidem habere orationes: sed eas tamen & raptim quoq; quodámodo iaculatas: ne illa vigilanter erecta, quę oranti multum necessaria est, p productiores moras euanescat atque hebetetur intentio: ac per hoc etiã ipsi satis ostendunt hanc intentionem sicut non esse obtundendam si perdurare non potest. ita si perdurauerit, non cito esse rumpẽdam. Et sicut hoc est attendendum in oratione singulari, per comparationem ad intentionem orantis, ita etiam in oratione communi, per comparationem ad populi deuotionem. Ad duodecimum, scilicet vtrum oratio meritoria sit. Dicendum q̃ oratio præter spiritualis consolationis effectũ quẽ præsentialiter affert duplicem habet virtutem respectu effectus, scilicet virtutẽ merendi, & virtutem impetrãdi. Oratio aũt sicut, & quilibet alius actus virtutum habet efficaciam merendi inquantum procedit ex radice charitatis cuius propriũ obiectũ, est bonum æternum cuius fruitionem meremur. Procedit tamen oratio a charitate mediante religione, cuius est actus oratio ac concomitantibus etiam quibusdam alijs virtutibus, quæ ad bonitatẽ orationis requiruntur. i. humilitate, & fide. Ad religionem enim pertinet ipsam orationem Deo offerre. Ad charitatem vero pertinet desiderium rei cuius complementum oratio petit. Fides aũt est necessaria ex parte Dei, quẽ oramus, vt. s. credamus ab eo nos posse obtinere qđ petimus. Humilitas vero, est necessaria ex parte ipsius petentis, qui suam indigentiã recognoscit. Est et deuotio necessaria, sed hoc ad religionẽ pertinet cuius est primus actus necessarius ad omnes consequentes. Efficaciam autem impetrandi habet ex gratia Dei, quam oramus, qui et ad orandum nos inducit. Vnde Augu. dicit in lib. de verbis domini. Non nos hortaretur vt peteremus, nisi dare vellet. Et Criso. dicit. Nunquam orãti beneficia denegat, q̃ vt orantes nõ deficiãt sua pietate instigat. Sciendum aũt q̃ oratio non est meritoria sine grã gratum faciente, sicut nec aliquis alius actus virtuosus. Et tamen et oratio, quæ impetrat grãm gratum facientẽ, q̃ procedit ex aliqua grã quasi ex gratuito dono, quia ipsum orare, est quoddã donum Dei, sicut dicit Aug. in lib. de perseuerãtia. Item nota, q̃ meritũ orationis, quãq; respicit ad illud, quam ad illud, quod in orãdo petitur. Meritorũ. n. præcipue ordinat ad beatitudinem, sed petitio orationis directe se extẽdit, quãqua ad aliqua alia. Si ergo illud aliud, qđ petit aliqs pro seipso non sit ei vtile ad beatitudinẽ nõ meretur illud, sed quãque hoc petẽdo, & desiderãdo meritũ amittit, puta si petat a Deo cõplementũ alicuius pcti, qđ nõ est pie orare. Quãq; nõ est necessarium ad salutem, nec manifestè saluti cõtrarium, quia tunc licet orãs possit orãdo mereri vitã ęternã, nõ tñ meret illud obtinere qđ petitur. Vñ Aug. dicit in li. sententiarũ p̃speri. Fideliter supplicãs Deo pro necessitatibus huius vitę, & misericorditer audit, & misericorditer, nõ audit. Quid. n. infirmo sit vtile magis nouit medicus quã ægrotus. Et p̃pter hoc et Paulus, nõ est exauditus petẽs remoueri stimulũ carnis, quia nõ expediebat. Si vero illud qđ petitur sit vtile ad beatitudinẽ hoĩs quasi pertinẽs ad eius salutem meret illud nõ solũ orando, sed et alia bona opa faciẽdo: Et ideo indubitãter accipit qđ petit, sed quando debet accipe ignorat. Quædã. n. nõ negãtur, sed vt cõgruo dentur tpe differuntur. Vt Aug. dicit sup Ioã. Qđ tñ pñt potest impediri si in petẽdo non pseueret, & p̃pter hoc dicit Basilius. Ideo quãq; petis, & nõ accipis. quia perperã postulasti, vel infideliter, vel leuiter, vel non conferentia tibi, vel destitisti. Quia vero homo nõ põt alij mereri vitam æternã ex condigno, ideo per cõsequens nec ea, quæ ad vitam ęternã pertinẽt. Põt tñ aliqs aliqñ ex congruo alteri mereri, & p̃pter hoc nõ semp ille auditur, qui pro alio orat. Et ideo ponũtur quatuor conditiones quibus cõcurrentibus semp aliquis ĩpetrat qđ petit, vt. s. pro se petat necessaria ad salutẽ pie, & pseueranter. Ad decimumtertiũ. s. vtrũ oratio pcõris sit efficax ad impetrandũ, quod petitur. Dicendũ, q̃ ĩ pctõre duo sunt cõsideranda. s. natura quam diligit Deus, & culpa quam odit. Si ergo peccator orando aliqd petit inquantum peccator. s. secundum desiderium peccati, hic a Deo non auditur ex misericordia, sed quãdoque auditur ad uindictam, dum Deus permittit peccatorem amplius ruere in pctõ. Deus enim quædam negat propitius quæ concedit iratus. Vnde Aug. dicit. Orationem peccatoris ex bono naturæ desiderio procedentem Deus audit, non quasi ex iustitia, quia peccator hoc non meretur, sed ex pura misericordia, obseruatis tamen quatuor p̃missis conditionibus, vt. s. pro se petat, necessaria ad salutem, pie, & perseueranter.

De motiuis ad orandum. *Dist.* XXXIII.

Circa decimũquartum. s. q̃ multum nos mouere debent ad orandum, & orationis studium diligendum. Sciendum, q̃ ad hoc mouere debet exemplorum p̃clarıtas. Orationis necessitas. Cultus eius nobilitas. Orandi facilitas. Et orantis vtilitas. Primo nempe mouere debet exemplorum p̃claritas. Et primo mouere debent exempla rerum insensibilium. Terra. n. nimis sicca quasi petẽs a deo pluuiam hyat superius diuersis scissuris quasi innuens rationali creaturæ, vt os apiat ad superna fluenta obtinenda, dicens patri pluuiarum. Anima mea quasi terra sine aqua tibi, &c. Item terrena scientia, vt herbæ, & arbores, & earũ flores formant quasi multas. s. quot habent folia tot linguas suo creatori erigunt, quasi augeri & perfici postulantes, & quasi clamant Impersectũ nr̃m viderunt oculi tui dñe. Itẽ creaturæ irrõnales, vt iumenta, & aues. Bos n. indigens pabulo aut potu caput sursum quasi ad deum eleuans, & quasi sibi, qđ necessarium ẽ ab eo postulans mugit. Asinus rugit, equus hynnit. Ioel. 1. Ingemuit aĩal, mugierunt greges armentorum, quia nõ est pascua eis. Et post. Bestiæ agri quasi area sitiens hynibiẽ, suspexerunt in te, &c. Iob 12. Interroga iumenta, & docebũt te, volucres cęli, & indicabunt tibi, loquere terræ, &c. Item quidã volucres, vt columba, & turtur, qđ desiderant gemendo indicant. Item miluus futurã intemperiẽ timens, & frigus pedũ sentiens, & p̃dã quã desiderat non habens, clamãs quasi ad Deũ affectus suos, & defectus ei indicat. Itẽ pulli hirũdinũ, & coruorum qñ esca eis deficit ad eũ clamant. Qui dat iumentis escã ipsorũ, &c. Isai. 38. Sicut pullus hyrundinis, &c. Item aliq pisces futurã tempestatem ĩ fundo maris p̃sentiẽtes, supra saliunt, vt delphines. Alij superius ascẽdũt, & os aperiũt. Itẽ mouere debẽt exẽpla mirabiliũ creaturarum, videlicet angelorum q nõ cessant ad Deũ clamare continue, & laudare, sicut dicitur Isai. 6. Apoc. 4 & 7. Itẽ in vitis pa. legitur, q̃ cũ beatus Antonius solus in cella sua rogaret dñm, vt ostenderet sibi, qđ agẽdo saluaretur. Cũ timeret, ne inutiliter ĩ cella sederet, apparuit ei angelus ĩ similitudinẽ eius orõni incũbẽs dio & post surgens funiculũ faciebat, quo facto, ad orõnem ibat, & post inde surgẽs funiculum detorquebat, & post orabat, & post funiculum reficiebat. Et cum hoc pluries iterans fecisset, dixit ei angelus. Antoni. hoc fac, & saluaberis. Item cum in quodam monasterio fratres in quadam nocte solenni multum in diuinis laudibus laborassent, cuidam eorum sancto viro apparuerunt angeli euntes, & redeuntes per chorum cum instrumentis musicis deum laudantes, & fratribus deum laudantibus applaudẽtes, & ad laudes diuinas hylariter excitantes. Item ad hoc mouere debent exempla sanctorum, & principaliter sancti sctõrũ, q in scriptura sua doctrinam orandi tradidit, & pro ea docenda de cęlo descendit. Quam sic pfectè, studiosè, & vigilanter tradidit, monendo, suadendo, inuitando, ac etiam excitando verbis puer, & exemplis, q̃ nihil omisit de cõtingentibus instruẽs, quid qñ, vbi, qualiter, & propter quid, & sub qua forma verborum sit orandum. Et hæc omnia non tã verbis docuit q̃ exẽplis. Licet. n. tota die discurrendo, p̃dicando, disputando, miracula faciendo propter salutem hominum laborasset, nihilominus dimissis turbis solitaria loca vel deserta petebat, montem ascendebat in quo solus in oratione vigilans pnoctabat, sicut di Math. 14. Marc 6. Luc. 6. Item propter nullã desolationem, tristitiam vel mortis angustiam orationis studium omittebat, sed factus in agonia prolixius orabat, & factus ẽ sudor eius, &c. Deinde pendens in cruce continuans orationem, orando clamãs, & lachrymans expirauit. Ad hoc et mouere debent exempla sctõrum tã noui q̃ ve. te. Exempla de Moyse, Aaron, & alijs. Exemplum de Iudith. 8. De Hester q̃ semper in omni periculo ad orationis refugiũ recurrebat. Exemplum de Tho. & Sara. Tho. 3. De Anna matre Samuelis. 1. Reg. 1. De Dauid q ita fuit in oratione assiduus, q̃ nõ sufficiebat ei dies nisi etiã in orationibus pnoctaret. Sicut patet, quia licèt vespere, & mane, & meridie oraret, immo septies ĩ die laudes ei diceret, nihilominus tñ mediã nocte surgebat ad confitendum confessione laudis. Exemplum etiã de Ezechia, Iosia. Isaia. Hiere. & sic de alijs. Ad exempla sctõrum noui te. naturrẽdo perfunctorie veniamus, exemplũ beatæ Virginis, quæ pauca legitur fuisse locuta nisi verba orationis, aut laudis, gratiarum actionis. Item exemplum Apostolorum, & discipulorum, qui omnes erant perseuerantes in oratione in cenaculo donec descendit super eos Spiritus sanctus in linguis igneis Act. 2. Item, de beato Petro legitur, & idem fere refert ipse de se in itinerario Clementis, q̃ audito gallicantu recordans negationis suæ tristẽ ad orationem surgebat. Item de beato Bartolomeo legitur, q̃ centies in die, & centies in nocte genuflectebat ante dominum. De beato Iacobo Iusto legitur, q̃ ad modum cameli assiduitate orandi in genibus callos contraxerat. Hic cum propter prædicationem, & confessionem fidei de pinnaculo templi a Iudeis esset præcipitatus conuersus super genua pro eis orabat, & orando lapidabatur, & a quodam pertica fullonis percussus excerebratus. Item exemplum Annæ prophetissę q̃ non discedebat de templo, seruiens Deo in ieiunijs, & obsecrationibus die ac nocte. Luc. 2. Item exemplum beatæ Cecilıæ de qua legitur, q̃ cum alij cantarent in organis, ipsa soli Deo decantabat orando,

quę nec diebus nec noctib. cessabat a colloquijs Dei, & orationibus. Item beatus Stephanus ab oratione non potuit reuocari turbine lapidum, sed orando emisit spm, Act. 7. Item btā Agnes in me. f. ex. &c. Et B Vincentius erectis in cęlum luminibus dnm ꝑcabatur. Et idem legitur fere de omnibus martyribus, ꝙ in ipsis tormentis fortius dominum deprecabantur. Item in historia ecclesiastica, li. 5. legitur ꝙ cum quidam vir peritus nomine Alexander, arte medicus in ciuitate Lug. assisteret pro tribunali, & compassus Martyribus, & signis, quibus poterat eos ad tollerantiam animaret, deprehenditur, inquiritur, se esse Christianum confitetur, diuersis generibus tormentorum affligitur, & cū per diuersa tormenta laborarēt tortores, vt eius orationem interrumperēt, non potuerunt ab eo verbum extorquere, sed semper magis erat immobilis in orationibus, & Dei laudibus. Item exēpla sanctorum & confessorum. Martini. Nicolai, Aug. Hieronymi, Ambrosij, Benedicti, Frācisci, Dominici, aliorumque Monachorum. Et hmōi quis enarrare sufficiat, cum pene tota vita eorum fuerit lectio, & oratio. Secundo ad orandum mouere nos debet orandi necessitas, tot namque pericula, desolationes, afflictiones, vndique nos circunstant ꝙ necesse habemus ad orōnem recurrere. Psalmus. Circundederunt me mala quorum non est numerus. Con. &c. Ideo consequenter orat dicens. Complaceat tibi domine, vt eruas me, dne &c. De præsenti periculo timendo & spiritnali & corporali habetur satis, in prima parte, vbi habentur multę auctoritates, rōnes, & exempla, per quę patet ꝙ in magno periculo existentes in corpore & aīa habemus clamare ad dominum, ut inuasi a latronibus, vel oppressi à prædonibus infernalibus, vt obsessi ab hostibus, vt succensi vndique a desiderijs, & tentationibus carnalibus, vt suffocati quasi in aqua voluptatum, vt vidētes mortem spūalem fratrum nostrorum, debeamus frangere silentium & clamare ad dnm, & dicere. Deus in adiutorium meum intende &c. Propter ista. n. ipsi religiosi Monachi cum imminent pñt silentium frangere & adiutorium clamare. De futuro iudicio satis habetur secunda parte. Contra quod orandum est, vt dicit dns Luc. 21. Vigilate itaque omni tpe vt digni efficiamini effugere hæc omnia quæ futura sunt, & stare ante faciem filij hominis. Tertio ad orandum mouere nos dēt cultus eius nobilitas, quia non est officium rusticorum, vt est fodere, arare, putare &c. sed est officium filij Dei & matris eius, & officium sanctorum & Angelorū. Filius enim Dei & mater eius hoc officium habuerunt & exercuerūt, & sancti eius specialiter in tertis, & retinent in cœlis vt orent pro nobis ibi incessanter. 1. Reg. 2. Dixit Samuel ad populum. Absit a me vt cessem orare pro vobis. Et de Hieremia dī. 2. Mach. 15. Hic est qui multū orat pro populo &c. beatus etiam Petrus dicit 2. Pe. 1. Dabo operam frequēter vos hēe post obitum meum. Officium Angelorum est orationes nostras offerre Deo sicut dicit Angelus. Tho. 12. Qn orabas tu & Sara nurus tua ego obtuli orationes vestras, in conspectu Dei. Et officium filij Dei specialiter est orationes nostras præsentare Deo patri. Vnde in omni oratione quæ dirigitur ad patrem ponitur ista cauda, per dnm Iesum Christum. Bern. Securum habes accessum ad Deum homo vbi habes filium ante patrem, & matrem ante filium. Mater namque ostendit filio pectus, & vbera, filius ostendit patri latus, & vulnera, nec vlla poterit esse repulsa, vbi tot concurrunt charitatis insignia. 1. Io. 2. Aduocatum habemus apud patrem, Iesum Christum &c. Itē est officium Spūssancti qđ facit in nobis Rom. 8. Ipse spūs postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Quod sit officium sanctorum &c. Apoc. 8. Ascendit fumus incēsorum de orationibus sanctorum. Itē honorabile est officiū, quia qui orat cum Deo loquitur. Magnus honor est loqui frequenter cum aliquo magno Principe, maior cum rege, multofortius cum rege regum. Isid. Cum oramus, cum Deo loquimur, cum autem legimus ipse nobiscum loquitur. Magna igitur est orationis dignitas, quia ipse Deus, & tota curia cœlestis attenta est audire orationes nostras, & laudes, & delectantur in eis, & ipsi Angeli orationes, & laudes Deo referunt & offerunt. Psalmus. Assiterunt Principes coniuncti psallentibus. s. hominibus, ibi. ben. ado. &c. Item in conspectu Angelorum psallam tibi &cæ. i. conspicientibus Angelis, vel conspiciendo Angelos, qui orationibus nostris attendunt, & eas deferunt. Cant. 8. Quæ habitas in hortis amici auscultant te fac me audire vocem tuam. 1. Corin. 4. Spectaculum facti sumus Angelis, & hominibus. Quarto mouere debet ad orādum orandi facilitas, & inexcusabilitas, quia hoc opus defacili potest fieri, & ita inexcusabile est, secundum quod in Psalmis, dr. Apud me oratio Deo vitæ meæ, dicit glo. Apud iustum semper est, ꝙ dare potest. s. oratio quam si non potest dare voce, potest eam semper dare mēte, vt semper oret bonum desiderando & volendo. De hoc Thesauro bonę voluntatis, & desiderij qui plus dat plus habet. Vnde miser est qui de hoc dando parcus est, quando minus dat minus ei remanet, qui plus dat plus habet. Lucæ. 19. Habenti dabitur &cæ. Non enim infirmitate aut paupertate se potest excusare homo. Cui si diceretur, ieiuna, posset respondere, non possum, quia infirmus sum. Si dicitur ei fac eleemosynam, potest respondere, non possum, quia pauper sum. Si dicitur ora, non potest hoc dicere, quia si non potest orare voce, potest orare corde vt dictum est. Ipsa enim bona voluntas, & desiderium orandi est oratio. Quinto mouere debet ad orandum multiplex vtilitas, de cuius vtilitate multiplici dicetur inferius.

De facientibus orationem Deo gratam.
Dist. XXXIII.

Circa decimumquintum, scilicet qualis debeat esse oratio ad hoc ꝙ sit Deo grata. Sciendum, ꝙ quædam sunt ad orationem præparatiua, quædam expedientia, & quædam integrantia. Porro ad orationem præparatiua seu dispositiua sunt quatuor videlicet, sacra lectio studiosa, meditatio seriosa, ieiunium parcitatis, & officium pietatis. Primo quidem autem orationem præparat & disponit sacra lectio, quia lectio sacræ scripturæ quam aliquis concipit studendo, legendo, prædicando uel etiam audiendo parit cognitionem, cognitio compunctionem, compunctio orationem. Sicut exemplum habemus 2. Paral. 34. vbi saphā scriba dixit Iosię. Tradidit mihi Helchias sacerdos hunc librum, quem cum præsente rege recitasset, audissetque ille verba legis, scidit vestimenta sua & præcepit Helchiæ &cæ. dicens, Ite & orate dominum pro me. Item Neæ. 8. Cum aperuisset Esdras librum coram omni populo. Sequitur. Incuruati sunt & adorauerunt Deum proni in terram. Ratio habetur. 2. Esdræ. 9. Item Hiere. 36. legimus, quod Hieremias clausus, in carcere, quia non poterat ad prædicandum exire, præcepit Baruch quod librum in quo scripserat verba domini, legeret omni populo, dicens ei, leges eis si forte cadat oratio eorum in conspectu domini. Item. 1. Thimotheo quarto. Sanctificatur creatura, idest homo per verbum Dei & orationem. Per verbum inquam inspiratum, lectum, auditum uel etiam prædicatum. Sic igitur patet, quod sacra lectio disponit ad orationem. Secundo ad orationem præparat, & disponit meditatio seriosa, non distrahens, non retrahens, non abstinens, sed solum meditatio attrahens, & sursum elenans, & dirigens mentem in Deum talis præparat ad orationem, propter quod dicitur Ecclesiastici. 18. ante orationem præpara animam tuam. Debet enim homo omnes curas curiosicas a se penitus amouere, distractiones abijcere, sensus exteriores claudere, & cor suum in se recolligere. Sicut docet idem Sap. Ecclesiastici. 30. Contine & congrega cor tuum in sanctitate eius. Aduerte quod reus ante sententiam iudicis diligenter cogitat, quomodo possit iudicem ad misericordiam flectere: pauper eleemosynam petiturus cogitat quomodo possit cor diuitis efficacius, ad pietatem mouere. Aduocatus sollicite meditatur rationes, quibus causam suam possit facere meliorem, & sponsa meditatur, quibus verbis, & modis cor sponsi dulcius alliciat ad amorem. Qua fronte, qua temeritate, qua præsumptione audebit homo sine meditatione perola sacra verba resonare, coram summo iudice reus accedere, coram summa maiestate etiam summis spiritibus tremenda non præmeditatus assistere. Ideo dicebat Psalmus. Meditatus sum nocte cum corde meo, & sic exercitabar in oratione, & scopebam spiritum, meum. Meditatio namque docet quid & qualiter sit orandum, disponit & ordinat animum, & regulat mentem & eleuat cor in Deum. Psalmus. Meditatio cordis mei in conspectu tuo semper, & in meditatione mea exardescet ignis. Meditatio igitur est quoddam præparatorium, & directorium orationis. Bern. Meditatio quid desit docet, oratione desit impetrat. Aduerte ꝙ nullus audet corā rege mortali verbum proponere, maxime vbi posset esse damnum, vel commodum, honor vel obprobrium, nisi præmeditatus. Nullus auderet populo prædicare, nec Doctor in scholis legere, nisi præmeditatione & deliberatione debita præcedente. Ex his concluditur, quod non potest esse oratio deuota, attenta, humilis, & discreta, & sic de alijs conditionibus, quæ in oratione Deo grata requiruntur sicut infra patebit, nisi præparatiua meditatio præmittatur. Tertio ad orationem disponit sobrietatis ieiunium. Thobiæ. 12. Bona est oratio cum ieiunio. August. Sola illa oratio pinguescit, quam maciei pascit carnis. Ideo isti ieiunando obtinnerunt, quod petiuerunt, quia orationi ieiunium coniunxerunt. Helyas. 1. Reg. 19. Iudith. 8. Hester. 4. & 14. Et filij captiuitatis. Esdræ. 8. Ieiunauimus, & rogauimus, &

venerunt

venerunt nobis cuncta prospere. Neę. 1. Ieiunabam & orabam, &cæ. Et Danielis 10. Posui faciem meam ad dñm rogare, & deprecari cum ieiunio, &cæt. Similiter Niniuitę, Ion. 3. Et Anna Prophetissa Luc. 2. Item Andreas ieiunans, & orans obtinet salutem Nicolai, de quo supra. Quartu ad orationem disponit pietatis exercitium. Pius enim dominus pietatem exercentibus libenter suam pietatem impendit. Thob. 12. Bona est oratio cum ieiunio, & elemosyna. Ibidem. Quando orabas cũ lachrymis, & sepeliebas mortuos ego obtuli orationem tuam Deo. Et Act. 10. dicit Angelus Cornelio. Orationes tuæ, & elemosynæ tuæ ascenderunt in conspectu Dei. Econtra dicitur Prouer. 21. Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis clamabit, & ipse, & non exaudietur. Et 28. Qui declinat aures suas ne audiat legem. s. charitatis, & pietatis, oratio eius fiet execrabilis. Et quia non minoris est menti pietas spiritualis quàm corporalis, si pietas, vel misericordia corporalis disponit, & præparat viam ad orationem, vt ostensum est, multo magis misericordia spiritualis disponit, cuiusmodi est indulgere pœnitenti. Matt. 5. Si offers munus tuum ad altare, &c. Marc. 11. Cum stabitis ad orandum dimittite, si quid hētis, & pater vester dimittet vobis peccata vestra. Matt 6. dimit e nobis de.nu. &c. Matth. 17. Serue nequam nonne &c. Eccl. 28. Remitte proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Et post. Homo homini seruat iram, & a Deo quærit medelam. Beda. Duæ sunt alæ, quib. oratio ad Deum volat, dare, & remittere. Opus etiã pietatis est pro inimicis orare. Sicut docet dominus Matth. 6. Benefacite, his qui oderunt vos, orate pro persequentibus, & calumniantibus vos, sicut & pater vester cęlestis, qui solem suum oriri facit super bonos, & malos. Talis fuit oratio Samuelis. 1. Reg. 12. Absit a me, vt cessem orare pro vobis. Talis enim fuit oratio Christi. Luc. 23. Pater dimitte illis, quia nesciunt, quid faciunt. Et Stephani Act. 7. Domine ne statuas illis hoc peccatum.

De facientibus orationem expeditam.

QVædam sunt orationem expedientia tanquam videlicet remouentia prohibens. Et ista sunt quatuor puritas affectionis, serenitas tranquillationis, humilitas subiectionis, fidelitas intentionis. Primu, quidem puritas affectionis requiritur ad orationem tanquam remouens prohibens. Oportet enim q̃ orans, sit sine conscientia peccati mortalis, idest q̃ non habeat voluntatem peccandi, vel in peccato manendi. Isa. 1. Cũ multiplicaueritis orationem non exaudiam: manus enim vestrę plenę sunt sanguine. Idem 60. iniquitates vestræ, &c. Et post. Et peccata vestra abscõderunt faciem domini a vobis ne ipse exaudiret. Et Ioh. 9. Peccatores non exaudiuit Deus dixit cęcus natus. Ps. Iniquitatem si aspexi in cor meo non ex. dominus. Immunda erat cogitatio Antiochi, de quo. 2. Mach. 9. Rogabat dominũ scelestus, a quo non erat misericordiam consecuturus, &c. Item debet esse munda a sordidis cogitationibus, vt si illuc veniant, ibi non quiescant, sed statim expellant. Eccl. 12. Muscæ morientes perdunt vnguenti suauitatem. Ad hoc facit exemplum supra positum de pane facto sordido. In vitis patrum dixit quidam pater. Diabolus inimicus tuus est, & tu domus: non cessat in te projjcere, quicquid sordidum inuenerit, cum te inuenerit occupatum in oratione, & tu illud ei reijce, & procede. Item dixit quidam patrum. Sicut in fonte turbato non potest, quis videre faciem suam, ita mens occupata cogitationibus immũdis non potest orare Deum in contemplatione. Secundo requiritur serenitas tranquillationis, vt fiat oratio tranquilla mẽte, & sereno corde, quia vt dicitur. 3. Reg. 19. Non in turbine dominus, sed in sibilo autę tenuis, ibi dominus. Item vt fiat in quieto tempore, Tren. 3. Cõsurge, & lauda in principio vigiliarum effunde, &c. Media no. &c Eccl. 39. Iustus cor suum tradet, &c. Sap. 16. Oportet solem præuenire ad benedictionem, &c. Item in loco quieto debet fieri. Vnde locus orationis erat specialiter in templo, quod est in Hierusalem, quæ interpretatur pacifica. Sic dominus Marc. 1. valde diluculo abijt in desertum locum, ibique orabat. Bern. Quando nocturnus sopor profundum inducit silentium, tunc purior, & securior est oratio nullo strepitu, nullo clamore turbata, nulla aspicientium laude tentata. Serenitatem cordis impediunt aues, idest cogitationes vanæ gloriæ. Ideo Abraham abigebat aues super eius sacrificium descendentes. Gen. 15. Item muscæ, idest solicitudines mundiales, quæ molestant mentem pungunt & inficiunt. Exo. 8. Venit musca grauissima in domos Pharaonis, &c. Sequitur. Corrupta est terra ab huiusmodi muscis. Et infra ait Moises. Orabo dominũ, & recedet musca. Item serenitatem cordis impediunt ranæ, idest cogitationes, & affectiones carnales. Quia ranæ sunt ventrosæ, signant gulositatem. Item sunt garrulæ, quia vitium gulæ sequitur loquacitas, sicut ait Greg. 1. mor. Item morantur in lutosis locis, & signant luxuriæ vilitatem. De huiusmodi ranis dicitur Exo. 8. Ascenderunt ranæ, & operuerunt terram Aegypti. Sequitur. Orate pro me dominum, vt auferat a me ranas. Item serenitatem cordis impediunt serpentes, idest tentationes Dæmonum venenatæ. Numeri. 21. Ora dominum vt tollat a nobis serpentes. Diabolus enim omne bonum nititur impedire, maximè fructum orationis. Ipse siquidem est inimicus homo superseminans zizaniam, vt suffocet tritici fructum. Matth. 13. Inimicus homo hoc fecit, quia in oratione diuersas cogitationes immittit, per quas homines ab oratione retrahit, quæ sunt immissiones per Angelos malos. In vita sanctæ Iulianæ legitur, q̃ cum esset incarcerata propter fidem, apparuit ei Diabolus in forma Angeli lucis dicens, q̃ ipse esset Angelus lucis ad eam consolandam missus. Cum autem ipsa timeret, & hæsitaret, reuelatum est ei in secreto, q̃ acciperet & ligaret eum, & verberaret sua cathena vsquequo indicaret ei quis esset. Quod cum fecisset, ei indicauit q̃ erat princeps Dæmoniorum mittens alios Dæmones ad homines seducendũ, & tentandum. De quo si non facerent ad voluntatem suam: cum reuertebantur verberabantur ab eo. Et interalia quæ faciebant per se, & per alios laborabat quomodo orantibus auferet fructũ orationis immittendo, & immaginationes rerum secularium, & quæ obliti fuissent, vel facere, vel ordinare in domibus suis, vel periculosè dimissa fuissent ibi, vt eos sic ab orationibus reuocaret. Item in vita beati Benedicti legitur, & habetur Dial. 4. q̃ cũ in quodã monasterio, quod ipse constru xerat esset quidam monachus. qui non poterat stare cum alijs ad orationem, & multotiens esset correptus ab Abbate monasterij, nec corrigeret se, sed exiret semper quasi pro aliqua re sęculari facienda. Signatum est hoc beato Benedicto, qui cum venisset, & oratum fuisset per biduum, & iste exiret semper: ait beatus Benedictus. Nunquid videtis, quid extrahat hunc monachum, dixit ergo Pontiano Abbati illius monasterij, & Mauro in secreto, vt orarẽt, vt Deus hoc ei intimaret, & vidit post binas orationes Maurus Abbas, q̃ dictus monachus extrahebatur per vestimenti fimbriam a paruulo nigro, & educebatur. Cum autem finita oratione Benedictus egrederetur, & inuenisset dictum monachum extra: eum virga percussit, tunc quasi si ad ictum eius fugisset Dæmon, in oratione immobilis perstitit, vel permansit. Diabolus facit de homine, sicut fecit miles de equo, quem luctatus est. De quo refert magister Iac. q̃ quidã episcopus habebat optimum equum, quem cum nollet dare cuidam fratri suo militi, quæsiuit dictus miles a quodam socio episcopi, quid diceret sæpius episcopus equitando illum equum, dixit ei, q̃ dicendo horas, Deus in adiutorium meum, &c. Cum autem accepisset eum mutuo, & per triduum eum equitans, & tota die, Deus in adiutorium meum, &cæt. dicebat, equum pungens calcaribus infra triduum aptauit ita equum, q̃ quandocunque, Deus in adiutorium, &cætera dicebatur equo, tot saltus dabat, quòd non poterat retineri. Cum autem reddidisset eum episcopo cum horas incipiebat ita saltabat, quòd fere episcopum præcipitabat. Quod videns miles dixit. Domine iste equus, quem non potestis retinere non est vobis vtilis, quia præcipitabit vos, sed potius mihi, quia bene contendam, & domabo feritatem eius. Et ideo episcopus tanquam inquietum, & inutilem dedit eum militi. Similis huic equo est homo inquietus in oratione, qui ad modicam punctuam Diabolicæ tentationis, vel corporalis afflictionis, vel etiam pulicis, cum alij diuinum adiutorium inuocant, ipsi fugiunt dominum, & sic Diabolus lucratur eos. Item hoc est contra illos, qui linguam domare non possunt. Ia. 3. Omnis natura bestiarum domari potest, &c. Item hoc est contra illos, quos sermo Dei, domare non potest. Item facit Diabolus, sicut fecit Euilmerodach, de quo dicitur in Babylonica historia, quòd mortuo patre timens ne resurgeret, & regnum ei auferret, de consilio aliquorum cor patris in multas partes diuisit, & diuersis vulturibus tradidit. Dixeruntque quòd pater non resurgeret donec dicti vultures in vnum conuenirent. Ita Diabolus timens ne homo resurgat, & regnum cœlorum orando acquirat. Cor humanum cum orat homo diuidit, & projjcit, quasi diuersis malis cogitationibus, & solicitudinibus. Item in collationibus patrum. 5. lib. legitur, quòd cum quidam frater diu in heremo vitæ contemplatiuę studuisset, & amici sui carnales literas plures misissent ei de terra sua, accipiens earum fasciculum proiecit in ignem, dicens. Ite in ignem cogitationes patriæ pariter concremandæ, ne me ad ea quæ deserui reuocetis, & me tentetis. Legitur, quòd quidam bonus homo, vt posset liberius vacare orationi, & prędicationi, omnibus abrenunciauit, vno asino retento per quem portaretur per parochias ad prædicãdum. Cum autem esset in aliqua parochia, aut meditans aut orans, aut prædicans, aut celebrans, cũ dẽret cogitare, & attendere, in his, quæ faciebat, occurrebat ei cogitatio de asino suo, quẽ foris reliquerat, vel ne ei furaretur, vel ne a lupo voraretur, & hmõi. Videns hoc q̃ vix posset reuocare cor suũ

ad hoc: coram omnibus licentiauit asinum suum dicens, ꝙ magis volebat amittere asinũ suum, q̃ cor suum simul, & orationem. Ps. Cor me. dere. me, &c. Item magister Iacobus dicebat, ꝙ quidam clericos conquerebantur de hoc, ꝙ non posset diu cor suum retinere in oratione. Cum aũt alius hoc audiens iactaret se ꝙ bene ibi cor suum tenebat, dixit ei alius, ꝙ daret ei equum suum si ita continuè teneret ibi cor suum ꝙ non cogitaret alibi vsquequo dixisset vnũ Pater nr̃, & econtra si non faceret daret ei ipse suũ. Cum aũt huic conditioni cõsensissent, & alius iuraret se dicturum veritatem, requisitus postea de ea dicenda per iuramẽ, recognouit ꝙ in fine Pr̃ nr̃. incepit gaudere, de hoc ꝙ equum lucrabatur, & cogitare vtrum sella esset de pactione, & ita pro modico gaudio amisit sellam, & equum suum, & alterius. Item dicebat quidam ꝙ cor humanum erat quasi auis venatica, quæ cũ tenetur in manu audiens modico sonitu nititur aduolare, sed tenens eam quibusdam vinculis, q̃ tenet in manu eam reuocat super manum. Et cũ transit per locũ vbi est strepitus, carnes in bestia tenet ei ante oculos ad rostrũ, vt attenta ibi non attendat ad strepitum, sic cur in oratione, vt auis aduolare nititur ad strepitũ teotationũ. Dẽt aũt hõ illud reuocare vinculis timoris, & amoris Dei, & carnes Christi cruentas ante oculos eius ponere, & in refectione earũ cor detinere, & occupare. Tertio in oratione requiritur humilitas subiectionis. Ps. Subditus esto dño, & ora eum. Qui.n. humiliter orat, monet efficacius. & impetrat facilius. Vnde Luc. 18. dr̃. Duo hoĩes ascendebant in templum, vt orarent, vnus Phariseus, & alter Publicanus. Publicani oratio seipsum humiliter accusantis dicendo, Deus propitius esto mihi peccatori, fuit diuinitus acceptata. Pharisei vero seipsum per iactãtiam collaudantis, & alios per superbiam temerè contemnentis, fuit oratio reprobata. Psal. Respexit in orationem humilium. Eccl. 4. Oratio humiliãtis se pe. &c. Iudith 9. Humilium semper tibi placuit deprecatio. Humilis fuit oratio Abrahæ, ideo placuit Deo, & petitum obtinuit. Gen. 18. Loquar ad dominum, &c. Item oratio Hester, eiusdem 14. Similiter Chananeæ. Matth. 15. Similiter filij prodigi dicentis, Pater peccaui, &c. Luc. 15. Dicebat quidam ꝙ veraciter docent orare Truttanot, qui se quantum põt in habitu, & voce incuruant, & prosternunt se vulnera, & vlcera, & paupertatẽ, nuditatem, infirmitates suas, & defectus suos, & infortunia sua eis ostenduot, a quibus petunt. Sic, & fures damnati, qui ante iudicem se humiliant, & promittunt emendam lugentes, docent nos orare. Quarto in oratione requiritur fidelitas intẽtionis, vt oret hõ cum spe, & fiducia impetrandi. Iac. 1. Postulet in fide nihil hæsitans. Bern. Indignus cœlesti benedictione conuincitur, qui Deum dubio quærit affectu. Item Bern. De diligendo Deo. Ad Dei beneficia obtinenda, & retinenda, & obseruanda necessaria sunt præsidia sedulæ, & longanimis orationis. In qua tanta sit fides, vt speret aĩa, tanta deuotio, vt Deum cogere videat, tantus amor, vt oĩa q̃ petit in oratione se sentiat obtinere, tam benigna humilitas in oĩbus non suam sed Dei præoptet fieri voluntatem, habeat cordis puritatem, oris munditiam, &c. Iac. 5. Oratio fidei curabit infirmum: quia hanc discipuli non habuerunt lunaticũ curare non potuerunt, vt dicit eis dñs Matth. 17. Non potuistis eum curare pp incredulitatem vestram. Nam & si quis suorum conscius pctõrum, & de proprijs meritis diffidens indignum se reputet exaudiri: tñ de immensitate diuinæ miæ dẽt cõsiderare sicut Manasses, de peccatis suis semetipsum accusans & dicens. 2. Paral. 33. Peccaui super numerum arenæ maris, & multiplicatæ sunt iniquitates meæ, &c. Sequitur. Peccaui domine peccaui, & iniquitatem meam ego agnosco, peto rogans te dñe remitte mihi: quia indignum saluabis me ẽm magnam misericordiam tuam. Sed quantumcunq; de peccatis suis se grauiter accusaret, & de seipso diffideret: quia tñ de Dei misericordia confisus est, meruit exaudiri, sicut dr̃ Paral. 33. Deprecatus est dñm & obsecrauit intente, & exaudiuit orationem eius, reduxitq; eum in Hierusalem in regnum suum. Vnde Bern. ait. Interdum impediri solet oratio ex pusillanimitate spiritus, & timore immoderato. Hoc aũt inde solet fieri cum sic cogitat homo propriam indignitatem, vt nõ conuertat oculos ad diuinam benignitatem. Et sicut periculum est, si fuerit oratio nimis timida, sic in contraria parte non minus imò maius periculum est, si fuerit temeraria: nec hoc dico, vt peccatoribus auferam orandi fiduciam, sed volo eos orare tanq̃ gentem quæ peccatum fecerit non iustitiam: orent pro indulgentia peccatorum suorum in animo contrito, & spiritu humilitatis, & cum diuinæ cõfidentia bonitatis. Vnde 1. Io. 5. Hæc est fiducia quam habemus ad Deum: quia quæcunq; petierimus ẽm voluntatem eius audiet nos. Debemus igitur confidenter ab eo magna petere tanquam a domino magno, ditissimo, potentissimo, & largissimo si volumus obtinere, quia ad hoc nos inuitat Io. 16. Si quid petieritis, &c. Et post. Petite, & accipietis, vt gau. ve. ple. Non vult dare dimidium regnum, vt Assuerus Hest. & Herodes filiæ saltanti, sed plenum & integrum: dat.n. Deus munera secũdm magnificentiam principalem. Cum autem sit summus, summum donum decet eum. Legitur in gestis Alexandri, ꝙ cum quidam histrio lusisset coram Rege Anthygono, & placuisse videretur ei ludus, petiit ab eo dictus ioculator vnum equum qui sequeretur eum, & seruiret ei. Qui illusit ei dicens, ꝙ ipse non erat dignus tanto munere. Cum autem ille repulsus peteret saltem vnum denarium. Rñdit Anthygonus ꝙ non decebat honorem regiũ dare tam paruum munus, & sic nihil dedit ei, neq; magnum neq; paruum munus. Cum autem idem ioculator veniret ad Alexandrum, & lusisset coram eo, & ludus ei placeret dixit ei, ꝙ peteret tanquã dignus aliqua remuneratione, cum ille timeret confundi, si magnum peteret, petiuit paruulum munus, & cum super hoc eum Alexander argueret, excusauit se per factum Anthygoni. Tunc Alexander dedit ei vnam ciuitatem dicens. Et si tu nõ es dignus tm̃ munus accipere, vel petere, ego autem sum dignus dare, & hoc decet magnitudinem meam. Ita Deus vult dare munus decens suam magnitudinem. Iniuriam facit Regi filius eius, qui petit ab eo coram tota eius curia sotulares, & panem ad comedendum, & vestium suarum resartionem, cum potius pater velit ei dare regnũ in quo omnia necessaria habebit. Item nota pauperes petunt hic & accipient in futuro regnum. Lu. 12. Primũ quæri. reg. Dei, &c. Nolite timere pusillus grex. compla. pa. ve. dare vo. reg. Econtra diuites accipiunt hic, & petent in futuro, & nihil inuenient, vt patet. Lu. 16. de diuite dicente. Pr̃ Abrahã, &c. Ps. dor. somp. su.

De orationem integrantibus.

QVædam sunt orationem integrantia quæ sunt quatuor. Attentionis sedulitas. Feruor deuotionis. Discretionis sagacitas, & vigor frequentationis. Primum quod ad orationem requiritur tanquam integrans ipsam est sedulitas attentionis. Oratio.n. est quasi quoddam familiare colloquium cum Deo, sicut ait Isid. Qñ oramus cum Deo loquimur quando legimus Deus loquitur nobiscum. Et sanctus Ansel. ait. Orationis tempore Christianus homo cum Deo loquitur, consideret fidelis anima quàm reuerenter humiliter & attente debet loqui cũ summo Principe, quàm timorate cum summo iudice, quàm familiariter cum amico, quàm dulciter cum sponso dulcissimo. Tota igitur attentione, toto affectu, & mentis adnisu loquatur homo cum Deo, sine corruptione, sine interruptione, & sine mentis euagatione. Sicut ait Apost. 1. Corin. 14. Orabo spiritu, orabo & mente, psallam spiritu, psallam, & mente. Nam sicut dicit Saluator. Ioh. 4. Spiritus est Deus, & eos qui adorant, in spiritu & veritate oportet adorare. Non enim plus delectatur Deus in oratione vocali sine attentione mentali, quàm in garritu auium, vel in grunnitu porcorum. Orãs. Psal. dicit domino. Intende voci orationis meæ rex meus, & Deus meus. Et alibi. Fiant aures tuæ intendentes, in vocem deprecationis meæ. Sed si tu ipse non attendis tibi, quomodo speras Deum intendere tibi, si cum rege, vel principe, vel alio magno viro non auderes tam irreuerenter loqui, quomodo æstimas gratum esse Deo, ꝙ sine deuotione, humilitate, timore, & reuerentia præsumis loqui cum eo. Nonne conquerendo, & reprobando loquitur dominus contra tales dicens. Matth. 23. Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est a me. De hoc require supra vbi dicitur ꝙ in oratione requiritur sereoitas. Item attentionem non habent in oratione dormitantes, sicut oratio Apostolorum in domini passione, cum inimicus eos expetere non cessaret. Ideo dominus frequenter excitat eos, & incitat ad orationem Matth. 24. Vigilate, & orate. 1. Pet. 4. Vigilate in orationibus. Marc. 14. Vigilate, & orate, quia &c. Psal. Nocte mandauit dominus canticum psalmodiæ. In quodã prioratu monachorum cum diu vigilassent monachi maiores in potationibus, & confabulationibus, pulsantes ad matutinas eas incipiebant, & cito post dormiebant, in psalmodia, & quosdã pueros eam dicere angariabant. Cum autem vnus eorum videret, quòd omnes obdormissent, innuit socijs, quòd tacerent. Cum autem aliquandiu siluissent, & lusissent, vnus eorum incepit clamare cũ magno sonitu. Benedicamus domino, monachi autem illi expergefacti inceperunt clamare cum alijs, Deo gratias, & quilibet dormientium credidit, quòd alij dixissent cum pueris, & credentes se dictas dixisse matutinas ad lectos suos venerunt. Sic Diabolus multis furatur per somnum fructum orationis, ita vt nec Deo gratias dicant, sed per totam noctem silent in vitijs somno, & delitijs absorpti. Secundo in oratione requiritur feruor deuotionis. Est enim oratio, sicut thymiama boni odoris, & sicut virgula fumi ex aromatibus. Cantica tertio, Sicut cera, & thus liquescrent in igne, & sicut incensum odoriferum. Psalmus. Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo. Attende, quòd incensum non redolet nec odoris sui suauitatem emittit, nisi superpositum carbonibus incendatur.

cendatur. Sic nec oratio redolet coram Deo nisi a corda processerit inflammato. Vnde in signum acceptationis diuinæ descendebat ignis de cœlo super sacrificia iustorum, sicut patet de sacrificio Heliæ.3.Reg.18. Et de sacrificio Gedeonis Iudic.6 Et de sacrificio Manue. Iudic.13. Et de sacrificio sacerdotum.2.Macha.3. Oratio igitur non tepida sed deuotione feruida placet Deo. Vnde Apoc.8.dicitur, quod alius Angelus venit.i.homo in oratione deuotus. Orando.n.assumit homo officium Angelorum, ideo dicitur, Angelus. stetit ante altare.i.Christum super quod sacrificia nostra offerenda sunt, habens thuribulum aureum. Thuribulum istud est cor deuotum inferius clausum ad terrena superius aliqualiter apertum, ad cœlestia carbonibus ardētibus plenum, i.feruidis affectionibus inflammatū. Super hos carbones ponendum est incensum.i.super affectiones ardentes mundanda est oratio. Hoc aūt thuribulum dr̄ aureum: quia hæc oīa debent ex charitate procedere, quæ per aurum designatur. Sequitur. Et data sunt ei incensa multa, vt daret de orationibus sanctorū oīum super altare aureum. Nota feruenter oranti adduntur orationes sanctorum oīum, quia oēs sancti orant pro eo, & suas orationes adiungunt eius orationi, vt potentior, & feruentior fiat coram Deo. Ait.n.Ps. Pro hac orabit ad te oīs sanctus in tpe opportuno. Et quia talis oratio multum est grata Deo: ideo sequitur, & ascēdit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu Angeli coram Deo. Fumus iste extricat omne genus Dæmoniorum Tho.6. Vnde per orationem abstulit Moises serpentes. Numeri. 21. Ora pro nobis, vt tollat Deus a nobis serpentes. Orauitque Moises pro populo. Serpentes venenosi sunt Dæmones, qui per orationis efficaciam effugantur. Vnde oratio potest dici carmen Dæmonum fugatiuum. De feruore deuotę orationis ait Bern. Periculum est si sit oratio tepida, & non ex viua affectione procedens. Nam in ascensu suo languescit, & deficit, eo quod non habeat vigorem. Quæ vero fidelis feruens, & humilis fuerit, cęlum sine dubio penetrabit. Non.n.sufficit in oratione vocali attendere, ad verba quæ dicuntur, nisi cum feruore spiritus proferantur. Nec in oratione mentali sufficit simplex speculatio seu transitoria meditatio, nisi fiat spiritus excitatio, & quædam impressio virtualis. Vnde in oratione vocali verbis ad deuotionē pertinentibus, & deuotionem excitantibus, necnon & alijs signis mentem mouentibus, sicut sunt genuū flexiones: manuum eleuationes, inclinationes corporis, pectoris tūsiones, & hmōi vtendum est ad mentem eleuandum in Deum, & deuotionis spiritū excitandum. Sicut Aug. dicit. Verbis, & alijs signis ad augendum sanctum desiderium nosipsos excitamus. Ista tñ non sufficiunt ad succendendum hunc feruorem, nisi Spiritus sancti flatus adueniat. Sicut ait. Ber. Tepida est oīs oratio, nisi eam præcedat inspiratio. Ecclesiastici.28. Secundum ligna siluæ exardescet ignis: Ligna sunt diuersæ meditationes de Deo, ex quibus surgunt diuersæ affectiones feruentes. Bern. debet proficiēs in oratione moueri, vt quanta puritate cordis potest intendere in eum cui offert orationis sacrificium, & in oratione ei offerre seipsum, intendere debet quis offert, intelligere quid offert, quanto magis videt qui offert, & cui offert: tanto magis eius affectus feruescit, & in meditatione eius exardescit ignis. Aug. Tanto dignior in oratione fit effectus, quanto feruentior præcedit affectus. In vitis pa. dicit Abbas Isaac. Cum fratres conuenissent ad comedendum Agapem, & loquerentur adinuicem increpauit eos dicens. Tacete fratres: ego enim scio hic vnum fratrem comedentem nobiscum, cuius oratio ascendit in conspectu Dei velut ignis. Item in vitis pa. Abbas Macharius Aegyptius duos iuuenes venientes in cella collocauit. Cum autem visitaret eos finxit se velle dormire in cella eorum illa nocte. Cum autem secessissent ad loca sua ad dormiendum eis assignata, rogauit Macharius dñm vt ostenderet ei, quomodo proficerent surgentes tunc vidit eos ad orationem, & vidit lumen de cęlo super eos infundi, quod tñ ipsi non viderunt, & vidit Dæmones ad modum muscarum volitantes, & super os, & oculos minoris residere volentes, sed Angelus aderat cum rumphea ignea defendens eum, & de ore eius aduersus singulos facula egredi videbatur. Ad maiorem non poterant Dæmones accedere, de cuius ore maximus ignis exire videbatur, & in cœlum tendere. Cum esset prope diem accūbunt. Macharius aūt cognouit per hæc minorem tentatum & maiorē perfectū, seque orōnibus eorum recommendans discessit. Post paucos dies maior in pace recipitur, post tres dies minor eum sequitur. Et dixit quidam senex, sicut muscæ non audent residere sup ollam feruidam & bullientem, sic nec dæmones super mētē in orōne feruentem donec tepescat. Tertio in orōne requiritur discretionis subtilitas. Debet autem hæc discretio custodiri in petendo, vt videat orans, quid & qualiter sit petendum. Quid inquam, quia multi multa petunt in orōne, sed non obtinent, quia petunt sine discretione. Sicut enim Deus piè concedit qd piè,

& discretè petitur, sic non minus piè negat qd incōsultè & nō vtiliter postulat. Aliqui namque petunt qd est contra honorem diuinum, vel quod est proprię saluti contrarium, vel qd est in alterius nocumentum, Deus tales nō exaudit. Sicut ait Iac.4. Petitis, & non accipitis, eo quod male petatis, imò talis orō est eis in peccatum, sicut in Psalmo. dr̄ Oratio eius fiat in pctm̄. Aliqui vero putant sibi expedire q̄ non expediunt. Vnde ait Apls Rom. 8. Quid oremus, sicut oportet nescimus. Sicut patet in oratione filiorum Zebedæi Matth 20 & Pauli de stimulo 2. Cor. 12. Ideo Apli dixerūt Lucæ. 11. Dñe doce nos orare. Sciendum aūt est qđ Deus, quandoque exaudit hoīem ad votum, quandoq; nō ad votū sed ad meritum. Quædam.n.non simpliciter denegantur, sed vt congruo dentur tpe differuntur. ait Aug. quædam & denegantur, vt aliud vtilius conferatur. Aduertendum ergo quod illa quæ manifeste sunt ad Dei gl̄iam & honorem, & nobis necessaria ad salutē secura mente possumus petere, sicut sunt oīa illa quę in oratione dñica continentur. Hęc.n. breuissimè voluit cōprehēdere vt nullus, de ignorantia excusetur, nullus de prolixitate grauetur: vnde ait Matth. 6 cum oratis dicite pater noster &c. Quæ aūt in dubia vel nobis sunt dubia, debemus relinquere oīno dispositioni diuinæ. Item videat orans qualiter, quia.s. breuiter sine verborum superfluorum multiplicatione, sed non dēt esse breuis oratio in affectione. Matt.6. Cum oratis nolite multum loqui, sicut Ethnici faciunt, putant.n. &c. Aug. Diu orare nō reprobabile nec inutile. Aliud est sermo multus. Alius diuturnus affectus. Absit in oratione multa locutio, non desit multa precatio, semper feruēs perseueret intentio, quæ frequenter oīa plus gemitibus, q̄ verbis agit Item Matth 6. Sic orabitis pr̄ noster &c. Isidorus de summo bono. Fidei symbolum & dñica oratio pro tota lege paruulis ecclesiæ sufficit ad regna capescenda, oīs latitudo scripturarum in oratione dñica, & sub hac breuitate concluditur. In vitisp interrogauerunt Abbatem Euagrium quō esset orandū qui ait. In orōne non est multum loquendū, sed extēdite manus vestras frequenter ad Deū, & dicite. Dñe sicut tu vis & scis, miserere mei. Si est pugna in anima dicere debes. Deus adiuua me. Et ipse sciens, qd expedit facit nobiscum misericordiam In vitispa. de Thaide, q̄ edocta fuit orare hæc versus orientem & dicere. Qui me plasmasti miserere mei, vt hētur supra. Item in vitispa. de rustico quem docuerunt patres tres primos versus psalterij dicentes eos posse sufficere ei ad salutem. Supra de misericordia Dei. Ad hoc facit exemplum de muliere deuota, quę in angulo maioris ecclesiæ in oratione prostrata perseuerabat in oratione tota die Pater noster, & Aue maria. & Credo. cum maxima deuotione iterabat, liquescens tota lachrymis. Eps aūt illius ecclesię illuc respiciens videbat columbam descendentē de cœlo & eius lachrymas haurientem, qd cum pluries vidisset, accessit inquirens ab ea quid oraret. Quo audito ait. O quam felix esses si scires psalterium, & sæpe diceres. Qui fecit eam psalterium addiscere, quod dedit ei. Cum autem illud diceret, episcopus, nec lachrymas videns, nec columbam sicut prius abstulit ei psalterium, præcipiens, quod rediret ad consuetas orationes. Quod cum fecisset, redierunt & lachrymæ, & deuotio, & columba vt solebat visa est descendere & lachrymas haurire. Item debet oratio esse discreta in fugiendo hoīum frequentias, sicut docet dñs verbo Matth. 6. Cum oratis nolite fieri sicut hypocritę, qui volunt in angulis plateaꝶ stantes orare. Sequitur. Tu aūt cum oraueris, &c. Et per euidentiam facti dans exemplum orandi, dimissa turba ascēdebat in montē solus orare, sicut dr̄ Matth. 14. Et qd plus est etiam a sancto discipuloꝶ collegio sequestrabat se, sicut dr̄ Luc.22. Ipse auulsus est ab eis q̄tum est iactus lapidis, & positis genibus orabat. Vnde sctā Iudith, prudenter egit, q̄ in superioribus domus suæ fecit sibi secretū cubiculū. s. ad orādū. De Sara etiā vxore. Thobiæ iunioris dr̄, quod perexit in superius cubiculū domus suæ in orōne persistens. Nec sufficit ab extrinseca inquietudine mentē abstrahere, nisi ab intrinsecis fantasmatib. curis, sollicitudinib. & imaginationibus abstrahat. Vnde signāter dicit Saluator Matth. 6. Cum oraueris intra in cubiculū tuum ab extrinsecis perturbationib. aīm elongando. Et clauso host.o.ēt ab intrinsecis fantasmatib. abstrahendo. Ora patrem tuum in abscondito. Quidā discipulus B.Bernar. quæsiuit ab eo quare dicebatur. Clauso hostio ora patrem, cum scriptum sit ibidem Luceant opera vestra corā hoībus &c. Respondit sanctus. Qui habet paruum lumen religionis, & ignem paruum charitatis de nouo succensum ad modum candelę est occultandū a vento, quia cito extinguit a vento modico si exponat. qui aūt hēt maximā charitatis fornacē, diu & bñ succensam, cū exponit vento magis succendit nec extinguit, vel austro prosperitatis, vel adulationis, vel tentatione vanæ laudis, vel aquilone aduersitatis. Item in vitis patrum legitur, quod cū oraret. B. Arsenius adhuc in sęculo manens, facta est vox ad eum dicens fuge, tace, quiesce. Qui quotiens cōueniebat cum fratri-

bus ad orationem semper retro columnam se occultabat. Itē oratio debet esse discreta in cauendo dæmonum astutias, quia Angelus Sathanæ transfigurat se in Angelum lucis multipliciter seducens hominem, sicut patet supra de tentatione. Item supra, ꝙ ad orationem requiritur mentis, serenitas. Quarto in oratione requiritur vigor cōtinuationis. Ecclesiastici 18 Ne impediaris orare semper Isaiæ 42. Qui reminiscimini dn̄i ne &c. Colo. 4. Orationi instantes &c. Item exemplis, vt Chananeæ Matth. 15. dicentis. Miserere mei dn̄e fili Dauid, filia mea male a dæmone vexatur. Et post. Domine adiuua me. Et Matth. 20. de cecis clamantibus. Domine miserere nostri fili Dauid. Luc. 2. de Anna quę non recedebat de templo die ac nocte. Item Luc. 11. exemplo illius, qui dicebat. Accōmoda mihi tres panes, &c. Et post. Amen dico vobis, si perseuerauerit pulsans, &cæ. Item Luc. 18. ponitur exemplum de vidua & iudice iniquitatis. Aug. Q ñ dn̄s tardius, dat dona, non negat, sed commendat: diu.n. desiderata dulcius obtinentur, cito autem data vilescūt. Act. 1. Apostoli perseuerantes in oratione, spiritum sanctum receperunt. Ideo sancta desideria dilatione crescunt, virtutis pondus oratio non habet, q̄ perseuerantia non tenet. In vitisp. de Abbate Arsenio dr̄ ꝙ in sabbato post sextam orabat sole relicto, nec cessabat vsquequo in dominica ante se illum haberet. Item in vitisp. dicitur ꝙ venerūt quidam fratres ad Abbatem Lucium, qui interrogauit eos, qd̄ esset opus manuum eorum. At illi dixerunt, ꝙ nullum aliud opus habebant, nisi ꝙ implendo mandatum Apostoli sine intermissione orabant. Tunc cum interrogasset eos si comederent, aut biberent, aut dormirent. & huiusmodi opera agerent, dixerunt ꝙ ita. Cum autem ille quæreret, quis tunc pro eis oraret, & quomodo mandatum implerent, & illi nescirent respondere. Ego inqt manibus meis laboro, & mente, & ore oro, & de precio laboris partem pauperibus do. & partem ad vsus meos retineo, & cum comedo & dormio illi qui recipiunt eleemosynam, vel ipsa eleemosyna orat pro me, & sic sine intermissione oro, & mandatum impleo. Ecclesiastici. 19. Conclude eleemosynam &c. Item in vita sancti Leonardi secundi legitur, ꝙ cum incumberet prostratus, in oratione insistens, serpens maximus ex parte pedum in sinum eius ascendit, ipse autem nec eius timore aut horrore ab oratione se mouit. Cum autem solitam orationem complesset totam, ad serpentem ait. Scio ꝙ ab initio creationis tuæ homini aduersaris, & fructum eius impedis, nunc autem age in me qd̄ merui, si tibi datum est a Deo. Hoc audito serpens, de sinu suo exiens ex parte capitis, per aperturam caputij prouolutus ante eum expirauit, & ex nunc nullus serpens in loco illo comparuit.

De orationis effectibus. *Dist.* XXXIIII.

CIrca decimumsextum. s. de multiplici orationis effectu, sciendum ꝙ orationis est multiplex vtilitas, & effectus. Oratio.n. est remedium sanatiuum. Lotorium mundatiuum. Exenium placatiuum. Præsidium defensiuum. Primo quidem oratio est remedium sanatiuum. Sicut dicitur Iaco. 5. Oratio fidei sanabit infirmum. Et Ecclesiastici. 38. Ora dominum & ipse curabit te. Quod verum est non solum de infirmitate corporali, sed etiam de spirituali. De corporali patet quomodo Ezechias rex oratione sanatus est. Isa. 38. Cum.n. egrotaret Ezechias vsque ad mortem, & dixisset ei Isaias, hæc dicit dominus dispone domui tuæ, morieris.n. tu, & non viues. Fleuit Ezechias fletu magno & orauit. Statimque dixit ei Isaias. Hæc dicit dominus, Audiui orationem tuam, & vidi lachrymas tuas. Aduerte quantæ virtutis sit oratio, quæ fecit Dei sententiam reuocari. De infirmitate spirituali ait Hiero. Ieiunio sanantur pestes corporis, oratione pestes mentis. Ista medicina, est leuissima, suauissima, & efficacissima. Ieiunū est medicina grauis delicatis, & debilibus, eleemosyna auaris. Ideo hanc adinuenit summus medicus, quā omnes possunt sumere, a qua nullus potest se veraciter excusare. O quam multi valde graues medicinas sumunt, & patienter sustinent propter corporis sanitatem. Pauci vero sunt qui diligant immo qui non horreant hanc suauem medicinam per quam consequerentur animæ sanitatem. Secundo oratio est lotorium mundatiuum. Huius exemplum euidens habemus Lucæ. 7. de B. Magdalena, de qua dicit August. ꝙ ad fontē misericordię venit immunda vt rediret munda. Psalm. Laboraui in gemitu meo. la. p sin. noc. lec. me. &c. Lachrymis enim deuotę orōnis delentur maculę pctōrum. Ideo Iudith. 8 in superioribus domus suæ fecit secretum cubiculum Sequitur. In orōne persistens cum lachrymis. Et duodecim noctibus exibat in vallem bethulię, & ibi baptizabat se in fonte aquæ, & vt ascendebat orabat dominum Tertio orō est exeniū vel sacrificiū placatiuū. Ait enim Cris. Orōnē quasi spūale tributum anima offert Deo de suis visceribus. Nota ꝙ orātibus assistūt Angeli bn̄i cū gaudio, & orōnes nr̄as reuerēter offerunt in cōspectu Dei, sicut testat̃ Raphael. Thob. 12. Q ñ orabas cum lachrymis, ego obtuli orōnem tuam domino. Quòd aūt hoc exenium placeat Deo testatur ipse Isa. 56. Lætificabo eos in domo orationis meæ. s. concedendo, quæ petierint, siue sit oratio pro amotione malorum, siue pro impetratione bonorum. Super illud. Ps. Iustus miseretur, & tribuet, dicit gl. Impossibile est, ꝙ aliquis oret, & aliquam dulcedinem non reportet. Propter quod ait Ps. Oratio mea in sinu meo conuertetur. Bene ergo dicit, Lætificabo eos in domo orationis meæ. Sequitur. Holocausta eorū, & victimę placebunt mihi. Aduerte ꝙ orō dr̄ Holocaustū, & victima Holocaustū: Holocaustū q̄ dr̄, ga totum cor cum omnibus cogitationibus affectionibus, & desiderijs debet Deo offerri. Victima vero, quæ dicitur a victoria, dicitur oratio; quia in ea caro, idest carnis rebellio vincitur, & domatur. Oratio etiam incensum est, quod in diuinæ maiestatis oculis adoletur, vt dictum est supra. Quod autem istud sacrificiū Deo placeat, & iram eius placet, patet. Numeri. 16 Aaron stans inter mortuos, & viuentes pro populo deprecatus est, & plaga cessauit Iob. 42. Iob seruus meus orabit pro vobis, & faciem eius suscipiam. Et Gen. 20. Abraham: quia Propheta est, orabit pro te. Et Exo. 32 Cum peccasset populus vitulum conflatilem adorando, dicitur ibi, Moises orabat Deum suum. Et 2. Esdræ. 6. Offerant oblationes Deo cœli, & orent pro vita regis. Quarto oratio est præsidium defensiuum. Est enim scutum defensionis. Sicut habemus exemplum. Sap. 16. Properans homo, &c Item oratio est scutum defensionis, sicut habemus exemplū Sap. 16 Properans homo, sine quærela deprecari pro populis, proferens seruitutis suæ scutum orationem, restitit iræ. Nota historiam. Cum enim dominus filios Israel propter peccatum murmuris deleret incendio, properans Aaron, orare pro ipsis, & stans inter mortuos, & viuentes virtute orationis cessare faceret incendium. Fuerunt tamen vastati incendio quatuordecim millia septingenti. Aduertere etiam ꝙ si scuto orationis potuit alios protegere, quanto magis homo seipsum defendere potest, si iaculis iræ Dei scutū orationis opponat. Item si iacula iræ Dei potest homo per scutum istud auertere, quanto magis contra Dæmones vel homines contra nos nequiter insurgentes scutum orationis opponens poterit se tueri. Igitur homo prudens contra omnes tentationes tribulationes, afflictiones, desolationes, pestes, & miserias a quocūque cōtingat inferri scilicet homine, Dæmone, vel etiam ipso Deo scutū istud opponat: quia oratio est refugiū singulare contra omnia mala quæ possunt accedere. Quod oratio sit scutum contra Dæmones. & tentationes eorum habentur multa exempla supra de tentatione. Item oratio impedit ne possint malum peragere, quod intendunt. Cum monachus quidam Cartusien. ordinis in cella in extremis laboraret, & fratres conuenissent, & orarent, Dæmones etiam multi conuenerunt, & cū dicerent vni, ꝙ intraret, respondit ꝙ non poterat, quia orationes aliorū eum impediebant, & cū diu expectassent tedio affecti, vnus post aliū recesserunt, Et hoc cuidam reuelatum est, qui alijs hoc dixit. Itē fere hoc idem dr̄ accidisse in quodam conuentu fratrum prædicatorum, ꝙ cum quidam bonus frater, & religiosus laboraret in extremis, quidam frater vidit in circuitu domus, in qua iacebat ille frater, maximam multitudinem Dæmonum conuenisse, & dum diu fratribus orantibus expectassent, vnus dixit alteri, quid expectamus hic tamdiu. Postquam satis expectauerimus parum lucrabimur, sed eamus, & decipiamus cantorem illius maioris ecclesiæ, & sic recesserūt. Dictus autem cantor cum intrasset lectū suum in sero sanus, & incolumis, in mane mortuus est inuētus. Item in vitisp. cum Iulianus apostata descenderet in Persidem misit quendam Dæmonem adiuratum, & priuatum ad partes occidentales, vt quàm velocius inde apportaret responsum ei. Qui cum diu tardasset requisitus de tarditate dixit, ꝙ quidam senex solitarius per decem dies continue die, & nocte impediuerat transitum eius. Cum autem dictus Iulianus comminaretur ei, & alijs monachis, infra paucos dies occisus est a Mercurio, vt hr̄ in miraculis B. Virg. Quidam autem maximus inter Principes Iuliani veniēs ad illum solitarium factus est heremita. Nec solum impedit Dæmones, sed etiam eorum tentationes adnihilat vincit, & superat. Isid. Frequens oratio vitiorum impugnationem extinguit. In vitis patrum dicitur, ꝙ quidam Philosophi inuidia permoti contra beatum Antonium immiserunt multos Dæmones adiuratos, vt eum expellerent de cella sua, cum irruerent in eum diuersas, & turpes ingerentes imaginationes, & malas cogitationes, omnes eorum virtute Crucis adnihilauit machinationes, & nihil præualentes confusi sic ad dictos Philosophos reuertuntur, dicentes quòd nihil potuerunt in eo lucrari, quia eius orationibus semper expellebantur. Quod audientes dicti Philosophi ad eum venientes, & veritatem pandentes conuertunt. Item quidam patrum dicit, sicut qui trāsit ante tabernam, & sentit odorē alicuius assaturæ, si nō vult intrare, & comedere cito trāsit, & odorē a se excutit, et odor cito recedit. Sic tu sentiēs odorē

malarum

malarum cogitationum ad orationem transi, dicens, dñe adiuua me, & liberabens eas fugiẽdo. Ad hoc valet exemplum de Dæmone effugato a Fortunato, de quo 1. Dial. 10. Item ibidem dr, ꝙ cum quædam mulier venisset ad dedicationem eccl'æ B. Fabiani Martyris, & in illa nocte fuisset cum viro suo in opere luxuriæ indebitæ delectate a Diabolo arripitur, & vexatur. Similiter, & sacerdos illius ecclesiæ, qui eam pallio altaris ei superposito voluit liberare. Cum autem diu vexata traderetur maleficis, dum carminibus suis superflua adiurandum vnus eijcitur Dæmon, legio Dæmonum subintrauit, quæ cepit tot motibus, & vocibus agitari, & strepere, quot Dæmones habebat. Quam parentes eius ad sanctum Fortunatum adduxerũt, culpam suam fatentes, qui per plures dies contra tantam Dæmonũ aciem in oratione perseuerans, eos omnes orationis virtute fugauit. In vitis pa. dr̃ de sancta Sara, ꝙ cum esset iunior, & Diabolus immitteret ei malas cogitationes, ipsa vero non relaxabat cor suum a timore Dei, & orabat. Cum autem semel a spiritu fornicationis infestata lectum ascendisset, apparuit ei ibidem oranti spiritus fornicationis corporaliter dicens, Tu me vicisti Sara. Quæ ait, non ego vici te, sed dominus Iesus Christus. De hoc habetur supra de monacho flagitioso, qui cum per triduum tentatus, & flagellatus perseuerasset in oratione, & fletu, clamauerunt Dæmones, vicisti monache vicisti, &c. Item supra de pœna purgatorij, de milite tentato, qui orãdo vicit Dæmones. Itẽ 1. Dial. 40. de Theodoro, & dracone. Item in miraculis beatæ Virginis habet exemplum, de Theophilo, quem domina de manu Dæmonum liberauit. Item non solum spirituales hostes, idest Dæmones, & eorum tentationes vincit oratio, sed etiam materiales .s. homines vincit effugat, & confundit. Exemplum habemus Tho. iij. quia cum vxor Thobiæ cum eo multis verbis contenderet. Thobias ingemuit, & cepit orare cum lachrymis. Ibidem similiter de Sara, cui cum vna ex ancillis patris sui improperaret sibi mortem septem virorum suorum quos Dæmõ occiderat, & vocaret eam interfectricem virorum suorum, illa perrexit in superius cubiculum domus suæ in oratione persistens tribus diebus, & tribus noctibus. Item Ps. Locuti sunt aduersum me lingua dolosa, & sermonibus odij circundederunt me, & expugnauerũt me gratis, pro eo, vt me diligerent detrahebant mihi, ego autem orabam. De tentationibus specialiter dicit saluator Matth 29. Vigilate, & orate ne intretis in tentationem. Quis .n. tentationem quamcunque non orando deuicit, quis non orationis virtute de hoste triumphauit. Et hoc optimè figuratum est. Exo. 17. in pugna filiorum Israel, contra Amalech, contra quem Moyses oratione pugnabat. Cumque eleuaret Moyses manus in oratione, vincebat Israel. Si autem paululum remisisset, vincebat Amalech. Iohannes Criso. Stabat Moyses in monte, non armis sed precibus pugnaturus. Sic Moyse orante, victoria cessante, mœstitia perseuerante, prece perseuerans victoria roboratur. Quis enim iustorum non orando pugnauit? Quis non hostem orando deuicit? Quanto enim purior frequentiorque fuerit celebrata oratio, tanto celerior erit de inimicis vindicta. Item Isa. 38. habetur exemplum, quomodo ad preces Isa. & Ezechiæ liberatur Hierusalem ab obsidione Sennacherib Angelo percutiente. 180. Millia in castris Assyriorum. Item in ecclesiastica hysto. lib. 5. Legitur. ꝙ cum Rex Persarum Sabor obsedisset ciuitatem Migdomam. Anthiochiam, nec præualuisset, fecit profundiores ripas fluuij Migdomi currentes per vrbem, vt venientes nouę cum impetu muros præcipitarent, & sic Christiani Romani, qui in ea erant caperentur. Cumque recenter fluuium cum multa copia dimisisset ad murum fluere, resolutus murus corruit, ipse autem expectauit vsq; mane, vt post defluxum fluuij liberius trãsiret, & vrbem sine impedimento caperet. Quidam autem episcopus vrbis videns muros corruisse, vocauit populum vrbis, & clerum, & milites ad orationem. facto autem mane, inuenerunt muros vrbis cum omnibus propugnaculis reparatos post orationem. Quod videns dictus Sabor timuit, quia vidit in mane super muros quendam Imperiali scemate ornatum, quem cum crederet esse Imperatorem Romanorum, mortem minabatur exploratoribus suis, qui ei dixerant, ꝙ Romanus Imperator in partibus illis non adesset. Quem cum cognosceret non esse hominem, aiebat Deũ agere bella Christianorum. Ad quem cum præcepisset multas dirigi sagittas, nec ipsum lederet, nec ipse Sabor cessaret ab obsidione, dictus eps adductus est super Turrim eminentiorem, vt Sabor, & exercitui eius malediceret, qui orauit, vt dñs superbiam eorum muscis. & cyniphibus domaret, & statim nebula exiuit de fluuio, quæ emisit muscas, & cyniphes, & culices, quæ intrantes promuscidas elephantorum, & aures, & nares equorũ faciebant eos discutere, & fugere ab exercitu, infinitis sessoribus qui in eis sedebant interfectis. Et ita dictus Sabor, non sine multa confusione recessit ab obsidione. Item Iudith, vicit Holofernem orando eiusdem. 13. Stetit Iudith ante lectum cum lachrymis orans, &c. 2. Mach. 10. Machabeus aũt & qui cum eo erant deprecabãtur dñm caput terra aspergentes, &c. cum cęlesti adiutorio pmissa oratione & pnia vincunt, & fugant hostes, & occidũt. Idem 11. Facta orone cũ fletu cęlesti equite apparente vicit Machabeus cũ suis Lysiam. Item decimoquinto. Ponitur somnium Machabei; & quo apparuerũt ei Onias, & Hier. orantes. Et post. Quo post orationem Iudæ alij corde, & ore orantes, & manib. pugnantes, exercitum Nichanoris vicerunt, fugarunt, occiderũt, & ipsum Nichanorẽ interfecerunt, & caput, & dexterã, & linguam eius amputauerunt, & linguã blasphemi iussit particulatim diuidi, & auib. dari. Item in eccl'astica hist. li. 5. dr̃. ꝙ tpib. Antonij Imperatoris cũ frater eius Marcus Aurelius pugnaret cõtra Germanos, & alios Barbaros, & exercitus Romanus ibi periclitaretũ siti, & siccitate, nec posset aliqđ adhiberi remediũ. Orantib. aliquibus Christianis, qui ibi erant, immisit Deus tot fulgura, & pluuiã tantam contra aduersarios ex insperato, vt oẽs hostes psternerentur, & fugarent, & Romani a periculo liberarentũ, vnde ea tũc vocauerunt milites Christianos fulmineos pp fulmina, & ignes q̃ de cœlo mittebantur ad eorũ orationem. Itẽ ꝙ oro fidelium maximè vincit hostes hæreticos, legit in eccl'astica hist. 14. ꝙ cũ Constantinus Imperator factus Arrianus defenderet Arriũ conuocauit conciliũ apud Constantinopolim, in quo secta Arrij confirmaretũ. Cum aũt Alexander Patriarcha Alexandrinus pro omnib. dictæ sectæ se opponeret, comminabatũ ei exiliũ Arriani, nisi eis in mane consentiret, ipse aũt tota nocte pernoctans in oratione peruolutus sub altari eccl'am suam, & eccl'æ dño commendauit. Facto aũt mane cũ Arrius suis constipatus duceretũ cũ maxima gloria ad concilium, necessitate cõpulsus declinauit ad publicum locum, vbi cum sederet oĩa intestina sua, & viscera emisit in secessu. Item in si. ecclesiasticæ hist. legitũ, ꝙ cum Valentinianus Imperator Arrianus vitam finisset laqueo, substituitur ei Eugenius sibi Arrianus Theodosius aũt vir Catholicus contra eum arma mouit, pmuniens se ieiunijs, & orationibus, vigilans in cilicio & orone ante Thecas Martyrum prostratus. Cui quidam sanctus heremita promisit victoriã. Econtra sacerdotes idolorum dicto Eugenio ex insis victoriam pmmiserunt. Deinde cum dictus Theodosius trãsiret Alpes cũ suis, & viderent infinitam multitudinem vndiq; confluentem, & eos ad pedem montis ad pugnam expectãtes, sui territi terga vertebant, & fugam parabant. Descendit Theodosius, & proiectis armis ad terram se prostrauit in oratione, qua completa, dñs ita animauit suos, vt reuersi more leonum irruere in hostes gentiles, & Arrianos, & subito insurgens ventus vehemens tela q̃ hostes proijciebant retorquebat in ipsos Dei virtute. Dictus aũt Eugenius adducitur ante pedes Theodosij, vbi vitam finiuit pariter, & certamen. Pius aũt princeps magis gauisus est de frustrata opinione gentilium, & fallacia aperta idolorum, & confusione hæreticorum, quàm de nece tyranni cui successit in Imperium. Item oratio est scutum defensionis in omni necessitate, & periculo. Liberat enim a periculo naufragij Matth. 8. Dñe salua nos perimus. Et Matth. 14 Clamauit Petrus Dñe saluum me fac. Et Paulus dicit. 2. Corin. 11. Ter naufragium feci. Item liberat, & defendit ab incendio. Dan. 3. Post orationem Azariæ, Angelus dñi fecit medium fornacis, quasi &c. Similiter nec beatæ Luciæ orãti nocuit ignis succensus pice, & resina, & oleo. Similiter nec beatam Ceciliam læsit aqua bulliens, in qua bulita fuit continuè per diem integrum, & noctem, ministris ligna igni administrantibus. Similiter nec beata Agnes proiecta in igne cum in medio flammarum oraret læsa fuit, sed flammæ hincinde dispersæ ministros, & seditiosos procuratores incendij succenderunt, ipsa omnino manente illæsa. Similiter B. Laurentium super cratem ferream. Et B. Tyburtium super prunas nudis pedibus incedentem custodiuit illæsum. Item B. Cristinam in Clibano B. Catherinam in medio rotarum, quinquaginta Philosophos in medio ignis, animas quidem ab igne recipient, sed vestes barbas, & capillos illæsa custodiuit. Item de beato Francisco legitur ꝙ cum propter infirmitatem oculorum suaderent ei medici cocturam sibi fieri, & ad ferri candentis aspectum vehementer horreret, alloqui cepit ignem in creatoris nomine sibi præcipiens, vt suum ei contemperaret ardorem, quo suauiter vrentem facilius sustineret. Protracta igitur coctura ab aure vsque ad supercilium dixit sanctus ad fratres. Laudate fratrem altissimum, quia nec ignis ardor mihi molestiam intulit, nec carnis me dolor afflixit. Item in vitis patrum, dicitur quòd cum sanctus Appelles de nocte fabricaret, erat enim faber ferrarius, venit ei Diabolus, quasi ad aliquid operis faciendum, quem cognoscens sanctus nuda manu ferrũ calidum apprehendens, percussit eum in facie, & fugauit. Ex tunc consuetudinem habuit ferrũ calidum nuda manu tenere. Itẽ liberat, & defendit a periculo mortis, vt Susanna liberatur a morte.

a morte. Dan. 13. Exaudiuit enim dominus vocem eius. Item in vita beati Martini legitur, quod cum fugatus ab hæreticis venisset in quandam insulam viuens ibi de herbis, & radicibus, herbam elleborum venenatam comedens sentiens se cruciari, & periclitari ad mortem, virtute fidei, & orationis omnem periculũ exclusit. Item Hester. 4. & 14. Liberantur Iudæi a sententia mortis præcibus Hester. Item liberantur a carcere, & vinculis Act. 12. Petrus oratione ecclesiæ. Item liberat ab instanti morte, vt Ezechiam Isa. 38. Item Niniuitas Ion. 3. Item liberat à morte mortuos reuocando, vt patet. 3. Reg. 17. De filio viduæ suscitato precibus Helyę. Similiter filium Sunamitis a morte reuocauit oratio Helysei. Similiter Lazarum dominus orando suscitauit. Petrus Thabitam viduam Act. 9. Similiter Paulus Euticum. Act. 20. orando ad vitam reuocauit. Supra de Stephano aduocato de purgatorio. Item supra de pœnitentia de suscitato precibus, & fletu Seuerini. Item precibus Io. Euangelistæ suscitatur Drusiana. Precibus Pauli Patroclus. Et ferè omnes qui in vitis sanctorum leguntur a morte reuocati, preces eorum hæc obtinuerunt. Item liberat a peccato, idest a morte spirituali. Iaco. 5. Oratio fidei, &c. Si in peccatis fuerit, &c. remittet ei, &c. Iob. 42. Dixit dominus ad Helyphath. Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos, &c. Et post. Seruus meus, Iob orabit pro vobis, vt non imputetur vobis stultitia vestra, faciemque eius suscipiam. De hoc habentur multa exempla supra de reditu columbæ, de Thayde, de Aemiliano, & de Carolo, cui dimissum est peccatũ. Item liberat ab Inferno, supra de Traiano, sup. de reuocatis a morte.

De vtilitate orationis.

ORationis vtilitas, & effectus est multiplex, quia scillicet oratio est animæ cum Deo colloquium gratiosum. Conuiuium amorosum, officium fructuosum, consortium gloriosum. Primo, quidem oratio est cum Deo animæ colloquium gratiosum. Ait enim Isid. Quando oramus cum Deo loquimur, cum legimus Deus nobiscum loquitur. Et B. Cyprianus orationis tempore Christianus homo cum Deo loquitur. Multum gaudet pauper homuncio quando potest loqui cum Principe solus cum solo de magnis negocijs, secundum desiderium cordis sui Gen. 18. Loquar ad dominum meum cum sim puluis, & cinis. Ps. Apud me oratio Deo vitæ meæ quasi d. In corde meo oratio qsi proferam coram Deo pro tanto negocio, sicut est vita animæ meæ. Quàm reuerẽter humiliter, & deuote attente debeat anima loq Deo requi. supra, quod in oratione debet esse sedulitas attentionis, De B. Francisco legitur, quod ne foret absq; consolatione dilecti sine intermissione orando spiritũ Deo contendebat exhibere præsentem. Nam ambulans, & sedens intus, & foris, laborans, & vacans adeo erat orationi intentus, vt illic videretur quicquid erat in eo, non solum cordis, & corporis, verum etiam operis, & temporis dedicasse: & ibi nunc respondebat iudici. nunc supplicabat patri, nunc colludebat sponso, nunc colloquebat amico: ibi dēt anima totum cor suum expandere coram Deo, & ei necessitates suas exponere. Ps. Reuela domino viam tuam, & spera in eo, & ipse faciet. Sequitur. Subditus esto domino, & ora eum. In hoc colloquio Deus viceuersa amicabiliter loquitur animæ, vel inuisibiliter inspirando ea quæ pertinent ad salutem, & instructionem orantis, vel quandoque formata voce loquendo. Vñ Deus in oratione visum interiorem illuminat, sicut Philosophis orantibus incerta, & occulta suæ sapientiæ reuelabat. Sicut Dan. oranti somnum Nabuch. Hiere. 30. Clama ad me, & exaudiam te, & monstrabo tibi grandia, & firma quæ nescis. Petro, & Cornelio facta fuit reualatio ipsis orantibus. Act. 4. vbi dicitur. Ascendit Petrus in superiora domus orans. &c. Et ibi dicit gl. Aug. oratione melius soluuntur dubia, q̃ inquisitione. Paulus prius excecatus a Deo postmodum illuminatus fuit orando, & audiuit arcana verba, &c. De B. Frãcisco legitur, quod in oratione incerta sibi, & occulta diuinæ sapientiæ pandebantur, Prophetiæ et spiritus tanta plenitudine requieuit in eo, vt se præsentem exhiberet absentib. certamq; noticiam habuit longe distantium, vt secreta cognosceret cordium, & futurorum prænonciaret euentus, In vita Beati Clementis legit. quod Sisinnius vir Theodoræ paganus intrauit ecclesiam ad explorandum quo vxor sua Theodora christiana tam sæpe veniret. & quid ibi fieret, qui cum orãte sancto. Clemente fuisset ibi cęcus & surdus effectus, & ad hospitium reductus orationibus Beati Clementis illuminatus & curatus credidit se magicis incantationibus fuisse delusum. Vnde præcepit seruis suis vt Beatum Clementẽ ligarent & traherent. Illi autem ligauerunt columbam & trahebant, & videbatur eis quod Sanctũ Clementem ligarent & traherent, & hoc idem videbatur ipsi Sisinnio. Cum autem Beatus Clemens monuisset Theodoram vt orare non cessaret pro viro suo. & hoc ipsa faceret, apparuit Beatus Petrus Apostolus ipsi flenti & oranti dicens, quod sicut prędicauerat frater suus Paulus. Sanctificatur vir infidelis p mulierem fidelem, ita per orationes eius vir suus saluaretur. Ipse autem Sisinnius interius & exterius illuminatus vocauit Theodoram, rogans vt oraret pro eo & vocaret Sanctum Clemẽtem. Cuius monitis volebat obedire, quo veniente, instructus in fide cum omni domo sua ab eo in Pasca proximo cum 433. de suis baptizatus est. Item 5. Dial. 135. legitur, quòd cum Beatus Benedictus nocturnas vigilias præuenisset, ad fenestram quandam adhuc fratribus quiescentibus, orationi insistens vidit fusam lucem desuper, cunctas noctis tenebras effugasse, quæ diem splendore vincebat, in qua sub vno solis radio totus mundus ante oculos eius collectus & adductus, in qua vidit animam Germani Episcopi Capuani, in sphera ignea ab Angelis in cœlum ferri. Quod autē illuminationem animæ interiorem oratio impetret, patet per antepositum exemplum, de Iohanne per triēnium orante, cui infusa fuit simul, & gratia. & scientia prædicandi. Item per exemplum Apostolorum quibus orantibus datus est illustrator spiritus. Act. 1. De multis etiam sanctis legitur, quod orando cæcos illuminabant. Item oratio est conuiuium gaudiosum. Ps. In nomine tuo le. ma. meas. Sequitur. Sicut adipe, & ping. &c. Hic experitur anima inestimabiles delitias quas etiam expertus sentire potest, sed explicare non posset. Quæ si continuarentur, iam non aliud viderentur, quàm deliciæ Paradisi: quia reuera iste sunt q̃dam prælibationes, & degustationes illius suauitatis æternæ. Hoc aũt pulcherrimè ōndit dñs ipso facto in transfiguratione, sicut dicit. Lucę. 12. Assumpsit Petrum, Iacobum, & Iohannem, & ascendit in montem, vt oraret. Et facta est dum oraret species vultus eius altera, & vestitus eius albus refulgens. Nota quomodo Petrus, in illo conuiuio inebriatus loquebatur extranea, nesciens quid diceret, & tam ipse quàm socij eius non valentes tantam, & tam inexpertã dulcedinē sustinare, ceciderunt in facies suas. Quàm miseri sunt ergo qui orationes fugiunt, vel contemnunt, aut qui orantes quotidie nihil de tanta suauitate sentiunt. Felix autem anima cui donatum est aliquid vel modicum de tantis delicijs prægustare. Huius enim degustationis virtute nouit terrena despicere, carnales delitias fastidire, mala temporalia sustinere ad cęlestem patriam totis præcordijs anhelare, ibi deuota anima sursum eleuatur in Deum, eleuata illustratur, illustrata inflammatur, inflammata sublimatur, magis ac magis purificatur, & sic tota spiritualis efficitur. Eleuatur quidem anima per desiderium æternorum, & quanto plus eleuatur, tanto amplius ab infimis, idest terrenis, & carnalib. desiderijs elongat, vt iam ista non solum non appetat, verumetiam paruipendat, abijciat, & contemnat. Et quantum proficit aĩa in sui eleuatione, & sursum actione ad cęlestia, tñ proficit in contēptu terrenorũ, ac ēt carnalium. Nec solum eleuatur aĩa ad mundi prospera contemnendum, verumetiam vigoratur ad aduersa equanimiter tolerandũ. De hmõi eleuatione habemus exemplum de B. Magdalena, quæ per annos 30. latuit, vt dr, in quadam fouea, nunquã in toto illo spacio ab hoīe visitata, sed ab Angelis sanctis septies in die sursum eleuabatur in aera cœlesti splendore mirabiliter illustrata, ibique cœlesti dulcedine reficiebatur, rursumque reducebatur ad locum suum: Item in legenda beatæ Mariæ Aegyptiacæ dicitur, quòd cum Zozimas inuenisset eam vidit, quod dum oraret eleuabatur in aera super terram. Item de beato Francisco legitur quòd septies orans manibus ac brachijs in modum Crucis protensis toto corpore subleuatus a terra, & nubecula quadam fulgente circundatus, vt illustrationis, & eleuationis mirabilis intra mentem mira circa corpus eum eleuatione perlustratio testis esset. De illustratione, quæ fit in anima virtute orationis dictum est quomodo. s. anima colloquendo cum Deo, & eque diuinitus illustratur, & docetur in schola sub magisterio summi Doctoris. Item anima in oratione illustrata & eleuata diuinis splendoribus, in amorem Dei amplius inflammatur, sicut habemus exemplum. Act. 2. quod. s. orantibus Apostolis spũs sanctus descendit in linguis igneis super eos. Item. 2. Mach. 1. Orantibus sacerdotibus ignis magnus succensus, est super sacrificium. Simile. 3. Reg. 10. de sacrificio Helye. Tertio oratio est officium fructuosum. Magnum est lucrum huius officij, quia semper omni hora & omni loco potest homo orando lucrari, & rem maximam scilicet veniam peccatorum, gratiam meritorum, & ipsum Deum & eius gloriam. Psalmus. Gratiam & gloriam dabit dominus. Orantibus Apostolis datus, est spiritus sanctus. Lucæ. 11. Dabit spiritum bonum petentibus se. Hoc officium simile est vsurę, quia per hoc officium lucratur homo die & nocte, sanus, & eger, diues, & pauper; iuuenis, & senex, sedens, & ambulans; laborans, & vacans. Magnum negotium habet homo tractare in curia summi regis. Anima vero in corporis carcere detenta non potest illuc ascendere, nec coram eo sua negocia procurare. Ideo opus, est quod ad illam curiam nuncium suum, idest orationem dirigat, quæ

vicem

vicem eius gerat, & eius negocia procuret. Vnde Psalmus. Intret in conspectu tuo oratio mea. Ibi glo. Aug. Magna virtus puræ orationis, quæ quasi quidam nuncius intrat & ibi negocia peragit, quo caro peruenire nequit. Caue ergo ne nuncius iste sit nimis pomposus, carne grauatus, & non possit ad alia volare sicut struthio, id ne sit de his, quæ ad carnem pertinent. Ne sit retrogradus, vt cum debeat tendere sursum, tendat deorsum. s. petens terram. Ne sit excõicatus, & non admittatur in curia. Prouer. 28. qui declinat aures suas, ne audiat legem, oratio eius fiet execrabilis. Ne sit nuncius inimici quia repelleretur. Psalmus. Vt quid dñe repellis orationem meam &c. Ne in via detineatur a fantasmatibus, & cogitationibus voluptuosis. De quo conqueritur Tren. 3. Opposuisti nubem tibi ne transeat oratio. Ne sit claudus, siue ieiunio & eleemosyna Tho. 12. Ne sit mutus per indeuotionem. Contra qđ dicit Psalmus. Verba mea auribus percipe dñe intellige clamorem. m. Intende vo. o. m. &c Ne sit nimis grossus, & inflatus per superbiam, vt non possit per angustam portam intrare. Ecclesiastici. 35. Oratio humiliantis, se nubes penetrabit. Homo sagittare volens, caput & humeros demittit. Si igitur orando senseris orationi tuæ nubes opponi, humiliando te sagittam orõnis emitte, quæ nubes penetret, quia humili orõni nihil obsistit. Iudit. 8. Humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio. Psalmus. Respexit in orationem humilium. Sequitur. Et donec propinquet non consolabitur. Quasi diceret. Non solum penetrabit nubes creaturarum mundialium vel fantasmatum retardantium, sed etiam cetus sanctorum & choros omnium Angelorum transibit, & donec propinquet ad ipsius cõspectum non cõsolabitur, & non discedet donec altissimus aspiciat, sicut bonus nuncius, & diligens procurator expectat & instat donec negocium suum videat expeditum. Oratio est sicut sagitta Ionathę, quæ nunquam redije retrorsum, sicut dicitur. 2. Reg. 1. Iste nũcius, est optimus procurator habens ingressum in curiam Lucæ. 3. Iesu baptizato & orante aperti sunt cœli, in signum, ꝙ orantibus aperiuntur. Et cum peruenerit ad præsentiã summi regis impetrat quicquid vult & expedit, quia Deus inuitat ad petendum & promittit se daturum. Lucæ. 11. Petite & dabitur vobis. Ioh. 16. Si quid petieritis patrem &c. Matth. 21. Oĩa quæcunque petieritis in oratione credentes accipietis. Orando impetrat hõ egris curationem Isa. 38. Peccatoribus conuersionẽ. Sicut Stephanus cõuersionem Pauli. Andreas Nicolai senis. Require supra. Mortuorum suscitationem. Require supra. Orando Salomon impetrauit sapientiam. 3. Reg. 3. Moyses Victoriã Exo. 17. Et Iudas Machabæus. 2. Mach. 1. Require supra. Oratio impetrat liberõnem a malis, & periculis. Require supra. Oratio choruscat in miraculis. Oẽs. n. sancti miracula faciebant orãdo. Oratio impetrat procreationem prolis, vt patet Gen. 25. Deprecatus est Isaac dñm pro vxore sua eo ꝙ sterilis esset. dedit ei conceptum Rebeccę &c. 1. Reg. 1. Anna precibus obtinet Samuelem, Zacharias Iohannem Lucæ. 1. De. b. Remigio legitur, ꝙ cum quidã reclusus in Francia instanter rogaret dñm ꝓ periculo Vuandalicæ persecutionis, quæ fere totam Franciam vastauit, vox ei de cęlo apparuit dicens, ꝙ talis mulier quam ei noiauit pareret filium noĩe Remigium, qui liberaret gentem suam ab incursu malorũ. Cumque hęc dictæ mulieri senr & sterili diceret, & illa nõ crederet, ait. Qñ illũ lactabis, lacte mihi linies oculos, & visum recuperabo, & ita factum est. Item immutationem in cursu solis, & patet de Ezechia orante ad dñm. Isa. 37. Item impetrat necessariorum prouidentiam. Christus. n. orãdo multiplicauit panes Io. 6. Marc. 8. Helyas farinam & oleum. 3. Reg. 17. Item in vitis pa. legitur ꝙ cum monachi beati Apollonij in die pascę non hñent nisi paucos panes, & siccos, dixit eis. Orate vt fides faciat vobis habundantiam de his, quæ desideratis. Cum etiam illi renuerent ex humilitate, orauit ipse, & statim hoĩes ignoti tam multas copias asportauerunt panum delicatissimorum & calidorum, & fructuum miræ quantitatis, & saporis, & aliorum delectabilium, vt quotidie vsque ad penthecostem propinaretur oĩbus sufficienter, & abundãter. Item cum fames vigeret Ægyptum, & venissent ad eum sui, datis oĩbus panibus solũ tribus partibus vnius panis remanentibus, benedicens ait. Nunquid põt hoc multiplicare manus dñi? dicit spũssanctus, nõ deficiet panis vsque ad nouas fruges, & ita factũ est, ꝙ continuis quatuor mensibus, nõ deficeret erogantibus. Dicit Hiero. se vidisse ibi sportas plenas deportari super mensas vacuas, & plenas iterũ reportari. De hoc habentur multa exempla supra de eleemosyna. Legitur in vita, sancti Hug. Quod cum quidã locus datus esset paruus quibusdam Monachis Cluniacensibus quos miserat ibi sanctus Hugo qui modo dicitur sanctus Martinus, de campis, & est prioratus ditissimus. Et cum essent ibi paucissimi Monachi, nec inuenirent ibi vnde viuere possent, quidam eorum redierunt apud Cluniac. rogantes, vt ipsi & alij tanquam non valentes inuenire necessaria in dicto loco apud Cluniac. reuocarentur. Quibus sanctus vir rñdit ꝙ ideo non inueniebant ibi necessaria, quia pauci erant, nec clamabant fortiter ad eum orando & laudando, qui dat iumentis escam ipsorum &c. Ipse sanctus iunxit eis plures, iniungens eis, ꝙ fortiter clamarent ad dñm, & maxime de nocte laudando & orando. Quod cum aduenientes facerent, contigit ꝙ cum de nocte Rex Franciæ per locum transiret & audiret eos fortiter cantantes, admiratus loci nouitatem, & laudum Dei altitudinem quæsiuit cuiusmodi essent hoĩes, & audiens eorũ nouã missionem, & factum sancti quomodo & quare miserat plures, motus ad pietatem assignauit eis multos redditus, vnde viuerẽt, & Deum semper laudarent cum pluribus alijs Monachis. Itẽ in legenda noua legitur de oratione b. Dñici pane misso, ꝙ cum. b. Dñicus esset in conuentu fratrum nec hñent panem quẽ seruitores fratribus apponerent, dictus sanctus in dño confisus sedit ad mensam vacuam, & fecit fratres sedere. Cum aũt videret mẽsam a pane oĩno vacuam inclinauit caput ad orationem, quo orante, intrauerunt per refectorium hoĩes speciosissimi apportantes cophinos plenos panum candidissimorum, quibus depositis inclinantes recesserunt. Item cum quædam pauper muliercula incubuisset ad orõnem fere vsque ad horam sextam, nec hñet panem in domo sua, nec vnde posset emere, ad hoc habens perdicere aliqua consueta, cogitauit, ꝙ potius ipse volebat comestione carere quam nõ perdicere orõnes assuetas. Cumque ab oratione caput eleuaret, inuenit ad caput suum panem albissimum. Quem cum non posset inuenire, quis eum ibi posuisset, accepit & comedit cum gratiarum actione. Item impetrat aquam, sicut patet Gen. 21. de puteo ostenso. Agar clamanti & flenti pro puero. Item numeri. 20. Domine Deus aperi eis Thesaurũ tuum fontem aquæ viuæ. Item Exo. 17. Petra Oreb dedit aquam. Item Iudith. 15. de fonte exeunte de maxilla ad preces Sansonis. & quo bibens ex eo vires recepit. Item in vita sancti Clemẽtis legit, ꝙ postquam in exilium relegatus, inuenit in insula ad quam missus est plus, q̃ duo millia Christianorum in exilio relegatorum ibi ad secandum marmora, qui multam aquæ penuriam patiebãtur, vt oporteret eos ire pro aqua per sex milliaria. Iussit oẽs secum orare, vt dñs eis fontem aquæ viuæ aperiret. Cum autem ipse oraret, apparuit illi soli agnus, qui eleuato pede dextro quasi locum ostendebat vbi foderent. Cum aũt eos duxisset ad locum sanctus Clemens, nec locum fodiendo tangerent vbi erat pes agni, ipse arrepto breui sarculo sub pede agni fodit, & statim fons viuus, & maximus erupit, & ad famam huius miraculi & prædicationem tot conuenientes, sunt conuersi, ꝙ infra annum ædificatæ sunt ibi octuagintaquinque ecclesiæ. Item impetrat pluuiam Iac. 5. Rursumqua Helyas orauit, & cœlum dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum. 3. Reg. 19. Nubecula parua quasi vestigium hoĩs ascendebat de mari &c. Item. 2. Dyal. 33. de sancta Scholastica sanctimoniali sorore sancti Benedicti, q̃ cum b. Benedictus visitasset, & totam diem in Dei laudibus, & colloquijs simul expendissent, & ipsa retinuisset eum ad mensam, volebat eum retinere ad pernoctandum vt loqueretur ei de gaudijs cœlestibus Cum autẽ ipse nullo modo acquiesceret ei, inclinauit caput & orauit cum lachrymis, & cum esset ante tps serenissimum, subito tanta pluuia facta est ꝙ nullus posset exire. Cum aũt eam sup hoc argueret ait. Rogaui te, & nõ exaudisti me, rogaui dñm, & exaudiuit me, modo tu egredere si vales. Itẽ virtute orõnis aqua nũc in sanguinem conuertitur, nunc in mari diuiditur, & quasi murus solidatur, nunc amara dulcescit, nunc de saxo producit. Ignis nunc in aqua ardescit, nunc rubum non comburit, nunc pueros non lædit, nunc de cœlo ad consumendum impios emittit, nunc de aqua producitur. Cum nunc manna protulit, nunc annis tribus, & dimidio pluuiam non dedit, nunc plouiã dedit abundantem. Orõne Leones mansuescunt, oĩa mundi elementa mutant, dæmones effugantur, & breuiter orantibus oĩs creatura obedit, assistunt Angeli, & Deus ipse tam mirabiliter quàm misericorditer condescendit. Quarto oratio meretur consortium gloriosam. In pręsenti quidem vita frequenter & deuote orantes merentur hẽc cõsortium beatorum Angelorum, sicut patet de beata Agnete. Beata Catherina. Cecilia & alijs multis. De beata Cecilia specialiter legitur, ꝙ cum ad preces eius vir suus Valerianus fuisset cõuersus, & baptizatus à beato Vrbano, & rediret, & Ceciliã deuote orãtem inueniret, videt ei assistere Angelum domini tenentem duas coronas ex rosis, & lilijs consertas, alteram obtulit Ceciliæ, alteram Valeriano, dicens. Istas duas coronas mundo corde & corpore custodite, quia eas, de Paradiso Dei vobis attuli, quæ nec vnquam marcescunt, nec odorem amittunt. Et his dictis disparuit. Ad harum odorem Tyburtius frater Valeriani affectus, est ad Deum conuersus, & gloriosus martyr cum fratre suo Valeriano est effectus. Maxima autem in morte assistunt orantibus ad consolandum, & in suum consortium perducendum, sicut pa

ret

ter de Romula. Require supra. Legitur inter miracula vndecim millium virginum, q quidam conuersus maximam habebat deuotionē circa eas, cui infirmanti vna virgo apparuit inęstimabili pulchritudine fulgens. Cum aūt ipse miraretur eius pulchritudinem, illa quæsiuit ab eo si ipsam cognosceret, ipso rńdente, q non, ait. Vna sum de his virginibus circa quas semper tantā deuotionem habuisti, & ad hoc veni, vt inde mercedem recipias, si amore nostri vndecimmillies dñicam orōnem dixeris, in hora mortis tuę nostram protectionem & solatium habebis. Quod cum ille quā citius, & deuotius complesset, vocauit Abbatem & conuentum se facitur inungi. Quod cum fieret, vidēs aduenientem chorum sacrarum virginum incępit clamare, recedite, date locum sacris virginibus. Qui requisitus Abbati retulit promissionem sacrarum virginum, & earum apparitionem. Cum aūt ad clamorem eius alij recessissent inter choros earum spūm exalauit. Ad idem facit qđ supra habetur de virgine recepta in choro virginum. Ecclesiastici. 35. Qui adorat Deum, in oblectatione suscipietur. Lucæ. 22. de dño dr. Factus in Agonia ꝓlixius orabat, tunc apparuit ei Angelus dñi de cœlo confortans eum. Post mortem vero recipiuntur in cōsortium Angelorum & sanctorum cum eis perpetuo permāsuri, sicut patet de Lazaro Luc. 16. de beato Francisco: & de beato Martino. Ambro & alijs multis, quorum animæ visæ sunt deduci ab Angelis. In vitis pa. legitur de Paulo primo eremita de quo refert Hiero. q cum B. Antonius diuina sibi reuelatione facta venissent ad eum, & consolarentur, & colloquerentur adinuicem, inter alia dixit ei Paulus, vt corpusculum eius traderet sepulturæ, & q rediret ad locum suum, & reuertens apportaret pallium qđ Anastasius, ei dederat Patriarcha tunc Alexandrinus. Hoc autem dicebat vt in maiori quiete solus, & deuotione orationis posset reddere spūm. Cum Antonius obediret, & ad eum vt ei dixerat cum dicto pallio rediret, videt Pauli aīam niueo candore fulgentem inter Angelorum cateruas, inter Prophetarū & Apostolorum choros in sublime conscendere. Cum aūt venisset ad locum vbi Paulus habitabat intrans speluncam videt corpus Pauli complicatis genibus, erecta ceruice, extensis in altum manibus stare, & credens primo eum viuum esse pariter orabat cum eo. Sed postquam nec gemitum, aut planctum aut suspirium ab eo audiuit, accedēs propius, eum mortuum inuenit, & sepeliuit eum adiutorio duorum Leonū, qui ei cum vnguibus foueam fecerunt. Vnde dicit Hierony. Cadauer Deum cui oīa obediunt & viuunt officio gestus præcaretur. Item beatus Grego. in Homil de Rege qui fecit nuptias filio suo, refert de tribus materteris suis ex parte patris sororibus, quæ eodem die religionis habitum susceperunt. Vna earum vocabatur. Tarsilla, alia Emiliana, alia Gordiana. Duæ primæ semper in amore Dei proficiebant. Gordiana semper tepescebat. Tarsilla præ assiduitate orandi cum lauaretur mortua inuenta est in genibus hře callos, ad modum camelorum. Huic apparuit Felix Papa atauus beati Greg. ostendens ei mansionē æternam in cœlo, dicens, in hac te suscipio, statim febre arripitur. Altera die cum venissent ad eam visitādam multi, & mater Greg. clamauit, recedite, Christus. venit. Et hoc dicendo carne soluta est. Et hoc factum est in vigilia natalis dñi. Cum lauaretur, mirabilis de corpore eius odor exibat. Post paucos dies apparuit ista Emilianæ dicens, sine te feci natiuitatem dñi, tecum faciam Epiphaniam. Veni ergo soror. Quæ ait. Cui dimittemus ergo sororem nostram. Gordianam. Respondit. Sine eam, quia inter laicas deputata est. Qua añ Epiphaniā dñi defuncta, soror earum Gordiana duxit virum cum multorū scādalo custodē agrorū suorū.

De tribus orationis speciebus. *Dist.* XXXV.

DEcimum septimum. s. de speciebus, cum diuersis diuisionibus orationis Sciēdum, est q est q̄dam oratio vocis, alia cordis. alia operis. Versus. Dāt precis officium, vox. cor. opusque piū. Actibus, & voce. corde rogare doce. Corde rogabat Moyses, & ore tacebat. Exo. 14. Dixit dñs ad Moysem quid clamas ad me corde & non voce. Item Anna. 1. Reg. 1. Anna loquebatur in corde suo, & vox penitus non audiebatur. Alia est vocis. Psalmus. Voce mea ad dñm cla. Dan. 12. Sosanna exclamauit voce magna. Domine Deus, &c. Item oratio boni operis. Aug. Non cessat orare qui non cessat bene agere. Oratio autem cordis multiplex est. s. cōtritionis, compassionis, afflictionis, cordis. deuotionis, feruentis dilectionis, complexus siue colluctationis, Prima igitur spēs orationis mentalis, est contritionis, quæ est cum homo rugit, gemit, plangit, & dolet in consideratione peccatorum & defectuum suorum, & ex dolore flet pro eis. Psalmus. Rugiebam a gemitu cordis, &c. Item. Auribus percipe lachrymas meas. Ipsę lachrymę pōdera vocis habent. Isa. 15. In via Oronaym clamorem contritionis leuabunt. Oronaym interpretatur iracundia iniquitatis eorum. Quod est qñ homo irascitur contra peccata sua, dolet & gemit ea. Hoc agens orat & clamat ad aures Dei fortiter, vt Deus clamorem sine voce exaudiat & parcat. Iob. 41. ca. Non parcam ei verbis potentibus, & ad deprecandum compositis Greg. Veraciter orare est in compunctione amaros gemitus, non verba composita resonare Aug. li. 1. de spū & aīa. Oratio est mentis conuersio in Deum per pium & humilem affectum qđ est qñ homo defectus suos recognoscens se ipsum plangit & humiliat, & ad Deum pium affectum eleuat, vt ea quæ sibi desunt benigne suppleat. De hac materia habentur supra multæ auctoritates, & exempla de contritione. Secunda species orōnis mentalis, est pius affectus cordis compatientis, directus in Deum ex compassione alienorum malorum, siue sint culpæ siue pęnæ, sicut clamabat Moyses pro afflictione populi. Exo. 13. Cum videret eos affligi per insecutione Ægyptiorum. Item Samuel cum populus petiuisset regem, & ipse ostendisset eis, quæ mala ex hoc eis euenirent, & quàm grauiter peccassent dixerunt. ora pro nobis ad Deum, vt non moriamur &c. Intulit. Absit hoc peccatum a me vt cessem orare pro vobis, nec tñ orabat tunc voce. Tren. 2. Leua manus t. ad Deum pro aīabus paruulorū &c. Sic faciebat Moyses orans corde pro pugnante populo Exo. 17 Tertia spēs orationis mentalis, est gemitus afflictionis præsentis, qñ videt homo mala pęnæ quibus homo premitur, gemit sub eorum pondere, erigens affectum cordis, ad Deum, qui est adiutor in tribulationibus, quę inuenerunt nos nimis. Sic clamabant filij Israel gemendo, Exo. 2 & 3. Ecclesiastici. 35. Non despiciet dñs preces pupilli. nec viduę, cum effundet loquelam gemitus. Psalmus. Afflictus sum & humili &c. Quarta species orationis est deuotio cordis, quādo ex beneficiorum Dei recordatione anima pio affectu tendit in Deum & quādo percussa subita inundatione pietatis, sicut adipe & pinguedine repleta spirituali pinguedine saginatur, & cum magis repletur magis circa Deum afficitur, & magis in pias, & dulces lachrymas resoluitur. Talis erat oratio Dauid dicentis. Factum est cor meum tanquam &c. Can 5 Aīa mea liquefacta est. Corda deuota sunt phialę plenę odoramentorum, quę sunt orationes sanctorum &c Apoc. 5. Quinta est in siti & desiderio feruentis dilectionis Dei. Psalmus. In meditatione mea exar. ig. Item. Psalmus. Quemadmodū desi cer. ad fon. &c Dam. Oratio est ascensus intellectus ad Deum. Glo. super illud Thess. vlti. Sine intermissione orate &c. Ipsum desiderium boni oratio est. Si continuum est desiderium continua est oratio. Sexta est colluctationis siue complexus, quando ex vehementia desiderij, & effusione lachrymarum cogit, & quasi constringit dominum vt concedat quod petit. Sicut Iacob luctans cum Angelo ait Ge. 32. Non dimittam te nisi prius, &cæ. Et post. Si sic fortis contra Deum fuisti, quanto magis contra hoīes præualebis. Quibus brachijs vicit eum dr Osea. 12. Conualuit Iacob ad Angelum fletu & rogauit eum. Ecclesiastici. 51. Anima mea luctata est cum sapientia. Item constringit tenendo eum orationibus feruidis ne puniat quos iustitia puniendos requirit. Sicut faciebat Moyses, qñ tenebat dominum ne populū qui peccauerat occideret. Exo. 32. Dimitte me vt irascar &c. Item constringit complexando ne recedat. Can. 3. Tenebo eum nec dimittam &c. Aug. Sentio quēdam complexum, cum sentio Deum. m. Item orationis spēs notantur. 1. Thi. 2. Obsecro primum omnium fieri obsecrationes, orōnes, postulationes, gratiarum actiones. Quarum numerus, & sufficientia sic assignatur. Quia ad orōnem ista requiruntur, quorum primum est q mens accedat ad Deum quem orat, qđ assignatur noīe orationis, quia oratio est ascēsus intellectus in Deū. Secundo requiritur q petitio quæ significatur noīe postulationis, siue petitionis proponatur determinate, quæ quidem nolant quandam proprie postulationem, siue indeterminate, vt cum qs petit iuuari a Deo qđ nominant supplicationem, siue solum factum narretur, secundum illud Ioh. 11. Ecce quem amas infirmatur, qđ vocant insinuationem. Tertio requiritur rō impetrandi qđ petitur, & hoc vel ex parte Dei, vel ex parte petentis. Ratio quidem petendi ex parte Dei est eius sanctitas propter quam petimus exaudiri. s̄m illud Dan. 9 Propter temetipsum inclina Deus meus aurē tuā. Et ad hoc ptinet obsecratio, q est sacra contestatio, sicut cum dicimus. Per natiuitatem tuam libera nos domine. Ratio vero impetrādi ex parte petentis est gratiarū actio, quia de acceptis beneficijs gratias agentes meremur accipere potiora, vt in coll. ecclesia dicitur. Et ideo dicit glo. 1. Thy. 2. quod in missa obsecrationes sunt quæ præcedūt consecrationem, in quibus, quędam sacra commemorantur. Orationes sunt in ipsa consecratione in qua mens maxime debet eleuari in Deum. Postulationes autem sunt in sequentibus petitionibus. Gratiarū actiones in fine. In pluribus ecclesiæ collectis hæc quatuor possunt attendi, sicut in collecta Trinitatis, quod dicitur, Omnipotens sempiterne Deus, pertinet ad orationis accensum in Deum, quod dicitur, qui dedisti famulis tuis, &c. pertinet ad gratiarū actionem, quod dicitur, præsta quæsumus, &cæ. pertinet ad postulationem,

tionem, quod in fine ponitur, per dominum nostrum &c. pertinet ad obsecrationem. In collationibus aũt patrum dr̃, ꝙ obsecratio est imploratio pro peccatis. Oratio cum aliquid Deo vouemus, postulatio, cum pro alijs petimus. Sed primum melius est.

De decem orationis speciebus. *Dist.* XXXVI.

Deinde sciendum, est ꝙ aliter diuidunt aliqui orationem dicentes orationis esse decem species. Deprecatio, rogatio, obsecratio, petitio postulatio, supplicatio, suffragium, Dei laudatio, gratiarum actio, & iubilatio. Prima igitur species orationis est deprecatio, quæ est quãdo Deum rogamus pro malis culpæ a nobis amouendis, sc̃dm illud Matth. 6. Dimitte nobis debita nostra. Psalmus. Appropinquet deprecatio mea in cõspectu tuo domine. Idem. Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo. Idem. Exaudiuit dñs deprecationem meam. Et Iob. 9. Meum iudicem deprecabor. Ecclesiastici. 39. Iustus cor suum tradet ad vigilandum diluculo ad do. qui fe. il. aperi. os suum in oratione, & pro del. suis deprecabitur. Et 28. Relinque proximo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Secunda species orationis est rogatio, quæ est pro flagelli diuini ammotione, vel pro tribulationis instantis remotione, vel pro hostium oppressione, quæ solet fieri cum populi conuocatione, ieiunio, oratione, exhortatione, prædicatione, & cum letanijs. Sic fecit Iosaphath videns se opprimi a multitudine hostium conuocauit populum, orauit, prædicauit, ieiunauit, & orationem iadixit. 2. Paral. 20. Iosaphath perterritus totum se contulit ad rogandum dñm &c. Confortatus ad philosophiam Iazieli exiuit cum suis, & omnem multitudinem q̃ inuenerunt vicerunt & catũ spolia & obtinuerunt. Sic fecerant filij Israel contra Holofernem. Iudith. 4. & 7. Clamauit omnis populus ad dñm &c. Item Hester, 4. Dixit Hester Mardocheo. Congrega oẽs Iudæos, &c. Item. 7. Dona mihi animam meam, pro qua rogo & populum meum. Similiter Isa. 38. Ezechias contra Sennacherib. Similiter Ione. 3. Rex Niniue surgens, de solio suo &c. Et post. Clament ad dominum in fortitudine &cæ. Propter hanc causam instituti sunt dies rogationum, scilicet propter flagelli diuini amotionem. Vt fit in festo sancti Marci vbi fit generalis processio, & letania maior sic dicta; vel ad differentiam illius, quæ fit in rogationibus, vel quia a maiore scilicet beato Greg. instituta est. Legitur. n. in Chronicis, & gestis Romanorum Pontificum, ꝙ cum Romani ebrietatibus, comessationibus, & luxurijs vacarent post pascha, non deferentes sacramento qd̃ receperant, immisit eis Deus pestem inguinariam. Per hunc modum Tyberis fluuius, ita excreuit & ita terram occupauit, ꝙ super muros vrbis excrescens draconem maximum & serpentes multos præfocatos ad ripas adduxit. De quorum fetore subsecuta est dicta plaga, sic dicta, quia homines subito inflammabãtur in inguine, & subito moriebantur. Qua peste Papa pelagius mortuus est. Et Gregor. ei inuitus substituitur, qui ad illa plagam remouendam Romanum populum conuocauit ad orandum. Cum aũt deberet benedici bene 80. homines expirauerunt ab illa plaga. Cum aũt facta esset processio cum letanijs, & orationibus, & ipse sermonem ad populũ fecisset, cessauit plaga illa. Ideo statuit ille annuatim processionem illam, & vocantur cruces nigræ, quia solebat fieri cum veste lugubri, vel quia propter mortem hominum euitandam constituta est. Moriebantur homines hac peste subito, & quasi sine sensu doloris in vijs, & ludis, & comedẽdo, bibendo, & alia quęcunque faciendo Cum aũt conuenisset populus ad sanctum Petrum præcepit eos prosternere ad orõnem ante gradus ecclesiæ. A qua cum ipse surgeret, vidit super castrũ crescentij Angelum detergentem cruentum gladium & in vaginam reponentem, ꝑ quod intellexit ꝙ plaga illa cessaret. Cum cõsurgerent ab orõne inuenti sunt bene. 80. mortui. Dictum aũt castrum vocatum est postea castrum Angeli. Item nota ꝙ pp consimilem causam, dies rogationum instituti sunt. Cum anno dñi. 455. apud Viẽnam & in circuitu frequenter, & per annum integrum maximus terræmotus accidisset, per qd̃ multæ villæ, ecclesiæ, & domus fuerunt subuersæ, & multi prostrati, & cum ibidem regis palatium celeste incendium concremaret, & cum diuersæ feræ, & maxime lupi per ciuitatem discurrerent, quæ passim pueros, & senes, viros, & mulieres deuorarent. Cumque illi dolorosi casus quotidie accrescerent, sanctus Mamertus vrbis Archiepiscopus illos tres dies, qui sunt ante ascensionem dñi instituit. Et conuocans clero & populo per tres dies prædictos processiones, & orationes cum letanijs solanniter fieri indixit. Ad cuius exemplum per totam ecclesiam Gallicanam epĩ cũ clero & populo sic fieri decreuerunt ad sedandas pestes, & aeris intemperiem, ad pacificandas guerras, ad infirmitates, & mortes repellendum, ad conseruandum & multiplicandum fructus terræ, qui maximè illo tpe perire vel deficere consueuerant. Tertia species orõnis, est obsecratio quæ fit qñ pro maioribus, & difficilioribus factis Deum adiuramus, vt pro impiorum conuersione & pro obtẽtione eorum quæ sunt supra naturam vel aliquorum quæ Deus vr̃ non desa cili facere nisi multum adiuratus. Fit aũt hæc adiuratio per maxima eius beneficia vt per beneficia creationis, recreationis, siue incarnationis, iustificationis, per opera assumptę miserationis. a Itẽ fit cum adiuratur Deus pro his quos maxime dilexit in hoc mundo, vt Christus, & mater eius, & sancti. Sic orabat Moyses, qui quasi captum Deum tenebat & vincebat. Exo. 32. Recordare Abraham Isaac &c. Et post. Placatus est dñs ne faceret malũ. Sic faciunt pauperes ioculatores, reducunt ad memoriam filijs a quibus petunt probitates patrum eorum. Prouer. 18. Cum obsecrationibus loquetur pauper &c. Phyl. 4. Cum omni orõne & obsecratione pe. &c. Obsecrationes sunt in fine collectarum ecclesiæ, cum dr̃, Per dñm. Et in collectis, de sanctis, cum Deus per eos adiuratur. Item pueri Hebræorum, & qui præibant & sequebantur dñm, qui dicebant. Osanna filio Dauid Matth. 21. qd̃ est sm̃ Hiero. idem qd̃ obsecro salua, qui es filius Dauid. s. tam pij patris. Quarta species orationis est petitio pro supplendis defectibus nostris, & tpalibus. s. & spũalibus, sicut sunt necessitates rerum temporalium ad vitam, vel corporũ sanitatem, & pacem tpalem. Matthæi. 7. Petite & accipietis, &c. Postea. Pater noster cœlestis dabit bona petẽtibus se. Idem Luc. 11. Vbi ponitur exẽplum de amico petente tres panes. i. tres refectiones. Prima est necessitatis corporalis prouisio. Matth. 6. Scit pater vester cœlestis, quia his oĩbus indigetis. Secunda est refectio cordis in compunctione, & lachrymarum effusione. Psalmus. Fuerunt mihi lachrymæ meæ pa. die ac nocte &c. Tertia est in spũs consolatione; & donorum gratiæ immissione. Luc. 11. Pater vester cœlestis dabit spiritum bonum petentibus se. Quinta species orõnis, est postulatio, siue allegatio sm̃ quod dicit Cassiodorus. Oratio est oris concinatio, quæ fit cum allegatione, qñ. s. petitur qd̃ maximum est. s. bonum æternum, quasi ex debito, cum allegatur, quia debet ex promisso, quia promisit illud dare petentibus. Matth. 6. Primum quærite regnum Dei &c. qũ petitur ex debito meriti. vt cum allegatur, ꝙ quibus dedit promerentem grãm debet dare gloriam tanquam eius præmium. Psalmus. Gratiam & gloriam dabit dñs, Sic filij Israel petierunt a rege, vt eos habitare faceret I optimo loco terræ Gesseri, quæ erat optima & fertilissima, quæ interpretatur completa terra. Iosue petit in præmium sui laboris sibi dari inter filios Israel ciuitatem Thannathsare sitam in monte Effraym ad habitandum, quæ de præcepto dñi data est ei. Hæc ciuitas cœlestis, quæ sita est in eminentia fertilitatis, & abundantiæ, totum vt dicit Bero. continens, qd̃ delectat. Quod notatur in hoc ꝙ sita erat in mõte Effraym, qui est mons fertilitatis. Effraym enim frugifer interpretatur. Thannathsare interpretatur numerus operimenti noui, quia ibi sunt numerati a Deo Sancti lumine amicti. Psalmus. Amicti lumine sicut vestimento. Item Neemias petiuit vt mitteret eum Rex in Hierusalem ad ciuitatem patrum suorum, qd̃ obtinuit. Illam æternam gloriam facit nos postulare spiritus, gemitibus inenarrabilibus, vt dicitur Ro. 8. Sexta species orationis, est supplicatio, quę est cum humiliter amicos Dei, & maxime iam beatos rogamus, pro eorum patrocinio, suffragio, vel adiutorio apud Deum obtinendo. Iob. 5. Voca si quem habes, & ad aliquem sanctorum conuertere. Sic Matth. 15. Dimitte eam quia clamat post nos. Similiter supplicatione videbantur vti gentiles rogantes Philippum, vt introduceret eos ad Iesum Ioh. 12. Septima species orationis est suffragium, qd̃ est quãdo ecclesia vel amici Dei orant Deum pro animabus, vel vt a periculis spiritualibus, vel corporalibus liberentur, vt in Act. 12. Oratio fiebat sine intermissione ab ecclesia ad Deum pro Petri liberatione. Similiter dñs imminẽte passione ꝓ discipulis, Lu. 22. Symõ ecce Sathanas expetiuit vos, &c. Ego autem oraui pro te vt &c. Ad hoc potest adduci exemplum Onyæ & Hieremiæ q apparuerunt Iudæ Machabeo orãtes pro populo Iudæorum vt obtineret Victoriam ab hostibus liberaretur. 2. Mach. 15. Similiter suffragium est cum fit oratio pro mortuorum liberatione a pœna vel consolatione in ea 2. Mach. 12. Sancta & salubris, est &c. Ad hoc facit qd̃ dicit Iohannes eleemosynarius, dicens, ꝙ collectę & anniuersaria quæ fiunt pro defunctis multum valent eis ad quietem & liberationem, & ponit hoc exemplum. Quidam captus a Persis reclusus fuit in carcerẽ qui appellabatur Lethe. i. obliuio. de quo quidam fugientes dixerũt in Cypro parentibus illius, ꝙ eum sepelierant manibus suis, sed ille non erat sed ei similis, & diem obitus dixerunt. Parentes aũt eius vsque ad tres annos ter in anno faciebant fieri collectas pro eo. Cum aũt dictus homo post tres annos euasisset lapsus a Persis ad suos fugit, qui dixerant ei quomodo ter in anno pro eo quasi pro mortuo collectas fieri fecissent. Cum aũt interrogaret quo tpe hoc facerent, dixerunt ei ꝙ in festis Neophanijs, & dñica & festo Penthecostes, tunc ille dixit, ꝙ illis diebus veniebat ad

eum

eum quidam lucidus, vt sol, & dissoluebat eum inuisibiliter a vinculis ferreis, & a custodia, & ibat tota die liber & nemo eum recognoscebat. In crastino autem inueniebat se in eisdem vinculis ferreis in quibus erat ante. Item suffragium est qn amici Dei orant pro malis, pro iracundiæ diuinæ cessatione. Sic faciebat Moyses Exo. 32. cum diceret dñs. Dimitte me vt irascatur furor meus contra populũ istum & deleo eos, &c. Et post. Moyses aũt orabat dicẽs, &c. Simile habetur de Aaron qui offerens Thymiama stetit inter viuos, & mortuos, iram Dei placando. Numeri. 16. Idem Sap. 18. Properans homo sine querela deprecari pro populo &c. Item suffragium est cum amici Dei orant pro mutua confirmatione in bonum Iac. 5. Orate pro inuicem vt saluemini. Mutua suffragia, & maxime illorum qui boni creduntur debent peti, exemplo Pauli Ro. 15. Obsecro vos per dñm Iesum Christum & per charitatem spũssancti vt adiuuetis me orõnibus vestris, vt Deus liberet me ab infidelibus, qui sunt in Iudæa. Phyl. 1. Scio q hæc mihi prouenient ad salutem per vestram orationem. Item suffragium est oratio facta pro peccatorum conuersione, quæ multum valet ad eorum conuersionem. Talis fuit oratio Christi in cruce. Luc. 23. Pater ignosce illis, &c. Qui forsitan promeruit conuersionem multorum circunstantium, vt Centurionis, &c. qui percutientes pectora sua in signum pœnitentię reuertebantur. Similis fuit oratio Stephani. Act. 7. Dñe ne sta. il. hoc pec. &c. De quo legitur in vita mariæ de Ogin. q cum ipsa per triduum ante mortem a dño visitata cantasset per tres dies continuè Rythmice mira de Deo & de sanctis, & de Paradiso & multis alijs. Inter alia, de beato Stephano quem vocabat rosam Paradisi cantando dixit, q ad meritum orationis eius, & passionis dedit dominus Beato Stephano Pauli conuersionem, vt eo discedente cum affectu prædicationis multo, sed non cum effectu multo succederet ei vicarius, qui pro eo cum multiplici prædicationis effectu pertransiret. Hĩc suffragijs conuertit Theodora Sisinnium. Cecilia Valerium sponsum. Andreas distrahentem se populum. Item in vitispatrum legitur q cum Abbas Serapyon transiret per quendam vicum Ægypti, & videret vnam meretricem ante hostium domus suæ ad capiendas animas præparatam, dixit ei senex expecta me sero, volo ad te de nocte venire. Quem cum expectasset credens, q aliquid secum senex deportaret & necessaria ad esum, veniens clausit hostium cum illa. Cui dixit senex. Sustine parum vsquequo legerim qd habeo. Incipiens autem Senior psalterium, finitis psalmis singulis rogabat Deum vt illam conuerteret ad pœnitentiam. Quod cũ videret mulier Deum pro ea senem orantem, incepit tremere & orare iuxta senem. Finito psalterio senex incepit legere Apostolum orando similiter. Meretrix aũt intelligens q non pp peccatum ad eam venerat, sed propter eius conuersionem compuncta est, rogans prostrata, vt duceret eam ad locum vbi faciendo condignam pniam saluaret animam suam: tunc senior duxit eam ad monasterium virginum, tradens eam matri virginum, dicẽs, q non imponeret ei vt alijs, sed qd ipsa peteret indulgeret, & ei permitteret ire quo vellet. Cum quibus, cum fuisset per paucos dies videns conuersationem & vitam asperam aliarum, ait dictæ matri, Ego peccatrix sum volo vespere comedere. Post magis agnoscens se, ait q volebat per quatuor dies ieiunare. Post modicum dixit dictæ matri q eam in modicam cellam includeret, vbi per modicam fenestram administraret opus sibi condignum, quod ageret propter maxima peccata sua. Quod illa fecit. Dicta autem mulier reliquum tempus in magna sanctitate vixit.

Quare Deus sit laudandus. *Dist.* XXXVII.

Est insuper vna alia species orationis, & octaua in ordine, quę vocatur Dei laudatio, de qua. Psalmus Rectos decet collaudatio, Idem. Benedicam do. &c. Circa Dei laudem vidẽdum est primo quare laudandus sit Deus. Secundo qualiter sit laudandus. Circa primum sciendum q laudandus est Deus, quia nihil est iustius. Secundo quia nihil nobilius. Tertio, quia nihil iocundius. Quarto, quia nihil vtilius. Primo quidem laudari debet Deus, quia nihil est iustius. Iustum enim & rõnabile est laudare Deum propter essentiam bonitatis, quia ipse essentialiter bonus est, & oẽs rationes bonitatis generaliter sunt in eo. Quicqd enim laudabile inuenitur in aliquo, in summo inuenitur in eo, scilicet summa pulchritudo, dulcedo fortitudo, mansuetudo, & largitas. Cum quædam dña pulchritudine speciosa a multis impetita, multos amore pernicioso adamasset, & multi eam, quidam ioculator per hanc viam eam ad amorem Dei conuertit: sollicitabat enim illam vt amorem suum poneret in quendam magnum maximę pulchritudinis, probitatis, largitatis & curialitatis, &c. Cum autem illa diceret quod illa habuisset tot amatores tam magnos, & diuites, & probos, ipse intulit qd ille pro quo rogabat omnes gratias aliorum excedebat. Illa tandem consentiente, qd si talem eum probaret qd amorem suum ei daret. Respondit ille. Nullus nobilior, potentior, ditior, curialior virginis filio, in quo sunt omnes gratiæ sine defectu. Cum ergo ei ostendisset eorum quos ipsa dilexerat defectum, & Christi complementum gratiarum omnium, monuit eam ad contemptum vanitatis, & amorem veritatis. Ecclesiastici. 43. Terribilis dñs, & magnus vehementer & mirabilis potentia illius glorificantes eum quantumcumque potueritis superualebit. Et post. Benedicentes, dñm exaltate eum quantum potestis, Maior est. n. omni laude. Item si præ stupore non erat vltra spiritus Reginę Saba in visione & auditione eorum quæ viderat, & inuenerat bonorum circa Salomonem vt legitur. 2. Paral. 9. Qualiter ergo potest deficere aĩa in contemplatione & laude bonorum æterni Salomonis. Similis est Alaudę, quæ a laudando sic dicitur, quæ vidẽs ipsa serenitatem & pulchritudinem solarem ascendit subito fatigata ab illa altitudine ad suam paruitatem resilit, & ad terram cadit, & obmutescit ad tps. Similiter & Phylomena videns pulchritudinem solis, & sentiens dulcedinem temporis laudando sic reficitur, & sic attendit laudi, qđ laudando defectum patitur, & cantando frequenter moritur. Similiter anima affecta amore Dei laudando defectum patitur, cum non possit ad plenum in hac vita laudare Deum secundum qđ ipse laude dignus est. Psalmista. Defecit in salu. tu. a. m. &c. Bern. In terris vbi semiuiuus sum, semi laudare possum, quando totus vixero. totus in laude ibo. Item laudandus est pp vestigium bonitatis, quod est in eius omnibus creaturis. Gen. 1. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Ecclesiastici 9. In manu artificum opera laudabuntur. Isa. 25. Cõfitebor nomini tuo quoniam fecisti mirabilia. Psalmus. Mirabilia opera tua &c. Quidam conuersus erat pastor ouium, & cum relictis ouibus super baculum suum se appodians, & in visione cuiusdam buffonis inhæreret stupens, & admirans Dei creaturã flebat quasi totus absorptus in admiratione. Cum autem quidã Theologus transiens quæreret eum & ille non rñderet, accessit ad eum & inuenit eum flentem & stupentem aspectu dicti animalis. Cumque quæreret causam huius, ait qđ stupebat Dei sapientiam & magnificentiam & potentiam. Circa creationem illius buffonis Dei clementiam. Circa se suam inertiam & negligentiam, erubescebat & flebat quia Deus, ita bene fecerat illũ buffonem in genere suo, qđ totus mundus vnum talem facere non posset. Item Dei clementiam, quia qui fecerat eum creaturam dignissimam & rõnalem, potuisset eum fecisse buffonem talem. Suam negligentiam, quia illud animal suo modo creatoris suo clamabat per naturalem vocem sibi datam, ipse mutus a laude Dei silebat. Omnia namque creatoris opera suo modo laudant & ostendunt laudabilem creatorem. Aug. Respexi cœlum & terram, & oĩa quæ in eis sunt. Et omnia mihi clamant vt diligam. Item in li. de li. ar. Nutus tui sunt dñe omnium creaturarũ cuius opera laudabilia laudabilem monstrant opificem. Ecclesiastici. 9. Artificum opera laudabuntur, &c. Aug. in li. confes. Si placẽt tibi artificis opera ex his lauda & in artificem retorque actionẽ, ne in his, quæ tibi placent tu displiceas. Omnis natura suis actibus, & qualitatibus, & dispositionibus, & virtutibus suum laudat creatorem, laudant astra radijs pro linguis. Iob 38. Laudant astra matutina, laudant herbæ, flores, & arbores folijs suis quasi linguis. Laudant & aues paruulæ. Aug. Quis sensus hoĩs nõ erubescat sine laudum celebritate diem claudere, cum minutissimę aues summa cum delectatione & dulci carmine ortum diei psequantur & noctis. Qui hoc attenderet quomodo oĩs creatura suis actibus, & proprietatibus suum laudat creatorem, diceret. Delectasti me domine in factura tua & cæt. Sicut faciebat ille de quo dicit magister Iac. Quod quidam comes Pictauensis intrauit ordinem Cistercien. factus conuersus, & memor actuũ suorum rogauit causa humilitatis, qđ poneretur ad custodiam gallinarum, satisfactum est instantiæ suæ, vt haberet ibi occupationem. Qui cępit attendere & admirari quam sollicitè oua fouerẽt, & pullos, & quomodo pulli statim sequerẽtur matres, & pascerentur ab eis, & dicebat q nunquam sic in mundo fuerat delectatus sicut hoc admirando. Postea obtinuit, vt fieret pastor ouium & mirabiliter delectabatur in innocentia agni, & quomodo agnus, quam cito natus erat agnoscebat balatum matris, & currebat post eam. Post obtinens, vt fieret custos porcorum mirabatur quomodo porcelli statim nati currebant ad vbera materna, quilibet ad suum secundum diem natiuitatis suæ. Ita qđ primus ad primum, & alij sc̃dm ordinem quo nati erant, quo currebant & ludebant cum matre, & reuersus ad claustrum non cessabat admirari & laudare in creaturis creatorem. Item nihil est iniustum propter influentiam & diffusionem suæ bonitatis, quia bonitatem suam diffundit in nos beneficia largiendo, quæ sunt in malorum liberatione de quibus satis habetur. Ecclesiastici 51. Confitebor tibi domine rex & col. &c. Item in bonorum largitione quæ multa sunt, de quibus Isa. 63. Miserationum dñi

repor-

recordabor. Scdo laudandus est Deus, quia nihil ꝓprie officium Angelorum & sanctorum post resurrectionem. Isa. 26. Vos, qui in puluere estis expergiscimini & laudate &c. Aug. In ciuitate superna erit totum negocium tuum amatoribus eius. Idem in fine de ciui. Dei. Vacabimus, & videbimus videbimus, & amabimus, amabimus, & laudabimus. Ecce quid erit in fine sine fine. Ideo Gen. Supernę ciuitatis operatio est assidua Dei laudatio. Psalmus. Laudationem dñi loquetur &c. Idem. Beati qui habitant in domo t. dñe, in sæc. sęcu. laudabunt te. Et in hoc consistit summa perfectio nobilitatis huius officij, quia videlicet est æternū, alia enim cessabunt, istud. n. perpetuum erit. Angeli aūt suo officio & exemplo ad Deum laudandum nos prouocant. Legitur in tripartita historia, ꝙ B. Ignatius Martyr & epus Antiochiæ, primus tn̄ post beatum, Petrum Apostolum, cum esset in oratione raptus in extasi, vidit & audiuit in superna curia Angelos Deo psallentes, & laudum canticum in psalmi principio cum dulci modulo inchoabant, & laudem inchoatam finito Psalmo consummabant. Vnde in ecclesia sua statuit Antiphonas inchoari ante Psalmos, & in fine consummari, quæ consuetudo gñaliter est per alias ecclesias introducta. Item Beda in gestis Anglorum li 4. ca. 16. dicit ꝙ beatus Forseus, qui multorum extitit fundator monasteriorum cum detineretur graui languore ad consolationem suam bis, est eductus, de corpore, & postea ad illud reuocatus, & in primo eaitu suo vidit & audiuit multitudinem Angelorum Deū laudantium, hæc inter alia replicantes. Ibunt sancti de virtute in virtutē, videbitur Deus Deorum in Syon. Tertio laudandus, est Deus, quia nihil iucundius. Psalmus. Iucundū sit ei elo. m. Item laud. do. quia bo. &c. Isa 35. Et nunc qui redēpti sunt a dño, venient in Syon cum laude & lætitia &c. Bern. super cant. Nihil adeo ita repræsentat in terris cœlestis habitationis statum, sicut alacritas laudandi Deum. Item Aug de doc. Christia. Cum de Deo nihil digne dici possit, admisit tn̄ humanę vocis obsequium & verbis nostris in laude sua nos gaudere voluit. Quarto laudādus, est Deus, quia nihil vtilius. Per hoc enim Deus honoratur. Psalmus. Sacrificiū laudis hono. m. &c. Thob. 12. Opera Dei reuelare & confiteri honorificū est. Item per hoc officium ois hostis effugat, vel superatur, de spūali ait. Psalmus. Laudans inuocabo dñm &cæ. De materiali vero patet elegans exemplum. 2. Paral. 18. per exemplum Iosaphat, qui post laudes Dei inuenit hostes prostratos. Iudic 7. Gedeon cū clangore tubarum vicit Madianitas. In vita beati Germani Anthisiod epi legitur, ꝙ epi Gallicani audientes in Britanniæ partibus hęreses pullulare, contra hæreticos, qui illuc conuenerant concilium conuocantes, & illuc euntes cum beato Germano. Confutatis ibi hæreticis miraculis, & doctrina, cum redire vellēt, Picti & Saxones contra Britones conuenerunt in tpe quadragesimę, q videntes se hr̄e paucos milites rogauerunt sanctos epos, vt morarētur cum eis præstantes eis auxilium. Et cū sancti fidē eis prædicarent, certatim oēs ad baptismum conuolauerunt. Peracto itaque Paschæ die, proiectis armis armati fide proponunt inermes, in prælio cāpestri occurrere hostibus ad pugnam. Qd audiētes aduersarij gauisi sunt quasi de victoria præsumentes de inermi & paruo exercitu ad comparationem eorum contra eos properant. Tunc sanctus Germanus collectis expeditis, ponit hostibus Insidias, instruens eos quo voci sue oēs vnanimiter & conformiter rn̄deant. Cum ergo hostes quasi securi contra eos irruerēt, cum ter incepisset beatus Germanus alta voce. allā. & sacerdotes, & alij ei rn̄derent alta voce. statim aduersarij prostrati, non solum super se montes, & rupes fuisse, sed & cœlum & terram credentes, armis proiectis fugerunt quocunque potuerūt oibus suis dimissis. Multi aūt eorū in flumine se proijcientes submersi sunt. Et sic Christiani & cāpū & eorum oia spolia obtinuerunt & sani ad propria redierunt. Item per hæc aīa a mortis periculo conseruatˀ spūaliter a morte spūali, quia dum occupatur ī spūalibus, nō libet sibi circa vicia occupari. Ideo dr̄ Isa. 48. Laude mea infrenabo te ne intereas. Cum quidam regulares essent in quadā ecclesia, & in die Paschę officiū Missę inciperent. Resurrexi &c. facto terræmotu magno absorpti sunt a terra cum monasterio in quo erant. Cum aūt anno reuoluto ibi cōuenissent amici eorum ad eorum memoriam faciendam subito, cum ecclesia redierunt, & quasi a modico somno excitati reinceperunt idem officiū. Circa fm. qualiter Deus, sit laudandus, habetur ex verbis beati Bern. super cantica, dicentis, Moueo vos charissimi. Sequitur. Semper ac strenue diuinis, interesse laudibus, & vt reuerenter & alacriter dño assistatis, non pigri, non somnolenti, non oscitātes, nō parcentes vocibus, non præscindentes verba dimidia nō integra transilientes, non fractis, & remissis vocibus muliebre quiddam balbe de nare sonantes, sed virili affectu & sonitu voces sancti spūs depromentes. Idem ibidem dicit ꝙ sex sunt laudi diuinæ necessaria vt debite fiat, immolantes hostiam laudis, & reddentes vota nostra de die in diem curemus, cum omni vigilantia cōiungere sensum vsui, & intellectum & affectū sensui, exultationē affectui, grauitatem exultationi, humilitatē grauitati, libertatē humilitati, quo interdum liberis purgatę mentis passibus ꝓcedamus, & excedamus p inusitatas quasdā affectiones, & spūales letitias i iubileis amenitatib. & i lumine dei ī suauitate, ī spū scō.

De gratiarum actione. *Dist.* XXXVIII.

DEinde est vna spēs orationis, & noua in ordine q̄ vocatur gratiarum actio. De qua videndum est primo quare debemus Deo gratias agere. Scdo de quibus. Notandum aūt ꝙ Deo debemus gratias agere, quia debitum, quia nobile, quia placitū, quia vtile. Primo quidem qa debitum pp multitudinem grārū quas nobis exhibuit in ipe gratiæ. Bern. Ardorem desiderij, patrum suspirantiū aduentum Xpi in memetipso cogitans cōfundor & compungor, torporemq; miserabiliū horum temporum. Vix. n. est aliquis gratus, de tanti beneficij susceptione, quantum grati erant pro sola beneficij promissione. Scdo debemus Deo gratias agere, quia nobile. Hæc est. n. actio beata & beatorum q̄ agunt in Paradiso. Isa. 51. Inuenietur in ea gratiarum actio & vox laudis, sicut patet Apoc. 4. de quatuor animalibus Deo gloriam & honorem & benedictionem dantibus, & de viginti quatuor senioribus procidentibus ante thronum coronas suas mittentibus. Item quinto eiusdem idem dicebant quatuor aīalia & millia millium Angelorum. Idem. 7. Turba quam dinumerare nemo poterat & oēs Angeli cla. &cæ. Tertio debemus Deo grās agere, quia placitum. Hoc. n. opus multū placet Deo. Est. n. adeps in holocausto dñi, qd voluit dñs sibi reseruari. Leui. 3. Oīs adeps dñi est iure perpetuo. Psalmus. Sicut adipe & pinguedine, &c. hoc est vnguentum quo Maria vnxit caput dñi, qd est pręciosissimum. Pręciosum qdem est vt dicit Bern. super cantica vnguentum contritionis, qd fit ex peccatorum consideratione, ꝓciosius compassionis, qd fit ex miserorum pietate & compassione, præciosissimū deuotionis, qd fit ex beneficiorum Dei recordatione, & grārum actione, hæc impinguatur aīa. Quarto debemus Deo gratias agere, quia vtile. Aug. Quid melius, & aīo geramus, & ore promamus, & calamo exprimamus, quam Deo grās, hęc nec dici breuius, nec audiri letius, nec intelligi grandius, nec agi fructuosius potest. Liberalitas. n. Dei magis gratias agētibꝰ amplius elargitur. Prouer. 11. Aīa quæ benedicit impinguabitur. Ecclesiastici. 44. Exaltantes eum replemini virtute illius. Bern. Nō est dignus dandis, qui non agit grās, de datis Ecclesiasticus. 1. Ad locum vñ exeunt flumina reuertuntur vt iterum fluant. Bern. Felix qui ad singula dona grār redit ad eū in quo est plenitudo oīum grārum. Cum. n. post acceptum donū nō ingratos nos exhibemus, locum facimus in nobis gratiæ, vt inde maiora accipere mereamur. Idem fluminis aqua si stare cępit, & ipsa putrescet, & inundatione facta, superueniens repellent, sic plane gratiarum cessat decursus, vbi recursus, non fuerit, nec modo nihil augetur ingrato, sed & qd acceperat ei vertitˀ in pniciem. Fidelis āt in modico censetˀ dignus munere ampliori. Require supra de ingratitudine. Circa fm. s. de quibus debemus gratias agere, sciēdum, ꝙ de malorū liberatione de quibus liberauit nos dñs. De quibus satis habetur Ecclesiastici. 51. Confitebor tibi domine rex &c. per totum. Sic faciebant tres pueri liberati a fornacis ardore. Dan. 3. Tunc hi tres quasi ex vno ore glorificabant, & laudabant, bened. &c. Similiter Iudæi. 2. Mach. 1. de magnis periculis liberati a Deo magnifice gratias agimus, &c. Qui autem sunt ingrati liberatori tot malis liberati, crudeliores sunt leonibus, & de hoc in iudicio a domino conuinci poterunt. De gratitudine enim multa legimus exempla. In vita beati Hier. legitˀ ꝙ cum de scripturis sacris quadam die cum discipulis disputaret, intrauit Leo claudicans, alijs præ timore fugientibus. Hier. occurrit hospiti. Qui cum pedem vulneratum a sentibus ei ostenderet, fratres vocauit, pedem eius lauit, spinam remouit, curam eius haberi præcepit. Leo cito curatus, a fratribus memor beneficij non recessit. Et leoni postmodum curam asini in pascuis commendauit, qui ligna deportabat ad opus fratrum, qui eum ducebat & reducebat & diligēter seruabat. Cū āt semel dormiret trāseuntes mercatores cum onustis camelis videntes asinum sine custode secum duxerunt. Cum autem Leo excitatus asinum rugiendo per siluam diu quæsisset, tandem solus, & verecundus redit ad domum. Cui cum imponerent fratres ligna deportanda pro asino credentes, ꝙ præ fame asinū comedisset libenter obediuit. Cum autem esset in silua eadem, & videns dictos reuenire mercatores asinum cum camelis ducentes, quem cum cognosceret, & cum rugitu magno illuc curreret, mercatores fugientes omnia dimiserunt. Ipse autem cum cauda asinum, camelos, & onera adduxit ad fratres, stupentes, & mirantes, quid hoc esset, præcepit Hier. camelos recipi, refici, & seruari vsquequo ad rei notitiam deuenissent. Mercatores autem parum post venientes,

& re-

& veritatem fatentes, remittente beatu Hiero. medietatẽ oĩum quæ ferebant fratribus erogantes dimiserunt. Scd̃o grãs referre debemus pro inimicorum nostrorum depressione, & attritione, vt Dæmonum & vitiorum Qd̃ factum est maximè in incarnatione, & passione Christi, in quibus, & virtus diaboli est attrita. Et vitia sunt in vere pœnitentibus per Christi misericordiam ad nihilum redacta in sacramentorum operatione & institutione. Isa 25. Durabitur Moab sub eo &c. Hier. Gratias tibi refer nius saluator sæculorum, quia tam potentem aduersarium nostrum deiecisti, quem cum occideris occidisti. Hic aduersarius est diabolus, aut peccatum Maximè peccatum nos excæcauerat, & ipse per doctrinam nos illuminauit. Nos illaqueauerat, & ipse per misericordiam a vinculis nos liberauit. Nos reos morte fecerat, & ipse pro nobis morti se exposuit. Pro his ei grati esse debemus ad exemplum leonum. De primo leguntur duo exempla li. ... Ecclesiasticæ historiæ q. s. grati esse debemus pro nostra illuminatione Legitur ibi q quidam cæcus venit ad cellam beati Macharij, & cum inuenisset eum de lato parietis iuxta quem iacere consueuerat, & de aqua putei de qua bibere consueuit faciens, admixtionem, linensque ex ea sibi oculos clare vidit. Ipse autem non ingratus, vt nouem leprosi de quibus legitur Luc. 17. rediji post ad eum cum omni domo sua magnificans eum. Ibidem etiam legitur, q quædam leena habens speluncam iuxta cellulam dicti viri, cum inuenisset catulos suos cæcos dolens, eos ei deportauit, & ante pedes eius eos deposuit. Cumq; intelligeret pro illuminatione catulorum beluam supplicare, eo orante illuminantur, & matrem sequuntur ad speluncam non ingrati, quia pelles ouium cum pilis, quas ipsi capiebant in venatione cum matre sæpius, & plurimas, quasi pro mercede ante hostium cellulæ deportabant. Item grati esse debemus pro absolutione a vinculis peccatorum, de quibus Psalmus. Funes peccatorum circumplexi sunt me &c. Item, Dirupisti &c. Dr̃ q cum quidã Leo captus esset in funibus venatorum, & quidam pastor ei compatiens eum a vinculis absoluisset. Iterum dictus Leo captus est a venatoribus Imperatoris, & cum alijs beluis in caueam includitur Cum aũt dictus pastor quoddam factum fecisset, pp quod adiudicatus esset dictis beluis tradendus ad deuorandum, recognoscens eum leo non solum ei non nocuit, sed ab alijs bestijs eum conseruauit Item de hoc q a veneno & serpente infernali nos liberauit per gratiam. De quo Ecclesiastici. 21. Q. a. fa co. in. pec. dr̃. Qd̃ cum quidam miles vadens per siluam inueniret leonem pugnantem cũ maximo serpente, qui iam leonem per collum circumligauerat; & eum veneno suo occidere laborabat, miles cogitans, de nobilitate leonina & malitia serpentina extracta ense caput serpentis amputauit. Leo aũt videns militem secutus est eum quasi domesticum animal, & pro eo liberando multa prælia gessit contra eius hostes. Per hoc autem q se Deus morti exposuit vt nos a morte liberaret, multũ debemus ei esse grati, & quantum possumus nos extendere ad gratiarum actiones. Ecclesiastici. 19. Gratiam fideiussoris ne obli. &c. Tertio grati esse debemus, & gratias agere pro promissione & administratione rerum ad victum necessariarum. Multi aũt porci sub Ilice non leuant oculos ad eum qui sibi glandes excutit, nec eũ agnoscunt, nec ei gratias reddũt, ideo impinguati & ingrati porci subito, comedendo sæpe percutiuntur & occiduntur. Aliqñ illi q plus impinguantur magis ingrati inueniuntur, sicut patet de asino leprosi, qui magis impinguatus magis est ei rebellis, & citius eum in lutũ proijcit. Similiter accipiter nimis impinguatus a domino suo contemnit venire ad manum eius. Similiter gallina in augusto minus volũt venire ad dñi sui domum q̃ in hieme in qua parum foris inueniunt. Contra istam ingratitudinẽ sunt exempla terræ, plantarum, & arborum, quæ quanto magis excoluntur, & impinguantur, tanto maiorem fructũ dño suo reddũt naturaliter. Econtra illi quibus magis prouidet res tpales quo abundantius habent ipsas res, magis sunt ingrati, & magis insurgunt in patremfamilias, qui ipsas res dat. Isa. 1. Filios enutriui, & exaltaui &c. Item contra hãc ingratitudinem ponitur exemplum ferarum, quæ recognoscũt benefactores suos, & gratę sunt eis. Vnde in vitispatrum legit̃, q circa horam nonam consueuerat lupa venire ad cellam cuiusdam fratris, cui dabat ille de reliquijs mensę foris, illa pro gratiarum actione consueuerat et manus lambere, & osculari & recedere Cũ aũt semel dicta hora illa venisset, nec fratrem inuenisset, postquam diu expectasset, intrauit & accepit panem vnum in sporta, & recessit nec sequenti die redijt. Cũ aũt de hoc molestaretur solitarius, & non redibat, rogauit pp hoc dñm. Dicta aũt lupa verecunda quasi facti sui conscia, redijt prosternens se ad pedes eius, quasi veniam petens. Ipse aũt manu blandiens eam vocauit, & ei beneficium duplicauit. Item contra ingratos, de beneficio isto ponitur exemplũ illius pauperis, de quo legit̃ in vitispatrũ. Vbi dicitur q cum pauperes conuenissent ad agapem quæ fiebat in quadam ciuitate, & quidam patrum illuc venisset, cum de nocte intrexisset ad orandum audiuit quẽdam iacentem sub naptha quam solam habebat in hieme, gratias multas Deo agẽtem pro illa, & dicentem, q sub illa poterat se extendere sicut vnus Imperator, & de hoc q multi magni erant in carceribus multis, qui nec talem poterant hr̃e. Quarto debemus gratias agere pp vitæ tpalis, & ipsius tpis continuam administrationem Actuum. 17. Dat oĩbus vitam & inspirationem & omnia. Quinto debemus gratias agere Deo pro corpore nobis præstito, & bonis eius. Lucæ. 10. Eum timete qui postquam occiderit habet potestatẽ corpus, & aĩam mittere in gehennam. Sexto de bonis naturalibus & spũalibus, vt est meriti, & intellectus voluntatis, &c. Et de ipsa aĩa rõnali quam dedit nobis, ne fiat homo sicut equus, & mulus, &c. Septimo pp largitionem bonorum spiritualium gratuitorum. De his habetur supra. Octauo pp largitionẽ bonorum generalium, specialium, particularium siue singularium. De primo Bern. Agamus fratres gratias factori nostro, benefactori nostro, redemptori, remuneratori nostro. In primo dedit nobis, qd̃ sumus. In scd̃o qd̃ subsistimus. In tertio factus est ipse qd̃ sumus. In quarto faciet secum esse id quod sumus. Itẽ de beneficio speciali gratias agere debemus Qd̃ præcipuè est in tribus, in expectatione longa iustificatione, conseruatione. Item de beneficio particulari debemus gratias agere, considerando de quot & quantis peccatis, & malis nos Deus liberauit, & a quot & quãtis periculis nos conseruauit, ne incideremus in ea, & quot & quanta bona nobis fecit particularia, & facit quotidie. Dr̃ q quidam bonus homo fuit in Francia, qui cum in mane de peccatis cogitaret, non cessabat vsque ad sextam pectus tũdere, & dicere. Miserere mei Deus. Post sextam recolens Dei beneficia, similiter dicebat continue vsque ad noctem. Deo gratias. Nono de malorum pœnæ immissione, quia ista mala præsentia misit Deus ad bonum nostrum ad liberationem a malis culpa & pœnæ futuræ. Item ad gratiæ & gloriæ accumulationem debemus esse similes Iob. 1. & 2. & dicere oĩbus. Sit nomen dñi benedictũ. Et illi Abbati qui dicebat cum dictum fuisset ei conualescentia cuiusdam infirmitatis, q irrecuperabiliter oculos amisisset, dixit Deo grãs, qui destruxerat duos, de suis pessimis inimicis. Similiter ad exemplũ Thob. benedicentis Deum de sua excæcatione. Eiusdem. 2. Decimo debemus gratias agere de malis, quæ pro nobis Dei filius sustinuit. Item de tot custodibus quos nobis ad nostram & bonorum nostrorum custodiam dedit, rationis, virtutum prælatorum, præceptorum, Angelorum, & suiipsius. Vndecimo de succursu tot refugiorum & remediorum, vt sunt vulnera crucifixi, sanctorum verba, merita, preces, exempla, sacra loca, sacramẽta &c.

De Iubilatione. *Dist.* XXXIX.

DEnuum est vna species orationis, & vltima in ordine quæ vocatur iubilatio. De qua in Psalmis. Beatus populus, q scit iubilationem. Item ascendit Deus in iubilo. Glo. Iubilus, est exultatio mentis habita de æternis in vocem prorumpens. s. vel querulosę conquestionis, vel admirationis, vel grãrum actionis, vel collaudationis, & huiõi, quæ nec corde potest retineri, nec ore exprimi. Iob. 8. Impleatur os tuum risu, & labia tua iubilo. Greg. Mens iustorum æternæ securitatis gaudio impletur, & labia iubilo. qd̃ cum tanta letitia cordis concipitur, q̃ sermo nõ explicet etsi tñ os sonet. Sequitur. Qui oderunt te induentur confusione &c. Iob 38. Cum me laudarent astra matutina & iubilarent filij Dei. Ibi glo. Greg. Iubilatio dr̃ cum cordis letitia oris efficacia, nõ impletur. Item laudant Angeli qui iam tantæ claritatis latitudinem in sublimibus vident, iubilant hoĩes qui adhuc inferioribus oris sui angustias sustinent. Fit aũt iubilatio ex quatuor causis. Prima est ex operum & beneficiorum Dei consideratione, admiratione, deuotione, & exultatione, & inexpressibili illius exultationis, & obligationis ad laudandum Deum gratiarum actione. Psalmus. Iubilate Deo oĩs terra, seruite dño in letitia. Ibi glo. Sicut messores, & vindemiatores de cõsiderata copia fructuum iocundantur, & de fœcunditate terræ cantant, & interserunt voces quasdam sine verbis in eleuatione animi exultantis, & hæc est iubilatio improbanda. Sic iusti gaudent videntes mundo corde quid Deus. & quanta & quo ordine & quàm mirifice fecerit. Vnde sancti e exultantes cantant. Et hæc est iubilatio entonanda. Sic faciebat Psalmist. attendens, & recolens Dei beneficia & opera dicens. Benedic aĩa mea domino &c. Secunda causa est ex sponsi visitatione & subita gratiæ eius, & consolationis inundatione. Bern. super cant. Osculetur me &c. Hoc osculum non est ex actu & strepitu laborum, sed est reuelatio secretorum supernorum gaudiorum. Sic iubilabat, qui dicebat Sap. 10. O quam bonus, & q̃ suauis est in nobis spiritus tuus dñe. Bern. Procedamus, & excedamus per inusitatas quasdam affectiones, & spirituales letitias, in iubileis amenitatibus

tibus, in lumine Dei, in suauitate, in spiritusancto, vt a laude q̄ gradatim ascendit laudando, & iubilando & conceptum gaudium non inte rumpendo, & continuando laudem cadendo & deficiendo. Item Bern. Tu mihi es o bone Iesu iubilus in corde, mel in ore, melos in aure. Tertia causa est ex cœlestium gaudiorum conceptione affectione exultatione, reuelatione, & meditatione. Glo. supra. Iubilate Deo omnis terra, cantate & exultate & psallite. Iubilus est gaudium qđ cor non potest retinere, nec os exprimere, nec locutio diffinire. Isa. 64. Oculus non vidit Deus absque te quæ præparasti, &c. Et Paulus similiter cui reuelata sunt secreta cœlestia. 2. Corin. 2. nec oculus vidit, nec in cor hominis, &c. Apoca. 19. Audiui quasi voces aquarum dicentium alleluia, regnabit Deus omnipotens. Gaudeamus, & exultemus, & demus gloriam Deo quia venerunt nuptiæ agni. Quarta causa est ex inebriatione contemplationis, & degustatione. Cant. 1. Introduxit me in cellaria sua exultationis, & lętitiæ. &c. Psalmus. Inebriabor ab vberib. &c. Sicut. n. picę & merulæ inebriatę garriunt, & voces quasdam ex ebrietate promunt. sic aiæ contēplatiuæ præ ebrietate & suauitatis, & dulcedinis diuinæ degustatione tripudiantes interius garriunt sibimetipsis quasdam indicibiles gratiarum actiones, & laudes, quæ non omnino possunt interius retineri, sed amoris diuini vehementia vt olla ad ignē magnum perstrepunt & saliunt, & extra gaudium qđ sentiunt ebulliunt. Psalmo. Memoriam abundantiæ &c. Item vbi dicitur in Psalmus. Scopebam spūm meum, alia translatio habet, garriebam spiritui meo. Sic Apostoli spū sancto repleti loquebātur varijs linguis magnalia Dei, & reputati sunt musto repleti materiali a quo erant ieiuni, vt probat Petrus Act. 2. Pleni aūt erant musto spūssancti, quo mouente & vrgente non poterant non loqui ea quæ audierant & viderant. Act. 4. Bern. Nos autem qñ p dulcedinem contemplationis supra nos ipsos rapimur, quasi sumentes quoddam vinum leticiæ & miræ suauitatis, de cœlesti cellario inebriamur ab vbertate domus, & humanum quodammodo sensum excedimus, & in diuinum quodāmodo affectum mutati a nobismetipsis alienamur. Idem. Quem talis gustus inebriauerit, ad opus omne & oēm laborē hylarescit laborat & non lassescit: festinat nec deficit, dolet nec sentit, laceratur & nescit, irridetur, & non aduertit. Ex prædictis causis, & alijs Maria de Oigin. vt in vita eius dr̄, ante mortem suam fuit in multiplicē iubilatione. Primo. n. ex amoris vehementi inflammatione, & mentis illuminatione, & secretorum apertione. Nā quidam de Seraphim apparuit ei, expandens alas suas supra pectus suum, quæ infuso sibi lumine cognitionis, & feruore affectionis incepit ista voce cantare, alleluia, & iubilare, laudare, & gratias agere, & mira dicere de Deo, & de sanctis, & secretis, & futuris, & æternis in Romano Rithmice, per tres dies continuè, ac si ea ante se scripta videret ea cantando, & continuando. Et a summo dono beatæ Trinitatis incipiens mira & inaudita de ea cantabat. Quorū pauca prior domus de Oignies capere potuit. Dicebat. n. inter alia, a lumine beatæ Trinitatis in sanctis Angelis resultare intelligentiam, & lumine humanitatis Christi in sanctis aīabus fructum gloriosissimum resultare, beatam Virginem iam glorificatam in corpore gloriosissimè, & constantissimè asserebat. Nec illos, qui cum dño surrexerunt postea fuisse incineratos, sed cum dño ascendisse. Item beatum Stephanum quem rosarium Paradisi dicebat, asserebat precibus obtinuisse conuersionem beati Pauli, & q pro eo succenderet ei Prædicator. Item supra modum exultans iubilabat, pp hoc & dicebat, q cum beatus Paulus Spiritum redderet B. Stephanus affuit dicens. Dñe hoc singulare munus dedisti mihi qđ ego cum multiplici fructu reddo tibi. Et hoc dicens exhibuit ei Spiritum B. Pauli. Item inter alia iubilabat cū mira exultatione pro hoc q dñs mūdum in proximo debebat per Prædicatores suos visitare, & pro magna parte illuminare. Et hoc fuit parum ante tps illud quo dñs misit ordines fratrum Prædicatorum, & minorum. Item per illud triduum multa de veteri testō, & nouo cecinit, & ad vltimū pro amicis suis dñm rogauit, & ipsos ei commendauit. Itē cum episcopus Tholosanus Fulco eam visitasset, & in ecclesia celebraret, & altare Virginis consecraret, in perceptione Eucharistię vidit columbam de cœlo descendentem, & in os eius Eucharistiam ponentem, & eam claritate mirabili transfundentem, & eius animam illustrantem. Item cum non posset aliquid comedere, nec odorem panis sustinere cū reciperet Eucharistiam, nec posset masticare, quasi dulce manna liquescebat in ore ipsius, & bis accidit dum illud reciperet, vt eius facies quibusdam radijs splenderet. Cum autem aliquando tentaretur vtrum non consecratam hostiam posset recipere statim odorem panis abhorruit expuit, & respuit, & cum tetigisset dentes eius grauiter affligebat, & anhelabat, & singultizabat. Ita afflicta, q vix potuit tota nocte esse in pace, os frequenter abluens, & expuēs. Obijt autem Anno Domini M. cc. xiii. dominica die in vigilia Beati Iohannis Baptistæ hora nona migrans ad cęlestem sponsum. Hmōi cordis lætitia in viris perfectis inchoatur in via, & non nisi in patria vbi incessanter, & sine fine iubilant oēs filij Dei. i. oēs sancti, & Angeli, consummatur. Ad quam incomprehensibilem, ineffabilem, & ęternā iubilationis lætitiā nos perducat, q sine fine viuit, & regnat in sæculorū sæcula bñdictus Deus.

De virginitate.

CVm sm Hieronymum, Bernardum, Ambrosium, & Cyprianum Virginitas, sit excellentissima in gñe castitatis, libet mihi octo vtilitates, quas Virginitas facit eam seruantibus efficaciter in pręsenti, & in futuro per modum additionis describere, & exemplis sanctorum roborando confirmare. Primo namque virginitas facit personam quæ eam custodit liberam a seruitute, & onere matrimonij, qđ dr̄ quasi magnum onus, qđ est in virorum subiectione, oppressione, & labore, ac ēt dolore, qui est in defloratione, in miserijs, quæ sunt in erumnis, in conceptu, & prolis deportatione, & parturitione, & educatione, quæ pro maledictione inflicta sunt mulieribus pp pctm̄ primæ mulieris. Gen. 3. ait dñs mulieri. Multiplicabo conceptus tuos, & erumnas tuas, in dolore paries, & sub viri ptāte eris, &c. 1. Corin. 7. De Virginibus præceptum dñi non habeo, consilium aūt do, &c. Et post. Si solutus es ab vxore noli vxorem quærere. Et post. Volo aūt vos sine solicitudine esse. s. mundi. Qui sine vxore solicitus est quę dñi sunt, qui aūt vxorem hēt, solicitus est quæ mundi sunt, & quō placeat vxori, & diuisus est. Quæ innupta est virgo, cogitat quæ dñi sunt, vt sit casta corpore, & spiritu, &c. Item Isid. Virginitas est admonita, & non iussa. Ideo admonita, quia nimis excelsa. Geminum. n. bonum est Virginitas, quæ in hoc mundo solicitudinem sæculi admittit, & in futuro æterna præmia castitatis percipit. Scdo virginitas vera efficit Deo gratum, & delectat pulchritudo Dei oculo. Salom. Sap. 3. O q̄ pulchra est casta gñatio cum claritate. Isid. Non est dubium, q qui casti perseuerant, & virgines Deo efficientur æquales. Amāda est pulchritudo virginitatis, q̄ fructus est suauitatis, & pulchritudo inuiolata sctōrum castitas, & securitas mētis, & sanitas corporis. Item Ber. ad Henricum Sen. Archiepm. Castitas, charitas, & humilitas, & si nullius sint decoris, nec medioeris, quæ & diuinos oblectare possint aspectus. Quid. n. castitate pulchrius, quæ mundum de immundo conceptum semine facit, de hoste domesticum facit, & Angelum. Differunt aūt inter se homo pudicus, & Angelus, sed felicitate, non virtute. Illius quidem felicior istius fortior castitas esse dignoscitur. Sola castitas est, quę in hoc mortalitatis loco & tpe, statum illius immortalitatis, & gloriæ repræsentat, vbi neq; nubent neque nubentur, sed sicut Angeli Dei erunt. De his. Apo. 14. Sine macula sunt ante thronum Dei, ad quorum aspectum diuinus intuitus delectatur. Tertio virginitas est maximæ excellentiæ, quantum ad statum, & meritum. Vnde eminentior pars ecclesiæ est, quod signatur in tecto supremo tabernaculi, quod erat de pellibus iacinctinis, & cęlestis coloris, quia status virginalis innuit statum cęlestem, vt patet in auctoritate supra posita beati Bern. Sola virginitas est, quæ in mortalitatis loco, & tpe illius statū immortalitatis repræsentat. Et sm beatum Hiero. maius vr̄ esse meritum & præmium virginum q̄ Angelorum, quia in eis maior est pugna. Et ideo maioris meriti vr̄ esse Victoria. Et vbi est maior Victoria, vr̄ maius esse meritum, quia & maior corona. Item quam magnorum excellat meritum est supra ostensum li. 5. parte. 3. di. 96. vbi ostenditur quō virginitas cōparatur Thesauro abscōdito in agro sub tegumento humilitatis, de duobus magnis senibus, qui rogantes dñm, q ostenderet eis ad quam mensuram meriti venerant, & responsum sit eis, q nondum venerant ad mensuram meriti Eucharij pastoris, & vxoris suæ, qui virginitatem in coniugio suo occultauerant, & seruauerant multis annis, &c. Item in collationibus patrum li. 12. legitur, q cum quidam adduxissent ad Abbatem Iohannem virum magnæ sanctitatis, & miraculorum gratia illustratum, hominem habētem dæmonem ferocissimum adiuratus ab eo verba eius contemnebat, exire nolebat. Adueniente aūt ibi rustico agricola in habitu sęculari qui primitias fructuum suorum Monachis deferebat, territus Dæmon ad eius aduentum statim fugit, non audens sustinere eius præsentiam. Hic aūt adiuratus a sancto Iohanne q diceret ei de vita sua, vix tandem dixit q erat homo agricola, qui nūquam reponeret fructus laboris sui, nisi prius inde daret plene decimas, & primitias. & q nunquam duxerat boues per cōfinium alienæ culturæ, nisi prius eis ora clauderet, ne alijs nocumentum inferrent, & quod nunquam prius iret ad agriculturam vel rediret de ea antequā ad ecclesiam veniret gratias agens bonorum oīum largitori. Et cum esset puer prouocatus a parentibus, q vellet fieri Monachus compulsus est ab eis vxorem ducere, qua accepta & in virgini-

tate

tate sua permanens, eam semper virginem seruauit vsque in finem. Quarto virginitas vincit & superat, & fugat hostes humani generis. s. diabolum, qđ patet in præcedenti exemplo. Similiter in vita beatæ Margaritæ quæ diabolum venientem ad tentandum se & ad deuorandum in specie draconis, facto signo crucis crepari fecit & alium in similitudinem Ethiopis conculcauit & superauit. Similiter in passione Iustinę & Cypriani, quomodo Iustina virgo Dæmones tentantes eã vt consentiret cuidam in specie nutricis sororis, & matris suæ, virtute crucis superauit & effugauit. Item vincit carnem & eius tentationes, quarum impetus virginitas restenat. Etiam mundum quem amore virginitatis seruandæ amator virginitatis cõtemnit. Cuius etiam malitia & seuitia non vincit eius sapientiam. Sicut patet in beata Agnete, Agatha, & Catherina & Margarita, quæ regnũ mundi & omnem ornatum eius contempserunt pro amore Christi & pro seruanda virginitate. Quinto virginitas dat ignes materiales, & spirituales incentiuorum cateruis. Vt Topazius, qui sedat vndas bullientes. Agatha ait. Si ignem adhibeas o tyranne, mihi salutiferum Angeli ministrabunt. Sicut etiam fecerũt tribus pueris positis in fornace Babylonis. Sicut insuper fecerunt Luciæ, Agneti & alijs virginibus multis. Puta Agathæ, Euphemiæ & cæteris Si insuper feris minatis, audito Christi nomine conquiescunt. Sexto virginitas feras mitigat vt Leones Dan. 6. & in fine. Item libro de verbis patrum legimus, q̃ Abbas Paulus manibus suis cõtrectabat aspides, & serpentes cerastes, & alios scindebat per medium manibus suis, nec ei nocebant. Et cum quærerent ab eo fratres vnde ei ista gratia veniret, dicebat. Ignoscite mihi, si quis possederit puritatem, omnia subijcientur ei, sicut Adam in Paradiso. Septimo virginitas impetrat quod petit a domino corde puro, in fide nihil hæsitans. Iac. 1. Postulet a Deo in fide nihil hæsitans, qui dat omnibus affluenter &c. Sicut fecit beata Lucia, de qua legitur in passione eius, q̃ cum esset virgo Deo deuota, perrexit cum matre ad sepulchrum beatæ Agathæ, quæ mater per quatuor annos fluxum sanguinis patiens, a nullo medicorum potuerat iuuari, cum autem mater & filia ad dictum sepulchrum orarent pro sanitate matri obtinenda, obdormiuit Lucia. Cui apparuit beata Agatha in medio Angelorum gẽmis ornata dicens. Soror mea Lucia quid a me petis, quod ipsa poteris continuo præstare matri tuæ &c. quia ecce salua facta est, & ita factum est, quia sanata est ex tunc, vt Lucia petebat. Itẽ cum Paschasius fecisset circa eam maximum ignem accendi & illam pice oleo & resina liniri & non noceret ei, ait iudici. Rogaui dominum meum, q̃ ignis iste non dominetur ei, vt credentes in Christo tibi insultent, & timorem ab eis tollerem passionis, & non credentibus vocem insultationis, &c. Item cum beata Agnes oraret pro filio præpositi ab Angelo occiso propter hoc q̃ improbe eam impetebat, astitit ei Angelus domini, eleuans eam & resuscitans dictum iuuenem vt petebat prædicantem & clamantem verum esse Deum Christianorum, omnes dij gentium vani & templa eorum vana & stulta. Item cũ proiecta esset in medio flammarum, & expansis manibus orasset, ita ignis extinctus est vt nec odor remaneret. Item in passione beatæ Ceciliæ legitur, q̃ cum sponsus eius Valerius a gentilitate conuersus esset & baptizatus prędicationibus, & orationibus, & promisisset virginalem pudicitiam se seruaturam, apparuit ei Angelus domini cum pennis fulgentibus radians, & flammeo aspectu, conferens duas coronas choruscantes rosis, & lilijs consertas, alteram dedit Valerio, & alteram Ceciliæ, dicens. Istas seruate immaculati corde & corpore, quia eas attuli de Paradiso, quæ nũquam marcescunt, nec ab alijs videri poterunt nisi ab eis, quibus castitas mentis, & corporis placuerit. Et quia tu Valeriane consensisti sanius castitatis consilio misit me Dei filius, vt quodcunque volueris petitionem insinues. Qui adorans petijt conuersionem fratris sui vnici Tyburtij. Quod Angelus concedẽs & ad cœlos recessit ab eis. Quo ingressus ad eos sensit tantum odorem de coronis spirantem, q̃ ad verba fratris, & odorem conuersus est ad Christum & baptizatus cum martyrio coronatus est. Item simile est huic id quod legitur de Dorothea virgine, cuius festum est octauo idus Februarij Quæ cum post plurima supplicia duceretur ad decollandum in Cęsarea Capadociæ, quidam scholasticus nomine Theophilus rogauit eam q̃ de violis Paradisi spõsi sui mitteret ei ad quem dicebat se properare, qđ illa promisit eã se impetraturam. Quæ etiam cum in hora passionis suæ orasset misit ei per puerum sex annorum orarium suum, quem reciperet & faciem suam abstergeret, sicut illa orationibus impetrauit, tanto perfusus est odore miræ suauitatis, ac si esset in Paradiso. Qui subito immotatus incepit clamare. Benedictum nomen domini nostri Iesu Christi. Quod cum frequenter clamaret captus est. & post multa supplicia capitis detruncatione martyrij coronam accepit. de odore veniens ad fructum. Item in passione b. Catherinæ legitur, q̃ cum orasset, vox de cœlis audita est, dicens, q̃ id qđ retinuerat virgo deuota pro meruerat obtinere. Octauo virginitas mentis, & corporis perducit ad optatum finẽ. quia ad beatam Dei visionẽ. Matth. 5. Beati mundo corde quoniam ipsi Deum videbunt. Item in festo Alexandri Papæ, quarto Cal. Aprilis legitur, q̃ cum Quirinus, de præcepto Traiani Alexandrum Papam recepisset in vinculis, & videret miracula quæ fiebant per eum, exhibuit ei filiam Balbenam gutturnosam curandam, qui dixit ei q̃ tolleret Boiam de collo suo & filię imponeret q̃ fecit & curata est, & ipsa & pater baptizati sunt. Quo facto Angelus apparuit puellę dictæ, & tenendo faculã in manu, dixit ei. Esto & permane in virginitate tua, & ego faciam te videre sponsum tuum qui pro te sanguinem suum fudit. Item legitur, q̃ post decessum beatæ Petronellæ Flaccus comes diceret Feliculæ virgini ab ea edoctæ, & conuersę. Vnum ex duobus elige. Aut esto vxor mea, aut sacrifica dijs. Respondit Felicula. Vxor tua non ero, quia Christi sponsa sum. Dijs, non sacrificabo, quia Christiana sum. Cum posita in carcere tenebroso fuisset per octo dies, sine cibo, & per alios octo in templo Deę vestæ volens aliquid contingere sibi monstratum a virginibus vestæ. Cum autem post esset eleuata in eculeo & torqueretur cœpit clamare. Modo incipio videre amatorem meum Christum, in quo amor meus fixus est. Et diceretur ei, Nega Christum, dicebat. Ipsum non negabo, qui propter me felle & aceto est potatus, spinis coronatus, & crucifixus, &c. Item in vitispa. legitur, de quadam virgine q̃ intrans monasterium per annos quinquaginta mansit intus, q̃ inde non fuit egressa, ibi Deo seruiens, cui apparuit quidam martyr Coletus nomine, qui colebatur in terra illa, dicens. Hodie ad dominum Deum tuum perges, vbi & ipsum & omnes sanctos eius videbis. Veni ergo in basilica martyrij, vt ibi prius prandeas mecum. Quæ vna cum matre egressa monasterium iuit ad dictam basilicam portans panem in pera, & facta oratione ait sancto Coleto. Benedic hunc panem, & tuis orationibus impetra qđ promisisti. Sumpto ibi pane reuersa est ad suum monasteriũ, & libellũ quem hẽbat in manu dedit matri tradendum epo. Et colligẽs se & componens ad modum defunctę, ait. Ecce vado ad dñm meum, & sic sine dolore in manus eius commendatum ei tradidit spiritum. Cum demũ virginitas, sit gemma preciosissima in Thesauris regijs, & Thesaurus preciosissimus, & immensus regis summi, cui fures insidias tendunt. Quapropter hũc vigili solicitudine custodite dẽmos, & quãtoplus hũc nos hic cogitamus diligentius custodire debemus, ne perdamus.

FINIS.

VENETIIS. MDXC.

Apud Dominicum Nicolinum.

